«…Бигзор ин фарҳанги ҷомеъ ҳамчун мероси азизи гузаштагони мо дастраси ҳар хонадони тоҷик ва китоби рӯимизии ҳар фарди бонангу номуси миллат бошад».

Эмомалӣ Раҳмон

«... بگذار این فرهنگ جامع همچون میراث عزیز گذشتگان ما دسترس هر خاندان تاجیک و کتاب روی میزی هر فرد با ننگ و ناموس ملت باشد»

امام علی رحمان

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

اکدیمیۀ علم‌های جمهوری تاجیکستان
پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی

فرهنگ تفسیری زبان تاجیکی

(عبارت از ۲ جلد)

جلد ۱

ا – ن

زیر تحریر
سیف الدین نظرزاده (رئیس)، احمدجان سنگین‌اف،
سید کریم‌اف، میرزاحسن سلطان

دوشنبه – ۲۰۰۸

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

АКАДЕМИЯИ ИЛМҲОИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ПАЖӮҲИШГОҲИ ЗАБОН ВА АДАБИЁТИ БА НОМИ РӮДАКӢ

ФАРҲАНГИ
ТАФСИРИИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ

(иборат аз 2 ҷилд)

ҶИЛДИ 1

А – Н

Зери таҳрири

Сайфиддин Назарзода (раис), Аҳмадҷон Сангинов,

Саид Каримов, Мирзо Ҳасани Султон

Душанбе – 2008

ББК92 Я2+81.2 Тоҷик – 4 +81.2 Форс – 4
Ф-41

Тартибдиҳандагон:
С. Назарзода, А. Сангинов, Р. Ҳошим, Ҳ. Рауфзода

Иштирокдорони таҳрир ва такмили аввал:
С. Назарзода, А. Сангинов, А. Маниёзов, С. Каримов,
М.-Ҳ. Султон, О. Қосимов, С. Матробов, С.Сабзаев

Иштирокдорони таҳрири ниҳоӣ:
С. Назарзода, С. Каримов, М.-Ҳ. Султон, А. Сангинов
Ҳамгунсозӣ ва коркарди фарҳангнигорӣ: С. Холматова, С. Каримов

Таҳрири назоратӣ: Ғ. Қодиров, С. Холматова

Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ беш аз 80 ҳазор вожаву ибора ва таркибҳои забони тоҷикиро фаро гирифта, аз лиҳози сохтор калимаву таркиб ва истилоҳоти ҳам давраи классикии инкишофи забон ва ҳам давраи муосири рушди онро дар бар гирифтааст.

Дар охири фарҳанг мифтоҳи арабӣ замима шудааст.

Фарҳанг барои истифодаи доираи васеи хонандагон пешбинӣ мешавад.

Тасҳеҳот: И. Мискинов, С. Зарафшонӣ, Г. Усмонова,
Ч. Назаршоева, С. Некбахтшоева, О. Мирзоева

Чопи компютерӣ:

а) бо хати кириллиасос: Ч. Назаршоева, Н. Ашӯрова, О. Мирзоева, С. Некбахтшоева, Г. Усмонова, М. Раҷабова, Ш. Назарзода, М. Носирова, А. Шералиева;

б) бо хати арабиасос: И. Мискинов, Г. Усмонова, О. Қосимов, М. Музофиршоев, С. Матробов.

ISBN 978-99947-715-5-4 (ҷ.1)
ISBN 978-99947-715-7-8

©Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти Рӯдакӣ, 2008

П Е Ш Г У Ф Т О Р

Фарҳангнигорӣ дар таърихи забони тоҷикӣ собиқаи дерина ва намунаҳои барҷаста дорад. Фарҳангу луғатномаҳои фаровон, ки луғатшиносон ва фарҳангнигорони машҳур дар давраҳои гуногун таҳия ва таълиф кардаанд, ганҷинаи бебаҳои вожагони забони тоҷикӣ маҳсуб гардида, то имрӯз қолаб ва шаклу гунаҳои мухталифи калимасозӣ ва истилоҳофаринии забон аз рӯи онҳо омӯхта мешавад. Дар ин фарҳанг ва луғатҳои гуногунҳадаф муаллифону мураттибон тағйироту таҳаввулоти бахши вожагони забон ва калимаҳои навсохту тозаэҷоди замони худро бо шарҳу тафсир сабт карда, барои нигаҳдошту такмил ба ояндагон мерос мондаанд.

Фарҳангнигорӣ як риштаи басо муҳими забоншиносии тоҷик буда, таҳлил ва баррасии он яке аз василаҳои асосии пажӯҳиш ва таҳқиқи бахши вожагони забон маҳсуб мешавад.

Ҳадафи асосии чунин таҳқиқот таҳияи феҳристи мукаммали фарҳангҳои тоҷикӣ-форсӣ, тартиб додани маҷмӯи умумии баргаҳои хаттӣ ва компютерии вожагон ва таркибҳои дар ин фарҳангҳо сабтшуда, баррасии илмии усулҳои фарҳангнависӣ, таҳия ва нашри матни интиқодии фарҳангҳои пешин, бунёди як маркази умумии таҳқиқи муқоисавии фарҳангҳо ва дар ниҳоят, дар асоси ин фарҳангҳо таҳия намудани як фарҳанги мукаммали вожагони тамоми минтақаҳои интишори забон мебошад.

Муҳаққиқони забоншинос марҳилаҳои таърихи фарҳангнигории тоҷикӣ-форсиро ба таври шартӣ ба марҳилаҳои тоисломӣ ва баъдиисломӣ ҷудо менамоянд. Аз давраи тоисломии фарҳангнигории тоҷик ба ғайр аз чанд намуна, аз қабили «Фарҳанги оим-евак» (Frahang-i oim-evak), «Фарҳанги паҳлавик» (Frahang-i pahlavik) дигар осоре ба дасти мо нарасидааст, ки дар асоси онҳо оид ба сатҳи фарҳангнигорӣ дар як давраи тақрибан якунимҳазорсолаи таърихи забон ба таври муфассал қазоват намоем. Дар «Фарҳанги оим-евак», ки бо ҳуруфоти авестоӣ ва паҳлавӣ таҳия шудааст, калимаву вожаҳои авестоӣ ба забони паҳлавӣ шарҳ ёфта ва дар «Фарҳанги паҳлавик» бошад, идеограммаҳои забони форсии миёна (паҳлавӣ) тафсир шудаанд. Бояд гуфт, ки фарҳангнависӣ барои матнҳои бостонӣ, махсусан матнҳои динии зардуштӣ баъдан ҳам идома ёфта, нусхаҳои ин гуна фарҳангҳо дар марказҳои эроншиносии дунё маҳфузанд.[1]

Замони авҷу густариши фарҳангнигорӣ ба давраи навини таърихи забон, ки бо номи форсии нав ё форсии дарӣ машҳур аст, рост меояд. Тавре ки маълум аст, аз асри XI сар карда ба забони тоҷикиву форсиву дарӣ фарҳангҳои сершуморе, аз қабили «Луғати фурс»-и Асадии Тӯсӣ, «Фарҳанги Ҷаҳонгирӣ»-и Ҳусайни Инҷу, «Баҳори Аҷам»-и Рой Текчанди Баҳор, «Фарҳангнома»-и Ҳусайни Вафоӣ, «Фарҳангӣ Рашидӣ»-и Абдуррашиди Таттавӣ, «Бурҳони қотеъ»-и Муҳаммадҳусайни Халафи Табрезӣ,

[1] *Муфассал ниг: Основы иранского языкознания. Среднеиранские языки. –Москва, 1981, -С. 14-15, 235-236; Энсиклопедияи советии тоҷик, -Душанбе, 1987, ҷилди 7. -С. 537-538; Маҷидов Ҳ. Забони адабии муосири тоҷик, -Душанбе, 2007, ҷ. 1, -С.191; Баевский И. С. Описание таджикско–персидских рукописей Института народов Азии. – Вып. 4. –Москва, 1962, -С. 51-52.*

«Ғиёсуллуғот»-и Муҳаммади Ғиёсуддин, «Чароғи ҳидоят»-и Алихони Орзу ва даҳҳо луғатномаҳои дигар таҳия ва тадвин шудааст. Устод Саид Нафисӣ дар мақолаи «Фарҳангҳои порсӣ» феҳристи фарҳангҳои форсиро овардааст, ки он 202 луғатро дар бар мегирад ва қисме аз онҳо то замони мо нарасидааст. Дар «Луғатнома»-и Деҳхудо шумораи ин фарҳангҳо 250 китоб нишон дода шудааст.[2]

Муҳаққиқон ин давраро ба таври куллӣ ба ду марҳила – марҳилаи фарҳангнигории минтақаи Хуросон (асрҳои X-XV) ва давраи луғатсозӣ дар сарзамини Ҳиндустон (асрҳои XVI-XIX) ҷудо кардаанд.[3] Ба ин даврабандӣ бояд як марҳилаи дигар - марҳилаи фарҳангнигории замони муосир (асрҳои XX-XXI) низ илова шавад, зеро ин марҳилаест, ки дар фарҳангнигории тоҷикӣ-форсӣ таҳаввулоти амиқе рух дод ва он имрӯз бояд аз ҷониби муҳаққиқон ба таври алоҳида мавриди баррасии амиқи илмӣ қарор гирад.

Қадимтарин луғати тафсирӣ, ки то замони мо маҳфуз мондааст, «Луғати фурс»-и Асадии Тӯсӣ (асри XI) мебошад. «Луғати фурс» тафсири калимаҳои нодиреро, ки дар осори шоирони Осиёи Миёна ва қисми шарқии Хуросони асри X ва ибтидои асри XI вомехӯранд, фаро мегирад. Ин калимаҳо бо намунаҳо аз ашъори Рӯдакӣ, Дақиқӣ, Фирдавсӣ, Унсурӣ, Фаррухӣ ва дигарон оварда шудаанд. Дар фарҳангҳои баъдина аз осори Хоқонӣ, Низомӣ, Саъдӣ ва дигарон низ шоҳид оварда шудааст. Ба ин тариқ, фарҳангҳо тадриҷан ташаккулу такомул ёфта, забони тоҷикӣ- форсиро дар тамоми қаламрави интишори ин забон дар бар гирифтаанд. Метавон гуфт, ки фарҳангҳои то асри XV таълифшуда дар минтақаи Осиёи Миёна ва Хуросону Эрон идомаи мантиқии ҳамин «Луғати фурс»-и Асадии Тӯсӣ мебошанд.

Дар асри XV ва махсусан дар асри XVI баъд аз барқарории давлати темуриёни Ҳинд ва интишори забони тоҷикӣ-форсӣ дар ин сарзамин маркази илми фарҳангнигории тоҷику форс низ ба ин кишвари паҳновар интиқол ёфт. Дар асрҳои XV–XVII дар Ҳиндустон фарҳангҳои машҳуре мисли «Шарафномаи Мунярӣ»-и Иброҳим Қавоми Форуқӣ (асри XV), «Туҳфатуссаодат»-и Зиёуддини Муҳаммад (асри XVI), «Муаййидулфузало»-и Муҳаммад ибни Лоди Деҳлавӣ (1519), «Мадорулафозил»-и Файз ибни Асадулуламо (1593), «Фарҳанги Ҷаҳонгирӣ»-и Ҳусайни Инҷу (1608), «Бурҳони қотеъ»-и Муҳаммадҳусайн ибни Халафи Табрезӣ (1652), «Фарҳанги Рашидӣ»-и Абдуррашиди Таттавӣ (1654) ва дигарон таълиф ёфтаанд. Дар садаҳои XVIII-XIX дар минтақаҳои форсизабон фарҳангу луғатномаҳои зиёде таҳия шудаанд, ки намоёнтарину муҳимтарини онҳо «Баҳори Аҷам»-и Рой Текчанди Баҳор (1739), «Сироҷуллуғот» ва «Чароғи ҳидоят»-и Сироҷиддин Алихони Орзу (миёнаҳои асри XVIII), «Ҳафт қулзум»-и Ғозиуддин Ҳайдар (1818), «Ғиёсуллуғот»-и Муҳаммад Ғиёсиддин (1827), «Фарҳанги Онандроҷ»-и Муҳаммади Подшоҳ (1888) мебошанд.[4]

Ошноии эрониён бо фарҳангу дастовардҳои илмӣ ва фарҳангу тамаддуни аврупоиён ва нуфузи сиёсию иҷтимоии ҷаҳони Ғарб дар фарҳангнигории анъанавии эрониёни садаи XX низ дигаргуниҳои ҷиддӣ ба вуҷуд овард. Воруди ҳазорон мафҳум ва луғоту истилоҳоти нав аз забонҳои пешрафтаи дунё дар ҳаёти иҷтимоию сиёсӣ ва зиндагии рӯзмарраи мардуми Эрон аз соҳибони забони форсии муосир тақозо мекард, ки барои онҳо

---

[2] *Ниг: «Бурҳони қотеъ», нашри Муҳаммади Муин, чопи I, ч. I. -Теҳрон, 1330 ҳиҷрии шамсӣ, муқаддима. -С. 71–77; Назарзода С. Забон ва истилоҳот (Андешаҳо дар атрофи забони тоҷикӣ ва ташаккули истилоҳот). –Душанбе, 2003, -С. 78.*

[3] *Маҷидов Ҳ. Забони адабии муосири тоҷик. -Душанбе, 2007, ч. 1, -С. 191.*

[4] *Ниг. Фарҳанги забони тоҷикӣ (аз асрҳои X то ибтидои асри XX), иборат аз 2 ҷилд. -Москва, 1969, ч. 1. Сарсухан, -С. 5-7; Маҷидов Ҳ. Забони адабии муосири тоҷик. -Душанбе, 2007, ч. 1. -С. 191; Капранов В. А. Таджикско-персидская лексикография в Индии XVI-XIXвв. -Душанбе, 1987. -С. 5.*

муодиле пайдо кунанд ва ё дар луғатномаҳое онҳоро ҷамъ оварда ба мардум тақдим намоянд. Бинобар ин дар луғатсозӣ низ марҳилаи нав оғоз шуд ва чандин фарҳангномаҳои мӯътабар таҳия ва тадвин гардид. Аз луғатномаҳои тафсирии Эрони муосир, ки дар луғатнависии тоҷик ва хосатан дар фарҳанги ҳозир таъсири худро гузоштанд, инҳо мебошанд:

«Фарҳанги Нафисӣ ва ё «Фарнудсор»[5], таълифи Алиакбари Нафисӣ, фарҳанги тафсириест, ки солҳои 1899-1924 таълиф гардида, 158431 моддаи луғавиро дар бар мегирад, ки аз он 58879-тоаш форсӣ ва 99552-тоаш арабист. Дар фарҳанг калимаҳои туркӣ ва аврупоӣ, ки ба забони форсӣ гузаштаанд, низ тафсир ёфтаанд. Барои он ки талаффуз фаҳмо бошад, дар ҳар як сарвожаи моддаи луғавӣ овонавишти лотинии он ҳам сабт шудааст. Пас аз тафсири маънои калимаҳо таркибҳо ва ибораҳои фразеологии онҳо дар ҳамон моддаи луғавӣ шарҳ меёбанд. Муаллиф дар тафсир ба тобишҳои маъноии калима ва гунаҳои он диққат додааст. «Фарҳанги Нафисӣ» дар 5 ҷилд бори аввал солҳои 1938-1955 дар Теҳрон ба табъ расид.

«Луғатнома»-и Алиакбари Деҳхудо [6], фарҳанги бисёрҷилдаи энсиклопедӣ ва аввалин фарҳанги ҷомеест, ки калима ва истилоҳоти соҳаҳои гуногунро фаро мегирад. Яке аз хусусиятҳои барҷастаи ин «Луғатнома» айнан овардани вожагон ва ашъори шоирон аз фарҳангу луғатномаҳои тафсирии давраи классикӣ мебошад ва он як навъ ҷамъбасти фарҳангнигории тоҷикӣ-форсӣ аз «Луғати фурс»-и Асадии Тӯсӣ то ибтидои асри XX ба ҳисоб меравад.

[5] *Алиакбари Нафисӣ, Фарҳанги Нафисӣ, дар панҷ ҷилд. - Теҳрон, 1964; Энсиклопедияи советии тоҷик, -Душанбе, 1983, ҷилди 7. -С. 537.*

[6] *Алиакбари Деҳхудо, Луғатнома, дар 17 ҷилд. - Теҳрон, 1373//1995; Энсиклопедияи советии тоҷик. -Душанбе, 1983, ҷилди 4. -С. 72.*

«Фарҳанги Амид»[7], таълифи Ҳасани Амид, фарҳанги тафсириест, ки зиёда аз 25 ҳазор калимаро дар бар мегирад. Тарзи дуруст хондани баъзе калимаҳо бо ҳаракатҳои замма, фатҳа ва касра нишон дода шуда, овонавишти лотинии калимаҳои иқтибосии аврупоӣ низ оварда шудааст.

«Фарҳанги форсӣ»[8], таълифи доктор Муҳаммади Муин луғати тафсирӣ мебошад, ки солҳои 1963-1973 дар 6 ҷилд ба табъ расидааст. Се ҷилди аввали он калимаҳо, таркибҳои феълӣ ва ибораҳои рехтаро дар бар мегирад. Дар охири ҷилди 3 таркиботи хориҷӣ, фаронсавӣ, англисӣ ва ғ. илова шудааст. Дар радифи сарвожа ва баъзе ибораҳо овонавишти лотинии онҳо оварда шуда, номи лотинии истилоҳоти тиб, наботот, ҳайвонот ва ғ. дар поварақ ишора гардидааст.

Тавре мебинем, тайи садаи бист қадамҳои ҷиддӣ дар фарҳангнависии Эрон бардошта шудааст.

Вале пешрафтҳои илмӣ ва фарҳангии солҳои охир зарурати таҳия ва тадвини як фарҳанги ҷомеи забони форсӣ мутобиқ ба ниёзмандиҳои рӯзро ба миён овард. Аз ин рӯ «Интишороти сухан» кори таълиф ва чопи як фарҳанги мӯътабареро бо номи «Фарҳанги бузурги сухан»[9] оғоз намуд ва тайи солҳои 1995-2003 он дар 8 ҷилд аз чоп баромад. Фарҳанги мазкур ба таври кулл мутобиқ ба завқ ва фаҳмиши табақаи миёнаи босаводони эронӣ ва ҳамчунин дигар хонандагони кишварҳои ҳамзабон таҳия ва тадвин шудааст, то ки ҳам эҳтиёҷоти касоне, ки ба матнҳои муосир ва вожаҳои ноошнои забони гуфтории рӯзмарра бармехӯранд ва ҳам ниёзи

[7] *Ҳасани Амид, Фарҳанги Амид, дар ду ҷилд, чопи шашум, Теҳрон, 1351//1973; Энсиклопедияи советии тоҷик.- Душанбе, 1983, ҷилди 7. –С.536.*

[8] *Муҳаммади Муин, Фарҳанги форсӣ, дар шаш ҷилд. - Теҳрон, 1963–1973; Энсиклопедияи советии тоҷик, Душанбе, 1983, ҷилди 7. -С. 538.*

[9] *Ҳасани Анварӣ, Фарҳанги бузурги сухан, дар 8 ҷилд. - Теҳрон, 1995–2003*

ононеро, ки ба матнҳо ва осори куҳан сарукор доранд, бароварда тавонад.

Фарҳангҳои тафсирии забони тоҷикӣ дар замони шӯравӣ нисбат ба луғатҳои дузабонаи русӣ-тоҷикӣ ва тоҷикӣ-русӣ таърих ва умри кӯтоҳтаре доранд. Тавре ки медонем, нахустин кӯшиш барои сохтани чунин фарҳанг ҳанӯз солҳои 30-юм аз ҷониби устод С. Айнӣ оғоз гардида буд. Ӯ соли 1938 нусхаи дастнависи фарҳангро барои таҳрир ба академик Е.Э. Бертелс фиристода буд. Бо сабабҳои гуногун ва шояд ба сабаби оғози Ҷанги Бузурги Ватанӣ нусхаи он, ки барои чоп ба Нашриёти Давлатии Тоҷикистон фиристода шуда буд, аз байн рафтааст. Нусхаи дуюми ба ҳуруфоти лотинӣ баргардоншудаи он соли 1944 аз ҷониби А. Деҳотӣ ва Я. Калонтаров ошкор гардид. Ин фарҳанг бо такмилу иловаҳо аз осори устод аз тарафи Ҳ. Рауфзода ва Р. Ҳошим мутобиқи усулҳои вожашиносии нав таҳия гардида, соли 1976 ба сурати ҷилди алоҳидаи Куллиёт, ба муносибати 100-солагии устод С. Айнӣ ба чоп расид. Фарҳанги мазкур «Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик»[10] ном дошта, бештар аз 11000 вожаро фаро мегирад.

Яке аз ҳодисаҳои муҳиме, ки дар таърихи фарҳангсозии забони тоҷикӣ дар даврони шӯравӣ ва ҳатто хато нахоҳад буд, агар гӯем дар ҳаёти фарҳангии Тоҷикистон рух дод, ин чопи «Фарҳанги забони тоҷикӣ» дар ду ҷилд аст, ки 45000 калима ва таркиботро дар бар мегирад. Соли 1958 таҳияи ин фарҳанг дар нақшаи корҳои илмии Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ дохил карда шуд ва баъд аз ин кори ҷиддӣ барои сохтани ин луғат оғоз гардид. Баъди тахминан 10 сол (1969) ҳосили меҳнати ҳайати калони вожашиносон ва олимони соҳаҳои забон ва адабиёт бо номи «Фарҳанги забони тоҷикӣ» дар ду ҷилд зери таҳрири М. Шукуров, В.А. Капранов, Р. Ҳошим, Н.А. Маъсумӣ рӯи чопро дид. Ин нахустин фарҳанге буд, ки дар қарни XX нашр шуда, вожагони забони тоҷикиро (албатта дар ҳудуди имконоти ин ду ҷилд) аз асри X то ибтидои садаи XX дар бар мегирифт. Дар таҳияи ин луғат фарҳангҳои маъруф ва серистеъмоли забони тоҷикӣ, чун «Бурҳони қотеъ», «Ғиёсуллуғот» ва мисли инҳо истифода шуда, маводи фаровон ва мисолу иқтибосости зиёд аз осори шоиру нависандагони классикӣ дар он ҷой дода шудааст. Қайд кардан бамаврид аст, ки ҳамин «Фарҳанги забони тоҷикӣ» бо баргардон аз хати кириллӣ ба форсӣ ва бо баъзе шарҳҳои Мӯҳсини Шуҷоӣ аз тарафи муассисаи «Фарҳанги муосир»-и Эрон дар 2 ҷилд (Теҳрон, 2006) ба табъ расид.

Табиист, ки забон ҳамчун падидаи ҷамъиятӣ ҳамеша дар ҳоли инкишофу такомул ва тағйиру таҳаввул буда, пайваста мафҳумҳои нав ва маълумоти тозаи фаровон тавассути расонаҳои мухталифи ахборӣ ба он ворид мегардад. Маъмулан, ин гуна воситаҳои ифода дар фарҳангҳои тафсирии забон танзим, такмил ва нигаҳдорӣ мешаванд. Дар забони тоҷикӣ то имрӯз чунин нақшро «Фарҳанги забони тоҷикӣ» мебозид, ки он ҳам бештар барои омӯзишу тадқиқи забони адабиёти классикӣ ба кор меравад. Ҳамчунин эътироф бояд кард, ки «Фарҳанги забони тоҷикӣ» асосан калимаву таъбироти адабиёти китобии асрҳои X то ибтидои асри XX-ро фаро гирифтааст. Имрӯз аз чопи он тақрибан ним аср мегузарад. Дар тӯли ин муддат дар ҳаёти иҷтимоию сиёсӣ ва фарҳангии Тоҷикистон рӯйдодҳои басо муҳим ва дигаргуниҳои бисёр амиқ ба вуқӯъ пайваст. Махсусан, пас аз эълони истиқлолият ва забони давлатӣ шудани забони тоҷикӣ дар бахши вожагону истилоҳоти он тағйироти зиёде ба вуҷуд омад. Ин таҳаввулот ва ин ҳама истилоҳоту наввожагон дар таркиби захираи луғавии забон бояд ҷойгоҳи худро пайдо кунад. Ифодаи забонии падидаҳои иҷтимоии даврони муосир дар ягон фарҳанги дигар

---

[10] *Айнӣ С. Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик // Куллиёт: 13 ҷилд, ҷ.12 -Душанбе: Ирфон, 1976.*

сабту танзим нагардидааст. Яке аз сабабҳои нобасомониҳои забон ва худсариҳо дар истифодаи забони ду-се даҳсолаи охир низ ҳамин омил аст.

Бори аввал аст, ки барои тасвир ва инъикоси ин тағйироту таҳаввулот ва пешрафтҳое, ки дар як муддати тӯлонӣ, яъне қариб як аср дар таркиби луғавии забони адабии тоҷикӣ рух додаанд, фарҳанги тафсирие бо фарогирии тақрибан 80 ҳазор калимаву ибора мураттаб ва нашр мешавад.

Дар таҳияи ин фарҳанг нуктаҳои зерин дар назар гирифта шудааст:

- инъикоси хусусиятҳои асосии забони тоҷикии давраи классикӣ то садаи XX ба таври фишурда бо истифода аз маводи «Фарҳанги забони тоҷикӣ» ва дигар фарҳангу луғатҳои давраи классикӣ бидуни овардани намунаҳо аз осори шоирон ва адибони ин давра;
- истифода аз таҷрибаи фарҳангсозиву луғатнигории ҳамзабонони мо дар Эрону Афғонистон. Дар ин маврид аз фарҳангу луғатномаҳои ҳамзабонон фақат вожаву таркибҳои сéристеъмол гирифта шуд, ки аз лиҳози дарку фаҳмиш барои тамоми форсизабонон муштараканд;
- истифода аз калимаву истилоҳот ва таркибҳои забони тоҷикии муосир, ки то кунун дар фарҳангҳои тафсирӣ инъикос наёфта буд.

Забони тоҷикӣ тӯли се даҳсолаи охир аз вожаҳову ифодаҳои дарии Афғонистон ва форсии Эрон фаровон истифода бурда, таркиби луғавии хешро ғанӣ ва эҳтиёҷоти ифодаи мафҳуму падидаҳои навинро таъмин сохтааст. Айнан ҳамин гуна ниёзмандӣ дар забони дариву форсӣ низ мавҷуд аст ва «Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ» барои ҳамзабононамон чунин шароитро фароҳам хоҳад овард. Гузашта аз ин, «Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ» имкон медиҳад, тамоми мафҳуму зуҳуроти дар садсолаи гузашта дар калимаву истилоҳоти забони тоҷикӣ ифодагашта мавриди таваҷҷӯҳи ҳамзабонон қарор гиранд.

Манбаи асосии калимаву ибораҳои мавриди тафсири ин фарҳанг захираи бисёр бузурги ганҷинаи баргаҳо-вожаҳои мисолдори то солҳои 80-уми асри гузашта аз осори адабиёти бадеӣ, сиёсию иҷтимоӣ, илмию соҳавӣ, аз матбуоти даврӣ, ҳуҷҷатҳои расмӣ, китобҳои дарсӣ ва аз тарҷумаи асарҳои бадеии гуногун интихоб ва ҷамъомада мебошад, ки аз тарафи кормандони шӯъбаи фарҳангнигорӣ ва истилоҳоти Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ ба вуҷуд оварда шудааст. Ин ганҷина дар таҳияи «Фарҳанги тоҷикӣ ба русӣ» низ ба таври васеъ истифода шудааст.[11] Азбаски аз ибтидои солҳои 90-уми асри XX интихоб ва барчидани калимаву ибораҳо дар ин шӯъба бинобар камбуди қувваи корӣ қатъ гардид, дар таҳия, ислоҳ ва такмили «Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ» маводи «Фарҳанги тоҷикӣ ба русӣ» ҳамчун сарчашмаи асосии вожагон ва ибораҳои забони муосири тоҷикӣ истифода гардид.

Инчунин, ба ғайр аз вожаву таркибҳои забони меъёр дар фарҳанг як теъдод воҳидҳои луғавӣ аз забони зиндаи халқ, ки аз лиҳози сохт зебову шинам, аз ҷиҳати ифодаи маъно бенуқсонанд ва аксар дар осори шоирону нависандагон истифода шудаанд, ҷойгоҳи худро ёфтаанд. Ин амал барои аз нав зинда кардани калимаҳои нобу асили тоҷикӣ ва мавриди истифодаи минбаъда қарор гирифтани онҳо нақши муҳим хоҳад дошт.

Мураттибони фарҳанги ҳозир ба сифати дастур ва раҳнамо дар қатори фарҳангҳои тафсирии тоҷикӣ ва форсии гуногун аз маводи ҳамаи луғатҳои дузабонаи тоҷикӣ-русӣ ва русӣ-тоҷикӣ, форсӣ ба русӣ ва русӣ ба форсӣ, Энсиклопедияи советии тоҷик дар ҳашт ҷилд, Энсиклопедияи адабиёт ва санъат дар се ҷилд ва дигар луғатномаҳои мӯътабар ҳамчун сарчашма васеъ истифода бурдаанд

---
[11] *Фарҳанги тоҷикӣ ба русӣ ҷ.1, зери таҳрири С. Д. Холматова, С. Солеҳов, С. Каримов. -Душанбе, 2004; ҷ.2, зери таҳрири Д.Саймиддинов, С. Д. Холматова, С. Каримов. -Душанбе, 2005; нашри дувум бо илова, такмил ва ислоҳ, зери таҳрири Д. Саймиддинов, С. Д. Холматова, С. Каримов. -Душанбе, 2006.*

ва ба услуби нигориши онҳо пайравӣ намудаанд.

Дар таҳияи ин фарҳанг «Фарҳанги забони ҳозираи тоҷикӣ», ки бо баъзе сабабҳо дар охири солҳои 80-уми садаи XX рӯи чопро надид, ҳамчун асос ва манбаъ ба таври васеъ истифода гардид. Фарҳанги мазкур дар охири солҳои 60-уми садаи XX бо истифода аз маводи асосии чопшуда ва боқимондаи «Фарҳанги забони тоҷикӣ» (дар 2 ҷилд, соли 1969) ва маводи забони тоҷикии садаи XX оғоз шуда, ба таври ниҳоӣ соли 1975 анҷом ёфта ба чоп тавсия шуда буд. Дар таҳияи ин фарҳанги чопнашуда Ходими шоистаи илми Тоҷикистон Раҳим Ҳошим, номзади илми филология Ҳ. Рауфзода ва номзади илми филология А. Сангинов иштирок намуданд. Дар аснои таълифи ин фарҳанг ҳамон вақт кормандони собиқи шӯъбаи фарҳангнигорӣ ва истилоҳот номзадҳои илми филология А. Отахонова, М. Собирова, М. Юсуфова дар интихоби мисолу шоҳидҳо ба мураттибон ёрии бевоситаи худро расонидаанд. Солҳои 1996-2005 ҳарфҳои ҷилди аввал аз тарафи А. Сангинов такмилу ислоҳ шуда буд. Ин ҷилд аз тарафи узви вобастаи АИ ҶТ А. Маниёзов низ қисман таҳриру такмил ва ислоҳ шуд. Матни ҳамин ҷилди якум дар Шӯрои илмии Пажӯҳишгоҳ 2 июни соли 2006 мавриди муҳокимаи ҷиддӣ қарор гирифт. Дар ин ҷаласа зикр гардид, ки бо дарназардошти тағйироту инкишофи забон дар даврони истиқлолият ба забон калимаву ибораҳои зиёде ворид гардидааст, ки дар ин фарҳанг ҳанӯз инъикос нашудааст ва ҳар ду ҷилди ин фарҳанг ба таҳрир ва такмилу иловаҳои ҷиддӣ ниёз дорад. Бинобар ин, Шӯрои илмӣ қарор кард, ки барои таҳрир, такмил ва ислоҳи бунёдӣ гурӯҳи корӣ ва ҳайати таҳририя созмон дода, фарҳанг бо истифода аз вожаҳову таркибҳои имрӯзаи забони тоҷикӣ таҷдиди назар шавад.

Ҳамин тариқ, дар таҳияву таҳрир ва такмили ниҳоии «Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ» ҳайати зерини муаллифон ва муҳаррирон иштирок намуданд:

I. Таълифи фарҳанг:

- ҳарфҳои И, К, Л, М (м-мол), О, Р, С, Т, Х, Ҳ (х-ҳарф), Ш – Р. Ҳошим;
- ҳарфҳои А, Г, Ғ, Е, Ё, Ж, М (мола-мӯя), Н, П, Ӯ, Ҳ (ҳасаб-ҳӯрт), Ч, Ҷ, Э, Ю, Я - Ҳ. Рауфзода;
- ҳарфҳои Б,В, Д,З,Й,Қ,У - А.Сангинов;
- бахши аъзами иловаҳо–С.Назарзода.

II. Таҳриру такмили фарҳанг:

А. Ҷилди аввали фарҳанг.

1. Таҳрири аввал (то иловаҳои бунёдӣ) - А. Сангинов (ҳамаи ҳарфҳо), А.Маниёзов (ҳарфҳои А, Б, В, Г, Д, Е, Ё, Ж, З ва қисми аввали К).
2. Таҳрир ва такмил (иловаҳои бунёдӣ) - С. Назарзода (ҳарфҳои А-Н), С. Каримов (ҳарфҳои А-Н), М.-Ҳ. Султон (ҳарфҳои Б-Н), А. Маниёзов (ҳарфҳои Г, Ғ), К (қисман), О, Қосимов (ҳарфҳои А,Б,И,Қ), С. Матробов (ҳарфҳои А,В,З,К,М), С. Сабзаев (ҳарфи Н).
3. Таҳрири ниҳоӣ: С. Назарзода, С. Каримов, М.-Ҳ. Султон, А. Сангинов.
4. Таҳрири назоратӣ: Ғ. Қодиров ва С. Холматова.
5. Ҳамгунсозӣ ва коркарди фарҳангнигорӣ: С. Холматова ва С. Каримов.
6. Тасҳеҳот: И. Мискинов, С. Зарафшонӣ, Ч. Назаршоева, С. Некбахтшоева, Г. Усмонова, О. Мирзоева.

Б. Ҷилди дуюми фарҳанг.

1. Таҳрир ва такмил: С. Назарзода (ҳарфҳои О-Я), М. Музофиршоев (ҳарфҳои Ҷ, Ш, Э, Ю, Я), С. Сабзаев (ҳарфҳои Х, Ҳ), О. Саидҷаъфаров (ҳарфҳои О, У, Ӯ, Ф), О. Қосимов (ҳарфҳои Ф, Х, Ҳ, Ч), С. Матробов (ҳарфҳои П, Т, Ҳ), Қ. Тӯраҳасанов (ҳарфҳои Р, Т), М.-Ҳ. Султон (ҳарфи С, Ф, Ш).
2. Таҳрири ниҳоӣ: С. Назарзода, С. Каримов, М.-Ҳ. Султон, А. Сангинов.
3. Таҳрири назоратӣ: Ғ. Қодиров ва С. Холматова.
4. Ҳамгунсозӣ ва коркарди фарҳангнигорӣ: С. Холматова ва С. Каримов.
5. Тасҳеҳот: И. Мискинов, Г. Усмонова, Ч. Назаршоева, С. Некбахтшоева, О. Мирзоева.

III. Мифтоҳи арабии вожагон: Фирӯзи Набавӣ ва И. Мискинов.

IV. Чопи компютерӣ:

а) бо хати кириллиасос: Ч. Назаршоева, Н.Ашӯрова, О.Мирзоева, С.Некбахтшоева, Г. Усмонова, М. Раҷабова, Ш. Назарзода, М. Носирова, А. Шералиева;

б) бо хати арабиасос: И. Мискинов, Г. Усмонова, О Қосимов, М. Музофиршоев, С. Матробов.

Роҳбарияти Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ ба аъзои Шӯрои илмии Пажӯҳишгоҳ ва кормандони фаъоли он аъзои вобаста ва пайвастаи Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон М. Шакурӣ, Х. Отахонова, Д. Саймиддинов, М. Мулло-аҳмадов, докторҳои илми филология Р. Ҳодизода, Д. Карамшоев, Б. Тилавов, Ф. Зикриёев, А.Мирзоев, М.Файзов, Д.Обидов, номзадҳои илми филология С.Мирзоев, А. Набиев, Р. Аҳмадов, В. Самадов, Ш. Солеҳов, Б. Алиев, М. Муҳаммадиев, ки дар баррасӣ ва муҳокимаи ин фарҳанг фаъолона иштирок намуда, маслиҳатҳои муфид ва арзишманд додаанд, изҳори сипос ва ташаккур менамояд.

Албатта, дар баробари муваф-фақияту дастовардҳо, ин фарҳанг аз камбуду нуқсонҳо низ орӣ нест. Бинобар ин аз тамоми алоқамандоне, ки дар бораи ҳусну қубҳи ин фарҳанг изҳори ақида кардан мехоҳанд, хоҳишмандем мулоҳиза ва пешниҳодҳои худро ба нишонии шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 21, Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бифиристанд, то дар нашрҳои минбаъда ба эътибор гирифта шаванд.

پیشگفتار

فرهنگ‌نگاری در تاریخ زبان تاجیکی سابقه‌ی دیرینه و نمونه‌های برجسته دارد. فرهنگ و لغت نامه‌های فراوان، که لغت شناسان و فرهنگ نگاران مشهور در دوره‌های گوناگون تهیه و تالیف کرده‌اند، گنجینه‌ی بی بهای واژگان زبان تاجیکی محسوب گردیده، تا امروز قالب و شکل و گونه‌های مختلف کلمه‌سازی و اصطلاح‌آفرینی زبان از روی آنها آموخته می‌شود. در این فرهنگ و لغت‌های گوناگون هدف مؤلفان و مرتبان تغییرات و تحولات بخش واژگان زبان و کلمه‌های نوساخت و تازه‌ایجاد زمان خودرا با شرح و تفسیر ثبت کرده، برای نگهداشت و تکمیل به آیندگان میراث مانده‌اند.

فرهنگ نگاری یک رشته‌ی بسا مهم زبان‌شناسی تاجیک بوده، تحلیل و بررسی آن یکی از وسیله‌های اساسی پژوهش و تحقیق بخش واژگان زبان محسوب می‌شود. هدف اساسی چنین تحقیقات تهیه فهرست مکمل فرهنگ های تاجیکی- فارسی، ترتیب دادن مجموع عمومی برگه‌های خطی و کامپیوتری واژگان و ترکیب‌های در این فرهنگ‌ها ثبت شده، بررسی علمی اصولهای فرهنگ‌نویسی، تهیه و نشر متن انتقادی فرهنگ‌های پیشین، بنیاد یک مرکز عمومی تحقیقی مقایسوی فرهنگ‌ها و در نهایت در اساس این فرهنگ ها تهیه نمودن یک فرهنگ مکمل واژگان تمام منطقه‌های انتشار زبان می باشد.

محققان زبان‌شناس مرحله‌های تاریخ فرهنگ نگاری تاجیکی- فارسی را به طور شرطی به مرحله‌های تا اسلامی و بعد اسلامی جدا می نمایند. از دوره تا اسلامی فرهنگ نگاری تاجیک به غیر از چند نمونه، از قبیل «فرهنگ آیم اوک» (Frahang-i oim-evak)، «فرهنگ پهلویک» (Frahang-i pahlavik)، دیگر آثاری به دست ما نرسیده است، که در اساس آنها عائد به سطح فرهنگ نگاری در یک دوره‌ی تقریبا یک و نیم هزار ساله‌ی تاریخ زبان به طور مفصل قضاوت نماییم. در «فرهنگ آیم‌اوک»، که به حروفات اوستایی و پهلوی تهیه شده است، کلمه و واژه های اوستایی به زبان پهلوی شرح یافته و در «فرهنگ پهلویک» باشد ایدئاگرمهای زبان فارسی میانه (پهلوی) تفسیر شده اند. باید گفت، که فرهنگ نویسی برای متن های باستان، مخصوصا متن های دینی زردشتی بعداً هم ادامه یافته، نسخه‌های این گونه فرهنگ‌ها در مرکزهای ایرانشناسی دنیا محفوظ اند[1].

[1] *Основы иранского языкознания. Среднеиранские языки. – Москва, 1981, -С. 14-15, 235-236; Баевский И. С. Описание таджикско – персидских рукописей Института народов Азии. – Вып. 4. – Москва, 1962, -С. 51-52.*

زمان اوج و گسترش فرهنگ نگاری به دوره‌ی نوین تاریخ زبان، که به نام فارسی نو یا فارسی دری مشهور است، راست می آید. طوری که معلوم است از عصر XI سرکرده به زبان تاجیکی و فارسی و دری فرهنگ‌های سیرشمار، از قبیل «لغت فرس» اسدی طوسی ،«فرهنگ جهانگیری» حسین انجو، «بهار عجم» رای تیکچند بهار، «فرهنگ نامه» حسین وفای، «فرهنگ رشیدی» عبدالرشید تتوی، «برهان قاطع» محمد حسین خلف تبریزی، «غیاث الغات» محمد غیاث الدین، «چراغ هدایت» علی خان آرزو و دهها لغت نامه های دیگر تهیه و تدوین شده است. استاد سعید نفیسی در مقاله‌ی «فرهنگ‌های پارسی» فهرست فرهنگ های فارسی را آورده است، که آن ۲۰۲ لغت را در بر می گیرد و قسمی از آنها تا زمان ما نرسیده است. در «لغت نامه» دهخدا شماره‌ی این فرهنگ‌ها ۲۵۰ کتاب نشان داده شده است[2].

محققان این دوره را به طور کلی به دو مرحله – مرحله‌ی فرهنگ نگاری منطقه‌ی خراسان (عصرهای X-XV) و دوره‌ی لغت سازی در سرزمین هندوستان (عصرهای XVI-XIX) جدا کرده‌اند[3]. به این دوره‌بندی باید یک مرحله‌ی دیگر – مرحله‌ی فرهنگ نگاری زبان معاصر (عصرهای XI-XX) نیز علاوه شود، زیرا این مرحله‌یست که در فرهنگ‌نگارئی تاجیکی- فارسی تحولات عمیقی رخ داد و آن امروز باید از جانب محققان به طور علی حده مورد بررسی عمیق علمی قرار گیرد.

قدیم‌ترین لغت تفسیری که تا زمان ما محفوظ مانده است «لغت فرس» اسدی طوسی (عصر XI) می باشد. «لغت فرس» تفسیر کلمه‌های نادری را که در آثار شاعران آسیای میانه و قسم شرقی خراسان عصر X و ابتدای عصر XI وا می خورند، فرا می گیرد. این کلمه ها با نمونه ها از اشعار رودکی، دقیقی، فردوسی، عنصری، فرخّی و دیگران آورده شده‌اند. در فرهنگ های بعدینه از آثار خاقانی، نظامی، سعدی و دیگران نیز شاهد آورده شده است. به این طریق فرهنگ ها تدریجا تشکل و تکامل یافته، زبان تاجیکی-فارسی را در تمام قلمرو انتشار این زبان در بر گرفته‌اند، می توان گفت، که فرهنگ ها تا عصر پانزده تألیف شده در منطقه‌ی آسیای میانه و خراسان و ایران ادامه‌ی منطقی همین «لغت فرس» اسدی طوسی می باشند.

در عصر XV و مخصوصاً در عصر XVI بعد از برقراری دولت تیموریان هند و انتشار زبان تاجیکی- فارسی در این سرزمین مرکز علم فرهنگ نگاری تاجیک و فارس نیز به این کشور پهناور انتقال یافت. در عصرهای XV-XVII در هندوستان فرهنگ های مشهوری مثل «شرف نامه منیری» ابراهیم قوام فاروقی (عصر XV)، «تحفة السعادت» ضیاءالدین محمد (عصر XVI)، «مویدالفضلا» محمدبن لاد دهلوی (۱۵۱۹)، «مدارالافاضل» فیض ابن اسدالعلما (۱۵۹۳)، «فرهنگ جهانگیری» حسین انجو(۱۶۰۸) «برهان قاطع» محمدحسین بن خلف تبریزی (۱۶۵۲)، «فرهنگ رشیدی»

انسکلاپیدیۀ ساویتی تاجیک، دوشنبه، ۱۹۸۷، جلد ۷، ص. ۵۳۸-۵۳۷؛ مجیداف ح.، زبان و ادبیات معاصر تاجیک، دوشنبه، ۲۰۰۷، جلد ۱، ص. ۱۹۱.

[2] نگ. «برهان قاطع» نشر محمد معین ، چاپ ۱، ج ۱، تهران ۱۳۳۰ هجری شمسی، مقدمه، ص. ۷۷-۷۱؛ نظرزاده س. زبان و اصطلاحات (اندیشه ها در اطراف زبان تاجیکی و تشکل اصطلاحات). دوشنه ۲۰۰۳، ص. ۷۸ .

[3] مجیداف ح.، زبان و ادبیات معاصر تاجیک، دوشنبه، ۲۰۰۷، ج.۱، ص. ۱۹۱.

عبدالرشید تتوی (۱۶۵۴) و دیگران تالیف یافته اند. در سده‌های XIX-XVIII در منطقه‌های فارسی زبان فرهنگ و لغت نامه های زیادی تهیه شده اند که نمایان ترین و مهم ترین آنها «بهار عجم» رای تیکچند بهار (۱۷۳۹)، «سراج اللغات» و «چراغ هدایت» سراج الدین علی خان آرزو (میانه های عصر XVII)، «هفت قلزوم» غازی الدین حیدر (۱۸۱۸)، «غیاث اللغات » محمد غیاث الدین (۱۸۲۷)، «فرهنگ آنندارج» محمد پادشاه (۱۸۸۸) می باشند[۴].

آشنایی ایرانیان با فرهنگ و دستاوردهای علمی و فرهنگ و تمدن اوروپاییان و نفوذ سیاسی و اجتماعی جهان غرب در فرهنگ نگاری عنعنوی ایرانیان سده XX نیز دگرگونی های جدی به وجود آورد. ورود هزاران مفهوم و لغت و اصطلاحات نو از زبانهای پیشرفته دنیا در حیات اجتماعی و سیاسی و زندگی روزمره مردم ایران از صاحبان زبان فارسی معاصر تقاضا می کرد، که برای آنها معادلی پیدا کنند و یا در لغت نامه های آنها را جمع آورده به مردم تقدیم نمایند. بنا بر این در لغت سازی نیز مرحله ی نو آغاز شد و چندین فرهنگ نامه های معتبر تهیه و تدوین گردید. از لغت نامه های تفسیری ایران معاصر، که در لغت نویسی تاجیک و خاصتاً در فرهنگ حاضر تاثیر خود را گذاشتند، اینها می باشند:

«فرهنگ نفیسی» و یا «فرنودسار»[۵] تألف علی اکبر نفیسی فرهنگ تفسیری است، که سالهای ۱۸۹۹ تا ۱۹۲۴ تالیف گردیده ۱۵۸۴۳۱ ماده‌ی لغوی را در بر می گیرد، که از آن ۵۸۸۷۹ فارسی و ۹۹۵۵۲ عربی است. در فرهنگ کلمه‌های ترکی و اوروپایی، که به زبان فارسی گذشته‌اند، نیز تفسیر یافته‌اند. برای آن که تلفظ فهما باشد، در هر یک سرواژه ماده‌ی لغوی آوانوشت لاتینی آن هم ثبت شده است. پس از تفسیر معنای کلمه‌ها، ترکیب‌ها و عباره های آنها در همان ماده‌ی لغوی شرح می یابند. مولف در تفسیر به تابش های معنایی کلمه و گونه**های** آن دقّت داده است. «فرهنگ نفیسی» در ۵ جلد بار اول سال‌های ۱۹۳۸-۱۹۵۵ در تهران به طبع رسید.

«لغت نامه»ی علی اکبر دهخدا[۶]. فرهنگ بسیار جلده انسکلاپیدی و اولین فرهنگ جامع است که کلمه و اصطلاحات ساحه های گوناگون را فرا می گیرد. یکی از خصوصیت های برجسته این «لغت نامه» عیناً آوردن واژگان و اشعار شاعران از فرهنگ و لغت نامه های تفسیری دوره ی کلاسیکی می باشد. و آن یک نوع جمع بست فرهنگ نگاری تاجیکی- فارسی از «لغت فرس» اسدی طوسی تا ابتدای عصر XX به حساب می رود.

---

[۴] *نگ. فرهنگ زبان تاجیکی (عصرهای X تا ابتدای عصر XX)، عبارت از ۲ جلد، مسکو، ۱۹۶۹، جلد ۱، سر سخن، ص. ۷-۵؛ مجیداف ح.، زبان و ادبیات معاصر تاجیک، دوشنبه، ۲۰۰۷، ج. ۱، ص. ۱۹۱؛* *Капранов В. А. Таджикско-персидская лексикография в Индии XVI-XIX*

[۵] *علی اکبر نفیسی، فرهنگ نفیسی، در پنج جلد، تهران، ۱۹۶۴؛ انسکلاپیدیهٔ ساویتی تاجیک، دوشنبه، ۱۹۸۳، جلد ۷، ص. ۵۳۷.*

[۶] *علی اکبر دهخدا، لغت نامه، در ۱۷ جلد، تهران، ۱۳۷۳ = ۱۹۹۵. انسکلاپیدیهٔ ساویتی تاجیک، دوشنبه، ۱۹۸۷، جلد ۷، ص. ۷۲.*

«فرهنگ عمید»[۷]، تألف حسن عمید فرهنگ تفسیری است که زیاده از ۲۵ هزار کلمه را در بر می گیرد. طرز درست خواندن بعضی کلمه ها با حرکت های ضمه، فتحه و کسره نشان داده شده، آوانوشت لاتینی کلمه های اقتباصی اوروپائی نیز آورده شده است.

«فرهنگ فارسی»[۸] تألف دکتر محمد معین لغت تفسیری می باشد، که سالهای ۱۹۶۳ تا ۱۹۷۳ در شش جلد به طبع رسیده است. سه جلد اول آن کلمه ها، ترکیب های فعلی و عباره های ریخته را در بر می گیرد. در آخر جلد ۳ ترکیبات خارجی، فرانسوی، انگلیسی و غیره علاوه شده است. در ردیف سرواژه و بعضی عباره ها آوانوشت لاتینی آنها آورده شده، نام لاتینی اصطلاحات طب، نباتات، حیوانات و غیره در پاورق اشاره گردیده است.

طوری می بینیم، طی سده ی XX قدم های جدی در فرهنگ نویسی ایران برداشته شده است. ولی پیشرفت های علمی و فرهنگی سالهای آخر ضرورت تهیه و تدوین یک فرهنگ جامع زبان فارسی مطابق به نیازمندی های روزرا به میان آورد. از این رو «انتشارات سخن» کار تالیف و چاپ یک فرهنگ معتبری را به نام «فرهنگ بزرگ سخن»[۹] آغاز نمود. طی سالهای ۲۰۰۳– ۱۹۹۵ آن در هشت جلد از چاپ بر آمد. فرهنگ مذکور به طور کل مطابق با ذوق و فهمش طبقهٔ میانه باسوادان ایرانی و همچنین دیگر خوانندگان کشورهای هم زبان تهیه و تدوین شده است، تا که هم احتیاجات کسانی، که به متن های معاصر و واژه های نا آشنای زبان گفتاری روزمره بر می خورند و هم نیاز آنانی را، که به متن ها و آثار کهن سروکار دارند برآورده تواند.

فرهنگ های تفسیری زبان تاجیکی در زمان شوروی نسبت به لغت های دو زبانه روسی تاجیکی و تاجیکی روسی تأریخ و عمر کوتاه تری دارند. طوری که می دانیم، نخستین کوشش برای ساختن چنین فرهنگ هنوز سالهای سی ام از جانب استاد صدر الدین عینی آغاز گردیده بود. او سال ۱۹۳۸ نسخه‌ی دست نویس فرهنگ را برای تحریر به اکدیمیک ای. ا. برتیلس فرستاده بود. با سبب های گوناگون و شاید به سبب آغاز جنگ بزرگ وطنی نسخه‌ی آن که برای چاپ به نشریات دولتی تاجیکستان فرستاده شده بود از بین زفته است. نسخه‌ی دوم با حروفات لاتینی برگردان شده‌ی آن سال ۱۹۴۴ از جانب دهاتی و کلانتراف آشکار گردید. این فرهنگ با تکمیل و علاوه ها از آثار استاد از طرف حفیظ رئوف زاده و رحیم هاشم مطابق اصول های واژه شناسی نو تهیه گردیده، سال ۱۹۷۶ به صورت جلد علی حده کلیات، به مناسبت صد سالگی استاد عینی به چاپ رسید. فرهنگ مذکور «لغت نیم تفصیلی تاجیکی برای زبان ادبی تاجیک»[۱۰] نام داشته، بیشتر از ۱۱ هزار واژه را فرا می گیرد.

یکی ار حادثه های مهمی که در تاریخ فرهنگ سازی زبان تاجیکی در دوران شوروی و حتی خطا نخواهد بود، اگر گوییم در حیات فرهنگی تاجیکستان رخ داد، این

---

[۷] حسن عمید، فرهنگ عمید، در دو جلد، چاپ ششم، تهران ۱۹۷۳/۱۳۵۱؛ انسکلاپیدیهٔ ساویتی تاجیک، دوشنبه، ۱۹۸۷، جلد ۷، ص. ۵۳۶.

[۸] محمد معین، فرهنگ فارسی، در شش جلد، تهران، ۱۹۶۳/۱۹۷۳. انسکلاپیدیهٔ ساویتی تاجیک، دوشنبه، ۱۹۸۷، جلد ۷، ص. ۵۳۸.

[۹] حسن انوری، فرهنگ بزرگ سخن، در هشت جلد، تهران ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۳.

۱۰ عینی ص. لغت نیم تفصیلی تاجیکی برای زبان ادبی تاجیک// کلیات: ۱۳ جلد – جلد ۱۲، دوشنبه: عرفان، ۱۹۷۶.

چاپ «فرهنگ زبان تاجیکی » در دو جلد است که ۴۵۰۰۰ کلمه و ترکیبات را در بر می گیرد. سال ۱۹۵۸ تهیه این فرهنگ در نقشه کارهای علمی پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی داخل کرده شد و بعد از این کار جدی برای ساختن این لغت آغاز گردید. بعد تخمینا ده سال (۱۹۶۹) حاصل محنت هیئت کلان واژه شناسان و عالمان ساحه‌های زبان و ادبیات به نام «فرهنگ زبان تاجیکی» در دو جلد زیر نحریر محمد جان شکوراف و ولدییمیر کپرناف، رحیم هاشم، ناصر جان معصومی روی چاپ را دید. این نخستین فرهنگی بود که در قرن XX نشر شده، واژگان زبان تاجیکی را (البته در حدود امکانات این دو جلد) از عصر X تا ابتدای سده ی XX در بر می گرفت. در تهیه این لغت، فرهنگ های معروف و سیر استعمال زبان تاجیکی، چون «برهان قاطع»، «غیاث اللغات» و مثل اینها استفاده شده، مواد فراوان و مثال و اقتباسات زیاد از آثار شاعر و نویسندگان کلاسیکی در آن جای داده شده است. قید کردن به مورد است، که همین «فرهنگ زبان تاجیکی» با برگردان از خط کریلی به فارسی و با بعصی شرح های محسین شجاعی از طرف مؤسسه‌ی «فرهنک معاصر» ایران در ۲ جلد (تهران ۲۰۰۶) به طبع رسید.

طبیعی است که زبان همچون پدیده جمعیتی همیشه در حال انکشاف و تکامل و تغییر و تحول بوده، پیوسته مفهوم‌های نو و معلومات تازه ی فراوان توسط رسانه های مختلف اخباری به ان وارد می گردد. معمولاً، این گونه واسطه های افاده در فرهنگ های تفسیری زبان تنظیم، تکمیل و نگهداری می شوند. در زبان تاجیکی تا امروز چنین نقش را «فرهنگ زبان تاجیکی» می بازید، که آن هم بیشتر برای آموزش و تدقیق زبان ادبیات کلاسیکی بکار می رود. همچنین اعتراف باید کرد، که «فرهنگ زبان تاجیکی» اساساً کلمه و تعبیرات ادبیات کتابی عصرهای X تا ابتدای عصر XX-را فرا گرفته است. امروز از چاپ آن تقریباً نیم عصر می گذرد. در طول این مدت در حیات اجتماعی و سیاسی و فرهنگی تاجیکستان رویدادهای بسا مهم و دگر گونی های بسیار عمیق به وقوع پیوست. مخصوصاً، پس از اعلان استقلالیت و زبان دولتی شدن زبان تاجیکی در بخش واژگان و اصطلاحات آن تغییرات زیادی به وجود آمد. این تحولات و این همه اصطلاحات و نوواژگان در ترکیب ذخیره‌ی لغوی زبان باید جایگاه خود را پیدا کنند. افاده ی زبانی پدیده‌های اجتماعی دوران معاصر در یگان فرهنگ دیگر ثبت و تنظیم نگردیده است. یکی از سبب های نابسامانی های زبان و خود سری ها در استفاده زبان دو سه ده ساله آخر نیز همین عامل است.

بار اول است که برای تصویر و انعکاس این تغییرات و تحولات و پیشرفت های که در یک مدت طولانی، یعنی قریب یک عصر در ترکیب لغوی و فرزآلاگیی زبان ادبی تاجیکی رخ داده اند، فرهنک تفسیرئی با فراگیریی تقریباً ۸۰ هزار کلمه و عباره مرتب و نشر می شود.

در تهیه این فرهنگ نکته های زیرین در نظر گرفته شده است:

– انعکاس خصوصیت های اساسی زبان تاجیکی دوره کلاسیکی تا سده‌ی XX به طور فشرده با استفاده از مواد

«فرهنگ زبان تاجیکی» و دیگر فرهنگ و لغت هـای دوره کلاسیکی بدون آوردن نمونه ها از آثار شاعران و ادیبـان ایـن دوره؛

–اسـتفاده از تجربـه‌ی فرهنـگ سـازی و لغـت نگـاری همزبانان ما در ایران و افغانستان. در این مـورد از فرهنـگ و لغـت نامـه هـای همزبانـان فقـط واژه و ترکیـب هـای سیر استعمال گرفته شد، که از لحـاظ درک و فهمـش بـرای تمـام فارسی زبانان مشترکند؛

–استفاده از کلمه و اصطلاحات و ترکیبهای زبان تـاجیکی معاصر، که تا کنون در فرهنگ های تفسیری انعکـاس نیافتـه بود.

زبان تاجیکی طول سه ده سالهٔ آخر از واژه هـا و افـاده هـای دری افغانـستان و فارسـی ایـران فـراوان اسـتفاده بـرده، ترکیب لغوی خویش را غنـی و احتیاجـات افـاده ی مفهـوم و پدیده های نـوین را تـأمین سـاخته اسـت. عینـاً همـین گونـه نیازمندی در زبان دری و فارسی نیز موجود است و «فرهنگ تفسیری زبان تاجیکی» بـرای همزبانانمـان چنـین شـرایطی را فراهم خواهد آورد. گذشته از این، «فرهنـگ تفـسیری زبـان تاجیکی» امکان می دهـد، تمـام مفهـوم و ظهـورات در صـد ساله‌ی گذشته در کلمـه و اصـطلاحات زبـان تـاجیکی افـاده گشته مورد توجه همزبانان قرار گیرد.

منبع اساسی کلمه و عباره های مورد تفسیر این فرهنـگ ذخیره‌ی بسیار بزرگ، گنجینه‌ی برگه ها–واژه های مثال دار تا سـالهای ۸۰ عـصر گذشـته آثـار ادبیـات بـدیعی، سیاسـی و اجتماعی ، علمی و ساحوی، از مطبوعات دوری، حجـت هـای رسمی، کتابهای درسی و از ترجمه ی اثرهای بدیعی گونـاگون انتخاب و جمع‌آمده می باشد، که از طـرف کارمنـدان شـعبه فرهنگ نگاری و اصطلاحات (شعبه لغت) پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی به وجود آورده شده است. ایـن گنجینـه در تهیه «فرهنگ تـاجیکی بـه روسـی» نیـز بـه طـور وسـیع استفاده شده است.[11] ازبسکه از ابتدائی سالهای ۹۰ عـصر XX انتخاب و برچیدن کلمه و عباره‌ها در این شعبه بنا بر کمبـود قوه‌ی کاری قطع گردید، در تهیه، اصلاح و تکمیـل «فرهنـگ تفسیری زبان تاجیکی» مواد «فرهنـگ تـاجیکی بـه روسـی» همچون سرچشمه‌ی اساسی واژگان و عباره های زبان معاصـر تاجیکی استفاده گردید. اینچنین به غیر از واژه و ترکیب های زبان معیار در فرهنگ یک تعداد واحـدهای لغـوی از زبـان زنده‌ی خلق، که از لحاظ ساخت زیبا و شنم، از جهـت افـاده معنا بی نقصانند و اکثر در آثار شاعران و نویسندگان اسـتفاده شده اند، جایگاه خود را یافته‌اند. این عمـل بـرای از نـو زنـده کردن کلمه هـای نـاب و اصـیل تـاجیکی و مـورد اسـتفاده‌ی منبعده قرار گرفتن آنها نقش مهم خواهد داشت.

مرتبان فرهنگ حاضر به صفت دستور و رهنما در قطار فرهنگ‌های تفسیری تاجیکی و فارسی گوناگون از مواد همه لغت‌های دو زبانـه‌ی تـاجیکی- روسـی و روسـی- تـاجیکی، فارسی به روسی و روسـی بـه فارسـی، انـسیکلاپدیه سـاویتی تاجیـک (در ۸ جلـد) انـسیکلاپدیه ادبیـات و صـنعت (در ۳

---

11 *فرهنگ تاجیکی به روسی، جلد ۱، زیر تحریر س.د.خالمتاوا، س.صالح اف، س .کریماف، دوشنبه، ۲۰۰۴؛ جلد ۲، زیر تحریر د.سیم الدین اف، س.د.خالمتاوا، س.کریماف، دوشنبه، ۲۰۰۵؛ نشر دوم بعلاوه، تکمیل و اصلاح، زیر تحریر د.سیم الدیناف، س. د. خالمتاوا، س. کریماف، دوشنبه، ۲۰۰۶.*

جلد) و دیگر لغت نامه های معتبر همچون سرچشمه وسیع استفاده برده اند و از اسلوب نگارش آنها پیروی نموده اند.

در تهیه این فرهنگ «فرهنگ زبان حاضره ی تاجیکی»، که با بعضی سبب ها در آخر سال های ۸۰ سده‌ی XX روی چاپ را ندید، همچون اساس و منبع به طوری وسیع استفاده گردید. فرهنگ مذکور در آخر سالهای ۶۰ سده ی XX با استفاده از مواد اساسی چاپ شده و باقی مانده ی «فرهنگ زبان تاجیکی» (در دو جلد سال ۱۹۶۹) و مواد زبان تاجیکی سده XX آغاز شده به طور نهایی سال ۱۹۷۵ انجام یافته به چاپ توصیه شده بود. در تهیه این فرهنگ چاپ نشده خادیم شایسته‌ی علم تاجیکستان رحیم هاشم، نامزد علم فلالاگیه حفیظ رئوف زاده و نامزد علم فلالاگیه احمد جان سنگیناف اشتراک نمودند. در اثنای تالیف این فرهنگ همان وقت کارمندان سابق شعبه‌ی فرهنگ نگاری و اصطلاحات نامزدهای علم فلالاگیه ا.آتخاناوا، م.صابراوا، م . یوسفاوا در انتخاب مثال و شاهد ها به مرتبان یاری بی واسطه خود را رسانیدند. سالهای ۱۹۹۶-۲۰۰۵ حرفهای جلد اول از طرف ا.سنگیناف تکمیل و اصلاح شده بود. این جلد از طرف عضو وابسته اکدیمیۀ علمها ا. منیازاف نیز قسماً تحریر و تکمیل و اصلاح شد. متن همین جلد یکم در شورای علمی پژوهشگاه ۲ ایون سال ۲۰۰۶ مورد محاکمه ی جدی قرار گرفت. در این جلسه ذکر گردید که با نظرداشت تغییرات و انکشاف زبان در دوران استقلالیت به زبان کلمه و عباره های زیادی وارد گردیده است که در این فرهنگ هنوز انعکاس نشده است و هر دو جلد این فرهنگ به تحریر و تکمیل و علاوه های جدی نیاز دارد. بنا بر این شورای علمی قرار کرد که برای تحریر، تکمیل و اصلاح بنیادی گروه کاری و هیئت تحریریه سازمان داده و فرهنگ با استفاده از واژه ها و ترکیب های امروزه ی زبان تاجیکی تجدید نظر شود.

همین طریق، در تهیه و تحریر و تکمیل نهائی «فرهنگ تفسیری زبان تاجیکی» هیئت زیرین مؤلفان و محرران اشتراک نمودند:

I. تألیف فرهنگ: حرفهای ا،ک،ل،م (تا مال)، آ،ر،س،ت،ف،خ،ح (تا حرف)،ش) – ر.هاشم؛ حرفهای (آ،گ،غ،ای،یا،ژ،م، (مال — مویه)، ن،پ،او،ح، (حسب – هورت)، چ،ج،ا،یو،ی) – ح.رئوف زاده؛ (حرف های ب،و،د،ز،ق،ی،او) – ا.سنگیناف؛ بخش اعظم علاوه ها – س.نظرزاده.

II. تحریر و تکمیل فرهنگ.

الف) جلد اول فرهنگ:

۱. تحریر اول (تا علاوه های بنیادی) — ا.سنگیناف (همه‌ی حرفها)، ا.منیازاف (حرفهای ا،ب،و،گ،د،ای،یا،ژ،ز و قسم اول ک).

۲. تحریر و تکمیل (علاوه های بنیادی) – س.نظر زاده (حرفهای ا–ن)، س.کریماف (حرفهای ا–ن)، م.ح. سلطان (حرف های ب–ن)، ا. منیازاف (حرفهای گ،غ،ک (قسماً)، آ.قاسماف (حرفهای ا،ب،ی،ق)، س.مترابااف (حرفهای ا،و،ز، ک،م)، س. سبزه‌یف (حرف ن).

۳. تحریر نهایی: س. نظر زاده، س. کریماف، م.ح. سلطان، ا.سنگیناف.

۴. تحریر نظارتی: غ.قادراف، س.خالمتاوا

۵. همگــون ســازی و کــارکرد فرهنــگ نگــاری: س. خالمتاوا، س. کریماف

۶. تصحیحات: ا.مسکیناف، س.زرافشانی، چ. نظرشـایوا، س. نیکبخت شایوا، گ. عثماناوا، آ. میرزایوا

ب) – جلد دوم فرهنگ.

۱–تحریر و تکمیل:

س.نظـــر زاده (آ–ی)، م. مظافرشـــایف (حرفهـــای ج، ش،ا،یو،ی)، س. سـبزه‌یـف (حرفهـای خ،ح)، آ. سـعیدجعفراف (حرفهای او،اُ،ف)، آ. قاسـماف (حرفهـای ف،ح،چ)، مطرابـاف .س (حرف پ،ت،ح،ق)، توره حـسناف (حرفهـای ر،ت)، م.ح. سلطان (حرف س،ف،ش).

۲– تحریر نهایی: س. نظرزاده، س. کریماف، م.ح. سلطان

۳ – تحریر نظارتی: غ.قادراف، س.خالمتاوا.

۴– همگــون ســازی و کــارکرد فرهنــگ نگــاری: س. خالمتاوا، س. کریموف.

۵– تصحیحات: ا.مسکیناف، چ. نظرشـایوا، س. نیکبخـت شایوا، گ. عثمناوا، آ. میرزایوا.

III. مفتاح عربی واژه گان: فیرز نبوی، ا.مسکیناف

IV. چاپ کامپیوتری.

الف) با خط کریلی اساس:

چ. نظرشــایوا، ن.عاشــوراوا، آ. میرزایــوا، گ. عثمــان‌اوا، س.نیکبخت شـایوا، م.رجـباوا، ش. نظـرزاده، م. ناصـیراوا، ا. شیر علی یوا.

ب) با خط عربی اسـاس: ا. مـسکیناف، گ. عثمـان‌اوا، آ. قاسماف، م. مظافرشایف، س. متراباف

رهبریت پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی به اعضای شورای علمی پژوهشگاه و کارمندان فعـال آن اعـضای وابـسته و پیوسـته اکدیمیـه علمهـای جمهـوری تاجیکـستان: م.شــکوری، خ. آتخانــاوا، د.ســیم الــدیناف، م.ملااحمــداف، داکتارهـای علـم فلالاگیـه: ر. هـادی زاده، د.کرمـشایف، ب. تلـواف، ف.ذکریـایف، آ.میرزایـف، م.فیـضاف، د.عابـداف، نامزدهای علم: س.میرزایف، ا.نبییف، ر.احمداف، و .صـمداف، ش.صالحاف، ب.علی یف، م. محمـدی یـف کـه در بررسـی و محاکمه ی این فرهنگ فعالانه اشتراک نموده مصلحت هـای مفید و ارزشمندی داده اند، اظهار سپاس و تشکر می نمایند.

البته در برابر موفقیت و دستاوردها، این فرهنـگ از کمبـود و نقـصان هـا نیـز عـاری نیـست. بنـابر ایـن از تمـام علاقمندانی که در باره‌ی حسن و قبح این فرهنگ اظهار عقیده کردن می خواهند، خواهشمندیم ملاحظه و پیشنهاد های خود را به نشانی شهر دوشنبه، خیابان رودکی، ۲۱، پژوهشگاه زبان و ادبیـات بـه نـام رودکـی اکدیمیـۀ علـم هـای جمهـوری تاجیکستان بفرستند تا در نشر هـای آینـده بـه اعتبـار گرفتـه شوند.

МУНДАРИҶА ВА СОХТИ ФАРҲАНГ

Забони адабии муосири тоҷикӣ забони давлатӣ ва расмии Ҷумҳурии соҳибистиқлоли Тоҷикистон буда, тамоми коргузории расмӣ, таҳсил дар макотиби таҳсилоти умумӣ ва олӣ, муошират ва мубодилаи афкор, матбуот, радио ва телевизион ба воситаи он сурат мегирад. Таркиби луғавии забони ҳозираи тоҷикӣ хеле ғанӣ ва дар айни замон мураккаб буда, маҳсули давраҳои тӯлонии таҳаввулу тараққиёти ҷомеа мебошад ва хусусиятҳои хоси он то ҳадди имкон дар ин фарҳанг таҷассум ёфтааст.

Мундариҷа ва сохти фарҳанг дар асоси дастовардҳои ахири илмии фарҳангнигории ҷаҳон таҳия шуда, дорои хусусиятҳои зерин мебошад:

1. Ба фарҳанг дар навбати аввал калимаву ибораҳои ба қоидаҳои забони адабӣ мувофиқ ва ба таври умумӣ истеъмолшаванда ворид шудаанд. Ҳамчунин бо назардошти тамоюли рӯзафзуни рӯ овардан ба асолат ва покизагии забон як миқдор вожа ва таъбироти китобӣ, таърихӣ ва кӯҳнашудае, ки дар асарҳои адабиёти классикӣ, таърихӣ ва илмӣ истифода мешуданд ва ҳоло қисми зиёди онҳо аз нав эҳё мешаванд, дар фарҳанг ҷой дода шудаанд.

2. Ба фарҳанг аз рӯи вазифа калимаҳои гурӯҳи зерин дохил нашудаанд:

-калимаҳои махсус, ки ба соҳаҳои касбу кор ва ихтисосҳои маҳдуд мансубанд, инчунин истилоҳоти камистеъмоле, ки хоси ягон риштаи нодири илму техника мебошанд;

-калимаҳои хоси лаҳҷаи маҳалле, ки дар нутқи қаҳрамонони адабиёти бадеӣ ё дар матбуоти даврӣ ба нудрат вохӯранд ҳам, истифодаи зиёд надоранд;

-калимаю ибораҳои аз доираи одоб берун;

-калимаҳои хоси услуби ин ё он адиб, ки доираи хеле маҳдуди истеъмол доранд;

-калимаҳои кӯҳнашудаю китобӣ, ки фақат дар баъзе луғатҳои тафсирии қадимӣ бо онҳо дучор омадан мумкин аст;

-ихтисораҳои ҳуруфӣ ва ҳиҷоӣ;

-исмҳои хоси мардонаю занона, номҳои ҷуғрофӣ, унвони корхонаву идораҳо ва ғ. (ба истисноӣ баъзе номҳои машҳур ва таърихию диниву асотирӣ);

-сифатҳои дараҷаҳои қиёсӣ ва олӣ (ба истисноӣ «бештар», «калонтар» барин калимаҳо, ки маънои луғавӣ низ пайдо кардаанд).

3. Дар шарҳу эзоҳи маънои калимаю ибораҳо аз усулу принсипҳои «Фарҳанги забони тоҷикӣ» ва дигар фарҳангҳои тафсирии пешинаи тоҷикӣ ва форсии муосир истифода бурда шудааст. Пеш аз ҳама, маънои аслӣ ва бевоситаи воҳидҳои луғавӣ дода шуда, сипас маъноҳои киноявию маҷозӣ ва ниҳоят маъноҳои наву навтарини онҳо тафсир мегарданд.

Нахуст маънидоди начандон муфассали хоси калимаю ибораҳо оварда, баъд муродифҳои онҳо ва ниҳоят дар охир ҳамчун як воситаи дигари тафсир калимаҳои сермаъно ё баъзе шаклҳои дар қолиби онҳо сохташуда барои муқоиса ҷой дода шудаанд. Агар калимаву ибораи мавриди тафсир муродифҳо дошта бошад, шарҳи муфассали маъно дар моддаи луғавии яке аз онҳо, ки истеъмоли бештаре дорад, оварда шудааст. Муродифҳои дигар ҳар кадом аз рӯи ҳарфҳояшон дар ҷои худ моддаҳои алоҳидаи луғавиро ташкил медиҳанд ва дар шарҳи маънои онҳо бо зикри муродиф ё муродифҳо иктифо карда мешавад. Масалан:

ОФТОБ آفتاب ситораи нурдиҳанда, маркази низоми офтобӣ, ки равшаниву ҳарорати замин аз онҷост, хуршед, меҳр, шамс.

ХУРШЕД خورشید офтоб, меҳр, шамс.

ШАМС شمس офтоб, хуршед, меҳр.

4. Омонимҳо (ҳамсонҳо), яъне калимаҳои аз ҷиҳати тарзи талаффуз ва шакли навишт айнан ба ҳам монанд, ки маъноҳои гуногун доранд, дар моддаҳои алоҳидаи луғавӣ омада, ба воситаи рақамҳои римӣ ишора мешаванд. Масалан:

АЛАМ I الم дард, ранҷ, озор, ғусса….

АЛАМ II *а.* علم байрақ, ливо, парчам.

боз باز 1. *асоси замони ҳозира аз* **бохтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* машғулшаванда: **қиморбоз, ҳуққабоз, бедонабоз...**

БОЗ I باز 1. бори дигар, аз нав, муҷаддадан, такроран, дубора: **боз такрор кардан, боз пурсидан, боз мурочиат кардан.** 2. илова бар ин, болои ин, ба замми ин; ҳам, ғайр аз ин: **боз ба куҷо равам.** 3. *пасванд* давомнокии амалро ифода мекунад; дар муддати…, … ин ҷониб: **ду рӯз боз**. 4. *ҳиссачаи таъкидӣ* мабодо...

БОЗ II باز кушода, яла, во; *муқоб.* **баста**; **боз кардан** кушодан…

БОЗ III باز парандаи қавичанголи нӯлдароз, ки парандагон ва ҳайвоноти майдаро шикор мекунад, қуш: **бози дастомӯз**, **бози шикорӣ**.

5. Шаклҳои дучори ҳодисаҳои гуногуни овоӣ, имлоӣ ва луғавигардидаи калимаҳо, ки дар забони адабии хаттӣ ва гуфтугӯии тоҷикӣ мавриди истеъмол дошта, дар қоидаҳои мавҷудаи имло инъикоси худро ёфтаанд, дар фарҳанг ҷой дода, ба шаклҳои аслӣ ва дурусташон ишора ва зимнан ҳавола карда мешаванд. Чунончи:

а) калимаҳое, ки бештар бо талаби вазн дар назм ва ё умуман дар забони гуфтугӯӣ дар онҳо овозе афтида, ихтисор ё сабук шудаанд:

В-АР ور *шакли кӯтоҳшудаи* **ва агар**.

З-ИН زین *шакли кӯтоҳшудаи* **зи ин** *ва* **аз ин**.

ГАР I گر *шакли кӯтоҳшудаи* **агар...**

НАХОД نخاد [*аслаш* **нахоҳад**] *гуфт.*, *ҳиссача* магар, оё.

б) калимаҳое, ки баъзе овозҳо-харфҳои онҳо ҷои якдигарро иваз намудаанд ва дар ин шакл ҳам дар забони навиштори ва ҳам гуфторӣ таърихан ва ҳоло низ истеъмоли зиёд доранд:

КУҲАН کهن *шакли дигари* **кӯҳна**.

СУРФА I سرفه 1. садои раъшадоре, ки бо сабаби сармохӯрдагӣ… аз сина ва гулӯ мебарояд, сулфа. 2. *шакли ҷойивазнамудаи* **суфра**.

в) калимаҳое, ки мутобиқи қоидаю қонунияти ҳиҷосозии забони тоҷикӣ анъанаи бадал шудани овозҳо ва тағйири шакл намудан доранд ва дучори дигар ҳодисаҳои овоӣ шудаанд:

ИШКАМ اشکم *шакли дигари* **шикам**.

КУНУН کنون *шакли дигари* **акнун…**

ЗИ ز *шакли дигари пешоянди* **аз** *(одатан дар назм мувофиқи талаби вазн кор фармуда мешавад).*

Агар калимаҳои гурӯҳи мазкур ҳам дар шакли дурусту аслӣ ва ҳам дар шакли ба ҳодисаҳои овоию имлоӣ дучоргардида мавриди истеъмоли васеъ дошта бошанд, шакли тағйирхӯрда ба шакли аслӣ ҳавола карда мешавад. Масалан:

ҚУЛФ قلف *шакли ҷойивазнамудаи* **қуфл**.

ҚУФЛ قفل 1. олати филизӣ, ки бо он дари хона, сандуқ, ҷевон ва ғ.-*ро* маҳкам мекунанд. 2. *гуфт.* кулангдони силоҳи оташфишон: **қуфли пулемёт…**

КИТФ کتف сари шонаи бадани одам, дӯш; **китф дарҳам кашидан** аз коре ҳайрат ва тааҷҷуб кардан; дар масъалае изҳори бехабарӣ кардан.

КИФТ کفت *шакли ҷойивазнамудаи* **китф**.

Дар сурати мавҷуд будани маъно ё ибораю таркибҳое, ки фақат хоси яке аз шаклҳоянд, чунин тафовутҳо дар моддаи луғавии марбута ҷой ва шарҳ дода мешаванд. Чунончи:

МАҲ مه *мухаффафи* **моҳ**; ◊ **аз (дар) рӯи** *касе* **маҳ дидан** касеро одами фавқулода нек, беҳамто *ва г.* пиндошта шефтаи ӯ шудан...

6. Калимаҳои навсохт ва навпайдо, вожаҳои серистеъмоли забони гуфтугӯӣ, инчунин баъзе калимаҳои махсуси лаҳҷавӣ ва калимаҳои зиёди тасвирӣ ва тақлиди овозӣ бо ишораҳои махсус дар фарҳанг ҷой ва шарҳ дода шудаанд. Масалан:

ЧАРХБОЛ چرخبال *нав.* навъе аз ҳавопаймои гирдбол, ки ҳангоми боло шудан ва фуруд омадан метавонад ба тариқи амудӣ парвоз кунад, вертолёт.

ҚАПИДАН قپیدن *гуфт.* 1. чизеро ба чолокӣ дошта гирифтан; бо даст гирифтан, чизеро бо даст доштан… 2. *маҷ.* дастгир кардан, боздошт кардан...

КАШТАЛ کشتل *лаҳҷ.* гиребон, яқа, яха.

АККАС//АККОС اکّس//اکّاس *калимаи тақлиди овози* ҷакидани саг, садои саг.

БАЛАҚ-БАЛАҚ بلق‌بلق *калимаи тақлиди овоз*, ки садои ҷӯшидани чизи моеъро ифода мекунад.

7. Калимаҳои иқтибосии арабие, ки ҳамсадоҳои охири онҳо таърихан ташдид доранд (**зид(д), қад(д), фан(н), хат(т)…**) ё дар охир, ба истилоҳ, ҳарфи «то»-и зоид доранд (**ишора(т), қувва(т)…),** инчунин калимаҳои аслан тоҷикие, ки дар охир ҳарфи «й»-и факултативӣ (**гӯй//гӯ, мӯй//мӯ, рӯй//рӯ** ё *ба шакли* **ганҷҷӯ(й)**…) ва дар тарзи бавоситаи феълҳо садоноки факултативии **и** доранд (**давон(и)дан, дуздон(и)дан, хобон(и)дан…)** *ва м. инҳо* ҳама дар як моддаи луғавӣ ҷойгир ва маънидод карда мешаванд. Вале дар ин ҳолат ҳарфи дуюми ташдид, ҳарфҳои зоид ва факултативӣ дар тартиби алифбоии фарҳанг ба эътибор гирифта намешавад. Агар байни

шаклҳои кӯтоҳ ва пурраи ин гуна калимаҳо аз рӯи тартиби алифбоӣ калимаҳои дигар воқеъ шуда бошанд, истисноан шакли пурра ё кӯтоҳи дубораоварда ба шакли дигар ҳавола карда мешавад. Чунончи:

ГӮ گو *ниг.* **гӯй**.

ГӮГИРД گوگرد 1. моддаи сӯзанда… 2. чӯбчаҳо…

ГӮГИРДЧӮБ گوگردچوب гӯгирд, чӯбчаи гӯгирд…

гӯй//гӯ گوی//گو 1. *асоси замони…*

ГӮЙ گوی 1. кулӯлаи аз ресмон…

Ҳамчунин калимаҳои иқтибосии арабии дар охир алифи мақсура ва аломати танвини фатҳадошта, ки дар забони тоҷикӣ бе назардошти ин алифу аломат низ талаффуз ёфта, мӯҷиби дар ду шакл истеъмол шудани он вожаҳо гардидаанд, одатан ҳар ду шакл як моддаи луғавиро ташкил додаанд ва гоҳе дар моддаҳои ҷудогонаи луғавӣ оварда шудаанд. Масалан:

МАЪНО//МАЪНӢ *а.* معنا//معنی 1. он чи калима, ишора, аломат *ва ғайра* онро ифода мекунад; мазмуни калом… **маънои луғавӣ…, маънои маҷозӣ**… 2. мақсад, мурод, манзур. 3. моҳият, мазмун.

АСЛАН *а.* اصلاً 1. асосан, ҳақиқатан, дар ҳақиқат. 2. дар асл, аз ҷиҳати насаб, аз ҷиҳати баромад. 3. *ниг.* **асло**.

АСЛО *а.* اصلا [*аслаш* **аслан**] тамоман, ҳеҷ, ҳеҷ гоҳ, ҳаргиз.

8. Калимаҳои шакли арабигирифта – *муарраб* қоидатан шарҳ дода намешаванд ва ба асли тоҷикии худ ҳавола мегарданд. Вале қисми зиёди онҳо дар баробари асли тоҷикиашон дар забони имрӯзаи тоҷикӣ мавриди истеъмол доранд. Бинобар ин вобаста ба дараҷаи истеъмол дар шакли серистеъмол ва умумихалқиашон маънидод карда мешаванд. Чунончи:

ПИЛ پیل *ниг.* **фил**; **пили дамон** фили ҷангии ҳуҷумкунанда, пили ғуранда.

ФИЛ فیل [*муарраби* **пил**] ҳайвони (хушкигард) калонҷуссаи хартумдор, пил.

ФАРСАНГ فرسنگ *кҳн.* воҳиди масоҳат наздик ба шаш ё ҳафт километр.

ФАРСАХ فرسخ *муарраби* **фарсанг**.

9. Исмҳои ҷамъи шикаста ва баъзе шаклҳои ҷамъи солими арабӣ, ки дар фарҳанг моддаҳои алоҳидаи луғавиро ташкил додаанд, асосан ба шакли танҳояшон ҳавола мегарданд.

Масалан:

АСОМӢ *а.* اسامی *ҷ.* **исм** (номҳо).

МАЛОИК//МАЛОИКА ملائک//ملائکه *ҷ.* **малак**; ◊ **агар малоикаҳо омин гуфта бошанд** *гуфт.* агар тақдир рафта бошад, агар дар сарнавишт бошад.

Агар маънои ин қабил шаклҳои танҳо ва ҷамъи исмҳо барои хонандаи имрӯза душворфаҳм ба назар расад ва бо назардошти ин ки шакли танҳои онҳо аз рӯи тартиби ҳарфҳои алифбо дар ҳарфи дигар ё дар ҷилди дуюми фарҳанг меояд, дар фарҳанг баъд аз зикри шакли танҳо маъноҳои асосии онҳо мухтасаран дар қавсайн нишон дода мешаванд. Масалан:

АҲЁН *а.* احیان *ҷ.* **ҳин** (вақтҳо, замонҳо); **аҳён-аҳён** гоҳ-гоҳ, баъзан, аҳёнан.

ИХВОН *а.* اخوان *ҷ.* **ах** (бародарон).

Агар чунин калимаҳо дар шакли ҷамъ маънои тозае пайдо карда ё дар ҳайати таркибуибораи хосе омада бошанд, ки дар шакли танҳо вонамехӯранд, пас аз зикри шакли танҳо он маънои нав ва он таркибу ибораи хос ба тартиб дар ин моддаи луғавӣ оварда мешавад. Масалан:

АБРОР *а.* ابرار *ҷ.* **бирр** 1. порсоён, тақводорон… 2. некӯкорон; эҳсонкорон...

АЙЁМ *а.* ایّام 1. *ҷ.* **явм** (рӯзҳо). 2. даврон, замон. 3. вақт; мавсим, фасл.

АФВОҲ *а.* افواه *ҷ.* **фӯҳ** 1. даҳонҳо. 2. овозаҳои даҳанакӣ; ◊ **шӯҳраи афвоҳ шудан** вирди забон гаштан; машҳур шудан.

Ҳамчунин шаклҳои ҷамъи дугонаи исмҳои арабӣ бо риояи тарзу усули исмҳои ҷамъи шикаста ҷо дода шудаанд:

АБАВАЙН *а.* ابوین *кит., ҷ. дугонаи* **аб**; падару модар, волидайн.

ҚАВСАЙН *а.* قوسین 1. *ҷ. дугонаи* **қавс..**.

Як гурӯҳ сифатҳои нисбӣ ва сифатҳои феълӣ, ки ба вазифаи исм омада пасванди ҷамъ мегиранд ва баъзе исмҳо, ки дар шакли ҷамъ машҳур гардидаанд, дар фарҳанг моддаҳои алоҳидаи луғавиро ташкил додаанд. Масалан:

АТРОФИЁН اطرافیان дар атроф будагон; наздикон, шиносон.

ГУЗАШТАГОН گذشتگان *ҷ.* **гузашта**. 1. пешиниён, қадимиҳо...

НИЁГОН//НИЁКОН نیاگان//نیاکان 1. *ҷ.* **ниё**. 2. гузаштагон, аҷдод…

Баъзе сифатҳо, зарфҳо, ҷонишинҳо… ҳам, ки тобиши маънoии тоза гирифта, бо пасванди ҷамъ ҳамроҳ омада метавонанд, асосан дар моддаҳои луғавии шакли танҳо ҳамчун таркиб ҷой дода шудаанд. Чунончи:

НАЗДИК نزدیک 1. он чи аз ҷиҳати макон, замон ва масофа дур намебошад, қариб; *муқоб.* **дур: роҳи наздик, рӯзҳои наздик**. 2. қарин, ҳамдам, муқарраб: **дӯсти наздик, одами наздик; наздикон** хешу ақрабо, хешовандон. 3. монанд, шабеҳ…

КАЙ کی *ҷонишини саволӣ* чӣ вақт, чӣ замон, кадом вақт; **кайҳо** хеле вақт шуд, ки…;

кайҳо боз дер боз, хеле боз, муддатҳост, ки …; **то кай//то ба кай** то кадом вақт, то чӣ муддат.

10. Баъзе исму сифатҳои ҷинси занонаи арабии бо пасванди –**а** сохташуда, ки дар забони тоҷикӣ як андоза мавриди истеъмоли васеъ доранд, дар моддаҳои алоҳидаи луғавӣ ҷой дода шуда, шакли *муаннас*-ҷинси занонаи калимае будани онҳо зикр мегарданд. Чунончи:

ЗАҲРО *а.* ظهری 1. *муаннаси* **азҳар;** дурахшон, тобон, равшан... 2. зани сафедрӯи зебо. 3. лақаби Фотима - яке аз духтарони Муҳаммади пайғамбар (с), ҳамсари ҳазрати Алӣ (р).

КУБРО *а.* کبری *муаннаси* **акбар**.

11. Сифатҳои таъкидии навъи **заб-зард, наппа-нав**… мувофиқи тартиби алифбоии ҳарфҳои худ моддаҳои алоҳидаи луғавиро ташкил додаанд. Чунончи:

ЗАБ-ЗАРД زب زرد *гуфт.* ниҳоят зард, зарди баланд; **рӯи заб-зард** рӯи аз касалӣ ё хафагӣ ниҳоят рангпарида ва пажмурда.

НАППА-НАВ نپّه نو *гуфт.* тамоман нав, ниҳоят нав.

Вале калимаҳои ҷуфти такрор ҳамчун таркибҳо дар дохили моддаи луғавии калимаҳои танҳо ҷой ва шарҳ дода шудаанд. Масалан:

КАМ کم …**кам-кам** а) андак-андак; як каме, камтар; б) баъзан, гоҳо; ба нудрат; в) рафта-рафта, ба тадриҷ, оҳиста-оҳиста.

РАФТА رفته *сифати феълии замони гузашта аз* **рафтан**… **рафта-рафта** ба мурури замон, тадриҷан...

Исму сифатҳо ва баъзе калимаҳои шакли хурдию навозишидошта (бо пасвандҳои –**ак** ва -**ча**) ва аксар маъно ё тобиши маъноии дигаре пайдокарда дар фарҳанг моддаҳои мустақили луғавиро ташкил додаанд ва ба *шакли тасғир ё тасғир ва навозишии* калимае будани онҳо ишора шудааст. Чунончи:

АСПАК اسپک 1. *шакли тасғири* **асп;** аспча. 2. аспи чӯбин, ки бачаҳо бозӣ мекунанд. 3. *зоол.* номи ҷонварест мисли мӯрча, ки дар рӯи об метозад: **аспаки обӣ**.

ҒУЛОМАК غلامک *шакли тасғир ва навозишии* **ғулом**; ғуломи хурдсол.

КАМОНЧА کمانچه 1. *шакли тасғири* **камон**; камони хурд. 2. олати камоншакл барои навохтани ғижжак… 3. *мус.* асбоби тории аз ғижжак хурдтар.

12. Исмҳо, сифатҳо, зарфҳо ва феълҳо (дар шакли масдарӣ) қоидатан бе тавзеҳоти грамматикӣ оварда ва шарҳ дода шудаанд.

Калимаҳои тасвирӣ ва тақлиди овозӣ, шуморахо, ҷонишинҳо, пешвандҳову пасвандҳо, пайвандакҳо, ҳиссачаҳо ва нидоҳо бо қайди грамматикӣ, шарҳи маъно ва ҳатталимкон бо зикри мавриди истифодаи онҳо оварда шудаанд.

Исми феълӣ, исми амал, сифати феълӣ ва феъли ҳол ҳамчун воҳидҳои мустақили луғавӣ вориди фарҳанг гардида, пас аз тавзеҳоти грамматикӣ маъноҳои онҳо шарҳ дода шудаанд. Чунончи:

БИНИШ بینش 1. *исми феълӣ аз* **дидан**; қобилияти дидан, биноӣ: **нури биниш, чашмони аз биниш монда**. 2. басират, дид, назар.

ҚАРЗДИҲӢ قرض دهی *исми амал аз* **қарз додан**; ба ихтиёри касе ба қарз гузоштани пуле ё чизе.

АРЗАНДА ارزنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **арзидан**. 2. сазовор, шоиста, лоиқ, муносиб. 3. қиматбаҳо, арзишнок; **гавҳари арзанда** дурри гаронбаҳо.

ГУФТАНӢ گفتنی *сифати феълии замони оянда аз* **гуфтан**; он чи гуфта шуданаш лозим аст…

ДИДАНӢ دیدنی 1. *сифати феълии замони оянда аз* **дидан**. 2. шоистаи дидан, дархури дидан... 3. *маҷ.* пешомад, тақдир, рӯзи сахт.

КАНДА کنده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **кандан**; **канда-канда** а) бурида-бурида, қатъ карда-қатъ карда…; б) фосиладор: **овози канда-кандаи ӯ**…; **канда гирифтан** ҷудо карда гирифтан… 2. чуқурии махсус кофташуда, хандақ…

БАСТАГӢ I بستگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **бастан**. 2. баста будан, масдудӣ, банд будан: **бастагии роҳ.**

ТОЗОН تازان *феъли ҳол аз* **тохтан**; дар ҳоли тохтан, давида-давида, давон.

Дар шарҳи бархе аз исмҳои амал азбаски феъли таркибии аз онҳо сохташуда дар фарҳанг оварда нашудааст (*мас.*, **гап фурӯхтан**), ба исми амали аз таркибе будани он ишора карда намешавад. Чунончи:

ГАПФУРӮШӢ گپفروشی бисёр гап зада амалан коре накардан; сафсатагӯӣ.

13. Сифатҳои нисбӣ, ки аз исм ба воситаи пасванди –**ӣ** («ё»-и нисбат) ташкил ёфтаанд, дар фарҳанг нахуст ба мансубияти онҳо

ишора гардида, сипас маънои онҳо шарҳ дода мешавад. Масалан:

ДЕВОРӢ دیواری *мансуб ба* **девор**; он чи ба девор меовезанд: **рӯзномаи деворӣ**, **соати деворӣ**...

ҶАНУБӢ جنوبی *мансуб ба* **ҷануб**; воқеъ дар тарафи ҷануб: **канори ҷанубии..., тарафи ҷанубӣ.**

Дар баъзе аз ин қабил калимаҳо, ки дар онҳо пасванди **–ӣ** муштараквазифа аст, ба мансубият ишора нашуда, маънои бевоситаи луғавии онҳо шарҳ дода мешавад. Чунончи:

БУМӢ بومی маҳаллӣ, таҳҷоӣ, сокини аслии маконе.

ҒАЮРӢ غیوری 1. ғайрат, серғайра-тӣ; далерӣ…

ҶӮПОНӢ چوپانی 1. шуғлу амали ҷӯпон, шӯбонӣ… **ҷӯпонӣ кардан.** 2. *мансуб ба* **ҷӯпон**… **саги ҷӯпонӣ.**

14. Асосҳои феълҳо, ки аксар ғайр аз маънои софи дастурӣ маъноҳои хоси луғавӣ ҳам доранд, аввал асоси феълӣ алоҳида бо ҳарфҳои хурди ғафс оварда шуда, сипас ҳамшакли он ҳамчун воҳиди луғавии мустақил моддаи ҷудогонаро ташкил кардааст. Чунончи:

андоз انداز 1. *асоси замони ҳозира* аз **андохтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* иҷрокунандаи амал ё соҳиби касбу кор: **сангандоз**, **тирандоз**…

АНДОЗ انداز пул ё моле, ки давлат аз даромади одамон ва корхонаҳо ё аз замину хона, чорпо, нақлиёт *ва г.* ба таври ҳатми мегундорад; хироҷ: **андози молӣ… андози накда…**

гузашт گذشت *асоси замони гузашта аз* **гузаштан**.

ГУЗАШТ گذشت 1. гузариш, мурур, гузашта рафтан: **гузашти айём**. 2. *маҷ.* даст кашидан аз нафъи худ...

Масдарҳои феълии бавосита ба тарзи бевоситаи худ ҳавола карда ва агар маънои дигаре дошта бошанд, шарҳ дода мешаванд. Масалан:

НИГАРОН(И)ДАН نگرانیدن //نگراندن 1. *тарзи бавоситаи* **нигаристан**. 2. равона кардан, гардонидан ба сӯе, моил кунондан ба тарафе.

Маънои тарзи фоилии феълҳо ва хусусан феълҳои таркибӣ шарҳ дода шуда, тарзи мафъулӣ, ҳамчун қоида, ба тарзи фоилӣ ҳавола карда мешавад. Масалан:

КӮТОҲ کوتاه …**кӯтоҳ кардан** а) дарозии чизеро кам кардан, калта кардан; б) буридан, қатъ кардан; в) ихтисор кардан, кашол надодан (*мас.*, гапро); **кӯтоҳ шудан** *тарзи мафъулии* **кӯтоҳ кардан**.

Феълҳои таркибии номӣ, ки ба воситаи феълҳои ёридиҳандаи **кардан, шудан, задан, ёфтан** *ва г.* ташкил ёфтаанд, асосан дар моддаи луғавии ҷузъи номӣ (яъне исму сифатҳо *ва м. инҳо*) оварда шарҳ дода мешаванд. Вале таркибҳои зиёди феълӣ барои таъйиди мавриди дурусти истеъмол ҳамчун шоҳид бидуни шарҳ дар моддаҳои луғавии феълҳо низ зикр мегарданд.

15. Ибораҳои истиоравӣ баъд аз шарҳи маъно ё силсилаи маъноҳои луғавию маҷозии сарвожаҳо асосан бидуни тафсири маъно оварда мешаванд. Чунончи:

БАҲОР بهار 1. яке аз чаҳор фасли сол, ки баъд аз зимистон меояд; **абри баҳор…; аввали баҳор**… 2. *киноя аз* авҷи гул-гулшукуфӣ, айни ривоҷу равнақи кор: **баҳори озодӣ, баҳори бехазон...**

ДУД دود 1. моддаи тираранги абру бухормонанд… 2. *маҷ.* оҳ; оҳу нола, фиғон. 3. *маҷ. ба маънои* сиёҳӣ, тирагии ғамангез *ва г. истеъмол мешавад*: **дуди алам, дуди оҳ, дуди ситам**…

НУР نور 1. рӯшноӣ, равшанӣ, зиё (-и офтобу моҳ, чароғ, оташ *ва г.*);… *ба таври истиора*: **нури дониш, нури маърифат**…

16. Баъд аз овардани сарвожаҳои ғайритоҷикӣ ишораҳои решашиносӣ (этимологӣ) гузошта шуда, аз кадом забон омадани ин вожаҳоро нишон медиҳанд: *а.*- арабӣ, *ю.*– юнонӣ… Пас аз ин тарзи навишти арабии сарвожаҳо нишон дода мешавад. Воҳидҳои луғавии худӣ ва иқтибосии забони тоҷикӣ, ки дар давраҳои гуногуни таҳаввулу рушди худ дучори тағйироти зиёди маъноиву услубӣ шудаанд, дар моддаҳои луғавӣ қабл аз шарҳи маънои калимаҳо ба китобӣ (*кит.*), кӯҳнашуда (*кҳн.*), таърихӣ (*таър.*) ва нав ё навсохт (*нав.*) будани онҳо ишора шудааст. Масалан:

ИНКИШОФ *а.* انکشاف 1. *кит.* кашф шудан, ошкор шудан. 2. *маҷ.* ба воя расида ва паҳн шуда пеш рафтани ҳар чиз; рушд, пешрафт, тараққӣ; **инкишоф додан...**

МАЪРАКА *а.* معرکه 1. *кит.* майдони ҷанг, майдони корзор; ҷанг, муҳориба, задухӯрд. 2. *маҷ.*ҷамъомади мардум барои гузаронидани мусобиқа ё иҷрои ягон кор; давраи муташаккилона гузаронидани коре ё вазифаи махсуси иҷтимоӣ ва сиёсӣ: **маъракаи алафдаравӣ, маъракаи интихобот, маъракаи киштукори баҳорӣ, маъракаи обуна; маърака гирифтан**… 3. *нав.* маросими тӯй ё азо: **маъракаи хурсандӣ…**

17. Калимаҳои аз забонҳои дигар баргирифта (иқтибосшуда), ки дар асл дорои шакл ва маъноҳои гуногун буданд, асосан дар

он шакл ва бо он маъноҳое ба фарҳанг ворид гардида ва шарҳ дода шудаанд, ки дар забони муосири тоҷикӣ мавриди истеъмоли то андозае устувор пайдо кардаанд ва дар қоидаҳои мавҷудаи имлои тоҷикӣ инъикос ёфтаанд. Масалан:

АРАФА *а.* عرفه 1. *д.* номи рӯзи нуҳуми моҳи зулҳиҷҷа, ки ҳоҷиён он рӯзро дар кӯҳи Арафот (назди Макка) мегузаронанд. 2. рӯзи пеш аз иди Қурбон; як рӯз ё чанд рӯзи пеш аз ҳар ид ё ягон маърака: **арафаи интихобот, арафи ҷашни истиқлол**.

МАХДУМ *а.* مخدوم 1. *кит.* он ки дигарон ба ӯ хизмат мекунанд, хоҷа, хӯҷаин. 2. *кӯҳн.* унвоне, ки дар гузашта ба писарони муллоҳои калон дода мешуд; (**махсум** *шакли гуфтугӯии ин калима аст*).

МАХСУМ *а.* مخسوم *гуфт.*, *шакли вайроншудаи* **махдум**.

МАЪТАЛ *а.* معطل [*аслаш* **муаттал**] интизор, мунтазир. **маътали** *касе ё чизе* **будан** дар интизори касе ё чизе будан… **маътал кардан** дар интизорӣ нигоҳ доштан…

СОХТИ ФАРҲАНГ

1. Ҳамаи калимаҳои тафсиршаванда ба тартиби алифбо паси ҳам омадаанд ва бо ҳарфҳои калони нимғафс чоп шудаанд.

2. Агар калимае дар алоҳидагӣ истеъмол нашавад ё онро ҷудогона шарҳ додан душвор бошад, пас аз сабти он ҳамчун сарвожа аломати баён (дунуқта) гузошта шуда, баъд аз он ибора ё таркибе, ки ин калима одатан дар дохили он меояд, бо ҳарфҳои хурди ғафс зикр ва эзоҳ меёбад:

КАЛОЧА کلاچه :**гапу калоча**, гапу хабари зиёдатӣ…; **гапу калоча кардан**; овоза кардан, мавриди гуфтугузор қарор додан.

ГАПЧА گپچه :**гапу гапча** а) гапи майда-чӯйда; б) овозаҳои росту дурӯғ, миш-мишҳо.

3. Пасванд ва пешвандҳо асосан дар сурате, ки дар навишт бо калимаи дигар ҳамшакл воқеъ гардида бошанд, алоҳида ва пеш аз калимаҳои ҳамшакл зикр шуда, бо ҳарфҳои хурди ғафс ва шарҳҳои грамматикӣ бо ҳарфҳои курсив чоп мешаванд:

-гар گر *пасванди калимасоз, ки ба калимаҳо ҳамроҳ омада маъноҳои зеринро медиҳад*: 1. кунанда, дорандаи касбу шуғле: **коргар, барзгар, ситамгар**. 2. созандаи чизе: **заргар, дуредгар, оҳангар**. 3. соҳиб, дорандаи чизе: **тавонгар**.

ГАР I گر 1. *шакли кӯтоҳшудаи* **агар**… 2. ҳарчанд, гарчанд…

ГАР II گر хориш, реш, кӯтур (дард).

4. Маъноҳои гуногуни калимаҳо аз якдигар бо рақамҳои арабӣ ҷудо карда мешаванд. Дар вақти эзоҳи ҳар маънои калима пас аз муродифҳо ва ибораҳои муродифӣ, ки маънояшон ба якдигар хеле наздик аст, аломати вергул гузошта шуда, агар ин муродифҳо аз ҷиҳати маъно аз якдигар андак дурӣ ва ё бо ягон тобиши маъноӣ аз ҳам фарқ дошта бошанд, байни онҳо аломати нуқтавергул гузошта мешавад.

Маънои маҷозии калима баъди маънои аслии калима шарҳ дода мешавад ва бо аломати ихтисории *маҷ.* ишора мегардад.

Он маънои калима, ки аз истифодаи киноявии он ба вуҷуд омадааст, бо ихтисораи шартии *кин.* (киноятан) ва дар шарҳи ибораҳо бо ифодаи *киноя аз* ишора шудааст.

5. Агар маънои ибора ва таркибҳо аз маънои тафсирёбандаи калимаҳо тафовуте надошта бошад, баъд аз шарҳи маънои калимаҳо аломати дунуқта гузошта, ин қабил ибораву таркибҳо бидуни шарҳи маъно зикр мегарданд:

МАВҶ موج 1. ҷунбиш ва лаппиши оби дарё ва баҳр бо таъсири бод ва тӯфон; кӯҳаи об, ки дар баҳр баланд хеста ба соҳил мезанад, уштурак: **мавҷи баҳр, мавҷи зарбатӣ.** 2. *физ.* ҳаракати лаппишдор дар муҳити физикӣ: **мавҷи овоз** *ё* **садо, мавҷи кӯтоҳ, миёна ва дарози радио…, мавҷҳои электромагнитӣ...**

Агар калимаи шарҳёбанда дар ибораи устувор ва рехта ба ҳеҷ як аз маъноҳо мутобиқ наояд, чунин ибораҳо пас аз шарҳи ҳамаи маъноҳои калима бо аломати ромб (◊) ҷой дода мешаванд. Зарбулмасал ва мақолҳо низ бо ишораи (*зарб.*) ва (*маҷ.*) метавонанд ба ин гурӯҳи ибораҳо дохил шаванд, вале азбаски онҳо зери маъноҳои гуногуни сарвожа дар аввал, мобайн ва охири моддаи луғавӣ омадаанд, бе ишораи аломати ромб (◊) оварда мешаванд:

АСП اسپ 1. чорпои хонагии сумдори саворӣ ва боркаш: **аспи бидав… аспи бодпой… аспи боркаш…, аспи саманд… аз асп фурояд ҳам, аз узангу намефурояд** (*мақ.*) мавқеи пешбарандаашро аз даст дода бошад ҳам, калонгариро тарк карданӣ нест; **ба аспи нағз як қамчин, ба аспи бад сад қамчин** (*мақ.*) ба одами нағзу бофаросат як даҳан гап кофӣ бошад, ба одами баду бефаросат гапи бисёр ҳам таъсир надорад…

ИЛЛАТ *а.* علت 1. *кит.* сабаб, боис, ваҷҳ. 2. беморӣ, касалӣ, дард. 3. айб, нуқсон, камбудӣ: **арзон бе иллат не, гарон бе ҳикмат** (*зарб.*).

6. Маънои калимаву ибораҳо ба забони адабии имрӯзаи тоҷикӣ шарҳ меёбад. Дар шарҳи маъно аз истифодаи калимаву ибораҳое, ки имрӯз хеле камистеъмоланд ё кӯҳнашуда ба ҳисоб меравaнд ё маънои матруке доранд ва инчунин аз калимаю таркибҳои маҷозӣ ё маънои духӯрадошта то ҳадди имкон худдорӣ шудааст.

7. Агар калимаи шарҳёбанда калимаи зидмаънои худро (антоним) дошта бошад, он бо ҳарфҳои хурди ғафс дар охири шарҳ бо ишораи *муқоб.* (яъне, муқобили..) зикр мегардад:

ДУР دور чизе ки (аз мо) дар фосилаи зиёди замонӣ ё маконӣ воқеъ аст, *муқоб.* **наздик**: **муддати дуру дароз, роҳи дур(у дароз); хомӯшии дуру дароз..., дур будан... дур кардан**...

8. Агар маънои ду калима ё яке аз маъноҳои ду калима ба якдигар наздик бошанд ва ё воҳиди шарҳёбанда аз ҷиҳати сохт бо ягон воҳиди луғавӣ ва таъбири дигар қаробате дошта бошад, чунин наздикӣ ва қаробат дар поёни шарҳи маъно бо аломати ихтисории *муқ.* (муқоиса шавад бо...) ишора мегардад.

ИБОРАВУ ТАРКИБҲО

1. Ибора ва таркибҳои мавриди шарҳи фарҳангро аз рӯи сохт ва таркиб ба навъҳои умдаи зерин тақсим кардан мумкин аст:

а) ибораҳои изофӣ ва баёния (ибораҳои исмӣ, сифатӣ, феълиҳолӣ);

б) ибораҳои ҷонишинӣ ва пешванддор;

в) ибораҳои феълӣ (масдари сода ва тафсилӣ, сифати феълӣ ва феълиҳолӣ).

2. Ибораҳо асосан дар моддаи луғавии калимаи мустақилмаънои аввали онҳо оварда эзоҳ шудаанд, вале гоҳо, мумкин аст, ки шарҳи онҳо дар моддаи луғавии калимаи дигари бунёдии ибора низ оварда шавад.

3. Дар фарҳанг аввал ибораҳои номӣ (изофӣ, баёния, сифати феълӣ, феълиҳолӣ, пешванддор ва ибораҳои ҷонишинию пешоянддор) ва сипас кулли ибораҳои феълӣ ҷой дода шудаанд, ки дар мисоли зер иҷмолан тасвир кардан мумкин аст:

1. гули бехор	**7. қаду баст**
2. гули сари сабад	**8. даст задан**
3. ду дунё	**9. даст ба сар ниҳодан**
4. андак-андак	**10. дасти ёрӣ дароз кардан**
5. дам ба дам	**11. аз даст додан**
6. аз аввал то охир	**12. дастатон дардро набинад**

4. Ҳамаи ибораю таркибҳои фарҳанг дар дохили худ низ бо риояи тартиби алифбоии ҳарфҳо ҷой дода шудаанд. Агар калимаи шарҳёбанда дар аввали ибора омада бошад, тартиби алифбо аз калимаи дуюми ибора ба эътибор гирифта мешавад.

5. Агар ду ибора як маъно дошта, вале аз рӯи тартиби ҳарфҳо аз якдигар дур ҷой гирифта бошанд, фақат маънои ибораи маъмултар шарҳ дода мешавад ва ибораи дуюм бе шарҳи маъно ба ибораи якум ҳавола мегардад. Дар сурати ба тартиби алифбо паси ҳам омадани ду ибораи ҳаммаъно онҳо дар як ҷо оварда шуда, дар байнашон аломати мувозӣ (//) гузошта мешавад:

синни балоғат//ҳадди балоғат

бори сафар бастан//рахти сафар бастан

6. Агар ибора ду ё якчанд маъно дошта бошад, ин маъноҳо аз ҳам бо ҳарф ва қавс ҷудо карда мешаванд:

ёд кардан а) ёдовар шудан, ба хотир овардан; зикр кардан; б) аз бар кардан, ҳифз намудан; в) *маҷ.* пазмон шудан.

7. Агар ягон калимаи ибора муродифи ҷойгузин дошта бошад, ин муродиф дар қавсайн зикр мешавад: **савганд (қасам) ёд кардан**.

Ҷузъи фаръии ибораҳо низ дар қавсайн гирифта шудаанд: **(аз) сар то по, гап дар (сари)** *чизе* **будан.**

ИХТИСОРАҲО

а. - арабӣ
адш. - адабиётшиносӣ
ак.- аккадӣ
анат. - анатомия
англ. - англисӣ
асот.- асотирӣ, асотиршиносӣ
афс. - афсонавӣ
байт. - байторӣ
барқ. - барқӣ, электрӣ
баҳр. - баҳрнавардӣ
биол. - биология
богп. - боғпарварӣ
бот.- ботаника
боф.- бофандагӣ
ва г. - ва ғайра
ва м.ин. – ва монанди ин
варз.- варзиш
геол.- геология
грам. - грамматика
гуфт. - гуфтугӯӣ
д. - динӣ
дӯз. - дӯзандагӣ
зарб. - зарбулмасал
збш. - забоншиносӣ
зоол. - зоология
ибр. - ибрӣ
иқт. - иқтисод
исп. - испанӣ
ит. - италиявӣ
итт - иттилоотшиносӣ
кайҳ. - кайҳоннавардӣ
кин. – киноявӣ
кит. – китобӣ
кишов. – кишоварзӣ
кҳн. – кӯҳнашуда
лаҳҷ. - лаҳҷавӣ
лот. - лотинӣ
м. - муғулӣ
мақ. - мақол
мал. - малайзӣ
мант. - мантиқ
мас. - масалан
маҷ. - маҷозан
маъд. - маъданшиносӣ
меъ. - меъморӣ
мол. - молия
муқ. - муқоиса шавад бо…
муқоб. - муқобили…
мус. - мусиқӣ
нав. - навсохт
нашр. - нашриёт
ниг. - нигаред ба…
нум. - нумератив
нуҷ. - илми нуҷум
обҳш. – обуҳавошиносӣ
олм. - олмонӣ
омӯз. - омӯзгорӣ
пасв. - пасванд
пешв. - пешванд
пол. - поландӣ
порт. - португалӣ
р. - русӣ
радио. - радиотехника
риёз. – риёзиёт, математика
р. - *оҳ.* - роҳи оҳан
с. – сиёсӣ
санс. – санскрит
санъ. - санъат
сохт. – сохтмон
сур.- суриёнӣ
т. - туркӣ
т.-м. -туркию муғулӣ
таҳқ. - сухани таҳқиромез
таър. - таърихӣ
тех. - техника
тиб. - тиббӣ
тибет. - тибетӣ
фалс. - фалсафа
физ. - физика
фин. - финландӣ
фолк. - фолклор
фр. - фаронсавӣ
хим. - химия
хит. - хитоӣ
хӯр. - хӯрокворӣ
ҳ. - ҳиндӣ
ҳ. - ҳарбӣ
ҳанд. - ҳандаса
ҳисобд. - ҳисобдорӣ
ҳол. - ҳолландӣ
ҳуқ. - ҳуқуқшиносӣ
ч. - чехӣ
чорв. - чорводорӣ
ҷ. - ҷамъи…
ҷугр. - ҷуғрофия
ш. - шаҳри…
швед. - шведӣ
ю. - юнонӣ
я. - яҳудӣ
яп. - японӣ

Алифбои тоҷикӣ

№	Ҳарфҳо	Номи ҳарфҳо	№	Ҳарфҳо	Номи ҳарфҳо
1	А а	а	19	О о	о
2	Б б	бе	20	П п	пе
3	В в	ве	21	Р р	ре
4	Г г	ге	22	С с	се
5	Ғ ғ	ғе	23	Т т	те
6	Д д	де	24	У у	у
7	Е е	йе	25	Ӯ ӯ	ӯ
8	Ё ё	йо	26	Ф ф	фе
9	Ж ж	же	27	Х х	хе
10	З з	зе	28	Ҳ ҳ	ҳе
11	И и	и	29	Ч ч	че
12	Ӣ ӣ	ӣ	30	Ҷ ҷ	ҷе
13	Й й	йи	31	Ш ш	ше
14	К к	ке	32	Ъ ъ	ъ
15	Қ қ	қе	33	Э э	э
16	Л л	ле	34	Ю ю	йу
17	М м	ме	35	Я я	йа
18	Н н	не			

А

А *ҳарфи аввали алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфҳои* «алиф» (ا), «айн» (ع) *ва дар охири як гурӯҳ калимаҳо бо* «ҳои ҳавваз» (ه) *ифода мешавад; ҳарфи* «алиф» *дар ҳисоби абҷад ба адади* 1 *баробар аст; ҳарфи* «А» *дар гурӯҳбандии синфҳои таълимӣ, табақабандии мавзӯъҳо ва г. ба ҷои шумораи якум ба кор меравад.*

-А *ҳиссачаест, ки бо феъл омада, маънои* таачҷуб*,* таассуф, эҳсос, ҳаяҷон *ва гайраро ифода мекунад:* **чӣ гуфтед-а?, бахтро бинед-а!**

ААМ(М) *а.* اعم *кит.* омтар, умумитар, фарогиртар; **аам аз он ки…** сарфи назар аз он ки…, бо вуҷуди он ки…, новобаста ба он ки…

АБ *а.* اب *кит.* падар, волид.

АБАВАЙН *а.* ابوین *кит., ҷ. дугонаи* **аб**; падару модар, волидайн.

АБАВИЯТ *а.* ابویت *кит.* падарӣ, падарӣ кардан.

АБАВӢ *а.* ابوی *мансуб ба* **аб**.

АБАВОН *а.* ابوان *кит.* падару модар, волидайн.

АБАД *а.* ابد *кит.* ҳамешагӣ, ҷовидон, доимӣ: **умри абад; то абад** ҳамеша, доим; **ҳабси абад** ҳабси якумрӣ, ҳабси доимӣ.

АБАДА *а.* عبده *ҷ.* **обид; абадаи авсон** бутпарастон.

АБАДАН *а.* ابداً 1. ба таври ҳамешагӣ, ҷовидон. 2. ҳаргиз, ҳеҷ гоҳ, ҳеҷ вақт.

АБАДЗИНДА ابدزنده ҷовидон, абадӣ, ҳамешазинда, ба таври ҳамешагӣ, фанонопазир.

АБАДИЯТ *а.* ابدیت *фалс.* ҷовидонӣ, пояндагӣ, фанонопазирӣ: **абадияти вақт, абадияти олам, абадияти ҳаракат**.

АБАДӢ ابدی ҳамешагӣ, ҷовидон, доимӣ: **хотираи абадӣ**.

АБАДУДДАҲР *а.* ابدالدهر ҷовидон, ҳамеша, ба таври ҳамешагӣ.

АБАДУЛАБАД *а.* ابدالابد ҷовидон, то абад, то интиҳо, ҳамеша, то вуҷуди ҷаҳон.

АБАДУЛОБИДИН *а.* ابدالآبدین *кит.* ҳамеша, ҷовидон, поянда.

АБАДУЛОБОД *а.* ابدالآباد *кит., ниг.* **абадулабад**.

абар- ابر *пешванд* боло, фавқ: **абарқудрат**, **абармард**.

АБАР ابر 1. *шакли қадимии пешванди* **бар**. 2. дар. 3. ба, мувофиқи.

АБАРҚУДРАТ ابرقدرت басо нерӯманд, бисёр қудратманд, бисёр муқтадир ва қавӣ: **давлати абарқудрат**.

АБАРҚУДРАТӢ ابرقدرتی нерӯмандӣ, қудратмандӣ, пурқудратӣ, муқтадирӣ.

АБАРМАРД ابرمرد марди фавқулода бузург, бузургмард, марди басо нерӯманд.

АБАС I *а.* عبث беҳуда, бенатиҷа, барабас: **кори абас; (бар) абас рафтан** бенатиҷа мондан.

АБАС II *а.* عبث 1. *кит.* туршрӯӣ; ғамгинӣ; беилтифотӣ. 2. бавл, шоша. 3. саргин, пору, нурии хушк.

АББОС *а.* عباس *кит.* 1. бисёр туршрӯй. 2. шери даранда.

АББОСИЁН عباسیان *таър.* номи сулолаи хулафои араб (750-1258), ки бунёдгузори он Аббос аз нажоди амаки пайғамбари ислом мебошад.

АББОСИЯ عباسیه *ниг.* **аббосиён**.

АББОСӢ I عباسی *кит.* ҳилагарӣ, маккорӣ.

АББОСӢ II *а.* عباسی 1. *мансуб ба* **аббос**. 2. сиккаҳои мансуб ба номи шоҳ Аббоси Сафавӣ. 3. *мансуб ба* **хулафои аббосӣ**. 4. ранги сурхи моил ба кабуд. 5. *киноя аз* ранги сиёҳ (*ба муносибати он ки хулафои аббосӣ маъмулан либоси сиёҳ мепӯшиданд*); **хилъати аббосӣ** хилъати сиёҳ.

АБВОБ *а.* ابواب *кит., ҷ.* **боб**.

АБГОР ابگار *ниг.* **афгор**.

АБГОРӢ ابگاری *ниг.* **афгорӣ**.

АБД *а.* عبد *кит.* банда, ғулом.

АБДОЛ *а.* ابدال *кит.* 1. *ҷ.* **бадал** ва **бадил**. 2. наҷибон, шарифон (*сифати хосони Худо*).

АБЕ ابی *шакли қадимии пешванди* **бе**.

АБЕДОНИШ ابی دانش бедониш, нодон.

АБЕРА ابیره фарзанди набера.

АБЕША ابیشه *кит.* ҷосус, хабаркаш.

АБЁТ *а.* ابیات *ҷ.* **байт** I.

АБЗОЛ ابزال *ниг.* **абзор//афзор**.

АБЗОР ابزار *ниг.* **афзор**.

АБЗОРДОН ابزاردان 1. халта ва ё қуттие, ки дар он асбобу абзор ва ё васоили дигар нигоҳдорӣ мешаванд. 2. қуттие, ки дар он доруворӣ ва растаниҳои хуштаъму хушбӯй аз қабили мурчу зира *ва ғ.* гузошта мешавад.

АБЗОРСОЗ ابزارساز шахси созандаи олоту абзор, он ки асбобу абзор месозад.

АБЗОРСОЗӢ ابزارسازی амал ё фаъолияти марбут ба сохтани олоту абзор.

АБЗОРФУРӮШ ابزارفروش фурӯшандаи абзор ва асбобу олот.

АБЗОРФУРӮШӢ ابزارفروشی ҷой ё дӯкони фурӯши асбобу олот ва ё афзор.

АБИР *а.* عبیر навъе аз хушбӯиҳои хушк аз қабили мушк; номи хушбӯии сиёҳтоб, ки аз сандалу гулоб ва мушку заъфарон омода мешавад.

АБИРАФШОН عبیرافشان пошандаи абир, афшонандаи хушбӯӣ ва ҳар гуна бӯи муаттар.

АБИРОГАНД عبیرآگند пур аз абир, пур аз хушбӯӣ.

АБИРОМЕЗ عبیرآمیز омехта бо абир; хушбӯй.

АБИРСИРИШТ عبیرسرشت бо абир омехташуда, бо абир сиришта.

АБИРФИШОН عبیرفشان *ниг.* **абирафшон**.

АБКАМ *а.* ابکم *кит.* гунг, лол.

АБҚАРӢ عبقری 1. *мансуб ба* **Абқар** (*номи мавзеи афсонавӣ*). 2. либоси нафис, ҷомаи ҳарир.

АБЛАҒ *а.* ابلغ *кит., ҷ.* **балиғ**; расотар, балиғтар; беҳтар, хубтар.

АБЛАҚ *а.* ابلق *кит.* чизи дуранг, сафеду сиёҳ, ало.

АБЛАҚӢ ابلقی дурангӣ, сиёҳию сафедӣ.

АБЛАҚСАВОР ابلقسوار савори аспи аблақ; аспсавор.

АБЛАҲ *а.* ابله аҳмақ, бефаҳм, нодон, камақл.

АБЛАҲВАШ ابله‌وش *ниг.* **аблаҳвор**.

АБЛАҲВОР ابله‌وار аблаҳмонанд, монанд ба аблаҳ, шабеҳи аблаҳ, мисли аблаҳ.

АБЛАҲӢ ابلهی аҳмақӣ, бефаҳмӣ, нодонӣ, камақлӣ.

АБЛАҲНАМО ابله‌نما *ниг.* **аблаҳвор**.

АБЛАҲОНА ابلهانه аз рӯи аблаҳӣ, аҳмақона, беақлона.

АБЛАҲФИРЕБ ابله‌فریب ҳилагар, фиребгар, маккор, найрангбоз; чизе, ки бо он аблаҳ фирефта мешавад.

АБЛАҲФИРЕБӢ ابله‌فریبی макру фиреби ошкор, фирефтани аблаҳон.

АБЛАҲФИРЕБОНА ابله‌فریبانه фиребандаи аблаҳон, фирефтани аблаҳон: **сухани аблаҳфиребона**.

АБЛУЧ//АБЛУҶ ابلوچ//ابلوج қанд ва шакари сафед.

АБНО *а.* ابنا *ҷ.* **ибн**; **абнои башар** мардум, халқ; **абнои замон//абнои рӯзгор** ҳамзамонон; аҳли олам.

АБО I ابا//عبا *шакли қадимии пешванди* **бо**.

АБО II ابا *кит.* ош, таом, хӯрок, хурданӣ.

АБО III *а.* عبا *кҳн.* ҷомаи васеи дарози ос-

тинкӯтоҳ, ки аз болои либос пӯшида мешавад; **панҷ тани оли або** *д.* пайғамбар Муҳаммад (с), Алӣ ибни Абутолиб (р), Фотима (р) – духтари пағамбар (с), Ҳасан ва Ҳусайн – писарони Алӣ.

АБОБИЛ *а.* ابابيل парастуҳо, гурӯҳе аз фариштурукҳо.

АБР I ابر бухори об, ки аз замин бо таъсири ҳарорат ба ҳаво пароканда шуда, аз он барфу борон ҳосил мешавад; **абри (нав)баҳор** абри бороновари баҳорӣ; абре, ки дар баҳор борон меоварад; **абри найсон** абри баҳорӣ; **абри сафед** абри камбориш; *муқоб.* **абри сиёҳ**; **абри сиёҳ (тира)** абри ғафси боранда; **абри хокистарранг** абри тирранг.

АБР II ابر алочае, ки нақшҳояш монанди абри баҳорӣ парча-парча аст.

АБР III ابر *кит.* **теғ**.

АБРА ابره тарафи рӯи либосҳои дуқабата дӯхташуда; *муқоб.* **астар**; ◊ **абраю астари** *кореро* **рӯгардон кардан** амиқ тафтиш кардани коре.

АБРААСТАР ابره‌استر либоси абраву астардори бепахта; **ҷомаи абраастар** ҷомаи абраю астардори бепахта.

АБРАҚ *а.* ابرق 1. хоки бо сангу гилу рег омехта. 2. моддаи сафеди пӯка, ки дар тиб истифода мешуд. 3. ҳар чизи рангоранг.

АБРАҚӢ ابرقی *мансуб ба* **абрақ**; ранг ба ранг, рангоранг.

АБРАНДУД ابرندود абрнок, абролуд, бо абр фаро гирифташуда.

АБРАНҶАН//АБРАНҶИН ابرنجن ҳалқаи тилло ё нуқра, ки занон ҳамчун асбоби зинат дар даст ё по мебанданд.

АБРАС *а.* ابرص 1. гирифтори бемории сафедшавии пӯст, ки дар бадани инсон пайдо мешавад. 2. пес.

АБРАШ *а.* ابرش 1. сурху сафед; рангоранг. 2. асп, аспи ало, чавкар.

АБРБАНД ابربند *боф.* он ки абрбандӣ мекунад.

АБРБАНДӢ ابربندی *боф.* ҷо-ҷо бастан ва ранг кардани маштут, ки пас аз бофтан дар матоъ нақшҳои абрмонанд пайдо мешаванд.

АБРГИРИФТА ابرگرفته *ниг.* **абрӣ**.

АБРДОР ابردار *ниг.* **абрнок**.

АБРЕШИМ//АБРЕШУМ ابریشم 1. тори бисёр нозуку маҳкам ва дурахшон ба ранги сафед ё ширӣ, ки кирми пилла ба даври худ метанад. 2. гуле ба сурати риштаҳои борик овехта ба ранги зард ё сурх, ки дар тобистон мерӯяд. 3. матои абрешимӣ, ҳарир, шоҳӣ: **калобаи абрешим**. 4. *кит.* тори соз, тори асбобҳои мусиқӣ; ◊ **абрешим барин мулоим шудан** аз хашм фуромадан; ба ифоқа омадан.

АБРЕШИМБАҲО ابریشم‌بها *маҷ.* дастмузди навозанда, пуле, ки ба навозанда бар ивази ҳаққи кор пардохт мешавад.

АБРЕШИМБОРӢ ابریشم‌باری *ниг.* **абрешимворӣ**.

АБРЕШИМБОФ بریشم‌باف ҳарирбоф, шоҳибоф.

АБРЕШИМБОФӢ ابریشم‌بافی ҳарирбофӣ, шоҳибофӣ.

АБРЕШИМВОР ابریشم‌وار монанди абрешим; мисли абрешим нарм.

АБРЕШИМВОРӢ ابریشم‌واری матоъҳои аз нахи абрешим бофташуда.

АБРЕШИМГУН ابریشم‌گون ба гунаи абрешим, абрешимвор.

АБРЕШИМДӮЗ ابریشم‌دوز он ки кораш абрешимдӯзист, пешаи абрешимдӯзӣ.

АБРЕШИМДӮЗӢ ابریشم‌دوزی дӯхтани нақшу нигор ба рӯи матоъҳо бо нахи абрешимӣ.

АБРЕШИМИН ابریشمین *ниг.* **абрешимӣ**.

АБРЕШИМӢ ابریشمی 1. *мансуб ба* **абрешим**. 2. аз абрешим бофташуда (*газвор ва монанди он*): **матои абрешимӣ, ҷомаи абрешимӣ**.

АБРЕШИМКАШӢ ابریشم‌کشی пилакашӣ.

АБРЕШИМКОР ابریشم‌کار шахси машғул ба таҳияи нахи абрешим ё хариду фурӯши он.

АБРЕШИМКОРӢ ابریشم‌کاری ороиши порча ва матоъҳои гуногун бо истифода аз нахи абрешимӣ.

АБРЕШИММОНАНД ابریشم‌مانند *ниг.* **абрешимвор: мӯи абрешиммонанд**.

АБРЕШИМРАНГ ابریشم‌رنگ *ниг.* **абрешимгун**.

АБРЕШИМРЕС ابریشم‌ریس абрешимтоб, ресандаи нахи абрешим.

АБРЕШИМРЕСӢ ابریشم‌ریسی абрешимтобӣ; тайёр кардани нахи абрешим: **дастгоҳи абрешимресӣ**.

АБРЕШИМТОБ ابریشم‌تاب *ниг.* **абрешимрес**.

АБРЕШИМТОБӢ ابریشم‌تابی *ниг.* **абрешимресӣ**.

АБРӢ ابری *ниг.* **абрнок**.

АБРНОГУЗАР ابرناگذر монеъ ба гузаштани абр; **кӯҳҳои абрногузар** кӯҳҳои баланд.

АБРНОК ابرناک бо абр пӯшидашуда, абрӣ, абргирифта: **осмони абрнок, ҳавои абрнок**.

АБРНОКӢ ابرناکی абрнок будан.

АБРОЛУД ابرآلود *ниг.* **абрнок**.

АБРОЛУДА ابرآلوده *ниг.* **абролуд**.

АБРОР *а.* ابرار *ҷ.* **бир(р)**; 1. порсоён, тақводорон, парҳезкорон, бузургон. 2. некӯкорон, эҳсонкорон, хайрхоҳон.

АБРПОРА ابرپاره пораи абр.

АБРПӮШ ابرپوش бо абр пӯшида: **қуллаҳои абрпӯш**.

АБРСИФАТ ابرصفت абрранг, абрсон, монанди абр.

АБРТӮДА ابرتوده тӯдаи абр, абрҳои ғуншуда.

АБРӮ//АБРӮЙ ابرو//ابروی хати камоншакли мӯйҳо, ки дар болои чашм қарор дорад; **абрӯи каҷи дунболадор** абрӯи хамида ва дароз; **абрӯи мушкин** абрӯи сиёҳи ғафс; **абрӯи пайваст(а)** абрӯи бо ҳам пайваста; ◊ **теғи абрӯ** абрӯи дилрабои маҳбуба; **абрӯ ба ҳам кашидан** хашму ғазаб зоҳир кардан; **абрӯ гиреҳ задан** қиёфаи ҷиддӣ гирифтан; ба ғазаб омадан; **абрӯ хам накардан** бепарво будан; **абрӯ чин кардан** изҳори норизоият кардан, қиёфаи ҷиддӣ ба худ гирифтан; **бар абрӯ чин доштан** хашмнок будан; хафа будан; **дар абрӯвон чин афтодан** дигаргун шудани ҳолат; қиёфаи ҷиддӣ ба худ гирифтан; **чини абрӯ кушода шудан** аз қаҳру ғазаб фуромадан.

АБРӮБОРИК ابروباریک дорои абрӯҳои борик.

АБРӮДАРОЗ ابرودراز дорои абрӯвони дароз.

АБРӮКАМОН ابروکمان он ки абрӯи чун камон хамида дорад, камонабрӯ.

АБРӮКУШОДА ابروکشاده *маҷ.* шоду хурсанд, дорои табъи хушу болида.

АБРӮКУШОДАГӢ ابروکشادگی шод будан, хурсанд будан; болида будан.

АБРӮҚАЛАМ ابروقلم он ки абрӯвони кашида дорад.

АБРӮПАЙВАСТ ابروپیوست он ки абрӯвонаш ба ҳам пайванданд, пайвастаабрӯ.

АБРӮСИЁҲ ابروسیاه он ки абрӯвони сиёҳ дорад, сиёҳабрӯ.

АБРӮФАРОХ ابروفراخ *ниг.* **абрӯкушода**.

АБРӮФАРОХӢ ابروفراخی *ниг.* **абрӯкушодагӣ**.

АБРӮҲИЛОЛ ابروهلال он ки абрӯвонаш ба шакли ҳилол аст.

АБРӮЧИНАК ابروچینک асбобест, ки бо он абрӯ мечинанд.

АБРӮЧИНӢ ابروچینی ба тартиб овардан ва чидани абрӯ.

АБСОРБСИЯ *лот.* ابساربسیه *хим.,физ.* ҷаббидан, ба худ кашида гирифтан; ҷаббиш, фурӯбарӣ: **абсорбсияи газ, абсорбсияи овоз, абсорбсияи равшанӣ**.

АБСТРАКТ *лот.* ابسترکت мафҳуми муҷаррад; умумӣ, номуайян; *муқоб.* **конкрет**.

АБСТРАКТСИОНИЗМ *лот.* ابسترکتسیانزم равияи санъати абстракт, санъати мавҳум ва муҷарради дур аз воқеият.

АБСТРАКТСИОНИСТ *лот.* ابسترکتسیانیست пайрави равияи абстрактсионизм.

АБСТРАКТСИЯ *лот.* ابسترکتسیه ҷиҳат ва хусусиятҳои чизеро фикран аз худи он чиз ҷудо кардан; мафҳуми муҷаррад.

АБСТРАКТӢ ابسترکتی *мансуб ба* **абстракт**.

АБТАР *а.* ابتر *кит.* 1. думбурида, кӯтоҳдум. 2. бефоида, ноқис. 3. вайрон, хароб; **абтар кардан** аз байн бурдан, несту нобуд кардан.

АБУ(Л) *а.* ابو(ل) 1. *кит.* падар. 2. дар арабӣ ҳамчун ҷузъи якуми калимаҳои мураккаб маънои соҳибро дорад: **Абуабдуллоҳ, Абулфазл**.

АБУЛБАШАР *а.* ابوالبشر *д.* падари инсоният; *киноя аз* ҳазрати Одам, ки тибқи таълимоти динӣ насли одамизод аз ӯ сар шудааст.

АБУЛҲАВЛ *а.* ابوالهول *кит.* муҷассамаи бузурги сангӣ ба шакли шери хобида бо сари одамӣ (*аз ёдгориҳои Мисри қадим*), сфинкс.

АБУС *а.* عبوس *кит.* бадқавоқ, туршрӯ.

АБХОЗӢ ابخازی 1. *мансуб ба* **Абхозия: забони абхозӣ**. 2. номи халқе, ки як қисми аҳолии Абхозияро ташкил медиҳад: **сокини Абхозия**.

АБҲАР *а.* عبهر *кит.* 1. наргис, ёсуман. 2. *маҷ.* чашм.

АБҲАРӢ عبهری *кит. мансуб ба* **абҳар**; **чашми абҳарӣ** чашми зебо, наргисмонанд.

АБҶАД *а.* ابجد тартиби махсуси алифбои арабӣ, ки аз ҳафт калимаи таркибёфта аз номҳои 28 ҳарф иборат буда, дар он ҳар ҳарф ададеро ифода мекунад; ин калимаҳо ва ифодаи ададии онҳо ба таври зер аст: абҷад

	ҳав(в)аз	ҳут(т)ӣ	каламан
ابجد	هوز	حطی	کلمن
1 – ا	5 – ه	8 – ح	20 – ک
2 – ب	6 – و	9 – ط	30 – ل
3 – ج	7 – ز	10 – ی	40 – م
4 – د			50 – ن

саъфас	қарашат	сахиз	зазиғ
سعفس	قرشت	ثخذ	ضظغ
60 – س	100 – ق	500 – ث	800 – ض
70 – ع	200 – ر	600 – خ	900 – ظ
80 – ف	300 – ش	700 – ذ	1000 – غ
90 – ص	400 – ت		

ҳисоби абҷад аз рӯи қимати рақамии ҳарфҳо ёфтани моддаи таърих.

АБҶАДХОН ابجدخوان он ки аз абҷад сабақ мегирад; сабақомӯз, навомӯз.

АБҶАДХОНӢ ابجدخوانی абҷад хондан; давраи омӯзиши абҷад; навомӯзӣ.

АБҶИЛ//АБҶИР ابجیل//ابجیر *гуфт.* 1. чорпои савории хушрафтору чолок. 2. *киноя аз* одами чусту чолок.

АБЪАД *а.* ابعد дуртар, бӯъдтар.

АБЪОД *а.* ابعاد *ҷ.* **бӯъд**; **абъоди сегона (салоса)**: *риёз.* тӯл, арз ва умқ.

АБЯЗ *а.* ابیض *кит.* сафед, сафедранг.

АВ-АВ اواو *калимаи тақлиди овози* аккоси саг; аф-аф, ак-ак, аккос.

АВАСТО اوستا номи китоби муқаддаси зардуштиён.

АВАСТОӢ اوستائی *мансуб ба* **авасто**: **забон ва хати авастоӣ**.

АВБОРИДАН اوباریدن нахоида хӯрдан, нахоида фурӯ бурдан.

АВБОШ اوباش бадкеш, фурӯмоя, нокас; шӯрапушт, бадахлоқ.

АВБОШӢ اوباشی бадкешӣ; шӯрапуштӣ; бадахлоқӣ.

АВБОШОНА اوباشانه рафтори монанд ба авбош, мисли авбош.

АВВАЛ *а.* اوّل 1. нахуст, якум. 2. ибтидо, оғоз, шурӯъ; **аз аввал** аз оғоз; **аз аввали…** аз ибтидои…, аз оғози…; **аввали олам** ибтидои олам; **дар аввали…** дар ибтидои….

АВВАЛА اوّله нахустин, бори нахуст; дафъаи якум.

АВВАЛАН اوّلاً 1. нахуст, дар аввал. 2. пеш аз ҳама, қабл аз ҳама.

АВВАЛИН اوّلین нахустин, якумин, аз ҳама нахуст.

АВВАЛИНДАРАҶА اوّلین‌درجه дараҷаи якум; муҳимтарин, зарууртарин: **вазифаи аввалиндараҷа, масъалаи аввалиндараҷа**.

АВВАЛИЯ *а.* اوّلیه 1. якум, аз ҳама пеш. 2. ибтидоӣ, моя; **моддаи аввалия** нахустмодда, моддаи ибтидоӣ, нахустмоя.

АВВАЛӢ اوّلی нахустин, пешина, аввалия.

АВВАЛМАҚОМ اوّل‌مقام мақоми аввал, мақоми нахуст, воломақом.

АВВАЛО اوّلا *ниг.* **аввалан**.

АВВАЛҲО اوّلها *гуфт.* давраҳои аввал, пештар.

АВВАЛШАХС اوّل‌شخص шахси дорои мақоми аввал, шахси воломақом.

АВВО *а.* عوّا *кит.* 1. саги бисёр ҷаканда, саги уллосӣ. 2. *нуҷ.* яке аз бурҷҳои осмон, ки манзили сенздаҳуми Моҳ аст.

АВГУСТ اوگست моҳи ҳаштуми солшумории мелодӣ.

АВГУСТӢ اوگستی *мансуб ба* **август**.

АВД *а.* عود *кит.* бозгашт, баргашт; **авд кардан** баргаштан.

АВЕСТО اوستا *ниг.* **авасто**.

АВЗОЪ *а.* اوضاع *ҷ.* **вазъ; авзои кор** вазъи кор, рафти кор; **авзои олам** вазъи олам, ҳолати дунё; **авзои** *касе* **беҷо шудан** дигар шудани ҳолати (кайфияти) касе.

АВИА *лот.* اوئه *ҳамчун ҷузъи аввали калимаҳои мураккаб ба маънои* ҳавоӣ, авиатсионӣ, ҳавопаймоӣ.

АВИАПОЧТА اوئه‌پاچته почтаи ҳавоӣ, почтаи авиатсионӣ.

АВИАТСИОНӢ اوئتسیانی *мансуб ба* **авиатсия**; махсус барои ҳавопаймо: **бензини авиатсионӣ**.

АВИАТСИЯ *фр.* اوئتسیه ҳавопаймоӣ, ҳавоӣ: **авиатсияи реактивӣ, авиатсияи низомӣ**.

АВИС *а.* عویص *кит.* душвор, мушкил, сухане, ки дарки он мушкил бошад.

АВИТАМИНОЗ اویتمیناز *биол., тиб.* бемориҳое, ки аз истеъмоли пайвастаи хӯрокҳои камғизо дар натиҷаи нарасидани витаминҳои зарурӣ пайдо мешаванд.

АВҚОТ I *а.* اوقات *ҷ.* **вақт**; **авқоти** *касеро* **талх кардан** табъи касеро хира кардан.

АВҚОТ II اوقات *шакли вайроншудаи* **ақвот**; *ҷ.* **қут**; *гуфт.* хӯрок, қут.

АВҚОТВОРӢ اوقاتواری *гуфт.* хӯрду хӯрок(а), хӯрокворӣ.

АВҚОТПАЗӢ اوقاتپزی *гуфт.* хӯрокпазӣ.

АВҚОТТАЛХ اوقاتتلخ *кит.* асабонӣ ва нороҳат, мушкилоти вазъи рӯҳонӣ.

АВҚОТТАЛХӢ اوقاتتلخی *маҷ.* асабоният ва нороҳатӣ.

АВҚОТХӮРӢ اوقاتخوری *гуфт.* хӯрокхӯрӣ.

АВҚОФ *а.* اوقاف *ҷ.* **вақф; иҷорадори авқоф** иҷорадори заминҳои вақф ё бинои вақф.

АВЛ I *а.* عول *кит.* майл, тамоюл.

АВЛ II *а.* عول *кит.* нигаҳдории аёл, таъмини оила.

АВЛАВИЯТ *а.* اولویت бартарӣ, дар дараҷаи аввал қарор доштан.

АВЛИЁ *а.* اولیا *ҷ.* **валӣ**; 1. *д.* одамони муқаддасе, ки гӯё кашфу каромот карда метавонистаанд. 2. бузургон: **авлиёи давлат**.

АВЛИТАР اولیتر *ниг.* **авлотар**.

АВЛО *а.* اولا бартар; болотар; беҳтар, хубтар; **авло донистан** бартар донистан, беҳтар шумурдан.

АВЛОД *а.* اولاد *ҷ.* **валад**; фарзандон; насл; **авлоди башар** насли инсон; инсонҳо, одамон; **аҷдоду авлод** бобоёну фарзандон; гузаштагону ояндагон, ҳамаи наслҳо; **авлод ба авлод** насл ба насл; наслҳо, чандин насл.

АВЛОДӢ اولادی 1. *мансуб ба* **авлод**. 2. ирсӣ, мавросӣ.

АВОИЛ *а.* اوائل *ҷ.* **аввал**.

АВОҚИБ *а.* عواقب *ҷ.* **оқибат**.

АВОМ *а.* عوام 1. *ҷ.* **омма**. 2. омӣ, бесавод; нодон.

АВОМОНА عوامانه *мансуб ба* **авом**, авомвор, омиёна.

АВОМУННОС *а.* عوام‌الناس *кит.* оммаи халқ.

АВОМФАҲМ عوامفهم оммафаҳм; сода ва қобили дарк, фаҳмо, даркшаванда, мутобиқи дарки авом.

АВОМФИРЕБ عوامفریب мардумфиреб, фирефтакунандаи омма.

АВОМФИРЕБӢ عوامفریبی мардумфиребӣ.

АВОМФИРЕБОНА عوامفریبانه ба тарзи авомфиребӣ: **порсоии авомфиребона**.

АВОН I *а.* اوان *кит.* ҳангом, замон, вақт.

АВОН II *а.* عوان *кит.* сарҳанги девони подшоҳӣ, посбони давлатӣ.

АВОРА اواره *д.* дафтари ҳисоби бандагон, дафтари аъмол.

АВОРИЗ *а.* عوارض *ҷ.* **ориза**.

АВОСИТ *а.* اواسط *ҷ.* **авсат**.

АВОСИФ *а.* عواصف *ҷ.* **осиф**.

АВОТИФ *а.* عواطف *ҷ.* **отифа**.

АВОХИР *а.* اواخر *ҷ.* **охир**.

АВРАНГ اورنگ 1. тахт, маснад, сарири подшоҳӣ. 2. зебоӣ.

АВРАНД اورند 1. шукӯҳ; бузургӣ. 2. *маҷ.* макру ҳилла.

АВРАНДИДАН اورنديدن *маҷ.* макру ҳила кардан.

АВРАТ *а.* عورت 1. *кит.* андоми ниҳонӣ, андоми шарм; узвҳои сатршавандаи инсон: **сатри аврат**. 2. зан, завҷа.

АВРИНГ اورينگ *ниг.* **овринг**.

АВРОД *а.* اوراد *ҷ.* **вирд**; 1. такрори паси ҳам. 2. *д.* дуоҳо: **вирду аврод**; **вирду аврод хондан** зикр гуфтан, зикр кардан, дуо хондан.

АВРОДХОНӢ اورادخوانی дуохонӣ.

АВРОҚ *а.* اوراق *ҷ.* **варақ**; **авроқи китоби зиндагонӣ** ҳодисоту воқеоти рӯзмарраи зиндагӣ.

АВРУПОИДӮХТ اوروپای‌دوخت ба таври аврупоӣ дӯхташуда, дӯхти аврупоӣ.

АВРУПОӢ اوروپای *мансуб ба* **Аврупо**: **одами аврупоӣ**, **либоси аврупоӣ**.

АВСАТ *а.* اوسط 1. миёна, миён. 2. дар миёна буда.

АВСОФ *а.* اوصاف *ҷ.* **васф**.

АВСУН اوسون *гуфт.* нисбати занҳои бародарон ба ҳамдигар.

АВТОБУС *ю.* اوتابوس мошини мусофиркаш.

АВТОГЕНӢ اوتاگينی **:кафшери автогенӣ** кафшери газӣ, газкафшер.

АВТОДРОМ *ю.* اوتادرام майдони автомобилронӣ, майдони автомобилронӣ дар мусобиқот.

АВТОКРАН *ю.-англ.* اوتاکرن автомобили крандор, крани ба автомобил шинондашуда.

АВТОМАТ *ю.* اوتامت 1. дастгоҳи худкор. 2. навъе аз силоҳи дастии худкор.

АВТОМАТИКА *ю.* اوتامتيکه соҳаи илм ва техника, ки ҳамаи воситаҳои техникӣ ва усулҳои аз меҳнати дастӣ озод кардани инсонро дар бар мегирад.

АВТОМАТӢ اوتامتی *мансуб ба* **автомат**; ба таври худкор, **сохтори автоматӣ, ба таври автоматӣ**.

АВТОМАТОНИДАН اوتامتانيدن ба тарзи худкор муҷаҳҳаз сохтан.

АВТОМАТОНӢ اوتامتانی ба усули худкор гузаронидани ин ё он система, соҳа, раванди ба тарзи худкор гузаронидан.

АВТОМАТЧӢ اوتامتچی 1. он ки автоматро идора мекунад. 2. шахси бо автомат мусаллаҳ.

АВТОМАШИНА اوتامشينه *ниг.* **автомобил: автомашинаи боркаш, автомашинаи сабукрав**.

АВТОМОБИЛ *ю.-лот.* اوتامابيل воситаи худгарди нақлиёт (*боркашонӣ ва мусофирбарӣ*).

АВТОМОБИЛГАРД اوتامابيل‌گرد **:роҳи автомобилгард** роҳи мошингард.

АВТОМОБИЛӢ اوتامابيلی *мансуб ба* **автомобил: нақлиёти автомобилӣ, саноати автомобилӣ**.

АВТОМОБИЛРОН اوتامابيل‌ران мошинрон, ронандаи мошин.

АВТОМОБИЛРОНӢ اوتامابيل‌رانی мошинронӣ.

АВТОМОБИЛСОЗӢ اوتامابيل‌سازی сохтани автомобил, истеҳсоли автомобил: **корхонаи автомобилсозӣ**.

АВТОН *а.* اوطان *кит. ҷ.* **ватан**.

АВТОРУЧКА اوتاروچکه қалами худнавис ё худкор.

АВТОСИСТЕРНА اوتاسيستيرنه систернаи дар автомобил шинондашуда.

АВУЛ *т.* اول деҳ (*дар Догистон, Қиргизистон, Туркманистон ва Қазоқистон*).

АВФ *а.* عوف *шакли тағйирёфтаи* **афв**.

АВФАР *а.* اوفر *кит.* бисёртар, бештар, фаровонтар.

АВҲОМ *а.* اوهام *ҷ.* **ваҳм**.

АВҶ *а.* اوج 1. боло, баландӣ, нуқтаи баландтарини ҳар чиз, нуқтаи олӣ. 2. дараҷаи баланд, **авҷи баҳор** ҳангоми нашъу нумувви табиат ва шукуфои рустаниҳо; **авҷи девонагӣ** шиддати девонагӣ; **авҷи кор** ҳангоми ҷӯшу хурӯши кор; **авҷи осмон // авҷи фалак** баландтарин нуқтаи осмон; **авҷи ҷанг** шиддат ва сахтии ҷанг. 3. баландии оҳанг дар мусиқӣ; **авҷу акс** *мус.* баму зер. 4. тараққӣ, пешрафт, инкишоф, равнақ; **авҷ гирифтан** а) баланд шудан; боло рафтан; б) тараққӣ кардан, пеш рафтан, равнақ пайдо кардан; в) шиддат гирифтан; **авҷ доштан** дар равнақ будан; **авҷ ёфтан** равнақ ёфтан, нашъунамо кардан, сабзидан; **авҷ кардан** равнақ ёфтан, ривоҷ ёфтан, муваффақият пайдо кардан; **аз авҷ фуромадан** паст шудан; аз болоравӣ (сабзиш) мондан; **ба авҷи аъло расидан** ба баландтарин дараҷа расидан; **ба авҷи иззат расидан** соҳиби иззату эҳтироми баланд гардидан; **дар авҷу барор будан** дар ҳоли пешрафт будан.

АВҶГИРӢ اوج گیری *исми амал аз* **авҷ гирифтан**; ҳолати ривоҷу равнақ ва болоравии коре.

АВҶНАВАРД اوجنورد **баландпарвоз**.

АВҶПАР اوجپر *ниг.* **баландпарвоз**.

АВҶРАВ اوجرو *киноя аз* фалакпаймо.

АГАР اگر *пайвандак* 1. дар сурате ки..., ба шарте ки…, модом ки…. 2. ҳарчанд, гарчанд, гарчанд ки…, бо вуҷуди он ки….

АГАРЧАНД اگرچند ҳарчанд ки…, бо вуҷуди он ки….

АГАРЧИ اگرچه ҳарчанд, гарчи, бо вуҷуди он ки…, ҳар қадар ки….

АГЕНТ *лот.* اگینت 1. намояндаи расмӣ, сиёсӣ, хориҷӣ *ва г.,* ки вакили ягон идора, муассиса ва давлат буда, вазифа ё супоришеро иҷро мекунад: **агенти сиёсӣ**. 2. он ки ба манфиати ҷонибе хидмат мекунад ва сирру асрори як тарафро ба тарафи дигар мерасонад, ҷосус: **агенти махфӣ**.

АГЕНТӢ اگینتی 1. *мансуб ба* **агент**. 2. шӯъбаи маҳаллии ягон идора; номи баъзе идораҳои ахбор, хабаргузорӣ, намояндагӣ: **Агентии шаҳрии ҳавопаймоии «Тоҷикистон»**, **Агентии иттилоотӣ**, **Агентии телеграфӣ**.

АГЛОМЕРАТ *лот.* اگلامیرت маъдани кӯҳии обшуда ва ба ҳам часпидаи ковок, ки дар шуда ва ба ҳам часпидаи ковок, ки дар саноат истифода мешавад.

АГЛОМЕРАТСИЯ *лот.* اگلامیرتسیه *тех.* ҷараёни ҳосил кардани кулӯлаҳои агломерат бо роҳи гудозиши омехтаи оҳанрезаҳо.

АГНОСТИТСИЗМ *лот.* اگناستیتسیزم *фалс.* таълимоти фалсафии идеалистӣ, ки имконияти донисташавандагии оламӣ ҳастӣ ва қонуниятҳои онро инкор мекунад.

АГРАРӢ اگرری *мансуб ба* **замин**; кишт, кишоварзӣ ва хоҷагии деҳқонӣ: **ислоҳоти аграрӣ, мамлакати аграрӣ**.

АГРЕГАТ *лот.* اگریگت 1. *тех.* дастгоҳи иборат аз чанд мошин ё қисмҳои гуногун барои иҷрои коре (*комбайн, мошини пахтачинӣ, трактор ва г.*). 2. таҷҳизот, қисми ягон мошинаи мураккаб, ки кори муайянеро иҷро мекунад (*мас., муҳаррики автомобил*).

АГРОБИОЛОГИЯ *лот.* اگرابئالاگیه илм дар бораи қонунҳои умумии биологӣ дар соҳаи зироат ва чорводорӣ, биологияи агрономӣ.

АГРОБИОЛОГӢ اگرابئالاگی *мансуб ба* **агробиология**.

АГРОНОМ *лот.* اگرانام мутахассиси кишоварзӣ.

АГРОНОМИЯ *лот.* اگرانامیه илми кишоварзӣ.

АГРОНОМӢ اگرانامی *мансуб ба* **агрономия: илми агрономӣ**.

АГРОТЕХНИКА *лот.* اگراتخنیکه маҷмӯи усул ва тадбирҳои техникаи кишоварзӣ.

АГРОТЕХНИКӢ اگراتخنیکی *мансуб ба* **агротехника**.

АГРОФИЗИКА *лот.* اگرافیزیکه илм дар бораи усулҳои физикии таҳқиқи шароитҳои берунии ҳаёти растаниҳо ва фаъолияти онҳо.

АГРОХИМИЯ *лот.* اگراخیمیه илми ғизодиҳӣ ба растаниҳо, истифодаи нуриҳои маъданӣ ва муҳофизати кишт ба воситаи доруҳои химиявӣ.

АҒАР(Р) *а.* اغر 1. марди нек ва неккирдор, бошараф, мӯҳтарам; *муқоб.* **ғар**. 2. аспи қашқа.

АҒБА اغبه ҷои аз ҳама пасти теғаи кӯҳҳо, ки ҳамчун гузаргоҳи мувофиқтари байни водиҳои ду тарафи кӯҳ истифода мешавад; ақаба, давон, гардана.

АҒБАР *а.* اغبر *кит.* гардолуд, ғуборолуд, хокранг.

АҒБАРӢ اغبری *кит. мансуб ба* **ағбар**; хокрангӣ.

АҒЁР اغیار *ҷ.* **ғайр**.

АҒЗИЯ *а.* اغزیه *ҷ.* **ғизо**.

АҒЛАБ *а.* اغلب 1. бештар, аксар. 2. ғолибан, аксаран.

АҒЛОТ *а.* اغلاط *ҷ.* **ғалат**.

АҒНИЁ *а.* اغنیا *ҷ.* **ғанӣ**; сарватмандон, дороён, бойҳо.

АҒОЛУҚ *т.* اغالق 1. *кит.* соҳиб, хоҷа. 2. *таър.* яке аз мансабҳои олӣ дар аморати Бухоро.

АҒОНИСАРО اغانی‌سرا *кҳн.* сароянда, овозхон.

АҒОНӢ *а.* اغانی *ҷ.* **уғния**.

АД(Д) *а.* عد *кит.* ҳисоб, шумор; шумурдан, ҳисоб кардан.

АДАБ *а.* ادب 1. ахлоқ ва кирдору рафтори нек; **шарти адаб** меъёри ахлоқу одоб; **адаб додан** а) одоб омӯхтан, ахлоқ омӯхтан; б) *маҷ.* танбеҳ кардан, ҷазо додан; **адаб ёд додан** ба касе одобу ахлоқ омӯхтан; **адаби** *касеро* **додан** касеро танбеҳ додан, ҷазо додан ба касе; **бо ду дасти адаб супурдани** *чизе* бо камоли риояти адаб додани чизе (ба касе), боадабона оварда супурдани чизе (ба касе). 2. илм, дониш; илми адабиёт; адабиёт; **аҳли адаб** адибон, суханварон, доираҳои илму адаб.

АДАБГОҲ//АДАБГАҲ ادب‌گاه//ادب‌گه ҷои адабомӯзӣ.

АДАБДОН ادب‌دان ошно бо адабу фарҳанг.

АДАБДОНӢ ادب‌دانی ошноӣ бо одобу ахлоқ ва фарҳанг.

АДАБДӮСТ ادب‌دوست *ниг.* **адабиётдӯст**.

АДАБДӮСТӢ ادب‌دوستی дӯстдори адабу фарҳанг.

АДАБИЁТ *а.* ادبیات 1. маҷмӯи осори бадеӣ, осори манзуму мансур, осори илмӣ ва адабӣ: **адабиёти бадеӣ, адабиёти бачагона, адабиёти классикӣ, адабиёти антикӣ, адабиёти хориҷӣ, дарси адабиёт, назарияи адабиёт, таърихи адабиёт**. 2. маҷмӯи осори хаттии соҳаҳои гуногун: **адабиёти илмӣ, адабиёти иқтисодӣ, адабиёти сиёсӣ, адабиёти техникӣ**.

АДАБИЁТДӮСТ ادبیات‌دوست он ки ба назму наср шавқу ҳавас дорад, касе, ки адабиёти бадеиро нағз мебинад, дӯстдори адабиёт, адабдӯст.

АДАБИЁТДӮСТӢ ادبیات‌دوستی адабдӯстӣ, китобдӯстӣ.

АДАБИЁТШИНОС ادبیات شناس он ки ба таҳқиқу омӯзиши адабиёти бадеӣ машғул аст ва аз масъалаҳои адабӣ огоҳӣ дорад.

АДАБИЁТШИНОСӢ ادبیات‌شناسی илме, ки қонунҳои тараққиёти адабиёти бадеиро меомӯзад.

АДАБИНАВИС ادبی‌نویس он ки дар нависандагӣ ё навиштан меъёри адабиро риоя мекунад, риояи меъёри адабӣ дар навиштан.

АДАБИСТОН ادبستان *ниг.* **дабистон**.

АДАБӢ ادبی *мансуб ба* **адаб**; **забони адабӣ** забоне, ки дорои меъёри адабӣ мебошад; **фаъолияти адабӣ, кори адабӣ** кор ва фаъолияти марбут ба адабиёт ва адабиётшиносӣ; **пешрафти адабӣ** роҳи тараққӣ ва инкишофи шеъру шоирӣ ва маҳорати адабӣ; **танқиди адабӣ** як бахши илми адабиётшиносӣ, ки ҳадафи асосии он муайян намудани моҳият ва мавқеи адабиёт ва осори адабӣ дар ҷомеа мебошад, нақди адабӣ.

АДАБОМӮЗ ادب‌آموز он ки илму адаб меомӯзад, муаллим ва мураббӣ; тарбиятгар, омӯзгор.

АДАБОМӮЗӢ ادب‌آموزی тарбиятгарӣ, одоб омӯхтан.

АДАБПАРВАР ادب‌پرور таблиғгар ва тарвиҷгари фарҳангу дониш, донишдӯст, фарҳангпарвар.

АДАБПАРВАРДА ادب‌پرورده адабгирифта, боадаб, тарбиятдида.

АДАБПЕША ادب‌پیشه боадаб; донишманд, фозил.

АДАБСАНҶ ادب‌سنج *киноя аз* донишманд, фозил.

АДАБСАРО(Й) ادب‌سرا(ی) адабгоҳ, таълимгоҳ, мактаб.

АДАБХОНА ادب‌خانه маҳал ва ҷои парвариш, мактаб, мадраса, таълимгоҳ.

АДАБЧӮБ ادبچوب 1. чӯб ё химчаи дарозе, ки мактабдорон дар гузашта бо он толибилмонро танбеҳ медоданд. 2. *мач.* чӯбе, ки бо он сарбозони гунаҳгорро мезаданд.

АДАВОТ *а.* ادوات *ҷ.* **адот: асбобу адавот, олоту адавот**.

АДАД *а.* عدد 1. шумор, шумора, теъдод. 2. рақам дар ҳисоб, монанди чаҳор, панҷ *ва г.*: **адади абстрактӣ, адади алгебравӣ, адади арифметикӣ, адади асосӣ, адади пурра, адади даҳӣ, адади касрӣ, адади мутлақ, адади ратсионалӣ**. 3. миқдор, саршумор: **адади гӯсфандон**.

АДАДАН عدداً аз рӯи адад; аз ҷиҳати миқдор: **ададан ин қадар аст**.

АДАДӢ عددی *мансуб ба* **адад**: **таносуби ададӣ**.

АДАДНАВИСӢ عددنویسی рақамнависӣ, шартан ба воситаи адад чизеро дарҷ кардан.

АДАЖИО *ит.* ادژیا *мус.* асари мусиқӣ ё қисми асари мусиқӣ, ки оромона ва оҳиста навохта мешавад.

АДАМ *а.* عدم *кит.* 1. нестӣ, нобудӣ; *муқоб.* **вуҷуд; хоки адам рехтан бар сари** *касе ва ё чизе киноя аз* нобуд кардани касе ва ё чизе; **ба водии адам рафтан** *мач.* мурдан, нобуд шудан; **раҳи адам гирифтан** *киноя аз* несту нобуд шудан. 2. бидуни…, фоқиди…, набудани…: **адами мусоадат, адами илтифот, адами эътино**.

АДАС *а.* عدس *ниг.* **наск**.

АДАСӢ عدسی *ниг.* **адасшакл**.

АДАСШАКЛ عدسشکل наскмонанд.

АДВИЁТ ادویات *ниг.* **адвиячот** 1.

АДВИЯ *а.* ادویه *ҷ.* **даво**.

АДВИЯЧОТ ادویجات *ҷ.* **адвия**. 1. доруву давоҳои гуногун. 2. навъҳои доруҳо.

АДВОКАТ *лот.* ادواکت вакили ҳимоятгар дар мурофиаи судӣ, вакили мудофеъ, ҳимоятгар.

АДВОКАТӢ ادواکتی ҳимоятгарӣ ва вакилӣ дар мурофиаи судӣ.

АДВОР I *а.* ادوار *ҷ.* **давр**.

АДВОР II *а.* ادوار тарзи хоси доиравии ифода ва ишораи вазну оҳангҳо дар илми арӯз ва мусиқӣ.

АДДОӢ ادای *кит. калимаест, ки маъмулан дар поёни номаҳо навишта шуда ва маънои* дуогӯи шумо, камина, банда *ва ё* фақирро *дорад.*

АДЁН *а.* ادیان *ҷ.* **дин**.

АДИБ *а.* ادیب нависанда, шоир, адабиётшинос; суханвар, сухандон.

АДИБОНА ادیبانه 1. бо шеваи аҳли адаб. 2. дорои хусусият ва услуби адабӣ: **суханони адибона, номаи адибона**.

АДИЛ *а.* عدیل баробар дар қадру мартаба, ҳамто, монанд.

АДИМ I *а.* عدیم *кит.* 1. пӯсти даббоғишуда, пӯсти дибоғатшуда, чарм; чарми булғор. 2. *мач.* фарш, рӯй.

АДИМ II *а.* عدیم *кит.* 1. нестшуда, фаношуда, маҳвшуда, маъдум. 2. *мач.* ниёзманд, дарвеш.

АДИР ادیر *гуфт.* теппа, баландӣ; домани кӯҳу пуштаи на чандон баланд.

АДКАН *а.* ادکن *кит.* хокистарранг, тираранг, моил ба сиёҳӣ.

АДЛ *а.* عدل 1. миёна, айни мобайни чизе. 2. адолат, инсоф, дурусткорӣ; *муқоб.* **зулм; адлу дод** адолату инсоф; **бисоти адл барпо кардан (намудан)** *киноя аз* адолату инсофро барқарор кардан.

АДЛВАРЗ عدلورز додгар, адлҷӯ, одил, додварз.

АДЛВАРЗӢ عدلورزی додгарӣ, адлҷӯӣ, одилӣ, додварзӣ.

АДЛГУСТАР عدلگستر одил, додгустар.

АДЛГУСТАРӢ عدلگستری одилӣ, додгустарӣ.

АДЛИЯ *а.* عدلیه идораи корҳои ҳуқуқ ва суд; додгустарӣ: **вазорати адлия, идораи адлия**.

АДЛИЯВӢ عدلیوی *мансуб ба* **адлия**.

АДЛӢ عدلی 1. *мансуб ба* **адл**. 2. навъи сикка дар Рай ва Гургони асри миёна.

АДЛКИРДОР عدلکردار адлпеша, одил, накӯкор, додрас.

АДЛКИРДОРӢ عدلکرداری адлпешагӣ, одилӣ, накӯкорӣ.

АДЛПАРВАР عدلپرور адолатхоҳ, адолатҷӯй.

АДЛПАРВАРӢ عدل‌پروری адлгустарӣ, адолатхоҳӣ, ривоҷ додани адлу додгустарӣ.

АДЛСИГОЛ عدل‌سگال бисёр одил, хусусияти шахсе, ки доимо дар андешаи адолат кардан ба касе аст.

АДЛФАРМО(Й) عدل‌فرما(ی) шахсе, ки барои иҷрои адлу додгарӣ фармон медиҳад.

АДЛҶӮ(Й) عدل‌جو(ی) ҷӯяндаи ҳақиқату адолат, хоҳандаи адолат.

АДЛҶӮӢ عدل‌جوئی ҷустани адолату ҳақиқат, талабгори адлу инсоф.

АДМИРАЛаз ادمیرال [*аз* **амирулбаҳр**-*и арабӣ*] унвони олӣ дар нерӯҳои ҳарбии баҳрӣ.

АДМИРАЛӢ ادمیرلی унвон ё чизе, ки ба адмирал иртибот дорад: **унвони адмиралӣ**.

АДН *а.* عدن боғҳои биҳишт, фирдавс, ҷаннат.

АДНО *а.* ادنی *кит.* пасттар; паст; *муқоб.* **аъло**; **аълову адно** а) пасту баланд; б) *киноя аз* дорову камбағал.

АДО *а.* ادا 1. пардохт, пардохтан; итмом, анҷом: **адои қарз, адои ҳаққи хизмат**. 2. баҷооварӣ; риоя; **адо кардан (намудан)** а) пардохтан, тамом кардан, ба итмом расонидан (чизеро); б) иҷро кардан, ба ҷо овардан; **адо шудан** а) тамом шудан, ба охир расидан; **хуми шинни ба лесидан адо намешавад** (*зарб.*); б) абгор шудан, тамоман аз кор баромадан. 3. хубии рафтор; ноз, ишва, карашма; **нозу адо** карашмаю ишва; нозу нуз. 4. *маҷ.* бемадор, суст, беқувват; **адою абгор** беҳолу бемадор; ◊ **адоят ман** қурбонат шавам, фидоят шавам, садқаат шавам.

АДОВАТ *а.* عداوت душманӣ, хусумат, бадхоҳӣ, кина; мухолифат; **кинаю адоват** қаҳру ғазаб, адовату хусумат; **адоват доштан** кина доштан, душманӣ кардан; **тухми адоват коштан** *киноя аз* ихтилоф андохтан байни одамон.

АДОВАТНОК عداوتناک бадхоҳона: **нигоҳи адоватнок**.

АДОВАТХОҲ عداوتخواه адоватталаб.

АДОВАТҶӮ(Й) عداوتجو(ی) кинаҷӯй, бадхоҳ, душман.

АДОЛАТ *а.* عدالت адлу инсоф; додгарӣ.

АДОЛАТГОҲ عدالتگاه ҷои адлу инсоф; маҳкамаи додпурсӣ.

АДОЛАТГУСТАР عدالتگستر одил, адолатпарвар.

АДОЛАТГУСТАРӢ عدالتگستری одилӣ, адолатпарварӣ.

АДОЛАТДӮСТ عدالتدوست адолатпарвар, адолатхоҳ.

АДОЛАТМАНД عدالتمند одил, боинсоф, адолатпеша.

АДОЛАТНОК عدالتناک *ниг.* **адолатманд**.

АДОЛАТПАРВАР عدالتپرور *ниг.* **адолатхоҳ**, **адолатпеша**.

АДОЛАТПАРВАРӢ عدالتپروری адолатхоҳӣ, адолатҷӯӣ.

АДОЛАТПАРВАРОНА عدالتپرورانه адолатхоҳона, аз рӯи адлу инсоф.

АДОЛАТПЕША عدالتپیشه адолатхоҳ, адолатпарвар.

АДОЛАТХОНА عدالتخانه ҷои адлу дод, додгустарӣ, адолатгоҳ.

АДОЛАТХОҲ عدالتخواه адолатпарвар, адолатҷӯй.

АДОЛАТХОҲӢ عدالتخواهی адолатпарварӣ, адолатҷӯӣ.

АДОЛАТХОҲОНА عدالتخواهانه орзуи адолатхоҳӣ.

АДОНАШАВАНДА ادانشونده *гуфт.* тамомношуданӣ, беохир, бепоён, анҷомнопазир.

АДООМЕЗ اداآمیز бо нозу карашма.

АДОТ *а.* ادات 1. асбоб ва олат барои ҳосил кардани чизе; восита. 2. *кҳн., грам.* бандак, часпак; **адоти ташбеҳ** *адш.* воситаҳои санъати маънавии ташбеҳ (*аз қабили* чун, мисли…, монанди… *ва г.*).

АДОФАҲМ ادافهم рамузфаҳм, нуктадон; зирак, тезҳуш, закӣ, бофаросат.

АДОФАҲМӢ ادافهمی нуктадонӣ, нозукфаҳмӣ, заковат.

АДРАС ادرس як навъ матои дастибофи тораш абрешими пудаш аз ресмон, ки мисли беқасаб алобуло ва ё якранг мешавад.

АДРАСБОФ ادرسباف он ки ба адрасбофӣ машғул аст; касе, ки адрасбофӣ пешаи асосии ӯст, бофандаи адрас.

АДРАСБОФӢ ادرسبافی шуғли адрас бофтан.

АДРАСМОН ادرسمان *ниг.* **ҳазориспанд**.

АДРАСПӮШ ادرسپوش он ки либосаш (ҷомааш) аз адрас дӯхта шудааст: **одами адраспӯш**.

АДРЕС *фр.* ادریس 1. *ниг.* **нишонӣ**. 2. он чи барои табрики касе навишта шудааст, папкаи табрикӣ; **ба адреси…** дар бораи…, дар ҳаққи…: **ба адреси** *касе* **гап задан**.

АДУ//АДУВ(В) *а.* عدو *ниг.* **адӯ**.

АДӮ *а.* عدو душман, хасм.

АДӮБАНД عدوبند душманбанд, асиркунандаи душман; ғолиб.

АДӮСӮЗ عدوسوز несту нобудкунандаи душман, сӯзандаи душман.

АДӮШИКАН عدوشکن душманшикан, ғолиб, пирӯз.

АДҲАМ *а.* ادهم *кит.* 1. тира, сиёҳ; сурхи ҷигариранг. 2. аспи сиёҳ. 3. *киноя аз* шаб.

АДЪИЯ *а.* ادعیه *ҷ.* **дуо**; **адъияи мустаҷоба** *д.* дуоҳои қабулшаванда.

АДЮТАНТ *лот.* ادیوتنت *ҳ.* афсари ёрдамчии командир дар корҳои хизмати ҳарбӣ.

АЁ ایا *нидо* эй!

АЁҒ//АЁҚ *т.* اياغ//اياق *кит.* пиёла, қадаҳ, соғар.

АЁДАТ *а.* عیادت *гуфт.* (*шакли дурусташ* **иёдат**) хабаргирии бемор, пурсиши ҳоли бемор.

АЁЛ *а.* عیال [*аслаш* **иёл**] 1. ҳамсари мард, зан. 2. оила; зан ва фарзандон; **аҳлу аёл** оила, аҳли хона; зану фарзанд; хонавода.

АЁЛАТ *а.* عیالت *ниг.* **иёлат**.

АЁЛДОР عیال دار хонадор, соҳиби зан ва фарзандони хурдсол.

АЁЛМАНД عیالمند зану бачадор; каси серфарзанд.

АЁЛМАНДӢ عیالمندی серфарзандӣ; соҳиби зану фарзанд будан.

АЁН *а.* عیان маълум, ошкор, равшан, возеҳ, фаҳмо; **он чи аён аст, чӣ ҳоҷат ба баён**. (*зарб.*); **аён дидан** ошкоро дидан, аниқ дидан; **аён донистан** ба таври равшан донистан, возеҳ донистан; **аён кардан** маълум кардан, аниқ кардан; нишон додан; **аён шудан (гаштан)** ошкор шудан, маълум шудан; машҳур гаштан.

АЁНАН *а.* عیاناً ба таври возеҳу ошкор.

АЁНИЯТ *а.* عیانیت чизҳои аён; воситаҳои аёнии дарс.

АЁНӢ عیانی 1. маълумӣ, равшанӣ, возеҳӣ. 2. намоён, барои намуна ва мисол намоиш додашаванда: **воситаҳои аёнӣ, омӯзиши аёнӣ**.

АЁНТАР عیانتر равшантар; возеҳтар: **торафт аёнтар шунида мешуд, торафт аёнтар ҷило медод**.

АЁР//ИЁР *а.* ایار санҷидани дараҷаи холисияти тиллову нуқра бо маҳак *ва г.*; **зар(р)и иёр** тиллои холис.

АЁРА ایاره 1. ёра, дастбиранҷан, дастпонаи тилло ва нуқра. 2. *таър.* ҳисобу китоби дахлу харҷ.

АЁРИҶ ایاریج *кит.* доруи мусҳил.

АЁС ایاس ҳавои хунук; **ҳавои аёс** ҳавои сард, ҳавои хунуки шамолдор.

АЖҒАЛ اژغل **:ажғал-дажғал // ажғол-дажғол** майда-чӯйда, шикастаю рехта, лашу луш; латта-путта, кӯҳнапора.

АЖДАР اژدر мори калони афсонавӣ, ки тибқи ривоятҳо аз даҳонаш оташ мебарорад ва ҳама чизро фурӯ мекашад, аждаҳо: **аждари дусара**; *ба тариқи истиора* **аждари зулм**.

АЖДАРГУН اژدرگون *ниг.* **аждармонанд**.

АЖДАРНИҲОД اژدرنهاد 1. ниҳоди аждарӣ, аждархӯй. 2. *маҷ.* бадкор, бадкирдор.

АЖДАРҲО اژدرها 1. ҷонвари бадҳайбат ва хавфноки афсонавӣ ба шакли сусмор, ки ҳама чизро несту нобуд карда метавонад. 2. *ниг.* **аждар; аз мор аждар шудан** а) ривоятест, ки тибқи он мор калон шавад, ба аждаҳо мубаддал мегардад; б) *киноя аз* қувват гирифтани душмани хатарнок.

АЖДАҲО اژدها *ниг.* **аждарҳо**.

АЖДАҲОБОРА اژدهاباره *кит.* аждаҳокирдор,

аждаҳохӯй.

АЖДАҲОВАШ اژدهاوش 1. *ниг.* **аждаҳомонанд**. 2. *маҷ.* аждаҳокирдор, бадкор, бадҳайбат.

АЖДАҲОДӮШ اژدهادوش *киноя аз* Заҳҳок – қаҳрамони афсонавии «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ, ки аз китфонаш мор рӯидааст ва ӯро Заҳҳоки морон мегуфтанд.

АЖДАҲОК اژدهاک номи қадимии Заҳҳок, Заҳҳоки морон, подшоҳи афсонавӣ, ки дар «Шоҳнома» тасвир шудааст.

АЖДАҲОКЕШ اژدهاکیش *ниг.* **аждаҳохӯй**.

АЖДАҲОМОНАНД اژدهامانند монанди аждаҳо, мисли аждаҳо.

АЖДАҲОНАФС اژدهانفس *маҷ.* баднафс, одами калоннафс.

АЖДАҲОПАЙКАР اژدهاپیکر калонҷусса, қавитан.

АЖДАҲОСАР اژدهاسر он чи ё он ки сари калони бадвоҳима дорад.

АЖДАҲОФАШ *кит.* اژدهافش монанди аждаҳо, аждаҳомонанд, ҳайбатнок.

АЖДАҲОХӮ(Й) (اژدهاخو(ی 1. аждаҳокирдор, аждаҳотабъ, аждаҳосиришт. 2. *маҷ.* бадкирдор, бадтабиат.

АЖДАҲОШАВАНДА اژدهاشونده :**асои аждаҳошавандаи Мӯсо** *киноя аз* асои Мӯсо пайғамбар, ки тибқи ривоятҳо ҳангоми ба замин партофтан он ба аждаҳо мубаддал гашта, молу амволи соҳиронро фурӯ бурдааст.

АЖДАҲОШИКОР اژدهاشکار 1. шахсе, ки шикори аждаҳо мекунад. 2. *маҷ.* пурзӯр, тавоно, қавӣ.

АЖДАҲОШИКОРӢ اژدهاشکاری 1. шикори аждаҳо кардан, аждаҳогирӣ. 2. *маҷ.* пурзӯрӣ, пурқувватӣ, тавоноӣ.

АЖРИҚИЧАШМ اژرقی‌چشم зебочашм.

АЖРИҚӢ اژرقی :**чашмони ажриқӣ** чашмони зебо.

АЗ از *пешоянд* 1. *сарчашмаи амалу ҳаракатро ифода мекунад*; **ранҷидан аз** *касе*, **тарсидан аз** *чизе*… 2. *ашёеро мефаҳмонад, ки дар иҷрои амал истифода мешавад ва саршавии амал ва объекти ҳаракат ба вай вобаста аст; дар ин маврид бештар бо феълҳои* доштан, гирифтан *меояд*: **аз дасти** *касе* **доштан**. 3. *барои ифодаи муносибатҳои сабаби рӯй додани ҳаракату амал истифода мешавад*: **аз гушнагӣ, аз мондагӣ**. 4. *ҷои зуҳури шахс ё чизи дигарро ифода мекунад*: **аз деҳаи..., аз шаҳри**... 5. *барои муқоисаи ду ё якчанд ашё истифода мешавад*: **аз** *касе (чизе)* **калонтар**. 6. *ба ҷузъи гурӯҳ, чизи том ё навъи чизҳо ишора мекунад*: **аз растаҳои**... 7. *аз як ҳолат баромадан ва ба ҳолати дигар баргаштанро ифода мекунад.* **баргаштан аз ақида, аз роҳ**. 8. *чизеро нишон медиҳад, ки чизи дигар аз он сохта шудааст*: **аз оҳану пӯлод**. 9. *ба манбаъ ва ҷои ҳосил шудан ва гирифта шудани чизе, ба ҳудуди доираи мавзӯъ ва ашё ишора мекунад*: **аз ҳаёти..., аз саргузашти**... 10. *ба муносибатҳои замонӣ (саршавии ҳаракату амал ва г.) ишора мекунад, дар ин маврид бештар калимаҳои ифодакунандаи вақту замон (рӯз, аввал, сол, ҷавонӣ, саҳар, тобистон, фурсат ва г.) бо пешоянди* «аз» *кор фармуда мешаванд*: **аз тирамоҳи..., аз соли**... 11. *бо ҷонишинҳои шахсӣ ва ишоратӣ омада, мансубиятро ифода мекунад*; **аз ту, аз он, аз вай**. 12. *бо пешоянди* то *ва* ба (аз… то…, аз… ба…) *омада, фосилаи муайяни масоҳату вақт ва огози чизеро ифода мекунад*: **аз сари шом то саҳар**. 13. *таркибҳои зарфӣ месозад:* **аз боло, аз нав, аз миён, аз поён, аз сари нав** *ва г.* 14. *ба воситаи бандаки изофӣ аз калимаҳои дигар пешвандҳои номии изофӣ месозад:* **аз барои, аз баҳри, аз боиси, аз ваҷҳи, аз ғояти, аз дасти, аз қабили, аз қаъри, аз лаби, аз мобайни, аз роҳи, аз сабаби, аз сари, аз тарафи, аз хусуси, аз ҳузури, аз ҷониби, аз ҷумлаи, аз шарофати …** 15. *таркибҳои пешояндии номие месозад, ки худи пешоянди* аз *дар он ҷузъи дуввумро ташкил медиҳад:* **берун аз, қабл аз, мақсад аз** *ва г.* 16. *бо феъл омада навъи муайяни фразеологизмҳои феълиро ташкил медиҳад:* **аз даст баровардан, аз даст додан, аз назар гузаронидан, аз по афтодан, аз чашм мондан, аз** *чизе* (*ҷое*) **гузаштан;** ◊ **аз нав** боз, дубора, такроран; **аз бар кардан** аз ёд кардан, ҳифз кардан.

АЗАЛ *а.* ازل аввали аввалҳои замон, ибтидои даҳр; **аз азал** аз ибтидо, аз аввал, аз рӯзи аввал; **рӯзи азал** *д.* аввали офариниши ҷаҳон, рӯзи нахустини пайдоиши олам.

АЗАЛА *а.* عضله мушак, мушаки бадан.

АЗАЛӢ ازلی абадӣ, ҷовидонӣ, ҳамешагӣ.

АЗАМАТ *а.* عظمت 1. бузургӣ, калонӣ; ҳашамат, шукӯҳ. 2. *маҷ.* баҳодур, далер, қаҳрамон, диловар.

АЗБ *а.* عذب *кит.* форам, бомаза, гуворо, хуштаъм; ширин.

АЗБАС ازبس *шакли кӯтоҳшудаи* **азбаски**.

АЗБАСКИ ازبسکه *пайвандак* зеро, зеро ки, аз сабаби он ки, дар натиҷаи он ки, чунки, бинобар, бинобар он ки.

АЗБГӮЙ عذب گوی *кит.* ширинсухан, хушбаён.

АЗВОҚ *а.* اذواق *ҷ.* **завқ**.

АЗВОҶ *а.* ازواج *ҷ.* **завҷ**.

АЗДАСТДИҲӢ ازدستدهی *исми амали* **аз даст додан**; бойдиҳӣ, зоеъ кардан, гум кардан.

АЗДИГАРСОЗӢ ازدیگرسازی *исми амали* **аз дигар сохтан**; азнавсозӣ, аз нав ташкил кардан, аз нав барқарор кардан.

АЗДОД *а.* اضداد 1. *ҷ.* **зид(д)**. 2. *збш.* калимае, ки ду маънои зидди якдигар дорад (*мас., калимаи* **фароз** *дар адабиёти классикӣ ҳам ба маънои «кушод» ва ҳам ба маънои «баста» истеъмол шудааст*).

АЗДУСАР ازدوسر ба ҳар ҳол, хоҳӣ нахоҳӣ, ҳатман.

АЗЕРО(К) **(**ازیرا(ک **)** *кҳн.* зеро, зеро ки, чунки, бинобар ин, аз ин сабаб, бинобар, аз ин ҷиҳат.

АЗЗАВАҶАЛ(Л) *а.* عظهوجل бузург, пурқудрат, кабир (*аз номҳои Худованд*).

АЗИЗ *а.* عزیز 1. гаронбаҳо, пурарзиш; гиромӣ, арҷманд. 2. мӯътабар; муқаддас. 3. меҳрубон, ғамхор, шафиқ; **азиз доштан** гиромӣ доштан, ҳурмат кардан. 4. порсо, диндор.

АЗИЗУЛВУҶУД عزیزالوجود ноёб, қимат, гаронқадр.

АЗИМ *а.* عظیم 1. калон, бузург, боазамат: **кӯҳи азим**. 2. васеъ, паҳновар, нопайдоканор. 3. хеле бисёр, анбӯҳ: **сипоҳи азим, издиҳоми азим; балои азим** офати калон, ҳодисаи ногаҳонии пурдаҳшат; **савоби азим** кори басе хайр, некии зиёд.

АЗИМАТ *а.* عظیمت 1. қасд, хоҳиш, майл, ният. 2. майли сафар кардан ба ҷое, сафар. 3. сеҳр, афсун, ҷоду.

АЗИМАТГАР عزیمتگر *кит.* афсунгар, ҷодугар.

АЗИМӢ عظیمی азамат, калонӣ, бузургӣ.

АЗИМУТ ازیمت (*аз* **ассумут-***и арабӣ*) кунҷи байни хати ҳаракати муайян ва самти шимол, ассамт: **аз рӯи азимут роҳ паймудан**.

АЗИМУШШАЪН *а.* عظیم‌الشأن олиқадр, баландмартаба.

АЗИЯТ *а.* اذیت озор, азобу алам, кулфат, ранҷ; **азият дидан, азият кашидан** азоб кашидан, азоб дидан.

АЗИЯТДИДА اذیت دیده азобкашида, ранҷдида.

АЗИЯТДИҲАНДА اذیت‌دهنده азобдиҳанда, ранҷрасон.

АЗИЯТДИҲӢ اذیت‌دهی озор додан, ранҷу кулфат додан.

АЗИЯТКАШ اذیت‌کش азобкашанда, озорбинанда, ҷафокаш.

АЗИЯТОВАР اذیت آور азобовар.

АЗКИЁ(Ъ) *а.* ازکیاء *ҷ.* **закӣ**.

АЗКОР *а.* اذکار *ҷ.* **зикр**.

АЗКОРАФТОДА ازکارافتاده корношоям, кӯҳна.

АЗКОРАФТОДАГӢ ازکارافتادگی корношоямӣ, чизи бекора, кӯҳна.

АЗЛ *а.* عزل *кит.* аз кор холӣ кардан, бекор кардан, аз мансаб гирифтан.

АЗЛАМУЗЗОЛИМИН *а.* اظلم‌الظالمین *кит.* золимтарини золимон.

АЗМ I *а.* عزم ният, қасд, ирода; **азми росих** иродаи маҳкам (қавӣ); **азму саъй** кӯшишу ғайрат, ҷидду ҷаҳд; **азм кардан (намудан)** ният кардан, қасд кардан; **азмро ҷазм кардан** сахт миён бастан барои иҷрои коре; **азми худро шикастан** аз қавли худ гаштан.

АЗМ II *а.* عظم *кит.* устухон; **азми рамим** устухони пӯсида, кӯҳна.

АЗМИНА *а.* ازمنه *ҷ.* **замон**.

АЗНАВСОЗӢ ازنوسازی *исми амали аз* **сари нав сохтан: азнавсозии шабакаи обёрӣ**, **азнавсо-**

зии хоҷагӣ, **азнавсозии барномаи таълим**.

АЗНАЗАРГУЗАРОНӢ ازنظرگذرانی *исми амали* **аз назар гузаронидан**; санҷиш, тафтиш, дида баромадан: **азназаргузаронии ҷумҳуриявии ҳаваскорони санъат**.

АЗНОБ *а.* اذناب *ҷ.* **занаб**.

АЗО *а.* عزا сӯг, сӯгворӣ, мотам; маросими мотам: **либоси азо; азо гирифтан** мотам гирифтан; **азо доштан** маросими сӯгворӣ ба ҷо овардан, сӯгвор будан.

АЗОБ *а.* عذاب озор, дард, ранҷ, машаққат, уқубат: **азоби ботинӣ, азоби рӯҳӣ, азоби виҷдон; азоби гуруснагӣ** машаққати гуруснагӣ, гуруснагии бисёр сахт; **азоби гӯр** а) *д.* азобе, ки тибқи ривоятҳои динӣ ду фаришта – Мункару Накир ба одами гунаҳкор дар гӯр медиҳанд; б) *маҷ.* азоби сахт: **азоби зиндагӣ** ранҷу кулфати рӯзгор; **азоби марг** дарди ҷонканӣ, таҳлукаю талвосаи мурдан; **азоби охират** азоби дӯзах; **азоби ҷисмонӣ** лату кӯб, шаттаю шаллоқ, дарди бадан; **дар азоб будан** (рӯҳан ва ҷисман) азобу машаққат кашидан.

АЗОБДИДА عذابدیده *сифати феълии замони гузашта аз* **азоб дидан**; азобкашида; абгору дардманд.

АЗОБДИҲАНДА عذابدهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **азоб додан**; азиятдиҳанда, озоррасон.

АЗОБДИҲӢ عذابدهی *исми амал аз* **азоб додан**; озордиҳӣ, лату кӯб кардан.

АЗОБКАДА عذابکده *кит.* ҷои азобдиҳӣ, хонаи шиканҷа.

АЗОБКАШИДА عذابکشیده *сифати феълии замони гузашта аз* **азоб кашидан**; азобдида, ранҷкашида.

АЗОБКАШӢ عذابکشی *исми амал аз* **азоб кашидан**; ба дарду ранҷ будан, ранҷбинӣ, дучоршавӣ ба машаққат.

АЗОБНОК عذاب ناک дарднок, ранҷовар.

АЗОБОВАР عذابآور машаққатовар, азиятдиҳанда.

АЗОГИРӢ عزاگیری *исми амал аз* **азо гирифтан**; мотамгирӣ.

АЗОДОР عزادار мотамдор, сӯгвор, мотамзада, азогирифта.

АЗОДОРӢ عزاداری *исми амал аз* **азо доштан**; сӯгворӣ, азогирӣ: **азодорӣ кардан**.

АЗОЗИЛ *а.* عزازیل номи шайтон, иблис.

АЗОИМ *а.* عزائم//عزایم 1. *ҷ.* **азимат**. 2. *ҷ.* **азм** I. 3. афсун ва дуоҳое, ки ба беморон мехонанд, дуохонӣ.

АЗОИМХОН عزائمخوان дуохон, афсунгар.

АЗОИМХОНӢ عزائمخوانی *исми амал аз* **азоим хондан;** афсун хондан, дуо хондан.

АЗОН *а.* اذان *д.* бонги даъват ба намоз, даъвати муаззин барои хондани намоз; **азони бемаҳал** азоне, ки ба ақидаи хурофотпарастон барои дафъи бало хонда мешавад; **азон гуфтан // азон хондан** даъват кардан ба намоз.

АЗОНГӮ(Й) اذانگو(ی) он ки азон мегӯяд, муаззин.

АЗОНГӮӢ اذانگوئی азон гуфтан.

АЗОНИХУДӢ ازآنخودی одами худӣ, одами наздик.

АЗОТ *ю.* ازات *хим.* унсури химиявӣ, ки аз гази бебӯй ва беранг иборат аст.

АЗОТӢ ازاتی *мансуб ба* **азот**; аз азот ҳосилшуда: **нуриҳои азотӣ**.

АЗОХОН عزاخوان навҳагар, шахсе, ки дар мотами касе навҳа ва гиряву нола мекунад.

АЗОХОНА عزاخانه ҷое, ки дар он касе мурдааст, мотамхона.

АЗОХОНӢ عزاخوانی *исми амал аз* **азо хондан**; навҳагарӣ дар мотами касе.

АЗПОАФТОДА ازپاافتاده *сифати феълии замони гузаштаи* **аз по афтодан**; базаминафтода; азпомонда.

АЗПОМОНДА ازپامانده *сифати феълии замони гузаштаи* **аз по мондан**; маҳрум аз қобилияти роҳравӣ: **бемори азпомонда**.

АЗРАҚ *а.* ازرق *кит.* ранги кабуд, нилгун, осмониранг.

АЗРАҚӢ ازرقی *кит.* 1. *мансуб ба* **азрақ**. 2. нилгун, кабудранг

АЗРАҚЛИБОС ازرقلباس 1. кабудлибос, кабудпӯш. 2. *киноя* аз сӯфӣ, аҳли тасаввуф.

АЗРАҚПӮШ ازرقپوش шахси либосаш азрақӣ, кабудпӯш.

АЗРАҚФОМ ازرقفام кабудранг, осмониранг, нилгун.

АЗРАҚЧАШМ ازرقچشم кабудчашм; зоғчашм; гурбачашм.

АЗРО *а.* عذرا *кит.* духтар, дӯшиза; бокира, афифа.

АЗРОИЛ *а.* عزرائيل *д.* номи фариштаи марг, малакулмавт.

АЗРОР *а.* اضرار *ҷ.* **зарар**.

АЗУД *а.* عضد *кит.* 1. бозу. 2. *маҷ.* ёр, ҳамдам; мададгор, пушту паноҳ.

АЗУЛ *а.* عذول *кит.* 1. маломаткунанда, маломатгӯй. 2. ғайбаткунанда, ғайбатгӯй.

АЗФАР *а.* اذفر *кит.* тезбӯ; **мушки азфар** мушки бисёр хушбӯй, мушки холис.

АЗХУДКУНӢ ازخودکنی 1. *исми амали* **аз худ кардан**; азбаркунӣ, ёдкунӣ, ҳифзкунӣ; ёдгирӣ: **азхудкунии дарс**. 2. соҳибӣ кардан, ба даст даровардан. 3. ба кор даровардан: **азхудкунии саноат, азхудкунии заминҳои бекорхобида**.

АЗХУДРАФТА ازخودرفته 1. *сифати феълии замони гузаштаи* **аз худ рафтан**; худро фаромӯшкарда. 2. пуркибру ғурур.

АЗҲАР *а.* ازهر 1. дурахшонтар, тобонтар, равшантар. 2. дурахшон, тобон, равшан.

АЗҲО *а.* اضحى *д.* иди қурбон, ки дар даҳуми моҳи зулҳиҷҷа барпо мегардад.

АИЗЗА *а.* اعزه *ҷ.* **азиз**; **аиззаи аҳбоб** азизони маҳбуб, ёрони боиззат.

АИЛ//АЙИЛ *т.* ايیل *гуфт.* тасмаи махсусе, ки бо он тӯқумро ба ҳайвони саворӣ (*аспу хар*) мебананд, пуштанг.

АИММА *а.* ائمه *ҷ.* **имом**.

АЙ اى *нидои* тааҷҷуб, ҳайронӣ, таассуф *ва м. ин.*

АЙБ *а.* عيب 1. норасоӣ, нуқсон, камбудӣ: **ин мол ҳеҷ айб надорад**. 2. таъна, маломат, сарзаниш; **айба кӣ кунад? маиб** (*зарб.*). 3. нанг, ор, боиси шарм: **пурсидан айб нест, дар ин кор ҳеҷ ҷои айб нест**. 4. гуноҳ, ҷурм, амали нораво; **ба айби …** а) бо гуноҳи …; бо хатои …; б) ба сабаби …, аз сабаби …, бинобар он ки; ба касофати …; **айби шаръӣ** нуқсони қонунӣ (*аз рӯи ҳукми шариат*); **айбу гуноҳ** нуқсону гуноҳ; **айбу нанг** шарму нанг, ору номус, нангу ор; **айбу нуқсон** камбудию иллат; **айб донистан** нанг ҳисоб кардан, нораво донистан; **айб ёфтан** ошкор сохтани нуқсоне, иллат ёфтан; эрод гирифтан; **айб мондан** ба касе ё ба чизе эрод гирифтан, касеро ё чизеро наҳ задан; **айб ҷустан** нуқсону норасоӣ кофтан; хӯрдагирӣ кардан; ◊ **айби** *касеро* **ба гарданаш мондан** камбудии касеро собит кардан; **айбро ба гардани** *касе* **мондан** касеро айбдор кардан, ба зиммаи касе гуноҳе бор кардан; **айб мадор** таъна назан, айбдор накун.

АЙБА *а.* عيبه *кит.* 1. халта, саноч, ки аз чарм дӯхта мешавад; ҷомадон, тӯрбаи чармин. 2. ҷавшан.

АЙББИН عيببين айбҷӯй, бадандеш, баднок.

АЙБГИР عيبگير *ниг.* **айбҷӯй, айбгӯ(й)**.

АЙБГИРӢ عيبگيرى *ниг.* **айбҷӯӣ, айбгӯӣ**.

АЙБГУЗОРӢ عيبگذارى *исми амал аз* **айб гузоштан**; гуноҳеро ба гардани касе бор кардан; айбдоркунӣ.

АЙБГӮ(Й) عيبگو(ى) он ки ба рафтор ва гуфтори дигарон айб мемонад, нуқсонҷӯ, хурдагир.

АЙБГӮӢ عيبگوئى нуқсонҷӯӣ, хурдагирӣ, айбу эрод гирифтан аз касе, амал ва рафтори айбҷӯ.

АЙБДОН عيبدان хусусияти шахсе, ки айбро мешиносад ва ё аз айб огоҳ аст, донандаи айбу нуқсон.

АЙБДОР عيبدار 1. он ки аз ӯ камбудие сар задааст; гунаҳгор, муҷрим: **айбдор кардан, айбдор шудан**. 2. иллатнок, нуқсондор.

АЙБДОРӢ عيبدارى *исми амал аз* **айб доштан**.

АЙБДОРКУНАНДА عيبداركننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **айбдор кардан**; он ки касеро гунаҳгор мекунад; он ки айбу нуқсони касеро собит мекунад: *ҳуқ.* **айбдоркунандаи давлатӣ, айбдоркунандаи ҷамъиятӣ**.

АЙБДОРКУНӢ عيبداركنى *исми амал аз* **айбдор кардан**; гунаҳгор кардан.

АЙБДОРШАВАНДА عيبدارشونده *сифати феълии*

замони ҳозира аз **айбдор шудан**; шахсе, ки ба гуноҳе айбдор карда мешавад.

АЙБДОРШУДА عیبدارشده *сифати феълии замони гузашта аз* **айбдор шудан**; гунаҳгоршуда, маҳкумшуда ба гуноҳ.

АЙБМОНӢ عیب مانی *исми амал аз* **айб мондан**; айбдор кардан: *ҳуқ.* **айбмонии обективӣ**.

АЙБНОК عیبناک айбдор; нуқсоннок, иллатнок.

АЙБНОКӢ عیبناکی айбдорӣ, айбнок будан, ҳолат ва вазъияти айбнок.

АЙБНОМА عیب نامه *ҳуқ.* ҳукми айбдоркунӣ, ҳуҷҷати айбдоркунӣ, хулосаи ҳукми мурофиа.

АЙБПӮШ عیب پوش он ки ё он чи нуқсон ва гуноҳи касеро мепӯшонад.

АЙБПӮШӢ عیب پوشی *исми амал аз* **айби** *касе* **ё** *чизеро* **пӯшидан**; тарафгирӣ.

АЙБҶӮ(Й) عیب جو(ی) бадгӯй, бадхоҳ, бадандеш, хӯрдагир.

АЙБҶӮӢ عیب جویی *исми амал аз* **айб ҷустан**; нуқсонҷӯӣ, хӯрдагирӣ, бадхоҳӣ.

АЙБШУМОР عیب شمار шуморандаи айбу нуқсонҳои дигарон; шахсе, ки айби дигаронро баршумурда баён мекунад.

АЙВОН *а.* ایوان 1. пеши хона, ки болояш пӯшида ва тарафи пешаш кушода бошад; нишастгоҳ, суфаи баланди болопӯшида. 2. *кит.* кох, қаср.

АЙВОНДОР ایواندار хона ва биное, ки айвон дорад.

АЙВОНЧА ایوانچه 1. *шакли тасғири* **айвон,** айвони хурд. 2. соябони поядор; суфаи болопӯшида дар истгоҳи нақлиёти мусофиркашӣ (*аз қабили* автобус, троллейбус *ва г.).*

АЙҒИР *т.* ایغیر *гуфт.* аспи нари зотӣ; *муқоб.* **байтал**.

АЙҒОҚ *т.* ایغاق *гуфт.* авбош, пархошҷӯ, ҳангомаҷӯ, беодоб, шӯрапушт.

АЙҒОҚӢ *т.* ایغاقی *гуфт.* авбошӣ, ҷангарагӣ, ҳангоматалабӣ.

АЙДУН ایدون *шакли дигари* **эдун**. 1. акнун, ҳозир. 2. инчунин; ҳамин тариқа, ба ин тариқ.

АЙЁМ *а.* ایام 1. *ҷ.* **явм** (рӯзҳо). 2. даврон, замон. 3. вақт, фасл, мавсим: **айёми аҷуз, айёми гузашта, айёми ид, айёми наврӯз, айёми обхезӣ, айёми ҷавонӣ, айёми барфу борон, айёми собиқа; гардиши айём** гузашти рӯзгор.

АЙЁР *а.* عیّار зирак, чобук, маккор, ҳилагар, фиребгар; найрангбоз, фиребанда; ◊ **дилбари айёр** дилбари шӯхи фаттон ва дилфиреб.

АЙЁРӢ عیّاری айёр будан, зиракӣ; маккорӣ, фиребгарӣ.

АЙЁРНАМО عیّارنما намои айёрӣ доштан, монанди айёр будан.

АЙЁРОН عیّاران *таър.* табақа ё гурӯҳи мардум дар даврони Аббосиён дар Хуросону Мовароуннаҳру Сиистон, ки ҷасуру силаҳшур ва ҷавонмард буда, аз бенавоён ва камбағалон ҳимоят мекарданд.

АЙЁРОНА عیّارانه айёрмонанд; ба таври айёр амалкунанда: **чашмони айёрона, айёрона гап задан, айёрона табассум кардан, айёрона чашмакӣ задан**.

АЙЁРПЕША عیّارپیشه маккор, фиребгар, дузд.

АЙЁШ *а.* عیّاش ба айш додашуда, айшдӯст, айшпараст, айшунӯшкунанда.

АЙЁШӢ عیّاشی умр бо хушӣ гузарондан, ишратпарастӣ, айшпарастӣ.

АЙЁШОНА عیاشانه монанди айёш, ба тарзи айёш.

АЙЗАН *а.* ایضاً *кит.* дубора, бори дигар, такроран; боз; низ.

АЙЛОҚ *т.* ایلاق (*шакли дигари* **яйлоқ**) ҷои серобу алаф, ки дар тобистон ва қисман зимистон чорворо он ҷо мечаронанд ва парво мекунанд.

АЙМАН *а.* ایمن *кит.* 1. рост, тарафи рост. 2. хуҷиста, муборак.

АЙН *а.* عین 1. *номи ҳарфи бисту якуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ* (ع), *ки дар ҳисоби абҷад ба адади* 70 *баробар аст*; **айни мӯҳмала** ҳарфи айни бенуқта дар алифбои арабии тоҷикӣ; *муқ.* **ғайни мӯъҷама** (ғайни нуқтадор). 2. *кит.* чашм, дида, басар. 3. *кит.* моҳият, асл, сарчашма; **айни** … худи…, дар худи …; **дар айни** … дар худи …, дар ҳамон вақти…; **дар айни замон** дар ҳамон вақт, дар худи ҳамон вақт;

ҳамзамон; **дар айни ҳол** дар ҳамин вақт, ҳоло.

АЙНАК عینک асбоб ва василаи дорои ду даста ва ду шиша, ки барои пурзӯр кардани биноӣ, ҳимояи чашм аз нури хуршед ё инъикоси сафедии барф, пешгирӣ аз даромадани ашёи беруна ба чашм истифода шуда, болои бинӣ гузошта мешавад: **айнаки ғаввосӣ, айнаки дудӣ, айнаки офтобӣ, айнаки чӯшкорӣ (кафшерӣ), айнаки шиноварӣ**; ◊ **айнаки зону** устухони гирди рӯи зону, кулчаи зону, сари зону.

АЙНАКДОР عینک دار он ки ба чашм айнак гирифта бошад, айнакпӯш; ◊ **мори айнакдор** мори заҳрнок, ки гирди чашмонаш айнак барин ҳалқа дорад.

АЙНАКӢ عینکی *ниг.* **айнакдор**.

АЙНАКНОК عینک ناک *ниг.* **айнакдор**.

АЙНАКСОЗ عینکساز он ки айнак месозад: **устои айнаксоз**.

АЙНАКСОЗӢ عینکسازی 1. амал ва шуғли айнаксоз. 2. фурӯшгоҳ ё коргоҳе, ки дар он айнак месозанд ё таъмир мекунанд ва мефурӯшанд.

АЙНАКФУРӮШ عینکفروش фурӯшандаи айнак.

АЙНАКФУРӮШӢ عینکفروشی 1. маҳал ва ҷои фурӯши айнак: **мағозаи айнакфурӯшӣ**. 2. амал ва шуғли айнакфурӯш.

АЙНАН *а.* عیناً монанд, назир; тамоман монанд, баробари асл, шабеҳи асл; **айнан нақл кардан** гуфтаи касеро бе каму зиёд овардан ва ё гуфтан.

АЙНИШИНОС عینیشناس он ки ба омӯзиш ва таҳқиқи ҳаёту фаъолияти Садриддин Айнӣ машғул аст.

АЙНИШИНОСӢ عینیشناسی соҳаи махсуси адабиётшиносӣ, ки ҳаёт ва фаъолияти илмию адабии Садриддин Айниро меомӯзад.

АЙНИЯТ *а.* عینیت 1. аслият, худӣ будан, зотӣ будан. 2. монандӣ, баробарӣ, яксонӣ.

АЙНӢ عینی 1. он чи ба чашм дида мешавад. 2. аслӣ, ҳақиқӣ, воқеӣ; мушаххас; *муқоб.* **зеҳнӣ; додари айнӣ** додари ҳақиқӣ, додари ҳамбатн. 3. тахаллуси сардафтари адабиёти давраи нави тоҷик Садриддин Саидмуродзода Айнӣ (1878-1954).

АЙНУЛАЁН *а.* عین‌العیان *кит.* бисёр возеҳ ва равшан.

АЙНУЛКАМОЛ *а.* عین‌الکمال чашмзахм, бадназарӣ, чашмрасӣ.

АЙНУЛҲАЁТ *а.* عین‌الحیات *кит., ниг.* **об (оби зиндагӣ)**.

АЙНУЛЯҚИН *а.* عین‌الیقین маълумоти аниқ, дониши дуруст, маълумоте, ки аз мушоҳида ва дарк намудани чизе пайдо шудааст.

АЙРОН *т.* ایران ҷурғоти беравған, дӯғ.

АЙСАР *т.* ایسر *кит.* чап, самти чап, тарафи чап.

АЙСБЕРГ *англ.* ایسبیرگ кӯҳи яхини шиновар дар уқёнус, ки барои киштиҳо ва баҳрнавардон хеле хавфнок мебошад.

АЙТОМ *а.* ایتام *ҷ.* **ятим**.

АЙФУДА ایفده *кит.* беҳуда; ёва, лофу газоф.

АЙФУДАСАРӢ ایفده‌سری *кит.* лофзанӣ, беҳудагӯӣ.

АЙШ *а.* عیش ҳаёти хушу хурсандона; кайфу сафо ва беғамӣ, хушгузаронӣ, ишрат: **зикри айш – нисфи айш** (*мақ.*); **айшу ишрат // айшу нишот** кайф, ҳузуру ҳаловат; хурсандиву хушҳолӣ; **айш кардан** кайф кардан, роҳату ҳузур кардан; **ба айши** *касе* **халал расондан** кайфи касеро паронидан, ба роҳати касе монеъ шудан; **айшу нуш** *маҷ.* хушгузаронӣ бо бодагусорӣ; **доди айш додан** айшу ишрат ва шодию бозиро ба дараҷаи олӣ расондан.

АЙШАФРӮЗ عیش افروز тарабангез, айш гармкунанда, нишотовар.

АЙШГОҲ عیش گاه маҳал ва макони хушгузаронӣ, ҷои айшу ишрат.

АЙШДӮСТ عیش دوست он ки хушгузарониро дӯст медорад, айшпараст, айёш.

АЙШДӮСТӢ عیش‌دوستی амал ва рафтори айшдӯст.

АЙШОБОД عیش آباد диёр ё маҳалли айш, ҷои маишат.

АЙШПАРАСТ عیش پرست *ниг.* **айшдӯст**.

АЙШПАРАСТӢ عیش پرستی *ниг.* **айшдӯстӣ**.

АЙШПАРВАР عیش پرور *ниг.* **айшдӯст**.

АЙШПАРВАРӢ عیش پروری *ниг.* **айшдӯстӣ**.

АЙШСОЗ عیش ساز хушдилу шодмон ё хушгузарон, созмондиҳандаи айшу тараб.

АЙШСОЗӢ عیش‌سازی созмондиҳии амали айшу ишрат, хушгузаронӣ.

АЙШТАЛАБ عیش طلب талабгори хушгузаронӣ, он ки барои айшу ишрат кӯшиши тамом дорад, ҷӯёи кайфу сафо.

АЙШХОНА عیش‌خانه ҷои хушгузаронӣ бо бодагусориву созу суруду рақс.

АЙЮҲАННОС *а.* ایها الناس *кит. калимаи хитоб:* эй мардум!, эй ҷамоат!, мардум!

АЙЮҲАССАЛОТ *а.* ایهاالصلاة *д.* эй намозгузорон! (даъвати мардум ба намоз).

АЙЮҲАССОҚӢ *а.* ایهاالساقی *калимаи хитоб*: эй соқӣ!

АКА اکه 1. бародари калонӣ. 2. *калимаи муроҷиат,* ки хурдон ба ҷавонону мардони аз худ калон аз рӯи иззату ҳурмат мегӯянд, ё ба номи онҳо ҳамроҳ мекунанд.

АКАДЕМИЗМ *ю.* اکدمیزم *кҳн.* пурра ба анъана дода шудан ё аз паси назария шуда, аз амалия дур гаштан дар соҳаи илм.

АКАДЕМИК *ю.* اکدمیک узви пайвастаи (ҳақиқии) академияи илмҳо.

АКАДЕМИКӢ اکدمیکی *мансуб ба* **академик;** ба академик хос: **маоши академикӣ**.

АКАДЕМИЯ *ю.* اکدمیه 1. муассисаи олии тадқиқи илм ё санъат: **академияи илмҳо, академияи кишоварзӣ, академияи илмҳои омӯзгорӣ**. 2. номи баъзе мактабҳои олӣ: **академияи муҳандисии ҳарбӣ**.

АКАДЕМИЯВӢ اکدمیوی *мансуб ба* **академия: муассисаи академиявӣ**.

АКАДЕМӢ اکدمی 1. *мансуб ба* **академизм;** риоякунандаи анъанаҳои нек; **театри академӣ** номи фахрие, ки ба театрҳои беҳтарин аз тарафи ҳукумат дода мешавад. 2. таълимӣ: **соати академӣ, рухсатии академӣ**.

АК-АК اک‌اک *калимаи тақлиди овоз* барои ифодаи садои саг, аккас: **ак-аки саг**.

АКАМУЛЛО اکه‌ملا *гуфт. калимаи муроҷиат* эҳтиром ба марди аз худ калон.

АКБАР *а.* اکبر кабиртар; калонтар, бузургтар.

АКВАМАРИН *лот.* اکومرین як навъ санги қиматбаҳои шаффофи ҷилодор, ки осмониранг ё сабзтоб аст.

АКВАРЕЛ *фр.* اکوریل 1. ранги обӣ, ранге, ки дар об ҳал мешавад. 2. сурате, ки бо ранги обӣ кашида шудааст.

АКВАРИУМ *лот.* اکوریوم зарфи махсуси шишагӣ барои нигоҳ доштани ҷонварҳои обӣ, аз қабили моҳӣ ё растаниҳои обӣ.

АКДАР *а.* اکدر *кит.* тиратар, тира.

АКДИШ *т.* اکدش *кит.* 1. омехта, имтизоҷёфта. 2. омехтаи ду хун, дурага. 3. *маҷ.* аспи дурага. 4. *д.* нафси инсонист, ки аз лоҳутӣ – раҳмонӣ ва носутӣ – инсонӣ имтизоҷ (таркиб) ёфтааст. 5. маҳбуб, маҳбуба.

АКИД *а.* اکید *кит.* маҳкам, сахт, устувор.

АКИДАН I *а.* اکیداً қатъан, ҷиддан.

АКИДАН II اکیدن ак-ак кардан, ҷакидани саг.

АККА عکّه *зоол.* номи парандаи думдароз аз ҷинси зоғ.

АККАС//АККОС اکّس//اکّاس *калимаи тақлиди* овози саг, садои саг.

АККОЛ I اکّال *лаҳҷ.* бозиест, ки дар он бо калтаки начандон дароз ҷӯбчаи ду нӯгаш тарошидашудаеро зада мепарронанд, чилликдангал.

АККОЛ II *а.* اکّال 1. *кит.* пурхӯр, носерам. 2. моддаи моеи сӯзонанда ва хӯранда, ки мисли тезоб ба ҳар чӣ расад, сӯрох мекунад.

АККОЛБОЗӢ اکّال‌بازی бозии аккол, чилликбозӣ, чилликдангал.

АККОЛДАСТА اکّال‌دسته дангал, ҷӯбе, ки ба воситаи он чилликро мезананд.

АККОРД *ит.* اکّارد ҳамовозии чандин лаҳни мусиқие, ки нотаҳои онҳо аз якдигар дар фосилаҳои гуногун воқеъ шудаанд.

АККОРДЕОН *фр.* اکّاردیآن *мус.* асбоби мусиқӣ аз навъи баян.

АККОС I اکاس *ниг.* **аккас**; **аккос задан** ав-ав кардан, ҷакидан.

АККОС II *а.* عکّاس *кит.* суратгир, аксбардор.

АККОСЗАНӢ اکّاسزنی ҷакидани саг: **саг ба аккосзанӣ даромад**.

АККОСӢ عکاسی суратгирӣ; касби суратгир; **коғази аккосӣ** коғази махсус барои расм.

АККОСХОНА عکّاسخانه аккосӣ, ҷои (хонаи) суратгирӣ.

АККРЕДИТИВ *олм.* اکریدتیو 1. *мол.* пешпардохт, ҳуҷҷати пулӣ, ки ба намояндаи як муассисаи кредитӣ барои аз дигар муассисаи қарздиҳанда гирифтани пул дода мешавад, варақаи эътибор. 2. *дипл.* эътиборнома, ваколатномаи намояндаи як давлат дар давлати дигар.

АККУМУЛЯТОР *лот.* اکوملیتار асбоби ғункунии қувваи барқ (*аз қабили* батарея), барқанбор.

АККУМУЛЯТОРӢ اکوملیتاری *мансуб ба* **аккумулятор: батареяи аккумуляторӣ**.

АКЛ *а.* اکل *кит.* хӯрдан.

АКМАЛ *а.* اکمل комилтар, пурратар.

АКМАҲ *а.* اکمه *кит.* кӯри модарзод; *муқоб.* **аъмо**.

АКНОФ *а.* اکناف *ҷ.* **канаф**; гирду атроф; гӯшаву канораҳо.

АКНУН//КУНУН اکنون//کنون ҳоло, ҳозир, имрӯз, ин вақт, ҳамин дам, алҳол.

АКО اکا *ниг.* **ака**.

АКОБИР *а.* اکابر *ҷ.* **кабир**; калонон; бузургон; аъён.

АКОБИРЗОДА اکابرزاده калонзода, аъёнзода.

АКОСИРА اکاسیره *ҷ.* **кисро** (*муарраби Хусрав буда, ба забони арабӣ дар шакли Кисро дохил шуда, шакли ҷамъи он ба маънии шоҳон сохта шудааст, подшоҳони сосонӣ*).

АКР *англ.* اکر андозаи масоҳати замин дар Англия ва Америка, ки ба 4 ҳазору 47 метри мураббаъ баробар аст.

АКРАМ *а.* اکرم кироматар, бузургтар, баландтар.

АКРИХИН *лот.* اکرخین *тиб.* номи доруест, ки барои муолиҷаи табларза истифода мешавад.

АКРОБАТИКА *ю.* اکرابتیکه навъи варзиш, ки гурӯҳи машқҳои гимнастикиро дар бар мегирад.

АКРОБАТӢ اکرابتی *мансуб ба* **акробатика**.

АКС *а.* عکس 1. шакл ва намуди чизе, ки дар рӯи чизҳои шаффоф ва ҷилодор дида мешавад; инъикос. 2. сурати фотографӣ; **акс гирифтан** аксбардорӣ кардан, сурат гирифтан; нусха бардоштан; **акс ёфтан** инъикоси як чиз дар чизи дигар. 3. муқобил, зид, мухолиф, баръакс; **акси садо** ҷавоби овоз, баргашти садо (*мас., дар кӯҳ*); **авҷу акс** *мус.* зеру бам; **акси гуфтаи** *касеро* **кардан** ба муқобили гуфтаи касе кор кардан. 4. *адш.* як навъ санъати шеърӣ, ки мисраи аввалро ба ду ҳисса тақсим ва ҷояшонро иваз карда хонем, мисраи дуюм ҳосил мешавад.

АКСА عکسه *шакли вайроншудаи* **атса**.

АКСАНДОЗ عکسانداز инъикоскунанда; инъикосёбанда.

АКСАНДОЗӢ عکساندازی инъикосёбӣ, аксшавӣ.

АКСАР *а.* اکثر қисми зиёд, бисёртар, бештар; **аксар вақт** бисёр вақт, бештар, қариб ҳама вақт.

АКСАРАН *а.* اکثراً бисёртар, ба таври аксар, бештар.

АКСАРИЮН *а.* اکثریون *таър.* ҳизби болшевикҳо; болшевикҳо.

АКСАРИЯТ *а.* اکثریت қисми бештар, қисми зиёдтар, бештар.

АКСБАРДОР عکسبردار суратбардор, суратгир.

АКСБАРДОРӢ عکسبرداری 1. расмгирӣ, суратгирӣ. 2. нусхабардорӣ, рӯбардорӣ.

АКСБАРОРӢ عکسبراری зоҳиркунии расм ба воситаи доруи химиявӣ, тасвири чизеро бар рӯи навори аксбардорӣ сабт кардан.

АКСГИР عکسگیر он чи ки сурати чизеро инъикос мекунад; аксгиранда.

АКСГИРӢ عکسگیری *исми амал аз* **акс гирифтан**; суратгирӣ, расмгирӣ, аксбардорӣ: **дастгоҳи аксгирӣ**.

АКСДОР عکسدار дорои тасвир, сурат ё нақш, суратдор.

АКССОЗ عکسساز созандаи акс, суратсоз.

АКССОЗӢ عکس‌سازی амали сохтани акс, суратсозӣ.

АКСЕНТ *лот.* اکسنت 1. *збш.* бо зарба талаффуз кардан. 2. тарзи талаффуз.

АКСИЗ *лот.* اکسیز андози ғайри мустақим, ки бо роҳи баланд кардани нархи молҳои серистеъмол (*қанд, чой, тамоку ва г.)* ба воситаи фурӯшандаҳои ин молҳо рӯёнида мешавад.

АКСИЯ *фр.* اکسیه *ниг.* **саҳм**.

АКСКУНАНДА عکس‌کننده 1. инъикос кунанда. 2. тасвиркунанда.

АКСКУНОНӢ عکس‌کنانی инъикоскунӣ; мунъакис кардан; тасвир намудан.

АКСУЛАМАЛ *а.* عکس‌العمل вокуниш, акси амал; *муқоб.* **амал** зидди амал: **аксуламал нишон додан**.

АКСУЛИНҚИЛОБ *а.* عکس‌الانقلاب зидди инқилоб; *муқоб.* **инқилоб**.

АКСУЛИНҚИЛОБӢ عکس‌الانقلابی он ки муқобили инқилоб меҷангад, зидди инқилоб меҷангад, зиддиинқилобӣ.

АКСУЛҲАРАКАТ *а.* عکس‌الحرکت акси ҳаракат; иртиҷоъ.

АКСУЛҲАРАКАТЧӢ عکس‌الحرکتچی иртиҷоӣ, муртаҷеъ.

АКСУЛҲУҶУМ *а.* عکس‌الهجوم ҳуҷуми ҷавобӣ: ба **аксулҳуҷум гузаштан**.

АКТ *лот.* اکت *кҳн., ниг.* **санад**, **ҳуҷҷат**.

АКТЁР *фр.* اکتیار бозингари синамо, театр ва ё сирк, ҳунарпеша.

АКТЁРӢ اکتیاری касби актёр, ҳунарпешагӣ.

АКТИВ *лот.* اکتیو *ҳисобд.* дороии (пул ё моли) мавҷуди ягон муассиса, ки бо фаъолияти бонк вобаста бошад.

АКТИНИЙ *ю.* اکتنیی *хим.* унсури радиоактивӣ, ки дар конҳои уран ва торий вомехӯрад.

АКТИНИЯ *лот.* اکتنیه ҷонвари баҳрӣ аз оилаи ҷонварони обии марҷонӣ, ки ҳалқашакли нармустухон мешавад.

АКТИНОМИТСЕТҲО اکتنامیتستها занбӯруғакҳои шуоъшакл, ки дар об, хок, ҳаво ва рӯи растаниҳо пайдо мешаванд, баъзеашон касалиоваранд, аз онҳо баъзе антибиотикҳо низ ҳосил мекунанд.

АКУСТИКА *ю.* اکوستیکه як соҳаи илми физика, ки дар бораи савт (садо) баҳс мекунад, савтшиносӣ.

АКУСТИКӢ اکوستیکی *мансуб ба* **акустика**; савтӣ.

АКУШЕР *фр.* اکوشیر момодоя, доя.

АКУШЕРӢ اکوشیری момодоягӣ, доягӣ.

АҚАБА *а.* عقبه гарданаи кӯҳ ва кӯтал, роҳи душворгузари кӯҳсор, ағба.

АҚАЛ(Л) *а.* اقل камтарин, қисми хеле хурд; *муқоб*; **аксар**; **ҳадди ақал(л)** камтарин миқдор, минимум.

АҚАЛЛАН *а.* اقلاً 1. камтар бошад ҳам, ба миқдори кам бошад ҳам, лоақал; *муқоб.* **аксаран**. 2. ҳатто.

АҚАЛЛИЮН اقلّیون *таър.* ҷараёне дар ҳаракати сотсиал-демократияи Русия ва пайравони он, меншевикҳо.

АҚАЛЛИЯТ *а.* اقلّیت қисми кам, ҳиссаи хурд; *муқоб.* **аксарият**.

АҚБА *а.* عقبه *ниг.* **ағба**.

АҚВОМ *а.* اقوام *ҷ.* **қавм** (мардумон).

АҚВОТ *а.* اقوات *ҷ.* **қут**; хӯрок (**авқот** *ба ин маънӣ шакли вайрони* **ақвот** *аст*).

АҚД *а.* عقد 1. аҳд, паймон, созиш. 2. никоҳ; **ақди никоҳ бастан** паймони занушӯӣ бастан, маросими издивоҷ ба ҷо овардан.

АҚДАС *а.* اقدس *кит.* муқаддастар; поктар (*тавсифи шоҳон ва рӯҳониён*); **зоти ақдас** зоти муқаддас.

АҚДБАНДӢ عقدبندی *исми амал аз* **ақд бастан**.

АҚДКАРДА عقدکرده *сифати феълии замони гузашта аз* **ақд кардан**; он ки ба ҳамсарии марде даромада ҳанӯз расман арӯсӣ (тӯй) накардааст.

АҚДКАРДАГӢ عقدکردگی *шакли дигари сифати феълии* **ақдкарда**; вазъ ва ҳолати ақдкарда.

АҚДНОМА عقدنامه шартнома, қарордод, ҳуҷҷате, ки дар он паймони издивоҷи зану мард бо тамоми хусусиятҳо сабт мешавад.

АҚИБ *а.* عقب 1. паси чизе, қафои чизе, тарафи пушти чизе. 2. пай, пас, дунбол. 3. охир, поён; **аз ақиби…** а) аз паси…, паси…, пушти…; **аз ақиби дар**; б) аз пайи…, аз дунболи…; **ба ақибаш** ба пасаш, ба қафояш; **пои ақиб** ду пои пас (*дар чорпоён*); **ақиб андохтан // ақиб кашидан** худро ба қафо гирифтан, ақиб рафтан; **ақиб афтодан** қафо мондан (*нисбат ба дигарон*); **ақиб гардондан** ба қафо гардондан, пас гардондан, баргардондан; **ақиб гаштан** ақибнишинӣ кардан, ба қафо гаштан; **ақиб гузоштан** қафо монондан, ба таъхир андохтан, суст кардан (*пешрафти чизеро*); **ақиб кашидан** (*худро*) ақибравӣ кардан, ба қафо гирифтан; **ақиб мондан** а) қафо мондан, пас мондан; б) вақтро аз будаш кам нишон додан(-и соат); в) *киноя аз* пеш нарафтан, тараққӣ накардан; **ақиб нишастан** қафо рафтан, ақибнишинӣ кардан; **ақиб партофтан** а) ба қафо ҳаво додан (чизеро); б) дер монондан, ба таъхир андохтан (ússереро); **ақиб рафтан** қафо гаштан, ақибнишинӣ кардан.

АҚИБАНДОЗ عقب‌انداز *гуфт.* пасандоз, захира.

АҚИБАФТОДА عقب افتاده *сифати феълии замони гузашта аз* **ақиб афтодан**; ақибмонда, хусусияти аз лиҳози фарҳангӣ ақиб мондани ҷомеа; кори ақибмонда.

АҚИБАФТОДАГӢ عقب‌افتادگی *шакли дигари сифати феълии* **ақибафтода**; ақибмондагӣ.

АҚИБГАРДӢ عقب‌گردی *ниг.* **ақибнишинӣ**.

АҚИБГОҲ عقب‌گاه ақиби хати ҷабҳа, ҷойҳое, ки дар паси хати ҷанг воқеъ шудаанд.

АҚИБКАШӢ عقب‌کشی *исми амал аз* **ақиб кашидан**; ба ақиб кашола кардан, аз пешравӣ боздоштан, паскашӣ.

АҚИБМОНДА عقب‌مانده *сифати феълии замони гузашта аз* **ақиб мондан**; қафомонда нисбат ба дигарон (*хоҳ дар кор, хоҳ дар масъалаҳои дигар*); **ақибмондагонро пеш кашидан** пасмондагонро пеш бурдан.

АҚИБМОНДАГӢ عقب‌ماندگی *шакли дигари сифати феълии* **ақибмонда**; ақибмонда будан, қафомондагӣ, пасмондагӣ.

АҚИБМОНӢ عقب‌مانی *исми амал аз* **ақиб мондан**; қафо мондан; қафомонӣ (*чи дар рафтор, чи дар корҳои дигар*): **аз ақибмонӣ баромадан**.

АҚИБНИШИНӢ عقب‌نشینی *исми амал аз* **ақиб кашидан;** ақиб нишастан, қафо рафтан, пас гаштан, ақибравӣ; **ақибнишинӣ кардан** а) ақиб рафтан, қафо гаштан (*мас., дар ҷанг*); б) *маҷ.* гузашт кардан.

АҚИБНОКӢ عقب‌ناکی бо ақиб, бо пушт, пуштнокӣ: **ақибнокӣ афтидан; ақибнокӣ рафтан** пуштнокӣ рафтан, бо пушт рафтан.

АҚИБРАВӢ عقب‌روی 1. *исми амал аз* **ақиб рафтан**; ақибнишинӣ. 2. ақибмонӣ, қафомонӣ.

АҚИДА *а.* عقیده 1. эътиқод, боварӣ; маслак; **ақида доштан** бовар ва эътиқод доштан ба чизе ё касе. 2. фикр, мулоҳиза; **ба ақидаи…** назар ба фикри…, аз рӯи мулоҳизаи…; **назар ба ақидаи…** назар ба фикри…, аз рӯи фикри….

АҚИҚ *а.* عقیق 1. як навъ санги қиматбаҳо, ки сурхранг ва зарди норанҷӣ аст; **ақиқ шинондан** *ба чизе* бо ақиқ зинат додан. 2. *маҷ.* сурхранг, сурх; **лабони ақиқ** лабҳои сурх; **ақиқи Яман (яманӣ)** ақиқи сурхи машҳуре, ки аз Яман меоранд; **ҷоми ақиқ** *киноя аз* қадаҳи пур аз шароби сурх.

АҚИҚА *а.* عقیقه *кит.* зиёфати номгузорӣ, ки дар ҳафтрӯзагии кӯдак барпо мешавад; **ақиқа кардан** расми ақиқаро ба ҷо овардан.

АҚИҚИН عقیقین 1. аз ақиқ сохташуда. 2. сурхранг, қирмизӣ.

АҚИҚФОМ عقیقفام монанди ақиқ, ақиқмонанд, ба ранги ақиқ, сурх.

АҚИМ *а.* عقیم *кит.* 1. нозой, он ки аз насл мондааст. 2. *маҷ.* бесамар, бебаҳра, бемаҳсул.

АҚЛ *а.* عقل қобилияти дарки моҳияти чизҳо, қобилияти фаҳмиш, қувваи идрок ва дарёфти неку бад; зеҳн, фаҳм, хирад: **ақли баркамол, ақли расо, ақли солим, ақлу заковат, ақлу тамиз, ақлу фаросат, ақлу фаҳм, ақлу ҳуш; ақл ба** *чизе* (*касе*) **банд шудан** дар фикри чизе (касе) шудан; **ақлро ба ҷояш мондан** ҳушёр шудан; **ақл бовар накардан** нодурустии чизеро фаҳмидан, ғайривоқеӣ будани чизеро дарк кардан, шубҳа кардан; **ақл бой додан** мафтун шудан, шефтаи чизе шудан; **ақл гум кардан** парешонхотир гаштан; **аз ақл бегона шудан** девона шудан; **ақл даромадан** боақл шудан, неку бадро фарқ мекардагӣ шудан; **ақл дар ҷояш будан** қобилияти дарккунӣ

доштан, ақлнок будан, ҳушёр будан; **ақл доштан** боақл будан, соҳиби фаҳму шуур будан; бомулоҳиза будан дар корҳо: **ақл медошт, ин корро намекард**; **ақл ёд додан, ақл омӯхтан ба дигарон** гӯё аз худ нодонтаронро кор (гап) ёд додан; **ақли худро хӯрдан** беақлона кор кардан, бефикр рафтор намудан; девона шудан; **ақли худро шинохтан** боақл шудан, ба воя расидан; **ақл(ро) кор фармудан** мулоҳиза кардан, андеша намудан; **ақли** *касеро* **рабудан** мафтун кардан; шефтаи худ намудан; **ақл нарасидан** фаҳмида натавонистан, қобили дарки чизе набудан; **ақлу ҳуш бурдан (дуздидан)** моту мабҳут кардан; ҳайрон намудан, касеро мафтуну шефтаи худ кардан, **ақлу ҳуш аз сар паридан** беидрок гардидан, қобилияти идрокро гум кардан; **ақлу ҳуш ҷамъ кардан** барои дарёфти чизе тайёр шудан, фикри худро ба як ҷо ҷамъ намудан; **аз ақл берун** ғайри қобили дарк; ғайри боварибахш; ғайри қобили қиёс; бемаънӣ; **аз ақл дур** аз имкон дур, ғайривоқеӣ; **аз ақл бегона шудан** ақл гум кардан; девона шудан: **ақли нодон пас аз пешин медарояд** (*мақ*.) дар ҳаққи касе гуфта мешавад, ки баъди кор аз кор гузаштан моҳияти масъаларо дарк мекунад ё кореро аз вақташ гузаронида, баъд ба иҷрояш кӯшиш мекунад; **ба ақл намеғунҷад (рост намеояд)** аз доираи ақл берун аст; **бо чашми ақл нигаристан** ақлро кор фармудан дар коре, муносибати мулоҳизакорона кардан; **бо ақли худ кор кардан** мувофиқи фикри худ мустақилан амал намудан; **одаму ақл** яъне одам бо ақлаш одам аст, ақл одамро одам кардааст.

АҚЛАН *а.* عقلاً мувофиқи ақл, аз рӯи ақл.

АҚЛАК عقلک *гуфт.* он ки худро нисбат ба дигарон боақлтар нишон медиҳад, маҳмаддоно.

АҚЛАКӢ عقلکی *гуфт.* донотарошӣ, маҳмаддоно.

АҚЛБАР عقل‌بر беҳушкунанда, аз ҳуш равонанда.

АҚЛГАРО عقل‌گرا *фалс.* хирадгаро, ба ақл такякунанда.

АҚЛГАРОӢ عقل‌گرایی *фалс.* хирадгароӣ, он ки такя ба ақл мекунад.

АҚЛДУЗД عقل‌دزد дуздандаи ақл, моту мабҳуткунанда, ба ҳайрат андозанда, ҳайронкунанда.

АҚЛӢ عقلی *мансуб ба* **ақл**.

АҚЛКӮТОҲ عقل‌کتاه *ниг.* кӯтоҳақл.

АҚЛМУХТАСАР عقل‌مختسر *кит.* бетамиз; камақл, аҳмақ.

АҚЛНОК عقلناک боақл, соҳибақл.

АҚЛНОРАС عقل‌نارس дур аз ақл, берун аз ақл, берун аз доираи идрок.

АҚЛОЗМОӢ عقل‌آزمای ақлсанҷ, озмояндаи хирад.

АҚЛОМ *а.* اقلام *ҷ.* **қалам**.

АҚЛОНӢ عقلانی *мансуб ба* **ақл;** марбут ба ақл, оқилона; **илмҳои (улуми) ақлонӣ** илмҳои назарӣ.

АҚЛПИСАНД عقل‌پسند мувофиқ ва мутобиқи ақл, писанди ақл .

АҚЛРАМИДА عقل‌رمیده *киноя аз* ақлгумкарда, девона.

АҚЛРАС عقل‌رس ба ақл рост оянда, қобили дарк.

АҚЛРАСО عقل‌رسا комилақл, он ки ақли расо дорад.

АҚЛСАНҶ عقل سنج ақлозмой, озмояндаи ақл.

АҚЛХИРАКУНАНДА عقل‌خیره‌کننده ошуфтакунандаи ақл.

АҚМИША *а.* اقمشه *ҷ.* **қумош**; **ақмишаву амтиа** матоъ ва чизҳои дигар.

АҚОИД *а.* عقائد *ҷ.* **ақида(т)**.

АҚОҚИЁ *а.* عقاقیا *бот.* номи дарахтест, ки гули хӯшагии хушбӯи сафед дорад.

АҚОР *а.* عقار замину об, мулк; мулки ғайри манқул, асбобу анҷомҳое, ки аз як ҷо ба ҷои дигар кӯчонида намешаванд.

АҚОРИБ *а.* اقارب 1. *ҷ.* **ақраб**. 2. наздикон, хешон, хешу табор.

АҚРАБ I *а.* اقرب *кит.* наздиктар.

АҚРАБ II *а.* عقرب 1. каждум. 2. бурҷи ҳаштум аз дувоздаҳ бурҷи осмон; номи моҳи ҳаштум аз солшумории шамсӣ, ки ба октябр ва ноябр рост меояд (*дар форсӣ обон аст*).

АҚРАБАК اقربک ҳар як аз милатирҳои борики филизии рӯи соат ва асбобҳои ченкунандаи дигар: **ақрабаки соат, ақрабаки суръатсанҷ**.

АҚРАБО *а.* اقربا *ҷ.* **қариб** (наздикон, хешон, хешовандон); **хешу ақрабо** наздикону хешовандон.

АҚРАБОӢ اقربایی хешӣ, хешовандӣ; **муносибати ақрабоӣ** муносибати хешовандӣ.

АҚРАН *а.* اقرن *кит.* шохдор.

АҚРОН *а.* اقران *ҷ.* **қарин**.

АҚСАР *а.* اقصر кӯтоҳтар, калтатар.

АҚСО *а.* اقصی *кит.* канорҳо, гӯшаю канорҳои дур; **Шарқи Ақсо** Шарқи Дур.

АҚСОМ *а.* اقسام *ҷ.* **қисм**; навъҳо, гунаҳо.

АҚСУМ اقسم тайёр будан ба ҳамла ё паридан ба ҷое (чизе); **ақсум шудан** а) ҳамлавар шудан; б) дар пайи касе шудан, дар таъқиби касе шудан; кинавар шудан.

АҚТАЪ *а.* اقطع дастбурида.

АҚЪАҚ *а.* عق عق акка, алошақшаққа.

АЛАВ الو оташ, алов; ◊ **алав гирифтани гӯши** *касе* тасфидани гӯш аз таъсири зарби ягон чиз ё гӯё аз суханҳое, ки дар ҳаққи ӯ мегӯянд; **алав афтодан ба дили** *касе* ниҳоят дар изтироб шудан аз ягон кори нохуш ё хабари нохуш.

АЛАВГИРӢ الوگیری *исми амал аз* **алав гирифтан; ба алавгирӣ омадан**; дар вақти ба рафтан шитоб кардани касе гуфта мешавад.

АЛАВДОН الودان оташдон, дегдон.

АЛАВИГАРӢ علوی گری мансубият додан ба хонадони ҳазрати Алӣ (р) ва бо он ифтихор кардан.

АЛАВИЯ *а.* علویه аз насли Алӣ (р); пайрави Алӣ (р).

АЛАВӢ علوی 1. авлоди Алӣ (р). 2. пайрав ва тарафдори Алӣ (р).

АЛАВКУШ الوکوش *гуфт.* хомӯшкунандаи сӯхтор; **мошинаи алавкуш** мошинаи махсуси сӯхторнишон.

АЛАВМОН الومان он ки дар оташдон ё оташхона алав дармегиронад.

АЛАВПОРА الوپاره 1. пораи алав, оташпора. 2. *маҷ.* одами серҳаракат.

АЛАВПОШӢ الوپاشی оташзанӣ, оташпошӣ.

АЛАВХОНА الوخانه оташхона.

АЛАҒДА الغده *гуфт.* 1. дарҳаму барҳам, омехта, бетартиб. 2. алобуло, хол-хол.

АЛАДДАВОМ *а.* علی‌الدوام *кит.* ҳамеша, ҳамвора, бардавом.

АЛАЙК *а.* علیک 1. бар ту. 2. ҷавоби салом.

АЛАЙКАССАЛОМ *а.* علیک‌السلام салом бар ту, дуруд бар ту.

АЛАЙКУМ *а.* علیکم 1. ба шумо, бар шумо. 2. ҷавоби салом.

АЛАЙҲИ... *а.* علیه *пешоянд, кит.* ба муқобили... **бар алайҳи...** бар хилофи…; бар муқобили…, зидди…, муқобили…

АЛАЙҲИССАЛОМ *а.* علیه‌السلام осудагӣ бод бар вай.

АЛАЛФАВР *а.* علی‌الفور фавран, дарҳол, ба зудӣ; ҳозир, ба тезӣ, зуд.

АЛАЛХУСУС *а.* علی‌الخصوص хусусан, бахусус, бавосита.

АЛАЛҲОЛ *а.* علی‌الحال ҳозир, ҳамин вақт, ҳамин дам, ҳамин фурсат.

АЛАЛҶУМЛА *а.* علی‌الجمله мухтасар, хулоса.

АЛАМ I *а.* الم дард, ранҷ, озор, ғусса; **алам доштан** ғамгину аламнок будан, аламзада будан; **алам кардан** *гуфт.* таъсир кардан; сахт муассир шудан (аз чизе).

АЛАМ II *а.* علم байрақ, ливо, парчам.

АЛАМАНГЕЗ الم‌انگیز дарднок, ғамангез, ғуссаовар.

АЛАМАНГЕЗОНА الم‌انگیزانه ба тарзи дарднок, ғуссаоварона.

АЛАМБАР الم بر парчамдор, парчамбар, байрақдор, байрақбар.

АЛАМБАРОР الم‌برار ғамбарор, таскиндиҳанда.

АЛАМДИДА الم‌دیده ранҷида, аламзада, ранҷур, дардманд.

АЛАМДОР I الم‌دار ғамнок, аламзада.

АЛАМДОР II علم‌دار байрақдор.

АЛАМЗАДА علم‌زده ғуссанок, андӯҳгин, хафаю малул, аламкашида.

АЛАМЗАДАГӢ الم‌زدگی ғамгинӣ, маҳзунӣ; дарднокӣ, ранҷурӣ.

АЛАМКАШ علم‌کش андӯҳнок, азобдида, касе, ки дарду ғами зиёд дорад.

АЛАМНОК المناک дарднок, маҳзун, пуралам.

АЛАМОВАР الم‌آور дардовар, ғамангез, ҳузновар.

АЛАМОН المان 1. тохтутоз барои ғорат ва гирифтани асирон. 2. *гуфт.* ба шӯр омадани издиҳом барои ҷазо додан ба гунаҳгоре; издиҳоми башӯромада; **ба аламон бархостан** шӯриш бардоштан ба муқобили касе (гурӯҳе).

АЛАМРАСИДА الم‌رسیده аламзада, ранҷдида, ғуссанок.

АЛАН//АЛАНӢ علن//علنی *кит.* ошкор, ҳувайдо; *муқоб.* **махфӣ**; **маҷлиси аланӣ** маҷлиси кушода.

АЛАНГА النگه забонаи оташ, шӯълаи оташ; шӯъла; **аланга задан** шӯълавар шуда сӯхтан.

АЛАНГАДОР النگه‌دار шӯълазан, фурӯзон.

АЛАНИЯТ *а.* علنیت *кит.* ошкоро, кушода.

АЛАНӢ علنی *ниг.* **алан**.

АЛАС السی 1. навъи табобат ба воситаи аловгардонӣ, ки аз оини зардуштӣ боқӣ мондааст; **алас кардан** (*касеро*) алов гардондан касеро. 2. девона, беҳушу гӯш.

АЛАССАБОҲ *а.* علی‌الصباح *кит.* бомдодон, субҳгоҳон, пагоҳирӯзӣ, саҳаргоҳон, ҳангоми субҳ.

АЛАССАВИЯ *а.* علی‌السویه *кит.* мусовӣ, баробар.

АЛАСТ *а.* الست *д.* рӯзи ибтидои офариниш; рӯзи азал мутобиқи тафсири Қуръон, замони оғозин, ки рӯҳҳо (арвоҳ) офарида шуда буданд, вале ҷасадҳо (аҷсод) ҳанӯз офарида нашуда буданд.

АЛАТАРОҚ *т.* التراق *гуфт.* 1. матои алобуло. 2. як навъи касалии асп.

АЛАФ *а.* علف номи умумии гурӯҳе аз гиёҳони бесоқи ғайриҷӯбии яксола ё чандсолаи худрӯи зироатӣ; гиёҳи тару хушки хӯроки чорво (*аз қабили* юнучқа, печак…); **алафи бегона** растании алафии худрӯй, гиёҳи ғайри зироатӣ; **алафи ошӣ** тара, тарина, алафи хӯрданбоб; **алафи «саломалейк»** як навъ алафи бегона, ки баъди кандан ҳам аз решаи боқимондааш тез сабзидан мегирад; **алафи шӯра** алафе, ки дар шӯразор ва бехи деворҳою вайронаҳо мерӯяд ва таъми шӯр дорад; **алаф додан** хӯрок додан (*ба чорво*).

АЛАФГОҲ علف گاه *ниг.* **алафзор**.

АЛАФҒУНДОР علف‌غندار воситаи ҷамъоварии алаф: **техникаи алафғундор**.

АЛАФҒУНДОРӢ علف‌غنداری ҷамъ овардани алаф, захира кардани алаф.

АЛАФДАРАВ علف‌درو 1. он ки алафро дарав мекунад. 2. вақти муайяни алафдаравӣ. 3. мошини алафдарав.

АЛАФДАРАВ(АК) علف‌درو//علف‌دروک асбоби алафдаравӣ: **мошини алафдаравак**.

АЛАФДАРАВӢ علف‌دروی *исми амал аз* **алаф даравидан**; дарав кардани алаф; алаф даравида ҷамъ кардани он.

АЛАФЗОР علف‌زار 1. чаман, ҷои сералаф, сабзаю себаргазор. 2. чарогоҳ.

АЛАФИН//АЛАФӢ علفین//علفی 1. *мансуб ба* **алаф**. 2. ҳар он чи аз алаф тайёр карда ва ё пухта шуда бошад: **санбӯсаи алафин**.

АЛАФКОРӢ علف کاری *исми амал аз* **алаф коридан**; коштани алафҳо аз қабили юнучқа ва *г.*

АЛАФМОЛКУНӢ علف‌مالکنی *таър.* муайян кардани ҳудуди заминҳои алафзор барои гирифтани андоз.

АЛАФМОНАНД علف‌مانند растаниҳои монанди алаф.

АЛАФПОЯ علف‌پایه пояи алаф, танаи алаф.

АЛАФХОР علف‌خوار *ниг.* **алафхӯр**.

АЛАФХӮР علف‌خور ҷонварҳое, ки алаф мехӯранд; **ҳайвонҳои алафхӯр** *муқоб.* **ҳайвонҳои гӯштхӯр**.

АЛАФХӮРОНӢ علف‌خورانی чаронидан, алаф додан.

АЛАҲУШТАК علی‌هشتک *гуфт.* номи халқии як навъ парандаи даштӣ.

АЛБАСТӢ البستی чизи мавҳуми баднамо *аз қабили* шайтон, ҷин; шабаҳи хавфнок.

АЛБАТТА *а.* البته ҳатмӣ, ҳатман, бегуфтугӯ, ба таври яқин.

АЛБИСА *а.* البسه *ҷ.* **либос**.

АЛБОҚӢ *а.* الباقی *кит.* боқимонда; бақия.

АЛБОМ *фр.* البام 1. дафтари расмкашӣ. 2. китоб ва ё дафтари махсуси варақаҳояш мустаҳкам, ки барои часпондани суратҳо, маркаҳо *ва г.* кор фармуда мешавад.

АЛВАҚТ *а.* الوقت *кит.* ҳоло, ҳозир, алҳол, имрӯз.

АЛВИДОЪ *а.* الوداع хайрухуш, падруд (*вақти аз ҳам ҷудо шудан гуфта мешавад*).

АЛВОН I *а.* الوان *ҷ.* **лавн** (рангҳо); **неъмати алвон** хӯрокиҳои гуногун ва фаровон, неъмати фаровони ҳархела.

АЛВОН II *а.* الوان матои якранги сурх; **алвон барин сурх шудан** суп-сурх шудан; **алвон шудани** *чизе* (*касе*) сурх шудани чизе (касе), гулгун шудани чизе (касе).

АЛВОНПӮШ الوانپوش сурхпӯш, матои сурхпӯш: **мизи алвонпӯш**.

АЛВОНҶ الوانج 1. *ниг.* **арғунчак**. 2. ҳаракатдиҳӣ, пасу пеш ҳаракат додан; дар ҳаво ин тарафу он тараф тоб хӯрдан; **алвонҷ додан** ҳой додан, бод додан, тоб додан; **алвонҷ хӯрдан** пасу пеш тоб хӯрда ҷунбидан.

АЛВОНҶБОЗӢ الوانجبازی ба алвонҷ нишаста ҳой рафтан.

АЛВОНҶДИҲӢ الوانجدهی 1. *исми амал аз* **алвонҷ додан;** дар алвонҷ шинонда ҳой додан. 2. дар ҳаво ҷунбиш дода тоб хӯрондан.

АЛВОНҶХӮРАНДА الوانجخورنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **алвонҷ хӯрдан**; тобхӯранда, ларзанда, тоб хӯрда ҷунбанда. 2. суст, ноустувор, номустаҳкам.

АЛВОНҶХӮРӢ الوانجخوری 1. *исми амал аз* **алвонҷ хӯрдан;** дар алвонҷ (арғунчак) нишаста тоб хӯрдан. 2. дар ҳаво тоб хӯрда ҷунбидан: **алвонҷхӯрии лангари соат**.

АЛВОНҶХӮРОН الوانجخوران *феъли ҳол аз* **алвонҷ хӯрдан**; дар ҳолати алвонҷ хӯрдан.

АЛГЕБРА الگیبره (*аз алҷабр-и арабӣ*) як соҳаи илми риёзиёт, ки дар он амали бузургиҳо бештар ба воситаи ҳарфҳо ифода мегардад.

АЛГЕБРӢ الگیبری *мансуб ба* **алгебра**.

АЛГОРИТМ *лот.* الگارتم *риёз. (шакли лотинии Ал-Хоразмӣ)* маҷмӯи амали риёзӣ, ки барои ҳалли масъалае истифода мешавад.

АЛҒАВ *т.* الغو **:алғав-далғав** *гуфт.* ғалоғула, ҷанҷол, ғавғо, бетартибӣ.

АЛҒАРАЗ *а.* الغرض *ниг.* **алқисса**.

АЛҒАШ *т.* الغش **:алғаш-далғаш** дарҳаму барҳам, аралаш.

АЛҒИЁС *а.* الغیاث *кит. калимаи нидо* дод, фарёд; талаби ёрӣ.

АЛҒОВ *т.* الغاو *таър.* барзаговҳоро ҷуфт баста, ба навбат замин шудгор кардани ду деҳқон, ки яктогӣ барзагов доштанд; **алғов кардан** бо усули алғов замин шудгор кардан.

АЛЕЙК *а.* علیک *ниг.* **алайк**.

АЛИЙЯ *а.* علیّه *кит.* баландмартаба, олимақом.

АЛИЛ *а.* علیل *кит.* касал, бемор, ноҷӯр; иллатнок.

АЛИЛӢ علیلی беморӣ, касалӣ, ноҷӯрӣ.

АЛИЛУЛМИЗОҶ علیلالمزاج дорои мизоҷи бемор, мизоҷи носолим.

АЛИМ I *а.* الیم дарднок, дарди шиддатнок; **азоби алим** азоби сахт, дарди шиддатнок.

АЛИМ II *а.* علیم *кит.* олим, донишманд, доно, бохабар, огоҳ.

АЛИМЕНТ *лот.* الیمنت нафақае, ки як шахс аз рӯи қонун ба фарзандони ҷудо зиндагикунандаи худ ва ба волидайни пиронсол медиҳад, нафақапулӣ.

АЛИФ I *а.* الف *номи ҳарфи якуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ* (ا), *ки дар ҳисоби абҷад адади 1-ро ифода мекунад*; **алифро калтак (таёқ) гуфтан** бесавод будан.

АЛИФ II *а.* الیف *кит.* ҳамдам, ҳамнишин, дӯст.

АЛИФ III الیف як навъ равғани растанӣ, ки дар корҳои гуногуни рангубор истифода мебаранд.

АЛИФБО *а.* الفبا 1. маҷмӯи ҳарфҳо, ки системаи

хати ин ё он забонро ташкил мекунанд. 2. китоби аввалини дарсӣ, ки таълими савод аз он сар мешавад; китоби суратдори синфи якум; **аз алифбо сар кардан** кореро аз ибтидояш сар кардан; ҳарфҳои алифбои ҳозираи забони тоҷикӣ, ки теъдоди онҳо 35-то аст; ҳарфҳои алифбо ғайр аз вазифаи саводомӯзӣ дар риёзиёт, ҳандаса ва дар гурӯҳбандӣ, табақабандӣ ва рақамгузорӣ низ ба кор меравананд (*мас.*, синфи якуми «А», аз нуқтаи «Б» то «Д» *ва г.*).

АЛИФБОӢ الفبایی *мансуб ба* **алифбо**.

АЛИФБОНАВИС الفبانویس 1. навомӯзе, ки ба навиштани ҳарфҳо акнун шурӯъ кардааст. 2. муаллифи китоби алифбо.

АЛИФБОНАВИСӢ الفبانویسی *исми амал аз* **алифбо навиштан**; навиштани ҳарфҳо.

АЛИФБОХОНӢ الفباخوانی хондани китоби алифбо.

АЛИФВОР الفوار *ниг.* **алифосо**.

АЛИФЛОМ الفلام пайвастаи ду ҳарфи арабии «алиф» ва «лом» (ال); **(ду) даст алифлом кардан (намудан)** бо ишорати (ду) даст ифода кардани маъние.

АЛИФОСО الفآسا монанди алиф, рост.

АЛИФУЛҚАД *а.* الفالقد ростқомат, мавзунқад.

АЛКАЛОИД *а.-ю.* الکلائد моддаҳои органикии азотдор, ки бештар аз растаниҳо ҳосил мешаванд.

АЛКАН *а.* الکن кундзабон, он ки забонаш лакнат дорад, он ки вақти гап задан забонаш мегирад.

АЛКИМИЁ *а.* الکیمیا илми сеҳру ҷоду ба воситаи доруҳои кимиёвӣ дар асрҳои миёна.

АЛКУЛ الکول [*аз* **ал-куҳул**-*и арабӣ*] 1. *хим.* моеъ бо таъми тунду сӯзон, ки дар саноати пизишкӣ ва дар таҳияи машруботи алкулдор (спиртдор) ба кор меравад. 2. нӯшобаҳои омехта бо спирт.

АЛКУЛӢ الکولی 1. дорои алкул, нӯшобаи алкулдор 2. мӯътад ба нӯшидани алкул

АЛҚАЗО *а.* القضا иттифоқан, тасодуфан, ногоҳ.

АЛҚИССА *а.* القصه хулосаи калом, хулласи гап.

АЛҚОБ *а.* القاب *ҷ.* **лақаб.**

АЛҚУНДӢ القندی **:собуни алқундӣ** *гуфт.* қисми ками баъди шустушӯ боқимондаи собун, пасмондаи собун.

АЛЛА الّه таронаи модарон барои хобонидани кӯдак; **алла гуфтан** суруди алларо хондан.

АЛЛАГӮӢ الّه گویی 1. алла гуфтан. 2. суруди алла хондан.

АЛЛАКАЙ الّکی кайҳо, кайҳо боз, дер боз, бисёр вақт инҷониб.

АЛЛЕГРО *ит.* الّیگرا *мус.* суръати тез дар мусиқӣ, бо суръати тез иҷро шудани асари мусиқӣ ё қисме аз он.

АЛЛЕРГИЯ *ю.* الّیرگیه *тиб.* вокуниши бадан аз таъсири батакрори микробҳо ва баъзе сафедаҳои бегона, ҳассосият.

АЛЛОМ *а.* علام бисёр донанда, бисёр доно, олим.

АЛЛОМА *а.* علامه донишманди калон, олими олимон; сарвари аҳли илм.

АЛЛОНДАН الاندن *гуфт.* фирефтан, фанд додан, фиреб кардан.

АЛЛОТРОПИЯ *ю.* الاتراپیه қобилияти вуҷуд дошта тавонистани баъзе унсурҳои химиявӣ дар якчанд шакл (*мас., углерод дар шакли графит ва алмос*).

АЛЛОТРОПӢ الاتراپی *мансуб ба* **аллотропия**.

АЛЛОФ *а.* علاف *кит.* 1. алаффурӯш, коҳфурӯш. 2. касе, ки орд, гандум, ҷав ва монанди ин чизҳоро харида мефурӯшад, ҳаннот.

АЛЛОФӢ علافی 1. шуғли аллоф. 2. дӯкони аллоф.

АЛЛОҲ *а.* الله Худо; **Аллоҳу Акбар** *д.* Худо бузург аст, **Аллоҳу аҳад** Худо яктост.

АЛМОС الماس 1. санги маъдании қиматбаҳо, ки ҷиҳати дурахшонӣ, хушсифатӣ ва сахтӣ аз дигар сангҳои нодир болоӣ дорад. 2. *маҷ.* ҳар чизи тез ва пурҷило. 3. асбоби шишабурӣ.

АЛМОСВОР الماسوار чун алмос, мисли алмос дурахшон.

АЛМОСГУН الماسگون алмосранг, алмосмонанд: **донаҳои ашки алмосгун**.

АЛМОСДОР الماسدار дорои алмос.

АЛМОСӢ الماسی *мансуб ба* **алмос**; ашёи аз алмос сохта.

АЛМОСКОРӢ الماس‌کاری бо алмос оро додашуда: **ҳалқаи алмоскорӣ**.

АЛМОСМОНАНД الماس‌مانند ба алмос монанд, чун алмос.

АЛМОСПАЙКОН الماس‌پیکان тири пайконаш пӯлодии тез.

АЛМОСПОРА الماس‌پاره 1. пораи алмос. 2. ҳар чизи хурди дурахшон.

АЛМОСРАНГ الماس‌رنگ ба монанди алмос, ба ранги алмос, обгун.

АЛМОСТАРОШ الماس‌تراش 1. он ки алмос метарошад. 2. асбоб ва олати алмостарошӣ.

АЛМОСТАРОШӢ الماس‌تراشی 1. амал ва фаъолияти алмостарош. 2. ҷой ва коргоҳи алмостарошӣ.

АЛО I الا 1. ҳарранга, дуранга ва сиёҳу сафед. 2. ҳар ҳайвон ва парандаи аблақ (*аз қабили* асп, саг, акка, гов *ва г.*); **ало нигоҳ кардан** чашм песонда нигоҳ кардан, кач-кач нигоҳ кардан; **чашм ало кардан // ало-ало нигоҳ кардан** бо норизоӣ ва хашмгинӣ нигоҳ кардан, бо назари бад нигаристан.

АЛО II الا *нидо* ҳой!, эй!, *ҳангоми хитоб ё барои огоҳӣ додан ба касе гуфта мешавад*; огоҳ бош!

АЛОБУЛО الابلا рангоранг, песа; сиёҳу сафед; **чашм алобуло шудан** чашм беҷо шудан, тағйир ёфтани ҳолати чашм.

АЛОВ الاو *ниг.* **алав**.

АЛОВБОЗӢ الاوبازی бо алов бозӣ кардан; бо алов машқ кардан.

АЛОВГИРАК الاوگیرک 1. асбоби махсус барои оташгирӣ. 2. хокандоз.

АЛОВДОН الاودان *гуфт.* оташдон, дегдон.

АЛОВӢ الاوی *мансуб ба* **алов**.

АЛОВМОН الاومان 1. он ки алов мегиронад; оташгирон. 2. *маҷ.* шӯрандоз, ҷангандоз.

АЛОВХОНА الاوخانه оташхона.

АЛОЗОЛИК *а.* علی ذالک *кит.* бинобар ин, мувофиқ бар ҳамин, ба ҳамин қарор.

АЛОИҚ *а.* علائق *ҷ.* **алоқа**.

АЛОИМ *а.* علائم *ҷ.* **аломат**.

АЛОӢ الائی ало (сафеду сиёҳ) будан; **гов мирад ҳам алоии чашмаш намеравад** (*мақ.*). 2. *гуфт*; **алоӣ гуфтан** аз шиддати дард ё беморӣ ва ё девонагӣ суханҳои мафҳуму номафҳум гуфтан, ҳарзагӯӣ кардан, ҳазён гуфтан.

АЛОҚА *а.* علاقه 1. муносибат, иртибот, рабт; рафтуомад; додугирифт: **алоқаи бавосита, алоқаи бевосита, алоқаи ғайрирасмӣ, алоқаи зич, алоқаи махфӣ, алоқаи мустаҳкам, алоқаи расмӣ, алоқаи хешӣ; алоқа бастан** муносибат барпо кардан; **алоқа доштан** муносибат доштан, иртибот доштан; **алоқа канда шудан** (*аз ҷое ва ё касе*) қатъ шудани муносибат. 2. робитаи байни гурӯҳҳои иҷтимоӣ, робитаи давлатӣ *ва г.*: **алоқаи дипломатӣ**, **алоқаи иқтисодӣ, алоқаи сиёсӣ**. 3. маҷмӯи муассисаҳое, ки бо васоили техникӣ барои робита ба масофаи дур хизмат мекунанд: **вазорати алоқа, алоқаи телеграфӣ, алоқаи ҳавоӣ**.

АЛОҚАГОҲ علاقه‌گاه маҳалли робита, ҷои вохӯрӣ.

АЛОҚАДОР علاقه‌دار муносибатдор, тааллуқдор, марбут.

АЛОҚАДОРӢ علاقه‌داری *исми амал аз* **алоқа доштан**; алоқамандӣ, тааллуқмандӣ.

АЛОҚАДР علی‌قدر **:алоқадри**... ба андозаи...; **алоқадри ҳол** ба қадри имкон, мувофиқи ҳолу аҳвол, ба қадри қудрат ва тавоноӣ.

АЛОҚАМАНД علاقه‌مند *ниг.* **алоқадор; алоқаманд кардан** вобаста кардан: **алоқаманд кардани таълим бо истеҳсолот**.

АЛОҚАМАНДӢ علاقه‌مندی *ниг.* **алоқадорӣ**.

АЛОҚАНОК علاقه‌ناک *ниг.* **алоқадор**.

АЛОҚАЧӢ علاقچی 1. корманди почта, телеграф ва телефон. 2. аскари махсуси алоқаи ҳарбӣ.

АЛОЛО *а.* علالا *кит.* бонг, ғавғо, ғулғула, ғалоғула.

АЛОМАТ *а.* علامت 1. нишона, асари чизе; **сукут – аломати ризо** (*мақ.*). 2. ишора, қайди махсус дар хату китобат; **аломати савол** *грам.* аломате, ки дар охири ҷумлаҳои саволӣ гузошта мешавад. **аломати савол мондан (гузоштан);**

аломатҳои ист; *грам;* **аломати мусовӣ** *риёз.* аломати баробарӣ; **аломатҳои таваққуф** *аз қабили* нуқта, вергул, дунуқта, бисёрнуқта *ва г.;* **аломатҳои роҳ** нишонаҳо дар роҳҳои автомобилгард ва поезд.

АЛОМАТГУЗОРӢ علامتگذاری нишонамонӣ, нишона мондан.

АЛОМУШАК الامشک 1. номи ҷонварест аз оилаи мушҳо. 2. ҳар чизе, ки ба ранги ин ҷонвар бошад. 3. сафеду сиёҳ.

АЛОНИЯ *а.* علانیه *кит.* ошкор, рӯирост, ошкоро, ба таври аланӣ.

АЛОҲИДА *а.* علیحده ҷудогона; махсус, ба таври ҷудо ва хос; **алоҳида-алоҳида** ҷудо-ҷудо.

АЛОҲОЗО *а.* علی هذا бинобар ин, ва инчунин, ба ҳамин тариқ, ҳамин тавр, ва ғайра, ва ҳоказо.

АЛОЧА علاچه матое, ки аз нахи пахта ё шоҳии рах-рахи рангоранг бофта мешавад; **алочаи жандагии кӯлобӣ** як хел алочаи бонақшу нигор, ки гулҳояш чун дарбеҳ ба назар менамоянд ва он пеш асосан дар вилояти Кӯлоб бофта мешуд; **алочаи ресмонии нуратоӣ** навъе аз алоча, ки дар шаҳри Нурато бофта мешуд.

АЛОЧАБОФ الاچهباف он ки алочабофӣ пешаи ӯст.

АЛОЧАБОФӢ الاچهبافی касб ва ҷои кори алочабоф: **корхонаи алочабофӣ**.

АЛОЧАПӮШ الاچهپوش он ки либоси алочагӣ дар бар дорад.

АЛОЧАШМ الاچشم он ки чашмони бардамида дорад, чашмало.

АЛОЧИПОР الاچپار *гуфт.* алобуло, хол-хол, дорои ранги сафеду сиёҳ *ва г.*

АЛОШАҚШАҚА الاشقشقه акка, зоғи ало.

АЛПИНИЗМ *лот.* الپینیزم *ниг.* **кӯҳнавардӣ**.

АЛСАҒ *а.* الثغ *кит.* он ки дар забонаш вақти сухан сактагӣ меояд ва ё ҳарферо ба ҷои ҳарфи дигаре талаффуз мекунад.

АЛТ *ит.-лот.* الت *мус.* 1. овози пасти занона ё бачагона дар сурудхонӣ. 2. асбоби мусиқии калонтар аз скрипка.

АЛТАФ *а.* الطف латифтар, нозуктар, нафистар.

АЛТЕРНАТИВА *фр.-лот.* التیرنتیوه зарурати ихтиёр кардани (хостани) яке аз ду ё якчанд имконияти мухталиф.

АЛТЕРНАТИВӢ التیرنتیوی *мансуб ба* **алтернатива: ба тариқи алтернативӣ**.

АЛТОФ *а.* الطاف *ҷ.* **лутф**; меҳрубонӣ, хайрхоҳӣ; лутфу марҳамат.

АЛФ *а.* الف *кит.* ҳазор.

АЛФА *ю.* الفه 1. номи ҳарфи аввали алифбои юнонӣ. 2. аввали ягон чиз, оғози коре.

АЛФА-ЗАРРАҲО الفهزرّها ҳастаҳои атомии гелий, ки дар таркибашон 2 протон ва 2 нейтрон доранд.

АЛФА-КОҲИШ الفهکاهش навъи коҳиши радиоактивии ҳастаи атомӣ, ки дар натиҷаи хориҷ шудани алфа-зарраҳо ба вуҷуд меояд.

АЛФАНҶИДАН الفنجیدن *ниг.* **алфахтан**.

АЛФАХТАН الفختن *кит.* андӯхтан, ҷамъ кардан, зиёд кардан.

АЛФИРОҚ *а.* الفراق *калимаи нидо* дар вақтҳои аз ҳам ҷудо шудан ва сӯзи ҳиҷрон гуфта мешавад.

АЛФОЗ *а.* الفاظ *ҷ.* **лафз** (гапҳо, ҳарфҳо); сухан; **алфози қабеҳ(а)** суханҳои аз одоб дур; суханҳои зишт ва таҳқиркунанда; **алфози китобӣ** гапҳои китобӣ, калимаҳои китобӣ; **алфози кӯчагӣ** гапҳои ҳарза, гапҳои аз одоб берун.

АЛҲАЗАР *а.* الحذر эҳтиёт бош!, бохабар бош!

АЛҲАҚ *а.* الحق ҳаққо ки…, ба ростӣ ки…, дар ҳақиқат.

АЛҲАМД *а.* الحمد *д.* номи сураи аввалини Қуръон, ки хониш дар мактаби динӣ аз он сар мешавад.

АЛҲАМДУЛИЛЛОҲ *а.* الحمدلله шукр Худоро, шукри Худо, ҳамду ситоиш барои Худованд аст.

АЛҲОЛ *а.* الحال акнун, ҳозир, имрӯз, ин замон, ҳоло.

АЛҲОН *а.* الحان *ҷ.* **лаҳн**; нағмаҳо, оҳангҳо, овозҳои мусиқӣ.

АЛҶАБР *а.* الجبر *кҳн.* алгебра.

АЛЪАМОН *а.* الامان *калимаи нидо* раҳм кунед!, мадад кунед! (*дар сахтиву мушкилӣ барои*

ёрмандӣ, паноҳҷӯӣ ва додхоҳӣ гуфта мешавад).

АЛЪОН *а.* الآن ҳозир, ҳозиракак, ҳоло, даррав, акнун, ҳамакнун; дар ин рӯзгор, ҳамин лаҳза.

АЛЮМИН اليومين *ниг.* **алюминий**.

АЛЮМИНИЙ *лот.* اليومينيي филизи сабуки мулоим ва сафеди нуқрамонанд.

АЛЮМИНӢ اليومينى аз алюминий сохташуда: **дегчаи алюминӣ**.

АМАД *а.* عمد василаи гузаштан ва боргузаронӣ аз дарё, ки аз чӯбҳои баҳамбаста ё аз чӯбҳою хикҳои дамкарда иборат аст, сал; **амади саночӣ** амади аз хикҳо сохташуда.

АМАДРОН عمدران барандаи амад, салчӣ.

АМАДЧӢ عمدچى *ниг.* **амадрон**.

АМАК عمک 1. бародари падар, аму. 2. *гуфт.* аз рӯи ҳурмату эҳтиром ба мардони аз худ калонтар гуфта мешавад.

АМАКБАЧА عمکبچه писари амак; фарзанди амак.

АМАКБОБО عمکبابا бародари падаркалон, амаки падар.

АМАКЗОДА عمکزاده амакбача.

АМАКӢ عمکی *ниг.* **амак**.

АМАКХОНД عمکخواند шахси ба сифати амак қабулшуда, шахси амакхонда.

АМАЛ *а.* عمل 1. кор, меҳнат, фаъолияти меҳнатӣ. 2. вазифа, мансаб, мартаба. 3. таъсир, асар; **амали дору** таъсири дору, фоидаи дору. 4. сабзиш; нашъунамо; **нағз амал кардан** тез сабзидан, дар нашъунамо шудан. 5. амалия, таҷриба; **илму амал** назарияю амалия; **дар амал** дар воқеъ, дар ҳақиқат, ҳақиқатан ҳам; **ба амал овардан** дар ҳаёт татбиқ кардан, иҷро кардани амале, коре; **дар амал нишон додан** дар ҳақиқати ҳаёт нишон додан, амалан собит кардан; **ба гуфт(а)и** *касе* **амал кардан** мувофиқи нишондод ва ақидаи касе кор кардан; **дар (ба) амал татбиқ кардани (намудани)** *чизе* амалан иҷро кардан, дар таҷриба нишон додан.

АМАЛАН *а.* عملاً ҳақиқатан, дар ҳақиқат, дар амал, воқеан.

АМАЛДОР عملدار мансабдор, маъмури давлат, соҳибмансаб.

АМАЛДОРӢ عملداری мансабдорӣ, соҳибмансабӣ.

АМАЛИЁТ عمليات фаъолият, ҳаракат; иҷрои кор: **амалиёти ҳарбӣ, амалиёти ҷарроҳӣ**.

АМАЛИЯ *а.* عمليه *ниг.* **амалиёт**; *муқоб.* **назария**.

АМАЛӢ عملی 1. *мансуб ба* **амал**; ҳақиқӣ, воқеӣ, мушаххас: **чораҳои амалӣ**. 2. таҷрибавӣ, корӣ, вобастаи амал, татбиқӣ; *муқоб.* **назариявӣ**: **корҳои амалӣ, фанҳои амалӣ, фаъолияти амалӣ**.

АМАЛКАРД عملکرد 1. амал. 2. вокуниш, аксуламал. 3. ҳосил ва натиҷаи кор. 4. фаъолият

АМАЛПАРАСТ عملپرست мансабпараст, мансабдӯст.

АМАЛПАРАСТӢ عملپرستی мансабдӯстӣ, ҷоҳу мансабпарастӣ.

АМАЛФАРМО عملفرما корфармо, саркор; роҳнамо.

АМАЛХОНА عملخانه маҳал ва ҷои амалдор, ҳоким ё коргузори ҳукуматӣ, девонхона.

АМБУЛАТОРИЯ *лот.* امبلتاريه *ниг.* **дармонгоҳ**.

АМБУЛАТОРӢ امبلتاری *мансуб ба* **амбулатория: табобати амбулаторӣ**.

АМВОЛ *а.* اموال *ҷ.* **мол**; **амволу ашё** молу чиз, чизу чора, колои хона.

АМВОҶ *а.* امواج *ҷ.* **мавҷ**.

АМВОҶЗАНОН امواجزنان *ниг.* **мавҷзанон**.

АМД *а.* عمد *кит.* ният, қасд, мақсад.

АМДАН *а.* عمداً қасдан, бо нияти махсус.

АМЕРКОН//АМЕРКОНӢ اميرکان//اميرکانی [*аслаш* **америкоӣ**] *гуфт.* 1. *мансуб ба* **Америка**. 2. локзада, аз чарми локӣ: **мӯзаи амеркон, кафши амерконӣ**.

АМЁБА *лот.* اميابه *зоол.* як навъ ҷонвари якҳуҷайрагӣ, ки шакли муқаррарию муайяне надорад.

АМЗИҶА *а.* امزجه *ҷ.* **мизоҷ**.

АМЗОДА عمزاده амакзода, писари амак.

АМИД *а.* عميد сардори бузург, пешвои қадим.

АМИҚ *а.* عمیق чуқур, жарф.

АМИҚӢ عمیقی чуқурӣ, амиқ будан.

АМИҚУЛФИКР *а.* عمیق‌الفکر соҳиби тасаввуроти пурра, дорои андешаҳои ҳаматарафа ва фикри расо.

АМИМ *а.* عمیم бар ҳама шомил, фарогиранда, умумӣ; фаровон.

АМИН *а.* امین 1. эътимоднок, одами росткор; ростқавл, мӯътамад; **амин будан** бовар доштан, мутмаин будан. 2. *таър.* сардори ноҳия ва ё қишлоқ дар хонигарии Бухоро. 3. *таър.* маъмури андозгири бозор.

АМИНОКИСЛОТА *лот.* امیناکیسلاته кислотаи органикӣ, ки унсури асосии сохти сафедаҳои наботот ва ҳайвонот аст.

АМИНОНА امینانه *таър.* андозе, ки амин (*асосан аз савдои бозор*) мегирифт.

АМИР *а.* امیر 1. амрдиҳанда, фармондиҳанда; ҳукмраво. 2. *таър.* лақаби ҳукмронони Осиёи Миёна ва Афғонистон.

АМИРЗОДА امیرزاده фарзанди амир; валиаҳди амир.

АМИРӢ امیری 1. *мансуб ба* **амир**. 2. аморат, мансаби амир. 3. номи яке аз навъҳои харбуза ва ангур.

АМИРОХУР امیرآخور *ниг.* **мирохур**.

АМИРУЛБАҲР *а.* امیرالبحر *кит., ниг.* **адмирал**.

АМИРУЛМӮЪМИНИН *а.* امیرالمؤمنین *таър.* лақабе, ки ба халифаҳо ва бисёр подшоҳони Шарқи исломӣ дода мешуд.

АМИРУЛҲУҶҶОБ *а.* امیرالحجاب *таър.* сардори ҳоҷибҳо, сардори дарбонҳо.

АМИРУШШУАРО *а.* امیرالشعرا *таър.* маликушшуаро, сарвари шоирони дарбор.

АМИРШИНОС امیرشناس касе, ки бо амир шиносоӣ ва ба дарбори ӯ рафтуомад дорад.

АМЛАС *а.* املس *кит.* ҳамвор, суфта; бепастию баландӣ.

АМЛАҲ *а.* املح малеҳтар; бомалоҳат, намакин, бонамак.

АМЛАҲУШШУАРО *а.* املح‌الشعرا шоири малеҳсухан, ширинсухан, ширингуфтор, беҳтарини суханварон.

АМЛОК *а.* املاک *ҷ.* **мулк** (мулкҳо, дороиҳо, сарватҳо); **амлоку амвол** молу мулк, дороӣ, чизу чора, сомони хона; **амлоку ускуна** хонаю ҳавлӣ, мулки ғайриманқула; **замини амлок** *таър.* мулки подшоҳӣ; замине, ки аз тарафи амирону подшоҳон ба ивази хизмати ҳарбӣ ба феодалҳо дода мешуд; *муқ.* **иқтоъ**.

АМЛОКДОР املاکدار *таър.* 1. соҳиби замин, заминдори калон. 2. мансабдори андозгиранда аз амлок дар аморати Бухоро.

АМЛОКДОРХОНА املاکدارخانه *таър.* идораи амлокдор.

АММ *а.* عم *ниг.* **амак**.

АММА عمّه хоҳари падар (*хоҳ аз падар калон бошад, хоҳ хурд*).

АММАБАЧА عمّه‌بچه писари амма, фарзанди амма.

АММИАК *ю.* امّیئک гази беранги бадбӯ, ки аз омехтаи азоту гидроген ҳосил мешавад.

АММО امّا *пайвандаки хилофӣ* лекин, вале; бо вуҷуди ин, бо вуҷуди он.

АММОМА *а.* عمّامه салла, дастор.

АММОНАЛ *лот.* امّانل омехтаи моддаҳои таркандаи гурӯҳи аммиакӣ - селитрӣ, ки барои таркондани теппаҳо, шикастани сангҳои калон истифода мешавад.

АММОНИЙ *лот.* امّانیی *хим.* моддаи таркибии намакҳои гуногун, ки дар техника ва кишоварзӣ истифода мешавад.

АММОНИТ *лот.* امّانیت *хим.* омехтаи таркандаи аммиаки селитрӣ, ки нитротаркибҳо ҷузъи ҳатмии он мебошанд.

АММОР *а.* امّار *кит.* бисёр амрдиҳанда, сахт ҳукмкунанда, амркунанда, фармоянда.

АММОРА *а.* امّاره *муаннаси* **аммор**; **нафси аммора** нафси барангезанда ба бадӣ; *муқоб.* **нафси хайир**.

АММОФОС *лот.* عمّافاس *хим.* нурии мураккаб, ки хока ва сафед мешавад.

АМН *а.* امن амонӣ, тинҷӣ, бехатарӣ, осоиштагӣ: **амну амон**.

АМНИЯТ *а.* امنیت осоиштагӣ, оромӣ, тинҷӣ, бехавфӣ, бехатарӣ: **сулҳу амният**.

АМНИЯТӢ امنیتی *мансуб ба* **амният: нерӯҳои амниятӣ**.

АМНИЯТХОҲ امنیت‌خواه сулҳдӯст, он ки тарафдори сулҳу амонӣ аст.

АМНИЯТҶӮЙ امنیت‌جوی сулҳҷӯй, амниятпарвар.

АМНОБОД امن‌آباد маҳалли осоишӣ ва фароғату ободӣ.

АМО *а.* عما 1. кӯрӣ, нобиноӣ. 2. *маҷ.* гумроҳӣ.

АМОКИН *а.* اماکن *ҷ.* **макон**.

АМОН امان 1. тинҷӣ, осоиш, эминӣ, бехавфӣ; **амну амон** тинҷию осоиштагӣ. 2. зинҳор, паноҳ, наҷот; **роҳи амон** роҳи халосӣ, роҳи наҷот, роҳи гурез ба ҷои бехавф; **хати амон** ҳуҷҷати бахшоиши гуноҳ, афвнома; **амон бурдан** паноҳ бурдан (*ба ҷое*); **амон додан** ором гузоштан, тинҷ гузоштан; бахшидан, афв кардан; **амон ёфтан** наҷот ёфтан, халосӣ ёфтан; **амон надодан** раҳо накардан, ором нагузоштан. **амон талабидан // амон хостан** зинҳор хостан, паноҳ талабидан; афв пурсидан.

АМОНАТ *а.* امانت 1. он чи ба касе месупоранд, то онро нигаҳдорӣ намояд ё онро ба дигаре бирасонад. 2. амин будан; ростӣ, дурусткорӣ; *муқоб.* **хиёнат**; чизи барои нигаҳдорӣ муваққатан ба касе супурдашуда; **амонат гирифтан** муваққатан гирифтан; ◊ **амонатро хиёнат кардан (намудан)** боварии касеро ба ҷо наовардан, ба муқобили боварии касе рафтор кардан.

АМОНАТГУЗОР امانت‌گذار он ки чизи (пасандози) худро ба амонат мегузорад.

АМОНАТГУЗОРӢ امانت‌گذاری пулу чизи худро ба амонат гузоштан; **бонки амонатгузорӣ** муассисаи коғазҳои махсуси давлатӣ, ки пулу коғазҳои қиматдори аҳолиро барои нигоҳ доштан қабул мекунад.

АМОНАТДОР امانت‌دار он ки амонатеро муҳофизат мекунад ва нигоҳ медорад.

АМОНАТӢ امانتی он ки ба шахси амин ба амонат супурда мешавад, ҳар он чи, ки муваққатан ба касе дода мешавад.

АМОНАТКАССА امانت‌کسّه *кҳн.* кассаи амонатгузорӣ, ки ҳоло ба бахшҳои бонки амонатгузорӣ табдили ном кардааст.

АМОНАТНИГОҲДОР امانت‌نگاه‌دار он ки амонаташро нигоҳ медорад; касе, ки амонат ба ӯ дода шудааст.

АМОНАТФУРӮШ امانت‌فروش он ки чиз ё колоро барои фурӯш ба амонат мегирад.

АМОНАТФУРӮШӢ امانت‌فروشی 1. касб ва шуғли амонатфурӯш. 2. ҷой ва маконе, ки дар он молу чизҳо барои фурӯш ба амонат гузошта мешавад.

АМОНГОҲ امان‌گاه ҷои бехатар; паноҳгоҳ.

АМОНӢ امانی оромӣ, тинҷӣ, осоиштагӣ, сулҳ, бехатарӣ; **амонию арзонӣ** серию пурӣ, тинҷию осудаҳолӣ; **вақти амонӣ** замони амну амонӣ; вақти тинҷию осудагӣ.

АМОННОМА امان‌نامه нома ва ё ҳукмномае, ки барои эмин нигоҳ дошта шудани касе ба дасти ӯ дода мешавад.

АМОНОТ *а.* امانات 1. *ҷ.* **амонат**. 2. навъи хати кӯфӣ, ки дар навиштани ҳукму сана ва ҳуҷҷатҳо ба кор мерафт (хушнависӣ).

АМОНПУЛӢ امان‌پولی *таър.* пули товони ҷанг, тазминоти ҳарбӣ.

АМОРАТ *а.* امارت 1. ҳукумати амирӣ; тарзи ҳукмронии амир. 2. амирӣ, мақоми амир.

АМОРАТПАНОҲ امارت‌پناه *таър.* яке аз лақабҳои амир ва ё вазири калони ӯ.

АМОРИДОР عماری‌دار *ниг.* **аморикаш**.

АМОРИКАШ عماری‌کش шутуркаше (ё филроне), ки бо аморӣ кирокашӣ мекунад, кирокаши аморӣ; барандаи маҳди маҳмил ё тахти равон.

АМОРӢ عماری тахти равон ё каҷоваи одамнишин, ки бар болои уштур ва ё фил баста, сафар мекарданд, ҳавдаҷ, иморӣ.

АМОРТИЗАТОР *фр.* امارتزتار қисми (абзори) махсус дар автомобил, ҳавопаймо *ва г.,* ки ҳангоми ҳаракат шиддати таконро паст мекунад.

АМОРТИЗАТСИОНӢ امارتزتسیانی *мансуб ба* **амортизатсия**.

АМОРТИЗАТСИЯ *лот.* امارتزتسیه 1. рафтарафта ба сабаби кӯҳнашавӣ арзиши худро кам кардани мошина, асбобу анҷом ва хонаву иморат, истеҳлок. 2. *тех.* суст ва нарм

кардани шиддати зарба.

АМОЧ اماج *ниг.* **омоч**.

АМПЕР *фр.* امپیر *физ.* воҳиди қувваи ҷараёни барқ (аз номи физики машҳури франсавӣ Ампер (1775-1836) гирифта шудааст).

АМПЕРМЕТР *ю.* امپیرمیتر *физ.* асбоби махсус, ки қувваи ҷараёни барқро чен мекунад.

АМПЛИТУДА *лот.* امپلیتوده *физ.* навасон, шиддати навасон, вусъати лаппиш (*мас., майлони ҳаракати раққосак*).

АМПУЛА *лот.* امپوله *тиб.* шишачаи сарбастаи доруҳои моеъ, найча.

АМПУТАТСИЯ *лот.* امپوتتسیه *тиб.* бо амали ҷарроҳӣ бурида партофтани узви бадани инсон (*даст, по*).

АМР *а.* امر 1. ҳукм, фармон, дастур, фармоиш; **амр кардан (фармудан)** фармон додан. 2. кор; ҳодиса *ва г.;* **амри маҳол // амри муҳол** кори басе душвор, чизи ғайри мумкин, кори ношуданӣ; **амри хайр** а) кори нағз; б) *киноя аз* тӯй; **амру наҳӣ** *д.* фармонҳо ва қонуну қоидаҳои динӣ (*ҷоиз ва ноҷоиз*); **амри маъруф** таблиғи корҳои нек дар шариат.

АМРАД *а.* امرد 1. навҷавоне, ки ҳанӯз риш наборовардааст. 2. навҷавоне, ки мавриди бачабозӣ қарор гирифтааст.

АМРАДБОЗӢ امردبازی бачабозӣ.

АМРБАР امربر хидматгор, навкар, фармонбардор.

АМРДИҲАНДА امردهنده фармондеҳ, дастурдеҳ, фармояндаи коре.

АМРДИҲӢ امردهی фармондеҳӣ, фармонфармоӣ, ҳукмфармоӣ.

АМРӢ امری *мансуб ба* **амр**; **сиғаи амрӣ** *ниг.* **сиға**.

АМРКУНАНДА امرکننده *ниг.* **амрдиҳанда**.

АМРОЗ *а.* امراض *ҷ.* **мараз** (касалиҳо, дардҳо).

АМРУД امرود як навъи нок, муруд.

АМРУДБУН امرودبن *кит.* дарахти амруд.

АМРХАТ امرخط ҳуҷҷати расмии мазмуни фармон, амр ё супоришдошта (*мас.*, *барои соҳиби хона шудан, барои кофтукови хона, барои ҳабс кардан ва г.*)

АМСОЛ I *а.* امثال *ҷ.* **масал**.

АМСОЛ II *а.* امثال *ҷ.* **мисл**.

АМТИА *а.* امتعه *ҷ.* **матоъ**.

АМУД *а.* عمود 1. *риёз.* хате, ки бо хати дигар кунҷи навад дараҷа месозад. 2. *риёз.* хате, ки бо тамоми хатҳои як саҳифа кунҷи навад дараҷа месозад. 3. хати мустақим, хати рост. 4. *кит.* сутуни хайма, хона ва биноҳои дигар. 5. *кит.* гурз, кӯпол (*олати ҷанг*).

АМУДАН *а.* عموداً ба тарзи амудӣ.

АМУДӢ عمودی 1. *мансуб ба* **амуд**; дорои ҳолати амуд. 2. рост истода, мустақим.

АМФИБИЯ *лот.* امفیبیه 1. ҳайвоноти сутунмӯҳрадоре, ки ҳам дар об ва ҳам дар хушкӣ зиндагӣ мекунанд (*монанди сангпушт, қурбоққа ва г.*) обхокӣ. 2. навъи ҳавопаймо, танк ва баъзе мошинҳо, ки ҳам дар хушкӣ ва ҳам дар об ҳаракат карда метавонад: **ҳавопаймои амфибия, танки амфибия**.

АМФИТЕАТР *ю.* امفتأتر 1. *таър.* дар Рими қадим тамошогаҳи болокушодаи нишастгоҳаш гирда ё нимдоираи зина-зина. 2. қатори курсиҳои толори театрҳо аз портер ақибтар.

АНА انه *ишораҷонишин* инак, ин аст, мана: **ана он сӯй, ана он ҷо, ана он тараф, ана аз ҳамин сабаб, ана ин тавр, ана гап!, ана халос!, ана-мана; ана-мана нагуфта** *гуфт.* дар андак вақт, дар фурсати ниҳоят кам.

АНАБАЗИС *ю.* انبزیس *биол.* як навъ растании заҳрдор, ки аз он барои дафъи ҳашароти зарраррасон дору месозанд.

АНАБИОЗ *ю.* انبئاز *биол.* қатъи ҳаёти хуҷайраҳои зинда дар шароити номувофиқ ва барқарор гаштани ҳаёти онҳо баробари пайдо шудани шароити мувофиқ.

АНАЛИЗАТОР *ю.* انلیزتار 1. *физ.* асбоби оптикии санҷандаи қутби рӯшноӣ. 2. узвҳои одам ва ҳайвонҳои инкишофёфта, ки қобилияти таҳлил кардани таъсироти беруна ва дохилиро доранд.

АНАЛИТИКӢ انلیتیکی таҳлилӣ; қиёсӣ; **забонҳои аналитикӣ** забонҳое, ки дар онҳо муносибати байни калимаҳо ба воситаҳои унсурҳои ёрирасон ба амал меояд.

АНАЛҲАҚ *а.* اناالحق *таър.* «ман ҳақиқат ҳастам, ман худо ҳастам» (*сухани Ҳусайн ибни Мансури Ҳаллоҷ, ки бо игвои муллоҳо ӯро барои*

даъвои худоӣ карданаш ба дор кашида буданд).

АНАНАС *ю.* اننس *бот.* 1. як навъ растании тропикӣ, ки меваи калони ширини сершира медиҳад. 2. меваи ин дарахт.

АНАРХИЗМ *ю.* انرخیزم ҷараёни сиёсии майдабуржуазӣ, ки нишонаи аслии он инкори ҳама гуна давлату ҳукумат аст; бесарӣ, худсарӣ, бесомонӣ, ҳарҷу марҷ.

АНАРХИСТ *ю.* انرخست пайрави ҷараёни анархизм.

АНАРХИСТӢ انرخستی *мансуб ба* **анархизм**.

АНАРХИЯ *ю.* انرخیه бедавлатӣ, беҳукуматӣ, ҳарҷу марҷ, бетартибӣ, бесарусомонӣ (*дар системаи давлатдорӣ*).

АНАРХОСИНДИКАЛИЗМ *ю.* انرخاسیندکلیزم *с.* ҷараёне дар ҳаракати коргарӣ, ки бе мубориваи сиёсӣ, танҳо бо фаъолияти иттифоқҳои касаба аз капитализм халос шуданро тарғиб мекунад.

АНАТОМ *ю.* اناتم мутахассис ва олими анатомия.

АНАТОМИЯ *ю.* اناتامیه *тиб.* илми ташреҳ, илм дар бораи сохт ва инкишофи бадан: **анатомияи одам, анатомияи ҳайвонот, анатомияи растанӣ**.

АНАТОМӢ اناتامی *мансуб ба* **анатомия**.

АНАХРОНИЗМ *ю.* انخرانیزم 1. иштибоҳ дар нисбат додани воқеаҳои таърихии як давр ба даври дигар (*монанди қасам хӯрдани Искандар ба салиб, дар сурате, ки Искандар ним аср пеш аз Исо ба дунё омадааст*); дурӯғи таърихӣ. 2. урфу одатҳои замони кӯҳна, ки ба замони нав мувофиқ намеоянд.

АНБА *а.* عنبه *бот.* як навъ дарахти мевадори минтақаи ҳорра, мева.

АНБАР//АМБАР *а.* عنبر//عمبر моддаи муммонанди хокистарранг, ки аз меъдаи моҳии анбар (кашалот) гирифта мешавад ва хеле хушбӯй буда, дар саноати атриёт истифода мешавад.

АНБАРАФШОН عنبرافشان муаттар, хушбӯй.

АНБАРБЕЗ عنبربیز *ниг.* **анбарафшон: гесӯи анбарбез**.

АНБАРБОР عنبربار *ниг.* **анбарафшон**.

АНБАРБОРИС عنبرباریس як навъ меваи буттаи кӯҳӣ, зирк.

АНБАРБӮ(Й) عنبربو(ی) *ниг.* **анбарафшон**.

АНБАРГА عنبرگه *ниг.* **анбарина**.

АНБАРЗО(Й) عنبرزا(ی) гови анбарзой, гови баҳрие, ки анбар аз он тавлид меёбад.

АНБАРИН عنبرین анбарбӯ, мисли анбар хушбӯй; **насими анбарин**.

АНБАРИНА عنبرینه 1. хушбӯие, ки аз мушку уду анбар месозанд. 2. асбоби зинати занон, ки онро аз анбар пур карда ба гардан меовезанд, анбарга.

АНБАРИНГЕСӮ(Й) عنبرین‌گیسو(ی) анбармӯ, анбарзулф, муаттаргесӯ.

АНБАРИНДОР عنبرین‌دار дорандаи анбарин, шахсе, ки анбарин дорад.

АНБАРИНМӮ(Й) عنبرین‌مو(ی) 1. муаттармӯй. 2. *киноя аз* маҳбуба.

АНБАРӢ عنبری *ниг.* **анбарин**.

АНБАРМОҲӢ عنبرماهی моҳии анбар (кашалот), моҳие, ки аз меъдаи он моддаи муаттари тираранг гирифта мешавад ва он дар саноати атриёт мавриди истифода қарор мегирад.

АНБАРМӮЙ عنبرموی *ниг.* **анбаринмӯ(й)**.

АНБАРНИСОР عنبرنثار анбарбор, атрпош.

АНБАРОГИН عنبرآگین 1. пур аз анбар. 2. *маҷ.* бағоят хушбӯй.

АНБАРОИН عنبرآئین *кит.* анбармонанд, сиёҳ ва хушбӯй.

АНБАРОЛУД عنبرآلود *ниг.* **анбаромез**.

АНБАРОМЕЗ عنبرآمیز омехта ба анбар, хушбӯ, атрнок, муаттар.

АНБАРОСО عنبرآسا 1. монанди анбар, анбарсон. 2. *маҷ.* хушбӯй.

АНБАРПОШ عنبرپاش пошандаи хушбӯӣ, анбарфишон.

АНБАРСИРИШТ عنبرسرشت 1. бо анбар сиришта. 2. *маҷ.* ниҳоят хушбӯ; **абоҳои анбарсиришт** таомҳои лазизи хуштаъм ва хушбӯй.

АНБАРСИРИШТА عنبرسرشته *ниг.* **анбарсиришт**.

АНБАРСО عنبرسا 1. сояндаи анбар, омехта бо анбар. 2. *маҷ.* муаттар, хушбӯй: **зулфи анбарсо**.

АНБАРСӮЗ عنبرسوز 1. сӯзонандаи анбар. 2. *маҷ.* муаттар ва муаттаркунанда, хушбӯ ва хушбӯкунанда.

АНБАРФИШОН عنبرفشان *ниг.* **анбарафшон**.

АНБАРФУРӮШ عنبرفروش фурӯшандаи анбар ва маводи хушбӯй, атрфурӯш.

АНБАРШИКАН عنبرشکن 1. бартар аз анбар. 2. *маҷ.* бениҳоят хушбӯй.

АНБАСТА *кит.* انبسته ғализ, сахт; ◊ **хуни анбаста** қатраҳои ғализи хунин.

АНБИЁ *а.* انبیا пайғамбарон, *ҷ.* **набӣ**.

АНБИҚ *а.* انبیق олате, ки ҷисмҳои моеъро ба қатраҳо бармегардонад.

анбоз انباز *асоси замони ҳозираи феъли* **анбоштан**.

АНБОЗ انباز 1. шарик, рафиқ, ҳамдаму ҳамроз; ҳамроҳ. 2. *маҷ.* ҳамто, монанд, назир, мисл.

АНБОЗӢ انبازی шарикӣ, ширкат; ҳамроҳӣ; ҳамдастӣ, ҳамкорӣ.

АНБОН انبان халтачаи чармини сафарӣ, саноч, кӯлвор.

АНБОНА انبانه *ниг.* **анбон**.

АНБОНЧА انبانچه анбони хурд.

АНБОР انبار ҷои анбоштан ва нигаҳдории молу ашё, ғалладона *ва г.;* **анбор-анбор** бисёр, хеле фаровон; **аз анбори холӣ сад ман шолӣ** (*зарб.*); ваъдаи бисёри хушку холӣ; **анбор кардан (намудан)** ғун кардан, ҷамъ кардан, захира намудан.

АНБОРБОН انباربان нигаҳбони анбор, анбордор.

АНБОРДОР انباردار 1. шахси масъули анбор, мудири анбор. 2. *таър.* ҳанноте, ки ғалла ва озуқаи дигарро бо нияти гарон фурӯхтан харида захира мекунад.

АНБОРДОРӢ انبارداری 1. амал ва шуғли анбордор. 2. ҳазинаҳои нигаҳдории колоҳо дар анбор, ки аз соҳиб ё харидори коло дарёфт мешавад.

АНБОРЗАДА انبارزده чизи хеле зиёд дар анбор монда (*мас., лӯбиё, гандум ва г.*).

АНБОРИДАН انباریدن *ниг.* **анбоштан**.

АНБОРӢ انباری 1. *марбут ё мансуб ба* **анбор**. 2. нигаҳдоришуда ё қобили нигаҳдорӣ дар анбор.

АНБОРКУНӢ انبارکنی *исми амал аз* **анбор кардан**; ҷамъ кардани молу ғалла дар анбор.

АНБОРХОНА انبارخانه бинои анбор, ҷое, ки ғаллаю дона ва дигар молу ашё ҷамъ оварда, нигоҳ дошта мешавад.

АНБОРЧӢ انبارچی мудири анбор, анбордор.

АНБОШТА انباشته *сифати феълии замони гузашта аз* **анбоштан; анбошта гаштан** пур гаштан.

АНБОШТАН انباشتن пур кардан; ғун кардан, ҷамъ намудан; захира кардан.

АНБУЗАН//АНБУДАН انبوذن//انبودن 1. *фалс.* моддаи аввалӣ, ки ҳама чиз аз он таркиб ёфтааст, офариниш. 2. *ниг.* **анбоштан**.

АНБУР//АНБӮР انبر//انبور 1. абзори оҳании душоха барои гирифтани оташ *ва г.* 2. олати мехкашӣ ва симпечонии дуредгарону челонгарон; **анбӯри кафшерӣ ё ҷӯшкорӣ** анбӯре, ки электроди ҷӯшкориро бо он мегиранд; **анбӯри қалоғӣ** абзори дастӣ бо ду дастаи саркаҷ ва нӯлҳои мувозӣ ва қобили танзим дар чанд ҳолат; **анбӯри қандгирӣ** анбӯр барои гирифтани қурси қанд; **анбӯри қуфлӣ** анбӯре, ки паҳнии фуки он бо печ танзим мешавад.

АНБУРАК انبرک анбури хурди кӯчак.

АНБӮҲ انبوه 1. бисёр, зиёд, пур, мамлӯ; **анбӯҳи мардум** зиёдии мардум, издиҳом. 2. зич, ҷафс: **дарахтони анбӯҳ; анбӯҳ-анбӯҳ** тӯб-тӯб; даста-даста; бисёр-бисёр.

АНБӮҲӢ انبوهی зичӣ, ғафсӣ, ғулигӣ, бисёрӣ: **анбӯҳии беша**.

АНВАР *а.* انور равшантар, нуронитар; **моҳи анвар** моҳи нурафшон, моҳи мунаввар; **субҳи анвар** субҳи пурнур, субҳи босафо.

АНВОР *а.* انوار *ҷ.* **нур; нашри анвор** нурпошӣ, нурборӣ; зиёбахшӣ.

АНВОРАФШОН انوارافشان *ниг.* **нурафшон**.

АНВОЪ *а.* انواع *ҷ.* **навъ**.

АНГ I انگ *кҳн.* қубурҳои сафолин, облӯлаҳо; гузаргоҳи зеризаминии об.

АНГ II انگ *кҳн.* нишон, тамға (*болои молҳои тиҷоратӣ*).

АНГАБИН انگبین *ниг.* **ангубин**.

АНГАК انگک *ниг.* **ангат**.

АНГАЛ انگل *зоол.* ҷондоре, ки дар сатҳи пӯст ё даруни бадани ҷонвари дигаре зиндагӣ мекунад ва аз ҳисоби он ғизо гирифта инкишоф меёбад, паразит.

АНГАЛА انگله *ниг.* **ангула**.

АНГАЛЮН *ю.* انگلیون 1. китоби Инҷил. 2. порчаи абрешимии рангоранг, дар гузашта масеҳиёни Машриқзамин Инҷилро дар лифофаи абрешимии рангоранг мепечониданд, ки аз ин рӯ маҷозан Инҷилро низ ангалгоҳ номидаанд. 3. номи китоби Монии наққош.

АНГАР *фр.* انگر ҷойгоҳи рӯйпӯшида барои ист ва таъмири ҳавопаймоҳо.

АНГАТ انگت *бот.* як навъ буттаи хорноки мевааш хурди турунҷиранг, ки бештар дар кӯҳистон мерӯяд ва шарбату равғанаш дар тиб истифода мешавад.

АНГАТЗОР انگتزار ҷои бисёр рӯидани ангат, ҷангали ангат.

АНГАФ انگف сӯрохӣ, тарқиш, ҷои кафидаи девор; раҳҳои қабатҳои хишти девор.

АНГАШБА انگشبه *кит.* деҳқони молдор, деҳқони некӯаҳвол, ки бисёр коргар дорад.

ангез انگیز 1. *асоси замони ҳозира аз* **ангехтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* бавуҷудоранда: **ҳайратангез, даҳшатангез, шӯрангез**…

АНГЕЗ انگیز қасд, оҳанг; **ангез кардан** қасд кардан; ҳамла кардан.

АНГЕЗА انگیزه сабаб, боиси коре.

АНГЕЗАНДА انگیزنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ангехтан**; таҳриккунанда, ба ҳаракат андозанда.

АНГЕЗИДАН انگیزیدن *ниг.* **ангехтан**.

АНГЕЗИШ انگیزش 1. *биол.* барангехтан, барангехта шудан. 2. ҳаракат, ҷунбиш, тохту тоз. 3. растохез, қиёмат.

АНГЕХТА انگیخته *сифати феълии замони гузашта аз* **ангехтан**; шӯрида, бархеста, барҷаста.

АНГЕЗОН انگیزان шӯълавар, ангезонида.

АНГЕЗОНИДАН انگیزانیدن *шакли бавоситаи* **ангехтан**; ба воситаи чизе ангехтан,

АНГЕХТАН انگیختن аз ҷо ҳаракат додан; ба ҳаяҷон овардан, шӯрондан, бархезондан; *муқ.* **барангехтан**.

АНГИДРИД *ю.* انگیدرد *хим.* пайвастаи ягон унсур бо оксиген.

АНГИНА *лот.* انگینه *тиб.* илтиҳоби қабати луобии ҳалқ, дарди гулӯ.

АНГИШТ انگشت нимсӯхтаи чӯб, лахчаи хомӯшкардаи сиёҳ, ки бо мақсади чун сӯзишворӣ истифода бурдан таҳия мекунанд, зуғол; ангиштсанг.

АНГИШТБАРОРӢ انگشت‌براری *ниг.* **ангишткани**.

АНГИШТВОР انگشتوار мисли ангишт, ангиштмонанд.

АНГИШТГАР انگشت‌گر он ки ҳезумро сӯзонда ангишт тайёр мекунад: **кӯраи ангиштгар**.

АНГИШТКАН انگشت‌کن он ки аз маъдан ангишт меканад, коргари кони ангишт.

АНГИШТКАНӢ انگشت‌کنی истихроҷи ангишт, ангиштбарорӣ; шуғли ангишткан.

АНГИШТОЛ انگشتال *кит.* касал, бемор, дардманд.

АНГИШТПОРА انگشت‌پاره пораи ангишт, ангиштпарча.

АНГИШТПУЛӢ انگشت‌پولی *кҳн.* маблағе, ки шогирдон барои хароҷоти сӯзишворӣ медоданд, ҳезумпулӣ.

АНГИШТСАНГ انگشت‌سنگ зуғолсанг, сӯзишвории маъданӣ, ки аз кон меканананд.

АНГИШТФУРӮШ انگشت‌فروش фурӯшандаи ангишт.

АНГИШТФУРӮШӢ انگشت‌فروشی фурӯши ангишт; шуғли фурӯшандаи ангишт.

АНГИШТХОНА انگشت‌خانه ҷой барои нигоҳ доштани ангишт; ҳезумхона.

АНГЛИСЗАБОН انگلیس‌زبان 1. он ки забони модарияш англисӣ аст. 2. он ки танҳо бо англисӣ ҳарф мезанад.

АНГЛИСИЗАБОН انگلیسی‌زبان *ниг.* **англисзабон**.

АНГЛИСӢ انگلیسی 1. *марбут ба* **Англия**; кишваре дар шимолу ғарби Аврупо. 2. *ниг.* **англисӣ; забони англисӣ** забоне аз шохаи забонҳои германӣ, аз хонаводаи забонҳои ҳиндуаврупоӣ, ки дар Инглистон, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, Канада, Австралия ва бархе аз кишварҳои дигар роиҷ аст.

АНГОЗ انگاز олат, афзор, асбоб, адот.

ангор انگار *асоси замони ҳозира аз* **ангоштан**.

АНГОР انگار майдони кишт, ки ҳосилашро ғундошта, дар он ҷо чорво мечаронанд; замини корам, киштзор.

АНГОРА انگاره 1. пиндор, фикру хаёл, тасаввур. 2. саргузашт, достон, афсона. 3. *санъ.* ҳар чизи нотамом, суратгарӣ ва сангтарошии нотамом.

АНГОРАХАР انگاره‌خر *киноя аз* толиби афсонаву қисса, моили саргузашту ҳикояҳои аҷибу ғариб.

АНГОРИДАН انگاریدن *ниг.* **ангоштан**.

АНГОШТАН انگاشتن *кит.* пиндоштан, тасаввур кардан, гумон кардан.

АНГСТРЕМ *швед.* انگستریم *физ.* воҳиди ченаки масофа, ки мусовии як ҳиссаи садмиллионии сантиметр буда, барои чен кардани дарозии мавҷи рӯшноӣ *ва г.* истифода мешавад.

АНГУБИН انگبین 1. асал, шаҳд. 2. *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маънии* шаҳду ширин: **сарангубин, газангубин**...

АНГУБИНА انگبینه 1. ҳалвое, ки бо орду асал мепазанд. 2. асал.

АНГУБИНДОР انگبیندار 1. асалдор. 2. *маҷ.* ширинидор.

АНГУБИНЛАБ انگبین‌لب *киноя аз* ширинлаб (*сифати маҳбуба*).

АНГУБИНХОНА انگبین‌خانه ҷои занбӯрҳо, хонаи занбӯр, кандуи асал.

АНГУДОН انگودان *бот.* гиёҳоне аз хонаводаи ҷаъфарӣ, ки алафӣ ва поядор буда ҳастанд ва барги онҳо буридагии зиёде дорад.

АНГУЛА انگوله *кит.* ҳалқае, ки тугмаро аз он мегузаронанд, тугмабанд.

АНГУР انگور меваи ток, ки иборат аз хӯшаҳост ва навъҳои гуногун дорад: **ангури бахтиёрӣ, ангури биҳиштӣ, ангури васарға, ангури кишмиш, ангури обакӣ, ангури соҳибӣ, ангури тагобӣ, ангури тоифӣ, ангури дороӣ, ангури соҳибӣ, ангури чиллагӣ, ангури шибирғонӣ, ангури ҳусайнӣ, ангури ҷавз; ангури фахрӣ** а) хасангур, ангури ёбоӣ; б) *бот.* як навъ буттаи ёбоӣ, ки донаҳои кулӯлаи сиёҳ дорад ва боби хӯрдан нест, сагангур; **ангури хасак** як навъ ангури ёбоӣ, ки хӯрданбоб нест; ◊ **ангур ангурро дида чашмак мезанад // ангур ангурро дида ранг мегирад** *мақ.* таъсири мусбат ва ё манфӣ гирифтани касе аз каси дигар (*дар мавриди ба коре ё чизе пайравӣ ё тақлид кардани касе гуфта мешавад*); **ангура хӯру боғаша напурс** *гуфт., мақ.* дар мавриди кунҷковии бемаврид ё пурсуҷӯи баисрори чизе мегӯянд.

АНГУРАЛО انگورالا *гуфт.* вақти нав ранг гирифтани ангур, арафаи ангурпазӣ.

АНГУРДОН انگوردان дастгоҳ ё ҷойгоҳе, ки дар он ангурро барои кашидани шароб мерезанд ва мефишоранд.

АНГУРЗОР انگورزار токзор, боғи ангур.

АНГУРӢ انگوری 1. ҳар он чӣ аз меваи ангур тайёр мешавад; **мураббои ангурӣ, шароби ангурӣ, ширинии ангурӣ** *ва г.* 2. ангурфурӯш. 3. соҳиби боғи ангур.

АНГУРПАЗ انگورپز 1. вақти пухтани ангур. 2. касе, ки аз шираи ангур ширинӣ тайёр мекунад.

АНГУРПАЗӢ انگورپزی *ниг.* **ангурпазон**.

АНГУРПАЗОН انگورپزان мавсими ангурпаз.

АНГУРПАРВАР انگورپرور шахсе ва ё хоҷагие, ки ба парвариши токзор машғул мебошад, токпарвар.

АНГУРПАРВАРӢ انگورپروری токпарварӣ.

АНГУРФУРӮШ انگورفروش фурӯшандаи ангур, савдогари ангур.

АНГУРФУРӮШӢ انگورفروشی амали ангурфурӯш.

АНГУРЧИН انگورچین шахс ё коргари токзор, ки ба ғундоштани ангур машғул аст.

АНГУРЧИНӢ انگورچینی амал ва корҳои чидани ангур.

АНГУШТ انگشت 1. қисми охирини мутаҳаррики даст ва пои одам, ки маъмулан панҷтоӣ мешаванд, чиллик, лелак. 2. воҳиди ченак, ки баробари паҳнои як ангушт аст: **чор ангушт, панҷ ангушт; ангушти беном** ангушти чорум, бинсир; **ангушти дароз // ангушти васат** ангушти сеюм, ангушти миёна; **ангушти зоид** ангушти шашум (*дар баъзе одамон*), ангушти баракат; **ангушти ишорат (ишоратӣ)** ангушти дувум баъд аз ангушти калон, ангушти саббоба; **ангушти калон** нарангушт, ангушти ибҳом; **ангушти хурд** ангушти панҷум, ангушти хинсир; **ангушти шаҳодат** *ниг.* **ангушти ишорат;** ◊ **ангушт дар даҳон** ҳайрон, дар тааҷҷуб монда; **ангушт (ба дандон) газидан // ангушти ҳайрат ба дандон газидан** ҳайрону вола шуда мондан; **ангушт бар лаб ниҳодан** барои хомӯш (ҷим) шиштан ва гап назадан ишора кардан; **ангушт бар чашм ниҳодан** итоат ва фармонбардорӣ кардан; **ба ангушт риш хилол кардан** бо панҷаҳо ришро шона задан; **бо пушти ангушт мӯйлаб молидан** изҳори кибру ғурур кардан; **панҷ ангушташ ҳунар** бисёр ҳунарманд, хеле кордон ва моҳир; **панҷ ангушт якбора ба даҳон андохта**… ҳарисона ва тамаъкорона чанд корро якбора карданӣ шуда (аммо кореро анҷом дода натавониста).

АНГУШТА انگشته панҷшохаи чӯбини хирманбодкунӣ, авшин, панҷшоха.

АНГУШТАК انگشتک 1. *шакли тасғир ва навозиши* **ангушт**. 2. як қисми хурди поршен, ки ангуштмонанд аст; ◊ **ангуштак задан** вақти рақс ё шодӣ ангуштҳо ба ҳам зада садо баровардан, шикан-шикан кардан.

АНГУШТАР انگشتر *ниг.* **ангуштарӣ**.

АНГУШТАРИН انگشترین *ниг.* **ангуштарӣ**.

АНГУШТАРӢ انگشتری ҳалқаи махсуси зинатӣ, ки ба ангушт мегузаронанд (*нигиндор ва бенигин*), ангуштарин.

АНГУШТВОНА انگشتوان *ниг.* **ангуштпона**.

АНГУШТГАЗ انگشتگز мавриди ҳайрат шудан, ҳайрати зиёд, ки сабабгори газидани ангушт мешавад.

АНГУШТГАЗОН انگشتگزان *феъли ҳол аз* **ангушт газидан,** пушаймон, бо надомат.

АНГУШТМОНАНД انگشت مانند ба шакли ангушт, ангуштшакл: **баргҳои ангуштмонанд**.

АНГУШТНАМО انگشتنما машҳур, маъруф; ягона, барҷаста; **ангуштнамои мардум шудан** дар байни мардум машҳур шудан (*ба некӣ ё ба бадӣ*).

АНГУШТНАМОӢ انگشتنمائی ангуштнамо будан, машҳурӣ.

АНГУШТОНА انگشتانه *ниг.* **ангуштпона**.

АНГУШТПЕЧ انگشتپیچ дастовез, дастак, баҳона.

АНГУШТПОНА انگشتپانه асбоби филизии хурди хол-хол, ки дӯзандагон ба сари ангушт мепӯшанд, то ки ҳангоми дӯхтан сӯзан ба ангушт нахалад.

АНГУШТХОӢ انگشتخائی афсӯс хӯрдан, таассуф доштан, мутаассиф будан.

АНГУШТШУМОР انگشتشمار 1. бо ангуштҳо шумурдан; якта-якта шумурдан. 2. кам, ба қадри шумораи ангуштон.

АНД اند адади мубҳам ва номаълум, ки аз се то нӯҳро нишон медиҳад: **ҳафтоду анд, саду анд** *ва г.*

АНДАК اندک миқдори кам, кам; *муқоб.* **зиёд, беш**; **андаке** каме, камтар; **дар андак муддат** дар муддати кӯтоҳ; **андак-андак** кам-кам, камтар-камтар.

АНДАКЁБ اندکیاب камёб, ноёб.

АНДАКМОЯ اندکمایه 1. кам, ночиз. 2. *маҷ.* дорои мол ё фаҳму дониши кам.

АНДАКМОЯГӢ اندکمایگی нодонӣ, бесаводӣ.

АНДАК-МУНДАК اندکمندک *гуфт.* 1. камтар, чандон зиёд не. 2. осон, саҳл; **кори андак-мундак набудан** кори чандон осон набудан.

АНДАКРИШ اندکریش камриш, кӯса.

АНДАКСИДАН اندکسیدن *кит.* паноҳ бурдан, паноҳгоҳ ҷустан.

АНДАКХИРАД اندکخرد камақл, камфаҳм.

АНДАКХОР اندکخوار *ниг.* **андакхӯр**.

АНДАКХӮР اندکخور он ки ғизояш кам аст, камхӯр, камхӯрок.

АНДАЛЕБ *а.* عندلیب булбул, ҳазордастон.

АНДАЛЕБОҲАНГ عندلیبآهنگ булбуловоз, хушовоз, хушнаво, хушхон.

АНДАМА اندمه *кит.* ғамҳои гузашта,

АНДАР اندر 1. *шакли дигари пешванди* **дар**. 2. *дар миёни ду калима омада, маънои* фаровонӣ *ва* бисёриро *ифода мекунад:* **ғалат андар ғалат**. 3. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб, ки ифодагари маънои хешовандӣ ва хешутаборӣ мебошад*: **падарандар, модарандар**.

АНДАРАФТОДАН اندرافتادن 1. воқеъ шудан, иттифоқ афтодан. 2. афтодан, ғалтидан. 3. ҳуҷум кардан ба касе ё чизе.

АНДАРГОҲ اندرگاه *нуҷ.* панҷ рӯзе, ки дар қадим ба солшумории эрониён дар моҳи обон илова мекарданд, хамсаи мустариқа.

АНДАРГУЗАШТАН اندرگذشتن 1. даргузарондан, убур додан. 2. *маҷ.* вафот кардан.

АНДАРЁФТ اندریافت *кит.* дарёфт, пай бурдан, сарфаҳм рафтан, дарк кардан.

АНДАРЗ اندرز панд, насиҳат.

АНДАРЗГӮ(Й) اندرزگو(ی) панддиҳанда, насиҳаткунанда, носеҳ.

АНДАРЗНОМА اندرزنامه пандномa, насиҳатнома.

АНДАРЗХОНӢ اندرزخوانی пандгӯӣ, насиҳатгӯӣ.

АНДАРКАШИДАН اندرکشیدن 1. кашидан, баровардан. 2. густариш додан, густурдан. 3. ба як бор нӯшидан, якбора дам кашидан. 4. ҳаракат додан. 5. ҳаракат кардан, рафтан. 6. сипарӣ шудан, гузаштан.

АНДАРМОН اندرمان банд, машғул, гирифтори коре; **андармон кардан (намудан)** а) машғул кардан; б) банд кардан; **андармон шудан (гардидан)** а) банд шудан, машғул шуда мондан; б) печида банд шудан, печида дармондан.

АНДАРМОНДАН اندرماندن дармондан, оҷиз шудан.

АНДАРМОНӢ اندرمانی машғулӣ, банд будан (бо коре).

АНДАРОВАРДАН اندرآوردن 1. дохил кардан, даровардан, ворид кардан. 2. шурӯъ кардан, сар кардан, оғоз кардан. 3. фуруд овардан, поин овардан.

АНДАРОВЕХТАН اندرآویختن 1. овезон шудан, муаллақ шудан. 2. овезон кардан, муаллақ кардан.

АНДАРОМАДАН اندرآمدن 1. омадан. 2. дохил шудан. 3. фуруд омадан, поин омадан, расидан. 4. ҳаракат кардан, ҷунбидан.

АНДАРРАСИДАН اندررسیدن расидан, омадан, ҳамон замон расидан.

АНДАРУН اندرون 1. дарун, мобайн, миён. 2. *маҷ.* дохил, ботин, замир.

АНДАРУНӢ اندرونی 1. дарунӣ, мобайнӣ. 2. дохилӣ, ботинӣ, қалбӣ.

АНДАРХУР اندرخور шоиста, лоиқ, сазовор, муносиб.

АНДАРХУРД اندرخورد *ниг.* **андархур**.

АНДАРХУРДАН اندرخوردن шоиста будан, муносиб будан.

АНДАРШУДАН اندرشدن дохил шудан, даромадан.

АНДАРЯК اندریک ба ҳисоби миёна; ба тарзи умумӣ.

АНДЕ اندی **:анде ки**.. а) бувад ки…, бошад ки …, б) хоса ки…, махсусан ки… в) *кит.* барои он ки, чунки, зеро ки.

андеш اندیش 1. *асоси замони ҳозира аз* **андешидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маънои* андешанда: **бадандеш, хайрандеш, дурандеш**...

АНДЕША اندیشه фикр, хаёл, тааммул; фикру хаёле, ки аз тарсу ваҳм пеш ояд; **аввал андеша в-он гаҳе гуфтор** (*зарб.*); **фикру андеша** фикру хаёл; **андеша кардан (намудан)** фикр кардан, мулоҳиза намудан; **ба андеша фурӯ рафтан** ғарқи фикру хаёл гаштан; **дар (ба) андеша афтодан** фикр карда мондан, ғарқи хаёл гаштан.

АНДЕШАВАР اندیشهور *ниг.* **андешаманд**.

АНДЕШАВАРЗ اندیشهورز *ниг.* **андешаманд**.

АНДЕШАКОР اندیشهکار дурандеш, мутафаккир, бо мулоҳиза.

АНДЕШАКОРӢ اندیشه‌کاری дурандешӣ, мутафаккир будан дар пешбинии коре, бомулоҳизагӣ.

АНДЕШАМАНД اندیشه‌مند фикркунанда; мулоҳизакор, нигарон.

АНДЕШАМАНДӢ اندیشه‌مندی мулоҳизакорӣ, бомулоҳизагӣ, нигаронӣ.

АНДЕШАМАНДОНА اندیشه‌مندانه хаёломезона; мутафаккирона.

АНДЕШАНОК اندیشه‌ناک *ниг.* **андешаманд**.

АНДЕШАНОКӢ اندیشه‌ناکی *ниг.* **андешамандӣ**.

АНДЕШАРОНӢ اندیشه‌رانی фикр ба кор бурдан; фикррронӣ.

АНДЕШАСАНҶ اندیشه سنج бомулоҳиза, оқибатбин, дурандеш.

АНДЕШАСИГОЛ اندیشه‌سگال тааммулкор, некандеш.

АНДЕШАСӮЗ اندیشه‌سوز сӯзандаи фикр, аз байн барандаи фикру хаёл.

АНДЕШИДАН اندیشیدن 1. андеша кардан, тааммул намудан, фикр кардан. 2. бим доштан аз коре.

АНДО I **//АНДОЙ** اندا//اندای каҳгил молидан, андова кардан.

АНДО II اندا *кит.* ғайбат, бадгӯӣ.

АНДОВА انداوه 1. асбоби махсуси гилкорӣ, ки аз чӯб ё оҳан сохта мешавад. 2. бо каҳгил, гаҷхок ё масолеҳи бетонӣ молида ҳамвор кардани девору бом *ва г.;* **андова кардан** андовидан, лой молидан, лойпӯш кардан.

АНДОВАГАР انداوه‌گر он ки ба корҳои андова (2) машғул аст.

АНДОВАКУНӢ انداوه‌کنی *исми амал аз* **андова кардан**; каҳгилмолӣ, лоймолӣ ва ҳамвору суфтакунии дару девор.

АНДОВАЧӢ انداوه‌چی *ниг.* **андовагар**.

АНДОВАЧӮБ انداوه‌چوب чӯби андова, асбоби махсус, ки бо он андова мекунанд.

АНДОВАШУДА انداوه‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **андова шудан**; девор ё бом ва ё фарше, ки андова шудааст.

АНДОВИДАН انداویدن андова кардан, каҳгил молидан.

андоз انداز 1. *асоси замони ҳозира аз* **андохтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* иҷрокунандаи амал ё соҳиби касбу кор: **сангандоз**, **тирандоз**...

АНДОЗ انداز пул ё моле, ки давлат аз даромади одамон ва корхонаҳо ё аз замину хона, чорво, нақлиёт *ва г.* ба таври ҳатмӣ мегундорад, хироҷ; **андози молӣ** андозе, ки дар шакли чиз, мол ё чорвои зинда гирифта мешуд; **андози нақда** андози пулӣ; **андози мустақим** андози доимӣ, андози тағйирнаёбанда; **андози ноустувор** андозе, ки ҳамеша тағйир меёбад ва каму зиёд мешавад; **андоз гирифтан** андоз ҷамъ кардан, хироҷ гирифтан; **андоз додан** хироҷ додан, аз ҳисоби ҳосил ба миқдори муайян ба давлат чиз ё пул супурдан.

АНДОЗА اندازه 1. асбобест, ки дарозӣ ва паҳнии замин ва инчунин дигар чизҳои сахту моеъро чен мекунад, паймона, ченак; **андозаи дарозӣ** ченаки дарозӣ, ҷадвал; **андозаи вазн** ченаки вазн; **ба андозаи...** ба ҳадди..., ба қадри..., ба дараҷаи... 2. миқёс, миқдор, шумор; ҳудуд, ҳад, дараҷа; **аз андоза берун** аз ҳад зиёд, беҳад, бешумор; **андозаи либосдӯзӣ** тасмаи махсуси рақамкашида, ки бо он қаду бари либосро чен карда мебуранд; **як андоза** як қадар, каме, андаке; **андоза гирифтан** чен кардан, қиёс гирифтан; **андоза доштани** *чизе* ҳадду канор доштани чизе; **андоза намудан (кардан)** чен кардан; **ҳадду андоза доштани** *чизе*, ҳадду канор, ҳадду ҳисоб доштани чизе; **андоза нигаҳ дор, ки андоза накӯст** (*зарб.*).

АНДОЗАГИР اندازه‌گیر ченкунанда, масоҳатгар, ӯлчаккунанда.

АНДОЗАГИРӢ اندازه‌گیری *исми амал аз* **андоза гирифтан**; чен кардан.

АНДОЗАГУЗОРӢ اندازه‌گذاری таъйини масофа, дарозӣ, баландӣ, паҳно, жарфо бар рӯи нақша, таъйини миқёс.

АНДОЗАШИНОС اندازه‌شناس донандаи мавқеъ, мавқеъшинос, он ки ҳадду андозаи хешро мешиносад.

АНДОЗДИҲАНДА اندازدهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **андоз додан**; он ки андоз медиҳад.

АНДОЗПАРДОЗ اندازپرداز молиятдеҳ, андоз-

супоранда.

АНДОЗСУПОР اندازسپار *ниг.* **андозпардоз**.

АНДОЗЧИНӢ اندازچینی андоз ҷамъ кардан; андозгирӣ.

АНДОИДАН اندائیدن *ниг.* **андовидан**.

АНДОИШ اندایش 1. молиш. 2. гилкорӣ, каҳгилкорӣ, андова.

АНДОИШГАР اندایشگر *ниг.* **андовагар**.

АНДОМ اندام 1. бадан, тан. 2. қадду қомат; намуди зоҳирии инсон; **андоми мавзун** қомати зебо; **афту андом** афту башара, шаклу шамоил.

андохт انداخت *асоси замони гузаштаи феъл аз* **андохтан**; тирандозӣ.

АНДОХТ انداخت тадбир, андеша, тарҳ, нақша.

АНДОХТА انداخته пасмонда, партофта.

АНДОХТАН انداختن 1. партофтан, ҳаво додан, партоб кардан. 2. паҳн кардан, густурдан: **тир андохтан**, **тир парондан дастархон андохтан, ҷой андохтан**. 3. даруни чизе гузоштан, дохили чизе кардан, чизеро ба чизе рехтан *ва г.* 4. даровардан; **ба кор андохтан** ба кор даровардан. 5. сохтан, бино кардан (*хона ва иморатро*): **иморат андохтан**, **хона андохтан**. 6. *ҳамчун феъли ёридиҳанда:* **мева андохтан; гӯш андохтан** гӯш кардан, гӯш додан.

АНДОХТАНӢ انداختنی *сифати феълии замони оянда аз* **андохтан**; лоиқи дур афкандан, қобили дур кардан, партофтанӣ.

андуд اندود 1. *асоси замони гузашта аз* **андудан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* бо чизе андуда шудани рӯи чизе: **зарандуд, нуқраандуд, гиландуд**...

АНДУДАН اندودن рӯкаш кардан, чизеро ба рӯи чизе молидан (*мас., гаҷро ба девор*).

андӯз اندوز *асоси замони ҳозира аз* **андӯхтан**.

андӯхт اندوخت *асоси замони гузашта аз* **андӯхтан**.

АНДӮХТ اندوخت андӯхтан, захира кардан: **андӯхти сармоя**.

АНДӮХТА اندوخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **андӯхтан**. 2. он чи гирдоварӣ ва нигаҳдорӣ шудааст, ҷамъшуда; захирашуда, пасандоз. 3. *маҷ.* маълумот, таҷриба.

АНДӮХТАН اندوختن ҷамъ кардан, захира кардан, пасандоз намудан.

АНДӮҲ اندوه ғам, ғусса, ҳузн; *муқоб.* **шодӣ; андӯҳи рӯзгор** ғами зиндагӣ; **дар андӯҳ афтодан (мондан)** ба ғаму ғусса гирифтор шудан.

АНДӮҲАНГЕЗ اندوه‌انگیز он чи ки ғаму андӯҳ орад, ғамангез.

АНДӮҲГИН اندوه‌گین ғамгин, хафа, малул; **андӯҳгин шудан (гардидан)** ғамгин шудан.

АНДӮҲГИНӢ اندوه‌گینی ғамгинӣ, хафагӣ.

АНДӮҲГИНОНА اندوه‌گینانه ғамгинона.

АНДӮҲГУСОР اندوه‌گسار он ки барои дигаре дилсӯзӣ мекунад, ғамгусор.

АНДӮҲГУСОРӢ اندوه‌گساری ғамгусорӣ, дилсӯзӣ, меҳрубонӣ.

АНДӮҲЗАДА اندوه‌زده ғамзада, ғамгин.

АНДӮҲКАШ اندوه‌کش аз байн барандаи ғаму андӯҳ, ғамзудо.

АНДӮҲМАНД اندوه‌مند ғамгин, афсурда, нороҳат.

АНДӮҲНОК اندوه‌ناک *ниг.* **андӯҳгин**.

АНДӮҲОВАР اندوه‌آور ғаму андӯҳ оваранда.

АНДӮҲСАРОЙ اندوه‌سرای ҷои пурғам; ◊ **ин андуҳсарой** дунё.

АНДӮҲХЕЗ اندوه‌خیز барангезандаи ғаму андӯҳ, он чи ки бо худ ғаму андӯҳ меоварад.

АНДӮҲХОР اندوه‌خوار ғамхор, ғамгусор, он ки андӯҳу ғам кам мекунад.

АНЁБ *а.* انیاب *ҷ.* **ноб** (дандонҳои ашк).

АНЗОР *а.* انظار *ҷ.* **назар**.

АНЗУР انزور [*аслаш* **ансул**] *бот.* як навъ пиёзи кӯҳӣ: **пиёзи анзур**.

АНЗУРАТ انزورت 1. як навъ шилми талх, ки ба марҳамҳо ҳамроҳ мекунанд, анзарут. 2. як навъ гиёҳи шифоӣ.

АНИД *а.* عنید *кит.* саркаш, радкунанда, беитоат, худраъй, инодкор.

АНИҚ *а.* انیق 1. рост, дуруст, муайян: **далелу рақамҳои аниқ**. 2. фаҳмо, равшан: **равшан ва аниқ нишон додан; аниқ кардан (намудан)** равшан гардонидан, маълум сохтан; **аниқ**

фаҳмидан равшан тасаввур кардан.

АНИҚӢ انیقی 1. дурустӣ, муайянӣ. 2. равшанӣ, возеҳӣ.

АНИН *а.* انین *кит.* нола, зорӣ, оҳу вовайло; оҳи вазнин ва дарднок.

АНИС I *а.* انیس ёр, рафиқ, дӯст, ҳамдам, ҳамнафас, мусоҳиб; **анису мӯнис** ҳамдаму ғамхор; **анис будан** ҳамдам будан, ҳамнафас будан; **анис шудан** ҳамдам гардидан, ҳамнафас шудан.

АНИС II انیس *бот.* 1. растаниест аз оилаи соябонгулҳо, ки аз донааш равғани анис мегиранд. 2. як навъи себ: **себи анис**.

АНИФ *а.* عنیف *кит.* 1. сахт, дурушт. 2. золим, ситамгор; дилозор.

АНКАБУТ *а.* عنکبوت тортанак.

АНКЕТА *фр.* انکیته *ниг.* **пурсишнома**.

АНҚАРИБ *а.* عنقریب ба қарибӣ, ба тезӣ, дарояндаи наздик, ба ин наздикӣ.

АНҚО *а.* عنقا 1. мурғи афсонавие, ки гӯё дар паси кӯҳи Қоф зиндагӣ мекардааст, мурғи номаш машҳури худаш номавҷуд. 2. *маҷ.* чизи ноёфт; **анқо будан** ноёфт будан; ◊ **тухми анқо** чизи ноёфт.

АННОТАТСИЯ *лот.* اناتتسیه *ниг.* **фишурда**.

АНО *а.* عنا *кит.* 1. ранҷ, сахтӣ, машаққат, заҳмат: **ҷавру ано**. 2. ғам, андӯҳ.

АНОД *ю.* اناد *физ.* электроди мусбати манбаи ҷараёни барқ.

АНОДИЛ *а.* عنادل *ҷ.* **андалеб**.

АНОӢ انای *гуфт.* гӯл, сода, содалавҳ; **аноӣ не!** гӯл не!, сода не!

АНОКИБ *а.* عناکب *ҷ.* **анкабут**.

АНОМ *а.* انام *кит.* халқ, махлуқ.

АНОМАЛИЯ *ю.* انامليه аз доираи меъёри умумӣ ё қонунияти умумӣ берун баромадан; нодурустӣ.

АНОНС *фр.* انانس эълони пешакӣ (*дар бораи консерт, филм ва г.*).

АНОР انار 1. номи дарахти мевадори маълум, ки дар мамлакатҳои гарм мерӯяд. 2. меваи ин дарахт мазаи ширину турш дошта, пур аз донаҳои сурхи обдор аст; **мисли анор** ба ранги анор сурх, сурхранг; **чун анори фушурда** он ки мағзаш рафта, пӯсташ мондааст.

АНОРБУН انار بن дарахти анор.

АНОРГУЛ انارگل гули дарахти анор.

АНОРДОНА اناردانه донаи анор.

АНОРДОНАК اناردانک анордонаи хушкшуда.

АНОРЗОР انارزار ҷое, ки дарахтони анори бисёр дорад.

АНОРИСТОН انارستان *ниг.* **анорзор**.

АНОРӢ اناری 1. *мансуб ба* **анор**; аз чӯби анор тарошидашуда. 2. ба ранги донаи анор, сурх.

АНОРРАНГ انار رنگ мисли ранги анор сурх, сурхранг.

АНОСИР *а.* عناصر *ҷ.* **унсур**; **аносири арбаа** чор унсур (*об, хок, бод, оташ*).

АНОФЕЛЕС *ю.* انافیلیس *зоол.* пашшае, ки касалии табларза паҳн мекунад.

АНСАМБЛ *фр.* انسمبل 1. мувофиқат ва тартиби дурусти ҷузъҳои ягон чизи том. 2. ҳайати ҳунарпешагон (*ҳофизон, раққосон, созандагон ва г.*), ки ҳамчун як дастаи алоҳида кор мекунанд: **ансамбли ҳофизон**, **ансамбли навозандагон**, **ансамбли рақс ва тарона**.

АНСОБ انساب *ҷ.* **насаб**.

АНСОР انصار *ҷ.* **наср**.

АНСУЛ انسول *ниг.* **анзур**.

АНСУР انسور *ниг.* **анзур**.

АНТАГОНИЗМ *ю.* انتگانزم зиддияти оштинопазири гурӯҳҳо, табақаҳо, синфҳо *ва г.;* мухолифат; рақобат.

АНТЕННА *лот.* انتینه *ниг.* **мавҷгир**; сими лучи берунаи ба чизе (*мас., ба хода*) басташудаи радиоприёмник ё телевизор, ки барои қабули мавҷҳо хизмат мекунад; **антеннаи беруна** антеннае, ки берун аз хона ба чизе баста мешавад; **антеннаи хонагӣ** антеннае, ки дар дохили хона насб мешавад.

АНТИ- *ю.* انت *пешванд* зидди, муқобили: **антитезис, антифашистӣ...**

АНТИБИОТИКҲО انتبئاتکها *хим.* моддаҳои аз

баъзе микроорганизмҳо тайёркарда, ки қобилияти барҳам додани бактерияву микробҳоро доранд ва дар тиб ҳамчун дору истифода бурда мешаванд.

АНТИҚА عتیقه 1. кӯҳна, қадима; камёфт, нодир; *муқ.* **атиқа**. 2. беҳтарин, баргузида.

АНТИҚАФУРӮШ عتیقه‌فروش фурӯшандаи чизҳои нодири қадима; *муқ.* **антиқафурӯш**.

АНТИҚАФУРӮШӢ عتیقه‌فروشی 1. касбу кори антиқафурӯш. 2. ҷой ва маҳалли фурӯши ашёи бостонӣ; *муқ.* **атиқафурӯшӣ**.

АНТИҚӢ عتیقی 1. кӯҳна, қадима; бостонӣ; *муқ.* **атиқӣ**. 2. *маҷ.* зебоӣ, латофат.

АНТИСЕПТИКА *ю.* انتسپتکه *тиб.* 1. бо усулҳои химиявӣ ва биологӣ безарар гардонидани ҷароҳат ва асбобҳои муолиҷакунӣ. 2. воситаҳои (доруҳои) зидди уфунат ва пешгирии хавфи фасоди ҷароҳат.

АНТИСИКЛОН *ю.* انتسکلان *обҳш.* соҳаи фишори баланди атмосфера (ҳаво), ки дар маркази худ ҳавои паст дорад; ҳавои ором ва беабр, гарм ё хунуки доимӣ.

АНТИТЕЗИС *ю.* انتتیزس *фалс.* мулоҳизаи зидди тезис, афкори акси тезис.

АНТИФАШИСТ *ю.* انتفشست тарафдори мубориза зиддифашистӣ.

АНТОНИМ *ю.* انتانیم *ниг.* **зидмаъно**.

АНТРОПОЛОГ *ю.* انتراپالاگ мутахассис ва олими антропология.

АНТРОПОЛОГИЯ *ю.*انتراپالاگیه илмест, ки хусусиятҳои табиати биологии инсонро таҳқиқ мекунад.

АНУД انود ситезанда; инодкор; **шӯриши ануд** шӯриши ситезакорона.

АНУДОНА انودانه инодкорона, ситезакорона.

АНӮША انوشه хушҳол, шод, хурсанд, хушбахт, саодатманд.

АНФ//УНФ *а.* عنف *кит.* дуруштӣ, дағалӣ.

АНФОС انفاس *ҷ.* **нафас**.

АНФУС انفس *ҷ.* **нафс**; **анфусу офоқ** олами ботинӣ ва зоҳирӣ.

АНҲОР *а.* انهار 1. *ҷ.* **наҳр**. 2. дарё; ҷӯи калон; **анҳор-анҳор** дарё-дарё, хеле бисёр, хеле фаровон.

АНЧА انچه *гуфт.* хело, бисёр; **анча-мунча** андаке, қадре, ба андозае; **анча-мунча не!** кам не, андаке не!; ҳазл не!, шӯхӣ не!

АНЧАР انچر дарахти заҳрдори гармсер аз ҷинси тут, ки дар мамлакатҳои Осиёи Ҷанубӣ мерӯяд.

АНҶАРА انجره *бот.* гиёҳи яксола аз хонаводаи наъноъ (пудина), ки хушбӯст ва саршохаҳои он дар саноати дорусозӣ истифода мешавад.

АНҶИБАР انجبر (*муарраби* **ангибор**) *бот.* растании буттагии гармихоҳ, ки аз баргу пояи сабзи он равғани эфир мегиранд, геран: **анҷибари гулобӣ**.

АНҶИДА انجیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **анҷидан**; реза-резашуда, порапорашуда. 2. *маҷ.* захмин, маҷрӯҳ.

АНҶИДАН انجیدن реза-реза кардан, пора-пора кардан.

АНҶИР انجیر 1. дарахти мевадори маъруф, ки дар мамлакатҳои гарм мерӯяд. 2. меваи ин дарахт, ки кулӯла ё кулчамонанди доначадор ва ширин буда, ранги зард ва сиёҳи сурхчатоб дорад; **анҷири хокӣ** анҷири дар охири тирамоҳ зери хок кардашуда, ки ғӯра баста, пас аз кушодан ба тезӣ мепазад (*навъи анҷири тезпазак*).

АНҶИРБУН انجیربن дарахти анҷир.

АНҶИРЗОР انجیرزار ҷое, ки дарахтҳои зиёди анҷир дорад, боғи анҷир.

АНҶИРПАЗОН انجیرپزان *маҷ.* замони гармои шадид, ки анҷир мерасад.

АНҶИРХОР انجیرخوار *ниг.* **заргулдор**.

АНҶИРХӮР انجیرخور *ниг.* **анҷирхор**.

АНҶОМ I انجام 1. охир, интиҳо, поён; *муқоб.* **оғоз**; охири ҳар кор; оқибат. 2. иҷро, адо; **анҷом додан** а) итмом кардан, ба охир расонидан, хотима додан; б) иҷро кардан; **анҷом ёфтан (анҷом пазируфтан, ба анҷом расидан)** а) хотима ёфтан, ба охир расидан; тамом шудан; б) иҷро шудан.

АНҶОМ II انجام асбоб, ашё, чизу ҷора; **асбобу анҷом // анҷому ашё** асбобу ускуна, чизу ҷора, асбобу олат.

АНҶОМА انجامه 1. он чи дар поёни китоб навишта мешавад, *мас.*, ҳангоми нусха кардани китоб аз рӯи кадом нусха ва ба хати кадом касе навишта шудааст, нишон дода мешавад. 2. *грам.* бандак.

АНҶОМБАХШ انجام‌بخش *ниг.* **анҷомпазир**.

АНҶОМДИҲАНДА انجام‌دهنده ба охир расонанда; иҷрокунанда.

АНҶОМИДАН انجامیدن 1. ба охир расидан, хотима ёфтан, тамом шудан. 2. иҷро шудан; **кор ба ҷое анҷомид** кор ба ҷое расид, кор ба дараҷае расид; **ба дер анҷомидан** дур кашидан, тӯл кашидан.

АНҶОМНОПАЗИР انجام‌ناپزیر нашуданӣ, ғайри амалӣ: **кори анҷомнопазир**.

АНҶОМПАЗИР انجام‌پزیر амалӣ, иҷрошаванда.

АНҶОМХОНА انجام خانه ҷой ва макони нигаҳдории захира ва ашёи лозимии эҳтиётӣ *ва г.*

АНҶОМШУДАНӢ انجام شدنی қобили иҷро, иҷропазир.

АНҶУДОН انجدان [*муарраби* **ангудон**] *ниг.* **ангудон**.

АНҶУМ *а.* انجم *ҷ.* **наҷм** (ситораҳо); **хайли (хели) анҷум** гурӯҳи ситораҳо; **Ҳафт Анҷум** Ҳафтдодарон.

АНҶУМАН انجمن 1. ҷои ҷамъомади мардум ё як гурӯҳи муайян. 2. маҷлис, машварат. 3. ҷамъомади мардуми бисёр барои машварате, конгресс; форум. 4. созмон ё гурӯҳе, ки бо ҳамфикрӣ ва машварат барои расидан ба ҳадаф ё мақсадҳои муайян ташкил ёфтааст: **анҷумани хайрия**.

АНҶУМАНАФРӮЗ انجمن‌افروز афрӯзандаи анҷуман, ба анҷуман нурбахшанда, зеби ҷамъомад.

АНҶУМАНГОҲ انجمنگاه маҳалли анҷуман, ҷамъомадгоҳ, маҷлисгоҳ.

АНҶУМАНОРО انجمن‌آرا ородиҳандаи анҷуман, гармкунандаи маҷлис, равнақу ривоҷбахшандаи ҷамъомад, маҷлисоро.

АНҶУМАНПИРО انجمن‌پیرا *ниг.* **анҷуманоро**.

АНҶУМАНСОЗ انجمن‌ساز *киноя аз* хирадманд, донишманд.

АНҶУМСИПОҲ انجم‌سپاه он ки лашкари бисёр дорад.

АНҶУМШИНОС انجم‌شناس ситорашинос, мунаҷҷим.

АНҶУРА انجوره *ниг.* **газна**.

АНҶУХ انجوخ *кит.* чини пӯсти чеҳраву бадан.

АНҶУХИДАН انجوخیدن *кӯҳ.* чини оҷанг пайдо кардани пӯсти рӯй ё тани одам.

АНЪАНА *а.* عنعنه 1. расму қоида, урфу одатҳое, ки аз як насл ба насли дигар мегузарад ё аз наслҳои гузашта мерос мондааст. 2. расму одат ва тартибу қоидаҳои мустаҳкамшуда дар тарзи зиндагӣ, афкор ва ғоя, суннат; **анъанаҳои динӣ** расму одатҳои мазҳабӣ ва динӣ; **анъанаҳои миллӣ** расму қоидаҳои хоси як миллат; **ба ҳукми анъана даромадан** анъанавӣ шудан, расм шудан.

АНЪАНАВӢ عنعنوی *мансуб ба* **анъана**, суннатӣ, урфӣ: **меъмории анъанавӣ**.

АНЪАНАПАРАСТ عنعنه‌پرست пайрави анъана, риоякунандаи анъана.

АНЪАНАПАРАСТӢ عنعنه‌پرستی пайравӣ кардан ба анъанот.

АПА اپه *гуфт.* 1. хоҳари калонӣ, ҳамшираи калонӣ. 2. *муроҷиати эҳтиромона нисбат ба зани бегона.*

АПАТИТ *ю.* اپتیت *маъд.* ҷинсе (минерале), ки аз он нуриҳои фосфатӣ тайёр мекунанд ё барои тайёр кардани суперфосфат ба кор меравад.

АПРЕЛ اپریل моҳи чоруми солшумории мелодӣ.

АПРЕЛӢ اپریلی *мансуб ба* **апрел**.

АР ار *кит., шакли кӯтоҳшудаи* **агар**.

АРАБ *а.* عرب 1. номи халқе, ки сокини якчанд мамлакати Шарқи Наздик ва Африкаи Шимолист, забонаш ба гурӯҳи забонҳои сомӣ (семитӣ) тааллуқ дорад; **алифбои араб** хати арабӣ. 2. сокини мамолики араб.

АРАБЗАБОН عرب‌زبان он ки забони модариаш арабист.

АРАБЗОДА عرب‌زاده зодаи араб, аз насли араб.

АРАБИЗМ عربیزم унсурҳои мансуб ба забони

арабӣ, ки ба забони дигар дохил шудааст; кор фармудани калима ва ибораҳои арабӣ.

АРАБӢ عربی 1. *мансуб ба* **араб**. 2. забони халқи араб, забони тозӣ: **ҳуруфоти арабӣ**. 3. маъмул дар байни араб. 4. сохташуда ё баамаломада дар байни арабҳо.

АРАБПАРВАРД عربپرورد он ки дар байни қабоили араб тарбия ёфтааст, парвардаи араб.

АРАБШИНОС عربشناس мутахассиси илми арабшиносӣ.

АРАБШИНОСӢ عربشناسی маҷмӯи илмҳое, ки забон, адабиёт ва маданияти арабҳоро меомӯзад.

АРАЗ *а.* عرض 1. *фалс.* аломати зоҳирии ашё, ки ба зоти худ қоим намебошад, *мас.*, ранг ва матоъ; *муқоб.* **гавҳар**. 2. беморие, ки дар натиҷаи бемории дигар рӯй медиҳад, беморӣ.

АРАЗӢ عرضی *мансуб ба* **араз**.

АРАҚ I *а.* عرق қатраҳои об, ки аз таъсири ҳарорат ва ҳаракати зиёд аз ғадудҳои зери пӯсти бадан метаровад; **арақ кардан** аз таъсири ҳарорату ҳаракат аз бадан таровиш кардани қатраҳои об; аз таъсири шарму хиҷолат дар обу арақ шудан; **арақ рехтан** арақ ҷорӣ шудан; **арақ пахш кардан** зери арақ мондан (аз шарм); **ба обу арақ ҷӯлидан** (ғӯтидан) арақшор шудан; **дар зери обу арақ мондан** бисёр арақ кардан (аз хиҷолат); ◊ **арақи ҷабин рехтан // арақ аз пешонӣ жола кардан** бисёр кор кардан; меҳнати ҳалол кардан; **бо арақи ҷабин ёфтан** бо меҳнати сахту ҳалол ба даст даровардани чизе.

АРАҚ II *а.* عرق 1. нӯшобаи масткунанда, ки дар натиҷаи тақтири шираи ангур ва меваҳо ҳосил мешавад, май, бода. 2. атр ва доруворие, ки дар натиҷаи тақтир ҳосил мешавад: **арақи пудина**.

АРАҚГИРӢ عرقگیری 1. пок кардани бадан аз арақ. 2. араққашӣ.

АРАҚИН عرقین арақнок, араққарда, арақолуд.

АРАҚӢ عرقی 1. *мансуб ба* **арақ** I. 2. бемории тиф.

АРАҚКАШ عرقکش 1. тайёркунандаи арақ, майкаш, бодакаш. 2. он ки арақ мерезад, майрез.

АРАҚКАШӢ عرقکشی арақтайёркунӣ, арақсозӣ.

АРАҚНОК عرقناک арақолуд, ғарқи арақ(-и бадан).

АРАҚНӮШ عرقنوش арақхӯр, майнӯш; майпараст, майхора.

АРАҚНӮШӢ عرقنوشی майнӯшӣ; майпарастӣ, бодапарастӣ.

АРАҚОБ عرقآب оби арақ, арақ.

АРАҚОВАР عرقآور он чи арақ меоварад, арақоваранда, арақбарор.

АРАҚОЛУД عرقآلود *ниг.* **арақнок**.

АРАҚРЕЗ عرقریز 1. арақрезанда, арақшор. 2. майрез, бодакаш.

АРАҚРЕЗӢ عرقریزی майрезӣ, бодакашӣ.

АРАҚРЕЗОН عرقریزان *феъли ҳол аз* **арақ рехтан**; дар ҳоли арақ рехтан бар асари кори бисёр.

АРАҚСӮЗ عرقسوز *тиб.* хусусияти хоси пӯст, ки бар асари илтиҳоби ғадудҳои зери он аз арақ сурх шуда, сӯзиш мекунад.

АРАҚСӮЗӢ عرقسوزی *кит.* ҳолати арақсӯз, арақсӯз будан.

АРАҚФУРӮШ عرقفروش фурӯшандаи арақ, майфурӯш.

АРАҚФУРӮШӢ عرقفروشی *исми амал аз* **арақ фурӯхтан**; майфурӯшӣ; ҷои майфурӯшӣ.

АРАҚХӮР عرقخور *ниг.* **арақнӯш**.

АРАҚХӮРӢ عرقخوری *ниг.* **арақнӯшӣ**.

АРАҚЧИН عرقچین 1. як навъ каллапӯше, ки аз матои тунук дӯхта мешавад ва бештар аз таги кулоҳҳои дигар мепӯшанд. 2. як навъ афзори аз матои тунук дӯхташуда, ки аз таги полони аспу хар партофта мешавад.

АРАҚҶӮШ عرقجوش тани одам, ки бар асари арақи бисёр кардан пур аз обилаҳои арақӣ шуда, сурх мешавад.

АРАҚШОР عرقشار пурарақ, арақрез, ба арақ ғӯтида, ғарқи обу арақ.

АРАЛ *т.* ارل 1. замини иҳоташуда бо об, ҷазира. 2. номи баҳре дар қитъаи Осиё (дар шимолу ғарби ҷумҳуриҳои Ӯзбекистону Қазоқистон).

АРАЛАШ *т.* ارلش *гуфт.* 1. омехта, дарҳам, дохили ҳамдигар. 2. дахл, дахолат; **аралаш шудан** дахолат кардан.

АРАНГ ارنگ **:аранг-аранг** *гуфт.* кам-кам, андак-андак, базӯр-базӯр.

АРАНГЕ ارنگی *гуфт.* каме, андаке; базӯр.

АР-АР ار ار 1. дарахте аз ҷинси сафедор; **ар-ари сафед** сафедори паҳншох, ки пушти баргаш нарми патдор аст; **ар-ари сиёҳ** сафедори ростқаде, ки пушти баргаш сабз аст. 2. *калимаи тақлиди* овози баланди хар, ҳангоси хар.

АР-АРӢ ار اری монанди дарахти ар-ар баланд.

АР-АРКУНОН ار ارکنان 1. *феъли ҳол аз* **ар-ар кардан**; дар ҳоли ар-ар кардан. 2. дар ҳоли хашму ғазаб ё нолаву зорӣ ба овози баланд чизе гуфтан.

АРАСОТ *а.* عرصات 1. *ҷ.* **арса**. 2. *д.* саҳрои қиёмат, ҷои пурсиши савобу гуноҳи одамон, ки дар вақти ба охир расидани дунё барпо мешавад; **рӯзи арасот** рӯзи қиёмат, рӯзи растохез. 3. *маҷ.* шӯру ғавғо, ғалоғула, вазъи нобасомон.

АРАФА *а.* عرفه 1. *д.* номи рӯзи нӯҳуми моҳи зулҳиҷҷа, ки ҳоҷиён он рӯзро дар кӯҳи Арафот (назди Макка) мегузаронанд. 2. рӯзи пеш аз иди Қурбон; як рӯз ё чанд рӯзи пеш аз ҳар ид ё ягон маърака: **арафаи интихобот, арафаи ҷашни истиқлол**.

АРАШ ارش *кит.* воҳиди ченаки дарозӣ, ки аз сарангушт то оринҷ аст, аршин.

АРБАДА *а.* عربده 1. доду фарёд ва ҷанҷолу харахаша ҳамроҳ бо ситезаҷӯӣ ва пархошгарӣ. 2. ҳолате, ки баъд аз шароби зиёд хӯрдан пеш меояд ва касро ба доду фарёд ва рафтори нораво вомедорад. 3. тундхӯӣ, бадхулқӣ, хархаша, ҷанҷол, ғавғо; ҷангарагӣ; **арбада кардан** ҷанҷол кардан, хархаша намудан.

АРБАДАКАШ عربده‌کش *ниг.* **арбадаҷӯ**.

АРБАДАКАШОН عربده‌کشان *феъли ҳол аз* **арбада кашидан**; дар ҳоли арбадакашӣ.

АРБАДАКОР عربده‌کار *ниг.* **арбадаҷӯ(й)**.

АРБАДАКУНОН عربده‌کنان *ниг.* **арбадакашон**.

АРБАДАҶӮ(Й) (عربده‌جو(ی ҷанҷолӣ, ҷангара, ситезаҷӯй.

АРБАДАҶӮЁНА عربده‌جویانه ҷангҷӯёна, моҷароҷӯёна, бохархаша.

АРБАДАҶӮӢ ҷангҷӯӣ, моҷароҷӯӣ, ситезаҷӯӣ.

АРБИТРАЖ *фр.* اربیتر‍ژ 1. суди ҳакамҳо. 2. *ҳуқ.* мақоме, ки баҳси молии байни ташкилоту муассисаҳоро дар миқёси байналхалқӣ ҳал менамояд; **арбитражи байналхалқӣ** суди ҳаками байналхалқӣ, ки баҳси ба ӯ вогузоршудаи байни давлатҳоро дида баромада ҳал менамояд, суди иқтисодӣ.

АРБОБ *а.* ارباب 1. *ҷ.* **рабб**. 2. ходими фаъоли ягон соҳаи маданият ё ҳукумат, корманди намоёни соҳаҳои гуногун: **арбоби адабиёт, арбоби давлат, арбоби илм**. 3. *таър.* калони деҳа ё ягон маҳаллаи шаҳру ноҳия; оқсақол; **арбоби деҳа** калони қишлоқ. 4. хӯҷаин, соҳиб, молик.

АРБОБЗОДА اربابزاده он ки фарзанд, набера ё бозмондаи заминдор, молик, корфармо ё сарватманде аст.

АРБОБӢ اربابی 1. *марбут ба* **арбоб**; мутааллиқ ба арбоб. 2. арбоб будан, замон ё давраи арбобӣ.

АРБОБОНА اربابانه 1. ба шева ва лаҳни арбоб, омирона. 2. монанди раисон ва бузургон. 3. *таър.* андози молӣ, ки арбобон гӯё ба ивази хизматашон ба фоидаи худ меситонданд.

АРВАНД اروند *кит.* 1. иқтидор, қудрат, зӯр. 2. таҷриба. 3. фиреб, ҳила, ҷоду. 4. номи дарёи Даҷла, ки онро Арвандрӯд низ меноманд.

АРВОНА اروانه 1. шутури мода. 2. *бот.* гули арвона.

АРВОҲ *а.* ارواح *ҷ.* **рӯҳ** 1. ҷонҳо, равонҳо. 2. *д.* рӯҳҳои мурдагон; **арвоҳи пир** зиёфате, ки аҳли як касб ба хотири пири он пеша, ки аз рӯи эътиқод ривоҷ ва касоди кори онон вобаста ба ризои хотири вай буд, барпо мекарданд; **арвоҳи** *касеро* **аз худ розӣ кунондан** *д.* рӯҳи каси мурдаро шод кардан (*бо хондани дуо ё бо кори нек дар ҳаққи ӯ*); **арвоҳи** *касеро* **шод кардан** касеро ёдоварӣ карда, рӯҳи ӯро аз худ розӣ кунондан; **ба арвоҳи** *касе* **(дуою) фотиҳа кардан (хондан)** а) *д.* каси мурдаро бо

дуо ёд кардан; б) *мақ.* касеро мурда пиндоштан, касеро мурда ҳисоб кардан; **барои арвоҳи падарат (гузаштагонат)** ба ҳурмати хотири мурдагонат (*дар мавриди хоҳиш гуфта мешавад*). 3. дар санъати кимиёгарӣ гӯгирд, зарних, симоб ва навшодир, ки ба ақидаи қадимиён яке аз се қисми маъданиёт (арвоҳ, аҷсод (ҷасадҳо) ва аҷҳор (сангҳо) аст ва аз он ҷиҳат онҳоро арвоҳ мегӯянд, ки чун оташ ба онҳо мерасад, мепазанд.

АРГ ارگ *ниг.* **арк**.

АРГО *фр.* ارگا *збш.* забони баъзе табақаҳои иҷтимоӣ, ки бо як қатор калимаҳову ибораҳои хоси дар байни ҳамин табақаҳо мустаъмал аз забони умумихалқӣ фарқ мекунад; *муқ.* **жаргон**.

АРГОН *ю.* ارگان *хим.* гази инертии берангу бӯй, ки дар таркиби ҳаво мавҷуд аст.

АРҒАМЧИН ارغمچین ресмони ғафс, ки бештар аз пахта, пашм, канаб тофта мешавад ва барои бастани чизҳо истифода мекунанд, расан, таноб, банд; **арғамчин кашидан** ресмонро кашида бастан; **арғамчин тоб додан** ресмон тофтан, расан тофтан; ◊ **арғамчинро дароз партофта мондан** барои иҷрои коре фурсати муносибро поидан, ҳаракату амали номақбулро ба ҳоли худ монда, барои қатъи он вақти муносибро мунтазир шудан.

АРҒАМЧИНБОФ ارغمچین‌باف он ки арғамчин мебофад.

АРҒАМЧИНБОФӢ ارغمچین‌بافی шуғл ва амали арғамчинбоф.

АРҒАМЧИНТОБӢ ارغمچین‌تابی *исми амал аз* **арғамчин тофтан**; ресмон тофта арғамчин тайёр кардан.

АРҒАМЧИНФУРӮШ ارغمچین‌فروش он ки арғамчин мефурӯшад, фурӯшандаи банди арғамчин.

АРҒАМЧИНФУРӮШӢ ارغمچین‌فروشی арғамчин фурӯхтан, ба фурӯши арғамчин машғул шудан; амали арғамчинфурӯш.

АРҒАН *ю.* ارغن *шакли кӯтоҳшудаи* **арғунун**.

АРҒАНД//АРҒАНДА ارغند//ارغنده *кит.* 1. хашмгин, ғазабнок; **шери арғанд** шери пурхашм. 2. ҳарис, чашмгурусна.

АРҒАЧ//АРҒИЧ ارغچ *бот., кҳн.* номи гиёҳе, ки ба дарахт мепечад ва онро хушк мекунад, печак.

АРҒОМ ارغام ҳақир кардан, хор кардан, ба хок андохтан.

АРҒУВОН//АРҒАВОН ارغوان 1. гули сурхранги ба соқа часпида, ки пеш аз намоён шуданаш баргҳояш намудор мешаванд. 2. дарахти ин гул, ки баланд аст ва баргҳои гирд дорад ва дар саноати доруворӣ истифода мешавад. 3. *мақ.* арғувонӣ, сурх. 4. *мақ.* чеҳраи зебо ва гулгун.

АРҒУВОНИРАНГ ارغوانی‌رنگ сурхранг.

АРҒУВОНӢ ارغوانی ба ранги арғувон, сурхи баланд, сурхи моил ба бунафш, суп-сурх; сурх; **майи арғувонӣ** шароби сурх; **(ба) ранги арғувонӣ** (ба) ранги сурх.

АРҒУМАК//АРҒУМОҚ ارغومک//ارغوماق як навъ аспи чобук ва тезрави саворӣ аз зоти аспҳои Шарқ.

АРҒУН ارغون 1. *ниг.* **арғунун**. 2. навъи аспи тундраву тезрафтор.

АРҒУНУН//АРҒАНУН *ю.* ارغنون *мус.* номи як навъ асбоби мусиқӣ, орган (*аз* arganon*-и юнонӣ*).

АРҒУНУНЗАН ارغنون‌زن *ниг.* **арғунуннавоз**.

АРҒУНУНӢ ارغنونی *марбут ба* **арғунун**; навои эҷодшуда ба василаи арғунун.

АРҒУНУННАВОЗ ارغنون‌نواز навозандаи арғунун.

АРҒУНУННАВОЗӢ ارغنون‌نوازی навохтани арғунун.

АРҒУНУНСОЗ ارغنون‌ساز созандаи арғунун, устои арғунун.

АРҒУНЧАК ارغنچک таноб ё арғамчине, ки ду сари онро ба шохи дарахт ва ё ҷое баланд баста, бачаҳо ба он савор шуда, пешу ақиб дар ҳаво ҳаракат мекунанд, алвонҷ, бодпеч, бозпеч, ҳой.

АРҒУНЧАКБОЗӢ ارغنچک‌بازی бозӣ дар арғунчак, бо арғунчак алвонҷ хӯрда бозӣ кардан.

АРҒУШТ//АРҒУШТАК ارغشت//ارغشتک рақсе, ки ба зону нишаста адо мекунанд; **арғушт**

рафтан рақс кардан, рақсидан.

АРД ارد гоҳшумории бостон, рӯзи биступанҷуми ҳар моҳи шамсӣ дар Эрони қадим, ород.

АРДАМ اردم 1. ҳар як сураи китоби Занд. 2. кори нек, ҳунари хуб.

АРДОМ اردام *лаҳҷ.* ҳабсхона.

АРДОФ ارداف вазирон ва наздикони подшоҳ, бузургони дарбор.

АРЖАН ارژن дарахти бодоми кӯҳӣ аз хонаводаи гули сурх, ки дар минтақаҳои хушки кӯҳистон мерӯяд ва меваи талху чӯби сахту рост дорад, арчан.

АРЖАНГ//АРТАНГ//АРСАНГ ارژنگ//ارتنگ//ارسنگ 1. номи китоби Монӣ, ки сурат ва нақшҳои зебо доштааст; **аржанги Монӣ**. 2. сурат, лавҳаи наққошӣ. 3. номи як паҳлавони тӯронӣ. 4. номи деве аз Мозандарон, ки бо дасти Рустам кушта шудааст.

арз ارز *асоси замони ҳозира* аз **арзидан**.

АРЗ I *а.* ارض замин, хок; **арзу само** замину осмон; **кураи арз** кураи Замин.

АРЗ II *а.* عرض 1. баён, изҳор. 2. баёни аҳвол, гузориши аҳвол. 3. хоҳиш, талаб; **арзи ҳол** изҳори аҳвол, баёни ҳол; **арзу дод** шикоят; **арз доштан** а) майли гуфтани чизеро доштан; б) талаб доштан; **арз кардан**, изҳор намудан, гуфтан; **арз шудан** изҳор гардидан; маълум карда шудан; **арзи** *касеро* **шунидан** шикояти касеро шунидан; ҳоҷату талаби касеро гӯш кардан; **арзи муддао кардан** матлаби худро баён намудан; **арзи ташаккур намудан** сипосгузорӣ кардан, ташаккур гуфтан; **арзу дод кардан** шикоят намудан; **арзу доди** *касеро* **пурсидан** талаб ва шикояти касеро гӯш кардан; **ба арзу доди** *касе* **расидан** а) шикояти касеро гӯш кардан; б) хоҳишҳои касеро ба ҷо овардан; ◊ **арзи ҳастӣ кардан** даъвои мавҷудият кардан; ба вуҷуд омадан.

АРЗ III *а.* عرض 1. паҳноӣ, бар; *муқоб.* **тӯл**; **арзу тӯл** паҳноӣ ва дарозӣ, бару қад; **дар арзи...** дар муддати... 2. фосилае, ки аз экватор ба тарафи шимол ва ҷануб дар хати меридиан ба воситаи дараҷаҳо ифода мегардад.

АРЗ IV ارز *ниг.* **асъор**.

АРЗА *а.* عرضه *ниг.* **ариза**.

АРЗАДОШТ عرضه‌داشت баёни аҳвол; шикоят аз ҳоли худ.

АРЗАН ارزن 1. навъе аз ғалладона, ки аксар ба парандагон медиҳанд ва аз орди он нон ҳам мепазанд. 2. гиёҳи арзан, ки аз хонаводаи гандумҳо мебошад, говрас; **аз гунҷишк тарсӣ, арзан накор** (*зарб.*); **арзан барин...** хеле кам...; ҳеҷ.

АРЗАНДА ارزنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **арзидан**. 2. сазовор, шоиста, лоиқ, муносиб, меарзидагӣ. 3. қиматбаҳо, арзишнок; **гавҳари арзанда** дурри қиматбаҳо.

АРЗАНДАГӢ ارزندگی сазоворӣ, шоистагӣ, лоиқӣ.

АРЗАНЗОР ارزنزار маҳалли кишти арзан, киштзори арзан.

АРЗАНӢ ارزنی *мансуб ба* **арзан**; аз арзан пухташуда; **нони арзанӣ** нони аз орди арзан пухташуда; **давои нони арзанӣ – оби ҷӯш** (*зарб.*).

АРЗАНКОРӢ ارزنکاری *исми амал аз* **арзан коридан**; кишти арзан.

АРЗАНХОРА ارزنخوار *кит., ниг.* арзанхӯр(ак).

АРЗАНХӮР(АК) ارزنخور(ک) *зоол.* як навъ парандаи хушхони даштӣ.

АРЗБАР ارضبر хусусияти барномаҳои иқтисодии ниёзманд ба арзҳои хориҷӣ дар кишварҳои камрушд ва рӯ ба тараққӣ.

АРЗБАРӢ ارضبری мизони пардохтҳои арзӣ дар тавлиди молу коло нисбат ба арзиши умумии он.

АРЗЁБ ارزیاب таъйинкунандаи арзиши чизе, баровардкунандаи қимат ва нарх.

АРЗЁБӢ ارزیابی 1. баррасии ҷанбаҳои мусбат ва манфии чизе. 2. муайян кардани арзиши чизе, баҳодиҳӣ; **арзёбӣ кардан** баҳо додан; дар бораи арзишу аҳамияти чизе изҳори ақида кардан.

АРЗИДАН ارزیدن 1. қимат доштан, арзиш доштан, баҳо доштан; **ба як пули пучак намеарзад // ба як ҷав намеарзад** ҳеҷ қимат надорад, ба арзише соҳиб нест. 2. *маҷ.* сазовор будан, шоиста ва лоиқ будан; **ба таъриф меарзидагӣ** шоистаи таъриф.

АРЗИЗ ارزیز қалъагӣ (*ба маънои* **алюминий** *ис-*

теъмол шуданаш ғалат аст).

АРЗИШ ارزش 1. қимат, баҳо, нарх; **арзиш доштан** арзидан. 2. *маҷ.* қадр, шоистагӣ, сазоворӣ. 3. *иқт.* миқдори муайяни меҳнати ҳатмии ҷамъиятӣ, ки барои истеҳсоли мол сарф шуда, дар худи ҳамин мол таҷассум ёфтааст: **арзиши аслӣ, арзиши изофа, арзиши меҳнат, арзиши мубодилавӣ**.

АРЗИШГУЗОРӢ ارزش‌گذاری арзишёбӣ, нархгузорӣ, қиматгузорӣ.

АРЗИШЁБӢ ارزش‌یابی муайян ва таъйин кардани арзиши чизе бар асоси қонунҳо ва муқаррароти хос.

АРЗИШМАНД ارزشمند 1. гаронбаҳо, пурқимат, нафис, пурарзиш. 2. арҷманд, мӯҳтарам, дорои қадру эҳтиром: **инсони арзишманд**.

АРЗИШНОК ارزشناک қиматдор, қиматнок, баҳодошта.

АРЗӢ I عرضی арздошта, аризадор.

АРЗӢ II ارضی *мансуб ба* **арз**; заминӣ, ҳудудӣ.

АРЗКУНАНДА عرض‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **арз кардан**; он ки арз мекунад, шикоятчӣ, шокӣ.

АРЗМАНД ارزمند арзишманд, дорои арзиш, боарзиш.

АРЗНОМА عرضنامه номаи арз, номае, ки дар он арзу хоҳишу баёноти касе навишта шудааст.

АРЗОҚ ارزاق *ҷ.* **ризқ** (озуқа).

АРЗОЛ *а.* ارذال *ҷ.* **разил** (нокасон).

АРЗОН ارزان 1. камбаҳо, камқимат, камарзиш, зидди гарон; **арзон кардани арзиши аслӣ** маҷмӯи қимати (арзиши) чизҳои ба тавлиди ягон мол сарфшавандаро камтар карда, он молро истеҳсол кардан. 2. аз нархи муқаррарӣ пасттар, на ба дараҷаи нархи муқаррарӣ, балки камтар аз он; **ба нархи арзон**… а) камтар аз арзиши худ, бо баҳои кам; ба нархи нозил; б) *маҷ.* ба осонӣ, бе саъю кӯшиши зиёд; **коргари арзон** коргаре, ки музди меҳнати ӯ нисбат ба музди меҳнати коргарони дигар барои корфармо камтар аст; **арзон афтидан** бо пул ё меҳнати андак ба даст даромадан, бо маблағи камтар ҳосил шудан; **арзон кардан** нархи чизеро аз пештара пасттар кардан, аз нархи муқаррарӣ пасттар кардани чизе; **арзон нарх кардан** нархи чизеро паст кардан, нархашро аз будаш кам кардан; **арзон рафтан** бо баҳои кам фурӯхта шудан; **арзон фурӯхтан** а) нисбат ба нархи муқаррарӣ камтар фурӯхтан, аз арзиши худ кам карда фурӯхтан; б) *киноя аз* зоеъ гардонидан, камқадр кардан; **ба нархи арзон рафтан** камтар аз нархи худ ба фурӯш рафтан, бо баҳои кам фурӯхта шудан; **нарх арзон шудан** паст фуромадани баҳо; аз пештара поён фуромадани баҳо, поён фуромадани нархи пештара.

АРЗОНБАҲО ارزانبها он чи баҳои арзон дорад, камбаҳо, камарзиш.

АРЗОНӢ ارزانی 1. арзон будан, камбаҳоии чизҳо, ба нархи арзон ёфт шудани ҳамаи чизҳо; *муқоб.* **қиматӣ** *ва* **геронӣ**; *маҷ.* фаровонӣ. 2. *маҷ.* муносиб, сазовор, шоиста; ◊ **арзонӣ доштан** ато кардан, бахшидан.

АРЗОНФУРӮШ ارزانفروش фурӯшандаи молу ҷинсҳо бо нархи камтар аз ҳадди маъмул.

АРЗОНФУРӮШӢ ارزانفروشی фурӯхтани молу ашё бо қимати камтар аз ҳадди маъмул.

АРИЗА *а.* عریضه 1. номаи хоҳиш ва илтимос доир ба ягон кор ё аҳволи худ, ки ба касони масъули дахлдор ё ба номи идораҳо навишта мешавад, арзи ҳол, номаи баёни ҳол. 2. арз, хоҳиш, илтимос, шикоятнома; **ариза додан** илтимоснома навишта супоридан.

АРИЗАБАР عریضه‌بر *таър.* он ки номаҳои хоҳиш, шикоят ва ғайраро ба марказ мерасонид.

АРИЗАБАРДОР عریضه بردار *таър.* шахси амалдори даргоҳи ҳокимон, ки илтимосномаҳои гуногун аз дасти ӯ мегузаштанд.

АРИЗАБАРӢ عریضه‌بری *таър.* вақти муайяни ариза қабул кардани ҳокимон аз амалдорони худ, ки дар даргоҳи онҳо барпо мегардид.

АРИЗАБОЗ عریضه‌باز он ки беҳудаю беҳуда ариза менависад, аризаи шикоятӣ навиштанро дӯст медорад.

АРИЗАБОЗӢ عریضه‌بازی беҳудаву беҳуда машғули аризанависӣ шудан.

АРИЗАДИҲАНДА عریضه دهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ариза додан**. 2. он ки

ариза медиҳад (*барои ба кор қабул шудан ё аз кор рафтан ва м. ин*).

АРИЗАНАВИС عریضه نویس он ки ариза менависад, нависандаи ариза.

АРИЗАНАВИСӢ عریضه نویسی *исми амал аз* **ариза навиштан**; бо навиштани ариза машғул шудан.

АРИЗАХОН عریضه خوان *таър.* он ки дар ҳузури подшоҳ ё ҳоким аризаҳоро мехонд.

АРИЗАЧӢ عریضچی 1. *таър.* амалдоре, ки вазифааш аз пешниҳод намудани ариза, илтимоснома, шикоятномаҳои омада ба амир ва ҳоким иборат буд. 2. *гуфт.* аризадиҳанда, шикояткунанда.

АРИЗАЧӮБ عریضه‌چوب *таър.* чӯби махсуси лӯлашакли дарунхолӣ, ки амалдорони амир дар даруни он ариза, талабнома ва илтимосномаҳояшонро андохта, ба даргоҳ мефиристонданд.

АРИКА *ю.* اریکه *кит.* тахт, тахти ороста.

АРИН *а.* عرین *кит.* беша, ҷангалзор, найзор; **шери арин** шери ҷангал.

АРИФМЕТИКА *ю.* اریفمتیکه илм дар бораи ададҳо ва амалиёти доир ба онҳо, илми ҳисоб, илми шумор.

АРИФМЕТИКӢ اریفمتیکی *мансуб ба* **арифметика**.

АРИФМОМЕТР *ю.* اریفمامتر асбоби ҳисоббарории рӯимизӣ.

АРИШ *а.* عریش 1. ду шоҳтири ароба, ки аспро ба миёни он мебанданд. 2. *кит.* коза, хайма, кулба.

АРИЯ *ит.* اریه суруде, ки дар опера як кас бо мусиқӣ мехонад.

АРЙЕРГАРД اریپرگرد *ҳ.* як қисми лашкар, ки барои муҳофизати қувваҳои асосӣ аз паси он ҳаракат мекунад, ақибдор; *муқоб.* **ҷилавдор**.

АРК ارک қалъаи амир, хон ё ҳокимнишин дар даруни ҳисори шаҳр, қалъаи хурд дар миёни қалъаи бузург.

АРКОН *а.* ارکان 1. *ҷ.* **рукн** (сутунҳо). 2. *маҷ.* узвҳои асосии бадан. 3. *маҷ.* бузургон, калонҳо, коргардонон; **аркони давлат** зимомдорони давлат, мансабдорони бузурги ҳукумат.

АРКТИКА *ю.* ارکتیکه минтақаи қутби шимолии кураи Замин.

АРКТИКӢ ارکتیکی *мансуб ба* **Арктика: экспедитсияи арктикӣ**.

АРҚАМ *а.* ارقم *кит., зоол.* мори сиёҳу сафед, мори алобуло ва чипор, мори заҳрнок.

АРҚОМ *а.* ارقام *ҷ.* **рақам**.

АРМАД *а.* ارمد 1. ранги хокистарӣ, хокистаргун, хокистарранг. 2. он ки дарду касалии чашм дорад, беморчашм.

АРМАЛ *а.* ارمل *кит.* 1. марди безан, муҷаррад. 2. *маҷ.* марди бечора, мӯҳтоҷ ва нотавон.

АРМАЛА *а.* ارمله *кит.* 1. зани бешавҳар, бевазан. 2. *маҷ.* зани бечора, мӯҳтоҷу нотавон.

АРМАНДА ارمنده *кҳн.* ором, сокит, беҳаракат.

АРМАНӢ ارمنی 1. *мансуб ба* **Арманистон; забони арманӣ** забоне аз хонаводаи забонҳои ҳиндуаврупоӣ, ки дар Арманистон, Туркия ва баъзе кишварҳои дигар ривоҷ дорад; **арманиҳо** халқи Арманистон, мардуми арман. 2. сокини Арманистон.

АРМАНИТАБОР ارمنی‌تبار арманинажод, мардуми арманиасл.

АРМАТУРА *лот.* ارمتوره 1. асбоб ва анҷомҳои ягон дастгоҳ, мошина ё таҷҳизоти барқӣ. 2. *сохт.* устухонбандии филизӣ, ки дар байни маснуоти бетонӣ мегузоранд (*барои мустаҳкам шудани он*), сихгул.

АРМАТУРБАНД ارمتوربند он ки дар сохтмон ба бастани арматураҳо машғул аст.

АРМАТУРСОЗӢ ارمتورسازی муассиса ва корхонае, ки ба истеҳсоли арматура машғул аст.

АРМАТУРЧӢ ارمتورچی он ки устухонбандиҳои филизӣ месозад, коргари арматурсоз.

АРМОН ارمان орзу, ҳасрат; **аз ҷаҳон ба армон рафтан** орзуҳо амалӣ нагардида фавтидан, ноумед аз дунё гузаштан; **ба дил армон доштан** ҳасрате доштан; **дар дил армон намондан** ҳамаи орзуҳо амалӣ гардидан.

АРМУҒОН ارمغان тӯҳфае, ки мусофир аз сафар меоварад, ҳадя, савғот, раҳовард; **армуғон**

овардан тӯҳфа овардан.

АРМУҒОНӢ ارمغانی тӯҳфашаванда, савғотӣ.

АРНАБ *а.* ارنب *кит.* харгӯш.

АРОБА ارابه воситаи нақлиёти чархдор, ки маъмулан аз чӯб сохта мешавад ва аз он барои боркашӣ ва саворӣ истифода баранд; **аробаи аспӣ** аробае, ки онро асп мекашад; **аробаи дучарха** аробае, ки ду чарх дорад; **аробаи каппадор** аробаи болопӯш; **аробаи кӯтак** аробаи худчарх; **аробаи рессордор** аробае, ки нишастгоҳи он дар рӯи рессор - пружина сохта шудааст; **аробаи чорчарха** аробае, ки чор чарх дорад; **аробаи кӯкандӣ** аробаи чархҳояш калон, ки болопӯшида ҳам мешавад; **ароба кашидан (рондан)** ба аробакашӣ машғул шудан; ◊ **аробаи хушку холиро гирифта гурехтан** моҳияти масъаларо нафаҳмида ғавғо бардоштан.

АРОБАГАРД ارابه‌گرد :**роҳи аробагард** роҳе, ки аз он ароба мегардад, роҳи барои рафтуои ароба мувофиқ.

АРОБАГУЗАР ارابه گذر ҷое, ки бо ароба гузаштан мумкин аст: **роҳи аробагузар**.

АРОБАДАРО ارابه درا ҷое ё даре, ки аз он даромада баромадани ароба мумкин аст.

АРОБАКАШ ارابکش он ки ароба меронад.

АРОБАКАШӢ ارابکشی *исми амал аз* **ароба кашидан**; шуғл ва касби аробакаш.

АРОБАРОН ارابران *ниг.* **аробакаш**.

АРОБАРОНӢ ارابرانی *ниг.* **аробакашӣ**.

АРОБАСАВОР ارابه‌سوار аробарон, савори ароба, аробанишин.

АРОБАСАВОРӢ ارابه‌سواری дар ароба савор шуда сайру гашт кардан.

АРОБАСОЗ ارابه‌ساز он ки ароба месозад, устои созандаи ароба.

АРОБАСОЗӢ ارابه سازی ароба сохтан: **устохонаи аробасозӣ**.

АРОБАХОНА ارابه خانه ҳавлӣ ё сарое, ки аробаҳо меистанд.

АРОБАЧА ارابچه аробаи хурд; **аробачаи бачагона** аробаи хурд барои савор карда гаштани бачаҳои хурдсол.

АРОЗ اراز *гуфт.* ранҷиш, ранҷидан; ранҷидан аз рӯи ноз; қаҳр кардани касе аз рӯи он, ки гӯё ба иззати нафсаш расида бошанд.

АРОЗИЛ *а.* اراذل *ҷ.* **арзал** (разилон, нокасон).

АРПАБОДИЁН اریه‌بادیان *бот.* 1. гиёҳи якдусолае, ки тухмаш зирамонанди хушбӯи равғандор аст ва дар қаннодӣ, тиб ва атриёт ба кор бурда мешавад. 2. тухми бодиён, розиёна.

АРПАХОН//АРПАҒОН اریخان//اریغان *бот.* як навъ гиёҳи қадпаст, ки дар дашту адир мерӯяд.

АРПАШОЛӢ اریه‌شالی *бот.* навъе аз шолӣ, ки хӯша ва донааш нисбатан дарозтар аст.

АРРА اره абзори оҳанини дандонадори бодаста ва камон, ки бо он чӯбу тахта ва филизот мебуранд; **арраи барқӣ** аррае, ки ба воситаи қувваи барқ ба ҳаракат дароварда мешавад; **арра кардан // арра кашидан** бо арра буридан; ◊ **арраи пушт** мӯҳраҳои пушт; **арраи умр** одами бад, ки табъи касро хира кардан мегирад; **«дандон дорад» гуфта, арраро дар хона роҳ надодан** аз бадӣ хеле эҳтиёт кардан.

АРРАВОР اره‌وار аррамонанд.

АРРАГӢ اره‌گی 1. *мансуб ба* **арра**. 2. мисли дандони арра, дандонадор.

АРРАДОС ارّه‌داس *ниг.* **бедабурак**.

АРРАЗАБОН ارّه‌زبان 1. он чи ба дандонҳои арра монанд аст. 2. *маҷ.* теззабон, забондароз, бадзабон.

АРРАКАШ ارّه‌کش он ки бо арра мебурад, арракунанда.

АРРАКАШӢ ارّه‌کشی *исми амал аз* **арра кашидан**; арра кардан, бо арра буридан; шуғли арракаш.

АРРАМАЙДА ارّه‌میده резаҳое, ки дар вақти бо арра буридани чӯбу тахта ва филизот ҳосил мешавад.

АРРАМОНАНД ارّه‌مانند мисли дандонаи арра, арравор.

АРРАМОҲӢ ارّه‌ماهی *зоол.* навъи моҳӣ бо бадани дарозрӯя, ки фуки дарози он ба арра монанд аст.

АРРАМӮЙ ارّه‌موی арра бо дандонаҳои бисёр резаи риштамонанд барои нозуку маҳин буридани чӯб ва гулбурӣ дар чӯб.

АРРАПУШТ ارّه‌پشت *ниг.* **сутунмӯхра**.

АРРАПУШТДОР ارّه‌پشت‌دار **:ҳайвоноти аррапуштдор** *зоол.* ҳайвоноте, ки аррапушт доранд; ҳайвонҳое, ки пушти баданашон мисли арра дандонашакл аст.

АРРАС//АРРОС ارّس//ارّاس 1. *ниг.* **ар-ар** 2. 2. доду фарёди баланд; наъраи гӯшхарош; **аррос задан** баланд фарёд кардан.

АРРОДА *а.* عرّاده *кҳн.* олати ҷангии қадимии манҷаниқмонанд, ки бо он ба тарафи душман санг мепартофтанд.

АРС I ارس *кҳн.* ашк, оби дида.

АРС II *а.* عرص *кит.* чобуку боғайрат будан, ҷасур будан.

АРСА *а.* عرصه 1. майдон, саҳро; **арсаи кор** майдони меҳнат ва фаъолият; **арсаи корзор, арсаи мубориза** майдони мубориза; майдони ҷангу набард; **арсаи ҳаёт** зиндагӣ. 2. *маҷ.* миқёс: **арсаи байналхалқӣ; арсаи шатранҷ** тахтаи шатранҷ.

АРСАГОҲ عرصه گاه саҳна, майдон.

АРСАЛОН *т.* ارسلان *кит.* 1. шер. 2. *маҷ.* шуҷоъ, далер.

АРСИНҲО ارسینها *хим.* гурӯҳи таркибҳои органикии маргимуш, ки заҳролудкунанда мебошанд.

АРТЕЗИАНӢ ارتیزئنی **:чоҳи артезианӣ** чоҳи чуқури пармашуда, ки обаш бо фишори худ берун мерезад.

АРТЕЛ *р.* ارتیل *таър.* 1. ширкати як гурӯҳ одамони ягон ихтисос ё касб барои кори якҷоя дар асоси меҳнат ва ҷавобгарии умумӣ. 2. *кҳн.* шакли асосии сотсиалистии иттиҳодияи истеҳсолии меҳнаткашон, ки дар даврони шӯравӣ дар заминаи умумӣ будани воситаҳои истеҳсолот хоҷагии коллективонаро ташкил карда буданд: **артели либосдӯзӣ, артели мӯзадӯзон**.

АРТЕРИОСКЛЕРОЗ *ю.* ارتیرآسکلیراز *тиб.* бемории рагҳои шараён.

АРТИКЛ *фр.* ارتیکل *збш.* ҳиссачаест, ки дар баъзе забонҳо бо исм омада, ба он маъноҳои муайянӣ ё номуайянӣ, мансубият ба ҷинс *ва г.* медиҳад.

АРТИЛЛЕРИЯ *фр.* ارتیلیریه *ҳ.* 1. маҷмӯи силоҳҳои калони оташфишони ҷангӣ (*аз қабили тӯп*). 2. навъи артиш, ки аслиҳаи асосии он тӯпҳо мебошанд.

АРТИСТ *фр.* ارتیست *таър.* он ки бо касбу кори хондани сурудҳо, навохтани оҳангҳои мусиқӣ ва иҷрои нақшҳо дар саҳна машғул аст, ҳунарпеша: **артисти халқӣ, артисти шоистаи Тоҷикистон; артисти Халқии ИҶШС** унвони фахрие буд (*дар собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ*), ки ба ҳунарпешагон барои хизматҳои шоёнашон дода мешуд.

АРТИШ ارتش қувваҳои мусаллаҳи низомии давлат, армия; лашкар, қӯшун; **артиш кашидан** *ниг.* **лашкар** (**лашкар кашидан**).

АРӮЗ *а.* عروض *адш.* 1. илми вазни шеър ва қоидаҳои он; вазни шеър. 2. охирин рукни мисраи аввали ҳар байт.

АРӮЗӢ عروضی 1. *мансуб ба* **арӯз**; *марбут ба* **арӯз**. 2. он ки аз илми арӯз огоҳ аст, олими арӯзшинос.

АРӮЗШИНОС عروض‌شناس коршиноси риштаи арӯз, вазни шеър.

АРӮС *а.* عروس 1. духтаре, ки нав шавҳар кардааст. 2. зан нисбат ба хонаводаи шавҳараш, келин; **арӯс овардан, арӯс фуровардан** хонадор кардани писар. 3. *маҷ.* ҳар чизи бисёр зебо ва марғуб; ◊ **арӯси сол** фасли баҳор; **арӯси ховар** офтоб.

АРӮСАК عروسک 1. *шакли тасғир ва навозишии* **арӯс**; арӯси хурду камсинну соли зебо. 2. лӯъбати кӯдакон (хусусан духтарчаҳо), ки ба шакли инсон сохта шудааст, лӯхтак, зоча. 3. *кҳн.* олати ҷангии қадимӣ, ки бо он ба тарафи душман санг меандохтанд, маннҷаниқи хурд.

АРӮСАКАНДОЗ عروسک‌انداز *кҳн.* он ки дар майдони ҷанг бо арӯсак (манҷаниқи хурд) ба тарафи душман сангу оташ меандохт.

АРӮСАКБОЗ عروسک‌باز кӯдакон ва махсусан духтарчаҳое, ки бо арӯсак бозӣ мекунанд, лӯхтакбоз.

АРӮСАКБОЗӢ عروسکبازی бозӣ кардан бо арӯсак, лӯхтакбозӣ.

АРӮСБАРОН عروسکبران маросими бурдани арӯс ба хонаи домод.

АРӮСБИНОН//АРӮСБИНӢ عروسبینان//عروسبینی маросими аввалин бор ба дидани арӯс омадани хешон ва наздикон пас аз тӯйи никоҳ.

АРӮСӢ عروسی 1. *мансуб ба* **арӯс**; он чи ба арӯс хос аст: **либоси арӯсӣ**, **одоби арӯсӣ**. 2. ҷашни издивоҷ, никоҳ.

АРӮСТАЛ(А)БОН عروسطلبان маросими даъвати (омадани) арӯс ба хонаи волидайн.

АРӮСШАВАНДА عروسشونده духтаре, ки барои арӯсӣ номзад шудааст, арӯси оянда.

АРФА *олм.* ارفه *мус.* як навъ асбоби мусиқии чангмонанди калон, ки бо нохун навохта мешавад; уд.

АРХАИЗМ *ю.* ارخئزم *збш.* калима ё ибораи аз истеъмол баромада, кӯҳнашуда.

АРХАР ارخر *зоол.* ҳайвони ҷуфтсум аз хонаводаи мешҳо.

АРХЕЙ *ю.* ارخیی **:эраи архей** қадимтарин давраи таърихи геологияи замин; эраи азой.

АРХЕОЛОГ *ю.* ارخیآلاگ *ниг.* **бостоншинос**.

АРХЕОЛОГИЯ *ю.* ارخیآلاگیه *ниг.* **бостоншиносӣ**.

АРХИВ *лот.* ارخیو *ниг.* **бойгонӣ**.

АРХИТЕКТОР *ю.* ارخیتیکتار *ниг.* **меъмор**.

АРХИТЕКТУРА *ю.* ارخیتیکتوره *ниг.* **меъморӣ (санъати меъморӣ)**.

АРҲАМ *а.* ارحم раҳимтар, меҳрубонтар, бахшандатар.

АРҲАМАРРОҲИМИН *а.* ارحمالراحمین *д.* раҳмдилтарини раҳмдилон, бисёр раҳмкунанда; бахшандатарини бахшандагон (*сифати Худо*).

АРҲОМ *а.* ارحام *ҷ.* **раҳим** II: **арҳоми замин** таги замин, даруни замин.

АРЧА ارچه як навъ дарахти сӯзанбарги ҳамешасабз, ки бештар дар кӯҳҳо мерӯяд; коҷ; **арчаи солинавӣ** а) дарахти арчаи барои пешвози соли нав оро додашуда; б) ҷашни шеъру рақси одатан атфол барои истиқболи соли нав дар атрофи арчаи бо бозичаҳо зинат додашуда.

АРЧАЗОР ارچهزار ҷое, ки арчаи бисёр дорад, ҷои серарча.

АРЧАНД ارچند *шакли кӯтоҳшудаи* **агарчанд**.

АРЧИ ارچه *шакли кӯтоҳшудаи* **агарчи**.

АРҶ ارج қадр, қимат, эътибор; **арҷ гузоштан** баҳои сазовор додан; иззату ҳурмат кардан.

АРҶАЛ ارجل *кит.* 1. аспе, ки дар як пояш аломати сафедӣ бошад, аспе, ки як пояш сафед бошад. 2. *маҷ.* сафед.

АРҶМАНД ارجمند 1. боқадру қимат, соҳибқадр, иззатманд, гиромӣ, азизу мӯҳтарам; **арҷманд кардан** соҳиби қадру эътибор намудан, иззатманд гардонидан; **арҷманд шудан** соҳиби мартаба гаштан, қадру қимат пайдо намудан. 2. пурқимат, гаронбаҳо.

АРҶМАНДӢ ارجمندی соҳибэҳтиромӣ, иззатмандӣ, сазоворӣ, шоистагӣ, бузургворӣ, баландмақомӣ; **арҷмандӣ ёфтан** иззату эҳтиром пайдо кардан, арҷманд шудан.

АРШ *а.* عرش 1. тахт, сарир. 2. осмон; **арши аъло** осмони баланд; **аршу фарш** осмону замин; ◊ **ба арши аъло бардоштан** бисёр таъриф кардан, бисёр бардор-бардор кардан; **нола ба арш баровардан** сахт нолидан; **худро дар арши аъло дидан** кибру ғурурро ба дараҷаи аъло расонидан, аз мартабаи худ хеле болидан.

АРША *а.* عرشه *кит.* 1. баландии саҳни киштӣ, ки аз он ҷо киштиро идора мекунанд. 2. айвон, пешайвон, шипанг.

АРШАД *а.* ارشد *кит.* калонтар, бузургтар.

АРШИЁН عرشیان *д.* *киноя аз* фариштагон.

АРШӢ عرشی *мансуб ба* **арш**.

АРШНИШИН عرشنشین *кит.* тахтнишин, подшоҳ.

АРШПАЙМО عرشپیما паймояндаи арш, аршгард, осмонгард.

АСАБ *а.* عصب пай ё торҳои борик, ки аз мағзи сар ба тамоми узвҳои бадан паҳн шудааст ва ҳиссу ҳаракат дар аъзои бадан ба он вобаста аст; **системаи асаб** тамоми торҳои асаб, ки бо

мағзи сар пайваст мебошад; ◊ **асаб вайрон гардидан (шудан)** ба ҳаяҷон омадан, оташин шудан; **асаб ором гирифтан** вазъи мӯътадил пайдо кардан, ором шудан, таскин ёфтан; **ба асаби** *касе* **расидан // ба торҳои асаби** *касе* **нохун задан** касеро асабонӣ кардан.

АСАБА *а.* عصبه *кит.* 1. *ниг.* **асаб**. 2. хешовандони мардина аз тарафи падар; фарзандони писарӣ.

АСАБДАРД عصبدرد *тиб.* бемории асабҳои канорӣ, ки бо илтиҳобу омос ва неврит меанҷомад (невралгия).

АСАБИЁНА عصبیانه дар ҳолати асабонӣ, хашмгинона, оташинона.

АСАБИМИЗОҶ عصبیمزاج он ки мизоҷи ба андак сахтии рӯзгор тобнаоваранда дорад; он ки ба ҳар чиз зуд асабонӣ мешавад, зудранҷ; тундмизоҷ.

АСАБИНАМО عصبینما монанд ба асабонӣ, асабонишуда, хашмгиншуда.

АСАБИЯТ *а.* عصبیت ҳолати асабӣ будан, хашмгинӣ; **асабият гирифтан** *ниг.* **дар асабият афтодан**; **дар асабият афтодан** асабонӣ шудан, хашмгин гардидан, дар ғазаб шудан.

АСАБӢ عصبی 1. зуд ба ҳаяҷон оянда, нооромм, рӯҳан нороҳат. 2. хашмгин, ғазабнок; **асабӣ шудан** а) ба сустии асаб гирифтор шудан, ба касалии асаб дучор шудан; б) ба хашм омадан, ғазабнок гардидан.

АСАБКАШӢ عصب‌کشی *тиб.* дар дандонпизишкӣ маҷмӯи амалиётест оид ба гирифтани торҳои асаб ва тозаву зиддиуфунӣ кардани ҷои решаи дандон ва инчунин пур кардани он.

АСАБКУШӢ عصب‌کشی *тиб.* бо истифода аз усулҳои физикӣ ва химиявӣ аз байн бурдани бофтаҳои асаб барои таскини дард.

АСАБОНИЯТ عصبانیت асабият, хашмгинӣ, ғазабнокӣ.

АСАБОНӢ عصبانی асабӣ, хашмгин, ғазабнок; **асабонӣ кардан** ба хашм овардан, ғазабнок намудан; **асабонӣ шудан (гардидан)** хашмгин шудан, ғазабнок гардидан, ҳолати таодули мизоҷи худро аз даст додан.

АСАБШИНОСӢ عصب‌شناسی *тиб.*, *биол.* гурӯҳи илмҳо дар бораи сохтор ва низоми кору табобати бемориҳои системаи асаб, неврология.

АСАВ اسو 1. як навъ касалии асп, ки аз камқувватӣ падидор мегардад. 2. аспи лоғар ва корношоям.

АСАД *а.* اسد 1. шер, шери даранда, шери беша. 2. номи моҳи панҷуми солшумории ҳиҷрии шамсӣ, ки дар форсӣ моҳи мурдод ном дорад ва он ба июл ва август рост меояд: **бурҷи Асад** *нуҷ.* номи яке аз дувоздаҳ бурҷи фалакӣ.

АСАЛ *а.* عسل моддаи шакарини ғафс, ки занбӯри асал аз шираи гулҳо ҳосил мекунад, шаҳд, ангубин; **гул хор dораду асал занбӯр** (*зарб.*); **занбӯри асал** *ниг.* **занбӯр**; ◊ **аз даҳонаш асал мечакад (мерезад)** хеле хушгуфтор аст.

АСАЛАК عسلک 1. шакарак, ки дар барги растаниҳо аз шираи онҳо пайдо мешавад. 2. *гуфт.* ширинак, меҳрубонак: **асалаки бобо**.

АСАЛИН//АСАЛӢ عسلین//عسلی 1. *мансуб ба* **асал**; **асалдор**. 2. бисёр ширин: **кулчаи асалӣ**.

АСАЛПАРВАР عسل‌پرور он ки бо парвариши занбӯри асал машғул аст.

АСАЛПАРВАРӢ عسل‌پروری парвариши занбӯри асал.

АСАЛТАЪМ عسل‌طعم дорои таъми асал; бисёр ширин, хеле ширин.

АСАМ(М) *а.* اسم *кит.* он ки гӯшаш намешунавад, кар.

АСАН(Н) *а.* اسن *кит.* калонсолтар, солхӯрдатар, мусин(н).

АСАР *а.* اثر 1. аломат, нишона; аломати боқимонда аз чизе; **асар ёфтан** *аз касе, чизе* дарак пайдо кардан, хабар ёфтан; **асари ҳаёт намондан** барҳам хӯрдани зиндагӣ; **асари ҳаёт (зиндагӣ) нишон додан** зинда будан, зинда будани худро нишон додан; **асар намондан** *аз чизе* аломате набудан, мавҷуд набудани он чиз. 2. нақш аз ҷои пой, пайи по, из. 3. таъсир; **асар гузоштан** чизе боқӣ мондан; нишон боқӣ гузоштан; **асар бахшидан** таъсир кардан; **асар дидан** таъсир ёфтан, таъсир гирифтан; нишонае дидан; **асар доштан** таъсир кардан; **асар кардан** таъсир бахшидан. 4. чи-

зи навишташуда, чизи таълифгардида, чизи эҷодкарда.

АСАРБАХШ اثربخش *ниг.* **таъсирбахш**.

АСАРБАХШӢ اثربخشی *ниг.* **таъсирбахшӣ**.

АСАРГУЗОР اثرگذار *кит.* пайгузор, асарбахш.

АСАРГУЗОРӢ اثرگذاری *кит.* асар гузоштан, таъсир, пайгузорӣ.

АСАРДУЗД اثردزد он ки таълифи шахси дигарро тамоман ё қисман дуздида, аз они худ қаламдод мекунад.

АСАРДУЗДӢ اثردوزدی навиштаҷоти шахси дигарро дуздида, аз они худ вонамудан; сирқати адабӣ.

АСАРКУНАНДА اثرکننده *сифати феълии замони гузашта аз* **асар кардан**; он чи таъсир дорад, ботаъсир, таъсирбахш.

АСАРНОК اثرناک таъсирбахш, муассир.

АСАРПАЗИР اثرپذیر таҳти таъсир қароргиранда, мутаассиршаванда.

АСАРПАЗИРӢ اثرپزیری асарпазир будан; вазъ ва ҳолати асарпазир.

АСАС *а.* عسس *таър.* сардори шабгардон, миршаб.

АСАФ *а.* اسف *кит.* ғам, андӯҳ, ҳасрат.

АСБЕСТ *ю.* اسبیست *маъд.* маъданест, ки ба оташ тоб оварда, гармиро намегузаронад ва дар техника бисёр кор фармуда мешавад, сангпахта.

АСБОБ *а.* اسباب 1. *ҷ.* **сабаб**. 2.васила, восита. 3. лавозимот, чизу чораи даркорӣ; **асбоби аёнӣ** олатҳои намоишӣ барои таълим; **асбоби деҳқонӣ** лавозимоти деҳқонӣ; **асбоби зиёфат** васоили тараб, масолеҳи меҳмондорӣ; **асбоби зироат** олати киштукор; **асбоби истироҳат** васоили дамгирӣ; **асбоби китобат // асбоби хатнависӣ** лавозимоти хатнависӣ (*қалам, дафтар ва г.*); **асбоби маишат** васоили зиндагӣ; **асбоби мусиқӣ** соз, олати мусиқӣ (*дутор, най, рубоб ва г.*); **асбоби роҳ** чизҳои даркории сафар; **асбоби рӯзгор** чизҳои лозими зиндагӣ; **асбоби такфин** чизу чора барои дафни мурда; **асбоби тараб** васоили айш, василаҳои кайфу сафо; **асбобу абзол** олату афзор; **асбобу анҷом** чизу чораи рӯзгор; **асбобу ашё // асбобу ускуна** олату афзор, чизу чора.

АСБОББАРОРӢ اسباببراری истеҳсоли воситаҳои кору зиндагӣ: **саноати асбоббарорӣ**.

АСБОБДОР اسباب‌دار соҳиби лавозимот, соҳиби олату афзор; соҳиби молу мулк, доро, бадавлат.

АСБОБСОЗ اسباب‌ساز созанда ва истеҳсолкунандаи абзору олоти рӯзгор.

АСБОБСОЗӢ اسباب‌سازی истеҳсоли асбоб: **дастгоҳи асбобсозӣ**.

АСБОБХОНА اسباب‌خانه ҷои нигаҳдории асбобу анҷоми кор.

АСБОСЕМЕНТ *ю.* اسباسمینت сементи бо асбест омехта.

АСГУДОР اسگدار *кҳн.* қосид, чопар.

АСҒАР *а.* اصغر *кит.* хурдтар, майдатар.

АСЕПТИКА *ю.* اسیپتیکه *тиб.* чорабиниҳои пешгирӣ аз фосид шудани хун дар вақти амалиёти ҷарроҳӣ ё муолиҷаи ҷароҳатҳо.

АСЕТАТ *лот.* اسیتت *хим.* намаки кислотаи сирко.

АСЕТИЛЕН *лот.* اسیتیلن гази беранги заҳрдору бадбӯи сӯхтанӣ, ки дар кафшери филизот, ҳосил намудани каучуки синтетикӣ *ва г.* истифода мешавад.

АСИДА *а.* عصیده *кҳн.*, *хӯр.* як навъ ҳалво, ҳалвои тар.

АСИДОЗ *лот.* اسیداز *биол.* беморие, ки аз бисёр шудани кислота дар хун ва дигар бофтаҳои бадан пайдо мегардад; хунукӣ гузаштан.

АСИЛ *а.* اصیل 1. покнажод, соҳибнасаб; наҷиб, дорои хислат ва хусусиятҳои хуб. 2. ҳақиқӣ, аслӣ.

АСИЛЗОДА اصیل‌زاده 1. он ки насаби олӣ дорад. 2. одами ҳақиқӣ, соҳиби хусусиятҳои хуб.

АСИЛЗОДАГӢ اصیل‌زادگی асилзода будан, бонасаб будан, покнажодӣ.

АСИ(М)МЕТРИЯ *ю.* اسیمتریه вайронии таносуб, номутаносибӣ.

АСИНХРОНӢ *ю.* اسینخرانی **:муҳаррики барқии**

асинхоронӣ муҳаррики ҷараёни тағйирёбандаи барқ.

АСИР *а.* اسیر 1. дастгиршуда дар ҷанг ё тохтутоз, бандӣ. 2. гирифтор, побанд; мутеъ. 3. *маҷ.* ошиқ, дилдода, мафтун; **асири ишқ** гирифтори ишқ, дилдода; **асири ҳарбӣ** он ки дар ҷанг ба дасти душман афтодааст, бандӣ; **асир афтодан** бандӣ шудан; **асир гирифтан** бандӣ кардан дар ҷанг; **асир кардан** а) гирифтор намудан, побанд сохтан; б) *маҷ.* мафтун сохтан; **асир шудан** гирифтор гаштан, бандӣ шудан. 4. мушкил, душвор, сахт. 5. шира, шираи ангур.

АСИРАК اسیرک 1. *шакли тасғири* **асир**. 2. пораи харбузаю тарбуз, карч.

АСИРАФТОДА اسیرافتاده *сифати феълии замони гузашта аз* **асир афтодан**; он ки ба асорат афтодааст.

АСИРВОР اسیروار мисли асир, асирмонанд.

АСИРӢ اسیری 1. асир будан, побандӣ, бандигӣ, муқайяд гаштан; **ба асирӣ гирифтан** асир кардан, муқайяд сохтан. 2. гирифторӣ, побанди чизе будан.

АСКАР *а.* عسکر 1. хизматчии қатории қувваҳои мусаллаҳи давлат, сарбоз, ҷанговар, сипоҳӣ. 2. лашкар, сипоҳ; **аскари ихтиёрӣ** касе, ки бо ихтиёри худ ба сафи қувваҳои мусаллаҳ дохил шудааст, фидоӣ; **аскари қаторӣ** хизматчии ҳарбии одӣ (бе рутба) дар қувваҳои мусаллаҳи давлат, ҷанговари одӣ; **аскари пиёда** ҷанговари қӯшунҳои пиёдагард; **аскари савора** сарбози қӯшунҳои аспсавор; **аскари сурх** *таър.* ҷанговари рутбаи хурди шӯравӣ то аввалҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ.

АСКАРБАЧА عسکربچه сарбози ҷавон, ҷанговари ҷавон.

АСКАРБОШӢ عسکرباشی *таър.* сардори лашкар, саркарда.

АСКАРГИРӢ عسکرگیری даъват ба хизмат дар қувваҳои мусаллаҳи давлат, сафарбарӣ ба аскарӣ.

АСКАРИДА *ю.* اسکریده *зоол.* кирми паразити рӯдаи ҳайвоноти ширхор ва инсон, киҷҷа.

АСКАРӢ عسکری 1. *мансуб ба* **аскар**; хизмати ҳарбӣ; чун аскар хизмат кардан: **ба хизмати аскарӣ рафтан**. 2. ҳарбӣ, низомӣ; **интизоми аскарӣ** тартиб ва низоми ҳарбӣ; **либоси аскарӣ** либоси махсуси низомӣ, ки аскарҳо мепӯшанд.

АСКАРКАШӢ عسکرکشی роҳбарӣ кардан ба лашкар, лашкаркашӣ; ҳуҷум, ҳамла бо лашкар.

АСКАРХОНА عسکرخانه *гуфт.* ҷои истиқомати аскарон, лашкаргоҳ, сарбозхона, казарма.

АСКИЯ اسکیه *т.* бо ҳазлу шӯхӣ сухан гуфтан, мутоиба; **аския гуфтан (кардан)** мутоиба кардан.

АСКИЯБОЗ اسکیه‌باز аскиягӯй, бо ҳазлу шӯхӣ сухангӯянда.

АСКИЯГӮӢ عسکیه‌گوئی *исми амал аз* **аския гуфтан**; **аскиягӯӣ кардан** бо ҳамдигар бо ҳазлу шӯхӣ сухан гуфтан, мутоиба гуфтан.

АСКИЯГӮЙ عسکیه‌گوی мутоибагӯй, хуштабъ, шӯх.

АСКИЯЧӢ عسکیچی *ниг.* **аскиягӯй**.

АСҚОЛ *а.* اثقال *ҷ.* **сиқл** (чизҳои вазнин; вазниниҳо).

АСЛ *а.* اصل 1. реша, бех; асос, моҳият; **асли масъала** моҳияти масъала. 2. ҳақиқӣ, асил. 3. зот, насл, насаб, авлод, нажод; **аслу насаб** нажод, насл, зоту зурриёт; **аз асл** *ниг.* **дар асл; ба асли**... ба худи..., ба моҳияти...; **дар асли**... дар нусхаи аслӣ..., дар матни ҳақиқии...; **дар асл** а) аслан, аз ҷиҳати баромад; б) моҳиятан; дар ҳақиқат; **мисли асли қадим** монанди пештара, пештара барин.

АСЛАМ *а.* اسلم 1. *кит.* солимтар, тандурусттар, сиҳаттар; дурусттар.

АСЛАН *а.* اصلاً 1. асосан, ҳақиқатан, дар ҳақиқат. 2. дар асл, аз ҷиҳати насаб, аз ҷиҳати баромад. 3. *ниг.* **асло**.

АСЛАЪ *а.* اصلع *кит.* марде, ки мӯйҳои пеши сараш рехта бошад, одамсар.

АСЛИҲА *а.* اسلحه *ҷ.* **силоҳ**; 1. ҳама навъи силоҳ ё яроқи ҷангӣ (*шамшеру туфангу тӯп ва ғ.*); **анҷому аслиҳа** яроқу лавозимот; **бо зӯри аслиҳа** ба воситаи яроқ. 2. *маҷ.* восита.

АСЛИҲАДОР اسلحه‌دار 1. силоҳдор, босилоҳ, бояроқ, яроқнок. 2. масъули анбори аслиҳа, посбони анбори аслиҳа.

АСЛИҲАДОРӢ اسلحه‌داری 1. силоҳ доштан, бо худ нигоҳ доштани силоҳ. 2. *ниг.* **аслиҳахона**.

АСЛИҲАНОК اسلحه‌نار яроқнок, силоҳдор; **аслиҳанок шудан** яроқдор шудан, мусаллаҳ шудан.

АСЛИҲАНОКШАВӢ اسلحه‌ناکشوی *исми амал аз* **аслиҳанок шудан**; яроқнок шудан, мусаллаҳшавӣ.

АСЛИҲАПАРТОӢ اسلحه‌پرتایی тарки аслиҳа кардан, яроқпартоӣ, халъи силоҳ.

АСЛИҲАСОЗ اسلحه ساز яроқсоз.

АСЛИҲАСОЗӢ اسلحه‌سازی аслиҳа сохтан, яроқсозӣ: **корхонаи аслиҳасозӣ**.

АСЛИҲАХОНА اسلحه‌خانه ҷои нигоҳ доштани аслиҳа, анбори яроқ, қӯрхона.

АСЛИЯТ *а.* اصلیت *кит.* асл будан, асилӣ.

АСЛӢ اصلی асосӣ; ҳақиқӣ: **мақсади аслӣ**; **нусхаи аслӣ** дастнавис ё тасвире, ки аз рӯи он чоп мекунанд ё нусхаҳои дигар мебардоранд.

АСЛО *а.* اصلا аслан, тамоман, ҳеҷ, ҳеҷ гоҳ, ҳаргиз.

АСЛОФ *а.* اسلاف *ҷ.* **салаф** (гузаштагон, пешиниён).

АСМАР *а.* اسمر *кит.* гандумгун, сабзина.

АСМО *а.* اسما *ҷ.* **исм** (номҳо).

АСНО *а.* اثنا миёна, байн; **дар аснои** дар байни..., ҳангоми..., дар вақти...; **дар ин асно** дар ин вақт, дар ин ҳангом, дар ин байн.

АСНОД *а.* اسناد *ҷ.* **санад** (ҳуҷҷатҳо); **идораи сабти аснод** идораи нотариалӣ.

АСНОМ *а.* اصنام *ҷ.* **санам**, (бутҳо).

АСНОФ *а.* اصناف *ҷ.* **синф**; **аснофи меҳнатӣ // аснофи муздур** синфҳои аҳли меҳнат.

АСО *а.* عصا 1. ҷӯбе, ки барои такя карда роҳ гаштан истифода мешавад, ҷӯбдаст, таёқ; **асои бағалӣ** *ниг.* **асобағал**; **асои Мӯсо** *д.* асои Мӯсо-пайғамбар, ки тибқи ривоятҳо ба замин мепартофт, аждаҳо мешуд**; асои пирии падарон** *киноя аз* фарзандон, ки дар пирӣ мададгори падаронанд; **асои пир ба ҷои пир** (*зарб.*) дар мавриде гуфта мешавад, ки касе ҳозир набошаду шахси дигар ӯро иваз карда тавонад; **асо мегирифтагӣ шудан** пир шудан ё бемадор гаштан. 2. *маҷ.* такягоҳ; мададгор; **асои** *касе* **будан (шудан)** мададгор ва такягоҳи касе будан (шудан); **асои дасти** *касе* **шудан (гаштан)** такягоҳу мададгори касе шудан.

АСОБАҒАЛ عصابغل асои махсусе, ки одамони ланг ё дарди по ба зери бағал гирифта такякунон мегарданд.

АСОБАДАСТ عصابدست асодор: **одами ассобадаст**.

АСОЗАНОН عصازنان *феъли ҳол аз* **асо задан**, ба асо такякунон.

АСОКАШ عصاکش он ки аз дасти одами нобино дошта роҳнамоӣ мекунад, кӯркаш.

АСОКИР *а.* عساکر *кит.* 1. *ҷ.* **аскар**. 2. лашкар, сипоҳ.

АСОЛАТ *а.* اصالت асилӣ, наҷобат, асилзодагӣ.

АСОМӢ *а.* اسامی *ҷ.* **исм** (номҳо).

АСОРАТ *а.* اسارت асирӣ, гирифторӣ, бандагӣ; **ба асорат афтидан // гирифтори асорат шудан** ба асирӣ афтидан, асир гаштан.

АСОРАТОВАР اسارت‌آور асоратоваранда, ба асорат гирифторкунанда.

АСОС *а.* اساس 1. поя, бунёд, таҳкурсӣ, замина; ниҳод, асл, бех; **ба асоси // дар асоси**... мувофиқи..., аз рӯи...; **асос гузоштан** бунёд ниҳодан, замина ҳозир кардан; **асос ёфтан** бунёд гардидан, барқарор шудан. 2. *маҷ.* қонун, қоида. 3. далел, сабаб; **асос доштан** далел доштан; **асос кардан // ба асос гирифтан** чизеро ба ҳисоб гирифтан, чизеро мадди назар доштан; ба далеле такя кардан. 4. *грам.* қисми беванди калима, реша; **асосҳои феълӣ** *грам.* қисми бебандаку махсус сохтаи феълҳо, ки аз онҳо шаклҳои замонии феълҳо сохта мешаванд: **асоси замони гузаштаи феъл, асоси замони ҳозираи феъл**.

АСОСА *а.* اثاثه *кит.* мол, ашё, матоъ; чизу чораи хона; **асосаву дабдаба** ҳашамат, шукӯҳ.

АСОСАН *а.* اساساً 1. аслан, ҳақиқатан, ба эътибори асос (асл). 2. умуман, моҳиятан. 3. бештар; аксаран.

АСОСГУЗОР اساس گذار асосгузоранда, он ки

бунёд, таҳкурсӣ мениҳад, бунёдгузор, барпокунанда.

АСОСГУЗОРАНДА اساس‌گذارنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **асос гузоштан**; *ниг.* **асосгузор**.

АСОСДОР اساس‌دار *ниг.* **асоснок**.

АСОСӢ اساسی 1. аслӣ; ҳақиқӣ; умда. 2. муҳим, аҳамиятнок: **кори асосӣ, мавзӯи асосӣ; аз ҳама асосиаш** аз ҳама муҳимаш; **роҳи (кӯчаи) асосӣ** роҳи калони серрафтуой нисбат ба дигар роҳҳо; **сохтмони асосӣ** сохтмони калон ва муҳим нисбат ба дигар сохтмонҳо. 3. доимӣ, ҳамешагӣ.

АСОСНОК اساسناک он чи ки асос дорад, далелнок; **асоснок кардан (намудан)** бо далелҳо мустаҳкам кардан, мустанад кардан.

АСОСНОКӢ اساسناکی асос доштан, далелдорӣ.

АСОСНОМА اساسنامه маҷмӯаи қоидаву қонунҳо, ки дар он сохт ва тарзи фаъолияти ягон созмон ё ҳизбе муқаррар карда шудааст, оинннома.

АСОТИН *а.* اساتین//اساطین *ҷ.* **устувона** (сутунҳо; баданаҳо); **асотини салотин** султонҳои бузург.

АСОТИР *а.* اساطیر 1. *ҷ.* **устура**. 2. *адш.* ривоят ва қиссаву афсонаҳои қадимӣ дар бораи худоҳо, қаҳрамонҳо, деву арвоҳ *ва г.*

АСОТИРӢ اساطیری *марбут ба* **асотир**.

АСОТИРШИНОС اساطیرشناس олиме, ки ба таҳқиқи пайдоиши қисмҳо ва афсонаҳои асотирӣ машғул аст, мифолог.

АСОТИРШИНОСӢ اساطیرشناسی *адш.* илме, ки пайдоиши ривояту қиссаҳо ва афсонаҳои асотирӣ ва инъикоси ҳаётро дар онҳо меомӯзад, мифология.

АСОФИЛ *а.* اسافل *ҷ.* **асфал** (поинтарҳо, пасттарҳо); **асофили бадан** андоми ниҳонӣ, шармгоҳ.

АСОЧӮБ عصاچوب асо, чӯбдаст, таёқ.

АСП اسپ 1. чорпои хонагӣ, сумдори саворӣ ва боркаш; **аспи бидав** аспи даванда; **аспи бодпой** аспи тезрав; **аспи боркаш** аспе, ки бо он бор мекашанд; **аспи бузкашӣ // аспи кӯпкоригӣ** аспи махсуси мусобиқаи бузкашӣ; **аспи даврӣ** аспе, ки дар муддати муайян савор мешаванд; **аспи етакӣ** аспе, ки аз лаҷомаш гирифта аз паси худ мебаранд; **аспи лақай** як зоти асп аст, ки дар Тоҷикистони марказӣ ва ҷанубӣ парвариш мeёбад; **аспи маст** аспи саркаш; **аспи раҳдор** аспи рафтораш мӯътадил, аспи хушрафтор; **аспи саманд** а) аспи зарданг; б) аспи даванд; **аспи сиёҳмушкин** аспи сиёҳранг; **аспи саворӣ** асп барои саворшавӣ; **аспи тозӣ** а) аспи арабизот; б) аспи тезрав; **аспи тӯруқ** аспи ҷигариранги хушсурат; **аспи харос** аспи ҷувозкашӣ; **асп давонидан** асп тохтан, асп рондан. 2. *варз.* мӯҳраи аспшакл дар бозии шоҳмот. 3. паҳлуи чуқурчаноки буҷул, ки дар буҷулбозӣ бурдро ифода мекунад; ◊ **аз асп фуроянд ҳам, аз узангу намефуроянд** мавқеи пештараашро аз даст дода бошад ҳам, калонигариро тарк карданӣ нест; **ба аспи нағз як қамчин, ба аспи бад сад қамчин** (*зарб.*) ба одами нағз як даҳан гап кофӣ бошад, ба одами бад гапи бисёр ҳам таъсир намекунад; **ба асп наъл заннанд, қурбоққа ҳам пояшро бардоштааст** (*мақ.)* дар мавриди имконияти худро ба ҳисоб нагирифта, кӯркӯрона тақлид кардан гуфта мешавад.

АСПА اسپه *гуфт.* рост истодани буҷул бо тарафи асп ба боло, ки бурдро ифода мекунад, олчӣ.

АСПАК اسپک 1. *шакли тасғири* **асп**; аспча. 2. аспи чӯбин, ки бачаҳо бозӣ мекунанд. 3. номи ҷонварест мисли мӯрча, ки дар рӯи об метозад: **аспаки обӣ**.

АСПАКБОЗӢ اسپک‌بازی 1. бо бозичаҳои аспшакл бозӣ кардани бачагон. 2. як навъ рақс, ки аспҳои сохтаи чӯбинро савор шуда иҷро менамоянд.

АСПАКӢ اسپکی аспсавор, савори асп; **аспакӣ рафтан** аспсавор рафтан.

АСПАНГЕЗ اسپانگیز *ниг.* **маҳмез**.

АСПАРҒМ//АСПАРҒАМ اسپرغم *ниг.* **испарғам**.

АСПАФКАН اسپافکن 1. он ки аспро аз пой меафтонад. 2. *маҷ.* шуҷоъ, диловар, баҳодур.

АСПБАНДӢ اسپ بندی *исми амал аз* **асп бастан**;

яккаҷилав аспро ба ҷое бастан; **яккамехҳои аспбандӣ** мехҳои калони оҳанин ё чӯбин, ки яккаҷилав аспро мебанданд.

АСПБОЗ اسپباز он ки асп пойида савор шуданро дӯст медорад, аспдӯст, ишқбози асп.

АСПБОЗӢ اسپبازی дӯстдории асп, аспдориву аспсаворӣ.

АСПБОН اسپبان нигоҳубинкунандаи асп, саис.

АСПБОНӢ اسپبانی нигоҳубини асп, саисӣ.

АСПВОР اسپوار аспмонанд, мисли асп.

АСПДАВОН اسپدوان он ки аспро метозонад, асптоз,човандоз.

АСПДАВОНӢ اسپدوانی *исми амал аз* **асп давондан**; машқ ва мусобиқаи асп тозондан.

АСПДОР اسپدار дорандаи асп, соҳиби асп; нигаҳбон ва парваришкунандаи асп.

АСПДОРӢ اسپداری нигаҳбонӣ ва парвариши асп.

АСПДУЗД اسپدزد дузди асп, он ки кору бори ӯ дуздидани асп аст.

АСПДУЗДӢ اسپدزدی дуздидани асп, машғулиятҳои аспдузд.

АСПДӮСТ اسپدوست ишқбози асп, аспбоз.

АСПИЛ اسپیل *кҳн., ниг.* **аспдузд**.

АСПИРАНТ *лот.* اسپیرنت он ки ба донистани чизе мекӯшад; касе, ки дар аспирантураи донишкадаҳои олӣ ва муассисаҳои илмии тадқиқотӣ ба фаъолияти илмӣ тайёрӣ мебинад.

АСПИРАНТӢ اسپیرنتی *мансуб ба* **аспирант**: **солҳои аспирантӣ**.

АСПИРАНТУРА *лот.* اسپیرنتوره яке аз намудҳои тайёр кардани кадрҳои омӯзгорӣ ва илмӣ барои мактабҳои олӣ ва муассисаҳои илмии тадқиқотӣ.

АСПИРИН *лот.* اسپیرین *тиб.* доруи пасткунандаи ҳарорат ва рафъи дард.

АСПИСТ اسپست *кҳн., ниг.* **юнучқа**.

АСПӢ اسپی *мансуб ба* **асп; ҷувози аспӣ** ҷувозе, ки онро асп мегардонад.

АСПНАМАД اسپ نمد *ниг.* **намадзин**.

АСПОНА اسپانه *таър.* навъе аз андоз, ки барои асп гирифта мешуд.

АСППАРВАР اسپپرور 1. парваришкунандаи асп. 2. аспдӯст, аспбоз.

АСППАРВАРӢ اسپپروری 1. асп парваридан, асп парвариш кардан; нигоҳубин кардан ба асп. 2. соҳаи чорводорӣ, ки ба парвариш ва ба вуҷуд овардани зотҳои хубу нави аспҳо машғул аст: **фермаи асппарварӣ**.

АСППОЙ اسپ پای *ниг.* **аспбон**.

АСППОЙӢ اسپ پائی *ниг.* **аспбонӣ**.

АСПРЕЗ//АСПРЕС اسپریز//اسپریس ҷои аспдавонӣ, майдони варзишии аспдавонӣ, ипподром.

АСПРОМКУНӢ اسپ رامکنی аспи ҳанӯз зиннададаро барои саворӣ тайёр кардан.

АСПСАВОР اسپسوار 1. шахси савори асп, аспакӣ, савора: **аспсавор омадан**. 2. *киноя аз* аспшинос; асппарвар.

АСПСАВОРӢ اسپسواری асп савор шудан, аспакӣ будан, савора будан, саворагӣ.

АСПТОЗ اسپ تاز аспсавори моҳир, човандоз.

АСПТОЗӢ اسپ تازی *исми амал аз* **асп тохтан**; асп давондан, аспдавонӣ.

АСПХОНА اسپخانه ҷое, ки дар он асп мебанданд ва нигоҳ медоранд, тавила, саисхона.

АСПҶАЛЛОБ اسپجلاب он ки асп харида бо нархи гарон мефурӯшад, ҷаллоби асп.

АСПҶАЛЛОБӢ اسپجلابی шуғли аспҷаллоб.

АСР I *а.* عصر 1. замоне, ки сад солро дар бар мегирад, сада, қарн. 2. замон, давр, аҳд; **асрҳои аср** якчанд аср, замонҳои дароз; **асрҳои миёна** марҳалаи таърихи олам (охири а. 5 - миёнаи а. 17), ки баъди таърихи дунёи қадим ва пеш аз таърихи дунёи нав меояд.

АСР II *а.* عصر вақти байни пешину шом, вақти фурӯравии офтоб, бегоҳ: **асру шом, намози аср**.

АСР III *а.* عصر *кит.* 1. фишурдан, фишурда шираи чизеро гирифтан. 2. *маҷ.* фишору шиканҷа.

АСР IV *а.* اسر *кит.* бандӣ кардан, асир кардан,

ба зиндон андохтан.

АСРАТ *а.* عثرة//عثرت *кит.* хато, гуноҳ.

АСРИМИЁНАГӢ عصرمیانگی *мансуб ба* **асрҳои миёна: шароити истибдоди феодалии асримиёнагӣ**.

АСРИНА عصرینه кӯҳан, қадимӣ; **орзуи асрина** орзуи дерина, орзуи қадима.

АСРӢ عصری *мансуб ба* **аср** I.

АСРОР *а.* اسرا *ҷ.* **сирр; маҳрами асрор** бохабар аз розҳои ниҳонӣ; шахси боэътимоде, ки аз розҳо хабар дорад ва ба вай асрори дил гуфтан мумкин аст; маҳрами роз; **сирру асрори пинҳонӣ** розҳои махфӣ ва пӯшида; **асрори** *касе ё чизеро* **кушодан // асрори** *касе ё чизеро* **фош кардан** сирҳои касе ё чизеро ошкор кардан; **аз асрори** *касе ё чизе* **воқиф будан** аз сирҳои касе ё чизе бохабар будан; **парда аз рӯи асрор бардоштан** сирҳоро кушодан, чизи ноаёнро ошкор намудан; ◊ **асрори ғайб** сирҳои олами берун.

АСРОРАНГЕЗ اسرارانگیز сирдор; мармуз; пурмуаммо.

АСРОРАНГЕЗОНА اسرارانگیزانه 1. номаълумона, пинҳонӣ. 2. ҳайратоварона, ба тарзи аҷоиб.

АСРОРНОК اسرارناک асроромез; пурмуаммо.

АСРОРОМЕЗ اسرارآمیز омехта бо розҳо, пӯшида; пурмуаммо.

АСРОРОМЕЗОНА اسرارآمیزانه асрорнок; рамзнок.

АССАЛО *а.* الصلا *нидо барои даъват* марҳамат!, марҳамат кунед!; **ассало задан** даъват кардан.

АССАЛОМ *а.* السلام салом, дуруд (ба шумо); **ассалому алайкум** салом ба шумо; осоиш мехоҳам ба шумо.

АССАМБЛЕЯ *фр.* اسمبلیه *ниг.* **маҷмаъ**.

АССИМИЛЯТСИЯ *лот.* اسیمیلیتسیه 1. мувофиқ шудан, айният пайдо кардан ба чизе; дар натиҷаи аз худ намудани забон, урфу одат ва ғайраи як халқ ба он ҳамроҳ шуда рафтани халқи дигар. 2. *збш.* монандшавӣ, яъне ҳамгун шудани як овоз ба овози дигар дар вақти талаффуз (мисли **бадтар – баттар, шанбе – шамбе**), идғом.

АССИСТЕНТ *лот.* اسیستنت 1. ёридиҳанда, ёвар, ёрирасони мутахассис (*мас., ёвари профессор, ҷарроҳ ё имтиҳонгиранда*). 2. вазифаи аввалине, ки ба муаллимони мактабҳои олӣ дода мешавад ва соҳиби ҳамин вазифа.

АССОР *а.* عصار *кит.* равғанкаш, ҷувозкаш.

АССОТСИАТСИЯ *лот.* اساتسئتسیه *кҳн.* иттиҳодияи одамон ё муассисаҳои гуногун барои расидан ба ягон мақсади умумӣ дар соҳаҳои иқтисодӣ, сиёсӣ, илмӣ, маданӣ *ва г.*; иттиҳодия, иттифоқ, анҷуман.

АСТ است *грам.* бандаки хабарӣ (*шахси сеюми шумораи танҳо*), ки ҳиссае аз хабари ҷумла буда, барои бо хабар алоқаманд кардани мубтадо истеъмол мешавад.

АСТА I استه *кҳн.* донаи мева (*хурмо, шафтолу, зардолу ва г.*).

АСТА II استه *шакли гуфтугӯии* **оҳиста; аста-аста** оҳиста-оҳиста.

АСТАҒФИРУЛЛОҲ استغفرالله *д.* аз Худо омурзиш мехоҳам, бахшоиш металабам; тавба кардам.

АСТАР I استر *ниг.* **остар**; *муқоб.* **абра; ҷомаи абра-астар** ҷомае, ки фақат абраву астар дорад, ҷомаи бепахта; ◊ **астару абраи** *чизе* (*касе*)**-ро кушода партофтан** тамоман фош кардан, пурра ошкор намудани айби касе чизе.

АСТАР II استر *кит., ниг.* **хачир**.

АСТАРБОР استربار *гуфт., ниг.* **астарвор**.

АСТАРБОРӢ استرباری *гуфт., ниг.* **остарворӣ**; лоиқи остар.

АСТАРВАН استرون *кит.* зани нозой, зани безурёт, ақим.

АСТАРВОР استروار матоъ барои астар.

АСТАРВОРӢ استرواری *ниг.* **остарворӣ**.

АСТАРДОР استردار *ниг.* **остардор**.

АСТАРШОҲӢ استرشاهی *ниг.* **остарӣ**.

АСТЕРОИДҲО استرائدها 1. *нуҷ.* сайёраҳои хурде, ки гирди Офтоб мегарданд. 2. *зоол.* ситораҳои баҳрӣ.

АСТРОЛОГИЯ *ю.* استرالاگیه таълимоти мавҳум,

ки тақдиру пешомад ва воқеаи ояндаро аз рӯи мавқеи ситораҳо ва дигар ҷирмҳои осмонӣ пешгӯӣ мекунад, илми нуҷум, ситорашиносӣ.

АСТРОНАВТ *ю.* استرانوت *ниг.* **кайҳоннавард**.

АСТРОНАВТИКА *ю.* استرانوتیکه *ниг.* **кайҳоннавардӣ**.

АСТРОНОМИЯ *ю.* استرانامیه илм дар бораи сохт ва инкишофи ҷисмҳои осмонӣ, ситорашиносӣ, илми нуҷум.

АСТРОФИЗИКА *ю.* استرافزیکه як соҳаи астрономия, ки сохти ҷирмҳои осмонӣ ва хусусиятҳои физикии онҳоро меомӯзад.

АСФАЛАССОФИЛИН *а.* اسفل‌السافلین 1. *кит.* дараҷаи пасттарин. 2. *д.* табақаи пасттарин ва чуқуртарини (ҳафтумини) дӯзах; ◊ **ба асфалассофилин фиристодан** куштан, нобуд кардан.

АСФАЛТ *ю.* اسفلت омехтаи мум бо сангрезаҳо, ки барои фарши роҳ истифода мешавад.

АСФАЛТПӮШ اسفلت‌پوش бо асфалт пӯшидашуда, асфалтфарш, мумфарш: **роҳи асфалтпӯш, асфалтпӯш кардан**.

АСФАЛУССОФИЛИН *а.* اسفل‌السافلین *ниг.* **асфалассофилин**.

АСФАР *а.* اصفر *кит.* зард, зардранг.

АСФО *а.* اصفی *кит.* баргузидатар; холистар, софтар.

АСҲАЛ *а.* اسهل *кит.* осонтар, сабуктар, саҳлтар.

АСҲОБ *а.* اصحاب *ҷ.* **соҳиб**; **асҳоби дониш** аҳли дониш, донишмандон; **асҳоби завқ** соҳибони истеъдоди адабӣ, наққошӣ, мусиқӣ *ва ғ.*; **асҳоби зулм** золимон, зулмкунандагон; **асҳоби каҳф** *асот.* ҳафт нафаре, ки аз тарси Дақёнус ном подшоҳи золим ба ғоре паноҳ бурда, дар он ҷо солҳои зиёде хобидаанд; **асҳоби қисас** ровиён, ривояткунандагон; қиссагӯйҳо; **асҳоби фил** пайравони Абраҳа ном подшоҳи Ҳабашистон, ки пеш аз ислом бо филҳои ҷангӣ барои хароб кардани хонаи Каъба ба шаҳри Макка ҳуҷум оварда буданд ва онҳоро қавми фил ҳам меноманд; **асҳоби ҳавоиҷ** ҳоҷатмандон, соҳибони ҳоҷат.

АСЪАБ *а.* اصعب *кит.* мушкилтар, душвортар, сахттар, саъбтар.

АСЪАД *а.* اسعد *кит.* некбахттар, босаодаттар; **ахтари асъад** ситораи бахт.

АСЪОР *а.* اسعار 1. воҳиди пул, ки асоси сохтори пулии мамлакатеро ташкил медиҳад (*мас., сомонӣ дар Тоҷикистон*): **асъори миллӣ**. 2. пулҳои хориҷӣ, ки дар ҳисобу китоби байни давлатҳо ба кор меравад (*мас., доллари америкоӣ*), арз.

АТАВИЗМ *лот.* اتویزم дар аъзои бадан зоҳир шудани хусусият ва аломатҳои гузаштагони қадимтари онҳо.

АТБОЪ *а.* اتباع *кит. ҷ.* **тобеъ**.

АТВОР *а.* اطوار 1. *ҷ.* **тавр**. 2. роҳу равиш; ҳаракат, рафтор; **атвору кирдор** роҳу равиш; **феълу атвор** кору кирдор, амалу рафтор; **хулқу атвор** табъу рафтор, майлу ҳаракат.

АТИББО *а.* اطبا *кит., ҷ.* **табиб**.

АТИҚ *а.* عتیق 1. кӯҳна, қадима, кӯҳан; **аҳди атиқ** даври қадим. 2. баргузида, камёб.

АТИҚА *а.* عتیقه *муаннаси* **атиқ; осори атиқа** ёдгориҳои қадима.

АТИҚАФУРӮШ عتیقه‌فروش фурӯшандаи ашёи нодири қадима.

АТИҚАФУРӮШӢ عتیقه‌فروشی 1. касбу шуғли атиқафурӯш. 2. ҷое ё мағозае, ки ашёи нодири қадима мефурӯшанд.

АТИҚАШИНОС عتیقه شناس он ки ашёи қадимиро ташхис медиҳад.

АТИҚӢ عتیقی кӯҳна, қадима; бостонӣ.

АТИЯ//АТИЯТ *а.* عطیه//عطیت *кит.* бахшиш, тӯҳфа, ато, ҳадя.

АТЛАНТ *ю.* اتلنت *асот.* дар асотири Юнони Қадим баҳодури қавиҳайкал, ки дар сар гунбади осмонро нигоҳ медоштааст.

АТЛАС I اطلس як навъ матои абрешимӣ, ки як рӯи он барроқ аст, дебо: **куртаи атлас, либоси атлас; атласи мулъам** атласи мумтоз ва олисифат, атласи баргузида; **атласи румӣ** матои абрешимии нафис, ки махсуси Рум будааст. 2. навъи матои сунъӣ, ки ба матои абрешимӣ монанд аст; ◊ **(ин) атласи лоҷвард** осмони кабуд; **атласи сабз, атласи фирӯза** осмон.

АТЛАС II *ю.* اطلس 1. маҷмӯи харитаҳои ҷуғрофӣ, таърихӣ дар шакли албом ё китоб. 2. маҷмӯи сурат, ё ҷадвалҳо, ки ба шакли асбобҳои аёнӣ дар корҳои илмию омӯзгорӣ истифода мешавад. 3. *ниг.* **фалак(-и нӯҳум**, ки ба номи Гунбади Атлас маъруф аст).

АТЛАСБОФ اطلس‌باف он ки касбаш бофтани атлас аст.

АТЛАСБОФӢ اطلس‌بافی бофтани матои атлас, атлас бофтан.

АТЛАСӢ اطلسی *мансуб ба* **атлас**; аз атлас дӯхташуда.

АТЛАСКУРТА اطلس‌کرته куртаи атлас, пироҳани аз матои атлас дӯхташуда.

АТЛАСПӮШ اطلس‌پوش он ки дар бар куртаи атлас дорад.

АТМОСФЕРА *ю.* اتماسفیره 1. ҳаво – қабати газмонанде, ки атрофи Замин ва баъзе сайёраи дигарро иҳота кардааст. 2. *тех.* воҳиди қиёсии фишори газҳо.

АТМОСФЕРӢ اتماسفیری *мансуб ба* **атмосфера: боришҳои атмосферӣ, фишори атмосферӣ**.

АТО *а.* عطا бахшиш, инъом; **аз хурдон хато, аз бузургон ато** (*зарб.*); **меҳмон атои худо, аспаш балои худо** (*зарб.*); **ато кардан** бахшидан; **атои ӯро ба лиқои ӯ бахшидам** дар мавриди гузаштан ҳам аз баҳри фоидаву ҳам аз дидори одами бад гуфта мешавад.

АТОБАК *т.* اتابک *кит.* 1. падари бузургвор; мураббӣ; тарбиятгари шоҳзодагон. 2. подшоҳе аз сулолаи Атобакон, ки дар асрҳои XII-XIII дар Эрон ҳукумат доштанд.

АТОБАКОН اتابکان *таър.* сулолаи шоҳони Атобак, ки дар асрҳои XII-XIII дар Эрони ҷануби ғарбӣ ҳукмронӣ мекарданд.

АТОБАХШ عطابخش сахӣ, кушодадаст, фароxдаст.

АТОЛА اتاله таоми сабуке, ки бо роҳи ҷӯшонидани орди бирён дар об тайёр мекунанд, ҳарира: **атола пухтан**; **атолаи явғон** атолаи бе равған пухташуда; ◊ **атола кардани** *чизе (коре)* ба ҳам омехта вайрон кардани чизе ё коре.

АТОЛАПАЗӢ اتاله‌پزی *исми амал аз* **атола пухтан**.

АТОЛАПО اتاله‌پا *гуфт.* оҷиз дар роҳ рафтан, каси аз роҳравӣ тез мондашаванда.

АТОЛАХӮР اتاله‌خور атолахӯранда; ◊ **ошхӯр ошаша меxӯраду атолахӯр атолаша** *гуфт.* ҳар кас ба қадри тавони худ амал мекунад.

АТОЛИҚ *т.* اتالیق *таър.* понздаҳумин дараҷаи мансаб дар хонигарии Бухоро, ки аз ҳама баланд ҳисоб мешуд.

АТОМ *ю.* اتام [*маънои ибтидоияш тақсимнашаванда*] хурдтарин зарра-ҳиссачаи унсури химиявӣ, ки аз ҳастаи атомӣ ва электронҳо иборат аст; **таҷзияи атом** тақсимшавии атом.

АТОМИЗМ//АТОМИСТИКА *ю.* اتامیزم//اتامستیکه *фалс.* таълимоти фалсафии маънидоди табиат (*табиатро аз материя ва материяро аз хурдтарин зарраҳои тақсимнашаванда иборат донистан*), ки аввал аз тарафи файласуфони Ҳинди Қадим ва баъд Юнони Қадим инкишоф дода шуда, минбаъд бо бозёфтҳои илм ва дар заминаи илмӣ тараққӣ кардааст.

АТОМӢ اتامی *мансуб ба* **атом**; ҳастаӣ; **бомбаи атомӣ** бомбае, ки таркиши он ба ҳаракати зарядҳои атом вобаста аст; **вазни атомӣ** вазни нисбии атоми ягон унсури химиявӣ, ки дар натиҷаи ҳамчун воҳид қабул шудани 1/16 ҳиссаи вазни атоми оксиген муқаррар шудааст; **қувваи атомӣ** қувваи ҳаракати мутақобилаи ҳиссаҳои ядрои атом.

АТОПЕША عطاپیشه он ки ато карданро дӯст медорад, сахипеша.

АТОРУД *а.* عطارد [*аслаш* **Уторид**] сайёраи ба Офтоб наздиктарин, Тир.

АТР *а.* عطر 1. хушбӯие, ки аз гулҳо ё чизҳои дигар ҳосил мекунанд ва бештар дар шишаҳо нигоҳ медоранд; **атри яхак** хушбӯии хушконидашуда, ки ба пахта молида ё ба чизе баста бо худ медоштанд; **атр задан** атр пошидан. 2. бӯи хуш, роиҳаи хуш.

АТРАФЗО عطرافزا афзояндаи хушбӯӣ, афзункунандаи атр.

АТРАФШОН عطرافشان атрпош, хушбӯйкунанда.

АТРАФШОНӢ عطرافشانی атрпошӣ, паҳн кардани бӯйҳои хуш.

АТРБОР عطربار атрафшон, атрогин, атромез.

АТРБӮ عطربو хушбӯ, муаттар, атрафшон, атромез.

АТРГАРДОН عطرگردان *кит.* пароканандаи атриёту хушбӯӣ, паҳнкунандаи хушбӯӣ.

АТРГИРӢ عطرگیری амали таҳияи атр (*хусусан аз гиёҳҳо*).

АТРГУЛ عطرگل гуле, ки бӯи атр дорад, садбарг.

АТРДОН عطردان зарфе, ки дар он атр мегиранд.

АТРИЁТ عطریات чизҳои хушбӯй; атрҳо.

АТРӢ عطری муаттар, хушбӯ; **шамъдони атрӣ** анҷибари хушбӯ.

АТРМОЯ عطرمایه моддае, ки таркиби асосии атриёт ва маводи хушбӯйкунандаро ташкил медиҳад, ҷавҳари атрҳо.

АТРОГИН عطرآگین муаттар, хушбӯй.

АТРОК *а.* اتراک *кит.*, *ҷ.* **турк** (туркҳо, туркон).

АТРОМЕЗ عطرآمیز омехта ба атр, атрнок, муаттар: **боди атромез, насими атромез**.

АТРОФ *а.* اطراف 1. *ҷ.* **тараф**. 2. гирд, гирдогирд, давр, пиромун. 3. гирду пеш; гӯшаву канор; **аз атроф** аз гирду пеш, аз гӯшаву канор; **ба атроф** ба гирду пеш, ба ҳар тараф; **ба атрофи**.. а) гирди..., даври...; б) ба гирду пеши...; **гирду атроф** атрофу ҷониб, гирду пеш; **давру атроф** гирду атроф, гирду пеш; **дар атрофи**... а) дар гирди..., гирдогирди...; б) дар хусуси…, дар бораи…

АТРОФИЁН اطرافیان дар атроф будагон; наздикон, шиносон.

АТРПОШАК عطرپاشک асбоби махсус, ки бо он ба сару рӯ атр мепошанд.

АТРСО(Й) عطرسا паҳнкунандаи бӯи атр, атрафшон; хушбӯидиҳанда, муаттар.

АТРСОЗ عطرساز он ки атриёт месозад, созанда ва таҳиякунандаи атриёт.

АТРСОЗӢ عطرسازی амали сохтани атрҳо: **коргоҳи атрсозӣ**.

АТРСӮЗ عطرسوز шамъ ё қандиле, ки дар он барои сӯзондан атрро ба кор мебаранд.

АТРФАЗО عطرفزا *ниг.* **атрафзо**.

АТРФУРӮШ عطرفروش он ки атр мефурӯшад, аттор.

АТРФУРӮШӢ عطرفروشی 1. касб ва шуғли атрфурӯш. 2. ҷое, ки дар он атриёт мефурӯшанд.

АТСА *а.* عطسه беихтиёр бо шиддат ва бо садо аз даҳон ва бинӣ баромадани ҳаво: **атса задан**.

АТСАОВАР عطسه‌آور чизе ё доруе, ки боиси атса мешавад.

АТТАШЕ *фр.* اتشی рутбаи дипломатӣ ва вазифаи штатӣ дар сафоратхонаҳо оид ба корҳои ҳарбӣ, савдо, матбуот *ва г.:* **атташеи ҳарбӣ, атташеи савдо**.

АТТЕСТАТ *лот.* اتیستت *кҳн.* гувоҳиномаи таҳсил, ки ба хатмкардаи мактаби ҳамагонӣ медиҳанд, номаи камол.

АТТЕСТАТДИҲӢ اتیستت‌دهی муайян намудани хусусияти кор ва савияи ихтисоси корманди идорае аз тарафи комиссияи махсус.

АТТЕСТАТСИОНӢ اتیستتسیانی *мансуб ба* **аттестатсия**; оид ба аттестатсия; **комиссияи аттестатсионӣ** ҳайати махсус, ки барои гузаронидани аттестатсия ташкил дода шудааст.

АТТЕСТАТСИЯ *лот.* اتیستتسیه аз тарафи комиссияи махсус тарзи кор ва савияи кормандони идораеро аз назар гузаронида ба он баҳо додан.

АТТОР *а.* عطار атрфурӯш; доруфурӯш; **мушк он аст, ки худ бибӯяд, на он ки аттор бигӯяд**. (*мақ.*); ◊ **аз (дар) қуттии аттор ҳам ёфт намешавад** тамоман ноёб аст, ҳеҷ пайдо нест.

АТТОРӢ عطاری касби аттор; атрфурӯшӣ; доруворфурӯшӣ; **растаи атторӣ** растае, ки дӯконҳои атторон ҷо гирифтааст.

АТТРАКСИОН *фр.* اترکسیان барномаи навбатии намоиши сирк ё бозиҳо.

АТФ *а.* عطف *кит.* 1. бозгашт; **атф кардан** бозгаштан; **атфи инон кардан** сари аспро баргардонидан; ба тарафи дигар баргаштан. 2. майлу таваҷҷӯҳ; шафқат; меҳрубонӣ. 3. порчае, ки дар ҳошияи либос дӯхта шудааст, зеҳ, шероза; **атфи доман** шероза ва зеҳи доман.

АТФОЛ *а.* اطفال *ҷ.* **тифл**; **зану атфол** зану бача, бачаву кача.

АТЪИМА اطعمه *ҷ.* **таом**.

АУДИТ *лот.* ائودت *нав.* экспертизаи мустақили фаъолияти молиявии муассисаҳо аз тарафи аудиторҳо – коршиносони баландихтисос.

АУДИТОР *лот.* ائودتار *нав.* муфаттиши махсус, ки фаъолияти молиявии муассисаҳову ширкатҳоро тафтиш мекунад, бозраси молия.

АУДИТОРӢ ائودتاری *нав. мансуб ба* **аудитор: тафтишоти аудиторӣ, хизмати аудиторӣ**.

АУЗУБИЛЛОҲ *а.* اعوذ بالله *д.* паноҳ бар Худо! Худо нигоҳ дорад! (*иборае, ки дар мавриди канораҷӯӣ кардан аз бадие, зиштие, тӯҳмате ва г. гуфта мешавад*).

АУКСИОН *лот.* ائوکسیان *ниг.* **музояда**.

АФАНДИГӢ افندگی содагӣ, содалавҳӣ, гӯлӣ.

АФАНДӢ افندی 1. *кҳн.* калимаи эҳтиромиест дар туркии усмонӣ, ки вақти муроҷиат ба бузургон истеъмол мешавад ва гоҳо ба охири номҳо илова мегардад; оғо, ҷаноб. 2. қаҳрамони латифаҳои халқӣ, ки ҳамчун шахси ҳозирҷавоб, шӯх, ҳазлгӯй ва баъзан содалавҳу гӯл тасвир меёбад.

АФ-АФ اف اف *ниг.* **ав-ав**.

АФВ *а.* عفو бахшидан, гузаштан аз гуноҳ; **афви умумӣ** сабук кардани ҷазо ё озод намудани гунаҳкорони маҳкумшуда ё зери тафтишотбуда бо қарори ҳукумат; **афв кардан** бахшидан, аз гуноҳи касе гузаштан.

АФВНОПАЗИР عفوناپزیر бахшиданошуданӣ, бахшиданашаванда.

АФВОТ *а.* افوات 1. *ҷ.* **фавт**. 2. мурдагон.

АФВОҲ *а.* افواه *ҷ.* **фӯҳ** 1. даҳанҳо. 2. овозаҳои даҳонакӣ); ◊ **шӯҳраи афвоҳ шудан** вирди забон гаштан; машҳур гардидан.

АФВОҶ *а.* افواج *ҷ.* **фавҷ** (гурӯҳҳо, тӯдаҳо).

АФВПАЗИРӢ عفوپزیری афвпазир будан, бахшоянда будан.

АФВТАЛАБОНА عفوطلبانه бо афвталабӣ; узрхоҳона: **афвталабона сухан гуфтан**.

АФГАНДАН افگندن *ниг.* **афкандан**.

АФГОНА افگانه бачаи норасида таваллудшуда, бармаҳал аз шикам афтида, чала, норасид.

АФГОР افگار 1. маҷрӯҳ. 2. хаста, озурда; ғамгин, андӯҳгин; фигор, абгор; **афгор кардан** а) маҷрӯҳ ва захмдор намудан; б) хаставу беҳол кардан; **афгор шудан** захмӣ шудан, реш шудан.

АФҒОН I افغان зорӣ, нола, фарёд, фиғон; **доду афғон // нолаву афғон** доду фарёд, шеван, оҳу нола; **афғон кашидан** фиғон кардан, нола намудан; *муқ.* **фиғон**.

АФҒОН II افغان 1. номи халқе, ки бахше аз сокинони кишварҳои Афғонистону Покистонро ташкил медиҳад: **мардуми (халқи) афғон**. 2. аҳли Афғонистон; сокини Афғонистон.

АФҒОНӢ افغانی 1. *мансуб ба* **афғон**. 2. воҳиди пули Афғонистон. 3. сохташуда ё баамаломада дар Афғонистон: **қолини афғонӣ**; **саллаи афғонӣ** дасторе, ки тарзи бастанаш махсуси афғонҳост; **боди (шамоли) афғонӣ** боди сахти чангу ғубордоре, ки аксар ҳаворо фаро мегирад ва ба кас таъсири бад мебахшад.

АФДАР افدر *кҳн.* бародари падар, амак.

АФЗАЛ *а.* افضل 1. фозилтар, соҳибфазилаттар. 2. бартар; беҳтар; **афзал донистан (шуморидан)** беҳтар шуморидан, бартар ҳисоб кардан.

АФЗАЛИЯТ *а.* افضلیت афзал будан, бартарӣ, беҳтарӣ; **афзалият доштан** бартарӣ доштан, ба имтиёзе соҳиб будан.

АФЗАЛӢ افضلی *ниг.* **афзалият**.

АФЗОИШ افزایش *исми феълӣ аз* **афзудан**; афзун гардидан, бисёр шудан.

АФЗОИШНОК افزایشناک афзоянда, бисёршаванда.

АФЗОР افزار 1. асбоб, олат, абзор. 2. *кит.* доруворҳои таом аз қабили мурч, зира, каланфур.

АФЗОРСОЗ افزارساز *ниг.* **абзорсоз**.

АФЗОРСОЗӢ افزارسازی *ниг.* **абзорсозӣ**.

АФЗОЯНДА افزاینده *сифати феълии замони ҳозира аз* **афзудан**; афзункунунда**,** зиёдкунанда; афзоишёбанда; рушдкунанда.

АФЗУДА افزوده *сифати феълии замони гузашта аз* **афзудан**; афзоишёфта.

АФЗУДАГӢ افزودگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **афзуда**; афзунӣ, афзоиш.

АФЗУДАН افزودن 1. зиёд кардан, афзун гардонидан; изофа намудан. 2. зиёд шудан, афзун гаштан; **аз ҳад афзудан** аз ҳад бисёр кардан; **аз ҳад зиёд афзудан** хеле афзун гаштан, хеле бисёр шудан; **беш аз пеш афзудан** нисбат ба пештара афзунтар гардидан; **суръат(ро) афзудан** суръат(ро) тезонидан; **яке бар даҳ афзудан** даҳчанд зиёд шудан; борҳо фузун гаштан.

АФЗУДАНӢ افزودنی *сифати феълии замони оянда аз* **афзудан**; он чи шоиста ва қобили афзудан аст.

АФЗУН افزون беш, зиёд, бисёр; **аз ҳад афзун** аз ҳад зиёд, хеле; **афзун гардонидан (кардан)** зиёд кардан; **афзун шудан (гаштан)** бисёр шудан; зиёд шудан.

АФЗУНГАРДОНӢ افزون‌گردانی *исми амал аз* **афзун гардонидан: афзунгардонии истеҳсоли мол**.

АФЗУНӢ افزونی бешӣ, бисёрӣ, зиёд будан; фаровонӣ.

АФИН *а.* عفن *кит.* гандида, бадбӯйшуда; вайроншуда.

АФИФ *а.* عفیف *кит.* покдоман, боиффат, парҳезгор.

АФИФА *а.* عفیفه *муаннаси* **афиф**; зани покдоман.

АФКАНАНДА افکننده 1. он ки ё он чизе, ки касе ё чизеро мепартояд. 2. мағлубкунанда (*касеро*).

АФКАНДА//АФГАНДА افکنده//افگنده *сифати феълии замони гузашта аз* **афкандан // афгандан**.

АФКАНДАГӢ افکندگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **афкандан** вазъ ва ҳолати афканда. 2. фурӯтанӣ, хоксорӣ. 3. зиллату хорӣ.

АФКАНДАН//АФГАНДАН افکندن//افگندن 1. андохтан, партофтан; **дур афкандан** дур кардан, дур андохтан. 2. партофтан, паҳн кардан, густурдан; пошидан; **партав афкандан** нур пошидан; **рӯшноӣ афкандан** равшанӣ додан, нур пошидан; **соя афкандан** соя кардан, соя партофтан. 3. ғалтондан, аз по андохтан, ба замин задан. 4. поин кардан, хам кардан; **сар ба зер афкандан** сар хам кардан, сар поин кардан; шармгинӣ зоҳир намудан; **назар (нигоҳ) афкандан** нигоҳ кардан.

АФКАНДАНӢ//АФГАНДАНӢ افکندنی//افگندنی *сифати феълии замони оянда аз* **афкандан//афгандан**; ҳар чизи қобили афкандан.

АФКОР *а.* افکار *ҷ.* **фикр** (фикрҳо, андешаҳо); ақида: **афкори тарбиявию ахлоқӣ, афкори фалсафӣ, афкори ҷамъиятӣ; афкори пешқадам** ғояҳои мутараққӣ; **афкори умум // афкори омма** фикри умумихалқӣ; **мубодилаи афкор // табодули афкор** бо ҳам иваз кардани фикру андешаҳо, фаҳмидани фикри якдигар; **озодии афкор** озод, бемонеа будани изҳори фикру ақида, озодфикрӣ, озодандешӣ.

АФЛЕСУН افلیسون меваи ситрусии хушмазаи хушбӯй, ки рангаш зард аст, пуртақол.

АФЛОК *а.* افلاک *ҷ.* **фалак** (осмонҳо); **гардиши афлок** гузашти рӯзгор, мурури замон; **кӯҳҳои сар бар афлок** кӯҳҳои ниҳоят баланд.

АФЛОКӢ افلاکی *кит.* 1. *мансуб ба* **афлок**. 2. ғайримоддӣ, ғайризаминӣ; *муқ.* **хокӣ**. 3. *маҷ.* фаришта.

АФЛОКШИНОС افلاک‌شناس ситорашинос, ахтаршинос, мунаҷҷим.

АФЛОТУНИЯ افلاتونیه *фалс.* равияи идеалистӣ, ки аз таълимоти Афлотун (*олами ирфонии идеяҳоро ба олами воқеии ашё муқобил мегузошт*) маншаъ мегирад, платонизм.

АФЛОТУНӢ افلاتونی *марбут ба* **Афлотун**; ◊ **ишқи афлотунӣ** ишқе, ки мақсади он лаззати рӯҳӣ мебошад, ишқи ғайришаҳвонӣ.

АФОЗИЛ *а.* افاضل *ҷ.* **афзал**.

АФОРИЗМ *ю.* افاریزم сухани мӯъҷази ҳикматноку пандомез аз қабили мақол, зарбулмасал *ва г.;* амсол ва ҳикам.

АФРОД *а.* افراد *ҷ.* **фард** (ашхос, касон).

афроз افراز *асоси замони ҳозира аз* **афрохтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* баланд, боло: **сарафроз, қадафроз**…

АФРОЗ افراز баландӣ: **афрози қуллаҳо**.

АФРОХТАҚОМАТ افراخته قامت қоматбаланд, баландқад.

АФРОХТАН افراختن баланд кардан, боло кардан, бардоштан; **сар афрохтан** сар боло кар-

дан; баланд шудан; **қад (қомат) афрохтан** қад баланд кардан, қомат рост кардан.

АФРОШТАН افراشتن *ниг.* **афрохтан**.

афрӯз افروز 1. *асоси замони ҳозира аз* **афрӯхтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* афрӯзанда *ва дигар маъноҳоро ифода мекунад:* **оташафрӯз**, **оламафрӯз**, **дилафрӯз**…

АФРӮЗИШ//ФУРӮЗИШ افروزش//فروزش *исми феълӣ аз* **афрӯхтан**; тобиш, дурахш.

АФРӮЗОН افروزان *кит.*, *ниг.* **фурӯзон**.

АФРӮЗОН(И)ДАН افروزانيدن//افروزاندن *тарзи бавоситаи* **афрӯхтан**.

АФРӮХТА افروخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **афрӯхтан**. 2. даргирифта, фурӯзон: **шамъи афрӯхта** шамъи фурӯзон; **афрӯхта шудан** равшан шудан, шӯълавар шудан.

АФРӮХТАГӢ افروختگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **афрӯхтан**; вазъ ва ҳолати он чи дар ҳолати сӯхтан ва афрӯхтан аст. 2. сурх шудани рӯй ва монанди он.

АФРӮХТАН افروختن 1. даргирондан (*оташро, чарогро ва г.*); **оташ афрӯхтан** оташ задан. 2. даргирифтан, сӯхтан. 3. равшан шудан, шӯълавар гардидан, тобон гаштан; ◊ **оташи ғазаб афрӯхтан** бисёр ғазабнок шудан; **оташи шавқ афрӯхтан** хеле шавқманд гардонидан.

АФСАД *а.* افسد *кит.* ниҳоят фосид, гандида; **афсади мафосид** фосидтарини фосидҳо, бадтарини фосидҳо.

АФСАР I افسر тоҷ, кулоҳи подшоҳӣ.

АФСАР II افسر *нав.* соҳибмансаби қувваҳои мусаллаҳ, милитсия, политсия *ва г.*, ки рутбаи аз лейтенанти хурд то полковник дорад, офитсер.

АФСАРӢ افسری 1. *мансуб ва мутааллиқ ба* **афсар** II; афсар будан.

АФСАРТИРОЗ افسرطراز *кит.* тоҷдор, подшоҳ.

АФСАҲ *а.* افصح *кит.* фасеҳтар, бофасоҳаттар.

АФСАҲБАЁН افصح بيان *кит.* фасеҳбаён, равшанбаён.

АФСОНА افسانه 1. яке аз жанрҳои насрии эҷодиёти шифоҳии халқ, ки асоси онро воқеаю саргузаштҳои бофтаю хаёлӣ ташкил медиҳад; қисса, достон, ҳикоят, нақл. 2. суханҳои бофта, ҳикояҳои беасл; **афсона гардидан//афсона шудан** вирди забонҳо шудан, овоза шудан; **афсона гуфтан** а) қиссаву ҳикоят нақл кардан; б) *маҷ.* дурӯғ гуфтан, сафсата хондан; **афсона кардан** достон кардан; машҳур сохтан; **афсона хондан** қисса гуфтан; ◊ **афсонаро ба ҳақиқат табдил додан** корҳои бузурги дар орзуҳо бударо амалӣ гардондан.

АФСОНАВӢ افسانوی 1. *мансуб ба* **афсона**; дар афсонаҳо ҷойдошта: **қаҳрамони афсонавӣ, ҷаннати афсонавӣ**. 2. хаёлӣ, бофта; беасос, бардурӯғ.

АФСОНАВОР افسانوار афсонамонанд; ба тарзи афсонавӣ, чунон ки дар афсона бошад: **афсонавор тараққӣ кардан**.

АФСОНАГӢ افسانگی *ниг.* **афсонавӣ**.

АФСОНАГӮӢ افسانه گوئی 1. *исми амал аз* **афсона гуфтан**; қиссаву ҳикоят нақл намудан. 2. *маҷ.* дурӯғ гуфтан; гапҳои беасос гуфтан.

АФСОНАГӮЙ افسانه گوی гӯяндаи афсона, қиссахон, ҳикояткунанда.

АФСОНАМОНАНД افسانه مانند шабеҳи афсона, афсонавор; боварнакарданӣ; бофта.

АФСОНАПАРАСТ افسانه پرست афсонаписанд, дӯстдори афсона.

АФСОНАПАРДОЗ افسانه پرداز 1. гӯяндаи афсона, он ки афсона мегӯяд, афсонагӯй. 2. он ки ҳангоми гуфтани воқеаҳо ба муболиға ва тахайюл роҳ дода, қисса мекунад.

АФСОНАПАРДОЗӢ افسانه پردازی амали афсонапардоз, қиссагӯӣ.

АФСОНАСАРО افسانه سرا *ниг.* **афсонапардоз**.

АФСОНАСАРОӢ افسانه سرائی *ниг.* **афсонапардозӣ**.

АФСОНАСОЗ افسانه ساز *ниг.* **афсонапардоз**.

АФСОНАСОЗӢ افسانه سازی *ниг.* **афсонапардозӣ**.

АФСОНАХОН افسانه خوان хонандаи афсона, афсонагӯй.

АФСОНАХОНӢ افسانه خوانی *исми амал аз* **афсона хондан**; афсонагӯӣ, қиссахонӣ.

АФСОНАШУНАВӢ افسانه‌شنوی *исми амал аз* **афсона шунидан**; афсона гӯш кардан.

АФСОР افسار тасма ва ресмоне, ки ба сару гардани аспу хар мебанданд, нӯхта, нӯхтабанд.

АФСОРГУСЕХТА افسارگسیخته 1. он чи афсораш бозу гусехта бошад. 2. *маҷ.* он чи ё он ки худро нигаҳдорӣ ва назорат карда наметавонад; бенӯхта.

АФСУН *а.* افسون 1. дуоҳои хурофотӣ, ки дуохон ва азоимхонҳо барои ром кардани чизе ё касе мехонданд. 2. сеҳр, ҷоду, ҳила, тазвир, найранг; **афсун кардан (намудан)** а) ҳила кардан, макр кардан; б) сеҳру ҷоду кардан; **афсун хондан** а) гапҳои дурӯғро гуфта ҳила ба кор бурдан; б) азоим хондан.

АФСУНГАР افسونگر соҳир, ҷодугар; **чашми афсунгар** дидаи сеҳркунанда (*сифати чашми маъшуқ*).

АФСУНГАРӢ افسونگری афсунгар будан, соҳирӣ, ҷодугарӣ.

АФСУНКОР افسونکار *ниг.* **афсунгар**.

АФСУНСОЗ افسونساز 1. ҳилагар, афсунгар. 2. сеҳрангез.

АФСУНСОЗӢ افسونسازی ҳилагарӣ, дурӯғбофӣ, дурӯғгӯӣ.

АФСУНСУХАН افسونسخن *кит.* он ки гапаш таъсирбахшу диққатҷалбкунанда аст, ҷодусухан.

АФСУНХОН افسونخوان 1. афсунхонанда, азоимхон. 2. соҳир, ҷодугар.

АФСУРДА افسرده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **афсурдан**; сармозада; яхкарда. 2. *маҷ.* ғамгин, андӯҳгин.

АФСУРДАГӢ افسردگی 1. дар ҳолати афсурда будан; пажмурдагӣ. 2. андӯҳгинӣ, зиқӣ, ғамгинӣ.

АФСУРДАДИЛ افسرده‌دل пажмурдадил, дилсард, бешавқу ҳавас, дилмурда.

АФСУРДАДИЛӢ افسرده‌دلی пажмурдадилӣ; дилсардӣ, дилмурдагӣ.

АФСУРДАН افسردن 1. сард шудан, хунук шудан. 2. пажмурда шудан. 3. *маҷ.* дилсард шудан; андӯҳгин шудан.

АФСУРДАРӮ(Й) افسرده‌رو(ی) *кит.* пажмурда, ғамгин.

АФСУРДАХОТИР افسرده‌خاطر ошуфтахотир, гирифтахотир; ғамгин, андӯҳгин.

АФСУРДАХОТИРӢ افسرده‌خاطری ошуфтахотирӣ, гирифтахотирӣ; ғамгинӣ, андӯҳгинӣ.

АФСУРДАҶОН افسرده‌جان пажмурда, мурдадил.

АФСУРДАШУДА افسرده‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **афсурда шудан**; сардшуда, хунукхӯрда; пажмурда.

АФСӮС افسوس эҳсоси таассуф, ҳасрат, дареғ, надомат, пушаймонӣ; дареғо! ҳайфо! *(нидо барои ифодаи пушаймонӣ ва надомат);* **афсӯс, ки...** дареғо, ки..., ҳайфо, ки...; **афсӯсу надомат** дареғу пушаймонӣ; **бо афсӯс** бо таассуф, мутаассифона; **афсӯс хӯрдан** ҳасрату надомат кардан, изҳори таассуф кардан, пушаймонӣ баён кардан.

АФСӮСОМЕЗ افسوس‌آمیز боафсӯс, бодареғ, ҳасратомез.

АФСӮСХӮРОНА افسوس‌خورانه дар ҳолати афсӯс гуфтан, афсӯсгӯён, бо афсӯсхӯрӣ.

афт افت *асоси замони ҳозира аз* **афтодан //афтидан**.

АФТ افت рӯй, андом, қиёфа; намуди зоҳирӣ (*умуман*); **афту андом** шаклу шамоил, намуди зоҳирӣ; **афту башара** афту андом, намуди зоҳирӣ, қиёфа; **аз афташ** зоҳиран, маълум мешавад, ки ...; **аз афти кор** маълум мешавад, ки ...; зоҳиран; эҳтимол.

АФТАСӢ افطسی *кит.* паҳнии бинӣ, пачақии бинӣ, пучуқӣ.

АФТИДАН افتیدن *ниг.* **афтодан**.

АФТИДАМОНДА افتیده‌مانده *ниг.* **афтодамонда**.

АФТИШ افتش *исми феъли аз* **афтидан**; поин ғалтидан.

АФТОДА افتاده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **афтодан**; ғалтида, ғелида, азпомонда; **афтода мондан** *гуфт.* беихтиёр ё нохост ғалтидан. 2. гирифтор, муқайяд, побанд. 3. дармонда; ноилоҷмонда; бечора, нотавон, заиф.

АФТОДАГӢ افتادگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **афтодан**. 2. беҳолӣ,

бекувватӣ, сустӣ. 3. бечорагӣ; хорӣ.

АФТОДАМОНДА افتاده‌مانده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **афтода мондан**; ғалтидамонда. 2. беҳолшуда, аз ҳол рафта.

АФТОДАН//АФТИДАН افتادن//افتیدن 1. аз боло ба поин бо зарб омадан, ғалтидан; сукут кардан. 2. аз по даромадан, хобидан (*ба сабаби беморӣ, мондагӣ ва г.*). 3. поин шудан, овезон гаштан, кашол шудан. 4. рехтан, боридан. 5. *ҳамчун ҷузъи таркибии феълҳои таркибӣ омада, ба онҳо маъноҳои* гирифтор шудан, мондан, шудан, ғалтидан *ва г. медиҳад:* **ба бандагӣ афтодан, дар талаби** *чизе* **афтодан, дур афтодан, ба боло афтодан** *ва г.*; **аз пайи** *касе* **афтодан** таъқиб кардан, дунболагирӣ кардан; **ба ҳарос афтодан** ваҳмидан, тарсидан; **зарур афтодан** зарур шудан; **ба гардан афтодан** бор шудан, ба зимма қарор гирифтан; **ба (дар) андеша афтодан** ба фикр фурӯ рафтан; **ба дом афтодан** гирифтор шудан; **ба изтироб афтодан** ошуфта гардидан, ба ҳаяҷон омадан; **ба роҳ афтодан** рафтан, равона шудан, ба роҳ даромадан; **ба сӯзу гудоз афтодан** дар ғаму ғусса мондан; **ба такудав афтодан** дар ташвиш мондан, дар тараддуди чизе шудан; **ба талвоса афтодан** беқарор шудан; **ба умед афтодан** умедвор шудан; **ба (дар) фикр афтодан** ба фикр фурӯ рафтан, фикр карда мондан, дар фикр шудан; **ба фикри** *чизе* **афтодан** аз пайи чизе шудан, чизеро мақсад кардан; **ба хаёл афтодан** ба хаёл фурӯ рафтан, фикр карда мондан; **ба шубҳа афтодан** шубҳа кардан; **ба ҷое афтодан** ба ҷое дохил шудан, дар ҷое воқеъ шудан; **ба ҷустуҷӯ афтодан** кофтуков кардан; **гузор афтодан** роҳ рост омадан, воқеъ шудан дар ҷое; **дам (нафас) ба дарун афтодан** нафас набаровардан; хомӯш шудан, тамоман дам шудан; **дар банд афтодан** гирифтор шудан; **дар гӯшаи нокомӣ афтодан** гирифтори номуродӣ шудан; бечора шудан; **дар миёна афтодан** восита шудан; **дар пайи** *чизе* **афтодан** аз пайи чизе шудан, аз паси коре шудан; **дар тааҷҷуб афтодан** ҳайрон шудан, тааҷҷуб кардан; **дар тарс афтодан** тарсидан, ҳаросидан; **дар ташвиш афтодан** беқарор шудан; нотинҷ гаштан; **дар хашм афтодан** хашмгин шудан; **дар ҳайрат афтодан** мутаҳаййир шудан, ҳайрон шудан; **дар ҳаяҷон афтодан** ба изтироб омадан, безобита шудан; **зебанда афтодан** муносиб омадан, мувофиқ воқеъ шудан; **маъқул афтодан** писандида шудан, писанд омадан; **мақбул афтодан** писанд омадан, мавриди қабул қарор гирифтан; **писандида афтодан** маъқул шудан, писанд омадан; **роҳ афтодан** гузор рост омадан, гузор воқеъ шудан; **чашм афтодан** нигаристан, нигоҳ кардан; **шинам афтодан** муносиб воқеъ шудан, мувофиқ омадан; **қимат афтодан** гарон воқеъ шудан, бо нархи баланд ба даст даромадан; ◊ **ба даст афтодан (афтидан)** гирифтор шудан, дастгир шудан; **ба дунбол афтодан** таъқиб кардан; **ба сар афтодани** *чизе* **(ҳодисае)** дучор шудани (омадани) чизе (ҳодисае); бор шудани чизе; **дар рӯзи сахт афтодан** ба ҳолати бад дучор шудан, ба вазъияти ногувор гирифтор гаштан; **кор афтодан ба** *касе* мӯҳтоҷ шудан ба мадади касе, эҳтиёҷе воқеъ шудан ба касе; **латтаи** *касе* **ба (дар) об афтодан** пуч баромадани умеди касе; ноумед шудан.

АФТОДАОВОЗ افتاده‌آواز одами овозаш гирифта, хиррӣ.

АФТОДАРӮҲ افتاده‌روح *ниг.* **рӯҳафтода**.

АФТОДАҲОЛ افتاده‌حال 1. хастаҳол, бемадор. 2. фақир, бенаво.

афтон افتان *асоси замони ҳозира аз* **афтодан**.

АФТОН افتان *феъли ҳоли* **афтидан**; дар ҳолати афтидан, афтида-афтида, ғалтон; **афтону хезон** афтидаву хеста, хеставу ғалтида; лангон-лангон.

АФТОНДАН افتاندن *тарзи бавоситаи* **афтодан//афтидан**; ғалтондан; **ба замин афтондан, аз по афтондан** хобондан, ғалтондан; **аз чашм афтондан** ба чашм бад намоёндан (касеро); **ба даст афтондан** дастгир кардан, доштан; дастгир кунонидан; **ба дом афтондан** гирифтор кардан, ба дом гирифтан.

АФТОНИДАН افتانیدن *ниг.* **афтондан**.

АФТУДАРАФТ افت‌ودرفت гирудор, занозанӣ, задухӯрд, часпочаспӣ, ҷангу ҷидол; **афтударафт кардан** часпочаспӣ кардан, занозанӣ намудан.

АФТУХЕЗ افت‌وخیز 1. афтидану хестан; калавидану пешпо хӯрдан. 2. *маҷ.* часпу талош, задухӯрд.

АФФИКС *лот.* افیکس *ниг.* **ванд**.

АФҲОМ *а.* افهام *ҷ.* **фаҳм**.

АФЧА افچه *кит., ниг.* **хӯса**.

афшон افشان 1. *асоси замони ҳозира аз* **афшондан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* резанда, пошанда, афшонанда: **болафшон, нурафшон, зарафшон, оташафшон**...

АФШОН افشان 1. хол-хол нақшшуда, ҳар ҷо-ҳар ҷо нақшшуда; нақшу нигорест, ки дар коғаз ё ба девор ба воситаи пош додани рангҳо пайдо мешавад. 2. *кит.* ошуфта, парешон.

АФШОН(И)ДАН افشاندن//افشانیدن 1. пошидан, чошидан. 2. ларзон(и)дан, ҷунбон(и)дан; **пушт афшондан** пушт ларзондан, пушт ҷунбондан, пушт дарҳам кашидан. 3. барои чангу хоки чизеро равондан онро сахт такон додан, шиппондан. 4. нисор кардан, рехтан. 5. нақшу нигор кардан, нақш ниҳодан; **бол афшондан** бол задан; **гулӯ афшондан** сулфидан; **даст афшондан** а) даст ҷунбондан (*барои хайрухуш кардан*); б) *маҷ.* изҳори норизогӣ кардан, қаҳру ранҷиш зоҳир намудан (*бо ҳаракати хоси даст*); **доман афшондан** а) доман шиппондан; б) *маҷ.* чизеро тарк карда рафтан, аз чизе умеди худро канда рафтан; **кисаро афшондан** кисаро холӣ кардан; ◊ **даст афшондану по кӯфтан** рақсидан.

АФШУРА افشوره 1. оби мева ва наботот, ки фушурда мегиранд, шарбат, шира: **афшураи ангат**. 2. туфола, усора.

АФШУРДА افشورده *сифати феълии замони гузашта аз* **афшурдан**; **лимӯи афшурда** лимӯи ғиҷим карда ё пахш карда обашро гирифта.

АФШУРДАГОМ افشوردهگام *кит.* собитқадам, устувор.

АФШУРДАН افشوردن 1. бо зӯри даст пахш карда баровардани оби чизе, фушурдан, ғиҷим кардан. 2. *маҷ.* танг кардан, азоб додан.

АФЪӢ//АФЪО *а.* افعی навъе аз морҳои заҳрдор бо бадани ғафсу думи кӯтоҳ ва сари паҳни секунҷамонанд, ки намудҳои гуногун дорад.

АФЪОЛ *а.* افعال *ҷ.* **феъл** (корҳо, амалҳо); **афъоли бад** корҳои бад; **афъоли нек** рафтору кирдори хуб ва муносиб; **афъолу атвор** рафтору кирдор.

АФЮН افیون моддаи беҳушкунанда ва мастиоваре, ки аз шираи ғӯзаи кӯкнор ҳосил мекунанд, тарёк.

АФЮНӢ افیونی 1. *мансуб ба* **афюн**. 2. тарёкӣ, нашъаманд, истеъмолкунандаи афюн.

АФЮНХӮР افیونخور тарёкӣ, нашъаманд.

АХ *а.* اخ *кит.* бародар, додар.

АХАВОН *а.* اخوان *ҷ.* **ах**.

АХБОР *а.* اخبار 1. *ҷ.* **хабар; арбоби ахбор** хабардиҳандагон, хабарнигорон; **воситаҳои ахбори умум** *ниг.* **восита**; **ахбор гирифтан** хабар гирифтан, бохабар шудан. 2. барномаи хабарҳои тоза дар бораи вазъияти рӯз, ки аз радио, телевизион ва дигар воситаҳо пахш ва нашр мегардад: **ахбори варзишӣ**, **ахбори рӯз, ахбори сиёсӣ; ахбор додан** а) хабар додан, бохабар кардан; б) шунавонидани хабарҳои тоза, пахши ахбор ба воситаи радио ва телевизион. 3. *д.* ҳадис ва ривоятҳое, ки аз Муҳаммади пайғамбар (с) ва саҳобаҳои ӯ нақл шудааст.

АХБОРДИҲАНДА اخباردهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **хабар додан**; хабардиҳанда, маълумотдиҳанда.

АХБОРДИҲӢ اخباردهی *исми феълӣ аз* **ахбор додан**; хабар додан, маълумот додан.

АХБОРНАВИС اخبارنویس хабардиҳандаи воқеаҳо, хабарнигор, мухбир.

АХБОРНАВИСӢ اخبارنویسی амал ва шуғли ахборнавис, мухбирӣ, хабарнигорӣ.

АХБОРНОМА اخبارنامه навиштаҷоти махсус, ки аз ягон воқеаи муҳим хабар медиҳад.

АХГАР اخگر 1. пораи оташи афрӯхта, ангишти афрӯхта, оташпора, лахча. 2. шарора, оташпораи бисёр майдае, ки дар миёнаи шӯъла сар зада, пош мехӯрад.

АХГАРВОР اخگروار мисли лахча, монанди оташпора.

АХГАРИСТОН اخگرستان *кит.* маҳалли ахгар, оташдон, манқал.

АХГАРОСО اخگرآسا *ниг.* **ахгарвор**.

АХГУЛ اخگل хасҳои сӯзанмонанди хӯшаҳои ҷав ва гандум, суки хӯшаи ғалла.

АХЁР *а.* اخیار *ҷ.* **хайр** *ва* **хайир** (некон ва некӯкорон).

АХЗ *а.* اخذ *кит.* гирифтан, дарёфт, ба даст овардан; **ахз кардан** гирифтан, дарёфт кардан.

АХЗАР *а.* اخضر *кит.* кабуд, нилгун; **чархи ахзар** осмони нилгун.

АХЗАРӢ اخضری кабудтоб, нилгун.

АХИР *а.* اخیر *кит.* **охир**.

АХИРАН *а.* اخیراً дар вақтҳои охир, ба наздикӣ.

АХЛОҚ *а.* اخلاق *ҷ.* **хулқ**. 1. қоидаҳои рафтору одоб, хислатҳои рӯҳиву маънавӣ ва фарҳангии пазируфта миёни мардум ва риояи онҳо аз тарафи ҳар як фарди ҷамъият; **ахлоқи нек** хулқу одоби писандида; **ахлоқу одоб** рафтор, тарзу равиш, хулқу атвор. 2. хислат, табъ; **илми ахлоқ** як соҳаи илми фалсафа, ки бо омӯзишу таҳқиқи масъалаҳои ахлоқ машғул аст.

АХЛОҚАН *а.* اخلاقاً аз ҷиҳати ахлоқ, аз ҷиҳати одоб.

АХЛОҚИЁТ اخلاقیات кули масъалаҳои ахлоқӣ.

АХЛОҚӢ اخلاقی *мансуб ба* **ахлоқ: савияи ахлоқӣ**.

АХЛОҚОМӮЗӢ اخلاق آموزی омӯхтани талабот ва қоидаҳои ахлоқ.

АХЛОТ *а.* اخلات 1. *ҷ.* **хилт**; **ахлоти арбаа** чаҳор унсур – хун, сафро, савдо ва балғам, ки ба ақидаи табибони қадим бемориҳо аз онҳо сар мезананд. 2. пору; хокрӯба, чизҳои пас партофташуда.

АХЛОТКАШОНӢ اخلات‌کشانی кашондани ахлоту партовҳо.

АХЛОТПАРТОӢ اخلات‌پرتائی 1. партофтан ё бурда ба ҷое рехтани ахлот. 2. ҷои партофтани ахлот ва хасу хокрӯбаҳо: **қуттии ахлотпартоӣ, зарфи ахлотпартоӣ**.

АХЛОТРЕЗӢ اخلات‌ریزی 1. рехтани ахлот. 2. ҷои рехтани ахлот ва партову хокрӯбаҳо, ахлотпартоӣ.

АХЛОТТӮДА اخلات‌توده тӯдаи ахлот, ҷамъшудаи ахлот.

АХЛОТХОНА اخلات‌خانه ҷои ахлот, ҷои ахлотрезӣ, ахлотҷой.

АХЛОТҶОЙ اخلات جای ҷои ахлотрезӣ.

АХЛОФ *а.* اخلاف *ҷ.* **халаф** (фарзандон; пасояндагон).

АХРАБ *а.* اخرب 1. *кит.* харобтар, вайронтар. 2. *адш.* дар арӯз номи зиҳофест, ки дар натиҷаи партофта шудани ҳиҷои аввал ва кӯтоҳ шудани ҳиҷои охири рукни асосии баҳри ҳазаҷ – «мафоӣлун» шакли «фоӣлу» ба вуҷуд ояд ҳам, ба ҷои он рукни «мафъӯлу»-ро истифода мебаранд; вазни анъанавии рубоӣ шаҷараи ахраб ва шаҷараи ахрами баҳри ҳазаҷ ба ҳисоб меравад; *муқ.* **ахрам**.

АХРАМ *а.* اخرم 1. *кит.* он ки девораки биниаш бурида шудааст, чокбинӣ. 2. *кит.* буридашуда; *муқ.* **мурахҳам**. 3. *адш.* дар арӯз номи зиҳофест, ки дар асл «мафоӣлун» буда, дар натиҷаи исқоти ҳиҷои аввали он «фоӣлун» боқӣ монда бошад ҳам, ба ҷои он рукни «мафъӯлун»-ро кор мефармоянд; яке аз ду шаҷараи вазни рубоӣ ба ҳамин зиҳоф асос ёфта, шаҷараи ахрам ном дорад ва аз дувоздаҳ навъ иборат аст; *муқ.* **ахраб**.

АХТА اخته бехоя, ҳайвоне, ки хояашро гирифтаанд; **ахта кардан** барои боздошти ҷуфтшавии ҳайвонҳо канда гирифтани хояҳои ҳайвонҳои нарина (*аз қабили* асп, барзагов *ва ғ*).

АХТАКУНӢ اخته‌کنی *исми амал аз* **ахта кардан**; амалиёти ахта кардан.

АХТАР اختر 1. ситора, кавкаб, наҷм; *ба тариқи истиора*: **ахтари бахт, ахтари толеъ**. 2. *маҷ.* бахт, иқбол, толеъ; **ахтари ситезасар** бахти каҷрафтор ва носазовор; **ахтари дунболадор** *ниг.* **ситораи думдор; ахтари қутб** ситораи қутб; **ахтари сарсабз** ситораи бахт, сайёраи саъд; **ахтари шабгард** а) ситораи номусоид, ситораи наҳс; б) моҳ; **ахтари ковиён** парчами Фаридун, байрақи Коваи оҳангар; **ахтар шуморидан (ё шумурдан)** *ниг.* **ситора (шумурдан); бедор гаштани ахтари хуфта** омад кардани бахт.

АХТАРБИН اختربین *кӯҳ.* ахтаршинос, ситора-

шинос, мунаҷҷим.

АХТАРГӮ(Й) (اخترگو(ی) *кит.* мунаҷҷим, фолбин.

АХТАРӢ اختری 1. *мансуб ба* **ахтар**. 2. мунаҷҷим, ситорашинос.

АХТАРНИГОРӢ اخترنگاری *нав.* аксбардорӣ аз ҷирмҳои осмонӣ бо истифода аз дурбинҳои махсуси ситорашиносӣ.

АХТАРСИПОҲ اخترسپاه *маҷ.* серлашкар, бо сипоҳи бешумор.

АХТАРСӮХТА اخترسوخته *киноя аз* бадбахт, баргаштабахт.

АХТАРШИНОС اخترشناس *ниг.* **ситорашинос**.

АХТАРШИНОСӢ اخترشناسی *ниг.* **ситорашиносӣ**.

АХТАРШУМОР اخترشمار *ниг.* **ситорашумор**.

АХТАРШУМОРӢ اخترشماری *ниг.* **ситорашуморӣ**.

АХТАХОНА اخته خانه саисхона, тавила.

АХТОР *а.* اخطار 1. *ҷ.* **хатар**. 2. танбеҳ; огоҳӣ.

АХФАШ اخفش *кит.* он ки мубтало ба бемории хафаш аст, яъне ба рӯшноӣ нигариста наметавонад; *муқоб.* **шабкӯр**; он ки чашмаш заиф ва камнур аст; ◊ **бузи ахфаш** он ки гаперо надониставу нафаҳмида тасдиқ мекунад.

АХШ اخش *кит.* арзиш, баҳо, қимат.

АХШАМ *а.* اخشم *кит.* он ки ҳисси бӯй - қувваи шомма надорад.

АХШЕҶ اخشیج *кҳн.* 1. зид, мухолиф. 2. ҳар яке аз чор унсур.

АХШЕҶОН اخشیجان *ниг.* **чор (унсур)**.

АҲАД *а.* احد *кит.* як; воҳид; фард, нафар.

АҲАДИЯТ *а.* احدیت *кит.* ягонагӣ, беҳамтоӣ (*сифати Худо*).

АҲАМ(М) *а.* اهم *кит.* муҳимтар, зарууртар, муҳимтарин, зарууртарин.

АҲАМИЯТ *а.* اهمیت муҳим будан, муҳим ва зарур шуморидани коре (чизе): **аҳамияти таърихӣ, аҳамияти иҷтимоӣ; аҳамият додан** эътибор додан, диққат кардан, таваҷҷӯҳ додан; **аҳамият доштан** ба эътибор соҳиб будан, муҳим будан; **аз аҳамият холӣ набудан** муҳим будан; манфиат доштан.

АҲАМИЯТДОР اهمیتدار *ниг.* **аҳамиятнок**.

АҲАМИЯТНОК اهمیتناک дорои аҳамият, соҳиби аҳамият, муҳим, эътиборнок.

АҲАМИЯТНОКӢ اهمیتناکی аҳамият доштан, эътиборнокӣ.

АҲБОБ *а.* احباب *ҷ.* **ҳабиб** (дӯстон, дӯстдорон).

АҲВАЛ *а.* احول *кит.* олус, чашмкаҷ, каҷбин, дубин.

АҲВАР *а.* احور *кит.* дорои чашми сиёҳранги зебо, сиёҳчашм, оҳучашм.

АҲВАТ *а.* احوط *кит.* баэҳтиёттар, эҳтиёткорона.

АҲВОЛ *а.* احوال *ҷ.* **ҳол**; ҳолат; вазъ, вазъият; чигунагии ҳол, чигунагии мизоҷ (беморӣ, тандурустӣ); **аҳволи бад** вазъияти ногувор; **аҳволи байналхалқӣ** вазъияти муносибатҳои байниҳамдигарии халқҳо; **аҳволи дарунӣ** вазъияти дохилӣ; **аҳволи рӯҳия** кайфияти рӯҳӣ, ҳолати рӯҳӣ; **аҳволи сиҳатӣ** вазъи тандурустӣ; **шарҳи аҳвол** баёни вазъият; баёни кору ҳаёти шахсе; **ҳолу аҳвол** вазъияту ҳолат; **арзи аҳвол кардан** вазъиятро маълум кардан, ҳолатро баён намудан; **аҳволи** *касе* **танг будан (шудан)** вазъияти касе душвор будан (шудан), вазъи касе бад будан (шудан); **аҳвол нағз шудан** вазъият беҳтар гардидан; **аҳвол пурсидан** ҳолу аҳволи касеро пурсон шудан, вазъи кори касеро пурсон шудан; **ба аҳволи** *касе* **хандидан** ҳолати касеро масхара кардан, ба вазъияти касе бо тамасхур нигоҳ кардан.

АҲВОЛДОН احوالدان донандаи аҳвол, ҳолдон.

АҲВОЛПУРСӢ احوال پرسی *исми феълӣ аз* **аҳвол пурсидан**; пурсидани аҳвол (-и якдигар), аз кору бор ва вазъияти зиндагӣ пурсон шудан, ҳолпурсӣ; **аҳволпурсӣ кардан** ҳоли якдигарро пурсидан, аз кору бору зиндагӣ пурсон шудан.

АҲВОЛФАҲМӢ احوال فهمی фаҳмидани аҳвол, донистани вазъият.

АҲВОЛҶӮӢ احوالجوئی *ниг.* **аҳволпурсӣ**.

АҲД *а.* عهد 1. паймон, шарт, қарордод, муоҳида; ваъда; **аҳду вафо** паймону садоқат; қавл додан ва дар қавли худ устувор будан; **аҳду паймон** қавлу ваъда; **аҳд бастан** паймон кардан; **аҳд кардан** қавл додан; **аҳду паймон бастан** қарордод кардан, шарту паймон кардан; **аҳду паймон кардан** шарту қарордод намудан; **аҳд шикастан** қарордод вайрон кардан; ваъдахилофӣ намудан; **ба аҳд пойдор будан** ба ваъда устувор будан; **ба аҳд вафо кардан** мувофиқи қарордод амал кардан, ба паймон ва ваъда устувор будан. 2. замон, давр; **аҳди сиғар** давраи хурдсолӣ, замони кӯдакӣ; **аҳди шабоб** айёми ҷавонӣ, давраи ҷавонӣ; **аҳди қадим** замони гузашта, давраи кӯҳна; **аҳди гул** фасли баҳор.

АҲДАБ *а.* احدب *кит.* кӯзапушт, букрӣ.

АҲДБАНДӢ عهدبندى *исми амал аз* **аҳд бастан**; паймонбандӣ.

АҲДНОМА عهدنامه шартнома, қарордод, паймоннома.

АҲДОБ *а.* اهداب *кит.* мижгон.

АҲДОС *а.* احداث 1. *ҷ.* **ҳадас** (чизҳои нав пайдошуда; ҳодисаҳои ногаҳонӣ...); **аҳдоси замона** ҳодисаҳои рӯзгор. 2. *таър.* маблағе, ки шаҳна ё миршаб барои нигоҳдорӣ ва посбонии бозор мегирифт.

АҲДШИКАН عهدشكن он ки аз аҳд рӯй тофтааст, он ки ба қавлу паймон вафо накардааст, паймоншикан.

АҲДШИКАНӢ عهدشكنى *исми амал аз* **аҳд шикастан**; ваъдахилофӣ.

АҲДШИКАНОНА عهدشكنانه аҳдро шикаста, қарордодро вайронкунон, паймоншиканона.

АҲЁН *а.* احيان *ҷ.* **ҳин** (вақтҳо, замон); **аҳён-аҳён** гоҳ-гоҳ, баъзан, аҳёнан.

АҲЁНАН *а.* احياناً гоҳо, баъзе вақт, баъзан; иттифоқан.

АҲКОМ *а.* احكام *ҷ.* **ҳукм**; қоидаву қонунҳо; **аҳкоми дин** *ниг.* **аҳкоми шариат; аҳкоми салтанат** қоидаву қонунҳои подшоҳӣ, ҳукмҳои подшоҳӣ; **аҳкоми шариат** (*ё* **шаръ**) *д.* қонунҳои шариат, фармудаҳои шариат; ◊ **аҳкоми анҷум** *нуҷ.* хусусиятҳои гардиши ситораҳо (*аз рӯи илми нуҷуми қадим гӯё вазъияти ситорагон тақдир ва сарнавишти одамонро муайян мекардааст*).

АҲЛ *а.* اهل 1. зан, аёл; **аҳлу аёл** зану фарзандон, аъзои хонавода, ҳар яке аз афроди хонадон. 2. мардум, халқ; бошандагон, сокинон; **аҳли шаҳр** сокинони шаҳр. 3. лоиқ, сазовор, муносиб. 4. тифоқ, муттафиқ; **ёр аҳл аст, кор саҳл аст** (*зарб.*). 5. мансуб, мутааллиқ: **аҳли ҳар пеша; аҳли адаб (адабиёт)** адибон, нависандагону шоирон; **аҳли байт** зану фарзандон, аъзои оила, афроди хонавода; **аҳли басар//аҳли басират** дурандешон, одамони бофаросат, зирак, доно; **аҳли башорат** огоҳони ҳол, донандагони роз, маҳрамони асрор; **аҳли бедод** бедодгарон, золимон; **аҳли бидъат** эҷодкунанда ва тарафдорони унсуру қоидаҳои нав ва мухолифи дин; **аҳли вафо** вафодорон, соҳибони қавл; **аҳли ваҳдат** *д.* касоне, ки ба ягонагии Худо эътиқод доранд; аҳли тасаввуф, сӯфиён; **аҳли ғадр** хиёнатгарон, фиребгарон, маккорон; **аҳли давлат** а) давлатмандон, сарватдорон; б) арбоби давлат, ҳукуматдорон; **аҳли дарбор** дарбориён, одамони дарбор, мансубон ба дарбор; **аҳли дард** а) дардманд(он); б) *киноя аз* ошиқ(он); **аҳли дил** аҳли сидқу сафо; соҳибдил, ориф, донишманд; **аҳли завқ** соҳибони истеъдоди адабӣ, наққошӣ, мусиқӣ *ва г.;* **аҳли замона** муосирон, ҳамасрон, ҳамаҳдон; **аҳли иқтоъ** *таър.* ба иқтоъ ноилшудагон, касоне, ки подшоҳ ба онҳо ба таври инъом ва мукофот замин, деҳ ва ё мулке додаст; **аҳли илм** олимон, касоне, ки бо илм машғуланд; **аҳли имон** *д.* мӯъминон, диндорон; **аҳли иродат** мухлисон ва пайравони тариқат; **аҳли ирфон** а) орифон, донишмандон, хирадмандон, одамони бомаърифат; б) сӯфиён; **аҳли исён** шӯришгарон, одамони исёнбардошта; **аҳли калом** суханварон, адибон; **аҳли камол** ба камол расидагон, аҳли фазлу дониш; **аҳли карам** сахиён, ҷавонмардон, одамони босаховат, кушодадаст, олиҳиммат; **аҳли кимиё** а) кимиёгарҳо, ононе, ки бо илми кимиё машғуланд; б) *маҷ.* фиребгарон, ҳилагарон, маккорон; **аҳли китоб** *д.* яҳудиён, исавиён ва мусулмонон, ки дини ҳар кадом дорои китоби муқаддас («Таврот», «Инҷил», «Забур», «Қуръон») мебошад; **аҳли кор** кормандон, меҳнаткашон; кордон, аз кор огоҳ; **аҳли корвон** корвониён, сафаркунандагон бо корвон; **аҳли қалам** нависандагон, адибон; **аҳли қофила** корвониён, ҳамсафарон; **аҳли қубур**

мурдагон, даргузаштагон; **аҳли малоҳат** малеҳон, зебоён, хушрӯён, соҳибҷамолон; **аҳли маъни** соҳибони фаҳму фаросат, соҳибони маърифат; **аҳли маърифат** а) орифон, доноён, ҳакимон; б) сӯфиён; **аҳли меҳнат** аҳли кор, меҳнаткашон; **аҳли муруввват** ҷавонмардон, инсондӯстон; одамони олиҳиммат; **аҳли назар** мардумони бофаросат, одамони зирак; **аҳли ниёз** мӯҳтоҷон, эҳтиёҷмандон, бенавоён; **аҳли оила** аъзои хонавода, аъзои оила, аҳли байт; **аҳли олам** оламиён, ҷаҳониён; **аҳли пеша** ҳунармандон, косибон; **аҳли риё** риёкорон, қаллобон, одамони дурӯя, мунофиқ, сохтакор; **аҳли роз** маҳрамон, ҳамрозон, сирдонон; **аҳли рой** одамони донишманд, соҳибони ақлу тадбир; **аҳли савдо** савдогарон; машғулони кори савдо; **аҳли санъат** санъатварон, одамоне, ки бо санъат машғуланд; **аҳли сӯҳбат** мусоҳибон, ҳамсӯҳбатон; **аҳли тақво** порсоён, худотарсон, парҳезгорон; **аҳли тамиз** одамони оқил, доно, ҳушёр; **аҳли тараб** хушу хурсандикунандагон; вақтхушкунандагон; **аҳли тариқат** *д.* зоҳидон, сӯфиён; **аҳли хилват** гӯшанишинон, ибодаткунандагон; **аҳли хирад** оқилон, хирадмандон; **аҳли хок** мурдагон, даргузаштагон; **аҳли ҳасад** одамони бахил, бадрашк, нотавонбин; **аҳли ҳирфа** ҳунармандон, санъаткорон, пешаварон; **аҳли ҳунар** ҳунармандон; эҷодкорон; **аҳли ҷамъият** аъзои ҷомеа; омма, мардум; **аҳли ҷаҳон** ҷаҳониён, халқҳо; **аҳли яқин** а) одамони ҳақиқатшинос, хирадмандон, муҳаққиқон; б) *д.* порсоён, сӯфиён.

АҲЛИЯТ *а.* اهليت *кит.* 1. лаёқат, истеъдод. 2. шоистагӣ, сазоворӣ, арзандагӣ.

АҲЛӢ اهلی *кит.* унсгирифта, одаткарда; ромшуда, хонагӣ.

АҲЛОНА اهلانه муттафиқ; муттафиқона, бо тифоқӣ; **меҳнати аҳлона** кори муттафиқона.

АҲМАҚ *а.* احمق аблаҳ, нодон, гӯл, бефаҳм, беақл; **аҳмақ кардан** *касеро* фиреб додан, гӯл кардан; **аҳмақ шудан** фиреб хӯрдан, фирефта шудан.

АҲМАҚӢ احمقی аблаҳӣ, ҳамоқат; **аҳмақӣ кардан** аблаҳӣ кардан, гӯлӣ намудан.

АҲМАҚНАМО احمق نما мисли аҳмақ, мушобеҳ ба аблаҳ.

АҲМАҚОНА احمقانه 1. шабеҳи аҳмақ, аҳмақвор, аблаҳона. 2. бемаъниёна; **кори аҳмақона** амалу рафтори аблаҳона; **ҳаракатҳои аҳмақона** рафтори беҷо ва бемаъни.

АҲМАҚФИРЕБ احمق فریب фиребандаи аҳмақ; он чи ба аблаҳ мақбул аст.

АҲМАР *а.* احمر сурх, сурхранг; **гули аҳмар** гули сурх; **ёқути аҳмар** ёқути сурх; **ливои аҳмар** байрақи сурх; **лолаи аҳмар** лолаи сурх.

АҲОДИС *а.* احادیث *ҷ.* **ҳадис**.

АҲОЛИНИШИН اهالی‌نشین маскан, ҷои истиқомати аҳолӣ, мардумнишин: **маркази аҳолинишин**.

АҲОЛӢ *а.* اهالی 1. *ҷ.* **аҳл**. 2. бошандагон, сокинони деҳа, шаҳр ё вилоят; **аҳолии меҳнатӣ** мардуми меҳнаткаш, одамони заҳматкаш; **аҳолии одӣ** мардуми одӣ, авом.

АҲОР اهار *ниг.* **оҳор**.

АҲРАМАН اهرمن *ниг.* **аҳриман**.

АҲРЕМАН اهریمن *ниг.* **аҳриман**.

АҲРИМАН اهریمن 1. қувва ва рӯҳи бадӣ дар дини зардуштӣ. 2. дев, шайтон, ҷин.

АҲРОМ *а.* اهرام *ҷ.* **ҳарам**; шакл ё қисми бисёррӯя, ки қисми поёнии он сегӯша буда, рӯйҳои секунҷаи паҳлуиаш як қуллаи умумӣ дорад; **аҳроми Миср** мақбараҳои бузурги сангини фиръавнҳои Мисри қадим, ки ба мисли аҳром махрутшакланд.

АҲРОММОНАНД اهرام‌مانند аҳромшакл, аҳромнамуд: **қуллаҳои аҳроммонанд**.

АҲРОМШАКЛ اهرام‌شکل *ниг.* **аҳроммонанд**.

АҲРОР *а.* احرار *ҷ.* **ҳурр** (озодон, озодихоҳон).

АҲСАН *а.* احسن 1. беҳтар, аълотар; **ба ваҷҳи аҳсан** *ниг.* **ваҷҳ**. 2. *нидо* таҳсин, офарин; **аҳсан гуфтан // аҳсан хондан** офарин гуфтан, таҳсин кардан.

АҲСАНТ *а.* احسنت *ниг.* **аҳсан** 2.

АҲУРОМАЗДО اهورا مذدا дар дини зардуштӣ, ҳамчун худои қуввaҳои некӣ ва рӯшноӣ парастиш мекарданд, Ҳурмуз.

АҶАБ *а.* عجب 1. он чи сабаби ҳайронӣ мешавад, ҳайратовар, ҳайратангез, тааҷҷубовар, шигифтовар. 2. *нидои ҳайрату тааҷҷуб* воаҷабо, аҷабо, тааҷҷубовар аст, ки…; **чӣ аҷаб!** чӣ ҷои тааҷҷуб!; **эй аҷаб** аҷабо, тааҷҷубовар аст, ки…; **аҷаб доштан** ҳайрон будан, дар тааҷҷуб будан; **аҷаб кардан** а) тааҷҷуб намудан, ҳайрон шудан; б) *маҷ.* кори хуб кардан; **дар аҷаб мондан** ҳайрон шудан, мутаҳаййир гаштан; **дар аҷаб шудан** ҳайрон шудан, тааҷҷуб кардан; **аҷаб не // аҷаб нест, ки…** эҳтимол, шояд, аз эҳтимол дур нест, ки…, мумкин аст, ки …

АҶАБО عجبا *нидои ҳайрату тааҷҷуб* ҳайратовар аст, ки…, ҳайратангез аст, ки…, тааҷҷубовар аст, ки…

АҶАЛ I *а.* اجل 1. *кит.* муддат, мӯҳлат; вақт, ҳангом. 2. ба охир расидани умр, марг; **дард дигар, аҷал дигар** (*зарб.*); **аҷали муаллақ** марги ногаҳонӣ; **аҷал расидан** умр ба интиҳо расидан, марг наздик шудан; **агар аҷал амон диҳад** зиндагиву саломатӣ бошад, агар намурам…; **аз дасти аҷал халос кардан** аз марг раҳо додан, аз марг вораҳонидан; **ба чанголи аҷал афтидан** ба марг дучор шудан, ба мурдан расидан; **бе аҷал куштан** пеш аз вақт куштан, бе марги табиӣ нобуд кардан; **бо аҷали худ мурдан** бо марги табиӣ мурдан; **тухми аҷал коштан** ҳамаро ба ҳалокат расонидан, қир кардан.

АҶАЛ II**//АҶАЛЛ** *а.* اجل *кит.* ҷалилтар, боҷалолтар, бузургвортар.

АҶАЛА *а.* عجله *кит.* шитоб, таъҷил; **бо аҷала** шитобон, саросемавор, шитобкорона.

АҶАЛГИЁҲ اجل‌گیاه *бот.* як оилаи гиёҳҳои бисёрсолаи доруӣ ва ороишии заҳрнок, ки решаи картошкамонанд дорад, аконит.

АҶАЛРАСИДА اجل‌رسیده он ки марги ӯ наздик шуда бошад.

АҶАМ I *а.* عجم *кит.* ҷангал, беша.

АҶАМ II *а.* عجم 1. мардуми ғайриараб; қавми форсу тоҷикзабон. 2. сарзамини форсу тоҷикзабонон. 3. *мус.* яке аз оҳангҳои мақоми панҷуми «Шашмақом» – «Сегоҳ», ки бо номҳои «Наврӯзи Аҷам» ва «Баёти Аҷам» машҳур аст.

АҶАМИНАЖОД عجمی‌نژاد аз нажоди ғайриараб – форсу тоҷик; эрониасл.

АҶАМӢ عجمی *мансуб ба* **аҷам** II; аҷамнажод, эрониасл.

АҶДОД *а.* اجداد *ҷ.* **ҷадд** (бобоён, ниёгон, гузаштагон); **бобову аҷдод** гузаштагон.

АҶДОДӢ اجدادی *мансуб ба* **аҷдод**; авлодӣ, наслӣ.

АҶЗ *а.* عجز нотавонӣ, оҷизӣ, заъф, сустӣ; **аҷзу нотавонӣ** заифиву сустӣ, оҷизӣ; **аҷзу ниёз** нотавонию мӯҳтоҷӣ.

АҶЗО *а.* اجزا *ҷ.* **ҷузъ**; қисмҳои таркибии чизе; воҳидҳои ҷудогонаи чизҳои муайян, ки воҳиди куллро ташкил мекунанд.

АҶИБ *а.*عجیب тааҷҷубовар, ҳайратовар, ҳайратангез, аҷаб, ғалатӣ; **аҷибу ғариб** ҳайратовар, тааҷҷубовар; ғалатӣ; **аҷиб будан** тааҷҷубовар будан, ҳайратангез будан; ғалатӣ будан.

АҶИБТАБИАТ عجیب‌طبیعت соҳиби табиати аҷиб, аҷоибхислат: **одами аҷибтабиат**.

АҶИБУЛАХЛОҚ *а.* عجیب الاخلاق дорои хулқ ва атвору рафтори ғайриодӣ.

АҶИНА اجینه мувофиқи ақидаи хурофотии кӯҳна қувваи ғайритабии нонамоён, ки ба мардум зарар расониданаш мумкин будааст, ҷин; **аҷина задан (асар кардан)** аҷина осеб расондан (*ақидаи хурофӣ*).

АҶИНАБОДАК اجینه‌بادک *гуфт.* гирдбоди хурд, ки бо печутоб боло мебарояд; *муқ.* **девбод**.

АҶИНАЗАДА اجینه زده беморе, ки гӯё ба вай аҷина асар кардааст; ҷиннӣ.

АҶИНАХОНА اجینه‌خانه ҷое, ки гӯё макони аҷинаҳо аст.

АҶИР *а.* اجیر *кит.* коргари дастмуздгир, муздур; **аҷир кардан** ба муздурӣ гирифтан; рӯзмузд ба кор гирифтан.

АҶИРИҚ اجیرق *бот.* алафи худрӯи паҳн, ки аз решаи хазандааш зиёд шуда меравад; ◊ **аз тухми аҷириқ ҳам бисёр** хеле зиёд, ниҳоят бисёр.

АҶИРИҚЗОР اجیرقزار ҷое, ки аҷириқ бисёр

рӯидааст, ҷои пур аз аҷириқ: **замини аҷириқзор**.

АҶНАБӢ اجنبی бегона, хориҷӣ.

АҶНОС *а.* اجناس 1. *ҷ.* **ҷинс** (хелҳо, навъҳо). 2. мол, матоъ, чизҳои фурӯхташаванда.

АҶОБАТ عجابت 1. аҷибӣ, ҳайратоварӣ, шигифтӣ; ҷои тааҷҷуб. 2. ғайриодӣ будан, ғайримуқаррарӣ будани ягон кор ё воқеа; **аҷобат доштан** а) тааҷҷубовар будан; б) ғайриодӣ намудан, ғайримуқаррарӣ будан.

АҶОБАТАНГЕЗ عجابت‌انگیز ҳайратангез, тааҷҷубовар, шигифтангез.

АҶОИБ *а.* عجائب 1. аҷиб, ҳайратовар, аҷибу ғариб. 2. диққатҷалбкунанда, шавқовар; **аҷоибу ғароиб** аҷибу ғариб, тааҷҷубовар, шигифтовар.

АҶОИБЛИБОС عجائب‌لباس либосаш аҷоиб, ғайриодӣ.

АҶОИБОТ *а.* عجائبات *ҷ.* **аҷоиб**; чизҳои аҷибу ғариб ва ғайриодӣ, чизҳои ҳайратовар; **аҷоиботу ғароибот** аҷибу ғарибҳо, чизҳои ҳайратовар.

АҶОИБУЛМАХЛУҚОТ *а.* اجائب المخلوقات махлуқҳои ғайриодӣ, махлуқоти аъҷуба; «**Аҷоиб-ул-махлуқот ва ғароиб-ул-мавҷудот**» номи чанде аз асарҳои ба аҷоиботу ғароиботи олам бахшидаи олимону сайёҳони форсу тоҷик (асрҳои 12-13).

АҶОИБХИЛҚАТ عجائب‌خلقت ба тарзи аҷоиб офаридашуда; аҷоибсохт.

АҶОИБХИСЛАТ عجائب خصلت дорои хислати аҷиб, соҳиби хусусияти аҷоиб.

АҶОИБХОНА عجائب خانه 1. хонае, ки дар он чизҳои аҷоиб намоиш дода мешавад, намоишгоҳи чизҳои аҷоиб. 2. *кҳн.* осорхона, музей.

АҶОИБШАКЛ عجائب‌شکل аз ҷиҳати намуд аҷибу ҳайратовар.

АҶОЛАТ *а.* عجالت шитобкорона, саросемагӣ; **бо аҷолат рафтан** саросема рафтан, шитобон рафтан.

АҶОНИБ *а.* اجانب *ҷ.* **аҷнабӣ**.

АҶР *а.* اجر *кит.* подош, музд, мукофот.

АҶРИҚ اجریق *ниг.* **аҷириқ**.

АҶРОМ *а.* اجرام *ҷ.* **ҷирм**; **аҷроми осмонӣ** ситораҳо.

АҶСОД *а.* اجساد *ҷ.* **ҷасад**.

АҶСОМ *а.* اجسام *ҷ.* **ҷисм**; **аҷсоми майита** ҷисмҳои беҷон.

АҶУЗ//АҶУЗА *а.* عجوز//عجوزه 1. пиру фартут; пиразан, кампир. 2. духтар; ◊ **аҷузи фартут** дунёи кӯҳна.

АҶУЗКАМПИР عجوزکمپیر 1. зани пир, пиразан. 2. *гуфт.* номи нӯҳ рӯзи охир аз хунуктарин рӯзҳои зимистон; *муқ.* **айёми аҷуз**.

АҶУЛ *а.* عجول *кит.* шитобкор, шитобанда, саросема.

АҶУЛӢ عجولی *кит.* шитобкорӣ, саросемагӣ.

АҶУЛОНА عجولانه *кит.* шитобкорона, бо аҷала, бо саросемагӣ.

АШАДД *а.* اشد *кит.* шадидтар, сахттар.

АШАДДӢ اشدّی :**душмани ашаддӣ** душмани бадтарин, душмани қаттол ва хавфнок; **мухлиси ашаддӣ** мухлиси гузаро, аз ҳад зиёд дӯстдорандаи чизе: **мухлиси ашаддии шоҳмот**.

АШАН I اشن *кҳн.* ҷомаи чаппагардон.

АШАН II اشن *кҳн.* хом; харбузаи хом.

АШАҚА *а.* اشقه *кит., ниг.* **ошиқпечон**.

АШҒОЛ *а.* اشغال *ҷ.* **шуғл**; кору бор; гирифториҳо.

АШЁ *а.* اشیا(ء) *ҷ.* **шайъ** (чизҳо, чизу чора); **ашёи нодир** чизҳои ноёб, чизу чораи камёб; **ашёи хом** масолеҳи барои саноат зарур, чизҳои дар саноат кор кардашаванда; **амволу ашё, анҷому ашё, асбобу ашё, молу ашё** молу матоъ, чизу чора.

АШЁЪ *а.* اشیاع *ҷ.* **шиа**.

АШИР *а.* عشیر *кит.* даҳяк; **ушри ашир** садяк.

АШИРА(Т) *а.* عشیر//عشیرت *кит.* 1. хешу табор.

2. тоифа, қабила; қавм.

АШК I اشک 1. обе, ки аз гиря ва бо таъсири ҳиссиёти ҷисмӣ ё рӯҳӣ аз чашм фурӯ мерезад, сиришк, оби дида; қатраи оби чашм. 2. гиря; **ашки кабоб** қатраҳое, ки вақти пухтани кабоб ба рӯи оташ мечаканд; **ашки меғ (*ё* саҳоб)** *киноя аз* борон; борон; **ашки гарм** *ниг.* **ашки сӯзон; ашки лолагун** *ниг.* **ашки хунин; ашки равон** оби дидаи ҷорӣ, сиришки қатор; **ашки сӯзон, ашки талх, ашки хунин** гиряи ҷонсӯз, гиряи ғаму андӯҳ; **ашки шашқатор** рехтани ашки бисёр; **ашки шодӣ** гиря аз хурсандӣ; **ашки ятим** қатраҳои калон-калони оби чашм; **ашки ҳасрат** гиря аз ғаму андӯҳ; **донаҳои ашк** қатраҳои оби дида; **сели ашк** бисёрии оби чашм; **аз ашк доман пур шудан** *киноя аз* бисёр гиристан; **ашк боридан** гиря кардан; **ашк фишондан** ашк рехтан, гиря кардан; **ашки шодиёна рехтан** аз хурсандӣ гиристан; **ашк чарх задан//ашк ҳалқа задан** донаҳои ашк пайдо шудан (*дар чашм*); **ашк рехтан** гиря кардан; ◊ **ашки суроҳӣ, ашки ток** шароб, май.

АШК II اشک 1. чаҳор дандони калон, ки дутоӣ дар болою поини даҳони инсон дар байни дандонҳои пеш ва курсӣ воқеанд, дандони неш, анёб: **дандони ашк**. 2. ду дандони калон аз боло, ки дар баъзе ҳайвонҳо аз даҳон баромада меистад (*мас., дандони фил*).

АШКАФШОН اشکافشان *ниг.* **ашкфишон**.

АШКАФШОНӢ اشکافشانی *ниг.* **ашкфишонӣ**.

АШКБОР اشکبار ашкрез, ашкфишон, гирён: **дидаи ашкбор, чашми ашкбор**.

АШКБОРӢ اشکباری *исми амал аз* **ашк боридан**; ашкрезӣ.

АШКОВАР اشکآور боиси рехтани ашк, ашковаранда: **гази ашковар**.

АШКОЛ اشکال *ҷ.* **шакл; ашколи ҳандасӣ** шаклҳое, ки дар бораи онҳо баҳс мекунанд.

АШКОЛУД اشکالود тар аз ашк, пурашк, ашкдор, ашкбор: **дидагони (чашмони) ашколуд**.

АШКОНИЁН اشکانیان *таър.* номи сулолаи подшоҳоне, ки дар Порт байни солҳои 250 то мелод - 224 мелод ҳукмронӣ кардаанд.

АШКПАЙМО اشک پیما *ниг.* **ашкбор**.

АШКПОЛО اشکپالا ашколуд; ашкрезон.

АШКРЕЗ اشکریز ашкбор, гирён: **дидаи ашкрез**.

АШКРЕЗӢ اشکریزی *исми амал аз* **ашк рехтан**, ашкфишонӣ; гиря.

АШКРЕЗОН اشکریزان *феъли ҳол аз* **ашк рехтан**; дар ҳолати ашк рехтан, гирён.

АШКӮБ اشکوب *кҳн.* 1. сақфи хона. 2. ошёна, табақа, қабат.

АШКФИШОН اشکفشان ашкбор; ашкрезон, гирён.

АШКФИШОНӢ اشک فشانی *исми амал* аз **ашк фишондан**; ашкрезӣ.

АШҚАР *а.* اشقر 1. *кит.* сурхи ба зардӣ моил (*дар бораи асп*). 2. *кит.* асп; **ашқари бодпой** аспи тезрав. 3. *лаҳҷ.* қаддароз, қоматбаланд.

АШНА اشنه *ниг.* **ушна**.

АШОИР *а.* عشایر *ҷ.* **ашира(т)**.

АШРАФ *а.* اشرف *кит.* шарифтар, бузургвортар; шарифтарин; муборактарин; ◊ **ашрафи махлуқот** инсон, одам.

АШРАФӢ اشرفی 1. *мансуб ба* **ашраф**. 2. *таър.* пули тилло, ки асрҳои XVII-XIX дар аморати Бухоро роиҷ буд.

АШРОР *а.* اشرار *ҷ.* **шарир** (бадон, бадкорон).

АШРОФ *а.* اشراف *ҷ.* **шариф**; аъён, амалдорону мансабдорон; **ашроф ва аъён (кибор)** калонҳо, бузургон, соҳибони ҷоҳу мансаб.

АШРОФЗОДА اشرافزاده бузургзода, фарзанди шахси калоншаванда.

АШРОФОНА اشرافانه монанди ашроф, ашрофвор; **зиндагии ашрофона** ҳаёти бодабдаба.

АШТАҚ *т.* اشتق зардолуи хушконидае, ки ба дарунаш мағзи донак ҷо карда шудааст.

АШТАҚӢ اشتقی навъе аз зардолу, ки аз он аштақ тайёр мекунанд.

АШӮЛА *т.* اشوله суруд, тарона: **ашӯлаи ошиқона, ашӯла хондан (гуфтан)**.

АШӮЛАГӮӢ اشوله‌گوئی *исми амал аз* **ашӯла гуфтан**; сурудхонӣ, таронагӯӣ.

АШӮЛАХОН اشوله‌خوان сурудхон, сароянда, ҳофиз.

АШӮЛАХОНӢ اشوله‌خوانی *исми амал аз* **ашӯла хондан**; сурудхонӣ, сурудгӯӣ.

АШӮЛАЧӢ اشوله‌چی *гуфт., ниг.* **ашӯлахон**.

АШХОС *а.* اشخاص *ҷ.* **шахс**; **ашхоси бузург** одамони бузург ва машҳур.

АШҲАБ *а.* اشهب *кит.* 1. сиёҳу сафед; хокистарӣ, хокистарранг. 2. аспи хокистарранг, хинг.

АШҲАЛ *а.* اشهل *кит.* марди мешчашм; *муқ.* **шаҳло**.

АШҲАР *а.* اشهر *кит.* шаҳиртар, машҳуртар; хеле маъруф.

АШҶОР *а.* اشجار *ҷ.* **шаҷар** (дарахтҳо).

АШШОР *а.* اشّار *таър.* ғункунандаи андозҳо; даҳякгир.

АШЪОР اشعار *ҷ.* **шеър; ашъори латиф** шеърҳои тару тоза; шеърҳои дилчасп; **ашъори обдор** шеърҳои латиф, шеърҳои фасеҳу равон; **ашъори ошиқона** шеърҳои лирикӣ; **ашъори рангин** шеърҳои бообу ранг, назми санъаткорона; **ашъори ҳазин** шеърҳои ғамангез; **ашъор сароидан // ашъор сурудан** а) шеър гуфтан; б) шеърро бо оҳанг хондан.

АЪВАР *а.* اعور *кит.* одами якчашма.

АЪВОН *а.* اعوان 1. *ҷ.* **авн** (ёриҳо, мададҳо). 2. мададгорон, ёридиҳандагон.

АЪДО *а.* اعدا *ҷ.* **адӯ**.

АЪДОД *а.* اعداد *ҷ.* **адад**.

АЪЁН *а.* اعیان бузургон, ашроф; **аъёну ашроф** бузургон, саркардагон.

АЪЗАМ *а.* اعظم *кит.* азимтар, калонтар, бузургтар; **вазири аъзам//садри аъзам** сарвазир.

АЪЗО *а.* اعضا *ҷ.* **узв**. 1. узвҳои тани одам, қисмҳои бадан; **аъзои бадан** узвҳои тан, узвҳои бадан. 2. узви ягон гурӯҳ, созмон, ҳайат ва ҳар як фарди ин гурӯҳ, созмон, ҳайат *ва г.* (*ба ин маъно, яъне исми танҳо истифода шудани исми ҷомеи* **аъзо** *ғалати ом аст*): **аъзои комиссия; аъзои оила** ҳар яке аз афроди хонавода; узвҳои хонавода; **аъзо шудан дар ягон созмон** узви созмоне гардидан; ◊ **аъзои ҷумла** *грам.* калимаҳои мустақилмаъно ё ибораҳои ҷумла: **аъзои пайрави ҷумла**.

АЪЛАМ *а.* اعلم *кит.* 1. олимтар, донишмандтар; олими калон: **аълами уламо**. 2. *таър.* дар аморати Бухоро мансаби расмие буд, ки ба калонтарини муллоҳо дода мешуд ва ӯ масъалаҳои низоъноки диниеро, ки дар байни муллоҳо рӯй медод, ҳал мекард; **валлоҳу аълам** *д.* Худо медонад (*ибораест, ки вақти шакку тардид гуфта мешавад*).

АЪЛАМӢ اعلمی *мансуб ба* **аълам: мансаби аъламӣ**.

АЪЛО *а.* اعلی//اعلا 1. баландтар, бартар, болотар. 2. хеле хуб, бисёр хуб; беҳтар аз чизҳои дигар, баландсифат, хубтар, нафис; олӣ; **замини аъло, матои аъло**. 3. баҳои баландтарин барои дониши мактабиён, ки ифодаи рақамии он дар кишвари мо «панҷ» аст: **мактабро бо баҳои аъло тамом кардан, баҳои аъло гирифтан аз фанне; навъи аъло** навъи олӣ, навъи хеле баландсифат; **хеле аъло** бисёр нағз, ба дараҷаи хеле баланд; **ҳосили аъло** ҳосили баланд; **ба авҷи аъло расидан (баромадан)** хеле баланд шудан, хеле авҷ гирифтан; **ба арши аъло баровардан** хеле баланд бардоштан; дар таърифи чизе бисёр муболиға кардан.

АЪЛОДАРАҶА اعلیدرجه дараҷааш аъло, соҳиби дараҷаи аъло; хубтарин, беҳтарин.

АЪЛОСИФАТ اعلیصفت дорои сифати аъло, баландсифат; навъи беҳтарини чизе.

АЪЛОМ اعلام *ҷ.* **алам** (байрақҳо, парчамҳо).

АЪЛОХОН اعلیخوان талаба ё донишҷӯе, ки аз ҳама фанҳо баҳои «аъло» (5) мегирад, аълочӣ.

АЪЛОХОНӢ اعلیخوانی бо баҳои аъло хондан, аълохон будан.

АЪЛОҲАЗРАТ اعلیحضرت *таър.* ҷаноби олӣ, (*калимаи ҳурмат, ки пеш аз номи одамони олимансаб, хусусан, подшоҳон, гуфта мешавад*).

АЪЛОЧӢ اعلیچی 1. *ниг.* **аълохон**: **аълочиёни хониш**. 2. коркуне, ки вазифаи худро ба таври аълову ба ваҷҳи аҳсан иҷро мекунад, пешқадам; **аълочии маорифи Тоҷикистон** нишони сарисинагӣ, ки коркуни беҳтарини мактабҳо ва муассисаҳои дигари соҳаи маорифу илм бо он мукофотонида мешавад.

АЪМАШ *а.* اعمش *кит.* он ки ба сабаби беморӣ об аз чашмаш мерезад.

АЪМО *а.* اعمی *кит.* кӯр, нобино; **чашми аъмо** чашми нобино.

АЪМОҚ *а.* اعماق *ҷ.* **умқ** (чуқуриҳо); **аъмоқи замин** қабатҳои чуқури замин.

АЪМОЛ *а.* اعمال *ҷ.* **амал** (корҳо, кардаҳо, кирдорҳо); **аъмоли зиддиқонунӣ** корҳои хилофи қонун; **номаи аъмол** *д.* китоби кирдору рафтори мусулмон дар назди Худованд; **гӯри худ, аъмоли худ//ҳар касу гӯру аъмолаш** (*мақ.*) ҳарчи мешавад, аз кори худаш мешавад, ҳар кас мувофиқи кардаи худ ҷазо мебинад.

АЪРОБ *а.* اعراب *ҷ.* **аъробӣ**.

АЪРОБӢ اعرابی *кит.* араби бодиянишин.

АЪРОФ *а.* اعراف *д.* маҳаллаи байни биҳишту дӯзах, мавзеи миёни биҳишту дузах.

АЪСОБ *а.* اعصاب *ҷ.* **асаб**.

АЪҶУБА *а.* اعجوبه [*аслаш* **ӯъҷуба]** он чи ё он ки одамро ба тааҷҷуб меоварад; фавқулода, аҷоиб, ниҳоят аҷиб, бисёр ҳайратовар: **махлуқи аъҷуба**.

АЪШОР *а.* اعشار *ҷ.* **ушр** (даҳякҳо).

АЪШОРӢ اعشاری *мансуб ба* **аъшор; касри аъшорӣ** *риёз.* касри даҳӣ, касри даҳ-даҳӣ.

АЭРОДИНАМИКА *лот.* ائرادینمیکه илми ҳаракати ҳаво ва газҳои дигар ва таъсири онҳо ба чизҳои муқобилаткунанда.

АЭРОДРОМ *ю.* ائرادرام *ҳ.* майдони нишаст ва парвози ҳавопаймо ва чархбол, фурудгоҳи муваққатӣ.

АЭРОЗОЛ *ю.* ائرازال заррачаҳои моеъ, ки дар газ пароканда шудаанд ё заррачаҳои сахт, ки дар таркиби дуд мавҷуданд.

АЭРОНАВИГАТСИЯ *ю.* ائرانویگتسیه илмест, ки ба воситаи асбобҳои махсус (*харита, радио ва г.*) муайян намудани роҳи парвози ҳавопаймоҳоро меомӯзад.

АЭРОНАВТИКА *ю.* ائرانوتیکه назария ва амалияи ба воситаҳои дастгоҳҳои асосан аз ҳаво сабук ҳаракат кардан дар ҳаво; *ниг.* **ҳавонавардӣ**.

АЭРОПЛАН *ю.* ائراپلن *кҳн.* **ҳавопаймо**.

АЭРОПОРТ *ю.* ائراپارت *ниг.* **фурудгоҳ**.

АЭРОСТАТ *ю.* ائراستت дастгоҳи парвоз, ки бо қувваи болокаши гази дар ҷилди он ҷо кардашуда баланд мешавад: **аэростати идоранашаванда** (*дирижабл*), **аэростати идорашаванда** (*мас., аэростати аргамчинбанд, балони ҳавоӣ, кураи ҳавоӣ*).

Б

Б *ҳарфи дувуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ* ҳарфи бо, бе (ب); *дар ҳисоби абҷад ба адади 2 баробар аст; дар рақамбандии дарсҳои мактабӣ ва донишҷӯӣ намояндаи мартабаи дуюм аст*: 1 «б», 2 «б» *ва г.*; *дар гурӯҳбандии мавзӯъҳо ба ҷои шумораи 2 меояд*: **а)** *ва* **б)**.

БА به *пешоянд* 1. самти равона шудани амалро мефаҳмонад: **ба боло, ба поён, ба хона; ба пеши**… дар назди…, дар наздикии…: **ба пеши бародараш рафт**; **ба сари**… а) ба сӯи… ба тарафи…: **ба сари ҷӯй рафт;** б) ба болои…: **офтоб ба сари девор афтод**. 2. нисбат доштани чизеро бо чизе нишон медиҳад: **ин гап ба ӯ сахт расид**. 3. ба дохили чизе равона шудани амалро мефаҳмонад: **ба хона даромад**. 4. ба ҷое ё чизе рафта расидан ва бархӯрдани чизеро мефаҳмонад: **қатраҳои борон ба рӯяш зад; овозе ба гӯш расид; баландии он ба сад метр мерасад**. 5. ба сабаби…., бо мақсади…, барои…: **ман ба гуфтани ин гап омадам; ба хидмат омода шуд**. 6. ба дараҷаи…, ба ҳолати…, то ҳадди…; **куртааш ба даридан расидааст**. 7. *дар таркиби пайвандакҳои таркибии тобеъкунандаи миқдор ва дараҷа, тарзи амал ва хилофӣ меояд*: **ба андозае ки**…, **ба ҳадде ки…, ба қадре ки…, ба ҷои он ки**…; **ба тарзи… // ба тариқи… // ба таври…, ҳамчун, чун**. 8. мувофиқи… мутобиқи…; баробари…, мисли…, монанди… 9. бо: **ба овози баланд гуфт, ба пои худ баромад…; ба мурури замон**… бо гузашти замон; **ба воситаи…** тавассути…; **ба туфайли…, ба сабаби**… 10. баробари…, бо баробари… 11. аз рӯи…, бино ба…, мутобиқи…: **ба гуфти директори мактаб**… 12. дар: **ин гап ба ёдам омадааст**. 13. баҳри…, барои… 14. *бо чанде аз калимаҳо омада, зарфҳои таркибӣ месозад*: **ба зудӣ // ба тезӣ** дар андак вақт, бе даранг; ба таври оҷил, фавран; **ба зӯрӣ** зӯран, маҷбуран; **ба осонӣ** бидуни сарфи қувваи зиёд, душворӣ накашида, ба суҳулат, осон; **ба хубӣ** а) хуб, нағз: **рӯзгораш ба хубӣ мегузашт**; б) равшан, аниқ; в) *маҷ.* ба нағзӣ, бе сухани зиёдатӣ, бо маслиҳат. 15. *аз такрори баъзе калимаҳо таркибҳои зарфӣ месозад*: **дам ба дам** *ниг.* **дам**; **ранг ба ранг** *ниг.* **ранг**; **рӯ ба рӯ** *ниг.* **рӯ**; **сар ба сар** *ниг.* **сар; ба муносибати**… бо фаро расидани…, бо; **ба сабаби**… дар натиҷаи…, бино бар…; **ба ғайр аз** ғайри…, ҷуз, ба истиснои…; **нисбат ба** назар ба (*дар мавриди муқоиса*); **ба ном** расман, зоҳиран; **ба пеш!** амр барои пеш рафтан ва ҳуҷум; **ба саломат** солиман, солиму сиҳҳат; **ба ҳар ҳол** дар ҳар сурат, чи тавре ки набошад; **ба чашм** дар мавриди бо майлу рағбати том итоат кардан ба амр ё пазируфтани пешниҳоди касе истифода мебаранд; **ба ҷон** бо камоли майлу рағбат; **ба як бор** якбора, аз сидқи дил, дафъатан; **ба ҳам дидан** *чизеро* ба таври шарикӣ ва якҷоя истифода кардан аз чизе; **ба ҳам омадан** а) рӯй додан, ба амал омадан; б) гӯшт гирифтан, беҳ шудан (-и ҷароҳат); **ба ҷо мондан** боқӣ мондан; **ба ҷо овардан** иҷро кардан, анҷом додан (*вазифа, хизмат, супоришу фармон, ваъдаву илтимос, иззату эҳтиром, расму одат ва г. -ро*).

БААМД بعمد амдан, қасдан.

БААҚЛ بعقل *ниг.* **боақл**.

БААҚЛӢ بعقلی *ниг.* **боақлӣ**.

БААНДЕША باندیشه *ниг.* **боандеша**.

БААНДЕШАГӢ باندیشگی *ниг.* **боандешагӣ**.

БААНДОМ باندام хушандом, базеб, хубсурат, хушқадду баст.

БАБАРАКАТ ببرکت *ниг.* **бобарака(т)**.

БАБАРАКАТӢ ببرکتی *ниг.* **бобаракатӣ**.

БАБАРДОШТ ببرداشت бақувват, бадошт, пурбардошт.

БАБР ببر *зоол.* ҳайвони дарандаи гуштхӯр аз ҷинси гурбаҳо, ки болои пӯсташ наворҳои сиёҳранг дорад ва шабеҳи паланг аст.

БАБРАФКАН ببرافکن *маҷ.* зӯр, боқувват, қавӣ.

БАВВОБ *а.* بوّاب *кит.* дарбон, ҳоҷиб, қаровули қаср, дарвозабон, нигаҳбон.

БАВВОБӢ بوّابی дарбонӣ, қаровулӣ, нигаҳбонӣ, амал ва шуғли баввоб.

БАВЕЖА//БАВИЖА بویژه махсусан, хусусан, алалхусус, билхосса.

БАВИҶДОН بوجدان *ниг.* **бовиҷдон**.

БАВИШ بوش *кҳн.* қазову қадар, қисмати азалӣ.

БАВЛ *а.* بول пешоб, мезак.

БАВЛИДАН بولیدن пешоб кардан, шошидан, мезидан.

БАВН *а.* بون *кит., кҳн.* 1. ҳисса, бахра; **аз бавни…** аз бахри… 2. ҷудоӣ, фосила, дурӣ (*байни ду чиз*).

БАВОДӢ *а.* بوادی *ҷ.* **бодия**.

БАВОР *а.* بوار *кит.* 1. нестӣ, нобудӣ, ҳалокат. 2. вайронӣ, харобӣ, талаф, марг.

БАВОРИД *а.* بوارد 1. сардкунанда, чизҳое, ки сардӣ эҷод мекунанд, монанди туршиҷот. 2. *маҷ.* нописанд, номатбӯъ.

БАВОРИҚ *а.* بوارق *кит. ҷ.* **бориқ** ва **бориқа**.

БАВОСИР *а.* بواسیر *тиб.* беморие, ки дар мақъад пайдо мешавад.

БАВОСИРӢ بواسیری мубтало ба бемории бавосир, он ки бемории бавосир дорад.

БАВОСИТА بواسطه ашё ва амале, ки рост ва мустақим набуда ва рӯй надода, ба воситае ё ба амале вобаста аст; **пуркунандаи бавосита** *грам.* пуркунандае, ки таъсир ва ҳаракати хабари ҷумла ба воситае ба он мегузарад.

БАВОТИН *а.* بواطن *ҷ.* **ботин**.

БАВОҶИБ بواجب *кит.* ба қадри даркорӣ, чунонки, бояду шояд, сазовор, лоиқ.

БАВУҶУДОВАРӢ به‌وجودآوری *исми амал аз* **ба вуҷуд овардан**; бунёд кардан, офаридан.

БАВУҶУДОӢ بوجودآیی пайдоиш, ба вуқӯъ пайвастан.

БАВУҶУДОРӢ بوجودآری *ниг.* **бавуҷудоварӣ**.

БАВШ بوش *кит.* карруфар, худнамоӣ.

БАВШҶӮ بوشجو *кит.* толиби карруфар, худпараст.

БАГНӢ بگنی шаробе, ки аз биринҷ, ҷав, арзан *ва г.* омода созанд.

БАГОНА بگانه :**багонаву бегона** *гуфт.* худӣ, аз они худӣ ва ғайрихудӣ, худиву бегона.

БАГРАС بگرس болопӯш, ҷомаи боронӣ.

БАГТАР//БАКТАР بگتر//بکتر *таър.* ҷомаи оҳанӣ, ки ҷанговарони қадим дар вақти ҷанг мепӯшиданд.

БАҒАЙРАТ بغیرت *ниг.* **боғайрат**.

БАҒАЙРАТӢ بغیرتی *ниг.* **боғайратӣ**.

БАҒАЙРАТОНА بغیرتانه *ниг.* **боғайратона**.

БАҒАЛ بغل 1. зери пайвандгоҳи дасту китф, каш. 2. оғӯш, канор, бар, сина, дӯш; **аз (зери) бағали** *касе* **гирифтан** а) бозуи касеро даст гирифтан, аз зери каши касе гирифтан; б) *маҷ.* ба касе мадад расонидан, кӯмак кардан, дастгирӣ кардан (*дар дармондагӣ*); **ба (дар) бағал гирифтан (кашидан)** оғӯш кардан, дар канор кашидан. 3. *маҷ.* дарун, миён, байн, мобайн: **бағали кӯҳ, бағали дара, бағали водию биёбон**. 4. холигие, ки аз бастани миён дар ду тарафи ҷома (*болотар аз миён*) пайдо мешавад; **кисаи бағал** *ниг.* **бағалкиса**. 5. миқдори ҳезум, алаф ё чизи дигар, ки бо ду дасти калонкушода онро ба оғӯш гирифта бардоштан мумкин аст; ◊ **бағали** *касеро* **бо чормағзи пуч пур кардан** бо ваъдаи хушку холӣ фирефтан.

БАҒАЛАК بغلک 1. ҷароҳати доначашакл, ки дар зери бағали одам пайдо мешавад, пуччаки зери бағал. 2. *байт.* реш дар бағали аспу хар, ки аксаран боиси ҳалоки онҳо мешавад.

БАҒАЛАСО بغلعصا *ниг.* **асобағал**.

БАҒАЛБАНД بغلبند 1. тасма ё танобе, ки дар зери бағали асп мебананд. 2. порчаи қуфлак, ки зери бағал ба остини либос медӯзанд, зеркаш, нимостарӣ.

БАҒАЛГОҲ بغلگاه 1. қисмати паҳлуии инсон. 2. бахше аз либос, ки қисмати бағалро мепӯшонад.

БАҒАЛӢ بغلی 1. *мансуб ба* **бағал**; **кисаи бағалӣ** *ниг.* **бағалкиса**. 2. қисми аз реша то шохҳои асосии танаи дарахт, ки одатан навдаву шохҳои наврустаи онро сари чанд вақт мебуранд. 3. канорӣ, паҳлуӣ; ◊ **дафтари бағалӣ** дафтари хурди кисагӣ.

БАҒАЛКАШ بغلکش **:вохӯрии (хайрбоди) бағалкаш** ҳамдигарро ба оғӯш кашида, вохӯрӣ ё хайрбод кардан.

БАҒАЛКАШӢ بغلکشی оғӯшкашӣ, вохӯрии бағалкаш.

БАҒАЛКИСА بغلکیسه кисаи дарунии таги китфии либос, кисаи бағалӣ, кисабағал.

БАҒАЛПАНҶАРА بغلپنجره панҷараи паҳлуи зина ва нардбонҳо (*дар биноҳои бисёрошёна ва иншооти дигар*).

БАҒАЛТОК بغلتاک токе, ки шохҳояш рӯи замин паҳн аст.

БАҒАЛТОҚ بغلتاق *кит.* 1. каллапӯш, кулоҳ. 2. ҷомаи абрешимӣ, қабо.

БАҒАЛШОХ بغلشاخ шохаи аз паҳлу рустаи ниҳол ё гулбутта.

БАҒБАҒА بغبغه *аслаш* **ғабғаб**.

БАҒДОДӢ بغدادی 1. *марбут ба* **Бағдод: аҳли Бағдод**. 2. шинохташуда, сохта ё баамаломада дар Бағдод. 3. оҳанге дар мусиқии эронӣ.

БАҒИЯТ *а.* بغیت *кит.* анҷоми кори нораво дар ҳаққи касе, бадкорӣ.

БАҒӢ *а.* بغی *кит.* 1. нофармонӣ, беитоатӣ, саркашӣ. 2. бадкорӣ, фасод, ситамкорӣ. 3. зани зинокор, зани нопок.

БАҒЛ *а.* بغل *кҳн.* хачири нар, қотири нар.

БАҒЛОБА بغلابه навъи ҳалво, ки аз мағзи бодом бо шакар мепазанд.

БАҒОВАТ *а.* بغاوت *кит.* саркашӣ, беитоатӣ, гарданкашӣ.

БАҒОЗ بغاز *ниг.* **фона**.

БАҒОЧ بغاچ *ниг.* **бағоҷ**.

БАҒОҶ بغاج чизу чорае, ки барои ба ҷое фиристодан бо роҳи оҳан, ҳавопаймо *ва г.* баста месупоранд; **бағоҷ кардан** баста супоридани бор (*барои бо роҳи оҳан ё роҳи ҳавоӣ фиристодан ба ҷое*).

БАҒОҶКАШОНӢ بغاجکشانی ҳамлу нақли бағоҷ: **аробачаи бағоҷкашонӣ**.

БАҒОҶМОНАК بغاجمانک ҷои махсус дар мошинҳо, ки одатан мусофирон борҳои худро дар он мегузоранд.

БАҒОҶХОНА بغاجخانه ҷои қабул ва нигоҳ доштани бори мусофирон дар истгоҳи роҳи оҳану фурудгоҳҳо, борхона.

БАҒОЯТ بغایت бениҳоят, аз ҳад зиёд, хеле зиёд, беандоза.

БАҒПУР بغپور 1. *кит.* фарзанди худо. 2. *асот.* форсиёни қадим подшоҳи худро бағпур ё фағфур меномиданд.

БАҒРО//БУҒРО *т.-м.* بغرا 1. *кҳн.* номи таоме, ки аз риштаҳои дароз-дарози хамир тайёр мекардаанд. 2. хӯриш барои палав, ки аз гӯшт, нахӯди куфта, равғану зардаи тухм *ва г.* тайёр мешавад.

БАД I بد 1. нохуб, ношоиста, нописандида, беадаб, бетарбия; *муқоб.* **хуб, нек, нағз: ахлоқи бад, кирдори бад, нияти бад, одами бад, қасди бад, баду нек; колои бад ба риши соҳибаш** (*мақ.*). 2. зишт, ганда, нобоб, номақбул: **бо бад нишинӣ, бад шавӣ** (*мақ.*). 3. ҷиҳати манфии чизе, манфӣ: **таъсири бад, феъли бад; баҳои бад** баҳои манфӣ, баҳои ғайриқаноатбахш (*мас., дар имтиҳон*). 4. душвор, вазнин, сахт: **аҳволи бад, дарди бад, рӯзи бад, ҳоли бад**. 5. нохуш, шум: **толеи бад, фоли бад, хабари бад**. 6. ногувор, нофорам: **бӯи бад, давои бад, таъми бад; дарди бад-давои бад** (*мақ.*). 7. бадӣ; **бад кардан** бадӣ кардан, кори ношоиста кардан; **обу ҳавои бад** обу ҳавои номусоид; **бад будан** *бо касе* хусумат доштан бо касе, носоз будан бо касе; **бад дидан** *касеро, чизеро* нафрат доштан ба касе чизе; **бад намудан** (*ба назари касе*) зишт, номақбул намоён шудан; **бад шудани кор ё ҳоли** *касе* а) вазнин шудан, рӯ ба бадӣ овардани кор ё аҳволи касе; б) табоҳ шудан, чатоқ шудани кори касе; **бад набудан** зарар надоштан, аз фоида холӣ набудан: **бад-бад нигоҳ кардан** бо нияти бад ё хашмолудона

нигаристан ба касе, чизе; **чашми бад** чашме, ки гӯё нигоҳаш асари бад дорад, чашме, ки чашм- захм мезанад; **чашми бад расидан; гумони бад бурдан** бадгумон шудан; **дуои бад кардан** бадии касеро хостан, ба касе бадӣ хостан; **бад кардан** *касеро* касеро ганда карда нишон додан; ғайбат кардан касеро; **бо чашми бад нигоҳ кардан** нисбат ба касе тамаъ кардан; ба касе кинаву ғараз доштан.

БАД II بد *шакли дигари пешоянди* ба, ки бештар дар назм кор фармуда мешавад: **бад-ин, бадон, бад-ӯ**.

БАДАВЗОЪ بداوضاع 1. он ки ҳолаташ хуб нест, бадҳолат. 2. бадният.

БАДАВИЯТ *а.* بدویت саҳронишинӣ, бодиянишинӣ, биёбонӣ будан.

БАДАВӢ بدوی саҳронишин, бодиянишин, кӯчманчӣ, биёбонӣ.

БАДАВЛАТ بدولت давлатманд, доро.

БАДАЛ *а.* بدل 1. ҳар чизе, ки ҷои чизи дигареро мегирад, иваз. 2. арзиш, қимат; **ба бадали...** а) ба ивази…, ба ҷои…, ба подоши…; б) ба нархи.., ба қимати…; **дар бадали**… а) ба ивази…; б) дар муддати…, дар давоми…, дар байни…; **бадал кардан** иваз кардан, ба ҷои чизе чизи дигаре додан; **бадал шудан (гардидан, гаштан)** табдил ёфтан, мубаддал шудан; **радду бадал шудан** а) аз дасте ба дасти дигаре гузаштани чизе; б) *маҷ.* гуфта шудан; баҳсу мунозира ба амал омадан. 3. чизи камарзиш, ки ба ҷои чизи боарзише истифода шавад; тақаллуб, бадалкорӣ.

БАДАЛИСОЗӢ بدلیسازی сохтани ҷавоҳироту зевареҳои сохтаву сунъӣ.

БАДАЛИҶОТ بدلیجات ҷавоҳирот ва гавҳарҳои сунъӣ.

БАДАЛӢ بدلی сохта, сунъӣ; ҷаълӣ, тақаллубӣ, қалбакӣ.

БАДАЛШАВАНДА بدل‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бадал шудан**; қобили табдил, қобили иваз.

БАДАЛШАВАНДАГӢ بدل‌شوندگی хосияти табдил шудан, қобилияти ивазшавандагӣ.

БАДАЛШАВӢ بدل‌شوی *исми амал аз* **бадал шудан**; табдилёбӣ, ивазшавӣ.

БАДАМАЛ بدعمل 1. бадкирдор, бадрафтор. 2. саркаш, нофармон: **аспи бадамал**.

БАДАН بدن ҷисми ҳайвон, инсон ба ғайр аз дастҳо, поҳо ва сар; тан, андом.

БАДАНА بدنه *тех.* тана, пайкар; **баданаи киштӣ** танаи киштӣ.

БАДАНДАРУН بداندرون бадтинат, бадсиришт, бадзот.

БАДАНДЕШ بداندیش 1. касе, ки дар ҳаққи дигарон нияти бад дорад, бадхоҳ, бадният. 2. бадбин, он ки дар ҳаққи дигарон гумони бад дорад, бадгумон. 3. *маҷ.* душман, хасм.

БАДАНДЕША بداندیشه *ниг.* **бадандеш**.

БАДАНДЕШӢ بداندیشی қасду нияти бад доштан, бадхоҳӣ.

БАДАНДОМ بداندام он ки қадду қомати нозебу номутаносиб дорад, бадшакл, безеб.

БАДАНӢ بدنی *мансуб ба* **бадан**: **ҳаракатҳои баданӣ** варзиши ҷисмонӣ, варзиши бадан.

БАДАНҶОМ بدانجام он чи оқибаташ хуб нест, бадоқибат, бадфарҷом.

БАДАР بدر берун, хориҷ (*одатан дар таркиби феълҳо меояд*): **бадар андохтан** бароварда партофтан; **бадар бурдан** гирифта бурдан; раҳонидан, халос кардан (*мас., ҷонро*); **бадар рафтан** баромада рафтан; **аз сар бадар кардан** *(фикреро)* аз лавҳи хотир дур сохтан фикреро, дигар дар бораи чизе фикр накардан.

БАДАРАҶОТ بدرجات хеле зиёд, барзиёд.

БАДАРҒА بدرغه касеро ба тариқи ҷазо аз ҷои зисташ ба ҷои дигаре рондан, табъид; **бадарға кардан** рондани касе аз ҷое чун ҷазо: **бадарға шудан** маҳкум ба табъид гардидан.

БАДАРҒАГӢ بدرغگی *мансуб ба* **бадарға**; дар бадарға будан.

БАДАРҒАШУДА بدرغه‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **бадарға шудан**; маҳкуми бадарға.

БАДАРД بدرد дарднок; дардовар.

БАДАРДХӮРД بدردخورد лозим, зарур.

БАДАСЛ بداصل бадзот, бадсиришт.

БАДАСТ بدست *ниг.* **бадаступо**.

БАДАСТА بدسته *гуфт.* бо дасти худ, мустақиман, бевосита.

БАДАСТУПО بدستوپا чолок, ӯҳдабаро, чобук.

БАДАСТУПОГӢ بدستوپاگی чолокӣ, ӯҳдаборой, чобукӣ.

БАДАФТ بدافت зиштрӯ, бадандом, безеб, бадномо, қареҳ.

БАДАФЪОЛ بدافعال он ки атвору кирдораш нописанд аст, бадкирдор, бадхӯ.

БАДАХЛОҚ بداخلاق 1. он ки ахлоқи зишт ва нописанд дорад, беодоб; *муқоб.* **хушахлоқ**. 2. бадзот, бадсиришт.

БАДАХЛОҚӢ بداخلاقی амали бадахлоқ, беодобӣ.

БАДАХТАР بداختر 1. дорои бахту иқболи бад, бадбахт. 2. шум, номуборак; бадтолеъ.

БАДАХТАРӢ بداختری бадахтар будан, бадбахтӣ.

БАДАХШӢ بدخشی *ниг.* **бадахшонӣ**.

БАДАХШОНӢ بدخشانی 1. *мансуб ба* **Бадахшон**. 2. аҳли Бадахшон; сокини Бадахшон.

БАДАҲД بدعهد паймоншикан, аҳдшикан, ба қавли худ ноустувор; ваъдахилоф.

БАДАҲДӢ بدعهدی бадаҳд будан; паймоншиканӣ, аҳдшиканӣ, бевафоӣ.

БАДАЪМОЛ بداعمال *ниг.* **бадамал**.

БАДАЪМОЛӢ بداعمالی бадкорӣ, бадкирдорӣ.

БАДБАДРАҚА بدبدرقه мизбоне, ки ба меҳмон баъд аз муддате рӯи хуш нишон надиҳад.

БАДБАНДА بدبنده *кит.* он ки дар вазифаи бандагии хеш бадрафторӣ кардааст.

БАДБАНДАГӢ بدبندگی *кит.* амал накардан ва ибодат накардан, иҷро накардани вазифаҳои динӣ.

БАДБАХТ بدبخت 1. бадтолеъ, шӯрбахт, сияҳбахт, тирарӯз; *муқоб.* **хушбахт**. 2. лаънатӣ, шум (*дар мавриди дашном кор мефармоянд*).

БАДБАХТӢ بدبختی бадтолеӣ, бетолеӣ, бадбахт будан, вазъ ва ҳолати бадбахт.

БАДБАХТОНА بدبختانه аз рӯи бадбахтӣ; мутаассифона; *муқоб.* **хушбахтона**.

БАДБАШАРА بدبشره *ниг.* **бадафт**.

БАДБИН بدبین 1. он ки ба касон бо назари бадхоҳона менигарад, бадхоҳ. 2. касе, ки ба ҳар рӯйдоди зиндагӣ ва ба оянда бо назари бад ва ноумедӣ менигарад ва дунёро пур аз бадбахтӣ, яъс медонад; *муқоб.* **хушбин**; маъюс, навмед.

БАДБИНӢ بدبینی 1. бад дидан ва написандидан (*касеро, чизеро*). 2. пессимизм; *муқоб.* **хушбинӣ**.

БАДБИНОНА بدبینانه дар ҳолати бадбинӣ, аз рӯи бадбинӣ.

БАДБОТИН بدباطن бадтинат, мунофиқ, баддил.

БАДБУНА بدبنه бадаҳвол, бадвазъ.

БАДБУНЁД بدبنیاد 1. сустбунёд, номустаҳкам, ноустувор (*иморат*). 2. *маҷ.* бадзот, ноасл.

БАДБУРИШ بدبرش 1. бадбуридашуда, вайрон буридашуда (*либос ва амсоли он*). 2. *маҷ.* бадномо, бадшакл.

БАДБУРУТ بدبروت 1. марди сермӯйлаб, мӯйлабдароз, калонмӯйлаб. 2. *маҷ.* бадҳайбат, даҳшатовар (*доир ба* одам).

БАДБӮ(Й) بدبو(ی) 1. он чи бӯи бад дорад, бӯйнок; *муқоб.* **хушбӯй**. 2. *маҷ.* бад, зишт, қабеҳ; **сухани бадбӯ** сухани қабеҳ, носазо, фуҳш.

БАДБӮИ بدبویی бадбӯ будан, бӯи бад доштан, бӯйнокӣ.

БАДБӮШУДА بدبوشده *сифати феълии замони гузашта аз* **бадбӯ шудан**; бӯйоварда, гандида, бӯйнок.

БАДВ I *а.* بدو *кит.* ибтидо, оғоз.

БАДВ II *а.* بدو *кит., ниг.* **бадавият**.

БАДВАЗЪ بدوضع 1. бадшакл, зишт. 2. бадҳолат.

БАДВАЗЪӢ بدوضعی 1. бадшаклӣ, зиштӣ. 2. бадҳолатӣ.

БАДВОҲИМА بدواهمه даҳшатнок, мудҳиш, воҳиманок; хавфнок, хатарнок.

БАДГАВҲАР بدگوهر бадасл, бадзот.

БАДГАВҲАРӢ بدگوهری бадзотӣ, баднихқодӣ, бадсириштӣ.

БАДГАП بدگپ сахтгап, дуруштгуфтор; теззабон; дағал.

БАДГАПӢ بدگپی сахтгапӣ, дуруштгуфторӣ; дағалӣ.

БАДГАРД بدگرد 1. он ки роҳравиаш нохуб аст; бадрафтор: **аспи бадгард**. 2. *маҷ.* бадахлоқ, бероҳа.

БАДГАШТ بدگشت *ниг.* **бадгард**.

БАДГАШТӢ بدگشتی *маҷ.* бадахлоқӣ, бероҳагардӣ.

БАДГИЛ بدگل зиштрӯ, бадрӯ, бадсиришт.

БАДГИЛӢ بدگلی бадсириштӣ, зиштрӯӣ, бадрӯӣ.

БАДГИР بدگیر 1. газанда, нохост ҳамлакунанда (*мас., саг*). 2. кинаварз, қасосгир.

БАДГИРӢ بدگیری кинаварзӣ, кинагирӣ; сахтгирӣ, бадмуомилагӣ (*аз рӯи кина ва интиқому қасос)*.

БАДГУВОР بدگوار бадҳазм, ногувор, нофорам, бемаза (*оид ба* хӯрок).

БАДГУЗАРОН بدگذران тангдаст ва камбағал, ки зиндагиаш бад мегузарад.

БАДГУЛӮӢ بدگلوی пурхӯрӣ, носерӣ.

БАДГУМОН بدگمان гумони бад баранда, хаёли бад кунанда, шубҳакунанда, нобовар нисбат ба касе; **бадгумон будан** андешаи нодуруст доштан дар ҳаққи касе, дар бораи касе шубҳа доштан; **бадгумон шудан** *аз касе* хаёли бад кардан дар ҳаққи касе, аз касе гумони бад бурдан.

БАДГУМОНӢ بدگمانی гумони бад бурдан, нобоварӣ, шубҳа кардан; **аз бадгумонӣ баровардан** шубҳаро бартараф кардан.

БАДГУФТОР بدگفتار носазогӯ, бадгӯй, баддаҳон.

БАДГУФТОРӢ بدگفتاری баддаҳонӣ, бадгӯӣ.

БАДГУҲАР بدگهر *ниг.* **бадгавҳар**.

БАДГӮ(Й) بدگو(ی) носазогӯ, айбҷӯ; ғайбатчӣ.

БАДГӮӢ بدگوئی носазогӯӣ, айбгӯӣ, тӯҳмат; ғайбат; **бадгӯӣ кардан** сухани носазо гуфтан дар ҳаққи касе, касеро бад кардан.

БАДГӮШТ بدگوشت 1. гӯшти талх. 2. он ки захми баданаш дер сиҳат мешавад.

БАДДАРУНӢ بددرونی *ниг.* **бадзотӣ**.

БАДДАҲАН بددهن *ниг.* **бадгап**.

БАДДАҲАНӢ//БАДДАҲОНӢ بددهنی//بددهانی 1. *ниг.* **бадгапӣ**. 2. *маҷ.* бе истиҳола ва бе андеша гап задан; шаттоҳӣ намудан.

БАДДИЛ بددل 1. бадгумон, гумонбар, шубҳакунанда; **баддил шудан** гумонбар шудан аз касе, дар ҳаққи касе шубҳа кардан. 2. тарсончак, тарсу, буздил.

БАДДИЛӢ بددلی 1. баддил будан, бадгумонӣ. 2. тарсончакӣ, буздилӣ.

БАДДИМОҒ بددماغ 1. ҳавобаланд, мутакаббир. 2. бадқахр, бадҷаҳл.

БАДДИМОҒӢ بددماغی 1. баддимоғ будан; ҳавобаландӣ, кибр, ғурур. 2. бадҷаҳлӣ, тундхӯӣ.

БАДДИН بددین бадмазҳаб, бадкеш, бадоин; бедин, бемазҳаб.

БАДДИНӢ بددینی бадмазҳабӣ, бадкешӣ; бединӣ, бемазҳабӣ.

БАДДӮЗӢ بددوزی ба тарзи номарғуб ва бесифат дӯхтан.

БАДДӮХТ بددوخت чизи бесифат дӯхташуда; матои дорои дӯхти бад.

БАДЕА *а.* بدیعه 1. *шакли муаннаси* **бадеъ**. 2. асари бадеӣ; асари навпардозона.

БАДЕИЁТ *а.* بدیعیات *адш.* 1. маҷмӯи асарҳои бадеӣ. 2. санъати бадеӣ.

БАДЕИЯТ *а.* بدیعیت *адш.* яке аз хусусияти асосӣ ва фарққунандаи санъат ва асарҳои бадеӣ аз асарҳои илмист, ки воқеиятро ба таври бадеӣ инъикос мекунад; санъати бадеӣ.

БАДЕӢ بدیعی *мансуб ба* **бадеъ; адабиёти бадеӣ** *адш.* яке аз соҳаҳои санъат, ки ҳаёт ва хаёлот тавассути сухан ба тарзи образнок тасвир мешавад; **асари бадеӣ** *адш.* асаре, ки ба адабиёти бадеӣ мансуб аст; **шаби бадеӣ** шабнишиние, ки дар он шоирон шеърхонӣ кунанд; **ҳаваскори бадеӣ** иштироկдори дастаи ҳаваскорон, ки бо шеърхонию сурудхонӣ ва намоиш додани дигар навъҳои санъат машғул мешавад.

БАДЕУЛҶАМОЛ *а.* بديع‌الجمال бағоят хушрӯй, ниҳоят ҷамил ва зебочеҳра.

БАДЕҲА *а.* بديهه *адш.* 1. шеъре, ки бадоҳатан ва беомодагӣ, яъне фавран ва ҳозирҷавобона гуфта шудааст. 2. суруде, ки аз тарафи зану мард сароида мешавад; **ба тарзи бадеҳа** *ниг.* **бадеҳатан; дар бадеҳа** фавран, ҳозирҷавобона; бадеҳатан.

БАДЕҲАГӮ(Й) بديهه‌گو(ى) *адш.* шоире, ки бадеҳатан, фавран ва бе тайёрии пешакӣ шеър мегӯяд.

БАДЕҲАГӮӢ بديهه‌گويى 1. *адш.* бадеҳатан, фавран ва ҳозирҷавобона шеър гуфтан. 2. сурудхонии ду нафар; **бадеҳагӯӣ кардан** суруд хондани ду нафар ба ҷавоби якдигар.

БАДЕҲАНАВОЗ بديهه‌نواز *ниг.* **бадоҳанавоз**.

БАДЕҲАНАВОЗӢ بديهه‌نوازى *ниг.* **бадоҳанавозӣ**.

БАДЕҲАТАН *а.* بديهتاً *адш.* ба таври бадеҳа, фавран, бе тааммул шеър гуфтан ё сурудан.

БАДЕҲАХОН بديهه‌خوان он ки бадеҳа мехонад, сарояндаи бадеҳа (2).

БАДЕҲИЁТ *а.* بديهيات он чи барои донистани он ҳоҷати фикр кардан нест, он чи дар назари ақл ошкор ва равшан аст (*мас., ду карат ду - чор*).

БАДЕҲӢ بديهى *ниг.* **бадеҳиёт; бадеҳист ки…** равшан аст, ки…, возеҳ аст, ки….

БАДЕЪ *а.* بديع ҳар чизи нав, тозабаромад; аҷиб, ҳайратангез; **илми бадеъ** илме, ки дар он аз санъатҳои калом ва тарзи ифодаи зебо ва нафис сухан меравад; **каломи бадеъ** *адш.* суханҳои навоварона ва зебо.

БАДЗАБОН بدزبان бадгап, баддаҳан; носазогӯй.

БАДЗАБОНӢ بدزبانى бадгапӣ; дашномдиҳӣ, носазогӯӣ, гуфтани суханони талх ва таънаомез.

БАДЗАҲР بدزهر дорои заҳри зиёд; заҳрдор, заҳрнок (*мас., заҳри занбӯр, пашша*).

БАДЗАҲРА بدزهره *кит.* буздил, камҷуръат, тарсу.

БАДЗАҲРӢ بدزهرى дорои заҳри зиёд будан; заҳрдорӣ, заҳрнокӣ.

БАДЗИН بدزين аспе, ки ба хубӣ ром намешавад, зуд зери зин намеравад.

БАДЗО بدزا он ки бо душворӣ ва сахтӣ мезояд.

БАДЗОТ بدذات 1. бадгавҳар, бадасл, ғайри асил. 2. *маҷ.* муфсид, разил, табаҳкор, паст, дун.

БАДИҚБОЛ بداقبال *кит., ниг.* **бадбахт** 1.

БАДИҚБОЛӢ بداقبالى *кит., ниг.* **бадбахтӣ**.

БАДИЛ بديل *кит., ниг.* **бадал**.

БАД-ИН بدين *шакли китобии* **ба ин: бад-ин минвол, бад-ин шакл**.

БАДИШТИҲО بداشتها дорои иштиҳои кам, камхӯрок.

БАДӢ بدى 1. шарр, кори зишт; *муқоб.* **некӣ**. 2. нуқсон, айб; хуб набудан. 3. нохушӣ; носозгорӣ: **аз бадии толеъ; бадӣ кардан** а) рафтори нодуруст кардан; муомилаи дурушт кардан; б) зарар расондан ба касе; **ба бадӣ ном баровардан** бадном шудан, шармандаву беобрӯ шудан.

БАДКАЛЛА بدكلّه *гуфт.* мағзтиҳӣ, бекалла, бемағз.

БАДКАШ بدكش аспи сустҳаракат, аспи саркаш, бадфеъл; **аспи бадкаш – азоби аробакаш** (*зарб.*).

БАДКЕШ بدكيش 1. баддин; бадмазҳаб, бедин, кофир. 2. *маҷ.* бешараф; бадният, бадқасд; бераҳм.

БАДКЕШӢ بدكيشى 1. баддинӣ, бадмазҳабӣ; бединӣ. 2. *маҷ.* бешарафӣ; баднияті; бераҳмӣ.

БАДКИН//БАДКИНА بدكين//بدكينه кинавар, кинадор, соҳибкина; баднният, бадқасд: **душмани бадкин**.

БАДКИРДОР بدكردار бадкор, бадамал, бадрафтор, бадхулқ.

БАДКИРДОРӢ بدكردارى бадрафторӣ, бадахлоқӣ.

БАДКИРДОРОНА بدكردارانه рафтори бадкирдор, бадгавҳарона.

БАДКОМ بدكام *кит.* бадхоҳ, бадандеш; бадтинат, бадзот.

БАДКОМА بدكامه душман, ҳасуд, бадхоҳ.

БАДКОР بدكار *ниг.* **бадамал**.

БАДКОРА بدكاره руспӣ, бадкор, фоҳиша.

БАДКОРАГӢ بدکارگی амали бадкор, бадкора.

БАДКОРӢ بدکاری бадамалӣ; шарорат, бадкор будан.

БАДКУНИШ بدکنش *ниг.* **бадкор**.

БАДКУНИШӢ بدکنشی *ниг.* **бадкорӣ**.

БАДҚАВЛ بدقول он ки дар қавлу ваъдаи худ ноустувор аст, бадаҳд.

БАДҚАВЛӢ بدقولی ноустуворӣ дар сухан ва ваъдаи худ, бадаҳдӣ.

БАДҚАВОҚ بدقواق туршрӯ, абус; *муқоб.* **кушодарӯ**; тундмизоҷ, бадмизоҷ.

БАДҚАВОҚӢ بدقواقی туршрӯӣ, абусӣ; *муқоб.* **кушодарӯӣ**.

БАДҚАВОРА بدقواره он ки намуди зоҳирии зебо надорад, бадрӯ, бадқиёфа.

БАДҚАВОРАГӢ بدقوارگی зиштӣ ва безебии чизе ё касе ба сабаби ноҳамоҳангии ҷузъҳои бадан.

БАДҚАДАМ بدقدم он ки ба ҷое қадам гузоштанашро сабаби мусибат ва бадбахтӣ медонанд, шумқадам, номуборак.

БАДҚАДАМӢ بدقدمی бадқадам будан, шумқадамӣ.

БАДҚАЛБ بدقلب баддил, бадниҳод, бадсиришт.

БАДҚАЛБӢ بدقلبی баддилӣ, бадниҳодӣ, бадсириштӣ.

БАДҚАСД بدقصد бадандеш, бадният; қасосгиранда.

БАДҚАСДӢ بدقصدی бадандешӣ, бадхоҳӣ, бадниятӣ.

БАДҚАСДОНА بدقصدانه бо нияти бад, аз рӯи бадхоҳӣ, муғризона.

БАДҚАҲР بدقهر пурхашм, ғазабнок; бадҷаҳл; **бадқахр шудан** оташин шудан, хашмгин шудан, ба ғазаб омадан.

БАДҚАҲРӢ بدقهری хашмгинӣ, оташинӣ.

БАДҚАҲРОНА بدقهرانه дар ҳолати оташинӣ, бо хашму ғазаб.

БАДҚИЁФА بدقیافه *ниг.* **бадафт**.

БАДҚИЁФАГӢ بدقیافگی бадқиёфа будан, зиштрӯӣ.

БАДҚИЛИҚ بدقلیق он ки феълу атвораш нописанд аст, бадхӯ.

БАДҚИЛИҚӢ بدقلیقی рафтори носозгор ва нописанд.

БАДҚИМОР بدقمار қаллоб дар қиморбозӣ; ғирром.

БАДҚИМОРӢ بدقماری *исми амал аз* **бадқимор будан**; тақаллубкорӣ.

БАДЛАГОМ بدلگام *ниг.* **бадлаҷом**.

БАДЛАГОМӢ بدلگامی *кит.* саркашӣ, тавсанӣ.

БАДЛАҲҶА بدلهجه он ки хуб сухан гуфта наметавонад, баддаҳон, бадзабон.

БАДЛАҶОМ بدلجام аспи саркаш, ромнашаванда.

БАДМАЗА بدمزه бадтаъм, ногувор, бадмазоқ.

БАДМАЗАГӢ بدمزگی бадтаъм будан, мазаи ногувор доштан.

БАДМАЗОҚ بدمذاق *ниг.* **бадмаза**.

БАДМАЗҲАБ بدمذهب *ниг.* **бадкеш**.

БАДМАЗҲАБӢ بدمذهبی *ниг.* **бадкешӣ**.

БАДМАНЗАР بدمنظر нозебо, бадшакл, баднамо, ситорахунук.

БАДМАНЗАРӢ بدمنظری баднамоӣ, бадрӯӣ.

БАДМАНИШ بدمنش *кит.* 1. бадсиришт, бадниҳод. 2. *маҷ.* бадфикр, бадақида.

БАДМАНСАБ بدمنصب он ки бо мансабу мақоми худ мағрур бошад ва бо зердастон ва атрофиён тундхӯӣ ва бадрафторӣ кунад.

БАДМАОШ بدمعاش *кит.* 1. он ки маишати ӯ бад аст, зиндагониаш танг аст, рӯзгораш сахт аст. 2. бадрафтор, фосиқ.

БАДМАОШӢ بدمعاشی *кит.* 1. бадмаош будан, тангии рӯзгор. 2. бадрафторӣ, фосиқӣ.

БАДМАРД بدمرد ноҷавонмард, номард, бадкор.

БАДМАРДӢ بدمردی ноҷавонмардӣ, бадкорӣ.

БАДМАСИР بدمسیر маҳалле, ки масири расидан бо он пурпечухам ва роҳҳои душворгузар дорад.

БАДМАСТ بدمست 1. касе, ки дар мастӣ ғавғо ва арбада мекунад, касе, ки ҳангоми мастӣ

ҳарза мегӯяд. 2. майзада.

БАДМАСТӢ بدمستی 1. амали бадмаст; мастигарии доимӣ, ғавғо ва ҷанҷол хезондан дар ҳолати мастӣ. 2. майзадагӣ.

БАДМАҲЗАР بدمحضر *кит.* бадният, бадмизоҷ.

БАДМЕҲР بدمهر *кит.* номеҳрубон, бемехр, бемуҳаббат.

БАДМЕҲРӢ بدمهری *кит.* бемехрӣ, номеҳрубонӣ.

БАДМИЗОҶ بدمزاج тундхӯ, бадхулқ.

БАДМИНТОН *англ.* بدمنتان *варз.* бозие, ки ду кас бо ракетка тӯбчаи тӯрдор (волан)-ро ба тарафи якдигар аз болои тӯр ҳаво медиҳанд.

БАДМИНТОНБОЗ بدمنتان باز бозигари бадминтон: **мусобиқаи бадминтонбозон**.

БАДМИНТОНБОЗӢ بدمنتان‌بازی 1. бозии бадминтон. 2. *мансуб ба* **бозии бадминтон**; машғулияти бадминтонбозон.

БАДМУОМИЛА بدمعامله 1. касе, ки дар додугирифт рафтори нодуруст мекунад; фиребгар. 2. дағал, дурушт, бадрафтор.

БАДМУОМИЛАГӢ بدمعاملگی 1. нодурусткорӣ дар додугирифт ва савдо, чатоқкорӣ. 2. дағалӣ, дуруштӣ.

БАДМУОШИРАТ بدمعاشرت он ки усул ва одоби муоширатро риоя намекунад, беэътино ба одоби рафтор.

БАДМУР بدمر сахтҷон, ҷонсахт, касе ё чизе, ки ба сахтӣ ҷон медиҳад.

БАДНАЖОД بدنژاد бадасл, бадзот.

БАДНАЗАР بدنظر *ниг.* **бадчашм**.

БАДНАҚШ بدنقش дорои нақшу нигори безеб.

БАДНАМО بدنما безеб, бадафт, бадшакл, зишт, ситорахунук.

БАДНАМОӢ بدنمایی безебӣ, бадафтӣ, зиштӣ, хунукбашарагӣ, бадшаклӣ.

БАДНАМУД بدنمود *ниг.* **баднамо**.

БАДНАФАС بدنفس *маҷ.* шахсе, ки нафаси хунук мекунад; шумпай, наҳсовар.

БАДНАФС بدنفس пурхӯр, носерам; чашмгурусна, ҳарис.

БАДНАФСӢ بدنفسی пурхӯрӣ, носерамӣ; чашмгуруснагӣ, ҳарисӣ.

БАДНАЪЛ بدنعل ҳайвони саркашикунанда ҳангоми задани наъл

БАДНАЪЛӢ بدنعلی саркашӣ кардани ҳайвони боркаш, аспу хар ҳангоми наълзанӣ.

БАДНИҲОД بدنهاد бадасл, бадтинат, пастфитрат, бадзот.

БАДНИҲОДӢ بدنهادی бадаслӣ, бадтинатӣ, пастфитратӣ, бадзотӣ.

БАДНИЯТ بدنیت бадқасд, бадандеш; бадхоҳ.

БАДНОМ بدنام ба бадӣ машҳургардида; беобрӯ, расво, бешараф; **бадном кардан** (**намудан**) номи касеро ба бадӣ баровардан, беобрӯ (расво, беномус) кардан.

БАДНОМӢ بدنامی беобрӯӣ, расвоӣ, бешарафӣ.

БАДНОМКУНӢ بدنام‌کنی *исми амал аз* **бадном кардан**; номи касеро ба бадӣ баровардан.

БАДО بدا барои баёни таассуф ва дареғ дар бораи шахсе, ки ба вазъи нохуш дучор шудааст, гуфта мешавад.

БАДОАТ *а.* بداعت *ниг.* **бидоят**.

БАДОБУҲАВО بدآبوهوا ҷое, ки обу ҳавои хуб надорад; *муқоб.* **хушобуҳаво**.

БАДОВАТ *а.* بداوت бидавӣ будан, саҳронишинӣ, биёбонгардӣ.

БАДОВОЗ بدآواز он ки садои нофорам дорад, нохушовоз.

БАДОҒ بداغ *бот.* дарахтча ва буттаи зинатӣ, ки дорои гулҳои хӯшагини хурду реза буда, меваи баъзеи онҳо хӯрданбоб аст.

БАДОДАТ بدعادت *кит.* 1. он ки дорои одати зишт аст. 2. *маҷ.* инҷиқ; эрка.

БАДОЕЪ *а.* بدایع *ҷ.* **бадеъ**.

БАДОИН بدآیین он ки рафтори шоиста надорад, гумроҳ, кофир, баддин.

БАДОҒОЗ بدآغاز 1. он ки хилқаташ ё қисматаш гӯё аз ибтидо бад будааст, бадбахт, бадқисмат. 2. коре, ки аз ибтидо бад шурӯъ шуда бошад.

БАДОМАД بدآمد нохушоянд ва ногувор; *муқоб.*

хушоянд.

БАДОМЕЗ بدآمیز он ки рафтору кирдори некро ба рафтору кирдори бад меомезад, бадзот.

БАДОМӮЗ بدآموز 1. он ки омӯхтаи корҳои бад аст, бадхӯ; шахси нодуруст тарбиятёфта. 2. ёддиҳандаи корҳои бад ва ношоиста.

БАДОМӮЗӢ بدآموزی омӯзиш додани корҳои бад ва ношоиста, рафтори нодуруст ва ғайриахлоқӣ.

БАДОМӮХТА بدآموخته 1. *ниг.* **бадомӯз**. 2. ба ягон чизи бад одаткарда.

БАД-ОН بدان *шакли китобии* **ба он**.

БАДОРКАШӢ بدارکشی *исми амал аз* **ба дор кашидан**, ба дор овехтан.

БАДОҲА *а.* بداهه ба зеҳн омадани андеша, шеър ё унсури ҳунарӣ бе фикру омодагӣ ва ногаҳонӣ, бадеҳа.

БАДОҲАНАВОЗ بداهه‌نواز навозандаи ягон порчаи мусиқӣ бе андеша ва омодагии пешакӣ.

БАДОҲАНАВОЗӢ بداهه‌نوازی навохтани як порчаи мусиқӣ бе омодагии пешакӣ.

БАДОҲАПАРДОЗ بداهه‌پرداز дорои истеъдоди худодод, ки бе доштани дониши пешакӣ асари ҳунарии хуберо ба вуҷуд меорад: **шоири бадоҳапардоз**.

БАДОҲАСАРО بداهه‌سرا шоире, ки бе омодагии пешакӣ шеъре эҷод мекунад.

БАДОҲАСАРОӢ بداهه‌سرایی сурудани шеър бе андеша ва омодагии пешакӣ.

БАДОҲАСОЗ بداهه‌ساز *ниг.* **бадоҳапардоз**.

БАДОҲАТ *а.* بداهت 1. *кит.* ногоҳ пайдо шудан. 2. бе андеша сухан гуфтан, бидуни тааммул гуфтан ва навиштан.

БАДОҲАТАН *а.* بداهتاً *ниг.* **бадеҳатан**.

БАДОҲАХОН بداهه‌خوان хонандаи ягон порчаи шеърӣ бе омодагӣ ва машқи пешакӣ.

БАДОҲАХОНӢ بداهه‌خوانی *исми амал аз* **бадоҳахон**.

БАДОШТ بداشت ҳар чизи зиёд умрбинанда, бобақо, дерпой, устувор, доштнок, бодавом: **матои бадошт**.

БАДОШТӢ بداشتی бадошт будан, доштнокӣ.

БАДПАЙВАНД بدپیوند он ки дар дӯстӣ ва муошират пайванду рағбати хуб надорад.

БАДПАЙМОН بدپیمان *ниг.* **бадаҳд**.

БАДПИСАНД بدپسند 1. мушкилписанд. 2. он ки барои дигарон бадӣ мехоҳад, писанднакунанда.

БАДПӮШОК بدپوشاک он ки сару либоси бад мепӯшад.

БАДР *а.* بدر 1. моҳи пурра, моҳи тамом, моҳи чордаҳ-понздаҳрӯза. 2. *маҷ.* рӯи зебо; **бадри мунир** а) моҳи пурраи тобон, моҳи мунаввар; б) *киноя аз* маҳбубаи соҳибҷамол.

БАДРА *а.* بدره *кит.* халтаи пул, пулхалта, ҳамён (-и пули танга).

БАДРАВ بدرو 1. бадрафтор, бадроҳ: **чорпои бадрав**. 2. *маҷ.* номусоид, номувофиқ.

БАДРАГ بدرگ бадзот, ноасл; бадтинат, паст; **бадраги якраҳа** гарданшах, гапнодаро.

БАДРАГӢ بدرگی бадзотӣ, бадҷинсӣ.

БАДРАҚА *а.* بدرقه 1. раҳнамо, роҳбалад (-и корвон). 2. мушояаткунанда дар сафар, ҳамроҳ, ҳамсафар. 3. посбон, нигаҳбон, қаровул.

БАДРАНГ بدرنگ чизе, ки дорои ранги бад аст, баднамуд.

БАДРАФТОР بدرفتار он ки муомилаи нек надорад, дағал.

БАДРАФТОРӢ بدرفتاری бадмуомилагӣ; беодобӣ: **бадрафторӣ кардан**.

БАДРАШК بدرشک сахт рашкбаранда, бисёр рашкнок.

БАДРАШКӢ بدرشکی сахт рашкбаранда будан, ниҳоят рашкнок будан.

БАДРАШКОНА بدرشکانه аз рӯи бадрашкӣ, сахт рашк бурда.

БАДРАЪЙ//БАДРОЙ بدرأی//بدرای *ниг.* **бадандеш**.

БАДРЕХТ بدریخت бадқиёфа, дорои намуди зоҳирии нохушоянд.

БАДРЕХТӢ بدریختی зоҳир ва қиёфаи нохушоянд доштан, баднамуд.

БАДРЕША بدریشه он ки асл ва насаби дуруст надорад, бадасл, баднажод.

БАДРИКОБ بدرکاب *кит.* 1. он ки сахт савори асп мешавад. 2. чорпои бадрав.

БАДРИКОБӢ بدرکابی бадрикоб будан, саркаш будан.

БАДРОЙ بدرای *ниг.* **бадандеш**.

БАДРОЙӢ بدرایی бадандешӣ, бадхоҳӣ, душманӣ.

БАДРОМ بدرام ҳайвоне, ки ба осонӣ ром намешавад, саркаш.

БАДРОҲ بدراه 1. аспе, ки роҳгардиаш хуб нест, бадрав. 2. ба роҳи хато афтода; бадахлоқ, гандагард.

БАДРОҲӢ بدراهی дар роҳи хато рафтан; бадахлоқӣ.

БАДРУД بدرود *ниг.* **падруд**.

БАДРӮ(Й) بدرو(ی) он ки рӯи нозебу хунук дорад, бадафт, безеб, бадбашара; *муқоб.* **хушрӯй**.

БАДРӮЗ بدروز бадбахт, сиёҳбахт, бадтолеъ, бадрӯзгор.

БАДРӮЗГОР بدروزگار бадбахт, сиёҳбахт, тирарӯз.

БАДРӮЗГОРӢ بدروزگاری бадрӯзӣ, бадбахтӣ, тирарӯзӣ.

БАДРӮЗӢ بدروزی бадбахтӣ, тирарӯзӣ, бадрӯзгорӣ.

БАДРӮЙӢ بدروئی 1. бо дигарон бо зиштиву нописандӣ рафтор кардан, бадрафторӣ. 2. безебӣ, бадафтӣ; *муқоб.* **хушрӯӣ**.

БАДСАДО بد صدا дорои садо ва овози нофорам ва нохушоянд.

БАДСАЛИҚА بد سلیقه 1. бадтабиат, бадсиришт, пастсалиқа. 2. он ки дар коре салиқаи хуб надорад, бадзавқ; *муқоб.* **хушсалиқа**; **шоири бадсалиқа** шоири тарзи ифода ва услуби баёнаш бад.

БАДСАР بد سر бадрафтор, носозгор.

БАДСАРӢ بد سری бадрафторӣ, носозгорӣ.

БАДСИГОЛ بدسگال бадхоҳ, душман, бадандеш.

БАДСИГОЛӢ بدسگالی бадсигол будан, бадандешӣ, бадхоҳӣ; душманӣ.

БАДСИМО بدسیما *ниг.* **бадқиёфа**.

БАДСИРАТ بدسیرت бадтинат, бадкирдор.

БАДСИРАТӢ بدسیرتی бадтинатӣ, бадкирдорӣ.

БАДСИРИШТ بدسرشت бадтинат, баднињод, бадзот.

БАДСИРИШТӢ بدسرشتی бадзотӣ, баднињодӣ.

БАДСИФАТ بدصفت сифатан паст, пастсифат: **маҳсулоти бадсифат баровардан, бадсифат таъмир кардан**.

БАДСИФАТӢ بدصفتی бадсифат будан, пастсифатӣ.

БАДСИЯР بدسیر *ниг.* **бадсират**.

БАДСОБИҚА بدسابقه он ки пешинаи хуб надорад ва мардум ӯро ба бадӣ мешиносанд.

БАДСОЗ بدساز 1. носозгор, номувофиқ. 2. он ки бо ҳеҷ кас созгору мувофиқ нест, бадрафтор.

БАДСОЗӢ بدسازی бадсоз будан, бадрафторӣ, бадсулукӣ.

БАДСОХТ بدساخت аз ҷиҳати сохт баду безеб.

БАДСОХТАГӢ بدساختگی носозгорӣ.

БАДСУЛУК بدسلوک бадрафтор, гандагард.

БАДСУЛУКӢ بدسلوکی бадрафторӣ, бадкирдорӣ, беадабӣ.

БАДСУРАТ بدصورت бадшакл, бадафт, бадандом; нозеб, зиштрӯй.

БАДСУХАН بدسخن *ниг.* **бадгап**.

БАДТАН بدتن қабеҳҷусса, бадандом.

БАДТАНӢ بدتنی бадандомӣ.

БАДТАЪМ بدطعم чизе, ки таъми нохуш дорад, ногувор, нофорам.

БАДТАЪМӢ بدطعمی ба таъм ногувор (нофорам) будан, бемазагӣ.

БАДТИНАТ بدطینت бадхӯ, бадзот, бадсиришт.

БАДТИНАТӢ بدطینتی бадзотӣ, бадсириштӣ.

БАДТОЛЕӢ بدطالعی бадбахтӣ, шӯрбахтӣ, бетолеӣ.

БАДТОЛЕЪ بدطالع бадбахт, сияҳбахт, шӯрбахт,

бетолеъ.

БАДФАРҶОМ بدفرجام он чи анҷом ва оқибаташ нек нест: **бахти бадфарҷом**.

БАДФЕЪЛ بدفعل бадхӯ; дуруштмуомила; бадқаҳр, бадхашм.

БАДФЕЪЛӢ بدفعلی бадхӯӣ, бадқаҳр, бадхашмӣ.

БАДФИКР بدفکر бадандеша; он ки дар бораи касе ё чизе фикру ақидаи бад дорад.

БАДФИТРАТ بدفطرت бадсират, бадсиришт, бадниҳод, пастфитрат.

БАДХАЁЛ بدخیال *ниг.* **бадгумон**.

БАДХАЁЛӢ بدخیالی *ниг.* **бадгумонӣ**.

БАДХАРҶ بدخرج исрофкор, он ки харҷи зиёд мекунад, ғайрисарфаҷӯ.

БАДХАТ بدخط 1. он ки ҳусни хат надорад ва безеб менависад; *муқоб.* **хушхат**. 2. бо хати бад навишташуда, нохоно: **дастнависи бадхат**.

БАДХАТӢ بدخطی 1. бадхат будан, ҳусни хат надоштан. 2. бо хати баду нохоно навишта шудан.

БАДХАШМ بدخشم хашмгин, бадқаҳр, ғазабнок, оташин, ғазаболуд; **бадхашм шудан** хашмгин шудан, ба ғазаб омадан.

БАДХАШМӢ بدخشمی хашмгинӣ, бадқаҳрӣ, оташинӣ.

БАДХАШМОНА بدخشمانه аз рӯи бадхашмӣ, бадқаҳрона, хашмгинона, ғазаболудона.

БАДХИМ بدخم *кит.* дарде, ки дармони он душвор аст, бештар дар бораи бемориҳои саратонӣ гӯянд; *муқоб.* **хушхим**.

БАДХИСЛАТ بدخصلت *ниг.* **бадхисол**.

БАДХИСОЛ بدخصال бадхислат, бадтабиат; бадрафтор.

БАДХОБ بدخواب он ки хобаш нороҳат ва беҳаловат бошад, ё сабабе бехобӣ мекашад; касе, ки хобҳои парешон мебинад.

БАДХОБӢ بدخوابی бадхоб будан, бадхоб шудан.

БАДХОН بدخوان 1. талабае, ки бо баҳои бад мехонад. 2. хате, ки хондани он душвор аст: **хати бадхон**.

БАДХОНӢ بدخوانی 1. дар хондани матне ба иштибоҳ роҳ додан, ғалат хондан. 2. бадхон будан, нохоноӣ.

БАДХОҲ بدخواه он ки ба одамон бадӣ мехоҳад (*аз рӯи хусумат, рақобат, ҳасад ва г.*), бадандеш; *муқоб.* **некхоҳ**.

БАДХОҲӢ بدخواهی бадандешӣ, душманӣ, адоват.

БАДХОҲОНА بدخواهانه ғайридӯстона, душманона, бадандешона.

БАДХУЛҚ بدخلق он ки хулқу одати бад дорад; бадрафтор, бадмуомила; дағал.

БАДХУЛҚӢ بدخلقی бадрафторӣ, бадмуомилагӣ; дағалӣ.

БАДХӮ(Й) بدخو(ی) бадхулқ, тундмизоҷ; ҷангара, ҷанҷолӣ.

БАДХӮӢ بدخوئی феълу хӯи бад доштан, тундмизоҷӣ.

БАДХӮР بدخور бемаза, бадтаъм, ба хӯрдан ногувор.

БАДҲАВО بدهوا 1. ҷое, ки ҳавояш дам, вазнин ва вайрон аст: **хонаи бадҳаво**. 2. *маҷ.* ҳавобаланд, даҳанкалон, калонгир; ботакаббур.

БАДҲАВОӢ بدهوایی 1. дамии ҳаво, ғализу вайрон будани ҳаво. 2. *маҷ.* ҳавобаландӣ, даҳанкалонӣ, калонгирӣ; мағрурӣ.

БАДҲАЗМ بدهضم хӯроке, ки ба душворӣ ҳазм мешавад.

БАДҲАЗМӢ بدهضمی ба душворӣ ҳазм кардани хӯрок, вайронии қувваи ҳозима.

БАДҲАЙАТ بدهیئت дорои намуди зоҳирии безебу номутаносиб.

БАДҲАЙБАТ بدهیبت даҳшатовар, ваҳмангез; воҳиманок.

БАДҲАЙБАТӢ بدهیبتی бадҳайбат будан; воҳиманокӣ, ваҳмангезӣ.

БАДҲАЙБАТОНА بدهیبتانه бо намуди бадҳайбат.

БАДҲИҶОБ بدحجاب он ки пӯшиши зоҳирии худро хуб нигоҳ намедорад.

БАДҲИҶОБӢ بدحجابی бадҳиҷоб будан, ҳиҷоб-

ро риоя накардан.

БАДҲОЛ بدحال 1. беҳол, аз ҳол рафта. 2. ба ҳолати бад афтода, афтодаҳол, бечора.

БАДҲОЛАТ بدحالت 1. дорои намуди нохушоянд, безеб. 2. бо вазъ ва ҳолати нохушоянд.

БАДЧАШМ بدچشم 1. он ки гӯё чашми шум дорад ва аз нигоҳи ӯ зиён мерасад. 2. *маҷ.* марде, ки ба занҳо бо назари шаҳвонӣ менигарад.

БАДЧАШМӢ بدچشمی 1. бадчашм будан. 2. *маҷ.* чашми тамаъ доштан, тамаъкорӣ, аз рӯи шаҳват нигоҳ кардан.

БАДҶАҲЛ بدجهل одами зуд оташиншаванда, бадқаҳр.

БАДҶАҲЛӢ بدجهلی бадҷаҳл будан, оташинӣ.

БАДҶАҲЛОНА بدجهلانه бадқаҳрона, бо қаҳру ғазаб.

БАДҶИЛАВ بدجلو аспе, ки савор шудан намемонад, бадфеъл, саркаш.

БАДҶИНС بدجنس бадзот, бадниҳод; паст, фурӯмоя, дун.

БАДҶИНСӢ بدجنسی бадзотӣ, бадниҳодӣ, пастӣ, фурӯмоягӣ.

БАДШАКЛ بدشکل бадафт, баднамуд, дорои сурати нозеб.

БАДШАКЛӢ بدشکلی бадафтӣ, зиштрӯӣ.

БАДШИОР بدشعار бадрасму оин, бадтабиат, бадсират.

БАДШУГУН بدشگون он ки ё он чи, ки дар оянда ҳодисаи номубораке ба вуҷуд меорад; шумном, бадгом, бадқадам, шумқадам.

БАДШУГУНӢ بدشگونی бадшугун будан, наҳсӣ, шумӣ.

БАЁЗ *а.* بیاض 1. сафедӣ; **баёзи гардан** сафо ва сафедии гардан. 2. коғази нонавишта, коғази сафед. 3. *адш.* дафтаре, ки дар он шеърҳои тоза ва гузидаи як ё чанд шоир ҷамъ оварда шудааст; маҷмӯаи ашъор.

БАЁН *а.* بیان 1. изҳор, гуфтор; **чизе, ки аён аст, чӣ ҳоҷат ба баён аст** (*зарб.*). 2. шарҳ, ташреҳ: **баёни аҳвол**. 3. сухани фасеҳ; каломи бадеъ; **аломати баён** *грам.* аломати китобат – ду нуқтаи болои ҳам, ки пеш аз баёни матлабе ё нақли сухани касе гузошта мешавад; **тарзи баён** *адш.* тариқ ва усули гуфтор ва навишти нависанда; **баён кардан (намудан)** изҳор кардан, гуфтан; нақл кардан; **баён шудан (ёфтан)** гуфта шудан, зикр ёфтан, сухан рафтан.

БАЁНИЯ بیانیه 1. иттилоия, навишта ва хабари расмӣ; аз тарафи созмоне, идорае ё шахси масъуле. 2. *грам.* хели муайянкунанда, ки бо исмҳо ифода ёфта, муайяншавандаро аз ягон ҷиҳат эзоҳ медиҳад: **бобои Карим, Салими садкора**; **устод Айнӣ, Ҳасани аробакаш**.

БАЁНКУНАНДА بیانکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **баён кардан**; изҳоркунанда.

БАЁННОМА بیاننامه варақа ё эъломияе, ки дар он маром ва мақсади ҳизб ё ҳукумате шарҳ дода шудааст, изҳорнома, декларатсия.

БАЁНОТ *а.* بیانات 1. *ҷ.* **баён**. 2. изҳорот, ахбор; эзоҳот.

БАЁТ I بیات *мус.* номи яке аз шӯъбаҳои мақомҳои «Шашмақом».

БАЁТ II بیات **:нони баёт** нони шабина; нони шабмондаи обаш гурехта.

БАЖ//БУЖ بژ *кҳн.* гардана, ағба.

БАЗ(З) *а.* بز ҷома, қумош, катон ва матоъҳои ғайриабрешимӣ, газвор.

БАЗА *фр.* بزه *ниг.* **пойгоҳ**.

БАЗАЛТ *лот.* بزلت *геол.* ҷинси кӯҳии вулқонӣ, ки ҳамчун ашё дар сохтмон кор фармуда мешавад.

БАЗАРБА بضربه *ниг.* **бозарба**.

БАЗАҲ بزه *кит., ниг.* **гуноҳ, хато**.

БАЗАҲГАР بزهگر *кит., ниг.* **гунаҳгор, хатокор**.

БАЗАҲКОР بزهکار *ниг.* **гунаҳгор**, **хатокор**.

БАЗАҲКОРӢ بزهکاری *ниг.* **гунаҳгорӣ, хатокорӣ**.

БАЗЕБ بزیب 1. зебо, хушрӯй. 2. зебанда; шинам; **базеб кардан (намудан)** зинат додан; зебо кардан.

БАЗЕБӢ بزیبی 1. зебоӣ, хушрӯӣ. 2. зебандагӣ, шинамӣ.

БАЗЗОЗ *а.* بزّاز газворфурӯш, матоъфурӯш.

БАЗЗОЗӢ بزّازی *кит.* 1. шуғл ва амали баззоз. 2. ҷои газворфурӯшӣ: **растаи баззозӣ**.

БАЗЗОЛ *а.* بذّال *кит.* бисёр базлкунанда; бахшанда, сахӣ.

БАЗИН بزین *кит., ниг.* **вазон, вазанда**.

БАЗИС *ю.* بزیس *ниг.* **зербино**.

БАЗЛ *а.* بذل *кит.* бахшидан, додан; бахшиш, ато.

БАЗЛА *а.* بزله латифа, аския, ҳазлу шӯхӣ.

БАЗЛАГӮ(Й) بزله گو(ی) латифагӯй, аскиягӯй; одами шӯхтабъу хушгап.

БАЗЛАГӮӢ بزله گویی латифагӯӣ, аскиягӯӣ.

БАЗЛАХОНӢ بزله‌خوانی латифагӯӣ, суханҳои шӯхиомез гуфтан, аксиягӯӣ.

БАЗМ بزم зиёфате, ки ба муносибати ягон воқеаи хурсандибахш (*тӯй ва г.*) бо иштироки ҳофизон, раққосон ва созандагон ороста мешавад; маҷлиси айшу тараб; **базм кардан (оростан)** базм ташкил кардан; ◊ **базми дойрагӣ** базме, ки ба он ғайр аз одамони даъватӣ ҳар кас, ки садои дойраро шунавад, барои мусиқӣ шунидан омада метавонад; **базми кунҷорагӣ** базми бузург (*дар Бухорои пештара*); **базми хонагӣ** базме, ки барои доираи маҳдуд дар хонаи яке аз иштироккунандагони он ташкил мешавад; **базми хоса** базме, ки барои шахсони алоҳида ороста мешавад; маҳфили рақсу суруд, ки барои доираи танги ҳаводорон барпо мегардад; **базми ҷамоатӣ** базме, ки бо иштироки умум гузаронида мешавад; **базми ҷамшедӣ** базми бисёр пурдабдабаву бошукӯҳ.

БАЗМА بزمه як гӯшаи базмгоҳ.

БАЗМАК بزمک *шакли тасғири* **базм**.

БАЗМАФРӮЗ بزم‌افروز он ки бо зебоӣ, хушсуханӣ ва дилрабоии худ маҳфилу базмҳоро орову зинат медиҳад.

БАЗМГАРД بزم‌گرد шахсе, ки тӯй ба тӯй, базм ба базм гаштанро дӯст медорад.

БАЗМГАРДӢ بزم‌گردی дар базмҳо гаштан, ба базмҳо рафтан.

БАЗМГАҲ//БАЗМГОҲ بزمگه//بزم‌گاه ҷои базм, маҳалли айшу нӯш, зиёфатгоҳ.

БАЗМДӮСТ بزمدوست дӯстдори базм, дӯстдори айшу тараб.

БАЗМӢ بزمی базмгард, базмдӯст.

БАЗМНИШИН بزم‌نشین дар базм ширкаткунанда, иштирокдори базм.

БАЗМОВАРД بزم‌آورد *хӯр.* хӯроке, ки аз гӯшту тухми мурғ ва сабзӣ омода мешавад.

БАЗМОРО بزم‌آرا он ки базмро метафсонад; маҳфилоро.

БАЗМОРОӢ بزم‌آرائی маҳфилороӣ, базмро тафсондан.

БАЗМСОЗ بزم‌ساز 1. тайёркунандаи базм. 2. *маҷ.* шод, хурсанд, хушҳол.

БАЗМТАЛАБ بزم‌طلب талабгори базм, хоҳони базм, базмдӯст.

БАЗМХОНА بزم‌خانه хонае, ки дар он базм барпо мегардад, зиёфатхона.

БАЗОНА بزانه вазанда.

БАЗР *а.* بذر *кит.* тухм, дона.

БАЗРАФШОН بذرافشان 1. тухмафшон, донакор, тухмпош. 2. *маҷ.* деҳқон.

БАЗРУЛБАНҶ *а.* بذرالبنج *кит., ниг.* **бангдона**.

БАЗӮР بزور 1. бо азобу машаққат, ба душворӣ: **базӯр қадам задан**. 2. маҷбуран, аз рӯи маҷбурӣ, аз рӯи ночорӣ; **базӯр-базӯр нолидан** ба азоб ва бо овози паст нола кардан.

БАЗӮРӢ بزوری :**базӯрӣ баста мондан** *гуфт.* як навъ карда баста мондан, ба душворӣ баста мондан.

БАИБО بهابا 1. мулоҳизакор, эҳтиёткор. 2. шармгин, боҳаё.

БАИД *а.* بعید *кит.* дур; *муқоб.* **наздик**.

БАИДУЛҒАВР *а.* بعیدالغور *кит.* чуқур, амиқ, жарф; чуқурии воҳиманок.

БАИДУЛФИКР *а.* بعیدالفکر *кит.* дурандеш, пешбин; мулоҳизакор, бохирад.

БАИЗЗАТ بعزّت *ниг.* **боиззат**.

БАИНСОФ به‌انصاف *ниг.* **боинсоф**.

БАЙ-БАЙ بی بی *нидо* ваҳ-ваҳ, ҳай-ҳай (*бо аломати таҳсин ва тааҷҷуб*).

БАЙҒОРА بیغاره *кит.* маломат, накӯҳиш, сар-

заниш, таъна, мазамат.

БАЙҒУЛА بیغوله *кит.* 1. гӯша, кунҷ, канора. 2. бероҳа.

БАЙҒУЛАНИШИН بیغوله‌نشین гӯшанишин, харобанишин.

БАЙДАҚ بیدق *муарраби* **пиёда**, мӯҳра дар бозии шоҳмот.

БАЙДО(Ъ) *а.* بیدا(ء) *кит.* чӯл, биёбон.

БАЙЁЪ *а.* بیاع байъкунанда, даллол.

БАЙЗА *а.* بیضه *кит.* 1. тухм; тухми мурғ. 2. кулоҳи ҷангӣ, кулоҳхӯд, тоскулоҳ.

БАЙЗАВӢ بیضوی *ниг.* **байзамонанд**.

БАЙЗАҚ *а.* بیزق *кит.* 1. *ниг.* **байдақ**. 2. роҳнамо дар сафар, роҳбалад.

БАЙЗАМОНАНД بیضه‌مانند ба шакли тухм, тухмшакл, тухммонанд.

БАЙЗАОСО بیضه‌آسا *ниг.* **байзамонанд**.

БАЙЗАШАКЛ بیضه‌شکل *ниг.* **байзамонанд**.

БАЙЗӢ بیضی яке аз шаклҳои ҳандасӣ, ки ба доираи дарозрӯя (яъне, тухми мурғ) монанд аст, эллипс.

БАЙЗО *а.* بیضا сафед(ӣ), соф(ӣ); **байзои офтоб** дурахш ва равшании офтоб; **яди байзо** *ниг.* **яд**.

БАЙИНА *а.* بینه *кҳн.* пайдо, ҳувайдо; далели возеҳ ва ошкоро, ҳуҷҷати возеҳ; гувоҳи исботи муддао.

БАЙЛАК بیلک *ниг.* **белак**.

БАЙН *а.* بین миён, мобайн; васат, миёна; **байни**… а) миёни…, мобайни…: **муносибати байни онҳо хуб набуд**; б) миёнаҷои…, маркази…; в) фосилаи…, масофаи…; г) даруни…; дохили…; **аз байн(и)** а) аз миёни…, аз мобайни…, аз миёнаҷои…; б) аз даруни…, аз дохили…; в) аз он муддат; г) аз ҷумлаи…; **дар байн** дар миён; миёни худ; **дар байни**… а) мобайни…, дар миёни…; б) дар васати…, дар миёнаҷои…; в) дар қатори…, аз ҷумлаи…; г) ба даруни…, дар дохили…: **дар байни дуду оташ**; ғ) дар муддати…: **дар байни як ҳафта**; д) дар аснои…, дар давоми…: **дар байни ин корҳо**; **дар байни худ** бо ҳам, бо ҳамдигар; **дар ин байн** дар ин миён, дар ин муддат; **байн-байн** байнобайн, дар миёна; **аз байн бурдан** несту нобуд кардан; бартараф кардан; **гап (дар) байни худамон монад** сухан аз доираи худамон берун набароядд, гап дар доираи одамони худӣ монад.

БАЙНАЛАВОМ *а.* بین‌العوام дар байни мардум, дар байни омма, байни умум, байнаннос.

БАЙНАЛМИЛАЛ *а.* بین‌الملل 1. байни миллатҳо, байни халқҳо. 2. *таър.* иттиҳодияи байналхалқии калон, интернатсионал: **байналмилали сеюм** *с.* номи дигари Иттиҳоди ҳизбҳои коммунистии ҷаҳон, ки солҳои 1919-43 амал мекард.

БАЙНАЛМИЛАЛӢ بین‌المللی *мансуб ба* **байналмилал**; байналхалқӣ; ҷаҳонӣ; **калимаҳои байналмилалӣ** *збш.* калимаҳое, ки барои аксари забонҳои миллии дунё умумианд.

БАЙНАЛОБИДИН *а.* بین‌الآبدین *кит.* миёни азал ва абад, байни аввал ва охири ҷаҳон.

БАЙНАЛХАЛҚӢ بین‌الخلقی 1. *мансуб ба* сиёсати хориҷӣ ва ба равобити байни халқҳо ва мамлакатҳо: **сиёсати байналхалқӣ, вазъияти байналхалқӣ**. 2. он чи дар байни халқҳо ҷорӣ ва мавҷуд аст: **ҳамовозии байналхалқии меҳнаткашон**; **иди байналхалқии занон** рӯзи 8-уми март, ки бо қарори конференсияи занони сотсиалист (соли 1910 дар шаҳри Копенгагени Дания) ҳамчун рӯзи озодӣ ва баробарҳуқуқии занони тамоми ҷаҳон таҷлил карда мешавад.

БАЙНАЛҲОҶИБАЙН *а.* بین‌الحاجبین дар миёни абрӯҳо.

БАЙНАННАҲРАЙН *а.* بین‌النهرین 1. байни ду наҳр, байни ду дарё. 2. байни дарёҳои Даҷла ва Фурот дар Осиёи Ғарбӣ, ки ҳоло қисми зиёди он хоки давлати Ироқ аст.

БАЙНАННОС *а.* بین‌الناس байни мардум, дар миёнаи мардум, байналавом; байни халқ, дар байни халқ.

БАЙНИВАЗОРАТӢ بین‌وزارتی 1. дар байни вазоратҳои гуногун баамаломада ё ташкилёфта. 2. муттаҳидкунандаи фаъолияти вазоратҳои гуногун; муштарак дар байни чанд вазорат; **комиссияи байнивазоратӣ** комиссияе, ки аз намояндаи чанд вазорат мураттаб шудааст.

БАЙНИВИЛОЯТӢ بین‌ولایتی 1. дар байни вилоятҳо баамаломада ё таъсисёфта. 2. муш-

тарак ва умумӣ барои чанд вилоят: **роҳҳои автомобилгарди байнивилоятӣ**; **маҷлиси машваратии байнивилоятӣ** ҷаласаи машваратии намояндагони чанд вилоят (*дар ягон соҳа*).

БАЙНИДАВЛАТӢ بین‌دولتی *марбут ба* равобити мобайни давлатҳо.

БАЙНИДАНДОНӢ بین‌دندانی *збш.* овозе, ки дар натиҷаи ба ҳам наздик кардан ва ё ба ҳам расонидани дандонҳои болову поён талаффуз мешавад.

БАЙНИДАРӢ بین‌دری тахтаи амудие, ки дар миёни ду табақаи дарҳои дутабақа зада мешавад.

БАЙНИЗАБОНӢ بین‌زبانی *збш.* дар байни забони халқҳои гуногун вуҷуддошта: **робитаҳои байнизабонӣ**.

БАЙНИИДОРАВӢ بین‌اداروی *ниг.* **байнииидорӣ**.

БАЙНИИДОРӢ بین‌اداری *марбут ба* ду ё чанд идораву муассиса.

БАЙНИКИТОБХОНАВӢ بین‌کتابخانوی дар байни китобхонаҳо мавҷуд; муштарак мобайни китобхонаҳо: **обунаи байникитобхонавӣ**.

БАЙНИКОРХОНАВӢ بین‌کارخانوی вобаста ба ду ё чанд корхона: қарордоди **байни корхонавӣ**.

БАЙНИҚАБИЛАВӢ بین‌قبیلوی *мансуб ба* **байни қабилаҳо: муносибатҳои байниқабилавӣ**.

БАЙНИҚАБУРҒАВӢ بین‌قبرغوی воқеъ дар байни қабурғаҳо: **мушакҳои байниқабурғавии одам**.

БАЙНИҚАТОРӢ بین‌قطاری *кишов. мансуб ба* байни қаторҳо (-и кишти пахта *ва г.*): **коркарди байниқатории пахта**.

БАЙНИҚИТЪАВӢ بین قطعوی мавҷуд ё ба вуқӯъоянда дар байни қитъаҳо: **парвози байниқитъавии мушакҳои дурпарвоз**.

БАЙНИМАВСИМӢ بین موسمی фосилаи байни мавсимҳо; муддати замони байни фаслҳои сол (*ки барои кору фаъолияте мусоид аст*).

БАЙНИМИНТАҚАВӢ بین منطقوی вобаста ба ду ё чанд минтақаҳои гуногун, алоқадор ба ду ё чанд минтақа.

БАЙНИНОҲИЯВӢ بین‌ناحیوی 1. мавҷуд дар байни ноҳияҳои гуногун. 2. муштарак ва умумӣ барои чанд ноҳия (*воҳиди маъмурию марзӣ дар ҳайати вилоят ё шаҳрҳои калон*): **роҳҳои автомобилгарди байниноҳиявӣ**.

БАЙНИПАРЛАМЕНТӢ//БАЙНИПАРЛУМОНӢ بین‌پرلمنتی//بین‌پرلمانی 1. иборат аз намояндагони парламенти давлатҳои гуногун. 2. дахлдор ба равобити мобайни парламентҳо; **мубодилаи афкори байнипарламентӣ** мубодилаи афкор дар байни намояндагони парламентҳои давлатҳои гуногун.

БАЙНИСАЙЁРАВӢ بین‌سیاروی мавҷуд ё бавуқӯъоянда дар байни сайёраҳо: **мушаки байнисайёравӣ** мушаки дурпарвоз, ки дар байни сайёраҳо (Зӯҳра, Миррих *ва г.*) парвоз карда метавонад.

БАЙНИСИНФӢ بین‌صنفی *марбут ба* корҳои умумӣ ва таълимӣ, ки дар байни синфҳои мактабҳо сурат мегирад.

БАЙНИСИТОРАВӢ بین‌ستاروی мавҷуд ё бавуқӯъоянда дар байни ситораҳои осмонӣ.

БАЙНИСОҲАВӢ بین‌ساحوی мавҷуд ва бавуқӯъоянда дар соҳаҳо.

БАЙНИФАКУЛТАВӢ بین‌فکلتوی муштарак ва умумӣ барои факултаҳои гуногуни мактаби олӣ; **кафедраи байнифакултавӣ** кафедрае, ки фанҳоро дар факултаҳои гуногун таълим медиҳад.

БАЙНИХУДӢ بین‌خودی дар байни одамони худӣ мавҷуд ё ба вуқӯъоянда.

БАЙНИҲАМДИГАРӢ بین‌همدگری *мансуб ба* равобити байни ҳамдигар: **ёрии иқтисодии байниҳамдигарӣ**.

БАЙНИҲУКУМАТӢ بین‌حکومتی оид ба равобити байни ҳукуматҳо; ҷорӣ ва амалкунанда дар мобайни давлатҳо.

БАЙНИҲУҶАЙРАВӢ بین‌حجیروی *биол.* дар байни ҳуҷайраҳои бофтаи ҳайвонот ва растаниҳо ҷойгирифта.

БАЙНИҲУҶРАВӢ بین‌حجروی 1. дар байни ҳуҷраҳо мавҷуд ё ба вуқӯъоянда. 2. муштарак барои чанд ҳуҷра.

БАЙНИҶУМҲУРИЯВӢ بین‌جمهریوی *ниг.* **байниҷумҳурӣ**.

БАЙНИҶУМҲУРӢ بین‌جمهوری 1. дар байни ҷумҳуриятҳо мавҷуд ё рӯйдиҳанда. 2. муштарак ва умумӣ барои якчанд ҷумҳурӣ:

маҷлиси машваратии байниҷумҳурии роҳбарони ҷумҳуриҳо (-и Осиёи Марказӣ).

БАЙНИШАҲРӢ بين‌شهری 1. дар байни шаҳрҳои гуногун мавҷуд ва амалкунанда. 2. муштарак ва умумӣ барои чанд шаҳр; **телефони байнишаҳрӣ** телефон барои алоқа (гуфтугӯ) бо шаҳрҳои дигар.

БАЙНОБАЙН بينابين дар миёна, байн-байн.

БАЙРАҚ//БАЙРОҚ *т.* بيرق//بيراق матои ранги муайян, ки ба чӯби борики дарозе насб мекунанд ва дар он аксаран сурати нишони давлат, миллат, ҷамъият, ташкилот ҳамчун рамзи мавҷудият кашида мешавад, парчам, ливо, алам: **байрақи давлатӣ, байрақи сурх, байрақи ҳарбӣ**.

БАЙРАҚБАР بيرق‌بر барандаи байрақ., байрақбардор.

БАЙРАҚБАРДОР بيرق‌بردار 1. мутасаддии бардоштани байрақ (*дар намоишҳои қисмҳои ҳарбӣ ва г.*). 2. он ки барои хизматҳои шоиста бо байрақ мукофотонида шудааст; пешқадам, пешбарандаи ягон кор ё ҳаракати иҷтимоӣ.

БАЙРАҚДОР بيرق‌دار дорандаи байрақ, бардорандаи байрақ, парчамдор.

БАЙРАҚКАШ بيرق‌کش *ниг.* **байрақбар**.

БАЙРАҚСИТОН بيرق‌ستان 1. гирандаи байрақ аз дасти душман, ситонандаи байрақ. 2. *маҷ.* ғолиб, музаффар. 3. васфи муболиғавие, ки дар ҳаққи паҳлавоне ва шахси пурқуввате мегӯянд.

БАЙРАҚЧА بيرقچه *шакли тасғири* **байрақ**.

БАЙТ I *а.* بيت 1. *адш.* хурдтарин воҳиди шеъри суннатӣ, ки аз ду мисраи ба ҳам пайваста иборат аст, ду мисраи шеър; **байт хондан** а) ду мисраъ шеъреро аз ғазале *ва г.* гуфтан; б) шеър хондан; суруд хондан. 2. *маҷ.* шеъри аз ду мисраъ зиёд, асосан рубоӣ.

БАЙТ II *а.* بيت хона, хонаи иқоматӣ; **аҳли байт** аъзои оила, аҳли хонавода.

БАЙТ III *англ.* بيت *итт.* воҳиди маълуми компютерӣ.

БАЙТАЛ *т.* بيتل аспи мода, модиён.

БАЙТБАНДӢ بيت بندی мисраъбандӣ.

БАЙТБАРАК بيت‌برک бозиест, ки яке аз ҳарифон як байтро аз ёд мегӯяд, ҳарифи дигар бояд дар ҷавоб байтро аз ёд хонад, ки аввали он бо ҳарфи охирини байти гуфтаи ҳариф сар шавад.

БАЙТБАРАКБОЗӢ بيت‌برک‌بازی *ниг.* **байтбарак**.

БАЙТОР *а.* بيطار табиби ҳайвонот, домпизишк.

БАЙТОРӢ بيطاری амали табиби ҳайвонот, домпизишкӣ.

БАЙТУЛАДВИЯ *а.* بيت‌الادويه дорухона, ҷои давоҳо.

БАЙТУЛАМАЛ *а.* بيت‌العمل хонаи истеҳсоли чизе, коргоҳ, корхона.

БАЙТУЛАРӮС *а.* بيت‌العروس хонаи арӯс.

БАЙТУЛАСНОМ *а.* بيت‌الاصنام буткада, санамхона, бутхона.

БАЙТУЛАҲЗОН *а.* بيت‌الاحزان *кит.* 1. хонаи ҳузн, хонаи андӯҳ, ғамхона; гӯшаи ҷудоӣ ва фироқ. 2. *киноя аз* хонаи Яъқуб мебошад, ки вақти ҷудоӣ аз писараш Юсуф он ҷо азо мегирифтааст.

БАЙТУЛҒАЗАЛ *а.* بيت‌الغزل беҳтарин байти ғазал.

БАЙТУЛКАЪБА *а.* بيت‌الکعبه хонаи Каъба.

БАЙТУЛҚАСИДА *а.* بيت‌القصيده 1. байте дар як қасида, ки аз байтҳои дигар зеботару дилпазиртар бошад; байти баргузидаи қасида; шоҳбайт. 2. байте дар қасида, ки мазмуни он пештар ба зеҳни шоир омада ва шакли шеърӣ гирифта ва байтҳои боқимонда бар пояи он гузошта шуда бошанд.

БАЙТУЛЛАҲМ *а.* بيت‌اللحم номи маҳалле дар наздикии Байтулмуқаддас, ки Исо аз Марям дар ҳамин ҷо зоида шудааст.

БАЙТУЛЛОҲ *а.* بيت‌الله *ниг.* **байтулҳарам**.

БАЙТУЛМАЪМУР *а.* بيت‌المعمور байти маъмур, ибодатхонае дар ҷои Каъба то тӯфони Нӯҳ, ки баъд гӯё дар осмони чорум дар муқобили Каъба қарор гирифта бошад.

БАЙТУЛМОЛ *а.* بيت‌المال *кит.* хазинаи давлатӣ дар кишварҳои исломӣ барои нигоҳ доштани пул ва мол.

БАЙТУЛМУЛК *а.* بيت‌الملک *кин. аз* қасри шоҳ, қасри волӣ.

БАЙТУЛНАҲЛ *а.* بيت‌النحل хонаи занбӯри асал.

БАЙТУЛХАЛО *а.* بيت‌الخلا *кит.* обхона, мистароҳ, ҳоҷатхона.

БАЙТУЛҲАЗАН بيت‌الحزن *ниг.* **байтулаҳзон**.

БАЙТУЛҲАРАМ//БАЙТУЛҲАРОМ *а.* بيت‌الحرم//بيت‌الحرام хонаи Каъба дар Макка.

БАЙТУЛҶУНУН *а.* بيت‌الجنون девонахона, хонаи ҷинниён, бошишгоҳи девонагон.

БАЙТУЛЭҲЗОН *а.* بيت‌الاحزان *ниг.* **байтулаҳзон**.

БАЙТУССАМАД *а.* بيت‌الصمد хонаи Худо, ибодатгоҳ.

БАЙТУССАНАМ *а.* بيت‌الصنم бутхона, буткада, санамхона, нигорхона.

БАЙТУШШАРАФ *а.* بيت‌الشرف *кит.* 1. хонаи нек, хонаи бошарофат. 2. *нуҷ.* бурҷе, ки ба он дохил шудани ситораи муайяне аз ҳафт ситораи сайёр нек ва бошарофат шумурда мешавад, бурҷи ҳамал, ки шарафи хуршед дар он аст.

БАЙТХОНӢ بيت‌خوانى шеърхонӣ, сурудхонӣ.

БАЙЪ *а.* بيع созиш ва мувофиқат оид ба байъ (*дар харидуфурӯш*), савдои пазондашуда; **байъи шаръӣ** савдое, ки дар ҳузури намояндаи шариат ба иҷро мерасид; **байъ кардан** а) дар бораи байъ ё кирояи чизе ба як қарор омадан; б) фурӯхтан.

БАЙЪАТ *а.* بيعت *кит.* муоҳида, аҳду паймон, муоҳидаи дӯстӣ, паймон бастан барои фармонбардорӣ ва итоат аз касе, ки одатан бо даст додан анҷом мееёфтааст; пешвоӣ ё роҳбарии касеро пазируфтан.

БАЙЪАТӢ بيعتى *марбут ба* **байъат**; бахшидашуда ҳангоми байъат.

БАЙЪАТНОМА بيعت‌نامه навиштаи дорои байъат, аҳднома, ки асосан ба подшоҳон ва амирон байъат мекарданд.

БАЙЪНОМА بيع‌نامه санади харидуфурӯш.

БАЙЪОНА بيعانه як миқдор пуле, ки вақти муомила пешакӣ ба соҳиби мол медиҳанд, пешбаҳо, пешпардохт.

БАЙЪПУЛӢ بيع‌پولى *ниг.* **байъона**.

БАК I *фр.* بک зарфест барои нигоҳ доштани сӯзишвории моеъ дар мошин, ҳавопаймо ва дигар воситаҳои техникӣ.

БАК II بک *мус.* яке аз зарбҳои мусиқӣ.

БАКАБУМ بکه‌بم *мус. калимаи тақлиди овозӣ*, ки аз садои доира ва нақора гирифта шудааст.

БАКАВУЛ//БАКОВУЛ *т.-м.* بکاول//بکول *таър.* 1. маъмури сариштадории лашкар, аз ҷумла пардохти музди сипоҳиён. 2. маъмури таҳияи хӯрду хӯрок барои шоҳон ва амирон, сардори ошпазҳо, калони ошпазҳо; **ба оши тайёр бакавул** (*мақ.*) муфтхӯр ва тайёрхӯр.

БАКАВУЛӢ بکولى амали бакавул, касбу кори бакавул, шуғли бакавул.

БАКАЛАВР *лот.* بکلور зинаи аввали таҳсилоти олӣ пеш аз магистр.

БАКОРА بکاره **:бакораву бекора** даркору нодаркор, лозиму нолозим.

БАКОРАТ *а.* بکارت 1. бикр будан, духтар будан, духтарӣ, дӯшиза. 2. пардаи бакорат. 3. *маҷ.* тозаю покизагӣ.

БАКТАР بکتر *ниг.* **багтар**.

БАКТЕРИОЛОГИЯ *ю.* بکترآلاگيه илм дар бораи бактерияҳо, микробшиносӣ, ангалшиносӣ.

БАКТЕРИОЛОГӢ بکترآلاگى *мансуб ба* **бактерия**; **ҷанги бактериологӣ** ҷанге, ки дар он микробҳои гуногунро дар шакли бомба *ва г.* ҳамчун воситаи қатли ом истифода мебаранд, ҷанги микробӣ.

БАКТЕРИЯ *ю.* بکتريه мавҷудоти хурдтарини ба назар нонамоён, ки дар зери заррабин дида мешавад, микроб, ангал.

БАКТЕРИЯШИНОСӢ بکتريه‌شناسى соҳаи илм дар бораи бактерияҳо, микробшиносӣ, ангалшиносӣ.

БАКУЛЛӢ بکلّى тамоман, батамом, ба таври куллӣ.

БАҚАДР به‌قدر қадрнок, қиматнок, арзишманд, боэҳтиром, бақимат.

БАҚ(Қ)АМ *а.* بقم 1. дарахтест чӯбаш сурхранг, ки аз пӯсти он ранги сурх тайёр мекунанд, дарахти зардранги сурх. 2. *маҷ.* сурх.

БАҚАР *а.* بقر *кит.* гов; **соли бақар** соли дуюми силсилаи солшумории дувоздаҳгона бо номи ҳайвонот, соли гов.

БАҚАРРОС بقراس *калимаи тақлиди овози* чӯшиши сахти об ва дигар моеот, балаққос.

БАҚИМАТ به‌قیمت пурбаҳо, қиматнок, қиматбаҳо.

БАҚИЯ *а.* بقیه 1. монда, бозмонда; боқимонда, мобақӣ; **бақияи пул** зиёдатии пул, пули боқимонда баъди хариди чизе; **бақияи умр** қисми боқимондаи умр. 2. думбола, идома.

БАҚИЯПУЛӢ بقیه‌پولی *ниг.* **бақия (-и пул)**.

БАҚҚОЛ *а.* بقّال дӯкондори озуқафурӯш, фурӯшандаи озуқа (*аз қабили* орд, сабзавот, равған биринҷ *ва г.*).

БАҚҚОЛӢ بقّالی 1. *мансуб ба* **баққол**; амали баққол, кору касби баққол. 2. дӯкони озуқафурӯшӣ, макони фурӯши хӯрокворӣ.

БАҚЛ *а.* بقل *кит.* нӯшгиёҳ, номи умумии гиёҳҳои хӯрокӣ (*ҳамчун пудина, тарра*); кабудӣ, сабзавот.

БАҚО *а.* بقاء 1. боқӣ будан, абадият, ҷовидон; мондагор будан, бардавомӣ; **бақои умр** бардавомии умр, безаволии умр, дарозумрӣ; **бақои ҳаёт** дарозумрӣ. 2. *маҷ.* пойдорӣ, устуворӣ, ҳастӣ, пояндагӣ. 3. *физ.* собит мондани миқдор ва каммияти физикӣ, монанди нерӯ ё вазн ҳангоми ба вуқӯъ омадани тағйироти физикӣ ё химиявӣ барои энергия: **бақои ҷирм, қонуни бақо**.

БАҚОЁ بقایا *кит.* 1. боқимондаҳо, чизҳои боқимонда. 2. бозмондагон, ҷузъҳои боқимондаи чизе. 3. асарҳо ва нишонаҳои барҷомонда.

БАҚУВВАТ بقوّت 1. *ниг.* **боқувват**. 2. *маҷ.* сахт, маҳкам; доштнок: **матои ғафси бақувват**.

БАҚУВВАТӢ بقوّتی *ниг.* **боқувватӣ**.

БАҚУРБ بقرب қурбнок, қиматнок, арзишнок; дорои қадру қимати зиёд.

БАЛ بل *шакли кӯтоҳшудаи* **балки**.

БАЛАД I *а.* بلد 1. шинос бо чизе; воқиф, огоҳ; роҳнамо; **балад будан** *ба чизе* шинос будан бо чизе, огоҳӣ доштан аз (сирру асрори) чизе.

БАЛАД II *а.* بلد *ниг.* **балда**.

БАЛАДӢ بلدی 1. *марбут ба* **балад** ва **балда**; шаҳрӣ. 2. балад будан, ошно будан, донистан.

БАЛАЗЗАТ بلذّت *ниг.* **болаззат**.

БАЛАҚ-БАЛАҚ بلق‌بلق *калимаи тақлиди овоз*, ки садои ҷӯшидани чизи моеъро ифода мекунад.

БАЛАҚҚАС//БАЛАҚҚОС بلقّس//بلقّاس *калимаи тақлиди овози* сахт ҷӯшидани чизҳои обакӣ.

БАЛАҚҚОСЗАНОН بلقّاس‌زنان *феъли ҳол* аз **балаққос задан**; дар ҳолати балаққос зада ҷӯшидан.

БАЛАНД بلند 1. афрошта, боло; *муқоб.* **паст: девори баланд, кӯҳи баланд**. 2. дароз, навча, *муқоб.* **кӯтоҳ**: **қади баланд**. 3. бисёр, зиёд, афзун: **иқтидори баланд**. 4. тез, гузаро, шунаво (*оид ба* садо, ханда): **баланд-баланд хондан**. 5. бисёр сахт, бошиддат: **оташи баланд**, **таби баланд**. 6. ғализ, пурранг (*нисбат ба ранг*): **кабуди баланд, сурхи баланд**. 7. *маҷ.* хеле хуб, хориқулода, олӣ: **маҳорати баланд, мазмуни баланд, сухани баланд, табъи баланд, истеъдоди баланд; нархи баланд** қимати гарон; **тамокуи баланд** тамокуи тунду таъсирнок; **баланд бардоштан** а) боло кардан (*мас., дастро*); б) зиёд намудан, афзун намудан, бисёр кардан (*мас., ҳосил ва ё иқтидорро*); **баланд гардидан // баланд гаштан** *ниг.* **баланд шудан**; **баланд гирифтан** а) якбора бо садои баланд шурӯъ кардан (*мас., дар сурудхонӣ, ки одатан оҳиста-оҳиста ба авҷ расонида мешавад*); б) худро афзал донистан, худро беҳтар шумурдан; **баланд кардан (намудан)** а) боло кардан, бардоштан: **сар баланд кардан**; б) равшан кардан, пурқувват кардан (-и чароғ, оташ *ва г.*); в) сохтан, барпо намудан; **баланд** шудан а) боло баромадан; зоҳир шудан, намудор гаштан; б) боло шудан, бардошта шудан; в) зиёд шудан, афзудан (*мас., обрӯ, шӯҳрат, рутба ва г.*); г) қомат рост кардан, қад афрохтан; ғ) баромадан, шунида шудан, ба гӯш расидан (-и овоз); ◊ **гапи баланду паст** (ё **пасту баланд) задан** дурушту дағал гап задан, сухани бемаъниву беҳуда гуфтан, дурушт муомила кардан; **нархи** *чизеро* **баланд кардан** қимати чизеро гарон кардан, баҳои чизеро зиёд кардан; **овоз баланд кардан** дод задан, фарёд баровардан.

БАЛАНДАХТАР بلنداختر 1. толеъбаланд, некбахт. 2. тавоно, нерӯманд, муқтадир.

БАЛАНДАХТАРӢ بلنداختری некбахтӣ, хушбахтӣ, саодат.

БАЛАНДБОЛО بلندبالا *ниг.* **болобаланд**.

БАЛАНДВОЛТ بلندولت дорои волти зиёд: **хати барқи баландволт**.

БАЛАНДГӮ بلندگو 1. василае, ки шиддати садоро тақвият медиҳад. 2. василае, ки ишораи барқро ба садо табдил медиҳад. 3. василаи расондани паём ё таблиғи чизе; карнаи радио.

БАЛАНДГӮӢ بلندگويي *маҷ.* даъвоҳои беҷо ва лофу газоф задан.

БАЛАНДГӮЯК بلندگويک *ниг.* **баландгӯ**.

БАЛАНДҒОЯ بلندغايه дорои ғояи баланд, аз ҷиҳати ғоявӣ дар дараҷаи ниҳоӣ.

БАЛАНДДЕВОР بلندديوار дорои девори баланд (*мас., ҳавлӣ, сарой, қалъа*).

БАЛАНДИЁР بلندعيار *кит.* дорои иёри баланд, комилиёр, холис.

БАЛАНДИҚБОЛ بلنداقبال толеъбаланд, некбахт, хушбахт.

БАЛАНДИҚБОЛӢ بلنداقبالی толеъбаландӣ, некбахтӣ, хушбахтӣ.

БАЛАНДИН بلندين болодарӣ, чӯби болоии дари хона, чорчӯби дар.

БАЛАНДИРОДА بلنداراده бо иродаи мустаҳкам, дорои иродаи матин.

БАЛАНДИСАНҶ بلندیسنج *сохт.* олати заминсанҷӣ барои муайян кардани андозаи баландӣ.

БАЛАНДИХТИСОС بلنداختصاص дорои ихтисоси баланд, донандаи хуби касбу кор.

БАЛАНДӢ بلندی 1. ҷои баланд, тепа; *муқоб.* **пастӣ**; **пастию баландӣ** а) шебу фароз; ноҳамворӣ; б) *киноя аз* неку бад; мушкилот (-и рӯзгор). 2. боло. 3. дарозӣ ба амуд, иртифоъ; қад; *муқоб.* **кӯтоҳӣ**; **баландӣ доштан** баланд будан, дорои иртифоъ будан; **баландӣ ёфтан** баланд шудан; рост шудан. 4. қулла; авҷ. 5. баланд будан, боло будан, олӣ (дараҷа) будан; бузургӣ, азамат. 6. *маҷ.* шиддат; афзунӣ, зиёдӣ; **толеи** *касе* **баландӣ кардан** бахти касе тофтан.

БАЛАНДКӮҲ بلندکوه 1. кӯҳи баланд. 2. воқеъ дар байни кӯҳҳои баланд: **деҳаи баландкӯҳ**.

БАЛАНДҚАД بلندقد *ниг.* **қадбаланд**.

БАЛАНДҚОМАТ بلندقامت *ниг.* **қоматбаланд**.

БАЛАНДМАЗМУН بلندمضمون дорои мазмуни баланд, пурмазмун.

БАЛАНДМАҚОМ بلندمقام *ниг.* **баландмартаба**.

БАЛАНДМАРТАБА بلندمرتبه дорои мақом ва дараҷаи баланд; воломақом, олимақом; олиқадр, баландпоя.

БАЛАНДМАРТАБАГӢ بلندمرتبگی баландпоя будан, баландмартаба будан, воломақомӣ.

БАЛАНДМАҲАК بلندمهک *ниг.* **баландиёр**.

БАЛАНДМАҲСУЛ بلندمحصول он чи маҳсули зиёд медиҳад, сермаҳсул.

БАЛАНДМАЪРИФАТ بلندمعرفت соҳиби маърифати баланд; фозилу доно.

БАЛАНДМАЪРИФАТӢ بلندمعرفتی баландмаърифат будан; доноӣ, фозилӣ.

БАЛАНДНАЗАР بلندنظر он ки ба чизҳои майдачӯйида ва назарногир аҳамият намедиҳад, баландҳиммат.

БАЛАНДНАЗАРӢ بلندنظری баландназар будан.

БАЛАНДНОМ بلندنام баландовоза, машҳур, некном.

БАЛАНДОБРӮЙ بلندآبروی соҳиби обрӯю эътибори баланд.

БАЛАНДОВОЗ بلندآواز садои баланд дошта.

БАЛАНДОВОЗА بلندآوازه овозадор, машҳур, шӯҳратманд, номдор, маъруф.

БАЛАНДОҲАНГ بلندآهنگ *ниг.* **баланд овоз**.

БАЛАНДОШЁНА بلندآشيانه дорои ошёнаи бисёр, чандтабақа.

БАЛАНДПАРВОЗ بلندپرواز 1. боло ва дур парвозкунанда: **парандаи баландпарвоз**. 2. *маҷ.* гӯяндаи фикрҳои баланд дар шеър.

БАЛАНДПАРВОЗӢ بلندپروازی баландпарвоз будан, парвози баланд доштан.

БАЛАНДПОЯ بلندپايه 1. дорои пояҳои дароз: **мизи баландпоя**. 2. *ниг.* **баландмартаба**.

БАЛАНДПОЯГӢ بلندپايگی 1. баландпоя будан, пояҳои дароз доштан. 2. *ниг.* **баландмартабагӣ**.

БАЛАНДРУТБА بلندرطبه дорои рутбаву мартабаи калон, олимақом: **афсари баландрутба**.

БАЛАНДСАДО بلندصدا *ниг.* **баландовоз**.

БАЛАНДСИФАТ بلندصفت дорои сифат ва навъи баланд, аълосифат.

БАЛАНДСИФАТӢ بلندصفتی баландсифат будан; аълосифатӣ.

БАЛАНДТАБЪ بلندطبع соҳиби табъи баланд, соҳибзавқ; шоири хушсалиқа.

БАЛАНДТОЛЕЪ بلندطالع некбахт, бахташ омадкарда.

БАЛАНДФИШОР بلندفشار дорои қувваи муқовимат ба фишори зиёд, тобовар ба фишори калон: **қубурҳои баландфишор**.

БАЛАНДҲАВО بلندهوا 1. *ниг.* **ҳавобаланд**. 2. ҳавобаландона, мағрурона.

БАЛАНДҲАРОРАТ بلندحرارت дорои ҳарорати баланд, гарм, тафсон.

БАЛАНДҲИММАТ بلندهمّت *ниг.* **ҳимматбаланд**.

БАЛАНДҲИММАТӢ بلندهمّتی *ниг.* **ҳимматбаландӣ**.

БАЛАНДҲОСИЛ بلندحاصل кишт ё замине, ки ҳосили зиёд медиҳад.

БАЛАНДШАВАНДА بلندشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **баланд шудан**; болобароянда, болошаванда.

БАЛАНДШИДДАТ بلندشدّت дорои шиддати зиёд; *муқ.* **баландволт**: **хати баландшиддати қувваи барқ**.

БАЛАНС *фр.* بلنس *ҳисобд., ниг.* **тавозун**.

БАЛАСОН *ю.* بلسان 1. дарахтест хордор, ки асосан дар Арабистон ва Ҳабашистон мерӯяд ва бо теғ задан аз он самғе (моддаи часпанда) давоӣ мебарояд. 2. самғи муаттаре, ки аз чанд гиёҳ, аз ҷумла аз самғи баласон ба даст меояд.

БАЛВО *а.* بلوا ғавғо, ошӯб, шӯриш, исён (*бо қасди табаддулоти давлатӣ*).

БАЛВОАНГЕЗ بلواانگیز *ниг.* **балвогар**.

БАЛВОГАР بلواگر ошӯбандоз; шӯришгар.

БАЛВОГАРӢ بلواگری балво хезондан, ошӯбгарӣ, исёнгарӣ.

БАЛВОГАРОНА بلواگرانه 1. исёнкорона; ошӯбгарона: **балвогарона гап задан**. 2. дорои хусусияти ба ошӯбу исён даъваткунанда: **шиори балвогарона, суханони балвогарона**.

БАЛҒАМ *а.* بلغم мояи ғализе, ки бо сулфа аз гулӯ (-и бемор) ҷудо мешавад: **балғам партофтан**.

БАЛҒАМИМИЗОҶ بلغمی‌مزاج дорои табиати балғамӣ.

БАЛҒАМӢ بلغمی 1. беморе, ки аз гулӯяш бо сулфа балғам мебарояд. 2. ранги сабзи паст, сабзчаранг: **пиёлаи балғамӣ**.

БАЛҒАМОВАР بلغم‌آور бавуҷудоварандаи балғам, боиси балғампартоӣ шудан: **доруи балғамовар**.

БАЛҒАМПАРТОӢ بلغم‌پرتایی *исми амал аз* **балғам партофтан**.

БАЛҒУР بلغور донаи кӯбидашуда ва шикастаи ғалладона, монанди гандум ва ҷав, рез.

БАЛҒУРӢ بلغوری *мансуб ба* **балғур**; таҳияшуда аз балғур.

БАЛДА *а.* بلده *кит.* маҳалли аҳолинишин; шаҳр.

БАЛДОҚ بلداق ҳалқаи доирашакле, ки занон барои зебу зинат ба бинӣ мекардаанд; гӯшвораи доирашакл.

БАЛЕ *а.* بلی 1. *ҳиссачаи тасдиқӣ* оре, ҳа, ҳо; **бале гуфтан** тасдиқ кардан; розӣ шудан. 2. *нидо* офарин, аҳсан; **бале-бале гуфтан** ба тасдиқи сухани касе «ҳа-ҳа» гуфтан.

БАЛЕГӮ(Й) (بلی‌گو(ی 1. *маҷ.* хушомадгӯ, лаббайкгӯ, чоплус. 2. *кҳн.* ёридиҳандаи маддоҳон – хонандагони қиссаҳои ривоятӣ, ки дар вақти қиссахонӣ бо нидои худ диққати сомеонро ба тарафи қиссахон ҷалб менамуданд.

БАЛЕГӮӢ بلی‌گویی 1. *исми амал аз* **бале гуфтан**; тасдиқ кардан; изҳори ризомандӣ. 2. *маҷ.* хушомадгӯӣ, лаббайгӯӣ, чоплусӣ.

БАЛЕҒ *а.* بلیغ *ниг.* **балиғ**.

БАЛЕТ *фр.* بلیت 1. як навъи санъати рақс. 2. як намуди намоишҳои саҳнавӣ иборат аз рақс ва имову ишорат таҳти оҳанги мусиқӣ.

БАЛЕТМЕЙСТЕР *олм.* بلیت‌میستر басаҳнагузорандаи рақсҳои балет.

БАЛИҒ//БАЛЕҒ *а.* بليغ 1. расо, комил; фасеҳ, зебо (*сифати сухан*). 2. суханвар, забонвар, зебогуфтор.

БАЛИД *а.* بليد *кит.* кундфаҳм, кундзеҳн.

БАЛИҚ *т.* بليق моҳӣ; гӯшти шӯр ва андак хушк кардаи тахтапушти моҳиҳои сурх.

БАЛИЛА *ю.-а.* بليله 1. меваи зардранг ва тухмшаклу дарозрӯя, ки донаи он хусусияти доругӣ дорад ва дар дорусозӣ истифода мешавад. 2. гиёҳи ин мева, ки дарахтчаест аз хонаводаи бодоми ҳиндӣ.

БАЛИСОН *ю.-а.* بليسان *ниг.* баласон.

БАЛИЯ(Т) *а.* بليه//بليت 1. *кит., ниг.* **бало**. 2. мусибат, бадбахтӣ, фақирӣ, мӯҳтоҷӣ.

БАЛК بلک *шакли кӯтоҳшудаи* **балки**.

БАЛКАН بلکن *кҳн.* 1. сари девор. 2. *ниг.* **манҷаниқ**.

БАЛКИ بلکه 1. *ҷузъи пасини пайвандаки ҷуфти хилофӣ:* **на танҳо..., балки; на фақат..., балки**. 2. *ҳиссачаи таъкидӣ* ҳатто. 3. баръакс.

БАЛЛ *фр.* بلّ 1. воҳиди ченаки дараҷа ё шиддати ҳодисаҳо (*аз қабили бод, зилзила*). 2. баҳое, ки ба дараҷаи дониши талабагон дар мактабҳо ва ба маҳорати варзишгарон дар мусобиқаҳо дода мешавад, хол.

БАЛЛАДА *фр.* بلّده *адш.* яке аз намудҳои назми лирикию ҳамосавист, ки аз шеъри начандон калони сюжетнок иборат буда, дар он лаҳзаи қаҳрамонӣ *ва г.* тасвир меёбад, қисса.

БАЛЛИСТИКА *ю.* بلّيستيکه *ҳ.* илм дар бораи қонунияти парвози тиру мушакҳо.

БАЛЛИСТИКӢ بليستيکی **:мушаки баллистикӣ** мушаки худпар бо хати сайри ҷисми озодҳаракаткунанда.

БАЛЛОН *фр.* بلان 1. зарфи шишагӣ ё филизӣ барои кашондан ва нигоҳ доштани чизҳои моеъ ва газ. 2. чархи резинӣ, ки ба дарунаш ҳаво пур карда мешавад.

БАЛО *а.* بلا 1. офат, фалокат, бадбахтӣ; **балои ногаҳонӣ // балои осмонӣ** офати табиӣ (*аз қабили* тӯфон, жола, сел, раъду барқ); **балои азим** а) офати ниҳоят калон; б) *маҷ.* ниҳоят шайтону маккор; **балову қазо барин** мисли офати ногаҳонӣ ва банохост дучоршаванда; **ба балои бад гирифтор шудан** дучори мусибат гардидан, гирифтори бадбахтӣ шудан. 2. сахтӣ, машаққат, азоб. 3. осеб, зарар, зиён; **бало задан** а) осеб расидан, зарар дидан; дучори нохушӣ шудан; б) *маҷ.* расво ва бемаза шудани коре; **ҳеҷ бало карда натавонистан** ягон зарар расонида натавонистан. 4. *маҷ.* дарди сар, ташвиши сарзиёд: **ин корро кунӣ ҳам, як бало, накунӣ ҳам, як бало**. 5. *маҷ.* маккор, шайтон, айёр; шахси шуми ба ҳар кирдор қодир ва рӯйнагардонанда аз ҳеҷ чиз; **баду бало** одами ҳилагару айёр, ки аз ҳар гуна душворӣ ба осонӣ мебарояд; **балову бадтар // балою батар** а) офату бадбахтӣ; азобу машаққат; б) *киноя аз* ҳар гуна чизҳои даркору нодаркор, лашу луш, чизҳои гуногун; **ба бало мондан** а) дучори мусибат шудан, гирифтори бадбахтӣ шудан; б) *маҷ.* ба худ дарди сар харидан, дар натиҷаи ягон амали худ ба ташвиш мондан; **чӣ бало** а) *ҳиссачаи таркибии ифодакунандаи ҳайрат ва тааҷҷуб* магар?; б) чӣ гап?, чӣ воқеа?; **боз чӣ балои дигар** ҳар навъ корҳои дигар; **балои ҷон шудан (гардидан)** боиси ташвиш ва нороҳатӣ шудан, заҳмати сарзиёдӣ шудан; **аз бало ҳазар** (*мақ.*) аз бад дур будан беҳтар аст, бо бадӣ кордор нашудан хубтар аст; **бало ба пасаш** ҳар фалокате, ки бошад, ба худаш шавад (*дар мавриди кордор нашудан, ба аҳволи худ вогузоштани касе, чизе гуфта мешавад*); **балоят (балояш) занад; балоятро (балота) гирам** тасаддуқат шавам, қурбонат гардам (*одатан дар мавриди навозиш гуфта мешавад*); **дили одаткарда – балои ҷон** (*мақ.*) тарки одат амри муҳол.

БАЛОАНГЕЗ بلاانگيز 1. офатовар; зарару хисороти бисёр оваранда. 2. шӯрангез, фитнаовар.

БАЛОГАРДОН بلاگردان 1. он чи ё он ки балоро аз кас дур мекунад; муҳофизаткунанда аз балову офат. 2. *д.* лақаби Баҳоваддини Нақшбанд, ки аҳли дину тариқат гӯё барои дур кардани бало ва офат ба рӯҳи ӯ назру садақа мекунанд.

БАЛОҒ *а.* بلاغ *кит.* 1. кифоят, басандагӣ; камол. 2. расонидан (*ба чизе, ба дараҷае*).

БАЛОҒАТ *а.* بلاغت 1. расидагӣ, пухтагӣ, камолот, булуғ; **балоғати ақлӣ** камолоти ақлӣ; **синни балоғат // ҳадди балоғат** синну сол, ки

баробари пурра шудани он ҳар як шахс шаҳрванди комилҳуқуқ ва камолёфта шинохта мешавад; **ба балоғат расидан** пурра шудани синну соли шахси ҷавон; ба ҳадди булуғ расидан, камол ёфтан. 2. ҳадди камолот дар суханварӣ.

БАЛОҒӢ بلاغی *марбут ба* **балоғат: улуми балоғӣ**.

БАЛОДАТ *а.* بلادت *кит.* кундзеҳнӣ, кундфаҳмӣ.

БАЛОДИДА بلادیده он ки ба бало дучор шудааст.

БАЛОЗАДА بلازده 1. бадбахт, берӯзӣ (*ҳамчун дашном ва таҳқир гуфта мешавад*). 2. бекора, корношоям.

БАЛОЗАДАГӢ بلازدگی дучор шудан ба балову мусибат, мусибатзадагӣ.

БАЛОКАШ بلاکش *кит.* гирифтори бадбахтӣ ва мусибат; мубтало ба сахтӣ ва машаққат; бадбахт, бечора.

БАЛОКАШӢ بلاکشی таҳаммули ҳар балову ранҷ, тоқат кардан ба ҳар балову бадбахтӣ.

БАЛОЛАК بلالک *ниг.* **балорак**.

БАЛОН *фр.* بلان *ниг.* **баллон**.

БАЛООВАР بلاآور *ниг.* **балоангез**.

БАЛОРАК *ҳ.* بلارک *кҳн.* 1. шамшери ҳиндӣ, ки аз пӯлоди асл сохта мешавад. 2. ҷавҳари пӯлод. 3. фӯлоди ҷавҳардор.

БАЛОРАСИДА بلارسیده *ниг.* **балозада**.

БАЛОРАҶ بلارج *кит., ниг.* **лаклак**.

БАЛОХЕЗ بلاخیز маконе (ҷое), ки аз он мусибату бало бихезад.

БАЛОХӮР بلاخور 1. он ки аз ҳисоби дастранҷи дигарон рӯз мегузаронад, муфтхӯр. 2. *таър.* сардори дастаи дуздони майда. 3. *таър.* шахсе, ки аввали таоми ашрофро чашида медид; **балохӯрони бозор** *киноя аз* қаллобон, ҳаннотон ва савдогарон; **балохӯрони қишлоқ** *таър.* калонҳои деҳа (*арбоб ва г.*), ки одатан аз ҳисоби дигарон рӯз мегузаронианд; **нафси балохӯр** нафсе, ки ба чизи андак қонеъ намешавад, нафси бад.

БАЛОХӮРДА بلاخورده ба ранҷу бало гирифторшуда.

БАЛОҲАТ *а.* بلاهت *кит.* 1. аблаҳӣ, нодонӣ, бефаҳмӣ, гӯлӣ. 2. содадилӣ.

БАЛОЧА بلاچه *шакли тасғири* **бало** (*одатан дар вақти навозиш ба кӯдак гуфта мешавад*), шӯх, шайтон.

БАЛОҶ بلاج *кҳн.* бӯрё, ҳасир.

БАЛОҶӮ(Й) (بلاجو(ی 1. ҷӯяндаи бадбахтӣ ва мусибат. 2. *маҷ.* пархошҷӯй, ҷангҷӯй.

БАЛОЯ بلایه *кит.* қаҳба, руспӣ, фоҳиша, сабукпо.

БАЛУТ بلوت *ниг.* **булут**.

БАЛУҶ بلوج номи халқе, ки як қисми аҳолии Эрон ва Покистонро ташкил мекунад.

БАЛУҶӢ بلوجی 1. *мансуб ба* **балуҷҳо**: **забони балуҷӣ**. 2. сокини Балуҷистон; аҳли Балуҷистон.

БАЛХӢ بلخی *мансуб ба* **Балх** (шаҳрест дар шимоли Афғонистони имрӯза); **тути балхӣ** як навъи беҳтарини тут.

БАЛЧИҚ بلچیق *гуфт.* лойқа, ваҳал, лаҷан, лойи часпаки тунук.

БАЛЪ *а.* بلع балъидан, фурӯ бурдан, нахоида қурт кардан.

БАЛЪИДАН بلعیدن *кит.* фурӯ бурдан (*ба гулӯ*).

БАМ بم садои дурушт ва ғафс; овози баланд ва ғафси асбоби мусиқӣ; *муқоб.* **зер**.

БАМАВРИД بمورد он чи дар мавқеаш, яъне дар вақти матлуб иҷро мешавад; айни муддао.

БАМАЗА بمزه *ниг.* **бомаза**.

БАМАЗАХӮРАК بمزه‌خورک зуккахӯр.

БАМАЪНӢ بمعنی 1. маънидор, пурмазмун; оқилона: **суханони бамаъни**. 2. баақл, ба одоб, ботамкин.

БАМБУК *фр.* بمبوک як навъ растании наймонанди минтақаи ҳорра, хайзурон, найи ҳиндӣ.

БАМӢ بمی вазъ ва ҳолати бам будан, муқобили зерии садо.

БАМУЛОҲИЗА به‌ملاحظه *ниг.* **боандеша**.

БАМУЛОҲИЗАГӢ به‌ملاحظگی *ниг.* **боандешагӣ**.

БАНАВОРГИРӢ بەنوارگیری *исми амал аз* **ба навор гирифтан** (*мас., филмро*).

БАНАҚШАГИРӢ بنقشەگیری *исми амал аз* **ба нақша гирифтан**; ба нақша дохил кардани коре ё ҷое.

БАНАН *исп.* بنن *бот.* як навъ растании минтақаи гармсер, ки меваи лазиз дорад, мавз.

БАНАФШ بنفش *ниг.* **бунафш**.

БАНГ بنگ 1. гиёҳи яксолаест, ки барои ҳосил кардани нашъа ва равған дар баъзе кишварҳои гарм парвариш мекунанд. 2. моддаи сабзранги кайфовар, ки аз шираи банг ҳосил мешавад, нашъа, чарс; **банг кашидан // банг задан** банг истеъмол кардан; ◊ **банги девона** *бот.* як навъ гиёҳи заҳрнок ва бадбӯй, ки ҳамчун алафи бегона мерӯяд ва дар тиб аз он ҳамчун гиёҳи шифобахш истифода мебаранд.

БАНГДОНА بنگدانه 1. тухми банг, ки аз пӯсти он моддаи кайфовар тайёр мекунанд. 2. *ниг.* **банг**.

БАНГИЁНА بنگیانه бангивор, мисли бангӣ: **хаёлҳои бангиёна**.

БАНГИХОНА بنگی‌خانه маҳалле, ки бангиён барои кашидани банг ҷамъ мешуданд.

БАНГӢ بنگی он ки мубталои банг кашидан аст, мӯътоди банг.

БАНГОЛӢ بنگالی 1. *мансуб ба* вилояти қадимаи Бангола, ки ҳоло ҷумҳурии Бангладешро ташкил медиҳад. 2. сокини Бангола.

банд بند 1. *асоси замони ҳозира аз* **бастан.** 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* банданда (**девбанд, нақшбанд, чашмбанд…)** ва басташаванда ба ҷое (**гулӯбанд, камарбанд…).**

БАНД بند 1. риштае, ки барои ба ҳам пайвастани чизҳо ба кор меравад, канаб, ресмон *ва г.* 2. он чи пои бандӣ ва асирон, ё поҳои ҷонварони ваҳширо бо он мебанданд, занҷир, завлона *ва г.* 3. ҷои ба ҳам пайвастани устухонҳои бадан, мафсил, буғум; умуман ҷои пайваст шудани чизҳо: **банди най**. 4. гиреҳ, укда. 5. қайд, дом; ҳабс, зиндон; **ба банд гирифтан** ҳабс кардан. 6. машғул, саргарм, андармон. 7. девор, монеа дар пеши ҷое, чизе. 8. садди пеши об, сарбанд, дарғот. 9. як миқдор алаф, ҳезум *ва г.,* ки ба ҳам баста шудааст, дарза: **як банд алаф, як банд ҳезум**. 10. қисме (порчае) аз шеър, суруд ва навиштае. 11. ҳар як фасл ва моддаҳои қонун ва аҳдномаҳо; **банди даст** ҷои байни панҷа ва соид; **банди по** буҷулаки по; **аз банди**… аз бехи…, аз таги…; **дар банди**… дар қайди…; гирифтори…; **банд будан** а) масдуд будан, баста будан (-и роҳ, равзан *ва г.*); б) саргарм будан, машғул ва андармон будан; **банд кардан** а) бастан, пайвастан, васл кардан; б) пеши роҳро гирифтан, масдуд кардан; танг кардани роҳе, дар роҳи чизе монеа ба вуҷуд овардан; в) иҳота кардан, печонида гирифтан; г) гирифтор намудан, мубтало кардан; ғ) *маҷ.* касеро дар баҳс ё бозие мағлуб кардан, мот кардан; **банд шудан** а) баста шудан, масдуд шудани роҳе; б) ба монеа дучор шуда, бозистодани чизе, дармондани чизе дар ҷое; в) андармон (саргарм) шудан, машғул шудан бо коре; г) *маҷ.* мот шудан, мағлуб шудан (*дар бозӣ*); **сармоя (маблағ ё пул)-ро банд кардан** сармоя гузоштан ба чизе, гузоштани маблағе барои чизе; **фикр (хаёл) банд будан** дар бораи чизе пайваста фикр кардан; *чизеро* **ба ҷое банд кардан** насб кардан, часпондан, гузоштан; гузарондан; **ҷоеро банд кардан** ишғол кардани ҷое, нишастан ба ҷое; ◊ **бору банд** чизу чораи рӯзгор, асбобҳои хона; **кӯчу банд** чизу чораи рӯзгор, ки барои кӯчидан баста шудааст, бору буна; **банди дили** *касе* **кушодан** шод шудан, хурсанд шудани касе; **дасти** *касе* **банд будан** ба коре сахт андармон будан, машғули коре будани касе; *касеро* **ба** *касе* **банд кардан** касеро хонадор кардан; **сари** *касе* **банд будан** номзад доштан (-и духтаре).

БАНДА بنده 1. ғулом, абд, зархарид. 2. *маҷ.* навкар, фармонбардор, хизматгор, чокар. 3. *маҷ.* побанд, дилдодаи чизе; **бандаи нафсу шикам** *маҷ.* баднафс, пурхӯр, шикампараст; **бандаи шаҳват** *маҷ.* шаҳватпараст; ишратпараст. 4. камина, ман (*аз рӯи хоксорӣ шахси гӯянда худро меномад*). 5. *д.* одам, инсон, ки мувофиқи ақидаи динӣ халқкарда ва ғуломи Худо ҳисоб меёбад; **бандаи хокӣ** инсон, одам; **бандаи Худо** а) абди Аллоҳ; б) *маҷ.* одами ҳақир, одами одӣ. 6. *гуфт.* қиморбозе, ки дар қимор бой дода, то адо кардани қарзи худ мисли асир мутеи ҳарифи худ шуда мемонад.

БАНДАВОР بنده‌وار монанди банда, ба мисли ғулом.

БАНДАГӢ بندگی 1. банда будан, ғуломӣ; асорат. 2. чокарӣ, навкарӣ, хизматгорӣ. 3. итоат ва фармонбардории бечунучаро (*мутобиқи ақидаи динӣ*); ◊ **бандагӣ кардан // бандагии худоро ба(р) ҷо овардан** мурдан, вафот кардан.

БАНДАЗОДА بنده‌زاده лақабе, ки волидон ҳангоми суҳбат кардан аз фарзанди худ барои ибрози фурӯтанӣ ном мебаранд, фарзанди ман.

БАНДАК I بندک ҳар чизи ресмонмонанди кӯтоҳак, ки бо он ду чиз ва ё ду тарафи як чизро ба ҳам мебанданд.

БАНДАК II بندک *грам.* воситаи грамматикӣ, ки алоқаи байни калимаҳоро ифода мекунад; **бандаки изофӣ** бандаки «и» (-йи), ки калимаи муайянкунандаро бо муайяншаванда мебандад; **бандакҳои хабарӣ** воситаҳои грамматикӣ, ки бо хабарҳои ҷумла омада, шахс ва шумораро ифода намуда, алоқаи байни хабарро бо мубтадо таъмин мекунанд.

БАНДАКДОР بندک‌دار ресмондор, дорои бандак: **пойафзоли бандакдор**.

БАНДАКҶОНИШИН بندک‌جانشین *грам.* ҷонишинҳои пайваста, ки бо исмҳо омада, соҳибият ва муносибатҳои мафъулиро ифода мекунанд: **китобам, китобат, китобаш; додамаш** ба ӯ додам; **хобондамаш** ӯро хобонидам.

БАНДАНАВОЗ بنده‌نواز 1. *кҳн.* сифати шахси ба ғуломону хизматгорон меҳрубон. 2. раҳмдил, меҳрубон.

БАНДАНАВОЗӢ بنده‌نوازی банданавоз будан; раҳмдилӣ, меҳрубонӣ.

БАНДАПАРВАР بنده‌پرور *ниг.* **банданавоз**.

БАНДАПАРВАРӢ بنده‌پروری *ниг.* **банданавозӣ**.

БАНДАР بندر ҷои махсус барои таваққуф, боргирӣ ва борфарории киштиҳо дар соҳили бахр ва дарё, лангаргоҳ.

БАНДАРГОҲ بندرگاه 1. *кит.* бандар. 2. ҷои ба ҳам пайвастани чанд роҳе, чорраҳа.

БАНДАРӢ بندری *мансуб ба* **бандар**; воқеъ дар бандар.

БАНДАФУРӮШ بنده‌فروش фурӯшандаи ғуломону асирон, наххос, ғуломфурӯш.

БАНДАФУРӮШӢ بنده‌فروشی кору шуғли бандафурӯш, ғуломфурӯшӣ.

БАНДАХОНА بنده‌خانه 1. хонаи ғулом. 2. хонаи ман, хонаи камина (*шахси гӯянда аз рӯи хоксорӣ истеъмол мекунад*).

БАНДБОЗ بندباز 1. он ки бо банд бозӣ мекунад, дорбоз. 2. он ки дар лаҳзаҳои ҳассосу нозук тавонони иҷрои кореро аз даст намедиҳад.

БАНДВАРҒ بندورغ *кҳн.* банди об, ҷои бастани об.

БАНДЕРОЛ *фр.* بندیرال китобу рӯзнома ва дигар чизҳои хурду сабук, ки барои бо почта фиристодан коғазпеч карда мебанданд, фириста, баста.

БАНДИБОН بندی‌بان нигаҳбони бандиҳо дар зиндон ва ҳабсхонаҳо.

БАНДИВОР بندی‌وار ба монанди бандӣ, шабеҳи бандиён.

БАНДИНА بندینه 1. воситаи бандбандӣ (*аз қабили* канаб, навда, алаф). 2. ҳар чизе, ки онро мебанданд, яъне дарзаю бандча мекунанд.

БАНДИХОНА بندی‌خانه ҷои нигоҳ доштани бандиён, ҳабсхона, зиндон.

БАНДӢ بندی асир; маҳбус; **бандӣ кардан** а) дастгир кардан; б) ҳабс кардан; дар зиндон нигоҳ доштан; **бандӣ шудан** ҳабс шудан.

БАНДКАНА بندکنه марғ, як навъ алафи азрақмонанд.

БАНДКУШО//БАНДГУШО بندکشا//بندگشا 1. кушояндаи банд. 2. уқдакушо, гиреҳкушо; бартарафкунандаи монеа.

БАНДКУШОӢ بندکشایی 1. кушодани банд. 2. уқдакушоӣ, гиреҳкушоӣ; бартараф кардани монеа.

БАНДОНДАН بنداندن *тарзи бавоситаи* **бастан**; водор ба бастан кардан, масдуд кунондан.

БАНДСОЗӢ بندسازی сохтмони банд, дарғот; *ниг.* **банд** 8.

БАНДУБАСТ بندوبست 1. дар банд будан; қайд, гирифторӣ. 2. тартиб, низом. 3. *адш.* компо-

зитсия, устухонбандии асар.

БАНДЧА بندچه шакли тасғири банд; банди хурд; як қабза чизе (кашнич, пиёзи кабуд *ва г.*) ки дар шакли дарзаи хурд баста шудааст: **як бандча кашнич**.

БАНИЗ بنیز *кит.* 1. инчунин, боз ҳам, низ. 2. ҳаргиз, қатъан, асло.

БАНӢ *а.* بنی *ҷ.* **ибн (писар)**; насл, авлод.

БАНӢ-БАШАР بنی‌بشر *ниг.* **банӣ-одам**.

БАНӢ-ОДАМ بنی‌آدم фарзандони одам, авлоди одам; мардумон, одамизод.

БАНК *фр.* بنک *ниг.* **бонк**.

БАНКА *р.* بنکه 1. зарфи устувонашакли шишагӣ, тунукагӣ *ва г.* барои нигоҳ доштани чизҳои обакӣ ва ордак; қуттӣ: **банкаи консерва**. 2. *ниг.* **бодкаш** 2.

БАНКИР *олм.* بنکر соҳиби бонк ва саҳмдори калони ширкати бонк, бонкдор.

БАНКОМАТ *фр.* بنکامت нуқтаҳои худкори бонкӣ, ки ба воситаи кортҳои пластикӣ пули нақд мегиранд.

БАННО *а.* بنا *кит.* бинокор, бинокунанда; устои гилкор.

БАНОГОҲ بناگاه ногаҳон, банохост, тасодуфан, иттифоқо.

БАНОГӮШ بناگوش буни гӯш, нармаи гӯш.

БАНОМУС بناموس бошарму ҳаё, шаъну шарафи худро нигоҳдоранда, ориятнок.

БАНОМУСӢ بناموسی баномус будан, ору номус доштан, боҳаёӣ.

БАНОН *а.* بنان *кит.* сари ангуштон; ангуштон.

БАНОРАС بنارس як навъ матои шоҳии ҷомавории майданақши дуранга.

БАНОТ *а.* بنات 1. *ҷ.* **бинт**. 2. *маҷ.* ҳамсохт, ҳамто, ҳамҳайат; ◊ **баноти гардун** а) ситораҳои дар як саф қарордошта, галаситораҳо, Ҳафтдодарон; б) ҳамаи ситораҳои осмон.

БАНОТУННАЪШ *а.* بنات‌النعش *ниг.* **Ҳафтдодарон**.

БАНОХОСТ بناخواست *ниг.* **баногоҳ**.

БАНОҲАҚ بناحق на аз рӯи адлу инсоф, беинсофона; бардурӯғ.

БАНОЧОР بناچار аз рӯи ночорӣ, аз рӯи ноилоҷӣ, ноилоҷ.

БАНУР بنور нурдор, равшан, нуронӣ.

БАНУФУЗ بنفوذ 1. боэътибор, эътибордор, обрӯманд. 2. ботаъсир, амру фармонаш иҷрошаванда.

БАНҶ بنج *муарраби* **банг**.

БАОБРӮ(Й) (باآبرو(ی обрӯманд, боэътибор, бонуфуз.

БАОБРӮЙ باآبرویی обрӯмандӣ, боэътиборӣ.

БАОВОЗМОНӢ باآوازمانی *исми амал аз* **ба овоз мондан**, раъйгирӣ.

БАОДОБ باآداب хушахлоқ, шахсе, ки дорои хулқу атвори хуб аст, он ки одобу ахлоқро риоя мекунад.

БАОДОБӢ باآدابی баодоб будан, хушахлоқӣ, хушфеълӣ.

БАОДОБОНА باآدابانه 1. хушахлоқона, муаддабона. 2. боэҳтиром, ботавозӯъ.

БАОҚИБАТ بعاقبت вафодор, пойдор ва устувор дар дӯстӣ: **дӯстони баоқибат**.

БАОС بئاس садои чорпоён, махсусан гову гӯсола, бузу гӯспанд *ва г.*

БАПО بپا *ниг.* **барпо**.

БАПОИҚАДАМ بپای‌قدم бахтовар, хушқадам, он ки бо омаданаш муваффақияту шодмонӣ меорад.

БАПОКУНАНДА بپاکننده *ниг.* **барпокунанда**.

бар بر *асоси замони ҳозира аз* **бурдан**.

бар- بر *пешванд, ки дар аввали исмҳо омада, калимаҳои нав месозад*: **бардавом, барқарор, баръакс**.

БАР I بر *пешванд* 1. ба: **вой бар ҳоли ман**. 2. болои…, ба болои…; **бари…//дар бари**… наздӣ…, пеши…; **аз бари…** а) аз пеши…, аз наздӣ…, аз паҳлӯи…; б) аз ҷониби…, аз сӯи…, аз номи…; **бар болои** … а) аз болои…; б) дар хусуси…, дар бораи…; **бар болои ин** ба замми ин, илова бар ин; **бар хилофи**… баръакси…, алорағми…; **як(е) бар ду** ду баробар, ду бор зиёд; **бар задан** боло кардан (-и остин, до-

ман); ◊ **бар бод додан** а) талаф гардонидан, зоеъ намудан; нобуд кардан; б) барҳам задан, аз байн бурдан; в) вайрон кардан; **бар бод рафтан** зоеъ шудан, талаф гардидан; аз байн рафтан, нобуд шудан; **бар ҳазар будан** ҳазар кардан, парҳез намудан, эҳтиёт шудан.

БАР II بر 1. оғӯш, бағал; **ба бар кашидан** бағал кардан, дар оғӯш гирифтан; **дар бар гирифтан** фаро гирифтан, муштамил будан. 2. сина; сари сина. 3. тан, бадан; **ба бар кардан** пӯшидан.

БАР III بر паҳнои, арз, кундалангӣ; *муқоб.* **қад; дарозӣ**.

БАР IV بر 1. тараф, ҷониб, сӯй. 2. канор, гӯша, лаба; **бари ҷома** ду тарафи пеши ба ҳам расандаи ҷомаи пешкушода аз боло то поин; **бари роҳ** канори роҳ, паҳлуи роҳ; **бари рӯй** сафҳаи рӯй, он қисми рӯи инсон, ки дар байни гӯшу даҳон воқеъ аст, рух; ◊ **аз бар кардан** аз ёд (ҳифз) кардан, дар хотир нигоҳ доштан; **аз бар хондан** аз ёд гуфтан; **бараш ба бараш нарасида** қашшоқона, камбағалона.

БАР Vبر бор, самара, ҳосил; меваи дарахт.

БАР(Р) *а.* بر хушкӣ, қитъа, замин; *муқоб.* **баҳр; баҳру бар** баҳру хушкӣ; олам, дунё, ҷаҳон.

БАРА بره *ниг.* **барра**.

БАРАБАС برعبث беҳуда, бекора, бефоида.

БАРАВНАҚ برونق барорнок, баривоҷ.

БАРАК I برک *хӯр.* навъи хӯрок, ки хамири тунуки чоркунҷабуридаро бо гӯшти қима ва пиёзу равған дар об мепазанд; *ниг.* **тушбера**.

БАРАК II برک *шакли тасғири* **бар** IV; гӯшаяк, канорча.

БАРАК III *р.* برک *гуфт.* бинои чӯбини муваққатӣ барои истиқомат.

БАРАКА I برکه 1. ангушти шашум, ки дар дасти баъзе касон мешавад. 2. шахсе, ки дар яке аз дастҳояш шаш ангушт дорад. 3. ду дона мева ва ё сабзаворе, ки ба ҳам пайвастаанд, қӯша.

БАРАКА II//БАРАКАТ *а.* برکه//برکت 1. афзоиш, зиёдатӣ, фаровонӣ, файз, футӯҳ. 2. фоида, нафъ; **барака диҳад** афзоиш ва фаровонӣ диҳад (*ба тариқи дуо гуфта мешавад*); **барака ёфтан** а) нафъ ёфтан, фоидабардор шудан, хайри кореро дидан; б) *маҷ.* хушбахт (саодатманд) шудан; **хайру барака(т)** фаровонӣ (*одатан дар вақти харидуфурӯш мегӯянд, то ки моли харидааш ба харидор некиву хубӣ ва пули он ба фурӯшанда файзу фаровонӣ орад*); **ҳаракату баракат** (*мақ.*) агар кӯшиш кунӣ, албатта натиҷаи матлуб ба даст меояд; **барака(т) надоштани коре** натиҷаи матлуб надодани коре, барор надоштани коре; **баракати** *чизеро* **паронадан** ба фаровонии чизе халал расондан, файзу футӯҳи чизеро равондан; **паридани (хайру) барака** нест шудани файз.

БАРАКАЛЛОҲ *а.* برک‌الله *аслаш* **боракаллоҳ**.

БАРАКА(Т)НОК برکتناک 1. бобарака, файзбахш. 2. бонатиҷа, натиҷааш хуб.

БАРАКАТ *а.* برکت *ниг.* **барака**.

БАРАКАТНОК برکتناک *ниг.* **барака(т)нок**.

БАРАКГИРАК برکگیرک *хӯр.* кафгири махсус барои аз дег бардоштани барак ва амсоли он, чавлӣ, чӯлпӣ.

БАРАКӢ برکی ба як тараф, якпаҳлӯ: **баракӣ роҳ рафтан**.

БАРАКОТ *а.* برکات *ҷ.* **барака//баракат**.

БАРАКОТУЛАРЗ *а.* برکات‌العرض 1. баракатҳои замин. 2. *маҷ.* наботот.

БАРАКОТУССАМОЪ *а.* برکات‌السماء *маҷ.* баракоти осмон; барфу борон, абру нур *ва м. инҳо*.

БАРАЛО براعلا *гуфт., ниг.* **баръало**.

БАРАЛОИНА براعلایینه *гуфт.* ба таври ошкоро, аён.

БАРАНГЕЗАНДА برانگیزنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **барангехтан**; бавуҷудоранда; боисшаванда: **барангезандаи беморӣ**.

БАРАНГЕЗИШ برانگیزش *исми феълӣ аз* **барангехтан**; шӯронидан, таҳрик, тезонидан (*мас., касеро бар муқобили касе*).

БАРАНГЕЗОНИДАН برانگیزانیدن *тарзи бавоситаи* **барангехтан**.

БАРАНГЕХТАН برانگیختن 1. шӯронидан, ба шӯр овардан, тахрик кардан; ба ҷӯш овардан, тез кардан; ба по хезондан. 2. иғво андохан, шӯр андохтан..

БАРАНГОШТАН برانگاشتن *кит.* ангоштан, пиндоштан, тасаввур кардан.

БАРАНДА I برنده 1. *сифати феълии замони ҳозира* аз **бурдан**; он ки чизеро аз ҷое ба ҷое мебарад. 2. он ки маҳфиле ё маҷлисеро идора мекунад; **барандаи консерт** ҳунарпешае, ки дар консертҳо баромади ҳунарпешаҳоро эълон мекунад. 3. *варз.* он ки дар мусобиқаҳо, бозиҳои варзишӣ, қимор *ва г.* пирӯз мешавад.

БАРАНДА II برنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бурдан** II; ғолиби озмун; касе, ки ҷоиза гирифтааст.

БАРАНДАГӢ برندگی 1. пирӯз шудан, дар мусобиқа ё қиморбозӣ. 2. шуғли бурдани маҳфил ё ҷамъомад, ё консерт.

БАРАНДОЗ برانداز *кҳн.* харҷ, хароҷот, сарф, махориҷ.

БАРАНДОХТАН برانداختن 1. партофтан; ба канор андохтан, дур кардан; ҳаво додан; канда партофтан. 2. нест кардан, аз байн бурдан. 3. маҳв кардан, бекор кардан.

БАРАНДУДАН براندودن андова кардан, молидан.

БАРАС *а.* برص *ниг.* **пес** 1; песӣ.

БАРАСОТ *ҳ.* برسات *кҳн.* мавсими борон дар Ҳиндустон.

БАРАФЗУДАН برافزودن 1. афзудан, зиёд кардан. 2. афзуда шудан, изофа шудан.

БАРАФКАНДАН برافکندن партофтан, ҳаво додан, барандохтан; канда партофтан.

БАРАФРОХТАН برافراختن баланд кардан, боло бардоштан, афрохтан.

БАРАФРОШТА برافراشته *сифати феълии замони гузашта аз* **барафроштан**: барафрошта шудан.

БАРАФРОШТАН برافراشتن *ниг.* **барафрохтан**.

БАРАФРӮХТАГӢ برافروختگی 1. ҳолати сурху равшан шудан бар асари сӯхтани оташ ё чароғ. 2. ҳолати сурх шудани чеҳра бар асари гармо, хашм ё ҳаяҷон.

БАРАФРӮХТАН برافروختن 1. даргирондан; даргирифтан (-и чароғ *ва г.*). 2. сурх шудан аз таъсири гармо ё хашму ғазаб.

БАРАФШОНДАН برافشاندن рехтан, резондан, пошидан, нисор кардан.

БАРАҲМАН *санс.* برهمن рӯҳонии ҳиндувон; пайрави бараҳмания.

БАРАҲМАНИЯ *санс.* برهمنیه яке аз динҳои қадимтарини ҳиндуён.

БАРАҲМАНӢ برهمنی *мансуб ба* **бараҳман**.

БАРАҲНА برهنه урён, лухт, луч; **шамшери бараҳна** шамшери аз ғилоф кашидашуда.

БАРАҲНАГӢ برهنگی бараҳна будан, лучӣ, урёнӣ.

БАРАҲНАПО(Й) برهنه‌پا(ی) 1. пойлуч. 2. *маҷ.* фақир, бенаво, камбағал, бебизоат.

БАРАҲНАСАР برهنه‌سر сарлуч.

БАРАҲНАТАН برهنه‌تن танбараҳна, танлуч.

БАРАЪЛО براعلا *ниг.* **баръало**.

БАРБАНД بربند тасмае, ки бо он зинро ба синаи асп мебастанд.

БАРБАР(ҲО) بربر(ها) 1. гурӯҳи халқҳое, ки аҳолии асосии кишварҳои Африқои Шимолиро ташкил медиҳанд. 2. қавмҳои берун аз тамаддуни Юнон, Рум ва Эрон.

БАРБАРИЗМ بربریزم *ниг.* **барбарият**.

БАРБАРИЯТ بربریت *таър.* давраи дуюми таърихи инсоният, ки баъд аз давраи ҷоҳилият ва пеш аз тамаддун воқеъ аст.

БАРБАРӢ بربری 1. *мансуб ба* **барбар(ҳо): забони барбарӣ**. 2. *маҷ.* ҷоҳилӣ; ваҳшигӣ; дағалӣ, нисбат ба юнониҳо ва румиён.

БАРБАСТ بربست басташуда, ҷамъшуда; **бори барбаст** бори барои фиристондан омодашуда.

БАРБАСТА بربسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **барбастан**; басташуда, бандкардашуда. 2. аз нашъунамо монда, пажмурдаву афсурдашуда.

БАРБАСТАН بربستن бо ҳам бастан, пайвастан, ба ҳам пайванд кардан; ◊ **камар барбастан** омода ва тайёр шудан *(ба коре)*; **рахт барбастан** а) кӯчидан, ба сафар баромадан; б) рафтан.

БАРБАТ *ю.* بربط *мус.* асбоби қадимии танбӯрмонанд, ки дорои ҳашт тор буда, имрӯз ҳам дар байни ҳиндуҳо машҳур аст; уд.

БАРБАТЗАН بربط زن *ниг.* **барбатнавоз**.

БАРБАТНАВОЗ بربط نواز касе, ки барбат навозад, навозандаи барбат.

БАРБОДДЕҲ برباددِه *ниг.* **барбоддиҳанда**.

БАРБОДДИҲАНДА برباددهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бар бод додан**; зоеъкунанда, талафкунанда.

БАРБОДДИҲӢ بربادّدهی *исми амал аз* **бар бод додан**.

БАРБОДРАВӢ بربادروی *исми амал аз* **бар бод рафтан**.

БАРБОДРАФТА بربادرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **бар бод рафтан**; зоеъгашта, талафгашта; барҳамхӯрда, азбайнрафта: **умри барбодрафта, умеди барбодрафта**.

БАРБУРДАН بربردن *кит.* боло бурдан, боло бардоштан.

БАРВАЗИДАН بروزيدن *кит.* вазидан.

БАРВАҚТ بروقت пеш аз вақти муайян, қабл аз мӯҳлати муайян, бармаҳал; **пагоҳии барвақт // саҳарии барвақт** аввали саҳар; **барвақт будан** (*барои коре*) фаро нарасидани вақти иҷрои коре.

БАРВАҚТАКАК بروقتكك барвақттар, бармаҳалтар.

БАРВАҚТӢ بروقتی 1. *гуфт.* саҳаргоҳон, субҳи барвақт. 2. пешпазак: **тарбузи барвақтӣ**.

БАРГ برگ 1. узви аз ҳаво ва аз нури офтоб ғизогирандаи дарахт ва растаниҳо. 2. порчаи хамири тунук кардашуда, ки ба он самбӯса, тушбера *ва г.* мепечонанд. 3. порае аз харбузаву тарбуз, ки баъд аз коса кардан аз кӯндалангаш бурида мешавад; **барги карам** а) вараќи сабзранги карам; б) як навъи атлас, ки гулҳои калон-калони зангор дорад; **барги сабз** а) барги тару тоза; б) *маҷ.* тӯҳфаи майда, ҳадяи ночиз; **ҳалқаи барги марворидкорӣ** гӯшвораи марворидкорӣ, ки ба шакли барг сохта шудааст. 4. як навъ кабоб, ки аз гӯшти нарми гӯсола ё гӯсфанд парча парча таҳия мешавад, кабоби барг. 5. созунаво, нағма, оҳанг. 6. воҳиди шумориш; **як барг коғаз**; **чун барги бед ларзидан** сахт ларзидан (*аз ваҳму ҳарос*); **чун барги хушк рехтан** якбора ва бисёр рехтан; нобуд шудан. ◊ **баргу зод** тӯшаву сомони сафар, зоди сафар.

БАРГА برگه 1. порчаи муайяни коғаз, ки барои навиштани чизе истифода мешавад, фиш. 2. буришҳои баъзе аз меваҳо, ба монанди зардолуву шафтолу, ки онро хушк карда бошанд. 3. баргҳои майдаву хурд, ки дар ҷои пайвасти думчаҳои гул мебароянд. 4. порча ё қисми беҳаракати абзор ё дастгоҳ, ки ба шакли теға ё дастаи реза аст, забонак.

БАРГАДОН برگه‌دان қуттиҳои махсус, ки дар он баргаҳо нигаҳдорӣ мешаванд.

БАРГАК برگک 1. зардолуи дукафони бедонаки хушконидашуда. 2. як навъ асбоби баргшакли зинати занон, ки аз зар месозанд ва ба пешонӣ мебанданд.

БАРГАНАВИСӢ برگه‌نویسی 1. навиштани баргаҳо. 2. дар китобдорӣ навиштани мушаххасоти китоб рӯи баргаҳои махсуси китобхона.

БАРГАНҶИРӢ برگ‌انجیری гиёҳи ҳамешасабз бо баргҳои бисёр паҳни монанди барги анҷир, ки паҳноии онҳо гоҳе ба ним метр ва дарозии онҳо ба як метр мерасад.

БАРГАРДАНДА برگردنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **баргаштан,** бозгарданда.

БАРГАРДИДАН برگردیدن *ниг.* **баргаштан**.

баргардон برگردان 1. *асоси замони ҳозира аз* **баргардонидан**. 2. тарҷума; табдили матне аз як хат ба хати дигар (*мас., аз хати арабӣ ба хати кириллӣ*).

БАРГАРДОН(И)ДА برگردانده//برگردانیده *сифати феълии замони ҳозира аз* **баргардон(и)дан; баргардонда фиристодан** пас фиристодан, ақиб гардонидан.

БАРГАРДОН(И)ДАН برگرداندن//برگردانیدن 1. бозгардонидан, пас гардонидан, ақиб гардонидан. 2. чаппа кардан. 3. табдил намудан, мубаддал кардан; **ба ҳамдигар пушт баргардондан** а) аз ҳамдигар рӯй гардонидан, аз ҳамдигар рӯй тофтан; б) *маҷ.* қаҳрӣ шудан, ба ҳамдигар қаҳр кардан.

БАРГАШТ برگشت 1. бозгашт, ақиб омадан, пас омадан, пасомад. 2. гардиш, аломати такрор.

БАРГАШТА برگشته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **баргаштан**; баргардида, пасгардида; **баргашта додан** пас гардонда додан. 2. аз нав, аз сари нав; дубора; **гаштаю баргашта** такроран, такрор ба такрор; ◊ **толеи баргаш-**

та толеи бад, бахти носозгор, бахти вожгун.

БАРГАШТААЙЁМ برگشته‌ایام *ниг.* **баргаштабахт**.

БАРГАШТААХТАР برگشته‌اختر *ниг.* **баргаштабахт**.

БАРГАШТАБАХТ برگشته‌بخت *маҷ.* бадбахт, вожгунбахт, бетолеъ; берӯзӣ.

БАРГАШТАГӢ برگشتگی 1. қисмати баргаштагии чизе. 2. баргашта будан.

БАРГАШТАДАВЛАТ برگشته‌دولت *ниг.* **баргаштабахт**.

БАРГАШТАМИЖГОН برگشته‌مژگان касе, ки мижгонҳояш аз расоӣ хам шуда бошанд.

БАРГАШТАН//БАРГАРДИДАН برگشتن//برگردیدن 1. бозгаштан, бозгашт намудан; пас гашта омадан. 2. пас рафтан, пас гашта рафтан, ақиб гаштан. 3. тоб хӯрдан, каҷ шудан; тағйир додани роҳу самт. 4. рӯ гардондан, рӯ тофтан (*аз чизе, касе*); даст кашидан аз чизе. 5. *маҷ.* амалӣ нагардидан, вайрон шудан (-и ягон муомила); **ба сари** *чизе* **баргаштан** дубора мавзӯи сӯҳбату баҳс қарор додани чизе, боз дар болои масъалае фикр кардан.

БАРГАШТАНӢ برگشتنی *сифати феълии замони оянда аз* **баргаштан**, баргаштанӣ шудан.

БАРГАШТАТОЛЕЪ برگشته‌طالع *ниг.* **баргаштабахт**.

БАРГАШТНОПАЗИР برگشت‌ناپذیر барнагаштан, имкони баргашт надоштан.

БАРГАШТНОПАЗИРӢ برگشت‌ناپذیری баргаштнопазир будан.

БАРГАШТПАЗИР برگشت‌پذیر *ниг.* **бозгарданда**.

БАРГАШТПАЗИРӢ برگشت‌پذیری қобилияти бозгардандагӣ.

БАРГДОР برگ‌دار (шоху танаи) дорои барг, баргбароварда.

БАРГЗАН برگزن занандаи барг, бештар дар пилладорӣ ҳангоми задани баргҳои тут истифода мешавад.

БАРГЗАНӢ برگ‌زنی амал ва кори баргзан.

БАРГИРИФТАН برگرفتن гирифтан, бардоштани чизе аз ҷое.

БАРГОШТАН برگاشتن *кӯн., ниг.* **баргардон(и)дан**.

БАРГПАЙВАНД برگ‌پیوند навъе аз пайванди дарахт (*аз ҷумлаи исканапайванд, мугҷапайванд ва г.*).

БАРГРЕЗ برگ‌ریز 1. хусусияти дарахтоне, ки баргҳои онҳо дар тирамоҳ мерезанд. 2. баргрезанда, дарахти баргрез. 3. *маҷ.* тирамоҳ, пойиз; **мавсими баргрез**.

БАРГРЕЗӢ برگریزی рехтани баргҳои дарахтон; **мавсими баргрезӣ** мавсими хазон; фасли тирамоҳ.

БАРГРЕЗОН برگریزان 1. мавсими рехтани барги дарахтон; фасли тирамоҳ, хазон. 2. рехтани баргҳо.

БАРГРЕЗОНӢ برگ ریزانی амалиёти химиявии махсус барои ба таври сунъӣ резонидани баргҳои ғӯзапоя, дефолиатсия.

БАРГУЗАРДАН برگذردن боло бурдан, боло гузоштан.

БАРГУЗАРОН(И)ДАН برگذراندن//برگذرانیدن *ниг.* **гузарондан**.

БАРГУЗАШТАН برگذشتن гузашта рафтан, тай шудан, сипарӣ шудан, болотар рафтан, фаротар рафтан.

БАРГУЗИДА برگزیده *сифати феълии замони гузашта аз* **баргузидан**; сара, мақбул, писандида; интихобшуда, мунтахаб: **ашъори баргузида**.

БАРГУЗИДАГӢ برگزیدگی интихобшуда, баргузида будан.

БАРГУЗИДАН برگزیدن сара кардан, интихоб кардан, тарҷеҳ додан, бартар шумурдан.

БАРГУЗИДАНӢ برگزیدنی шоистаи бар-гузидан, шоистаи интихоб, интихобшуданӣ.

БАРГУЗОР برگذار :**баргузор кардан (шудан)** барпо кардан (шудан): **маҷлис дар чойхона баргузор шуд**.

БАРГУЗОРӢ برگذاری барпо кардан, баргузор кардан: **баргузории ҷашн**.

БАРГУЗОШТАН برگذاشتن анҷом додан; баргузоридан.

БАРГУМОШТАН برگماشتن маъмур (вакил) кардан, таъйин намудани касе ба коре.

БАРГУСТУВОН برگستوان *кҳн.* 1. пӯшиши зиреҳдори ҷанговарон. 2. болопӯши зиреҳдор барои муҳофизати асп ё фил дар рӯзи ҷанг.

БАРГУСТУВОНВАР برگستوانور *ниг.* **баргустувондор**.

БАРГУСТУВОНДОР برگستواندار дорои баргустувон, пӯшидашуда бо баргустувон.

БАРГУФТАН برگفتن гуфтан, гуфта додан.

БАРГХӮРАК برگخورک *зоол.* як навъ гамбуски зараррасон, ки барги растаниҳоро мехӯрад.

БАРГЧА برگچه *шакли тасгири* **барг**.

БАРГШАКЛ برگشکل шабеҳи барг, монанди барг (-и дарахт).

БАРҒАЛАТ برغلط саҳван, иштибоҳан, бархато; нодуруст.

БАРД *а.* برد *кит.* сармо, хунукӣ, сардӣ: **барди аҷуз** *ниг.* **айём (-и аҷуз)**.

БАРДА برده *кит.* 1. асир, бандӣ. 2. ғулом, банда, каниз.

БАРДАВИДА بردویده боло давида; саркашида.

БАРДАВОМ بردوام 1. доим, мудом, ҳамеша. 2. давомнок, доимӣ, абадӣ, ҷовид: **сулҳи бардавом**.

БАРДАГӢ بردگی *кит.* 1. асирӣ, асорат. 2. ғуломӣ, бандагӣ.

БАРДАДОР بردهدار ғуломдор, соҳиби барда.

БАРДАДОРӢ بردهداری *кит.* ғуломдорӣ, нигоҳ доштани ғулом ба мақсади баҳрабардорӣ аз кори онҳо ва ё харидуфурӯши онҳо.

БАРДАМ بردم боқуввват, зӯр; солим; **бардам-бардам қадам задан** боқуввват ва устувор қадам монда, роҳ рафтан.

БАРДАМА بردمه *гуфт.* 1. пуроб, лабрез (*ҷӯй ва каналҳои обёрикунанда*). 2. банди об, дарғот; **обро бардама кардан** банд кардани пеши об.

БАРДАМИДАН بردمیدن 1. сабзида баромадан, сабзидан; рӯидан, рустан. 2. зоҳир (намудор) шудан. 3. варам кардан, дамида баромадан, ҷӯшидан. 4. дамидан, пуф кардан.

БАРДАМӢ بردمی бардам будан, боқувватӣ; солимию тандурустӣ.

БАРДАМОНДАН بردماندن 1. *тарзи бавоситаи феъли* **бардамидан**. 2 . рӯёндан, дамондан.

БАРДАФУРӮШ بردهفروش ғуломфурӯш, фурӯшандаи барда.

БАРДАФУРӮШӢ بردهفروشی ғуломфурӯшӣ, кор ва амали бардафурӯш, фурӯхтани барда.

БАРДИДАН بردیدن *кит.* аз роҳ канор гирифтан, гурехтан, дур шудан.

БАРДӢ بردی *бот.* гиёҳе аз ҷинси лух, ки дар об мерӯяд ва аз он коғаз месохтанд.

БАРДОДАН بردادن *кит.* 1. додан, супоридан. 2. сар додан, раҳо кардан. 3. шумурдан, як-як ном бурдан.

бардор بردار 1. *асоси замони ҳозира аз* **бардоштан**; **бардор-бардор кардан** (*касеро*) *маҷ.* бисёр таърифу тавсиф кардан; аз ҳад зиёд иззату ҳурмат намудан касеро. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* бардоранда, тобовар, оташбардор, оббардор.

БАРДОР I بردار *таър.* ғаллае, ки дар вақти бардоштани ҳосил аз хирман бо ғалберҳо чен карда, ба давлат дода мешуд; **бардор карда гирифтан** аз сари хирман бо ғалбер андоза карда гирифтани ғалла.

БАРДОР II بردار бордор, мевадор, босамар, ҳосилдор.

БАРДОРАНДА بردارنده 1. он ки чизеро намебардорад, болобар, болобаранда, болокунанда; ҳамлкунанда, ҳомил.

БАРДОРОН(И)ДАН برداراندن//بردارانیدن *тарзи бавоситаи феъли* **бардоштан**.

БАРДОРУЗАН بردار‌وزن зарбу лат дар натиҷаи роҳ рафтани воситаи нақлиёт дар ҷойҳои ноҳамвор: **бардорузан кардан**.

бардошт برداشت *асоси замони гузашта* аз **бардоштан; дар як бардошт** дар як дафъа бардоштан, яку якбора.

БАРДОШТ برداشت 1. сабр, тоқат, бурдборӣ, таҳаммул; **бардошт кардан** сабр (тоқат) кардан, тоб овардан, истодагарӣ кардан. 2. натиҷагирӣ, хулосабарорӣ.

БАРДОШТА برداشته *сифати феълии замони гузашта аз* **бардоштан;** парваришшуда, ба

мақоми баланд расида, мақомаш болорафта: **бардошта тавонистан**.

БАРДОШТАН برداشتن 1. боло (баланд) кардан (*чизеро аз замин*); **пардаро бардоштан** пардаро кушодан (боз кардан); **сар бардоштан** а) сар боло кардан; б) *маҷ*. ба по хестан, шӯридан, исён кардан. 2. нигоҳ доштан, қуввати нигоҳдорӣ доштан. 3. ба даст гирифтан; **байрақ бардоштан** байрақ ба даст гирифтан, байрақ афроштан. 4. бурдан; гирифта бурдан. 5. ғундоштан, ҷамъ овардан: **хирман (ҳосил) бардоштан**. 6. *маҷ*. хӯрдан, нӯшидан (*бештар шаробро*); **қадаҳ бардоштан** шароб нӯшидан, май хӯрдан. 7. *маҷ*. тоб овардан, тоқат кардан: **нози** *касеро* **бардоштан** ба инҷиқии касе тоб овардан, нозу нузи касеро қабул кардан. 8. мувофиқи тобу тавон наомадан; номувофиқ омадан. 9. *маҷ*. гӯру чӯб кардан, дафн кардан. 10. *ҳамчун феъли ёридиҳанда бо исмҳо феълҳои таркибӣ сохта, ба маънои* оғоз ёфтан, сар шудани амал *истифода мешавад:* **гиря бардоштан**, **мағал бардоштан**, **нола бардоштан**, **фарёд бардоштан**, **ғавғо бардоштан; масъала бардоштан** масъала ба миён гузоштан, мавриди баҳс қарор додани масъала; **санг набардоштан** тарозузеркун набудан, вазн надоштан; **қарз бардоштан** қарз гирифтан; **об бардоштани биринҷ** обро ба худ кашидани биринҷ (*дар вақти палав пухтан*); **хароҷоти** *чизеро* **бардоштан** ба хароҷоти чизе басанда будан, масрафи кореро таъмин карда тавонистан; ◊ **дил бардоштан** майл доштан ба чизе, чизеро дил кашидан; **дили** *касеро* **бардоштан** таскин додан, тасаллӣ додан ба касе; **қадам бардоштан** роҳ рафтан, ҳаракат кардан; **аз миён бардоштан** аз байн бурдан, маҳв кардан; **мушт бардоштан ба сари** *касе* таҳдид кардан; касеро бо мушт задан; **ҷоеро ба сар бардоштан** баланд садо баровардан; сахт доду фарёд кардан, шӯру ғавғо кардан.

БАРДОШТАНӢ برداشتنی қобили бардоштан, доштани имконияти бардоштан.

БАРДОШТНОК برداشتناک тобовар, босабр, бурдбор.

БАРДОШТНОПАЗИР برداشتناپذیر тоқатфарсо, берун аз қувваи таҳаммул.

БАРДОШТНОПАЗИРӢ برداشتناپذیری тоқатфарсоӣ, берун будан аз қувваи таҳаммул.

БАРДОШТТАЛАБ برداشتطلب коре, ки сабру тоқат талаб мекунад, тоқатталаб.

БАРДУРӮҒ بردروغ 1. аз ҳақиқат дур, ба асли воқеӣ хилоф, бофта: **гапи бардурӯғ**, **сухани бардурӯғ**, **ҷавоби бардурӯғ**. 2. сохтакорона, рӯякӣ; қалбакӣ: **санади бардурӯғ**, **шоҳиди бардурӯғ**.

БАРДӮХТАН بردوختن дӯхтан, бахя кардан, васла кардан.

БАРЕЗАН//БАРЕҶАН بریزن//بریجن *кит*. танӯр, танӯри заминӣ.

БАРЕШИМ بریشم *шакли дигари* **абрешим**.

БАРЕШИМЗАН بریشمزن навозандаи созҳои торӣ, ки зеҳи онҳо абрешимист.

БАРЕШИМИН بریشمین *ниг*. **абрешимӣ**.

БАРЕШИМКАШӢ بریشمکشی *ниг*. **абрешимкашӣ**.

БАРЕШИМНАВОЗ بریشمنواز торнавоз, мутриб, навозанда.

БАРЗ برز *кит*. кишоварзӣ, кишт, зироат.

БАРЗАГАР برزهگر *ниг*. **барзгар**.

БАРЗАГОВ برزهگاو гови кории деҳқонӣ (*аз ҷинси нар*), гови ҷуфтӣ, варзгов.

БАРЗАДАН برزدن 1. боло кардан ва қатъ кардан (-и остини курта, домани ҷома); **доман барзадан** ду бари ҷомаро боло карда, ба камарбанд халонда мондан; **остин барзадан** а) остин боло кардан; б) *маҷ*. тайёр шудан, омода шудан (*барои иҷрои коре*). 2. барафроштан.

БАРЗАКОРبرزهکار *ниг*. **барзгар**.

БАРЗАН برزن *кит*. кӯча, гузар, маҳалла, майдони идгоҳи шаҳр.

БАРЗАНГӢ برزنگی 1. одами калонҷуссаи сиёҳи бадҳайбат. 2. *фолк*. дев.

БАРЗАНДА برزنده амалкунанда ба коре.

БАРЗАХ برزخ *кҳн*. 1. чизе, ки дар миёни ду чизи ба ҳам муқобил воқеъ бошад; миёни ду чизи зидди якдигар. 2. *ниг*. **гардана**. 3. гарданаи миёни ду баҳр.

БАРЗГАР برزگر деҳқон, кишоварз, зироаткор.

БАРЗГАРӢ برزگری деҳқонӣ, кишоварзӣ, зи-

роаткорӣ.

БАРЗГОР برزگار *ниг.* **барзгар**.

БАРЗИГАР برزیگر *ниг.* **барзгар**.

БАРЗИГАРӢ برزیگری *ниг.* **барзгарӣ**.

БАРЗИДАН برزیدن *кит.* амал кардан, анҷом додан, кардан.

БАРЗИЁД برزیاد 1. аз ҳадди даркорӣ зиёд, зиёдатӣ; **барзиёд мондан** зиёдатӣ кардан; боқӣ мондан. 2. нодаркор, беҳуда. 3. ба таври илова, иловатан, изофатан; **вақти барзиёд доштан** *маҷ.* фурсат доштан, вақти холӣ аз кор доштан.

БАРЗИЁДӢ برزیادی *гуфт.* чизи зиёдӣ кардашуда; чизи зиёдатӣ.

БАРЗИШ برزش 1. аз феъли барзидан, кишт, зироат. 2. амал кардан.

БАРЗКӮҲ برزکوه кӯҳи бузург, кӯҳи бисёр баланд.

БАРИД *а.* برید *кит.* қосид, пайк, номарасон, номабар, чопар; **бариди фалак** *киноя аз* Моҳ ва сайёраи Зуҳал.

БАРИДӢ بریدی *кит.* 1. шуғли барид, номабарӣ, номарасонӣ. 2. роҳбарии баридон, раёсати гурӯҳе, ки ба фиристодани номаҳои даркор машғул буданд.

БАРИЗОФА براضافه изофатан, ба таври илова, иловатан.

БАРИЙ *лот.* بری унсури химиявӣ, ки аз як навъ филизи нарми нуқратоб иборат аст.

БАРИҚ *а.* بریق *кит.* дурахшон, тобон.

БАРИЛОВА برعلاوه *ниг.* **баризофа**.

БАРИН I برین *пасоянд* 1. монанди..., мисли..., чун. 2. гӯё, мисли ин ки, монанди ин ки. 3. тахмин, қариб, наздик; ◊ **саг барин ҷон додан** ба хориву зорӣ мурдан.

БАРИН II برین *кит.* баланд, боло; бартар, баландтарин, болотарин; **чархи барин** осмони баланд.

БАРИНАК برینک *гуфт.*, *шакли хурдӣ ва навозиши* **барин** I, 1.

БАРИСТОДАН براستادن *кит.* қоим шудан, устуворӣ намудан, сахт истодан.

БАРИТОН *ю.* بریتان *мус.* 1. овози миёнаи мардона (*байни тенор ва бас*); ҳофизи дорои чунин овоз. 2. сози нафасии лабгирдор.

БАРӢ بری *кит.* пок, холӣ, дур аз чизе, орӣ; **барӣ аз айб будан** айб надоштан, беайб будан; **барӣ шудан аз** *чизе* пок шудан аз чизе.

БАРКАМОЛ برکمال 1. бакамолрасида, бавоярасида. 2. комил, расо; мукаммал.

БАРКАМОЛӢ برکمالی 1. дар ҳолати камол. 2. комил будан, мукаммалӣ.

БАРКАНДА برکنده кандашуда, канда.

БАРКАНДАН برکندن 1. кандан, гусастан; решакан кардан. 2. аз байн бурдан, нобуд кардан. 3. буридан, қатъ кардан. 4. баровардан: **либос баркандан**. 5. бардоштан ва берун кардан.

БАРКАНОР برکنار 1. беалоқа, дур, бепайвастагӣ. 2. маъзул, сабукдӯш, озод шудан; **барканор кардан** дур кардан, сабукдӯш кардан.

БАРКАНОРӢ برکناری сабукдӯш шудан, озод шудан, маъзул шудан.

БАРКАРДАН برکردن *кит.* 1. бардоштан, боло бардоштан. 2. баровардан, берун баровардан, ба боло баровардан. 3. аз бар кардан, аз ёд кардан, ҳифз кардан; **чароғ баркардан** чароғ равшан кардан, чароғ афрӯхтан.

баркаш برکش *асоси замони ҳозира аз* **баркашидан**.

БАРКАШ I برکش 1. баркашидан, вазн кардан. 2. миқдори як бор вазн кардан. 3. *маҷ.* вазн, эътибор.

БАРКАШ II برکش рост кардани бинои чӯбкорӣ ё пойдеворе, ки ягон тарафаш фурӯ рафтааст ё каҷ шудааст.

БАРКАШАНДА برکشنده болобаранда, кашанда; *маҷ.* тараққидиҳанда.

БАРКАШИДА برکشیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **баркашидан**; баркашида шудан. 2. болорафта, қадкашида, баланд. 3. аз ғилоф беруноварда, аз наём кашида.

БАРКАШИДАН برکشیدن 1. вазн кардан бо тарозу, баркаш кардан, санҷидан. 2. бо ягон зарф андоза кардан. 3. кашидан, нақш кардан. 4. берун овардан, хориҷ кардан, кашида

баровардан.

БАРКУШОДАН//БАРКУШУДАН برکشادن//برکشودن кушодан, боз кардан; **даҳон баркушодан (баркушудан)** *маҷ.* ба гап сар кардан, ба гуфтор шурӯъ кардан.

БАРКӮФТАН برکوفتن *ниг.* **кӯфтан**.

БАРҚ *а.* برق 1. ҳодисаи табиат, ки дар натиҷаи бархӯрдани зарядҳои мусбату манфии абрҳо бо дурахшиш ва таркиши босуръату пурқувват дар фазои Замин ба амал меояд, аловак, озарахш, соиқа: **барқ задан** *касеро* (*чизеро*) сӯзондан ва ё ҳалок кардани барқ чизе ё касеро. 2. нерӯи барқ, қувваи барқ; **ҳисобкунаки барқ** олати ҳисобкунандаи масрафи қувваи барқ, барқҳисобкунак. 3. *маҷ.* равшанӣ, нур; дурахш, ҷило: **барқи маърифат; барқ задан** *маҷ.* дурахшидан, тобидан, ҷило додан.

БАРҚА برقه 1. *физ.* заряд. 2. дурахш, шарора.

БАРҚАД برقد 1. ба андозаи қад, мутобиқи андозаи қад; **кӯрпаи барқад** кӯрпаи мувофиқи қад. 2. дароз, қадбаланд: **ҷавони барқад**.

БАРҚАДОР برقه‌دار *физ.* дорои заряд.

БАРҚАНДОЗ برقانداز 1. *кӯҳ.* паронандаи асбоби қадимии ҳарбии даҳанпур (*монанди тӯп*), шамхолчӣ. 2. тобон, рахшон, дурахшанда.

БАРҚАРОР برقرار пойдор, устувор, побарҷо, барпо; **барқарор будан** а) пойдор будан, устувор будан; б) ҳукмфармо будан; **барқарор кардан // барқарор намудан** а) барпо намудан; ташкил кардан, таъсис намудан; б) аз нав ба вуҷуд овардан; **барқарор мондан** пойдор (устувор) мондан; ба қарори собиқ мондан; **барқарор сохтан** *ниг.* **барқарор кардан; барқарор шудан (гардидан, гаштан)** а) устувор шудан, пойдор гаштан; б) таъсис ёфтан, ташкил шудан; в) барпо (ҳукмфармо) шудан.

БАРҚАРОРӢ برقراری барқарор будан; устуворӣ, пойдорӣ.

БАРҚАРОРКУНАНДА برقرارکننده *сифати феълии замони ҳозира* аз **барқарор кардан**.

БАРҚАСД برقصد *ниг.* **қасдан**.

БАРҚАСДОНАبرقصدانه аз рӯи қасд, бомақсад.

БАРҚАФШОН برقافشان *маҷ.* дурахшон, пурнур, нурпош.

БАРҚАФШОНӢ برقافشانی барқафшон будан, нурпошӣ: **барқафшонӣ кардан**.

БАРҚВОР برقوار 1. мисли барқ, барқмонанд, барқосо. 2. *маҷ.* бисёр тез, тезу тунд, ниҳоят босуръат.

БАРҚГАРДОН برق‌گردان *нав.* милаи оҳанӣ, ки дар болои бомҳои биноҳои баланд гузошта шуда, бо сим ё воситаи дигар ба замин васл мегардад, то ба воситаи ба замин гузарондани нерӯи барқу соиқа дар биноҳо сӯхтор ба амал наояд.

БАРҚГИР برق‌گیر *ниг.* **барқгардон**.

БАРҚГИРИФТА برق‌گرفته барқзада, дучори барқгирифтагӣ шудан.

БАРҚГИРИФТАГӢ برق‌گرفتگی ҳолате, ки маъмулан баъд аз задани барқ ва ҷараён гирифтани барқ дар бадан пайдо мешавад ва таъсири зиёд ба асаб расонда, боиси сӯхтагӣ ва марг мегардад.

БАРҚДАРМОНӢ برق‌درمانی *нав.* ҳар гуна табобат ва дармон ба воситаи ҷараёни барқ.

БАРҚДОР برق‌دار 1. дорои ҷараёни барқ. 2. дорои рӯшноӣ ва дурахшиш.

БАРҚДУЗДӢ برق‌دزدی бе иҷозат истифода бурдан аз нерӯи барқ.

БАРҚЗАБОН برق‌زبان *маҷ.* теззабон, тезкалом, оташинсухан.

БАРҚЗАДА برق‌زده *сифати феълии замони гузашта аз* **барқ задан**; он ки мавриди задани ҷараёни барқ ё соиқа қарор гирифтааст.

БАРҚЗАДАГӢ برق‌زدگی он ки ё он чи (*дарахт, сохтмон*), ки дучори зарбаи соиқа, барқ шудааст.

БАРҚЗАНАНДА برق‌زننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **барқ задан**. 2. дурахшанда, тобон, пурнур.

БАРҚЗАНӢ برق‌زنی 1. *исми амал аз* **барқ задан**; дурахшидани барқ. 2. *маҷ.* дурахшандагӣ, тобандагӣ.

БАРҚЗАНОН برق‌زنان *феъли ҳоли замони ҳозира аз* **барқ задан**.

БАРҚИЯ برقیه *нав.* мактуби таъҷилӣ, ки тавассути почта ба унвони касе ё ҷое фиристода мешавад, телеграмма.

БАРҚӢ برقی *мансуб ба* **барқ; нерӯгоҳи барқӣ** муассисаи истеҳсолкунандаи қувваи барқ, стансияи электрикӣ (*кҳн.*); **чароғи барқӣ** чароғи аз қувваи барқ даргиранда.

БАРҚКОР برقکار он ки васоили барқиро насб ва тармим мекунад, электрик.

БАРҚКОРӢ برقکاری 1. насб ва таъмири васоили барқӣ. 2. амал ва шуғли барқкор.

БАРҚМОНАНД برقمانند мисли барқ, барқосо.

БАРҚМОҲӢ برقماهی навъи моҳӣ, ки барои ҳимояи худ ва муқобилият ба душман дар бадани худ нерӯи барқ тавлид мекунанд, мормоҳиҳо ва суфрамоҳиҳо.

БАРҚНАМО برقنما *нав.* асбоб барои ташхиси вуҷуд доштани барқ дар бадан ё ҷисм.

БАРҚНИГОҲ برقنگاه касе, ки нигоҳи тезу таъсирнок дорад, тезнигоҳ.

БАРҚНОК برقناک дурахшанда, дурахшон, тобишнок.

БАРҚОСО برقآسا монанди барқ, зуд, тез; шитобон.

БАРҚПАРВОЗ برقپرواز тезпарвоз, тездав.

БАРҚПОШ برقپاش дурахшанда, ҷилодиҳанда.

БАРҚРАВ برقرو *ниг.* **барқрафтор**.

БАРҚРАСОНӢ برقرسانی барқ расондан, ё таъмини барқ, эҷоди шабака барои таъмини барқ.

БАРҚРАФТОР برقرفتار тезрафтор, тезрав.

БАРҚСАНҶ برقسنج асбоби санҷиш ва андозагирии барқ, электрометр.

БАРҚСИФАТ برقصفت *ниг.* **барқосо**.

БАРҚҶАВЛОН برقجولان тезрафтор; чуст, чолок.

БАРЛОС *т.* برلاس номи яке аз қабилаҳои туркнажод.

БАРМ برم *кҳн.* оби кӯле, ки аз борон пайдо шудааст, толоб, истахр.

БАРМАЛО برملا ошкор, фош, равшан, возеҳ.

БАРМАНИШ برمنش *кит.* худписанд, мағрур, мутакаббир.

БАРМАНИШӢ برمنشی худписандӣ, ғурур, такаббур.

БАРМАХИДАН برمخیدن *кит.* мухолифат ва нофармонӣ кардан ба падару модар; оқ шудан, осӣ шудан.

БАРМАҲАЛ برمحل *ниг.* **барвақт**.

БАРМОЛИДАН برمالیدن *кит.* 1. молидан. 2. барзадан, боло кардани остин ва эзорпоча.

БАРНАВИШТАН//БАРНАБИШТАН برنوشتن//برنبشتن *кит., ниг.* **навиштан; остин барнабиштан** *киноя аз* остин барзада ба коре омода шудан.

БАРНИГОРИДАН برنگاریدن нигоридан, навиштан.

БАРНИҲОДАН برنهادن 1. ниҳодан, гузоштани чизе ба болои чизе. 2. ба қароре омадан, азм кардан, тасмим гирифтан.

БАРНИШАСТАН برنشستن 1. нишастан. 2. савор шудан ба асп.

БАРНИШОНДАН برنشاندن 1. *феъли бавоситаи* **барнишастан**; шинондан, нишондан. 2. савор кардан.

БАРНО برنا ҷавон, навҷавон; *муқоб.* **пир**; **пиру барно** пиру ҷавон, хурду калон; ҳама; ◊ **бахти барно** бахти нек, хушбахтӣ.

БАРНОДИЛ برنادل калонсоли (кӯҳансоли) ҷавондил.

БАРНОӢ برنایی ҷавонӣ, навҷавонӣ.

БАРНОМА برنامه 1. зикри номгӯи корҳое, ки бо ҳадафи муайян ба анҷом мерасанд: **барномаи дарозмуддат, барномаи миёнамӯҳлат, барномаи кӯтоҳмуддат; барнома сохтан, барнома тартиб додан**. 2. феҳристи мундариҷаи гуфторҳои радио, намоишҳои театр, кино ва телевизион, программа. 3. маҷмӯаи дастурҳое, ки дар компютер дода мешавад ва онро компютер бо тартиб иҷро мекунад. 4. он чи ки дар ибтидои китоб ё рисолае навишта мешавад; муқаддима, сарсухан *ва г.*

БАРНОМАВӢ برناموی *мансуб ба* **барнома**; аз рӯи барномаву нақша иҷрошаванда.

БАРНОМАГУЗОРӢ برنامه‌گذاری *ниг.* **барномасозӣ**.

БАРНОМАНАВИС برنامه‌نویس он ки барнома менависад ё таҳия мекунад: **барноманависи компютер**.

БАРНОМАНАВИСӢ برنامه‌نویسی амали навиштани барнома.

БАРНОМАРЕЗӢ برنامه‌ریزی *ниг.* **барномасозӣ**.

БАРНОМАСАНҶӢ برنامه‌سنجی баррасӣ ва санҷиши барномаҳо пеш аз мавриди амал қарор гирифтан.

БАРНОМАСОЗ برنامه‌ساز созандаи барнома, таҳиякунанда ва тартибдиҳандаи барномаву нақшаи коре.

БАРНОМАСОЗӢ برنامه‌سازی *исми амал аз* **барнома сохтан**; таҳияи барнома, тартиб додани барнома.

БАРНОС برناس *кит.* ғофил, нодон.

БАРОАТ I *а.* برائت *кит.* 1. пок шудан аз айб ва тӯҳмат. 2. покӣ, бегуноҳӣ, беайбӣ.

БАРОАТ II *а.* براعت *кит.* фазилат, бартарӣ, маҳорат, кордонӣ; **бароати истеҳлол** *адш.* чанд лафзе ё иборае дар ибтидои китоб ё қасидаву маснавӣ, ки мақсад ва мароми шоирро маълум мегардонад.

БАРОАТУТТАЛАБ *а.* براعت‌الطلب *адш.* дар қасида талаб кардани чизе аз мадҳшаванда бо забони ширин ва ибораҳои дилпазир.

БАРОБАР برابر 1. як хел, якранг, яксон. 2. ҳамто, назир; мисл, монанд; наздик. 3. мусовӣ, муодил, мутобиқ. 4. рӯ ба рӯ, муқобил. 5. якҷоя, ҳамроҳ. 6. якбора, дар як вақт, дар айни замон; **баробари**… а) дар як вақт бо…; б) ҳамоно, ҳамон замон; **дар баробари…** дар қатори…; **дар баробари ин // баробари ин (ҳамин)** дар айни замон; дар зимн, зимнан; **баробар будан** *ба касе (дар сол)* ҳамсинну ҳамсол будан бо касе; **баробар кардан** а) ҳамвазн гардонидан, ҳамсон намудан; б) ҳисоби додугирифтро яктарафа кардан; в) додан, пардохтан, адо кардан (*-и қарз*); **баробар кардани** *касе* **бо** *касе* дар як саф ҷой додан, дар як қатор гузоштани касе бо касе; **баробар омадан** мувофиқат кардан, дуруст (мувофиқ) омадан; **баробар омада натавонистан** ҳариф шуда натавонистан, муқобилат карда натавонистан; **баробар шудан бо** *касе* а) дар коре расида гирифтан ба касе, мусовӣ шудан, ҳамсон шудан; б) *маҷ.* муқобилият нишон додан ба касе; ҷангу ҷидол кардан бо касе; **ба (бо) ҷон баробар** азиз, гиромӣ; **бо ҳама баробар будан** бо ҳама як хел муносибат доштан; ҳамаро ба як чашм дидан; **дар ҳама ҷо хурӯс баробар чеғ мезанад** (*мақ.*) вазъият дар ҳама ҷо як хел аст; **об ба лаби ҷӯ(й) баробар шудан** хуб анҷом ёфтани кор, рӯ ба беҳбудӣ овардани кор.

БАРОБАРАНДОЗА برابراندازه аз ҷиҳати андоза якхела, аз ҷиҳати миқёсу миқдор якхела.

БАРОБАРВАЗН برابروزن аз ҷиҳати вазн мусовӣ, ҳамвазн.

БАРОБАРВАЗНӢ برابروزنی баробарвазн будан; ҳамвазнӣ.

БАРОБАРӢ برابری 1. ҳамвазнӣ, ҳамсонӣ, мутобиқат. 2. вазъияти мардум дар ҷамъият, ки дар ҳуқуқи сиёсӣ ва шаҳрвандӣ ҳама мусовӣ мебошанд, мусовот. 3. нисфӣ, нимӣ.

БАРОБАРКУНҶА برابرکنجه *ҳанд.* дорои кунҷҳои якхела.

БАРОБАРҚИМАТ برابرقیمت аз ҷиҳати қимат якхела, дорои баҳои ба ҳам монанд.

БАРОБАРҚУВВА برابرقوّه дорои қувваи баробар, қувваи якхела дошта.

БАРОБАРМАЪНО برابرمعنی дорои маънои якхела, ҳаммаъно.

БАРОБАРМАЪНОӢ برابرمعنایی баробармаъно будан, якхелагии маъно, ҳаммаъноӣ.

БАРОБАРМИҚДОР برابرمقدار аз ҷиҳати миқдор мусовӣ, аз рӯи шумор фарқнадошта.

БАРОБАРНИҲОДА برابرنهاده *ниг.* **баробарӣ**, эквивалент.

БАРОБАРО برآبرآ :**дар айни баробаро** ҳангоми баромадан, дар ҳини хориҷ шудан аз ҷое.

БАРОБАРПАҲЛУ برابرپهلو *ҳанд.* дорои паҳлуҳои баробар аз ҷиҳати дарозӣ: **секунҷаи баробарпаҳлу**.

БАРОБАРСУРЪАТ برابرسرعت дорои суръати якхела, аз ҷиҳати суръат мусовӣ.

БАРОБАРТАРАФ برابرطرف *ҳанд.* дорои тарафҳои якхела аз ҷиҳати дарозӣ: **секунҷаи**

баробартараф.

БАРОБАРТАЪСИР برابرتأثير *физ.* дорои таъсири яккела.

БАРОБАРҲАҶМ برابرحجم аз ҷиҳати ҳаҷм яксон, ҳаҷми яккела дошта.

БАРОБАРҲУҚУҚ برابرحقوق дорои ҳуқуқи яккела, аз ҷиҳати ҳуқуқ яксон.

БАРОБАРҲУҚУҚӢ برابرحقوقى баробарҳуқуқ будан, дорои ҳуқуқи яккела будан, аз ҷиҳати ҳуқуқ яксон будан.

БАРОБАРШАВӢ برابرشوى *исми амал аз* **баробар шудан**; мусовӣ шудан.

БАРОВАР برآور *ниг.* **боровар**.

БАРОВАРАНДА براورنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **баровардан**; хориҷкунанда, берункунанда. 2. равонкунанда, иҷобаткунанда.

баровард براورد *асоси замони гузашта аз* **баровардан**.

БАРОВАРД براورد ҳисобу китоби пешакӣ, смета; ◊ **бо бароварду фуровард** (*гап задан ё шеър хондан*) а) бо риояи задаҳо ва тақозои маънӣ баланду паст хондани шеър; б) муқаддимапардозии дуру дароз дар гуфтор.

БАРОВАРДА براورده 1. *сифати феълии замони гузашта аз феъли* **баровардан**. 2. шахси ба мартабаи баланд расида, парваришёфта, тарбиятшуда. 3. бинои баланд, ҳисор, қалъа. 4. маҳсулот, моли истеҳсолшуда.

БАРОВАРДАН برآوردن 1. берун кардан, берун овардан; *муқоб.* **даровардан**; **овоз баровардан** садо додан, гап задан; **сар баровардан** а) сар берун кардан; б) пайдо шудан, намоён гардидан. 2. хориҷ намудан, бадар кардан; **аз кор баровардан** а) аз кор хориҷ кардан; б) *маҷ.* вайрон кардан, хароб кардан, ғайри қобили истифода сохтан. 3. боло бурдан, баланд кардан; бурдан; **ба кор баровардан** ба сари кор ҳозир кардан, ба кор сафарбар намудан. 4. истеҳсол кардан. 5. хонда ба маънояш сарфаҳм рафтан; хонда маънидод карда тавонистан. 6. нашр кардан: **рӯзнома баровардан** варақа баровардан; **духтар баровардан** духтарро бо тӯю сур ба шавҳар додан; **мондагиро баровардан** осори хастагиро бартараф кардан, мондагиро рафъ кардан, дам гирифтан; **мурда баровардан** мурдаро гӯрондан, дафн кардан, гӯру чӯб кардан; **нағзак баровардан** ба бемории нағзак дучор шудан; **об баровардан** ҷӯю канал канда, об ҷорӣ кунондан; **савод баровардан** саводнок кардан (шудан), соҳиби савод кардан (шудан); **таб баровардан** баланд шудани ҳарорати бадан, таб кардан; **хулоса баровардан** ба хулосае омадан, натиҷа гирифтан; **хун баровардан** а) ҷорӣ ё резондани хун ба воситаи раг задан; б) *д.* ҷонвареро кушта, худоӣ ё садақа кардан; **ҳоҷат баровардан** эҳтиёҷи касеро рафъ кардан; **аз гумони бад баровардан** рафъи бадгумонӣ кардан, бадгумониро бартараф сохтан; **аз дил** *чизе* **баровардан** чизеро фикр карда ёфтан; чизеро аз худ бофтан; ◊ **ном баровардан** машҳур шудан, шӯҳрат ёфтан, маъруф гардидан, овоза баровардан; **ғубори дил баровардан** кудуратро бартараф кардан; ғаму ғуссаро фаромӯш кардан, **қусури** *чизеро* **баровардан** товони чизеро гирифтан, талофӣ кардан, ба бадали коре (чизе) коре кардан, ки ҷои онро гирад; **ҷони** *касеро* **баровардан** а) ҳалок (нобуд) кардан; б) бисёр ба танг овардан; **аз роҳ баровардан** бероҳа кардан, аз роҳ задан; касеро гумроҳ кардан, ба корҳои бад талқин намудан; **аз хотир (ёд) баровардан** фаромӯш кардан; **гард аз** *чизе* **баровардан** несту нобуд кардан, маҳв кардан; **димор аз рӯзгори** *касе* **баровардан** касеро куштан, маҳв кардан, ҳалок намудан; *чизеро* **аз дили** *касе* **баровардан** а) ногуворӣ ва ё нохуширо фаромӯш кунондан; б) кинаро бартараф кунондан.

БАРОВАРДАНӢ برآوردنى шоистаи баровардан, дархӯри баровардан.

БАРОВЕХТАН برآويختن 1. овехтан, овезон кардан. 2. ба ҳам дарафтодан, часпу ҷидол кардан, афтударафт кардан.

БАРОДАР برادر 1. писари як падару модар нисбат ба писару духтарони дигари он падару модар, додар; **бародари зоида** ду писари аз як модар зоидашуда, бародари модаряк; **ҷумҳурии бародар** ҷумҳурии муносибати дӯстии чун бародар дошта. 2. *мухотаб барои муроҷиати эҳтиромона нисбат ба мардон.*

БАРОДАРАНДАР برادراندر бародари падаряки

модарҷудо, ё баръакс, бародари ӯгай.

БАРОДАРВОР برادروار мисли бародар, бародарона.

БАРОДАРЗАН برادرزن *ниг.* **додарарӯс**.

БАРОДАРЗОДА برادرزاده фарзанди бародар, додарзода.

БАРОДАРӢ برادری бародар будан; дӯст будан чун бародар; **аз рӯи бародарӣ** дӯстона, самимона.

БАРОДАРКУШ برادرکش кушандаи бародар; **ҷанги бародаркуш**.

БАРОДАРКУШӢ برادرکشی якдигарро куштани бародарҳо; **ҷанги бародаркушӣ** *маҷ.* ҷанги дохилии як халқ.

БАРОДАРОНА برادرانه 1. ба таври бародар, чун бародар, ба монанди бародар. 2. самимӣ, самимона, дӯстона; **ёрии бародарона** кумаки беғаразн дӯстона.

БАРОДАРХОНД برادرخواند марде, ки аз тарафи дӯсте ба сифати бародар шинохта шудааст, додархонд.

БАРОДАРХОНДА برادرخوانده *ниг.* **бародархонд**.

БАРОДАРХОНДАГӢ برادرخواندگی бародархонда будан, вазъ ва ҳолати бародархонда.

БАРОДАРШАҲР برادرشهر *нав.* шаҳре, ки бо шаҳри дигаре аҳду паймони дӯстии бародарона бастааст.

БАРОДАРШӮӢ برادرشوی *ниг.* **додаршӯ**.

бароз براز *асоси замони ҳозира аз* **барозидан**.

БАРОЗ I براز *кит.* зебоӣ, зинат ва некӯӣ, оростагӣ.

БАРОЗ II براز *кит.* чӯбе, ки дар кафшдӯзӣ миёни қолиби кафш *ва г.* мегузоранд; фона.

БАРОЗАНДА برازنده *кит. сифати феълии замони ҳозира аз* **барозидан**; зебанда; шоиста, сазовор.

БАРОЗАНДАГӢ برازندگی барозанда будан, шоистагӣ.

БАРОЗИДАН برازیدن *кит.* 1. хуб ва зебо кардан, оростан ва зинат додан. 2. сазовор будан, шоиста будан, зебанда будан.

БАРОИ برای *пешванд* 1. бахри…, аз бахри…; дар роҳи…; бо мақсади…: **барои гирифтани ҷои якум мубориза бурдан**; **барои ту** аз бахри ту, ба хотири ту. 2. ба; **барои чӣ?** аз чӣ сабаб?; **барои як сол** ба муддати як сол; **барои ҳамин** ба ин сабаб, бинобар ин; **барои ин ки**… *пайвандак* бо сабаби ин ки…; бо мақсади ин ки…

БАРОҚ *а.* براق *гуфт.* 1. ало, алобуло. 2. пахмоқ; сермӯй; **абрӯвони бароқ** абрӯвони сермӯи парешон.

БАРОҚАБРӮ براقابرو он ки абрӯвони бароқ дорад.

баромад برآمد *асоси замони гузашта аз* **баромадан**; **баромад-баромади офтоб** қарибн вақти тулӯи офтоб.

БАРОМАД I برآمد 1. *гуфт.* баромадан ба минбар барои суханронӣ (*дар маҷлису ҷамъомадҳо*); вориди саҳна шудан барои сурудхонӣ, раққосӣ (*дар консерту намоишҳо*); **баромад кардан** сухан кардан ё суруд хондан дар маҷлис ё консертҳо. 2. сарф. харҷ; масориф, хароҷот; **даромаду баромад** дахлу харҷ. 3. мансубият ба табақаҳои ҷамъиятӣ (*аз рӯи касбу кори падару модар*): **баромади иҷтимоӣ**.

БАРОМАД II برآمد баромадгоҳ; дари баромад.

БАРОМАДА برآمده *сифати феълии замони гузашта аз* **баромадан** (*ки бештар калимаҳои мураккаб месозад*: **азистеъмолбаромада** истеъмолнашаванда, ғайри мустаъмал, аз доираи истеъмол берунщуда; **азкорбаромада** қобилияти кориашро гумкарда; заиф ва оҷизшуда: **чашмони азкорбаромада**).

БАРОМАДАГӢ برآمدگی *гуфт.* 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **баромадан**. 2. дӯнг, дӯнгӣ, барҷастагӣ, бахше аз як чиз, ки аз қисматҳои дигар болотар, барҷастатар аст.

БАРОМАДАН برآمدن 1. берун шудан, хориҷ гаштан, бадар рафтан; *муқоб.* **даромадан**. 2. боло шудан, баланд шудан (*бо зина, ба бом*). 3. *тиб.* аз ҷо беҷо шудани устухони дасту пой *ва г.* 4. рафтан: **ба саёҳат баромадан, ба кӯча баромадан; ба кор баромадан** ба кор рафтан; ҳозир шудан ба сари кор; **ба пешвози** *касе* **баромадан** ба пешвози касе рафтан, касеро пешвоз гирифтан, истиқбол кардан. 5. раси-

дан. 6. рӯидан, рустан; сабз шудан. 7. шунида шудан, ба гӯш расидан, баланд шудан (*мас.*, *садо*). 8. пайдо шудан, ёфт шудан. 9. намудор гаштан. 10. тулӯъ кардан: **офтоб баромадан**. 11. сар задан, ба вуқӯъ пайвастан. 12. содир шудан (*мас.*, *фармон, қарор*). 13. зуҳур кардан. 14. *бо сифати феълӣ омада, пуррагӣ ва тамомияти амалро ифода мекунад:* **дида баромадан**, **хонда баромадан; зӯр баромадан** ғолиб шудан, ғалаба кардан; **хеш баромадан** *бо касе* маълум шудани хешигарии ҳамдигар; **ғолиб баромадан** ғалаба кардан, нусрат ёфтан, музаффар гардидан; **аз гапи** *касе* **баромадан** мувофиқи гуфтаи касе амал накардан; нофармонӣ кардан; **аз даҳон баромадан** гуфта шудан, гуфтан; **аз ин мебарояд, ки**… аз ин маълум мешавад, ки…; аз ин ба чунин хулоса омадан мумкин аст, ки…; **аз кор баромадан** а) аз кор хориҷ шудан; б) *маҷ.* вайрон шудан, корношоям шудан; қобилияти кориро гум кардан; ба кор наомадани чизе; **аз хотир баромадан** фаромӯш шудан, аз ёд рафтан; **аз ӯҳдаи коре баромадан** лаёқати иҷрои кореро доштан; кореро иҷро карда тавонистан; **ба шавҳар баромадан** бо марде ақди никоҳ бастан, зани касе шудан; **гапи** *касе* **рост баромадан** тасдиқ шудани дурустии сухани касе; ◊ **гап аз як ҷо баромадан** як хел будани фикру андешаи чанд кас, ба ҳам мувофиқат кардани фикру гуфтори ду кас; **дуд аз ҷигар баромадан** сахт андӯҳгин шудан.

БАРОМАДАНГОҲ برامدنگاه *маҷ.* маҳалли тулӯъ, машриқ, ҷои баромадани офтоб.

БАРОМАДГОҲ برامدگاه ҷои баромад, маҳалли хориҷ шудан.

БАРОМЕТР *ю.* برامتر *ниг.* **фишорсанҷ**.

БАРОМЕХТАН برآمیختن 1. *ниг.* **омехтан**. 2. ба ҳамдигар дарафтидан, даст ба гиребон шудан, часпу талош кардан.

БАРОМУДАН برآمودن *кит.* 1. омудан, пур шудан, саршор шудан; пур кардан, саршор кардан. 2. омехтан, омезиш додан, дарҳам кардан.

БАРОН *фр.* بران яке аз унвонҳои дворянӣ дар баъзе кишварҳои Аврупо.

БАРОНҒОР برانغار *кит.* самти рости лашкар.

БАРОНДАН براندن *тарзи бавоситаи феъли* **бурдан**; **хоби** *касеро* **барондан** касеро хобондан.

барор برار *асоси замони ҳозира аз* **баровардан**.

БАРОР برار пешрафт, муваффақият; омади кор; **авҷу барор** нашъунамо; ривоҷу равнақ; **барор гирифтани (кардани) кор** омад кардан, бо муваффақият анҷом ёфтани коре.

БАРОРАНДА برارنده *ниг.* **бароваранда**; истеҳсолкунанда, тавлидкунанда.

БАРОРИШ برارش *исми феълӣ аз* **баровардан**; қисме аз ягон нашрия.

БАРОРНОК برارناک бобарор, бомуваффақият, муваффақиятомез; пешрав.

БАРОРНОКӢ برارناکی баробарӣ, бомуваффақиятӣ, муваффақиятнокӣ; пешравӣ.

БАРОРОСТА برآراسته *ниг.* **ороста, ороишдида**.

БАРОРОСТАН برآراستن *кит., ниг.* **оростан**.

БАРОСУДАН برآسودن осудан, дам гирифтан.

БАРОТ I *а.* برات *кит.* 1. хати озодӣ, ҳуҷҷати авфи гуноҳ; бароти наҷот, раҳмнома, хати озодӣ. 2. ҳуҷҷате, ки дар асоси он пулу мол ба касе гузаронида мешавад, ҳавола.

БАРОТ II برات номи рӯзи 15-уми моҳи шаъбон – моҳи 8-уми солшумории ҳиҷрии қамарӣ.

БАРОҲАТ بەراحت 1. орому осуда; бофароғат. 2. осудаҳолона, оромона; фориғболона.

БАРОҲИМА *а.* براهمه *ҷ.* **бараҳман**.

БАРОҲИН *а.* براهین *ҷ.* **бурҳон**.

БАРОҲЕХТАН براهیختن *кит.* аз ғилоф берун кашидан, баровардан (шамшерро).

БАРОШУФТАН برآشفتن дар ғазаб омадан, хашмгин шудан, шӯридан; ба ҳаяҷон омадан.

БАРОЯНД براىند хосияти таъсири омилҳои гуногун; **бароянди нерӯҳои сиёсӣ**.

БАРОЯНДА براینده *сифати феълии замони ҳозира аз* **баромадан: марди аз хона бароянда, ҷавони ба дарахт бароянда**.

БАРПАРИДАН برپریدن ба парвоз омадан, паридан, парвоз кардан.

БАРПО برپا 1. пойдор, барқарор; устувор. 2. барафрохта, қоим; **барпо кардан (намудан)** а) бунёд кардан, сохтан, бино кардан; таъсис

кардан; б) оростан (базм ё ҷашнеро); в) хезондан, бардоштан (*мас*., *фитна, ошӯб, гавго ва г.*); **барпо шудан (гардидан, гаштан)** а) сохта шудан, бунёд гардидан, бино шудан; қомат рост кардан; б) таъсис ёфтан, ташкил шудан; в) баргузор гардидан, доир шудан; г) рӯй додан, ба вуқӯъ омадан.

БАРПОКУНАНДА برپاکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **барпо кардан**; 1. созанда, бинокор; бунёдгар. 2. ташкилкунанда, муассис.

БАРР *а.* بر *ниг.* **бар(р)**.

БАР(Р)А برّه 1. бачаи гӯсфанд; бачаи оҳу; **барраи ширмаст** барраи фарбеҳи ширхор. 2. *маҷ.* тару тоза, ботароват: **пиёзи барра**, **бодиринги барра**; ◊ **бурҷи барра** *ниг.* **ҳамал (бурҷи ҳамал)**.

БАРРАБИРЁН برّهبریان барраи бирён, гӯшти бирёнкардашудаи барра.

БАРРАГОВ برهگاو *кит.* **гӯсола**.

БАРРАЗОӢ برهزائی барра зоидани меш.

БАРРАКАБОБ برّهکباب кабоби аз гӯшти барраи дар буғ ва ё дар сих пухта.

БАРРАПИЁЗ برّهپیاز пиёзи кабуди тару тоза.

БАРРАСИДАН برّسیدن 1. расидан, даромадан. 2. тафтиш кардан, кофтуков кардан. 3. иттилоъ ҳосил кардан, хабар ёфтан, фаҳмидан.

БАРРАСӢ برّسی таҳқиқ, омӯзиш, мутолиа: **баррасӣ кардан**, **баррасӣ шудан**.

БАРРАЧА برّهچه 1. *шакли тасгири* **барра**. 2. *маҷ.* азиз, меҳрубон (*одатан ҳангоми навозиш ва дӯстдории фарзанди хурдсол мегӯянд*).

БАРРЕЛ *англ.* بریل воҳиди паймоиши ҷисмҳои пошхӯранда ва моеъ дар баъзе мамлакатҳо (*мас*., *баррели нафт дар Амрико ба 159 л. баробар аст*).

БАРРӢ برّی *мансуб ба* **бар(р)**; биёбонӣ, даштӣ.

БАРРОҚ *а.* برّاق барқзананда, дурахшон, тобон; **барфи барроқ** барфи сафеди ҷилодиҳанда; **чашмони барроқ** чашмони оташбори пурнур.

БАРРУСТАН بررستن *кит.* рӯида боло гирифтан, сабзида қад афроштан, қад баланд намудан.

БАРРӮИДАН بررويیدن *кит.* рӯидан, рустан.

БАРС برس **:гурсу барс** *гуфт.* танумандӣ боқувват.

БАРСАМ برسم *кҳн.* химчаҳо ё шохчаҳое аз дарахти газ ё анор, ки рӯҳониёни зардуштӣ дар мавриди иҷрои маросими динӣ ба даст мегирифтанд.

БАРСОМ برسام *тиб.* варами шуш, зотулҷанб (плеврит).

БАРСОХТАН برساختن *кит.* сохтан, омода кардан, ҳозир гардонидан.

БАРТАН برتن *кит.* мағрур, мутакаббир; *муқоб.* **фурӯтан**.

БАРТАНГ برتنگ 1. тасмае, ки бо он зинро бар пушти асп мебанданд. 2. мавзее дар Бадахшони Тоҷикистон.

БАРТАНГӢ برتنگی 1. *мансуб ба* **Бартанг** (ноҳия). 2. сокини Бартанг.

БАРТАНИДАН برتنیدن *ниг.* **танидан**.

БАРТАНӢ برتنی мағрурӣ, такаббур, *муқоб.* **фурӯтанӣ**.

БАРТАР برتر 1. болотар, авлотар: **бартар донистан**. 2. баландтар; *муқоб.* **фурӯтар**. 3. онсӯтар, фаротар.

БАРТАРАФ برطرف **:бартараф кардан (намудан)** барҳам додан, нест кардан, аз байн бурдан; рафъ кардан; дур кардан; **бартараф шудан (гардидан)** барҳам хӯрдан, нест шудан, аз байн рафтан; яктарафа шудан.

БАРТАРАФКУНАНДА برطرفکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бартараф кардан;** барҳамдиҳанда, несткунанда, азбайнбаранда, рафъкунанда.

БАРТАРАФШУДА برطرفشده *сифати феълии замони гузашта аз* **бартараф шудан**; барҳамхӯрда, нестшуда, рафъгардида.

БАРТАРИДОШТА برتریداشته *сифати феълии замони гузашта аз* **бартарӣ доштан**.

БАРТАРИН برترین 1. болотарин аз ҷиҳати мақом, синну сол *ва г.* 2. дорои болотарин макон, болотарин.

БАРТАРИҶӮӢ برتریجویی бартарӣ ҷустан дар мақоми корҳои дигар аз дигарон, худро аз

дигарон баландтар донистан, авлавиятҷӯӣ.

БАРТАРӢ برتری 1. бартар будан, афзалият, фавқият; имтиёз; **бартарӣ доштан** афзалият доштан, фазилат доштан, беҳтар будан. 2. баландӣ, иртифоъ.

БАРТЕР *англ.* برتیر мубодилаи бевоситаи молу чиз ё ягон хизмат дар байни муассисаҳову давлатҳо.

БАРТОФТАН برتافتن 1. тоб додан, тофтан. 2. баргардонидан, дур кардан.

БАРӮЙХАТГИРӢ برویخط گیری *дурусташ* **рӯихатгирӣ**.

БАРӮМАНД برومند 1. нерӯи қавӣ, рашид. 2. боровар, мевадор. 3. ҳосилхез, обод. 4. комёб, комраво.

БАРФ برف резаҳои майдаи оби яхбаста, ки дар зимистони хунук меборад; **аз барф гурехта ба борон дучор шуд** (*зарб.*); **барфи лаклакӣ** барфе, ки порча-порча, паға-паға меборад; **барфи тар** барфе, ки вақти боридан аз мулоимии ҳаво ба замин расидан замон об шуда меравад; **барф барин сафед** а) ниҳоят сафед, тамоман сафед; б) *маҷ.* сафеду зебо; ◊ **барфи сар** мӯи сафеди сар.

БАРФАК برفک *шакли тасғири* **барф**. 1. заррaҳои яхӣ, ки бар асари дохил шудани об ба дохили яхкунаки яхдон дар канорҳои он пайдо мешавад. 2. духтари барфии афсонавӣ, ки гӯё бо омадани баҳор об шуда мерафтааст, набераи бобои барфӣ.

БАРФАКТАРОШ برفک‌تراش абзори пластикӣ, ки бо он барфакҳои яхдонро тоза мекунанд.

БАРФАНДОЗ برفانداز 1. бориши шадиди барф. 2. ҷои партоби барф.

БАРФАРОЗАНДА برفرازنده болобар, болобаранда, баландкунанда.

БАРФАРОЗИДАН برفرازیدن *ниг.* **барафрохтан**.

БАРФАРОХТАН برفراختن *ниг.* **барафрохтан**.

БАРФАРОШТА برفراشته *ниг.* **барафрошта**.

БАРФАРОШТАН برفراشتن *ниг.* **барафроштан**.

БАРФБЕЛКУНӢ برف‌بیلکنی аз барф тоза кардани рӯи ҳавлӣ, болои бом *ва г.* (*бо бели махсус*).

БАРФБОЗӢ برف‌بازی 1. бозиест, ки бачагон якдигарро шӯхикунон бо барф мезананд ва ё ба барф меғелонанд. 2. бозии парандагон, ки худро ба барф межӯлонанд ё барфро ба ҳар тараф мепошанд.

БАРФГИР برف‌گیر хусусияти замин, минтақа, кӯҳ ё ҳар чизе, ки бо сабаби сардӣ ё баландии зиёд ё соягӣ доимо ё вақти зиёде барфпӯш аст.

БАРФГИРИФТА برف‌گرفته пӯшида бо барф, барфпӯш.

БАРФИКАНДАН برفکندن *ниг.* **барафкандан**.

БАРФИН برفین 1. *ниг.* **барфӣ**. 2. барфдор, барфнок; пурбарф.

БАРФИШОНДАН برفشاندن *ниг.* **барафшондан**.

БАРФӢ برفی 1. аз барф сохташуда; **одами барфӣ** ҳайкале, ки бачаҳо бозикунон аз барф месозанд. 2. мактуби манзуме, ки дӯстон, одатан вақти боридани барфи аввал, номаълум ба якдигар месупоранд ва дар он мактуб оростани зиёфате бо зикри номҳои таом ва обу мева хоҳиш карда мешавад; агар ҳангоми супоридан соҳиби мактуб ба даст афтад, маҷбур аст, ки айни он зиёфатро худи ӯ ташкил кунад: **хати барфӣ**. 3. зиёфате, ки ба муносибати бохти хати барфӣ ороста мешавад; **бобои барфӣ** *ниг.* **бобо**.

БАРФКӮБ برف‌کوب **:боди барфкӯб** боди тунде, ки барфро ба дару девор мекӯбад.

БАРФКӮРӢ برف‌کوری *тиб.* осеб дидани чашм бар асари рӯзҳои офтобӣ муддати зиёд нигоҳ кардан ба барф.

БАРФНИГОҲДОРӢ برف‌نگاه‌داری *кишов.* ба тоаври сунъӣ нигоҳ доштани барфҳои зимистон дар заминҳои кишт барои намӣ.

БАРФОБ برف‌آب 1. обе, ки дар натиҷаи об шудани барф ба вуҷуд меояд, оби барф. 2. обе, ки барои сарду хунук шудан миқдоре барф ба он мепартоянд.

БАРФОЛУД(А) برف‌آلود(ه) ба барф олуда, бо барф омехта, барфаралаш: **боди барфолуд, борони барфолуд, тӯфони барфолуд**.

БАРФОМЕХТА برف‌آمیخته махлут бо барф, барфолуд.

БАРФОСО برف‌آسا барфвор, монанди барф сафед, ниҳоят сафед.

БАРФПОК برف‌پاک *ниг.* **барфпоккун**.

БАРФПОККУН برف‌پاک‌کن василае барои тоза кардани шишаҳои пеш ва ақиби мошин аз барфу борон ва ғайра, барфпок.

БАРФПОРА برف پاره *ниг.* **барфреза**.

БАРФПӮШ برف‌پوش бо барф пӯшонидашуда.

БАРФРЕЗА برف‌ریزه зарраҳои барф, пораҳои барф.

БАРФРЕЗОН برف‌ریزان 1. ҳангоми резиши барф. 2. *мач.* зимистон.

БАРФРӮБ برف‌روب рӯбандаи барфҳои кӯчаву хиёбонҳо *ва г.*

БАРФРӮБА برف‌روبه *ниг.* **барфтӯда**.

БАРФРӮБӢ برف‌روبی рӯфтани барф, тоза кардани барфи кӯчаву роҳҳо; **мошини барфрӯбӣ** мошини махсус барои рӯфта ҷамъ карда бурдани барфҳои кӯчаву роҳҳо, майдонҳои фурудгоҳ *ва г.*

БАРФСАНҶ برف‌سنج асбоб барои муайян кардани ғафсии қабати барф.

БАРФТОЗАКУНАК برف‌تازه‌کنک тозакунандаи барфҳои пиёдароҳҳову хиёбонҳо, поккунандаи барфҳо; мошини барфрӯбӣ.

БАРФТӮДА برف‌توده тӯдаи барф, анбӯҳи барф, ки аз бориши зиёд ба вуҷуд омада ва ё аз кӯҳҳо кӯчида афтода бошад.

БАРФТӮФОН برف‌طوفان тӯфони барфолуд.

БАРФУЗУДАН برفزودن афзудан, зиёд кардан.

БАРФУРӮЗОНДАН برفروزاندن афрӯхтан, шӯълавар кардан.

БАРФУРӮХТАН برفروختن *ниг.* **барафрӯхтан**.

БАРХ برخ 1. бахш, қисмат. 2. баҳра, насиб.

БАРХАТО برخطا саҳван, иштибоҳан; ба ғайри қасд.

БАРХАФЧ برخفج *кит., ниг.* **кобус**.

БАРХЕ برخی 1. *ниг.* **баъзе**. 2. андаке; ҳиссае, қисме.

БАРХЕЗОН(И)ДАН برخیزاندن//برخیزانیدن *тарзи бавоситаи* **бархестан**; 1. ба по хезондан, аз ҷо баланд кардан. 2. *мач.* ба шӯр овардан, шӯрондан.

БАРХЕСТАН//БАРХОСТАН برخیستن//برخاستن 1. ба по хестан, баланд шудан аз ҷо. 2. бедор шудан аз хоб, аз ҷои хоб хестан. 3. қиём кардан, исён бардоштан; **ба по бархостан** қиём кардан, исён бардоштан**; ба ҷанг бархостан** омодаи ҷанг шудан; **валвала бархестан** шӯру ошӯб барпо шудан; **ҷанг бархестан** ҷанг рӯй додан, ҳарб сар шудан.

БАРХИЛОФ برخلاف хилофи чизе ё касе.

БАРХИРА برخیره *кит.* беақлона, бетамизона, беадабона.

БАРХӢ برخی *кит.* фидо, қурбонӣ, фидя.

БАРХОН برخان теппаҳои қумӣ, ки бод дар баъзе биёбонҳо дуруст мекунад, ки аз ҷо ба ҷое мекӯчанд.

БАРХОСТ برخاست **:нишасту бархост** ништухез; мусоҳибат.

БАРХОСТА برخاسته баландшуда, барҷаста.

БАРХОСТАН برخاستن *ниг.* **бархестан**.

БАРХУР برخور *ниг.* **бархӯр**.

БАРХУРАНДА برخورنده нороҳаткунанда, сахт расида, ҳақоратомез.

БАРХУРДА برخورده бо ҳам зада, тасодумкарда.

БАРХУРДОР برخوردار баҳраманд, баҳравар; комёб; **бархурдор шудан** баҳра бурдан аз чизе, баҳраманд гардидан.

БАРХУРДОРӢ برخورداری бархурдор будан; баҳрамандӣ, баҳравардӣ.

БАРХУРӮШИДАН برخروشیدن *ниг.* **хурӯшидан**.

БАРХӮР برخور *кит.* 1. баробар, ҳамто. 2. *ниг.* **бархурдор**.

бархӯрд برخورد *асоси замони гузашта* аз **бархӯрдан**.

БАРХӮРД برخورد 1. ба ҳам расидани ду чиз; тасодум. 2. дучоршавӣ, ҳамдигарро дидан, мулоқот. 3. чигунагии рафтор, муносибат. 4. даргирӣ, муноқиша.

БАРХӮРДАН برخوردن 1. ба ҳам расидан, ба чизе сахт расидан; задан. 2. дучор шудан, вохӯрдан; **назар ба чизе бархӯрдан** чашм ба чизе афтодан.

БАРХӮРДОР برخوردار *ниг.* **бархурдор**.

БАРХӮРДОРӢ برخورداری *ниг.* **бархурдорӣ**.

БАРҲАВО برهوا 1. баланду васеи хушҳаво. 2. *маҷ.* ҳамашунав, шунаво.

БАРҲАЁТ برحیات дар қайди ҳаёт, зинда.

БАРҲАЗАР برحذر 1. боэҳтиёт, хабардор. 2. *кит.* тарсу ҳароснок, хавфу бимнок.

БАРҲАҚ برحق ҳаққонӣ, дуруст, ҳақдор.

БАРҲАМ برهم :**барҳам додан** нест кардан, аз байн бурдан; **барҳам задан** вайрон кардан; несту нобуд кардан, маҳв кардан; **барҳам хӯрдан** аз байн рафтан, нест шудан.

БАРҲАМДИҲӢ برهم‌دهی *исми амал аз* **барҳам додан**; нест кардан, аз байн бурдан; қатъ кунондани фаъолияти ширкате ё созмоне.

БАРҲАМЗАН برهم‌زن барҳамдиҳанда, нест-кунанда, азбайнбаранда.

БАРҲАМХӮРӢ برهم‌خوری *исми амал аз* **барҳам хӯрдан**; нест шудан; азбайнравӣ; фаъолияти худро қатъ кардани созмоне.

БАРҲАМХӮРДАГӢ برهم‌خوردگی ошуфтагӣ, парешонӣ.

БАРЧ برچ *ниг.* **барш**.

БАРЧА برچه *бот.* андоми модинаи гул, ки дарунтарин бахши гул аст ва аз се бахш – гулола, хома ва тухмдон ташкил шудааст.

БАРЧАК برچک *кӯн.* гулбанди дастаи найза ё шамшер.

БАРЧАСП برچسپ тамғаи рӯи молҳои тиҷоратӣ, ки дар он ном ва нархи мол, корхонаи истеҳсолкарда *ва г.* зикр ёфтааст.

БАРЧИДА برچیده *сифати феълии замони гузашта аз* **барчидан**; интихобшуда, баргузида.

БАРЧИДАГӢ برچیدگی барчида шудан; *маҷ.* аз байн рафтани коре, муассисае, низоми давлате *ва г.*

БАРЧИДАН برچیدن *ниг.* **чидан**.

БАРҶАСТА برجسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **барҷастан**; ҷаҳида, барҷаста хестан. 2. баромада, болобаромада, дӯнг. 3. *маҷ.* намоён, машҳур, бузург: **олими барҷаста**, **шоири барҷаста**.

БАРҶАСТАГӢ برجستگی 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **барҷастан**. 2. баромадагӣ, дӯнгӣ.

БАРҶАСТАДӮЗӢ برجسته دوزی навъи гулдӯзӣ ва эҷоди нақшу нигор бо шакли барҷаста ба рӯи порчаҳо, матоъҳо ва монанди инҳо.

БАРҶАСТАКОР برجستکار он ки барҷастакорӣ мекунад.

БАРҶАСТАКОРӢ برجستکاری амал ва кори барҷастакор.

БАРҶАСТАН برجستن 1. ҷаҳидан, (боло) паридан. 2. бархестан, зуд хестан. 3. дамида баромадан.

БАРҶАСТАРУХСОР برجسته‌رخسار он ки рухсораҳои бардамида дорад.

БАРҶАСТАТАБЪ برجسته‌طبع дорои табъи баланд, соҳиби завқи бадеӣ ва заковат.

БАРҶАСТАТАБЪӢ برجسته‌طبعی табъи баланд доштан, соҳиби табъи баланд будан.

БАРҶАСТАУСТУХОН برجسته‌استخوان он ки устухонҳои бадани ӯ намоён аст.

БАРҶАҲИДАН برجهیدن *ниг.* **барҷастан**.

БАРҶО برجا барқарор, пойдор; **барҷо мондан** барқарор мондан, боқӣ мондан.

БАРҶОМОНДА برجامانده 1. беморе, ки ба сабаби вазнинии касалиаш аз ҷо хеста наметавонад. 2. нотавон, заиф; **пири барҷомонда** пири фартут, дармонда; **барҷомонда шудан** сусту бемадор шудан.

БАРҶОМОНДАГӢ برجاماندگی нотавонӣ, сустӣ, заифӣ.

БАРҶӮШИДАН برجوشیدن *кит.* 1. ҷӯшидан, ҷӯш задан. 2. *маҷ.* шӯридан, ошуфтан.

БАРШ//БАРЧ برش//برچ маъҷунест кайфовар, ки афюн ва дорувории дигарро бо асал омехта мепазанд.

БАРШИКАСТА برشکسته шикастхӯрда, шикас-

та.

БАРШИКОФТАН برشکافتن *ниг.* **шикофтан**.

БАРШПАЗ برشپز он ки барш тайёр мекунад, пазандаи барш.

БАРШУДА برشده *сифати феълии замони гузашта аз* **бар шудан**.

БАРШУДАН برشدن *кит.* боло шудан, боло баромадан, боло рафтан.

БАРШУКУФТАН برشکفتن *кит., ниг.* **шукуфтан**.

БАРШУМУРДАН برشمردن *кит., ниг.* **шумурдан**.

БАРШӮРИДАН برشوریدن *кит.* шӯридан, ба шӯр омадан.

БАРЪАКС برعکس вожгуна; билъакс, бархилоф; **баръакси**… бар хилофи…, бар зидди…, алорағми…

БАРЪАЛО برعلا ошкоро, рӯирост; аён, ба таври возеҳ, равшан.

БАРЪАЛОИНА برعلاینه ба таври возеҳ, равшан.

БАС بس 1. басанда, кифоя, кофӣ. 2. басо, басе, бисёр, хеле. 3. фақат, танҳо. 4. чун, азбаски, баски; **зи (аз) бас** чунки, азбаски, аз сабаби ин ки; **бас набуд, ки**…, кифоя набуд, ки …; ҳаминаш намерасид, ки…; кам набуд, ки …; **бас кардан** қатъ кардан, бозистодан; тарки коре кардан.

БАСАБР بصبر *ниг.* **босабр**.

БАСАБРӢ بصبری *ниг.* **босабрӣ**.

БАСАБРОНА بصبرانه *ниг.* **босаброна**.

БАСАВЛАТ بصولت *ниг.* **босавлат**.

БАСАҒДА بسغده *кит.* тайёр, омода, муҳайё.

БАСАЗО بسزا чунон ки бояду шояд, сазовор.

БАСАЛ *а.* بصل *кит., ниг.* **пиёз**.

БАСАЛИҚА بسلیقه *ниг.* **босалиқа**.

БАСАНДА بسنده кифоякунанда, кофӣ, кифоя.

БАСАР *а.* بصر 1. чашм, дида. 2. биноӣ, қувваи босира.

БАСАРИШТА بسرشته *ниг.* **босаришта**.

БАСАРФА بەصرفه сарфакор, эҳтиёткор дар харҷ.

БАСАРФАГӢ بصرفگی сарфакорӣ, эҳтиёткорӣ дар харҷ.

БАСАФО بصفا *ниг.* **босафо**.

БАСАҲНАГУЗОРАНДА بسحنه‌گذارنده роҳбари ба саҳна гузоштани намоишҳои театрӣ, таҳиягари намоишҳои саҳнавӣ.

БАСЕ بسی 1. бисёр, зиёд; ниҳоят; басо. 2. бисёрҳо; борҳо.

БАСЕЧИДАН بسیچیدن *кит.* 1. тайёрӣ дидан, омодагӣ гирифтан. 2. қасд кардан, ирода кардан.

БАСЕҶ بسیج *ниг.* **басиҷ**.

БАСЕҶИДАН بسیجیدن *ниг.* **басечидан**.

БАСИМ بسیم *кит.* хандонрӯ, шукуфтарӯй; он ки чеҳраи ӯ ҳамеша моил ба табассум аст.

БАСИР *а.* بصیر 1. бино, бинанда. 2. *маҷ.* бофаросат, зирак, дурандеш, доно.

БАСИРАТ *а.* بصیرت 1. биноӣ, биниш. 2. *маҷ.* фаросат, зиракӣ, хушфаҳмӣ.

БАСИТ *а.* بسیط *кит.* 1. ҷои фарох, паҳновар ва васеъ. 2. сатҳи кураи Замин, рӯи Замин; **басити Замин** рӯи Замин. 3. сода, ғайри мураккаб: **адади басит**. 4. *адш.* номи баҳри шеърест дар вазни арӯз.

БАСИТЕЗА بستیزه ситезакорона, бо хашму хусумат: **сухани баситеза**.

БАСИҶ//БАСИЧ بسیج//بسیچ 1. омодагии қувваҳои низомӣ; сафарбарии аҳолӣ ба сафи низомиён. 2. ҷиҳоз, асбоб, васоил; **басич додан** васоили иҷрои кореро омода кардан.

БАСКЕТБОЛ *англ.* بسکتبال *варз.* бозиест, ки тӯбро дар тарафи ҳариф ба тӯрсабади сари чӯб бо даст мепартоянд, то аз бозӣ хол гиранд.

БАСКЕТБОЛБОЗ بسکتبال‌باز *варз.* он ки дар бозии баскетбол иштирок мекунад, бозигари баскетбол: **дастаи баскетболбозон**.

БАСКЕТБОЛБОЗӢ بسکتبال‌بازی 1. бозии баскетбол. 2. машғулияти баскетболбозон.

БАСКИ بسکه *шакли кӯтоҳшудаи* **азбаски**.

БАСМАБАС بسمبس *шакли гуфтугӯии* **баҳс ба баҳс**.

БАСО بسا *ниг.* **басе**.

БАСОВАНДА بساونده *кит.* ламскунанда, молишкунанда.

БАСОВИДАН بساویدن *кит.* ламс кардан, молидан, дастмол кардан.

БАСОМАД بسآمد шумораи чизе, ки такрор мешавад: **басомади вожаҳо** андоза ва миқдори истифодаи вожаҳо, фаровонӣ.

БАСОМАДӢ بسآمدی *марбут ба* **басомад**; бар асоси басомад **фарҳанги басомадӣ**.

БАСОМОН بسامان мураттаб; муназзам; басаранҷом.

БАСОТИН *а.* بساتین *ҷ.* **бӯстон**.

БАСТ I بست 1. баста, банд. 2. як навбат кор, ки баъд аз он коргарон иваз мешаванд; ҳайати корӣ, штат, шумораи кормандон аз рӯи вазифаи корӣ басти кормандони як муассиса. 3. ◊ **қаду баст** а) қаду қомат; б) *кинояаз* ҷусса, тану тӯш.

БАСТ II بست *кит.* 1. фарохӣ, вусъат. 2. баён, шарҳ, тафсилот.

БАСТА بسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **бастан**. 2. чизи дар банд кардашуда (*бо таноб, когаз ё матое*). 3. пӯшида, масдуд; *муқоб.* **кушода: дари баста; баста шудан** а) пӯшида шудан, маҳкам шудан; б) фаъолияти худро қатъ кардан, барҳам хӯрдан (-и идорае); **роҳи гурез баста будан** имконияти гурез намондан, мавҷуд набудани имкони фирор. 4. побанд, асир, гирифтор. 5. *маҷ.* вобаста, алоқадор. 6. сахтшуда, яхшуда (*аз ҳолати шуррутӣ*): **шири баста, хуни баста**; ◊ **иштиҳо баста шудан** хоҳиши хӯрокхӯрӣ надоштан, иштиҳо надоштан.

БАСТАБАНД بستهبند он ки кораш бастабандӣ аст.

БАСТАБАНДӢ بستهبندی баста-баста кардан, печонда бастани моле (*мас., ба қуттиҳо, халтачаҳо*).

БАСТАГӢ I بستگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **бастан**. 2. масдудӣ; банд будан: **бастагии роҳ**.

БАСТАГӢ II بستگی *кит., ниг.* **вобастагӣ**.

БАСТАГОН بستگان 1. касоне, ки бо ҳамдигар хешовандӣ доранд. 2. вобастагон ва атрофиёни шахс, мулозимон.

БАСТАДАМ بستهدم *кит.* лаббаста, даҳонбаста, хомӯш.

БАСТАДАСТ بستهدست 1. дастбаста. 2. *маҷ.* он ки имкони иҷрои ягон корро надорад.

БАСТАДАҲОН بستهدهان даҳонбаста, гунг, забонбаста.

БАСТАДИЛ بستهدل дилтанг, озурдахотир.

БАСТАЗАБОН بستهزبان забонбаста, гунг, даҳонбаста.

БАСТАКОР بستهکار 1. *ниг.* **оҳангсоз**. 2. он ки ба бастабандӣ машғул аст.

БАСТАМИЁН بستهمیان он ки доимо омодаи корест, миёнбаста, омода, тайёр.

БАСТАН بستن 1. гиреҳ карда пайвастан, нӯг ба нӯг васл кардан (*нӯги ду риштаро*). 2. чизеро ба чизе ё ба ҷое бо банд пайвастан (*аспро ба ароба, харро ба дарахт, барзаговро ба ҷуфт ва г.*); *муқоб.* **кушодан**. 3. печондан (*чизеро ба чизе*); **салла бастан** салларо ба гирди сар печонидан. 4. *тиб.* латтапеч кардан (*мас., ҷароҳатро*); ҷо ба ҷо монда печондан (*ҷои шикастаи устухонро*). 5. банд кардан, масдуд кардан (*мас., пеши обро бо банд*); **роҳи (пеши роҳи)** *касеро* **бастан** монеи кори касе шудан, ба касе имкони иҷрои кореро надодан. 6. пӯшондан (*дару тирезаро*); қулф зада маҳкам кардан; *муқоб.* **боз кардан**. 7. *маҷ.* маҷбур ба бозистодан кардан, қатъи фаъолият намудан(-и идора ё мағозае). 8. баровардан, мева пайдо кардани растание: **муғҷа бастан, ғӯра бастан**, **хӯша бастан**. 9. афсурдан, мунҷамид шудан: **ях бастан, қаймоқ бастан**. 10. мунъақид кардан, қабул кардан (*қарордод, шартнома ё аҳду паймони байни ду кас ё ду давлат*): **аҳднома бастан, шартнома бастан**. 11. *чун феъли ёридиҳанда бо баъзе калимаҳо омада, феъли таркибӣ месозад*: **бор бастан, занҷир бастан, нақш бастан, рахт бастан, саф бастан; манаҳи** *касеро* **бастан** а) бо порчаи суфе сару манаҳи мурдаро печонда бастан (*то ҷоғаш наафтад*); б) *маҷ.* касеро хомӯш кардан, аз гапи бисёр боздоштан; ◊ **дил бастан** а) меҳр мондан, дӯст доштан; б) розӣ шудан, тан додан; **лаб (фурӯ) бастан** хомӯш (сокит) шудан, сукут кардан; **меҳр**

бастан дӯст доштан, нағз дидан, дил бастан; **умед бастан** дар умеди касе (чизе) шудан, чашм доштан; умедвор шудан; **чашм (дида) бастан** чашм пӯшидан, нанигаристан; **шеър бастан** шеър бофтан, шеър эҷод кардан; **бори сафар бастан // рахти сафар бастан** сафар кардан, мусофират кардан; рафтан; **даҳони** *касеро* **бастан** касеро хомӯш кунондан, аз гуфтор боздоштан; **забони** *касеро* **бастан** касеро хомӯш кардан, касеро аз сухан бозмонондан; **ба по ҳино бастан** *гуфт.* дар мавриди суст ҳаракат кардани ягон воситаи нақлиёт ё дар иҷрои коре шитоб накардани касе гуфта мешавад; **сӯҳбат қаймоқ бастани** тафсидани сӯҳбат (авҷ гирифт).

БАСТАНӢ بستنی 1. қобилияти бастан, бассташаванда: **як бастанӣ ангур** *гуфт.* як хӯша ангури ба банд (ток) басташаванда. 2. яхмос, ширях.

БАСТАПО بسته‌پا побанд, гирифтор.

БАСТАТ *а.* بسطت *кит.* вусъат, паҳноӣ, кушодагӣ, фарохӣ.

БАСТАШАВАНДА بسته‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **баста шудан**.

БАСТАШУДА بسته‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **баста шудан**.

БАСУРЪАТ بسرعت *ниг.* **босуръат**.

БАТ *а.* بط *кит.* мурғобӣ.

БАТАДБИР بتدبیر *ниг.* **ботадбир**.

БАТАДРИҶ بتدریج тадриҷан, дараҷа ба дараҷа, оҳиста-оҳиста; андак-андак.

БАТАКРОР بتکرار такроран, такрор, ба такрор, ба каррот.

БАТАЛ *а.* بطل *кит.* шуҷоъ, далер, диловар.

БАТАЛИОН *фр.* بتلیان *ҳ.* қисми низомӣ, ки аз се-чор рота ва взводҳои гуногун иборат буда, ба ҳайати полк дохил мешавад.

БАТАМКИН بتمکین *ниг.* **ботамкин**.

БАТАМОМ بتمام *ниг.* **тамоман**.

БАТАР بتر *шакли кӯтоҳшудаи* **бадтар; балову батар** *ниг.* **бало**.

БАТАРЕЯ I *фр.* بتریه *ҳ.* қисми артиллерия ё миномётҳо, ки аз якчанд тӯп ё миномёт иборат аст.

БАТАРЕЯ II *фр.* بتریه пайвастаи гурӯҳи олот, таҷҳизот *ва г.* барои амали якҷоя, барқанбор: **батареяи аккумуляторӣ**, **батареяи буғӣ, батареяи гармидиҳӣ**.

БАТАРОВАТ بطراوت *ниг.* **ботаровaт**.

БАТАРТИБ بترتیب *ниг.* **ботартиб**.

БАТАРТИБАНДОЗӢ بترتیب‌اندازی *исми амал аз* **ба тартиб андохтан** *ва* **ба тартиб овардан;** ба тартиб даровардан, муназзам кардан.

БАТАРТИБОВАРӢ بترتیب‌آوری *ниг.* **батартибандозӣ**.

БАТАФСИЛ بتفصیل *ниг.* **ботафсил**: **маълумоти батафсил**.

БАТБОТ بتبات *бот.* як навъ гиёҳи худрӯест аз оилаи торониҳо, ки дар чармгарӣ барои ранг кардан ба кор мебаранд.

БАТЕЪ *а.* بطیء *кит.* сустҳаракат, оҳиста, суст.

БАТИН *а.* بطین шикамкалон.

БАТИС(Т) *фр.* بتس//بتست навъи матои тунук аз нахи пахта ё зағирпоя.

БАТКӮБ بطکوب *кҳн.* як навъ хӯроке, ки аз чормағз, шир, мост ва шибит тайёр мекардаанд.

БАТЛОН *а.* بطلان [*аслаш* **бутлон**] 1. ботил шудан, зоеъ шудан. 2. лағв; **хати батлон кашидан** *ниг.* **хат**.

БАТН *а.* بطن шикам; дарун, андарун.

БАТНӢ بطنی *мансуб ба* **батн;** шикамӣ; дарунӣ.

БАТОБ بتاب обутоб додашуда: **пӯлоди батоб**.

БАТОЗ بتاز тозон, давон.

БАТОЛАТ *а.* بطالت танбалӣ, коҳилӣ; бекоргардӣ, беҳудагардӣ.

БАТСИЛЛА *лот.* بتسیلّه *тиб.* як навъ бактерияи касалиовар, ки чӯбчашакл аст [бамзилла].

БАТТОЛ *а.* بطّال 1. *кит.* бекор, танбал. 2. *кит.* дурӯғгӯй, ботилгуфтор. 3. маккор, ҳилагар. 4. бадкирдор, беодоб, авбош, густох: **деви баттол, душмани баттол**.

БАТТОЛӢ بطّالی 1. *кит.* бекорӣ, танбалӣ,

коҳилӣ. 2. *кит.* дурӯғгӯӣ. 3. маккорӣ, ҳилагарӣ. 4. бадкирдорӣ; беодобӣ.

БАТШ *а.* بطش *кит.* 1. ҳуҷум, ҳамла. 2. қувват, қудрат, зӯр.

БАУМЕД بامید *ниг.* **боумед**.

БАФАЙЗ بفیض *ниг.* **бофайз**.

БАФАРОҒАТ بفراغت *ниг.* **бофароғат**.

БАФАҲМ بفهم *ниг.* **бофаҳм**.

БАФУРҶА بفرجه *гуфт.* бафурсат; оромона, саросема нашуда.

БАХАЙР بخیر хуб, нек; чӣ шуд?, тинҷӣ аст? (*ба ин маънӣ бештар ба тариқи савол гуфта мешавад*); **субҳ ба хайр** субҳи шумо бобарор бошад.

БАХИДАН بخیدن *кҳн.* ҳаллоҷӣ кардан, пашм ё пахтаро наддофӣ кардан.

БАХИЁЗА بخیازه тӯҳфае, ки ба ивази муборакбодии чизи нав медиҳанд.

БАХИЛ بخیل 1. *кит.* хасис, мумсик. 2. он ки хушию барори кори дигаронро чашми дидан надорад, ҳасуд, нотавонбин.

БАХИЛӢ بخیلی 1. *кит.* хасосат, хасисӣ, мумсикӣ, бухл. 2. ҳасодат, нотавонбинӣ.

БАХИЯ//БАХЯ بخیه 1. як навъи дарздӯзӣ, ки дӯхти он аз рӯи шакл дида мешавад, кӯк, чок, дарз, ҷои дӯхташуда. 2. як навъи нақшу нигордӯзӣ; **бахя (бахия) кардан // бахя (бахия) задан** а) кӯк кардан, дӯхтан; б) нақшу нигор дӯхтан. 3. *тиб.* ҳар як аз кӯкҳо ё гиреҳҳо бо истифода аз нахи махсус барои дӯхтани ҷойҳои бурида ё ҷудошудаи бадан, махсусан дар амали ҷарроҳӣ. 4. *тиб.* нахи махсус аз ҷинси абрешим, пластик, филиз ва монанди онҳо, ки дар амали ҷарроҳӣ барои дӯхтани ҷойҳои бурида истифода мешавад; ◊ **бахяи рӯи кор рафтан** ошкор гардидани сир, фош шудани роз; **бахя нахӯрдани гап** таъсир набахшидани гап, нагузаштани гап.

БАХИЯДӮЗӢ//БАХЯДӮЗӢ بخیه‌دوزی 1. бахя дӯхтан; амали бахядӯз. 2. нақшу нигори махсус, ки дусӯзана дӯхта мешавад; **мошинаи бахядӯзӣ** мошинае, ки амали бахиядӯзиро анҷом медиҳад.

БАХМАЛ بخمل навъи матои патдори ғафс, махмал.

БАХМАЛБАРГ بخمل‌برگ растании кӯҳӣ, ки баргҳои бахмалмонанди сурхи кушод дорад.

БАХМАЛГУЛ بخمل‌گل *ниг.* **бӯстонафрӯз**.

БАХМАЛИН بخملین 1. *мансуб ба* **бахмал**; ҳар чизи аз бахмал дӯхташуда. 2. *ниг.* **бахмалмонанд**.

БАХМАЛМОНАНД بخمل‌مانند 1. шабеҳи бахмал, патдор. 2. нарму нозук (*чун бахмал*).

БАХНАВ بخنو *кит.* раъд, тундар.

БАХОСИЯТ بخاصیت дорои хосияти нек, некиовар, нек; хушбин, хушпоиқадам.

БАХСИДАН بخسیدن *кит.* 1. гудохтан, об кардани филизот. 2. пажмурда шудан, афсурда.

БАХСОНИДАН بخسانیدن *тарзи бавоситаи* **бахсидан**.

БАХТ بخت дар бовари мардум он чи ба ҳолати пешбининашуда дар зиндагӣ рӯй медиҳад, сарнавишт, иқбол, толеъ, қисмат, насиба, баҳра: **бахти бад, бахти баланд, бахти безавол; ба бахти**… ба толеи…, ба хушбахтии…; **бахти бадфарҷом** бахти бад, толеи паст; **бахти баргашта** бахти номусоид; **бахти фирӯз** иқболи баланд; **бахти шум** бадбахтӣ, толеи бад; ◊ **бахти бедор** толеи нек, иқболи баланд; **бахти сафед** толеи нек, бахти бедор; **бахти сиёҳ** қисмати бад, толеи паст; бадбахтӣ; **бахти хуфта** бахти номусоид, толеи мададнакунанда; **бахт тофтан** толеи касе баландӣ кардан; кори касе омад кардан; **бахт ёр будан** саодатманд будан, хушбахт будан, бахтиёр будан; **бахт сиёҳ будан** носозгор будани бахти касе, паст будани толеи касе; **бахт ба ком будан** бахти касе тофтан; кори касе омад кардан; **бахт ёрӣ надодан** толеъ пастӣ кардан; кор омад накардан; **бахт мададгорат шавад** бахтат ёрӣ диҳад, толеат баландӣ кунад; корат омад кунад; **бахтатро сафед кунад** бахтат кушода шавад, хушбахт шав (*хоҳиши хушбахтӣ*).

БАХТА بخته *зоол.* 1. гӯсфанди нари сесола ё чорсола; гӯсфанди нари ахтакарда. 2. пӯстканда, пӯстгирифта.

БАХТБАРГАШТА بخت‌برگشته бетолеъ, бадбахт.

БАХТБАРГАШТАГӢ بخت‌برگشتگی бахтбаргашта будан.

БАХТБАСТА بختبسته он ки бахташ баста шуда бошад.

БАХТБЕДОР بختبیدار *ниг.* **бедорбахт**.

БАХТВАР بختور бахтиёр, хушбахт.

БАХТЁР بختیار *ниг.* **бахтиёр**.

БАХТИЁР بختیار хушбахт, саодатманд; бато-леъ, толеъбаланд.

БАХТИЁРӢ بختیاری 1. хушбахтӣ, саодатмандӣ. 2. навъи ангури тунукпӯст. 3. номи яке аз халқиятҳои эронӣ.

БАХТИЁРОНА بختیارانه хушбахтона, саодат-мандона; толеъбаландона.

БАХТКУШО بختکشا он ки он чи бахти касеро боз мекунад.

БАХТКУШОӢ بختکشایی кушодани бахт, бахти касеро кушодан.

БАХТКӮР بختکور бахтбаста, он ки пеши ко-раш баста бошад, шӯрбахт, кӯрбахт.

БАХТҚАРИНӢ بختقرینی *ниг.* **бахтиёр**.

БАХТНОМА بختنامه *кит., маҷ.* тӯмор, таъвиз, бозубанд.

БАХТОВАР بختآور чизе (касе), ки бахту толеи нек меоварад, саодатбахш.

БАХТОЗМОӢ بختآزمایی бахтро санҷидан, то-леъро озмудан; **бахтозмоӣ кардан** а) бахтро санҷида дидан; б) таваккал кардан.

БАХТСАФЕД بختسفید сафедбахт, некбахт, хушбахт.

БАХТУР بختور *ниг.* **бухтур**.

БАХТФИРӮЗ بختفیروز некбахт, толеъбаланд, саодатманд.

БАХТҶУНБОН بختجنبان васила ва сабабгори кушода шудани бахт.

БАХТҶӮЙ بختجوی ҷӯяндаи бахт, он ки дар ҷустуҷӯи хушбахтист.

БАХУР بخور *ниг.* **бухур**.

бахш بخش 1. *асоси замони ҳозира аз* **бахшидан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* бахшидашуда: **худобахш**, **гаҳворабахш…**

БАХШ بخش 1. ҳисса, қисм; шӯъба, боб; **бахш-бахш** қисм-қисм; пора-пора. 2. насиба, қисмат; **бахши**… *гуфт.* аз барои…, барои…; ◊ **оши бахш** *хӯр.* палаве, ки сабзиву гӯшти онро ба тарзи махсус мепазанд.

БАХШАНДА بخشنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **бахшидан**. 2. сахӣ, дасткушода, атокунанда, инъомкунанда.

БАХШАНДАГӢ بخشندگی бахшанда будан, бахшояндагӣ.

БАХШГОҲ بخشگاه *нав., ҷуғр.* марзи байни ҳавзаи дарёҳо, ки аз он обҳои атмосферӣ ба тарафҳои гуногун тақсим шуда мераванд, обтақсимкунак.

БАХШИДА بخشیده 1. *сифати феълии замони гу-зашта аз* **бахшидан**. 2. *маҷ.* арӯсшаванда, номзадшуда ба шахсе.

БАХШИДАН بخشیدن 1. бе иваз додан, ато кар-дан, эҳсон намудан, тӯҳфа кардан, тақдим намудан; додан. 2. тахсис додан, вақф кар-дан. 3. афв кардан, аз гуноҳи касе гузаштан; маъзур доштан; **мебахшед**… *калимаи туфайлӣ* маъзур доред, авф кунед, узрро қабул намоед; **гуноҳи** *касеро* **бахшидан** аз гуноҳи касе гузаштан, афв кардан. 4. аз баҳри чизе гузаштан, аз чизе сарфи назар кардан. 5. *ҳамчун феъли ёридиҳанда дар тар-киби ибораҳо омада, феълҳои* **додан, кардан, расондан** *ва ғайраро иваз карда метавонад:* **илҳом бахшидан, натиҷа бахшидан, нур бах-шидан, рӯҳ бахшидан, сабукӣ бахшидан, таъсир бахшидан, шифо бахшидан, ҳаловат бахшидан** *ва ғ.;* **ҷон бахшидан** а) зинда кар-дан; ҷоннок кардан; б) ҷони худро фидо кар-дан, ҷони худро нисор сохтан (*барои касе ё чизе*).

БАХШИДАНӢ بخشیدنی шоистаи атову бахшиш; шоистаи тақсим кардан.

БАХШИШ بخشش 1. *исми феълӣ аз* **бахшидан**; инъом, тӯҳфа, ҳадя. 2. *ҳуқ.* молу мулки худро ройгон дар ихтиёри шахси дигар гузоштани ягон шахс. 3. садақа, хайр: **бахшиш додан**, **бахшиш гирифтан, бахшиш кардан**. **ҳисоб ҷав-ҷав, бахшиш лак-лак** (*зарб.*).

БАХШИШГИРӢ بخششگیری *исми амал аз* **бахшиш гирифтан**; инъомгирӣ, тӯҳфагирӣ, ҳадягирӣ; садақагирӣ.

БАХШИШДИҲӢ بخششدهی *исми амал аз* **бах-шиш додан**; инъомдиҳӣ, тӯҳфадиҳӣ, ҳадя-

диҳӣ; садақадиҳӣ.

БАХШИШНОМА بخشش‌نامه 1. *ҳуқ*. номае, ки ба воситаи он чизе ба касе тӯҳфа мешавад. 2. навишта ё ҳукмномае, ки ба воситаи он гуноҳи касеро афв мекунанд, барот.

БАХШИШНОПАЗИР بخشش‌ناپذیر ғайри қобили афв, гузаштнопазир.

БАХШИШСИТОНӢ بخشش‌ستانی *ниг*. **бахшишгирӣ**.

БАХШӢ بخشی 1. гӯянда, ҳофиз. 2. *д*. он ки сари беморон рафта, дуохонӣ ва азоимхонӣ мекунад; фолбин.

БАХШОИДАН بخشائیدن *ниг*. **бахшидан**.

БАХШОИШ بخشایش *ниг*. **бахшиш**.

БАХШОНАНДА بخشاننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **бахшидан**. 2. боиси афви гуноҳ шаванда.

БАХШОНДАН بخشاندن *кит., тарзи бавоситаи* **бахшидан**; **хуни** *касеро* **бахшондан** восита шудан барои авфи гуноҳи касе.

БАХШУДАН بخشودن *ниг*. **бахшидан**.

БАХЯ بخیه *ниг*. **бахия**.

БАХЯДӮЗӢ بخیه‌دوزی *ниг*. **бахиядӯзӣ**.

БАҲАБСГИРӢ بحبس‌گیری *исми амал аз* **ба ҳабс гирифтан**; ҳабс кардан, бандӣ кардан.

БАҲАВО بهوا *ниг*. **барҳаво**.

БАҲАВСАЛА بحوصله *ниг*. **боҳавсала**.

БАҲАВСАЛАГӢ بحوصلگی *ниг*. **боҳавсалагӣ**.

БАҲМАНГОН بهمنگان *кит*. ҷашни эрониёни қадим ба муносибати як шудани номи рӯз бо номи моҳ дар рӯзи дуюми баҳман.

БАҲАМЗИД بهمضد *ниг*. **боҳамзид**.

БАҲАМОМЕЗӢ بهم‌آمیزی *исми амал аз* **ба ҳам омехтан**; омезишёбӣ, омезиш ба якдигар, махлут шудан, омезиш ёфтан, пайванд гардидан, як шудан.

БАҲАРАКАТДАРОРӢ بحرکت‌دراری *исми амал аз* **ба ҳаракат даровардан**; ба кор андохтан (*мас., мотори автомобилро*).

БАҲ-БАҲ به‌به *нидои таҳайюр, тааҷҷуб ва таҳсин*; ваҳ-ваҳ, паҳ-паҳ.

БАҲИМА *а*. بهیمه *кит*. чорпо, ҳайвон (*аз қабили гов, асп, шутур*).

БАҲИММАТ بهمّت *ниг*. **боҳиммат**.

БАҲИСОБГИРӢ بحساب‌گیری *исми амал аз* **ба ҳисоб гирифтан**; рӯйхат кардан (*ашёи корхона ё муассисаеро*), ҳисобгирӣ.

БАҲӢ *а*. بهی *кит*. дурахшон, тобон; некӯ, зебо.

БАҲЛА بهله *кит*. дасткаши чармин, ки шикорчиён бозу шоҳинро бо он даст мегиранд.

БАҲЛАДӮЗ بهله‌دوز он ки баҳла медӯзад.

БАҲМАН بهمن 1. моҳи ёздаҳуми соли шамсӣ (мутобиқи далв) аст, ки ба 21 январ – 19 феврал рост меояд. 2. гиёҳи дусолаи сабзранг бо гулҳои зардранг, ки решаи он хусусияти табобатӣ дорад; гули баҳман, ки бо номҳои бойчечак ва гули тағорашиканак дар байни мардум маълум аст. 3. рӯзи дувуми ҳар моҳ дар гоҳшумории Эрони қадим. 4. дар фарҳанги бостонӣ фариштаи муваккал ба рӯз ва моҳи баҳман ва нигаҳбони чорвои судманд аст.

БАҲМОН بهمان *кит. ҷонишини номуайянӣ* касе, шахсе: **баҳмону бостор, фалону баҳмон**.

БАҲМУТ بهموت *зоол*. ҳайвонест бисёр бузургҷуссаи обию хокӣ, аспи обӣ.

БАҲО بها 1. қимат, нарх, арзиш; **баҳои хун** чиз ё пуле, ки ба ивази хуни шахси кушташуда ба ворисони ӯ медоданд, хунбаҳо; **баҳо кардан** нарх таъйин кардан, қимат гузоштан, арзиши чизеро муқаррар кардан; **баҳо карда додан** а) нарх монда додан, қимати чизеро таъйин карда додан; б) ба бадали қарз, андоз, маош *ва г*. чизеро ҳисоб карда додан; **баҳо надорад** а) нархаш таъйин нашудааст, қиматаш муқаррар нашудааст; б) *киноя аз* гаронбаҳо аст, пурқимат аст; азизу арҷманд аст. 2. фикру мулоҳиза, ақида, андеша; **баҳо додан** изҳори ақида кардан, фикр баён кардан, арзёбӣ кардан; **баҳои баланд додан** хеле тақдир кардан; зиёд таърифу тавсиф кардан; **баҳои сазовор додан** ба таври шоиста тақдир кардан. 3. дараҷагузорӣ ба дониши талаба бо рақамҳо (*мас*., 2, 3, 4 ва 5) ё бо калимаҳои сифат (бад, миёна, хуб, аъло): **баҳо гузоштан**, **баҳо мондан; дар баҳои**… ба музди …; ба ивази…; **ба баҳои ҷон харидан** ба нархи бисёр гарон харидан; ба даст овардан бо

қимати хеле баланд.

БАҲО(Ъ) *а.* بها//بهاء *кит.* 1. равшанӣ, дурахшандагӣ; равнақ. 2. зебоӣ, накӯӣ.

БАҲОГУЗОР بهاگذار 1. шахсе, ки қимати чизеро муқаррар мекунад, нархгузор. 2. яке аз аъзои комиссияи имтиҳонот, ки ба дафтарчаи имтиҳонсупоранда баҳо мегузорад.

БАҲОГУЗОРӢ بهاگذاری 1. *исми амал аз* **баҳо гузоштан**; нархгузорӣ, муқаррар кардани қимати чизе. 2. ҷараён ва амали гузоштани баҳо ба дониши хонандагон.

БАҲОДИҲАНДА بهادهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **баҳо додан**. 2. он ки қимати чизеро муқаррар мекунад, нархгузор.

БАҲОДИҲӢ بهادهی 1. *исми амал аз* **баҳо додан**; муқаррар кардани қимати чизе, нархгузорӣ, баҳогузорӣ. 2. баёни фикру ақида дар хусуси чизе; арзёбӣ; муайян намудани ҷиҳатҳои мусбат ва манфии чизе.

БАҲОДОР بهادار *ниг.* **қиматнок**.

БАҲОДУР بهادر далер, ҷасур, шуҷоъ; паҳлавон, зӯру тавоно; **баҳодурони меҳнат** қаҳрамонони майдони кор.

БАҲОДУРӢ بهادری далерӣ, ҷасурӣ; паҳлавонӣ; қаҳрамонӣ.

БАҲОДУРОНА بهادرانه далерона, ҷасурона, шуҷоатмандона; паҳлавонона; **муборизаи баҳодурона** муборизаи ҷасурона; **қадамҳои баҳодурона** қадамҳои калон-калон.

БАҲОИМ *а.* بهایم *ҷ.* **баҳима**.

БАҲОИЯ بهائیه *д.* таълимоти динӣ (асосгузораш Ҳусайн Алии Нурӣ мулаққаб ба Баҳоуллоҳ), ки дар миёнаи а. XIX дар Ироқ ва Эрон пайдо шуда, як навъ ислоҳоти ислом асоси онро ташкил медиҳад ва пайравонаш бо тарғиби ғояҳои мазҳабии бародарӣ ва забони ягонаи ҷаҳонӣ дини умумибашариро бунёд кардаанд.

БАҲОӢ بهایی пайрави таълимоти исломии баҳоия.

БАҲОКУНАНДА بهاکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **баҳо кардан**; *ниг.* **баҳодиҳанда**.

БАҲОМОНӢ بهامانی *ниг.* **баҳогузорӣ**.

БАҲОНА بهانه сабаби беасосу сохта, далели сохта, дастак; тақал (*барои накардани коре*): **баҳона ёфтан, баҳона кардан, баҳона ҷустан; ба (бо) андак баҳона** бо баҳонаи ночизе; бесабаб, беасос; **ба (бо) баҳонае** чизеро дастак карда, тақал карда; **бо (ба) баҳонаи** *чизе* чизеро бардурӯғ сабаб нишон дода, чизеро дастак карда; **бо (ба) ин баҳона** бо ин сабаб; ба ин далели беасос; **бо (ба) ҳар баҳона** бо ҳар гуна сабабҳои беасос.

БАҲОНАГИР بهانه‌گیر он ки баҳона меҷӯяд, баҳонаҷӯ.

БАҲОНАКОВ بهانه‌کاو *ниг.* **баҳонаҷӯ**.

БАҲОНАКОВӢ بهانه‌کاوی *ниг.* **баҳонаҷӯӣ**.

БАҲОНАТАЛАБ بهانه‌طلب он ки барои сар кардани ягон ҷанҷолу хархаша сабаб меҷӯяд, моҷароҷӯ.

БАҲОНАТАЛАБӢ بهانه‌طلبی баҳонаталаб будан; амали баҳонаталаб.

БАҲОНАТАРОШӢ بهانه‌تراشی узр ва далели беҷо овардан бо қасди эрод гирифтан ё худдорӣ аз анҷоми коре.

БАҲОНАҶӮ(Й) بهانه‌جو(ی) 1. шахсе, ки барои саркашӣ аз коре, наҳ задани чизе *ва ғ.* далелҳои сохтаву беасос меорад; хӯрдагир. 2. моҷароҷӯ.

БАҲОНАҶӮӢ بهانه‌جویی 1. сабабҳои сохтаву узри беасос овардан барои саркашӣ аз коре, наҳ задани чизе *ва ғ.*, хӯрдагирӣ. 2. моҷароҷӯӣ кардан.

БАҲОР I بهار 1. яке аз чаҳор фасли сол, ки баъд аз зимистон меояд; **абри баҳор** абри фасли баҳор, ки барои зироат муфид аст; **аввали баҳор** ибтидои фасли баҳор, ки мавсими хеле мусоиди киштукор аст. 2. *кинояи аз* авҷи гулгулшукуфӣ; айни ривоҷу равнақи коре: **баҳори озодӣ; баҳори бехазон** а) баҳори ҳамеша сабзу шукуфон; б) айёми гулгулшукуфии беохир, нашъунамои бардавом, ривоҷу равнақи ҷовид; ◊ **баҳори умр // баҳори ҳаёт** солҳои гул-гулшукуфии умр; даври ҷавонӣ.

БАҲОР II بهار бутхона, буткада.

БАҲОРГОҲ بهارگاه *ниг.* **баҳористон**.

БАҲОРИЁТ بهاریات баҳорияҳо, шеърҳо дар

васфи баҳор.

БАҲОРИКОРӢ بهاری‌کاری киштукори баҳорӣ, зироати баҳорӣ.

БАҲОРИСТОН بهارستان *маҷ.* ҷои пур аз гулу сабзаҳои рангоранг, боғи ниҳоят сабзу хуррам; гулзор, гулистон, бӯстон.

БАҲОРИЯ بهاریه *адш.* шеъре, ки ба тавсифи баҳор бахшида шудааст.

БАҲОРӢ بهاری 1. *мансуб ба* **баҳор**: **бороони баҳорӣ, гул(ҳо)и баҳорӣ, абри баҳорӣ, насими баҳорӣ, ҳавои (форами) баҳорӣ**. 2. зироат ё ғалладонае, ки дар баҳор мекоранд ва тобистон ё тирамоҳи ҳамон сол мепазад: **гандуми баҳорӣ, ҷави баҳорӣ**; **кишти (киштукори) баҳорӣ** маъракаи киштукор, ки дар фасли баҳор сурат мегирад.

БАҲОРОН بهاران фасли баҳор; айёми баҳор, ҳангоми баҳор.

БАҲОРОНА بهارانه *мансуб ба* **фасли баҳор**; **либоси баҳорона** пӯшоки хоси фасли баҳор.

БАҲОРРӮЯ بهاررویه наздики мавсими баҳор, қариби оғози фасли баҳор.

БАҲОРХОБ بهارخواب айвоне, ки ду ё се тарафи он боз аст ва дар фасли гармо дар он ҷо истироҳат мекунанд ё мехобанд.

БАҲОРХОНА بهارخانه бутхона, буткада.

БАҲР I *а.* بحر дарёи бузурги шӯр, дарёе, ки бо як қисмаш ба уқёнус пайванд буда, қисми дигарашро хушкӣ иҳота кардааст: **баҳри Хазар, баҳри Миёназамин**...; **баҳри муҳит** уқёнус; **баҳру бар** а) об ва хушкӣ; б) *маҷ.* олам, дунё, ҷаҳон. 2. *адш.* гурӯҳи вазни шеър дар арӯз, ки иборат аз 19-то аст: **баҳри ҳазаҷ, баҳри раҷаз, баҳри рамал, баҳри мутақориб** *ва г.*; ◊ **баҳри дили** *касеро* **кушодан** касеро аз ғаму ғусса раҳонидан, фараҳманд кардан, табъи касеро хуш кардан.

БАҲР II بهر **:баҳри**... барои... ба ҷиҳати...; **аз баҳри** аз барои...; ◊ **аз баҳри** *чизе* (*касе*) **гузаштан (баромадан)** аз чизе ё касе даст кашидан, сарфи назар кардан, чизе ё касеро тарк намудан.

БАҲР III بهر *ниг.* **баҳра**.

БАҲРА بهره 1. нафъ, суд, фоида. 2. ҳисса, бахш, қисме аз чизе: **баҳра бардоштан, баҳра бурдан, баҳра гирифтан; баҳра дидан** а) ҳисса гирифтан; нафъ дидан; б) лаззат (ҳаловат) бурдан.

БАҲРААНДӮЗ بهره‌اندوز *кит.* баҳрамандшаванда; фоидабаранда.

БАҲРААНДӮЗӢ بهره‌اندوزی *кит.* баҳрамандӣ, фоидабарӣ.

БАҲРАБАР بهره‌بر *ниг.* **баҳраманд**.

БАҲРАБАРДОР بهره‌بردار 1. баҳравар, баҳраманд, бархурдор. 2. мутахассис ё масъули баҳрабардорӣ 2.

БАҲРАБАРДОРӢ بهره‌برداری 1. *исми амал аз* **баҳра бардоштан**. 2. *нав.* истифодабарӣ, ба кор дароварда истифода бурдан (*аз корхона, фабрика, роҳу иморатҳо ва г.*).

БАҲРАБАРӢ بهره‌بری *ниг.* **баҳрамандӣ**.

БАҲРАВАР بهره‌ور *ниг.* **баҳраманд**.

БАҲРАВАРӢ بهره‌وری *ниг.* **баҳрамандӣ**.

БАҲРАЁБ بهره‌یاب *ниг.* **баҳраманд**.

БАҲРАЁБӢ بهره‌یابی *ниг.* баҳрамандӣ.

БАҲРАЙН *а.* بحرین 1. дугонаи баҳр. 2. номи кишвар дар халиҷи Форс, ки сарзаминаш нафтхез аст; ◊ **баҳрайни чашм** ду чашми гирён ва ашкрез.

БАҲРАЙНӢ بحرینی 1. *мансуб ба* **Баҳрайн**, кишваре дар халиҷи Форс, аҳли Баҳрайн. 2. сохташуда ё баамаломада дар Баҳрайн.

БАҲРАМАНД بهره‌مند бархурдор, баҳравар; насибадор; манфиатёфта; **баҳраманд шудан** фоида бурдан, манфиат дидан.

БАҲРАМАНДӢ بهره‌مندی баҳраманд будан, бархурдорӣ; манфиат дидан.

БАҲРАМОН بهره‌مان *кит.* 1. матои абрешимини ранга. 2. ёқути сурх.

БАҲРГАРД بحرگرد *ниг.* **баҳрнавард**.

БАҲРГАРДӢ بحرگردی *ниг.* **баҳрнавардӣ**.

БАҲРДАСТ بحردست *кит.* карим, сахӣ, ҷавонмард.

БАҲРӢ بحری *мансуб ба* **баҳр**: **бо роҳи баҳрӣ, сарҳади баҳрӣ**.

БАҲРНАВАРД بحرنورد шинокунанда дар баҳрҳо, дарёгард, баҳрпаймо.

БАҲРНАВАРДӢ بحرنوردی шуғли баҳрнавард, дарёгардӣ, маллоҳӣ.

БАҲРНИГОР بحرنگار *нав.* рассоме, ки манзараҳои баҳрро мекашад.

БАҲРОМ بهرام 1. номи тоҷикӣ - форсии сайёраи **Миррих**. 2. *кит.* номи рӯзи бистуми ҳар моҳи шамсӣ дар гоҳшумории форсиён. 3. дар асотири Эрони бостон, фариштаи муваккал ба мусофирон ва рӯзи Баҳром аст.

БАҲРОМА بهرامه *кит.* абрешим; **кирми баҳрома** кирми пилла.

БАҲРОСО بحرآسا монанди баҳр, ба мисли баҳр.

БАҲРПАЙМО بحرپیما *ниг.* **баҳрнавард**.

БАҲРПАЙМОӢ بحرپیمایی *ниг.* **баҳрнавардӣ**.

БАҲС *а.* بحث 1. гуфтугӯ дар атрофи масъалае, ки ҳар кас фикри худро гузарониданӣ мешавад, мубоҳиса, мунозира. 2. кашмакаши забонӣ, хархаша, муноқиша, низоъ: **баҳсу мунозира, баҳсу кашмакаш, баҳсу моҷаро, баҳсу талош; баҳс кардан (намудан)** дар хусуси чизе мубоҳиса намудан бо касе; дар хусуси чизе фикру ақидаи худро баён кардани ду тараф; ◊ **баҳс ба баҳс** мусобиқакунон, тараф ба тараф.

БАҲСАНГЕЗ بحثانگیز мавриди баҳс, он чи, ки ихтилофи назар дорад.

БАҲСБАРАНГЕЗ بحثبرانگیز *ниг.* **баҳсангез**.

БАҲСМАБАҲС بحثمبحث *гуфт., аслаш* **баҳс ба баҳс**.

БАҲСНОК بحثناک мубоҳисаталаб, ба баҳс эҳтиёҷдошта: **масъалаи баҳснок**.

БАҲСНОПАЗИР بحثناپذیر ба баҳс эҳтиёҷнадошта, мубоҳисанопазир; бешубҳа; бегуфтугӯ, эътирознопазир.

БАҲСНОТАЛАБ بحثناطلب *ниг.* **баҳснопазир**.

БАҲСПАЗИР بحثپذیر *ниг.* **баҳснок**.

БАҲСТАЛАБ بحثطلب *ниг.* **баҳснок**.

БАҲТ *а.* بحت *кит.* ноб, сода, холис, соф.

БАҲУДА بهوده :**баҳудаю беҳуда** даркору нодакор; бемавқеъ.

БАҲУЗУР بحضور бемалол, озодона, фориғболона, бароҳат; оромона: **баҳузур хобидан, баҳузур нишастан, баҳузур зиндагонӣ кардан, баҳузур хӯрок хӯрдан**.

БАҲУШ بهوش *ниг.* **боҳуш**.

БАҲҶАТ *а.* بهجت *кит.* шодӣ, сурур, шодмонӣ, масаррат.

БАЧА بچه 1. фарзанди одамизод, кӯдак, тифл. **боғчаи бачагон** муассисае, ки бачаҳо аз сесолагӣ то мактаб рафтан дар он тарбия меёбанд, кӯдакистон; **хонаи бачаҳо** муассисае, ки дар он атфоли бепарастор ва ятим таълиму тарбия мегиранд; **бача партофтан** исқоти ҳамл, тифли нав дар раҳм пайдошударо бо роҳи сунъӣ нобуд кардан. 2. *ҳамчун калимаи муроҷиат ба хурдони мардина аз тарафи калонсолон гуфта мешавад:* ҷавон, ҷавонмард. 3. насли ҳайвон: **бачаи шер, бачаи гург**; **бачаю кача** зану фарзанд, аҳли оила; **очаю бача** ду чизи якҷинсаи хурду калон, ки яке аз дигаре ҳаҷман тафовути зиёд дорад; **дар қади зане бача будан** ҳомила (бордор) будани зане; **бача дар камар, номаш Музаффар** (*зарб.*).

БАЧАБОЗ بچهباز марде, ки бо марди дигар алоқаи ҷинсӣ мекунад, амрадбоз.

БАЧАБОЗӢ بچهبازی амали бачабоз, алоқаи ҷинсии байни ду мард, амрадбозӣ.

БАЧАБОН بچهبان он ки тифлонро нигоҳубин ва парасторӣ мекунад, мураббӣ, бачапой.

БАЧАБОНӢ بچهبانی нигоҳубин кардан ба бачаҳо, мураббигӣ; **бачабонӣ кардан** ба бачаҳо нигоҳубин кардан.

БАЧАГӢ بچگی овони хурдсолӣ, бача будан, кӯдакӣ, туфулият; **дар бачагӣ** дар айёми хурдсолӣ, дар овони бачагӣ; **бачагӣ кардан** ба монанди бачаҳои хурдсол рафтор кардан; шӯхӣ кардан.

БАЧАГОНА بچهگانه 1. *мансуб ба* **бача**; **куртаи бачагона** куртае, ки барои пӯшидани бачагон дӯхта шудааст. 2. ба бачагон хосу ба шахсони калонсол номуносиб, ғайриҷиддӣ; **сабукии бачагона** сабукие, ки хоси бачагон аст. 3. монанди бача, мисли бача: **бачагона кор кардан**.

БАЧАҒАР بچه‌غر *гуфт.* ҳаромзода, валадуззино (*калимаи дашном*).

БАЧАДОН بچه‌دان *биол.* раҳм, заҳдон.

БАЧАДОР بچه‌دار фарзанддор; наслдор; **бачадор шудан** а) соҳиби фарзанд шудан (-и зан, мард); б) ҳомила шудан (-и зан).

БАЧАДОРӢ بچه‌داری бачадор будан, бача доштан, соҳиби фарзанд будан.

БАЧАДУЗД بچه‌دزد рабоянда ва дуздандаи кӯдакон ба хотири гаравгирӣ, фурӯш *ва г.*

БАЧАДУЗДӢ بچه‌دزدی дуздидани бачаҳо.

БАЧАДӮСТ بچه‌دوست дӯстдорандаи бачаҳо; фарзанддӯст.

БАЧАЗО بچه‌زا кӯдакзо, хосияти махлуқе, ки ҷанинаш баъд аз бордор шудан дар шиками модар даруни раҳмдон рушд мекунад.

БАЧАЗОӢ بچه‌زایی *исми амал аз* **бача зоидан**; зоиш, таваллуд кардан.

БАЧАКУШ بچه‌کش 1. он ки аз камоли бераҳмию сангдилӣ ҳатто аз куштани кӯдаку бачаҳо худдорӣ намекунад, кушандаи бачаҳо. 2. ҳайвоне, ки насли худро мекушад.

БАЧАКУШАК بچه‌کشک **:офтоби бачакушак** офтобе, ки дар рӯзҳои сард (*хусусан зимистон*) мебарояд ва хеле банур бошад ҳам, гармӣ надорад.

БАЧАМАРД بچه‌مرد *гуфт.* шермард, бӯзбала; ҷавони пурзӯру боқувват.

БАЧАМАРДУМ بچه‌مردم *гуфт.* бачагон; наврасон; ҷавонон.

БАЧАМУР بچه‌مور 1. зане, ки фарзандони ӯ мемуранд. 2. ҳайвони модае, ки бачаҳои ӯ мемурдаанд.

БАЧАМУРДА بچه‌مرده 1. он ки бачааш мурдааст, ҳайвони модае, ки бачаҳои ӯ мемуранд. 2. *гуфт., маҷ.* бадбахт.

БАЧАПАРТО بچه‌پرتا зане, ки дар натиҷаи касалие бачааш (ҷанинаш) ҳамеша дар шикамаш мурда меафтад.

БАЧАПАРТОӢ بچه‌پرتایی дар шиками модар мурда афтодани ҷанин; исқоти ҷанин; **бачапартоии сунъӣ** бо мудохилаи тиббӣ пеш аз вақт афтондани ҳамл, исқоти ҳамл.

БАЧАПО(Й) بچه‌پا(ی) *гуфт., ниг.* **бачабон**.

БАЧАПОӢ بچه‌پائی *гуфт., ниг.* **бачабонӣ**.

БАЧАХОР بچه‌خوار *ниг.* **бачахӯр**.

БАЧАХӮР بچه‌خور ҳайвоне, ки насли худро мехӯрад (*мас., баъзе моҳиҳо*).

БАЧАХӮРАК بچه‌خورک меваи норасидаи об гирифта ба пухтан саркарда: **тути бачахӯрак; бачахӯрак шудан** об гирифта ба пухтан сар кардани баъзе меваҳо.

БАЧАЧА بچه‌چه *ниг.* **бачаяк**; бачаи хурд.

БАЧАЯК بچه‌یک *шакли тасгир ва навозиши* **бача**.

БАЧИЛЛА بچله он ки ҳанӯз чиллааш набаромадааст: **арӯси бачилла**, **зани (навзоидаи) бачилла**.

БАЧКАМ بچکم хонаи тобистонӣ, хонае, ки гирдогирдаш панҷара кашида шудааст, башкам.

БАЧКӢ بچکی растании ҷуворӣ ё ҷуворимакка, ки зич мекоранд ва баъд аз баланд шудани қадаш ҳосилашро мунтазир нашуда, барои хӯроки чорво медараванд.

БАҶО بجا 1. бамаврид, бамавқеъ; мувофиқ, муносиб: **гапи баҷо, хандаи баҷо**. 2. хуб, нағз; дуруст; **баҷо ҳастед?**; аҳволатон хуб аст?; ◊ **баҷо кардан** *гуфт.* пинҳон кардан, руст кардан, қоим кардан.

БАҶОНРАСОНАНДА بجان‌رساننده *сифати феълии замони ҳозираи* **ба ҷон расондан**; бо исроркорӣ ва шилқинии худ безоркунанда, дилбазанкунанда.

БАҶООВАРАНДА بجاآورنده *сифати феълии замони ҳозираи* **ба ҷо овардан**; иҷрокунанда, адокунанда.

БАҶООВАРӢ بجاآوری *исми амал аз* **ба ҷо овардан**; иҷро кардан, амалӣ кардан.

БАҶУРЪАТ بجرأت *ниг.* **боҷуръат**.

БАШ I بش банд, банди оҳанин, банде аз мис, нуқра ва монанди ин, ки дар баъзе ҷойҳои сандуқ ва ё дару дарвоза барои устуворӣ насб мекунанд.

БАШ II بش *кит.* ёл ё мӯи гардани асп.

БАШАВҚОМАДА بشوق‌آمده *сифати феълии за-*

мони гузаштаи **ба шавқ омадан**.

БАШАР *а.* بشر инсон, одам; мардум, одамизод; **абнои башар // навъи башар** мардумон, одамизод, инсоният.

БАШАРА بشره афт, рӯй, намуди зоҳирии рӯи одамӣ; **афту башара** намуди зоҳирӣ, шаклу шамоил.

БАШАРДӮСТ بشردوست инсондӯст, дӯстдори башарият.

БАШАРДӮСТӢ بشردوستی инсондӯстӣ, гуманизм.

БАШАРДӮСТОНА بشردوستانه инсондӯстона; аз рӯи дӯстдории одамон; **ёрии башардӯстона** кумак бо хӯрокворӣ ва молҳои саноатӣ, ки баъзе давлатҳо ба мамлакатҳои сусттараққикарда ва рӯбаинкишоф мерасонанд.

БАШАРИЯТ *а.* بشریت бани одам, авлоди башар; инсоният.

БАШАРӢ بشری *мансуб ба* **башар**; инсонӣ, одамӣ.

БАШАСТ بشست 1. бошиддат; бо суръати баланд, зуд. 2. бо тамоми қувва.

БАШИДДАТ بشدّت *ниг.* **бошиддат**.

БАШИР I *а.* بشیر *кит.* башоратдиҳанда, муждарасон.

БАШИР II بشیر 1. ширдор, ширнок; бо шир пухташуда: **нони башир**. 2. ширдиҳанда: **гови башир**.

БАШИТОБ بشتاب *ниг.* **бошитоб**.

БАШК I بشک *кит.* ишва, ғамза, ноз карашма; **башк задан** ноз кардан, карашма намудан.

БАШК II بشک *кит., ниг.* **шабнам**.

БАШКАМ بشکم *ниг.* **бачкам**.

БАШЛИДАН بشلیدن *кӯҳн.* ба ҳам часпидан, баровехтан, даровехтан.

БАШМ بشم *кит.* қирав, қатраҳои рези оби яхшуда.

БАШН بشن 1. *кит.* қад, қомат. 2. қисмати муқааби бино, ки болои он бештар гунбад меояд.

БАШОРАТ *а.* بشارت мужда, хабари хуш, хушхабар: **башорат додан**.

БАШОРАТНОМА بشارتنامه пайки шодӣ, номае, ки дар он хабари хуш омада бошад.

БАШОШАТ *а.* بشاشت *кит.* хушӣ, хурсандӣ, шодӣ; кушодарӯӣ.

БАШУМОР//БАШУМУР بشمار//بشمر он чи имкони шумурдан дорад (*бинобар кам будани теъдод*), шумораш маълум: **рӯзҳои башумор мондааст**.

БАШШОШ *а.* بشاش *кит.* кушодарӯй, хандонрӯй; шодмон.

БАЪД *а.* بعد 1. пас, сипас, сонӣ; пас аз он; *муқоб.* **қабл**; **баъд аз // баъди...** пас аз, аз қибали...; чанде пас аз; **баъд аз ин (он)** пас аз ин (он), пас аз ба вуқӯъ омадани...; **баъд аз он ки**... пас аз он ки...; **баъд аз пешин // баъди пешин** нимаи дуюми рӯз; пас аз қиёми офтоб, пас аз зӯҳр. 2. баъдина, минбаъда; **аз ин баъд** минбаъд, дар оянда; **баъдҳо** минбаъд; пас аз мурури замон.

БАЪДАН *а.* بعداً пас, сипас; сониян; пас аз он.

БАЪДИИНҚИЛОБӢ بعدانقلابی баъд аз инқилоби Октябр бавуқӯъомада.

БАЪДИНА بعدینه минбаъда.

БАЪДИҶАНГӢ بعدجنگی замони баъди ҷанг; пас аз ҷанг воқеъгардида, асосан замони баъди Ҷанги Бузурги Ватанӣ (1941-1945) дар назар аст.

БАЪДӢ بعدی воқеъ дар марҳилаи баъдӣ.

БАЪЗАН *а.* بعضاً гоҳе, гоҳо, гоҳ-гоҳ.

БАЪЗЕ بعضی ҷузъе аз том, қисме аз кул; порае, қадре, миқдоре, қисме; чанде, якчанд; **баъзеашон // баъзеҳошон** қисме аз онҳо, чанде аз онҳо; **баъзе аз** қисме аз, чанде аз, як қисме...; **дар баъзе** дар қисме аз, дар якчанд.

БАЪС I *а.* بعث *кит.* 1. барангехтан, таҳрик кардан. 2. фиристодан. 3. *д.* рӯзи қиёмат, ҳашр, растохез.

БАЪС II//**БОС** *а.* بأس//باس *кит.* 1. хавф, бим, тарс. 2. қудрат; далерӣ, бебокӣ.

БАЭҲТИЁТ باحتیاط *ниг.* **боэҳтиёт**.

БАЭЪТИБОР باعتبار *ниг.* **боэътибор**.

БАЮГОН بیوگان *кит.* арӯс.

БАЮСИДАН بیوسیدن *кит.* умедвор будан, интизор доштан.

БАЯКБОР بیکبار якбора, дафъатан.

БАЯН *р.* بین *мус.* навъи асбоби мусиқии аз гармон калонтар.

БЕ I بی 1. *пешванди инкорӣ* бидуни…; ғайр аз, ғайри…; **бе ин (он) ҳам** бидуни ин (он) ҳам; **бе он ки**… *пайвандаки тобеъкунанда* ба ҷои он ки…, ин корро накарда…; **бе ҳеҷ ташвиш** бидуни камтарин ташвиш, бемалол. 2. *пешв.* бо исм омада, сифат месозад, ки ба аломат ва хислате доро набудани предметро ифода мекунад: **безарар, бекор, беғубор** *ва г.* 3. *пешв.* бо як гурӯҳ исмҳо, инчунин бо баъзе феълҳо омада, зарф месозад: **беихтиёр, беибо, беист** *ва г.*

БЕ II ب *номи ҳарфи дуюми алифбои ҳозираи тоҷикии* ***Б***.

БЕАБР بی‌ابر аз абр холӣ, абрнадошта; **осмони беабр** осмони соф; **ҳавои беабр**.

БЕАБРӢ بی‌ابری беабр будан, соф будани ҳаво.

БЕАБРӮ بی‌ابرو абрӯнадошта, беқош.

БЕАВЗОН بی‌اوزان *кит., ниг.* **бевазн**.

БЕАВЛОД بی‌اولاد бенасл, бефарзанд.

БЕАДАБ//БЕОДОБ بی‌ادب//بی‌آداب тарбиятнодида, бадахлоқ, густох.

БЕАДАБӢ//БЕОДОБӢ بی‌ادبی//بی‌آدابی густохӣ, дағалӣ: **беадабӣ кардан**.

БЕАДАБОНА بی‌ادبانه ғайримуаддабона, на аз рӯи одоб, густохона.

БЕАДАД بی‌عدد бешумор, аз ҳад зиёд.

БЕАДИЛ بی‌عدیل *кит.* бемонанд, беҳамто, беназир.

БЕАДОЛАТ بی‌عدالت беинсоф, ноинсоф, ноодил.

БЕАДОЛАТӢ بی‌عدالتی ноинсофӣ, бедодгарӣ.

БЕАДОЛАТОНА بی‌عدالتانه ноинсофона, ғайриодилона, ноҳақ.

БЕАЗИЯТ بی‌اذیت беозор, беазоб.

БЕАЗ М بی‌عزم *ниг.* **беирода**.

БЕАЗМӢ بی‌عزمی беиродагӣ.

БЕАЙБ بی‌عیب 1. бенуқсон, беиллат. 2. бегуноҳ, маъсум.

БЕАЙБӢ بی‌عیبی бегуноҳӣ, гуноҳ (айб) надоштан.

БЕАҚИДА بی‌عقیده бефикр, беэътиқод.

БЕАҚЛ بی‌عقل камақл, нодон; аҳмақ, аблаҳ.

БЕАҚЛӢ بی‌عقلی камақлӣ, бехирадӣ; нодонӣ; аблаҳӣ, аҳмақӣ; **беақлӣ кардан** аз рӯи ақл амал накардан, беақлона рафтор кардан, аҳмақӣ кардан.

БЕАҚЛОНА بی‌عقلانه на аз рӯи ақлу фаросат, ғайриоқилона; аҳмақона; аблаҳона: **баҳси беақлона, ҳаракати беақлона, кори беақлона**.

БЕАЛАФ بی‌علف холӣ аз алаф, гиёҳу алаф надошта: **дашти беалаф**.

БЕАЛАФӢ بی‌علفی набудани алафу гиёҳ, қаҳтии хӯроки ҳайвонот.

БЕАЛКОГОЛ بی الکاگال машруботе, ки дар таркиби худ спирт надорад; беспирт; **нӯшокиҳои беалкогол**.

БЕАЛОИҚ بی‌علایق *ниг.* **беалоқа**.

БЕАЛОҚА بی‌علاقه 1. алоқанадошта, бемуносибат, беробита. 2. берабт, мазмунан ба ҳам вобастагӣ надошта: **ҷумлаҳои беалоқа**.

БЕАЛОҚАГӢ بی‌علاقگی надоштани алоқа, мавҷуд набудани муносибату робита.

БЕАМАЛ بی‌عمل он ки дониши андӯхтаи худро дар ҳаёт татбиқ намекунад ва мувофиқи дониши худ кор намебарад, ғайрифаъол; **олими беамал – занбӯри беасал** (*зарб.*).

БЕАМАЛӢ بی‌عملی беамал будан, ба гуфтаи худ амал накардан.

БЕАМЛОК بی‌املاک *кӯҳн.* мулкнадошта, он ки ҳамчун моли хусусӣ замин надорад, безамин.

БЕАМОН بی‌امان 1. бераҳм, сангдил, дилсахт: **марги беамон, хасми беамон, тири беамон**. 2. *маҷ.* шадид, сахт: **ҷанги беамон, зарбаи беамон, муборизаи беамон**.

БЕАМОНАТ بی‌امانت он ки амонатро риоя намекунад.

БЕАМОНАТӢ بی‌امانتی беамонат будан, хиёнат кардан, хиёнаткор будан.

БЕАНБОЗ بی‌انباز бераҳнамо, ягона, бешарик.

БЕАНГУШТ بی‌انگشت ангуштнадошта; дасту пое, ки ангишт надорад.

БЕАНДЕША بی‌اندیشه 1. бемулоҳиза, ғайри-мулоҳизакор, кӯтоҳандеш; кӯтоҳназар, камақл. 2. он ки рӯихотирро намедонад, берӯихотир, густох. 3. бемулоҳизакорона, беақлона: **кори беандеша**.

БЕАНДЕШАГӢ بی‌اندیشگی беақлӣ, рафтори беақлона, рафтори ношоиста ва нодуруст: **беандешагӣ кардан**.

БЕАНДОЗ بی‌انداز бидуни андоз, бе андозбандӣ.

БЕАНДОЗА بی‌اندازه беҳадду бешумор, аз ҳад зиёд, беҳадду канор, бепоён: **хурсандии беан-доза, меҳри беандоза**.

БЕАНДОМ بی‌اندام баднамо, бадафт, зиштсурат; *муқоб.* **баандом**.

БЕАНДОМӢ بی‌اندامی баднамоӣ, бадсуратӣ, номутаносибӣ.

БЕАНҶОМ I بی‌انجام беохир, охирнадошта, ба-поённарасида, нотамом.

БЕАНҶОМ II بی‌انجام асбобу ускуна надошта, бедастгоҳ: **устои беанҷом**.

БЕАНҶОМӢ I بی‌انجامی беохирӣ, интиҳо надоштан; нотамом.

БЕАНҶОМӢ II بی‌انجامی беанҷом будан, надоштани (набудани) асбобу анҷом.

БЕАРЗ بی‌ارز *нав.* бидуни асъор: **фурӯши беарз**.

БЕАРЗИШ بی‌ارزش қимату арзишнадошта, бекадр.

БЕАРМОН بی‌ارمان 1. ба орзу расида, ба муроду мақсадрасида. 2. бепушаймонӣ, беафсӯс, бе-надомат, беҳасрат.

БЕАРҶ بی‌ارج бекадр, беэҳтиром, хору забун.

БЕАСАЛ بی‌عسل асалнадиҳанда, асалнадошта: **занбӯри беасал**.

БЕАСАР بی‌اثر 1. бетаъсир, таъсирнадошта; бенатиҷа; **беасар рафтан** таъсир (кор) накар-дан, муассир воқеъ нагаштан. 2. беному ни-шон, бедарак.

БЕАСБОБ بی‌اسباب беанҷом, бидуни асбоб.

БЕАСЛ بی‌اصل 1. беасос, асоснадошта, нодуруст, пуч; **ваҳми беасл** ваҳми беҳуда, тарси беасос; беаслу насаб. 2. *маҷ.* номаълумасл; бадаслу баднасаб; паст, сифла.

БЕАСЛИҲА بی‌اسلحه *ниг.* **бесилоҳ**.

БЕАСОЛАТ بی‌اصالت бе аслу насаб, ғайриасил, нопок, аз асл бебаҳра.

БЕАСОС بی‌اساس асоснадошта, холӣ аз замина; бесабаб, бедалел; нодуруст; **беасос баромадан** нодуруст баромадан (-и умед, орзу, ваъда); **даъвои** *касеро* **беасос шумурдан** бино бар на-будани далел даъвои касеро нодуруст ҳисоб кардан ва ғайри қобили қабул донистан.

БЕАСОСӢ بی‌اساسی асоси дуруст надоштан, нодуруст будан, замина надоштан; сабаб на-доштан; далел надоштан.

БЕАСТАР بی‌استر аз дарун астар надошта; **либоси беастар**, **беастар будан**.

БЕАҲАМИЯТ بی‌اهمیت аҳамият надошта, ғайримуҳим, камаҳамият.

БЕАҲАМИЯТӢ بی‌اهمیتی 1. беаҳамият будан, аҳамият надоштан; муҳим набудан. 2. диққат надодан, таваҷҷӯҳ зоҳир накардан; беаҳамиятӣ кардан.

БЕАҲД بی‌عهد он ки дар аҳди худ устувор нест, бевафо.

БЕАҲДӢ بی‌عهدی бевафоӣ, дар аҳди худ устувор набудан.

БЕАҲОЛӢ بی‌اهالی аз аҳолӣ холӣ; ғайримаскун, беодам.

БЕБАДАЛ بی‌بدل 1. бадал надошта, бадалнаша-ванда, беиваз; беҳамто, беназир, бемислу монанд. 2. муфт, ройгон; **бебадал нагузоштан** ба ивази коре иҷро кардани коре; қусури чи-зеро баровардан.

БЕБАДӢ بی‌بدی бидуни бадӣ, дурӣ ҷустан аз бадӣ.

БЕБАҚО بی‌بقا 1. ғайриҷовид, кӯтоҳумр, ноустувор, нопойдор: **дунёи бебақо**, **умри бебақо**. 2. бедошт, камдошт: **матои бебақо**.

БЕБАҚОӢ بی‌بقایی 1. ҷовид (абадӣ) набудан, ноустуворӣ, нопойдорӣ. 2. камдоштӣ, дошт надоштан.

БЕБАНДУБОР بی‌بندوبار нобасомон, ошуфта, лоқайд, надоштани низоми тааҳҳуд ба кор.

БЕБАНДУБОРӢ بی‌بندوباری нобасомонӣ, ошуфтагӣ, лоқайдӣ.

БЕБАР بی‌بر беҳосил, бесамар, бенатиҷа.

БЕБАРАКА(Т) بی‌برکه//بی‌برکت 1. он чи зиёд ва ба қадри кофӣ нест; **бебаракат будани** *чизе* беқурб, ҳастаку нестак будани чизе (*мас*., *пули нав, ҳосили имсола ва г.*). 2. бефайз: **дасти бебаракат**.

БЕБАРАКАТӢ بی‌برکتی 1. фаровон набудан, зуд тамом шудани чизе. 2. бефайзӣ; беҳосилӣ.

БЕБАРГ بی‌برگ 1. барг надошта: **дарахти бебаргу бор**. 2. *кит., маҷ.* бенаво, бечизу чора, фақир, камбағал.

БЕБАРГӢ بی‌برگی бенавоӣ, фақирӣ, камбағалӣ, надоштани чизу чора.

БЕБАРӢ بی‌بری бесамарӣ, беҳосилӣ.

БЕБАРКАШ بی‌برکش 1. барнакашида; беҳисоб. 2. *маҷ.* насанҷида; бемулоҳиза, беандеша.

БЕБАРҚ بی‌برق бе ҷараёни барқ.

БЕБАРОР بی‌برار бемуваффақият, омаднакарда: **шикори бебарор**.

БЕБАРОРӢ بی‌براری бемуваффақиятӣ, пеш нарафтани кор, ноомади кор.

БЕБАРФ بی‌برف барфнадошта; **зимистони бебарф** зимистоне, ки барф наборидааст.

БЕБАСАР بی‌بصر нобино, кӯр, аъмо.

БЕБАСАРӢ بی‌بصری нобиноӣ, кӯрӣ.

БЕБАХТ بی‌بخت бадбахт, бетолеъ.

БЕБАХШ بی‌بخش бебаҳра; бенасиб.

БЕБАҲО بی‌بها гаронбаҳо, пурбаҳо, пурқимат, беҳамто, бемислу монанд, беназир (*дар гаронқиматӣ*): **дурри бебаҳо, тӯҳфаи бебаҳо, ганҷи бебаҳо, одами бебаҳо**.

БЕБАҲР بی‌بهر *ниг.* **бебаҳра**.

БЕБАҲРА بی‌بهره бенасиб, беҳисса, нобархурдор: **бебаҳра мондан** бенасиб мондан, баҳраманд нашуда мондан; маҳрум мондан аз чизе.

БЕБАҲС بی‌بحث баҳсноталаб, баҳснопазир: **ҳақиқати бебаҳс**.

БЕБАЧА بی‌بچه бефарзанд, бенасл.

БЕБАЧАГӢ بی‌بچگی бебача будан, бача надоштан, бефарзандӣ,.

БЕБИЗОАТ بی‌بضاعت бемолу чиз; камбизоат, камбағал, тангдаст.

БЕБИЗОАТӢ بی‌بضاعتی молу чиз надоштан; камбизоатӣ, камбағалӣ, тангдастӣ.

БЕБИМ بی‌بیم нотарс, бебок; нотарсона, бебокона.

БЕБИНӢ بی‌بینی бининадошта; пучуқ.

БЕБИСОТ بی‌بساط бемолу давлат, беасбобу ускуна; нодор, қашшоқ.

БЕБОД بی‌باد *ниг.* **бешамол**.

БЕБОДӢ بی‌بادی *ниг.* **бешамолӣ**.

БЕБОЗГАШТبی‌بازگشت бозгаштнадошта, баргаштанаоянда, дубора намеомадагӣ: **талафоти бебозгашт, умри бебозгашт; бебозгашт додан** чизеро ба касе тамоман додан.

БЕБОК بی‌باک 1. нотарс, боҷуръат; ҷасур, далер; беибо, густох. 2. *ниг.* **бебокона**.

БЕБОКӢ بی‌باکی нотарсӣ; ҷуръатнокӣ, ҷасурӣ, далерӣ; густохӣ.

БЕБОКОНА بی‌باکانه бетарсу бим, наҳаросида, нотарсона; ҷасурона, далерона: **ҷавоби бебокона**, **саволи бебокона, қадами бебокона, рафтори бебокона**.

БЕБОКЧА بی‌باکچه *мус.* номи яке аз оҳангҳои машҳури тоҷикӣ.

БЕБОЛ بی‌بال 1. болу парнадошта. 2. *маҷ.* нотавон, оҷиз.

БЕБОЛОБАНДӢ بی‌بالابندی бетаърифу тавсиф, обурангнадода; пӯстканда.

БЕБОР بی بار 1. бебар, беҳосил, бесамар: **дарахти бебор**. 2. борнадошта, холӣ: **мошини бебор, хари бебор**.

БЕБОРИШ بی‌بارش бебарфу борон: **ҳавои бебориш**; ҳавои боришнадошта, ҳавои соф.

БЕБОРИШӢ بی‌بارشی наборидани барфу борон, хушксолӣ.

БЕБОРОН بی‌باران бороннаборида, бороннадошта; бебориш; **беборон омадани баҳорон** наборидани борон дар фасли баҳор.

БЕБОРОНӢ بی‌بارانی борон наборидан, наборидани борон; бебориши.

БЕБОХТ بی‌باخت бохтнадошта; бидуни бойдиҳӣ: **лотереяи бебохт**.

БЕБОҶ بی‌باج *нав.* аз пардохти боҷ озод, боҷи гумрукӣ напардохта: **молҳои бебоҷ воридшуда, бебоҷ ворид кардани амвол**.

БЕБУНЁД بی‌بنیاد 1. асоснадошта, бидуни асоси мустаҳкам, ноустувор, сустбунёд. 2. *маҷ.* ноасл; пастфитрат, сифла.

БЕБУНЁДӢ بی‌بنیادی 1. надоштани асоси мусстаҳкам, сустбунёдӣ, ноустуворӣ. 2. *маҷ.* ноаслӣ; пастфитратӣ, сифлагӣ.

БЕБУРИШ بی‌برش ноўҳдабаро, лаванд; беқатъият.

БЕБУРИШӢ بی‌برشی ноўҳдабарой, лавандӣ; қатъият надоштан дар корҳо.

БЕБУРУТ بی‌بروت бурутнадошта, бемўйлаб; мўйлабнабароварда.

БЕБЎ(Й) (بی‌بو(ی бўйнадошта: **гули бебўй**.

БЕВА بیوه 1. зани шавҳармурда ё аз шавҳар ҷудошуда, бевазан. 2. марди безан ё занмурда: **зани бева, беваи бекас, беваю бечораҳо; бева мондан, бева шудан**.

БЕВАГӢ بیوگی 1. бешавҳарӣ, бешавҳар мондани зани шавҳардида. 2. безанӣ, безан мондани марди зандида.

БЕВАЗАН بیوه‌زن *ниг.* **бева** 1.

БЕВАЗН بی‌وزن 1. бевазн будан, вазннадошта, бевазн, сабук; **шеъри бевазн** *адш.* шеъре, ки дар он қоидаи вазни арўз риоя нашудааст. 2. *маҷ.* беаҳамият, камэътибор.

БЕВАЗНӢ بی‌وزنی 1. вазн надоштан, сабук будан. 2. ҳолате, ки ҳангоми берун шудан аз ҳудуди кашиши замин воқеъ мешавад.

БЕВАҚТ بی‌وقت бемаҳал, бемавқеъ, нобаҳангом; **бевақту соат** бемаҳал, бемавқеъ, нобаҳангом; **гаштирўзии бевақт** хеле баъдтар аз гашти рўз, охири вақти гаштирўзӣ; **кирмаки бевақт** кирмаке, ки дар охири мавсими кирмакдорӣ парваронда мешавад; **бевақт мондан** дер кардан, ақиб мондан; аз вақти муайян ва муқаррарӣ гузарондан, ба таъхир афтодан; **бевақт шудан** дер шудан, аз вақти муайян гузаштан; **рўз бевақт шудан** бегоҳ шудан, ба поён расида истодани рўз.

БЕВАҚТИРЎЗӢ بی‌وقت‌روزی вақти ба охир расида истодани рўз, охири рўз, бегоҳирўзӣ.

БЕВАҚТӢ بی‌وقتی 1. вақту замоне, ки аз шаб посе гузаштааст; посе аз шаб гузашта: **дар бевақтии шаб**. 2. дермонда аз вақти муқаррарӣ, нобаҳангом; **кишти бевақтӣ** зироате, ки баъд аз гузаштани мўҳлати муқаррарӣ кошта шудааст: **пахтаи бевақтӣ**.

БЕВАҚФА بی‌وقفه *кит.* бидуни таваққуф, беист, бетанаффус, паёпай, пайдарҳам.

БЕВАМАРГ بیوه‌مرگ он ки дар ҳоли бевагӣ аз дунё мегузарад.

БЕВАМАРД بیوه‌مرد *ниг.* **бева** 2.

БЕВАПИР بیوه‌پیر духтаре, ки солхўрда бошад ҳам, ба шавҳар набаромадааст, пирдухтар.

БЕВАР بیور *кҳн.* даҳ ҳазор (10 000) (*ба забони паҳлавӣ*).

БЕВАТАН بی‌وطن 1. аз ватан ҷудошуда; бехонумон; ғариб, бекасу кўй. 2. шахсе, ки нисбат ба ватани худ беэътиноӣ мекунад, манфиатҳои халқи худро ҳимоя намекунад ва маданияти миллии хешро ба назари эътибор намегирад, космополит.

БЕВАТАНӢ بی‌وطنی беватан будан, ватан надоштан.

БЕВАФО بی‌وفا он ки ба қавлу ваъдаи худ устувор нест, он ки дар дўстӣ содиқ нест, аҳдшикан, паймоншикан: **ёри бевафо, дунёи бевафо, фалаки бевафо**.

БЕВАФОӢ بی‌وفایی вафо накардан ба қавлу ваъдаи худ, устувору пойдор набудан дар аҳду паймони дўстӣ: **бевафоӣ кардан**.

БЕВАҲМ بی‌وهم :**беваҳму тарс** нотарсона, бидуни биму ҳарос, наҳаросида.

БЕВАҶҲ بی‌وجه бесабаб, беасос, бедалел; беҳуда.

БЕВИҚОР بی‌وقار он ки тамкину вазнинӣ дар хулқу атвор надорад.

БЕВИҶДОН بی‌وجدان он ки барои рафтор ва кирдори худ масъулияте ҳис намекунад; ноинсоф.

БЕВИҶДОНӢ بی‌وجدانی бевиҷдон будан; ноинсофӣ.

БЕВИҶДОНОНА بی‌وجدانانه дар рафтору кирдори худ масъулиятро ба назар нагирифта; беинсофона.

БЕВОРА بی‌واره *кит.* 1. бекас, ғариб. 2. беқадр, беэътибор.

БЕВОРИС بی‌وارث меросхӯрнадошта; аз меросхӯр маҳрумшуда.

БЕВОРИСӢ بی‌وارثی меросхӯр надоштан, маҳрум аз меросхӯр будан.

БЕВОСИТАبی‌واسطه 1. рост, бидуни он ки чизе ё касе дар байн воқеъ бошад. 2. *мач.* дафъатан, бидуни фосилаи вақт дар миён: **бевосита пас аз инқилоб**. 3. бе ёрдами беруна, бе иштироки шахси дуюм, бе мадади миёнҷӣ, мустақиман, шахсан; **дахолати бевосита** дахолати шахсӣ, мудохила бе иштироки миёнарав ё шахси дигар; **иштироки бевосита** шахсан иштирок кардан (доштан); **ҳамсояи бевосита** ҳамсояи девордармиён, ду ҳамсояе, ки мобайни онҳо хонаи ҳамсояи дигар воқеъ нагардидааст.

БЕВУЗӮЪ بی‌وضوء бетаҳорат, бидуни вузӯъ.

БЕВУҚУФ بی وقوف *кит.* ноогоҳ, нодон, дар ҳоли бехабарӣ, бехабар.

БЕВУҶУД بی‌وجود 1. он ки вуҷудаш ба кор ё вазъият асаре надорад, ғайримуфид; беасар. 2. паст, фурӯмоя, ҳақир.

БЕВУҶУДӢ بی‌وجودی носудманд будан, беасар будан.

БЕГ بیگ *ниг.* **бек**.

БЕГАЗАНД بی گزند *кит.* безарар, беосеб.

БЕГАП بی‌گپ хомӯш, сокит; хомӯшона; ◊ **бегапу калоча** бегуфтугӯ; бечуну чаро; **бегап набудан** бесабаб набудан; иллату асос доштан (-и ҳодисае).

БЕГАҲ بیگه *ниг.* **бегоҳ: гоҳу бегоҳ**.

БЕГАҲӢ بیگهی *ниг.* **бегоҳӣ**.

БЕГАҲХЕЗ بیگه‌خیز *ниг.* **бегоҳхез**.

БЕГИЁҲ بی‌گیاه гиёҳнадошта, аз гиёҳу алаф холӣ: **биёбони бегиёҳ, дашти бегиёҳ, кӯҳи бегиёҳ**.

БЕГИЁҲӢ بی‌گیاهی бегиёҳ будан, гиёҳу алаф надоштан.

БЕГИЛА بی گله бегиламандӣ, бидуни шикояту шиква.

БЕГИМ بیگیم 1. *таър.* зани амир; амирзодазан; лақаби занони аъёну ашроф ва занони мӯҳтарам. 2. *барои ифодаи меҳру навозиш дар охири номҳои занона илова мешавад*: **Улфатбегим, Анорбегим** *ва г.*

БЕГИҶОН بیگی‌جان 1. фарзанди бег, бегзода. 2. *дар мавриди навозиш ва ифодаи эҳтиром нисбат ба фарзандони аъён гуфта мешуд.*

БЕГӢ بیگی 1. *мансуб ба* **бег**. 2. *таър.* идора ва ҳукумати бек.

БЕГОНА بیگانه 1. ношинос; ноошно: **ҷавони бегона, зани бегона, марди бегона**. 2. бо риштаи хешу таборӣ пайванд набуда, ғайрихеш, ғайрихудӣ; **аз дӯсти дур бегонаи наздик хуб аст** (*мақ.*); **бегона шудан** шахси ғайрихудӣ шудан, дур шудан аз хешу дӯстон. 3. дигар, ғайр; хориҷӣ, аҷнабӣ: **лашкари бегона, сипоҳи бегона, синфи бегона**. 4. ҷое, ки зодгоҳ ё маҳалли иқомати доимии касе намебошад: **кишвари бегона, шаҳри бегона, деҳаи бегона;** ◊ **алафи бегона** алафи худрӯи даруни киштзор; **дасти бегона** шахси ғайрихудӣ; шахси мухолиф; **аз ақл бегона шудан** ақлро гум кардан, девона шудан; **пулро бегона кардан** аз шахси ғайрихудӣ мол харидан.

БЕГОНАВОР بیگانه‌وار монанди бегонаҳо, мисли шахси ношиносу ноошно ё ғайри хешу табор.

БЕГОНАГӢ بیگانگی бегона будан; **бегонагӣ кардан** ҳамчун бегонаҳо рафтор кардан.

БЕГОНАЗАБОН بیگانه‌زبان *нав.* он ки бо забони дигар гап мезанад, он ки забони ӯ забони хориҷист.

БЕГОНАЗАМИН بیگانه‌زمین ҷое, ки зодгоҳ ё манзили доимии касе нест, кишвари бегона, мулки бегона.

БЕГОНАПАРАСТ بیگانه‌پرست он ки бегонаро аз одамони худӣ бартар медонад ва бо бегонагон нишасту бархост ва сару кор дорад, бегонаписанд.

БЕГОНАПАРАСТӢ بیگانه‌پرستی бегонапараст будан, парастиши бегонагон.

БЕГОНАПИСАНД بیگانه‌پسند *ниг.* **бегонапараст**.

БЕГОНАРӮ بیگانه‌رو *ниг.* **бегона**, **ношинос**.

БЕГОР بیگار *таър.* кори маҷбурии бемузд, ки мардум дар заминҳои амир ва амалдорон ба ҷо меоварданд; кори маҷбурӣ ва бемузд.

БЕГОРӢ بیگاری касеро маҷбуран ва бемузд кор фармудан.

БЕГОҲ بیگاه охири рӯз пеш аз фурӯ рафтани офтоб; аввали шаб; **аз пагоҳ то бегоҳ** тамоми рӯз, рӯзи дароз; **бегоҳи ҷумъа** охири рӯзи панҷшанбе, ки пас аз он ҷумъа меояд; **рӯз бегоҳ шудан** ба поён расидани рӯз, бевақт шудани рӯз; **рӯзро бегоҳ кардан** рӯзро ба поён расондан, тамоми рӯзро бо коре гузарондан; ◊ **гоҳу бегоҳ // гаҳу бегаҳ** бамавриду бемаврид, вақту бевақт; **пагоҳ-бегоҳ** ба қарибӣ, дар рӯзҳои наздик.

БЕГОҲИРӮЗ(Ӣ) بیگاهی‌روز(ی) охири рӯз (*асосан баъд аз нишастани офтоб то сар шудани шаб*).

БЕГОҲӢ بیگاهی 1. *ниг.* **бегоҳ: бегоҳии бевақт, бегоҳии рӯзи дигар**. 2. *мансуб ба* **бегоҳ: насими бегоҳӣ, хӯроки бегоҳӣ; синфҳои бегоҳӣ** синфҳои мактаби шабона.

БЕГОҲОН//БЕГОҲОНӢ بیگاهان//بیگاهانی *ниг.* **бегоҳ**.

БЕГОҲХЕЗ بیگاه‌خیز 1. он ки дер аз хоб мехезад. 2. саҳархез.

БЕГУЗАШТ بی‌گذشت гузаштнакунанда; якрав.

БЕГУМОН بی‌گمان бешубҳа, бешак, яқинан, бидуни шакку тардид, он ки дар бораи касе ё чизе шак надорад.

БЕГУНАҲ//БЕГУНОҲ بی‌گنه//بی‌گناه он ки ҷурм надорад, гунаҳгор нест, беайб, маъсум; ◊ **мусичаи бегуноҳ** он ки худро беайбу бечора нишон медиҳад.

БЕГУНОҲӢ بی‌گناهی бегуноҳ будан, гуноҳ надоштан, беайбӣ.

БЕГУРДА بی‌گرده тарсу, буздил, беҷуръат.

БЕГУРДАГӢ بی‌گردگی тарсончакӣ, буздилӣ, беҷуръатӣ.

БЕГУФТУГӮ(Й) بی‌گفتوگو(ی) 1. бидуни сухани барзиёд, бечуну чаро; бешарту шароит. 2. бешак, бешубҳа, албатта, ҳатман.

БЕГӮШ بی‌گوش он ки гӯш надорад; гӯшбурида.

БЕГӮШТ بی‌گوشت хӯроке, ки ба он гӯшт намеандозанд; гӯштнадошта: **хӯроки бегушт**.

БЕҒАВҒО بی‌غوغا *ниг.* **беғалоғула**.

БЕҒАЙРАТ بی‌غیرت 1. он ки ғайрат надорад ва дар иҷрои корҳо саъю кӯшиш намекунад; танбал, коҳил. 2. *гуфт.* тарсончак, буздил, тарсу. 3. марди камқувват.

БЕҒАЙРАТӢ بی‌غیرتی 1. беғайрат будан, сайъу кӯшиш накардан дар иҷрои корҳо. 2. *гуфт.* тарсончакӣ, буздилӣ. 3. камқувватӣ, камғайратӣ (*оид ба* мард).

БЕҒАЛАТ بی‌غلط 1. холӣ аз ғалат, бехато. 2. ғалат накарда, ба саҳву хато роҳ надода.

БЕҒАЛОҒУЛА بی‌غلاغوله бемағал, беғавғо, шӯру ғавғо накарда.

БЕҒАМ بی‌غم он ки ғаму ғусса надорад, дур аз андӯҳ: **беғаму ғусса будан;** ◊ **дами беғам задан** а) аз ғаму ташвиш фориғ шуда, роҳат кардан, беғамона дам гирифтан; б) фориғболона умр ба сар бурдан, осуда зиндагонӣ кардан.

БЕҒАМӢ بی‌غمی беғам будан, ғам надоштан; осудахотирӣ.

БЕҒАМОНА بی‌غمانه фориғ аз ғаму ғусса; бепарвоёна, фориғболона.

БЕҒАРАЗ بی‌غرض 1. он ки дар коре манфиати шахсии худро ба назар намегирад, бетамаъ: **дӯсти беғараз**. 2. *ниг.* **беғаразона**.

БЕҒАРАЗӢ بی‌غرضی беғараз будан, тамаъ надоштан, бетамаӣ.

БЕҒАРАЗОНА بی‌غرضانه на аз рӯи ғараз, холисона, бо нияти холис; бо дили соф; объективона, бетарафона: **дӯстии беғаразона, ёрии беғаразона, танқиди беғаразона**.

БЕҒАШ بی‌غش 1. олудаву омехтанашуда (*бо чизи камбаҳотар аз худ*), тилло ва нукрае, ки бо филиз дигар омехта нашудааст, беомезиш; соф, холис, сара. 2. шароби бедурд, соф, ноб. 3. *маҷ.* бериё, бемакру ҳила; пок, беолоиш; бекудурат: **дили беғаш, дӯстии беғаш, муҳаббати беғаш**.

БЕҒИЛ بی‌غل **:беғилу ғаш** а) соф, покиза, ноолуда; б) бекинаву фиреб, бенайрангу адо-

да; б) бекинаву фиреб, бенайрангу адоват.

БЕҒОЯ بی‌غایه он чи ғоя надорад, беидея; дорои ғояи паст (*дар бораи асарҳои санъат*).

БЕҒУБОР بی‌غبار он чи гарде рӯи онро нагирифтааст, ё бо гарду ғуборе олудаву омехта нест, соф, шаффоф: **осмони беғубор, оинаи беғубор**.

БЕҒУРБАТ بی‌غربت бечанҷол, ором, тинҷ: **диёри беғурбат**.

БЕҒӮЛА بی غوله *ниг.* **байғӯла**.

БЕҒӮЛАНИШИН بی‌غوله‌نشین *ниг.* **байғӯланишин**.

БЕД I بید дарахти бесамари соядор, ки шохҳои росту дароз дошта, бештар дар лаби ҷӯй ва ҷойҳои сернам мерӯяд ва навъҳои зерини он машҳур аст: **маҷнунбед, беди сурх (сурхбед), беди сиёҳ (сияҳбед), зарбед, беди сафед** *ва г.;* **чун барги бед ларзидан // чун бед ларзидан** *маҷ.* сахт ларзидан (*одатан аз тарс*); **ман тут гӯям, шумо бед мегӯед** (*зарб.*) ба саволи касе ҷавоби номувофиқ додан; сухани мусоҳибро дуруст нафаҳмида, гапи номувофиқ ва бемавқеъ гуфтан.

БЕД II بید *ниг.* **кӯя**.

БЕДА بیده алафи хушк; юнучқа (умуман): **банди беда, ғарами беда; беда додан, беда партофтан; бедаи кабуд** юнучқаи хушке, ки дар натиҷаи дар соя хушк кардан ранги кабуди худро нигоҳ доштааст.

БЕДАБУРАК بیده‌برک олати оҳанини махсус барои бурида майда кардани алафу хошоки ҳайвонот, аррадос.

БЕДАБУРӢ بیده‌بری буридани беда, бурида майда кардани беда.

БЕДАВЛАТ بی‌دولت 1. он ки молу мулк надорад, нодор, тангдаст, камбағал. 2. *маҷ.* бетолеъ, шӯрбахт; бечора, бесоҳиб.

БЕДАВЛАТӢ بی‌دولتی 1. камбағалӣ, нодорӣ, фақирӣ. 2. *маҷ.* бадбахтӣ, беиқболӣ, бетолеӣ.

БЕДАВО بی‌دوا 1. давонашаванда, бедармон, табобатнашаванд; сиҳатнашаванда, муолиҷанаёбанда, дармоннопазир, ноилоҷ. 2. *маҷ.* ислоҳнопазир, ғайри қобили ислоҳ, ислоҳнашаванда; **дарди бедаво** а) бемории сиҳатнашаванда, дарди муолиҷанопазир; б) *маҷ.* мушкиле, ки ҳалли он имконнопазир аст; вазъияти баде, ки аз он халосӣ муҳол аст.

БЕДАВОМ بی‌دوام давомнадошта, кӯтоҳмӯҳлат, кӯтоҳмуддат, кӯтоҳумр; нопойдор.

БЕДАЛЕЛ بی‌دلیل беасос, исботнашаванда: **гапи бедалел**.

БЕДАЛЕЛӢ بی‌دلیلی бедалел будан; исбот надоштан.

БЕДАМ بی‌دم беҳаво, дамнакарда, холӣ.

БЕДАНДОН بی‌دندان он ки дандон надорад, дандоннадошта: **даҳони бедандон; бедандон шудан**.

БЕДАНДОНӢ بی‌دندانی бедандон будан, дандон надоштан.

БЕДАНЧИР بیدانجیر *бот.* растании алафӣ, ки аз тухми он равғани гарчак (канадона) мегиранд.

БЕДАПОЯ//БЕДАПАЯ بیده‌پایه//بیده‌پیه юнучқазоре, ки юнучқааш даравида шудааст (*одатан баъд аз дарав ба он ҳайвонотро сар медиҳанд то ки боқимонда ва ё резупошудаи юнучқаро чида хӯрад*).

БЕДАР بی‌در хонае, ки барои даробаро ҷои дар гузошта шуда бошад ҳам, дар шинонда нашудааст: **хонаи бедару тиреза**.

БЕДАРАК بی‌درک 1. беасар, беному нишон; бехабар; **бедарак шудан** а) беному нишон шудан, аз худ хабар надодан; б) номаълум ғайб задан, гум шуда рафтан. 2. бесабаб, беасос, беҳуда. 3. бидуни зарурат, бекор, бе қасди муайян; **бедарак нагуфтаанд, ки … // бедарак нест, ки** … бесабаб нест, ки …

БЕДАРАНГ بی‌درنگ *кит.* бетаъхир, фавран, бетаваққуф.

БЕДАРАНГӢ بی‌درنگی *кит.* 1. бетаъхир амал кардан. 2. *маҷ.* ноустувор, бепоя.

БЕДАРАХТ بی‌درخت дарахтнарӯида, дарахтнадошта: **замини бедарахт**.

БЕДАРАХТӢ بی‌درختی луч будани замин, дарахтнадошта.

БЕДАРВОЗА بی‌دروازه муҳавватае (ҳаётае) аз қабили ҳавлию сарой, ки дарвоза шинонда нашудааст; *муқ.* **бедар**; ◊ **шаҳри бедарвоза** ҷои беназорат, ҷои бесоҳиб.

БЕДАРД بی‌درد 1. он ки дарду бemoрие надорад,

солим. 2. б еозор, дард накунонда. 3. *маҷ.* касе, ки ғаму алам надорад; беғаму бепарво; ◊ **бедарди миён** бидуни меҳнат, осонакак, муфт, ройгон (*мас.,* **пули бедарди миён** пули муфт бадастомада).

БЕДАРДГАРДОНӢ بی‌دردگردانی рафъи ҳисси дард, карахт кардан (*ба воситаи дору*).

БЕДАРДИСАР بی‌دردسر беташвиш: **кори бедардисар**.

БЕДАРДӢ بی‌دردی 1. бедард будан, дард надоштан. 2. *маҷ.* беғамӣ, бепарвоӣ.

БЕДАРЕҒ بی‌دریغ 1. бе ҳайфу афсӯс, бе пушаймонию надомат; раҳм накарда, бераҳмона. 2. бидуни музояқа, дареғ надошта, хасисӣ накарда, саховатмандона. 3. *маҷ.* ҷоннисорона, ҷонро дареғ надошта.

БЕДАРМОН بی‌درمان 1. *ниг.* **бедаво**. 2. камқуввват, беҳол, бемадор, нотавон.

БЕДАРМОНӢ بی‌درمانی 1. бедармон будан, муолиҷанопазирӣ, сиҳатнашавандагӣ. 2. беҳолӣ, бемадорӣ; камқувватӣ, сустӣ.

БЕДАРОМАД بی‌درامد даромаднадошта, бидуни дахл; бефоида, бесуд; нафъ ва манфиат надошта: **харҷи бедаромад**.

БЕДАСТ بی‌دست он ки даст надорад; ◊ **бедасту по** ноӯҳдабаро, беҳунар, мӯҳмал.

БЕДАСТА بی‌دسته ҳар чизе, ки даста надорад (*аз қабили* кӯза, чойник, табар).

БЕДАСТАР بیدستر *зоол.* ҷонвари ширхӯр аз хонаводаи хояндагон, ки ҷуссаи нисбатан калон ва пӯсти зебое дорад ва хуб шино мекунад.

БЕДАСТГОҲ بی‌دستگاه *кит.* дову дастгоҳнадошта; бечизу чора: **дарвеши бедастгоҳ**.

БЕДАСТГОҲӢ بی‌دستگاهی бечизӣ, бенавоӣ, фақирӣ, камбағалӣ.

БЕДАСТЁР بی‌دستیار дастёрнадошта; бемададгор.

БЕДАСТЁРӢ//БЕДАСТИЁРӢ بی‌دستیاری бедастёр будан, мададгору ёридиҳанда надоштан.

БЕДАХЛ بی‌دخل *кит.* 1. бе дахолати касе, бидуни мудохила. 2. *ниг.* **бедаромад**.

БЕДАХОНА بیده‌خانه ҷой барои нигоҳ доштани юнучқаву алафҳои дигари хушкондашуда, анбори беда.

БЕДАҲАН//БЕДАҲОН بی‌دهن//بی‌دهان баддаҳан, бадзабон, бадгап; сергап, лаққӣ.

БЕДБАРГ بیدبرگ 1. барги бед. 2. *кӯн.* пайкони тир, ки шаклаш ба барги бед монанд аст.

БЕДБУН بیدبن *кит.* дарахти бед.

БЕДГУЛ بیدگل дарахти бутташакли ҳамешасабз, ки гулҳои сурх, сафед ва гулобиранг дорад.

БЕДГУН بیدگون бедранг, ба ранги бед, сабзу кабуд.

БЕДЕВОР بی‌دیوار 1. бино ва ё иморате, ки дар болои пояҳо бе девор сохта шудааст. 2. ҳавлие, ки атрофаш бо девор иҳота нашудааст.

БЕДЗОР بیدزار макони бисёрии бед, ҷое, ки дарахтони бед анбӯҳ рӯидаанд, бедистон.

БЕДИЁНАТ بی‌دیانت 1. он ки фармудаҳои дину мазҳабро риоя намекунад, бедин, бемазҳаб, мулҳид. 2. *маҷ.* ноинсоф, бевиҷдон, нороcткор.

БЕДИЁНАТӢ بی‌دیانتی 1. бединӣ, ломазҳабӣ, мулҳидӣ. 2. *маҷ.* ноинсофӣ, бевиҷдонӣ

БЕДИҚҚАТ بی‌دقّت он ки ба иҷрои коре нағз диққат намекунад, сарсарӣ, бепарво, бетаваҷҷӯҳ.

БЕДИҚҚАТӢ بی‌دقّتی бедиққат будан, бепарвоӣ, беэътиноӣ, бетаваҷҷӯҳӣ.

БЕДИЛ بیدل 1. дилхунук, дилмонда, дилгир: **бедил шудан** *аз касе*. 2. *кит.* ошиқи дилбохта, ошиқи беқарор. 3. *маҷ.* тарсончак, буздил, бегурда. 4. тахаллуси шоири бузурги форсу тоҷик Мирзо Абдулқодир (1644-1721).

БЕДИЛӢ بیدلی 1. дилхунукӣ, дилмондагӣ. 2. *маҷ.* тарсончакӣ, буздилӣ.

БЕДИЛОН بی‌دلان **:дилу бедилон** хоҳону нохоҳон, хоставу нахоста, дилаш кашидаю накашида; дилхунукона.

БЕДИЛХОН بیدلخوان 1. он ки ашъори Бедилро аз девони ӯ азёд мехонад. 2. *таър.* талабаи синфҳои болоии мадрасаҳои пешин, ки дар марҳилаи охири таълими савод девони ғазалиёти Бедилро мехонд ва шарҳ медод.

БЕДИЛХОНӢ بیدل‌خوانی 1. хондани ашъори Бедил. 2. маҳфиле, ки аъзои он бо шарҳи ашъори Бедил машғул буданд.

БЕДИЛШИНОС بیدل شناس адабиётшиносе, ки мавзӯи омӯзиш ва тадқиқоти ӯ эҷодиёти Мирзо Абдулқодири Бедил мебошад.

БЕДИЛШИНОСӢ بیدل‌شناسی шохае дар адабиётшиносӣ, ки ба омӯзишу таҳқиқи ҳаёт ва фаъолияти адабии Мирзо Абдулқодири Бедил ва мактаби ӯ машғул аст.

БЕДИМОҒ بی‌دماغ димоғсӯхта, хафа, зиқ, хиратабъ.

БЕДИМОҒӢ بی‌دماغی димоғсӯхтагӣ, хафагӣ, зиқӣ, хиратабъӣ.

БЕДИН بی‌دین он ки ба дин эътиқод надорад ва расму русуми шариатро риоя намекунад, бемазҳаб; аз дин рӯй гардонда, мулҳид.

БЕДИНӢ بی‌دینی бедин будан, эътиқод надоштан ба дину мазҳаб.

БЕДИСТОН بیدستان 1. *ниг.* **бедзор**. 2. *маҷ.* боғи бесамар.

БЕДМУШК بیدمشک дарахте аз ҷинси бед, ки гули зарди сабзтоби бисёр хушбӯй дорад; араҚи онро мегиранд, ки хеле хушбӯ буда, хосияти давоӣ дорад.

БЕДОВ بیداو **:бедову дастгоҳ** *гуфт.* беасбобу ускуна; бечизу чора.

БЕДОҒ بی‌داغ 1. он ки дар рӯи пӯсташ доғ - нишонаҳои сиёҳчатоб надорад. 2. ҳар чизе, ки дар он лаккае нест, соф, пок, ғайри доғдор.

БЕДОД بی‌داد 1. беадолатӣ, зулм, ситам, ҷавр: **бедоду ситам, зулму бедод; аҳли бедод** золимон, ситамгарон, ҷафопешагон. 2. оҳу фиғон, нолаву зорӣ: **доду бедод; доду бедод кардан**.

БЕДОДГАР بی‌دادگر золим, ситамгар, ҷафопеша.

БЕДОДГАРӢ بی‌دادگری беадолатӣ, зулм, ситам: ҷавр, ҷафо, истибдод: **бедодгарӣ кардан**.

БЕДОДГАРОНА بی‌دادگرانه беадолатона, ноинсофона; золимона, ситамгарона.

БЕДОДӢ بی‌دادی *ниг.* **бедодгарӣ**.

БЕДОДПЕША بی‌دادپیشه *ниг.* **бедодгар**.

БЕДОЛ بی‌دال **:бедолу дарахт** маконе, ки ҳеҷ дарахт надорад (*дашт, биёбон, саҳро ва г.*).

БЕДОНА I بیدانه парандаи саҳроии хушовоз, ки аз гунҷишк калонтар мебошад (*шавқмандон онро сайд карда, барои овози форам ё ҷангӣ буданаш дар хонаҳо нигоҳ медоранд*), вартиш, карак: **бедонаи ҷегӣ, бедонаи ҷангӣ**.

БЕДОНА II بیدانه мевае, ки донак надорад (*аз қабили* ангури кишмиш): **хурмои бедона**.

БЕДОНАБОЗ بیدانه‌باز он ки бедонаҳоро барои ҷанг андохтан нигоҳ медорад.

БЕДОНАБОЗӢ بیدانه‌بازی бедона доштан ва ҷанги бедона ташкил кардан, амали бедонабоз.

БЕДОНАК بیدانک 1. растание, ки аз тухм намерӯяд (*аз қабили* сафедор, бед *ва г.*). 2. *ниг.* **бедона** II.

БЕДОНИШ بی‌دانش беилм, бесавод, нодон, ҷоҳил.

БЕДОНИШӢ بی‌دانشی бедониш будан, бесаводӣ, нодонӣ, ҷоҳилӣ.

БЕДОР بیدار 1. он ки дар ҳолати хоб нест; *муқоб.* **хуфта** ва **хобида**: **аз хоб бедор кардан, аз хоб бедор шудан; бедор мондан** нахобидан, хоб нарафтан; **шабро бедор гузаронидан** шабзиндадорӣ кардан, бедорхобӣ кашидан. 2. *маҷ.* ҳушёр, огоҳ, бохабар; **бедор кардан** а) касеро аз хоб хезондан; б) *маҷ.* касеро аз чизе огоҳонидан; аз ҳолати ғафлат ва бехабарӣ баровардан; **бедор шудан** а) аз хоб хестан; б) ҳушёр шудан, огоҳ шудан; бохабар шудан; в) *маҷ.* аз ғафлат баромадан, аз ҷаҳолат раҳоӣ ёфтан; г) *маҷ.* дар аввали баҳор зинда шуда, ба муғчаборорӣ сар кардани дарахтон ва ба неш задан шурӯъ кардани наботот; ◊ **бахти бедор // толеи бедор** бахти мусоид ва мададгор, толеи омадкарда; **аз хоби ғафлат бедор шудан** аз нодонию ҷаҳолат баромадан, бохабар шудан (*аз воқеаву ҳодисаҳои рӯзгор*).

БЕДОРБАХТ بیداربخت *маҷ.* хушбахт, саодатманд, батолеъ.

БЕДОРБОШ بیدارباش овоз ва садое, ки барои бедор шудани одамон дар сарбозхонаҳо ва муассисаҳои дигари низомиву қудратӣ монанди овози шайпур дар бошишгоҳҳои ҳарбӣ садо медиҳад.

БЕДОРДИЛ بیداردل дилогоҳ, зиндадил, равшанзамир, бомаърифат; *муқоб.* **ғофил**.

БЕДОРДИЛӢ بیداردلی бедордил будан, ҳушёрӣ, огоҳӣ.

БЕДОРӢ بیداری 1. бедор будан, ҳолати ғайри хоб, дар хоб набудан, бехобӣ. 2. *маҷ.* ҳушёрӣ, огоҳӣ, хабардорӣ; маърифатнокӣ.

БЕДОРМАҒЗ بیدارمغز *киноя аз* оқилу ҳушёр ва огоҳ.

БЕДОРФИКР بیدارفکر *маҷ.* ҳушёру доно; хабардор, огоҳ, бомаърифат.

БЕДОРХОБ بیدارخواب азхобмонда, хобпарида; **бедорхоб будан** нахобидан; шабро бедор гузаронидан.

БЕДОРХОБӢ بیدارخوابی аз хоб мондан, нахобидан, ҳолати касе, ки шаб хоб карда натавонистааст; **бедорхобӣ кашидан** нахобида шабро рӯз кардан (*аз беморие*), шабзиндадорӣ кардан.

БЕДОРШУДА بیدارشده *сифати феълии замони гузашта аз* **бедор шудан**; 1. аз хоб бархоста. 2. огоҳшуда, ҳушёршуда.

БЕДОШТ بی‌داشت ҳар чизе, ки дошт надорад, бебақо; *муқоб.* **бадошт**.

БЕДУД بی‌دود 1. дуднадошта, холӣ аз дуд; соф, фурӯзон; дуд намекардагӣ: **оташи бедуд, чароғи бедуд, шамъи бедуд, шӯълаи бедуд**. 2. *маҷ.* ҳар чизе (одатан таоме), ки муфт, бе меҳнат ба даст меояд: **ҳалвои бедуд, шӯрбои бедуд; бедуд сӯхтан** *киноя аз* номаълум ғам хӯрдан, ба дигарон аён накарда, дар оташи ғаму андӯҳ сӯхтан.

БЕДУДМОН بی‌دودمان *кит.* он ки хонаву хонавода надорад, бехонумон.

БЕДУМ بی‌دم думнадошта; думбурида: **хари бедум**.

БЕЁВАР بی‌یاور он ки мададгору ёрирасоне надорад.

БЕЁВАРӢ بی‌یاوری беёвар будан, мададгору ёрирасон надоштан.

БЕЁД بی‌یاد беҳуш, аз ҳуш рафта.

БЕЁР بی‌یار он ки ёру дӯст надорад, яккаву танҳо, бекасу бепаноҳ.

без بیز *асоси замони ҳозира аз* **бехтан**.

БЕЗ I بیز 1. лӯндачаи гӯштии бо иллате шах ва гиреҳшуда, ки аз даруни равған ё гӯшт мебарояд, ғудда, ғадуд. 2. *тиб.* яке аз узвҳои инсон ва ҳайвонот, ки барои хун моддаҳои ҳаётан зарур ҷудо мекунад ва моддаҳои нодаркориро ҷудо карда, берун меандозад: **безҳи таги гулӯ**.

БЕЗ II بیز *гуфт.* навъи матои пахтагини дурушт, хомсуф.

БЕЗАБОН بی‌زبان 1. он ки умуман қобилияти нутқ надорад, гунг, лол: **ҳайвони безабон, махлуқи безабон**. 2. он ки маҳорати баланди суханпардозӣ надорад, оҷиз дар нутқ. 3. *маҷ.* сокит, хомӯш. 4. *маҷ.* ҳайвон.

БЕЗАБОНӢ بی‌زبانی хомӯшӣ, сукут, сокитӣ, тавони сухангӯӣ надоштан: **безабонӣ нишонаи марг аст** (*мақ.*).

БЕЗАВҚ بی‌ذوق 1. он ки шавқу завқ ва майлу рағбат ба чизе ё коре надорад. 2. шахсе, ки зебоиро ҳис намекунад ва аз он лаззат намебарад.

БЕЗАВҚӢ بی‌ذوقی безавқ будан; бесалиқагӣ.

БЕЗАВОЛ بی‌زوال заволнопазир, ҳамешагӣ, ҷовид, абадӣ; офатнопазир, намуранда: **бахти безавол, ишқи безавол, ҳусни безавол**.

БЕЗАВОЛӢ بی‌زوالی заволнопазир будан, абадӣ будан; абадият.

БЕЗАДА بی‌زده **:ҳиҷои безада** *збш.* ҳиҷое, ки ҳангоми талаффуз ба он зада намеафтад.

БЕЗАМИН بی‌زمین он ки барои киштукор замини хусусӣ надорад: **деҳқони безамин, камбағали безамин**.

БЕЗАМИНА بی‌زمینه заминанадошта, беасос, бепоя, бебунёд.

БЕЗАМИНӢ بی‌زمینی безамин будан, замини кишт надоштан.

БЕЗАН بی‌زن марде, ки зан нагирифтааст, ё дар айни ҳол зан надорад, муҷаррад.

БЕЗАНӢ بی‌زنی безан будан, зан надоштан (-и мард).

БЕЗАР بی‌زر *кит.* бепул; бебизоат, бенаво; нотавон, бечора.

БЕЗАРАР بی‌ضرر 1. чизе (коре), ки зиён ва нуқсон надорад, бенуқсон, беайб. 2. касе (чи-

зе), ки аз вай ба касе (чизе) зиёне намерасад: **одами безарар, доруи безарар; безарар кардан** қобилияти зиёнрасонии чизе ё касеро аз байн бурдан; коре кардан, ки осебе расонда натавонад; **безарар мондан** осеб нарасида мондан, зарар надидан.

БЕЗАРДА بی‌زرده тарсончак, бечуръат; беору номус, беҳамият.

БЕЗАРӢ بی‌زری *кит.* бепулӣ; бебизоатӣ, бенавоӣ, камбағалӣ.

БЕЗАРФ بی‌ظرف аз зарф истифода набурда, бидуни зарф: **безарф кашондани бор**.

БЕЗАРФИЯТ بی‌ظرفیت камчанба, он ки тоқати шунидани суханҳои дигаронро надорад ва беэътиноӣ зоҳир мекунад.

БЕЗАРФИЯТӢ بی‌ظرفیتی безарфият будан, камтаҳаммул будан.

БЕЗАРФӢ بی‌ظرفی холӣ будан, бетаҳаммул, худписандӣ, дуруштӣ.

БЕЗАҲМАТ بی‌زحمت осон, бароҳат.

БЕЗАҲРА بی‌زهره бечуръат, тарсончак.

БЕЗАҲРАГӢ بی‌زهرگی бечуръатӣ, тарсончакӣ.

БЕЗГАК بیزگک *гуфт.* табларза, варача; **безгак гирифтан** а) саршавии бемории безгак; б) *мач.* сахт тарсида ларзидан.

БЕЗЕБ بی‌زیب нозеб, аз назокат дур, хунук: **рафтори безеб**.

БЕЗЕБӢ بی‌زیبی безеб будан, аз ҳусну зебоӣ дур будан.

БЕЗИЁ بی‌ضیا *кит.* бенур, бепартав, бедурахшиш: **безиё шудан**.

БЕЗИЁН بی‌زیان 1. *ниг.* **безарар**. 2. зарарнадида, бидуни офату осеб. 3. зарарноовар, хисоратнаоваранда: **моли безиён, савдои безиён**.

БЕЗИЁНӢ بی زیانی безиён будан, зарару зиён надоштан.

БЕЗИНҲОР بی‌زینهار//بی‌زنهار *кит.* беамон, бераҳм.

БЕЗОБИТА بی‌ضابطه 1. баташвишафтода, баташвишмонда, бесаранҷом: **безобита кардан, безобита шудан**. 2. парешон, мушаввашхавотир.

БЕЗОБИТАГӢ بی‌ضابطگی бесаранҷомӣ, парешонӣ, мушаввашӣ, дар хавотир будан, ба изтироб афтодан.

БЕЗОВАР بیزاور *кит.* беқувват, беқудрат, беиқтидор.

БЕЗОД بی‌زاد бетӯша, бидуни тӯша.

БЕЗОН بیزان 1. *феъли ҳол аз* **бехтан;** дар ҳоли бехтан. 2. безанда. 3. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* безанда, ғирболкунанда: **атрбезон**, **гулбезон**.

БЕЗОР بیزار бемайл ва берағбат нисбат ба чизе, рӯгардоншуда, гурезон (*аз чизе ё касе*); мутанаффир; **аз бекор ҳама безор** (*зарб.*); **безор кардан** *касеро* бо ягон ҳаракат ё кори худ касеро ба ҷон расондан; **аз ҷон безор кардан (шудан)** аз ҷон сер кардан (шудан); ба ҷон расондан (расидан), ниҳоят танг кардан (шудан), дилгир кардан (шудан).

БЕЗОРӢ بیزاری *гуфт.* авбош, бекоргард, тарбиятнодида, вайронгари тартиботи ҷамъиятӣ.

БЕЗОРКУНАНДА بیزارکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **безор кардан**; нафратовар, дилбазан, дилгиркунанда.

БЕЗОТ بی‌ذات 1. зотнадошта, бадзот: **ҳайвони безот**. 2. *таҳқ.* беаслу насаб, ноҷинс.

БЕЗУРЁТ//БЕЗУРИЁТ بی‌ذریات он ки аз ӯ фарзанд намешавад, бенасл, беавлод.

БЕЗУРЁТӢ//БЕЗУРИЁТӢ بی‌ذریاتی безурёт будан; надоштани қобилияти фарзанддоршавӣ, беавлодӣ.

БЕИБО بی‌ابا аз ҳеҷ чиз худдорӣ накарда, имтиноъ наварзида; беистиҳола, беҳаё.

БЕИБОГӢ//БЕИБОӢ بی‌اباگی//بی‌ابایی беибо будан, беистиҳолагӣ, беҳаёӣ.

БЕИБОЁНА بی‌ابایانه ибо накарда, истиҳола накарда; густохона.

БЕИДЕЯ بی‌ادیه *ниг.* **беғоя**.

БЕИДРОК بی‌ادراک бефаҳм, қобилияти дарк кардани чизеро надоштан.

БЕИДРОКӢ بی‌ادراکی бефаҳмӣ, қобилияти дарк кардани чизеро надоштан.

БЕИЁР بی‌عیار тамғаи иёрнадошта; бемаҳак: **тиллову нуқраи беиёр**.

БЕИЗЗАТ بی‌عزّت *ниг.* **беҳурмат**.

БЕИЗЗАТӢ بی‌عزّتی *ниг.* **беҳурматӣ**.

БЕИҚТИДОР بی‌اقتدار безӯр, беқудрат, беқувват.

БЕИҚТИДОРӢ بی‌اقتداری беиқтидор будан, безӯрӣ, беқувватӣ.

БЕИЛЛАТ بی‌علت иллатнадошта, бенуқсон, беайбу камбудӣ; **узвҳои беиллати бадан** узвҳои сиҳати бадан.

БЕИЛЛАТӢ بی‌علتی беиллат будан, айбу нуқсон надоштан.

БЕИЛМ بی‌علم он ки илму дониш надорад, нохонда, таҳсили илм накарда, бесавод.

БЕИЛМӢ بی‌علمی беилм будан, бедонишӣ, бесаводӣ.

БЕИЛОҶ بی‌علاج 1. шифонаёбанда, дармоннопазир, бедаво: дарди беилоҷ. 2. ноилоҷ, чоранадошта.

БЕИЛОҶӢ بی‌علاجی 1. беилоҷ будан, шифонаёбандагӣ, дармоннопазирӣ; бедаво будан. 2. ноилоҷӣ, чора надоштан.

БЕИЛТИФОТ بیی‌التفات номеҳрубон, ҳусни таваҷҷӯҳ надошта, белутфу марҳамат.

БЕИЛТИФОТӢ بی‌التفاتی беилтифот будан, номеҳрубонӣ, беэътиноӣ.

БЕИЛТИФОТОНА بی‌التفاتانه номеҳрубонона, бидуни ҳусни таваҷҷӯҳ, ба ғайри лутф ва меҳрубонӣ.

БЕИМДОД بی‌امداد бемадад, бекумак, беёрӣ.

БЕИМДОДӢ بی‌امدادی бемадад будан, нотавонӣ.

БЕИМЗО بی‌امضا имзонадошта, беном; **мактуби беимзо** номаи нависандааш номаълум.

БЕИМОН بی‌ایمان 1. бедин, бемазҳаб. 2. *таҳқ.* он ки ба ҳеҷ чиз имону эътиқод надорад, беэътиқод; бевиҷдон, ноинсоф.

БЕИМОНӢ بی ایمانی 1. беимон будан, бединӣ, бемазҳабӣ. 2. имону эътиқод ба ҳеҷ чиз надоштан; бевиҷдонӣ, беинсофӣ.

БЕИМТИЁЗ بی‌امتیاز бидуни бартарӣ, бебартарӣ.

БЕИМТИҲОН بی‌امتحان имтиҳон надода, имтиҳон насупорида.

БЕИНСОФ بی‌انصاف ноинсоф, ноодил, бедодгар, беадолат; бевиҷдон.

БЕИНСОФӢ بی‌انصافی ноинсофӣ, бедодгарӣ, беадолатӣ; бевиҷдонӣ.

БЕИНСОФОНА بی‌انصافانه ноинсофона, ноодилона, беадолатона; бевиҷдонона.

БЕИНТИЗОМ بی‌انتظام он ки интизомро риоя намекунад, бетартиб.

БЕИНТИЗОМӢ بی‌انتظامی беинтизом будан, бетартибӣ.

БЕИНТИҲО بی‌انتها 1. аз ҳад афзун, беҳад зиёд, ниҳоят бисёр: **муҳаббати беинтиҳо, хурсандии беинтиҳо**. 2. беохир, бепоён; беканор, нопайдоканор, васеъ, фарох: **замини беинтиҳо, баҳри беинтиҳо; беинтиҳо будан** зиёд (бисёр) будан; аз ҳад зиёд будан, беҳад афзун будан.

БЕИНТИҲОӢ بی‌انتهایی беинтиҳо будан; интиҳо надоштан; беохирӣ.

БЕИРОДА بی‌اراده он ки дар қавлу қарори худ устувор нест, ноустувор, беқатъият.

БЕИРОДАГӢ بی‌ارادگی ноустуворӣ, сустиродагӣ.

БЕИСБОТ بی‌اثبات бедалел, берақам.

БЕИСМ بی‌اسم 1. беном, номнадошта. 2. беимзо.

БЕИСТ بی‌ایست наистода, таваққуф накарда, якзайл, муттасил: **беист кор кардан, беист парвоз кардан, беист гап задан, беист тирпаронӣ кардан**.

БЕИСТЕЪДОД بی‌استعداد он ки қобилият ва лаёқати корӣ надорад, беқобилият, белаёқат: **шогирди беистеъдод**.

БЕИСТЕЪДОДӢ بی‌استعدادی беистеъдод будан, истеъдод надоштан, белаёқатӣ, беқобилиятӣ.

БЕИСТИСНО بی‌استثنا 1. истисно накарда, бидуни истисно, аз як сар. 2. истиснонадошта: **қоидаи беистисно**.

БЕИСТИФОДА بی‌استفاده истифода нашуда, мавриди истифода қарор нагирифта.

БЕИСТИҲОЛА بی‌استحاله беибо, берӯйихотир; рӯйихотир накарда.

БЕИТМИНОН بی‌اطمنان аз итминон дур, боварнадошта, мутмаиннабуда.

БЕИТМИНОНӢ بی‌اطمنانی итминон надоштан, бовар надоштан, мутмаин набудан.

БЕИТОАТ بی‌اطاعت итоат накарда, мутеъ нашуда.

БЕИТОАТӢ بی‌اطاعتی итоат накардан, нофармонӣ.

БЕИТТИЛОӢ بی‌اطّلاعی беиттилоъ будан, иттилоъ надоштан, бехабарӣ, ноогоҳӣ.

БЕИТТИЛОЪ بی‌اطّلاع бехабар, ноогоҳ, иттилоънадошта, новоқиф.

БЕИХЛОС بی‌اخلاص эътиқоднадошта, ғайриихлосманд.

БЕИХЛОСӢ بی‌اخلاصی беихлос будан, ақидаи мустаҳкам надоштан ба чизе, эътиқод надоштан, ғайриихлосмандӣ, адами ихлос.

БЕИХТИЁР بی‌اختیار аз ғайри хоҳиш ва ирода, бешуурона, нохост.

БЕИХТИЁРОНА بی‌اختیارانه *ниг.* **беихтиёр**.

БЕИХТИЛОФ بی اختلاف бемуноқиша, бечангу ҷидол.

БЕИХТИЛОФӢ بی‌اختلافی бечанҷолӣ, беихтилоф будан.

БЕИШТИБОҲ بی اشتباه беғалат, бехато, саҳв накарда, иштибоҳ накарда.

БЕИШТИҲОӢ بی اشتهایی иштиҳо надоштан, адами иштиҳо.

БЕИҶОЗАТ بی‌اجازت *ниг.* **берухсат**.

БЕК *т.* بیک 1. *таър.* ҳокими шаҳру ноҳия, ки ба хон ё амир итоат мекард. 2. *таър.* унвони расмӣ ва фахрии ашроф, асилзода ва мансабдорони аморат, бег. 3. *барои ифодаи меҳрубонӣ ва навозиш дар охири номҳои мардона илова карда мешавад* (*мас.*, **Ҷӯрабек, Атобек, Абдуллобек** *ва г.*).

БЕКАЙФ بی کیف бидуни лаззату хушӣ, белаззат.

БЕКАЛЛА بی کله 1. ҷудо аз калла, он ки калла надорад, сарбурида. 2. *маҷ.* беақл, каллаварам, бемағз.

БЕКАМ بی کم :**бекаму кост** пурра, бе ҳеҷ камбудӣ ва нуқсон.

БЕКАМАР بی کمر 1. он ки камари мурассаъ надорад, ки дар гузашта аломати мансабдорад, ки дар гузашта аломати мансабдорӣ ва подшоҳӣ буд. 2. *маҷ.* камқувват.

БЕКАМБУДӢ بی کمبودی камбудӣ надошта, бенуқсон.

БЕКАМУЗИЁД بی کم‌وزیاد бе коҳишу афзоиш, аниқ, бетағйир.

БЕКАМУКОСТӢ بی کم‌وکاستی бекаму кост будан, каму кост надоштан, бенуқсонӣ.

БЕКАНОР بی کنار бесоҳил, аз ҳад зиёд васеъ ва фарох, нопайдоканор, бепоён, беинтиҳо, беохир: **баҳри беканор, осмони беканор, фазои беканор, дашти беканор, мулки беканор**.

БЕКАНОРА بی کناره 1. *кит.* **беканор**. 2. канорнадошта; ҳошиянадошта, зеҳнадошта.

БЕКАНОРӢ بی کناری беканор будан, беинтиҳоӣ, ниҳоят васеъ ва фарох будан.

БЕКАРОН بی کران *ниг.* **беканор**.

БЕКАРОНА بی کرانه *ниг.* **беканора**.

БЕКАС بی کس 1. он ки хешу ақрабо ё ёру дӯсти наздик надорад; танҳо. 2. бечора, нотавон: **бекасу бечора, бекасу беёр, беваи бекас, ғарибу бекас; бекасу кӯй // бекасу бекӯй** бехешу табор ва бехонаву ҷой; танҳою бехонумон: **ятими бекасу кӯй**. 3. *гуфт.* ҷои одамнадошта, холӣ аз одам, хилват: **хонаи бекас**.

БЕКАСӢ بی کسی 1. бекас будан, танҳоӣ, ғамхору мададгор надоштан, бедастиёрӣ. 2. бепушту паноҳ будан, ҳимоятгар надоштан.

БЕКАФАН بی کفن 1. мурдае, ки кафан пӯшонда нашудааст; мурдае, ки кафан надорад. 2. *маҷ.* камбағал, бенаво.

БЕКАФАНӢ بی کفنی кафан надоштан, бисёр фақир, нодор ва дармонда будан.

БЕКЗОДА بیکزاده писар ё духтари бек, фарзанди бек; аз авлоди бекҳо.

БЕКЗОТӢ بیک‌ذاتی навъи харбузаи миёнапазак.

БЕКИГАРӢ بیکی گری *таър.* дар аморати Бухоро минтақаҳо ва ноҳияҳое, ки дар он бекҳо ҳоким буданд: **бекигарии Балҷувон**.

БЕКИНА بی کینه он ки кинаву адоват надорад, беадоват.

БЕКИНАГӢ بی کینگی бекина будан, кину адоват надоштан.

БЕКИРДОР بی کردار беамал, он чи ки паёмад надорад.

БЕКИТОБ بی کتاب 1. он ки пайрави ягон дине (соҳибкитоб) нест. 2. бе китоб ба дарс рафтан: **донишҷӯи бекитоб**.

БЕКИФОЯТ بی کفایت нолоиқ, он ки шоистагӣ ва лаёқати анҷоми кореро надорад, безарфият.

БЕКИФОЯТӢ بی کفایتی нолоиқӣ, белаёқатӣ, шоистагии анҷоми кореро надоштан.

БЕКИШТ بی کشت киштукорнашуда, нокорам.

БЕКӢ بیکی 1. *мансуб ба* **бек**. 2. *таър.* шаҳру ноҳияе, ки дар аморати Бухоро бек ҳокими он буд.

БЕКОМ بی کام ноком, номуваффақ, безафар.

БЕКОМӢ بی کامی нокомӣ, бидуни муваффақият, бепирӯзӣ.

БЕКОНКУРС بی کانکرس *ниг.* **беозмун**.

БЕКОР بیکار 1. он ки бо кори фоиданоке машғул нест; **аз бекор ҳама безор** (*зарб.*); **бекор нишастан** бо коре машғул набудан, кор накардан. 2. он ки бо кор ва моҳонаи барои рӯзгузаронӣ зарур таъмин намебошад. 3. аз кору амал дуркардашуда; аз вазифа сабукдӯшшуда, аз мансаб рондашуда; **аз коре бекор кардан** касеро аз кор холӣ кардан, хориҷ кардан, маъзул сохтан. 4. лағв, мансух, аз эътибор соқит, беэътибор (*оид ба* фармон, ҳукм, ҳуқуқ *ва г.*). 5. *ниг.* **бекора**; **бекор мондан** бе истифода мондан; аз чизе фоида нагирифта мондан; **бекор хобидани** *чизе* мавриди истифода қарор нагирифтани чизе, фоида наовардани чизе; **бекор шудани** *чизе* нодаркор шудани чизе, мавриди истифода қарор нагирифтани чизе. 6. бефоида, нафънадошта; ◊ **гапи бекор** гапи беасосу пуч; **бекор рафтан** бефоида (беҳуда) сарф шудан; натиҷа надодан; **ин омаданатон бекор** ин омаданатон ҳисоб не, берун аз ҳисоб аст.

БЕКОРА بیکاره 1. нодаркор, нолозим, бемасриф; ношоям. 2. беҳуда, бефоида.

БЕКОРАГАРД بیکاره گرد *ниг.* **бекоргард**.

БЕКОРАГӢ بیکارگی *ниг.* **бекорӣ**.

БЕКОРГАРД بیکارگرد беҳудагард, ҳарзагард, сарсаригард, бекорхӯҷа.

БЕКОРГАРДӢ بیکارگردی беҳудагардӣ, ҳарзагардӣ, сарсаригардӣ, бекорхӯҷагӣ.

БЕКОРИСТӢ بیکارایستی кор накардан, беистифода будан, истифода нашудан: **бекористии трактор** (**дастгоҳ, корхона** *ва г.*).

БЕКОРӢ بیکاری 1. бекор будан, машғул набудан бо кори ба ҷамъият фоидабахш; **бекор нишастан**, бешуғлӣ; **аз бекорӣ - кадукорӣ** (*зарб.*) аз бекор нишастан бо кори камаҳамият низ машғул шудан беҳтар ва фоидабахш аст. 2. таъмин набудани коргар бо кору маоши барои рӯзгузаронӣ зарур. 3. фориғ аз кор, холӣ аз кор, озод аз кор (муваққатан): **вақти бекорӣ, соатҳои бекорӣ; дар бекорӣ** дар вақти фориғ аз кор, ҳангоми аз кор холӣ мондани даст.

БЕКОРМОНДА بیکارمانده *сифати феълии замони гузашта аз* **бекор мондан**; он ки барояш кор пайдо нашудааст, бо кор таъминнашуда.

БЕКОРМОНӢ بیکارمانی *исми амал аз* **бекор мондан**; бо сабаби набудани ҷои холӣ кор накардан; бо кор таъмин набудан.

БЕКОРУБОР بیکاروبار бидуни касбу кор, бекор.

БЕКОРХОБИДА بیکارخوابیده *сифати феълии замони гузашта аз* **бекор хобидан**; истифоданашуда; **замини бекорхобида** замини солҳои сол кишт нашуда; замини нокорам.

БЕКОРХОБӢ بیکارخوابی *исми амал аз* **бекор хобидан**; мавриди истифода воқеъ нашудан.

БЕКОРХӮҶА بیکارخوجه он ки бо кори ба ҷамъият фоиданок машғул шудан намехоҳад; лаванд, танбал, коргурез.

БЕКОРХӮҶАГӢ بیکارخوجگی бекорхӯҷа будан, бо коре машғул нашуда гаштан; лавандӣ, танбалӣ; коргурезӣ.

БЕКОРШУДА بیکارشده *сифати феълии замони гузашта аз* **бекор шудан**; 1. аз кору амал дур кардашуда, рондашуда аз мансаб. 2. соқитшуда аз эътибор, лағвшуда, мансух.

БЕКОСТ بیکاست *ниг.* **бекам(-у кост)**.

БЕКТОШӢ بیکتاشی *бот.* як навъ буттаи хордор ва меваи он.

БЕКУДУРАТ بی کدورت 1. *кит.* кудуратнадошта; равшан, пок. 2. бедушманӣ, беадоват.

БЕКУЛОҲ بی کلاه 1. сари луч буда, сарлуч. 2.

бемансаб, бевазифа.

БЕКУЛОҲӢ بی‌کلاهی мақом ва мансаб надоштан; *муқоб.* **кулоҳдорӣ**.

БЕКӮ(Й) (بیکو(ی *ниг.* **бекас(-у кӯй)**; бекӯю бекафан, бехонаву бечизу чора.

БЕҚАВЛ بی‌قول бадқавл, ваъдабоз, дар қавл наистода, беаҳд.

БЕҚАВЛӢ بی‌قولی ваъдабозӣ, бар аҳд вафо накардан, беаҳдӣ.

БЕҚАВОРА بی‌قواره *ниг.* **беқиёфа**.

БЕҚАДР بی‌قدر 1. он чи арзишу қимат надорад, ба чизе намеарзад, камбаҳо, ночиз. 2. *мач.* беиззату эътибор; хору зор: **беқадр шуморидан, беқадр шудан**.

БЕҚАДРӢ بی‌قدری беқадр будан; беэътиборӣ, хору зор будан.

БЕҚАЙД بی‌قید 1. лоқайд, бепарво, беэътино (*нисбат ба расму одатҳо ва тартиботи зиндагии иҷтимоӣ*). 2. қайднашуда, сабтнагардида; ба расмият надароварда: **никоҳи беқайд**.

БЕҚАЙДӢ بی‌قیدی беқайд будан, лоқайдӣ, ба ҳар чиз бепарво нигаристан ва муомила кардан, озод будан аз тааллуқоти дунё, лоуболӣ.

БЕҚАЙДОНА بی‌قیدانه лоқайдона, беэътиноёна; бепарвоёна (*нисбат ба тааллуқоти дунё*).

БЕҚАРИН بی‌قرین *кит.* 1. (дӯсти) қарин надошта. 2. *мач.* бемисл, бемонанд, беназир.

БЕҚАРОР بی‌قرار 1. ноором, ҳамеша дар ҳаракату ҷунбиш: **рӯди беқарор, мавҷи беқарор**. 2. музтариб, ба изтироб афтода, бетоқату бером: **ошиқи беқарор, дили беқарор; беқарор кардан, беқарор шудан**. 3. *ниг.* **беқаророна**.

БЕҚАРОРӢ بی‌قراری 1. беқарор будан, ором надоштан. 2. бетоқатӣ, бесабрӣ, бесаранҷомӣ.

БЕҚАРОРОНА بی‌قرارانه 1. нооромона, бетоқатона, дар ҳолати изтироб. 2. қарор нагирифта, ором нашуда, дам нагирифта, беист, якзайл.

БЕҚАСАБ بیقصب матои нимабрешимии рахрах, ки аз он асосан ҷома медӯзанд: **ҷомаи беқасаб**.

БЕҚАСАББОФ بیقصب‌باف он ки беқасаб мебофад, бофандаи беқасаб.

БЕҚАСАМ I بی‌قسم бесавганд, қасам ёд накарда.

БЕҚАСАМ II بیقسم *гуфт., ниг.* **беқасаб**.

БЕҚАТЪИЯТ بی‌قطعیت бидуни қатъият, рафтори ғайриқатъӣ, беисрор.

БЕҚАТЪИЯТӢ بی‌قطعیتی бесуботӣ, исрор накардан.

БЕҚИЁС بی‌قیاس 1. беҳамто, беназир; ғайри қобили муқоиса, муқоисанашаванда. 2. беандоза, аз ҳад зиёд: **беқиёс шод шудан**.

БЕҚИЁФА بی‌قیافه берӯ, қиёфа ё чеҳра надоштан, бечеҳра.

БЕҚИЛТИҚ بی‌قلتق 1. моҳие, ки гӯшти он устухонҳои майдаю борик надорад. 2. бесӯк, холӣ аз қилтиқ (*оид ба* ғалла: ҷав, гандум, шолӣ).

БЕҚИЛУҚОЛ بی‌قیل‌وقال бегуфтугӯ, бечунучаро: бешубҳа; албатта: **беқилу қол розӣ шудан**.

БЕҚИМАТ بی‌قیمت нархнадошта, беарзиш, беқадр.

БЕҚОБИЛИЯТ بی‌قابلیت он ки қобилияти кореро надорад; беистеъдод; ноӯҳдабаро.

БЕҚОБИЛИЯТӢ بی‌قابلیتی қобилият надоштан; беистеъдодӣ; ноӯҳдабарои.

БЕҚОИДА بی‌قاعده нодуруст, беасос, бе тартиби муайян.

БЕҚОИДАГӢ بی‌قاعدگی *гуфт.* нодуруст будан, бетартибӣ беасос будан.

БЕҚОЛИБ بی‌قالب он чи қолиби (шакли) муайян надорад, номуайяншакл.

БЕҚОНУНӢ بی‌قانونی на аз рӯи қонун будан; бенизомӣ, қонунро риоя накардан, ғайриқонунӣ.

БЕҚОФИЯ بی‌قافیه фоқиди қофия, шеъри қофия надошта.

БЕҚОШ بی‌قاش *ниг.* **беабрӯ**.

БЕҚУВВАТ بی‌قوّت бемадор, беҳол, суст; камқувват, камзӯр: **беқувват будан, беқувват шудан**.

БЕҚУВВАТӢ بی‌قوّتی бемадорӣ, сустӣ, заъф.

БЕҚУРБ بی‌قرب қурбнадошта, аз қурб маҳрум, арзиш ва қимат надошта: **беқурб шудани пул**.

БЕҚУРБШАВӢ بیقربشوی арзиш ва қимати худро гум кардан; паст шудани қурби чизе: **беқурбшавии пул**.

БЕЛ بیل 1. абзори оҳанин ва ё чӯбини паҳни дорои дастаи чӯбин, ки навъҳои гуногуни онро дар деҳқонӣ, сохтмон ва корҳои рӯзгор (*барфпоккунӣ, хокандозӣ ва г.*) истифода мебаранд: **бели оҳанин, бели чӯбин, бели нӯгтез; бел кардан** а) ба воситаи бел нарм ё шудгор кардани замин; б) тоза кардани бом, рӯи ҳавлӣ *ва г.* аз барф. 2. ходачаи чӯбин ё аз филизи сабук сохташудаи нӯгпаҳн, ки барои қаиқу завракронӣ ба кор мебаранд: **бели заврақ, бели киштиронӣ, бел задан**; ◊ **на дар бел меистад, на дар ғалбер** дар бораи гапи бисёр пучу бемаънӣ, дашноми дағал *ва г.* гуфта мешавад.

БЕЛАБ بی‌لب он ки лаб надорад; ◊ **белабу лаҳҷа (даҳон)** аз ӯҳдаи гап набароянда, он ки гапашро ба таври бояду шояд гуфта наметавонад.

БЕЛАГАНДА بی‌لگنده лаганда нашуда: **кӯрпаи белаганда**.

БЕЛАГОМ بی‌لگام *ниг.* **белаҷом**.

БЕЛАЁҚАТ بی‌لیاقت беқобилият, беистеъдод.

БЕЛАЁҚАТӢ بی‌لیاقتی белаёқат будан, лаёқат надоштан, беқобилиятӣ, беистеъдодӣ.

БЕЛАЗЗАТ بی‌لذت бемаза, фач, бадтаъм (*доир ба* таом ва хӯрданӣ).

БЕЛАЗЗАТӢ بی‌لذتی белаззат будан, бадтаъмӣ.

БЕЛАК بیلک *биол.* шонаи китф, тағояк.

БЕЛАККА بیلکه лакканадошта, бедоғ.

БЕЛАҚАБ بی‌لقب лақабнадошта, тахаллуснадошта.

БЕЛАТОФАТ بی‌لطافت безеб, нозебо, безарофат.

БЕЛАФЗ بی‌لفظ *маҷ.* ваъдахилоф, дар қавли худ ноустувор.

БЕЛАҶОМ بی‌لجام 1. аспе, ки лаҷом надорад. 2. *маҷ.* шахси даҳонаш бефаровез, бадзабон, бемулоҳиза.

БЕЛАҶОМӢ بی‌لجامی 1. лаҷомканда, лаҷомгусехта, лаҷом надоштан. 2. ҳарзагӯӣ, бадзабонӣ, бефаровезии даҳон.

БЕЛБИНӢ بیل‌بینی *зоол.* як ҷинси моҳии дарёӣ (*аз оилаи тосмоҳӣ*), ки фуки белшакл ва думи дарози бо пулакчаҳои устухонӣ пӯшондашуда дорад.

БЕЛГАРДОН بیل‌گردان **:белгардон кардан** гардонидани замин бо бел, бел кардан.

БЕЛГИЯГӢ بیلگیگی 1. *мансуб ба* **Белгия** (мамлакат). 2. сокини Белгия.

БЕЛДАНДОН بیل‌دندان он ки дандонҳои болоии пешаш калони белшакл аст.

БЕЛДОР بیل‌دار 1. он ки бо бел кор мекунад, кишоварз. 2. *таър.* он ки кораш анҷом додани корҳои сохтмонӣ ба монанди сангар сохтан, кандани хандаку нақбҳо ва сохтани монеаҳо мебошад.

БЕЛЗАН بیل‌زن 1. он ки бо бел кор мекунад (*хусусан дар деҳқонӣ*). 2. *ниг.* **белкаш**.

БЕЛЗАНӢ بیل‌زنی *исми амал аз* **бел задан**; амали белзан (1).

БЕЛИНЧАК بیلنچک *лаҳҷ.* расани дуқат карда ба ду сутун баста, ки дар мобайни он барои кӯдакон ҷои хоб сохта, ба ҳар сӯ алвонҷ медиҳанд, алвонҷак.

БЕЛКАШ بیلکش он ки бо бел қаиқу заврақ меронад, белзан, қаиқрон, завракрон.

БЕЛКАШӢ بیلکشی амали белкаш, белзанӣ.

БЕЛКОРӢ بیلکاری хоки заминро бо бел чаппа кардан.

БЕЛОНА بی‌لانه 1. паранда ё чаранда, ки лона надорад, беошён. 2. *маҷ.* бехонумон, бесарпаноҳ.

БЕЛОФ بی‌لاف **:белофу газоф** бидуни лофу худситоӣ, бетаърифу ситоиш.

БЕЛПО(Й) (بیل‌پا(ی 1. панҷае, ки ангуштонаш бо пардаҳо ба ҳамдигар пайваст мебошад. 2. *зоол.* **белпойҳо** номи гурӯҳи ширхӯронӣ обӣ (*монанди морж, тюлен ва г.*), ки дасту пои онҳо шабеҳи боли моҳӣ буда, ба шиноварӣ мусоидат мекунад.

БЕЛУТФ بی‌لطف 1. белатофату зарофат. 2. беилтифоту меҳрубонӣ.

БЕЛУТФӢ بی‌لطفی лутфу меҳрубонӣ надоштан, номеҳрубонӣ.

БЕЛЧА بیلچه 1. бели хурд. 2. бели хурди хокандозмонанд, ки ғалладона, шакар ва озуқаҳои дигари резандаро бо он мегиранд.

БЕМАВҚЕЪ بی‌موقع *ниг.* **бемаврид**.

БЕМАВРИД بی‌مورد кор ё гапи дар вақти зарурӣ карда ё гуфтанашуда, бемавқеъ, беҷо, бемуносибат.

БЕМАҒЗ بی‌مغز 1. беақл, нодон; аблаҳ, бетамиз. 2. донаки мева, ки мағз надорад, пуч, дарунхолӣ: **донаки бемағзи бодом, пистаи бемағз**.

БЕМАҒЗӢ بی‌مغزی беақлӣ, нодонӣ, аблаҳӣ, аҳмақӣ.

БЕМАДАНИЯТ بی‌مدنیت касе, ки дараҷаи маданияташ паст аст, бефарҳанг; беодоб.

БЕМАДАНИЯТӢ بی‌مدنیتی бефарҳанг будан, маданияти паст доштан.

БЕМАДОР بی‌مدار беқувват, камқувват; беҳол, хаста; суст, нотавон (*бештар ба сабаби дардмандӣ*): **беҳолу бемадор, сусту бемадор**.

БЕМАДОРӢ بی‌مداری камқувватӣ, беҳолӣ, хастагӣ; сустӣ, нотавонӣ.

БЕМАДОРО بی‌مدارا носозгор, бегузашт, бераҳм.

БЕМАДОРОНА بی‌مدارانه дар ҳолати беқувватӣ, беҳолона, хастаҳолона, афсурдаҳолона.

БЕМАЗА بی‌مزه 1. хӯроке, ки таъми нохуш ва ногувор дорад, фаҷ. 2. бемаънӣ, беобуранг; қабеҳ: **асари бемаза, ҷавоби бемаза**. 3. *маҷ.* одами фаҷ, гоҷ, нофорам; **бемаза будани забон (ё даҳон)** ҳолати ногувории забон ё даҳон дар натиҷаи беморие; ◊ **кор бемаза шудан** кор расво шудан; аҳвол бад шуд.

БЕМАЗАГӢ بی‌مزگی 1. бемаза будан, таъми дуруст надоштани хӯрок, бадтаъмӣ, ногуворӣ. 2. *маҷ.* фаҷӣ, қабоҳат, аҳмақӣ; расвоӣ.

БЕМАЗМУН بی‌مضمون мазмуни муайян надошта, бемаънӣ, пуч, фаҷ.

БЕМАЗҲАБ بی‌مذهب *ниг.* **бедин**.

БЕМАЗҲАБӢ بی‌مذهبی *ниг.* **бединӣ**.

БЕМАЙЛ بی‌میل на аз рӯи майлу рағбат, бемайлона, берағбатона; бо дили нохоҳам.

БЕМАЙЛӢ بی‌میلی майлу рағбат надоштан, берағбатӣ.

БЕМАЙЛОН بی‌میلان 1. аз роҳи асосӣ берун нарафта, каҷу килеб нашуда, рост, устуворона, собитқадамона. 2. якзайл, пайваста, муттасилан.

БЕМАЙЛОНА بی‌میلانه *ниг.* **бемайл**.

БЕМАЙНА بی‌مینه бемағз, бемия, беақл.

БЕМАКОН بی‌مکان он ки манзил ё сарпаноҳи доимӣ надорад, бехонумон, бекӯй, ломакон.

БЕМАКОНӢ بی‌مکانی бемакон будан, макон ва сарпаноҳ надоштан, бехонумонӣ, бекӯӣ.

БЕМАКР بی‌مکر бефиреб, беҳила.

БЕМАҚСАД بی‌مقصد беҳадаф.

БЕМАЛОЛ بیملال 1. беташвиш, баҳузур, безобита нашуда; осуда, хотирҷамъона, бехалал: **бемалол зиндагонӣ кардан, бемалол зистан дар ҷое, бемалол нишастан, бемалол рафтан ба хонае, бемалол хобидан, бемалол сӯҳбат карда нишастан**. 2. беминнат: **нони бемалол, кори бемалол**. 3. озод, озодона; осон, ба осонӣ, осонакак, ба хубӣ, бемамониат: **бемалол гап задан ба забоне, баромадан аз ӯҳдаи коре, бемалол истифода бурдан** *аз чизе*; **агар бемалол бошад**... агар малол наояд; агар заҳмат ҳисоб накунед...

БЕМАМОНИАТ بی‌ممانعت бемонеа, бемалол.

БЕМАНЗИЛ بی‌منزل он ки манзилгоҳ надорад, бе ҷои истиқомат, бехона, бемакон.

БЕМАНЗИЛӢ بی‌منزلی беманзил будан, бехонагӣ.

БЕМАНТИҚ بی‌منطق мантиқнадошта, аз мантиқ дур, ғайримантиқӣ, на аз рӯи мантиқ: **суханони бемантиқ, ҷавоби бемантиқ**.

БЕМАНТИҚӢ بی‌منطقی бемантиқ будан, мантиқ надоштан.

БЕМАНФИАТ بی‌منفعت 1. он чи манфиат надорад, бенафъ, бефоида. 2. барабас, беҳуда.

БЕМАНФИАТӢ بی‌منفعتی манфиат надоштан; бенафъӣ, бефоидагӣ.

БЕМАОШ بی‌معاش бо маош таъминнашуда; он ки музди моҳона намегирад; **бемаош мондан** дар сари вақт моҳона нагирифтан.

БЕМАРГ بی‌مرگ ҷовидон, абадӣ, безавол.

БЕМАРГӢ بی‌مرگی ҷовидонӣ, абадият, безаволӣ.

БЕМАРЗ بی‌مرز бесарҳад, бидуни марз.

БЕМАРОҚ بی‌مراق бешавқу ҳавас, бераѓбат; бепарвоёна.

БЕМАРОҚӢ بی‌مراقی бешавқу ҳавас будан, бераѓбатӣ, бепарвоӣ.

БЕМАРОҚОНА بی‌مراقانه бидуни шавқу ҳавас; бераѓбат.

БЕМАРҲАМАТ بی‌مرحمت номеҳрубон, белутф.

БЕМАРҲАМАТӢ بی‌مرحمتی номеҳрубонӣ, белутфӣ.

БЕМАСЛАК بی‌مسلک бе роҳу равиши муайян; бесубот, беусул.

БЕМАСЛАКӢ بی‌مسلکی бемаслак будан, роҳу равиши муайян надоштан; бесуботӣ.

БЕМАСЛИҲАТ بی‌مصلحت на аз рӯи маслиҳату машварат, аз касе маслиҳат нагирифта, бо касе маслиҳат накарда.

БЕМАСРАФ بی‌مصرف беистифода, ѓайриқобили истифода, нолозим, бидуни корбурд.

БЕМАСЪУЛИЯТ بی‌مسئولیت он ки ҳисси масъулият надорад ва ҷавобгариро намедонад, масъулиятношинос, бепарво.

БЕМАСЪУЛИЯТӢ بی‌مسئولیتی надоштани ҳисси масъулият; хунукназарӣ, бепарвоӣ.

БЕМАСЪУЛИЯТОНА بی‌مسئولیتانه бидуни ҳисси масъулият, ҷавобгарӣ ҳис накарда, хунукназарона, бепарвоёна.

БЕМАТЛАБ بی‌مطلب матлабу хости муайян надошта; бидуни мақсад.

БЕМАҲАК بی‌محک 1. *ниг.* **бемеъёр**. *2. кит.* беқадру қимат, беарзиш.

БЕМАҲАЛ بی‌محل 1. бемаврид, бемавқеъ, нобаҳангом, беҷо: **бонги бемаҳал**. 2. пеш аз вақти маълум, барвақт: **азони бемаҳал, марги бемаҳал**.

БЕМАҲСУЛ بی‌محصول беҳосил, бесамар, бенатиҷа.

БЕМАҲТОБ بی‌مهتاب моҳ дар осмон набаромада; моҳ дар паси абрҳо пинҳон, торик; **шаби бемаҳтоб** шаби бемоҳ; шаби торик.

БЕМАҶОЛ بی‌مجال бемадор, беҳол, беқувват: **бемаҷол шудан**.

БЕМАШАҚҚАТ بی‌مشقّت беазоб, безаҳмат, бемеҳнат; осону саҳл.

БЕМАЪНАВИЯТ بی‌معنویت *нав.* он ки олами ботинии ӯ, қобилияти зеҳнии ӯ маҳдуд аст; он ки тарбияи маънавӣ надидааст.

БЕМАЪНАВИЯТӢ بی‌معنویتی бемаънавият будан, тарбияи маънавӣ надоштан.

БЕМАЪНИГӢ بی‌معنیگی кор ё сухани беақлона; ҳарзакорӣ; ёвагӯӣ; **бемаънигӣ кардан** беақлӣ (аҳмақӣ) кардан, кори беҳуда кардан.

БЕМАЪНИГӮӢ بی‌معنی‌گویی ҳарзагӯӣ, ёвагӯӣ, беҳудагӯӣ, сафсатагӯӣ.

БЕМАЪНӢ بی‌معنی 1. холӣ аз маънӣ, орӣ аз мундариҷа ва мазмуни муайяну саҳеҳ; беҳуда, пуч: **гуфтугӯи бемаънӣ, шеъри бемаънӣ, сухани бемаънӣ**. 2. беақл, бемаза; аҳмақ.

БЕМАЪНО بی‌معنا *ниг.* **бемаънӣ** 1.

БЕМАЪРИФАТ بی‌معرفت маърифатнадошта, аз илму дониш ва фаҳму фаросат дур.

БЕМАЪРИФАТӢ بی‌معرفتی бемаърифат будан, аз маърифат дур будан.

БЕМЕВА بی‌میوه дарахте, ки самар надорад, бесамар, бебар, беҳосил.

БЕМЕҲНАТ بی‌محنت муфт, ройгон: **нони бемеҳнат**.

БЕМЕҲР بی‌مهر номеҳрубон, меҳру муҳаббат надошта.

БЕМЕҲРӢ بی‌مهری номеҳрубонӣ, меҳру муҳаббат надоштан.

БЕМИҚДОР بی‌مقدار 1. бешумор, беҳисоб. 2. *кит.* беқадр, хор.

БЕМИННАТ بی‌منّت бидуни миннат, аз ѓайри миннатгузорӣ; **дастёри беминнат** мададгоре, ки хизматашро ба рӯ намеорад, он ки барои ёриаш миннатдорӣ наметалабад; **обу нони беминнат** ѓизои бо меҳнати ҳалолу бевоситаи худ бадастомада, ки ба ивазаш ба касе

сипосгузорӣ кардан лозим нест.

БЕМИСЛ بی‌مثل ба худ монанд надошта, беҳамто, беназир: **бемислу монанд, ҳусни бемисл, шӯҳрати бемисл, ғалабаи бемисл**.

БЕМИСОЛ بی‌مثال 1. аз мисол орӣ, мисол овარданашуда, бенамуна. 2. *ниг.* **бемисл**.

БЕМОДАР بی‌مادر он ки модар надорад, ятим: **бемодар мондан**.

БЕМОДАРӢ بی‌مادری бемодар мондан, модар надоштан.

БЕМОЛ I بی‌مال нодор, бебизоат, камбағал.

БЕМОЛ II *фр.* بی‌مال *мус.* аломате дар нотаҳо, ки ним парда паст кардани садоро ифода мекунад.

БЕМОНАНД بی‌مانند *ниг.* **бемисл: ҳунарманди бемонанд, ҷасорати бемонанд, бемонанд будан**.

БЕМОНЕА بی‌مانعه *ниг.* **бемамониат**.

БЕМОР بیمار гирифтори дарде, нотоб, ранҷур, касал, мариз: **бемори азпомонда**, **бемори барҷомонда**, **бемори бистарӣ**; **бемор афтодан**, **бемор гардидан**, **бемор хобидан**, **бемор шудан; худро бемор сохтан** худро касал вонамуд кардан, худро ба беморӣ задан.

БЕМОРАК بیمارک 1. *шакли хурдӣ ва навозишии* **бемор**. 2. *бот.* ғӯрачаҳои ниҳоят хурди дарахтони меваадор (*аз қабили* зардолу, себ, олуча), ки баробари аз гул баромадан ба иллате зард шуда меафтанд.

БЕМОРБИНӢ بیماربینی рафтан ба дидан ва аҳволпурсии бемор, аёдат, касалбинӣ.

БЕМОРГУНА بیمارگونه 1. дорои ҳолати монанди беморон, ранҷур, рангпарида.

БЕМОРДИЛ بیماردل 1. шахсе, ки ранҷур аст, дили бемор. 2. *маҷ.* он ки дилаш нопок аст ва ҳақ намепазирад.

БЕМОРДОР بیماردار он ки ба бемор нигоҳубин мекунад, парастори бемор.

БЕМОРДОРӢ بیمارداری нигоҳубини бемор, касалпоӣ, парастории бемор.

БЕМОРЁБӢ بیماریابی *нав.* шиносоӣ ва ҷустану ёфтани беморон дар ҷомеа.

БЕМОРИЗО بیماری‌زا хусусияти ҳар чизе, ки сабаби пайдоиши бемориҳо мешавад.

баби пайдоиши бемориҳо мешавад.

БЕМОРИСТОН بیمارستان *ниг.* **беморхона**.

БЕМОРӢ بیماری 1. касалӣ, ранҷурӣ, нотобӣ; дард, мараз: **бемории вараҷа, бемории сил, бемории рӯҳӣ, бемории хориш, бемории қанд**. 2. *маҷ.* хислати бад, одати ношоиста; **бемории баҳрӣ** ҳолати беҳузур шудани дил ва чарх задани сар дар натиҷаи талотуми баҳр ва бардорузанҳои дигар; **варақаи беморӣ** ҳуҷҷате, ки барои муддати муайян аз кор озод будан ва ба гирифтани ёрии моддӣ (музди моҳона) ҳақ доштани коргарону хизматчиёни беморшуда аз тарафи муассисаҳои тиббӣ дода мешавад; **худро ба беморӣ андохтан** худро бемор нишон додан, худро касал вонамуд кардан.

БЕМОРНАМО بیمارنما он ки зоҳиран бемор менамояд; одами саломатиаш начандон хуб, касалнамо.

БЕМОРОНА بیمارانه 1. монанди бемор, мисли бемор. 2. ба бемор хос: **нафаси дарози беморона кашидан**.

БЕМОРПАРАСТ بیمارپرست бемордор, парастори бемор.

БЕМОРПАРАСТӢ بیمارپرستی парасторӣ аз бемор, бемордорӣ, нигоҳубини бемор.

БЕМОРПУРС بیمارپرس он ки барои хабаргирии бемор меояд, касалбин.

БЕМОРПУРСӢ بیمارپرسی аҳволпурсии бемор, хабаргирӣ аз ҳолу аҳволи бемор, аёдат.

БЕМОРПУРСОН بیمارپرسان *ниг.* **беморпурсӣ**.

БЕМОРСОН بیمارسان *шакли кӯтоҳшудаи* **бемористон**.

БЕМОРХЕЗ بیمارخیز касе, ки нав аз беморӣ хестааст ва ҳанӯз асари беморӣ аз вай дур нашудааст.

БЕМОРХОНА بیمارخانه ҷое, ки беморонро хобонда, дармон ва нигоҳубин мекунанд, касалхона, шифохона, бемористон: **беморхонаи шаҳрӣ**, **беморхонаи ҳарбӣ**.

БЕМОЯ بی‌مایه 1. бепулу мол, бемолу мулк, нодор, бенаво, фақир. 2. *маҷ.* фурӯмоя, паст, дун. 3. хамире, ки хамирмоя надорад, хамири бехамиртурш.

БЕМУБОЛИҒА بی‌مبالغه бидуни муболиға, бе-

муҳобот.

БЕМУБОҲИСА بی‌مباحثه *ниг.* **бебаҳс**.

БЕМУВАФФАҚИЯТ بی‌موفقیت бебарор, тав-фиқ наёфта, нокомона, натиҷаи матлуб надода.

БЕМУВАФФАҚИЯТӢ بی‌موفقیتی бебарорӣ, нокомӣ.

БЕМУДДАТ بی‌مدت *ниг.* **бемӯҳлат**.

БЕМУДОВО بی‌مداوا бедаво, бедармон: **дарди бемудово**.

БЕМУЗД بی‌مزد бепул, муфт, ройгон: **кори бемузд, меҳнати бемузди маҷбурӣ, бемузд кор (хизмат) кардан, бемузд кор фармудан**.

БЕМУКОФОТ بی‌مکافات беподош, беҷоиза.

БЕМУЛК بی‌ملک он ки дар тасарруфи худ замин ва дороии ғайриманқули дигар надорад.

БЕМУЛОҲИЗА بی‌ملاحظه 1. беандеша, ғайримулоҳизакор, кӯтоҳандеш, сабук; *муқоб.* **дурандеш**. 2. кӯтоҳандешона, ба таври бояду шояд мулоҳиза накарда: **бемулоҳиза кор кардан**.

БЕМУЛОҲИЗАГӢ بی‌ملاحظگی беандешагӣ, кӯтоҳандешӣ, сабукӣ, рафтори ғайри мулоҳизакорона ва беибоёна.

БЕМУНОСИБАТ بی‌مناسبت 1. берабт, беалоқа. 2. бемаврид, бемавқеъ, беҷо; номувофиқ, номуносиб.

БЕМУНТАҲО بی‌منتها беохир, бепоён, беанҷом.

БЕМУРОД بی‌مراد *кит., ниг.* **номурод**.

БЕМУРОДӢ بی‌مرادی *кит., ниг.* **номуродӣ**.

БЕМУРУВВАТ بی‌مروت 1. ноҷавонмард, пастҳиммат; лутфу эҳсоннадошта. 2. бераҳм, дилсахт, бешафқат.

БЕМУРУВВАТӢ بی‌مروتی 1. ноҷавонмардӣ, пастҳимматӣ, лутфу эҳсон надоштан. 2. бераҳмӣ, дилсахтӣ, бешафқатӣ.

БЕМУРУР بی‌مرور *кит.* ғайри қобили убур, ҷое, ки гузар надорад.

БЕМУСТАСНО بی‌مستثنا *ниг.* **беистисно**.

БЕМУТТАКО بی‌متکا 1. бепоя, муттаконадошта, такягоҳнадошта. 2. *маҷ.* бепушту паноҳ, бе такягоҳ.

БЕМУҲОБО(Т) بی‌محابا(ت) 1. *кит.* бебокона, ибо ва гузашт накарда, бедареғ. 2. бидуни муболиға.

БЕМУҲОКИМА بی‌محاکمه муҳокима наронда, беандеша, мулоҳиза накарда; баҳс накарда, бемубоҳиса.

БЕМӮЙ بی‌موی мӯйнадошта, аз мӯй орӣ; **сари бемӯй** сари тос, сари кал.

БЕМӮЙЛАБ بی‌مویلب он ки мӯйлаб надорад.

БЕМӮНИС بی‌مونس он ки мӯнису ҳамдам надорад, яккаву танҳо.

БЕМӮҲЛАТ بی‌مهلت он чи мӯҳлати муайян надорад, бемуддат; **шиносномаи бемӯҳлат** шиносномае, ки мӯҳлати эътибораш якумра аст.

БЕМӮҲРА بی‌مهره 1. *ниг.* **бесутунмӯҳра**. 2. он чи мӯҳра надорад.

БЕНАВБАТ بی‌نوبت берун аз навбат, ғайринавбат.

БЕНАВО I بینوا бетӯша, бечизу чора, нодор, фақир, камбағал, қашшоқ; бечора, мискин: **ятими бенаво, қашшоқу бенаво, фақиру бенаво; бенаво будан, бенаво шудан**.

БЕНАВО II بینوا *кит.* бесадо, хомӯш, сокит.

БЕНАВОЁНА بی‌نوایانه фақирона, камбағалона, мискинона: **зиндагии бенавоёна**.

БЕНАВОӢ I بی‌نوایی нодорӣ, фақирӣ, камбағалӣ, қашшоқӣ, бетӯшагӣ; мискинӣ.

БЕНАВОӢ II بی‌نوایی *кит.* сукут, хомӯшӣ, беовозӣ.

БЕНАДИД بی‌ندید бемонанд, беназир, бемисл, беҳамто.

БЕНАЁМ بی‌نیام *ниг.* **бениём**.

БЕНАЗАРӢ بی‌نظری надоштани ақида ё фикри махсус; беандеша будан, беақида будан.

БЕНАЗИР بی‌نظیر бемислу монанд, беҳамто; мумтоз ягона: **баҳори беназир**, **қувваи беназир**, **комёбии беназир**, **ғамхории беназир**, **донишманди беназир**, **беназир будан**.

БЕНАЗМ بی‌نظم бетартиб, бесару сомон.

БЕНАЗМӢ بی نظمی бетартибӣ, бесарусомонӣ.

БЕНАЗОКАТ بی‌نزاکت 1. ғайрилатиф, нозеб. 2. беадаб, риоянакунандаи одоб дар рафтор ва гуфтор.

БЕНАЗОКАТӢ بی‌نزاکتی беназокат будан, риоя

накардани одоб.

БЕНАЗОРАТ بی‌نظارت зери назар гирифта–нашуда, берун аз назорат, ба ҳоли худ монда.

БЕНАЗОРАТӢ بی‌نظارتی беназорат будан, аз назорат берун мондан, ба ҳоли худ мондан.

БЕНАЙРАНГ بی‌نیرنگ бефиребу ҳила, холӣ аз макр.

БЕНАҚС بی‌نقص *ниг.* **бенуқсон**.

БЕНАҚША بی‌نقشه 1. нақшанадошта. 2. на аз рӯи нақшаву реҷа, ба ҳоли худ.

БЕНАМАК بی‌نمک 1. он чи намак надорад (*оид ба* хӯрокворӣ). 2. *маҷ.* одами фаҷ, шахси сӯҳбаташ бемаънӣ ва хунук.

БЕНАМАКӢ بی‌نمکی 1. бенамак будан, намак надоштан (-и хӯрокворӣ). 2. *маҷ.* фаҷӣ, бемазагӣ, ланҷӣ, бемаънигӣ.

БЕНАМОЗ بی‌نماز 1. он ки бинобар суст будан ё умуман надоштани эътиқод ба расму оини дин намоз намехонад. 2. *д.* нопок, таҳоратшикаста. 3. ҳайздида, моҳдида, шайтонзада (*дар ин мавридҳо адои намоз ҷоиз намебошад*): **бенамоз кардан, бенамоз шудан**.

БЕНАМОЗӢ بی‌نمازی бенамоз будан, бетаҳорат будан, нопокӣ, нопок будан.

БЕНАМУД بی‌نمود 1. он чи намуди зоҳирӣ надорад, диданашаванда. 2. баднамо, назарногир, бенур.

БЕНАМУДӢ بی‌نمودی 1. бенамуд будан. 2. баднамоӣ, назарногирӣ, бенур будан.

БЕНАНГ بی‌ننگ беномус, беор, бешарм, беҳаё, бешараф: **душмани бенангу номус**, **бенангу ор**.

БЕНАНГӢ بی‌ننگی беномусӣ, бешармӣ, беҳаёӣ; бешарафӣ.

БЕНАСАБ بی‌نسب беасл, безот, он ки авлод ва хонаводаи асил надорад, асилзода набудан.

БЕНАСИБ بی‌نصیب аз чизе маҳрум, бебаҳра, дур (ҷудо) аз чизе: **бенасиб шудан**, **бенасиб мондан**.

БЕНАСИБӢ بی‌نصیبی бенасиб будан, бебаҳрагӣ.

БЕНАСЛ بی‌نسل безот, бефарзанд, безурёт.

БЕНАСЛӢ بی‌نسلی бенасл будан, бефарзандӣ, нозоӣ, безурётӣ, безот будан.

БЕНАТИҶА بی‌نتیجه беҳосил, бефоида, беоқибат, беҳуда, барабас: **кӯшишҳои бенатиҷа**, **ҷидду ҷаҳди бенатиҷа**, **бенатиҷа мондан**.

БЕНАФАС بی‌نفس нафаснакашандаю нафаснабароранда, бедам, беҷон.

БЕНАФОСАТ بی‌نفاست ғайринафис, орӣ аз латофату назокат.

БЕНАФЪ بی‌نفع бефоида, манфиатнадошта, суднадошта.

БЕНАЪЛ بی‌نعل наъл надоштан, бидуни наъл.

БЕНЗИН *фр.* بینزین сӯзишвории моеъ, ки аз нафт ҳосил мешавад ва дар муҳаррикҳои дарунсӯз истифода мебаранд: **бензини автомобилӣ**, **бензини авиатсионӣ**, **баки бензин**, **чалаки бензин**, **бензин андохтан (ба...)**, **бензин додан**, **бензин фурӯхтан**.

БЕНЗИНАНДОЗАК بینزین‌اندازک зарфи ченакдор барои аз бочка гирифта ба баки мошинаву трактор *ва г.* рехтани бензин.

БЕНЗИНДИҲӢ بینزین‌دهی *исми амал аз* **бензин додан**; **калонкаи бензиндиҳӣ** дастгоҳи махсуси насосдор, ки дар нуқтаҳои барои ба автомобил ва техникаи дигар додани бензин насб карда мешавад.

БЕНЗИНКАШ بینزین‌کش *нав.* нақлиёт барои кашонидани бензин: **мошини бензинкаш**.

БЕНЗИНФУРӮШ بینزین‌فروش фурӯшандаи бензин.

БЕНЗИНФУРӮШӢ بینزین‌فروشی 1. *исми амал аз* **бензин фурӯхтан**; касбу кори фурӯшандаи бензин. 2. ҷои фурӯхтани бензин: **нуқтаи бензинфурӯшӣ**.

БЕНЗОЛ *лот.* بینزال *хим.* моеи беранги зуддаргиранда, ки аз қири ангиштсанг ҳосил мекунанд ва барои тайёр кардани рангубор, моддаҳои тарканда, дорувор *ва г.* ба кор меравад.

БЕНИГАҲБОН بی‌نگهبان бепарастор: **бенигаҳбон мондан**.

БЕНИГОҲУБИН بی‌نگاه‌وبین беназорат, нигоҳубин накарда.

БЕНИЁЗ بی‌نیاز он ки эҳтиёҷ ба чизе надорад, беэҳтиёҷ, ғайримуҳтоҷ, мустағнӣ, таъмин.

БЕНИЁЗӢ بی‌نیازی бениёз будан, бениёз шудан, беэҳтиёҷӣ, истиғно.

БЕНИЁМ بی‌نیام беғилоф, луч: **шамшери бениём**.

БЕНИЗОӢ بی‌نزاعی бенизоъ будан, бемуноқиша будан.

БЕНИЗОМ بی‌نظام бетартиб, беназм, фориғ аз тартибу низоми муайян.

БЕНИЗОМӢ بی‌نظامی бенизом будан, беназмӣ, бетартибӣ, номураттабӣ.

БЕНИЗОЪ بی‌نزاع бемуноқиша, бидуни низоъ.

БЕНИКОҲ بی‌نکاح зану шӯе, ки бе қайди никоҳ зиндагонӣ мекунанд.

БЕНИҚОБ بی‌نقاب бепарда, берӯпӯш; бефаранҷӣ ва чашмбанд.

БЕНИҲОЯТ بی‌نهایت беинтиҳо, бепоён, беҳад, беандоза, аз ҳад зиёд: **бениҳоят хурсанд шудан**.

БЕНИШОН بی‌نشان 1. беаломат; беасар. 2. *маҷ*. номаълум. гум, нопадид; гумном, бедарак; **беному (бе) бенишон шудан** а) номаълум шудан, гум (нопадид) шудан; б) *маҷ*. маҳв (нест) шудан.

БЕНИШОНӢ بی‌نشانی 1. бенишон будан, беаломатӣ, беасар будан. 2. *маҷ*. номаълумӣ, нопадидӣ; гумномӣ.

БЕНОМ بی‌نام 1. он ки ё он чи ном надорад, беисм. 2. он чи ном бурданаш дар назди баъзе касон ҷоиз нест ва ҳисси нафрати касеро меорад. 3. *маҷ*. номаълум, гумном, ғайримашҳур, маҷҳул; **ангушти беном** ангушти чаҳорум дар панҷаи даст, ангушти бинсир; **саҳми беном** саҳме, ки нишондиҳандаи он соҳибаш ҳисоб меёбад; **беному нишон шудан** а) гум (нопадид) шудан, ғайб задан; б) несту нобуд шудан; ◊ **беному нишон аз ҷаҳон рафтан (гузаштан)** аз худ осоре нагузошта мурдан, кори неке накарда аз дунё гузаштан.

БЕНОМУНАНГ بی‌نام‌وننگ беобрӯ, бенанг, он ки обрӯву эътибор надорад, беору беномус, бешарм.

БЕНОМУС بی‌ناموس бешараф, беҳамият, беору нанг, бешарм, беҳаё.

БЕНОМУСӢ بی‌ناموسی бешарафӣ, беҳамиятӣ, бешармӣ, беҳаёӣ.

БЕНОМУСОНА بی‌ناموسانه бидуни ҳисси номус, дар ҳоли беномусӣ.

БЕНОН بی‌نان ноннадошта; **бенону насиб** беризқу рӯзӣ.

БЕНОХУН بی‌ناخون 1. он ки ва ё он чи нохун надорад, бидуни нохун. 2. *маҷ*. беинсоф, бемурувват. 3. нотавон, дармонда.

БЕНУҚС بی‌نقص *аслаш* **бенақс**.

БЕНУҚСОН بی‌نقصان бекамбудӣ; беиллат, беайб: **кори бенуқсон**.

БЕНУР بی‌نور 1. нурнадошта; норавшан, камнур, хира; рангпарида, рангканда, бепартав. 2. *маҷ*. беҷозиба; бадафт, баднамо, хунук, безеб.

БЕНУРӢ بی نوری 1. бенур будан, норавшанӣ, камнурӣ, хирагӣ. 2. *маҷ*. беҷозибагӣ; бадафт (баднамо) будан.

БЕНУТҚ بی‌نطق бесухан, гунг.

БЕНУФУС بی‌نفوس беодам, беаҳолӣ.

БЕНӮГ بی‌نوگ нӯгнадошта, сари тез надошта: **қалами бенӯг**.

БЕНӮХТА بی‌نوخته 1. нӯхтанадошта, белаҷом. 2. *маҷ*. беқайд; саркаш, худсар: **бенӯхта шудан**.

БЕОБ بی‌آب ҷое, ки умуман об (дарёву чашма…) надорад ва ё об бароварда нашудааст, обнадошта; хушк: **дашти беобу гиёҳ**, **саҳрои беоб**; **деҳқони беобу замин** деҳқоне, ки соҳиби замини хусусӣ нест; **беоб мондан** аз об таъмин нашудан; обёрӣ нашудан; ◊ **беобу нон** беризқу рӯзӣ, беҳӯрок, беозуқа; **беобу ранг** а) бетароват, белатофат; б) аз бадеият дур; **беобу тоб** бетароват, бедурахш.

БЕОБГУРЕЗ بی‌ابگریز беобрав, обрав надошта.

БЕОБӢ بی‌آبی беоб будан, об надоштан; обёрӣ нашудан.

БЕОБРАВ بی‌ابرو обрав надошта.

БЕОБУРАНГ بی‌آب‌ورنگ 1. бидуни зебоиву латофат, беранги рӯ. 2. якранг: **асари беобуранг**.

БЕОБУРАНГӢ بی‌آب‌ورنگی беобуранг будан, обуранг надоштан.

БЕОБРӮ(Й) (بی‌ابرو(ی 1. беқадру эътибор. 2.

бадном, бешараф.

БЕОБРӮӢ بی‌آبرویی 1. беэътиборӣ, беқадрӣ. 2. беобрӯ будан, шармандагӣ, расвоӣ, бадномӣ, бешарафӣ.

БЕОВОЗ بی‌آواز бесадо, хомӯш, сокит; хомӯшона, ҷим: **беовоз хондан** *чизеро*.

БЕОДАМ بی‌آدم 1. аз одам холӣ; хилват: **кӯчаи беодам, хонаи беодам, беодам мондан**. 2. *маҷ.* нообод, ғайримаъмур.

БЕОДАМӢ بی‌آدمی беодам будан, холӣ аз одам будан; **беодамӣ кашидан** ҳомию мададгор надоштан, дасттанҳо будан, дастёр надоштан.

БЕОДОБ بی‌آداب *ниг.* **беадаб**.

БЕОДОБӢ بی‌آدابی *ниг.* **беадабӣ**; **беодобӣ кардан, беодобӣ содир шудан аз** *касе*.

БЕОДОБОНА بی‌آدابانه дар ҳоли беодобӣ; **рафтори беодобона** беадабона рафтор кардан.

БЕОЗАРМ بی‌آزرم *кит.* густох, бешарм, беҳаё.

БЕОЗАРМӢ بی‌آزرمی *кит.* бешармӣ, беҳаёӣ, густохӣ.

БЕОЗМУН بی‌آزمون бидуни иштирок дар озмун, хориҷ аз озмун, беконкурс: **қабули беозмуни донишҷӯён**.

БЕОЗОР بی‌آزار озорнарасонанда, азобнадиҳанда, безарар, безиён; **одами беозор** одами безарар; шахси ҳалим.

БЕОЗОРӢ بی‌آزاری беозор будан, безарарӣ, безиёнӣ.

БЕОИЛА بی‌عائله оиланадошта, бехонавода, безану фарзанд.

БЕОИЛАГӢ بی‌عائلگی бехонаводагӣ, безану фарзанд будан, муҷаррад будан, беоила будан.

БЕОҚИБАТ بی‌عاقبت 1. бенатиҷа: беоқибат мондан. 2. *гуфт.* дар аҳди худ ноустувор, дар дӯстӣ нопойдор.

БЕОҚИБАТӢ بی‌عاقبتی 1. беоқибат будан, натиҷа надодан, бенатиҷагӣ. 2. *гуфт.* ба аҳду паймони худ устувор набудан, бадаҳдӣ; бемеҳрӣ, нопойдорӣ дар дӯстӣ.

БЕОЛОИШ بی‌آلایش 1. пок, покиза, омехтанашуда, холис. 2. софдил, покдил.

БЕОЛОИШӢ بی‌آلایشی софу тозагӣ, бериёӣ, бепироягӣ.

БЕОР بی‌عار 1. беҳаё, бешарм, беномус: **беору номус, беору нанг**. 2. растание, ки парастории махсус талаб намекунад, ҳарҷосабз: **дарахти беор**.

БЕОРӢ بی‌عاری беҳаёӣ, бешармӣ, беномусӣ; берӯӣ.

БЕОРМОН بی‌آرمان *ниг.* **беармон**.

БЕОРОМ بی‌آرام 1. беқарор, бетоқат, бесабр. 2. беист, қарор нагирифта, наистода, якзайл: **беором гап задан, беором гиристан; мавҷи беором** мавҷи нооором, мавҷи муттасил.

БЕОРОМӢ بی‌آرامی беқарорӣ, бетоқатӣ, бесабрӣ.

БЕОСЕБ بی‌آسیب 1. беозор, аз ранҷу дард дур. 2. беофат, осеб надида, зарар надида: **киштии кайҳонӣ беосеб ба замин фуромад**.

БЕОСТИН بی‌آستین курта ва ҳар либосе, ки остин надорад.

БЕОФАТ بی‌آفت безарар, беосеб, офату зарар нарасида.

БЕОФТОБ بی‌آفتاب *гуфт.* абрӣ, ҳавои камабри хира.

БЕОХИР بی‌آخر тамомнашаванда, беинтиҳо, бепоён: **роҳи беохир**, **саҳрои беохир**.

БЕОХИРӢ بی‌آخری беинтиҳоӣ, охир надоштан.

БЕОҲАНГ بی‌آهنگ *ниг.* **бенаво** 2.

БЕПАДАР بی‌پدر падарнадошта, сағира, ятим: **бепадару модар**, **бепадар мондан**.

БЕПАЙВАНДАК بی‌پیوندک *грам.* пайвандакнадошта: **ҷумлаи мураккаби бепайвандак**.

БЕПАЙКОН بی‌پیکان *кҳн.* 1. бесарак (*дар тири камон*). 2. *ҳ.* бе сараки ҷангӣ (*оид ба* мушак).

БЕПАНОҲ بی‌پناه 1. он ки пуштибон надорад, беҳомӣ, беҳимоятгар; бенигаҳбон, бепарастор. 2. он ки сарпаноҳ надорад, бепаноҳгоҳ.

БЕПАНОҲӢ بی‌پناهی 1. бепаноҳ будан, беҳимоятгарӣ; бенигаҳбонӣ, бепарасторӣ. 2. бепаноҳгоҳ будан, бехонумонӣ.

БЕПАР بی‌پر *ниг.* **бебол**.

БЕПАРАСТОР بی‌پرستار он ки парастор надорад, бенигаҳбон; **бачаи бепарастор** бачаи бе-

касу кӯй.

БЕПАРАСТОРӢ بی‌پرستاری бенигаҳбон будан.

БЕПАРВО بی‌پروا 1. беғам, фориғбол, холабеғам, мусоҳилакор; бемайлу рағбат, лоқайд. 2. беэътино, беэътибор; **бепарво будан** парво надоштан, ташвиш накашидан, хотирҷамъ будан, лоқайд будан.

БЕПАРВОЁНА بی‌پروایانه 1. фориғболона, хунсардона. 2. беэътиноёна, беэътиборона, эътибор надода; аҳамият надода: **бепарвоёна гузашта рафтан**, **бепарвоёна ҷавоб додан**, **бепарвоёна гап задан**.

БЕПАРВОӢ بی‌پروائی 1. беғамӣ, фориғболӣ, холабеғамӣ. 2. саҳлгирӣ, бемасъулиятӣ (*дар иҷрои коре*): **бепарвоӣ кардан**.

БЕПАРВОФАЛАК بی‌پروافلک *гуфт.* 1. беғам, фориғбол, холабеғам. 2. танбал, коҳил, ланд.

БЕПАРДА I بی‌پرده 1. дар ё тирезае, ки парда надорад. 2. *маҷ.* ошкоро, рӯирост, пӯстканда, кушода; **бепарда гап задан** бемулоҳиза гап задан, шарм надошта гап задан; **бепарда кардан** *касеро* бадном кардан, обрӯи касеро рехтан.

БЕПАРДА II بی‌پرده парданадошта: асбоби мусиқии бепарда.

БЕПАРДАГӢ بی‌پردگی 1. парда надоштани дару тиреза. 2. *маҷ.* берӯӣ, беҳаёӣ. 3. *маҷ.* расвоӣ, шармандагӣ, беобрӯӣ, кор ё рафтори бешармона, беҳаёёна, беодобона.

БЕПАРДАГӮӢ بی‌پرده‌گویی ошкоргӯӣ, ростгӯӣ.

БЕПАРДОЗ بی‌پرداز *ниг.* **берангубор**.

БЕПАРТОВ بی‌پرتاو :**истеҳсолоти бепартов**.

БЕПАРҲЕЗ بی‌پرهیز 1. он ки парҳез намекунад. 2. он ки аз ҳеҷ чиз ё коре рӯй наметобад.

БЕПАСОЯНД بی‌پسایند *грам.* бепасванд, пасоянднадошта.

БЕПАТ بی‌پت қолин ё матое, ки пат надорад.

БЕПЕШОЯНД بی‌پیشایند *грам.* бепешванд, пешоянднадошта: **ибораи бепешоянд**.

БЕПИР بی‌پیر 1. беустод, бемураббӣ. 2. бетарбия, беодоб.

БЕПИРОЯ بی‌پرایه зебу зинатдоданашуда, орододанашуда, безевар; содаву самимӣ, беолоиш.

БЕПИРОЯГӢ بی‌پرایگی бепироя будан, беолоиш, покиву самимият.

БЕПО(Й) بی‌پا(ی) пойнадошта, ҷудо аз по; **бепой шудан** а) ҷудо гаштан аз по; б) *маҷ.* саросема шудан, дасту по гум кардан, бесаранҷом шудан; ◊ **бепою қадам** бехосият, шум.

БЕПОВУСАР بی‌پاوسر 1. бесарупо. 2. беинтиҳо, бекарон. 3. ошуфта, саросема.

БЕПОДОШ بی‌پاداش беҷазо, бемукофот (*хоҳ барои кори нек ва хоҳ бад*).

БЕПОЁН بی‌پایان 1. беинтиҳо, беохир; беканор; беандоза, беҳад, аз ҳад афзун, ниҳоят, зиёд: **баҳри бепоён**, **биёбони бепоён**, **фазои бепоён**, **муҳаббати бепоён**, **хурсандии бепоён**, **эҳтироми бепоён**. 2. бетаг, амиқ: **дараи бепоён**, **дарёи бепоён**.

БЕПОЁНӢ بی‌پایانی бепоён будан, беинтиҳоӣ, беохирӣ; беканор будан, интиҳо надоштан.

БЕПОСБОН بی‌پاسبان беқаровул, бенигаҳбон.

БЕПОШНА بی‌پاشنه 1. пойафзоле, ки пошна надорад: **кафши бепошна**. 2. *гуфт.*, *маҷ.* зани бадахлоқ.

БЕПОЯ بی‌پایه беасос, бебунёд.

БЕПОЯГӢ بی‌پایگی бепоя будан, сустӣ, пучӣ, беасос будан.

БЕПРИНСИП بی‌پرینسپ касе, ки ҳеҷ гуна принсипи муайяне надорад; шахси дар ақидаҳои худ ноустувор, беусул.

БЕПРИНСИПӢ بی‌پرینسپی бепринсип будан, ноустувор будан дар ақидаҳои худ, беусулӣ.

БЕПРИНСИПОНА بی‌پرینسپانه *ниг.* **бепринсип**.

БЕПУЛ بی‌پول 1. пулнадошта; камбағал, нодор; **бепулро чӣ парвои кисабур** (*зарб.*). 2. бемузд, муфт, ройгон: **тамошои бепул**, **хизмати бепул**, **бепул будани** *чизе*.

БЕПУЛӢ بی‌پولی бепул будан, пул надоштан.

БЕПУРСИШ بی‌پرسش напурсида; таҳқиқу тафтиш накарда.

БЕПУШТ بی‌پشت *ниг.* **бепаноҳ**.

БЕПУШТИБОН بی‌پشتبان беҳомӣ, беҳимоятгар,

бепаноҳ, бекас.

БЕПУШТУПАНОҲ بی‌پشت‌وپناه беёру ёвар, он ки ҳимоягар ва паноҳгоҳе надорад.

БЕПӮСТ بی‌پوست пӯстнадошта; пӯстканда.

БЕРАБТ بی‌ربط ба ҳам (мантиқан) алоқанадошта, ба ҳамдигар муносибатнадошта, беробита, беалоқа: **суханони берабт**, **ҷумлаҳои берабт**.

БЕРАБТӢ بی‌ربطی берабт будан, рабт надоштан; **берабтии ҷумлаҳо** ба ҳам алоқаманд набудани ҷумлаҳо.

БЕРАВҒАН بی‌روغن он чи равған надорад, равғаннадошта; камравған: **гӯшти беравған**, **хӯроки беравған**.

БЕРАВНАҚ بی‌رونق бидуни равнақ, ривоҷ ва пешравӣ надошта.

БЕРАҒБАТ بی‌رغبت он ки ба чизе майлу рағбат надорад, беалоқа, бемайл.

БЕРАҒБАТӢ بی‌رغبتی берағбат будан, беалоқа будан, бемайлӣ, беҳавсалагӣ.

БЕРАД بی‌رد *кит.* 1. раднашаванда. 2. *маҷ.* нағз, некӯ.

БЕРАМАҚ بی‌رمق 1. он ки тавоноии анҷоми кореро надошта бошад, заиф, беҳол. 2. он чи ранг, намуд ва қуввати кофӣ надошта бошад, ночиз. 3. рақиқ ва обакӣ будани маводи ғизоӣ.

БЕРАМАҚӢ بی‌رمقی касе ё чизе камқуввату нотавон, заифӣ, нотавонӣ.

БЕРАНГ بی‌رنگ 1. он чи ранг надорад, орӣ аз ранг, сода, соф. 2. бенур, рангпарида, беҷило, бесафо, бетароват.

БЕРАНГӢ بی‌رنگی беранг будан, рангу гуна надоштан.

БЕРАНГУБОР بی‌رنگوبار рангнокарда; бепардоз, сайқал доданашуда.

БЕРАНГУБӮ بی‌رنگوبو он чи тару тозагӣ надорад; бетароват.

БЕРАНҶ بی‌رنج 1. он чи бе заҳмат ба даст омадааст ва ё меояд, муфт, ройгон. 2. осон, саҳл.

БЕРАҲ بی‌ره *ниг.* **берох//бероҳа**.

БЕРАҲА بی‌رهه *ниг.* **берох // бероҳа**.

БЕРАҲӢ بی‌رهی *ниг.* **бероҳӣ**.

БЕРАҲМ بی‌رحم он ки нисбат ба дигарон раҳму шафқат надорад, дилсахт, сангдил.

БЕРАҲМӢ بی‌رحمی бераҳм будан, бешафқатӣ; сангдилӣ.

БЕРАҲМАТ بی‌رحمت *кит., ниг.* **бераҳм**.

БЕРАҲМОНА بی‌رحمانه раҳм накарда, бидуни тараҳҳум, сангдилона; ноинсофона; беамон: **истисмори бераҳмона, ҷанги бераҳмона, мубориза бераҳмона**.

БЕРЕСМОН بی‌ریسمان он чи ресмон надорад, беришта, ресмоннадошта: **сӯзани бересмон, ғалтаки бересмон**; ◊ **бересмон бастан** касеро аз рӯи маҷбурият ё ҳурмат нисбат ба худ муддати зиёд интизор намудан; худ дер омада, боиси маътали зиёди касе шудан.

БЕРЕҶА بی‌ریجه *гуфт.* реҷаи муайян надошта, ба нақша гирифтанашуда.

БЕРЕША بی‌ریشه беаслу насаб.

БЕРЕШАГӢ بی‌ریشگی беаслу насаб будан, надоштани аслу насаб.

БЕРИВОҶ بی‌رواج беравнақ, бепешрафт, бемуваффақиятӣ.

БЕРИВОҶӢ بی‌رواجی пешравию тараққӣ ва равнақ надоштани чизе, касодӣ.

БЕРИЁ بی‌ریا 1. ғайримунофиқона, бе рӯйбинӣ. 2. беғараз, бетамаъ: **дӯсти бериё**; **хайри бериё** хайр кардан бе чашмдошти мукофоте, хайри холисона.

БЕРИЁӢ بی‌ریائی бериё будан, як будани зоҳиру ботин, садоқат.

БЕРИШ بی‌ریش ришнабароварда, ришнадошта, содарух; амрад.

БЕРОБИТА بی‌رابطه беалоқа, бемуносибат.

БЕРОҲА//БЕРАҲА بی‌راهه//بی‌رهه саҳрою биёбоне, ки дар он роҳе мавҷуд нест; роҳи ғайримаъмул; роҳи каҷ; ◊ **бераҳа кардан** касеро аз роҳ задан, гумроҳ кардан, ба роҳи ғалат бурдан касеро.

БЕРОҲАГӢ بی‌راهگی *маҷ.* бадрафторӣ, бадахлоқӣ.

БЕРОҲАТ بی‌راحت нороҳат, бешароит.

БЕРОҲАШУДА بیراهه‌شده аз роҳ беруншуда, худсар, бераҳашуда.

БЕРОҲӢ//БЕРАҲӢ بی‌راهی//بی‌رهی 1. роҳ надоштан; мавҷуд набудани роҳи обод. 2. *маҷ.* гумроҳӣ, каҷравӣ.

БЕРУН بیرون 1. хориҷ; *муқоб.* **дарун**: **беруни шаҳр**; **берун аз ҳудуди**… дар хориҷи.., дур аз хоки… 2. хориҷа, кишвари беруна; **беруни дар (дарвоза)** пушти дар, паси дар, ақиби дар (дарвоза); **дари берун** дари баромади ҳавлӣ, дари тарафи кӯча; **ҳавлии берун** қисми ба кӯча наздики ҳавлӣ, ки он ҷо меҳмонхона, молхона ва хонаҳои дигари фаръӣ воқеанд; **аз андоза берун** аз ҳад зиёд, хеле; **аз одат берун** бар хилофи одат, ғайримуқаррарӣ, фавқулода; **берун аз ихтиёр** ғайри (бидуни) хоҳиш, на аз рӯи ирода; **машғулияти берун аз дарс** машғулияте, ки ғайри ҷадвали дарсӣ гузаронида мешавад; **қабули берун аз озмун (конкурс)** қабули донишҷӯ ба мактаб, ки бидуни иштирок дар озмун сурат мегирад; **берун баромадан** а) хориҷ шудан, баромадан аз ҷое; б) *киноя аз* ҳоҷатхона рафтан; **берун кардан** бaverдан, дур кардан (*мас., гуссаро аз дил, касеро аз қатори чизе, фикреро аз сар*); **аз гуфтаи (фармони)** *касе* **берун баромадан** мувофиқи гапу фармони касе амал накардан; ба касе итоат накардан; **аз қонун берун баромадан** бар хилофи қонун кор кардан, мувофиқи қонун амал накардан; **берун намондан аз коре** дар канор намондан аз коре, иштирок кардан дар коре; **берун шудан аз гапи (ҳарфи)** *касе* мувофиқи гуфтаи касе амал накардан, аз гапи касе баромадан.

БЕРУНА بیرونه 1. воқеъшуда дар берун, дар хориҷи чизе буда: **болохонаи беруна, хонаи беруна**. 2. бегона, ғайрихудӣ.

БЕРУНИШАҲРӢ بیرونشهری дар беруни шаҳр воқеъшуда: **боғи берунишаҳрӣ**.

БЕРУНӢ بیرونی 1. воқеъ дар тарафи берун, хориҷ аз бино (хона): **равоқи берунии ҳуҷра**, **девори берунии хона**. 2. зоҳирӣ: **намуди берунӣ**. 3. *мансуб ба* алоқа бо давлатҳои хориҷӣ; *муқоб.* **дохилӣ: савдои берунӣ, сиёсати берунӣ**. 4. тахаллуси донишманди бузурги тоҷик Абурайҳони Берунӣ (973-1048).

БЕРУНМАРЗӢ بیرونمرزی *нав.* берун аз сарҳад; хориҷ аз кишвар; берун аз марз воқеъшуда: **маҳалҳои тоҷикнишини берунмарзӣ**.

БЕРУХСАТ بی‌رخصت беиҷозат, бидуни рухсат.

БЕРӮЁНА بی‌رویانه бешармона, густохона.

БЕРӮЗӢ بی‌روزی 1. аз ризқу рӯзӣ бенасиб, бенаво, бечора. 2. *маҷ.* бадбахт, бетолеъ.

БЕРӮӢ بیرویی берӯ будан, бешармӣ, густохӣ, беҳаёӣ.

БЕРӮЙ بی‌روی//بی‌رو он ки айбу шармро намедонад, бешарму ҳаё, густох.

БЕРӮҲ بی‌روح беҷон, равоннадошта; ғайри зинда, мурда.

БЕРӮҲӢ بی‌روحی берӯҳ будан, равон надоштан, беҷон будан.

БЕСАБАБ بی‌سبب 1. бебоис, беасос, беҳуда: **бесабаб оташин шудан, бесабаб нест**, **ки**… 2. бемавқеъ, беҷо, бемуносибат: **шодии бесабаб, табассуми бесабаб**.

БЕСАБР بی‌صبر бетоқат, бетаҳаммул, ношикебо.

БЕСАБРӢ بی‌صبری бетоқатӣ, бетаҳаммулӣ, ношикебоӣ.

БЕСАБРОНА بی‌صبرانه бидуни сабру тоқат, бетоқатона.

БЕСАВОД بی‌سواد он ки хонда ва навишта наметавонад, беилму дониш.

БЕСАВОДӢ بی‌سوادی хату савод надоштан, беилмудонишӣ: **маҳви бесаводӣ**.

БЕСАВОДОНА بی‌سوادانه чаласаводона, кӯрсаводона.

БЕСАДО بی‌صدا 1. беовоз, хомӯш. 2. хомӯшона, овоз набароварда, оромона; даму ҷим.

БЕСАДОҚАТ بی‌صداقت риёкор, бемеҳр, дуруғгӯ.

БЕСАДОҚАТӢ بی‌صداقتی риёкорӣ, дурӯғ–гӯӣ, бесадоқат будан.

БЕСАЗО بی‌سزا беҷазо, ҷазонадида.

БЕСАЙҚАЛ بی‌صیقل бечило, сайқалнаёфта.

БЕСАЛАБ بی‌سلب *кит.* белибос, урён, бараҳна.

БЕСАЛИҚА بی‌سلیقه 1. қобилияти кореро надошта, белаёқат, ноӯҳдабаро. 2. безавқ. 3. безеб, дағал.

БЕСАЛИҚАГӢ بی‌سلیقگی 1. ноуҳдабароӣ, беса-

лиқа будан, 2. безавқ будан, безавқӣ.

БЕСАЛОҲИЯТ بی‌صلاحیت салоҳиятнадошта, шоистаи коре нашуда; белаёқат.

БЕСАЛОҲИЯТӢ بی‌صلاحیتی бесалоҳият будан, салоҳият надоштан, шоистагии кореро надоштан; белаёқатӣ.

БЕСАМАР بی‌ثمر 1. беҳосил, ғайриборвар: **дарахти бесамар**. 2. бенатиҷа, бефоида: **бесамар гузаштани ҷавонӣ**.

БЕСАМАРА بی‌ثمره *ниг.* **бесамар**.

БЕСАМАРӢ بی‌ثمری 1. бесамар будан, беҳосилӣ. 2. натиҷа надоштан, бефоида будан.

БЕСАНГ بی‌سنگ 1. ҷое, ки санг надорад; замини бесанг. 2. *маҷ., кит.* сабук, кӯтоҳандеш. 3. *маҷ., кит.* бетоқат, беқарор.

БЕСАР بی‌سر 1. сарбурида; кушташуда: **тани бесар**. 2. бесаробон, бепарастор; ба сари (ҳоли) худ монда; худсар, нофармонбардор; **бачаи бесар** бачаи ба сари худ монда; бачаи бетартиб (беинтизом); **бесару бар** бесаробон, бепарастор; бекас; ◊ **бесару бепо** *ниг.* **бесару по; бесару бун // бесару нӯг** подарҳаво, мубҳам, муғлақ, сарбаста, бемаъни: **сухан(ҳо)и бесару нӯг**, **ҷавоби бесару нӯг**; **бесару по** урён, бараҳна; бечизу чора; **бесару сомон** а) бесаранҷом, парешонҳол; б) бетартиб, дарҳаму барҳам: **бесару сомон шудани кор**; **бесару тан** белибос; луч, урён, бараҳна; **бесар-бесар гаштан** худсарона овора гаштан.

БЕСАРАНҶОМ بی‌سرانجام ошуфта, мушавваш, парешон, изтиробнок; нотинҷ; беором, бетоқат: **бесаранҷом кардан**, **бесаранҷом шудан**.

БЕСАРАНҶОМӢ بی‌سرانجامی ошуфтагӣ, парешонхотирӣ; изтироб; бетоқатӣ; бетартибӣ.

БЕСАРАНҶОМОНА بی‌سرنجامانه ошуфтаҳолона, парешонхотирона, изтиробнок, бетоқатона.

БЕСАРИШТА بی‌سرشته 1. саросема; бесаранҷом, мушаввашхотир, парешонҳол; **бесаришта кардан** саросема кардан; парешонҳол (мушавваш) кардан; ба ташвиш андохтан; **бесаришта шудан** ба ташвиш афтодан, парешонҳол шудан. 2. *гуфт.* бетартиб; ғайрисариштакор.

БЕСАРИШТАГӢ بی‌سررشتگی 1. саросемагӣ; бесаранҷомӣ, парешонҳолӣ. 2. *гуфт.* бетартибӣ, бесарусомонӣ.

БЕСАРӢ بی‌سری *маҷ.* 1. худсарӣ, амал кардан ба ихтиёри худ. 2. бетартибӣ, беинтизомӣ.

БЕСАРОБОН بی‌سرابان бепарастор, бекас, бесарпаноҳ.

БЕСАРОБОНӢ بی‌سرابانی бесаробон будан, бепарасторӣ.

БЕСАРПАНОҲ بی‌سرپناه он ки паноҳгоҳ надорад, бехонумон, бемакон.

БЕСАРПАНОҲӢ بی‌سرپناهی бехонумонӣ, бемаконӣ.

БЕСАРПАРАСТ بی‌سرپرست беҳимоят, бероҳбар, бесаробон.

БЕСАРПАРАСТӢ بی‌سرپرستی бесарпараст будан, бероҳбар будан, бепарастор мондан.

БЕСАРУНӮГ بی‌سرونوگ 1. бетартиб, дарҳамбарҳам. 2. чигил, печида, муғлақ: **ҷавоби бесарунӯг**.

БЕСАРУНӮГӢ بی‌سرونوگی 1. бесарунӯг будан, бетартибӣ, бесарусомонӣ. 2. чигилӣ, печидагӣ, дарҳам-барҳамӣ.

БЕСАРУПО(Й) بی‌سروپا(ی) 1. белибос, бетӯҳфа аз тарафи домод ё арӯс. 2. *маҷ.* беназму тартиб, ошуфта.

БЕСАРУПОЙ بی‌روپایی белибосӣ, лучию бараҳнагӣ.

БЕСАРУСАДО بی‌سروصدا беҳаёҳуӣ, ором, сокит.

БЕСАРУСОМОН بی‌سروسامان 1. он ки хонаву зиндагии доимӣ надорад, бехонумон, дарбадар. 2. ошуфта, беназм, бетартиб. 3. ошуфтаҳол, парешонҳол.

БЕСАРУСОМОНӢ بی‌سروسامانی 1. бесаранҷомӣ, ошуфтагӣ; бетартибӣ, дарҳам-барҳамӣ; парокандагӣ. 2. *кҳн.* бенавоӣ, камбағалӣ.

БЕСАРФА بی‌صرفه *кит.* 1. бефоида, бесуд, бенафъ. 2. он ки дар фикри фоидаву суд нест.

БЕСАТР بی‌ستر *кит.* бепарда, бепӯшиш, белибос.

БЕСАТРӢ بی‌ستری бепарда будан, белибосӣ.

БЕСАФО بی‌صفا 1. ҷое, ки дилпазир ва босафо нест; *муқоб*. **босафо**. 2. он ки бо дигарон муносибати соз ва якрӯ надорад.

БЕСАҲВ بی‌سهو бехато, беиштибоҳ.

БЕСАҲН بی‌صحن беайвон, бесаҳна.

БЕСИЁСАТ بی‌سیاست 1. он ки тафаккур ва салобати ба назар гирифтани тамоми паҳлуҳои корро надорад. 2. сиёсат надоштан.

БЕСИЁСАТӢ بی‌سیاستی бесиёсат будан, беэҳтиётӣ ва дар назар нагирифтани ҷанбаҳои кор.

БЕСИККА بی‌سکّه 1. пуле, ки сикка надорад. 2. *маҷ*. беқадр, беэътибор; номаълуму номашҳур.

БЕСИЛОҲ بی‌سلاح беаслиҳа, беярок, ғайримусаллаҳ: **бесилоҳ гардонидан**.

БЕСИМ I بی‌سیم *кҳн*. бепул, нодор, бенаво: **мардуми бесиму зар**.

БЕСИМ II بی‌سیم дастгоҳи бе сими ноқил коркунанда: **телеграфи бесим**, **телефони бесим**.

БЕСИМӢ بی‌سیمی *кҳн*. бепулӣ, бесармоя будан, бесиму зар будан.

БЕСИМО بی‌سیما симонадошта; симои хоси худро надошта.

БЕСИНФ بی‌صنف ба синфҳо ҷудо нашуда ё нашаванда: **ҷамъияти бесинф**.

БЕСИПОС بی‌سپاس *ниг*. **носипос**.

БЕСИПОСӢ بی‌سپاسی *ниг*. **носипосӣ**.

БЕСИРАТ بی‌سیرت 1. он ки сират, кирдор ва равиши шоиста надорад. 2. расво, беобрӯ.

БЕСИРАТӢ بی‌سیرتی бесират будан, расвоӣ, беобрӯӣ.

БЕСИРОЯТ بی‌سرایت сироятнакарда, сироятнопазир.

БЕСИТОРА بی‌ستاره абрӣ, бидуни ситора: **осмони беситора**.

БЕСИФАТ بی‌صفت бадсифат, пастсифат: **молҳои бесифат**.

БЕСИФАТӢ بی‌صفتی бесифат будан, бадсифатӣ, пастсифатӣ.

БЕСОБИҚА بی‌سابقه собиқанадошта, пеш аз ин вуҷуд надошта.

БЕСОЗ بی ساز *кит*. бесилоҳ, бебарг, он ки васила барои сафар, ҷанг ва ғайра надорад.

БЕСОЗИШ بی‌سازش номувофиқ, ба созиш наоянда, носозгор.

БЕСОМОН بی‌سامان 1. бетартиб, парешон, пароканда: **бесомон кардан**, **бесомон шудан**. 2. *маҷ*. он ки ба таври кофӣ воситаи рӯзгузаронӣ надорад, рӯзгораш ғайри муназзам аст; бечизу чора, бенаво, бехонумон.

БЕСОМОНӢ بی‌سامانی 1. бетартибӣ, парешонӣ, бесомон будан. 2. *маҷ*. камбағалӣ, бенавоӣ, бе чизу чора будан.

БЕСОҲИБ بی‌صاحب 1. он чи соҳиб (молик) надорад: **хонаи бесоҳиб**, **замини бесоҳиб**. 2. он ки ба сари худ, ба ихтиёри худ вогузошта шудааст, бекас, бехешу табор, беёру ёвар: **кӯдаки бесоҳиб**, **мурдаи бесоҳиб**, **бесоҳиб мондан**; **саги бесоҳиб** саги дайду, саги кӯчагард.

БЕСОҲИБӢ بی صاحبی бесоҳиб будан, дар тасарруфи касе набудан.

БЕСОҲИБМОНДА بی‌صاحب‌مانده он ки соҳиб, сарпараст ва пушту паноҳ надорад, бепарастормонда.

БЕСОҲИЛ بی‌ساحل 1. соҳил надоштан. 2. *маҷ*. беҷо, бехонумон, дархатарбуда.

БЕСУБОТ بی ثبات 1. ноустувор, нопойдор, номустаҳкам. 2. *маҷ*. беирода, сустирода.

БЕСУБОТӢ بی‌ثباتی 1. ноустуворӣ, нопойдорӣ, номустаҳкамӣ. 2. *маҷ*. беиродагӣ, сустиродагӣ.

БЕСУД بی‌سود суднадошта, бефоида, нафънаоваранда.

БЕСУККОН بی‌سکّان *кит*. 1. беҷилав (ҷанбари киштӣ). 2. беодам, беаҳолӣ, бесокин.

БЕСУКУН بی‌سکون беқарору беором.

БЕСУЛУҚ بی سلوق белаҷом, лаҷомназада: **аспи бесулуқ**.

БЕСУРАТ بی‌صورت расмнадошта, суратнадошта: **китоби бесурат**.

БЕСУТУН بی‌ستون иморате, ки сутун надорад; **кӯҳи Бесутун** (*аслаш* **Бағастона**) номи кӯҳест

дар наздикии ш. Кирманшоҳ (Эрон), ки дар он катибаи қадимии форсӣ ба хати мехӣ канда шудааст.

БЕСУТУНМӮҲРА بی ستون‌مهره *зоол.* ҷонваре, ки сутунмӯҳра надорад.

БЕСУХАН بی‌سخن бегап, хомӯш(она); **нақши бесухан** *санъ.* нақше, ки иҷрокунандаи он нутқ намекунад.

БЕСӮЗ بی‌سوز бедарду алам: бесӯзу гудоз.

БЕСӮК بی‌سوک гандум ё ҷаве, ки сӯк надорад.

БЕТААЗЗУР بی‌تعذر *кит.* бесахтӣ, бе душворӣ; номумкинӣ.

БЕТААЛЛУҚ بی‌تعلّق беалоқамандӣ, новобаста; бедилбастагӣ.

БЕТААЛЛУҚӢ بی‌تعلّقی бетааллуқ будан, беқайдӣ.

БЕТААММУЛ بی‌تأمّل беандеша, бемулоҳиза; мулоҳиза накарда.

БЕТААММУЛӢ بی‌تأمّلی беандешагӣ, бемулоҳидагӣ.

БЕТА-АФКАНИШ بیته‌افکنش нурҳо ва шуоҳои бета.

БЕТАВАҚҚУФ بی‌توقّف дар ҷое таваққуф накарда, беист, наистода; пайваста, доим.

БЕТАВАҚҚӮЪ بی‌توقّع бечашмдошт, интизори чизе нашуда; бехоҳиш.

БЕТАВАҶҶӮҲ بی‌توجه он ки ҳусни таваҷҷӯҳ надорад, ба чизе ё касе диққату эътибор намедиҳад; бепарво.

БЕТАВАҶҶӮҲӢ بی‌توجهی бетаваҷҷӯҳ будан, бедиққатӣ: **бетаваҷҷӯҳӣ кардан**, **бетаваҷҷӯҳӣ зоҳир кардан**.

БЕТАВОН بیتوان *ниг.* **нотавон**.

БЕТАВФИҚ بی‌توفیق 1. бадкор, бадахлоқ. 2. *д.* он ки худо мададгораш нест.

БЕТАВФИҚӢ بی‌توفیقی 1. бадкирдорӣ, бадахлоқӣ. 2. *д.* аз таъйиду мадади илоҳӣ бенасиб будан.

БЕТАГ بی‌تگ 1. он чи қисми поёнӣ (зерӣ) надорад, бетаҳ: **сатили бетаг**, **бочкаи бетаг**. 2. тагаш номаълум, хеле чуқур, амиқ: **дарёи бетаг**. 3. *маҷ.* ниҳоят калон, пурнашаванда: **кисаи бетаг**, **ҳамёни бетаг**. 4. *маҷ.* беасос; бардурӯғ; беҳуда.

БЕТАҒЙИР بی‌تغییر дучори тағйир нагардида, бе дигаргунӣ, дигаргун нашуда, тағйир наёфта.

БЕТАДБИР بی‌تدبیر он ки хуб андешида ва маслиҳати нағз дода наметавонад, шахси ноӯҳдабаро дар муносибат ва муомила бо одамон.

БЕТАДБИРӢ بی‌تدبیری бетадбир будан, чора андешида ва маслиҳати нағз дода натавонистан ба одамон, ноӯҳдабарои.

БЕТАЗАЛЗУЛ بی‌تزلزل *кит.* босубот, устувор, ноҷунбон.

БЕТА-ЗАРРАҲО بیته‌زرّها электрон ва позитроне, ки ҳастаи атом ҳангоми бета-коҳиш ҷудо мекунад.

БЕТАЗВИР بی‌تزویر бемакру ҳила, самимӣ, босамимият.

БЕТАКАЛЛУФ بی‌تکلّف ба одоби муоширати маълум побанд нашуда, бидуни иззатталабӣ, ба даъват ва «гиред, гиред»-ҳо мунтазир нашуда; бемалол, беибо.

БЕТАКАЛЛУФӢ بی‌تکلّفی бетакаллуф будан, побанди одоби муоширот набудан, иззаттала6 набудан.

БЕТАКАЛЛУФОНА بی‌تکلّفانه бемалолона, озодона.

БЕТА-КОҲИШ بیته‌کاهش *физ.* пароканиши радиоактивии ҳастаи атом, ки дар натиҷаи он электрон ё позитрон ҷудо мешавад.

БЕТАҚСИРبی‌تقصیر *кит.* бегуноҳ, беайб.

БЕТАҚСИРӢ بی‌تقصیری бенуқсонӣ, бегуноҳӣ, беайбӣ.

БЕТАЛАФ بی‌تلف талаф накарда, ба нобуд шудан роҳ надода: **беталаф чида гирифтани пахта**.

БЕТАЛАФОТ بی‌تلفات *ниг.* **беталаф**.

БЕТАМАЙ بی‌طمعی бетамаъ будан, тамаъ надоштан.

БЕТАМАЛЛУҚ بی‌تملّق хушомад назада, чоплусӣ

накарда, бидуни лаганбардорӣ.

БЕТАМАЛЛУҚӢ بی‌تملّقی бетамаллуқ будан; хушомадназанӣ, чоплусӣ накардан.

БЕТАМАЪ بی‌طمع он ки аз рӯи ҳирс аз касе дар умеди рӯёнидани чизе нест, беғараз.

БЕТАМИЗ بی‌تمیز 1. он ки неку бадро аз ҳам фарқ карда наметавонад, нофаҳм, бефаросат. 2. беақл, аҳмақ, аблаҳ. 3. беҳамият, безарда, беору номус.

БЕТАМИЗӢ بی‌تمیزی 1. нофаҳмӣ, бефаросатӣ. 2. аҳмақӣ, номаъқулӣ. 3. беҳамиятӣ, безардагӣ, беоруномусӣ.

БЕТАНА بی‌تنه 1. бебадан, бетан. 2. *маҷ.* **сари бетана шудан** ҳайрон шудан, чӣ гуфтан ва чӣ кардани худро надонистан.

БЕТАНАФФУС بی‌تنفس танаффус накарда, дам нагирифта; пайваста, доим.

БЕТАНОСУБ بی‌تناسب таносубнадошта, номутаносиб.

БЕТАНОСУБӢ بی‌تناسبی бетаносуб будан, номутаносибӣ.

БЕТАОРУФ بی‌تعارف бетакаллуф, бегапу калоча, беодоб.

БЕТАРАФ بی‌طرف 1. он ки тарафкашӣ ва ҷонибдорӣ намекунад, холис. 2. кишвар ё давлате, ки ба гурӯҳбандиҳои сиёсии давлатҳо дохил нест; ғайри мутааҳҳид: **давлатҳои бетараф**, **кишварҳои бетараф**. 3. касе, ки вақти овоздиҳӣ (раъйдиҳӣ) аз овоз додан ба яке аз тарафҳо худдорӣ кардааст.

БЕТАРАФӢ بی‌طرفی бетараф (холис, беғараз) будан.

БЕТАРАФОНА بی‌طرفانه 1. холисона, беғаразона. 2. дахолат накарда, мудохила накарда.

БЕТАРАҲҲУМ بی‌ترحّم 1. он ки раҳму шафқат надорад, бераҳм, сангдил, дилсахт: **марги бетараҳҳум**, **фалаки бетараҳҳум**. 2. бераҳмона, раҳм накарда: **бетараҳҳум задан**.

БЕТАРАҲҲУМӢ بی‌ترحّمی бераҳмӣ, дилсахтӣ, сангдилӣ.

БЕТАРБИЯ(Т) بی‌تربیه//بی‌تربیت тарбиянадида; беодоб.

БЕТАРБИЯТӢ بی‌تربیتی бетарбият будан, тарбиятнадида будан.

БЕТАРДИД بی تردید дудила нашуда, бидуни дудилагӣ, бешак, бешубҳа.

БЕТАРОВАТ بی‌طراوت 1. он чи тару тозагии худро аз даст додааст; пажмурда, афсурда: **гули бетароват**. 2. *маҷ.* беобуранг; обшуста.

БЕТАРТИБ بی‌ترتیب 1. бесару сомон, он чи ва он ҷое, ки дар он тартибу интизоми муайян нест. 2. аз рӯи аломат ё мутобиқи ягон хислату хосият ҷо ба ҷо гузоштанашуда; бенизомона, бетартибона: **бетартиб хобидани** *чизе*, **бетартиб навишта шудани рӯйхат**. 3. *маҷ.* тартибу интизомро риоянакунанда; беинтизом, бадахлоқ.

БЕТАРТИБӢ بی‌ترتیبی 1. риоя накардани тартибу қоида, бетартиб будан, тартиб надоштан, беинтизомӣ. 2. бесарусомонӣ, ҳарҷу марҷ, набудани низоми муайян дар коре ё ҷое. 3. вайрон кардани тартиботи ҷамъиятӣ: **бетартибӣ кардан**.

БЕТАРТИБОНА بی‌ترتیبانه *ниг.* **бетартиб** 2.

БЕТАФОВУТ بی‌تفاوت бефарқ, бетафриқа; фарқ накарда; ҷудо накарда.

БЕТАФОВУТӢ بی‌تفاوتی бетафовут будан; фарқ нагузоштан.

БЕТАХАЛЛУФ بی‌تخلّف бехилофкорӣ, бе вайрон кардани тартибот ё қонунгузорӣ.

БЕТАҲ بی‌ته *ниг.* **бетаг**.

БЕТАҲАММУЛ بی‌تحمّل бетоқат, тоқатнопазир, тобнаоварда.

БЕТАҲАММУЛӢ بی‌تحمّلی бетоқатӣ, тобнаовардагӣ.

БЕТАҲАРРУК بی‌تحرّک беҳаракат, ночунбон, бефаъолият.

БЕТАҲАРРУКӢ بی‌تحرّکی ҳаракат ва фаъо–лият надоштан; беҳаракатӣ, ночунбонӣ, ночунбон будан.

БЕТАҲОРАТ بی‌طهارت шустушӯи махсуси пеш аз намозро иҷронакарда, таҳорат–накарда; нопок.

БЕТАҲОРАТӢ بی‌طهارتی бетаҳорат будан, таҳорат накарда, нопок.

БЕТАҲОШӢ بی تحاشی *кит.* худдорӣ накарда, имтиноъ наварзида, парҳез накарда, бепарво, бемулоҳиза.

БЕТАҲОШО بی تحاشا *ниг.* **бетаҳошӣ**.

БЕТАҶРИБА بی‌تجربه он ки дар коре таҷриба надорад; он ки аз таҷрибаи рӯзгор бебаҳра аст, ноозмудакор, корнодида.

БЕТАҶРИБАГӢ بی‌تجربگی бетаҷриба будан, надоштани таҷриба, ноозмудакорӣ.

БЕТАШАББУС بی‌تشبث ташаббуснадошта, ибтикори амал надошта, ғайрифаъол: **одами беташаббус**.

БЕТАШАББУСӢ بی‌تشبّثی беташаббус будан; фаъол набудан.

БЕТАШВИШ بی‌تشویش 1. ташвишнадиҳанда, безаҳмат; ором, осуда: **кори беташвиш** кори нисбатан ором, коре, ки давуғеҷи зиёд надорад. 2. ташвиш накашида, бемалол, хотирҷамъона, оромона.

БЕТАШВИШӢ بی‌تشویشی беташвиш будан, оромӣ, осудагӣ.

БЕТАЪМИР بی‌تعمیر таъмирнашуда, тармимнаёфта, рӯи таъмирро надида: **хонаи бетаъмир**.

БЕТАЪРИХ بی‌تأریخ бесана, таърих нагузошта.

БЕТАЪСИР بی‌تأثیر 1. таъсирнакунанда, таъсирнарасонанда, ғайримуассир; **бетаъсир намондан** таъсир расондан, аз худ осору нишона гузоштан; кори худро кардани чизе; **бетаъсир рафтан** асар накардан (-и чизе ба касе), фоида набахшидан. 2. сухане ё шеъре, ки ҷозиба надорад, ҷаззобу ҷолиб нест, дар хотири шунаванда ё хонанда аз худ нишоне намегузорад.

БЕТАЪСИРӢ بی‌تأثیری бетаъсир будан, таъсир накардан, асар надоштан.

БЕТАЪХИР بی‌تأخیر бедаранг, дер намонда, бетаваққуф, ба таъхир наандохта; зуд, фавран.

БЕТИМОР بی‌تیمار *кит.* беандӯҳ, осуда.

БЕТИМОРӢ بی‌تیماری *кит.* беандӯҳӣ, бетимор будан.

БЕТИМСОЛ بی‌تمثال бенақш, бесурат, берасм.

БЕТИР بی‌تیر тирнадошта, тираш тамомшуда: **таппончаи бетир**.

БЕТОАТ بی‌طاعت он ки тоату ибодат намекунад, беибодат.

БЕТОАТӢ بی‌طاعتی бетоат будан, беибодат будан.

БЕТОБ بی‌تاب 1. бемадор, камқувват; нотоб, бемор, касал. 2. *кит.* бесабр, бетоқат, беқарор: **бетоб шудан**; **бетобу тавон** хеле суст, бемадор, беҳол; бемору бемадор; **бетобу тоқат** хеле бетоқат, бесабр, беқарор.

БЕТОБӢ بی‌تابی 1. бемадорӣ, камқувватӣ, нотобӣ, беморӣ, касалӣ. 2. *кит.* бесабрӣ, бетоқатӣ, беқарорӣ.

БЕТОҚАТ بی‌طاقت он ки сабру тоқат надорад, бебардошт; беқарор, беором, ноором: **дили бетоқат**, **бетоқат шудан (гаштан)**.

БЕТОҚАТӢ بی‌طاقتی бесабрӣ, ношикебоӣ, беқарорӣ.

БЕТОҚАТОНА بی‌طاقتانه бесаброна, бетоқат шуда, беқарор шуда; дар ҳолати бетоқатӣ.

БЕТОЛЕЙ بی‌طالعی толеъ надоштан, бадбахт (сиёҳбахт) будан.

БЕТОЛЕЪ بی‌طالع он ки толеъ надорад, он ки кораш омад намекунад, бадбахт, сиёҳбахт.

БЕТОН *фр.* بیتان *тех.* бо об омехтаи (*хоҳ шахшуда ва хоҳ лоймонанди*) семент, рег, шағал ё сангреза, ки ҳамчун маводи бинокорӣ истифода мешавад: **бетон рехтан**, **бетон тайёр кардан**, **бетон хобондан**, **бетон кашондан**; **оҳану бетон** омехтаи бетон бо сихгулҳои оҳанӣ (ё пӯлодӣ), ки дар сохтмонҳо ба кор меравад; **бетон кардан** бетон рехта, чизе тайёр кардан; аз бетон рӯйкаш кардани ҷое (*мас., роҳ, канал ва г.*).

БЕТОНГАР بیتانگر *ниг.* **бетонрез**.

БЕТОНӢ بیتانی *мансуб ба* **бетон**; аз бетон сохташуда: **девори бетонӣ**.

БЕТОНПӮШ بیتانپوش бо бетон пӯшонидашуда, бетонӣ: **канали бетонпӯш**, **роҳи бетонпӯш**.

БЕТОНПӮШӢ بیتانپوشی пӯшонда бо бетон, бетон кардан.

БЕТОНРЕЗ بیتانریز коргаре, ки бетон фарш мекунад; бинокоре, ки бетон рехта, маснуоти сохтмонӣ тайёр мекунад: **коргарони бетонрез**.

БЕТОНРЕЗӢ بیتانریزی *исми амал аз* **бетон рехтан**; амали бетонрез.

БЕТОРبی‌تار торнадошта: **асбобҳои мусиқии бетор**.

БЕТУХМ بی‌تخم тухмнадошта: **растаниҳои бетухм** растаниҳое, ки тухм надоранд ва бо роҳи қаламчашинонӣ афзоиш меёбанд.

БЕТӮШ بی‌توش беқувват, безӯр, нотавон; **бетану бетӯш** *гуфт*. хурдҷусса.

БЕТӮША بی‌توشه он ки дар сафар бо худ хӯрданӣ ва нӯшиданӣ надорад; бехӯрок.

БЕУЛФАТ بی‌الفت унснагиранда бо ҳам, хӯнагиранда бо одамон, ноулфат, одамгурез.

БЕУЛФАТӢ بی‌الفتی беулфат будан, одамгурезӣ.

БЕУММАТ بی‌امّت умматнадошта, пайравнадошта.

БЕУСТУХОН بی‌استخوان 1. устухоннадошта, холӣ аз устухон: **гӯшти беустухон**. 2. *маҷ*. моҳир, усто дар коре.

БЕФАЙЗ بی‌فیض он ки нафъаш ба касе намерасад, бехайру баракат.

БЕФАЙЗӢ بی‌فیضی бехайру бебаракатӣ.

БЕФАЗЛ بی‌فضل бебаҳра аз фазлу донойӣ, бедониш.

БЕФАЗЛӢ بی‌فضلی бефазл будан, бедонишӣ.

БЕФАНО بی‌فنا бефарҷом, фанонопазир, абадӣ.

БЕФАРАНҶӢ بی‌فرنجی *таър*. он ки фаранҷӣ ба сар намегирад; он ки фаранҷиро партофтааст: **зани бефаранҷӣ**, **бефаранҷӣ шудан**.

БЕФАРДО بی‌فردا он чи ва он ки ба фардо намерасад, беоянда.

БЕФАРЁД بی‌فریاد 1. бесадо, хамӯш. 2. ситамгар.

БЕФАРЗАНД بی‌فرزند он ки фарзанд надорад, бебача, беавлод; безурёт.

БЕФАРЗАНДӢ بی‌فرزندی фарзанд надоштан, бебачагӣ; безурётӣ.

БЕФАРҚ بی‌فرق *ниг*. **бетафовут**.

БЕФАРМОН بی فرمان *ниг*. **нофармон I**.

БЕФАРМОНӢ بی‌فرمانی *ниг*. **нофармонӣ**.

БЕФАРОВЕЗ بی‌فراویز либосе, ки бе фаровез дӯхта шудааст; ◊ **даҳони бефаровез** лаққӣ, ҳарзагӯй.

БЕФАРОСАТ بی‌فراست бефаҳм, кундзеҳн.

БЕФАРОСАТӢ بی فراستی бефаҳмӣ, кундзеҳнӣ.

БЕФАРҲАНГ بی‌فرهنگ он ки дараҷаи маданияту маърифаташ паст аст; беодоб.

БЕФАРҲАНГӢ بی‌فرهنگی бефарҳанг будан; бемаданиятӣ, беодобӣ.

БЕФАРҶОМ بی‌فرجام беоқибат, беохир, беанҷом, бехотима.

БЕФАСОҲАТ بی‌فصاحت ғайрифасеҳ, хубсухангӯй набудан; *муқоб*. **бофасоҳат**.

БЕФАҲМ بی‌فهم нодон, камақл, каллаварам.

БЕФАҲМӢ بی‌فهمی бефаҳм будан, нодонӣ, камақлӣ.

БЕФАЪОЛИЯТ بی‌فعالیت беҳаракат, собит, ноҷунбон, ғайрифаъол.

БЕФАЪОЛИЯТӢ بی‌فعالیتی бефаъолият будан, беҳаракатӣ, ноҷунбонӣ.

БЕФИКР بی‌فکر беандеша; касе, ки дурандеш нест.

БЕФИКРӢ بی‌فکری бефикр будан, беандешагӣ.

БЕФОИДА بی‌فائده 1. нафънадиҳанда, суднаоранда, фоиданадиҳанда, бефоиз. 2. беҳуда, барабас: **баҳси бефоида**, **гапи бефоида, кори бефоида**, **ҷустуҷӯи бефоида**, **бефоида мондан**.

БЕФОИЗ بی‌فایظ ба ҳисоби фоиз нафънадиҳанда, бидуни фоидаи дарсад; **қарзи бефоиз** *ниг*. **ҳасана** (**қарзи ҳасана**).

БЕФОСИЛА بی‌فاصله муттасил, пайваста, беист.

БЕФУРӮҒ بی‌فروغ бедурахш, беҷило; бесафо, бенур.

БЕФУРӮЗ بی‌فروز *кит*. 1. хира, норавшан, беранг. 2. *маҷ*. нодон, бетарбия.

БЕФУРӮШАНДА بی‌فروشنده фурӯшанданадошта: **мағозаи бефурӯшанда**.

БЕХ بیخ 1. решаи асосии наботот. 2. маҳсули

танаи асосии сабзавоти бехмева: **бехи сабзӣ, бехи пиёз**; **бех бастан** ҳосил андохтан (-и сабзӣ, пиёз ва дигар сабзавот). 3. воҳиди ҳисоби ниҳолу растанӣ, дарахт. 4. *маҷ.* асос, асл, бунёд: **беху бунёд, аз беху бун**. 5. *бот.* решаи як навъ растанӣ, ки вақти дар об ҷӯшонда лакондан аз шираи он кафк ҳосил мешавад ва ин кафк дар ҳалвогарӣ (*мас.*, *нишаллопазӣ*) ба кор меравад; **бехи бинӣ** тагӣ банӣ; **бехи дандон** таги дандон; **аз бехаш** а) тамоман, комилан; б) аз манбааш; аз маншааш; **аз бех кандан** *чизеро* // **решаи** *чизеро* **аз бехаш кандан** а) бо решааш кандан (*дарахтеро*); б) *маҷ.* чизеро аз асосаш нобуд кардан, тамоман маҳв кардан; ◊ **беху бунёди** *чизеро* (*касеро*) **кандан** тамоман несту нобуд кардан, аз байн бурдан чизеро ё касеро; **бехи** *чизе* (*касе*)**-ро сӯхтан // оташ ба бехи** *чизе* **задан** чизеро ё касеро несту нобуд кардан, тамоман аз байн бурдан.

БЕХАБАР بی‌خبر 1. он ки аз чизе ё коре огоҳӣ надорад; беиттилоъ, ноогоҳ; ғофил, дар ғафлатмонда, ғафлатзада; **бехабар мондан** ғофил мондан; нофаҳмида мондан, надониста мондан; **бехабар намондан** *аз касе* аз аҳволи касе воқиф будан, аҳволи касеро хабар гирифта истодан. 2. бедаъват, даъватнашуда; ◊ **аз дунё (олам) бехабар** фориғ аз воқеаҳои дунё; фориғбол, бепарво, лоубол; **аз худ бехабар** бехуд, мадҳуш.

БЕХАБАРӢ بی‌خبری 1. бехабар будан, хабар надоштан, ғофил мондан. 2. *маҷ.* нодонӣ.

БЕХАВОТИР بی‌خواطر хавотир накашида, парешон нашуда; бехавф; ором, осуда, тинҷ.

БЕХАВФ بی‌خوف бехатар, эмин аз хавф: **роҳи бехавфу хатар**.

БЕХАВФӢ بی‌خوفی бехатарӣ, эминӣ.

БЕХАЁЛ بی‌خیال *ниг.* **бехаёлона**.

БЕХАЁЛОНА بی‌خیالانه беихтиёр, фикру хаёл накарда: **бехаёлона коре кардан**.

БЕХАЗОН بی‌خزان ҳамеша шукуфон, ҳамешасабз: **баҳори бехазон, боғи бехазон, гулшани бехазон**; ◊ **ҷавонии бехазон** ҷавонии ҷовид, ҷавонии абадӣ.

БЕХАЙР بی‌خیر он ки хайру эҳсон надорад, хасис; **бехайру маъзур** *гуфт.* хайрухуш накарда, бидуни худоҳофизӣ, видоъ накарда.

БЕХАЛАЛ بی‌خلل беозор, беташвиш; бароҳат, бемалол; **ҷои бехалал** *маҷ.* ҷои хилват, хилватгоҳ.

БЕХАРҶ بی‌خرج *ниг.* **бесарфа**.

БЕХАРҶӢ بی‌خرجی он ки барои рӯзгузаронӣ пул надорад, бепулӣ.

БЕХАТ بی‌خط 1. хатнадошта, халқҳое, ки забони онҳо хату алифбо надорад. 2. он ки навишта наметавонад; бесавод; **бехату савод** он ки навишта ва хонда наметавонад.

БЕХАТАР بی‌خطر ғайрихатарнок, эмин аз хавфу хатар, бехавф: **роҳи бехатар, бехатар будан, бехатар кардан, бехатар мондан, бехатар шудан**; **сафар бехатар (бошад, шавад)! роҳи сафеду бехатар**! (*ба шахси сафаррав ҳамчун хоҳишу орзу гуфта мешавад*).

БЕХАТАРӢ بی‌خطری бехатар будан, эмин будан аз хатар, таҳдид накардани хавфу хатар, бехавфӣ, амният: **идораи бехатарӣ**, **кумитаи бехатарӣ**; **бехатарии давлатӣ** амну амонии кишвар; **техникаи бехатарӣ** маҷмӯи қоидаҳо ва чорабиниҳо барои эминӣ аз хавфу хатар; **қоидаи бехатарии ҳаракат** маҷмӯи тарзу усули ҳаракати нақлиёт ва роҳгардии пиёдаравҳо.

БЕХАТӢ بی‌خطی 1. хату алифбо надоштан. 2. бехат будан, хат навишта натавонистан; бесаводӣ.

БЕХАТО بی‌خطا хатонадошта, бесаҳв, беғалат; бидуни хато, хато нахӯрда: **ҳисоби бехато**, **бехато навиштан**, **бехато хондан**; **бехато задан** рост ба ҳадаф задан.

БЕХАТУСАВОДӢ بی‌خطوسوادی хату савод надоштан, хондаву навишта натавонистан, бесавод будан.

БЕХГӮШӢ بیخگوشی :**бехгӯшӣ ҳарф задан** гӯшакӣ гап задан, пичир-пичир кардан.

БЕХЕШ بی‌خویش 1. *ниг.* **бехешованд**. 2. *ниг.* **бехештан**.

БЕХЕШОВАНД بی‌خویشاوند он ки хешу табор надорад.

БЕХЕШТАН بی‌خویشتن *кит.* бехуд, азхолрафта.

БЕХЕШУТАБОР بی‌خویش‌وتبار *ниг.* **бехешованд**.

БЕХИРАД بی‌خرد беақл, нодон, аҳмақ.

БЕХИРАДӢ بی‌خردی бехирад будан, беақлӣ, нодонӣ; аҳмақӣ.

БЕХИРОҶ بی‌خراج аз хироҷу андоз озод, хироҷу андоз надода.

БЕХӢ بیخی *лаҳҷ*. сабзӣ, зардак.

БЕХКАН بیخکن аз бех кананда.

БЕХКАНДА بیخکنده решаканшуда; **бехканда шудан** *маҷ*. тамоман барҳам хӯрдан.

БЕХМЕВА بیخمیوه *бот*. сабзавоте, ки ҳосили он дар реша аст (*аз қабили* сабзӣ, картошка, лаблабу).

БЕХОБ بی‌خواب он ки хобаш намеояд; бедорхоб: **чашми бехоб**.

БЕХОБӢ بی‌خوابی бехоб будан, дар вақташ набурдани хоб, хоб нарафтан, бедории давомдор (ба иллате): **дарди бехобӣ**.

БЕХОНА بی‌خانه он ки хонаву сарпаноҳ надорад, бемаскан: **бехонаю ҷой**, **бехонаю бенаво**.

БЕХОНАВОДА بی خانواده *ниг*. **беоила**.

БЕХОНАДОН بی خاندان он ки оила надорад, беоила; бе зану фарзанд ва хонаю ҷой.

БЕХОНУМОН بی‌خانومان//بی‌خانمان он ки ягон сарпаноҳ надорад, овора, бехонаю ҷой: **бехонумон кардан**, **бехонумон шудан**.

БЕХОНУМОНӢ بی‌خانمانی//بی‌خانومانی бехонумон будан, надоштани сарпаноҳ, бехонаю ҷой будан.

БЕХОР بی‌خار растание, ки хор надорад: **гули бехор**.

БЕХОСИЯТ بی‌خاصیت *маҷ*. бепою қадам, шум, наҳс.

БЕХОСТ بی‌خواست 1. *ниг*. **нохост**. 2. *лаҳҷ*. хотирҷамъона, бепарвоёна.

БЕХОСТА بی‌خواسته *кит*. бесарват, бепулу мол.

БЕХОТИРА بی‌خاطره беёд, ёднадошта, хотираш заифбуда.

БЕХПИЁЗ بیخپیاز ҳосили решаи пиёз.

БЕХТА بیخته *сифати феълии замони гузашта аз* **бехтан**; бехташуда: **орди бехта**.

БЕХТАН بیختن 1. аз ғалбер (парвезан) ва элак гузаронида тоза кардан, элак кардан: **орд бехтан**, **гандум бехтан**. 2. афшондан, пошидан.

БЕХУД بیخود 1. он ки ихтиёри идора кардани худро аз даст додааст, аз худ бехабар, ниҳоят парешон ва ошуфта. 2. беҳуш, мадҳуш, беҳол; **бехуд шудан** а) беҳуш шудан, аз ҳуш рафтан, аз ҳол рафтан; парешонҳол ва ошуфта шудан; б) *маҷ*. аз худ рафтан, мағрур шудан.

БЕХУДӢ بیخودی 1. аз худ бехабарӣ; шӯридагӣ, изтироб. 2. беҳушӣ, мадҳушӣ; беҳоливу бемадорӣ.

БЕХУДО بی‌خدا худоношинос, бедин, мул–ҳид.

БЕХУДОВАНД بی‌خداوند *кит*. бесоҳиб, бемолик.

БЕХУДОНА بی‌خودانه дар ҳолати беҳушӣ, беҳушона; беихтиёрона, бидуни ирода.

БЕХУН بی‌خون 1. хуннадошта; камхун; **лабҳои бехун** лабҳои рангпарида. 2. *гуфт*. бераҳм, нотарс.

БЕХУНӢ بی‌خونی бехун будан, хун надоштан; камхунӣ.

БЕХӮРОК بی‌خوراک он ки аз хӯрок таъмин нест; **бехӯрок мондан** хӯрду хӯрок надоштан, аз хӯрок таъмин набудан.

БЕХӮРОКӢ بی‌خوراکی бехӯрок будан, бехӯрок мондан.

БЕХҶАСТ بیخجست нардҳое, ки аз решаи дарахт сабзидаанд; **ниҳоли бехҷаст** дарахти аз кунда ё решае сабзида.

БЕҲ I به 1. хуб, нағз, некӯ, писандида. 2. сиҳат, тандуруст; **беҳ шудан** а) хуб шудан, нек шудан; б) шифо ёфтан, сиҳат ёфтан, саломат шудан. 3. *ниг*. **беҳтар**.

БЕҲ II به *кит., ниг*. **биҳӣ**.

БЕҲАВАС بی‌هوس шавқу ҳаваснадошта, он ки нисбат ба чизе шавқу ҳавас надорад; *муқоб*. **ҳавасманд**.

БЕҲАВАСӢ بی‌هوسی беҳавас будан, шавқу рағбат надоштан.

БЕҲАВО I بی‌هوا ҳавонадошта, холӣ аз ҳаво: **фазои беҳаво**.

БЕҲАВО II بی‌هوا *гуфт.* равишу тарзи кор надошта; он ки низоми хуби кор надорад.

БЕҲАВСАЛА بی حوصله он ки ба иҷрои коре хоҳиш надорад, фориғбол; дилхунукшуда аз коре: **беҳавсала шудан**.

БЕҲАВСАЛАГӢ بی حوصلگی ҳавсала ва майлу рағбат надоштан ба ягон кор; **бо беҳавсалагӣ** дилу бедилон, бо дили нохоҳам; хунсардона.

БЕҲАД(Д) بی‌حد 1. беохир, беинтиҳо, бепоён, беканор: **беҳадду канор, беҳадду бепоён**. 2. **беҳадду ҳисоб** беҳисоб, бешумор, зиёд, бисёр: **ғайрати беҳад**. 3. хеле; аз ҳад берун, беандоза: **роҳи беҳад вайрон, ҳавои беҳад дилнишин, беҳад меҳрубон будан, беҳад миннатдор будан, беҳад хурсанд шудан**.

БЕҲАДАФ بی‌هدف бемақсад, бе фикру барномаи муайян.

БЕҲАЁ بی‌حیا бешарм, берӯй, густох, беадаб.

БЕҲАЁГӢ بی‌حیاگی бешармӣ, берӯӣ; густохӣ, беобрӯӣ: **беҳаёгӣ кардан**.

БЕҲАЁӢ بی‌حیایی *ниг.* **беҳаёгӣ**.

БЕҲАЁОНА بی‌حیایانه бешармона, беибоёна; густохона.

БЕҲАЙСИЯТ بی‌حیثیت беқадр, беэътибор, беобрӯӣ.

БЕҲАЙСИЯТӢ بی‌حیثیتی беқадрию беэътиборӣ, беобрӯӣ.

БЕҲАЛОВАТ بی‌حلاوت он чи лаззату ширинӣ надорад, ногувор, ғайриҳаловатбахш.

БЕҲАЛОВАТӢ بی‌حلاوتی беҳаловат будан, ҳаловатбахш набудан; ногуворӣ.

БЕҲАМИЯТ بی‌حمیت он ки ору номус надорад; бешараф, нокас.

БЕҲАМИЯТӢ بی‌حمیتی беорӣ, беномусӣ; бешарафӣ, нокасӣ.

БЕҲАМТО بی‌همتا беназир, бемислу монанд; ягона: **ҳусни беҳамто**.

БЕҲАНҶОР بی‌هنجار *кит.* ноҳанҷор, беусул, бероҳу равиши муайян.

БЕҲАНҶОРӢ بی‌هنجاری бероҳӣ, бетариқӣ.

БЕҲАРАКАТ بی‌حرکت ноҷунбон, ором, сокит; **беҳаракат хобидан** а) ором хобидан; ноҷунбида хобидан; б) *маҷ.* бекор истодан, дар ҳолати ноистифода истодан.

БЕҲАРАКАТӢ بی‌حرکتی 1. ноҷунбонӣ; оромӣ. 2. саъю кӯшиш накардан, бефаъолиятӣ.

БЕҲАРОС بی‌هراس нотарсона, бебокона, бетарсу бим.

БЕҲАФТОД به‌افتاد *кит.* салоҳ ва беҳбудӣ, хушҳолӣ.

БЕҲАЯҶОН بی‌هیجان бидуни ҳаяҷон, оромона, хотирҷамъона.

БЕҲ-БЕҲ به‌به *калимаи тақлиди овози* барои ба назди худ хондани хару асп.

БЕҲБУД بهبود 1. *ниг.* **беҳбудӣ**. 2. тандурустӣ, саломатӣ.

БЕҲБУДӢ بهبودی 1. хубӣ, некӣ; беҳ шудан, нек шудан: **беҳбудии аҳволи халқ**, **беҳбудии кор**. 2. сиҳатёбӣ, шифоёбӣ; **беҳбудӣ ёфтан** а) рӯ ба беҳбудӣ овардан, беҳ (хуб) шудан (-и корҳо); б) сиҳат шудан, шифо ёфтан.

БЕҲГУЗИН به‌گزین *кит.* 1. беҳгузинанда, хуб ва некро интихобкунанда. 2. некикунанда; накӯкор.

БЕҲДОШТ بهداشت *нав.* соҳаи илми тиб, ки ҳифз ва бехатарии тандурустии одамро дар алоқамандӣ бо муҳити беруна омӯхта, барои пешгирӣ аз касалиҳо ва нигоҳдории тандурустӣ чораҳо меандешад, гигиена: **беҳдошти мактабиён**, **беҳдошти меҳнат**, **беҳдошти шахсӣ**.

БЕҲДОШТӢ بهداشتی *мансуб ба* **беҳдошт**: **назорати беҳдоштӣ**.

БЕҲЗИСТӢ بهزیستی хушзиндагонӣ, осударӯзгорӣ; осудаҳолӣ.

БЕҲЗОДӢ بهزادی *мансуб ба* Камолиддини Беҳзод – рассоми асримиёнагии тоҷику форс: **қалами тасвири беҳзодӣ**.

БЕҲИКМАТ بی‌حکمت аз ҳикмат дур; бемазмун.

БЕҲИЛА بی‌حیله бемакру бефиреб: **беҳилаву найранг**.

БЕҲИММАТ بی‌همّت 1. беғайрат ва беҷасорат дар роҳи некӣ; он ки иродаи қавӣ надорад. 2. бесаховат, беҷуд.

БЕҲИММАТӢ بی‌همّتی беҳиммат будан; ҳиммату саховат надоштан; пастҳимматӣ, дунҳимматӣ.

БЕҲИММАТОНА بی‌همّتانه дар ҳолати беҳимматӣ.

БЕҲИМОЯТ بی‌حمایت бепушту паноҳ, ҳимоятнадошта, беҳомӣ.

БЕҲИН بهین беҳтарин, хубтарин, нағзтарин.

БЕҲИС(С) بی‌حس 1. он ки қобилияти ҳис надорад, беэҳсос: **беҳиссу ҳаракат истодан (хобидан)**. 2. он, ки ба нозукиҳо сарфаҳм намеравад, назокатро фарқ намекунад; кундфаҳм; **беҳис кардан** ба воситаи дору карахт кардан (*ягон узви баданро*).

БЕҲИСКУНАНДА بی‌حس‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **беҳис кардан**; *тиб.* карахткунанда ва таскинбахш (*оид ба дору*).

БЕҲИСОБ بی‌حساب бешумор, бисёр, зиёд: **ганҷи беҳисоб**, **боигарии беҳисоб**.

БЕҲИСОБӢ بی‌حسابی бешуморӣ, бисёрӣ.

БЕҲИССӢ بی‌حسّی 1. беҳис будан; эҳсос накардан; беҳушӣ; карахтӣ, беҳаракатӣ. 2. дарк накардани нозукиҳо; кундфаҳмӣ.

БЕҲИФОЗ بی‌حفاظ *кит.* аз роҳи ҳавову ҳавас худдорӣ накунанда, беор, бебок.

БЕҲИҶОБ بی‌حجاب бепарда, бечодир ва чашмбанд; рӯйкушода: **духтари беҳиҷоб**; **беҳисобу китоб** ҳисобу китоб накарда, ҳисобро баробар накарда.

БЕҲӢ بهی хубӣ, нағзӣ, некӣ; беҳбудӣ.

БЕҲМАДОН بهمدان *ниг.* **фалон**.

БЕҲНОНА بهنانه *кит.* кулчаи сафед; нони равғанин.

БЕҲОКИМИЯТӢ بی‌حاکمیتی адами ҳокимияти давлатӣ ё маҳаллӣ.

БЕҲОЛ بی‌حال бекувват, бемадор, хастаҳол, монда, шалпар: **беҳол кардан**, **беҳол шудан**; **беҳол афтодан** аз қувват монда афтодан; беҳуш афтодан.

БЕҲОЛӢ بیحالی беҳол будан, бекувватӣ, бемадорӣ, сустӣ; хастагӣ.

БЕҲОЛКУНАНДА بی‌حال‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **беҳол кардан**; мондакунанда, хастакунанда.

БЕҲОЛОНА بی‌حالانه дар ҳолати заъф ва нотавонӣ, базӯр, бохастагӣ.

БЕҲОМӢ بی‌حامی бепушту паноҳ, бемададгор, беҳимоятгар, бетакягоҳ.

БЕҲОСИЛ بی‌حاصل 1. ҳосилнадиҳанда, бесамар, бебар, бемева: **дарахти беҳосил, замини беҳосил**. 2. бенатиҷа, бефоида, беҳуда: **мунозираи беҳосил**, **давидани беҳосил**.

БЕҲОСИЛӢ بی‌حاصلی 1. беҳосил будан, бесамарӣ. 2. бенатиҷагӣ, бефоидагӣ.

БЕҲРӮЗ بهروز он ки зиндагиаш хуш мегузарад, некрӯз, хушбахт, саодатманд.

БЕҲРӮЗӢ بهروزی некрӯзӣ, хушбахтӣ, саодатмандӣ.

БЕҲТАР بهتر 1. *сифати дараҷаи қиёсӣ аз* **беҳ**; хубтар, нағзтар. 2. авлотар, афзалтар; **чаве мушк беҳтар, ки як тӯда гил** (*зарб.*); *чизеро аз чизе* **беҳтар донистан (шуморидан)** чизеро афзал шумурдан; **беҳтар аст**, **ки** авлотар аст, ки…; **беҳтар шудан** рӯ ба беҳбудӣ овардан; як дараҷа шифо ёфтан, сиҳат шудан.

БЕҲУВИЯТ بی‌هویت худбохта, аз худ бегона, он ки дорои рафтор, кирдор, тафаккур ва шахсияти мустақил набуда, ба дигарон тақлид ё пайравӣ мекунад.

БЕҲУДА بیهوده 1. бефоида, барабас: **зӯри беҳуда, кори беҳуда**, **беҳуда сарф кардан**, **беҳуда гузаштани вақт**; **зӯри беҳуда миён мешиканад** (*зарб.*); **зӯри беҳуда задан** кӯшиши бефоида кардан, барабас талош кардан. 2. ноҳақ; бесабаб: **беҳуда ранҷондан, беҳуда азоб додан**. 3. бемавқеъ; нодаркор: **нози беҳуда**, **қурбонии беҳуда**, **беҳуда хавотир шудан**, **беҳуда ҷон коҳондан**; **гапи беҳуда** сухани бемаънӣ, ҳарфи пуч; **беҳудаю беҳуда** даркору нодар-

кор, лозиму нолозим; **беҳуда нагуфтаанд (намегӯянд), ки** … бедарак нагуфтаанд (намегӯянд), ки…; **беҳуда рафтан** зоеъ шудан, натиҷаи матлуб надодан (-и ғайрат, меҳнат, кофтуков *ва г.*).

БЕҲУДАГАРД بیهوده‌گرد оворагард, сар–саригард.

БЕҲУДАГАРДӢ بیهوده‌گردی оворагардӣ, сар-саригардӣ.

БЕҲУДАГӢ بیهودگی бефоида будан, беҳуда будан.

БЕҲУДАГӮ(Й) (بیهوده‌گو(ی он ки суханони пучу бемаъниӣ ва бемаврид мегӯяд, ёвагӯ, сафсатагӯ.

БЕҲУДАГӮӢ بیهوده‌گوئی ёвагӯӣ, сафсатагӯӣ, бемаънигӯӣ.

БЕҲУДУД بی‌حدود беҳад, беканор, фарох, васеъ; бидуни сарҳад.

БЕҲУЗУР بی‌حضور беҳаловат; нороҳат, безобита; **беҳузур кардан** *касеро* а) нороҳат кардан касеро; б) *мач.* дилбазану безор кардан касеро; **беҳузур шудани дил** беҷо шудани дил, худро ногувор ҳис кардан.

БЕҲУЗУРӢ بی‌حضوری ҳисси нороҳатӣ, безобитагӣ; нохушии мизоҷ.

БЕҲУҚУҚ بی‌حقوق аз ҳуқуқ маҳрум, ҳуқуқнадошта: **беҳуқуқ будан**.

БЕҲУҚУҚӢ بی‌حقوقی беҳуқуқ будан, маҳ–рум будан аз ҳуқуқ, ҳуқуқ надоштан.

БЕҲУНАР بی‌هنر 1. он ки касбу ҳунареро аз худ накардааст, пешаеро ёд нагирифтааст. 2. беистеъдод, беқобилият; бемаҳорат; ноӯҳ–дабаро.

БЕҲУНАРӢ بی‌هنری 1. беҳунар будан, соҳиби пешаю ҳирфае набудан. 2. беистеъдодӣ, беқобилиятӣ, белаёқатӣ; ноӯҳдабароӣ.

БЕҲУНАРОНА بی‌هنرانه беистеъдодона, белаёқатона; ноӯҳдабароёна.

БЕҲУРМАТ بی‌حرمت беиззат, беэҳтиром, беобрӯ; беқадру беэътибор; **беҳурмат кардан** обрӯи касеро резондан.

БЕҲУРМАТӢ بی‌حرمتی беэҳтиромӣ, беодобӣ, густохӣ (*дар ҳаққи касе ё чизе*).

БЕҲУСН بی‌حسن нозебо, безеб: **беҳусну ҷамол**.

БЕҲУШ بی‌هوش 1. азҳушрафта, мадҳуш, беҳис, бехуд: **беҳуш афтодан, беҳуш хобидан, беҳуш шудан**. 2. *гуфт.* парешонхотир, фаромӯшхотир.

БЕҲУШӢ بی‌هوشی 1. ҳолати аз ҳуш рафтан, бехудӣ, беҳиссӣ. 2. *гуфт.* парешонхотирӣ, фаромӯшхотирӣ.

БЕҲУШОНА بی‌هوشانه дар ҳолати беҳушӣ, бехудона; беихтиёрона; **беҳушона гап задан, беҳушона кардан** (*кореро*).

БЕЧАШМ بی‌چشم он ки ва ё он чи чашм надорад; нобино, кӯр, аъмо.

БЕЧАШМӢ بی‌چشمی нобиноӣ, кӯрӣ, кӯр будан, нобино будан.

БЕЧАШМУРӮ بی‌چشم‌ورو беҳаё, густох.

БЕЧАШМУРӮӢ بی‌چشم‌ورویی *мач.* густохӣ, беҳаёӣ.

БЕЧИЗ بی‌چیز 1. он ки молу чиз надорад, нодор: **бечизу ҷора**. 2. *гуфт.* беасос, бесабаб, беҳуда: **бечиз намегӯянд, ки**…, **бечиз нест**, **ки**…

БЕЧИЗӢ بی‌چیزی бечиз будан, нодорӣ; камбағалӣ.

БЕЧОРА بیچاره 1. он ки барои беҳбудии кори худ ҷораю илоҷ надорад, дармонда; оҷиз. 2. камбағал, бенаво, фақир; бепушту паноҳ: **деҳқони бечора**, **косиби бечора**, **бекасу бечора**, **бечораю бенаво**, **беваву бечора**. 3. бадбахт, бетолеъ, шӯрбахт (*бештар ҳангоми ғамхорӣ ва ё изҳори таассуф ба ҳоли касе мегӯянд*): **модари бечора**, **зани бечора**, **ошиқи бечора**; **бечора шудан** а) ноилоҷ (ночор) шудан, танг шудан (-и ҳоли касе); б) оҷизу дармонда шудан; камбағалу бенаво шудан; в) бадбахт (берӯзӣ) шудан.

БЕЧОРАВОР بیچاره‌وار мисли бечора, монанди бечора; камбағалона, фақирона.

БЕЧОРАГӢ بیچارگی 1. ночорӣ, ноилоҷӣ. 2. камбағалӣ, тангдастӣ, бенавоӣ, факр. 3. *гуфт.* касбу кори каммузду фақирона; машғулият ва зиндагии хоксорона; **бечорагӣ кардан** бо кори каммузд машғул будан; бо кори каммузд рӯз гузаронидан.

БЕЧОРАПАРВАР بیچاره‌پرور он ки ба дар-

мондагону мӯҳтоҷон лутфу эҳсон мекунад, дасти ёрӣ дароз карданро дӯст медорад; *муқ.* **камбағалпарвар**.

БЕЧОРАҲОЛ بیچاره‌حال 1. камбағал, тангдаст. 2. фақирона, камбағалона.

БЕЧУН بیچون 1. бемонанд, бемисл, беназир. 2. *д.* яке аз сифатҳои Худо; **бечуну чаро** бегуфтугӯ, бе шарту шароит; ҳатман, албатта: **бечуну чаро иҷро кардан**, **бечуну чаро розӣ шудан**.

БЕЧУНӢ بیچونی беҳамтоӣ, бемонандӣ, беназирӣ.

БЕЧУНУЧАРО بی‌چون‌وچرا ҳатмӣ, бешак, он чиро, ки дар борааш шак намекунанд.

БЕҶАВОБ بی‌جواب ҷавоб нагардонда, посух нагуфта; **беҷавоб мондан** а) ҷавоб нагардондан (*ба савол, нома, мактуб ва г.*); номаи ҷавобӣ нанавиштан; б) иҷро нашудан.

БЕҶАВҲАР بی‌جوهر беасл, белаёқат, бемағз; нотавон.

БЕҶАВҲАРӢ بی‌جوهری белаёқатӣ, бемағзӣ; нотавонӣ, беаслӣ.

БЕҶАЗО بی‌جزا ҷазо надида, бидуни подош ба амали бад: **беҷазо мондан**, **беҷазо гузоштан**.

БЕҶАМОЛ بی‌جمال нозебо, зишт, беҳусн.

БЕҶАНҶОЛ بی‌جنجال ҷанҷол накарда, бидуни низову кашмакаш; оромона; ◊ **сари беҷанҷоли худро ба ҷанҷол гузоштан** кореро, ки кардан ё ба он ҳамроҳ шудан нашояд, карда, худро ба ташвиш монондан.

БЕҶАРАНГ بی‌جرنگ :**ҳамсадоҳои беҷаранг** *збш.* ҳамсадоҳое, ки бе иштироки садо ба вуҷуд меоянд (*аз қабили* к,п,с,т…).

БЕҶИГАР بی‌جگر тарсончак, буздил, тарсу, беҷуръат.

БЕҶИЛО بی‌جلا ҷилонадошта; сайқалнаёфта.

БЕҶИРМ بی‌جرم *гуфт.* он чи нақсе надорад, беиллат, беайб, ҳеҷ доғу лаккае надошта: **зардолуи беҷирм**, **чеҳраи беҷирм**.

БЕҶИҲАТ بی‌جهت бесабаб, беҳуда, беасос.

БЕҶИҲОЗ بی‌جهاز 1. бисоту афзорнадошта, беасбобу анҷом (*оид ба хона*). 2. бебисот, ҷиҳознадошта (*оид ба духтар*).

БЕҶО بیجا 1. он ки барои истиқомат ҷой (сарпаноҳ) надорад, бехона, беманзил. 2. бемаврид, бемавқеъ: **хандаи беҷо**. 3. беҳуда, барабас; бесабаб: **беҷо набудани гапи** *касе*, **беҷо набудани шубҳа ё гумони** *касе*; *чизеро* **аз ҷояш беҷо кардан** чизеро аз ҷое ба ҷои дигар бурдан, ҷои чизеро тағйир додан, аз ҷояш ҷунбондан; ◊ **беҷо қадам мондан** кори нодуруст кардан, бемулоҳиза кор кардан; рафтори ношоиста кардан, аз роҳи дуруст баромадан; **авзои** *касе* **беҷо шудан** тағйир ёфтани намуди зоҳирии касе; тағйир ёфтани ҳоли касе; **дили** *касе* **беҷо шудан** *ниг.* **беҳузур (дили** *касе* **беҳузур шудан)**; **дили** *касеро* **беҷо кардан** дили касеро вайрон кардан, дили касеро беҳузур кардан; **чашми** *касе* **беҷо будан** аз ҳоли табиӣ баромадани нигоҳи касе; аз ҳаракат ва рафтори касе зоҳир гаштани қасди бади он; **беҷо не** *гуфт.* бад нест: **одами беҷо не**; **хаёлаш беҷо** *гуфт.* хаёлаш парешон, мушаввашхотир.

БЕҶОГАРД بیجاگرد гандагард, бетартиб, айёш.

БЕҶОГАРДӢ بیجاگردی гандагардӣ, айёшӣ.

БЕҶОДА I بیجاده *маъд.* як навъ санги сурх ё зардранги ёқутмонанд, ки хосияти қаҳрабоӣ дорад.

БЕҶОДА II بیجاده бероҳ, роҳ надошта.

БЕҶОДАГӢ بیجادگی бероҳӣ, роҳ надоштан.

БЕҶОДАГУН بیجاده‌گون *кит.* сурхранг, сурх, лаби сурхранг.

БЕҶОДАЛАБ بیجاده‌لب сурхлаб, лаби сурх.

БЕҶОДАРАНГ بیجاده‌رنگ *ниг.* **беҷодагун**.

БЕҶОЙ بیجای бехонаву дар, бесарпаноҳ.

БЕҶОЙГОҲ بیجایگاه *ниг.* **беҷой**.

БЕҶОН بیجان 1. мурда, ғайризинда; кушта: **ҷасади беҷон; беҷон кардан (намудан)** куштан, қатл кардан. 2. *маҷ.* бемадор, беҳол, камқувват; *муқ.* **нимҷон;** ◊ **биёбони беҷон** биёбони бегиёҳу бедарахти хомӯш ва беодам; **моли беҷон** чизу чораи рӯзгор (ғайри ҳайвонот); *муқоб.* **моли ҷондор**.

БЕҶОНӢ بیجانی 1. беҷон будан, рӯҳ надоштан, мурдагӣ. 2. *маҷ.* беҳолӣ, бемадорӣ, бекувватӣ.

БЕҶОХАРҶӢ بیجاخرجی харҷи беҳуда кардан, харҷи бемавқеъ; исрофкорӣ.

БЕҶУРМ بی‌جرم бегуноҳ, надоштани гуноҳ.

БЕҶУРЪАТ بی‌جرئت он ки ҷуръат надорад, буздил, тарсончак.

БЕҶУРЪАТӢ بی‌جرئتی беқатъиятӣ; буздилӣ, тарсончакӣ: **беҷуръатӣ кардан**.

БЕҶУРЪАТОНА بی‌جرئتانه ҷуръат накарда; дудила шуда, ба таври ғайриқатъӣ; буздилона.

БЕШ بیش бисёр, зиёд, афзун: **аз ҳама беш** зиёдтар аз дигарон: **аз ҳама беш пахта чидан; аз андоза (ҳад) беш** беандоза; бениҳоят зиёд; **беш аз беш** торафт бештар, рӯз аз рӯз афзун; **беш аз пеш** аз пештара зиёдтар; назар ба пештара бештар; **беш аз ҳисоб** беҳисоб, бешумор; бениҳоят зиёд; **каму беш** *ниг.* **кам** (**каму беш**).

БЕШ//БИШ بیش гиёҳест, ки решаи он заҳри қотил аст, ҳалоҳил.

БЕША بیشه дарахтзори табиӣ ва худрӯ, ҷангал; майдони сердарахт; **беша бе шеру дарё бе моҳӣ намешавад** (*зарб.*).

БЕШАБОҒ بیشه‌باغ боғи сердарахти ғулӣ.

БЕШАБОН بیشه‌بان он ки бешаро посбонӣ мекунад, посбони беша, ҷангалбон.

БЕШАБОНӢ بیشه‌بانی касбу кори бешабон; посбонии беша, ҷангалбонӣ.

БЕШАВҚ بی‌شوق *ниг.* **беҳавас**.

БЕШАВҲАР بی‌شوهر зане, ки шавҳар надорад, бешӯ, бевазан.

БЕШАВҲАРӢ بی‌شوهری бешавҳар будан, бевазанӣ.

БЕШАГӢ بیشگی *мансуб ба* **беша**; дар беша рӯида, ҷангалӣ: **гулҳои бешагӣ**.

БЕШАДАШТ بیشه دشت *ҷугр.* минтақаи даште, ки ҷо-ҷо бешаҳои хурд дорад, ҷангалдашт.

БЕШАДОР بیشه‌دار бешадошта, ҷангалдор; сербеша: **минтақаҳои бешадор**.

БЕШАДОРӢ بیشه‌داری *ниг.* **ҷангалпарварӣ**.

БЕШАДОШТА بیشه‌داشته *ниг.* **бешадор**.

БЕШАЗОР بیشه‌زار 1. *ниг.* **беша**. 2. ҷое, ки бешаҳои зиёд воқеъ аст.

БЕШАК(К) بی‌شک *ниг.* **бешубҳа**: **бешак(к)у шубҳа**.

БЕШАКЛ بی‌شکل шакли муайян надошта.

БЕШАКЛӢ بی‌شکلی бешакл будан, надоштани шакли муайян.

БЕШАМОЛ بی‌شمال шамолнадошта, боднавазанда, бебод: **рӯзҳои бешамол**.

БЕШАМОЛӢ بی‌شمالی бешамол будан, навазидани бод, бебодӣ.

БЕШАРАФ بی‌شرف бевиҷдон, беору номус, бешарму ҳаё; беобрӯ, беиззат.

БЕШАРАФӢ بی‌شرفی бевиҷдонӣ, беномусӣ; беобрӯӣ, расвоӣ: **бешарафӣ кардан**.

БЕШАРАФОНА بی‌شرفانه бо бевиҷдонӣ, беномусона; беобрӯёна.

БЕШАРИК بی‌شریک ҳамроҳнадошта, беҳамкор, беанбоз, танҳо.

БЕШАРМ بی‌شرم он ки шарму ҳаё надорад, беҳаё, беору номус; берӯ, густох.

БЕШАРМӢ بی‌شرمی беҳаёӣ, беномусӣ; берӯӣ, густохӣ: **бешармӣ кардан**.

БЕШАРМОНА بی‌شرمانه 1. беорона, беномусона, берӯёна, бевиҷдонона: **даъвои бешармона**, **дурӯғи бешармона**. 2. бидуни шарм, ору номус накарда: **бешармона дурӯғ гуфтан**.

БЕШАРОФАТ بی‌شرافت *ниг.* **бешараф**.

БЕШАРОФАТӢ بی‌شرافتی *ниг.* **бешарафӣ**.

БЕШАФҚАТ بی‌شفقت бераҳм, дилсахт, сангдил.

БЕШАФҚАТӢ بی‌شفقتی бераҳмӣ, сангдилӣ, дилсахтӣ.

БЕШАХС بی‌شخص *грам.* 1. бемубтадо, номаълуммубтадо; **ҷумлаи бешахс** ҷумлаи яктаркибае, ки танҳо аз як сараъзо – хабар иборат буда, шахсро ифода намекунад: **бояд кард**, **мебоист кард**. 2. феъле, ки дар шахси сеюми танҳо амалу ҳолати худ аз худ воқеъшавандаро мефаҳмонад: **шаб шуд**, **торик шуд**.

БЕШАҲРӢ بی‌شهری аз шаҳру диёри худ ҷудо ва дур будан; дурӣ аз ватан, ғарибӣ.

БЕШИКАСТ بی‌شکست шикастнопазир, мустаҳкам, қавӣ.

БЕШИКВА بی‌شکوه шикоят накарда, бидуни шикваву гила.

БЕШИНА بیشینه бештарин, ҳадди аксар.

БЕШИР بی‌شیر ширнадиҳанда, ширдиҳиро қатъкарда: **гови бешир**: **гови бешир овози баланд дорад** (*зарб.*).

БЕШИТОБ بی‌شتاب бидуни шитоб, саросема нашуда, оромона.

БЕШӢ بیشی 1. афзунӣ, зиёдат, афзоиш. 2. *маҷ.* зиёдаталабӣ, истизодат.

БЕШОГИРД بی‌شاگرد касе, ки шогирд надорад: **устои бешогирд**.

БЕШОХ بی‌شاخ 1. он чи шох надорад (*хоҳ гов, буз, оҳу ва г. инҳо ва хоҳ ниҳолу дарахте, ки шоха набаровардааст ё шохааш шикастааст*): **гови бешох, дарахти бешоху барг**. 2. *гуфт.*, *маҷ.* бетарбия, густох.

БЕШОХА بی‌شاخه дарахти шохнабаровурда ё шохаву навдааш шикаста.

БЕШТАР بیشتر 1. *сифати дараҷаи қиёсӣ аз* **беш**; зиёдтар, бисёртар, афзунтар: **бештар аз**..., **бештар аз ҳама**. 2. аксари вақт, аксаран; **бештари**... аксари..., қисми зиёди..., қисми асосии..., ағлаби...

БЕШТАРИН بیشترین *сифати дараҷаи олӣ аз* **бештар**; аксар, ағлаб, дорои миқдор ва кайфияти болотарин.

БЕШУБҲА بی‌شبهه бегумон, бешак, албатта; бегуфтугӯ, бечуну чаро.

БЕШУМАР بی‌شمر *ниг.* **бешумор**.

БЕШУМОР بی‌شمار беҳисоб, беадад, аз ҳад афзун, бисёр зиёд: **даромади бешумор**, **сарвати бешумор**, **ранҷи бешумор**.

БЕШУМУР بی‌شمر *ниг.* **бешумор**.

БЕШУУР بی‌شعور 1. он ки шуур надорад, бефаҳм, беақлу фаросат. 2. *ниг.* **бешуурона**.

БЕШУУРӢ بی‌شعوری шуур надоштан, бефаҳмӣ, беақлию бефаросатӣ.

БЕШУУРОНА بی‌شعورانه беҳушона, худ ба худ; беидрок, беихтиёр.

БЕШӮ(Й) بی‌شو(ی) *ниг.* **бешавҳар**.

БЕШӮӢ بی‌شویی *ниг.* **бешавҳарӣ**.

БЕШӮХӢ بی‌شوخی бидуни ҳазлу шӯхӣ, ба таври ҷиддӣ.

БЕЭҲТИЁТ بی‌احتیاط 1. он ки дар иҷрои корҳо эҳтиётро риоя намекунад ва насанҷида суханеро мегӯяд, ё кореро мекунад, ноэҳтиёткор. 2. *ниг.* **беэҳтиётона**.

БЕЭҲТИЁТӢ بی‌احتیاطی беэҳтиёт будан, ноэҳтиёткорӣ; ғайри оқибатандешӣ: **беэҳтиётӣ кардан**.

БЕЭҲТИЁТОНА بی‌احتیاطانه 1. он чи на аз рӯи эҳтиёт карда ё гуфта шудааст, бемулоҳиза: **сухани беэҳтиётона, ҷавоби беэҳтиётона**. 2. на аз рӯи эҳтиёт, эҳтиёт накарда, бепарвоёна.

БЕЭҲТИЁҶ بی‌احتیاج бидуни эҳтиёҷ; ҳоҷатнадошта, бениёз, мӯҳтоҷнабуда.

БЕЭҲТИЁҶӢ بی‌احتیاجی беэҳтиёҷ будан, ниёзу эҳтиёҷ надоштан, мӯҳтоҷ набудан.

БЕЭҲТИРОМ بی‌احترام он ки ҳурмату эҳтиром надорад, беобрӯ.

БЕЭҲТИРОМОНА بی‌احترامانه эҳтиром накарда, ҳурмату иззатро ба ҷо наоварда.

БЕЭҲТИРОМӢ بی‌احترامی эҳтиром накардан, беҳурматӣ, беиззатӣ; **беэҳтиромӣ кардан** иззату эҳтироми касеро ба ҷо наовардан, нисбат ба касе беҳурматӣ кардан.

БЕЭЪТИБОР بی‌اعتبار 1. он ки эътибор надорад, беқадру қимат, беобрӯ: **беэътибор кардан, беэътибор шудан**. 2. аз эътибор соқит, аҳамияташро гумкарда, бекора, мансух (*дар бораи ҳуҷҷатҳо*): **беэътибор донистан, беэътибор ҳисоб кардан**.

БЕЭЪТИБОРӢ بی‌اعتباری 1. эътибор надоштан; беқадрӣ, қадру қимат ва обрӯ надоштан. 2. соқит аз эътибор, эътибор ва аҳамияти худро гум кардан (-и ҳуҷҷат).

БЕЭЪТИБОРОНА بی‌اعتبارانه эътибор надода, беаҳамиятона; назарногирона, нописандона: **беэътиборона даст афшондан**.

БЕЭЪТИДОЛ بی‌اعتدال аз дараҷаи миёна берунщуда, аз ҳарфи эътидол баромада, ғайримӯътадилӣ.

БЕЭЪТИДОЛӢ بی‌اعتدالی беэътидол будан, аз дараҷаи миёна берун шудан, ғайримӯътадил.

БЕЭЪТИҚОД بی‌اعتقاد 1. он ки ба чизе эътиқод надорад; нобовар, боварнакунанда. 2. бедин, бемазҳаб.

БЕЭЪТИҚОДӢ بی‌اعتقادی 1. беэътиқод будан, мӯътақид набудан, бовар надоштан ба чизе. 2. бединӣ, бемазҳабӣ.

БЕЭЪТИМОД بی‌اعتماد он ки қобили эътимод нест, ба он бовар кардан мумкин нест, номӯътамад.

БЕЭЪТИМОДӢ بی‌اعتمادی қобили эътимод набудан, номӯътамадӣ; нобоварӣ.

БЕЭЪТИНО بی‌اعتنا 1. бедиққат, беэътибор, бетаваҷҷӯҳ: **беэътино шудан**. 2. *ниг.* **беэътиноёна**.

БЕЭЪТИНОЁНА بی‌اعتنایانه бедиққатона, аҳамият надода; писанд накарда, нописандона: **назари беэътиноёна**, **беэътиноёна гап задан**, **беэътиноёна нигоҳ кардан**; **беэътиноёна гӯш кардан**.

БЕЭЪТИНОӢ بی‌اعتنایی эътино накардан, эътибор надодан, таваҷҷӯҳ зоҳир накардан, бетаваҷҷӯҳӣ; нописандӣ: **беэътиноӣ кардан**; **бо беэътиноӣ** беэътиноёна, эътибор надода; нописандона.

БЕЭЪТИРОЗ بی‌اعتراض эътироз накарда, норозигӣ баён накарда, муқобилат нишон надода.

БЕЯРОҚ بی یراق *ниг.* **бесилоҳ**.

БЕЯРОҚӢ بی یراقی *ниг.* **бесилоҳӣ**.

БИАТЛОН *лот.* بیَتلان *варз.* навъи бозии зимистона, ки аз лижаронию тирандозӣ иборат аст.

БИБИКАЙВОНӢ بیبی‌کیوانی зани одатан кӯҳансоле, ки дар маъракаҳои занон бо нону ошмонӣ машғул мешавад ва сардори маърака дар дастархондорӣ ҳисоб меёбад, ходим, кайвонӣ.

БИБИКАЛОН بیبی‌کلان 1. модари бибӣ, модари модаркалон ва бобо. 2. *гуфт.* хонум, кадбону.

БИБИОТУН بیبی‌آتون *кҳн.* 1. мактабдори мактаби духтарона. 2. зани аз адабиёти динӣ бохабар, ки дар маъракаҳои занон дар ин бораҳо ваъзгӯӣ мекунад.

БИБИСЕШАНБЕ بیبی‌سه‌شنبه маъракаи занони хурофотпараст, ки рӯзҳои сешанбе бо нияту назре барпо мегардад ва дар он отунҳо аз китобҳои динию ғайридинӣ порчаҳо мехонанд.

БИБИХАЛИФА بیبی‌خلیفه *кҳн.* мактабдори мактаби духтарона, бибиотун.

БИБИЧА بیبیچه 1. *шакли тасгири* **бибӣ**. 2. модар.

БИБИҶОН بیبیجان *шакли навозишии* **бибӣ**.

БИБӢ بیبی 1. модаркалон, модари падар ё модар. 2. *гуфт.* модар, волида. 3. калимаи муроҷиати эҳтиромона ба занони калонсол. 4. *ҷузъи таркибии исми хоси занона*: Нурбибӣ, Зайнаббибӣ, Бибиоиша... (*муқ.* **бону**, **хонум**).

БИБЛИОГРАФИЯ ببلیاگرفیه 1. тасвири илмии чигунагии китобҳо ва тартиб додани феҳристи онҳо, китобиёт, китобнигорӣ. 2. илм дар бораи тарз ва усулҳои тасвири китобҳо ва тартибдиҳии феҳристи адабиёт.

БИБЛИОГРАФӢ ببلیاگرفی *мансуб ба* **библиография**: **шӯъбаи библиографӣ**.

БИГЗОР بگذار *шакли кӯтоҳшудаи* **бигузор**.

БИГИЗ *т.* بگز *гуфт., ниг.* **дирафш** I.

БИГМОЗ *т.* بگماز *кит.* 1. шароб, май, бода. 2. *маҷ.* пиёлаи шароб.

БИГУЗОР بگذار 1. *феъли фармоиш аз* **(би)гузоштан**. 2. *ҳиссачаи модалӣ-иродавӣ* мон, мон, ки…, ҳамин тавр бояд шавад, ҳамин тавр шуданаш лозим.

БИДАВ بدو :**аспи бидав** аспи даванда, аспи тезрафтор.

БИДАСТ بدست як ваҷаб, бидист.

БИДИР-БИДИР بدربدر :**бидир-бидир кардан** ба касе навбат надода, густохона ва беистиҳола гап задан; сергапӣ кардан.

БИДИРРОС بدراس *ниг.* **бидир-бидир**; **бидиррос задан** чолокона гап задан; сергапӣ кардан.

БИДОАТ *а.* بدائت *ниг.* **бидоят**.

БИДОН I بدان 1. *феъли фармоиш аз* **(би)донистан**. 2. *таър.* «Бидон» - номи яке аз китобҳои таълими забони арабӣ, ки ба забони тоҷикӣ тартиб дода шуда буд ва дар мадрасаҳои қадим ҳамчун китоби дарсии ибтидоӣ истифода мебурданд (*аввали он китоб бо калимаи **бидон** шурӯъ мешуд*).

БИДОН II بدان зарфи нисбатан калони филизӣ (тунукагӣ) барои моеот.

БИДОЯТ *а.* بدایت *кит.* ибтидо, оғоз, шурӯъ, бадв.

БИДРУД بدرود *ниг.* **падруд**.

БИДУНИ بدون *пешоянд* бе, ғайр аз, аз ғайри…, ғайри…: **бидуни ин**, **бидуни хато**, **бидуни шубҳа**, **бидуни ҳисоб**.

БИДЪАТ *а.* بدعت *д.* 1. ақида ва қоидаҳои нав дар дин, ки мухолифи таълимоти ҳукмрони дин мебошад; дар ислом ҳар унсур ва қоидаи нав, ки баъди Муҳаммад (с) пайдо мешуд, бидъат ном мегирифт. 2. риоя накардани расму одати маълум, берун рафтан аз расму одати маълум; **аҳли бидъат** онҳое, ки аз дин рӯ нагардонда бошанд ҳам, қоида ва ҳукми шариатро риоя намекунанд.

БИДЪАТКОР بدعتکار *д.* он ки аз дин рӯ нагардонда бошад ҳам, баъзе аз расму қоида ва ҳукми шариатро риоя намекунад ва бо роҳи наве рафтан мехоҳад.

БИЁ بیا 1. *феъли фармоиш аз* (**би**)**омадан**. 2. *ҳиссачаи модалӣ-иродавӣ, ки маънои хоҳиш ва даъват ба кореро ифода мекунад*: **биёед мехо-нем**, **биё мон**…

БИЁБОН بیابان саҳрои васеи беобу беалаф ва ё каму беш гиёҳҳои худрӯи ёбоӣ дошта, чӯл, дашт, бодия; **биёбони мурда** *маҷ.* биёбони бе-обу алаф; **ғӯли биёбон** деви бадҳайбати афсо-навие, ки гӯё дар биёбон мезистааст.

БИЁБОНГАРД بیابانگرد тайкунандаи биёбон, биёбоннавард.

БИЁБОНГАРДӢ بیابانگردی биёбоннавардӣ; дар биёбон умр ба сар бурдан.

БИЁБОНЗУДОӢ بیابانزدایی *нав.* ободонии биё-бон, табдили биёбон ба навоҳӣ ва минтақаҳои сарсабз бо василаи корҳои об-расонӣ ва ниҳолшинонӣ.

БИЁБОНӢ بیابانی *мансуб ба* **биёбон**; **гули биёбонӣ** гули саҳроӣ.

БИЁБОНМАРГ بیابانمرگ *кит.* 1. дар биёбон мурда. 2. бе ному нишон, гумшуда.

БИЁБОННАВАРД بیابان‌نورد *ниг.* **биёбонгард**.

БИЁБОННАВАРДӢ بیابان‌نوردی *ниг.* **биёбонгардӣ**.

БИЁБОННИШИН بیابان‌نشین он ки дар биёбон зисту зиндагонӣ мекунад, сокини биёбон, бодиянишин.

бизан بزن *феъли фармоиш аз* (**би**)**задан**; за-духӯрд, даргирӣ.

БИЗАН بزن моҳир, чусту чолок; гузаро.

БИЗАНГОҲ بزنگاه *кит.* ҷои хатарнок, маҳалли дуздон ва роҳзанон.

БИЗЗАРУРАТ *а.* بالضرورت *кит.* аз рӯи зарурат, заруратан; ночор.

БИЗЗОТ *а.* بالذات *кит.* зотан, аслан; моҳиятан.

БИЗНЕС *англ.* بزنیس кору машғулияте, ки бо мақсади ба даст даровардани фоида ва сар-ватманд шудан анҷом дода мешавад, кору машғулияти сердаромад; корчаллонӣ, бозаргонӣ.

БИЗНЕСМЕН *англ.* بزنیسمین корчаллон; бозаргон, савдогар, тоҷир; соҳиби муассисаи тиҷоратӣ ва саноатӣ.

БИЗОАТ *а.* بضاعت молу чиз, чизу чора, дороӣ; бисот.

БИЗОН *лот.* بزان *зоол.* гови ёбоии амрикоӣ.

БИЗЪ(А) *а.* بضع *кҳн.* 1. шумораҳои аз 3 то 9. 2. чанд, якчанд.

БИЙ *т.* بی *таър.* яке аз рутбаҳои олӣ дар амо-рати Бухоро.

БИКА بکه *гуфт.* хонум (*дар Бухоро занони соҳибэҳтиром ва давлатмандро чунин хитоб мекарданд*)*; муқ.* **бибӣ**, **хотун**, **бону**.

БИКР *а.* بکر 1. дӯшиза, афифа; духтар (-и ба шавҳар набаромада). 2. *маҷ.* ҷое, ки пои одамизодро надидааст ва ё дасти он нараси-дааст (*мас.*, *замин, биёбон, беша ва г.*). 3. *маҷ.* нав, тару тоза: **фикри бикр**, **мазмуни бикр**.

БИКРУЛАМАЛ *а.* بکرالعمل тозакор, навкор, дар фаъолияти корӣ навандеш.

БИЛЕТ *фр.* بلیت 1. ҳуҷҷат барои истифода аз нақлиёт (*қатора, ҳавопаймо, автобус ва г.*) ва ё барои дохил шудан ба тамошогоҳҳо (*кино, театр ва г.*), ки ба ивази пул медиҳанд; пата (*барои қатора*), чипта: **билет гирифтан, билет додан**, **билет харидан**. 2. ҳуҷҷати расмӣ (*ода-тан ба шакли китобча ё дафтарча*), ки аз тааллуқ доштан ба ягон созмон, ҳизб ва ё аз ӯҳдадор будан дар коре шаҳодат медиҳад:

билети ҳизбӣ, **билети ҳарбӣ**, **билети донишҷӯӣ**. 3. варақае, ки дар он саволҳои имтиҳонӣ навишта шудааст: **билети имтиҳонӣ**.

БИЛЕТФУРӮШ بليت‌فروش он ки билет мефурӯшад, фурӯшандаи билет, чиптафурӯш.

БИЛЕТФУРӮШӢ بليت‌فروشی амали билетфурӯш; билет (1) фурӯхтан; чиптафурӯшӣ.

БИЛКУЛЛ *а.* بالکل ба таври куллӣ, ба куллӣ, куллан, тамоман.

БИЛҚУВВА *а.* بالقوّه дар қувват ва имконият, ба ҳолати зуҳур ва вуқӯъ нопайваста, аз қувва ба феъл наомада.

БИЛЛАҲ *а.* بالله *ниг.* **биллоҳ**.

БИЛИЯРД *фр.* بليرد навъи бозӣ бо гӯйҳо ва чӯби билиярдбозӣ (кий), ки дар рӯи мизи махсус сурат мегирад.

БИЛИЯРДБОЗ بليردباز он ки билиярд бозӣ мекунад ва дар бозии билиярд малака ва маҳорат дорад.

БИЛИЯРДБОЗӢ بليردبازی 1. *ниг.* **билиярд**. 2. *мансуб ба* **бозии билиярд**: **хонаи билиярдбозӣ**.

БИЛЛИОН *фр.* بليان адади муодили ҳазор миллион, миллиард.

БИЛЛОҲ *а.* بالله *калимаи қасам, ки барои бовар кунондани касе ба чизе ё коре истифода мебаранд*: ба Худо ки, қасам ба Худо; **биллоҳ** *гуфт*. қасам ба Худо.

БИЛМАРРА *а.* بالمرّه *кит.* 1. якбора, дафъатан. 2. тамоман, ҳама.

БИЛМУОЯНА *а.* بالمعاينه *кит.* 1. бо чашмони худ дида. 2. аён ва ошкоро.

БИЛО *а.* بلا *пешванди инкорӣ дар калима ва иборaҳои аз забони арабӣ иқтибосшуда;* бе, бидуни…, ғайри… (*мас.*, **биловосита**, **билоирода**, **билоистисно**).

БИЛОАМАЛ *а.* بلاعمل *кит.* беамал: **илми билоамал**.

БИЛОД *а.* بلاد *ҷ.* **балад (балда)**.

БИЛОИВАЗ *а.* بلاعوض беиваз, бебадал; муфт, ройгон.

БИЛОИРОДА *а.* بلااراده *кит.* аз ғайри хоҳиш ва ихтиёр.

БИЛОЛ *а.* بلال *кит.* 1. об ва чизе, ки бо он гулӯро тар мекунанд. 2. *таър.* номи муаззини ҳабашӣ, ки дар замони Муҳаммад (с) мезист.

БИЛОНИҲОЯ *а.* بلانهايه *кит.* бениҳоят, аз ҳад зиёд: **саломи билониҳоя**.

БИЛООХИР *а.* بلاآخر беохир, беинтиҳо.

БИЛОТАВАҚҚУФ *а.* بلاتوقف *кит., ниг.* **бетаваққуф**.

БИЛОТАЪХИР *а.* بلاتأخير *кит., ниг.* **бетаъхир**.

БИЛОХИРА *а.* بالآخره дар охир, ахиран; ниҳоят, дар ниҳояти кор.

БИЛФАВР *а.* بالفور фавран, дарҳол, дарров.

БИЛФАРЗ *а.* بالفرض фаразан, аз рӯи фарз, фарз кардем, ки…

БИЛФЕЪЛ *а.* بالفعل *кит.* дар амал, дар воқеъ, воқеан; дар ҳоли ҳозир, ҳоло, феълан.

БИЛХОС(С)А *а.* بالخاصه хусусан, алалхусус, махсусан.

БИЛҶУМЛА *а.* بالجمله умуман, хулоса (тан), хуллас.

БИЛЪАКС *а.* بالعکس *ниг.* **баръакс**.

БИЛЯРД بليرد *ниг.* **билиярд**.

БИЛЯРДБОЗ بليردباز *ниг.* **билиярд**.

БИЛЯРДБОЗӢ بليربازی *ниг.* **билиярдбозӣ**.

БИМ بيم тарс, ҳарос; хавф, хатар: **бими гуруснагӣ**, **бими марг**, **биму ҳарос**, **аз бими он ки…**; **бим додан** тарсондан; **бим доштан** *аз чизе* (*касе*) хавф доштан аз чизе (касе); **дар бим афтодан** ба тарсу воҳима афтодан; **дар бим шудан** тарсидан, ба воҳима афтодан.

БИМА بيمه 1. қарордоде, ки миёни ду тараф (бимагузор ва бимагар) баста шуда, дар асоси он бимагар бо гирифтани маблағи муайян аз тарафи бимагузор ӯҳдадор мешавад, то ӯро ҳангоми дучор шудан ба хатарҳои эҳтимолӣ (*сӯхтор, сел ва г.*) ҳимоя карда, маблағи зиёни воридшударо ҷуброн намояд, суғурта. 2. ширкат ё созмоне, ки корҳои марбут ба бимаро анҷом медиҳад, ширкати суғурта. 3. дорои замонат ва масъулият ҳангоми рӯй додани хатар ё осеб дидан.

БИМАГАР بيمه‌گر шахси ҳуқуқӣ ё воқеӣ, ки ӯҳдадор аст, то шахси бимагузорро дар мав-

риди дучор шудан ба хатари эҳтимолӣ ҳимоят ё зарари ӯро ҷуброн кунад; суғуртакунанда.

БИМАГУЗОР بیمه‌گذار шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ, ки сармоя, амвол ва ҷони худро бима кардааст, суғурташаванда.

БИМАНОМА بیمه‌نامه *нав.* қарордоди бима, ки дар он шартҳо ва ҳуқуқҳои бимагузор ва бимагар зикр шудааст.

БИМАШУДА بیمه‌شده *ниг.* **бимагузор**.

БИМГОҲ بیمگاه ҷои хатарнок, маҳалли хавфу хатар.

БИМЗАДА بیم‌زده гирифтори хавф ва тарсу ваҳм; **бимзада шудан** ҳамеша дар ҳолати тарсу ҳарос қарор доштан.

БИМНОК بیمناک 1. тарсовар, даҳшатангез, воҳиманок. 2. тарсанда; он ки дар тарсу ҳарос аст.

БИМОЛУД بیم‌آلود олуда ба тарс, ҳамроҳ бо тарсу ҳарос.

бин بن 1. *асоси замони ҳозира ва феъли фармоиш аз* **дидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* бинанда: **борикбин**, **дақиқбин**, **заррабин**.

БИН بن *ниг.* **ибн**.

БИНАНДА بیننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **дидан**; тамошобин. 2. он ки дида метавонад, қобилияти биноӣ дорад, бино, басир.

БИНИБОРИК بینی‌باریک *ниг.* **борикбинӣ**.

БИНИДАРӢ بینی‌دری зеҳтахта, ки дар як табақи дару дарвоза барои нигоҳ доштани табақи дуюм парчин мекунанд.

БИНИДАРОЗ بینی‌دراز он ки бинии дароз дорад, дарозбинӣ.

БИНИДАРОЗАКҲО بینی‌درازکها *зоол.* оилаи гамбускҳо, ки хартумчаҳои дароз доранд.

БИНИКАЛОН بینی‌کلان он, ки бинии калон дорад.

БИНИКАҶ بینی‌کج он ки теғаи бинии ӯ ба иллате каҷ шудааст.

БИНИКАШӢ بینی‌کشی бо бинӣ кашидани ҳаво барои начакидани оби бинӣ.

БИНИПАЧАҚ بینی‌پچق *ниг.* **бинипучуқ**.

БИНИПУЧУҚ بینی‌پُچق он ки қисми болоии (назди чашми) биниаш фурӯрафта мебошад.

БИНИСУРХ بینی‌سرخ он ки ранги пӯсти бинии ӯ ба иллате сурх аст.

БИНИШ بینش 1. *исми феълӣ аз* **дидан**; қобилияти дидан, биноӣ: **нури биниш**, **чашмони аз биниш монда**. 2. басират, дид, назар.

БИНИШВАР بینشور *кит.* дорои биниш, дорои қобилияти дид, бино, бинанда.

БИНӢ بینی узви ҳисси шомаи инсон ва ҳайвон, димоғ: **бинии борик**, **бинии дароз**, **бинии уқобии нӯгхамида**, **парраи бинӣ**, **теғаи бинӣ**; **бинӣ афшондан** нафасро бошиддат аз бинӣ бароварда холӣ кардани роҳи нафас аз оби бинӣ, **бинӣ кашидан** бо бинӣ ҳаворо сахт ба дарун кашидан, то ин ки оби бинӣ начакад. 2. қисми пеши чизе: **бинии киштӣ, бинии кафш**; ◊ **дар таги бинӣ** наздик; хеле наздик; **ду даст дар бинӣ** а) бо дасти хушку холӣ, бе дастовез; б) ба чизе соҳиб нашуда; ба мақсад нарасида; **бо бинӣ заминро хат кашидан** бо гардани хам, сархамона; **бинии** *касе* **бӯй бурдан** аз чизе пай бурдан, бохабар шудан аз сирре; **биниро боло гирифтан** ҳавобаланд шудан, писанд накардан дигаронро; **аз бинии** *касе* **баровардан** (*чизеро*) ба нохушӣ гирифтор кардани касе дар ҷавоби кирдораш, ҷазои амали нодурусти касеро додан; қасди чизеро аз касе гирифтан; **аз бинии** *касе* **баромадан** бо нохушӣ анҷом ёфтан (-и коре, хурсандие); ҷазои амали нодурусти худро дидан; **аз бинӣ боло гап задан** ба касе гапи аз ҳадди муқаррарӣ сахттар задан; ба касе дурушт муомила кардан; **биниашро гиред (доред), ҷонаш мебарояд** хеле лоғару нотавон аст.

БИНО I *а.* بنا 1. иморат, хона: **бинои истиқоматӣ**, **бинои мактаб**. 2. асос, бунёд: **биноги умр**, **бинои ҷаҳон**; **бино ёфтан** сохта шудан; **бино кардан (намудан, сохтан)** а) сохтан, бунёд кардан; б) ба вуҷуд овардан, офаридан: барпо кардан; **бино шудан // бино гардидан** сохта шудан; ◊ **бино ба**... назар ба..., аз рӯи...: **бино ба қавли...**, **бино ба хабари пешакӣ**, **бино ба эътирофи**....; **бино мондан** а) ниҳоят диққат додан, аҳамияти бисёр додан; б) бо ягон чиз ё каси худ фахр кардан; худситоӣ кардан; **биноги** *кореро* (*чизеро*) **гузоштан** ба коре шурӯъ кардан.

БИНО II بینا бинанда, басир, соҳиби қобилияти дидан: **чашми бино**, **дидаи бино**; **кӯр чӣ мехоҳад? – ду дидаи бино** (*зарб.*)

БИНОАН *а.* بناءً бинобар ин, ба ин сабаб.

БИНОБАР بنابر *пайвандак* ба сабаби..., барои...; **бинобар ин (он)** аз ин сабаб, аз ин рӯ.

БИНОГАР بناگر *ниг.* **бinosoз**.

БИНОДИЛ بینادل *кит.* равшанзамир, хирадманд, ҳушманд.

БИНОӢ I بینائی 1. яке аз қувваҳои ҳисси панҷгонаи инсон – қобилияти дидан, қувваи босира. 2. бино будан, дорои қобилияти бинандагӣ.

БИНОӢ II بینائی *гуфт.* лоиқи дидан, ба дидан арзанда, диданӣ; хуб, марғуб.

БИНОКОР بناکار 1. он ки бо кори сохтмон машғул аст; **устои бинокор** роҳбари як қисми сохтмон, ки якчанд бинокор таҳти назорати ӯ кор мекунанд. 2. *маҷ.* бинокунанда, созанда, офаранда: **бинокори ҳаёти нав**.

БИНОКОРӢ بناکاری 1. сохтани бино, иморатсозӣ, сохтмон: **гурӯҳи бинокорӣ**, **муассисаи бинокорӣ**. 2. *мансуб ба* сохтани бино ва умуман сохтмон; **масолеҳи бинокорӣ** ашё, ки барои сохтмон сарф мешавад (*аз қабили* чӯб, рег, хишт, семент *ва г.*).

БИНОКУНАНДА بناکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бино кардан**; созанда, бунёдкунанда, офаранда, эҷодкор.

БИНОСОЗ بناساز хонасоз, устое, ки иморат месозад.

БИНОСОЗӢ بناسازی иморатсозӣ, бинокорӣ, сохтмон.

БИНСИР *а.* بنصر ангушти чаҳорум, ки дар байни ангушти миёна ва хурд воқеъ аст, ангушти беном, ангушти зинҳор.

БИНТ I *а.* بنت *кит.* духтар.

БИНТ II *олм.* بنت *тиб.* докаи тасмашакл, ки барои бастани ҷароҳат *ва г.* ба кор мебаранд, тасмадока: **бинт бастан**, **бинтро кушодан**, **бо бинт печонидан**.

БИНТПЕЧ بنت‌پیچ :**бинтпеч кардан** бо бинт печондан, бастан (*ҷароҳатро, захмро*).

БИОЛОГ *ю.* بآلاگ мутахассис ва олими соҳаи биология, ҳаётшинос.

БИОЛОГИЯ *ю.* بیآلاگیه илмест, ки қонунияти пайдоиш ва такомули табиати зиндаро меомӯзад, илми ҳаёт, ҳаётшиносӣ.

БИОЛОГӢ بیآلاگی *мансуб ба* **биология**: **илмҳои биологӣ**, **экспедитсияи биологӣ**, **таҳқиқоти биологӣ**.

БИОНИКА *ю.* بیآنکه як соҳаи кибернетика, ки имконияти ҳалли масъалаҳои муҳандисиро дар асоси таҳлили сохт ва фаъолияти ҷисмҳои зинда меомӯзад.

БИОСЕНОЗ *ю.* بیآسیناز маҷмӯи растанӣ ва ҳайвонот, ки дар муҳити шароиташ якхела ҳамроҳ воқеъ шудаанд: **биосенози пахта**.

БИОСФЕРА *ю.* بیآسفیره минтақаи паҳн шудани ҳаёт дар кураи Замин (*дар рӯи замин, дар об ва дар қисми поёнии атмосфера*): **муҳофизати биосфера**.

БИОФИЗИКА *ю.* بیآفیزیکه қисми биология, ки мувофиқи қонунҳои физика ва химия инкишоф ёфтани организмҳои зиндаро меомӯзад.

БИОФИЗИКӢ بیآفیزیکی *мансуб б*а **биофизика**.

БИОХИМИК *ю.* بیآخیمیک мутахассис ва олими соҳаи биохимия.

БИОХИМИКӢ بیآخیمیکی *мансуб ба* **биохимия**.

БИОХИМИЯ *ю.* بیآخیمیه химияи биологӣ – илме, ки равандҳои химиявии хоси организмҳои зиндаро меомӯзад.

БИР I بیر *кит.* барқ, соиқа.

БИР II *а.* برّ *ниг.* **бирр**.

БИРЕШИМ بریشم *шакли дигари* **абрешим**: **бирешими чортор**, **бирешими нарм**.

БИРЕШИМӢ بریشمی *ниг.* **абрешимӣ**.

БИРЕШИМНАВОЗ بریشم‌نواز *кит.* навозандаи созҳои тордор; созанда, навозанда, мутриб.

БИРЁН بریان 1. чизи дар деги хушки тафсон ё дар равғани доғ пухташуда, зирбондашуда; кабобшуда: **барраи бирён, гандуми бирён**, **гӯшти бирён**, **моҳии бирён**, **нахӯди бирён**. 2. тафсон, сӯзон; доғ: **дашти бирён**, **ҷӯли бирён**; **бирён кардан** а) сурх карда пухтан (*дар*

равган ё бевосита дар оташ), таф додан; кабоб кардан; б) *маҷ.* азоб додан, обу адо кардан; **бирён шудан** а) дар оташ кабоб шудан; б) сӯхта нобуд шудан; хушк шудан (*аз камобӣ ё беобӣ*); **парту бирён шудан** сӯхта нобуд шудан; ◊ **гирёну бирён** дар ҳолати гиристан ва ғамгинӣ; **бо дили бирён // бо ҷигари бирён** оғушта ба ғаму дард, ниҳоят ғамгинона, хеле андӯҳгинона.

БИРЖА *лот.* برژه муассисаест барои бастани шартномаҳои молиявӣ ва тиҷоратӣ; **биржаи меҳнат** муассисаест, ки байни коргарон ва соҳибони корхонаҳо дар киро кардани қувваи корӣ миёнаравӣ мекунад.

БИРИНҶ برنج навъе аз ғалладонаҳои хӯрокӣ, ки дар кишварҳои гарми сернам мекоранд; дони шолӣ, ки баъд аз ҷувоз кардан ҳосил мешавад, гурунҷ: **биринҷи девзира**, **биринҷи лӯнда**, **биринҷи оқпар**; **биринҷи миёнколӣ** а) биринҷи оббардоре, ки вақти ош пухтан бисёр меёзад; б) *маҷ.* дар ҳаққи касе гуфта мешавад, ки қад кашида ёзида истодааст; **мошу биринҷ** а) як навъ шавлаи мошу биринҷдор; б) *маҷ.* ранги сиёҳу сафед: **риши мошу биринҷ;** ◊ **биринҷи** *касе* **об набардоштан** зудранҷу гапнобардор будани касе; нозук будани табъи касе.

БИРИНҶДОР برنجدار дорои биринҷ, дар таркибаш биринҷ (*оид ба* хӯрок), биринҷ.

БИРИНҶЗОР برنجزار *ниг.* **шолизор**.

БИРИНҶӢ I برنجی *мансуб ба* **биринҷ**; аз биринҷ тайёршуда.

БИРИНҶӢ II برنجی 1. хӯлаи мис бо қалъагӣ, алюминий ва баъзе филизоти дигар. 2. аз хӯлаи биринҷӣ сохташуда: **асбобу анҷоми биринҷӣ**, **ҳайкали биринҷӣ**; **нишони (медали) биринҷӣ** нишони аз биринҷӣ сохташуда, ки одатан ба ишғолкунандагони ҷои сеюми мусобиқаҳо дода мешавад.

БИРИНҶКОР برنجکار *ниг.* **шоликор**.

БИРИНҶКОРӢ برنجکاری *ниг.* **шоликорӣ**.

БИРИНҶОБА برنجآبه таоми обдоре, ки аз биринҷ пухта мешавад.

БИРИНҶФУРӮШ برنجفروش фурӯшандаи биринҷ.

БИРИНҶФУРӮШӢ برنجفروشی фурӯхтани биринҷ; шуғли фурӯшандаи биринҷ.

БИРИШТА برشته *кит.* 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **бириштан**. 2. обу тобёфта; гулгун.

БИРИШТАН برشتن *кит.* бирён кардан, таф дода сурх кардан.

БИРКА *а.* برکه 1. сардоба, обанбори рӯпӯшида, ки дар даруни шаҳр ва роҳҳои корвонгард сохта мешуд ва онро бештар бо оби борон пур мекарданд. 2. ҳавз, истахр.

БИРР *а.* بر *кит.* накӯӣ; бахшиш, эҳсон.

БИСЁР بسيار 1. зиёд, беш, фаровон: **(бо) кӯшиши бисёр**, **бисёр гиристан**, **бисёр гап задан**. 2. хеле, басе, бениҳоят: **бисёр азиз**, **бисёр сахт**, **бисёр хуб**, **бисёр ширин**. 3. аксар, аксарият. 4. дер, муддати дароз: **бисёр наистодан дар ҷое**. 5. зуд-зуд; ҳамеша. 6. борҳо, якчанд дафъа: **бисёр дидаам, бисёр шудааст**, **ки**…; **бисёрҳо** борҳо, муқаррар. **бисёр шудан (-и ҳосили меҳнат)** афзудан, зиёд гаштан (-и ҳосили меҳнат); **(агар) бисёр равад**… ниҳояташ; ҳамагӣ.

БИСЁРАСРА بسيارعصره таърихи якчанд асрдошта, чандинасра: **адабиёти бисёрасра, маданияти бисёрасра**.

БИСЁРДИДА بسيارديده пурдида; ҷаҳонгашта: **одами бисёрдида**.

БИСЁРЗАБОНӢ بسيارزبانی *нав.* мавҷудияти якчанд забони расмӣ дар давлат.

БИСЁРЗАНӢ بسيارزنی шакли никоҳе, ки як мард дар айни вақт якчанд зан дошта метавонад.

БИСЁРӢ بسياری 1. бисёр будан; сершуморӣ, касрат афзунӣ; *муқоб.* **камӣ**. 2. аксар, аксарият, қисми зиёд: **бисёрии вақташро**…, **бисёрии коргарони ин истгоҳ**; **бисёриҳо** аксарият, қисми зиёд.

БИСЁРКУНҶА بسيارکنجه *ҳанд.* 1. шакли ҳандасие, ки даври онро хати шикаста ташкил медиҳад ва ҳар ҷузъи он зиёда аз чор кунҷ дорад. 2. дорои кунҷи зиёд, серкунҷа, бисёргӯша.

БИСЁРҚАБАТА بسيارقبته *ниг.* **бисёрошёна**.

БИСЁРҚИМАТА بسيارقيمته *риёз.* дорои якчанд қиматҳои ададӣ.

БИСЁРҚУТБА بسیارقطبه дорои якчанд қутб; **ҷаҳони бисёрқутба** ҷаҳоне, ки онро якбора якчанд давлатҳои абарқудрат идора мекунанд.

БИСЁРМАҒЗ بسیارمغز *кит., маҷ.* пурмағз, оқил, доно.

БИСЁРМАНЗИЛА بسیارمنزله *нав.* дорои манзилҳои зиёд: **binoи бисёрманзила**.

БИСЁРМАР بسیارمر *кит.* сершумор.

БИСЁРНИКОҲӢ بسیارنکاحی дар як вақт бо якчанд зан ақди никоҳ доштани мард, бисёрзанӣ.

БИСЁРНУҚТА بسیارنقطه *ниг.* **сернуқта**.

БИСЁРОВОЗ بسیارآواز дорои овозҳои сершумор.

БИСЁРОВОЗА بسیارآوازه :**мусиқии бисёровоза** мусиқие, ки дар он якчанд овозу оҳангҳои мустақил якҷоя садо медиҳанд.

БИСЁРОШЁНА بسیارآشیانه биное, ки якчанд ошёна (табақа) дорад.

БИСЁРПАРДА بسیارپرده *санъ.* иборат аз якчанд парда: **пиесаи бисёрпарда**.

БИСЁРПОЗА بسیارپازه испоре, ки позаҳои зиёд дорад.

БИСЁРРӮЯ بسیاررویه *ҳанд.* шакли ҳандасии дорои тарафҳои зиёди ҳамвор ё барҷаста.

БИСЁРСАРДОРӢ بسیارسرداری дорои роҳбарони сершумор.

БИСЁРСОЛА بسیارساله солиёни зиёд анҷомёфта ё вуҷуддошта; чандинсола: **кори бисёрсола**, **анъанаи бисёрсола**.

БИСЁРСОҲА بسیارساحه *ниг.* **серсоҳа**.

БИСЁРТАР بسیارتر *сифати дараҷаи қиёсӣ аз* **бисёр**; зиёдтар, бештар.

БИСЁРТАРИН بسیارترین 1. *сифати дараҷаи олӣ аз* **бисёр**; зиёдтарин, бештарин. 2. аксар, аксарият.

БИСЁРТИРА I بسیارتیره *ҳ.* дорои тирҳои зиёд, тири бисёрдошта: **автомати бисёртира**, **туфанги бисёртира**.

БИСЁРТИРА II بسیارتیره дорои якчанд меҳвар, меҳвари зиёддошта: **аробаи бисёртира**.

БИСЁРУЗВА بسیارعضوه дорои узвҳои сершумор.

БИСЁРФАН بسیارفن *кит.* донандаи тадбир ва ҳилаҳои гуногун; пурфиреб, ҳилагар.

БИСЁРХОР//БИСЁРХОРА بسیارخوار//بسیارخواره *ниг.* **бисёрхӯр**.

БИСЁРХУДОӢ بسیارخدائی сохтори динӣе, ки парастиши худоҳои зиёдро эътироф мекунад.

БИСЁРХӮР بسیارخور пурхӯр, баднафс.

БИСЁРҲАРБА بسیارحربه *нав., варз.* навъи қувваозмоии варзишгарон аз рӯи чанд машқҳои ҷисмонӣ (*мас., давидан, ҷаҳидан, найзапартоӣ ва г.*); мусобиқа дар чанд навъи варзиш: **мусобиқаи бисёрҳарба**.

БИСЁРҲИЗБӢ بسیارحزبی *нав.* мавҷудияти ҳизбҳои гуногуни расман иҷозатдор дар давлате.

БИСЁРҲОКИМИЯТӢ بسیارحاکمیتی *нав.* дар як вақт мавҷуд будани якчанд ҳукумат дар мамлакате.

БИСЁРҲУҶРА بسیارحجره *нав.* дорои ҳуҷраҳои зиёд, утоқҳои зиёддошта: **манзили бисёрҳуҷра**.

БИСЁРЧЕНА بسیارچینه андозагирии чандкарата.

БИСЁРҶОНИБА بسیارجانبه бо ҷонибҳои зиёд, чандтарафа: **гуфтушунидҳои бисёрҷониба**.

БИСЁРШАВҲАРӢ بسیارشوهری шакли никоҳе, ки як зан дар як вақт якчанд шавҳар дошта метавонад (полиандрия), сершавҳарӣ.

БИСМАДОН بسمدان *ҷонишини номуайянӣ* чиз ё кори номаълум: **фалону бисмадон**.

БИСМИЛ *а.* بسمل 1. сарбурида, гулӯбурида, кушташуда: **мурғи бисмил**. 2. *маҷ.* қурбоншуда; **бисмил кардан** сар буридан, сар задан, куштан.

БИСМИЛЛОҲ بسم‌الله 1. *д.* ба номи Худо, ба исми Худо (*калимае, ки пеш аз сар кардан ба коре ба забон меоранд*). 2. *маҷ.* ибтидо, оғоз (коре).

БИСОТ *а.* بساط 1. ҳар чизе, ки дар зери по паҳн карда мешавад, ҳар чизи густурданӣ (*аз*

қабили гилем, палос). 2. асбобу анҷом, чизу чора, сомон, бизоат; дорой, боигарӣ: **бисоти хона**; ◊ **дар бисотам** дар ихтиёрам, дар дастам; **бисоти адл ба(р)по намудан** адлу инсофро пойдор кардан; адолат ҷорӣ сохтан; **бисоти айш оростан** лавозими айшу ишратро муҳайё кардан; айшу ишрат кардан.

БИСОТДОР بساطدار соҳиби чизу чора ва хонаву ҷой; доро.

БИССЕКТРИСА بسيکتريسه *ҳанд*. хати росте, ки кунҷро ба ду ҳиссаи баробар ҷудо мекунад.

БИСТ I بيست 1. *шумораи миқдорӣ* адади 20, миқдори ду даҳ. 2. маъракае, ки баъди гузаштани 20 рӯз аз марги касе ба ёди ӯ барпо карда мешуд.

БИСТ II بيست *шакли кӯтоҳшудаи* **биист** *феълии фармоиш аз* (**би**) **истодан**; ◊ **исту бисту** *касе* (*чизе*) тамоми ҳастии касе (чизе), буду шуди касе (чизе).

БИСТАР بستر рахти хоб, ҷои хоб, ҷогаҳ; кӯрпача; ◊ **бистари ноз** ҷои роҳат ва фароғат; **бистари** *касеро* **хушк кардан** касеро ба қатл расонидан; **дар бистари ноз парвариш ёфтан** эркаву нозпарвар калон шудан.

БИСТАРИШУДА بستری‌شده беморшуда, касе, ки ба дарде гирифтор шудааст.

БИСТАРӢ بستری 1. *мансуб ба* **бистар**. 2. бабистарафтода, барҷомонда; азпомонда; **бистарӣ шудан** дар бистар хобидан (*ба сабаби беморие*).

БИСТГОНӢ بيستگانی *таър.* маоши лашкариён ва ё навкарон.

БИСТСОЛА بيست‌ساله бабистдаромада, бист солро пуркарда: **ҷавони бистсола**; **хизмати бистсола** хизмати дар муддати бист сол анҷомдода.

БИСТСОЛАГӢ بيست سالگی бистсола будан; **аз бистсолагӣ то имрӯз** аз он вақте ки бистро пур карда буд, то имрӯз.

БИСТУМ//БИСТУМИН بيستم//بستمين *шумораи тартибӣ аз* **бист**; **чароғи бистум** як навъ чароғи (лампаи) равшани карасинӣ.

БИСТӮҲ بستوه *кит.* хаста, дармонда дар ҳолати танг омада.

БИСТЯК بيست يک аз бист ҳисса як ҳисса, аз бист ҷузъ як ҷузъ.

БИСУЛФАТ *лот.* بسلفت *хим.* намаки турши кислотаи сулфат, ҳидросулфат.

БИТНАТ *а.* بطنت *кит.* аз ҳад зиёд пур кардани шикам аз таом, шикампурӣ, пурхӯрӣ.

БИТОЛАТ بطالت *кит.* бекорӣ, муатталӣ.

БИТОНА(Т) *а.* بطانه//بطانت *кит.* 1. астар, остар (-и ҷома *ва г.*). 2. *маҷ.* наздикон; дӯстон.

БИТУМ *лот.* بتم номи моддаҳои сахт, моеъ ё газшакли органикии табиӣ (*аз қабили* нафт, гудрон); **битуми сунъӣ** он чи аз коркарди нафт, ангиштсанг ва торф ҳосил мешавад, қир.

БИФШТЕКС *англ.* بفشتکس *хӯр.* навъе аз хӯрок, ки аз як парча гӯшти қима ва хӯрише иборат аст.

БИХРАД بخرد *кит., ниг.* **хирадманд**.

БИХРАДӢ بخردی *кит., ниг.* **хирадмандӣ**.

БИҲИГИН بهيگين *ниг.* **биҳигӣ**.

БИҲИГӢ بهيگی *мансуб ба* **биҳӣ**; аз биҳӣ тайёршуда: **мураббои биҳигӣ**.

БИҲИЛ بهل 1. *феъли фармоиш аз* (**би**)**ҳиштан**. 2. *ҳиссачаи модалӣ-иродавӣ* бигузор, бимон, сар деҳ; **биҳил кардан** *гуфт.* бахшидани гуноҳ, авф кардани гуноҳ.

БИҲИШТ بهشت *д.* аз рӯи таълимоти ислом боғу бӯстони он дунё, ки мусулмонони неку бегуноҳ дар он ҷо зиндагиро давом медиҳанд, ҷаннат, фирдавс, хулд; *муқоб.* **дӯзах** ва **ҷаҳаннам**; **биҳишти рӯи замин** *маҷ.* беҳтарин, ободтарин ҷои рӯи замин.

БИҲИШТИРӮЙ بهشت‌روی зебо, хушрӯй.

БИҲИШТӢ بهشتی 1. *мансуб ба* **биҳишт**. 2. *маҷ.* бегуноҳ, пок; беозор. 3. навъи ангур.

БИҲӢ بهی дарахти мевадор, ки меваҳои он хушбӯй мисли себу нок аст, обӣ.

БИЧАК بچک *гуфт.* як навъи самбӯса: **бичаки танӯрӣ**, **бичаки дегӣ**.

БИҶИРРАС//БИҶИРРОС بجرّس//بجرّاس *гуфт.* 1. ҳисси рангорангӣ, алобулой, алағдагӣ дар пеши чашм. 2. ҳисси дамидани мурғак дар бадану тахтапушт (*аз тарси дидан ё шунидани воқеаи даҳшатангез ва ё сухани ниҳоят

сахт). 3. ҳисси ногувори дасту по, ки дар натиҷаи зер карда нишастани по ё якпаҳлу хобидан бо даст ба амал меояд: **биҷиррас задан**, **биҷиррас кардан**.

БИШ بیش *кит., ниг.* **аҷалгиёҳ**.

БИШКУФА بشکفه *кит.* 1. шукуфа ва гули дарахт. 2. шукуфтан ва гул кардани дарахт.

БИШКӮЛИДАН بشکولیدن *кит.* 1. чустию чолокӣ ва ҳушёрӣ намудан. 2. меҳнатдӯстӣ нишон додан.

БИШӮЛИДА بشکولیده *кит. сифати феълии* **бишӯлидан**; парешоншуда, мушавваш, парешон ва ошуфта.

БИШӮЛИДАН بشولیدن *кит.* 1. барҳам задан, парешон кардан. 2. дармонда ва мутаҳайир нишастан.

БИЯ بیه растаниест, ки бештар дар лаби дарёҳо мерӯяд, ширинбия.

БЛОК I *фр.* بلاک *ниг.* **паймон**, **муоҳида**; **блоки ҳарбӣ** иттифоқи ҳарбии байни давлатҳову гурӯҳҳо.

БЛОК II *англ.* بلاک 1. *сохт.* як навъ хишти калонҳаҷми аз сементу гаҷ ва дигар мавод сохташуда. 2. ҷузве аз иморат; шӯъбае аз иншоот. 3. *тех.* баданаи муҳаррики мошинҳо, ки чанд силиндрро ба ҳам мепайвандад.

БЛЮМИНГ *англ.* بلیومنگ *тех.* дастгоҳи азими тайёр кардани фӯлоди тунук (*бо* роҳи *фишор*).

БО I با *пешванд* 1. ҳамроҳ будан, якҷоя шудан ва иштирок карданро дар иҷрои ягон амал (*бо шахсе ё чизе*) ифода мекунад; ҳамроҳи..., дар якҷоягии..., ба иштироки...: **бо ҳам**, **бо ҳамдигар**, **бо ҳамроҳии**, **бо** *касе* **гап (на) задан**, **бо** *касе* **вохӯрдӣ кардан**, **бо касе зиндагӣ кардан**, **бо** *касе* **маслиҳат кардан, бо касе нишастан, бо** *касе* **сару кор (кору бор) доштан, бо** *касе* **ҳамдаст будан**, **бо** *чизе* **хӯрдан** (*чизеро*), **бо хаёлоти худ банд будан, бо худ гирифтан (будан)** *чизе* **ё** *касеро*, **бо худ овардан** *чизеро*; **меҳмон бо ризқаш меояд** (*зарб.*); **бо худи**... шахсан бо ...; мустақиман бо ... 2. *воситаи иҷрои амалро ифода мекунад*; ба воситаи..., тавассути...., чизеро ба кор бурда; бо мадади..., ба ёрмандии...: **бо бинӣ нафас кашидан**, **бо дасти чап хӯрдан (хестан)**, **бо китф тела додан, бо нӯги остин пок кардан, бо обпошак об пошидан**, **бо пахта об чакондан, бо санг зада шикастан, гуноҳи худро бо хизмат ва садоқат харида гирифтан**. 3. *тарзи амал ва ҳолати ашёро ифода мекунад*: **бо диққати тамом, бо рӯи кушод**, **бо рӯи хандон**, **бо сари хам**, **бо тарсу ваҳм**, **бо чашмони гиряолуд, бо чеҳраи зард, бо иштиҳо(-и том) хӯрдан**, **бо мамнуният қабул кардан, бо нигоҳи пурхашм ҷавоб додан, бо овози баланд суруд хондан**. 4. *замони амалеро, ки дар як вақт ё паси ҳам бо амали дигар иҷро мешавад, нишон медиҳад;* баробари...: **бо дидани ин ҳол**, **бо шунидани ин гап**. 5. *сабаби амалеро нишон медиҳад*: **бо ҳар баҳона дашном додан; бо баҳонае корро ақиб партофтан, бо тӯҳмат айбдор шудан;** 6. аз рӯи...; мувофиқи...; ҳасби...: **бо иҷозати**..., **бо рухсати**..., **бо илтимоси** *касе* **(кореро кардан), бо ишораи** *касе* **(берун баромадан)**; **бо навбат (суруд хондан, даст фишурдан)**, **бо супориши** *касе* **(кореро иҷро кардан), бо талаби ҳаёт (кореро кардан)**. 7. нисбат ба..., дар ҳаққи... ; **бо** *касе* **бад будан** нисбат ба касе хусумат доштан. 8. *сӯи чизеро, ки ба он амал равона шудааст, нишон медиҳад,* ба. *9. аз чизе ташкил ёфтан ва ё бо чизе мусаллаҳ будани предметро нишон медиҳад;* аз: **бо** *чизе* **пур шудан**, **бо** *чизе* **мусаллаҳ будан**; **бо вуҷуди**... қатъи назар аз...; сарфи назар аз...; **бо вуҷуди ин (он)** сарфи назар аз ин (он); **бо гардани баста** бе майлу хоҳиш; аз рӯи маҷбурӣ; **бо дили пур** бо боварии том, мутмаинона, дилпурона; **бо дилу ҷон** аз рӯи сидқ, самимона; **бо (ду) дасти адаб** ниҳоят боодобона, бо иззату эҳтироми зиёд; **бо ин ҳама** бо вуҷуди ин, сарфи назар аз ин; **бо камоли**... дар ниҳояти...., ниҳоят; **бо назари суол** саволомез; **бо номи**... ба исми..., таҳти номи; **бо пои худ** а) ба ихтиёри худ; ба даъвату хабари касе мунтазир нашуда; б) муфт, ройгон, бе меҳнат; **бо ҳамин** ҳамин тавр; дар ҳамин ҷо; **бо ҷон баробар** ниҳоят азиз; **бо роҳи** *касе* **рафтан** аз пайи касе рафтан, ба касе пайравӣ кардан.

БО II با *номи ҳарфи дуюми алифбои арабиасоси тоҷикӣ* (ب).

БО III با *кит.* оши обакӣ, оши моеъ.

БОАДАБ باادب *ниг.* **боодоб**.

БОАДАБӢ باادبی *ниг.* **боодобӣ**.

БОАДАБОНА باادبانه *ниг.* **боодобона**.

БОАДОЛАТ باعدالت боинсоф, одил.

БОАДОЛАТӢ باعدالتی боинсофӣ, одилӣ.

БОАДОЛАТОНА باعدالتانه боинсофона, одилона, аз рӯи инсофу адл.

БОАЗАМАТ باعظمت пуразамат; азим, бошукӯҳ: **бинои боазамат**.

БОАЗМ باعزم боният, бомақсад.

БОАҚЛ باعقل оқил, бофаҳм, бофаросат, пурдон: **ҷавони боақл**.

БОАҚЛАК باعقلک *шакли навозиши* **боақл**.

БОАҚЛӢ باعقلی оқилӣ, доноӣ, фаросатнокӣ, бофаҳмӣ; рафтори оқилона.

БОАҚЛОНА باعقلانه оқилона, маъқул, аз рӯи ақлу фаросат: **кори боақлона кардан**, **маслиҳати боақлона додан**.

БОАНДЕША بااندیشه он ки пеш аз сар кардани коре фикр мекунад, мулоҳизакор, баандеша, бамулоҳиза.

БОАНДЕШАГӢ بااندیشگی мулоҳизакорӣ, бомулоҳизагӣ, боандеша будан.

БОАНДОМ بااندام мавзун, бо қомати зебо.

БОАСОС بااساس бодалел, асосдошта, асоснок.

БОБ I باب шоиста, лоиқ, сазовор, муносиб, мувофиқ, дархӯр; соз, хуб: **шароити боб**, **ҷавоби боб**; **боби дандон** нарм, мулоим, дандон мегузаштагӣ (*дар бораи хӯрок*); **боб кардан** а) ба тарзи шоиста ва хубу марғуб иҷро кардани кор, айни муддао кардан, соз кардан; б) *маҷ.* адаби касеро додан; расвои касеро баровардан; в) *маҷ.* фиреб додан, фирефтан; **боб шудан** ҷазои худро дидан, адаби худро дидан; **боби** *касе* **будани** *чизе* ба касе хеле мувофиқ ва зебанда будани чизе; **боб карда задан** сахт задан.

БОБ II باب *кит.* падар; бобо.

БОБ III *а.* باب 1. *кит.* дар, дарвоза. 2. калонтарин қисми асари илмӣ ва адабӣ, ки дар навбати худ ба бахшу фаслҳо тақсим мешавад. 3. бобат, бора, хусус, ҷиҳат, ваҷҳ: **аз ин боб**, **аз ҳар боб, дар боби**..., **дар ин боб**.

БОБАК بابک *шакли тасгир ва навозиши* **боб**.

БОБАҚО بابقا *ниг.* **бадошт**; *муқоб.* **бебақо** 2.

БОБАРАКА(Т) بابرکه//بابرکت 1. он ки аз ӯ хайру барака мерасад, пурфайз: **одами бобарака(т)**. 2. зиёд, фаровон, бисёр; пурманфиат, пурсамар, сермаҳсул, серҳосил.

БОБАРАКАТӢ بابرکتی 1. бобаракат будан, файзу баракат доштан. 2. пурсамарӣ, сермаҳсулӣ.

БОБАРДОШТ باברداشت босабр, пуртоқат, бурдбор.

БОБАРОР بابرار барорнок, бомуваффақият; пешрав.

БОБАРОРӢ بابراری бобарор будан, барорнокӣ, муваффақият.

БОБАТ بابت хусус, бора; ҷиҳат, ваҷҳ; **аз бобати**... дар бораи..., дар хусуси...; **аз ҳар бобат** аз ҳар ҷиҳат, аз ҳар ваҷҳ, аз ҳар хусус; **дар бобати**... дар хусуси..., дар бораи..., аз ҷиҳати...; **дар ин бобат** аз ин хусус; аз ин ҷиҳат, вобаста ба ин.

БОБЗАН بابزن *кҳн.* сих, сихи кабоб, махсусан сихи мурғкабоб.

БОБИЗОАТ بابضاعت молу чиздошта, молдор; осудаҳол.

БОБИЛ بابیل *шакли кӯтоҳшудаи* **абобил**.

БОБИЯ بابیه *д.* таълимоти динию сиёсие (асосгузораш Сайид Алӣ Муҳаммади Шерозӣ мулаққаб ба Боб), ки ҳамчун афкори ислоҳотталабии ислом ва ҷунбишҳои демократии Эрон (1848-1852) ба муқобили ҳукмронии шоҳ, инчунин дахолати кишварҳои хориҷӣ шинохта шудааст.

БОБӢ بابی *д.* пайрави ҷараёни исломии бобия.

БОБО بابا 1. падари падар ё падари модар, ниё, ҷад: **бобои падарӣ**, **бобои модарӣ**. 2. *маҷ.* насли гузашта, аҷдод (*ба ин маънӣ асосан дар шакли ҷамъ* – **бобоён** ва **бобоҳо** меоянд); гузаштагон; **падару бобо (-и мо)** гузаштагон (-и мо), аҷдод (-и мо). 3. *таър.* сардори ҷамъиятҳои косибону ҳунармандони замони пеш: **бобои кафшдӯзон**, **бобои машкобон, бобои саисҳо**; **бобои барфӣ** қаҳрамони афсонавии ҷашнҳои солинавӣ – рамзи сармо дар халқҳои Аврупо,

ки мӯйсафеди рӯсурхи ришу мӯйлабдор буда, дар тан пӯстину дар сар телпак дорад ва дар расми истиқболи соли нав дар атрофи арчаи солинавӣ ба бачаҳо тӯҳфаҳо тақдим мекунад; **шери бобо // чони бобо** дар мавриди изҳори навозиш аз тарафи мӯйсафедон ба бачагон гуфта мешавад.

БОБОЁНА بابایانه *таър.* ҳаққе, ки бобо – роҳбари пешаварон барои миёнаравӣ дар байни соҳибкорон ва ҳунармандон аз ҳар ду тараф мегирифт.

БОБОӢ بابائی 1. *мансуб ба* **бобо**; ба бобо тааллуқдошта; аз бобо монда: **омочи бобоӣ**. 2. қадима, кӯҳна; аз қадим монда. 3. навъи зардолуи калон-калон.

БОБОКАЛОН باباکلان падари бобо; нахустпадари авлод.

БОБОПИРАК باباپیرک *бот.* як навъ алаф ва растании печон аз оилаи чиноракҳо, девток.

БОБОХОНА باباخانه *таър.* ҷои истиқомати бобо - роҳбари пешаварон ва пойкори ӯ, ки косибони бекормонда дар он ҷо истиқомат мекарданд.

БОБОҶОН باباجان калимаи мурочиати эҳтиромона ба бобо; азиз.

БОБУНА بابونه *бот.* гиёҳи хушбӯе, ки баргҳои канори гулаш сафед ва мобайни он зардранг аст.

БОВАР باور рост ва мувофиқи ҳақиқат пиндошта пазируфтан (-и қавли касе), яқин ҳосил намудан, эътимод кардан (бо сухани касе); **бовар кардан (намудан)** а) рост пиндоштан (*махсусан суханони касеро*), яқин ҳосил намудан; б) ба сидқу дурусткории касе эътимод доштан, эътиқод зоҳир кардан ба касе; аз касе дилпур будан.

БОВАРИБАХШ باوری‌بخش қобили эътимод.

БОВАРИНОК باوریناک эътимоднок, қобили итминон: **шахси боваринок**.

БОВАРӢ باوری бовар доштан, бовар кардан; эътимод; эътиқод; **бовари комил (тамом, том)** бо итминони пурра; дилпурона; бо ҷуръат, бо қатъият (*мас.*, *гап задан*); **боварӣ доштан**, дилпур будан, итминон доштан; **боварии** *касе* **наомадан** ба коре бовар накардан, эътимод надоштан; **боварӣ кардан ба** *касе* итминон доштан ба касе (*дар коре*).

БОВАРКУНАНДА باورکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бовар кардан**; бовар мекардагӣ, қобили эътимод, боваринок.

БОВАРХАТ باورخط *гуфт.* ваколатнома.

БОВАФО باوفا вафодор; содиқ: **дӯсти бовафо**, **ёри бовафо**.

БОВАФОӢ باوفائی бовафо будан, вафодорӣ.

БОВИҚОР باوقار 1. ботамкин, вазнин (*дар муомила, гуфтор ва рафтор*): **марди бовиқор**. 2. *ниг.* **бовиқорона**.

БОВИҚОРӢ باوقاری бовиқор будан, ботамкинӣ; вазнинӣ.

БОВИҚОРОНА باوقارانه ботамкинона, вазнинона: **бовиқорона ба гап даромадан**, **бовиқорона роҳ рафтан**.

БОВИҶДОН باوجدان он ки аз рӯи виҷдон амал мекунад; боинсоф; поквиҷдон, ҳалолкор.

БОВИҶДОНӢ باوجدانی бовиҷдон будан; боинсофӣ, поквиҷдонӣ, ҳалолкорӣ.

БОВИҶДОНОНА باوجدانانه боинсофона, ҳалолкорона, поквиҷдонона.

БОҒ باغ 1. қитъаи замини иҳоташудае, ки дар он дарахтони мевадору бемева ва гулҳои гуногун шинонда, сабзу хуррам карда шудааст, ҳадиқа, равза, бӯстон. 2. ҷои васеи сабзу хуррами сердолу дарахт ва гулу сабзаҳои зиёд, ки хиёбонҳои курсию харакдор ва тамошогоҳҳо дорад ва маҳалли истироҳати мадании аҳолист, чорбоғ: **боғи (марказии) фарҳангу фароғат**, **боғи истироҳат**, **боғи шаҳрӣ**; **боғи ботаникӣ** *ниг.* **ботаникӣ**; **боғи ҳайвонот** муассисае, ки дар он ҳайвоноти гуногуни ҷаҳон барои тамошои мардум гузошта шудааст; **боғу роғ** боғ ва марғзор; **боғу бӯстон шудан** обод ва сабзу хуррам шудан; **боғи ирам** а) боғи афсонавӣ, ки гӯё Шаддод ном подшоҳи асотирӣ онро ҳамчун биҳишт сохта буд; б) *маҷ.* ҷои сабзу хуррам; ◊ **яке аз боғу дигаре аз роғ** берабт, беробита, бемаврид.

БОҒАЙРАТ باغیرت 1. ғайратманд, ғаюр, саъйкунанда, кӯшо; серҳаракат, чусту чолок: **ҷавони боғайрат**. 2. боору номус, боҳамият. 3. *ниг.* **боғайратона**.

БОҒАЙРАТӢ باغیرتی ғайратнокӣ, саъю кӯшиш

доштан; серҳаракатӣ.

БОҒАЙРАТОНА باغیرتانه ғайратмандона, ғаюрона, бо саъю кӯшиш; фаъолона; чолокона.

БОҒАРАЗ باغرض *ниг.* **ғаразнок**.

БОҒАРАЗОНА باغرضانه аз рӯи ғараз, бо нияти бад (*барои манфиати худ*), муғризона.

БОҒБАНД باغبند бунёди қитъаҳои боғ, қисматҳои боғ.

БОҒБОН باغبان он ки мутасаддии муҳофизати боғ ва нигоҳубину парвариши дарахтони мевадору гулҳои он аст, нигаҳбони боғ.

БОҒБОНӢ باغبانی 1. амалу ҳунари боғбон: **боғбонӣ кардан**. 2. *ниг.* **боғдорӣ**.

БОҒДОР باغدار 1. соҳиби боғ. 2. мутахассиси боғдорӣ.

БОҒДОРӢ باغداری нигоҳубин ва парвариши боғ ҳамчун як соҳаи растанипарварӣ, мевапарварӣ: **гурӯҳи боғдорӣ**, **муассисаи боғдорӣ**; **боғдорӣ кардан** бо нигоҳубин ва парвариши боғҳо машғул шудан.

БОҒИСТОН باغستان ҷое, ки боғҳои зиёд дорад, ҷои сербоғ.

БОҒӢ باغی 1. *мансуб ба* **боғ**. 2. набототе, ки кошта рӯёнида мешавад; *муқоб.* **худрӯ** ва **ёбоӣ**: **пудинаи боғӣ**, **чормағзи боғӣ**.

БОҒКОР باغکار боғбон, нигоҳубин ва парваришкунандаи боғ.

БОҒКӮЧӢ باغکوچی кӯчидан ба боғ (*аз шаҳр дар мавсими тобистон*).

БОҒНИШИН باغنشین сокини боғ, истиқоматкунанда дар боғ.

БОҒОТ باغات 1. *ҷ.* **боғ**. 2. *маҷ.* маҳалу деҳоте, ки боғҳои зиёд дорад, боғистон.

БОҒПАРВАР باغپرور мутахассиси боғдорӣ, нигоҳубин ва парваришкунандаи боғҳои гулу мевадиҳанда.

БОҒПАРВАРӢ باغپروری *ниг.* **боғдорӣ**.

БОҒПЕРО(Й) باغپیرا(ی) *кит.* ороста ва перостакунандаи боғ, боғбон.

БОҒСОЗ باغساز *нав.* созандаи боғи фароғатӣ бо иншооти марбутаи он.

БОҒСОЗӢ باغسازی *нав.* бунёд кардани боғҳои фарҳангӣ дар шаҳру деҳот.

БОҒУЛҒУЛА باغلغله *ниг.* **ғулғуладор**.

БОҒУНДА باغنده *кит.* кулӯлаи пахтаи ҳаллоҷикарда барои риштан, поғунда.

БОҒУРУР باغرور мағрур, худписанд, ботакаббур.

БОҒЧА باغچه 1. *шакли тасғири* **боғ**; боғи хурди наздиҳавлигӣ: **боғчаи навсабз, боғчаи ҳавлӣ**. 2. муассисаи тарбиявию таълимии кӯдакони синни томактабӣ (*яъне аз 3 то 7 сола*): **боғчаи бачагон**, **боғчаю кӯдакистон**.

БОҒЧАДОР باغچه‌دار ҳавлии боғчадор, ҳавлие, ки одатан дар ҳаётааш боғи хурде дорад.

БОҒШАҲР باغشهر шаҳре, ки боғҳои зиёд, кӯча ва хиёбонҳои сабзу хуррам дорад.

БОД I باد 1. ҷараёни уфуқии ҳаво, вазиши ҳаво, шамол; яке аз чаҳор унсури ташкилдиҳандаи ҷаҳони ҳастӣ (*об, оташ, хок, бод*); **боди афғонӣ** шамоли сахту гарми ҷанубӣ, ки аз тарафи Афғонистон бо чанги регомез мевазад, тафбод; **боди мувофиқ // боди мурод** шамоли матлуб, ки ба ҳаракати киштиҳои бодбонӣ мусоидат мекунад; **боди мухолиф // боди муқобил** шамоли номатлубе, ки аз рӯ ба рӯй вазида, ба ҳаракати киштӣ монеъ мешавад; **боди сабо** насими форам; **боди шурта** шамоле, ки мувофиқи рафти киштӣ мевазад. 2. ҳаво, пуф, дам, нафх; **бод додан** а) ба муқобили бод гузоштани чизе; шамол додани чизе (*барои хушконидан, хунук кардан ва г.*); б) *маҷ.* беҳуда сарф кардан (*пулро*), несту нобуд кардан; **бод кардан** а) шамол додан бо бодбезан ё чизи дигар (*барои хунук ё хушк кардани чизе*); б) пош додани ғалладонаи кӯфташуда барои тоза кардани он аз коҳ ва гарду чанг; 3. боде, ки аз шикам мебарояд, боди шикам, тиз. 4. нафхе, ки ба эътиқоди қадимиён дар натиҷаи хӯрдани баъзе ғизоҳо дар бадан пайдо мешудааст; варам, омос. 5. *тиб.* дарде, ки дар натиҷаи тамоман шифо наёфта боқӣ мондани осори ягон беморӣ пайдо мешавад; асари дар бадан мондаи ягон касалӣ: **боди нағзак**; **бод кашидан** а) аз як зарф ба зарфи дигар ё дар худи ҳамон зарф бардошта рехтани моеъ, гардон-гардон кардан (*мас., чойро баъд аз дам кардан, шири дар дег ҷӯшидаистодаро барои надамидан бо кафлезе ё чумча кам-кам гирифта дубора ба*

дег рехтан); б) баромадагӣ ё варами узве аз бадан бар асари беморӣ (шамол хӯрдан) ва ё зарба; **боди фатқ** бемории дабба, чурра; ◊ **бар бод додан** а) беҳуда сарф кардан, зоеъ намудан; б) аз байн бурдан, несту нобуд кардан; **бар бод рафтан** зоеъ шудан; нест шудан; **ба боди дашном гирифтан** *маҷ.* сахт дашном додан; **ба боди фано рафтан** нобуд шудан, нест гардидан; **коҳи кӯҳнаро бод кардан (додан)** ягон кор ё воқеаи нохуши гузаштаро ба ёд овардан; ягон сухани гузаштаро ба хотир овардан; **нафасатро бод барад**! сухани бадат бо худат нест шавад (*таъбири дашном, ки дар мавриди гапи шуме задани касе гуфта мешавад*).

БОД II باد *шакли кӯтоҳшудаи* **бошад** (*дар хитоб*): **зинда бод!**, **нест бод!**, **ҷонам фидои ту (шумо) бод!**; **муборак бод**! табрик мекунам, табрик мегӯям; **ҳалолат бод** офарин!, аҳсан!; **ҳар чӣ бодо бод**! ҳар чӣ шуданӣ бошад, шудан гирад! (*дар мавриди таваккалан ба коре даст задан гуфта мешавад*).

БОДА باده май, шароб; **бодаи гулгун** майи сурх, шароби лаългун; **бодаи ноб** шароби соф, майи бедурд (беғаш, рақиқ); **бода кашидан** шаробнӯшӣ кардан, май нӯшидан.

БОДАБДАБА بادبدبه дабдабанок, пурдабдаба, баландовоза, бо шукӯҳу карруфар: **зиёфати бодабдаба**, **тӯйи бодабдаба**.

БОДАВЛАТ بادولت *ниг.* **бадавлат**.

БОДАГУСОР باده‌گسار боданӯш, майнӯш, шаробхӯр.

БОДАГУСОРӢ باده‌گساری боданӯшӣ, майнӯшӣ, шаробнӯшӣ.

БОДАДЕҲ باده‌ده *ниг.* **бодакаш**.

БОДАКАШ باده‌کش 1. соқӣ. 2. майнӯш, шаробхӯр.

БОДАКАШӢ باده‌کشی 1. бодакаш будан, соқигӣ кардан. 2. майнӯшӣ, шаробхӯрӣ.

БОДАНГЕЗ بادانگیز ангезандаи бод, бодовар.

БОДАНӮШ باده‌نوش майнӯш, майхӯр, шаробхӯр.

БОДАНӮШӢ باده‌نوشی бода нӯшидан, майнӯшӣ, шаробхӯрӣ.

БОДАПАЙМО باده‌پیما *ниг.* **боданӯш**.

БОДАПАЙМОӢ باده‌پیمایی *ниг.* **боданӯшӣ**.

БОДАПАРАСТ باده‌پرست майпараст, майзада, дӯстдори шаробнӯшӣ.

БОДАПАРАСТӢ باده‌پرستی майпарастӣ, муштоқи шаробнӯшӣ будан.

БОДАРАНГ باده‌رنگ ба ранги шароби сурх, сурхранг.

БОДАСТУПО بادستوپا *ниг.* **бадаст (бадаступо)**.

БОДАФРОҲ بادافراه *кит.* муҷозот, ҷазо, подош.

БОДАФУРӮШ باده‌فروش фурӯшандаи бода, майфурӯш.

БОДАФУРӮШӢ باده‌فروشی амали майфурӯшӣ, май фурӯхтан.

БОДАХОНА باده‌خانه майхона, хонаи шаробфурӯшӣ, майкада.

БОДАХОР باده‌خوار *кит., ниг.* **боданӯш**.

БОДАХОРӢ باده‌خواری *кит., ниг.* **боданӯшӣ**.

БОДАХОҲ باده‌خواه бодаҷӯ, майталаб, шаробдӯст.

БОДАҲО بادها соҳибақлу ҳуш, бозаковат.

БОДБАДАСТ بادبدست *маҷ.* бенасиб, бебаҳра, бечиз, тиҳидаст.

БОДБАНД بادبند *кит.* қисми тақвияткунандаи деворҳои бино ба муқобили бод, заминчунбӣ *ва ғ.*, ки аз чӯб ё оҳан сохта мешаванд.

БОДБАНДӢ بادبندی бодбанд кардан, тақвияти сохтмонҳо бо чӯбу оҳану бетон.

БОДБАРАК بادبرک чизест, ки бачагон аз коғазу найи тунуктарошида ё чӯбҳои тунук ва ширеш сохта, ресмон баста, дар вақти вазидани бод ба ҳаво сар медиҳанд.

БОДБАРАКБОЗ بادبرکباز бачагоне, ки бо бодбарак бозӣ мекунанд; бодбодакбозӣ.

БОДБАРАКБОЗӢ بادبرکبازی бозии бачагон бо бодбарак: **бодбаракбозӣ кардан**.

БОДБАРАКПАРРОНӢ بادبرکپرانی сар додани бодбарак; бодбаракбозӣ: **бодбаракпарронӣ кардан**.

БОДБЕЗАК بادبیزک он чи вақти гармои ҳаво худро бо он шамол медиҳанд, мирваҳа.

БОДБЕЗАКМОНАНД بادبیزکمانند шабеҳи бодбезак, мисли бодбезак.

БОДБЕЗАКШАКЛ بادبیزکشکل монанди бодбезак, шаклан чун бодбезак.

БОДБЕЗАН بادبیزن *ниг.* **бодбезак**.

БОДБОН بادبان пардаи махсусест, ки дар киштиҳои бодӣ онро ба муқобили бод кашида, бо қуввати шамол киштиро ба ҳаракат меоваранд.

БОДБОНДОР بادباندار муҷаҳҳаз бо бодбон: **киштии бодбондор**.

БОДБОНӢ بادبانی *мансуб ба* **бодбон**; **киштии бодбонӣ** киштие, ки ба воситаи бодбон ҳаракат мекунад.

БОДБУР بادبر :**доруи бодбур** доруе, ки боди шикаму меъдаро рафъ мекунад.

БОДВОР بادوار монанди бод, бод барин; тез, зуд, шитобон.

БОДГАР بادگر он ки ғаллаи дар хирман кӯфтаро ба ҳаво пош дода, аз гарду коҳ тоза мекунад.

БОДГАРДОН بادگردان *ниг.* **шамолгардон**; **дарахтзори бодгардон**, дарахтзоре, ки махсус барои гирифтани пеши роҳи шамолҳои харобиовар бунёд мекунанд.

БОДГАРӢ بادگری амали бодгар; ба ҳаво пош додани гандум ва дигар ғалладона барои тоза кардан аз коҳу гард.

БОДГИР بادگیر 1. сӯрохе дар девор ё сақфи хонаҳо барои тоза кардани ҳавои хона; бодкашак. 2. ҳар чизе, ки пеши бодро бигирад.

БОДГИРИФТА بادگرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **бод гирифтан**; варамкарда, омосида.

БОДҒАР//БОДҒАРД بادغر//بادغرد *кҳн.* шамолҷо, шамолгоҳ; ҷое, ки бод аз ҳар тараф ба он ҷо медарояд (*монанди хонаи тобистонӣ*).

БОДДАРО باددرا *ниг.* **бодгир** 1.

БОДДАСТ باددست он ки дар даст пул нигоҳ дошта наметавонад, исрофкор, бесарфа.

БОДДАСТӢ باددستی исрофкорӣ, беҳудахарҷӣ.

БОДДИҲАК باددهک *кишов.* мошин барои шамол додани ғаллаи кӯфта ва ҷудо кардани дон.

БОДДИҲАНДА باددهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **бод додан**. 2. бодгар.

БОДДОР باددار 1. ҳаводор, пур аз ҳаво. 2. бодгирифта; варамкарда, варамдор.

БОДИГАР بادی‌گر *ниг.* **бодгар**.

БОДИГАРӢ بادی‌گری 1. *ниг.* **бодгарӣ**. 2. *гуфт.*, *ниг.* **бодигӣ**.

БОДИГӢ بادیگی *гуфт.* кибр, ғурур, нахват; ҳавобаландӣ, калонигарӣ.

БОДИЁН بادیان *бот.* растании ҳамешасабз, ки тухми хушбӯ дорад ва дар тиб ва хӯрокворӣ истифода мебаранд.

БОДИЁНА بادیانه *ниг.* **бодиён**.

БОДИЁНАТ بادیانت диндор, тақводор.

БОДИЁНӢ بادیانی *мансуб ба* **бодиён**; **ҳалвои бодиёнӣ** як навъ ҳалво, ки барои хушбӯӣ ба он донаҳои бодиён ҳамроҳ карда мешавад.

БОДИҚҚАТ بادقّت 1. диққаткорона; тамоми диққатро ба як нуқта равона карда; ҳама тан чун гӯш шуда: **бодиққат мутолиа кардан**, **бодиққат аз назар гузарон(и)дан, бодиққат шунидан**. 2. дақиққор, нозук; борикбин, нуктасанҷ.

БОДИҚҚАТӢ بادقّتی бодиққат будан дар иҷрои корҳо, бодиққатона амал кардан, дақиққорӣ.

БОДИЛ بادل пурдил, далер, шуҷоъ, бодилу ҷигар.

БОДИНОН بادعنان *маҷ.* аспи тезрав, бодпо.

БОДИНҶОН بادنجان як навъ сабзавоти хӯрокист, ки самари он ба шакли бодиринг, вале бунафш ё сиёҳранг аст ва онро бирён карда ё дар намакоб хобонда мехӯранд; **бодинҷон арзон**, **харҷако (харҷҳо) дорад** (*зарб.*).

БОДИРИНГ بادرنگ растании полизӣ бо ҳосили сабзранг ва борики дароз, хиёр; **бодиринги намакӣ // бодиринги шӯр** бодиринги дар намакоб хобондашуда.

БОДИЯ I بادیه дашти беобу алаф, биёбон, саҳро, ҳомун.

БОДИЯ II *а.* بادیه *кит., кҳн.* зарфи калони мисин; косаи калон.

БОДИЯГАРД بادیه‌گرد 1. биёбонгард. 2. кӯчманчӣ.

БОДИЯГАРДӢ بادیه‌گردی 1. биёбонгардӣ. 2. кӯчманчигӣ, кӯчигӣ.

БОДИЯНИШИН بادیه‌نشین 1. сокини бодия, биёбоннишин. 2. кӯчманчӣ, кӯчӣ, ғайримуқим: **қабилаҳои бодиянишин**.

БОДИЯНИШИНӢ بادیه‌نشینی 1. бодиянишин будан. 2. тарзи ҳаёти кӯчманчиён, кӯчманчигӣ.

БОДИЯПАЙМО بادیه‌پیما *ниг.* **бодиягард**.

БОДӢ بادی 1. бо қуввваи бод коркунанда, бо қуввваи бод ҳаракаткунанда: **киштии бодӣ**, **осиёи бодӣ**, **таппонча ё туфанги бодӣ**. 2. *мансуб ба* **бод**; **бодӣ шудани гандум** майда гашта, қобили чош шудани гандум дар хирман. 3. *мҷ.* лофзан, мутаккабир, ҳавобаланд, калонгир.

БОДКАРДА بادکرده 1. пуршуда аз ҳаво, ҳавогирифта. 2. варамкарда.

БОДКАШ بادکش 1. *ниг.* **бодгир**; **бодкаши чилим** сӯрохи ҳаводарои чилим (*ба андозае, ки бо нӯги ангушт пӯшонидан мумкин аст*). 2. *тиб.* зарфи шишагии махсусест, ки барои пӯсти баданро кашида, суръатнок кардани ҳаракати хун ба тахтапушти бадани бемори шамолхӯрда мегузоранд.

БОДКАШАК بادکشک даричаи ҳаводарои тиреза, бодгир.

БОДМОНАНД بادمانند ба монанди бод, шабеҳи бод.

БОДМӮРӢ بادموری роҳи ҳавокашӣ дар девор.

БОДНАМО بادنما олате, ки самти вазиши бодро нишон медиҳад.

БОДНОК بادناک боддор, дорои боду шамол.

БОДО بادا *ниг.* **бод** II: **ҳар чӣ бодо бод**!

БОДОБОД باداباد барои муборакбодӣ ва таҳсину офарин гуфта мешавад.

БОДОВАРД بادآورد 1. чизе, ки бод овардааст, он чи шамол ҳамроҳ овардааст. 2. *мҷ.* ҳар чизе, ки муфт ва бе меҳнат ба даст омадааст, ройгон: **бозёфти бодовард**, **фоидаи бодовард**. 3. номи яке аз ганҷҳои Хусрави Парвиз.

БОДОВАРДА بادآورده бе ранҷу азоб ба дастомада, муфту ройгон омада.

БОДОВАР بادآور хусусияти нӯшиданӣ ё хӯрданӣ, ки истеъмоли онҳо барои баъзе касон номувофиқ, яъне зарарнок буда, дами шикам меоварад.

БОДОМ بادام дарахте, ки аввали баҳор пеш аз дигар дарахтон гул мекунад ва мағзи донаки он бомаза ё талх аст, лавз: **бодоми заминӣ, бодоми коғотӣ, бодоми кӯҳӣ, бодоми талх, бодоми шириндона, мағзи бодом**.

БОДОМАК بادامک *шакли тасғири* **бодом**; **бодомаки гулӯ** бофтаҳои лимфатикӣ, ки дар ҳалқ ба шакли донаи бодом ҷамъ шудааст, лавзатайн.

БОДОМГУЛ بادام‌گل *ниг.* **бодомчагул**.

БОДОМЗОР بادامزار ҷое, ки дарахтони зиёди бодом дорад, дарахтзори бодом.

БОДОМӢ بادامی 1. аз мағзи бодом тайёршуда; **ҳалвои бодомӣ**. 2. бодомшакл, монанд ба шакли донаки бодом: **чашм(он)и бодомӣ**.

БОДОМИСТОН بادامستان *ниг.* **бодомзор**.

БОДОМЧА بادامچه 1. *шакли тасғири* **бодом**. 2. як намуди бодоми худрӯй.

БОДОМЧАГУЛ بادامچه‌گل нақши бодомшакл (*дар тоқӣ ва г.*).

БОДОМЧАШМ بادامچشم дорои чашмони шабеҳи донаки бодом дарози кунҷҳояш борик: **духтари бодомчашм**.

БОДОМШАКЛ بادامشکل монанд ба донаки бодом: **чашми бодомшакл**.

БОДОМШИКАН(АК) بادام‌شکن//بادام‌شکنک анбӯр барои шикаста мағзашро гирифтани донаки бодомро гирифтан.

БОДОСО بادآسا *мҷ.* тез, зуд; бошитоб: **бодосо рафтан**.

БОДПАЙМО(Й) بادپیما(ی) 1. *ниг.* **бодрафтор**: **аспи бодпаймо**. 2. асп ё шутури тезрафтор. 3. *мҷ.* ҳарзагӯй ва беҳудакор; одами бодӣ, лофзан.

БОДПАЙМОӢ بادپیمائی 1. тезрафторӣ, бодрафторӣ. 2. *мҷ.* ҳарзагӯӣ ва беҳудакорӣ; бодигарӣ.

БОДПО(Й) بادپا(ی) 1. тезрав, тезрафтор, даванда: **аспи бодпо**. 2. *мҷ.* аспи тезрафтор.

БОДРАНГ I بادرنگ 1. турунҷ, навъе аз афлесун,

ки пӯсташ дурушт, зард ва хушбӯст. 2. бодиринг, хиёр.

БОДРАНГ II بادرنگ 1. бодмонанд, шабеҳи бод. 2. *мақ*. аспи бодпо, даванд.

БОДРАНҶБӮЯ بادرنجبویه *кит*., *бот*. як навъ гиёҳест, ки барои муолиҷаи тангии нафас ба кор мебурданд.

БОДРАФТОР بادرفتار тезрафтор, тезрав; чусту чолок.

БОДРЕЗ//БОДРЕЗАК بادریز//بادریزک меваи кирмзада ё пухтарасида, ки бо вазиши бод ба таги дарахт рехтааст.

БОДРЕСА بادریسه чӯб ё чарме, ки барои дар як ҷо печидани ресмон дар гирди гулӯи дуки чархи ресмонресӣ устувор карда мешавад.

БОДРУМ بادرم *кит*. беҳуда, табоҳ, абас.

БОДРУҶ بادروج навъи райҳони кӯҳӣ бо баргҳои хурду реза ва гулҳои сурхранг, ки донаи он тухми шарбатӣ номида мешавад.

БОДРӮЗА بادروزه *кҳн*. чизҳои даркории ҳаррӯза дар зиндагӣ, ҳамчун хӯрок, либос *ва г.*

БОДРӮЯ بادرویه ҷои бисёр шамолдошта; бодхез, шамолрӯя.

БОДСАНҶ I بادسنج *обҳш*. олат барои санҷидани қувваи вазиши бод.

БОДСАНҶ II بادسنج *мақ*. ҳарзагӯӣ, ҳарзакор, беҳудакор; хомтамаъ.

БОДСАР بادسر пурғурур, мутакаббир, гарданшах

БОДСОР بادسار 1. сабук, бетамкину виқор. 2. *мақ*. сабуксайр, тезгард.

БОДСОРӢ بادساری бодсор будан, ғуруру такаббур кардан.

БОДХЕЗ بادخیز шамолгоҳ, шамолҷо, ҷои сершамол, бодрӯя: **дараи бодхез**.

БОДХОН بادخوان гузаргоҳи бод, сӯрох ва равзанаи бодгузар дар хона.

БОДХӮР بادخور 1. ҷое, ки дар он ҷо бод бисёр мевазад. 2. истироҳат ё танаффус дар миёни фаъолият ё кори хастакунанда.

БОДХӮРА بادخوره *тиб*. яке аз навъҳои сили пӯст, ки бадани одамро хӯрда рафтан мегирад; *муқ*. **бодхӯрда** 2.

БОДХӮРАК بادخورک *зоол*. парандаест парастумонанд ва аз гунҷишк калонтар, ки қариб ҳамеша дар парвоз аст.

БОДХӮРДА بادخورده 1. дар шамол хушкшуда. 2. гирифтор ба бемории бодхӯра, бо таъсири бемории бодхӯра нобудшуда (*одатан як қисми бинӣ, лаб ва г.*).

БОДШИКАН بادشکن *тиб*. дору ё хӯроке, ки бод ва варами шикамро аз байн мебарад.

БОЕЪ *а*. بایع байъкунанда, фурӯшанда.

БОЁНА بایانه ба одамони бой хос, хоси давлатдорон.

БОЖ باژ *шакли дигари* **боҷ**.

БОЖГОҲ باژگاه *ниг*. **боҷгоҳ**.

БОЖГУНА باژگونه *шакли дигари* **вожгуна**.

БОЖДОР باژدار *ниг*. **боҷдор**.

БОЖСИТОН باژستان *ниг*. **боҷситон**.

боз باز 1. *асоси замони ҳозира* аз **бохтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* машғулшаванда: **бедонабоз, қиморбоз**, **ҳуққабоз**; **созу боз** зебу зинат, ороиш. 3. *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб ва феълҳо ба маънои* дубора, аз нав рӯй додан, такрор ёфтани амал: **бозгаштан**, **бозомадан**, **бозомӯзӣ**.

БОЗ I باز 1. бори дигар, аз нав;, муҷаддадан, такроран, дубора: **боз такрор кардан**, **боз пурсидан**, **боз мурочиат кардан**, **боз фикр карда дидан**; **боз ҳам** а) ин дафъа ҳам; б) аз пештара зиёдтар, бештар аз собиқ. 2. илова бар ин, ба болои ин, ба замми ин, низ, ҳам, ғайр аз ин: **сабр кардан**, **боз 5-сентнерӣ ҳосил додан**, **боз ба куҷо равам**. 3. *пасванд* давомнокии амалро ифода мекунад; дар муддати…, ин ҷониб: **ду рӯз боз**, **се ҳафта боз**, **чанд вақт боз**, **чандин сол боз**, **солҳо боз**, **кайҳо боз**; **аз бозе ки**… аз вақте ки…, аз он даме ки…; **аз қадим боз** аз замонҳои қадим сар карда то имрӯз…; **дер боз** хеле вақт мешавад, ки… 4. *ҳиссачаи таъкидӣ* мабодо.

БОЗ II باز кушода, яла, во; *муқоб*. **баста**; **боз кардан** кушодан, во кардан (*дару тиреза, занҷиру қулф ва г.*); **боз шудан** кушода шудан;

◊ **дари** *касе* **ба рӯи** *касе* **боз будан** ба пазирой ва қабули касе тайёр будани касе; ба хизмати касе ҳозир будани касе; **даҳон боз кардан//лаб боз кардан** ба сухан даромадан, гап задан; **даҳонаш боз монд** ҳайрон шуд, мутаҳаййир шуд.

БОЗ III باز парандаи қавичанголи нӯлдароз, ки парандагон ва ҳайвоноти майдаро шикор мекунад, қуш: **бози дастомӯз**, **бози шикорӣ**.

БОЗ IV باز *кит., ниг.* **қулоч**.

БОЗА بازه *кҳн.* **чӯбдаст**.

БОЗАВҚ باذوق соҳиби завқ, завқманд: **мардуми бозавқ, хонандаи бозавқ**.

БОЗАКОВАТ باذکاوت закӣ, хуштабъ, боистеъдод.

БОЗАНДА بازنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бохтан**; бозидоранда (*мас., дар қимор пули худро*); бозикунанда, бозигар.

БОЗАНДЕШИДАН بازاندیشیدن дубора андеша кардан, аз нав фикр кардан.

БОЗАРБА باضربه боқувват, сахт; бошиддат.

БОЗАРГОН//БОЗУРГОН بازرگان савдогар, тоҷир.

БОЗАРГОНӢ//БОЗУРГОНӢ بازرگانی савдогарӣ, тиҷорат, харидуфурӯш.

БОЗАРОФАТ باظرافت 1. соҳиби зарофат, зариф. 2. зарифона, хуштабъона.

БОЗАРОФАТӢ باظرافتی бозарофат будан, зарофатнокӣ; хуштабъӣ.

БОЗАФАР باظفر зафарманд, соҳибзафар, ғолиб: **бозафар будан**.

БОЗАФКАНДАН بازافکندن 1. афкандан, густурдан ба рӯи замин, паҳн кардан. 2. ба ақиб партофтан, ба таъвиқ андохтан.

БОЗБАСТА بازبسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **бозбастан**. 2. хешу табор (*бештар дар шакли ҷамъ меояд*), вобастагон.

БОЗБАСТАН بازبستن 1. бастан, пайванд кардан; банд кардан. 2. дубора пайванд кардан.

БОЗБИНӢ بازبینی аз нав дида баромадан ва баррасӣ кардан.

БОЗБОН بازبان нигоҳдоранда ва парвариш-кунандаи боз, қушбон.

бозгард بازگرد *асоси замони ҳозира аз* **бозгаштан**; бозгарданда, пасгард: **дастгоҳи бозгарди мушаки кайҳонӣ**.

БОЗГАРДАНДА بازگردنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бозгаштан**; *ниг.* **бозгард**.

БОЗГАРДИДАН بازگردیدن *ниг.* **бозгаштан**.

БОЗГАРДОН(И)ДАН بازگرداندن//بازگردانیدن *тарзи бевоситаи* **бозгардидан**; пас гардондан, гашта додан.

БОЗГАШТ بازگشت баргаштан, гашта омадан, пас гаштан; **дар бозгашт** вақти баргаштан.

БОЗГАШТА بازگشته *сифати феълии замони гузашта аз* **бозгаштан**; баргашта, гардонда, пас: **бозгашта гирифтан, бозгашта додан**.

БОЗГАШТАН بازگشتن баргаштан, бозомадан, гашта омадан; гашта рафтан, ба ҷои пештара рафтан, раҷъат намудан; ба ҳоли пештара баргаштан: **аз саёҳат бозгаштан**, **аз шаҳр бозгаштан**, **ба ватан бозгаштан**.

БОЗГАШТӢ بازگشتی *ниг.* **бозгашт**.

БОЗГАШТНОПАЗИР بازگشت‌ناپذیر бозгаштнадошта, бебозгашт, баргаштанопазир.

БОЗГИРИФТАН بازگرفتن пас гирифтан, аз нав гирифтан; гирифтан, қабул кардан; нигоҳ доштани касе ё чизе дар ҷое; боздошт кардан, тавқиф кардан; боздоштан, мутаваққиф кардан.

БОЗГИРӢ بازگیری азнавгирӣ, дубора гирифтан.

БОЗГУЗАШТАН بازگزشتن гузаштан, убур кардан.

БОЗГУЗОШТАН بازگذاشتن 1. раҳо кардан, даст кашидан аз коре ё чизе. 2. вогузоштан.

БОЗГУНА بازگونه *ниг.* **вожгуна**.

БОЗГУСАСТАН بازگسستن ҷудо кардан, кандан, қатъи робита кардан, буридани алоқа.

БОЗГУСТУРДАН بازگستردن паҳн кардан, густурдан.

БОЗГУФТАН بازگفتن такроран гуфтан; муфассал нақл кардан.

бозгӯ(й) بازگو(ی) *асоси замони ҳозира аз* **бозгуф-**

тан.

БОЗГӮӢ بازگوئی *исми амал аз* **бозгуфтан**; баён кардан.

БОЗГӮЙ بازگوی гашта нақл кардани чизи хонда ё шунида; нақли муфассал кардан.

БОЗГӮКУНАНДА بازگوکننده баёнкунанда, шарҳдиҳанда, баёнгар.

БОЗДЕҲ بازده даромаднокӣ; самаранокӣ, маҳсулнокӣ.

БОЗДЕҲӢ بازدهی *ниг.* **боздеҳ**.

БОЗДИД بازدید 1. вохӯрӣ баъд аз ҷудоӣ; дидорбинӣ, мулоқот. 2. сафари ҷавобии расмӣ: **боздиди расмӣ**, **боздид кардан** ташриф овардан, мулоқот кардан; **диду боздид** мулоқот, дидорбинӣ; зиёрат(-и дӯстон).

БОЗДИДКУНАНДА بازدیدکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **боздид кардан**; ташрифоваранда.

БОЗДОД بازداد *ҳуқ.* супурдани ҷинояткор аз тарафи давлате ба давлати дигар, ки ҷинояткор шаҳрванди он аст (*барои ба ҷавобгарӣ кашидан ё ба иҷро расондани ҳукми судӣ*), экстрадитсия.

БОЗДОДАН بازدادن пас додан, гардонда додан.

БОЗДОНИСТАН بازدانستن 1. фарқ гузоштан ё ташхис додани чизҳо. 2. шинохтан, баҷоварӣ.

БОЗДОР بازدار сайёде, ки бо боз ё дигар мурғони шикорӣ сайд мекунад; *ниг.* **бозбон**.

БОЗДОРАНДА بازدارنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **боздоштан**; он ки боздошт мекунад, ҷилавгир, пешгиранда.

БОЗДОРӢ I بازداری *исми амал аз* **боздоштан**; боздошт, манъ кардан.

БОЗДОРӢ II بازداری боздор будан, нигоҳ доштани боз ва парвариш кардани он.

БОЗДОШТ بازداشت нигоҳдошт, нигоҳдорӣ, манъ кардан; нигоҳ доштан аз чизе.

БОЗДОШТА بازداشته *сифати феълии замони гузашта аз* **боздоштан**; зиндонӣ, маҳбус.

БОЗДОШТАН بازداشتن нигоҳ доштан аз чизе, монеъ шудан; манъ кардан; хобондан (*кореро*); пеши роҳи касеро гирифтан; ба истодан маҷбур кардан, нагузоштан: **аз рафтан (роҳ) боздоштан**, **аз гиря (ханда) боздоштан**, **аз ҳуҷум (ҷанг) боздоштан**.

БОЗДОШТГОҲ بازداشتگاه ҷое, ки боздоштшудагонро нигоҳ медоранд, маҳалли боздоштагон.

БОЗДОШТШУДА بازداشتشده дастгиршуда.

БОЗЕҲН بازهن боҳушу боақл.

БОЗЁБӢ بازیابی дубора ёфтан ва пайдо кардани чизе.

БОЗЁФТ بازیافت 1. чизи тоза ба даст даромада, нав ёфтшуда; кашфиёт; **шӯъбаи бозёфтҳо** шӯъбае, ки чизҳои гумкардаи одамон ёфта шаванд, он ҷо нигоҳ дошта мешаванд. 2. фоида, нафъ; чизи бемеҳнат ба даст омада.

БОЗЁФТА بازیافته *сифати феълии замони гузашта аз* **бозёфтан**; дубора ба даст омада, аз нав пайдо шуда.

БОЗЁФТАН بازیافتن тоза ба даст даровардан, аз нав ёфтан; чизи аз даст рафтаро гашта ба даст даровардан.

БОЗИГАР بازیگر 1. бозикунанда, иштироккунандаи ягон бозӣ (*футбол, билиярд, шоҳмот, қимор ва г.*). 2. *гуфт.* рақскунанда, раққос. 3. иҷрокунандаи ягон нақш дар филм, театр ва сирк. 4. *маҷ.* шӯх; серҳаракат, беором: **бачаи бозигар**, **аспи бозигар**, **чашми бозигар**.

БОЗИГАРДОН بازیگردان 1. бозигаре, ки ҳангоми бозӣ бозигарони вобастаи худро бо машварат ва амалҳои дигар идора мекунад. 2. он ки дар намоиш ва филмҳо лӯхтакҳоро ба ҳаракат оварда, онҳоро намоиш медиҳад.

БОЗИГАРДОНӢ بازیگردانی амали бозигардон.

БОЗИГАРӢ بازیگری 1. амали бозигар дар филму намоишҳо. 2. шуғли бозигар. 3. найрангбозӣ, ҳуққабозӣ.

БОЗИГОҲ بازیگاه *кит.* ҷои махсус барои бозӣ.

БОЗИГӮШ بازیگوش *кит.* бозидӯст; шӯху шанг, густох.

БОЗИДАН بازیدن 1. *ниг.* **бохтан**. 2. бо ягон бозӣ (*футбол, шоҳмот ва г.*) машғул будан, бозӣ кардан; **нақш бозидан** а) иҷро кардан ягон нақшро дар филм, театр ё сирк; б) бо асар ё фаъолияти худ дар ягон соҳа мақомеро ишғол кардан; в) *маҷ.* аҳамият доштани чизе

дар коре.

БОЗИДЕҲ بازىده фиребдиҳанда, фиребгар.

БОЗИЛ *а.* باذل базлкунанда, бахшанда, сахӣ.

БОЗИН بازين бо ин, боз.

БОЗИНАТ بازينت бо зебу зинат, зебо ородода.

БОЗИНГАР بازنگر *ниг.* **бозигар**.

БОЗИСТОДАН بازايستادن қатъ шудан ё қатъ кардан (-и ягон ҳаракат), таваққуф: **аз гардиш бозистодан**, **аз сухан бозистодан**; **бозистодани хун** аз ҷараён мондани хун, қатъ шудани резиши хун.

БОЗИЧА بازيچه 1. чизе, ки бо он бачагон бозӣ мекунанд, асбоби бозии кӯдакон (*аз қабили* зоча, мошинча, тракторча *ва г.*). 2. кори ғайриҷиддӣ, кори саҳл ва осон. 3. *маҷ.* олати дасти касе, чизи тобеи касе; **бозичаи дасти** *касе* **шудан** бо гуфтаи касе кор кардан, олати дасти касе шудан.

БОЗИЧАФУРӮШ بازيچه‌فروش фурӯшандаи бозичаҳои бачагон.

БОЗИЧАФУРӮШӢ بازيچه‌فروشى 1. ҷои фурӯхтани бозичаҳои бачагон: **дӯкони бозичафурӯшӣ**. 2. амали бозичафурӯш; бозичафурӯш будан.

БОЗӢ بازى 1. машғулияти шавқу ҳавасангез ё амали дигар барои андармонӣ, дамгирӣ ва ё мусобиқа (*аз қабили* шоҳмотбозӣ, билиярдбозӣ, теннисбозӣ, лухтакбозии бачагон *ва г.*); **бозии рафиқона** вохӯрии ғайрирасмии ду ва зиёда аз тарафҳо дар ягон навъи бозӣ (*мас.*, *футбол*). 2. иҷрои нақш дар филму театру сирк; ҳунарнамоӣ; **нақшеро бозӣ кардан** а) иҷро кардани нақше дар филм, театр ва сирк; б) *маҷ.* мақом ва аҳамият доштани касе (чизе) дар коре. 3. *маҷ.* ҳаракат, ҷунбиш; **бозии бод** вазиши гарму форами бод; **бозии мавҷи дарё** ҷунбиши мавҷҳои дарё. 4. *маҷ.* рақс, усул. 5. *маҷ.* ҳила, найранг; фиреб. 6. ҳазл, шӯхӣ: **шӯхию бозӣ, хандаю бозӣ**. 7. маълум кардан ва баровардани бурдҳо ба вомбарг ва лотерея (*ба воситаи қуръакашӣ ва г.*): **бозӣ-бозӣ** бозикунон; ҳазлкунон, шӯхӣ ба шӯхӣ; **бозӣ дорондан** а) *тарзи бавоситаи* **бозӣ доштан**; б) ҷунбондан, ба ҳаракат даровардан; **бозӣ доштан** а) саргарм кардан, андармон кардан (*бо машғулияте, хусусан бачагонро*); б) ба ҷунбиш овардан, ҳаракат додан; **бозӣ кардан** а) худро саргарм (банд, андармон) кардан, машғули бозие шудан; б) иҷро кардани нақше дар театр, филм ва сирк; в) рақсидан, усул кардан; г) оҳиста ҷунбидан, нарм-нарм ҳаракат кардан; ғ) навохтан; д) *маҷ.* намудор будан; ҷилвагарӣ кардан, дурахшидан (*мас.*, *ашк дар чашм, табассум дар лаб, акси моҳ дар об*); **бо пул бозӣ кардан** а) дар қимори пулакӣ иштирок кардан; б) *маҷ.* ҳамеша серпул будан; пули зиёд доштан; ◊ **бозиҳои олимпӣ** мусобиқаҳои байналхалқии варзишгарон, ки аз соли 1896 дар ҳар чаҳор сол як бор гузаронида мешаванд, олимпиада; **бозӣ додан** фиреб додан, гӯл кардан касеро; **бозӣ кардани шамшер** (ё **тозиёна**) **дар сари** *касе* таҳдид кардан касеро, дар таҳти хавфу хатар нигоҳ доштан касеро; **ба доираи (ё нақораи)** *касе* **бозӣ кардан** аз рӯи нишондоди касе кор кардан, ба гуфтаи касе мутеона амал кардан; **бо сар бозӣ кардан** кори ниҳоят хавфнок кардан, бо коре, ки хавфи марг дорад, машғул шудан; **дили** *касе* **бозӣ кардан** ғайримӯътадил задани дил, берун аз ҳадди эътидол сахт тапидани дил (*мас.*, *аз ҳаяҷон*).

БОЗКАШИДАН بازكشيدن дурӣ ҷустан, парҳез кардан аз коре ё чизе.

БОЗКУНАНДА بازكننده азбайнбарандаи монеа ё садде, ки дар роҳи ҳаракат ё маҷро қарор дорад, кушоянда, бозгар.

БОЗКӮШИДАН بازكوشيدن кӯшиш кардан, саъй кардан; ҷаҳд кардан.

БОЗМОНДА بازمانده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **бозмондан**. 2. боқимонда; пасмонда: **бозмондаи масолеҳи бинокорӣ**. 3. *маҷ.* авлод, насл; ворис (*бештар дар шакли ҷамъ* – бозмондагон *истеъмол мешавад*).

БОЗМОНДАН بازماندن 1. ақиб мондан, қафо мондан. 2. аз кор мондан, таваққуф намудан, истодан: **аз кор бозмондани мошин**, **аз ҳаракат бозмондани чизе**; **аз мева додан бозмондани дарахт** ҳосилдиҳиро қатъ кардани дарахт; **аз ҳаракат бозмондани** *касе* аз по афтодани касе.

БОЗМОНОНДАН بازمانانيدن 1. *шакли бавоситаи* **бозмондан**. 2. нигоҳ доштан (*аз коре*).

БОЗНАМУДАН بازنمودن *кит.* кушодан; ошкор

кардан, баён кардан.

БОЗНИГАРӢ بازنگری аз нав дида баромадан; бозрасии дубора, таҷдиди назар.

БОЗНИШАСТА بازنشسته *ниг.* **барҷомонда**.

БОЗНОГАРД بازناگرد бозгаштнадошта, такрорнашаванда.

БОЗНОМА بازنامه *нав.* варақаи махсуси почтавӣ барои мактуби боз ё табрикот.

БОЗОМАДАН بازآمدن бозгаштан аз ҷое, гашта омадан.

БОЗОМӮЗӢ بازآموزی *нав.* аз нав омӯхтани касбу ихтисосе; такмили донишҳо оид ба ихтисос.

БОЗОНДАН بازاندن *шакли бавоситаи* **бозидан**.

БОЗОР بازار 1. маҳалли махсуси харидуфурӯш, ки аз раставу дӯконҳои зиёде иборат аст: **бозори ғалла**, **бозори китоб**, **бозори болокушода**, **бозори болопӯшида**. 2. рӯзи муайяни харидуфурӯш, ки одатан ҳар ҳафта як ё ду бор барпо мегардад: **рӯзи бозор**; **бозори шаб // бозори шабона** бозоре, ки одатан дар шабҳои моҳи рамазон барпо мегардид; **шаби бозор** шаби бевоситаи баъди рӯзи бозор, яъне бегоҳи рӯзи душанбе (*ки одатан оши палав мепазанд*). 3. фурӯш; савдо, харидуфурӯш: **барои бозор**, **ба бозор баровардани** *чизе*; **бозори калоба** а) ҷои фурӯши калоба б) *маҷ.* ҷои пурмағал, серғавғо ва бетартиб; **бозори тез** савдои чаққон; серхаридорӣ; **бозор кушодан** бозор барпо кардан, ба фурӯш гузоштани молу чиз; **аз бозор мондан** ба фурӯш нарафтан; **бозори** *касе* **авҷ гирифтан // бозори** *касе* **барор ёфтан** а) зиёд шудани харидору талабгор ба чизи фурӯшии касе; б) ривоҷу равнақ ёфтани кори касе; **бозори** *чизе* **ё** *коре* **гарм шудан (тафсидан)** а) авҷ гирифтани савдо ва харидуфурӯши чизе; харидору талабгори зиёд пайдо шудан (*ба чизе ё коре*); б) равнақ ёфтани коре; **бозори** *чизе ё кореро* **гарм кардан** *киноя аз* ривоҷу равнақ додан, ба авҷаш расондан (кореро); **бозори** *чизе* **касод будан** набудани харидор (талабгор) аз чизе; суст будани савдои чизе; **сухани (гапи) хона ба бозор рост намеояд** (*мақ.*) дар мавриди мутобиқат накардан ё нодуруст баромадани маслиҳат ва мулоҳизаҳои пешакӣ ба сабаби тағйир ёфтани вазъият гуфта мешавад.

БОЗОРАКӢ بازارکی фурӯшанда ва харидор; аҳли бозор.

БОЗОРГАРД بازارگرد 1. дӯстдорандаи гардиш дар бозор. 2. он ки корҳои харидуфурӯшро ба ӯҳда дорад, бозорӣ.

БОЗОРГАРДӢ بازارگردی бозоргард будан; дар бозор (беҳуда) гаштан.

БОЗОРГИР بازارگیر талабгору харидораш зиёд, серхаридор: **моли бозоргир**.

БОЗОРГОН بازارگان *ниг.* **бозаргон**.

БОЗОРГОНӢ بازارگانی *ниг.* **бозаргонӣ**.

БОЗОРГОҲ بازارگاه маҳалле ё майдоне, ки дар он ҷо бозор барпо мегардад, бозорҷо.

БОЗОРЁБ بازاریاب он ки кораш ёфтани бозори хуб барои фурӯши маҳсулот аст.

БОЗОРЁБӢ بازاریابی шуғл ва амали бозорёб.

БОЗОРИДӮЗ بازاری‌دوز 1. дӯхташуда дар бозор аз тарафи дӯзандаи ношинос, ки одатан кайфияти хуб надорад ва кори дӯзанда пинҳонӣ аст. 2. дӯзандаи бозор, ки пинҳонӣ амал мекунад.

БОЗОРИДӮЗӢ بازاری‌دوزی дӯхтани чизе барои фурӯш дар бозору фурӯшгоҳҳо ба тариқи пинҳонӣ, молҳои беиҷозат дӯхташуда.

БОЗОРИЁНА بازاری‌یانه ба шеваи бозо–риён.

БОЗОРИЗОДА بازاری‌زاده фарзанди бозорӣ, бозорӣ.

БОЗОРӢ بازاری 1. *мансуб ба* **бозор**; **нони бозорӣ** ноне, ки барои фурӯш пухта шудааст. 2. дар бозор буда, аҳли бозор.

БОЗОРНОГУЗАР بازارناگذر касмахар, касод, ба фурӯш нараванда, ғайрибозоргир: **моли бозорногузар**.

БОЗОРЧА بازارچه *шакли тасғири* **бозор**; бозори хурд.

БОЗОРЧӢ بازارچی *гуфт.* он ки корҳои харидуфурӯшро ба ӯҳда дорад (*мас.*, *дар ягон оила*).

БОЗОРҶО(Й) بازارجا(ی) *ниг.* **бозоргоҳ**.

БОЗОРШИНОС بازارشناس *нав.* мутахассиси маркетинг (бозоршиносӣ), маркетолог.

БОЗОРШИНОСӢ بازارشناسی *нав.* амали бозоршинос, маркетинг.

БОЗПАЙВАСТАН بازپیوستن дубора ба ҳам омадан; аз нав пайванд шудан.

БОЗПАРВАРДАН بازپروردن парвариш додан, тарбия кардан.

БОЗПАРВАРӢ بازپروری *нав.* 1. тарбия ва ислоҳи шахсони нашъаманд ё бемор ва омода кардани онҳо барои бозгашт ба ҷомеа. 2. аз нав барқарор кардани нерӯ ва қувва ба роҳи варзишкорӣ ва реҷаи хӯрок. 3. маҳалле, ки дар он ҷо нашъамандон барои тарки одатҳои бад нигаҳдорӣ ва табобат мешаванд.

БОЗПАРДОХТ بازپرداخت *иқт.* пас додани қарз ба бонк ё муассисаи дигари молиявӣ.

БОЗПАРДОХТАН بازپرداختن *иқт.* қарзро баргардондан, пардохт кардан.

БОЗПАС بازپس қафо; ақиб; **бозпас додан** баргардонидан, гардонда додан; **бозпас мондан** ақиб мондан, қафо мондан.

БОЗПАСГИРӢ بازپس‌گیری дубора ба даст овардани он чи ки дар ихтиёри дигаре буд.

БОЗПАСИН بازپسین вопасин, охирин.

БОЗПЕЧ بازپیچ *кит.* 1. шаддаи мӯҳра, ки барои бозии тифл аз чӯби гаҳвора овезон карда мемонанд. 2. алвонҷ, арғунчак.

БОЗПИРОӢ بازپیرائی ороста ва зебо кардан, пироиш кардан.

БОЗПУРС بازپرس *ниг.* **муфаттиш**, истинтоқгар, пурсанда.

БОЗПУРСИДАН بازپرسیدن 1. пурсидан, тафтиш кардан. 2. аҳволпурсӣ кардан.

БОЗПУРСӢ بازپرسی *нав.* пурсиш; таҳқиқ; истинтоқ.

БОЗПУХТ بازپخت *нав.* коркарди ҳароратии филиз ва шиша, гармӣ додан ва сипас хунук кардани мавод барои нарм кардани онҳо ё тағйир додани сифати онҳо.

БОЗРАС بازرس *нав.* он ки дар идораи бозрасӣ кор мекунад, нозир.

БОЗРАСӢ بازرسی *нав.* низом ва идора – системаи назорат аз болои дуруст иҷро шудани қонун ва қарорҳои ягон соҳа, нозирот; инспексия; **бозрасии давлатии автомобилӣ** мақоми давлатӣ оид ба таъмини тартиботи истифодабарии нақлиёти автомобилӣ ва ҳаракат дар роҳҳо ва инчунин назорат бар онҳо.

БОЗРАСТАН بازرستن *кит.* наҷот ёфтан, раҳо шудан.

БОЗРАФТАН بازرفتن *кит.* рафтан; рафта расидан, восил шудан.

БОЗСОЗӢ بازسازی 1. навсозӣ, дигаргунсозӣ, ислоҳот. 2. *таър.* ислоҳоти куллӣ ва ҳамаҷонибаи ҷамъияти шӯравӣ, ки ҳукумати шӯравии собиқ соли 1985 эълон намуда буд.

БОЗУ بازو 1. қисми болои даст аз китф то оринҷ: **бозувони қавӣ**, **банди бозу**; **бокитфу бозу** тануманд; боқувват. 2. *маҷ.* зӯр, қувват, иқтидор; **бо зӯри бозу** ба воситаи зӯрӣ, бо ёрии қувва.

БОЗУБАНД بازوبند 1. асбоби зинати бозу, дастпона. 2. *д.* тӯморе, ки ба бозу мебанданд.

БОЗУДАРОЗ بازودراز 1. дастдароз. 2. *кин.* қавидаст, зӯрманд, тавоно.

БОЗӮ بازو *ниг.* **бозу**.

БОЗХАРИД بازخرید *ниг.* **бозхаридан**.

БОЗХАРИДАН بازخریدن 1. дубора ва аз нав харидани чизе, ки қаблан фурӯхта ё бахшида шуда ё касе зӯран соҳибӣ кардааст. 2. харида озод кардани асир ё ғулом.

БОЗХОНД بازخواند *исми феълӣ аз* **бозхондан**; пас даъват карда гирифтан, чеғ зада гирифтан (*фиристода, гумошта ё интихобкардаи худро*): **бозхонди намоянда**.

БОЗХОНДА بازخوانده *сифати феълии замони гузашта аз* **бозхондан**; чеғзадагирифта, баргаштагирифта (*аз мансабе*).

БОЗХОНДАН بازخواندن пас даъват карда гирифтан, чеғ зада гирифтан (*фиристода, таъйинкарда ё интихобнамудаи хешро*).

БОЗХОНӢ بازخوانی 1. дубора хондани навишта ё матн. 2. хондани асари қадима барои таҳқиқи пажӯҳиш.

БОЗХОСТ بازخواست 1. пурсиш, пурсуҷӯ, пурсукови сабаби гуноҳ ё рафтори касе, таҳқиқ, тафтиш. 2. итоб; ҷазо; **бозхост кардан (намудан)** а) пурсуков кардани сабаби гуноҳ ё рафтори касе, таҳқиқу тафтиш кардан; б) ба

ҷавобгарӣ кашидан; ҷазо додан; ◊ **рӯзи бозхост** рӯзи қиёмат, охират, рӯзи растохез.

БОЗХОСТАН بازخواستن баргашта талаб кардан, пас талабидан.

БОЗХОҲ بازخواه хоҳанда, талабкунанда.

БОЗҶУСТАН بازجستن тафтиш кардан, таҳқиқ кардан.

БОЗҶӮӢ بازجویی тафтиш, таҳқиқ.

БОЗШУМОРӢ بازشماری *нав.* аз нав шумурдан, дубора ҳисоб кардан.

БОИДРОК بادراک соҳибидрок, бофаҳму фаросат, хушфаҳм, зирак.

БОИЗЗАТ باعزت иззатманд, арҷманд, азиз.

БОИЗТИРОБ بااضطراب бохавф, дорои изтиробу хавфу хотир.

БОИҚТИДОР بااقتدار муқтадир, тавоно, қавӣ, боқувват.

БОИЛТИФОТ باالتفات 1. он ки лутфу илтифот дорад; меҳрубон. 2. аз рӯи лутфу марҳамат, илтифоткорона.

БОИЛТИФОТӢ باالتفاتی боилтифот будан; лутфу марҳамат нишон додан; меҳрубонӣ.

БОИМОН باایمان имондошта, мӯъмин.

БОИМТИЁЗ باامتیاز имтиёзманд, бартаридор, афзалиятнок: **табақаҳои боимтиёз**.

БОИМҶОН بایمجان *ниг.* **бодинҷон**.

БОИН *а.* بائن//باین *кит.* ҷудо, ҷудошуда; **се талоқи боин** *д.* се талоқи ҷудокунанда (*зану шавҳарро*).

БОИНСОФ باانصاف он ки аз рӯи адлу инсоф амал мекунад, инсофдор, одил: **дузд бошу боинсоф бош** (*мақ.*).

БОИНСОФӢ باانصافی боинсоф будан; инсоф доштан, одилӣ.

БОИНСОФОНА باانصافانه аз рӯи адлу инсоф.

БОИНТИЗОМ باانتظام он ки интизом дорад, ботартиб.

БОИНТИЗОМӢ باانتظامی боинтизом будан, тартибу интизом доштан, интизомнокӣ.

БОИРОДА بااراده соҳибирода; дорои иродаи мустаҳкам.

БОИС باعث сабаб, мӯҷиб; **аз боиси**… а) аз сабаби …, ба сабаби…; б) барои …, ба хотири…; **боиси** *чизе* **гардидан (шудан**) сабабгори чизе шудан.

БОИСМАТ باعصمت покдоман, бегуноҳ.

БОИСМАТӢ باعصمتی боисмат будан, поку бегуноҳ будан.

БОИСРОР بااصرار истодагарона, исроркорона.

БОИСТ بایست лозим, зарур, воҷиб; бояд.

БОИСТА بایسته лозим, зарурӣ, сазовор, шоиста, муносиб.

БОИСТАГӢ بایستگی зарурат, лозимӣ, боиста будан; шоистагӣ, лаёқатмандӣ.

БОИСТАН بایستن лозим будан, зарур будан, даркор будан.

БОИСТАНӢ بایستنی *сифати феълии замони оянда* аз **боистан**; коре, ки иҷро шуданаш лозим ва зарур аст.

БОИСТЕҲҚОҚ بااستحقاق *кит.* сазовор, шоиста, ҳақдор.

БОИСТЕЪДОД بااستعداد соҳибистеъдод, истеъдоднок; қобилиятнок, болаёқат: **шоири боистеъдод**, **ҷавони боистеъдод**.

БОИСТЕЪДОДӢ بااستعدادی боистеъдод будан, истеъдоднокӣ; қобилиятнокӣ, лаёқатмандӣ.

БОИФТИХОР باافتخار бофахр, бовиқор.

БОИФФАТ باعفت аз шаҳват парҳезкунанда, парҳезгор, покдоман.

БОИФФАТӢ باعفتی покдоманӣ, парҳезгорӣ.

БОИХТИСОС بااختصاص ихтисоснок, соҳибихтисос; аз рӯи тахассусе таълимдида: **муаллими боихтисос**.

БОИХТИСОСӢ بااختصاصی ихтисоснокӣ, соҳибихтисосӣ, мутахассис будан.

БОЙ I *т.* بای сарватманд, давлатманд, молдор, ғанӣ, доро; ғайримӯҳтоҷ, таъмин; **забони бой** забони захираи луғавиаш зиёд ва сохти грамматикиаш мукаммал; **бой шудан (гардидан)** давлати фаровон ёфтан, соҳиби пулу моли зиёд шудан, сарватманд гардидан; **аз** *чизе* **бой будан** чизеро фаровон доштан, ба миқдори номаҳдуд соҳиб будан ба чизе.

БОЙ II بای :**бой додан** а) бохтан, мағлуб шудан, таслим гаштан, банд шудан (*дар ягон бозӣ, мусобиқа, гарав, мубоҳиса ва г.*); б) аз чизе маҳрум шудан, аз даст додан (*мас., пулро дар қимор*); ◊ **дили худро бой додан** а) тарсидан, ҳаросидан; б) ба касе ошиқ шудан, ба ишқи касе гирифтор шудан; **корро бой додан** имкониятро аз даст додан, дар коре шикаст ёфтан; **сир бой надодан** замири дили худро пинҳон доштан; ҳолати ботинии худро махфӣ нигоҳ доштан; **худро бой додан** а) аз тарсу ҳарос чӣ кор кардани худро надониста мондан; б) харобу лоғар шудан (*муқ.* **худро гирондан**); в) худро аз даст додан; аз ҳол рафтан; **ҳеҷ чиз бой надодан** ягон зарар надидан; чизеро гум накардан.

БОЙБАЧА بایبچه 1. писари бой, фарзанди бой. 2. *маҷ.* калонхарҷ (*аз пули бедарди миён*).

БОЙБАЧАГӢ بایبچگی 1. бойбача будан. 2. *маҷ.* калонхарҷӣ (*аз пули муфт*); **бойбачагӣ кардан** калонхарҷӣ кардан.

БОЙБАЧЧА بایبچّه *гуфт., ниг.* **бойбача**.

БОЙБИКА بایبیکه *кҳн.* бойзан, хӯҷаинзан.

БОЙБОБО بایبابا калимаест, ки одатан зердастон дар муроҷиат ба шахси сарватманд ба кор мебаранд.

БОЙГОН بایگان он ки кораш ҷо ба ҷо кардани маводи бойгонӣ аст.

БОЙГОНӢ بایگانی 1. муассисае, ки он ҷо ҳуҷҷатҳои кӯҳнаю қадима ва ёдгориҳои хаттӣ нигоҳ дошта мешаванд; шӯъбае дар муассиса, ки дар он ҳуҷҷатҳои кӯҳнаи он муассиса маҳфуз дошта мешаванд. 2. маҷмӯи дастнависҳо, мактубҳо ва дигар асноди *марбут ба* фаъолияти шахсе, архив: **бойгонии нависанда**.

БОЙДИҲАНДА بایدهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бой додан**.

БОЙДОДА بایداده *сифати феълии замони гузашта аз* **бой додан**; шахси бозиро бохта, мағлуб дар қимор ва ё мусобиқае.

БОЙДУХТАР بایدختر 1. духтари шахси бой. 2. духтари молу чиздор, духтари бадавлат.

БОЙЗАН بای زن 1. зани бой. 2. зани бадавлат; хӯҷаинзан, хӯҷаинзанак.

БОЙИГАРӢ بائگری маҷмӯи чизҳои қиматдошта (*хоҳ молу хоҳ кандaниҳои фоиданок*); сарват, дорой, давлат: **бойигариҳои зеризаминӣ**, **бойигариҳои табиӣ**.

БОЙИМҶОН بایمجان *ниг.* **бодинҷон**.

БОЙӢ بائی 1. *мансуб ба* **бой(ҳо)**. 2. боигарӣ, давлатмандӣ, бой будан.

БОЙЧА بایچه *шакли тасғири* **бой**: бойи начандон калон; шахси нав пулу чизро дида.

БОЙЧЕЧАК بایچیچک *бот.* гиёҳи гули зарду сафедчадор, ки дар кӯҳу саҳро баъди тамом шудани барфҳо мерӯяд ва муждарасони баҳор шумурда мешавад, гули баҳман, наргис.

БОЙШАВӢ بایشوی *исми амал аз* **бой шудан**; сарватандӯзӣ, давлатғундорӣ.

БОК باک тарс, хавф, бим; **бок надоштан** тарс надоштан, парво надоштан (*аз касе ё чизе*); **боке нест // ҳеҷ боке не** воқеаи баде рӯй надодааст, кори ганда нашудааст; зарар надорад; ҳеҷ гап не.

БОКАЛЛА باکلّه боақл, боҳуш, дорои огоҳӣ ва қудрати андеша.

БОКАРРУФАР باکرّوفر ботакаббур, олуфта, боғурур.

БОКИРА *а.* باکره духтари ба шавҳар набаромада, шавҳарнадида, дӯшиза.

БОКИРАГӢ باکرگی бокира будан, вазъ ва ҳолати бокира.

БОКИФОЯТ باکفایت дорои кифоят, кордонӣ, ботадбир.

БОКӢ *а.* باکی *кит.* гирякунанда, гирянда.

БОКС *англ.* باکس *варз.* навъи бозии варзишгарон, ки иборат аст аз муштзанӣ (*бо дастпӯшакҳои махсус*) дар байни ду каси ҳамвазн бо риояи қоидаҳои муайян.

БОКСИТ *фр.* باکسیت *маъд.* ҷинси кӯҳӣ, ки дар таркибаш асосан оксиди алюминий ва оҳан мавҷуд аст ва беҳтарин навъи алюминийро аз он мегиранд.

БОКСИТДОР باکسیتدار дорои боксит.

БОКСЧӢ باکسچی варзишгаре, ки бо бокс машғул аст, муштзан (боксёр).

БОКУРА *а.* باکوره *кит.* 1. меваи пешпазак, меваи наврас. 2. меваe, ки ҳанӯз нағз напухта-

аст, меваи нимпухта, меваи нимдунбул.

БОКУРРА *а.* باكرّه байтали бачадор, моди–ёни дорои курра; *маҷ.* зани бачадор.

БОҚИДОР باقىدار он ки қарз ё воми худро пурра пардохт накарда, як қисмаш боқӣ мондааст.

БОҚИМОНДА باقىمانده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **боқӣ мондан**. 2. бозмонда, мобақия, бақия; бакорнарафта; пасмонда; зиёдатӣ: **пули боқимонда**, **боқимондаи хӯрок**. 3. ҳиссаи барҳамнахӯрдаи чизе; қисми азбайннарафтаи гурӯҳе: **боқимондаҳои давраи гузашта**.

БОҚӢ *а.* باقى 1. поянда, пойдор, устувор, барқарор: **то даме ки нафас боқист**, **то ҷаҳон боқист**. 2. бақия, мобақӣ; бозмонда, пасмонда; зиёдӣ кардамонда; қисми дигари чизе, ҳиссаи дигари чизе. 3. *риёз.* ҳосили тарҳи як адад аз адади дигар; **боқӣ мондан** а) пойдор (барқарор) мондан; маҳфуз мондан, нигоҳ дошта шудан; б) ба ҷо мондан, пас мондан аз касе (чизе), сарф нашуда мондан; в) бартараф нашудан, барҳам нахӯрдан; нест нашудан; **аз худ боқӣ гузоштан** монда рафтан, ба ёдгор мондан; **аз** *чизе* **асаре боқӣ намондан** тамоман аз байн рафтан, ба куллӣ маҳв шудани чизе.

БОҚУВВАТ باقوّت 1. зӯр, тавоно, қавӣ, бақувват; тануманд; солиму бардам. 2. қувватдиҳанда; серғизо, ғизобахш: **хӯроки боқувват**. 3. маҳкам, мустаҳкам, сахт: **иморати боқувват**.

БОҚУВВАТӢ باقوّتى боқувват будан, зӯрӣ, тавоноӣ.

БОҚУДРАТ باقدرت боиқтидор, боқувват, муқтадирӣ, қавӣ.

БОҚУДРАТӢ باقدرتى қудратнокӣ, боқувватӣ, муқтадир, тавоноӣ.

бол بال *асоси замони ҳозираи* **болидан**.

БОЛ I بال 1. узве, ки парандаҳо ва баъзе ҳашарот ба воситаи он парвоз мекунанд, қанот. 2. қисми ба ду тараф паҳншудаи ҳавопаймо; **болу пар** а) қанот; б) *маҷ.* қувва(т), иқтидор, тавон; в) *маҷ.* такягоҳ, пушту паноҳ; **болу пар баровара**… *киноя аз* шитобон, бо майлу рағбати зиёд (*мас.*, *омадан*, *рафтан ба ҷое*); **бол афшондан // бол задан // бол кушодан** паридан, парвоз кардан; **боли** *касеро* **кандан** *киноя* аз касеро оҷизу нотавон кардан (*мисли мурғи беболу пар*); **болу пар бахшидан** қуввату тавоноӣ додан; ба воя расондан, ба камол расондан; **болу пар задан дар талаби** *чизе* (*мас.*, *илму дониш*) саъю кӯшиш кардан барои ба даст даровардани чизе; **болу пар шикастан** аз болу пар ҷудо шудан; қобилияти парвозро гум кардан; **аз болу пар ҷудо шудан** *маҷ.* бекасу бепаноҳ шудан.

БОЛ II بال *кит.* дил, қалб; хотир; **ба фароғи бол** фориғболона, хотирҷамъона, бо хотири ҷамъ.

БОЛАЁҚАТ بالياقت лаёқатнок, қобилиятнок; боистеъдод: **шогирди болаёқат, ҷавони болаёқат**.

БОЛАЁҚАТӢ بالياقتى лаёқатнокӣ, қобилиятнокӣ.

БОЛАЗЗАТ بالذت лаззатнок, лазиз, хуштаъм, бомаза, гуворо: **таоми болаззат**, **хӯроки болаззат**.

БОЛАЗЗАТӢ بالذتى лаззатнокӣ, лазизӣ, хуштаъмӣ: болаззат будан.

БОЛАНДА بالنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **болидан**.

БОЛАТОФАТ بالطافت латофатдошта, латиф.

БОЛАФШОН بالافشان болҷунбон; дар ҳолати парвоз, парида; **болафшон шудан** а) дар парвоз шудан, паридан; б) *маҷ.* рақс кардан, ба рақс омадан.

БОЛАФШОНӢ بالافشانى *исми амал аз* **бол афшондан**.

БОЛВОЯ بالوايه *кит., ниг.* **фароштурук**.

БОЛҒА بالغه путк, хоиск, чаккуш.

БОЛҒАЧА بالغچه путки хурд.

БОЛДОР بالدار дорои бол, қанотдор (*асосан сифати парандагон*).

БОЛЗАНОН بالزنان дар ҳоли ба ҳам задани болҳо.

БОЛИҒ *а.* بالغ 1. *кит.* расида; расо; **болиғ ба**… дар ҳудуди…; тақрибан: **болиғ ба як тонна**. 2. ба балоғат расида; ҷавон; **болиғ шудан** ба синни балоғат расидан, ба ҳадди камол ра-

сидан.

БОЛИҒДАВЛАТ بالغدولت *кит. киноя аз* **давлатманд**.

БОЛИҒДИЛ بالغدل *кит.* равшанзамир, доно.

БОЛИҒНАЗАР بالغنظر *кит.* соҳибназар; дурандеш.

БОЛИД *ю.* بالید *нуҷ.* шиҳоби калони дурахшон.

БОЛИДА بالیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **болидан**. 2. *маҷ.* сарфарозона, сарбаландона; ифтихормандона; **табъи болида** а) табъи баланд; б) табъи хуш.

БОЛИДАН بالیدن 1. рӯидан; нумӯ кардан. 2. сар афрохтан; фахр кардан, нозидан. 3. *маҷ.* хушвақт шудан, хушҳол гаштан; рӯҳбаланд шудан; **ба худ болидан** фахр кардан бо ягон чиз ё хислати худ; мағрур шудан; **табъи** *касе* **болидан** а) кушода шудани табъи касе; хушҳол шудан; б) *маҷ.* ба завқу илҳом омадан.

БОЛИН بالین *ниг.* **болиш**; ҷои сар мондан дар вақти хоб: **болини беморӣ**, **болини марг**; **ба (бар) сари болини** *касе* дар назди ҷои хоби касе, ба пеши бистари касе (рафтан, нишастан); **дар як болин сар мондан бо** *касе* ҳамхоба шудан; зану шӯ шудан.

БОЛИШ بالش *исми феълӣ аз* **болидан**; сабзиш, рӯиш, нашъунамо.

БОЛИШ(Т) بالش//بالشت он чи вақти хоб зери сар мегузоранд, болин; такя: **болишти пар**.

БОЛИШТАК بالشتک 1. *шакли тасғири* **болиш(т)**. 2. *тех.* такягоҳ дар механизмҳои гуногун; асоси иморат.

БОЛИШТЧА بالشتچه болишти хурд.

БОЛО I بالا 1. қисми баланди ҳар чиз, забар, фавқ; *муқоб.* **поён**, **зер**: **ҳуҷраи болои дарвоза**, **иморати болои арк**. 2. рӯй; рӯи чизе; *муқоб.* **таг (тах)**: **болои дастархон**, **болои кат (хобидан)**, **болои миз**, **болои майсаву сабза**. 3. сар, тор, фарқи сари чизе: **болои душман бомба партофтан**, **аз болои теппаҳо гузаштан**, **болои қуллаҳои баландро абр пӯшондааст**. 4. баландӣ, теппа; **рӯ ба боло** рӯ ба сӯи осмон; рӯйнокӣ. 5. дар мавқеи баланд воқеъгардида (*нисбат ба дигаре*), болоӣ: **хонаи боло, деҳаи боло, боғи боло**. 6. *кит.* дароз: **қадди боло**. 7. *маҷ.* қад, қомат (*мас.*, *болобаланд, қадбаланд*). 8. баланд: **ҳавопаймо боз болотар парид**. 9. *гуфт.*, *маҷ.* тарафи болоии хона, пешгоҳ: **аз боло гузаред, ба боло марҳамат кунед**. 10. *маҷ.* марказ, ҳукумати марказӣ; идораю муассисаҳои роҳбарикунанда нисбат ба тобеъ: **аз боло фармон гирифтан (омадан); болои роҳ** сари роҳ, қадди роҳ: **ҳавлии болои роҳ; болои сар** а) тори сар; б) тарафи осмон, сӯи ҳаво; **болои ҳам // боло-болои ҳам** а) яке аз фавқи ё паси дигаре: **болои ҳам чидани қанори пахта**; б) яке аз рӯи дигар, якеро ба рӯи дигар: **чанд қабат ҷомаро боло-болои ҳам пӯшидан**; в) *маҷ.* паси ҳам, пайи ҳам; пайваста, муттасил: **боло-болои ҳам борон борид**; **аз болои**… а) аз фавқи…, аз тори…; б) аз тарафи болоии…; в) аз мавзӯи…, аз масъалаи…; г) аз ваҷҳи…, аз ҳисоби…; ғ) аз пушти…, аз паси…; д) баъд аз, баъди…, пас аз; ё) аз хусуси…, дар бораи..: **аз болои** *касе* **шикоят кардан**; **ба болои**… а) ба сари касе (*мас., худро партофтан*); б) дар назди…, дар пеши…; в) дар бораи…, дар хусуси…, аз бобати…, аз барои… (*чизе ё касе талош кардан, гапгузаронӣ кардан бо касе*); **ба (бар) болои ин** ба замми ин, илова бар ин; ғайр аз ин; **дар болои**… **// бар болои** а) дар фавқи…, дар сари… (*девор, тал, роҳрав, дарвоза*); б) дар бораи…, дар хусуси…., аз бобати…, дар атрофи…, дар мавзӯи…: **дар болои масъалае мунозира кардан, сухан дар (бар) болои** *чизе* **мерафт**, **шӯру ғавғо бар болои** *чизе* **буд**…; в) дар аснои…, ҳангоми…; **болою поён // боло-поин** а) баланду паст (*ҷунбондан*, *рафтани чизе*); б) қабати болоию поёнии бино; **аз… боло** аз… зиёд, зиёдтар аз …; **марди синнаш аз** 40 **боло**; **аз боло ба поён** аз фароз ба нишеб; **боло бардоштан** а) ба ҳаво бардоштан чизеро; б) *маҷ.* таърифи беҳад кардан; в) касеро пешбарӣ кардан ба коре; **боло гирифтан** авҷ гирифтан, ба дараҷаи аъло расидан (*мас.*, *оташ, овоз, садо*); **боло кардан (намудан)** а) бардоштан, рост кардан (-и сар, чашм, гиребони палто *ва г.*); барафрохтан (*байрақро*); б) барзадан (*мас.*, *остинро*); в) ба сар бардоштан, ба ҳаво бардоштан (*мас.*, *қамчинро*); **боло рафтан** а) зиёд шудан, афзудан(-и шавқ, завқ); б) авҷ гирифтан, барор гирифтани коре; **аз болои** *касе* **дарро бастан** аз берун дарро баста (занҷир карда, қулф карда) касеро банд кардан; **аз болои сар омадан (рост шудан)-и оф-**

тоб ба қиём расидани офтоб; **дар (ба) болои сари** *касе* **рост истодан** дар назди шахси нишаста чизеро мунтазир шуда ё талаб карда истодан; **болои дида** дар мавриди ниҳоят хушнудона қабул кардани меҳмоне гуфта мешавад; *муқ.* **нури дида, тоҷи сар**; **болои чашм** дар мавриди итоат ба фармони касе гуфта мешавад; ба чашм; **ид болои ид, тӯй болои тӯй** хурсандие тамом нашуда дигаре сар мешавад; **ба болои кор рафтан** дар айни ҷӯшу хурӯши коре ҳозир шудан (*ба ҷое*); **ба болои коре мондан** касеро ба коре вазифадор кардан; касеро роҳбари коре таъйин кардан, роҳбарии кореро ба зиммаи касе вогузоштан; **болои** *чизеро* **пӯшондан** чизеро пинҳон кардан (*мас.*, *гаперо*), аз паҳн шудан нигоҳ доштан (кореро); **ба болояш даромадан** дар айни содир шудани амале ба ҷое даромада мондан; **кор бар болои** *чизе* **омадан** расидани навбати чизе дар коре; **рӯҳи** *касеро* **боло бардоштан** табъи касеро хуш кардан, рӯҳбаланд кардан; **болои сӯхта намакоб** (*мақ.*) ба замми як мусибат омадани мусибати дигар; ба як азобу уқубати вазнин илова шудани азобу машаққати дигар.

БОЛО II**//** **БОЛОЙ** بالا//بالائی *кҳн.* аспи кутал, аспи етакӣ, ҷанибат; асп.

БОЛОБАЛАНД بالابلند қаддароз, қоматбаланд; мавзунқомат, хушқаду қомат.

БОЛОБАЛАНДӢ بالابلندی хушқадӣ, мавзунқоматӣ.

БОЛОБАР بالابر 1. василае барои боло бурдани масолеҳи сохтмонӣ, ки бо барқ кор мекунад. 2. лифт, осонбар. 3. абзоре дар автомобил барои болову поин кардани шиша.

БОЛОБАРДОР بالابردار ба боло бардоранда, ба ҷои баланд бурда расонанда (*мас.*, *кран, лифт, мошин*); ◊ **болобардор кардан** аз ҳад зиёд таърифу тавсиф кардан касеро.

БОЛОБАРДОРӢ بالابرداری 1. зиёд кардани қимат, баланд кардани нарх. 2. *маҷ.* таъриф, тавсиф, бардор-бардор кардан (*бештар бо мақсади хушомад*).

БОЛОБАРОӢ بالابرائی *исми амал аз* **боло баромадан**; баромадан ба болои чизе (*мас.*, *кӯҳ*).

БОЛОГАРАВ بالاگرو гарав бастани тамошобинони ягон мусобиқа дар байни худ (*мас.*, *дар бедонабозӣ ба ғайр аз гараве, ки ду бедонабозӣ ба ғайр аз гараве, ки ду бедонабоз бо ҳам бастаанд, тамошобинон ҳам аз болои бедонаҳои онон байни худ гарав мебанданд*).

БОЛОГУЗАР بالاگذر :**меҳмони бологузар** *гуфт.* меҳмони азиз, меҳмони боиззат.

БОЛОДАРАҶА بالادرجه дорои дараҷаи баланд, олидараҷа.

БОЛОД بالاد *кит., ниг.* **боло** II.

БОЛОДАРӢ بالادری тарафи болои чорчӯбаи дару дарвоза.

БОЛОДАРОЗ بالادراز *кит., ниг.* **болобаланд**.

БОЛОДАСТ بالادست *кит.* забардаст, тавоно, ғолиб, дастболо.

БОЛОДАСТӢ بالادستی забардастӣ, тавоноӣ; ғолибӣ, дастболоӣ.

БОЛОДОР بالادار дорои қади баланд, қадбаланд, баландқомат.

БОЛОИҚУТБӢ بالائی‌قطبی :**парвози болоиқутбӣ** парвоз дар фазои қутбҳои кураи Замин.

БОЛОИҲАМ بالایی‌هم рӯбарӯ, қабат-қабат.

БОЛОӢ I بالایی 1. воқеъ дар боло; *муқоб.* поёнӣ; **қисми болои бино**, **айвони болоӣ**, **лаби болоӣ**. 2. *мансуб ба* **боло** (марказ): **идораҳои болоӣ**, **ташкилотҳои болоӣ**.

БОЛОӢ II بالایی гарав, замонат (*хусусан дар қимор*).

БОЛОЙ بالای *ниг.* **боло** II.

БОЛОКОРӢ بالاکاری :**ба болокории** *гуфт.* ба замми…, илова бар.., ғайр аз…

БОЛОКУШОД(А) بالاکشاد(ه) рӯкушода, болонопӯшида; бешифт: **мошини болокушода, вагони болокушода**.

БОЛОКӮЧА بالاکوچه кӯчаи дар боло воқеъшуда.

БОЛОН I بالان 1. *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозираи* **болидан**. 2. мутаҳаррик, ҷунбон.

БОЛОН II بالان *кҳн., ниг.* **долон**.

БОЛОНИШИН بالانشين 1. он ки дар ҷое (*маъракае, маҷлисе, нишасте*) аз ҳама боло менишинад, шахси афзалиятдошта, баргузи-

шинад, шахси афзалиятдошта, баргузида. 2. *маҷ.* садрнишин, мансабдор; ◊ **камхарҷи болонишин** чизи арзон, вале хубу хушсифат.

БОЛОНИШИНӢ بالانشینی 1. нисбат ба дигарон дар ҷои баландтаре нишастан. 2. *маҷ.* баланд артаба будан, болонишин будан.

БОЛООБ بالاآب наздик ба ҷои саршавии об, сари об: **болооби дарё**.

БОЛОПУР بالاپر *кҳн.* тӯпу туфанг, ки тир аз даҳони милаш бо сунба ҷой карда мешуд: **милтиқи болопур**.

БОЛОПӮШ بالاپوش 1. *ниг.* **болопӯшида**. 2. ҳар чизе, ки барои болоро пӯшида хобидан ба кор мебаранд; кампал: **кӯрпаи болопӯш**. 2. либоси рӯ, либосе, ки аз болои либосҳои дигар мепӯшанд (*аз қабили ҷома, палто*).

БОЛОПӮШАК بالاپوشک 1. сарпӯшак, сарпӯш. 2. *ниг.* **болопӯш** 2.

БОЛОПӮШИДА بالاپوشیده ҳар чизе, ки болояш пӯшидааст; *муқоб.* **болокушод(а)**: **долони болопӯшида**, **растаи болопӯшида**, **аробаи болопӯшида** аробаи каппанок.

БОЛОР بالار чӯби дарози ғафс, ки вақти пӯшонидани сақф нӯгҳояшро ба ду синҷи девор монда, ба болояш васса ё тахта мезананд.

БОЛОРАВӢ بالاروی 1. *исми амал аз* **боло рафтан**. 2. афзоиш, зиёд шудан; густариш; пешравӣ, тараққиёт: **болоравии худогоҳии миллӣ, болоравии шуури иҷтимоӣ: дар болоравӣ будан** дар айни авҷгирӣ ва ҷӯшу хурӯш будан.

БОЛОРӢ بالاری чӯби болор, чӯбе, ки барои болор истифода мешавад, рав.

БОЛОСАНГ بالاسنگ санги фавқонии осиё; *муқоб.* **таксанг,** зерсанг.

БОЛОСОХТ بالاساخت 1. ба болои чизе бино сохтан, баландтар кардани биное ё иншооте, болохона. 2. *фалс.* ҳар чизи моддӣ ё андешае, ки дар болои поя (базис) устувор мешавад.

БОЛОХОНА بالاخانه хонае, ки бар болои биное сохта шудааст, ошёнаи дуюм дар биноҳои дуқабата; *муқоб.* **таххона**.

БОЛОХОНАДОР بالاخانه‌دار 1. болохонадошта, дорои болохона: **бинои болохонадор**. 2. *маҷ.* бодабдаба, дабдабанок (*мас., номи шахс, номи идораю ташкилот ва г.*); **дашноми болохонадор** дашноми бениҳоят қабеҳу сахт; **таърифи болохонадор** таърифи аз ҳад зиёд суханпардозона; таърифу тавсифи муболиғаомез.

БОЛСУРХ بال سرخ дорои болҳои сурхранг.

БОЛУ I بالو *кит.* озах.

БОЛУ II بالو *кҳн.* бародаре, ки аз як падару модар таваллуд шудааст (*нисбат ба бародар ва ё хоҳари дигар*), бародари ҳамхун, бародари ҳамтан.

БОЛУА *а.* بالوعه чоҳи сартанг дар хона ё дар рӯи ҳавлӣ, ки дар он обҳои мустаъмал ва барзиёдро мерезанд, обрез.

БОЛУҒ بالغ *кҳн.* шохи дарунхолии гов ё чӯби миёнхолӣ, ки бо он шароб менӯшанд; паймонаи шароб .

БОЛШЕВИЗМ *р.* بالشویزم *таър.* ҷараёни марксистии инқилобии афкори сиёсии коргарии рус ва байналхалқии асри XX, ки минбаъд асоси назария ва амалияи ҳизби болшевикӣ қарор гирифтааст.

БОЛШЕВИК *р.* بالشویک *таър.* узви ҳизби болшевикон, тарафдори болшевизм; *ниг.* **коммунист**.

БОЛШЕВИКӢ بالشویکی *таър. мансуб ба* **болшевик**: **ҳизби болшевикӣ**.

БОЛШИКАСТА بالشکسته 1. болҳояш шикаста, аз болу пар ҷудошуда. 2. *маҷ.* ба рӯзи сахт афтода, оҷиз.

БОМ I بام пӯшиши бино, болои хона; тарафи берунии шифти хона: **боми пастак**, **боми тунукагӣ**, **боми хаспӯш**; **номи баланд беҳ аз боми баланд** (*зарб.*); ◊ **боми фалак** осмон; **боми ҷаҳон** *кин.* минтақаи баландкӯҳи Помир (Бадахшон); **бому дар // дару бом** *кин.* хонаю ҷой; манзил; **як бому ду ҳаво** дар мавриди дар айни як шароит ҷой доштани ду фикри мухталиф гуфта мешавад.

БОМ II بام *шакли кӯтоҳшудаи* **бомдод**; **аз бом то шом** аз пагоҳӣ то бегоҳӣ; тамоми рӯз.

БОМАҒЗ بامغز 1. хирадманд, оқил. 2. хирадмандона, оқилона, маъқул.

БОМАДАНИЯТ بامدنیت соҳиби маданият, бофарҳанг, маданӣ.

БОМАДАНИЯТӢ بامدنیتی бомаданият будан, маданиятнокӣ, бофарҳангӣ.

БОМАЗА بامزه дорои таъми фораму гуворо, лазиз, хуштаъм: **хӯроки бомаза**.

БОМАЛОҲАТ باملاحت малеҳ, зебо, зеборӯ, ситорагарми хушрӯ.

БОМАНИШ بامنش хирадманд, бобасират, некниҳод, хушманиш; дорои хислатҳои неки инсонӣ.

БОМАНТИҚ بامنطق мантиқдор, дорои мантиқ.

БОМАСЛАК بامسلک маслакдор, соҳибмаслак, соҳибтариқат, он ки роҳу равиши муайяни сиёсӣ дорад, дорои ҷаҳонбинӣ ва мафкураи муайян; *муқ*. **бемаслак**.

БОМАСЛИҲАТ بامصلحت аз рӯи маслиҳат, коре, ки бо маслиҳат ва мулоҳиза анҷом ёфтааст: **ҷомаи бомаслиҳат кӯтоҳ намеояд** (*зарб*.).

БОМАТОНАТ بامتانت матин, суботкор, собитқадам, устувор.

БОМАҲОРАТ بامهارت моҳир, усто дар коре: **рассоми бомаҳорат**.

БОМАШАҚҚАТ بامشقّت бо азобу душворӣ, бо мушкилӣ.

БОМАШАҚҚАТӢ بامشقّتی вазъи бомашаққат, душворӣ кашидан.

БОМАЪЛУМОТ بامعلومات *ниг*. **соҳибмаълумот**.

БОМАЪНӢ بامعنی 1. дорои маънӣ ё мафҳуми мантиқӣ. 2. шахси бомаънӣ, боодоб, ботарбия.

БОМАЪРИФАТ بامعرفت соҳибмаърифат, маърифатнок; воқиф, огоҳ: **шахси бомаърифат**.

БОМАЪРИФАТӢ بامعرفتی маърифатнок будан, соҳибмаърифат будан.

БОМБ *фр*. بامب *гуфт*., *ниг*. **бомба**.

БОМБА *фр*. بامبه навъи лавозимоти ҷангӣ, ки бо моддаҳои тарканда, сӯзанда *ва г*. пур карда шудааст ва маъмулан аз ҳавопаймои бомбаандоз барои маҳви душман партофта мешавад: **бомбаи атомӣ**, **бомбаи оташафрӯз**, **бомбаи зиддитанкӣ**, **таркиши бомба**, **бомба партофтан**.

БОМБААНДОЗ بامبه‌انداز *ҳ*. ҳавопаймои махсус барои партофтани бомба: **ҳавопаймои бомбаандоз**.

БОМБААНДОЗӢ بامبه‌اندازی амали ҳавопаймои бомбаандоз, бомбапартоӣ.

БОМБАБОРОН بامبه‌باران якбора аз ҳавопаймоҳои бисёр рехтани бомба: **бомбаборон кардан**.

БОМБАПАРТО بامبه‌پرتا *ниг*. **бомбаандоз**.

БОМБАПАРТОӢ بامبه‌پرتایی *исми амал аз* **бомба партофтан**; бомбаандозӣ.

БОМГОҲ بامگاه *ниг*. **бомдод**.

БОМГӮША بامگوشه 1. гӯшаи бом, кунҷи бом; бом. 2. *маҷ*. хона: **бомгӯшаи падар**.

БОМДОД بامداد субҳ, пагоҳӣ; саҳар: **вақти бомдод**, **насими бомдод**, **намози бомдод**; муддати замон аз соати дувоздаҳи шаб (24) то соати дувоздаҳи рӯз; муддати замон аз ҳангоми равшан шудани ҳаво то тулӯи офтоб ва як то ду соати баъд аз он.

БОМДОДӢ بامدادی *мансуб ба* **бомдод**; саҳарӣ: **ситораҳои бомдодӣ**.

БОМДОДОН بامدادان ҳангоми бомдод, вақти саҳар, субҳгоҳон.

БОМДОР بام‌دار дорои бом, бомпӯш.

БОМЗАД بام‌زد табл ё нақорае, ки одатан ҳангоми фаро расидани субҳ навохта мешудааст.

БОМЕҲР بامهر бо муҳаббат, бо меҳрубонӣ.

БОМКӮБА(К) بام‌کوبه//بام‌کوبک асбоби шабеҳи ӯғурдаста, ки бо он хоку гили бомро зада, сахту ҳамвор мекунанд.

БОМПӮШ بام‌پوش он ки бо корҳои пӯшонидани бомҳо машғул аст: **устои бомпӯш**. 2. пӯшише, ки аз он барои пӯшонидани болои хонаҳо, чашмаҳо, чоҳҳо истифода мешавад.

БОМПӮШӢ بام‌پوشی кор ва амали бомпӯш;

БОМУВАФФАҚИЯТ باموفقیت ба таври муваф-

фаҳмиятнок, бобарор: **анҷоми бомуваффақияти кор**.

БОМУЗД بامزد музднок, пулакӣ: **кори бомузд**.

БОМУЛОҲИЗА باملاحظه 1. мулоҳизакор, эҳтиёткор; дурандеш: **одами бомулоҳиза**. 2. мулоҳизакорона, эҳтиёткорона; дурандешона: **ҷавоби бомулоҳиза**.

БОМУЛОҲИЗАГӢ باملاحظگی мулоҳизакорӣ, эҳтиёткорӣ, дурандешӣ.

БОМУҲАББАТ بامحبّت меҳрубону самимӣ ва дӯстдори дигарон, бомеҳр.

БОМЧА بامچه *шакли тасғири* **бом**: **боми хурду пастак**.

БОН I بان дарахти мавзуне, ки баргҳои нозуку хушбӯй дорад ва аз донаҳои пистамонанди он равғани хушбӯй мегиранд, ҳуббулбон.

БОН II بان *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* нигаҳбон, ҳифзкунанда, доранда, варзанда: **боғбон**, **шутурбон**, **нигаҳбон**, **сарҳадбон**, **посбон**, **меҳрубон**.

БОНАВО بانوا он ки хӯроку пӯшок ва дигар чизҳои барои зиндагӣ зарурро дорад, тавонгар, давлатманд, некӯаҳвол; *муқоб.* **бенаво**.

БОНАЗОКАТ بانزاکت хушмуомила, боодоб; зариф, нозуктабъ; **рафтори боназокат** рафтори нарму боодобона.

БОНАЗОКАТӢ بانزاکتی хушмуомилагӣ, боодобӣ; зарифӣ, нозуктабъӣ; *муқоб.* **беназокатӣ**.

БОНАФОСАТ بانفاست нафосатдошта, нафис, нозуку латиф.

БОНГ بانگ 1. овози баланд, фарёд. 2. садои ҷеғи ҳайвонот: **бонги хурӯс**; **бонги намоз** даъват ба намоз, азон; **бонги нӯш** садои «бинӯш» ҳангоми шаробнӯшӣ, «нӯш бод!» гуфтан; **бонги хатар** садои баланди дурударози огоҳкунанда аз ягон хатар: **бонги хатар задан**; **бонг задан** а) фарёд кардан, дод задан, бо овози баланд гап задан бо касе, ҷеғ задан; б) наъра кашидан, аррос кардан.

БОНЕЪМАТ بانعمت соҳибнеъмат, давлатманд.

БОНИЗОМ بانظام дорои тартибу низом, ботартиб, тартибнок.

БОНИШОТ بانشاط зиндадил, шодмон, хурсанд, масрур.

БОНӢ I بانی бинокунанда, созанда; бунёдгузор.

БОНӢ II بانی 1. нигоҳубинкунанда, парастор. 2. посбон, муҳофиз; **бонӣ кардан** а) нигоҳубин кардан, парасторӣ намудан; б) муҳофизат намудан, посбонӣ кардан (*мас., ватанро*).

БОНК بانک 1. муассисаи молию иқтисодии махсусест, ки муомилаҳои мухталифи пулӣ ба воситаи он иҷро мешавад: **бонки давлатӣ**, **бонки миллӣ, бонки тиҷоратӣ**. 2. биное, ки дар он ин муассиса ҷойгир шудааст.

БОНКА بانکه *гуфт.*, *ниг.* **банка**.

БОНКДОР بانکدار соҳиб ё саҳмдори асосии бонк.

БОНКДОРӢ بانکداری фаъолият барои идора кардани бонкҳо ё ҳар чизе, ки ба бонк иртибот дорад: **риштаи бонкдорӣ**, **корманди бонкдорӣ**.

БОНКӢ بانکی *марбут ба* **бонк**; дорои эътибор дар бонк: **чеки бонкӣ**; **ҳисоби бонкӣ**.

БОНУ بانو 1. соҳибхоназан, соҳибихтиёри хона. 2. хонум, бегим: **дар хона ҳафт бону, хокаш то ба зону** (*зарб.*).

БОНУФУЗ بانفوذ вазну таъсирдошта, он ки ҳукму гапаш гузаранда аст, эътиборнок, обрӯманд: **шахси бонуфуз**, **созмони бонуфуз**.

БООБРӮ(Й) (باآبرو(ی *ниг.* **баобрӯ(й)**.

БООДОБ باآداب адабомӯхта, тарбиядида; хушхулқ: **духтари боодоб**, **ҷавони боодоб**.

БООДОБӢ باآدابی боодоб будан, тарбиядидагӣ; хушхулқӣ, хушмуомилагӣ.

БООДОБОНА باآدابانه аз рӯи одоб, ба таври хушхулқӣ.

бор بار 1. *асоси замони ҳозира аз* **боридан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънии* боранда, резанда, пошанда *ва маънои* зиёдии чизе: **мушкбор**, **нурбор**, **ашкбор**, **рӯдбор**, **дарёбор**, **ҷӯйбор** *ва г.*

БОР I بار 1. он чи ба дӯш ё пушти инсон, чорпо ё болои мошин ниҳода, аз ҷое ба ҷое мебаранд; моли кашондашаванда; чизу чораи басташуда барои ҳамлу нақл; **бори каҷ ба манзил намерасад** (*зарб.*); **гапи бисёр ба ҳар бор** (*зарб.*). 2. вазнинӣ, гаронӣ; **бори рӯзгор //**

бори зиндагӣ ташвиш ва корҳои рӯзмараи оила. 3. ҳамли занон, бачае, ки дар батни модар аст, ҷанин. 4. *маҷ.* чизи барзиёд, чизи нодаркор; **бори гарон // бори вазнин** а) чизи сарзиёду номатлуб, дарди сар; б) *маҷ.* хизмати вазнину пурмашаққат, ташвиши рӯзгор; **бор кардан** чизеро ба болои нақлиёт, чорпо ё пушти касе гузоштан (*барои бурдан ба ҷое*); **бор кашондан // бор кашидан** чизеро нақл кардан, аз ҷое ба ҷое бурдан (овардан); **бор фуровардан // бор холӣ кардан** чизеро аз болои нақлиёт ё аспу хар гирифта, ба поён гузоштан; ◊ **бори зиёдатӣ // бори барзиёд** чизи нодаркор; ташвиши беҳуда, дарди сар; **бори наков** а) чизҳои шишагӣ, чинивор ва зарфҳои сафолӣ, ки беҷо даст расонида шавад, мешикананд; б) *маҷ.* шахсе, ки ба ӯ гап занед ё кордор шавед, ягон зарар мебинед, шахсе, ки ба андак гап шӯрида, оташин мешавад; **бору буна // бору буд** тамоми чизу чора, ҳамаи дороӣ; **кору бор** машғулият, шуғл, фаъолият, корҳои гуногун; **бор (бар)бастан** омодаи сафар шудан, ба рафтан тайёрӣ дидан; рафтан; **бор кушодан ба ҷое** *маҷ.* ҷоеро манзил қарор додан, ҷо гирифтан дар маконе; **ба гардани** *касе* **бор кардан** иҷрои кореро ба зиммаи касе гузоштан, касеро ба иҷрои коре вазифадор кардан; **ба гардани** *касе* **бор шудани** *чизе* **ё** *коре* ба зиммаи касе афтодани иҷрои коре ё масъулияти чизе; **бори** *касеро* **бардоштан** корҳои мушкили касеро иҷро кардан; аз барои касе азобу машаққат кашидан; **бори худро ба гардани** *касе* **андохтан (партофтан)** ташвиши худро ба сари дигарон партофтан; таъминоти рӯзмарраи худро ба ӯҳдаи касе гузоштан; **дар зери бори таъна (сарзаниш) мондан** мавриди таъна (сарзаниш) қарор гирифтан.

БОР II بار бар, мева, самар, ҳосили дарахт; **бор овардан // бор додан** а) мева додан, ҳосил кардан; б) натиҷа бахшидан, **ба бор омадан** ҳосил бастан, ба ҳосил даромадан.

БОР III بار дафъа, карат, мартаба: **аввалин бор, чанд бор; боре** а) як дафъа, як бор; б) рӯзе, замоне; **борҳо** якчанд дафъа, чандин бор; **бори дигар** дафъаи дигар, боз, минбаъд; **ягон бор** ҳеҷ гоҳ, ҳеҷ, ҳаргиз; **як бор - ним бор** гоҳо, баъзан.

БОР IV بار *кит.* рухсат, иҷозат барои даромадан ба ҷое; **бор додан** касеро пазироӣ кардан, роҳ додан, **бор ёфтан** иҷозати дохилшавӣ гирифтан; ба ҳузури касе (*мас., шоҳ*) расидан.

БОР V *лот.* بار *хим.* унсури химиявии душворгудоз, ки аз ҷиҳати сахтӣ ба алмос наздик аст.

БОРА I باره бобат, хусус; **дар бораи**… дар хусуси…, дар ҳаққи…, дар бобати…, вобаста ба…, марбут ба…; **дар ин бора** дар ин хусус, дар ин бобат, аз ин хусус.

БОРА II باره дафъа, карат (**бора** *ба ин маънӣ бештар ба адад ҳамроҳ меояд*: **якбора**, **дубора, себора**).

БОРА III باره *кит.* асп, фарас.

БОРА IV باره *кит.* девори қалъа, ҳисор; хоктеппаи баланд дар гирдогирди шаҳр, бору.

БОРАГӢ بارگی *ниг.* **бора** III.

БОРАҒБАТ بارغبت рағбатнок, рағбатдошта, роғиб.

БОРАК *а.* بارک *кит.* кӯтоҳшудаи **боракаллоҳ**.

БОРАКАЛЛОҲ *а.* بارک‌الله *нидо* Худо ба ту баракат диҳад!, офарин!, аҳсант!

БОРАНДА بارنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **боридан**. 2. он чи меборад.

БОРАНДАГӢ بارندگی боридани барфу борон ё жола, бориш.

БОРАНДОЗ بارانداز ҷое дар соҳил ё бандар, ки киштиҳо бори худро рӯи он мефуроранд; **борандоз кардан** ист кардан, тавaққуф кардан, манзил гирифтан.

БОРАНДОЗӢ باراندازی 1. борфурорӣ. 2. ҷой ва маҳалли исти киштӣ барои борфурорӣ.

БОРАФКАНӢ بارافکنی *кит.* вазъи ҳамл, зоидан, омадани вақт ва замони зоидан.

БОРАФТИДА بارافتیده 1. чорпое, ки бораш афтида бошад; 2. соҳиби бор, ки бораш афтода бошад; 3. он ки дар зиндагӣ ба душворӣ афтида бошад, зиёндида.

БОРАҲМ بارحم *ниг.* **раҳмдил**.

БОРАШК بارشک рашкнок, рашкбаранда; ғаюр; *муқ.* **бадрашк**.

БОРБАНД باربند 1. он ки бо бастану ҷой кардани чизҳои кашондашаванда машғул аст. 2. банд барои баста аз ҷое ба ҷое бурдани кӯрпаю ҷома ва дигар борҳо.

БОРБАНДАК باربندک *ниг.* **борбанд** 2.

БОРБАНДӢ باربندی 1. *исми амал аз* **бор бастан**; бор печондан. 2. амали **борбанд** 1.

БОРБАР باربر барандаи бор, боркаш: **хари борбар**.

БОРБАРДОР باربردار 1. бардорандаи бор: **крани борбардор**, **ғарғараи борбардор**, **олати борбардор**. 2. боркаш: **аспи борбардор**. 3. ҳаммол, бардорандаи бор. 4. *маҷ.* бурдбор, пуртоқат.

БОРБАРДОРӢ باربرداری 1. бардоштани бор; болою поён бурдани бор: **қобилияти борбардорӣ, қувваи борбардорӣ**. 2. ҳаммолӣ. 3. иқтидори бардоштану кашондани бор.

БОРВАР بارور *ниг.* **боровар**.

БОРВАРӢ باروری тавоноии мавҷуди зинда барои тавлиди насл; суддиҳӣ, фоидадиҳӣ.

БОРВАРСОЗӢ باروسازی 1. бо роҳи гардафшонӣ борвар кардани дарахтон. 2. бордор кардани ҷонварон бо роҳи маснӯӣ. 3. амали ҳосилхез кардани замин бо роҳи пошидани доруву поруву нуриҳои маъданӣ.

БОРВОР باروار ба мисли бори пуштора кардашуда, монанди бор.

БОРГАҲ بارگه *ниг.* **боргоҳ**.

БОРГИН بارگین *кит.* 1. обгир, кӯл, ҳавз, ки дар миёни шаҳр ё деҳ ҷойгир аст. 2. обпартоби ҳаммом ва ошхона.

БОРГИР بارگیر 1. гирандаи бор. 2. ҳайвони боркаш ва саворӣ ҳамчун асп, шутур *ва г.*

БОРГИРАНДА بارگیرنده гирандаи бор, он ки борро қабул мекунад (*мас., барои ҳамл ба ҷое*).

БОРГИРӢ بارگیری гирифтани бор барои кашондан, қабули молу чизи кашондашаванда.

БОРГОҲ بارگاه 1. *кит.* қабулгоҳи подшоҳон ва амирон; қаср ё хаймаи махсуси подшоҳон. 2. қаср, кох: **боргоҳи илму маданият**.

БОРГУЗОРӢ بارگذاری бор гузоштан, таъйин ва муайян кардани вазни ба бино ё сохтмон боршуда, вазни умумии бино ё иншоот.

БОРДЕҲ بارده бордиҳанда, мевадиҳанда, ҳосилдиҳанда.

БОРДИҲӢ باردهی боробарӣ, ҳосилдиҳӣ.

БОРДОН باردان 1. хӯрҷин, ҷувол; сабад барои меваи хушк; халтача, сабадча *ва г.,* ки чизҳои харидашударо ба он мегузоранд, ҷогаҳ. 2. ҷои махсус дар нақлиёт барои гузоштани бори мусофирон.

БОРДОР باردار 1. он ки бо худ бор дорад; ҳомил, бор кардашуда: **мошини бордор**, **уштури бордор**. 2. ҳомила, обистан; **бордор кардан (намудан)** а) обистан кардан; б) гарди наринаи гулро ба модина гузоштан, ҳосилдор кардан; **бордор шудан** ҳомила шудан.

БОРДОРӢ بارداری обистанӣ, ҳомиладорӣ, ҳосилдорӣ.

БОРЕША باریشه 1. дорои реша. 2. *маҷ.* соҳиби хонаводаи маъруфу машҳур, боаслу насаб.

БОРЕЪ *а.* بارع *кит.* некӯ, писандида, фоиқ; дар фазилат ё ҷамол бартарӣ дошта.

БОРЁБ باریاب *кит.* ба қабули касе мушаррафшаванда, ҳузурёбанда.

БОРИД *а.* بارد *кит.* 1. хунук, сард. 2. хунуктабиат, дорои мизоҷи сард.

БОРИДАН باریدن 1. фурӯ рехтан, фуруд омадани қатраҳои борон, барф *ва г.* аз абр. 2. рехтан, рехта шудан: **ашк боридан**; **тир боридан** пайи ҳам ва беист рехтан ё андохта шудани тир. 3. пошидан, афкандан; шӯълапошӣ кардан (-и нур, зиё, рӯшноӣ); ◊ **нур боридан аз рӯи** *касе* нуронӣ будан, рӯи базеб доштан; аз зоҳири касе аён шуда истодани хислати неки ӯ; **оташ боридан аз чашми** *касе* барқ задани чашми касе аз шиддати хашму ғазаб, мастӣ *ва г.*; **санги маломат боридан ба сари** *касе* мавриди маломату сарзаниши зиёд воқеъ гаштани касе; **(аз осмон) санг борад ҳам**… бо вуҷуди ниҳоят бад будани обу ҳаво, сарфи назар аз номусоидии обу ҳаво; дар ҳар сурат.

БОРИЗ *а.* بارز *кит.* 1. ошкор, намоён. 2. бурузкунанда, зоҳиршаванда, пайдошаванда.

БОРИК باریک 1. камбар, танг; *муқоб.* **сербар**: **пайраҳаи борик**, **пули борик**, **ҷӯи борик**. 2. камқутр; *муқоб.* **ғафс**: **ангушти борик**, **миёни**

борик, **ресмони борик**, **сими борик**; **абрӯвони борик** абрӯвони нозуку базеб; **лабони борик** лабони тунук. 3. *маҷ.* дақиқ, нозук, мушкилфаҳм (*оид ба* нукта ё сухан); **то нуктаҳои борик** *маҷ.* то ҳамаи ҷузъиёт, муфассалан, то хурдтарин масъалаҳо. 4. лоғар, хароб; *муқоб.* **фарбеҳ**: **марди борику дароз**; **борик шудан (гардидан)** лоғар гаштан, хушку хароб шудан. 5. баланд, тез (*оид ба* овоз).

БОРИКАНДЕШ باریک‌اندیش дақиқназару нозукбин.

БОРИКАНДЕШӢ باریک‌اندیشی дақиқназарӣ, нозукбинӣ, андешаву тафаккур кардан дар бораи ҷузъиёт.

БОРИКАНДОМ باریک‌اندام дорои андоми борику лоғар.

БОРИКБАДАН باریک‌بدن лоғарбадан, лоғарандом, нозукбадан.

БОРИКБИН باریک‌بین нуктасанҷ, дақиқназар; зирак, ҳушёр.

БОРИКБИНӢ I باریک‌بینی он ки биниаш камбари нӯгтез аст, биниборик.

БОРИКБИНӢ II باریک‌بینی нуктасанҷӣ, дақиқназарӣ.

БОРИКГИР باریک‌گیر сахтгир, хурдагир.

БОРИКӢ باریکی борик будан.

БОРИКМИЁН باریک‌میان камарборик, дорои камари борик, химчамиён.

БОРИКСАНҶ باریک‌سنج *ниг.* **борикбин**.

БОРИКХАЁЛ باریک‌خیال нозукхаёл, нуктасанҷ, мӯшикоф.

БОРИҚ *а.* بارق *кит.* барқзананда, дурахшанда, тобон.

БОРИҚА *а.* بارقه *муаннаси* **бориқ**; тобиш, дурахш.

БОРИШ بارش 1. *исми амал аз* **боридан**. 2. борон, барф: **дар вақти бориш**, **бориш сар шуд**, **дар зери боду бориш**.

БОРИШНОК بارشناک борондор, боранда; боронӣ: **боришнок будан**.

БОРИШОТ بارشات *обҳш.* боронгарӣ, барфу борон, бориш: **боришоти солона**.

БОРӢ *а.* باری офаринанда, холиқ (*аз номҳои Худованд*).

БОРӢ-ТАОЛО *а.* باری‌تعالی *кит.* Худои мутаол.

БОРКАШ بارکش 1. кашонандаи бор, борбар: **автомобили боркаш**, **қатораи боркаш**, **киштии боркаш**, **хари боркаш**. 2. коргари борбардор дар фурӯдгоҳу саристгоҳи роҳи оҳан, ҳаммол.

БОРКАШӢ بارکشی *ниг.* **боркашонӣ**; **олати боркашӣ** олати кашондани бор.

БОРКАШОН بارکشان *ниг.* **боркаш**.

БОРКАШОНӢ بارکشانی *исми амал аз* **бор кашондан**; кашондани бор аз ҷое ба ҷое, бурдану овардани бор, ҳамлу нақли бор.

БОРКУНАК بارکنک *гуфт.* олати механикии бор кардану бор фуровардан: **боркунаки худкор**.

БОРКУНАНДА بارکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бор кардан**; **мошини боркунанда** мошини махсус барои ба нақлиёт бор кардани амвол.

БОРМОНАК بارمانک ҷои махсус дар мошин, мотосикл ва ё велосипед барои гузоштани чизҳои майда-чӯйда; бордон.

БОРНОМА I بارنامه 1. *кҳн.* рухсатнома барои бор ёфтан ба ҳузури шоҳу амирон. 2. *маҷ.* воситаи тафохур, асбоби ҳашамат ва бузургӣ.

БОРНОМА II بارنامه ҳуҷҷате, ки дар он навъи моли аз ҷое ба ҷои дигар фиристодашаванда, вазн ва миқдори он қайд шудааст, борхат.

БОРОВАР بارآور мевадор, босамар; ҳосилдиҳанда: **боровар шудан**.

БОРОВАРӢ بارآوری амал ва қобилияти ҳосил додан, самароварӣ, босамарӣ.

БОРОН باران 1. қатраҳои об, ки аз абр фурӯ мерезанд: **борони майда**, **борони найсон**, **борони аввали баҳор**. 2. *маҷ.* бисёрӣ, зиёдӣ, афзунӣ (-и чизе): **борони савол**, **борони тир**, **борони ғам**; ◊ **аз борон гурехта**, **ба новдон дучор гардидан** аз як азобу уқубат ё балову нохушӣ раҳоӣ ёфта, ба дигари бадтар аз он гирифтор шудан; **ба зери борони** *чизе* **мондан** ба чизе дучор шудан (*мас.*, *ҳақорат, маломат*); **аз қавоқаш барфу борон меборад** а) хеле туршрӯ аст, сахт хиратабъ аст; б) ниҳоят

хиратабъ аст; б) ниҳоят хашмгин аст, хеле бадқаҳр аст.

БОРОНАК بارانک *шакли тасгири* **борон**; 1. борони қатраҳояш майда, ки бардавом ва ором меборад, резаборон. 2. гиёҳи дорои соқи хордор, шохаҳои ба ранги бунафш, меваи хӯрданбоб, ки дар дорусозӣ истифода мешавад.

БОРОНГАРӢ بارانگری 1. мавсими бориш. 2. боришҳо, боришот; рӯзҳои **боронгарӣ** рӯзҳои серборон.

БОРОНГИР بارانگیر баромадагии пеши бино, ки асосан барои нарасидани борон сохта мешавад; собот.

БОРОНГУЗАР بارانگذر борону намиро аз худ гузаронанда: **матои боронгузар**.

БОРОНДИДА باراندیده *сифати феълии замони гузашта аз* **борон дидан**; ◊ **гурги борондида** а) неку бади рӯзгорро чашида, ботаҷриба, пухта; б) маккор, ҳилагар.

БОРОНЗО بارانزا хусусияти абре, ки метавонад борон биёрад, абри сиёҳи боронӣ, абри борон.

БОРОНИДАН بارانیدن *тарзи бавоситаи* **боридан**; **оташ боронидан** аз ҳар тараф ва пайи ҳам тир андохтан, тирборон кардан.

БОРОНӢ بارانی 1. ҷомаи сабуки боронногузар, ки дар рӯзҳои борон мепӯшанд. 2. боронбор, бороновар, борандаи борон: **абрҳои боронӣ, ҳавои боронӣ; кирми боронӣ** кирми сурхчаранге, ки ҳангоми борон пайдо мешавад.

БОРОННОГУЗАР باراناگذر намиро нагузаронанда, тарию намиро ба худ нагиранда.

БОРОНРАСИДА بارانرسیده дар зери борон монда, таршуда.

БОРОНСАНҶ بارانسنج *обҳш.* асбоб барои ба ҳисоб гирифтани миқдори бороне, ки дар муддати муайян боридааст.

БОРОНСАНҶӢ بارانسنجی андозагирии миқдори бориши борон дар як муддати муайян дар як минтақаи мушаххас.

БОРОНХӮРДА بارانخورده *ниг.* **борондида**.

БОРСАНҶ بارسنج *р.оҳ.* тарозу(ҳо)и махсус, ки вазни бори вагон ё автомобилҳоро муайян мекунад.

БОРСОЛОР بارسالار *таър.* 1. соҳиби бор, хӯҷаини бор дар корвонҳо. 2. он ки дар дарборҳои подшоҳон корҳои ташрифиро бар ӯҳда дошт; раиси боргоҳ.

БОРТ *олм.* بارت девораи паҳлӯии киштӣ; девораи кузови автомобили боркаш.

БОРТМЕХАНИК *олм.* بارتمیخنیک яке аз сарнишинони ҳавопаймо, ки иҷрокунандаи корҳои механикии ҳавопаймост.

БОРТРАДИСТ *олм.* بارترديست яке аз сарнишинони ҳавопаймо, ки масъули алоқаи радиоии ҳавопаймо мебошад.

БОРУ بارو *ниг.* **бора IV**.

БОРУБУНА باروبنه молу манол, сарват, амвол.

БОРУТ باروت моддаи тарканда, ки барои тайёр кардани тиру гулӯла ва мушакҳо ба кор меравад, доруи милтиқ.

БОРУТДОН باروتدان халта ё зарфи махсус барои нигоҳ доштани борут.

БОРУТӢ باروتی *мансуб ба* **борут**.

БОРУТКӮБ باروتکوب он ки кораш кӯбидани борут аст.

БОРУТКӮБӢ باروتکوبی 1. кӯбидан ва омода кардани борут барои истифода. 2. коргоҳ ё корхонаи кӯбидани борут.

БОРУТСОЗ باروتساز шахсе, ки шуғлу кори ӯ таҳия ва сохтани борут аст.

БОРУТСОЗӢ باروتسازی 1. амал ва шуғли борутсоз. 2. ҷое, ки дар он борут тахия мешавад: **корхонаи борутсозӣ**.

БОРУТХОНА باروتخانه ҷои нигоҳ доштани борут, анбори борут.

БОРФИРИСТАНДА بارفرستنده шахсе, ки бореро ба почта ё ба муассисаи нақлиётӣ барои равон кардан ба ҷое месупорад, фиристонандаи бор.

БОРФИРИСТОНАНДА بارفرستاننده *ниг.* **борфиристанда**.

БОРФИРИСТОНӢ بارفرستانی *исми амал аз* **бор фиристондан**; амали борфиристонанда.

БОРФУРОР بارفرار фурорандаи бор; он ки ба холӣ кардани бори чизе машғул аст.

БОРФУРОРӢ بارفراری фуровардан ё холӣ кардани бори чизе; **шӯъбаи боркунию борфурорӣ** шӯъбаи холӣ кардану бор кардани вагонҳо дар истгоҳҳои роҳи оҳан.

БОРФУРӮШӢ بارفروشی 1. амал ва шуғли касе, ки бор мефурӯшад. 2. ҷое, ки дар он ҷо меваҷот ва сабзиҷот фурӯхта мешавад.

БОРХАЛТА بارخلته халтаи махсус барои баста пуштора кардани чизу чора дар сафару саёҳат; кӯлбор.

БОРХАТ بارخط *ниг.* **борнома**.

БОРХЕЗ بارخیز шохаҳои мевадиҳандаи дарахт.

БОРХЕЗӢ بارخیزی қобилияти мевадиҳии дарахт.

БОРХОНА بارخانه ҷои нигоҳ доштани борҳо, бағоҷҳо; анбори маҳсулоти тайёр (*дар корхонаҳо*): **бор дар борхона азиз** (*зарб.*).

БОРХОҲ بارخواه *кит.* дархосткунандаи иҷозаи вуруд (*махсусан ба даргоҳи шоҳон*).

БОРХУДО بارخدا *кит.* 1. Худо. 2. подшоҳи бузург.

БОРҶОМА بارجامه маводи борпечонӣ ва борбандӣ; ҷувол; хӯрҷин.

БОСАБОТ باثبات суботкор, устувор, матин.

БОСАБОТӢ باثباتی суботкорӣ, устуворӣ, матонат.

БОСАБР باصبر пуртоқат, шикебанда, бурдбор, собир.

БОСАБРӢ باصبری пуртоқатӣ, шикебандагӣ, бурдборӣ, собирӣ.

БОСАБРОНА باصبرانه собирона, пуртоқатона, бурдборона: **босаброна гӯш андохтан**, **босаброна шунидан**.

БОСАВЛАТ باصولت 1. боҳайбат, салобатнок; бошукӯҳ; сатанг: **марди босавлат**, **ҷавони босавлат**. 2. босавлатона, босалобатона; мутаккабирона: **босавлат нишастан**, **босавлат роҳ рафтан**.

БОСАВОД باسواد дорои хату савод, саводнок; касе, ки саводаш пухта ва пурра аст: **муаллими босавод**.

БОСАВОДӢ باسوادی соҳиби хату савод будан, саводнокӣ.

БОСАВОДОНА باسوادانه тавре ки ба шахси саводнок мебояд, саводнокона: **босаводона навиштан**, **босаводона тартиб додан**, **босаводона хондан** *чизеро*.

БОСАДОҚАТ باصداقت 1. садоқатманд, содиқ, вафодор. 2. содиқона, сидқан, аз таҳти дил: **босадоқат меҳнат кардан**.

БОСАЛИҚА باسلیقه 1. соҳибзавқ, хушсалиқа. 2. ба тарзи писандида, хушоянд.

БОСАЛОБАТ باصلابت *ниг.* **босавлат** 1.

БОСАЛОБАТӢ باصلابتی босалобат будан; салобатнокӣ, савлат доштан.

БОСАМАР//БОСАМАРА باثمر//باثمره 1. мевадор, борвар; ҳосилдиҳанда: **дарахти босамар**. 2. самарабахш; пурмаҳсул.

БОСАОДАТ باسعادت саодатманд, хушбахт: **ҷавони босаодат**, **халқи босаодат**.

БОСАОДАТӢ باسعادتی саодатмандӣ, хушбахтӣ.

БОСАРВАТ باثروت *ниг.* **сарватманд**.

БОСАРИШТА باسرشته сариштакор; сарфакор.

БОСАРИШТАГӢ باسرشتگی сариштакорӣ; сарфакорӣ.

БОСАРФА باصرفه сарфакор, сарфаҷӯ.

БОСАФО باصفا 1. соф, пок; равшан; беғаш, беғубор. 2. сафобахш; хуррамибахш, ҳаловатбахш, фароҳбахш: **даврони босафо, зиндагии босафо**, **манзараи босафо**, **рӯзи босафо**, **субҳи босафо**.

БОСАХО باسخا *ниг.* **босаховат**.

БОСАХОВАТ باسخاوت сахӣ, саховатпеша, дасткушод: **замини босаховат**, **марди босаховат**.

БОСИЁСАТ باسیاست *ниг.* **сиёсатмадор**.

БОСИҚ *а.* باسق дароз ва баланд.

БОСИР *а.* باصر *кит.* бинанда, бино.

БОСИРА *а.* باصره қувваи биниш, биноӣ: **қувваи босира**.

БОСИФАТ باصفت сифатнок; хушсифат: **маҳсулоти босифат**, **босифат иҷро шудани коре**.

БОСҚОҚ *т.-м.* باسقاق *таър.* 1. маъмури андоз дар давраи ҳукмронии муғулҳо. 2. волӣ, ҳукуматдори ҳамин давра.

БОСҚОН *т.* باسقان *тех.* болғаи калону вазнин барои шикастани санг *ва г.*

БОСЛИҚ *ю.* باسلیق *кит.*, *биол.* шоҳраги даст, ки аз он хун мегиранд.

БОСМА باسمه матои аз пашми дағал ба воситаи кӯфтану задан (*гайри бофтан*) тайёр кардашуда, матои намадӣ: **чакмани босма**.

БОСМАЧИГАРӢ باسمچیگری *ниг.* **босмачигӣ**.

БОСМАЧИГӢ باسمچیگی *таър.*, *с.* ҳаракати аксулинқилобӣ ва озодихоҳона, ки дар солҳои аввали баъди ғалабаи Инқилоби Октябр дар Осиёи Миёна бо ташаббуси амалдорони сохти амирӣ ва рӯҳониён барои муборизаи мусаллаҳона бурдан бар зидди Ҳокимияти Шӯравӣ ба вуҷуд омада буд.

БОСМАЧӢ باسمچی 1. *таър., с.* он ки дар ҳаракати босмачигӣ иштирок кардааст.

БОСТОН باستان қадим, гузаштаи дур.

БОСТОНГАРОӢ باستان‌گرایی эҳё ва аз нав зинда кардан ва истифода бурдани расму анъана ва вожагони қадим.

БОСТОНӢ باستانی қадимӣ, қадима, дерина; дорои таърихи қадимӣ: **сарзамини бостонӣ**.

БОСТОНШИНОС باستانشناس таърихшиносе, ки ба омӯхтани таърихи қадим машғул аст; археолог.

БОСТОНШИНОСӢ باستان‌شناسی 1. илмест, ки тарзи зиндагонӣ, урфу одат ва маданияти қадимро аз рӯи осори маданияти моддӣ меомӯзад, археология. 2. *мансуб ба* **илми бостоншиносӣ**, археологӣ: **ковишҳои бостоншиносӣ**.

БОСТУРМА *т.* باسترمه *лаҳҷ.* ҷои махсуси мисли хавозаи ток, ки рӯи он алафу ҳезум мечинанд, собот.

БОСУБОТ باثبات *гуфт.*, *ниг.* **босабот**.

БОСУБОТӢ باثباتی *гуфт.* **босаботӣ**.

БОСУР *а.* باسور *ниг.* **бавосир**.

БОСУРЪАТ باسرعت суръатнок, бошитоб, тез, зуд; бошиддат: **ҷараёни босуръати об (дарё)**, **босуръат тохтан**, **босуръат пеш рафтани коре**.

БОТААҶҶУБ باتعجّب тааҷҷубомез, боҳайрат.

БОТАДБИР باتدبیر 1. он ки тадбиру илоҷи ҳалли ҳар масъала ё корро медонад, чорасоз; кордон. 2. соҳибмаслиҳат; пурдон, оқил; **на ҳар кас, ки пир аст, ботадбир аст** (*мақ.*).

БОТАДБИРӢ باتدبیری 1. ботадбир будан; чорасоз будан. 2. соҳибмаслиҳатӣ: **хирадмандию ботадбирӣ**.

БОТАДРИҶ باتدریج оҳиста-оҳиста, тадриҷан.

БОТАКАЛЛУФ باتکلف 1. пуртакаллуф, сертакаллуф; иззатталаб. 2. пуртакаллуфона, иззатталабона; **муносибаташ ботакаллуф буд** муносибаташ пуртакаллуфона буд **дастархонаш хеле ботакаллуф буд** дастархонаш хеле пурнозу неъмат ва ороста буд.

БОТАКАЛЛУФӢ باتکلفی ботакаллуф будан; пуртакаллуфӣ; *муқоб.* **бетакаллуфӣ**.

БОТАКАЛЛУФОНА باتکلفانه *ниг.* **ботакаллуф** 2.

БОТАЛОТУМ باتلاطم *ниг.* **пурталотум**.

БОТАМИЗ باتمیز он ки фарқи неку бадро мефаҳмад; боақл, бофаросат; *муқоб.* **бетамиз**: **ҷавони ботамиз**.

БОТАМИЗӢ باتمیزی ботамиз будан, бофаросатӣ; *муқоб.* **бетамизӣ**.

БОТАМКИН باتمکین 1. бурдбор, вазнин, бовиқор. 2. ба оромӣ; вазнинона, бовиқорона.

БОТАМКИНӢ باتمکینی 1. бурдборӣ, вазнинӣ, бовиқорӣ. 2. оромӣ, хунсардӣ.

БОТАМКИНОНА باتمکینانه 1. бурдборона, вазнинона; бовиқорона. 2. хунсардона; оромона.

БОТАНИК *ю.* باتنیک мутахассис ва олими ботаника, гиёҳшинос.

БОТАНИКА *ю.* باتنیکه илмест, ки масъалаҳои инкишоф, афзоишу густариш ва таснифоти растаниҳоро меомӯзад, набототшиносӣ, гиёҳшиносӣ.

БОТАНИКӢ باتنیکی *мансуб ба* **ботаника**; **боғи ботаникӣ** боғе, ки дар он намунаи растанию гиёҳҳои гуногун барои омӯхтан ва таҳқиқоти илмӣ бурдан сабзонида ва парвариш карда мешавад.

БОТАНТАНА باطنطنه бокарруфар, бошукӯҳ, бодабдаба, тантананок: **маросими ботантана**.

БОТАРАҲҲУМ باترحّم борахму шафқат, меҳ-

рубон.

БОТАРА باتره *кит.* доира, даф.

БОТАРОВАТ باطراوت тару тоза, тароватнок; сабзу хуррам.

БОТАРТИБ باترتیب 1. аз рӯи тартибу низоми муайян, бо риояи қоидаву тартиб. 2. риоякунандаи тартибу қоида, боинтизом, батартиб. 3. аз як сар, бо навбат.

БОТАРТИБӢ باترتیبی ботартиб будан, батартибӣ; боинтизомӣ.

БОТАФСИЛ باتفصیل муфассалан, батафсил, пурра; мукаммал, бо тамоми ҷузъиёташ, нуқта ба нуқта: **нақли ботафсили воқеа**.

БОТАҲАММУЛ باتحمل тоқатнок, сабур, босабр; пуртоқат, бурдбор.

БОТАҶРИБА باتجربه таҷрибадор, соҳибтаҷриба, озмудакор, кордида: **деҳқониботаҷриба**, **муаллими ботаҷриба**.

БОТАШАББУС باتشبث *ниг.* **ташаббускор**.

БОТАЪСИР باتأثیر муассир, таъсирнок, таъсиркунанда, таъсирбахш.

БОТАЪҶИЛ باتعجیل таъҷилан; саросемавор, шитобон.

БОТИЛ *а.* باطل беҳуда, бекора, ночиз; **хаёли ботил** хаёли хом, андешаи пуч; **ботил кардан** а) бекор кардан, лағв намудан, беэътибор кардан, аз эътибор соқит кардан; б) ҳеҷ кардан; нест кардан, аз байн бурдан; **ботил шудан** а) лағв гаштан, бекор шудан, беэътибор гардидан; б) зоеъ шудан, ҳеҷ шудан; бекораву нодаркор шудан.

БОТИН *а.* باطن 1. даруни чизе, дохили ҳар чиз. 2. олами дарунӣ, рӯҳӣ ва қалбии инсон, дил, замир; **дар ботин** а) ботинан, дарунакӣ; б) дар асл, дар ҳақиқат; **зоҳиру ботин** аёну ноаён, ошкор ниҳон; **зоҳири** *касе* **бо ботинаш мувофиқ будан (мувофиқат кардан)** якранг будани намуди берунӣ (*афту андом, сару либос*) ва олами маънавии касе.

БОТИНАН *а.* باطناً 1. дар ботин, қалбан, замиран, дар таги дил. 2. аслан, дар асл, дар ҳақиқат; моҳиятан; **зоҳиран ва ботинан** ҳам дар намуд ва ҳам дар асл; ҳаматарафа.

БОТИНБИН باطن‌بین он ки дар дарки олами рӯҳӣ қобилияти зиёд дорад; *муқоб.* **зоҳирбин**.

БОТИНӢ باطنی 1. *мансуб ба* **ботин**; дарунӣ, қалбӣ: **изтироби ботинӣ**, **азоби рӯҳию ботинӣ**, **ҳаяҷони ботинӣ**. 2. аслӣ, ҳақиқӣ, воқеӣ.

БОТИНСИЁҲ باطن‌سیاه дилсиёҳ, баддил, бадандеш.

БОТИНХАРОБ باطن‌خراب бадзот, дарунсиёҳ.

БОТИНШИНОС باطن‌شناس бохабар аз олами дарунӣ, рӯҳӣ ва қалбии инсон, донандаи рӯҳу замири инсон: **пири ботиншинос**.

БОТИЯ *а.* باطیه *кит.* 1. зарфи сафолӣ барои нигоҳ доштани шароб.

БОТЛОҚ باتلاق замини серлою гили душворгузари дорои обҳои истода ва бадбӯй: **ботлоқи касногузар**, **ботлоқи қамишзор**; ◊ **ба ботлоқи** *чизе* **ғӯтидан** ба умқи чизе фурӯ рафтан, дар иҳотаи чизе мондан.

БОТЛОҚЗАМИН باتلاق‌زمین *ниг.* **ботлоқзор**.

БОТЛОҚЗОР باتلاق‌زار замине, ки аз ботлоқҳои зиёд иборат аст; ҷои ботлоқӣ; ҷои серлою гил.

БОТЛОҚӢ باتلاقی *мансуб ба* **ботлоқ**; **замини ботлоқӣ** ботлоқзор.

БОТУР باتور *лаҳҷ.* баҳодур, далер, ҷасур.

БОУМЕД باامید умедвор, интизор.

боф باف 1. *асоси замони ҳозира аз* **бофтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънии* бофанда: **бӯрёбоф, шоҳибоф, карбосбоф**...

БОФА بافه мӯйҳои баланду дарози бо ҳам бофташуда.

БОФАЗИЛАТ بافضیلت фозил, соҳибмаърифат.

БОФАЗЛ بافضل соҳиби фазлу камол, фозил; дорои хислатҳои наҷибу сифатҳои нек.

БОФАЙЗ بافیض файзбахш, бобаракат; маҳсулаш зиёд; натиҷааш хуб.

БОФАНДА بافنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **бофтан**. 2. коргар ё устое, ки дар дастгоҳҳо аз ресмон матоъ мебофад, ҷулоҳ, нассоҷ: **устои бофанда**, **ҷун (монанди) мокуи бофанда зуд рафтуо кардан**.

БОФАНДАГӢ بافندگی 1. тайёр кардани матоъ аз ресмон, ҷулоҳӣ, нассоҷӣ: **дастгоҳи бофандагӣ**, **корхонаи бофандагӣ**, **саноати бофандагӣ**. 2. касб ва шуғли бофанда: **касби**

бофандагӣ.

БОФАР(Р) بافر дорои фар(р), бошукӯҳ, шукӯҳманд.

БОФАРОҒАТ بافراغت осуда, ором, бо роҳату ҳаловат: **зиндагии бофароғат**.

БОФАРОСАТ بافراست бофаҳм; хушзеҳн: **бачаи бофаросат**.

БОФАРОСАТӢ بافراستی фаросатмандӣ; бофаҳмӣ.

БОФАРҲАНГ بافرهنگ *кит.* боилму дониш; баодоб, бомаданият, шахси фарҳангӣ

БОФАРҲАНГӢ بافرهنگی соҳиби илму дониш будан, бофарҳанг будан, бомаданиятӣ, соҳиби маданият будан.

БОФАСОҲАТ بافصاحت ба таври фасеҳ, равшан, буро.

БОФАТОНАТ بافطانت зирак, ҳушёр, боҳуш, ҳушманд.

БОФАҲМ بافهم тезфаҳм, зирак, ҳушёр, боақл, боидрок, шуурнок: **бофаҳу фаросат**, **бофаҳму идрок**.

БОФБАНД//БОФТБАНД بافبند//بافتبند *боф.* он ки тору пудро баста, дӯконро барои бофтани матоъ тайёр мекунад.

БОФБАНДӢ//БОФТБАНДӢ بافبندی//بافتبندی *боф.* тору пудро баста, тайёр кардани дӯкон барои бофтани матоъ.

БОФДУМ بافدم *кит.* оқибат, охир.

БОФЗАН بافزن *боф.* коргаре, ки пуди абрешимро аз калоба ба чархак мезанад (*мепечонад*).

БОФИДАН بافيدن *ниг.* **бофтан**˙

бофт بافت *асоси замони гузашта аз* **бофт**.

БОФТ بافت 1. бофташуда, мансуҷ: **атласи бофти Душанбе**. 2. миқдори матоъ: **як бофт алоча**.

БОФТА I بافته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **бофтан**; бофтагӣ: **мӯи бофта**, **сабади бофта**. 2. матоъ, газвор. 3. *маҷ.* фикр карда бароварда, хаёлӣ, ғайривоқеъ. 4. *маҷ.* сохта, дурӯғ, беасос: **гапи бофта**.

БОФТА II بافته **:бофтаҳо** *биол.* низоми алоқаманди ҳуҷайраҳои ҳайвонот ва растаниҳо.

БОФТАН بافتن 1. пуди ресмонҳои нахӣ ё риштаҳои мӯиро андар қабати ҳам карда, матоъ, гилем *ва г.* ба вуҷуд овардан, наху торҳоро ба ҳам пайваста танидан: **бӯрё бофтан**, **карбос бофтан**, **шоҳӣ бофтан**, **қолин бофтан**; **мӯй бофтан** якчанд тори мӯйро ба таври махсус ба ҳам карда, ду милла ё ба кокулҳои зиёд ҷудо кардан; **сабад бофтан** лух ё навдаҳои борику дарозро ба таври хос печонда сабад сохтан. 2. *маҷ.* фикр карда баровардан, аз худ баровардан (*мас.*, *шеър, гап ё бӯҳтонеро*); **аз худ бофтан** а) хаёл баровардан, аз худ баровардан; б) *маҷ.* дурӯғ гуфтан.

БОФТАНӢ بافتنی *сифати феълии замони оянда аз* **бофтан**; ҳар чизи муносиби бофтан.

БОФТАШИНОС بافته‌شناس *тиб.* мутахассис ва олими бофташиносӣ.

БОФТАШИНОСӢ بافته‌شناسی *тиб.* илмест, ки бофтаҳои ҷондорон ва набототро мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор медиҳад, гистология.

БОФТБАНД بافتبند *ниг.* **бофбанд**.

БОФТБАНДӢ بافتبندی *ниг.* **бофбандӣ**.

БОФТБАРДОРӢ بافتبرداری *тиб.* ҳуҷайрабардорӣ, намунабардории ҳуҷайраҳо ва бофтаҳо.

БОФТШИНОСӢ بافتشناسی *ниг.* **бофташиносӣ**.

БОХА باخه *кит.* сангпушт.

БОХАБАР باخبر огоҳ, хабардор, воқиф: **бохабар кардан**; **бохабар будан** а) огоҳ будан, хабар доштан; донистан, фаҳмидан; б) эҳтиёт шудан, ҳушёр будан; **бохабар шудан**; а) огоҳ шудан, хабар ёфтан, воқиф шудан; донистан, фаҳмидан; б) аҳволи касеро пурсида истодан, аз аҳволи касе хабар гирифтан; **аз худ бохабар будан (шудан)** аз вазъи (аҳволи) худ ҳушёр шудан, эҳтиёт кардан.

БОХАТ باخط дорои хат, соҳибхат; **бохату савод** саводнок, таълимдида, маълумотнок.

БОХИРАД باخرد *ниг.* **хирадманд**.

БОХИРАДӢ باخردی *ниг.* **хирадмандӣ**.

бохт باخت *асоси замони гузашта аз* **бохтан**.

БОХТА باخته *сифати феълии замони гузашта аз* **бохтан**; бойдода, бохткарда.

БОХТАН باختن 1. бой додан, аз даст додан; мағлуб шудан, шикаст хӯрдан (*аз ҳариф дар қимор ё бозие*); *муқоб.* **бурдан**: **бозиро бохтан**. 2. *кит.* бозӣ кардан, бо бозие машғул шудан (*шоҳмот, футбол ва г.*); **дил бохтан** ба ишқи касе (ё коре) гирифтор шудан, дӯст доштан, ошиқ шудан ба касе (ё кору касбе); **ҷон бохтан** ҷони худро дар коре нисор кардан; фидокорӣ кардан; **сари худро бохтан** ҷони худро қурбон кардан, ҷон додан (*дар роҳи мақсаде*); **ақлу ҳушро бохтан** аз ақлу ҳуш ҷудо шудан; девона шудан.

БОХТАР باختر 1. ғарб, мағриб. 2. *кит.* шарқ, ховар, машриқ. 3. *таър.* номи қадимии минтақаи Балх, ки имрӯз номи яке аз вилоятҳои маъмурии Давлати Исломии Афғонистон аст. Афғонистони Шимолӣ, Тоҷикистони ҷанубиву марказӣ, Узбекистони ҷанубӣ, Марви Туркманистон ҷузви ин сарзамин таърихӣ буд.

БОХТАРЗАМИН باخترزمين 1. кишварҳои ғарбӣ, мағрибзамин, Аврупо ва Амрико. 2. *таър.* сарзамини Бохтар, кишвари Бохтар.

БОХТАРӢ باخترى 1. *мансуб ба* **бохтар**. 2. сокини сарзамини Бохтар.

БОХТХЕЗ باختخيز :**бохтхез бозӣ кардан** мувофиқи шарти пешакӣ бозӣ кардан, касе, ки дар навбати худ бозиро бой диҳад, аз бозӣ баромада ҳисоб меёбад.

БОҲ *а.* باه *кит.* шаҳват, қувваи шаҳвонӣ, қувваи ҷимоъ.

БОҲАВО باهوا васеъ, фарох; *муқ.* **барҳаво**.

БОҲАВСАЛА باحوصله он ки корҳоро бо ҷузъиёташ аз сидқи дил ба ҷо меорад; баҳавсала; босабру тоқат, бурдбор, борағбат.

БОҲАВСАЛАГӢ باحوصلگى боҳавсала будан; рағбатнокӣ; босабрӣ.

БОҲАДАФ باهدف бомақсад, дорои ҳадаф ва мақсади муайян, ҳадафдор.

БОҲАЁ باحيا шармгин; бонангу номус: **ҷавони шармгин ва боҳаё**.

БОҲАЁӢ باحيائى шармгинӣ, ҳаё доштан, ору номус доштан; *муқоб.* **беҳаёӣ**.

БОҲАЙБАТ باهيبت ҳайбатнок, бадвоҳима: **овози боҳайбат**.

БОҲАЛОВАТ باحلاوت баҳузур, бароҳат: **хоби боҳаловат**.

БОҲАМЗИД//БАҲАМЗИД باهمضد ба якдигар муқобил, мухолифи якдигар амалкунанда: **гурӯҳҳои боҳамзид**.

БОҲАРОРАТ باحرارت 1. дорои гармои сахт, ҳарорати баланд. 2. *маҷ.* дорои шӯру шавқи бисёр, пурҷӯшу хурӯш: **боҳарорат сухан гуфтан**.

БОҲАШАМАТ باحشمت бошукӯҳ, боазамат, бузург, дабдабанок.

БОҲИММАТ باهمّت 1. саховатманд, дасткушод, олиҳиммат, ҳимматбаланд, баҳиммат. 2. соҳиби азму иродаи мустаҳкам дар иҷрои корҳои бузург: **ёрони боҳиммат**.

БОҲИММАТӢ باهمتى саховатмандӣ, дасткушодӣ; ҳимматбаландӣ.

БОҲИР *а.* باهر *кит.* равшан, ошкор, возеҳ, сареҳ.

БОҲИҶОБ باحجاب ҳиҷобдор, мастур, бопарда (*хусусан оид ба занону духтарони дорои пӯшиши исломӣ*); фаранҷидор.

БОҲТУР//БАҲТУРباهتور *зоол.* як навъи мори безаҳри зард.

БОҲУ باهو *кит.* 1. *ниг.* **бозу**. 2. чӯбдаст, чӯби чӯпону шутурбонон, говрон.

БОҲУНАР باهنر *кит.* **ҳунарманд**.

БОҲУР *а.* باحور *ниг.* **боҳуро**.

БОҲУРӢ باحورى *марбут ба* **боҳур**, бисёр гарм.

БОҲУРМАТ باحرمت соҳибэҳтиром, мӯҳтарам, боиззат, киромӣ: **шахси боҳурмат**.

БОҲУРО *а.* باحورا *кит.* шиддати гармои тобистон.

БОҲУШ باهوش ҳушёр, зирак.

БОҲУШӢ باهوشى вазъ ва ҳолати боҳуш, ҳушёрӣ, бедорӣ.

БОЧКА *р.* باچكه зарфи чубӣ ё оҳании устувонашакли шикамдор барои нигоҳ доштани чизҳои обакӣ; чалак: **бочкаи об**, **бочкаи карасин**.

БОЧКАМОНАНД باچكه‌مانند шаклан шабеҳи бочка: **дуҳули бочкамонанд**.

БОЧКАСОЗ باچكه‌ساز усто ва коргари соҳибихтисос, ки бочка месозад; **дуредгари**

бочкасоз.

БОҶ باج 1. *таър*. пулу чизе, ки подшоҳони бузург аз подшоҳони зердаст ё аз раият мегирифтанд, хироҷ, андоз, молиёт. 2. андози пулии давлатӣ, ки ҳангоми аз сарҳади мамлакат гузаронидани молҳои тиҷоратӣ гирифта мешавад: **боҷи гумрук**, **боҷи воридот**, **боҷ гирифтан (ситондан)**, **боҷ додан**.

БОҶА باجه ду марде, ки ду хоҳарро ба занӣ гирифтаанд, нисбат ба ҳамдигар боҷа ҳисоб мешаванд.

БОҶАВҲАР باجوهر дорои асолат ва истеъдод, ҷавҳардор.

БОҶГИР باجگیر гирандаи боҷ, ситонандаи боҷ, боҷситон.

БОҶГИРӢ باجگیری *исми амал аз* **боҷ гирифтан**; гирифтани боҷ, боҷситонӣ .

БОҶГОҲ باجگاه *ниг.* **боҷхона**.

БОҶГУЗОР باجگذار боҷсупор, хироҷгузор.

БОҶГУЗОРӢ باجگذاری пардохти боҷ, гузордани боҷ, хироҷгузорӣ.

БОҶДЕҲ باجده боҷдиҳанда, шахси супорандаи боҷ.

БОҶДОВ باجداو *ниг.* **боҷгир**.

БОҶПУЛӢ باجپولی маблағе, ки ҳамчун боҷ гирифта мешавад.

БОҶСИТОН باجستان *ниг.* **боҷгир**.

БОҶСИТОНӢ باجستانی *ниг.* **боҷгирӣ**.

БОҶУРЪАТ باجرأت 1. ҷуръатнок, далер, шуҷоъ: **одамони боҷуръат**, **боҷуръат будан**. 2. далерона, нотарсона.

БОҶУРЪАТӢ باجرأتی ҷуръатнокӣ; нотарсӣ; ҷасорат, далерӣ.

БОҶУРЪАТОНА باجرأتانه нотарсона, ҷуръат карда, ҷасурона.

БОҶХОНА باجخانه муассисаи гумрукие, ки ба гузаронидани молҳо аз сарҳад назорат карда, андозҳои (боҷи) муқарраршударо мегирад, гумрук.

БОҶХОҲ باجخواه *ниг.* **боҷгир**.

бош باش 1. *асоси замони ҳозира ва феъли амр аз* **будан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънии* бошанда: **шодбош**, **хушбош**, **омодабош**.

БОШ باش нидое, ки вақти ҷуфтронӣ барои шитоб накардани барзаговҳо ба кор мебаранд.

БОША I باشه парандаи шикории аз боз хурдтар.

БОША II باشه *меъ*. қисми қуббадори сари сутун.

БОШАВКАТ باشوکت боҳашамат, бошукӯҳ, мӯҳташам; азим: **кишвари бошавкат**, **лашкари бошавкат**.

БОШАВҚ باشوق боҳавас, бо шавқмандӣ.

БОШАД باشد 1. *шакли аористи* **будан** *дар шахси сеюми танҳо*. 2. *пайвандаки хилофӣ* аммо, вале; **бошад ҳам** сарфи назар аз он, ки ҳарчанд, гарчанде ки …: **ӯ пир бошад ҳам, хеле боқувват аст**. 3. *ҳиссачаи тасдиқӣ* хуб, майлаш; **ҳар чӣ бошад** а) ба ҳар ҳол, дар ҳар сурат; б) хайрият, хуб шуд, ки…

БОШАНГ باشنگ *кит.* хӯшаи ангур, хӯшаи овезони ангур, пошанг.

БОШАНДА باشنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **будан**. 2. он ки дар ҷое зиндагонӣ дорад, сокин, иқоматкунанда, истиқоматкунанда; **бошандагони деҳа** сокинони деҳа, аҳолии деҳа, мардуми қишлоқ.

БОШАРАФ باشرف 1. шарафнок, шарафманд, пуршаъну ифтихорнок: **вазифаи бошараф**, **касби бошараф**, **номи бошараф**, **роҳи бошарафро тай кардан**. 2. бовиҷдон; боору номус, асил, наҷиб, шариф: **фарзанди бошарафи халқ**.

БОШАРАФӢ باشرفی 1. шарофатнокӣ; бошаъну ифтихорнок будан. 2. бовиҷдонӣ, ору номус доштан.

БОШАРАФОНА باشرفانه шарафмандона, ифтихормандона; сарбаландона, бо камоли сарбаландӣ: **бошарафона иҷро кардан**.

БОШАРОФАТ باشرافت 1. бахосият, неккадам, пою қадамаш нек. 2. поквиҷдон; боору номус; шариф, асил, наҷиб.

БОШАФҚАТ باشفقت мушфиқ, шариф, меҳрубон, ғамхор: **зани бошафқат**.

БОШАҲОМАТ باشهامت 1. бошукӯҳ, боҳашамат, мӯҳташам. 2. далер, бебок, шуҷоъ: **марди бошаҳомат**.

БОШГАҲ//БОШГОҲ باشگه//باشگاه бошишгоҳ, манзил, макон, истиқоматгоҳ.

БОШГОҲӢ باشگاهی *марбут ба* **бошгоҳ**.

БОШИДА باشیده муқим, сокин, бошанда.

БОШИДАН باشیدن будан; иқомат кардан.

БОШИДДАТ باشدت 1. шиддатнок, сахт, босуръат, тез: **борони бошиддат**, **сели бошиддат**, **нафаскашии бошиддат**. 2. баланд, шунаво (*доир ба овоз*).

БОШИТОБ باشتاب шитобон, босуръат, тез, зуд: **кори бошитоб, бошитоб роҳ гаштан**.

БОШИШ باشش *исми феълӣ аз* **будан**; истиқомат, сукунат.

БОШИШГАҲ//БОШИШГОҲ باششگه//باششگاه 1. маҳалли зист, истиқоматгоҳ, маскан, манзил, ҳавлию ҷой; қароргоҳ. 2. айвоне, ки дар саҳро барои дамгирӣ ва хӯроккхӯрӣ сохта шудааст, шипанг: **бошишгаҳи саҳроӣ**; **бошишгаҳи тобистонаи мактабиён** ҷои махсус барои дар тобистон истироҳат кардани мактаббачагон.

БОШҚИРД باشقرد номи халқи сокини Ҷумҳурии Бошқирдистон (дар ҳайати Федератсияи Руссия).

БОШҚИРДӢ باشقردی *мансуб ба* **бошқирд**: **забони бошқирдӣ**.

БОШУКӮҲ باشکوه 1. дорои шукӯҳу шавкат, боҳашамат, ҳашаматнок, мӯҳташам: **бинои бошукӯҳ**, **манзараи бошукӯҳ**. 2. дабдабанок, тантананок: **маҷлиси бошукӯҳ**, **зиёфати бошукӯҳ**.

БОШУУР باشعور он ки ҳодисаҳои воқеъшавандаро дуруст фаҳмида, хулосаҳои даркорӣ бароварда метавонад: бофаҳм, бофаросат: **одами бошуур**.

БОШУУРӢ باشعوری бошуур будан; шуурнокӣ.

БОШУУРОНА باشعورانه аз рӯи ақлу шуур, фаҳмида, дарк карда; пурмаънӣ; бомақсаду бомаром: **интизоми бошуурона**; **ҳаёти бошуурона** ҳаёт ва зиндагии пурмуборизаи бо мақсаду мароми муайян ба нафъи ҷамъият.

БОШУҶОАТ باشجاعت *ниг.* **шуҷоатнок**.

БОЭҲТИЁТ بااحتیاط 1. эҳтиёткор; *муқоб.* **беэҳтиёт**. 2. мулоҳизакор, боандеша.

БОЭҲТИЁТӢ بااحتیاطی боэҳтиёт будан, эҳтиёткорӣ.

БОЭҲТИМОМ بااهتمام *кит.* бо саъйу кӯшиш, бо заҳмат.

БОЭҲТИРОМ بااحترام дорои ҳурмату эҳтиром.

БОЭЪТИБОР بااعتبار соҳибэътибор, мӯътабар, обрӯманд.

БОЭЪТИДОЛ بااعتدال дар ҳадди эътидол, мӯътадил.

БОЭЪТИҚОД بااعتقاد эътиқодманд, мӯътақид, боваркунанда ба чизе.

БОЭЪТИМОД بااعتماد он ки ба вай эътимод ва бовар кардан мумкин аст, сазовори боварӣ, боваринок, боварибахш, дилпуршаванда: **дӯсти боэътимод**, **посбони боэътимод**.

БОЯД باید 1. *шакли аористи* **боистан** *дар шахси сеюми танҳо*. 2. *ҳамчун калимаи модалӣ дар таркиби феълҳо ба маънои* шояд, эҳтимол, мумкин *меояд*; *бо феъли асосӣ омада, феъли бешахс месозад*: **чӣ бояд кард**? **бояд қайд кард, ки**…; **бояду шояд** ба дараҷаи лозимӣ; пурра, комилан.

БОЯРОҚ بایراق яроқнок, босилоҳ, мусаллаҳ(она); *муқоб.* **беяроқ**.

БРАК *р.* براک *кҳн.* маҳсулоте, ки ягон иллат дорад, моли нуқсондор; **брак баровардан** бо ягон нуқсон маҳсулот истеҳсол кардан, маҳсулоти иллатдор баровардан; **брак кардан** маҳсулотро ба сабаби ягон нуқсон нобоб дониста, қабул накардан.

БРЕЗЕНТ *ҳол.* بریزینت матои дурушту ғафси обногузар, ки аз он бодбони киштӣ, пӯшиши мошинҳо, чодарҳои гуногун *ва г.* месозанд.

БРЕЗЕНТӢ بریزینتی *мансуб ба* **брезент**; аз брезент сохташуда: **мӯзаи брезентӣ**, **хаймаи брезентӣ**, **чодари брезентӣ**.

БРЕЗЕНТПӮШ بریزینتپوش бо брезент пӯшидашуда: **мошини боркаши болояш брезентпӯш**.

БРИКЕТ *фр.* بریکیت чизҳои хишт ё тахташакли бо фишори мангана сохта хушк кардашуда (*аз хокаи ангиштсанг, хошоки чорво ва г.*): **брикет сохтан**, **брикет тайёр кардан**.

БРИЛЛИАНТ *фр.* بریلینت алмоси тарошида ва сайқал додашуда.

БРОЙЛЕР *англ.* برایلیر 1. мурғ ё чӯҷаи барои гӯшт парваришёфта. 2. мурғхонае, ки дар он барои гӯшт мурғпарварӣ мекунанд.

БРОКЕР *англ.* براکیر восита, миёнарав дар харидуфурӯши ягон хел мол ё муомилаи мушаххаси дигар.

БРОМ *ю.* برام унсури химиявӣ, ки моддаи моеъи ҷигариранг буда, дорои бӯи тези нохуш аст ва дар саноат ва тиб истифода мешавад.

БРОН *р.* بران 1. пешакӣ ба номи касе банд карда мондани ҷое (ҳуҷрае) дар меҳмонхона, чипта барои ҳавопаймо ва роҳи оҳан ё ягон чизи дигар: **брон кардан**. 2. ҳуҷҷате, ки банд карда шудани ҷо дар меҳмонхона, билет барои нақлиёт, озод карда шудан аз хизмати ҳарбӣ (*дар солҳои ҷанг*) ё барои касе нигоҳ доштани чизеро тасдиқ мекунад: **брон додан**.

БРОНХИТ *ю.* برانخیت *тиб.* илтиҳоби пардаҳои луобии шохаҳои нойи нафаскашии шуш.

БРОНХҲО برانخها *тиб.* шохаҳои нойи нафаскашии шуш.

БРУТСЕЛЛЁЗ *англ.* بروتسیلیاز *тиб.* касалии сироятии ҳайвонот, ки аз бактерияҳо ба вуҷуд меояд ва ба одам низ гузаштанаш мумкин аст.

БУБ بوب *кит.* палос, фарш.

БУБУ بوبو *кит.* ҳудҳуд, шонасарак.

БУВА بوه *лаҳҷ.* бибӣ.

БУВАД بود *шакли қадимии аористи* **будан** *дар шахси сеюми танҳо*; бошад.

БУВИШ بوش *кит.* бошиш, ҳастӣ, зисту ҳаёт.

БУГОН بوگان *кҳн.* бачадон, раҳм.

БУҒ I بوغ бухор; ҳавр; **буғ додан** дар бухори оби ҷӯш чизеро нигоҳ доштан (*барои нарм кардан, мас., пилла, ҷавдор ва г.-ро*).

БУҒ II بوغ [*аслаш* **бук**] 1. олати дарози дарунковоки устухонӣ, сафолӣ ё филизӣ, ки бо даҳон ба он бод медаманд ва садо медиҳад; собиқ дар осиёб ва ҳаммомҳо сар шудани корро ба воситаи буғ хабар медоданд; шайпур. 2. бонг, хуштак, ки корхонаҳо соатҳои оғозу анҷоми кор ва вақти танаффусро хабар медиҳанд; бонги паровоз ва киштӣ ҳангоми расидан ба истгоҳ ва равона шудан аз он, гудок: **буғ кашидан**.

БУҒ III بوغ *ниг.* **буғӣ** II.

БУҒАНБОР بوغانبار *тех.* ҷои ҷамъ шудани буғ.

БУҒГАРД بوغ‌گرد василае, ки ба воситаи буғ кор мекунад: **осиёби буғгард**.

БУҒГАРДОНӢ بوغ‌گردانی *ниг.* **табхир**.

БУҒГАРМКУНАК بوغ‌گرم‌کنک *тех.* дастгоҳ барои гарм кардани бухори хунукшуда.

БУҒДИҲӢ بوغدهی *исми амал аз* **буғ додан**; бухордиҳӣ.

БУҒДОДА بوغداده *сифати феълии замони гузашта аз* **буғ додан**; ба воситаи буғ нармшуда.

БУҒЗ *а.* بغض 1. *кит.* кина, адоват, душманӣ: **буғзу адоват**. 2. *маҷ.* зиқӣ, гирифтагии хотир, бухс (*гуфт.*), кудурат; **буғзи дилро баровардан (кафондан, холӣ кардан)** хафагиро баровардан, ғамгиниро аз худ дур кардан; дил холӣ кардан, ҳасрат карда тасалло ёфтан; **дил буғз кардан** зиқ шудан, дилтанг шудан.

БУҒИКУНАНДА بوغی‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **буғӣ кардан**; хафакунанда.

БУҒӢ I بوغی *мансуб ба* **буғ; батареяи буғӣ** батареяе, ки ба воситаи буғ гарм карда мешавад.

БУҒӢ II بوغی :**буғӣ кардан** а) бо даст ё ресмон гулӯи ҷондорро фишор дода, роҳи нафаси ӯро банд кардан (*барои куштан*), хафа карда куштан; нафасгардон кардан; б) *кин.* аз танг кардан, фишор овардан; **танқидро буғӣ кардан** *кин.* фишор овардан ба танқид; роҳ надодан ба танқид.

БУҒКАШӢ بوغکشی ҳуштаккашӣ; бонг, гудок: **садои буғкашии паровоз**.

БУҒКУНАК بوغ‌کنک *тех.* дастгоҳ барои ба буғ табдил додани моеъҳо.

БУҒМА I بوغمه *бот.* гиёҳи лӯндабехи бисёрсола, ки бештар ҳамчун гиёҳи шифобахш машҳур аст.

БУҒМА II بوغمه *лаҳҷ.* гулӯзиндонак.

БУҒРАНҶ بوغرنج чигил, печ дар печ.

БУҒРОНАК بوغرانک *ниг.* **буғкунак**.

БУҒРОНӢ بوغرانی буғ рондан, гузарондани буғ.

БУҒСАРДКУНАК بوغ‌سردکنک *тех.* асбоб барои танзими ҳарорати бухор.

БУҒТАҚСИМКУНАК بوغتقسیمکنک *тех.* дастгоҳи тақсимкунандаи буғ ба қубурҳо.

БУҒТОБ بوغتاب :**буғтоб кардан** дар буғ пазондани матоъ барои беҳтар шудани сифати он.

БУҒТОБШУДА بوغتابشده матоъ ё порчае, ки буғтоб шудааст.

БУҒУМ بغوم 1. *биол.* ҷои пайванд шудани устухонҳои бадан, пайванд, банд: **буғуми пой**, **дарди буғум**. 2. қисми соқаи растании ҷуворӣ, ҷуворимакка, навдаи ток ва монанди ин, ки дар байни ду пайванд воқеъ аст.

БУҒУМАК بغومک *ниг.* **чилбуғум**.

БУҒУМДАРД بغومدرد дарди буғум, ревматизм.

БУҒУМПОЙҲО بغومپایها гурӯҳи олии ҷондорҳои бесутунмӯҳра (*харчанг ва дигар хазандаҳо*), ки бадани онҳо аз буғумҳо иборат аст.

БУҒӮЗ بغوز *гуфт.* бордор, ҳомила: **буғӯз шудан**.

БУҒӮЗАК بغوزک *шакли тасғир ва навозиши* **буғӯз**; ◊ **буғӯзак шудани муғҷаҳои дарахтон** об гирифтани муғҷаҳои дарахтон.

БУҒӮЗӢ بغوزی *гуфт.* буғӯз будан; ҳолати бордор будан (-и *мас.*, *ҳайвонот*).

БУҒХОНА بوغخانه *ниг.* **бухорхона**.

БУҒЧА بغچه *ниг.* **бӯғча**.

БУҒШАВАНДАГӢ بوغشوندگی *ниг.* **буғшавӣ**.

БУҒШАВӢ بوغشوی қобилияти ба буғ табдил ёфтани ҷисмҳо, бухор шудан.

БУҒҶОМА بغجامه 1. матои калони чоркунҷа барои баста мондани кӯрпаву болишт; *муқ.* **бӯғча**. 2. чодар, матои калони чоркунҷа барои афшонда гирифтани тут, зардолу *ва г.*

буд بود *асоси замони гузашта аз* **будан**.

БУД بود 1. он чи мавҷуд аст, мавҷуд: **аз будаш зиёд карда нишон додан**, **буди кор ҳамин**; **буд кардан** иҷро кардан, пур кардан, ба итмом расонидан (*мас., кореро*); **буд шудан** иҷро шудан, пур шудан, итмом пазируфтан. 2. доройӣ, сарват, сарватнокӣ; **буд набуд** таъбири оғози анъанавии афсонаҳои тоҷикӣ, сарафсона; **буду набуд** ҳамаи чизу чора, молу мулк, доройӣ; **буду шуд** а) асл, ҳақ, ҳақиқат: **буду шуди гап**, **буду шуди воқеа**; б) тамоми чизи дар ихтиёр дошта, ҳамаи доройӣ.

БУДА بوده 1. *феъли ҳол ва сифати феъли замони гузашта аз* **будан**; **маълум буда бошад, ки**… маълум гардад, ки…, маълум бод, ки… 2. ҳозир, ҳузурдошта, мавҷудбуда (*ба ин маъно одатан дар шакли ҷамъ меояд*).

БУДАГӢ بودگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **будан**. 2. ҳузурдошта, мавҷуд, он чи ҳаст.

БУДАН بودن 1. вуҷуд доштан; мавҷудият, ҳастӣ; **кӣ будан** чӣ гуна феълу хӯй доштан; чӣ мақсад доштан. 2. ҳузур доштан; ҳозирӣ; воқеъ гаштан. 3. истиқомат доштан, қарор гирифтан; истодан. 4. банд шудан. 5. *ҳамчун феъли ёридиҳанда феълҳои таркибии номӣ месозад*: **дузд будан, қимат будан, озод будан; дузд бошу баинсоф бош** (*мақ.*); ◊ **то будан** то вақти зинда мондан.

БУДАНӢ بدنی *сифати феълии замони оянда аз* **будан**; он чи қобили будан аст, мешуданӣ.

БУДГОР بودگار буданӣ (*дар сарогози афсонаҳо*).

БУДДИЗМ *санс.* بدّزم *ниг.* **буддоия**.

БУДДОИЯ بدّائیه яке аз қадимтарин динҳои ҷаҳонӣ, ки муассиси он Буддо (асрҳои 6-5 то м.) мебошад ва буддоия дар Ҳиндустон, Хитой, Япония, Ҳиндухитой ва дигар мамлакатҳои шарқи Осиё паҳн шудааст.

БУДДОӢ بدائی 1. пайрави дини буддоия. 2. ҳар чизи ба буддоия мансуб.

БУДОҒ بداغ *бот.* як навъ растании бутта ё дарахтчаи ҳамешасабз, ки дар Тоҷикистон чун растании ороишӣ маъмул аст, калина.

БУДУБОШ بودوباش бошиш, истиқомат, зиндагонӣ: **маҳалли будубош**.

БУДҶА//БУДҶЕТ *фр.* بدجه//بدجیت *ниг.* **буҷет**.

БУЗ بز ҳайвони ҷуфтсуми алафхӯри хонагӣ аз ҷинси гӯсфанд, ки дорои шох, риши дароз ва думи кӯтоҳ аст ва барои гӯшт, пашм ва шир парвариш мекунанд; **бузи кӯҳӣ** як зоти бузи шабеҳи оҳу, ки дар кӯҳҳои Тоҷикистон мавҷуд аст.

БУЗАК بزک 1. *шакли тасғир ва навозиши* **буз**; бузғола. 2. бозичаи чӯбини ба шакли буз, ки ба воситаи ресмонҳо ба ҳаракат дароварда мешавад.

БУЗБОЗӢ بزبازی масхара, масхарабозӣ; найрангбозӣ, найрангу фиреб.

БУЗВОР بزوار монанди буз, ба мисли буз: **бузвор ҷаҳидан (тохтан)**; **риши бузвор** риши борики ба мисли риши буз, ки танҳо дар манаҳ рӯида бошад.

БУЗҒОЛА بزغاله бачаи буз, бузича.

БУЗДИЛ بزدل *киноя аз* одами тарсончак, тарсу, беҷуръат.

БУЗДИЛӢ بزدلی тарсончакӣ, беҷуръатӣ.

БУЗДИЛОНА بزدلانه бо тарс, тарсида, беҷуръатона.

БУЗИЧА بزیچه *ниг.* **бузғола**.

БУЗКАШ بزکش иштироккунандаи бузкашӣ, човандоз, кӯбкоритоз.

БУЗКАШАК بزکشک *гуфт.*, *ниг.* **бузкашӣ**.

БУЗКАШӢ بزکشی навъи варзиши миллӣ, ки бузкашҳо аспсавор барои буз ё гӯсолаи сарбуридаро аз ҷои муайян гирифта ба марра бурда расонидан мусобиқа мекунанд, кӯбкорӣ; **бузкашӣ кардан** иштирок кардан дар бозии бузкашӣ.

БУЗПАРВАРӢ بزپروری соҳаи чорводорӣ, ки бо парвариши бузҳо барои ширу гӯшт ва пашм машғул аст: **фермаи бузпарварӣ**, **хоҷагии бузпарварӣ**.

БУЗРАҲА بزرهه *гуфт.* пайраҳаи танги кӯҳӣ, ки одатан чорпоёни майда роҳ гашта метавонанд.

БУЗРИШ بزریش он ки монанди буз фақат дар манаҳ риш дорад.

БУЗУРГ بزرگ 1. калон; *муқоб.* **хурд**; азим, кабир; мӯҳташам, боҳашамат: **имарати бузург**, **оббанди бузург**. 2. паҳновар, васеъ, фарох: **дарёи бузург**, **кишвари бузург**. 3. калонсол, дорои синну соли зиёд, зиёд умрдида нисбат ба касе: **бародари бузург**, **хурду бузург**; **фарзанди бузург** фарзанди аз ҳама пеш ба дунё омада, фарзанди нахустин. 4. шахси соҳибэътибор, мӯҳтарам; соҳибфазилат. 5. калоншаванда, роҳбар, сардор; олимақом; **бузургони давлат** ҳукуматдорон, аркони давлат; **гуноҳи бузург** гуноҳи азим, ҷурми калон; **давлати бузург** давлати тавоно, пуриқтидор; давлате, ки дар арсаи байналхалқӣ яке аз давлатҳои асосӣ ба шумор меравад; **муваффақияти бузург** муваффақияти шоён, муваффақияти ба назар намоён; **халқи бузург** халқи сернуфуси дорои таъриху анъанаи ғанӣ; **қисми бузург** қисми бисёр, бахши аъзам; аксар(ият); **бузург шудан (гардидан)** а) калон шудан; ҳаҷман афзудан; б) калонсол шудан; ба воя расидан. 6. мақоме аз мусиқии классикии тоҷикии «Шашмақом», ки бо номи «Бузрук» ҳам ёд мешавад.

БУЗУРГВОР بزرگوار 1. шариф, наҷиб, олиҷаноб. 2. шахси табаррук, мӯътабар; соҳибэътибор: **пири бузургвор**. 3. *кҳн.* авлиё, валӣ.

БУЗУРГВОРОНА بزرگوارانه дархӯри бузургворон, лоиқи бузургворон: **фикри бузургворона**.

БУЗУРГДИЛ بزرگدل шуҷоъ, диловар, ҷасур, далер.

БУЗУРГДИЛӢ بزرگدلی диловарӣ, шуҷоатмандӣ, ҷасурӣ, далерӣ.

БУЗУРГДОШТ بزرگداشت таҷлил, эҳтиром; **маҷлиси бузургдошт** ҷамъомаде, ки ба ёдбуди шахси бузург барпо мегардад.

БУЗУРГЗОДА بزرگزاده *кит.* наҷиб, шариф (*аз ҷиҳати баромад*); асилзода.

БУЗУРГЗОДАГӢ بزرگزادگی асолати хонаводагӣ доштан, наҷибзодагӣ, асилзода будан.

БУЗУРГӢ بزرگی 1. калонӣ; азамат, шукӯҳ, ҳашамат; азимҷуссагӣ. 2. паҳноварӣ, вусъат. 3. андоза, ҳаҷм. 4. *риёз.* он чи имкони андозагирӣ ва ҳисоб кардан дорад: **бузургиҳои доимӣ ва тағйирёбанда**.

БУЗУРГМАНИШ بزرگمنش *кит.* 1. олитабиат, ниҳоди бузург дошта; олиҳиммат. 2. он ки аз ҷиҳати баромад асилу наҷиб аст; асилзода, ашроф. 3. номи форсии галаситораи Ҷаббор.

БУЗУРГМАНИШӢ بزرگمنشی *кит.* 1. бузургманиш будан; олитабиатӣ; олиҳимматӣ. 2. асилзодагӣ, ашрофзодагӣ.

БУЗУРГМАНИШОНА بزرگمنشانه бо шева ва рафтори бузургманиш, бузургманиш.

БУЗУРГМАРД بزرگمرد абармард, марди барҷаста ва бузург, бузургвор.

БУЗУРГМАРДӢ بزرگمردی бузургворӣ, азамат, шарофат.

БУЗУРГОНА بزرگانه монанди бузургон, бо равиш ва рафтори бузургон.

БУЗУРГСОЛ بزرگسال он ки давраи кӯдакӣ ва ҷавониро гузаронидааст, дорои синну соли калонтар аз ба балоғат расида; *муқоб.* **хурдсол**.

БУЗУРГСОЛӢ بزرگسالی бузургсол будан, пиронсолӣ.

БУЗУРГҲАҶМ بزرگحجم калонҳаҷм, ҳаҷман бузург.

БУЗУРГҶУССА بزرگجثّه калонҷусса, азимҷусса, тануманд.

БУККАК بوکّک *гуфт.* хамидақомат: **кампири буккак**.

БУКО *а.* بکا *кит.* гиристан; гиря.

БУКРӢ بوکری пуштхамида, кӯзапушт.

БУКСИР *голл.* بکسیر 1. *ниг.* **ядак** (**таноби ядак**); **ба буксир гирифтан** бо симтаноб ё арғамчин баста кашидани киштӣ, автомобил *ва г.* 2. *ниг.* **ядаккиштӣ**.

БУКТЕРХАЛТА بوکترخلته борхалтаи мусофири савора.

БУҚАЛАМУН بوقلمون *ниг.* **бӯқаламун**.

БУҚҚА *т.* بقّه гови нари ахтанокарда.

БУҚОҚ *т.* بقاق *лаҳҷ.* ҷоғар, ғуррӣ.

БУҚЪА *а.* بقعه *кит.* 1. қитъаи замин, ки аз заминҳои дигар ҷудо карда шудааст. 2. хона, ҳавлӣ, сарой; мусофирхона.

БУЛАҶАБ *а.* بلعجب тааҷҷубовар, ҳайратангез; аҷиб, ғалатӣ.

БУЛБУЛ بلبل парандаи хушовоз ба андозаи гунҷишк бо пушти қаҳваӣ ва шиками хокистарӣ, андалеб, ҳазордастон: **булбули кӯҳӣ**, **булбули сармаст**, **булбули хушилҳон**; ◊ **чашми булбул** навъи нақшу нигор, ки дар матоъ партофта мешавад; **булбули Шероз** Хоҷа Ҳофиз; **булбули шӯрида** ошиқ.

БУЛБУЛА بلبله кӯзаи лӯладор, ки дар он шароб мерехтанд.

БУЛБУЛАГАРДОН بلبله‌گردان гардонандаи кӯзаи шароб дар базму маҳфилҳо.

БУЛБУЛАГАРДОНӢ بلبله‌گردانی гардондани кӯзаи шароб дар базму маҳфилҳо.

БУЛБУЛАК بلبلک 1. *шакли тасғир ва навозиши* **булбул**. 2. ҳуштакчаи гилии бачагона, ки ба он об пур карда кашанд, мисли хониши булбул садо медиҳад.

БУЛБУЛВОР بلبلوار монанди булбул, ба мисли булбул.

БУЛБУЛЗАБОН بلبلزبان ширинсухан, хушсухан.

БУЛБУЛЗАБОНӢ بلبلزبانی ширинсуханӣ, хушсуханӣ.

БУЛБУЛИСТОН بلبلستان ҷое, ки дар он булбул зиёд аст, макони булбулон.

БУЛБУЛНАВО بلبلنوا дорои овози булбулмонанд; хушовоз.

БУЛБУЛСИТОН بلبلستان *ниг.* **булбулистон**.

БУЛВАФО *а.* بوالوفا вафодор, бовафо.

БУЛҒА *а.* بلغه *кит.* 1. кифоят, хӯроки якрӯза. 2. ӯҳдабаро, моҳир.

БУЛҒОК *т.* بلغاک *кит.* фитна, шӯр ва ғавғои бисёр.

БУЛҒОР I بلغار номи халқе аз славянҳо, ки аҳолии асосии мамлакати Булғористонро ташкил медиҳанд.

БУЛҒОР II بلغار як навъ чарми хушранг; **кафши булғор** *ниг.* **булғорӣ**.

БУЛҒОРӢ I بلغاری 1. *мансуб ба* **булғор: забони булғорӣ**, **либоси булғорӣ**; **қаланфури булғорӣ** навъи қаланфури калони ғайри тунди хӯрокӣ, қаланфури дӯлма. 2. сокини Булғористон.

БУЛҒОРӢ II بلغاری аз чарми булғор дӯхташуда: **кафши булғорӣ**.

БУЛҒУР بلغور *кит.* 1. ҳар чизи кӯфта дарҳамомехта. 2. ярмаи гандуми нимпухта. 3. таоме, ки аз ин ярмаи гандум мепазанд.

БУЛДОЗЕР *англ.* بلدازیر тракторе, ки дар пеши он бели калони махсус барои ҳамвор кардани замин ва ба ҷои дигар тела дода бурдани хок пайваст карда шудааст.

БУЛДОЗЕРЧӢ بلدازیرچی ронандаи булдозер.

БУЛКАНҶАК بلکنجک *кҳн.* аҷиб, аҷоиб, турфа.

БУЛКАРАМ *а.* بوالکرم *кит.* соҳибкарам, соҳиби бахшиш, саховатманд.

БУЛКАФД *а.* بلکفد *кит.* пора, ришва.

БУЛУҒ بلوغ *кит.* расиш ба балоғат, расидан ба синни рушд: **ҳадди булуғ**.

БУЛУК *т.* بلوک *таър.* ноҳияе, ки аз якчанд деҳа иборат аст.

БУЛУҚ *а.* بلق садои оби аз замин бароянда; **булуқ-булуқ кардан** аз замин заҳида баромадани об.

БУЛУТ I بلوط дарахти зебои сербаргу азимҷусса, ки чӯби сахт дорад, балут.

БУЛУТ II بلوت *гуфт.* абр, меғ.

БУЛУТЗОР بلوطزار ҷангали дарахтони булут, ҷое, ки дарахтони булут зиёд аст.

БУЛУТӢ بلوطی аз чӯби дарахти булут сохташуда.

БУЛӮР *ю.* بلور 1. шишаи аълосифати шаффофе, ки дар рӯшноӣ тобиш ва ҷилои зебое медиҳад. 2. ҷисми якҷинсаи сахтест, ки атом, ион ва молекулаҳояш дар шакли панҷараи

фазоӣ мураттаб ҷойгир шудаанд ва дар табиат дар шакли бисёрқирра вомехӯрад; кристалл; **булӯри кӯҳӣ** навъи шаффофи кварц, ки дар оптика ва дар сохтани маснуоти заргарӣ ба кор меравад.

БУЛӮРВОР بلوروار монанди булӯр, ба мисли булӯр софу шаффоф; **оби булӯрвор** оби соф.

БУЛӮРГАРДӢ بلورگردی ба булӯр табдилёбӣ; хосияти ба булӯр табдил гаштан.

БУЛӮРИН بلورين 1. аз булӯр сохташуда: **қандили булӯрин**, **ҷоми булӯрин**. 2. *маҷ.* соф, шаффоф; **дасти булӯрин** дасти сап-сафеду зебо ва нозук (-и маъшуқа).

БУЛӮРИНА بلورينه булӯрӣ; он чи аз ҷинси булӯр аст.

БУЛӮРӢ بلوری *ниг.* **булӯрин**.

БУЛӮРШАКЛ بلورشکل шаклан монанди булӯр.

БУЛӮРШИНОСӢ بلورشناسی шохае аз илми физика, ки ба баррасиву пажӯҳиши сохтор ва хусусиятҳои булӯрҳо машғул аст.

БУЛФУЗУЛ *а.* بوالفضول *кит.* пургӯй, сергап, маҳмаддоно; донотарош.

БУЛҲАВАС *а.* بوالهوس 1. побанди ҳавою ҳавас, серҳавас; ошиқи ҳардамхаёл. 2. *маҷ.* ҳаваскор, ҳавасманд.

БУЛҲАВАСӢ بوالهوسی булҳавас будан, ҳардамхаёлӣ; ишқи ғайриҷиддӣ.

БУЛҲАВАСОНА بوالهوسانه аз рӯи ҳавою ҳавас; ҳардамхаёлона; ҳаваскорона, аз рӯи орзую ҳавас иҷро кардашуда: **шеъри булҳавасона**.

БУМ I *а.* بوم парандаи чанголдори шабпари аз ҷуғз калонтар, ки байни мардум шум ва бехосият шумурда мешавад, ҳугӯяк: **буми шум**; ◊ **лонаи бум** *маҷ.* вайрона, харобазор.

БУМ II بوم хок, замин (*-и нокорам*); сарзамин, кишвар, мамлакат: **марзу бум**.

БУМАЗӢ *р.* بومزی 1. матои пахтагии рӯяш патдор [*аслаш* **бумазея**]. 2. либос ё чизи дигари аз матои мазкур сохташуда**: куртаи бумазӣ**.

БУМӢ بومی маҳаллӣ, таҳҷоӣ, сокини аслии маконе.

БУМҲАН بومهن *кит.* заминҷунбӣ, зилзила.

БУН بن//بون 1. бех, реша, асос, бунёд; **буни мӯ** бехи мӯ. 2. қисми зерини ҳар чиз, поён, таг: **буни девор**, **буни тал**, **буни чоҳ**; **буни гардан** паси гардан; пушти сар; **буни гӯш** таги гӯш, зери гӯш; баногӯш; **буни дандон** милки дандон, вора; **буни кӯҳ** домани кӯҳ; **буни ғор** дохили ғор; **аз бун (бар)кандан** а) аз решааш кандан, решакан кардан (*дарахтро*); б) *маҷ.* тамоман маҳв кардан, несту нобуд кардан (*чизеро, касеро*); ◊ **аз бун // аз беху бун** тамоман, саросар, ба куллӣ (*мас., аз бун хушк шудан, аз бун канда шудани решаи зулм*); **бесару бун** беаввалу охир, парешон, бетартиб (*мас., суханҳои бесару бун, хаёлоти бесару бун*).

БУНА I بنه 1. асбобу анҷом, молу чиз; лоқу пари хона. 2. асбоби сафар, зод, тӯша: **бору буна** асбобу анҷом, молу чиз; ◊ *касеро* **буна карда**… *лаҳҷ.* ба умеди касе шуда…, ба касе умеди зиёд баста… 3. хона, манзил, ошёна.

БУНА II بنه 1. асл, реша, бун. 2. бутта, дарахти қадкӯтоҳ.

БУНАДОР بنه‌دار *лаҳҷ.* хонадор, масъули нигаҳбонӣ ва мутасаддии буна.

БУНАК بنک маблағе, ки барои коре ё ҳосили кишти пешакӣ дода мешуд; маблағе, ки умуман барои иҷрои коре пешакӣ медиҳанд ё мегиранд (*мас*., *барои сафари хизматӣ, барои дӯхтану сохтани чизе ва г.*), пешмузд, пешпардохт: **бунак гирифтан**, **бунак додан**.

БУНАКДИҲӢ بنک‌دهی *исми амал аз* **бунак додан**; пардохти бунак.

БУНАКДОР بنکدار он ки аз болои кори ояндааш аз соҳиби корхона пешакӣ маблағ мегирифт.

БУНАФШ بنفش ранги кабуди моил ба ранги гули бунафша, нилуфарӣ, нофармон, нилгун.

БУНАФША بنفشه гиёҳе, ки гулҳои майдаю сархами кабудранги хушбӯй дорад ва дар баҳор пеш аз гулҳои дигар мешукуфад.

БУНАФШАГУН بنفشه‌گون *ниг.* **бунафшаранг**.

БУНАФШАЗОР بنفشه‌زار ҷое, ки бунафшаи бисёр мерӯяд.

БУНАФШАРАНГ بنفشه‌رنگ монанд ба ранги гули бунафша.

БУНАХЕЗ بنه‌خيز хонахез, ботамом кӯч бастан, бо тамоми хонавор кӯчидан.

БУНБАСТ بنبست 1. сарбаста (*дар бораи кӯча*). 2. кори душворе, ки роҳи ҳал надорад.

БУНГОҲ//БУНГАҲ بنگاه//بنگه 1. *кҳн.* анбор, махзан. 2. муассиса ё марказе, ки барои иҷрои ягон хизмат махсус гардонида шудааст: **бунгоҳи тиббӣ**.

БУНГОҲӢ بنگاهی *мансуб ба* **бунгоҳ**.

БУНДОР بندار *кит.* 1. решадор. 2. ҳамёндор; соҳиби молу манзил, хонаю молдошта. 3. касе, ки молро арзон харида қимат мефурӯшад, ҷаллоб, ҳаннот.

БУНДУҚ I بندق гулӯла, гирд, лӯнда, ғелак.

БУНДУҚ II بندوق *кҳн.* туфанг, милтиқ.

БУНДУҚДОР بندقدار *кҳн.* туфангдор, милтиқдор.

БУНЁД بنیاد 1. пойдевор, таҳкурсӣ, поя; **бунёд кардан (ниҳодан)** сохтан, барпо кардан, ба вуҷуд овардан (*мас., хона, боғ, шаҳр, иншоот ва ғайраро*); **бунёд шудан (гардидан, ёфтан)** сохта шудан, ба вуҷуд омадан. 2. *маҷ.* асос, асл; ниҳод, сиришт; **бунёди** *чизеро* **сӯхтан (кандан)** чизеро маҳв кардан, нест кардан.

БУНЁДГАР بنیادگر *ниг.* **бунёдкор**.

БУНЁДГАРО بنیادگرا *нав.* пайрави ҷараёни бунёдгарой.

БУНЁДГАРОӢ بنیادگرایی *нав.* ҷараёни динӣ, ки тарафдорони он ба танқиди аҳкоми дин ва шак овардан ба он муқобиланд.

БУНЁДГУЗОР بنیادگذار асосгузор, созанда, бинокунанда.

БУНЁДГУЗОРӢ بنیادگذاری гузоштани асоси чизе; барпокунӣ, таъсис.

БУНЁДӢ بنیادی асосӣ, аслӣ, бунёнӣ.

БУНЁДКАН بنیادکن нобудкунанда, харобкунанда, аз реша несткунанда.

БУНЁДКОР بنیادکار созанда, барпокунанда, бинокор.

БУНЁДКОРӢ بنیادکاری бунёд кардан; созандагӣ, барпо кардан, таъсис.

БУНЁДКОРОНА بنیادکارانه мисли бунёдкор; ба сохтан равона кардашуда: **меҳнати бунёдкорона**.

БУНЁДКУНАНДА بنیادکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **бунёд кардан**; бунёдкор.

БУНЁН بنیان 1. бунёд, поя, асос. 2. *кит.* сохти хона, сохти иморат.

БУНЁНГУЗОР بنیانگذار *ниг.* **бунёдгузор**.

БУНЁНГУЗОРӢ بنیانگذاری *ниг.* **бунёдгузорӣ**.

БУНЁНӢ بنیانی *ниг.* **бунёдӣ**.

БУНЁНКАН بنیانکن харобкунанда, вайронкунандаи бунёди чизе; харобиовар.

БУНЁНФИКАН بنیانفکن 1. *ниг.* **бунёнкан**. 2. *маҷ.* хонумонсӯз, хонасӯз.

БУНИГАРДАНӢ بنیگردنی зарбе, ки ба паси сару пушти гардан мезананд.

БУНИЯ *а.* بنیه ниҳод, фитрат, сиришт; вуҷуд.

БУНЛОД بنلاد *кит.* бунёд, таҳкурсӣ, пойдевор.

БУНМОЯ بنمایه мояи асосӣ, сириштмоя, мавзӯъ ё мӯҳтавои асосии як асари бадеӣ ё ҳунарӣ, ки дигар мавзӯъҳо дар алоқамандӣ ба он матраҳ мешаванд.

БУНОГӮШ بناگوش *ниг.* **баногӯш**.

БУНСОЛА بن ساله кӯҳан, кӯҳансол, солхӯрда, пир.

БУНЧА بنچه решаю танаи хурду борики гиёҳу алафҳои навруста.

БУНЯ *а.* بنیه *ниг.* **буния**.

бур بر 1. *асоси замони ҳозира аз* **буридан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* буранда: **токбур**, **кисабур** *ва г.*

БУР(Р) *а.* بر *кит.* гандум.

БУРАНДА برنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **буридан**. 2. тез, гузаро; бурро: **теғи буранда**. 3. хайёте, ки бо чен карда буридани матоъ (*барои либос дӯхтан*) машғул аст, чокбур; ◊ **бурандаю даранда** касе, ки гапаш пуртаъсир аст, гапдон; **бурандаю дӯзанда** зани кордон.

БУРАНДАГӢ برندگی 1. амали буранда. 2. коргоҳи либосдӯзӣ, ки дар он матоъро барои либос мебуранд, коргоҳи чокбурӣ.

БУРГАН برگن *бот.* алафи худрӯи биёбонии танааш ғафс (*аз ҷинси шибоғ*).

БУРГУТ *т.* برگوت *зоол.* парандаи калонҷуссаи чанголдор аз оилаи бозҳои шикорӣ.

БУРГУТБИНӢ برگوتبینی он ки бинии миёнаш дӯнгу нӯгаш хамида дорад: **ҷавони бургутбинӣ**.

БУРҒУ *т.* برغو шохи дарунхолӣ, ки монанди буғ менавозанд, шайпур, буғ.

бурд برد *асоси замони гузашта аз* **бурдан**.

БУРД I برد 1. он чи дар бозии лотерея, вомбарг *ва г.* ба даст медарояд; он чи дар қимор мебуранд; *муқоб.* **бохт**: **пули бурд**. 2. нафъ, фоида, суд; **бурду бало** суду зиён; **бурду бохт** ғолибият ва мағлубият; бурдан ва бой додан; **бурд кардан** ғалаба кардан, ғолиб шудан.

БУРД II برد навъе аз матои катонии рах-рах, ки беҳтарини он бурди яманӣ ҳисоб мешуд.

БУРДА I برده *сифати феълии замони гузашта аз*

бурдан: **бурда мондан, бурда расондан**.

БУРДА II برده пора, тикка, буридае, қисме аз хӯрок**: як бурда нон, як бурда гӯшт; бурда-бурда** порчаҳои зиёд, пора-пора.

БУРДАГӢ بردگی *сифати феълии замони гузаштаи шакли дуюм аз* **бурдан** II; **тарафи бурдагӣ** сӯи ғолиб, ҷониби дастболо.

БУРДАН I بردن 1. аз ҷое ба ҷое интиқол додан (*хоҳ бардошта, хоҳ кашида ва хоҳ ба пои худ*), *муқоб.* **овардан**. 2. гузоштан, дароз карда расондан (*мас*., *дастро ба китф, гӯшаки телефонро ба гӯш ва г.).*3. гунҷидан, гунҷоиш додан. 4. шунавондан, хабар додан, расондан: **паём бурдан, хабар бурдан**. 5. ситондан, рабудан, кашида гирифтан. 6. *феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ ва феълӣ*: **бахра бурдан, гирифта бурдан, гумон бурдан, истифода бурдан, мубориза бурдан, ном бурдан, пай бурдан, паноҳ бурдан, рашк бурдан, ҳасад бурдан**; ◊ **ақлу ҳуши** *касеро* **бурдан** а) касеро аз ақл бегона кардан, девона кардан; б) касеро мафтуни худ гардондан, шефта сохтан; **дили** *касеро* **бурдан** шефта кардан, мафтун сохтан; ошиқ гардонидан; **сабқат аз** *касе* **бурдан // гӯйи сабқат бурдан** пешдастӣ доштан, бартарӣ доштан (*аз касе дар коре*); **умр ба сар бурдан** зистан; **чашми** *касеро* **бурдан** аз шиддати равшанӣ ва дурахшонии чизе пеши чашми касе тира шудан, чашмро хира кардани чизе; **ба кор бурдан** истифода кардан, кор фармудан; **ба сар бурдан** аз сар гузарондан, паси сар кардан; **ба тороҷ бурдан** ғорат кардан, ба яғмо бурдан, тороҷ кардан.

БУРДАН II بردن 1. ғолиб омадан, барор ёфтан, омад кардан дар ягон бозӣ, *муқоб.* **бохтан**; **мусобиқаро бурдан** ғолиб омадан дар мусобиқа. 2. нафъ дидан, фоида ёфтан: **харидӣ –бурдӣ, фурӯхтӣ – мурдӣ** (*зарб*.).

БУРДБОР بردبار босабру тоқат, тоқатовар.

БУРДБОРӢ بردباری сабру таҳаммул, бардошт, тоқат; **бурдборӣ кардан** сабру таҳаммул кардан, тоқат овардан.

БУРДНОК بردناک бурд дошта, дорои бурд; ҳаққи иштирок дошта дар бозиҳои барои бурдани пул ташкилёбанда: **вомбарги бурднок, пасандози бурднок**.

БУРДУОВАРД بردوآورد муовиза, муомила; додану гирифтани тӯҳфа ва молу чиз дар тӯйҳо; **бурдуовард кардан** а) доду гирифт кардан; б) *маҷ., гуфт.* баҳсу мунозира кардан.

БУРЖУАЗИЯ *фр.* برژوازیه синфи ҳукмрони ҷамъияти сармоядорӣ, ки воситаи истеҳсолот дар моликияти хусусии ӯ мебошад ва аз ҳисоби даромади меҳнати кироя умр ба сар мебарад; **буржуазияи майда** табақае дар ҷамъияти сармоядорӣ, ки воситаи маҳдуди истеҳсолот моликияти хусусии он буда, аз меҳнати кироя кам истифода мебарад ва ё тамоман истифода намебарад, майдабуржуазия.

БУРЖУАЗӢ برژوازی *мансуб ба* **буржуазия**: **давлати буржуазӣ, мафкураи буржуазӣ**.

БУРЗ برز *кит.* 1. боло, баландӣ. 2. қад, қомат; **бурзу боло** қадду қомати расо, баланд.

БУРИДА بریده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **буридан**. 2. чизи буридашуда, қатъгардида; **мӯи бурида** мӯи кӯтоҳшуда; **либоси бурида (бурида монда)** матои ба андоми касе чен карда қайчизада, ки ҳанӯз дӯхта нашудааст; **бурида гаштан** аз болои ҷое гузаштан (*мас*., *роҳе роҳи дигарро*); ҷоеро миёнабур карда гузаштан, убур кардан аз мавзее; **бурида шудан** а) қатъ ёфтан; хомӯш шудан(-и гуфтугузор, тирпарронӣ); б) якбора тамом шудан, дафъатан хотима ёфтани чизе ё коре; ◊ **оши бурида** оши угро; **бурида-бурида** канда-канда, бо фосила; **бурида гардидани пои рафтуомад** қатъ гардидани рафтуомад; канда шудани робита.

БУРИДАН بریدن 1. чизеро бо ягон олоти тезу буранда ба ду ҳисса ё зиёда аз он ҷудо кардан; пора кардан, қатъ кардан; чок кардан, тилим кардан; **гул буридан** а) гул кандан; б) нақшу нигор баровардан (*дар рӯи чизе*); в) *тиб.* амалиёти махсуси тиббӣ барои пешгирии саросарии бемории нағзак, ки асосан кӯдакон ба он гирифтор мешаванд; **обро буридан** а) буридани об ҳангоми шиноварӣ бо дасту по; б) *кинoя* аз шиноварӣ кардан; **сар буридан** сар аз тан ҷудо кардан; касеро куштан; **ток буридан** дар аввали баҳор буридани нардҳои зиёдатӣ ва хушкшудаи ток. 2. аз рӯи андозае қайчӣ кардани матоъ. 3. чен карда, зиёдатиашро гирифтан, кам кардан: **замини** *касеро* **бурида, ба** *касе* **додан, обро аз** *касе* **бурида, ба** *касе* **додан**. 4. ҷароҳат пайдо кардан, тилим-тилим гаштан (-и рӯи забон аз шиддати туршӣ ё ширинӣ, даст аз оҳак *ва г.*). 5. турш шудани шир; ◊ **муносибатро буридан**

муносибатро кандан, қатъи робита кардан, тарки алоқа кардан; **ошноиро буридан** аз касе қатъи ошноӣ кардан, хотима додан ба дӯстӣ; **миёни** *чизеро* **буридан** чизеро ба давом додан нагузоштан, давоми чизеро қатъ кардан (*мас., сухан, ҷанҷол, машқ, сӯҳбатро*); **пои худро аз ҷое буридан** рафтуоро ба ҷое тарк кардан; **сухани** *касеро* **буридан** касеро аз суханаш боздоштан, сухани касеро қатъ кардан, ба мобайни гапи касе даромадан.

БУРИШ برش 1. *исми феълӣ аз* **буридан**. 2. либосбурӣ, чокбурӣ; тарзу шакли буридану дӯхтани либос.

БУРИШГОҲ برشگاه ҷои ҳамдигарро бурида гузаштан: **буришгоҳи роҳ**.

БУРҚАЪ *а.* برقع *кит.* сарбанди занон; чашмбанд, пардаи рӯйпӯши занон, рӯбанд, ниқоб.

БУРМА برمه *лаҳҷ.* чин, оҷинг, қат (*мас., дар либос*); **бурма-бурма** пурчин; қату пат; ноҳамвор; **бурма шудан** а) чиндор шудан; б) ноҳамвор шудан, уреб шудан ва кашида истодани либос; **даҳонро бурма кардани** *чизе* даҳони инсонро хушк кардан ва афшурдани чизҳои турш ё бо таъми хос (*аз қабили* пӯсти анор, баъзе навъи хурмо *ва г.*); **рӯй (лаб, лунч)-ро бурма кардан** рӯй турш кардан (*чун изҳори норизоӣ*).

БУРНУС *ю.* برنوس 1. *кит.* либосе шабеҳи боронӣ, ки кулоҳи он пайванд бо либос аст ва бештар рӯҳониёни масеҳӣ мепӯшиданд. 2. навъи кулоҳи баланд, ки бештар дарвешон ё масеҳиён мепӯшиданд.

БУРОҚ *а.* براق 1. номи аспи Муҳаммади пайғамбар (с), ки дар шаби меъроҷ савори он аз Макка то ба Байтулмуқаддас ва аз он ҷо ба осмон рафтааст. 2. *маҷ.* асп.

БУРРО برا 1. буррон, бур(р)анда, тез, қотеъ: аслиҳаи буро: **теғи бурро**. 2. *маҷ.* фасеҳ, фаҳмо, возеҳ, аниқ; гӯё: **забони бурро**, **нутқи бурро**, **бурро гап задан**, **бурро ва беғалат хондан**; **бурро-бурро** якта-якта, фаҳмо (*хондан, гап задан*); **шоҳиди бурро** шоҳиди гапдон, гувоҳи гапаш пухтаю асоснок.

БУРРОГӢ براگی *ниг.* **бурроӣ**.

БУРРОӢ برايي 1. тезӣ, қобилияти буридан доштан, бурро будан. 2. фасеҳӣ, возеҳӣ; гӯёӣ; фаҳмо гап задан.

БУРРОН بران *ниг.* **бурро** 1.

БУРС برس *бот.* арча.

БУРУДАТ *а.* برودت *кит.* сармо, хунукӣ, сардӣ.

БУРУДӮЗ برودوز 1. буридан ва дӯхтани либос. 2. аз сари нав дӯхтани либос.

БУРУЗ *а.* بروز *кит.* зуҳур, зоҳир шудан, падидоӣ, ошкор гаштан; **буруз кардан** зоҳир шудан, намоён гаштан.

БУРУН برون *шакли дигари* **берун**.

БУРУНА برونه *ниг.* **беруна**.

БУРУНАФКАНӢ برونافکنی *ниг.* **берунафканӣ**.

БУРУНӢ برونی *ниг.* **берунӣ**.

БУРУНМАРЗӢ برونمرزی *ниг.* **берунмарзӣ**.

БУРУНРЕЗ برونریز *биол.* хусусияту вежагии ғадуде, ки баровардаҳои худро берун мерезад; *муқоб.* **дарунрез**.

БУРУНСӮ برونسو сатҳ ё бахши хориҷии чизе; *муқоб.* **дарунсӯ**.

БУРУНШАҲРӢ برونشهری *ниг.* **берунšаҳрӣ**.

БУРУТ بروت мӯйлаб, сибил: **бурути сиёҳ**, **бурут мондан**, **бурут тоб додан (тофтан)**; ◊ **боди бурут** ҳавобаландӣ; **имои бурут** ишорати ноаёну мағрурона, супориш бо имову ишора; **буруташро табар намебурад** мағрур, ҳавобаланд аст.

БУРУТӢ بروتی мӯйлабдор, сибилӣ.

БУРУФА بروفه *кит.* фӯта; рӯймоли миён.

БУРУҶ *а.* بروج *ҷ.* **бурҷ**.

БУРҲОН برهان далел; ҳуҷҷат, санад, далели қотеъ; **амри бадеҳиро ҳоҷати бурҳон нест** (*мақ.*) коре, ки худ аз худ равшан аст, ба исбот ҳоҷат надорад; **бурҳони қотеъ** а) далел ва санади қатъӣ, далели раднашаванда; б) «**Бурҳони қотеъ**» номи луғати маъруфи тафсирӣ, ки Муҳаммад Ҳусайн ибни Халафи Табрезӣ мутахаллис ба Бурҳон дар соли 1652 таълиф кардааст.

БУРЧАК *т.* برچک *гуфт.* кунҷ, кунҷак [*аслаш* **бурҷак**]: **бурчаки сандалӣ, бурчаки хона**.

БУРҶ *а.* برج 1. бинои манорашакле, ки барои дидбонӣ ва ё ҳамчун нишони махсуси роҳ (-и киштигардӣ) месозанд; бинои манорамонанди мустаҳкам, ки дар гӯшаҳои қалъа ва ҳисор сохта мешуд: **бурҷи қалъа**, **соати бурҷи Кремл**; **бурҷи фонус** манораи фонусҳои лаби дарёву баҳр, ки ҳамчун роҳнамо хизмат мекунад. 2. кунҷ, гӯша: **бурҷи девор**, **бурҷи хона**, **бурҷи ҳавлӣ**. 3. *нуҷ.* ҳар як аз дувоздаҳ галаситораҳои осмонӣ, ки офтоб дар тӯли як

сол дар атрофи онҳо давр мезанад ва соли тақвими шамсӣ мутобиқи онҳо ба моҳҳо тақсим мешавад (Ҳамал, Савр, Ҷавзо *ва г.*).

БУРҶСОЗӢ برجسازی сохтани бурҷ, бунёди бурҷҳои баланд дар шаҳрҳо.

БУРЯТ بریت 1. номи халқе, ки аксари аҳолии Бурятистон (дар ҳайати Русия)-ро ташкил медиҳад. 2. нафаре аз аҳолии Бурятистон.

БУРЯТӢ بریتی *мансуб ба* **бурятҳо**: **забони бурятӣ**.

БУССАД *а.* بسّد *кит.* марҷон; **ду буссад** *киноя аз* ду лаби маҳбуба.

БУССАДИН بسّدین *кит.*, *мансуб ба* **буссад**; марҷонӣ, аз марҷон сохташуда.

БУСТОН بستان *ниг.* **бӯстон**.

БУТ بت 1. ҳайкали филизӣ ё аз чӯбу санг тарошидаи инсон ё ҳайвон, ки бутпарастон ба он ибодат мекунанд, санам. 2. *маҷ.* маъшуқаи соҳибҷамол, нигори нозанин: **бути нозанин**, **бути соҳибҷамол**.

БУТАЛА بوتله шутурча, шутурбача.

БУТАФОРИЯ *ит.* بوتفاریه ашё ва асбобу анҷомҳои сохтае, ки барои саҳнае дар театр ва ташкили витринаи мағоза истифода мебаранд.

БУТАФОРӢ بوتفاری *мансуб ба* **бутафория**.

БУТГАР بتگر он ки аз филиз ё сангу чӯб ҳайкали санам мерехт ё метарошид, бутсоз.

БУТГАРӢ بتگری амал ва шуғли бутгар.

БУТЕМОР بوتیمار *ниг.* **бутимор**.

БУТЕРБРОД *англ.* بوتیربراد *хӯр.* бурдаи нон, ки ба рӯяш ҳасиб ё панир дорад ва ё равғани маска молида шудааст.

БУТИМОР بوتیمار *кит.* як хел мурғи сафедранги лаклакмонанди моҳихӯр, ки дар канори об зиндагӣ мекунад.

БУТКАДА بتکده *ниг.* **бутхона**.

БУТЛОН *а.* بطلان *ниг.* **батлон**.

БУТПАРАСТ بتپرست парастишкунандаи бутҳо, санампараст.

БУТПАРАСТӢ بتپرستی ақидаи диние, ки пайравони он ба бутҳо ҳамчун таҷассуми худоҳо ибодат мекунанд, парастиши бутҳо.

БУТПАРАСТОНА بتپرستانه ба шева ва рафтори бутпарастон.

БУТСОЗ 1. *ниг.* **буттарош**. 2. он ки ба хотири аз ҳад зиёд дӯст доштан ё парастидани чизе ё касе онро дар зеҳни худ ба як мавҷуди парастиданӣ табдил медиҳад.

БУТТА بتّه 1. растании сершоху барги кӯтоҳпоя, ки қариб аз наздики решааш шох меронад. 2. поя, бех; нумератив дар шумури растаниҳои қадпаст: **буттаи гул**, **буттаи хор**.

БУТТАБУР بتّهبور *нав.* қайчии махсус барои бурида кӯтоҳ кардани буттаҳо (-и ороишӣ), қайчии ороиши буттаҳо.

БУТТАГӢ بتّگی *мансуб ба* **бутта**.

БУТТАДЕВОР بتّهدیوار *нав.* қатори зичи бутта ё дарахтони баландиашон якхела, ки вазифаи деворро иҷро мекунад.

БУТТАЗОР بتّهزار ҷои сербутта, макони рӯидани буттаҳои бисёр.

БУТТАРОШ بتتراش бутсоз, он ки кораш сохтани бутҳои чӯбӣ, филизӣ, сангӣ *ва г* аст.

БУТТАРОШӢ بتتراشی амали буттарош; бутсоз.

БУТУН I *т.* بتون 1. том, комил; нони бутун нони нашикаста; тухми **бутун** тухми дуруст, тухми солим; **як рӯзи бутун** тамоми рӯз, рӯзи дароз; **бутун будан** дуруст будан, бенуқсон будан. 2. тамоман, комилан, пурра; ◊ **адади бутун** *риёз.* адади ба ҳиссаҳо тақсимнашуда, адади яклухт (чун 1, 7, 20).

БУТУН II بطون *ҷ.* **батн**.

БУТУН III بطون *кит.* пӯшида; пӯшидагӣ, нуҳуфтагӣ; **зуҳур ва бутун** зоҳир шудан ва пинҳон шудан.

БУТХОНА بتخانه ибодатхонаи бутпарастон, буткада.

БУТШИКАН بتشکن 1. он ки бут мешиканад. 2. *маҷ.* риоятнакунанда ба расму русум ва анъанаҳо.

БУФЕР *англ.* بوفیر қисмҳои махсуси зарбагир дар пешу паси вагон, автомобил *ва г.*, ки вақти тасодум шиддати зарба ё таконро кам мекунад.

БУФЕТ *фр.* بفیت ҷои фурӯши хӯрокҳои сабук ва нӯшобаҳо дар мактабу идораҳо ва ҷойҳои ҷамъиятӣ; шӯъбаи фурӯши машрубот ва газакҳо (*дар ошхонаву ресторанҳо*): **буфети истгоҳи роҳи оҳан**, **буфети мактаб**.

БУФЕТЧӢ بفیتچی *гуфт.* фурӯшанда-корманди буфет.

БУХГАЛТЕР *олм.* بخگلتیر *ниг.* **ҳисобдор**.

БУХГАЛТЕРИЯ *олм.* بخگلتیریه *ниг.* **ҳисобдорӣ**.

БУХГАЛТЕРӢ بخگلتیری *мансуб ба* **бухгалтер** ва **бухгалтерия**.

БУХЛ *а.* بخل 1. *кит.* бахилӣ, хасисӣ, мумсикӣ. 2. ҳасудӣ, нотавонбинӣ.

БУХОР *а.* بخار заррачаҳои об дар шакли газ, ки бо таъсири гармӣ аз об, замини нам, дарахтон, бадани инсону ҳайвон *ва г.* ҷудо мешаванд; буғ, ҳавр; **бухори** *чизе* **баромадан**.

БУХОРИГӢ بخاریگی *мансуб ба* **бухорӣ II**; хоси сокини Бухоро: **ширинсуханиии бухоригӣ**.

БУХОРИДӮХТ بخاری‌دوخت ба тарзи хоси бухороиҳо дӯхташуда, тарзи буришу дӯхтанаш ба бухороиҳо хос: **мӯзаи амриконии бухоридӯхти пошнабаланд, телпаки бухоридӯхт**.

БУХОРИСОЗ بخاری‌ساز он ки ба сохтани бухорӣ машғул аст, устои бухорӣ.

БУХОРИСОЗӢ بخاری‌سازی 1. амал ва шуғли бухорисоз. 2. ҷои бухорисозӣ.

БУХОРӢ I بخاری 1. *мансуб ба* **бухор**; ба воситаи буғ коркунанда, буғӣ: **мошини бухорӣ**, **киштии бухорӣ**. 2. оташдони рӯкушодаи мӯридор, ки мисли тоқча дар девори хона барои гарм кардани он месозанд, манқал.

БУХОРӢ II بخاری *ниг.* **бухоройӣ**.

БУХОРКУНАК بخارکنک *ниг.* **буғкунак**.

БУХОРМОНАНД بخارمانند шабеҳи бухор, ба буғ монанд, мисли ҳавр.

БУХОРОЙӢ بخارای *мансуб ба* **Бухоро**; аҳли Бухоро; **тангаи бухоройӣ** *таър.* тангаи зарби Бухоро.

БУХОРОЛУД بخارآلود бухордор, омехта бо бухор.

БУХОРПАЗ بخارپز 1. абзори барқӣ барои пухтани хӯрок ба воситаи бухор. 2. таоми дар бухор пухташуда.

БУХОРХОНА بخارخانه 1. бино, хона, ё қисме аз мошинҳо, ки дегҳои бухор дар он ҷо гирифтаанд. 2. хонаи гарми махсус дар ҳаммом, ки одамон худашонро буғ медиҳанд. 3. шӯъбаи махсус дар корхонаҳо барои ба воситаи буғ хушконидани маҳсулот (*мас., маснуоти оҳану бетонӣ дар комбинати хонасозӣ ва г.*).

БУХОРХУДОТ بخارخدات [*соҳиби* **Бухоро**], *таър.* унвони ҳокимони давлати Бухоро дар асрҳои 7-8.

БУХС بخس *гуфт., аслаш* **буғз**.

БУХТӢ بختی шутури дукӯҳонаи пашмаш сурхтоб.

БУХТУР بختور *кит.* раъд, тундар, бахтур.

БУХУР *а.* بخور моддаҳои самғии дудашон хушбӯй (*аз қабили* уд, мушк, анбар, лодан *ва г.*); **бухур кардан** моддаи хушбӯеро сӯзонда, дуди онро баровардан.

БУХУРДОН بخوردان зарфи филизӣ барои дуд кардани хушбӯиҳо дар ибодатхонаҳои насронӣ, миҷмар.

БУҲАЙРА *а.* بحیره *кит.* кӯл.

БУҲУР *а.* بحور *ҷ.* **баҳр** I.

БУЧА بچه *лаҳҷ.* хоҳари калонӣ [*аслаш* **бибича**].

БУЧЧА بچه **:**гӯши бурида, гӯшҳои кӯтоҳкардашуда.

БУҶЕТ *фр.* بوجیت рӯйхати даромад ва хароҷоти давлат ё муассисае барои муддати муайян; маҷмӯи даромаду харҷи шахсии ягон кас, будҷа, будҷет: **буҷети давлатӣ**, **буҷети маҳаллӣ**.

БУҶЕТӢ بوجیتی *мансуб ба* **буҷет**; **гурӯҳи буҷетӣ** гурӯҳе, ки хароҷоти таҳсили донишҷӯёни он аз ҳисоби буҷети давлатӣ пардохта мешавад.

БУҶӢ بوجی *гуфт.* чизи хаёлии бадҳайбат, ки барои тарсондани кӯдакон номи онро мегиранд, алобуҷӣ.

БУҶУЛ بجل//بجول 1. *ниг.* **буҷулак**. 2. устухони суфтаи лӯндаи соқи гӯсфанд ё буз, ки бо он қимор мебозанд; **буҷул задан** буҷулбозӣ кардан; ◊ **буҷули** *касе* **олчи хестан** муваффақият пайдо кардан, барор ёфтани кори (*одатан ношоиста ва ҳаром*) касе; бахти касе тофтан.

БУҶУЛАК بجولک *тиб.* устухони банди байни соқу пой, шитолинг: **буҷулаки пой**.

БУҶУЛБОЗ بجلباز он ки дар буҷулбозӣ иштирок мекунад; қиморбоз.

БУҶУЛБОЗӢ بجلبازی бозии қимор, ки дар он буҷулро ҳамчун мӯҳра истифода мебаранд.

БУҶҶАК بجک *гуфт.* пажмурда; фарсуда, фартут: **кампири уҷҷаку буҷҷак**.

БУШ بش *кит.* мӯи гардани асп, ёл.

БУШОЛ بشال *бот.* растании буттагӣ ё печон, ки гулчаҳои хушбӯй дорад.

БӮ//БӮЙ بو//بوی бухори нонамоёне, ки аз чиз ва моддаҳои гуногун ҷудо шуда, дар ҳаво паҳн мегардад ва ба воситаи бинӣ - қувваи шомма ҳис мешавад, роиҳа: **бӯи бад**, **бӯи гул**, **бӯи**

тунд, бӯи ғализ; **бӯй гирифтан** бадбӯй шудан, бӯи бад пайдо кардан (*дар натиҷаи пӯсиш ва г.*); **бӯ гирондан** паҳн кардани бӯи бад дар ҷое; **бӯй кардан** а) бо қувваи шомма эҳсос кардан, бӯидан; б) пӯсида бӯй пайдо кардан, гандида бӯйнок шудан; **бӯ(й) кашидан** бӯидан, шамидан, бӯй кардан; **бӯ гирифтани саг** изи чизеро аз рӯи бӯ дарёфтани саги пайгир; ◊ **рангу бӯ(й)** тароват, тару тозагӣ; сарсабзӣ, зебоӣ; **бӯй бурдан** *(аз чизе ё чизеро)* чизеро пай бурдан; аз ягон сирри ниҳонӣ андаке огоҳӣ ёфтан; **бӯи пилта баромадан** ошкор шудан, фош гардидани сирре; **бӯи тафт кардан (баровардан)** *гуфт.* а) чизе пухтан; б) чизе пухта худоӣ кардан; **бӯи** *чизе* **омадан** (*аз чизе ё касе*) зоҳир шудан, маълум шуда истодан (-и нишону аломати чизе ё коре аз чизе, касе); **бӯи** *чизеро* **баровардан** ошкор кардан (*сирреро*); маълум кардан (*кореро*); **бӯи шир омадан аз даҳони** *касе* ҳанӯз бача будан; **аввал гиребонатонро бӯй кунед**… аввал вазъ ва чигунагии худро санҷед… (*дар мавриди айбгирӣ ба айбгир гуфта мешавад*); **бӯи умед ҳаст** ба иҷро шудани коре андак умед ҳаст.

БӮБУРД بوبرد *кит.* булбул, андалеб.

БӮГАН بوگن *ниг.* **бугон**.

БӮГАНД بوگند бӯи бисёр бад, бӯи гандида.

БӮГИН بوگين *гуфт.* бӯйнок, бадбӯй.

БӮГИР بوگير дорои бӯйфаҳмии хос; **саги бӯгир** а) саги хизмати низомӣ, ки барои бо бӯй дарёфтани пайи касе ё чизе таълим дода шудааст, саги пайгир; б) *маҷ.* ҷосус, хабаркаш.

БӮГИРИФТА بوگرفته *ниг.* **бӯйгирифта**.

БӮҒУРСОҚ *т.* بوغرساق *гуфт.* хамирлӯндаҳои ширу тухмдори дар равған бирёнкарда, ки ҳамчун хӯрдании маросимӣ дар иду тӯйҳо истеъмол мекунанд, орзуқ.

БӮҒЧА بوغچه чизҳои ба чодар басташуда (*хусусан либосҳо*), банд, баста, тугунча; **як бӯғча** як банд; **буғча кардан** ба чодар бастан, дар чодар баста мондан (*бо мақсади гун кардани либосу либосворӣ*); **сарфа кунам**, **сагон баранд**, **бӯғча кунам**, **мушон хӯранд** (*зарб.*); ◊ **буғчаи худро бардоштан** чизу чораи худро бардошта рафтан.

БӮҒЧАБАНДӢ بوغچه‌بندی ба буғҷома бастани чизу чора, бӯғча кардан.

БӮҒЧАБАРДОР بوغچه‌بردار он ки бардошта гаштан ё бурдану овардани бӯғчаҳо ба зиммаи ӯ мебошад (*дар маросимҳо*).

БӮҒЧАДОР بوغچه‌دار нигаҳбони либосҳои ба ҳаммом дохилшудагон.

БӮҒЧАЗАДА بوغچه‌زده матоъ ё либосе ки дар натиҷаи ҳамчун бисот дар бӯғча бисёр нигоҳ доштан кӯҳна ва изи қатҳояш намерафтагӣ шудааст.

БӮҒЧАПЕЧ بوغچه‌پيچ порчаи матои чоркунҷа барои бӯғча карда бастани либосҳо, буғҷома.

БӮДИҲАНДА بودهنده он чи, ки бӯй (-и нохуш) ба атроф паҳн мекунад; бӯйдор; бӯйгирифта.

БӮДОР بودار *ниг.* **бӯйдор**.

БӮЁ بويا бӯйдиҳанда; хушбӯ, муаттар.

БӮЗА بوزه шаробе, ки аз шираи резаҳои биринҷ, арзан ва ё ҷав дастӣ тайёр карда мешавад: **бӯза хӯрдан**.

БӮЗАХОНА بوزه‌خانه ҷое, ки дар он бӯза тайёр мекарданд.

БӮЗАХӮР بوزه‌خور он ки бӯза менӯшад, истеъмолкунандаи бӯза.

БӮЗАХӮРӢ بوزه‌خوری *исми амал аз* **бӯза хӯрдан**; истеъмоли бӯза.

БӮЗБАЛА *т.* بزبله *гуфт.* 1. марди тануманд, ҷавони ҳузабр, паҳлавони далеру бебок. 2. олуфта, ҷавонмард.

БӮЗИНА بوزينه маймун, ҳамдуна.

БӮЗИНАГӢ بوزينگی *мансуб ба* **бӯзина**; ба бӯзина хос; ◊ **дӯстии бӯзина кардан** кореро ба нафъи касе гумон бурда, иҷро кардан, ки дар асл бар зарари ӯст; *муқ.* **хизмати хирсона**.

БӮИДАН بوئيدن ба воситаи қувваи шомма бӯй ҳис кардан, бӯй кардан, шамидан, бӯй кашидан.

БӮЙ بوی *ниг.* **бӯ**.

БӮЙБАР بوی بر *нав.* модда ё асбоб барои нест кардани бӯи бад.

БӮЙБАРӢ بوی‌بری аз байн бурдани бӯи чизе (*ба воситаи маводи бӯйбар*).

БӮЙГИР بويگير *ниг.* **бӯгир**.

БӮЙГИРИФТА بوگرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **бӯ(й) гирифтан**; бадбӯйгардида, бӯи бад пайдокарда (*аз пӯсиш ва г.*): **гӯшти бӯйгирифта**, **моҳии бӯйгирифта**.

БӮЙДОР بويدار бӯйдиҳанда; хушбӯ, муаттар.

БӮЙКАШӢ بويکشی *исми амал аз* **бӯ кашидан**;

бӯидан, бӯида дидан.

БӮЙМОДАРОН بويمادران *бот.* гиёҳи соқабаланде, ки гулҳои хӯшагии сафед дорад ва дар тиб ба кор меравад.

БӮЙНОК بويناک 1. *ниг.* **бӯйдор**. 2. бадбӯй, дорои бӯи нохуш: **ботлоқи бӯйнок**.

БӮҚ بوق 1. аз созҳои бодӣ, ки навъи қадимии он аз шох буда, овози шахсро баланд мекардааст. 2. шайпури шикориён.

БӮҚӢ بوقی 1. он ки бӯқу шайпур менавозад, шайпурзан. 2. ба шакли бӯқ, монанди бӯқ. 3. гули шайпурӣ.

БӮҚАЛАМУН بوقلمون 1. яке аз оилаҳои хазандагони сусмормонанди кишварҳои гарм, ки ранги пӯсташонро вобаста ба муҳит тағйир медиҳанд. 2. *маҷ.* рангоранг; **мурғи бӯқаламун** мурғи марҷон. 3. *маҷ.* шахси ноустувор, фикру қарори худро зуд тағйирдиҳанда.

БӮҚАЛАМУНӢ بوقلمونی *мансуб ба* **бӯқаламун**; монанди бӯқаламун.

БӮҚАЛАМУНСИФАТ بوقلمونصفت ба монанди бӯқаламун; сифату ҳолати бӯқаламунро дошта.

БӮҚАЛАМУНСИФАТӢ بوقلمونصفتی амал ва рафтори шахсе, ки фикру қарори худро ҳар лаҳза дигар мекунад.

БӮЛАК *т.* بولک *гуфт.* пора, бурда; қисм, қитъа; **бӯлаки замин** қитъаи замини ҳамвор; **бӯлак-бӯлак кардан** пора-пора кардан, ба порчаҳои хурд ҷудо кардан, майда кардан, реза кардан; **ду бӯлак кардан** ба ду қисм ҷудо кардан, ба ду ҳисса тақсим кардан.

БӮР I بور порчаи оҳаксанги нарм, ки дар мактабҳо барои дар тахтаи синф навиштан ба кор мебаранд, табошир.

БӮР II بور ранги сурхи сиёҳтоб; қаҳвагӣ; **аспи бӯр** аспи тӯруқ.

БӮРА بوره *хим.* моддаи намакмонанд, ки дар тиб ва саноат ба кор мебаранд; танакор.

БӮРАБРАШ بورابرش *кит.* аспи сурх, ки нуқтаҳои мухолифи ранги асосии худро дорад, тӯруқи холдор, аспи аблақ.

БӮРАК بورک *кит.* 1. мағори нон, пӯпанак. 2. самбӯса.

БӮРДОҚӢ *т.* برداقی гӯсфанди махсус барои гӯшту равған парво ва фарбеҳшуда; чорпои парвой; **бӯрдоқӣ кардан** парвариш кардан, фарбеҳ кунондан.

БӮРЁ بوريا мафраше, ки аз найи кӯфта бофта шудааст ва одатан барои нагузаронидани намӣ аз таги палос паҳн мекунанд, ҳасир; ◊ **каждуми таги бӯрё** душмани маккори пинҳонӣ.

БӮРЁБОФ بورياباف бофандаи бӯрё, бӯрёсоз.

БӮРЁБОФӢ بوريابافی касбу шуғли бӯрёбоф, бофтану сохтани бӯрё.

БӮРЁӢ بوريائی аз бӯрё сохташуда; бӯрёпеч.

БӮРЁКӮБОН بورياکوبان зиёфате, ки ба шарафи кӯчидан ба хонаи нав ба дӯстон медиҳанд: **бӯрёкӯбон кардан**.

БӮРЁПЕЧ بورياپيچ бо бӯрё печондашуда; **хонакӯчу бӯрёпеч** бо тамоми чизу чораи хона, ҳамаи ашёи хонаро ҳамроҳ гирифта.

БӮРЁПУЛӢ بورياپولی *таър.* пуле, ки дар мактабҳои кӯҳна аз падару модари талабагон барои харидани бӯрёву палоси дарсхона мегирифтанд.

БӮРЁПӮШ برياپوش *кин.* одами ниҳоят камбағал.

БӮРЁЧА بورياچه бӯрёи хурд.

БӮРИКАЛЛА بوريکله навъи харбузаи кулӯла ва алобулои пешпазак.

БӮРОН بوران тундбоди барфу борон омехта (*одатан дар дашту биёбон*); ◊ **оромии пеш аз бӯрон** оромие, ки пас аз он талотуми фавқулодае рӯй доданаш аз эҳтимол дур нест.

БӮРОНӢ بورانی *мансуб ба* **бӯрон**; ба бӯрон хос; **абри бӯронӣ** абри сиёҳи бӯроновар.

БӮРОНОВАР بورانآور :**абри бӯроновар** абри сиёҳе, ки боиси хестани бӯрон мегардад, абри бӯронӣ.

БӮРРАНГ بوررنگ ба ранги бӯр, сурхи сиёҳтоб.

бӯс بوس 1. *асоси замони ҳозира аз* **бӯсидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* бӯсанда: **дастбӯс**, **заминбӯс**, **остонбӯс** *ва г.*

БӮС بوس :**бӯсу канор** ба оғӯш кашидану бӯсидан.

БӮСА بوسه расонидани лаб ба рухсора, лаб ё дасти касе ё ба чизе ба нишонаи изҳори муҳаббат, эҳтиром ё навозиш: **бӯсаи гарм**, **бӯсаи ширин**, **бӯса гирифтан (додан, кардан)**; **бӯса фиристодан** дастро ба лаб расонда, аз

дур ба бӯса ишора кардан ба касе.

БӮСААФШОН بوسه‌افشان *кит.* касе, ки бисёр бӯса мекунад.

БӮСАБОЗӢ بوسه‌بازی бӯсидани якдигар ҳангоми ишқбозӣ.

БӮСАБОРОН بوسه‌باران бисёр бӯсидан касеро.

БӮСАГИР بوسه‌گیر гирандаи бӯса, бӯсарабо.

БӮСАГОҲ بوسه‌گاه *кит.* ҷои бӯсидан ҳамчун лаб, рӯй *ва г.*

БӮСАРАБО بوسه‌ربا *кит.* бӯсаситон, бӯсагир.

БӮСАСИТОН بوسه‌ستان он ки бӯса меситонад, бӯсарабо.

БӮСАФИРЕБ بوسه‌فریب касе ё чизе, ки аз лиҳози бисёр зебо будан диққатҷалбкунанда буда, бӯса талаб мекунад.

БӮСАЧИН بوسه‌چین бӯсакунанда, он ки бӯса мекунад.

БӮСАҶОЙ بوسه‌جای *ниг.* **бӯсагоҳ**.

БӮСИДАН بوسیدن бӯса кардан, муччӣ кардан; ◊ **замин бӯсидан** *кит.* таъзим кардан.

БӮСОБӮС بوسابوس бӯса кардани зиёд, бисёр бӯса кардан.

БӮСОБӮСӢ بوسابوسی бӯсиданҳо, бӯса карданҳо; **бӯсобӯсӣ кардан** бисёр бӯса кардан, зиёд муччӣ кардан (*хусусан якчанд кас*).

БӮСТОН بوستان 1. боғе, ки дорои меваю гулҳои фаровон ва сабзавоту полиз аст; боғи сабзу хуррам; гулистон, гулзор. 2. «**Бӯстон**»- номи китоби манзуми шайх Саъдии Шерозӣ (1184 -1292).

БӮСТОНАФРӮЗ بوستان‌افروز як навъ гиёҳи ороишӣ, ки хӯшагули ҷорӯбакии мисли гули тоҷихурӯс арғувониранг дорад, бахмалгул.

БӮСТОНӢ بوستانی *мансуб ба* **бӯстон**; дар бӯстон рӯида; боғӣ.

БӮСТОНСАРО(Й) بوستانسرا(ی) хонае, ки рӯи ҳавлиаш мисли боғу бӯстон сабзу хуррам аст, хонаи боғчадор; **бӯстонсарои ҳукуматӣ** кӯшки боҳашамати боғу роғдор, ки қароргоҳи ҳукумат мебошад.

БӮТА بوته зарфи аз гилбӯта сохташуда, ки дар он нукра, тилло *ва г.* об мекунанд.

БӮТАБАНД بته‌بند устои бӯтабандӣ.

БӮТАБАНДӢ بته‌بندی *тех.* рӯкаш кардани андаруни бӯта *ва г.* бо маводи оташбардор, аз ҷиҳати химиявӣ устувор ё гармоногузар.

БӮТАҚОЛИБ بته‌قالب *тех.* қолиби бӯтарезӣ.

БӮТАНА بوتنه :**лойи бӯтана** *лаҳҷ.* лойи шуррут.

БӮТАСОЗ بوته‌ساز созандаи бӯта, тайёркунандаи бӯта.

БӮТАХИШТ بوته‌خشت *тех.* навъи хишти оташбардор, ки дар сохтани бӯта ба кор мебаранд.

БӮХЧА بوخچه *гуфт.*, *ниг.* **бӯғча**.

БӮҲРОН *а.* بحران 1. *тиб.* лаҳзаи тағйири қатъӣ дар ҳолати бемор. 2. *с., иқт.* аз дараҷаи талабот зиёд истеҳсол кардани мол дар мамлакат, ки боиси вайрон шудани ҳаёти иқтисодӣ, кам шудани музди кор ва ба амал омадани бекорӣ мегардад: **бӯҳрони иқтисодӣ**; **бӯҳрони сиёсӣ** ошуфтагӣ, норозигӣ ва қаҳру ғазаби оммавӣ дар мамлакат; ҳолатест, ки «боло» дигар ба идора кардан ба тарзи кӯҳна қодир несту «поёниҳо» ба таври пештара зиндагӣ кардан намехоҳанд ва тағйир додани тарзи идора карданро талаб мекунанд; **бӯҳрони ҳукуматӣ** қисман ё тамоман ба истеъфо баромадани ҳукумат аз сабаби шикаст хӯрдани сиёсати он ё мухолифати ҳизбу гурӯҳҳои ҳукмрон ва ё зиддияти байни аъзои ҳукумат.

БӮҲРОНӢ بهرانی *мансуб ба* **бӯҳрон**; **вазъияти бӯҳронӣ**.

БӮҲТОН *а.* بهتان сухани бади ноҳақ дар бораи касе, тӯҳмат, ифтиро; **бӯҳтон гуфтан дар ҳаққи** *касе* қасдан паҳн кардани хабари бардурӯғ бо мақсади беобрӯ кардани шахсе; **бӯҳтон задан ба** *касе* айби набудаи касеро ба вай нисбат додан.

БӮҲТОНГӮӢ بهتان‌گویی *исми амал аз* **бӯҳтон гуфтан**; тӯҳмат задан.

БӮҲТОНГӮЙ بهتان‌گوی он ки дар бораи касе сухани бади ноҳақ мегӯяд, тӯҳматкунанда.

БӮҲТОНЗАН بهتان‌زن он ки ба касе бӯҳтон мезанад; тӯҳматчӣ.

БӮҲТОНОМЕЗ بهتان‌آمیز бо бӯҳтон омезишдошта; тӯҳматомез(она): **сухани бӯҳтономез**.

БӮШАҲРӢ بوشهری *бот.* авлоди бутта ва дарахтҳои қадпасти ҳамешасабз, ки чун растании ороишӣ ва доруӣ парвариш мекунанд (рододендрон).

БӮШИНОС بوشناس фарқ ва ҷудокунандаи бӯйҳо; мутахассиси истеҳсолоти атриёт ба муайян кардани бӯйҳо.

БӮЪД *а.* بعد *кит.* дурӣ; фосила, андоза; **се бӯъди олам** тӯл, арз, умқ *киноя аз* тамоми ҷаҳон, сар то сари дунё.

БӮЯ I بويه *кит.* орзумандӣ; талаб, дархост.

БӮЯ II بويه :**оли Бӯя** *таър.* номи сулолаи подшоҳони қадими Дайлам (а. X).

БӮЯНДА بوينده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **бӯидан**; бӯйкунанда. 2. *кит.* бӯйдиҳанда, бӯйдор; бӯи хуш диҳанда.

БЮЛЛЕТЕН *ит.* بيوليتين 1. ахбори мухтасари расмӣ дар бораи воқеаҳое, ки аҳамияти ҷамъиятӣ доранд. 2. нашрияи даврии ягон соҳаи илм, ҷамъият *ва г.*; хабарнома.

БЮРО *фр.* بيورا 1. мақоми дастаҷамъии роҳбарикунандаи баъзе созмонҳо: **бюрои сиёсӣ**, **бюрои ҳизб**. 2. номи баъзе идора ва марказҳо: **бюрои обу ҳавосанҷӣ**, **бюрои тарроҳӣ**.

БЮРОКРАТ *фр.* بيوراكرت он ки ба хотири расмиятҳои ғайримуҳим ба моҳияти кор бепарвоӣ мекунад, расмиятгар, расмиятпараст.

БЮРОКРАТИЗМ *фр.* بيوراكرتيزم расмияти аз ҳад зиёд ва бемаврид дар иҷрои корҳои давлатию ҷамъиятӣ, расмиятпарастӣ.

БЮРОКРАТИЯ *фр.* بيوراكرتيه 1. *ниг.* **бюрократизм**. 2. *с.* амалдорони расмиятпараст.

БЮРОКРАТӢ بيوراكرتى *мансуб ба* **бюрократ ва бюрократизм**; расмиятпарастӣ; **муносибати бюрократӣ** муносибат аз рӯи бюрократизм.

В

В *ҳарфи сеюми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* вов *(و); дар ҳисоби абҷад ба адади 6 баробар аст.*

ВА و *пайвандаки пайвасткунанда* **ва агар, ва аммо, ва ё**; дар сурати паиҳам омадани калимаҳои бо ҳамсадо тамомшаванда «ва» ба «-у» ва агар онҳо бо садонок тамом шаванд, ба «-ву» ё «-ю» табдил меёбад (*мас.*, **молу ҳол, хонаву ҷо, орзую умед**); **ва ғайра // ва ҳоказо // ва монанди инҳо** таркиби ифодакунандаи ихтисор дар охири зикри номҳо, мисолҳо ва мавридҳои дигар; **ва алайкум ассалом**! ба шумо ҳам оромӣ мехоҳам! (*таъбири ҷавоби салом*).

ВАБАР وبر 1. *кит.* пашми шутур. 2. *маҷ.* ҷодаре, ки аз пашми шутур тайёр мекарданд.

ВАБО *а.* وبا 1.бемории сироятии ҳалокатовари меъда ва рӯда, ки боиси дарунравӣ, қай ва умуман вайроншавии мубодилаи обу намаки бадани инсон мегардад, холера. 2. густариши бемории сироятии ҳалокатовари оммавӣ ба воситаи микробҳо, эпидемия; муромурӣ. 3. *маҷ.* офат, бало: **вабои умумӣ, вабо омадан**.

ВАБОГИРИФТА وباگرفته *ниг.* **вабозада**.

ВАБОЗАДА وبازده дуҷори бемории вабо, мубталои вабо, вабогирифта.

ВАБОӢ وبائی *мансуб ба* **вабо**; гирифтори бемории вабо.

ВАБОЛ *а.* وبال [*гуфт.* **убол**.] 1. гуноҳ. 2. *маҷ.* зарар, зиён; азоб. 3. аз рӯи ақидаи мунаҷҷимон номуборак ва наҳс будани вазъияти сайёраҳою ситораҳо.

ВАБОХОНА وباخانه ҷое, ки дар он ҷо вабо паҳн шудааст.

ВА-ГАР//В-АГАР وگر//واگر *шакли кӯтоҳшудаи* **ва агар**.

ВАГАРНА//В-АРНА وگرنه//ورنه *шакли кӯтоҳшудаи пайвандаки шартии* **ва агар на**; дар акси ҳол, набошад.

ВАГОН *англ.* وگان воситаи махсуси хонамонанд барои кашонидани бор ва мусофирон дар роҳи оҳан, ки ба қатора васл карда мешавад: **вагони боркаш, вагони мусофирбар, вагони нармҷой, вагони сахтҷой**; **вагони ресторан** вагоне, ки дар он ресторан ҷо гирифтааст; **вагони умумӣ** вагони мусофирбаре, ки фақат ҷои нишаст дорад; **кор як вагон** *гуфт., киноя аз* кори ниҳоят зиёд.

ВАГОНСОЗӢ وگانسازی соҳаи саноат, ки барои роҳи оҳан вагон месозад: **корхонаи вагонсозӣ**.

ВАГОНЧА وگانچه вагони хурд, вагонетка, вагончаи боркашонӣ дар корхонаҳо.

ВАҒАР-ВАҒАР وغروغر 1. *калимаи тақлиди* овози хурӯшидани гурбаю саг (*ҳангоми ҷанг*). 2. *маҷ.* мағал, ғалоғула: **вағар – вағар кардан**.

ВАҒАР-ВУҒУР وغروغور *ниг.* **вағар-вағар**.

ВАҒАСТАН وغستن ошкор кардан, зоҳир кардан.

ВАҒ-ВАҒ وغوغ *гуфт.* доду фарёд, ҷанҷол, дӯғу пӯписа.

ВАҒҒАС وغس *гуфт.* 1. якбора даргирифтани оташ, башиддат сӯхтан. 2. *маҷ.* овози сахти инсон ё чизи дигар.

ВАҒҒИ وغى **:вағғи даргирифтан** *гуфт.* якбора даргирифтани оташ, гӯгирд.

ВАҒЕШ وغيش *кит.* бисёр, анбӯҳ.

ВАҒНИЧ وغنيج буттаест аз ҷинси настаранҳо мевааш монанд ба олуча, аммо хурд.

ВАҒО وغا *кит.* 1. ҷанг, муҳориба. 2. ғалоғула, ғавғо, мағал.

ВАДАА *а.* ودعه *кит.* навои садое; садое.

ВАДАВАНГ ودونگ *гуфт.* дар авҷ, бобарор; **кораш вадаванг** дар авҷу барор будани кори касе.

ВАДИА//ВАДИАТ *а.* وديعه//وديعت *кит.* чизе, ки ба касе барои нигоҳдорӣ дода шудааст, амонат супурдашуда ё гузошташуда, амонат.

ВАДОД//ВИДОД *а.* وداد *кит.* дӯстӣ, муҳаббат.

ВАДОЕЪ *а.* ودايع *ҷ.* **вадиа//вадиат**.

ВАДОЪ *а.* وداع *ниг.* **видоъ**.

ВАДУД *а.* ودود *кит.* бисёр меҳрубон, дӯст, муҳиб.

ВАЖЖИ وژّى **:важжи кардан** мисли эҳсоси барқ задан дар бадан (*аз тарс, якбора мутаҳаййир шудан аз хабари ногаҳонӣ ва г.*).

ВАЖЖОС وژّاس *ниг.* **вижжас**.

В-АЗ وز *шакли кӯтоҳшудаи* **ва аз**.

ВАЗАҒ وزغ навъе аз қурбоққа, ғук.

ВАЗАК وزک *бот.* маҷнунбед, бед.

ВАЗЕЛИН *фр.* وزيلين равғани молидание, ки дар тиб, косметика ва техника ба кор меравад.

ВАЗЕЪ *а.* وضيع *кит.* 1. мақому мартабаи паст, дараҷаи поёнӣ. 2. *маҷ.* фурӯмоя, нокас.

ВАЗИА *а.* وضيعه *кит.* 1. зарари моддӣ, осеб, зиён. 2. андоз, хироҷ.

ВАЗИДАН وزيدن 1. ҳаракат кардани бод, ба ҷунбиш омадани шамол. 2. ба машом расидан, омадан(-и бӯй).

ВАЗИМА *а.* وضيمه таомдиҳӣ, оши худоӣ додан пас аз марги наздикон.

ВАЗИР *а.* وزير 1. узви ҳайати ҳукумат, ки сарварии вазоратеро ба ӯҳда дорад: **вазири адлия, вазири корҳои хориҷӣ, вазири мориф, вазири молия**. 2. *таър.* мансабдори олимақом, ки баъд аз шоҳ (ё султону амир) мақоми баландро ишғол менамуд ва тамоми корҳои дохилӣ ва хориҷии мамлакатро идора мекард: **вазири дасти рост** а) вазири аввал, вазири содиқ ва боэътимод; б) *маҷ.* мададгори наздиктарин, ёрирасони содиқтарин.

ВАЗИРАК وزيرک *бот.* растании ду ё бисёрсола аз хонаводаи чилликгулҳо, ки хусусияти дармонӣ дорад.

ВАЗИРЗОДА وزيرزاده фарзанди вазир, аз хонаводаи вазир.

ВАЗИРӢ وزيرى амал ва шуғли вазир, вазир будан; мақоми вазир, вазорат.

ВАЗИРОНА وزيرانه монанди вазир, ба сони вазир.

ВАЗИФА *а.* وظيفه 1. кори муайяне, ки иҷрояш ба ӯҳдаи касе вогузор шудааст; коре, ки кас ба иҷрои он ӯҳдадор аст, кори ҳаррӯза, ӯҳдадорӣ, хизмат, амал: **вазифаи инсонӣ, вазифаи муқаддас**, **вазифаи фахрӣ**; **вазифаи хонагӣ** машқ, масъала ва умуман сабақ, ки барои дар хона тайёр кардан ба талаба супурда мешавад, супориш барои иҷро кардан дар хона. 2. шуғли расмӣ, мансаб: **аз вазифае озод кардан**, **ба вазифае таъйин намудан**; **иҷрокунандаи вазифаи директор** оне, ки муваққатан мансаби директориро ишғол намудааст ва ё дар набудани директор вазифаи ӯро иҷро менамояд; **вазифаеро адо кардани** *чизе* кори чизеро ба ҷо овардани як чизи дигар. 3. *таър.* музди кор, маош; нафақа.

ВАЗИФАГИР وظيفه‌گير вазифаталаб, вазифахоҳ

ВАЗИФАДОР وظيفه‌دار ӯҳдадор, муваззаф; **вазифадор будан** иҷрои вазифаеро дар зимма доштан; **вазифадор кардан** иҷрои кореро ба зиммаи касе гузоштан.

ВАЗИФАТАЛАБ وظيفه‌طلب мансабхоҳ, мансабталаб.

ВАЗИФАХОҲ وظيفه‌خواه вазифаталаб, вазифагир.

ВАЗИФАХӮР وظیفه‌خور *таър.* касе, ки ба ӯ маоше таъйин шуда бошад; *ниг.* **вазифа** 3.

ВАЗИФАШИНОС وظیفه‌شناس он ки кори супурдашуда ё ӯҳдадории ба зимма гирифтаашро бо ҳисси масъулият ва аз рӯи виҷдон иҷро мекунад; масъулиятшинос.

ВАЗИФАШИНОСӢ وظیفه‌شناسی вазифашинос будан, бо камоли ҳисси масъулият ва аз рӯи виҷдон иҷро кардани вазифа; боинтизомӣ, масъулиятшиносӣ.

ВАЗИШ وزش *исми маънӣ аз* **вазидан**: **вазиши бод**.

ВАЗН *а.* وزن 1. вазнинии чизе, ки дар тарозу баркашида ва ё аз рӯи ҳаҷмаш муайян карда мешавад, сиқл, гаронӣ, сангинӣ: **вазни сабук, вазни гарон**. 2. *адш.* андоза, ченаки шеър: **вазни арӯз**, **вазни ҳиҷо**; **бар вазни**… а) ба оҳанги…, ба зарби…; б) мувофиқи усули …; в) дар қолиби сохт ва талаффузи ..., ҳамвазни… (*истилоҳи луғатшиносӣ*). 3. *маҷ.* эътибор; қадр, қимат: **вазн доштан; вазни хос // вазни қиёсӣ** *физ.* таносуби вазни ҷисм ба вазни обе, ки дар ҳаҷм яккхела аст (*дар ҳарорати 4 селсий*).

ВАЗНА *а.* وزنه 1. ҷисми филизӣ ё сангӣ ба вазни муайян, ки барои санҷидани вазни ашё дар тарозу истифода мешавад. 2. ҷисми филизӣ, ки барои эҷоди баробарвазнӣ дар васоили техникӣ *ва г.* истифода мешавад. 3. *варз.* гӯйи филизӣ бо вазнҳои мухталиф.

ВАЗНАБАРДОР وزنبردار варзишгаре, ки вазна мебардорад.

ВАЗНАБАРДОРӢ وزنبرداری навъи варзиш, ки иштирокдорони он дар бардоштани вазна мусобиқа мекунанд, штангабардорӣ.

ВАЗНАН *а.* وزناً аз рӯи вазн, бо кашидани вазн.

ВАЗНДОР وزندار 1. дорои вазн, вазндошта. 2. *маҷ.* боэътибор; қонеъкунанда; **сухани вазндор** сухани боэътибор. 3. *адш.* бо риояи қоидаи вазн иншошуда (*оид ба* шеър).

ВАЗНДОРӢ وزنداری вазндор будан; дорои вазн будан.

ВАЗНИН وزنین 1. дорои вазни зиёд, гарон, сангин, сақил; *муқоб.* **сабук**. 2. душвор, мушкил; сахт, зӯрталаб: **кори вазнин**. 3. *маҷ.* ботамкин, ботаҳаммул, бурдбор: **вазнин шудан, худро вазнин нигоҳ доштан**. 4. *маҷ.* дуҷон, ҳомила: **бемории вазнин** касалии сахт ва хавфнок; **бори вазнин** а) боре, ки дорои вазни зиёд аст; б) *маҷ.* кори душвор, вазифаи мушкил; в) *маҷ.* ташвиш, заҳмати зиёдатӣ, боиси дарди сар, бори гарон; **роҳи вазнин** роҳи душворгузар, роҳи пуразоб; роҳи пурхатар; **хӯроки вазнин** хӯроки душворҳазм; **ҳавои вазнин** а) ҳавои ғализ, вайрон, дам; б) муҳити баду ногувор; *барои касе* **вазнин будани коре** барои касе душвор будани иҷрои коре; аз ӯҳдаи иҷрои коре баромада натавонистани касе; **вазнин шудани аҳвол** а) шиддат гирифтани вазъ(-и бемории касе); б) бад, танг ва тоқатфарсо шудани шароити зиндагии касе; **вазнин - вазнин нафас кашидан (гирифтан)** бо душворӣ нафас гирифтан, дароз-дароз нафас кашидан; **вазнин-вазнин қадам мондан** душвор ва хеле оҳиста роҳ гаштан; ◊ **гӯши вазнин** костагии қобилияти шунавоӣ, дуруст нашунидани гӯш; **саноати вазнин** маҷмӯи соҳаҳои саноат, ки таҷҳизоту дастгоҳи мошинҳо ва маҳсулоти саноати вазнин истеҳсол мекунад; **вазнин будани хоки ҷое** дар мавриди ба ҷое омада аз он ҷо рафта натавонистан ва муқимӣ шудани касе гуфта мешавад; **ҷинояти** *касе* **вазнин шудан** зиёд шудани гуноҳи касе.

ВАЗНИНАК وزنینک *шакли тасғир ва навозиши* **вазнин**.

ВАЗНИНАКАК وزنینککک *ниг.* **вазнинак.**

ВАЗНИНБОР وزنینبار дорои бори вазнин; нақлиёте, ки бори вазнин дорад: **киштии вазнинбор**, **қатораи вазнинбор**, **мошини вазнинбор**.

ВАЗНИНӢ وزنینی 1. вазни зиёд доштан, гаронӣ, сангинӣ; **вазнинӣ доштан** (-и мисраи шеъре) *адш.* аз рӯи қоидаи вазни арӯз дорои ҳиҷои зиёдатӣ будан, нуқсондор будани мисраи шеъре. 2. душворӣ, мушкилӣ, сахтӣ: **вазнинӣ кардан** а) душвор будан; б) *маҷ.* азобу ташвиш пеш овардан, бори гарон шудан. 3. *маҷ.* ботамкинӣ, бовиқорӣ;

бардошт, сабру тоқат; **вазнинӣ кардан** дар иҷрои коре сабру тамкин зоҳир кардан; ◊ **вазнинӣ дар гардани** *касе* **будан** дар зиммаи касе будани қисми мушкил ва сахти коре.

ВАЗНИНҚАДАМ وزنین‌قدم 1. вазнин ё ботамкин қадам мондани касе, вазнин-вазнин роҳ гаштан (*нисбат ба одамони тануманд гӯянд*). 2. *маҷ.* он ки бо омаданаш ягон воқеаи нохуш рӯй медиҳад.

ВАЗНИННАВО وزنین‌نوا суруди нохуш, суруди нофорам.

ВАЗНИНОВОЗ وزنین‌آواز садои нохуш, садои нофорам.

ВАЗНИНОНА وزنینانه ботамкин, бовиқорона, оромона, оҳиста: **вазнинона гап задан, вазнинона қадам партофтан**.

ВАЗНИНОҲАНГ وزنین‌آهنگ оҳанги ҳазин, оҳанги ғамгин.

ВАЗНИНТАБИАТ وزنین‌طبیعت бо хӯю хислати вазнин.

ВАЗНИНТАН وزنین‌تن бузургҷусса, қавипайкар.

ВАЗНИНҶУССА وزنین‌جثّه *ниг.* **бузургҷусса**.

ВАЗНКАШӢ وزن‌کشی 1. муайян кардани вазни бор ва чизи дигар. 2. *варз.* муайян кардани вазни варзишгарон дар варзишҳои ба монанди муштзанӣ, гӯштин, вазнбардорӣ барои гурӯҳбандии онҳо аз рӯи вазн дар мусобиқаҳо.

ВАЗННОКӢ وزناکی вазннок будан, вазндорӣ, дорои вазн.

ВАЗОАТ *а.* وضاعت *кит.* хубӣ, покӣ.

ВАЗОН وزان *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозира аз* **вазидан**; дар ҳолати вазиш; вазанда; **вазон шудан** вазидан.

ВАЗОН(И)ДАН وزاندن//وزانیدن *тарзи бавоситаи* **вазидан**.

ВАЗОРАТ *а.* وزارت 1. муассисаи марказии ҳукуматӣ, ки идора кардани соҳае ба он вогузор шудааст. 2. биное, ки ин муассиса ҷой гирифтааст, вазоратхона: **вазорати адлия, вазорати маориф, вазорати молия, вазорати корҳои дохилӣ, вазорати корҳои хориҷӣ**. 3. *кӯн.* амалу мансаби вазир, вазирӣ.

ВАЗОРАТӢ وزارتی *марбут ба* **вазорат**; он ки дар вазорат кор мекунад.

ВАЗОРАТПАНОҲ وزارت‌پناه *таър.* лақаби вазири аввал дар собиқ аморати Бухоро.

ВАЗОРАТХОНА وزارت‌خانه бинои маркази вазорат, сохтмони марказии вазорат; вазорат; ҷои вазорат.

ВАЗОҲАТ *а.* وضاحت возеҳӣ, равшанӣ.

ВАЗЪ *а.* وضع 1. гузоштан, ниҳодан; гузориш. 2. вазъият, ҳол, ҳолат: **вазъи ҳамл** ҳолати дуҷонӣ, ҳомилагӣ; зоидан; **вазъ кардан (намудан)** а) ба вуҷуд овардан; баровардан: **қонуни тозае вазъ кардан**; б) муқаррар кардан, таъйин кардан.

ВАЗЪАН *а.* وضعاً мувофиқ ба шароит; вобаста ба вазъият, ҳолат, аҳвол.

ВАЗЪИЯТ *а.* وضعیت 1. ҳолат, аҳвол, шароит: **вазъияти кор, вазъияти ҳозираи** *касе;* **дар вазъияте, ки...** ба тарзе ки..., дар ҳолате ки..., **дар вазъияти ноқулай (ноҳинҷор, бад) мондан** ба ҳолати нобоб дучор шудан. 2. маҷмӯи муносибатҳои ҷамъиятию сиёсӣ: **вазъияти байналхалқӣ, вазъияти дохилии сиёсии мамлакат; вазъияти сиёсӣ ва иҷтимоӣ**. 3. тартибот ва шароити муқарраркардаи ҳукумат дар ҳаёти ҷамъиятӣ: **вазъияти ҳарбӣ эълон кардан** ҳолати ҳарбӣ ҷорӣ кардан. 4. намуди зоҳирӣ, авзоъ, қиёфа; **вазъияти салом** ҳолати дар мавриди саломи низомиён муқарраршударо гирифтани аскарон; **вазъияти табиии кишвар** мавқеи табиии кишвар; **вазъияти ҷуғрофии мамлакат** ҷой ва мавқеи ҷуғрофии мамлакат: **дар вазъияти ғайрирасмӣ** дар ҳолати берун аз расмият; **дар вазъияти самимӣ** дар муҳити дӯстии самимона.

ВАЗЪӢ وضعی *лаҳҷ.* девонатабъ, девонамизоҷ; хаёлӣ.

ВАИД *а.* وعید *кит.* таҳдид, ваъдаи ҷазои бад, қавл додан ба касе дар бораи иҷрои ягон кори бад (*ҷазодиҳӣ, интиқомгирӣ ва г.*); *муқоб.* **ваъда**.

ВАИЛЛО *а.* والا *кит.*, *пайвандаки хилофӣ* вагарна, дар акси ҳол.

ВАЙ وی 1. *ҷонишини шахси танҳо* ӯ. 2. *ҷонишини ишоратӣ* он, ӯ.

ВАЙЛ I *а.* ویل *кит.* 1. бадбахтӣ, мусибат, ғаму кулфат; **вайлу субур** фалокат ва ҳалокат. 2. вой!, ҳайфо!, дареғо! 3. *д.* номи яке аз водиҳои дӯзах: **чоҳи вайл**.

ВАЙЛ II ویل *кит.* вақт, фурсат: **вайл ёфтан,** фурсат пайдо кардан.

ВАЙЛА *а.* ویله *кит.* нолаву фарёд, шӯру вовайло: **вайла кардан (намудан)**.

ВАЙРОН ویران 1. шикаста, табоҳ, аз кор баромада; хароб; *муқоб.* **ободː роҳи вайрон, хонаи вайрон**. 2. *ниг.* **вайрона**. 3. нодуруст, таҳрифшуда; ғалат, нуқсондор; **забони вайрон** забони носуфта ва олоишёфта; **ҷумлаи вайрон** ҷумлаи ғалат, ҷумлаи хилофи қоидаҳои забон сохташуда. 4. фосид, ганда; **вайрон кардан (намудан)** а) шикастан, хароб кардан, аз кор баровардан; аз байн бурдан, нест кардан; ғалтонидан (*бино, иншоот, шаҳру деҳот ва г.*); б) чизеро зоеъ кардан (*дар тайёр кардани он*), ғайри қобили истифода кардани чизе *(аз ӯҳдаи сохтан, дӯхтан, истифода ё таъмири чизе набаромадан)*; в) *маҷ.* бекор (беэътибор) кардан, лағв кардан (*ҳуҷҷатеро*); г) *маҷ.* риоя накардан (*мас., расму оини пешиниёнро ё қонуни ҷоеро*); бар хилофи чизе кор кардан; **вайрон будан** *тарзи бевоситаи* **вайрон кардан; вайрон шудани асаб** асабонӣ шудан, худро боздошта натавонистан; **вайрон шудани меъда** қобилияти ҳозимаашро гум кардани меъда, номӯътадил кор кардани меъда; **вайрон шудани хун** фосид гаштани хун; **вайрон будани ахлоқ** бадахлоқ, бадкирдор, фосиқ; **вайрон шудани муносибати байни ду кас** рӯй додани дилхунукӣ (нохушӣ), канда шудани алоқа ва муносибати байни ду кас; **вайрон шудани** *касе* а) бероҳа шудани касе, аз роҳи дуруст баромадани касе; б) бадрафтор (бадахлоқ) шудани касе; **интизомро вайрон кардан** риоя накардан ба интизом, беинтизомӣ кардан; мувофиқи тартибу қоидаи муқарраршуда рафтор накардан; **пинаки худро вайрон накардан** парво накардан, эътибор надодан ба ҳодисае; **савдоро вайрон кардан** барҳам додани созише дар хусуси харидуфурӯхти чизе; **сукут (хомӯшӣ)-ро вайрон кардан** хомӯширо халадор кардан, хомӯширо аз байн бурдан.

ВАЙРОНА ویرانه биноӣ харобшуда ва фатарот; хароба, димна, ҷои нообод, харобазор; **вайрона кардан** хароб (валангор) кардан, ба хароба табдил додан; **вайрона шудан** *тарзи бевоситаи* **вайрон кардан; ганҷ дар вайрона** (*зарб.*).

ВАЙРОНАГӢ ویرانگی ноободӣ, харобӣ; парокандагӣ, парешонӣ.

ВАЙРОНАЗОР ویرانه‌زار ҷое, ки харобаҳои зиёд дорад, харобазор.

ВАЙРОНГАР ویرانگر вайронкунанда, боиси вайронӣ, вайронкор.

ВАЙРОНГАРӢ ویرانگری вайронгар будан, вайронкунандагӣ, вайронкорӣ.

ВАЙРОНЗОТ ویران‌ذات *гуфт.* он ки насабаш хуб нест, бадзот.

ВАЙРОНӢ ویرانی 1. харобӣ; харобшавӣ; нобудшавӣ; шикаст. 2. нақс, иллат; нодурустӣ; **вайронии ҳаво** номусоидии ҳаво, бад будани обу ҳаво.

ВАЙРОНКОР ویرانکار 1. харобкор, вайронкунанда; *муқоб.* **ободкунанда**. 2. зарарасон; халалрасонанда; ихтилофандозанда (*дар байни ду кас*). 3. он ки кореро бо нуқсон иҷро мекунад; барорандаи маҳсулоти иллатнок.

ВАЙРОНКОРӢ ویرانکاری 1. зиёнкорӣ, харобкорӣ. 2. бо нуқсон иҷро кардани коре, маҳсулоти иллатнок баровардан. 3. риоя накардани қоидаву қонун, қонуншиканӣ.

ВАЙРОНКУНАНДА ویرانکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **вайрон кардан**. 2. *ниг.* **вайронкор**. 3. риоянакунанда (-и тартибот, қоида, интизом...); **вайронкунандаи сарҳад** он ки бе иҷозати расмӣ аз сарҳади давлате гузаштааст.

ВАЙРОННАШАВАНДА ویران‌نشونده шикастнопазир, халалнопазир; мустаҳкам: **дӯстии вайроннашавандаи халқҳо**.

ВАЙРОННОПАЗИР ویران‌ناپذیر харобнашаванда, вайроннашаванда; пойдор, устувор;

безавол.

ВАЙРОНШАВӢ ویرانشوی *исми амал аз* **вайрон шудан**; 1. харобшавӣ, табоҳшавӣ. 2. пӯсидан (*доир ба* мева, сабзавот, гӯшт *ва г.*); **вайроншавии хун** фосид шудани хун.

ВАЙРОНШУДА ویرانشده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **вайрон шудан**. 2. харобгардида, аз кор баромада: **ҳавлии танги вайроншуда**. 3. пӯсида, фосидгашта, гандида, бӯйоварда (*доир ба* гӯшт, мева ва сабзавот); **ҳавои вайроншудаи хона** ҳавои ғализу дами хона. 4. бероҳашуда, аз роҳи дуруст баромада; бадрафтор; бадахлоқ.

ВАЙҲАК *а.* ویحک *кит.* вой бар ту!, вой бар ҳолат!

ВАКИЛ *а.* وکیل 1. он ки иҷрои коре аз тарафи касе, муассиса ё ҷамъияте ба ӯ супурда шудааст, намоянда; гумошта, фиристода: **вакили анҷуман, вакили мӯътамад, ҳайати вакилони ҳукуматӣ**; **вакили мухтор** *таър.* намояндаи соҳибихтиёри давлати марказӣ дар вилояте *(дар солҳои аввали инқилоби Бухоро);* **вакили никоҳ** ду нафаре, ки вақти ақди никоҳ аз тарафи домод ва арӯс ҳозир шуда, онҳоро таъйид мекарданд; **вакили озуқа** *таър.* маъмури ҷамъ кардани озуқа дар солҳои аввали инқилоби Бухоро; **вакили сиёсӣ** *таър.* гумоштаи ҳукумати подшоҳии Русия дар Бухорои амирӣ, ки ба корҳои аморат назорат мекард; **вакили харҷ** мутасаддии расмии шахсе, муассисае ё созмоне дар хароҷот. 2. намояндаи интихобӣ дар парламент, маҷлис, депутат; ◊ **вакили баҳор** муждарасони баҳор.

ВАКИЛӢ وکیلی *ниг.* **ваколат; вакили кардан** намояндагӣ намудан, вакил будан, пешкор будан.

ВАКИЛКУНАНДА وکیلکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **вакил кардан**; он ки аз тарафи худ касеро вакил таъйин мекунад.

ВАКОЛАТ *а.* وکالت вакилӣ, гумоштагӣ; ҳуқуқ ва вазифаи вакил, **хати ваколат** *ниг.* **ваколатнома**; **ваколат гирифтан** ҳуқуқи вакилӣ гирифтан; **ваколат додан** ҳуқуқ додан ба касе барои иҷрои коре; расман ба касе ихтиёри вакилӣ додан; **ваколат доштан** ба иҷрои коре маъмур будан; ихтиёри иҷрои кореро доштан.

ВАКОЛАТДИҲАНДА وکالتدهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ваколат додан**; он ки ба касе ихтиёри вакилӣ медиҳад.

ВАКОЛАТДОР وکالتدار вакил, намоянда, вакилшуда; **мақомоти ваколатдор** созмон ва идораҳои дорои ҳуқуқи дахолат ба коре.

ВАКОЛАТӢ وکالتی *мансуб ба* **ваколат**; муомилае, ки бо ваколат анҷом мешавад, аз тариқи ваколат: **хариду фурӯши ваколатӣ**; **ваколатӣ анҷом додани** *чизе* аз тариқи ваколат анҷом додани чизе.

ВАКОЛАТНОМА وکالتنامه шаҳодатномаи вакилӣ дар бораи ҳуқуқ доштан ба коре; эътимоднома, эътибориома.

ВАКОЛАТХОНА وکالتخانه идораи вакил.

ВАКР *а.* وکر *кит.* ошёна, лона, хонаи паранда.

ВАКСИНА *лот.* وکسینه доруе, ки барои пешгирӣ аз касалиҳои гузаранда ба хуни одам ё ҳайвон мегузаронанд.

ВАКУУМ *лот.* وکئوم *физ., тех.* 1. ҳолати беҳавоӣ дар даруни ягон зарфи сарбаста. 2. фазои холӣ; беҳавоӣ, холигӣ, хало.

ВАКУУМСАНҶ وکئومسنج асбоб барои чен кардани тунукии газҳо, халосанҷ.

ВАҚАР-ВАҚАР وقر وقر *ниг.* **вақ-вақ**.

ВАҚ-ВАҚ ووقوق 1. *калимаи тақлиди овози* қурбоққа. 2. *маҷ.* сафсата, гапи беҳуда; беҳудагӯӣ, лаққигӣ; **вақ-вақ кардан** а) овози хос баровардани қурбоққа; б) *маҷ.* лаққидан, сафсата гуфтан, ҳарзагӯӣ кардан.

ВАҚЗАДА وقزده аз ҳадақа баромада (*чашм*); ҷаҳанда.

ВАҚЕҲ *а.* وقیح *кит.* бешарм, беҳаё, берӯй.

ВАҚЕҲАХӮЙ وقیحهخوی бадахлоқ, бешарму ҳаё.

ВАҚИД *а.* وقید сӯзишворӣ (*аз қабили* хасу хошок); парахаҳои хушке, ки барои даргирондани оташ ба кор мебаранд; пешдаргирон.

ВАҚҚОД *а.* وقّاد *кит.* 1. кӯрасӯз, оташафрӯз, алавмон. 2. фурӯзон, бисёр равшан, дурах-

шон (*оид ба* ситора). 3. *маҷ.* расо, тез, равшан, мунаввар (*оид ба* табъ, фикр ва зеҳн).

ВАҚҚОС *а.* وقّاس ҷангҷӯ, ҷангара.

ВАҚОЕЪ *а.* وقایع *ҷ.* **воқеа**.

ВАҚОЕЪНАВИС وقایعنویس воқеанавис, таърихнавис; мухбир.

ВАҚОЕЪНАВИСӢ وقایعنویسی *ниг.* **воқеанависӣ**.

ВАҚОЕЪНИГОРӢ وقایعنگاری *ниг.* **воқеанигорӣ**.

ВАҚОЕЪНОМА وقایعنامه шарҳи ҷигунагии ҳодисаҳои таърихӣ бо қаламӣ воқеанавис, тасвири ҳодисаҳо.

ВАҚОҲАТ *а.* وقاحت *кит.* бешармӣ, беҳаёӣ; беадабӣ.

ВАҚТ *а.* وقت 1. гоҳ, ҳангом, ҳиссае аз замон, соатҳои муайяни шабу рӯз: **вақти говгум, вақти пешин, вақти шом, вақти ғуруби офтоб**. 2. фурсат ва муддати одатан муқарраршудаи коре; мӯҳлат: **вақти мувофиқ (муносиб), вақти имтиҳон, вақти хуфтан, боз чанд вақт, чанд вақт боз**. 3. фасл, мавсим: **вақти баҳор, вақти гул, вақти майса, вақти тутпаз(ӣ), дар ин вақти сол**. 4. карат, навбат: **панҷ вақт намоз**. 5. аҳд, давр замон; **ҳокими вақт** ҳукмрони онвақта; **ба вақти**… ҳангоми фаро расидани мӯҳлати коре: **ба вақти дарав, ба вақти саҳар, ба вақти ваъдагӣ**…; **баъзе вақт** гоҳо, гоҳ-гоҳ, баъзан; **вақте ки**… *пайвандаки замон* ҳангоме ки…, ҳине ки …, замоне ки…; **вақти холӣ** фурсат, соату дақиқаҳои фориғ аз кор; **вақти шаб** шабонгоҳ; **вақт-вақт** гоҳ-гоҳ, баъзан; **вақту бевақт** ҳар замон, гоҳо, бармаҳалу бемаҳал; **вақту соат** замон; фурсати мувофиқ, вақти даркорӣ барои иҷрои коре; **дар андак вақт** дар муддати кӯтоҳ; ба зудӣ, ба тезӣ; **дар вақти**… а) ҳангоми…, дар ҳини…, дар аснои…; б) дар айёми…, дар овони…; дар солҳои…: **вақти пиронсолӣ, вақти муллобачагӣ, вақти донишҷӯӣ**; в) дар фасли…, дар мавсими… (*боронгарӣ, дарав, гунучини ҳосил, сармои сахт, тайёрӣ ба киштукор*…); **дар вақте ки // дар вақтҳое ки**… ҳангоме ки…; замоне ки…; **дар вақтҳои охир** дар рӯзҳои охирин; замонҳои охир; **дар вақтҳои наздик** ба қарибӣ…., дар рӯзҳои наздик; **ин вақт** а) ин лаҳза, ин дам, ин замон; б) имрӯз, ҳоло, кунун (*ба ин маънӣ бештар дар шакли ҷамъ меояд*: **ин вақтҳо**); **кадом вақт** а) кай?, дар кадом замон?; б) рӯзе, бор; **тангии вақт** кам будани фурсат; **то ин вақт** то ин замон; то ин рӯз; то кунун, то ҳол; **то он вақт** то он замон, то он рӯз; **то хеле вақт** муддати зиёд; то дергоҳ; **ягон вақт** а) ягон бор; ягон рӯз; фурсат ёфта…; б) ҳеҷ гоҳ; **ҳеҷ вақт** ҳаргиз (*бештар бо феъли инкорӣ меояд*); **як вақт** а) муддате; замоне; б) як маҳал, ногаҳон, дар ҳолате; в) чанде пеш аз ин; дар гузашта (*ба ин маънӣ асосан дар шакли ҷамъ меояд*: **як вақтҳо**); **якчанд вақт** муддати чанде; **ҳама вақт** ҳамеша, доимо; **вақти** *чизе* **нагузаштан** фурсат аз даст нарафтан, дер нашудан барои иҷрои коре; **вақт доштан** фурсати аз корҳо озод будан, вақти холӣ доштан; **вақт ёфтан** вақти холӣ ва ё фурсати мусоид пайдо кардан барои иҷрои коре; **вақтро нагузарондан** фурсатро аз даст надодан, дер нашуда коре кардан; **вақти коре расидан** муҳайё шудани фурсату мавриди мусоиди иҷрои коре, фаро расидани пайти иҷрои коре; **зиёд вақт гирифтан** вақти зиёде талаб кардан, ба мӯҳлати зиёд эҳтиёҷ доштан; **агар вақт шавад** агар фурсат бошад, агар вақт мусоид бошад; **вақт бегоҳ шуда**… рӯз ба поён расида…; **вақте мерасад, ки… // як вақт меояд, ки**… замоне мерасад, ки…; рӯзе мешавад, ки …; **вақт танг (аст)** фурсат кам (аст); **дар вақт-вақташ** *ниг.* **дар сари вақт; дар сари вақт // сари вақт** а) дар вақту соати даркорӣ; дар мавридаш; дар вақти муқарраршуда; б) таъхир накарда; **вақти** *касеро* **гирифтан** касеро бо гапу кори бемаврид андармон кардан, касеро аз кор монондан; **вақти** *касе* **хуш будан** хурсанд будан, хушнуд будани касе; **вақту бевақт нагуфта**… рӯзу шаб нагуфта…; вақти худро дареғ надошта…; **вақту соаташ ки расид**…

ВАҚТБАЙЪ وقتبیع музде, ки аз рӯи вақти ба ягон кор сарфшуда пардохта мешавад, соатбайъ.

ВАҚТГИР وقتگیر **:кори вақтгир** коре, ки барои анҷом додани он вақти зиёде лозим

аст.

ВАҚТГУЗАРОНӢ وقتگذرانی бо коре андармон шуда вақтро осон гузарондан; вақт кӯр кардан.

ВАҚТӢ وقتی 1. *марбут ба* **вақт**. 2. зудгузар, лаҳзавӣ.

ВАҚТКАШӢ وقتکشی ба дарозӣ кашидани вақт, масалан дар бозиҳои варзишӣ барои нигоҳ доштани вазъияти барои даста мувофиқ.

ВАҚТХУШ وقتخوش хушҳол, хурсанд.

ВАҚТХУШӢ وقتخوشی хушҳолӣ; хурсандӣ, шодмонӣ: **вақтхушӣ кардан**.

ВАҚТЧОҚ وقتچاق хурсанд, димоғчоқ; хуштабиат.

ВАҚТЧОҚӢ وقتچاقی хурсандӣ, димоғчоқӣ.

ВАҚТШИНОС وقتشناس донандаи қадру қимати вақт, вақтро ғанимат донанда, ибнулвақт.

ВАҚТШИНОСӢ وقتشناسی ҳолат ва амали вақтшинос.

ВАҚТШУМОР وقتشمار 1. вижагии соате, ки сари ҳар вақт (*мас., ҳар ним соат*) занг мезанад. 2. нигарон, музтариб.

ВАҚУД *а.* وقود *ниг.* **вақид**.

ВАҚФ *а.* وقف *таър.* 1. мулк (*замин, бино ва г.*), ки соҳибаш онро барои масрафи мадраса ё масҷиде бахшида ё васият кардааст. 2. *кит.* таваққуф, истодан (*мас., вақти хондани Қуръон дар миёни оят истодан, вақф кардан*).

ВАҚФА *а.* وقفه 1. ист, даранг, таваққуф; **вақфа кардан** истодан, даранг намудан. 2. фосилаи замоне мавқуф ва кӯтоҳ; вақти кӯтоҳ; **вақфа додан** ист додан, бо мавқеъ нафас кашидан *(хусусан дар вақти хондани Қуръон)*.

ВАҚФИЯ *а.* وقفیه *таър.* вақфнома, васиқаи вақф, ҳуҷҷати вақф шудани мулк (*замин, боғ ва г.*).

ВАҚФКОР وقفکار *таър.* он ки дар заминҳои вақф кор мекард: **деҳқони вақфкор**.

ВАҚФНОМА وقفنامه *таър.* ҳуҷҷати вақф шудани мулк (*замини корам, ҷӯй, бино ва г.*); васиқаи вақф, ки дар он ба чи мақсад сарф шудани даромади вақф зикр мегардид.

ВАҚФХӮР وقفخور *таър.* гирандаи маош аз даромади мулки вақф (*мас., имом, муаззин, мударрис*).

ВАҚФХӮРӢ وقفخوری фоидабинӣ аз молу амволи вақф.

ВАҚЪ *а.* وقع *кит.* 1. ҷои баланд, баландӣ. 2. аҳамият; эътибор, арзиш: **вақъ гузоштан** аҳамият додан, эътибор додан; **вақъ додан;** *ниг.* **вақъ гузоштан**; **вақъ доштан** арзиш ва эътибор доштан.

ВАЛАВ *а.* ولو 1. лоақал, ақаллан, ҳеҷ набошад. 2. агарчӣ, ҳатто; ҳатто агар.

ВАЛАД *а.* ولد *кит.* зода, фарзанд; писар: **Тоҷиддин валади Файзиддин**.

ВАЛАДУЗЗИНО *а.* ولدالزنا бачае, ки аз падару модари беникоҳ зоида шудааст, ҳаромзода, ҳаромӣ.

ВАЛАНГИДАН ولنگیدن *кит.* бадгӯӣ кардан, бетартибӣ кардан.

ВАЛАНГОР ولنگار 1. вайрона, хароба, фаротгашта; **бинои валангор, ҳавлии валангор; валангор кардан**, **вайрону валангор шудан**. 2. бетартиб, бебандубор.

ВАЛАНГОРӢ ولنگاری 1. вайронӣ, харобӣ, валангор будан. 2. бетартибӣ, бебандуборӣ, ҳарзагӣ.

ВАЛАНГОРШУДА ولنگارشده харобшуда, вайроншуда.

ВАЛАЪ *а.* ولع *кит.* ҳавову ҳавас; эҳтирос, ҳирс.

ВАЛВАЛА ولوله шӯру ғавғо, ғулғула, доду фарёд; ошӯб, мағал, хархаша: **валвала бардоштан, валвала бархостан**; **валвала андохтан** шӯру ошӯб барпо кардан.

ВАЛЕ ولی *пайвандаки хилофӣ* аммо, лекин.

ВАЛЕК ولیک *шакли кӯтоҳшудаи* **валекин**.

ВАЛЕКИН ولیکین *ниг.* **вале**.

ВАЛЕНТНОКӢ ولینتناکی *хим.* қобилияти пайвастшавии банди химиявӣ ва ҳосил кардани унсурҳои дигари химиявӣ.

ВАЛИАҲД *а.* ولیعهد *таър.* писари подшоҳ ё ягон шахси наздики ӯ, ки дар вақти барҳаёт будани ӯ вориси тоҷу тахт таъйин мешуд, ҷойнишини шоҳ.

ВАЛИАҲДӢ ولیعهدی 1. *мансуб ба* **валиаҳд**. 2. шуғлу мақоми валиаҳд, валиаҳд будан, ҷойнишин будан.

ВАЛИГӢ ولیگی *д.* валӣ будан, соҳибкаромотӣ, авлиёгӣ.

ВАЛИМА ولیمه *кит.* зиёфате, ки ба муносибати ягон воқеаи хурсандибахш дода мешавад, зиёфат, меҳмондорӣ; базми арӯсӣ.

ВАЛИНЕЪМАТ *а.* ولی‌نعمت 1. олиҳиммат, соҳибэҳсон, сахӣ. 2. неъматдиҳанда, хӯҷаин; тарбиятгар, сарпараст.

ВАЛИНЕЪМАТӢ ولی‌نعمتی 1. олиҳимматӣ, саховатмандӣ. 2. неъматдиҳандагӣ; сарпарастӣ.

ВАЛИТАРОШӢ ولی‌تراشی даъвои валигӣ кардан, худро валӣ ба қалам додан.

ВАЛИУЛЛОҲ *а.* ولی‌الله *д.* муқарраби Худо, ба Худо наздик; одами муқаддас ва пок.

ВАЛИШИНОС ولی‌شناس донандаи қадру қимати ёру дӯстон қадршинос; бузургшинос, он ки эҳтироми авлиё ва бузургонро ба ҷо меорад.

ВАЛӢ *а.* ولی 1. *кит.* дӯст, дӯстдор; ёвар, мададгор. 2. *д.* дорандаи болотарин мақом дар дин пас аз пайғамбар. 3. соҳибкаромот, авлиё, ғайбгӯ, ғайбдон *(яке аз лақабҳои Алӣ* (*р.*)).

ВАЛЛАМАТ ولمت *гуфт. аслаш* **валинеъмат**.

ВАЛЛОҲ *а.* والله қасам ба Худо, ба Худо ки..., аз барои Худо ки ...

ВАЛОДАТ *а.* ولادت таваллуд, зода шудан; рӯзи валодат, ҷашни валодат.

ВАЛОДАТГОҲ ولادتگاه *кит.* ҷои таваллуд, зодгоҳ.

ВАЛОДАТНОМА ولادتنامه шаҳодатномаи таваллуд, зоднома.

ВАЛОКИН ولاکین валекин, лекин, аммо.

ВАЛС *фр.* والس навъи рақси аврупоии дукаса, ки раққосон мавзунона чарх мезананд (ва мусиқии ин рақс).

ВАЛУД *а.* ولود бисёр зоянда, зиёд таваллудкунанда.

ВАЛӮЪ *а.* ولوع ҳарис, озманд.

ВАНАНГ ونَنگ 1. навдаи буридаи ток, ки вақти баҳор чанд рӯз обрав мешавад. 2. тори ангуровезӣ (*барои хушкондан*), execution ованг.

ВАНГ ونگ 1. тиҳидаст, муфлис, камбағал. 2. гадо. 3. *гуфт.* хеле хуб, бисёр нағз: **кор ванг будан (шудан)**.

ВАНГАС ونگس *гуфт.* 1. *калимаи тақлиди овози* гиряи давомдор бо садои баланд ҳунг–ҳунг, ҳунгас; **вангас зада гиря кардан** бо садои баланд гиристан, ҳунгос зада гиристан. 2. садои гурба, саг (*махсусан бачаи гурба*).

ВАНГ-ВАНГ ونگ‌ونگ *гуфт.* 1. *калимаи тақлиди овози* гиря бо овози баланд, вангас. 2. садои тези ягон чизи вазнину ларзонанда: **мошинҳо ванг-ванг гузашта мерафтанд**.

ВАНГОС ونگاس *ниг.* **вангас**.

ВАНД وند 1. *грам. ҷузъи пайвандии баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* **узв**, **вобаста: пасванд, пешванд, миёнванд**... 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* **мансуб**, **доро, соҳиб**: **пӯлодванд**, **Худованд**, **давлатманд**...

ВАНДАЛ *лот.* وندل 1. яке аз қабилаҳои қадимии олмонӣ, ки бо ҷангҳои шадид як қисми императории Римро забт ва сарватҳои мадании онро ғорат ва хароб карда, шаҳри Римро ба оташ кашида буд. 2. *маҷ.* бераҳмона харобкунандаи осори маданият; ҷоҳили гузаро.

ВАНДАЛИЗМ *лот.* وندلیزم бераҳмона несту нобуд ва хароб кардани осори пурқимати маданият ва санъат; ҷоҳилӣ; ваҳшоният.

В-АНДАР واندر *шакли кӯтоҳшудаи* **ва андар**.

ВАНИЛ *фр.* ونیل самари ғӯзачаҳои хушбӯи гиёҳи минтақаи гармсер, ки дар саноати қаннодӣ ва атриёт истифода мебаранд.

ВАНИЛДОР ونیلدار он чи дар худ ванил дорад, дорои ванил.

ВАНИЛИН *фр.* ونیلین моддаи хушбӯе, ки аз меваи ванил тайёр мекунанд.

ВАННА *лот.* ونّه зарфи тағорамонанди калони дарозрӯя барои шустушӯи бадан ва ё муолиҷа.

ВАННАХОНА ونّه‌خانه хонаи алоҳидае дар манзил ё ҳаммом, ки дар он ванна гузошта шудааст, хона барои шустушӯ ва оббозӣ.

ВАНОҒ وناغ риштаи хом ё камтоб, ки аз нӯги дук то пилтаи дасти ресанда дарозӣ дорад ва хеле ба осонӣ канда мешавад.

ВАНОНА ونانه *кҳн.* нони гирдаи ғафс.

ВАНҶ ونج *кҳн.* гунҷишк.

ВАНҶАНАК ونجنک *кит.* райҳон, нозбӯ.

ВАОР *а.* وعار замин ё роҳе, ки пастию баландии бисёр дорад, ҷои ноҳамвор.

В-АР ور *шакли кӯтоҳшудаи* **ва агар**.

-вар ور *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* доранда: **баҳравар**, **ҳунарвар**, **тоҷвар**, **номвар**…

ВАРАЗМ ورزم *кит.* оташ.

ВАРАҚ *а.* ورق 1. барг; гулбарг; **варақи гул** барги гул. 2. порчаи коғази ба шакли ду саҳифаи пушту рӯ буридашуда; варақаи дурӯяи китоб, дафтар *ва г.;* **варақ-варақ** а) варақҳои зиёд; б) зиёд, хеле бисёр (*доир ба* коғаз); **варақ задан** а) гардондани варақ (*китобу дафтарро*); б) *маҷ.* ҳар як варақро ҷудо-ҷудо аз назар гузарондан; сатҳӣ мутолиа кардан.

ВАРАҚА *а.* ورقه 1. сафҳаи коғази калоне, ки дар он ягон масъалаи муҳими сиёсӣ баён ёфтааст; баённома. 2. пурсишнома, барга; сарбарг; **варақаи узвият, варақаи ҳисобгирӣ; варақаи беморӣ** ҳуҷҷате, ки муваққатан корношоямии шахси беморро тасдиқ карда, ба ӯ ҳуқуқ медиҳад, ки дар ин муддат кор накарда, музди кор гирад; **варақаи имтиҳонот** ҳуҷҷате, ки баҳои аз имтиҳонҳо гирифтаи дохилшавандаи мактаби олӣ ва ё миёнаи махсус ба он гузошта мешавад.

ВАРАҚАСОЗ ورقه‌ساز он ки варақа тайёр мекунад.

ВАРАҚЗАНӢ ورقزنی 1. *исми амал аз* **варақ задан**; варақ гардондан, гардонида иваз кардани як сафҳа бо сафҳаи дигар. 2. *маҷ.* мутолиаи сатҳӣ, аз назар гузаронидан, ошноӣ бо китобе.

ВАРАҚИН ورقین иборат аз чанд варақ – қабат; самбӯса ё фатире, ки хамири он аз қабатҳои зиёди равғанӣ иборат аст: **самбӯсаи варақин, фатири варақин**.

ВАРАҚПОРА ورقپاره 1. порчаи коғаз, порае аз коғаз. 2. ҳуҷҷати беарзиш.

ВАРАҚСАНГ ورقسنگ *геол.* ҷинси кӯҳӣ, ки маъданҳои таркиби онҳо варақ-варақ ҷойгир шудаанд.

ВАРАМ *а.* ورم ҷои дамида баромадаи бадан ё ягон узви он, омос; умуман дамидагӣ дар рӯи чизе; **варами шуш** *тиб.* бемории шуш ба сабаби шамол хӯрдан, ки дар натиҷаи он шуши бемор сурх ва ҳаҷман калон шуда, дар вай таб пайдо мешавад, зотуррия; **варам кардан** а) дамида баромадан, омосидан, пайдо шудани варам дар ягон узви бадан; б) дам кардани шикам; в) *маҷ.* болидан; гӯшт гирифтан (*аз шодӣ, фахр ва г.*).

ВАРАМИДА ورمیده *сифати феълии замони гузашта аз* **варамидан**; варамкарда, дамида, омосдор; **бо чашмони варамида** бо чашмони варамкарда; **ҷои варамидаи дасту пой** ҷои омосдори дасту пой.

ВАРАМИДАН ورمیدن дамида баромадан, варам кардан, омосидан, пайдо шудани варам дар ягон узви бадан; дам кардани шикам.

ВАРАМКАРДА ورم‌کرده *сифати феълии замони гузашта аз* **варам кардан**.

ВАРАНДОЗ وارانداز барандоз.

ВАРАНДОХТАН وراندختن барандохтан; аз миён бурдан, дур андохтан.

ВАРАНҶ ورنج зишт, нозебо, паст, фурӯмоя, камарзиш, бемиқдор.

ВАРАНҶӢ ورنجی зиштӣ, фурӯмоягӣ, пастӣ; беарзиш будан, бемиқдор будан.

ВАРАСА *а.* ورثه *ҷ.* **ворис**.

ВАРАФТОДАН ورافتادن нобуд шудан, аз миён рафтан, дур афтодан, аз мадди назар афтодан.

ВАРАҶА ورجه беморие, ки гирифтори он хунук хӯрда, таб мебарорад, табларза: **варача гирифтан, варача шудан**.

ВАРАҶАГИРИФТА ورجه‌گرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **варача гирифтан**; мубталои бемории варача, он ки дар ҳолати табу ларз аст.

ВАРАҶАХОНА ورجه‌خانه ҷое, ки манбаи бемории варача аст, ҷои ботлоқзор ва обҳои чиркин.

ВАРАШОН ورشان *кит.* кабӯтари ёбоии тираранг, ки болои думаш сафед аст, қумрӣ.

ВАРАЪ *а.* ورع *кит.* парҳезгорӣ, порсоӣ, зӯҳд, тақво.

ВАРБАСТАН وربستن бастан.

ВАРВАР *ю.* وروور 1. *ниг.* **барбар**. 2. аз назари юнониҳо ва римиҳои қадим – одами мамлакати дигар, бегона, аҷнабӣ. 3. *маҷ.* одами ҷоҳил; ваҳшӣ, дағал.

ВАРВАРИЗМ *ю.* وروریزم *збш.* калима ва иборахои забони хориҷӣ, ки дар гуфтугӯи халқе истифода шаванд ҳам, ба меъёр ва қоидаву қонуни забони адабӣ надаромада ва мувофиқат накардаанд.

ВАРҒ ورغ банди об, ки дар пеши ҷӯй ва дарё аз чӯбу хас ё хоку санг сохта мешавад, дарғот, банд, садд.

ВАРҒБАНД ورغ‌بند *ниг.* **варғ**.

ВАРД ورد *кит.* гули садбарг, гули сурх, гул.

ВАРДАНА وردنه навард, милаи мудаввари гирд, ки ду сари он барои бо даст гирифтан бориктар тарошида шуда, барои паҳн, ҳамвор ва тунук кардани хамир *ва г.* ба кор меравад.

ВАРДАРИДА وردریده дарида.

ВАРДАСТ وردست *маҷ.* дастёр, ёвар.

ВАРДОШТАН ورداشتن *гуфт.* бардоштан; бо худ бардошта бурдан; пур кардан, фаро гирифтан; тоб овардан, таҳаммул кардан.

варз ورز 1. *асоси замони ҳозира аз* **варзидан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънии* варзанда: **кишоварз**, **обварз**, **ишқварз**.

ВАРЗ ورز *кит.* кишт, зироат; тухм.

ВАРЗА ورزه *кит.* зироаткунанда, деҳқон, кишоварз, барзгар; **гови варза** барзагов, ки онро дар гузашта варзагов ҳам мегуфтанд.

ВАРЗГАР ورزگر *кит.* барзгар.

ВАРЗИДА ورزیده 1. *сифати феълӣ ва феъли ҳоли замони гузашта аз* **варзидан**. 2. машқдида, ботаҷриба, моҳиршуда *(дар коре, санъате ва г.)*.

ВАРЗИДАН ورزیدن 1. машғул шудан, кореро паёпай кардан; варзиш кардан. 2. *ҳамчун феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ ба маънои* кардан, намудан *меоянд*: **ширкат варзидан**; **дӯстӣ варзидан; ишқ варзидан** ишқбозӣ кардан.

ВАРЗИШ ورزش 1. маҷмӯи машғулият ва машқҳои ҷисмонӣ барои тарбияи бадан; бозиҳои варзишӣ, ки кас бо мақсади мустаҳкам кардани саломатӣ ва инкишофи бадан машғул мешавад; гимнастика; атлетика; **варзиш кардан** бо тарбияи бадан машғул шудан; машқҳои гимнастикӣ кардан. 2. машғулият; машқ, тамрин: **риёзиёт варзиши фикр аст**.

ВАРЗИШГАР ورزشگر он ки бо бозию машқҳои варзишӣ машғул аст.

ВАРЗИШГОҲ ورزشگاه ҷои варзиш, толор ва биноҳои дигар барои машқҳои варзишӣ, майдони варзиш; ҷое, ки дар он мусобиқаҳои варзишӣ барпо мешавад.

ВАРЗИШДАРМОНӢ ورزش‌درمانی *тиб.* дармон ва табобати баъзе дардҳо (*мас.*, *дарди бандҳои бадан ба воситаи варзиш*).

ВАРЗИШӢ ورزشی *мансуб ба* **варзиш**: **либосҳои варзишӣ**.

ВАРЗИШНАВИС ورزش‌نویس нависандаи ха-

бару гузоришҳои варзишӣ дар рӯзномаву маҷаллаҳо ва радиову телевизион.

ВАРЗИШХОНА ورزشخانه маҳал ва ҷои варзиш; ҷои машқ.

ВАРЗӢ ورزی *кҳн.* кишоварз.

ВАРЗО ورزا *кҳн.* гови нар, ки бо он заминро шудгор мекунанд, барзагов.

ВАРИАНТ *лот.* وريئنت 1. навъ ё намуди дигари чизе, гуна, қарина. 2. нусхаҳои аз ҳамдигар фарқдори як асар, таҳрири дигари як асар, ду намуди як лоиҳа; тафовути ду ё чанд таҳриру навишта.

ВАРИАНТНОКӢ وريئنتناکی дорои вариант будан; чанд нусхаи аз ҳамдигар фарқноки асаре, гунанокӣ.

ВАРИД *а.* وريد 1. раг. 2. раги гардан.

ВАРКОК ورکاک *кҳн.* парандаи мурдорхоре аз қабили каргас.

ВАРҚО *а.* ورقا кабӯтари хокистарранг, фохта

ВАРҚОНӢ ورقانی *лаҳҷ.* тарзи ҷӯякашии киштҳои палакӣ, ки ба замини тухмкошташуда ҷӯя накашида, як дафъа об мемонанд ва баъд аз хишова ва таноб партофтани палаки харбузаву тарбуз *ва г.* дар он ҷӯя мекашанд.

ВАРНА ورنه *шакли кӯтоҳшудаи* **вагарна**.

ВАРО ورا *шакли кӯтоҳшудаи* **вайро**.

ВАРО(Ъ) *а.* (ء)ورا *кит.* пас, ақиб, он сӯ; **аз варои…** а) ғайр аз…; б) болотар аз, бартар аз, бештар аз; в) дар ғайби; **аз варои** аз он сӯи.

ВАРОВАРДАН وراوردن баровардан, кандан.

ВАРОМ ورام ҳар чизи сабук ва камвазн.

ВАРОМАДАН ورامدن 1. канда шудан, баромадан, аз ҷо даромадан. 2. омода шудани чизе барои ягон коре, **варомадани хамир** омода шудани хамир барои пухтан.

ВАРОСАТ *а.* وراثت ворисӣ, меросхӯрӣ, меросбарӣ, меросгирӣ; **ба варосат** аз рӯи ворисӣ, ба ҳукми ворисӣ.

ВАРОСУДАН وراسودن осудан.

ВАРПАРИДАН ورپريدن *маҷ.* ба таври ногаҳонӣ мурдан, ногаҳон гузаштан.

ВАРРАСИДА وررسيدن баррасидан, баррасӣ кардан, пурсидан.

ВАРРАФОН وررفان *кит.* он ки авфи гуноҳи ягон гунаҳгорро аз касе илтимос мекунад, шафеъ, шафоаткунанда.

ВАРРАФТАН وررفتن рафтан; пардохтан ва машғул шудан ба чизе; саргарми чизе шудан.

ВАРРОҚ *а.* ورّاق 1. *кит.* он ки пеш аз пайдоиши саноати чопгарӣ китобҳоро нусхабардорӣ ва саҳифабандӣ карда мефурӯхт ва бо супоришу фармоиш ин корро анҷом медод. 2. *кит.* хатнавис; китобнавис, китобаткунанда.

ВАРСОҚИГӮӢ ورساقیگويی *гуфт.* ҳарзагӯӣ, гуфтани гапи бемаънӣ ва бемаврид.

ВАРСОҚИХОНӢ ورساقیخوانی сергапӣ, беҳудагӯӣ, сафсатагӯӣ, лофзанӣ.

ВАРСОҚӢ ورساقی суханҳои беҳудаю бемаврид, сафсата, лофу газоф; **варсоқӣ хондан (гуфтан)** сафсата гуфтан, сергапӣ кардан, пургӯӣ кардан.

ВАРТА *а.* ورطه 1. ҷои пурхатар, маҳалли ҳалокатовар (*аз қабили* ҷарӣ, партгоҳ). 2. *маҷ.* гирдоб, ҷои хатарноки оби дарё, бахр *ва г.*; *ба тариқи истиора*: **вартаи ҳалокат**, **вартаи фалокат**; **вартаи ҳаёт** гирдоби зиндагонӣ.

ВАРТИШ ورتش *ниг.* **бедона**.

ВАРТИШБОЗ ورتشباز бедонабоз.

ВАРТИШБОЗӢ ورتشبازی бедонабозӣ.

ВАРТОВИСТАН ورتاوستن *кҳн.* тоб доштан, тобовар будан, тоб овардан, таҳаммул кардан.

ВАРТОҶ ورتاج *кит.* офтобпараст *(растанӣ).*

ВАРХЕЗИДАН ورخيزيدن бархостан, баланд шудан.

ВАРЧИДАН ورچيدن барчидан, ҷамъ кардан.

ВАРҶ ورج арз, арзиш, қадр, мартаба.

ВАРҶМАНД ورجمند арҷманд, дорои қадру мартаба, бообрӯ, боэҳтиром.

ВАРШИКАСТ ورشکست *кит.* шикаст, шикастхӯрӣ *(дар тиҷорат);* муфлисӣ, хонасалот шудан бо сабаби зиёд будани қарз (нисбат ба дорoӣ).

ВАРШИКАСТА ورشکسته дучори варшикастшудагӣ, шикастхӯрда, муфлисшуда.

ВАРШИКАСТАГӢ ورشکستگی вазъияти варшикастхӯрда, ки аз додани қарз оҷиз аст.

ВАРШИКАСТАН ورشکستن 1. дучори шикаст шудан, шикаст хӯрдан. 2. *маҷ.* муфлис шудан, хонахароб гаштан, хонасалот шудан.

ВАРШУДАН ورشدن боло рафтан, барафрӯхта шудан, фурӯзон шудан.

ВАСАН I *а.* وثن *кит.* бут, санам.

ВАСАН II *а.* وسن *кит.* хоби сабук, пинак, ғанаб.

ВАСАРҒА وسرغه навъи ангури хуштаъми донаҳояш лӯнда.

ВАСАТ *а.* وسط миёна; мобайн, миёнаҷо: **дар васати баҳр, васати саҳна**.

ВАСАТӢ وسطی *кит., мансуб ба* **васат**; мобайнӣ.

ВАСАТУССАМОЪ *а.* وسط‌السماع *нуҷ.* миёнаи осмон, баландтарин нуқтае дар осмон, ки Офтоб дар вақти ҳаракати худ дар нисфи рӯз ба он мерасад.

ВАСАХ *а.* وسخ *кит.* чирк, рим, ки аз реш барояд.

ВАСВАСА *а.* وسوسه 1. фикру хаёле, ки ба роҳи бад мебарад, андешае, ки ба бадӣ мебарад, нияту андешаи бад. 2. иғво, фитна, шӯрангезӣ, ташвиқ ба ягон кори бад, таҳрикоти бад. 3. шакку шубҳа; гумони бад; **васваса кардан (намудан)** ба кори бад таҳрик кардан, ба роҳи бад андохтан; шӯрондан; баддил кардан касеро; **ба (дар) васваса афтодан** а) ғалаба кардани андешаҳои бад; ба фикру хаёлҳои бад афтодан; б) воҳима зер кардан; **ба васваса андохтан** *тарзи бавоситаи* **ба (дар) васваса афтодан; васвасаи шайтонӣ** талқини фикру андешаҳои фитнаангез; андешаи бад, бадгумонӣ.

ВАСВАСААНГЕЗ وسوسه‌انگیز ба васваса андозанда, ба фикри бад баранда: **фикри васвасаангез**.

ВАСВАСАБОЗ وسوسه‌باز *ниг.* **васвасакор**.

ВАСВАСАГАР وسوسه‌گر *ниг.* **васвасаангез**.

ВАСВАСАКОР وسوسه‌کار он ки васваса меандозад, васвасабоз.

ВАСВАСАМАНД وسوسه‌مند дорои васваса, дорои хаёлҳои мубҳам.

ВАСВОС *а.* وسواس 1. ҳолати каси ба васваса гирифтор, хаёлотӣ *(одатан ҳамчун бемории рӯҳӣ)*. 2. бадгумонӣ; ваҳму ҳарос.

ВАСВОСӢ *а.* وسواسی *марбут ба* **васвос**; мубтало ба васвос, дудила; гирифтори бемории васвос *(ваҳмакӣ, бадгумонӣ ва нобоварӣ),* хаёлотӣ: **васвосӣ шудан**.

ВАСВОСОМЕЗ وسواس‌آمیز ҳамроҳ ба васвос, дорои васвос.

ВАСЕӢ وسیعی 1. вусъат, фарохӣ, паҳноварӣ. 2. бар, *муқоб.* **қад** (ё **дарозӣ**); **ба васеӣ** ба бар.

ВАСЕЪ *а.* وسیع 1. кушод, фарох, паҳновар; *муқоб.* **танг**; паҳн; сербар; **васеъ-васеъ** фарох–фарох, кушод-кушод; **биёбони васеъ** дашти паҳновар; **остини васеъ** остини фароху кушод; **пешонаи васеъ** пешонаи фарох, пешонаи калон; **роҳи васеъ** роҳи калон, роҳи сербар; **ҳавлии васеъ** ҳавлии кушод, ҳавлии калон; **ҷомаи васеъ** ҷомаи бараш аз андоза калон. 2. фарогирандаи бисёр ҷиҳатҳои соҳае; **дониши васеъ** дониши зиёд, маълумоти ҳаматарафа; **маҷлиси васеи раёсат** маҷлисе, ки ба он ғайр аз аъзои раёсат касони дигари ба масъала дахлдор низ даъват мешаванд; **оммаи васеи меҳнаткашон** ҳамаи табақаҳои аҳли меҳнат, кулли меҳнаткашон; **табақаҳои васеи аҳолӣ** ҳамаи аҳолӣ, умуми аҳолӣ; **қарори васеъ (қабул кардан)** қарори ҳамаи масъалаҳоро фарогиранда ва муфассал (қабул кардан); **васеъ кардан** а) сербар кардан; калон кардан (*роҳеро, ҷоеро*); б) зиёд кардан; дар ҳаҷм, масоҳат ё миқдор афзудан (*мас.*, *кореро майдони киштро*); **васеъ шудан (гардидан)** а) *тарзи бевоситаи* **васеъ кардан**; б) вусъат (инкишоф) ёфтан; **ҷаҳонбинӣ васеъ шудан//доираи назар васеъ шудан** зиёд, амиқ ва ҳаматарафа гаштани тасаввурот,

дониш ва шавқу мароқи касе; ◊ **дилро васеъ кардан** парво накардан, ғам нахӯрдан.

ВАСЕЪПЕШОНӢ وسیع‌پیشانی 1. он ки пешониаш фарох аст. 2. *маҷ.* серризқ.

ВАСЕЪЧӮЯК وسیع‌جویک *кишов.* дорои ҷӯякҳои васеъ (*оид ба* кишт).

ВАСЕЪШАВӢ وسیع‌شوی *исми амал аз* **васеъ шудан**; вусъат пайдо кардан; **васеъшавии истеҳсолот; васеъшавӣ аз гармӣ** *физ.* тағйир ёфтан, яъне бузург шудани ҳаҷми ҷисм дар натиҷаи гарм кардан.

ВАСИГӢ وصیگی 1. васӣ будан; амали васӣ, васоят. 2. *маҷ.* парасторӣ.

ВАСИҚ *а.* وثیق *кит.* устувор, маҳкам.

ВАСИҚА *а.* وثیقه 1. *кит.* аҳду паймони устувор; аҳднома. 2. *таър.* ҳуҷҷате, ки дар он ҳуқуқи моликияти касе ба чизе (*хусусан молу мулки ғайриманқул*) қайд шудааст: **васиқаи замин, васиқаи ҳавлӣ; васиқа кардан**.

ВАСИЛА *а.* وسیله 1. воситаи ба даст овардани чизе, воситаи иҷрои коре, роҳи расидан ба мақсаде, восита: **василаи рӯзгузаронӣ, ба василаи...; ба ин васила** ба ин восита, ба ин роҳ. 2. сабаб, баҳона: **ба ҳар васила** ба ҳар роҳ.

ВАСИЛАСОЗ وسیله‌ساز 1. фароҳамоварандаи имконот ва шароити лозим барои расидан ба ҳадафе ё барои ҳалли мушкилот; чорасоз. 2. баҳонаҷӯй, баҳоналалаб.

ВАСИЛАСОЗӢ وسیله‌سازی баҳонаҷӯӣ, баҳоналалабӣ.

ВАСИЛАҶӮӢ وسیله‌جویی *ниг.* **василасозӣ**.

ВАСИЛАҶӮЙ وسیله‌جوی *ниг.* **василасоз**.

ВАСИМ *а.* وسیم *кит.* зебо, хубрӯй, дорои нишони зебоӣ.

ВАСИЯТ *а.* وصیت супориши пеш аз марг ё ба сафарравандаи шахс ба бозмондагони худ, орзую хоҳиш ё насиҳате, ки шахс қабл аз мурдан изҳор мекунад: **васият кардан (намудан), васияти** *касеро* **иҷро кардан**.

ВАСИЯТГАР وصیت‌گر меросдиҳанда, супоришдиҳанда; насиҳатгар.

ВАСИЯТКУНАНДА وصیت‌کننده он ки васият медиҳад; насиҳаткунанда.

ВАСИЯТНОМА وصیت‌نامه варақае, ки васияти касе ҳамчун ҳуҷҷат дар он навишта шудааст.

ВАСӢ *а.* وصی *ҳуқ.* он ки ба ӯ коре васият карда шудааст, саробони фарзандони ноболиғ (*то расидан ба балоғат*) ва молу мулки шахсе аз рӯи васият, иҷрокунандаи васият.

ВАСКОРА وسکاره *кит.* деги калон.

ВАСЛ *а.* وصل 1. пайваст, пайванд, часпондан ё часпидани чизе бо чизе. 2. ба ҳам расидан, ба дидори ҳамдигар расидани ошиқу маъшуқ, висол: **шаби васл, айёми васл; васл кардан** а) пайванд кардани чизе ба чизе, часпондан, бастан; б) *тех.* насб кардан, маҳкам карда шинондан, ба ҷое гузоштани ягон дастгоҳ; **васл шудан** пайванд (пайваст) шудан; якҷоя шудан.

ВАСЛА I *а.* وصله *кит.* порчаи матоъ ва чарме, ки ба ҷои дарида ё кандашудаи либос, пойафзол медӯзанд ё мечаспонанд, ямоқ, пина, дарбеҳ.

ВАСЛА II *а.* وصله *збш.* аломате дар имлои арабӣ ба шакли ٱ, ки дар болои ҳарфи алиф гузошта шавад, ба якҷоя хондани ду калима ишора мекунад.

ВАСЛАДОР وصله‌دار дарбеҳдор, поргидор.

ВАСЛАК وصلک *нав.* воситаи пайваст ё қатъ кардани ҷараёни барқи таҷҳизоти барқӣ (*асбобҳои рӯшноӣ, бухорӣ, дарзмол, радиову телевизор ва ғ.*).

ВАСЛГАР وصل‌گر васлкунанда, пайвандгар.

ВАСЛГАРӢ وصل‌گری пайваст кардан, васл кардан; амали васлгар.

ВАСЛӢ وصلی *мансуб ба* **васл**; васлшуда, пайвандӣ.

ВАСЛКУНАНДА وصل‌کننده *ниг.* **васлгар**.

ВАСЛХОҲ وصل‌خواه *ниг.* **васлҷӯй**.

ВАСЛҶӮ وصل‌جو талабгори висол, ҷӯяндаи дидори ёр, ҷӯёи висол.

ВАСЛШАВАНДА وصل‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **васл шудан**; пайванд-

шаванда, баҳамрасанда, часпанда.

ВАСЛШУДА وصلشده *сифати феълии замони гузашта аз* **васл шудан**; ба ҳам пайваста, ба ҳам пайванд.

ВАСМА *а.* وسمه гиёҳест, ки занону духтарон баргҳои онро фишурда, оби сабзи нилгунашро ба абрӯвони худ мемоланд; ӯсма, вусма.

ВАСМАТ *а.* وصمت *кит.* 1. айб, нуқсон. 2. доғи нанг, шармандагӣ.

ВАСНӢ وسنی ду зани як шавҳар нисбат ба ҳамдигар; палонҷ, кундош, бохчун.

ВАСНОД وسناد *кит.* бисёр, хеле, хеле зиёд.

ВАСОВИС *а.* وساوس *ҷ.* **васваса**.

ВАСОЁ *а.* وصایا *ҷ.* **васият**.

ВАСОЁНОМА وصایانامه *кит.* андарзнома, насиҳатнома.

ВАСОИҚ *а.* وثائق *ҷ.* **васиқа**.

ВАСОИЛ *а.* وسائل *ҷ.* **васила; васоили зиндагӣ** воситаҳои рӯзгузаронӣ; **васоили ҳамлу нақл** воситаҳои нақлиёт, воситаҳои боркашонӣ ва мусофиркашӣ.

ВАСОИТ *а.* وسائط *ҷ.* **восита**.

ВАСОҚАТ *а.* وثاقت устуворӣ, пойдорӣ.

ВАСОТАТ *а.* وساطت восита шудан, миёнаравӣ, миёнҷигарӣ.

ВАСОЯТ *а.* وصایت 1. васият, супориши васӣ. 2. васигӣ; вазифа ва кори васӣ; **ба васояти худ гирифтан** парасторӣ ва назорати касеро *(бачаи ноболиғ, бемори рӯҳӣ ва ғ.)* ба ӯҳдаи худ гирифтан.

ВАСОЯТАН *а.* وصایتاً *кит.* ҳамчун васӣ, ба сифати иҷрокунандаи васияти касе.

ВАССА وسّه чӯбҳои борику кӯтоҳе, ки байни болорҳои сақфи хона кӯндаланг чида мешаванд; ◊ **васса шумурдан** а) хомӯш истодан; б) бекор будан, бо коре машғул набудан.

ВАССАБӮРЁ وسّه‌بوریا сақфе, ки ба ҷои васса ходачаҳои роғ-роғ гузошта, бо бӯрё ё қамиш мепӯшонанд.

ВАССАЛ *фр.* وسّل 1. *таър.* феодали асрҳои миёнаи Аврупои Ғарбӣ, ки ба заминдори аз худ калонтар тобеъ буд ва ба ӯ боҷу хироҷ медод. 2. шахс ё давлате, ки ба шахс ё давлати дигар тобеъ аст, зердаст, мутеъ.

ВАССАЛОМ *а.* والسّلام ҳамин асту бас, тамом, тамом шуд, гап ҳамин (*дар мавриди ба охир расидани кор ё хоҳише, маҳдуд гардондани талабе гуфта мешавад*): **нома тамом (кор тамом) вассалом**.

ВАССАҶУФТ وسّه‌جفت сақфе, ки аз болои болорҳояш зич васса чида шудааст.

ВАССОФ *а.* وصّاف васфкунанда, васфӣ, таърифу тавсифгар, тасвиркунанда; **вассофи гул** *киноя аз* булбул.

ВАССОФӢ وصّافی васфгарӣ, санохонӣ, мадҳгӯӣ.

ВАСТӢ وستی *кит.* шарҳ, тафсир *(аз номи* Авасто).

ВАСФ *а.* وصف 1. баёни чигунагии чизе, тасвири ҳол, сифату шарҳи ҳоли касе. 2. таъриф, тавсиф; мадҳ; **дар (бар) васфи... // ба васфи...** а) дар баёни..., дар зикри..., дар хусуси..., бахшида ба... б) дар таърифи..., бахшида ба тавсифи..., дар мадҳи...; **васф кардан (намудан)** а) тасвир кардан; б) таърифу тавсиф кардан, хислатҳои хуби касе ё чизеро баён кардан (*мас.*, *дар шеър*). 3. хосият, сифат, хислат.

ВАСФИЯ *а.* وصفیه *адш.* шеъри дар васфу мадҳи касе гуфташуда.

ВАТАН *а.* وطن 1. ҷои таваллуд ва нашъунамо (*мас., деҳа, шаҳр, мамлакат),* зодгоҳ, меҳан; ҷои баромаду пайдоиши чизе. 2. ҷои истиқомат, манзил, макон, маскан; **ватан кардан** ҷои истиқомат ихтиёр кардан, манзил гирифтан. 3. диёр, сарзамин, кишвар, мамлакат; **дар роҳи ватан // барои ватан** дар ҳифзи диёру кишвари худ; **ҷалои ватан кардан** маҷбуран ё аз рӯи ноилоҷӣ тарки диёр кардан.

ВАТАНБЕЗОР وطن‌بیزار он ки аз шароити ватан норозӣ шуда, илоҷи аз он дур шуданро мекунад; он ки ба ватан муҳаббат надорад.

ВАТАНГАДО وطن‌گدا он ки дар орзуи ватан

дар ғарибӣ умр ба сар мебарад; овора, ғариб.

ВАТАНГУРЕЗ وطن‌گریز гурезанда аз ватан; тарки ватанкарда.

ВАТАНДОР وطن‌دار соҳиби ватан, соҳиби макону ҷой.

ВАТАНДӮСТ وطن‌دوست дӯстдорандаи зодгоҳи худ; содиқ ба халқу ватани худ, ба халқу ватани худ меҳру муҳаббат дошта, меҳанпараст, ватанпараст, ватанпарвар.

ВАТАНДӮСТӢ وطن‌دوستی меҳру муҳаббат ба ватан, дилбастагӣ ба ватан, ҳубби ватан, меҳандӯстӣ.

ВАТАНДӮСТОНА وطن‌دوستانه аз рӯи дӯст доштани ватани худ, меҳанпарастона.

ВАТАНӢ وطنی *мансуб ба* **ватан**; дар диёри худ сохташуда; дар мамлакати худ ба вуҷуд омада, худӣ, меҳанӣ: **маҳсулоти ватанӣ, ҷанги ватанӣ** ҷанг бо истилогарони аҷнабӣ барои озодӣ ва истиқлолияти ватан.

ВАТАНПАРАСТ وطن‌پرست *ниг.* **ватандӯст**.

ВАТАНПАРАСТӢ وطن‌پرستی *ниг.* **ватандӯстӣ**.

ВАТАНПАРАСТОНА وطن‌پرستانه *ниг.* **ватан дӯстона**.

ВАТАНПАРВАР وطن‌پرور *ниг.* **ватандӯст**.

ВАТАНПАРВАРӢ وطن‌پروری *ниг.* **ватандӯстӣ**.

ВАТАНФУРӮШ وطن‌فروش хоини ватан, хиёнаткори халқу ватан.

ВАТАНФУРӮШӢ وطن‌فروشی хиёнат ба ватан, хоинӣ ба халқу ватан.

ВАТАНХОҲ وطن‌خواه *ниг.* **ватандӯст**.

ВАТАНХОҲӢ وطن‌خواهی *ниг.* **ватандӯстӣ**.

ВАТАР *а.* وتر *кит.* 1. *риёз.* хати рост, ки ду нуқтаи ягон хати каҷро ба ҳам пайваст мекунад, хорда; **ватари зовия** *риёз.* хати рости секунҷа, ки дар муқобили кунҷи рост воқеъ аст, гипотенуза. 2. тори асбоби мусиқӣ. 3. зеҳи камон, ресмони камон.

ВАТВОТ *а.* وطواط 1. *кит.* кӯршапарак, хаффош. 2. *маҷ.* заифҷусса, хурд ва лоғар.

ВАТЕРПОЛО *англ.* وتیرپالا *варз.* тӯббозии рӯи об.

ВАТИРА *а.* وتیره *кит.* роҳу равиш, тарз, тариқа.

ВАТО *а.* وطا *кит.* густурданӣ фарш, палос; **вато кардан** густурдан, паҳн кардан, андохтан.

ВАТТ *англ.* وتّ *физ.* воҳиди ченаки иқтидори ҷараёни барқ.

ВАТТ-СОАТ وتّساعت *физ.* воҳиди қиёсии ченаки қувваи барқ, ки ба кори дар як соат бо иқтидори як ватт иҷрошаванда баробар аст.

ВАФД *а.* وفد *кит.* 1. расулӣ, рисолат, пайғом бурдан назди касе. 2. ҳайати сафорат, ҳайати элчиён, вакилон, намояндагон, фиристодагон.

ВАФӢ *а.* وفی *ниг.* **вафодор**.

ВАФЛӢ *олм.* وفلی *гуфт.* навъи нони қандии тунук, ки дар рӯяш нақшҳои чорхона дорад.

ВАФО *а.* وفا ба ҷо овардани қавлу ваъда; пойдорӣ дар аҳду паймон, садоқат дар дӯстию муҳаббат, сидқ: **меҳру вафо, сидқу вафо; вафо доштан** садоқат доштан; содиқ будан, дар аҳди худ устувор будан; **вафо кардан (намудан)** ба аҳд (паймон, ваъда ва қавли худ) устувор истодан, садоқат нишон додан, иҷро кардани аҳду паймон ва қавлу ваъдаи худ; ◊ **агар умр вафо кунад…** агар умр боқӣ бошад…, агар зинда бошем…

ВАФОАНДЕШ وفااندیش вафопарвард, вафопарварда.

ВАФОГАР وفاگر *ниг.* **вафодор**.

ВАФОДОР وفادار 1. устувор дар дӯстию муҳаббат, бовафо, содиқ: **дӯсти вафодор, ёри вафодор**. 2. ҳақшинос, қадршинос, сипосгузор: **фарзанди вафодор, шогирди вафодор**.

ВАФОДОРӢ وفاداری 1. содиқ ва устувор будан дар муҳаббат ва дӯстӣ, бовафоӣ, садоқат. 2. ҳақшиносӣ, қадршиносӣ, сипосгузорӣ: **вафодорӣ кардан, вафодорӣ нишон додан**.

ВАФОКЕШ وفاكيش *кит.* он ки сидқу вафоро оини худ кардааст, вафодор.

ВАФОНОМА وفانامه аҳдномаи дӯстиву вафодорӣ.

ВАФОПАРВАРДА وفاپرورده *кит.* вафодор, бовафо, содиқатманд.

ВАФОПЕША وفاپيشه вафодор, бовафо, содиқ.

ВАФОТ *а.* وفات марг, фавт: **рӯзи вафот, соли вафот, баъд аз вафоти...; вафот ёфтан (кардан)** мурдан, фавтидан.

ВАФОҶӮЙ وفاجوى ҷӯяндаи вафо, толиби вафо.

ВАХИМ *а.* وخيم *кит.* ногувор; носозгор; душвор, сахт; хатарнок, бад: **оқибати вахим доштан**.

ВАХОМАТ *а.* وخامت *кит.* носозгорӣ; душворӣ, сахтӣ; хавфнокӣ, хатарнокӣ.

ВАХОМАТОМЕЗ وخامت‌آميز хатарнок, омехта ба хатар.

ВАХОНӢ وخانى 1. *мансуб ба* **Вахон**; **забони вахонӣ**. 2. зода ва сокини Вахон.

ВАХШ وخش 1. *кит.* ибтидо, оғоз. 2. номи илоҳаи обу обёрист дар тасаввури бохтариёни қадим. 3. номи водиест дар қисми ҷанубу ғарбии Тоҷикистони ҳозира, ки дар ҷараёни дарёи Вахш (*яке аз шохобҳои Амударё*) воқеъ гардидааст.

ВАХШИҶ وخشيج *бот.* гиёҳи буттагии худрӯ, ки баргу гулҳои он хушбӯй аст ва ҳамчун доруворӣ истифода мешавад.

ВАХШУР وخشور *кит.* пайғамбар, расул.

ВАҲ وه 1. *нидои тааҷҷуб ва таҳсин* аҷаб!, аҷабо!, чӣ хуш!; **ваҳ-ваҳ** нидое, ки тааҷҷуби зиёд ва аз чизе ба ваҷд омаданро ифода мекунад. 2. *нидо* бонге, ки барои нохост тарсондани касе ба тариқи шӯхӣ мебароранд.

ВАҲАБ *а.* وهب *ниг.* **ваҳб**.

ВАҲАҚ *а.* وحق *ниг.* **ваҳқ**.

ВАҲАЛ *а.* وهل *кит.* лой, гил; лойдон; ботлоқ.

ВАҲАНГ وهنگ *кит.* ҳалқаи чӯбин, ки бар сари ресмон банд карда, дар вақти бастани бор сари дигари ресмонро аз он ҳалқа гузаронда борро маҳкам баста устувор мекунанд.

ВАҲБ//ВАҲАБ *а.* وهب бахшидан, ато кардан; бахшиш, ато.

ВАҲБӢ وهبى *мансуб ба* **ваҳб**.

ВАҲДАТ *а.* وحدت 1. ягонагӣ; сарҷамъӣ, муттаҳидӣ; **ваҳдати маънавӣ** ягонагӣ аз ҷиҳати фикру ақида, як будани мафкура. 2. *д.* эътиқод ба ягонагии Худо.

ВАҲДАТИСТОН وحدتستان *кит.* ҷой ва макони ваҳдат.

ВАҲДАТОБОД وحدت‌آباد 1. *кит.* дунё, олам. 2. *маҷ.* ҷой ва макони ваҳдат.

ВАҲДАТСАРО وحدتسرا *ниг.* **ваҳдатобод**.

ВАҲДОНИЯТ *а.* وحدانيت *д., фалс.* ягонагӣ, яктоии Худо.

ВАҲДОНӢ وحدانى *кит.* ягона, якто.

ВАҲИД *а.* وحيد якка, танҳо; ягона, якто.

ВАҲИДАН *а.* وحيداً *кит.* ба танҳоӣ; **фарданваҳидан** яккаву танҳо, бе ҳамроҳ.

ВАҲИШ *а.* وحش *кит.* бад, зишт, хунук.

ВАҲЙ *а.* وحى *д.* паёми Худованд ба пайғамбар; нидои илоҳӣ.

ВАҲҚ//ВАҲАҚ *а.* وهق *кит.* каманд, таноб, гарданбанди ҳайвонот.

ВАҲЛ *а.* وهل *ниг.* **ваҳал**.

ВАҲЛА *а.* وهله *кит.* 1. фурсати як мижазанӣ, лаҳза, дам, он. 2. навбат, карат; **дар ваҳлаи аввал** дар навбати аввал.

ВАҲЛАТАН *а.* وهلتاً *кит.* дафъатан, дарров, якбора.

ВАҲМ *а.* وهم 1. тарс, бим, хавф, ҳарос (*бештар беасос*); **ваҳму ҳарос, тарсу ваҳм; ваҳми ҷон** тарси ҷон, ҳавли ҷон; **ваҳм кардан** тарсидан, ҳаросидан. 2. *кит.* хаёл, тасаввур, гумон; **ваҳми беасл** хаёли хом, гумони беасос; **ваҳм гирифтан** воҳима пахш кардан; **ваҳм зер кардан** ба воҳима афтодан, ҳисси тарсу бим фаро гирифтан касеро (*мас., аз танҳоӣ, торикӣ*).

ВАҲМАК//ВАҲМАКӢ وهمک//وهمکی *гуфт.* тарсу, тарсончак, касе, ки ба осонӣ ва беасос ба тарсу ҳарос меафтад.

ВАҲМАНГЕЗ وهم‌انگیز воҳиманок, даҳшатнок, бадвоҳима.

ВАҲМГИРИФТА وهم‌گرفته *ниг.* **ваҳшатзада**.

ВАҲМИДАН وهمیدن тарсидан, ҳаросидан, ба ваҳм афтодан.

ВАҲМӢ وهمی *ниг.* **ваҳмак**.

ВАҲМНОК وهمناک хавфнок, даҳшатнок, бадвоҳима.

ВАҲҲОБ *а.* وهّاب *кит.* бисёр бахшанда, босаховат.

ВАҲҲОБИЯ *а.* وهّابیه *д.,* ҷараёни динию сиёсии равияи суннии ислом, ки бозгашт ба исломи асили муҳаммадӣ, тавҳид ва тарки авлиёпарастиро тарғиб намуда, иҷрои баъзе фаризаҳои дини исломро ҳатмӣ ҳисоб намекунад (*асосгузораш Муҳаммад ибни Абдулваҳҳоб* (*а. 18*) *мебошад*).

ВАҲҲОБӢ وهّابی пайрави ҷараёни ваҳҳобия.

ВАҲҲОҶ *а.* وهّاج *кит.* бисёр дурахшон, дурахшон, тобон, фурӯзон: **чароғи ваҳҳоҷ, шамъи ваҳҳоҷ**.

ВАҲШ *а.* وحش *кит.* 1. ваҳшӣ, ёбоӣ, даштӣ. 2. *исми ҷомеъ* ҳайвоноти ваҳшӣ; **ваҳшу тайр** ҳайвоноту парандагони ваҳшӣ.

ВАҲШАТ *а.* وحشت 1. рамандагӣ, рамидан, худро ба канор кашидан. 2. тарс, бим, хавф, воҳима, даҳшат. 3. ваҳшигӣ, ваҳшоният, дарандагӣ. 4. *маҷ.* бедодгарӣ, ҷабру зулми беандоза; **дар ваҳшат//ба ваҳшат** ҳаросон, ба воҳима афтода; **ваҳшат кардан** сахт тарсидан, ба даҳшат омадан; **ба ваҳшат андохтан** сахт тарсондан; **ба ваҳшат афтодан** сахт тарсидан, ба воҳима афтодан.

ВАҲШАТАНГЕЗ وحشت‌انگیز даҳшатовар, ваҳмангез, бадвоҳима: **манзараи ваҳшатангез**.

ВАҲШАТАФЗО وحشت‌افزا боиси тарсу бими зиёд, афзояндаи тарсу ваҳм.

ВАҲШАТГОҲ وحشت‌گاه *ниг.* **ваҳшаткада**.

ВАҲШАТЗАДА وحشت‌زده 1. ба воҳима афтода, ба даҳшат афтода. 2. раманда, одамгурез, ваҳшӣ.

ВАҲШАТЗАДАГӢ وحشت‌زدگی ба ҳарос афтодагӣ, даҳшатзадагӣ, ҳаросонӣ.

ВАҲШАТЗО وحشت‌زا ҳавлангез, бимнок, даҳшатовар.

ВАҲШАТКАДА وحشت‌کده 1. ҷои пурваҳшат, ваҳшатхона. 2. *маҷ.* дунё.

ВАҲШАТНОК وحشتناک даҳшатнок, воҳиманок, махуф.

ВАҲШАТОБОД وحشت‌آباد *маҷ.* дунё, ҷаҳон.

ВАҲШАТОВАР وحشت‌آور ваҳшатангез: **харобазори ваҳшатовар**.

ВАҲШАТСАРО وحشت‌سرا *ниг.* **ваҳшатобод**.

ВАҲШАТФИЗО(Й) وحشت‌فزا(ی) *ниг.* **ваҳшатафзо**.

ВАҲШИВОР وحشی‌وار *ниг.* **ваҳшиёна**.

ВАҲШИГАРӢ وحشی‌گری *ниг.* **ваҳшигӣ**.

ВАҲШИГӢ وحشیگی 1. рамандагӣ; одамгурезӣ. 2. кирдори ба ҳайвони ваҳшӣ хос, дарандагӣ, бераҳмӣ.

ВАҲШИЁНА وحشیانه 1. рамида, рам карда; мисли одами ёбоӣ (гурехтан). 2. мисли ҳайвони ваҳшӣ; ба ҳайвони ваҳшӣ хос; дарандавор; бераҳмона; **зулму бедодгарии ваҳшиёна**; **муомилаи наъраи ваҳшиёна, ваҳшиёна нигоҳ кардан**.

ВАҲШИМИЗОҶ وحشی‌مزاج *ниг.* **ваҳшисиришт**.

ВАҲШИСИРИШТ وحشی‌سرشت ваҳшитабиат, дарандахӯ; бераҳм.

ВАҲШИСИФАТ وحشی‌صفت 1. одамгурез; раманда. 2. ваҳшимонанд, ваҳшитабиат.

ВАҲШИТАБИАТ وحشی‌طبیعت *ниг.* **ваҳшисиришт**.

ВАҲШИТАБЪ وحشی‌طبع *ниг.* **ваҳшитабиат**.

ВАҲШИЯТ *а.* وحشیت *ниг.* **ваҳшоният**.

ВАҲШӢ وحشی 1. ёбоӣ, даштӣ; *муқоб.* **хонагӣ** (*оид ба* ҳайвонот ва парандагон): **мурғи ваҳшӣ, оҳуи ваҳшӣ, хуки ваҳшӣ**. 2. дар

ҳолати табиӣ воқеъгардида; ба одам ром нашуда; саркаш: **дарёи вахшӣ, рӯди вахшӣ**. 3. дар ҳолати ҷамъияти ибтидоӣ воқеъгардида, ғайри мутамаддин: **қабила-ҳои вахшӣ, қавмҳои вахшӣ**. 4. раманда, одамгурез, вахшитабъ. 5. *маҷ.* бераҳм, золим, бедодгар, барбар.

ВАҲШОНИЯТ وحشانيت 1. вахшигӣ, дарандагӣ; бераҳмӣ, зулму бедодгарии беандоза; **бо камоли вахшоният** ниҳоят бераҳмона. 2. *маҷ.* ҷаҳолат, бехабарӣ аз маданияти инсонӣ.

ВАҲШОНӢ وحشانی *ниг.* **вахшиёна**.

ВАҶ *бот.* وج шамшергиёҳ.

ВАҶАБ وجب 1. панҷаи даст дар ҳолати тамом кушода будани ангуштҳо. 2. масофае, ки ба панҷаи даст дар ҳолати калон кушода шудани ангуштон баробар аст; **об, ки аз сар гузашт, чӣ як ваҷаб, чӣ сад ваҷаб** (*зарб.*) **як ваҷаб замин** андак замин; **ваҷаб ба ваҷаб // ваҷаб-ваҷаб** ҳеҷ ҷоро намонда, аз як сар, тамоман; **як ваҷаб буд, ки** … бисёр хурд буд, ки…, аз хурдиаш…

ВАҶАЛ *а.* وجل *кит.* тарсу бим, ҳарос, хавф.

ВАҶАНОТ *а.* وجنات 1. *ҷ.* **ваҷна//ваҷна(т)**. 2. *маҷ.* намуди берунӣ, зоҳирӣ.

ВАҶАУЛБАТН *а.* وجع‌البطن *кит., тиб.* шикамдард, дарди шикам.

ВАҶҶАРОС وجرّاس *калимаи тақлиди овоз,* ки ҳолати ларзидани бадани инсонро аз таъсири сухани ниҳоят нохуш ё дидани ягон чизи даҳшатангез ифода мекунад.

ВАҶАЪ *а.* وجع *кит.* дард, ранҷ; беморӣ.

ВАҶД *а.* وجد бехудӣ аз хурсандӣ, ғояти шавқу шодӣ, завқ; **бо ваҷди тамом** бо шавқу завқи бениҳоят, бо эҳсосоти баланд; **ба ваҷд омадан** худро гум кардан аз ғояти шавқу завқ, ба ҳаяҷон омадан, рӯҳбаланд шудан.

ВАҶДАФЗО وجدافزا афзункунандаи шодӣ, шодиафзо.

ВАҶДОМЕЗ وجدآميز *кит.* хурсандона, шоддиёна.

ВАҶЕҲ *а.* وجيه *кит.* 1. мӯътабар, мӯҳтарам, баобрӯ. 2. хушрӯ, хушсурат, хушнамуд.

ВАҶЕЪ *а.* وجيع *кит.* дарднок, пурдарду алам.

ВАҶИЗ *а.* وجيز мухтасар, мӯҷаз, кӯтоҳ.

ВАҶНА(Т) *а.* وجنت *кит.* рухсора, рух, бари рӯй.

ВАҶОЗАТ *а.* وجازت ихтисор, мухтасарӣ *(дар нутқ).*

ВАҶОҲАТ *а.* وجاهت қиёфа, чеҳра, намуди зоҳирӣ; авзоъ: **аз ваҷоҳати ӯ маълум буд, ки .., аломати шодӣ аз ваҷоҳаташ ҳувайдо буд**.

ВАҶҲ وجه 1. сабаб, далел, асос; **аз ин ваҷҳ** а) аз ин сабаб, аз ин рӯ, аз ин ҷиҳат; бинобар ин; б) аз ин хусус, дар ин бора; **бе ҳеҷ ваҷҳ** бесабаб, беҳуда, бе ягон асос; **ваҷҳ гуфтан** а) сабаб нишон додан; далел овардан; баҳона кардан; б) *маҷ.* ҳисобӣ кардан, (қарзро пардохта) ҳисобро баробар кардан. 2. тавр, тарз, тариқа, тартиб; **ба ваҷҳе ки**… чи тавре ки…, тавре ки…; **бар ваҷҳи зайл** ба тариқи зайл, ба тартиби зерин; чунин. 3. *кит.* пул, маблағ; **ваҷҳи маош** маблағ барои таъмини зиндагонии рӯзмарра, воситаи рӯзгузаронӣ. 4. *кит.* сӯй, ҷониб тараф. 5. рӯй, симо, чеҳра; **ваҷҳи тамсия** *збш.* пайдоиш ва баромади калима, сабаби чунин номида шудани чизе; решашиносӣ; **ваҷҳи шаръӣ** *кҳн.* далели қонунӣ аз рӯи шариат; **аз ваҷҳи** а) аз хусуси …, аз бобати…, дар бораи…, аз ҷиҳати…; б) барои…, ба хотири…; в) ба ивази…, ба бадали…; **аз ҳар ваҷҳ** аз ҳар ҷиҳат, ҳарҷониба, ҳаматарафа; **ба ҳеҷ ваҷҳ** ҳаргиз, асло.

ВАҶҲАН *а.* وجهاً *кит.* бо ягон ваҷҳ, ба сабаби…, ба сабабе.

ВАШ I وش маҷмӯи донаҳои пахта ва ғозҳои он ки аз ғӯза берун мекашанд.

ВАШ II وش сара, хуб; **хуш ваш кардан** сара кардан.

ВАШ III وش *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънии* шабеҳ, монанд: **моҳваш**, **париваш**.

ВАШАҚ وشق *зоол.* 1. ҳайвони ваҳшии рӯбоҳмонанди аз паланг хурдтар, ки аз пӯсти он пӯстину дасткаш медӯзанд. 2. пӯсти вашақ, пӯстин аз вашақ.

ВАШАНГ وشنگ 1. милаи оҳанӣ, ки бо он пунбаро аз пунбадона ҷудо мекунанд. 2. *лаҳҷ.* тӯдаи харбузаю тарбуз *ва м. инҳо*; **вашанг-вашанг** тӯб-тӯб, хеле зиёд.

ВАШИБОФ وشی‌باف бофандаи вашӣ (*навъи порчаи қимат, ки дар Ваш* (*Вашгирд*) *таҳия мешудааст*).

ВАШИВОР وشی‌وار 1. монанди вашӣ. 2. сурхранг, гулгун.

ВАШИК وشیک *кит.* пайки тезрафтор, қосиди тезрав.

ВАШИНА وشینه *кҳн.* ҷавшан, зиреҳ.

ВАШ(Ш)ИРАЗ وشی‌رز ранги разӣ (*ангурӣ*), ки ба ҷомаҳо ранги сурх медодааст.

ВАШИФОМ وشی‌فام сурхранг.

ВАШӢ وشی 1. *таър. мансуб ба* **Ваш**; шаҳри қадимие дар Осиёи Миёна дар минтақаи Файзободи Тоҷикистон. 2. як навъ матои абрешимии гулдор: **атласи вашӣ**. 3. *кит.* сурх, сурхранг.

ВАШКАРДА وشکرده пешкор, коргузор.

ВАШКАРИДАН وشکریدن хуб кардан, корҳоро ба хубӣ анҷом додан.

ВАШМ I وشم *кит.* дуд; бухор.

ВАШМ II *а.* وشم *кит.* нақше, ки дар бадан бо сӯзанзанӣ ва нилпошӣ кашида мешавад, нақши холкӯбӣ.

ВАШМКАРДА وشم‌کرده нақши холкӯбӣ карда, холкӯбишуда.

ВАШО وشا *бот.* гиёҳи буттагӣ ва чандсола, ки аз соқаҳои он моддаи сақичмонанде ба даст меояд, ки дар ҳаво зуд сахт мешавад, бӯи хос ва масрафи доругӣ дорад.

ВАШОНӢ وشانی *кит.* як намуди сиккаи тило, ки пастмаҳак будааст (*дар Хуросони қадим*).

ВАШТ وشت *кит.* хуб, хуш, некӯ.

ВАШТАН وشتن рақсидан, бозӣ кардан, хушӣ кардан.

ВАЪДА *а.* وعده қавлу қарор оид ба иҷрои коре *(махсусан дар кори нек)*: **ваъдаи дидор, ваъдаи қатъӣ, мувофиқи ваъда; (**ба**) рӯзи ваъда** (дар) рӯзи таъйиншуда; **ваъдаи ҳавоӣ // ваъдаи подарҳаво** қавли иҷроношуданӣ; **ваъда додан // ваъда кардан (намудан)** қавл додан барои иҷрои коре; умедвор кардан ба чизе; таъйин кардани мӯҳлат ва ҳаҷми кори иҷро мекардагии худ; **ба ваъда гирифтан** *чизеро* чизеро аз касе барои мӯҳлати муайяне гирифтан, чизеро аз касе гирифта пардохти маблағашро дар мӯҳлати маълуме ӯҳдадор шудан; **ваъда гирифтан аз** *касе* қавлу қарор гирифтан аз касе барои коре.

ВАЪДАБОЗ وعده‌باز он ки ваъда медиҳаду иҷро намекунад, ваъдахилоф.

ВАЪДАБОЗӢ وعده‌بازی ваъда додану иҷро накардан, мувофиқи қавли худ амал накардан, ваъдахилофӣ.

ВАЪДАГӢ وعدگی ваъда шуда; таъйин шуда: **чизи ваъдагиро талаб кардан, вақти ваъдагӣ омадан**.

ВАЪДАГОҲ وعده‌گاه ҷои иҷрои ваъда; ҷои боздид, маҳалли мулоқот.

ВАЪДАДОР وعده‌دار 1. муддатдор, дорои таърихи иҷро дар оянда. 2. *гуфт.* он ки ба касе барои иҷрои коре қавл додааст.

ВАЪДАКАЖ وعده‌کژ ваъдахилоф, бадқавл.

ВАЪДАНОМА وعده‌نامه ваъдае, ки ба тариқи хаттӣ навишта мешавад.

ВАЪДАХИЛОФ وعده‌خلاف он ки ба ваъдаи худ амал намекунад, қавл дода онро ба ҷо намеорад, ваъдашикан.

ВАЪДАХИЛОФӢ وعده‌خلافی хилофи ваъда амал кардан, қавлу қарори худро иҷро накардан; ваъдашиканӣ: **ваъдахилофӣ кардан**.

ВАЪДАШИКАН وعده‌شکن *ниг.* **ваъдахилоф**.

ВАЪДАШИКАНӢ وعده‌شکنی *ниг.* **ваъдахилофӣ**

ВАЪЗ *а.* وعظ 1. *д.* гуфтори воиз ё касе аз аҳли дин доир ба корҳои савобу вабол ё ягон мавзӯи динӣ. 2. насиҳат, панд: **ваъз гуфтан**; а) *д.* сухан рондан дар мавзӯи динӣ ё савобу убол (*одатан ба тариқи панду насиҳат*); б) *киноя аз* нутқ кардан, сухан рондан.

ВАЪЗГӮӢ وعظ‌گوئی *исми амал аз* **ваъз гуфтан**; суханони пандомез гуфтан, насиҳатгӯӣ.

ВАЪЗГӮЙ وعظ گوی 1. *ниг.* **воиз**. 2. *маҷ.* нотиқ.

ВАЪЗОМЕЗ وعظ‌آمیز пандомез, ҳамроҳ ба ваъда.

ВАЪР *а.* وعر *кит.* пасту баланд, ноҳамвор, мушкилгузар (*оид ба* роҳ).

ВЕГЕТАТИВӢ ویگیتتیوی *биол.* ғизогиранда ва таъминкунандаи сабзишу афзоиши организмҳои ҳайвонот ва наботот; узвҳои ғизогиранда ва таъминкунандаи сабзишу афзоиши растаниҳо (*реша, тана, барг*); **нашъунамои вегетативӣ** нашъунамои ғайри ҷинсии растаниҳо (*мас., ба роҳи шинондаи қаламча, дар об реша сабзонда ба ҷои дигар кӯчат кардани шохчаи гулҳо*).

ВЕГЕТАТСИОНӢ ویگیتتسیانی *мансуб ба* **вегетатсия; давраи вегетатсионӣ** давраи сабзишу расиши растанӣ.

ВЕГЕТАТСИЯ *лот.* ویگیتتسیه *биол.* сабзиш ва расиши растанӣ, фаъолияти ҳаётии растаниҳо.

ВЕЖА ویژه *ниг.* **вижа**.

ВЕКСЕЛ *олм.* ویکسیل *мол.* санади қарз; ҳуҷҷати расмӣ, ки дар он маблағи қарз ва мӯҳлати пардохти он нишон дода шудааст.

ВЕКТОР *лот.* ویکتار *риёз.* порчаи хати рост, ки самти муайян дорад, хати самтдор.

ВЕКТОРӢ ویکتاری *мансуб ба* **вектор**: **бузургии векторӣ** қимате, ки на танҳо ба миқдор, балки ба самт ҳам ифода меёбад.

ВЕЛ ویل *кит.* раҳо, озод, ба сари худ; **вел кардан** раҳо кардан, вогузоштан; тарк кардан, як сӯ мондан.

ВЕЛГАРД ویلگرد *кит.* оворагард, беҳудагард.

ВЕЛГАРДӢ ویلگردی *кит.* оворагардӣ, ҳарзагардӣ.

ВЕЛОСИПЕД *фр.* ویلاسپید воситаи нақлиёти ду ё сечархае, ки бо фишори по ба фишангҳои он ҳаракат мекунад, *ниг.* **дучарха**.

ВЕЛОСИПЕДРОН ویلاسپیدران *ниг.* **дучархарон;** варзишгар дар велосипедронӣ

ВЕЛОСИПЕДРОНӢ ویلاسپیدرانی *ниг.* **дучархаронӣ**; навъи варзиш, ки иштирокдорони он дар рондани велосипед байни ҳам мусобиқа мекунанд.

ВЕЛОСИПЕДСАВОР ویلاسپیدسوار *ниг.* **дучархасавор**; савори велосипед; велосипедрон

ВЕНЕРИКӢ وینیرکی *тиб.* бемории олати таносул, бемории ҷимоӣ.

ВЕНЕРОЛОГ *лот.* وینیرالاگ *тиб.* мутахассиси бемориҳои таносулӣ.

ВЕНЕРОЛОГИЯ *лот.* وینیرالاگیه *тиб.* соҳаи илм, ки касалиҳои олати таносулро (*сӯзок, сифлис ва г.*) меомӯзад ва роҳҳои муолиҷаи онро муайян мекунад.

ВЕНЕРОЛОГӢ وینیرالاگی *мансуб ба* **венерология**.

ВЕНТИЛ *олм.* وینتیل *тех.* даҳонпӯши печдори ғулбаҳо ва дигар асбобҳои найчашакл барои қатъ ё танзим кардани ҷараёни об, буғ, ҳаво *ва г.*

ВЕНТИЛЯТОР *лот.* وینتیلیتار асбоби барқии ба вуҷуд овардани ҷараёни тези бод (*бо мақсади тоза кардани ҳавои хона, хунук кардани ҷое ва г.*), ҳавотозакунак; ғуборкаш; бодбезани барқӣ.

ВЕНТИЛЯТСИЯ *лот.* وینتیلیتسیه 1. тоза кардани ҳавои хона, шамолдиҳии хона ба воситаи вентилятор, таҳвия, тасфияи ҳаво. 2. дастгоҳи тозакунандаи ҳаво ё шамолдиҳӣ дар хонаҳо, дастгоҳи таҳвия.

ВЕРГУЛ *фр.* ویرگول *грам.* аломати фосила *(дар китобат)*, ки калимаю ибораҳо ва ё ҷумлаҳоро аз якдигар ҷудо мекунад(,).

ВЕРТОЛЁТ *р.* ویرتالیات *ниг.* **чархбол**.

ВЕТЕРИНАРИЯ *лот.* ویتیرنریه илм дар бораи нигоҳубини ҳайвонот, ташхис ва муолиҷаи касалии онҳо; байторӣ.

ВЕТНАМӢ ویطنمی 1. *мансуб ба* **Ветнам; забони ветнамӣ**. 2. зода ва сокини Ветнам.

ВЕТО *лот.* ویتا ҳуқуқи боздоштан, манъ ё бекор кардани қарори ягон идораи қонунбарор.

ВЗВОД *р.* وزواد *ҳ.* 1. қисми на чандон калони аскарӣ иборат аз се отделения (гурӯҳ), ки ҷузъи рота, эскадрон ё батарея ҳисоб мешавад. 2. чархаки дандонадори кулангдон ва ё даруни қулфи куланги милтиқ.

ВИБРАТОР *лот.* ويبرتار *тех.* олати ба вуҷудорандаи ларзиш (*барои беҳтар шибба ё зич карда рехтани бетон ва г.*), навасонгар.

ВИБРАТСИЯ *лот.* ويبرتسيه ларзиш, навасон.

ВИБРИОН *фр.* ويبريآن бактерияи вергулшакл, ки бештари бемориҳо ба воситаи онҳо ба одам мегузаранд: **вибриони вабо**.

ВИГОН *англ.* ويگان 1. *зоол.* ҳайвони ширхӯри Амрикои Ҷанубӣ аз ҷинси лама, ки дорои пашми маҳин мебошад. 2. *боф.* ресмони аз пашми вигон ва ё пахтаю пашм тофташуда; газвори аз ин ресмон бофташуда.

ВИҒНА ويغنه *ниг.* **юған**.

ВИДЕО- *лот.* ويديا *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб ба маънои* дидан: **видеомагнитофон, видеофилм, видеотелефон** *ва г.*

ВИДЕОМАГНИТОФОН *лот.* ويديامگنتافان дастгоҳи намоиши сабти тасвир ва садо.

ВИДЕОНАВОР ويديانوار навор барои дастгоҳҳои видеоӣ.

ВИДЕОСИДӢ ويدياسيدى *ниг.* **висидӣ**.

ВИДЕОТОЛОР ويدياتالار толор ё умуман ҷои баргузории намоиши видеоӣ.

ВИДЕОФИЛМ ويديافلم филм, консерт ва маъракаҳои сабти навори махсус, ки ба воситаи видеомагнитофон дар телевизор намоиш дода мешавад.

ВИДОД *а.* وداد *ниг.* **вадод**.

ВИДОӢ وداعى *мансуб ба* **видоъ**; хайрбодӣ.

ВИДОЪ *а.* وداع 1. хайрухуш, хушбошӣ, падруд: **видои вопасин, видои охирин, вақти видоъ; видоъ кардан (намудан)**. 2. *нидо* алвидоъ!, хайр! хуш бош!, **видоъ кардан бо** *чизе киноя аз* чизеро тарк гуфтан; аз чизе тамоман ҷудо шудан; **зиндагиро видоъ кардан** *киноя аз* мурдан, вафот кардан.

ВИДОЪНОМА وداعنامه номаи хайрбод.

ВИЖА ويژه 1. соф, холис. 2. хоса, баргузида; хос, махсус; **ба вижа** хусусан, махсусан.

ВИЖАГӢ ويژگى хосият, хислат; хусусият, чигунагӣ.

ВИЖЖАС//ВИЖЖОС وژّس//وژّاس *калимаи тақлиди овоз.* 1. *ниг.* **виззас//виззос**. 2. овози ибтидои ба ҷӯш омадани об, шир *ва г. (дар канори дег);* садои баромадани газ аз обҳои маъданӣ.

ВИЗА *лот.* ويزه *ниг.* **раводид**.

ВИЗ-ВИЗ ويزويز *калимаи тақлиди овози* занбӯр вақти парвоз.

ВИЗВИЗАК ويزويزک *зоол.* як навъи гамбӯс.

ВИЗЗАС//ВИЗЗОС ويزّس//وزّاس *калимаи тақлиди овоз.* 1. садои парвози занбӯр, магас *ва г.*; садои ҳаворо бурида гузаштани тир, тозиёна *ва г.;* садои ҳуштаккашон вазидани шамоли сахту сард. 2. калимае, ки ҳолати аз дарди сӯзишноке ларзида рафтани баданро ифода мекунад: **виззос задан** (*ба ҳар ду маънӣ меояд*).

ВИЗР *а.* وزر 1. *кит.* бори вазнин, бори гарон; вазнинӣ, гаронӣ. 2. *маҷ.* гуноҳ, ҷурм, айб.

ВИҚОР *а.* وقار тамкин, бурдборӣ, вазнинӣ; савлат, ҳайбат; **бо (камоли) виқору тамкин** ниҳоят бурдборона, хеле ботамкинона.

ВИҚОЪ *а.* وقاع амали ҷинсӣ, ҷимоъ.

ВИҚОЯ *а.* وقايه *кит.* ҳифозат, ҳимоят, нигаҳбонӣ, муҳофизати касе (*аз бадӣ ва офат*); **«Мухтасари виқоя»** *таър.* номи китоби дарсӣ доир ба фиқҳ дар мадрасаҳои кӯҳна.

ВИЛЛА *лот.* ولّه *ниг.* **кӯшк**.

ВИЛОДАТ *а.* ولادت *ниг.* **валодат**.

ВИЛОЯТ I *а.* ولايت 1. минтақаи муайяне, ки аз якчанд шаҳру ноҳия иборат буда, яке аз воҳидҳои маъмурии марказӣ ҳисоб меёбад: **вилояти Суғд, вилояти Хатлон; вилояти мухтори Кӯҳистони Бадахшон; маркази вилоят** шаҳре, ки дар он идораҳои роҳбарикунанда ва муассисаҳои дигари вилоятӣ ҷойгир шудаанд. 2. *кҳн.* диёр, кишвар, мамлакат, сарзамин, хитта. 3. *кит.* волӣ будан, волигӣ, ҳокимӣ; мақоми ҷонишинӣ.

ВИЛОЯТ II *а.* ولايت амр, фармон.

ВИЛОЯТГИР ولایت‌گیر *кҳн.* кишваркушо.

ВИЛОЯТГИРӢ ولایت‌گیری *кҳн.* кишваркушоӣ.

ВИЛОЯТДОРӢ ولایت‌داری 1. идора кардани вилоят, раҳбарӣ кардан ба корҳои вилоят. 2. ҳукуматдорӣ, ҳукмронӣ.

ВИЛОЯТӢ ولایتی 1. *мансуб ба* **вилоят; китобхонаи вилоятӣ, театри вилоятӣ**. 2. сокини вилоят, вилоятнишин.

ВИЛОЯТКУШО ولایت‌کشا *кит.* кишваркушо, фатҳкунандаи вилоят.

ВИЛОЯТСИТОН ولایت‌ستان *кит.* тасхиркунандаи кишвару вилоят

ВИЛТ *англ.* ولت як навъи бемории растаниҳо, махсусан ниҳоли пахта.

В-ИН وین *шакли кӯтоҳшудаи* **ва ин**.

ВИНГОС ونگاس *калимаи тақлиди* овози пасти парвози занбӯр, магас *ва г.:* **вингос задан**.

ВИОЛОНЧЕЛ *ит.* وآلانچیل *мус.* як навъ ғиҷҷаки калони чорторӣ.

ВИОЛОНЧЕЛНАВОЗ وآلانچیل‌نواز он ки виолончел менавозад, навозандаи виолончел.

ВИР ویر ёд, ҳофиза; зеҳн, ҳуш.

ВИРД *а.* ورد 1. пай дар пай такрор кардани сухане ё коре; **вирд кардан** такрор кардан. 2. *д.* зикр, дуо, дуохонии пай дар пай *(гайри намоз);* **вирди забон** дар сари забонҳо, дар даҳони ҳама; **вирди забон шудан (гаштан)** дар сари забони ҳама будан, мавриди гуфтугӯи умум гаштани номи касе ё чизе; машҳур шудан.

ВИРО ورا ёдгирандаи ҳушёр, омӯзандаи хушзеҳн.

ВИРУС *лот.* ویروس микробҳои хурдтарини тавлидкунандаи бемориҳои гузаранда: **вируси зуком**.

ВИРУСДОР ویروس‌دار он чизе, ки вирусро қабул кардааст.

ВИРУСӢ ویروسی *мансуб ба* **вирус**.

ВИРУСНОК ویروسناک *ниг.* **вирусдор**.

ВИРУСШИНОС ویروس‌شناس он ки вирусҳо ва бемориҳои аз онҳо ба вуҷудомадаро таҳқиқ мекунад.

ВИРУСШИНОСӢ وروس‌شناسی як қисми илми микробиология, ки бо таҳқиқи вирусҳо ва бемориҳои аз онҳо сарзананда машғул аст, вирусология.

ВИСИДӢ (ВӢ.СӢ.ДӢ) وسد [VCD: Video Compact Disk] 1. навъи диски фишурда, ки тасвир ва садо бар рӯи вай қобили сабт ва намоиш аст, видеосидӣ. 2. дастгоҳи пахши чунин намуди дискҳо.

ВИСКИ *англ.* وسکی арақе, ки дар Инглистон ва Иёлоти Муттаҳидаи Амрико аз шираи ҷав ё ҷуворимакка тайёр мекунанд.

ВИСОДА *а.* وساده *кҳн.* болишт, болин.

ВИСОЛ *а.* وصال ба ҳам расидан, мулоқоти ошиқу маъшуқ, дидор: пайванд; *муқоб.* **фироқ: орзӯи висол, умеди висол; ба висол расидан** ба ҳам пайвастан, ба ҳам расидан, ба дидори якдигар ноил шудани ошиқу маъшуқ.

ВИСОҚ *а.* وثاق *кит.* 1. банд, қайд, ресмон. 2. хона, манзил.

ВИТАМИН *лот.* ویتمین 1. моддаи органикӣ, ки барои фаъолияти мӯътадили организм зарур аст ва бештар дар таркиби меваю сабзавот ва гӯшту равғани ҳайвонот вуҷуд дорад. 2. доруҳои витаминдор, ки дар мавриди нокифоя истеъмол кардани навъи витамине дар инсон сустӣ, нохушӣ ё бемории рӯй диҳад, истифодаи онро тавсия мекунанд.

ВИТАМИНДОР ویتمین‌دار дорои витамин: **растаниҳои витаминдор**.

ВИТАМИНӢ ویتمینی *ниг.* **витаминдор**.

ВИФҚ *а.* وفق *кит.* мувофиқат, созгорӣ, ҳамоҳангии миёни ду чиз; **бар вифқи** ... мувофиқи ..., мутобиқи..., тибқи ..., аз рӯи...

ВИФОҚ *а.* وفاق *кит.* мувофиқат, созгорӣ, созиш.

ВИФОҚАТ *а.* وفاقت мувофиқат, созиш, созгорӣ.

ВИҶДОН *а.* وجدان 1. он чи кас дар натиҷаи муҳокимаҳои ақлӣ дармеёбад; ҳисси масъулияти ахлоқӣ барои рафтор ва кирдори

худ; қувваи ботиние, ки касро аз хубию бадии кирдори ӯ огоҳ мекунад; шуур. 2. *маҷ.* ҳисси садоқат, вафодорӣ ва самимият ба коре; **виҷдони ватандӯстӣ** ҳисси садоқат ба Ватан, ҳисси ватандӯстӣ; **аз рӯи виҷдон** боинсофона, бо камоли садоқат *(иҷро кардани коре);* **виҷдон доштан** а) дар рафтор ва кирдори худ масъулият ҳис кардан; б) инсоф доштан; ◊ **виҷдони пок** холӣ аз ғаразу кина, (бо) самимияти комил; **қасам ба виҷдонам // ба ҳурмати виҷдон** таъбири қасам, ки дар мавриди изҳори садоқат ва дурустии гуфтору рафтори худ гуфта мешавад.

ВИҶДОНАН *а.* وجداناً аз рӯи виҷдон, аз рӯи сидқ, аз рӯи инсоф, покдилона; **виҷдонан азоб кашидан** рӯҳан азоб кашидан, маънан азоб кашидан.

ВИҶДОНӢ وجدانی *мансуб ба* **виҷдон**: **қарзи виҷдонӣ; азоби виҷдонӣ кашидан** *ниг.* **виҷдонан (азоб кашидан)**.

ВИҶДОННОК وجدانناک бовиҷдон, боинсоф; бошараф.

ВИҶДОНФУРӮШ وجدانفروش бевиҷдон, он ки виҷдону имон надорад.

ВИҶДОНФУРӮШӢ وجدانفروشی бевиҷдонӣ, беимонӣ.

ВИҶИРРОС وجرّاس *ниг.* **биҷиррос**.

ВИҶОР *а.* وجار *кит.* лонаи ҳайвоноти ваҳшӣ.

ВИШОҲ *а.* وشاه *кит.* 1. камарбанди мурассаъ, камарбанди бо ҷавоҳирот зинат додашуда. 2. гарданбанд, шоли гардан.

ВО I وا боз, кушода, яла: **во кардан** кушодан, яла кардан (*мас., дару тирезаро*); **во шудан (гаштан, гардидан)** а) кушода (боз, яла) шудан; б) *киноя аз* таъсис ёфтан, бунёд гардидан; **даҳон во будан** ҳайрон будан, дар тааҷҷуб будан; **лаб во кардан** гап задан, сухан кардан; **чашм во кардан** нигоҳ кардан, нигаристан; ◊ **чашми** *касеро* **во кардан** касеро аз ҳақиқати чизе бохабар кардан; (ногаҳон) аз асли чизе воқиф кардан; **чашми** *касе* **во шудан** боилму маърифат шудан, босавод шудан; огоҳ шудан аз сирру асрори ҷаҳон; **чашми рӯз во шуд** субҳ дамид, рӯз шуд.

ВО II وا *шакли кӯтоҳшудаи* **вой; во аҷаб!, во аҷабо!** нидое, ки ҳангоми тааҷҷуби сахт мегӯянд; **во дареғо!** *нидо* эй дареғ!, вой афсӯс!; **во ҷигарам!** вой ҷигарбандам! (*нидои таассуф, ки дар мотами фарзанд ва хешу табори наздик мегӯянд*).

ВО III وا бо баъзе феълҳо пайваста, маънои «пас»-ро медиҳад: **вогирифтан** пас гирифтан, гашта гирифтан; **вомондан** ақиб мондан; гоҳо ба маънии «дубора» ва «боз» меояд: **вогуфтан** боз гуфтан.

ВОАФТОДАН واافتادن рӯболо афтодан, пуштнокӣ афтодан.

ВОБАНД وابند маҳал ва ҷои пайвасти ду девор.

ВОБАСТА وابسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **вобастан,** *ки ҳоло аз истеъмол баромадааст*; марбут, алоқаманд, мансуб; **вобаста ба ин** алоқамандона ба ин, дар робита бо ин. 2. гирифтор, баста, побанд, муқайяд; **вобаста кардан** а) алоқаманд кардан, марбут кардан; пайвастан; б) мутасаддӣ кардан, вазифадор кардан (*барои ёрӣ расонидан ба касе ё ҷое*); ◊ **узви вобаста** яке аз ду унвоне, ки ба олимони тибқи оинномаи Академияи илмҳо интихобгардида дода мешавад; **вобастаи хаёле будан** бо хаёле банд будан, дар банди хаёле будан.

ВОБАСТАГӢ وابستگی тобеъ будан, истиқлол надоштан; **дар вобастагии**... дар алоқамандии…, алоқамандона ба…; **алоқаи вобастагӣ** *грам.* навъи алоқаи тобеияти байни калимаҳо *(мас., пуркунанда ва ҳол ба хабари феълӣ аз рӯи алоқаи вобастагӣ тобеият доранд).*

ВОБАСТАН وابستن *кит.* вобаста кардан, марбут кардан, алоқаманд кардан, пайвастан.

ВОБИЛ *а.* وابل *кит.* сахт, бошиддат *(сифати борон).*

ВОБУРИДАН وابریدن 1. буридан. 2. *маҷ.* боздоштан, ҷудо кардан.

ВОБӮСИДАН وابوسیدن 1. бӯсидан; бӯса кардан. 2. *маҷ.* рӯзгардон шудан, бекор шудан; бӯсидаву канор гузоштан.

ВОВ واو номи ҳарфи сиюми алифбои арабиасоси тоҷикӣ (و), ки гоҳе мисли «в»-и ҳозира ва дар баъзе ҳолатҳо монанди «у» ё «ӯ» талаффуз карда мешавад; дар ҳисоби абҷад адади 6-ро ифода мекунад.

ВОВАЙЛО واویلا 1. *нидои таассуф* э (й) вой, дод, во дареғо, во ҳасрато. 2. нолаю афғон, гиряву зорӣ, навҳа; **худкардаро даво нест**, **вовайлои пинҳонӣ** (*зарб.*); **вовайло бархостан** шӯру валвала бархостан, доду фарёд баланд шудан; **вовайло кардан** навҳа кардан, оҳу фиғон бардоштан. 3. *маҷ.* надомат, афсӯсхӯрӣ.

ВОГАРДИДАН واگردیدن *кит.* баргаштан, пасгаштан, бозгаштан.

ВОГАРОИДАН واگرائدن тафриқ шудан, пароканда шудан.

ВОГАРОӢ واگرائی 1. тафриқ, парокандагӣ; *муқоб.* **ҳамгироӣ**. 2. хосият ва ҳолати вогаро.

ВОГАШТ واگشتن *кит.* бозгашт, гашта омадан.

ВОГИР واگیر *тиб.* сирояткунанда, сорӣ, гузаранда.

ВОГИРДОР واگیردار уфунатдор, сироятдор.

ВОГИРИФТАН واگیرفتن пас гирифтан, гашта гирифтан; гирифтан.

ВОГИРӢ واگیری *тиб.* сироятӣ, сироятдор.

ВОГУЗАР واگذر даргузар, гузаранда.

вогузор واگذار *асоси замони ҳозира аз* **вогузоштан**.

ВОГУЗОР واگذار **:вогузор кардан (намудан)** супурдан, ҳавола кардан, кореро ба ихтиёри касе мондан.

ВОГУЗОШТАН واگذاشتن 1. ба ихтиёри касе мондан (кореро ё чизеро), супурдан, ҳавола кардан. 2. канор гузоштан, дур андохтан, партофта мондан; **ба ҳоли худ вогузоштан** ба сари худ мондан, кордор нашудан ба касе.

ВОГУРЕХТАН واگریختن гурехтан, гурехта рафтан.

ВОГУФТАН واگفتن 1. бозгуфтан, ошкоро гуфтан, гуфта додан, баён кардан. 2. сухани худро гардонда гирифтан.

ВОДЕВИЛ *фр.* وادیویل *санъ.* намоишномаи мазҳакавие, ки ғайр аз муколама рақсу суруд ва мусиқӣ ҳам дорад.

ВОДИДАН وادیدن боз дидан, аз нав дида баромадан, таҷдиди назар кардан.

ВОДИНИШИН وادی‌نشین сокини водӣ, истиқоматкунанда дар водӣ.

ВОДӢ وادی 1. сарзамини фарохи байни силсилаи кӯҳсор ё ду канори ҳамвори наҳру дарёҳо: **водии Вахш, водии Ҳисор, водии зархез**. 2. *кит.* дашт, биёбон, саҳро; *ба тариқи истиора*: **водии зиндагӣ**, **водии ишқ**, **водии нокомӣ**.

ВОДОДАН وادادن бозпас додан, баргашта додан, баргардондан.

водор وادار *асоси замони ҳозира аз* **водоштан**.

ВОДОР وادار маҷбур, ӯҳдадор, вазифадор; **водор кардан (намудан)** маҷбур кардан.

ВОДОШТАН واداشتن 1. водор кардан, маҷбур кардан. 2. боздоштан, нигоҳ доштан.

ВОЁФТАН وایافتن бозёфтан, аз нав ёфтан, пайдо кардан (*чиз ё каси гумшударо*).

ВОЖА واژه калима, луғат.

ВОЖАГОН واژه‌گان феҳрасти маҷмӯаи вожаҳо, вожаҳои калимаҳои як мавзӯъ ё як китоб; лексика.

ВОЖАГОННИГОР واژه‌گان‌نگار фарҳангнавис, луғатнигор, фарҳангнигор, луғатнавис, лексикограф.

ВОЖАГОННИГОРӢ واژه‌گان‌نگاری фарҳангнависӣ, фарҳангнигорӣ, луғатнигорӣ, луғатнависӣ, лексикография.

ВОЖАГОНШИНОС واژه‌گان‌شناس мутахассис ва коршиноси вожагон, луғатнигор, лексиколог, лексикограф.

ВОЖАГОНШИНОСӢ واژه‌گان‌شناسی луғатнигорӣ, фарҳангнигорӣ лексикология, лексикография.

ВОЖАНОМА واژه‌نامه луғатнома, китоби вожаҳо ва истилоҳоти як риштаи муайян

бо муодили онҳо ба ягон забони дигар ба тартиби алифбоӣ.

ВОЖАПАРДОЗ واژه‌پرداز *итт.* нармафзоре барои кор кардан бо матн ва анҷом додани корҳои эҷодӣ, веросторӣ, қолаббандӣ ва чопи матн ва инчунин бо имкониятҳои ғалатёбии имлоӣ ва дастурӣ.

ВОЖАПАРДОЗӢ واژه‌پردازی *итт.* кор ва амали вожапардоз; кор кардан бо вожа_ пардоз.

ВОЖАСОЗӢ واژه‌سازی калимасозӣ.

ВОЖАТАРОШӢ واژه‌تراشی вожасозии ғайриилмӣ, вожасозии сунъӣ.

ВОЖАШИНОС واژه‌شناس мутахассис дар вожашиносӣ, лексиколог.

ВОЖАШИНОСӢ واژه‌شناسی бахше дар забоншиносӣ, ки ба омӯхтани таркиби калима ва роҳҳои калимасозӣ машғул аст, лексикология.

ВОЖГУН(А) واژگون//واژگونه 1. сарнагун, саросер, чаппа; **вожгун кардан (намудан)** сарнагун сохтан, чаппа кардан; аз байн бурдан; **вожгун шудан (гардидан)** *тарзи бевоситаи* **вожгун кардан**. 2. *маҷ.* носозгор, мухолиф, акси муроди инсон; шум, наҳс: **бахти вожгун, толеи вожгун**.

ВОЖГУНБАХТ واژگون‌بخت бахтбаргашта, бадбахт, бетолеъ.

ВОЖГУНБАХТӢ واژگون‌بختی бетолеӣ, бадбахтӣ, баргаштабахтӣ.

ВОЖГУНӢ واژگونی вазъ ва ҳолати вожгун, вожгун будан.

ВОЖИДАН واژیدن гуфтан, сухан кардан.

ВОЖУН(А) واژون//واژونه *ниг.* **вожгун**.

ВОЗ واز *ниг.* **во** I.

ВОЗЕҲ *а.* واضح равшан, кушоду равшан, пайдо, ҳувайдо, ошкоро; бурро, фаҳмо; **возеҳ аст, ки**… равшан аст, ки…, ҳувайдост, ки …, маълум аст, ки…

ВОЗЕҲИЯТ *а.* واضحیت кушоду равшанӣ, возеҳу равшан будан; фаҳмидашавандагӣ.

ВОЗЕҲӢ واضحی *ниг.* **возеҳият**.

ВОЗЕЪ I *а.* واضع *кит.* 1. вазъкунанда; муқарраркунанда. 2. асосгузор, муассис.

ВОЗЕЪ II *а.* وازع *кит.* боздоранда, монеъ, халалрасон.

ВОЗИР *а.* وازر *кит.* 1. борбардор, боркаш, ҳаммол. 2. *маҷ.* гунаҳгор, ҷинояткор.

ВОЗИҶ واذیج *кит.* хавозаи ток, воиш.

ВОИЗ *а.* واعظ *д.* ваъзгӯ, насиҳатгар, носеҳ (*доир ба* масъалаҳои динӣ).

ВОИЗӢ واعظی *д.* ваъзгӯӣ, насиҳатгӯӣ.

ВОИСТОДАН واایستادن *кит.* 1. бозистодан, истодан, тавaққуф кардан. 2. *маҷ.* истодагарӣ кардан

ВОИШ وائش чӯбҳои бар сари сутунҳо баста, ки токи ангур болои онҳо шоху навда паҳн мекунад, хавоза.

ВОЙ وای *нидое, ки барои изҳори таассуф, ғаму андӯҳ, мусибат ё шиддати дард ба кор мебаранд;* оҳ!, воҳ!; **эй вой!, вой дод!** *нидое, ки дар мавриди имдоду инсофталабӣ гуфта мешавад,* ал-амон!; **вой гуфтан** а) оҳу воҳ кардан, нолаю афғон бардоштан; б) *гуфт.* тан додан, иқрор кардан ба ғиромӣ, муттаҳамӣ ва оҷизии худ; **вой бар ман!** хок бар сари ман!, марг ба ман! *(дар мавриди ба ҳоли бад афтодан нисбат ба худ мегӯянд);* **вой бар ҳоли** *касе!* дареғ, афсӯс ба ҳоли бади касе!; **оҳу вой** *киноя аз* нолаю фиғон (*ҳамчун изҳори эътироз*).

ВОЙЗАН وای‌زن войгӯянда, навҳагар.

ВОКАРДА واکرده кушода, яла; **ҷабҳаи вокарда** пешонии кушода.

ВОКАФИДАН واکفیدن кафидан, пора шудан, шикаста шудан.

ВОКАШИДАН واکشیدن берун кашидан; ба зӯр ё ба фиреб чизеро аз касе пурсидан ё гирифтан; дароз кашидан, ба тарафи худ кашидан.

ВОКЗАЛ *англ.* واکزل (*маънои аслиаш сайргоҳ*) бинои калон барои мусофирон дар истгоҳи роҳи оҳан ё бандаргоҳ; *ниг.* **истгоҳ, саристгоҳ**.

ВОКУНИШ واکنش амале, ки дар ҷавоби коре мекунанд, аксуламал, акси амал.

ВОКУНИШГАР واکنشگر нишондиҳандаи аксуламал; хусусияти моддаҳои кимиявӣ, ки барои ангезонидани дигар моддаҳои химиявӣ ба хотири андозагирӣ, шиносоӣ, таҷриба ва монанди онҳо истифода мешавад.

ВОКУШОДАН واکشادن кушодан; кушода шудан.

ВОКУШУДАН واکشودن *ниг.* **вокушодан**.

ВОҚЕА *а.* واقعه ҳодиса, пешомад, рӯйдод: **воқеаҳои байналхалқӣ, воқеаи таърихӣ, аз воқеа хабар ёфтан, ба сари воқеа расида омадан; илоҷи воқеа қабл аз вуқӯъ бояд кард** (*зарб.*) **ҳеҷ воқеа не (нест)** а) ягон ҳодисаи фавқулода рӯй надодааст; б) ҳеҷ боке не; зарар надорад.

ВОҚЕАГАР(Ӣ) واقعه‌گر(ی) 1. таваҷҷӯҳкунанда ва пайрави воқеият ва парҳезкунанда аз довариҳои ғайривоқеӣ ва ғайримантиқӣ. 2. *фалс.* воқеъгаро, тарафдори назарияи воқеъгароӣ.

ВОҚЕАДИДА واقعه‌دیده ботаҷриба дар ҷанг, ҷангдида.

ВОҚЕАН *а.* واقعاً дар ҳақиқат, ҳақиқатан, ба ростӣ, яқинан; дар воқеъ.

ВОҚЕАНАВИС واقعه نویس 1. шоҳид ва нависандаи тафсилоти воқеае, таърихнавис. 2. *таър.* маъмури аморати Бухоро, ки дар байни аҳолӣ гашта, мушоҳидаҳои худро пинҳонӣ ба амир мерасонд, ҷосуси амир.

ВОҚЕАНАВИСӢ واقعه‌نویسی воқеанавис будан, таърихнависӣ.

ВОҚЕАНИГОР واقعه‌نگار корманди рӯзнома, радио ё телевизион, ки аз маҳалли воқеа хабару мақолаҳо менависад, хабарнавис, мухбир; **воқеанигори сиёсӣ** шарҳдиҳандаи вазъияти байналхалқӣ дар матбуот, шореҳи сиёсӣ, муфассири сиёсӣ.

ВОҚЕАНИГОРӢ واقعه‌نگاری амали воқеанигор; хабарнависӣ.

ВОҚЕАТАЛАБ واقعه‌طلب 1. низоъандозанда дар байни мардум. 2. дӯстдорандаи ҷанҷолу хархашаҳои байни одамон; ҳангоматалаб, моҷароҷӯй.

ВОҚЕАҶӮ واقعه‌جو моҷароҷӯ, ҳангоматалаб.

ВОҚЕИЯТ *а.* واقعیت олами обиективӣ бо ҳамаи гуногуниҳои ҳодисоти он, ҳаёти воқеӣ; ҳақиқати ҳаёт; **олами воқеият** олами айнӣ, олами обиективӣ.

ВОҚЕӢ واقعی ҳақиқӣ, айнӣ; аз ҳаёт гирифташуда: **ҳикояти воқеӣ, аз ҳаёти воқеӣ гирифташуда**.

ВОҚЕОТ *а.* واقعات *ҷ.* **воқеа**.

ВОҚЕЪ *а.* واقع 1. ҳодис, ба вуқӯъомада, рӯйдода. 2. ҷойгиршуда, қароргирифта; **воқеъ дар**... дар ... ҷойгирифта: **шаҳри воқеъ дар водӣ, ҳавличаи воқеъ дар таги тал; воқеъ будан** ҷойгир будан, ҷо гирифтан; **воқеъ шудан (гаштан)** а) рӯй додан, ба вуқӯъ омадан, ба амал омадан: **гоҳо ҷанги тан ба тан воқеъ мешуд; ин гуна ҷамъомад бисёр кам воқеъ мешуд**; б) иттифоқ афтодан, рост омадан: **баъзан чунин воқеъ мешавад, ки** ...; в) ҷойгир шудан; **амри воқеъ** он чи ба вуқӯъ омадааст; **дар воқеъ** воқеан, дар ҳақиқат, ҳақиқатан, дар амал.

ВОҚЕЪБИН واقع‌بین он ки ҳақиқати ҳолро ба эътибор мегирад.

ВОҚЕЪБИНӢ واقع‌بینی воқеъбин будан; ҳақиқати ҳолро ба назари эътибор гирифтан; парҳез аз хаёлпардозӣ.

ВОҚЕЪБИНОНА واقع‌بینانه бо назардошти ҳақиқати воқеӣ.

ВОҚЕЪГАРО(Й) واقع‌گرا(ی) 1. таваҷҷӯҳкунанда ва пайрави воқеият ва парҳезкунанда аз довариҳои ғайривоқеӣ ва ғайримантиқӣ. 2. *фалс.* воқеъгаро, тарафдори назарияи воқеъгарой.

ВОҚЕЪГАРОЁНА واقع‌گرایانه *ниг.* **воқеъбинона**.

ВОҚЕЪГАРОӢ واقع‌گرائی 1. амал ва кори воқеъгаро. 2. ҳунари достоннависӣ дар пояи ҳодисаҳои воқеӣ ва таваҷҷӯҳ ба сабабҳои онҳо; реализм. 3. *фалс.* назарияи моддигароӣ, ки мувофиқи он ҳар чиз, ки инсон дарк мекунад, дар берун аз зеҳни ӯ воқеият

дорад, реализм.

ВОҚЕЪГӮ واقعگو ҳақиқатнигор, он ки воқеиятро мегӯяд.

ВОҚЕЪНАМО واقعنما нишондиҳандаи воқеият, ҳақиқатнигор

ВОҚЕЪНАМОӢ واقعنمائی воқеънамо будан, ҳақиқатнигорӣ.

ВОҚЕЪНИГОР واقعنگار ҳақиқатнавис; воқеанавис; мухбир.

ВОҚЕЪНИГОРӢ واقعنگاری *ниг.* **воқеъгарой**.

ВОҚИФ *а.* واقف 1. огоҳ, бохабар, хабардор, ҳолдон, донандаи чизе: **воқиф будан** аз ҳоли *касе*, **воқиф шудан (гаштан) аз нияти** *касе*, **аз аҳволи ҷаҳон, аз сирру асрори** *касе*… 2. *кит.* вақфкунанда.

ВОЛ I وال *кит.* 1. навъе аз моҳиёни пулакчадор. 2. наҳанг, кит.

ВОЛ II *ҳ.* وال *кит.* навъе порчаи ҳарири нозук ва марғуб.

ВОЛА I *а.* واله [*аслаш* **волеҳ**] гирифтори савдои ишқи касе, шефта, мафтун, шайдо; ҳайрон, сарсон (*аз ишқ*); **вола кардан** мафтуни худ кардан, ба қайди муҳаббати худ даровардан.

ВОЛА II واله суроб, шабаҳ.

ВОЛАМИДАН والمیدن *кит.* лам кардан, дароз кардан, кашидан.

ВОЛҒУНА//ВОЛГУНА والغونه//والگونه *кит.* гулғунча, ғоза, сурхӣ.

ВОЛЕЙБОЛ *англ.* والیبال *варз.* як навъ тӯббозии дастӣ, ки дар байни ду гурӯҳи бозигарон барои ба тарафи ҳариф аз болои тӯри махсус задани тӯби волейбол барпо мегардад.

ВОЛЕЙБОЛБОЗ والیبالباز *варз.* бозигари волейбол: **дастаи волейболбозон**.

ВОЛЕЙБОЛБОЗӢ والیبالبازی *варз.* 1. волейбол бозӣ кардан. 2. *мансуб ба* **волейбол; майдончаи волейболбозӣ** ҷои муҷаҳҳаз бо тӯри махсус барои бозии волейбол.

ВОЛЕҲ *а.* واله *ниг.* **вола**.

ВОЛИГАРӢ والی گری волӣ будан; дар мансаби волӣ будан.

ВОЛИД *а.* والد соҳиби фарзанд, падар, додо.

ВОЛИДА *а.* والده *муаннаси* **волид;** оча, модар.

ВОЛИДАЙН *а.* والدین падару модар, волидон.

ВОЛӢ *а.* والی *таър.* он ки ба идораи вилояте таъйин мешуд, ҳокими вилоят.

ВОЛО I *а.* والا 1. боло, баланд. 2. олӣ, олиқадр, олимартаба; ҳиммати баланд, ҳиммати олӣ 3. *маҷ.* қиматбаҳо, пурбаҳо, олӣ.

ВОЛО II *ҳ.* والا 1. вол, волотар. 2. дирафш, парчам, байрақ.

ВОЛОБОФ والاباف бофандаи вол, воло, бофандаи порчаи ҳарири нозуку марғуб.

ВОЛОГАВҲАР//ВОЛОГУҲАР والاگوهر//والاگهر *кит.* олинажод, олинасаб.

ВОЛОД والاد 1. сақф, боми хона. 2. қолиби тоқ ва гумбаз, ки аз тахта ва гил сохта, баъд аз он бо хишт ва гаҷ худи онро месозанд.

ВОЛОИШ والائش баландназарӣ, болоназарӣ.

ВОЛОИЯТ *а.* والایت воло будан, авлавият, бартарӣ, тақаддум; **волоияти қонун** авлавияти қонун.

ВОЛОӢ والائی бузургӣ, баландӣ.

ВОЛОҚАДР والاقدر *кит.* олиқадр, баландмақом.

ВОЛОМАҚОМ والامقام соҳиби манзалат, мартабаи баланд, баландмартаба.

ВОЛОМАНИШ والامنش дорои табъи баланд.

ВОЛОМАРТАБА *а.* والامرتبه *ниг.* **воломақом**.

ВОЛОН والان *биол.* розиёна, испанд, исфанд; як навъи растании хушбӯй ва зиддиуфунӣ, ки бӯи хӯш дорад.

ВОЛОНАЖОД والانژاد волотабор, аз насл ва зоти мӯътабар, покнажод.

ВОЛОНАЗАР والانظر назарбаланд, олиҳиммат.

ВОЛОТАБОР والاتبار *кит.* олинажод, олинасаб, олитабор.

ВОЛОТАБОРӢ والاتباری дорои насаби олӣ будан, олинажодӣ, олинасабӣ.

ВОЛОХИРАД والاخرد он ки ақлаш расост,

хирадманд.

ВОЛОҲАЗРАТ والاحضرت *таър.* 1. унвони шоҳзодаҳо ва ҷонишини салтанат. 2. баландмартаба, дорои мақоми баланд.

ВОЛОҲИММАТ والاهمت дорои ҳиммати баланд, ҳимматбаланд.

ВОЛОҲИММАТӢ والاهمتی дорои ҳиммати баланд будан, ҳимматбаландӣ.

ВОЛОҶАНОБ والاجناب воломақом.

ВОЛОҶОҲ والاجاه *ниг.* **воломақом**.

ВОЛТ *ит.* والت *физ.* воҳиди асосии андозгирии шиддати ҷараёни барқ *(аз номи физики италиявӣ Александр Волта* (*1745 - 1827*) *гирифта шудааст*).

ВОЛТМЕТР والتمتر *ниг.* **волтсанҷ**.

ВОЛТСАНҶ والتسنج *физ.* асбоби андозагири шиддати қувваи барқ .

ВОЛФРАМ *лот.* والفرم унсури химиявӣ, ки як хел филизи нуқраранги сахти душворгудоз аст.

-вом وام *пасванде, ки маънои* ранг, гунаро *ифода мекунад ва шаклҳои* -фом, -пом *ҳам дорад*: **сияҳвом**.

ВОМ وام қарз: **вом додан, вом гирифтан**.

ВОМБАРГ وامبرگ як шакли маблағ ҷамъ кардан ба буҷети давлатӣ бо роҳи қарзгирӣ аз аҳолӣ; коғазе (варақае), ки мисли пули коғазӣ арзиш дорад, облигатсия.

ВОМВОЖА وامواژه *нав.* вожаҳои иқтибосӣ аз забонҳои дигар, калимаҳои хориҷии ба дигар забон дохилшуда.

ВОМГИР وامگیر *кит.* қарзгиранда.

ВОМГИРАНДА وامگیرنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **вом гирифтан**; он ки қарз мегирад.

ВОМГИРӢ وامگیری *исми амал аз* **вом гирифтан**; қарзгирӣ.

ВОМГУЗОР وامگذار қарздор, бидеҳкор; иддаокунанда.

ВОМДОР وامدار қарздор.

ВОМДОРӢ وامداری вомдор будан, қарздорӣ.

ВОМИҚ وامق *кит.* 1. дӯстдоранда. 2. номи қаҳрамони достони «Вомиқу Азро».

ВОМӢ وامی *марбут ба* **вом**.

ВОМОЛИДАН وامالیدن дастмол кардан, ламс кардан, молидани батакрор, даст задан.

ВОМОНДА وامانده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **вомондан**. 2. *маҷ.* пасмондаи (боқимондаи) хӯрок, сарқут.

ВОМОНДАГӢ واماندگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **вомондан**; дармондагӣ, оҷизӣ.

ВОМОНДАН واماندن 1. кушода мондан, яла шуда мондан (*мас., даҳони касе*). 2. ақиб (пас, қафо) мондан аз дигарон.

В-ОН وآن *шакли кӯтоҳшудаи* **ва он**.

ВОН وان зарфи бузурге аз ҷинси чинӣ ё сафолӣ ё филизӣ, ки дар ҳаммом барои шустушӯ ба кор меравад.

ВОНАВИС وانویس ёддошт, навишта; бознавис.

ВОНАМУД وانمود **:вонамуд кардан** а) нишон додан, зоҳир (намоён) кардан; б) чизеро аз будаш зиёдтар (ё сахттар) карда нишон додан.

ВОНАМУДАН وانمودن вонамуд кардан, нишон додан, намоён кардан, зоҳир кардан; **бемор вонамудан** дар ҳолати тандурустӣ худро бемор нишон додан, худро ба касалӣ задан.

ВОНИГАРИСТАН وانگریستن нигаристан, нигоҳ кардан, дидан, назар андохтан.

ВОНИҲОДАН وانهادن вогузор кардан, гузоштан, ба замони дигар мондан.

ВОНИШАСТАН وانشستن нишастан, бознишастан, дубора нишастан.

ВОНИШОНДАН وانشاندن хомӯш кардан; аз миён бурдан, фурӯ нишондан.

ВОПАРДОХТАН واپرداختن холӣ кардан, тахлия кардан, фароғат ёфтан.

ВОПАРИДАН واپریدن паридан, бозпаридан, дубора паридан.

ВОПАС واپس ақиб, қафо, пас; **вопас нишастан** ақибнишинӣ кардан; **вопас рафтан** а) ақиб (қафо) рафтан; б) ақибнишинӣ кардан (*дар майдони ҷанг*).

ВОПАСГАРО واپسگرا он ки дар баробари дигаргуниҳо ва навовариҳо ва пешрафтҳои иҷтимоӣ муқовимат мекунад ва барои ҳифзи афкори фарсуда ва кӯҳна мекӯшад; муҳофизакор, муртаҷеъ; ир-

тиҷоӣ.

ВОПАСГАРОЁНА واپس‌گرایانه муҳофизакорона, иртиҷоёна.

ВОПАСГАРОӢ واپس‌گرائی тарафдорӣ аз низомҳо ва сиёсати собиқ дар баробари пешрафтҳо ва дигаргуниҳои иҷтимоӣ; Иртиҷоъ.

ВОПАСИН واپسین охирин: **видои вопасин, дақиқаҳои вопасин**, **сухани вопасин**; **дами (нафаси) вопасин** дами пеш аз марг, нафаси охирин; **вопасин будан** ақибмонда будан, қафомонда будан.

ВОПАСӢ واپسی *ниг.* **вопасин**; вопасмондагӣ.

ВОПАСМОНДА واپس‌مانده ақибмондаи зеҳнӣ, ақибмонда аз ҳамроҳон.

ВОПАСМОНДАГӢ واپس‌ماندگی ақибмондагӣ, пасмондагӣ; ҳолати ақибмонӣ аз ҳамроҳон.

ВОПАСРАВ واپس‌رو ақибраванда, пасраванда.

ВОПЕЧИДАН واپیچیدن печонидан, печидан.

ВОПУРСИДАН واپرسیدن боз пурсидан, ошкор пурсидан, пурсидан.

ВОПӮШИДАН واپوشیدن пинҳон кардан.

-вор وار *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* монанд, мисл (**одамвор, мардвор),** лоиқ, арзанда ба чизе **(сазовор, бузургвор, шоҳвор),** миқдори ягон чиз, ки аз он чизе сохта шавад **(ҷомавор** *мас.,* **як ҷомавор чит),** дорандаи чизе (**умедвор, сӯгвор**).

ВОР I وار расм, одат, суннат.

ВОР II وار *кит.* фасл, мавсим.

ВОРА واره 1. милки дандон, буни дандон. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* монанд *ва* назир (**сангвора**, **моҳвора**), муносиб, шоиста (**гӯшвора**, **созвора**, **пуштвора)**, доранда ва ҳомил (**бодвора**, **номвора**). 3. *кҳн.* навбат.

ВОРАМИДАН وارمیدن дур шудан, гурехтан.

ВОРАН وارن *кит.* оринҷ, бандгоҳи соид ва бозу.

ВОРАНГ وارنگ ранг, рангоранг.

ВОРАНГӢ وارنگی инъикоси ранг.

ВОРАСИДАН وارسیدن 1. рафта расидан, расидан ба ҷое. 2. аз наздик дидан, санҷида дидан, тафтиш кардан.

ВОРАСӢ وارسی баррасӣ, таҳқиқ.

ВОРАСОНДАН وارساندن расондан, бозрасондан.

ВОРАСТА وارسته *сифати феълии замони гузашта аз* **ворастан**; раҳоёфта, халосшуда; фориғ, озод; **вораста шудан (гаштан)** халос шудан, аз қайде раҳоӣ ёфтан, озод шудан.

ВОРАСТАГӢ وارستگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **вораста**; халосӣ, озодӣ; фориғболӣ.

ВОРАСТАН وارستن раҳоӣ ёфтан, халос шудан, озод шудан.

ВОРАФТА وارفته азхудрафта; шефтаву шайдошуда.

ВОРАФТАГӢ وارفتگی аз худ рафтагӣ, шефтаву шайдоӣ.

ВОРАФТАН وارفتن баргаштан, бозгаштан, гашта рафтан, беҳол шудан, суст шудан, ҷудо шудан.

ВОРАҲИДАН وارهیدن *ниг.* **ворастан**.

ВОРАҲОН(И)ДАН وارهاندن//وارهانیدن *тарзи бавоситаи* **ворастан**; раҳо кардан, халос кардан, наҷот додан.

ВОРЕЗ واریز рехтан; фурӯ рехтан, хароб шудан.

ВОРЕХТА واریخته *маҷ.* ворафта; бо ҳам рехта, ошуфта, парешон.

ВОРЕХТАГӢ واریختگی бо ҳам рехтагӣ; аз ҳам пошидагӣ.

ВОРЕХТАН واریختن хароб шудан, вайрон шудан, рехтан, муталошӣ шудан.

ВОРИД *а.* وارد дароянда, дохилшаванда; **ворид кардан** а) дохил кардан; б) аз мамлакати хориҷа овардани мол; *муқоб.* **содир кардан; ворид шудан (гардидан)** даромадан, дохил гардидан *(ба ҷое);* **хасорат ворид гардидан** *кит.* зиён расидан, зарар овардан.

ВОРИДА *а.* وارده *муаннаси* **ворид; хасорати ворида** зарари воридшуда, зиёни расида.

ВОРИДГАР واردگر дохилкунанда, ки аз берун меорад; воридкунанда.

ВОРИДКУНАНДА واردکننده *ниг.* **воридгар**.

ВОРИДОТ *а.* واردات 1. *ниг.* **даромад**. 2. молҳои аз берун овардашаванда; *муқоб.*

содирот. 3. аз хориҷа овардани мол барои фурӯш.

ВОРИДОТӢ واردانی *мансуб ба* **воридот**; молҳои аз берун овардашуда, воридшуда.

ВОРИС *а.* وارث 1. он ки ба гирифтани мерос ҳақ дорад ва ё мероси касе ба ӯ расидааст, меросхӯр. 2. *маҷ.* азхудкунанда, давомдиҳандаи кор, роҳ ва хислати касе ё чизе: **вориси фарҳанги қадим**.

ВОРИСИЯТ *а.* وارثیت ворис будан: **ворисияти таърихӣ аз мероси гузашта**.

ВОРИСӢ وارثی *мансуб ба* **ворис**; ирсӣ.

ВОРУН وارون *ниг.* **вожгун**.

ВОРУНА وارونه *ниг.* **вожгуна**.

ВОРУНАГӮӢ وارونه‌گوی дурӯғгӯӣ, гуфтани матлаб ба сурати ғайривоқеӣ ва баръакси ҳақиқат.

ВОРУНӢ وارونی 1. ворун будан. 2. *маҷ.* бадбахтӣ, тирарӯзӣ.

ВОСЕЪ *а.* واسع васеъ, фарох, паҳновар.

ВОСИҚ *а.* واثق *кит.* бовардошта, мутмаин, дилпур.

ВОСИЛ *а.* واصل пайвастшаванда, васлшаванда; васлшуда, пайваста; ба васл расида; **восилшудан(гаштан)** а) ба васли дӯстдошта расидан; б) расидан ба чизе, чизеро ба даст даровардан, ноил шудан ба чизе ё ба мақсади худ.

ВОСИЛА *а.* واصله *муаннаси* **восил**.

ВОСИТ *а.* واسط *ниг.* **восита** 1.

ВОСИТА *а.* واسطه 1. он ки дар байни ду кас барои ҳалли матлабе миёнҷигӣ мекунад, миёнарав, миёнҷӣ. 2. васила, роҳ, чора; сабаб, боис; **воситаҳои истеҳсолот** *иқт.* маҷмӯи ашё аз қабили асбобу олот, замину биноҳо, ки одамон дар ҷараёни истеҳсоли неъматҳои моддӣ истифода мебаранд; **воситаи нақлиёт** чизе, ки ба он савор шуда ба ҷое меравэнд ва ё чизеро бор карда ба ҷое мебаранд ё аз ҷое меоранд, василаи ҳамлу нақл; **ба воситаи…** а) бо миёнаравии…; бо ёрдами…, бо мадади…; б) аз чизе истифода бурда, чизеро ба кор бурда, ба василаи…, тавассути…; в) бо дахолати… (*мас.,* **ба воситаи суд гирифтани товони** *чизе*); г) аз васати…, аз байни…; **ба ин восита** ба ин тариқ, бо ин роҳ, ба ин васила; **ба ҳар восита** бо ҳар роҳ; ба василаҳои гуногун; **воситаю васоит** ҳар гуна воситаҳо, василаҳои гуногун; **восита будан** дар васат воқеъ гардидан, дар миёна будан; **восита кардан** миёнарав кардан; **восита шудан** миёнаравӣ кардан, дар байни ду кас барои ҳалли матлабе миёнҷигӣ кардан.

ВОСИТАГАР واسطه‌گر *ниг.* **восита;** миёнҷӣ, даллол.

ВОСИТАГАРӢ واسطه‌گری *кит.* миёнравӣ; миёнҷигарӣ.

ВОСИТАЧӢ واسطچی миёнарав, миёнҷӣ, воситашаванда; *муқ.* **восита**.

ВОСИТАШАВАНДА واسطه‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **восита шудан**; миёнарав.

ВОСИТО(Н)ДАН واستادن//واستاندن *кит.* бозгирифтан, пасгирифтан, гашта гирифтан.

ВОСИТАҶӮЙ واسطه‌جوی касеро ба унвони миёнарав қарор додан, миёнарав ҷустан.

ВОСИФ *а.* واصف *кит.* васфкунанда, тавсифкунанда, ситоишкунанда.

ВОСУПОРӢ واسپاری супоридан, таҳвил, кардан.

восӯхт واسوخت *асоси замони гузашта аз* **восӯхтан**.

ВОСӮХТ واسوخت *адш.* яке аз навъҳои шеъри лирикии пурсӯзу гудоз, ки дар он ошиқ аз бевафоии маъшуқааш шикоят карда, бо алам изҳори тарки ишқи ӯ мекунад.

ВОСӮХТА واسوخته 1. сӯхта ва сиёҳшуда бар асари ҳарорат, сӯхта тамом шуда. 2. дорои мижаҳои рехта ё кӯтоҳ ва ҳолати бемори (- и чашм ва пилки чашм). 3. хушкшуда ё аз тароват афтода бар асари беобӣ (*мас., дарахт*).

ВОСӮХТАГӢ واسوختگی 1. ҳолати чашмҳои восӯхта. 2. *адш.* ҳолати шоире, ки ба шеваи восӯхт мепардозад.

ВОСӮХТАН واسوختن *кит.* 1. тамом сӯхтан, сӯхта тамом шудан; сӯзондан, сӯхта тамом кардан. 2. рӯ гардонидан, безор шудан (*аз маъшуқа*).

ВОСӮХТАНӢ واسوختنی ҳолати ранҷиш, эърози ошиқ ва маъшуқ, восӯхт.

ВОТ I وات пуштае, ки дар атрофи замини кишт барои муайян кардани сарҳад, осон обёрӣ кардани киштзор ва барои рафтуои одамон мебардоранд, марза, рош, ҳад.

ВОТ II وات *кит.* пӯстин.

ВОТАКОНИДАН واتکانیدن дубора такон додан, такондан.

ВОТКАШ واتکش он ки дар атрофи замини кишт вот мебардорад; марзакаш.

ВОТКАШӢ واتکشی *исми амал аз* **вот кашидан**; марзакашӣ.

ВОФИД *а.* وافد *кит.* намоянда, вакил, фиристода.

ВОФИР *а.* وافر бисёр, афзун, фаровон: **неъмати вофир**.

ВОФИРИСТОДАН وافرستادن дубора фиристодан, бозфиристодан, пасфиристодан.

ВОФӢ *а.* وافی 1. кифоя, кофӣ, басанда. 2. вафокунанда, бовафо, содиқ ба аҳд. 3. комил, тамом.

ВОФУР وافور василае, ки аз як дастаи чӯбии дарунхолӣ ва як ҳуққа иборат буда, барои дуд кардани тарёк истифода мешавад.

ВОФУРӢ وافوری *мансуб ба* **вофур**; тарёккаш.

ВОФУРКАШ وافورکش дудкунандаи тарёк бо вофур.

ВОФУРКАШӢ وافورکشی амали вофуркаш.

ВОФУРХОНА وافورخانه *кҳн.* маҳал ва ҷои кашидани тарёк.

ВОФУРӮШ وافروش он ки аз косибу ҳунармандон чизҳои дӯхтаю сохтаи онҳоро яклухт ва бо нархи арзон харида, бо нархи қимат мефурӯшад, ҷаллоб, харидафурӯш.

ВОФУРӮШӢ وافروشی амали вофурӯш, ҷаллобӣ, харидафурӯшӣ.

ВОХ واخ *нидо* вой!, воҳ!, оҳ!

ВОХАЗИДАН واخزیدن хазидан, хазида даромадан.

ВОХАРИДАН واخریدن харида гирифтан, бозхаридан, дубора харидан.

ВОХИДА واخیده ҳаллоҷишуда, пахтаи задашуда.

ВОХИДАН واخیدن пахта задан, ҳаллоҷӣ кардан.

ВОХОНДАН واخواندن дубора хондан, такроран хондан.

ВОХОСТ واخواست бозхост; муҳосиба, ҳисобгирӣ, ҳисобу китоб.

ВОХОСТА واخواسته вежагии амри мавриди эътироз, бозхоста.

ВОХОСТАН واخواستن хостан, бозхостан, дубора хостан.

ВОХОҲ واخواه он ки дархост мекунад; он ки дар додгоҳ шикоят мекунад.

ВОХОҲӢ واخواهی эътирози шахси ғоиб дар додрасӣ, эътироз ба ҳукми ғоибии додгоҳ.

ВОХӮРДАН واخوردن 1. дучор шудан, дучор омадан; рӯ ба рӯ шудани ду кас ба таври ногаҳонӣ; мулоқот кардан; ҳамдигарро дидан. 2. *маҷ.* мусобиқа кардан: **дирӯз дастаи «Помир» бо дастаи «Динамо» вохӯрд**. 3. дида шудан, ба назар расидан; пайдо шудан; **ба (бо)** *касе* **вохӯрдани** *чизе* а) дучор шудани касе бо чизе; б) ба назари касе расидани чизе, чизеро дида мондани касе; *бо* **(ба)** *касе* **вохӯрдани** *касе* а) бо касе дучор шудани касе; б) *маҷ.* ба қайди касе афтодан, гирифтор шудан; **ба назар вохӯрдан** ба назар расидан, дида шудан, намудор будан; **ба чашм вохӯрдан** ба назари касе расидан, чизеро нохост дида мондани касе.

ВОХӮРДӢ واخوردی салом кардан, саломдиҳӣ *(хусусан бо иҷрои одати дастфушурӣ):* **вохӯрдӣ кардан, ба оғӯш кашида вохӯрдӣ кардан, даст дода вохӯрдӣ кардан, барои вохӯрдӣ даст дароз кардан**.

ВОХӮРӢ واخوری 1. дучоршавӣ, рӯбарӯшавӣ; дидани ҳамдигар, дидорбинӣ. 2. дар як ҷо ҳозир шудани гурӯҳи одамон, боздид, мулоқот *(барои суҳбатҳои расмӣ):* **вохӯрии шоирон бо талабагон, вохӯрии собиқадорони Ҷанги Бузурги Ватанӣ, вохӯрии дӯстони давраи бачагӣ**. 3. мусобиқа *(дар бозиҳои варзишӣ).*

ВОҲ واه *нидо* вой!, ваҳ!, оҳ!: оҳу воҳ; **воҳ гуфтан** а) «воҳ» гӯён фарёд кашидан; б) *кинoя аз* шикоят кардан.

ВОҲА *а.* واحه ободӣ дар миёни дашту саҳро, қитъаи замини сабз дар биёбон.

ВОҲИБ *а.* واهب *кит.* бахшанда, инъомкунанда.

ВОҲИД *а.* واحد 1. якка, якто, танҳо; **сари воҳид** сари танҳо. 2. меъёре, ки барои андоза кардани чизҳои ҳамҷинс қабул шудааст, андоза: **воҳиди андоза** *(метр),* **воҳиди вазн** *(кило),* **воҳиди қувваи барқ** (ампер); **ҳар воҳид** ҳар ҷузъи мустақил; ◊ **дар они воҳид** дар як лаҳза (он), дар як дам.

ВОҲИЛИДАН واهليدن *кит.* 1. вогузоштан, вогузор кардан, тарк кардан. 2. раҳо кардан, сар додан.

ВОҲИМА *а.* واهمه 1. тарс, бим, даҳшат, ҳарос, ҳавл. 2. як хосияти инсон, ки дар назари кас ягон чизи набудаи мавҳум ё мудҳишро намудор карда, мӯҷиби тарсу ваҳм мегардад, тасаввури беасоси даҳшатнок, хаёли мудҳиш; **воҳима гирифтан (зер кардан)** тарсидан, ҳаросидан; **воҳима кардан** а) тарсидан, ҳаросидан; б) *маҷ.* хавфу хатари чизеро аз будаш зиёд карда нишон додан, даҳшат ангехтан, муҳобот кардан (*барои тарсондани касе*); **ба (дар) воҳима андохтан** ҳаросон кардан, ба тарс андохтан; **ба (дар) воҳима афтодан** тарсидан, ҳаросидан; **ба дили** *касе* **воҳима андохтан** тарсондан, ҳаросон кардан касеро.

ВОҲИМААНГЕЗ واهمه‌انگيز даҳшатангез, ҳавлнок.

ВОҲИМААНДОЗ واهمه‌انداز ба воҳима андозанда, ваҳмангез, тарсовар.

ВОҲИМАГАР واهمه‌گر *ниг.* **воҳимаандоз**.

ВОҲИМАДОР واهمه‌دار *ниг.* **воҳиманок: хаёли воҳимадор**.

ВОҲИМАДОРӢ واهمه‌داری даҳшатнокӣ, ҳавлангезӣ, воҳимадор будан.

ВОҲИМАЗАДА واهمه‌زده тарсон, ваҳмзеркарда.

ВОҲИМАНОК واهمه‌ناک воҳимаангез, бимнок, даҳшатнок, даҳшатовар, мудҳиш; бадвоҳима: **овози воҳиманок, хабари воҳиманок**.

ВОҲИМАОВАР واهمه‌آور *ниг.* **воҳимаангез**.

ВОҲИМАЧӢ واهمچی *гуфт.* он ки чизеро аз будаш зиёд воҳиманок тасаввур мекунад; он ки дар байни мардум овозаҳои беасоси воҳиманок паҳн карда, бесарусомонӣ ба вуҷуд меорад, воҳимаандоз.

ВОҲИШТАН واهشتن *ниг.* **воҳилидан**.

ВОҲӢ *а.* واهی *кит.* беасл, беасос, пуч, бемаъно (*мас., сухан).*

ВОЧИДАН واچيدن *кит.* чидан, ҷамъ кардан, ғун кардан.

ВОҶ I واج 1. *збш.* овозҳои фарққунандаи маънӣ дар забон ба монанди «б» ва «п» дар калимаҳои «бар» ва «пир». 2. калима, вожа.

ВОҶ II واج ҳайрон, саргардон: **ҳоҷу воҷ**.

ВОҶИБ *а.* واجب ҳар коре, ки ба ҷо овардани он ҳатмист; бисёр лозим, зарурӣ; **амри воҷиб** кори иҷрояш ҳатмӣ ва зарур; **воҷиб шуморидани коре** иҷрои кореро ҳатмӣ ва зарур ҳисоб кардан.

ВОҶИБӢ واجبی воҷиб будан, лозим ва зарур будан, ҳатмӣ ва ногузир будан.

ВОҶИБОТ *а.* واجبات 1. *ҷ.* **воҷиб**. 2. *д.* он фармудаҳои шариат, ки иҷрояш ҳатмӣ ва тарки онҳо гуноҳ ҳисоб меёбад.

ВОҶИБУДДАФЪ *а.* واجب‌الدفع *кит.* чизе, ки аз миён бардоштан ва дур карданаш ҳатмӣ мебошад; *муқ.* **воҷибулманъ**.

ВОҶИБУЛВУҶУД *а.* واجب‌الوجود он ки вуҷуди ӯ ба зоти худи ӯ вобаста аст ва мӯҳтоҷи ғайр нест, Худо.

ВОҶИБУЛИЗЪОН *а.* واجب‌الاذعان *кит.* фармоне, ки итоат кардан ба он зарур ва ногузир аст.

ВОҶИБУЛҚАТЛ *а.* واجب‌القتل он ки сазояш қатл аст, воҷиби қатл.

ВОҶИБУЛМАНЪ *а.* واجب‌المنع он чи манъ ва боздоштанаш ҳатмӣ ва зарур аст; *муқ.* **воҷибуддафъ**.

ВОҶИД *а.* واجد *кит.* доранда, доро; **воҷиди шароити**... дорои шароити..., ба шароите доробуда.

ВОҶУСТ واجست бозхост.

ВОҶУСТАН واجستن бозхостан.

ВОША واشه *ниг.* **боша**.

ВОШАВАНДА واشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **вошудан**; кушодашаванда.

ВОШГУНА واشگونه *ниг.* **вожгуна**.

ВОШИКОФТАН واشکافتن шикофтан, сӯрох кардан.

ВОШИНОХТАН واشناختن бозшинохтан, ташхис додан.

ВОШӢ واشی суханчин.

ВОШУДАН واشدن *кит.* кушода шудан, боз шудан.

ВОШУКУФТАН واشکفتن *кит.* шукуфта шудан.

ВОШУМУРДАН واشمردن як ба як шумурдан, аз як сар шумурдан.

ВОШУНИДАН واشنیدن шунидан, бозшунидан.

ВОШУСТАН واشستن бозшустан, дубора шустан.

ВОЯ I وایه камол, рушд; **ба воя расидан** а) бузург шудан, калон шудан; ба камол расидан; б) сабзидан, нашъунамо ёфтан, сабзиш кардан (*доир ба* растанӣ).

ВОЯ II وایه миқдори муайяне аз чизҳои нашъадиҳанда, ки гирифторони вай ҳар рӯз он миқдорро мехӯранд ё мекашанд; як хӯрданӣ, як кашиданӣ.

ВОЯ III وایه *кит.* ҳоҷат, мурод.

ВОЯКАШ وایه‌کش он ки аз дигарон тамоку ё кӯкнор талабида мекашад.

ВОЯСОЗӢ وایه‌سازی *нав.* аз рӯи миқдор ва тартиби муайян ба ҳиссаҳо тақсим кардани хӯроки рӯзонаи як нафар.

ВУБОЛ *а.* وبال *ниг.* **вабол**.

ВУЗАРО *а.* وزرا *ҷ.* **вазир**.

ВУЗӮ *а.* وضو *д.* шустушӯи пеш аз намоз, таҳорат: **вузӯ кардан**.

ВУЗӮҲ *а.* وضوح *кит.* возеҳӣ, равшанӣ, аёнӣ.

ВУКАЛО *а.* وکلا *кит. ҷ.* **вакил**.

ВУҚУФ *а.* وقوف 1. ист, таваққуф, вақф. 2. огоҳӣ, хабардорӣ, бохабарӣ; **вуқуф доштан** огоҳӣ доштан, иттилоъ доштан, хабар доштан, воқиф будан.

ВУҚӮЪ *а.* وقوع воқеъ шудан, рӯйдиҳӣ, содиршавӣ; **ба вуқӯъ омадан (пайвастан)** воқеъ шудан, руй додан, сар задан.

ВУҚӮЪГОҲ وقوعگاه ҷои воқеъ шудан, рӯй додани воқеа.

ВУЛГАРИЗМ *лот.* ولگریزم *збш.* калима ва ибораҳои дағал ва дурушти омиёна, ки дар забони адабӣ истифода мешаванд (*мас., сакалту, дайду ва г.*).

ВУЛГАРӢ ولگری аз ҳад зиёд сода карда, ниҳоят содаю мухтасар кардашуда *(то ба дараҷаи вайрон шудани мазмун)*: **иктисодиёти сиёсии вулгарӣ, материализми вулгарӣ**.

ВУЛКАН *лот.* ولکن кӯҳи оташфишон, вулқон: **вулканҳои амалкунанда, вулканҳои хомӯш**.

ВУЛКАНИЗАТСИЯ *лот.* ولکنیزتسیه 1. бо сулфур ё моддаи дигар тафсонда пайваст кардани маводи каучукӣ ва резинӣ ба тарзе ки хосияти ёзандагиашро гум накунад. 2. ҷой ва маҳалли иҷрои ин кор, устохонае, ки бо ин кор машғул аст.

ВУЛКАНӢ ولکنی *мансуб ба* **вулкан**: **зилзилаҳои вулканӣ, оташфишонии вулканӣ**.

ВУЛКАНШИНОС ولکنشناس он ки таҳқиқот оид ба вулкан мекунад; муҳаққиқи вулқон.

ВУЛКАНШИНОСӢ ولکنشناسی илми пайдоиш, сохт, ҷараёни фаъолият ва дигар қонунияти вулқонҳо.

ВУЛҚОН ولقان *ниг.* **вулкан**.

ВУЛОТ *а.* ولات *ҷ.* **волӣ**

ВУЛӮЪ *а.* ولوع *кит.* иштиёқ, хоҳиши зиёд.

ВУРЕБ وریب *ниг.* **уреб**.

ВУРУД *а.* ورود ворид шудан, дохил шудан, даромадан ба ҷое: **вуруди сармоя**.

ВУРУДӢ ورودی *мансуб ба* **вуруд; дари вурудӣ** дари даромад, дари дохил шудан.

ВУСЛАТ *а.* وصلت 1. васл, пайванд. 2. ба ҳам пайвастан; дидор.

ВУСМА//ВАСМА وسمه 1. *бот.* гурӯҳе аз гиёҳҳои алафии яксола ё чандсола ки гулҳои баъзеи онҳо хосияти табобативу дармонӣ дорад. 2. моддаи рангие, ки аз ин гиёҳ ба даст меояд ва занҳо дар ранг кардани абрӯҳои худ истифода мебаранд.

ВУСМАДОН وسمه‌دان зарфи вусма, қуттичае, ки дар он вусма нигоҳдорӣ мешавад.

ВУСМАКАШИДА وسمه‌کشیده вусмамолида, оғушта ба вусма.

ВУСМАКАШӢ وسمه‌کشی амали вусмакаш.

ВУСУҚ *а.* وثوق *кит.* эътимод, бовар, итминон.

ВУСТО *а.* وسطا *кит.* 1. *муаннаси* **авсат** (миёна); **қуруни вусто** асрҳои миёна. 2. ангушти миёна.

ВУСУЛ *а.* وصول васл шудан, ба ҳам пайвастан, ба ҳам расидан.

ВУСЪАТ *а.* وسعت 1. васеӣ, фарохӣ, паҳноварӣ. 2. масоҳат; **вусъат гирифтан** а) *ниг.* **вусъат ёфтан;** б) афзудан, зиёд шудан, паҳн шудан; **вусъат ёфтан** а) васеъ шудан, фарох гаштан, аз ҷиҳати масоҳат калон шудан; б) инкишоф ёфтан, равнақу ривоҷ ёфтан; авҷ гирифтан: **вусъат ёфтани сохт-мони биноҳои истиқоматӣ**.

ВУСЪАТГИРӢ وسعت‌گیری *исми амал аз* **вусъат гирифтан**.

ВУСЪАТДИҲӢ وسعت‌دهی *исми амал аз* **вусъат додан**; инкишоф додан, равнақ додан.

ВУСЪАТЁБӢ وسعت‌یابی *исми амал аз* **вусъат ёфтан;** ривоҷу равнақ, густариш, инкишоф: **вусъатёбии корҳои сохтмон**.

ВУСЪАТНОК وسعتناک васеъ, фарох.

ВУСЪАТОБОД وسعت‌آباد *кит.* арсаи васеъ, майдони паҳновар.

ВУФУР *а.* وفور *кит.* вофир будан, бисёрӣ, фаровонӣ, серобӣ.

ВУҲУШ *а.* وحوش *ҷ.* **ваҳш** 2.

ВУҲУШПАРВАР وحوش‌پرور *кит.* он ки ҳайвонҳои ваҳширо парвариш ва нигоҳубин мекунад.

ВУҲУШПАРВАРӢ وحوش‌پروری парвариши ҳайвонҳои ваҳшии сермӯ *(барои пӯст)*.

ВУҶУД *а.* وجود 1. ҳастӣ, мавҷудият; *муқоб.* **нестӣ, адам; вуҷуд доштан** будан, мавҷуд будан; **ба вуҷуд овардан** пайдо кунондан; офаридан, сохтан, ба миён овардан; **ба вуҷуд омадан**; а) пайдо шудан; сохта шудан, бино ёфтан (-и *мас., асар, шаҳр, боғ, обанбор*); б) ба дунё омадан, таваллуд ёфтан. 2. *маҷ.* бадан, ҷисм, пайкар, ҷусса; **вуҷуди инсон** бадани инсон; **бо вуҷуди...** қатъи назар аз..., сарфи назар аз..., ба... нигоҳ накарда; **бо вуҷуди ин (он) // бо вуҷуди...** қатъи назар аз ин (он), сарфи назар аз ин (он), ба ин (он) нигоҳ накарда, бо ҳамаи ин...; **бо тамоми вуҷудаш** бо тамоми ҳастияш, тамоми қувваташро ҷамъ карда; аз дилу ҷон.

ВУҶӮҲ *а.* وجوه *ҷ.* **ваҷҳ**.

ВУҶӮҲУЛАЙН *а.* وجوه‌العين *кит.* пул ва моли мавҷуда, нақдина.

ВУШМ وشم *кит.* бедона, вартиш.

ВУШОҚ *т.* وشاق *кит.* ғуломбача, писарбачаи хизматгор; канизак.

Г

Г *ҳарфи чаҳоруми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* гоф (گ); *дар ҳисоби абҷад ҳарфи «гоф» монанди «коф» ба адади 20 баробар аст.*

ГАБАР I گبر *кит.* санге, ки аз он дегу табақ ва дигар асбобу анҷоми ошпазхона метарошиданд.

ГАБАР II گبر *кит.* хаймаи яксутуна.

ГАБЗ گبز *кит.* қавӣ; ситабр, ғафс.

ГАБЗӢ گبزی *кит.* ситабрӣ; қавӣ будан, ғафсӣ, дурриштӣ.

ГАБР I گبر пайрави дини оташпарастӣ, пайрави дини Зардушт, оташпараст.

ГАБР II گبر *кит.* як навъ либоси ҷангӣ, ки бо пахта ва абрешим пур ва лаганда шудааст; хафтон, қазоганд.

ГАБРӢ گبری 1. *мансуб ба* **габр**. 2. габр будан, оташпараст будан, оташпарастӣ.

ГАВ گو 1. *ниг.* **гов**. 2. тануманд, бузургҷусса; паҳлавон. 3. *маҷ.* лақаби баъзе одамони тануманди бақувват.

ГАВАЗН گوزن ҳайвони говмонанди кӯҳӣ, ки шохҳои панҷадори дароз дорад.

ГАВАЗНБАР(Р)А گوزنبره бараи гавазн, бачаи гавазн.

ГАВАЗНБАЧА گوزنبچه *ниг.* **гавазнбар(р)а**.

ГАВАЗНПАРВАР گوزنپرور парварандаи гавазн, он ки кораш парвариши гавазн аст.

ГАВАЗНПАРВАРӢ گوزنپروری парвариши гавазн, ки соҳаи махсуси чорводорист.

ГАВАК گوک **:гавак кашидан** бо зону ва оринҷ ҳаракат карда роҳ гаштан, хазида рафтан.

ГАВАККАШӢ گوککشی *исми амал аз* **гавак кашидан**; гавак рафтан, хазида роҳ рафтан.

ГАВАККАШОН گوککشان *феъли ҳол аз* **гавак кашидан**; гавак кашида, дар ҳолати хазидан.

ГАВБОЗ گوباز *ниг.* **говбоз**.

ГАВГУМ گوگم *ниг.* **говгум**.

ГАВҒАЛТАК گوغلتک *гуфт.* 1. аробачаи махсуси сечархаи дастадор, ки кӯдак онро дошта роҳравиро ёд мегирад. 2. занбарғалтак.

ГАВД گود*кит.* чуқурӣ, мағок; амиқ, жарф, фурӯрафта.

ГАВДА گوده 1. тан, пайкар, бадан, ҷусса. 2. ҳар гуна зарфи чуқур дар саноат, бак, махзан.

ГАВДАДОР گودهدار тануманд, калонҷусса.

ГАВДАКАЛОН گودهکلان калонҷусса, қавиҳайкал, паҳлавонҷусса.

ГАВДАР(А) گودر(ه) *зоол.* навъе аз мурғобӣ.

ГАВДАҲАРОМ گودهحرام он ки аз моли ҳаром тани худро мепарварад; танбал, ҳаромхӯр.

ГАВДБАРДОРӢ گودبرداری *сохт.* канда гавд кардани ҷое барои сохтани пойдевори бино.

ГАВДӢ گودی ҷои фурӯрафта ва гавдшуда, чуқурӣ.

ГАВДНИШАСТ گودنشست *ниг.* **гавдрафта**.

ГАВДНИШИН گودنشین он ки ё он чи дар замини паст, гавд ва ғор зиндагӣ мекунад,

ғорнишин.

ГАВДОБ گوداب *ниг.* **гавзоб**.

ГАВДОЛ//ГУДОЛ گودال ҷое, ки фурӯрафта ва чуқур бошад, чуқурӣ.

ГАВДРАФТА گودرفته фурӯрафта, чуқуршуда, ғоршуда.

ГАВДӮША گودوشه *ниг.* **говдӯша**.

ГАВЗ گوز *кҳн.* ҷавз, чормағз; ◊ **гавз бар гумбаз афшондан** кори бефоида кардан; **гавз дар гунбаз мондан** ба кори номумкин ва ношуданӣ даст задан.

ГАВЗБОЗ گوزباز *кҳн.* ҷавзбоз, чормағзбоз, он ки чормағбозӣ мекунад.

ГАВЗБУН گوزبن *кҳн.* дарахти чормағз.

ГАВЗОБ گوزاب *кит.*, *кҳн.* оше, ки аз гӯшт, чормағз, нахӯд ва биринҷ тайёр мешавад.

ГАВЗОДА گوزاده паҳлавонзода, қаҳрамонзода, он ки аз нажоди паҳлавонону қаҳрамонон аст.

ГАВЛЕС گوليس *маҷ.* паҳн; ҳамвор; **гавлес карда бастан** ҳамвор карда бастан.

ГАВЛОҚ گولاق *гуфт.* гӯл, аҳмақ; ландаҳур.

ГАВМЕШ گوميش *ниг.* **говмеш**.

ГАВМИЖА گوميژه *гуфт.*, *ниг.* **гулмижа**.

ГАВОЖА گواژه *кит.* 1. таъна, сарзаниш. 2. мазоҳ, масхара; **гавожа задан** таъна задан; масхара ва мазоҳ кардан.

ГАВОЗ//ГУВОЗ گواز *кит.* чӯбдаст; халачӯби говрон; таёқе, ки бо он гов, хар ва дигар чорпоро меронанд.

ГАВОЛИДАН گواليدن *ниг.* **гуволидан**.

ГАВОНПАҲЛАВОН گوانپهلوان *кит.* паҳлавони гавон, паҳлавони паҳлавонон, паҳлавони бузург.

ГАВОНҶӢ گوانجى *кит.* далер, паҳлавон, сардори паҳлавонон, сипаҳсолор.

ГАВОРА گواره *кҳн.* сабади мевагирӣ, сабади ангиштташонӣ; *муқ.* **кавора** 1.

ГАВПОРА گوپاره гала, галаи гову говмеш *ва г.*

ГАВРОН گوران *ниг.* **говрон**.

ГАВРОНА گورانه *ниг.* **говрона**.

ГАВХОНА گوخانه *ниг.* **говхона**.

ГАВҲАР گوهر 1. ба ақидаи қадимиён дуррест, ки гӯё аз қатраи борони дар даҳони садаф афтода тадриҷан ба вуҷуд меомадааст, марворид, умуман санги қиматбаҳо, гуҳар, ҷавҳар. 2. *фалс.* асл, зот, асли ҳар чиз, ҷавҳар. 3. *маҷ.* фарзанд: **гавҳари шоҳ**; **гавҳари ғалтон** дурри ғелон, дурри мудаввар; **гавҳари қимат(баҳо)** а) дурри ноёб; б) *киноя аз* чизи ниҳоят пурарзиш; **гавҳари ноёб** а) дурри нодир; б) *киноя аз* чизи ниҳоят пурқимат, ки ба осонӣ ба даст намедароянд (*аз қабили* хирад, маҳбуба, ашъори тару тоза); **гавҳари пок // гавҳари рахшон // гавҳари тобон** дурри рахшанда; **гавҳари чашм (дида)** а) гавҳараки чашм, мардумак; б) *киноя аз* чизи пурқимат ва азиз; в) *маҷ.* фарзанд; **гавҳари шабчароғ** а) гавҳари афсонавиест, ки гӯё дар торикӣ равшанӣ медиҳад; б) *маҷ.* чизи ниҳоят қиматбаҳо; **гавҳари якдона (якто)** гавҳари беҳамто, дурри беназир; **дур(р)у гавҳар** а) ҷавоҳирот; б) *маҷ.* чизи қиматбаҳо; **гавҳар афшондан** а) дурр пошидан; б) *маҷ.* ашк рехтан; ◊ **гавҳари ашк** донаи ашк, қатраи оби дида; **гавҳари мақсуд ёфтан // гавҳари у(м)мед ба даст омадан** ба мақсад расидан; ба орзу ноил гаштан; **гавҳар суфтан** сухани фасеҳ гуфтан.

ГАВҲАРАК گوهرک 1. гавҳари хурд. 2. *тиб.* сиёҳие дар маркази чашм, ки ба воситаи он равшанӣ вориди чашм мешавад, мардумаки чашм, мардумак; ◊ **монанди гавҳараки чашм нигаҳбонӣ намудан (муҳофизат кардан)** хеле эҳтиёт кардан.

ГАВҲАРАФШОН گوهرافشان 1. афшонандаи гавҳар, гуҳарпош, гуҳаррез. 2. *маҷ.* борандаи чизи пурарзиш ва муҳим (*аз қабили* ашк, борони баҳор *ва г.*).

ГАВҲАРАФШОНӢ گوهرافشانى амали афшондани гавҳар, нисор кардани гавҳар.

ГАВҲАРБОР گوهربار *ниг.* **гавҳарафшон**; **табъи гавҳарбор** истеъдоди баланди шоирона; **чашми гавҳарбор** чашми гирёни маҳбуба.

ГАВҲАРГАР گوهرگر гавҳарсоз, созандаи ҷавоҳирот.

ГАВҲАРГИН گوهرگین огандаи гавҳар, гавҳаркорӣ шуда, бо гавҳар орододa.

ГАВҲАРДОР گوهردار 1. гавҳардошта, соҳибгавҳар. 2. аз гавҳар сохташуда.

ГАВҲАРЗО گوهرزا *ниг.* **гавҳарзод**.

ГАВҲАРЗОД گوهرزاد зодаи гавҳар, аз гавҳар рӯида; **ганҷи гавҳарзод** ганҷи гавҳардеҳ, бахшандаи чизҳои пурарзиш.

ГАВҲАРИН گوهرین аз гавҳар сохташуда; он чи бо гавҳар ороста ва гавҳаркорӣ шудааст.

ГАВҲАРӢ گوهری 1. *мансуб ба* **гавҳар**. 2. гавҳаршинос; гавҳарфурӯш.

ГАВҲАРКАШ گوهرکش 1. кашандаи гавҳар, ба худ барандаи гавҳар; гирандаи гавҳар, ғаввоси гавҳаргир. 2. дастпона; ◊ **лаъли гавҳаркаш** лаби ширинсухану латифсухан.

ГАВҲАРМОЯ گوهرمایه асил, асолатдор, покнажод.

ГАВҲАРНАЖОД گوهرنژاد покнажод; олинасаб, аз авлоди асил.

ГАВҲАРНИГИН گوهرنگین нигинаш аз гавҳар: **ангуштарини гавҳарнигин**.

ГАВҲАРНИГОР گوهرنگار бо ҷавоҳирот оросташуда, бо гавҳар орододa, гавҳарнишон.

ГАВҲАРНИШОН گوهرنشان 1. он чи дар он гавҳар шинонда шудааст, мурассаъ. 2. *маҷ.* дорои дандонҳои сафеди дурахшон.

ГАВҲАРПОРА گوهرپاره пораи гавҳар; ҳар чизи қиматбаҳо.

ГАВҲАРПОШ گوهرپاش *ниг.* **гавҳарафшон**.

ГАВҲАРРЕЗ گوهرریز *ниг.* **гавҳарбор**.

ГАВҲАРСАНҶ گوهرسنج он ки гавҳар ва сангҳои дигарӣ қиматро санҷида, арзиши онҳоро муайян мекунад.

ГАВҲАРФИШОН گوهرفشان *ниг.* **гавҳарафшон**.

ГАВҲАРФУРӮШ گوهرفروش фурӯшандаи гавҳар, фурӯшандаи ҷавоҳирот.

ГАВҲАРФУРӮШӢ گوهرفروشی 1. шуғл ва кори гавҳарфурӯш. 2. ҷой ва маҳалли фурӯши гавҳар.

ГАВҲАРХЕЗ گوهرخیز *ниг.* **гавҳарбор**; **замини гавҳархез** замини серҳосил, замини ҳосилхез.

ГАВҲАРЧИН گوهرچین ҷамъоварандаи гавҳар; ◊ **гавҳарчин шудан** сухани дилнишин ва латиф гуфтан ё шунидан.

ГАВҲАРШИНОС گوهرشناس коршинос ва мутахассиси гавҳаршиносӣ.

ГАВҲАРШИНОСӢ گوهرشناسی амали гавҳаршинос; таҳқиқ ва муайян кардани сифати гавҳар ва сангҳои қимат.

ГАВҲАРШУМОР گوهرشمار *ниг.* **гавҳаршинос**.

ГАВҶИГАР گوجگر *ниг.* **говҷигар**.

ГАДАК گدک хӯроки ҳасибмонанд, ки дар пораҳои шиканбаи гӯсфанд биринҷу гӯшт пур карда медӯзанд ва мепазанд.

ГАДИК گدیک :**гӯсфанди гадик** зоти гӯсфанди думдори бедунба.

ГАДО//ГАДОЙ گدا//گدای 1. он ки ба сабаби нодорӣ аз дигарон садақа талабида рӯз мегузаронад, соил, дарюзагар; **гадои бекасу кӯй** садақахӯри танҳову бесарпаноҳ. 2. нодор, бенаво, камбағал; *муқоб.* **доро**. 3. мӯҳтоҷ, ҳоҷатманд. 4. бечора, мискин, беқадр: **гадо кардан** камбағалу эҳтиёҷманд гардонидан касеро. 5. *маҷ.* дилдода, дилбохта, ошиқ; **гадо бор ёфту ҷогаҳ не (*ё* борҷома наёфт)** (*зарб.*) дар мавриди ҳеҷ омад накардани кори камбағале гуфта мешавад; **гадо душмани гадост** (*зарб.*) ҳангоме гуфта мешавад, ки ягон кас муваффақияти ҳамвазн, ҳамкасб ё ҳамкори худро дида наметавонад.

ГАДОБАЧА گدابچه писари гадо, гадоча; гадои хурдсол.

ГАДОБОЗӢ گدابازی беш аз андоза сарфаҷӯӣ кардан дар харҷ, хасисӣ нишон додан, хасис будан.

ГАДОГУРУСНА گداگرسنه *маҷ.* гадогушна, пасту фақир.

ГАДОГУШНА گداگشنه *ниг.* **гадогурусна**.

ГАДОДУХТАР گدادختر 1. духтари гадо; духтаре, ки гадоӣ мекунад, духтари гадоикунанда. 2. духтари фақир, бенаво, нодор.

ГАДОЁНА گدایانه 1. дар ҳолати гадоӣ. 2. камбағалона, фақирона, бенавоёна; **гадоёна зиндагонӣ кардан** фақирона умр ба сар бурдан.

ГАДОЗАН گدازن зани шахси гадо; зане, ки гадоӣ мекунад.

ГАДОЗОДА گدازاده фарзанди гадо.

ГАДОЗОДАГӢ گدازادگی вазъ ва ҳолати гадозода, гадозода будан.

ГАДОӢ گدائی 1. садақа талабидан аз дигарон барои рӯзгузаронӣ; гадо будан, садақа пурсидан, бахшишталабӣ. 2. бенавоӣ, бечорагӣ, оҷизӣ, нотавонӣ; **гадоӣ кардан** бахшиш талабидан, садақа пурсидан; **ба гадоӣ афтодан** гадо шудан, оҷиз ва нотавон гардидан.

ГАДОЙ گدای *ниг.* **гадо**.

ГАДОЙБАЧА گدایبچه *ниг.* **гадобача**.

ГАДОКУШ گداکش кушандаи гадо.

ГАДОМАНИШ گدامنش гадотабъ, табъи хасисӣ доштан, гадосифат.

ГАДОМОНАНД گداماننده мисли гадо бечораву бенаво; нодор, фақир.

ГАДОПЕША گداپیشه *ниг.* **гадо**.

ГАДОРАФТОР گدارفتار *ниг.* **гадосифат**.

ГАДОРӮ(Й) گدارو(ی) 1. гадосимо. 2. *маҷ.* гадохулқ, гадорафтор; берӯй, бешарм.

ГАДОСИМО گداسیما *ниг.* **гадорӯ(й)**.

ГАДОСИФАТ گداصفت гадохислат, гадорафтор.

ГАДОСИФАТӢ گداصفتی гадохислатӣ, гадоӣ, тарзи рафтори гадоёна.

ГАДОТАБЪ گداطبع 1. он ки табъан гадо аст, ҳарис, чашмгурусна. 2. *маҷ.* берӯй.

ГАДОХИСЛАТ گداخصلت *ниг.* **гадосифат**.

ГАДОХИСЛАТӢ گداخصلتی *ниг.* **гадосифатӣ**.

ГАДОХОНА گداخانه ҷой барои сукунати гадоён, навонхона.

ГАДОХУЛҚ گداخلق *ниг.* **гадорӯ(й)**.

ГАДОҲИММАТ گداهمّت хасис, он ки дар харҷ хасисӣ мекунад; *муқоб.* **олиҳиммат**.

ГАДОЧАШМ گداچشم чашмгурусна, ҳарис, пастназар, нодида, он ки ба моли дигарон чашм медӯзад.

ГАДОЧАШМӢ گداچشمی чашмгуруснагӣ, ҳарисӣ, пастнигар, нодидагӣ, ба моли дигарон чашм дӯхтан, ҳарис будан ба моли дигарон.

ГАДЯ گدیه *ниг.* **гидя**.

ГАДЯПАРАСТ گدیه‌پرست *ниг.* **гидяпараст**.

ГАЖ گژ *ниг.* **кач**.

ГАЖДУМ گژدم *шакли дигари* **каждум**.

ГАЖДУМА گژدمه *тиб.* як навъ бемории нохунҳо.

ГАЖДУМАК گژدمک *ниг.* **каждумак**.

ГАЖДУМВОР گژدموار *ниг.* **каждумвор**.

газ گز *асоси замони ҳозира аз* **газидан**.

ГАЗ I گز 1. воҳиди андозагирии дарозӣ, ки дар давлатҳои Осиёи Миёна пеш аз гузаштан ба системаи метрӣ барои масофа ба 106,68 см ва барои матоъ ба 61 см баробар буд. 2. олати чӯбӣ ё филизӣ барои паймоиш, ки ба дарозии як газ буд; **газ кардан** чен кардан андоза гирифтан; ◊ **гази** *чизеро* **кӯтоҳ кардан** а) ба чизе хотима додан, чизеро зуд анҷом додан; б) чизеро қатъ кардан; пеши чизеро гирифтан; дами чизеро гардонида суст кардан.

ГАЗ II گز *бот.* авлоди растаниҳои асосан буттагии худрӯи сурхчӯби сахт, ки дар ҷангалҳои соҳили дарё, заминҳои шӯру санглох ва кӯҳу биёбон мерӯянд.

ГАЗ III گز 1. *хим.* ҳолати ҳавомонанди модда, ки ҳаҷм ва шакли муайяне надорад ва дар фазо мисли бухор паҳн мешавад. 2. сӯзишвории газмонанд, ки барои сӯхтан, равшан ва гарм кардан *ва г.* истифода бурда мешавад; **гази табиӣ** гази аз кон истихроҷшуда. 3. *хим.* моддаи заҳролудкунанда, ки дар ҷангҳо барои нобуд кардани аскарони душман истифода мекунанд ва он навъҳои гуногун дорад: **гази атсаовар, гази ашковар, гази буғикунанда, гази заҳрнок** *ва г.*; **газ додан // газро зер кардан** миқдори гардиши муҳаррикро

афзуда, суръати рафти автомошинаро тезонидан.

ГАЗ IV گز *боф.* навъи матои абрешимии тунук, ҳарир: **рӯймол(ча)-и газ**.

ГАЗА گزه *гуфт.* гузаргоҳи кӯҳӣ.

ГАЗАК I گزک он чи баъд аз нӯшидани шароб барои фурӯ нишондани тезиву талхии он хӯрда мешавад (*аз қабили* хӯрдании намакӣ); **газак кардан** баъд аз нӯшидани шароб чизе хӯрдан.

ГАЗАК II گزک бо таъсири расидани ҳавои хунук ё об бадтар шудан ё варам кардани ҷароҳат, захм ё ягон иллати дигар, илтиҳоб; ◊ **ба газаки** *касе* **даво (на)шудан** фоида (на)доштан, даркор (на)шудан, ба дарди касе (на)хӯрдан.

ГАЗАК III گزک 1. фурсат, мавқеият. 2. навбати об дар зироат.

ГАЗАКВОРӢ گزکواری хӯрдание, ки газак шуда метавонад.

ГАЗАН گزن дар пойафзолдӯзӣ василаи оҳанӣ бо дами тез барои буридан ва тарошидани чарм.

ГАЗАНГУБИН گزانگبین 1. моддаи ширин, ки аз широбаи гиёҳи газ гирифта мешавад, дар истеҳсолоти қаннодӣ ва ширинисозӣ ба кор меравад. 2. дарахти ин гиёҳ, ки газангубин аз он гирифта мешавад.

ГАЗАНД I گزند зарар, зиён, осеб.

ГАЗАНД II گزند корди мӯзадӯзон.

ГАЗАНДА گزنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **газидан**. 2. ҳар ҷонваре, ки мегазад ё неш мезанад: **мори газанда**, **саги газанда**. 3. *маҷ.* одаме, ки бо гапи худ (*бо игво ва бадгӯӣ*) ба касон зарар мерасонад.

ГАЗАНДАГӢ گزندگی амали газанда, газиш.

ГАЗАНДРАСОН گزندرسان зараррасон, осебрасон, зиёнрасон.

ГАЗАР گزر сабзӣ, бехӣ, зардак; **ҳалвои газар** ҳалвои сабзӣ.

ГАЗВОР گزوار чизҳои бофтае, ки бо газ ё метр андоза карда харидуфурӯш менамоянд (*аз қабили* чит, сатин *ва г.*), матоъ, порча, қумош: **газвор бофтан**, **газвор фурӯхтан**.

ГАЗВОРБОФ گزوارباف он ки газвор мебофад, бофандаи газвор.

ГАЗВОРБОФӢ گزوارباقی *исми амал аз* **газвор бофтан**; истеҳсоли газвор; касбу кори газворбоф.

ГАЗВОРӢ گزواری он чи аз матоъҳои газвор омода мешавад.

ГАЗВОРФУРӮШ گزوارفروش он ки порчаҳои газворӣ мефурӯшад (*аз қабили* чит, сатин *ва г.*).

ГАЗВОРФУРӮШӢ گزوارفروشی *исми амал аз* **газвор фурӯхтан**; касби газворфурӯш; дӯкон ё мағозаи фурӯшандаи газвор, баззозӣ.

ГАЗ-ГАЗ گزگز **:газ-газ шудани дандон**, *лаҳҷ.* ниҳоят ба хашму ғазаб омадани касе.

ГАЗГУЗАР گزگذر **:қубури газгузар** лӯлае, ки ба воситаи он газ мегузарад (*ё* мегузаронанд).

ГАЗГУЗАРОН گزگزران он ки ба хонаҳо ва биноҳо ё дигар иншоот газ мегузаронад, устои газ.

ГАЗГУЗАРОНӢ گزگزرانی *исми амал аз* **газ гузаронидан**; бо гази сӯзанда таъмин кардани хонаҳо, корхонаҳо *ва г.*, газрасонӣ.

ГАЗГУН گزگون газмонанд: **моддаи газгун**, **ҳолати газгун**.

ГАЗГУНӢ گزگونیгазмонандӣ: **газгунии модда**.

ГАЗГӮШ گزگوش гӯшдароз, сихгӯш.

ГАЗГӮШТ گزگوشت камгӯшт, қоқина; лоғар, хароб.

ГАЗГӮШТӢ گزگوشتی газгӯшт будан, камгӯштӣ, қоқинагӣ; лоғарӣ, харобӣ.

ГАЗДОР گزدار газнок; **оби газдор** оби газнок, оби газноккарда.

ГАЗДУМ گزدم *ниг.* **каждум**.

ГАЗЕТА گزیته *кҳн., ниг.* **рӯзнома**.

ГАЗИД//ГАЗИТ گزید//گزیت *кҳн.* 1. боҷу хироҷ, андоз. 2. *ниг.* **ҷизя**.

ГАЗИДА گزیده *сифати феълии замони гузашта*

аз **газидан**; **газида гирифтан** *аз чизе* бо дандон канда гирифтан аз чизе.

ГАЗИДАН گزیدن 1. дандон задани инсон ва ё ҳайвон ба чизе, чизеро сахт ба дандон гирифтан. 2. неш задани ҷонварон ва ё ҳашарот; **лаб газидан** а) лабро ба таҳи дандон гирифтан (*барои ба ин воситаи рамз ҳайрат ва таассуфро фаҳмондан ё ба чизе ишора кардан ва г.*); б) *маҷ.* хомӯш шудан, лаб фурӯ бастан.

ГАЗИНА گزینه болғаи дастадарози мисгарон, ки бо он дохили зарфҳои мисинро фарох мекунанд.

ГАЗИРگزیر доруға, асас, посбони шаб.

ГАЗИСТОН گزیستان ҷое, ки дар он дарахти газ фаровон аст.

ГАЗИШ گزش *исми амал аз* **газидан**; неш задан.

ГАЗКАФШЕР گزکفشیر ба воситаи газ кафшершуда (ё шаванда); асбоб ва абзори кафшери газӣ.

ГАЗКАФШЕРГАРگزکفشیرگر устои челонгар, ки бо газ кафшер мекунад.

ГАЗЛАК گزلک *кит.* корд, нохунгир.

ГАЗМ گزم *ниг.* **газ**.

ГАЗМА *т.* گزمه посбони гашти шабона.

ГАЗМОЛ گزمال *гуфт.* дарзмол, уттӣ.

ГАЗМОНАНД گزمانند *ниг.* **газгун**.

ГАЗИНА گزینه *ниг.* **газна**.

ГАЗНА گزنه *бот.* гиёҳи алафӣ ва худрӯй, ки дар пояҳои барг ва соқаи он моддаи сӯзонандае вуҷуд дорад, ки ҳангоми расидан боиси сӯзиши сахти бадан мешавад.

ГАЗНАЗОРگزنه‌زار ҷое, ки газна зиёд мерӯяд.

ГАЗНОГУЗАР گزناگزر газнагузаронанда; **матои газногузар** матое, ки аз вай газ намегузарад.

ГАЗНОК گزناک *ниг.* **газдор**.

ГАЗОБ گزاب оби газнок, оби газдоркарда.

ГАЗОБЕТОН *р.* گزابیتان *сохт.* навъе аз бетони сабуки ковок, ки бо роҳи ба хамираи сементу оҳак дамидани ҳаво ё омехтани моддаҳои газдиҳанда рехта мешавад ва дар сохтмон ба кор меравад.

ГАЗОБЕТОНӢ گزابیتانی *сохт. мансуб ба* **газобетон**; аз газобетон сохташуда: **блокҳои газобетонӣ**.

ГАЗОВАНГОН گزاوانگان *кит.* бо шитоб, таъҷилан; **газовангон рафтан** бо шитоб рафтан.

ГАЗОГЕНЕРАТОР *лот.* گزاگنرتار *нав., тех.* дастгоҳе, ки сӯзишвории сахтро ба гази сӯзанда табдил медиҳад.

газо(й) گزا(ی) 1. *асоси замони ҳозира аз* **газоидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* газандрасон *ва* газанда: **ҷонгазо**, **мардумгазо**...

ГАЗОИДАН گزایدن *кит.* 1. *ниг.* **газидан**. 2. *маҷ.* газанд расондан, озор додан, ранҷондан, осеб расондан.

ГАЗОЛИН *лот.* گزالین *тех.* сӯзишвории моеъ, ки дар натиҷаи соф кардани нафт аз қисматҳои сабуки таркиботи он ҳосил мешавад ва аз он барои мошину ҳавопаймо *ва г.* бензин тайёр мекунанд.

ГАЗОЛУД گزآلود олудашуда бо газ: **ҳавои газолуд**.

ГАЗОЛУДАГӢ گزآلودگی олудашавӣ бо газ: **газолудагии муҳит**.

ГАЗОЛУДӢ گزآلودی *ниг.* **газолудагӣ**.

ГАЗОН گزان *феъли ҳол аз* **газидан**; дар ҳоли газидан, газанда.

ГАЗОНДАН گزاندن *шакли бавоситаи* **газидан**; 1. чизеро ба чизе маҳкам кардан, чизеро ба чизе мисли ин ки ба дандон мегазонда бошанд, устувор кардан; маҳкам гузоштан. 2. *маҷ.* ҷо гирондан, ҷо кардан; қапондан.

ГАЗОПРОВОД *р.* گزاپراواد қубури газгузаронӣ, газлӯла.

ГАЗОФ//ГИЗОФ گزاف беҳуда, ҳарза, беасос дурӯғ; **лофу газоф** суханони дурӯғу беҳуда, сафсата.

ГАЗОФА//ГИЗОФА گزافه *кит.* 1. аз ҳадду андоза берун, беҳад, беҳисоб. 2. беҳуда,

ҳарза.

ГАЗОФГӮ(Й) (گزافگو(ی بеҳудагӯй, ҳарзагӯй.

ГАЗОФГӮӢ گزافگوئی беҳудагӯӣ, ҳарзагӯӣ.

ГАЗОФКОР گزافکار он ки дар корҳо ифроту муболиға кунад, беҳудакор.

ГАЗОФКОРӢ گزافکاری 1. ифрот, муболиға. 2. амали беҳуда.

ГАЗОЯНДА گزاینده 1. озордиҳанда. 2. кайфардиҳанда, ҷазодиҳанда. 3. зананда, кӯбанда.

ГАЗПОШАК گزپاشک *ҳ.* аслиҳаи газпошӣ.

ГАЗСАНҶ گزسنج*ниг.* **газченкунак**.

ГАЗСИФАТ گزصفت газмонанд, дорои сифати газ.

ГАЗТАҚСИМКУНӢ گزتقسیمکنی тақсими газ: **коргоҳи газтақсимкунӣ**.

ГАЗТАНВИРگزتنویر *ниг.* **газчароғ**.

ГАЗТОЗАКУНАК گزتازه‌کنک асбоби тозакунандаи газ аз дигар омехтаҳо, дастгоҳи махсус барои тасфияи газ.

ГАЗТОЗАКУНӢ گزتازه‌کنی тоза кардани газ: **нуқтаи газтозакунӣ**.

ГАЗХЕЗ گزخیز ҷои сергаз, минтақаи газхез, ҷое, ки газ зиёд дорад.

ГАЗХОНА گزخانه 1. ҷои нигоҳ доштани газ; газголдер. 2. *гуфт.* ошпазхонаи алоҳидае, ки бо учоқи (плитаи) газ муҷаҳҳаз аст.

ГАЗҲОСИЛКУНӢ گزحاصل‌کنی ҳосил кардани газ, истеҳсоли газ.

ГАЗЧАРОҒ گزچراغ чароғе, ки ба воситаи газ равшан мешавад.

ГАЗЧЕНКУН گزچنکن *тех.* асбоби андозагирии газ, ченкунаки газ, газсанҷ.

ГАЗЧӮБ گزچوب чӯби чоррахи суфтаи гилкорон, ки дар вақти андова кардан бо вай дар хамгашти девор ва пеши дарҳо рах мебароранд.

ГАЙКА *р.* گیکه ҳалқаи аз дарун печдору рӯяш бисёрпаҳлу, ки ба мурват тоб дода, қисмҳои мошину дастгоҳҳоро бо ҳам пайваст мекунанд.

ГАЙКАТОБ گیکه‌تاب тобдиҳандаи гайка; **калиди гайкатоб** асбобе, ки ба воситаи он гайкаро тоб дода, сахт ё суст мекунанд.

ГАЙҲОН//ГЕҲОН گیهان *кит.* дунё, ҷаҳон, олам.

ГАЙҲОНХИДЕВ//ГЕҲОНХИДЕВ گیهانخدیو *кит.* Худованд, Офаридгор, молики олам.

ГАЛА//ГАЛЛА گله 1. гурӯҳе аз чорпоён; рама: **галаи асп, галаи оҳу; галаи бесар** тӯдаи бераҳнамун, рамаи ба сари худ. 2. гурӯҳе аз чизҳои ҳамҷинс (*ба ин маъно асосан дар таркиби калимаҳои мураккаби* **галаосиё, галаҷазира**… *меояд*); **гала-гала** галаҳои бисёр; **як гала** як тӯда, бисёр, миқдоран зиёд; **гала шудан** тӯда шудан, ҷамъ гаштан.

ГАЛ(Л)АБАҲОДУР گله‌بهادر *таър.* 1. сардори гурӯҳи сипоҳиён. 2. сипоҳии шуҷоъ ва нотарс; ҷасур, бебок, далер.

ГАЛ(Л)АБОН گله‌بان нигаҳбони рамаи чорпоён (*махсусан галаи аспон*); подабон, чӯпон.

ГАЛ(Л)АБОНӢ گله‌بانی бонӣ кардани гала; шуғли галабон; чӯпонӣ: **галабонӣ кардан**.

ГАЛ(Л)АГОВ گله‌گاو 1. якчанд гови аз гардан ба ҳам баста, ки дар хирманкӯбӣ ба кор мебаранд. 2. *маҷ.* бетартибӣ, тӯпаланг, ҳарҷу марҷ; **галагов кардан** а) говҳоро ба ҳам баста хирман кӯфтан; б) *маҷ.* талотӯб кардан, мағалу тӯпаланг барпо кардан.

ГАЛ(Л)АДОР گله‌دار дорандаи гала, соҳиби гала.

ГАЛ(Л)АДОРӢ گله‌داری дорои гала будан ва парвариши он, асппарварӣ.

ГАЛАКТИКА *ю.* گلکتیکه *нуҷ.* системаи бузурги ситораҳо, ки Офтоб бо тамоми сайёраҳояш ба он дохил мешавад, олами афлокӣ, низоми Роҳи Каҳкашон.

ГАЛ(Л)АОСИЁ گله‌آسیا 1. якчанд осиёи наздики ҳам воқеъшуда. 2. номи мавзее, ки дар он осиёбҳо зиёданд (*мас.*, *Галаосиё дар Самарқанд*).

ГАЛ(Л)АРАВ گله‌رو чорвое, ки ба ҳадди ба гала ҳамроҳ кардан расидааст; ◊ **мардуми галарав** шахсе, ки ба мардум ҳамроҳ шуда,

баробарӣ карда ва улфат шуда метавонад.

ГАЛ(Л)АСИТОРА گله‌ستاره *ниг.* **бурҷ** 3.

ГАЛ(Л)АСОҲИБӢ گله‌صاحبی соҳиб ва молики гала будан, бадавлатӣ.

ГАЛ(Л)АҶАЗИРА گله‌جزیره гурӯҳи ҷазираҳое, ки наздик ба ҳам воқеъ шудаанд, маҷмаулҷазоир, архипелаг.

ГАЛВАНИЗАТСИЯ *ит.* گلونیزتسیه 1. *физ.* истифодаи ҷараёни доимии ниҳоят сусти барқ барои муолиҷа. 2. *физ.* ба воситаи электролиз бо филизе рӯкаш кардани ягон чиз.

ГАЛВАНӢ گلونی *физ.* ба воситаи галванизатсия пайдошаванда; **ҷараёни галвании барқ** ҷараёни ниҳоят сусти доимии барқ.

ГАЛВАНОМЕТР *ит.* گلونامتر *физ.* асбобест барои андоза кардани ҷараёни хеле сусти барқ.

ГАЛЕРЕЯ *фр.* گلریه 1. толори дарозрӯя, ки як тарафи қади онро ба ҷои девор поя ва сутунҳо ташкил медиҳанд. 2. роҳрави болопӯшидаи дарозии бино, ки қисматҳои ҷудогонаи онро ба ҳам мепайвандад, долон. 3. намоишгоҳи ашёи ҳунарӣ.

ГАЛИФЕ *фр.*گلیفه шими дӯхти махсус барои пӯшидан бо мӯза, ки аз зону болояш хеле васеъ аст.

ГАЛЛА گلّه *ниг.* **гала**.

ГАЛЛОН *англ.* گلان ченаки ҷисмҳои моеъ ва резон дар баъзе мамлакатҳо (*мас.*, *дар Инглистон ба* 4,546 *л баробар аст*).

ГАЛОГЕН(ҲО) *ю.* گلاگن(ها) гурӯҳи унсурҳои химиявӣ, ки аз фтор, хлор, бром, йод ва астат иборат буда, дар ҷадвали химиявӣ зергурӯҳи алоҳидаро ташкил медиҳанд.

ГАЛОГЕНӢ گلاگنی *мансуб ба* **галогенҳо**; **чароғҳои галогенӣ** чароғҳои ниҳоят равшани баъзе воситаҳои нақлиёт, ки дар таркиби газҳои онҳо газҳои аз галоген ҳосилшуда (*одатан аз йод ё бром*) низ ҳастанд.

ГАМАСТ گمست як навъ санги камарзиш; чизи беарзиш, ҷамаст.

ГАМБИТ *фр.* گمبیت *варз.* усули бозии шатранҷ, ки дар аввали бозӣ бо мақсади зудтар ба ҳуҷум гузаштан ягон донаро муфт қурбон мекунанд.

ГАМБУСАК گمبسک *шакли тасғири* **гамбуск**; гамбуски хурд, гамбускча.

ГАМБУСК گمبسک 1. номи калонтарин гурӯҳи ҳашароти маъруф аст; **гамбуски саргинғелон** ҷинсе аз ҳашароти сиёҳи лӯндашакл, ки болҳояш аз рӯи ҷилд (парда) доранд, ҷуал. 2. *киноя аз* одами мисли гамбуск зишти зараррасони дар гирди чизе ҷамъшуда ва ба он часпида гирифта.

ГАМБУСКВОР گمبسکوار мисли гамбуск, гамбускмонанд.

ГАМӢ گمی заврақ, кема, як навъ киштӣ.

ГАММА I *ю.* گمّه *мус.* қаторовоз, қатори овозҳои пай дар паю мутаносиби пардаҳо (*байни авҷ ва акс*).

ГАММА II *ю.* گمّه *номи ҳарфи сеюми алифбои юнонӣ*; **усули гамма** *ҷугр.* усули геофизикии ҷустуҷӯи маъдан аз рӯи нурафкании радиоактивии ҷинсҳои кӯҳӣ.

ГАММА-ШУОЪҲО گمّه‌شعاع‌ها *физ.* нурафкании электромагнитии кӯтоҳмавҷ, ки дар натиҷаи коҳиши ядроҳои радиоактив ва зарраҳои элементарӣ ҳангоми амалиёти якҷояи зарраҳои заряддор ба вуқӯъ меояд; *муқ.* **алфа-шуоъ**, **бета-шуоъ**.

ГАНГ I گنگ *гуфт.* тахтакана.

ГАНГ II گنگ 1. *кит.* каҷ, хамида. 2. номи дарё дар Ҳиндустон.

ГАНГ III گنگ *кҳн., тиб.* беморие, ки дар он буни мӯ мехорад ва то мӯйро накашанд, бемор ором намешавад.

ГАНГБОР گنگبار чанд ҷазира дар канори ҳамдигар.

ГАНГОР گنگار мори пӯстпартофта, море, ки пӯсташро иваз кардааст.

ГАНГСТЕР *англ.* گنگستر иштирокдори дастаи роҳзану ғоратгарон дар баъзе мамлакатҳо.

ГАНГСТЕРИЗМ *англ.* گنگستریزم роҳзанию ғоратгарии муташаккилона дар баъзе мамлакатҳо.

ГАНД گند *кит., ниг.* **ганда** 1.

ГАНДА گنده 1. гандида, бӯйгирифта, бадбӯй, вайроншуда. 2. бад, зишт; **одами чаҳлаш ганда** одами бадчаҳл, шахси зудхашм, тез оташиншаванда; **ганда дидан** *касеро* бад дидан, нафрат доштан (*аз касе, чизе*); **ганда кардан** (*касе ё чизеро*) бад карда нишон додан (*касе ё чизеро*), бадгӯӣ кардан дар ҳаққи касе; **ганда шудан** бад шудан, вайрон шудан; **кори ганда кардан** кори бад кардан; ◊ **дилатон ганда нашавад** хафа нашавед, ғамгин нашавед; ҳамдардии маро қабул намоед, сабри ҷамил мехоҳам (*дар мавриди таъзия ба наздикони марҳум гуфта мешавад*).

ГАНДАБАР گنده‌بر дарави аввал ва маҳсули он; **ришқаи (юнучқаи) гандабар** бедаи дарави аввали юнучқа.

ГАНДАБУР گنده‌بر шохчае, ки баъд аз пиростани дарахт боқӣ мондааст ва ба сабзиши шохҳои дигар халал мерасонад.

ГАНДАБУРИД گنده‌برید *лаҳҷ.* шохи ноҳамвор буридашуда, ки нағз намесабзад; *муқ.* **гандабур**.

ГАНДАБӮЙ گنده‌بوی бӯи ганда диҳанда, бадбӯй, бӯйнок.

ГАНДАГАП گنده‌گپ гапаш ноформ, дағалгуфтор, бадгӯй, бадгап.

ГАНДАГАПӢ گنده‌گپی бадгапӣ, гандагӯӣ.

ГАНДАГАРД گنده‌گرد бадрафтор, бадахлоқ.

ГАНДАГАШТ گنده‌گشت *ниг.* **гандагард**.

ГАНДАГӢ گندگی бадӣ; бадкорӣ, разилӣ, пастӣ; **гандагӣ кардан** кори бад ва номаъқул кардан; бадӣ кардан дар ҳаққи касе.

ГАНДАГӮ گنده‌گو *ниг.* **гандагап**.

ГАНДАГӮӢ گنده‌گوئی гандагӯ будан, гандагапӣ.

ГАНДАДАРАВ گنده‌درو *ниг.* **гандабар**.

ГАНДАДАҲОН گنده‌دهان 1. он ки даҳонаш бӯи бад дорад. 2. *маҷ.* одами бадгап.

ГАНДАДИМОҒ گنده‌دماغ бо димоғи бад, зуд хафашаванда.

ГАНДАДИМОҒӢ گنده‌دماغی худхоҳӣ, мағрурӣ.

ГАНДАКОР گنده‌کار 1. он ки сифати кораш паст аст, кораш сарсарӣ аст. 2. зишткор, фасодкор, ҳаромкор.

ГАНДАКОРӢ گنده‌کاری 1. кори бесифат, кори номақбул. 2. кори паст ва зишт кардан; ҳаромкорӣ.

ГАНДАМАҒЗ گنده‌مغز *кит.* 1. бадхулқ; каҷбаҳс. 2. саркаш, мутакаббир, мағрур.

ГАНДАМАҒЗӢ گنده‌مغزی 1. ҳарзагӯӣ. 2. дуруштӣ, бадхулқӣ; каҷбаҳсӣ. 3. саркашӣ, мутакаббирӣ, мағрурӣ.

ГАНДАНАВИС گنده‌نویس он ки ҳусни хати бад дорад; *муқоб.* **хушнавис**.

ГАНДАНАВИСӢ گنده‌نویسی баднависӣ, ҳусни хати хуб надоштан.

ГАНДАНО گندنا *бот.* сабзаест аз ҷинси пиёз ва сир.

ГАНДАПАРОН گنده‌پران он ки суханонаш носанҷида, боло аз ҳад ва ҳамроҳ бо ҳақорату бадгапӣ аст.

ГАНДАПАРОНӢ گنده‌پرانی суханони носанҷида, подарҳаво ва ҳавоӣ гуфтан.

ГАНДАПИР گنده‌پیر 1. пири фартуту бадафт. 2. пири бадхислат ва бадатвор; пирсаг; **гандапир шудан** дар овони пирӣ хислатҳои бад пайдо кардан.

ГАНДАХИШТАК گنده‌خشتک *таҳқ.* одами бадрафтор, айёш, занбоз, занакбоз.

ГАНДБОЛ *англ.* گندبال *варз.* навъи тӯббозӣ, ки дар он тӯбро бо даст ба дарвозаи ҳариф мепартоянд.

ГАНДБОЛБОЗ گندبالباز *варз.* бозигари гандбол.

ГАНДДАҲОН گنددهان дорои даҳони бадбӯ.

ГАНДДИМОҒ گنددماغ *ниг.* **гандадимоғ**.

ГАНДЗАДА گندزده бӯйгирифта, бӯи бад дошта.

ГАНДЗАДАГӢ گندزدگی фосидшуда, бӯи бад доштагӣ, бадбӯй шудан.

ГАНДЗУДО گندزدا *тиб.* моддаҳои химиявие

монанди алкул (спиртӣ) *ва г.*, ки микробҳоро нобуд месозанд, зидди уфунат.

ГАНДЗУДОӢ گندزدائی истифода аз маводи гандзудо барои аз байн бурдани микробу бактерияҳо.

ГАНДИДА گندیده *сифати феълии замони гузашта аз* **гандидан**; вайроншуда, бӯйгирифта, бадбӯйшуда: **гӯшти гандида**.

ГАНДИДАГӢ گندیدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **гандидан;** фосидшуда, бӯйгирифта, пӯсида.

ГАНДИДАН گندیدن вайрон шуда бӯи бад овардани чизе, фосид шудан.

ГАНДӢ گندی белаёқатӣ, фурӯмоягӣ, бадбӯӣ.

ГАНДО گندا 1. бӯи бад диҳанда, бадбӯӣ. 2. *маҷ.* нафратовар, нафратангез.

ГАНДОБ گندآب 1. оби олуда ва бадбӯй, оби ганда. 2. ботлоқ.

ГАНДОБРАВ گندآبرو ҷои ҷорӣ шудани оби бад ва олуда, ҷои ҷорӣ шудани обрезҳо.

ГАНДОНДАН گنداندن фосид ва ифлос кардан, бадбӯ кардан.

ГАНДПИР گندپیر *ниг.* **гандапир**.

ГАНДУМ گندم навъе аз ғалладона, ки аз орди он нон ва хӯрокҳои дигар мепазанд ва ҳамчун ғизои асосии инсон истеъмол мешавад; **гандуми баҳорӣ** гандуме, ки дар аввали баҳор кишта мешавад; **гандуми тирамоҳӣ** гандуме, ки дар тирамоҳ мекоранд ва зимистон дар зери барф мехобад; **гандуми тухмӣ** гандуме, ки барои кишт ҷудо карда мешавад; **гандуми хол** *кинoя аз* холи гандуммонанди маҳбуба; **тухми гандум** гандуми тухмӣ; **гандум аз гандум бирӯяд, ҷав зи ҷав** (*зарб.*) барои таъкиди ба аслаш кашидани ҳар чиз гуфта мешавад; **гандум ҳама ҷо, пазанда ҷо-ҷо** (*зарб.*) ба ҳар кор мутахассис лозим аст.

ГАНДУМАК گندمک *бот.* алафи гандуммонанд, ки аввали баҳор мерӯяд.

ГАНДУМБАРДОРӢ گندمبرداری гирифтани ҳосили гандум, ҷамъоварии ҳосили гандум.

ГАНДУМБИРЁН گندمبریان гандуми дар дег бирёнкарда, ки ҳамчун хӯрдании хушк мехӯранд ё аз он талқон тайёр мекунанд.

ГАНДУМБО گندمبا оши гандумӣ, шӯрбои гандумӣ, ҳалим.

ГАНДУМГУН گندمگون ранги шабеҳ ба ранги гандум, гандумранг, сабзина.

ГАНДУМГУНА گندمگونه *ниг.* **гандумгун**.

ГАНДУМГУНӢ گندمگونی гандумгун будан.

ГАНДУМДАРАВ گندمدرو *ниг.* **гандумдаравӣ**.

ГАНДУМДАРАВӢ گندمدروی даравидани гандум; мавсими даравида гирифтани гандум.

ГАНДУМЗОР گندمزار ҷои кишти гандум, замини саросар гандум кошташуда: **замини гандумзор**.

ГАНДУМИЁН گندمیان хонаводаи бузурге аз гиёҳҳои яксола бо баргҳои дароз ва решаҳои афшон, ки дар ҳама ҷо ёфт мешавад.

ГАНДУМИН گندمین *ниг.* **гандумӣ**.

ГАНДУМӢ گندمی *мансуб ба* **гандум**; аз гандум тайёршуда; **нони гандумӣ** нони аз орди гандум пухта; **ё нони гандумӣ ё забони мардумӣ** (*мақ.*) инсон бояд ё дасти сахӣ ва ё забони ширин дошта бошад.

ГАНДУМКОР گندمکار он ки ба кишти гандум машғул аст, ғаллакор.

ГАНДУМКОРӢ گندمکاری кишти гандум, кишт кардани гандум, ғаллакорӣ.

ГАНДУМКӮБ(А) گندمکوب//گندمکوبه василае, ки бо он гандум мекӯбанд.

ГАНДУМКӮБӢ گندمکوبی кӯфтани гандум, кори кӯфта аз коҳ ҷудо кардани донаи гандум, хирманкӯбӣ.

ГАНДУМКӮЧА گندمکوچه як навъ таоми мисли шавла, ки аз гандуми кӯфта (бо иловаи лӯбиё, нахӯд ва гоҳе калла-поча) пухта мешавад.

ГАНДУМНАМО گندمنما монанд ба гандум; ◊ **гандумнамои ҷавфурӯш** он ки чизи сифатан бадро хуб карда нишон дода, одамонро фиреб медиҳад; фиребгар, қаллоб.

ГАНДУМНАМОӢ گندمنمائی гандумнамо бу-

дан, амали гандумнамо.

ГАНДУМПАЗ(Ӣ) گندمپز//گندمپزی вақти пухта ба дарав расидани гандум.

ГАНДУМПОЯ گندمپایه 1. пояи гандум. 2. гандумзор, замини гандум кошта; замини гандумаш даравидашуда.

ГАНДУМРАНГ گندمرنگ *ниг.* **гандумгун**; **гандумранг шудан** гандумгун шудан, сабзина гаштан.

ГАНДУМФУРӮШ گندمفروش он ки гандум мефурӯшад.

ГАНДУМФУРӮШӢ گندمفروشی амал ва шуғли гандумфурӯш; гандумфурӯшӣ кардан.

ГАНДУМХЕЗ گندمخیز замине, ки ҳосили фаровони гандум медиҳад, ҷои ҳосили баланди гандум.

ГАНДУМҶӮШ گندمجوش хӯроке, ки аз гандуми нимпаз пухта мешавад.

ГАНДУМҶӮШАК گندمجوشک *ниг.* **гандумҷӯш**.

ГАНДУМШӮРАК گندمشورک гандуми дар об пухтаи шӯрак.

ГАНТЕЛ *олм.* گنتیل *варз.* асбоби махсуси иборат аз ду кураи чӯянии ба дастаи кӯтоҳ пайваст, ки барои инкишофи мушакҳои дасту бозу бо он машқ мекунанд.

ГАНҶ گنج 1. тиллову нуқра ва ҷавоҳироти мавҷуд ё дар зери хок пинҳонкарда. 2. хазина, махзан, ганҷина; **ганҷи ниҳон** хазинаи махфӣ, дафина; **ганҷи ноёб** дурру гавҳари нодир; **панҷ ганҷ** *киноя аз* «Хамса»-и Низомии Ганҷавӣ; **ганҷ кушодан** боигарӣ кашф кардан; **дари ганҷ кушодан** *киноя аз* соҳиби ганҷ шудан, ганҷ ба даст овардан; **аз сухан ганҷу гуҳар рехтан** пурмаънӣ сухан кардан; ◊ **ганҷи Қорун** хазинаи пурсарвати афсонавӣ, ки ба Қорун тааллуқ дошта, бинобар хасисиаш ӯро замин бо ганҷаш фурӯ бурдааст; **ганҷ дар вайрона** а) симу зар ва чизи хубу гаронбаҳо дар ҷои назарногир ҳам буда метавонад; б) одамони донову зебо аз хонадони бечораву бенаво ҳам мебароянд.

ГАНҶА گنجه қафасаи дардор барои гузоштани либос ва дигар лавозимоти хона, ҷевон; сандуқи оҳанӣ барои гузоштани дороӣ.

ГАНҶАВӢ گنجوی *мансуб ба* шаҳри **Ганҷа** (Озарбойҷон); **Ҳакими Ганҷавӣ** лақаби шоири бузург Низомии Ганҷавӣ.

ГАНҶАФШОНӢ گنجافشانی нисор кардани ганҷу мол, афшондани ганҷу мол, ганҷбахшӣ.

ГАНҶБАХШ گنجبخش бахшандаи ганҷ, ганҷдеҳ, бахшандаи неъмату сарват.

ГАНҶБАХШӢ گنجبخشی амали ганҷбахш; саховатмандӣ.

ГАНҶБОН گنجبان хазинабон, нигаҳбони хазина.

ГАНҶДОН گنجدان ганҷгоҳ, ҷои нигоҳ доштани ганҷ.

ГАНҶЁБ گنجیاب 1. ёбандаи ганҷ. 2. *маҷ.* фоидабардор, баҳравар.

ГАНҶИНА گنجینه 1. ҷои ганҷдиҳӣ, ҷои нигаҳдошти нуқраву тилло ва ҷавоҳироти дигар, махзан, хазина, дафина. 2. *маҷ.* кони чизҳои қиматбаҳо; боигарӣ, сарват; **дари ганҷинаи** *чизеро* **кушодан** ганҷи бисёр ба даст овардан; ба истифода расонидан ё дастрас намудани чизҳои пурарзиш. 3. хоначае дар пешгоҳи хона барои нигоҳ доштани китоб ва чизҳои қиматнок.

ГАНҶИНАДОР گنجینهدار нигаҳдорандаи ганҷина, хазинадор, хазиначӣ.

ГАНҶИНАСАНҶ گنجینهسنج *кҳн.* хазинадор, хазинабон, мутасаддии нигоҳдошти хазина; он ки зару ҷавоҳирро санҷида, ба хазина қабул мекунад.

ГАНҶӢ گنجی 1. *марбут ба* **ганҷ**; шоистаи нигаҳдорӣ дар ганҷ, нигаҳдоришуда дар ганҷ. 2. *маҷ.* арзишманд.

ГАНҶКОВ گنجکاو ҷӯяндаи ганҷ, кобандаи боигарӣ.

ГАНҶКОВӢ گنجکاوی ганҷҷӯӣ, амали ганҷков.

ГАНҶНОМА گنجنامه *кит.* коғаз ё чизи дигар, ки дар он ҷои пинҳон кардани ганҷ ва миқдори чизҳои қиматбаҳои он нишон дода шудааст.

ГАНҶОГАН گنجآگن *кит.* он ки ганҷ меандӯзад, он ки молу сарват ҷамъ мекунад.

ГАНҶПАРДОЗ گنج‌پرداز бахшандаи ганҷ, сарфкунандаи сарват.

ГАНҶРЕЗ گنج‌ریز ганҷбахш, гуҳарбор.

ГАНҶСАНҶ گنج‌سنج он ки ганҷро мешиносад ва қиматашро таъйин карда метавонад, санҷандаи ганҷ.

ГАНҶУР گنجور *кит.* мутасаддии нигоҳдошти ганҷина, хазинадор, хизонадор.

ГАНҶУРА گنجوره 1. хазина, ҷои ганҷҳо. 2. анбор, ҷои нигоҳдории ашёи қимат.

ГАНҶУРӢ گنجوری амал ва шуғли ганҷур, хазинадорӣ.

ГАНҶХОНА گنج‌خانه ҷои нигоҳдории ганҷ, хазинахона, махзан.

ГАНҶХУДО گنج‌خدا *кит.* соҳиб ва молики ганҷ.

ГАНҶҶӮЙ گنج‌جویی *ниг.* **ганҷковӣ**.

ГАНҶҶӮЙ گنج‌جوی *ниг.* **ганҷков**.

ГАП گپ 1. сухан, калом, гуфтор; гуфтугӯ. 2. сухани беасос, лоф. 3. *маҷ.*, *лаҳҷ.* гаштак; **гап-гап** а) гуфтугӯ, чақ-чақ, сӯҳбат; б) гапҳои беҳуда, овозаҳои ҳархела, миш-миш дар ҳаққи касе (чизе); **гапи беҳуда** сухани пуч, гапи бемаънӣ; **гапи беҷо** ҳарфи бемаврид; сухани ноҳақ; **гапи бофта** сухани беасос; **гапи дағал** сухани дурушт; **гапи дурӯғ** сухани норост, гапи аз ҳақиқат дур; **гапи дурӯғ по надорад** (*зарб.)*; **гапи духӯра** сухани думаънидор, гапе, ки ду хел – мусбат ва манфӣ фаҳмида мешавад; **гап(ҳо)-и кадучадор** суханҳои пичингдор, ҳарфи киноямез; **гапҳои кӯчагӣ** а) суханҳои беасос, дурӯғ; овозаи дурӯғ ва беасос; б) суханҳои беадабона ва носазо; **гап(ҳо)-и майда-чӯйда** суханҳои беҳуда ва камасос, суханҳои беаҳамият ва камарзиш; **гапи муҳим** сухани зарур, гапи даркорӣ; **гапи нав // гапи тоза** сухани тоза; хабари тоза; **гап(ҳо)-и набуда(гӣ)** суханҳои беҳуда ва беасос; **гап(ҳо)--и пасту баланд** суханҳои тезу тунд; суханҳои ноҳамвори дағали дар вақти хашму ғазаб гуфташуда; **гапи пухта** сухани эътимоднок, гуфтори боварибахш; **гапи рост** сухани ҳақ; **гапи сахт** сухани дағал, ҳарфи дурушт; **гапи тоза** *ниг.* **гапи нав**; **гап(ҳо)и умумӣ** суханҳои ба ҳама маълум, суханҳои обшуста; **гап(ҳо)-и фаҷу бемаза** суханҳои бемаънӣ, гуфтори пучу беасос; **гапи хунук** сухани нофорам, ки шуниданаш ба кас ҳиссиёти бад мебахшад; **гапи хушк** сухани пуч ва бемаънӣ; сухани беамал; **гапи ширин // сухани ширин** сухани нарм ва гуворо, гапи форам, муомилаи ҳалимона; **мор ба гапи ширин аз хонааш баромадааст** (*мақ.*); **гап(ҳо)-и ғалатӣ** суханҳои аҷоиб; **гапи ҳақ** сухани рост; **гапу калоча** сухани майда-чӯйда, суханҳои бисёри саргуми беҳуда; **асли гап** моҳияти ҳаққи гап; моҳияти фикру масъала; **дар рафти гап** ҳангоми сӯҳбат, вақти муколама; **дар омади гап** дар ҷараёни сухан, зимнан; дар мавриди муносибати сухан; **таги гап** асли матлаб, моҳияти масъала; **хулласи гап** хулласи калом, хулоса; **бе ҳеҷ гап** лом нагуфта, бидуни эътироз; **як даҳан гап** сухани ниҳоят кам, як-ду ҳарф; **гап баромадан** ҳар гуна овоза ё миш-мишҳо пайдо шудан; **гап бофтан** суханҳои беҳуда гуфтан, гапи беасос гуфтан; **гап гирифтан** *аз касе* а) қавл гирифтан аз касе, ӯҳдадор кардан касеро; б) аз гуфтаҳои касе сирру асрорро фаҳмида гирифтан; суханчинӣ кардан; **гап гузаронидан** фикри худро маъқул кунонидан, раъйи худро тасдиқ кунонидан; **гап додан** а) бисёр гап задан, пургӯӣ кардан; б) лаққидан, гап фурӯхтан; в) *маҷ., лаҳҷ.* дар навбати худ зиёфати гаштакро додан; **гап доштан** чизеро гуфтанӣ будан, хоҳиши изҳор кардани чизе ба касе; **гап ёд додан** ба касе сухан омӯхтан, гуфтани чизеро омӯзондан, суханеро ба касе талқин кардан, ки дар фикри худи он шахс набошад; **гап задан** а) сухан гуфтан, ҳарф задан; гуфтугӯ кардан, мубодилаи афкор намудан; аз чизе сухан кардан, фикр баён намудан дар хусуси чизе; б) бо касе гуфтугӯ кардан барои розӣ кунондани он ба коре; **гап зада гап гирифтан** а) гуфтугӯ кардан, сӯҳбат намудан, мубодилаи афкор кардан; б) ҳарфе зада ҷавоби сазовор гирифтан, ба касе гапе гуфта баъд ба бало мондан; **гап занондан** *тарзи бавоситаи* **гап задан**; ба сухан даровардан, ба гуфтугӯ водор кардан; **гапи** *касеро* **буридан // сухани** *касеро* **буридан** гуфтори касеро қатъ кардан; ба гапзании касе халал расондан; **гапи** *касеро* **гардондан // сухани** *касеро* **гардондан** сухани касеро рад кардан; **гапи сахт задан** сухани дағал гуфтан; маломат кардан, муомилаи дурушт кардан бо касе; **гап кардан** *чизе ё касеро* овозаи бад паҳн кардан дар бораи чизе ё касе; бадном кардан касеро; **гап-гап кардан** гуфтугӯ кардан, сӯҳбат намудан, гап задан;

гап кофтан касеро гап занондан барои фаҳмида гирифтани чизе; кунҷковӣ кардан, тагпурсӣ кардан; **гап кушодан** гап сар кардан, сухан оғоз кардан (*дар бораи касе, коре*); бо мақсаде гаперо ба миён овардан; **гап маъқул кардан (кунондан)** сухан фаҳмондан, гап фаҳмонда розӣ кардан касеро; **гап наёфтан** аз гуфтани ҷавобе оҷиз мондан; чизе гуфта натавонистан; **гап омадан** фавран ба гуфтани чизе эҳтиёҷ пайдо шудан; забон боз шудан; фаро расидани мавқеи сухан гуфтан; **гап парондан ба** *касе* ягон сухани киноямез ба касе расонда гуфтан, сухани ба асаби касе расандаро ба ӯ гуфтан; **гап партофтан** а) бо мақсади ба гуфтугӯ даровардани касе сухане гуфтан; ба духтарҳои ношинос сухан гуфтани касони беадаб; б) дар хусуси чизе сухан сар карда, раъйи касеро дар бораи он чиз фаҳмиданӣ шудан; луқма додан; **гап расидан ба** *касе* мавриди маломат гардидани касе аз боиси коре; **гап расондан ба** *касе* а) хабардор кардани касе аз чизе; б) ба маломату сарзаниш дучор кардан касеро; **гап сар кардан (намудан)** сухан оғоз намудан, ба суханронӣ шурӯъ кардан; **гап(на)форидан** майли суханшунавӣ (на)будан, майли гап гӯш кардан (на)доштан; **гап фурӯхтан** гапҳои беҳударо бисёр гуфтан, лаққидан, сафсата гуфтан; **гап чала мондан** *гуфт.* сухан нотамом мондан; хотима наёфта қатъ шудани баҳсе; **гап чидан** гап гӯш карда сирро фаҳмидан, суханчинӣ кардан; **гап-гап шудан** гуфтугӯ шудан, сухан рафтан; баҳс шудан; **гапу гапча шудан** овоза шудан, ба даҳони мардум афтодан; **гап шунидан** а) сухан гӯш кардан; б) мавриди маломат ва сарзаниш қарор гирифтан; **гап яла кардан** *гуфт.* гап сар кардан, сухан оғоз кардан; **гап аз як ҷо баромадан** ҳамфикр будан, мувофиқу муттафиқ будан (*доир ба* чизе ё иҷрои коре); **гапро ба болои** *чизе ё касе* **овардан** суханро ба касе ё чизе оид кунондан, дар аснои гуфтугӯ ба касе ё ба масъалае дахл кардан; **гапро ба худ гирифтан** суханеро ба худ дахлдор дониста мутаассир шудан, ранҷидан аз сухане; **гапро ба шӯхӣ гардондан** ба гуфторе оҳанги шӯхӣ додан, ба гапи ҷиддӣ ранги шӯхӣ додан; **гапро ба (дар) як ҷо мондан** ба як қарор омадан; масъаларо пухта кардан; **гапро бисёр кардан** бисёр гап задан, лақидан; **гапро гум кардан** чӣ гуфтани худро надониста мондан, риштаи суханро гум кардан; **гапи** *касе* **дар замин намондан** сухани касе бетаъсир намондан, беэътибор намондани ҳарфи касе; **гап дар (сари)** *чизе* **будан** сухан рафтан дар бораи чизе; ба чизе вобаста будани масъалае; **гапро дароз кардан** суханро кашол додан, бисёр гап задан; **гапро дигар кардан** а) мавзӯи суханро дигар кардан, гуфтугӯро тағйир додан; б) *маҷ.* аз раъй баргаштан, аз қарордод гаштан; **гапро дониста задан (гуфтан)** бо мулоҳиза сухан гуфтан, масъалаеро дуруст фаҳмида, дар бораи он чизе гуфтан; **гапро кашол додан** пургӯӣ кардан, гапро бисёр кардан; **гапро кӯтоҳ кардан** суханро мухтасар кардан; суханро қатъ кардан, аз гап бозистодан; **гапро харида гирифтан** гапе гуфта дар маломат мондан, боиси гапҳои зиёдатӣ шудан; **гапро як кардан** гапро пазондан, ба як қарор омадан, гапро ба як ҷо мондан; **гапро ба ҷояш хӯрондан** муносиби мавриду мақом гап задан, сухани хеле бамавқеъ гуфтан; **аз бинӣ боло гап задан** *ниг.* **бинӣ**; **аз гапи** *касе* **набаромадан** мувофиқи раъйи касе кор кардан, мувофиқи гуфтаи касе амал кардан; **аз гапи худ гаштан** ваъдахилофӣ кардан, ба қавлу қарордоди пешинаи худ пойдор набудан; **аз гап камӣ надоштан** гапдон будан, дар сухангӯӣ моҳир будан; **аз даҳони** *касе* **гапашро гирифтан** а) сухани касеро буридан; б) *маҷ.* касеро забонкӯтоҳ кардан; **аз** *касе* **гап намондан** аз масъала хабардор будан, ҳамаро донистан; **ба гап андохтан** ба гуфтугӯ даровардан, ҳарф занондан; **ба гап гирифтан** *касеро* ба гап андармон кардан касеро, ба гап андохта боздоштан касеро; **ба гап гӯш кардан** сухан шунавидан; мувофиқи гуфтаи касе амал кардан, розӣ шудан ба гуфтаи касе; **ба гапи** *касе* **гӯш андохтан** сухани касеро шунидан; мувофиқи гуфтаи касе амал кардан, сухани касеро ба эътибор гирифтан; **ба гап даровардан** розӣ кунондан; розӣ кунонда ба роҳи худ андохтан; **ба гап даромадан** сухан сар кардан, ба суханронӣ шурӯъ кардан; **ба гапи** *касе* **даромадан** а) ба гуфтаи касе эътибор додан, мувофиқи гуфтаи касе амал кардан; б) бовар кардан ба гапи касе; **ба гап рафтан** бо касе пасту баланд гап задан, тезу тунд шудан бо касе; **ба гап усто будан** гапдон будан, дар суханронӣ маҳорат доштан; **ба гап ҳамроҳ (қатӣ) шудан** ба гуфтугӯи дигарон ҳамроҳ шудан, ба сӯҳбат шарик шудан; **ба гап ҷома пӯшондан** а) доди сухан додан, бо обу ранг сухан кардан; б) аз ҳад зиёд таъриф карда сухан гуфтан; **таги гапро фаҳмидан** ҳақиқати ҳолро донистан, моҳияти масъаларо дарк кардан; **таноби гап канда шудан** риштаи сухан бурида шудан,

қатъ гардидани гуфтор; **(як) гапи** *касеро* **ду накардан** итоаткор будан, фармудаи касеро бегуфтугӯ иҷро кардан; **гап дар ин (он) ки**… масъала дар ин ҷост, ки …; **гап ҳамин**… ҳамин тавр…, беҳтараш ҳамин…; **боз як гапе буд** афвпазир буд, бахшидашаванда буд, дарди бахайр буд; **ин гапи дигар**… ин беҳтар аст (*таъбири изҳори розигӣ ва қаноатмандӣ аз коре ё сухане);* **ин чӣ гап, ки**... аз рӯи кадом қоида…, кай дида шудааст, ки…; **рости гап** ҳақиқатан, дар ҳақиқат; дурусттараш; **хуб гап** хуб мешуд, хуб буд; қаноатманд шудан мумкин аст; **чӣ гап?** чӣ воқеа рӯй дод?, чӣ ҳодиса шуд?, чӣ шуд?; **гап кашол (аст)** ҳалли коре ё масъалае дар таъхир будан, ҳоло нарасидани фурсати иҷрои коре; **рости гапро гуфтан** ҳақиқати ҳолро баён кардан, асли воқеаро гуфтан…; **таги гапро напурсида** ҳақиқати ҳолро нафаҳмида, ба масъала сарфаҳм нарафта; **тахти гапро пурсидан**… аз моҳияти масъала хабардор шудан, ҳақиқати ҳолро фаҳмидан хоҳӣ...; **хеле гап ҳаст** гап кашол, гап бисёр; вақти зиёде лозим аст; **ҳеҷ гап нашудан** ҳодисае рӯй надодан, осебе нарасидан; **ҷои гап набудан** худ аз худ равшан будан; бешакку шубҳа; **гап аз гап баромадан** як гап сабаби гуфтани гапи дигар шудан, аз як гап гапи дигар сар задан; **гап нагузаштан** эътибор надодани сухан; **гап гурехтан** ҳусни тафоҳум аз байн рафтан; муносибат вайрон шудан; **гап (на)пухтан** ба як қарор (на)омадан, созиш карда натавонистан; **гап дар байн (дар ҳамин ҷо) мондан** аз ин сухан ҳеҷ касро хабардор накардан, ин сухан ба берун набаровардан; **дар байн гап гузаштан** аз якдигар ранҷидан, муносибат каме бад шудан; **гапи бисёр ба хар бор** (*зарб.*) сухани зиёдатӣ зарар меоварад, фоида надоштани пургӯӣ; **гапи хона ба бозор (ба кӯча) рост намеояд** (*зарб.*) шароити ҳар ҷоро ба назар гирифтан; **нонро (нона) калон газу гапро (гапа) калон назан** (*зарб.*) бештар будани зарари калонгапию манманӣ нисбат ба зарари пурхӯрӣ (*дар мавриди насиҳат гуфта мешавад*); **як гап сию ду (шасту чор, сесаду шаст) пахлу дорад** (*зарб.*) (*дар мавриди таъкиди зарурати андеша карда гап задан гуфта мешавад);* ҳар сухан маънои зиёде дорад; **гап-гап** овоза, гапу калоча; **гап-гап аст, ки**… овоза аст, ки; ◊ **гапи калон** кори шоёни таҳсин; хуб аст, бисёр хуб мешавад; **хуб гап** *(дар мавриди изҳори қаноатмандӣ аз коре гуфта мешавад);* **гап якто!** қарор қатъист, дигар хел намешавад!;

ГАПБАРДОР گپبردار он ки ба гапи сахт ё танбеҳ тоб меоварад, аз гап ё танқид меранҷад; итоаткор.

ГАПБОЗ گپباز хушчақчақ; гапдон; аскиягӯй, ҳазлгӯй.

ГАПБОЗӢ گپبازی духӯра ва кинояомез гап задан, суханбозӣ.

ГАПБОФ گپباف он ки суханҳои беасос мегӯяд; аз худ гап мебофад; дурӯғгӯй.

ГАПБОФӢ گپبافی суханҳои бисёри беасос гуфтан, дурӯғгӯӣ.

ГАПГАРДОНӢ گپگردانی *исми амал аз* **гап гардондан**; эътироз, гапро набардошта зуд ҷавоби рад додан.

ГАПГИР گپگیر *ниг.* **гапдаро**.

ГАПГИРӢ گپگیری *исми амал аз* **гап гирифтан**; касеро ба гап андохта гап гирифтан, аз рӯи гуфтори касе бохабар шудан аз сирру асрори ӯ.

ГАПГУЗАРОНАК گپگزرانک баҳс, мунозира; гапгузаронӣ кардан, зӯр зада гапи худро маъқул кунонданӣ шудан, мунoқиша.

ГАПГУЗАРОНӢ گپگزرانی *исми амал аз* **гап гузарондан**; **гапгузаронӣ кардан** гапи худро ба касе бо исрор маъқул кунониданӣ шудан.

ГАПДАРО گپدرا ба гап гӯшдиҳанда, фармонбардор, итоаткор, гаправ: **бачаи гапдаро**.

ГАПДОН گپدان сухандон, моҳир дар гапзанӣ.

ГАПДОНӢ گپدانی ба гап усто будан, маҳорат дар нутқ, суханронӣ.

ГАПДУЗД گپدزد касе, ки дар ҷамъомадҳо гап намезанад, аммо гапҳои ба худаш даркориро чида мегирад, гапгир; гапчин.

ГАПДӮСТ گپدوست дӯстдори ҳар гуна сӯҳбатҳо; сергап, пургӯй.

ГАПЗАНӢ گپزنی *исми амал аз* **гап задан**; сухангӯӣ, гуфтор; гуфтугӯ.

ГАПЗАНОН گپزنان *феъли ҳол аз* **гап задан** дар ҳолати гап задан, дар аснои сухангӯӣ; маслиҳат кардан бо касе; **гапзанон кардан** а) бо ҳам сӯҳбат кардан; б) маслиҳат кардан, ба қароре омадан.

ГАПӢ گپی *гуфт.* ошно будан, шинос будан, оштӣ будан; **гапӣ набудан** ошно набудан; б) оштӣ набудан.

ГАПКАЛОН گپ‌کلان *ниг.* **калонгап**.

ГАПКОВ گپ‌کاو гап пурсида хабар ҷамъ-кунанда, гапҷӯй; кунҷков.

ГАПКОВӢ گپ‌کاوی *исми амал аз* **гап кофтан**; барои донистани чизе касеро бо пурсиш ба гап водор кардан; кунҷковӣ.

ГАПНАБАРДОР گپ‌نبردار *ниг.* **гапнобардор**.

ГАПНАБАРДОРӢ گپ‌نبرداری ба танбеҳ ва гапи сахт тоб наовардан, гапбардор набудан.

ГАПНОБАРДОР گپ‌نابردار ба танқиду сарзаниш тобнаоварда; *муқоб.* **гапбардор**; зудранҷ.

ГАПНОГИР گپ‌ناگیر *ниг.* **гапнодаро**.

ГАПНОДАРО گپ‌نادرا гапношунав; якрав, гарданшах: **одами гапнодаро, бачаи гапнодаро**.

ГАПНОФАҲМ گپ‌نافهم бефаҳм, бефаросат, кундзеҳн.

ГАПНОШУНАВ گپ‌ناشنو гапнодаро, гарданшах, якрав.

ГАППАРОНӢ گپ‌پرانی *исми амал аз* **гап парондан**; бо кинаву пичинг ҳарф задан, ба касе расонида гап задан.

ГАППУРСӢ گپ‌پرسی барои фаҳмидани чизе касеро ба гап андохтан.

ГАПРАВ گپ‌رو гапдаро, итоаткор.

ГАПФАҲМ گپ‌فهم бофаросат, бофаҳм, зирак.

ГАПФУРӮШ گپ‌فروش *маҷ.* он ки бисёр гап мезанаду дар амал коре намекунад; пургӯй, лаққӣ, сафсатафурӯш.

ГАПФУРӮШӢ گپ فروشی *маҷ.* бисёр гап зада амалан коре накардан; сафсатагӯӣ; **гапфурӯшӣ кардан** гапи хушку холии бисёр гуфтан; сафсата гуфтан.

ГАПХӮР گپ‌خور *маҷ.* 1. шахси гапбардор, хомӯш. 2. *лаҳҷ.* иштироккунандаи гаштак, гаштакӣ.

ГАПХӮРӢ گپ‌خوری *лаҳҷ.*, *маҷ.* иштирок кардан дар гаштак.

ГАПЧА گپچه **:гапу гапча** а) гапи майда-чӯйда; б) овозаҳои росту дурӯғ, миш-мишҳо.

ГАПЧИН گپچین *маҷ.* он ки сухани шахсеро ба дигаре мерасонад, хабаркаш, суханчин.

ГАПЧИНӢ گپچینی *исми амал аз* **гап чидан**; хабаркашӣ, суханчинӣ.

-гар گر *пасванди калимасоз, ки бо калимаҳо ҳамроҳ омада, маъноҳои зеринро медиҳад*: 1. кунанда, дорандаи касбу шуғле: **коргар, барзгар, ситамгар**. 2. созандаи чизе: **заргар, дуредгар**, **оҳангар**. 3. соҳиб, дорандаи чизе: **тавонгар**.

ГАР I گر 1. *шакли кӯтоҳшудаи* **агар**. 2. ҳарчанд, гарчанд, гарчанде ки…, бо вуҷуди он ки…

ГАР II گر *кит.* хориш, реш, құтур (*дард*).

ГАРАВ گرو 1. он чи дар назди касе гузошта, дар ҳудуди арзиши он пул қарз мегиранд (*ба шарте, ки он чиз баъд аз адои қарз ба соҳибаш бозгардонида мешавад*), раҳн; **гарав кардан (мондан)** чизеро ба гарав гузоштан, васиқа; **гарав шудан** ба гарав гузошта шудан; **ба гарав гирифтан** ба касе пуле дода, дар иваз мулк ё моли вайро амонатан гирифтан; **ба гарав додан** ба гарав мондан. 2. чизе, ки барои коре шарт бастаанд; **гарав бастан** шарт бастан дар бораи коре (чизе); **гарав бохтан** бо касе шарт баста, мағлуб шудан; **гарав бурдан** шарти бо касе бастаро бурдан; дар коре ғолиб омадан; дар мусобиқа ғалаба кардан. 3. кафил, зомин; **ҷон гарав, ҷома гарав** (*зарб.*) бо ҳар роҳе, ки бошад.

ГАРАВБАНДӢ گروبندی *исми амал аз* **гарав бастан**; бастани гарав, шарт бастан.

ГАРАВГИР گروگیر он ки чизеро дар бадали чизе ба гарав гирифтааст.

ГАРАВГИРӢ گروگیری *ниг.* **гаравкашӣ**; гарав гирифтан.

ГАРАВГОН گروگان 1. он ки бо мақсади аз тарафи одамони манфиатдори ӯ иҷро гардидани талаботи гаравгирифтагон ғайриқонунӣ дастгир шудааст. 2. *ниг.* **гаравӣ**.

ГАРАВГОНГИРӢ گروگان‌گیری касе ё чизеро

барои ба даст овардани ҳадафҳои гуногун ба гарав гирифтан (*ба тасарруф даровардан*).

ГАРАВГУЗОР گروگذار он ки амвол ё ашёи қимати худро ба гарав мегузорад.

ГАРАВГУЗОРӢ گروگذاری амали гаравгузор; маҳал ё ҷои ба гарав гузоштан.

ГАРАВДЕҲ گروده *ниг.* **гаравдиҳанда**.

ГАРАВДИҲАНДА گرودهنده он ки чизеро дар бадали чизе ба гарав мондааст.

ГАРАВДОР گرودار *ниг.* **гаравгиранда**.

ГАРАВИДАН گرويدن 1. бовар кардан, мӯътақид шудан ба касе; имон овардан. 2. моил шудан, майл кардан ба касе, гароидан.

ГАРАВИШ گروش *исми феълӣ аз* **гаравидан**; имон, эътиқод; гаравидан.

ГАРАВӢ گروی 1. чизи ба гарав мондашаванда, марҳун, раҳин. 2. он ки барои коре ҳамчун гарав нигоҳ дошта шудааст, гаравгон.

ГАРАВКАШӢ گروکشی чизеро ба тасарруфи худ ба хотири баргардонидани мол ё чизи дигар даровардан, то молик ва соҳиби он маҷбур ба баргардонидани қарз шавад.

ГАРАВМОН گرومان *ниг.* **гаравдиҳанда**.

ГАРАВНОМА گرونامه *ниг.* **гаравхат**.

ГАРАВОНДАН گرواندن *шакли бавоситаи* **гаравидан**; ба гаравидан водоштан, ба гаравидан маҷбур кардан.

ГАРАВПУЛӢ گروپولی маблағе, ки аз ҳисоби ба гарав мондани чизе ба даст омадааст.

ГАРАВХАТ گروخط хати гарав, ҳуҷҷате, ки барои чизи ба гарав мондашуда дода мешавад.

ГАРАВХОНА گروخانه ҷое, ки чизҳоро ба мӯҳлати муайян гарав монда, пул қарз мегиранд, ломбард.

ГАРАЖ *фр.* گرژ бино барои нигоҳдорӣ, таъмири ҷорӣ ва бо сӯзишворӣ таъмин кардани автомобилу тракторҳо *ва г.*

ГАРАМ گرم *шакли ихтисоршудаи* **агарам** (**агар маро**).

ГАРАНГ گرنگ 1. камҳуш, сустфаҳм, кундзеҳн. 2. ҳайрон, саргум; **гаранг-гаранг** саргарангона, бехудона; **гаранг кардан** ҳайрон кардан, саргум кардан; **гаранг шудан** (**гаштан**) гиҷ шудан, худро гум кардан, чӣ кор кардани худро надониста мондан, ҳайрон шудан.

ГАРАНГӢ گرنگی камфаҳмӣ, кундзеҳнӣ.

ГАРАНГНАМО گرنگنما он ки ба назари кас кундзеҳну бефаҳм менамояд, мисли гаранг.

ГАРАНГШУДА گرنگشده *сифати феълии замони гузашта аз* **гаранг шудан**; дар ҳоли гарангӣ қарор гирифтан, гаранг шудан.

ГАРГИН گرگين *кит.* 1. бемории хоришдор, гирифтори дарди гар. 2. чиркин, ифлос.

гард گرد 1. *асоси замони ҳозира аз* **гардидан** *ва* **гаштан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* аз ҷое ба ҷое раванда, гарданда: **дарёгард**, **шабгард**, **роҳи мошингард**. 3. гардиш, гардиш кардан. 4. *маҷ.* чарх, осмон, рӯзгор.

ГАРД گرد 1. чангу ғубор, хокреза; зарраҳои майдаи ҳар чиз, ки ба шакли чангу ғубор даромадааст (*мас.*, *гарди орд*). 2. *маҷ.* чизи ночиз, чизи беарзиш; **гардҳои барф** зарраҳои барф; **гарди гул (растаниҳо)** маҳсули шукуфаи гули растаниҳои тухмдор; **гарду чанг // чангу гард** чангу ғубор; **гарду ғубор** чангу хок; **гард ангехтан** чанг баровардан; **гард-гард кардан** а) майда-майда кардан, реза-реза кардан; б) *маҷ.* ба хок яксон кардан, гард аз чизе баровардан; **гард-гард шудан** майда-майда шудан, реза-реза шудан; шикаста пора-пора шудан; ◊ **гарди ғам** нишонаи ғам, асари андӯҳ; **гарди ҷоеро хӯрдан** ба шароиту ҳолати ҷое ё чизе нағз шинос шудан; воқиф шудан аз қоидаву қонун ва сирру асрори ҷое; **гард аз** *чизе* **баровардан** тамоман поймол карда нобуд сохтан, несту нобуд кардан; **ба домани** *касе* **гарде нишастан** айбдор (доғдор) шудани касе, халал расидан ба обрӯю эътибори касе; **гардаш ҳам намемонд** ба куллӣ нобуд мешуд; ҳеҷ чиз намемонд.

ГАРДА گرده 1. хока; хокаи сиёҳи ангишт, ки наққошон ба кор мебаранд. 2. як навъ қолиби наққошӣ, ки бо сӯзанзанӣ рӯи коғаз тахти чизе кашида мешавад ва онро бо сӯзанакҳо ба тахтае часпонда, ба рӯи он хокаи ангишти чӯбро мепошанд, то ки

тарҳи нақш ба он чиз гузарад, яъне нусха мегиранд.

ГАРДАК گردک 1. тухми шабушк, ришк. 2. *бот.* гарди наринаи шукуфаи гулҳо, гардбарг.

ГАРДАН گردن 1. қисме аз бадан, ки байни сар ва танаи одам, ҳайвонот, парандагону хазандагон *ва м.ин.* воқеъ аст. 2. ҷои танги байни даҳон ва шиками зарфҳо, гардани зарфҳо ва асбобҳои дигар: **гардани кӯза, гардани шиша; ба гардани**… ба зиммаи…, ба ӯҳдаи…; **бо гардани баста** бо дили нохоҳам, маҷбуран; **бо гардани кач** бо аҷзу нотавонӣ; фармонбардорона, мутеона; **гардан буридан** куштан; **гардан додан** а) тан додан; тобеъ шудан; б) розӣ шудан ба коре; **гардан задан** сар бурида куштан; **гардани** *касеро (чизеро)* **ба банд овардан** касеро (чизеро) ба қайди худ даровардан, мутеи худ кардан; **гардани** *касеро* (*чизеро*) **шикастан** касе ё чизеро мағлуб кардан; нобуд кардан; **гардани шахро мулоим кардан** одами якравро ба ифоқа овардан; **гардан кашидан** нофармонӣ кардан, аз итоат сар тофтан; **гардан ниҳодан (***ба касе, коре***)** таслим шудан; фармонбардорӣ ва итоат кардан; розӣ шудан ба душворие; **гардан тофтан** саркашӣ намудан; **гардан фуровардан** тобеъ шудан, итоат кардан; розӣ шудан, тан додан (*ба коре*); **гардан ёрӣ надодан** хуши касе наомадан, ба коре майл накардан; **гардан кач кардан** (*дар пеши касе***)** изҳори аҷзу нотавонӣ кардан ба касе, зорию илтимос кардан аз касе; **гардан хам намудан** таслим шудан, итоат кардан; **аз гардан соқит кардан** аз зиммаи худ дур кардан, масъулияти кореро ба ӯҳда нагирифтан; аз сар соқит кардан; **ба гардан гирифтан** а) қабул кардан, ба зимма гирифтан, ӯҳдадор шудан; б) иқрор шудан ба гуноҳе; **ба гардани** *касе* **афтодани** *чизе* ба зиммаи касе бор шудани масъулияти чизе; **ба гардани** *касе* **бори гарон шудан** ба зиммаи касе бор шудан, боиси дарди сари касе гаштан; **ба гардани** *касе* **бор кардани** *чизе* а) зӯран ё бо фиреб ба зиммаи касе гузошта шудани чизе, касеро маҷбуран ба ягон чиз мутасаддӣ кардан; б) ба зиммаи касе вогузоштан чизеро, ӯҳдадор кардан касеро ба коре; **айбро ба гардани** *касе* **мондан** гуноҳи худро ба дигаре бор кардан; гуноҳе карда, худро ба канор гирифтан; **бори худро ба гардани** *касе* **андохтан** вазнинии худро ба дӯши касе гузоштан, мушкили худро ба зиммаи касе гузоштан; **як сару гардан баланд будан** *аз касе* а) имтиёз доштан бар касе, беҳтар будан нисбат ба каси дигар; б) қадбаланд будан нисбат ба каси дигар; **гуноҳ ба гарданаш** айби худаш, худ гунаҳкор аст; **гардани хамро шамшер намебурад** (*зарб.*) итоаткор аз нохушиҳо эмин аст; шахси хоксор ҳамеша осуда аст.

ГАРДАНА گردنه 1. воситаи пайвасткунандаи ду қисми ягон чиз, асбоб *ва г.*; ҷои борик ва танги ягон чиз, асбоб *ва г.* 2. роҳи борику пурпечу хами байни кӯҳҳо, гузаргоҳи кӯҳӣ. 3. *ҷугр.* ҷои борики ду хушкии воқеъ дар об, ки онҳоро ба ҳам мепайвандад, барзах.

ГАРДАНАГИР گردنه‌گیر дузд, роҳзан; дузди сари гардана.

ГАРДАНАФРОЗ گردن‌افراز *ниг.* **гарданфароз**.

ГАРДАНАФРОХТА گردن‌افراخته 1. *маҷ.* сарбаланд, боифтихор. 2. рушду нумувкунанда, сабзанда.

ГАРДАНБАНД گردن بند 1. ҳар чизе аз матоъ, ки ба гардан баста ё печонда мешавад (*мас., шарф, галстук ва г.*). 2. асбоби зинат, ки занон ба гардан мебананд, гулӯбанд, ғафабанд, тавқ. 3. афзоре аз чарм ё чизи дигар, ки ба гардани асп, хар, саг баста мешавад, қилода.

ГАРДАНБОРИК گردن‌باریک 1. он ки (ё он чи) гардани борик дорад, борикгардан. 2. *маҷ.* шишаи арақ.

ГАРДАНБУРИДА گردن‌بریده *ниг.* **гарданканнда**.

ГАРДАНГИР گردن‌گیر гиребонгир; он ки гардан мегирад.

ГАРДАНГОҲ گرنگاه *ниг.* **гардана**.

ГАРДАНҒАФС گردن‌غفس 1. он ки гардани ғафс дорад, гарданаш пургӯшти фарбеҳ аст: **шикамкалони гарданғафс**. 2. *маҷ.* гарданшах, якрав, гапнодаро.

ГАРДАНҒАФСӢ گردن‌غفسی гарданшахӣ, якраҳагӣ, гапнодарой.

ГАРДАНДА گردنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **гардидан**. 2. гирдгарданда, чархзананда; **гарданда гардун** *кинояи аз* осмон. 3. кӯчанда, он ки аз ҷое ба ҷое меравад. 4. нопойдор, мутағаййир.

ГАРДАНДАГӢ گردندگی *шакли дигари сифати*

феълии замони ҳозираи **гарданда**; дигаргунӣ, тағйир, таҳаввул.

ГАРДАНДАРОЗ گردندراز он ки (ё он чи) гардани дароз дорад, дарозгардан.

ГАРДАНДАРОЗӢ گردندرازی сарбаландӣ, сарафрозӣ; бартарӣ.

ГАРДАНДОДАГӢ گردندادگی сарсупурдагӣ, фармонбардорӣ, мутеӣ.

ГАРДАНЗАН گردنزن бурандаи сар; ҷаллод.

ГАРДАНӢ گردنی 1. чарми нарме, ки зери кучан мегузоранд. 2. шаллоқи паси гардан, зарбае, ки ба паси гардани гунаҳкор ба даст зада мешавад, бунигарданӣ: **гарданӣ задан**.

ГАРДАНКАНДА گردنکنده *таҳқ. калимаи дашном ба маънои* мурдан беҳ, нобакор, разил, бадкирдор; гарданшикаста.

ГАРДАНКАҶ گردنکج 1. он ки (ё он чи) гарданаш каҷ аст. 2. *маҷ.* бечора, нотавон, дасткӯтоҳ.

ГАРДАНКАШ گردنکش саркаш, фармоннобардор, худдонам, гапногир, якраҳа.

ГАРДАНКАШӢ گردنکشی 1. саркашӣ, нофармонӣ, беитоатӣ: **гарданкашӣ кардан**. 2. исёнгарӣ, исён, балвогарӣ.

ГАРДАНКӮТОҲ گردنکوتاه он ки гардани кӯтоҳ дорад, кӯтоҳгардан.

ГАРДАНО گردنا *кит.* 1. сихкабоб, кабоби сихӣ, навъи кабоби гӯшт. 2. *маҷ.* мусиқӣ, навои паст.

ГАРДАНОВАР گردنآور *кит.* қавӣ ва далер, ҷасуру паҳлавон.

ГАРДАНОН گردنان *кит.* сарварон, бузургон, соҳибқудратон.

ГАРДАНПЕЧ گردنپیچ 1. порчае, ки барои нигаҳдорӣ аз сармо ё аз гарду хок ба гардан мепечонанд, *ба монанди* шарф; *муҳ.* **гарданбанд** 1. 2. *варз.* яке аз тарзҳои гӯштингирӣ.

ГАРДАНПЕЧОНАК گردنپیچانک *ниг.* **гарданпеч**.

ГАРДАНТОБӢ گردنتابی саркашӣ, аз кори фармуда сар тофтан; **гардантобӣ кардан** сарпечӣ кардан, итоат накардан.

ГАРДАНФАРОЗ گردنفراز сарбаланд, ифтихорманд.

ГАРДАНФАРОЗӢ گردنفرازی сарбаландӣ, ифтихормандӣ.

ГАРДАНШАХ گردنشخ якрав, гапнодаро, қайсар.

ГАРДАНШАХӢ گردنشخی якравӣ, қайсарӣ.

ГАРДАНШИКАСТА گردنشکسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **гардан шикастан**; он ки (ё он чи) гарданаш шикастааст. 2. *таҳқ.* нобакор, гарданбурида.

ГАРДАР گردر *кит.* замини ноҳамвор ва дорои пастиву баландиҳо.

ГАРДАФШОНӢ گردافشانی гардолуд кардан.

ГАРДБАРГ//ГАРДАНБАРГ گردبرگ//گردنبرگ *ниг.* **гардак** 2.

ГАРДГИР گردگیر ғилофи резинӣ, ки рӯи пайванди ду чиз мепӯшонанд, то монеи нуфуз ё гузаштани чангу ғубор шавад.

ГАРДГИРАК گردگیرک *бот.* узви растанӣ, ки ҳангоми гардолудшавӣ барои қабули гард хизмат мекунад.

ГАРДГИРИФТА گردگرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **гард гирифтан**; чизе, ки онро гарду ғубор пӯшондааст, чангзада.

ГАРДГИРӢ گردگیری амали пок кардани хоку ғубор аз рӯи чизе.

ГАРДДОН گرددان *бот.* қисми болоии наринаи гул, ки дар он гардак (2) ҳосил мешавад.

ГАРДДОРШАВӢ گرددارشوی *ниг.* **гардолудшавӣ**.

ГАРДЕРОБ *фр.* گرداب ҷои кашида мондан ва нигоҳ доштани либосҳои рӯй дар биноҳои ҷамъиятӣ, либосхона, ҷойлибос.

ГАРДИДАН گردیدن 1. давр задан, чархидан. 2. гаштан, роҳ рафтан; гардиш кардан, аз ҷое ба ҷое рафтан. 3. аз ҳоле ба ҳоле даромадан, тағйир ёфтан. 4. шудан; **роҳӣ гардидан** ба роҳ даромадан, равона шудан; **гардидани фалак ба коми** *касе киноя аз* омад кардани кори касе; **гард**! равона шав! биё, рафтем!: **гард, ҳамроҳ меравем**!; **гардам // аз сарат**

гардам фидоят шавам, садқаат шавам (*навозиш ва эҳтиром ба касе*).

ГАРДИНА گردینه резаҳои хурдтарин ё чанг, ки аз кӯфтан ё сахт совида гард-гард кардани чизҳо ба вуҷуд меояд.

ГАРДИШ گردش 1. гирдгардӣ, чархзанӣ, даврзанӣ: **чарх ба гардиш даромад**. 2. сайру гашти кӯтоҳмуддат, сайру тамошо, тамошо карда роҳ рафтан. 3. рафтор, ҳаракат. 4. чанбари чизҳои доирашакл: **гардиши доира, гардиши ғалбер**. 5. *маҷ.* тағйирот, дигаргунӣ, таҳаввулот. 6. ҷои ба тарафи дигар баргаштани роҳ, хамгашти роҳ, гардишгоҳ; **гардиши сар** гирд гаштани сар, сарчархзанӣ (*аз беморӣ*); **гардиши фалак** а) чархи фалак; даври замон; б) *маҷ.* тақдир, қисмат; **бо гардиши фалак** а) бо гузашти рӯзгор; б) *маҷ.* бо хости тақдир; **гардиш додан** *шакли бавоситаи* **гардиш кардан; гардиш кардан** а) чарх задан, давр задан; б) роҳ рафтан барои тафарруҷ, сайру гашт кардан; в) тоб хӯрдан, ба тарафи дигар гаштан; **дар гардиш будан** чарх задан, дар ҳолати даврзанӣ будан; **дар гардиш даромадан** давр задан, чарх задан; дар давра даст ба даст гузаштан: **ҷоми май дар гардиш даромад**.

ГАРДИШБОБ گردشباب мувофиқ ба сайру гардиш, боби гардиш.

ГАРДИШГАР گردشگر сайёҳ, саёҳатгар, ҷаҳонгард.

ГАРДИШГАРӢ گردشگری сайёҳӣ, ҷаҳонгардӣ, сайру саёҳат.

ГАРДИШГОҲ گردشگاه 1. ҷои ба тарафе баргаштани роҳ, хамгашти роҳ. 2. сайргоҳ, ҷои гардиш.

ГАРДИШДОР گردشدار гардишнок; **телпаки гардишдор** телпаки гирдаи чанбардор.

ГАРДИШКУНОН گردشکنان *феъли ҳол аз* **гардиш кардан** дар ҳоли гардиш, гардиш карда истодан.

ГАРДӢ گردی 1. як навъ матои пахтагии гулдори тунук, ки аз он бештар рӯймол ва баъзан курта медӯзанд: **рӯймоли гардӣ**. 2. *варз.* огоҳ кардани фарзини ҳариф аз маҳвшавӣ дар бозӣ.

ГАРДКАМ گردکم *гуфт.* нидое, ки қиморбозон вақти ба бозӣ партофтани буҷул ва бозӣ кардани ҳамаи сарқимор мегӯянд; **гардкам задан** а) қиморбозӣ кардан; б) бозӣ кардан ба тамоми сарқимор. 2. *маҷ.* то охир, бебаргашт.

ГАРДКАШАК گردکشک *тех.* асбоби гарду чангро ба худ кашанда, ки барои тоза кардани ҳавои хона истифода бурда мешавад.

ГАРДНОГУЗАР گردناگذر чангногузар; чизе, ки хосияти нагузаронидани чангу гардро дорад.

ГАРДНУРӢ گردنوری нурии хока, поруи реза-реза.

ГАРДО گردا он чи мегардад, гарданда, гардон.

ГАРДОБА گردآبه гардсӯз, ки аз орду об ва равғану шир тайёр карда мешавад.

ГАРДОГАРД گرداگرد гарданда, он чи мегардад.

ГАРДОЛУД گردآلود олуда ба гард, гарднок, ба чанг олуда ва ғӯтида; **гардолуд шудан** *бот.* ба воситаи гард бордор шудан (-и гул).

ГАРДОЛУДА گردآلوده *ниг.* **гардолуд**.

ГАРДОЛУДШАВӢ گردآلودشوی *бот.* аз гарддон ба гардгирак ё ба ҳуҷайратухм рехтани гард, ки боиси бордорӣ мегардад.

гардон گردان 1. *асоси замони ҳозира аз* **гардон(и)дан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* гардонанда, даврзананда: **балогардон**, **обгардон**, **саргардон**…

ГАРДОН گردان *сифати феълии замони ҳозира ва феъли ҳол аз* **гардидан**; чизи дар сайру ҳаракати мусалсал буда, чизи даврзананда; чархзананда; **гардуни гардон** фалаки гарданда; **гардон шудан** чарх задан, ба чархзанӣ даромадан; **гардон-гардон кардан** (**чойро**) *гуфт.* барои серранг ва бомаза шудани чойи навдамкарда онро ба пиёлае гирифта, боз баргашта ба чойник рехтан (*қабл аз чойкашӣ*), ба такрор гардондан; **гардон-гардон пурсидан** *гуфт.* гаштаю баргашта пурсидан, такрор ба такрор пурсидан.

ГАРДОНА گردانه *тех.* сарчарх, чархи калони гардонанда, ки чархҳои дигари таҷҳизотро мегардонад.

ГАРДОНАНДА گرداننده 1. *тарзи баво–ситаи* **гарданда**; ба ҳаракат дароранда, чархонанда. 2. идоракунанда. 3. *маҷ.* тағйирдиҳанда, дигаргункунанда.

ГАРДОН(И)ДАН گرداندن//گردانیدن *тарзи бавоситаи* **гардидан**. 1. чарх занондан, давр занондан, гардиш додан, ба ҳаракат овардан. 2. тофтан, ба тарафи дигар хамондан, каҷ кардан. 3. табдил додан; мубаддал сохтан, аз ҳоле ба ҳоле бадал кардан. 4. ақиб партофтан, зада ақиб андохтан, дур кардан, рондан. 5. бозовардан, пас овардан, баргардонидан. 6. рад кардан; пас фиристодан. 7. қат кардан, тоб додан. 8. чаппа кардан. 9. пиёларо пур аз чой карда, баргашта ба чойник рехтан: гардон-гардон кардан: **чойро гардондан**. 10. *ҳамчун феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ ба маънои* кардан, намудан *меояд*: **душман гардондан**, **дӯст гардондан**, **танг гардонидан**, **гардондан** *аз чизе* боздоштан аз чизе; тағйир додани роҳи ҳаракати чизе; **варақ гардондан** варақ задан; **дами** *чизеро* **гардондан** суръати ҳаракати чизеро паст кардан; суст кардани шиддати чизе; **заминро гардондан** замини киштро рӯгардон (побел) кардан; шудгор кардан; **раъйи** *касеро* **гардондан** фикри касеро тағйир додан; **рӯй гардондан аз** *касе* ё *чизе* а) ба тарафи дигар гаштан; рӯй тофтан аз касе ё чизе; б) даст кашидан, сарфи назар кардан аз касе ё чизе; **рӯй гардондан ба** *касе* ё *чизе* ба касе ё чизе нигоҳ кардан, ба тарафи касе ё чизе нигаристан, рӯ овардан; **тасбеҳ гардондан** *д.* донаҳои тасбеҳро дар ришта ангушт зада, зикри Худо карда («субҳоналлоҳ»), паси ҳам гузаронидан; **аз роҳ гардондан** ба рафтани касе монеъ шудан; аз рафтан боздоштан касеро; аз роҳи рафта пас овардан касеро.

ГАРДПОШ گردپاش гардпошак, абзоре барои пошидани гард ё моддаҳои заҳрдор барои рафъи офатҳои гиёҳӣ *ва г.*

ГАРДПОШАК گردپاشک *кишов.* мошини махсус ё дастгоҳе, ки ба воситаи он ба растаниҳо чанги доруҳо пошида мешавад.

ГАРДУН گردون 1. чарх, ароба. 2. фалак, сипеҳр, осмон. 3. рӯзгор; дунё, даҳр; **гарданда гардун** осмони даввор, фалаки гардон; **то ба гардун бурдан** ба осмон расондан; хеле баланд кардан.

ГАРДУНА گردونه *кит.* ароба, навъе аз ароба барои кашидани борҳои вазнин ва тӯпҳо.

ГАРДУНГУЗОР گردونگزار 1. гузоранда ва сайркунандаи осмон; гузаранда аз осмон. 2. *маҷ.* тезрав, тезраванда ва асаркунанда.

ГАРДУНКАШ گردونکش он чи гардун (ароба)-ро мекашад, кашандаи гардун.

ГАРДУНКУЛОҲ گردونکلاه сарбаланд, иззатманд, бузургвор.

ГАРДУННАВАРД گردوننورد фалак–паймо, осмонгард; ◊ **нолаи гардуннаворд** оҳу нолаи ниҳоят баланд.

ГАРДУНСАВОР گردونسوار *маҷ.* тезрав, тундрав, тезтак; **рахши гардунсавор** аспи тезрав, аспи даванд.

ГАРДУНШУКӮҲ گردونشکوه баландмар–таба, бо шаъну шавкат; пуриқтидор.

ГАРДУХОКӢ گردوخاکی олудашуда ба гарду хок.

ГАРДФИШОН گردفشان гарду ғубор аф–шонанда; хокистарафшон.

ГАРДЧЕНКУНАК گردچنکنک гардсанҷ, андозагири гарду ғубор.

ГАРДЧИН گردچین резачин, ҷмаъкунандаи хурду резаҳои ҳар чиз.

ГАРЕВА//ГИРЕВА گریوه//گیریوه *кит.* пушта, тал, теппа; **гарева навардидан** баландиву пастиро тай кардан, кӯҳу кӯталҳоро гузаштан; ◊ **ин гареваи сахт** дунё.

ГАРЗА//ГУРЗА گرزه навъе аз мори калони заҳрдор.

ГАРЗАН گرزن тоҷи махсуси подшоҳони каёнӣ будааст, ки бо занҷири тилло бар болои тахт дар ростои сари подшоҳ меовехтаанд ва гӯе ороишёфта бо сад дона марвориди ҳар кадом ба андозаи тухми гунҷишк будааст.

ГАРМ گرم 1. дорои дамои бештар аз дамои бадани инсон ё дамои муҳити атроф; боҳарорат, ҳароратдор; *муқоб.* **сард, хунук** (*мас., оби гарм, ҳавои гарм*); доғ, тафсон: **оши гарм**, **бӯи хуши нони гарм**; **дами гарм** а) нафаси ҳароратдор; б) *маҷ.* хӯроки гарми обдор, таоми одии обакӣ. 2. ҳароратдиҳанда: **либоси гарм**; **на сарду на гарм** мӯътадил (*оид ба* об, ҳаво); **гарм омадан** (-и ҳаво) аз меъёр зиёд будани

гармии ҳаво (-и фасле). 3. *мач.* пурҷӯшу хурӯш, самимӣ: **сӯҳбатамон хеле гарм буд**; **гарму сӯзон (ҷӯшон)** хеле боҳарорат, бо самимият; 4. *мач.* бомеҳр, бомуҳаббат, дилкаш: **нигоҳи гарм, чеҳраи гарм**; **гарм кардан** а) ҳарорат додан (*мас., об, ош, хонаро*), тафсондан; б) *киноя аз* барангехтани меҳри касе ба касе; рағбат пайдо кунондан (ба коре); **дили** *касеро* (*ба коре*) **гарм кардан** майлу рағбати касеро ба коре бедор кардан; **гарм шудан** а) тафсидан, ҳароратнок шудан; б) *мач.* пурҷӯшу хурӯш гаштан, авҷ гирифтан, равнақ ёфтан; **ситорааш гарм** одами дилкашу дилпазир; **тани гарм** тани зинда; одами зинда; **гарм будан** *ба коре* бо рағбати тамом машғул будан бо коре; **гарми** *чизе* **будан (шудан)** сахт ба коре машғул будан, саргарми коре будан; **гарм тофтан** а) хуб писанд афтодан; б) шинос намудан, аз ин пеш гӯё шинос будан; **гарму сардро дидан** неку бад ва сабукию сахтии зиндагиро аз сар гузарондан; **гарму хунук кардан** а) ҳарорати чизеро мӯътадил гардондан (*мас., обро*); б) *мач.* бо дуову ҷоду нисбат ба касе меҳру муҳаббат ё баръакс нафрату кароҳат барангехтан; **бозори** *чизеро* **гарм кардан** ривоҷу равнақ додан чизеро, авҷ гирондан кореро; **бозори** *чизе* **гарм шудан** ривоҷу равнақ доштан; серхаридор будани чизе; **даст ба оби хунук (гарму хунук) назадан** кореро иҷро накардан; меҳнат накардан; эркагӣ карда бекор гаштан; **як об гарм кунанд**… ягон маърака гузаронанд, ягон маросим барпо намоянд.

ГАРМА گرمه меваи пешпазак.

ГАРМАК گرمک 1. боқилаи дар об ҷӯшонидашуда. 2. навъе аз харбузаи дарунсурхи хушбӯ, ки барвақт мепазад, ҳандалак.

ГАРМАКФУРӮШ گرمک‌فروش фурӯшандаи гармак.

ГАРМАЛАФ گرم‌علف *бот.* як навъ алафи ботлоқӣ бо гулҳои зард.

ГАРМБӮСӢ گرم‌بوسی бӯсидан аз рӯи меҳру самимият.

ГАРМГОҲ گرم‌گاه *кит.* 1. ҷои гарм, макони гарм. 2. вақти нимрӯзӣ, вақти гармии ҳаво дар нисфирӯз, пешин.

ГАРМДИЛ گرم‌دل 1. *ниг.* **дилгарм**. 2. *мач.* ошиқ, дилдода, дилбаста.

ГАРМДИМОҒ گرم‌دماغ *мач.* маст, арбадакеш; сармаст, сархуш, мағрур.

ГАРМДИМОҒӢ گرم‌دماغی *мач.* сармастӣ, ғурур.

ГАРМДОР گرم‌دار ба шавқ оваранда, гарм доштани чизе (*мас., маҳфил*); ба шӯру шавқ оваранда.

ГАРМДОРУ گرم‌دارو *ниг.* **занҷабил**.

ГАРМИБАР گرمی‌بر *тех.* баранда ва гузаронандаи гармӣ.

ГАРМИБАРДОР گرمی‌بردار *ниг.* **гармитобовар**.

ГАРМИБАРДОРӢ گرمی‌برداری гармибардор будан, гармитобовар будан.

ГАРМИБАХШ گرمی‌بخش *ниг.* **гармидиҳанда**.

ГАРМИГУЗАРОН گرمی‌گزران *ниг.* **гармибар**.

ГАРМИГУЗАРОНӢ گرمی‌گزرانی интиқоли гармӣ; хосияти интиқоли ҳарорат дар ҷисмҳо.

ГАРМИҒУНҶОИШ گرمی‌غنجایش зарфияти гармӣ дошта, тоқати гармӣ доштан.

ГАРМИДИҲАНДА گرمی‌دهنده он чи гармӣ медиҳад, гармидеҳ.

ГАРМИДОР گرمی‌دار он ки таб ва ҳарорати бадан дорад, аз сабаби гармии миҷоз, на аз сабаби беморӣ, гарммизоҷ.

ГАРМИДӮСТ گرمی‌دوست *ниг.* **гармихоҳ**: **растаниҳои гармидӯст**.

ГАРМИЁН گرمیان як навъи кишмиш.

ГАРМИИВАЗКУНАК گرمی‌عوض‌کنک *тех.* абзори таъвизи гармӣ.

ГАРМИИВАЗКУНӢ گرمی‌عوض‌کنی *тех.* мубодилаи гармӣ, таъвизи гармӣ.

ГАРМИНИГОҲДОР گرمی‌نگاه‌دار қобилияти гармиро нигоҳдоранда, гарминогузарон.

ГАРМИНИГОҲДОРӢ گرمی‌نگاه‌داری нигоҳдорандаи гармӣ, гарминогузаронӣ.

ГАРМИНОГУЗАР گرمی‌ناگزر василае, ки гармиро намегузаронад, оиқи гарминогузарон.

ГАРМИПАЗИР گرمی‌پذیر гармопазир, қабулкунандаи ҳарорат, гузаронандаи гармӣ,

ҳароратгиранда.

ГАРМИСАНҶ گرمی‌سنج андозагири гармо.

ГАРМИТОБОВАР گرمی‌تاب‌آور ба гармо тобоваранда, дорои хосияти вайроннашавӣ ё зарарнабинӣ аз ҳарорати баланд.

ГАРМИХОҲ گرمی‌خواه киште, ки ба нашъунамояш гармӣ бештар лозим аст, гармидӯст.

ГАРМИЧА گرمیچه бемории пӯст, ки ба сабаби аз гармӣ зиёд арақ кардани инсон дар шакли доначаҳои хурд дар рӯй ва бадан пайдо мешавад.

ГАРМӢ گرمی 1. гарм будан, ҳарорат, тафс; *муқоб.* **сардӣ, хунукӣ**: **гармии бадан, гармии офтоб, гармии ҳаво**. 2. *маҷ.* ҷӯшу хӯруш, ривоҷу равнақ, авҷу барор: **гармии бозӣ, гармии бозор, гармии кор, гармии тамошо**. 3. *маҷ.* самимият, меҳрубонӣ. 4. *маҷ.* хашмгинӣ, оташинӣ, ғазабнокӣ; ҳолати тезу тундӣ; **гармӣ додан** *ба чизе* гарм кардан чизеро; ◊ **гармию сардии рӯзгорро дидан (чашидан)** неку бади ҳаётро аз сар гузарондан; **чашмро гармӣ бурдан** андак ба ғанаб рафтан.

ГАРМКИНӢ گرم‌کینی *кит.* душманӣ ва бадбинии сахт.

ГАРМКУНАК گرم‌کنک *гуфт.* абзор барои гарм кардани хона дар фаслҳои хунуки сол: **гармкунаки барқӣ**.

ГАРМКУНАНДА گرم‌کننده он чи гармӣ меорад, абзори гармкунак.

ГАРМКУНӢ گرم‌کنی *исми амал аз* **гарм кардан**.

ГАРМҚОҚ گرم‌قاق нони тунуки дар танӯр пухташуда; умуман нони дар мангана хушконидашуда.

ГАРММИЗОҶ گرم‌مزاج 1. он ки мизоҷ – табиаташ гарм аст; *муқоб.* **хунукмизоҷ**. 2. серғайрат, серҳаракат; оташмизоҷ, тундхӯ, хунгарм.

ГАРМНАФАС گرم‌نفس хушсӯҳбат; хушмуомила.

ГАРМНИГОҲ گرم‌نگاه он ки нигоҳи гарм дорад, нигоҳаш самимӣ ва меҳрубонона аст.

ГАРМО گرما ҳавои гарм, гармии ҳаво; рӯзҳои баландии ҳарорати ҳаво; *муқоб.* **сармо**: **дар гармои тобистон**, **гармову сармо**; **мавсими гармо** тобистон.

ГАРМОБА گرمابه ҷои шустушӯ, ки оби гарм дорад, ҳаммом.

ГАРМОБАБОН گرمابه‌بان ҳаммомӣ, мутасаддӣ ва саркори ҳаммом, ҳаммомчӣ.

ГАРМОБАДОР گرمابه‌دار соҳиби гармоба, ҳаммомӣ, дорои ҳаммом.

ГАРМОГАРМ گرماگرم дар ҳолати гарм будан, дар вақти гармиаш, хунук нашуда.

ГАРМОГАРМӢ گرماگرمی **:дар гармогармӣ** а) дар вақти гарм будан; б) дар ҳолати мувофиқ ва мусоид, дар вақташ, дар айни вақташ, дар айни ҷӯшу хурӯши коре.

ГАРМОДАРМОНӢ گرمادرمانی истифода аз гармо барои табобат ва афзоиши ҷараёни хун; термотерапия.

ГАРМОЗАДА گرمازده *сифати феълии замони гузашта аз* **гармо задан**; он ки аз гармои сахти тобистон бемор шудааст, офтобзада.

ГАРМОЗАДАГӢ گرمازدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **гармозада**; беморие, ки бо сабаби дар зери гармии сахт ва дамои баланд мондан пайдо шуда, боиси сустиву заифӣ, партофт ва тундии набзи бадан мешавад, офтобзадагӣ.

ГАРМОИШ گرمایش амали гарм кардани биноҳо бо об ё ҳавои гарм аз тариқи муассисаҳои махсус (*маркази гармодиҳӣ ва г.*).

ГАРМОИШӢ گرمایشی *тех. мансуб ба* **гармоиш**; дорои хусусият ё амалкарди гармкунандагӣ.

ГАРМОӢ گرمائی 1. *мансуб ба* **гармо**. 2. он ки зуд эҳсоси гармӣ кунад ва дар баробари гармо камтоқат бошад.

ГАРМОН *ю.* گرمان *мус.* асбоби мусиқии тугмачадори маъруф, ки ба воситаи дам садо мебарорад; *муқ.* **аккордеон** ва **баян**.

ГАРМОНИЯ *ю.* گرمانیه 1. бо ҳам (хеле) дар мувофиқат будани қисмҳои як чизи бутун, мутаносибии ҷузъ ва кулл, ҳамоҳангӣ, мавзунӣ. 2. *мус.* як соҳаи назарияи мусиқӣ, ки таълимоти дуруст ҷӯр кардани овозҳоро дар оҳангсозӣ дар бар мегирад. 3. *мус.* номи

аккордҳои ҷудогона.

ГАРМОННАВОЗ گرماننواز он ки гармон менавозад, навозандаи гармон.

ГАРМОСАНҶ گرماسنج *ниг.* **ҳароратсанҷ**.

ГАРМОТАШХИС گرماتشخیص *нав.* ташхиси бемориҳо ба воситаи гармо, термодиагностика.

ГАРМОҲАНГ گرمآهنگ 1. гуворо, хуш–гувор, дилпазир, дилнишин. 2. *ниг.* **гармрафтор**.

ГАРМПУРСӢ گرمپرسی пурсопурсии гарму ҷӯшон, аҳволпурсии самимона.

ГАРМРАВ گرمرو *кит.* 1. тундрав, тезрав; чусту чолок. 2. *маҷ.* машғул, саргарм. 3. дар тасаввуф – солик, роҳрави роҳи тариқат.

ГАРМРАФТОР گرمرفتار 1. тундрав, тезрафтор. 2. чусту чолок, чобук; серҳаракат.

ГАРМРУХСОРگرمرخسار гармрӯй, хуш–чеҳра, дилпазир.

ГАРМРӮ(Й) گرمرو(ی) соҳиби рӯи зебо, хушрӯ; ситорагарм, дилкаш.

ГАРМСАЙР گرمسیر *ниг.* **гармрав** 1.

ГАРМСАРӢ گرمسری 1. муҳаббат, меҳрубонӣ. 2. мастиву сархушӣ, арбадакашиву ҷанҷолӣ.

ГАРМСЕЛ گرمسیل боди гарми хушк, ки ба набототу ҳайвонот зарар мерасонад, боди сӯзон.

ГАРМСЕЛЗАДА گرمسیلزده мевае, ки аз гармсел осеб дидааст.

ГАРМСЕР گرمسیر минтақае, ки дар бештарин фаслҳои сол ҳавояш гарм мешавад, минтақаи ҳорра.

ГАРМСЕРӢ گرمسیری *мансуб ба* **гармсер**.

ГАРМСӮҲБАТ گرمصحبت он ки сӯҳбаташ форам аст, хушсӯҳбат.

ГАРМТАБЪ گرمطبع *ниг.* **гарммизоҷ**.

ГАРМТАК گرمتک *кит.* 1. тезтак, тездав, тундрав. 2. тундрон, тезрон.

ГАРМТОЗ گرمتاز бо шитоб даванда, тундрав, тезрав.

ГАРМХЕЗ گرمخیز зудхез, тезрав, чусту чолок.

ГАРМХЕЗӢ گرمخیزی *маҷ.* тундравӣ, чобукӣ, тезӣ, тундрав будан.

ГАРМХОНА گرمخانه 1. хона(ча)и гарм–тарини ҳаммом ва гармоба, бухорхона. 2. бинои оинабандӣ барои парвариши кӯчатҳо ва зироаткорӣ дар ҳамаи фаслҳои сол; хонаи махсус, ки дар он растаниҳои гармиталаб парвариш карда мешаванд.

ГАРМХУН گرمخون 1. одами боғайрату серҳаракат; чаққон. 2. тундмизоҷ, тез, дилтанги зудоташиншав.

ГАРМХУНӢ گرمخونی 1. боғайратӣ, чобукӣ, чусту чолок. 2. тундмизоҷӣ, тезӣ.

ГАРМХУШК گرمخشک *ниг.* **гармқоқ**.

ГАРМХӮ گرمخو *маҷ.* хушхулқ, хушахлоқ.

ГАРМХӮЙ گرمخوئی *маҷ.* хушхӯӣ ва хуштабъӣ, меҳрубонӣ.

ГАРМЧАШМА گرمچشمه чашмаҳои дорои обҳои гарми табобатӣ.

ГАРМЧЕҲРА گرمچهره *ниг.* **гармрӯ**.

ГАРМҶӮШӢ گرمجوشی сӯҳбат ва гуфтугӯи гарму самимӣ.

ГАРМШАВӢ گرمشوی 1. *исми амал аз* **гарм шудан**; ҳароратгирӣ. 2. барангехтан, оташин шудан; **гармшавии сӯҳбат** авҷ гирифтан, тафсидани сӯҳбат.

ГАРМШИКАМӢ گرمشکمی *кит.* оз, ҳирс, тамаъкорӣ.

ГАРНА گرنه *шакли кӯтоҳшудаи* **агарна**.

ГАРНИЗОН *фр.* گرنیزان қисмҳои ҳарбӣ, ки дар шаҳр, қалъа ё истеҳкоми мудофиавӣ ҷойгир шудаанд, бошгоҳи ҳарбӣ, подгон.

ГАРНИЗОНӢ گرنیزانی *мансуб ба* **гарни–зон**; **хизмати гарнизонӣ** хизмати ҳарбӣ дар гарнизон, хидмати подгонӣ.

ГАРНИТУР *фр.* گرنیتور маҷмӯи ягон чиз, ки барои истифодаи соҳаи муайян таъйин шудааст; **гарнитури мебели хонаи исти–қоматӣ** мизу курсиҳо, кат *ва г.*, ки ҳама якранг буда, махсус барои эҳтиёҷи манзил сохта шудааст; **гарнитури ҳарфҳо** маҷмӯи

ҳарфҳои якхелаи гуногунандозаи чопӣ.

ГАРОИДАН گرائیدن майл ва рағбат намудан ба чизе; рӯй овардан ба чизе, гаравидан.

ГАРОИШ//ГИРОИШ گرایش *исми амал аз* **гароидан**; майлу рағбат, қасд, ният, азм.

ГАРОН//ГИРОН گران 1. вазнин, сангин, сақил; *муқоб.* **сабук: бори гарон**, **гурзи гарон**. 2. *маҷ.* сахт, бад; **гарон омадан** а) вазнинӣ кардан, душворӣ намудан; б) *маҷ.* боиси малол, ранҷ ва ташвиш шудан. 3. нархаш баланд, пурбаҳо, қимат; *муқоб.* **арзон**; **гарон кардан** баҳои чизеро зиёд кардан; **кӯҳи гарон** кӯҳи бузург, кӯҳи азим; **хоби гарон** хоби сахт ва дарозмуддат; **хомӯшии гарон** хомӯшии ногувор, сукути ноҳинҷор; **арзону гарон** ба ҳар нархе, ки бошад; **ба дил гарон гирифтан** чизеро дида хафа шудан, малул шудан аз чизе.

ГАРОНБАҲО گرانبها қиматбаҳо, пурар–зиш, дорои нархи баланд.

ГАРОНБОР//ГИРОНБОР گرانبار 1. инсон ва ҳайвоне, ки бар худ бори вазнин дорад, пурбору сангин; **дарахти гаронбор** дарахти пурмева. 2. *маҷ.* одами вазнин, пуртоқат, ботамкин.

ГАРОНБОРӢ گرانباری гаронбор будан, сангинӣ, сангин будан.

ГАРОНБОРОНА گرانبارانه вазнинона, ботамкин.

ГАРОНГӮШ گرانگوش дорои шунавоии заиф, кар.

ГАРОНГӮШӢ گرانگوشی гаронгӯш будан, карӣ.

ГАРОНДАСТ گراندست он ки корро бо тааммул ва дер иҷро мекунад; *муқоб.* **сабукдаст**.

ГАРОНДАСТӢ گراندستی ботааммул будан; ба кундиву сустӣ, оҳиста-оҳиста анҷом додани кор; *муқоб.* **сабукдастӣ**.

ГАРОНИШ گرانش *нав.*, *физ.* нерӯи ҷозиба.

ГАРОНИШӢ گرانشی *марбут ба* **гарониш**; нерӯи гаронишӣ.

ГАРОНӢ گرانی 1. вазнинӣ сангинӣ, сақилӣ. 2. душворӣ, мушкилӣ, сахтӣ. 3. ногуворӣ, ҳолати бад; **гаронӣ кардан** а) вазнинӣ кардан; б) сахт ва ногувор омадан, боиси малол будан. 4. пурқиматӣ, баланднархӣ; *муқоб.* **арзонӣ**.

ГАРОНҚАДР گرانقدر дорои арзиш ва мартабаи баланд, боқадру қимат, боэҳтиром, бузург.

ГАРОНҚИМАТ گران قمت *ниг.* **гаронбаҳо**.

ГАРОНМОЯ گرانمایه 1. гаронбаҳо, пурқимат. 2. арҷманд, олиқадр.

ГАРОНМОЯГӢ گرانمایگی гаронмоя будан, арҷмандӣ.

ГАРОННАРХ گراننرخ дорои арзиши зиёд, гаронбаҳо, қиматбаҳо.

ГАРОНПОЯ گرانپایه *маҷ.* баландмар–таба, олиқадр.

ГАРОНРАВ گرانرو он ки ё он чи оҳиста ва суст ҳаракат мекунад, кундрав.

ГАРОНРИКОБ گرانرکاب *кит., маҷ.* ботамкин, собитқадам.

ГАРОНРИКОБӢ گرانرکابی *кит., маҷ.* амали гаронрикоб, ботамкинӣ, собитқадамӣ.

ГАРОНСАЙР گرانسیر *кит.* оҳистарав, сустрафтор, кундсайр.

ГАРОНСАНГ گرانسنگ 1. вазнин, дорои вазни зиёд. 2. *маҷ.* ботамкин, бовиқор; устувор, матин.

ГАРОНСАНГӢ گرانسنگی вазнинӣ, сангинӣ, сангин будан.

ГАРОНСАР گرانسر мағрур, ботакаббур; маст, махмур.

ГАРОНСОЯ گرانسایه олиқадр, дорои мақом ва мартабаи баланд.

ГАРОНТАМКИН گرانتمکین пуртамкин, бовиқор.

ГАРОНФУРӮШ گرانفروش он ки молашро қимат мефурӯшад, қиматфурӯш.

ГАРОНФУРӮШӢ گرانفروشی амали гаронфурӯш, бо қимати зиёд фурӯхтан, қиматфурӯшӣ.

ГАРОНХЕЗ گرانخیز он ки бо кундӣ ва дер аз

ҷо бармехезад, сустрафтор.

ГАРОНХОБ گران‌خواب сахтхоб; **бахти гаронхоб** бахти сиёҳ.

ГАРОНХОР گران‌خوار *кит.* 1. он чи хӯрда–наш бисёр ногувор аст. 2. *маҷ.* **пурхӯр**.

ГАРОНҶОН گران‌جان 1. сусткор, коҳил, танбал. 2. бадхулқ, бадрафтор. 3. сахтҷон, ҷонсахт.

ГАРОНҶОНӢ گران‌جانی *кит.* 1. вазъ ва ҳолати гаронҷон, коҳилӣ, танбалӣ, сустӣ. 2. бадхулқӣ, бадрафторӣ, номатбӯӣ.

ГАРОЯНДА گراینده майлу рағбаткунан-да, қасд ва оҳангкунанда: **гароянда кардан** равона кардан, фиристодан; **гароянда шудан** майл кардан, қасду оҳанг кардан.

ГАРЧАНД گرچند *шакли кӯтоҳшудаи* **агарчанд**; ҳарчанд ки..., ҳар қадар ки..., бо вуҷуди он ки..; **гарчанде ки**... ҳарчанд ки..., бо вуҷуди он ки...

ГАРЧИ گرچه *шакли кӯтоҳшудаи* **агарчи**.

ГАСТРИТ *ю.* گستریت *тиб.* илтиҳоби пардаи луобии меъда, газаки меъда.

ГАСТРОЭНТЕРОЛОГИЯ *ю.* گستراانترالاگیه *тиб.* як соҳаи тиб, ки бемориҳои узвҳои ҳозима ва усулҳои табобати онро меомӯзад, ҳозимашиносӣ.

ГАҲ گه *ниг.* **гоҳ**.

ГАҲАНБОР گهنبار *ниг.* **гоҳанбор**.

ГАҲБУД گهبد *кит.* **хазинадор**.

ГАҲВОРА گهواره 1. ҷойхоби ҷунбондашаван-даи кӯдак то якуним-дусолагӣ, ки дасту пояшро баста, дар он мехобонанд, маҳд. 2. *маҷ.* ҷои ба вуҷуд омадан ва нашъунамои чизе: **гаҳвораи тамаддуни башар**; ◊ **аз гаҳвора то лаҳад (тобут)** тамоми умр, тамоми давраи зиндагӣ.

ГАҲВОРАБАНДОН گهواره‌بندان маросими авва-лин бор ба гаҳвора бастани тифли навзод.

ГАҲВОРАБАХШ گهواره‌بخش одати аз тарафи падару модарон ба ҳам номзад кардани писару духтари навзод, ки баъди ба балоғат расидан бояд ба издивоҷи ҳамдигар дароянд.

ГАҲВОРАПӮШ گهواره‌پوش *ниг.* **гаҳворапӯшак**.

ГАҲВОРАПӮШАК گهواره‌پوشک рӯпӯши муно-сиби ҳаҷми гаҳвора дӯхташуда, ки гаҳво-раро бо он мепӯшонанд, пӯши болои гаҳвора, ки ба шаклу намуди гаҳвора дӯхта шудааст.

ГАҲВОРАСОЗ گهواره‌ساز он ки аз чӯб гаҳвора месозад: **устои гаҳвора**.

ГАҲВОРАҶУНБОН گهواره‌جنبان 1. он ки гаҳво-раро ҷунбонда, кӯдакро мехобонад, ҷунбонандаи гаҳвора. 2. *зоол.* ҳашараи сабзу зардранги пойҳояш дарози борик, ки вақти таҳдиди хатар бо пойҳои пеш рост шуда, худро чун гаҳвора алвонҷ медиҳад.

ГАҲВОРАҶУНБОНӢ گهواره‌جنبانی амали гаҳ-вораҷунбон.

ГАҲГИР گه‌گیر 1. аспе, ки имкони саворӣ намедиҳад. 2. *маҷ.* саркаш.

ГАҲГИРӢ گه‌گیری саркашӣ, амали гаҳгир.

ГАЧ گچ моддаи сафеди шабеҳи оҳак, ки дар натиҷаи сӯзондани гаҷсанг ба даст меояд ва дар сохтмон (гаҷкорӣ), ҳайкалтарошӣ, тиб (гаҷбандӣ) ба кор меравад.

ГАЧА گچه *гуфт.* ангуштарини бенигин, шаба ё чизи дигар, ки дар гачабозӣ истифода мекунанд.

ГАЧАБОЗӢ گچه‌بازی *гуфт.* бозии бачагона аст, ки асоси онро ёфтани гачаи дар мушти дастҳо пинҳонкардаи яке аз иштирок–кунандагони он ташкил медиҳад.

ГАЧБАНДӢ گچبندی *ниг.* **гаҷбандӣ**.

ГАЧКОРӢ گچکاری *ниг.* **гаҷкорӣ: хонаи гачкорӣ**.

ГАЧЧА گچه *лаҳҷ.* он ки дар сухан гуфтан забонаш мегирад, лакнатдор, алкан, сақав: **бачаи гачча**.

ГАҶ گج *ниг.* **гач**.

ГАҶАНДУД گج‌اندود андуда бо гаҷ, гаҷкори-шуда.

ГАҶБАНДӢ گجبندی *тиб.* бо гаҷ бастани узви шикастаи бадан.

ГАҶБУР گجبر бинокоре, ки ба буридан ва

омода кардани гаҷҳои ороишӣ ва тазйинӣ машғул аст.

ГАҶБУРӢ گچبری сохтан ва таҳия кардани гаҷ барои сақфу деворҳои бино; буридани нақшҳои гаҷӣ.

ГАҶГАР گچگر *ниг.* **гаҷкор**.

ГАҶГАРӢ گچگری *ниг.* **гаҷкорӣ**.

ГАҶДӮСТ گجدوست *бот.* гурӯҳе аз гиёҳони буттааш яксола ё чандсола аз хонаводаи махаҳкҳо.

ГАҶИН گچین *ниг.* **гаҷӣ**.

ГАҶИР گچیر *гуфт.* 1. ғализ, носуфта, дағал. 2. бадхулқ; якрав: **одами гаҷир**.

ГАҶӢ گچی 1. аз гаҷ сохташуда. 2. гаҷдор.

ГАҶКОР گچ‌کار устои бо гаҷ андовакунанда ва нақшу нигорбароранда.

ГАҶКОРӢ گچکاری 1. шуғл ва касби гаҷкор. 2. аз гаҷ сохта ё бо гаҷ андова кардашуда. 3. намуди маъруфи санъати амалии ороишӣ бо истифодаи гаҷ (*дар иморатҳо*).

ГАҶКӮБ گچ‌کوب 1. он ки гаҷ мекӯбад, гаҷро кӯфта майдакунанда. 2. абзоре, ки ба василаи он гаҷро кӯфта майда мекунанд.

ГАҶКӮБӢ گچکوبی кору амали гаҷкӯб; кӯфтани гаҷ, гаҷро кӯфта майда кардан (*пас аз пухтан*).

ГАҶПАЗ گچ‌پز он ки гаҷ мепазад, коргари дар кӯра гаҷпазанда.

ГАҶПАЗӢ گچ‌پزی 1. амал ва шуғли гаҷпаз. 2. ҷое, ки дар он сангу гаҷро пухта, барои истифода омода мекунанд.

ГАҶСАНГ گچسنگ санге, ки аз он гаҷ мепазанд.

ГАҶСОЗ گچ‌ساز *сохт.* он ки гаҷро барои сафед кардани бино омода месозад.

ГАҶСОЗӢ گچ‌سازی амал ва кори гаҷсоз.

ГАҶХОК گچ‌خاک омехтаи гаҷ бо хок, ки дар бинокорӣ барои андоваи девор ё сафед кардани он истифода мебаранд.

ГАШ گش *кит., ниг.* **каш**.

ГАШАН گشن *кит., кҳн.* анбӯҳ, пур, тануманд, фарбеҳ.

ГАШАНСОР گشن‌سار он чи дорои анбӯҳӣ аст, анбӯҳ, фаровон, бисёр.

ГАШНИЗ گشنیز *бот.* гиёҳи алафӣ, яксола ва коштанӣ аз хонаводаи ҷаъфарӣ, ки баргҳо ва саршохаҳои он хӯрокӣ ва нӯшбӯӣ аст ва донаи он хосияти доруӣ дорад, гашниҷ, гашнич, кашниз.

ГАШНИЗА گشنیزه ғӯраи ангур.

ГАШНИЗӢ گشنیزی *марбут ба* **гашниҷ** ё таҳияшуда аз он; монанди гашниҷ.

ГАШНИЧ//ГАШНИҶ گشنیچ//گشنیج *ниг.* **кашнич**.

ГАШНИЧАК گشنیچک навъи гулдӯзии шерозаи либос.

гашт گشت 1. *асоси замони гузашта аз* **гаштан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* гардиш: **хамгашт, гулгашт**…

ГАШТ گشت 1. гаштан, гардиш, ҳаракат: **гашти мошин**, **гашти қатора**, **гашти соат**. 2. сайру саёҳат, гардиш, тафарруҷ: **сайру гашт**. 3. рафтор, тарзи роҳгардӣ. 4. баргашт, бозгашт, риҷъат; **гашти бозор** вақти ба охир расидани савдо дар бозор; **гашти пешин** баъди пешин, баъд аз зӯҳр; **гашти рӯз** нимаи дуюми рӯз, вақти тамомшавии рӯз; **рӯз гашт кард** рӯз аз нима гузашт; ◊ **ба гашту гадой баромадан** дар ба дар гашта талбандагӣ кардан. 5. дигаргунагӣ, гардидан, тағйиру таҳаввул.

ГАШТА گشته 1. *сифати феълӣ аз* **гаштан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* шуда: **гумгашта, хамгашта** *ва г.*; **гашта-гашта** а) бисёр гашта, хеле роҳ рафта; бисёр сафар карда; б) такрор ба такрор, такроран; **гаштаю баргашта** такрор ба такрор, такроран, пайваста; **гашта баромадан** давр задан ҷоеро; **гашта гирифтан** гардонда гирифтан, баргардонда гирифтан; **гашта омадан** баргаштан, бозгаштан, авдат кардан; **гашта пурсидан** такроран пурсидан, дубора савол кардан; **гашта рафтан** бозгаштан, пас гашта рафтан.

ГАШТАК گشتک ҷамъомад ё шабнишинӣ ба хотири зиёфат ва сӯҳбат, ки одатан бо навбат дар хонаи яке аз иштироккунандагон

гузаронида мешавад, гап, гапхӯрӣ.

ГАШТАН گشتن 1. чархидан, давр задан. 2. давр зада баромадан, ҷустуҷӯ кардан. 3. роҳ рафтан, ҳаракат кардан; гардиш кардан, сайру гашт кардан. 4. баргаштан, риҷъат кардан, қафо рафтан. 5. *маҷ.* хамидан, поин фуромадан, ба нишастан сар кардан. 6. тағйир ёфтан, аз ҳоле ба ҳоле даромадан; тағйир додан, дигар кардан. 7. шудан, гардидан. 8. *дар феълҳои таркибӣ омада, маънои* давоми амал*ро медиҳад:* **бозӣ карда гаштан, давида гаштан** *ва г.*; **гашта гирифтан** *дар ҷое, коре* давом додан ба коре; **нафас гаштан** дам ба дарун афтодан, нафаскашӣ душвор шудан; **пас гаштан** баргаштан, ақиб гаштан, ба ҷои омада пас рафтан; ◊ **дар пайи** *чизе* **гаштан** аз паси чизе шудан; ба ҷустуҷӯи чизе машғул шудан; **забон (на)гаштан** ба *чизе* изҳор карда (на)тавонистан чизеро (*аз рӯи мулоҳиза, истиҳола ё андешае*); **бо** *касе* **гаштан** бо касе ишқбозӣ кардан.

ГАШТАНӢ گشتنی баргаштанӣ, нияти гашта омадан доштан.

ГАШТАСАР گشته‌سر саргашта, саргардон.

ГАШТЗАНӢ گشت‌زنی гардиш, гашт задан.

ГАШТИРӮЗӢ گشت‌روزی аввали нимаи дуюми рӯз; нимаи дуюми рӯз: **кори гаштирӯзӣ**.

ГАШТӢ گشتی *марбут ба* **гашт**; нигаҳбон ё посбон, ки дар минтақаи муайян гашт мезанад, маъмури гашт.

ГАШТОГАШТ گشتاگشت гардишкунон, гаштугузор.

ГАШТОР گشتار гаштугузор, сайр, чарх задан.

ГАШТОРӢ گشتاری *марбут ба* **гаштор**; таъвилӣ.

ГАШТУГУЗОР گشت‌وگزار 1. гардиш, сайру тамошо. 2. давр зада гаштан, қадамзанӣ дар посбонӣ.

ГВАРДИЯ *фр.* گوردیه 1. аскарони хоса барои муҳофизати сардори давлат ва сарлашкарҳо; қисмҳои баргузида ва имтиёзноки лашкар, горд: **гвардияи миллӣ**. 2. *таър.* дар Армияи Шӯравӣ ба қисму қӯшунҳое, ки корнамоиҳои аълои ҷангӣ, интизом ва муташаккилӣ нишон медоданд, номи қисму қӯшуни гвардия дода мешуд.

ГЕВА گیوه *кҳн.* навъи пойафзоли бепошнае, ки тагаш аз чарм ё латтаҳои ба ҳам часпонидашуда ва рӯяш аз ресмони бофта иборат аст, ҷева.

ГЕВАКАШ گیوه‌کش косибе, ки гева месозад; пойафзолдӯз.

ГЕЙЗЕР *исп.* گیزیر чашмаи вулқонии оби гарм, ки вақт ба вақт обаш фаввора зада мебарояд.

ГЕКТАР *ю.* گکتر воҳиди андозаи масоҳати замин, ки ба даҳ ҳазор метри мураббаъ баробар аст.

ГЕКТО *ю.* گکتا *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб ба маънои* сад, сад карат: **гектоватт** сад ватт, **гектолитр** сад литр, **гектометр** сад метр *ва г.*

ГЕКТОВАТТ گیکتاوت *ю.* сад ватт.

ГЕКТОЛИТР گیکتالتر *ю.* сад метр.

ГЕКТОМЕТР گیکتامتر *ю.* сад метр.

ГЕЛИЙ *лот.* گلی унсури химиявӣ аз гурӯҳи газҳои инертӣ, ки бинобар сабукӣ ва дарнагирандагиаш дар ҳавопаймоӣ ба кор бурда мешавад.

ГЕЛИО *ю.* گلیا *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб*, ба маънои Офтоб ва нерӯи вай: **гелиодастгоҳ**, **гелиотехника**…

ГЕЛИОГРАФИЯ *ю.* گلیاگرفیه *нуҷ.* соҳаи астрономие, ки ба таҳқиқи Офтоб машғул аст.

ГЕЛИОДАСТГОҲ گلیادستگاه абзоре, ки ба воситаи нерӯи нурҳои Офтоб амал мекунад.

ГЕЛИОМАРКАЗӢ گلیامرکزی **:низоми гелиомарказии олам** *нуҷ.* таълимоте, ки Офтобро маркази ҳаракати сайёраҳо ҳисоб мекунад.

ГЕЛИОМЕТР *ю.* گلیامتر *нуҷ.* асбоби оптикӣ барои чен кардани қутрҳои ба назар намоёни ҷирмҳои осмонӣ.

ГЕЛИОТЕХНИКА *ю.* گلیاتخنیکه *тех.* соҳаи техника, ки роҳҳои истифодаи нерӯи Офтобро меомӯзад.

ГЕЛОС گیلاس меваест аз ҷинси олуболу: **гелоси зард, гелоси сурх**, **гелоси саврӣ**.

ГЕЛОСӢ گیلاسی *мансуб ба* **гелос**; **мураббои**

гелосӣ мураббои аз гелос пухташуда.

ГЕМАТОЛОГИЯ *ю.* گمتالاگیه *тиб.* соҳаи илми тиб, ки таркиб ва хусусиятҳои хун, бемориҳои хун ва роҳҳои муолиҷаи онҳоро меомӯзад, хуншиносӣ.

ГЕМОГЛОБИН *ю.* گماگلابین *биол.* моддаи сурхранги хун; қисми таркибии пулакчаҳои сурхи хун.

ГЕН *ю.* گن *биол.* одитарин омили таъмини ирсият аз насле ба насли дигар; сиришт. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* асл ва мабдаи пайдоиш ва ҳосилшавии чизе: **гидроген, оксиген** *ва г.*

ГЕНДЕР گندر *нав.* ҷинс, ҷинсият (мард ва зан).

ГЕНДЕРӢ گندری *нав., мансуб ба* **гендер**; ҷинсӣ: **аз нуқтаи назари гендерӣ** (*асосан дар мавриди ҳифозати ҳуқуқи занон кор фармуда мешавад*).

ГЕНЕЗИС *ю.* گنزیس *фалс.* пайдоиш, асл ва ҷараёни ташаккули ҳодисаҳои инкишофёбанда, усули таквин.

ГЕНЕРАЛ *лот.* گنرل *ҳ.* 1. унвони олии ҳарбӣ ва рутбаи шахсони роҳбарикунандаи қувваҳои мусаллаҳ; **генерали армия** (артиш) унвони олии генералӣ. 2. қисми аввали унвон ва рутбаҳои ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон: **генерал-майор, генерал-лейтенант, генерал-полковник**.

ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОР *лот.* گنرل‌گوبرنتار *таър.* ҳокими ягон кишвар ё вилоят дар Русияи подшоҳӣ ва баъзе мамлакатҳо, ки ҳокимияти ҳарбии маъмурӣ ба дасти ӯ супорида шудааст: **генерал-губернатори кишвари Туркистон**.

ГЕНЕРАЛИССИМУС *лот.* گنرلسیموس олитарин рутбаи ҳарбӣ, ки ба сардорони лашкар барои хизматҳои бисёр барҷастаи ҳарбӣ дода мешавад; шахсе, ки ин рутбаро дорад.

ГЕНЕРАЛИТЕТ *лот.* گنرلتیت ҳайати фар–мондеҳии олии артиш, ҳайати қумандонҳои олии қувваҳои мусаллаҳ.

ГЕНЕРАЛӢ گنرلی *мансуб ба* **генерал**: **мансаби генералӣ**, **рутбаи генералӣ**; **нақшаи генералӣ** нақшаи асосӣ ва умумии дарбаргирандаи чорабиниҳои муҳим; **ситоди генералӣ** мақоми олии идоракунӣ ба кори тамоми сохторҳои ҳарбии мамлакат.

ГЕНЕРАТОР *лот.* گنرتار *тех.* ҷиҳоз, олат ё мошине, ки нерӯи механикиро ба нерӯи барқӣ табдил медиҳад, табдилдиҳандаи барқ.

ГЕНЕРАТОРӢ گنرتاری *мансуб ба* **генератор**; **гази генераторӣ** газе, ки дар генератори газ ҳосил карда мешавад.

ГЕНЕТИКА *ю.* گنتیکه *биол.* як соҳаи илми биология, ки ирсият, пайдоиш ва тағйирёбии онро меомӯзад, наслшиносӣ.

ГЕНЕТИКӢ گنتیکی *мансуб ба* **генетика**.

ГЕНОТСИД *ю.* گناتسید сиёсати аз рӯи аломатҳои нажодӣ, миллӣ, қавмӣ ё динӣ несту нобуд кардани гурӯҳи алоҳидаи аҳолӣ.

ГЕНОФОНД *ю.* گنافاند *биол.* сириштмоя, муҳандисии генӣ, бахши беҳтарин ва хушзоти чизе; **генофонди миллат** сириштмояи миллат, беҳтарин намояндаҳои миллат.

ГЕНСОЗӢ گن‌سازی бахши илми биология дар бораи пажӯҳиш ва таҳқиқи ирсият ва пайдоишу тағйирёбии ҳуҷайраҳо ва усули истифодаи онҳо.

ГЕОБОТАНИКА *ю.* گیاباتنیکه соҳаи ботаника, ки сохт, таркиб, инкишоф ва паҳншавии гурӯҳҳои растаниро дар алоқамандӣ бо хок, обу ҳаво ва омилҳои дигар меомӯзад.

ГЕОГРАФИЯ *ю.* گیاگرفیه *ниг.* **ҷуғрофия**.

ГЕОДЕЗИЯ *ю.* گیادزیه илме, ки шакл, андоза ва майдони ҷозибаи Заминро омӯхта, қитъаҳои гуногуни рӯи Заминро харита мекашад ва ба нақша мегирад, заминсанҷӣ.

ГЕОДЕЗӢ گیادزی *мансуб ба* **геодезия**.

ГЕОЛОГИЯ *ю.* گیالاگیه илме, ки сохт, таркиб, қонунҳои инкишоф ва таърихи қишри Замин ва тарзҳои ҷустуҷӯи маъданҳоро меомӯзад, заминшиносӣ, илми замин.

ГЕОМЕТРИЯ *ю.* گیامتریه *ниг.* **ҳандаса**.

ГЕОСЕНТРИЗМ *ю.* گیاسنتریزم *нуҷ.* таъ–лимоти юнониёни қадим дар бораи Замин, ки гӯё Замин маркази беҳаракати коинот буда,

Офтоб ва сайёраҳои дигар дар атрофи он давр мезадаанд. Ин таълимот баъди ба вуҷуд омадани низоми гелиомарказии Коперник илман рад шудааст.

ГЕОФИЗИКА *ю.* گيافيزيکه маҷмӯи илмҳое, ки хосияти физикии кураи Замин, сохти дохилӣ, ҳодисаҳои физикии дар қабатҳои сахти Замин рӯйдиҳандаро меомӯзад.

ГЕОФИЗИКӢ گيافيزيکی *мансуб ба* **геофизика: усули геофизикӣ**.

ГЕОХИМИЯ *ю.* گياخيميه илме, ки тар–кибҳои химиявии Замин ва дар қишри Замин паҳн ва ҷойгир шудани унсурҳои химиявиро меомӯзад.

ГЕПАТИТ *ю.* گيپتيت номи умумии бемори–ҳои илтиҳоби ҷигар.

ГЕПО//ГИПО گپا//گيپا *кит.* таомест, ки гӯшти қима, биринҷ, пиёз *ва г.* ба шиканбаи гӯсфанд печонда, мурч ё қаламфур пошида мепазанд.

ГЕРАН *ю.* گرن *ниг.* **анҷибар**.

ГЕРБ *олм.* گرب аломати шартии фарққунандаи ягон давлат, шаҳр ё қавм, ки дар байрақ, мӯҳр ва пулҳо нақш меёбад, нишон, нишони миллӣ.

ГЕРБАРИЙ *лот.* گربريی *бот.* маҷмӯаи баргу гиёҳҳои хушккарда, барои таҳқиқи биологӣ.

ГЕРБИТСИД *лот.* گربيتسيد моддаҳои химиявӣ барои нест кардани алафҳои бегона.

ГЕРМАНИЙ *олм.* گرمنيی унсури химиявие, ки аз моддаи сахти нуқратоби қалъа–гимонанд иборат буда, дар радиотехника ва шишасозӣ истифода мешавад.

ГЕРМАНӢ گرمنی *мансуб ба* **Германия** (Олмон): **забонҳои германӣ**.

ГЕРОИН *лот.* گراين навъи маводи мухад–дири сахттаъсир.

ГЕРОНТОЛОГИЯ *ю.* گرانتالاگيه *тиб.* илм дар бораи пир шудани мавҷудоти зинда, ба шумули одам ва омӯзиши сабабҳои дарозумрӣ.

ГЕС گيس *шакли кӯтоҳшудаи* **гесу**.

ГЕСБОФ گيس‌باف 1. амали бофтани риштаҳои қолин. 2. ба шакли гесу бофташуда.

ГЕСБОФӢ گيس‌بافی амали бофтани гесу.

ГЕСТАПО *олм.* گستپا *таър.* политсияи махфии давлатӣ дар Олмони фашистӣ, ки яке аз муассисаҳои асосии террористии фашизм маҳсуб мегардад.

ГЕСУ//ГЕСӮ گيسو мӯи дарози занон, мӯи бофтаи занон, печа, милла; **гесуи мушкин** мӯи сиёҳи муаттар; **гесуи тобдода** мӯи бофта; ◊ **гесуи чанг** торҳои чанг.

ГЕСУБАНД گيسوبند 1. навори абрешимӣ барои бастани гесу. 2. асбоби зинат барои халонида мондан бар мӯй.

ГЕСУБУРИДА گيسوبريده *кҳн.*, *таҳқ.*, *маҷ.* зани бадахлоқ, беҳаё.

ГЕСУДОР گيسودار мӯйдор, кокулдор.

ГЕТИАФРӮЗ گيتی‌افروز оламтоб, равшанкунандаи ҷаҳон, ҷаҳонафрӯз; ◊ **шамъи гетиафрӯз** Офтоб.

ГЕТИБОН گيتی‌بان *кит.* ҷаҳонбон, пуштибони ҷаҳон.

ГЕТИДОР گيتی‌دار *кит.* ҷаҳондор, соҳиби дунё, худованди олам.

ГЕТИКУШО(Й) گيتی‌کشا(ی) ҷаҳонкушо, ҷаҳонгир, оламгир.

ГЕТИНАВАРД گيتی‌نورد ҷаҳонгард, сайркунандаи ҷаҳон, сайёҳ.

ГЕТИНАМО(Й) گيتی‌نما(ی) ҷаҳоннамо; **оинаи гетинамо(й)** *ниг.* **оина (-и ҷаҳоннамо)**.

ГЕТИНИГОР گيتی‌نگار ҷаҳоноро, зинат–диҳандаи дунё.

ГЕТИОРО گيتی‌آرا ҷаҳоноро, зинатди–ҳандаи дунё.

ГЕТИПАЖӮҲ گيتی‌پژوه ҷаҳонҷӯй, ҷаҳон–пажӯҳ.

ГЕТИПАЙМО گيتی‌پيما ҷаҳонпаймо, ҷа–ҳонсард.

ГЕТИПАНОҲ گيتی‌پناه 1. *кит.* ҷаҳонпаноҳ, пуштибони олам. 2. *маҷ.* подшоҳи тавоно ва қудратманд.

ГЕТИСИТОН گیتی‌ستان ҷаҳонгир, ҷаҳонкушо.

ГЕТИФУРӮЗ گیتی فروز *ниг.* **гетиафрӯз**.

ГЕТИШИНОС گیتی‌شناس дунёшинос, ҷаҳоншинос, ҷаҳондида.

ГЕТӢ گیتی ҷаҳон, дунё, олам.

ГЕТТО *ит.* گیتّا дар баъзе мамлакатҳо маҳаллаи махсус, ки гурӯҳи муайяни аҳолии аз ҷиҳати ирқ ё дин фарқдоштаро зӯран ба он ҷо мекӯчонанд.

ГЕҲОН گهان *кит.* гайҳон, дунё, ҷаҳон, олам.

ГЕҲОНХИДЕВ گهان‌خدیو *ниг.* **гайҳонхидев**.

ГИГАБАЙТ *ю.* گیگه‌بیت *итт.* дар иттилоотшиносӣ воҳиди ченаки ҳаҷми ҳофизаи компютер аст, ки ба 2^{30} (10) байт баробар аст.

ГИГИЕНА *ю.* گیگیینه *ниг.* **беҳдошт**.

ГИГИЕНӢ گیگیینی *ниг.* **беҳдоштӣ**.

ГИГРО- *ю.* گیگرا *ҷузъи пешини калима–ҳои мураккаб ба маънои* намӣ, рутубат: **гигрометр**, **гигроскоп**…

ГИГРОМЕТР گیگرامتر *асбоби ченкунии* намии (рутубат) ҳаво.

ГИГРОСКОП *ю.* گیگراسکاپ асбобе, ки тағйирёбии намии ҳаворо нишон медиҳад, рутубатнигор.

ГИГРОСКОПӢ گیگراسکاپی намиро ба худ мекашидагӣ, намкаш; **пахтаи гигроскопӣ** пахтаи тозаи намкаш, ки дар тиб ба кор меравад.

ГИДРА *ю.* گیدره 1. дар асотири Юнони Қадим мори (аждаҳои) чандсара, ки агар як сарашро буранд, гӯё ба ҷои он ду сари нав пайдо мешудааст. 2. *зоол.* махлуқи бемӯҳраи обӣ.

ГИДРАТ *ю.* گیدرت *хим.* маҳсули пайвастшавии об бо моддаҳои органикӣ ва ғайриорганикӣ.

ГИДРО- *ю.* گیدرا *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб ба маънои* об *ва* обӣ: **гидрогенератор, гидрогеология** *ва г.*

ГИДРОАГРЕГАТ *ю.* گیدراأگریگت гид–ротурбина ва гидрогенератори бо наварди умумӣ пайваста.

ГИДРОГЕН *ю.* گیدراگن унсури химиявиест иборат аз гази берангу бӯи сабук, ки бо оксиген пайваст шуда, обро ташкил медиҳад, обзо.

ГИДРОГЕНЕРАТОР *ю.* گیدراگنرتار генераторе, ки нерӯи обро ба нерӯи барқ табдил медиҳад, муваллиди барқи обӣ.

ГИДРОГЕОЛОГИЯ *ю.* گیدراگیالاگیه омӯзиши обҳои зеризаминӣ.

ГИДРОДИНАМИКА *ю.* گیدرادینمیکه қисми гидромеханика, ки қонунҳои ҳаракати моеот ва таъсири мутақобили онҳоро ба ҷисмҳои сахт меомӯзад.

ГИДРОДИНАМИКӢ گیدرادینمیکی *мансуб ба* **гидродинамика**.

ГИДРОЛИЗ *ю.* گیدرالیز *хим.* аз ҳам ҷудо шудани химиявии моддаҳои мураккаб бо таъсири об.

ГИДРОЛОГИЯ *ю.* گیدرالاگیه илми омӯзиши обҳои рӯизаминӣ (*дарё, кӯл, ботлоқ, обанборҳо ва г.*).

ГИДРОМЕЛИОРАТИВӢ گیدراملی‌آرتیوی *мансуб ба* **гидромелиоратсия**: **факултаи гидромелиоративӣ**.

ГИДРОМЕЛИОРАТСИЯ *ю.* گیدراملی‌آرتسیه илми обёрӣ кардани замин.

ГИДРОТЕХНИКА *ю.* گیدراتخنیکه *тех.* фанни истифода аз обҳои табиӣ.

ГИДРОТУРБИНА *ю.* گیدراتروبینه муҳаррике, ки ба воситаи қувваи об навардро ба ҳаракат медарорад.

ГИДЯ//ГАДЯ گدیه гадоӣ, гадоӣ кардан.

ГИДЯПАРАСТ//ГАДЯПАРАСТ گدیه‌پرست он ки дар ҳирси гадоист, дӯстдорандаи гадоӣ, гадои ҳарис ва шилқин.

ГИЁ گیا *ниг.* **гиёҳ**.

ГИЁБУН گیابن буттаи гиёҳ.

ГИЁҒ گیاغ *шакли дигари* **гиёҳ**.

ГИЁДОРУ گیادارو гиёҳи доруӣ.

ГИЁЗОР گیازار *ниг.* **алафзор**.

ГИЁОСО گیاآسا гиёҳмонанд, ба шакли гиёҳ.

ГИЁХОК گیاخاک хоки тираранги ҳосилхез, ки аз пӯсидани гиёҳҳо ва ғайра пайдо мешавад.

ГИЁХОР گیاخوار *ниг.* **гиёҳхор**.

ГИЁҲ گیاه алаф, наботот, растании ғайри–чӯбӣ; **гиёҳи баҳорӣ** алафи аввали баҳор; **гиёҳи бегона** *ниг.* **бегона (алафи бегона)**; **гиёҳи худрӯй** алафе, ки нокошта худ рӯидааст.

ГИЁҲАК گیاهک *шакли тасғири* **гиёҳ**.

ГИЁҲДАРМОНӢ گیاه‌درمانی *нав.* табобат аз роҳи истифодаи гиёҳҳои дармонбахшу табобатӣ.

ГИЁҲЗОР گیاه‌زار алафзор, марғзор.

ГИЁҲӢ گیاهی *марбут ба* **гиёҳ**; сохташуда аз гиёҳ, алафӣ.

ГИЁҲМАНД گیاه‌مند *гуфт.* кӯкнорӣ, бангӣ.

ГИЁҲНОМА گیاه‌نامه китоб дар бораи гиёҳҳо ва алафҳои гуногун, махсусан гиёҳҳои табобатӣ.

ГИЁҲОБА گیاه‌آبه шарбати алафӣ, шар–бати гиёҳӣ.

ГИЁҲОН گیاهان *бот.* дастае аз мавҷудоти зинда, ки таҳрикпазиранд, вале ҳаракати худ ба худ надоранд ва дар ҷояшон нашъу нумӯъ мекунанд.

ГИЁҲПИЗИШК گیاه‌پزشک *нав.* пизишке, ки бо гиёҳ беморонро табобат мекунад.

ГИЁҲПИЗИШКӢ گیاه‌پزشکی амалу шуғ–ли гиёҳпизишк, бахши илмии тиб, ки ба табобати беморон ба воситаи гиёҳҳо ва таҳқиқи хусусиятҳои дармонии гиёҳҳо машғул аст.

ГИЁҲХОР گیاه‌خوار *зоол.* алафхӯр, ҳайвоне, ки бештар ё фақат хӯроки он алаф аст.

ГИЁҲХОРӢ گیاه‌خواری гиёҳхор будан, алафхӯр будан.

ГИЁҲХӮРД گیاه‌خورد *ниг.* **гиёҳхор**.

ГИЁҲШИНОС گیاه‌شناس он ки ба омӯзишу пажӯҳиши гиёҳону растаниҳо машғул аст, мутахассис ва коршиноси гиёҳшиносӣ, набототшинос.

ГИЁҲШИНОСӢ گیاه‌شناسی шохае аз илми ҳаётшиносӣ, ки ба шиносоӣ, радабандӣ ва пажӯҳиши гиёҳҳо иртибот дорад, набототшиносӣ.

ГИЗ گیز **:дандон гиз кардан** *гуфт.* а) дандон нишон додан; б) хандонлаб, кушодчеҳра.

ГИЗОФ گزاف *ниг.* **газоф**.

ГИЗОФА گزافه *ниг.* **газофа**.

ГИЗОФГӮЙ گزافگوی беҳудагӯ, сергап, ҳарзагӯй.

ГИЗОФКОР گزفکار беҳудакор.

ГИЛ گل 1. хоке, ки бо об омехта шудааст, лой; хоки сахт ва хушк; **гили ба оташ тобовар** *ниг.* **гилмоя**; **кори гил** корҳои марбут ба хок (*аз қабили* хандақ кандану хок кандан, лой кардан *ва ғ.);* **гил задан** бо лой маҳкам кардан; **гил кардан** лой тайёр кардан. 2. *маҷ.* хоку туроб, турбат; **гили арманӣ // гили сурх** гиле, ки барои шустушӯ мисли собун истифода мебурданд; ◊ **гили одам** хоке, ки *тибқи* ривоятҳои динӣ Одам аз он сохта шудааст.

ГИЛА گله шиква, шикоят, норизогӣ аз муносибати каси шинос ё наздик; **гила доштан** шиквაву шикоят доштан, норозӣ будан; **гила кардан** шикваву шикоят изҳор намудан.

ГИЛАГУЗОРӢ گله‌گزاری шикваву ши–коят, изҳори норозигӣ аз ягон амалу муносибат.

ГИЛАКУНОН گله‌کنان *феъли ҳол аз* **гила кардан**; шикояткунон, дар ҳолати гила кардан.

ГИЛАМАНД گله‌مند шиквакунанда; шико–яткунанда: **гиламанд шудан** *аз касе* шикваву шикоят кардан аз касе, изҳори норозигӣ кардан аз касе.

ГИЛАМАНДОНА گله‌مندانه бо гиламандӣ, шикоятмандона, гила изҳор карда: **гиламанндона гап задан**.

ГИЛАНДУД گل‌اندود бо гилу лой андовашуда, бо гил пӯшида.

ГИЛАОМЕЗ گله‌آمیز шикоятомез, бо оҳанги гила ва шиква.

ГИЛАОМЕЗОНА گله‌آمیزانه *ниг.* **гила–мандона**.

ГИЛБӮТА گل‌بوته гили ба оташ тобовар, ки аз он барои гудозиши филизот бӯта месозанд.

ГИЛГАР گل‌گر *ниг.* **гилкор**.

ГИЛГИР گل‌گیر *тех.* порчаи пластикӣ ё оҳанӣ, ки дар пушти чархҳои автомобилҳо ва дигар васоити нақлиёт барои пешгирӣ аз пошидани лою гил васл мешавад.

ГИЛГИН گلگین *ниг.* **гилӣ**; сохташуда аз гил.

ГИЛҒИЛМОН گلغلمان *гуфт.* лойолуд, оғуштаи гилу лой.

ГИЛДОР گلدار дорои лойю гил, лойдор.

ГИЛЗА *олм.* گیلزه 1. найи махсуси филизӣ барои тири милтиқ, тӯп *ва г.*, ки ба даруни он борут меандозанд ва дар бунаш барои даргирондан пистонак мегузоранд: **гилзаи тир**. 2. найчаи папирос, ки дар нӯгаш тамоку дорад: **гилзаи папирос, коғази гилза**.

ГИЛЕМ گلیم навъе аз палоси пашмин ё нимпашмин, ки ба фарши хона, кат, суфа *ва г.* густурда, бар рӯяш менишинанд, қолини бепат; қолин.

ГИЛЕМБОФ گلیم‌باف он ки гилем мебофад, бофандаи гилем; қолинбоф.

ГИЛЕМБОФӢ گلیم‌بافی амали бофтани гилем.

ГИЛЕМПОРА گلیم‌پاره пораи гилем, гилеми даридаи кӯҳна.

ГИЛЕМФУРӮШ گلیم‌فروش он ки гилем мефурӯшад, фурӯшандаи гилем.

ГИЛЕМФУРӮШӢ گلیم‌فروشی фурӯхтани гилем, гилем савдо кардан.

ГИЛЕМЧА گلیمچه гилеми хурд.

ГИЛИН گلین 1. гилдор, гилолуд. 2. аз гил сохташуда, хокӣ: **кулбаи гилин, хонаи гилин**.

ГИЛӢ گلی *ниг.* **гилин**.

ГИЛКАШ گلکش 1. коргари сохтмон, ки лойю гилро ба ҷои кори устоҳои андовагару лойгар ҳамл мекунад. 2. зарфи чӯбӣ ё оҳанӣ, ки дар он лойю қум мешӯранд.

ГИЛКАШӢ گلکشی амали бурдану овардани гил, кори гилкаш.

ГИЛКОР گلکار коргари бинокор ва устое, ки дар сохтану таъмири биноҳо бо гилу лойю хишт кор мекунад, банно.

ГИЛКОРӢ گلکاری 1. шуғл ва касби гилкор. 2. корҳои андова кардан, лой кардану девор задан ва хишт мондан дар бинокорӣ.

ГИЛМОЛА گلماله *ниг.* **андова**.

ГИЛМОЛӢ گلمالی амали молидани гил ба чизе барои покиза ва тоза кардани чизе ё пӯшондан ва рӯпӯш кардани девор, андова кардан.

ГИЛМОЯ گلمایه гили оташбардор, гили ба оташ тобовар.

ГИЛМӮҲРА گل‌مهره 1. *кҳн.* мӯҳраи гилин; кулӯлаи гилӣ, ки бо чӯби дарози найчамонанд барои шикори гунҷишк ва парандаҳои шабеҳи он меандохтанд. 2. *кит.*, *киноя аз* ҷисми одамизод, ки гӯё аз дусад мӯҳра ё порчаи устухон иборат аст.

ГИЛНОК گلناک олудаи гил, лойнок, лойолуд.

ГИЛОБА گلابه хоки обомехта, лойоба.

ГИЛОЛУД گل‌آلود олуда ба гил, лойолуд; гилнок: **оби гилолуд**.

ГИЛОЛУДА گل‌آلوده *ниг.* **гилолуд**.

ГИЛОЯ گلایه *кит., ниг.* **гила**.

ГИЛОЯКУНОН گلایه‌کنان *кит., ниг.* **гилакунон**.

ГИЛОЯОМЕЗ گلایه‌آمیز *кит., ниг.* **гилаомез**.

ГИЛТОБӢ گلتابی пухтани гил, аз гили хом тайёр кардани хишти пухта.

ГИЛФАРШ گلفر фаршаш аз гил, фаршаш хокӣ, заминӣ.

ГИЛХОК گلخاک *хим.* оксиди алюминий, ки як навъ моддаи сафеди кристаллӣ аст.

ГИЛХОРА گلخاره *кит.* кирми лойхӯрак.

ГИМНАЗИЯ *ю.* گیمنزیه мактаби таҳсилоти

умумии миёна бо таълимоти амиқи баъзе фанҳо (*одатан фанҳои башарӣ*).

ГИМНАСТИКА *ю.* گیمنستیکه маҷмӯи машқҳои махсуси ҷисмонӣ барои тарбияи бадан, варзиши бадан; **гимнастикаи муолиҷавӣ** варзиш бо мақсади муолиҷаи ягон беморӣ.

ГИМНАСТИКӢ گیمنستیکی *мансуб ба* **гимнастика**: **асбобҳои гимнастикӣ**.

ГИНЕКОЛОГИЯ *ю.* گینکالاگیه *тиб.* илми бемориҳои занона.

ГИНЕКОЛОГӢ گینکالاگی *мансуб ба* **гинекология**.

ГИПЕРБОЛА *ю.* گیپرباله *риёз.* хати каҷи мусаттаҳ, ки иборат аз шохаҳои номаҳдуд аст; қатъи зоид.

ГИПЕРТРОФИЯ *ю.* گیپارترافیه 1. *тиб.* аз ҳад зиёд калон шудани ягон узви бадан дар натиҷаи касалӣ ё кори вазнин, ё машқи аз ҳад зиёд (*мас.*, *дар варзишгарон*); бешинарушдӣ, рушди беш аз ҳад. 2. аз ҳадди эътидол гузашта хеле калон шуда рафтани чизе.

ГИПНОЗ *ю.* گیپناز 1. ҳолати махсуси ба хоб наздики одам ва ҳайвоноти олӣ, ки ба таври сунъӣ бо роҳи талқин ба вуҷуд оварда мешавад. 2. қувваи талқин, тариқи хобравонӣ бо роҳи талқин, бо талқин иродаи касеро ба худ итоат кунонидан: **бо гипноз муолиҷа кардан** усули гипнозро ба кор бурда, муолиҷа кардан.

ГИПНОЗГАР گیپنازگر *ниг.* **гипнозкунанда**.

ГИПНОЗКУНАНДА گیپنازکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **гипноз кардан**. 2. он ки гипноз мекунад, гипнозгар.

ГИПНОТИЗМ *ю.* گیپناتیزم 1. таълимот дар бораи ҳодисаҳои гипноз. 2. маҷмӯи ҳодисаҳои оид ба гипноз.

ГИПО گیپا *ниг.* **гепо**.

ГИПОТЕНУЗА *ю.* گیپاتنوزه *риёз.* тарафи муқобили кунҷи рост воқеъгардидаи секунҷаи росткунҷа, ватари зовияи қоима.

ГИПС *ю.* گیپس *маъд.* маъдане, ки онро тафсонда, гаҷи пухта *ва г.* ҳосил мекунанд ва дар истеҳсолоти чинию шиша ва дар шикастабандии ягон узви бадан, яъне гаҷбандӣ истифода мебаранд, гаҷсанг, гулгаҷ; **гипс кардан** *гуфт.* гаҷбандӣ кардан.

гир گیر 1. *асоси замони ҳозира аз* **гирифтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* гиранда, азхудкунанда, ахзкунанда: **дастгир, моҳигир, ҷаҳонгир**…

ГИРАНДА گیرنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **гирифтан**; азхудкунанда азкунанда; ситонанда; **саги гиранда** саги газанда.

ГИРГИРАК گیرگیرک бозичаи аз коғаз сохта ба нӯги чӯб шинонда, ки вақти ба пеш ҳаракат додан чарх мезанад.

ГИРГИРАКБОЗӢ گیرگیرکبازی 1. бозии бачагон бо гиргирак. 2. бозии бачагона, ки ҳамчун қоида як нафар аз иштироккунандагони он барои даст расондан аз паси дигарон медавад ва бачаи даст расондашуда ҳамин амалро бо дигарон давом медиҳад.

ГИРД I گرد 1. доирашакл, мудаввар. 2. атроф, давр, пиромун; **гирди… // ба гирди…** дар атрофи…, пиромуни…, ба даври…; **аз гирди…** аз атрофи…, гирдогирди…; **гирдгирди…** атрофи…, давродаври…; **гирду атроф // гирду канор // гирду пеш** давродавр, ҳама ҷониби маҳалле, атроф; **гирд гаштан** давр задан; **гирди** *чизе* **гаштан** дар атрофи чизе чарх задан, давродаври чизе гаштан; **гирд гардондан** чарх занондан, тоб додан; **гирд нишастан** доира нишастан, давра зада нишастан; **гирд овардан** ҷамъ кардан, ғун кардан; **гирд омадан** ҷамъ шудан, ғун шудан; **гирди номи** *касе* **гаштан** аз паси касе болидан, обрӯи каси дигарро паноҳгоҳи худ қарор додан: **гирду ғун кардан** ба тартиб андохтан, ба тартиб овардани чизе.

-гирд گرد *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* шаҳри аз ҷониби касе бунёдшуда: **Доробгирд, Сиёвахшгирд**.

ГИРДА گرده 1. доирашакл, мудаввар. 2. *варз.* чизи паҳни доирашакл барои ҳаво додан ба дурӣ; ◊ **гирдаи Моҳ** курси Моҳ.

ГИРДАК گردک 1. чизи мудаввари хурд. 2. *маҷ.* хайма, хиргоҳ.

ГИРДАКОН گردکان *кит.* чормағз, ҷавз.

ГИРДАПАЗ گرده‌پز нонвое, ки нони гирда мепазад.

ГИРДАПАРТОӢ گرده‌پرتایی *варз.* навъи бозиҳои варзишӣ аз рӯи ба дурӣ ҳаво додани гирда.

ГИРДАРӮ گرده‌رو дорои рӯи гирда, кулӯларӯй, кулчарӯй.

ГИРДАСӮҲОН گرده‌سوهان сӯҳони мудаввар, сӯҳони гирд.

ГИРДБАГИРДОН گردبگردان атрофиён, дар атрофи касе қарор доштагон, мулозимон.

ГИРДБОД گردباد боди сахт ва тезу тунде, ки чангу хок ва хасу хошокро печонда, сутунвор ба ҳаво мебарорад; ◊ **гирдбоди ҳаводис** тӯфони ҳодисаҳо, печутоби ҳодисаҳо.

ГИРДБОДА گردباده *ниг.* **гирдбод**.

ГИРДБОДМОНАНД گردبادمانند ба монанди гирдбод, ба сони гирдбод, гирдбодвор, пурпечутоб.

ГИРДБОДОСО گردبادآسا *ниг.* **гирдбод–монанд**.

ГИРДБОЛИШ گردبالش болишти гирду хурд, ки ҳангоми хоб зери сар мегузоранд.

ГИРДБОН گردبان кӯҳони шутур.

ГИРДБОФ گردباف вежагии он чи ки гирд ё ба шакли ҳалқамонанд бофта шудааст.

ГИРДБУР گردبر *тех.* арраи устувонаӣ барои сӯрох кардани чӯбу оҳан.

ГИРДГАРД گردگرد он чи ба шакли доира ҳаракат мекунад, гирдгардон, гирдгарданда; доиравор.

ГИРДГАРДАНДА گردگردنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **гирд гаштан**; чархзананда, гирдгардон, печутобхӯранда.

ГИРДГАРДОН گردگردان *феъли ҳол аз* **гирд гаштан**; гирдгарданда, чархзананда.

ГИРДГОҲ گردگاه *кит.* камар, миён.

ГИРДДАНДОН گرددندان дандонгирд, он ки дандонҳои гирду мудаввар дорад.

ГИРДИҲАМОӢ گردهم‌آیی *нав.* ҷамъомади оммавӣ барои муҳокимаи озоди ягон масъалаи сиёсӣ ё мавзӯи муҳимми дигар, митинг.

ГИРДӢ گردی *кит.* доирашаклӣ, мудаввари, лӯндагӣ.

ГИРДНО گردنا *ниг.* **гардано**.

ГИРДМОН گردمان 1. моҳи шаби чордаҳ, моҳи пурра. 2. *маҷ.* зеборӯ, чеҳраи зебо.

ГИРДОБ گرداب 1. ҷои давр зада-давр зада фурӯ рафтани оби равон дар наҳр, дарё ё баҳр. 2. *маҷ.* ҷои хатарнок, ҷои ҳалокатовар; *ба тариқи истиора*: **гирдоби андеша**, **гирдоби фикру хаёл**, **гирдоби фалокат**, **гирдоби фано** *ва г.*

ГИРДОБВАШ گردابوش гирдобмонанд, ба худ печандаи фурӯраванда.

ГИРДОВАРАНДА گردآورنده 1. он ки чизҳоеро ҷамъоварӣ мекунад. 2. он ки хабарҳо, шиор, матолиб ва осори илмӣ ҷамъ меорад, мураттиб.

ГИРДОВАРӢ گردآوری *исми амал аз* **гирд овардан**; ҷамъоварӣ; андӯхтан.

ГИРДОГИРД گرداگرد атроф, пиромун, ҳама тарафҳои чизе.

ГИРДОМАДА گردآمده *сифати феълии замони гузашта аз* **гирд омадан;** ҷамъомада, ҷамъшуда, ғуншуда дар як ҷой, фароҳамомада дар ҷое.

ГИРДПЕЧ گردپیچ муҳосира, давродавр печонида гирифтан.

ГИРДПОЙ گردپای *кит.* атрофи тахт, гирдогирди тахт, нишастгоҳ, пиромуни нишастгоҳ.

ГИРДРОН گردران қисмати пургӯшти рони гӯсфанд, гов ва монанди онҳо.

ГИРДРӮЙ گردروی *ниг.* **гирдарӯ**.

ГИРДСӮЗ گردسوز **:чароғи гирдсӯз** чароғе, ки пилтааш ба таври мудаввар ҷойгир шудааст.

ГИРДУ گردو *ниг.* **гирдакон**.

ГИРДУБОЗӢ گردوبازی *ниг.* **чормағзбозӣ**.

ГИРДХОН گردخان 1. суфра ва дастархони гирду мудаввар. 2. *маҷ.* осмон.

ГИРЕБОН گریبان он қисми либос, ки аз сари

сина сар шуда, атрофи гарданро фаро мегирад, яқа, яха; **гиребон даридан (пора кардан, чок намудан)** ба дод омадан, изҳори бетоқатӣ кардан (*дар марги касе ё аз афсӯсу пушаймонӣ*); **гиребони худро гирифтан (доштан)** ба аломати ҳайронӣ аз гиребони либоси худ доштан, изҳори ҳайрат кардан, ҳайрон шудан; **гиребони худро халос (раҳо) кардан** худро аз қайде раҳо кардан, аз чанги касе озод шудан; **аз гиребони** *касе* **гирифтан** ба касе дарафтодан; ба касе даъво кардан, муддаӣ шудан; **аз як гиребон сар баровардан (кашидан)** муттаҳид шудан, ҳамфикру ҳамақида шудан дар иҷрои коре; **ба гиребони** *касе* **часпидан** даъвогар шудан аз касе; ◊ **даст ба гиребон шудан** ба касе дарафтодан; дар ҷангу ҷидол будан; **аввал гиребони худро бӯй кун!** аввал айб ва камбудии худро бидон (баъд ба дигарон айб гир).

ГИРЕБОНБАНД گریبان بند ресмоне, ки бо он гиребонро мебанданд, банди гиребон.

ГИРЕБОНГИР گریبانگیر ба гиребон часпанда; домангир, муддаӣ; **гиребонгири** *касе* **шудан (гардидан)** *маҷ.* гирифторкунандаи касе шудан; ба касе даъвогар шудан.

ГИРЕБОНГИРӢ گریبانگیری амал ва кори гиребонгир, банди гиребон гирифтан.

ГИРЕБОНДАРИДА گریباندریده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **гиребон даридан**; он ки гиребони либосаш даридааст. 2. *маҷ.* ҷабрдида, азобкашида.

ГИРЕБОНӢ گریبانی *марбут ва мансуб ба* **гиребон**; беостин, либоси махсуси мардонаи беостин.

ГИРЕБОНКУШОД گریبانکشاد бо тугмаҳои боз, дорои гиребони яла, гиребонкушода.

ГИРЕБОНКУШОДА گریبانکشاده *ниг.* **гиребонкушод**.

ГИРЕБОНЧОК گریبانچاک 1. дорои гиребони дарида. 2. *маҷ.* ҳарҷогард, беҳудагард. 3. *маҷ.* бо ғаму андӯҳ, ғамбор.

ГИРЕБОНЯЛА گریبانیله гиребонкушода: **куртаи гиребоняла**.

ГИРЕВА گریوه *ниг.* **гарева**.

ГИРЕВОЗ گریواز *кит.* гарданбанд; марворид, лаъл ва дигар сангҳои зинативу қиматбаҳои ба ришта кашидашуда.

ГИРЕҲ گره 1. банд, уқда, ки дар натиҷаи бастани чизе пайдо мешавад: **гиреҳ бастан, гиреҳро кушодан**. 2. кулӯлача ва лӯндачаҳое, ки дар решаи дарахтон пайдо мешавад. 3. банд ва уқдаҳое, ки дар узви инсон ва ҳайвон мавҷуд аст; мафсил. 4. чин, оҷинги пешонӣ: **гиреҳи абрӯ, гиреҳи пешонӣ; абрӯ гиреҳ кардан** хашму ғазаб изҳор кардан, қавоқ андохтан. 5. *маҷ.* мушкилӣ, душворӣ; печдарпечӣ, бесарунӯгӣ; монеа; **гиреҳ боз кардан** масъалаеро ҳал кардан, мушкилиеро осон намудан; **гиреҳ во гардидан** кушода шудани уқда, ҳал шудани масъала, иҷро шудани коре; бартараф шудани душворие; **гиреҳи** *чизеро* **кушодан** масъалаи мушкили чизеро ҳал намудан; мушкилеро осон гардонидан; **гиреҳ кушода шудан** масъала ҳал гардидан; монеа бартараф гаштан; **мушт гиреҳ кардан (намудан)** мушт фушурдан; **сари гиреҳ ёфт шуд** роҳи бартараф кардани душворӣ пайдо шуд.

ГИРЕҲБАНД گرهبند банди ресмоне, ки бо он як бари либос бо бари дигараш баста мешавад; тугмабанд, ангула.

ГИРЕҲБАСТА گرهبسته 1. вежагии он чи ки гиреҳ зада бошанд. 2. *маҷ.* пӯшида, мубҳам, номаълум.

ГИРЕҲБУР گرهبر *кит.* кисабур; дузд, таррор.

ГИРЕҲГИР گرهگیر *кит.* 1. гиреҳдор, гиреҳнок; **абрӯи гиреҳгир** абрӯи хамида; абрӯи пурчин. 2. *маҷ.* печутобдор; ҷингила: **зулфи гиреҳгир**.

ГИРЕҲГОҲ گرهگاه ҷои гиреҳ, ҷое, ки дар он ҷо гиреҳ зада мешавад.

ГИРЕҲДОР گرهدار 1. богиреҳ, гиреҳнок. 2. пурчин, пурожанг: **рӯи (чеҳраи) гиреҳдор**.

ГИРЕҲЗАДА گرهزده гиреҳнок, пурчин.

ГИРЕҲЗАНӢ گرهزنی амали гиреҳ задан.

ГИРЕҲКУШО گرهکشا *маҷ.* мушкилкушо, мушкилосонкун, ҳалкунандаи ягон масъала, бартарафкунандаи душворӣ.

ГИРЕҲКУШО(Й) گرهکشا(ی) *ниг.* **гиреҳкушо**.

ГИРЕҲКУШОӢ گرهکشایی мушкилкушоӣ, осон кардани мушкили касон.

ГИРЕҲМӮ(Й) (گره‌موی) он ки мӯйҳои пурпеч дорад, ҷингиламӯй.

ГИРЕҲПЕЧ گره‌پیچ гиреҳ бар гиреҳ, печ дар печ, печ-печ, печида (дарҳам).

ГИРЕҲПЕШОНӢ گره‌پیشانی *маҷ*. бадқаҳр, абус, тундхӯ.

ГИРЁН گریان 1. *феъли ҳоли замони ҳозира аз* **гиристан**; **гирён-гирён** дар ҳолати гиристан, ашкрезон; **гирёну бирён // гирёну нолон** ашкрезон, сӯхтаву пухта; **гирён шудан** гиря кардан. 2. *сифати феълии замони ҳозира аз* **гиристан**; гирянда, ашкрез, ашкбор.

ГИРЁН(И)ДАН گریاندن//گریانیدن *тарзи бавоситаи* **гиристан**; гиря кунондан, водор намудан ба гирякунӣ.

ГИРЁНЧАК گریانچک *гуфт*. бисёр гирякунанда, сергиря; **бачаи гирёнчак** бачаи инҷиқи сергиря.

ГИРЁНЧАКӢ گریانچکی бисёр гирякунӣ, сергиря будан.

ГИРИМ//ГИРУМ گیرم *гуфт*. гиранда, толиб, талабгор.

ГИРИСТАН گرستن гиря кардан, ашк рехтан, оби дида ҷорӣ кардан: **зор-зор гиристан**, **ҳой-ҳой гиристан**; **филиқ-филиқ (фих-фих) гиристан** бо овози паст гиря кардан; ◊ **хун гиристан** гиряи ҷонсӯз кардан; **ҳиққосзанон гиристан** ҳиқ-ҳиқ карда гиристан, сахт гиря кардан; **ҳунгосзанон гиристан** бо овози баланд гиря кардан, овоз бароварда гиря кардан; **гиристани абр** боридани борон; **гиристани шамъ** об шудани шамъ ҳангоми сӯхтан; **ҳар кас барои мурдаи худ мегиряд** (*зарб*.) ҳар кас дар ғами худ мебошад.

гирифт گرفت *асоси замони гузашта аз* **гирифтан**.

ГИРИФТ گرفت гирифтани Моҳу Офтоб, хусуфу кусуф; **гирифт кардан** халал пайдо кардан, иллат ёфтан; банд шудан.

ГИРИФТА گرفته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **гирифтан**; **гирифта бурдан** чизеро бо худ аз ҷое ба ҷои дигар бурдан. 2. халалдор, беҷо, хира: **табъи гирифта** бедимоғӣ; кайфпаридагӣ. 3. хаста, хиррӣ: **овози гирифта**. 4. тира; абрнок; дим; ◊ **забони гирифта** забони лакнатдор; **сари худро гирифта рафтан** худро халос карда рафтан; ба танҳоӣ ҷоеро тарк кардан.

ГИРИФТАГӢ گرفتگی 1. *тарзи дигари сифати феълии замони гузашта аз* **гирифтан**; лакнатдорӣ, гирифтазабонӣ. 2. чин доштани пешониву абрӯ, дарҳам кашидашуда, абус, туршрӯ.

ГИРИФТАЗАБОН گرفته‌زبان он ки ҳангоми гуфтор забонаш дармемонад, алкан, лакнатзабон.

ГИРИФТАЛАБ گرفته‌لب 1. лаббаста. 2. *маҷ*. хомӯш.

ГИРИФТАН گرفتن 1. чизеро аз ҷое бо даст бардоштан: **қаламро гирифтан, телпакро аз сар гирифтан, чодир аз рӯй гирифтан**. 2. доштан бо даст, қапидан; **даст гирифтан** а) доштан, ба қабза даровардан; б) *маҷ*. дастгир кардан. 3. қабул кардан, пазируфтан: **ин шайх мурид намегирифт; ҳеҷ касро шарик нагирам ҳам, туро мегирам**. 4. ишғол кардан, забт кардан; соҳиб шудан, ба даст даровардан: **мактуб гирифтан, кина дар дил гирифтан, аз хондан завқ гирифтан**; **розигии** *касеро* **гирифтан** розигии касеро ба даст овардан. 5. рӯёндан, ба даст овардан, бардоштан; аз худ кардан, дарёфтан **ҳосил гирифтан**. 6. банд кардан, садд шудан, бастан пеши чизеро: **даҳонро маҳкам гирифтан** даҳонро маҳкам пӯшондан. 7. ситондан, зӯран рӯёндан, рабудан; **товон гирифтан, ҷарима гирифтан** зарари чизе ё касеро расидан ё пардохтан. 8. ба нумув даромадан, нумув кардан, сабзидан, амал кардан **ниҳол гирифт**. 9. тарошидан, буридан: **мӯйсар гирифтан, нохун гирифтан, риш гирифтан; сар гирифтан** сар буридан. 10. сакта пайдо кардан, лакнат пайдо намудан; **забонаш гирифт** забонаш дармонд; **овозаш гирифт** овозаш хаста шуд. 11. сайд кардан, шикор кардан, доштан: **моҳӣ гирифтан; дар шикор ду оҳу гирифт**. 12. воқеъ шудани кусуфу хусуфи Офтобу Моҳ. 13. *маҷ*. зан кардан, ба издивоҷ даровардан. 14. *маҷ*. хӯрдан, тановул кардан; нӯшидан: **нон гирифтан, ош гирифтан, қадаҳ гирифтан**. 15. фарз кардан, тасаввур кардан; **гирем**… фарз кунем…; тасаввур кунем…; **ба пеши чашм гирифтан** пеши назар овардан, тасаввур кардан. 16. *бо масдарҳо якҷоя омада, сар шудан ва давом доштани амалро мефаҳмонад*. 17. *дар таркибҳои феълӣ омада, барои худи шахс иҷро карда шудани амалро мефаҳмонад:* **кашида гирифтан, навишта**

гирифтан, харида гирифтан. 18. *ҳамчун феъли ёридиҳанда феълҳои таркибӣ месозад*: **пешвоз гирифтан, авҷ гирифтан, барор гирифтан, дам гирифтан, нишон гирифтан, ором гирифтан, рухсат гирифтан, фаро гирифтан; гирифтани вақт** гузаронидани вақт; **нафас гирифтан** нафас кашидан; **ном гирифтан** *ниг.* **ном**; **оташ гирифтан** а) шӯълавар шудан, даргирифтан, сӯхтан; б) *маҷ.* хашмгин шудан, оташин шудан; **печонда гирифтан** иҳота кардан, даври касе ё чизеро иҳота кардан; **унс гирифтан** одат кардан; қарин шудан; **фаро гирифтан** *ниг.* **фаро**; **хун гирифтан** *касеро* аз хуни ноҳақ рехтааш дар талвосаи ҷон мондани касе; аз хуни ноҳақ рехташуда бо ягон тариқ ҷазо дидани касе; **қарор гирифтан** ором шудан, таскин ёфтан; **акси** *чизеро* **гирифтан** мунъакис гардонидан; сурати чизеро бардоштан; **зери назар гирифтан** назорат кардан; дар мадди назар қарор додан; **зери по гирифтан** ба таги по андохтан; **роҳеро пеш гирифтан** ба роҳе рафтан; ба воситае амал кардан; **тарафи** *касеро* **гирифтан** касеро ҳимоя кардан, аз касе тарафгирӣ кардан, касеро ҷонибдорӣ кардан; **худро ба даст гирифтан** худро доштан ва идора кардан (*мас., дар вақти хашм*); **шакли** *чизеро* **гирифтан** ба шакли чизе даромадан, ба сурате зоҳир шудан; **аз дасти** *касе* **гирифтан** ба касе мадад расондан; **аз пои** *касе* **гирифтан** ба касе часпидан, ба касе ноҳақ муддаӣ шудан; **ба гап гирифтан** ба гап андохта боздоштан, ба гап андармон кардан; **ба назар гирифтан** эътибор додан, аҳамият додан; **ба ҳисоб гирифтан** а) дар назар доштан; б) ҳисоб кардан; ◊ **ҷонро ба каф гирифта**… бо тамоми қувва…, бо ҷидду ҷаҳди тамом…; худро ба хатар андохта…

ГИРИФТАНӢ گرفتنی *сифати феълии замони оянда аз* **гирифтан**; лоиқи гирифтан; он чи бояд гирифта шавад; **гирифтанӣ шудан** *чизеро* майл ва қасди гирифтан кардан, гирифтан хостан чизеро; **хабар гирифтанӣ** хабар гирифтан хостан, нияти хабаргирӣ доштан.

ГИРИФТАХОТИРگرفته‌خاطر ғамгин, андӯҳгин, маъюс, хафа.

ГИРИФТОР گرفتار 1. ба банду қайди чизе афтида, поранд, асир: **гирифторони ситам**. 2. саргарм, машғул. 3. *маҷ.* ошиқ, дилдода; **гирифтор гардидан (гаштан) // гирифтор омадан // гирифтор шудан** а) ба банду қайд афтодан, ба даст афтодан; б) дучор шудан; в) *маҷ.* мафтун шудан, ошиқ шудан; **гирифтори** *дарде* **будан** ба дарде мубтало будан, дардманд будан; **гирифтори** *чизе* **кардан** ба чизе дучор гардонидан, мубтало кардан.

ГИРИФТОРӢ گرفتاری 1. вазъ ва ҳолати бисёр сахт ва озордиҳанда, вобастагӣ, тааллуқ доштан. 2. ба қайд афтодан, дар банд будан; асирӣ, асорат; аз даст додани озодӣ ё оромиши хотир. 3. *маҷ.* ошиқӣ, мафтунӣ.

ГИРИФТУГИР گرفت‌وگیر *ниг.* **гирудор** 1.

ГИРИФТУМОН گرفت‌ومان *ниг.* **гирумон**.

ГИРИҲА گرهه *зоол.* кана, канаи шутур.

ГИРКИШ گرکیش *гуфт.* ба воситаи саг касеро пеш кардан, сагро ба касе ҳамлавар сохтан, сагро киш-киш додан.

ГИРО گیرا 1. гиранда; чизеро сахт гиранда, маҳкам доранда; **дасти гиро** сахтгиранда; дасти пурзӯр. 2. асбоби оҳанинест дар оҳангарӣ барои фушурда нигоҳ доштани чизҳои дигар (*мас., дар вақти сӯҳонкорӣ*). 3. қапқон, дом.

ГИРОГИР گیراگیر 1. дорудор, доругир, гирифтугир, ҳабскунӣ. 2. кашокаш, гирудор, задухӯрд. 3. пайгирона, дунбола–гирона; қариб баробари ҳам.

ГИРОИДАН گرائیدن *ниг.* **гароидан**.

ГИРОИШ گرایش *ниг.* **гароиш**.

ГИРОӢ گرایی 1. қуввати гирандагӣ, гиро будан. 2. таъсиргузаронӣ.

ГИРОМӢ گرامی киромӣ, арҷманд, азиз, мӯҳтарам, мукаррам; **гиромӣ доштан** иззат кардан, эҳтиром намудан.

ГИРОНДАН گراندن 1. *тарзи бавоситаи* **гирифтан**. 2. даргирондан, афрӯхтан: **оташ гирондан**, **чароғ гирондан**; ◊ **худашро гирондааст** хароб (лоғар) шудааст; хаставу беҳол гаштааст.

ГИРУДОР گرودار 1. афтударафт, дастбаги-ребонӣ, пархош, хархаша, кашмакаш. 2. ҳабсу дастгиркунӣ, шиканҷадиҳӣ, таъқиб. 3. *маҷ.* рафтор, муомила.

ГИРУМОН گرومان такопӯ, даводав; ҳаракату

кӯшиши зиёд дар иҷрои коре.

ГИРЯ گریه ҳолати аз чашм ашк рехтан, ки аз ғаму андӯҳ ё таассуроти сахт пайдо мешавад; **гиряи гулӯгир** гиряи сахти нафасгир; **гиряи ниҳонӣ** ашкрезии пинҳонӣ, дарун-дарун гиристан; **гиряву зорӣ** ашк рехта зорӣ кардан; **гиряву нола** доду фиғон бо ашкрезӣ; **гиря кардан** ашк рехтан, гиристан, гирён шудан; **гиря омадан** ҳолати пайдо шудани ашк аз шиддати ғам, ба гиря моил шудан; **гиря бардоштан** сахт гиря кардан, овоз бароварда гиристан; **гиря сар додан** якбора гиристан; **ба гиря даромадан** гиристан, гиря сар кардан; **бо ҳой-ҳой гиря кардан** бо доду фиғон гиристан; ◊ **гиряи абр** борон.

ГИРЯАНГЕЗ گریه‌انگیز *ниг.* **гиряовар**.

ГИРЯНДА گرینده *сифати феълии замони ҳозира аз* **гиристан**; гирякунанда, гирён, ашкрез, ашкбор.

ГИРЯОВАР گریه‌آور ашковар; ба дараҷае (таъсирбахш), ки гиря меоварад; ҳузновар, ҳузнангез.

ГИРЯОЛУД گریه‌آلود ашколуд, осори гиря дар чашму рӯ.

ГИРЯОМЕЗ گریه‌آمیز омехта бо гиря, гиряолуд: **овози гиряомез**.

ГИСТОЛОГИЯ *ю.* گیستلاگیه *ниг.* **бофташиносӣ**.

ГИТАРА *лот.* گیتره навъи асбоби тордори мусиқӣ.

ГИТАРАНАВОЗ گیتره‌نواز он ки гитара менавозад, навозандаи гитара.

ГИТАРАНАВОЗӢ گیتره‌نوازی амал ва шуғли гитаранавоз.

ГИҶ گج ҳайратзада, саргаранг; **бо майнаи гиҷ** бо сари гаранг; **сари (майнаи)** *касеро* **гиҷ кардан** касеро гаранг кардан; **сар (майна) гиҷ шудан** гаранг шудан, ҳеҷ чизро нафаҳмидан.

ГИҶҶА گیجه *ниг.* **киҷҷа**.

ГЛИТСЕРИН *ю.* گلیتسرین моеи шарбатмонанди ғализ, ки бо усули химиявӣ аз равған ҳосил карда, дар тиб ва техника истифода мебаранд.

ГЛОБАЛИЗАТСИЯ *фр.* گلابلیزتسیه *нав.* 1. фарогирии тамоми рӯи Замин; ҷаҳонишавӣ, ҷаҳонигароӣ. 2. *с.* сиёсати хориҷии давлате, ки он ба мудохила ба корҳои дохилии мамлакатҳои дигар ва бо зӯрӣ бор кардани иродаи худ ба дигарон асос ёфтааст; тамоюли ҳукмрони тамоми ҷаҳон шудан.

ГЛОБУС *лот.* گلابوس кураи Замин, кураи ҷуғрофиёӣ, ки ба пояи амудӣ насб гардида, дар меҳвари худ давр мезанад.

ГЛЮКОЗА *ю.* گلیوکازه моддаи ширин, ки дар таркиби аксари меваҳо (*махсусан ангур, анҷир, олу*) мавҷуд аст ва дар саноат бо гидролизи крахмал ҳосил мекунанд (*дар қаннодӣ, машруботсозӣ ва тиб истифода мешавад*).

ГНОСЕОЛОГИЯ *ю.* گناسیآلاگیه *фалс.* назарияи маърифат – таълимот роҷеъ ба имконияти оламро дарк кардани инсон, меъёри ҳақиқат ва дурустии маърифат.

ГНОСЕОЛОГӢ گناسیآلاگی *фалс. мансуб ба* **гносеология**.

ГНОСТИТСИЗМ *ю.* گناستیسیزم *фалс.* ҷараёни динии фалсафии насронӣ, ки мувофиқи таълимоти он дониши инсон гӯё на аз таъсири ашё ва ҳодисаҳои олами моддӣ, балки дар натиҷаи илҳоми илоҳӣ пайдо шудааст.

ГОВ گاو 1. чорпои шоху сумдори ширдеҳи маъруф, гав; **аз гови шохзан оғили холӣ беҳ** (*зарб*); **гови дӯшой // гови ҷӯшой** модагови ширдеҳ; **гови Замин** гови афсонавӣ, ки гӯё Замин дар шохҳои он, худи гов болои моҳӣ ва моҳӣ ба рӯи об қарор гирифта будааст; **гови корӣ** гове, ки бо он заминро шудгор мекунанд, барзагов, наргов. 2. қадаҳ, сурохӣ, ҷом, зарфи шароб, ки ба шакли гов сохта шудааст; **гови зарин** ҷоми тиллоӣ, ки ба сурати гов сохта шудааст. 3. *маҷ.* паҳлавон, мубориз, далер. 4. *маҷ.* бузург, калон, мӯътабар. 5. *маҷ.* нодон, аблаҳ, аҳмақ; ◊ **гови анбарзой** (ё анбар) ҳайвони баҳрӣ, ки аз он анбар мегиранд; **гови баҳрӣ** (ё дарё) *ниг.* **гови анбарзой**; **гови кӯҳӣ** гавазн; **гови нар дӯшидан** кори беҳуда кардан; **гов бар ганҷ рондан** давлатманд ва тавонгар шудан, соҳиби сарват гардидан (*ишора ба афсонае, ки деҳқоне дар вақти шудгор ганҷ ёфта будааст*); **гов дар хирман кардан** *касеро* кори касеро помол кардан, расво кардан, кори касеро табоҳ сохтан; **бурҷи**

Гов // бурҷи Савр ё Гови сипехр аз рӯи тақвими қадим номи бурҷи дуюм аз дувоздаҳ бурҷи фалакӣ; **соли гов** *ниг.* **бақар**.

ГОВАРС گاورس *бот.* арзани манҷурӣ, ки монанди чойҷуворӣ буда, баландиаш то 4 метр мешавад ва ҳамчун хӯроки чорво истифода мегардад.

ГОВАРСА گاورسه 1. *ниг.* **говарс**. 2. донаи реза ба андозаи як арзан, ки аз тило ва нуқра месохтанд; **говарсаи нуқрагин** *киноя аз* гавҳари теғ, обу тоби шамшер, ки аз тобиши мавҷҳои шамшер иборат аст.

ГОВБАНД گاوبند банди калон, дарзаи бузург (-и алаф *ва г.*).

ГОВБАНДӢ گاوبندی бастани гов: **ҳавлии (ҷои) говбандӣ**.

ГОВБОЗ گاوباز 1. паҳлавоне, ки говро мебардорад. 2. *варз.* он ки пиёда ё савора бо гов меҷангад. 3. он ки парвариш ё хариду фурӯши гов шуғли дӯстдоштаи ӯст.

ГОВБОЗӢ گاوبازی амали говбоз, говро ба бозӣ гирифтан ва бо он мубориза кардан, бозии миллии мардуми Испания.

ГОВБОН گاوبان нигоҳубинкунандаи гов; парвокунанди гов; подабон.

ГОВБОНӢ گاوبانی амал ва шуғли говбон, подабонӣ.

ГОВБОРА گاوباره *ниг.* **говбон**.

ГОВГАДАНГ گاوگدنگ*гуфт.* мисли гов қӯпал, калонҷуссаи бефаҳм, лаванд.

ГОВГОҲ گاوگاه чоҳи амиқу чуқур ва васеъ.

ГОВГУМ گاوگمнимторикии бегоҳирӯзӣ, ки дида шинохтани чизҳо душвор мегардад, шомгоҳ.

ГОВГУН گاوگون*ниг.* **говгум**.

ГОВГӮШ گاوگوش аспе, ки параҳои гӯшаш ба тарафи рӯи гӯш хобида бошад.

ГОВДИЛ گاودل 1. нотарс, ҷасур. 2. *кит.* аҳмақ, нодон.

ГОВДОР گاودار он ки ба парвариш ва нигаҳбонии гов машғул аст.

ГОВДОРӢ گاوداری 1. амал ва шуғли говдор. 2. ҷое, ки дар он ҷо барои истеҳсоли шиpу гӯшт ва фурӯши маҳсулоти ширию гӯштӣ гов парвариш мекунанд.

ГОВДУМ گاودم *кит.* асбоби мусиқии карнай-монанд, карнайи хурд.

ГОВДӮШ گاودوش 1. он ки дӯшидани говҳо шуғли ӯст (*дар чорводорӣ*), говчӯш. 2. *кит.* зарфи саркушод ва тагаш танг, ки маъмулан бо он шир меҷӯшанд.

ГОВДӮША گاودوشه зарфи сафолини дугӯшаи махсуси ширдӯшӣ, хурма.

ГОВДӮШӢ گاودوشی дӯшидани гов, ширҷӯшӣ, говҷӯшӣ.

ГОВЁЛ *фр.* گاویال *зоол.* навъи тимсоҳ, ки беш аз шаш метр дарозӣ дошта, дар манотиқи Ҳинд ва Укёнусия зиндагӣ мекунад.

ГОВЗАБОН گاوزبان *бот.* гиёҳе, ки барги он ба забони гов монанд аст ва гули онро дар тибби халқӣ ҳамчун даво истифода мебаранд.

ГОВЗАНБӮР گاوزنبور *зоол.* як ҷинси занбӯри калон.

ГОВЗАҲРА گاوزهره 1. моддаи сангмонанде, ки дар заҳраи гов пайдо мешавад ва дар тибби халқӣ ҳамчун даво истифода мекунанд. 2. *маҷ.* нотарс, шуҷоъ, далер.

ГОВЗӮР گاوزور он ки ниҳоят қавӣ аст; одами зӯр; он ки бе таълиму машқ дар гӯштингирӣ моҳир аст.

ГОВЗӮРӢ گاوزوری *гуфт., маҷ.* ниҳояти зӯрӣ, боқувватии аз ҳад зиёд; **говзӯрӣ кардан** а) зӯри зиёд нишон додан; б) *маҷ.* зулму ситам кардан.

ГОВИГАРӢ گاویگری беадабӣ; бефаҳмӣ, бефаросатӣ.

ГОВИЗАНА گاویزنه номи навое аз мусиқӣ.

ГОВӢ گاوی 1. *марбут ба* **гов**. 2. таҳияшуда ё бадастомада аз гов. 3. *маҷ.* нодонӣ, аблаҳӣ, бехирадӣ.

ГОВКАШ گاوکش бардорандаи гов, пурзӯр, боқувват.

ГОВКИСА گاوکیسه гове, ки дорои лаккаҳои

сафеду сиёҳ аст; ◊ **говкиса ба чарм андар будан** оқибати кор маълум набудан.

ГОВЛАНД(Ӣ) (گاولند(ی *гуфт.* мисли гов калону бешуур; беақл, лаванд.

ГОВМАЛАХ گاوملخ *зоол.* як ҷинси малахи калон.

ГОВМАРГӢ گاومرگی *тиб.* вабои гов, говмирӣ.

ГОВМЕШ گاومیش *зоол.* чорпоест аз ҷинси гов, ки тани бузург, гардани ғафси кӯтоҳ ва шохҳои калони хамида дорад.

ГОВМИРӢ گاومیری *ниг.* **говмаргӣ**.

ГОВМОНАНД گاومانند монанди гов, ба сони гов, шабеҳи гов.

ГОВМОҲӢ گاوماهی *зоол.* **делфин**.

ГОВОРА I گاواره *шакли кӯтоҳшудаи* **гоҳвора // гаҳвора**.

ГОВОРА II گاواره *кит.* галаи гов, подаи гов.

ГОВОҲАН گاوآهن *кишов.* олати оҳанинест, ки ба нӯги испор (омоч) насб карда, заминро шудгор мекунанд, поза, оҳани омоч, оҳани ҷуфт.

ГОВПАЙКАР گاوپیکر одами қавиҳайкал, бузургҷусса, говҳайат; **гурзи говпайкар** *ниг.* **говсар (гурзи говсар)**.

ГОВПАРАСТ گاوپرست он ки говро маъбуди худ қарор дода, парастиш мекунад.

ГОВПАРАСТӢ گاوپرستی амали говпараст (*говпарастӣ ва муқаддас шумурдани он барои гурӯҳе аз мардуми Ҳинд хос аст*).

ГОВПОЙ گاوپایی чаронидани говҳо; нигоҳубини гов, говбонӣ, подабонӣ.

ГОВПОЙ گاوپایпарвокунандаи гов, говбон.

ГОВПӮСТ گاوپوست 1. пӯсти гов, ки дар он зар мерехтанд. 2. *маҷ.* воҳиди андозагирии вазн, қинтор (воҳиди андозагирии вазн, ки ба 57-59 кг баробар будааст).

ГОВРАВҒАН گاوروغن равғане, ки аз маскаи гов таҳия мешавад, равғани зард.

ГОВРАНГ گاورنگ говмонанд; **гурзи говранг** *ниг.* **говсар (гурзи говсар)**.

ГОВРИШ گاوریش 1. *гуфт.* он ки риши дарози ғулӣ дорад. 2. *маҷ.* одами ғӯл, аҳмақ, аблаҳ, бефаҳм.

ГОВРОН گاوران ронандаи говҳо дар вақти ҷуфтронӣ ё бурдан ба чарогоҳ.

ГОВРОНА گاورانه калтаки говронӣ, ҷӯбдасти говрон.

ГОВРОНӢ گاورانی рондани говҳо ба чарогоҳ *ва г.*

ГОВРӮЙ گاوروی он ки рӯяш монанди гов аст, говчеҳра, говшакл.

ГОВСАНДУҚ گاوصندوق сандуқи калони оҳанӣ барои нигаҳдории пул ва ашёи қимат.

ГОВСАР گاوسر 1. ҷӯбе, ки дар болои чодар ё хайма насб мекунанд. 2. *ниг.* **говсор**: **гурзи говсар**. 3. аз айбҳои асп.

ГОВСОР گاوسار ба шакли сари гов, говмонанд, говшакл; **гурзи говсор** *таър.* гурзе, ки сараш монанди сари гов ва шохдор будааст.

ГОВТАБЪӢ گاطبعی *кит., маҷ.* аблаҳӣ, нодонӣ, бехирадӣ.

ГОВТОЗ گاوتاز *киноя аз* касе, ки лофи зӯрмандӣ ва паҳлавонӣ мезанад ва худро ба душман ғолиб нишон медиҳад.

ГОВТОЗӢ گاوتازی *кинoя аз* таҳдид, тарсонидан.

ГОВХАЛТА گاوخلته халтаи калон.

ГОВХОНА گاوخانه биное барои баста нигоҳ доштани говҳо; оғил.

ГОВХӮР گاوخور *маҷ.* пурхӯр, бисёрхӯр.

ГОВЧАРОН گاوچران он ки говонро ба чаро мебарад, чаронандаи гов, говпой, говбон.

ГОВЧАРОНӢ گاوچرانی говпой, говбонӣ.

ГОВЧАШМ گاوچشم 1. он ки чашмаш мисли чашми гов калон аст, чашмкалон, фарохчашм. 2. *бот.* бобуна, номи гули берунсафеди дарунзард.

ГОВЧЕҲР گاوچهر *кит.* говсурат, говрӯй, говшакл; **гурзаи говчехр** *ниг.* **говсор, гурзи говсор**.

ГОВҶАЛЛОБ گاوجلاب он ки чорпоро харида,

бо фоидааш мефурӯшад, савдогари чорпои калон, молҷаллоб.

ГОВҶАЛЛОБӢ گاوجلابی амал ва шуғли говҷалобӣ, молҷаллобӣ.

ГОВҶИГАР گاوجگر *маҷ.* нотарс, далер, ҷасур.

ГОВҶУССА گاوجثّه говпайкар, одами тануманд.

ГОВҶӮШ گاوجوش *ниг.* **говдӯш**.

ГОВҶӮШӢ گاوجوشی *ниг.* **говдӯшӣ**.

ГОВШИР گاوشیر *бот.* гиёҳи алафӣ аз хонаводаи ҷаъфарӣ, ки шираи он хосияти давоӣ дорад.

ГОЗ I گاز 1. газиш, газидан бо дандон. 2. анбӯри мехкашӣ; анбӯр. 3. қайчии токбурӣ.

ГОЗ II گاز *кит.* дарахти коҷ, санавбар.

ГОЗ III گاز *ниг.* **газ**.

ГОЗА گازه *ниг.* **коза**.

ГОЗУР گازور *кит.* либосшӯй, ҷомашӯй, шустагар, козур.

ГОЗУРГОҲ گازورگاه ҷои гозурӣ, ҷои ҷомашӯӣ.

ГОЛ I گال *кит.* 1. гурезиш, гурехтан. 2. овози баланд.

ГОЛ II *англ.* گال *варз.* холи бурд, ки дар бозии футбол, чавгон, хоккей *ва г.* баъди аз дарвоза гузаронидани тӯб ҳисоб мешавад.

ГОЛИДАН گالیدن *кит.* 1. овози баланд баровардан, фарёд кардан. 2. гурехтан, дур шудан, канора гирифтан.

ГОЛЛАНДӢ گالندی 1. *мансуб ба* давлати Голландия. 2. намояндаи миллати голландӣ.

ГОМ گام *кит.* фосилаи байни ду пой дар вақти рафтан, қадам.

ГОМОФОНИЯ *ю.* گامافانیه *мус.* навъе аз мусиқии бисёровоза, ки дар он як овоз мавқеи муҳим дошта, овозҳои дигар ба он ҷӯр мешаванд.

ГОМШУМОР گام‌شمار **:ба гомшумор роҳ рафтан** *кит.* бо эҳтиёт роҳ рафтан.

ГОРД *фр.* گارد *ниг.* **гвардия**.

ГОРИЛЛА *англ.* گاریله *зоол.* маймуни калони одамшакл, ки дар Африқои Марказӣ зиндагӣ мекунад.

ГОРМОН *ю.* گارمان *биол.* моддаи аз ҷиҳати биологӣ фаъол, ки онро ғадудҳои дарунӣ ҷудо намуда, бевосита ба таркиби хун дохил мекунанд.

ГОСПИТАЛ *ю.* گاسپیتل беморхонаи ҳарбӣ.

ГОТИКА *фр.* گاتیکه услуби махсуси санъати меъмории Аврупои Ғарбӣ дар асрҳои XII - XV.

ГОТИКӢ گاتیکی *мансуб ба* **готика**; **ҳуруфи готикӣ** хати махсуси ҳарфҳояш гӯшадор.

ГОФ گاف *номи ҳарфи бисту шашуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад мисли ҳарфи «коф» ба адади 20 баробар аст.*

ГОҲ گاه 1. ҷой, макон (*ба ин маъно бештар ҳамчун ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб меояд*: **коргоҳ, хобгоҳ, чарогоҳ**). 2. вақт, замон. 3. баъзан, баъзе вақт: **гоҳ..., гоҳ(е)...; гоҳе** баъзан, баъзе вақт; **он гоҳ** он вақт; баъд аз он; **чанд гоҳ** чанд вақт, муддате; **ҳар сари чанд гоҳ** ҳар сари чанд вақт, ҳар замон; баъзан, гоҳо; **ҳар гоҳ** ҳар вақт, вақте, мавриде; **ҳеҷ гоҳ** ҳеҷ вақт, ҳаргиз; **гоҳ-гоҳ** баъзан, аҳёнан, баъзе вақт; **гоҳ-ногоҳ // гоҳу бегоҳ** ҳар вақт, ҳар замон; баъзан; вақту бевақт. 4. тахт, авранг, сарир, тоҷу тахт.

ГОҲАНБОР گاهنبار мувофиқи ақидаи динӣ шаш рӯз ё шаш гоҳро (замонро) мегӯянд, ки дар ин муддат Худо дунёро офаридааст; масалан, бино ба китоби Зардушт дунё дар шаш гоҳ (замон) офарида шудааст: дар гоҳи аввал дар муддати чил рӯз – осмонҳо, дар гоҳи дуюм дар муддати шаст рӯз – обҳо, дар гоҳи сеюм дар муддати ҳафтоду панҷ рӯз – замин, дар гоҳи чорум дар муддати сӣ рӯз – растанӣ ва гиёҳҳо, дар гоҳи панҷум дар муддати ҳаштод рӯз – ҳайвонот ва дар гоҳи шашум дар муддати ҳафтоду панҷ рӯз – одам; ҳар яке аз ин гоҳҳо номи махсусе дорад.

ГОҲАНГОН گاهنگان *нуҷ.* Роҳи Каҳкашон.

ГОҲБОР گاهبار *ниг.* **гоҳанбор**.

ГОҲВОР گاهوار *ниг.* **гоҳвора**.

ГОҲВОРА گاهواره *ниг.* **гаҳвора**.

ГОҲГИР گاه‌گیر он ки дар корҳо ҷиддӣ нест ва фақат гоҳ-гоҳ аз худ ҷиддияту серталабӣ зоҳир мекунад; он чи, ки хеле ба нудрат пайдо мешавад.

ГОҲӢ گاهی *кит.* 1. *мансуб ба* **гоҳ**. 2. тахтнишин, подшоҳ.

ГОҲО گاها гоҳе, баъзан, баъзе вақт, гоҳ-гоҳ.

ГОҲНОМА گاه‌نامه тақвим, ҷадвали солу моҳу рӯз бо сония, дақиқа ва соат.

ГОҲҶӮЙ گاه‌جوی *кит.* ҷӯяндаи тахти подшоҳӣ.

ГОҲШУМОРӢ گاه‌شماری нигоҳ доштани ҳисоби солу моҳу рӯз; тақвим, солшуморӣ.

ГОҶ گاج аҳмақ, аблаҳ; каллакаду: **одами гоҷ; гоҷ кардан** *касеро* аҳмақ кардан, фанд додан, фиреб додан касеро.

ГОҶИГАРӢ گاجی‌گری *ниг.* **гоҷӣ**.

ГОҶӢ گاجی аҳмақӣ, аблаҳӣ; бефаросатӣ; **гоҷигарӣ кардан** рафтору гуфтори номақбул кардан (*аз қабили* сабукӣ, беадабӣ, худситоӣ *ва г.*).

ГОШТАН گاشتن 1. гардондан, гардонидан (*сарро, рӯйро*). 2. давр занондан.

ГРАЖДАНИН گرژدنین *ниг.* **шаҳрванд**; табаа, фуқаро.

ГРАЖДАНӢ گرژدنی 1. *ниг.* **шаҳрвандӣ**: **ҳуқуқи гражданӣ**. 2. ғайриҳарбӣ, ғайринизомӣ: **авиатсияи (ҳавопаймоии) гражданӣ**; **мудофиаи гражданӣ** *ниг.* **мудофиа**; **никоҳи гражданӣ** қайди никоҳ дар идораи давлатӣ (*бе риояи расму русуми анъанавӣ ва динӣ*); **ҷанги гражданӣ** мубориза и мусаллаҳона байни синфҳо ва гурӯҳҳои иҷтимоии дохили як давлат, ҷанги шаҳрвандӣ, ҷанги дохилӣ.

ГРАММ *фр.* گرم воҳиди ченаки вазн дар системаи метрӣ, ки аз ҳазор як ҳиссаи килограмм буда, ба вазни як мукааб сантиметр об баробар аст.

ГРАММАТИКА *ю.* گرمتیکه 1. *збш.* қисми забоншиносӣ, ки қоидаҳои сохтан, тағйир дода истифода бурдани калимаву ибораҳо ва хелҳои ҷумла, яъне морфология ва синтаксисро дар бар мегирад, сарфу наҳв. 2. китобе, ки дар он қоидаҳои сарфу наҳв баён ёфтааст, дастури забон.

ГРАММАТИКӢ گرمتیکی *мансуб ба* **грамматика**: **хатои (ғалати) грамматикӣ**.

ГРАНАТА *олм.* گرنته *ҳ.* норинҷак, як навъ лавозимоти ҷангӣ барои нобуд кардани қувваҳои зинда ва техникаи ҷангии душман, ки ба воситаи тӯп ва ё дастӣ ба нишон мепартоянд.

ГРАНАТААНДОЗ گرنته‌انداز 1. сарбозе, ки аз силоҳи гарнатапартоб истифода мекунад. 2. силоҳи гранатапартоӣ, гранатамёт.

ГРАНТ گرنت шакли маблағгузории иловагӣ барои корҳои тадқиқотии илмӣ, ки ба тарзи озмун пешниҳод карда мешавад.

ГРАФ *ю.* گرف унвони ашрофӣ ва соҳиби ин унвон.

ГРАФИКА گرفیکه 1. навъи санъати тасвирӣ, ки расмҳоро ба воситаи хату раххои сиёҳ (*бе истифодаи рангҳои гуногун*) мекашанд; асарҳои ин навъи санъати тасвирӣ, сиёҳқалам. 2. *збш.* маҷмӯи воситаи хати забон, таҳқиқи таносуби хат ва ово дар забон.

ГРЕЙДЕР *англ.* گریدر *тех.* мошини ҳамворкунандаи сатҳи роҳҳо пеш аз сангфарш кардан ва асфалт пӯшонидан.

ГРИМ *фр.* گریم ранг ва хамираҳои махсусе, ки актёрон намуди зоҳирии худро дигар мекунанд.

ГРИПП *фр.* گریپ *тиб.* касалии вазнини сирояткунанда ва тез паҳншавандаи роҳҳои нафасгирии инсон, ки табу ларза, дарди сару мушакҳо, сулфаю зуком аз аломатҳои он ҳисоб мешаванд, зуком.

ГРОССМЕЙСТЕР *олм.* گراسمیستر 1. унвони олии варзишӣ оид ба шоҳмот ва шашка. 2. устоди шоҳмот ё шашка, ки ба ин унвон сарфароз гардидааст.

ГУВОЖА گواژه шӯхӣ, мазоҳ, масхара; **гувожа задан** масхара кардан, сарзаниш кардан, таъна задан.

ГУВОЛИДАН گوالیدن андӯхтан, анбор кардан, анбоштан; болидан, нумӯъ кардан.

ГУВОР گوار 1. гуворо, созгор, форам; хушнуру хушзеҳн, ширин, лаззатнок. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* гуворанда, гуворишшаванда, ҳазмшаванда:

хушгувор, бадгувор, осонгувор.

ГУВОРАНДА گوارنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **гуворидан**; гуворо, ҳазмшаванда.

ГУВОРАНДАГӢ گوارندگی *шакли дигари сифати феълии замони ҳозира аз* **гуворидан**; хушгуворӣ, гуворо будан, дилчаспӣ.

ГУВОРИДАН گواریدن *кит.* 1. ҳазм шудан. 2. хушу форам омадан, форидан (*дар бораи хӯрданиҳо*).

ГУВОРИШ گواریش *кит.* 1. *исми феълӣ аз* **гуворидан**; ҳазм, ҳазмкунӣ. 2. *тиб.* маъҷуне ё таркибе, ки барои зуд ҳазм кардани хӯрок мехӯранд.

ГУВОРО گوارا хушмаза, хуштаъм, хушҳазм; мувофиқи табъ ва завқ, матбӯъ, форам; **гуворо омадан** форам будан; писанд афтодан.

ГУВОРОӢ گوارایی гуворо будан, форамӣ, матбӯъ будан.

ГУВОРОН گواران *ниг.* **гуворо**.

ГУВОҲ گواه шоҳид, шаҳодатдиҳанда; **гувоҳ нишон додан // гувоҳ овардан** касеро ё чизеро барои тасдиқи амале шоҳид қарор додан; **гувоҳ шудан** шоҳид шудан.

ГУВОҲИНОМА گواهی‌نامه *ниг.* **гувоҳнома**.

ГУВОҲӢ گواهی шоҳидӣ, шаҳодат, гувоҳ будан (шудан); **гувоҳӣ додан** шаҳодат додан, далели чизе будан; **дил гувоҳӣ додан** боварӣ доштан; яқинан донистан.

ГУВОҲНОМАگواهنامه *ниг.* **шаҳодатнома**.

ГУВОШТАН گواشتن гуворидан.

гудоз گداز 1. *асоси замони ҳозира аз* **гудохтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* гудозанда: **чӯянгудоз**, **пӯлодгудоз**, **ҷонгудоз**…

ГУДОЗ گداز 1. гудозиш, обшавӣ, гудохташавӣ. 2. *маҷ.* сӯзиш, дард, алам; **сӯзу гудоз** азоб, машаққат; алам, ғаму андӯҳи бисёр.

ГУДОЗА گدازه моддаҳои сӯзон, ки аз кӯҳҳои оташфишон берун мерезанд, гудохта, тафта.

ГУДОЗАНДА گدازنده қобили завб, гудозпазир, оҳан ё филизи дигар, ки обшаванда аст.

ГУДОЗВАР گدازور танакор.

ГУДОЗГАР//ГУДОЗИШГАР گدازگر//گدازشگر он ки филизотро мегудозад, гудозанда.

ГУДОЗИДА گدازیده *сифати феълии замони гузашта аз* **гудохтан**; обшуда, завбшуда, гудохташуда.

ГУДОЗИДАН گدازیدن *тарзи бавоситаи* **гудохтан**; об кардан.

ГУДОЗИШ گدازش *исми феълӣ аз* **гудохтан**; аз ҳолати сахтӣ ба ҳолати моеъ гузаштани модда бо таъсири гармӣ, завб.

ГУДОЗИШГАР گدازشگر *ниг.* **гудозгар**.

гудохт گداخت *асоси замони гузашта аз* **гудохтан**.

ГУДОХТА گداخته *сифати феълии замони гузашта аз* **гудохтан**; гудоза; **гудохта шудан** об карда шудан, завб шудан.

ГУДОХТАН گداختن 1. моддаи сахтро ба воситаи гармои баланд моеъ гардонидан, об кардан. 2. об шудан, завб шудан. 3. *маҷ.* азоби бисёр кашидан, дар азоб сӯхтан; ниҳоят ғам хӯрдан.

ГУДОХТАНӢ گداختنی 1. *сифати феълии замони оянда аз* **гудохтан**. 2. гудохта–шаванда, қобили гудозиш; он чи бояд гудохта шавад.

ГУДРОН *фр.* گودران моддаи аз партови нафт ҳосилшуда, ки ҳамчун сӯзишворӣ, маводи оиққорӣ дар симҳои барқ ва барои фарши роҳҳо истифода мешавад, қатрон, қир.

ГУЖОР گژار *кит.* сангдони мурғ, ҷиғилдони мурғ, чинадони мурғ.

гузар گذر 1. *асоси замони ҳозира аз* **гузаштан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* гузаранда: **тезгузар, зудгузар**.

ГУЗАР گذر 1. гузаштан, гузариш; **роҳи гузар** гузаргоҳ, роҳи равуо. 2. ҷои убур, гузаргоҳ; роҳи рафтуомад. 3. сероҳа ё чорроҳаи шаҳру деҳот, ки дар он мағозаву дӯконҳои гуногун, чойхонаву сартарошхона *ва г.* воқеъ аст. 4. *таър.* воҳиди ҳудудии маъмурӣ дар шаҳру деҳоти Осиёи Миёна то инқилоби Октябр (*мас., гузари Сӯзангарон дар Бухоро, гузари Чинор дар Кӯлоб ва г.*), маҳалла; **гузар афтодан** *ба ҷое* иттифоқан аз ҷое гузаштан, тасодуфан аз ҷое убур

кардан; **гузар доштан** а) гузаштан, убур кардан аз ҷое ё роҳе; б) рафтан ба сӯе, омадан ба назди касе; **гузар кардан** а) гузаштан, гузашта рафтан; б) *киноя аз* вафот кардан.

ГУЗАРАНДА گذرنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **гузаштан**. 2. гузашта раванда, раҳгузар: **диққати гузарандаро ба худ ҷалб мекард**. 3. сирояткунанда: **касалиҳои гузаранда**; **феъли гузаранда** *грам.* феъле, ки амали он ба мафъул (пуркунанда) мегузарад, феъли мутааддӣ; *муқоб.* **монда** (*аз қабили* дидан, овардан, хӯрдан).

ГУЗАРГАҲ گذرگه *ниг.* **гузаргоҳ**.

ГУЗАРГОҲ گذرگاه ҷои гузаштан, маъбар, убургоҳ; **гузаргоҳи об** ҷои равон шудани об, ҷараёнгоҳи об, маҷро.

ГУЗАРИШ گذرش *исми феълӣ аз* **гузаштан**; гузаштан аз як ҷой ба ҷои дигар; **давраи гузариш** замони табдили як ҳолат ба ҳолати дигар.

ГУЗАРӢ گذری гузаранда, убуркунанда.

ГУЗАРО گذرا 1. гузаранда, гузашта, нопойдор, раванда; **гузарои роҳ** гузарандаи роҳ, роҳгузар. 2. *маҷ.* ҳар чиз ё касе, ки аз ягон ҷиҳат ё сифат аз ҳад гузаштааст ва ё бартарии зиёде дорад: **аҳмақи гузаро, донои гузаро, хушхати гузаро; ноинсофии гузаро** *киноя аз* камоли ноинсофӣ, ноинсофии аз ҳад зиёд. 3. *маҷ.* бурро, тез.

ГУЗАРОН گذران *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозира аз* **гузаштан**; 1. гузаранда; **гузарони роҳ** роҳгузар. 2. *маҷ.* бебақо, нопойдор, фонӣ: **умри гузарон, дунёи гузарон**.

ГУЗАРОНАНДА گذراننده *сифати феълии замони ҳозира* аз **гузарон(и)дан**.

ГУЗАРОН(И)ДАН گذراندن//گذرانیدن *тарзи бавоси–таи* **гузаштан**. 1. чизеро аз даруни чизе убур додан (*мас.*, *риштаро аз сӯрохи сӯзан*); чизеро ба воситаи чизе интиқол додан. 2. касеро ё чизеро аз ҷое ба ҷои дигар бурдан; тағйир додани ҷои касе ё чизе; **аз дарё гузаронидан** ба он тарафи дарё убур додан, ба он тарафи дарё гирифта гузаштан. 3. гирифта бурдан, убур кунондан, гирифта гузаштан. 4. ба сар бурдан, тай кардан; **рӯз(ро) гузаронидан** умр ба сар бурдан, зиндагӣ кардан; **умр гузаронидан** умр ба сар бурдан, зиндагӣ кардан. 5. анҷом додан, ба охир расондан. 6. рӯнавис кардан, аз рӯи матне бардошта навиштан, нақл кардан. 7. ташкил кардан, барпо намудан: **маҷлис гузаронидан, намоиш гузаронидан;** ◊ **аз дами шамшер гузаронидан** куштан, қатл кардан; **аз дил гузаронидан** фикр кардан, хаёл кардан; **аз назар гузаронидан** а) дида баромадан, баррасӣ кардан; б) муоина намудан; тамошо кардан; **аз сар гузаронидан** паси сар кардан, ба сар бурдан, дидан, сипарӣ кардан; **аз ҳад гузаронидан** аз доираи эътидол берун баромадан, аз андоза таҷовуз кардан, ифрот кардан; **нафас нагузаронида** беист, таваққуф накарда, дам нагирифта (*мас.*, гап задан).

гузашт گذشت *асоси замони гузашта аз* **гузаштан**.

ГУЗАШТ گذشت 1. гузариш, мурур, гузашта рафтан: **гузашти айём**. 2. *маҷ.* даст кашидан аз нафъи худ ба нафъи каси дигар; **гузашт кардан** бахшидан, ба манфиати каси дигар аз баҳри чизе баромадан; аз қимати аслиаш кам кардан.

ГУЗАШТА گذشته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **гузаштан**. 2. он ки ё он чи аз ҷое гузашта рафтааст, рафта, убуркарда. 3. пеш, пешин, пешина, собиқ. 4. вақти пеш, пештар, собиқ. 5. он чи аз сар гузаштааст, саргузашт; **замони гузашта** а) давраи пеш; б) *грам.* яке аз се замони асосии феъл, ки амалу ҳолати пеш аз замони нутқи гӯянда воқеъшуда ё амали ба охир расидаеро ифода мекунад, мозӣ; **дере нагузашта**… пас аз андаке вақт, баъди андаке, баъд аз фурсате; **гузашта рафтан** наистода рафтан, таваққуф накарда роҳи худро давом додан; ◊ **аз рӯи** *касе* **гузашта натавонистан** хоҳиши касеро рад карда натавонистан.

ГУЗАШТАГАРОӢ گذشته‌گرایی гароиш доштан ва бартарӣ додан ба ҳодисаҳои гузашта, парастиши кору бори гузаштагон.

ГУЗАШТАГОН گذشتگان *ҷ.* **гузашта**; 1. пешиниён, қадимиҳо. 2. падару бобоҳои раҳматкарда.

ГУЗАШТАН گذشتن 1. гузар кардан, убур кардан аз ҷое, раҳгузар шудан аз ҷое ё аз пеши касе; аз ҷое ба ҷое рафтан. 2. дохил шудан, даромадан; нуфуз кардан (*аз байн ё даруни чизе ба ҷое*). 3. ҷорӣ шудан, равон

гаштан (*мас.*, *об аз банд*). 4. мурур кардан, сипарӣ шудан, тай шудан; **мавсими** *чизе* **гузаштан** мавсими чизе паси сар шудан, мавсими чизе тамом шудан; **синнаш аз панҷоҳ гузаштааст** синнаш аз панҷоҳ зиёд аст. 5. интиқол ёфтан аз ҳолате ба ҳолате, табдил ёфтан, тағйир ёфтан: **гузаштани тағйироти миқдорӣ ба сифатӣ**. 6. *маҷ.* вафот кардан, мурдан, фавтидан, даргузаштан. 7. пеш рафтан, пешсаф шудан: **Аҳмад дар мусобиқа аз ҳама гузашт**. 8. *маҷ.* зикр шудан, қайд гаштан. 9. аз даъво ё ҳаққи худ сарфи назар кардан; аз баҳри чизе гузаштан, талаб накардан (*қарзро*). 10. *гуфт.* пардохтан, машғул шудан; **дарси нав гузаштан** мавзӯи дарси навро мавриди омӯзиш қарор додан. 11. *дар таркибҳои феълӣ омада, маънои* қаблан анҷом ёфтани *амалеро ифода мекунад:* **гуфта гузаштан, маълумот дода гузаштан; истода гузаштан** таваққуф намудан (*барои шарҳу баён*); ◊ **аз баҳри** *чизе* **гузаштан** сарфи назар кардан, даст кашидан, тарк кардан; **аз гуноҳи** *касе* **гузаштан** гуноҳи касеро бахшидан; **аз дунё гузаштан** вафот кардан, мурдан; **аз имтиҳон гузаштан** а) санҷида шудан; б) комёб шудан дар имтиҳон, баҳои мусбат гирифтан дар имтиҳон; **аз** *касе* **камбудие гузаштан** *гуфт.* аз касе сар задани камбудие, ба вуқӯъ пайвастани нуқсоне аз тарафи касе; **аз пеши** *касе* **гузаштан** а) *ниг.* **пеш (аз пеши** *касе* **гузаштан)**; б) аз имтиҳони касе гузаштан; кӣ будан ва ба чӣ қодир будани худро ба касе нишон додан; **аз сари** *касе* **гузаштани** *чизе* бо касе рӯй додани ҳодисае (воқеае); **аз ҳад гузаштан** аз андоза берун шудан; ба дараҷаи ниҳоӣ расидан; **ба (дар) дил гузаштан** фикр кардан, хаёл намудан; **ба тарафи** *касе* **гузаштан** пайрави касе шудан, дар паноҳи касе шудан; аз касе тарафдорӣ кардан; **дар (ба) хотир гузаштан** ба ёд расидан, ба хотир омадан; **чашми** *касе* **нагузаштан** дида ё хонда натавонистан ба иллати заифии чашм.

ГУЗАШТАНӢ گذشتنی 1. *сифати феълии замони оянда аз* **гузаштан**; барои гузаштан қулай, гузаштанбоб: **ҷои гузаштанӣ**. 2. гузаштан хостан: **гузаштанӣ будан, гузаштанӣ шудан**.

ГУЗАШТКУНАНДА گذشت‌کننده гузаранда, бахшоянда, шахси боандеша.

ГУЗИДА گزیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **гузидан**; интихобшуда. 2. мунтахаб, мумтоз; беҳ, беҳтарин.

ГУЗИДАН گزیدن баргузидан, интихоб намудан, ҷудо карда гирифтан, чида гирифтан; хуш кардан, писандидан; **канора гузидан** канорагирӣ кардан, дур шудан; **манзил гузидан** ҷоеро барои истиқомат интихоб кардан, сокин шудан; **машғулӣ гузидан** машғул шудан, шуғл доштан.

гузин گزین 1. *асоси замони ҳозира аз* **гузидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* гузинанда: **хилватгузин, вожагузин**.

ГУЗИН گزین 1. гузида, интихобшуда; хостагшуда: **гузин кардан** интихоб кардан, баргузидан. 2. *маҷ.* сазовор, муносиб, лоиқ.

ГУЗИР گزیر раҳоӣ, халосӣ; чора, илоҷ; **гузир надоштан** илоҷ надоштан; **гузир нест** (коре, ки) накарданаш мумкин нест, лоилоҷ бояд карда шавад, ногузир аст.

гузор گزار 1. *асоси замони ҳозира аз* **гузоштан** ва **гузор(и)дан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* а) вазъкунанда, ҷорикунанда: **қонунгузор**, **бидъатгузор**; б) озодкунанда, барпокунанда: **бунёдгузор, поягузор;** в) таъминкунанда: **сиёсатгузор**, **коргузор**; г) гузаранда, убуркунанда, **дарёгузор, раҳгузор**.

ГУЗОР گزار 1. гузаштан, гузариш; **гузори** *касе* **ба ҷое афтодан** гузаштани касе аз ҷое; иттифоқан рафтани касе ба ҷое. 2. амали гузаштан, убур, гузар. 3. гузаргоҳ, ҷои гузар. 4. *маҷ.* буриш, амали буридан.

ГУЗОРА I گزاره гузор, гузариш, убур; **гузора шудан** убур кардан, гузаштан, сӯрох карда гузаштан аз чизе.

ГУЗОРА II گزاره аз ҳад гузаранда, аз ҳад зиёд, бисёр.

ГУЗОРАНДА گزارنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **гузоштан**. 2. ба саҳнагузоранда, таҳиягар: **гузорандаи намоиш**. 3. сӯрохкунанда, шикофанда.

ГУЗОРД گزارد амали гузарондан ва убур додан.

ГУЗОРДАН گزاردن *ниг.* **гузоштан**.

ГУЗОРИДАН گزاریدن 1. адо кардан, ба ҷо овардан. 2 *маҷ.* арз кардан, гуфтан; **шукр гузоридан** шукр кардан.

ГУЗОРИШ گزارش 1. гузоштан, мондан,

вогузор кардан, супоридан; **гузориши масъала** масъалагузорӣ, гузоштани масъала. 2. баён, шарҳ; **гузориши аҳвол** баёни ҳол; **гузориши илмӣ** суханронии мухтасар доир ба мавзӯи баҳс дар маҳфили илмӣ. 3. *нав*. навъи хабар бо сӯҳбат ва намоиш аз ҷои воқеа дар бораи рӯйдодҳои рӯз (*дар матбуот, радио, телевизион*). 4. дархост; ҳисобот.

ГУЗОРИШГАР گزارشگر 1. баёнгар, шарҳу эзоҳдиҳанда, баёнкунанда. 2. шарҳи рӯйдодҳои рӯз (*дар матбуот, телевизион ва радио*). 3. *маҷ*. суратгар, наққош.

ГУЗОРИШДИҲӢ گزارشدهی хабардиҳӣ; суханронӣ, ҳисоботдиҳӣ.

ГУЗОРИШНОМА گزارشنامه баённома, иттилооти хаттӣ (*дар бораи воқеае*).

ГУЗОРӢ گزاری *марбут ба* **гузор**; гузаранда.

ГУЗОШТАН گزاشتن 1. мондан, ниҳодан: **болои ҳам (ба замин) гузоштан, ба киса гузоштан**. 2. тарк кардан, раҳо кардан. 3. боқӣ гузоштан, аз худ ба ёдгор мондан, асар (нишона) мондан. 4. мавқуф кардан, мондан; ба таъхир андохтан: **ба вақти дигар гузоштан**. 5. роҳ додан, имкон додан (*ба коре, чизе*); **ба истироҳат гузоштан** ба истироҳат сар додан. 6. ба коре мондан, таъйин кардан; **имзо гузоштан** имзо кардан, даст мондан; **лона гузоштан** лона мондан, ошён сохтан; **қадам гузоштан // по гузоштан** шурӯъ ба рафтан кардан; роҳ рафтан; **ном гузоштан** номидан, ном мондан; **осуда гузоштан** ба ихтиёри худ мондан, ба ҳоли худ мондан; **саҳм гузоштан // ҳисса гузоштан** ба коре ё чизе саҳми худро ҳамроҳ кардан; **ба майли (ҳоли) худ гузоштан** ба ихтиёри худ мондан; **ба номи** *касе* **гузоштан** ба исми касе номидан, мавсум ба номи касе кардан (*чизе ё ҷоеро*); ба номи касе номгузорӣ кардан.

ГУЛ گل 1. ғунча ва ё муғчаи вошудаи гиёҳон ва дарахтон, баргҳои рангини ба ҳам пайваста, ки баъзе гиёҳон ва дарахтон дар шохаҳои худ ҳосил мекунанд ва аз он тадриҷан тухм ё мева пайдо мешавад, шукуфаи гиёҳон ва дарахтон. 2. гиёҳҳое, ки барои гулҳои рангоранг ва хушбӯяшон мекоранд; **гули даштӣ** гули саҳроии худрӯй; **гули наврустa** гули аввали баҳор; гули навшукуфта; **гули наврӯзӣ** гули аввали баҳор; **гули намозишом** гуле, ки вақти нишасти офтоб кушода мешавад, гули шомӣ; **гули нор** гули анор; гули ба сурхӣ моил, гули сурх; **гули ошиқи печон** гуле, ки шохаи он ба ҳар чизи ба вай наздик печида боло меравад; **гули пажмурда** гули афсурда; **гули садбарг** гули сурх, сафед ё гулобии калон-калони сербарг, вард; **гули хайрӣ** растание, ки гулҳои сафед, сурх ё бунафш дорад ва дар тибби халқӣ истифода мешавад, тугмачагул; **гули хандон** а) гули шукуфта; б) *маҷ*. ҷавони шоду хандон; **гули ҳамешабаҳор** а) гули доимсабз, гули ҳамешашукуфон; б) *маҷ*. рӯи маҳбуба; **айёми гул // мавсими гул** вақти шукуфтани гул; мавсими баҳор; **иди гул** иди баҳор; вақти нашъунамои гулҳо; **фасли гул** а) мавсими шукуфтани гул; б) *киноя аз* баҳор. 3. *маҷ*. беҳтарин чиз, зубдаи ҳар чиз. 4. *маҷ*. ҳар чизи нозук ва латиф ё ҳар шахси азиз ва маҳбуб; *ба таври истиора*: **гули орзу, гули рухсор, гули боғи умед**. 5. нақшу нигоре, ки ба шакли гул дар деворҳо кашида ё ба матоъҳо бофта мешавад; **гул андохтан // гул партофтан** *ба чизе* нақшу нигор кашидан, ҳар хел тасвир даровардан ба чизе; **гул дӯхтан** ба рӯи матоъ бо сӯзану ришта тасвир даровардан, гулдӯзӣ кардани матоъ. 6. *маҷ*. сурхакон (*бемории хавфнок*): **гул баровардан; гул кардан** а) шукуфта шудан, шукуфтани дарахтҳои мева ва растаниҳо; б) *маҷ*. боло рафтан, авҷ гирифтани чизе ё коре: **гул кардани санъати ҷумҳурӣ**; в) *маҷ*. масрур гаштан, шоду хандон шудан; завқу шавқ пайдо кардан; **гул партофтан** а) аз гул баромадан; б) ҳосил набаста рехтани гули растаниҳо; **гул пошидан // гул фишондан (афшондан)** ба роҳи касе ё ба рӯи чизе гул партофта, муҳаббату самимият изҳор кардан; **аз гул баромадан** гул партофта ба ҳосил даромадан; ◊ **гули сари сабад** чизи беҳтарин, писандидатарин, одами азизтар ва бақадртар дар байни як гурӯҳ, зинатбахши маҳфилҳо; **гули чашм** як навъ доғи сафеде, ки дар чашми одам пайдо мешавад; **гули шамъ** (чароғ) сари нимсӯхтаи пилтаи чароғу фатилаи шамъ; **гул буридан** дар коре маҳорати аз андоза берун нишон додан: **гул буридан дар гап задан; гул-гул шукуфтан** а) аз ҳад зиёд хурсанд шудан; болидан; б) нашвунамо кардан, ривоҷу равнақ ёфтан, тараққӣ кардан; **гули мақсуд чидан** ба мақсад расидан; **гули умеди** *касе* **шукуфтан** ба орзу расидан; **аз гул нозук будан** хеле нафис будан; бисёр нозук будан; **аз сад гул якаш нашукуфтан** ҳоло ҳама чиз дар пеш будан; акнун зоҳир шудани қуввaю

равнақ, ҳанӯз ҷавон будан; **гул бе хор намешавад** (*мақ.*) // **гул хор дораду асал – ору** (*зарб.*) а) ҳар чизи хуб ҷиҳати баде ҳам дорад; б) ганҷ бе ранҷ муяссар намешавад: **одамӣ аз гул нозуку аз санг – сахт** (*мақ.*)

ГУЛА گله афзори кори бофандагист, ки вақти кор торҳоро боло-поин бурда, дар байни онҳо барои пуд роҳ мекушояд: **гулаи ресмонӣ**.

ГУЛАК گلک 1. *шакли тасғир ва навозишии* **гул**. 2. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа. 3. *маҷ.* бача, фарзанд.

ГУЛАКДӮЗӢ گلک دوزی *ниг.* **гулдӯзӣ**.

ГУЛАНГДОН گلنگدان *ҳ.* милаи филизии саркаҷе, ки бо ҳаракати рафтуомад фишангро ба даруни хизонаи туфанг мебарад ва пукаи фишангро берун меандозад.

ГУЛАНГУБИН گل‌انگبین гулқанди асалӣ, ки аз гулу асал тайёр карда мешавад.

ГУЛАНДОЗ گل انداز *сохт.* намое, ки дар бинокорӣ аз хишти пухта ба шакли гул сохта мешавад.

ГУЛАНДОМ گل‌اندام нозукбадан, латифпайкар: **духтари гуландом**.

ГУЛАНДОХТА گل‌انداخته 1. растанӣ ва ё дарахте, ки гул андохтааст. 2. *маҷ.* афрӯхта ва сурх.

ГУЛАНОР گل‌انار 1. ҳар чизе, ки ба ранги гули анор бошад. 2. навъи матоъ, ки гулҳояш сурхи баланд мешавад: **куртаи гуланор, чити гуланор**.

ГУЛАФСОР گل‌افسار нӯхтаи нозуки бандаш чармин, ки аз болои лаҷом ба сари асп андохта, аспро ба ҷое мебананд.

ГУЛАФШОН گل‌افشان 1. гулпош, гулрез, гулнисор. 2. *тиб.* бемории гузарандаи пӯст аст, ки дар бадан, бештар дар рӯи одам пайдо мешавад.

ГУЛАФШОНӢ گل‌افشانی *исми амал аз* **гул афшондан**; гулпошӣ, гулрезӣ; **гулафшонӣ кардан** а) гул нисор кардан, гул пошидан; б) *маҷ.* ҳунарнамоӣ кардан дар санъати сухан *ва ғ.*

ГУЛБАДАН گلبدن *ниг.* **гуландом**.

ГУЛБАЗМ گل‌بزم маҳфили шеърхонӣ, ки хонанда гул дар даст байт ё порчаи шеъриро бо номи гул қироат карда, сипас гулро ба каси дилхоҳаш месупорад. Он кас шеърхониро бо номи гул давом дода, ин амалро такрор мекунад ва ҳамин тариқ гул давр хӯрдан мегирад (*ин кор одатан дар ҷашнҳои арусӣ сурат мегирад.*)

ГУЛБАНД گلبند 1. банди оҳанини корд, ки дар пайвандгоҳи теғ ва дастаи он устувор карда мешавад. 2. *маҷ.* боғбон.

ГУЛБАНДӢ گلبندی *мансуб ба* **гулбанд**; дорои тасвири гул, бо гул ороишёфта.

ГУЛБАРГ گلبرگ 1. барги гул, варақи гул. 2. *маҷ.* рӯи зебо; ◊ **гулбарги хандон** а) барги гули навшукуфта; б) маъшуқаи соҳибҷамол.

ГУЛБАРГРӮЙ گلبرگ‌روی гулрӯй, хушрӯй, зебо.

ГУЛБАСАР گل‌بسر гулпӯш, шукуфон: **дарахти гулбасар**; **бодиринги гулбасар** бодиринги наврасида, ки ҳанӯз гули сарашро напартофтааст.

ГУЛБАХМАЛ گل بخمل *ниг.* **гулмахмал**.

ГУЛБАХМАЛПӮШ گل‌بخمل‌پوش *ниг.* **гулмахмалпӯш**.

ГУЛБАҲОР گلبهار гули баҳорӣ, гули тару тоза.

ГУЛБЕЗ گلبیز гулпош, гулрез, гулафшон; хушбӯй: **боди гулбез**.

ГУЛБИҲӢ گل‌بهی рангҳои таркибии гули биҳӣ ё шукуфаи гули биҳӣ, ки ранги норанҷӣ дорад.

ГУЛБОҒ گلباغ боғе, ки гулҳои бисёр дорад, боғи гул, гулзор; *ба таври истиора*: **гулбоғи зиндагонӣ**.

ГУЛБОД گلباد боди гулбез, боди мушкбез.

ГУЛБОДОМ گلبادام 1. гули бодом. 2. нақшу нигор ба шакли гули бодом; **аспи гулбодом** аспи сафедчаранге, ки сар то пои баданаш холҳои бодомшакли сиёҳчаи сурхтоб дорад.

ГУЛБОЗ گلباز дӯстдори гул; гулпарвар.

ГУЛБОМ گلبام *кит.* овоз ва садои баланд, гулбонг.

ГУЛБОН گلبان нигаҳбони гул, боғбон.

ГУЛБОНГ گلبانگ 1. садои баланд, бонг, фарёд. 2. овози хуш, навои форам (*мисли хониши булбул*); хониш ва суруди чандкаса бо шодмонӣ ва хурӯш. 3. садои асбоби мусиқӣ.

ГУЛБОР گلبارгулпош, гулрез, гулафшон.

ГУЛБОРОН گلباران **:гулборон кардан** гул нисор кардан, фаровон гул рехтан.

ГУЛБОФТ گلبافت бо ороиш ва нақшу нигор бофташуда.

ГУЛБУН گلبن буттаи гул; буттаи гули садбарг; ◊ **гулбуни навруста** фарзанди ҷавон.

ГУЛБУР گلبر 1. он ки аз коғаз ё ягон чизи дигар гул месозад; касе, ки бар рӯи чизҳо нақши гул меандозад: **устои гулбур**. 2. *маҷ.* устои забардаст дар ҳунари худ.

ГУЛБУРӢ گلبری 1. гул сохтан аз коғаз ё чизи дигар; ба рӯи чизҳо гул андохта зинат додан. 2. нақшунигоршуда, зинатдода бо нақшу нигор.

ГУЛБУТТА گلبوته буттаи гул, ниҳоли гул; буттаи гулҳои бӯиданӣ (*мисли садбарг, атргул ва г.*), гулбун.

ГУЛБӮ(Й) گلبو(ی) он чи бӯи гул дорад; хушбӯй, муаттар.

ГУЛВОЖА گلواژه вожаи зебо, калимаи зебо.

ГУЛВОМ گلوام 1. гулфом, гулранг. 2. *маҷ.* сурхранг.

ГУЛГАРДОН گل‌گردان касе, ки дар маросими гулгардонӣ гулро ба даст гирифта мегардонад.

ГУЛГАРДОНӢ گل گردانی маросиме, ки дар он бачагон ё ҷавонон гули аввали баҳорро ба даст гирифта, барои муборакбодӣ хона ба хонаи мардум мегарданд ва аз онҳо ҳар гуна тӯҳфа мегиранд.

ГУЛГАҶ گلگج 1. гаҷи бисёр сафеди нарм, ки бо вай хонаҳоро гаҷкорӣ мекунанд. 2. девораи бо гулгаҷ андовашуда.

ГУЛГАШТ گل‌گشت 1. сайру гашт дар гулзор ва ҷойҳои дилкушо. 2. гулзор ё боғҳои гул (*ҷои сайру гашти мардум*).

ГУЛГИРАК گل‌گیرک қайчии махсус барои буридани сари нимсӯхтаи шамъ ё пилтаи чароғ.

ГУЛГУЗОРӢ گل‌گزاري гулдаста гузоштан ба пояи ҳайкал ё мазори шахсони таърихӣ.

ГУЛГУЛ گل‌گل 1. гул-гул шукуфтан, пурра шукуфтан, ба тамом шукуфтан, шукуфон ва хандон. 2. дорои доғҳои сурхи гулмонанд.

ГУЛГУН گلگون 1. гулранг, ба ранги гули сурх, сурхранг; сурх: **бодаи гулгун, чеҳраи гулгун**; **гулгун кардан** сурхранг гардонидан, сурх намудан; **гулгун гаштан (шудан)** ранги сурх гирифтан, сурх шудан. 2. монанди гул тару тоза ва зебо.

ГУЛГУНА گلگونه 1. гулгун, сурхранг. 2. сурхие, ки занҳо ба рӯй мемоланд, сурхӣ. 3. *маҷ.* рухсора, чеҳра, рӯи зебо.

ГУЛГУНӢ گلگونی 1. сурхрангӣ, сурхӣ. 2. *маҷ.* зебоӣ, хушрӯӣ: **гулгунии ҳаёт**.

ГУЛГУНКАФАН گلگون‌کفن *маҷ.* шаҳид, он ки ҷабран кушта шудааст, қурбонии ҷанг ё ягон ҳодисаи дигари мусаллаҳона; ҷабран кушташуда.

ГУЛГУНҚАБО گلگون‌قبا 1. сурхпӯш, пӯшандаи қабои сурх. 2. *маҷ.* зебо хушрӯй.

ГУЛГУНРУХ گلگون‌روخ *ниг.* **гулгунрухсор**.

ГУЛГУНРУХСОР گلگون‌رخسار сурхрӯй, хушрӯй, гулрухсор.

ГУЛГУНСАВОР گلگون‌سوار савори аспи сурх, аспсавор, савора.

ГУЛҒАНДА گلغنده пахтаи ҳаллоҷишудаи кулӯла, ки барои риштан тайёр мекунанд.

ГУЛҒАР گلغر *кит.* пашми нарме, ки аз буни мӯи буз бо шона мегиранд ва аз он шол ва чизҳои дигар мебофанд.

ГУЛҒУНЧА گل‌غنچه 1. ғунчаи гул, гули ношукуфта. 2. *киноя аз* маҳбуба.

ГУЛДАСТ گلدست моҳир, санъаткор, ҳунарманд: **устои гулдаст, наққоши гулдаст**.

ГУЛДАСТА I گلدسته гулҳои чида якҷоя басташуда, дастаи гул, дастагул.

ГУЛДАСТА II گلدسته 1. манораи ду тарафи даромадгоҳи пештоқдори масҷиду мадраса

ва қалъаҳо. 2. ҷои дастагузории теша ва каланд, ки аз рӯи онҳо қадре баланд меистад.

ГУЛДОМ گلدام доми хурд; дом.

ГУЛДОН گلدان 1. зарфи махсус, ки ба он об андохта, гулҳои чидашударо мегузоранд. 2. тубаки гул.

ГУЛДОР گلدار бо нақши гул зинатёфта, гул андохташуда; ҳар чизе, ки нақшу нигор дорад: **косаи гулдор, махмали гулдор, қолини гулдор**.

ГУЛДУРОС//ГУЛДУРРОС گلدوراس *калимаи тақлиди* овози баланди раъду барқ ё таркиши давомдори тири тӯп ва мисли ин; **гулдурос задан** садо баровардани раъду барқ, овози ниҳоят баланд баровардан.

ГУЛДУРРОСЗАНОН گلدوراس‌زنان *феъли ҳол аз* **гулдуррос задан**.

ГУЛДӮЗ گلدوز он ки ба рӯи матоъҳо нақш медӯзад; касе, ки касбаш ба рӯи матоъҳо гул дӯхтан аст.

ГУЛДӮЗӢ گلدوزی 1. дӯхтани нақши гул ба рӯи матоъ; **гулдӯзӣ кардан** нақши гул дӯхтан бар чизе. 2. гул дӯхташуда, бо нақшу нигор ороишёфта.

ГУЛДӮСТ گلدوست дӯстдори гул, гулбоз; гулпарвар.

ГУЛЗОРگلزار ҷое, ки гулҳои бисёр рӯидааст; гулистон, гулшан, гулбоғ.

ГУЛЗОРБОН گلزاربان нигаҳбони гулзор, посбони гулзор, боғбон.

ГУЛИСТОН گلستان 1. маҳалли рӯидан ва парвариш ёфтани гулҳо, боғи гул, гулбоғ; гулзор. 2. *маҷ.* ҷои ободу сарсабз; ◊ **олам гулистон** ҳама чиз мувофиқи табъ; ҳама чиз хуб ва ба ҷои худ; бисёр хуб, хеле нағз.

ГУЛӢ گلی як навъ матои одии гулдор.

ГУЛКАРАМ گل‌کرم *бот.* навъи карам, ки гулҳои онро пухта мехӯранд.

ГУЛКАРДА گل‌کرده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **гул кардан**; шукуфта, шукуфон (*оид ба дарахт*). 2. *маҷ.* боравнақ, обод.

ГУЛКОР گلکار 1. гулпарвар. 2. устои гулпарто.

ГУЛКОРӢ گلکاری 1. гул коштан, гулпарварӣ. 2. гул партофтан ба дару девори хонаю биноҳо, нақшу нигор, мунаққаш кардан, кашидан.

ГУЛҚАНД گلقند маъҷунест, ки барги гули садбарги ҷойдориро бо қанд ё асал соида, дар офтоб монда ба воя мерасонанд, гулшакар, гулангубин.

ГУЛМАХМАЛ گل‌مخمل бахмали гулдор, бахмали гулдӯзишуда, гулбахмал.

ГУЛМАХМАЛПӮШ گل‌مخمل‌پوش он ки либоси гулмахмалӣ ба бар дорад.

ГУЛМЕХ گل‌میخ мехи чорқираи оҳанини қуббадор.

ГУЛМИЖА گل‌مژه *тиб.* варами ғадудҳои равғании канори пилки чашм, ки то пухта баромадани решаш одамро азоб медиҳад, гавмижа.

ГУЛМОҲӢ گلماهی моҳии на он қадар калон, ки дар рӯи баданаш холҳои сурху сиёҳтоб дорад ва гӯшташ хеле болаззат аст, холмоҳӣ.

ГУЛНАҚШ گل‌نقش нақшу ороиш бо гул, бо тасвири гул орододашуда.

ГУЛНАМ گلنم намнок, намгирифта, камтар таршуда; **гулнам кардан** намнок кардан, каме тар кардан.

ГУЛНАСАБ گل‌نسب *кит. киноя аз* хушрӯ, зебо.

ГУЛНИСОР گلنثار гулпош, гулафшон.

ГУЛНОР گلنار 1. гули анори одии мевадор ва инчунин гули анори садбарги наринаи бесамар, ки рангаш сурх аст ва онро гулнори фарт низ мегӯянд, гули анор. 2. *маҷ.* сурхранг, сурх.

ГУЛНОРГУН گلنارگون гулнорранг, монанди гулнор сурх, сурхфом.

ГУЛНОРӢ گلناری *мансуб ба* **гулнор**; ба ранги гули анор; сурхранг, сурх.

ГУЛНӮШ گلنوش яке аз лаҳнҳои мусиқии бостонӣ.

ГУЛОБ گلاب 1. оби хушбӯи гули садбарг, ки ба воситаи асбоби махсус кашида мешавад ва ҳамчун атриёт, давои қуввати дил ва

шифобахшандаи бемориҳо ба кор мебаранд. 2. *киноя аз* шароб, бода. 3. *киноя аз* ашк, оби дида.

ГУЛОБГАР گلابگر *ниг.* **гулобгир**.

ГУЛОБГИР گلابگیر он ки аз гул гулоб мегирад, гулобгар.

ГУЛОБГИРӢ گلابگیری амал ва шуғли гулобгир; гирифтани гулоб.

ГУЛОБДОН گلابدان зарфи гулоб, ки ба шакли машрабаи гарданборик аст.

ГУЛОБЗАН گلابزن афшонандаи гулоб, гулобпош.

ГУЛОБИРАНГ گلابی‌رنگ ба ранги гулоб, гулобӣ.

ГУЛОБИТОБ گلابی‌تاب моил ба ранги гулобӣ, гулобиранг.

ГУЛОБӢ گلابیба ранги гули сурх, гулгун.

ГУЛОБПОШ گلابی‌پاش зарфи дастадори гарданборик ва лӯладор, ки ҳангоми азодорӣ бо он гулоб мепошиданд.

ГУЛОБТУН گلابتون 1. риштаҳои нозуки тилло ва нуқра, ки ҳамроҳи тори абрешим дар зарбофӣ ба кор меравад. 2. гулҳои барҷаста аз риштаҳои зарин ва нуқрагӣ, ки рӯи парчаҳо медӯзанд. 3. бофтаи абрешимӣ ба ранги мӯ, ки бо кокулон якҷоя мебофанд.

ГУЛОВЕЗ گل‌اویز гулбуттаи дорои баргҳои байзашакл, гули бунафш, нилгун, сурхи овезон ё хамида, меваи донаш ангурмонанд, бештар дар гулпарварӣ барои ороиши хонаву ҳавлиҳо истифода мешавад.

ГУЛОЛА گلاله *кит.* мӯи печида, зулф, кокул.

ГУЛОН گلان нони орди мулоиму маҳини дубез, ки дар равған бирён карда мешавад.

ГУЛОҶ گلاج 1. навъе аз ҳалво. 2. нони тунук, ки аз нишоставу тухми мурғ пухта мешавад.

ГУЛПАР گلپر *бот.* 1. донаи хушбӯй ва зардранги хурд, ки доруӣ аст ва кӯбидаи он ба сурати чошнӣ барои баъзе хӯрокиҳо истифода мешавад. 2. гиёҳи ин дона, ки алафи яксола ё чандсола, худрӯй ё коштанӣ аст.

ГУЛПАРАСТ گل‌پرست дӯстдори гул, он ки гулҳоро парастиш мекунад.

ГУЛПАРАСТӢ گل‌پرستی амали гулпараст, дӯст доштани гул, парастидани гул.

ГУЛПАРВАР گل‌پرور он ки бо парвариши гулҳо машғул аст, парварандаи гул; гулдӯст.

ГУЛПАРВАРӢ گل‌پروری парваридани гул, нигоҳубини гул; соҳаи боғдорӣ, ки бо парвариши растаниҳои ороишӣ машғул аст (*барои бунёд намудани, сабзазор, гулзор ва г.*).

ГУЛПАРТОӢ گل‌پرتایی *исми амал аз* **гул партофтан**; нақши гулҳоро кашидан ё партофтан ба рӯи чизе ё дар матое, нақшу нигор кашидан, мунаққаш кардан.

ГУЛПЕРАҲАН//ГУЛПИРАҲАН گلپیرهن 1. он ки пироҳанаш гулранг ва чун гул нозуку зебост. 2. *маҷ.* латифандом, нозукбадан, зебо, хушрӯ.

ГУЛПЕЧАК گل‌پیچک *бот.* гули печон.

ГУЛПОШ گلپاش пошанда ва нисоркунан–даи гул.

ГУЛПОШӢ گلپاشی *исми амал аз* **гул пошидан**; ба зери қадами шахси азиз ва олиқадр гул пошида, изҳори миннатдорӣ ва муборакбод намудан.

ГУЛПӮШ گلپوش 1. пӯшида бо гул, ороста бо гул, бо гул иҳоташуда; **гулпӯш кардан** бо гул пӯшидан, бо гул оростан; **гулпӯш шудан** бо гул пӯшида гардидан; шукуфтан. 2. *маҷ* шукуфон, шукуфта: **дарахтони гулпӯш**.

ГУЛРАНГ گل‌رنگ ба ранги гул, гулобӣ, гулгун; **майи гулранг** майи арғувонӣ, шароби сурх.

ГУЛРЕЗ گلریز 1. пошандаи гул, гулпош, гулафшон. 2. навъе аз оташбозӣ, ки дар вақти оташ додан шарораҳои гуногунранг ба атроф пош мехӯрад.

ГУЛРЕЗА گلریزه гули хурд, гули майда, майдагул.

ГУЛРЕЗОН گلریزان *сифати феъли ва феъли ҳол аз* **гул рехтан**; дар ҳоли гулрезӣ, гулрез будан.

ГУЛРУХ گلرخ *ниг.* **гулрӯ(й)**.

ГУЛРУХСОР گلرخسار *ниг.* **гулрӯ(й)**.

ГУЛРӮ(Й) گلرو(ی) он ки рӯяш мисли гул латифу дилкаш аст; хушрӯ, зебо.

ГУЛСАНГ گلسنگ *бот.* гиёҳи сабзи занбӯруғ ва обсабзмонанд, ки дар рӯи санг пайдо мешавад.

ГУЛСАНГШИНОСӢ گلسنگشناسی бахши гиёҳшиносӣ, ки ба шинохт ва пажӯҳиши растаниҳои болои санг машғул аст.

ГУЛСИТОН گلستان *кит.* 1. *ниг.* **гулистон**. 2. *маҷ.* маҳбубаи зеборух.

ГУЛСИФАТ گلصفت ба мисли гул латифу нозук, гулмонанд.

ГУЛӮ گلو 1. роҳи хӯрок ва нафас, ки дар қисми пеши гардан воқеъ буда, даҳонро бо сурхрӯда ва шушҳо мепайвандад, ҳалқ, ҳалқум. 2. гардан; **гулӯи** *касеро* **гиря гирифтан** аз шиддати гиря нафастанг гаштан; **гулӯи** *касеро* **фушурдан** роҳи нафаси касеро танг кардан; касеро буғӣ кардан; ◊ **гулӯ афшондан** оҳиста сулфа кардан; **гулӯи** *касеро* **равған кардан** ба касе пора додан, ришва додан; **гулӯ хоридан** ишора ба ришва талаб кардан; бо анҷом додани коре аз касе чизе тамаъ кардан; **аз гулӯ** *чизе* **нагузаштан** иштиҳо надоштан, майли хӯрдан надоштан; чизе хӯрда натавонистан (*ба сабаби нохушие, ҳаяҷон ё интизории касе*); **(пардаи) гулӯро даронда дод задан** сахт дод гуфтан, баланд фарёд задан, аррос задан.

ГУЛӮАФШОНӢ گلوافشانی *исми амал аз* **гулӯ афшондан**; сулфаи оҳиста (*барои тоза кардани роҳи нафас*).

ГУЛӮБАНД گلوبند *ниг.* **гарданбанд** 2.

ГУЛӮБАНДА گلوبنده *маҷ.* шикамбора, чашмгурусна.

ГУЛӮБАНДАГӢ گلوبندگی шикамборагӣ, аз ҳад зиёд ба хӯрок майл доштан.

ГУЛӮГИР گلوگیر 1. гулӯгиранда, хафакунанда, бандкунандаи роҳи гулӯ; **гиряи гулӯгир** гиряи сахт, ки гулӯи касро гирифта, ба гап задан ва нафас гирифтан намемонад; **гулӯгир кардан** гулӯ танг кардан, роҳи нафасро танг кардан; **гулӯгир шудан** *аз чизе* роҳи нафас танг шудан аз чизе. 2. *маҷ.* нофорам, ногувор; ғамовар.

ГУЛӮГИРИФТА گلوگرفته хиррӣ, хаста, хафа, гирифта: **садои гулӯгирифта**.

ГУЛӮГИРИФТАГӢ گلوگرفتگی овозги–рифта, он ки овозаш ба сабаби дарди гулӯ гирифтааст.

ГУЛӮГОҲ گلوگاه 1. маҷрои убури ғизо дар ҳалқ, гузаргоҳи гулӯ, ҳалқум. 2. *ҷугр.* оби борики байни ду қитъаи хушкӣ, ки баҳру уқёнус ё кӯлро ба ҳам мепайвандад.

ГУЛӮДАРД گلودرد *тиб.* илтиҳоби пардаҳои луобии ҳалқ дар натиҷаи шамолкашӣ, дарди гулӯ.

ГУЛӮЗИНДОНАК گلوزندانک *тиб.* бемории шадиди сирояткунандаи гулӯ дар кӯдакон, хуноқ.

ГУЛӮЛА گلوله 1. ҳар чизи гирд ва лӯнда (*ба ин маънӣ бештар* **кулӯла** *машҳур аст*): **гулӯлаи барф**, **гулӯлаи ресмон**. 2. тири тӯп ва аслиҳаи калони ҷангӣ; **гулӯлаи варзиш** кураи филизӣ, ки барои иҷрои машқҳои варзиши сабук истифода мебаранд: **гулӯла андохтан, гулӯла партофтан**.

ГУЛӮЛААНДОЗӢ گلولهاندازی *исми амал аз* **гулӯла андохтан**; оташфишонии тӯп, тирпаронӣ аз тӯп.

ГУЛӮЛАБОРОН گلولهباران партоб ё боридани гулӯлаҳои бисёр ва паёпай бар ҷое ва ё чизе.

ГУЛӮЛАЗАНӢ گلولهزنی *ниг.* **гулӯлаандозӣ**.

ГУЛӮЛАКАМОН گلولهکمان камони гулӯлаандозӣ.

ГУЛӮЛАПАРОНӢ گلولهپرانی *ниг.* **гулӯлаандозӣ**.

ГУЛӮЛАПОРА گلولهپاره пораи тири тӯп, норинҷак ва монанди онҳо.

ГУЛӮЛАРЕЗ گلولهریز он ки бо завби филизҳо гулӯла мерезад.

ГУЛӮСӮЗ گلوسوز 1. гулӯро сӯзонанда (*чизи бисёр гарм ё тунду тез*). 2. *кит.*, *маҷ.* бисёр ширин, аз ҳад зиёд ширин, вале дилкаш.

ГУЛӮФИШОР گلوفشار 1. фишорандаи гулӯ, банд шудани гулӯ. 2. *маҷ.* хафагӣ, зиқӣ.

ГУЛФАҲШАНГ گلفهشنگ *кит.* обе, ки дар вақти аз баландӣ рехтан ях карда, шӯша

мебандад.

ГУЛФИШОН گلفشان *ниг.* **гулафшон** 1.

ГУЛФИШОНӢ گلفشانی *ниг.* **гулафшонӣ**.

ГУЛФОМ گلفام ранги гул, гулранг, гулгун, сурхранг; **майи гулфом** шароби сурх; **рухи гулфом** рӯи гулгун; рӯи зебо.

ГУЛФУРӮШ گلفروش он ки гул мефурӯшад, фурӯшандаи гул.

ГУЛФУРӮШӢ گلفروشی 1. фурӯхтани гул; касбу кори гулфурӯш. 2. ҷое, ки гул мефурӯшанд: **дӯкони гулфурӯшӣ**.

ГУЛХАН گلخن 1. ҷои махсус, ки дар он оташ гиронда, гарм мешаванд; оташи афрӯхта; **гулхан афрӯхтан** оташ афрӯхтан. 2. ҷое дар ҳаммомҳои қадима, ки оташ афрӯхта, ҳаммомро гарм мекунанд, гӯлах.

ГУЛХАНАФРӮЗ گلخن‌افروز даргиронандаи гулхан, оташгирон.

ГУЛХАНГИРОНӢ گلخن‌گرانی даргирон–дани гулхан, афрӯхтани гулхан.

ГУЛХАНӢ گلخنی алавмони гулхан; оташ–мони гӯлахи ҳаммом, гӯлахӣ.

ГУЛХАННИШИН گلخن‌نشین нишинандаи гирди гулхан.

ГУЛХАННИШИНӢ گلخن‌نشینی нишастан дар гирди гулхан.

ГУЛХАНДА گل‌خنده 1. шукуфтани гул, кушода шудани гул. 2. *маҷ.* хандаи зебо, хандаи дилкаш.

ГУЛХАНТОБ گلخن‌تاب *ниг.* **гулханӣ**.

ГУЛХАТ گلخط ороиш додани ду тарафи роҳҳо, гулбоғҳо, гулгаштҳо бо шинондани гулҳои ороишӣ.

ГУЛХЕЗ گلخیز *киноя аз* сафобахш, кайфиятбахш.

ГУЛХОНА گلخانه хонаи оинабандӣ, ки дар ҷои офтобрӯя барои дар зимистон нигоҳ доштан ва парваридани гулу растаниҳо сохта мешавад, гармхона барои гулҳо.

ГУЛХӮРАК گلخورک *зоол.* як навъ ҳашароти гулхӯр.

ГУЛЧАНБАР گل‌چنبر чанбари гул, гулдастаи доирашакл, иклили гул.

ГУЛЧЕҲР گلچهر *ниг.* **гулчеҳра**.

ГУЛЧЕҲРА گلچهره чеҳрааш мисли гул латиф, нозук, рӯяш мисли гул зебо, гулрӯ, гулрухсор.

ГУЛЧИН I گلچین 1. он ки гулро интихоб карда мечинад ва даста мекунад, чинандаи гул, гулчинанда. 2. *маҷ.* мунтахаб, гузида; **гулчини ашъор** гузидаи ашъор, шеърҳои мунтахаб; **гулчин кардан** интихоб кардан, баргузидан, яккачин кардан, хоста гирифтан.

ГУЛЧИН II گلچین порчаи чарм, ки ҳамчун дастак ба ақиби маҳсӣ дӯхта мешавад.

ГУЛЧИНДОРگلچین‌دار маҳсие, ки гулчин монда дӯхта шудааст.

ГУЛЧИНӢ گلچینی *исми амал аз* **гул чидан**; чидани гул, гул кандан.

ГУЛЧОЙ گلچای чойи аз барги садбарг дамкарда.

ГУЛҶОМ گل‌جام 1. қадаҳи зебои сурхи гулдор, ҷоми нақшини сурх. 2. шишаи рангин, ки дар иморати хона ба дару равзан насб мекунанд.

ГУЛҶӮШ گلجوش шукуфон; зебо; **оразй гулҷӯш** рӯи сурхи дилкаш.

ГУЛШАКАРگلشکر *ниг.* **гулқанд**.

ГУЛШАН گلشن ҷои фаровонии гулҳо, гулзор, гулистон; боғе, ки гулҳои гуногунранги зиёд дорад; *ба тарзи истиора*: **гулшани адаб, гулшани ирфон, гулшани ҷавонӣ; гулшан кардан (намудан)** обод гардондан ҷоеро.

ГУЛШАНӢ گلشنی *мансуб ба* **гулшан**; ҳар чизи мавҷуд дар гулшан; **гулшаниён** аҳли гулшан, гулшаннишинон.

ГУЛШАНОРО گلشن‌آرا 1. ороишдиҳандаи гулшан; боғбон. 2. *маҷ.* хеле зебо, пуртароват (*сифати ҳусни маҳбуба*).

ГУЛШАНСАРО گلشن‌سرا боғсаро, бӯстонсаро, ҳавлии боғчадор.

ГУЛЪИЗОР گلعزار *ниг.* **гулъузор**.

ГУЛЪУЗОР گلعزار рӯяш мисли гул, нозуку зебо, гулрӯй, гулрухсор, гулчеҳра.

ГУМ I گم 1. нопадид, бедарак, ғоиб, мафқуд, нонамоён, азбайнрафта; **гум гаштан** *ниг.* **гум шудан; гум кардан** а) чизеро аз даст додан; мафқуд кардан: **соати худро гум кардан, қалами худро гум кардан;** б) ягон сифат ё хосияти худро аз даст додан: **сиҳатии худро гум кардан, қобилияти (қувваи) худро гум кардан**; в) надидан касеро, аз назар ғоиб будани касе; **гум шудан** а) фоқид гаштан, нест шудан, талаф гаштан, нобуд шудан; б) аз байн рафтан, барҳам хӯрдан; в) ғайб задан, ғоиб шудан, бедарак шудан, нопадид шудан; **гум шав**! дафъ шав!, аз назарам дур шав! (*таъбири дашном*); ◊ **ақл гум кардан** *ниг.* **ақл; гапро гум кардан** чӣ гуфтанро надониста мондан; давоми сухани худро фаромӯш кардан; **дасту по гум кардан** *ниг.* **даст**; **роҳ гум кардан** бероҳа шудан, аз роҳи рост баромадан, роҳгум задан; **худро гум кардан** инони ихтиёрро аз даст додан, саросема шудан (*аз гояти шарм, ҳаяҷон ва г.*).

ГУМ II گم **:дил гум задан** *ниг.* **дил**.

ГУМ III گم чуқур, чоҳи бетаг, чоҳи тагаш нопайдо.

ГУМАНИЗМ *лот.* گومنیزم *ниг.* **башардӯстӣ**.

ГУМАНИТАРӢ گمنیتری *марбут ба* инсон ва ҳастиву шуури ҷамъиятии он; *ниг.* **башардӯстӣ**.

ГУМБУДА گم‌بوده 1. гумшуда, мафқуд, нопадид. 2. *маҷ.* ҳайрон, саргардон; аздастрафта, табоҳшуда.

ГУМБУДАГӢ گم‌بودگی вазъ ва ҳолати гумбуда, гумроҳӣ; саргардонӣ, ҳайронӣ, ҳайрат.

ГУМБУРОС//ГУМБУРРОС گمبراس *калимаи тақлиди* овози бардавоми сахт афтидани чизи вазнин, таркидан ё ба ҳаракат даромадани ягон чиз; **гумбурос задан** овози сахт баровардан (*бо афтидан, таркидан ё ҳаракати шадиди чизе*).

ГУМГАШТА گمگشته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **гум гаштан**. 2. *маҷ.* саргашта, сарсон, саргардон, овора.

ГУМГАШТАГӢ گمگشتگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **гум гаштан**; вазъ ва ҳолати гумгашта, гумгашта будан.

ГУМ-ГУМ گم‌گم *калимаи тақлиди* овози пайи ҳам ба чизе бархӯрдани чизе, бо мушт задани девор *ва г.*

ГУМГУРС گم‌گرس **:гумгурс афтодан** бехуд шуда, якбора афтодан (*аз беморӣ ё беҳолӣ*).

ГУМЗАДАРОҲ گمزده‌راه *гуфт.* роҳгумкарда роҳгумзада, гумкардароҳ.

ГУМИЗ گمیز *кит.* пешоб, шоша, меза.

ГУМИЗДОН گمیزدان *кит.* пешобдон, шошадон, мезадон, масона.

ГУМКАРДА گمکرده *сифати феълии замони гузашта аз* **гум кардан**; аздастрафта, мафқудгашта; гумшуда.

ГУМКАРДАДИЛ گمکرده‌دل *кит.* дилгумкарда, дилдода, мафтун, шефта.

ГУМКАРДАПАЙ گمکرده‌پی *ниг.* **гумкардароҳ**; изи пой гумкарда.

ГУМКАРДАРОҲ گم‌کرده‌راه гумроҳ, роҳгумкарда, роҳгумзада.

ГУМНОМ گمنام беному нишон, номаълум, номашҳур, бедарак: **гумном будан, гумном кардан, гумном шудан**; **гумном шав!** *таҳқ.* нест шав!, дур шав!

ГУМНОМӢ گمنامی беномунишонӣ, номаълумӣ, номашҳурӣ.

ГУМОН گمان тасаввур, фарз, пиндошт, ҳадс, занн, хаёл. 2. шак, шубҳа; *муқоб.* **яқин**; **гумону яқин** шубҳаву ростӣ, тахмину ҳақиқат; **ба гумонам (-ат, -аш)** ба фикрам, ба хаёлам; **ба гумони**... ба пиндошти…; ба ақидаи…, ба фикри….; **гумон бурдан** фикр кардан, пиндоштан; тахмин кардан; **гумони бад бурдан** бадгумон шудан аз касе, шубҳа кардан аз касе; **гумон доштан** *ниг.* **гумон кардан**; **гумон кардан** а) пиндоштан, тасаввур кардан; фикр кардан; б) фарз кардан; тахмин намудан; **ба гумон афтодан** а) ба фикру хаёл мондан; б) ба шубҳа мондан, шубҳа кардан; **гумон буд, ки**… мумкин набуд, ки…, аз эҳтимол дур буд, ки…; **гумон мерафт (меравад), ки…** а) тасаввур мешуд, ки…, фикре пайдо мегашт, ки…; б) тахмин кардан мумкин буд, ки…, эҳтимол.

ГУМОНА گمانه 1. *кит.* гумон, шак, шубҳа. 2. чоҳи озмоиш барои фаҳмидани будан ё набудани об дар зери замин.

ГУМОНАЗАНӢ گمانه‌زنی 1. чоҳканӣ, кандани гумона барои озмоиши қабати замин. 2. пешбинӣ, дурнамонигарӣ, тахмин бо доштани ҳисоби пешакӣ.

ГУМОНБАР گمانبر он ки барои дуздидани чизе ё ҷинояти дигаре дар ҳаққаш шубҳа пайдо шудааст; **гумонбар шудан** *аз касе* бадгумон шудан аз касе.

ГУМОНБАРӢ گمانبری гумон бурдан, шубҳа кардан.

ГУМОНДОР گماندار 1. *ниг.* **гумонбар**. 2. он ки дар ҳаққи касе гумони бад мекунад.

ГУМОНЗАД گمانزد *кит.* гумон кардашуда, хаёл ва тасаввур карда; **гумонзад шудан** дар тасаввур умедвор шудан.

ГУМОНЗАДА گمانزده машкук, гумондор, шубҳакунанда.

ГУМОНИДАН گمانیدن гумон кардан, фарз кардан, пиндоштан.

ГУМОНМАНД گمانمند шубҳадор, тардидкунанда, гумонбар.

ГУМОНМАНДӢ گمانمندی шак(к), шаккокият, шубҳа, тардид.

ГУМОНОМЕЗ گمان‌آمیز бо шакку шубҳа, шубҳаомез.

ГУМОНПАЗИР گمانپذیر қобили фикру андеша ва хаёл; **гумонпазир шудан** дар фикру андеша ва хаёл афтодан.

гумор گمار *асоси замони ҳозира аз* **гуморидан** ва **гумоштан**.

ГУМОРАНДА گمارنده анҷом додани кори водоршуда, маъмуркунанда; вазифадиҳанда, супоришдиҳанда, фармоишдиҳанда.

ГУМОР(И)ДАН گماردن//گماریدن *ниг.* **гумоштан**.

ГУМОШТА گماشته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **гумоштан**; маъмуршуда аз тарафи касе, таъйиншуда ба иҷрои амал ё вазифае аз тарафи касе ё идорае: **гумоштагони ширкат**. 2. фиристода.

ГУМОШТАН گماشتن касеро ба иҷрои коре маъмур кардан; касеро бар сари коре гузоштан, таъйин кардан; ◊ **дилу ҷон гумоштан** тамоми ҳастиро додан ба коре; худро фидои коре кардан; **дил бигумор!** дилат гумоштаи ту бошад!; таваҷҷӯҳ намо!, бовар кун!

ГУМРАҲ گمره *ниг.* **гумроҳ**.

ГУМРАҲӢ گمرهی *ниг.* **гумроҳӣ**.

ГУМРОҲ گمراه 1. гумкардароҳ, саргар–дон, овора. 2. *маҷ.* аз роҳи дуруст баромада, ба роҳи хато рафта; мунҳарифгашта; **гумроҳ кардан** касеро аз роҳи дуруст баровардан, бероҳа кардан.

ГУМРОҲӢ گمراهی роҳи дурустро гум карда, ба роҳи нодуруст (хато) рафтан, гумроҳ будан.

ГУМРОҲШУДА گمراهشده *сифати феълии замони гузашта аз* **гумроҳ шудан**; бероҳашуда, ба роҳи хато рафта.

ГУМРУК *т.* گمرک идорае, ки воридоту содироти молҳоро аз як давлат ба давлати дигар назорат мекунад ва ҳаққи гумрукӣ меситонад: **идораи гумрук, нозири гумрук**.

ГУМРУКӢ گمرکی *мансуб ба* **гумрук**: **назорати гумрукӣ, ҳаққи гумрукӣ**.

ГУМРУКХОНА گمرکخانه бинои гумрук; боҷхона.

ГУМУГӮР گم‌وگور *гуфт.* гум, гумном, тамоман нопадидшуда.

ГУМУС گموس *бот.* қисми таркибии хок, ки аз пӯсиши растаниҳо пайдо шудааст.

ГУМҶӮӢ گم‌جویی гумшударо ҷустан; **ба гумҷӯӣ даромадан** ҷустуҷӯ кардани чиз ё каси гум ё бедаракшуда ва ё ғайбзада.

ГУМШУДА گم‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **гум шудан**; нопадидшуда, бедаракшуда, мафқудгашта.

-гун گون *пасванди сифатсоз, ки маънои* ҳамрангӣ *ва* монандиро *ифода мекунад:* **нилгун, лолагун, гандумгун**.

ГУН گون *кит.* 1. ранг, лавн. 2. навъ, хел, тарз.

ГУНА گونه 1. ранг, лавн. 2. хел, навъ; тарз, равиш, тавр; **гуна-гуна** гуногун, ҳар хел;

ҳархела; **ин гуна** а) ин хел, ин навъ; б) ин тавр, ин тарз; **ҳар гуна** ҳар хел, ҳар навъ; ҳар қадар; **ҳеҷ гуна** ҳеҷ навъ, ҳеҷ хел; **чӣ гуна** а) чӣ хел, чӣ навъ; б) чӣ тарз, чӣ тавр, чӣ тариқ; в) чӣ хел, чӣ қадар, то кадом дараҷа. 3. рӯй, рухсора, ораз, чеҳра. 4. ранги чеҳра. 5. моддае, ки бо он зарро сайқал медиҳанд, моддаи сайқалӣ.

ГУНАҲ گنه *ниг.* **гуноҳ**.

ГУНАҲГОР گنهگار 1. гуноҳ содиркарда, муҷрим; он ки кори бад кардааст, айбдор. 2. *маҷ.* сабабгор, боис; **гунаҳгор кардан** айбдор шуморидан касеро; **гунаҳгор шудан** айбдор гардидан барои коре ё чизе; **худро гунаҳгор донистан** айби худро ба гардан гирифтан, худро айбдор ҳисоб кардан.

ГУНАҲГОРӢ گنهگاری гуноҳ доштан, айбдор будан.

ГУНАҲГОРОНА گنهگارانه айбдорона, бо гунаҳкорӣ; чун гунаҳкор, тақсиромез.

ГУНАҲКОР گنه‌کار *ниг.* **гунаҳгор**.

ГУНАҲКОРӢ گنه‌کاری *ниг.* **гунаҳгорӣ**.

ГУНАҲКОРОНА گنه‌کارانه *ниг.* **гунаҳгорона**.

ГУНАҲОМУРЗ گنه‌آمورز *ниг.* **гуноҳомурз**.

ГУНАҲСӮЗ گنه‌سوز нобудкунандаи гуноҳ, сӯзонандаи гуноҳ.

ГУНБАД گنبد 1. *ниг.* **гунбаз; гунбади даввор** *ниг.* **гунбаз**; **гунбади афлок (азрақ, ахзар, воло, лоҷвард, мино, мину, муҳит)** *киноя аз* фалак, осмон; осмони кабуд, нилгун, зумуррадгун; **гунбади гардун** дунё, ҷаҳон. 2. ҷастухез, чорхези ҳайвонот ҳамчун асп, оҳу, гӯр *ва г.*; **гунбад задан** хез задан, ҷастухез кардан, чорхез задан.

ГУНБАДӢ گنبدی *марбут ба* **гунбад**.

ГУНБАДМОНАНД گنبدمانند *ниг.* **гунбазмонанд**.

ГУНБАДСАРОЙ گنبدسرای сарои гунбаздор, дархонае, ки сақфаш гунбазшакл бошад.

ГУНБАДХОНА گنبدخانه бино ва хонаи гунбаддор, бинои богунбад.

ГУНБАЗ گنبز 1. сақфу боми қуббашакли иморат, қисми болоии қуббашакли биноӣ масҷид, оромгоҳ *ва г.;* биное, ки сақфу бомаш қуббашакл сохта шудааст; ◊ **гунбази об** ҳубоб; **гунбази даввор** фалаки гарданда; осмон; **гунбази лоҷвардӣ (нилӣ)** осмон.

ГУНБАЗДОР گنبزدار гунбазнок: **биноӣ гунбаздор**.

ГУНБАЗӢ گنبزی гунбазмонанд, гунбаз–шакл; гунбаздор.

ГУНБАЗМОНАНД گنبزمانند шабеҳи гунбаз, гунбазшакл: **сақфи гунбазмонанд**.

ГУНБАЗЧА گنبزچه гунбази хурд.

ГУНБАЗШАКЛ گنبزشکل *ниг.* **гунбаз–монанд**.

ГУНГ گنگ он ки забони гӯё надорад ва бо имову ишора мақсадашро ифода мекунад, лол, безабон, абкам; **кару гунг будан** а) шунида ва гуфта натавонистан; б) *маҷ.* хомӯш будан.

ГУНГӢ گنگی гунг будан, надоштани забони гӯё, безабонӣ.

ГУНГОР گنگار мори ба тозагӣ пӯстпартофта.

ГУНДА گنده *кит.* 1. ғафс. 2. гӯшти қимаи бо дигар масолеҳ омехтаи кулӯла, ки дар палав, шӯла *ва г.* ба кор мебаранд, кӯфта, ғелак. 3. заволаи хамир ба андозаи як нон.

ГУНДӢ گندی *лаҳҷ.* ноне, ки зери хокистар пухта мешавад; нони сабӯсин, ки барои саг мепазанд.

ГУНДО گندا *кит.* файласуф, доно, ҳаким, олим.

ГУНДОВАР گندآور 1. далер, шуҷоъ, паҳлавон, ҷасур. 2. донишманд, доно.

ГУНДОВАРӢ گندآوری 1. далерӣ, шуҷоат, ҷасурӣ. 2. доноӣ, донишмандӣ.

ГУНЁ گنیا *ниг.* **гуниё**.

ГУНИЁ گنیا асбоби ҳандасӣ, ки бо он дуредгарону бинокорон ростиву каҷии девори бино ва дару тирезаҳоро (*дар вақти сохтан*) муайян мекунанд.

ГУНӢ گونی *кит.* қанор, ҷувол, халта, линга.

ГУНОГУН گوناگون навъ ба навъ, хел ба хел, мухталиф, ҳархела, мутафарриқ; ранг ба

ранг.

ГУНОГУНАНДЕШӢ گوناگوناندیشی *нав*., *с*. бе монеа изҳор кардани фикру андешаҳои ба ҳам зид, чандандешӣ (плюрализм).

ГУНОГУНБАРГ گوناگونبرگ дорои баргҳои зиёди гуногуннавъ.

ГУНОГУНВАҚТ گوناگونوقت дар замон–ҳои гуногун, ҳар вақт такроршаванда.

ГУНОГУНЖАНР گوناگونژنر дорои жанрҳои гуногун, аз ҷиҳати жанраш ҳархела: **асарҳои гуногунжанр**.

ГУНОГУНЗАБОН گوناگونزبان дорои забонҳои гуногун, бо лаҳҷаҳо ва забонҳои гуногун.

ГУНОГУНЗАБОНӢ گوناگونزبانی гуногунзабон будан, забонҳои мухталиф доштан.

ГУНОГУНЗОТ گوناگونذات бо зотҳои мухталиф, дорои зотҳои гуногун.

ГУНОГУНИХТИСОС گوناگوناختصاص дорои ихтисосҳои гуногун, соҳиби ихтисосҳои ҳархела, гуногункасб.

ГУНОГУНӢ گوناگونی гуногун будан; ранго-рангӣ, ҳархелагӣ.

ГУНОГУНКАСБ گوناگونکسب соҳиби касбҳои гуногун, гуногунихтисос.

ГУНОГУНҚАД گوناگونقد аз ҷиҳати қад гуногун, қадашон пасту баланд.

ГУНОГУНЛАФЗ گوناگونلفظ *ниг*. **гуногунзабон**.

ГУНОГУНМАВЗӮЪ گوناگونموضوع дорои мав-зӯъҳои гуногун, мухталифмавзӯъ.

ГУНОГУНМАЗМУН گوناگونمضمون аз ҷиҳати мазмун гуногун, мухталифмазмун.

ГУНОГУНМАЪНО گوناگونمعنا дорои маъно-ҳои гуногун, мухталифмаъно.

ГУНОГУНМИЛ گوناگونمیل бо мил ва қутрҳои мухталиф, дорои милҳои ҳархела.

ГУНОГУНМИЛЛАТ گوناگونملّت иборат аз миллатҳои гуногун; **мамлакати гуногунмиллат** кишваре, ки аҳолии онро миллатҳои гуногун ташкил медиҳанд, мамлакати сермиллат.

ГУНОГУННАСЛ گوناگوننسل дорои наслҳои гуногун, бо наслҳои мухталиф.

ГУНОГУННОМ گوناگوننام дорои номҳои гуногун, гуногунисм.

ГУНОГУНОВОЗ گوناگونآواز дорои лаҳну овоз-ҳои мухталиф, гуногуноҳанг.

ГУНОГУНОВОЗӢ گناگونآوازی дорои лаҳну овозҳои мухталиф будан, оҳангӣ.

ГУНОГУНОҲАНГ گوناگونآهنگ *ниг*. **гуногун-овоз**.

ГУНОГУНОҲАНГӢ گوناگوناهنگی дорои наво-ҳои мухталиф будан, оҳангҳои ҳархела доштан.

ГУНОГУНПАҲЛУ گوناگونپهلو *риёз*. дорои паҳ-луҳои гуногун, дорои тарафҳои ҳархела: **секунҷаи гуногунпаҳлу**.

ГУНОГУНРАНГ گوناگونرنگ дорои рангҳои гуногун, рангоранг, ранг ба ранг: **гуногунранг будан, гуногунранг тофтан**.

ГУНОГУНРУТБА گوناگونرتبه соҳиби рутбаҳои мухталиф: **ҳарбиёни гуногунрутба**.

ГУНОГУНСАВИЯ گوناگونسویه дорои савияҳои гуногун.

ГУНОГУНСИМО گوناگونسیما бо гунаҳои мухталиф, дорои гунаҳои ҳархела.

ГУНОГУНСОЛ گوناگونسال аз ҷиҳати сол гуногун; синну солаш гуногун.

ГУНОГУНСОХТ گوناگونساخت аз ҷиҳати сохт гуногун, мухталифсохт; гуногуннавъ, гуно-гунтамға.

ГУНОГУНСОҲА گوناگونساحه *марбут ба* соҳаҳои гуногун; бисёрсоҳа, мухталифсоҳа.

ГУНОГУНТАБАҚА گوناگونطبقه дорои табақа ва зинаҳои мухталиф.

ГУНОГУНТАБИАТگوناگونطبیعت табиатан гуногун; аз ҷиҳати феълу одат мухталиф.

ГУНОГУНТАМҒА گوناگونتمغه бо тамғаҳои гуногун, тамғаҳояш ҳархела; гуногун–навъ, гуногунсохт.

ГУНОГУНТАСРИФ گوناگونتسریف дорои тасрифҳои мухталиф.

ГУНОГУНТОИФА گوناگونطایفه дорои халқу тоифаҳои мухталиф, бо тоифаҳои ҳархела.

ГУНОГУНТУХМ گوناگونتخم тухмашон гуногун, аз тухмҳои гуногун рӯида.

ГУНОГУНХОЛ گوناگونخال дорои холҳои ҳархела, хелҳои мухталифи холҳо.

ГУНОГУНҲАҶМ گوناگونحجم дорои ҳаҷмҳои гуногун.

ГУНОГУНҶИНС گوناگونجنس аз ҷиҳати ҷинс гуногун, марбут ба ҷинсҳои гуногун, мухталифҷинс.

ГУНОГУНҶИНСА گوناگونجنسه *бот.* растании дорои ҷинсҳои гуногун.

ГУНОГУНШАКЛ گوناگونشکل дорои шаклу гунаҳои мухталиф, бо намудҳои гуногун.

ГУНОҲ//ГУНАҲ گناه//گنه 1. кори бад, амали зишт; хато, тақсир: **аз хурдон гуноҳ – аз бузургон ато** (*зарб.*). 2. ҷиноят, ҷурм, айб. 3. *д.* маъсият, кори номашрӯъ, кори хилофи шаръ; вубол; **гуноҳ доштан** гунаҳгор будан, ҷурму айбе доштан; **гуноҳи** *касеро* **бахшидан** *ниг.* **аз гуноҳи** *касе* **гузаштан; гуноҳро ба гардан гирифтан** худро гунаҳгор шумурдан, ба айби худ иқрор кардан; **гуноҳро ба** *касе* **бор кардан** касеро гунаҳгор донистан, касеро айбдор кардан; айби худро ба гардани каси дигар андохтан; **аз гуноҳи** *касе* **гузаштан** бахшидан ҷурми касеро, авф кардан касеро; **аз гуноҳ пок шудан** бегуноҳ шудан, пок шудан аз гуноҳ; **ҳар ки хезад, гуноҳаш резад** *(мақ.)* дар охири нишаст, вақти хеста рафтан мегӯянд.

ГУНОҲБАХШ گناهبخش бахшандаи гуноҳ; нармдил, бомарҳамат.

ГУНОҲГОРӢ گناهگاری *ниг.* **гунаҳкорӣ**.

ГУНОҲГОРОНА گناهگارانه *ниг.* **гунаҳкорона**.

ГУНОҲКОР گناهکار он ки ҷурме содир карда ба гуноҳе муртакиб шудааст, гунаҳгор, муҷрим, айбдор, содиркунандаи гуноҳ.

ГУНОҲКОРӢ گناهکاری гунаҳкор будан, айбу гуноҳ ё ҷурме кардан, гунаҳгорӣ.

ГУНОҲКОРОНА گناهکارانه аз рӯи гуноҳкорӣ, намуди гуноҳкорро доштан, бо рафтор ва кирдори гунаҳгор.

ГУНОҲОЛУД گناهآلود олуда ба гуноҳ, ҳамроҳ бо гуноҳ.

ГУНОҲОМУРЗ گناهآمورز 1. он ки гуноҳи дигаронро мебахшад, бахшандаи гуноҳ. 2. омурзандаи гуноҳ (*сифати Худо*).

ГУНҶИДАН گنجیدن (*дар истеъмол* **ғунҷидан)** ҷо гирифтани чизе ё касе дар ҷое, ҷойгир шудан.

ГУНҶИШК گنجشک парандаи хурди маъруф, чумчуқ; **гунҷишкро кӣ кушад? – қассоб** *(мақ.)* ба ҷо овардани ҳар кор ба аҳли он муносиб аст, корро бояд кордон иҷро кунад; **аз гунҷишк тарсӣ, арзан накор** *(мақ.)* агар азми иҷрои кореро кардӣ, аз мушкилоти он натарс; ба ҳар кор суботу ирода лозим аст.

ГУНҶИШКАК گنجشکک *шакли тасғири* **гунҷишк**; гунҷишкча.

ГУНҶИШКӢ گنجشکی *мансуб ба* **гунҷишк**.

ГУНҶИШКРӮЗӢ گنجشکروزی дорои рӯзӣ ва даромади андак, камрӯзӣ, каммоя.

ГУНҶО گنجا гунҷанда; гунҷоиш.

ГУНҶОИШ گنجایش ҷойгиршавӣ, қобили–яти гунҷонидан, зарфият.

ГУНҶОИШДОР گنجایشدار дорои гун–ҷоиш, бо доштани қобилияти гунҷонидан, зарфиятдор.

ГУНҶОӢ گنجایی гунҷоиш, ғунҷоиш, қобили-яти ҷойгиршавӣ, вусъат ва ҳаҷми гунҷиш.

ГУНҶОН(И)ДАН گنجاندن//گنجانیدن *тарзи бавоси–таи* **гунҷидан**; ҷойгир кардан, ҷой додан, ҷой гирондан дар ҷое.

ГУНҶУЛА گنجوله дарҳамфишурда, ғиҷим, фишурда.

ГУПОЛ گوپال *ниг.* **кӯпол**.

ГУППИДАСТА گوپی دسته *ниг.* **гуппичӯб**.

ГУППИЗАНӢ گوپیزنی *исми амал аз* **гуппӣ задан**.

ГУППИЧА گوپیچه нимтанаи абра-астардори серпахтаи кӯтоҳ.

ГУППИЧӮБ گوپیچوب чӯбдасте, ки бо он

гуппӣ мезананд, чахчӯб.

ГУППӢ I گوپی либоси пахтаноки лаганда карда: **ҷомаи гуппӣ**.

ГУППӢ II گوپی зарфи чӯбин ё сафолини дароз, ки дар вай ҷурғот андохта, бо чӯби парадор лат дода, маска ҷудо мекунанд; **гуппӣ задан** гуппӣ зада равған кашидан.

ГУПСАР گوپسر машк ё хике, ки дарунашро пурбод карда, бар вай савор шуда, аз об мегузаранд, саноч.

ГУПСАРСАВОР گوپسرسوار он ки савори гупсар аз об мегузарад, гупсарнишин.

ГУПЧАК گوپچک қисми мобайнии чарх (*мас., чархи осиё*), ки параҳояш ба он пайваст мешавад ва барои гузаронидани тир сӯрохӣ дорад.

ГУРБА گربه ҷонвари маъруф аз ҷинси ширхӯрҳои даранда, пишак: **гурбаи ваҳшӣ, гурбаи ёбоӣ, гурбаи хонагӣ; ◊ аз мобайн гурбаи ало (сиёҳ) гузаштан** вайрон шудани муносибат, қаҳрӣ шудан.

ГУРБАБЕД گربه‌بید *бот.* мушкбед, як навъ беди пашмдор, ки баргҳояш ба панҷаи гурба монанд аст.

ГУРБАВОР گربه‌وار мисли гурба, гурба–монанд. гурбасон.

ГУРБАГӢ گربگی *маҷ.* гурбавор рафтор кардан.

ГУРБАГУН گربه‌گون 1. гурбасон, монанди гурба. 2. *маҷ.* маккор, ҳилагар, фиребанда.

ГУРБАДАВ گربه‌دو *ниг.* **гурбадавак**.

ГУРБАДАВАК گربه‌دوک чорчӯбаи қисми поёнии сандалӣ, ки пойро рӯи он монда менишинанд.

ГУРБАЛИҚО گربه‌لقا *кит.* 1. гурбарӯй. 2. *маҷ.* баднамо, баднамуд.

ГУРБАМОНАНД گربه‌مانند монанди гурба, гурбасон, гурбавор.

ГУРБАМОҲӢ گربه‌ماهی *зоол.* навъи моҳӣ, ки мӯйлаби монанди гурба дорад.

ГУРБАРАВ گربه‌رو 1. маҷрои борике, ки аз хишт дар байни фосилаи сохтмон ва замин сохта мешавад, то аз гузаштани намӣ ба девори бино пешгирӣ шавад. 2. ҷӯйчаи кӯчаке дар ҳавлиҳо барои рафтани об.

ГУРБАРӮЙ گربه‌روی *маҷ.* носипос, ҳақношинос.

ГУРБАСОН گربه‌سان *ниг.* **гурбавор**.

ГУРБАСОНОН گربه‌سانان *зоол.* ҷонварони гӯштхору даранда монанди шер, паланг, гурба, ки барои шикор истеъдод ва маҳорат дошта, ба гурба монандӣ доранд.

ГУРБАЧА گربچه *шакли тасғири* **гурба**; гурбаи хурд, пишакча.

ГУРБАЧАШМ گربه‌چشم он ки чашмони мисли чашмони гурба симобирангу доирашакл дорад.

ГУРБАЧАШМӢ گربه‌چشمی чашми монанд ба чашми гурба доштан.

ГУРБАШӮ(Й) گربه‌شو(ی) шустушӯи саросемавор ва нотамом (*мисли гурба, ки рӯяшро бо оби даҳонаш мешӯяд*).

ГУРБУЗ گربز *кит.* 1. зирак, доно, оқил. 2. ҳилавар, маккор. 3. далер, шуҷоъ.

ГУРБУЗӢ گربزی 1. ҳилагарӣ, маккорӣ. 2. дар ҳикмати қадим ҷиҳати ифротро мегӯянд, ки муқобили ҷиҳати тафрит мебошад; ифрот дар оқилӣ, оқилии бемавқеъ. 3. далерӣ, шуҷоат.

ГУРГ گرگ ҳайвони дарандае аз оилаи сагшаклҳо, зиъб, зайб: **гурги ало, гурги одамхӯр; ◊ гурги борондида** одами озмудакор, ки барои ҳар эҳтимол пешакӣ чора мебинад ва аз ҳар таҳлука худро халос мекунад; шахси гармию сардии рӯзгорро чашида ва маккор; **гургони дупо** дуздон, ғоратгарон.

ГУРГАК گرگک 1. *шакли тасғири* **гург** (*одатан дар бораи гурги дар шикор номувофиқ*). 2. навъе аз харбузаи кулӯлаи ширин.

ГУРГБАНД گرگ‌بند асир, гирифтор; **гургбанд кардан** асир кардан; забун кардан; мағлуб сохтан.

ГУРГБАЧА گرگ‌بچه бачаи гург.

ГУРГВОР گرگوار мисли гург, гург барин.

ГУРГДАВ گرگ‌دو гургвор давидан, бо суръат

рафтан, пӯяравӣ.

ГУРГДАНДОН گرگدندان дандонаш мисли дандони гург тез.

ГУРГЗОДА گرگزاده аз насли гург, бачаи гург: **оқибат гургзода гург шавад** (*зарб.*)

ГУРГИН گرگين хунхор, даранда, бадхашм.

ГУРГИНА گرگينه пӯстин аз пӯсти гург.

ГУРГИНАДӮЗ گرگينه‌دوز дӯзандаи пӯстин аз чарми гург.

ГУРГИНАЧАРМ گرگينه‌چرم чарме, ки аз пӯсти гург тайёр шудааст.

ГУРГӢ گرگی 1. *мансуб ба* **гург**. 2. даран–дагӣ, хунхорӣ.

ГУРГКИРДОР گرگکردار гургхислат; бад–кирдор; хунхори бераҳм.

ГУРГМАНИШ گرگمنش *ниг.* **гургсират**.

ГУРГМАСТ گرگمست 1. *кит.* озордиҳанда, ҷафокор. 2. *маҷ.* маъшуқаи ҷафопеша, ситамгар.

ГУРГМИЗОҶ گرگمزاج *ниг.* **гургсират**.

ГУРГМОНАНД گرگمانند монанд ба гург, мисли гург, гургвор.

ГУРГОВ گرگاو *кҳн.* навъе аз пойафзор, ки барои пиёдаравӣ муносиб аст.

ГУРГОНА گرگانه гургмонанд, гургвор.

ГУРГОШНОӢ گرگآشنايی ошноӣ аз рӯи макру ҳила, дӯстӣ аз рӯи нифоқ; *муқ.* **гургоштӣ**.

ГУРГОШТӢ گرگآشتی сулҳи рӯякии аз рӯи макру фиреб, оштии риёкорона.

ГУРГПО گرگپا *бот.* навъи растанӣ, ки онро панҷаи гург ҳам мегӯянд.

ГУРГРАБОӢ گرگربايی *маҷ.* ғоратгарӣ, зулму тааддии бешумор, ғорат, тороҷ.

ГУРГСАГ گرگسگ саге, ки аз насли гург ё монанди гург аст.

ГУРГСИРАТ گرگسيرت 1. гургхислат, гург-мизоҷ, гургтабъ, дарандахислат. 2. *маҷ.* бераҳм; ғаддор, ситамгор.

ГУРГСИФАТ گرگصفت *ниг.* **гургмонанд**.

ГУРГСОР گرگسار 1. монанди гург, мисли гург. 2. *маҷ.* даранда, маккор.

ГУРГТАБИАТ گرگطبيعت *ниг.* **гургсират** 1.

ГУРГТИНАТ گرگ تينت *ниг.* **гургсират** 1.

ГУРГХОНА گرگخانه 1. хонаи гург, ҷой ва макони гург. 2. *маҷ.* ҷои ҷамъомади одамони бадкор, дузду авбош.

ГУРД گرد *кит.* паҳлавон, баҳодур; шуҷоъ.

ГУРДА گرده яке аз узвҳои даруни бадан, ки пешоб аз он таровиш карда, дар пешобдон ҷамъ мешавад, кулия; ◊ **дилу гурда** *маҷ.* ҷасорат, ҷуръат; **дилу гурда доштан** ҷасур будан, ҷасорат доштан; **гурдаи** *касеро* **ка-фондан** касеро сахт тарсондан.

ГУРДАГОҲ گردهگاه 1. ҷои гурда дар бадани одам ва ҳайвон. 2. *маҷ.* камар, миён.

ГУРДАДОР گردهدار *маҷ.* ҷасур, нотарс, шуҷоъ.

ГУРДАК گردک *шакли тасгир ва навозишии* **гурд**.

ГУРДАКАФ گرده‌کف **:гурдакаф кардан** сахт тарсонидан касеро; **гурдакаф шудан** сахт тарсидан.

ГУРДАОЛУ گردهآلو навъе аз олуи калон, ки рангаш бештар сурхи сиёҳтоб аст.

ГУРДАФКАН گردافکن *кит.* мағлубкунандаи паҳлавонон, афканандаи гурдҳо.

ГУРДГИР گردگير *кит.* паҳлавонгир, ба банд оварандаи паҳлавонон, шуҷоъ, диловар, баҳодур.

ГУРДЗОД گردزاد зодаи паҳлавон, паҳлавон-писар.

ГУРДӢ گردی паҳлавонӣ, далерӣ.

ГУРДОС گرداس *кит.* ситамгар, золим.

гурез گريز 1. *асоси замони ҳозира аз* **гурехтан**; **гурез**! *феъли фармоиш* дур шав!, худро ба канор гир!, роҳ деҳ!. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* гурезанда: **коргурез, одамгурез**…

ГУРЕЗ گريز 1. гурехтан, фирор, гурезиш; **гурез-**

гурез гурезагӣ, дар ҳолати гурезанда будан; гурезогурез; **роҳи гурез баста будан** имконияти гурехтан набудан; **роҳи гурез кушода будан** барои гурехтан имконият будан; **роҳи гурез наёфтан** гурехта натавонистан; **роҳи гурез пеш гирифтан // рӯ ба гурез ниҳодан** гурехтан, фирор кардан. 2. ягон муносибате ёфта, аз мавзӯе ба мавзӯи дигар гузаштан; **гурез кардан** дар вақти гап задан ё навиштан аз матлабе ба матлаби дигар гузаштан. 3. *адш.* дар қасиданависӣ гузаштан аз ташбиб ва ё насиб ба таърифи мадҳшаванда, ки ба воситаи мисрае, як ё чанд байте ифода меёбад.

ГУРЕЗА گریزه аз ҷое ё аз назди касе гурехта, гурезоншуда, фирорӣ (*хоҳ аз таъқибу фишор ва хоҳ аз иҷрои коре*): **бандиёни гуреза, одами гуреза, аскари гуреза, гурезагон, гуреза шудан**.

ГУРЕЗАГӢ گریزگی 1. гурехта гаштан, гурезон будан, дар ҳолати гурезонӣ будан. 2. махфӣ, пинҳонӣ; ғайриқонунӣ; **бо роҳи гурезагӣ** ба таври пинҳонӣ, ба таври қочоқ. 3. *мансуб ба* **гурез** 3: **байти гурезагӣ**.

ГУРЕЗАНДА گریزنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **гурехтан**; гурезон, дар ҳолати фирор. 2. гуреза; гурехта, фироришуда.

ГУРЕЗГОҲ گریزگاه 1. маҳалли гурез, ҷои фирор; паноҳгоҳ, ҷои паноҳ бурдан. 2. ҷои гузариш аз як мавзӯъ ба мавзӯи дигар дар назм ё наср; *ниг.* **гурез** 2, 3.

ГУРЕЗГАҲ گریزگه *ниг.* **гурезгоҳ**.

ГУРЕЗИШ گریزش гурез, фирор, гурехтан; дурӣ.

ГУРЕЗОГУРЕЗ گریزاگریز гурезиши бетартибона, гурехтани басуръат, гурехтан ба таври оммавӣ ва бесаранҷомона.

ГУРЕЗОН گریزان 1. *феъли ҳол аз* **гурехтан**; дар ҳолати гурехтан будан, дар гурез. 2. *сифати феълии замони ҳозира аз* **гурехтан**; фирорӣ, гуреза; **гурезон шудан** гурехтан, фирор кардан, фирорӣ шудан.

ГУРЕЗОНА گریزانه *феъли ҳол аз* **гурехтан**; дар ҳоли гурехтан.

ГУРЕЗОН(И)ДАН گریزاندن//گریزانیدن *тарзи бавоситаи* **гурехтан**. 1. имконияти фирор фароҳам овардан барои касе, фирор додан касеро. 2. аз даст додан, гум кардан; **гапро гурезондан** гапро дигар кардан, мавзӯи суханро тағйир додан; ◊ **аз чашм нагурезондан** доим дар мадди назар нигоҳ доштан; аз пеши назар дур накардан; надида намондан; **ба як нӯл зада гурезондан** ба осонӣ мағлуб кардан; ба осонӣ ғолиб омада, ба фирор маҷбур кардан.

ГУРЕЗОНӢ گریزانی гурезон будан; фирор, фирорӣ будан.

ГУРЕЗПО(Й) گریزپا(ی) 1. гуреза, гурезанда, фирорӣ. 2. он ки ҳамеша баҳонае ёфта ё бо ҳилае аз кор мегурезад, бесубот; **тифли гурезпой** кӯдаки мактабгурез.

ГУРЕХТА گریخته *сифати феълии замони гузашта ва феъли ҳол аз* **гурехтан**; **гурехта омадан** гурезон омадан; гуреза шуда омадан.

ГУРЕХТАГӢ گریختگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **гурехтан**; гурезоншуда, гурехтарафта; ◊ **аз таги дор гурехтагӣ** корчаллон, қаллоб ва ҳилагар.

ГУРЕХТАН گریختن 1. шитобон дур шудан аз назди касе ё аз чизе, давида (тохта) рафтан аз ҷое, босуръат дур шудан; барои халос шудан аз таъқибу қайди касе ё чизе аз ҷое ба ҷои дигар бошитоб рафтан, фирор кардан. 2. дур шудан, канор ҷустан, худро дур гирифтан: **аз** *касе* **гурехтан**. 3. рӯй пинҳон кардан, аз марди бегона рӯй панаҳ кардани зан: **духтар аз вай намегурехт**. 4. рафтан: **хаёли** *касе* **гурехтан; аз коре гурехтан** худро аз иҷрои коре ба канор гирифтан, аз коре сар тофтан: **аз хизмати аскарӣ гурехтан; аз ҷое гурехтан** бошитоб тарк кардан ҷоеро, фирор кардан аз ҷое; ◊ **аробаи холиро гирифта гурехтан** а) моҳияти масъаларо нафаҳмида, шӯру валвала ё талош кардан; б) бе асос воҳима кардан; **гапаш гурехт** муносибаташ вайрон шуд, бо касе тезутунд шуд; **думашро хода карда гурехт** шармандавор гурехт, расво шуда фирор кард.

ГУРЕХТАНГОҲ گریختنگاه *ниг.* **гурезгоҳ**.

ГУРЕХТАНӢ گریختنی *сифати феълии замони оянда аз* **гурехтан**; гурехтан хостан, қасди гурез кардан.

ГУРЗ گرز як навъ олати ҷангии пешинаи дастадори саркулӯла, ки барҷастагиҳои

мехчамонанд дорад, кӯпол, амуди оҳанин.

ГУРЗА گرزه як навъ мори заҳрдор аз ҷинси афъӣ, ки сараш ба гурз монанд аст.

ГУРЗБОН گرزبان *кит., кҳн.* гурздор, ҷанговари гурздор.

ГУРЗДОР گرزدار *кҳн.* дорандаи гурз; дорои гурз: **ҷанговари гурздор**.

ГУРӢ گوری *кит.* нишот, ишрат, хурсандӣ.

ГУРМ I گرم захми ҷӯшидабаромадаи танаи дарахт, ғурм.

ГУРМ II گرم *кит.* ғам, андӯҳ, хафагӣ.

ГУРМДОР گرمدار 1. дорои гурм I. 2. ғамдор, дорои ғаму андӯҳ, ғамгин, ғуссадор.

ГУРМЧА گرمچه гурми хурди танаи дарахт.

ГУРОЗ I گراز хуки ёбоӣ, хуки даштӣ.

ГУРОЗ II گراز *кит.* хиромон, ҷилвагар.

ГУРОЗ III گراز *кҳн.* кӯзаи даҳонтанг, ки мусофирон бо худ гирифта мегаштанд, куроз.

ГУРОЗА گرازه *ниг.* **гуроз** I.

ГУРОЗДАНДОН گرازدندان ҳайвоне, ки дандонҳои дарози монанди дандони гуроз дорад.

ГУРОЗИДАН گرازیدن *кит.* хиромидан, ба нозу ишва роҳ рафтан.

ГУРОЗОН گرازان *кит. феъли ҳол аз* **гурозонидан**; хиромон, ҷилвакунон.

ГУРОЗСУМ گرازسم ҳайвоне, ки суми вай монанди суми гуроз аст.

ГУРРОС گرّاس *калимаи тақлиди овоз*, ки садои ҳаракати якбораи ягон гурӯҳ ё овози якбораи ногаҳониеро ифода мекунад: **гуррос зада аз ҷой хестан**.

ГУРС گرس 1. *калимаи тақлиди* овози қадаммонии сахт-сахт ё бо шиддат кӯфтани ягон чиз; **гурс-гурс** такрори садои баланди қадаммонӣ, афтодан ё задани чизе. 2. гуруснагӣ.

ГУРСИНА گرسینه *ниг.* **гурусна**.

ГУРУНҶ گرنج *ниг.* **биринҷ**.

ГУРУСНА گرسنه 1. он ки эҳтиёҷ ба хӯрок дорад, гушна; *муқоб.* **сер**. 2. дар ҳолати гуруснагӣ: гурусна кор кардан. 3. он ки аз хӯрданӣ чизе надорад, бенаво, камбағал: **гадои гурусна: гурусна мондан** а) толиб шудан ба хӯрдан, тақозои ғизо кардани меъда; б) бе хӯрданӣ мондан, бе хӯрок мондан, бе озуқа мондан; **гурусна шудан** гурусна мондан, пайдо шудани майл ба хӯрдан.

ГУРУСНАГӢ گرسنگی 1. гурусна будан, холӣ ва ба хӯрдан ниҳоят толиб будани меъда, гушнагӣ, ҷӯъ, *муқоб.* **серӣ**. 2. мӯҳтоҷӣ ба хӯрок; қашшоқӣ, бенавоӣ; **гуруснагӣ кашидан** дар мӯҳтоҷӣ ба ғизо умр ба сар бурдан, гушнагиро аз сар гузарондан; **гуруснагӣ эълон кардан** *ниг.* **гуруснанишинӣ;** ◊ **шикам аз гуруснагӣ танбӯр навохтан** ниҳоят гурусна будан.

ГУРУСНАМАРГӢ گرسنه‌مرگی аз гуруснагӣ фавтидан.

ГУРУСНАНИШИНӢ گرسنه‌نشینی аз хӯрок рӯ гардондан ба аломати эътироз, эътисоби ғизо; **гуруснанишинӣ кардан** гуруснанишинӣ эълон кардан.

ГУРУСНАЧАШМ گرسنه‌چشم ҳарис, тамаъкор; хасис, мумсик.

ГУРУСНАЧАШМӢ گرسنه‌چشمی ҳарисӣ, тамаъкорӣ; мумсикӣ, хасисӣ.

ГУРӮҲ گروه 1. тӯдае аз мардум, иддае аз мардум; даста. 2. ҷамоат ё тӯдае аз мардум, ки аз рӯи ягон мақсад муттаҳид шудаанд; тоифа, фирқа; табақаи иҷтимоӣ; **гурӯҳ-гурӯҳ** тӯда-тӯда, даста-даста; гурӯҳ аз паси гурӯҳ.

ГУРӮҲАК گروهک ҳизб ё созмони сиёсие, ки беаҳамият ва камшумор аст.

ГУРӮҲБАНДӢ گروه‌بندی ба гурӯҳҳо ҷудо кардан; гурӯҳ-гурӯҳ шудан, даста-даста шудан: **гурӯҳбандӣ кардан**.

ГУРӮҲБОЗ گروه‌باز он ки манфиати худ ва гурӯҳи ҳамақидаашро аз манфиатҳои умум пештар гузошта, хилофи тақозои ҷамъият амал мекунад, ҷудоиандоз.

ГУРӮҲБОЗӢ گروه‌بازی манфиати гурӯҳи худро аз манфиатҳои умум болотар гузоштан; гурӯҳбоз будан.

ГУРӮҲБОН گروه بان роҳбари гурӯҳ, сарпарасти гурӯҳ.

ГУРӮҲӢ گروهی *мансуб ба* **гурӯҳ**; **машғулияти гурӯҳӣ** машғулияте, ки бо ҳайати як гурӯҳ (*мас.*, *гурӯҳи донишҷӯён*) гузаронида мешавад.

ГУРӮҲОГУРӮҲ گروهاگروه даста-даста, гурӯҳ-гурӯҳ, тӯда-тӯда.

ГУРӮҲОН گروهان 1. ҷамъ, ҷамъомад, гурӯҳ. 2. тоифаҳо, қабилаҳо.

ГУРҶӢ گرجی *мансуб ба* **гурҷӣ**: **забони гурҷӣ, сокини Гурҷистон, чойи гурҷӣ**.

ГУСАСТА//ГУСИСТА گسسته *сифати феълии замони гузашта аз* **гусастан**; **аз ҳам гусаста гардидан** аз ҳам канда шудан, пора шудан, ҷудо шудан.

ГУСАСТАГӢ گسستگی *шакли дигари сифати феълӣ аз* **гусастан**; гусаста будан, вазъ ва ҳолати гусаста, инқитоъ.

ГУСАСТАДАМ گسسته‌دم мубтало ба тангии нафас, нафастанг, банд омадани нафас.

ГУСАСТАДИЛ گسسته‌دل шикастадил, афсурдадил, озурдадил, дилтанг, дилреш.

ГУСАСТАИНОН گسسته‌عنان *ниг.* **гусасталиҷом**.

ГУСАСТАЛИҶОМ گسسته‌لجام 1. лаҷомканда, бенӯхта. 2. *маҷ.* саркаш, худраъй, беқайд, афсоргусехта; *муқ.* **гусастамиҳор**.

ГУСАСТАН//ГУСИСТАН گسستن 1. пора шудан, аз ҳам ҷудо шудан, канда шудан, бурида шудан (*мас.*, *ресмон*). 2. кандан, пора кардан; **афсор гусастан** а) лаҷом кандан; бенӯхта шудан; б) *маҷ.* саркаш ва беқайд шудан.

ГУСАСТАНОПАЗИР گسسته‌ناپذیر кандана-шаванда; мустаҳкам.

ГУСАСТАРАВОН گسسته‌روان *маҷ.* афсурда, мутаассир.

ГУСАСТАРАГ گسسته‌رگ 1. буридапай. 2. *маҷ.* суст, беҳаракат, нотавон, оҷиз.

ГУСАСТАУМЕД//ГУСИСТАУМЕД گسسته‌امید *кит.* умедканда, ноумед: **гусастаумед шудан**.

ГУСАСТАХИРАД گسسته‌خرد нофаҳм, камақл, нодон.

ГУСЕЛ گسیل 1. рухсати рафтан додан; равон кардан ба ҷое. 2. хайру маъзур бо касе вақти ба сафар рафтани ӯ, падруд, видоъ; **гусел кардан** а) фиристодан, равона кардан; б) хайрухушкунон бо меҳмон масофае рафтан, мушоият кардан.

ГУСЕЛКУНАНДА گسیل‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **гусел кардан**; он ки гусел мекунад, гуселонанда.

ГУСЕЛОН(И)ДАН گسیلاندن//گسیلانیدن гусел кардан, хайрухуш кардан вақти сафар.

ГУСЕХТА گسیخته *сифати феълии замони гузашта аз* **гусехтан**; гусаста.

ГУСЕХТАН گسیختن кандан, пора кардан, буридан; канда шудан, пора шудан; **аз ҳам гусехтан** аз ҳам канда шудан; аз ҳам пора кардан.

ГУСИЛИДАН گسلیدن 1. шикастан, кандан, буридан, пора кардан. 2. кашидан, ҷудо ва дур кардан аз ҷое. 3. канда шудан, пора шудан.

ГУСИЛОНИДАН گسلانیدن 1. *кит.* шикастан, кандан, буридан, пора кардан. 2. *маҷ.* ҷудо кардан, дафъ кардан аз чизе. 3. кашида гирифтан.

ГУСИСТАМИҲОР گسسته‌مهار 1. *кит.* миҳо-рканда, бенӯхта (*оид ба* чорпо). 2. *маҷ.* беқайд, саркаш (*оид ба* одам).

ГУСИСТАН گسستن *ниг.* **гусастан**.

гусор گسار 1. *асоси замони ҳозира аз* **гусоридан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* нӯшанда, хӯранда: **майгусор**, **ғамгусор**.

ГУСОРАНДА گسارنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **гусоридан**; **гусорандаи май** хӯрандаи май; соқӣ.

ГУСОР(И)ДАН گساردن//گساریدن нӯшидан, хӯрдан; ◊ **ғам гусоридан** ғам хӯрдан, ғам дидан.

густар گستر 1. *асоси замони ҳозира аз* **густурдан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* густаранда, ҷорӣ ва паҳнкунанда: **додгустар**, **адлгустар**.

ГУСТАРА گستره *риёз.* боз кардани ҳисоб, кушоиш.

ГУСТАРАК گسترک *бот.* зағирпояи хобида.

ГУСТАР(И)ДАН گستردن//گستریدن *ниг.* **густурдан**.

ГУСТАРДАНӢ گستردنی *ниг.* **густурданӣ**.

ГУСТАРИН گسترین *кит.* бистар, бисот, фарш, палос.

ГУСТАРИШ گسترش *исми феълӣ аз* **густар(и)дан**; паҳн шудан.

ГУСТАРОН(И)ДАН گستراندن//گسترانیدن *тарзи бавоси–таи* **густар(и)дан**; паҳн кардан.

ГУСТОХ گستاخ 1. бетакаллуф, беибо; берӯй, бешарм. 2. бебок, нотарс, ҷасур; **густох будан** *ба касе* беибо будан дар рафтор бо касе, озодона гап зада тавонистан назди касе.

ГУСТОХВОР گستاخوار 1. густохона, бетакаллуффона. 2. нотарсона, далерона, ҷасурона.

ГУСТОХДАСТ گستاخدست чобук, чолок, чаққон, тезкор.

ГУСТОХӢ گستاخی 1. бетакаллуфӣ, беадабӣ, бешармӣ. 2. бебокӣ, ҷасорат; **густохӣ кардан** беибо рафтор кардан.

ГУСТОХКОРӢ گستاخکاری бешармӣ, беҳаёӣ, беадабӣ.

ГУСТОХОНА گستاخانه 1. бетакаллуфона, беибо. 2. нотарсона, бебокона.

ГУСТУВОН گستوان *кит., ҳ.* болопӯши зиреҳдори асп ва фил.

ГУСТУРДА گسترده *сифати феълии замони гузашта аз* **густурдан**; **густурда шудан** паҳн карда шудан, партофта шудан.

ГУСТУРДАН گستردن паҳн кардан, партофтан, андохтан: **дастархон густурдан, қолин густурдан**; **дом густурдан** а) дом гузоштан; б) *маҷ.* барои ба қайди худ даровардан тадбире андешидан.

ГУСТУРДАНӢ گستردنی *сифати феълии замони оянда аз* **густурдан**; ҳар чизи қобили густурдан; фарш; бистар, бисот, гилем.

гуфт گفت *асоси замони гузашта аз* **гуфтан**.

ГУФТ I گفت сухан, гап, гуфтор; **назар ба гуфти**… ба қавли…, мувофиқи сухани…; **аз гуфти** *касе* **баромадан** ба фармуда ё насиҳати касе амал накардан.

ГУФТ II گفت навъи порча ва матои резбофи ғафс.

ГУФТА گفته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **гуфтан**. 2. гапи гуфташуда, гуфтор, сухан, калом. 3. қавл, нақл; баён, тақрир. 4. суруда, ашъор, шеър; **аз рӯи гуфтаи… // назар ба гуфтаи… // ба гуфтаи…** мувофиқи гуфтаи…, аз рӯи сухани…, ба қавли…; **гуфта додан** баён кардан, нақл намудан; **гуфта мондан** а) чизеро нохост ба забон овардан, дар аснои сӯҳбат берун аз мавзӯъ чизеро ногаҳон баён кардан; б) дар бораи чизе пешакӣ гап задан; огоҳ кардан, хабардор сохтан; **гуфта тавонистан** аз ӯҳдаи гуфтан баромадан, гап зада тавонистан; изҳори эътироз кардан; **аз гуфтаи** *касе* **набаромадан (сар натофтан)** мувофиқи гапи касе амал кардан; **ба гуфтаи** *касе* **амал кардан** мувофиқи раъйи касе кор кардан, аз рӯи нишондоди касе кор кардан; **гуфтаи** *касе* **шудан** кор мувофиқи раъйи касе шудан, мувофиқи фармудаи касе шудан; *чизе* **гуфта…** // *чизе ё касеро* **гуфта…** барои чизе ё касе шуда…, ба хотири чизе ё касе: **дӯст гуфта, рафиқ гуфта**...

ГУФТАН گفتن 1. гап задан, ҳарф задан, сухан кардан; ба забон овардан; изҳор кардан, баён намудан. 2. нақл кардан, ҳикоят кардан; ривоят кардан: **мегуфтанд, ки…** 3. номидан, ном бурдан. 4. ба назм даровардан, сароидан: **шеър гуфтан**. 5. ният кардан, ирода кардан: **рафта гуфтан**. 6. шумуридан, ҳисоб кардан: *касеро* **девона гуфтан**. 7. фармудан, амр кардан: **ҳар ки гӯяд…**; **гуфтану шунидан** сӯҳбат кардан, гуфтугӯй кардан; муколама; **дарс гуфтан** омӯзондан; таълим додан, илм омӯзондан; **зери лаб гуфтан** оҳиста гап задан, нашунавонда гап задан; **не гуфтан** розӣ нашудан, рад кардан; **носазо гуфтан** сухани нораво гуфтан; дашном додан; **рост гуфтан** гапи ҳақро задан, ҳақиқатро баён кардан; **хушомад гуфтан** тамаллуқомез гап задан; хушомад кардан; **чизе (ҳеч) нагуфтан** ҷавоб надодан; хомӯш будан; **чӣ гуфтанро надонистан** гап зада натавонистан; ҷавоб гуфта натавонистан; **ақл мегуфт, ки**… ақл талқин мекард, ки…, хирад илқо менамуд, ки…

ГУФТАНБОБ گفتنباب сазовори гуфтан, гуф-

танӣ.

ГУФТАНӢ گفتنی *сифати феълии замони оянда аз* **гуфтан**; он чи гуфта шуданаш лозим аст, лоиқи гуфтан; чизи гуфта мешудагӣ; **гуфтанӣ шудан** гуфтан хостан.

ГУФТОР گفتار 1. сухан, калом, гап. 2. сухангӯӣ, нутқ. 3. сӯҳбат, гуфтугӯ; **гуфтори бечо** сухани бемавқеъ; гапи беҳуда; **лаб ба гуфтор кушодан** сухан сар кардан, гап задан.

ГУФТОРДАРМОНӢ گفتاردرمانی *тиб.* 1. истифода аз равиш ва усулҳои тавонбахшӣ бароиислоҳи душворӣ дар гуфтугӯ ва забон. 2. табобати бемориҳои равонӣ бо роҳи гуфтугӯ ва сӯҳбати пизишку бемор.

ГУФТОРӢ گفتاری 1. *марбут ба* **гуфтор**. 2. он ки танҳо бо гуфтор амал мекунад, ҳарзагӯй, калонгап.

ГУФТОРФУРӮШ گفتارفروش *кит.* суханфурӯш, гапфурӯш, сергап.

ГУФТУГУЗОР گفت‌وگزار 1. *ниг.* **гуфтушунид**. 2. баҳс, мубоҳиса, мунозира; **гуфтугузор доштан** а) аз ҳар тараф сӯҳбат кардан, сӯҳбат доштан; б) баҳс кардан; **гуфтугузор кардан** а) гапзанон кардан, сӯҳбат кардан; б) баҳс кардан; **гуфтугузор рафтан** гуфтугӯ давом кардан, идома доштани гуфтушунид.

ГУФТУГӮ(Й) گفت‌وگو(ی) 1. гуфтугузор, гуфтушунид, муколама, мусоҳиба, сӯҳбат. 2. гап-гап, овоза, гапҳои росту дурӯғ: **боз ҳар гуна гуфтугӯҳо нашавад**...; **забони гуфтугӯ** забоне, ки ба воситаи он мубодилаи афкори халқе сурат мегирад, забони муошират, забони муҳовара; **гуфтугӯ доштан** а) музокира кардан, дар гуфтугузор будан; б) гап задан хостан; **гуфтугӯ кардан** гуфтушунид кардан, ба ҳамдигар гап задан; **гуфтугӯ шудан** сухан рафтан, сӯҳбат шудан (*аз чизе, дар бораи чизе*); **ба сари гуфтугӯи** *чизе* **баргаштан** дар бораи чизе сӯҳбатро (гапро) идома додан; **гарми гуфтугӯ шудан** ба гап дода шудан.

ГУФТУГӮӢ گفت‌وگویی *мансуб ба* **гуфтугӯ**; **услуби гуфтугӯӣ** *збш.* яке аз ду услуби асосии забон (*дигаре услуби хаттист*), ки меъёрҳои хоси забони муоширатро дар бар мегирад.

ГУФТУШУНИД گفت‌وشنید ба ҳам гап задани чанд кас, гуфтугӯ, гуфтугузор; сӯҳбат, мусоҳиба; **гуфтушунид кардан** сӯҳбат кардан, гуфтугӯ намудан, музокира кардан дар бораи чизе.

ГУФТУШУНУФТ گفت‌وشنفت *ниг.* **гуфтушунид**.

ГУҲАР گهر *ниг.* **гавҳар**; **тавқи гуҳар** шаддаи марворид; ◊ **гуҳар боридани абр** боридани борони пурфайз; **аз сухан ганҷу гуҳар рехтан** хеле ширин ва пурмазмун будани сухани касе.

ГУҲАРАФШОН گهرافشان *ниг.* **гавҳарафшон**.

ГУҲАРАФШОНӢ گهرافشانی 1. гуҳаррезӣ, гуҳарпошӣ. 2. *маҷ.* гиря, ашкрезӣ.

ГУҲАРБАХШ گهربخش 1. бахшандаи гавҳар, нисоркунандаи гавҳар. 2. *маҷ.* бахшандаи сахӣ, саховатпеша.

ГУҲАРБЕЗ گهربیز 1. безандаи гавҳар, барандаи гавҳар. 2. *маҷ.* ашкрез.

ГУҲАРБОР گهربار *ниг.* **гавҳарбор**.

ГУҲАРДОР گهردار дорандаи гавҳар, соҳиби гавҳар.

ГУҲАРЗО گهرزا *ниг.* **гавҳарзод**.

ГУҲАРЗОД گهرزاد асилзода, покнажод, болонасаб.

ГУҲАРӢ گهری аслӣ, нажодӣ, зотӣ.

ГУҲАРКАШ گهرکش кашандаи гуҳар, гавҳаргир, ғаввоси гавҳаргир.

ГАВҲАРНАЖОД گوهرنژاد *ниг.* **гуҳарзод**.

ГУҲАРНАМО(Й) گهرنما(ی) гавҳарнамо, монанди марворид.

ГУҲАРНИСОР گهرنثار *ниг.* **гавҳарбор**.

ГУҲАРПАРВАР گهرپرور парварандаи гавҳар, бавуҷудоварандаи гавҳар.

ГУҲАРПОК گهرپاک *ниг.* **гавҳарнажод**.

ГУҲАРПОШ گهرپاش *ниг.* **гавҳарафшон**.

ГУҲАРПӮШ گهرپوش *киноя аз* хомӯш, сокит.

ГУҲАРРЕЗ گهرریز *ниг.* **гавҳарбор**: **абри гуҳаррез**.

ГУҲАРСАНҶ گهرسنج 1. гавҳарсанҷ, озмоишкунандаи гавҳар, гавҳаршинос. 2. *маҷ.* сухансанҷ, сухандони санҷидагӯй, нуктадон.

ГУҲАРФИШОН گهرفشان *ниг.* **гавҳарафшон**.

ГУҲАРФУРӮШ گهرفروش *ниг.* **гавҳарфурӯш**.

ГУҲАРХЕЗ گهرخیز *ниг.* **гавҳархез**.

ГУҶУМ گجم дарахти сершохубарги соядиҳанда, ки сада як навъи он аст, норван; **тахтаи гуҷум** тахтае, ки аз чӯби гуҷум сохта шудааст; **гуҷуми чинӣ** навъе аз гуҷум, қарағоч.

ГУШН گشن нар, нарина; **ба гушн омадан** нарталаб шудани ҳайвони мода, тақозои насл кардани ҳайвонот; **гушн овардан** *ниг.* **ба гушн омадан**.

ГУШНА گشنه 1. *ниг.* **гурусна; гушна ба шер мезанад** (*мақ.*); **гушнаву ташна** бе обу нон, бе хӯрок. 2. *маҷ.* ҳарис, тамаъкор; хасис, мумсик, гурусначашм; **чашми гушна** чашми ҳарис, чашми тамаъкор; ◊ **гушна бинад, сер мешавад** хеле дилкаш, ниҳоят дилпазир, хеле ҷозибанок.

ГУШНАГАДО گشنه‌گدا 1. гадои гурусна; бенаво. 2. *таҳқ.* хасис, мумсик.

ГУШНАГӢ گشنگی *ниг.* **гуруснагӣ**.

ГУШНАМАСТ گشنه‌مست *таҳқ.* он ки ба вуҷуди камбағалию нодорӣ мастию арбадаҷӯӣ мекунад.

ГУШНАМУРДА گشنه‌مرده бисёр ҳарису тамаъкор; гурусначашм.

ГУШНАПУРЗӮР گشنه‌پرزور *таҳқ.*, *киноя аз* бенавои исёнкор.

ГУШНАЧАШМ گشنه‌چشم *ниг.* **гурусначашм**.

ГУШНАЧАШМӢ گشنه‌چشمی *ниг.* **гурусначашмӣ**.

ГУШНГИРӢ گشن‌گیری ҷуфтгирӣ, интихоб ва гирифтани ҷуфти муносиб.

ГУШНИДАН گشنیدن бо ҳам ҷуфт шудани ҳайвони нару мода.

ГУШНӢ گشنی ҷуфтшавии ҳайвони нар бо мода: **гушнӣ шудан**.

ГУШОСБ گشاسب 1. *кит.* хоб. 2. *шакли дигари* **Гуштосп** (*падари Исфандиёри Рӯинтан*).

ГУШТО(Й) گشتا(ی) биҳишт, ҷаннат.

ГӮ گو *ниг.* **гӯй**.

ГӮГИРД گوگرد 1. моддаи сӯзандаи маъдании зардранг, олтингӯгирд, кибрит. 2. чӯбчаҳои ба сарашон гӯгирдандуда, ки дар қуттичаҳо ҷо дода, барои оташ даргирондан ба кор бурда мешаванд: **қуттии гӯгирд; гӯгирд задан** гӯгирд даргирондан.

ГӮГИРДДОР گوگرددار он чи дар таркибаш гӯгирд дорад, дорои моддаи гӯгирд.

ГӮГИРДЗАНӢ گوگردزنی *исми амал аз* **гӯгирд задан**; даргирондани гӯгирд.

ГӮГИРДӢ گوگردی 1. *мансуб ба* **гӯгирд**. 2. гӯгирддор, дорои моддаи гӯгирд.

ГӮГИРДҚУТТӢ گوگرد قطی қуттии гӯгирд.

ГӮГИРДЧӮБ گوگردچوب гӯгирд, чӯбчаи гӯгирд.

ГӮЁ I گویا 1. дорои қобилияти нутқ, гӯянда, сухангӯ: **тутии гӯё**; **забони гӯё** забони суханвар; нутқи равшан; **гӯё шудан** суханвар гаштан, сухангӯ шудан; доно шудан. 2. *маҷ.* равшан, возеҳ: **нақши гӯё, хати гӯё**.

ГӮЁ II گویا мисли ин ки…, монанди ин ки…. чунин тасаввур мешавад, ки…, гӯиё; зоҳиран; **гӯё ки**… мисли ин ки…, монанди ин ки…

ГӮЁӢ گویایی гӯяндагӣ, сухангӯӣ, суханварӣ; қувваи нотиқа.

ГӮЁНДАН گویاندن *шакли бавоситаи* **гуфтан**; ба гуфтан водор кардан.

ГӮИЁ گوئیا *ниг.* **гӯё** II.

ГӮИШ گویش *нав.* 1. (тарзи) гуфтор. 2. *ниг.* **лаҳҷа**.

ГӮӢ گویی *калимаи модалӣ аз* **гуфтан**; тасаввур кунӣ…, пиндорӣ…; монанди ин ки…, мисли ин ки…, гӯё; **ту гӯӣ** ту пиндорӣ, тасаввур кунӣ.

гӯй//гӯ گوی//گو 1. *асоси замони ҳозираи феъли фармоиш аз* **гуфтан**; **гӯ! // бигӯ**! гап зан! 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои*

гӯянда: **азонгӯй, бадгӯ, насиҳатгӯй, сухангӯ**.

ГӮЙ گوی 1. кулӯлаи аз ресмон ё чӯб сохташуда, ки бо чавгон бозӣ мекунанд, тӯби чавгон; тӯб. 2. ҳар чизи кулӯла; **гӯйи гиребон** тугмаи гиребон; ◊ **гӯй бурдан** дар мусобиқа ғолиб шудан.

ГӮЙБОЗӢ گوی بازی *ниг.* **чавгонбозӣ**.

ГӮЙВОР گویوار гӯймонанд, монанди гӯй, кулӯлашакл, кулӯламонанд.

ГӮЙИШ گویش *ниг.* **гӯиш**.

ГӮЛ گول *гуфт.* содалаҳв, нодон; **худро гӯл нишон додан** худро содалавҳ вонамуд кардан; ◊ **гӯл додан** фиреб додан; **гӯл хӯрдан** фирефта шудан, фиреб хӯрдан.

ГӮЛА گوله *шакли кӯтоҳшудаи* **гулӯла**.

ГӮЛАХ گولخ оташхонаи ҳаммом, гулхани ҳаммом: **гӯлахи ҳаммом**; ◊ **аз гӯлах баромадагӣ барин** хеле чиркин, олуда ба гарду дуд; **ба сад гӯлах оташ задагӣ** хеле фиребгар, ниҳоят қаллоб.

ГӮЛАХӢ گولخی 1. *мансуб ба* **гӯлах**. 2. аловмони гӯлахи ҳаммом.

ГӮЛГАРД گولگرد он ки беҳудаву бефоида ҳар сӯ мегардад, беҳудагард.

ГӮЛГИР گولگیر он ки аблаҳу аҳмақро ба иштибоҳ меандозад.

ГӮЛГИРӢ گولگیری амали гӯлгир, гӯлгир будан.

ГӮЛЗАН گولزن *ниг.* **фиребгар**.

ГӮЛӢ گولی нодонӣ, аҳмақӣ, содалавҳӣ; **худро ба гӯлӣ задан** худро содалавҳ нишон додан, муғамбирӣ кардан.

ГӮЛНАМО گولنما ба гӯл монанд.

ГӮЛХӮР گولخور *ниг.* **фиребхӯранда**.

ГӮЛХӮРДА گولخورده *ниг.* **фиребхӯрда**.

ГӮПОЛ گوپال *ниг.* **кӯпол**.

ГӮПОН//ГӮППОН گوپان 1. говбон, чӯпон. 2. *мач.* одами тануманди пурзӯр.

ГӮР I گور ҷое, ки мурдаи одамро дафн мекунанд, дахма, сағона, қабр, марқад, мадфан, турбат; **гӯру кафан** воситаҳои зарурии маросими дафн; **гӯру чӯб** *ниг.* **гӯру кафан**; **гӯру чӯб кардан** *ниг.* **гӯр кардан**; **гӯру қиёмат** *д.* тарси азоби гӯр ва ҷазои рӯзи қиёмат; **гӯр кардан** а) дафн намудан, ба хок супурдан, гӯронидан (*мурдаро*); б) зери хок (ё *зери чизи хокае*) пинҳон кардан, рӯи чизеро пӯшондан; ◊ **гӯр ба сари**… *ниг.* **гӯр ба** *чизе*; бало ба паси… **гӯр ба** *чизе* лаънат ба чизе, марг ба чизе *(таъбири дашном, изҳори норозигӣ ва нафрат аз чизе*); **гӯр кандан** *ба касе* // **гӯр кофтан** *барои касе* васоили ҳалокати касеро омода сохтан, барои марги касе кӯшидан; **гӯр шудан** а) дар зери чизе нопадид шудан, худро дар таги чизе пинҳон кардан: **дар қум гӯр шудан**; б) пур шудани ҷӯй, ҳавз *ва м. инҳо* бо гилу хок *ва г.*; **гӯру кафан наёбад**! хору зор бимирад!, кафангадо шавад! (*таъбири дашном*); **гӯри кӯҳнаро кофтан** воқеаи гузаштаро ба ёд овардан (*хусуматҷӯёна ё даъвоталабона*); *назири* **коҳи кӯҳнаро бод додан; аз кадом гӯр пайдо шуд**? аз куҷо омад?, чӣ тавр пайдо шуд?; **ба гӯри худ гирифта намебарам** ҳеҷ ҷо бурданӣ нестам, ҳеҷ ҷо бурда наметавонам; **(ба) ҳеҷ гӯр намеравад** ҷои рафтан надорад, ба ҳеҷ куҷо намеравад; **дар гӯраш осуда бихобад** ба поси хотираш зараре нарасад, кас ӯро (*пас аз марг*) ба бадӣ ёд накунад.

ГӮР II گور *ниг.* **гӯрхар**.

ГӮРАСП گورسپ ҳайвоне, ки ба монанди гӯр аст, зебр.

ГӮРАФГАНӢ گورافگنی *ниг.* **гӯрафканӣ**.

ГӮРАФКАН گورافکن 1. афканандаи гӯр, аз по ғалтонанадаи **гӯр** II. 2. *мач.* зӯр, қавӣ.

ГӮРАФКАНӢ گورافکنی афкандани гӯр, аз по ғалтондани **гӯр** II.

ГӮРБОН گوربان посбони гӯр; нигоҳубинкунандаи қабристон.

ГӮРГАҲ I گورگه 1. ҷое, ки гӯр бисёр аст. 2. гӯристон, қабристон.

ГӮРГАҲ II گورگه *кит.* макони гӯрхарҳо.

ГӮРГИЁҲ گورگیاه *бот.* гиёҳи алафӣ ва поё, ки дар ботлоқзорҳо рӯида, барои чорво хӯроки хуб аст.

ГӮРГИР گورگیر сайёди гӯрхар, шикор-

кунандаи гӯр.

ГӮРГИРӢ گورگیری шикори гӯр, сайди гӯрхар.

ГӮРГОҲ گورگاه *ниг.* **гӯргаҳ**.

ГӮРҒУЛӢ گورغلی *ниг.* **гӯрӯғлӣ**.

ГӮРЗО گورزا кӯдаке, ки баъд аз марги модар ба дунё меояд.

ГӮРЗОД گورزاد *ниг.* **гӯрзо**.

ГӮРИДА گوریده ошуфтаву парешон, дарҳам рафта, дарҳам гиреҳхӯрда.

ГӮРИДАН گوریدن дарҳам рафтан, гиреҳ хӯрдан, тобида шудан.

ГӮРИСТОН گورستان ҷои қабрҳо, қабристон; **гӯристон кардан** *киноя аз* хароб гардонидан, харобазор кардан ҷоеро.

ГӮРӢ گوری *мансуб ба* **гӯр** I.

ГӮРКАН گورکن*ниг.* **гӯрков**.

ГӮРКАНӢ گرکنی *ниг.* **гӯркови**.

ГӮРКОВ گورکاو он ки барои дафн кардани мурдаҳо гӯр мековад, гӯркан.

ГӮРКОВАК گورکاوک *зоол.* лошахӯр, ҳайвони мурдахӯр, ки қабри навро мекобад.

ГӮРКОВӢ گورکاوی амали гӯрков, гӯр кофтан, гӯрканӣ.

ГӮРМОНАНД گورمانند монанди гӯр; мисли гӯр тангу торик.

ГӮРОБ گوراب 1. *ниг.* **гӯроба**. 2. сароб.

ГӮРОБА گورابه *кит.* 1. гунбазе, ки дар сари қабрҳо месозанд. 2. номи дахмаи падару бобоҳои Рустам.

ГӮРОГӮР گوراگور босуръат, тунд, тез.

ГӮРОН(И)ДАН گوراندن//گورانیدن 1. дафн кардан, ба хок супурдан, гӯр кардан (*мурдаро*). 2. бо чизе пӯшондан, зери хок кардан; бо чизе пур кардан (*чуқуриеро, гореро, шикоферо*).

ГӮРПУШТА گورپشته пуштае, ки дар болои гӯр мекунанд.

ГӮРСУМ گورسم 1. ҳайвоне, ки сумаш монанди суми гӯрхар аст. 2. *маҷ.* тездав, даванд.

ГӮРСӮХТА گورسخته *таҳқ.* нобакор, лаънатӣ *(дар мавриди изҳори норозигӣ аз касе дар ҳаққи ӯ чун дашном гуфта мешавад).*

ГӮРХАР گورخر *зоол.* ҳайвони тоқасум аз хонаводаи аспзотҳо, ки дар қадим шикор карда, гӯшташро мехӯрдаанд, хари ёбоӣ, қулон.

ГӮРХОНА گورخانه қабр, мақбара, сағона; дахма.

ГӮРӮҒЛИСАРО گوروغلی‌سرا *ниг.* **гурӯғлихон**.

ГӮРӮҒЛИХОН گوروغلی‌خوان сарояндаи суруду достонҳои ҳамосии халқии «Гӯрӯғлӣ».

ГӮРӮҒЛӢ گوروغلی достони ҳамосии халқӣ.

ГӮРЧАШМ گورچشم дорои чашмҳои калони монанди чашмҳои гӯр.

ГӮРШИКАН گورشکن он ки гӯр мекушояд ва дуздӣ мекунад, гӯрков.

ГӮСОЛА گوساله 1. бачаи гов, насли то шашмоҳаи гов. 2. *маҷ.* бачаи нодон, бефаросат; **каллаи гӯсола** *ниг.* **калла**; **гӯсолаи шуданӣ аз пояш маълум** (*зарб.*) ояндаи одами ҷавон аз рафтор ва саъю кӯшишаш зоҳир мегардад; **гӯсолаи мо пир шуду гов нашуд** (*мақ.*) дар ҳаққи шахси ба синну сол калон, вале ноӯҳдаборову ношуд гуфта мешавад; **гӯсолаҳо гов шаванд, ҷигарҳо хун шаванд** (*зарб.*) тарбияи бача кори осон нест (*дар мавриди таъкид кардани душвории тарбияи ҷавонон мегӯянд*); **гов ки омад, гӯсола аз ҷояш мехезад** (*мақ.*) калонсолонро ҳурмат кардан лозим аст.

ГӮСОЛАБОН گوساله‌بان он ки гӯсола мепояд, гӯсолапой.

ГӮСОЛАБОНӢ گوساله‌بانی нигоҳубини гӯсолаҳо, гӯсолапойӣ.

ГӮСОЛАМИЗОҶ گوساله‌مزاج *маҷ.* камфаҳм, бефаросат.

ГӮСОЛАПАРАСТ گوساله‌پرست говпараст, касе, ки оини гӯсолапарастист.

ГӮСОЛАПАРАСТӢ گوسالهپرستی говпарастӣ, амали гӯсолапарастӣ.

ГӮСОЛАЧАШМ گوساله‌چشمон ки чашмаш

мисли чашми гӯсола барҷаста ва калон аст.

ГӮСПАНД گوسپند *ниг.* **гӯсфанд**.

ГӮСПАНДКУШОН گوسپندکشان *кит.* иди қурбон, иди азҳо.

ГӮСФАНД گوسفند ҳайвони алафхӯри хонагии мансуби ҷуфтсумҳо, ки барои гӯшт, равған, пӯст, пашм ва шир парвариш мекунанд; **гӯсфанди бӯрдоқӣ** гӯсфанди фарбеҳ, гӯсфанди парворӣ; **гӯсфанди қарокӯлӣ** гӯсфанди зоти дуруштпашм, ки пӯсти барраи он арзиши зиёд дорад; **гӯсфанди ҳисорӣ** зоти маҳаллии гӯсфанди калони думбадор; **гӯсфанди чорӣ** гӯсфанди чорсола; ◊ **соли гӯсфанд** номи соли ҳаштуми силсилаи солгардонии мӯлчар; **гӯсфанди ба пои худ омада** чизи муфт ва бемеҳнат ба даст даромада.

ГӮСФАНДБОН گوسفندبان он ки гӯсфанд бонӣ мекунад, гӯсфандпой, касе, ки ба бонӣ кардан ва чаронидани гӯсфандон машғул аст, рамабон.

ГӮСФАНДБОНӢ گوسفندبانی амали гӯсфандбон, рамабонӣ.

ГӮСФАНДВОР گوسفندوار 1. мисли гӯсфанд, монанди гӯсфанд. 2. *маҷ.* ҳалиму гапдаро.

ГӮСФАНДДОР گوسفنددار *ниг.* **гӯсфандпарвар**.

ГӮСФАНДДОРӢ گوسفندداری *ниг.* **гӯсфандпарварӣ**.

ГӮСФАНДӢ گوسفندی *мансуб ба* **гӯсфанд**; **пӯстини гӯсфандӣ** пӯстини аз пӯсти гӯсфанд дӯхташуда.

ГӮСФАНДПАРВАРگوسفندپرور парва–ришкунандаи гӯсфанд, коргар ва мутахас–сиси гӯсфандпарварӣ.

ГӮСФАНДПАРВАРӢ گوسفندپروری соҳаи чорводорӣ, ки бо парвариши гӯсфандон машғул аст.

ГӮСФАНДТАРОШ گوسفندتراش он ки пашми гӯсфандро метарошад.

ГӮСФАНДТАРОШӢ گوسفندتراشی тарошидани пашми гӯсфанд, кори тарошидани пашми гӯсфанд: **қайчии гӯсфандтарошӣ**.

ГӮСФАНДХОНА گوسفندخانه ҷои нигоҳ доштани гӯсфанд, оғили гӯсфанд.

ГӮСФАНДЧАРОНӢ گوسفندچرانی чаронидани гӯсфанд, ба чаро бурдани гӯсфанд, чӯпонӣ.

ГӮСФАНДҶАЛЛОБ گوسفندجلاب касе, ки ба нархи арзон гӯсфанд харида, қимат мефурӯшад.

ГӮСФАНДҶАЛЛОБӢ گوسفندجلابی амал ва шуғли гӯсфандҷаллоб.

ГӮШ I گوش узви шунавоии инсон ва ҳайвон, узви ҳисси сомеа, ки дар сар воқеъ аст; **гӯш кар шудан** кор накардани узви шунавоӣ, шунида натавонистан; **гӯш андохтан** а) сухан шунидан; ба гапи касе диққат додан; б) *ниг.* **гӯш додан**; **гӯш вазнин шудан** суст шудани қувваи шунавоӣ, андак кар шудан; **гӯш додан // гӯш кардан** а) шунидан, истимоъ намудан, гӯш андохтан ба гапи касе; б) гуфта ва фармудаи касеро қабул кардан, ба гапи касе даромадан, аз рӯи гуфтаи касе амал кардан; **гӯш доштан** гапи касеро шунидан, ба сухани касе таваҷҷӯҳ намудан; **гӯш сих кардан** вақти пай бурдани хавфе гӯшҳои худро чун сих рост кардани ҳайвонот (*мас.*, *хар*); бимеро ҳис карда ҳушёр истодан; **гӯш сих шудан** *тарзи мафъулии* **гӯш сих кардан**; **гӯш тасфидан** сурх ва гарм шудани гӯшҳои касе, ки гӯё аз ғайбат кардани ӯ ё зикри номи ӯ рӯй медодааст; **гӯш ба даҳони** *касе* **дӯхтан** сухани касеро бодиққат шунидан; **гӯш ба тарафе рост кардан** омодаи шунидани сухане шудан; **гӯш ба фармони** *касе* **будан** ба шунидани ҳарфи касе тайёр будан; ба иҷрои фармони касе омода будан, мутеъ будан; **гӯш ба қимор будан** бесаброна мунтазири шунидани хабаре будан; **гӯши** *касеро* **тофтан** а) танбеҳ додан, гӯшмол додан; б) касеро барои фош кардани сирре ё нагуфтани сухане таъкид кардан; **гӯши** *касе* **чеғ задан** дар гӯши касе худ аз худ шунида шудани садое; **гӯшу майнаи** *касеро* **осуда мондан** касеро бо гапи бисёр гаранг накардан; **гӯшу чашми** *касе* **шудан** ба ҷои касе коре ё чизеро назорат карда истодан; **гӯшу ҳуш** *ба касе* **будан** ниҳоят бо диққат шунидани ҳарфи касе; **аз гӯш набаровардан** аз ёд набаровадан, фаромӯш накардан; **аз ин гӯш даромада аз он гӯш баромада рафтан** сухани шунидаро дар ёд нигоҳ надоштан, зуд фаромӯш кардан (*хусусан панду насиҳатро*); **ба гӯш гирифтан** дар хотир нигоҳ доштан, фаромӯш накардан; **ба гӯш расидан** шунида шудани хабаре, овозае; **ба гӯши** *касе* **расондан** *тарзи бавоситаи* **ба гӯш расидан**; шунавондан,

чизеро хабар додан ба касе; **ба гӯши** *касе* **гуфтан** гӯшакӣ гап задан бо касе; **ба гӯши** *касе* **хондан** а) ба касе хабар додан, касеро огоҳонидан аз чизе; б) ба касе чизеро талқин кардан; **ба гӯши худ бовар накардан** ба шунидани худ эътимод накардан; аз сухани касе ҳайрон шудан; **гап ба гӯш надаромадан** ба гапи касе гӯш наандохтан; ба панду насиҳати касе эътино накардан; **дар гӯш доштан** фаромӯш накардан, аз ёд набаровардан (*сухане ё пандеро*); **саропо (сар то по) гӯш шудан // ҳама тан гӯш гардидан** бо диққати тамом шунидан (*сухани касеро*); **девор муш дорад, муш-гӯш** (*зарб.*) эҳтиёт шуда гап задан лозим аст, ки касе нашунавад.

ГӮШ II گوش номи рӯзи чордаҳуми ҳар моҳи шамсӣ, ки эрониёни қадим онро ҷашн мегирифтанд.

ГӮША گوشه 1. кунҷ, зовия; канор, канора, нӯги ҷое ё чизе: **гӯшаи биёбон, гӯшаи хона, гӯшаи холӣ; гӯшаи чашм** а) кунҷ ё қирраи чашм; б) *киноя аз* нигоҳи номаълумона; **гӯшаву канор** ҳама тараф, ҳама ҷо; ҷоҳои дуру наздик. 2. ҷои хилват, ҷои аз назари мардум дур; **гӯша гирифтан** гӯшанишин шудан, хилват гузидан, худро ба канор гирифтан 3. гӯшпӯшонаки телпак, гӯшак; ◊ **гӯшаи саломат** ҷои аз бало дури осуда, ҷои амн; **ба гӯшаи нокомӣ афтодан** бекасу танҳо дар яъсу навмедӣ ва маҳрумият зиндагӣ кардан.

ГӮШАГИР گوشه گیر *ниг.* **гӯшанишин**.

ГӮШАГИРӢ گوشه گیری *ниг.* **гӯшанишинӣ**.

ГӮШАГӢ گوشگی *марбут ба* **гӯша**, канорӣ.

ГӮШАДОР گوشه دار дорои гӯша, соҳиби гӯша, богӯша.

ГӮШАК گوشک 1. дастаи ягон зарф ё асбоб барои дошта бардоштан ё ба ҳаракат даровардани онҳо; гӯшаки радио. 2. *мус.* ҷузъи асбоби мусиқии торист, ки дар сари дастаи он воқеъ буда, тор ба он печонида мешавад: **гӯшаки дутор, гӯшаки танбӯр**. 3. қисми олате, ки ба гӯш монда, садоро мешунаванд: **гӯшаки телефон**. 4. гӯшпӯшонаки телпак.

ГӮШАКАШ گوشه کش 1. кашандаи зеҳ, зеҳкаш, камонкаш. 2. *маҷ.* нишонгир, тирандоз.

ГӮШАКАШӢ گوشه کشی 1. зеҳкашӣ, камонкашӣ. 2. *маҷ.* нишонгирӣ, тирандозӣ.

ГӮШАКДОР گوشکدار гӯшакдошта, дорои гӯшак: **зарфҳои гӯшакдор, телпаки гӯшакдор**.

ГӮШАКӢ گوشکی **:суханони гӯшакӣ** суханҳои оҳиста ба касе нашунавонида гуфташуда; гапҳои пинҳонӣ гуфташуда; **гӯшакӣ гап задан // гӯшакӣ кардан** оҳиста ба гӯши якдигар сухан гуфтан, ба дигарон нашунавонида гап задан, пичир-пичир кардан.

ГӮШАНИШИН گوشه نشین аз одамон дуршуда, узлатгузин, хилватнишин.

ГӮШАНИШИНӢ گوشه نشینی дур гаштан аз одамон, кунҷнишинӣ, хилватнишинӣ, канорагирӣ.

ГӮШАПАЙМО گوشه پیما *ниг.* **зовиясанҷ**.

ГӮШБАҚИМОР گوشبقمار интизори шунидани хабаре; боэҳтиёт, ҳушёр; гӯшбақимор нишастан.

ГӮШБАНД گوشبند 1. василае, ки ба гӯш мебанданд, ё бо он гӯшро маҳкам мекунанд, то хунук нахӯрад. 2. он чи ба гӯш меовезанд.

ГӮШБИСТАР گوشبستر 1. *кит.* гӯшкалон. 2. номи шахси афсонавие аз Бобул, ки гӯшҳои калон дошта, як гӯшашро бистар, дигареро кӯрпа карда мехобидааст ва гӯё дар вақти гирифтани Бобул Искандар бо ӯ вохӯрдааст.

ГӮШБУР گوشبر *маҷ.* фиребгар, қаллоб.

ГӮШБУРИДА گوشبریده (ҳайвони) гӯшаш буридашуда: **саги гӯшбурида**.

ГӮШБУРӢ گوشبری *маҷ.* амали гӯшбур, фиребгарӣ, қаллобӣ.

ГӮШВАЗНИН گوشوزنین он ки гӯшаш хуб намешунавад, дорои заъфи шунавоӣ; кар.

ГӮШВАЗНИНӢ گوشوزنینی кам шудани ҳисси шунавоӣ, ки дар натиҷаи он дарки нутқ душвор мегардад, карӣ.

ГӮШВОН گوشوان *маҷ.* нигаҳдоранда, муҳофиз, посдор, нигаҳбон.

ГӮШВОНӢ گوشوانی *маҷ.* нигаҳбонӣ, посдорӣ.

ГӮШВОР گوشوار *ниг.* **гӯшвора**.

ГӮШВОРА گوشواره асбоби зинат, ки ба гӯш меовезанд, ҳалқа, овеза.

ГӮШВОРАК گوشوارک *ниг.* **гӯшвора**.

ГӮШГАРОН گوش‌گران *ниг.* **гӯшвазнин**.

ГӮШГАРОНӢ گوش‌گرانی *ниг.* **гӯзвазнинӣ**.

ГӮШГИР گوش‌گیر *мaҷ.* озордиҳанда ва азияткунанда.

ГӮШГУЗОР گوش‌گذار ба гӯш расонанда; гӯшрас; **гӯшгузор овардан** гӯшрас овардан, гӯшрас кардан.

ГӮШДАРД گوش‌درد дарди гӯш; бемории гӯш.

ГӮШДАРОЗ گوش‌دراز 1. дорои гӯши дароз. 2. *мaҷ.* хар, дарозгӯш.

ГӮШДАРОЯК گوش‌درایک кирми ҳазорпо, гӯшхазак.

ГӮШДИҲАНДА گوش‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **гӯш додан**; он ки мешунавад, шунаванда.

ГӮШДОР گوش‌دار 1. он ки гӯш дорад, дорои гӯш. 2. гӯшдиҳанда, шунаванда, мустамеъ. 3. муҳофиз, посбон.

ГӮШЗАД گوش‌زد ёдоварӣ, гӯшрас, хотирнишон, хотиррасон; тазаккур; **гӯшзад кардан** гӯшрас кардан, хотиррасон намудан, тазаккур додан; огоҳ кардан бо сухан.

ГӮШИДА گوشیده *сифати феълии замони гузашта аз* **гӯшидан**; маҳфуз, ҳифзшуда.

ГӮШИДАН گوشیدن 1. *кит.* шунидан, гӯш кардан. 2. ҳифз кардан, нигоҳ доштан.

ГӮШӢ گوشی *ниг.* **гӯшак**.

ГӮШКАЛОН گوش‌کلان он ки гӯшаш калон аст; *ниг.* **гӯшбистар**.

ГӮШКАР گوش‌کر кар, ношунаво, гӯшвазнин.

ГӮШКАРКУНАНДА گوش‌کرکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **гӯш кардан**; садои бисёр баланди ба гӯш нофорам.

ГӮШКАШАК گوش‌کشک гӯшро кашида азият додан, гӯшкашӣ.

ГӮШКАШӢ گوش‌کشی гӯш кашидан, гӯшкашак кардан.

ГӮШКАШОН گوش‌کشان *феъли ҳол аз* **гӯш кашидан** дар ҳоли кашида шудани гӯш.

ГӮШКОВАК گوش‌کاوک 1. чӯбчаи махсуси ба нӯгаш пахтапечонида барои тоза кардани гӯш, гӯштозакунак. 2. *тиб.* милачаи филизӣ барои тоза кардани гӯш аз чирк.

ГӮШМОЛ گوش‌مال 1. гӯшро печутоб додан, гӯш молидан. 2. танбеҳ, ҷазо, таъдиб; **гӯшмол додан** танбеҳ кардан, ҷазо додан.

ГӮШМОЛАК گوش‌مالک *ниг.* **гӯштобак**.

ГӮШМОЛӢ گوش‌مالی 1. молиш додани гӯш. 2. *мaҷ.* ҷазо, танбеҳ.

ГӮШМОНАК گوش‌مانک ба гӯш дошта мешудагӣ, ба гӯш гузошташаванда (*барои шунидан*): **гӯшмонаки радио**.

ГӮШМОҲӢ گوش‌ماهی 1. пӯшиши сипармонанди як навъ ҷонвари бесутунмӯҳраи обӣ, ғилофи садаф. 2. садаф. 3. *кҳн.* пиёлаи майкашӣ.

ГӮШНАВОЗ گوش‌نواز форам ва дилнишин, хушоҳанг: **овози гӯшнавоз, садои гӯшнавоз**.

ГӮШНОШУНИД گوش‌ناشنید *ниг.* **гӯшношунида**.

ГӮШНОШУНИДА گوش‌ناشنیده ба гӯш нарасида, шуниданашуда; ғайриодӣ, ғайри–муқаррарӣ: **кори гӯшношунида**.

ГӮШОВЕЗ گوش‌آویز *ниг.* **гӯшвора**.

ГӮШОГӮШ گوشاگوش гӯш ба даҳон, гӯшакӣ кардан.

ГӮШОНА گوشانه 1. *кит.* гӯша, канор. 2. *гуфт.*, *мaҷ.* таъна, маломат; **гӯшона задан** таъна кардан касеро барои коре.

ГӮШОҲАНГ گوش‌آهنگ *ниг.* **ҳазорпо**.

ГӮШПАЙВАНД گوش‌پیوند форам, хушоҳанг, дилнишин.

ГӮШПАҲН گوش‌پهن дорои гӯшҳои паҳн.

ГӮШПЕЧ I گوش‌پیچ рӯймоле, ки барои муҳофизати гӯш аз сармо ба сар мепечонанд.

ГӮШПЕЧ II گوش‌پیچ *кит.*, *ниг.* **гӯшмол**.

ГӮШРАС گوش‌رس *ниг.* **гӯшзад**; **гӯшрас кардан** ба ёди касе овардан; огоҳонидан.

ГӮШРӮЗ گوش‌روز *ниг.* **гӯш** II.

ГӮШСИХ گوش‌سیخ гӯшбақимор, омода, омодаи шикор.

ГӮШТ گوشت 1. ҷисми мулоими сурхранги рӯи устухонҳо ва зери пӯсти инсон, ҳайвонот ва парандагон: **гӯшти гов, гӯшти гӯсфанд, гӯшти гӯсола, гӯшт гирифтан, гӯшт фурӯхтан, гӯшт хӯрдан; гӯшти бирён** гӯшти дар равған бирёншуда; **гӯшти лаҳм** гӯшти беустухони мулоим; **гӯшти сахт** гӯшти пайдори сахт; **гӯшти яхнӣ** гӯшти пухтаи сардшуда. 2. ҷои мулоими мева ва растаниҳои полизӣ мисли харбуза ва тарбуз; ◊ **гӯшт пайдо кардан** тани касе гӯшт гирифтан, андаке фарбеҳ шудан; **аз гӯшт фуромадан, гӯшти бадани худро бой додан** лоғар шудан; **курта-курта гӯшт гирифтан** ниҳоят хурсанд шудан, ба худ болидан; **гӯшти хару дандони саг** дар мавриди ба ҳам дарафтодани ду одами бад мегӯянд; **монанди гӯшту устухон (нохун)** ба ҳам хеле наздик ва қарин.

ГӮШТБИРЁН گوشت‌بریان гӯшти дар равған бирёнкарда, кабоб.

ГӮШТБУРДА گوشت‌برده *ниг.* **гӯштпора**.

ГӮШТДОР گوشت‌دار гӯштдошта, гӯштнок, *ниг.* **гӯштин II**.

ГӮШТДОРӢ گوشت‌داری гӯштнокӣ, фарбеҳӣ: **гӯштдории бадан**.

ГӮШТЕЗ گوش‌تیز дорои шунавоии қавӣ, гӯшсих.

ГӮШТЕЗӢ گوش‌تیزی гӯштез будан, қудрати шунавоии хуб доштан.

ГӮШТИГИР گوشتی‌گیر *ниг.* **гӯштингир**.

ГӮШТИГИРӢ گوشتی‌گیری *ниг.* **гӯштингирӣ**.

ГӮШТИН I گوشتین*ниг.* **гӯштингирӣ**: **гӯштин гирифтан**.

ГӮШТИН II گوشتین 1. гӯштнок, гӯштдор, аз гӯшт пухташуда: **хӯроки гӯштин**. 2. сергӯшт, фарбеҳ: **бадани гӯштин**.

ГӮШТИНГИР گوشتین‌گیرон ки гӯштин мегирад; варзишгар дар бозии гӯштингирӣ, паҳлавон.

ГӮШТИНГИРӢ گوشتین‌گیری *варз.* навъи варзиш, ки иборат аз зӯрозмоии ду ҳариф барои ғалтонидани якдигар аст, гӯштӣ: **гӯштингирии тарзи миллӣ, гӯштингирии тарзи озод, мусобиқаи гӯштингирӣ**.

ГӮШТИОДАМХӮР گوشت‌آدم‌خور 1. хунхӯр, ваҳшӣ. 2. *маҷ.* одамхӯр.

ГӮШТӢ I گوشتی *ниг.* **гӯштин** I *ва* **гӯштингирӣ**.

ГӮШТӢ II گوشتی *ниг.* **гӯштин** II.

ГӮШТКӮБ I گوشت‌کوب *ниг.* **гӯштқубак**.

ГӮШТКӮБӢ II گوشت‌کوبی кӯфтани гӯшт; майда кардани гӯшт.

ГӮШТКӮБАК گوشت‌کوبک кӯбаи чӯбин барои кӯфта мулоим кардани гӯшт пеш аз пухтан.

ГӮШТҚИМА گوشت‌قیمه гӯшти қима, гӯшти кӯфта, қима, ғелак.

ГӮШТҚИМАКУНАК گوشت‌قیمه‌کنک асбоби махсус барои қима кардани гӯшт: **гӯштқимакунаки барқӣ, гӯштқимакунаки дастӣ**.

ГӮШТНОК گوشتناک *ниг.* **гӯштин II**.

ГӮШТОБ گوشتاب оби гӯшти ҷӯшонидашуда, обгӯшт; оби шӯрбо.

ГӮШТОБА گوشتابه *ниг.* **гӯштоб**.

ГӮШТОБАК گوش‌تابک бозии бачаҳо, ки дар он гӯши бачаи бозибохтаро гирифта мекашанд.

ГӮШТОВАР گوشت‌آور *маҷ.* фарбеҳ, гӯштдор.

ГӮШТОЛУД گوشت‌آلود гӯштӣ: **лабҳои гӯштолуд**.

ГӮШТПОРА گوشت‌پاره пораи гӯшт, бурдаи гӯшт.

ГӮШТФУРӮШ گوشت‌فروش он ки гӯшт мефурӯшад, қассоб.

ГӮШТФУРӮШӢ گوشت‌فروشی 1. касбу кори гӯштфурӯш, қассобӣ. 2. ҷои фурӯши гӯшт, дӯкони қассобӣ.

ГӮШТХОР گوشتخوار 1. *ниг.* **гӯштхӯр**. 2.

ҳайвонҳои дарандае, ки барои бақои насли худ ҷонварони дигарро шикор карда мехӯранд.

ГӮШТХОРӢ گوشتخواری *ниг.* **гӯштхӯр**.

ГӮШТХӮР گوشتخور гӯштхӯранда, бисёр истеъмолкунандаи гӯшт; он ки гӯшт хӯрданро дӯст медорад.

ГӮШТХӮРӢ گوشتخوری *исми амал аз* **гӯшт хӯрдан**; бо иштиёқ истеъмол кардани гӯшт.

ГӮШФИЛ گوشفیل *бот.* гиёҳи алафӣ, поё ва ороишиву зинатӣ аз хонаводаи шайпурӣ, ки гули қаҳва ё бунафшранг дорад.

ГӮШХАЗАК گوشخزک *ниг.* **гӯшдарояк**.

ГӮШХАРОШ گوشخراش овозе, ки боиси озори гӯш мешавад, садои нофорам.

ГӮШХЕЗ گوشخیز *ниг.* **гӯшхезак**.

ГӮШХЕЗАК گوشخیزک *зоол.* ҳашароти хурде бо танаи ғафсу нарм ва пӯсти сахт, ки дар обу ҳавои намноку гарм зиндагӣ мекунад.

ГӮШХОНА گوشخانه *биол.* мавзеи ҷойгир шудани гӯш, суфраи гӯш.

ГӮШХОР گوشخار абзоре, ки ба василаи он гӯшро мехоранд.

ГӮШШӮӢ گوششویی *тиб.* шуста тоза кардани гӯш.

ГӮШШӮЙ گوششوی *тиб.* василае дар тиб, ки ба воситаи он пизишкон даруни гӯшро шустушӯ ва тоза мекунанд.

ГӮЯНДА گوینده *сифати феълии замони ҳозира аз* **гуфтан**. 1. суханкунанда, сухангӯй, гапзананда; натток. 2. қиссагӯй, афсонагӯй, нақлкунанда, ривояткунанда, ровӣ. 3. сароянда, ҳофиз. 4. *маҷ.* зане, ки дар азоҳо овоз меандозад, навҳагар.

Ғ

Ғ *ҳарфи панҷуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* ғайн (غ); *дар ҳисоби абҷад ба адади 1000 баробар аст.*

ҒАБҒАБ *а.* غبغب гӯшти барҷастаи зери манаҳ, бағбаға.

ҒАБҒАБА *а.* غبغبه *ниг.* **ғабғаб**.

ҒАБҒАБДОР غبغبدار 1. дорои ғабғаб. 2. *маҷ.* худписанд, мутаккабир.

ҒАБИН *а.* غبین *кит.* фиребхӯрда дар харидуфурӯш, мағбун.

ҒАБӢ *а.* غبی *кит.* кундзеҳн, бефаҳм, аҳмақ, нодон.

ҒАБН *а.* غبن *кит.* 1. зарару зиён (*дар харидуфурӯш*). 2. афсӯс, дареғ.

ҒАБОВАТ *а.* غباوت *кит.* кундзеҳнӣ; гӯлӣ, нодонӣ, сафоҳат.

ҒАБОЗА غبازه 1. *ниг.* **говрона**. 2. навда ё химчаи дароз.

ҒАБРО(Ъ) *а.* غبرا(ء) 1. замин. 2. *кит. муаннаси* **ағбар** (ғуборолуд, гардолуд).

ҒАБРОӢ غبرائی хокӣ, хокранг, хоколуд.

ҒАБУҚ *а.* غبوق шароби шомгоҳӣ; *муқоб.* **сабӯҳ**.

ҒАВ//ҒОВ I غو//غاو чӯб ё оҳани дароз, ки барои бастани сари роҳи рафтуомад ё даромадгоҳи ҷое насб карда шудааст, шлагбаум; **ғави симхорӣ** ғаве, ки аз симхор сохта шудааст; **ғав партофтан** ғав сохтан.

ҒАВ II غو *кит.* овози бисёр баланд, наъра, бонги сахт.

ҒАВБАНДӢ غوبندی 1. ғав бастан, ғав партофтан. 2. *маҷ.* монеъ шудан, роҳи чизеро бастан; **ғавбандӣ кардан** сари роҳи чизеро гирифтан.

ҒАВВОС *а.* غواص 1. ғӯтазананда ба зери об (*барои баровардани садаф, марворид ва г.*); оббозе, ки дар зери об кореро иҷро мекунад; **ғаввос фуровардан** ба об даровардани ғаввос барои кофтукови чизе. 2. парандае шабеҳи мурғобӣ бо болҳои кӯтоҳ, пари нарм, ангуштони дароз ва думи бисёр кӯтоҳ, ки дар об шино мекунад ва ғӯта мезанад: **мурғи ғаввос**.

ҒАВВОСӢ غواصی ғаввос будан; амали ғаввос; **ғаввосӣ кардан** шуғлу амали ғаввосро иҷро кардан.

ҒАВВОСОНА غواصانه монанди ғаввос, ғаввосвор.

ҒАВҒО غوغا 1. садоҳои баланди издиҳоми мардум; сару садо, ҳаёҳу, фарёду фиғон; ғалоғула, мағал. 2. фитна; моҷаро, **ғавғои дурӯғ** сару садои бардурӯғ; **шӯру ғавғо** ошӯбу ҳаяҷон; доду фарёд; **ғавғо бардоштан** а) доду фарёд кардан, ҷанҷол кардан; б) балво барпо кардан; **ғавғо кардан** доду фарёд кардан, мағал бардоштан; **шӯру ғавғо бардоштан** а) доду фарёд кардан; ҷангу ҷидол кардан; б) ошӯбу балво барпо кардан; **шӯру ғавғо кардан** *ниг.* **шӯру ғавғо бардоштан; дар шӯру ғавғо шудан** доду фарёд бардоштан; ҷангу ҷанҷол кардан; ◊ **ба сар ғавғоҳо афтодан (фитодан)** дучори моҷароҳо шудан; мусибатҳоро аз сар гузаронидан.

ҒАВҒОГАР غوغاگر ошӯбгар, балвогар, ғавғокунанда.

ҒАВҒОСОЛОРӢ غوغاسالاری вазъе, ки дар он бо сабабҳои таблиғотӣ дар бораи чизе ғавғо ва сару садои дурӯғин барпо мекунанд, то ҳақиқатро аз аҳли ҷомеа пинҳон намоянд.

ҒАВҒОТАЛАБ غوغاطلب ошӯбгар, балвогар, ғавғогар.

ҒАВӢ *а.* غوی *кит.* гумроҳ, навмед.

ҒАВОДӢ غوادی *кит., ҷ.* **ғадият**, абрҳои бомдодӣ.

ҒАВОМИЗ *а.* غوامض *кит.* 1. *ҷ.* **ғомиз, ғомиза**. 2. суханҳои печида ва мушкил, нуктаҳои борики пӯшидамаъно.

ҒАВОЯТ *а.* غوایت *кит.* гумроҳӣ; навмедӣ.

ҒАВР *а.* غور 1. диққат, тааммул; мулоҳиза, андеша; баррасӣ. 2. *кит.* чуқурӣ, умқ, қаъри ҳар чиз. 3. *маҷ.* умқ ва чуқурии маънои чизе; ҳақиқат ва моҳияти чизе; **ғаври ашкол** моҳият ва чӣ будани шаклҳо, суратҳо; **ғавру ғоят** ҳақиқат ва моҳияти ҳар чиз.

ҒАВС I *а.* غوث *кит.* он ки дасти ёрӣ дароз мекунад, дастгир, фарёдрас.

ҒАВС II *а.* غوص *кит.* 1. ғӯта задан дар об, фурӯ рафтан дар об. 2. *маҷ.* амиқ андеша рондан, ба фикр фурӯ рафтан, тааммуқ кардан.

ҒАВЧӮБ غوچوب ғаве, ки аз чӯб сохта шудааст; *муқ.* **ғав**.

ҒАВШОД غوشاد *кҳн.* ҷои шабгузаронии чорпоён, ки чор тарафаш иҳота карда шудаст; кӯтан.

ҒАД *а.* غد *кит.* фардо, пагоҳ.

ҒАДАНГ غدنگ *кит.* кундзеҳн, аҳмақ, нодон.

ҒАДВ *а.* غدو *кит.* субҳ, бомдод.

ҒАДДОР *а.* غدّار 1. ниҳоят ғадркунанда, бевафо, паймоншикан, хиёнаткор. 2. маккор, ҳилагар: **дузди ғаддор, душмани ғаддор**.

ҒАДДОРӢ غدّاری 1. хиёнаткорӣ, аҳдшиканӣ. 2. маккорӣ, ҳилагарӣ.

ҒАДДОРОНА غدّارانه 1. хиёнаткорона, аҳдшиканона. 2. маккорона, ҳилагарона.

ҒАДИР *а.* غدیر *кит.* толоби оби борону сел; кӯл.

ҒАДОИР *а.* غدائر *кит., ҷ.* **ғадир**. 1. обгирҳо 2. мӯҳои бофта, гесувон.

ҒАДР *а.* غدر *кит.* 1. бевафоӣ, аҳдшиканӣ; хиёнат, ҷафо. 2. ҳила, макр, фиреб; **қасди ғадр кардан** нияти хиёнат кардан. 2. ҳила, тазвир, фиреб, макр.

ҒАДУД *а.* غدود *биол.* узвҳои ҳайвонот ва одам, ки моддаҳои махсуси ҷудокардаашон (*гармонҳо, луоб, арақ ва г.)* дар фаъолиятҳои гуногуни физиологӣ ва ҷараёнҳои биохимиявии бадан иштирок мекунанд; ғудда: **ғадуди зери меъда, ғадудҳои тарашшӯҳи дохилӣ**; **аз гов ғадуд** (*мақ.*) ҳиссаи хеле кам ва ночиз аз чизи калоне, аз бисёр андаке; *муқ.* **аз хирс мӯе**.

ҒАДУДДОР غدوددار ғадуддошта, дорои ғадуд; **бофтаҳои ғадуддор** бофтаҳое, ки дорои ғадуданд.

ҒАДУДӢ غدودی *мансуб ба* **ғадуд**.

ҒАДУДЧА غدودچه ғадуди хурд, ғуддача.

ҒАЖ غژ *кит.* гавак кашидан, хазидан бо зӯри дасту зону.

ҒАЖГОВ غژگاو *ниг.* **қутос**.

ҒАЖ-ҒАЖ غژغژ *калимаи тақлидӣ* овози буридан ё пайваста ба ҳам расидани чизе; садои кушода-пӯшида шудани дари кӯҳна.

ҒАЖД غژد *гуфт.* чирк, ифлосӣ; касиф, олуда.

ҒАЖЖАС غژس *ниг.* **ғаж - ғаж**.

ҒАЖИДАН غژیدن ғежидан, хазидан, гавак кашидан.

ҒАЗАБ *а.* غضب хашм, қаҳр, оташинӣ: **аз ғазаб, аз шиддати ғазаб, аз ғояти ғазаб**; **бо ғазаб** хашмгинона, ғазаболуд; **ғазаби халқ // қаҳру ғазаби халқ** хашму эътирози халқ; **ғазаби** *касеро* **овардан** *ниг.* **ба ғазаб овардан**; **ғазаби** *касе* **омадан** *ниг.* ба **ғазаб омадан**; **аз ғазаб дандон хоидан** аз шиддати хашму ғазаб дандонҳоро ба ҳам соиш дода садо баровардан, дар ниҳояти хашму ғазаб будан; **аз ғазаб фуромадан** хашмро фурӯ нишондан, ғазаби худро таскин додан; **ба ғазаб овардан** хашмгин кардан, ғазабнок кардан; **ба ғазаб**

омадан // дар ғазаб шудан ғазабнок шудан, хашмгин шудан, қаҳри касе омадан; оташин шудан; ◊ **оташи ғазаби** *касеро* **паст кардан (фурӯ нишондан)** касеро аз ғазаб фуровардан, хашми касеро бартараф кардан; **оташи ғазаби** *касе* **паст шудан** аз ғазаб фуромадан, бартараф шудани хашми касе; **аз ғазаби Худо тарсидан** аз бими бозхост андешидан, аз андешаи охират тарсидан; **ба ғазаби Худо гирифтор шудан** ба кайфар расидан, ба ҷазои Худо гирифтор шудан.

ҒАЗАБАНГЕЗ غضب‌انگیز *ниг.* **ғазабовар**.

ҒАЗАББОР غضب‌بار **:нигоҳи ғазаббор** нигоҳе, ки аз он асари хашму ғазаб пайдост.

ҒАЗАБНОК غضبناک хашмгин, оташин; **нигоҳи ғазабнок** нигоҳи хашмолуд; **ғазабнок кардан** ба хашму ғазаб овардан; **ғазабнок шудан** ба хашму ғазаб омадан, хашмгин шудан.

ҒАЗАБНОКӢ غضبناکی хашмгинӣ, қаҳролудӣ, оташинӣ.

ҒАЗАБОВАР غضب‌آور он чи боиси хашмгинӣ мешавад, хашмовар.

ҒАЗАБОЛУД غضب‌آلود 1. ғазабнок, хашмогин, қаҳролуд. 2. бо ғазаб, хашмгинона, дар ҳолати хашмгинӣ.

ҒАЗАБОМЕЗ غضب‌آمیز хашмгинона: **ғазабомез гап задан**.

ҒАЗАВОТ *а.* غزوات *ҷ.* **ғазо**.

ҒАЗАЛ *а.* غزل 1. *адш.* яке аз навъҳои машҳури шеърист, ки маъмулан аз 5-12 байти дар як вазну қофия омада (*аа, ба, ва, га…*) иборат буда, мавзӯи асосии онро васфи ишқу ҷавонӣ, васлу ҳиҷрон *ва г.* ташкил медиҳад. 2. таронаи ошиқона, чома; **ғазал гуфтан** ғазал навиштан; **ғазал хондан // ғазал сурудан** таронаи ошиқона хондан; ◊ **байту ғазал** *гуфт.* гап-гап; қиссаи чизе.

ҒАЗАЛГӮӢ غزل‌گویی *исми амал аз* **ғазал гуфтан**; ғазалнависӣ, ғазалсароӣ.

ҒАЗАЛГӮЙ غزل‌گوی гӯяндаи ғазал, ғазалнавис, ғазалсаро.

ҒАЗАЛИЁТ *а.* غزلیات 1. *ҷ.* **ғазал**. 2. маҷмӯаи ғазалҳои шоир.

ҒАЗАЛНАВИС غزل‌نویس *ниг.* **ғазалгӯй**.

ҒАЗАЛНАВИСӢ غزل‌نویسی *ниг.* **ғазалгӯӣ**.

ҒАЗАЛСАРО غزل‌سرا *ниг.* **ғазалгӯй**.

ҒАЗАЛСАРОӢ غزل‌سرایی *ниг.* **ғазалгӯӣ**.

ҒАЗАЛХОН غزل‌خوان 1. хонандаи ғазал; сарояндаи ғазал, сурудхон. 2. *ниг.* **ғазалхонон**.

ҒАЗАЛХОНӢ غزل‌خوانی *исми амал аз* **ғазал хондан**; сурудхонӣ, сурудгӯӣ; **ғазалхонӣ кардан** сурудхонӣ кардан, суруд хондан.

ҒАЗАЛХОНОН غزل‌خوانان *феъли ҳол аз* **ғазал хондан**; ғазалхонда равон; сурудгӯён.

ҒАЗАНФАР *а.* غضنفر *кит.* 1. шер, асад. 2. *маҷ.* ҷасур, шуҷоъ.

ҒАЗБОН *а.* غضبان *кит.* ғазабнок, хашмгин.

ҒАЗВ(А) *а.* غزو(ه) *ниг.* **ғазо**.

ҒАЗО *а.* غزا *д.* ҷанг дар роҳи дин, ҷиҳод.

ҒАЗОЗАТ *а.* غضاضت *кит.* 1. забунӣ, пастӣ, расвоӣ. 2. зарар.

ҒАЗОЛ *а.* غزال *кит., ниг.* **ғизол**.

ҒАЗОЛА *а.* غزاله *кит.* 1. оҳубараи мода. 2. *маҷ.* офтоб; ◊ **ғазолаи фалак** офтоб.

ҒАЗОРАТ *а.* غزارت *кит.* фаровонӣ, бисёрӣ.

ҒАЗОТАЛАБ غزاطلب *д.* толиби ғазо, талабгори ғазо; ғазокунанда.

ҒАЙБ *а.* غیب 1. нопайдо, нопадид; нопадидӣ, ғоибӣ; **дар ғайби** *касе* **// дар ғайбаш** вақти набудани касе, аз пушти касе. 2. *д.* макон ва олами барои инсон номаълум, ки аз он ҷо ба фариштаҳо ва паямбарон ваҳӣ ва пайғом меомадааст (*ба ин маънӣ* «олами ғайб» *ҳам мегӯянд*); **аз ғайб** а) аз олами ғайб; б) *маҷ.* аз ҷои номаълум ва асрорангез; **илми ғайб** дониш оид ба ғайбдонӣ; ғайбдонӣ; **хизонаи ғайб** хазинаи ниҳонӣ; **ғайб задан** ногаҳон аз назар нопадид шудан; номаълум ғоиб шудан, нест шуда рафтан.

ҒАЙБА *а.* غیبه *кит., кҳн.* 1. пулакҳои оҳану пӯлод, ки бар ҷавшан устувор мекарданд. 2. тиркаш; ҷаъба.

ҒАЙБАТ I *а.* غیبت [*аслаш* **ғийбат**] айби касеро дар ғайби ӯ гуфтан, бадгӯӣ дар ҳаққи шахси ғоиб; *ба тариқи истиора:* **деги ғайбат дар ҷӯш буд; ғайбат кардан** дар набудани касе

дар ҳаққи ӯ бадгӯӣ кардан.

ҒАЙБАТ II *а.* **غيبت** ҳозир набудан; ҳузур надоштан, ғоиб будан; **дар ғайбати ӯ** дар вақти набудани ӯ, дар ғайби ӯ.

ҒАЙБАТГАР **غيبت‌گر** *ниг.* **ғайбаткунанда**.

ҒАЙБАТГОҲ **غيبت‌گاه** 1. макони ғайбат; ғайбатхона. 2. ҷои ғоиб шудан.

ҒАЙБАТГӮ(Й) **غيبت‌گو(ى)** *ниг.* **ғайбаткунанда**.

ҒАЙБАТГӮӢ **غيبت‌گويى** амали ғайбатгӯ; бадгӯӣ кардан дар ғайби касе.

ҒАЙБАТДӮСТ **غيبت‌دوست** он ки ғайбат карданро дӯст медорад, дӯстдори ғайбат.

ҒАЙБАТКУНАНДА **غيبت‌كننده** *сифати феълии замони ҳозира аз* **ғайбат кардан**; он ки дар набудани касе дар бораи ӯ бадгӯӣ мекунад, ғайбатчӣ.

ҒАЙБАТХОНА **غيبت‌خانه** ҷое, ки мардуми ғайбатгӯй ҷамъ шуда бошанд.

ҒАЙБАТЧӢ **غيبتچى** *ниг.* **ғайбаткунанда**.

ҒАЙББИН **غيب‌بين** он ки ғайбро мебинад.

ҒАЙБГӮ(Й) **غيب‌گو(ى)** *ниг.* **ғайбдон**.

ҒАЙБГӮӢ **غيب‌گوئى** *ниг.* **ғайбдонӣ**.

ҒАЙБДОН **غيب‌دان** донандаи асрори олами ғайб; соҳибкаромат; пешгӯикунанда.

ҒАЙБДОНӢ **غيب‌دانى** донистани асрори олами ғайб; пешгӯӣ.

ҒАЙБЗАДА **غيب‌زده** *сифати феълии замони гузашта аз* **ғайб задан**; нопадидшуда, гумшуда.

ҒАЙБӢ **غيبى** 1. *мансуб ба* **ғайб; атои ғайбӣ** чизи аз ғайб – ҷои номаълум омада. 2. *гуфт.* чизи барои шахси ғоиб нигоҳ дошташуда: **як табақ оши ғайбӣ**.

ҒАЙБНАМО(Й) **غيب‌نما(ى)** *кит.* он ки асрори ғайб ба ӯ зоҳир мегардад; **оинаи ғайбнамо** оинае, ки гӯё тамоми асрори ғайбӣ дар он намоён аст; *муқ.* **оинаи ҷаҳоннамо**.

ҒАЙЗ I *а.* **غيض** *кит.* 1. бачаи бемаҳал зоидашуда, афгона. 2. *маҷ.* бебаҳо шудан, камбаҳо шудан.

ҒАЙЗ II *а.* **غيظ** *кит.* хашм, қаҳр, ғазаб, оташинӣ.

ҒАЙМ *а.* **غيم** абр, саҳоб; меғ, туман.

ҒАЙН *а.* **غين** *номи ҳарфи бисту дуюми алифбои арабиасоси тоҷикӣ* (غ), *ки дар алифбои кириллиасоси тоҷикӣ муодили ҳарфи* Ғ *аст; қимати ададияш дар ҳисоби абҷад 1000 мебошад.*

ҒАЙР *а.* **غير** бегона, аҷнабӣ, ноошно; номаҳрам; ағёр, рақиб; **мулки ғайр** мулки бегона; кишвари дигар; **ғайри**... а) *пешванди инкорӣ* ба ҷуз, ғайр аз, сивои...; б) *ҷузъи пешини баъзе калимаҳои мураккаб, ки ба калима маънои* мухолиф ва муқобилро *медиҳад*: **ғайриқаноатбахш**, **ғайриодӣ, ғайримуқаррарӣ, ғайриқонунӣ**...; в) *пешоянди изҳорӣ ба маънои* нашуданӣ, нашаванда, нопазир, нопазируфтанӣ: **ғайри қобили иҷро**, **ғайри қобили нуфуз; ғайри ихтиёри худ** бар хилофи майлу хоҳиши худ; маҷбуран; **ғайри чашмдошти** *касе* баръакси умедвории касе; дар сурати интизор набудани касе; **рӯзҳои ғайри бозор** рӯзҳое, ки бозор барпо намешавад, рӯзҳои бебозор; **ғайр аз...** ҷуз, ба ҷуз, сивои...; **ғайр аз ин** а) ба ҷуз ин, дигар аз ин; б) ба замми ин, илова бар ин; **аз ғайри**... а) ғайр аз, ба ҷуз, сивои...; б) бе, бидуни...; **ба ғайри... // ба ғайр аз** ба ҷуз, ғайр аз, сивои...; **аз ғайри чашмдошти** *касе ниг.* **ғайри чашмдошти** *касе.*

ҒАЙРА *а.* **غيره** **:ва ғайра** ва монанди инҳо, аз ҳамин қабил; ва дигарон.

ҒАЙРАТ *а.* **غيرت** 1. *кит.* рашк; ғаюрӣ; ҳамият. 2. саъю кӯшиши бисёр, ҳаракати зиёд; ҷуръат, ҷасорат: **ғайрату қобилият, ғайрату ҳиммат, қувват ва ғайрат**; *ба тариқи истиора*: **деги ғайрати** *касе* **аз ҷӯш мондан, миёни ғайрати худ бастан, хуни ғайрату ҳамияти** *касе* **ба ҷӯш омадан; бо ғайрат** бо саъю кӯшиш, ғайратмандона; **бо ғайрати**... бо саъю кӯшиши..., бо ҷидду ҷаҳди...; бо ҳаракату ҷуръати...: **бо ғайрати дучанд (тамом, фавқулода) кор кардан**; **ғайрат афзудан (физоидан)** саъю кӯшиши зиёд кардан, бисёр ҳаракату ҷаҳд кардан; **ғайрат кардан** кӯшишу ҳаракат кардан, ҷидду ҷаҳд намудан; **ғайрат нишон додан** *ниг.* **ғайрат кардан**; **ғайрат овардан** *ниг.* **ғайрат кардан; ба ғайрат овардан** *тарзи бавоситаи* **ба ғайрат омадан**;

касеро ба кӯшишу ҳаракат даровардан, ба коре роғибу ҳавасманд кардан; **ба ғайрат омадан** ба саъю кӯшиш даромадан; боҳаракату боҷасорат шудан дар иҷрои коре.

ҒАЙРАТБАХШ غیرت‌بخش он ки рӯҳияи касеро баланд бардошта, ба ӯ қувват мебахшад; қувватбахш.

ҒАЙРАТДОР غیرت‌دار *ниг.* **ғайратманд**.

ҒАЙРАТӢ غیرتی *мансуб ба* **ғайрат**; дорои ғайрат, ғайратманд.

ҒАЙРАТКАШ غیرت‌کش *ниг.* **ғайратманд**.

ҒАЙРАТКАШӢ غیرت‌کشی *ниг.* **ғайратмандӣ**.

ҒАЙРАТМАНД غیرت‌مند 1. боғайрат, серғайрат, серҳаракат. 2. *кит.* боаҳамият, ориятталаб.

ҒАЙРАТМАНДӢ غیرت‌مندی ғайратманд будан, ғайратнокӣ, серҳаракатӣ.

ҒАЙРАТМАНДОНА غیرت‌مندانه бо ғайрати зиёд, бо саъю кӯшиш: **ғайратмандона кор кардан**.

ҒАЙРАТНОК غیرت‌ناک *ниг.* **ғайратманд**.

ҒАЙРАТНОКӢ غیرت‌ناکی *ниг.* **ғайратмандӣ**.

ҒАЙРИАДАБӢ غیری‌ادبی 1. берун аз адабиёт: **доираҳои ғайриадабӣ**. 2. лаҳҷавӣ, шевагӣ: **калимаҳои ғайриадабӣ**.

ҒАЙРИАМАЛӢ غیرعملی 1. амалинашаванда, дур аз амал, амалан иҷронашаванда, татбиқнашаванда. 2. амалнакунанда, беҳаракат.

ҒАЙРИАНДОЗӢ غیراندازی андоз ситонданашаванда, аз андоз озод: **даромадҳои ғайриандозӣ**.

ҒАЙРИАСЛӢ غیراصلی 1. сохта, қалбакӣ. 2. *ниг.* ғайриасосӣ.

ҒАЙРИАСОСӢ غیراساسی асосӣ набуда, фаръӣ, дуюмдараҷа: **образҳои ғайриасосии роман**.

ҒАЙРИБЕҲДОШТӢ غیربهداشتی он чи ва он ҷо, ки дар он беҳдошт ва усулҳои он риоя намешавад.

ҒАЙРИВОҚЕӢ غیرواقعی ба вуқӯъ наомада, воқеънагашта; аз воқеият дур, ба вуқӯъ наоянда.

ҒАЙРИВОҶИБ غیرواجب он чи анҷомаш ҳатмӣ нест, ғайризарур, ғайримуҳим.

ҒАЙРИДАВЛАТӢ غیردولتی *ниг.* **ғайриҳукуматӣ**.

ҒАЙРИДЕМОКРАТӢ غیردماکرتی аз демократия дур, таҳти фишор қарордошта: **интихоботи ғайридемократӣ**.

ҒАЙРИДИНӢ غیردینی дининабуда, аз дин дур; дунявӣ: **адабиёти ғайридинӣ**.

ҒАЙРИЗАМИНӢ غیرزمینی дар замин набуда, осмонӣ: **тамаддуни ғайризаминӣ**.

ҒАЙРИЗАРУРӢ غیرضروری зарурӣ набудани иҷрои амале ё коре, зарур набуда, нолозим, нозарур.

ҒАЙРИИЛМӢ غیرعلمی илминабуда, аз илм дур, асоси илмӣ надошта.

ҒАЙРИИМКОН غیرامکان имконниятнадошта, аз имкон берун, номумкин, имконнопазир.

ҒАЙРИИНСОНӢ غیرانسانی 1. дур аз рафтори инсонӣ, ба инсон номуносиб. 2. берун аз қувваи инсон.

ҒАЙРИИНТИЗОРӢ غیرانتظاری ғайричашмдошт; тасодуфӣ, нохост.

ҒАЙРИИХТИЁРӢ غیراختیاری аз ихтиёр берун, бар хилофи майлу хоҳиш; маҷбурӣ; **ҳаракати ғайриихтиёрӣ** ҳаракати беихтиёрона, рафтори бешуурона.

ҒАЙРИКАПИТАЛИСТӢ غیرکپیتلستی ба сармоядорӣ хоснабуда, ғайрисармоядорӣ; берун аз (роҳи) капиталистӣ: **роҳи ғайрикапиталистии тараққиёт**.

ҒАЙРИКАСБӢ غیرکسبی ҳаваскор, касбӣ набуда.

ҒАЙРИКОМИЛ غیرکامل нопурра, ноқис, номукаммал.

ҒАЙРИКОРӢ غیرکاری берун аз (вақти) кор (- и расмӣ).

ҒАЙРИКОФӢ غیرکافی он чи басанда нест, нокифоя.

ҒАЙРИҚАНОАТБАХШ غیرقناعت‌بخش 1. қонеънакунанда; ғайрикофӣ, нокифоя; **кори ғайриқаноатбахш** кори ба талаб ҷавобнадиҳанда; кори бад. 2. баҳое, ки барои ма-

води таълимиро аз худ накардани мактабиён гузошта мешавад ва ифодаи рақамии он «2» аст.

ҒАЙРИҚАТОРӢ غیرقطاری *мансуб ба* қисмҳои ҳарбӣ, ки ба амалиёти ҷангӣ бевосита робита надоранд, берун аз ҳайати қувва (қӯшун)ҳои амалкунанда: **хизмати ғайриқаторӣ**.

ҒАЙРИҚОНУНӢ غیرقانونی хилофи қонун; бидуни риояи қонун, қонунро риоя накарда: **кори ғайриқонунӣ, роҳи ғайриқонунӣ, ғайриқонунӣ шуморидан**.

ҒАЙРИМАДАНӢ غیرمدنی бе маданият, берун аз одоб.

ҒАЙРИМАКТАБӢ غیرمکتبی берун аз мактаб, ба мактаб дахлнадошта: **либоси ғайримактабӣ**.

ҒАЙРИМАНКУҲА غیرمنکوحه *кит.* (зани) бе ақди никоҳ, ғайриникоҳӣ.

ҒАЙРИМАНҚУЛ(А) غیرمنقول//غیرمنقوله *кит.* аз ҷое ба ҷое бурданашаванда, кӯчониданашаванда; **мол (-у мулк)-и ғайриманқула** моле, ки онро аз ҷое ба ҷое бурдан мумкин нест (*мисли замин, ҳавлӣ, иморат ва г).*

ҒАЙРИМАНТИҚӢ غیرمنطقی бемантиқ, хилофи мантиқ.

ҒАЙРИМАСКУН غیرمسکون ҷое, ки маҳалли сукунати одамон қарор нагирифтааст; **ҷазираи ғайримаскун** ҷазирае, ки одамон дар он зисту зиндагонӣ намекунанд, ҷазираи беодам.

ҒАЙРИМАСКУНӢ غیرمسکونی маҳалле ё ҷое, ки қобили сукунат нест.

ҒАЙРИМАСЪУЛ غیرمسئول он ки дар иҷрои коре масъулият надорад, ғайрирасмӣ.

ҒАЙРИМАТЛУБ غیرمطلوب номатлуб, номувофиқ: **кори ғайриматлуб**.

ҒАЙРИМАҶБУРӢ غیرمجبوری на бо роҳи иҷборӣ, ихтиёрӣ.

ҒАЙРИМАҶОЗӢ غیرمجازی дур аз маҷоз; аслӣ; **маънии ғайримаҷозӣ** маънии аслӣ.

ҒАЙРИМАШРӮЪ غیرمشروع ғайришаръӣ, нораво, макрӯҳ, ҳаром.

ҒАЙРИМАЪЗУР غیرمعذور коре, ки дар он узру баҳона пазируфта намешавад, беузр, номуваҷҷаҳ: **сабаби ғайримаъзур**.

ҒАЙРИМАЪМУЛ غیرمعمول маъмулнагардида, номаъмул, расму одатнашуда; ғайриодӣ.

ҒАЙРИМАЪРУФ غیرمعروف номаъруф, номашҳур.

ҒАЙРИМОДДӢ غیرمادی *фалс.* ғаришайъӣ, моддинабуда, ба модда тааллуқнадошта.

ҒАЙРИМУҚАРРАРӢ غیرمقرری берун аз одат, ғайриодӣ, номуқаррарӣ.

ҒАЙРИМУҚИМӢ غیرمقیمی ғайримаскунӣ, ҷои истиқомати доимӣ надошта; кӯчманчӣ.

ҒАЙРИМУМКИН غیرممکن берун аз имкон, номумкин; нораво, ноҷоиз.

ҒАЙРИМУНАЗЗАМ غیرمنظم *ниг.* **ғайримунтазам**.

ҒАЙРИМУНСАРИФ غیرمنصرف *грам.* тасрифнашаванда, ғайритасрифӣ; *ниг.* **ғайритасрифӣ**.

ҒАЙРИМУНТАЗАМ غیرمنتظم номунтазам, номураттаб, номуназзам.

ҒАЙРИМУНТАЗИР(А) غیرمنتظر(ه) он чи интизор намерафт; тасодуфӣ, ногаҳонӣ.

ҒАЙРИМУНТАШИР غیرمنتشر нашрнашуда, чопнашуда.

ҒАЙРИМУСТАҚИЛ غیرمستقل номустақил; тобеъ: **мамлакати ғайримустақил**.

ҒАЙРИМУСТАҚИМ غیرمستقیم 1. норост, каҷ: **роҳи ғайримустақим**. 2. *маҷ.* бавосита: **далелҳои ғайримустақим**.

ҒАЙРИМУТАШАККИЛ غیرمتشکل номуташаккил, ташкил доданашуда; бетартиб.

ҒАЙРИМУҲИМ غیرمهم беаҳамият; камаҳамият, камарзиш.

ҒАЙРИМӮЪТАДИЛ غیرمعتدل номӯътадил, дур аз эътидол.

ҒАЙРИНАВБАТӢ غیرنوبتی берун аз навбат, бе навбат: **иҷлосияи ғайринавбатии Маҷлиси Олӣ**.

ҒАЙРИНИЗОМӢ غیرنظامی ба низомӣ мансуб набуда, ғайриҳарбӣ; шаҳрвандӣ: **либоси ғайринизомӣ, мудофиаи ғайринизомӣ**.

ҒАЙРИНОҚИЛ غيرناقل *физ.* қобилияти гузаронидани ҷараёни баркро надошта.

ҒАЙРИНОФИЗ غيرنافذ *кит.* 1. таъсир надошта, беасар, бетаъсир. 2. ғайритабиӣ, қалбакӣ, сохта (*мас., ҳуҷҷат*): **ҳуҷҷати ғайринофиз**.

ҒАЙРИОДИЛОНА غيرعادلانه ноодилона, беинсофона, бар хилофи адолат.

ҒАЙРИОДӢ غيرعادى он чи одӣ нест, ғайримуқаррарӣ; аз одат берун; аз ин пеш маълумнабуда ё диданашуда: **махлуқи ғайриодӣ, маҷлиси ғайриодӣ, номҳои ғайриодӣ**.

ҒАЙРИОРГАНИКӢ غيرآرگنيکى *мансуб ба* табиати беҷон, ноорганикӣ; **химияи ғайриорганикӣ** илмест, ки унсурҳои химиявӣ ва пайвастаҳои онҳоро меомӯзад; *муқоб.* **химияи органикӣ**.

ҒАЙРИРАСМӢ غيررسمى 1. эътибори расмӣ надошта: **алоқаи ғайрирасмӣ, гуфтугӯи ғайрирасмӣ, маълумоти ғайрирасмӣ**. 2. аз расмият дур; риёкорона.

ҒАЙРИСАМИМӢ غيرصميمى аз самимият дур, аз садоқат дур: **суханҳои ғайрисамимӣ**.

ҒАЙРИСАНИТАРӢ غيرسنيترى *ниг.* **ғайрибеҳдоштӣ**.

ҒАЙРИСАРЕҲ غيرصريح *кит.* норавшан, носареҳ, номаълум, пӯшида (*мас., нутқ, сухан*); нохоно (*мас., хат*).

ҒАЙРИСИНФӢ غيرصنفى 1. бесинфӣ: **ҷамъияти ғайрисинфӣ**. 2. берун аз синф, хориҷ аз дарс: **машғулиятҳои ғайрисинфӣ**.

ҒАЙРИСТАНДАРТӢ غيرستندرتى ба стандарт ҷавобнадиҳанда, берун аз стандарт; якколиба набуда: **таҷҳизоти ғайристандартӣ**.

ҒАЙРИСУНЪӢ غيرصنعى сунъинабуда; табиӣ, аслӣ.

ҒАЙРИТАБИӢ غيرطبيعى 1. табиинабуда, хусусияти табиинадошта; дур аз ҳолати табиӣ; сохта, сунъӣ: **табассуми ғайритабиӣ**. 2. ғайримуқаррарӣ, ғайриодӣ; **қувваҳои ғайритабиӣ** қувваҳои берун аз табиат.

ҒАЙРИТАМОСӢ غيرتماسى бе васлшавӣ, бидуни пайваст шудан; **алоқаи ғайритамосӣ**.

ҒАЙРИТАСРИФӢ غيرتصريفى *грам.* тасрифнашаванда: **шакли ғайритасрифии феъл**.

ҒАЙРИТАЪҶИЛӢ غيرتعجيلى он чи иҷрояш таъҷилӣ нест, бешитоб.

ҒАЙРИТИҶОРАТӢ غيرتجارتى берун аз тиҷорат, тиҷоратнашаванда.

ҒАЙРИФАЪОЛ غيرفعال фаъолнабуда, бефаъолият; сусткор; кам амалкунанда.

ҒАЙРИХОЛИС غيرخالص холиснабуда, омехта; нопок; **вазни ғайрихолис** вазни мол бо зарф (вазни брутто).

ҒАЙРИҲАЁТӢ غيرحياتى аз ҳаёт дур, ғайривоқеӣ: **ғояи ғайриҳаётӣ**.

ҒАЙРИҲАҚИҚӢ غيرحقيقى аз ҳақиқат дур; сохта, қалбакӣ.

ҒАЙРИҲАРБӢ غيرحربى *ниг.* **ғайринизомӣ**.

ҒАЙРИҲИЗБӢ غيرحزبى бе ҳизб, ба ягон ҳизб тааллуқнадошта: **созмони ғайриҳизбӣ**.

ҒАЙРИҲИРФАӢ غيرحرفه‌اى ғайрикасбӣ, ҳаваскор.

ҒАЙРИҲУКУМАТӢ غيرحکومتى ба ҳукумат тобеънабуда, озод амалкунанда (*дар доираи қонун*): **муассисаи ғайриҳукуматӣ**.

ҒАЙРИЧАШМДОШТ غيرچشمداشت баръакси чашмдошт, ғайримунтазира, тасодуфӣ, ногаҳонӣ: **ҳодисаи ғайричашмдошт**.

ҒАЙРИҶИДДӢ غيرجدّى ноҷиддӣ, ҷиддинабуда; ҳазломез: **суханҳои ғайриҷиддӣ**.

ҒАЙРИШАРЪӢ غيرشرعى ба шаръ номувофиқ, хилофи оину қонуни дини ислом.

ҒАЙРИШАФФОФ غيرشفّاف 1. шаффофнабуда, ношаффоф, хира, тира, беҷило; диданашаванда. 2. *маҷ.* озодона набуда, ғайридемократӣ: **интихоботи ғайришаффоф**.

ҒАЙРИШТАТӢ غيرشتتى ба штат дохилнагардида, берун аз штат: **корманди ғайриштатӣ**.

ҒАЙРИЯТ غيريت *фалс.* будани яке аз ду унсур, ки хилофи якдигаранд; *муқоб.* **айният**.

ҒАЙРӢ غيرى 1. шакли дигар, дигарӣ. 2. ғайр будан, бегона будан, аз ҷои дигар будан.

ҒАЙРПАРАСТ غیرپرست *ниг.* **бегонапараст**.

ҒАЙРПАРАСТӢ غیرپرستی *ниг.* **бегонапарастӣ**.

ҒАЛАБА *а.* غلبه 1. зафар, нусрат, пирӯзӣ, фатҳ, ғолибият; дастболоӣ, пешдастии бузург дар коре: **ғалабаи қатъӣ; байрақи ғалаба** байрақе, ки ба шарафи ғалаба афрошта мешавад; **рӯзи ғалаба** иди расмии мамлакатҳои дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ ба Олмони фашистӣ ғалабанамуда, ки ҳар сол рӯзи 9-уми май ҷашн гирифта мешавад; **ғалаба кардан // ғалаба ба даст овардан** зафар кардан, нусрат ёфтан, пирӯз гаштан (*дар ҷанг, мубориза ва г.);* ғолиб гардидан, дастболо шудан, зӯр баромадан (*дар мусобиқа, зӯрозмоӣ ва г.);* ◊ **хоб ғалаба кардан** хоб зер кардан, хоб зӯр баромадан. 2. *кит.* мағал, ғавғо, ғирев.

ҒАЛАБАОВАР غلبه‌آور пирӯзиовар, нусратовар.

ҒАЛАБАНОПАЗИР غلبه‌ناپذیر *ниг.* мағлубнашаванда.

ҒАЛАЁН *а.* غلیان 1. ҷӯшиш, ҷӯш. 2. *маҷ.* ҷӯшу хурӯш, туғён, талотум; *ба тариқи истиора*: **ғалаёни хун**, **ғалаёни ҳиссиёт**…; **аз ғалаёни**…; а) аз ҷӯшиши…; б) *киноя аз* аз шиддати …, аз зӯрии…; **ғалаён кардан (намудан)** ба хурӯш омадан, туғён кардан (-и оби бахр, бӯрон…); ◊ **хуни ҷавонӣ дар ғалаён омадан** хуни ҷавонии касе ба ҷӯш омадан; шавқу рағбати ҷавонӣ ғалаба кардан; **ба ғалаёни рашк дода шудан** ошуфтаи рашк шудан; ҳисси рашк боло гирифтан.

ҒАЛАЁНОМЕЗ غلیان‌آمیز боҳаяҷон, мушавваш, ошуфтаомез.

ҒАЛАҚА *а.* غلقه 1. чӯбест, ки ба воситаи он дару дарвоза аз ақиб баста мешавад, лӯкидон, калиддон. 2. *нав.* қуфлаки филизӣ барои баставу кушодани роҳи моеоту газ дар лӯлаҳо.

ҒАЛАҚАДАРО غلقه‌درا *гуфт.* одами зуд унсгиранда, хушмуомила; дидадаро.

ҒАЛАМУС *а.* غلموس *кит.*, *ниг.* **ғалламус**.

ҒАЛАТ *а.* غلط 1. хатое, ки нафаҳмида содир шудааст; хато, саҳв, иштибоҳ. 2. нодуруст; **ғалати чопӣ** хатои чопӣ, хатое, ки дар нашр рӯй додааст; **ғалат гирифтан** саҳеҳ (дуруст) кардани хатое, тасҳеҳ кардани навишта ё гуфтаи касе; *муқ.* **ғалатгирӣ**; **ғалат гуфтан** хато гуфтан; нодуруст гуфтан; **ғалат ёфтан** хато ёфтан, саҳви чизе ё касеро пайдо кардан; **ғалат кардан** хато кардан, иштибоҳ кардан; **ғалат хондан** хато хондан; нодуруст хондан (*матнеро*); **ғалат таъбир кардан // ғалат тафсир кардан** нодуруст маънидод кардан; **ғалат фаҳмидан** нодуруст фаҳмидан, дуруст дарк накардан; **ғалат фаҳмондан** *тарзи бавоситаи* **ғалат фаҳмидан; ғалат шумурдан** а) дар шумор ба иштибоҳ роҳ додан, хато кардан дар ҳисоб; б) нодуруст ҳисоб кардан, хато донистан (*чизеро*); ◊ **ба роҳи ғалат андохтан** бероҳа кардан, фиреб додан.

ҒАЛАТАНДОЗ غلط‌انداز 1. дар ҳоли иштибоҳ ё ғалат афкандани касе. 2. чизе ё касе, ки иштибоҳан дар зеҳни шахси дигар падидор мешавад.

ҒАЛАТАНДОЗӢ غلط‌اندازی иштибоҳ кардан, иштибоҳ.

ҒАЛАТАФШОН غلط‌افشان *ниг.* **ғалатандоз**.

ҒАЛАТБИН غلط‌بین хатобин, хатокор.

ҒАЛАТБИНӢ غلط‌بینی хатобинӣ, чизи дурустро носаҳеҳ тасаввур кардан; хатокорӣ, иштибоҳкорӣ.

ҒАЛАТГИР غلط‌گیر 1. *ниг.* **мусаҳҳеҳ**. 2. *итт.* барномаи компютерӣ, ки ба таври худкор иштибоҳ ва ғалатҳои матнро меёбад.

ҒАЛАТГИРӢ غلط‌گیری *исми амал аз* **ғалат гирифтан**; тасҳеҳи навиштае; *муқ.* **тасҳеҳ**.

ҒАЛАТЁБ *итт.* غلط‌یاب ёбандаи ғалат, хатогир.

ҒАЛАТӢ غلطی 1. тааҷҷубовар, шигифтовар, ҳайратангез; диққатҷалбкунанда: **гапи ғалатӣ, кори ғалатӣ, ҳодисаи ғалатӣ**. 2. аҷоиб, аҷиб, аҷибу ғариб; **ғалатӣ-ғалатӣ** тааҷҷубоварона; **зоти ғалатӣ** а) насли аҷоиб; б) *киноя аз* шахси аҷиби ғайриодӣ, турфа одаме; **одами ғалатӣ** шахси рафтору хислаташ хеле ҳайратовар.

ҒАЛАТКОРӢ غلط‌کاری иштибоҳкорӣ, хатокорӣ: **ба ғалаткорӣ роҳ додан**.

ҒАЛАТНАВИСӢ غلط‌نویسی ғалат навиштан,

хато навиштан, дар навиштан шитобкорӣ кардан.

ҒАЛАТНОМА غلطنامه рӯйхати ғалатҳо (-и чопӣ, ки маъмулан дар охири китоб оварда мешавад).

ҒАЛАТФАҲМӢ غلطفهمی саҳв кардан дар фаҳмиш; нодуруст фаҳмидан, нодурустфаҳмӣ.

ҒАЛАТФАҲМОНӢ غلطفهمانی ғалат фаҳмондан, нодуруст маънидод кардан чизеро ба касе.

ҒАЛАТХОНӢ غلطخوانی ғалат хондан, нодуруст ва хато хондан.

ҒАЛБАКАН غلبکن *кит.* панҷара, ки дар паси дарҳо шинонда мешавад; даре, ки аз навда ва ё най мебофанд ва дар даромадгоҳи боғ мешинонанд.

ҒАЛБЕР غلبیر 1. парвезани (элаки) сӯроххояш калон, ки бо он ғалларо бехта тоза мекунанд, ғирбол; **ғалбер кардан** аз ғалбер гузарондан, бо ғалбер бехтан; **ғалбер барин кардан** сӯрох-сӯрох кардан; тамоман фарсуда кардан (*мас., пойафзолро*); ◊ **ғалберро аз об бардоштан** натиҷаи кореро дидан; кореро ҷамъбаст кардан; **аз ғалбер гузарондан** дақиқона тафтиш кардан; бодиққат аз назар гузаронидан; **бо ғалбер об кашидан** кори бефоида кардан; **кафш ғалбер шудан (гардидан)** а) бисёр роҳ гаштан; б) чизе ё касеро зиёд ҷустуҷӯ кардан; **на дар бел меистаду на дар ғалбер** чизи тамоман номувофиқ; сухани комилан бемантиқу беасос.

ҒАЛБЕРБОФ غلبیرباف он ки касбаш бофтани ғалбер аст, ғалберсоз.

ҒАЛБЕРБОФӢ غلبیربافی касби (машғулияти) ғалбербоф.

ҒАЛБЕРВОР غلبیروار мисли ғалбер; сӯроахсӯрох.

ҒАЛҒАЛ غلغل *ниг.* **калкал**.

ҒАЛЕВОҶ غلیواج *ниг.* **каргас**.

ҒАЛЁН *а.* غلیان *ниг.* **ғалаён**.

ҒАЛИЗ *а.* غلیظ 1. ғафс; **абри ғализ** абри ғафси сиёҳ; **дуди ғализ** дуди ниҳоят ғафсу тира; **торикии ғализ** пардаи ғафси торикӣ; **хуни ғализ** хуни ғилзаташ аз меъёр зиёд, хуни ғафс; **чанги ғализ** чанги ниҳоят тираву вазнин; **қандчойи ғализ** чойи аз ҳад зиёд ширин. 2. *маҷ.* дурушт, дағал; **овози ғализ** садои дурушту дағал, овози ғафси нофорам; **ғализ кардан (намудан)** ғафс кардан; **торикиро ғализтар кардан** торикиро боз ҳам зиёдтар кардан; **бӯи ғализ** бӯи бад, бӯи нофорам; **мазаи ғализ** мазаи нофорам, мазаи ногувор; **хӯроки ғализ** хӯроки бадмаза, ғизои бадтаъм; **забони ғализ** забони услубан носуфта; **иборати ғализ** баёни муғлақ ва душворфаҳм; **ҳаворо ғализ намудан** ҳаворо вазнину бадбӯ кардан.

ҒАЛИЗӢ غلیظی ғилзат, ғафсӣ.

ҒАЛИЗУЛҚАЛБ *а.* غلیظالقلب *маҷ.* сангдил, бераҳм.

ҒАЛЛА *а.* غلّه ҳосили киштҳои донадор аз қабили гандум, ҷав, ҷуворӣ *ва г.*; кишти ғалла, зироати ғалладона: **анбори ғалла, даравиғалла, зироати ғалла; ғаллаву дона** *ниг.* **ғалладона**; **ғалла бардоштан** ҳосили кишти ғалларо ғундоштан.

ҒАЛЛАБЕЗАК غلّهبیزک мошине, ки ғаллаи кӯфташударо бод медиҳад.

ҒАЛЛАБУМ غلّهبم ҷое ё минтақае, ки маҳсулоти асосии он ғалла аст.

ҒАЛЛАГӢ غلّگی аз ғалладона тайёршуда: **маҳсулоти ғаллагӣ**.

ҒАЛЛАҒУНДОР غلّهغندار даравандa ва ғундорандаи ғалла: **комбайни ғаллағундор**.

ҒАЛЛАҒУНДОРӢ غلّهغنداری ҷамъоварӣ; мавсими ғундоштани ғалладона.

ҒАЛЛАДАРАВӢ غلّهدروی *исми амал аз* **ғалла даравидан**; даравидани ғалла: **мавсими ғалладаравӣ**.

ҒАЛЛАДОН I غلّهدان 1. ҷои нигоҳ доштани ғалла. 2. қуттии тоқҳои ҷевон, дохили мизҳо *ва г* . 3. қуттии махсус ё қуттичаи паси пештахтаи дӯконҳо, ки фурӯшандагон пулро дар он мегузоранд.

ҒАЛЛАДОН II غلّهدان *ниг.* **ғалладона**.

ҒАЛЛАДОНА غلّهدانه растаниҳои хӯшадор аз

қабили гандум, ҷав *ва г.*; ғалла: **киштҳои ғалладона, ҷамъоварии ғалладона**.

ҒАЛЛАДОНАКОР غلّه‌دانه‌کار *ниг.* **ғаллакор**.

ҒАЛЛАЗОР غلّه‌زار майдони ғалла, киштзори ғалла.

ҒАЛЛАКАШОНӢ غلّه‌کشانی *исми амал аз* **ғалла кашондан**; кашондани ғалла: **нақлиёти ғаллакашонӣ**.

ҒАЛЛАКОР غلّه‌کار кишткунандаи ғалла, корандаи ғалла, барзгар, донапош: **деҳқони ғаллакор**.

ҒАЛЛАКОРӢ غلّه‌کاری 1. ғалла кишт кардан; соҳаи кишоварзӣ, ки бо киштукори ғалла машғул аст. 2. ҷои кишти ғалла: **замини ғаллакорӣ**.

ҒАЛЛАКӮБАК غلّه‌کوبک олати дастӣ барои кӯфта, ҷудо кардани дона аз хӯша, сӯта ва сари ғалладона.

ҒАЛЛАКӮБӢ غلّه‌کوبی 1. кӯфтани ғалла, хирманкӯбӣ. 2. ғаллакӯбанда: **мошини ғаллакӯбӣ**.

ҒАЛЛАМУС غلّه‌موس 1. *ниг.* **митта**. 2. *маҷ.* шахси тасодуфии зараррасон.

ҒАЛЛАПОЯ غلّه‌پایه 1. пояҳои пас аз дарав боқимондаи ғалла. 2. замини ғаллааш даравидашуда.

ҒАЛЛАСУПОРӢ غلّه‌سپاری *исми амал аз* **ғалла супоридан**.

ҒАЛЛАФУРӮШ غلّه‌فروش он ки гандуму ҷав ва дигар ғалладона мефурӯшад, фурӯшандаи ғалла.

ҒАЛЛАФУРӮШӢ غلّه‌فروشی *исми амал аз* **ғалла фурӯхтан**; фурӯши ғалла.

ҒАЛЛАХЕЗ غلّه‌خیز замине, ки ҳосили фаровони ғалла медиҳад.

ҒАЛЛАХУШККУНАК غلّه‌خشک‌کنک хонаи муҷаҳҳаз бо дастгоҳи махсус барои хушконидани ғалла.

ҒАЛЛАХУШКОНАК غلّه‌خشکانک *ниг.* **ғаллахушккунак**.

ҒАЛЛАҶАЛЛОБ غلّه‌جلّاب он ки ғалларо арзон харида, гарон мефурӯшад, ҳаннот.

ҒАЛЛАҶАЛЛОБӢ غلّه‌جلّابی он ки машғули арзон харида гарон фурӯхтани ғалла аст.

ҒАЛМАҒАЛ غلمغل *ниг.* **ғалоғула**.

ҒАЛО *а.* غلا *кит.* гаронии нархи ғалла ва дигар чизҳои хӯрокӣ; **қаҳту ғало** қаҳтӣ ва қиматӣ.

ҒАЛОҒУЛ *а.* غلاغل *ниг.* **ғалоғула**.

ҒАЛОҒУЛА *а.* غلاغله бо овози баланд ҷанҷол кардани як ё чанд кас, мағал, ғавғо; талотӯб; **ғалоғула бардоштан // ғалоғула кардан** ғавғо барпо кардан, мағал бардоштан.

ҒАЛОҒУЛАНОК غلاغله‌ناک сершавқун, ғавғодор: **кӯчаи ғалоғуланок**.

ҒАЛСАМА غلسمه аъзои нафаскашии ҷонварони обӣ (*аз қабили* моҳӣ, харчангҳои обӣ *ва г.*).

ҒАЛСАМАГӢ غلسمگی *ниг.* **ғалсамадор**.

ҒАЛСАМАДОР غلسمه‌دار ҷонвари обӣ, ки ғалсама дорад.

ҒАЛТ غلت ҳаракати аз як паҳлу ба паҳлуи дигар тоб хӯрдан, ғалтиш; **ғалт задан // ғалт хӯрдан** аз як паҳлу ба паҳлуи дигар чарх задан (*дар рӯи замини хона*).

ҒАЛТАК غلتک 1. чархе, ки ба пои занбарғалтак, сепояи тифлон *ва г.* мешинонанд, ғилдирак. 2. лӯлаи аз ягон маводи сахт сохтаи ду тарафаш деворадор ва ё зағӯтачае, ки ба он ресмони дарздӯзӣ, тори нейлон ва симҳои гуногунро мепечонанд; зағӯтаи калони чӯбин барои печондани сими барқ *ва г.* 3. *тех.* оҳани устувонашакли вазнин барои ҳамвор ва шибба кардани роҳҳо.

ҒАЛТАКАРОБА غلتک‌ارابه аробачае, ки ба рӯи як ғалтак ё якчанд ғалтак шинонда шудааст; *муқ.* **занбарғалтак**.

ҒАЛТАКДОР غلتک‌دار дорои ғалтак, ғилдиракдор.

ҒАЛТАКӢ غلتکی *ниг.* **ғалтакдор**.

ҒАЛТГОҲ غلتگاه ҷои ғалт хӯрдан.

ҒАЛТЗАНОН غلت‌زنان *феъли ҳол аз* **ғалт задан**; ғелзанон (*ба рӯи чизе*).

ҒАЛТИДА غلتیده *сифати феълии замони гузашта аз* **ғалтидан; ғалтидаю хеста** *ниг.* **ғалтону хезон**; **ғалтида рафтан** афтида рафтан, сарозер шудан.

ҒАЛТИДАН غلتیدن 1. аз боло ба поин шудан, афтидан, афтодан: **аз дарахт ғалтидан, аз асп ғалтидан, пушт ба замин ғалтидан; ғалтидани девор** фурӯ рафтани девор; **хона ғалтидан** хона афтидан; хона хароб шудан; вайрон шудани хона. 2. аз по мондан, дар бистари беморӣ хобидан, бистарӣ шудан. 3. мағлуб шудан (*дар мусобиқа, гӯштин*). 4. ғелидан, ғелида ҷорӣ шудан; равон шудан; **ба даст ғалтидан** ба даст афтодан, дастгир шудан; **ба ҷое ғалтидан** ба ҷое омадан; гузари касе ба ҷое афтидан; **аз имтиҳон ғалтидан** аз имтиҳон нагузаштан, ноком шудан дар имтиҳон; **кори** *касе* **ба** *касе* **ғалтидан** дар иҷрои коре ба ёрии касе мӯҳтоҷ шудан; ◊ **ҷои сӯзанпартоӣ набудан**; дар мавриди дар ягон ҷо хеле бисёр будани одамон гуфта мешавад.

ҒАЛТИШ غلتش *исми амал аз* **ғалтидан**, афтидан.

ҒАЛТОН غلتان 1. *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозира аз* **ғалтидан**; ғелон, ғеланда; аз боло ба поин ғалт зада резанда (*мас.*, *об*). 2. ҷӯлон, дар ҳолати ҷӯлидагӣ; **ғалтон шудан** а) ғелон шудан, ғелида афтидан; б) ба чизе олуда шудан, оғушта шудан. 3. гирд, мудаввар: **гавҳари ғалтон, марвориди ғалтон; дурри ғалтон** марвориди суфтаи мудаввар; **ғалтону хезон** афтидаву хеста, бо азоби зиёд, ба зӯр (*роҳравӣ*).

ҒАЛТОН(И)ДАН غلتاندن//غلتانیدن *феъли бавосита аз* **ғалтидан**. 1. афтондан, ба замин фикандан: **дарахтро ғалтондан, хонаро ғалтондан**. 2. мағлуб кардан (*дар гӯштин*); **зада ғалтондан** садама расонда аз по даровардан.

ҒАЛЧА غلچه *гуфт.* одами кӯтоҳқади фарбеҳ.

ҒАЛҶ غلج гиреҳе, ки ба осонӣ кушода намешавад, кӯргиреҳ.

ҒАМ *а.* غم 1. дилгирифтагии сахт, ки аз алами дарунӣ пайдо мешавад, ғусса, андӯҳ, хафагӣ, ҳузн: **ғаму алам, ғаму андӯҳ, ғаму кулфат, ғаму ғусса; бори ғам** вазнинии андӯҳ. 2. ташвиш. 3. *маҷ.* фикр, хаёл; **ғам додан** а) андӯҳгин кардан; б) ба ташвиш мондан, ташвиш додан; **ғам доштан** а) андӯҳгин будан; б) парво доштан, ташвиш доштан; **ғами** *касеро* **доштан** дар фикри касе будан, ғами каси дигарро хӯрдан; **дар ғами** *касе (чизе)* **будан** а) дар бораи беҳбудии касе дилсӯзона фикр кардан; б) дар ташвиши чизе будан, дар пайи (пайдо кардани) чизе будан; **ғам хӯрдан** андӯҳгин шудан, ғамгин гаштан; оқибати чизеро фикр карда хафа (зиқ) шудан; **ғами** *касеро* **хӯрдан** дар бораи некӯаҳволии касе фикр кардан, ғамхорӣ кардан дар ҳаққи касе; **ғами** *чизеро* **хӯрдан** а) дар бораи чизе пешакӣ фикр кардан; б) барои чизе чорабинӣ кардан, чораи чизеро дидан; **дар ғам афтодан** андӯҳгин шудан, ғуссадор шудан; **дар ғами** *касе* **афтодан** дар фикри касе шудан; ба ғамхории касе банд шудан; **кам не, ғам не** *гуфт.* андак-мундак не, начандон кам; хеле зиёд; **чӣ ғам дорам** ташвише надорам, ҳеҷ парвое надорам; шодам; **буз дар ғами ҷон, қассоб дар ғами чарбу** (*зарб.*) ҳар кас дар ғами худ, барои ҳар кас манфиати худаш манзур; **шикамҳо сер шуд, ғамҳо дур шуд** (*мақ.*) пас аз сер шудан аз таом дар мавриди шукрона гуфта мешавад; **ҷон хонаи мардум, на ғами обу на ғами ҳезум** (*мақ.*) дар бораи касе гуфта мешавад, ки зиёд ба меҳмонӣ меравад.

ҒАМАК غمک *гуфт.* хонаи пасти хурд; ҷои танги камҳаво; *муқоб.* **барҳаво**.

ҒАМАНГЕЗ غم‌انگیز ғамовар, андӯҳовар, ҳузновар; аламовар: **воқеаи ғамангез, оҳанги ғамангез, суруди ғамангез**.

ҒАМАНДЕШ غم‌اندیش *кит.* ғамнок, ғамгин.

ҒАМАНДӮЗ غم‌اندوز *маҷ.* пурандӯҳ, пурғусса, ғамзада, ғамандӯхта.

ҒАМАНҶОМ غم‌انجام *кит.* бартараф шудани ғам, ба охир расидани ғаму ғусса, ғамзудо.

ҒАМАФЗО غم‌افزا афзояндаи ғам, ғамфизо.

ҒАМБАРДОР غم‌بردار таҳаммулкунандаи ғам, ба ғаму андӯҳ тоқаткунанда, ғамтобовар.

ҒАМБАРОР غم‌برار *ниг.* **ғамгусор**.

ҒАМБЕМОР غم‌بیمار *ниг.* **ғамбода**.

ҒАМБОДА غم‌باده беморие, ки аз бисёр ғаму ғусса хӯрдан пайдо мешавад.

ҒАМБОР غم‌بار ғамовар, ғамангез.

ҒАМГИН غمگین андӯҳгин, ғамнок, ғамдида, маҳзун; **ғамгин кардан** (**намудан**) андӯҳгин кардан, ба ғаму андӯҳ гирифтор кардан (*ка-серо*); **ғамгин шудан** андӯҳгин гаштан.

ҒАМГИНӢ غمگینی андӯҳгинӣ, ғамнокӣ, хафагӣ, маҳзунӣ.

ҒАМГИНОНА غمگینانه андӯҳгинона, маҳзунона: **овози ғамгинона, ҳолати ғамгинона, ғамгинона гуфтан, ғамгинона нигоҳ кардан**.

ҒАМГИРИФТА غم‌گرفته *ниг.* **ғамзада**.

ҒАМГУСОР غم‌گسار ғамбарор, ғамхор, ғамзудо, ғамбаранда; мӯнис, ҳамдам.

ҒАМГУСОРӢ غم‌گساری ғамхорӣ, меҳрубонӣ.

ҒАМГУСОРОНА غم‌گسارانه ғамхорона, меҳрубонона.

ҒАМДИДА غم‌دیده *ниг.* **ғамзада**.

ҒАМДОР غم دار *ниг.* **ғамзада**.

ҒАМЗ *а.* غمز *кит.* 1. *ниг.* **ғамза**. 2. хабаркашӣ, суханчинӣ, ғаммозӣ.

ҒАМЗА *а.* غمزه имову ишорат ба чашму абрӯ; ноз, карашма; **ғамза кардан** бо имову ишораи чашм нозу карашма кардан.

ҒАМЗАГАР غمزه‌گر ғамзакунанда, нозу карашмакунанда, ғамзазан, ғамзакор.

ҒАМЗАДА غمزده он ки ғаму андӯҳ ӯро афгор кардааст, ғамдида, андӯҳдида; **дили ғамзада** дили ғамгин.

ҒАМЗАДАГӢ غمزدگی ғамгинӣ, андӯҳгинӣ.

ҒАМЗАДОР غمزه‌دار боғамза, бо нозу ишва.

ҒАМЗАЗАН غمزه زن *ниг.* **ғамзагар**.

ҒАМЗАКУНАНДА غمزه‌کننده *ниг.* **ғамзагар**.

ҒАМЗАКОР غمزه‌کار *ниг.* **ғамзагар**.

ҒАМЗУДО(Й) غم‌زدا(ی) *кит., ниг.* **ғамгусор**.

ҒАМИДА غمیده ғамзада, ғамолуд.

ҒАМИДАДИЛ غمیده‌دل дилношод, дилтанг, малул.

ҒАМИН غمین *ниг.* **ғамгин**.

ҒАМӢ غمی *ниг.* **ғамгин**.

ҒАМКАДА غمکده ғамхона, кулбаи эҳзон.

ҒАМКОҲ غم‌کاه коҳандаи ғам, коҳишдиҳандаи ғам.

ҒАММОЗ *а.* غمّاز 1. ғамзакунанда, ғамзагар. 2. *маҷ.* суханчин, хабаркаш.

ҒАММОЗАК غمّازک 1. қаровулаки шасти моҳигирӣ. 2. аломати шинокунандаи лангардор барои нишондиҳии ҷойҳои чуқури дарё.

ҒАММОЗӢ غمّازی 1. ғамзагарӣ; бисёр нозу карашма кардан. 2. суханчинӣ, хабаркашӣ.

ҒАМНОК غمناک 1. *ниг.* **ғамгин**. 2. ғамовар, ҳузнангез: **ҳикояҳои ғамнок**.

ҒАМНОКӢ غمناکی *ниг.* **ғамгинӣ**.

ҒАМНОМА غمنامه дафтар ва китобе, ки дар он ғаму андӯҳи касе зикр шудааст, номаи ғам.

ҒАМОБОД غم‌آباد 1. ҷои ғаму андӯҳ. 2. *маҷ.* дунё, ҷаҳон.

ҒАМОВАР غم‌آور ғамангез, ҳузновар.

ҒАМОЛУД غم‌آلود ғамгин, андӯҳгин.

ҒАМОЛУДА غم‌آلوده *ниг.* **ғамолуд**.

ҒАМОМЕЗ غم‌آمیز омехта бо ғам, ғамолуд.

ҒАМОШОМ غم‌آشام он ки зиёд ғам мехӯрад, ғамхӯранда.

ҒАМПАРАСТ غم‌پرست он ки аз рӯи хусусиятҳои равониву рӯҳӣ ғам хӯрданро дӯст медорад.

ҒАМПАРВАР غم‌پرور дар ғам парваришёфта, ҳамеша ғамгин.

ҒАМРАСИДА غم‌رسیده андӯҳзада, ғамзада.

ҒАМРӮЗӢ غم‌روزی он ки дар зиндагӣ фақат ғаму кулфат дидааст.

ҒАМСАРО غم‌سرا *ниг.* **ғамкада**.

ҒАМСӮЗ غم‌سوز он ки ё он чи ғамро нобуд мекунад, ғамзудо, ғамбардор.

ҒАМУС غمس *кит.* дурӯғин, савганди дурӯғин.

ҒАМФАРСО غم‌فرسا *ниг.* **ғамзудо**.

ҒАМФАРСУДА غمفرسوده касе, ки аз ғами зиёд фарсуда шудааст, фарсудаи ғам, ғамзада.

ҒАМФИЗО غمفزا *ниг.* **ғамафзо**.

ҒАМХОНА غمخانه хонае, ки дар он ғам ҳукмфармост, ғамкада, кулбаи эҳзон.

ҒАМХОР غمخوار он ки ғами касеро мехӯрад, дилсӯз, мушфиқ, меҳрубон: **зани ғамхору меҳрубон, модари ғамхору дилсӯз, мураббияи ғамхору мушфиқ, роҳбари сахтгиру ғамхор, хоҳари меҳрубону ғамхор, мӯнису ғамхор будан**.

ҒАМХОРА غمخواره *ниг.* **ғамхор**.

ҒАМХОРАГӢ غمخوارگی ғамхорӣ, дилсӯзӣ, ғамхӯрандагӣ.

ҒАМХОРӢ غمخواری ғами касеро хӯрдан; дилсӯзӣ, меҳрубонӣ; навозишгарӣ (*ба касе*); **ғамхорӣ кардан** ғами касе ё чизеро хӯрдан; фикр ё коре кардан барои некӯаҳволӣ ва беҳбудии касе; меҳрубонӣ кардан.

ҒАМХОРОНА غمخوارانه дилсӯзона, меҳрубонона; бо дилсӯзӣ, бо меҳрубонӣ: **муносибати ғамхорона**.

ҒАМХӮР غمخور *ниг.* **ғамхор**.

ҒАМХӮРӢ غمخوری *ниг.* **ғамхорӣ**.

ҒАМШАРИК غمشریک шарики ғами касе; дӯсти ғамгусор, ҳамдард.

ҒАН غن *ниг.* **ғанг** II.

ҒАНАБ غنب хоби андак, хоби сабук; аввали хоб, пинак, ғанав; **ғанаб бурдан** андак ба хоб рафтан, пинак рафтан; **ғанаб кардан** *ниг.* **ғанаб бурдан**.

ҒАНАВ غنو 1. *асоси замони ҳозира аз* **ғунудан**. 2. *ниг.* **ғанаб**.

ҒАНАВИДАН غنویدن *ниг.* **ғунудан**.

ҒАНАК غنک *лаҳҷ.* ғарами гандум ё ҷави даравида; **ғанак задан** бандҳои (дарзаҳои) ғалларо ғарам карда чидан.

ҒАНАМ *а.* غنم *кит.* 1. гӯсфанд. 2. гӯсфандон, рамаи гӯсфандон.

ҒАНГ I غنگ *кит.* овози баланд.

ҒАНГ II غنگ *кӯҳн.* тири ҷувоз; санги ба тири ҷувоз басташуда.

ҒАНГ III غنگ навдаҳои хушкшудаи тут, ки кирмак баргҳояшро хӯрда дар он пилла танидааст.

ҒАНИМ *а.* غنیم душман, хасм, рақиб.

ҒАНИМАТ *а.* غنیمت 1. моли дар ҷанг аз душмани мағлуб гирифташуда; **ғанимат афтодан** ба даст даромадани моле ба ғанимат; **ғанимат гирифтан** ба даст даровардани моле ба ғанимат; **ба ғанимат афтодан** моли ғаниматгирифтаи касе шудан, моли ғанимати касе шудан. 2. *киноя аз* ҳар чизи бе меҳнат ва ба осонӣ ба даст даромада. 3. *маҷ.* ҳар чиз ва фурсати ба кас мусоид, ки дар он дам дастрас буда, вале зуд аз даст рафтанаш мумкин аст: **дам ғанимат, фурсат ғанимат, дуои падар ғанимат аст; ғанимат донистан** лаҳзаи мувофиқ шумурдан; фоида бурдан аз чизе ва даме, ки муяссар аст: **ғанимат шумурдан** аз имконият истифода кардан; лаҳзаи мувофиқро аз даст надодан; **фурсатро ғанимат шумурдан // фурсатро ғанимат донистан** мавқеъро мусоид шумурдан; аз вақти мусоид истифода бурдан; **ҷони худро ғанимат шумурдан** ба зинда мондани худ шукр кардан ва аз он истифода намудан; **элак баҳона, дидор ғанимат** (*мақ.*) дар мавриди чизеро баҳона карда, ба дидор расидани касе мегӯянд.

ҒАНИМАТӢ غنیمتی *мансуб ба* **ғанимат**; **чизи ғаниматӣ** ҳар чизи ба таври ғанимат ба даст даромада.

ҒАНӢ *а.* غنی бой, давлатманд, доро, тавонгар, сарватманд; дорои ҳама чиз, бениёз; **синфи ғанӣ** синфи доро, синфи тавонгар; **ғанӣ кардан** бой гардонидан; **ғанӣ шудан** доро гаштан.

ҒАНО *а.* غنا *кит.* давлатмандӣ, боигарӣ, тавонгарӣ; **арбоби ғано** аҳли сарват, давлатмандон.

ҒАНОВАТ *а.* غناوت *нав.* боигарӣ, давлатмандӣ, сарватмандӣ.

ҒАНОИМ *а.* غنائم *кит., ҷ.* **ғанимат** 1.

ҒАНҶ غنج *кит.* ҷувол.

ҒАНҶОЛ غنجال *кит.* 1. меваи норасидаи турш-

таъм *(ангур, анор, себ ва г)*. 2. ҳаббулмулук *(як навъи меваи турш)*.

ҒАНҶОР غنجار *кит.* гулгуна ва ғоза, ки занон барои зебоӣ ба рӯй мемоланд.

ҒАР غر 1. зани бадахлоқ, зани сабукпо. 2. марди фосиқ, занбоз. 3. *кит.* одами бад, бадкор.

ҒАРАЗ *а.* غرض 1. матлаб, мурод, мақсад, манзур; **ғараз аз тушбера гӯшт хӯрдан аст** (*зарб.*). 2. қасд, оҳанг, иштиёқ. 3. нияти ниҳонии бад ба зиёни касеву ба манфиати худ; **ғарази шахсӣ** а) нафъи худро дар назар доштан; б) кинаварзӣ бо касе; **ғараз доштан** а) қасде доштан; б) суди худу зиёни дигареро ҷустан; в) кина доштан ба касе. 4. хулоса, алқисса.

ҒАРАЗВАРЗӢ غرضورزی доштани қасде ба зиёни дигаре, душманӣ, кинаварзӣ.

ҒАРАЗГӮЙ غرضگوی он ки дар бораи касе бад мегӯяд, бадгӯй.

ҒАРАЗДОР غرضدار он ки ба касе қасди бад дорад, бадқасд; душман.

ҒАРАЗӢ غرضی *мансуб ба* **ғараз**; ғаразолуд.

ҒАРАЗКОР غرضکار бо ғарази шахсӣ коркунанда; бадқасд, бадният.

ҒАРАЗКОРӢ غرضکاری бо ғараз анҷом додани кор; бадқасдӣ, бадниятӣ.

ҒАРАЗКОРОНА غرضکارانه бо нияти бад, бадқасдона; барои манфиати шахсии худ.

ҒАРАЗНОК غرضناک 1. ғараздор, бадният, бадқасд: **одами ғаразнок**. 2. бадхоҳона, муғризона.

ҒАРАЗНОКӢ غرضناکی ғаразнок будан; бадниятӣ.

ҒАРАЗОЛУД غرضآلود ғаразомез, душманона.

ҒАРАЗОМЕЗ غرض آمیز *ниг.* **ғаразолуд**.

ҒАРАМ غرم тӯдаи ба як ҷо ҷамъовардаи растаниҳо ва чизҳои дигар: **ғарами беда, ғарами гандум, ғарами ҳезум; ғарами пахта** пахтаи дар як ҷо баланд рехташуда; **ғарам-ғарам** ғарамҳои бисёр; **ғарам кардан** дар як ҷо ҷамъ оварда теппа кардан, тӯда кардан (*растаниҳои даравидаро*); болои ҳам ба як ҷо гузошта тӯб кардани чизҳои гуногун.

ҒАРАМЗОР غرمزار 1. майдончае, ки дар он ғаллаи даравидашударо ғарам мекунанд. 2. қитъаи он замин, ки дар он ҷо шохаҳо ва навдаҳои дарахтонро ғун мекунанд.

ҒАРАНГ غرنگ *кит.* садои гиря; садое, ки дар вақти гиря кардан дар гулӯ мепечад, садои гиряи гулӯгир; нолаву зорӣ дар ҳолати гиря, гирён.

ҒАРБ *а.* غرب 1. яке аз чор самти уфуқ, ки ҷои фурӯ нишастани офтоб аст; *муқоб.* **шарқ**. 2. сарзамине, ки дар ғарб воқеъ шудааст (*мас.*, *Аврупо нисбат ба Осиё*), мағрибзамин: **мамлакатҳои Ғарб**.

ҒАРБӢ غربی 1. *мансуб ба* **ғарб**; *муқоб.* **шарқӣ**: **самти ғарбӣ, тарафи ғарбӣ**. 2. сокини мамлакати Ғарб, мағрибӣ; аврупоӣ; **ғарбӣ-шимолӣ** самти воқеъ дар байни ғарб ва шимол: **боди ғарбӣ-шимолӣ**; **ғарбӣ-ҷанубӣ** самти воқеъ дар байни ғарб ва ҷануб.

ҒАРБПАРАСТ غربپرست он ки таҳти таъсири тафаккур, фарҳанг ва тамаддуни кишварҳои ғарбӣ қарор гирифтааст, парастишкунандаи Ғарб.

ҒАРБПАРАСТӢ غربپرستی парастиши Ғарб.

ҒАРВ غرو *кит.* най, қамиш.

ҒАРҒАР *а.* غرغر *кит.* гулӯ.

ҒАРҒАРА I *а.* غرغره 1. гардонидани об дар гулӯ, тоза кардани ҳалқ ва гулӯ. 2. *калимаи тақлиди овози* даҳоншӯӣ; **ғарғара кардан** ба даҳон об гирифта, чайқонида партофтан (*барои пок шудани гулӯ ва даҳону дандон*).

ҒАРҒАРА II *а.* غرغره *тех.* асбоби ғалтакмонанди чӯбин ё оҳанин, ки ба вай арғамчин, симтаноб ё занҷир гузаронида чизҳои вазнинро мебардоранд.

ҒАРИБ *а.* غریب 1. аҷиб, бадеъ, ғалатӣ; чизи нав ва нодир; **аҷибу ғариб** шигифтовар, аҷоиб. 2. мусофир; дурафтода аз ватан, аз хонумон ҷудо, бе ёру диёр. 3. *маҷ.* бекас; бечора; ◊ **шоми ғарибон** а) *кит.* аввалин шаби мотам баъди дафн; б) шаби пурғаму андӯҳи ҳиҷрон ва танҳоӣ; **ба хона шеру ба майдон ғариб будан** *ниг.* **хонашер (-и майдонғариб)**.

ҒАРИБА *а.* غریبه *муаннаси* **ғариб**.

ҒАРИБАК غریبک *шакли тасғир ва навозишии* **ғариб**.

ҒАРИБГӮР غریب‌گور он ки дар ғурбат мемирад ва дафн мешавад, мусофирхок.

ҒАРИБДӮСТ غریب‌دوست он ки ба касони ғарибу бенаво ёрӣ медиҳад, мусофирпарвар, ғарибнавоз.

ҒАРИБДӮСТӢ غریب‌دوستی мусофирпарварӣ, ғарибпарварӣ.

ҒАРИБЗОДА غریب‌زاده 1. он ки аз ғариб зода шудааст. 2. *маҷ.* ҳаромзода.

ҒАРИБИСТОН غریبستان 1. макони ғарибон. 2. *маҷ.* гӯристон.

ҒАРИБӢ غریبی 1. ғариб будан, зиндагии дур аз ватан, дурӣ аз ватан, мусофирӣ, ғурбат; **дар ғарибӣ** дур аз ватан, дар ғурбат. 2. бекасӣ, танҳоӣ; **ғарибӣ кашидан** мусофириро аз сар гузаронидан; азоби дурӣ аз ватан ва бекасиро дидан; **дар ғарибӣ афтодан** аз ватан дур афтодан. 3. *кит.* **ғаробат**.

ҒАРИБКУШ غریب‌کش одами бераҳм ва сангдил; *муқоб.* **ғарибдӯст**.

ҒАРИБМАРГ غریب‌مرگ :**ғарибмарг шудан** дар ғарибӣ ҷон додан.

ҒАРИБНАВОЗ غریب‌نواز *ниг.* **ғарибдӯст**.

ҒАРИБНАВОЗӢ غریب‌نوازی *ниг.* **ғарибдӯстӣ**.

ҒАРИБОНА غریبانه *мансуб ба* **ғариб**; муносиби ғариб; ба тарзи ғарибон: **нолаи ғарибона; шоми ғарибона** *ниг.* **ғариб (шоми ғарибон)**.

ҒАРИБПАРВАР غریب‌پرور *ниг.* **ғарибдӯст**.

ҒАРИБПАРВАРӢ غریب‌پروری *ниг.* **ғарибдӯстӣ**.

ҒАРИБХОНА غریب‌خانه хонаи ғарибон, мусофирхона; хонаи хароб ва бечизу чора.

ҒАРИЗ غریز *кит.* ҳилм, бурдборӣ; сабру тоқат, нармдилӣ, лутфу меҳрубонӣ.

ҒАРИЗА *а.* غریزه 1. сиришт, табиат, табъ. 2. *биол.* истеъдоди фитрӣ; завқи табиӣ, хислати модарзоди ҷонварон.

ҒАРИЗАГАРОӢ *нав.* غریزه‌گرائی мактаби равоншиносӣ, ки асоси фаъолияти инсонро бар пояи ғаризӣ марбут медонад.

ҒАРИЗӢ غریزی 1. *мансуб ба* **ғариза**. 2. табиӣ, зотӣ, ҷибиллӣ; **ҳарорати ғаризӣ** гармии табиии бадан.

ҒАРИҚ *а.* غریق 1. ғарқшуда, ғӯтида, фурӯрафта дар об. 2. *маҷ.* ғӯтаваршуда ба чизе, бандшуда ба чизе; тамоман дар иҳотаи чизе монда; **ғариқи ғусса** ғамгин, андӯҳгин; **ғариқи баҳри навмедӣ** тамоман ноумедшуда.

ҒАРИМ *а.* غریم *кит.* 1. қарздор, вомдор, мадюн. 2. қарздода, вомдода.

ҒАРИН غرین *кит.* ғуранда (*сифати шер*); **шери ғарин** шери ғуранда, шери жиён.

ҒАРӢ غری ғар будан; бадахлоқӣ, фосиқӣ, фоҳишагӣ; ◊ **ҳам ғариву ҳам пешхезӣ** дар мавриде гуфта мешавад, ки шахсе кори баде карда, баъд пешхезӣ мекунад ё худ кори ношоистае карда, аз дигарон даъвогар мешавад.

ҒАРҚ *а.* غرق 1. ғӯтавар шудан дар об, фурӯ рафтан ба об; зери об монда нобуд шудан; **ғарқ кардан** дар об ғӯтондан, ба об фурӯ равонда нобуд кардан; **ғарқ шудан** ба об ғӯтидан, фурӯ рафтан дар об; зери об монда нобуд шудан. 2. *маҷ.* саросар фарогирифта бо чизе; ғӯтида дар чизе: **ғарқи гул, ғарқи нур, ғарқи обу арақ, ба дурру марворид ғарқ шудан**...; **ғарқи табассум** пур аз табассум, пуртабассум; **ғарқи хун //ғарқ дар хун** оғушта ба хун, ба хун олуда; хуншоршуда; **ғарқи ҳусну ҷамоли худ** шефтаву ғарра ба зебоии худ; **ғарқ пухтан** тамоман пухтан, яксара пухта расидани мева; **ғарқи** *чизе ё коре* **будан** а) тамоман фарогирифта будан бо чизе; пур аз чизе будан (*мас., нур, торикӣ*...); б) саргарми чизе будан, сахт банд будан бо чизе ё коре (*мас., сӯҳбат, тамошо, фикру хаёл*...); в) тамоман додашуда будан ба коре; **ғарқи** *чизе* **кардан** фаро гирондан бо чизе; пур аз чизе кардан; **ғарқи** *чизе ё коре* **шудан** а) саросар фарогирифта шудан, тамоман пӯшида шудан бо чизе; б) саргарми чизе шудан, сахт банд шудан бо коре (*мас., мутолиа, сӯҳбат, тамошо, фикру хаёл*...); в) тамоман дода шудан ба коре; **ғарқи дарёи муроқиба будан** *кит.* бо фикру зикри Худо банд шудан; **ғарқи обу арақ шу-**

дан (гаштан) **//ба обу арақ ғарқ шудан** дар зери обу арақ мондан, сахт арақ кардан; **ғарқи хоб будан** дар хоби сахт будан, сахт дар хоб будан; **ғарқи хун будан** бо хун оғушта будан, қатлу куштор ҳукмфармо будан; **ғарқи хун шудан** оғушта ба хун шудан; кушта шудан; **ба (дар) баҳри** *чизе* **ғарқ будан** *ниг.* **ғарқи** *чизе ё коре* **будан; ба (дар) дарёи** *чизе (коре)* **ғарқ шудан** *ниг.* **ғарқи** *чизе ё коре* **шудан** ғарқи тамошо шудан; **ба хоб ғарқ кардан** сахт хобонидан, сахт хоби касеро баронедан; **ба (дар)** *чизе* **ғарқ кардан** *ниг.* **ғарқи** *чизе* **кардан; ба (дар)** *чизе* **ғарқ шудан** *ниг.* **ғарқи** *чизе* **шудан; ба хун ғарқ шудан** *ниг.* **ғарқи хун шудан**.

ҒАРҚА *а.* غرقه 1. ғарқшуда, ғариқ, ғӯтида. 2. *маҷ.* ғарра, мағрур; **ғарқа дар хун** оғушта ба хун, ғарқи хун; **ғарқа шудан (гаштан)** а) ғӯтидан, фурӯ рафтан дар об; б) *маҷ.* саргарми чизе шудан, сахт банд шудан бо коре.

ҒАРҚАГОҲ غرقه گاه маҳалли ғарқ шудан.

ҒАРҚОБ غرقاب ҷои чуқури об, ки касро ғарқ мекунад; гирдоб.

ҒАРҚОБА غرقابه *ниг.* **ғарқоб**

ҒАРҚПУХТА غرقپخته *сифати феълии замони гузашта аз* **ғарқ пухтан**; тамоман пухта, пурра пухта расида: **зардолуи ғарқпухта**.

ҒАРҚШАВАНДА غرقشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ғарқ шудан**; он ки дар ҳолати фурӯ рафтан ба об аст.

ҒАРҚШУДА غرقشده *сифати феълии замони гузашта аз* **ғарқ шудан**; ғӯтида, ғариқ, фурӯрафта ба об: **киштии ғарқшуда, ғарқшудагон**.

ҒАРОБА غرابه *кит.* обдон, зарфи обгирӣ, бидон.

ҒАРОБАТ *а.* غرابت *кит.* аҷибу ғариб ва бадеъу нодир будан, ҷолибӣ.

ҒАРОИБ *а.* غرايب 1. *ҷ.* **ғариб**. 2. аҷоиб, диққатҷалбкунанда: **афсонаи ғароиб, достони ғароиб; ғароиби табиат** ҳодисаҳои тааҷҷубовари табиат; **аҷоибу ғароиб** чизҳои тааҷҷубовар, чизҳои аҷиб ва нодир: **намоишҳои аҷоибу ғароиб, хобҳои аҷоибу ғароиб, саргузаштҳои аҷоибу ғароиб**.

ҒАРОИБОТ *а.* غرايبات *ҷ.* **ғароиб; аҷоиботу ғароибот//аҷоибот ва ғароибот** чизҳои аҷоибу ғароиб.

ҒАРОМАТ *а.* غرامت *кит.* 1. он чи пардохтани он лозим бошад, товон; товондиҳӣ. 2. ҳасрату надомат, пушаймонӣ.

ҒАРОРА غراره *кит., ниг.* **ғарғара**.

ғарош غراش *асоси замони ҳозираи* **ғарошидан**.

ҒАРОШ غراش *кит.* 1. ҷароҳате, ки аз харошидан пайдо мешавад, харош. 2. *маҷ.* қаҳру ғазаб, хашм. 3. *маҷ.* андӯҳу ғам.

ҒАРОШИДАН غراشيدن *кит.* 1. харошидан. 2. *маҷ.* хашмгин ва қаҳролуд шудан.

ҒАРРА *а.* غرّه густох; мағрур, мутакаббир; фирефтаи молу мансаб ва зӯри худ; **ғарра шудан** фирефта шудан; ба чизи ботил мағрур шудан.

ҒАРРАС//ҒАРРОС غرّس//غرّاس *калимаи тақлидӣ* овози мотори мошин *ва г.:* **ғаррас задан (-и мошин)**.

ҒАРРАСУТУН غرّه‌ستون сутуни нақшу нигордор; сутуни ҳашаматнок.

ҒАРРО *а.* غرّا *кит.* 1. сафеду равшан; тобон, дурахшон. 2. олӣ, барҷаста: **байти ғарро, қасидаи ғарро**.

ҒАРРОС غرّاس *ниг.* **ғаррас**.

ҒАРС *а.* غرس *кит.* 1. дарахт шинондан, дарахтшинонӣ. 2. дарахти нав шинондашуда, ниҳол.

ҒАРФ *а.* غرف *кит.* паймона, зарфи паймона барои чен кардани гандум, орд *ва г.*

ҒАРЧ غرچ 1. порчаи чарми реза-реза, ки барои садо баровардан дар таги пойафзор гузошта медӯзанд. 2. пойафзоре, ки дар вақти роҳгардӣ садои ғарч-ғарч мебарорад: **мӯзаи ғарч, туфлии ғарч**.

ҒАРЧА غرچه *кит.* нодон, бефаҳм, аблаҳ.

ҒАРЧ-ҒАРЧ غرچغرچ *калимаи тақлидӣ* овози пойафзор дар вақти роҳгардӣ болои барф *ва м.ин.*

ҒАСАЁН *а.* غثيان *кит., тиб.* беҳузурии меъда.

ҒАСАҚ *а.* غسق *кит.* шом, торикии аввали шаб.

ҒАСБ *а.* غصب чизи каси дигарро бо зӯрӣ кашида гирифтан; **ғасб кардан (намудан)** бо зӯр чизеро кашида гирифтан.

ҒАСБАН *а.* غصباً ба зӯрӣ (зӯран) гирифтан чизи касеро.

ҒАСБӢ غصبی *мансуб ба* **ғасб**; чизи зӯран гирифташуда.

ҒАСЁН *а.* غثيان *ниг.* **ғасаён**.

ҒАССОЛ *а.* غسّال покшӯй, мурдашӯй.

ҒАССОЛХОНА غسّالخانه хонае (ҷое), ки барои шустани майит омода месозанд.

ҒАСУЛ *а.* غسول *кит.* шӯянда ва поккунанда, обе, ки ба он шустушӯ мекунанд.

ҒАФАБАНД غفه‌بند гулӯбанди аз тилло ё нуқра сохташуда, ки занон барои зинат ба гардан меовезанд.

ҒАФИР *а.* غفير *кит.* бисёр, анбӯҳ.

ҒАФЛАТ *а.* غفلت 1. бехабарӣ, фаромӯшӣ, ғофилӣ; бепарвоӣ. 2. нодонӣ, ҷаҳолат; **дар ғафлат будан** бехабар будан, ғофил мондан; **дар ғафлат мондан** бехабар мондан, ғофил мондан; **дар (ба) ғафлат монондан** а) *шакли бавоситаи* **дар ғафлат мондан**; б) аз бехабарии касе истифода бурдан, касеро ғофилгир кардан; ◊ **хоби ғафлат** ниҳояти бехабарӣ ва ҷаҳолату нодонӣ; *ба тариқи истиора*: **аз хоби ғафлат бедор кардан, аз хоби ғафлат бедор шудан; дар ғафлат ёфтан** аз бехабарии касе истифода кардан; ғофилгир кардан; **чашми** *касеро* **ғафлат бурдан** хоби касе бурда мондан, касеро ғайричашмдошт хоб бурдан.

ҒАФЛАТАН *а.* غفلتاً//غفلةً дар ғафлат монда, бехабарона; ногаҳон, банохост.

ҒАФЛАТАНДЕШ غفلت‌انديش 1. ҷоҳил, ақибмонда. 2. кӯҳнапараст, мутаассиб.

ҒАФЛАТБУРДА غفلت‌برده *ниг.* **ғафлатзада**.

ҒАФЛАТВАРЗ غفلت‌ورز *ниг.* **ғафлатпеша**.

ҒАФЛАТЗАДА غفلت‌زده ғофил, бехабар, нодон, дар ҷаҳолатмонда.

ҒАФЛАТӢ غفلتی дар ғафлатмонда, бехабар; бепарво, бепарвофалак.

ҒАФЛАТКОР غفلت‌کار *ниг.* **ғофил**.

ҒАФЛАТКОРӢ غفلت‌کاری *ниг.* **ғофилӣ**.

ҒАФЛАТОБОД غفلت‌آباد *кит.*, *маҷ.* коинот, олам.

ҒАФЛАТПАРАСТ غفلت‌پرست *ниг.* **ғафлатандеш**.

ҒАФЛАТПЕША غفلت‌پيشه 1. он ки доим дар ғафлат мемонад, бехабар, ғофил; нодон. 2. бепарво.

ҒАФС غفس 1. ҳар чизи ҷуссааш пурра ва қавӣ, ситабр, кулуфт; фарбеҳ, тановар; **ғафсу ғӯла** фарбеҳу қадпаст. 2. калон дар қутр; *муқоб.* **борик**: **арғамчини ғафс, ғӯлаи ғафс, занҷири ғафс, сими ғафс, сутуни ғафс, химчаи ғафс**. 3. калон дар захомат, захим; сермағз, серқабат; *муқоб.* **тунук**: **девори ғафс, коғази ғафс, нони ғафс, чарми ғафс, шишаи ғафси ношикан**. 4. зич, ҷафс: **абри ғафс, дуди ғафс, чанги ғафс, қабати ғафси атмосфера**; **барфи ғафс** барфи зиёди ба рӯи замин борида; **китоби ғафс** китоби дорои варақҳои зиёд; китоби ҳаҷман калон; **пардаи ғафс** пардаи аз матои зичбофта. 5. ғализ: **қаймоқи ғафс, шири ғафс**. 6. ғулӣ, сермӯй: **абрӯвони ғафс, бурути ғафс**. 7. *маҷ.* дурушт, дағал, хашин; овози бам: **овози ғафс, садои ғафс**; **гардани ғафс** гардани кулуфт, гардани фарбеҳ; *муқ.* **гарданғафс; лаби ғафс** лаби сергӯшт; *муқ.* **лабғафс (лабдӯл); сояи ғафс** сояе, ки ягон ҷои нургузар надорад, сояи пурра; **хати ғафс** хати бо қалами калон кашидашуда; **ғафс кардан** а) сермағзу серқабат кардан; б) ғализ кардан; **ғафс шудан** а) ситабру фарбеҳ шудан; б) ғализ шудан; ◊ **ҳамёни ғафс** ҳамёни серпул.

ҒАФСБАДАН غفس‌بدن фарбеҳтан, бузургтана, кулӯлатан.

ҒАФСӢ غفسی 1. захомат дар қутр ва дар қабат; ғафс будан, пурҷуссагӣ; *муқоб.* **борикӣ** *ва* **тунукӣ: ғафсии арғамчин, ғафсии танаи дарахт, ғафсии нон, ғафсии барф, ғафсии қишри замин**. 2. зичӣ, ҷафсӣ. 3. ғализӣ, ғилзат: **ғафсии чизҳои обакӣ**.

ҒАФСОВОЗ غفس‌آواز он ки овозаш ғафс аст; дағаловоз.

ҒАФСПӮСТ غفس‌پوست *ниг.* **пӯстғафс**.

ҒАФССАДО غفس‌صدا садояш ғафс: **асбоби мусиқии ғафссадо**.

ҒАФСТАНА غفس‌تنه танааш ғафс, пуррачусса.

ҒАФУР *а.* غفور *кит.* бахшандаи гуноҳ, афвкунанда, омурзанда (*сифати Худо*).

ҒАФФА غفه *кит.* пӯстини бисёр мулоим аз бараи ҷингиламӯ.

ҒАФФОР *а.* غفّار *кит.* он ки аз гуноҳҳо дармегузарад, бисёр афвкунанда, бахшоянда, омурзишкунанда (*сифати Худо*).

ҒАФФОРӢ غفّاری бахшояндагӣ, афвкунандагӣ.

ҒАҶАР-ҒАҶАР غجرغجر *калимаи тақлиди* овози дағали соиш хӯрдани ду чизи сахт.

ҒАҶАРРОС غجرّاس *ниг.* **ғаҷар-ғаҷар**.

ҒАШ I *а.* غش 1. беҳушӣ; бехуд шудан аз шиддати хашм, асабоният; **ғаш кардан** аз хуш рафтан; **ғаш карда гиристан** сахт ва беист гиристани кӯдак. 2. хиратабъӣ, гирифтагии хотир; парешон, хавотир: **дили** *касе* **ғаш будан;** ◊ **ғаши** *касе* **омадан** аз сухан ё кори касе асабонӣ ва хашмгин шудан, ба танг омадан; **ғаши** *касеро* **овардан** тарзи *бавоситаи* **ғаши** *касе* **омадан**; бо гапе ё амале касеро нороҳат кардан, касеро ба танг овардан, касеро таҷанг ва бадқаҳр кардан; **ба ғаши** *касе* **расидан** асаби касеро вайрон кардан хостан; **дили** *касе* **ғаш кардан** нороҳат ва хавотир шудан; **дили** *касеро* **ғаш кардан** касеро нороҳат ва хавотир кардан.

ҒАШ II *а.* غش нопокӣ, олоиш; омезиши чизи паст бо чизи гаронбаҳо; **ғилу ғаш** *ниг.* **ғил**.

ҒАШ(Ш) غش тазвир, макр, риёкорӣ, хиёнат.

ҒАШАМШАМ غشمشم диловез, бебок.

ҒАШГИР غشگیر василаи филизӣ ё чӯбӣ ё монанди инҳо бо сурати амуд барои бо ҳам нигоҳ доштани радифи китобҳо ва пешгирӣ аз афтидани онҳо.

ҒАШҒОВ غش‌غاو 1. ғажгов, гови кӯҳӣ, қутос. 2. мангулае, ки аз мӯи думи ин гов месохтанд ва дар сари найзаҳо мебардоштанд.

ҒАШДОР I غش‌دار шахси бехудшаванда, зиёндор, ҷунундор, саръзада.

ҒАШДОР II غش‌دار омехта бо чизе, нопок.

ҒАШЁН *а.* غشیان нороҳатӣ, гирифтагии хотир; **ғашёни дил** а) дилбеҳузурӣ, дилбеҷошавӣ; б) бехуд шудан аз шиддати хашму ғазаб.

ҒАШӢ *а.* غشی беҳушӣ; **ғашӣ кардан** беҳуш шудан, аз худ рафтан, дил бехуд шудан.

ҒАШМ *а.* غشم зулм, ситам.

ҒАШНОК غش‌ناک *ниг.* **ғашдор** I; **гиряи ғашнок** гиряи сахт ва беист.

ҒАШОВА *а.* غشاوه *ниг.* **ғишова**.

ҒАШОВАР غش‌آور дилбеҷокунанда, нороҳаткунанда; нофорам.

ҒАШУМ *а.* غشوم ситамкор, золим.

ҒАЮР *а.* غیور 1. боғайрат, серғайрат; далер ва шуҷоъ, боҳамият. 2. рашкдор, рашкин, ҳасуд.

ҒАЮРӢ غیوری 1. ғайрат; серғайратӣ; далерӣ, шуҷоат. 2. рашк, ҳасад.

ҒАЮРОНА غیورانه боғайратона, бо ғайрату кӯшиши зиёд; далерона, шуҷоатмандона.

ҒЕВ غیو садои баланд, бонг; **ғеву ғирев** шӯру ғавғо.

ҒЕЖИДАН غیژیدن *ниг.* **ғеҷидан**.

ҒЕЖОН(И)ДАН غیژاندن//غیژانیدن *ниг.* **ғеҷон(и)дан**.

ғел غیل *асоси замони ҳозира аз* **ғелидан.**

ҒЕЛ غیل **:ғел задан** а) аз паҳлу ба паҳлу гаштан, ғелидан; б) болои чизе дароз кашида хобидан; ба чизе жӯлида хобидан.

ҒЕЛАК غیلک 1. чизи гирдаи ғелон: **санги ғелак**. 2. гӯшти кӯфта кулӯла кардашуда, ки дар угро ва баъзе таомҳои дигар андохта мепазанд; **хамирро ғелак кардан** аз хамир лӯндачаҳо сохтан.

ҒЕЛАККАБОБ غیلک‌کباب кабоб аз гӯшти кӯфта.

ҒЕЛАКШӮРБО غیلک‌شوربا шӯрбое, ки дар он гӯшти ғелак андохта мепазанд.

ҒЕЛАНДА غیلنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ғелидан**; ғелон, ғелзананда.

ҒЕЛҒЕЛАК غیلغیلک 1. *гуфт.* ғелоғел, ғелон-ғелон. 2. як навъ бозии бачагон, ки ғелида-ғелида бозӣ мекунанд.

ҒЕЛҒЕЛОН غیلغیلان *ниг.* **ғелон-ғелон**.

ҒЕЛИДА غیلیده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ғелидан**; **ғелида-ғелида** дар ҳолати ғелидан, ғелон: **ғелида-ғелида поин афтидан**; **ғелидаву ҷӯлида** ғел задаву олуда (ба регу хок); **ғелида гирифтан** аз фурсат истифода бурда дароз кашидан, хобидан дар рӯи чизе, ғел задан; **ғелида омадан** ғелон омадан; **ғелида рафтан** нохост тоб хӯрдаву чарх зада ғалтидан.

ҒЕЛИДАН غیلیدن 1. аз паҳлу ба паҳлу гирд гаштан, ғел задан. 2. тоб хӯрдаву чарх зада ғалтидан, афтидан. 3. ҷӯлида хобидан. 4. хобидан, дароз кашидан (*рӯи чизе*), ғел задан. 5. *маҷ.* ғалт зада ҷорӣ шудан; ◊ **аз табақ ғелидан** а) аз худ рафтан, ёзидан; б) аз ҳад гузарондан.

ҒЕЛИШ غیلش *исми феълӣ аз* **ғелидан**; ғелон афтидан, паиҳам ғелида рафтан.

ҒЕЛОҒЕЛ غیلاغیل дар ҳолати ғелидан, ғелон-ғелон; ғелида-ғелида.

ғелон غیلان *асоси замони ҳозира аз* **ғелондан**.

ҒЕЛОН I غیلان *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозира аз* **ғелидан**; ғеланда, чарх задараванда: **сангҳои ғелон**; **ғелон-ғелон** а) дар ҳолати ғелидан; паиҳам ғелида: **ғелон-ғелон рафтан**; б) *ниг.* **ғелғелак** 2.

ҒЕЛОН II غیلان навъе аз буттаи хордор, хори мағелон.

ҒЕЛОН(И)ДАН غیلاندن//غیلانیدن *феъли бавосита аз* **ғелидан**. 1. ғелон кардан, аз паҳлу ба паҳлу гардонда бурдан (*ё* овардан). 2. ғел занондан; ғалтондан.

ҒЕҶИДА غیجیده *сифати феълии замони гузашта аз* **ғеҷидан**; **ғеҷида-ғеҷида**, ғеҷон-ғеҷон, лағжида-лағжида; хазида-хазида; **ғеҷида рафтан** якбора лағжидан, ногаҳон лағжидан.

ҒЕҶИДАН غیجیدن 1. *ниг.* **лағжидан**; лағжида афтодан. 2. дар ҳолати нишастагӣ (аз ҷо барнахоста) бо ёрии дасту по роҳ рафтан (-и кӯдакон ва одамони шал).

ғеҷон غیجان *асоси замони ҳозира аз* **ғеҷондан**.

ҒЕҶОН غیجان 1. *феъли ҳол аз* **ғеҷидан**; **ғеҷон-ғеҷон** *ниг.* **ғеҷида-ғеҷида**. 2. ғеҷонак, лағжонак.

ҒЕҶОНАК غیجانک ҷое, ки пой намеистад ва ғеҷида меравад; лағжонак: **барфи ғеҷонак, яхи ғеҷонак**.

ҒЕҶОН(И)ДАН غیجاندن//غیجانیدن *тарзи бавоситаи* **ғеҷидан**; лағжонидан; лағжонда бурдан, аз ҷо набардошта ба ҷои дигар бурдани чизе.

ҒЕША غیشه *бот.* як навъ алафи чандинсолаи ботлоқӣ, ки баргҳои борики дароз дорад, қиёқ.

ҒИБТА *а.* غبطه *кит.* орзу кардан барои расидан ба чиз ё сифати хуби касе (*бо ҳисси нек*), ҳавас, таманно.

ҒИД-ҒИД غدغد *гуфт.* бо майдагапии бисёр шилқинӣ кардан, бисёр гап зада ҷақидан; хурдагирӣ.

ҒИДӢ-ҒИДӢ غدی غدی *гуфт.*, *ниг.* **ғид-ғид**.

ҒИЁБ *а.* غیاب *кит., ниг.* **ғоиб**.

ҒИЁС *а.* غیاث *кит.* 1. фарёдрас. 2. фарёдрасӣ.

ҒИЖАК غیژک асбоби тордори мусиқӣ, ки бо камонча навохта мешавад.

ҒИЖ-ҒИЖ غژغژ *калимаи тақлиди* овози расиши камонча ба тори ғижжак, соиши чархи ароба, тофтани ресмон дар чархресӣ *ва г.*

ҒИЖЖАК غیژک *ниг.* **ғижак**.

ҒИЖЖАС//ҒИЖЖОС غژّس//غژّاس *ниг.* **ғиж-ғиж: ғижжас задан**.

ҒИЖИРРОС غژرّاس *ниг.* **ғиҷиррос**.

ҒИЗЗАС غزّس *калимаи тақлиди овоз,* ки садои ҳаворо бо суръати баланд бурида рафтани чизе ё садои вазиши сахти бодро ифода мекунад: **ғиззаси тир, ғиззаси шамол, ғиззас задан**.

ҒИЗО *а.* غذا чизе, ки хӯрда мешавад ва ба тан қувват медиҳад, хӯрданӣ, хӯрок, таом, қут; **ғизо гирифтан** маводи барои мавҷудияти худ зарурро истифода кардан; **ғизо додан** а)

хӯрок додан; б) чизи барои парвариши растанӣ заруриро (*аз қабили* нурию пору) ба замини кишт додан; ◊ **ғизои маънавӣ** моводи қонеъкунандаи эҳтиёҷи маънавии одам, чизи зарурии фаъолият ва рушди олами ботинии инсон; **ғизои рӯҳӣ** *ниг.* **ғизои маънавӣ**.

ҒИЗОБАХШ غذابخش ғизодиҳанда: **нуриҳои ғизобахш**.

ҒИЗОБАХШӢ غذابخشی ғизодиҳандагӣ, ғизо бахшидан.

ҒИЗОГИРӢ غذاگیری ғизо гирифтан; ғизо: **ғизогирии растаниҳо**.

ҒИЗОДИҲАНДА غذادهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ғизо додан**; он чи ғизо медиҳад; ғизобахш; серғизо: **моддаҳои ғизодиҳанда**.

ҒИЗОДИҲӢ غذادهی *исми амал аз* **ғизо додан**; бо ғизо таъмин кардан.

ҒИЗОДОР غذادار он чи барои рушди ҷисм моддаи зарурӣ дорад; серғизо.

ҒИЗОӢ غذائی *мансуб ба* **ғизо**; хӯрданӣ: **гиёҳҳои ғизоӣ**.

ҒИЗОКАШ غذاکش хусусияти растаниҳое, ки ғизоро аз замин ба худ ҷазб мекунанд.

ҒИЗОЛ *а.* غزال 1. оҳу; оҳубара. 2. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа.

ҒИЗОЛА *а.* غزاله 1. оҳубараи мода. 2. *маҷ.* офтоб.

ҒИЗОЛОНА غزالانه монанд ба ғизол, ғизолвор: **чашмони ғизолона**.

ҒИЗОНОК غذاناک *ниг.* **ғизодор**.

ҒИЗОНОКӢ غذاناکی доро будан ба моддаҳои зарурии ғизоӣ.

ҒИЗОХӮР غذاخور хӯрандаи ғизо, истеъмолкунандаи ғизо.

ҒИЗОХӮРӢ غذاخوری 1. хӯрдани ғизо. 2. макон ва ҷои умумии ғизо хӯрдан, аз қабили таомхонаву ошхона *ва г.*

ҒИЛ غل **:ғилу ғаш** нопокӣ, олудагӣ; норасоӣ, камбудӣ.

ҒИЛДИРАК غلدرک *гуфт.* чарх, ғалтак: **ғилдираки ароба, ғилдираки трактор**.

ҒИЛДИРАКДОР غلدرکدار дорои ғилдирак, ба воситаи ғилдирак ҳаракаткунанда: **аробаи ғилдиракдор**.

ҒИЛДИРАКСОЗ غلدرکساز *гуфт.* устои чархсоз, ғалтаксоз.

ҒИЛЗАТ *а.* غلظت *ниг.* **ғализӣ**.

ҒИЛЗАТСАНҶ غلظت‌سنج *физ.* асбоб барои муайян кардани ғафсии моеъ.

ҒИЛЛ *а.* غل 1. *кит.* кина. 2. *тиб.* парешонхотирӣ, бадҳолӣ.

ҒИЛМАК غلمک *лаҳҷ.* 1. норасида, хом, нопухта: **зардолуи ғилмак**. 2. ҳанӯз устухонаш шахнашуда; хурдсол: **бачаи ғилмак, ғилмаку шилмак**.

ҒИЛМОН I *а.* غلمان 1. *ҷ.* **ғулом**. 2. *д.* ҷавонписари хизматгузор дар ҷаннат.

ҒИЛМОН II غلمان *лаҳҷ.* гӯштбирёни саридастӣ пухташуда.

ҒИЛОФ *а.* غلاف пӯшиши аз чарм дӯхташуда, ё аз чизҳои дигар сохташуда, ки дар онҳо корд, шамшер, айнак, соат ва монанди инҳоро нигоҳ медоранд: **ғилофи айнак, ғилофи соат, ғилофи таппонча, кордро аз ғилоф баровардан, шамшерро аз ғилоф кашидан**; *муқ.* **ниём**.

ҒИЛОФАК غلافک 1. *шакли тасғири* **ғилоф**. 2. ғӯзаи лӯбиёву нахӯд, ки ҳосил дар дохили онҳо ҷо гирифтааст.

ҒИЛОФБАНД غلافبند миёнбанде, ки ба он ғилофи шамшер ё корд овехта мешавад.

ҒИЛОФДОР غلافدار чизи дамтез ё чизҳои дигар, ки ғилоф доранд: **корди ғилофдор, ханҷари ғилофдор**.

ҒИЛОФӢ غلافی **:ғилофӣ кардан** дӯхтани мағзӣ (лаблӯла) ба канори абраву астари кӯрпаву кӯрпача.

ҒИЛҶ غلج гиреҳи душворкушо, кӯргиреҳ.

ҒИНГ//ҒИНГӢ غنگ//غنگی **:ғингӣ гуфта натавонистан** ба гапи (эроди) касе ҷавобе ёфта натавонистан.

ҒИНГАС//ҒИНГОС غنگس//غنگاس *ниг.* **ғингғинг; ғингас задан (кардан)** ғинг-ғинг карда овоз баровардани магас *ва г.*

ҒИНГ-ҒИНГ غنگ‌غنگ *калимаи тақлиди овоз.* 1. садои пасти баъзе ҳашарот монанди пашша, занбӯр *ва г.*; ғингас (ғингос) кардани ҳашарот. 2. бо садои паст гап задани беморон ва пастовозон; **ғинг-ғинг кардан** бо майдагапӣ касеро безор кардан.

ҒИНО *а.* غنا *кит.* сурудхонӣ, суруд; нағма, оҳанг.

ҒИНОГАР غناگر сурудхон, сароянда, нағмагар.

ҒИНОӢ غنایی *кит., мансуб ба* **ғино**; **шеъри ғиноӣ** шеъри лирикӣ.

ҒИРБОЛ غربال *ниг.* **ғалбер**.

ҒИР-ҒИР غرغر **:ғир-ғир гаштан** тез чарх задан, бо суръати зиёд гирд гаштан.

ҒИРҒИРАК غرغرک бозичае, ки аз як чӯбчаи ба нӯгаш тӯбча овехташуда иборат аст ва дар вақти гирд гардондан ғир-ғир карда овоз мебарорад.

ҒИРҒИРАКБОЗӢ غرغرک‌بازی бозӣ бо ғирғирак.

ҒИРЕВ غریو доду фарёд, гиряву зорӣ, фиғон, шӯру ғавғо; **ғирев бардоштан** доду фарёд кардан, ғулғула андохтан.

ҒИРЕВИДАН غریویدن фарёд кардан, доду фарёд кардан; шӯру ғавғо бардоштан.

ҒИРЕВОН غریوان *феъли ҳол аз* **ғиревидан**; фарёдкунон, наъразанон.

ҒИРИНГ-ҒИРИНГ غرنگ‌غرنگ *калимаи тақлиди овоз*, ки садои пасти мунтазам барояндаи нохушро ифода мекунад; ниқ-ниқ, нолиш: **ғиринг-ғиринг кардан**.

ҒИРИНГОС غرنگاس *ниг.* **ғиринг-ғиринг**.

ҒИРОМ غرام он ки ҳаромбозӣ мекунад, фиребгар, қаллоб (*дар қартабозӣ ва г.*).

ҒИРОМӢ غرامی ҳаромбозӣ, қаллобӣ, бозии ҳаром кардан.

ҒИРР *а.* غرّ *кит.* 1. ҷавони ноозмудакор, бетаҷриба. 2. фиребхӯранда, фиребхӯрда.

ҒИРОР(А) *а.* غرار(ه) *кит.* ҷувол, қанор, халта, ки аз пашми буз мебофанд.

ҒИРРИ غرّی *калимаи тақлиди* овози тез чарх задани ягон чиз дар ҷои худ.

ҒИРЧ-ҒИРЧ غرچ غرچ *калимаи тақлиди овоз*, ки садои соиши дандонҳоро ифода мекунад.

ҒИТО(Ъ) *а.* غطا(ء) *кит.* парда, пӯшиш.

ҒИЧ غیچ **:ғич кардани дандонҳо** сахт ба ҳам фушурдани дандонҳо.

ҒИЧИРРОС غچراس *ниг.* **ғиҷиррос**.

ҒИҶИМ غجیم 1. фишурда ва пачақу пахшшуда; **ғиҷим кардан** а) фишурда пачақ кардан, маҷақ кардан (*коғаз ё ягон чизи дигарро*); б) сахт ба ҳам фишурдан ва дар ҳам омехтан (*барои сириштан ва ё оби чизеро гирифтан*); **ғиҷим шудан** *тарзи мафъулии* **ғиҷим кардан**; а) фишурда шудан, маҷақ шудан; б) сахт ба ҳам фишурда ва омехта шудан. 2. миқдори чизе, ки дар кафи даст фишурданаш мумкин аст; **як ғиҷим // ғиҷими**... як қабза. 3. матои рӯяш ноҳамвори мулоим ва ё нақшҳои барҷаста дошта; инчунин либоси аз он матоъ дӯхташуда: **махмали ғиҷим, рӯймоли ғиҷим**.

ҒИҶИМШУДА غجیم‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **ғиҷим шудан;** фишурдашуда, пахшу пачақшуда: **коғази ғиҷимшуда, либоси ғиҷимшуда**.

ҒИҶИН غجین *гуфт.* таъсири бади чизе, ғаш; нафрат; ногуворӣ.

ҒИҶИР-ҒИҶИР غجیرغجیر *калимаи тақлиди овози* ба ҳам расидани чизҳои филизӣ ё ҷунбидан дар кати симини зангзада ва ё ба дандон задани рег *ва г.*

ҒИҶИРРОС غجیرّاس *калимаи тақлиди* овози якбора ба ҳам задани чизҳои филизӣ.

ҒИҶҶАК غجّک *ниг.* **ғижак**.

ҒИҶҶАКНАВОЗ غجّک‌نواز он ки ғиҷак менавозад, ҳунарманди навозандаи ғиҷак, ғиҷакӣ.

ҒИҶҶИ غجی **:ғиҷҷи кушода шудан** *калимаи тақлиди* садои тези кушода шудани дар ё даричае.

ҒИШО(Ъ) *а.* غشا//غشاء *тиб.* парда; пӯсти тунуки баъзе узвҳои дарунии одам ва ҳайвон.

ҒИШША غشّه *гуфт.* 1. як навъ алафи бегонаи худрӯй. 2. навдаи дарахти тут.

ҒОБ I غاب 1. *кҳн.* гапи беҳуда, сухани бемаънӣ; сафсата. 2. табоҳ, гандида.

ҒОБ II غاب *кит.* хӯроки шабмонда.

ҒОБА *а.* غابه *кит.* беша, ҷангал; саҳро.

ҒОВ غاو *ниг.* **ғав**.

ҒОВӢ غاوی *кит.* гумроҳ.

ҒОВШАНГ غاوشنگ *кит.* чӯбе, ки бо он гов меронанд, говроначӯб, *ниг.* **халачӯб**.

ҒОВШУ غاوشو *кит.* бодиринге, ки барои тухм нигоҳ медоранд, бодиринги тухмӣ.

ҒОДИР *а.* غادر *кит.* ғадркунанда, ғаддор, хоин, хиёнаткор.

ҒОДИЯ *а.* غادیه *кит.* 1. абри бомдодӣ. 2. *маҷ.* саҳаргоҳ, субҳ, бомдод.

ҒОЗ I غاز *ниг.* **қоз: ғози ёбоӣ, ғози хонагӣ; ғоз барин гардан дароз кардан** а) гарданро ниҳоят дароз кардан; б) *маҷ.* сахт ба худ болидан.

ҒОЗ II غاز нахи борики баъзе растаниҳо, ки аз он ресмон мересанд ва чизҳои дигар низ мебофанд; **ғози пахта** нахи атрофи ҳар як пунбадона; **ғоз-ғоз кардан** тит ва тор-тор карда тайёр кардан (-и пахтаву пашм барои риштан); **ғоз-ғоз шудан** пора-пора шудан, батамом даридан (-и либос); ◊ **ғоз додани** *чизе* кашол шудан, дароз шудани чизе; канда нашуда рехтан (-и *мас.,* қиём); **гапро ғоз додан** гапро кашол додан, сергапӣ кардан; **титу ғоз кардан, титу ғози** *чизеро* **баровардан** *ниг.* **тит**.

ҒОЗА غازه сурхие, ки занон барои ороиш ба рӯй мемоланд, гулгуна, сурхоб.

ҒОЗГАРДАН غازگردن гардандароз: **марди ғозгардан**.

ҒОЗИДАН غازیدن 1. ғоз додан (*мас.*, пашмро). 2. кашида гирифтани нахи пахта.

ҒОЗИПЕША غازی پیشه *ниг.* **ғозӣ**.

ҒОЗИЯ *а.* غاذیه 1. *муаннаси* **ғозӣ** II. 2. ғизоҳалкунанда; **қувваи ғозия** қувваи ғизоро дар бадан ҳалкунанда.

ҒОЗӢ I *а.* غازی *д.* сипоҳе, ки дар роҳи дини ислом, бар зидди ғайримусулмонон меҷангад, ғазокунанда, ҷиҳодкунанда.

ғазокунанда, ҷиҳодкунанда.

ҒОЗӢ II *а.* غاذی *кит.* ғизодиҳанда, ғизобахш; қувватбахш.

ҒОЗСӮХТА غازسوخته 1. нахи ғозаш сӯхта: **риштаи ғозсӯхта**. 2. *маҷ.* суст, камқувват.

ҒОИБ *а.* غایب он чи ё он ки аз назар пинҳон аст; *муқоб.* **ҳозир**; чизе ё одаме, ки дар куҷо буданаш маълум нест; **дар ғоиби**… дар ғайби…, дар вақти ҳозир набудани…; **ҳозиру ғоиб** ҳозир будан ё набудани шахсони номашон дар рӯйхатбударо тафтиш кардан (*мас., дар вақти дарс*); **ғоиб шудан** а) аз пеши назар ниҳон шудан, нопадид шудан, ба чашм нанамудан; б) гурехта рафтан, ғайб задан; **ғоиб шуда рафтан** тамоман бедарак шудан, ғайб задан; гум шуда рафтан; **аз назар ғоиб шудан** ба чашм нанамудан; нопадид шудан; ◊ **оши ғоиб** оше, ки барои ягон шахси ҳозирнабуда аз рӯи эҳтиёт нигоҳ дошта мешавад ва ё ба хонааш фиристода мешавад.

ҒОИББОЗ غائب‌باز шатранҷбозе, ки бо ҳарифи ғоиб ба воситаи хат ё компютер бозӣ мекунад.

ҒОИБӢ غایبی 1. ғоиб будан, ҳузур надоштан, ҳозир набудан. 2. нопадидӣ, ноаёнӣ.

ҒОИБНАМО غائب‌نما нонамоён; ноаён.

ҒОИБОНА غایبانه 1. нодида, шахсан вонахӯрда. 2. дар набудани касе, дар ғайби касе; **муҳаббати ғоибона** касеро нодида дӯст доштан; муҳаббати пинҳонӣ; **саломи ғоибона** саломе, ки ба шахси аз назар дур расонида мешавад. 3. аз кор ҷудо нашуда таҳсил кардан: **ғоибона хондан**; **таҳсили ғоибона** яке аз усулҳои тайёр кардани мутахассисони дорои маълумоти олӣ ва миёнаи махсус, ки таълим аз кор ҷудо нашуда, асосан ба тариқи омӯзиши мустақилона сурат мегирад. 4. таълимгоҳе, ки дар он донишҷӯён аз кор ҷудо нашуда таҳсил мекунанд: **шӯъбаи ғоибона**.

ҒОИБХОН غایب‌خوان он ки дар таълимгоҳи ғоибона таҳсил мекунад: **донишҷӯи ғоибхон**.

ҒОИЛА *а.* غایله *кит.* 1. бадӣ, шар. 2. офат, фалокат; балои ногаҳонӣ.

ҒОӢ غائی *кит.* 1. *мансуб ба* **ғоят**. 2. *маҷ.* аслӣ ва асосӣ.

ҒОЛ غال *кит.* 1. ғор, шикофи кӯҳ. 2. оғили гӯсфанд дар кӯҳ ё тал.

ҒОЛА غاله *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб, ба маънои* хурд: **бузғола, досғола**.

ҒОЛИБ *а.* غالب 1. ғалабакунанда, чира, музаффар, пирӯз (*дар муборизаву ҷанг*). 2. болодаст, пешрав: **ғолиби мусобиқа, ғолиби озмун**; **ғолиб баромадан // ғолиб омадан // ғолиб шудан** а) ғалаба кардан, зафар ёфтан; б) болодаст шудан; муваффақият ба даст овардан; **ғолиб будан** ғалабакунанда будан, он ки бар касе ё чизе ғалаба мекунад. 3. *кит.* бисёр, зиёда, бештар, аксар, ағлаб; гумони беш; **гумони ғолиб** эҳтимоли қавӣ. 4. *таър.* маъмури дарбори амир, ки ба ҳофизону навозандагон ва раққосон сардорӣ мекард.

ҒОЛИБАН *а.* غالباً 1. эҳтимол, шояд. 2. бештар, дар аксари мавридҳо, аксаран, ағлаб.

ҒОЛИБИЯТ *а.* غالبيت 1. ғалаба, фатҳу нусрат; пирӯзӣ, ғолибӣ, музаффарият. 2. болодастӣ; бартарӣ.

ҒОЛИБӢ غالبی ғолиб шудан, ғалаба кардан; музаффарият, ғолибият.

ҒОЛИБОНА غالبانه 1. ғалабаовар, зафаровар, зафарёб: **ҷанги ғолибона**. 2. музаффарона, зафармандона; ҳамчун ғолиб ва музаффар: **бо оҳанги ғолибона, ғолибона баргаштан аз ҷанг**.

ҒОЛИДАН غاليدن *ниг.* **ғелидан**.

ҒОЛИТ *а.* غالط *кит.* ғалаткунанда, хатокунанда, иштибоҳкунанда.

ҒОЛИЯ *а.* غاليه 1. таркиби сиёҳранг, ки аз хушбӯиҳои гуногун, монанди мушк, анбар *ва г.* тайёр карда мешавад ва асосан барои сиёҳ кардани мӯй ба кор мебаранд. 2. *маҷ.* хушбӯй, муаттар.

ҒОЛИЯБОР غاليهبار хушбӯй, муаттар.

ҒОЛИЯБӮЙ غاليهبوی бӯи ғолия дошта; хушбӯй, муаттар.

ҒОЛИЯГУН غاليهگون *кит.* ғолияранг, сиёҳранг.

ҒОЛИЯДОН غاليهدان 1. зарфе, ки дар он ғолия нигоҳдорӣ мешавад, қуттии ғолия. 2. *маҷ.* даҳон ва ё занахдони маҳбуба.

ҒОЛИЯЗУЛФ غاليهزلف *кит.* он ки зулфаш сиёҳу хушбӯй аст, мушкинзулф, зулфи мушкин.

ҒОЛИЯМӮЙ غاليهموی он ки мӯяш мисли ғолия сиёҳ ва хушбӯй аст, анбаринмӯй, мӯи муаттар.

ҒОЛИЯСО(Й) غاليهسا(ی) *кит.* ғолиясоянда, ғолиясоз, хушбӯйсоз.

ҒОЛИЯФОМ غاليهفام ғолияранг, ба ранги ғолия, сиёҳранг.

ҒОМИЗ *а.* غامض *кит.* дарки маънояш душворфаҳм, мушкилмаъно, мубҳам, печида; *муқоб.* **возеҳ**.

ҒОН غان *кит.* тӯс, дарахти тӯс.

ҒОНИМ *а.* غانم *кит.* 1. ғаниматгиранда; ғаниматгирифта. 2. ғоратгар.

ҒОР I *а.* غار сӯрохии табиӣ ё канда дар кӯҳу талҳо, мағора, каҳф, мағок.

ҒОР II غار *бот.* растании ҳамешасабзест, ки барги онро барои хуштаъму хушбӯй кардани таом истифода мекунанд: **барги ғор**.

ҒОРАТ *а.* غارت моли касе ё ҷоеро бо дуздӣ ё зӯрӣ аз они худ кардан, тороҷ, яғмо, толон; **ғорат кардан (намудан)** талаву тороҷ кардан, ба яғмо бурдан; **ғорат шудан (гардидан)** *тарзи мафъулии* **ғорат кардан**; тороҷ карда шудани моли касе ё ҷое; **ба ғорат рафтан** тороҷ шудан; ◊ **ғорати ҷон** ҷонситонӣ, куштан.

ҒОРАТГАР غارتگر он ки моли мардумро ғорат мекунад, тороҷгар, яғмогар: **дузди ғоратгар**.

ҒОРАТГАРӢ غارتگری шуғли ғоратгар; ғорат кардан, тороҷгарӣ, яғмогарӣ.

ҒОРАТГАРОНА غارتگرانه 1. бо ғоратгарӣ, бо роҳи ғорат. 2. бо мақсади ғоратгарӣ, мақсади ғорату тороҷ дошта: **тохтутозҳои ғоратгарона, ҷангҳои ғоратгарона**.

ҒОРАТДИДА غارتديده *ниг.* **ғоратшуда**.

ҒОРАТЗАДА غارتزده *ниг.* **ғоратшуда**.

ҒОРАТЗАДАГӢ غارتزدگی вазъ ва ҳолати

ғоратзада, ғоратшудагӣ.

ҒОРАТӢ غارتی *мансуб ба* **ғорат**. 1. ғоратгар. 2. рабудашуда, бағоратрафта.

ҒОРАТПЕША غارتپیشه он ки касбу кораш торочу ғорат аст, ғоратгар.

ҒОРАТШУДА غارتشده *сифати феълии замони гузашта аз* **ғорат шудан**; он ки чизу чорааш ғорат шудааст, ғоратдида, торочшуда.

ҒОРАТШУДАГӢ غارتشدگی *ниг.* **ғоратзадагӣ**.

ҒОРИБ *а.* غارب *кит.* ғурубкунанда.

ҒОРИҚ *а.* غارق *кит.* ғарқшаванда.

ҒОРИСТОН غارستان чое, ки ғорҳои зиёд воқеъ шудаанд, макони ғорҳо.

ҒОРНИШИН غارنشین 1. инсонҳои аввалине, ки дар ғорҳо зиндагӣ мекарданд: **инсони ғорнишин**. 2. он ки дар ғор зиндагӣ дорад.

ҒОРНИШИНӢ غارنشینی ғорнишин будан, дар ғор зиндагӣ кардан.

ҒОРШИНОСӢ غارشناسی илмест, ки пайдоиши ғорҳо, обу наботот, ҳайвонот ва боқимондаҳои маданияти моддӣ ва дигар масъалаҳои дохили онҳоро меомӯзад.

ҒОСИБ *а.* غاصب он ки молу мулки дигаронро бо зӯрӣ кашида мегирад (ғасб мекунад), бо зулму ситам ситонандаи чизу чораи дигарон.

ҒОСИБӢ غاصبی амал ва кори ғосиб; ситондан бо зӯрӣ; торочгарӣ.

ҒОСИБОНА غاصبانه ба монанди ғосиб; торочгарона, бо зӯрӣ ситондани чизе.

ҒОСИҚ *а.* غاسق тираву торик, говгум.

ҒОФИЛ *а.* غافل 1. он ки ғафлат мекунад, дар ғафлатмонда, бехабар; **ғофил аз он, ки...** бехабар аз он ки... 2. бепарво, беаҳамият; **ғофил мондан** бехабар мондан, дар ғафлат мондан; **ғофил шудан** дар ғафлат мондан.

ҒОФИЛГИР غافلگیر он ки бехабар ва ногаҳонӣ ба каси дигар ҳамла мекунад; **ғофилгир кардан** баногоҳ, ба таври ғайриинтизорӣ ба назди касе омадан; зер карда даромадан.

ҒОФИЛӢ غافلی 1. ғафлат, бехабарӣ. 2. бепарвоӣ, бедиққатӣ. 3. нодонӣ, нофаҳмӣ; **худро ба ғофилӣ задан** худро ба нодонӣ задан, тағофул кардан.

ҒОФИЛОНА غافلانه 1. дар ғафлат монда, бехабарона. 2. бепарвоёна, бедиққатона.

ҒОФИР *а.* غافر *кит.* афвкунанда, бахшандаи гуноҳ (*сифати Худо*).

ҒОШ غاش *кит.* он ки дар ошиқӣ ба дарачаи ифрот расидааст, шефта; **ошиқи ғош** ошиқи шайдо.

ҒОШИЯ *а.* غاشیه матои маъмулан гаронбаҳо, ки рӯи зини аспи бузургон мекашиданд, то гарду ғубор ба он нашинад, зинпӯш.

ҒОШИЯБАРДОР غاشیه‌بردار *таър.* саис, рикобдор.

ҒОЯ *а.* غایه 1. мақсади ниҳоӣ ва асосӣ аз кардани коре; мурод, ормон. 2. *фалс.* шакли чаҳонфаҳмӣ ва чаҳонбинии инсонҳо; ақида, фикр. 3. *адш.* мақсади асосии ягон асар, ки мундаричаи онро муайян мекунад; **дар ғояи**... *ниг.* **дар ғояти**...

ҒОЯВӢ غایوی *мансуб ба* **ғоя**: **мазмуни ғоявӣ, чиҳати ғоявӣ, тарбияи ғоявӣ-сиёсӣ**.

ҒОЯДОР غایه‌دار дорои ғояи муайян.

ҒОЯНОКӢ غایه‌ناکی дорои ғояи муайян будан.

ҒОЯТ *а.* غایت 1. ниҳоят, интиҳо, охир, поён. 2. хеле, бисёр. 3. андоза, ҳад; **аз ғояти**... аз бисёрии...; аз зӯрии...; **дар ғояти**... а) дар камоли..., дар ниҳояти...; б) аз ҳад зиёд, хеле; **ғояташ ин (аст,) ки...** ниҳояташ ин ки..., хулоса ҳамин ки...; **то (ба) ғоят** *кит.* то ба ҳол, то ҳол.

ҒУБАЙРО *а.* غبیرا 1. *бот.* мева ва дарахти ғубайро, санчид. 2. *кит.* шаробе, ки аз гандум ё арзан мегирифтанд.

ҒУБОР *а.* غبار 1. гард, чанг; хокаи чизе; чангу гарди ба ҳаво печида: **гард (-у ғубор)-и роҳ, чангу ғубори ҳаво; ғубори гул** гарди шукуфаи растаниҳо; **рӯи** *чизеро* **ғубор гирифтан** дар рӯи чизе пайдо шудани пардаи тунуки чанг. 2. гази (дуди) ғализи баъзе чизҳо, ки нафасгардон аст; **ғубори ангишт** гази хафакунанда, ки аз пурра насӯхтани ангишт пайдо мешавад. 3. бухор, ҳавр. 4. асари чи-

зе, нақши чизе; **ғубори (узвҳои) бадан** боқимондаи дарде дар бадан; дарду иллати ба беморӣ табдилёфтаи узвҳои бадан; ◊ **ғубори ғам, ғубори кинаву кудурат, гарду ғубори ғам**; **ғубори дил** ғами дил; ғаму андӯҳ; **ғубори хотир** малоли хотир; хотирозурдагӣ; **ғубори дилро баровардан** *тарзи бавоситаи* **ғубори дил баромадан**; а) ғаму ғуссаро аз дил дур кардан, рафъи хафагию нохушӣ кардан; б) дилро холӣ кардан, ҳасрат кардан; **ғубори дил баромадан** аз ғаму андӯҳ фориғ шудан; рафъ гардидани хафагию нохушии касе.

ҒУБОРГИРИФТА غبارگرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **ғубор гирифтан**; он чи рӯи онро гарду ғубор пахш кардааст.

ҒУБОРДОР غباردار *ниг.* **ғуборнок**.

ҒУБОРЗУДОӢ غبارزدائی пок кардани гарду ғубор аз рӯи ягон чиз.

ҒУБОРӢ غباری *ниг.* **ғуборнок**.

ҒУБОРКАШ غبارکش таҷҳизотест, ки аз хонаҳо гарду ғубор ва бӯи баду ҳавои заҳролудро кашида тоза мекунад.

ҒУБОРНОК غبارناک 1. бо ғубор фаро гирифташуда, бо чангу гард пӯшидашуда, боғубор: **гармсели ғуборнок, ҳавои ғуборнок**. 2. чизе, ки ғубор дорад, ғубордор.

ҒУБОРОЛУД(А) غبارآلود(ه) 1. ғуборнок, гардолуд; пӯшида бо гарду ғубор; пурчангу ғубор. 2. дуди омехта бо газ, ки ғализи нафасгардон аст: **дуди ғуборолуди саксавул**.

ҒУБОРРӮБӢ غبارروبی пок кардани гарду хок ва ғубор аз рӯи чизе, махсусан аз рӯи санги қабру оромгоҳҳо.

ҒУВВАС//ҒУВВОС غوّس//غوّاس *ниг.* **ғув-ғув**; **ғуввос задан** ғув-ғув кардан; **гӯш ғуввос задан** ба сабаби беморие пайдо шудани садо дар гӯш.

ҒУВВАСЗАНӢ غوّسزنی ғуввас задан, ғув-ғув кардан.

ҒУВ-ҒУВ غوغو *калимаи тақлиди овози* вазидани бод, кори мотори мошин *ва г.*

ҒУД-ҒУД غدغد *гуфт.* ҳамчун аломати норозигӣ худ ба худ зери лаб гап задани касе: **ғуд-ғуд кардан**.

ҒУДДА غدّه порчаи гӯштии сахтест, ки ба иллате дар байни пӯст ва гӯшт пайдо мешавад, без, ғадуд.

ҒУЖБ غژب *кит.* донаи ангур, донаи аз хӯша кандашудаи ангур.

ҒУЖМ I غژم *кит.* пӯсти донаи ангур.

ҒУЖМ II غژم *кит.* 1. хашм қаҳр. 2. ҳамла.

ҒУЗРУФ *а.* غضروف тағояк.

ҒУК غوک *зоол.* қурбоққаи чӯлӣ (саҳроӣ), вазағ.

ҒУКЧАШМ غوکچشم чашмонаш монанди чашми ғук ба пеш дамида.

ҒУЛ//ҒУЛЛ *а.* غلّ занҷиру тавқи оҳанин, ки ба дасту гардани зиндониён мезаданд.

ҒУЛБА I غلبه лӯла, ки аз оҳан, чӯб, сафол ва монанди инҳо месозанд ва ба воситаи он об ва моеоти дигар гузаронида мешавад, қубур.

ҒУЛБА II//ҒУЛПА غلبه//غلپه *кит.* акка, аккаи ало.

ҒУЛБАЧА غلبچه *тех.* шохачаи қубури асосӣ.

ҒУЛБАШАКЛ غلبهشکل ба монанди ғулба, лӯлашакл.

ҒУЛҒУЛ غلغل 1. овози баланди ҳархела; шӯру ғавғо, ҳамҳама, валвала. 2. чаҳ-чаҳи мурғони чаман, хусусан хониши булбул.

ҒУЛҒУЛА غلغله 1. овозҳои баланди баҳампечида (монанди садои чандин нақораи дар як ҷо ва дар як вақт навохташуда); бонгу хурӯш, ҳаёҳуй, ғалоғула. 2. шӯру ошӯб; изтироб, талотӯб; **ғулғулаи мавҷҳои баҳр** талотум карда хурӯшидани мавҷҳои баҳр; **ғулғулаи танк** ғурроси танк; **ғулғулаи ханда** гулдуроси ханда; **ғулғулаи чапак** гулдуроси чапакзанӣ, мавҷи кафкӯбӣ; **ғулғула андохтан** а) шӯру ғавғо хезондан, ошӯб барпо кардан; б) бо доду фарёд ҷоеро ба ларза даровардан, ҷоеро ба сар бардоштан; в) *маҷ.* дар ҷое овоза шудан, васеъ паҳн шудан (-и ҳодисае); **ғулғула бардоштан** мағал бардоштан, ғавғо кардан; **ба ғулғула даромадан** шӯру ғавғо сар шудан; талотӯб барпо шудан; ◊ **ба дили** *касе* **ғулғула андохтан** а) касеро ба ҳаяҷон овардан, ба изтироб овардан; б) касеро хавотир кардан; **ба дили** *касе*

ғулғула афтодан ба изтироб омадан; хавотир шудани касе.

ҒУЛҒУЛААНГЕЗ غلغله‌انگیز *ниг.* **ғулғулаандоз**.

ҒУЛҒУЛААНДОЗ غلغله‌انداز ошӯбхезонанда; ба ҷӯшу хурӯшоваранда: **ғулғулаандоз будан, ғулғулаандоз шудан**.

ҒУЛҒУЛААФКАН غلغله‌افکن *ниг.* **ғулғулаандоз**.

ҒУЛҒУЛАДОР غلغله‌دار пурхурӯш, ғулғуланок; баландовоз, баландсадо: **хандаи ғулғуладор, қарсаки ғулғуладор**.

ҒУЛҒУЛАНОК غلغله‌ناک *ниг.* **ғулғуладор**.

ҒУЛҒУЛАФИКАН غلغله‌فکن *ниг.* **ғулғулаандоз**.

ҒУЛДУР-ҒУЛДУР غلدرغلدر *калимаи тақлиди овоз*, ки нофаҳмо гап задани як ё чанд касро ифода мекунад.

ҒУЛ(Л)Ӣ غولی анбӯҳӣ, зичӣ, дар як ҷо ба ҳам зич ва ҷафс воқеъ шудани ниҳолҳо, ба ҳам зич пайвастани буттаҳо; анбӯҳии дарахтон; **паттазори ғуллӣ** буттазори зичи ба ҳам печида; **риши ғуллӣ** риши сермӯй; **ғуллӣ шудан** дар як ҷо ҷамъ шудан, тӯб шудан.

ҒУЛОБЧА غلابچه *лаҳҷ.* обила, қублае, ки аз кор кардан ва роҳ рафтан дар дасту по пайдо мешавад.

ҒУЛОМ *а.* غلام 1. *таър.* одами давраи ғуломдорӣ, ки аз ҳуқуқи иҷтимоӣ ва сиёсӣ маҳрум буда, моли соҳиби худ ба шумор мерафт; банда, барда, абд; бандаи зархариди мардина. 2. *маҷ.* хизматгори мутеъ ва фармонбардор; навкар, чокар; **ғуломи зархарид** бандаи харидашуда; **ғуломи хоназод** фарзанди ғуломи ҳамон хонавода; **ғуломи ҳалқабаргӯш** а) *таър.* он ки ҳамчун нишонаи ғуломӣ ба гӯшаш ҳалқа овезон кардаанд; б) *маҷ.* шахси фармонбардор; хизматгори садоқатманд ва итоаткор; **ғулом кардан (гардонидан)** навкари худ гардонидан; мутеъ ва фармонбардор гардонидан касеро; **ғулом шудан (гаштан)** бандаи касе шудан; асири касе гаштан; **ғуломи** *касе* **будан** мутеъ ва фармонбардори касе будан; ◊ **ғуломи нафс** мутеи нафси худ; он ки барои манфиати худ аз ҳеҷ кори бад ва ғайриқонунӣ ҳазар намекунад; баднафс; **ғуломат ман** фармонбардорат ман, қурбонат шавам.

ҒУЛОМАК غلامک *шакли тасғир ва навозишии* **ғулом**; ғуломи хурдсол.

ҒУЛОМБАЧА غلامبچه хизматгори ҷавони дарбор.

ҒУЛОМВОР غلاموار *ниг.* **ғуломона**.

ҒУЛОМВОРОНА غلاموارانه *ниг.* **ғуломвор**.

ҒУЛОМГАРД غلام‌گرد *ниг.* **ғуломгардиш**.

ҒУЛОМГАРДИШ غلام‌گردش *таър.* девор ё долони миёнаи ҳавлии дарун ва берун, ки хидматгорон ва шахсони номаҳрам аз он ҷо барои ба дарунтар рафтан ҳақ надоштанд.

ҒУЛОМДОР غلامدار *кҳн.* он ки ғулом дорад, соҳиби ғулом.

ҒУЛОМДОРӢ غلامداری *кҳн.* 1. ғуломдор будан; ғулом нигоҳ доштан, аз қувваи ғулом истифода кардан. 2. *таър.* сохти ҷамъиятие, ки дар он ғуломон моликияти хусусии ғуломдорон ҳисоб мешуданд: **давраи ғуломдорӣ, сохти ғуломдорӣ**.

ҒУЛОМЗОДА غلامزاده зодаи ғулом; писари ғулом, насли (авлоди) ғулом.

ҒУЛОМӢ غلامی ғулом будан; бандагӣ; бардагӣ; мутеъ будан ба касе; **ғуломӣ кардан** ғуломвор хизмат кардан; **аз ғуломӣ озод шудан** аз бандагӣ раҳоӣ ёфтан; **ба ғуломӣ афтодан** ғулом шудан.

ҒУЛОМОНА غلامانه 1. монанди ғулом, ғуломвор: **ғуломона меҳнат кардан, ғуломона рафтор кардан**. 2. *мансуб ба* **ғулом**: **меҳнати ғуломона, садоқати ғуломона**.

ҒУЛОМТОЗӢ غلام‌تازی *таър.* барои ғулом кардан ба ҷойҳои дигар тохтан, асир гирифта ғулом кардан.

ҒУЛОМФУРӮШ غلام‌فروش *таър.* он ки ба хариду фурӯши ғулом машғул буд, наххос; ғуломҷаллоб.

ҒУЛОМФУРӮШӢ غلام‌فروشی *таър.* хариду фурӯши ғулом: **бозори ғуломфурӯшӣ**.

ҒУЛОМХОНА غلام‌خانه *таър.* хонае (ҷое), ки дар он ғуломон зиндагӣ мекарданд.

ҒУЛОМҶАЛЛОБ غلام‌جلّاب *ниг.* **ғуломфурӯш**.

ҒУЛОМҶАЛЛОБӢ غلام‌جلّابی *ниг.* **ғуломфурӯ-**

шӣ.

ҒУЛУВ *а.* غلو *кит.* 1. аз ҳад гузаштан, ифрот дар коре; муболиға. 2. саркашӣ, инод.

ҒУЛУЛ *а.* غلول *кит.* хиёнат.

ҒУЛХОНА غولخانه//غلخانه *кит.* девхона; макони девон, девлох.

ҒУМОЙ غمای *бот.* як навъ алафи худрӯй, ки решааш печдарпечи гиреҳдор буда, ғулӣ мерӯяд.

ҒУМОЙЗОР غمای‌زار замини серғумой, ҷои зиёдрӯидаи ғумой.

ҒУМУМ *а.* غموم *кит., ҷ.* **ғам**.

ҒУН غن ҷамъшуда, гирдомада; **ғун кардан** а) ҷамъ кардан, дар як ҷо тӯб кардан; б) ҷамъ овардан, дар як ҷо гирд кардан(-и одамон...); в) ғундоштан, ғунучин кардан, ҷамъоварӣ кардан(-и ҳосили чизе); **ғун шудан** *тарзи мафъулии* **ғун кардан**; ҷамъ омадан, гирдиҳам омадан; **гирду ғун кардан** *ниг.* **гирд**; чизҳои парокандаро ҷамъ карда, ҷоеро ба тартиб овардан *(мас., хонаро*); умуман ба тартиб даровардан; **пул ғун кардан** пул ҷамъ кардан, пул ғундоштан (*мас*., *аз тамошобинон ва г.*); б) пул андӯхтан, пул захира кардан; **таҷриба ғун кардан** таҷрибаи зиёд ба даст овардан, таҷриба андӯхтан дар коре.

ҒУНАН غنن той, тойча (*аспи ҷавони то дусесола*).

ҒУНГАС//ҒУНГОС غنگس//غنگاس *ниг.* **ғунг-ғунг; ғунгас (ғунгос) задан** садои ғунг-ғунг баровардани магас, занбӯр *ва г.*

ҒУНГ-ҒУНГ غنگ غنگ *калимаи тақлиди овоз*, ки садои пасту якхелаи чизе ё худ ба худ бо овози паст гап задани касеро ифода мекунад.

ҒУНД غند *ниг.* **ғун**. 1. ҳар чизи гирд ва тӯбмонанд. 2. ҷамъшуда, фароҳамомада.

ҒУНДА غنده *зоол.* як навъ ҳашароти тортанакмонанди заҳрдори газанда, қароқурт; ◊**забонатро ғунда газад** *таъбири дашном*, ки дар вақти гапи номаъқул задани касе гуфта мешавад.

ғундор غندار *асоси замони ҳозира аз* **ғундоштан**; ҷамъ кардан; **ғундор-ғундор** тез ғундоштан, ҷамъоварии босуръат.

ҒУНДОРАНДА غندارنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ғундоштан**. 2. ҷамъкунанда, гирдоваранда.

ҒУНДОШТА غنداشته *сифати феълии замони гузашта аз* **ғундоштан**; ҷамъкарда, андӯхта; **ғундошта гирифтан** ҷамъ овардан, чида гирифтан; **ғундошта мондан** ба як сӯ гузоштан (*чизеро*); қатъ кардан, бас кардан (*кореро*), хотима додан ба коре; **лабро ғундошта натавонистан** аз табассум бозистода натавонистан, аз ханда худдорӣ карда натавонистан; **худро ғундошта гирифтан** худро ба даст гирифтан; ба худ омадан, ба ҳуш омадан.

ҒУНДОШТАН غنداشتن 1. ҷамъ кардан, гирд овардан; **бору бунаро ғундоштан** чизу чораро тӯб карда баста мондан (*бо мақсади тайёрӣ ба кӯчидан*); **дастархонро ғундоштан** суфраро ҷамъ карда бурдан; **маълумот ғундоштан** сарчашмаҳоро ҷустуҷӯ карда маълумот гирд овардан; **ҷогаҳро ғундоштан** бистару болини рахти хобро ҷамъ карда бурдан; рахти хобро ба тартиб андохтан. 2. (даравида, канда *ё* чида) ҷамъоварӣ кардан, ғунучин кардан: **ғалла(ро) ғундоштан, пахта(ро) ғундоштан, ҳосил(ро) ғундоштан, мавсими ғундоштани ҳосилот буд**. 3. гирифта ё қабул карда дар як ҷо ҷамъ кардан, ғун кардан, тӯб кардан (-и чизе); андӯхтан: **пул ғундоштан, ҳаққи узвият ғундоштан, фитри рӯзаро ғундоштан**. 4. *маҷ.* тамом кардан, қатъ кардан кореро; ба як сӯ гузоштан; **дӯконро ғундоштан** хотима додан ба кор дар дӯкон; дӯкондориро бас кардан; ◊ **тахтаю тиракро ғундошта** кореро бас кардан, аз коре даст кашидан; **ҳавоси худро ғундоштан** ҳушу хаёли худро ба ҷояш мондан, худро ба даст гирифтан, ҳавоси худро ҷамъ кардан; **даҳонро ғундоштан** гапро бас кардан, налақидан.

ҒУННА *а.* غنّه *кит.* овозе, ки дар вақти сурудхонӣ аз димоғ мебарояд; оҳанги димоғӣ.

ҒУНОҶИН غناجين ғӯсолаи модаи ду солро пуркарда.

ҒУНУВИДА غنویده *ниг.* **ғунуда**.

ҒУНУДА غنوده хобида, ба хоб рафта, дар ҳоли

хоб.

ҒУНУДАГӢ غنودگی вазъ ва ҳолати ғунуда, хобида.

ҒУНУДАН غنودن 1. хоб кардан; ғанаб кардан. 2. осудан, орамидан.

ҒУНУЧИН غنوچین 1. ҷамъоварӣ, гирдоварӣ: **ғунучини мева, ғунучини пахта, ғунучини ҳосил**. 2. ба тартиб андохтан, рӯбучин.

ҒУНЧА غنچه гули ҳанӯз кушоданашуда, гули ношукуфта, пунбаки гул: **ғунчаи гул, ғунчаи нимшукуфта, ғунчаи ношукуфта**; *ба таври истиора ва киноя*: **ғунчаи бахти** *касе* **хандидан, ғунчаи меҳре шукуфтан, ғунчаи ум(м)ед ба рӯи** *касе* **хандон кардан, эй ғунчаи ишқ, хандае кун; ғунча шудан** а) ба ҳам фушурда шудан; ба худ кашида шудан; б) пойҳоро ба зери худ ҷамъ кардан; **ғунча кардан** а) гирд кардан (лабҳоро); б) ҷамъ кардан (пойҳоро).

ҒУНЧАГӢ غنچه‌گی ғунча будан, вазъ ва ҳолати ғунча.

ҒУНЧАДАҲОН غنچه‌دهان нозанине, ки даҳони ӯ монанди гулғунча зебост.

ҒУНЧАМОНАНД غنچه‌مانند монанди ғунча, зебо.

ҒУНЧАСОН غنچه‌سان *ниг.* **ғунчамонанд**.

ҒУНЧАХУСБ غنچه‌خسب он ки ҳангоми хоб дасту пойҳои худро ҷамъ мекунад.

ҒУНҶ I غنج гирд, бо ҳам омада, лӯнда.

ҒУНҶ II *а.* غنج *кит.* нозу карашма, ишва.

ҒУНҶИДАН غنجیدن *ниг.* **гунҷидан**; **ба дилам намеғунҷад** *ниг.* **дил**; **ба куртааш намеғунҷид** (*аз шодӣ*) *ниг.* **курта**; **ба пӯсташ нағунҷидан** (*аз хурсандӣ*) *ниг.* **пӯст**; **нози** *касе* **ба** *касе* **ғунҷидан** пеши касе эътибор доштани касе, гапи касе ба касе гузаштан.

ҒУНҶОИШ غنجایش *ниг.* **гунҷоиш**.

ҒУНҶОН(И)ДАН غنجاندن//غنجانیدن 1. *ниг.* **гунҷон(и)дан**. 2. *маҷ.* рӯи хуш додан; хуш қабул кардан.

ҒУНШАВАНДА غنشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ғун шудан**; ҷамъшаванда, гирдоянда.

ҒУНШАВӢ غنشوی *исми амал аз* **ғун шудан**; гирд омадан даври ҳам, ҷамъомад.

ҒУНШУДА غنشده *сифати феълии замони гузашта* аз **ғун шудан**; ҷамъшуда, гирдомада; **маълумоти ғуншуда** маълумоти ҷамъшуда.

ҒУРА//ҒӮРА غوره ангури норасидаи турш ва дигар меваҳои нопухта.

ҒУР(Р)А غره садои баланди боҳайбат, наъраи ҳавлангез; ғурриш.

ҒУРАК غرک *гуфт.* як навъ парандаи кабӯтармонанд.

ҒУР(Р)АНДА غرّنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ғурридан**; ғурришкунанда; ғуррасзананда; хурӯшанда; гулдуросзананда: **абри ғурранда, боди ғурранда, шери ғурранда** (*дар ҳолати хашм*).

ҒУР(Р)АС غرّس *калимаи тақлиди* овози вазидани шамол ё ҳаракати босуръати чизе: **ғурраси мошин, ғурраси шамол, ғуррас задан**.

ҒУРБАТ *а.* غربت 1. ҷудоӣ аз ватан, дурӣ аз ёру диёр, ғарибӣ, мусофирӣ; **ғурбат ихтиёр кардан** тарки ватан кардан. 2. он ҷо, ки ватани кас нест, ҷои дур аз хонумон; **дар ғурбат** дар дурӣ аз ватан, дар мусофирӣ; **диёри ғурбат** ҷое, ки кас дар он ғарибу мусофир аст; ғарибӣ. 2. *гуфт., маҷ.* ҷанҷол, хархаша; **ғурбат кардан** ҷанҷол кардан, мағал бардоштан; **сари беғурбати худро ба ғурбат мондан** ба коре иқдом карда, худро ба ташвиш андохтан, ба коре ҳамроҳ шуда худро гирифтори дарди сар кардан.

ҒУРБАТДИДА غربت‌دیده *ниг.* **ғурбатзада**.

ҒУРБАТЗАДА غربت‌زده ғариб, овора, бехонумон.

ҒУРБАТСАРО غربت‌سرا *кит., ниг.* **ғурбатхона**.

ҒУРБАТХОНА غربت‌خانه 1. ҷои ҷанҷолу хархаша. 2. *маҷ.* олам, ҷаҳон.

ҒУРВОША غرواشه *кит.* гиёҳест, ки аз он лиф месозанд.

ҒУР-ҒУР غرغر *калимаи тақлиди овоз* 1. садои пасти ғурриши ҳайвонҳо (*саг, гург ва г.*); ғурриш, ғуррос (-и мошинҳои бузургу экскаватор *ва г.*). 2. овози пасти хашмгинонаи касе, ки чӣ гуфтанаш маълум нест; **ғур-ғур**

кардан зери лаб нимғурма чизе гуфтан.

ҒУРҒУРКУНОН غرغرکنان *феъли ҳол аз* **ғур-ғур кардан**. 1. паст-паст ғуррида (*мас*., саг). 2. дар ҳолати ғур-ғур кардан, нимғурма худ ба худ чизе гуфтан.

ҒУР(Р)ИДАН غریدن 1. ғурриш кардан, наъра кашидан, хурӯшидан (*аз хашм ва газаб*): **ғурридани шер, ғурридани раъд, ғурридани бод**. 2. *маҷ*. сахт бонг задан, гулӯ даррондан, аррос задан.

ҒУР(Р)ИШ غرش *исми феълӣ аз* **ғур(р)идан**; хурӯш; овози бадвоҳимаи ҳайвони даранда (*дар вақти хашму газаб*); ғуррос задан, ғуррида сахт овоз баровардан (-и боду бӯрон, раъд, тӯпу ҳавопаймо, мавҷҳои оби дарё).

ҒУРМ I غرم *ниг*. **гурм**.

ҒУРМ II غرم гӯсфанди кӯҳӣ; меши кӯҳӣ.

ҒУРМ III *а*. غرم *кит*. 1. товон, ғаромат. 2. зиён, зарар.

ҒУРМАГАС غورمگس *зоол*. як навъ магаси ба занбӯри асал монанд, ки ҳайвонотро сахт мегазад, хармагас, харпашша.

ҒУРМАҶ غرمج *кит., бот*. гиёҳе, ки донаи чун зира хушбӯе дорад.

ҒУРМАҶОБ غرمجاب *кит*. шӯрбое, ки аз ғурмаҷ пухта мешавад.

ҒУРМДОР غرمدار *ниг*. **ғурмдор**.

ҒУРОБ *а*. غراب *кит*. зоғ; зоғи сиёҳ.

ҒУРОБРАНГ غراب‌رنگ сиёҳранг, тира.

ҒУР(Р)ОН غرّان 1. *сифати феълии замони ҳозира ва феъли ҳол* аз **ғурридан**. 1. ғурришкунанда, ғурранда, хурӯшанда, овози ҳайбатнок бароваранда. 2. дар ҳолати ғуррандагӣ, хурӯшон.

ҒУР(Р)ОНДАН غرّاندن *гуфт*. дур партофтан, ҳаво додан, андохтан: **санг ғуррондан ба тарафи** *касе*, **тоқии худро ба осмон ғуррондан**.

ҒУР(Р)ОС غرّاس *калимаи тақлиди овоз* 1. садои ифодакунандаи хашму ғазаби баъзе ҳайвонҳо; ғурриш; наъра: **ғурроси вахшиёнаи сагҳо, ғурроси гурбаҳои ҷангара**. 2. овози гулдуросии чизе: **ғурроси дастгоҳҳо, ғурроси нофорами мошинҳо**; **ғуррос задан** а) ғуррида садо баровардан; наъра задан (-и ҳайвонҳо); б) ғурриш кардан, гулдурос кардан.

ҒУР(Р)ОСЗАНОН غرّاس‌زنان *феъли ҳол аз* **ғуррос задан**; дар ҳолати ғуррос задан.

ҒУРР غرّ *кит*. **ғурру ғафс** а) захиму ситабр, кулуфт: **арғамчини ғурру ғафс**; б) дурушту баланд: **овози ғурру ғафс**.

ҒУРРА I *а*. غرّه *кит*. аввали моҳ; рӯзи аввали моҳ.

ҒУРРА II *а*. غرّه *кит*. сафедии пешонаи асп, қашқа.

ҒУРРИДОР غرّیدار он ки дар таги манаҳаш ғуррӣ дорад, ҷоғардор.

ҒУРРИНОК غرّی‌ناک *ниг*. **ғурридор**.

ҒУРРИПЕШОНА غرّی‌پیشانه он ки дар пешонааш ғуррӣ дорад, он ки дар пешонааш дамидагии кулӯла дорад.

ҒУРРӢ غرّی 1. як навъ варами ғуддаӣ, ки дар таги манаҳ пайдо мешавад, ҷоғар. 2. ҷӯшиши кулӯла ё баромадагӣ дар ягон ҷои бадан.

ҒУРУБ *а*. غروب 1. фурӯ рафтани офтоб; *муқоб*. **тулӯъ**. 2. ҳангоми ғуруби офтоб, ғурубгоҳ; **ғуруби офтоб, баъди ғуруби офтоб, вақти ғуруби офтоб, то ғуруби офтоб; офтоб ғуруб кардан** офтоб нишастан, фурӯ рафтани офтоб; ◊ **ба ғуруб наздик расидани офтоби** *чизе* наздик шудани заволу инқирози чизе.

ҒУРУБГОҲ غروب‌گاه ҷои нишасти офтоб.

ҒУРУБИДАН غروبیدن фурӯ рафтан, нишастан, ғуруб кардан (-и офтоб).

ҒУРУНГАС غرنگس *ниг*. **ғурунгос**.

ҒУРУНГ-ҒУРУНГ غرنگ‌غرنگ *калимаи тақлиди овози* зери лаб паст-паст гап задани як кас ё чанд кас; овози оҳиста гапзании чанд кас.

ҒУРУНГИДАН غرنگیدن *гуфт*. ғур-ғур кардан, зери лаб чизе гуфтан.

ҒУРУНГОС//ҒУРУНГАС غرنگاس//غرنگس **ғурунг-ғурунг**; **ғурунгос задан** оҳиста зери лаб нафаҳмонда чизе гуфтан.

ҒУРУР *а.* غرور 1. мағрурӣ, ҳавобаландӣ, такаббур, нахват; *ба тариқи истиора*: **боди ғурур, ҷоми ғурур, сармаст аз майи ғурур, пеши чашми** *касеро* **гирифтани пардаи абри ғурур**; **кибру ғурур** такаббуру мағрурӣ; **ғурур доштан** мағрур будан, ҳавобаланд будан. 2. фахр, тафохур, болидан ба худ: **ғурури мардонагӣ, ғурури модарӣ, нозу ғурур, фахру ғурур**…; **ғурури миллӣ** бо миллати худ фахр кардан, ифтихори миллӣ; **ғурури ҷавонӣ** а) худписандию мағрурии хоси ҷавонон; б) *киноя аз* саргармии ҷавонӣ; ҷӯшу хурӯши ҷавонӣ; **бо ғурур** а) мағрурона, мутакаббирона, калонгирона; б) ифтихормандона, фахр карда, ба худ болида; **аз рӯи ғурури модарӣ** бо модар будани худ фахр карда; **бо ғурури ғиждувонигӣ** ба ғиждувонӣ (ва умуман аҳли маҳалле) будани худ фахр карда; ◊ **ғурури пуч** мағрурии бехуда; бодигӣ; **ғурури ҳусн доштан** бо ҳусни худ болидан, фирефтаи зебоии худ будан.

ҒУРУРНОК غرورناک 1. мағрур, мутакаббир, ҳавобаланд. 2. ифтихорманд, фахрнок.

ҒУРӮША غروشه *гуфт.* донаи шабеҳи мошу нахӯд; ҳар чизи лӯндашакл; чизи резаи кулӯла; **нурии ғурӯша** нурии дона-дона.

ҒУРӮШОНИДАН غروشانیدن ғурӯша тайёр кардан, лӯндашакл кардан: **ғурӯшонидани хӯроки чорво**.

ҒУРФА *а.* غرفه 1. *кит.* болохона. 2. *кит.* дарича. 3. дӯкон, дӯконча: **ғурфаи рӯзномафурӯшӣ**.

ҒУСЛ *а.* غسل шустушӯи тамоми бадан, оббозӣ; **ғусл кардан** шустушӯй кардан, оббозӣ кардан; ◊ **ғусли таъмид** маросими динии аҳли насоро, ки дар оби муқаддаси калисо кӯдакон ё калонсолонро барои ба дини худ даровардан шустушӯ мекунанд.

ҒУСЛГОҲ غسلگاه *ниг.* **ғуслхона**.

ҒУСЛХОНА غسلخانه хонаи махсус барои шустушӯй кардан; гармоба, ҳаммом.

ҒУСН *а.* غصن *кит.* шохи дарахт, шохаи дарахт.

ҒУССА *а.* غصّه андӯҳи гулӯгир, ки зоҳир намекунанд; ғами ниҳонӣ: **аз ғусса, ғаму ғусса; аз ғуссаи**… аз ғами…, аз алами…; ◊ **ғусса хӯрдан** сахт ғам хӯрдан, ғам дидан, андӯҳгин гаштан; **дар ғусса афтодан** сахт ғамгин шудан; **ғаму ғусса боридан аз афту андоми** *касе* сахт ғамгин шудани касе; **аз банди ғаму ғусса озод шудан** аз ғаму андӯҳ раҳо ёфтан.

ҒУССААНГЕЗ غصّهانگیز *ниг.* **ғуссаовар**.

ҒУССАДОР غصّهدار *ниг.* **ғамдор**.

ҒУССАМАНД غصّهمند андӯҳгин, ғамгин, маҳзун.

ҒУССАМАРГ غصّهمرگ :**ғуссамарг кардан** касеро сахт ғам дода, ҳалок кардан; **ғуссамарг шудан (гаштан)** аз ғусса мурдан, аз сахтии андӯҳ ҳалок гаштан.

ҒУССАОВАР غصّهآور ғамангез, ҳузновар.

ҒУССАХОНА غصّهخانه *ниг.* **ғамхона**.

ҒУССАХӮР غصّهخور *ниг.* **ғамхӯр**.

ҒУТ-ҒУТ غت غت *гуфт., ниг.* **ғуд-ғуд**.

ҒУФ(Ф)А//ҒУФА غفه *кҳн.* пӯстин.

ҒУФРОН *а.* غفران бахшидани гуноҳ, афви ҷурм, бахшиш ва омурзиш.

ҒУҶ غوج *гуфт.* дар як ҷо бисёр ва тӯб-тӯб воқеъшуда, зич, андӯҳ; **ғуҷ-ғуҷ** тӯб-тӯб дар ҳар ҷо.

ҒУҶУМ غجوم 1. хӯшачаи аз хӯшаи калон кандашудаи ангур, шингил. 2. тӯдаи дар як ҷо ҷамъшудаи чизе: **як ғуҷум кирм (мӯрча** *ва г.*); **як ғуҷум ситора**.

ҒӮЗА غوزه 1. пахтаи ҷойдорӣ, ки собиқ кишта мешуд. 2. ғилофи тамоман ношукуфтаи пахта, ки пахта аз он ҷудо карда гирифта нашудааст; *муқ.* **кӯрак; ғӯза кашидан** аз ғӯза ҷудо карда гирифтани пахта; ◊ **обро бину мӯза каш, ҳаворо бину ғӯза каш** (*зарб.*). 3. ғилофи болои баъзе набототи дигар, ки дона дар даруни он мепазад: **ғӯзаи кӯкнор**; **дарди кампир ғӯза** (*мақ.*) ҳар кас мақсаде дорад.

ҒӮЗАКАШӢ غوزهکشی аз ғӯза бо даст ҷудо карда гирифтани пахта; **ман омадам ба дилхушӣ, аз пеш баромад ғӯзакашӣ** (*зарб.*).

ҒӮЗАКОР غوزهکار *кҳн.* он ки ғӯза кишт мекунад.

ҒӮЗАКОРӢ غوزه‌کاری *кҳн.* ғӯза кишт кардан, кишти ғӯза.

ҒӮЗАМОЛ غوزه‌مال *таър.* андоз аз деҳқони пахтакор.

ҒӮЗАОБИЛА غوزه‌آبله обилаи калон-калон.

ҒӮЗАПОЯ غوزه‌پایه 1. ниҳоли пахта, бехи ғӯза. 2. пояҳои ғӯза (пахта), ки ҳосилаш ғундошта шудааст, пунбачӯб: **ғӯзапоя кандан, ғӯзапоя ғундоштан**.

ҒӮЗАПОЯҒУНДОРӢ غوزه‌پایه‌غنداری *исми амал аз* **ғӯзапоя ғундоштан**; ҷамъ карда гирифтани пояҳои ғӯзаи ҳосилаш ғундошташуда.

ҒӮЗАЧАШМ غوزه‌چشم *гуфт.* он ки чашмонаш аз косахона берун ҷаҳида бошад.

ҒӮЗАЧИНӢ غوزه‌چینی *исми амал аз* **ғӯза чидан**; чида гирифтани ғӯзаҳои пахта барои баъдан кашидани пахтаи онҳо, ғӯзағундорӣ.

ҒӮЗАҶАЛЛОБ غوزه‌جلّاب *таър.* он ки ба хариду фурӯши пахта машғул буд, пахтаҷаллоб.

ҒӮЛ I غول 1. махлуқи қавиҳайкалу бадвоҳимаи хурофӣ – афсонавӣ, ки гӯё дар кӯҳу биёбон маскан дорад; дев, иблис. 2. *маҷ.* марди бузургҷуссаи бадҳайбат; одами девсирату бадкирдор; **ғӯли биёбон(ӣ)** а) махлуқи афсонавии биёбонӣ б) *маҷ.* одами ваҳшитабиату дуруштандому аблаҳ.

ҒӮЛ II غول *кит.* бошишгоҳи шабонаи чорпоён дар дашту саҳро; қӯра; *муқ.* **оғил**.

ҒӮЛ III غول *ниг.* **ғӯла** 3.

ҒӮЛА I غوله 1. чӯби (кундаҳои) кӯтоҳ-кӯтоҳ буридашудаи дарахт. 2. гудохта ба қолибҳои махсус рехтаи филизот: **ғӯлаи оҳан, ғӯлаи пӯлод, ғӯлаи чӯян**. 3. *маҷ.* одами кӯтоҳқади ғафс, шахси пастаки фарбеҳ.

ҒӮЛА II غوله *кит.* ҷои нигоҳдории ғалла, анбори ғалла.

ҒӮЛАБУР غوله‌بر арраи дудастадор, ки бо он ғӯла мебуранд, арраи ғӯлабурӣ.

ҒӮЛАБУРӢ غوله‌بری *амали* чӯббурӣ, кундабурӣ.

ҒӮЛАДИНГ غوله‌دنگ *гуфт.* 1. одами кӯтоҳқади ғафси бадафт. 2. *маҷ.* аблаҳ, аҳмақ.

ҒӮЛАК I غولک *шакли тасғири* **ғӯл**.

ҒӮЛАК II غولک 1. душохаи чӯбини резинкабаста, ки бачагон бо он сангча меандозанд; *муқ.* **камонғӯлак**. 2. гулӯлачаи гилин, ки онро аз ғӯлак меандозанд: **тири ғӯлак**.

ҒӮЛАКАНДОЗ غولک‌انداز 1. он ки аз ғӯлак, фалахмон, камон *ва ғ.* санг меандозад. 2. ҷое, ки ғӯлак (II. 2) меандохтанд.

ҒӮЛАМОНАНД غوله‌مانند монанди ғӯла (I,1) ғӯлашакл.

ҒӮЛАФАРШ غوله‌فرش роҳе, ки дар замини он ғӯлачаҳои сементӣ рост-рост чида шудааст: **роҳи ғӯлафарш**.

ҒӮЛАЧА غولچه *шакли тасғири* **ғӯла**.

ҒӮЛАЧӮБ غوله‌چوب чӯби ғӯла, қисмати кӯтоҳ буридашудаи танаи дарахт, ғӯлаи чӯб, кунда.

ҒӮЛБАК غولبک *гуфт., ниг.* **ғӯла** 3.

ҒӮЛИНГ غولینگ зардолуи хушк.

ҒӮЛИНГОБ غولینگ‌آب обе, ки дар он ғӯлинг ҷӯшонда бошанд, зардолуоб.

ҒӮЛИНГХОӢ غولینگ‌خایی 1. *исми амал аз* **ғӯлинг хоидан**. 2. *маҷ.* гапро хоидан, ҷавоби дуруст гуфта натавонистан.

ҒӮЛӢ غولی *ниг.* **ғуллӣ; ғӯлӣ карда киштан** зич ва ҷафс карда кишт кардан.

ҒӮЛУНГ غولنگ *ниг.* **ғӯлинг**.

ҒӮЛУНГОБ غولنگ‌آب *ниг.* **ғӯлингоб**.

ҒӮЛОСО غول‌آسا *ниг.* **ғӯлпайкар**.

ҒӮЛПАЙКАР غول‌پیکر қавиҳайкал, тануманд.

ҒӮРА//ҒУРА غوره ангури хоми турш ва ҳосили норасидаи дарахтони мева; *муқ.* **сабча**; **сабр кунӣ, аз ғӯра ҳалво мепазад** (*мақ.*); **ғӯра бастан** ғӯра андохтан, ба ғӯра бастан даромадан.

ҒӮРАБАНДӢ غوره‌بندی *исми амал аз* **ғӯра бастан**; ғӯра кардан.

ҒӮРАГИЛ غوره‌گل каҳгили норасида, ки бо он пеш аз андова девор ё бомро панҷакаш (гандаандова) мекунанд.

ҒӮРАМАРГ غوره‌مرگ ҷавонмарг, ҷавони фавтида ё ҳалокшуда.

ҒӮРАОБ غوره‌آب обе, ки аз ғӯраи ангур фишурда мегиранд ва дар офтоб муддате гузошта, тайёр мекунанд ва бо хӯрок истеъмол мекунанд.

ҒӮРИЁН غوريان *таър.* сулолаи султонҳои вилояти Ғӯр (дар наздикии шаҳрҳои Ғазна ва Ҳироти Афғонистони ҳозира), ки дар солҳои 1148-1206 ҳукмронӣ кардааст.

ҒӮРӢ غوری *мансуб ба* минтақаи **Ғӯр** (дар Афғонистон).

ҒӮТ غوت 1. *ниг.* **фалахмон**. 2. *ниг.* **ғӯта**.

ҒӮТА غوته//غوطه **:ғӯта задан//ғӯта хӯрдан** фурӯ рафтан дар об, сар ба об фурӯ бурдан; ◊ **ба дарёи** *чизе* **ғӯта задан // ба (дар) дарёи** *чизе* **ғӯта хӯрдан** а) дар иҳотаи чизе мондан, саросар фаро гирифта шудан бо чизе; ғарқи чизе шудан; б) ба чизе тамоман дода шудан: **ба дарёи муҳаббат ғӯта задан (хӯрдан); ба** *чизе (коре)* **ғӯта задан // ба (дар)** *чизе* **ғӯта хӯрдан** а) *ниг.* **ба дарёи** *чизе* **ғӯта задан**…; дар зери чизе мондан; б) бо чизе сахт саргарм шудан, ба чизе (коре) тамоман банд шуда мондан: **ба корҳои илмӣ ғӯта хӯрдан, ба фикру хаёл ғӯта хӯрдан (задан)**.

ҒӮТАВАР غوته‌ور//غوطه‌ور фурӯрафта дар об; фаро гирифташуда бо чизе, ғариқ: **ғӯтавар ба фикру андешаҳо**.

ҒӮТАВАРӢ غوته‌وری//غوطه‌وری 1. ғӯтавар шудан, ҳолати фурӯравӣ ба чизе, 2. ба коре тамоман дода шудан.

ҒӮТАХӮРӢ غوته‌خوری//غوطه‌خوری *исми амал аз* **ғӯта хӯрдан**; ғӯтидан, ба таги об рафтан.

ҒӮТИДА غوتيده *сифати феълии замони гузашта аз* **ғӯтидан**; **дар лой ғӯтида-ғӯтида** ҳар замон ба лой дармонда: **ба дарё ғӯтида рафтан** ғарқ шудан дар дарё; **дар лой ғӯтида мондан** дар гилу лой банд шудан, дар лой дармондан.

ҒӮТИДАН غوتيدن 1. дар об фурӯ рафтан, дар об шудан: **дар об ғӯтидан**. 2. фурӯ рафтан ба даруни чизе: **ба лой ғӯтидан; ба обу арақ ғӯтидан** а) ғарқи арақ шудан, сахт арақ кардан; б) *мач.* шарманда шудан; **ба хоку чанг ғӯтидан** зери хоку чанг мондан; ◊ **ба қарз ғӯтидан** ба таги қарз мондан, бисёр қарздор шудан; **дандони** *касе* **ғӯтидан** *ба чизе* барои ҳусули чизе зӯри касе расидан; барои аз худ кардани чизе худро ҳақдор ҳисоб кардан; **нони** *касе* **ба равған ғӯтидан** кори касе омад кардан; зиндагии касе рӯ ба беҳбудӣ ниҳодан.

ҒӮТОН غوتان//غوطان *феъли ҳол аз* **ғӯтидан**; дар ҳолати ғӯтидан; **ғӯтон шудан** ғӯта хӯрдан.

ҒӮТОН(И)ДАН غوتاندن//غوتانيدن//غوطانيدن *тарзи бавоситаи* **ғӯтидан**; дар об фурӯ равондан, ба об андохтан: **ба об ғӯтонидан, нонро ба шиннӣ ғӯтонида хӯрдан**.

ҒӮШ غوش *кит.* чӯби сахти хаданг, ки дар сохтани баъзе намуди силоҳу асбоби мусиқӣ ба кор мерафтааст.

ҒӮШАغوشه *кит.* хӯшаи ангур; саракҳои ҷаву гандум, ки дар вақти дарав ба замин афтодааст; **ғӯша-ғӯша** хӯшаҳои зиёд.

Д

Д *ҳарфи шашуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* дол (د); *дар ҳисоби абҷад ба адади* 4 *баробар аст.*

ДАБ دب **:даб кардан** а) пошна задан ба асп барои давондан; б) ба касе дӯғ задан; таҳдид ба задан кардан (*бо ишораи даст ва г.*).

ДАБАНГ دبنگ 1. *ниг.* **даванг**. 2. он ки рафтору кирдори номӯътадил дорад; аҳмақ, нодон.

ДАБАРА دبره **:дӯғу дабара** *лаҳҷ.* дӯғу пӯписа.

ДАБАРДӮҚӢ دبردوقی носуфта, дағал, ноҳинҷор.

ДАБАРОН *а.* دبران *нуҷ.* дурахшонтарин ситора дар сурати фалакии Савр.

ДАББА I *а.* دبّه 1. *тиб.* варами хоя, боди фатқ, чурра. 2. инсон ё ҳайвони гирифтори ин дард; **дабба-дабба роҳ гаштан** байни ду пойро фарох карда, мурғобивор роҳ рафтан.

ДАББА II دبّه 1. *гуфт.* ҳар чизи бозоркасод, беравнақ, харидорнадошта. 2. моле, ки харидор онро бо айбе ба фурӯшанда баргардонда бошад: **моли дабба**; **дабба кардан** моли харидаро ба фурӯшандааш баргардондан. 3. *маҷ.* бадаҳдӣ, бадқавлӣ, вафо накардан ба аҳд дар муомила.

ДАББА III دبّه зарфи дарунхолӣ аз ҷинси филиз, сафол, плостик ё чарм барои гирифтани моеот, аз қабили равған: **дабба - дӯлча** *киноя аз* асбоби нодаркори рӯзгор.

ДАББОҒ *а.* دبّاغ ошдиҳандаи пӯст, пироишдиҳандаи пӯст, чармгар.

ДАББОҒӢ دبّاغی 1. ош додани пӯст, дибоғат, чармгарӣ. 2. касбу амали даббоғ. 3. ҷой ва маҳалли ош додани пӯст, корхонаи чармгарӣ.

ДАББОҒХОНА دبّاغخانه корхонаи ош додани пӯст, чармгарӣ.

ДАБДАБА *а.* دبدبه 1. ҳашамат, карруфар, шукӯҳ. 2. намоиш додани ҷоҳу ҷалоли худ; **дабдаба карда гаштан** савлат карда гаштан, калонигарии худро намоиш додан.

ДАБДАБАДОР دبدبه‌دار *ниг.* **дабдабанок**.

ДАБДАБАНОК دبدبه‌ناک 1. ботантана, мутантан, бошукӯҳ, пурҳашамат: **зиёфати дабдаданок**, **тӯйи дабдабанок, қасри дабдабанок**. 2. *маҷ.* бо пардозу ороиши аз ҳад зиёд; аз ҳад зиёд иборапардозона, тумтароқ (сухан гуфтан).

ДАБДАЛА دبدله *гуфт.* **дабдала кардан** а) тамоман вайрон кардан, ба дараҷае шикастану хароб кардан, ки дигар таъмир нашавад; **дабдалаи** *касеро* **баровардан** расвоии касеро баровардан, касеро шарманда кардан; **кори** *касе* **дабдала шудан** кори касе ниҳоят бад шудан; расвоии касе баромадан.

ДАБИҚӢ دبیقی як навъ матои абрешими нафис, ки ба Дабиқ ном шаҳри Миср нисбат медиҳанд.

ДАБИЛА دبیله *тиб.* варами калон, ки асосан беранг буда, маддаи он дар бофтаҳои чукуртари таги пӯст ҷамъ мешавад.

ДАБИР دبیر 1. нависанда ва таҳриркунандаи мактубу ҳуҷҷатҳои давлатӣ, мирзо, муншӣ, котиб. 2. муаллим, мактабдор, омӯзгор. 3. котиби созмони иҷтимоӣ, ҳизбӣ *ва г.*: **дабири кулли Созмони Милали Муттаҳид**.

ДАБИРВОР دبیروار *ниг.* **дабирона**.

ДАБИРИСТОН دبیرستان 1. мактаби миёна. 2. *ниг.* **дабирхона**.

ДАБИРИСТОНӢ دبیرستانی *марбут ба* **дабиристон**; он ки дар дабиристон таҳсил мекунад ё кор мекунад.

ДАБИРӢ دبیری амал ва шуғли дабир; *марбут ва мансуб ба* **дабирӣ**: **либоси дабирӣ**.

ДАБИРОНА دبیرانه бо шева ва сабку услуби дабирон, монанди дабирон.

ДАБИРПЕША دبیرپیشه он ки шуғли дабирӣ дорад, дабир.

ДАБИРХОНА دبیرخانه идорае, ки дар як созмон вазифаи қабул кардан ё фиристодани номаҳои расмиро ба ӯҳда дорад; дафтархона.

ДАБИСТОН دبستان мактаби ибтидоӣ, ки маъмулан синфҳои як то чорро дар бар мегирад.

ДАБИСТОНӢ دبستانی 1. *марбут ба* **дабистон**. 2. он ки дар дабистон дарс мегӯяд; он ки дар дабистон дарс мехонад.

ДАБОҒАТ *а.* دباغت *ниг.* **дибоғат**.

ДАБУР *а.* دبور 1. боде, ки аз тарафи ғарб мевазад; *муқоб.* **боди сабо**. 2. *маҷ.* ғарб, мағриб.

ДАБ(Б)УС *а.* دبوس *кит.* гурз, чӯбдаст.

дав دو *асоси замони ҳозира аз* **давидан**.

ДАВ دو 1. давиш, тохт; **мусобиқаи дав** мусобиқае, ки байни давандаҳо баргузор мешавад; **дави асп**. 2. *маҷ., гуфт.* гап, сухан; **дави** *касе* **гузаштан** гапи касе гузаштан.

ДАВАК دوک 1. лӯкидон, ғалақаи дар. 2. худ аз худ ғеҷида, ғеҷон (*мас., дар таркиби ҳалқадавак*): **гурбадавак**.

ДАВАНГ دونگ фарбеҳи бадафт; бузургҷуссаи безеб: **одами даванг**, **уштури калони даванг**.

ДАВАНД دوند тезрафтор, тезгард, бодпо, бидав: **аспи даванд**.

ДАВАНДА دونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **давидан**. 2. тездав, дар давидан чусту чолок. 3. касе, ки давидан дорад.

ДАВАНДАГӢ دوندگی *шакли дигари сифати феълии замони ҳозира аз* **давидан**; амали даванда, қобилияти тез давидан доштан; тездавӣ.

ДАВАРОН *а.* دوران гардиш, даврзанӣ, чархиш, гирдгардӣ (*мас., ҳаракати чарх*); **даварон кардан** гирд гаштан.

ДАВАРОНӢ دورانی :**даваронӣ кардан** давр задан, гирд гаштан.

ДАВВОР *а.* دوّار *кит.* даврзананда, гирдгарданда, чархзананда; гарданда; ◊ **гунбади даввор** осмон, фалак.

ДАВ-ДАВАК دودوک *гуфт.* 1. даводав, давидани бисёр. 2. пешгузарӣ аз якдигар (*дар бозии бачагон*); **дав-давак кардан** дар давидан мусобиқа кардан; дар роҳи ҳосили мақсад бисёр саъй кардан, давуғеҷ кардан.

ДАВ-ДАВАКБОЗӢ دودوکبازی *ниг.* **дав-давак**.

ДАВ-ДАВОН دودوان тозон, давида, тохта; босуръат, тез.

ДАВИДА دویده *сифати феълии замони гузашта аз* **давидан;** тозон, тохта: **давида баромадан**, **давида рафтан**, **давида омадан**; **давида-давида** дав-давон; якзайл тохта; **давида хестан (бархостан)** чусту чолокона, зуд аз ҷо хестан.

ДАВИДАН دویدن 1. тохтан, тозон рафтан; босуръат рафтан; **давидани гӯсола то каҳдон** (*мақ.*). 2. *маҷ.* давуғеҷ кардан, давутоз кардан, бисёр рафтуой кардан; кӯшиш кардан (*барои ба даст даровардани чизе*): **ба ҳар тараф давидан**. 3. *маҷ.* пайдо шудан, намоён шудан, хувайдо гаштан (*хусусан якбора*): **ба рӯи** *касе* **сурхӣ давидан, ба лаби (ё рӯи)** *касе* **табассум давидан;** ◊ **аз дунболи (пайи, қафои)** *касе* **давидан** а) касеро таъқиб кардан; аз пайи касе гаштан; б) дар ҷустуҷӯи чизе овора шудан, дар кофтукови чизе саргардон шудан; **ба рӯи** *касе* **давидан** шарм надошта ба рӯи касе ягон гапи беадабона гуфтан; эҳтироми касеро ба назар нагирифта бо ӯ густохона гап задан; **ба сар давидан** бо майлу рағбат иҷро кардан кореро, ба коре аз дилу ҷон часпидан; **аз дӯст як ишорат**, **аз мо ба сар давидан** (*мақ.*); **ба сари** *касе* **давидан** ба касе ҳамла кардан, ба касе ҳуҷум намудан.

ДАВИДАРАВОН دویده‌روان дар ҳолати давидан.

ДАВИШ دوش *исми феълӣ аз* **давидан**; дав, тохт; **майдони давиш** майдони мусобиқаи давидан.

ДАВЛАТ *а.* دولت 1. молу мулк, бойигарӣ, доройӣ, сарват: **давлати дунё, молу давлат, давлатат зиёда шавад** (*таъбири дуои нек*); **давлату ҳашамат** сарват ва ҷоҳу ҷалол, молу мулк; **давлати** *касе* **кам нашудан** ба молу мулки касе зарар нарасидан. 2. ташкилоти сиёсии як ҷомеа, ки созмонҳояш умури онро идора менамояд; мамлакате, ки ба чунин ташкилот соҳиб аст: **давлати марказиятёфта (мутамарказ), давлати мустақил**. 3. *маҷ.* бахт, саодат, иқбол; **давлати пирӣ** хушбахтӣ ва осудаҳолии айёми пирӣ; **давлати бузург будан** бахти ниҳоят баланд будан, толеи баланд будан, боиси хушбахтӣ шудан; **аз давлати… // аз сояи давлати…** ба шарофати…; ба воситаи…; аз ҳисоби…; **аз давлати шолӣ курмак об мехӯрад** (*мақ.*); **дар сояи давлати…** а) дар паноҳи…, дар ҳимояи…; б) ба шарофати…, аз пушти…

ДАВЛАТДОРӢ دولتداری идора кардани давлат; ҳукмронӣ.

ДАВЛАТЁР دولتیار бахтёр, хушбахт; соҳибзафар, музаффар.

ДАВЛАТЁРӢ دولتیاری *маҷ.* хушбахтӣ, саодатмандӣ, некбахтӣ.

ДАВЛАТӢ دولتی *мансуб ба* **давлат**: **вазифаи давлатӣ, бонки давлатӣ, идораи давлатӣ; имтиҳони давлатӣ** имтиҳони хатми мактабҳои миёна ва олӣ; **мукофоти давлатӣ** ҷоизаи махсус таъсискардаи ҳукумат барои ихтироъ ва кашфиёт, беҳтарин асарҳои адабӣ, илмӣ, санъат *ва г.*, ки одатан соле ё муддате як бор дода мешавад; **сирри давлатӣ** сирри амнияти мамлакату ҳукумат, ки фош кардани он ҷиноят аст; **ҳуҷҷати давлатӣ** ҳуҷҷате, ки аз тарафи ҳукумат қабул шудааст; ҳуҷҷати расмӣ.

ДАВЛАТМАНД دولتمند 1. соҳибсарват, доро. 2. бахтиёр, хушбахт, саодатманд.

ДАВЛАТМАНДӢ دولتمندی давлат доштан, сарватманд будан, соҳиби молу мулк будан.

ДАВЛАТПАНОҲ دولتپناه 1. *кит.* бахтовар, саодатбахш; паноҳгоҳи саодат ва хушбахтӣ. 2. *маҷ.* некбахт ва муқтадир.

ДАВЛАТСАРО دولتسرا *ниг.* **давлатхона**.

ДАВЛАТХОНА دولتخانه *таър.* қароргоҳи амиру ҳоким, арк, боргоҳ; қаср, сарой, пойтахт.

ДАВЛАТХОҲ دولتخواه хоҳони хушбахтии касе, хайрхоҳ, некхоҳ.

ДАВЛАТХОҲӢ دولتخواهی некӯхоҳӣ, хайрхоҳӣ, талаби хушбахтӣ барои касе.

ДАВЛАТХОҲОНА دولتخواهانه аз рӯи хайрхоҳӣ, некхоҳона.

ДАВЛАТШАҲР دولتشهر *таър.* давлати мустақиле, ки дар як шаҳр ва ноҳияҳои атрофи он ташкил мегардид: **давлатшаҳрҳои Юнони бостон**.

ДАВО *а.* دوا 1. он чи беморро бо он муолиҷа мекунанд, дору, дармон; **даво кардан** табобат кардан, муолиҷа намудан. 2. *маҷ.* чора, илоҷ; **ба дарде даво шудан** ҳоҷати касеро баровардан, сабаби бартараф шудани мушкил ё камбуди касе гардидан; **давои қурут оби ҷӯш (гарм)** (*зарб.*).

ДАВОБ(Б) *а.* دواب *кит.*, *ҷ.* **добба**; чаҳорпоён, махсусан чаҳорпоёни саворӣ ва ҷонварон.

ДАВОБАХШ دوابخش дармонбахш, шифобахш, шифодиҳанда.

ДАВОБДОР دوابدار *кит.* саис, аспбон.

ДАВОВИН *а.* دواوین *кит.*, *ҷ.* **девон**.

ДАВОГАР دواگر давокунанда, табиб.

ДАВОДАВ دوادو давиш, тозиш; беист давидан ба ҳар тараф, давутоз, давуғеҷ.

ДАВОДАВӢ دوادوی *ниг.* **даводав**.

ДАВОИР *а.* دوائر *кит.*, *ҷ.* **доира** I (доираҳо).

ДАВОӢ دوائی давошаванда; он чи хосияти доруӣ дорад, шифобахш: **гиёҳҳои давоӣ**.

ДАВОКУНАНДА دواکننده табобаткунанда; дорои хусусияти дармонӣ.

ДАВОЛ دوال 1. тасмаи чармин (*барои борбандӣ, миёнбанди узангуи асп, тасмаи рикоб*). 2. тасмаи ғафси чармин барои нақоразанӣ.

ДАВОЛА دواله *кит.* навъи моддаи хушбӯ.

ДАВОЛБОЗ دوالباز *кит.* 1. он ки даволбозӣ мекунад; тасмабоз. 2. *маҷ.* ҳилагар, маккор.

ДАВОЛБОЗӢ دوال‌بازی 1. навъи бозии қимор, ки бо тасмаи чармӣ ва ҳалқа анҷом мегирад. 2. *маҷ.* ҳилагарӣ, маккорӣ.

ДАВОЛӢ دوالی 1. тасмабоз, найрангбоз, ҳилагар. 2. *тиб.* навъи беморӣ, ки ба сабаби печу хам гардидани рагҳои хунгард, махсусан сурхраг ва сиёҳраг рӯй додааст.

ДАВОМ *а.* دوام 1. ҳамеша будан, мондагорӣ, пойдорӣ; бақо, сабот. 2. қисми боқимонда, бақияи чизе, ҳиссаи нотамоми чизе, идома, дунбола: **давоми сухан, давоми ҳикоя (қисса); давоми умр** бақои умр, пояндагии умр; **дар давоми**... а) дар зарфи..., дар тӯли..., дар муддати...: **дар давоми ду моҳ**; б) дар рафти..., дар ҷараёни...; дар аснои...: **дар давоми сухани худ, дар давоми сӯҳбат**...; **давом додан** идома додан; то ба охир расидани коре аз пайи он будан; **давом доштан** ҷараён доштан, дар ҷараён будан, идома доштан, нотамом будан; **давом кардан (намудан)** а) ҷараён доштан, тӯл кашидан; б) идома додан (*мас., сухани худро*); в) ҳозир шудан, муддате рафтуомадро давом додан; **давом кунон(и)дан** идома додан: **сухани (ҳикояи) худро давом кунон(и)дан; ба коре давом кардан (намудан)** а) кореро идома додан; кореро қатъ накардан; дар коре иштирок кардан, ба ҷое (коре) ҳозир шудан (*мас., ба дарс, ба мактаб, ба кофтукови касе*).

ДАВОМАТ *а.* دوامت 1. иштирок, ҳузур: **давомати талабагон ба дарсҳо; давомат кардан** ҳозир шудан, доимо давом додани коре; **давомат кунон(и)дан** идома (давом) додан. 2. муддати кор ва фаъолият (-и даста ё гурӯҳе ба машғулияте).

ДАВОМДЕҲ دوام‌ده *ниг.* **давомдиҳанда**; идомадиҳанда.

ДАВОМДИҲАНДА دوامدهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **давом додан**.

ДАВОМДОР دوام‌دار зиёд давомкунанда, кашолёбанда, тӯлонӣ; **гурӯҳи машғулияти давомдор** гурӯҳи талабагони хурдсол, ки дар мактаб баъд аз соатҳои дарс ҳам як муддат машғулияташон давом мекунад.

ДАВОМДОРӢ دوام‌داری давомдор будан; идома доштан.

ДАВОМИЯТ *а.* دوامیت *ниг.* **давомат**.

ДАВОМКУНАНДА دوام‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **давом кардан**; иштироккунанда.

ДАВОМНОК دوام‌ناک 1. *ниг.* **давомдор**. 2. дунболадор; қисм-қисм чопшаванда (*дар рӯзнома ва маҷалла*): **ҳикояи давомнок**.

ДАВОМНОКӢ دوام‌ناکی давомнок будан, идома доштан.

ДАВОМОТ *а.* دوامات *ниг.* **давомат**.

ДАВОМПАЗИР دوام‌پذیر давомёбанда, бардавом.

ДАВОН I دوان *феъли ҳол аз* **давидан**; тозон, тохта, давида, дар ҳолати давидан: **давон омадан, давон рафтан; давон-давон** босуръат тохта, тез давида; **давон шудан** давидан; давида рафтан; равон, ҷорӣ.

ДАВОН II دوان ағба, кӯтал.

ДАВОНА دوانه дар ҳоли давидан, давон, давида истода.

ДАВОНАНДА دواننده водоркунанда ба давидан, барои давидан маҷбур кардан.

ДАВОН(И)ДАН دواندن//دوانیدن 1. *тарзи бавоситаи* **давидан**; ба давидан водор кардан, тозондан; **асп давондан** а) асп тозондан, машғули аспдавонӣ шудан; аспро давонда рафтан; б) аспакӣ ҳуҷум кардан, савора ҳамла овардан. 2. андудан, ҳалкорӣ кардан (*бо оби тилло, нуқра ва г.*): **зарҳал (оби тилло) давондан**. 3. *гуфт.* касали дарунрав кардан. 4. *маҷ.* овораю саргардон кардан (*бо ваъда анҷом додани коре*); ◊ **ақл давондан** ақлро ба кор андохтан, фикру андеша кардан; **реша давондан** а) реша паҳн кардан; нашъунамо кардан (-и растанӣ); б) мустаҳкам ҷойгир шудан; мавқеи худро мустаҳкам кардан; **чашм давондан** назар афкандан, нигоҳ кардан; тез аз назар гузаронидан; **пӯсти нав давондан** пӯсти нав баровардан, пӯст пайдо шудан (*дар рӯи ҷароҳат*).

ДАВОНОПАЗИР دواناپذیر илоҷнопазир, табобатнашаванда, бедармон, муолиҷанашаванда.

ДАВОПАЗИР دواپذیر табобатшаванда, илоҷпазир, муолиҷашуданӣ.

ДАВОСОЗ دواساز *ниг.* **дорусоз**.

ДАВОСОЗӢ دواسازی *ниг.* **дорусозӣ**.

ДАВОТ *а.* دوات 1. зарфи хурди дорои ранг, ки қаламро барои навиштан бар он фурӯ мебаранд; рангдон, сиёҳидон. 2. ҷаъба ё қуттие, ки дар он қалам ва дигар абзори навиштро мегузоранд; қаламдон.

ДАВОТГАР دواتگر *ниг.* **давотсоз**.

ДАВОТГАРӢ دواتگری *ниг.* **давотсозӣ**.

ДАВОТДОР دواتدار *таър.* сиёҳидонбардор, қаламдонбардор, шахси маъмури дарбори шоҳону ҳокимон, ки вазифааш давот бардошта гаштан буд.

ДАВОТӢ دواتی *марбут ба* **давот**; давотдор.

ДАВОТСОЗ دواتساز *кит.* созандаи давот, он ки давот месозад.

ДАВОТСОЗӢ دواتسازی давотгарӣ, амал ва кори давотсоз.

ДАВОТХОНА دواتخانه *таър.* идораи муншиён, мирзохона.

ДАВОУЛМИСК *а.* دواالمسک *кит., тиб.* доруе, ки барои бақувват кардани дил аз чанд даво месохтанд ва қисмати бештари онро мушк ташкил мекард.

ДАВОҶ دواج 1. болопӯш, рӯйҷо, ҷойпӯш. 2. кӯрпа, бистар, ҷойхоб. 3. қабо, ҷомаи васеъ, ки тамоми баданро пӯшонад.

ДАВОШАВАНДА دواشونده табобатшаванда, муолиҷашаванда.

ДАВР *а.* دور 1. гардиш, чархиш, ҳаракат дар гирди чизе; **даври фалак** гардиши фалак, чархи фалак; замона, рӯзгор. 2. навбат (*дар бозӣ, овоздиҳӣ дар интихобот ва г.*); **даври ҷом** гардиши бонавбати ҷоми май дар давраи аҳли сӯҳбат. 3. айём, ҳангом; вақт, замон: **даври пеш (қадим), дар ҳар давру замон; даври ҷавонӣ** айёми ҷавонӣ, вақти ҷавонӣ; **даври коре расидан** фаро расидани вақти коре. 4. *маҷ.* вақти ҳукмронӣ, аҳди салтанат; **даври** *касе* **омадан** навбати ҳукмронии касе расидан; ҳукми касе раво гардидан. 5. гирд, гирдогирд, атроф, давра, доира: **даври сар, даври хирман, ба даври мизи** *касе* **ҷамъ омадан, даври** *чизеро* **печонида гирифтан**; **давру пеш** гирду атроф, гӯшаву канор; қарибиҳо, наздикиҳо; **давр задан** а) гирд гаштан, чарх задан дар атрофи чизе (*мас., киштии кайҳонӣ дар атрофи Замин*); б) аз гирди чизе гузаштан; атрофи ҷоеро тай карда рафтан (*роҳи ростро монда*); в) *маҷ.* сайру гашт кардан, гардиш кардан (*барои тамошо ва ҳавохӯрӣ*); **давр зада баромадан** а) гирд гаштан, гашта баромадан ҷоеро (*мас., барои аз назар гузаронидан*); б) паймудан атрофи ҷоеро; **давр рондан** а) ҳукм рондан, ҳукмронӣ кардан; б) *маҷ.* бо айшу ишрат рӯз гузаронидан, хушвақтӣ кардан, бо карру фар рӯз гузаронидан; ◊ **даври гул** фасли шукуфтани гулҳо, мавсими гул; **давр–даври** *касе* **(будан)** а) ҳукмрони замон будани касе; б) ҳукми касе раво будан, гапи касе гап будан; **давру даврон** а) замона, рӯзгор; б) айшу ишрат, хушию хуррамӣ, рӯзи хуш.

ДАВРА *а.* دوره 1. чизи мудаввар, гирд, доирашакл: **мизи давра**, **оинаи давра**, **ҳавзи давра**; **чароғи давра** *ниг.* **даврапилта**. 2. давр, гардиш, навбат. 3. гурӯҳи ҳалқа зада ба як ҷо гирдомадаи одамон, маърака, ҷамъомад (*мас., давраи ҷавонон*). 4. вақту замони муайяни инкишофи чизе ё фаъолияти касе; давр, замон, вақт, айём; овон: **давраи бачагӣ (кӯдакӣ), давраи имтиҳонот, давраи нави муносибатҳои байналхалқӣ, давраиислоҳоти замин; давраи ҳисоботӣ** муддати фаъолияти ягон ҳайати интихобӣ, ки дар бораи он ҳисобот дода мешавад. 5. як қисми муддате, ки барои бозие ҷудо карда шудааст, давр; **аҳли давра** дар давра ҳозирбудагон, ҷамъомадагон, аҳли маҳфил; **дар давраи дӯстон** дар иҳотаи дӯстон, дар байни дӯстон; **давра гирифтан (давра гирифта нишастан)** гирд омадан, ҳалқа зада нишастан, ҳалқавор атрофи чизеро печонидан; **давра кардан** *д.* маросиме, ки барои муайян кардани синну соли шахси фавтида ва шустани гуноҳи ӯ гузаронида мешавад; **давра шудан** *ниг.* **давра гирифтан**.

ДАВРАГАРД دوره‌گرد 1. ба таври доиравӣ чархзананда, чархзананда дар атрофи чизе. 2. *маҷ.* он ки ҷои муайян ва собити ҷои кору сукунат надорад; ҳарҷогард.

ДАВРАГАРДӢ دوره‌گردی *маҷ.* бекору беҳуда гаштан; беҳудагардӣ.

ДАВРАГӢ دورگی *ниг.* **даврӣ** 4.

ДАВРАИҶАНГӢ دورۀجنگی *мансуб ба* замони

чанг; **ашъори давраичангӣ** шеърҳои дар замони чанг эҷодшуда.

ДАВРАПИЛТА دوره‌پلته :**чароғи даврапилта** чароғи карасинии пилтааш доирашакл.

ДАВРГАРД دورگرد гирдгарданда дар атрофи чизе, тавофкунанда.

ДАВРГИР دورگير *кит.* 1. боданӯш, касе, ки дар даври шароб ҷоми навбатӣ ба ӯ мерасад. 2. *маҷ.* подшоҳ, ҳукмрон.

ДАВРЗАНАНДА دورزننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **давр задан**. 2. гарданда, чархзананда (*дар гирди меҳвари худ*): **кӯраи даврзанандаи заводи семент**.

ДАВРЗАНӢ دورزنی *исми амал аз* **давр задан**; чархзанӣ, чархиш; дар атрофи чизе ё касе чарх задан.

ДАВРИЯТ *а.* دوريت давра ба давра.

ДАВРӢ دوری 1. доирашакл, мудаввар, давра. 2. табақи калони ошхӯрӣ. 3. навъи ҷул, сағрипӯши маркаб. 4. мансуб ба давру замони муайян; ҳар ҳодисаи дар вақту замони муайян такроршаванда. 5. пардаи гулдӯзии арӯсӣ, ки гулҳояш одатан гирд-гирд дӯхта мешавад; **матбуоти даврӣ // адабиёти даврӣ** нашрияҳое, ки дар муддатҳои муайян ба таври мусалсал бароварда мешаванд (*аз қабили* рӯзнома, ҳафтанома, маҷалла *ва г.*).

ДАВРОДАВР دورادور гирдогирд, атроф: **сайёҳати давродаври кураи Замин**.

ДАВРОН دوران 1. давр, рӯзгор, даҳр, замо–на; вақт, ҳангом, айём: **даврони бачагӣ (ҷавонӣ, пирӣ)**. 2. замони ҳукмронӣ, аҳди ҳукмронӣ; **нодираи даврон** беназир дар замони худ, мумтоз, беҳамто; **ягонаи даврон** беназир, беҳамто, бемислу монанд; **давру даврон** *ниг.* **давр (давру даврон)**.

ДАВРОНДИДА دوران‌ديده *маҷ.* дунёдида, ҷаҳондида, ҷаҳонгашта.

ДАВРСАНҶ دورسنج *тех.* абзоре барои санҷиши шумораи чархиши даврзании дастгоҳи гарданда.

ДАВРУБАР دوروبر *гуфт.* атрофу акноф, гирду гӯша.

ДАВУҒЕҶ دووغيج чунбуҷӯл (*барои саришта кардани коре*), ташвиш, тараддуд.

ДАВУТОЗ دووتاز 1. даводавӣ кардан (*дар талоши чизе*), ташвиш кашидан, тараддуд кардан, заҳмат кашидан, даступо кардан. 2. шафоат (мадад) кардан.

ДАВҲА *а.* دوحه 1. дарахти бузург. 2. *киноя аз* фарзанд, зода.

ДАВЧА دوچه *гуфт.* зардолуи хом, ғӯраи зардолу; ◊ **давча нашуда ғӯлинг шудан** давраи ҷавониро аз сар нагузаронда пир шудан.

ДАҒ دغ *кит.* замини беҳосил, хоки беалаф.

ДАҒАЛ *а.* دغل 1. ҳар чизи дурушт, ки ба даст ё ягон узви бадан сахт мерасад, шахшӯл; ноҳамвор; носуфта: **матои дағал**; **муомилаи дағал** рафтор ва муносибати густохона бо дигарон; **сухани дағал** сухани дурушт. 2. он ки бо касе дурушт, беодобона муомила мекунад, бадмуомила, дуруштхӯ, сахтгап; густох. 3. *кит.* маккор, ҳилагар. 4. *кит.* носара, сақат, қалб (*оид ба симу зар*).

ДАҒАЛБОЗ دغلباز *кит.* ҳилагар, найрангбоз, ҳаромбоз.

ДАҒАЛБОЗӢ دغلبازی *кит.* ҳилагарӣ, найрангбозӣ, ҳаромбозӣ.

ДАҒАЛБОФТ دغل‌بافت бофташ дурушт, аз ҷиҳати бофт бадсифат (*оид ба матоъ*).

ДАҒАЛӢ دغلی 1. бадмуомилагӣ, дуруштӣ, бемаданиятӣ дар муомила; сахтгапӣ, густохсуханӣ: **дағалӣ кардан**. 2. шахшӯлӣ, ноҳамворӣ; **бо дағалӣ** дағалона.

ДАҒАЛКОРӢ دغلکاری *ниг.* **дағалбозӣ**.

ДАҒАЛМИЗОҶ دغل‌مزاج *ниг.* **дағалтабиат**.

ДАҒАЛМУОМИЛА دغل‌معامله *ниг.* **дағал**

ДАҒАЛМУОМИЛАГӢ دغل‌معاملگی *ниг.* **дағалӣ** 1.

ДАҒАЛМӮЙ دغل‌موی он ки мӯи ғафси дурушт дорад, он чи мӯяш дурушт аст.

ДАҒАЛОНА دغلانه ба таври дағал, бо дағалӣ, бо дуруштӣ: **дағалона гап задан, дағалона ҷавоб додан**.

ДАҒАЛПАШМ دغل‌پشم он чи пашми дурушту сахт дорад; *муқоб.* **маҳинпашм**.

ДАҒАЛТАБИАТ دغل‌طبيعت одами табиаташ дурушт, феълу хӯяш бад, тундмизоҷ.

ДАҒАР-БУҒУР دغربغر *гуфт.* ноҳамвор, носуф-

та; шахшӯл: **санги дағар-буғур, роҳи дағар-буғур**.

ДАҒ-ДАҒ دغدغ *калимаи тақлиди овоз*, ки ҳолати ларзиши сахти аъзои баданро аз тарс ё сармои шадид ифода мекунад: **дағ-дағ ларзидан**.

ДАҒДАҒА *а.* دغدغه 1. тарс, бим; воҳима; **дағдаға кардан** таҳдид кардан; дӯғу пӯписа кардан. 2. *кит.* майлу хоҳиш, орзу, ҳавас; даъвои коре. 3. лофи зӯрӣ; калонгарӣ, ҳавобаландӣ; **тарки дағдағаи зиндагонӣ кардан** *мағ.* вафот кардан, мурдан.

ДАҒДАҒАДОР دغدغه‌دار 1. *гуфт.* воҳиманок; бадвоҳима. 2. лофзан; ҳавобаланд, худписанд, худсито.

ДАҒДАҒАК دغدغک *бот.* гиёҳе аз ҷинси нахӯд, ки гулҳои зард дорад, дағдағон.

ДАҒДАҒОН دغدغان *ниг.* **дағдағак**.

ДАҒЕҶ دغیج *лаҳҷ.* занони бародарон нисбат ба якдигар, авсун.

ДАҒО دغا 1. макру фиреб, ҳила. 2. *мағ.* одами каҷбоз, қаллоб, фиребгар; **дӯғу дағо** таҳдид, дӯғу пӯписа.

ДАҒОБОЗ دغاباز фиребгар, ҳилагар, қаллоб.

ДАҒОБОЗӢ دغابازی амали дағобоз; фиребгарӣ, ҳилагарӣ.

ДАҒОПЕША دغاپیشه *кит., ниг.* **дағобоз**.

ДАД دد *кит.* ҳайвони ваҳшӣ аз даранда ва ғайридаранда (*аз қабили* шер, паланг, гург *ва г.*); *муқоб.* **дом**: **дому дад**.

ДАДА I دده *ниг.* **дадо**.

ДАДА II دده *ниг.* **дад**.

ДАДӢ ددی дарандагӣ, дад будан.

ДАДМАНИШ ددمنش дарандахӯй, дорои хислати даранда.

ДАДМАНИШОНА ددمنشانه аз рӯи дарандахӯӣ ва ваҳшоният, ваҳшиёна.

ДАДО ددا *гуфт.* падар, додо, дада: **гадо бошад, дадо бошад** (*мақ.*).

ДАЖҒИМ دژغیم *ниг.* **дижхим**.

ДАЖҒОЛ دژغال 1. омехтаи сангмайдаю хиштпораҳои партови сохтмон, ки ҳангоми сементкорӣ истифода мебаранд. 2. боқимондаҳои ангиштсанг баъд аз сӯхтани он.

ДАЖҒОЛБЕТОН دژغال‌بیتان бетони сангрезадор.

ДАЙ دی *нуҷ.* 1. моҳи даҳуми соли шамсӣ пас аз озар ва пеш аз баҳман (мутобиқ ба моҳи ҷадии тақвими бурҷӣ) аст, ки ба 22 декабр - 21 январ рост меояд ва мавсими шиддати сармои зимистон ҳисоб мешавад. 2. рӯзи ҳаштум, понздаҳум ва бисту сеюми ҳар моҳи шамсӣ дар солшумории форсиёни қадим. 3. зимистон.

ДАЙДУ دیدو сакалту, ҳарзагард; оворагард: **ҷавони дайду, боди дайду**.

ДАЙДУГӢ دیدوگی ҳарзагардӣ, ҳарҷогардӣ, оворагӣ.

ДАЙДУЗАН دیدوزن зани дайду, зани ҳарзагард; зани дӯстдорандаи дарбадаргардӣ.

ДАЙЁН *а.* دیّان *д.* мукофотдиҳанда; ҷазодиҳанда; қаҳркунанда; ҳисобгир (*сифати Худо*).

ДАЙЁР I *а.* دیّار *кит.* 1. аҳли диёр; бошанда, сокин, истиқоматкунанда. 2. ҳар мавҷуди зинда, бавежа инсон, кас, шахс; касе.

ДАЙЁР II *а.* دیّار *кит.* дайрнишин, сокини дайр, роҳиб.

ДАЙМАҲ//ДАЙМОҲ دیمه//دیماه моҳи дай; зимистон, сармо.

ДАЙМОҲӢ دیماهی *мансуб ба* **даймоҳ**; зимистонӣ; хунук, сард.

ДАЙН *а.* دین 1. қарзе, ки мӯҳлати адои он муайян аст, қарзи мӯҳлатнок; қарз, вом. 2. *мағ.* ҳар вазифае, ки адои он ҳатмист; **дайн шудан** собит шудан, исбот шудан (-и ягон кори нораво.).

ДАЙР *а.* دیر *таър.* ҷои иқомат ва ибодати роҳибон, ибодатгоҳи оташпарастон ва насрониён, савмаа; б*а истилоҳ* олами инсонист; **дайри муғон** а) ибодатхонаи оташпарастон; оташкада; б) маҷлиси урафо ва авлиё (*дар тасаввуф*); в) *мағ.* ҷои майнӯшӣ.

ДАЙРНИШИН دیرنشین муқими дайр, дайёр; роҳиб, зоҳид.

ДАЙҲИМ دیهیم *кит.* тоҷ, афсар; кулоҳи мурассаъ.

ДАЙҲИМДОР دیهیم‌دار *кит.* 1. тоҷдор. 2. *мағ.* подшоҳ.

ДАЙҶУР *а.* دیجور *кит.* торикӣ, сиёҳӣ, зулмат; **шаби дайҷур** шаби ниҳоят торик.

ДАЙЮС دیوس *ниг.* **даюс**.

ДАКАДАНГ دکدنگ *гуфт.* 1. *калимаи тақлиди* овози мунтазам ба ҷое задан ё расидани чизҳо; дак-дак. 2. *маҷ.* боҳашамат, бошукӯҳ, дабдабанок: **иморати дакаданг**, **гунбази дакаданг**.

ДАКАНГ دکنگ 1. як навъ турна, ки овози баланди бадвоҳима дорад. 2. ҷангӣ; ҷангара: **мурғи даканг**, **хурӯси даканг**.

ДАКАР-ДУКУР دکر دکر *ниг.* **дукурдукур**.

ДАК-ДАК دکدک *калимаи тақлиди* овози чарху ғалтаки қатораву ароба ҳангоми гардиш дар ҷоҳои ноҳамвор.

ДАККА دکه зарба, садама, лат; **дакка хӯрдан** а) ба ҳам задани ду чиз, бархӯрдан ба чизе дар вақти ҳаракат; расидан ба ҷое; б) дармондан (дар вақти хондан), забон гирифтан; в) *маҷ.* пешпо хӯрдан; ба ҳолати ногуворе афтодан; ◊ **ба осмон (фалак) дакка задан** ба авҷи аъло расидан, ниҳоят баланд шудан (*-и овоз, дуд, чангу губор ва г.*).

ДАҚ دق садои бархӯрдани ду ҷисм, тақ; **дақ-дақ** садои такрории задани чизе.

ДАҚ(Қ) I *а.* دق 1. кӯфтан, кӯбидан: **кӯфтани оҳангар**. 2. *маҷ.* садақаталабӣ, гадоӣ. 3. сарзаниш, маломат. 4. навъи матои нафиси румӣ ва мисрӣ, ки дар гузашта бисёр машҳур будааст.

ДАҚ(Қ) II دق *гуфт.* сӯзон, тафсон, ниҳоят гарм: **офтоби дақ; дақи офтоб** айни шиддати гармои офтоб.

ДАҚЁНУС *ю.* دقیانوس 1. кӯтоҳшудаи номи ҳокими Рум Дақилатиёнус – Диэклетиан (284-305), ки ба қатлу озори масеҳиён шӯҳрат ёфта буд. 2. *маҷ.* золим, ситамкор. 3. *маҷ.* кӯҳна, кӯҳнаколои аз қадим монда.

ДАҚЁНУСӢ دقیانوسی 1. ситамкорӣ, золимӣ. 2. кӯҳна, кӯҳнаколои аз давраҳои пешин монда.

ДАҚИҚ *а.* دقیق 1. нозук, борик: **маъниҳои фалсафии дақиқ, фикрҳои дақиқ, мулоҳизаҳои дақиқ**. 2. аниқ, саҳеҳ, дуруст, бехато: **тарозуи дақиқ**. 3. борикбин, нуктасанҷ; дақиқгар, бодиққат: **хонандаи дақиқ, нигоҳи дақиқ, назари дақиқ, чашми дақиқ; илмҳои дақиқ** илмҳое, ки асоси риёзӣ доранд.

ДАҚИҚА I *а.* دقیقه 1. воҳиди вақт, ки шастяки соатро ташкил медиҳад ва баробари шаст сония аст. 2. *нуҷ.* воҳиди паймоиши кунҷи ҳамвор, ки ба шастяки дараҷа, яъне аз шаст як ҳиссаи дараҷа баробар мебошад; **дақиқа ба дақиқа** бо мурури ҳар дақиқа; торафт.

ДАҚИҚА II *а.* دقیقه *кит.* нуктаи борик, сухани пӯшидамаъноии нозук.

ДАҚИҚАГАРД دقیقه‌گرد ақрабаки соат, ки дақиқаро нишон медиҳад.

ДАҚИҚАГӢ دقیقگی яклаҳзагӣ, баробари як дақиқа.

ДАҚИҚАДОН دقیقه‌دان *кит.* борикбин, нозукфаҳм, донишманд.

ДАҚИҚАЁБ دقیقه‌یاب *кит.* нуктасанҷ, борикбин.

ДАҚИҚАЁБӢ دقیقه‌یابی *кит.* борикбинӣ, нуктасанҷӣ.

ДАҚИҚАН *а.* دقیقاً ба таври дақиқ, борикбинона.

ДАҚИҚАСАНҶ دقیقه‌سنج *кит.* борикбин, зирак, доно, нуктасанҷ.

ДАҚИҚАХӮ(Й) دقیقه‌خو(ی) *кит.* нозуктабъ.

ДАҚИҚАШИНОС دقیقه‌شناس *кит.* он ки маврид ва тариқи иҷрои корро хуб медонад; нуктасанҷ, нозукфаҳм.

ДАҚИҚАШУМОР دقیقه‌شمار 1. ақрабаки соат, ки дақиқаро нишон медиҳад. 2. *маҷ.* интизори сахт будан.

ДАҚИҚАШУМОРӢ دقیقه‌شماری *кит.* муштоқона интизорӣ кашидан, интизории муштоқона.

ДАҚИҚБИН دقیق‌بین борикбин, зирак, доно.

ДАҚИҚӢ دقیقی 1. дақиқ будан, аниқӣ, саҳеҳӣ. 2. дақиқкорӣ, диққаткорӣ, бодиққатӣ.

ДАҚИҚКОР دقیق‌کار он ки дар иҷрои кор ба ҷузъиёт диққат медиҳад.

ДАҚИҚКОРӢ دقیق‌کاری дақиқкор будан; диққат ба ҷузъиёти корҳо.

ДАҚИҚКОРОНА دقیق‌کارانه бо диққат, бо дақиқназарӣ, борикбинона, мӯшикофона.

ДАҚИҚНАЗАР دقیق‌نظر бодиққат, борикбин.

ДАҚИҚНАЗАРОНА دقیقنظرانه аз рӯи дақиқназарӣ.

ДАҚИҚОНА دقیقانه аз рӯи бодиққатӣ, дақиқбинона, дақиқназарона.

ДАҚҚОҚ *а.* دقاق *кит.* рахтшӯй, ҷомашӯй.

ДАҚҚОҚӢ دقاقی амал ва шуғли даққоқ, ҷомашӯӣ, рахтшӯӣ.

ДАҚОИҚ *а.* دقائق *ҷ.* **дақиқа**; **дақоиқ рондан** нозукбаёнӣ кардан.

ДАЛА I دله *кит.* ҳайвони ваҳшии гурбашаклест, ки аз пӯсти он пӯстин медӯзанд, қоқум.

ДАЛА II دله *ниг.* **далла**.

ДАЛВ *а.* دلو 1. зарфи чармӣ ё филизӣ, ки бо он аз чоҳ об ё хок мекашанд, дӯл; сатил; *муқ.* **дӯлча**. 2. *нуҷ.* номи бурҷи ёздаҳум аз дувоздаҳ бурҷи фалак. 3. моҳи ёздаҳум дар солшумории ҳиҷрии шамсӣ, ки вақти аз ин бурҷ гузаштани Офтобро ташкил медиҳад ва он ба 21 январ - 20 феврал рост меояд (*дар форсӣ ин моҳро* баҳман *мегӯянд*).

ДАЛЕЛ I *а.* دلیل 1. ҳуҷҷат барои исботи чизе, бурҳон; асос: **далели мантиқӣ, далели равшан**. 2. чизе, ки ба чизе далолат мекунад, нишона, аломат; **далели фаннӣ** бурҳоне, ки аз рӯи илму фан асоснок карда шудааст; **далели шайъӣ** ашёи ба ҷиноят алоқадор, ки барои исботи ҷиноят кумак мерасонад.

ДАЛЕЛ II *а.* دلیل *кит.* раҳнамо, роҳнишондиҳанда, роҳбалад, роҳнамо.

ДАЛЕЛӢ دلیلی 1. *марбут ба* **далел**; ҳуҷҷат будан, далел будан. 2. *маҷ.* раҳнамоӣ.

ДАЛЕЛНОК دلیلناک он чи далел дорад, бодалел, асоснок.

ДАЛЕР دلیر диловар, шуҷоъ, ҷасур, шердил, нотарс; боҷуръат; **далер кардан** *касеро* шердил кардан касеро, қуввати дил додан ба касе; **далер шудан** бебок шудан, ҷуръат пайдо кардан; **худро далер гирифтан** тарсро ба худ роҳ надодан; худро ба даст гирифтан.

ДАЛЕРВОР دلیروار *маҷ.* густохона, бетарсу ваҳм.

ДАЛЕРӢ دلیری диловарӣ, шуҷоат, ҷасорат; мардонагӣ, нотарсӣ, ҷуръат: **далерию мардонагӣ нишон додан; далерӣ кардан (намудан)** а) шуҷоату мардонагӣ нишон додан; б) ҷуръат кардан ба коре.

ДАЛЕРОНА دلیرانه 1. шуҷоатмандона, ҷасурона, нотарсона: **далерона қадам гузоштан (задан), далерона ҷавоб додан, далерона ҷангидан**. 2. хоси далерон, мардона: **дасти далерона, рафтори далерона**.

ДАЛҚ *а.* دلق 1. *кит.* хирқа, либоси пашмини дарвешон, либоси қаландарӣ. 2. *кит.* либоси кӯҳна ва жанда.

ДАЛҚПӮШ دلقپوش *кит.* 1. хирқапӯш, он ки ба тан далқ пӯшидааст. 2. *маҷ.* суфӣ.

ДАЛЛА دله зани даллол; зани маккору ҳилагаре, ки занони дигарро ба роҳи бад далолат мекунад; миёнарави робитаи мардону занон.

ДАЛЛАГӢ دلگی шуғл ва амали далла; **даллагӣ кардан** занонро ба роҳи бад далолат кардан, дар байни занону мардон миёнаравӣ кардан.

ДАЛЛОК *а.* دلاک *кит.* 1. ходим дар ҳаммом, кисакаш. 2. устои сартарош.

ДАЛЛОКӢ دلاکی амал ва шуғли даллок.

ДАЛЛОЛ *а.* دلال 1. восита дар байни фурӯшанда ва харидор (*асосан дар бозори мол*). 2. *кит.* роҳнамо.

ДАЛЛОЛА *а.* دلّاله 1. зани миёнарав, хостгор. 2. зани маккоре, ки занони дигарро ба роҳи бад меандозад, далла.

ДАЛЛОЛАГӢ دلّاله گی шуғлу амали даллола.

ДАЛЛОЛӢ دلّالی *мансуб ба* **даллол**; шуғлу амали даллол, миёнаравӣ дар байни фурӯшанда ва харидор.

ДАЛЛОЛОНА دلّالانه ҳаққи хизмати даллол, ки ҳам харидор ва ҳам фурӯшанда медиҳанд, ширинкомаи даллолӣ.

ДАЛОИЛ *а.* دلائل *ҷ.* **далел** I.

ДАЛОЛ *а.* دلال 1. нозу карашма. 2. *дар тасаввуф* ҳолати беқарорӣ, ки аз шавқи бисёр солик ҳарчи дар дил дорад, ифшо мекунад.

ДАЛОЛАТ *а.* دلالت 1. роҳ нишон додан, роҳнамоӣ. 2. нишона, аломат; шаҳодат, гувоҳӣ; **далолат кардан (намудан)** а) роҳнамоӣ кардан, роҳ нишон додан; ташвиқ кардан (ба коре); б) шаҳодат (гувоҳӣ) додан (аз чизе), далел шудан (ба чизе).

ДАЛФИН *ю.* دلفین *ниг.* **делфин**.

дам دم *асоси замони ҳозира аз* **дамидан**.

ДАМ I دم 1. нафас; **дами** *касе* **гаштан (гардидан)** нафаси касе ба дарун афтидан; нафас гирифта натавонистан. 2. ҳаво, бод; пуф; **дами** *чизеро* **холӣ кардан** боди чизеро баровардан, ҳавои чизеро сар додан; **дами шикам** боди шикам, варами шикам. 3. фурсати як нафаскашӣ; фурсати андак, лаҳза, он; **дами вопасин (марг)** нафаси охирин, лаҳзаи пеш аз марг; **як дам** андак вақт, лаҳзае. 4. ҷуръа, қулт. 5. тафс, гармӣ. 6. вақт, замон, ҳангом, гоҳ: **аз ҳамон дам** аз ҳамон вақт, аз ҳамон замон, он ҳангом, он гоҳ: **дар ин дам то ин дам; дами пирӣ** айёми пирӣ, даври пирӣ. 7. садо, овоз. 8. дамгаҳ, назд, наздик, канор ё паҳлӯи чизе: **дар дами дар (дарвоза), то дами дар гуселонидан; дар дами…** дар қисми пеши…; дар пеши…; **дами обро гирифтан** пеши обро банд кардан. 9. *маҷ.* афсун, сеҳр; куфу суф; эму алас: **даму афсун, даму нафас, эму дам (кардан); дам андохтан** *д.* афсун хондан, куфу суф кардан. 10. *маҷ.* хомӯш, сокит; ором; хап, ҷим; **дам истодан** хомӯш истодан; орому беҳаракат истодан, наҷунбида истодан; **дам нишастан** *ниг.* **дам истодан; дам шудан** ором (хомӯш, ҷим) шудан; **даме ки…** ҳангоме ки…, вақте ки…; **дар як дам** дар як он, дар як лаҳза; фавран, дарҳол, ҳамин замон; **бо як дам кашидан** ба як ҳӯрт кашидан, якбора нӯшидан (*мас*., як пиёла чойро); **дам дамидан** а) бод додан (*-и ангишт*) барои шукуфондан (*дар кӯраи оҳангарӣ*); пуф кардан (*барои даргирондан ё хомӯш кардани оташу чароғ*); б) ҳаво пур кардан, даруни чизеро аз бод пур кардан; **дам кардан** а) ҳаво пур кардан, даруни чизеро аз бод пур кардан (пуф кардан); б) варам кардан, бод овардан (-и шикам); в) банд кардан, гирифтан пеши роҳи обро; г) болои оши палавро пас аз обкаш кардани биринҷ бо зарфе пӯшида муддате рӯи ҳарорати паст нигоҳ доштан (*барои дар буғи худ пухтани он*); ◊ **дами гарм** хӯроки гарми обакӣ; **дами дарун** а) хомӯш, сокит; хап, ҷим; б) *гуфт.* дамдузд, хаппак; камгап; **дами сард** *киноя аз* оҳи пурдарди навмедона; **дами субҳ** аввали субҳ, саҳаргоҳ, субҳидам; **дам ба дам** а) ҳар замон; дамодам, пайиҳам, беист; зудзуд, тез-тез; б) торафт, дақиқа ба дақиқа, соат ба соат; **дам гирифтан** истироҳат кардан дар байни кор, мондагии худро баровардан; танаффус кардан; **дам даркашидан** *ниг.* **дам кашидан**; **дам додан** а) нафасро гардондан, нафасгириро мушкил кардан, хафакунанда шудан (-и ҳаво); б) истироҳат кунондан, танаффус додан, ором гузоштан (*мас*., *ҳайвонро аз кор, заминро аз кишти паёпай*); в) фиреб додан, фирефтан; **дам задан // дам аз** *чизе* **задан** сухан рондан, гап задан (*аз хусуси чизе*); **дам кашидан** фурӯ бурдан, фурӯ додан; ҳарисона нӯшидан; **дам овардани гӯшт** андак бӯи бад пайдо кардани гӯшт (*дар натиҷаи вайрон шудан*); **дам(ро) рост кардан** нафасгириро мӯътадил кардан, мӯътадил нафас гирифтан; андак дам гирифтан; **дам хӯрдан** а) пухта тайёр шудани ош (*баъди дам кардан*); б) мувофиқи табъ шудани чой баъди ба чойник рехта муддате дар назди ё рӯи оташ болояшро пӯшида нигоҳ доштани он; **дам шудани об** (ҷамъ шуда) бардошта шудани сатҳи об; **дам ҳот кардан** *лаҳҷ., ниг.* **дам рост кардан; дами беғам задан** лаҳзае аз ғаму ташвиши зиндагӣ осуда будан; хушвақтӣ кардан, вақтчоқӣ намудан; **дами** *касеро* **паст кардан** *маҷ.* шасти касеро гардондан; **дами** *касе* **ба дарун афтодан (задан)** ба эроди касе чизе гуфта натавонистан; хомӯш шуда мондан; **дами шамол гаштан** шиддати вазиши бод паст шудан; **чой дам кардан** оби ҷӯшро болои чойи хушк ба зарфе рехта чой тайёр кардан; **ҳаво дам шудан** хафакунанда шудани ҳаво (*ба сабаби гармии зиёд, навазидани бод ва пайдо шудани губор*); **дам ғанимат донистан** ба қадри вақт расидан, вақтро ғанимат шумурдан.

ДАМ II دم анбони чармине, ки оҳангарон ба воситаи он барои шукуфонидани ангишт ба кӯра бод мефиристанд: **дами оҳангарӣ**.

ДАМ III دم қисми тези ҳар асбоби буранда: **дами корд (каланд, теғ, шамшер)**; **корди дамаш баргашта** корди кунд; ◊ **аз дами теғ (ё шамшер) гузарондан** куштан, нобуд кардан бо теғ ё шамшер; **дами табарро пахта гирифтан** дар баробари хашму ғазаб мулоим будан, бо гардани хам зӯриро таҳаммул кардан.

ДАМ IV *а.* دم *кит., ниг.* **хун**.

ДАМА I دمه лабаи корд, теғ ё шамшер.

ДАМА II دمه *ниг.* **дам II**.

ДАМА III دمه шамоли сахт ва хунуки барфомехта, бӯрон.

ДАМАВИМИЗОҶ دمویمزاج он ки мизоҷаш гарм аст, гаммизоҷ.

ДАМАВӢ *а.* دموی *мансуб ба* **дам** IV; хунӣ; мизоҷи гарм, ки дар он хун дар мизоҷ бартарӣ дорад.

ДАМАН دمن доманаи кӯҳ, кӯҳдоман: **дашту даман, кӯҳу даман**.

ДАМАНДА دمنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **дамидан**. 2. *ниг.* **дамон** 2, 3.

ДАМБАЛ دمبل *лаҳҷ.* фарбеҳ; лаванд; **аз дамбали кундрав лоғари даванд беҳтар аст** (*зарб.*).

ДАМБАЛӢ دمبلی *лаҳҷ.* фарбеҳӣ; лавандӣ.

ДАМБАР-ДАМБУР دمبردمبر *калимаи тақлидӣ* овози беист ва бетартибона задани нақораю доира ё кӯфтани дару дарвоза *ва г.*

ДАМБАСТА دمبسته 1. хомӯш, сокит. 2. *маҷ.* ҳайрон, саргардон; дармонда.

ДАМБУҚ دمبوق *лаҳҷ.* фарбеҳи безеб.

ДАМГАР دمگر коргаре, ки дамро пахш карда, кӯраи оҳангариро дармегиронад.

ДАМГАҲ دمگه 1. назд, наздик, пеш; канор ва паҳлӯи чизе: **дар дамгаҳи дар (дарвоза), дар дамгаҳи заминкан**; **дамгаҳи кӯча** ҷои саршавии кӯча, сари кӯча. 2. чуқурчае, ки дар сари дилу поёни қабурғаҳо воқеъ аст.

ДАМГИР دمگیر 1. гирандаи роҳи нафас, душворкунандаи нафаскашӣ; **ҳавои дамгир** ҳавои гарми нафасгиранда. 2. дастмоле, ки бо он болои ошро вақти дам кардан мепӯшонанд: **дамгири дег**.

ДАМГИРИФТА دمگرفته *гуфт.* истироҳаткарда; **шахси дамгирифта** шахси аз дамгирӣ омада, истироҳаткарда.

ДАМГИРӢ دمگیری танаффус дар кору машғулият; истироҳат: **вақти дамгирӣ; рӯзи дамгирӣ** рӯзи фориғ аз кору машғулият, рӯзи таътил, рӯзи истироҳат.

ДАМГОҲ دمگاه *кит.* 1. ҷои дамидани ҳаво ё ҷои нафаскашӣ. 2. оташгоҳ, кӯра.

ДАМДАМА I دمدمه 1. макру фиреб, ҳила. 2. овози ғулғулаи дуҳул ва нақора. 3. овоза, гапу калоча.

ДАМДАМА II دمدمه *кит.* 1. хашм, ғазаб, қаҳр. 2. изтироб, воҳима.

ДАМДАМАКӢ دمدمکی *гуфт.* 1. дам гирифтадам гирифта, бо навбат. 2. хомӯшона; бе овоза, махфиёна.

ДАМДОР دمدار 1. дорои ҳавои дам, гарм; **таҳхонаи дамдор** таҳхонаи ҳавояш даму гарм. 2. дорои тавоноии зиёд нигоҳ доштани нафас дар зери об.

ДАМДУЗД دمدزد камгап, дами дарун, хапак; одами доное, ки ҳангоми гуфтугӯи касон рамузгирона хомӯш мешинад, шахси сокит.

ДАМДУЗДӢ دمدزدی камгапӣ, хапак будан, хомӯшӣ.

ДАМДУЗДОНА دمدزدانه аз рӯи камгапӣ, хомӯшона.

ДАМИДА دمیده *сифати феълии замони гузашта аз* **дамидан** I, II.

ДАМИДАГӢ دمیدگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **дамидан** I, II. 2. варам, бод, ғуррӣ. 3. ҳар чизи ба рӯю бадан баромада (*аз қабили* гармича).

ДАМИДАН I دمیدن 1. вазидан. 2. бод фиристодан бо нафаси худ (*мас., ба най*), пуф кардан; бод додан бо дами оҳангарӣ. 3. варам кардан. 4. *д.* дам андохтан, афсун хондан, куфу суф кардан.

ДАМИДАН II دمیدن 1. сабзидан, рӯидан, якбора ва саросар аз замин баромадан (-и сабза, лола *ва г.*). 2. баланд шудани ҳар чиз аз ҳолати аслиаш: **дамидани об**, **дамидани хамир, дамидани шир** (*вақти ба ҷӯш омадан*). 3. зада баромадан, дар рӯю бадан пайдо шудан(-и гармбод, мурғак, сурхакон *ва г.*). 4. баромадан, тулӯъ кардан (-и офтоб); пайдо шудан, намудор гаштан: **дамидани сурхӣ ба рӯй, дамидани мурғак дар бадани** *касе*; **сапеда дамидан // субҳ дамидан** сафед шудани рӯз, расидани саҳар; **рӯҳ дамидан** рӯҳ бахшидан, ҷон бахшидан; **ҷон дамидан** а) ҷон бахшидан; қувваи тоза бахшидан; б) ҷон даромадан; аломати ҳаёт зоҳир шудан.

ДАМИШ دمش *исми феълӣ аз* **дамидан**; 1. вазиш: **дамиши бод**. 2. варам; баланд шудан; **дамиши шикам**, **дамиши об**.

ДАМКАРДА دم‌کرده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **дам кардан**; дамкарда, чизе, ки дам карда шудааст. 2. ҷое, ки бар асари ҳарорати баланди ҳаво ва бухори об он ҷо нафасгирӣ мушкил аст.

ДАМКАРДАГӢ دم‌کردگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **дамкарда**.

ДАМКАРДАНӢ دم‌کردنی *сифати феълии замони оянда аз* **дам кардан**; он чи бо роҳи дам кардан омода мешавад, қобили дам кардан, дампазир.

ДАМКАШ دم‌کش *кит.* ҳамсуруд, он ки дар суруд хондан ба хонандаи дигаре ҳамовозӣ мекунад; ҳофиз, сароянда.

ДАМЛАМА دملمه таоми дампухт, ки аз гӯшти равғандор ва сабзавоту кабудиҳо тайёр карда шудааст.

ДАМОБА دم‌آبه оби дар банди ҷӯй ё дарё ҷамъомада, ки бо кушодани дами об ҷӯш зада поён меравад.

ДАМОДАМ دمادم дам ба дам, ҳар замон; пай дар пай, паёпай, беист.

ДАМОЛУДА دم‌آلوده *кит.* хунолуд, оғушта ба хун, хунин.

ДАМОМА دمامه *кит.* 1. нақора, духул. 2. карнайи хурд, нафир.

дамон دمان *феъли ҳол ва сифати феълӣ* **аз дамидан** I, II.

ДАМОН دمان 1. вазон, вазанда: **боди дамон**. 2. пурҷӯшу хурӯш, хурӯшон, пуртуғён: **баҳри дамон**. 3. *маҷ.* ғуранда, наъразананда, маст: **пили дамон**.

ДАМОНДАН دماندن *тарзи бавоситаи* **дамидан**; сабзондан, рӯёндан, баровардан.

ДАМОСАТ *а.* دماثت *кит.* нармхӯӣ, мулоимтабиатӣ.

ДАМПАЗ دم‌پز ғизое, ки рӯи оташи паст дар буғи худ пухта мешавад: **гӯшти дампаз**.

ДАМПУХТ دم‌پخت *ниг.* **дампаз**.

ДАМПУХТА دم‌پخته *ниг.* **дампаз**.

ДАМПУХТАГӢ دم‌پختگی дампухта будан, дар буғ пухташуда.

ДАМСАРД دمسرد 1. дорои ҳавои сард; сардмизоҷ. 2. *маҷ.* он ки гуфтору рафтори хунук ва нохушоянд дорад.

ДАМСОЗ دمساز 1. ҳамдам, мӯнис; рафиқи ҳамроз; **рафиқи дамсоз** рафиқи шафиқ, ёри ҷонӣ. 2. мувофиқ, мусоид. 3. *кит.* он ки дар сурудхонӣ ба дигаре ҳамроҳ мешавад, ҳамовоз, дамкаш.

ДАМСОЗӢ دمسازی 1. ҳамдамӣ, мӯнисӣ; ҳамсӯҳбатӣ. 2. мувофиқат, мусоидат. 3. *кит.* ҳамовозӣ.

ДАМТАБАҚ دمطبق табақ барои дам кардани оши палав.

ДАМТЕЗ دمتیز нӯгтез, буранда.

ДАМХӮР دمخور 1. он ки ба эрод ё пичинги одамон эътироз намекунад. 2. *маҷ.* ҳамнишин ва ҳамсӯҳбат.

ДАМХӮРДА دمخورده *сифати феълии замони гузашта аз* **дам хӯрдан**; **чойи дамхӯрда** чойе, ки дар натиҷаи муддате гарм нигоҳ доштан (пас аз дам кардан) рангу мазааш баромадааст; **замини дамхӯрда** замини киштнокарда, замини барои қувват гирифтан як-ду сол нокиштамонда.

ДАМҲОТКАРДА دم‌هات‌کرده *лаҳҷ., сифати феълии замони гузашта аз* **дам ҳот кардан;** дамгирифта.

ДАМЪ *а.* دمع *кит.* 1. оби дида, ашк, сиришк. 2. *тиб.* бемории обравии чашм.

ДАН(Н) *а.* دن *кит.* хуми дарози борик.

ДАНА دنه *кит.* шодиву нишот; хушҳолӣ.

ДАНГ I دنگ *кит.* 1. гиҷ, саргашта, гаранг, беҳуш; ҳайрон. 2. аблаҳ, аҳмақ. 3. танбал.

ДАНГ II دنگ садо ва овози таниндор, ки аз бархӯрдани ду чизи сахти оҳанӣ *ва г.* бо ҳамдигар пайдо мешавад.

ДАНГ III دنگ василае барои кӯбидани шолӣ барои ҷудо кардани биринҷ, абзори шоликӯб.

ДАНГАЛ دنگل *ниг.* **калтак**.

ДАНГАР-ДАНГАР دنگردنگر *калимаи тақлиди* овози пайиҳам бархӯрдани чизҳои филизӣ (*аз қабили* табақу тағора).

ДАНГ-ДАНГ دنگ‌دنگ *калимаи тақлиди* овози

пайиҳами занги соат, зангӯла.

ДАНГИЛ دنگل *кит.* аҳмақ, аблаҳ, нодон.

ДАНГӢ دنگی *кит.* бехабарӣ, беҳушӣ; нодонӣ.

ДАНГОНА دنگانه гаштак, ҳарифона, донгона.

ДАНГОСА دنگاسه *лаҳҷ.* танбал, бекору беор, лаванд, коҳил.

ДАНГОСАГӢ دنگاسگی *лаҳҷ.* танбалӣ, лавандӣ, коҳилӣ.

ДАНД I دند *кит.* 1. аҳмақ, аблаҳ, нодон. 2. дузд. 3. чизе, ки даҳани инсонро хушк мекунад ва меафшурад; дандонбар (*аз қабили* хурмои хом, санҷид…).

ДАНД II دند *кит.* донаи меваи беданҷири чинӣ, ки монанди писта буда, хусусияти дармонӣ дорад.

ДАНДА I دنده *кит.* устухони қабурға.

ДАНДА II دنده 1. дандона. 2. ҳар як аз дувоздаҳ ҷуфти устухони баланд ва қавсшакли сутунмӯҳраи мӯҳрадорон. 3. ҳар як аз дандонаҳои чархзананда дар қисмати муҳаррики мошин, ки ба он суръати муносиб медиҳад.

ДАНДАНА *а.* دندنه *кит.* оҳиста ва зери лаб сухан гуфтан.

ДАНДОН دندان 1. узви устухонӣ дар даҳони инсон ва ҳайвонот, ки вазифаи хойида хӯрдани хӯрок ва газиданро иҷро мекунад: **дандони ашк, дандони курсӣ, дандони сунъӣ, дандони тилло**; **дар ноомади кор шиша сандон шиканад, атола дандон** (*зарб.*). 2. *ниг.* **дандона**; **дандони ширӣ** дандони инсон (20 адад), ки дар ҳафтсолагӣ ба тадриҷ меафтад ва ба ҷои он 32 дандони дигар мебарояд; **боби дандон** а) дандонгузар; б) *маҷ.* безӯр, камқувват; ба осонӣ ҷавидашаванда; **дандон задан** а) газидан бо дандон; б) *маҷ.* сухани нештардор гуфтан; маломат кардан; **дандон хойидан // дандон сойидан** дандонҳоро ба ҳам сойидан, дандонҳоро ба ҳам сойиш дода садо баровардан (*аз ғояти хашму ғазаб*); ◊ **дандон доштан** ба касе душманӣ доштан, ғараз доштан ба касе; **дандони** *касе* **газ-газ шудан** сахт хашмгин шудан, ниҳоят ба ғазаб омадан; **дандон гиз кардан** *лаҳҷ.* дандон нишон додан, ғазаб зоҳир намудан; тамасхур кардан; **дандон тез кардан** а) дандон ба газидан омода намудан; кина варзидан; б) да намудан; кина варзидан; б) тамаъ кардан; **дандон ба дандон мондан (ниҳодан, гузоштан)** тоб овардан ба сахтие, сабр кардан, бардошт кардан; **бо дандону нохун ҷангидан** то охирин имконияту қувва ҷангидан.

ДАНДОНА دندانه 1. қисми қатори дандонмонанди баъзе асбобҳо: **дандонаи арра, дандонаи мола, дандонаи шона**. 2. қисми болоии дандоншакли деворҳои қалъа ва қаср, кунгура. 3. қисми кунгурашакли баъзе ҳарфҳои алифбои арабӣ.

ДАНДОНАБУРӢ دندانه‌بری буридани дандонаҳо дар чӯб ё филиз ба воситаи абзорҳои устокорӣ ё дастгоҳҳои дандонабурӣ.

ДАНДОНАДОР دندانه‌دار 1. дорои **дандона** 1; **чархи дандонадор** *тех.* чархи дорои дандонаҳои давродавр, ки барои ба гардиш овардани чарх, тир ё ягон қисми дигари олоти механикӣ хизмат мекунад. 2. кунгурадор: **девори дандонадор**.

ДАНДОНАКАШӢ دندانه‌کشی **:дандонакашӣ кардан** *ниг.* **дандонамола кардан**.

ДАНДОНАМОЛА دندانه‌ماله сихмола; **дандонамола кардан** сихмола ронда шикастани кулӯхҳо ва нарму ҳамвор кардани замини шудгоршуда пеш аз кишт.

ДАНДОНБАР دندانبر 1. дандон кундкунанда (*оид ба* чизҳои турш); данд, зумухт. 2. *маҷ.* қасддор; **дандонбар шудан** қасддор шудан ба касе.

ДАНДОНГИР دندانگیر 1. он чи ба дандон меояд. 2. *маҷ.* боарзиш, қимат, гаронбаҳо. 3. газанда (*аз қабили* хар ва саг).

ДАНДОНГУЗАР دندانگذر ҳар чизи мулоим, ки зӯри дандон ба он мерасад (*барои хоидану газидан*).

ДАНДОНДАРД دندان‌درد дарди дандон, бемориҳои дандони инсон.

ДАНДОНДАРОЗ دندان‌دراز 1. дорои дандонҳои дароз. 2. *кит., маҷ.* ҳарис, чашмгурусна.

ДАНДОНДОР دندان‌دار дорои дандон, дандондошта.

ДАНДОНЗАД دندانزد чизи дандони касе расида; сарқут.

ДАНДОНЗАНӢ دندانزنی 1. *исми амал аз* **дандон**

задан. 2. *маҷ.* якдигарро хоидан, нештар расонидан.

ДАНДОНӢ دندانی 1. *марбут ба* **дандон**. 2. **овози дандонӣ** овозе, ки бо қарор гирифтани нӯги забон дар пушти дандонҳои пеш пайдо мешавад, монанди «т» ва «д».

ДАНДОНКАН دندانکن *маҷ.* он ки шуғли ӯ кандани дандони иллатӣ аст: **духтури дандонкан**.

ДАНДОНКОВ(АК) دندانکاو//دندانکاوک *ниг.* **дандонхилол**.

ДАНДОНМОЛА دندانماله *ниг.* **дандонамола**.

ДАНДОННАМО دنداننما 1. дандонро намоёнкунанда, дандонро нишондиҳанда; **табассуми дандоннамо** тавре табассум кардан, ки дандонҳо намоён шаванд. 2. *маҷ.* хашмгин.

ДАНДОННОГУЗАР دندانناگذر 1. сахт, зӯри дандон намерасидагӣ. 2. *маҷ.* душворфаҳм; *муқ.* **дандоншикан** 3.

ДАНДОНПИЗИШК دندانپزشک *нав.* духтури дандон.

ДАНДОНПИЗИШКӢ دندانپزشکی 1. *тиб.* яке аз риштаҳои илми тиб, ки ба таҳқиқ, дармон ва пешгирии бемориҳои дандон машғул аст. 2. марбут ба корҳое, ки дандонпизишк анҷом медиҳад. 3. ҷой ва маҳалли кори дандонпизишк.

ДАНДОНРЕХТА دندانریخته он ки дандонҳояш рехта бошад, бедандон.

ДАНДОНСАДАФ دندانصدف *ниг.* **садафдандон**.

ДАНДОНСАФЕД دندانسفید 1. он ки дандонҳои ӯ бисёр сафед аст. 2 *маҷ.* хандон, хушҳол.

ДАНДОНСОЗ دندانساز он ки дандони ориятӣ месозад, созандаи дандонҳои сунъӣ: **духтури дандонсоз, техники дандонсоз**.

ДАНДОНСОЗӢ دندانسازی 1. сохтани дандонҳои сунъӣ. 2. шуғлу амали дандонсоз.

ДАНДОНТИЛ(Л)О دندانطلا дорои дандони тил(л)о.

ДАНДОНХИЛОЛ دندانخلال чӯбчаи махсус барои кофта тоза кардани байни дандонҳо, дандонхилол.

ДАНДОНХОЙ دندانخای он чи ё он ки дандонҳояшро аз ғояти хашм ба ҳам месояд.

ДАНДОНХОЯК دندانخایک чизе, ки дар вақти дандон баровардани кӯдак барои хойидан ба вай медиҳанд.

ДАНДОНШИКАН دندانشکن 1. бисёр сахт, маҳкам, қоқ (*дар бораи хӯрок*). 2. *маҷ.* бисёр сард, хеле хунук (*доир ба об ва нӯшокиҳои дигар*): **оби хунуки дандоншикан**; **майи дандоншикан** шароби таъсираш зиёд, майи олисифат, бодаи дараҷаи олӣ. 3. *маҷ.* душвор, мушкил; душворфаҳм: **муаммои дандоншикан**. 4. бисёр қимат, гарон (*оид ба* нарх).

ДАНДОНШӮӢ دندانشوئی шустани дандон.

ДАНДОНШӮЯК دندانشویک мисвок барои шустан ва покиза кардани дандонҳо.

ДАНИДАН دنیدن *кит.* хиромидан, хушҳолона қадам задан, шодона давидан.

ДАНӢ *а.* دنی *кит.* нокас, фурӯмоя, дун, паст, сифла, разил: **дунёи данӣ, хасми данӣ**.

ДАНОН دنان *кит.* 1. *феъли ҳол аз* **данидан**. 2. хушҳол шудан.

ДАОВӢ *а.* دعاوی *ҷ.* **даъво**.

дар در *асоси замони ҳозира аз* **даридан**.

дар- در *пешванд, ки бо мақсади ифодаи тобишҳои маъноӣ дар аввали баъзе феълҳо меояд:* **даркашидан, даргузаштан, даррабудан** *ва г.*

ДАР I در 1. табақи аз тахта, оҳан *ва г.* сохташуда барои пӯшондани даромадгоҳи хона, ҳавлӣ, хайма, кабинаи автомобил, ҳавопаймо *ва г.;* қисми кушодаю пӯшидашавандаи сандуқ, ҷевон *ва г.*: **дари баромад, дари даромад, дари дутабақа (***ё* **яктабақа)**. 2. даргоҳ, хонаи одамони баобрӯ ва эътиборнок; **саги дари хона** саги даргоҳ. 3. *нум.* дар шумораи хонаю ҳавлӣ: **як дар хона, даҳ дар ҳуҷра…** 4. боб, бобат, хусус; **аз ҳар дар** аз ҳар боб, аз ҳар хусус; **дари ид** рӯзҳои пеш аз ид; арафаи ид; **дар ба дар** аз ин дар ба он дар (гаштан); аз ин хонадон ба он хонадон (гаштан); *муқ.* **дарбадар**; **дару бом // бому дар** *кинoя аз* манзилҳо, хонаҳо; **дару девор** ҳама ҷои иморат; ҳамаи биноҳо; ◊ **дар бастан ба (бар) рӯи** *касе* ба касе рӯи хуш надодан; пеши роҳи касеро гирифтан; **дари** *касеро* **кӯфтан** ба хонадони касе омадан (*бо илтимосе ё эҳтиёҷе*); **хоки дари** *ҷоеро* **рӯфтан** хизмати ҷоеро ичро

кардан; дар хизмати ҷое (касе) будан; **дар гӯӣ, девор мегӯяд** одами бефаҳму фаросат аст; **дара (дарро) задам, девор кафид** *гуфт.* ҳангоми ҷавоби номувофиқу бемавқеъ додани касе ё акси кореро кардани касе мегӯянд; **агар бемор дуруст шуданӣ бошад, табиб ба дари хона меояд** (*зарб.*) дар мавриди нохост омада мондан ё пайдо шудани шахс ё ягон чизи ба он сахт эҳтиёҷдошта гуфта мешавад; **як дари баста, сад дари кушода** (*зарб.*) ин ҷо набошад, ҷои дигар; ин кас набошад, каси дигар (*дар мавриди дар ҷое ё аз касе ҳосил нашудани мақсад ва ба ҷой ё шахси дигар умедворӣ доштан гуфта мешавад*).

ДАР II در *пешоянд* 1. *ҷои воқеъ шудани ашё (дар даруни ё ҳудуди мавзее) ва маҳалли ба вуқӯъ пайвастани амалро нишон медиҳад, андар:* **дар лаби ҷӯй, дар паҳлуи миз, дар рӯи миз**. 2. *сӯи равона шудани амалеро ифода мекунад,* ба. 3. *замон ва ҳангоми ба вуқӯъ омадани амалеро ифода мекунад:* **дар аснои (сӯҳбат), дар айёми (ҷавонӣ), дар вақти (зиндагии касе), дар бачагӣ, дар пиронсолӣ, дар охири моҳ, дар рӯзҳои тобистон; дар оянда** минбаъд; **дар як дақиқа** а) дар зарфи як дақиқа; б) зуд, ба тезӣ; 4. *дар ҳолате воқеъ будан ё дар вазъияте гузаштани ҳодисаеро ифода мекунад:* **дар хоб…, дар азобу роҳат шарики** *касе* **будан**. 5. *соҳаи фаъолият ва машғулияти шахсро нишон медиҳад.* 6. *пеш аз баъзе феълҳо (хусусан масдарҳо) омада, давомнокии амал ё дар айни ҳол воқеъ гаштани амалро нишон медиҳад*: **дар шоҳмотбозӣ ҳамто надошт**. 6. *пеш аз баъзе феълҳо (хусусан масдарҳо) омада, давомнокии амал ё дар айни ҳол воқеъ гаштани амалро нишон медиҳад*: **гулҳо дар шукуфтан аст…** 7. *дар ҳайати як гурӯҳ феълҳои таркибӣ меояд*: **дар воҳима мондан, дар ғазаб шудан (омадан), дар ларза андохтан, дар ҳайрат гузоштан, дар ҳайрат монданд, дар ташвиш мондан: дар хиҷолат мондан; дар бадали…** дар ивази…, ба ивази…; **дар болои…** а) дар хусуси…, дар борai…; б) дар айни…, дар ҳангоми…, дар аснои…, дар ҳини…; **дар масофаи…//дар масофати…** ба фосилаи…, ба дурии…; **дар назди…, дар пеши… дар қарибии**…; **дар пайи…** бо нияти…, дар садади…; **дар сари…** а) дар болои…, болои…: **дар сари кӯҳ**; б) назди…, канори…: **дар сари чашма;** в) дар роҳбарии…, дар роҳбарияти…; **дар сурати…** а) ба шакли…; ҳамчун…; б) ба мавриди…; **дар ғояти…** ба дараҷаи баланди…; дар ғояти зебоӣ; **дар қатори…** баробари…; мисли…, монанди…; **дар ҳаққи…** а) дар борai…, дар хусуси…, оид ба…; б) бахшида ба…; ба ифтихори...; **дар амал** амалан, ҳақиқатан; **дар воқеъ** ҳақиқатан, воқеан; **дар бар гирифтан** а) дар худ доштан, иборат будан, шомил будан, ҳовии чизе будан; б) фаро гирифтан.

ДАРА I دره водии танги воқеъ дар байни ду кӯҳҳо ё силсилаи кӯҳҳо: **дараи Варзоб, дараи Пули Сангин, дараи Ниҳон, дараи Рашт**.

ДАРА II دره *кит.* шикамбаи чорпоёни хонагӣ.

дарав درو *асоси феъли замони ҳозира аз* **даравидан**.

ДАРАВ درو бо дос ё мошин буридани алаф, пояи ҷаву гандум *ва г.* аз киштзор ва марғзор: **вақти дарав, даради дуюми юнучқа, дарав кардан, ба дарав даромадан; мошини дарав** механизми махсуси даравкунандаи алаф, ҷаву гандум *ва г.*

ДАРАВГАР دروگر он ки бо дос ё мошин алаф ва ғалла медаравад, даравкунанда.

ДАРАВГАРӢ دروگری дарав кардан, даравидан; амали даравгар.

ДАРАВИДАН درویدن аз бех буридани алафу ғалла бо досу мошин аз киштзор, дарав кардан; ◊ **аз болои шутур алаф даравидан** *гуфт.* манманӣ кардан, лоф задан дар иҷрои коре (*бехабар аз душвории он*).

ДАРАК I درک 1. хабар, огоҳӣ; **дарак надоштан** *аз чизе* бехабар будан аз чизе. 2. *маҷ.* нишона, асари чизе; **дарак додан** *аз чизе, касе* //**дараки** *чизе ё касеро* **додан** хабар додан аз ҷои чизе ё касе; **дарак ёфтан** *аз чизе, касе* // **дараки** *чизе ё касеро* **ёфтан** а) аз (дар) куҷо будани чизе ё касе огоҳ шудан б) нишонаи чизе ё касеро пайдо кардан; **дарак нашудан** *аз касе, чизе* бедарак шудан, беному нишон шудани касе *ё* чизе; ◊ **аз ҳар дарак** аз ҳар хусус, дар борai ҳар чиз; **беному дарак шудан** беному нишон шудан; номаълум ғоиб шудан, нест шуда рафтан; **дарак кардан** ҷустуҷӯ кардан, суроғ кардан; пурсидан.

ДАРАК II درک *ниг.* **дарча**.

ДАРАК III *а.* درک 1. *д.* яке аз табақаҳои ҷаҳан-

нам; поинтарин табақаи ҷаҳаннам. 2. *маҷ.* ҷои бисёр нохушоянд.

ДАРАҚ-ДАРАҚ درقدرق **:дарақ-дарақ ларзидан** *гуфт.* бо тамоми бадан ларзидан, сахт ларзидан (*аз шиддати сармо, варақа, ҳаяҷон ва г.*).

ДАРАҚҚОС درقّاس **:дараққос зада ларзидан** *ниг.* **дарақ-дарақ (дарақ-дарақ ларзидан)**.

ДАРАНГ I درنگ 1. ист, таваққуф; таъхир, дермонӣ. 2. сустӣ, оҳистагӣ; *муқоб.* **шитоб; даранг кардан** а) таъхир кардан, дер мондан; б) сустӣ (коҳилӣ) кардан.

ДАРАНГ II درنگ *лаҳҷ., ниг.* **дӯғ (дӯғу даранг)**.

ДАРАНГАС//ДАРАНГОС درنگس//درنگاس *ниг.* **даранг-даранг**; **дарангас-дарангас задан** садои дарангдаранг баровардан.

ДАРАНГ-ДАРАНГ درنگدرنگ *калимаи тақлиди* овози ба ҳам задани чизҳои калони филизӣ; садои тори соз ва нақора.

ДАРАНГИДАРАНГ درنگدرنگ садо ва овози пайдарпайи даранг.

ДАРАНГӢ درنگی 1. *кит.* побарҷо, устувор, босабот. 2. *маҷ.* танбалӣ, сусткорӣ.

ДАРАНГПЕША درنگپیشه *кит.* оҳистакор; *муқоб.* **шитобкор**.

ДАРАНДА درنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **даридан;** дароналда; **бурандаю даранда**ботадбир, гапдон, кордон (*оид ба зан*). 2. *маҷ.* ҳайвони ваҳшии хунхор; **даррандаю чаранда** ҳайвоноти ваҳшии хунхор ва алафхор.

ДАРАНДАВОР درندهوار мисли даранда, дарандасон, ваҳшиёна.

ДАРАНДАГӢ درندگی кирдору рафтори хоси даранда, ваҳшигӣ, ваҳшигарӣ, ваҳшоният.

ДАРАНДОХТАН درانداختن 1. сохтан, бунёд кардан. 2. ба миён гузоштан, матраҳ кардан; ◊ **аз по(й) дарандохтан** ғалтондан, афтондан, сарнагун кардан.

ДАРАНДУДАН دراندودن *кит.* молидан, андовидан, андова кардан.

ДАРАФЗУДАН درافزودن 1. афзудан, афзун шудан, зиёд гаштан. 2. афзун намудан, зиёд кардан.

ДАРАФКАНДАН درافکندن 1. андохтан; рехтан. 2. берун кардан; афшондан; пошидан.

ДАРАФРӮХТАН درافروختن барафрӯхтан, афрӯхтан.

ДАРАФТОДАН//ДАРАФТИДАН درافتادن//درافتیدن 1. афтидан, ғалтидан; **ба чанголи** *касе* **дарафтодан** ба дасти касе гирифтор шудан, ба дасти касе афтодан. 2. ҷангу ҷидол кардан бо касе, даст ба гиребон шудан; часпидан ба касе, часпу талош кардан: **ба** *касе* **дарафтодан, бо ҳам дарафтодан**.

ДАРАФШ درفش *ниг.* **дирафш**.

ДАРАФШОНДАН درافشاندن афшондан.

ДАРАХТ درخت растании дарозумре, ки дорои реша, тана, шоху барг ва гоҳо мева аст, шаҷар: **дарахти мевадор, дарахти бесамар (сояафкан), дарахти себ, дарахти тут**; **долу дарахт** *ниг.* **дол**; **дарахт дар як ҷо месабзад** (*мақ.*) ҳар як кор сабру таҳаммул ва устувориро талаб мекунад; **то шамол набошад, шохи дарахт намеҷунбад** (*мақ.*) ҳеҷ чиз бе сабаб намешавад, ҳар як кор сабабе дорад.

ДАРАХТАК درختک *кит.* дарахти хурд, дарахти майда.

ДАРАХТБУР درخت بر он ки бо буридану афтондани дарахт машғул аст.

ДАРАХТБУРӢ درختبری буридану афтондани дарахт; амали дарахтбур.

ДАРАХТДОР درختدار дорои дарахт: **ҷои дарахтдор**.

ДАРАХТЗОР درختزار ҷои сердарахт, макони анбӯҳи дарахтон.

ДАРАХТИСТОН درختستان дарахтзор, ҷои сердарахт.

ДАРАХТСУНБА درختسنبه *кит.* 1. эзорсурхак, парандае, ки бо нӯлаш танаи дарахтонро шикоф мекунад. 2. занбӯри сиёҳи калон, ки чӯби хушкро сӯрох мекунад.

ДАРАХТШИНОНӢ درختشنانی шинондани дарахт, ниҳолшинонӣ.

ДАРАҶА *а.* درجه 1. поя, зина; сатҳ, савия: **дараҷаи тараққиёт**. 2. мартаба, рутба; мансаб, мақом. 3. пояи маҳорати ҳунарманди ягон соҳа; пояи илмӣ: **харроти дараҷаи ша-**

шум, челонгари дараҷаи панҷум, ронандаи дараҷаи якум; дараҷаи номзади (доктори) илм. 4. *риёз.* ҳар яке аз сесаду шаст ҳиссаи доира. 5. *ҷугр.* воҳиди миқёси тӯлу арзи кураи Замин. 6. гурӯҳ ё мавқеъ, ки барои баъзе соҳаҳо муқаррар шудааст: **дипломи дараҷаи якум, нишони дараҷаи сеюм, дараҷаи таҳсилот (ибтидоӣ, миёна, олӣ)**. 7. ҳар як ҳиссаи тақсимоти асбобҳои андозгирӣ, мисли ҳароратсанҷ, фишорсанҷ *ва г.*: **дараҷаи ҳарорат, дараҷаи хунукии ҳаво, дараҷаи фишори хун**. 8. воҳиди ченаки зичии моеот, баландии спирт ва машруботи спиртӣ. 9. мартаба, бор, дафъа, карат; **як дараҷа** а) як бор, як дараҷа; б) ба ҳар ҳол. 10. *грам.* мафҳуми грамматикии хоси ҳиссаҳои сифату зарф, ки вобаста ба доштан ё надоштани пасвандҳои –тар ва –тарин *ва г.* аз ҳам фарқ мекунанд: **сифати дараҷаи одӣ, сифати дараҷаи қиёсӣ, сифати дараҷаи олӣ; ба дараҷае** а) ба ҳадде; чунон. б) як андоза, андаке, каме; **ба дараҷаи**… ба ҳадди…, то ба ҳадди…, то; **ба дараҷаи даркорӣ** ба қадри кофӣ, ба андозаи зарурат; **ба ин дараҷа** ба ин андоза, ин қадар; чунин; **дараҷа ба дараҷа** тадриҷан, оҳистаоҳиста; **ба дараҷаи… расидан** а) ба рутбае расидан; б) ба ҳадде расидан.

ДАРАҶАБАНДӢ درجه‌بندی *нав.* ба дараҷаҳо ҷудо кардан, аз рӯи дараҷа ба гурӯҳҳо тақсим кардани чизе: **дараҷа кардан**.

ДАРАҶАДОР درجه‌دار соҳиби дараҷа, дорои унвони ҳарбӣ.

ДАРАҶАДОРӢ درجه‌داری соҳиби мартаба будан, соҳиби унвон будан.

ДАРБ *а.* درب *кит.* дарвоза; дарвозаи шаҳр ва қалъа; дар.

ДАРБАДАР دربدر овора, сарсону саргардон; бехонумон; **ятими дарбадар** ятими бехонумон.

ДАРБАДАРГАРДӢ دربدرگردی оворагардӣ, сарсонӣ, бехонумонӣ.

ДАРБАДАРӢ دربدری оворагӣ, оворагардӣ, сарсонӣ, саргардонӣ; бехонумонӣ.

ДАРБАДЕВОР دربدیوار *ниг.* **деворбадевор**.

ДАРБАНД دربند 1. танбаи дару дарвоза; лӯкидон, ғалақа. 2. роҳи тангу борики душворгузар дар кӯҳҳо, тангно.

ДАРБАНДОН دربندان *кит.* 1. муҳосира: **дарбандон кардан** муҳосира; кардан. 2. баста, дарбаста, маҳкам. 3. *маҷ.* сарҳад, ҳудуд.

ДАРБАРГИРАНДА دربرگیرنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **дар бар гирифтан;** фарогиранда.

ДАРБАСТА دربسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **дар бастан**; он чи дараш пӯшида (маҳкам) аст; қуфлзада: **сандуқи дарбаста**. 2. дар паси дари баста, аз назари дигарон ниҳон; **дарбаста мондан** *киноя аз* беодам мондан, бе истиқоматкунанда мондани хонаю ҷой.

ДАРБАСТАН دربستن маҳкам кардан, пӯшидан, бастан: **дида дарбастан**.

ДАРБАЧА دربچه дарича, дари хурд.

ДАРБЕҲ دربه пина, васла, поргӣ, ямоқ; **дарбеҳ кардан** ба ҷои даридаи либос ё чизи дигар дӯхтан ё часпондани порае, пина дӯхтан; ◊ **дарбеҳи ночаспон** чизи номуносиб, ҳар чизи ноҷӯр.

ДАРБЕҲДОР دربه‌دار *ниг.* **дарбеҳнок**.

ДАРБЕҲНОК دربه‌ناک пинадор, ямоқӣ, поргидор.

ДАРБОИСТ دربایست *кит.* 1. зарур, лозим, даркор: **дарбоист шудан**. 2. мувофиқ, муносиб, сазовор.

ДАРБОИСТА دربایسته *ниг.* **дарбоист**.

ДАРБОН دربان нигаҳбони дар, дарвозабон, ҳоҷиб.

ДАРБОНӢ دربانی амал ва шуғли дарбон; ҳоҷибӣ; дарбон будан; **дарбонӣ кардан** дар вазифаи муҳофизи дару дарвозаи ҷое будан; қаровулӣ кардан.

ДАРБОНХОНА دربان‌خانه ҷое, ки дарбон менишинад.

ДАРБОР دربار 1. қасри подшоҳӣ, даргоҳ, боргоҳ. 2. идораи коргузории шоҳу амир, девони салтанат; **вазири дарбор** мутасаддии идораи дарбор.

ДАРБОРӢ درباری 1. *мансуб ба* **дарбор**: **адабиёти дарборӣ**. 2. *таър.* мулозим ва ходими дарбори подшоҳ, аҳли дарбор (*ба ин маъно асосан дар шакли ҷамъ* – дарбориён *меояд*).

ДАРБОФТАН دربافتن дарҳам танидан, дарҳам пайвастан ва васл кардан.

ДАРБОХТАН درباختن 1. бозӣ кардан, бозидан. 2. бохтан, бой додан. 3. *маҷ.* сарф кардан, харҷ кардан; **умр дарбохтан** умр сарф кардан; беҳуда умр гузаронидан.

ДАРВЕЗА درویزه *кит., ниг.* **дарюза**.

ДАРВЕЗАГАРӢ درویزه‌گری *кит. ниг.* **дарюзагарӣ**.

ДАРВЕШ درویش 1. пайрави тасаввуф ва фирқаҳои он. 2. нодор, бенаво; қашшоқ, фақир; тиҳидаст, фурӯтан. 3. *кҳн.* қаландар, сӯфӣ, зоҳид, гӯшанишин: **то шаҳре насӯзад, кабоби дарвеше напазад** (*зарб.*).

ДАРВЕШДӮСТ درویش‌دوست *ниг.* **дарвешнавоз**.

ДАРВЕШӢ درویشی 1. *мансуб ба* **дарвеш**. 2. камбағалӣ, фақирӣ, бенавоӣ. 3. қаландарӣ: **либоси дарвешӣ, сӯтаи дарвешӣ, хирқаи дарвешӣ**.

ДАРВЕШНАВОЗ درویش‌نواز он ки ба фақирон, нодорон ва бенавоён ғамхориву меҳрубонӣ зоҳир мекунад.

ДАРВЕШНАВОЗӢ درویش‌نوازی меҳрубонӣ ва ғамхорӣ нисбат ба бенавоён.

ДАРВЕШНАМО درویش‌نما он ки намуди зоҳирии монанди дарвеш дорад, он ки худро дарвеш вонамуд месозад.

ДАРВЕШОНА درویشانه ба монанди дарвеш, мисли дарвеш; фақирона, ҳақирона, камбағалона: **кулбаи дарвешона**.

ДАРВЕШПАРВАР درویش‌پرور *ниг.* **дарвешнавоз**.

ДАРВЕШСИРАТ درویش‌سیرت бо сират ва сифати дарвешӣ, дарвешсифат.

ДАРВЕШСИФАТ درویش‌صفت дорои ахлоқ ва тинати дарвешӣ, дарвешсифат.

ДАРВЕШСИФАТӢ درویش‌صفتی дарвешсифат будан.

ДАРВОЗА دروازه 1. дари калони ҳавлӣ, сарой, қалъа, шаҳр *ва г.* (*одатан дутабақа*). 2. банди тахтагини об дар наҳрҳои калон ва каналҳо, тахтаварғ. 3. *варз.* ду паҳлуҷӯбу як болоҷӯби тӯрбаста барои зада даровардани тӯб дар бозиҳои футбол, гандбол *ва г.* 4. *маҷ.* даромадгоҳ; гузаргоҳ; ◊ **овозаю дарвоза** ҳангома, ғулғула; шоеа; **овозаю дарвоза кардан** ҳангома (ғулғула) андохтан; машҳур кардан, ба ҳама маълум кардан; **дарвоза ба рӯи** *касе* **кушодан** роҳи саодатро ба рӯи касе боз кардан.

ДАРВОЗАБОН دروازه‌بان 1. посбони дарвоза, қаровули дарвоза. 2. *варз.* бозигаре, ки дар футбол, хоккей *ва г.* дарвозаро муҳофизат мекунад.

ДАРВОЗАБОНӢ دروازه‌بانی *варз.* кор ва амали дарвозабон, дарвозабон будан.

ДАРВОЗАДОР دروازه‌دار дорои дарвоза; дарвозабон.

ДАРВОЗАХОНА دروازه‌خانه долони паси дарвозаи ҳавлиҳои бузург ва қалъаҳо, қисми болояш пӯшидаи паси дарвоза.

ДАРВОЗӢ دروازی 1. *мансуб ба* **Дарвоз**. 2. сокини ноҳияи Дарвоз, аҳли Дарвоз.

ДАРВОИСТ دروایست *ниг.* **дарбоист**.

ДАРВОИСТАН دروایستن *ниг.* **дарбоистан**.

ДАРВОХ درواخ *кит.* 1. ҳолати беҳбудии баъд аз беморӣ, сиҳат ёфтан, беҳ шудан; тандуруст, сиҳат. 2. *маҷ.* маҳкам, мазбут; далер, шуҷоъ.

ДАРГАҲ درگه *ниг.* **даргоҳ**.

ДАРГАҲӢ درگهی *ниг.* **даргоҳӣ**.

ДАРГАШТА درگشته аз байн рафта, зеру забаршуда, харобшуда.

ДАРГАШТАН درگشتن 1. дигаргун шудан, тағйир ёфтан. 2. ғалтидан, фурӯ ғалтидан.

ДАРГИР درگیر гирифтор, машғул; **даргир шудани сӯҳбат** гарм шудани сӯҳбат, авҷ гирифтани сӯҳбат; **тарафҳои даргир** тарафҳои муқобили ҳам.

ДАРГИРАНДА درگیرنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **даргирифтан**; оташ гиранда, оташзо; сӯзанда, оташ.

ДАРГИРИФТА درگرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **даргирифтан**.

ДАРГИРИФТАН درگرفتن 1. афрӯхтан, шӯълавар шудан, фурӯзон шудан (-и оташ, чароғи барқӣ); сӯхтан, аланга гирифтан; **даргирифтани равған** аз шиддати оташи зери дег ба сӯхтан сар кардани равған (*дар вақти доғ кардан*). 2. *маҷ.* оташин шудан, шӯрида раф-

тан, якбора дар қаҳр шудан. 3. *маҷ.* мувофиқ омадан, тасфидан, авҷ гирифтан (-и сӯҳбат).

ДАРГИРӢ درگیری 1. *исми амал аз* **даргирифтан**; гирифтор ва машғул будан. 2. гирифторӣ. 3. *нав.* задухӯрд, афтударафт. 4. ихтиллофи назар ва мушоҷара.

ДАРГИРОНДАН درگراندن *тарзи бавоситаи* **даргирифтан**: **гулхан даргирондан, чароғ даргирондан, сигор даргирондан**; **оташ даргирондан** оташ афрӯхтан.

ДАРГИРОНИДАН درگرانیدن *ниг.* **даргирондан**.

ДАРГОҲ//ДАРГАҲ درگاه//درگه 1. дамгаҳи дар; остона. 2. *ниг.* дарбор. 3. хонаи одамони бузургу обрӯманд, ҳавлии калон: **хизмати даргоҳи** *касеро* **кардан**.

ДАРГОҲӢ درگاهی *марбут ба* **даргоҳ**.

ДАРГОҲНИШИН درگاه‌نشین 1. *кит.* остонашин. 2. *маҷ.* ҳақир, хоксор.

ДАРГУЗАР درگذر гузаранда, гузарон; зудгузар: **абри даргузар, борони даргузар**.

ДАРГУЗАРОНИДАН درگذرانیدن даргузарондан, гузаронидан.

даргузашт درگذشت *асоси замони гузашта аз* **даргузаштан**.

ДАРГУЗАШТ درگذشت марг, вафот, фавт, мурдан.

ДАРГУЗАШТА درگذشته *маҷ.* он ки аз дунё гузаштааст, фавтида, вафоткарда.

ДАРГУЗАШТАН درگذشتن 1. *ниг.* **гузаштан**; **аз даъво даргузаштан** аз даъво даст кашидан, аз баҳри даъво баромадан. 2. *маҷ.* аз олам гузаштан, вафот кардан, мурдан.

ДАРГУСЕХТАН درگسیختن пора шудан, гусехтан.

ДАРҒ درغ *ниг.* **дарғот**.

ДАРҒАЗАБ درغضب ғазабнок, хашмгин, қаҳролуд.

ДАРҒОТ درغات банди об, банди пеши оби дарё, наҳр ё ҷӯйҳои калон; дарвозаи обпарто, садди даричадор; **дарғот сохтан** бастани пеши оби дарё.

ДАРҒОТПУЛӢ درغات‌پولی *таър.* маблағе, ки барои истифодаи оби ба воситаи дарғот ҷоришуда пардохт мегардид.

ДАРҒОТСОЗӢ درغات‌سازی сохтмон ва бунёди банди об.

ДАРД درد 1. ҳисси нохушии ягон узв, ранҷ, озор, азият: **дарди ҷонгудоз, дарди ҷонкоҳ, ба дард даромадан, ба дард тоқат кардан**. 2. беморӣ, касалӣ, мараз: **дарди гулӯ, дарди дандон, дарди чашм; дард дигар, аҷал дигар** (*зарб.*); **дард гирифтан** сар шудани дард (*мас., таваллуд*); **дард кардан** ба дард омадан (-и узве); **дард кашидан** азоб кашидан, гирифтори азият будан (*дар натиҷаи беморие*). 3. *маҷ.* азоби рӯҳӣ, алам, ғаму ғусса; фикру ёди аламноки касе ё чизе. 4. мушкилот; дармондагӣ, эҳтиёҷ; **дарди бахайр** а) беморие, ки илоҷу дармон дорад, касали бехатар; б) ҳодиса ё ҳолати ногуворе, ки чора дорад, *муқоб.* **дарди бедаво**; **дарди бедаво** а) беморие, ки бо даво сиҳат намеёбад, касалии дармоннопазир; б) *киноя аз* ҳодисаи ноилоҷ, ҳолати ногуворе, ки аз он чораи халосӣ нест; **дарди дил** а) бемории дил; б) *маҷ.* ғаму ғусса, ҳасрат; **дарди сар** а) ҳисси озори сар аз ягон иллат ё таъсир, судоъ; б) *киноя аз* ташвиш, заҳмат; чиз ё ҳодисае, ки боиси ташвишу саргардонӣ мешавад; **дарди ҳарина** *ниг.* **дарди бедаво**; **дарди бадро давои бад** (*зарб.*) мукофоти амали бад бадӣ аст; бо бадон бояд рафтори бад кард; *муқ.* **давои қурут – оби ҷӯш**; **дарди кампир – ғӯза** (*зарб.*) ҳар касе мувофиқи ҳоли худ эҳтиёҷе дорад; **дард кам, дарди сар кам** (*зарб.*) дар мавриди халос шудан аз ягон кор ё чизи ташвишнок гуфта мешавад; **дарди дарунӣ** ғаму андӯҳи ботинӣ; **дарди ишқ** савдои ишқ; ғаму ташвиши ошиқӣ; **ба дарди** *касе* **даво (дармон, марҳам) шудан** ҳоҷати касеро баровардан, эҳтиёҷи касеро бартараф кардан; **ба дарди** *касе* **хӯрдани** *чизе* ба эҳтиёҷи касе даркор шудани чизе; **дарди дил кардан** ҳасрат кардан, ғаму ғуссаи худро изҳор кардан; дил холӣ кардан; рози дил гуфтан; **дарди сар додан** *касеро* касеро ташвиш додан, бесаранҷом кардан

ДАРДАМ descendants دردم дарҳол, даррав; ҳамин дам, ҳамин ҳоло.

ДАРДАМИДА دردمیده дамида, пуфкарда, варамкарда.

ДАРДАМИДАН دردمیدن *кит.* пуф кардан; дамидан (-и бод), вазидан.

ДАРДАНГЕЗ دردانگیز ангезандаи дард, дарднок, дорои дард.

ДАРДАРАК دردرک коғази тунуки борике, ки ба ресмон кашида барои садо додан ба сари бодбарак таранг мебанданд.

ДАРДАФЗО دردافزا афзункунандаи дарду ғам.

ДАРДБОР دردبار *мач.* бисёр ғамангез ва дарднок, ғамбор.

ДАРДЗАДА دردزده пурдард, ба дарди бисёр гирифтор шуда.

ДАРДКАШ دردکش 1. дардманд, ранчур. 2. ба дарду беморӣ тобовар.

ДАРДКАШИДА دردکشیده он ки дарду ранчу азобҳои бисёр дидааст.

ДАРДКАШӢ دردکشی 1. *исми амал аз* **дард кашидан**; дардмандӣ, беморӣ. 2. ранчурӣ, азобкашӣ.

ДАРДМАНД دردمند 1. гирифтори дард, бемор, касал; серкасал, иллатӣ. 2. *мач.* ғамгин, андӯҳгин, ғамзада, аламнок; **дили дардманд** а) дили иллатнок, қалби бемор; б) *мач.* дили ғамзада, дили пурдарду алам; **дардманди ишқ** гирифтори ишқ, мубталои ишқ, ба савдои ишқ гирифторшуда.

ДАРДМАНДӢ دردمندی дардманд будан, дард доштан; беморӣ, касалӣ, ранчурӣ.

ДАРДМАНДОНА دردمندانه 1. ба ҳолати дардманд, дардманднамо. 2. *мач.* маҳзунона, ғамгинона.

ДАРДНОК دردناک 1. ба дард гирифтор, дардолуд, бодард. 2. пурдарду алам, аламнок; **оҳи дарднок** оҳи пурсӯзу гудоз.

ДАРДНОКАРДАНӢ دردناکردنی озорнопазир, озорро ҳис накунанда.

ДАРДО دردا *нидо* афсӯс!, дареғо!, ҳайфо!

ДАРДОВАР درداور 1. озордиҳанда, азобдиҳанда, касалиовар: **микробҳои дардовар**. 2. аламнок, ҳузнангез; пурсӯзу гудоз; рикқатовар.

ДАРДОДАН دردادن *ниг.* **додан**; **тан дардодан** таслим шудан.

ДАРДОЛУД درد آلود дарднок, аламнок.

ДАРДОМЕЗ درد آمیز дарднок, омехта бо дард.

ДАРДОР دردار он чи дари даромад ё баромад дорад, дорои дар.

ДАРДОШНО درد آشنا он ки дарду аламро аз сар гузаронидааст, ранчдида, дардкашида.

ДАРДПАРВАР دردپرور *кит.* афгор, дилафгор; ғамгин, ранчур.

ДАРДХАНД دردخند *кит.* хандаи зӯрбазӯракии маҳзунона.

ДАРДЧИН دردچین *мач.* бартарафкунандаи дард, мунису ғамхор.

ДАРДШИНОС دردشناس *нав.* он ки дарду иллатро ташхис дода метавонад.

ДАРЕВОС درېواس *кҳн.* 1. чорчӯбаи дар (болодарӣ, ду паҳлӯдарӣ ва остона). 2. танба, чӯбе, ки барои бастани дар ба пушти он мемонанд.

ДАРЕҒ دریغ 1. ҳайф, афсӯс. 2. афсӯсхӯрӣ, пушаймонӣ, надомат. 3. *нидо* ҳайфо!, эҳ афсӯс! (*изҳори таассуф ва тараҳҳум*): **э (х) дареғ!, ҳай дареғ!, сад дареғ!; дареғ доштан** ҳайф шумурда худдорӣ кардан аз додан ё сарф намудани чизе (*чузъи феълӣ бештар дар шакли инкорӣ меояд*); **дареғ кардан** *ниг.* **дареғ доштан; чонро дареғ надоштан** чони худро эҳтиёт накардан; аз баҳри чон гузаштан (*дар роҳи чизе*).

ДАРЕҒГӮӢ دریغ گویی афсӯсхӯрӣ; ҳасрат.

ДАРЕҒО دریغا *нидо* ҳайфо!, ҳай дареғ!, эҳ афсӯс!; **во дареғо!** во ҳасрато!, э вой!

ДАРЕҒОГӮ(Й) دریغاگو(ی) *кит.* афсӯсхӯранда, ҳасрату надоматкунанда.

ДАРЁ دریا 1. оби калони равоне, ки мачрои табиӣ дошта, манбаи асосиаш боришот аст, рӯд, наҳр: **дарёи Варзоб, дарёи Вахш, дарёи Сир**. 2. *кҳн.* баҳр; **дарёи Хазар** баҳри Каспий; ◊ **аз дарё қатра бахшидан** аз бисёре каме додан (*аз ғояти мумсикӣ ва хасисӣ*); **ба лаби дарё ташна бурда, ташна овардан** ниҳоят пухтаю зирак будан, дар пухтакорӣ беназир будан; **ба дарёи хаёл ғарқ шудан (ғӯтидан, фурӯ рафтан) // ғарқи дарёи хаёл гардидан** бо хаёлу андешаи бисёр банд шудан.

дарёб دریاب *асоси замони ҳозира ва сиғаи амр аз* дарёфтан; **дарёб кардан** дарёфтан.

ДАРЁБАНДА دریابنده дорои тавоноии дарку

фаҳмиш, боҳуш, бофаросат.

ДАРЁБАНДАГӢ دریابندگی дорои тавоноии дарёфтан, боҳушӣ, бофаросат будан.

ДАРЁБОД دریاباد *кит.* заминҳои канори дарё, ки ҳангоми обхезӣ зери об мемонанд.

ДАРЁБОР دریابار *кит.* 1. канори дарё, соҳил, лаби дарё. 2. бандар, шаҳри канори дарё. 3. *маҷ.* бисёр боранда.

ДАРЁВАШ دریاوش *кит.* дарёмонанд, ба сони дарё, монанди дарё.

ДАРЁГАРД دریاگرد *ниг.* **дарёнавард**.

ДАРЁГАРДӢ دریاگردی *ниг.* **дарёнавардӣ**.

ДАРЁДАМКАШ دریادمکش 1. дар афсонаҳо паҳлавоне, ки дарёро бо як нафас дам кашида мехушконад. 2. *маҷ.* бисёрнӯшандаи шароб, шаробхӯри гузаро; он ки зиёд нӯшида, дер маст мешавад.

ДАРЁДАРКАШ دریادرکش *ниг.* **дарёдамкаш**.

ДАРЁДИЛ دریادل 1. *киноя аз* ҳимматбаланд, ҷавонмард, олиҳиммат. 2. *маҷ.* он ки ҳар гуна ғаму андӯҳро ба дили худ роҳ намедиҳад; он ки аз чизҳои майдаю камарзиш ғамгин намешавад.

ДАРЁДИЛӢ دریادلی ҳимматбаландӣ, олиҳимматӣ, ҷавонмардӣ.

ДАРЁДИЛОНА دریادلانه ҷавонмардона, олиҳимматона.

ДАРЁӢ دریائی *мансуб ба* **дарё**; **дуздони дарёӣ** дуздони дарёгард.

ДАРЁКАШ دریاکش *кит. ниг.* **дарёдамкаш** 2.

ДАРЁНАВАРД دریانورد бахрпаймо, маллоҳ.

ДАРЁНАВАРДӢ دریانوردی баҳрпаймоӣ, маллоҳӣ.

дарёфт دریافت *асоси замони гузашта аз* **дарёфтан**.

ДАРЁФТ دریافت 1. фаҳмиш, фаҳм, дарк, кашф, сарфаҳм рафтан, аз чизе пай бурдан; **назар ба дарёфти…** аз рӯи фаҳмиши… 2. бозёфт; гирифтан, пайдо кардан, ба даст даровардани чизе; **дарёфти маблағе**; **дарёфт кардан** *ниг.* **дарёфтан**.

ДАРЁФТАН دریافتن 1. ёфтан, пайдо кардан, ба даст овардан. 2. пай бурдан, дарк кардан, фаҳмидан чизеро. 3. *маҷ.* расидан ба чизе: **дарёфтани базме**, **сӯҳбати** *касеро* **дарёфтан**, **дарёфтани савоби коре**. 4. дучор омадан, дидан, рӯ ба рӯ шудан (*бо касе дар ҳолате*).

ДАРЁЧА دریاچه дарёи хурд, рӯди хурд: **дарёчаи шӯхи кӯҳӣ**.

ДАРЁШИНОС دریاشناس *нав.* он ки дарёву баҳрҳоро таҳқиқ мекунад, баҳршинос.

ДАРЁШУКӮҲ دریاشکوه *кит.* босалобат, пуршукӯҳ.

ДАРЗ درز 1. ҷои ба ҳам дӯхтаи қисмҳои либос, чоки дӯхташудаи либос ва дигар чизҳо; ҷои пайванди ду чиз. 2. шикоф, роғ, сӯрох; чок, тарқиш, кафидагӣ (*дар чизе*); **дарзу дӯз** либосдӯзӣ, чокдӯзӣ; **дарз дӯхтан** либос дӯхтан, чок дӯхтан. 3. *тиб.* ҷои пайванди устухонҳои косахонаи сар ба сурати хати борик.

ДАРЗА درزه банди алафу пояҳои ғалладонаи даравкарда, ҳезум, беда *ва ғ.*, даст, қабза: **як дарза беда, дарза бастан**.

ДАРЗАБАНД درزه‌بند он ки бо дарза бастан машғул аст, шахсе ки дарза мебандад.

ДАРЗАДАН درزدن *ниг.* **задан**; **оташ дарзадан** оташ афрӯхтан; сӯзондан, оташ задан.

ДАРЗДӮЗ درزدوز *ниг.* **дӯзанда**.

ДАРЗДӮЗӢ درزدوزی 1. *исми амал аз* **дарз дӯхтан**; либосдӯзӣ, чокдӯзӣ, дӯзандагӣ: **мошинаи дарздӯзӣ**. 2. касб ва амали дарздӯз; **дарздӯзии касона** дӯхтани либоси дигарон (*ба музд*); **дарздӯзӣ кардан** бо дӯзандагӣ машғул шудан, либосдӯзӣ кардан.

ДАРЗИГӢ درزیگی *кит.* дӯзандагӣ.

ДАРЗӢ درزی *кит.* дӯзанда.

ДАРЗМОЛ درزمال абзори дарзмол кардани либос, уттӣ: **дарзмол кардан**.

ДАРИДА دریده *сифати феълии замони гузашта аз* **даридан**; порашуда, кандагӣ, чокшуда: **кафши дарида**, **либоси дарида**.

ДАРИДАГӢ دریدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **даридан**.

ДАРИДАДАҲАН دریده‌دهن *кит. киноя аз* одаме, ки даҳонаш бефаровез аст, бадгап, беандеша гапзананда.

ДАРИДАДАҲОН دریده‌دهان *ниг.* **даҳандарида**.

ДАРИДАЛИБОС دریده‌لباس *ниг.* **даридаҷома**.

ДАРИДАН دریدن 1. пора шудан, чок шудан. 2. пора кардан, чок кардан, дарондан: **даридани кафш, даридани либос; то даридани пардаҳои гулӯ** то аз овоз мондан, то хиррӣ шудан.

ДАРИДАҶОМА دریده‌جامه он ки ҷомаи дарида дар бар дорад; даридалибос, жандапӯш.

ДАРИЗАБОН دری‌زبان он ки забонаш дарист, форсизабон, тоҷикзабон.

ДАРИХОНА دریخانه *таър.* маросими тантананоки қабул (бо ҷазодиҳиҳои намоишкоронааш) дар дарбори амири Бухоро, ки амир дар ин вақт дар пеши остонаи дари саломхонаи арк менишастааст.

ДАРИЧА دریچه 1. *шакли тасғири* **дар**: **даричаи қафас**. 2. тирезачаи хонаҳои қадимӣ, ки бо табақаҳои тахтагӣ пӯшонида мешуд ва рӯзона кушода мемонданд, ки вазифаи тирезаро адо мекард; тирезаи хурд, равзана; **аз дар даромада, аз дарича баромадан // аз дар омада, аз дарича рафтан** *киноя аз* зуд омада рафтан; пайдо шуда зуд нест шудан.

ДАРИЧАДОР دریچه‌دار дорои дарича, равзанадор.

ДАРӢ I دری *мансуб ба* **дара**; **кабки дарӣ** навъе аз ҷинси кабки хушхон.

ДАРӢ II دری забони форсию тоҷикии адабӣ, ки аз асрҳои VIII-IX сар карда дар Мовароуннаҳр ва Хуросон нашъунамо ёфт ва дар давраҳои баъд ба дигар сарзаминҳо паҳн шуда, асос ва намунаи забони адабии тоҷикӣ гардид; беҳтарин намунаҳои ин забон асарҳои адибони асрҳои X-XI, ҳамчун Рӯдакӣ, Дақиқӣ, Фирдавсӣ, Балъамӣ, Берунӣ, Ибни Сино ва дигарон ҳисоб шуда, дар давраҳои баъдина устодони каломи бадеъ, монанди Саъдӣ, Ҳофиз, Камол, Ҷомӣ ва дигарон низ забони осори худро забони дарӣ номидаанд ва ба такмил ва ғанӣ гардонидани он кӯшидаанд; имрӯз яке аз ду забони расмии Давлати Исломии Афғонистон забони дарӣ номида мешавад.

ДАРК *а.* درک фаҳмиш, дарёфт; **дарки дониш** аз худ кардани дониш; **дарк кардан (намудан)** дарёфтан, фаҳмидан, сарфаҳм рафтан, донистан.

ДАРКАРДАН درکردن *кит.* даровардан, ҷой гирондан, дохил кардан.

ДАРКАШИДАН درکشیدن 1. якбора нӯшидан, бо як дам нӯшидан, тамоман нӯшидан, дам кашидан: **чойники чойро даркашидан**. 2. чизеро ба чизе кашидан ё пӯшонидан: **даркашидани пӯст ба доира ё нақора, даркашидани тӯр ба элак** *ва ғ.*; **сар аз итоат даркашидан** аз итоат сар тофтан, нофармонбардорӣ кардан.

ДАРКОР درکار 1. лозим, зарур; **даркору нодаркор** лозиму нолозим, бозарурату безарурат; бомавриду бемаврид. 2. *ҳамчун калимаи модалӣ баъд аз феъл (аорист) омада, ба он тобиши* эҳтимолият *ва* тахминиро *илова мекунад:* **ҳозир омадан даркор**.

ДАРКОРӢ درکاری 1. зарурӣ, лозима: **китоби даркорӣ, одами даркорӣ**. 2. чизи даркорӣ, чизи зарур ба коре, лавозимот; **ба қадри (дараҷаи) даркорӣ** ба қадри кифоя, ба дараҷаи кофӣ.

ДАРКУШО درکشا 1. бозкунандаи дар. 2. *маҷ.* мушкилкушо.

ДАРКУШОДА درکشاده ҷои дараш барои даробаро кушода, ҷои даробарояш бемалолу номаҳдуд, *муқоб.* **дарбаста**.

ДАРКУШОӢ درکشائی 1. боз кардани дари баста. 2. *маҷ.* мушкилкушоӣ, аз байн бурдани сахтиҳо.

ДАРКӮБӢ درکوبی *исми амал аз* **дар кӯфтан;** кӯфтани дар, тақ-тақи дар.

ДАРКӮШИДАН درکوشیدن кӯшидан, талош кардан, саъй кардан.

ДАРКШАВАНДА درکشونده *фалс.* қобили дарк, фаҳмидашаванда.

ДАРКШАВАНДАГӢ درکشوندگی *фалс.* қобили дарк, фаҳмидашаванда будан: **даркшавандагии қонунҳои табиат**.

ДАРМАНА درمنه *бот.* навъи гиёҳи худрӯй, ки аз он барои нест кардани кирми меъдаву рӯда ва табобати домана, безгак *ва ғ.*. дору тайёр мекунанд.

ДАРМИЁН درمیان он ки восита шуда, аз касе ба касе пул қарз гирифта медиҳад; миёнарав,

миёнҷӣ, восита: **дармиён шудан**.

ДАРМИЁНӢ درمیانی миёнаравӣ, воситачигӣ, миёнҷигӣ.

ДАРМОН درمان 1. дору, даво: **дорую дармон**; **дармон ёфтан** шифо ёфтан, сиҳат шудан. 2. *маҷ.* чора, илоҷ, тадбир. 3. *гуфт.* қувват, мадор, тобу тавон; **дармон (на) доштан** тобу тавон (на)доштан.

ДАРМОНБАХШ درمان‌بخش шифобахш.

ДАРМОНГАР درمانگر 1. он ки ё он чи ки ба бемориҳо дармону даво аст. 2. *маҷ.* мушкилкушо, бартарафкунандаи душвориҳову мушкилиҳо.

ДАРМОНГАРӢ درمان‌گری табобат, муолиҷа, амал ва кори дармонгар.

ДАРМОНГОҲ درمان‌گاه шифохона, табобатгоҳ.

ДАРМОНГОҲӢ درمان‌گاهی *марбут ба* **дармонгоҳ**.

ДАРМОНДА درمانده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **дармондан**. 2. *маҷ.* ноилоҷмонда; оҷиз, нотавон; мӯҳтоҷ, бечора фурӯмонда.

ДАРМОНДАГӢ درماندگی 1. *шакли сифати феълии замони гузашта аз* **дармондан**. 2. *маҷ.* ҳолати ба танг афтодагӣ, гирифторӣ ба ҳоли бад, ноилоҷӣ; оҷизӣ, нотавонӣ; мӯҳтоҷӣ, бечорагӣ.

ДАРМОНДАН درماندن 1. банд шудан, андармон шудани чизе ба чизе ё дар ҷое; гирифтор шудан: **дармондани мошин дар лой, дармондани моҳӣ дар тӯр**. 2. *маҷ.* ночор мондан, дар ҳолати ноилоҷӣ мондан. 3. *маҷ.* дар баёни матлабе ё додани ҷавоби муносибе оҷиз мондан, музтар шудан; **гап дар гулӯ дармондан,** якбора аз гап бозистодан.

ДАРМОНӢ درمانی *марбут ба* **дармон**; табобатӣ.

ДАРМОННОПАЗИР درمان‌ناپزیر давонопазир, бедаво, бедармон: **дарди дармоннопазир**.

ДАРМОНОНДАН درمانانیدن 1. *тарзи бавоситаи* **дармондан**. 2. оҷиз кардан (*дар коре*); гирифтор кардан (*ба ҳоли бад*).

ДАРМОНПАЗИР درمان‌پذیر давопазир, муолиҷашаванда, шифоёбанда.

ДАРНАВАРДИДАН درنوردیدن *кит.* 1. печидан, лӯлапеч кардан (*когазро*); печонда мондан (*палосро*). 2. тай карда гузаштан (*роҳро*). 3. *маҷ.* ба сар бурдан, ба охир расидан; тамом кардан.

ДАРНАВАШТАН درنوشتن *ниг.* **дарнавардидан**.

ДАРНАГИРАНДА درنگیرنده носӯз, насӯзанда.

ДАРНАМУДАН درنمودن *кит.* зоҳир намудан, намудор кардан, нишон додан.

ДАРНИГАРИСТАН درنگرستن нигаристан, нигоҳ кардан, бо диққат нигоҳ кардан.

ДАРНИҲОДАН درنهادن ниҳодан, гузоштан.

ДАРНИШАСТАН درنشستن нишастан; фурӯ рафтан.

ДАРНИШОНДАН درنشاندن нишондан, шинондан.

ДАРНОГИР درناگیر носӯз, насӯзанда.

ДАРНОГИРӢ درناگیری насӯзандагӣ, носӯзӣ;

даро درا *асоси замони ҳозира ва сигаи амр аз* **даромадан**;

ДАРО(Й) درا(ی) *кит.* зангӯлаи шутур, ҷарас, занг.

ДАРОБАРО درابرا даромадану баромаданҳои зиёд; рафтуо, омадурафт: **даробаро доштан, даробаро кардан**.

ДАРОВАРДАН درآوردن 1. дохил кардан, дарун кардан, ворид сохтан, *муқоб.* **баровардан**; **ҷуфт даровардан** ҷуфтро ба замини кишт дохил кардан. 2. *ҳамчун феъли ёридиҳанда дар таркиби ибораҳои мухталиф омада, маъноҳои* овардан *ва* андохтанро *медиҳад*: **ба кор даровардан, ба ларза даровардан, ба роҳ даровардан, ба тартиб даровардан; аз по даровардан** афтондан, ғалтондан; **ба итоати худ даровардан** мутеъ кардан, тобеъ кунонидан; **сар даровардан** даромадан, дохил шудан (*хусусан бе иҷозат*).

ДАРОВЕХТА درآویخته *сифати феълии замони гузашта аз* **даровехтан**; овезоншуда; часпида; доругиркарда.

ДАРОВЕХТАН درآویختن бо даст часпидан ба касе ё чизе, доругир кардан.

ДАРОГАНДА درآگنده *сифати феълии замони гузашта аз* **дарогандан**; пур, анбошта, саршор.

ДАРОГАНДАН درآگندن *кит.* огандан, чизеро бо

чизе пур кардан, дарокандан.

ДАРОДАРО درادرا *гуфт.* назди даромадгоҳ, қарибии даромадгоҳ: **дародарои деҳа**. 2. саршавӣ, оғоз, аввалҳо (*доир ба фасли сол, моҳ ва г.*): **дародарои зимистон**.

ДАРОЗ دراز 1. дорои тӯл ва ё баландии зиёд; тавил, *муқоб.* **кӯтоҳ: куртаи дароз, мӯи дароз, риши дароз, остини дароз**. 2. баланд: **қад(д)и дароз**. 3. қадбаланд, қоматбаланд, навча. 4. тӯлонӣ, давомнок, зиёд (*оид ба* вақт): **умри дароз**; **умри дароз дидан** солҳои зиёд зинда будан; **умри дароз хостан** *ба касе* дер зинда мондани касеро орзу кардан. 5. кашида, кашолёфта, маддор: **садоноки дароз, дароз талаффуз кардани овоз**, **ҳиҷо** *ва г.* 6. *маҷ.* тамом, пурра: **зимистони дароз, рӯзи дароз, соли дароз, шаби дароз**; **роҳи дароз** роҳи дур; **дуру дароз** а) фосилааш зиёд: **роҳи дуру дароз**; б) давомнок, бардавом, тӯлонӣ, кашолёфта, дарозмуддат; муддати зиёд: **бемории дуру дароз**, **дуру дароз сӯҳбат кардан, дуру дароз ба як нуқта нигоҳ карда мондан; дароз кардан** а) зиёд кардан (*мӯҳлатро*), тамдид кардан; б) кашол додан, тӯл кашондан (*гапро*); в) гирифта додан, чизеро ба касе додан; **дароз кашидан** а) тӯл кашидан, кашол ёфтан; б) ёзида хобидан; **дароз шудан** а) ба сӯи чизе ёзидан: **дароз шуда, китобро аз рӯи миз гирифтан;** б) давом кардан, кашол ёфтани коре; в) тӯл кашидан (*ба дарозӣ*), кашида шудан; **дасти ёрӣ дароз кардан** ёрӣ додан, мадад расондан; **нафаси дароз кашидан** нафаси чуқур кашидан, сандуқи синаро пур карда нафас гирифтан; **дарозро мону кӯтоҳро бур** (*зарб.*) дар мавриди ба ҷои гунаҳгор бегуноҳро ҷазо додан, кори нуқсондорро як сӯ монда, бенуқсонро бад гуфтан *ва г.* гуфта мешавад.

ДАРОЗАК درازک каме дароз, андаке кашолёфта (*ба тӯл*), дарозшакл.

ДАРОЗБИНӢ درازبینی *ниг.* **бинидароз**.

ДАРОЗБОЛО درازبالا *кит.* қоматбаланд, қаддароз, дарозқад.

ДАРОЗГАПӢ درازگپی гапу суханро дароз кардан, дарозгӯӣ.

ДАРОЗГАРДАН درازگردن *ниг.* **гардандароз**.

ДАРОЗГӮӢ درازگوئی матлаб ва мақсадро бо тафсил ва ҷузъиёташ баён кардан, дарозгапӣ.

ДАРОЗГӮШ درازگوش 1. дорои гӯши дароз. 2. *маҷ.* хар, маркаб. 3. *маҷ.* харгӯш.

ДАРОЗДАСТ درازدست 1. *ниг.* **дастдароз**. 2. *маҷ.* бодавлат, пулдор; тавоно, қодир.

ДАРОЗДАСТА درازدسته *ниг.* **дастадароз**.

ДАРОЗДАСТӢ درازدستی 1. тавоноӣ, қудрат. 2. зулм, тааддӣ (*дар ҳаққи касон*) дастдарозӣ; даст дароз кардан ба мол ё номуси дигарон.

ДАРОЗДОМАН درازدامن дорои домани дароз.

ДАРОЗДУМ درازدم *ниг.* **думдароз**.

ДАРОЗӢ درازی 1. дароз будан; *муқоб.* **кӯтоҳӣ**. 2. тӯл, қад: **ба дарозии як оршин**; **ба дарозии роҳ** қад-қади роҳ. 3. тӯлонӣ будан; бардавомӣ, дарозмуддатӣ: **дарозии умр, дарозии шаби ҳиҷрон**; **рӯзҳо ба ниҳояти дарозӣ расида буданд**.

ДАРОЗКАШИДА درازکشیده *сифати феълии замони гузашта аз* **дароз кашидан**; хобида, дар ҳолати дарозкашида, ҳолати хобида.

ДАРОЗҚАД درازقد дорои қади дароз, қоматбаланд; *муқоб.* **қаддароз**.

ДАРОЗМАВҶ درازموج бо мавҷҳои дароз, дар мавҷҳои электромагнитии дароз коркунанда: **пойгоҳи радиои дарозмавҷ**.

ДАРОЗМИЛ درازمیل аслиҳае, ки милаш дароз аст; *муқоб.* **милкӯтоҳ**.

ДАРОЗМУДДАТ درازمدت 1. дорои замон ва вақти тӯлонӣ; *муқоб.* **кӯтоҳмуддат**. 2. дарозмӯҳлат, тӯлонимуддат; **қарзи дарозмуддат** қарзе, ки мӯҳлати адои он тӯлонӣ аст, қарзи тӯлонимуддат; **созиши дарозмуддат** созиш дар бораи он чи мӯҳлати иҷрояш тӯлонӣ аст.

ДАРОЗМӮ(Й) درازمو(ی) он ки мӯи дароз дорад, мӯйдароз.

ДАРОЗМӮҲЛАТ درازمهلت *ниг.* **дарозмуддат**.

ДАРОЗНАВИС درازنویس 1. он ки матлаб ва мақсади худро бисёр ботафсил ва бо зикри ҷузъиёти беҳуда менависад. 2. *таър.* муншиён ва дабирону ҳисобдороне, ки матлаби ҳисобҳои худро дар коғазҳои дарозӣ тӯмормонанд менавиштанд, тӯморнавис.

ДАРОЗНАВИСӢ درازنویسی 1. навиштани матлабу мақсад бо тафсили ҷузъиёти зиёдатӣ. 2. *таър.* тӯморнависӣ, амал ва кори дарознавис.

ДАРОЗНАХ درازنخ он чи дорои нахи дароз аст: **пахтаи дарознах**.

ДАРОЗНО درازنا *ниг.* **дарозо**.

ДАРОЗНӮЛ درازنول он чи нӯли дароз дорад, нӯлдароз

ДАРОЗО درازا *кит.* дарозӣ; **ба дарозо кашидан** тӯлонӣ шудан, тӯл кашидан.

ДАРОЗОҲАНГ درازآهنگ *кит.* дорои масофа ва тӯли зиёд; дорои замони тӯлонӣ.

ДАРОЗПАНҶА درازپنجه дорои панҷаи дароз, ангуштони дароз дошта: **дастони дарозпанҷа**.

ДАРОЗПО(Й) درازپا(ی) дорои поҳои дароз, подароз: **лаклаки дарозпо**.

ДАРОЗПОЯ درازپایه он чи пояҳои дароз дорад: мизи дарозпоя.

ДАРОЗРИШ درازریش *ниг.* **ришдароз**.

ДАРОЗРӮ(Й) درازرو(ی) он ки ё он чи дорои рӯи дароз аст, рӯйдароз.

ДАРОЗРӮЯ درازرویه дарозшакл, камбар, вале ба қад дароз: **мизи дарозрӯя**, **суфаи дарозрӯя**, **хонаи дарозрӯя**.

ДАРОЗУМР درازعمر 1. он ки умри зиёд мебинад. 2. бобакӯ, давомнок.

ДАРОЗУМРӢ درازعمری дарозии умр, зиёд умр дидан, дорои умри дароз.

ДАРОЗШАКЛ درازشکل дорои шакл ва намуди берунаи дароз.

ДАРОЗШАКЛӢ درازشکلی дарозшакл будан.

ДАРОЗШИР درازشیر муддати зиёд ширдиҳанда (*оид ба чорпои дӯшоӣ*).

ДАРОЙ درای *ниг.* **даро(й)**.

даромад درامد *асоси замони гузашта аз* **даромадан**.

ДАРОМАД درامد 1. пул ё чизе, ки ҳамчун маҳсули ягон фаъолият ба даст медарояд, дахл, воридот, оидот: **даромади асосӣ, даромади иловагӣ, даромади миллӣ, даромади холис; даромад кардан** пул ё чизе ба даст овардан (*дар натиҷаи фаъолият ё адои коре*). 2. аввал, оғоз: **даромади тобистон**. 3. *гуфт.* даромадгоҳ, ҷои дохилшавӣ ба маҳалле: **даромади шаҳр**, **даромади деҳа**; **дари даромад** дари вуруд; дарвоза; **даромад-бaромад** даробаро, даромадан ва баромадан; **даромади сухан** муқаддима, пешгуфтор сарсухан; **аз дур даромад карда** аз ҳар ҷо гап зада, аз масъалаҳои дигар сар карда (*баъд ба сари матлаби асосӣ омадан*).

ДАРОМАДА درامده *сифати феълии замони гузашта аз* **даромадан**.

ДАРОМАДАН درامدن 1. ба дарун омадан, дохил шудан, ворид шудан: **ба хона даромадан, ба шаҳр даромадан, ба деҳа даромадан**. 2. қабул шудан, таъйин шудан (*ба ягон кор*): **ба хизмат даромадан**; **ба кор даромадан** а) қабул шудан ба коре, таъйин шудан ба ягон вазифа; б) кор кардан, ба амалиёти худ шурӯъ кардан (-и ягон дастгоҳ): **корхонаи чинисозӣ ба кор даромад**; **ба ҳизбе (созмоне) даромадан** *гуфт.* қабул шудан, узви созмоне шудан. 3. сар кардан, шурӯъ кардан; ба коре иқдом кардан; **даромади шаб** фаро расидани шаб, шаб шудан; **ба гап даромадан** гап сар кардан; **ба дард даромадан** ба дард сар кардани ягон узв, дард кардан; **ба тухм даромадан** ба тухм кардан шурӯъ кардан (-и мурғ); **ба ҳосил даромадан** ба ҳосил додан шурӯъ кардан, бор овардан (-и дарахт); **ақли** *касе* **даромадан** боақлу фаросат шудан, оқилу мефаҳмидагӣ шудани касе; **ба гапи** *касе* **даромадан** мувофиқи гуфтаи касе амал кардан; насиҳати касеро ба эътибор гирифтан; **ба гӯши** *касе* **надаромадани чизе** майли шунидани чизеро надоштани касе; **ба киса даромадан** моли касе шудан, ба дасти касе гузаштани пул; **ба мобайни (миёни)** *касе* **даромадан** а) дахолат кардан ба корҳои касе; б) восита шудан, миёнҷӣ шудан; **ба никоҳи** *касе* **даромадан** ба шавҳар расидан, бо касе издивоҷ кардани зане; **ба роҳ даромадан, қатора ба роҳ даромад**; **ба синни... даромадан** ба синни... расидан; **ба хоби** *касе* **даромадан** касеро дар хоб дидан, касеро хоб дидан; **ба қиёфаи** *касе* **даромадан** шаклу шамоили касеро ба худ гирифтан, худро ба намуди касе тағйир додан; **кайк даромадан ба либоси** *касе* бесаранҷом шудан, ба изтироб афтодани касе; **пеш даромадан** пеш гузаштан, ба пеш ҷой гирифтан,

сабқат гирифтан.

ДАРОМАДГОҲ درامدگاه ҷои даромад, вурудгоҳ, мадхал: **даромадгоҳи боғ, даромадгоҳи театр; даромадгоҳи шаҳр** дамгаҳи шаҳр, остонаи шаҳр; **даромадгоҳи қасида** *адш.* қисми аввали қасида; ташбиб.

ДАРОМАДДИҲАНДА درامددهنده даромаднок, манфиатовар, фоидадиҳанда.

ДАРОМАДДИҲӢ درامددهی судоварӣ, манфиатоварӣ, фоидадиҳӣ.

ДАРОМАДНОК درامدناک сердаромад, судовар, фоидаовар.

ДАРОМАДНОКӢ درامدناکی даромаднок будан, судоварӣ, манфиатнокӣ, коре, ки аз он фоидае ба даст меояд: **даромаднокии хоҷагӣ**.

ДАРОМЕХТА درآمیخته омехта, дарҳам омехта.

ДАРОМЕХТАГӢ درآمیختگی омехтагӣ, омехта будан.

ДАРОМЕХТАН *ниг.* درآمیختن *ниг.* **омехтан**; махлут шудан, махлут кардан.

ДАРОМӮХТАН درآموختن *ниг.* **омӯхтан**; таълим додан.

ДАРОН(И)ДАН درانیدن 1. *тарзи бевоситаи* **даридан;** пора кардан, чок кардан: **либосро дарондан, коғазро дарондан**. 2. *маҷ.* нобуд кардан; **пардаи** *касеро* **дарондан** *кинояи аз* сирри касеро фош карда шарманда намудан.

ДАРОШУФТАН درآشفتن ошуфтан, ба ғазаб омадан, ба ҳаяҷон омадан.

ДАРОЯНДА درآینده *сифати феълии замони ҳозира аз* **даромадан;** дохилшаванда, воридшаванда.

ДАРПАЗИР درپذیر *кит.* пазиранда, қабулкунанда.

ДАРПАРДА درپرده пардаи дар, парда.

ДАРПЕЧИДАН درپیچیدن *ниг.* **печидан**; **сар дарпечидан** *аз коре* сарпечӣ кардан, саркашӣ кардан аз коре.

ДАРРА I درّه *ниг.* **дара** I.

ДАРРА II *а.* درّه *таър.* тасмаи чармии махсус, ки бо он гунаҳгоронро мезананд, тозиёна, қамчин, дурра.

ДАРРАБУДАН درربودن рабудан, кашида гирифтан; чизеро зӯран аз касе гирифта бурдан; ба тороҷ бурдан; **аз дасти** *касе* **чизеро даррабудан** чизеро аз дасти касе кашида гирифтан.

ДАРРАВ درو дарҳол, зуд, филфавр, фавран.

ДАРРАДАСТ درّه‌دست *таър.* он ки ҷазои бо дарра задани маҳкумшудагонро ба ҷо меовард.

ДАРРАЗАН درّه‌زن *ниг.* **даррадаст**.

ДАРРАЗАНӢ درّه‌زنی *исми амал аз* **дарра задан**.

ДАРРАСИДАН دررسیدن *тарзи бавоситаи феъли* **даррасидан**; расидан, фаро расидан.

ДАРРАСОНДАН دررساندن *тарзи бавоситаи феъли* **даррасидан**; расондан, бурда расондан.

ДАРРАФТАН دررفتن 1. даромадан, дохил шудан. 2. фурӯ рафтан, ғӯтидан. 3. баромадан, берун шудан. 4. расидан, гӯшрас шудан.

ДАРРОК *а.* درّاک *кит.* бисёр дарккунанда; зудфаҳм, хушфаҳм, зирак.

ДАРС *а.* درس 1. машғулияте, ки ҳамчун шакли асосии ташкили кори таълиму тарбияи мактабӣ аз тарафи омӯзгор дар синф бо хонандагон аз рӯи ҷадвали дарсҳо гузаронида мешавад: **дарси аввалин, дарси адабиёт, дарси забони модарӣ, ба дарс ҳозир шудан**. 2. он чи муаллим аз рӯи барнома ва китоби муайян ба шогирдон меомӯзонад, сабақ; қисме аз китоби дарсӣ, ки барои омӯхтан дар як ё чанд машғулият дар назар дошта шудааст; **дарс гирифтан** ба таври хусусӣ сабақ гирифтан аз касе; **дарс додан // дарс гуфтан** таълим додан, илму дониш омӯзондан; **дарс хондан** таълим гирифтан, илму дониш омӯхтан; таҳсил кардан; **аз дарс қафо мондан** а) ба машғулият дер омадан; б) *кинояи аз* дарсро аз худ карда натавонистан, ғайри қаноатбахш таҳсил кардан. 3. *гуфт.* супориш, вазифае, ки барои хондан ё азёд кардан ба талаба дода мешавад: **дарс (ро) тайёр кардан, дарсро аз ёд кардан**. 4. *маҷ.* кору кирдоре, ки аз он барои оянда хулоса мебароранд, ибрат; **дарси ибрат** намунаи ибрат шаванда; **дарс шудан** сабақ шудан (*барои минбаъд такрор накардани коре*).

ДАРСГОҲ درسگاه ҷои дарсхонӣ; мактаб; мадраса.

ДАРСГУЗАРОНӢ درس‌گذرانی *ниг.* **дарсгӯӣ**.

ДАРСГӮӢ درس‌گویی *исми амал аз* **дарс гуфтан;** муаллимӣ, мударрисӣ: **дарсгӯӣ кардан**.

ДАРСГӮЙ درس‌گوی он ки дарс медиҳад, муаллим, омӯзгор; мударрис (*бештар дар мадрасаҳо*).

ДАРСДИҲӢ درس‌دهی *исми амал аз* **дарс додан**; таълимдиҳӣ, муаллимӣ, омӯзгорӣ.

ДАРСӢ درسی *мансуб ба* **дарс**: **китоби дарсӣ**.

ДАРСОАТ درساعت ҳозир, ҳамин дам, фавран, зуд.

ДАРСОЗ درساز дуредгаре, ки дару дарвоза месозад: **дуредгари дарсоз, устои дарсоз**.

ДАРСОМӮЗ درس‌آموز 1. омӯзанда, таълимгиранда, талаба. 2. таълимдиҳанда, муаллим, омӯзгор.

ДАРСОМӮЗӢ درس‌آموزی 1. дарс омӯхтан; таълимгирӣ, таҳсил, хониш. 2. таълимдиҳӣ, омӯзгорӣ, муаллимӣ; дарсдиҳӣ.

ДАРСОХТАН درساختن 1. созиш кардан, мувофиқат кардан, муросо кардан. 2. соз кардан, ҷӯр кардан, ҳамоҳанг шудан (*дар мусиқӣ ва суруд*).

ДАРСФАҲМӢ درس‌فهمی аз худ кардани дарсҳо, фаҳмида гирифтани мавзӯи дарсҳо.

ДАРСХОН درس‌خوان мактабхон, хонанда, талаба.

ДАРСХОНА درس‌خانه бино ё хонаи гузаронидани дарсҳо; мактаб; мадраса.

ДАРСХОНӢ درس‌خوانی *исми амал аз* **дарс хондан**; таҳсил, хониш.

ДАРТОЗ درتاز тозон, шитобон, бошитоб, зуд.

ДАРУН درون 1. дохил, андарун; *муқоб.* **берун**: **даруни хона, даруни сандуқ**. 2. *маҷ.* ботин, замир, дил; **даруни гӯш** сӯрохии гӯш; **даруни сина** дар дил; **ҳавлии дарун** а) қисми дохилии ҳавлӣ; б) *кҳн.* қисми маҳрами ҳавлӣ, ки ба он ҷо даромадани мардони бегона манъ буд; *муқоб.* **ҳавлии берун; дарун ба дарун** яке дар дохили дигаре; **дарун-дарун** дарунакӣ, ботинан; пинҳонӣ: **дарун-дарун сӯхтан, дарун-дарун хандидан, дарун-дарун гиря кардан**; **аз дарун** а) аз дохил (*мас.,* **дарро аз дарун бастан**); б) *киноя аз* ботинан, дарунакӣ; **аз даруни...** а) аз байни..., аз миёни...; б) аз қатори..., аз доираи...; **ба даруни...** а) ба дохили..., андаруни...; б) дар байни..., дар миёни..., дар қабати...; **дарун рафтан** а) фурӯ рафтан, (ба) таҳ рафтан, чуқур шудан, ба қаър кашидан (*мас., чашм*); б) *гуфт.* ба дарди исҳол дучор шудан, дарунрав шудан; ◊ **даруни** *касе* **сӯхтан** дили касе абгор шудан, дар ғаму ғусса сӯхтан; **даруни** *касе* **хор-хор кардан** дили касе реш-реш шудан (*дар орзуи чизе*); **даруни худро хӯрдан** азоби рӯҳӣ кашидан, ғам хӯрдан; **дамаш дар дарунаш** хомӯш, сокит; **нафас ба дарун афтодан** а) нафас гаштан, дам ба дарун задан; б) якбора хомӯш шудан; тамоман сокит шудан.

ДАРУНА درونه *кит.* 1. олати камоншакл; абзори ҳаллоҷӣ, камони наддофӣ. 2. тирукамон, рангинкамон, тироза, қавси қузаҳ. 3. *гуфт., ниг.* **дарунӣ**.

ДАРУНАКӢ درونکی *ниг.* **даруннокӣ**; **дарунакӣ оҳ кашидан, дарунакӣ хурсанд шудан**.

ДАРУНАФРӮЗ درون‌افروز дилафрӯз, фараҳбахш.

ДАРУНАҶ درونج (*муарраб аз форсии* **дарунак, даруна**) *бот.* гиёҳи чандсолаи дорои баргҳои паҳни хордор, ки решаи он дар тиб мавриди истифода аст.

ДАРУНБАР درونبر бахши гӯштии мева, ки даври донакро печонидааст.

ДАРУНБИН درونبین *кит.* он ки бештар ба дарун ва ботини инсон таваҷҷӯҳ дорад.

ДАРУНБИНӢ درونبینی таваҷҷӯҳ доштан ба дарун ва ботини инсон.

ДАРУНГАРО درون‌گرا *нав.* хусусияти шахсе, ки бештар ба дарун ва ботини хеш гароиш дошта, аз робитаҳои иҷтимоӣ дурӣ меҷӯяд; *муқоб.* **бурунгаро**.

ДАРУНГАРОӢ درون‌گرایی *нав.* дарунгаро будан, ба дарун ва ботини худ гароиш доштан ва аз ҷомеа дурӣ ҷустан.

ДАРУНДОР درونداز 1. *маҷ.* дамдузд; камгап. 2. *маҷ.* кинадор; бадкина; дилсиёҳ.

ДАРУНЗО درونزا 1. вежагии чизе, ки дорои тавоноии зотӣ ва рушду такомули дарунӣ дорад. 2. *биол.* вежагии ҷонзоде, ки аз даруни бадани худ нашъа гирифта, бе ғизогирии беруна такомул меёбад.

ДАРУНӢ درونی 1. *мансуб ба* **дарун**; дохилӣ, *муқоб.* **берунӣ**. 2. ботинӣ, рӯҳӣ: **ҳолати дарунӣ, ҳаяҷони дарунӣ; душмани дарунӣ** душмани аз байни худ баромада, душмани дохилӣ; **касалиҳои дарунӣ** бемориҳои дохили бадан.

ДАРУНКОВОК درونکاواک байнхолӣ, миёнсӯрох, миёнтиҳӣ: **найчаи дарунковок, дарахти дарунковок**.

ДАРУНМАРЗӢ درونمرزی *нав. марбут ба* дохили кишвар; *муқоб.* **бурунмарзӣ**.

ДАРУНМОЯ درونمایه мазмун ва моҳияти аслии асар ё чизи дигар.

ДАРУННИГАРӢ درون‌نگری *ниг.* **дарунбинӣ**.

ДАРУННИГОРӢ درون‌نگاری *тиб., нав.* ба воситаи абзори тиббӣ *ва г.* муоина кардани узвҳои дохилии бадан.

ДАРУННОКӢ درونناکی *гуфт.* ботинан, дар дил, дар замир; **дарунноки хандидан, дарунноки хурсанд шудан, дарунноки ғам хӯрдан**.

ДАРУНПАРВАР درونپرور 1. *маҷ.* он ки бештар дарун ва ботини худро парвариш медиҳад. 2. Худованд, ки парваришдиҳандаи ботини инсонҳост.

ДАРУНРАВ درونرو гирифтори бемории исҳол: **дарунрав шудан**.

ДАРУНРАВӢ درونروی *исми амал аз* **дарун рафтан;** бемории исҳол; вайрон шудани фаъолияти меъда.

ДАРУНРОНӢ درونرانی тоза кардани меъда (*дар вақти вайрон шудан ё қабзият*); **доруи дарунронӣ** доруи нармкунандаи меъда.

ДАРУНСИЁҲ درونسیاه бадандеш, бадтинат, дилсиёҳ; бадкина.

ДАРУНСОФ درونصاف софдил, росткор.

ДАРУНСӮЗ درونسوز **:муҳаррики дарунсӯз** *тех.* муҳаррике, бо усули дар дохили он сӯзондани сӯзишворӣ кор мекунад.

ДАРУНСӮЗӢ درونسوزی 1. ҳисси сӯзиши дарун; таби дарун. 2. *маҷ.* ботинан ғаму ғусса хӯрдан; азоби рӯҳӣ.

ДАРУНСӮХТА درونسوخته *кит.* дилафгор, ғамзада, дилсӯхта.

ДАРУНТИҲӢ درونتهی *ниг.* **дарунхолӣ**.

ДАРУНХОЛӢ درونخالی *ниг.* **дарунковок**.

ДАРУНШАҲРӢ درونشهری дохилишаҳрӣ; *муқоб.* **берунишаҳрӣ**.

ДАРУФТОДАН درافتادن *ниг.* **дарафтодан**.

ДАРФАНҶАК درفنجک *кит.* кобус, сиёҳӣ зер кардан дар хоб, дар хоб дидани ҳодисаҳои мудҳиш.

ДАРФИТОДАН درفتادن *ниг.* **дарафтодан**.

ДАРФУЗУДАН درفزودن *ниг.* **дарафзудан**.

ДАРХАЗИДАН درخزیدن *кит.* хазида даромадан ба ҷое; паноҳ шудан, руст шудан.

ДАРХЕСТАН درخیستن *ниг.* **дархостан II**.

ДАРХИРОМИДАН درخرامیدن хиромон даромадан.

ДАРХОСТ درخواست 1. хоҳиш, талаб, илтимос, **дархост кардан // дархост намудан** талаб кардан, хоҳиш кардан. 2. *нав.* хоҳиши хаттӣ бо тақозои чизе, номаи расмӣ бо талаби чизе.

ДАРХОСТАН I درخواستن *ниг.* **хостан (хоҳиш кардан)**.

ДАРХОСТАН II درخواستن *кит.* хестан, бархестан.

ДАРХОСТКУНАНДА درخواست‌کننده он ки дархост ба амал меорад.

ДАРХУР//ДАРХӮР درخور *кит.* лоиқ, шоиста, сазовор, муносиб.

ДАРХӮРД درخورد *ниг.* **дархур**.

ДАРХӮРДАН درخوردن лоиқу муносиб будан, дархур будан.

ДАРҲАМ درهم 1. ба ҳам печида, печутобхӯрда, ба ҳам омехта. 2. ошуфта, парешон. 3. *маҷ.* чигил, печдарпеч, бесару нӯг; **дарҳаму барҳам** а) чигил, печдарпеч; бесару нӯг; муғлақ, мубҳам: **фикрҳояш дарҳаму барҳам буданд; дарҳам-барҳамӣ** а) чигилӣ, бесарунӯгӣ, печдарпечӣ; муғлақӣ, мубҳамӣ; б) бетартибӣ, ҳарҷу марҷ; **дарҳам кардан** омехтан, махлут кардан; ◊ **абрӯ дарҳам кашидан** қавоқро овезон кардан; рӯй турш кардан (*ҳамчун аломати норизоятӣ, хашму ғазаб ва г.*); **китф дарҳам кашидан** китфро ба тарзи хос боло кардану афшурдан (*ҳамчун алома-*

ти ҳайронӣ ё надонистани чизе).

ДАРҲАМЗАДА درهمزده 1. пурпечутоб, дарҳамрехта. 2. *маҷ.* пур аз душвориву мушкилот.

ДАРҲАМӢ درهمی 1. печидагӣ, мураккабӣ, бесомонӣ. 2. *маҷ.* ғам, андӯҳ.

ДАРҲАМКАШИДА درهمکشیده :**абрувони дарҳамкашида** қавоқи овезон, абрӯвони пурчин: гирифтагии хотир, бедимоғӣ.

ДАРҲАМОМЕЗА درهمآمیزه *кит.* бо ҳам омехташуда, ба ҳам пайваста.

ДАРҲАМОМЕЗӢ درهمآمیزی омехтани чанд чиз бо ҳамдигар.

ДАРҲАМОМЕХТА درهمآمیخته *сифати феълии замони гузашта аз* **дарҳам омехтан**; омехта, бо ҳам печида, мухталит.

ДАРҲАМОМЕХТАГӢ درهمآمیختگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **дарҳамомехта**; омехтагӣ, печидагӣ, мухталит будан.

ДАРҲАМПЕЧИДА درهمپیچیده печдарпеч, ба ҳамдигар печидарафта: **навдаю шохҳои дарҳампечидаи дарахтон**.

ДАРҲАМРАФТА درهمرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **дарҳам рехтан**; дарҳампечида, бо ҳамдигар фурӯрафта.

ДАРҲАМРЕХТА درهمریخته *сифати феълии замони гузашта аз* **дарҳам рехтан**; ошуфта, бетартиб, парешон.

ДАРҲАМШИКАСТА درهمشکسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **дарҳам шикастан;** шикаста, хароб. 2. *маҷ.* нотавон, зор, залил, шикастаҳол.

ДАРҲАМШИКАСТАГӢ درهمشکستگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **дарҳамшикаста**; шикаста будан, харобу нотавон будан; шикастагӣ, нотавонӣ.

ДАРҲОЛ درحال зуд, бетаъхир, ба тезӣ, дарров, фавран: **дарҳол дошта гирифтан**, **дарҳол фаҳмидан**, **дарҳол ҷавоб додан**.

ДАРЧА درچه дари хурд, дарича.

ДАРЧИДАН درچیدن барчидан, ғундоштан; ◊ **доман дарчидан** аз чизе даст кашидан чизеро тарк кардан.

ДАРҶ *а.* درج 1. дохил кардан, ҷойгир кардан. 2. *гуфт.* чоп, нашр: **пас аз дарҷи мақола; дарҷ кардан** а) ҷо додан, дохил кардан, ғунҷондан, ҷойгир кардан, сабт кардан, навиштани матлабе дар рӯзнома ё китоб; б) *гуфт.* чоп кардан, нашр намудан; **дарҷ шудан // дарҷ ёфтан** ҷо дода шудани матлабе дар асаре; чоп шудан.

ДАРҶШУДА درجشده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **дарҷ шудан**; ҷой додашуда, даровардашуда, дохилшуда. 2. *гуфт.* чопшуда, нашршуда.

ДАРШИКАСТАН درشکستن *кит.* 1. зада шикастан, шикаста аз кор баровардан. 2. вайрон кардан, хароб кардан; нобуд кардан.

ДАРШУДАН درشدن *кит.* 1. даромадан, дохил шудан, ворид шудан. 2. баромадан; берун омадан.

ДАРЮЗА دریوزه *кит.* 1. гадоӣ, садақаталабӣ, соилӣ. 2. гадо, соил.

ДАРЮЗАГАР دریوزهگر *кит.* гадо, соил.

ДАСИСА *а.* دسیسه макру ҳилаи пинҳонӣ, фиребу найранг; фитна.

ДАСИСАБОЗ دسیسهباز он ки барои ба даст овардани мақсад аз дасисаву найранг истифода мебарад; найрангбоз, фитнагар, маккор, ҳилагар, ҳуққабоз.

ДАСИСАБОЗӢ دسیسهبازی ба кор бурдани дасиса ва ҳилаву найранг барои амалӣ кардани мақсаду ниятҳои хеш; найрангбозӣ, ҳилагарӣ, маккорӣ, ҳуққабозӣ, фитнагарӣ.

ДАСИСАКОР دسیسهکار *ниг.* **дасисабоз**.

ДАСИСАКОРӢ دسیسهکاری *ниг.* **дасисабозӣ**.

ДАСИСАКОРОНА دسیسهکارانه аз рӯи дасисаву фитна, бо ҳилаву найранг.

ДАСТ دست 1. узви бадани инсон аз шона то нӯги ангуштон; каф ва панҷаи даст, яд. 2. *маҷ.* ҷавр, бедод, тааддӣ: **аз дасти замона**. 3. сӯй, тараф, ҷониб: **дасти рост, дасти чап**. 4. дафъа, карат, бор; навбат (*дар қиморбозӣ*). 5. *нум.* маҷмӯи чизҳои якҷинса, ки барои ягон эҳтиёҷ ба кор меравад; **як даст либос** як сару по либос (*аз каллапӯш то пойафзол*); ◊ **дасти кӯтоҳ** кӯтоҳдастӣ, нотавонӣ, оҷизӣ; **ба зери дасти...** а) дар тобеияти..., дар итоати...; б)

бо роҳбарии…; **даст афшондан** рад кардан (*бо ишораи даст*); аз баҳри чизе гузаштан, сарфи назар кардан; ба эътибор нагирифтан; **даст бардоштан аз** *касе ё чизе* ба ҳоли худ мондан касеро ё чизеро, ба касе кордор нашудан; *муқ.* **даст кашидан**; **даст бардоштан ба сари** *касе* даст боло кардан ба сари касе бо нияти задан; касеро задан; **даст бурдан ба коре** шурӯъ кардан ба коре; машғул шудан ба коре; **даст гирифтан** а) *киноя аз* дастгир кардан, гирифтор кардан; б) ёрӣ расондан, мадад кардан ба касе; **даст дароз кардан (намудан)** а) даст ёзондан, дастро пеш бурдан; даст додан ба касе; б) даст расондан, даст задан (*бо мақсади хӯрдан*); **даст дароз кардан** *ба касе* зӯрӣ кардан; ҷабр кардан; таарруз (таҷовуз) кардан ба касе; **даст додан ба** *касе* а) вохӯрдӣ кардан, ба аломати ризоият дасти якдигарро фишурдан; б) бо пайдо шудани имконият ба чизе муяссар шудан; **агар фурсат даст диҳад** агар вақти мусоиди коре пайдо шавад, агар фурсат барои иҷрои коре фароҳам ояд; **даст доштани** *касе дар коре* а) маҳорат доштан дар коре, аз кору касбе огоҳ будан; б) дахолат доштани касе дар коре; **даст ёфтан ба** *касе ё чизе* а) ба даст даровардан касе ё чизеро; б) зафар ёфтан, ғолиб омадан бар касе ё чизе: тасаллут ёфтан; **даст задан** а) даст расондан ба чизе; б) машғул шудан бо коре; аз пайи коре шудан; **даст кашидан** а) тарк кардан, рӯй гардонидан аз чизе, худро боздоштан аз коре; б) касеро ба ҳоли худ мондан, ба касе кордор нашудан; **даст кофтан** а) даст расондан, даст задан; б) кордор шудан, мудохила кардан (*ба кори касе*); **даст мондан** имзо кардан; **даст расидан** вақт доштан, фурсат ёфтан барои иҷрои коре: **ба сар хоридан ҳам даст намерасад; дасти бегона ба миён даромадан** дахолат кардани шахси бегона ба кори касе, ниҳонӣ халал расониданi шахсе ба коре; **дасти ёрӣ додан (дароз кардан)** ба имдоди касе омадан, ёрӣ расондан ба касе; **дасти** *касе* **сабук будан** корҳои мекардагии касе ҳамеша ба хайр анҷомидан; устои касби худ будан, дар касби худ маҳорат доштан; **дасти** *касе* **қалб будан** а) одати дуздӣ доштан; б) қаллоб, ҳаромкор будани касе; **дасти тамаъ дароз кардан** тамаъкорӣ кардан, аз рӯи ҳирсу оз муносибат кардан бо касе; **дасту дил шустан** дилхунук шудан аз чизе ё касе, майлу рағбат ё меҳру дилбастагиро гум кардан нисбат ба чизе ё касе; **дасту по гум кардан** чӣ кор карданро надониста мондан, саросема шудан, инони ихтиёрро аз даст додан, худро гум кардан (*аз ғояти хиҷолат, шодӣ, ҳаяҷон ва г.*); **даст-даст карда…** даст расонда, даст зада, палмосида, ламс карда; **даст ба даст карда…** дастҷамъона, якҷоя, аҳлона (*иҷро кардани коре*); **даст ба гиребон шудан** бо ҳам дарафтодан; ҷанҷолу мунокиша кардан; **даст ба хок кардан** қазои ҳоҷат кардан; **аз даст додан** гум кардан, маҳрум шудан аз чизе; **аз даст омадан** аз ӯҳдаи иҷрои коре баромадан; имконият доштан, тавонистан; **аз даст рафтан** аз тасарруфу ихтиёри касе баромадани чизе; маҳрум гардидан аз чизе; **ба даст афтидан (афтодан)** а) ба даст даромадан, ба тасарруфи касе даромадан, дастраси касе шудани чизе; б) дар аснои иҷрои коре ё ҷиноятe дастгир шудан; **ба даст гирифтан** ба тасарруфи худ даровардан; ба итоати худ даровардан; **ба даст даровардан (овардан)** ба тасарруфи худ даровардан, соҳиб шудан; **ба даст даромадан (омадан)** ба тасарруфи касе даромадан, ба ихтиёри касе даромадан; **ба дасти** *касе* **нигоҳ карда мондан** мӯҳтоҷи касе шудан (*хусусан дар таъминот*); **ба дасти** *касе* **супурдан** ба ихтиёри касе супурдан, ба касе гузоштан чизеро; **дар дасти** *касе* **калон шудан** дар тарбия ва парастории касе ба воя расидан; **худро (ба) даст гирифтан** ба худ тасаллут ёфтан, худдорӣ кардан, худро нигоҳ доштан (*аз хашму ғазаб, гиря ва г.*).

ДАСТА دسته 1. он қисми абзору асбобу анҷом, ки бо даст гирифта мешавад: **дастаи дос, дастаи каланд, дастаи корд, дастаи кӯза, дастаи теша, дастаи чойник, дастаи қамчин**. 2. бастаи гулу райҳон, гулдаста; як қабза хор, шибоғ, химча *ва г.* ки якҷоя баста шудааст; дарза барои пилла танидани кирмак; **даста бастан** як миқдор гулро якҷоя карда банд бастан, гулдаста тайёр кардан. 3. миқдори нисбатан зиёди чизҳои якҷинса, ки дар як ҷо меистанд ё якҷоя карда шудаанд; қабза, тӯб: **як даста китоб, як даста коғаз; як даста мӯ** як қабза мӯ. 4. маҷмӯи чизҳои якҷинса; *муқ.* **даст** 5. 5. гурӯҳ, тӯда, ҷамоати мардум; қисм: **даста(ҳо)и аскарӣ, дастаи посбонон, дастаи сарбозони пиёда, дастаи созандагону навозандагон, дастаи мусиқии миллӣ**; **дастаи ихтиёриён** гурӯҳе, ки аъзои он барои иҷрои ко-

ре ихтиёран ҷамъ омадаанд; **дастаи ҳаваскорон** гурӯҳи аъзои маҳфили ҳаваскорони санъати бадеӣ; **даста-даста** а) бастаҳои зиёд; тӯб-тӯб; б) гурӯҳ-гурӯҳ; **даста кардан** а) *ниг.* **даста бастан**; б) дар як ҷо ҷамъ кардан, як қабза кардан; в) ба тартиб ва миқдори муайян печида таҳ кардан (*мас. пулҳои коғазиро*).

ДАСТАБАНДӢ دسته‌بندی 1. *исми амал аз* **даста бастан**; ба дастаҳо ҷудо кардан.

ДАСТАБИРИНҶӢ دسته‌برنجی 1. ҳар чизи дастааш аз биринҷӣ сохташуда. 2. *маҷ.* сахт, дағал; **дашноми дастабиринҷӣ** дашноми хеле дағал ва қабеҳ.

ДАСТАВВАЛ دستاول пеш аз ҳама, аз ҳама пештар, аввалан.

ДАСТАГУЛ دسته‌گل гулдаста, бастаи гул.

ДАСТАДАРОЗ دسته‌دراز он чи дастааш дароз аст, дорои дастаи дароз: **бели дастадароз, доси дастадароз**.

ДАСТАК دستک 1. *шакли тасғири* **даст**. 2. дастгирак: **дастаки гаҳвора, дастаки дар, дастаки дастгоҳ**. 3. танба барои аз афтодан нигоҳ доштани девору хавоза *ва ғ.* 4. *маҷ.* далеле, ки ба он такя карда, кореро иҷро мекунанд ё онро ба сифати асос ва баҳона нишон медиҳанд: *касеро ё чизеро* **дастак кардан (намудан), дастак шудани** *касе* **ба** *чизе*. 5. қисми ақиби пойафзол, ки пошнаи поро мепӯшонад. 6. *таър.* рӯйхати номгӯи андозҳои подшоҳ, ки ба коғази дароз навишта, онро лӯлашакл печонда мемондаанд. 7. дастпӯш.

ДАСТАКДОР دستکدار *ниг.* **дастадор**.

ДАСТАКДӮЗӢ دستک‌دوزی дӯхта тайёр кардани дастаки пойафзол.

ДАСТАКЗАН دستک‌زن кафзан, он ки каф мезанад, қарсакзан.

ДАСТАКЗАНОН دستک‌زنان *феъли ҳол аз* **дастак задан**; дар ҳоли каф задан, дар ҳоли қарсак задан.

ДАСТАКИФУРӮШ دستکی‌فروش он ки чизҳои майда-чуйдаро ба қуттӣ ё чизи дигар андохта, роҳравон фурӯхта мегардад.

ДАСТАКИФУРӮШӢ دستکی‌فروشی кору касби дастакифурӯш, фурӯши дастакӣ.

ДАСТАКӢ دستکی *гуфт., ниг.* **дастӣ**; **фурӯши дастакӣ** ба сари даст гирифта гашта фурӯхтани чизҳо, дастакифурӯшӣ: **қандфурӯшии дастакӣ, дастакӣ китобфурӯшӣ кардан**.

ДАСТАКӮТОҲ دسته‌کوتاه он чи дастааш кӯтоҳ аст, дорои дастаи кӯтоҳ: **доси дастакӯтоҳ, корди дастакӯтоҳ**.

ДАСТАНБӮ(Й) دستنبو(ی) 1. навъи зомучае (ҳандалаке), ки ба андозаи себ буда, фақат барои бӯидан ба кор меравад. 2. ҳар чизи хушбӯй, ки барои бӯидан дар даст гирифта мегарданд.

ДАСТАНБӮЯ دستنبویه *ниг.* **дастанбӯ(й)**.

ДАСТАНДОЗ دست‌انداز *кит., маҷ.* ғорат, тороҷ.

ДАСТАНДОЗӢ دست‌اندازی 1. даст задан, чанг задан ба чизе. 2. *маҷ.* тааддӣ, тааррӯз, дастдарозӣ. 3. *кит., маҷ.* ғоратгарӣ, тороҷ.

ДАСТАНУҚРА دسته‌نقره он чи дастааш аз нуқра аст, дастааш нуқрагин.

ДАСТАРРА دستارّه арраи хурд, ки як кас бо як даст кор мефармояд, арраи дастӣ.

ДАСТАРХОН دسترخوان 1. суфра, ки дар рӯи он таом мехӯранд, моида, дасторхон, хон: **дастархон андохтан, дастархон паҳн кардан (густурдан)**. 2. *маҷ.* нону кулчаю қанд, қатламаю фатир *ва ғ.*, ки занҳо бо худ ба тӯю меҳмонӣ мебаранд; **сари дастархон** атрофи суфраи зиёфат, гирди суфраи меҳмондорӣ; **дастархон кардан** а) ба назди касе дастархон кушода, хӯрок гузоштан; касеро зиёфат кардан; б) тайёр кардани нону қанд *ва ғ.* барои ҳамчун дастовез бурдан ба ҷое; **дастархони кушода доштан** меҳмоннавоз будан, дасткушод будан, боҳиммат будан (*дар меҳмондорӣ*).

ДАСТАРХОНДОР دسترخواندار дасткушод, меҳмоннавоз, боҳиммат.

ДАСТАРХОНДОРӢ دسترخوانداری дасткушодӣ, олиҳимматӣ, меҳмоннавозӣ.

ДАСТАРХОНҶӢ دسترخوانچی 1. он ки дар тӯю маъракаҳо мутасаддии нону ошмонӣ ба назди меҳмонон аст, ходим. 2. *таър.* ходими дарбори амирону ҳокимон, ки ба ташкили зиёфатҳо – тарзи оро додани хон, сифати хӯрокҳо *ва ғ.* назорат мекард.

ДАСТАСАДАФ دسته‌صدف он чи дастааш садаф аст: **корди дастасадаф**.

ДАСТАСОЗӢ دسته‌سازی гурӯҳбандӣ, даста ё гурӯҳ ташкил кардан; даста сохтан барои обзорҳои гуногун.

ДАСТАФЗОР دستافزار асбобу олоти дастии косибу ҳунармандон (*аз қабили* арра, теша, қайчӣ, поку).

ДАСТАФШОН دستافشان *феъли ҳол аз* **даст афшондан**; *мач.* рақскунон, рақсон; **дастафшону покӯбон** дар ҳолати рақс.

ДАСТАФШОР دستافشار *кит.* мевае, ки бо даст фушурда, обашро мегиранд; ◊ **тиллои дастафшор** зари холис.

ДАСТАҶАМЪӢ دسته‌جمعی якҷоя, муттафиқан, муттаҳидона, сарҷамъона: **амнияти дастаҷамъӣ**.

ДАСТАҶАМЪОНА دسته‌جمعانه сарҷамъона, якҷоя, бо иттифоқ.

ДАСТБАГИРЕБОН دستبگریبان **:дастбагиребон шудан** ба ҳам дарафтодан, занозанӣ кардан.

ДАСТБАГИРЕБОНӢ دستبگریبانی занозанӣ, афтударафт; ҷангу ҷидол; **ҷангу ҷидоли дастбагиребонӣ** занозанӣ; ҳамдигарро задан.

ДАСТБАДАСТ دستبدست дасти ҳамдигарро гирифтан, кореро якҷоя анҷом додан.

ДАСТБАКОР دستبکار *мач.* кордон, чашми корро медонистагӣ, моҳир.

ДАСТБАНД دستبند 1. *ниг.* **дастпона**. 2. порчаи тасмашакли дарози лагандаю бахиязада, ки бо он дастҳои кӯдакро ба гаҳвора мебананд.

ДАСТБАСТА دستبسته 1. он ки дастҳояш баста аст. 2. *кит., мач.* мутеъ, фармонбардор.

ДАСТБАХОК دستبخاک *гуфт., мач.* қазои ҳоҷат.

ДАСТБОЗӢ دستبازی зӯрозмоӣ бо даст.

ДАСТБОЛО دستبالا ғолиб, зафарманд, болодаст.

ДАСТБОФТ دستبافت дастӣ бофташуда; бофти дастгоҳи хонагӣ: **матои дастбофт**.

ДАСТБУРД دستبرد 1. чизи дар қимор ё гарав бурдашуда, бурд; ғанимат. 2. тороҷ, ғорат, яғмо. 3. *кит.* ғалаба, зафар.

ДАСТБӮС دستبوس *мач.* чоплус, тамаллуқкор; фармонбардор.

ДАСТБӮСӢ دستبوسی *исми амал аз* **даст бӯсидан;** бӯсидани касе дасти дигареро дар вақти мулоқот (*барои изҳори эҳтиром ё дӯстдорӣ ва ё чоплусӣ*); **маросими дастбӯсӣ** маросими махсуси бӯсидани дасти касе ҳангоми мулоқот (*барои эҳтиром, итоат ва фармонбарӣ*).

ДАСТВОР(А) دستوار(ه) *кит.* 1. асо, чӯбдаст; дастбанд, ёра. 2. ба монанди даст. 3. *мач.* кам, андак.

ДАСТГАРМӢ دستگرمی 1. *мач.* машқу тамрини пешакӣ барои омода шудан, омодагӣ гирифтан, тайёр шудан.

ДАСТГАРОӢ دستگرائی *мач.* бо таҷриба такя кардан, таҷриба, озмудашуда.

ДАСТГАРОЙ دستگرای 1. *мач.* он чи бо даст озмуда шудааст, таҷрибашуда бо даст. 2. мағлуб, мутеъ.

ДАСТГАҲ دستگه *ниг.* **дастгоҳ**.

ДАСТГИР I دستگیر дастгиршуда, ба даст афтода, гирифторшуда; асир, бандӣ; **дастгир кардан (намудан)** доштан, ба банд гирифтан, асир кардан, бандӣ кардан; **дастгир шудан (гардидан)** ба даст афтодан, ба банду қайд гирифтор шудан; асир шудан.

ДАСТГИР II دستگیر мададгор, ёвар, ёридиҳанда; **дастгири** *касе* **шудан (гаштан)** касеро дастгирӣ кардан, мададгор шудан.

ДАСТГИР III دستگیر 1. порчаи аз латта дӯхташуда барои гирумони дег, чойҷӯш *ва г.*, дастгирак. 2. *ниг.* **даста** 1.

ДАСТГИРАК دستگیرک 1. даста (*хусусан* дастаи дару ҷевон *ва г.*). 2. чӯб ё оҳане, ки барои даст гирифтан дар канори зина ба дарозии он месозанд, панҷараи зина, парда, қаторак.

ДАСТГИРӢ I دستگیری 1. *исми амал аз* **даст гирифтан**. 2. ёрӣ, мадад, кумак, имдод; **дастгирӣ кардан (намудан)** а) мадад расондан, ёрӣ додан, ба имдоди касе расидан; б) *мач.* маъқул дониста пайравӣ кардан ба коре, ҷонибдорӣ кардан касеро.

ДАСТГИРӢ II دستگیری дастгирак будан, ҳам-

чун даста воқеъ шудан.

ДАСТГИРШУДА دستگیرشده *сифати феълии замони гузашта аз* **дастгир шудан**; ба даст афтода, тавқифшуда, ба ҳабс гирифта.

ДАСТГОҲ دستگاه 1. асбобу олат ё мошин барои сохтани чизе ё ба иҷро расонидани коре: **дастгоҳи автоматӣ, дастгоҳи бетонрезӣ, дастгоҳи бофандагӣ, дастгоҳи пармагарӣ, дастгоҳи харротӣ; дастгоҳи аккосӣ** олати суратгирӣ. 2. *нав.* идораи иҷроияи марказӣ; мақомоти идоракунандаи марказӣ: **дастгоҳи вазорат**. 3. ҷоҳу ҷалол; ҳашамат; **дову дастгоҳ** *ниг.* **дов**.

ДАСТГОҲСОЗ دستگاه‌ساز он ки дастгоҳ месозад, коргари созандаи дастгоҳ.

ДАСТГОҲСОЗӢ دستگاه‌سازی истеҳсоли дастгоҳ; **саноати дастгоҳсозӣ** соҳаи махсуси созандаи дастгоҳҳои гуногун.

ДАСТДАРОЗ دست‌دراز 1. он ки дастҳои дароз дорад, дароздаст. 2. *маҷ.* забардаст, болодаст, тавоно, дастро ба моли дигарон дароз кардан.

ДАСТДАРОЗӢ دست‌درازی тааддӣ, таарруз, таҷовуз: **дастдарозӣ кардан**.

ДАСТДИҲӢ دست‌دهی *исми амал аз* **даст додан;** ба ҳамдигар даст додан, даст дароз кардан (*барои вохӯрӣ*).

ДАСТЁБ دست‌یاب зафарёфта, ғолиб, фирӯз; **дастёб шудан (гардидан)** а) ғолиб омадан, дастболо шудан; б) муваффақ шудан ба коре.

ДАСТЁР دستیار мададгор, ёридиҳанда; хизматгор; **дастёри беминнат** ёрирасони беминнат; **дастёр шудан** мададгор шудан, ёридиҳанда шудан; хизматгор шудан.

ДАСТЁРӢ دستیاری ёрӣ, ёрдам, хизматгорӣ; **бо (ба) дастёрии…** а) ба ёрдами…, бо кумаки…, бо мадади…, б) ба воситаи…, ба василаи…; **дастёрӣ кардан** ёрӣ расондан, мадад кардан, ёрдам кардан; дастгирӣ кардан.

ДАСТЗАД دست‌زد *кит.* дастрас, имконият.

ДАСТЗАН دست‌زن *кит.* 1. даст ба ҳам зананда; раққос. 2. *маҷ.* ходим, пешхизмат: **дастзану позан**.

ДАСТИНА دستینه *кит.* 1. *ниг.* **дастпона**. 2. дастаи корд ва созҳои мусиқӣ (*аз қабили* рубобу танбӯр). 3. *кит.* ҳукми мӯҳру имзошуда, фармон.

ДАСТИСОХТ دستی‌ساخت он чи бо даст сохта шудааст; дастакӣ тайёршуда, дастсоз.

ДАСТӢ دستی 1. *мансуб ба* **даст**; он чи бо қуввати дасти одам сурат мегирад ё ба вуҷуд омадааст; он чи (*аз қабили* асбоб, дастгоҳ *ё* корхона) бо сарфи меҳнати ҷисмонӣ кор мекунад (*ғайри механикӣ ё автоматӣ*): **асбоби дастӣ, кори дастӣ; кишти дастӣ** киште, ки на ба воситаи олоти механикӣ, балки дастакӣ анҷом дода шудааст. 2. он чи бо дасти худ, бо диққат ва бо муроoти тамоми ҷузъиёт тайёр карда шудааст (*бештар оид ба* хӯрок): **майи дастӣ, оши палави дастӣ, сихкабоби дастӣ**. 3. ҳар чизи барои бастан ё гирифта гаштан дар даст сохташуда: **соати дастӣ, ҷомадончаи дастӣ; дастӣ парво кардан** бо дасти худ парвариш кардан (*мас., чорпои хонагиро*).

ДАСТКАФОН دست‌کفان **:боди тунди дасткафон** шамоли сарду тозае, ки пӯсти дастро мекафонад.

ДАСТКАҶ دست‌کج 1. он ки дасти вай каҷ аст, каҷдаст. 2. *маҷ.* шахси дасташ қалб, ҳаромкор; дузд.

ДАСТКАҶӢ دست‌کجی дуздӣ, ғоратгарӣ; қаллобӣ.

ДАСТКАШ I دست‌کش **:дасткаш кардан** а) молиш додан чизеро; б) бо даст кашида гирифтан (- и алафҳои бегона ё чизе аз замини кишт), хишова.

ДАСТКАШ II دست‌کش дастпӯше, ки ба шаклу андозаи алоҳида нарангушт ва чор ангушти якҷояи даст алоҳида дӯхта ё бофта шудааст, дастак; *муқ.* **дастпӯшак**.

ДАСТКАШИДА دست‌کشیده *сифати феълии замони гузашта аз* **даст кашидан**; аз коре ё шуғле даст кашида, сарфи назар карда, парҳезкарда.

ДАСТКАШӢ دست‌کشی даст кашидан аз анҷом додани коре.

ДАСТКИШТ دست‌کشت бо даст кишташуда.

ДАСТКОЛА دست‌کاله корди махсуси калону вазнини аксар досшакл, ки барои токбурӣ ва буридани навдаи тут (*барои кирмак*) *ва г.* истифода мешавад, доскалла.

ДАСТКОМ دستکام *кит.* хушбахт, комёб.

ДАСТКОР دستکار *кит.* 1. кори дастӣ. 2. устои ҳунарманд; моҳир, чобукдаст. 3. *маҷ.* дастёр, мададгор, ёридиҳанда. 4. *кҳн.* чарроҳ.

ДАСТКОРӢ دستکاری 1. ҳунармандӣ; коре, ки ба воситаи даст анҷом мегирад. 2. *кҳн.* ҷарроҳӣ.

ДАСТКУШОД(А) دستکشاد(ه) *маҷ.* касе, ки ҳар чи ёбад, харҷ мекунад, кушодадаст, ҷавонмард, босаховат.

ДАСТКУШОДӢ دستکشادی *маҷ.* саховатмандӣ, ҳимматбаландӣ, ҷавонмардӣ.

ДАСТКӮТОҲ دستکوتاه 1. он ки дастҳояш кӯтоҳ аст. 2. *маҷ.* оҷиз, нотавон, кӯтоҳдаст.

ДАСТКӮТОҲӢ دستکوتاهی 1. кӯтоҳ будани даст, дасткӯтоҳ будан. 2. *маҷ.* оҷизӣ, нотавонӣ, кӯтоҳдастӣ; **дасткӯтоҳӣ кашидан** мӯҳтоҷ будан, аз ҷиҳати моддӣ танқисӣ кашидан.

ДАСТЛОФ دستلاف [*аслаш* **дастфол**] савдои аввалин (ки гӯё барори савдо ба он вобаста аст), байъи аввал; аввали ҳар кор; шугун.

ДАСТМОЛ دستمال 1. порча барои пок кардани даст дар вақти пухту паз, дастпоккуни сари дег; порчаи матоъ барои шустани дег: **дастмоли дегшӯӣ**; **дастмоли коғазӣ** навъи дастмол, ки аз коғаз сохта шуда, танҳо барои як бор истифода мешавад. 2. молиш бо даст, бо фишор кашидани даст дар рӯи чизе; **дастмол кардан** а) пок кардан, тоза кардан (*одатан пас аз шустани табақу чойник ва г.*); б) бо даст молиш додан, фишор додан бо даст.

ДАСТМОЛӢ دستمالی бо даст молидани чизе, ламскорӣ, молиш ба воситаи даст.

ДАСТМОЛКАДУ دستمالکدو *бот.* растании полизии тухм ва палакаш кадумонанд, ки ҳосили бодирингшакли дарунаш лифмонанд дорад ва онро хушк карда, ҳамчун дастмоли дегу табақшӯӣ, лифи шустушӯи бадан *ва г.* ба кор мебаранд.

ДАСТМОЯ دستمایه 1. пулу моле, ки бо он асоси савдогарӣ ё касбу косибиро мегузоранд; сармояи андаки аввалия. 2. захираи илмӣ ва адабии касе.

ДАСТМУЗД دستمزد музде, ки ба ивази заҳмат ба касе медиҳанд, музди кор, ҳаққи кор, дастранҷ, уҷрат: **дастмузд гирифтан, дастмузд додан**.

ДАСТМӮЗА دستموزه *кит.* 1. армуғон, тӯҳфа, дастовез. 2. *маҷ.* васила, восита.

ДАСТНАВИС دستنویس 1. ҳар чизи бо дасти муаллиф навишташуда. 2. ҳар чизи бо хати дастӣ навишташуда, дастхат; *муқоб.* **чопӣ: китоби дастнавис, аризаи дастнавис; захираи дастнависҳо, шӯъбаи дастнависҳо** китобхона ё шӯъбаи он, ки дар он ҷо китобҳои қаламӣ, яъне ғайричопӣ, нигоҳ дошта мешаванд.

ДАСТНАВИШТ دستنوشت *ниг.* **дастнавишта**.

ДАСТНАВИШТА دستنوشته он чи бо даст навишта шудааст; навиштаи дастӣ.

ДАСТНАХӮРДА دستنخورده 1. он чи то ҳол мавриди истифода қарор нагирифтааст. 2. *маҷ.* бикр, дӯшиза, дастнорасида.

ДАСТНИГАР دستنگر мӯҳтоҷ, вобаста, мутеъ аз ҷиҳати моддӣ: **дастнигари *касе* шудан**.

ДАСТНИГАРӢ دستنگری мӯҳтоҷӣ, вобастагии эҳтиёҷмандона ба касе.

ДАСТНИГОР دستنگار бо даст нигошта, дастхат, дастнавис.

ДАСТНИҲОЛ دستنهال 1. ниҳоли бо дасти худ шинонда. 2. *маҷ.* тарбиядида аз тарафи касе, шогирд.

ДАСТНИШИН دستنشین 1. бо даст тарбияшуда, дастомӯз. 2. *маҷ.* ҳамнишин.

ДАСТНИШОН دستنشان 1. бо даст нишондашуда. 2. *маҷ.* гумошта; мутеъ, фармонбардор.

ДАСТНИШОНДА دستنشانده он ки шахси дигар ӯро ба коре ё мақоме гумоштааст; **дастнишондаи *касе* шудан** мутеи касе шудан, фармонбардори касе шудан (*одатан дар натиҷаи бо ҳимояи ӯ расидан ба мансабе*).

ДАСТНОРАС دستنارس 1. аз қади одам баланд; ниҳоят баланд: **баландии дастнорас, токи дастнорас**. 2. он чи расидан ба он имконпазир нест, чизи ба он даст ёфтан мушкил; *муқоб.* **дастрас**.

ДАСТОВАРД دستآورد муваффақият, комёбӣ.

ДАСТОВЕЗ دستآویز 1. он чи меҳмон чун тӯҳфа

ба мизбон меорад, тӯҳфа, ҳадя, армуғон. 2. чизе ё касе, ки ба вай истинод (такя) карда кореро буд мекунанд. 3. *мач.* васила, восита; **дастовез кардан** а) ба сифати тӯҳфа бо худ бурдани чизе ба ҷое (*хусусан ба меҳмонӣ, тӯю маъракa ва г.*); б) баҳона кардан (*чизеро дар исботи дурустии амале*); санад ва далел қарор додан (*чизеро*).

ДАСТОДАСТ دستادست даст ба даст; (савдои) нақд.

ДАСТОЗМОӢ دست‌آزمایی қувваозмоӣ, зӯрозмоӣ, имтиҳон.

ДАСТОМӮЗ دست‌آموز 1. (мурғи) ба даст омӯхташуда, ки дар сурати сар додан боз ба даст омада менишинад; мурғи аҳлӣ. 2. (ҳайвонҳои) ромшуда.

ДАСТОН دستان 1. *ниг.* **достон**. 2. найранг, ҳила, тазвир.

ДАСТОНГӮ دستان گو *ниг.* **достонгӯ**.

ДАСТОННАВОЗ دستان‌نواز *кит.* дастонсаро, нағмасаро; **мурғи дастоннавоз** мурғи хушхон.

ДАСТОННАВОЗӢ دستان‌نوازی нағмасароӣ, нағмапардозӣ.

ДАСТОНСАРО(Й) دستان‌سرا(ی) 1. гӯянда ва нақлкунандаи достон. 2. нағмасаро, хушхон.

ДАСТОНСОЗ دستان‌ساز *кит.* 1. навозанда, мусиқинавоз; хонанда, ҳофиз. 2. *мач.* фиребгар, афсунгар, ҳилагар.

ДАСТОР دستار 1. порчаи матоъ, ки онро ба гирди сар мепечонанд; салла, аммома. 2. дастархон; порчае, ки бо он рӯи таомҳоро мепӯшонанд.

ДАСТОРАК دستارک *ниг.* **дасторча**.

ДАСТОРДОР دستاردار *кит.* мутасаддии дастархон, моида; **дастордори хон** мутасаддии дастархон ва суфра.

ДАСТОРДОРӢ دستارداری *кит.* амал ва шуғли дастордор.

ДАСТОРОН دستاران *кит.* музде, ки пеш аз иҷрои кор ба муздур медиҳанд, харҷӣ; муждагонӣ.

ДАСТОРХОН دستارخوان *ниг.* **дастархон**.

ДАСТОРЧА دستارچه *шакли тасғири* **дастор;** саллача, дастори хурде, ки ба сар лача, дастори хурде, ки ба сар мепечонанд; дастмоли хурд, рӯймолча, дастмолча.

ДАСТОС دست‌آس осиёчае, ки бо даст гардонида мешавад, осиёи дастӣ; **дастос кардан** орд кардан дар осиёи дастӣ.

ДАСТПАЙМОН دست‌پیمان 1. *кит.* пулу моле, ки ҳангоми ақди никоҳ ба зиммаи домод гузошта мешавад; маҳр, кобин, қалин. 2. *кит.* дастовез ва ҳадяе, ки домод пеш аз издивоҷ ва арӯсӣ ба хонаи арӯс мефиристонад.

ДАСТПАРВАР دست‌پرور 1. он ки ӯро шахси дигар, ҳизбу созмоне дар ҳимоя ва назорати худ гирифта тарбия кардааст; касе, ки зери дасти шахси дигар парвариш ёфтааст; тарбиятгирифта аз мактабе, парваришёфта. 2. дастӣ парваришёфта; ғайрихудрӯй, ғайриёбоӣ; кошта ва шинондашуда: **растаниҳои дастпарвар**.

ДАСТПАРВАРД دست پرورد *ниг.* **дастпарвар**.

ДАСТПАРВАРДА دست پرورده *ниг.* **дастпарвар**.

ДАСТПЕЧ دست‌پیچ 1. порча ва матои наворшаклу паҳн барои бастани дасти навзод дар гаҳвора. 2. *варз.* яке аз тарзҳои гӯштингирӣ, ки ҳариф дасти ҳаммусобиқаи худро печонда гирифта, ӯро мегалтонад. 3. *кит.* дастовез; восита; баҳона.

ДАСТПОК دست‌پاک 1. *ниг.* **дастпоккун, дастмол**. 2. *мач.* он ки ба мол ва сарвати дигарон таҷовуз намекунад ва дар амонат хиёнат намекунад, покдаст.

ДАСТПОКӢ دست‌پاکی *мач.* покдастӣ, хиёнат накардан дар амонатдорӣ.

ДАСТПОККУН دست‌پاک‌کن порчае, ки бо он дастро баъд аз шустан пок мекунанд; сачоқ, дастурӯпоккун.

ДАСТПОНА دست‌پانه асбоби зинати дасти занон, ки ҳалқашакл буда, аз тилло ё нуқра сохта мешавад, дастбанд, дастина.

ДАСТПОЧА دست‌پاچه саросема, ба изтироб афтода; **дастпоча шудан** саросема шудан.

ДАСТПУХТ دست‌پخت таоме, ки хӯранда бо дасти худ пухтааст; таоми дастӣ, таоми хонагӣ.

ДАСТПӮШАК دست‌پوشک чизи аз матоъ ё чарм ба шакл ва андозаи дасти инсон бо ангуштони алоҳида дӯхта ё бофташуда, ки барои

нигоҳдорӣ аз сармо ё аз ягон чизи дурушт (ҳангоми кор) ба даст мепӯшанд; *муқ.* **дасткаш**.

ДАСТРАНҶ دسترنج 1. коре, ки бо даст иҷро карда мешавад, меҳнати дастӣ; касбу кор; меҳнат. 2. музди кор, ҳаққи меҳнат, дастмузд.

ДАСТРАС دسترس 1. он чи даст ба он бирасад, чизе, ки ба даст даровардан ё аз худ кардани он мумкин ва осон аст; чизи бадастдаромада, чизи муяссар; **дастрас кардан** ба даст овардан, пайдо намудан, дарёфт кардан. 2. ба фосила ё баландии дасти одам, ба андозаи дарозии даст; **дастрас шудан//дастрас гардидан (гаштан)** а) ба даст даромадан, дар ихтиёри касе воқеъ шудани чизе; б) имконпазир шудани ҳусули чизе, имкони ба даст даровардани чизе мавҷуд будан.

ДАСТРАСӢ دسترسی он чи дар имконият ва тавоноии касе қарор дорад, дар ихтиёр доштан, мавриди истифода қарор доштан.

ДАСТРАСО دست رسا доро, бадавлат; осудаҳол, ба худ тинҷ (*аз ҷиҳати таъминоти моддӣ*); **дастрасо шудан** соҳиби чизу чора шудан, ба худ тинҷ шудан; имконияти моддӣ пайдо кардан (*ба иҷрои коре*).

ДАСТРОМ دست رام дастомӯз, ромшуда; ғайри чарс; **дастром шудан** ром шудан, ба даст омӯхта шудан.

ДАСТРӮЙМОЛ دسترويمال *ниг.* **дастрӯмол**.

ДАСТРӮМОЛ دسترومال рӯмолча барои пок кардани оби бинӣ, ашк *ва г.,* рӯмолчаи кисагӣ.

ДАСТСОЗ دستساز 1. он чи бо даст сохта шудааст. 2. *маҷ.* сохта, пардохта.

ДАСТСОЙ دستسای *киноя аз* хор, забун.

ДАСТСОХТ دستساخت *ниг.* **дастсоз**.

ДАСТСӮЗ دستسوز дастро сӯзонанда, хеле гарм: **нонҳои гарми дастсӯз**.

ДАСТТАНГӢ دستتنگی тангдастӣ, мӯҳтоҷӣ, камбизоатӣ.

ДАСТТАНҲО دستتنها он ки дар иҷрои коре дастёру мададгоре надорад, якка, танҳо.

ДАСТТАНҲОӢ دستتنهایی бе дастёру мададгор мондани кас; **дасттанҳоӣ кашидан** танҳо монда, ба ёрдами касе мӯҳтоҷ шудани кас.

ДАСТТЕША دستتیشه тешаи хурди дасткӯтоҳ; *муқ.* **пойтеша**.

ДАСТТИҲӢ دستتهی 1. *ниг.* **дастхолӣ**. 2. *маҷ.* тиҳидаст, нодор, фақир, камбағал.

ДАСТУПАНҶАДОР دستوپنجهدار *маҷ.* боҳунар, дорои истеъдоду маҳорат дар иҷрои кор.

ДАСТУПОБАСТА دستوپابسته *маҷ.* гирифтор, нотавон, беихтиёр, мутеъ.

ДАСТУПОДОР دست و پادار *маҷ.* лоиқ, ҳушёр, зирак, он ки аз ӯҳдаи иҷрои корҳо ба чолокӣ мебароянд.

ДАСТУПОЗАНӢ دست و پازنی 1. дасту пои худро ба ҳар тараф ҳаракат додан ё ҳаво додани кӯдак. 2. *маҷ.* даводавӣ, талош; кӯшишу ҷадал.

ДАСТУР دستور 1. роҳнамо, нишондод; барномаи амалиёт, дастуруламал; супориш, фармоиш; фармон, амр; **дастур додан** а) роҳ нишон додан барои иҷрои коре, омӯхтан; б) супориш додан, фармудан. 2. маҷмӯаи қонуну қоида ва тавсияҳо оид ба тарзи омӯзиши ягон фанни дарсӣ: **дастури таълимӣ; дастури методӣ** маҷмӯаи нишондод ё маслиҳату тавсияҳои методӣ оид ба тарзу усули гузаронидани дарсҳо аз фанне; **дастури забони форсӣ** китоби таълими сарфу наҳви забони форсӣ. 3. *кит.* рухсат, иҷозат. 4. *таър.* вазир, вазири соҳибмаснад.

ДАСТУРАМАЛ دستورعمل раҳнамо, нишондод; дастури иҷрои коре, маҷмӯи қоидаҳои кор бо чизе, дастуруламал.

ДАСТУРДИҲАНДА دستوردهنده фармоишдиҳанда, супоришгар.

ДАСТУРДИҲӢ دستوردهی *исми амал аз* **дастур додан;** нишон додани роҳу равиши коре.

ДАСТУРЗОДА دستورزاده *кит.* вазирзода, фарзанди вазир.

ДАСТУРӢ دستوری *кит. мансуб ба* **дастур**; он чи ҷанбаи дастуру фармон дорад; рухсат, иҷозат.

ДАСТУРУЛАМАЛ دستورالعمل *ниг.* **дастурамал**.

ДАСТУРӮШӮЙ دستوروشویی шустушӯи дасту

рӯ.

ДАСТУРӮШӮЯК دستوروشویک *ниг.* **дастшӯяк**.

ДАСТУРХОН دسترخوان *ниг.* **дастархон**.

ДАСТФОЛ دستفال *ниг.* **дастлоф**.

ДАСТФИШОРӢ دستفشاری *исми амал аз* **даст фишурдан;** воҳӯрдӣ.

ДАСТФИШУРӢ دستفشوری *ниг.* **дастфишорӣ.**

ДАСТФУРӮШ دستفروش *маҷ.* он ки моли худро бо гардиш дар кӯчаю бозор мефурӯшад ва нуқтаи фурӯш надорад; *муқ.* **дастакифурӯш**.

ДАСТФУРӮШӢ دست فروشی дастфурӯш будан; амал ва шуғли дастфурӯш; *муқ.* **дастакифурӯшӣ**.

ДАСТХАТ دستخط 1. *ниг.* **дастнавис; ба дастхати…** ба хати бо даст навиштаи…, бо қалами… 2. нома, руқъа, мактубча; **дастхат гирифтан *аз касе*** забонхат гирифтан аз касе; **дастхат кардан** нома навиштан; хатча навишта фиристодан.

ДАСТХОЛӢ دستخالی бо дасти холӣ, бе ягон чиз; бе дастовез.

ДАСТХУШ دستخوش он ки шахсе ӯро мавриди масхараю ханда қарор медиҳад, бозичаи дасти дигар; мутеъ, зердаст.

ДАСТХУШК دستخشک 1. *ниг.* **дастхолӣ**. 2. *маҷ.* он ки аз вай ба ҳеҷ кас нафъе намерасад; хасис, бахил.

ДАСТХУШКӢ دستخشکی хасисӣ, бахилӣ.

ДАСТХӮРДА دستخورده дар натиҷаи истифодаи зиёд кӯҳнашуда, кӯҳна, фарсуда.

ДАСТЧИН دستچین **:дастчин кардан** а) бо як даст як-як чидани мева аз дарахт ё ҳосили чизе, то ки зараре набинад; б) *маҷ.* яккачин кардан, сарчин кардан, баргузидан.

ДАСТҶАМЪӢ دستجمعی *ниг.* **дастаҷамъӣ, дастаҷамъона**.

ДАСТҶУНБОНӢ دستجنبانی даст ҷунбондан, ҳаракат додани даст; болою поин кардани даст барои ишорае.

ДАСТШИКАСТА دستشکسته он ки дасти ӯ шикастааст, каси дасташ шикаста: **одами дастшикаста**.

ДАСТШИНОН دستشنان **:дастшинон кардан** якяк бо даст шинондан.

ДАСТШИНОНДА دستشنانده *ниг.* **дастнишонда**.

ДАСТШӮ//ДАСТШӮЯ دستشو//دستشویه зарфи махсуси филизӣ, ки барои дар ҷои нишаст шустани даст ҳамроҳи офтоба ба назди меҳмон оварда мешавад.

ДАСТШӮЯК دستشویک 1. зарфи оби ба ҷое шинондашуда барои шустани дасту рӯй. 2. тоси махсус барои шустани дасту рӯй, ки дар болои он мили лӯлаи об шинонда шудааст.

ДАФ دف *мус.* асбоби зарбӣ, ки ба дойраи хурд монанд ва гоҳо ҳар ду рӯ пӯст кашида шуда, зангӯла, ҳалқаву шилшилаҳои филизӣ дорад ва бо ангушту кафи даст менавозанд; дойра.

ДАФГАРДОН دف گردان *кит.* он ки ҳамзамон бо задани даф онро дар маҳфил мегардонду чарх мезад ва маъмулан ба ин васила пул ҷамъ мекард.

ДАФЗАН دف زن *ниг.* **дафнавоз**.

ДАФЗАНОН دفزنان *феъли ҳол аз* **даф задан**; дар ҳоли задани даф, дар ҳоли дойразанӣ.

ДАФИН *а.* دفین 1. пинҳонкарда, русткарда. 2. дафнкарда, гӯронда: **дафин кардан**.

ДАФИНА *а.* دفینه пулу ҷавоҳироти дар зери хок пинҳонкарда, ганҷи ниҳон; ганҷина.

ДАФӢ دفی *марбут ба* **даф**; навозандаи даф.

ДАФН *а.* دفن гӯрондан, ба хок супурдан: **маросими дафн, рӯзи дафн, дафн кардан**.

ДАФНАВОЗ دفنواز он ки даф менавозад, навозандаи даф; дафзан; дойразан; дойрадаст.

ДАФНУК دفنوک *кит.* зинпӯши асп, ғошия.

ДАФТАР I دفتر абзори шонамонанди бофандагон.

ДАФТАР II دفتر [*муарраб аз юнонӣ*] 1. варақҳои коғази сафеди саҳҳофӣ ва ҷилдшуда (*барои навиштан*): **дафтари мактабӣ, дафтари хотирот, дафтари қайд(ҳо)** 2. он ҷи дар он дахлу харҷ ҳисоб ё асомии касон қайд карда мешавад: **дафтари синф**. 3. китоб; маҷмӯа; асари навишташуда, таълифот: **дафтари ашъор; дафтари бағалӣ** дафтарчаи кисагӣ (*барои қайдҳо*); **дафтари шикоят ва пешниҳод** дафтари махсусе, ки дар он харидорону мушта-

риён фикру мулоҳиза ва пешниҳодҳои худро роҷеъ ба тарзи кори мағозаву корхонаҳо ва коргоҳҳои хизматрасонӣ баён менамоянд; **дафтари ҳавлӣ** дафтари махсус дар идораи хонаю ҳавлиҳо барои ба қайд гирифтани истиқоматкунандагон; **дафтари аъмол**. *д.* ҳисоби кору кирдорҳо. 4. ҷое, ки дар он ба корҳои дафтарнависӣ машғул мешаванд; **дафтари кор** утоқи корӣ.

ДАФТАРДОР دفتردار *кҳн.* 1. ҳисобдор, муҳосиб. 2. котиб, коргузор, мирзо.

ДАФТАРДОРӢ دفترداری шуғл ва амали дафтардор; коргузорӣ, котибӣ, мирзоӣ.

ДАФТАРӢ دفتری *кит. мансуб ба* **дафтар**; идорӣ; идоранишин.

ДАФТАРХОНА دفترخانه 1. *кҳн.* идорае, ки он ҷо дафтари ҳисобдорӣ нигоҳ дошта мешуд. 2. шӯъбаи коргузории муассисаҳои калон; идора.

ДАФТАРЧА دفترچه 1. *шакли тасғири* **дафтар;** дафтарчаи хурд (-и одатан кисагӣ барои қайдҳои шахсӣ); **дафтарчаи ёддошт(ҳо), дафтарчаи хотирот, дафтарчаи кисагӣ**. 2. ҳуҷҷат ба шакли китобча: **дафтарчаи имтиҳон(от), дафтарчаи амонатгузорӣ, дафтарчаи узвият; дафтарчаи меҳнатӣ** ҳуҷҷатест, ки фаъолияти меҳнатии коргарон ва хизматчиён дар он нишон дода мешавад ва барои муқаррар кардани собиқаи корӣ санади асосӣ мебошад.

ДАФФОФ *а.* دفّاف *кит.* 1. устои дафсоз. 2. дафнавоз, дойразан, дойрадаст.

ДАФЪ *а.* دفع 1. дур кардан, рад кардан, рондан; рафъ кардан; нест кардан: **дафъи бало, дафъи вабо, дафъи душман, дафъи захм**. 2. боздоштан, гардондан: **дафъи ҳуҷуми душман; дафъ кардан (намудан)** дур кардан, рондан; рафъ кардан, бартараф намудан; **дафъ шудан** дур шудан; нест шудан; гум шуда рафтан; ◊ **дафъи хумор** шикасти хумор, хуморшиканӣ.

ДАФЪА *а.* دفعه бор, карат, мартаба, маротиба: **дафъаи аввал, дафъаи оянда, чандин дафъа, ҳар дафъа**.

ДАФЪАТАН *а.* دفعتا якбора, дарҳол, фавран: **дафъатан ҷавоб додан**.

ДАФЪНОПАЗИР دفعناپذیر 1. дафъ нашуданӣ, бартарафнашаванда. 2. боздоштанашаванда: **офати дафънопазир**.

ДАФЪУЛВАҚТ *а.* دفع الوقت *кит.* ба таъхир андохтан, кашолдиҳӣ, имрӯз – фардо кардан, эҳтимол.

ДАХИЛ *а.* دخیل 1. он ки ба кори дигарон дахл дорад; дахолаткунанда. 2. *маҷ.* шарик, ҳамроҳ; **ҳарфи дахил** *адш.* ҳарфи ҳамсадое, ки дар мобайни ҳарфҳои калимаи қофияшаванда воқеъ аст.

ДАХЛ *а.* دخل 1. даромад, воридот; *муқоб.* **харҷ**. 2. алоқа, рабт, муносибат: **дахл доштан** (-и коре ё чизе ба касе).

ДАХЛДОР دخلدار алоқадор, алоқаманд, рабтдошта, марбут, муносибатдошта; **идораи дахлдор, созмони дахлдор, одамони ба илму адабиёт дахлдор; дахлдор будани** *касе ба коре* а) алоқаманд будани касе ба коре; б) кордору шарик будани касе ба коре.

ДАХМА دخمه *кит.* хонаи зеризаминӣ барои гузоштани ҷасади мурдагон, гӯрхона, сардоба; ҷои тангу торик.

ДАХМАБОН دخمه‌بان *кит.* нигаҳбон ва муҳофизи дахма.

ДАХМАБОНӢ دخمه‌بانی *кит.* амал ва кори дахмабон.

ДАХМАГОҲ دخمه‌گاه *кит.* ҷой ва маҳалле, ки дахма дар он ҷо воқеъ шудааст.

ДАХМАСА دخمسه *гуфт.* ташвиш; дарди сар, ташвиши зиёдатӣ; *муқ.* **махмаса**.

ДАХОЛАТ *а.* دخالت дахл кардан, мудохила: **дахолати бевосита, дахолати фаъолона**.

ДАХОЛАТНОПАЗИР دخالتناپزیر надоштани имкон ва тавони мудохила.

ДАХОЛАТНОПАЗИРӢ دخالتناپذیری дахолатнопазир будан.

ДАХШ دخش *кит.* 1. оғози муомила ва кор бо ягон кас, оғози кор. 2. тира, торик.

ДАҲ ده *шумораи миқдорӣ* (10) ададе, ки пас аз нӯҳ ва пеш аз ёздаҳ воқеъ аст; **даҳҳо** а) адади номуайяне, ки аз чандин даҳ (то сад) иборат аст; б) *маҷ.* бисёр зиёд; **даҳ-даҳ** даҳнафарӣ; **аз даҳ як ҳисса** аз даҳ ҳиссаи чизе; **як бар даҳ** даҳ баробар зиёд; ◊ **даҳ ангушт бар даҳон**

ниҳодан (андохтан) аз рӯи ҳирси пулёбӣ якбора ба якчанд кор даст задан.

ДАҲА دهه 1. ҳар як бахши даҳгонаи вақт монанди даҳ рӯзи як моҳ ё тақсими вақт ба даҳрӯзӣ. 2. гурӯҳи даҳгона ё даҳнафарӣ.

ДАҲАН دهن *ниг.* **даҳон**.

ДАҲАНАКӢ دهنکی бо даҳон; рӯйнокӣ, парӯ.

ДАҲАНБАСТА دهن‌بسته 1. чизи даҳонаш маҳкам кардашуда (*аз қабили* халтаю ҷувол). 2. *гуфт.* ба хомӯш шудан маҷбур кардашуда; хомӯш. 3. *гуфт.* рӯзадор, рӯзагирифта; *муқоб.* **даҳанбоз, даҳанвоз**.

ДАҲАНБИН دهن بین *маҷ.* он ки таҳти таъсири сухану ақидаҳои дигарон аст ва фикру ақидаи мустақил надорад.

ДАҲАНБОЗ دهن باز *ниг.* **даҳаняла**.

ДАҲАНВАСЕЪ دهن‌وسیع *ниг.* **даҳандарида**; чизи даҳонаш калон (*асосан оид ба зарф*).

ДАҲАНДАРИДА دهن‌دریده 1. он ки даҳанаш дарида аст. 2. *маҷ.* лаққӣ, сергап, ҳарзагӯй; каси бадгап, носазогӯй, шаттоҳ.

ДАҲАНДӮЗ دهن‌دوز *гуфт., маҷ.* то даҳонаш пур, даҳанбаста; **ҷуволи даҳандӯз** ҷуволи пур (*мас., аз гандум*).

ДАҲАНДӮХТА دهن‌دوخته *ниг.* **даҳанбаста**.

ДАҲАНЗАДА دهن‌زده *ниг.* **даҳонзада**.

ДАҲАНКАЛОН دهن‌کلان 1. он чи даҳони калон дорад, калондаҳон. 2. *маҷ.* он ки бо калонгапӣ ва гапдонӣ мардумро ба итоати худ даровардааст, гапкалон; ҳавобаланд.

ДАҲАНКАЛОНӢ دهن‌کلانی ҳавобаландӣ, манманӣ; **даҳанкалонӣ кардан** гапҳои калон задан; манманӣ кардан.

ДАҲАНМАРД دهن‌مرد *ниг.* **даҳанкалон** 2.

ДАҲАНСӮЗ دهن سوز *ниг.* **даҳонсӯз**.

ДАҲАНСӮХТА دهن‌سوخته *маҷ.* таҷрибаи талхро аз сар гузаронида; танбеҳдида.

ДАҲАНФАРОХ دهن‌فراخ *кит., ниг.* **даҳанкалон**.

ДАҲАНШИРИНӢ دهن‌شیرینی он чи бо он даҳонро ширин мекунанд; **даҳанширинӣ кардан** ба муносибати хурсандие ширавор хӯрдан.

ДАҲАНЯЛА//ДАҲОНЯЛА دهن‌یله//دهان‌یله 1. он ки бо тамошое ё хаёле банд шуда монда, ҳушёриро аз даст медиҳад, он ки аз рӯи содалавҳӣ ё бепарвоӣ сирреро ошкор мекунад. 2. *маҷ.* лаққӣ, сергап.

ДАҲАНЯЛАГӢ دهن‌یلگی даҳаняла будан.

ДАҲОНЯЛАГӢ دهان‌یلگی *ниг.* **даҳанялагӣ**.

ДАҲБОШӢ دهباشی *таър.* саркардаи даҳ сипоҳӣ ё шабгард (*дар аморати Бухоро*).

ДАҲГАЗА ده‌گزه даҳ газ дарозидошта, ба дарозии даҳ газ: **қолини даҳгаза**.

ДАҲДАҲӢ دهدهی :**зари даҳдаҳӣ** тиллои холис (беғаш, комилиёр, сара).

ДАҲДИЛ(А) دهدله 1. мунофиқ, дурӯя; булҳавас. 2. *киноя аз* далер, диловар, шуҷоъ.

ДАҲЗАБОН ده‌زبان *маҷ.* пургӯй, сергап, серҷоғ, лаққӣ.

ДАҲӢ دهی 1. *мансуб ба* **даҳ**. 2. асосёфта ба ҳисоби даҳ-даҳ; мартабаи дувуми ададҳо. 3. *гуфт.* пули даҳ сомонӣ; **касри даҳӣ** *ниг.* **каср**.

ДАҲКАРАТА ده‌کرته даҳ баробар; даҳ бор; **қаҳрамони даҳкарата** он ки даҳ бор номи қаҳрамониро соҳиб шудааст; (*мас., дар мусобиқаҳои варзишӣ*).

ДАҲЛЕЗ دهلیز 1. хонаи хурде, ки дар он одатан пойгаҳу обрез воқеъ аст ва ба воситаи он ба хонаи асосӣ медароянд: **хонаи даҳболори даҳлезу мадондор**. 2. роҳрави сарпӯшида, долон.

ДАҲЛЕЗӢ دهلیزی :*кит.* **сухани даҳлезӣ** *киноя аз* сухани беҳуда, гапи беасос.

ДАҲМАНӢ ده‌منی *гуфт.* он чи гунҷоиши даҳ манро дорад; **деги даҳманӣ** деги калон.

ДАҲМАРДА ده‌مرده *лаҳҷ.* ҷӯпон, подабон; **ҷоми даҳмарда** *киноя аз* ҷоми калон.

ДАҲМАРДАГӮЙ ده‌مرده‌گوی *кит. киноя аз* сергап, пургӯй.

ДАҲО *а.* دها ақлу заковат, зиракӣ, доноӣ; қобилияти фавқулодаи эҷодӣ ва заковатмандии шахс дар соҳаи илму адабиёт: **даҳои адабиёт**.

ДАҲОЖ دهاژ *кит., ниг.* **даҳоз**.

ДАҲОЗ دهاز *кит.* бонг, фарёд, наъра.

ДАҲОҚИН *а.* دهاقين *ҷ.* **деҳқон** (*муарраби деҳгон*).

ДАҲОН//ДАҲАН دهان//دهن 1. узви инсон ва ҳайвон, ки забон ва дандонҳо дар он ҷойгир аст. 2. қисми саркушодаи зарф, тӯп, шиша *ва г.*; ҷои даробарои баъзе чизҳои миёнковок, мадхал: **даҳони ғор**. 3. *гуфт., маҷ.* калима: **як-ду даҳон гап задан; як даҳон… гуфтан** *гуфт.* як калима… гуфтан; як бор… гуфтан; **дар даҳани**… дар даромадгоҳи…, дар ҷои саршавии…. (*дара, кӯча, ҷӯи об ва г.*); **як даҳон нон** як луқма нон; як бурда нон, пораи нон; **аз даҳон монда, аз даҳон афтода** кӯҳнашуда, аз истеъмол баромада; обшуста; **даҳон ба даҳон** ба таври даҳонакӣ, ба тариқи шифоҳӣ; аз даҳан ба даҳан гузашта; **даҳон андохтан, даҳон расондан** *ба касе ё чизе ниг.* **даҳон задан; даҳон бастан** худдорӣ кардан аз гуфтани чизе; хомӯш шудан; **даҳони бефаровез доштан** а) лаққӣ (сергап) будан; б) дар сухан беибо будан, шуртакгӯй будан; **даҳон задан** *ба касе ё чизе* а) талабидан, пурсидан чизеро аз касе; б) ба духтаре талабгор шудан; розигии касеро хостан (*дар бораи номзад кардани духтаре*); **даҳон кушодан** (**боз кардан**) гап задан, сухан кардан; гап кушодан дар бораи чизе; **даҳони** *касеро* **бастан** касеро аз гуфтани чизе боздоштан, касеро ба хомӯш шудан маҷбур кардан (*бо ягон кор, хусусан бо ришва забонкӯтоҳ кардан*); **даҳони** *касеро* **хорондан** ба нафси касе расида, ӯро ба гуфтани чизе ё ба мунокиша водор кардан; **даҳонро пӯшидан** хомӯш (чим) шудан; **даҳон инҷ кардан** *гуфт.* табассуми зӯракӣ кардан, лабханд задан; **даҳони *касе* маҳкам будан** сир нигоҳ дошта тавонистани касе; **даҳони** *касе* **мӯй баровардан** аз бисёр гуфтани чизе хаста шудан, зиёд гап зада дилгир шудан; **даҳони** *касе* **об кушодан, оби даҳони** *касе* **рафтан (рехтан, шоридан)** ҳаваси касе рафтан ба чизе; сахт муштоқ шудан ба чизе; **даҳон ширин кардан** а) аз чизи ширину бомаза каме хӯрда ҳаловат бурдан; б) касеро бо ваъдаи хуш, бо ришва ё бо ягон воситаи дигар розию хурсанд кардан; **шири модар ба даҳон омадан** дар тарбияву таълими касе ё иҷрои коре сахт азоб кашидан; **аз даҳон баровардан** гуфтан; тасодуфан гуфта мондан, лаққида мондан; **аз даҳон баромадан** гуфта шудан, изҳор гардидан; банохост гуфта шудани гапе; **аз даҳони** *касе* **бӯи шир омадан** *киноя аз* хурд будани касе; ноболиғ будани касе; **ба даҳон гирифтан** чашидан, хӯрдан, нӯшидан; **ба даҳони** *касе* **задан** сухани касеро буридан, ба сухангӯии касе халал расондан; касеро аз гап боздоштан (*бо ҷавоби тезу тунд ё луқмапартоӣ*); **ба даҳони** *касе* **мӯҳри хомӯшӣ задан** хомӯш кардан касеро, лаби касеро бастан; *ниг.* **даҳони** *касеро* **бастан; ба даҳон об гирифтан** хомӯш истодан, лаб накушодан, гап назадан; **дар даҳони** *касе* **гап наистодан** сирро нигоҳ дошта натавонистан; **дар (ба) даҳон мондани гапи** *касе* қатъ шуда мондани сухани касе, бурида нотамом мондани сухани касе; **даҳонро калӯши кӯҳна кардан** адаби касеро додан, ҷазои касеро додан.

ДАҲОНА دهانه даромад ва мадхали ҳар ҷой, чиз *ва г.,* даҳана.

ДАҲОНАКӢ دهانكى ба воситаи даҳон, шифоҳӣ.

ДАҲОНБАНД دهان‌بند василае, ки бо он даҳонро мебанданд, пӯзабанд, фукбанд.

ДАҲОНБАНДӢ دهان بندى *маҷ.* хомӯшӣ, сукут.

ДАҲОНБЕФАРОВЕЗ دهان بيفراويز он ки беибо ва бемулоҳиза ҳар гапро мегӯяд, шуртакигӯй.

ДАҲОНЗАДА دهان‌زده истифодашуда, ба даҳон расида.

ДАҲОНӢ دهانى 1. *мансуб ба* **даҳон**. 2. *ниг.* **даҳонакӣ: ҷанги даҳонӣ**.

ДАҲОНКАЛОН دهان‌كلان *ниг.* **даҳанкалон**.

ДАҲОНКУШОӢ دهان‌كشايى *исми амал аз* **даҳон кушодан;** гуфтани сухане; гап задан.

ДАҲОНПИЗИШК دهان‌پزشک *нав.* духтури даҳону дандон.

ДАҲОНПИЗИШКӢ دهان‌پزشكى 1. соҳаи илми тиб, ки ба таҳқиқи дармон ва пешгирии бемориҳои даҳону дандон машғул аст. 2. ҷойи кори даҳонпизишк.

ДАҲОНСӮЗ دهان‌سوز бисёр доғ ва сӯзандаи даҳон.

ДАҲОНСӮХТА دهان‌سوخته *ниг.* **даҳансӯхта**.

ДАҲОНТАНГ دهان‌تنگ *маҷ.* тангдаҳон, ғунчадаҳон; зебо, хушрӯй.

ДАҲОР دهار *кит.* ғор; дара; шикофи кӯҳ.

ДАҲПАНҶӢ ده‌پنجى тиллову нуқраи қалб ва

носара, тиллову нуқрае, ки ними он филизи дигарест.

ДАҲР *а.* دهر 1. дунё, олам, ҷаҳон. 2. рӯзгор, замона, давр. 3. *маҷ.* тақдир, қисмат, қазову қадар.

ДАҲРА *а.* دهره *кит.* навъе аз шамшери дудама; качкорди ғалладаравӣ, дос.

ДАҲРИГӢ دهريگى даҳрӣ будан; бединӣ.

ДАҲРИЁНА دهريانه чун даҳрӣ, ба монанди даҳрӣ: **фикри даҳриёна**.

ДАҲРӢ دهرى он ки оламро моддӣ мешуморад ва ба офариниши олам бовар намекунад, моддигаро; бедин, мулҳид.

ДАҲРӮЗА دهروزه 1. ба муддати даҳ рӯз: **даҳрӯза ба сафари хидматӣ рафтан**. 2. ҳар коре, ки дар даҳ рӯз иҷро шудааст ё мешавад: **кори даҳрӯза, ҳисоботи даҳрӯза**. 3. ҳар чизе ки аз ба вуҷуд омадани он даҳ рӯз гузаштааст; **моҳи даҳрӯза** моҳе, ки аз баромадани он даҳ рӯз гузаштааст, моҳе, ки даҳ рӯзро пур кардааст. 4. даҳа: **даҳрӯзаи адабиёт ва санъати халқи тоҷик дар Маскав**.

ДАҲРӮЗАГӢ دهروزگى даҳрӯза будан: **дар (вақти) даҳрӯзагии моҳ**.

ДАҲРӮЯ دهرويه *ҳанд.* даҳсӯя.

ДАҲСОЛА ده ساله 1. даҳ сол дошта(гӣ); синнаш ба даҳ даромада: **бачаи даҳсола; мактаби даҳсола** мактаби миёна, ки муддати таҳсил дар он даҳ сол буд. 2. ба муддати даҳ сол: **меҳнати даҳсола**.

ДАҲСОЛАГӢ دهسالگى даҳсола будан, даҳ сол доштан.

ДАҲТОӢ ده تايى даҳ-даҳ; аз ҳисоби ба ҳар кас даҳто.

ДАҲУМ دهم шумораи тартибӣ аз адади даҳ: **синфи даҳум**; **чароғи даҳум** навъи чароғи равшании карасинӣ.

ДАҲЧАНД دهچند даҳ баробар (зиёд): **даҳчанд шудан**.

ДАҲЧОР دهچار аз даҳ чор ҳиссаи чизе; 40 фоизи чизе.

ДАҲШАТ *а.* دهشت 1. ваҳм, воҳима, ваҳшат: тарс, бим: **ба (дар) даҳшат афтодан**, **ба (дар) даҳшат андохтан**, **ба дили** *касе* **даҳшат афтодан (андохтан)**; **даҳшат хӯрдан** ба таҳлука афтодан; **аз даҳшати**... аз тарси...; аз воҳимаи...; аз хавфи... 2. *гуфт.* дӯғу пӯписа, сиёсат; ҷангу ҷидол; **даҳшат кардан** дӯғу пӯписа кардан, сиёсат кардан. 3. нидоест, ки барои ифодаи изтироб ва ҳаяҷон аз ягон воқеаи ниҳоят мудҳиш ба кор мебаранд: **ин чӣ даҳшат!**

ДАҲШАТАНГЕЗ دهشتانگيز он чи одамро ба воҳима ва тарсу бим меандозад, ҳавлангез, мудҳиш: **манзараи даҳшатангез, овози даҳшатангез**.

ДАҲШАТАНГЕЗӢ دهشتانگيزى ба тарсу воҳима андохтан, ҳавлангезӣ, тарсангезӣ.

ДАҲШАТАНГЕЗОНА دهشتانگيزانه аз рӯи даҳшат ва тарсу ваҳм.

ДАҲШАТАФЗО دهشتافزا он чи тарсу бими касро зиёд мекунад; ҳавлангез.

ДАҲШАТАФЗОӢ دهشتافزايى даҳшат ва тарсу ваҳмро зиёд кардан.

ДАҲШАТАФКАН دهشتافكن *ниг.* **даҳшатангез**.

ДАҲШАТБОР دهشت بار *ниг.* **даҳшатнок**.

ДАҲШАТЗАДА دهشتزده ба воҳима афтода, тарсу ваҳм фарогирифта; ба таҳлука афтода.

ДАҲШАТЗАДАГӢ دهشتزدگى ба ваҳм афтодагӣ; ҳайратзадагӣ; саргаштагӣ, саросемагӣ.

ДАҲШАТЗО دهشت زا ба даҳшат ва тарсу ваҳм андозанда, даҳшатнок.

ДАҲШАТНОК دهشتناک даҳшатангез, воҳиманок, мудҳиш; пурдаҳшат, бадвоҳима: **воқеаи даҳшатнок, манзараи даҳшатнок, наъраи даҳшатнок**.

ДАҲШАТОВАР دهشتآور *ниг.* **даҳшантангез**.

ДАҲШАТОЛУДА دهشتآلوده тарснок, бимнок; ба воҳима афтода; тарсида.

ДАҲЯК ده يک 1. аз даҳ як ҳиссаи чизе; *кин*оя *аз* андак чизе, қисми ками чизе. 2. *таър.* хироҷе, ки аз ҳисоби аз даҳ ҳиссаи ҳосил ба манфиати хазинаи подшоҳӣ аз аҳолӣ гирифта мешуд, хироҷи ушр. 3. *таър.* ёрдампулии солона, ки дар аморати Бухоро ба муллобачагони пешқадами мадраса ҳамчун мукофоти илмӣ таъйин карда мешуд.

ДАҲЯКГИР دهيکگير *таър.* муллобачае, ки ёр-

дампулии даҳяк мегирифт.

ДАҲЯКХӮР دهیک‌خور *ниг.* **даҳякгир**.

ДАҲЯКЧӢ ده یکچی *таър.* маъмуре, ки хироҷи даҳякро аз аҳолӣ меғундошт.

ДАҶЛА *а.* دجله 1. дарёи равону сероб; ба монанди дарё. 2. номи дарёе дар Ироқ;

ДАҶҶОЛ *а.* دجّال 1. *д.* лақаби шахси каззоби мавҳумӣ, ки тибқи ривоятҳои динӣ дар охирзамон харсавор пайдо шуда, мардумро бо фиребу найранг аз паси худ ба дӯзах мебарад. 2. *маҷ.* одами каззоб, бисёр дурӯғгӯ, фиребгар.

ДАШНА دشنه навъи корди нӯгтез, ханҷар.

ДАШНОМ دشنام сухани қабеҳ, ҳақорат, фаҳш, носазо, хорӣ: **дашноми кӯчагӣ, дашноми қабеҳ, дашноми болохонадор; дашном додан** носазо гуфтан ба касе, ҳақорат кардан касеро.

ДАШТ دشت замини ҳамвори паҳновар (*асосан нообод*), биёбон, саҳро, чӯл: **дашти беоб**, **дашти бирён**, **дашти бепоён**, **дашти лабташна**.

ДАШТБОЗОР دشت‌بازار бозоре, ки дар дашт барпо мешавад (*чунин бозор одатан муваққатӣ ҳисоб меёбад*).

ДАШТБОН دشتبان посбоникунандаи дашт; посбони киштзор, муҳофизи зироатгоҳ.

ДАШТӢ دشتی 1. *мансуб ба* **дашт**; воқеъ дар дашт: **роҳи даштӣ, пайраҳаи даштӣ**. 2. рӯида дар дашт, худрӯй: **лолаи даштӣ, гули даштӣ, гиёҳи даштӣ**. 3. ёбоӣ; *муқоб.* **хонагӣ: мурғи даштӣ, парандаи даштӣ**.

ДАШТНАВАРД دشت نورد *ниг.* **даштпаймо**.

ДАШТНИШИН دشت‌نشین *кит.* сокини дашту биёбон, саҳронишин.

ДАШТПАЙМО دشت‌پیما *кит.* он ки дашту даманро мепаймояд, биёбонгард, даштнавард.

ДАШТРӮЯ دشترویه ҷои васеи ҳамвор, даштгоҳ, саҳро.

ДАЪБ *а.* دأب *кит.* одат, расм; хӯ, хислат.

ДАЪВАТ *а.* دعوت 1. ҷеғ задан, таклиф, хондан ба меҳмонӣ; хабар ба тӯю зиёфат. 2. навбат (дафъа) дар интихобот: **вакили даъвати дуюми Маҷлиси Олии Тоҷикистон**. 3. *ҳ.* талаби ҳозир шудан ба хизмати низомӣ: **мавсими даъват**. 4. *д.* дуо; талаб, хоҳиш (*аз Худо*); **даъват кардан** а) ҷеғ задан, таклиф кардан, хондан ба меҳмонӣ; б) ташвиқ кардан ба коре: **ба мусобиқа даъват кардан, ба иттиҳод даъват кардан; даъват шудан** а) *тарзи мафъули* **даъват кардан**; б) сафарбар шудан ба хизмати аскарӣ.

ДАЪВАТГАР دعوت گر он ки касеро барои коре мехоҳад ва фаро мехонад, даъваткунанда.

ДАЪВАТГАҲ دعوتگه *кит.* ҷойи даъват, маҳалли фаро хондан.

ДАЪВАТӢ دعوتی даъватшуда, хондашуда.

ДАЪВАТНОМА دعوتنامه мактубчае, ки мундариҷаи онро даъват ба маҷлис, шабнишинӣ, тӯй ва зиёфат ташкил медиҳад; нома барои ворид шудан ба маҷлис, ҷашн *ва ғ.*; санади даъват ба сафи қувваҳои мусаллаҳ.

ДАЪВАТШАВАНДА دعوتشونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **даъват шудан**. 2. сафарбаршаванда барои адои хизмати ҳарбӣ; **ба синни даъватшаванда(гӣ) расидан** ба синни барои хизмати ҳарбӣ мувофиқ расидани ҷавонмардон.

ДАЪВАТШУДА دعوتشده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **даъват шудан;** хондашуда, ҷеғзадашуда; хабаршуда, хабарӣ. 2. сафарбаршуда ба хизмати ҳарбӣ.

ДАЪВӢ *а.* دعوی *ниг.* **даъво**.

ДАЪВО *а.* دعوا 1. *ҳуқ.* арз ба мақомоти судӣ барои муҳофизати ҳуқуқи поймолшуда ё манфиат; чизе ё ҳаққе, ки ба воситаи додгоҳ (мақомоти судӣ) аз касе талаб мешавад, додхоҳӣ, талаби ҳақ. 2. иддао, талаб, тақозо: **даъвои ҳаққонӣ**. 3. фикру ақидае, ки оид ба ягон масъалаи илмӣ ё адабӣ баён шудааст ва мӯҳтоҷи далелу исбот аст; **даъво доштан** а) даъвогар будан; талабгори чизе будан, хостгор будан ба чизе; б) иддаои донистани чизе ё тавонистани кореро доштан; **даъво кардан** а) чизеро талаб кардан, даъвогар шудан ба чизе; б) иддаои донистани чизе ё тавонистани коре: **даъвои валигӣ кардан, даъвои шоирӣ кардан; аз даъво гузаштан // аз кулли даъво гузаштан** аз талабу иддаои ба касе доштаи худ пурра даст кашидан; **даъвои дӯстӣ кардан** изҳори дӯстӣ кардан дар ҳолате, ки дӯст

нест; **аз даъвои** *чизе* **(дар) гузаштан** аз баҳри чизе баромадан; ◊ **даъвои нони қоқ** иддаои асос надошта, даъвои беасос.

ДАЪВОГАР دعواگر 1. *ҳуқ.* он ки ба воситаи мақомоти судӣ ҳимояи ҳуқуқи худро талаб мекунад; муддаӣ, додхоҳ. 2. талабгор, хостгори чизе; довталаб.

ДАЪВОГАРӢ دعواگری даъвогар будан, талабгорӣ, чизеро хостгор шудан.

ДАЪВОӢ دعوائی 1. додхоҳӣ, барои мудофиаи ҳуқуқ ба маҳкамаву додгоҳ мурочиат намудан; ҷанҷол, низоъ. 2. иддао, талаби нодуруст, талаби ноҳақ.

ДАЮС *а.* دیوث марде, ки нисбат ба покдомании зани худ бепарвост, беномус, беорият, қалтабон; разил.

ДЕБЕТ *лот.* دیبیت *ҳисобд.* ҳисоби даромад ва харҷу қарзҳои ягон идора, ки дар тарафи чапи сурати ҳисоб навишта мешавад, *муқоб.* **кредит**.

ДЕБИТ *фр.* دبیت *тех.* миқдори моеъ (*аз қабили* об, нафт ё газ), ки аз чоҳу кон дар воҳиди муайяни вақт мебарояд.

ДЕБО دیبا матои нафиси абрешимии ранга, ҳарири ранга.

ДЕБОРУХ دیبارخ *киноя аз* хушрӯй.

ДЕБОЧА دیباچه сарсухан, муқаддима, пешгуфтор (-и китоб).

ДЕБОЧАНАВИС دیباچه‌نویس 1. муқаддиманавис. 2. *маҷ.* асосгузор, сардафтар.

ДЕБЮТ *фр.* دیبیوت 1. нахустин ҳунарнамоӣ дар саҳна; умуман аввалин ҳунарнамоӣ ё озмоиши қувва дар кори эҷодӣ. 2. *варз.* ибтидои бозӣ.

ДЕВ دیو 1. маҳлуқи хаёлӣ ва афсонавӣ (*ба монанди* албастӣ, парӣ, шайтон, ғӯл, ифрит *ва г.),* ки ниҳоят азимҷусса, зӯр, бадҳайбат ва думу шохдор тасвир мешавад ва гӯё ба одам зарар мерасондааст. 2. *маҷ.* одами зишту бадкирдор.

ДЕВА دیوه *кит.* кирм, кирмак; кирми пиллаи абрешим.

ДЕВАК دیوک *кит.* кирми чӯбхӯр.

ДЕВАЛВАТСИЯ *лот.* دیولوتسیه *иқт.* расман паст кардани арзиши воҳидҳои пулӣ; беқурбшавии пул: **девалватсияи васеъ** ислоҳоти пулӣ, ки аз бекор кардани пулҳои беқурбшудаи дар муомилотбуда ва иваз кардани онҳо бо пулҳои қурбашон мустаҳкам иборат аст.

ДЕВАХТАР دیواختر *кит., киноя аз* бадбахт, шумтолеъ.

ДЕВБАНД دیوبند аз рӯи ақидаи афсонавӣ он ки гӯё девро мағлуб сохта (*бо афсуну азоим ё бо зӯри худ*) дар банд медаровардааст, афсунгар; **Таҳмураспи девбанд** аз рӯи афсона ин лақабро ба Таҳмурасп барои шайтонро маркаби худ сохтанаш дода буданд.

ДЕВБАНДӢ دیوبندی девбанд будан, тасхир ва ром кардани деви афсонавӣ бо афсуну азоим.

ДЕВБАЧА دیوبچه бачаи дев; деви хурд.

ДЕВБАШАРА دیوبشره девсурат, девсимо бадҳайбат, бадафт.

ДЕВБОД دیوباد *ниг.* **девбода.**

ДЕВБОДА دیوباده гирдоб; боди тунду тез; шамоли сахти чанголуд.

ДЕВГОҲ دیوگاه *ниг.* **девлох** 1; ◊ **ин девгоҳ** дунё, олам.

ДЕВДИЛ دیودل *маҷ.* нотарс, диловар, далер, ҷасур.

ДЕВДИЛӢ دیودلی *маҷ.* нотарсӣ, диловарӣ, ҷасурӣ.

ДЕВДОР دیودار *ниг.* **девзада**; **аспи девдор** аспи қавиҷуссаи саркаш ва нофармон; **дарахти девдор** навъе аз дарахти сарв.

ДЕВЗАДА دیوزده ҷинзада, девонамизоҷ; ҷиннӣ, девона.

ДЕВЗИРА دیوزیره навъи биринҷи олидараҷа.

ДЕВЗОД دیوزاد 1. девнажод; бадзот. 2. *маҷ.* қавиҳайкал ва тезрав: **аспи девзод**.

ДЕВКАДА دیوکده *кит.*, *ниг.* **девлох** 1.

ДЕВКИРДОР دیوکردار бадкирдор; бадфеъл; нобакор.

ДЕВКОР دیوکار *маҷ.* он ки монда шуданро надониста, зиёд ва тез кор мекунад.

ДЕВКОРӢ دیوکاری *маҷ.* тезкорӣ; пуркорӣ.

ДЕВЛОХ دیولاخ 1. макони зисти девҳо, маскани девҳо. 2. *маҷ.* саҳрои нообод; дашти дурдасти ҳавлнок.

ДЕВМАРД دیومرد *гуфт.* марди бақувват.

ДЕВМАРДУМ دیومردم *кит.* мардуми девсират, бадкирдор, фитнагар.

ДЕВМОНАНД دیومانند 1. ба дев шабоҳатдошта. 2. *маҷ.* зишту бадкирдор.

ДЕВМОР دیومار *кит.* аждаҳо, махлуқи аждаҳомонанди афсонавӣ.

ДЕВОЛ دیوال *гуфт.*, *ниг.* **девор**.

ДЕВОН دیوان 1. маҷмӯаи ашъори як шоир, ки ба шакли китоб дароварда шудааст: **девони Соиб, девони Ҳофиз, девони ғазалиёти Ҷомӣ**. 2. *таър.* вазоратхона; **девони қозӣ** маҳкама. 3. идораи давлатӣ, **девони вазирон** ҳайати ҳукумат.

ДЕВОНА دیوانه 1. бемори рӯҳии аз ақлу ҳуш бегона; ҷиннӣ, маҷнун; **саги девона** саги ҳор. 2. *маҷ.* шефта, мубтало шайдои касе ё чизе: **ошиқи девона, дили девона**; **девонаи шаққа** девонаи сахт, девонаи гузаро; **девона кардан** а) шефтаю мубтало кардан касеро; б) асабонӣ кардан; қаҳри касеро овардан; ошуфта кардан; **девона шудан (гуфтан)** а) аз ақл бегона шудан, ҷиннӣ шудан; б) шефтаи касе ё чизе шудан; ◊ **девонаи ба кори худ ҳушёр** содадил (девонавазъ) намояд ҳам, манфиату пешрафти кори худро нағз медонад.

ДЕВОНААВЗОЪ دیوانهاوضاع *ниг.* **девонанамо**.

ДЕВОНАВОР دیوانهوار 1. ба мисли девона, девонасифат. 2. *маҷ.* ниҳоят бошиддат, аз ҳад зиёд тез (*оид ба вазиши бод, давидани асп, суръати ҷорӣ шудани об ва г*).

ДЕВОНАГӢ دیوانگی 1. аз ақлу ҳуш бегона будан (*ба сабаби бемории рӯҳӣ*); ҷиннигӣ; **ба фикру хаёли девонагии худ банд шудан**. 2. *маҷ.* кори девонавор; **коре, ки ба сулҳ дарнаёяд, девонагие дар он бибояд** (*зарб.*); **девонагӣ кардан** мисли девонаҳо рафтор кардан; беақлӣ кардан; беандешагӣ кардан; аҳмақӣ кардан; **худро ба девонагӣ задан** худро девона нишон додан, ҷиннӣ вонамуд кардан.

ДЕВОНАМИЗОҶ دیوانهمزاج девонасират, девонахӯ, девонафеъл, соҳиби хулқу хислати номӯътадил.

ДЕВОНАМОНАНД دیوانهمانند *ниг.* **девонанамо**.

ДЕВОНАНАМО دیوانهنما он ки дар гуфтору кирдораш аломати девонагӣ мавҷуд аст, девонасурат, девонаавзоъ.

ДЕВОНАСИФАТ دیوانهصفت *ниг.* **девонамонанд**.

ДЕВОНАТАБИАТ دیوانهطبیعت *ниг.* **девонафеъл**.

ДЕВОНАФЕЪЛ دیوانهفعل бадхӯ, бадфеъл; бадҷаҳл; телба.

ДЕВОНАФЕЪЛӢ دیوانهفعلی бадхӯӣ, бадфеълӣ, девонафеъл будан.

ДЕВОНАХОНА دیوانهخانه ҷое, ки девонаҳоро он ҷо нигоҳ медоранд.

ДЕВОНБЕГӢ دیوان بیگی *таър.* сардори **девон** 2; мутасаддии харҷу дахли дарбори амири Бухоро, ки яке аз мансабдорони олирутба ҳисоб меёфт.

ДЕВОНБОН تدیوانگ *кит.* коргузор ва мутасаддии девон.

ДЕВОНӢ دیوانی 1. *таър. мансуб ба* **девон**, корманди девон. 2. як навъи хати душворхони арабиасл.

ДЕВОНСОЛОР دیوانسالار он ки тарафдори сахти риояи муқаррароти идорӣ аст.

ДЕВОНСОЛОРӢ دیوانسالاری низом ва сохтори идораи давлатӣ, ки дар он талаботи идорӣ хеле сахт ва аз ҳад зиёд риоя мегардад ва ҳатто аз он сӯиистифода мешавад.

ДЕВОНХОНА دیوانخانه *кит.* ҷои иҷрои корҳои давлатӣ дар боргоҳи подшоҳони асрҳои миёна.

ДЕВОР دیوار 1. иҳотае, ки аз лой, хишт, санг *ва г.* дар гирдогирди ҷое ё байни ҷое барои ҷудо кардани он месозанд; унсури асосии бино барои нигоҳ доштани бом ва муҳофизати бино аз таъсири барфу борон: **девори боғ, девори қалъа, девори хона, девори шаҳр** (*дар замонҳои қадим*), **девор задан, девор кашидан, девор сохтан, бо девор иҳота кардан, девор кардан; девори похса** деворе, ки бе сангу хишт танҳо аз лой сохта шудааст; **девори чӯбкорӣ** деворе, ки байни устухонбандии чӯбии он бо лою хишт ё кулӯх пур карда шудааст. 2. *ниг.* **девора**; ◊ **девори нам-**

каш он ки ҳар сухани гуфташударо дар ҳаққи худ гумон карда меранҷад; зудранҷ; бадгумон; **девори пастак** *гуфт.* хору забун; оҷиз, нотавон; **сар ба девор задан** нолаву зорӣ кардан; навҳасарой кардан; **сурати девор шудан** шах (карахт) шудан, дар ҳайрат афтодан; моту мабҳут шудан; **девор муш дорад, муш гӯш дорад** (*зарб.*) вақти гуфтани сирре ниҳоят эҳтиёткор шудан даркор аст (*ҳарчанд ҷойи хилват бошад*).

ДЕВОРА دیواره 1. ҳар чизи девормонанд, ки вазифаи иҳотаро иҷро мекунад. 2. қисми паҳлуӣ, канори боло бардошташудаи ҳар чиз: **девораи сатил, девораи суфа, девораи чоҳ**; **девораи кӯҳ** қисми девормонанди кӯҳ, қисми паҳлуии кӯҳ; танаи кӯҳ.

ДЕВОРАФКАН دیوارافکن вайронкунандаи девор; харобкунандаи девор.

ДЕВОРБАДЕВОР دیواربدیوار **:ҳамсояи деворбадевор** паҳлу ба паҳлу; *гуфт.* ҳамсояҳое, ки хонаҳояшон бевосита паҳлуи ҳам қарор доранд; ҳамсояи наздик.

ДЕВОРБАЛАНД دیواربلند 1. дорои девори баланд, девори баланддошта: **бинои деворбаланд**. 2. *маҷ.* молдор, давлатманд.

ДЕВОРБАНД دیوار بند *ниг.* **деворбаст**.

ДЕВОРБАСТ دیواربست ҷое, ки атрофи он бо деворҳо иҳота шудааст; ◊ **ганҷи деворбаст** ганҷе, ки дар мағзи девор пинҳон кардаанд.

ДЕВОРБУТТА دیواربته буттаҳое, ки ба шакли девор шинонда ва пироста шудаанд, буттадевор.

ДЕВОРГАР دیوارگر *ниг.* **деворзан**.

ДЕВОРГАРӢ دیوارگری *ниг.* **деворзанӣ**.

ДЕВОРДАРМИЁН دیواردرمیان ду ҷое, ки дар байнашон деворе воқеъ аст, бо девор ҷудошуда: **ҳамсояи девордармиён** *ниг.* **ҳамсояи деворбадевор**.

ДЕВОРДОР دیواردار ҷое, ки атрофаш бо девор иҳота шудааст, дорои девор.

ДЕВОРЗАН دیوارزن он ки девор месозад (*хусусан деворҳои пахсагӣ*) гилкор: **устои деворзан, мардикори деворзан**.

ДЕВОРЗАНӢ دیوارزنی *исми амал аз* **девор задан**; сохтани девор, касбу кори деворзан.

ДЕВОРӢ دیواری *мансуб ба* **девор**; он чи ба девор меовезанд; **рӯзномаи деворӣ, соати деворӣ**.

ДЕВОРКАН دیوارکن *кит.* василаи ҷангӣ, ки бо он деворҳоро вайрону хароб мекарданд.

ДЕВОРКАШӢ دیوارکشی бо девор иҳота кардани қисмате аз замин, девор кашидан.

ДЕВОРКӮБ دیوارکوب ҳар чизе, ки (*қолинча, гилемча, парда ва г.*) ба девор насб мекунанд; як навъ чароғ, ки дар девор насб карда мешавад.

ДЕВОРНАВИШТА دیوارنوشته матолиб ва шиорҳое, ки дар деворҳо менависанд.

ДЕВОРНИГОРА دیوارنگاره суратгарӣ ва рассомӣ дар деворҳо, суратҳое, ки дар деворҳо мекашанд.

ДЕВОРНИГОРӢ دیوارنگاری навиштан ё суратгарӣ кардан дар деворҳо.

ДЕВОРПАСТ دیوارپست дорои девори паст: **ҳавли (ҳо)-и деворпаст**.

ДЕВОРХИШТ دیوارخشت *кит.* девори хиштин, хиштдевор.

ДЕВОРШИКАН دیوارشکن *ниг.* **деворкан**.

ДЕВПО دیوپا *ниг.* **девпой**.

ДЕВПОЙ دیوپای 1. тезрафтор, тундрав (*оид ба* асп, одам *ва г.*). 2. *кит.* тортанак, анкабут.

ДЕВСАВОР دیوسوار *кит. киноя аз* чобуксавор, савори тундрав.

ДЕВСИМО دیوسیما *киноя аз* зиштрӯ, бадафт.

ДЕВСИРАТ دیوسیرت *киноя аз* одами бадхӯ, зишттабиат, бадкирдор.

ДЕВСИРИШТ دیوسرشت *ниг.* **девсират**.

ДЕВСИЯР دیوسیر 1. *ниг.* **девсират**. 2. бадафт, зиштрӯ, хунукбашара.

ДЕВСОР دیوسار *ниг.* **девмонанд**.

ДЕВСУРАТ دیوصورت *киноя аз* бадафт, зиштрӯ.

ДЕВТАБЪ دیوطبع *ниг.* **девсират**.

ДЕВТИНАТ دیوطینت *ниг.* **девсират**.

ДЕВХОНА دیوخانه 1. макон ва ҷои девон. 2. *маҷ.* ҷои торику воҳимадор.

ДЕВЧА دیوچه 1. як навъ кирм, ки дар паш-

минаҳо пайдо мешавад ва онро хӯрда хароб мекунад, куя. 2. золу, шуллук.

ДЕВҶАВҲАР دیوجوهر девнажод, девзод; бадкирдор.

ДЕВШАКЛ دیوشکل баднамуд, бадшакл, симои монанди дев.

ДЕГ دیگ зарфи филизӣ, ки дар он асосан таом мепазанд: **деги мис**; **деги манту, деги чӯян, деги якманӣ; деги буғ** *тех.* дег барои ҳосил кардани буғ ва оби гарм; **дегу табақ** а) асбобу анҷоми ошпазхона (*аз қабили* дег, табақ, коса, кафлес *ва г.*) зарфҳо, чизу чораи таомпазӣ ва хӯроккхӯрӣ; б) *маҷ.* корҳои оид ба пухтупаз, таомпазӣ; **дег рехтан** сохтани дег ба тарзи рехтагарӣ (*мас., аз чӯян*); **деги** *касе* **ҷӯшидан** (аз паси чизе) аз ҳисоби чизе ё касе рӯз гузаронидан; **аз деги** *касе* **равғанӣ шудани нони** *касе* аз ҳисоби касе хуш гузаштани рӯзи касе; **ба деги ғазаби** *касе* **оби сард рехтан** хашму ғазаби касеро фурӯ нишондан; **бо** *касе* **як будани дегу табақи** *касе* як будани рӯзгори ду оила, якҷоя зиндагонӣ доштани оилае бо оилаи дигар, ҳамхарҷ будан; **деги ғайбат дар ҷӯш будан** ғайбат авҷ гирифтан; **он чи дар дег аст, ба кафлес меояд** (*зарб.*) агар дар бисот бошад, ба рӯй мебарояд.

ДЕГАЗАТСИЯ *лот.* دیگزتسیه *х.* тоза кардани ҷое аз моддаҳои заҳрнок, дур кардани моддаҳои заҳрнок аз яроқу аслиҳа, аз бадан ва сару либос (*бо шустушӯ ва г.*), газзудоӣ.

ДЕГГАРДИШ دیگ گردش *ниг.* **дегмонак**.

ДЕГГИРАК دیگ گیرک порчаи махсус ё дастпӯш барои гирумони дег.

ДЕГДОН دیگدان 1. *ниг.* **оташдон**. 2. *ниг.* **дегмонак**.

ДЕГӢ دیگی 1. *мансуб ба* **дег**. 2. ҳар чизи дар дег пухташуда: **нони дегӣ, самбӯсаи дегӣ**.

ДЕГЛЕС دیگلیس 1. он ки дег мелесад. 2. *маҷ.* чоплус, хушомадгӯ, косалес.

ДЕГЛЕСӢ دیگلیسی 1. бо ангуштон лесида пок кардани дег баъд аз гирифтани ғизои он. 2. *маҷ.* чоплӯсӣ, хушомадгӯӣ, косалесӣ, лаганбардорӣ.

ДЕГМОНАК دیگمانک чизи мудаввар ё секунҷае, ки дегро аз оташдон гирифта болои он мегузоранд (то ки қоим истад) саллаи дег, дегпоя.

ДЕГПОЯ دیگپایه 1. *ниг.* **дегмонак**. 2. Айюқ, пурнуртарин ситорае дар бурҷи фалакии Мумсикулинон дар нимкураи шимолии осмон.

ДЕГПӮШАК دیگپوشک 1. сарпӯши дег. 2. порчае, ки вақти дам карда пухтани чизе аз болои сарпӯши дег мепӯшанд.

ДЕГРЕЗ دیگریز рехтагаре, ки дег месозад, устои дегсоз.

ДЕГРЕЗӢ دیگریزی *исми амал аз* **дег рехтан;** сохтани дег ба тарзи рехтагарӣ, дегсозӣ, касбу кори дегрез: **корхонаи дегрезӣ, дегрезӣ кардан**.

ДЕГСАЛЛА دیگ سلّه *ниг.* **дегмонак**.

ДЕГХОНА دیگخانه хонае, ки дар он деги буғ шинонда шудааст (*бештар барои аз як марказ бо бухор гарм кардани хонаҳо*).

ДЕГЧА دیگچه деги хурд.

ДЕГҶӮШ دیگجوش *ниг.* **дам (-и гарм)**; **дегҷӯши ҳаррӯза** дами гарми ҳаррӯза; ғизои ҳаррӯза; **дегҷӯш кардан** дами гарм пухтан, таоми одии обдор тайёр кардан.

ДЕГШАКЛ دیگشکل монанди дег, дегмонанд.

ДЕГШӮ دیگشو 1. оби чиркине, ки бо он дег шуста шудааст, чарғундӣ, юндӣ. 2. дег шустан, шуста тоза кардани деги чиркин: **дастмоли дегшӯ**.

ДЕГШӮЙ دیگشوی дастмоли хурди махсус барои шустани дег.

ДЕДУКСИЯ *лот.* دیدوکسیه *мант.* яке аз шаклҳои асосии муҳокимаронӣ ва усули тадқиқот, ки дар натиҷаи муносибати ҳамдигарии фикрҳои пешина хулосаи нав ҳосил мешавад, тарзи фикррони аз кулл ба ҷузъ; *муқоб.* **индуксия**.

ДЕЗА دیزه *кит.* 1. ранг, лавн, махсусан ранги сиёҳ ё хокистарӣ. 2. хокистарранги моил ба сиёҳӣ (*доир ба* чорпоён). 3. *маҷ.* аспи хокистарранги сиёҳтоб, аспи тезрав.

ДЕЗИНФЕКСИЯ *лот.* دیزنفیکسیه нест ва безарар кардани микробҳои сирояткунанда ва ҳашароти зараровар бо моддаҳо ва воситаҳои махсуси химиявӣ, уфунатзудоӣ.

ДЕЗӢ دیزی дегчаи сафолӣ ё сангӣ барои шӯр-

бопазӣ.

ДЕИЗМ *лот.* دییزم *фалс.* таълимоти динию фалсафӣ, ки Худоро ҳамчун офаринандаи олам эътироф карда, дахолати онро дар тараққиёти минбаъдаи табиату ҷамъият инкор мекард.

ДЕКАБР *лот.* دیکبر моҳи дувоздаҳуми солшумории милодӣ.

ДЕКАБРӢ دیکبری *мансуб ба* (моҳи) **декабр**; дар моҳи декабр рӯйдода.

ДЕКАЛИТР *лот.* دیکلتر меъёри баркаши моеот баробар ба даҳ литр, 10 л.

ДЕКАН *лот.* دیکن сардори факултет дар мактабҳои олӣ.

ДЕКАНАТ *лот.* دیکنت идораи маъмурию таълимии факултет, ки декан роҳбари он аст.

ДЕКАТОННА *лот.* دیکتانه *воҳиди ченаки вазн* **даҳ тонна**.

ДЕКЛАМАТСИЯ *лот.* دیکلمتسیه *санъ.* санъати бурро ва таъсирнок карда хондани асарҳои бадеӣ.

ДЕКРЕТ *лот.* دیکریت қарорҳои муҳимми давлатӣ (махсусан дар солҳои аввали Ҳукумати Шӯравӣ), ки эътибори қонунро доранд, маншур.

ДЕЛФИН *ю.* دیلفین ҳайвони ширхори баҳрӣ аз ҷинси ҳайвонҳои наҳангмонанд, далфин, дулфин, ромуз.

ДЕМОГРАФИЯ *ю.* دیماگرفیه соҳаи илм, ки таркиб, миқдор ва камузиёд шудани аҳолиро меомӯзад.

ДЕМОГРАФӢ دیماگرفی *марбут ба* **демография**; **вазъи демографӣ**.

ДЕМОКРАТ *ю.* دیماکرت 1. пайрав ва тарафдори демократия. 2. узви ҳизби демократ.

ДЕМОКРАТИЯ *ю.* دیماکرتیه 1. шакли идораи сиёсии ҷамъият, ки ба эътирофи аз они халқ будани ҳокимият (яъне ҳуқуқи иштирок доштани мардум дар идораи давлат ва таъмини ҳуқуқи сиёсӣ ва озодии шаҳрвандони кишвар) асос ёфааст. 2. усули ташкили фаъолияти дастаҷамъие, ки иштироки фаъолона ва баробарҳуқуқи ҳайати коркунон таъмин карда мешавад.

ДЕМОКРАТӢ دیماکرتی *мансуб ба* **демократия**; дар асоси демократия сохташуда: **сохти демократӣ**, **ҷумҳурии демократӣ**.

ДЕМПИНГ *англ.* دیمپنگ *иқт.* фурӯши молҳо бо нархҳои ба таври сунъӣ арзоншуда дар бозори хориҷӣ бо мақсади шикаст додани рақибон ва ба даст овардани бозорҳои хориҷӣ.

ДЕНАТУРАТ *лот.* دینتورت спирти заҳролуд ё спирти ғайринӯшокӣ, ки дар техника истифода мешавад.

ДЕПАРТАМЕНТ *фр.* دیپرتمنت шӯъбаи вазорат ё идораи олии ягон муассисаи ҳукуматӣ, мудирият; **департаменти давлатӣ** вазорати корҳои хориҷӣ дар баъзе мамлакатҳо.

ДЕПО *фр.* دیپا корхонае, ки дар он вагон ва локомотивҳои роҳи оҳан, троллейбусу трамвай ва мошинҳои оташнишон таъмир мешавад.

ДЕР دیر 1. бо диранг, таъхир, бо таъхир, *муқоб.* **зуд**: **дер расидани ёрӣ, дер кардан ба кор**. 2. муддати дароз, вақти бисёр, муддати тӯлонӣ: **дер назар кардан ба** *чизе,* **дер фикр кардан, шодии ӯ дер давом накард; дертар** а) бевақттар, бо таъхир (*назар ба ҳарвақта*); б) баъдтар, баъди гузаштани андак фурсат; **дер боз** бисёр вақт боз, хеле вақт ин ҷониб, кайҳо боз; **дер гоҳ** хело вақт, вақти зиёд; **аз ҳама дер** аз ҳама ақиб, пас аз ҳама; **дер ё зуд дер аст ё зуд** а) ягон вақт; вақташ ояд; б) дар ҳар сурат; **дер истодан** муддати зиёд қарор гирифтан; бисёр таваққуф кардан дар ҷое; **дер кардан** таъхир кардан дар коре; ақиб мондан; **дер кашидан** муддати зиёд давом кардан, тӯл кашидан: **гуфтугузор бисёр дер кашид, интизорӣ дер накашид, маҷлис дер нахоҳад кашид, хурсандии ӯ дер накашид; дер мондан** а) таъхир кардан, ҳаял кардан; б) муддати зиёд истодан дар ҷое; **дер напоидан** бисёр давом накардан, умри зиёд надидан (-и чизе); **дер омадан** таъхир карда омадан, ақиб монда омадан (назар ба вақти муқаррарӣ); **дер шудан**, вақт рафтан; бевақт шудан; гузаштани фурсати муносиби коре; **дер поидан** вақти зиёд пойдор будан, умри дароз дидан; **дере нагузашта** муддате нагузашта, фурсате нагузашта; пас аз андаке; ба зудӣ; **дер-дер** гоҳ-гоҳ, бо гузаштани вақти зиёд: **дер-дер хабар гирифтан**; **дер ояд, шер ояд** (*зарб.*) бо

таъхир иҷро шавад ҳам, хуб иҷро шавад.

ДЕРАНД دیرند *кит.* 1. дарозмуддат, бардавом. 2. даҳр, дунё; замон, рӯзгор.

ДЕРБОВАР دیرباور он ки ба ҳар чи дер эътимоду бовар мекунад, *муқоб.* **зудбовар**.

ДЕРБОЗ دیرباز кайҳо, ким-кайҳо.

ДЕРГОҲ دیرگاه дербоз, муддати дароз, замони тӯлонӣ.

ДЕРГУДОЗ دیرگداز дер обшаванда, филизе, ки дер гудохта мешавад.

ДЕРГУЗАР دیرگذر он чи дер ва ба оҳистагӣ гузарад.

ДЕРЗӢ دیرزی 1. дер зистан, муддати зиёде вуҷуд доштан. 2. он ки муддати дароз зиндагӣ мекунад, дарозумр, сахтҷон.

ДЕРИН دیرین қадимӣ, кӯҳна, пешина: **дӯсти дерин, ёри дерин, муҳаббати дерин, расми дерин, ғами дерин, ба орзӯи дерини худ расидан**.

ДЕРИНА دیرینه *ниг.* **дерин**.

ДЕРИНАБУНЁД دیرینه‌بنیاد он чи бунёдаш қадим аст; ◊ **ин деринабунёд** ҷаҳони қадим, дунёи куҳан.

ДЕРИНАГӢ دیرینگی дерина будан, кӯҳнагӣ.

ДЕРИНАРӮЗ دیرینه روز солхӯрда, пир.

ДЕРИНАСОЛ دیرینه‌سال куҳансол, солхӯрда.

ДЕРИНАСОС دیرین‌اساس он чи бунёдаш қадим аст; **чархи деринасос** дунёи кӯҳна.

ДЕРӢ دیری кашолёбӣ, дер мондан.

ДЕРКАРД دیرکرد дер кардан, таъхир, дер анҷом додани коре, таъвиқ.

ДЕРМАТОЛОГИЯ *ю.* دیرمتالاگیه *тиб.* соҳаи илми тиб, ки сохти пӯст, бемориҳои он ва усули муолиҷаи ин бемориҳоро меомӯзад.

ДЕРМОН دیرمان давомдор; поянда, пойдор, бобақо.

ДЕРМОНДА دیرمانده *сифати феълии замони гузашта аз* **дер мондан**; ақибмонда, таъхиркарда ба ҷое.

ДЕРМОНӢ دیرمانی *исми амал аз* **дер мондан**; ақибмонӣ, таъхир кардан, бевақт омадан.

ДЕРМУДДАТ دیرمدت *ниг.* **дарозмуддат**.

ДЕРМУР دیرمر он ки ба осонӣ ҷон намедиҳад, ҷонсахт.

ДЕРОДЕР دیرادیر дер, дер ба дер, замони тӯлонӣ.

ДЕРОМӮЗ دیرآموز он ки матлаб ё чизи дигарро дер аз худ мекунад, дерҳазм.

ДЕРОРОМ دیرآرام *кит.* сокин, ботамкин, вазнин.

ДЕРОШНО دیرآشنا ошнои дерина, дӯсти дерина.

ДЕРПАЗ دیرپز мева ва баъзе аз зироатҳо, ки назар ба навъҳои дигарашон дертар мепазанд.

ДЕРПАЗАК دیرپزک *ниг.* **дерпаз**.

ДЕРПО(Й) دیرپای муддати зиёд пойдор мондан, бодошт; бобаҳо; дарозумр.

ДЕРРАСИДА دیررسیده деромада, ақибмонда; дерпухта.

ДЕРСОЗ دیرساز *кит.* носозгор, номувофиқ.

ДЕРСОЛ دیرسال бисёрсола; кӯҳна.

ДЕРСОЛА دیرساله *ниг.* **дерсол**.

ДЕРСӮЗ دیرسوز он чи дер ва тӯлонӣ сӯхта гармои бештар медиҳад.

ДЕРФАҲМ دیرفهم он ки дер чизеро дарк мекунад, кундфаҳм.

ДЕРФАҲМӢ دیرفهمی кундзеҳнӣ, камзеҳнӣ, чизеро хеле дер дарк кардан.

ДЕРХЕЗ دیرخیز он ки хеле дер бедор мешавад; *муқоб.* **зудхез**.

ДЕРХУФТА دیرخفته он ки то дер мехобад, он ки дар хоби гарон аст.

ДЕРҲАЗМ دیرهضم дер ҳазмшаванда, он чи дер таҳлил ва ҳал мешавад.

ДЕРҶУНБ دیرجنب ба таври оҳиста ҳаракаткунанда, сустҳаракат.

ДЕСАНТ *фр.* دیسنت *ҳ.* нерӯҳои ҳарбии махсусе, ки ба мавқеи ишғолшуда ё ба ақибгоҳи душман барои бурдани амалиёти ҷангӣ фаровардa мешаванд (*аз киштӣ ё ҳавопаймо*); нерӯҳои ҳавобурд.

ДЕСАНТӢ دیسنتی *мансуб ба* **десант**: **қӯшунҳои десантӣ,** нерӯҳои ҳавобурд.

ДЕСАНТЧӢ دیسنتچی *ҳ.* аскари қӯшунҳои десантӣ, сарбози нерӯҳои ҳавобурд.

ДЕТЕКТИВ *англ.* دیتیکتیو 1. мутахассис оид ба таҳқиқ ва тафтиши ҷиноятҳо (*асосан корманди ин ё он бюрои инфиродии таҳқиқ*). 2. асари бадеӣ ё филме, ки дар он саргузашти пурмоҷарои ҳодисаҳо, фош кардани сирри онҳо *ва ғ.* тасвир ёфтааст.

ДЕТСИМЕТР *лот.* دیتسمیتر ченаки дарозӣ баробар ба даҳяки метр, 10 см.

ДЕФИС *лот.* دیفیس хатчаи аз тире кӯтоҳест (-), ки ҳамчун аломати аз сатр ба сатр кӯчондан, ба ҳам пайвастани баъзе калимаҳои ҷуфт *ва ғ.* хизмат мекунад, нимтире.

деҳ ده *асоси замони ҳозира аз* **додан**; **бидеҳ**.

ДЕҲ ده қишлоқ, қаря, русто; **деҳи боло, деҳи поин, шӯрои деҳ**; **аҳли деҳ** деҳанишинон, аҳолии деҳа, деҳотиён; **деҳ куҷову дарахтон куҷо** (*зарб.*) дар мавриди берабт ва бемуносибат будани чизи гуфташуда истеъмол мешавад.

ДЕҲА دیهه *ниг.* **деҳ**.

ДЕҲАГӢ دیهگی *мансуб ба* **деҳа**; дар деҳабуда; қишлоқӣ: **хонаи деҳагӣ**.

ДЕҲАНИШИН دیهه نشین *ниг.* **деҳнишин**.

ДЕҲИСТОН دهستان қишлоқҷой, деҳаҳо, деҳот.

ДЕҲКАДА دهکده 1. *кит.* хонае, ки дар деҳа воқеъ аст, хонаи деҳагӣ. 2. деҳи хурд; деҳа, қишлоқ.

ДЕҲҚОН دهقان 1. кишоварз, барзгар, киштукоркунанда. 2. *таър.* арбоби деҳа, соҳиби деҳа, кадхудо, деҳхудо; заминдори калон.

ДЕҲҚОНБАЧА دهقان‌بچه *ниг.* **деҳқонзода**.

ДЕҲҚОНЗОДА دهقان‌زاده фарзанди деҳқон, деҳқонбача.

ДЕҲҚОНӢ دهقانی шуғли деҳқон, кору бори деҳқон (1), кишту кор, зироат кишоварзӣ; **корҳои деҳқонӣ** корҳои оид ба киштукор, корҳои саҳроӣ; машғулияти деҳқон; **деҳқонӣ кардан** бо зироат машғул шудан.

ДЕҲҚОНПИСАР دهقان‌پسر *ниг.* **деҳқонзода**.

ДЕҲНИШИН ده نشین он ки дар деҳа зиндагонӣ мекунад, деҳотӣ, қишлоқӣ, рустоӣ.

ДЕҲОТ دهات *ҷ.* **деҳ**, деҳа; қишлоқҷой.

ДЕҲОТӢ دهاتی сокини деҳа; истиқоматкунандаи қишлоқ, қишлоқӣ, рустоӣ, деҳнишин.

ДЕҲХУДО دهخدا *кит.* арбоби деҳа; соҳиби деҳа, кадхудо.

ДЕҲШӮРО ده شورا мақоми давлатии ҳокимият дар деҳа, шӯрои деҳот.

ДЗЮДО *яп.* دزیودا *варз.* навъи гӯштингирии японӣ (*бо усули озод*).

ДИАБЕТ *ю.* دیئبیت *тиб.* бемориҳое, ки бо ифроти зиёди шоша давом мекунад; **диабети қанд** бемории, ки ба сабаби зиёдии моддаи қанд дар хун пайдо мешавад, бемории қанд.

ДИАГРАММА *ю.* دیئگرمّه намудор, ҷадвал-тасвири графикиест, ки таносуби байни бузургиҳои гуногунро (*мас., ягон афзоиш ё кам шуданро*) бо шаклҳои ҳандасӣ аёнан нишон медиҳад: **диаграммаи афзоиши истеҳсоли молҳои саноатӣ**.

ДИАЛЕКТИЗМ *ю.* دیئلیکتزم *збш.* калима ва ибораҳои хоси лаҳҷаи ягон маҳал, ки дар забони адабӣ истеъмол мешаванд.

ДИАЛЕКТИКА *ю.* دیئلیکتیکه *фалс.* таълимот дар бораи қонунҳои умумии ҳаракат ва тараққиёти табиат, ҷамъият ва тафаккур, назария ва методи маърифати воқеият, *муқоб.* **метафизика**.

ДИАЛЕКТИКӢ دیئلیکتیکی ба диалектика асосёфта, бо татбиқи диалектика сохташуда: **тафаккури диалектикӣ**, **усули диалектикӣ, фалсафаи диалектикӣ**.

ДИАЛОГ *ю.* دیئلاگ *адш.* гуфтугӯ байни ду ё чанд нафар аз иштироккунандагони асари бадеӣ; муколама, муҳовара.

ДИАФРАГМА *ю.* دیئفرگمه 1. *биол.* пардаи байни ковокии қафаси сина ва шикам. 2. пардаи ҳоҷиз.

ДИБОҒАТ *а.* دباغت *ниг.* **даббоғӣ** 2.

ДИВИЗИОН *фр.* دیویزیان *ҳ.* воҳиди ҳарбӣ дар қисмҳои тӯпандозӣ, савора ва зиреҳпӯш.

ДИВИЗИЯ *лот.* دیویزیه *ҳ.* қисми ҳарбие, ки аз чанд полк ё бригада иборат мебошад: **дивизияи тирандозӣ, дивизияи зиреҳпӯш**.

ДИГАР **دیگر//دگر** 1. соир, ғайр, дуюмӣ: **даромади дигар, мавзӯи дигар, хонаи дигар, чораи дигар: хушбахтии дигар** хушбахтии нав; **рӯзи дигар** рӯзи дуюм; рӯзи оянда. 2. бегона, ғайр; **бачаҳои дигар** соири бачаҳо; бачагони боқимонда; **мулки дигар** мулки бегона, кишвари ғайр; **аз меҳнати дигарон** аз ранҷ ё кори одамони бегона. 3. ғайр аз ин, ба ҷуз ин; сонияи. 4. бори дуюм, дуюмбора, мукаррар; баъд аз ин, минбаъд, боз: **дигар пинҳон карда натавонистан, дигар худдорӣ карда натавонистан, дигар бас аст фирефта шудан!; аз дигар** аз нав, аз сари нав, дубора: **хатро аз дигар навишт**; **бори дигар** дафъаи дуюм, дубора, боз; **канори дигар // соҳили дигар** канори тарафи муқобил, соҳили рӯ ба рӯ; **дигар хел // дигар гуна** на ба таври ки мебоист, ба таври дигар, **дигар хел муомила кардан бо** *касе*, **дигар хел ҷавоб додан, сухани** *касеро* **дигар хел фаҳмидан** *ва г*; **аз тарафи дигар** аз дигар ҷиҳат, аз тарафи дуюм: **чанд соли дигар** боз чанд сол; **чанд қадами дигар** боз чанд қадам (*мас., пеш рафтан*); **дигар будан** фарқ доштан; **дигар кардан** тағйир додан; **ҷои худро дигар кардан** тағйири макон (кардан); **дигар шудан** тағйир ёфтан, дучори тағйирот гардидан (*дар бораи тартибу қоидае, муомилаю рафтори касе ва г.*); **ба кори дигар гузаштан** ҷои корро тағйир додан; **ин гапи дигар** а) ин мавзӯи ҷудогона аст, ин масъалаи алоҳида аст; б) ин айни муддаост; **номи худро дигар кардан (мондан)** номи худро тағйир додан (*дар мавриди қасам хӯрдан ё ваъдаи қатъӣ додан гуфта мешавад*).

ДИГАРАНДЕШ **دیگراندیش** *нав.* он ки аз ҷиҳати мафкура аз дигарон фарқ мекунад.

ДИГАРАНДЕШӢ **دیگراندیشی** дигарандеш будан, ақидаи дигар доштан.

ДИГАРБОР **دیگربار** *ниг.* **дигарбора**.

ДИГАРБОРА **دیگرباره** дубора, бори дигар; муҷаддадан, боз: **дигарбора телефон кардан, дигарбора аз даст додан**.

ДИГАРГУН **دیگرگون** таври дигар, ба ранги дигар, тағйирёфта; **дигаргун кардан** а) тағйир додан; б) аз нав сохтан; ислоҳ даровардан (*мас., табиатро дигаргун кардан*); **дигаргун шудан (гаштан, гардидан)** тағйир ёфтан, рӯ ба тағйирот овардан, дучори таҳаввул гардидан (*оид ба аҳвол, авзоъ, хулқу атвор, ваҷоҳат, ранги рӯй, симои шаҳру деҳот ва г.*).

ДИГАРГУНА **دیگرگونه** 1. ба таври дигар, ба тариқи ҷудогона. 2. тағйир; тағйирёфта; **дигаргуна кардан** тағйир додан; **дигаргуна шудан** аз ҳоле ба ҳоле гардидан, тағйир ёфтан.

ДИГАРГУНӢ **دیگرگونی** дигаргун шудан, тағйирот, таҳаввулот: **дигаргунӣ дар ҳайати ҳукумат, дигаргунии калон дар ҳаёти мактабҳои ҷумҳурӣ**.

ДИГАРГУНСОЗӢ **دیگرگونسازی** тағйирдиҳӣ; бозсозӣ.

ДИГАРГУНШАВАНДА **دیگرگونشونده** *сифати феълии замони ҳозира аз* **дигаргун шудан;** тағйирёбандагӣ.

ДИГАРГУНШАВАНДАГӢ **دیگرگونشوندگی** *шакли дигари сифати феълии замони ҳозира аз* **дигаргун шудан**; дигаргуншаванда будан, тағйирёбандагӣ.

ДИГАРӢ **دیگری** ҳар шахс ё ҳар мавзӯи дигар ғайр аз масъала ё шахси ишорашуда; шахс ё чизи навбатӣ, баъдӣ.

ДИГАРСАРО(Й) **دیگرسرا(ی)** *кит.* ҷаҳони дигар, дунёи охират.

ДИГАРСОН **دیگرسان** ба гунаи дигар, ба шакли дигар, дигаргун.

ДИГАРХЕЛ **دیگرخیل** *ниг.* **дигархела**.

ДИГАРХЕЛА **دیگرخیله** навъи дигар, аз ҷинси дигар; дигаргун.

дид **دید** 1. *асоси замони гузаштаи* **дидан**. 2. *шакли кӯтоҳи масдари* **дидан**.

ДИД **دید** 1. назар, нигоҳ; **диду боздид** *ниг.* **боздид**. 2. тахмин дидан; нуқтаи назар, дидгоҳ; **аз рӯи диди... ба диди**... ба тахмини..., ба назари..

ДИДА I **دیده** *сифати феълии замони гузаштаи* **дидан**: **аз дидаю шунида нақл кардан**; **дидаву дониста** а) хуб фаҳмида истода; б) қасдан, амдан; **аз** *чизе* **дида** *гуфт*. назар ба чизе; **дида баромадан** аз назар гузаронидан, муоина кардан; **дида мондан** а) дида гирифтан; як назар дидан; б) ногаҳон ба чашми касе афтодан, нохост ба назар намудор шудан; **дида натавонистан** а) ба чашм нанамудан; ба назар намудор нашудан, хеле дур ё чуқур будан; б) ҳисси нафрат доштан ба касе, чашми

дидан надоштан касеро, бад дидани касеро; в) бо назари нотавонбинӣ ва ҳасад муносибат кардан бо касе.

ДИДА II دیده чашм: **дидаи бино, дидаи гирён; ақл агар кӯр бошад, аз дидаи бино чӣ гила!** (*зарб.*); **дидаи бедор** чашми бино; чашми ҳушёру тезбин; **дидаи рӯз** сапедадам; равшании рӯз; **дидаи хунбор** чашми ашкбор, чашми гирён; **борони дида** *кинояаз* ашки бисёр; **нури дида** а) равшании чашм; б*) мач.* фарзанди азиз; **оби дида** *киноя аз* ашк, сиришк; **оби дида кардан** гиристан, гиря кардан, ашк рехтан; **бо (ба) дидаи**… бо назари…; аз рӯи.., аз нуқтаи назари...; **бо дидаи ибрат бин**! ба дидаи инсоф бин!; **аз дида рафта** аз назар дур шуда; аз назар рафта; **дида дӯхтан** а) нигоҳ кардан, назар кардан; б) *мач.* чашм пӯшидан, нигоҳ накардан, қатъи назар намудан; **дида кушодан (во кардан)** нигоҳ кардан, назар андохтан; **дида сафед шудан** бенур шудани чашм (*дар интизорӣ*); **дида ба дидор расидан** муяссар шудани мулоқоти якдигар; **дида дар роҳи** *касе* **доштан** касеро интизорӣ кашидан; **қабул ба дида ниҳодан** бо тамоми рағбат қабул кардан; **дар дида ҷо доштан** хеле азизу боқадр будан; **нури дида, тоҷи сар!** дар мавриди азизу гиромӣ доштани мақдами касе гуфта мешавад; **ҳар қадам монед**, **болои дида!** дар мавриди пазироии меҳмони азизу мӯҳтарам баробари таъбири “хуш омадед, марҳамат” гуфта мешавад; **кӯр чӣ мехоҳад? – ду дидаи бино** (*зарб.*) ҳар кас муддао ва матлаби худро мехоҳад.

ДИДААФРӮЗ دیده‌افروز *кит.* равшанибахш, нурфизо.

ДИДАБОЗ دیده باز *кит.* 1. чашмкушода. 2. назарбоз, бонозу карашма.

ДИДАБӮСӢ دیده‌بوسی аз рӯи дӯстдориву меҳрубонӣ бӯса ба дидаҳо задан.

ДИДАВАР دیده‌ور *кит.* 1. бинанда, соҳиби чашми бино, басир. 2. *мач.* тезбин, нозукбин; хирадманд, доно.

ДИДАВАРӢ دیده‌وری *кит.* дидавар будан; соҳибназарӣ; хирадмандӣ.

ДИДАГИРЁН دیده‌گریان ба чашми гирён, ба чашми ашкбор.

ДИДАГӢ دیدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **дидан**.

ДИДАГОҲ دیده گاه *кит.* дидгоҳ.

ДИДАДАРО دیده‌درا хушмуомила, часпон; чеҳракушода, кушодарӯй: **дидадаро шав, ба дида ҷо шав** (*зарб.*).

ДИДАДАРОӢ دیده‌دارائی хушмуомилагӣ, часпонӣ (*дар муомила*); чеҳракушодӣ, кушодарӯӣ.

ДИДАДОР دیده‌دار 1. *ниг.* **дидавар**. 2. *кит.* ҷосус.

ДИДАДӮЗ دیده‌دوز бо диққат нигаранда, пайваста нигаранда.

ДИДАКАШ دیده‌کش *кит.* тиракунанда, хиракунанда.

ДИДАКТИКА *ю.* دیدکتیکه соҳаи илми омӯзгорӣ, ки дар бораи назарияи таълиму тарбия, шаклу усулҳои онҳо, ҷудонопазирии ҷараёни таълим аз тарбия *ва г.* баҳс мекунад.

ДИДАКТИКӢ دیدکتیکی пандомез, насиҳатомез; омӯзишӣ, ахлоқӣ; **асарҳои дидактикӣ** асарҳое, ки мавзӯи асосии онҳоро панду насиҳат ташкил медиҳад.

ДИДАН دیدن 1. қобилияти биноӣ доштан, нигоҳ кардан, нигаристан. 2. дучор омадан бо касе ё чизе, вохӯрдан. 3. зиёрат, аёдат, хабаргирӣ аз аҳволи касе; мулоқот, дидорбинӣ: **барои дидани** *касе* **рафтан**. 4. дарёфтан, дарк кардан, фаҳмидан, донистан. 5. ҳисоб кардан, шумурдан: **муносиб дидан, раво дидан, ҷоиз (на) дидан**. 6. *мач.* аз сар гузаронидан; **азоб дидан** азобро аз сар гузаронидан, азият кашидан. 7. *ҳамчун феъли ёридиҳанда дар таркибҳои феълӣ омада, маънои* мушоҳида кардан, санҷидан, озмудан, аз назар гузаронидан, иҷро шудани амалеро *мефаҳмонад*: **варақ зада дидан, кофта дидан, чашида дидан**. 8. *бо чанд калима ҳамроҳ омада, таркиби феълии монда месозад:* **зарар дидан, ҷазо дидан, ҷабр дидан; ба дидан** ба назар.., ба намуд…; **ба (бо) як дидан** а) бо як бор нигоҳ кардан, ба як назар; б) дар як лаҳза, зуд; **то дидан** то боздид; **бад дидан // ганда дидан** ҳисси нафрат доштан нисбат ба касе; **маслиҳат дидан** раво дидан, ҷоиз донистан, салоҳ дидан; машварат додан дар бораи коре ба касе; **нағз дидан** дӯст доштан, меҳр доштан нисбат ба касе ё чизе; **рӯз дидан // умр дидан** умр ба сар бурдан, зистан; **тайёрӣ дидан** тайёр шудан, омода шудан; **чора дидан**

чораҷӯӣ кардан, чора ҷустан; **бо (ба) ҳам дидан** ҳамроҳ хӯрдан, якҷоя бо касе истеъмол кардан; шарикӣ тақсим кардан; **рӯи** *чизеро* **ё** *касеро* **дидан** расидан ба чизе, соҳиб шудан ба чизе; муяссар шудани чизе ба касе (*мас.*, *рӯи фарзандро дидани касе*); **ту дидӣ, ман надидам** дидаву дониста чизеро ё кореро пинҳон кардан; **фикри худро дидан** ғами худро хӯрдан; дар пайи кори худ шудан; **чашми дидан надоштан** нафрат доштан; **дидӣ, ки нашуд, монаш, ки равад** (*зарб.*) кӯшиш кардӣ, ки натиҷа набахшид, ба ҳолаш бигзор (*дар мавриди насиҳатро қабул накардани касе ё ҳосил нашудан аз коре гуфта мешавад*).

ДИДАНАШУДА دیده نشده беназир, хорикулода: **мислаш диданашуда**.

ДИДАНБОБ دیدنباب ба дидан арзанда, кирои дидан, боби дидан.

ДИДАНӢ دیدنی 1. *сифати феълии замони оянда аз* **дидан**. 2. шоистаи дидан, дархури дидан, тамошобоб, лоиқи дидан. 3. *маҷ.* пешомад; тақдир; рӯзи сахт.

ДИДАТАР دیده‌تر *кит.* гирён; гирякунанда.

ДИДАХОНА دیده خانه *кит.* чашмхона.

ДИДАШАВАНДА دیده‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **дида шудан**; ба назар намоён, ба чашм менамудагӣ: **масофаи дидашаванда**.

ДИДБОН دیدبان 1. посбоне, ки дар бурҷи қалъаву сарҳадҳо, болои киштиҳо ва дар ҷойҳои баланд истода, атрофро наззора мекунад (*барои хабар додан аз ҳаракати душман ё хатари ҳуҷуми он*). 2. *кит.* ҷосус; пӯянда, таъқибкунанда; он ки рафтори касеро таҳти назорати доимӣ мегирад.

ДИДБОНГОҲ دیدبانگاه ҷое, ки аз он дидбонӣ мекунанд, бурҷи дидбонӣ.

ДИДБОНӢ دیدبانی 1. амали дидбон; нигаҳбонӣ, посбонӣ, қаровулӣ, назорат. 2. *ҳ.* яке аз воситаҳои ҷамъоварии маълумот дар бораи душман, мавқеъ, амалиёти ҳарбӣ ва хусусияти мавзеъ.

ДИДГОҲ دیدگاه 1. масоҳате, ки бо чашм ҳамаи онро дидан мумкин аст, чашмандоз. 2. *ҳ.* ҷои махсуси таҷҳизонидашуда, ки аз он ҷо амалиёти душман, инчунин ҳаракат ва дигар амалҳои ҳарбиро назорат мекунанд. 3. *кит.* нуқтаи назар, ақида, фикр.

ДИДОР دیدار 1. дидан; дидани рӯи касе; мулоқот, вохӯрӣ: **аз дидори** *касе* **сер нашудан, ба дидори** *касе* **муштоқ будан**; **элак баҳона, дидор ғанимат** (*зарб.*). 2. рӯй, чеҳра; **дидор намудан** рӯй нишон додан; **ба дидори ҳамдигар расидан** баъд аз ҷудоӣ ҳамдигарро дидан.

ДИДОРБИНӢ دیداربینی мулоқот, вохӯрӣ.

ДИДОРӢ دیداری 1. *марбут ба* **дидор**; қобили дидор, диданӣ. 2. *маҷ.* хушсимо.

ДИЁНАТ *а.* دیانت 1. *кит.* диндорӣ. 2. *маҷ.* бовиҷдонӣ, росткорӣ, ҳалолкорӣ.

ДИЁР *а.* دیار 1. *кит.*, *ҷ.* **дор** (хонаҳо). 2. кишвар, мамлакат, сарзамин: **диёри бегона, диёри дурдаст, диёри озод, диёри пурсафо**. 3. *маҷ.* ватан, меҳан; **аз ёру диёр ҷудо кардан** аз хешу ақрабо ва ватан ҷудо кардан.

ДИЖ دژ *кҳн.* қалъа, ҳисор.

ДИЖАМ دژم *кит.* 1. андӯҳгин, ғамгин. 2. хашмгин, ғазабнок. 3. *маҷ.* парешон, ошуфта.

ДИЖАМРӮЙ دژم‌روی *кит.* тирарӯй, чеҳрагирифта, туршрӯй.

ДИЖАН دژن *кҳн.* тундмаза.

ДИЖБОН دژبان *кҳн.* нигаҳбони қалъа, кутвол.

ДИЖДОР دژدار *кҳн.* сардори қалъа, ҳокими қалъа.

ДИЖОГОҲ دژآگاه *кит.* хашмнок, бадқаҳр; бадандеш.

ДИЖОЛУД دژآلود *ниг.* **дижогоҳ**.

ДИЖОҲАНГ دژآهنگ *кит.* бадандеш, бадқасд; тунду тез.

ДИЖХИМ دژخیم *кит.* 1. бадхӯ, зишттабиат, бадхислат. 2. ҷаллод. 3. *маҷ.* душман, хасм.

ДИЗЕЛ *олм.* دیزل номи ихтироъкори олмонӣ, ки муҳаррики дизелиро ихтироъ кардааст; муҳаррики дарунсӯз, ки бо сӯзишвории дизелӣ кор мекунад.

ДИЗЕЛӢ دیزلی *мансуб ба* **дизел**; **сӯзишвории дизелӣ** навъи сӯзишвории моеъ, ки дар натиҷаи полоиши нафт ҳосил шуда, муҳаррикҳои дизелӣ бо он кор мекунанд.

ДИЗЕНТЕРИЯ *ю.* دیزینتیریه *тиб.* бемории шадиди гузарандае, ки исҳоли хунин ва дарди сахти шикам аз аломатҳои он аст.

ДИККАК دکک **:диккак нишастан** *гуфт.* сари ду по нишастан.

ДИКТА *лот.* دیکته 1. бурро ва ягон-ягон хондани матн барои нависондан ба дигарон (*мас., ба талабагони мактаб*), имло. 2. *маҷ.* амр, дастур, талқини иродаи худ ба касе; **дикта кардан** а) оҳиста ва равшану бурро хондани матн барои навиштани касе; б) талқини майлу иродаи худ ба касе, касеро ба коре водор кардан; ба касе роҳ нишон додан (*зӯран*).

ДИКТАНТ *лот.* دیکتنت намуди кори хаттӣ, ки аз рӯи диктаи муаллим навишта мешавад (*бо мақсади санҷиш ва мустаҳкам кардани дониши талабаҳо дар имло ва китобат*).

ДИКТАТОР *лот.* دیکتتار ҳокиме, ки дар идора кардани давлат ҳокимияти номаҳдуд дошта, афкору ақоиди худро ба дигарон бо зӯр таҳмил мекунад, мустабид.

ДИКТАТУРА *лот.* دیکتتوره ҳокимияти диктатор; сохтор ва тарзи татбиқи ҳокимияти номаҳдуд; низоми истибдодӣ.

ДИКТОФОН *лот.* دیکتافان дастгоҳ барои сабт ва шунавондани овоз.

ДИЛ دل 1. узви марказии низоми гардиши хуни одам ва ҳайвон, ки ҳаракати хунро идора мекунад, қалб; **дили бемор** дили касал, дили дардманд. 2. *маҷ.* марказ, васат, миён, дарун: **дили мамлакат, дили кӯҳ; дили санг** мағзи санг, миёни санг; **дили шаб** ними шаб, нисфи шаб; бевақтии шаб. 3. *маҷ.* замир; хотир ботин; **барои (баҳри) хушнудии дили..** барои хурсандии хотири…, барои шод кардани табъи… 4. *маҷ.* майл, хоҳиш ҳавас; азму ирода, ният; **дили** *касеро* **фаҳмидан** майлу хоҳиши касеро донистан; аз нияти касе огоҳ шудан. 5. *кит., маҷ.* ҷуръат; далерӣ, ҷасорат; **дил доштан** ҷасорат доштан; **дили афгор** дили озурда; рӯҳафтодагӣ; **дили беғам** осудахотир, хотирҷамъ; **дили кафтар** яке аз навъҳои беҳтарини ангур; **дили пурдард** дили пурҳасрат, қалби ғамгин; **дили сангин** дили бераҳму шафқат, дили сахт; сангиндилӣ, бераҳмӣ; **дили сиёҳ** дили одами бадкор, баднийят; **дили танг** дили бесабру қарор, бетоқатӣ; **дили хунин** дили ғамгин, қалби пурдарду алам; **дили шикаста** дили озурда, қалби ранҷида; **рози дил** сирри ниҳонӣ; таги дил; **таги дил // таҳи дил** замир, ботин; асли мақсад; **дилу бедилон** бе шавқу рағбат, бе майлу ҳавас, бо дили нохоҳам: **дилу бедилон кореро кардан, дилу бедилон розӣ шудан, дилу бедилон гап задан; дилу гурда** далерӣ, ҷасорат, ҷуръат; **дилу димоғ** ҳавою ҳавас, майлу рағбат, ҳавсала; **дилаш қалб** ботинаш вайрон, каҷдил; **дар (ба) дил** дар ботин, хаёлан; дарунноки: **дар дил гуфтан, дар дил дашном додан, дар дил хандидан, дар дил хурсанд шудан, дар дил хондан; аз дилу ҷон** бо камоли майлу рағбат, бо шавқу ҳаваси том; бо тамоми ҳастӣ; аз рӯи сидқу вафо: **аз дилу ҷон кӯшидан, аз дилу ҷон табрик кардан, аз дилу ҷон дӯст доштан; аз рӯи дил** бесадоқат; бесидқона, мунофиқона; **аз таҳи (таҳти) дил** самимона, сидқан, аз рӯи сидқ; **ба дили наҳор** ношто накарда, субҳона нахӯрда; **бо дили кашол** дил наканда (*аз чизе*), бо дилкашолӣ; **бо дили нохоҳам** бе майлу рағбат: **бо дили нохоҳам баромада рафт**; **бо дили пур** бо боварии том; дилпурона; **бо дили сиёҳ (сип-сиёҳ)** ғамгинона, хафа, бо дили пурдарду алам; **бо (аз) дили соф** софдилона, беғаразона; **бо дили хуш** хушу хурсандона; **дил андохтан** пазмон шудан; кас ё чизи дӯстдоштаро ба ёд оварда, ғусса хӯрдан аз набуданаш, интизор ва чашм ба роҳ будан; **дил бардоштан** (*хӯрокеро*) майли хӯрдани чизеро доштан, дил хостан; **дил бардоштан** *аз коре* тарки коре кардан, даст кашидан аз коре; **дили** *касеро* **бардоштан** а) ба касе тасаллӣ додан, касеро дилдорӣ кардан; б) рӯҳбаланд кардан касеро; ҷуръат бахшидан ба касе; **дил бастан** а) меҳр бастан ба касе; ишқ мондан ба чизе ё коре; б) хоҳише пайдо карда, розӣ шудан ба коре, майл пайдо кардан ба коре; **дил бохтан** а) дӯст доштан, ошиқ шудан, дил додан; б) сахт тарсидан, ҳаросидан; **дили** *касеро* **бурдан** дили касеро тасхир кардан, дили касеро рабудан; **дил додан** меҳр бастан ба касе, касеро дӯст доштан, ошиқ шудан; **дил кандан** *аз касе ё чизе* тарк кардан касе ё чизеро, даст кашидан, сарфи назар кардан аз чизе; **дил кардан** майл кардан, сахт хостан; **агар дил кунӣ, олама гул кунӣ** (*зарб.*); **дил кашидан** а) майл доштан, хостан; б) майли хӯрдан кардан, иштиҳо омадан; в) мувофиқи табъ воқеъ шудани чизе ё касе; **дил мондан** *аз касе ё чизе*

дилхунук шудан аз касе ё чизе, дилмонда шудан; **дил мондан** *ба касе ё чизе* майлу рағбат зоҳир кардан, меҳр бастан ба касе ё чизе; **дил рафтан** ба чизе майл пайдо кардан, сахт хоҳони чизе шудан; **дил сӯхтан** *ба касе ё чизе* тараҳҳум кардан, шафқат кардан ба касе; **дил тапидан** дар изтироб будан; ҳаросон будан; **дил хостан** майлу хоҳиш доштан; матлуб будан, хуш омадан; **дил беҳузур шудан** а) ба ҳолати қай кардан расидан; б) нафрат пайдо шудан ба чизи ногуворе; **дил буғз кардан** зиқ шудан, малул шудан, дилтанг шудан; **дил гувоҳӣ додан** ҳис кардан; ҳисси қабл аз вуқӯъ доштан нисбат ба чизе; **дил гум задан** а) тез-тез ва сахт задани дил, бозӣ кардани дил; б) ниҳоят моил шудан ба чизе, зиёд иштиёқманду хоҳони чизе шудан; **дил кашол будан** моил будан, майлу ҳавас доштан ба чизе, касе, ҷое; **дил нарм шудан** а) аз хашм фуромадан; б) бедор шудани ҳисси раҳм дар касе; **дил пур шудан** *ба касе* бовар кардан, эътимод пайдо кардан ба касе; **дили** *касе* **пур шудан** аз ниҳояти ғамгинӣ ба дараҷаи гиря расидан; ба риққат омадан аз ҳоли бади худ ё каси дигар; **дил танг шудан** зиқ шудан, малул гаштан, дилгир шудан; бетоқат шудан; озурда шудан; **дил таҳ кашидан** ба воҳима афтодан, воҳима зер кардан; сахт тарсидан; **дил таҳ кашидан** чизеро сахт хостан; дар орзую ҳаваси чизе пазмон шудан; **дил торс кафидан** беҳад зиқ шудан, сахт озурда шудан, ниҳоят асабонӣ шудан, бисёр ба танг омадан; **дил холӣ кардан** а) дарду алами худро ба касе гуфтан, ҳасрат кардан; рози дил гуфтан; б) аз ғаму ғусса фориғ шудан, хафагии худро баровардан; **дили** *касе* **ба** *чизе ё* **коре шудан** а) розӣ шудан, майлу хоҳиш доштан ба коре, чизе; б) ҳайфи касе наомадан; **дили** *касеро* **ба даст овардан** дили касеро ба даст гирифтан, дили касеро ёфтан, касеро шефтаю мафтуни худ кардан; бо коре касеро ба худ моил кардан (*мас.*, *ба воситаи гапи нагз, муомилаи хуб ва г.*).; **дили** *касеро* **гургҳо пора (тала) кардан** ба изтироб афтодан, беқарор шудан, хавотир шудан, бетоқат гардидани касе; **дили** *касеро* **ёфтан** мавриди писанди касе шудан, ба касе хуш омадан; мавриди таваҷҷӯҳи касе қарор гирифтан, касеро ба худ моил кардан; **дили** *касеро* **об (обу адо) кардан** азобу азият додан (*рӯҳан*); ғамгин кардан; касеро сахт мутаассир кардан; **дили** *касеро* **рабудан, дил** *аз касе* **рабудан** *ниг.* **дил бурдан**; **дили** *касеро* **харошидан** касеро ба ҳаяҷон овардан, мутаассир кардан; бесаранҷом кардан; **дили** *касеро* **шикастан** а) ранҷонидан, озурда кардан касеро; б) маъюсу ноумед кардан, рӯҳафтода кардан касеро; **дили худро хӯрдан** сахт ғусса хӯрдан, сахт дилтанг шудан; **дил** *ба касе* **пур будан** ба касе боварӣ доштан, аз касе эмин будан; хотирҷамъ будан; **дил ба марг ниҳодан** ба марг тан додан, ба мурдан розӣ шудан; **аз дил баровардан** а) аз худ фикр карда баровардан, аз хаёли худ бофта баровардан; б) фаромӯш кунондан, аз хотири касе дур кардани ягон ногуворӣ, шубҳа *ва г.*; **аз дил гузаронидан** фикр кардан, хаёл кардан; ба хотир овардан; **ба дил гарон гирифтан** сахт ранҷидан, ниҳоят хафа шудан; **ба дил гирифтан** ба чизе аҳамият дода хафа шудан, ранҷидан; мутаассир шудан; **ба дил задан** безор шудан, дилгир шудан аз чизе; ҳисси нафрат пайдо шудан нисбат ба чизе ё касе; **ба дили** *касе* **оташ (алав) афтодан** бесаранҷом шудан, беқарор гаштан; ошуфта шудан; **ба дили сӯхтаи** *касе* **намакоб задан** ғаму дарди касеро афзун гардондан, азобу машаққати касеро зиёд кардан бо амале; **ба дил роҳ додан** дар бораи чизе фикр кардан; чизеро аз дил гузарондан (*мас., ваҳму ҳарос ё хавфу хатарро ба дил роҳ (на) додан*); **ба дил сахт расидан** сахт ранҷидан, озурда шудан, ба дил гарон гирифтан; **ба дили** *касе* **рафта…** ба хотири касе, барои хушнуд кардани касе; **дил – дили Зайнаб** (*мақ.*), *муқ.* **ихтиёр дар дасти бахтёр** (*зарб.*) ҳар кас соҳибихтиёр аст, ихтиёри ҳар кас дар дасти худаш аст; **дили мондаю ҷони баромада баробар** (*зарб.*) одам ки аз касе ранҷад ё дилхунук шавад, дубора ӯро хурсанд кардан ё дилгарм намудан ниҳоят кори мушкил аст; **дили нохоҳам – узри бисёр** (*зарб.*) агар хоҳиш набошад, баҳона ёфт мешавад.

ДИЛАК دلک *шакли тасғири* **дил**; **хонакам коза бошад, дилакам тоза бошад** (*зарб.*).

ДИЛАНГЕЗ دلانگیز дилкаш, матлуб, марғуб; ба ҳаяҷон оварандаи дил, ҳаяҷонбахш.

ДИЛАФГОР دلافگار дилозурда, дилреш, ғамзада, ғамгин, маҳзун.

ДИЛАФГОРӢ دلافگاری дилреш будан, хаста-

дилӣ, ғамзадагӣ, маҳзунӣ, дилозурдагӣ.

ДИЛАФРӮЗ دلافروز 1. фараҳбахш, фараҳафзо, дилкушо: **баҳори дилафрӯз, боғи дилафрӯз, чашни дилафрӯз**; **умедвории дилафрӯз** умедвории фараҳбахш. 2. дилрабо, мафтункунанда: **нигори дилафрӯз, табассуми дилафрӯз, ҳусни дилафрӯз**. 3. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа. 4. *бот.* яке аз ҷинсҳои хуби нок.

ДИЛАФСУРДА دلافسرده мурдадил, берӯҳ, беҳиссу ҳаракат.

ДИЛАФТОДА دلافتاده маҳзун, андӯҳгин; маъюс; рӯҳафтода.

ДИЛБАЗАН دلبزن *гуфт.* дилгиркунанда; безоркунанда; **дилбазан шудан** безор шудан; зиқ шудан.

ДИЛБАНД دلبند 1. он ки ё он чи касро ба худ мафтун мекунад, дилрабо, дилкаш, ҷозиб. 2. *маҷ.* маҳбуб, ҳабиб, дӯстдор; азиз, меҳрубон. 3. *маҷ.* фарзанд, ҷигаргӯша.

ДИЛБАР دلبر 1. он ки ё он чи бо ҳусну латофати худ дил мебарад, дилрабо, зебо; нозанин. 2. *маҷ.* маҳбуба, ёр.

ДИЛБАРАК دلبرک *шакли навозишии* **дилбар**.

ДИЛБАРДОРدلبردار 1. тасаллодиҳанда, тасаллибахш; рӯҳбаландкунанда. 2. *маҷ.* ғамгусор, ғамбарор.

ДИЛБАРДОРӢ دلبرداری *исми амал аз* **дил бардоштан**; тасалло додан; рӯҳбаланд кардан; дилнавозӣ; **дилбардорӣ кардан (намудан)** тасаллӣ додан; рӯҳбаланд кардан.

ДИЛБАРӢ دلبری 1. дилрабоӣ, дилфиребӣ, мафтунсозӣ. 2. зебоӣ, хушрӯӣ, раъноӣ.

ДИЛБАРОНА دلبرانه аз рӯи дилбарӣ.

ДИЛБАСТА دلبسته *сифати феълии замони гузашта аз* **дил бастан**; ошиқ, дӯстдор, меҳрбаста; **дилбастагон** хешу табор, ақрабо.

ДИЛБАСТАГӢ دلبستگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **дил бастан**; меҳру муҳаббат, дӯстдорӣ; **дилбастагӣ доштан** алоқаи маънавии сахт доштан ба касе; дилкашолӣ доштан.

ДИЛБЕҲУЗУРӢ دل‌بی‌حضوری ҳолати беҳузур шудани дил.

ДИЛБЕҲУЗУРКУНАНДА دل‌بی‌حضورکننده дили касро беҳузуркунанда, дилбеҷокунанда, қайовар.

ДИЛБЕҶОКУНАНДА دل‌بی‌جاکننده *ниг.* **дилбеҳузуркунанда**; **бӯи дилбеҷокунанда** бӯи нофорами беҳузуркунандаи дил.

ДИЛБОЗ دلباز 1. *кит.* дилбохта. 2. *маҷ.* дилкушо, васеъ, босафо.

ДИЛБОЗӢ دلبازی *кит.* ошиқӣ, ишқ варзидан.

ДИЛБОХТА دلباخته *сифати феълии замони гузашта аз* **дил бохтан**; ошиқ, шефта, шайдо: **ҷавони дилбохта**.

ДИЛБОХТАГӢ دلباختگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **дил бохтан**; сахт гирифтор будан ба ишқи касе ё чизе, ошиқӣ.

ДИЛБУРДА دلبرده дил дар қайду банди худ гирифта; ёр, маъшуқа.

ДИЛБУРДАГӢ دلبردگی дилрафтагӣ, дилдодагӣ, ишқу муҳаббат.

ДИЛВАСЕЪ دلوسیع бепарво, фориғбол, беғам; *муқоб.* **дилтанг**.

ДИЛГАРМ دلگرم дилбаста, моил, иштиёқманд; *муқоб.* **дилсард**.

ДИЛГАРМӢ دلگرمی дилбастагӣ, майл, рағбат; ҳусни таваҷҷӯҳ.

ДИЛГАРОН دلگران ранҷидахотир, озурда, малул.

ДИЛГИР دلگیر 1. ранҷида, озурдахотир. 2. зиқ, дилтанг; ғамгин, маҳзун; **дилгир кардан (намудан)** озурдахотир кардан, малул кардан; ғамгин кардан; **дилгир шудан** а) зиқ (дилтанг) шудан; б) рӯй гардонидан аз коре ба сабаби маъқул набудани он, безор шудан.

ДИЛГИРӢ دلگیری 1. дилтангӣ, зиқӣ, кароҳат, нафрат. 2. озурдагӣ, ранҷиш.

ДИЛГИРКУНАНДА دلگیرکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **дилгир кардан**; кор ё чизи ба дил зананда, нофорам, ногувор; зиққунанда, хафакунанда; **манзараи дилгиркунанда**, **бозии дилгиркунанда**.

ДИЛГИРОНА دلگیرانه дилгиркунанда: **гапи дилгирона**, **кори дилгирона, дилгирона будан**.

ДИЛГУДОЗ دلگداز дилхарош, ғуссаовар, ҷонсӯз, риққатовар.

ДИЛГУДОХТА دل‌گداخته *ниг.* **дилгудоз**.

ДИЛГУРУСНА دل‌گرسنه *гуфт.* шикамгурусна.

ДИЛДОДА دلداده ошиқ, дилбаста, шефтаву шайдо: **ҷавони дилдода**.

ДИЛДОДАГӢ دلدادگی дилбастагӣ, шайдоӣ, ошиқӣ.

ДИЛДОР دلدار 1. маъшуқа, маҳбуба; ёр. 2. далер, боҷурат, диловар.

ДИЛДОРӢ دلداری 1. тасалло, дилбардорӣ. 2. ғамхорӣ; навозиш; **дилдорӣ кардан** ғамхорӣ кардан; меҳрубонӣ намудан.

ДИЛДУЗД دل دزد дилрабо, дилфиреб.

ДИЛДӮЗ دلدوز *кит.* 1. то ба мағзи дил фурӯ раванда. 2. *маҷ.* нуфузкунанда, таъсирнок; дилхарош.

ДИЛЕР *англ.* دیلیر ширкат ё шахсе, ки вазифаи миёнарави байни харидору фурӯшандаро иҷро мекунад; *муҷ.* **даллол**.

ДИЛЕРӢ دیلیری *мансуб ба* **дилер**: **ширкати дилерӣ**.

ДИЛЁБ دل‌یاب моилкунанда, шахсе, ки бо ҳар васила (дили) одамонро ба худ моил мекунад.

ДИЛЁБӢ دل‌یابی дил ёфтан, ба худ моил кардан, хурсанд кардан.

ДИЛЗАИФ دل ضعیف он ки дилаш беқувват аст, заифдил.

ДИЛЗАНӢ دل‌زنی 1. задани дил, тапиши дил. 2. *маҷ.* шикоят аз касе.

ДИЛЗИНДА دل‌زنده *кит., ниг.* **зиндадил**; бедордил, чолок, фаъол.

ДИЛКАНДА دل‌کنده ҷудошуда, тарки касе ё чизе карда.

ДИЛКАФ دلکف **:дилкаф кардан** касеро сахт тарсонда ба дараҷаи марг расонидан; **дилкаф шудан** а) аз таъсири хабари нохуши ногаҳонӣ, воҳима, ғами зиёд *ва г.* якбора аз кор бозмондани дил; заҳракаф (гурдакаф) шудан; б) *маҷ.* сахт тарсидан.

ДИЛКАШ دلکش марғуб, дилрабо, дилпазир, хушоянд, дилписанд, дилнишин; ҷаззоб: **чеҳраи дилкаш, духтари дилкаш, боғи дилкаш, бӯи хуши дилкаш**.

ДИЛКАШОЛ دل‌کشال моил, толиб, иштиёқманд.

ДИЛКАШОЛӢ دل‌کشالی дилбастагӣ ба чизе; майлу хоҳиши зиёд ба чизе.

ДИЛКУШО دلکشا фараҳбахш, фараҳангез, рӯҳафзо, ҳаловатбахш: **баҳори дилкушо**, **боғи дилкушо**.

ДИЛКУШОД دل‌کشاد он ки дар дил ғараз, кинаю кудурат надорад, софдил; хуштабиат, кушодадил.

ДИЛКУШОӢ دلکشائی фараҳбахшӣ; дилхушӣ, хушнудӣ; **дилкушоӣ кардан** дилхушӣ кардан, хушнудӣ кардан.

ДИЛКӮР دل‌کور *кит.* 1. маҳрум аз ҳиссиёти қалбӣ, беҳис. 2. *маҷ.* ғофил, бебасират, каҷфаҳм.

ДИЛМОНДА دل‌مانده *сифати феълии замони гузашта аз* **дил мондан**; дилхунукшуда, майлу рағбатро нисбат ба чизе ё касе гумкарда: **дилмонда кардан, дилмонда шудан**.

ДИЛМОНДАГӢ دل‌ماندگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **дил мондан**; дилхунукӣ, дилмонда будан.

ДИЛМУРДА دل‌مرده афсурдадил, ба зиндагӣ бешавқу завқ будан; *муқоб.* **зиндадил; дилмурда шудан** дилхунук шудан аз зиндагӣ.

ДИЛМУРДАГӢ دل مردگی шавқу завқ надоштан ба ҳаёт, бепарво будан ба лаззати зиндагӣ, афсурдагӣ.

ДИЛНАВОЗ دلنواز 1. навозишкор; дилором; меҳрубон, мушфиқ; **ёри дилнавоз** ёри меҳрубон, ёри дилписанд. 2. фараҳбахш, дилкушо, дилхушкунанда; ҳаловатбахш: **насими дилнавоз, оҳанги дилнавози мусиқӣ, овози дилнавози мурғон, табассуми ширини дилнавоз**. 3. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа.

ДИЛНАВОЗӢ دلنوازی навозишкорӣ; меҳрубонӣ, лутфу марҳамат.

ДИЛНАРМ دلنرم он ки дили нарм дорад, нармдил; меҳрубон, раҳмгин.

ДИЛНАРМӢ دلنرمی меҳрубонӣ, раҳмдилӣ, нармдилӣ.

ДИЛНИГАРОН دل‌نگران *кит.* мунтазир; умедвор; дилкашол.

ДИЛНИГАРОНӢ دل‌نگرانی *кит.* умедворӣ, ин-

тизор, чашмдорӣ ба роҳи касе.

ДИЛНИШИН دلنشين дилкаш, марғуб, дилчасп, дилписанд, мақбул: **навои дилнишин**.

ДИЛНИШОН دلنشان *ниг.* **дилнишин**.

ДИЛНОЗУК دل نازک он ки дилаш аз камтарин сухан ё рафтори беҷо меранҷад, ҳассос, зудранҷ, нозукдил.

ДИЛНОЗУКӢ دلنازکی дилнозук будан, зудранҷу ҳассос будан.

ДИЛНОКАШ دل ناکش кареҳманзар, безеб, хунукбашара; *муқоб.* **дилкаш**; **хӯроки дилнокаш** хӯроки бетаъму ногувор.

ДИЛНОХОҲОНА دل ناخواهانه бо дили нохоҳам, ғайри хоҳиш.

ДИЛНОХУШ دلناخوش норохат, ношод; *муқоб.* **дилхуш**.

ДИЛНОХУШӢ دلناخوشی норохатӣ, нохушнудӣ; *муқоб.* **дилхушӣ**.

ДИЛОБКУНАНДА دلآبکننده *гуфт.* ғамгинкунанда, аламовар, ҳузнангез.

ДИЛОБХӮР دلآبخور дилпуршаванда, боэътимод; **ҷои дилобхӯр** ҷои амн.

ДИЛОВАР دلاور шуҷоъ, далер, ҷасур, баҳодур: **мардуми диловар**.

ДИЛОВАРӢ دلاوری далерӣ, шуҷоат, ҷасурӣ: **диловарӣ кардан (намудан)**, **диловарӣ нишон додан**.

ДИЛОВАРОНА دلاورانه монанди диловарон, далерона: **диловарона кор кардан**.

ДИЛОВЕЗ دلاويز марғуб, дилкаш, дилнишин, дилписанд: **ашъори диловез, созу навои диловез**.

ДИЛОВЕЗӢ دلاويزی марғубӣ, дилписандӣ, дилкаш будан.

ДИЛОГОҲ دلآگاه 1. он ки аз ғаму асрори дигарон бохабар аст; дилёб, ғамхор. 2. доно, ҳушёр, донодил.

ДИЛОГОҲӢ دلآگاهی ҳушёрӣ, доно будан, дилогоҳ будан.

ДИЛОЗОР دل آزار он ки ё он чи боиси ранҷиши хотир мешавад, ситамгар, ҷафокор.

ДИЛОЗОРӢ دلآزاری озордиҳӣ; ситамгарӣ, бераҳмӣ, ҷафокорӣ.

ДИЛОЗУРДА دلآزرده *сифати феълии замони гузашта аз* **дил озурдан;** озордида, ранҷида, хафашуда, озурдахотир.

ДИЛОЗУРДАГӢ دلآزردگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **дил озурдан**; андӯҳгинӣ, дилозурда будан, озурдагии хотир, нороҳатӣ.

ДИЛОМ I دلام *кит., таър.* найзаи хурд, ҷӯпин (*аз олоти ҷангии қадима*).

ДИЛОМ II دلام *кит.* ҳила, фиреб.

ДИЛОРО دلآرا дилхушкунанда, дилкушо, дилписанд, дилкаш, нишотбахш: **боғи дилоро, мулки дилоро, ҳусни дилоро**. 2. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа.

ДИЛОРОӢ دلآرائی дилписандӣ, дилкашӣ, зебоӣ, дилоро будан.

ДИЛОРОМ دل آرام 1. он ки ба дил оромӣ мебахшад; оромбахш, соҳибҷамол: **маҳбубаи дилором**. 2. маъшуқ, маҳбуб; маъшуқа, маҳбуба.

ДИЛОСО دل آسا он ки ва ё он чи ба дил осоиш мебахшад; фараҳбахш, зебо, дилписанд: **боғи дилосо, ҳавои дилосо**.

ДИЛОСОӢ دلآسائی оромбахшӣ; ғамхорӣ; дилбардорӣ.

ДИЛОСУДА دلآسوده осудадил, хотирҷамъ, осудаҳол: **дилосуда гаштан**, **дилосуда нишастан**.

ДИЛОШНО دلآشنا меҳрубон, самимӣ, ҳамдил.

ДИЛОШУФТА دلآشفته ошуфтадил, парешон, шайдо.

ДИЛОШӮБ دلآشوب фаттон, дилрабо; ҳаяҷоновар: **чашмони шаҳло ва дилошӯб, назми дилошӯб, навою нағмаи дилошӯб**.

ДИЛПАЗИР دل پذير хушоянд, мақбул, дилхоҳ, дилкаш, дилнишин, дилписанд; форам: **манзараи дилпазир, ҳусну тароватии дилпазир, рафиқи дилпазир**.

ДИЛПАЗИРӢ دل پذيری дилписандӣ, хушояндӣ, мақбулӣ, дилкашӣ.

ДИЛПИСАНД دلپسند писандида, хушоянд, мақбул, дилхоҳ; хубу зебо: **боғи дилписанд, диёри дилписанд, манзараи дилписанд, суру-**

ди дилписанд.

ДИЛПИСАНДӢ دلپسندی писандидагӣ, хушояндӣ, зебоӣ.

ДИЛПОК دلپاک покдил, содиқ ва самимӣ, орӣ аз сифатҳои нописанд.

ДИЛПОКӢ دلپاکی *киноя аз* ҳалолкорӣ, покдоманӣ, покизагӣ, бекинагӣ.

ДИЛПОРА دلپاره ғамгин, озурда, ошуфтадил.

ДИЛПУР دلپر боваридошта, итминондошта, мутмаин; **дилпур будан** боварӣ доштан, итминон доштан, мутмаин будан; **дилпур шудан** боварӣ пайдо кардан, итминон ҳосил кардан, мутмаин шудан.

ДИЛПУРӢ دلپری боварӣ, итминон, эътимод ба касе ё чизе; **бо дилпурӣ** дилпурона; **дилпурӣ доштан** боварӣ доштан, итминон доштан.

ДИЛПУРОНА دلپرانه бо эътимод; хотирҷамъона.

ДИЛПУРСӢ دلپرسی аҳволпурсӣ, хабаргирӣ; тасаллидиҳӣ.

ДИЛПУРШАВАНДА دلپرشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **дилпур шудан** (*ба касе*); боваринок, эътимоднок: **одами дилпуршаванда**.

ДИЛРАБО دلربا 1. дилбар, мафтункунанда, дилкаш; зебо, хушрӯ: **баҳори дилрабо, водии дилрабо, манзараи дилрабо, ҷамоли дилрабо**. 2. *маҷ.* маъшуқаи зебо, нигори нозанин.

ДИЛРАБОЁНА دلربایانه аз рӯи дилрабоӣ, нозанинона, дилбарона.

ДИЛРАБОӢ دلربائی дилрабо будан, дилбарӣ, фаттонӣ; зебоӣ.

ДИЛРАБОЯНДА دلرباینده мафтункунанда, дилфиребанда.

ДИЛРЕШ دلریش маҳзун, ғамгин, дилафгор, хастадил; озурда, ранҷур (*аз ғами ишқ ё нокомӣ*).

ДИЛСАРД دلسرد бешавқ, берағбат, бемайл, дилхунукшуда; бепарво ба касе ё чизе; **дилсард шудан** *аз касе ё коре* рӯй гардонидан аз касе ё коре; маъюсу ноумед шудан.

ДИЛСАРДӢ دل سردی *ниг.* **дилхунукӣ**.

ДИЛСАРДОНА دلسردانه бе майлу рағбат, бо дили нохоҳам: **дилсардона пешвоз гирифтан, дилсардона кор кардан**.

ДИЛСАФЕД دلسفید дилсоф, некандеш, хушдил; *муқоб.* **дилсиёҳ**.

ДИЛСАХТ دل سخت бераҳму шафқат, сангдил.

ДИЛСАХТӢ دلسختی бераҳмӣ, сангдилӣ.

ДИЛСИЁҲ دل سیاه бадният, бадандеш, баддил; *муқоб.* **дилсафед**.

ДИЛСИЁҲӢ دلسیاهی нохушӣ, хафагӣ, ғамгинӣ.

ДИЛСИТОН دلستان *ниг.* **дилрабо**.

ДИЛСОФ دلصاف дилсафед, поктинат, поквиҷдон, беғараз.

ДИЛСОФӢ دلصافی дилсафедӣ, поктинатӣ, поквиҷдонӣ, беғаразӣ.

ДИЛСОФОНА دلصافانه *ниг.* **софдилона**; аз рӯи дилсофӣ.

ДИЛСӮЗ دل سوز он ки дилаш ба ҳоли дигарон месӯзад, раҳмдил, ғамхор, меҳрубон, мушфиқ: **модари дилсӯз, ёри дилсӯз, дилсӯзи халқ**.

ДИЛСӮЗӢ دلسوزی раҳмхӯрӣ, тараҳҳум, шафқат, меҳрубонӣ, ғамхорӣ; **дилсӯзӣ кардан** тараҳҳум кардан; ғамхорӣ зоҳир кардан.

ДИЛСӮЗОНА دل سوزانه 1. ғамхорона, аз рӯи меҳрубонӣ, бо ҳисси тараҳҳум: **дилсӯзона маслиҳат додан, дилсӯзона маслиҳат кардан**. 2. ба таври ҷонгудоз, ба таври ҳузновар; таъсирбахш.

ДИЛСӮХТА دلسوخته ғамгин, аламзада; озурдадил, дилшикаста: **модари дилсӯхта, ошиқи дилсӯхта**.

ДИЛТАНГ دلتنگ 1. зиқ, хафа, ғамгин. 2. он ки аз риоя нашудани тартиб ё бад иҷро шудани коре ба танг меояд ва дар ташвиш аст; *муқоб.* **дилвасеъ;** аз ҳад зиёд дақиқкор; инҷиқ; **дилтанг шудан** а) зиқ шудан, хафа шудан, ғамгин шудан; б) ба танг омадан.

ДИЛТАНГӢ دلتنگی дилтанг шудан, зиқӣ, хафагӣ, ғамгинӣ.

ДИЛФАРОХ دلفراخ дилвасеъ; *муқоб.* **дилтанг**.

ДИЛФИГОР دلفگار *ниг.* **дилафгор**.

ДИЛФИРЕБ دلفریب фиребанда, дилрабо; мақбул, хушнамуд: **манзараи дилфиреб, нигоҳи дилфиреб, оҳанги дилфиреб**.

ДИЛФИРЕБӢ دلفریبی мафтункунандагӣ, фаттонӣ, дилрабоӣ.

ДИЛФИРЕБОНА دلفریبانه аз рӯи дилфиребӣ, дилрабоёна.

ДИЛХАРОБ دلخراب дилафгор, дилозурда, маҳзун, дилреш.

ДИЛХАРОБӢ دلخرابی дилозурдагӣ, дилрешӣ, дилафгорӣ.

ДИЛХАРОШ دلخراش ҷонкоҳ, ҷонгудоз, пурсӯзу гудоз, риққатангез: **нолаи дилхарош, оҳанги дилхарош**.

ДИЛХАСТА دلخسته хастадил, дилафгор, дилреш, ғамгин; ранҷидахотир.

ДИЛХАСТАГӢ دلخستگی хастадилӣ, дилрешӣ, ранҷидахотирӣ, дилафгорӣ.

ДИЛХИҶИЛ دلخجل он ки аз кору рафтори худ дар хиҷолат аст, хиҷолатманд.

ДИЛХИҶИЛӢ دلخجلی хиҷолатмандӣ; ташвиш; хавотирӣ.

ДИЛХОСТ دلخواست *ниг.* **дилхоҳ**.

ДИЛХОСТА دلخواسته *ниг.* **дилхоҳ**.

ДИЛХОҲ دلخواه 1. он чи хости дил аст, мувофиқи табъи дил; чизи дилҷӯю дилкаш: **арӯси дилхоҳ, дӯсти дилхоҳ, ба таври дилхоҳ, ба қадри дилхоҳ; натиҷаи дилхоҳ** натиҷаи хубу матлуб; **бо дилхоҳи худ** ба ихтиёри худ, бо майлу хоҳиши худ. 2. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа.

ДИЛХУН دلخون сахт ғамгин, ниҳоят андӯҳгин; дилхаста, озурдадил: **дилхун будан; дилхун шудан // дилхун гаштан (гардидан)** а) сахт хафа (зиқ) шудан; азоб кашидан (*асосан рӯҳан*); б) ғаму ғусса хӯрдан.

ДИЛХУНУК دلخنک *ниг.* **дилсард**; **дилхунук шудан** *аз касе ё чизе* нисбат ба касе ё чизе берағбат, беҳавсала ё бепарво шудан; сард шудани меҳри касе ба касе ё чизе, дилсард шудан.

ДИЛХУНУКӢ دلخنکی дилхунук будан; дилхунук шудан; дилмондагӣ, дилсардӣ; нохушие, ки сабаби тарки алоқа шудааст.

ДИЛХУШ دلخوش хурсанд, хушнуд, хушҳол, шодмон: **дилхуш кардан, дилхуш шудан**.

ДИЛХУШӢ دلخوشی 1. хурсандӣ, хушнудӣ, вақтхушӣ: **дилхушӣ кардан**. 2. мояи дилхушӣ; он чи кас ба он дилбастагӣ дорад; **бо дилхушӣ // ба дилхушӣ** хушнудона, хушӣ ба хушӣ, ризомандона.

ДИЛХУШКУНАНДА دلخوش‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **дилхуш кардан;** фараҳбахш, хурсандибахш, хушнудкунанда.

ДИЛҲАЗИН دلحزین ғамгин, андӯҳгин, дилхиҷил.

ДИЛЧАСП دلچسپ дилнишин, дилпазир, хушоянд, мақбул, марғуб; форам, дилкаш; ҷозибадор: **ашъори дилчасп, ташбеҳи дилчасп, услуби дилчасп, суруди дилчасп, садои дилчасп**.

ДИЛЧАСПӢ دلچسپی дилнишинӣ, дилпазирӣ, дилчасп будан.

ДИЛЧОК دلچاک *ниг.* **дилафгор**.

ДИЛҶАВОН دلجوان пири рӯҳан ҷавон, барнодил; *муқоб.* **дилмурда: пири дилҷавон, мӯйсафеди дилҷавон**.

ДИЛҶАЗИР دل جزیر *лаҳҷ.* дилафгор, дилхароб.

ДИЛҶАМЪ دلجمع *гуфт.* хотирҷамъ, осудахотир: **дилҷамъ будан аз чизе**.

ДИЛҶАМЪӢ دلجمعی *гуфт.* осуда будани хотир; тасаллои дил.

ДИЛҶАМЪОНА دلجمعانه *гуфт.* хотирҷамъона, осудахотирона.

ДИЛҶӮ(Й) دلجو(ی) 1. дилкаш, дилхоҳ, дилчасп, хубу марғуб: **баҳори дилҷӯ, оҳанги дилҷӯ, савти дилҷӯ, ёри дилҷӯ**. 2. тасаллобахш, дилбардор.

ДИЛҶӮЁНА دلجویانه меҳрубонона, навозишкорона.

ДИЛҶӮӢ دلجوئی дилбардорӣ; меҳрубонӣ, навозиш; тасаллодиҳӣ; **дилҷӯӣ кардан (намудан)** дилбардорӣ кардан, тасалло бахшидан; меҳрубонӣ (навозиш) кардан.

ДИЛШИКАН دلشکن *кит.* ғамангез, нохушиовар, норматбӯъ.

ДИЛШИКАСТА دل شکسته дилозурда, маъюс, навмедшуда, рӯҳафтода; ғамгин.

ДИЛШИКАСТАГӢ دلشکستگی дилозурдагӣ, маъюсӣ; ғамгинӣ.

ДИЛШИКОР دل شکار *маҷ.* дилрабо, дилфиреб, мафтункунанда.

ДИЛШИКОРӢ دلشکاری *маҷ.* дилрабоӣ, дилфиребӣ.

ДИЛШОД دلشاد 1. дилхуш, хушҳол, хушнуд, хурсанд, шодмон, хуррам: **дилшод кардан, дилшод шудан**. 2. хушнудона, хурсандона, хуррамона.

ДИЛШОДӢ دلشادی хурсандӣ, хушнудӣ: **айёми дилшодӣ**.

ДИЛШОДКУНАНДА دلشادکننده шодиовар, хурсандкунанда.

ДИЛШОДОНА دلشادانه хушнудона, фароҳманндона.

ДИЛШУДА دلشده *маҷ.* дилбохта, дилдода, ошиқ.

ДИМ دم ҳавое, ки нафаскаширо душвор мекунад, ҳавои нафастангкунанда: **шаби гарм ва дими тобистон**; **дим нишастан** *гуфт.* хомӯш нишастан; *муқ.* **дам нишастан**.

ДИМНА *а.* دمنه *кҳн.* 1. боқимондаи осори қадима, осори зисти мардум; харобаи биноҳои қадим, вайрона. 2. порутӯда, тӯдаи сангин, ахлоттеппа.

ДИМОҒ I *а.* دماغ бинӣ, машом: **ба димоғ гап задан**, **бӯи** *чизе* **ба димоғ расидан (задан)**.

ДИМОҒ II *а.* دماغ 1. мағз, мағзи сар. 2. *маҷ.* кайфият, ҳавсала; хоҳиш, табъ; **димоғи чоқ** *гуфт.* табъи хуш; **дилу димоғ** майлу хоҳиш, ҳавсала. 3. *гуфт.* такаббур, ғурур, каттагӣ; **бо димоғи сӯхта** бо табъи хира, бо дили хафа, ғамгинона; **димоғ кардан** *ба касе* қаҳру ғазаб кардан, ба касе хашмгин шудан; **димоғи** *касе* **сӯхтан** табъи касе хира шудан, хафа шудан, зиқ шудан, кайфи касе паридан; **димоғи** *касеро* **сӯзондан** табъи касеро хира кардан; **димоғи** *касе* **чоқ будан** хурсанд будан, хушвақт будани касе; **аз димоғ баромадан** аз хотирҳо дур шудан, аз ёд баромадан; **аз димоғ баровардан** аз ёд баровардан, фаромӯш кунонидан (*мас.,* машаққатеро); **ба димоғи** *касе* **халал расидан** аз ақл бегона шудан, ҷиннӣ шудан.

ДИМОҒА *а.* دماغه *ҷугр.* қисми ба даруни бахр ё кӯл даромадарафтаи хушкӣ.

ДИМОҒБАЛАНД دماغبلند ҳавобаланд, мутакаббир, калонгир.

ДИМОҒӢ دماغی 1. *мансуб ба* **димоғ**. 2. *кит.* фикрӣ, ақлӣ; **ҳамсадои димоғӣ** *збш.* овози ҳамсадое, ки бо иштироки холигии бинӣ ҳосил мешавад (*мас., н*).

ДИМОҒОШУФТА دماغآشفته парешонхотир, девонаавзоъ.

ДИМОҒПАРВАР دماغ پرور тарбияткунандаи рӯҳу равон, таъминкунандаи осоиши рӯҳ.

ДИМОҒСӮЗ دماغ سوز сӯзонандаи димоғ: **дуди димоғсӯз**.

ДИМОҒСӮЗӢ دماغ سوزی хафагӣ, зиқӣ.

ДИМОҒСӮХТА دماغ سوخته хафа, зиқ, ғамгин, бедимоғ, хиратабъ.

ДИМОҒСӮХТАГӢ دماغسوختگی хафагӣ, ғамгинӣ, бедимоғӣ, кайфпарида будан.

ДИМОҒЧОҚ دماغچاق хурсанд, шодмон, дилхуш.

ДИМОҒЧОҚӢ دماغچاقی хурсандӣ, шодмонӣ, дилхушӣ: **димоғчоқӣ кардан**.

ДИМОР *а.* دمار *кит.* 1. ҳалок, несту нобуд, маҳв. 2. дуд; ⌑ **димор аз рӯзгори** *касе* **баровардан** ҷазои касеро додан; ҳалок кардан, куштан.

ДИН *а.* دین 1. эътиқод ба мавҷудияти қувваҳои фавқуттабиаи идоракунандаи олам, кеш, мазҳаб. 2. тариқ, роҳ; ойин, маслак.

ДИНА دینه рӯзи гузашта, дирӯз: **дина бегоҳӣ, дина пагоҳӣ, дина нисфишабӣ**.

ДИНАКАК//ДИНАЯКАК دینککک//دینیکک худи дина; чанд рӯзе пеш аз ин, андаке қабл аз ин.

ДИНАМИКА *ю.* دینمیکه *физ.* соҳаи механика, ки қонуни ҳаракати ҷисмҳоро вобаста ба қувваҳои ба онҳо таъсиркунанда меомӯзад.

ДИНАМИКӢ دینمیکی *марбут ба* **динамика**; пайваста, ба таври мутадовим.

ДИНАМИТ *ю.* دینمیت моддаи тарканда.

ДИНАМО *ю.* دینما 1. дастгоҳи табдили нерӯи барқ ба нерӯи механикӣ ё баръакс. 2. *ҷузъи пешини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* қувва: **динамометр, динамомошин**.

ДИНАМОМЕТР *ю.* دینامیتر *тех.* асбоби андо-

загирии қувваи механикӣ, қуввасанҷ.

ДИНАРӮЗ دينه روز дирӯз.

ДИНАШАБ دينه شب дишаб, шаби гузашта.

ДИНАЯК دينه يک *ниг.* **динакак**.

ДИНБОВАР دين‌باور диндор, мӯъмин, мутадайин.

ДИНБОВАРӢ دين باورى диндорӣ, диёнат.

ДИНГИЛА دنگيله **:дингила задан** *гуфт.* ҷастухез кардан ва лагад андохтани асп ва ё хар бо ҳар ду пои ақиб, ҷуфтак задан.

ДИНДОР ديندار он ки ба дин эътиқод дорад ва ба аҳкому усули он пайравӣ мекунад, мӯъмин, мутадайин.

ДИНДОРӢ دينداری диндор будан, эътиқод ба дин, худопарастӣ; тақводорӣ, порсоӣ.

ДИНДОРОНА ديندارانه аз рӯи диндорӣ; дорои хусусияти динӣ, мувофиқ ба дин.

ДИНИЯ دينيه *ниг.* **динӣ: заруриёти диния**.

ДИНӢ دينى *мансуб ба* **дин**: **маросими динӣ**.

ДИНОАТ *а.* دنائت *кит.* пастӣ, нокасӣ, сифлагӣ, пастфитратӣ.

ДИНОВАР دين آور *кит.* оварандаи дин, паёмбар.

ДИНОЗАВР *ю.* دنازور *биол.* ҷонвари хазандаи калонҷуссаи сусмормонанди давраи қадим.

ДИНОР *ю.* دينار 1. воҳиди пули баъзе кишварҳои арабӣ; пули майдаи Эрон, ки ба садяки риёл баробар аст. 2. *таър.* сиккаи тилло ё нуқра, ки дар замонҳои гуногун арзиши мухталиф дошт.

ДИНОРБАХШ ديناربخش *кит.* 1. бахшандаи динор, атокунандаи динор, яъне пулу сарват. 2. *маҷ.* саховатпеша, фарохдаст.

ДИНОРБОР ديناربار *кит.* боранда ва нисоркунандаи динор.

ДИНОРГОН دينارگان *кит.* ба арзиши динор; гаронбаҳо.

ДИНОРГУН دينارگون *кит.* тиллоранг, зардчаранг, ба ранги динор.

ДИНОРӢ دينارى *марбут ба* **динор**, диноргун.

ДИНОРСАНҶ دينارسنج диноршумур; зарсанҷ, сарроф; заршинос, иёргир.

ДИНПАЗИР دين پذير пазирандаи дин, қабулкунандаи дин.

ДИНПАРАСТ دين پرست *ниг.* **диндор**.

ДИНПАРВАР دين‌پرور пуштибони дин, ривоҷдиҳандаи дин.

ДИНПАРВАРӢ دين پرورى пуштибонӣ аз дин, ҳимоя аз дин, ривоҷ додани дин.

ДИНФУРӮШ دين فروش он ки аз дини худ рӯ гардондааст; хиёнаткарда ба дини хеш.

ДИНФУРӮШӢ دين فروشى амали динфурӯш.

ДИПЛОМ *фр.* ديپلم 1. шаҳодатномаи расмӣ дар бораи тамом кардани мактаби олӣ ё миёнаи махсус; ҳуҷҷати расмӣ оид ба додани унвоне ё ягон дараҷаи илмӣ: **дипломи таҳсилоти олӣ, дипломи номзади илми тиб**. 2. ҳуҷҷати расмӣ (шаҳодатнома) иборат аз се дараҷа, ки ба ғолибони мусобиқаҳо, озмунҳо, намоишҳо *ва г.* дар бораи ишғол кардани се ҷои аввал дода мешавад: **дипломи дараҷаи якуми фестивал**.

ДИПЛОМАТИЯ *фр.* ديپلاماتيه фаъолият ва усули корбарии ҳукумат тавассути сардори давлат ва идораҳои махсуси робитаҳои хориҷӣ дар ҷорӣ кардани сиёсати беруна ва байналхалқии давлат, инчунин ҳимояи манфиатҳои вай дар хориҷи кишвар.

ДИПЛОМАТӢ ديپلاماتى *мансуб ба* **дипломатия**; **корпуси дипломатӣ** ҳайати намояндагии дипломатҳои муқими кишваре.

ДИПЛОМДОР ديپلامدار дорандаи диплом, соҳиби диплом: **мутахассиси дипломдор**.

ДИПЛОМӢ ديپلامى *мансуб ба* **диплом**; **кори дипломӣ** рисолаи таҳқиқотӣ, ки хатмкунандаи мактаби олӣ дар мавзӯи марбут ба ихтисоси худ таълиф мекунад.

ДИПЛОМНАВИС ديپلام‌نويس донишҷӯе, ки рисолаи дипломӣ менависад.

ДИПЛОМНАВИСӢ ديپلام‌نويسى амал ва кори дипломнавис.

ДИРА ديره *кит.* манзил, хона.

ДИРАМ *ю.* درم 1. тангаи нуқрагии қадим, сиккаи нуқра; пули танга; пул; **зи моҳӣ нашояд дирам хостан** (*зарб.*). 2. воҳиди пул дар

Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба садяки сомонӣ баробар аст. 3. *кӯҳн.* воҳиди вазн, ки баробари 3,12 г. будааст.

ДИРАМДОР درم‌دار *кит.* пулдор; бадавлат.

ДИРАМДӮСТ درم‌دوست пулпараст; хасис, мумсик.

ДИРАМЗАН درم زن он ки пул сикка мезанад, саккок.

ДИРАМРЕЗ درم‌ریز *маҷ.* дасткушод, фароҳдаст, инъомгар, эҳсонкунанда, сахӣ.

ДИРАМХАРИД درم‌خرید *кит.* ғулом ё канизи ба пул харида, зархарид.

ДИРАФШ I درفش олати нӯгтези дастадоре, ки бештар мӯзадӯзон барои сӯрох кардани чарм ва гузаронидани сӯзан ба кор мебаранд, дарафш.

ДИРАФШ II درفش *кит.* парчам, ливо, байрақ: **дирафши ковиёнӣ, дирафши сурх**.

ДИРАФШ III درفش *кит.* дурахш, дурахшидан, тобандагӣ, дурахшиш.

ДИРАФШИДАН درفشیدن 1. дурахшидан, барқ задан, тобидан. 2. ларзидан; алвонҷ хӯрдани порчаи матоъ аз бод.

ДИРАФШОН درفشان дурахшон, равшан.

ДИР-ДИР دردر *калимаи тақлиди* овоз, ки як навъ ларзиши тезу пайиҳами баданро аз сармо, тарс ё беморие ифода мекунад: **дир-дир ларзидан**.

ДИРЕКТОР *лот.* دیریکتار сардори муассиса, идора ё мактаб, мудир, сарвар.

ДИРЕКТОРӢ دیریکتاری 1. *мансуб ба* **директор**: **маоши директорӣ**. 2. вазифа ва амали директор: **директорӣ кардан**.

ДИРИЖАБЛ *фр.* دیریژبل дастгоҳи парвозкунанда, ки дарунаш аз газ пур карда шуда, бо муҳаррик муҷаҳҳаз мебошад.

ДИРИЖЁР *фр.* دیریژیار он ки дирижёрӣ мекунад; роҳбари оркестр ё дастаи хор.

ДИРИЖЁРӢ دیریژیاری 1. роҳбарӣ кардан ба оркестр, ба дастаи хор, ансамбл *ва г.* ҳангоми таҳия ва иҷрои асари мусиқӣ. 2. *мансуб ба* **дирижёр**; вазифа ва амали дирижёр: **дирижёрӣ кардан**.

ДИРИНГ-ДИРИНГ درنگ‌درنگ *калимаи тақлиди овоз*, ки садои ноҷӯри асбобҳои мусиқии ториро ифода мекунад.

ДИРОСАТ *а.* دراست *кит.* 1. тадрис; таълим; сабақ додан ва сабақ гирифтан. 2. доноӣ.

ДИРОЯТ *а.* درایت *кит.* ақлу дониш; зиракӣ.

ДИРРОС درّاس *ниг.* **дир-дир; диррос задан (кардан)** ларзидан аз хунукӣ, тарс ё беморӣ.

ДИРӮЗ دیروز 1. рӯзи гузашта, дина: **дирӯз бегоҳӣ, дирӯз (пагоҳӣ)**. 2. гузаштаи наздик; **дирӯз боз** аз дирӯз сар карда, аз дирӯз ин ҷониб, аз дирӯз то ҳол; **дирӯзи озод** тамоми рӯзи гузашта, як рӯзи дароз.

ДИРӮЗА دیروزه 1. *мансуб ба* **дирӯз**; рӯзи гузашта рӯйдода: **борони дирӯза, маҷлиси дирӯза, мулоқоти дирӯза, ҳодисаи дирӯза**. 2. *маҷ.* собиқ, пештара: **бандаи дирӯза, тифли дирӯза**; **нисбат ба дирӯза** назар ба рӯзи гузашта, дар муқоиса бо рӯзи гузашта.

ДИРӮЗАКАК دیروزکک *гуфт.* худи дирӯз; чанд рӯз пеш аз ин, андаке қабл аз ин.

ДИРӮЗИНА دیروزینه *мансуб ба* **дирӯз**; дирӯз рӯйдода, дирӯз воқеъшуда.

ДИРӮЗӢ دیروزی *ниг.* **дирӯза** 1.

ДИРҲАМ *ю.* درهم *ниг.* **дирам**.

ДИРЪ *а.* درع *кит.* зиреҳ, ҷавшан.

ДИРЪПӮШ درع پوش зиреҳпӯш.

ДИСК *ю.* دیسک 1. қурси тунук. 2. *варз.* қурси чӯбӣ, ки гирди он бо оҳан печонида шудааст ва ҳамчун асбоби ҳаво додан ба дурӣ ба кор меравад.

ДИСКОТЕКА *ю.* دیسکاتیکه 1. клуб ё тарабхонаи ҷавонони мусиқидӯст. 2. маҷмӯи қарта ва наворҳои мусиқӣ.

ДИСОР *а.* دثار либоси рӯ; ҷома.

ДИСПАНСЕР *фр.* دیسپنسیر *тиб.* муассисаи махсуси тиббӣ барои табобат ва пешгирӣ кардани баъзе бемориҳо бо роҳи муоинаи доимӣ: **диспансери бемориҳои пӯст, диспансери бемории сил**.

ДИССЕРТАТСИЯ *лот.* دیسیرتتسیه рисолаи илмӣ, ки барои гирифтани дараҷаи илмӣ таълиф шудааст: **диссертатсияи докторӣ**.

ДИССИМИЛЯТСИЯ دیسمیلیتسیه *лот.* 1. тағйироте, ки монандии чизҳоро аз байн мебарад; фарқ пайдо кардан. 2. *збш.* як навъи тағйир ёфтани овозҳо ҳангоми нутқ, ки аз ду овози монанд ва ё якхелаи калима яке ба овози дигар бадал мешавад (*мас., анбор – амбор*).

ДИСТИЛЛЯТСИЯ دیستیلیتسیه *лот., ниг.* **тақтир**.

ДИФЛО *а.* دفلا//دفلی *кит., бот.* гиёҳи заҳрдоре, ки барои ҳайвонот марговар аст, харзаҳра.

ДИФОЪ *а.* دفاع мудофиа, ҳимоя: **дифои ватан, дифоъ кардан, рисолаи номзадӣ дифоъ кардан**.

ДИФТОНГ *ю.* دیفتانگ *збш.* ба ҳам пайваста омадани ду садонок дар як ҳиҷо.

ДИФФЕРЕНСИАЛ *лот.* دیفیرینسئل 1. *риёз.* асоситарин қисми хаттии афзоиши бузургии тағйирёбанда (функсия). 2. *тех.* механизми автомобил, трактор *ва г.,* ки ба воситаи он ду чархи ба як тир пайвасташуда бо суръатҳои гуногун гирд гашта метавонанд.

ДИФФЕРЕНСИАЛӢ دیفیرینسئلی 1. *риёз. мансуб ба* **дифференсиал**. 2. вобаста ба шароит фарққунанда.

ДИФФУЗИЯ *лот.* دیفوزیه *физ.* ба ҳам омехта шудани молекулаи як модда ба моддаи дигар дар натиҷаи ҳаракат бо таъсири гармӣ.

ДИҲАНДА دهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **додан**. 2. супоранда, тақдимкунанда.

ДИҲИШ دهش 1. *исми феълӣ аз* **додан**. 2. *кит.* бахшиш, ато: **доду диҳиш**.

ДИШАБ دیشب шаби гузашта, дина шаб.

ДИШАБА دیشبه *гуфт. мансуб ба* **дишаб**; дишаб рӯйдода: **воқеаи дишаба, сӯҳбати дишаба**.

ДИЯТ *а.* دیت *кит.* хунбаҳо, товони хун.

ДИЯТСИТОН دیت ستان диятгир; қасосгир.

ДӢ دی *кит.* дина, дирӯз, рӯзи гузашта.

ДОББА *а.* دابّه *кит.* ҳайвони (чорпои) саворӣ ва боркаш; ҳайвон: **доббаи баҳрӣ**.

ДОВ داو 1. навбати гашт дар бозии шоҳмот ва нард; навбати бозӣ дар қимор. 2. зиёд кардани пули ба қимор мондашуда (сарқимор). 3. *кит.* даъво; иддао; ◊ **дову дастгоҳ** *гуфт.* а) асбобу анҷом, абзор, асбобу ускуна; б) *маҷ.* хонаву дар, чизу чора.

ДОВАР داور 1. *кит.* он ки одилона ҳукм мекунад, соҳиби адлу дод. 2. сифати Худо. 3. ҳакам дар бозиҳои варзишӣ; **ҳайати доварон** гурӯҳи ҳакамон, ки дар мусобиқаҳо ғолибонро муайян мекунанд.

ДОВАРГОҲ داورگاه маҳал ва ҷои довариву муҳокима.

ДОВАРӢ داوری 1. *кит.* одилона ҳукм кардан. 2. амалу вазифаи ҳакам. 3. *маҷ.* душманӣ, хусумат, низоъ.

ДОВТАЛАБ داوطلب талабгори гирифтани унвон ва мақоме дар мусобиқаю озмунҳо; бо майлу иродаи худ анҷоми кореро ба ӯҳда гирифта.

ДОВТАЛАБӢ داوطلبی талабгорӣ, довталаб будан.

ДОВТАЛАБОНА داوطلبانه ҳамчун довталаб, ба сифати талабгор, бо хоҳиш ва иродаи худ.

ДОГМА *ю.* داگمه таълимот ё ақидае, ки бидуни таҳқиқ аз рӯи эътиқоди кӯр-кӯрона барои ҳамаи замон ва шароити таърихӣ ҳамчун ҳақиқати бебаҳсу тағйирнопазир қабул карда мешавад.

ДОГМАТИЗМ *ю.* داگمتیزم тарзи фикр ва муҳокимаронии ғайританқидӣ дар асоси догма.

ДОГМАТИКӢ داگمتیکی *мансуб ба* **догматизм**: **тафаккури догматикӣ**.

ДОҒ داغ 1. сахт тафсонидашуда, гудохта; сӯзон, хеле гарм: **равғани доғ**. 2. нишона ва лаккае, ки дар ҷое ё чизе мондааст (*мас., нишонаҳои захм ва ҷароҳат дар бадан, лаккаи равған ё чирк дар либос ва г.*), асар, нақш; **доғи бадномӣ** асари бадномӣ, нишонаи шармандагӣ. 3. ҷои тамға, ки бо оҳани тафсон ба рони чорпоёни гала зада шудааст; тамғае, ки дар қадим ба даст, пешонӣ ё тахтапушти бандиёну ғуломон зада мешуд. 4. *маҷ.* ғаму андӯҳ, аламу ҳасрати сахт ва азоби қалбӣ, ки аз марги фарзанд ё волидайн, ҳиҷрону фироқ ё рашки касе пеш меояд: **доғи фарзанд, доғи модар, доғи фироқ, доғи ҳаҷр, доғи ҳиҷрон**; **дарду доғ дидан** ҳасрати сахт кашидан, алами фироқ ё марги каси наздики худро аз сар гузаронидан; **доғи** *касеро* **тоза кардан** ғаму ҳасрати фаромӯшшудаи касеро

боз ба хотир овардан. 5. *маҷ.* бадномӣ, айб; нанг. 6. *тиб.* нишонаҳои гуногунранг дар рӯи пӯсти инсон, ки бо иллате пайдо мешавад; **доғи кунҷитак** *ниг.* **кунҷитак**; **доғи нағзак** *ниг.* **нағзак**; **доғи обила** *ниг.* **обила**; **доғи нағзакдор** обиларӯй; **доғ кардан** а) лаккадор кардан; чиркин кардан; б) тафсондан, гудохтан (равғанро); **доғ шудан** а) гудохта шудан, тафсонда шудан; б) аз шиддати дард сӯхтан (*махсусан аз дарди ишқ ё орзуи висол*); ғусса хӯрдан (*аз ҳасаду рашк*). 7. он чи таваҷҷӯҳ ва диққати ҳамагонро ҷалб намуда, боиси баҳсу мунозираҳои шадид мегардад.

ДОҒГАР داغگر он ки ба ҳайвонот ва асирон тамға мезанад, тамғагузоранда, тамғазан.

ДОҒГАҲ داغگه *ниг.* **доғгоҳ**.

ДОҒГИРИФТА داغ گرفته доғдор, дорои доғу нишонаҳои гуногун, ки болои чизе пайдо мешавад, лаккадор.

ДОҒГОҲ داغگاه ҷое, ки ба аспу шутур *ва г.* тамға мезананд.

ДОҒДИДА داغدیده ғамдида, ғамзада, андӯҳгин.

ДОҒДИЛ داغدل *маҷ.* дилафгор, дилреш; ғамгин, андӯҳгин.

ДОҒДОҒ داغ داغ 1. сӯзон будан, дар ҳоли доғ будан, ҳарорати зиёд доштан. 2. худнамоӣ кардан, чизеро бо ҳавас нишон додан.

ДОҒДОР داغ دار 1. дорои доғ. 2. *маҷ.* бо ғаму андӯҳ, он ки ба бадбахтие гирифтор шудааст.

ДОҒЗАН داغ زن *ниг.* **доғгар**.

ДОҒӢ داغی 1. доғ будан, дорои гармии зиёд; нишондор, доғдор. 2. *ниг.* **сӯхтанӣ**.

ДОҒКАРДА داغ کرده 1. дорои нишони доғ. 2. *маҷ.* ғулом, банда.

ДОҒОБ داغآب хате, ки баландтарин сатҳи обро дар ҷӯю дарё, обгир, кӯлу бандҳои об нишон медиҳад.

ДОҒОҲАН داغ آهن оҳани доғ, оҳане, ки ба василаи он доғ мегузоранд.

дод داد *асоси замони гузашта аз* **додан**.

ДОД I داد 1. бахшиш, ато; инъом. 2. адл, инсоф, адолат; **дод густурдан** адлу инсоф пойдор кардан, адолат ба кор бурдан; **дод додан** қатъи низоъ кардан; адолат ба кор бурдан, ҳукм ба тарафи ҳақ кардан; **доди** *касеро* **додан** шафқат намудан ба касе, адлу инсоф ба кор бурдан нисбат ба касе; **дод ёфтан** аз адлу инсоф баҳравар шудан; **дод кардан** адлу адолат кардан, инсоф кардан; **дод парвардан** адл кардан, адолат кардан; **дод хостан** додхоҳӣ кардан, додрасӣ талаб кардан; инсоф талабидан. 3. ростӣ; ҳақиқат; ◊ **доду диҳиш** бахшиш; саховат, хайру эҳсон; **доду ситад** доду гирифт; **дод гирифтан** *ниг.* **дод ситондан**; **доди** *чизе* **додан** а) ба чизе аҳамияти махсус додан, бисёр машғул шудан бо чизе; дар коре аз ҳад гузаштан, кореро аз ҳад гузарондан; кореро ба ниҳояти дараҷа расондан; б) насиба додан, баҳрабар кардан; **доди сухан (суханварӣ) додан** беҳтарин каломи бадеӣ офаридан; суханварӣ кардан, дар калом фасоҳату балоғат ба кор бурдан; **дод ситондан** интиқом гирифтан, қасос гирифтан; **доди сухан ҷустан** дар суханронӣ маҳорат нишон додан, суханварӣ талаб кардан, дар сухан маҳорат талаб намудан.

ДОД II داد 1. фиғон, нола; шикоят. 2. арзи касеро шунидан; **ба дод овардан** *касеро* ба танг овардан; касеро сахт азоб додан; **ба дод омадан** аз дасти касе (аз ҷаври касе) ба танг омадан; аз зулму бедодгарии касе ба ҷон сер шудан. 3. *калимаи нидо* вой! фарёд! (*изҳори таассуф*); **доду фарёд** фиғону нолаи шикоятомез; **дод гуфтан (задан)** фарёд кардан; **ба доди** *касе* **расидан** шикояти касеро ба эътибор гирифтан.

ДОДА داده *сифати феълии замони гузашта аз* **додан**: **дода шудан** *ба чизе* мафтун шудан; мубтало (гирифтор) шудан.

ДОДАГӢ دادگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **додан: одами хабар додагӣ**.

ДОДАН دادن 1. ба ихтиёри касе вогузоштан, супурдан: **ба мактаб додан, ба дасти** *касе* **додан** (*чизеро*); бахшидан, ато кардан: **зиндагӣ додан, ҳаёт додан, шифо додан**. 2. *маҷ.* ба шавҳар додан, ба қайди никоҳи касе даровардан (-и духтаре). 3. *маҷ.* гуфтан: **салом додан, дашном додан, ҳақорат додан**. 4. ниҳодан, гузоштан; соҳиб кардан: **лақаб додан, ном додан, унвон додан**. 5. баровардан: **садо додан (-и дойра)**, **овоз додан** а) садо баровардан (*мас., барои худро маълум кардан*

дар торикӣ); б) раъйи худро баён намудан вақти интихобот, раъйпурсӣ ё ба овоз мондани масъалае, раъй додан. 6. барпо кардан, оростан: **зиёфат додан**, **тӯй додан**. 7. *чун феъли ёридиҳанда таркибҳои гуногуни феълӣ месозад*: **анҷом додан, бой додан, ваъда додан, сар додан, тан додан, ҷо додан** *ва г.* 8. *ҳамчун феъли ёридиҳанда дар таркибҳои феълиҳолӣ маънои барои шахси дигар иҷро шудани амалеро ифода мекунад:* **фаҳмонда додан, хонда додан, заҳр додан**; **маъно додан** маъноеро ифода кардан, маъноеро фаҳмондан; **розигӣ додан** изҳори розигӣ кардан; **ҷон додан** а) ҷон нисор кардан, ҷонро фидо кардан; б) ҷон супурдан, мурдан: **бемор дар нисфи шаб ҷон дод**; в) *киноя аз* ҷон бахшидан, зинда кардан: **канали нав ба заминҳои мурда ҷон дод**.

ДОДАНӢ دادنی *сифати феълии замони оянда аз* **додан**; додан хостан; он чи бояд дода шавад.

ДОДАР دادر 1. писари як падару модар нисбат ба писару духтари дигари онҳо, бародар; бародари хурдӣ, уко; **додари айнӣ // додари зоида // додари ҳамхун // додари ҳамтан** бародари аз як падару модар рӯида нисбат ба дигаре, бародари модаряк; **додари сабабӣ** додархонд. 2. *маҷ.* дӯст, ҷӯра, рафиқи наздик (*одатан ҳамчун мухотаб дар муроҷиат ба марди бегона ба кор мебаранд*); **додари қиёматӣ** додархонди якумрӣ; дӯсти ниҳоят наздик.

ДОДАРАК دادرک *шакли тасғир ва навозиши* **додар**.

ДОДАРАРӮС دادرعروس додари арӯс ё зан нисбат ба хешони домод ё шавҳар.

ДОДАРЗОДА دادرزاده фарзанди бародар, бародарзода.

ДОДАРӢ دادری 1. *мансуб ба* **додар**; бародарӣ. 2. *маҷ.* меҳрубонӣ, самимият.

ДОДАРОНА دادرآنه ба мисли додар, ҳамчун додар, бародарона, бародарвор.

ДОДАРХОНД(А) دادرخواند//دادرخوانده марде, ки аз тарафи дӯсте ба бародарӣ баргузида шудааст, он ки бародар хонда шудааст, бародархонд.

ДОДАРШӮЙ دادرشوی додари шавҳар нисбат ба зан, бародаршӯй.

ДОДБАХШ دادبخش *кит.* 1. додгар, оди. 2. *сифати* Худо.

ДОДБАХШӢ دادبخشی боадолатӣ, адолатпешагӣ, рафтори одилона.

ДОДБЕГӢ دادبیگی *таър.* амалдоре, ки ҳаллу файсалаи мурофиаи мардум ба ӯ вогузор карда мешуд.

ДОДВАР دادور *кит.* додрас, одил.

ДОДГАР دادگر 1. *кит.* одил, адолатпеша. 2. *сифати* Худо. 3. *кӯҳ.* қозӣ.

ДОДГАРӢ دادگری 1. *мансуб ба* **додгар**; адлу инсоф кардан. 2. одилӣ, адолатпешагӣ.

ДОДГОҲ دادگاه *ниг.* **суд; додгоҳи ҳарбӣ** суди ҳарбӣ.

ДОДГОҲӢ دادگاهی *мансуб ба* **додгоҳ**; кор ё чизе, ки ба додгоҳ тааллуқ дорад.

ДОДГУСТАР دادگستر одил, адолатпеша, адолатпарвар, додгар.

ДОДГУСТАРӢ دادگستری 1. *ниг.* **додгарӣ**. 2. *ниг.* **адлия**.

ДОДГӮ دادگو 1. фарёдкунанда, ба ёрӣ даъваткунанда. 2. *кит.* адолатхоҳ, додҷӯ.

ДОДГӮЙ دادگوئی 1. доду фарёд. 2. адолатҷӯӣ, додхоҳӣ, додҷӯӣ.

ДОДЗАНАНДА دادزننده *ниг.* **додгӯ**.

ДОДЗАНӢ دادزنی *ниг.* **додгӯӣ**.

ДОДНОМА دادنامه 1. ҳалномаи суд, қарори маҳкама ва додгоҳ. 2. шикоят, шикоятнома. 3. қонуннома.

ДОДО دادا *ниг.* **дадо**.

ДОДОР دادار *кит.* адолатпеша, одил (*сифати Худо*).

ДОДОФАРИД دادآفرید 1. *кит.* яке аз лаҳнҳои мусиқии қадими эронӣ. 2. *маҷ.* овози хуш.

ДОДОФАРИН دادآفرین парварандаи адолат (*сифати Худо*).

ДОДПАНОҲ دادپناه адолатпаноҳ, пуштибони адолат (*сифати Худо*).

ДОДПАРАСТ دادپرست адолатпараст, хоҳони додгустарӣ, пуштибони адолат.

ДОДПАРВАР دادپرور *ниг.* **додвар**.

ДОДПАРВАРӢ دادپروری додпарвар будан, адолатпарварӣ, одил будан.

ДОДПОК دادپاک одили комил, он ки адолатро пурра ва комилан риоя мекунад.

ДОДРАС دادرس фарёдрас; дастгири мазлумон, мададгори ҷабрдидагон.

ДОДРАСӢ دادرسی ба фарёди касе расидан, фарёдрасӣ; амали додрас.

ДОДСАРО(Й) دادسرا(ی) *кит.* додистон, маҳалли иҷрои адолат, ҷои доварӣ.

ДОДСИТОН دادستان *ниг.* **прокурор**.

ДОДСИТОНӢ دادستانی *ниг.* **прокуратура**.

ДОДУГИРИФТ دادوگرفت мубодила; муомила; харидуфурӯш, савдо: **додугирифт доштан бо** *касе*, **додугирифт кардан**.

ДОДУСИТАД دادوستد *ниг.* **додугирифт**.

ДОДХОҲ دادخواه 1. адолатхоҳ, адолатталаб; шикояткунанда аз зулм. 2. одил, додрас, фарёдрас. 3. *таър.* амалдори аморати Бухоро, ки вазифааш ба амир расонидани арзу шикояти додхоҳон ва ба онҳо расонидани ҷавоби амир буд.

ДОДХОҲӢ دادخواهی адолатхоҳӣ, адолатталабӣ, инсофҷӯӣ; шикоят аз зулм; **аризаи додхоҳӣ** аризаи шикоятӣ аз зулму ҷавре; **додхоҳӣ кардан** шикоят кардан барои дафъи зулм.

ДОДҶӮ دادجو *ниг.* **додхоҳ** 1.

ДОИМ *а.* دائم ҳамеша, мудом, ҳама вақт, ҷовидон.

ДОИМАН *а.* دائماً ба таври доимӣ, ҷовид, ба таври абадӣ.

ДОИМБАҲОР دائم‌بهار *ниг.* **ҳамешабаҳор**.

ДОИМИЯТ *а.* دائمیت ҷовидӣ, пойдорӣ.

ДОИМӢ دائمی 1. ҳамешагӣ; *муқоб.* **муваққатӣ: кори доимӣ**, **назорати доимӣ**, **манзили доимӣ**. 2. ивазнашаванда, тағйирнаёбанда; **узви доимӣ** узви тағйирнаёбанда, узви ҳамеша; **намояндаи доимӣ** шахси расмие, ки бо маъмурияте барои муддати тӯлонӣ ба ҷое фиристода мешавад ва муқими он ҷо мегардад. 3. ба таври ҳамешагӣ, доиман; **ба таври (тариқи) доимӣ** ба таври ҳамешагӣ; умрбод, абадӣ; **бузургии доимӣ** андозае, ки дар рафти ягон ҷараёни техникӣ қимати худро собит нигоҳ медорад; *муқоб.* **бузургии тағйирёбанда**; **ҷараёни барқи доимӣ** *физ.* ҷараёни барқи тағйирнаёбанда, ҷараёни барқи собит.

ДОИМО دائما ҳамеша, ҳама вақт.

ДОИР *а.* دائر 1. даврзананда, гардон, чархзананда. 2. вобаста, мутааллиқ; оид; **доир ба...** вобаста ба..., мутааллиқ ба...; дар бораи..., оид ба...; **доир кардан** а) ба ҳаракат даровардан, ба кор андохтан; фаъол кардан; б) барпо кардан, шурӯъ ба кор кардан, ба фаъолият оғоз кардан.

ДОИРА I *а.* دائره 1. хати гирде, ки бо паргор кашида мешавад. 2. сатҳе, ки хати гирд онро иҳота кардааст. 3. ҳалқа, давра; маҳфил. 4. *маҷ.* гурӯҳи одамоне, ки манфиат ва касбу корашон як аст: **доираҳои расмӣ, доираҳои тиҷоратӣ**, **доираҳои ҳарбӣ**, **доираҳои ҳолдон**. 5. ҳад, ҳудуд: **дар доираи шаҳр будани корхона, аз доираи вазифа берун будани коре**. 6. *дар ибораҳои истиоравӣ ба маънои* дараҷаи фарогирӣ, андозаи дарбаргирии чизе *истеъмол мешавад:* **доираи фаъолият**, **доираи дониш**, **доираи фаҳмиш**, **танг будани доираи фаъолияти** *касе*; **доираи адабӣ** муҳити адабӣ; **доираи одоб** ҳадди риояти одоб; **доираи назар** дараҷаи иҳотаи дониш, савияи фаҳм, ҷаҳонбинӣ; **аз доирае баромадан** аз қатори... баромадан; аз муҳите хориҷ шудан; **ба доирае даромадан** ба гурӯҳе дохил шудан, ба маҳфиле даромадан.

ДОИРА II *а.* دائره *ниг.* **дойра**.

ДОИРАВОР دائره‌وار *ниг.* **дойравор**.

ДОИРАГӢ دائره‌گی *ниг.* **дойрагӣ**.

ДОИРАЗАН دائره‌زن навозандаи доира.

ДОИРАКАШ دائره‌کش *ниг.* **дойракаш**.

ДОИРАМОНАНД دائره‌مانند доирашакл.

ДОИРАНАВОЗ دائره‌نواز *ниг.* **дойразан, дойрадаст**.

ДОИРАНАВОЗӢ دائره‌نوازی *ниг.* **дойразанӣ, дойрадастӣ**.

ДОИРАТУЛМАОРИФ *а.* دائرت‌المعارف *ниг.* **донишнома**.

ДОИРАШАКЛ دائره‌شکل гирд, гирда, мудаввар; ҳалқамонанд.

ДОИЯ *а.* داعیه *кит.* 1. хоҳиш, ирода; қасду оҳанг. 2. даъво, иддао. 3. сабаб, боис, мӯҷиб.

ДОӢ I *а.* داعی 1. *кит.* дуогӯй, дуокунанда. 2. *кҳн.* он ки дар байни пайравони дину оини дигар таблиғоти динӣ мебарад (*ба нафъи дину мазҳаби худ*), он ки дигаронро ба дину оини худ даъват мекунад. 3. *маҷ.* камина, банда, ман (*одатан муаллиф барои изҳори хоксории худ менависад*).

ДОӢ II دایی *кит.* 1. *ниг.* **доя**. 2. тағо, додари модар.

ДОЙРА *а.* دایره асбоби мусиқии зарбӣ, ки ба як тарафи чанбари чӯбин пӯсти пашмаш тарошидаро таранг мекашанд ва менавозанд, даф; ◊ **ба дойраи** *касе* **бозӣ кардан (рақсидан)** аз рӯи нишондоди касе кору рафтор кардан; зери таъсири касе будан.

ДОЙРАБАЗМ دایره بزم *ниг.* **базм (-и дойрагӣ)**.

ДОЙРАВОР دایره‌وار ба монанди дойра, мисли дойра.

ДОЙРАГӢ دایرگی *мансуб ба* **дойра**: **базми дойрагӣ**.

ДОЙРАДАСТ دایره‌دست он ки дойра мезанад, навозандаи дойра.

ДОЙРАДАСТӢ دایره‌دستی ҳунар ва шуғли дойрадаст; навохтани дойра.

ДОЙРАЗАН دایره‌زن *ниг.* **дойрадаст**.

ДОЙРАЗАНӢ دایره‌زنی *ниг.* **дойрадастӣ**.

ДОЙРАКАШ دایره‌کش устое, ки ба дойра пӯст мекашад.

ДОЙРАНАВОЗ دایره‌نواز *ниг.* **дойрадаст**.

ДОЙРАНАВОЗӢ دایره‌نوازی *ниг.* **дойрадастӣ**.

ДОЙРАХАБАР دایره‌خبر 1. он ки ба базму тӯйҳо садои мусиқиро шунида, барои тамошои рақсу суруд меравад: **тамошобини дойрахабар**. 2. он ки ба базму тӯй *ва г.* бе даъват меравад: **меҳмони дойрахабар**.

ДОКА داکه навъи матои тунуки нафис, ки аз нахи пахта бофта мешавад: **дока барин сафед**, **рӯмоли (қарси) дока**.

ДОКАГӢ داکگی аз дока дӯхташуда, аз дока тайёр шуда: **даҳонбанди докагӣ**.

ДОКАПЕЧ داکه‌پیچ бо дока печонида, бо тасмаи докагӣ печонида: **докапеч кардан**.

ДОКТОР *лот.* داکتار 1. *ниг.* **духтур**. 2. дараҷаи олии илмӣ, ки ба шахси дифоъкардаи рисолаи докторӣ дода мешавад; он ки соҳиби дараҷаи докторӣ аст: **доктори илми филология**, **доктори илми таърих**.

ДОКТОРАНТ *лот.* داکتارنت он ки барои тайёр кардани рисолаи докторӣ ба муассисаи илмие вобаста карда шудааст (*ба мӯҳлати муайян*).

ДОКТОРАНТУРА *лот.* داکتارنتوره тартиби муайяни тайёр кардани докторҳои илм дар назди муассисаҳои илмӣ ва таълимӣ.

ДОКТОРӢ داکتاری *мансуб ба* **доктор**; **рисолаи докторӣ** асари илмӣ, ки барои гирифтани дараҷаи доктори илм таълиф шудааст.

ДОҚЁНУС//ДОҚИЁНУС داقیانوس *ниг.* **дақёнус**.

ДОҚЁНУСӢ داقیانوسی *ниг.* **дақёнусӣ**.

ДОЛ I دال 1. *ҳарфи даҳуми алифбои арабии тоҷикӣ, ки дар алифбои кириллии тоҷикӣ муодили «д» аст*; **доли абҷад** ҳарфи чоруми калимаи абҷад; **доли мӯҳмала** (*ё* **ғайри манқута**) доли бенуқта – номи ҳарфи د дар алифбои арабии тоҷикӣ, ки агар ба болои он як нуқта гузошта шавад, ҳарфи ذ (зол) ҳосил мешавад. 2. *киноя аз* хамидагӣ, каҷии қад; **ду дол** *киноя аз* зулфони хамидаи маъшуқа; **дол шудан** хамидан, хамидақомат шудан.

ДОЛ II دال **:долу дарахт** растанӣ, наботот.

ДОЛ III دال **:долу зарб** ҷӯшу хурӯш, авҷи коре: **дар айни долу зарби кор**.

ДОЛ(Л) *а.* دال *кит.* далолаткунанда; раҳнамо, ҳодӣ.

ДОЛАК دالک *ниг.* **дорак**.

ДОЛЛАР *англ.* دالّر воҳиди пули Иёлоти Муттаҳидаи Амрико ва баъзе давлатҳои дигар, ки ба сад сент тақсим мешавад.

ДОЛОН دالان роҳрави болопӯшида; гузаргоҳи болопӯшида; даҳлез.

ДОМ I دام 1. олате, ки бо он ҷонваронро сайд мекунанд *аз қабили* қапқон, каманд, тӯр *ва г.*: **доми бедона, дом гузоштан**. 2. банд, қайд; *ба тариқи истиора:* **доми бало, доми ғафлат, доми тазвир, доми фитна**; **ба дом афтодан** ба

банд афтодан; дастгир шудан; ◊ **ба (дар) доми** *касе* **афтодан** мутеи касе шудан; ба таъсири касе мондан (*аз макру фиреби ӯ дар гафлат монда*); фиреби касеро хӯрдан; **ба доми худ кашидан // ба доми худ даровардан** касеро мутеи худ кардан, ба зери таъсири худ даровардан (*бо фиребу найранг*).

ДОМ II دام **:дому дарак** *гуфт.* хабар, огоҳӣ; *муқ.* **бедому дарак шудан**.

ДОМ III دام ҳайвони ваҳшии алафхӯри ғайри даранда (*мисли оҳу, гавазн, бузи кӯҳӣ ва г.*), ҷонвари хонагӣ *монанди гов, гӯсфанд, буз, асп ва г.*); **дому дад**.

ДОМАН دامن 1. қисми поёнии либос: **домани курта**, **домани пӯстин**, **домани ҷома: офтобро бо доман пӯшида намешавад** (*мақ.*). 2. миқдори чизе, ки дар доман мегунҷад; **доман-доман** хеле зиёд, ниҳоят бисёр. 3. канору ҳошияи ҳар чиз; қисми охири ҳар чиз, домана: **домани биёбон, домани гулзор, домани дашту саҳро**; **домани кӯҳ** *ниг.* **домана; домани осмон // домани уфуқ** чашмраси уфуқу осмон, ки ба назари бинанда канори онҳо барин менамояд; **дар домани водӣ** дар қисми охири водӣ, дар баромадгоҳи водӣ; **то домани баҳр** то лаби баҳр, то канори баҳр; **доман паҳн кардан** ҷой гирифтан, фаро гирифтан, воқеъ гаштан; **домани** *касе ё чизеро* **раҳо насохтан // домани** *касе ё чизеро* **сар надодан** тарки алоқа накардан аз касе; аз баҳри чизе нагузаштан; ҷудо нашудан аз касе ё чизе; **домани** *касеро* **гирифтан** а) аз паси касе рафтан, пайравӣ кардан ба касе; ба касе илтиҷо бурдан; б) даъвогар шудан, муддаӣ будан; касеро гунаҳгор шумурдан; **домани** *касе* **тар будан** фосиқ, фоҷир будан; бадном будан; **домани** *касеро* **бо чормағзи пуч пур кардан** касеро фиреб додан бо ваъдаи хушку холӣ ё гапҳои дигар; **домани чизе васеъ(тар) гардидан** вусъат пайдо кардан, инкишоф ёфтан; **домани ҳиммат барзадан** камари ҳиммат бастан, ҷаҳд кардан, бо кӯшишу ғайрат ба коре сар кардан; **оташи чизеро доман задан** ҳисси чизеро дар касе бедор кардан; касеро ба коре таҳрик кардан; **аз домани** *касе ё чизе* **даст кашидан (бардоштан)** тарк кардан, аз баҳри чизе ё касе гузаштан; **ба доман парвардан** (**парварондан**) бо меҳр парваридан; **чанг ба домани чизе задан** аз пайи чизе шудан; ба коре часпидан; **дасти ману домани ту** (*мақ.*) дар мавриди ба исрор ёрию мадад ё паноҳ талабидан ё узри гуноҳ хостан аз касе гуфта мешавад.

ДОМАНА I دامنه он чи монанди доман аст, канора, ҳошия: **доманаи дашт**, **доманаи беша**; **доманаи кӯҳ** қисми поёни кӯҳ, ки то замини тахт тӯл мекашад, кӯҳдоман.

ДОМАНА II دامنه *тиб.* бемории гузарандаи арақӣ, ҳасба, тиф.

ДОМАНАДОР دامنه‌دار 1. васеъ, фарох. 2. *маҷ.* думболадор, давомдор; тӯлонӣ: **барномаи доманадор**, **баҳси доманадор**.

ДОМАНАФШОНӢ دامن‌افشانی *маҷ.* аз коре ё чизе канора гирифтан, канораҷӯӣ.

ДОМАНБАСАР دامن‌بسر *маҷ.* берӯ, бешарм, беҳаё.

ДОМАНГИР دامن‌گیر 1. *маҷ.* монеъ, боздоранда аз коре, мамониаткунанда дар коре. 2. *маҷ.* даъвогар, муддаӣ аз касе барои чизе: **домангир шудан**. 3. *маҷ.* **хурдсол, дар доман парваришёфта**: **тифли домангири ман охир гиребонгир шуд** (*мақ.*).

ДОМАНДАРОЗ دامن‌دراز либосе, ки домани он кашолу дароз аст.

ДОМАНКАШ دامن‌کش раҳсипор, раванда; **доманкаш шудан** роҳ рафтан бо нозу такаббур; равон шудан, раҳсипор шудан, азми сафар намудан.

ДОМАНКАШОН دامن‌کشان *кит.* хиромон, бо нозу карашма: **доманкашон рафтан**.

ДОМАНОЛУДА دامن‌آلوده *маҷ.* фосиқ, бадахлоқ, бадном, тардоман, олудадоман, бадкор, гунаҳкор.

ДОМАНОЛУДАГӢ دامن‌آلودگی *маҷ.* фосиқӣ, бадахлоқӣ, бадномӣ, бадкорӣ.

ДОМАНРАС دامن‌رس **:доманрас шудан** бо касе ҳамхоба шудан; дар мубоширати будан бо касе.

ДОМАНТАР دامن‌تر *маҷ.* тардоман, фосиқ, фоҷир; бадном.

ДОМАНФАРОХ دامن‌فراخ доманаш васеъ, фароxдоман; паҳновар, кушоду васеъ: **водии доманфарох, майдони доманфарох**.

ДОМГОҲ دامگاه 1. ҷое, ки дар он барои шикор

ва дастгир кардани чизе ё касе дом мегузоранд. 2. *мач.* дунё, ҷаҳон.

ДОМИНО *фр.* دامینا бисту ҳашт адад хиштчаҳои як тарафи рӯяшон холдор барои як навъ бозии рӯимизӣ.

ДОМИНОБОЗ دامیناباز он ки бо домино бозӣ мекунад, бозигари домино.

ДОМИНОБОЗӢ دامینابازی бозӣ кардан бо домино.

ДОМКРАТ *олм.* دامکرت *тех.* олати механикӣ, ки ба воситаи он чизҳои вазнинро аз замин як дараҷа боло мебардоранд (*мас., автомобилро бардошта, чархи онро иваз мекунанд ва г.*).

ДОМОД داماد 1. номзади духтар. 2. марди ҷавони нав хонадоршуда, ҷавонмарди тоза зангирифта. 3. шавҳари духтар нисбат ба хешовандони вай; **домод шудан** а) шавҳар шудан ба духтаре; б) хонадор шудан ба духтаре.

ДОМОДБАРОРӢ دامادبراری маросими бо тантана ба хонаи арӯс бурдани домод дар шаби тӯйи никоҳ.

ДОМОДБАРОРОН دامادبراران маросими бори аввал аз хона баромадани ҷавонмарди нав хонадоршуда баъд аз чанд рӯзи никоҳ.

ДОМОДБОБ دامادباب ба домод шудан сазовор, муносиби домод шудан; он ки вақти зангириаш фаро расидааст: **домодбоб шудан**.

ДОМОДДАРОРОН دامادداراران ба хонаи арӯс даровардани домод дар шаби тӯйи никоҳ.

ДОМОДДОР دامادار мард ё зане, ки духтарашро ба шавҳар дода, соҳиби домод шудааст, соҳиби домод.

ДОМОДӢ دامادی 1. *мансуб ва хос ба* **домод**: **либоси домодӣ, ҷомаи домодӣ**. 2. домод шудани касе; домод кардан касеро.

ДОМОДТАЛАБОН دامادطلبان маросиме, ки падару модари арӯс пас аз чанд рӯзи тӯйи арӯсӣ домодро ба хонаашон ба зиёфат даъват мекунанд ва баъд аз ин маросим домод ба ин хона бемалол рафтуомад карда метавонад.

ДОМОДТӮРА//ДОМОДХОҶА دامادتوره//دامادخواجه *гуфт., шакли навозиш, эҳтиром ва гоҳо тамасхуромези* **домод**, *ки одатан ҳангоми муроҷиат ба кор мебаранд.*

ДОМОДШАВАНДА دامادشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **домод шудан**; он ки ба домодӣ номзад шудааст, он ки домод мешавад.

ДОМОН دامان *ниг.* **доман**.

ДОМУЛЛО داملاّ 1. *таър.* омӯзгори мактабҳои кӯҳна; **домуллои кунҷакӣ** *таър.* муаллими дараҷаи дуюми мадраса, ки шогирдон аввал дарсашонро пеши ӯ хонда тайёр мекарданд ва баъд ба дарсхона рафта, дар пеши мударриси калон ҳамон дарсро мехонданд; **домуллои дарсхонагӣ** *таър.* дарсгӯй дар мадраса, ки дараҷааш аз мударрис пасттар будааст; **домуллои сархат** *таър.* муаллими ҳусни хат дар мактабҳои кӯҳна. 2. *ниг.* **мулло**. 3. *гуфт.* хитоб ба мардони мӯҳтарами пурдон.

ДОМУЛЛОНАМО داملاّنما ранги домулло, ба домулло монанд (*бо намуди зоҳирияш*).

ДОМУЛЛОТАРОШ داملاّتراش он ки худро домулло вонамуд мекунад; он ки худро доно метарошад.

дон دان 1. *асоси замони ҳозира ва сиғаи амр аз* **донистан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маънои*績 467 донанда: **ҳисобдон**, **қоидадон**, **забондон**, **сухандон**, **қадрдон**.

-дон دان *пасванди исмсоз, ки ба калимаҳо ҳамроҳ шуда, маънои* макон ва зарфиятро *ифода мекунад:* **намакдон, нондон, оташдон, ғалладон** *ва г.*

ДОН دان 1. *шакли кӯтоҳшудаи* **дона**; ҳосили зироати ғалладона ва лӯбиёиҳо, ғалла. 2. ғалладонае, ки асосан хӯроки мурғон ҳисоб мешавад: **дон додан, обу дон додан ба мурғон**; **дон кардан** ҷудо кардани донаҳои ҷуворимаккаю ҷуворӣ, лӯбиёю мош ё амсоли ин аз сӯтаю сарак.

ДОНА دانه 1. тухми ғалла, базр; ғалла (исми ҷомеъ); **осиёб болои дона мегардад** (*зарб.*); **ғаллаву дона** ғаллаҳо (*исми ҷомеъ*); **дона бастан** пайдо шудани ҳосили ғалла дар хӯшаю саракҳои ҷаву гандум, ҷуворимакка *ва г.*; **дона бастани саракҳо, шира гирифтани донаҳо**. 2. *нум.* воҳиди чизҳои ғелак ва гирд, ки ягон-ягон шуморидани онҳо мумкин аст; адад: **донаи ангур, донаи гавҳар, донаи марворид, до-**

наи ҷав, даҳ дона тухм, як дона харбуза, як дона гул. 3. мӯҳраи шоҳмот (хусусан пиёда) ва дигар чизҳо (*чӯт, тасбеҳ ва г.*). 4. *маҷ.* қатра, чакра: **дона(ҳо)и ашк, дона(ҳо)и борон, дона(ҳо)и шабнам; дона-дона** а) якто-якто; як-як; б) донабайъ (*дар фурӯш*); в) чида-чида, фаҳмо, бурро (сухан гуфтан).

ДОНААФШОН دانه افشان *ниг.* **донапош**.

ДОНАБАЙЪ دانه‌بیع аз рӯи адад фурӯхтани чизе, фурӯши дона-дона (-и тухми мурғ, харбуза *ва г.*)

ДОНАБАРКАШ دانه‌برکش дона-дона (якто-якто) дар тарозу баркашида (*фурӯхтани чизе*).

ДОНАГӢ دانگی 1. аз ғалла тайёркарда, дондор (*доир ба таом*). 2. дона-дона, донабайъ: **фурӯши донагии тухми мурғ**.

ДОНАДОР دانه‌دار 1. сифати ангуру аноре, ки дар дили меваи он донаки сахте ҳаст; *муқоб.* **бедона (анори бедона): ангури донадор**. 2. сифати палави хубе, ки биринҷи он дона-дона пухта ба ҳам начаспидааст: **палави донадор**.

ДОНАК دانک тухми дарахтони мевадор, мисли бодом, зардолу, хурмо ва шафтолу, ки мағзи онро пӯчоқи сахт пӯшидааст, ҳаста.

ДОНАКБОЗӢ دانک‌بازی навъи бозии бачагон, ки дар он донаки зардолу бурду бохт мешавад.

ДОНАКДОР دانکدار сифати меваҳое, ки донак доранд.

ДОНАКШӮРАК دانک‌شورک донаки зардолуи дар намакоб хобонида, дар хокистари тафсон бирёнкарда, ки як навъ хӯриш ҳисоб мешавад.

ДОНАМОНАНД دانه‌مانند ба шакли дона, донашакл, монанди дона.

ДОНАНДА داننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **донистан**. 2. доно, огоҳ, хабардор; усто, мутахассис.

ДОНАПОШ دانه‌پاش ғаллакор; деҳқон.

ДОНАСӮЗ دانه‌سوز сӯзандаи дона, ба ҳадар диҳандаи дона, талафдиҳандаи дона.

ДОНАФУРӮШӢ دانه‌فروشی фурӯши дона-дона, донабайъ; чаканафурӯшӣ; *муқоб.* **яклухтфурӯшӣ**.

ДОНАХӮР دانه‌خور мурғу ҷонвароне, ки ғалладона мехӯранд, донахор.

ДОНАХӮРАК دانه خورک зарф ва ё чизи дигари зарфмонанд, ки дар он ба парандаҳои қафасӣ дон медиҳанд; донкоса; **донахӯрак кардан** ба дон хӯрдан одат кунондан; ром кардан (парандаҳоро).

ДОНАЧА دانچه 1. *шакли тасғири* **дона;** донаи хурд. 2. гармича.

ДОНАШАКЛ دانه‌شکل шабеҳи дона, ба дона монанд.

ДОНАШӮРАК دانه‌شورک *ниг.* **донакшӯрак**.

ДОНГ دانگ *кит.* 1. ҳисса, саҳм. 2. шашяки чизе. 3. воҳиди вазн, ки дар кишвар ва маҳалҳои гуногун мутафовит буд.

ДОНГОНА دانگانه *кит.* 1. пуле, ки дар вақти сайругашт барои хӯрокворӣ ҷамъ мекунанд. 2. як донг; пули сиёҳ, миқдори ками пул.

ДОНГСАНГ دانگ‌سنگ *таър.* воҳиди андозагирии вазн ба андозаи як донг.

ДОНИСТА دانسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **донистан**. 2. он чи мавриди огоҳӣ аст; маълум; **дидаю диниста** а) ба хубӣ фаҳмида истода; б) қасдан, амдан; **дониста гап зан** фикр карда гап зан; он чиро, ки дуруст намедонӣ, нагӯй; **дониста монед, ки**... бовар дошта бошед, ки...

ДОНИСТАГӢ دانستگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **донистан**. 2. фаҳмиш: **мувофиқи донистагии худ**.

ДОНИСТАКОР دانسته‌کار таҷрибадида, кордон, пухтакор.

ДОНИСТАН دانستن 1. фаҳмидан, огоҳ шудан; доно шудан, омӯхтан, дарк кардан; огоҳӣ доштан аз коре ё чизе. 2. шинохтан; ташхис додан. 3. пиндоштан, ангоштан, гумон кардан; ҳисобидан, шумурдан; **лозим донистан** зарур ҳисоб кардан; **ба худ муносиб донистан** муносиб дидани коре ба худ, нисбат ба худ сазовор ҳисоб кардани коре; **маъқул донистан** писандидан; **аз ёд донистан** аз бар донистани чизе.

ДОНИСТАНӢ دانستنی *сифати феълии замони оянда аз* **донистан;** он чи донистан лозим аст, муносиби донистан.

ДОНИШ دانش *исми феълӣ аз* **донистан**. 1. илм, маърифат, фарҳанг; маҷмӯи огоҳӣ ё иттилоот дар бораи чизе: **илму дониш, дониш омӯхтан**; **ҷамъияти паҳнкунандаи донишҳои илмӣ ва сиёсӣ** ҷамъияте, ки ба воситаи тарғибгарон навигариҳои илму сиёсатро ба аҳолӣ фаҳмонда медиҳад. 2. маълумот, савод; **соҳиби дониш** донишманд; **ба қадри дониши худ** ба андозаи фаҳмиши худ.

ДОНИШАЛФАНҶ دانش‌الفنج *кит., ниг.* **донишандӯхта**.

ДОНИШАНДӮЗ دانش‌اندوز донишомӯз, фарогирандаи дониш.

ДОНИШАНДӮЗӢ دانش‌اندوزی аз худ кардани дониш, фаро гирифтани дониш, донишомӯзӣ.

ДОНИШАНДӮХТА دانش‌اندوخته *сифати феълии замони гузашта аз* **дониш андӯхтан**; донишманд, бисёр доно.

ДОНИШАФРӮЗ دانش افروز *маҷ.* олим, доно.

ДОНИШВАР دانش‌ور донишманд, олим; оқил, доно.

ДОНИШВАРӢ دانش‌وری илмомӯзӣ; донишманндӣ, доноӣ.

ДОНИШГОҲ دانشگاه муассисаи таълимӣ ва илмӣ дар сохтори таҳсилоти олӣ, ки дар он аз рӯи маҷмӯи илмҳои асосӣ ба таълиму тарбияи мутахассисон ва таҳқиқоти илмӣ машғуланд.

ДОНИШГОҲӢ دانشگاهی 1. *мансуб ба* **донишгоҳ**. 2. он ки барои кор ё таҳсил ба донишгоҳ меравад.

ДОНИШГУСТАР دانش‌گستر паҳнкунанда ва таблиғгари дониш, густаришдиҳандаи илму маърифат.

ДОНИШДӮСТ دانش‌دوست дӯстдорандаи илму маърифат, илмдӯст, донишпарвар.

ДОНИШДӮСТӢ دانش‌دوستی донишпарварӣ, донишпажӯҳӣ, донишпарастӣ.

ДОНИШӢ دانشی *марбут ба* **дониш**; донишманд, хирадманд, оқил; бар асоси дониш.

ДОНИШКАДА دانشکده 1. маҳал ва ҷои гирифтани дониш. 2. муассисаи таълимӣ – мактаби олӣ, ки барои яке аз соҳаҳои илму фан ва фарҳанг мутахассисони олидараҷа тайёр мекунад, институт: **донишкадаи санъат**.

ДОНИШҚАРИН دانش‌قرین донишдӯст, донишпараст.

ДОНИШМАНД دانشمند 1. соҳиби илму дониш, олим, фозил. 2. доно, оқил, пурдон, хирадманд.

ДОНИШМАНДӢ دانشمندی 1. донишманд будан, олимӣ. 2. доноӣ, оқилӣ, пурдонӣ, хирадмандӣ.

ДОНИШМАНДОНА دانشمندانه оқилона, хирадмандона.

ДОНИШНОМА دانشنامه доиратулмаориф, китобе дар бораи маҷмӯаи донишу илмҳои мухталиф, осор ва аҳволи шоирон, вазъияти сиёсиву ҷуғрофии кишвар *ва г.*

ДОНИШОМӮЗ دانش آموز 1. муаллим, омӯзгор, хирадомӯз. 2. илмомӯзанда; хонандаи мактаби таҳсилоти умумӣ ва махсус, талаба.

ДОНИШОМӮЗӢ دانش‌آموزی илмомӯзӣ, донишҷӯӣ, фаро гирифтани илму дониш.

ДОНИШОМӮХТА دانش‌آموخته он ки дониш фаро гирифтааст, донишандӯхта, фориғуттаҳсил.

ДОНИШПАЖӮҲ دانش‌پژوه *кит.* 1. толиби илм, доништалаб. 2. пажӯҳандаи илму дониш; муҳаққиқ, корманди илмӣ.

ДОНИШПАЖӮҲӢ دانش‌پژوهی алоқамандӣ ва рағбат доштан ба таҳқиқу пажӯҳиши илмҳои гуногун, илмомӯзӣ.

ДОНИШПАЗИР دانش‌پذیر пазиранда ва хоҳони дониш, донишфарогиранда, аҳли донишу хирад.

ДОНИШПАРАСТ دانش‌پرست илмдӯст, хирадманд.

ДОНИШПАРВАР دانش پرور *ниг.* **донишпараст**.

ДОНИШПАРВАРӢ دانش‌پروری донишдӯстӣ, доништалабӣ.

ДОНИШТАЛАБ دانش‌طلب толиби илму маърифат, кӯшишу ғайраткунанда дар роҳи илмомӯзӣ; илмдӯст, кунҷков.

ДОНИШТАЛАБӢ دانش‌طلبی доништалаб будан, илмдӯстӣ.

ДОНИШФУРӮЗ دانش‌فروز *ниг.* **донишафрӯз**.

ДОНИШҶӮӢ دانش‌جوئی 1. *марбут ба* **донишҷӯ**. 2. донишҷӯ будан: **солҳои донишҷӯӣ**.

ДОНИШҶӮЙ دانش‌جوی 1. толиби илму маърифат, ҷӯяндаи илму дониш. 2. он ки дар мактаби олӣ таҳсили илм мекунад.

ДОНКОСА دان‌کاسه *ниг.* **донахӯрак**.

ДОНО دانا донанда; пурдон, бисёр донанда; оқил, хирадманд, *муқоб.* **коно**; **донои кор** кордон, пухтакор, аҳли кор; **душмани доно беҳ аз дӯсти нодон** (*зарб.*).

ДОНОДИЛ دانادل *кит.* дилогоҳ; соҳибфаросат; хирадманд.

ДОНОӢ دانائی пурдонӣ, оқилӣ, боақлӣ, хирадмандӣ.

ДОНОТАРОШ داناتراش он ки худро доно вонамуд мекунад; он ки даъвои доноӣ дорад.

ДОНОТАРОШӢ داناتراشی худро доно нишон додан, худро доно вонамуд кардан.

ДОНПОШӢ دان پاشی пошидани дон, пошидани гандуму ғалладона.

ДОНХӮР دان خور *ниг.* **донахӯр**.

ДОНЧА دانچه *кит.*, *кишов.* наск, адас.

дор دار 1. *асоси замони ҳозира ва сигаи амр аз* **доштан**; **дор-дор** шавқуну овози баланди пайиҳам барои даст гирифтани касе. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* соҳибият ва ё доро будан ба аломату хосият: **мевадор, кӯдакдор, пулдор, хонадор…**

ДОР I دار 1. *кит.* дарахт; танаи дарахт. 2. сутуни баланди ба замин нишондашуда, ки гунаҳкорони ба қатл маҳкумшударо бо таноб аз гардан овехта мекуштанд; **ба дор овехтан (кашидан)** қатл кардан ба воситаи дор. 3. иншооти махсус, ки арғамчинҳои ғафсро ба сари чӯбҳои ба замин нишондашуда таранг баста, дорбозҳо ба болои он баромада, ҳунарнамоӣ мекунанд; ◊ **аз таги дор гурехтагӣ** қаллоби гузаро, фиребгари ашаддӣ.

ДОР II *а.* دار *кит.* хона, бино; макон (*бештар ҳамчун ҷузъи аввали калимаҳои мураккаби арабисохт ба кор бурда мешавад*: **дорулахлоқ**, **дорулфунун**, **дорушшифо**.

ДОРАК دارک 1. яке аз чаҳор пистони гов *ва г.*; сари пистон, долак (*гуфт*). 2. эмизак, пистонак, чоч.

ДОРАМ دارم доро, сарватманд.

ДОРАМӢ دارمی соҳиби молу мулк будан, сарватмандӣ.

ДОРАНДА دارنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **доштан**. 2. соҳиб, молик: **дорандаи ин мактуб**.

ДОРАНДАГӢ دارندگی дороӣ, давлатмандӣ.

ДОРАФЗИН دارافزین ҳар чизи аз чӯбу санг сохташуда, ки одам ба он такя мекунад; такягоҳ.

ДОРБАСТ داربست шабака ва василаи муваққате, ки аз чӯб ё лӯлаҳои оҳан барои кор дар баландиҳо месозанд.

ДОРБОЗ دارباز касе, ки дар болои дор бозӣ ва ҳунарнамоӣ мекунад, расанбоз.

ДОРБОЗӢ داربازی 1. ҳунарнамоӣ дар болои дор; **дорбозӣ кардан** роҳ рафтан ва ҳунарнамоӣ кардан дар болои дор. 2. *маҷ.* кори пурхатар кардан, ҷонбозӣ.

ДОРБОМ داربام болоре, ки ба дарозии хона гузошта, аз ду тараф дастакҳо чида, бомро мепӯшанд, шоҳпул, шоҳтир, харӣ.

ДОРБӮЙ داربوی *кит.* чӯби уд, ки барои хушбӯӣ месӯзанд.

ДОРКАДУ دارکدو *кит.* чӯби баланд, ки болои он кадуе аз нуқра ё тилло овезон мекарданд ва тирандозон аз болои асп дар ҳоли тохт ба он тир меандохтанд ва ҳар кас ба ҳадаф мерасид, соҳиби ҷоиза мегардид.

ДОРО دارا 1. доранда, тавонгар, соҳиб, молик; **дорои хату савод** соҳиби савод, босавод; **дорои** *чизе* **будан** чизеро фарогиранда будан, ҳовии чизе будан. 2. сарватманд, бодавлат: **одами доро, синфи доро**.

ДОРОӢ I دارائی давлатмандӣ, тавонгарӣ; боигарӣ, сарват, чизу чора, молу мулк.

ДОРОӢ II دارائی **:ангури дороӣ** ангури пешпазаки сафеду сурхчаранги пӯсташ тунук.

ДОРПАРНИЁН دارپرنیان *кит.* чӯби бақам, ки барои сохтани ранг аз он истифода мекарданд.

ДОРУ دارو он чи барои дафъи беморӣ, рафъи ҷароҳат ва таскини дард истеъмол мекунанд, даво, дармон: **доруи дарди сар, доруи обакӣ, дору молидан, дору хӯрдан; доруи беҳушӣ // доруи мадҳушӣ** моддаи беҳискунандаи бадан; **доруи мушкушак** маргимуш; **дорую дармон кардан** табобат кардан бо доруҳо; **дору задан (пошидан)** моддаҳои химиявӣ пошидан барои нест кардани ҳашароти зараррасон; ¤ **доруи дарди дандон** чизи хеле зарур, айни муддао (*барои рафъи ҳоҷате*); **дору шудан** айни муддао шудани чизе барои коре.

ДОРУБАРД داروبرد *кит.* карру фар, дабдаба, гирудор.

ДОРУВОР دارووار 1. давою дармон, ҳар навъ давоҳо; доруҳо: **сандуқчаи дорувор**. 2. чизҳои хушбӯи тез, ки ба таом меандозанд (*аз қабили* қаланфур, мурч, зира, дорчин *ва г.*).

ДОРУВОРӢ داروواری васоили табобатӣ, дармонӣ.

ДОРУГИР داروگیر 1. кашмакаш, ҷангу ҷанҷол, задухӯрд. 2. *маҷ.* гирудор; калонгирӣ, худнамоӣ, ҳашамат, дабдаба.

ДОРУГӢ داروگی 1. *мансуб ба* **дору**. 2. дору (шифобахш) будан, даво шудан; **барои доругӣ ҳам ёфт нашудан** хеле камёб будан.

ДОРУГУЗАРОНӢ داروگذرانی *тиб.* ба бадан гузаронидани дору барои пешгирӣ ё сабук гузаштани ягон дард.

ДОРУҒА *м.* داروغه 1. *кҳн.* посбони шаҳр; сардори посбонони шаҳр. 2. *таър.* дар замони аморати Бухоро шахсе, ки то тайёр шудан, бардоштани хирман ва ҷудо карда гирифтани ҳаққи амлокдор, подшоҳ ё вақф хирмани иҷорадор ва дигаронро посбонӣ мекард.

ДОРУҒАГӢ داروغگی 1. *кҳн. мансуб ба* **доруға**: **ҳаққи доруғагӣ**. 2. амал ва мансаби доруға.

ДОРУДОН دارودان зарфи дору.

ДОРУДОР دارودار доруолуд, дорудошта.

ДОРУЗАНӢ داروزنی дору кардани ҷое ё чизе.

ДОРУЗЗАРБ *а.* دارالضّرب *кҳн.* хонаи сикка задани пул, зарробхона, зарбхона, сиккахона.

ДОРУЗЗИЁФАТ *а.* دارالضّیافت *кит.* меҳмонхона, меҳмонсаро, мусофирхона.

ДОРУКАДА داروکده *ниг.* **дорухона**.

ДОРУКӮБАК داروکوبک *тиб.* ҳовани хурд барои кӯфта майда кардани дору, ӯғурча.

ДОРУҚУТТӢ داروقطّی қуттӣ ё сандуқчае, ки дар он як миқдор дорую асбобҳои тиббии барои ёрии аввалия зарур нигоҳ дошта мешавад: **доруқуттии хонагӣ**.

ДОРУЛАМОН *а.* دارالامان *кит.* ҷои бехавфу хатар, макони амният.

ДОРУЛАМОРА(Т) *а.* دارالامارت *кҳн.* қасри аморат; маркази аморат, пойтахт.

ДОРУЛАХЛОҚ *а.* دارالاخلاق муассисаиислоҳкунандаи ахлоқ (*аз қабили* ҳабсхона, ҳушёрхона *ва г.*).

ДОРУЛБАВОР *а.* دارالبوار *д.* дӯзах, ҷаҳаннам; ◊ **ба дорулбавор рафтан** мурдан; **ба дорулбавор фиристодан** куштан, ҳалок гардондан (*дар ҳаққи одами бад*).

ДОРУЛБАЙЪ *а.* دارالبیع *кит.* бозор.

ДОРУЛБАҚО *а.* دارالبقا *кит., маҷ.* он дунё, абадият.

ДОРУЛИСЛОМ *а.* دارالاسلام *кит.* кишвар ё сарзамини исломӣ; мамлакате, ки бар пояи аҳкоми дини ислом идора мешавад.

ДОРУЛКУТУБ *а.* دارالکتب *кит.* китобхона.

ДОРУЛҚАЗО *а.* دارالقضا *кҳн.* қозихона, хонаи мурофиа ва файсалдиҳии даъвоҳо аз тарафи қозӣ.

ДОРУЛҚИРОАТ *а.* دارالقراعت *кит.* ҷои китобхонӣ.

ДОРУЛМУАЛЛИМИН *а.* دارالمعلمین *кҳн.* мактаби олии омӯзгорӣ, донишкадаи муаллимӣ.

ДОРУЛМУЛК *а.* دارالملک *ниг.* **дор** II.

ДОРУЛФАНО *а.* دارالفنا *кҳн.* дунёи фонӣ, ин дунё.

ДОРУЛФУНУН *а.* دارالفنون *кит.* донишгоҳ.

ДОРУЛХИЛОФАТ *а.* دارالخلافة *таър.* маркази хилофат; пойтахти хилофат.

ДОРУПАЗ داروپز *кит.* дорусоз, созанда ва тайёркунандаи дору.

ДОРУПОШАК داروپاشک *кишов.* асбоб барои пошидани моддаҳои химиявӣ (*хоҳ обакӣ ва*

хоҳ ордак) ба растаниҳо.

ДОРУПОШӢ داروپاشی *кишов.* 1. пошидани дору ба рӯи растаниҳо барои несту нобуд кардани ҳашароти зараррасон ва кассалиҳои зироат. 2. дорупошанда, пошдиҳандаи дору: **асбоби дастии дорупошӣ, дастгоҳи дорупошӣ, мошини дорупошӣ**.

ДОРУСОЗ داروساز *тиб.* он ки дар дорухона ба тайёр кардани даво машғул аст, доругар.

ДОРУСОЗӢ داروسازی *тиб.* сохтани дору, тайёр кардани даво: **коргоҳи дорусозӣ**.

ДОРУССАЛТАНА *а.* دارالسلطنه *таър.* маркази салтанат; пойтахт.

ДОРУССУРУР *а.* دارالسّرور *киноя аз* **биҳишт**.

ДОРУФУРӮШ داروفروش *тиб.* фурӯшандаи дору (*одатан дар дорухона*).

ДОРУФУРӮШӢ داروفروشی *тиб.* 1. фурӯхтани дору, фурӯши доруҳо. 2. ҷой ва маҳалли доруфурӯшӣ.

ДОРУХОНА داروخانه *тиб.* ҷои таҳия ва фурӯши дору, доруфурӯшӣ.

ДОРУЧАКОНАК داروچکانک *тиб.* асбоби махсус барои башумор чакондани дору, чакрарез, қатрачакон, қатрарез.

ДОРУШИНОС داروشناس *тиб., нав.* мутахассиси дорушиносӣ.

ДОРУШИНОСӢ داروشناسی *тиб., нав.* соҳаи илми тиб ва биология, ки доруҳо ва таъсири онҳоро ба одаму ҳайвонот меомӯзад, фармакология.

ДОРУШШИФО *а.* دارالشّفا *кит.* табобатхона; беморхона.

ДОРЧИН دارچین *бот.* растании ҳамешасабз, ки ба ваҷҳи хуштаъмӣ ва хушбӯиаш баргу гул ва пӯсту меваи онро истифода менамоянд.

ДОРЧИНӢ دارچینی *ниг.* **дорчинранг**.

ДОРЧИНРАНГ دارچین‌رنگ монанд ба ранги дорчин, хурмоиранг, қаҳваранг.

ДОС داس *кишов.* олати оҳании бештар ҳилолшакли дамаш тез ва дастааш чӯбӣ аст, ки бо он гандум, ҷав, алаф ва монанди инҳоро медароваанд: **дос ва болға**; **доси дароз** навъи дос, ки дастаи дароз дорад ва бо он рост истода дарав кардан мумкин аст.

ДОСАК داسک 1. бодхӯрак, абобил. 2. фароштурук, парасту.

ДОСАРРА داساره *кишов.* абзори дандонадор барои реза кардани беда, аррадос.

ДОСКАЛЛА داس‌کلّه *гуфт., ниг.* **доскола**.

ДОСКОЛА داسکاله 1. корди калон ва вазнин, ки бо он навдаҳои тутро барои кирмак мебуранд, инчунин танаи ҷуворию маккаро реза карда, ба ҳайвонот медиҳанд. 2. навъе аз доси каҷкордмонанд барои пиростани дарахтон, дасткола.

ДОСРАНДА داس‌رنده асбоби оҳании досшакл, ки аз ду тарафаш дошта, пӯстлохи ғӯлачӯбро метарошанд.

ДОСТАК داستک *гуфт., ниг.* **досак** 2.

ДОСТОН داستان 1. қисса, ҳикоя, афсона: **достони муҳаббат, достони ҳаёт, достони қаҳрамонӣ**. 2. саргузашт, воқеа; **достон гуфтан** қисса нақл кардан; саргузашт ё воқеаро ҳикоя кардан. 3. *адш.* яке аз намудҳои асари манзум, ки дар он воқеаи калоне ё қиссае тасвир мееёбад: **достони фалсафӣ, достони халқӣ; достон кардан** *киноя аз* овоза (машҳур) кардан; **достон шудан** *киноя аз* ба забонҳо афтодан, шӯҳрат ёфтан.

ДОСТОНГӮ(Й) داستانگو(ی) гӯяндаи достон, қиссагӯй, нақлкунандаи воқеа.

ДОСТОНГӮӢ داستانگوئی қиссагӯӣ, нақли достон.

ДОСТОНЗЕБ داستان زیب зеби достон, зебандаи достон.

ДОСТОНӢ داستانی 1. афсонавӣ, достонзеб. 2. *мансуб ба* **достон** 3.

ДОСТОННАВИС داستان‌نویس он ки достону шеър эҷод мекунад, шоир, достонсаро.

ДОСТОННАВИСӢ داستان‌نویسی достоннависӣ, шоирӣ.

ДОСТОНСАРО(Й) داستانسرا(ی) хонанда ё сарояндаи достон; офаринандаи достон.

ДОСТОНСАРОӢ داستانسرائی хониши достон, сурудани достон; офаридани достон: **достонсароӣ кардан (намудан)**.

ДОСТОНСОЗ داستان‌ساز *ниг.* **достоннавис**.

ДОСТОНСОЗӢ داستان‌سازی *ниг.* **достоннависӣ**.

ДОСТОНХОН داستان‌خوان *ниг.* **достонсарой**.

ДОСТОНХОНӢ داستان خوانی *ниг.* **достонсарой**.

ДОТСЕНТ *лот.* داتسینت унвони илмии муаллими мактаби олӣ (*мобайни профессор ва муаллими калон*), ки ба номзадҳои илм ва муаллимони мустақилона дарсгӯянда дода мешавад.

ДОТСЕНТӢ داتسینتی амал ва вазифаи дотсент.

ДОУССАЪЛАБ *а.* داءالثّعلب *тиб.* беморӣи рӯбоҳ, беморие, ки дар натиҷаи он мӯи кас мерезад.

ДОФЕЪ *а.* دافع *кит.* 1. дафъкунанда, дуркунанда. 2. мудофиакунанда, дифоъкунанда, ҳимоякунанда.

ДОХИЛ *а.* داخل 1. дарун, *муқоб.* **хориҷ**; **дохили… // дар дохили** …даруни…, дар даруни… (*пешоянди изофӣ*). 2. даромада, воридгардида; **дохил кардан** ворид сохтан, даровардан: **ба ариза дохил кардан, ба қатори … дохил кардан; дохил шудан** а) даромадан, ворид гаштан (*ба хона, деҳа, шаҳр*); б) узви ташкилот ё ҷамъияте шудан; **ба рӯйхат дохил шудан** дар рӯйхат ҷой гирифтан, ба рӯйхат даровaрда шудан; **ба савоб дохил шудан** ба савоб шарик (ҳамроҳ) шудан; савоб ёфтан.

ДОХИЛА *а.* داخله 1. *муаннаси* **дохил** 2. 2. қисми дарунии чизе; мансуб ва марбут ба дохили кишвар, дохилӣ; *муқоб.* **хориҷа**.

ДОХИЛӢ داخلی 1. *мансуб ба* **дохил**; дарунӣ. 2. мансуб ва марбут ба ҳаёт ва фаъолияти дохилии як давлат, ташкилот ё ҷамъият; *муқоб.* **хориҷӣ: сиёсати дохилӣ, вазорати корҳои дохилӣ; бозори дохилӣ** бозори дохили мамлакат, бозори миллӣ; **душмани дохилӣ** душман аз байни худ.

ДОХИЛШАВАНДА داخل‌شونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **дохил шудан**. 2. он ки ба нияти таҳсил ба мактаби олӣ ё миёнаи махсус ҳуҷҷат месупорад.

ДОХИЛШАВӢ داخل‌شوی *исми амал аз* **дохил шудан; имтиҳони дохилшавӣ** имтиҳони қабул.

ДОХИЛШУДА داخل شده *сифати феълии замони гузашта аз* **дохил шудан**.

ДОХУЛ داخول *кит.* нишастгоҳ ва ё суфаи даромадгоҳи дарбори подшоҳон ва амалдорон, ки аз чӯбу санг месохтанд; ҷилавхона; дарвозахона.

ДОХУНДА داخنده (*шакли тағйирёфтаи* **додархонда**) *лаҳҷ.* 1. фақиру пойбараҳнаи рустоӣ. 2. лақаби қаҳрамони асосии романи «Дохунда»-и С.Айнӣ – Ёдгор.

ДОҲИГӢ داهیگی доҳӣ будан, пешвоӣ, сарварӣ.

ДОҲИЁНА داهیانه 1. доҳивор, мисли доҳӣ. 2. заковатмандона, бо камоли заковат.

ДОҲИЯ I *а.* داهیه *кит. муаннаси* **доҳӣ**.

ДОҲИЯ II *а.* داهیه *кит.* мусибат, бадбахтӣ; доҳияи кубро мусибати азим.

ДОҲӢ *а.* داهی 1. фавқулода, зирак, доно; донишманд, нобиға. 2. пешво.

ДОҲУЛ داهل *кит.* хӯса, нишонаи одамшакл барои рамондани парандагон.

ДОҶ داج *кит.* 1. торикӣ. 2. торик, тира; **шаби доҷ** шаби тираву торик, шаби зулмонӣ.

ДОШ داش *кит.* оташдони калон барои пухтани хишт, сафол *ва г.,* кӯра, хумдон.

ДОШАН داشن *кит.* 1. инъом, ато, бахшиш. 2. музд, подош, уҷр.

ДОШӢ داشی *кит. марбут ба* **дош**; он чи дар кӯра ё оташдон пухта мешавад.

ДОШОД داشاد *кит., ниг.* **дошан**.

дошт داشت *асоси замони гузашта аз* **доштан**.

ДОШТ داشت тобоварӣ, бардошт; бақувватӣ (-и либос, пойафзол *ва г.*); **дошт додан** а) тоб овардан, поистан, бардошт кардан; б) бодошт будан, бобақо будан (*оид ба либос, пойафзол ва г.*).

ДОШТА داشته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **доштан**. 2. ҳар чизи (*хусусан чизу чораи хонагии*) кӯҳна, дар истеъмол буда.

ДОШТАН داشتن 1. доро (молик, соҳиб) будан ба чизе, дар тасарруфи касе будани чизе: **хона доштан, чанд писар доштан, чанд сар гӯсфанд доштан, қурб доштан, ёри меҳрубон доштан, адоват доштан, қобилият доштан, қувват доштан, ҳунар доштан; даромад доштан** дахл (оидот) доштан; фоида гирифтан, навъ ба

даст омадан; **савод доштан** босавод будан, саводнок будан. 2. гирифтан, қапидан: **аз доманам дошт, аз гиребонаш дошт**. 3. сайд кардан, ба даст даровардан: **бедона доштан, моҳӣ доштан**. 4. дастгир намудан, банд кардан. 5. аз ҳаракат боздоштан (аспро, мошинро). 6. нигоҳ доштан, ҳифз кардан. 7. *гуфт.* ба кор бурдан, истифода бурдан (*мас.*, чизу чораи хона ва асбоби рӯзгорро). 8. *чун феъли ёридиҳанда таркибҳои гуногуни феълӣ месозад:* **бозӣ доштан, гап доштан, нигоҳ доштан, ном доштан, фоида доштан, чашм доштан, ҳад доштан, ҳақ доштан, ҷой доштан…** 9. *ҳамчун феъли ёридиҳанда бо масдарҳо омада, феъле месозад, ки муродифи замони ҳозира ва гузашта мебошад:* **шукуфтан дорад, сабзидан дошт…; масхара доштан** масхара пиндоштан, масхара ҳисобидан; **худро доштан** худдорӣ кардан; **қимат доштан** арзидан, арзиш доштан, баҳо доштан; **баҳо надоштан** бебаҳо будан, гаронбаҳо будан; **ёд доштан**… дар хотир доштан…; **то ҷон доштан** то зинда будан.

ДОШТАНӢ داشتنی *сифати феълии замони оянда аз* **доштан**; шоистаи доштан ва нигаҳдорӣ.

ДОШТДОР داشت دار *ниг.* **доштнок**.

ДОШТНОК داشتناک бадошт, бодавом, бобақо (*дар бораи либос ва пойафзол*).

ДОШТНОКӢ داشتناکی доштнок будан, бадоштӣ, бақодорӣ.

ДОШХОНА داشخانه *кит.* оташдон, хумдон, кӯра.

ДОЯ دایه 1. он ки ҳангоми зоидан ба занон нигоҳубин мекунад, момодоя, қобила. 2. зане, ки тифлонро дар оила парасторӣ мекунад. **модарро дил месӯзад, дояро доман** (*зарб.*).

ДОЯГӢ دایگی 1. нигоҳубин ва парасторӣ ба занон дар вақти зоидан, момодоягӣ. 2. амал ва машғулияти зане, ки тифлонро дар оила парасторӣ мекунад; нигоҳубин кардан ба кӯдак; бачабардорӣ кардан.

ДРАМА *ю.* درمه асари бадеӣ, ки барои дар саҳнаи театр гузоштан навишта мешавад, намоишнома.

ДРАМАВӢ درموی *мансуб ба* **драма**; **маҳфили драмавӣ** маҳфили ҳаваскорони театр, ки драмаҳоро ба саҳна мегузоранд; **театри драмавӣ** театре, ки дар он драма ба саҳна гузошта мешавад.

ДРАМАНАВИС درمه نویس нависандае, ки навиштани асарҳои драмавӣ соҳаи асосӣ ё яке аз соҳаҳои муҳимми эҷодиёти бадеии ӯст, намоишноманавис, драматург.

ДРАМАНАВИСӢ درمه‌نویسی шуғлу амали драманавис; намоишноманависӣ.

ДРАМАТИЗМ *ю.* درمتیزم ҷиддияти ҳаракат ва шиддати вазъият, ки ба драма хос аст.

ДРАМАТУРГ *ю.* درمترگ *ниг.* **драманавис**.

ДРАМАТУРГИЯ *ю.* درمترگیه 1. адабиёти драмавӣ; назария дар бораи сохт, принсип ва усулҳои осори драмавӣ. 2. маҷмӯи асарҳои драмавии ягон нависанда: **драматургияи С. Улуғзода**.

ДРАМАТУРГӢ درمترگی 1. *мансуб ба* **драматургия**. 2. амал ва шуғли драматург: **маҳорати драматургӣ, фаъолияти драматургӣ**.

ДРАП *фр.* درپ моҳути ғафс, матои ғафси мӯина, ки аз он асосан палто медӯзанд.

ДУ دو *шумораи миқдорӣ* адади 2: **ду баробар, ду кас, ҳар ду, ду-се сол, як-ду кило; ду-ду** дунафарӣ, дукасӣ; **ду ним кардан // ду тақсим кардан** ба ду ҳисса ҷудо кардан (*одатан баробар*); **аз ду сар** дар ҳар сурат, албатта, ҳатман; **ду пули пучак** маблағи ниҳоят кам, пули ночиз; **ду пойро ба як мӯза карда** исроркорона, бо исрор; **бо ду дасти адаб** бо камоли эҳтиром, иззату ҳурматро ба ҷо оварда; **дили** *касеро* **ду ним кардан** *ниг.* **дил; ду чашмро чор кардан** (*дар роҳи касе*) сахт интизор шудан (*омадани касеро*), чашм ба роҳи касе будан.

ДУАЛИЗМ *лот.* دوالیزم *фалс.* таълимоте, ки пайравони он модда ва рӯҳро ду ибтидои мустақилу ба якдигар новобаста мешуморанд; *муқоб.* **монизм**.

ДУАЛИСТ *лот.* دوالیست *фалс.* пайрави дуализм.

ДУАЛИСТӢ دوالیستی *мансуб ба* **дуализм**.

ДУАНДЕШ دواندیش дудила, калаванда.

ДУАНДЕШӢ دواندیشی дудилагӣ, калавандагӣ.

ДУАРРАГӢ دوارّگی ду арра дошта (*оид ба дастгоҳи тахтабурӣ*).

ДУАСПА دواسپه 1. ба воситаи ду асп кашидашаванда: **аробаи дуаспа, фойтуни дуаспа**. 2. *маҷ.* шитобон, тез, босуръат: **дуаспа рафтан**.

ДУБАЙТА دوبیته *адш., ниг.* **дубайтӣ**.

ДУБАЙТӢ دوبیتی шеъре, ки ба мисли рубоӣ аз ду байт иборат буда, мисраъҳои аввал, дуюм ва чоруми он ҳамқофия ҳастанд; тафовут фақат дар он аст, ки рубоӣ дар вазни махсуси худ, дубайтӣ дар баҳри ҳазаҷи мусаддаси маҳзуф ё мақсур гуфта мешавад.

ДУБАРА I دوبره 1. дуто бар дошта, дутаҳӣ: **матои дубара**.

ДУБАРА II دوبره 1. ду бор ҳосилдиҳанда, дуҳосила. 2. ҳосили дуюм (одатан хасак мешавад): **себи дубара**.

ДУБАРГА دوبرگه ниҳоли наврастаи дорои ду барг ё ду гулбарг.

ДУБАРГӢ دوبرگی дубарга; ҳолати нав рӯидани ниҳол, ки нахуст ду барги он аз ҳам ҷудо мешавад.

ДУБАСТА دوبسته *нав.* дар ду навбат; **дубаста кор кардан** дар ду навбат (баст) кор кардан.

ДУБАСТӢ دوبستی *ниг.* **дубаста**.

ДУБАХТА دوبخته 1. зани ду бор шавҳаркарда. 2. *маҷ.* дорои имкониятҳои баробари муваффақият ва шикаст.

ДУБАҲРА دوبهره 1. хонаи аз ҷануб ва аз шимол дардошта, ки ҳам боби зимистон асту ҳам боби тобистон. 2. аз ду шароити ба ҳам зид баҳрабар; **ҳайвони дубахра** *зоол.* ҳайвоне, ки ҳам дар об зиндагӣ мекунад ва ҳам дар хок (*мас., қурбоққа*), обхокиҳо, хокуобиҳо.

ДУББ *а.* دب *кит.* **хирс; Дубби Акбар** Хирси калон, **Дубби Асғар** Хирси хурд, номҳои ду гурӯҳи ситораҳо, ки дар гуфтугӯ инчунин **Ҳафтдодарони калон** ва **Ҳафтдодарони хурд** мегӯянд.

ДУБЕЗА دوبیزه ду бор бехташуда (*оид ба орд*): **кулчаи ширмоли дубеза**.

ДУБЕЛА دوبیله ду бел дошта (*оид ба қайиқу заврақ*); **дубела рондан** (*киштиро*), бо ду бел рондан (*киштиро*).

ДУБИН دوبین *кит.* олус, аҳвал.

ДУБИНӢ دوبینی 1. дубин будан; олусӣ. 2. *маҷ.* тавассуҳ ба ду чиз ё ду мабдаъ, санавият.

ДУБОЛА دوباله дорои ду бол, дуқанота.

ДУБОЛАҲО دوبالها *зоол.* гурӯҳи ҳашароти дорои ду бол, яъне як ҷуфт қанот дошта (*аз қабили* пашша, малах, ору).

ДУБОЛО دوبالا ду чандон, ду баробар, ба андозаи ду баробар.

ДУБОРА دوباره бори дуюм, дафъаи дигар, дуюмбора, дукарата; **кишти дубора, кори дубора, умри дубора, дубора барқарор кардан**.

ДУБОРАДӮЗӢ دوباره‌دوزی дӯхтани такрорӣ; ду бор дӯхтани либос барои мустаҳкам шудани дӯхти он.

ДУБОРАКОРӢ دوباره‌کاری барои иҷрои коре ду чандон вақт сарф кардан; кореро, ки дар як бор иҷро кардан мумкин аст, дар дафъаи дуюм ба анҷом расонидан: **дубoракорӣ кардан**.

ДУБОРАПАЗ دوباره‌پز он чи ду бор пухта шавад; пухтупази такрорӣ.

ДУБОРӢ دوباری ҳар кадом ду бор, думаротибаӣ.

ДУБУРҶА دوبرجه 1. парандае, ки ду ошён дорад ва дар як ҷо намемонад. 2. *маҷ.* шахсе, ки ба корҳои мухталиф гироиш дорад.

ДУБУРҶӢ دوبرجی *ниг.* **дубурҷа**.

ДУВАЛ دول *кит., ҷ.* **давлат**.

ДУВИСТ دویست *кит. шакли қадимаи* **дусад**.

ДУВОЗДАҲ دوازده *шумораи миқдорӣ* адади 12.

ДУВОЗДАҲАНГУШТА دوازده انگشته рӯдае, ки дарозии он ба дувоздаҳ ангушт баробар аст.

ДУВОЗДАҲАНГУШТӢ دوازده‌انگشتی *ниг.* **дувоздаҳангушта**.

ДУВОЗДАҲБУРҶ دوازده‌برج *нуҷ.* бурҷҳои дувоздаҳгона, ки ба онҳо Ҳамал, Савр, Ҷавзо, Саратон, Асад, Сунбула, Мизон, Ақраб, Қавс, Ҷадй, Далв ва Ҳут дохиланд.

ДУВОЗДАҲГИРЕҲ دوازده‌گره номи нақше, ки дар чӯб канда мешавад.

ДУВОЗДАҲГОНА دوازده‌گانه иборат аз дувоздаҳ қисмат: **бурҷҳои дувоздаҳгона**.

ДУВОЗДАҲИМОМА دوازده‌امامه *мансуб ба* маз-

ҳаби шиаи дувоздаҳимомӣ.

ДУВОЗДАҲҚАБАТА دوازده‌قبطه *ниг.* **дувоздаҳошёна**.

ДУВОЗДАҲҚАТОРА دوازده‌قطاره дорои дувоздаҳ қатор.

ДУВОЗДАҲМАҚОМ دوازده‌مقام *мус.* маҷмӯаи тарона ва оҳангҳои мусиқии мардуми тоҷику форсизабон, ки аз дувоздаҳ парда иборат аст.

ДУВОЗДАҲОШЁНА دوازده‌آشیانه дорои дувоздаҳ ошёна: **бинои дувоздаҳошёна**.

ДУВОЗДАҲПАРДА دوازده‌پرده *мус., ниг.* **дувоздаҳмақом**.

ДУВОЗДАҲРӮЗА دوازده روزه 1. аз рӯи дувоздаҳ рӯз; ба мӯҳлати дувоздаҳ рӯз: **сафари дувоздаҳрӯза**.

ДУВОЗДАҲСОАТА دوازده‌ساعته 1. аз рӯи дувоздаҳ соат. 2. ба мӯҳлати дувоздаҳ соат.

ДУВОЗДАҲСОАТӢ دوازده‌ساعتی *ниг.* **дувоздаҳсоата**.

ДУВОЗДАҲСОЛА دوازده‌ساله 1. дорои синну соли дувоздаҳ. 2. ба мӯҳлати дувоздаҳ сол: **ҳабси дувоздаҳсола**.

ДУВОЗДАҲТИРА دوازده‌تیره дувоздаҳ тир дошта; **милтиқи дувоздаҳтира** милтиқе, ки дувоздаҳ тир дар тирдонаш ҷой мегирад.

ДУВОЗДАҲУМ دوازدهم дорои шуморӣ ё рутбаи дувоздаҳум; шумораи тартибӣ аз адади 12.

ДУВУМ دوم *шумораи тартибии* **ду**.

ДУВУМДАРАҶА دوم درجه *мансуб ба* **дараҷаи дуюм**; ғайри асосӣ, фаръӣ.

ДУВУМИН دومین *ниг.* **дувум**.

ДУГ دوگ (*аслаш* **дук): дуги ҷайра** хори дукмонанди бадани ҷайра.

ДУГАЗА دوگزه *кӯҳ.* пояи милтиқи пилтагӣ.

ДУГАЗӢ دوگزی ду газ дарозӣ дошта.

ДУГБИНӢ دوگبینی *ниг.* **дукбинӣ**.

ДУГЕСӮ دوگیسو дузулф.

ДУГЕТӢ دوگیتی ду ҷаҳон, ду олам, ду дунё; дунёи ҳастӣ ва дунёи фонӣ.

ДУГОНА دوگانه 1. аз ҳам фарққунанда, ноҳамгун, мухталиф; дорои ду ҷинси мухталиф. 2. дуто, ҷуфт; қӯша; **дугона кардан** аз чанд бех растаниҳои дар як ҷо ва ба ҳам зич баромада, ду бехи хубтаринашро гузоштан. 3. ду мағзи дар як дона рӯидаи зардолу, бодом, шафтолу *ва ғ.* 4. *маҷ.* ду духтар ва ё зани бо ҳам дӯсти наздик: **дугонаи ҷонӣ, дугонаи ҷоноҷон**.

ДУГОНАБОЗ دوگانه باز он ки дугонаҳои худро бениҳоят дӯст медорад ва ба онҳо бисёр аҳамият медиҳад; он ки дугонаҳои зиёд дорад.

ДУГОНАБОЗӢ دوگانه‌بازی 1. бозии духтарчаҳои хурд, ки дар он нақши дугонаҳоро иҷро мекунанд. 2. бо дугонабозӣ вақтро гузарондан: **дугонабозӣ кардан** (*ба ҳар ду маъно меояд*).

ДУГОНАГӢ دوگانگی дӯстӣ дар байни занону духтарон: **муносибати дугонагӣ, дугонагӣ доштан ба** *касе*.

ДУГОНАПАРАСТ دوگانه‌پرست *д.* 1. ноҳамгунӣ, носозгорӣ, ихтилоф. 2. санавӣ, парастишкунандаи ду маъбуд.

ДУГОНАПАРАСТӢ دوگانه‌پرستی ду маъбудро парастидан, санавият.

ДУГОНАСӮЗ دوگانه‌سوز *тех.* муҳаррике, ки бо ду навъ сӯзишворӣ (*бензин ва газ*) кор мекунад.

ДУГОНИК دوگانک 1. тавъамон, ду ҳамзод. 2. яке аз ду бачае, ки ҳамроҳ таваллуд ёфтааст.

ДУГОНӢ دوگانی дутоӣ, ҷуфт.

ДУГОҲ دوگاه *мус.* яке аз мақомҳои мусиқии классикии тоҷикии «Шашмақом».

ДУГПУШТ دوگ پشت *ниг.* **ҷайра**.

ДУГУМОНА دوگمانه *гуфт.* аз ду эҳтимол яке; **ярадори дугумона** маҷрӯҳе, ки сиҳат шуданаш дар гумон аст.

ДУГУРӮҲӢ دوگروهی дудастагӣ, ба ду гурӯҳ ҷудо шуда.

ДУГӮӢ دوگوئی **:дугӯӣ кардан** дуӣ ҷустан, ба як фикр наистодан, ду хел гап задан; дурӯягӣ кардан.

ДУГӮША دوگوشه дорои ду гӯшак; дорои ду даста: **кӯзаи дугӯша**.

ДУҒДОҒ دوغداغ *зоол.* мурғи даштии калон-

ҷуссаи гардандароз аз қатори турнашаклҳо.

ДУҒИЛДИРАКА دوغلدرکه *гуфт.* дучарха: **аробаи дуғилдирака**.

ДУД دود 1. моддаи тираранги абру бухормонанд, ки аз сӯхтани чизе пайдо шуда, ба ҳаво мебарояд: **дуди борут**, **дуди паровоз, дуди сиёҳ (сафед, хокистарранг, ғализи бадбӯ), дуду ғубор**. 2. *маҷ.* оҳ; оҳу нола, фиғон; **дуди дил** оҳу фиғон; сӯзу гудози ботинӣ. 3. *маҷ.* ба маънои сиёҳӣ, тирагии ғамангез *ва г.* истеъмол мешавад: **дуди алам**, **дуди оҳ, дудиситам**; **дуд додан** сигарет кашидан; **дар дуд хушк кардан** барои хӯрдан тайёр кардан (-и моҳӣ, гӯшт *ва г.*); **дуд кардан** а) дуд баровардан (*ба ин маънӣ ҳамчун таркиби феълии монда ва гузаранда кор фармуда мешавад*); б) сӯзонда дуди чизеро баровардан; даргирондан (*мас., сигарет ё исфандро*); **дуд ба дуд кашидан** пайиҳам, дуд болои дуд кашидан (*чилиму сигаретро*); **дар байни дуду оташ** дар байни тирборон; **дуди** *касе* **баромадан** фиғони касе баромадан; сахт ғаму ғусса хӯрдан; **дуд аз димори** *касе* **баромадан** (баровардан) димор аз рӯзгори касе баромадан (баровардан); нобуд кардан, азият кашидан, зиндагӣ ба ӯ тира гардидан; ◊ **дуд аз ҷигар баромадан** а) оҳу фиғон кардан, сӯзу гудоз кардан; б) ғаму ғусса хӯрдан; сахт ғамгин шудан; **дуд аз ҷони** *касе* **баровардан** касеро ба ҳалокат расонидан, нест у нобуд сохтан; *муқ.* **димор аз ҷони** *касе* **баровардан**; **дегу дуд кунонидан** хӯрок пазондан, ба хӯрокпазӣ водор сохтан; **дуд ба димоғ задан** а) ниҳоят хафа шудан, бисёр ғамгин шудан; б) сахт оташин шудан, ғазабнок шудан.

ДУДА I دوده моддаи сиёҳе, ки дар натиҷаи муддати зиёд дуд кардан дар мӯрӣ, таги дег *ва г.* пайдо мешавад, сиёҳӣ.

ДУДА II دوده *ниг.* **дудмон**.

ДУДАМ دودم *ниг.* **дудама**.

ДУДАМА دودمه ҳар ду тарафаш буранда: **корди дудама, теғи дудама**.

ДУДАНГЕЗ دودانگیز дудзо, барорандаи дуд.

ДУДАНДУД دوداندود дудолуд, андуда бо дуд.

ДУДАР دودر *киноя аз* дунё, олам.

ДУДАРА دودره дорои ду дар, ду дар дошта; даромадгоҳу баромадгоҳ дошта.

ДУДАСТА دودسته 1. бо ду даст: **дудаста воҳӯрӣ кардан, дудаста пахта чидан**. 2. ду даста дошта, дорои ду дастгир: **арраи дудаста, кӯзаи дудаста**.

ДУДАФКАН دودافکن 1. афканандаи дуд, барорандаи дуд. 2. ҷодугар, соҳир.

ДУДАФКАНӢ دودافکنی *маҷ.* ҷодугарӣ, соҳирӣ.

ДУДАХАРД دودهخورد *ниг.* **дудахӯрд**; ◊ **ин матбахи дудахард** дунё, олам.

ДУДАХӮРД دوده خورد аз дуд сиёҳшуда.

ДУДБАРО دودبرا роҳи баромадани дуд (*дар оташдон*); дудкаш.

ДУДБАРОӢ دودبرائی баромадани дуд, хориҷ шудани дуд.

ДУДГИРИФТА دودگرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **дуд гирифтан**; аз дуд сиёҳшуда: **деворҳои дудгирифта**.

ДУДГОҲ دودگاه *ниг.* **дудкаш**.

ДУДҒӮЛА دودغوله пайдо шудани дуди зиёд бар асари сухтор, кӯрдуд, дуди сиёҳ, пурдуд.

ДУДДИҲӢ دوددهی *исми амал аз* **дуд додан**; ба воситаи дуд хушк кардани моҳӣ, гӯшт *ва г.*

ДУДДОДА دودداده *сифати феълии замони гузашта аз* **дуд додан**; дудӣ.

ДУДДОР دوددار дорои дуд, омехта бо дуд, ҳамроҳ бо дуд.

ДУДЗАДА دودزده *сифати феълии замони гузашта аз* **дуд задан**; бӯи дуд гирифта, дудхӯрда.

ДУДЗАДАГӢ دودزدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **дудзада**; дудзада будан.

ДУДИЛА دودله он ки дар иҷро кардан ё накардани коре ба қарори қатъӣ наомадааст; калаванда дар миёни ду фикр, мутараддид.

ДУДИЛАГӢ دودلگی қатъӣ набудан дар иҷрои коре, калавандагӣ дар байни ду фикр; шакку тардид; **бе ҳеҷ дудилагӣ** бо қатъият, ба ягон шубҳа роҳ надода; **дудилагӣ кардан** беқатъиятӣ зоҳир кардан (*дар иҷрои коре*).

ДУДИЛОНА دودلانه беҷуръатона, ғайриқатъӣ;

шубҳаангезона.

ДУДӢ دودی 1. *мансуб ба* **дуд**; **пардаи дудӣ** парда аз дуд. 2. дуд додашуда: **моҳии дудӣ**.

ДУДКАШ دودکش роҳи махсус барои баромадани дуд, мӯрӣ, дудбаро: **дудкаши кӯраи оҳангарон, дудкаши самовор, мӯрии дудкаш**.

ДУДМОН دودمان *кит.* хонадон, хонавода; авлод, оила; қабила.

ДУДМОНАНД دودمانند монанди дуд, ба дуд монанд; шабеҳи дуд: **ғубори тунуки дудмонанд**.

ДУДНОК دودناک дудолуд, бо дуд омехта, дуддор.

ДУДОЛУД دودآلود олуда бо дуд, ба дуд омехта; дуд нишастамонда: **хонаи сиёҳи дудолуд**.

ДУДОСО دودآسا ба мисли дуд, дудмонанд.

ДУДОҲАНГ دودآهنگ *кит.* 1. зарфи сафолӣ, ки дар он дудаи чароғ *ва г.* барои сохтани сиёҳӣ ҷамъ карда мешавад. 2. дудкаш, дудбаро, мӯрӣ.

ДУДПУЛӢ دودپولی *таър.* андозе, ки дар замони аморат аз ҳар як ҳавлӣ ситонида мешуд.

ДУДРАНГ دودرنگ сиёҳчатоб, тира, торик, тиранг.

ДУДСИФАТ دودصفت *ниг.* **дудмонанд**.

ДУДХОНА دودخانه 1. ҷое, ки дар он чармгарон пӯстро дуд медиҳанд; хонае, ки дар он ҷо моҳию гӯштро дуд медиҳанд, хонаи дуддиҳӣ. 2. хонаи пурдуд.

ДУДХӮРДА دودخورده бӯи дуд зада, дудолуда; бемаза.

ДУЖХИМ دژخیم *ниг.* **дижхим**.

ДУЗАБАР دوزبر *грам., кит.* танвин.

ДУЗАБОН دوزبان *маҷ.* дурӯя, мунофиқ, риёкор.

ДУЗАБОНА دوزبانه 1. донандаи ду забон, ду забонро хуб медонистагӣ, зуллисонайн. 2. ба ду забон таълифгардида: **луғати дузабона**.

ДУЗАБОНӢ دوزبانی 1. ба хубӣ донистани ду забон. 2. *маҷ.* дурӯягӣ, мунофиқӣ.

ДУЗАНА دوزنه он ки ду зан дорад, соҳиби ду зан.

ДУЗАНАГӢ دوزنگی дузана будан, ду зан доштан.

ДУЗАРДА دوزرده тухми дорои ду зарда: **тухми дузарда**.

ДУЗД دزد он ки моли касеро пинҳонӣ мебарад ё ғорат мекунад, роҳзан; **дузди адабӣ** он ки асари адиберо аз они худ ба қалам медиҳад, асардузд; *чизеро* **дузд задан** ба тариқи пинҳонӣ тасарруф намудани чизе, чизеро гирифта бурдани дузд; **дузд бошу боинсоф бош** (*мақ.*) дар ҳамаи корҳо адлу инсофро набояд фаромӯш кард; **дуздро қароқчӣ задан** (*мақ.*) чизе, ки бо роҳи ҳаром ба даст омадааст, ҳамин тавр аз даст меравад.

ДУЗДАНДА دزدنده *сифати феълии замони гузашта аз* **дуздидан**; дузд, роҳзан.

ДУЗДАФШОН دزدافشان *кит.* он ки молҳои дуздиро фурӯхта медиҳад; ҳанноте, ки молҳои дуздиро арзон харида, ба дигарон қимат мефурӯшад.

ДУЗДАФШОНӢ دزدافشانی ҳаннотӣ, фурӯхтани моли дуздӣ.

ДУЗДАФШОР دزدافشار *кит.* 1. *ниг.* **дуздафшон**. 2. роздон, шарик ва ёрирасони дузд. 3. дузде, ки аз ғояти чаққонӣ моли дузди дигарро мебарад.

ДУЗДБАШАРА دزدبشره монанд ба дузд, бо қиёфаи дузд.

ДУЗДБОЗОР دزدبازار 1. *маҷ.* бозоре, ки дар он ҷо дузд зиёд аст. 2. фурӯшгоҳ ё бозоре, ки дар он ҷо нархҳо хеле гарон аст.

ДУЗДБУРДА دزدبرده он чи дузд бурдааст, моли дуздӣ.

ДУЗДВОР دزدوار *ниг.* **дуздона**.

ДУЗДГОҲ دزدگاه *ниг.* **дуздхона**.

ДУЗДЗАДА دزدزده сифати феълии замони гузашта аз **дузд задан**; касе ё ҷое, ки дузд задааст, ғоратшуда.

ДУЗДИДА دزدیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **дуздидан: дуздида бурдан, дуздида тавонистан, дуздида рафтан**. 2. *маҷ.* пинҳонӣ, махфиёна, рустӣ: **нигоҳҳои дуздида, дуздида нигоҳ кардан ба сӯи** *касе*.

ДУЗДИДАН دزدیدن пул ва моли касеро пинҳонӣ аз худ кардан, дуздӣ кардан, ба сирқат бур-

дан; касеро аз ғайри ихтиёри ӯ ё падару модараш ва ё парастораш бо худ гирифта бурдан; **дили** *касеро* **дуздидан** дили касеро рабудан, касеро ба худ моил кардан.

ДУЗДӢ دزدی 1. ба тариқи пинҳонӣ аз они худ кардани молу мулки дигарон, сирқат; **дуздӣ кардан** дуздидан. 2. амал ва шуғли дузд, дузд будан. 3. ба роҳи дуздидан ба даст омада; бо роҳи ғайриқонунӣ ё макру фиреб ба даст овардашуда; дуздидашуда: **моли дуздӣ, пули дуздӣ**; **дуздию гургӣ** дуздидан ва хиёнат кардан.

ДУЗДОДУЗДӢ دزدادزدی дуздии бисёр, бисёр рӯй додани ҳодисаи дуздӣ.

ДУЗДОНА دزدانه мисли дузд, ҳамчун дузд; пинҳонӣ, махфиёна.

ДУЗДОНДАН دزداندن *тарзи бавоситаи* **дуздидан**; ба дузд додан (*беэҳтиётӣ карда ё ба сабаби дуруст нигаҳбонӣ карда натавонистан*).

ДУЗДПЕША دزدپیشه он ки кору шуғлаш дуздиву роҳзанӣ аст; дузд, роҳзан.

ДУЗДСИФАТ دزدصفت *ниг.* **дуздона**.

ДУЗДХОНА دزدخانه макони дуздон, маскани дуздон.

ДУЗИСТ دوزیست *биол.* ҷонваре, ки ҳам дар об ва ҳам дар хушкӣ зиндагӣ дорад; ҳайвони мутааллиқ ба обхокӣ.

ДУЗИСТӢ دوزیستی *мансуб ба* **дузист**; дорои хусусиятҳои дузистӣ, обхокӣ будан.

ДУЗОНУ دوزانو **:дузону нишастан** ҳар ду зонуҳоро ба пеш, ба замин зада, пойҳоро ба ақиб гузошта нишастан; **дузону шудан** ба сари ҳар ду зону такя карда истодан.

ДУИЯТ دوئیت *кит.* аз ду қисм иборат будан; ба ду ҷудо шудан, дуто будан.

ДУӢ دوئی 1. дуто будан. 2. ду ҷиҳат доштан, ихтилоф мавҷуд будан. 3. *кит.* дурӯӣ, мунофиқӣ, риё.

ДУК دوک чӯби махсус тарошидашудаи дарозшакли нӯкборик, ки вайро ба чарх гузошта, бо он ресмон мересанд; **дуки чайра** *ниг.* **дуг**.

ДУКА دوکه *кит.* зиндон, маҳбас.

ДУКАРАТА دوکرته ду баробар зиёд, дучанд; *ниг.* **дубора**.

ДУКАРАТӢ دوکرتی *ниг.* **дуборӣ**.

ДУКАСА دوکسه 1. ду кас шуда, ду нафар якҷоя шуда; **бозии дукаса** бозие, ки дар он аз ҳар ду тараф ду нафар баромад мекунанд; **дукаса шуда** ду кас якҷоя шуда (*барои иҷрои коре*). 2. барои дукас ҷой дошта, махсус барои ҷойгир шудани ду нафар: **кати дукаса, ҳуҷраи дукаса**.

ДУКАСӢ دوکسی *ниг.* **дукаса**; дунафарӣ: **ба асп дукасӣ савор шудан**.

ДУКАФА دوکفه *гуфт.* ду кафи дастро якҷоя карда: **дукафа об нӯшидан**.

ДУКАФОН دوکفان аз миёна баробар ба ду ҳисса тақсим шуда: **дукафон кардан**, **дукафон шудан**; ◊ **як себи дукафон** бисёр монанд.

ДУКБИНӢ دوکبینی дорои бинии дарозу нӯгборик.

ДУК-ДУК دوکدوک *калимаи тақлиди* овозе, ки дар натиҷаи пайи ҳам ба ҳам задани чизҳои чӯбӣ *ва г.* ҳосил мешавад; **дук-дуки дил** тапиши тез-тези дил.

ДУККА *а.* دکّه *кит., ниг.* **дӯкон** 1.

ДУКДОН دوکدان *кит.* ҷаъбае, ки дар он дукҳоро ҷо мекарданд.

ДУКӢ دوکی *мансуб ба* **дук**; монанди дук, борику махрутшакл.

ДУККОН دکّان *кит., ниг.* **дӯкон** 1

ДУКОРА دوکاره дорои ду корбурд, шахсе, ки ду кор дорад.

ДУКОРДА دوکارده қайчии махсус барои тарошидани пашми бузу гӯсфанд; қайчии калон.

ДУКРЕС دوکریس *кит.* он ки бо дук нах мерасад.

ДУКТАРОШ دوکتراش *кит.* устои дуктарош, устое, ки ба тарошидан ва сохтани дук машғул аст.

ДУКТАРОШӢ دوکتراشی *кит.* тарошидан ва сохтани дук.

ДУКУР-ДУКУР دکردکر *калимаи тақлидӣ* садои поймонии тойча, бузича, баррача *ва г.* дар вақти давидан.

ДУКӮҲА دوکوهه *ниг.* **дукӯҳона**.

ДУКӮҲОНА دوکوهانه дорои ду кӯҳон, дукӯҳондор: **шутури дукӯҳона**.

ДУКШАКЛ دوکشکل монанди дук, ба сони дук.

ДУҚАБАТА دوقبطه 1. иборат аз ду қабат, рӯи ҳам ё болои ҳам гузошташуда: **дари дуқабата**, **тирезаи дуқабата**; **дуқабата пахн кардан** рӯи ҳам гузошта паҳн кардан. 2. *гуфт.* дуошёна, дутабақа: **бинои дуқабата**.

ДУҚАБАТӢ دوقبطی *ниг.* **дуқабата**.

ДУҚАВЛА دوقوله дурӯя, мунофиқ, ноҳамгун.

ДУҚАНОТА دوقناته 1. ду бол дошта: **ҳавопаймои дуқанота**. 2. *ниг.* **дуболаҳо**.

ДУҚАТ دوقت **:дуқат кардан** чизеро аз ду нӯги канораш дошта қат (қабат) кардан; **дуқат шудан** а) хам шуда ба ҳам расидани ду канори ягон чиз; б) ниҳоят хам шуда (*мас., барои таъзим ба касе*).

ДУҚАТОРА دوقطاره 1. дар ду қатор; ду радаи паҳлӯи ҳам: **дуқатора хишт чидан**. 2. аз ду қатор иборатбуда.

ДУҚУТБА دوقطبه дорои ду қутб.

ДУЛАБӢ دولبی *збш.* овозҳое, ки бо истифодаи ду лаб, ба монанди овозҳои «п» ва «б» пайдо мешаванд.

ДУЛДУЛ دلدل 1. *кит.* хачири савории Алӣ – домоди Муҳаммади пайғамбар (с). 2. *мач.* хачир ва маркаби тездав.

ДУЛМУЛ دلمل *ниг.* **дунбул**.

ДУЛУНҶА دولنجه ду лунҷро пур карда, бо луқмаҳои калон даҳонро пур карда: **дулунҷа хӯрок хӯрдан**..

ДУЛФИН *ю.* دلفین *ниг.* **делфин**.

ДУМ دم 1. қисми ақиби бадани ҷонварон, дунболаи ҷонварон, дунб: **думи гов, думи гурба, думи каждум, дум ликкондан, дум ҷунбондан (-и саг)**. 2. қисми борик ё тангшудаи охири чизе; қисми охири чизе, дунбол: **думи бодбарак, думи киштӣ, думи ҳавопаймо**. 3. *мач.* пайрави касе дар корҳои номақбул ва ғайримусбат; **думи** *касе ё чизе* **канда шудан** қатъ шудани рафтуомади касе ё чизе; **думи гурбаат кач гуфтан** баҳонаҷӯӣ кардан; **думро хода карда гурехтан** шитобон гурехтан, саросема ва шармандавор фирор кардан; **думаш дар (ба) хӯрҷин // думи кор дар хӯрҷин** кори нимкора аст; кори бе сару нӯг, кори мућмал; **то коре ичро мешавад, ки думи шутур ба замин мерасад** а) кор ниҳоят дер ба анҷом мерасад; б) иҷрои коре амри муҳол аст.

ДУМАҒЗ دومغز донаки думағздошта, дорои ду мағз: **бодоми думағз**.

ДУМАҒЗА دومغزه *ниг.* **думағз**.

ДУМАЪНИДОР دومعنی‌دار дорои ду маъно, думаънодошта; духӯра: **суханҳои думаънидор**.

ДУМАЪНОДОР دومعنادار *ниг.* **думаънидор**.

ДУМАЪНОӢ دومعنائی ду маъно доштан, думаънодор будан; духӯра будан.

ДУМБА دمبه *ниг.* **дунба**.

ДУМБАДОР دمبه‌دار *ниг.* **дунбадор**.

ДУМБАК دمبک *ниг.* **дунбак**.

ДУМБАЛ دمبل *тиб.* пучак (*аслаш* **думмал**).

ДУМБАРДОР دم‌بردار хушомадгӯ, лаганбардор, тамаллуққор, ҷоплус.

ДУМБАРДОРӢ دم برداری хушомадгӯӣ, ҳурмати риёӣ, тамаллуқ: **думбардорӣ кардан**.

ДУМБОЛ دمبال *ниг.* **дунбол**.

ДУМБУЛ دمبل *ниг.* **дунбул**.

ДУМБУРА دمبره *ниг.* **дунбура**.

ДУМБУРАК دمبرک *ниг.* **дунбурак**.

ДУМБУР-ДУМБУР دمبردمبر *калимаи тақлиди* овози даранг-дурунг (-и нақора), садои рез.

ДУМБУРИДА دم‌بریده 1. бедум; думкалта, думкӯтоҳ; **хари думбурида**. 2. *мач.* ноқис, нозеб.

ДУМҒОЗА دم‌غازه *биол.* 1. ҷои ба устухон часпидаи думи ҳайвонот ва парандагон, бехи дум. 2. қисми охири устухони сутунмӯҳраи одам.

ДУМДАРОЗ دم‌دراز ҷонвари думаш дароз: **аккаи думдароз**, **рӯбоҳи думдароз**.

ДУМДОР دمدار 1. дорои дум, думнок. 2. *мач.* дароз, бисёр тӯлкашида (оид ба *кор*): **абрӯвони думдор** абрӯвони охираш борикшударафта; **ситораи думдор** *нуҷ.* зузанаб.

ДУМЕҲВАРА دومحوره *нав.* дорои ду меҳвар, ду меҳвар дошта: **автомобили думеҳвара**.

ДУМИЛА دومیله милтиқи шикории дорои ду мил.

ДУМКАЛТА دم کلته *ниг.* **думкӯтоҳ**.

ДУМКӮТОҲ دم‌کوتاه думаш кӯтоҳ, калтадум; *муқоб.* **думдароз: гови думкӯтоҳ**.

ДУМЛИККОНӢ دم‌لکّانی *исми амал аз* **дум ликкондан**; *ниг.* **думҷунбонӣ**.

ДУММАЛ دمّل *ниг.* **думбал**.

ДУМОДУМ دمادم 1. пайиҳам, пушти сари ҳам, пайваста; ба таври пайваста ва пайиҳам. 2. *маҷ.* дар пайи, аз ақиби, ба дунболи.

ДУМОТОРА دوماتاره дорои ду мотор: **ҳавопаймои думотора**.

ДУМОҲА دوماهه 1. мӯҳлати ду моҳро пур кардагӣ: **кӯдаки думоҳа**. 2. ба муддати ду моҳ: **кори думоҳа**; **курси думоҳа** мактабе, ки таҳсил дар он ба муддати ду моҳ пешбинӣ шудааст; **маоши думоҳа** маош барои ду моҳ.

ДУМРАВ دم رو пайрав ва тарафдори ягон кас, гурӯҳ ё ташкилот (*сифати манфӣ*).

ДУМРАВӢ دم‌روی пайравӣ, тарафдорӣ ба касе ё гурӯҳе: **думравӣ кардан**.

ДУМӮҲРА دومهره 1. ду мӯҳр пахшкарда, ду мӯҳр зада.

ДУМЧА دمچه 1. *шакли тасғири* **дум**. 2. қисми охири чизе; канораи борики чизе. 3. *бот.* ҷои бо танаи растанӣ пайвандшавии мева, банд: **думчаи ангур (*ё* мавиз)**, **думчаи харбуза; думча додан** тамом пухтани харбуза ё тарбуз, ки бо андак даст расондан аз палак ҷудо мешавад, банд додан; **думчааш об гирифтан** а) ба пухтан наздик расидан (*оид ба* мева); б) *киноя аз* худро андак боқувват ҳис карда, аз худ рафтан; мавқеи худро андак беҳтар дида, ба фикри саркашӣ афтодани касе.

ДУМЧАДОР دمچه‌دار 1. дорои думча, думчадошта. 2. *маҷ.* киноядор, дорои маънои дигари иловагӣ: **сухани думчадор**.

ДУМЧАЧИН دمچه‌چین **:думчачин кардан** якяк канда партофтани думча (*мас., думчаи мавизро*).

ДУМҶУНБОН دم‌جنبان 1. дар ҳоли ҷунбондани дум. 2. *гуфт., зоол.* чархресак, сангобдавак.

ДУМҶУНБОНӢ دم‌جنبانی 1. *исми амал аз* **дум ҷунбондан**; ҷунбонидани дум. 2. *маҷ.* хушомадгӯӣ, тамаллуқ; **думҷунбонӣ кардан**.

ДӮМ-ДӮМ دوم‌دوم *калимаи тақлидӣ* садои нақораи калон.

ДУН *а.* دون *кит.* 1. паст, зер, поин. 2. сифла, фурӯмоя, разил, паст (*сифати манфии одам*).

ДУНАЖОДА دونژاده *ниг.* **дурага**.

ДУНАН دنن аспи ҷавони ҳанӯз саворинашуда, той.

ДУНАФАРӢ دونفری 1. дукаса, дукасдукас, дуду: **дунафарӣ нишастан дар паси миз**. 2. иборат аз ду кас, ду нафарро фарогиранда: **гурӯҳҳои дунафарӣ**.

ДУНБ دنب *ниг.* **дум**.

ДУНБА دنبه 1. думба, узве аз бадани гӯсфанд, ки дар охири танаи ӯ овезон ба ҷои думи ӯст ва он бештар аз равғани карт иборат мебошад: **равғани дунба**. 2. *маҷ.* сурини инсон.

ДУНБАГУДОЗ دنبه‌گداز навъи сеҳру ҷоду, ки дар он ҷодугарон ба номи шахсе ба дунбаи гӯсфанд сӯзан мезананд ва афсуне бар он мехонанд ва чароғе ё шамъе зери он равшан мекунанд ва дар гӯри кӯҳнае мегузоранд, то он шахс низ чун дунба обу лоғар шуда, саранҷом бимирад.

ДУНБАДОР دنبه‌دار думбадор, дорои дунба, дунбамонда: **гӯсфанди дунбадор**.

ДУНБАКАЛОН دنبه‌کلان дорои думбаи калон: **гӯсфанди дунбакалон**.

ДУНБОЛ دنبال думбол, ақиб, пас; **дунболи**… аз паси…; **аз дунболи** … а) аз паси…, аз қафои…, аз ақиби…; б) дар пайравии…, дар пайгирии (касе); **дунболи ҳамдигар** паси ҳам; **дунболи** *касеро* **гирифтан** а) аз ақиби касе рафтан; ба касе пайравӣ; б) касеро таъқиб кардан, касеро поида гаштан, аз паси касе афтодан; **аз дунболи** *касе* **рафтан** а) аз паси касе рафтан; б) ба касе пайравӣ кардан; **ба (аз) дунболи** *касе* **афтодан** а) аз паси касе шудан, касеро таъқиб кардан; б) пайравӣ кардан ба кори касе; тақлид кардан ба касе дар коре; *касеро* **ба дунболи** *касе* **гузоштан** касеро барои таъқиби касе вазифадор кардан.

ДУНБОЛА دنباله 1. *ниг.* **дунбол**. 2. охири чизе; қисми охири чизе.

ДУНБОЛАГИР دنباله گیر аз паси касе раванда, аз ақиби касе афтода (*бо нияти назорат ё таъқиб*); таъқибкунанда.

ДУНБОЛАГИРӢ دنباله گیری таъқиб, аз паси касе афтодан: **дунболагирӣ кардан** *касеро*.

ДУНБОЛАДОР دنباله‌دار дароз, тавил, кашол; думдор: **абрӯи дунболадор**; **фикру андешаи дунболадор** фикру хаёли беохир, андешаҳои давомдор.

ДУНБОЛАПУР دنباله‌پر **:милтиқи дунболапур** *кҳн.* милтиқе, ки аз қафояш тир пур карда мешавад.

ДУНБОЛБУРИДА دنبال بریده *кит.*, *ниг.* **думбурида**.

ДУНБОЛГИРӢ دنبال گیری *ниг.* **дунболагирӣ**.

ДУНБОЛГИР دنبال گیر *ниг.* **дунболагир**.

ДУНБОЛЧА دنبالچه *биол.* устухони резае дар интиҳои сутунмӯҳраи инсон, ки онро боз-мондаи дум дар инсон медонанд.

ДУНБУЛ دنبل ғаллаи ҳанӯз комилан нопухта (*аслаш* **дулмул**).

ДУНБУЛБИРЁН دنبل‌بریان ғалладонаи нимхоми бирёнкардашуда.

ДУНБУРА دنبره *мус.* навъи асбоби мусиқӣ, ки тамбӯрмонанди дасткӯтоҳ аст (*дар гуфтугӯ* **думбура** *ва* **думбурак** *низ мегӯянд*).

ДУНБУРАНАВОЗ دنبره نواز *мус.* он ки дунбура менавозад, навозандаи дунбура.

ДУНБУРАНАВОЗӢ دنبره‌نوازی амали думбура-навоз, навохтани дунбура.

ДУНЁ *а.* دنیا 1. олами мавҷудот; ҷаҳон, гетӣ: **дунёи кӯҳна**, **дунёи қадим**. 2. *маҷ.* сарват, давлат, мол; **аз дунё чашм пӯшидан** даргузаштан, мурдан; **ба дунё омадан** таваллуд ёфтан.

ДУНЁБЕЗОР دنیابیزار он ки аз молу ҳол ва зиндагии индунёӣ мегурезад, хилватнишин.

ДУНЁБЕЗОРӢ دنیابیزاری бемайлӣ ва танаффур аз зиндагӣ.

ДУНЁБИН دنیابین он ки бештар ба молу сарват ва корҳои ин дунё таваҷҷӯҳ дорад, дунёпараст.

ДУНЁВӢ دنیاوی *ниг.* **дунявӣ**.

ДУНЁГАРДӢ دنیاگردی ҷаҳонгардӣ, сайру саёҳати дунё.

ДУНЁГИР دنیاگیر ҷаҳонгир, оламгир, ҷаҳонӣ.

ДУНЁДИДА دنیادیده ҷаҳонгашта; гарму сарди зиндагиро чашида; пурдидаю таҷрибакор.

ДУНЁДИДАГӢ دنیادیدگی таҷрибадорӣ ва кордонӣ.

ДУНЁДОР دنیادار *маҷ.* тавонгар, соҳиби молу давлат.

ДУНЁДУШМАН دنیادشمن *кит.*, *маҷ.* мухолиф ва гурезони дунёи моддӣ, парҳезгор, хилватнишин.

ДУНЁДӮСТ دنیادوست дунёталаб, дунёпараст.

ДУНЁӢ دنیائی *ниг.* **дунявӣ**.

ДУНЁПАРАСТ دنیاپرست он ки молу пулро дӯст медорад, молпараст, ба ҳирси моли дунё монда.

ДУНЁПАРАСТӢ دنیاپرستی молпарастӣ, парастидан ва ҳарис будан ба молу лаззати дунё.

ДУНЁТАЛАБ دنیاطلب хостори лаззати дунёи моддӣ, толиби дунё.

ДУНЁҶӮЙ دنیاجوی он ки аз пайи молу мулк медавад, моландӯз.

ДУНИМ دونیم ба ду ҳиссаи баробар ҷудошуда, ду нисфшуда, дупора.

ДУНИМА دونیمه *ниг.* **дуним**.

ДУНПАРАСТ دون‌پرست *ниг.* **дунпарвар**.

ДУНПАРВАР دون‌پرور он ки фурӯмоя ва пастфитратонро ҳимоя мекунад, сифлапарвар: **дунёи дунпарвар**.

ДУНПАРВАРӢ دون پروری парвариши мардуми паст ва фурӯмоя.

ДУНПОЯ دون‌پایه дорои мақом ва дараҷаи пасту камаҳамият, беасос.

ДУНУҚТА دونقطه *грам.* аломати китобатӣ дар шакли ду нуқтаи болои ҳам гузошта (:), аломати баён.

ДУНҲИММАТ دون‌همّت пастҳиммат, фурӯмоя; хасис.

ДУНҲИММАТӢ دون‌همّتی пастҳимматӣ, фурӯмоягӣ; хасисӣ, хасосат.

ДУНЯВӢ دنیوی 1. *мансуб ба* **дунё**; ҷаҳонӣ. 2. ба моддӣ будани ҷаҳон эътиқод дошта, инҷаҳонӣ; **давлати дунявӣ** давлате, ки дар асоси қонунҳои умумибашарӣ поягузорӣ шуда аз дин ҷудо аст.

ДУО *а.* دعا *д.* дархост аз Худо, ниёиш; **дуои хайр** аз Худо хостани хайрият ва некии касе; **дуо кардан** *касеро* хайру баракати касеро аз Худо талаб кардан; **дуои** *касеро* **гирифтан** ба касе хизмате ё некие карда, мавриди ситоиш ва дуоталабии вай шудан.

ДУОБА دوآبه ҷои бо ҳам як шудани ду рӯд ё ду шохоби ду дарё.

ДУОГАР دعاگر дуогӯй, ситоишгар, ҳамду санохон.

ДУОГӮЁН دعاگویان дар ҳоли дуогӯӣ, ҳангоми дуо хондан.

ДУОГӮИ دعاگوئی талаб кардани хайру некӣ аз Худованд, дуохонӣ.

ДУОГӮЙ دعاگوی дуокунанда; хайрхоҳ, некхоҳ.

ДУОНАВИС دعانویس он ки ба ивази пулу мол барои дигарон дуову тӯмор менависад, тӯморнавис.

ДУОТАША دوآتشه *кит.* ду маротиба тақтиршуда: **араќи дуоташа**.

ДУОХОН دعاخوان 1. азоимхон, афсунхон; бо дуову афсун табобаткунанда. 2. он ки дар зиёратгоҳҳо ва гӯристонҳо дуо мехонад; дугӯй.

ДУОХОНӢ دعاخوانی *кор ва амали* **дуохон**, азоимхонӣ, афсунхонӣ.

ДУОҲАНА دوآهنه *ниг.* **дупозагӣ**.

ДУОШЁНА دوآشیانه дуқабата, дорои ду табақа: **бинои дуошёна**.

ДУПАЙКАР دوپیکر *кит., ниг.* **ҷавзо**.

ДУПАЛЛА دوپلّه дорои ду палла; **тарозуи дупалла**.

ДУПО دوپا дорои ду по; **гурги дупо** *кинояаз* одами дузду ғоратгар.

ДУПОЗАГӢ دوپازگی дупозадор, дорои ду поза: **испори дупозагӣ**.

ДУПОРА دوپاره дунима, дуҳисса, дуқисм, дунимшуда, ду пораи як чиз.

ДУПОЯ دوپایه дупо; бо ду по: **дупоя лагад задан**.

ДУППА-ДУРУСТ دپه درست *гуфт.* аз ҳар ҷиҳат солим, тандуруст: **одами дуппа-дуруст**.

ДУПУЛА دوپوله *гуфт.* ба қадри ду пули сиёҳ арзишнадошта, беарзиш; **дупула нафъ нарасидан** ҳеҷ нафъе нарасидан.

ДУПУШТА دوپشته **:нони дупушта** ноне, ки ду маротиба, яъне аз ду тараф ба танӯр часпонда пухтаанд (*ба иллати нопухта афтиданаш*), ноне, ки рӯй надорад.

ДУПӮСТА دوپوسته 1. ғафс, гирифта (*оид ба овоз*). 2. *маҷ.* духӯра.

ДУР دور чизе, ки дар фосилаи зиёди замонӣ ё маконӣ воқеъ аст; *муқоб.* **наздик; муддати дуру дароз** вақти ниҳоят зиёд, мӯҳлати бисёр тӯлонӣ; **роҳи дуру дароз** роҳи хеле тӯлонӣ, роҳи дурдаст; **хомӯшии дуру дароз** сукути бардавом, хомӯшии кашолёфта; **дур будан** фосилаи зиёд доштан; **дур кардан** ба фосилаи дур фиристондан; рондан; ғоиб кардан, **дур дидан** фаромӯш кардан, аз ёд баровардан.

ДУР(Р) *а.* در марворид, гавҳар: **дурри носуфта, дурри якдона, дурри ягона, дурри якто, дурри ятим; дурр суфтан** а) сӯрох кардани марворид барои ба ришта кашидан; б) *киноя аз* сухани балеғи бикр гуфтан, каломи наву тоза гуфтан.

ДУРАГА دورگه зоти нави аз ду зоти гуногун ба вуҷуд овардашуда; **дурага кардан** аз ду зот ба вуҷуд омадани зоти нав.

ДУРАНГ دورنگ 1. дорои ду ранги гуногун. 2. *кит., маҷ.* дурӯя, мунофиқ; ноустувор. 3. *варз.* ҳисоби баробар.

ДУРАНГА دورنگه *ниг.* **дуранг** 1.

ДУРАНГӢ دورنگی 1. дуранг будан, ду ранги гуногун доштани чизе. 2. *кит., маҷ.* дурӯягӣ, мунофиқӣ; ноустуворӣ.

ДУРАНДЕШ دوراندیش он ки оянда кореро меандешад, оқибатандеш, мулоҳизакор, охирбин.

ДУРАНДЕШӢ دوراندیشی дурандеш будан, дурбинӣ, мулоҳизакорӣ, охирбинӣ.

ДУРАНДЕШОНА دوراندیشانه дурбинона, бомулоҳиза, аз рӯи дурандешӣ.

ДУРАНДОЗ دورانداز дурафкан: **тӯпи дурандоз**.

ДУРАФКАН دورافکن он ки ё он чи чизеро дур мепартояд, дурандоз.

ДУРАФТОДА دورافتاده дар ҷои дур воқеъшуда, дар ҷои дур зиндагикунанда: **дурафтода аз ватан**, **дӯсти дурафтода**.

ДУРАФТОДАГӢ دورافتادگی *шакли дигари сифати феълии* **дурафтода**; дурафтода будан, дастрас набудан.

ДУРАФШ درفش *ниг.* **дирафш**.

ДУРАФШОН//ДУРФИШОН درافشان//درفشان гавҳарфишон, марворидпош; ◊ **абри дурафшон** абри борон, абри бороновар.

ДУРАХШ درخش тобиш, фурӯғ, партави чашмбаранда.

ДУРАХШИДАН درخشیدن партав афкандан, барқ задан, тофтан.

ДУРАХШОН درخشان дурахшанда, тобанда, равшан.

ДУРАХШОНӢ درخشانی тобонӣ, фурӯғ, тобиш, дурахш.

ДУРАҲА دورهه *ниг.* **дуроҳа**.

ДУРБИН دربین 1. он ки чашмаш дурро нағз мебинад; он ки дурро беҳтар аз наздик мебинад. 2. *маҷ.* одами дурандеш, мулоҳизакор. 3. асбоби шишагӣ, ки дурро наздик ва калон карда нишон медиҳад.

ДУРБИНӢ دوربینی дурандешӣ, оқибатандешӣ, мулоҳизакорӣ.

ДУРБИНОНА دوربینانه дурандешона, бо пешбинии оянда, ояндаи дурро ба назар гирифта.

ДУРБОШ دورباش *таър.* найзаи душоха, ки шотирон (маъракагирон) ва пешхизматҳо ба даст гирифта, пеш-пеши подшоҳ рафта «дур бош!» гӯён роҳ мекушоданд.

ДУРБУРД دوربرد *нав.* дорои тавоноӣ ва имкониятҳои партоб ба фосилаи зиёд: **мушакҳои дурбурд**.

ДУРГАРД دورگرد 1. он ки ё он чи ба фосилаи дур мегардад. 2. *маҷ.* бегона, ноошно.

ДУРДА درده он чи аз моеот баъд аз ҷӯшондан таҳшин мешавад, лойқаи таҳшиншудаи шароб, сирко *ва г.*

ДУРДАСТ دوردست ҷои дур, ҷои воқеъ дар фосилаи тӯлонӣ, дуродур, дастнорас.

ДУРДИКАШ دردی‌کش *кит.* боданӯши гузаро, арақхӯри ашаддӣ.

ДУРДИНӮШ دردی نوش *ниг.* **дурдикаш**.

ДУРДИОМЕЗ دردی‌آمیز бо дурд омехта, ғайри соф, ғашнок, лойолуд (*сифати май*).

ДУРДИОШОМ دردی‌آشام *ниг.* **дурдикаш**.

ДУРДИХОР دردی خوار *ниг.* **дурдикаш**.

ДУРДОЛУДА دردآلوده *ниг.* **дурдиомез**.

ДУРДОНА دردانه 1. як дона дурр, дурри якто. 2. *маҷ.* фарзанди якто, фарзанди азиз, нури дида; ◊ **дурдонаҳои назм** намунаҳои беҳтарини назм, шоҳасарҳои шоирон.

ДУРЕДГАР دریدگر устои ҷӯбтарош, наҷҷор.

ДУРЕДГАРӢ دریدگری касбу кори дуредгар, наҷҷорӣ.

ДУРЗАН دورزن *ҳ.* ба дур расанда, аз масофаи зиёд зарбазананда (*тиру тӯп*): **тӯпи дурзан**.

ДУРЗАНӢ دورزنی тавоноӣ ва имконияти дур задан.

ДУРӢ دوری 1. дур будан аз ҷиҳати масофа; **дурӣ доштан** дур будан, фосила доштан. 2. ҷудоӣ, маҳҷурӣ; **дурӣ гузидан // дурӣ ҷустан** канора гирифтан, дур шудан.

ДУРМАДАРОЗ دورمدراز дар фосилаи зиёд, тӯлонӣ, дер давом кардан.

ДУРМОНДА دورمانده ҷудо, аз дигарон дурафтода.

ДУРМОНДАГӢ دورماندگی ҷудоӣ, фироқ, дурафтодагӣ.

ДУРНАВИС دورنویس *нав.* ба ҷои дур фиристанда, факс.

ДУРНАЗАР دورنظر *ниг.* **дурандеш**.

ДУРНАЗАРӢ دورنظری *ниг.* **дурандешӣ**.

ДУРНАМО دورنما 1. манзара, чашмандоз; намуд аз дур. 2. лавҳаи рассомӣ ё сурати табиат, ки манзарае аз дур дар он тасвир ёфтааст. 3. *маҷ.* ояндабинӣ (-и рушду тараққиёт).

ДУРНАМОСОЗ دورنماساز *нав.* он ки нақшаҳои

ояндаро тартиб медиҳад.

ДУРНИГАР دورنگر доштани тавоноии дур нигаристан, оянданигар, дурбин.

ДУРНИГАРӢ دورنگری тавоноии дур нигаристан, шинохтан ва дарёфтани рӯйдодҳои оянда, дурбинӣ.

ДУРНИГОР دورنگار *нав.* ба ҷои дур фиристанда, факс.

ДУРНИГОРӢ دورنگاری *нав.* фиристанда ба ҷои дур, факс кардан.

ДУРОДУР دورادور хеле ҷои дур; дури дур, фосилаи зиёд.

ДУРОҲА دوراهه 1. ҷои ба ду роҳ тақсим шудани як роҳ ё ҷои пайваст шудани ду роҳ. 2. дорои ду роҳ; *истиоратан*: **дар дуроҳаи ҳаёт истодан**.

ДУРОҲӢ دوراهی ҷое, ки аз он ду роҳ сар мешавад.

ДУРПАРВОЗ دورپرواز *нав.* парвозкунанда ба масофаи дур, дорои тавоноӣ ва имконияти парвоз ба фосилаи зиёд.

ДУРРАВ دوررو *нав.* ба масофаи дур раванда; равона ба ҷои дур: **қатораи дуррав**.

ДУРРОА *а.* درّاعه *кит.* 1. як навъ либоси ҷангӣ. 2. либоси рӯпӯши сӯфиёну шайхон.

ДУРРОҶ *а.* درّاج парандаи хушнамуде аз ҷинси кабк, дарроҷ.

ДУРУД I درود 1. салом, таҳният. 2. сано, ситоиш; **дуруду паём гуфтан** салом гуфтану хабар додан; **дуруду таҳният гуфтан** табрик кардан.

ДУРУД II درود *кит., ниг.* **дарав**; **кишту дуруд** коштан ва даравидан; зироаткорӣ.

ДУРУДАН درودن *кит., ниг.* **даравидан**.

ДУРУДАРОЗ دورودراز хеле дур, вақти зиёд, фосилаи зиёдро гирифтан, мутадовим.

ДУРУКНА دورکنه дорои ду рукн, дорои ду қисмат.

ДУРУСТ درست 1. тандуруст, хуб, солим, сиҳат; *муқоб.* **бемор**. 2. рост, саҳеҳ; беайб, беғалат; *муқоб.* **ғалат**: **ҳалли дурусти масъала, роҳи дурустро ёфтан**. 3. тамом, комил; *муқоб.* **ноқис**; **дуруст шудан** а) беҳ шудан (*аз беморӣ*); б) ислоҳ ёфтан, бенақс гардидан. 4. ҳалолкор, амин: **одами дуруст**.

ДУРУСТАНДЕШ درستاندیش дорои андешаи дуруст, росткор, ростқавл.

ДУРУСТӢ درستی саҳеҳӣ, ростӣ; ҳалолӣ, дуруст будан.

ДУРУСТКОР درستکار он ки корҳои худро ба ростию дурустӣ ба ҷо меорад, ҳалолкор.

ДУРУСТКОРӢ درستکاری дурусткор будан; ҳалолкорӣ, покӣ.

ДУРУСТНАВИСӢ درستنویسی беғалат ва бехато навиштан, риояи ойини нигориш ва дастури забон дар навиштан; *муқоб.* **ғалатнависӣ**.

ДУРУСТПАЙМОН درستپیمان ба ваъдаи худ содиқ, дар паймони худ устувор.

ДУРУСТРАФТОР درسترفتار дорои рафтори дуруст, дурусткор.

ДУРУСТШУДАНӢ درستشدنی *сифати феълии замони оянда аз* **дуруст шудан**; ислоҳпазир, қобили таълиму тарбия; қобили таъмиру тармим, созшуданӣ.

ДУРУШТ درشت 1. ноҳамвор, дағал: **матои дурушт**. 2. дағал, бадрафтор; **орди дурушт** орди ғайри маҳин.

ДУРУШТБОФ درشتباف бофтание, ки бофтаҳояш дурушт ва фосилаҳои бофти он зиёд аст.

ДУРУШТБОФТ درشتبافت *ниг.* **дуруштбоф**.

ДУРУШТГӮӢ درشتگوئی суханҳои носазо гуфтан, тунд ва беҷо сухан гуфтан.

ДУРУШТГӮЙ درشتگوی носазогӯй, он ки суханони ношоиста мегӯяд.

ДУРУШТӢ درشتی дурушт будан; дағалӣ, зиштӣ, бадрафторӣ.

ДУРУШТМУОМИЛА درشتمعامله дағал, бадрафтор, тундмиҷоз: **одами дуруштмуомила**.

ДУРУШТМУОМИЛАГӢ درشتمعاملگی дуруштмуомила будан, дағалӣ, бадрафторӣ, тундмиҷозӣ.

ДУРУШТПАШМ درشتپشم он чи пашми дурушт дорад (*ғайри нарм*): **гӯсфанди дуруштпашм**.

ДУРУШТРӮӢ درشتروئی бадрӯӣ, зиштрӯӣ, бадқавоқӣ.

ДУРУШТРӮЙ درشتروی бадрӯй, бадқавоқ, зиштрӯ.

ДУРУШТХӮ درشتخو бадхулқ, зиштсират, бадрафтор.

ДУРӮ دورو 1. он чи ду рӯй дорад; матоъ ё чизи дигар, ки нақшу ранги пушту рӯи он аз ҳам фарқ дорад. 2. мунофиқ, риёкор.

ДУРӮҒ دروغ сухани норост ва ноҳақ, кизб; *муқоб.* **рост**: **дурӯғ гуфтан**; **умри дурӯғ кӯтоҳ аст** (*мақ.*); **дурӯғи маҳз** тамоман дурӯғ, ба куллӣ норост; **ваъдаҳои дурӯғ** ваъдаҳои ичронашаванда; **гапи дурӯғ** сухани норост ва ноҳақ.

ДУРӮҒАКӢ دروغکی бардурӯғ, аз рӯи фанду фиреб.

ДУРӮҒБОФ دروغ باف *ниг.* **дурӯғгӯ(й)**.

ДУРӮҒБОФӢ دروغ بافی *ниг.* **дурӯғгӯӣ**.

ДУРӮҒГӮ(Й) دروغ گو(ی) он ки гапи дурӯғ мегӯяд, дурӯғгӯянда, козиб.

ДУРӮҒГӮӢ دروغگوئی амали дуруғгӯ, дурӯғ гуфтан, каззобӣ; бӯҳтон задан.

ДУРӮҒЗАН دروغ زن *ниг.* **дурӯғгӯ(й)**.

ДУРӮҒИН دروغین *ниг.* **дурӯғӣ**.

ДУРӮҒӢ دروغی дурӯғ будан, норостии сухан, дурӯғин.

ДУРӮҒОМЕЗ دروغآمیز омехта бо фиребу дурӯғ, фандомез.

ДУРӮҒПАРДОЗ دروغ پرداز *ниг.* **дурӯғбоф**.

ДУРӮҒПАРДОЗӢ دروغ پردازی *ниг.* **дурӯғбофӣ**.

ДУРӮҒПАРОКАНӢ دروغپراکنی *ниг.* **дурӯғбофӣ**.

ДУРӮЗА دوروزه 1. муддати ду рӯз, ду рӯзро фарогиранда ё дар ду рӯз ичрошаванда. 2. *мач.* кӯтоҳ, зудгузар: **дунёи дурӯза**, **умри дурӯза**.

ДУРӮӢ دوروئی *ниг.* **дурӯягӣ**; **дурӯӣ кардан** мунофиқӣ кардан, риёкорӣ кардан.

ДУРӮЯ دورویه *ниг.* **дурӯ**.

ДУРӮЯГӢ دورویگی мунофиқӣ, риёкорӣ.

ДУРФИШОН درفشان *ниг.* **дурафшон**.

ДУРҶ *а.* درج *кит.* сандуқча барои нигоҳ доштани ҷавоҳирот ва зару зевар, ҳуққа; **дурҷи ақиқ** (*ё* **гавҳар**) даҳони маъшуқа.

ДУСАД دوصد *шумораи миқдорӣ* ду бор сад, дуто садӣ, адади 200.

ДУСАДӢ دوصدی дуто садӣ, ду бор садтоӣ.

ДУСАДУМ دوصدم *шумораи тартибӣ аз* **дусад**.

ДУСАМТА دوسمته аз ду самт, аз ҳар ду тараф.

ДУСАР دوسر дорои ду сар, ду сар дошта; **арраи дусар** арраи дудастаи ғӯлабӯр; **деви дусар** деви афсонавие, ки гӯё ду сар доштааст.

ДУСАРА دوسره *ниг.* **дусар**.

ДУСОАТА دوساعته муддати ду соат, ду соатро фарогиранда: **сӯҳбати дусоата**.

ДУСОАТИНА دوساعتینه *гуфт., ниг.* **дусоата**: **кори дусоатина**.

ДУСОАТӢ دوساعتی *ниг.* **дусоата**.

ДУСОЛА دوساله 1. ду солро пуркарда, ба синни ду расида: **кӯдаки дусола**. 2. муддати ду солро фарогиранда: **рухсатии дусола**.

ДУСОЛАГӢ دوسالگی дусола будан; давраи дусола.

ДУСТ *англ.* دوست моддаи хокамонанд барои маҳви ҳашароти зараррасон.

ДУСУТУНА دوستونه дорои ду сутун, аз ду сутун иборатбуда.

ДУТАБАИЯТӢ دوتبعیتی *ниг.* **душаҳрвандӣ**.

ДУТАБАҚА دوطبقه **:дари дутабақа** дари ду табақа дошта.

ДУТАРАФА دوطرفه аз ду тараф; мутақобил; **алоқаи дутарафа** робитаи мутақобил.

ДУТЕҒА دوتیغه дорои ду теғ, дудама; саре, ки ду бор тарошида бошанд.

ДУТО دوتا 1. ду адад, ду дона. 2. *мач.* хам, дуқат, хамида; **қади дуто** қомати хам; **сари** *касеро* **дуто кардан** касеро зандор ё шавҳардор кардан, оиладор кардан.

ДУТОӢ دوتائی дуто-дуто, ду дона ба ҳар як: **дутоӣ тақсим кардан** *чизеро.*

ДУТОР دوتار *мус.* асбоби мусиқӣ, ки шабеҳи думбура, вале дароздаста буда, аз ду тор

иборат мебошад.

ДУТОРӢ دوتاری он ки бо дутор менавозад, дуторнавоз.

ДУТОРНАВОЗ دوتارنواز он ки дутор менавозад, навозандаи дутор.

ДУТОРНАВОЗӢ دوتارنوازی навохтани дутор, амали дуторнавоз.

ДУТУХМА دوتخمه *биол.* дорои ду навъи тухмӣ; дорои ду тухм.

ДУХЕЗ دوخیز навъе аз ҳаракати чорпоён: **духез задан**.

ДУХЕЛА دوخیله иборат аз ду навъ; омехтаи ду хел: **биринҷи духела**.

ДУХН *а.* دخن *кит.* арзан.

ДУХНА *а.* دخنه *кит.* доруи хушбӯй, ки дар хона дуд медиҳанд, хушбӯӣ.

ДУХОБА دوخوابه ба ду тараф моилбуда (*оид ба пати махмал ё матоъҳои дигари патдор*).

ДУХОН I *а.* دخان *кит.* дуд.

ДУХОН II دوخوان *гуфт.* хонандаи мактаб, ки аз дарсҳо баҳои «2» (ғайриқаноатбахш) мегирад, талабаи бадхон, талабаи ақибмонда.

ДУХТ دخت *шакли кӯтоҳшудаи* **духтар** 1.

ДУХТАР دختر 1. фарзанди модинаи инсон; *муқоб.* **писар**. 2. дӯшиза, бокира.

ДУХТАРАК دخترک *шакли тасғир ва навозишии* **духтар;** духтарча, духтари хурдсол; духтари наврас.

ДУХТАРАМАК دخترعمک духтари бародари падар; *дар муоширaт* муроҷиат ба духтари ношинос.

ДУХТАРАММА دخترعمّه духтари хоҳари падар; *дар муошират* муроҷиат ба духтари ношинос.

ДУХТАРАНДАР دختراندر духтаре, ки аз шавҳар ё зани дигар аст, духтари ӯгай.

ДУХТАРБАРОРӢ دختربراری бароварадани духтар, ба шавҳар додани духтар.

ДУХТАРБАЧА دختربچه *гуфт.* духтарча, духтарак.

ДУХТАРБИНӢ دختربینی расми дида шинос шудани домод ва хешони ӯ бо арӯсшаванда.

ДУХТАРБИНОН دختربینان *ниг.* **духтарбинӣ**.

ДУХТАРБОЗ دخترباز он ки бо духтарон ишқварзӣ мекунад, занбоз.

ДУХТАРБОЗӢ دخترباز‌ی ишқварзӣ бо духтарон, занбозӣ.

ДУХТАРДОР دختردار он ки фарзанди духтар дорад.

ДУХТАРДУЗД دختردزد он ки духтареро гурезонда, ба худ зан кардааст.

ДУХТАРЗО دخترزا зане, ки фақат духтар мезояд.

ДУХТАРЗОДА دخترزاده фарзанди духтар (*хоҳ писар бошад ё духтар*).

ДУХТАРӢ دختری 1. давраи духтар будан. 2. бакорат, дӯшизагӣ. 3. *мансуб ба* **духтар**: **набераи духтарӣ**.

ДУХТАРОНА دخترانه 1. *мансуб ба* **духтарон**; он чи ба духтарон марбут ва хос аст: **либоси духтарона, шарми духтарона**. 2. монанди духтарон. 3. ба шеваи духтарон, ба тарзи духтарон.

ДУХТАРХОЛА دخترخاله *гуфт.* духтари хоҳари модар; *дар муошират* муроҷиат ба духтари бегона.

ДУХТАРХОНА دخترخانه 1. *таър.* каниз, канизак. 2. хизматгор. 3. *гуфт.* ҷойи рақсу бозии духтарон дар ҷашни арӯсӣ.

ДУХТАРХОНД دخترخواند фарзанди духтарии ягон шахси дигар, ки касе ӯро ба фарзандӣ қабул кардааст.

ДУХТАРХОНДА دخترخوانده *ниг.* **духтархонд**.

ДУХТАРЧА دخترچه *ниг.* **духтарак**.

ДУХТУР *лот.* دختور *гуфт.* (*аслаш* **доктор**) он ки дар соҳаи тиб соҳибихтисос буда, муолиҷаи беморон шуғли ӯст, табиб, пизишк.

ДУХТУРӢ دختوری *гуфт.* 1. *мансуб ба* **духтур**. 2. касбу кори духтур, табибӣ, пизишкӣ.

ДУХТУРХОНА دختورخانه *гуфт.* шифохона, дармонгоҳ.

ДУХУЛ *а.* دخول дохил шудан, даромадан; *муқоб.* **хуруҷ**.

ДУХӮРА دوخوره думаънидор, дорои ду маънӣ; **сухани духӯра** сухани думаънидор; сухане, ки дар зимн маънии киноявӣ дорад.

ДУҲАФТАӢ دوهفته‌ای ду ҳафтаро фаро гиранда, чордаҳрӯза.

ДУҲИҶОӢ دوهجائی вожае, ки аз ду ҳиҷо иборат аст.

ДУҲУЛ دهل табл, нақора; ◊ **дуҳул даридан** фош кардан; шармандаву расво кардан.

ДУҲУЛДАРИДА دهل‌دریده *киноя аз* расвошуда, шармандашуда.

ДУҲУЛЗАН دهل‌زن таблзан, нақорачӣ.

ДУЧАНД دوچند ду баробар, ду бор: **дучанд афзудан**, **дучанд зиёд кардан, дучанд кам кардан**.

ДУЧАНДОН دوچندان *ниг.* **дучанд**.

ДУЧАРХА دوچرخه 1. дорои ду чарх, ду чарх дошта; **аробаи дучарха** велосипед.

ДУЧАРХАСАВОР دوچرخه‌سوار он ки ба дучарха савор аст, он ки дучарха меронад.

ДУЧАРХАСАВОРӢ دوچرخه‌سواری амали дучархасавор; ба дучарха савор шудан ва рондани он.

ДУЧОР دچار бархӯрди ногаҳонӣ ба касе ё ҳодисае, банохост вохӯрдан; **дучор омадан** *бо касе* вохӯрдан, рӯ ба рӯ шудан бо касе; **дучор шудан** а) вохӯрдан бо касе; б) *киноя аз* гирифтор шудан, мубтало шудан (*мас.*, *ба беморие*).

ДУЧОРОМАДА دچارآمده *сифати феълии замони гузашта аз* **дучор омадан**; бархӯрда, ба чизе ё касе бархӯрда.

ДУҶИНСА دوجنسه 1. *биол.* насли аз омезиши ду ҷинс ба вуҷуд омада; дурага. 2. ду чизи омехта, ду чизи бо ҳам омезишёфта, махлут. 3. дорои ду ҷинс, нармода.

ДУҶИНСӢ دوجنسی *биол.* гиёҳ ё ҷонваре, ки ҳам андомҳои ҷинсии нарина ва ҳам модина дошта бошад, нарумода.

ДУҶО *а.* دجا//دجی 1. торикӣ. 2. *маҷ.* кудурат; ғамгинӣ.

ДУҶОН دوجان ҳомила, обистан, бордор: **дуҷон шудан**.

ДУҶОНИБА دوجانبه дутарафа: **зулму истисмори дуҷониба**.

ДУҶОНӢ دوجانی ҳомила будан, ҳомилагӣ: **давраи дуҷонӣ**.

ДУҶОЯ دوجایه ду ҷо дошта; дар ду маҳал ҷои иқомат дошта: **дуҷоя будан, дуҷоя шудан**.

ДУҶОЯГӢ دوجایگی дар ду ҷо будан, дуҷоя будан; **истиқомати дуҷоягӣ** истиқомат кардан дар ду манзил.

ДУШАБАКА دوشبکه дорои ду шабака.

ДУШАКЛА دوشکله дорои ду шакл; **ҳарфҳои душакла** ҳарфҳои алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки ду шакл ё тарзи навишт доранд, яъне дар алоҳидагӣ шакли пурра ва ҳангоми бо ҳарфҳои дигар пайваст шудан дар шакли нопурра навишта мешаванд.

ДУШАНБЕ دوشنبه 1. номи рӯзи аввали ҳафта (*дар маънии ҳозира*). 2. номи пойтахти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

ДУШАНБЕГӢ دوشنبگی аҳли Душанбе; сокини шаҳри Душанбе.

ДУШАҲРВАНДӢ دوشهروندی *нав.* дар як вақт шаҳрванд (табаа)-и ду кишвар будан, дутабаиятӣ.

ДУШВОР دشوار мушкил, саъб, коре, ки карданаш сахт ё масъалае, ки фаҳмиданаш мушкил аст; *муқоб.* **осон**: **кори душвор, масъалаи душвор**; **душвор омадан** мушкилӣ кардани коре ба касе; гарон омадан.

ДУШВОРБАРО دشواربرا ҷое, ки баромадан ба он душвор аст.

ДУШВОРГАРД دشوارگرد ҷой ё маҳалле, ки гаштан дар он ҷо душвор аст, душворгузар.

ДУШВОРГУДОЗ دشوارگداز филизе, ки гудохтану об кардани он душвор аст.

ДУШВОРГУЗАР دشوارگذر роҳе, ки гузаштан аз он сахту заҳматовар аст, роҳи саъбулубур.

ДУШВОРЁБ دشواریاب он чи ёфтанаш душвор аст, ноёб.

ДУШВОРӢ دشواری сахтӣ, мушкилӣ, ишкол; *муқоб.* **осон**; **бо душворӣ** бо азобу машаққат; **душворӣ кардан** гарон омадан, сахтӣ кардан; мушкил будан.

ДУШВОРПИСАНД دشوارپسند он чи фаҳмидану писандидани он мушкил аст; мушкилписанд.

ДУШВОРТАЛАФФУЗ دشوارتلفّظ калимаҳое, ки ба осонӣ талаффуз карда намешаванд.

ДУШВОРФАҲМ دشوارفهم он чи фаҳмиданаш сахт аст, мушкилфаҳм.

ДУШВОРФАҲМӢ دشوارفهمی душворфаҳм будан, мушкилфаҳмӣ.

ДУШВОРХОР دشوارخوار он чи хӯрданаш душвор аст; ногувор, нофорам.

ДУШМАН دشمن хасм, адӯ, бадхоҳ, мухолиф: **душмани ашаддӣ, душмани баттол, душмани беамон, душмани қаттол, душмани маккор**; ◊ **душмани ҷонӣ** хасме, ки қасди ҷонро дорад; **душманро бо шакар куштан** бо муомилаи нарм мағлуб кардани душман.

ДУШМАНАФКАН دشمن‌افکن мағлубкунандаи душман, ба ҳалокат расонандаи хасм.

ДУШМАНАФКАНӢ دشمن‌افکنی душманфиканӣ, мағлуб кардани душман.

ДУШМАНВОР دشمن‌وار монанди душман, ба шеваи душманона.

ДУШМАНГУДОЗ دشمن‌گداز ба душман амон надиҳанда, несту нобудкунандаи хасм: **душмангудозу дӯстнавоз**.

ДУШМАНДОР دشمن دار он ки душман дорад ё ҳар касро ба худ душман мешуморад; *муқоб.* **дӯстдор**.

ДУШМАНӢ دشمنی ҳисси адоват, хусумат, бадхоҳӣ; бадбинӣ; **душманӣ афтодан** (*дар байни ду нафар*), **душманӣ доштан** *бо касе*.

ДУШМАНКУШ دشمن‌کش кушандаи душман, душманафкан.

ДУШМАНКУШӢ دشمن‌کشی куштани душман, маҳви адӯ.

ДУШМАНКӮБӢ دشمن کوبی *ниг.* **душманкушӣ**.

ДУШМАНОНА دشمنانه аз рӯи хусумат, ба тариқи душманӣ: **муносибати душманона, тӯҳмати душманона**; *муқоб.* **дӯстона**.

ДУШМАНСӮЗ دشمن‌سوز *маҷ.* нобудкунандаи душман.

ДУШМАНТАРОШӢ دشمن‌تراشی касеро ба худ душман ангоридан.

ДУШМАНФИКАН دشمن‌فکن *ниг.* **душманафкан**.

ДУШОХА دوشاخه 1. ҳар чизе, ки ду шох ё ду тараф дорад (*хусусан ҷои ба ду тараф тақсимшудаи дарахт*). 2. ҷӯби нӯгаш ду шохдошта, ки бо он дастаҳои хор ва монанди инро мебардоранд ё ғун мекунанд.

ДУШОХДОР دوشاخ دار ду шох дошта, дорои ду шох.

ДУШХ(В)ОР دشخوار *кит., ниг.* **душвор**.

ДУЮМ دويوم *шумораи тартибӣ аз* **ду**; дувум: **синфи дуюм, соли дуюм**.

ДУЮМБОРА دويوم‌باره бори дуюм, дафъаи дигар, дубора.

ДУЮМИН دويومين *ниг.* **дуюм;** он ки ва он чи дуюм аст.

ДӮҒ I دوغ ҷурғоти равғанаш гирифташуда, мости беравған; **ҳеҷ кас намегӯяд, ки дӯғи ман турш аст** (*зарб.*).

ДӮҒ II دوغ пӯписа, таҳдид, суханҳои барои тарсонидани касе гуфтанӣ: **дӯғу пӯписа**; **дӯғ задан** бо сухан ба тарс андохтан касеро; таҳдид кардан.

ДӮҒЗАНӢ دوغ زنی дӯғ задан; таҳдид кардан.

ДӮҒОБ دوغ‌آب 1. мости шуррут, ки пас аз гуппӣ зада кашидани равғани ҷурғот боқӣ мемонад. 2. нӯшокии аз дӯғу об тайёр кардашуда, чалоб.

ДӮҒОБӢ دوغ آبی косаи калон.

дӯз دوز 1. *асоси замони ҳозира аз* **дӯхтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* дӯзанда: **кашфдӯз**, **либосдӯз**, **пироҳандӯз**, **куртадӯз**.

ДӮЗА دوزه *бот.* гиёҳе, ки меваи хордори он дар вақти чаридани гӯсфандон ба пашми онҳо сахт мечаспад.

ДӮЗАНДА دوزنده 1. *сифати феълии замони*

ҳозира аз **дӯхтан**; он ки чизе медӯзад. 2. либосдӯз, дарзӣ, хайёт, чевар.

ДӮЗАНДАГӢ دوزندگی касбу кори дӯзанда; либосдӯзӣ, хайётӣ: **устохонаи дӯзандагӣ, корхонаи дӯзандагӣ**.

ДӮЗАНДАЗАН دوزنده زن зане, ки касбу амали ӯ дӯзандагӣ аст.

ДӮЗАХ دوزخ *д.* ҷои гунаҳгорон дар он дунё, ки тибқи ривоятҳои динӣ бисёр сӯзон аст, ҷаҳаннам; ◊ **дӯзахи ҷанг** ҷои пуроташу даҳшатовари ҷанг; **ба дӯзах афтодан** ба азоби ниҳоят сахт дучор шудан.

ДӮЗАХИРӮ دوزخی‌رو *кит., маҷ.* дорои чеҳраи зишту сиёҳи монанди аҳли дӯзах ва ҷаҳаннам; *муқоб.* **биҳиштирӯ**.

ДӮЗАХӢ دوزخی 1. *мансуб ба* **дӯзах**. 2. сазовори рафтан ба дӯзах; ҷаҳаннамӣ, *муқоб.* **биҳиштӣ**.

ДӮЗАХОШОМ دوزخ آشام *кит., маҷ.* он ки тавон ва тоқати азобу ранҷу балоро дорад, балокаш.

ДӮЗАХОШОМӢ دوزخ‌آشامی *кит., маҷ.* балокашӣ, тавонмандии тоқати ранҷу балоҳо.

ДӮЗАХСАРО(Й) دوزخ سرا(ی) 1. ҷой ё хонае, ки монанди ҷаҳаннам пур аз ранҷу азоб аст. 2. *маҷ.* дунё.

ДӮЗОНДАН دوزاندن *тарзи бавоситаи* **дӯхтан**.

ДӮКОН دوکان хонача ё ҷое шабеҳи он дар канори кӯчаву хиёбон барои фурӯши молу чиз, мағозаи хурд: **дӯкони баққолӣ**, **дӯкони гулфурӯшӣ**, **дӯкони доруфурӯшӣ**.

ДӮКОНБОФӢ دوکان بافی бофандагӣ.

ДӮКОНДОР دوکاندار соҳиби дӯкон; фурӯшандаи мағозаи на чандон калон; савдогари соҳибдӯкон.

ДӮКОНДОРӢ دوکان داری касбу кори дӯкондор; соҳибдӯконӣ.

ДӮКОНХОНА دوکانخانه 1. хонае, ки дар он дӯкони бофандагӣ гузошта шудааст, коргоҳи бофандагӣ. 2. корхона, устохона: **дӯконхонаи заргар**.

ДӮКОНЧА دوکانچه *шакли тасғири* **дӯкон:** дӯкони хурд, нуқтаи хурди савдо: **дӯкончаи китобфурӯшӣ, дӯкончаи рӯзномафурӯшӣ**.

ДӮЛ I دول 1. *шакли дигари* **далв**. 2. қуттии чӯбини мураббаъ ва махрутишакл, ки аз сӯрохи поёнии он ғалла оҳиста-оҳиста ба сӯрохи санги осиё рехта, орд мешавад.

ДӮЛ II دول *ниг.* **дуҳул**; **дӯлу валвала** шӯру ғавғо, ҳангомаю мағали одамони бисёр.

ДӮЛ III دول жола, яхча: **дӯл боридан, дӯл задан**.

ДӮЛ IV دول *кит.* 1. паст, фурӯмоя. 2. ҳез, муханнас.

ДӮЛӢ دولی маккорӣ, ҳилагарӣ; шаттоҳӣ, беҳаёӣ.

ДӮЛМА *т.* دولمه *хӯр.* таоми дампухт, ки аз гӯшти кӯфтаи дар барги карам ё барги ток печонда ва ё ба даруни қаламфури булғорӣ андохташуда тайёр карда мешавад.

ДӮЛО دولا *кҳн.* кӯзаи об.

ДӮЛОБ دولاب 1. чарх ё ғарғараи обкашӣ аз чоҳу ҷӯй, чиғир. 2. *маҷ.* серғавғою пурмағал, пурғалоғула; серҳаракату сердаробаро. 3. бетартиб, бесару сомон; чигил: **корро дӯлоб кардан, кор дӯлоб шудан, кори** *касе* **дӯлоб будан**.

ДӮЛОБӢ دولابی бетартибӣ, бесарусомонӣ, ҳарҷу марҷ.

ДӮЛОБКОР دولاب‌کار он ки корҳои ӯ бесару бун ва бетартиб аст; он ки кори муомилаҳои дурустро вайрон мекунад, одами чатоққор ва найрангбоз.

ДӮЛОБКОРӢ دولاب‌کاری дӯлобкор будан.

ДӮЛОНА دولانه *бот.* дарахте, ки бештар дар кӯҳҳо мерӯяд ва меваи зарду сурхранги туршу ширин дорад.

ДӮЛЧА دولچه 1. *кҳн.* зарфи чармине, ки машкобҳо бо вай ба машк об мерехтанд. 2. зарфи дастадор барои гирифтани об аз сатил *ва ғ.*, обгардон.

ДӮНГ دونگ барҷастагӣ, баромадагӣ; **пешонии дӯнг** пешонии барҷаста.

ДӮНГӢ دونگی 1. ҷои нисбат ба атрофаш қадре баромадаи замин, пушта, теппа, тали хурд. 2. дӯнг будан, барҷастагӣ, баромадагӣ: **мӯйҳо-**

яш ба пеш афтода, **дӯнгии пешонаашро номаълум карда буданд**.

ДӮНГПЕШОНӢ دونگ‌پیشانی пешониаш баромадагӣ, ҷабинаш андак васеъю барҷаста.

ДӮСИДАН دوسیدن *ниг.* **часпидан**; пайваст шудани чизе ба чизе.

ДӮСТ دوست 1. ёр, ошно, некхоҳи касе, ҷӯра; *муқоб.* **душман**: **дӯсти азиз, дӯсти дерина, дӯсти меҳрубон, дӯсти наздик, дӯсти самимӣ**. 2. дӯстдоранда, дӯстдор, ошиқ, муҳиб; иштиёқманди чизе ё коре (*ба ин маъно бештар ҳамчун ҷузви пасини калимаҳои мураккаб меояд:* **меҳнатдӯст, сулҳдӯст** *ва г.*); **дӯст доштан** а) ба касе бо ҳисси муҳаббат муносибат кардан, ошиқ будан ба касе, нағз дидан касеро; б) иштиёқманди чизе будан, дӯстдори чизе будан, ошиқи чизе будан; **дӯсти нонӣ** он ки бо касе барои нону неъматаш дӯстӣ меварзад; **дӯсти боғараз; дӯсти ҷонӣ, дӯсти самимӣ**; **дӯст ба сар нигоҳ мекунад, душман ба по** (*зарб.*) дӯст ақли дӯстро ба эътибор мегирад, душман сару либосро; **дӯст гирёнда гап мезанаду душман хандонда** (*зарб.*) дӯст талх бошад ҳам, ҳақиқатро мегӯяду душман рӯбинона суханҳои ширин мегӯяд.

ДӮСТАНГЕЗ دوستانگیز барангезандаи дӯстиву меҳрубонии дигарон; меҳрубон.

ДӮСТБОЗ دوست باز он ки дӯстони зиёде дошта, вақти бештари худро бо онҳо мегузаронад, ошнобоз, ҷӯрабоз.

ДӮСТБОЗӢ دوست بازی ошнобозӣ, ҷӯрабозӣ.

ДӮСТВОР دوست وار *ниг.* **дӯстона**.

ДӮСТГОН دوستگان *кит.* маъшуқа, маҳбуба; ёри меҳрубон.

ДӮСТГОНӢ دوستگانی *кит.* қадаҳи пуршаробе, ки касе дар навбати худ танӯшида, ба нишонаи муҳаббату эҳтиром ба дигаре медиҳад; май хӯрдан ба ёди ёру дӯстон.

ДӮСТДОР دوستدار 1. дӯстдоранда, муҳиб, ошиқ. 2. он ки ба коре ҳавасу иштиёқи зиёд дорад, ишқбоз, мухлис: **дӯстдори адабиёт**, **дӯстдори мусиқӣ**, **дӯстдорони китоб**.

ДӮСТДОРӢ دوستداری *исми амал аз* **дӯст доштан**; муҳаббат; меҳрубонӣ; **дӯстдорӣ кардан (намудан)** меҳрубонӣ (навозиш) кардан.

ДӮСТДОРОНА دوستدارانه ба таври дӯстдорӣ, ҳамчун дӯстдор, аз рӯи дӯстдорӣ; **зиндагии дӯстдорона** зиндагоние, ки бо меҳру муҳаббат асос ёфтааст.

ДӮСТДОШТА دوستداشته *сифати феълии замони гузашта аз* **дӯст доштан**; маҳбуб; писандида, дилхоҳ: **зани дӯстдошта, касби дӯстдошта, нависандаи дӯстдошта, китоби дӯстдошта**.

ДӮСТДОШТАНӢ دوستداشتنی *сифати феълии замони оянда аз* **дӯст доштан**; дилхоҳ, бисёр писандида, шоистаи дӯст доштан, мақбул.

ДӮСТӢ دوستی муносибати байни одамон, ки ба некхоҳӣ, наздикӣ ва умумияти манфиати тарафҳо асос ёфтааст, рафоқати самимӣ, ошноӣ, ҷӯрагӣ: **дӯстӣ доштан** *бо касе*.

ДӮСТКОМ دوست‌کام *кит.* он ки дӯстонаш аз кор ё хушбахтии ӯ хурсанданд; ёри меҳрубон.

ДӮСТКОМӢ دوست‌کامی *кит.* 1. мувофиқи хоҳиши дӯстон ба мақсад расидан; хушбахтӣ, саодатмандӣ. 2. *ниг.* **дӯстгонӣ**.

ДӮСТНАВОЗ دوست‌نواز он ки дӯстони худро навозиш мекунад, он ки ба дӯстони худ меҳрубонии зиёд мекунад, дӯстпарвар.

ДӮСТОНА دوستانه 1. аз рӯи дӯстӣ (гирифта ё карда): **маслиҳати дӯстона, муомилаи дӯстона**. 2. ҳамчун дӯст, мисли ёру дӯст: **дӯстона зиндагӣ кардан, дӯстона вохӯрдӣ кардан**.

ДӮСТПАРВАР دوست‌پرور *ниг.* **дӯстнавоз**.

ДӮСТРӮ(Й) دوست‌رو(ی) он ки ҳама ӯро дӯст медорад, ситорагарм, дилкаш.

ДӮСТРӮӢ دوست‌روئی дӯстрӯ будан; ситорагармӣ, дилкашӣ.

ДӮСТРӮЯК دوست‌رویک *шакли тасғир ва навозишии* **дӯстрӯ(й)**.

дӯхт دوخت *асоси замони гузашта аз* **дӯхтан**.

ДӮХТ دوخت 1. дӯхтан, либосдӯзӣ: **музди дӯхт**. 2. тарзи бурриш ва дӯхтани либос.

ДӮХТАН دوختن ба ҳам васл кардани ду порчаи матоъ *ва г.* бо ресмону сӯзан, чокдӯзӣ кардан, дарздӯзӣ кардан: **курта дӯхтан**; **чашм дӯхтан** ба ҷое ё чизе бодиққат нигаристан.

ДӮХТУДӮЗ دوختودوز *ниг.* **дӯхтан**.

дӯш دوش *асоси замони ҳозира ва сигаи амр аз* **дӯшидан**.

ДӮШ I دوش *кит.* шаби гузашта, дишаб, динашаб.

ДӮШ II دوش китф, шона; тахтапушт.

ДӮШИДАН دوشیدن ҷӯшидани шир аз нӯги пистони гову гӯсфанд, буз *ва г.* бо роҳи молидан ва фишор додани он.

ДӮШИЗА دوشیزه духтари баҷадрасидаи бикр, ҷавондухтари шавҳарнакарда, бокирадухтар.

ДӮШИЗАГӢ دوشیزگی дӯшиза будан, духтарӣ, бокирагӣ, бакорат.

ДӮШИН//ДӮШИНА دوشین//دوشینه *мансуб ба* **дӯш** I; шаби гузашта, дишаб.

ДӮШИШ دوشش *исми феълӣ аз* **дӯшидан**; ширҷӯшӣ.

ДӮШО دوشا *кит.* ҳайвоне (*гов, гӯсфанд, буз г.*), ки шири онро меҷӯшанд, ҷӯшо.

ДӮШОБ دوشاب шира ва шарбати ангур, шир ҷӯшонидашудаи хурмо *ва г.;* шиннӣ.

ДӮШОДӮШ دوشادوش *ниг.* **дӯш** III (**дӯш ба дӯ** дар канори ҳам, ҳамроҳ.

ДӮШОЙ دوشائی ширдиҳанда, ширдеҳ: **го дӯшой**.

ДЮЙМ *ҳол.* دیویم воҳиди ченаки дарозӣ, баробари 2,54 см аст.

ДЮРАЛЮМИНИЙ *лот.* دیورالیومینیی хӯл алюминий бо мис, магний ва силитсий, хеле мустаҳкам ва сабук буда, дар сохта ҳавопаймо истифода мешавад.

Е

Е *ҳарфи ҳафтуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар мобайн ва охири калимаҳо* «э» *талаффуз мешавад* (*мас*., мева, шанбе) *дар аввал, мобайн ва охири калимаҳо пас аз садонокҳо ояд, ҳамчун ҳарфи йотбарсар* «йэ» *талаффуз мешавад: елим, оед, олуе; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бештар бо алиф* (ا) *ва* йо (ی) *ифода мешавад.*

ЕВРО ایورا воҳиди пули Иттиҳоди Аврупо.

ЕВРООСИЁӢ اورآسیایی *ниг.* **авросиёӣ**.

ЕВРОПАГӢ اوراپگی *ниг.* **аврупоӣ**.

ЕВРОПАЗОД اوراپه‌زاد *ниг.* **аврупозод**.

ЕВРОПОӢ اوراپایی *ниг.* **аврупоӣ**.

ЕЛИМ *т.* ایلیم моддаи часпанда, ки барои ба ҳамдигар часпонидани чизҳо истифода мешавад, сиреш, ширеш; **елими дарахт** моддаи часпандае, ки аз танаи дарахт шорида, сахт шуда мемонад, шилм, самғ; **елими резинӣ** елим барои часпондани чизҳои резинӣ; **елим кардан** бо елим часпонидан, ширеш кардан.

ЕЛИМДОР ایلیم‌دار сирешдор, ширешдор; **ранги елимдор** ранге, ки дар таркибаш елим ҳамроҳ карда шудааст.

ЕЛИМКОРӢ ایلیم‌کاری бо елим часпонидан, елим кардан.

ЕЛИМНОК ایلیم‌ناک *ниг.* **елимдор**.

ЕЛИМПАЗ ایلیم‌پز он ки елим мепазад, тайёркунандаи елим.

ЕЛИМПАЗӢ ایلیم‌پزی пухтани елим, тайёр кардани елим; амалиёти пухтан ва ба кор омода кардани елим.

ЕЛКА *т.* ایلکه *лаҳҷ.* ҷои аз гардан пойин ва аз китф болои бадан; дӯш; ◊ **елка карда гаштан** *ба касе* қаҳр карда гаштан аз касе; пинҳон шуда гаштан аз касе.

ЕМ *т.* ییم хӯроки ғалладонагӣ ва равғанноки ҳайвоноти хонагӣ; **ему алаф // ему хошок** хӯроквории ҳайвонот монанди ҷав, беда, алаф *ва г.;* ◊ **аз охури баланд ем хӯрдан** олимақомона зиндагӣ кардан, ҳаёти ашрофона ба сар бурдан.

ЕМВОРӢ ییم‌واری чизҳои ем шуданӣ; хӯроки чорпои хонагӣ.

ЕМХӮР ییم‌خور ба ем одаткарда, емхӯршуда (*асп ва дигар ҳайвоноти хонагӣ*).

ЕМХӮРАК ییم‌خورک **:емхӯрак кардан (намудан)** ба ем хӯрдан одат кунондан (*асп ё ягон ҳайвони дигари хонагиро).*

ЕМХӮРӢ ییم‌خوری хӯрдани ем; **тӯрбаи емхӯрӣ** халтаи махсус, ки дар он ем андохта барои хӯрдан ба сари асп ё хар меовезанд.

ЕТАК ایتک *гуфт.* аз лаҷоми асп ё нӯхтаи хар ё чорпои дигар гирифта аз паси худ бурдан; *муқ.* **ядак; аспи етак** аспе, ки барои эҳтиёт аз пас бурда мешавад, аспе, ки савор аз лаҷоми он гирифта аз паси худ мебарад; **дар етак гирифтан** аз паси худ кашида бурдани савора асп ё харро; **етак кардан** аз лаҷом ё ресмонаш гирифта аз паси худ бурдан (*асп ё харро*).

ЕТАКӢ ایتکی *мансуб ба* **етак**; **аспи етакӣ** *ниг.* **етак (аспи етак)**.

ЕФРЕЙТОР *олм.* ایفریتار *ҳ.* дар баъзе кишварҳо унвони дуюми ҳарбӣ баъд аз аскари қаторист, ки ба аскарони беҳтарин дода мешавад; шахсе, ки ин унвонро дорад.

ЕФРЕЙТОРӢ ایفریتاری *мансуб ба* **ефрейтор**: **погони ефрейторӣ**.

Ё

Ё *ҳарфи ҳаштуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ, ки ҳарфи йотбарсар буда,* «йо» *талаффуз карда мешавад; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ номи ҳарфи* йо (ی) *буда, он дар ҳисоби абҷад ба адади «10» баробар аст.*

Ё I یا *пайвандаки ҷудоӣ* маъноҳои ихтиёр, имтиёз ва инчунин тардиди мобайни ду чиз ё зиёда аз онро ифода менамояд; дар ҷумла як бор ё такроран зикр меёбад: **ё ки, ё ин ки, ва ё: пиёда ё савора; ё... ва ё...** ё ин ки ...; **ё...** ё ё ин ки..., ва ё ин ки...; **ё ин ки**... ва ё...; **ё ин ки** ...; **ё он ки**... ва ё...**; ва ё ин ки**... ё, ва ё.

Ё II یا *нидо* эй!, аё!, ҳой!: **ё аллоҳ!, ё бахт!, ё рабб!, ё пирам!, ё ҳасрато!**

ё ҳақ такягоҳи мардуми мусулмон, махсусан дарвешону паҳлавонон ҳангоми оғози кор, худоҳофизӣ *ва ғайра.*

ёб یاب 1. *асоси замони ҳозира аз* **ёфтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* «ёбанда» «ёфтанӣ» ва «ёфташуда»: комёб, дилёб, ноёб.

ЁБ یاب *кит.* ёва, ёвагӯӣ.

ЁБАНДА یابنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ёфтан;** пайдокунанда, дарёфткунанда; **ҷӯянда ёбанда аст (***зарб.*).

ЁБАНДАГӢ یابندگی ёбанда будан, амали ёбанда; ёфтанӣ.

ЁБИДАН یابیدن *кит.* ёфтан, ёвидан.

ЁБОӢ یابایی 1. даштӣ, саҳроӣ; худрӯй; парваришнаёфта: **ангури ёбоӣ, гули ёбоӣ; ёбоӣ шудан** ба сари худ мондан, бе парвариш мондан. 2. ваҳшӣ, ғайрихонагӣ, ромнашуда: **кафтари ёбоӣ, ҳайвоноти ёбоӣ**.

ЁБОН یابان 1. дашт, биёбон, ҷои бедолу дарахт. 2. замини киштукор, майдони зироат.

ЁБОНӢ یابانی *мансуб ба* **ёбон**; даштӣ, саҳроӣ, ёвонӣ.

ЁБУ یابو *кит.* аспи боркаш.

ЁБУСАВОР یابوسوار савори аспи боркаш; аспсавор.

ЁВА یاوه гапи беҳуда, сухани бемаънӣ, ҳарза; **ёва гуфтан** сухани беҳуда ва пуч гуфтан.

ЁВАБОФ یاوه‌باف *ниг.* **ёвагӯй**.

ЁВАБОФӢ یاوه‌بافی *ниг.* **ёвагӯӣ**.

ЁВАГАРД یاوه‌گرد *кит.* беҳудагард, оворагард, ҳарзагард.

ЁВАГАРДӢ یاوه‌گردی *кит.* беҳудагардӣ, оворагардӣ, ҳарзагардӣ.

ЁВАГӮӢ یاوه‌گویی беҳудагӯӣ, ҳарзагӯӣ, лаққидан.

ЁВАГӮЙ یاوه‌گوی беҳудагӯй, ҳарзагӯй, лаққӣ.

ЁВАР یاور 1. ёридиҳанда, мададгор, ёрирасон; **ёвари вазир**. 2. дӯсти мувофиқ (*дар ҳама кор, соҳа*); ҳамкор: **ёру ёвар; ёвар гаштан (шудан)** мададгор (ёрирасон) шудан; **ёвар гаштан**.

ЁВАРӢ یاوری ёрӣ, мададгорӣ.

ЁВИДАН یاویدن *гуфт., ниг.* **ёбидан**.

ЁВОН یاوان *гуфт.*, *ниг.* **ёбон**.

ЁВОНӢ یاوانی *гуфт.*, *ниг.* **ёбонӣ**.

ЁҒИГАРӢ یاغیگری саркашӣ, нофармонӣ; исёнгарӣ: **ёғигарӣ кардан**.

ЁҒИГӢ یاغیگی *кит.* саркашӣ, нофармонӣ, ёғигарӣ: **ёғигӣ кардан**.

ЁҒИЁНА یاغیانه аз рӯи ёғигарӣ, бо нофармонӣ, дар ҳоли гарданшахӣ ва ёғигарӣ.

ЁҒӢ *т.-м.* یاغی ба ҳукумати қонунӣ исёнкарда, саркаш, исёнгар, нофармон.

ЁҒЛОҒУ *т.-м.* یاغلاغو зарфест филизии дастадор, ки дар он равған доғ карда, ба рӯи баъзе анвои хӯрок, аз ҷумла, ширбиринҷ, қурутоб *ва г.* меандозанд, яғлоғу: **ба ёғлоғу равған андохтан**.

ЁД یاد 1. хотир, ҳофиза. 2. ба хотир овардан, ёд кардан. 3. ёдбуд, хотира; ёди касро кардан, ба некӣ ба ёд овардани касе. 4. *маҷ.* орзу; хаёл, ба ёди рӯи (касе); **ёд гирифтан** а) омӯхтан, аз худ кардан, фаро гирифтан, таълим гирифтан; б) дарк кардан, дониста гирифтан; **ёд додан** омӯзондан, омӯхтани коре ба касе, таълим додан; **ёд доштан** дар хотир доштан; **ёд кардан** а) ёдовар шудан, ёдоварӣ кардан, ба хотир овардан; зикр кардан; б) аз бар кардан, ҳифз намудан; в) *маҷ.* пазмон шудан; **ёди** *чизе, касеро* **кардан** а) чизе, касеро ба хотир овардан, аз чизе, касе ёдовар шудан; б) *маҷ.* чизе, касеро пазмон шудан; в) *маҷ.* фикри чизе ё касеро кардан; ғами чизе ё касеро хӯрдан; **ёд намудан** *ниг.* **ёд кардан, ёд овардан** ба хотир овардан; **аз ёд баровардан** фаромӯш кардан; **аз ёд баромадан** фаромӯш шудан; **аз ёд бурдан** фаромӯш кардан, аз хотир баровардан; **аз ёд донистан** ёдакӣ донистан, дар хифз доштан; **аз ёд кардан** ҳифз намудан, ёдакӣ кардан, ба ҳофиза супоридан, аз бар кардан; **аз ёд рафтан** фаромӯш шудан; **аз ёд хондан** ёдакӣ гуфтан, аз ҳифз гуфтан; *аз касе ёд* **кардан** касеро ба хотир овардан; фикри касеро кардан; **ба ёд доштан** а) дар хотир доштан; б) фаромӯш накардан; **ба ёд мондан** *ниг.* **дар ёд мондан; ба ёд овардан** ба хотир овардан; **ба ёди** *касе* **овардан** хотиррасон кардан; **ба ёд омадан** ба хотир расидан, ба хотир омадан; **ба ёд расидан** ба хотир омадан; **дар ёд будан** дар хотир маҳфуз будан; **дар ёд доштан** *ниг.* **ба ёд доштан; дар ёд мондан** дар хотир будан, дар ҳифз будан, дар хотир мондан; ◊ **ёдат ба хайр!** офарин! (*иборaест, ки ба тариқи лутф ва навозиш гуфта мешавад*); **ёдаш ба хайр!** иборaест, ки дар мавриди ёдбуди касе гуфта мешавад; **савганд (қасам) ёд кардан (намудан)** расман ва бо тантана аҳд кардан ва ваъда додан барои иҷрои коре (*мас., ҳарбиён барои ҳимояи Ватан*).

ЁДАКӢ یادکی *гуфт.* аз ёд, аз бар, аз ҳифз, ҳифзан; **ёдакӣ кардан** аз ёд кардан, ҳифз кардан; **ёдакӣ хондан** аз ёд гуфтан, матн ё шеъри ҳифзкардаро қироат намудан.

ЁДБУД یادبود ба хотир овардан, ёдоварӣ; маросиме, ки ба ёди касе баргузор мешавад; **рӯзи ёдбуд** рӯзи бузургдошти касе.

ЁДВОРА یادواره чорабинӣ ё маросиме, ки ба ёди касе ё чизе баргузор мешавад.

ЁДГИР یادگیر он, ки ёд ва ҳофизаи хуб дорад, он ки ҳама чизро зуд ёд мегирад.

ЁДГИРӢ یادگیری *исми амал аз* **ёд гирифтан**.

ЁДГОР یادگار 1. нишонаи аз касе бозмонда, ки сабаби ёдоварии вай мешавад. 2. ҳадяи ёдгорӣ, чизи барои хотира додашуда; **ёдгор гузоштан** нишонае боқӣ гузоштан, хотира гузоштан, асар монондан; **ёдгор мондан** нишона мондан, хотира боқӣ гузоштан; **ёдгор навиштан** хотира боқӣ монондан, асар гузоштан.

ЁДГОРӢ یادگاری 1. хотира, ёдоварӣ. 2. тӯҳфа, ҳадя, ки барои хотира дода мешавад; **ҳайкали ёдгорӣ** ҳайкал ба ёд (хотира)-и касе ё воқеае; **ба ёдгорӣ гузоштан** ҳамчун хотира боқӣ монондан; **ба ёдгорӣ додан** ҳамчун хотира тақдим кардан.

ЁДДОШТ یادداشت 1. навишта ё қайде барои аз ёд нарафтани матлабе; **дафтарчаи ёддошт** дафтарчае (*одатан кисагӣ*), ки дар он баъзе чизҳоро барои фаромӯш нашуданаш навишта мемонанд; **ёддошт кардан** матлаберо навишта мондан барои ёдоварӣ (*мас., дар дафтарчаи худ*). 2. хотира, ҳар чизи дар хотир нигоҳ дошташуда ё ба хотир монда (*аз саргузашти худ ё дигар воқеаҳои дида*). 3. *адш.* асаре, ки дар он саргузаштҳои худи муаллиф ва ё воқеаҳое, ки худи ӯ шоҳиди онҳо будааст, тасвир ёфтаанд (*дар адабиёти тоҷик асарҳои С.Айнӣ – «Ёддоштҳо», С. Улугзода – «Субҳи ҷавонии мо» дар ҳамин жанр эҷод шудаанд*), асари ёддоштӣ.

ЁДДОШТӢ یادداشتی *мансуб ба* **ёддошт**; хотиранависӣ.

ЁДДОШТНАВИС یادداشت‌نویس он ки хотироти

худро менависад; нависандае, ки дар жанри ёддошт асар менависад.

ЁДДОШТНАВИСӢ یادداشت‌نویسی 1. навиштани ёддошт, хотиранависӣ. 2. *адш.* жанри адабиёт, ки асарҳои аз рӯи хотираву ёддоштҳо ва дар асоси тарҷумаи ҳол ва сафарҳо эҷодшударо дар бар мегирад.

ЁДДОШТНИГОРӢ یادداشت‌نگاری *ниг.* **ёддоштнависӣ**.

ЁДКАРД یادکرد *кит.* ёд, зикр, ном бурдан; хотира.

ЁДМОН یادمان он чи барои бузургдошти ёду хотираи касе ё чизе боқӣ мемонад ё карда мешавад.

ЁДНОМА یادنامه китоб, маҷмӯа ё мақолае, ки барои бузургдошти ёд ё хотираи касе ё чизе таҳия ва нашр мешавад.

ЁДОВАР یاداور **:ёдовар шудан** ба ёд овардан, тазаккур додан.

ЁДОВАРД یاداورد 1. *ниг.* **ёдгор**. 2. тӯҳфаи хотиравӣ, ёдгорӣ.

ЁДОВАРӢ یاداوری 1. ба хотир овардан, тазаккур. 2. хотира, ёдбуд; **ёдоварӣ кардан** а) ба хотир овардан, зикр кардан, қайд намудан; б) ба ёд расонидан.

ЁДРАС یادرس **:ёдрас кардан** ба ёд расонидан, хотиррасон кардан, тазаккур додан.

ЁДРӮЗ یادروز рӯзи ёдбуд, рӯзи хотира, рӯзи бузургдошт.

ЁДСУПОРӢ یادسپاری ба ёд супурдан; дар хотира ва ҳофиза нигоҳ доштан.

ЁДШУДА یادشده номбурда, зикршуда, мазкур, он ки ё он чи ки зикраш рафтааст.

ёз یاز 1. *асоси замони ҳозира аз* **ёзидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* дарозкунанда (*дастёз*) ва «кашанда» (*дерёз*).

ЁЗ یاز *кҳн.* воҳиди ченаки дарозӣ (*аз сарангушти даст то оринҷ*).

ЁЗАНДА یازنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ёзидан**. 2. дарозшаванда, кашишёбанда; паҳншаванда.

ЁЗАНДАСАР یازنده‌سر *кит.* сарбаланд, сарфароз.

ЁЗДАҲ یازده *шумораи миқдорӣ* адади даҳ бо иловаи адади як, 11.

ЁЗДАҲБОЛОР یازده‌بالار **:хонаи ёздаҳболор** хонае, ки шифташ рӯи ёздаҳ болор қарор гирифтааст.

ЁЗДАҲМОҲА یازده‌ماهه 1. ҳар чизи мансуб ба ёздаҳ моҳ, ёздаҳ моҳро пуркарда, ёздаҳ моҳро аз сар гузаронида: **кӯдаки ёздаҳмоҳа**. 2. ҳар коре, ки дар муддати ёздаҳ моҳ иҷро шудааст ё мешавад: **кори ёздаҳмоҳа**.

ЁЗДАҲУМ یازدهم *шумораи тартибӣ аз* **ёздаҳ;** 11-ум.

ЁЗИДА یازیده *сифати феълии замони гузашта аз* **ёзидан; ёзида нишастан** бемалол (озод) нишастан, роҳат карда нишастан; **ёзида хобидан** дароз кашида хобидан.

ЁЗИДАН یازیدن 1. дароз кашидан, дароз кашида хобидан. 2. дароз шудан, қад кашидан; дароз шуда беҳис афтодан. 3. *маҷ.* роҳат кардан, худро дам додан, хастагиро баровардан, ин тарафу он тараф гашта дам гирифтан; қазои ҳоҷат кардан. 4. *маҷ.* ба худ болидан, фахр кардан, аз худ рафтан; **биринҷ барин ёзидан** мисли биринҷи пухтаву обгирифта дарозу тановар шудан; фарбеҳ шудан.

ЁЗИШ یازش *исми амал аз* **ёзидан;** қасд, ирода, майл, тамоюл.

ЁЗОН یازان 1. *кит.* хоҳон, мутамоил; иродакунанда, қасдкунанда. 2. нумӯъкунанда, рушдкунанда, боланда; дар ҳоли хиромидан, хиромидан, бо нозу карашма рафтан.

ЁЗОН(И)ДАН یازاندن//یازانیدن *тарзи бавоситаи* **ёзидан;** 1. дароз кардан; **даст ёзонидан** *ба чизе* даст дароз кардан, даст бурдан ба сӯи чизе; **қомат ёзонидан** қад афрохтан, қаддароз шудан. 2. давондан, паҳн кардан: **реша ёзонидан**. 3. *маҷ.* болондан, фахр кунондан, аз худ равондан

ЁҚУТ I *а.* یاقوت санги қиматбаҳои конӣ, ки ба рангҳои сурх, зард, кабуд ва сафед во-

меҳӯрад ва дар оташ нобуд намешавад; **ёқути сурх** навъи сурхранг ва шаффофи ёқут, ки баъд аз алмос беҳтарин санги қиматбаҳо ҳисоб мешавад ва дар заргарӣ мавриди истифода қарор мегирад; ◊ **гули ёқут** *бот.* як навъ гул, ки соқаҳои дароз ва гулҳои зебои рангоранг дорад, гладиолус.

ЁҚУТ II یاقوت халқи асосии кишвари Ёқутистон, сокини Ёқутистон.

ЁҚУТБОР یاقوتبار 1. *кит. маҷ.* резандаи ашки хунин. 2. *кит.* резандаи шароби сурх.

ЁҚУТВОР یاقوتوار монанди ёқут, ёқутмонанд; ◊ **оби ёқутвор** шароби сурх.

ЁҚУТГУН یاقوتگون монанди ёқут, шабеҳи ёқут; сурхранг, лаългун.

ЁҚУТИН یاقوتین *ниг.* **ёқутӣ** I: **ҷоми ёқутӣ**.

ЁҚУТӢ I یاقوتی 1. *мансуб ба* **ёқут**. 2. ёқутмонанд; сурхранг; сурх

ЁҚУТӢ II یاقوتی *мансуб ба* **кишвари Ёқут(истон)**; **забони ёқутӣ**.

ЁҚУТЛАБ یاقوتلب сурхлаб: **дилбари ёқутлаб**.

ЁҚУТМИҒФАР یاقوتمغفر *кит.* дорои кулоҳи ҷангии сурх.

ЁҚУТМОНАНД یاقوتمانند *ниг.* **ёқутвор**.

ЁҚУТНИГИН یاقوتنگین ангуштарини нигинаш аз ёқут.

ЁҚУТРАНГ یاقوترنگ ба ранги ёқути сурх, лаълранг.

ЁҚУТСАНГ یاقوتسنگ санги ёқут.

ЁҚУТСОЗ یاقوتساز *кит.* ёқутӣ, аз ёқут сохташуда.

ЁҚУТФОМ یاقوتفام *ниг.* **ёқутранг**.

ЁҚУТЧАШМ یاقوتچشم он ки чашми мисли ёқут сурхранг дорад.

ЁЛ I یال 1. мӯи гардани баъзе ҳайвонот монанди аспу хар, шер. 2. китф, бехи китф, **ёлу кӯпол** тану тӯш, бурзу бозу, андом, ҳайкал.

ЁЛ II یال *гуфт., ниг.* **ёла; ёли болои теппа** пастхамии теппа.

ЁЛА یاله нишебӣ, ёна.

ЁЛДАРОЗ یالدراز дорои ёли дароз, ҳайвоне, ки ёлаш дароз аст.

ЁЛДОР یالدار он чи ёл дорад; ёлдароз.

ЁЛКӮТОҲ یل کوتاه дорои ёли кӯтоҳ, асп ё харе, ки ёлаш кӯтоҳ аст.

ЁЛПӮШ یالپوش абзоре, ки болои ёл пӯшида мешавад, ҷул.

ЁЛСАФЕД یالسفید асп ё хари дорои ёли сафедранг.

ЁЛСИЁҲ یالسیاه асп ё хари дорои ёли сиёҳ.

ЁМ I یام хуми калони даҳонфарох: **ёми сафолин, ёми мисин**.

ЁМ II *т.* یام *кит.* дар давраи муғул истгоҳи пайкҳо, ҷопорхона. 2. аспи ҷопор. 3. андозе, ки дар ин давра барои ҷопорхонаҳо ва аспони ҷопор мегирифтанд.

ЁМХОНА یامخانه ҷопорхона.

ЁМЧӢ یامچی *кит.* дар давраи муғул масъули ҷопорхона ва меҳтари аспони ҷопорхона.

ЁН یان *кит.* ҳазён, сафсата.

ЁНА یانه нишеб, нишебӣ, пастхамӣ: **ёнаи кӯҳ**.

ёр یار *асоси замони ҳозира аз* **ёрастан**.

ЁР یار 1. рафиқ, дӯст, ҷӯра: **ёри озмуда, ёри ҷонӣ, ёру дӯстон, ёру бародар шудан**. 2. маҳбуба, маъшуқа: **ёр дар хонаву мо гирди ҷаҳон мегардем** (*мақ.*); **ёр будан** а) ҳамроҳ будан; б) мувофиқ будан; розӣ (*ҳамфикр, ҳамраъй*) будан. 3. *варз.* ҳар як аз бозингарони як даста ё гурӯҳе дар бозии гурӯҳӣ. 4. ҳамдаст, ҳамкор. 5. *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* «доранда»: **давлатёр, ҳушёр**; анҷомдиҳанда, ёрирасон, ёридиҳанда: (**дастёр, обёр, додёр**). 6. ҳамнишин, мӯнис, ҳамдам.

ЁРА I یاره *кит.* дастпона, дастбанд.

ЁРА II یاره *кит.* қудрат, қувват, тавоноӣ.

ЁРА III یاره *кит.* таркибе аз доруҳо, ки барои ҳал кардани хӯроки сахт ва ҳазмнашуда ё ҳамчун мусҳил истифода мешудааст.

ЁРАК یارک *шакли тасгири* **ёр**; ёр, ёри зебо, ёри азиз.

ЁРАСТАН یارستن *ниг.* **ёристан**.

ЁРВАР یارور *кит.* ёридиҳанда, ёрирасон, ёвар, мададгор.

ЁРГИР یارگیر 1. *варз.* касе, ки аз байни бозингарон барои дастаи худ бозингар интихоб мекунад. 2. *кит.*, *мач.* рафиқбоз, фосиқ, дӯстбоз.

ЁРҒУ یارغو *кит.* маҳкама, қозихона.

ЁРҒУШУДА یارغوشده *кҳн.* гирифтори ҷазои ёрғу.

ЁРДАМ یاردم ёрӣ, ёрмандӣ, кумак, мадад, имдод, ионат, дастгирӣ: **ёрдами давлатӣ, ёрдами моддӣ, ёрдами пулӣ, ёрдам додан, ёрдам кардан, ёрдам расонидан**.

ЁРДАМДИҲӢ یاردم‌دهی *гуфт. исми амал аз* **ёрдам додан;** ёрӣ додан, кумак расондан.

ЁРДАМПУЛӢ یاردم‌پولی пули барои кумак додашуда ба касе, ёрмандии пулӣ, кумакпулӣ: **ёрдампулии давлатӣ**.

ЁРДАМЧӢ یاردمچی *гуфт.* мададгор, ёрирасон, дастёр; ёвар.

ЁР-ЁР یاریار суруде, ки дар тӯй вақти ба хонаи домод овардани арӯс мехонанд: **суруди ёр-ёр хондан, ёр-ёр гуфтан**.

ЁРИГАР یاری‌گر ёридиҳанда, ёрирасон.

ЁРИДИҲАНДА یاری‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ёрӣ додан**; он ки ёрӣ медиҳад, ёрирасон, ёвар, мададгор; **феълҳои ёридиҳанда** *збш.* феълҳое, ки маънои луғавии худро ба андозае гум карда, дар сохтани шаклҳо ва таркибҳои феълӣ иштирок мекунанд (*мас.*, «*кардан» дар таркиби феълии* **бор кардан**, «шудан» дар **сурх шудан,** «гирифтан» дар **зада гирифтан**).

ЁРИРАС یاری‌رس ёрирасон, мададгор.

ЁРИРАСОН یاری‌رسان 1. он ки ёрӣ мерасонад, ёридеҳ. 2. мададгори чизи асосӣ, иловагӣ: **хоҷагии ёрирасон**.

ЁРИСТАН//ЁРАСТАН یارستن *кит.* тавонистан, аз ӯҳда баромадан, ёрой доштан, қудрат доштан, ҷуръат доштан.

ЁРИХОҲ یاری‌خواه ёриталаб, кумакталаб, имдодхоҳ.

ЁРӢ یاری ёрмандӣ, мадад, кумак, дастгирӣ; **ёрӣ додан** ёрмандӣ кардан, мадад расондан; **ёрӣ расонидан** мадад кардан, ёрмандӣ намудан; ◊ **гардан ёрӣ надодан** *ниг.* **гардан**.

ЁРКАД یارکد ҷои сарҷамъии ёрон, маҳфили ёру дӯстон.

ЁРМАНД یارمند ёридиҳанда, ёридеҳ, кумакрасон.

ЁРМАНДӢ یارمندی ёрӣ, мадад, кумак: **ёрмандӣ додан**.

ЁРО I یارا 1. қудрат, тавоноӣ; ҷуръат, заҳра, ёра: **ёрои сухан гуфтан надоштан**. 2. имкон, маҷол: **ёрои чашм во кардан, надоштан**.

ЁРО II یارا эй ёр!

ЁРОӢ یارایی тавоноӣ, ёро будан, қудрату тавоноӣ доштан.

ЁРОНА یارانه ҳамчу ёр, ёрмонанд; дӯстона, рафиқона.

ЁРПУРСӢ یارپرسی ҳолпурсӣ, аҳволпурсӣ, ҳоли якдигарро пурсидан.

ЁРҶӮЙ یارجوی ҷӯяндаи дӯст, пурсандаи дӯст, ҷӯёи дӯсту мӯнис.

ЁРФУРӮШӢ یارفروشی *мач.* таърифу тамҷид ва мадҳи ёр.

ЁС یاس *бот.* гулбуттаи дорои хӯшагули муаттар, ки бо рангҳои сурх, сафед, зард ва бунафш дар аввали баҳор мешукуфад, шакли кӯтоҳшудаи ёсуман.

ЁСА *т.-м.* یاسه *кит.* 1. расм, оин, қонун. 2. орзу, иштиёқ.

ЁСАМИН یاسمین *ниг.* **ёсуман**.

ЁСАМИНБӮ(Й) یاسمین‌بو(ی) *кит.* хушбӯй, муаттар.

ЁСАМИНРӮ(Й) یاسمین‌رو(ی) *кит.* хушрӯй, зебо.

ЁСАМИНСИМО یاسمین‌سیما *кит.* **сафедчеҳра**.

ЁСИН *а.* یاسین *д.* сураи сию шашуми Қуръони Шариф, ки маъмулан бар сари болини бемори вазнин ва ё ба рӯҳонияти шахси фавтида хонда мешавад: **ёсин хондан**.

ЁСИНХОНӢ یاسین‌خوانی *исми амал аз* **ёсин хондан**.

ЁСО *м.* یاسا 1. *кит.* ҳукм, фармон; қонунномаи подшоҳ; қонун ё муқаррароте, ки Чингиз дар айёми ҳукмронии хеш вазъ карда буд. 2. *таър.* ҷазои қатл (*дар сиёсати истиллогарони муғул*); **ба ёсо расонидан** ба қатл расонидан, қатл кардан.

ЁСОВ یاساو *аслаш* **ёсо**.

ЁСУМАН یاسمن *бот.* гулбуттае, ки гули сафеду кабуд ва зарди хушбӯй дорад, суман.

ЁФА یافه *ниг.* **ёва**.

ЁФАДАРО(Й) یافه‌درا(ی) *кит.* ҳарзагӯй, ёвасаро, бемаънигӯй, сафсатагӯй.

ЁФАКОРӢ یافه‌کاری *кит.* беҳудакорӣ, абаскорӣ.

ёфт یافت *асоси замони гузашта аз* **ёфтан; ёфт шудан** пайдо гаштан, ба даст даромадан, дарёфтан.

ЁФТ یافت **ёфту тофт** ҳама чизе, дар бисот ҳаст, чизу чора, ки ҳаст; **ёфт кардан** пайдо намудан; **ёфт шудан** пайдо шудан.

ЁФТА یافته *сифати феълии замони гузашта аз* **ёфтан;** ҳосилкарда, пайдокарда, бадаставарда; **ёфтаву тофта** пулу чизи ба даст даровардашуда; чизу чора.

ЁФТАГӢ یافتگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **ёфтан**.

ЁФТАН یافتن 1. пайдо кардан; ба даст овардан, ҳосил кардан, гирифтан: **камол ёфтан, тарбия ёфтан**. 2. дидан, дучор кардан. 3. *чун феъли ёридиҳанда таркибҳои туногуни феълӣ месозад:* **роҳ ёфтан, тасвир ёфтан, шиддат ёфтан, шифо ёфтан; ба дарде даво ёфтан** илоҷи чизеро пайдо кардан; **имкон ёфтан** *ниг.* **имкон; обутоб ёфтан** мустаҳкам гаштан, пухта шудан; **табдил ёфтан** мубаддал гаштан; **тағйир ёфтан** дигар шудан; **тасаллӣ ёфтан** ором шудан.

ЁФТАНӢ یافتنی *сифати феълии замони оянда аз* **ёфтан; ёфтанӣ шудан** ёфтан хостан, пайдо кардан, хостан.

ЁХТАН یاختن *кит.* 1. берун кашидан, теғро аз ғилоф баровардан. 2. андохтан, задан; **даст ёхтан** даст дароз кардан ба сӯи касе, чизе.

ЁҲУ یاهو 1. навъи кабӯтар, ки садои «ёҳу» мебарорад. 2. *кҳн.* калимаест, ки дарвешону қаландарон ба кор мебурданд ва мақсадашон «худованд» гуфтан буд (*аз калимаҳои арабии* «ё ҳува»)

ЁШ *т.* یاش *гуфт.* ҷавон, барно.

ЁШӢ یاشی *гуфт.* ҷавонӣ, барноӣ; айёми шабоб; *муқоб.* **пирӣ**.

ЁЪҶУҶ یأجوج *ибр.* аз рӯи ривояти «Қуръон» ва «Таврот» номи яке аз ду қавме, ки Зулқарнайн (Искандари Зулқарнайн) дар муқобили онҳо садде сохт: **ёъҷуҷу маъҷуҷ** яъҷуҷу маъҷуҷ.

Ж

Ж *ҳарфи нӯҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи «же»* (ژ); *дар ҳисоби абҷад монанди ҳарфи «з» адади ҳафтро ифода мекунад.*

ЖАВ//ЗАВ ژو//زو *кит.* баҳр.

ЖАВОГОР//ЖАВОҒОР//ЖАВОГАР ژواگار//ژواغار//ژواگر *кит.* 1. номи ҷашни машҳури оташпарастон. 2. номи яке аз рӯҳониёни оташпарастон.

ЖАВРАК ژورک *кит.* парандаест хурди сурх-ранг, онро сурхоб ҳам мегӯянд.

ЖАГОРА ژگاره *ниг.* **жағола**; зағора.

ЖАГӮР//ЖАКӮР ژگور//ژکور *кит.* хасис, мумсик.

ЖАҒ-ЖАҒ ژغ ژغ садои ба ҳам расидани ду чизи сахт ба монанди дандон, чормағз, бодом *ва г.*

ЖАҒАНД ژغند *кит.* садои баланд ва ҳавлноки ҳайвони ваҳшӣ, ки ба дом гирифтор мешавад, зағзанд.

ЖАҒОЛА ژغاله нони аз арзан пухташуда, зағора.

ЖАҒОР I ژغار *кит.* 1. доду фарёд, бонги баланд, ғирев. 2. сахтӣ, шиддат.

ЖАҒОР II ژغار як навъ гиёҳе, ки бо он матоъро ранг мекунанд, гиёҳи рангдиҳанда.

ЖАҒОРА I ژغاره нони арзан, зағора.

ЖАҒОРА II ژغاره *кит.* ғоза, сурхӣ, ки ба рӯй мемоланд.

ЖАҒОРА III ژغاره *кит.* нофи ҳайвон, махсусан нофи гов.

ЖАҒОРА IV ژغاره *ниг.* **жағор** I.

ЖАЁН ژیان 1. хашмгин, ғазабнок. 2. даранда: **шери жаён**.

ЖАК I ژک *кит.* сухани қаҳру ғазаб, ки зери лаб гуфта мешавад, ғур-ғур, ё овози ғамнок.

ЖАК II ژک *кит.* гирди даҳон, атрофи даҳон.

ЖАКЕТ *фр.* ژکیت 1. як навъ камзӯли тугмаҳояш яктарафаи мардона. 2. либоси кӯтоҳи рӯпӯши занона (*одатан камартанг*).

ЖАКИДАН ژکیدن *кит.* бо овози паст (зери лаб) худ ба худ гап задан аз рӯи хашму ғазаб; ғур-ғур кардан; *муқоб.* **ҷаккидан**.

ЖАКОН ژکان *кит.* дар ҳоли жакидан, қаҳру ғазаб кардан, оҳиста ба зери лаб гуфтан, дар ҳоли ғурунгидан.

ЖАКОРА ژکاره *кҳн.* ситезакор; лаҷуҷ, якраву гарданшах; кинавар.

ЖАКУР ژکور *кит.* пасту фурӯмоя, закур.

ЖАНА ژنه 1. неши ҷонварони газанда монанди пашша ва занбӯр. 2. нӯги сӯзан.

ЖАНГ I ژنگ 1. *кит.* занг, зангор. 2. *шакли кӯтоҳшудаи* **ожанг**; оҷинг.

ЖАНГ II ژنگ *шакли кӯтоҳшудаи* **Аржанг**.

ЖАНГДОН ژنگدان занг, зангӯла.

ЖАНД I ژند *ниг.* **занд**.

ЖАНД IIژند *шакли кӯтоҳшудаи* **жанда** 1; **жанд-жанд** пора-пора, жанда-жанда, ҷанда-ҷанда.

ЖАНДА I ژنده 1. либоси кӯҳнаи дарида. 2. *кҳн.* либоси дарвешон.

ЖАНДА II ژنده бузург, азим.

ЖАНДАГӢ ژندگی 1. дар ҳолати жанда будан, вазъ ва ҳолати жанда. 2. навъи матои алоча.

ЖАНДАКАФШ ژنده‌کفش *кит.* 1. он ки кафшаш кӯҳна ё дарида бошад, кӯҳнакафш, даридакафш. 2. кафши кӯҳна.

ЖАНДАҚАБО ژندهقبا *кит., ниг.* **жанда-пероҳан**.

ЖАНДАПЕРОҲАН ژندهپیراهن *кит.* он ки пероҳани дарида ба тан дорад, даридалибос.

ЖАНДАПИЛ ژندهپیل 1. *кит.* фили бузург, фили калони ҳайбатнок. 2. *мач.* паҳлавон, диловар.

ЖАНДАПИРОҲАН ژندهپیراهن *ниг.* **жандапероҳан**.

ЖАНДАПӮШ ژندهپوش 1. либосаш пора-порашуда; либосаш дарида лах-лахшуда. 2. *гуфт.* қаландар, дарвеш.

ЖАНДАПӮШӢ ژندهپوشی жандапӯш будан, вазъ ва ҳолати жандапӯш.

ЖАНДАРМ *фр.* ژندرم мансаби касе, ки дар жандармерия кор мекунад.

ЖАНДАРМЕРИЯ *фр.* ژندرمیریه номи ташкилоти ҳарбии политсиягӣ дар баъзе давлатҳо, ки сиёсати ҳамон давлатро муҳофизат мекунад.

ЖАНДАШЕР ژندهشیر *кит.* шери калончуссаи бадҳайбат.

ЖАНР *фр.* ژنر гурӯҳбандӣ ва таснифи дохилии намудҳои таърихан суратёфтаи адабиёт ва санъат: **жанри ҳамосӣ, жанри лирикӣ, жанри драма** (*дар адабиёти бадеӣ),* **жанри сураткашӣ** (*дар рассомӣ*).

ЖАНРӢ ژنری *мансуб ба* **жанр**.

ЖАРД ژرد *кҳн.* пурхӯрӣ, бисёрхӯрӣ, шикампарастӣ.

ЖАРОҒАН//ЖАРОҒАНГ ژراغن//ژراغنگ *кит.* регистон, регзор, замини регдор; замини шӯр, шӯразор; замини сахт, шах; *муқоб.* **зароған**.

ЖАРФ ژرف 1. *кит.* чуқур, амиқ; бузургу васеъ, паҳн: андешаи жарф. 2. қаър, умқ: **жарфи дарё**. 3. *мач.* бо диққат, дақиқона: **жарф нигаристан**.

ЖАРФАНДЕШ ژرفاندیش 1. дурандеш, дурбин; оқил, доно. 2. нозукбин.

ЖАРФАНДЕШӢ ژرفاندیشی жарфандеш будан, вазъ ва ҳолати жарфандеш, дурандешӣ, дурбинӣ.

ЖАРФБИН ژرفبین *ниг.* **жарфандеш**.

ЖАРФБИНӢ ژرفبینی *ниг.* **жарфандешӣ**.

ЖАРФӢ ژرفی чуқурӣ, умқ; **ба жарфӣ дидан** *кит.* чуқур мулоҳиза кардан, борикбинӣ кардан, дурандешӣ кардан.

ЖАРФНИГАР ژرفنگر *ниг.* **жарфбин**.

ЖАРФНИГАРӢ ژرفنگری *ниг.* **жарфбинӣ**.

ЖАРФНИГОҲ ژرفنگاه *ниг.* **жарфбин**.

ЖАРФО ژرفا *ниг.* **жарфӣ**.

ЖАРФОСАНҶ ژرفاسنج *нав.* асбоб барои муайян кардани умқ.

ЖАФ ژف *кит.* тар, рутубатнок, намнок.

ЖАФИДАН ژفیدن тар шудан, обро ба худ кашидан, мартуб шудан, намнок шудан.

ЖАФК ژفک *кит.* хилде, ки дар канори чашм падид меояд.

ЖАФКӢ ژفکی *кит. мансуб ба* **жафк**; хилмолуд.

ЖАФКОБ ژفکاب *кит. ниг.* **жафк**.

ЖАФТ ژفت *кит.* фарбеҳ, калончусса.

ЖАХ//ЗАХ ژخ//زخ нолаи зор ва хазин; бонг, садои баланд.

ЖАХШ ژخش *кит.* 1. барқ, дурахш. 2. рангинкамон, қавси қузаҳ.

ЖЕ ژی *номи ҳарфи нӯҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ – ж ва номи ҳарфи чордаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар шакли* (ж) *навишта мешавад.*

ЖЕВА ژیوه *ниг.* **чева**.

ЖЕЛАТИН *фр.* ژیلتین моддаи шаффофи часпаке, ки одатан аз устухон ва пӯсти ҳайвон ҳосил мешавад.

ЖИВА ژیوه *хим., кит.* **ҷива**.

ЖИДА ژیده *кит.* 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **жидан**. 2. халонида, сӯзанзада.

ЖИДАН ژیدن *кит. шакли кӯтоҳшудаи замони гузашта аз* **ожидан**; халонидан.

ЖИЁН ژیان *кит., ниг.* **жаён**.

ЖИЛЕТ *фр.* ژلیت камзӯлчаи кӯтоҳи беостину бегиребон.

ЖИНГ ژنگ *кит.* қатраи борон.

ЖИХОР ژخار 1. *кит.* бонг, наъра, фарёд. 2. *мач.* сахтӣ, шиддат.

ЖӢ ژی *кит.* обгир, обдон; кӯл, толоб; ҳавз,

истахр.

ЖОВИДАН ژاویدن хоидан, ҷавидан; нишхор кардан, кавша кардан.

ЖОҒАР ژاغر *ниг.* **чоғар**.

ЖОЖ ژاژ *кит.* 1. гиёҳи ниҳоят сафеди бемаза, ки шутур онро дар сурати хоидан ҳам фурӯ бурда наметавонад. 2. *маҷ.* гапи беҳуда, сухани ҳарза, ёва; **жож хоидан** ҳарза гуфтан, ёвагӯӣ кардан.

ЖОЖАК ژاژک *кит.* лӯбиё.

ЖОЖГӮ(Й) (ژاژگو(ی *кит., ниг.* **жожхо(й)**.

ЖОЖДАРО(Ӣ) (ژاژدرا(یی *кит., ниг.* **жожхоӣ**.

ЖОЖИДАН ژاژیدن *кит.* 1. *ниг.* **жовидан**. 2. *маҷ.* жож хоидан, ҳарза гуфтан, беҳудагӯӣ кардан.

ЖОЖТАБЪ ژاژطبع *кит.* беҳудагӯй, ёвагӯй; бадтинат.

ЖОЖУК ژاژوک *кит.* 1. лӯбиё. 2. ёва, сухани беҳуда.

ЖОЖХО(Й) (ژاژخا(ی *кит.* ёвагӯй, он ки беҳуда сухан мегӯяд.

ЖОЖХОӢ ژاژخایی *кит.* ҳарзагӯӣ, гуфтани суханҳои бемаънӣ ва беҳуда.

ЖОЛА ژاله қатраҳои борон, ки бар асари сардии ҳаво ба яхча табдил ёфта, аз ҳаво меборад, дӯл, тагарг, ҷола.

ЖОЛАБАРФАК ژالهبرفک барфи жоламонанд, мисли жола дона-дона, ҷолабарфак.

ЖОЛАБОРОН ژالهباران борони жола, борони сахти жоларез.

ЖОЛАГУН ژالهگون *ниг.* **жоласон**.

ЖОЛАМОНАНД ژالههمانند *ниг.* **жоласон**.

ЖОЛАРЕЗ ژالهریز резандаи жола, оварандаи борони жола: **абри жоларез**.

ЖОЛАСОН ژالهسان мисли жола, тагаргмонанд.

ЖУПИН ژوپین *ниг.* **зӯпин**.

ЖУРНАЛИСТ ژرنلست *ниг.* **рӯзноманигор**.

ЖУРНАЛИСТИКА ژرنلستکه *ниг.* **рӯзноманигорӣ**.

ЖӮБИН ژوبین *ниг.* **зӯпин**.

ЖӮБИНВОР//ЖӮПИНВОР ژوبینوار//ژوبینوار *кит.* найзавор.

ЖӮБИНЗАН//ЖӮПИНЗАН ژوبینزن//ژوپینزن найзазан, жӯбинафкан.

ЖӮБИНКАШ//ЖӮПИНКАШ ژوبینکش//ژوپینکش *кит.* найзабардор, найзадор.

ЖӮЖ ژوژ *кит.* 1. ҷайра. 2. хорпушт.

ЖӮЛИДА ژولیده *сифати феълии замони гузашта аз* **жӯлидан**; парешон, пароканда; печхӯрда, дарҳамомехта, ҷӯлида: **мӯйҳои жӯлида**.

ЖӮЛИДАГӢ ژولیدگی жӯлида будан, парешонӣ, печхӯрдагӣ, вазъ ва ҳолати жӯлида.

ЖӮЛИДАЗУЛФ ژولیدهزلف *кит.* 1. парешонзулф. 2. *киноя аз* маҳбуба.

ЖӮЛИДАМӮ(Й) (ژولیدهمو(ی он ки мӯйҳояш парешону пароканда аст, ҷӯлидамӯй.

ЖӮЛИДАН ژولیدن парешон шудан; дарҳам омехтан, ҷӯлидан.

ЖӮПИН ژوپین *ниг.* **зӯпин**.

ЖӮҲИДАН ژوهیدن *кит.* чакидани борон аз шифти хона, қатра-қатра чакидан.

З

З *ҳарфи даҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфҳои* **зол** ذ, **зе** ز, **зод** ض *ва* **зо (*ё* изғӣ)** ظ *ифода меёбад*; *дар ҳисоби абҷад қимати ададии ҳарфҳои* **зол** *ба* 700, **зе** *ба* 7, **зод** *ба* 800 *ва* **зо** (*ё* **изғӣ)** *ба* 900 *баробар аст.*

З *кӯтоҳшудаи пешоянди* **аз**, *ки асосан пеш аз овозҳои садонок истеъмол мешавад:* **з-ин, з-он, з-ӯ** *ва г.*

ЗАБ//ЗАП زب//زپ *ҳиссача* аҷиб, ҳайратовар; хуб, хуб ҳам; бисёр, хеле (*барои ифодаи ҳайрат ва тааҷҷуб аз кори ниҳоят хуб ё бад).*

ЗАБАР زبر 1. боло, фавқ, рӯи чизе; *муқоб.* **зер; зеру забар кардан (намудан)** *ниг.* **зер; зеру забар шудан (гардидан)** *ниг.* **зер**. 2. *збш.* аломатест дар алифбои арабии тоҷикӣ (ʹ), ки дар болои ҳарфи ҳамсадо гузошта шуда, пас аз он талаффуз шудани овози «а» ва ё дар болои «алиф» гузошта шуда бошад, «а» талаффуз кардани онро нишон медиҳад, фатҳа.

ЗАБАРДАСТ زبردست 1. зӯр, зӯрманд, соҳибиқтидор, тавоно; ғолиб; *муқоб.* **зердаст**. 2. моҳир, соҳибҳунар, устои кори худ.

ЗАБАРДАСТӢ زبردستی 1. зӯрӣ, зӯрмандӣ; иқтидор, тавоноӣ. 2. маҳорат, соҳибҳунарӣ; **забардастӣ кардан** ғолиб баромадан, дастболо шудан.

ЗАБАРПӮШ زبرپوش *ниг.* **болопӯш**.

ЗАБАРРАВ زبررو болори (чӯби) асосии боми хона, ки болорҳои дигар ба болои он гузошта мешаванд.

ЗАБАРТАНГ زبرتنگ тасмаи паҳни махсусест, ки аз рӯи ҷул ва зини аспу полони хар *ва г.* гузаронида мебананд, пуштанг; **зертангу забартанг кардан (намудан)** ба воситаи зертангу забартанг ҷул ва ё зинро устувору маҳкам кардан.

ЗАБАРҶАД *а.* زبرجد *маъд.* навъе аз сангҳои қиматбаҳо, ки ранги сабзи моил ба зардӣ дорад.

ЗАБЕҲ *а.* ذبیح *кит.* гулӯбурида; қурбоншуда; ҳайвони лоиқи қурбонӣ.

ЗАБ-ЗАРД زب‌زرد *гуфт.* ниҳоят зард, зарди баланд; **рӯи заб-зард** рӯи аз касалӣ ё хастагӣ ниҳоят рангпарида ва пажмурда.

ЗАБИБ زبیب *кит., ниг.* **мавиз**.

ЗАБОБ *а.* ضباب ғубор ва тумани тунуке, ки

рӯи заминро фаро мегирад. 2. *маҷ.* парда, рӯйпӯш.

ЗАБОН زبان 1. узви дохили даҳон, ки барои ба гулӯ фурӯ додани ғизо, донистани таъм ва инчунин дар инсон барои нутқ хизмат мекунад. 2. маҷмӯи воситаҳои овозӣ ва луғавию дастурӣ, ки натиҷаи кори тафаккурро инъикос намуда, алоқа ва мубодилаи афкори одамонро таъмин мекунад. 3. сухангӯии (такаллуми) хоси ҳар миллат ва тоифа, лисон, лаҳҷа. 4. гуфтор, нутқ; таҳрир, баён; **забони адабӣ** забони китобатии умумихалқӣ, ки меъёрҳои муайян дорад; **забони бегона** забони халқи дигар, забони ғайримодарӣ, забони хориҷӣ. 5. *маҷ.* аскари душман, ки барои огоҳ шудан аз сирри душман асир гирифта мешавад; **забони бурро** гуфтори фасеҳу ботаъсир; **забони вайрон** баёне, ки берун аз қоидаву қонунҳои муайяни умумӣ аст, забони ғайриадабӣ; **забони давлатӣ** забоне, ки чун қоида мутобиқи қонуни асосии мамлакате ҳамаи корҳои давлатию маъмурӣ, фарҳангу маориф *ва*

г. ба он бурда мешавад; **забони модарӣ** забоне, ки инсон аз кӯдакӣ ба модару атрофиёнаш тақлид карда, ёд гирифтааст; **забони ноби тоҷикӣ** забони фасеҳ ва ширини форсии тоҷикӣ; **забони порсии дарӣ** забони тоҷикии адабии аввалҳои асри миёна; **забони тоҷикӣ** забони умумии халқи тоҷик; **забони форсии тоҷикӣ** *ниг.* **забони тоҷикӣ; забони хуш** тарзи гуфтори нарм; мулоимсуханӣ; **аз забони** *касе* аз қавли касе, бевосита аз шахсе; **дар забон** дар гуфтор, дар сухан; **забон баровардан** а) ба гапзанӣ сар кардан, сухангӯиро ёд гирифтани кӯдак; б) *маҷ.* ҷуръати гапзанӣ пайдо намудан; ◊ **аҳли забон** соҳибони забон; забондонон; **забони ҳол** авзоъ ва кайфияти зоҳирии инсон, ки андешаву ният ва аҳволи ботинии вайро маълум месозад; **забон бастан** аз гап бозистодан, хомӯш шудан; **забони** *касеро* **бастан** хомӯш гардонидан, аз гапзанӣ боздоштан касеро; **забон (на)гаштан** *ба чизе* барои гуфтани чизе ҷуръат (на)доштан, изҳор карда (на)тавонистан чизеро (*ба сабаби истиҳола ё бо андешае*); **забони** *касе* **гирифтан** дуруст гап зада натавонистан; лакнат доштани забони касе; **забон дароз кардан** забондарозӣ кардан; бо густохӣ ва ҷуръат гап задан; **забони** *касе* **дароз шудан** ба гуфтани чизе ҷасорат пайдо кардан, дар гап ҷуръатнок шудан; **забон нигоҳ доштан** аз гуфтани чизе худро боз доштан; хомӯш шудан; **забон расонидан** *ба чизе, касе* бадии чизе ё касеро гуфтан, эрод гирифтан ба касе, чизе; **забони** *касе* **тез будан** сахтгап будан, гапҳои талху тунд задан; **забон хоида мондан** нимғурма гап задан; чизеро изҳор карда натавониста хомӯш мондан; **забон хориш кардан** майли зиёди гапзанӣ доштан; аз изҳори чизе худдорӣ карда натавонистан; **забони** *касеро* **хорондан** касеро ба гап даровардан, ба гуфтани чизе водор кардан; **забони хуш кардан** сухани хуш гуфтан, бо мулоимат сухан гуфтан; муомилаи хуб кардан; **забон як кардан** бо ҳам аҳду паймон кардан, қавл додан, шарт бастан бар зидди касе; **аз забон афтодан** фаромӯш шудан; **аз забон мондан** қобилияти сухангӯиро гум кардан (*аз беморӣ* ё *беҳолӣ*); **аз забон хат додан** забонхат додан, қавле (ӯҳдадорие)-ро бо дастхат таъкид кардан; **ба забон гирифтан** гуфтан, зикр кардан, ном бурдан касеро, чизеро; **ба забон овардан** а) баён кардан, гуфтан; б) ба забон гирифтан; ёд кардан, ба хотир овардан; **ба забон омадан** ба гапзанӣ сар кардан, ба гуфтугӯ даромадан; **бар забон рондан** гуфтан, талаффуз намудан (*бештар сухани зишт ва носазоро*); **бо нӯги забон гап задан** рӯякӣ сухан гуфтан, ғайри самимона ҳарф задан; **вирди забон шудан** а) *ниг.* **вирд**; б) азёд шудан; **забони мурғонро мурғон медонанд** *(мақ.)* шахсони ба ҳам наздику ҳамфикр матлабу мақсади якдигарро ба осонӣ ва дуруст мефаҳманд; **забони сурх сари сабз медиҳад бар бод** *(зарб.)* сухани беандешаву бемаврид фалокате бар меоварад; **ба (дар) забонатон садқа!** аз забонатон гардам! *(таъбири навозиш барои сухани хубе)*.

ЗАБОНА زبانه 1. шӯълаи оташ, чароғ *ва г*; **забона задан // забона кашидан** шӯълавар шудан, фурӯзон гардида баланд шудан (-и оташ). 2. қаровулаки миёни шоҳини тарозу, ки агар рост шавад, баробарии ҳар ду палларо нишон медиҳад.

ЗАБОНАДОР زبانه‌دار он чи шӯълавар шудааст, оташгирифта.

ЗАБОНАК زبانک 1. қисми миламонанди қуфл, ки калид ба он медарояд; **забонаки занг** овезаи забончамонанди мобайни занг, ки бо ҷунбонидани он занг садо медиҳад; **забонаки калид** қисми дандонадори калид, ки бо он қуфлро баста мекушоянд. 2. *ниг.* **забонча**.

ЗАБОНБАНД زبانبند афсун, ҷодуе, ки гӯё барои бастани забони душманон ва бадгӯён ба кор бурда мешуд; ◊ **забонбанди хирад** шаробу май *ва г.*, ки ақлро тира созад.

ЗАБОНБАСТА زبانبسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **забон бастан**. 2. *маҷ.* хомӯш, сокит; гунг. 3. *маҷ.* ҳайвон.

ЗАБОНБАСТАГӢ زبانبستگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **забонбаста**; вазъ ва ҳолати забонбаста. 2. *маҷ.* роздорӣ, розро пинҳон нигоҳ доштан, хомӯшӣ.

ЗАБОНБОЗ زبانباز 1. суханбоз; лофзан; сер гап. 2. *маҷ.* мунофиқ; хушомадгӯй, чоплус.

ЗАБОНБОЗӢ زبانبازی тамаллуқ, хушомадгӯӣ, чоплусӣ; **забонбозӣ кардан** суханпардозӣ кардан; чарбзабонӣ кардан барои гузарондани матлаби худ.

ЗАБОНБУРИДА زبانبریده 1. касе, ки забо-

нашро буридаанд (*барои он ки хомӯш бошад*); безабон. 2. *мач.* сокит, бесадо, хомӯш.

ЗАБОНВАР زبانور *ниг.* **забоновар**.

ЗАБОНГИР زبانگیر 1. гирифтани забон, тутила, лакнат; **забонгир шудан** гап зада натавонистан, тутила шуда мондан, забон гирифтан. 2. ҷосусе, ки аз маҷлисҳо ва гуфтугузорҳои аҳолии як давлат гапҳои ба худаш даркориро чида мегирад. 3. ҷанговаре, ки барои огоҳ шудан аз сирри душман аскари душманро дастгир карда меорад; *муқ.* **забон** 5.

ЗАБОНГИРӢ I زبانگیری дармондани забон ҳангоми гуфтор, лакнат.

ЗАБОНГИРӢ II زبانگیری ба даст овардани забон, асир гирифта овардани ҷанговари душман бо мақсади огоҳӣ аз сирри лашкари душман.

ЗАБОНГИРИФТА زبانگرفته 1. он ки забонаш мегирад. 2. *мач.* сокиту хомӯш.

ЗАБОНДАРОЗ زباندراز 1. даҳанкалон; калонгап. 2. он ки дар масъалае ҳақ будани худро дониста, беибо ва густохона гап мезанад; *муқоб*; **забонкӯтоҳ**.

ЗАБОНДАРОЗӢ زباندرازی сифат ва амали шахси забондароз; даҳанкалонӣ; гапкалонӣ: **забондарозӣ кардан**.

ЗАБОНДОН زباندان 1. он ки қоида ва қонунҳои забонро ба хубӣ азхуд кардааст; аҳли забон; фасеҳбаён, хушгуфтор. 2. он ки ба ғайр аз забони модарии худ як ё чанд забони дигарро медонад; **забондон шудан** гапдон шудан.

ЗАБОНДОНӢ زباندانی 1. забондон будан; фасеҳбаёнӣ, хушзабонӣ. 2. донистани забонҳои дигар ғайр аз забони модарӣ.

ЗАБОНЗАД زبانزد вирди забон гардида, бисёр паҳну машҳур (*оид ба* хабаре ё воқеае); он чи бар сари забонҳо афтодааст.

ЗАБОНЗАДА زبانزده бар сари забонҳо афтода, машҳуршуда, овозашуда; ◊ **ифодаҳои забонзада** ифодаҳои аз даҳон монда, ифодаҳои обшуста.

ЗАБОНӢ زبانی 1. *мансуб ба* **забон**; **захираи забонӣ** *ниг.* **захира**. 2. шифоҳӣ, даҳонакӣ; **баҳсу ҷидоли забонӣ** баҳсу мунозираи даҳонакӣ; ◊ **дӯсти забонӣ** дӯсти ғайрисамимӣ, дӯсти бесадоқат.

ЗАБОНКӮТОҲ زبان کوتاه он ки бо айбе ё гуноҳе ба гап задан ҷуръат надорад; *муқоб.* **забондароз**; муттаҳам.

ЗАБОНКӮТОҲӢ زبانکوتاهی забонкӯтоҳ будан; муттаҳамӣ.

ЗАБОНОВАР زبانآور суханвар; хушбаён, фасеҳзабон.

ЗАБОНОВАРӢ زبانآوری суханварӣ; хушбаёнӣ, хушгапӣ.

ЗАБОНОМӮЗ زبانآموز 1. он ки ягон забонро бо истифода аз воситаҳои гуногуни таълим меомӯзад. 2. китоб, навори овозӣ ё тасвирӣ, ки ба воситаи онҳо забон меомӯзанд.

ЗАБОНОМӮЗӢ زبانآموزی амал ва ҷараёни омӯхтани забон, махсусан ягон забони хориҷӣ.

ЗАБОНРАСОНӢ زبانرسانی **:забонрасонӣ кардан** эрод гирифтан, айбгирӣ кардан, забон расонидан.

ЗАБОНРОН زبانران 1. он ки забонаш фасеҳу балеғ бошад, нотиқ. 2. сергап, лаққӣ. 3. *мач.* қиссагӯй, афсонагӯй.

ЗАБОНСӮХТА زبانسوخته 1. он ки забонаш сӯхтааст. 2. *мач.* он ки гармию сардии рӯзгор чашида; таҷрибаи сахте аз сар гузаронида, танбеҳдида.

ЗАБОНТЕЗ زبانتیز он ки забони бурро ва тунд дорад, теззабон, тундзабон; ҳозирҷавоб.

ЗАБОНФАҲМ زبانفهم донандаи забон, забондон; гапфаҳм, бофаросат.

ЗАБОНФУРӮШ زبانفروش сергап, пургӯй.

ЗАБОНХАТ زبانخط санаде, ки касе дар он чизеро ба зимма гирифтааст (*мас., адои қарзеро*).

ЗАБОНХОӢ زبانخائی **:забонхоӣ кардан** возеҳу равшан изҳор накардан (*фикреро*), нимғурма гап задан; аз гуфтани чизе худдорӣ кардан.

ЗАБОНЧА زبانچه 1. *шакли тасгири* **забон**; забони хурд. 2. *тиб.* узве, ки дар даромади роҳи гулӯ аз боло овезон аст.

ЗАБОНЧАРБ زبانچرب хушзабон, ширинзабон, чарбзабон.

ЗАБОНШИНОС زبان‌شناس мутахассис ва олими илми забон.

ЗАБОНШИНОСӢ زبان‌شناسی илм дар бораи қоидаву қонунҳои забон.

ЗАБТ *а.* ضبط 1. ҳифз кардан, нигоҳ доштан; **забту нақл** навишта нигоҳ доштан ва бозгӯй кардани чизе. 2. гирифтан, ба даст даровардан, тасарруф; **забт кардан (намудан)** а) ба даст даровардан, соҳиб шудан; истило (тасарруф, ишғол) кардан; б) навиштан, қайд кардан, сабт намудан; **забт шудан** а) ба тасарруф даромадан, гирифта (ишғол) шудан; б) қайд ва сабт ёфтан.

ЗАБТГАРДИДА ضبط‌گردیده *сифати феълии замони гузашта аз* **забт гардидан**; ғасбгардида; бо зӯрӣ гирифташуда, аз худ шуда, кашида гирифташуда, тасарруфшуда.

ЗАБТКУНАНДА ضبط‌کننده 1. ишғолгар, тасарруфкунанда. 2. сабткунанда.

ЗАБТШУДА ضبط‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **забт шудан**; ғасбшуда, бо зӯрӣ гирифташуда, тасарруфшуда.

ЗАБУДА زبوده хушконида, кӯфта ва бехтаи кабудиҳои гуногун *(мас., шибит, пудина, наъно ва г.)*.

ЗАБУН زبون 1. нотавон, оҷиз, дармонда, бечора; ҳақир, хору залил; **бахти забун** толеи паст, бахти бад; **ҳоли забун** ҳоли табоҳ, вазъи бад. 2. мағлуб, шикастхӯрда; **забун гаштан (гардидан, шудан)** а) оҷизу нотавон мондан; хору зор шудан; б) мағлуб шудан, шикаст хӯрдан; **забун кардан (сохтан)** сарпаст ва мутеъ намудан; мағлуб гардонидан; зердасту асир кардан.

ЗАБУНГИР زبون‌گیر он ки зердастонро озор медиҳад, озордиҳандаи нотавонон ва оҷизон.

ЗАБУНГИРӢ زبون‌گیری касеро оҷизу нотавон шумурдан, амали забунгир.

ЗАБУНӢ زبونی заифӣ, нотавонӣ, оҷизӣ, хорӣ; зердастӣ.

ЗАБУНКУШ زبون‌کش кушандаи нотавонон ва бечорагон, оҷизкуш; қотили бераҳм, ҷаллод.

ЗАБУР *а.* زبور 1. *д.* китобе, ки онро ба яке аз пайғамбарон – Довуд нисбат медиҳанд. 2. *кит.* китоб, навишта.

ЗАБУРХОН زبورخان он ки Забур хонад.

ЗАБҲ *а.* ذبح *кит.* сар буридани гов ва гӯсфанд ва монанди онҳо, бисмил кардан.

ЗАВАБОН *а.* ذوبان обшавӣ, моеъ шудан, гудохта шудан.

ЗАВАНҶ زونج *кит.* рӯдаҳои гӯсфанд ё гов, ки бо гӯшту равған пур ва қоқ карда нигоҳ медоранд, навъе аз ҳасиб.

ЗАВБ *а.* ذوب *кит.* об кардан, гудохтан; гудозиш, об кардани филизот.

ЗАВВОР *а.* زوّار *кит.* зиёраткунанда.

ЗАВҚ *а.* ذوق 1. *кит.* чошнӣ. 2. маза, лаззат, ҳаловат; нишоти беҳад, хушҳолии зиёд; ваҷд. 3. табъ, салиқа; **завқи бадеӣ** фаҳмиши нозукиҳои осори бадеӣ, дигар чизҳо ва лаззатёбӣ аз онҳо; **шавқу завқ** майл ва рағбат; **завқ бахшидан** лаззат бахшидан; фараҳу шодӣ овардани чизе ба касе; **завқ бурдан** лаззат бурдан, лаззатёб шудан; ниҳоят хушҳол шудан; **завқ додан** ҳаловат бахшидан; **завқ кардан** ниҳоят хушҳол шудан; ба шавқ омадан; **завқи** *касе* **омадан** ҳаваси касе омадан, ба ваҷд омадан; ◊ **аҳли завқ** онҳое, ки завқи бадеӣ доранд, соҳибзавқон; ашхоси хушсалиқа; **ба завқ // бо завқи том** бо майлу ҳаваси том, бо иштиҳои том, нӯши ҷон бод *(таъбири хоҳиши нек, ки дар мавриди хӯрок хӯрда истодани касе мегӯянд)*.

ЗАВҚАНГЕЗ ذوق‌انگیز лаззатбахш; ба завқ ва нишот оваранда, нишотовар.

ЗАВҚБАХШ ذوق‌بخش завқовар; хурсандибахш.

ЗАВҚЁБ ذوق‌یاب **: завқёб шудан** лаззат бурдан.

ЗАВҚМАНД ذوق‌مند ҳавасманд, иштиёқманд.

ЗАВҚОВАР ذوق‌آور хурсандибахш, хушҳолкунанда; аҷибу ғариб.

ЗАВЛОНА زولانه банди оҳании иборат аз занҷиру ҳалқа, ки бар пой ва гардани чорпоён ё зиндониён мебастанд, ишкел, кишан.

ЗАВОД *р.* زواد *ниг.* **корхона**.

ЗАВОДА زواده *кит.* тӯшаи роҳ, харҷи роҳ.

ЗАВОЛ *а.* زوال 1. аз байн рафтан, нест шудан, нобуд гаштан: **қадри неъмат баъд аз**

завол (*мақ.*). 2. шикаст, нуқсон; **заволи шамс** майл кардани офтоб ба ғуруб; ғуруб кардани офтоб; **завол дидан** ба шикасту харобӣ дучор шудан; **завол ёфтан** нест шудан, фано гаштан, барҳам хӯрдан; **завол овардан** шикаст расондан, ба ҳалокат дучор намудан; **завол омадан** шикаст расидан, харобӣ рӯй додан; ◊ **ба хуршеди умр завол омадан** ба охир расидани умр.

ЗАВОЛА زواله лӯндаи хамир, ки барои як нон ҷудо карда мешавад; **завола гирифтан** хамирро ба заволаҳо ҷудо кардан, аз хамир завола сохтан.

ЗАВОЛЁФТА زوالیافته фаношуда, нестшуда; харобгардида.

ЗАВОЛНОПАЗИР زوالناپذیر фанонашаванда; ҷовид, пойдор.

ЗАВОЛПАЗИР زوالپذیر фанопазир, нопойдор.

ЗАВОЛПАЗИРӢ زوالپذیری фанопазирӣ, фаношавандагӣ.

ЗАВОР زوار *кит.* нигоҳубинкунанда ба бемор, парастори беморон ё зиндониён.

ЗАВОШ زواش *кит.* номи сайёраи Муштарӣ.

ЗАВРАҚ *а.* زورق киштии хурд, қаиқ.

ЗАВРАҚКАШ زورقکش он ки заврақ мекашад, киштирон, қаиқрон, заврақрон.

ЗАВРАҚРОН زورقران он ки заврақ меронад.

ЗАВРАҚРОНӢ زورقرانی 1. рондани заврақ; амали заврақрон. 2. *варз.* навъи варзиш, ки ҳадафи он нишон додани маҳорат дар рондани заврақҳои белкаш, бодбонӣ ё мотордор дар обҳои дарё, кӯл ва бахр мебошад.

ЗАВЧИГӢ زوچیگی *гуфт.* хостгорӣ.

ЗАВЧӢ زوچی *гуфт.* хостгор.

ЗАВҶ *а.* زوج 1. ҷуфт; *муқоб.* **тоқ**. 2. шавҳар, шӯй.

ЗАВҶА *а.* زوجه *муаннаси* **завҷ**; зан, ҳамсар; *муқоб.* **шӯй**.

ЗАВҶАЙН *а.* زوجین зану шавҳар.

ЗАВҶИЯТ *а.* زوجیت заношӯӣ, ҳамсарӣ, ҳамхонагӣ.

ЗАВЪ *а.* ضوء рӯшноӣ, партав, нур, дурахш, ҷило.

ЗАҒАН زغن парандае аз ҷинси калоғ, вале андаке хурдтар аз он, ғалевоҷ.

ЗАҒИР زغیر растании алафие, ки аз донаҳои он равған мекашанд ва аз нахҳои пояи он матои катон мебофанд; **равғани зағир** равғани аз тухми зағир гирифта.

ЗАҒИРДАРАВӢ زغیردروی дарави зағир.

ЗАҒИРКОР زغیرکار он ки зағир мекорад.

ЗАҒИРКӮБӢ زغیرکوبی кӯбидани зағир ба мақсади ҷудо кардани коҳу донаи он.

ЗАҒИРПАРВАР زغیرپرور *ниг.* **зағиркор**.

ЗАҒИРПОЯ زغیرپایه 1. замини кишти зағир. 2. пояи зағир, ки аз он ресмон метобанд.

ЗАҒОМА زغامه қуттии гирдаи чӯбин ва дар зераш пӯст кашидашудае, ки дар он ҳар чиз меандозанд ва ба сифати паллаи тарозу низ кор мефармоянд.

ЗАҒОМАРӮЙ زغامه‌روی рӯяш ба шакли зағома, паҳнрӯй, гирдрӯй.

ЗАҒОР زغار 1. навъе аз таоми сахт, ки аз орди ҷуворимакка ё арзан мепазанд (*мисли атолаи кочӣ*). 2. замини намнок, шӯразамин.

ЗАҒОРА I زغاره нон аз орди ҷуворӣ ё арзан.

ЗАҒОРА II زغاره *кит.* 1. ангишти афрӯхта, ангишти сӯхта сурхшуда, ахтар, лахча. 2. сурхие, ки занон барои ороиш ба рӯй мемоланд.

ЗАҒОРАМОҲӢ زغاره‌ماهی навъи моҳии зардранг ва пулакчадори обҳои ширин.

ЗАҒТ *а.* ضغت *кит.* фишор; **зағти қалб** фишори дил.

ЗАҒӮТА زغوته 1. чӯби миёнсӯрохи лабдори ғалтакмонанд, ки ба вай ресмони риштаро мепечонанд; найчаи бофандагӣ. 2. ресмони дар чунин чӯб печонда.

ЗАДА زده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **задан**. 2. *збш.* дар вақти талаффуз бо қувваи овоз ё бо оҳанги талаффуз таъкид карда шудани яке аз ҳиҷоҳо дар калима ва ё яке аз калимаҳо дар ҷумла; **аломати зада** аломате, ки ба ҳиҷои заданок ишора мекунад (´); **зада баромадан** бо суръат берун шудан, шитобон хориҷ шудан аз ҷое; **зада гирифтан** зӯран гирифтан, кашида гирифтан; **зада даромадан** бошиддат ва якбора дохил шудан ба ҷое; **зада куштан**

зарба зада ба қатл расондан; то ба дараҷаи мурдан мушту лагадкӯб кардан касеро; **зада шудан** а) зарба хӯрдан; зарар дидан; б) *маҷ.* нузул ёфтан, ронда шудан аз коре.

ЗАДАГӢ زدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **задан**; задашуда; **об задагӣ барин** хомӯш, ором.

ЗАДАН زدن 1. кӯфтан, чизеро ба чизе сахт расондан; осеб расондан (*бо даст ё чизи дигар*). 2. зарба расонидан; саркӯб кардан. 3. кӯбидан, тақ-тақ кардан (*мас., дарро*). 4. бархӯрдан, расидан; ба ҳам бархӯрдан. 5. тапидан, зарабон (-и дил), ҳаракат кардан. 6. андохтан, худро ба ҷое ворид кардан; **худро ба ҳар тараф задан** ба таҳлука афтода ба ҳар сӯ давутоз кардан, бисёр нотинҷ шудан, ба талвоса афтодан. 7. *маҷ.* хӯрдан, ошомидан. 8. пошидан, рехтан: **намак задан, об задан**. 9. парондан; шикор кардан. 10. дуздидан; ғорат кардан; **дузд задан** дузд рабудан, дуздида бурдан; ба сирқат рафтан; **хонаи** *касеро* **задан** хонаи касеро ғорат кардан, чизҳои хонаи касеро дуздида бурдан. 11. буридан, қатъ кардан: **гардан задан, шохаи дарахтро задан; сар задан** а) сар буридан, куштан; б) *маҷ.* оғоз ёфтан, шурӯъ шудан. 12. даргирондан, афрӯхтан; **оташ задан** сӯхтан, сӯзондан. 13. молидан, соидан: **покуро ба санг задан**. 14. шинондан, устувор кардан, насб кардан: **хайма задан, байрақ задан**. 15. пахш кардан; нақш мононидан; **мӯҳр задан** мӯҳр пахш кардан, мӯҳр мондан; **сикка задан** тангаи филизӣ баровардан. 16. монанд шудан, мушобеҳ шудан: **ранги чизе ба чизе задан**. 17. бастан: **гиреҳ задан, занҷир задан; қулф задан** қулф кардан, бастан. 18. *киноя аз* **овехтан**, овезон кардан, часпондан: **сурат** *ё* **рӯзномаро ба девор задан**. 19. навохтан, соз задан: **дойра задан, дутор задан, таблак задан**. 20. *маҷ.* машғул шудан, саргарм шудан. 2 1. *маҷ.* гуфтан; **гап задан // ҳарф задан** сухан кардан, гуфтан; **дам задан** *ниг.* **дам; дод задан** бо овози баланд гап задан; фарёд кардан; **лоф задан** гапи беҳуда гуфтан; худро таъриф кардан; **таъна задан** сарзаниш кардан, маломат намудан; **хушомад задан** хушомад гуфтан, чоплусӣ кардан; тамаллуқ кардан *(мас., барои дили касеро ба даст даровардан*). 22. гардидан, гаштан; **давр задан** а) гирд гаштан дар атрофи чизе; б) *маҷ.* гардиш кардан, сайр кардан, чарх задан; **чарх задан** а) давр гаштани (-и сар аз беморӣ); б) сайр кардан, гардиш намудан. 23. *ҳамчун феъли ёридиҳанда таркибҳои зиёди феълӣ месозад:* **барқ задан, бол задан, бӯса задан, ғел задан, мижа задан, неш задан, пар задан, пошна задан, хез задан, чашмак задан, ҷавлон задан, ҷӯш задан; паҳлу задан** а) аз як паҳлу ба паҳлуи дигар гаштан (*аз бехобӣ*); б) якпаҳлу дароз кашида роҳат кардан; **фаввора задан** ҷӯшида баромадани об ё нафт (*аз чашма ё аз кон*); **хала задан** сих зада дард кардани шушу паҳлуи одам аз сармохӯрии сахт; **чағ задан** а) фарёд кардан; б) *маҷ.* даъват намудан; **зӯр задан** *ниг.* **зӯр; лаб задан** а) *ниг.* **лаб**; б) саршор шудан, рехтан; **панҷа задан** *ниг.* **панҷа; рақам задан** навиштан, иншо кардан; **хунук задан** *касеро* ё *чизеро* а) аз сармо касал шудан, аз таъсири сармо бемор ё ҷароҳатнок шудан; б) дар асари сардии шадид нобуд шудани чизе; **ғайб задан** ғоиб шудан, нопадид гаштан, гум шудан; **аз роҳ задан** а) аз роҳ баровардан, бероҳа кардан; б) гумроҳ кардан; **ба замин задан // бар хок задан** чизеро беқадр гардонидан, беобрӯ намудан, хор кардан; *касеро* **ба рӯзнома задан** дар рӯзнома навиштан дар бораи касе; дар рӯзнома танқид кардан касеро; **ба (бо) як нӯл задан** а) касеро ба осонӣ мағлуб кардан (*дар мусобиқае*); б) аз касе тавонотару моҳиртар будан дар коре; **мӯҳри хомӯшӣ бар даҳони** *касе* **задан** хомӯш сохтан, ба хомӯшӣ маҷбур кардан касеро; **худро ба мастӣ задан** худро маст вонамуд кардан, маст нишон додан; **худро ба нодонӣ** (*ё* **нофаҳмӣ) задан** худро нодон ва нодида вонамуд кардан; худро қасдан нофаҳм нишон додан; **бало зад** офат расид; кор табоҳ шуд; **бало задан** а) ба тариқи дашном хитобан ба касе, ки ӯро ба ҳоли худ вогузор мекунанд, гуфта мешавад; б) бало ба пасаш! (*дар мавриди таскини ғаму андӯҳи офате ба касе мегӯянд*).

ЗАДАНӢ زدنی *сифати феълии замони оянда аз* **задан**; сазовор ба задан; **гапи заданӣ** гапи лоиқи гуфтан; *касе* **гап заданӣ** касе сухан гуфтан мехоҳад; **заданӣ шудан** задан хостан.

ЗАДАШУДА زده‌شده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **зада шудан**; кӯфташуда; расондашуда; бархӯрда. 2. аз кор (*ё* мансаб) рондашуда, нузулёфта.

ЗАДУХӮРД زدوخورد 1. ҷанг, ҷангидан, ҳарбу зарб, муҳориба. 2. афтударафт, даст ба гиребон шудан; **задухӯрдҳои дохилӣ** ҷангҳои дохилии мамлакат.

ЗАИФ *а.* ضعیف 1. суст, камзӯр нотавон; *муқоб.* **қавӣ, зӯр**. 2. оҷиз, дармонда, бечора, мустазъаф; **нури заиф** нури хира, рӯшноии андак; **садои заиф** садои паст, овози нарм; **заиф шудани ақл** кунд ва паст шудани фаъолияти ақлонӣ. 3. *маҷ.* зан.

ЗАИФА *а.* ضعیفه 1. *муаннаси* **заиф**. 2. зан, аврат.

ЗАИФАНДОМ ضعیف‌اندام лоғарандом, наҳиф.

ЗАИФБАДАН ضعیف‌بدن *ниг.* **заифандом**.

ЗАИФБУНЁД ضعیف‌بنیاد сустбунёд; камзӯру камқувват, лоғар.

ЗАИФДИЛ ضعیف‌دل *маҷ.* тарсончак, тарсу, буздил.

ЗАИФДИЛӢ ضعیف‌دلی *маҷ.* тарсончакӣ, тарсуӣ, буздилӣ.

ЗАИФӢ ضعیفی сустӣ, нотавонӣ, аҷз.

ЗАИФКОЛБУД ضعیف‌کالبد *кит.* заифтан, нотавон.

ЗАИФНОЛӢ ضعیف‌نالی суханҳои тараҳҳумхоҳона гуфтан; зориву тавалло кардан, изҳори аҷз намудан.

ЗАИФОВОЗ ضعیف‌آواز он ки овози пасту нарм дорад.

ЗАИФОНА ضعیفانه 1. оҷизона. 2. *маҷ.* занона.

ЗАИФТАН ضعیف‌تن *ниг.* **заифандом**.

ЗАИФҶУССА ضعیف‌جثّه *ниг.* **заифандом**.

ЗАЙБАҚ *а.* زیبق симоб, ҷева.

ЗАЙҒАМ *а.* ضیغم шер, шери беша, шери даранда.

ЗАЙД *а.* زید *маҷ.* фалонӣ, фалон кас.

ЗАЙЛ *а.* ذیل 1. *кит.* доман, домани ҳар чиз. 2. дунбола, давоми чизе; поён; **дар зайл** дар поён, дар зер. 3. тарз, тавр, ранг; **ҳамин зайл** ба ҳамин тариқ; **як зайл** а) як хел; б) муттасил, пайваста. 4. *кит.* доманаи кӯҳ.

ЗАЙМАРОН *а.* ضیمران райҳони ёбоӣ, як навъ гиёҳи хушбӯй, шоҳисфарам.

ЗАЙН *а.* زین *кит.* 1. зинат, зевар, ороиш. 2. *маҷ.* хубӣ, некӯӣ.

ЗАЙТУН *а.* زیتون дарахти ҳамешасабз (*дар кишварҳои гарм*), ки меваи онро дар намак хобонда мехӯранд; аз меваи он равған мегиранд, ки дар саноати хӯрокворӣ ва тиб истифода мешавад.

ЗАЙТУНӢ زیتونی ранги сурхи ба зардӣ моил: **ранги зайтунӣ**.

ЗАЙФ *а.* ضیف 1. меҳмон. 2. мусофир.

ЗАЙЪАТ I *а.* ضیعت нобуд шудан, барбод шудан.

ЗАЙЪАТ II *а.* ضیعت *кит.* обу замин, мулк, замини зироатӣ.

ЗАКАР *а.* ذکر *кит.* 1. нар, нарина, мард. 2. олати таносули мард.

ЗАКИТАБЪ *а.* ذکی‌طبع *ниг.* **закӣ**.

ЗАКӢ *а.* ذکی заковатманд, тезфаҳм, ҳушёр.

ЗАКО *а.* ذکا теззеҳнӣ, зиракӣ.

ЗАКОВАТ *а.* ذکاوت тезии фаҳм ва идрок, зиракӣ, ҳушмандӣ.

ЗАКОВАТМАНД ذکاوتمند хушзеҳн, зирак.

ЗАКОВАТНОК ذکاوتناک *ниг.* **заковатманд**.

ЗАКОТ *а.* زکات 1. *кит.* покӣ, покизагӣ. 2. *д.* ҳиссаи маълуме, ки ҳар як мусулмон мувофиқи фармудаи шариат аз даромад ва дороии худ бояд ҳар сол ба фақирон ва мӯҳтоҷон бидиҳад.

ЗАКОТЧӢ زکاتچی *таър.* ҷамъкунандаи закот дар аморати Бухоро; шахсе, ки аз роҳгузарон, корвониён *ва г.* андоз ва ҳаққи роҳ мегирифт, омили закот, ҷамъкунандаи закот.

ЗАҚАН *а.* ذقن манаҳ, занах, занахдон.

ЗАҚҚУМ *а.* زقوم 1. як навъ дарахти заҳршира; мувофиқи ақидаи динӣ, дарахти талхмевае дар дӯзах, ки хӯроки дӯзахиён мешудааст. 2. *маҷ.* ҳар чизи талху заҳрдор ва кушанда: **заҳру заққум**.

ЗАЛ زل *ниг.* **толор**; хона барои пазироии меҳмонон.

ЗАЛАЛ *а.* زلل 1. лағзиш. 2. хато, ғалат, нуқсон.

ЗАЛИЛ *а.* ذلیل хор, ҳақир, забун.

ЗАЛИЛӢ ذلیلی хорӣ, ҳақирӣ, забунӣ.

ЗАЛИЛОНА ذلیلانه ҳақирона; мутеона.

ЗАЛЛА I *а.* زلّه 1. таом ё хӯрданиҳое, ки дар зиёфат ё тӯйҳо ба меҳмон барои бо худ гирифта бурдан медиҳанд. 2. таоми нигоҳдошта, пасмондаи хӯрок, саркут.

ЗАЛЛА II زلّه ҳашараи малахмонанд, чирчирак.

ЗАЛЛАБАНД زلهبند рӯмоле, ки дар он заллаи аз ҷое гирифтаи худро мебанданд.

ЗАЛОЗИЛ *а.* زلازل *ҷ.* **зилзила**.

ЗАЛОЛ *а.* ضلال *кит.* баромадан аз роҳи рост, гумроҳ шудан, гумроҳӣ.

ЗАЛОЛАТ I *а.* ضلالت хорӣ, залилӣ, зиллат, забунӣ.

ЗАЛОЛАТ II *а.* ضلالت *кит.* каҷравӣ аз роҳи рост, гумроҳӣ.

ЗАМ I زم *кит.* 1. сардӣ. 2. боди сард.

ЗАМ II زم *кит.* ҷоғ, факк.

ЗАМ(М) I *а.* ضم пайвастани чизе ба чизи дигар, илова; **ба (бар) замми ин**… ба болои ин…, илова бар ин…, ба ғайр аз ин; **зам кардан (намудан)** илова намудан, ҳамроҳ кардан; **зам шудан (гаштан)** ҳамроҳ шудан, илова гаштан; **харад – зам кун, нахарад – кам кун** (*мақ.*).

ЗАМ(М) II *а.* ذم *кит.* 1. накӯҳиш, маломат. 2. бадгӯӣ, ҳаҷв, мазаммат.

ЗАМАН *а.* زمن *кит. шакли дигари* **замон** (1).

ЗАМБӮРУҒ زمبوروغ *ниг.* **занбӯруғ**.

ЗАМБӮРУҒБИРЁН زمبوروغبريان занбӯруғи дар равған бирёншуда.

ЗАМБӮРУҒЗОР زمبوروغزار ҷои зиёд рӯидани занбӯруғ.

ЗАМЗАМ I *а.* زمزم номи чоҳест дар Макка (*наздики Каъба*).

ЗАМЗАМ II زمزم фасли Занд (*чордаҳуми китоби муқаддаси*) зардуштиён.

ЗАМЗАМА زمزمه хониш ва суруд бо овози паст; нағма ва суруде, ки зери лаб оҳиста хонда мешавад; **замзама кардан (намудан)** зери лаб, оҳиста сурудан, тараннум кардан.

ЗАМИМ *а.* ذميم нописандида, зишт, бад.

ЗАМИМА *а.* ضميمه чизе, ки ба чизе зам карда мешавад, илова: **замимаи мактуб**.

ЗАМИН I زمين 1. хок. 2. масоҳате, ки ба қитъаҳо ҷудо карда, дар он киштукор мекунанд, киштзор, мазраа; **ислоҳоти замин** *ниг.* **ислоҳот; замини вақф** *таър.* замине, ки аз тарафи касе ба масҷид, мадраса *ва г.* бахшида мешуд, ба шарти истифодаи даромади он ба таъмири ин биноҳо ва таъмини талаба, мударрис ва ходимони онҳо; **замини дарёбод** замини беоби соҳилҳои дарё; **замини кишт** киштзор, мазраа; **замини мурда** замине, ки дар натиҷаи солҳо кишт накардан ғайри қобили зироат шудааст; **замини обӣ** киштзори обёришаванда, ғайри лалмӣ; **замини обчакорӣ** қитъае, ки дар он сабзавот кишта шудааст; **замини пахта** пахтазор; **замини фарбеҳ** замини ҳосилхез. 3. таги ҳар чиз: **замини ҳавз, замини хона** *ва г.* 4. кураи арз, яке аз сайёраҳое, ки мо, инсонҳо, дар он ҳаёт ба сар мебарем. 5. мамлакат, кишвар; **замину замон** тамоми дунё; ҷаҳон; **ба замин задан** а) ба замин андохтан, ба хок яксон кардан чизе ё касеро; беҳурмату беқадр кардан касеро; б) мағлуб кардан; **ба замин задани сухани** *касе* гапи касеро ба эътибор нагирифтан; хоҳиши касеро иҷро накардан; **замин кафид(а), одам баромад** одам ниҳоят бисёр буд, мардум хеле зиёд буд; **замин накафид, ки дароям** бисёр шарм доштам, сахт хиҷолат кашидам; **замин сахту осмон баланд** ҳеҷ илоҷ нест, ҳеҷ чора нест; дар ҷое ба доди касе намерасанд; **фарқ аз замин то осмон аст** дар байни ду чиз тафовут ниҳоят калон аст.

ЗАМИН II *а.* زمين *кит.* барҷомонда, он ки ба сабаби беморӣ аз ҷой ҷунбида наметавонад ё бо пой рафта наметавонад.

ЗАМИН III *а.* زمين *кит.* гарав, қавл.

ЗАМИНА زمينه 1. асос; таҳкурсӣ, поя; **дар заминаи**... дар асоси…; **замина тайёр кардан** шароити мусоид ба вуҷуд овардан барои иҷрои коре. 2. тарҳи нақша; асли матоъ ё лавҳа, ки рӯи он нақшу гулҳои рангоранг кашида мешавад.

ЗАМИНБӮС زمينبوس 1. он ки замини адаб бӯсад, хокро бӯсида таъзим кунад. 2. таъзимкунанда, мутеъ, фармонбардор.

ЗАМИНБӮСӢ زمينبوسى бӯсидани замини адаб, бӯсидани хок барои таъзим.

ЗАМИНВАСЛА زمین‌وصله ба замин васл шудани сими барқ ба мақсади барқрезон

ЗАМИНГИР زمین‌گیر 1. он ки хоҳиши ба даст овардани заминро дорад. 2. он ки аз ҷояш хеста наметавонад, азпомонда, барҷомонда (*ба сабаби пирӣ ё беморӣ*).

ЗАМИНДОР زمین‌دار он ки замини кишти хусусӣ дорад, соҳиби замин; мулкдор.

ЗАМИНДОРӢ زمین‌داری соҳиби замин будан, заминдор будан.

ЗАМИНДӮЗӢ زمین‌دوزی навъи зардӯзӣ, ки тамоми рӯи порча бо зар ё абрешим дӯхта мешавад.

ЗАМИНӢ زمینی *мансуб ба* **замин**; ҳар чизе, ки дар замин аст; *муқоб.* **осмонӣ**.

ЗАМИНКАН زمین‌کن 1. хонаи зеризаминӣ; иқоматҷои тагизаминӣ (*дар майдони ҷанг*). 2. коргаре, ки замин меканад: **дастаи заминканҳо**.

ЗАМИНКАНӢ زمین‌کنی амали коргари заминкан; кандани замин.

ЗАМИНКОВ زمین‌کاو *ниг.* **заминкан** 2: **коргарони заминкови роҳи оҳан**.

ЗАМИНКУШО زمین‌کشا он ки заминҳои нокорам ва бекорхобидаро қобили кишт мегардонад.

ЗАМИНКУШОӢ زمین‌کشائی қобили кишт гардонидани заминҳои бекорхобида.

ЗАМИНКӮБ زمین‌کوب 1. кас ё ҳайвоне, ки ба замин по мекӯбад. 2. *киноя аз* асп. 3. чизе, ки бо он замин мекӯбанд.

ЗАМИНЛАРЗА زمین‌لرزه *ниг.* **зилзила**.

ЗАМИНПАЙМО زمین‌پیما *кит.* 1. сафаркунанда, сайёҳ. 2. паймоишгари замин, масоҳатсанҷ, танобчӣ, танобкаш.

ЗАМИНРОН زمین‌ران деҳқоне, ки заминро шудгор мекунад.

ЗАМИНРОНӢ زمین‌رانی замин шудгор кардан.

ЗАМИНСОЗӢ زمین‌سازی *ниг.* **заминкушоӣ**.

ЗАМИНХЕЗ زمین‌خیز *кит.* он чи аз замин ҳосил мешавад, ҳосил, маҳсул.

ЗАМИНҶУНБӢ زمین‌جنبی *ниг.* **зилзила**.

ЗАМИР I ضمیر *а.* 1. қалб; даруни дил, ботини инсон. 2. он чи аз дил мегузарад, андеша. 3. сир, рози ниҳонӣ; **замири дил** *киноя аз* рози ниҳонӣ.

ЗАМИР II ضمیر *кҳн., збш.* ҷонишин.

ЗАМИСТОН زمستان *ниг.* **зимистон**.

ЗАМӢ زمی *шакли кӯтоҳшудаи* **замин** I.

ЗАММА *а.* ضمّه *збш.* аломатест дар алифбои арабии тоҷикӣ (ُ), ки барои ифодаи садоноки «у» дар болои ҳарфҳои ҳамсадо ва ҳарфи алиф гузошта мешавад, пеш.

ЗАМОН *а.* زمان 1. вақт, ҳангом, айём; давр, аҳд; **ба (бо) мурури замон** бо гузашти вақт; **дар айни замон** дар як вақт; бо баробари ин; **дар замони** дар вақти; дар даври. 2. ҳамоно, ба маҳзи… (*ба ин маъно танҳо ҳамроҳи феълҳо меояд*: **омадан замон, даромадан замон, истодан замон** *ва г.*); **ҳамин замон** ҳамин асно, ҳозир, ҳамин ҳоло. 3. *збш.* категорияи дастурии хоси феълҳо, ки муносибати гӯяндаро ба вақти амалу ҳолат ифода мекунад: **замони гузашта, замони ҳозира-оянда**.

ЗАМОНА زمانه 1. *ниг.* **замон** 1. 2. гардиши замон; рӯзгор. 3. *маҷ.* олам, дунё, ҷаҳон; **аз дасти замона** аз ҷабри рӯзгор; аз азобу машаққати дунё; **гарму сарди замонаро аз сар гузаронидан** неку бади рӯзгорро дидан; таҷрибадор шудан.

ЗАМОНАСОЗ زمانه‌ساز он ки мувофиқи шароит ва тақозои замона (*бар хилофи ақидаи худ*) рафтор мекунад, касе, ки ба замона созгор шудан мехоҳад, ибнулвақт.

ЗАМОНАСОЗӢ زمانه‌سازی мувофиқи шароит ва тақозои замона рафтор кардан, бо замона созгор шудан; дурӯягӣ: **замонасозӣ кардан**.

ЗАМОНАТ *а.* زمانت кафилӣ, зоминӣ, кафолат.

ЗАМОНБАНДӢ زمان‌بندی муайян кардани вақт ва замони муайян барои иҷрои коре, мӯҳлатбандӣ.

ЗАМОНГИРӢ زمان‌گیری соҳиби замон шудан.

ЗАМОНИҶАНГӢ زمان‌جنگی *мансуб ба* **замони ҷанг**; он чи дар давраи ҷанг ба вуқӯъ омадааст: **ҳикояҳои замониҷангӣ**.

омадааст: **ҳикояҳои замоничангӣ**.

ЗАМОНӢ//ЗАМОНАВӢ زمانی//زمانوی *мансуб ба* **замон**; **улуми замонӣ** илмҳое, ки дар давраи муайян роиҷ ва машҳуранд, илмҳои замонавӣ.

ЗАМОРУҒ زماروغ *ниг.* **занбӯруғ**.

ЗАМҲАРИР زمهریر 1. сармои бисёр сахт, шиддати сармо. 2. ҷои бисёр сард; **сармои замҳарир**.

зан زن 1. *асоси замони ҳозира – оянда аз* **задан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* занандa: **шохзан, зарбазан, роҳзан, торзан, муштзан**.

ЗАН زن 1. ҷинси модинаи инсон, ҷинси муқобили мард. 2. завҷа, аёл, ҳамсари мард; **зани бева** зани бешавҳар, бевазан; **зани меҳнатӣ** зани меҳнатдӯст, зани серғайрат; **зани муштипар** зани нотавон, оҷиза, заифа; **зан гирифтан** духтареро ба ақди никоҳи худ даровардан, издивоҷ кардан, хонадор шудан; **зан додан** *касеро* зандор кардан, хонадор намудан касеро; **зан шудан** *ба касе* ба шавҳар баромадан, бо марде издивоҷ кардан, ба қайди никоҳи марде даромадан.

ЗАНАБ *а.* ذنب 1. дум, дунб. 2. тарафи дунболаи галаситораи Аждаҳо (*тарафи дигараш Раъс номида мешавад*).

ЗАНАК زنک *шакли тасғири* **зан**; хитобан нисбат ба занон гуфта мешавад (*дар забони омма).*

ЗАНАКА زنکه *ниг.* **занак**.

ЗАНАКАБОЗ زنکه‌باز *ниг.* **занбоз**.

ЗАНАКАБОЗӢ زنکه‌بازی *ниг.* **занбозӣ**.

ЗАНАКБОЗ زنک‌باز *ниг.* **занбоз**.

ЗАНАНДА زننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **задан**; зарбазананда, кӯбанда, латкунанда.

ЗАНАХ زنخ манаҳ, зақан, чона; **занах задан** бисёр

гап задан, лаққидан; лоф задан.

ЗАНАХДОН زنخدان *ниг.* **занах**.

ЗАНБ *а.* ذنب *кит.* гуноҳ, ҷурм, айб.

ЗАНБАҚ *а.* زنبق навъе аз савсан, ки гули сафеди хушбӯ дорад.

ЗАНБАМУЗД زنبمزد марде, ки аз номуси зани худ бепарво бошад, дайюс.

ЗАНБАР زنبر сабади байни ду чӯб бофташуда ё тахтаи дар ду чӯб задашуда, ки бо он хоку хишт ва дигар чизҳоро дукаса мекашонанд.

ЗАНБАРАК//ЗАНБӮРАК زنبرک//زنبورک *кӯҳн.* тӯпи хурде, ки дар замонҳои пеш ба шутур бор мекарданд.

ЗАНБАРҒАЛТАК زنبرغلتک аробачае, ки дар тарафи пеши он як ғалтак шинонда шудаасту ду дастаи тарафи дигари онро ба даст гирифта хоку хишт *ва ғ.* мекашонанд.

ЗАНБАРКАШ زنبرکش он ки дар занбар бор мекашонад.

ЗАНБАРМИЁН زنبرمیان чорпои миёнаш хам (*хусусан аспу хар*).

ЗАНБАШАРА زنبشره занмонанд, бо афту андоми занона.

ЗАНБЕЗОР زنبیزار он ки нисбат ба занҳо нафрат дорад, мутанаффир аз зан.

ЗАНБИЛ زنبیل сабади аз химчаҳо бофтаи дудаста.

ЗАНБИЛБОФ زنبیل‌باف касе, ки сабад мебофад, сабадбоф.

ЗАНБИЛБОФӢ زنبیل‌بافی сабадбофӣ.

ЗАНБОЗ زنباز марди айёше, ки аз дунболи занон мегардад, занпараст, зандӯст.

ЗАНБОЗӢ زنبازی амали марди занбоз.

ЗАНБОРА زنباره *ниг.* **занбоз**.

ЗАНБӮРУҒ زنبوروغ навъе аз растанист, ки фақат аз тана иборат буда, реша, барг ва гул надорад, дар баҳорон дар ҷойҳои сернам мерӯяд, (*як қисми онҳо хӯрданбоб, қисми дигарашон заҳр-нокaнд*) саморуғ, қорч, чағора, чора.

ЗАНБӮР زنبور навъи ҳашароти парандаи хурди нешзан, ки хелҳои гуногун дорад, ору, кабт; **занбӯри асал** занбӯре, ки асал медиҳад; **занбӯри ҷиззак** занбӯри зардак, занбӯри ғингак (бингак).

ЗАНБӮРАК زنبورک 1. *шакли тасғири* **занбӯр**; занбӯри хурд. 2. *ниг.* **занбарак**.

ЗАНБӮРБОН زنبوربان нигоҳубинкунандаи занбӯрҳои асал.

ЗАНБӮРПАРВАРӢ زنبورپروری парвариши занбӯри асал.

ЗАНБӮРХОНА زنبورخانه 1. хонаи занбӯр, лонаи занбӯр; кандуи оруи асал. 2. *маҷ.* ҷои серғавғою мағал.

ЗАНГ I زنگ 1. ғуборе, ки дар рӯи филизоти дар ҷои нам истода ба вуҷуд омада, онро оҳиста-оҳиста нобуд мегардонад; **занг задан (бастан)** зангор гирифтани рӯи филиззот, мурёна. 2. *маҷ.* ғубор, кудурат; **занги дил** ғубори дил; ғаму андӯҳ. 3. танаи ғафси ток.

ЗАНГ II زنگ 1. олати қуббашакли филизии дарунхолие, ки овезаи дар дарунаш буда вақти ҷунбондан ба деворaҳо расида, садо мебарорад, зангӯла, ҷарас: **занги дар (дарвоза), занги соат, занги мактаб, занги телефон, соат занги нӯҳро зад**. 2. зангӯлачаҳое, ки раққосагон ба дасту пои худ мебанданд ва дар вақти даст ҷунбондан ва по кӯфтан садо медиҳанд; ◊ **занги нӯш** садои ба ҳам задани ҷомҳо дар базми шароб.

ЗАНГБАСТА زنگبسته *сифати феълии замони гузашта аз* **занг бастан**; занггирифта, зангпайдокарда.

ЗАНГДОР زنگدار зангӯладошта, зангнок; **соати зангдор** а) соате, ки дар ҳар як соат ё ним соат занги он садо медиҳад; б) соати рӯимизие, ки дар вақти матлуб занги он садо дода метавонад.

ЗАНГЗАДА زنگزده *сифати феълии замони гузашта аз* **занг задан**; зангбаста, зангдоршуда, занг пайдокарда.

ЗАНГЗАН زنگزن **:зангзани калисо** ба садо даровардаи ноқусҳо дар калисо.

ЗАНГИЁНА زنگیانه *кит.* беолоиш, сода.

ЗАНГИЛА زنگله *тиб.* беморие, ки аз норасоии витаминҳо сар зада, одамро беҳол месозад ва ҳатто дандонҳоро мерезонад.

ЗАНГИМИЗОҶ زنگیمزاج *кит., киноя аз* одами хурсандухушҳол.

ЗАНГИР زنگیر зангиранда, зандоршаванда, хонадоршаванда.

ЗАНГИРӢ زنگیری зан гирифтан, хонадор шудан.

ЗАНГӢ زنگی одами сиёҳпӯст, ҳабаш.

ЗАНГНОГИР زنگناگیر филизе, ки занг пайдо намекунад: **пӯлоди зангногир**.

ЗАНГОР زنگار 1. занги филиз, оина *ва г.* 2. ранге, ки онро аз занги мис тайёр мекунанд. 3. ранги сабзи баланд. 4. *маҷ.* гирифторӣ ба ғаму андӯҳи сахт; **зангор кардан** ба ғаму андӯҳ гирифтор сохтан.

ЗАНГОРӢ زنگاری ба ранги зангор, сабзранг.

ЗАНГОРБАСТА زنگاربسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **зангор бастан**; зангбаста, зангнокшуда. 2. маҷ. ниҳоят зиқшуда, андӯҳнок.

ЗАНГОРРАНГ زنگاررنگ ба ранги зангор, зангорӣ, сабзи баланд.

ЗАНГОРТОБ زنگارتاب зангормонанд, ранги моил ба зангорӣ; сабз.

ЗАНГОРХӮРДА زنگارخورده зангзада, занггирифта.

ЗАНГӮЛА زنگوله занги хурд, ҷарас (*хусусан зангӯлае, ки ба гардани бузу гӯсфанд ва шутур мебананд*).

ЗАНГӮЛАДОР زنگولهدار 1. дорои зангӯла. 2. ҷарангосӣ, марғуладор: **овози зангӯладор**.

ЗАНГӮЛАЧА زنگولهچه зангӯлаи хурд.

ЗАНҒАР زنغر дашном ба марде, ки ба сабукпоии занаш беаҳамият аст, дайюс, қалтабон.

ЗАНД زند номи китоби тарҷума ва тафсири Авесто ба забони паҳлавӣ.

ЗАНДОР زندار марде, ки зан дорад, марди

оиладор; *муқоб.* **безан; зандор шудан** хонадор шудан, зан гирифтан.

ЗАНДОРӢ زنداری зан доштан, оиладор будан; хонадорӣ.

ЗАНДӮСТ زندوست 1. марде, ки зани худро бисёр дӯст медорад ва эҳтиром мекунад. 2. занбоз, занпараст.

ЗАНДӮСТӢ زندوستی амали марди зандӯст; занпарастӣ.

ЗАНИШ زنش *исми амал аз феъли* **задан**.

ЗАНӢ زنی ба сифати зан; ҳамсарӣ, завҷагӣ; **ба занӣ қабул кардан (гирифтан)** издивоҷ кардан, ба никоҳи худ даровардан; **ба занӣ додан** ба шавҳар додан.

ЗАНМИЗОҶ زنمزاج марде, ки табиат ва феълу атвораш занона аст.

ЗАНМУРДА زنمرده марде, ки занаш мурдааст.

ЗАНН *а.* ظن гумон, пиндошт, ҳадс; *муқоб.* **яқин; занни бад** гумони бад; **занни ғолиб** гумони ба ҳақиқат наздик, эҳтимоли қавӣ.

ЗАНОЗАНӢ زنازنی ҳамдигарро задану кӯфтани ду шахс ва ё ду тарафи мухолиф, даст ба гиребон шудан, ҷангу ҷидол, задухӯрд.

ЗАНОН زنان *феъли ҳол аз* **задан; занон-занон бурдан** зада-зада, кӯфта-кӯфта бурдан.

ЗАНОНА زنانه *мансуб ба* **зан**; ҳар чизи хос ба занҳо: **кафши занона, либоси занона**.

ЗАНОНДАН//ЗАНОНИДАН زنانیدن//زناندن *тарзи бавоситаи* **задан**; касеро барои задани шахсе водор ва маҷбур кардан.

ЗАНОШӮӢ زناشوئی зану шавҳар шудан, издивоҷ.

ЗАНПАРАСТ زنپرست *ниг.* **зандӯст**.

ЗАНПАРАСТӢ زنپرستی *ниг.* **зандӯстӣ**.

ЗАНСЕТАЛОҚ زنسه‌طلاق он ки занашро се талоқ кардааст (*оҳанги таҳқирӣ дорад*).

ЗАНТАБИАТ زنطبیعت 1. дорои табиати латифу нозуки занона; нозуктабъ. 2. *ниг.* **занмизоҷ**.

ЗАНТАЛОҚ زنطلاق марде, ки аз рӯи шариат аз занаш ҷудо шудааст ё ҷудошуда ҳисоб меёбад.

ЗАНТАЛОҚӢ زنطلاقی занталоқ кардан, аз зан ҷудо шудан; **аз занталоқӣ қасам хӯрдан** дар сурати шикастани қасам зани худро талоқшуда эълон кардан.

ЗАНҶАБИЛ زنجبیل гиёҳе, ки асосан дар Ҳиндустон мерӯяд ва дар решааш ғуддаҳои тундмазаи хушбӯй пайдо мешавад, чун дорувор ба таом ҳамроҳ мекунанд ва дар тиб низ ба кор меравад, қаранфул.

ЗАНҶАЛАБ زنجلب *ниг.* **занғар**.

ЗАНҶАЛЛОБ زنجلاب *гуфт.* марде, ки хариду-фурӯши занон шуғли ӯ бошад; зуд-зуд зан гирифта, талоқ медиҳад.

ЗАНҶИР زنجیر 1. ҳалқаҳои ба ҳам гузарондашудаи филизӣ ба шакли ришта ё таноб, силсила. 2. *таър.* занҷири махсусе, ки барои нагурехтани муҷримон ва девонагон ба дасту пой ва ба гардану миёни онҳо мебастанд, завлона; **занҷири дар** ё **дарвоза** олати филизии махсус барои баста маҳкам кардани дару дарвоза; **занҷир бастан (задан)** банд кардан ба воситаи занҷир; **занҷир кардан** ба занҷир бастани дару дарвоза. 3. адад дар саршумории филҳо.

ЗАНҶИРА زنجیره 1. ҳар чизи монанд ба занҷир: **занҷираи тиллоии соат**. 2. нақши занҷирмонанд дар гирдогирди тасвир ва канндакориҳо.

ЗАНҶИРБАНД زنجیربند бо занҷир баста; **занҷирбанд кардан** бо занҷир бастан; занҷир задан; бандӣ кардан; **роҳро занҷирбанд кардан** пеши роҳро бо занҷир бастан, умуман роҳро банд кардан.

ЗАНҶИРВОР زنجیروار монанди занҷир, занҷир барин.

ЗАНҶИРГОҲ زنجیرگاه *кит.* лангаргоҳ, истгоҳи киштиҳо.

ЗАНҶИРГУСИСТА زنجیرگسسته он ки ва он чи банд ва занҷирро кандааст; аз банд раҳошуда: **шери занҷиргусиста**.

ЗАНҶИРДОР زنجیردار дорои занҷир, занҷирдошта.

ЗАНҶИРӢ زنجیری 1. *мансуб ба* **занҷир**; занҷирбандшуда. 2. *маҷ.* девона; бандӣ.

ЗАНҶИРМӮЙ زنجیرموی он ки мӯи ҷингила дорад, мӯи ҳалқа-ҳалқа.

ЗАНҶИРЧА زنجیرچه *шакли тасғири* **занҷир**; занҷири хурду борик.

ЗАНҶИРШАКЛ زنجیرشکل занҷирмонанд, монанди силсилаи занҷир.

ЗАНШАВАНДА زنشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **зан шудан**; духтаре, ки ба зании касе номзад шудааст, арӯс.

ЗАП زپ *гуфт., ҳиссача* аҷаб, ҳайратовар, заб: **зап кор кардед**.

ЗАР زر 1. филизи зарди қиматбаҳо, тилло, заҳаб. 2. тиллои маскук; пул; сарват; **зари дағал // зари қалб** тиллои носара, ғайри холис; **зари комилъиёр // зари ноб** тиллои асил, беғаш, холис, аъло; **зари сафед** а) нуқра, сим; б) *киноя аз* пахта, тиллои сафед; **зари сурх** тиллои сурхранги аъло; **зари тилло** тиллои нарми аъло; **хати зар** хате, ки бо зарҳал навишта шудааст.

ЗАРАБОН ضربان тапиши дил, задани дил.

ЗАРАНГ زرنگ 1. номи дарахти кӯҳии чӯбаш хеле сахт. 2. замини сахтхок. 3. зирак, ҳушёр, доно.

ЗАРАНГӢ زرنگی 1. *мансуб ба* **заранг**; **калтаки зарангӣ** чӯбдасти сахту маҳкам (*барои ҷазодиҳӣ*), ки аз дарахти заранг бурида тайёр кардаанд. 2. ҳушёрӣ, зиракӣ.

ЗАРАНДУД زرندود он чи ба рӯи он оби тилло давонда шудааст, зарҳалкоришуда, зарнигор.

ЗАРАНДӮЗ زراندوز 1. он ки тилло ҷамъ орад. 2. он ки молу сарват гирд оварад .

ЗАРАНДӮЗӢ زراندوزی амали зарандӯз.

ЗАРАР *а.* ضرر зиён, хисорат; газанд, осеб; **зарар дидан (кашидан)** зиён бурдан.

ЗАРАРДИДА ضرردیده *сифати феълии замони гузашта аз* **зарар дидан**; он ки осебе ё зиёну хисорате дидааст, озоррасида.

ЗАРАРКУНАНДА ضررکننده *сифати феъли замони ҳозира аз* **зарар кардан**; зараррасон; зиёнкор.

ЗАРАРНОК ضررناک зараровар, осебрасонанда.

ЗАРАРОВАР ضررآور зиёновар, осебрасон.

ЗАРАРРАСОН ضرررسان *ниг.* **зараровар: ҳашароти зараррасон**.

ЗАРАРРАСОНӢ ضرررسانی расонидани зарар, ворид кардани зарар.

ЗАРАФШОН زرفشان 1. нисоркунандаи зар, зарпош. 2. номи дарёи машҳур дар Осиёи Миёна.

ЗАРБ *а.* ضرب 1. задан, заниш, зарбат, осеб. **зарбу лат** а) шатта, шаллоқ, калтак; б) *маҷ.* талхӣ, нокомӣ: **зарбу лати ҳаётро бисёр дидааст; зарб хӯрдан** лат хӯрдан, осеб дидан, зарар дидан. 2. *маҷ.* зӯр, қувва; **зарби шатта** зӯри шатта. 3. садои мавзуну хушоянди созҳои зарбӣ (*аз қабили* доира ва нақора), ки созҳои дигар ба мисли тору танбӯр *ва г.* ба он нағмаҳои худро ҷӯр мекунанд; усули мусиқӣ, ки ба тартиби муайян ва пайдарҳам омадани овозҳо асос меёбад. 4. сикка, сикказада, маскука (*оид ба* танга, пул). 5. *риёз.* яке аз чор амали асосии илми ҳисоб, ки аз мукарраран зам кардани як адад бо миқдори воҳидҳои адади дигар иборат мебошад (*мас., 3 зарби 4, яъне адади 3 чор мартаба такрор карда шавад, аз ҳосили зарби он адади 12 ба даст меояд*); **зарб задан // зарб кардан** амали зарбро иҷро кардан; ◊ **зарби масал** эроди масал, масал овардан; **аз зарби...** аз зӯрии, аз шиддати... **ба зарб** сахт, бо шиддат, бо зӯри тамом; **долу зарб** ҷушу хурӯш, авҷи коре, **ҳарбу зарб** занозанӣ; ҷанг, муҳориба, мубориза; **хирс мулло мешавад аз зарби чӯб** (*зарб.*).

ЗАРБА *а.* ضربه 1. *ниг.* **зарб** 1; садама, латма; **зарбаи дил** задани қалб, тапиши дил; **зарбаи ҷонкоҳ** зарбаи бисёр сахт. 2. сахт задан, бархӯрди сахт ва ногаҳонии чизе ба чизе, такони якбора ва сахт; **зарбаи ҷавобӣ** ҳуҷуме, ки дар муқобили ҳамлаи касе карда мешавад; **зарбаи қатъӣ** ҳамлаи шадид, ҳуҷуми қотеона; **бо як зарба** ба як зӯр задан; бо як ҳамла: **ӯ бо як зарба дарро кушода берун рафт; зарба задан** задан, кӯфтан; лат додан; **зарба хӯрдан** а) осеб дидан, лат хӯрдан; б) шикаст хӯрдан; **зарба шинондан** задан (*бо даст, шаллоқ ва г.*)

ЗАРБАГИР ضربه‌گیر он чи зарбаро ба худ мегирад.

ЗАРБАДОР ضربه‌دار 1. *ниг.* **зарбдор**. 2. бошиддат, босуръат.

ЗАРБАТ *а.* ضربت *ниг.* **зарба**.

ЗАРБАФТ//ЗАРБАФТА زربفت//زربفته *ниг.* **зарбофт**.

ЗАРБАХӮРДА ضربه‌خورده *ниг.* **зарбхӯрда**.

ЗАРБАХШ زربخش 1. *кит.* он ки зар мебахшад, саховатпеша. 2. *ниг.* **зархез**.

ЗАРББАРДОР ضرب‌بردار *ниг.* **зарбагир**.

ЗАРБЕД زربید навъе аз дарахти бед.

ЗАРБДОР ضربدار коргар ё гурӯҳи коргароне, ки корро бо шиддат ва ғайрат пеш бурда, бо сифату маҳсулнокии меҳнат ба дигарон намунаи ибрат мешаванд, пешқадами кор: **зарбдори меҳнат, гурӯҳи зарбдор**.

ЗАРБДОРОНА ضرب‌دارانه бо ҷидду ҷаҳди тамом, бо зарба кор кардан.

ЗАРБӢ ضربی 1. *мансуб ба* **зарб** 3; **созҳои зарбӣ** асбобҳои мусиқӣ, ки ба воситаи задан навохта мешаванд. 2. *мансуб ба* **амали зарб** (5) дар илми ҳисоб.

ЗАРБОФТ زربافت матое, ки аз торҳои зарпеч бофта шудааст; зардӯзӣ кардашуда.

ЗАРБОФТӢ زربافتی *ниг.* **зарбофт**.

ЗАРБСАНҶ ضرب‌سنج олати андозагири зарб 3.

ЗАРБУЛМАСАЛ *а.* ضرب‌المثل сухани ҳикматноки пандомӯз ва вирди забонгашта, ки дар нутқ ҳамчун мисол оварда мешавад.

ЗАРБХОНА ضرب‌خانه ҷое, ки танга сикка мезананд, зарробхона, сиккахона.

ЗАРБХӮРДА ضرب‌خورده осебдида, садамадида.

ЗАРВАРАҚ زرورق варақаи ҳалли тилло давондашуда.

ЗАРГАР زرگر ҳунарманде, ки аз зару нуқра асбобу олоти зебу зинат *ва г.* месозад.

ЗАРГАРӢ زرگری 1. касби заргар; ҳунари истеҳсоли маснуоти бадеӣ аз филизоту ҷавоҳирот *ва г.* 2. *мансуб ба* **заргар**. 3. дӯкон ва растаи заргарон дар бозор.

ЗАРГАРОНА زرگرانه 1. мисли заргар, ба монанди кори заргар. 2. *маҷ.* хеле резакорона.

ЗАРГУДОЗ زرگداز гудозандаи зару нуқра.

ЗАРГУЗОР زرگذار касе, ки пулро харҷ накарда, нигоҳ медорад, ҳарис.

ЗАРГУЛДОР زرگلدار як намуди парандаи гунҷишкмонанд, ки баъзе ҷойҳои баданаш зарду сабзранг аст, зарғилдоқ, зардак, гунҷишки зардинапар.

ЗАРГУН زرگون ба ранги зар, тиллоранг.

ЗАРГӮШ زرگوش *ниг.* **харгӯш**.

ЗАРГӮШПАРВАРӢ زرگوش‌پروری *ниг.* **харгӯшпарварӣ**.

ЗАРҒИЛДОҚ زرغلداق 1. *кит.* кишт, зироат. 2. *ниг.* **заргулдор**.

ЗАРД زرد рангест монанди ранги зар, заъфарон ё зардии тухми мурғ, лимӯранг; **равғани зард** равғане, ки аз шири гов мегиранд.

ЗАРДА زرده 1. *ниг.* **заҳра**. 2. қисмати зардранги даруни тухми мурғ. 3. *маҷ.* дӯғу пӯписа; хашмгинӣ; **заҳраву зарда** ҷуръат, ҷасорат; **зарда кардан** *гуфт.* хашму ғазаб ё эътирози худро бо пичингу суханҳои дурушт изҳор кардан.

ЗАРДАК زردک 1. ранги ба зардӣ моил, зардча, зардтоб. 2. сабзӣ, бехӣ. 3. *ниг.* **заргулдор**.

ЗАРДАҶӮШ زرده‌جوش эҳсоси сӯзише дар сурхрӯда.

ЗАРДГУН زردگون зардранг, зардфом.

ЗАРДГУНА زردگونه зардчеҳра, зардрӯ.

ЗАРДИНА زردینه ба зардӣ моил, зардтоб, зардак.

ЗАРДӢ زردی 1. дорои ранги зард будан; ранги зард. 2. моддаи зардранги даруни тухми мурғ.

ЗАРДОБ زرداب 1. оби зардранги ҷурғот. 2. чирки зардранг, ки баъд аз пухта расидани реш аз он мебарояд, фасод, рим, мадда; **зардоб шудан** *киноя аз* бисёр ғаму кулфат кашидан.

ЗАРДОЛУ زردآلو 1. дарахти мевадори маъруф аз ҷинси олу. 2. меваи ширину донадори байзашаклу мудаввар ё дарозрӯяи ин дарахт, ки ҳам тару ҳам хушк карда мехӯранд, ғӯлинг; навъҳои машҳури зардолу: **аҳрорӣ, бобоӣ, искодарӣ, кафак, қандак, лучак, мирсанҷалӣ, маҳтобӣ, ниёзӣ, обак, пайвандӣ, пешпазак** ё **ҷавпазак, сафедак, хурмоӣ, ширпайванд** *ва г.*

ЗАРДОЛУАФШОНӢ زردالوافشانی ларзондан ё бо чӯб задани шохаҳои дарахти зардолу барои ба тагаш резондану чидани меваҳои пухтаи он.

ЗАРДОЛУЗОР زردالوزار ҷое, ки дарахтони зиёди зардолу дорад, боғи дарахтҳои зардолу.

ЗАРДОЛУОБ زردالوآب шарбати аз зардолуи хушк тайёр карда, ғӯлингоб.

ЗАРДОЛУПАЗ//ЗАРДОЛУПАЗӢ زردالوپز//زردالوپزی мавсими пухтани зардолу, ки ба охири баҳору аввали тобистон рост меояд.

ЗАРДОЛУЧИН زردالوچین он ки маҳсули зардолуро аз дарахт мечинад.

ЗАРДОЛУЧИНӢ زردالوچینی амали зардолучин.

ЗАРДОР زردار пулдор, сарватманд, давлатманд.

ЗАРДПАРМА زردپرمه *ниг.* **зардча** (2).

ЗАРДПӮСТ زردپوست дорои пӯсти зард: **нажоди зардпӯст** нажоди туркиву муғулӣ ва чиноӣ.

ЗАРДРӮ زردرو 1. он ки чеҳрааш зард аст. 2.

маҷ. кулфатрасида, ғамдида.

ЗАРДРӮӢ زردروئی паридагии ранг, кулфатрасидагӣ.

ЗАРДТОБ زردتاب зардча, моил ба зардӣ.

ЗАРДУШТ زردشت асосгузори дини зардуштӣ, ки тахминан дар байни асрҳои 7-ум ва 6-уми то мелод зистааст.

ЗАРДУШТИЯ زردشتیه *ниг.* **зардуштӣ (кеши зардуштӣ)**.

ЗАРДУШТӢ زردشتی 1. *мансуб ба* **Зардушт**. 2. пайрави дини Зардушт; **кеши зардуштӣ** мазҳабе, ки Зардушт, пайғамбари бостонӣ дар асри 7-уми пеш аз мелод асос гузоштааст ва то истиллои араб ва паҳн шудани ислом дини расмии халқҳои Эронзамин ҳисоб мешуд, кеши онҳо бо номи оташпарастӣ низ машҳур аст, зардуштия.

ЗАРДӮЗ زردوز ҳунарманде, ки бо торҳои зарину симин дар матоъҳо нақшу нигор медӯзад.

ЗАРДӮЗӢ زردوزی 1. пешаи зардӯз; навъе аз ҳунармандист, ки аҳли он бо торҳои симу зар дар порчаҳо гулу нақшҳои гуногун медӯзанд. 2. бо торҳои зарину нуқрагин нақшу нигор дӯхташуда, зардӯзишуда: **тоқии зардӯзӣ**.

ЗАРДХОК زردخاک хоки зард, хоки зардча.

ЗАРДЧА زردچه 1. зардтоб, моил ба зардӣ; малларанг: **ранги ҳамаи онҳо зардча метобид**. 2. *тиб.* бемориест, ки дар натиҷаи дарди ҷигар ва зиёд шудани заҳра дар хун чашму бадани одамро зардӣ зер мекунад, яраҷон, зардпарма, заъфарма.

ЗАРДЧАШМ زردچشم он ки чашмаш зард аст.

ЗАРДЧӮБА//ЗАРЧӮБА زردچوبه//زرچوبه *бот.* гиёҳест аз ҷинси занҷабилиҳо, ки дар кишварҳои гарм (*Ҳиндустон, Африқо ва г.*) ҳамчун гиёҳи ғизоӣ ва доруворӣ парвариш карда мешавад ва решаи онро кӯфта, барои хуштаъм кардан ба хӯрок меандозанд.

ЗАРЕА//ЗАРЕАТ *а.* ذریعه *кит.* восита, васила.

ЗАРИБА *а.* ضریبه *кит.* андоз, хироҷ, боҷу хироҷ.

ЗАРИМ *а.* زرم *кит.* 1. он ки дар ҷое қарор намегирад. 2. *маҷ.* паст, фурӯмоя.

ЗАРИН زرین 1. аз зар сохташуда; тиллоӣ; зарҳал давондашуда. 2. ба ранги зар, зард.

ЗАРИНКАМАР زرّین‌کمر 1. камарбанди тилло. 2. он ки камарбанди тиллоӣ ба миён бастааст.

ЗАРИНТОБ زرّین‌تاب моил ба ранги зар, тиллоранг.

ЗАРИР *а.* ضریر *кит.* нобино, кӯр.

ЗАРИФ *а.* ظریف 1. зирак, доно; ҳушёр; дарёбандаи суханҳои хубу нуктаҳои нозук; хуштабъ; шӯхтабъ, базлагӯ, латифагӯ. 2. нозук, латиф, зебо, хушандом.

ЗАРИФӢ ظریفی бозарофат будан, зарофатнокӣ; латофат, назокат.

ЗАРИФОНА ظریفانه бозарофат, болатофат; боназокат, нозуктабъона.

ЗАРИҲ *а.* ضریح *кит.* қабр, гӯр, даври гӯр.

ЗАРӢ زری 1. *мансуб ба* **зар** (1). 2. порчаи зардӯзӣ.

ЗАРКАФИЛ زرکفیل касе, ки дар байни қарздиҳанда ва қарзгиранда миёнаравӣ мекунад, кафил ва ӯҳдадори пардохти он қарз мешавад.

ЗАРКАШ زرکش 1. он ки торҳои зар ба порча кашад. 2. навъе аз матои зарин.

ЗАРКАШИДА زرکشیده чизи бо зар дӯхташуда, зарбофт.

ЗАРКОР زرکار 1. касе, ки бо оби тилло наққошӣ мекунад; устое, ки пешаи ӯ заркӯбию заркашӣ мебошад. 2. *маҷ.* устои моҳир, устоди кори худ.

ЗАРКӮБ زرکوب 1. он ки пешаи ӯ тиллокорӣ кардан аст, устои заркор. 2. он чи бо зару нуқра оро дода шудааст, ҳар чизи заркӯбшуда.

ЗАРҚ *а.* زرق *кит.* дурӯягӣ, риёкорӣ, тазвир.

ЗАРМ *а.* زرم *кит.* ашк, оби дида.

ЗАРМОҲӢ زرماهی намуди ороишии зардмоҳии тиллоранг, ки дар аквариум нигоҳ медоранд.

ЗАРНАРД زرنرد тиллоӣ, аз тилло сохташуда.

ЗАРНИГОР زرنگار мунаққаш бо зар, бо зару нуқра зинатдода, тиллокоришуда; тиллоӣ.

ЗАРНИСОР زرنثار зарбахш, зарпош, зарафшон.

ЗАРНИХ زرنیخ гӯгирди бо маргимуш омех-

та.

ЗАРОБ زرآب 1. оби зар, зарҳал, ки дар наққошӣ ба кор баранд. 2. *маҷ.* шароб, шароби зард.

ЗАРОГИН زرآگین зарин, пурзар.

ЗАРОҒАН//ЗАРОҒАНГ زرآغن//زرآغنگ замини сахти регнок, замини серсанг.

ЗАРОЛУ زرآلو навъи олуи зардранг.

ЗАРОФАТ ظرافت 1. зиракӣ, доноӣ; хуштабъӣ, нуктасанҷӣ. 2. зарифӣ, назокат, латофат; зебоӣ. 3. ҳазлу шӯхӣ бо лутф ва суханони ширин; базла, латифа.

ЗАРОФАТГӮЙ ظرافت‌گوی хушсухан, нозукбаён.

ЗАРПАЙКАР زرپیکر аз тилло сохташуда, тиллоӣ.

ЗАРПАРАСТ زرپرست дӯстдорандаи тилло ва нуқра; пулпараст.

ЗАРПЕЧАК زرپیچک *ниг.* **заҳрпечак**.

ЗАРПОШ زرپاش 1. зарфишон, зарпошанда. 2. *маҷ.* нурафшон, партавафкан.

ЗАРПОШӢ زرپاشی 1. зар пошидан. 2. *маҷ.* нурпошӣ, нурафшонӣ.

ЗАРПӮШ زرپوش 1. зарандуд, зарҳал давондашуда. 2. либоси зарбафту зардӯзӣ пӯшида.

ЗАРР *а.* ذر *ниг.* **зарра**.

ЗАРРА *а.* ذرّه чизҳои бисёр хурд ва борик, ки вақти даромадани нури офтоб аз равзане ба назар менамоянд, ҳар як ҷузъи ғуборе, ки дар шуои офтоб дида мешавад; хурдтарин ҳиссаи чизе (*ҳамчун атом*); ҳар чизи бисёр хурд; миқдори ниҳоят кам, андак; **заррае** *маҷ.* ҳеҷ.

ЗАРРАБИН ذرّه‌بین асбоби махсусе, ки чизҳои ниҳоят майда ва ба чашм нонамоёнро калон карда нишон медиҳад.

ЗАРРАСОН ذرّه‌سان монанди зарра.

ЗАРРЕЗ زرریز 1. резандаи зар, пошандаи зар. 2. *маҷ.* босаховат, сахӣ.

ЗАРРИН زرّین *ниг.* **зарин**.

ЗАРРОБ *а.* ضرّاب касе, ки пул сикка мезанад, сикказан.

ЗАРРОБХОНА ضرّاب‌خانه ҷои сикка задани пул, сиккахона.

ЗАРРОТ *а.* ذرّات *ҷ.* **зарра**.

ЗАРРОФА *а.* زرّافه ҳайвони ширхӯри ҷовандаи бузургҷусса (*ба монанди шутур*), ки гардандароз аст ва пойҳои пешаш баланд мешавад ва дар баданаш мисли паланг холҳои сиёҳу сафед дорад, шутурговпаланг (*ҷои зисташ асосан саҳроҳои Африқо мебошад*).

ЗАРУД زرود *кит.* биёбон, саҳро.

ЗАРУР ضرور *а.* лозим, даркор, воҷиб: **зарур будан, зарур донистан, зарур шумурдан, зарур ҳисоб кардан; кори зарур** кори муҳим, кори карданаш лозим; **зарур афтодан** лозим шудан.

ЗАРУРАТ *а.* ضرورت эҳтиёҷ, лузум, ҳоҷат, ниёз; **аз рӯи зарурат** бинобар эҳтиёҷ.

ЗАРУРӢ ضروری зарур будан; лозима, даркорӣ.

ЗАРФ *а.* ظرف 1. ҷогаҳ барои гузоштани чизҳои гуногун (*аз қабили* косаву табақ, шишаву ҷом, сатил *ва г.*); ованд, ҷогаҳ: **зарфи тунукагӣ, зарфи сафолӣ**, **зарфи чинӣ**. 2. *грам.* ҳиссаи тағйирнаёбандаи нутқ, ки аломати амал ва ҳолатро аз рӯи миқдору сифат, замон, макон, сабаб, мақсад, тарзи вуқӯъ *ва г.* эзоҳ медиҳад: **зарфи замон, зарфи макон, зарфи мақсад, зарфи сабаб, зарфи тарзи амал**.

ЗАРФИШОН زرفشان *ниг.* **зарафшон**.

ЗАРФИЯТ ظرفیت қобилияти дар худ ҷойдиҳӣ, гунҷоиш.

ЗАРФОМ زرفام ба ранги зар: **зулфи зарфом**.

ЗАРФШӮ(Й) ظرفشوی он ки амалаш шустушӯи зарфҳост, косашуй.

ЗАРФШӮӢ ظرفشویی шустушӯи зарфҳо: **зарфшӯӣ кардан**.

ЗАРХАРИД زرخرید *таър.* ба пул харидашуда, ғулом ё канизаки харидашуда; **ҳуҷраи зархарид** *таър.* ҳуҷраи кироя, ҳуҷраи мадрасаҳои Бухоро, ки одамони пулдор харида, ба талабагони беҳуҷра ба иҷора медоданд.

ЗАРХЕЗ زرخیز 1. замине, ки дорои кони тилло аст; коне, ки маъдани тилло дорад. 2. *маҷ.* замине, ки ҳосили зиёд медиҳад, замини серҳосил; **водии зархез** водие, ки

заминҳои он ҳосили бисёр медиҳанд.

ЗАРХОК زرخاک 1. хоки тиллодор. 2. замини серҳосил, зархез.

ЗАРҲАЛ زرحل хокаи тиллоранги дар об ҳалкарда, ки барои нақшу нигор ҳамчун ранг ба кор мебаранд, оби тилло.

ЗАРҲАЛӢ زرحلی *ниг.* **зарҳалкорӣ** 2.

ЗАРҲАЛКОРӢ زرحلکاری 1. бо зарҳал зеб ва оро додани чизҳо. 2. бо зарҳал ороишдода.

ЗАРҲАЛПЕЧ زرحلپیچ ба коғази тиллоранг печондашуда.

ЗАРЧӮБА زرچوبه *ниг.* **зардчӯба**.

ЗАРҶӮ زرجو ҷӯяндаи зар.

ЗАРШИНОС زرشناس он ки зари сараро аз қалб ҷудо карда метавонад; мутахассис оид ба муайян кардани сара ва сақати зару сим, наққод.

ЗАРШӮӢ زرشویی амали заршӯй.

ЗАРШӮЙ زرشوی он ки реги дарёҳои зардорро ба таври махсус шуста, зарро ҷудо карда мегирад.

ЗАРЪ I *а.* زرع *кит.* кишт, зироат.

ЗАРЪ II *а.* زرع *кҳн.* воҳиди ченак, ки тақрибан ба 107 см баробар аст.

ЗАРЯД *р.* زرید *физ.* миқдори қувваи барқ дар ягон ҷисм, барқа; **заряд додан**.

ЗАРЯДДОР زریددار дорои заряд, барқадор; **аккумулятори заряддор**.

ЗАФАР *а.* ظفر 1. ғалаба, фирӯзӣ бар душман дар ҷанг; фатҳ, пирӯзмандӣ. 2. муваффақият, комёбӣ; **зафар ёфтан (кардан)** фатҳ кардан, ғолиб шудан (омадан).

ЗАФАРАНГЕЗ ظفرانگیز *ниг.* **зафарбахш**.

ЗАФАРБАХШ ظفربخش ғалабаовар, фирӯзивар.

ЗАФАРЁБ ظفریاب зафаркунанда, соҳибзафар, ғолиб.

ЗАФАРМАНД ظفرمند пирӯз, ғолиб, музаффар, фотеҳ.

ЗАФАРМАНДОНА ظفرمندانه ғолибона, фотеҳона, бо зафару нусрат.

ЗАФАРНОМА ظفرنامه номаи нусрату пирӯзӣ.

ЗАФАРОВАР ظفرآور *ниг.* **зафарбахш**.

ЗАФАРОИН ظفرآئین *ниг.* **зафарманд**.

ЗАФТ زفت ғафс, фарбеҳ, кулуфт; дурушт.

ЗАХИМ *а.* ضخیم *кит.* ситабр, ғафс, кулуфт; калон, калонҷусса.

ЗАХИРА *а.* ذخیره 1. чизҳои барои зарурати оянда нигоҳ дошташуда; он чи барои оянда тайёр мекунанд, то ки дар вақти эҳтиёҷ пайдо шудан аз он истифода баранд, пасандоз, андӯхта; **захираи дахлнопазир** захирае, ки фақат дар ҳолати бисёр ҷиддӣ (*ҷанг, обхезӣ, заминларза…*) истифода мешавад; **захира кардан (намудан)** ғун кардани мол ё озуқа барои эҳтиёт; пасандоз кардан. 2. ин ё он миқдори мавҷудаи чизе, ки метавонад мавриди истифода қарор гирад: **захира(ҳо)и ашёи хом, захираи тилло, аз захираву имкониятҳо истифода бурдан; захираи забонӣ** маҷмӯи калимаҳои мавриди истифода қарордодаи нависандае ё шахсе; вусъати маълумоти касе аз забон.

ЗАХИРАДОР ذخیره‌دار дорои захира.

ЗАХМ زخم 1. ҷароҳате, ки дар бадан аз зарби олатҳои буранда ва халанда (*аз қабили* тир, шамшер *ва г*) пайдо мешавад: **захми корд, захми тир**. 2. реш, ҷароҳат, ки дар бадан пайдо мешавад ва агар илоҷ накунанд, боиси ҳалокати бемор мегардад. 3. пӯсиши талхе, ки дар ҷо-ҷои харбузаҳо пайдо мешавад; ◊ **захми корӣ** ҷароҳати сахт, захми ҳалокатовар; **захми ҷонкоҳ** ҷароҳати мӯҳлик ва марговар; **захм задан** ҷароҳатнок кардан (*бо тегу шамшер ва г.*); **захм хӯрдан** захмдор шудан, маҷрӯҳ гаштан; **захми забон** сухани сахту баде, ки боиси ранҷишу дилозурдагии касе мешавад, неши забон; **захми чашм** зарару офате, ки гӯё аз чашми бад мерасад, чашмзахм; **захми чашм расидан** зарар расидан аз чашми бад, офат расидан ба касе ё чизе (*гӯё ба сабаби чашми ҳасад дӯхтани касе*); **захму зиён** бало, офат, зарари калон ва ногаҳонӣ; **захму неш дидан** заҳру талхии ҳаётро чашидан; азобу уқубати рӯзгорро аз сар гузаронидан.

ЗАХМА زخمه олати хурди филизӣ ё аз устухон сохтае, ки бо он асбобҳои ториро менавозанд, мизроб, нохунак.

ЗАХМБАНД زخم‌بند мавод барои пӯшонидани рӯи ҷароҳат ва бастани он (*аз қабили* дока, пахта *ва г.*).

ЗАХМБАНДӢ زخم‌بندی тадбири амалии табобатӣ, ки ҷароҳатро муолиҷа карда, рӯи онро мепӯшонанд ва мебанданд.

ЗАХМГОҲ زخم‌گاه ҷое, ки захм хӯрдааст, ҷои захмшуда.

ЗАХМДОР زخم‌دار маҷрӯҳ.

ЗАХМДОРШАВӢ زخم‌دارشوی *исми амал аз* **захмдор шудан**; ҷароҳат бардоштан.

ЗАХМИДА زخمیده захмхӯрда, захмдоршуда, маҷрӯҳгашта.

ЗАХМӢ زخمی захмдор, маҷрӯҳ; **захмӣ шудан** маҷрӯҳ гардидан.

ЗАХМХӮРДА زخم‌خورده *сифати феълии замони гузашта аз* **захм хӯрдан**; захмдоршуда, маҷрӯҳ, ярадор.

ЗАХОМАТ *а.* ضخامت ғафсӣ, кулуфтӣ, ситабрӣ.

ЗАҲ زه 1. наме, ки аз замин таровида мебарояд, намӣ, рутубат; **оби заҳ** *ниг.* **заҳоб**. 2. намнок, намгирифта, мартуб.

ЗАҲАБ *а.* ذهب тилло, зар.

ЗАҲАМОТ *а.* زحمات *ҷ.* **заҳмат**.

ЗАҲБУР زهبر ҷӯи махсусе, ки барои шустани шӯрии замин, хушконидани заминҳои намнок ва ботлоқӣ *ва г.* аз атроф ё аз мобайни он заминҳо мекананд, заҳбарор, заҳкаш. *(дар баъзе лаҳҷаҳо ба ин маънӣ* заҳкан *ҳам меояд).*

ЗАҲБУРКАНӢ زهبرکنی кандани заҳбурҳо барои қобили зироат гардонидани замин.

ЗАҲДОН زهدان бачадон, нутфагоҳ; ◊ **заҳдон ниҳодан** оҷиз шудан дар ҷанг ва мубоҳиса; иқрор шудан ба сустӣ ва камфаҳмии худ.

ЗАҲДОР زهدار дорои заҳ, рутубат.

ЗАҲЗАМИН زه‌زمین замине, ки намнокиаш зиёд аст, замини заҳ.

ЗАҲИДАН زهیدن таровидан, таровиши об аз ҷойҳои намнок.

ЗАҲИН *а.* ذهین *кит.* хушфаҳм, зирак.

ЗАҲИР I *а.* زهیر *а.* 1. *кит.* ранҷ, азоб, озурдагӣ. 2. озурда, малул. 3. *гуфт.* зардии ранги рӯи одам дар натиҷаи беморӣ; **чеҳраи заҳир** рӯи зард.

ЗАҲИР II *а.* ظهیر *кит.* 1. ёридиҳанда, пуштибон, ҳамроҳ, шарик. 2. он ки дарди тахтапушт дорад.

ЗАҲИРАНДОМ زهیراندام хароб, лоғар.

ЗАҲКАШ زه‌کش *ниг.* **заҳбур**.

ЗАҲКАШИДА زهکشیده намгирифта, рутубат пайдокарда.

ЗАҲМАТ I *а.* زحمت 1. ранҷ, машаққат, меҳнат; азият, озор, азоб. 2. ташвиш, дарди сар, тасдеъ; **аҳли заҳмат** заҳматкашон, меҳнаткашон; **насли заҳмат** ранҷбарзодагон, авлоди меҳнат-кашон; **заҳмат додан** ташвиш додан, боиси нороҳатӣ шудан; халал расонидан; **заҳмат кашидан** ранҷ бурдан, машаққат кашидан; нороҳат шудан; **заҳмати беҳуда кашидан** беҳуда ранҷ бурдан, меҳнати бефоида кардан.

ЗАҲМАТ II *а.* زحمت *гуфт.* бало, зиён, зарар, ки гӯё аз деву ҷин мерасад; **зиёну заҳмат** балову ранҷ аз қувваҳои мавҳум; **зиёну заҳмат расондан** *ниг.* **зиён (зиёну заҳмат расондан)**.

ЗАҲМАТКАШ زحمت‌کش ранҷбар, меҳнаткаш.

ЗАҲМАТТАЛАБ زحمت‌طلب коре, ки ба осонӣ иҷро намешавад ва иҷрои он меҳнат талаб мекунад.

ЗАҲНОК زه‌ناک нам, рутубатдор, мартуб.

ЗАҲОБ زهاب 1. обе, ки аз таги замин баромада, ҷорӣ мешавад. 2. ҷои заҳнок ва ботлоқӣ.

ЗАҲОР//ЗИҲОР زهار поинтари шикам, шармгоҳ.

ЗАҲР I زهر 1. модда ё доруи кушанда, самм; моддаи марговаре, ки дар неши баъзе ҷонварони заҳрдор (*аз қабили* мор, каждум *ва г.*) мавҷуд аст; **заҳри қотил (қаттол)** заҳри кушанда, заҳри марговар; **заҳри ҳалоҳил** заҳри тез кушанда; **заҳр додан** заҳр хӯронидан ба касе; **заҳр задан** а) газида заҳри худро рехтан (-и ҳайвони заҳрдор); б) *киноя аз* неши забон задан,

сухани озордиҳанда гуфтан; ◊ **захри марг чашондан** захр хӯрондан барои куштан; **захри марг кардан** чизеро бо роҳи нодуруст ба даст оварда хӯрдан ё аз худ кардан; **заҳри ҳаво шикаст** шиддати сармо фурӯ нишаст; **заҳр рехтан ба коми** *касе* орзуи касеро тамоман барбод додан; рӯзгори касеро талх кардан.

ЗАҲР II *а.* زهر гул, шукуфа.

ЗАҲРА زهره 1. моеи талхи сабзтоб, ки дар ҷигар пайдо мешавад, зарда, талха, сафро. 2. *маҷ.* шуҷоат, далерӣ, нотарсӣ: **заҳраву зарда** далерӣ, мардонагӣ; ◊ **заҳрааш кафид** сахт тарсид.

ЗАҲРАДОН زهره‌دان узви халтачашакли ҳайвоноти мӯҳрадор ва одам, ки ба ҷигар часпида меистад ва дар он заҳра ҷамъ мешавад.

ЗАҲРАДОР زهره‌دار боҷуръат, далер.

ЗАҲРАКАФ زهره‌کف талхакаф; **заҳракаф кардан** *маҷ.* сахт тарсондан; **заҳракаф шудан** *маҷ.* сахт тарсидан.

ЗАҲРБЕЗ زهربیز *ниг.* **заҳрдор** (1).

ЗАҲРБО زهربا *маҷ.* таоме, ки ба он заҳр андохта шудааст.

ЗАҲРДОР زهردار 1. ҳар чизе, ки заҳр дорад, заҳрнок, масмум. 2. *маҷ.* талх, тунду тез; **гапи заҳрдор** сухани талх, ҳарфи нешдор.

ЗАҲРЗАН زهرزن 1. заҳрзананда, нешзананда. 2. заҳрдор; **одами заҳрзан** одами заҳрдор, одами нешзабон.

ЗАҲРКАШ زهرکش он чи заҳрро мекашад, аз бадан кашида берун мекунад.

ЗАҲРНОК زهرناک *ниг.* **заҳрдор; табассуми заҳрнок** хандаи ситезаомез, заҳрханда.

ЗАҲРО *а.* زهرا 1. *муаннаси* **азҳар**; дурахшон, тобон, равшан, сафед. 2. зани сафедрӯи зебо. 3. лақаби Фотима–яке аз духтарони Муҳаммади пайғамбар (с), ҳамсари ҳазрати Алӣ (р).

ЗАҲРОБ زهراب *ниг.* **заҳроба**.

ЗАҲРОБА زهرآبه оби заҳрдор, оби заҳролуд.

ЗАҲРОГИН زهراگین заҳролуд, заҳрдор.

ЗАҲРОЛУД زهرآلود 1. олуда ба заҳр, заҳромехта, масмум, заҳрдор, заҳрнок. 2. *маҷ.* талх, хеле ногувор; **гапҳои заҳролуд** суханҳои талх, ҳарфҳои нешдор; **хандаи заҳролуд** хандаи маҷбурӣ, заҳрханда; **заҳролуд кардан** а) ба заҳр олуда гардонидан; б) *маҷ.* талху ногувор гардонидан; **фикри** *касеро* **заҳролуд кардан** *маҷ.* ба майнаи касе фикрҳои хатову нодурусти худро ҷо кардан; фикру ақидаи касеро вайрон кардан.

ЗАҲРОЛУДШАВӢ زهرآلودشوی бо заҳр олуда шудан, заҳрдор шудан.

ЗАҲРОМЕЗ زهرآمیز *ниг.* **заҳролуд** 1.

ЗАҲРПЕЧАК زهرپیچک алафи бегонаи берешa, ки ба растаниҳои дигар печида, шираи онҳоро мемакад ва ба кишт зарар мерасонад.

ЗАҲРХАНД(А) زهرخنده хандаи маҷбурӣ, ханда аз рӯи ситеза ё хашм; писханд.

ЗАҶР *а.* زجر *кит.* 1. манъ. боздорӣ. 2. сарзаниш; ҷабру ситам, зулм.

ЗАҶҶОҶ *а.* زجاج *кит.* 1. шишасоз, обгинасоз. 2. шишафурӯш, обгинафурӯш.

ЗАЪМ *а.* زعم гумон, занн; **ба заъми ман** ба гумони ман, бинобар тасаввури ман.

ЗАЪН *а.* ظعن *кит.* аз ҷое ба ҷое сафар кардан; рафтан.

ЗАЪФ *а.* ضعف сустӣ, беқувватӣ; нотавонӣ; **заъфи дил** сустии дил; **заъфи пирӣ** беқуватии пиронсолагӣ; **дили** *касе* **заъф кард** касе беҳол шуд, аз ҳуш рафт:

ЗАЪФАР *а.* زعفر *ниг.* **заъфарон**.

ЗАЪФАРМА *а.* زعفرمه *ниг.* **зардча** 2.

ЗАЪФАРОН *а.* زعفران гиёҳест, ки гулҳои зарди сурхчатоби хушбӯй дорад ва дар тиб ва хӯрокворӣ ба кор меравад; **ранги заъфарон** ранги зард ва фасурда.

ЗАЪФАРОНӢ زعفرانی *мансуб ба* **заъфарон**; ба ранги заъфарон.

ЗЕ ز *номи ҳарфи сездаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба адади 7 баробар аст.*

ЗЕБ زیب 1. зинат, ороиш. 2. ҳусн, зебоӣ, соҳибҷамолӣ; **зебу зинат** зебоӣ, оростагӣ; хушнамоӣ; **зеб додан** зинат додан, ҳусн бахшидан; **зеби** *чизе* **будан** ҳусну зебоӣ бахшидан ба чизе, оро додан чизеро.

ЗЕБАНДА زيبنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **зебидан**. 2. барозанда, муносиб, сазовор, лоиқ.

ЗЕБДЕҲ زيبده зебдиҳанда, ородиҳанда, зинатдиҳанда.

ЗЕБИДАН زيبيدن 1. барозидан, хуб ва зебо намудан, ниҳоят муносиби касе воқеъ гардидани чизе (*мас., либос ба тан ва г.*). 2. шоистан, шоиста будан, лоиқ будан.

ЗЕБИШ زيبش *ниг.* **зебидан**.

ЗЕБО زيبا 1. хушрӯ, соҳибҷамол, хушгил. 2. зебанда, шоиста, сазовор; **манзараи зебо** манзараи хушнамо, намуди дилпазир; **қиёфаи зебо** андоми базеб, қиёфаи дилкаш.

ЗЕБОАНДОМ زيباandam хубсурат, хушқаду қомат, зебопайкар.

ЗЕБОДУХТАР زيبادختر духтари зебо.

ЗЕБОИПАРАСТ زيبای‌پرست парастандаи зебоӣ.

ЗЕБОИШИНОС زيبای‌شناس он ки зебоиро мешиносад.

ЗЕБОӢ زيبای 1. хушрӯӣ, ҳусн, ҷамол; таносуби аъзои бадан. 2. хушнамудӣ.

ЗЕБОШИНОСӢ زيباشناسی шинохтани зебоӣ.

ЗЕБОМАНЗАР زيبامنظر ҷое, ки намуди зебои дилкаш дорад, хушманзара.

ЗЕБОПАЙКАР زيباپيكر *ниг.* **зебоандом**.

ЗЕБОРӮЙ زيباروی хушрӯй.

ЗЕБОСАНАМ زيباصنم санами зебо, бути нозанин.

ЗЕБОСИМО زيباسيما *ниг.* **зебоандом**.

ЗЕБОСУРАТ زيباصورت *ниг.* **зеботалъат**.

ЗЕБОТАЛЪАТ زيباطلعت хушрӯй, хушсурат, хушнамуд.

ЗЕБОТИНАТ زيباطينت хуштабиат, хушхулқ.

ЗЕБОЧАШМ زيباچشم он ки чашмони зебо дорад.

ЗЕВАР زيور чизи зинатбахшанда, чизи ороишдиҳанда, он чи ба воситаи он чизеро оро медиҳанд; **зевари сару рӯ** воситаҳои ороиши сару рӯй (*аз қабили* гӯшвора, ҳалқа, дастпона *ва г.*).

ЗЕР زير 1. таги ҳар чиз, тахт, поён; *муқоб.* **боло; зери...** поёни..., таги...; **аз зери**... аз таги... 2. қисмати поёнии чизе, поин: **дар зер, дар зери варақ, дар зери расм; ба зери**... а) ба таги...; дар поини...; б) дар дами...; **дар зери**... а) дар таги...; дар поини...; б) дар минтақаи амал ё таъсири...: **дар зери барфу борон, дар зери офтоби сӯзон, дар зери калтак (шаллок); дар зери девор** а) дар таги девор; б) назди девор, наздик ба девор. 3. *ниг.* **касра; либоси зер** либоси таг, либоси зерпӯш. 4. *мус.* садои баланду борик, овози нозуку маҳин; *муқоб.* **бам; зеру бам** пастию баландии овоз дар мусиқӣ; **зер кардан** а) фишор додан, пахш кардан (*мас., тугмаи зангро*); б) ба таги худ гирифтан, пахш кардан; в) ҳуҷум карда гирифтан, зӯран ишғол кардан. **зер кардани** *чизе ҷоеро* дар ҷое зиёд шудани чизе; ҷоеро тамоман фаро гирифтани чизе; **зер карда гирифтан** пахш карда ба даст даровардан; бо зӯрӣ ишғол намудан ҷоеро; **зер карда даромадан** *ба ҷое* ногаҳон ва нохост даромадан; ҳуҷум карда даромадан; **зери лаб гуфтан** оҳиста гап задан, бо овози паст ҳарф задан; **зери лаб хандидан** бесадо ва номаълум хандидан; тамасхур кардан; **зери по будан** хору зор ва беқадру беэътибор будан; **зери по шудан** поймол шудан; беқадру беарзиш гардидан; **зери хок шудан** дафн гардидан; мурдан; **зери чашм кардан // ба зери чашм гирифтан** таги чашм кардан, дар назар доштан (*бо мақсаде*); **зеру забар кардан (намудан)** тагу рӯй кардан, дарҳаму барҳам задан; несту нобуд кардан, аз байн бурдан; **зеру забар шудан (гардидан)** тагу рӯй шудан; вайрон шудан, хароб гаштан, барбод рафтан; **зеру рӯ кардан** чаппаю роста кардан, дарҳаму барҳам задан, тагу рӯ кардан; **аз зери забон забон баровардан** моҳирона ва суханпардозона гап задан; **аз (бо) зери чашм нигаристан** ноаён нигоҳ кардан, дуздида нигаристан; **ба зери даст гирифтан** ба итоат даровардан, тобеъ кардан; **ба зери мушту лагад гирифтан** бо мушту лагад задан, лагадкӯб кардан; **ба зери обу арақ мондан** ба обу арақ ғӯтидан, сахт арақ кардан; **ба зери чашм гирифтан** *ниг.* **зери чашм кардан; дар зери дасти** *касе* **кор кардан** таҳти назорат ва роҳбарии касе кор кардан; дар тобеияти касе кор кардан.

ЗЕРАНДОЗ زيرانداز палосча ё порчае, ки зери қолин, гилем меандозанд.

ЗЕРАФКАН(Д) زیرافکن//زیرافکند 1. кӯрпа, бистар. 2. *мус.* номи оҳанге, ки онро «кӯчак» низ мегӯянд.

ЗЕРБАНД زیربند банди фаръӣ; банди дохили банди асосӣ (*мас., дар китоби қонунҳо*).

ЗЕРБИНО زیربنا 1. асос, поя, замина. 2. *фалс.* базис, поя.

ЗЕРБОБ زیرباب зерфасл, бахш; боби дохили боби асосӣ.

ЗЕРГОҲ زیرگاه *таър.* курсии поёнтар аз тахти шоҳ; курсӣ, сандалӣ.

ЗЕРГУЗАР زیرگذر *нав.* гузаргоҳи зеризаминӣ.

ЗЕРГУРӮҲ زیرگروه гурӯҳи фаръӣ, гурӯҳи хурд дар гурӯҳи асосӣ, гурӯҳча.

ЗЕРДАСТ زیردست фармонбардор, мутеъ, тобеъ; мағлуб; *муқоб.* **забардаст** 1; **зердаст кардан** мутеъ сохтан, тобеъ намудан; мағлуб кардан; **зердаст шудан** мутеъ гардидан, тобеъ шудан; мағлуб шудан.

ЗЕРДАСТӢ زیردستی фармонбардорӣ, мутеӣ, тобеият.

ЗЕРИБАҒАЛӢ زیربغلی *мансуб ба* **зери бағал**.

ЗЕРИЗАМИНӢ زیرزمینی воқеъ дар зери замин, тагизаминӣ: **обҳои зеризаминӣ, роҳи оҳани зеризаминӣ; сарватҳои зеризаминӣ** маъданҳои табиӣ, ки дар қишри замин воқеъ мебошанд.

ЗЕРИКӮҲӢ زیرکوهی воқеъ дар назди кӯҳ; **боғу сабзазори зерикӯҳӣ** боғу сабзазор дар доманаи кӯҳҳо.

ЗЕРИЛАБӢ زیرلبی **:зерилабӣ кардан** *гуфт.* худ ба худ ё бо каси дигар паст-паст гап задан.

ЗЕРИН زیرین 1. *мансуб ба* **зер**; поёнӣ, он чи дар поин воқеъ аст; **қайди зерин** эроди зайл; **хабари зерин** хабаре, ки дар зер баён мегардад, хабари зайл. 2. таҳ, таг; **либоси зерин** либоси таг, зерпӯш.

ЗЕРИОБӢ زیرآبی воқеъ дар зери об, дар таги об буда; **киштии зериобӣ** *ҳ.* киштии ҷангие, ки ҳам дар рӯи об ва ҳам дар зери обҳои баҳру уқёнус мегардад.

ЗЕРИПӮСТӢ زیرپوستی воқеъ дар таги пӯст, дар дохили пӯсти бадан ҷогирифта: **варами зерипӯстӣ**.

ЗЕРИСАНГӢ زیرسنگی дар таги санг буда, тагисангӣ.

ЗЕРИЧАШМӢ زیرچشمی **: нигоҳи зеричашмӣ** нигоҳи махфиёна, номаълум нигоҳ кардан.

ЗЕРКУНДА زیرکننده кундаи зер, кундаи поёнӣ: **зеркундаи ҷувоз**.

ЗЕРНИШИН زیرنشین дар поин нишинанда; сокини маҳаллаи воқеъ дар пастхамӣ; ◊ **зернишин кардан** тақвият бахшидан, мустаҳкам кардан.

ЗЕРО زیرا *пайвандаки сабаб* аз ин ҷиҳат, ба ин сабаб, барои ин ки; чунки; **зероки** чунки.

ЗЕРПИРОҲАН زیرپیراهن *ниг.* **зерпӯш**.

ЗЕРПӮШ زیرپوش либоси таг, тагпӯш; *муқоб*; **болопӯш**.

ЗЕРРАВ زیررو *сохт.* болори (рави) асосии пешдолони хона, ки болорҳои дигар болои он гузошта мешаванд.

ЗЕРСУТУН زیرستون санг, кунда ва он чи ки дар зери сутун гузошта, сутунро болои он устувор мекунанд.

ЗЕРТАНГ زیرتنگ камарбанди шиками ҳайвони саворӣ, айил; *муқоб.* **забартанг**.

ЗЕРФУН زیرفون *бот.* дарахтест ба санҷид монанд, вале бесамар ва гули хушбӯи асалбор дорад.

ЗЕРҶОМА زیرجامه тагпероҳан; эзор.

ЗЕҲ I زه 1. шероза, зеҳак, ки дар канор ва ё даври ҷома, тӯппӣ *ва г.* дӯхта мешавад; мағзии кӯрпа; канора, ҳошия. 2. ресмони камон, чиллаи камон; **камон зеҳ кардан** а) торро ба камон бастан; б) омода кардани камон ба тирандозӣ.

ЗЕҲ II زه *кит.* зоиш, зоидан; **дарди зеҳ** дарди вазъи ҳамл.

ЗЕҲ III زه *кит. нидо* аҳсант!, офарин!

ЗЕҲАК زهک шероза, ҷияк; **зеҳаки пойҷома** тироз ва ороиши навормонанде, ки ба почаи эзори занон медӯзанд, ҷияки эзор.

ЗЕҲАКДОР زهکدار либос ё матое, ки дар ҳошияаш зеҳ дорад; ҷиякдор.

ЗЕҲБОРИК زهکباریک дорои зеҳи борик.

ЗЕҲБОФӢ زهبافی шерозабофӣ, чиякбофӣ.

ЗЕҲГИР زهگیر абзори махсусе, ки онро дар лаҳзаи тирандозӣ ҳамчун ангуштпона ба ангушт мепӯшиданд.

ЗЕҲДОН زهدان *ниг.* **заҳдон**.

ЗЕҲДОР زهدار зеҳ дӯхташуда, чиякдор, шерозадор.

ЗЕҲК *а.* ضحک *кит.* ханда, хандаи тамасхуромез.

ЗЕҲН *а.* ذهن 1. фаҳм, ҳуш, идрок; зиракӣ. 2. ҳофиза, ёд; **зеҳни** *касе* **кунд будан** кундфаҳм будан, дар омӯхтани илму ҳунар камқобилият будан; **зеҳни** *касе* **тез будан** хушзеҳну зирак будан; **зеҳн мондан** диққат кардан, аҳамият додан; **зеҳн монда дидан (нигоҳ кардан)** *гуфт.* бодиққат дидан, бо таваҷҷӯҳи махсус нигоҳ кардан ба чизе ё касе.

ЗЕҲНАН *а.* ذهناً аз рӯи зеҳн, аз рӯи идрок.

ЗЕҲНӢ ذهنی *мансуб ба* **зеҳн**.

ЗЕҲНМОНӢ ذهنمانی *исми амал аз* **зеҳн мондан**.

ЗЕҲНТЕЗ ذهنتیز зудфаҳм, зирак.

ЗИ ز *шакли дигари пешоянди* **аз** (*одатан дар назм мувофиқи талаби вазн кор фармуда мешавад*).

ЗИБР *а.* زبر *кит.* дурушт, дағал.

ЗИБҲ *а.* ذبح *кит.* буридани гулӯи ҳайвони ҳалолгӯшт; қурбонӣ.

ЗИҒ زیغ *кит.* бӯрё.

ЗИҒБОФ زیغباف *кит.* бӯрёбоф.

ЗИҒОЛ زیغال *кит.* қадаҳ, ҷом, пиёлаи калон, коса; ◊ **зиғол шигуфонидан** бо майи сурх пур кардани қадаҳ.

ЗИД(Д) *а.* ضد 1. мухолиф, хилоф, акс; муқобил. 2. душман, адӯ, бадхоҳ; **зидди...** а) муқобили... , алайҳи... б) *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб ба маънои* муқобил; зид(д) *медиҳад*: **зиддидавлатӣ, зиддидинӣ, зиддифашистӣ, зиддиҷангӣ, мудофиаи зиддиҳавоӣ; ба (бар) зидди...** *пешоянди таркибӣ* ба муқобили...; **ба ҳам зид** ду чизи мухолифи якдигар, носозгор; **зидду нақиз** муқобили ҳамдигар, ба ҳам мухолиф.

ЗИДДИАХЛОҚӢ ضداخلاقی хилофи ахлоқ буда.

ЗИДДИБАШАРӢ ضدبشری ба муқобили инсоният равонашуда.

ЗИДДИДАВЛАТӢ ضددولتی ба муқобили давлат равонашуда, зидди сиёсати давлат буда.

ЗИДДИДЕМОКРАТӢ ضددیماکرتی муқобили демократия равонашуда.

ЗИДДИДИНӢ ضددینی ба муқобили дин равонашуда, зидди дин буда.

ЗИДДИИЛМӢ ضدعلمی бар зидди илм, дар муқобили илм қарордошта.

ЗИДДИИСЛОМӢ ضداسلامی ба муқобили дини ислом равонашуда, зидди ислом буда.

ЗИДДИҚОНУНӢ ضدقانونی хилофи қонун буда.

ЗИДДИМАЗҲАБӢ ضدمذهبی хилофи мазҳаб буда.

ЗИДДИМИЛЛӢ ضدملی хилофи манфиатҳои миллӣ равонашуда.

ЗИДДИХАЛҚӢ ضدخلقی ба муқобили мақсаду мароми халқ равонашуда.

ЗИДДИҲУКУМАТӢ ضدحکومتی ба муқобили ҳукумат равонашуда.

ЗИДДИҶАМЪИЯТӢ ضدجمعیتی ба муқобили ҷамъият, бар алайҳи ҷомеа равона шуда.

ЗИДДИҶАНГӢ ضدجنگی ба муқобили ҷанг равонашуда.

ЗИДДИҶОСУСӢ ضدجاسوسی идорае, ки вазифаи он бартараф кардани амалиёти ҷосусии давлатҳои дигар аст.

ЗИДДИЯТ *а.* ضدیت 1. мухолифат, муқобилат; **зиддият нишон додан** муқобилият нишон додан, муқобил баромадан, мухолифат кардан. 2. *фалс.* яке аз категорияҳои фалсафист, ки мутобиқи он ҳар як ҳодиса ва ашёи олам ҷиҳатҳои ба ҳам зид ва дар айни замон ба ҳам алоқаманд дорад; муқобил будани як фикр, ақида, равия, ҷараён, синф *ва г.* ба дигаре, ихтиллофот.

ЗИДДИЯТНОК ضدیتناک ихтиллофнок, тазоддошта, ба ҳам зид.

ЗИДУДАН زدودن *ниг.* **зудудан**.

ЗИЁ *а.* ضیا нур, рӯшноӣ, равшанӣ.

ЗИЁБАХШ ضیابخش нурдиҳанда, рӯшноибахш.

ЗИЁГУСТАР ضیاگستر рӯшноибахш, нурпош.

ЗИЁД *а.* زیاد бисёр, афзун, фаровон, беш; **солҳои зиёд** солҳои бисёр, солҳои дароз; **зиёд кардан** а) афзун кардан, афзудан, бисёр кардан; б) илова кардан, зам кардан; в) дароз кардан, тӯлонӣ намудан.

ЗИЁДА زیاده 1. *ниг.* **зиёд**. 2. бештар, зиёдтар, афзунтар, бисёртар. 3. беш аз ин.

ЗИЁДАСАР زیادەسر 1. *маҷ.* он ки қувваи худро аз будаш бештар шумурда, ба коре, ки аз ӯҳдаи он намебароянд, даст мезанад. 2. *маҷ.* мағрур; саркаш.

ЗИЁДАТ *а.* زیادت афзунӣ, бешӣ, бисёрӣ.

ЗИЁДАТАЛАБӢ زیادەطلبی аз ҳад зиёд чиз талаб кардан, хоҳиши чизи зиёдро кардан: **зиёдаталабӣ кардан**.

ЗИЁДАТӢ زیادتی 1. чизи барзиёд, беш аз даркорӣ; нодаркор. 2. бақия, боқимонда, пасмонда; **зиёдатӣ кардан** боқӣ мондан; **зиёдатӣ кунондан** *тарзи бавоситаи* **зиёдатӣ кардан;** маҷбур кардан ба боқӣ гузоштан; пасандоз кардан; **дарди сари зиёдатӣ** ташвиши нодаркор, заҳмати беҳуда; **зиёдатӣ доштан** *аз касе* нисбат ба касе афзалият (бартарӣ) доштан.

ЗИЁДӢ زیادی 1. афзунӣ, бисёрӣ, фаровонӣ. 2. зиёдатӣ, барзиёд, иловагӣ.

ЗИЁӢ ضیائی 1. *мансуб ба* **зиё**; дурахшанда, тобон. 2. корманди соҳаи фаъолияти фикрӣ; шахси огоҳ аз илму фарҳанг, равшанфикр, бомаданияту соҳибмаърифат.

ЗИЁН زیان 1. зарар, хисорат; *муқоб.* **нафъ, суд**. 2. балову осебе, ки гӯё аз ҷину парӣ ба одамон мерасида бошад; **зиёну заҳмат расондан** зарару осеб расондан, ташвишу нороҳатӣ овардан (-и деву ҷин), ҷин задан; **зиён кардан** а) зарар дидан, хасорат кашидан; нуқсон дидан; б) таъсири бад расонидани хӯроке ба кори меъда, масмум шудан; **зиён кашидан** зарар кашидан, хисорат дидан; **зиён расонидан (овардан)** зарар расонидан, зарар овардан.

ЗИЁНГИРИФТА زیانگرفته гирифтори бемории саръ, саръӣ.

ЗИЁНДОР زیاندار 1. зарарнок, зарароварр, хисоратоваранда, музир. 2. ҷунундор, ғашдор, зиёнзада; гирифтори бемории саръ.

ЗИЁНЗАДА زیانزده *ниг.* **зиёндор** 2.

ЗИЁНКОР زیانکار он ки ба коре ё чизе зарару нуқсон мерасонад, зараррасон.

ЗИЁНКОРӢ زیانکاری зараррасонӣ, вайронкорӣ, осебрасонӣ.

ЗИЁНОВАР زیانآور зарароварр, зарарнок.

ЗИЁНПАРВАРӢ زیانپروری *кит.* зарароварӣ, зарарнокӣ.

ЗИЁНРАСОНӢ زیانرسانی *ниг.* **зиёноварӣ**.

ЗИЁРАТ *а.* زیارت 1. дидор, мулоқот (*бо бузургон*), шарафёбӣ. 2. рафтан ба ҷоҳои муқаддас ва табаррук, боздиди мазору мақбарае; **зиёрат кардан (намудан)** *касеро, ҷоеро* ба дидори касе рафтан; ба диданi касе ё ҷое мушарраф гардидан; ◊ **зиёрат қабул!** ба шахси тоза аз сафар омада мегӯянд ва ӯ дар ҷавоб «мурод ҳосил!» мегӯяд; **ҳам зиёрат, ҳам тиҷорат** *(зарб.)* бо баҳонаи коре ба иҷро овардани кори дигаре.

ЗИЁРАТГОҲ زیارتگاه маҳалли зиёрат, ҷои муқаддас, ки ба диданаш меоянд (*аз қабили* мазор, мақбара *ва г.*).

ЗИЁФАТ *а.* ضیافت меҳмонӣ, меҳмондорӣ, пазироии меҳмонон; **зиёфати барфӣ** зиёфате, ки ба муносибати бой додан дар бозии хати барфӣ ҳангоми боридани барфи аввал барпо карда мешавад: **зиёфат кардан (додан)** меҳмон кардан; меҳмондорӣ намудан; **зиёфат пои пас ҳам дорад** (*зарб.*).

ЗИЁФАТГОҲ ضیافتگاه ҷои зиёфат.

ЗИЁФАТДИҲӢ ضیافتدهی зиёфат додан.

ЗИЁФАТДОР ضیافتدار дорои зиёфат.

ЗИЁФАТХӮР ضیافتخور ба зиёфат даъват шуда, меҳмон; он ки дар зиёфатҳо гаштанро дӯст медорад.

ЗИКР *а.* ذکر 1. ёд кардан, ёдоварӣ, баён; **зикри аҳвол** баёни ҳол, шарҳи аҳвол; **зикри хайр** ба некӣ ёд кардан; ситоиши корҳои неки касе баъд аз вафот; **фикру зикр** фикру хаёл; тамоми диққат; **зикр ёфтан // зикр шудан** баён гардидан, нақл гардидан; навишта шудан, ном бурда

шудан; **зикр кардан (намудан)** баён кардан, нақл кардан, ба забон овардан; номбар кардан. 2. *д.* дуое, ки сӯфиҳо бо овози баланд мехонданд, вирд; **зикри Худо** ба забон овардани номи Худо; муноҷот.

ЗИКРЁФТА ذکریافته *сифати феълии замони гузашта аз* **зикр ёфтан**; зикршуда, баёнгардида.

ЗИКРШУДА ذکرشده *сифати феълии замони гузашта аз* **зикр шудан**; баёнгардида, номбаршуда.

ЗИҚ *а.* ضیق дилтанг; **зиқ шудан** дилтанг шудан; андӯҳгин гаштан; **зиққи нафас** *тиб.* танг шудани нафас, нафастангӣ.

ЗИҚӢ ضیقی дилтангӣ; хафагӣ.

ЗИЛЗИЛА *а.* زلزله ҷунбиш ва ларзиши қишри кураи Замин, ки дар вақти шиддатнок рӯй доданаш боиси харобии биноҳо ва ҳалокати одамон мешавад, заминҷунбӣ, заминларза.

ЗИЛЗИЛАБАРДОР زلزله‌بردار ба зилзила тоб оваранда, он чи ки заминҷунбӣ онро вайрон карда наметавонад: **сохтмони зилзилабардор**.

ЗИЛЗИЛАБАРДОРӢ زلزله‌برداری ба зилзила тобоварӣ: **қобилияти зилзилабардории бино**.

ЗИЛЗИЛАСАНҶ زلزله‌سنج дастгоҳи санҷандаи қувва, вусъат ва қайду сабти дигар ҷиҳатҳои зилзила.

ЗИЛЗИЛАСАНҶӢ زلزله‌سنجی санҷидаи қувваи зилзила тавассути асбоби махсус.

ЗИЛЗИЛАХЕЗ زلزله‌خیز ҷое, ки бисёр зилзила рух медиҳад: **замини зилзилахез**.

ЗИЛЛ *а.* ظل 1. соя. 2. *маҷ.* паноҳ, ҳимоят; **зилли Худо** сояи Худо (*сифати подшоҳ*).

ЗИЛЛАТ *а.* ذلت хорӣ, забунӣ; *муқоб.* **иззат**.

ЗИЛОЛ *а.* ظلال *ҷ.* **зилл**.

ЗИЛУ زیلو *кҳн.* қолин, қолинча, гилем, палос.

ЗИЛЪ *а.* ضلع *кит.* 1. *тиб.* қабурға, данда; устухони паҳлу. 2. *риёз.* тараф, паҳлуи сегӯша *ва г.*

ЗИМ زم **: зим ғоиб шудан** *лаҳҷ.* якбора ғоиб шудан, банохост нопадид гаштан.

ЗИМИСТОН زمستان фасли чаҳоруми сол, ки мавсими сармост; *муқоб.* **тобистон**.

ЗИМИСТОНА زمستانه *ниг.* **зимистонӣ; таътили зимистона** таътили зимистонии мактаббачагон.

ЗИМИСТОНГУЗАРОНӢ زمستان‌گذرانی гузарондани зимистон, паси сар кардани мавсими зимистон.

ЗИМИСТОНӢ زمستانی *мансуб ба* фасли зимистон; **либоси зимистонӣ** либоси хоси **фасли зимистон**.

ЗИММА *а.* ذمه ӯҳда, ӯҳдадорӣ; **ба (дар) зимма гирифтан** ӯҳдадор шудан, вазифадор шудан; иҷрои кореро ба ӯҳда гирифтан; **ба зиммаи** *касе* **гузоштан (мондан)** касеро ӯҳдадор кардан, вазифадор кардан ба иҷрои коре; ◊ **аҳли зимма** *таър.* яҳудиён, насрониён ва зардуштиён, ки иҷрои шартҳои муайянеро ба ӯҳда гирифта, дар мамлакатҳои исломӣ зиндагонӣ мекарданд ва онҳоро зиммӣ ё зинҳорӣ низ меномиданд.

ЗИММӢ ذمّی *ниг.* **зимма (аҳли зимма)**.

ЗИМН *а.* ضمن андарун, дарун, дохил; байн, миён; **дар зимни**... а) дар дохили…; дар байни…; б) дар айни замон бо…, дар баробари…: **дар зимни кори адабӣ; дар зимни гап** дар аснои гап задан, дар мобайни гуфтор; дар омади гап; **дар ин зимн** дар ин миён, дар ин вақт.

ЗИМНАН *а.* ضمناً дар зимни…, дар байни…; дар баробари ин, дар айни замон, дар омади гап: **зимнан инро ҳам бояд қайд кард**.

ЗИМОД *а.* ضماد он чи ки бо он ҷароҳатро банданд, он чи, ки бар ҷароҳат ниҳанд, марҳам.

ЗИМОМ *а.* زمام 1. лаҷом, инон, миҳор; *ба тариқи истиора:* **зимоми ихтиёр**. 2. *маҷ.* ихтиёр, ирода.

ЗИМОМДОР زمام‌دار 1. дастгирандаи лаҷом. 2. *маҷ.* ҳоким; он ки идораи коре дар ихтиёри ӯст; мансабдор.

ЗИМОМДОРӢ زمام‌داری амал ва шуғли зимомдор, ҳукуматдорӣ, ҳукмфармоӣ.

ЗИН زین афзоре, ки барои нишастан ба пушти асп (*ва ё дигар чорпои саворӣ*) мебанданд; **сари зин** болои зин, рӯи зин; **зин кардан (задан)** гузоштан ва бастани

кардан (задан) гузоштан ва бастани зин бар пушти асп.

З-ИН زين *шакли кӯтоҳшудаи* **зи ин** *ва* **аз ин**.

ЗИНА زينه 1. ҳар як аз пояи нардбон ё роҳрави байни табақаҳои поину болои иморатҳо, палакон, фағона. 2. нардбони хиштин, сангин ё чӯбин ва роҳрав барои баромадан ба болохона ё ба қабатҳои болоии биноҳои серошёна, зинапоя. 3. *маҷ.* дараҷа, мартаба; **зинаи тараққиёти иқтисодӣ** поя ва дараҷаи тараққиёти иқтисодӣ; давраи муайяни пешрафти иқтисодиёт.

ЗИНАБОҒ زينه‌باغ боғе, ки дар нишебию ёнаҳои ба суфаҳо ҷудокардаи кӯҳсор ва талу теппаҳо бунёд карда шудааст.

ЗИНАПОЯ زينه‌پايه *ниг.* **зина** (1, 2).

ЗИНАТ *а.* زينت чизҳои ороишӣ, он чи бо он ҷое ё касеро ороиш медиҳанд, зевар, пероя; **зебу зинат** *ниг.* **зеб (зебу зинат); зинат додан** ороиш додан, оростан.

ЗИНАТБАХШ زينت‌بخش ороишдиҳанда, зебдиҳанда.

ЗИНАТДЕҲ زينت‌ده *ниг.* **зинатбахш**.

ЗИНБАРДОР زين‌بردار *таър.* ходими саисхонаи аморат, ки аспро зин карда, ба саворӣ омода мекард.

ЗИНДА زنده 1. инсон ё ҳайвоне, ки дар бадан ҷон дорад, ҷондори дар ҳаёт буда, барҳаёт; *муқоб.* **мурда**. 2. ҳар он чи амал мекунад, дар воқеъ мавҷуд аст; **вазни зинда** вазни ҳайвон дар ҳолати зинда будан; **забони зинда** забони дар истеъмол буда, забоне, ки миллате, қавме ё қабилае бо он гуфтугӯ мекунад; *муқоб.* **забони матрук; зинда ба зинда** дар ҳолати зинда будан: **зинда ба зинда гӯрондан; зинда кардан** ҳаёт бахшидан; эҳё кардан; **зинда шудан** ҷон пайдо кардан; эҳё гардидан; ◊ **шоҳиди зинда** шоҳиде, ки воқеаро бо чашмони худ дидааст; **зинда дар гӯр будан** бо азобу машаққат зиндагонӣ кардан; азобу машаққати сахт кашидан; **зинда бод!** поянда бод!, бигзор ҷовид монад! (*хитоб, ки умри дароз, муваффақият ва равнақи тоза хостанро ба касе ё чизе ифода мекунад*): **зинда бод дӯстӣ**! …

ЗИНДАГӢ زندگى ҳаёт, умр, ҳастӣ; **асбоби зиндагӣ** васоили даркорӣ барои рӯзгор (*аз қабили* хӯрок ва пӯшок); **пайдоиши зиндагӣ** ба вуҷуд омадани ҳаёт дар рӯи замин; **роҳи зиндагӣ** роҳи ҳаёт, тарзи зиндагӣ; **ташвиши зиндагӣ** кору бори ҳаррӯза; **бо деҳқонӣ зиндагӣ кардан** аз даромади деҳқонӣ хӯроку пӯшоки худро таъмин кардан; ◊ **гарму сарди зиндагиро дидан (чашидан)** а) пастиву баландӣ ва азобу роҳати зиндагиро аз сар гузарондан; б) таҷрибадор шудан.

ЗИНДАГОНӢ زندگانى 1. зиндагӣ, зинда будан, ҳаёт. 2. истиқомат, бошиш; **зиндагонӣ кардан (доштан)** а) зистан, умр ба сар бурдан; б) истиқомат кардан, сукунат доштан.

ЗИНДАДИЛ زنده‌دل ҳаётдӯст, равшанзамир; хушдил; шӯхтабиат; *муқоб.* **афсурдадил**.

ЗИНДАДИЛӢ زنده‌دلى ҳаётдӯстӣ, равшанзамирӣ; хушдилӣ.

ЗИНДАДИЛОНА زنده‌دلانه ҳаётдӯстона, равшанзамирона; хушдилона.

ЗИНДАДОР زنده‌دار зиндадоранда, зиндакунанда.

ЗИНДАЁД زنده‌ياد *ниг.* **шодравон**.

ЗИНДАЗОӢ زنده‌زايى *биол.* тарзи дар батн калон карда таваллуд кардани насл; *муқоб.* **тухмзоӣ**.

ЗИНДАСАҒИР زنده‌صغير *гуфт., ниг.* **зиндаятим**.

ЗИНДАҶУДО زنده‌جدا дар зиндагӣ аз ҳамдигар ҷудошуда.

ЗИНДАҶУДОӢ زنده‌جدايى зиндаҷудо будан, ҳанӯз дар вақти барҳаёт будани шахси наздике аз ӯ ҷудо будан; ҷудоии иҷборӣ.

ЗИНДАЯТИМ زنده‌يتيم фарзанди инсон, ки падару модар дошта бошад ҳам, бепарастор ва танҳо мондааст.

ЗИНДИҚ *а.* زنديق бедин, аз дин баргашта, мулҳид, даҳрӣ.

ЗИНДОН زندان бандихона, ҳабсхона, маҳбас; **зиндони абадӣ** ҳабси доимӣ, ҳабси якумрӣ.

ЗИНДОНБОН زندانبان посбони ҳабсхона ва маҳбусон.

ЗИНДОНӢ زندانى маҳбус, бандӣ.

ЗИНДОНХОНА زندانخانه *ниг.* **зиндон**.

ЗИНДОНШИКАН زندانشکن зиндонии гуреза, касе, ки аз зиндон гурехтааст.

ЗИНДОР زیندار дорои зин.

ЗИНО *а.* زنا хуфтухоби беникоҳи зану мард: **зино кардан**.

ЗИНОГАР زناگر *ниг.* **зинокор**.

ЗИНОГАРӢ زناگر *ниг.* **зинокорӣ**.

ЗИНОКОР زناکار он ки зино мекунад.

ЗИНОКОРӢ زناکاری амали зинокор.

ЗИНПӮШ زینپوش он чи зинро бо он пӯшанд.

ЗИНСОЗ زینساز он ки зин месозад.

ЗИНСОЗӢ زینسازی амалу шуғли зинсоз.

ЗИНХОНА زینخانه 1. хонаи зин, болои зин, рӯи зин. 2. хоначаи махсус дар саисхона барои нигоҳдории зин, ки дар замони амирӣ асирони муваққатро дар он ҷо нигоҳ медоштанд.

ЗИНҲОР زینهار 1. паноҳ, амон: **зинҳор додан, зинҳор хостан; ба зинҳори** *касе* **омадан** амон пурсида омадан ба назди касе. 2. ҳаргиз, асло: **зинҳор наравед!**

ЗИНҲОРДОР زینهاردار *кит.* амондиҳанда; он ки аҳду паймон мебандад.

ЗИРА زیره 1. растании алафии кӯҳӣ. 2. тухми реза ва хушбӯи растании алафӣ, ки дар кӯҳистон мерӯяд ва онро ба хӯрок меандозанд ва дар тиб истифода мебаранд.

ЗИРАБО زیرهبا *хӯр.* шӯрбои гӯштӣ бо зира.

ЗИРАГӢ زیرگی **: бекасаби зирагӣ** навъи бекасаби майдарахи сабзранг.

ЗИРАК زیرک бофаросат, боҳуш, ҳушёри тезфаҳм.

ЗИРАКӢ زیرکی ҳушёрӣ, тезфаҳмӣ, хушзеҳнӣ.

ЗИРАКОНА زیرکانه ҳушёрона, бо зиракӣ.

ЗИРАКМАНИШ زیرکمنش зирактабиат, фаросатнок.

ЗИРАКТАБИАТ زیرکطبیعت *ниг.* **зиракманиш**.

ЗИРАЧОЙ زیرهچای чойе, ки дар он зира андохта шудааст.

ЗИРБАК زربک марҳалае дар пухтани оши палав, ки ба болои гӯшту пиёз ва сабзии дар равғани доғ сурх кардашуда об рехта, бо зираву зирк муддате то андохтани биринҷ маҳин меҷӯшонанд.

ЗИРБИДАН زربیدن бирён шудан.

ЗИРБОН(И)ДАН زرباندن//زربانیدن бирён кардан; бирён карда пухтан.

ЗИРВА *а.* ذروه *кит.* 1. қуллаи кӯҳ, сари кӯҳ. 2. баландӣ, ҷой ва мақоми баланд.

ЗИРЕБА زیریبه хор ё парахачаи чӯбе, ки ба даст ва ё по мехалад.

ЗИРЕҲ زره 1. *таър.* либоси ҷангии аз ҳалқаҳои оҳанӣ бофта, ки ҳамчун воситаи худмуҳофизатӣ вақти ҷанг мепӯшиданд, ҷавшан. 2. *ҳ.* пӯшиши оҳанини киштӣ, қатора ва мошинҳои ҷангӣ.

ЗИРЕҲГАР زرهگر *таър.* ҷавшансоз, устои созандаи либоси ҷангӣ.

ЗИРЕҲДОР زرهدار *ниг.* **зиреҳпӯш**.

ЗИРЕҲЗАН زرهزن *ҳ.* тӯпи зиреҳшикани махсус, ки тирҳои он зиреҳи воситаҳои ҷангиро зада шикоф карда метавонад: **тӯпи зиреҳзан**.

ЗИРЕҲПӮШ زرهپوش 1. *ҳ.* он ки зиреҳ пӯшидааст, зиреҳпӯшида; ҷавшанпӯш. 2. восита ва нақлиёти ҷангии зиреҳпӯшондашуда: **мошини зиреҳпӯш, киштии зиреҳпӯш, катораи зиреҳпӯш**.

ЗИРЕҲШИКАН زرهشکن *ниг.* **зиреҳзан**.

ЗИРИҚ-ЗИРИҚ زریقزریق **: зириқ-зириқ дард кардан** *гуфт.* оҳиста ва гоҳ-гоҳ дард кардан; сим-сим дард кардан (-и дандон, камар ва дигар узвҳои инсон).

ЗИРИШК زرشک *ниг.* **зирк**.

ЗИРК زرک растание, ки меваи он ба қадри донаи анор буда, сурхранг мешавад, онро дар ош меандозад, анбарборис, зиришк.

ЗИРНИХ زرنیخ ҷисми маъданиест мураккаб аз гӯгирд ва маргимуш, ки омехтаи онро бо оҳак барои равондани (сутурдани) мӯи бадан кор мефармоянд, зарних.

ЗИРОАТ *а.* زراعت киштукор, деҳқонӣ; **илми**

зироат илми кишоварзӣ.

ЗИРОАТКОР زراعت‌کار кишоварз, деҳқон, барзгар, зореъ.

ЗИРОАТКОРӢ زراعت‌کاری кишоварзӣ, деҳқонӣ; киштукор.

ЗИРОАТӢ زراعتی *мансуб ба* **зироат**; **ноҳияи зироатӣ** ноҳияе, ки аҳолии он асосан бо деҳқонӣ машғул аст.

ЗИРОЪ ذراع *кит.* 1. газ, воҳид, ченак, аз оринҷ то нӯги ангушти миёна (*тахминан 48 см*). 2. андоза кардан, чен кардан.

ЗИРӮҲ *а.* ذی‌روح *кит.* он ки рӯҳ дорад, зинда.

ЗИРФУН زیرفون *ниг.* **зерфун**.

ЗИСТ زیست зиндагӣ, ҳаёт: **зисту зиндагонии мардум, муҳити зист**.

ЗИСТАН زیستن 1. зиндагӣ кардан, умр дидан. 2. зиндагонӣ кардан, истиқомат кардан: **онҳо дар хиёбони марказӣ мезистанд**.

ЗИСТКУРА زیست‌کوره минтақаи кураи замин, ки дар он ҳаёт вуҷуд дорад, биосфера.

ЗИСТШИНОСӢ زیست‌شناسی илм дар бораи муҳити зист.

ЗИФОФ *а.* زفاف *кит.* фиристодани арӯс ба хонаи домод; шаби арӯсӣ; тӯйи никоҳ.

ЗИФТ *а.* زفت 1. моддаи сиёҳи ғализ, ки дар сохтмон ва роҳсозӣ кор мефармоянд, қатрон, қир. 2. самғи дарахти санавбар.

ЗИХНА زخنه хасис, мумсик; ҳарис.

ЗИХНАГӢ زخنگی зихна будан, хасисӣ, мумсикӣ.

ЗИҲӢ زهی *нидо* офарин!, хушо!, чӣ хуш!: **зиҳӣ саодат!**

ЗИҲОФ *а.* زهاف *адш.* афтодани ҳарфе дар рукни шеър.

ЗИЧ زیچ ду ё чанд чизи сахт ба ҳам часпида ва ё бисёр ба ҳам наздик, ҷафс; **алоқаи зич** робитаи наздик; робитаи мустаҳкам; **зич кардан** ниҳоят наздик овардани чизе ба чизи дигар, ҷафс кардан; **зич нишастан** ба ҳам тамоман наздик ва часпида нишастан; **дарро зич пӯшондан** дарро чунон маҳкам пӯшондан, ки ягон роғе намонад, дарро ҷафс пӯшондан.

ЗИЧИСАНҶ زیچی‌سنج асбоби андозагири зичии ҷисм.

ЗИЧӢ زیچی ҷафсӣ; анбӯҳӣ: **зичии аҳолӣ**.

ЗИҶ زیج *нуҷ.* ҷадвале, ки аз рӯи он ҳаракат ва вазъияти ситора ва сайёраҳоро меомӯзанд.

ЗИШТ زشت 1. баднамо, бадафт; *муқоб.* **зебо**. 2. бад, нописанд, қабеҳ: **кори (амали) зишт, рафтори зишт**.

ЗИШТАНДОМ زشت‌اندام *ниг.* **зиштрӯ**.

ЗИШТӢ زشتی бадӣ, қабоҳат.

ЗИШТКОР زشت‌کار он ки кори зишт мекунад, бадкор, табоҳкор.

ЗИШТРӮ زشت‌رو баднамо, бадафт, хунукбашара.

ЗИШТТИНАТ زشت‌تینت бадсират; бадхулқ.

ЗИШТХӮ زشت‌خو бадхӯ, бадхулқ.

ЗӢ *а.* ذی *ниг.* **зу**.

ЗОБ I زاب *кит.* 1. хосият, сифат. 2. чашм; чашма.

ЗОБ II *а.* ضاب *кит.* дарахти талхи заҳрдор, аз қабили ҳанзал ва заққум.

ЗОБГАР زابگر *кит.* зарбае, ки ба даҳани пурбод мезананд, то бод аз он бо садо хориҷ шавад.

ЗОБҒУР زابغر *ниг.* **зобгар**.

ЗОБИТ *а.* ضابط *кит.* забткунанда; маҳкам нигоҳдоранда; идоракунанда, ҳоким.

ЗОБИТА *а.* ضابطه қоида, қонун, дастур.

ЗОВ I زاو *кит.* дара, шикофии байни кӯҳҳо, гузаргоҳи танг дар кӯҳҳо.

ЗОВ II زاو *кит.* бинокор, меъмор.

ЗОВАР I زاور *кит., нуҷ.* номи сайёраи Зӯҳра.

ЗОВАР II زاور *кит.,* нерӯ, қувват, қудрат, иқтидор.

ЗОВАР III زاور *кит.* 1. маркаб, шутури боркаш. 2. ходим, хидматгор.

ЗОВИЯ *а.* زاویه 1. *ҳанд.* кунҷ, гӯша. 2. кулба,

гӯша.

ЗОВИЯНИШИН زاویه‌نشین *ниг* **гӯшанишин**.

ЗОВИЯНИШИНӢ زاویه‌نشینی *ниг.* **гӯшанишинӣ**.

ЗОВИЯСАНҶ زاویه‌سنج асбоби паймоиши дараҷаи зовия.

ЗОҒ زاغ як навъ парандаи сиёҳранги калон, ғуроб; **зоғи ало** навъи зоғи рангаш алобуло, калоғ; **нест зоғе бе доғе** *(зарб.)* ҳеҷ чиз бе айб намешавад.

ЗОҒА زاغه *кит.* 1. чордеворе, ки дар он бештар фақирон ва кӯчманчиён зиндагӣ мекарданд. 2. оғил, ғоре, ки дар он чорпоёнро ҷо мекарданд.

ЗОҒНӮЛ زاغنول олати оҳанини дусара, ки бо он замин меcананд ва санг мешикананд, чок.

ЗОҒСАР زاغسر як навъ гунҷишк, ки сараш монанди сари зоғ сиёҳ аст.

ЗОҒСОР زاغسار *кит.* 1. зоғмонанд. 2. *маҷ.* сабукмағз, камақлу ҳуш.

ЗОҒЧА زاغچه *зоол.* як навъ зоғи сиёҳи хурд.

ЗОҒЧАШМ زاغچشم дорои чашми сабзу обӣ, он ки чашмонаш ба чашмони зоғ монанд аст.

ЗОҒЧЕҲР زاغچهر *кит., маҷ.* дорои чеҳраи зишт, сиёҳрӯ.

зод زاد *асоси замони гузашта аз* **зодан**; *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* зода, зоида: **одамизод, паризод**.

ЗОД I *а.*زاد тӯша, хӯроке, ки дар сафар бо худ мегиранд; **зоди сафар** тӯшаи роҳ.

ЗОД II ضاد *номи ҳарфи ҳаждаҳуми алифбои арабии тоҷикӣ, ки дар ҳисоби ҷумалу абҷад ба* 800 *баробар аст.*

зода زاده 1. *асоси замони ҳозира аз* **зодан**; зоидашуда, таваллудёфта; фарзанд, авлод; **зодаи хотир** натиҷаи кори фикрӣ. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* аз касе ё насле таваллудшуда: **Боқизода, деҳқонзода; ашрофзода**.

ЗОДАГОН زادگان *кит. шакли кӯтоҳшудаи* **асилзодагон**.

ЗОДАН زادن зоидан; таваллуд кардан, фарзанд ба дунё овардан.

ЗОДБУМ زادبوم *ниг.* **зодгоҳ**.

ЗОДГОҲ زادگاه ҷои таваллуд, маҳалли таваллуд, ватан.

ЗОДНОМА زادنامه *ҳуқ.* ҳуҷҷатест, ки ба кӯдаки навзод дода мешавад ва шахсияти ӯро то гирифтани шиносномa муайян мекунад, шаҳодатномаи таваллуд.

ЗОДРӮЗ زادروز рӯзи таваллуд.

ЗОДСАРВ زادسرو *киноя аз* одами озод.

ЗОДСОЛ زادسال соли таваллуд.

ЗОДУБУД زادوبود *кит.* сармоя ва асбобу анҷоми зиндагӣ, будушуд.

ЗОЕЪ *а.* ضایع 1. талаф, нобуд; талафшуда, нобудгардида. 2. беҳуда, бефоида; бекора; **зоеъ гардидан (шудан)** талаф шудан, барбод рафтан; бефоида гузаштан: **вақти** *касе* **зоеъ гардидан, меҳнати** *касе* **зоеъ шудан**.

ЗОЁ زایا 1. дорои тавоноӣ ва имконияти зоидан. 2. *маҷ.* афзуншаванда, густаришёбанда.

ЗОЁНДАН زایاندن *тарзи бавоситаи* **зоидан**; таваллуд кунонидан, вақти таваллуд ёрӣ додан.

ЗОИД *а.* زائد зиёдшаванда; зиёда, бисёр.

ЗОИДА زائده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **зоидан**; бача таваллудкарда, он зан, ки зоидааст. 2. таваллудшуда, мутаваллид; **бародарони зоида** додарони ҳампадару ҳаммодар; **зоида шудан** таваллуд ёфтан, ба дунё омадан.

ЗОИДАН زائدن 1. бача овардан, вазъи ҳамл кардан; сабук шудан (*нисбат ба зан*). 2. тухм кардан, тухм овардан (*нисбат ба мург*); **ҳанӯз модараш назоидааст** дар мавриди мислу монанд надоштани касе мегӯянд.

ЗОИҚА *а.* ذایقه яке аз панҷ ҳисси инсон, ки кас бо он мазаи чизҳоро мефаҳмад, ҳисси чашоӣ.

ЗОИЛ *а.* زائل *кит.* нобуд, маҳв, фонӣ; ҳалок; **зоил шудан**.

ЗОИР *а.* زائر *кит.* зиёраткунанда, ба дидорбинӣ раванда.

ЗОИЧА زائچه *нуҷ.* 1. он чи ки мунаҷҷимон

баъд аз муайян кардани мавқеи ситораҳо дар бораи вуқӯи ҳодисае пешгӯӣ мекарданд. 2. ҷадвали нуҷум, ки мунаҷҷимони қадим дар вақти таваллуди касе барои пешгӯӣ кардани толеи вай тартиб медоданд.

ЗОИШ زائش *ниг.* **зодан**.

ЗОИШГОҲ زائشگاه муассисаи тиббӣ, ки дар он занҳои ҳомила барои табобат, нигоҳдорӣ ва зоидани кӯдак меравангд, ҷои таваллуд кардан, таваллудхона.

ЗОК//ЗОГ زاک//زاگ ҷисми маъданиест намакмонанд, ки дар суратгирӣ, чармгарӣ, рангрезӣ ва тиб ба кор мебаранд, даҳани фаранг.

ЗОКИР *а.* ذاکر 1. зикркунанда, ёдоваранда. 2. *кит.* ситоишкунанда, зикркунанда (-и Худо).

ЗОКОБ زاکاب зоки бо об омехта, ки дар рангрезӣ ба кор мерафт.

ЗОЛ I ذال *номи ҳарфи нӯҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба 800 баробар аст.*

ЗОЛ II زال 1. пир, мӯйсафед; пири ҳилагар. 2. номи падари Рустам – қаҳрамони афсонавии «Шоҳнома», ки сурхрӯю сафедмӯй зоида шуда буд ва бинобар ин ӯро Золи Зар меномиданд.

ЗОЛИМ *а.* ظالم ситамгар, зулмкунанда, бедодгар.

ЗОЛИМӢ ظالمی ситам, зулм, бедодгарӣ.

ЗОЛИМОНА ظالمانه ситамгорона, бедодгарона; бераҳмона, ваҳшиёна.

ЗОЛУ زالو *ниг.* **зулу**.

ЗОМАҲРОН زامهران *кит., тиб.* доруи зидди заҳр, подзаҳр.

ЗОМИЁД زامیاد 1. *кит.* номи рӯзи 27-уми моҳи шамсӣ дар солшумории қадимии форсӣ, ки ҳар як рӯзи моҳ номи махсусе доштааст. 2. номи фариштаи муваккали ин рӯз.

ЗОМИН *а.* ضامن замонатдиҳанда, кафил.

ЗОМУ زامو *кит.* дастанбӯй.

ЗОМУЧА زاموچه харбузаи лӯндаи тезпазаки хушбӯй, ҳандалак, толибӣ.

ЗОМҲАРОН زامهران *ниг.* **зомахрон**.

З-ОН زان *шакли кӯтоҳшудаи* **зи он** *ва* **аз он**.

ЗОНИЯ *а.* زانیه зани зинокор, зани бадахлоқ, фоҳиша.

ЗОНӢ *а.* زانی *ниг.* **зинокор**.

ЗОНУ زانو банде, ки устухони сонро бо соқи по мепайвандад ва косаи зонуро ба вуҷуд меорад; **зону задан** а) ба рӯи зону нишастан, сари зону нишастан дар пеши касе барои таъзим ё зорию илтиҷо; б) *маҷ.* таслим шудан ба касе; **зону зада нишастан** сари зону нишастан; **ба зону афтодан** *ниг.* **зону задан**.

ЗОНУБАНД زانوبند чарме, ки савораҳо ба рӯи зону мебастанд.

ЗОНУКАШОН زانوکشان *феъли ҳол аз* **зону кашидан**; бо сари зону ҳаракаткунон, бо сари зону раванда.

ЗОНУНИШИН زانونشین 1. ба сари зону нишаста. 2. *маҷ.* шикастхӯрда, мағлуб.

ЗООЛОГИЯ *ю.* زالاگیه *ниг.* **ҷонваршиносӣ, ҳайвонотшиносӣ**.

ЗООТЕХНИКА *ю.* زاتخنیکه илм оид ба парвариш ва нигоҳдории чорво ва парандагон барои истеҳсоли гӯшт, шир, тухм, пашм, пӯст *ва г.*

-зор زار *пасванди калимасоз, ки ҷои бисёрӣ ва анбӯҳии чизе ва ё майдони кишти чизеро ифода мекунад:* **алафзор, регзор, гулзор, ғаллазор, пахтазор**.

ЗОР I زار 1. нотавон, заиф; оҷиз, бечора; хор, забун, беқадру қимат; **ошиқи зор, зиндаву зор, зору мискин, зору низор, хору зор; ҳоли зор** а) аҳволи ниҳоят бад, ҳолати риққатовар; б) *маҷ.* бадбахтӣ, шӯрбахтӣ. 2. бисёр; баланд, сахт: **нолаи зор; зор гиристан** бо нолаву фиғон гиристан, бо сӯзу гудоз гиря кардан. 3. сахт мӯҳтоҷ, эҳтиёҷманд; **зор будан** *ба чизе* а) ниҳоят мӯҳтоҷ будан ба чизе; б) сахт муштоқ будан ба чизе; **зор мондан** бекасу бечора дар роҳ мондан; ◊ **очаи (модари) зори** *касеро* **нишон додан** адаби касеро додан, ба ҷазои сазояш расондан *(дар мавриди таҳдид мегӯянд)*; **зор-зор гиристан** бо тамоми овоз ё бо ғаму андӯҳ ва ғиреву фиғон нолидану гиристан.

ЗОР//ЗОРР II زار//زار *кит.* зиёновар, зарар-

расон.

ЗОРА زاره *гуфт.* зорӣ, илтиҷо, тавалло: **зора кардан**.

ЗОРАНДА زارنده зорикунанда, таваллокунанда.

ЗОРЕЪ *а.* زارع *кит.* зироаткунанда, деҳқон.

ЗОРИБ *а.* ضارب 1. он ки мезанад, зананда. 2. зарбзананда, сикказананда.

ЗОРИДАН زاريدن зорӣ кардан, нолидан.

ЗОРИКУНОН زاری‌کنان *феъли ҳол аз зорӣ* **кардан**; гирякунон, таваллокунон, дар ҳоли зориву лоба.

ЗОРӢ زاری 1. нола, фарёду фиғон; **гиряву зорӣ** гиряву нола; **зорӣ кардан** нолидан, нолиш кардан. 2. илтиҷо, тавалло, тазаррӯъ. 3. хорӣ, беқадрӣ, забунӣ: **хорию зорӣ ё ба зорӣ, ё ба зӯрӣ, ё ба зар** (*мақ.*)

ЗОРМОНДА زارمانده *сифати феълии замони гузашта аз* **зор мондан**; чизи нодаркор, чизи беэътибор; беқадру қимат; сабилмонда.

ЗОРО زارا *гуфт.* эҳтимол, шояд ки..., мумкин аст, ки...

ЗОРОН زاران *феъли ҳол аз* **зоридан**; зорикунон, дар ҳоли зорӣ кардан.

ЗОРРА ضاره *муаннаси* **зорр**; ҳайвоноти ваҳшии даранда.

ЗОТ I ذات *а.* 1. *кҳн., фалс.* асл, моҳият, ҳастӣ ва ҳақиқати ҳар чиз. 2. асл, насаб (*нисбат ба инсон*); зот надоштан аслу насаб надоштан; бадзот будан, бадасл будан. 3. насл, ҷинс (*нисбат ба ҳайвон*): гӯсфанди зоти ҳисорӣ. 4. шахсият, вуҷуд: зоти пок, зоти шариф, зоти ҳумоюн; зоту зурриёт гуфт. насл, авлод.

ЗОТ II ذات *гуфт.* ҳеҷ, ҳаргиз, асло.

ЗОТАН *а.* ذاتاً дар асл, аслан; табиатан, моҳиятан.

ЗОТИЯ *а.* ذاتيه аслӣ, табиӣ.

ЗОТӢ ذاتی 1. аслӣ, табиӣ, фитрӣ. 2. наслдор, зотдор; дорои зоти хуб: **гови зотӣ, саги зотии чӯпонӣ**.

ЗОТПАРВАРӢ ذاتپروری *чорв.* маҷмӯи чорабиниҳои чорводорӣ, ки барои беҳтар кардани сифатҳои ирсии ҳайвонот ва баланд бардоштани хусусиятҳои зотию маҳсулнокии онҳо нигаронида шудааст; **фермаи зотпарварӣ** фермае, ки бо парвариши чорвои зотӣ машғул аст.

ЗОТУЛБАЙН *а.* ذات‌البين муносибат ва робитаи байни ду кас ё ду қавм.

ЗОТУЛБУРУҶ *а.* ذات‌البروج *нуҷ.* фалаки ҳаштум, ки бурҷҳои дувоздаҳгона доштааст.

ЗОТУЛКАБАД *а.* ذات‌الكبد *тиб.* газаки (варами) ҷигар.

ЗОФА زافه *кит.* 1. гиёҳест заҳрнок, ки ба сири пиёзи кӯҳӣ монанд аст. 2. хорпушт, хорпуштак.

ЗОҲИД *а.* زاهد тарки дунё карда, порсо, парҳезгор.

ЗОҲИДӢ زاهدی парҳезгорӣ, зуҳд, порсоӣ, диндорӣ.

ЗОҲИК *а.* ضاحک *кит.* **хандон**.

ЗОҲИР *а.* ظاهر 1. қисми ба назар намоёни ҳар чиз, рӯи чизе; намуди берунӣ, ҳолати берунӣ. 2. ошкор, возеҳ, равшан, аён, маълум; **ба (дар) зоҳир** зоҳиран, дар намуд, ба намуд; **зоҳиру ботин** намуди берунӣ ва ҳолати дарунӣ; ошкору пинҳон; **зоҳир гаштан** а) намоён (падидор) шудан; б) маълум шудан, аён гаштан; **зоҳир кардан (намудан)** нишон додан, намудор кардан; падид овардан; **зоҳир шудан** а) намоён шудан, ҳувайдо гаштан; б) падид омадан, рӯй додан, сар задан.

ЗОҲИРАН *а.* ظاهراً 1. ба зоҳир, дар зоҳир, ба намуд; *муқоб.* **ботинан; зоҳиран ва ботинан** дар зоҳиру дар ботин. 2. эҳтимол, аз афташ, гӯё.

ЗОҲИРБИН ظاهربين он ки ба ҷиҳати берунии чиз ва ҳодисаҳо нигариста, ба ботинаш аҳамият намедиҳад, сатҳӣ назарандозанда.

ЗОҲИРБИНӢ ظاهربينی дидан ва эътибор додан фақат ба намуди берунӣ ва ҳолати зоҳирии чизҳо ва одамон.

ЗОҲИРӢ ظاهری берунӣ; *муқоб.* **ботинӣ: намуди зоҳирӣ**.

ЗОҲИРПАРАСТ ظاهرپرست *ниг.* **зоҳирбин**.

ЗОҲИРПАРАСТӢ ظاهرپرستی *ниг.* **зоҳирбинӣ**.

ЗОЧА زاچه 1. зане, ки нав кӯдак зоидааст. 2. *ниг.* **лӯхтак**.

ЗОЧАБОЗӢ زاچه‌بازی *ниг.* **лӯхтакбозӣ**.

ЗОҶ زاج *кит.* зани навзоида (*то ҳафт рӯз*).

ЗОЯНДА زاینده *сифати феълии замони ҳозира аз* **зоидан**; таваллудкунанда, тавлидкунанда.

ЗУ//ЗӢ *а.* ذو//ذی 1. *кит.* соҳиб, доранда, дорои чизе. 2. *дар аввали баъзе калимаҳо омада, ба онҳо маънои ба сифате доро буданро медиҳад*: **зуфунун, зулфиқор, зулхумор, зиқимат**.

ЗУБДА *а.* زبده 1. *кит.* саршир, қаймоқ. 2. *маҷ.* қисми беҳтарини ягон чиз, баргузидаи чизе, саракарда, яккачин.

ЗУБОБ *а.* ذباب *кит.* пашша, магас.

ЗУБОЛА *а.* ذباله *кит.* хокрӯба, ахлот, партов.

ЗУВОЛА ذواله *ниг.* **завола**.

ЗУҒОЛ زغال ангишт; **зимистон рафту рӯсияҳӣ ба зуғол монд** *(зарб)* сахтию душвориҳои рӯзгор рафт, вале шармандагии бадкор монд.

ЗУҒОЛСАНГ زغالسنگ ангиштсанг.

ЗУҒ زوغ *кит.* 1. дарё, наҳр, рӯдхона. 2. зардоб.

ЗУД زود 1. тез, тунд, босуръат, бошитоб. 2. даррав, дарҳол, фавран; **зуд-зуд** тез-тез; пайиҳам, муттасил; беист: **зуд-зуд ба ҷое рафтан, зуд-зуд об хӯрдан…; дер ё зуд** а) бевақту барвақт; б) ниҳоят; дар ҳар сурат; **зуд хобидан** дарҳол хоб кардан; барвақт хуфтан; **зуд бош!** шитоб кун!

ЗУДАМАЛ زودعمل ба таври фаврӣ амалкунанда; **гурӯҳи зудамал** гурӯҳи фаврӣ.

ЗУДБАДАЛ زودبدل ба зудӣ бадалшаванда.

ЗУДБОВАР زودباور тезбоваркунанда; содалавҳ, содалил.

ЗУДБОВАРӢ زودباوری содадилӣ, содалавҳӣ.

ЗУДГУДОЗ زودگداز ба зудӣ гудохташаванда.

ЗУДГУЗАР زودگذر тезгузаранда; тез ба охир расанда, дар муддати кӯтоҳ хотимаёбанда: **борони зудгузар**.

ЗУДӢ زودی тезӣ, суръат; таъҷил, шитоб; **ба зудӣ** а) ба тезӣ, тез; б) дарҳол; **ба ин зудӣ** ин қадар барвақт.

ЗУДҚАҲР زودقهر он ки зуд ба ғазаб меояд.

ЗУДНАВИС زودنویس он ки тез менависад (*мас., суратмаҷлисро*).

ЗУДНАВИСӢ زودنویسی амал ва шуғли зуднавис.

ЗУДО//ЗИДО زدا *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* пок кардан, барҳам задан ё зудудани *чизе*: **ғамзудо, зангзудо**…

ЗУДПАЗ زودپز хусусияти хӯроке ё мевае, ки зуд мепазад.

ЗУДПАЗАК زودپزک *гуфт.* ҳосили баъзе дарахтон, сабзиҷот ва растаниҳое, ки зуд мепазанд.

ЗУДПАРВОЗ زودپرواز он чи тезпар ва зудпар аст, зуд парвозкунанда.

ЗУДРАВ زودرو зуд раванда, бошитоб раванда.

ЗУДРАНҶ زودرنج он ки тез ва бо андак баҳона озурда мешавад ва меранҷад.

ЗУДРАС زودرس тезпазанда, пешпазак (*нисбат ба мева ва зироатҳо*).

ЗУДТАР زودتر *сифати дараҷаи қиёсӣ аз* **зуд**; тезтар; барвақтар.

ЗУДУДАН زدودن пок кардан, равондани занг ё ғубор аз рӯи чизе; дур кардани ғам аз дил.

ЗУДФАҲМ زودفهم тезфаҳм, баҳуш.

ЗУДХЕЗ زودخیز он ки аз хоб зуд мехезад.

ЗУДҲАЗМ زودهضم ба зудӣ ҳазмшаванда: **хӯроки зудҳазм**.

ЗУДҲАРАКАТ زودحرکت зуд ҳаракаткунанда.

ЗУДШИКАН زودشکن ба зудӣ шикананда.

ЗУЗАНАБ *а.* ذوذنب *нуҷ.* ситораи думдор.

ЗУККА زکّه *гуфт.* луқмаи беҳтарин, хӯроки беҳтарин.

ЗУККАХӮР زکّه‌خور *гуфт.* он ки хӯрдани чизҳои бомазаро дӯст медорад, бамазахӯрак, хушхӯрак.

ЗУКОМ زکام *тиб.* касалии димоғ, ки дар натиҷаи илтиҳоби пардаи луобии бинӣ рӯй медиҳад ва обравӣ аз бинӣ ва

атсазанӣ аз нишонаҳои асосии ин беморист, тимоқ.

ЗУКОМШУДА زکامشده гирифтори зуком.

ЗУЛБИЁ//ЗУЛИБИЁ ذولبيا *хӯр.* ҳалвое, ки аз орд, шакар ва равғани кунҷид ё равғани зард тайёр мекунанд.

ЗУЛҚАРНАЙН *а.* ذوالقرنين 1. дорои ду шох, душоха. 2. *асот.* лақабе, ки ба Искандари Мақдунӣ ва Таҳмураспи девбанд нисбат медиҳанд.

ЗУЛҚАЪДА *а.* ذوالقعده номи моҳи ёздаҳуми соли қамарӣ.

ЗУЛЛИСОНАЙН *а.* ذوالسانين он ки ду забонро ба хубӣ медонад, донандаи ду забон, дузабона.

ЗУЛМ *а.* ظلم ситам, ҷабр, ҷафо; бедодӣ, ситамгарӣ; беадолатӣ; **ҷавру зулм** ҷабру ҷафо, зӯрию ситам; **зулм кардан** ситам кардан, тааддӣ намудан, зӯроварӣ кардан.

ЗУЛМАТ *а.* ظلمت торикӣ, сиёҳӣ.

ЗУЛМАТКАДА ظلمتکده 1. хонаи торик. 2. *маҷ.* ҷои азобу андӯҳ; *киноя аз* олам.

ЗУЛМАТСАРО ظلمتسرا *ниг.* **зулматкада**.

ЗУЛМДИДА ظلمديده ситамдида, ҷафокаш, ҷабрдида.

ЗУЛМКЕШ ظلمکيش золим, ҷафопеша, ситамгар.

ЗУЛМОБОД ظلمآباد ҷое, ки дар он зулму ситам ҳукмфармост, макони зулм.

ЗУЛМОНӢ ظلمانی торик; бисёр торик.

ЗУЛМОТ *а.* ظلمات *ҷ.* **зулмат**.

ЗУЛМПЕША ظلمپيشه золим, ситамгар.

ЗУЛОЛ *а.* زلال оби бисёр соф.

ЗУЛУ//ЗУЛУК زلو//زلوک кирми сиёҳрангест, ки дар об зиндагӣ мекунад ва агар ба бадани одам часпонанд, аз он ҷо хуни фосидро мемакад, шуллук, золу.

ЗУЛФ زلف 1. дастаи борики мӯи сар, ки занон ба баногӯш оварда, тоб дода ё каҷ карда, худро оро медиҳанд, гесӯ: **зулфи дароз, зулфи сиёҳ, сари зулфи ёр; зулфи мушкин** гесӯи сиёҳ ва муаттар. 2. ҳалқаҳои филизӣ ороиши ҷилави асп.

ЗУЛФАК زلفک 1. *шакли тасгири* **зулф**. 2. *ниг.* **зулфин**.

ЗУЛФИҚОР *а.* ذوالفقار 1. *асот.* номи шамшери Алӣ (р), ки Муҳаммад (с) ба ӯ бахшида будааст.

ЗУЛФИН زلفين ҳалқаи занҷири дари хона, сандуқ *ва г.,* ки дар вақти бастани онҳо занҷирро ба вай меандозанд; **зулфини дарро андохтан**.

ЗУЛФОШУФТА زلفآشفته он ки зулфаш парешон аст.

ЗУЛФЧАВГОН زلفچوگان дорои зулфи каҷи чавгонмонанд, каҷзулф.

ЗУЛҲИҶҶА *а.* ذوالحجّه номи моҳи дувоздаҳуми соли қамарӣ.

ЗУЛҶАЛОЛ *а.* ذوالجلال соҳиби ҷоҳу ҷалол; бузургвор.

ЗУМ زم садое, ки бачагон ҳангоми давдавакбозӣ нафасашонро наканда, давом медиҳанд ва бачае, ки бо як «зум» гуфтан аз ҳама дуртар давидааст, ғолиби мусобиқа ҳисоб меёбад; **дар як зум** дар як дам, дар давоми як нафасгирии дароз; **як зум** лаҳзае.

ЗУМРА *а.* زمره гурӯҳи мардум, тӯда, ҷамоат, даста: **зумраи амалдорон**.

ЗУМРАД *ю.* زمرد *шакли кӯтоҳшудаи* **зумуррад**.

ЗУМУРРАД *ю.* زمرّد навъи санги қиматбаҳои сабзранг, ки аз он нигини ангуштарин, гӯшвора *ва г.* месозанд; **фарши зумуррад** *маҷ.* сабззор.

ЗУМУРРАДГУН زمرّدگون *ниг.* **зумуррадранг**.

ЗУМУРРАДИН//ЗУМУРРАДӢ زمردين//زمردی 1. *мансуб ба* **зумуррад**; аз санги зумуррад сохташуда. 2. ба ранги зумуррад, сабзранг: **ранги сабзи зумуррадини алафзор**.

ЗУМУРРАДӢ زمرّدی *ниг.* **зумуррадин**.

ЗУМУРРАДРАНГ زمرّدرنگ ба ранги зумуррад, сабзранг, зумуррадгун.

ЗУМУРРАДФОМ زمرّدفام *ниг.* **зумуррадранг**.

ЗУМУХТ زمخت ҳар чизе, ки лабу даҳонро ҷамъ (бурма) мекунад *(монанди пӯсти анор ва баъзе аз навъҳои хурмо)*.

ЗУННОР *а.* زنّار *таър.* 1. риштае, ки ғайримусулмонон дар мамлакатҳои

исломӣ бояд аз болои либос ба камар мебастанд. 2. занҷира ё риштае, ки бо он салибро ба гардан меовезанд.

ЗУРВА(Т) *а.* ذروه *кит.* 1. баландӣ, авҷ; қисмати болоии ҳар чиз; ҷои баландтарин (*монанди қуллаи кӯҳ*). 2. моли бисёр, сарват.

ЗУРВОНӢ زروانی *мансуб ва марбут ба* **Зурвон**; худои замони бепоён дар Эрони бостон.

ЗУРРИЁТ *а.* ذریات *ҷ.* **зуррият; зоту зурриёт** наслу авлод.

ЗУРРИЯТ *а.* ذریت насл, авлод, фарзанд.

ЗУРУФ *а.* ظروف *ҷ.* **зарф**.

ЗУФ زف *бот.* номи як навъ нимбуттаи хушбӯй, ки ҳамчун гиёҳи шифоӣ дар тиб ба кор мебурданд.

ЗУФТ زفت *кит.* 1. хасис, мумсик. 2. туршрӯй, бадхашм. 3. *ниг.* **зумухт**.

ЗУФУНУН *а.* ذوفنون донандаи чандин илму фан, соҳибу илму фазилатҳо; пурдон, аллома.

ЗУҲАЛ *а.* زحل *нуҷ.* яке аз сайёраҳои калони низоми Офтоб, ки онро ба форсӣ Кайвон мегӯянд ва мунаҷҷимон онро наҳс ҳисоб мекарданд.

ЗУҲУР *а.* ظهور зоҳир шудан, пайдоиш, падидоӣ, намоён шудан, ошкор шудан; **ба зуҳур омадан** зоҳир шудан, пайдо гаштан.

ЗУҲУРОТ *а.* ظهورات 1. *ҷ.* **зуҳур**. 2. падида, ҳодиса.

ЗУҶОҶ *а.* زجاج *кит.* шиша, обгина.

ЗУҶОҶИЯ زجاجیه *кит., биол.* зуҷоҷаи чашм.

ЗУҶОҶӢ زجاجی *кит. мансуб ба* **зуҷоҷ**; шишагӣ.

ЗУҶОҶСОЗ زجاجساز шишасоз, обгинасоз.

ЗӮБИН زوبین *ниг.* **зӯпин**.

ЗӮПИН زوپین *кит.* найзаи кӯтоҳи нӯгтез, жӯпин.

ЗӮР زور 1. қувва, қудрат, тавоноӣ, иқтидор. 2. боқувват, қувватнок, зӯрманд, қавӣ; **зӯр баромадан** ғолиб омадан, ғалаба кардан (*мас., дар гӯштингирӣ*). 3. бузург, забардаст. 4. *маҷ.* вазнин, душвор, сахт. 5. *маҷ.* хуб, аъло; **аз зӯри**… аз шиддати…; аз сахтии…; **ба зӯр** а) аз ҷиҳати қувва, дар қувва, аз бобати қудратнокӣ; б) бо машаққат, бо душворӣ, ба азоб; в) зӯран, маҷбуран, бо фишор; г) хоҳам-нахоҳам, дилу бедилон; **бо як зӯр** бо як зӯрзанӣ, бо як кӯшиш; **зӯр задан** ҷидду ҷаҳд намудан, кӯшиш кардан; **зӯр кардан** а) боқувват кардан, тавоно намудан (*касе, чизеро*); б) *кит.* маҷбур кардан, зӯрӣ намудан (*барои иҷрои коре*); **зӯр овардан** а) маҷбур кардан**;** фишор овардан; б) душворӣ кардан, зӯрӣ кардани коре ба касе; **зӯр омадан** а) маҷбур шудан; ноилоҷ мондан; б) *киноя аз* вазнинӣ кардан, таъсири бад расидан ба узве (*аз бардоштани чизи вазнин, иҷрои ягон кори сахт ва г.*); **зӯри** *касе ба касе* **расидан** кофӣ будани қуввату қудрати касе барои ғолиб омадан бар касе, касеро мағлуб карда тавонистан; **зӯри** *касе ба коре* **расидан** а) аз ӯҳдаи иҷрои коре баромадан, барои анҷом додани коре қодир будани касе; б) ноилоҷ ба коре машғул шудан; **зӯри беҳуда миён мешиканад** (*мақ.*) кӯшиши бемавқеъ зарарнок аст, қувваро ғайриоқилона сарф кардан натиҷаи манфӣ медиҳад.

ЗӮРАКӢ زورکی маҷбуран, зӯран, бо фишору зӯрӣ.

ЗӮРАН زوراً бо зӯрӣ, иҷборан, маҷбуран.

ЗӮРБАЗӮРАКӢ زوربه زورکی *гуфт.* зӯран, маҷбуран; хоҳам-нахоҳам.

ЗӮРГӮӢ زورگویی бо зӯру фишор гапи худро гузарондан.

ЗӮРЗАНӢ زورزنی саъю кӯшиш, ҷидду ҷаҳд, кӯшишу ғайрат, кӯшиши зиёд.

ЗӮРИГАРӢ زوریگری *гуфт.* ҷабру фишор, ситамгарӣ.

ЗӮРӢ زوری 1. қувват, қудрат, иқтидор, тавоноӣ. 2. иҷбор, маҷбурӣ; **ба зӯрӣ** маҷбуран, иҷборан, зӯран. 3. сахтӣ, шиддат: **зӯрии дард**; **зӯрӣ кардани дард** шиддат ёфтани дард. 4. *с.* тарзи бо истифодаи чораҳои мухталифи маҷбурӣ, яъне зӯроварӣ ба даст овардан ё нигоҳ доштани ҳукмронии иқтисодӣ ва сиёсӣ; **ба** *касе* **зӯрӣ мекардагӣ** ҷуръати бо касе зӯрӣ карданро дошта; ба муқобили касе мебаромадагӣ; **зӯрӣ кардан** ғолиб омадан, ғалаба кардан; **зӯрӣ кардани коре** *ба касе* барои касе душворӣ кардани коре; аз ӯҳдаи иҷрои коре баромада натавонистани касе; **зӯрӣ кардани хӯроке** *ба касе* ғизоеро ҳазм карда натавонистани меъда, ба

мизоҷи касе мувофиқ наомадани хӯроке; **зӯрӣ надоштан** нияти маҷбур кардан надоштан; касеро барои иҷрои коре водор накардан.

ЗӮРМАНД زورمند боқувват, қавӣ, тавоно, нерӯманд.

ЗӮРМАНДӢ زورمندی зӯру бақувват будан; қудрат, тавоноӣ.

ЗӮРОВАР زورآور 1. боқувват, қавӣ, тавоно, пурзӯр. 2. золим, зулмпеша, ситамгар.

ЗӮРОВАРӢ زورآوری 1. зӯрӣ ба кор бурдан ба касе, фишор овардани касе ба дигаре. 2. паҳлавонӣ, далерӣ, ҷасурӣ.

ЗӮРОЗМО زورآزما 1. он ки қувваи худро меозмояд; касе, ки ба ҳар кори сахту вазнин даст зада, қуввати худро намоиш медиҳад. 2. паҳлавон, гӯштингир.

ЗӮРОЗМОӢ زورآزمائی санҷиши қудрат, қувваозмоӣ (*мас., дар мусобиқаи гӯштингирӣ ва г.*)

ЗӮРТАЛАБ زورطلب коре, ки иҷрои он қувваи зиёд ва кӯшиши бисёр талаб мекунад, кори душвор.

ЗӮРХОНА زورجانه макони варзишие, ки дар он варзишгарон ба варзиши бостони эронӣ машғул мешаванд.

ЗӮФУНУН *а.* ذوفنون *ниг.* **зуфунун**.

ЗӮҲД *а.* زهد парҳезгорӣ, беэътиноӣ ба ҳавову ҳавас, зоҳидӣ, порсоӣ.

ЗӮҲДПЕША زهدپیشه *ниг.* **зоҳид**.

ЗӮҲДФУРӮШ زهدفروش порсои сохта; мунофиқ, риёкор.

ЗӮҲР *а.* ظهر нимрӯзӣ, нисфирӯзӣ, миёнаи рӯз, пешин: **пеш аз зӯҳр, баъд аз зӯҳр**.

ЗӮҲРА *а.* زهره *нуҷ.* сайёраи ба Замин наздиктарини низоми Офтоб, ки бо номҳои «Ноҳид», «ситораи саҳарӣ» ва «ситораи субҳ» машҳур аст; шоирон онро «мутриби фалак» меномиданд ва юнониёни қадим онро «илоҳаи ишқу зебоӣ» мешумориданд.

ЗӮҲРАҶАБИН زهره‌جبین *маҷ.* хубрӯй, хушрӯ, зебо.

ЗӮЪМ *а.* زعم *гуфт.* якраҳа, якрав, гарданшах.

ЗӮЪМӢ زعمی *гуфт.* якраҳагӣ, якравӣ, гарданшахӣ.

И

И *ҳарфи ёздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар баъзе калимаҳо* (*аз қабили* **дирӯз**, **тир**) *нисбатан шунаво ва дароз, дар баъзеи дигар* (*аз қабили* **писар**, **дил**) *садоноки хеле кӯтоҳ аст; дар қисме аз вожаҳо пас аз садонокҳо ҳамчун ҳарфи йотбарсар «йи» хонда мешавад*: **оина (ойина)**, **барои (баройи)**, **зебоӣ (зебойӣ)**» *ва г.*; *дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфҳои «алиф» (ا) ва айн (ع) ифода мешавад.*

ИБДО *а.* ابدا *кит.* 1. шурӯъ, оғоз, ибтидо. 2. ошкор кардан.

ИБДОЛ *а.* ابدال *кит.* бадал кардан, иваз намудан, табдили чизе бо чизи дигар.

ИБДОЪ *а.* ابداع *кит.* падид овардани чизи нав, ихтироъ кардан, эҷод кардан, ба вуҷуд овардан; навоварӣ.

ИБИЛ *а.* ابل *кит.* шутур; шутурон.

ИБҚО *а.* ابقاء *кит.* 1. зинда гузоштан. 2. тараҳҳум кардан.

ИБЛИС *а.* ابلیس 1. шайтон, аҳриман, сардори девҳо. 2. *маҷ.* одами ҳилагар, бадтинат.

ИБЛИСӢ ابلیسی шайтонӣ, аҳриманӣ.

ИБЛИСОНА ابلیسانه 1. монанди иблис. 2. *маҷ.* айёрона, ҳилагарона.

ИБЛОҒ *а.* ابلاغ *кит.* хабар додан, расонидани паём ба касе.

ИБН *а.* ابن фарзанди мардина, писар; ◊ **ибни субҳ** офтоб.

ИБНУЛВАҚТ *а.* ابن‌الوقت *кит.* замонасоз, созишкор, муросокор.

ИБНУССАБИЛ *а.* ابن‌السبیل *кит.* роҳгузар, мусофир.

ИБО I *а.* ابا 1. *кит.* худдорӣ, имтиноъ, боздоштани худ аз коре (*аз тарсу ваҳм ё андешаву мулоҳизае*), тааммул. 2. шарм, изо; **ибо кардан** а) худдорӣ кардан, аз ичрои коре худро боздоштан; б) шарм доштан.

ИБО II ابا *ниг.* **або**.

ИБОД *а.* عباد *кит.* 1. ҷ. **абд**. 2. *маҷ.* бандагон, одамон.

ИБОДАТ *а.* عبادت парастиши Худо; ба ҷо овардани фароизи дину шариат.

ИБОДАТГОҲ عبادتگاه *ниг.* **ибодатхона**.

ИБОДАТКУНАНДА عبادت‌کننده машғули тоату ибодат; намозгузор.

ИБОДАТХОНА عبادت‌خانه парастишгоҳ; массҷид, макони ба ҷо овардани ибодат.

ИБОРА *а.* عباره 1. *ниг.* **иборат**; **ба ибораи дигар** *ниг.* **иборат (ба иборати дигар)**. 2. *збш.* ду ва ё зиёда калимаҳои мустақили бо ҳам алоқаманд: **ибораҳои исмӣ, ибораҳои озод, ибораҳои рехта, ибораҳои устувор, ибораҳои феълӣ** *ва г.*

ИБОРАОРО عباره‌آرا *ниг.* **иборапардоз** 1.

ИБОРАОРОӢ عباره‌آرائی *ниг.* **иборапардозӣ** 1.

ИБОРАПАРДОЗ عباره‌پرداز 1. хушгуфтор, ширинбаён. 2. суханбоз, гапфурӯш.

ИБОРАПАРДОЗӢ عباره‌پردازی 1. ороиш додани сухан, ҷумлаороӣ. 2. бо ҷумлаҳои пуртакаллуф навиштан ё гап задан.

ИБОРАТ *а.* عبارت ифода, баён, тарзи баён; чанд ҷумлаи ба ҳам пайваста, ҷумла(ҳо); **иборати дарс** чанд ҷумлаи мавриди таълим ва баҳс дар як дарси мадрасаи кӯҳна; **ба иборати ди-**

гар бо ифодаи дигар, ба тарзи баёни дигар; **иборат аз**… мураккаб аз…, ба вуҷуд омада аз…, ташкилёфта аз…, шомил аз…; **иборат будан аз**… мураккаб будан аз чизе; дар бар доштан, дар зимни худ доштан (чизеро).

ИБОРАТОРОӢ عبارت‌آرائی *ниг.* **иборапардозӣ** 1.

ИБРАТ *а.* عبرت панд, сабақе, ки аз мушоҳидаи аҳволи нек ё бади дигарон гирифта мешавад, қиёс аз чизе барои кардан ё накардани он; **дарси ибрат** он чи ки кас аз мушоҳидаи ҳоли дигарон барои худ сармашқ қарор медиҳад; **ибрат гирифтан** сабақ омӯхтан, панд ба даст овардан; **ибрат шудан** намуна шудан (*дар некӣ ё бадӣ*); **бо чашми ибрат дидан // бо дидаи ибрат нигаристан** бо назари сабақгирӣ нигоҳ кардан ба чизе; панд омӯхтан аз чизе.

ИБРАТАНГЕЗ عبرت‌انگیز он чи ки касро ба панду сабақгирӣ водор мекунад; он чи ки аз он метавон панд гирифт.

ИБРАТБАХШ عبرت‌بخش он чи ки аз он панд ва сабақ гирифтан мумкин аст, ибратшаванда, ибратомӯз.

ИБРАТБАХШӢ عبرت‌بخشی намуна будан, ибратбахш будан.

ИБРАТБИН عبرت‌بین пандгиранда; **чашми ибратбин** касе, ки ба воқеаҳо бо дидаи сабақ ва пандгирӣ менигарад.

ИБРАТОМЕЗ عبرت‌آمیز он чи мӯҷиби пандгирӣ ва танбеҳ мебошад, пандомез.

ИБРАТОМӮЗ عبرت‌آموز *ниг.* **ибратбахш**.

ИБРАТОМӮЗӢ عبرت‌آموزی пайрави намуна будан, ибратомӯз будан.

ИБРАТХОНА عبرت‌خانه *маҷ.* дунё, зиндагӣ, ки ҷои ибратомӯзӣ аст.

ИБРИЗ *а.* ابریز *кит.* тиллои холис.

ИБРИҚ ابریق[*муарраби* **обрез**] зарфи сафолии ҷумаку дастадор барои обу шароб, кӯзача; офтоба.

ИБРИШИНОСӢ عبری‌شناسی яҳудишиносӣ.

ИБРӢ *а.* عبری *кит.* яҳудӣ; **забони ибрӣ** забони қадими яҳудӣ.

ИБРО *а.* ابراء *кит.* ба покӣ овардану сафед кардани касе аз гуноҳе; аз баҳри қарзи додаи худ гузаштани қарздиҳанда; **хати ибро** ҳуҷҷати аз муҳокима ва қарз сафед ва халос шудан.

ИБРОЗ *а.* ابراز *кит.* буруз додан, ошкор сохтан, зоҳир кардан; **иброз кардан** баён кардан, изҳор намудан.

ИБРОМ *а.* ابرام *кит.* исрор, пофишорӣ дар талабе; танг кардан, безор намудан, ба сутӯҳ овардан касеро.

ИБРОНӢ *а.* عبرانی *ниг.* **ибрӣ**.

ИБСОР *а.* ابصار дидан, мушоҳида кардан, нигоҳ кардан ба чизе.

ИБСОС *а.* ابساس бо касе роз дар миён ниҳодан, бар касе рози хешро ошкор кардан; фош кардан хабареро; ҳол ва андӯҳи худ ба касе гуфтан.

ИБТИҒО *а.* ابتغاء талаб, дархост, хоҳиш; ҷустуҷӯ, кофтуков; талаб кардан, хоҳиш кардан; ҷустуҷӯ кардан.

ИБТИДО *а.* ابتدا аввал, оғоз, шурӯъ; *муқоб.* **интиҳо**; аввали ҳар кор ва ҳар чиз: **нуқтаи ибтидо, аз ибтидо, дар ибтидо, ибтидо ёфтан, ибтидо кардан**.

ИБТИДОӢ ابتدائی 1. *мансуб ба* **ибтидо**; нахустин, аввалин, муқаддамотӣ; **дарсҳои ибтидоӣ** дарсҳои муқаддамотӣ дар мадраса; **мактаби ибтидоӣ** муассисаи таълимие, ки ҳамчун зинаи аввали саводомӯзӣ ба талабагон маълумот медиҳад, дабистон. 2. мансуб ба давраи қабл аз таърих; **давраи ибтидоӣ** давраи қадимтарин, яъне қабл аз таърихи сохти ҷамъиятӣ; **ҷамъияти ибтидоӣ** *таър.* зинаи аввали тараққиёти ҷамъияти инсонӣ, ки пеш аз ғуломдорӣ буд.

ИБТИДОЪ *а.* ابتداع *кит.* чизи нав ба вуҷуд овардан, ихтироъ кардан, навоварӣ.

ИБТИЁЪ *а.* ابتیاع *кит.* хариду фурӯш; харидан, харидорӣ кардан; харид.

ИБТИЗОЛ *а.* ابتذال *кит.* 1. сарфшавӣ, аз бисёр кор фармудан кӯҳна шудан; фарсудагӣ. 2. беэътиборӣ, беқадрӣ, хорӣ.

ИБТИКОР *а.* ابتکار *кит.* ба ҷо овардани кори бесобиқа; шурӯъ намудан ба коре ё чизе, ки пеш аз ин касе ба он даст назадааст, ташаббус, ташаббускорӣ.

ИБТИЛЛО *а.* ابتلا *кит.* 1. мубталоӣ, гирифторӣ; дучор шудан ба бало. 2. озмоиш, имтиҳон.

ИБТИЛЛОЪ *а.* ابتلاع *кит.* фурӯ бурдан, балъидан; **ибтиллоъ кардан** фурӯ бурдан, балъидан.

ИБТИНО *а.* ابتنا *кит.* 1. бино кардан. 2. асос ниҳодан бар чизе, такя кардан бар чизе.

ИБТИСОМ *а.* ابتسام *кит.* 1. табассум, лабханд. 2. *мач.* шукуфтан.

ИБТИҲОЛ *а.* ابتهال *кит.* зорӣ, илтиҷо, дуову зорӣ; зорӣ кардан.

ИБТИҲОҶ *а.* ابتهاج *кит.* шодӣ, хурсандӣ, масаррат.

ИБТИШОР *а.* ابتشار *кит.* хурсандӣ, шодмонӣ хушҳолӣ; хурсанд ва хушҳол шудан.

ИБТО *а.* ابطاء *кит.* таъхир, сустӣ, таъхир кардан, даранг кардан, дар коре сустӣ кардан.

ИБТОЛ *а.* ابطال *кит.* ботил кардан, бекор кардан, маҳв намудан.

ИБХОР *а.* ابخار *кит.* бадбӯй гардонидани чизе чизеро.

ИБҲОМ I *а.* ابهام 1. *кит.* сухани мубҳам, он чи маънояш сарбаста ва норавшан аст; гапи духӯра. 2. *адш.* кор фармудани калима ва таъбире, ки дар айни замон маънои ба ҳам зид дорад.

ИБҲОМ II ابهام *кит.* нарангушт, ангушти калони даст.

ИБҲОР *а.* ابحار 1. шӯр шудани об. 2. дар баҳр нишастан; сафари баҳр кардан.

ИБЪОД *а.* ابعاد дур кардан.

ИВАЗ *а.* عوض чизе, ки ба ҷои чизе гузошта ё дода мешавад, бадал; **ба ивази**, **дар ивази...** ба ҷои... дар бадали...; **иваз кардан** а) мубодила кардан, муовиза намудан; б) дигар кардан, тағйир додан; **иваз шудан (гардидан)** а) бадал шудан, ба ҷои чизе қарор гирифтан; б) дигаргун шудан, тағйир ёфтан.

ИВАЗКУНАНДА عوض‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **иваз кардан**; он ки чизе ё касеро иваз мекунад; он ки ё он чи ҷои чизе ё касеро мегирад.

ИВАЗНАШАВАНДА عوض‌نشونده *шакли инкории сифати феълии замони ҳозира аз* **иваз нашудан**; бадалнашаванда.

ИВАЗШАВАНДА عوض شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **иваз шудан**; бадалшаванда.

ИВАҶ *а.* عوج *кит.* хамидагӣ, печидагӣ, каҷӣ.

ИВОР *а.* عوار *кит.* айб, нуқсон.

ИГРЕК اگریک *риёз.* аломати Y, ки одатан барои ифодаи бузургии дувуми номаълум ё бузургии тағйирёбандаи тобеъ (функсия) истифода мешавад.

ИҒВО *а.* اغوا аз роҳ баровардан, гумроҳ кардан; фирефтан; дасиса, фитнаандозӣ: **ба иғвои...** ба фиреби..., ба ҳилаву дасисаи...; **бо роҳи иғво** бо фиреб, ба тариқи фитна ва дасисакорӣ; **иғво андохтан** фитна ба кор бурдан; таҳрик кардан, шӯронидан; **иғво бардоштан** дасиса барпо намудан, бо фитна ва дасиса касонро шӯрондан (*бо қасди вайронкорӣ*); **ба иғво паридан** ба дасисае бовар кардан, ба фитнаангезии касе дода шудан.

ИҒВОАНГЕЗ اغواانگیز он чи боиси фитна ва иғво мебошад, фитнаангез.

ИҒВОГАР اغواگر он ки бо дасиса ва фитнагарӣ одамонро гумроҳ мекунад, фитнагар.

ИҒВОГАРӢ اغواگری фитнагарӣ, фитнаангезӣ, бо фитнаву дасиса аз роҳ задани касе.

ИҒВОГАРОНА اغواگرانه бо роҳи иғво, фитнагарона: **кирдорҳои иғвогарона**.

ИҒВОПЕША اغواپیشه *ниг.* **иғвогар**.

ИҒЛОҚ *а.* اغلاق *кит.* 1. бастан, пӯшидан (*мас.*, *дарро*). 2. душворӣ, мушкилӣ, дарҳампечидагӣ, муғлақӣ.

ИҒМОЗ I *а.* اغماز *кит.* тӯҳмат кардан, ғаммозӣ кардан; бадзабонӣ, бадгӯӣ.

ИҒМОЗ II *а.* اغماض чашмпӯшӣ кардан, худро ба нодонӣ задан, тағофул кардан; бепарвоӣ варзидан.

ИҒМОЗКОРӢ I اغمازکاری тӯҳматгарӣ, ғаммозӣ; бадзабонӣ кардан.

ИҒМОЗКОРӢ II اغماض‌کاری чашмпӯшӣ кардан, худро ба нодонӣ задан; тағофул ва бепарвоӣ

зоҳир кардан.

ИҒОСАТ *а.* اغاثت *кит.* ба фарёди касе расидан; фарёдрасӣ.

ИҒРО *а.* اغرا *кит.* барангехтан, таҳрик кардан, шӯрондан; таҳрик, барангезиш.

ИҒРОҚ *а.* اغراق муболиғаи аз ҳад зиёд, аз ҳад гузарондани таърифу тавсиф ё коҳиши касе.

ИҒТИМОМ *а.* اغتمام *кит.* андӯҳгин шудан, ғамгин шудан.

ИҒТИНОМ *а.* اغتنام *кит.* ғанимат шумурдан, ғанимат донистан.

ИҒТИРОБ *а.* اغتراب *кит.* аз диёри худ дур шудан, ғарибу мусофир шудан.

ИҒТИСОЛ *а.* اغتسال *кит.* ғусл кардан, шустушӯ кардан, оббозӣ кардан; ғусл; шустушӯ, оббозӣ.

ИҒТИФОР *а.* اغتفار *кит.* мағфират, бахшоиш, омурзиш.

ИҒТИШОШ *а.* اغتشاش *кит.* мағшуш шудан, ошуфтагӣ; фитна, балво.

ИҒФОЛ *а.* اغفال *кит.* ғофил кардан, ба ғафлат андохтан; фиреб додан.

ИД *а.* عيد 1. ҷашн, рӯзи ҷашн, рӯзи хурсандӣ ва тантана ба муносибати ягон ҳодисаи муборакі таърихӣ ё миллӣ. 2. *умуман* шодӣ ва хурсандӣ; **иди Истиқлол** ҷашне, ки ба муносибати соҳибихтиёр эълон шудани кишвар гирифта мешавад; **иди Зафар** *ниг.* **иди Ғалаба**; **иди Май** ҷашни якуми май; **иди Наврӯз** иди миллии соли нави тоҷикон ва дигар халқҳои эронинажод, ки мутобиқи соли шамсӣ дар аввали фарвардин ҷашн гирифта мешавад; **иди Рамазон** идест, ки мусулмонон ба муносибати тамом шудани рӯзагирии сирӯзаи моҳи рамазон дар рӯзи якуми моҳи шавволи соли ҳиҷрии қамарӣ баргузор мекунанд, иди Сиём, иди Фитр; **иди саиди фитр** *ниг.* **иди Рамазон**; **иди Соли Нав** иди соли нави милодӣ, ки ҳамасола дар оғози соли нави милодӣ – якуми январ баргузор мегардад; **иди Ғалаба** 9-уми май, ки рӯзи ғалаба бар Олмони фашистӣ дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ аст; **иди Қурбон** а) рӯзи даҳуми моҳи зилҳиҷҷаи ҳиҷрии қамарӣ, ки мувофиқи маросими исломӣ ҳоҷиён дар Макка гӯсфанд ва ё шутур қурбонӣ мекунанд, иди Азҳо; б) иди динии мусулмонон, ки ҳар сол дар ин рӯз қайд мекунанд.

ИДБОР *а.* ادبار *кит.* рӯ гардондани бахт, бахтбаргаштагӣ, сиёҳрӯзӣ, бадбахтӣ; *муқоб.* **иқбол**.

ИДГАРДАК عيدگردک маросиме, ки тибқи он мардумон дар рӯзҳои иди Рамазон ва иди Қурбон ба манзили наздикони хеш баҳри табрику аёдат мераванд ва дуову фотиҳа мехонанд.

ИДГАРДӢ عيدگردی сайру гашт ба муносибати ид.

ИДГАҲ//ИДГОҲ عيدگه//عيدگاه ҷои барпо шудани сайру тамошои идона, ҷои идгузаронӣ, идҷой.

ИДҒОМ *а.* ادغام *кит.* 1. даровардан, дохил кардани чизе дар чизи дигар. 2. *грам., ниг.* **ассимилятсия**.

ИДДА *а.* عده гурӯҳ, даста, ҷамоа; **як идда** як гурӯҳ.

ИДДАО *а.* ادّعا [*аслаш* **иддио**]; 1. даъво, талаб, даъвогарӣ. 2. даъвои бартарӣ аз ягон ҷиҳат, манманӣ, ҳавобаландӣ, фахри муддаиёна; **иддао кардан** даъво кардан, муддаӣ будан.

ИДДАТ *а.* عدت *д.* муддати муайяне, яъне чор моҳу даҳ рӯз, ки зани талоқшуда ё шавҳармурда аз нав шавҳар карда наметавонад.

ИДДИО *а.* ادعا *ниг.* **иддао**.

ИДЕАЛ *фр.* ايديئل он чи дар ниҳояти камолот ва бартарист; камоли матлуб, олитарин мартабаи орзу, муроду мақсади олии инсон.

ИДЕАЛИЗАТСИЯ *фр.* ايديئليزتسيه аз будаш ва аз моҳияти ҳақиқиаш зиёдтару болотар ба қалам додани чизе; тасвири воқеият бо обу ранги аз ҳад зиёд.

ИДЕАЛИЗМ *фр.* ايديئليزم равияе дар фалсафа, ки бар хилофи материализм ғоя, рӯҳ ва шуурро сароғоз ва табиат, модда, ҳастиро дар ҷои дувум, яъне маҳсули рӯҳ медонад.

ИДЕАЛИСТ *фр.* ايديئليست пайрави ақидаи идеализм.

ИДЕАЛИСТӢ ايديئليستی *мансуб ба* **идеализм**; хос ба идеализм.

ИДЕАЛӢ ادیئلی 1. *мансуб ба* **идея**; тасаввурӣ, хаёлӣ, он чи дар воқеият вуҷуд надорад. 2. мувофиқи идеал, комил, олӣ.

ИДЕОГРАММА *ю.* ایدیاگرمه *збш., ниг.* **ҳузвориш**.

ИДЕЯ *ю.* ایدیه ғоя, фикр.

ИДЕЯВӢ ایدیوی *мансуб ба* **идея**; ғоявӣ.

ИДЕЯНОКӢ ایدیه‌ناکی дорои идея (ғоя) будан.

ИДИОМА *ю.* ایدیامه *збш.* ибораи рехта.

ИДИШ ادیش забони гуфтугӯии яҳудӣ.

ИДИЯ *а.* عیدیه *кит.* табрикномаи манзуми идона.

ИДӢ عیدی 1. *мансуб ба* **ид**; идона. 2. он чиз ё пуле, ки ба муносибати ид ба касе дода мешавад, бахшиш, тӯҳфаи идона; **номаи идӣ** табрикнома ба муносибати ид.

ИДМОН *а.* ادمان *кит.* ба таври доимӣ машғул шудан бо коре, кореро ҳамеша кардан; машқ, варзиш, тамрин.

ИДОД *а.* عداد шумор, шумора, адад; **дар идоди…** дар шумори.., дар қатори…

ИДОМА//ИДОМАТ *а.* ادامه//ادامت давом додан, давом кунонидан, қатъ ва тарк нашудани дунболаи коре.

ИДОМАДИҲАНДАادامه‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **идома додан**, давомдиҳанда.

ИДОНА عیدانه 1. *мансуб ба* **ид**: **либоси идона, намоиши идона**. 2. чун рӯзи ид: **идона ороиш додани шаҳр**. 3. *ниг.* **идӣ** 2.

ИДОРА *а.* اداره 1. низом додан, назму насақ додан; роҳбарию роҳнамоӣ кардан, саришта намудани кори мамлакате ё муассисае; **идораи мамлакат (давлат)** назму тартиби мамлакат, ҳукуматдорӣ, сариштаи корҳои мамлакат; **усули идора** тарзи ҳукуматдорӣ, қоидаву тартиботи саришта кардани кори мамлакат; тариқи роҳбарӣ; **идора кардан (намудан)** а) ба назму тартиб даровардан, тартиботи ҳукуматдориро анҷом додан; роҳбарӣ кардан ба фаъолияти муассисае; б) саришта кардани амалиёте, назорат ва роҳнамоӣ кардан аз болои кори автомобил ва дигар дастгоҳҳо. 2. ҷое, ки дар он корҳои давлатӣ ё ҷамъиятӣ анҷом дода мешаванд, муассиса; умуман номи қисми маъмурию коргузории муассисаю корхонаҳо: **идораи молия, идораи рӯзнома, идораи сохтмон**.

ИДОРАВӢ//ИДОРӢ اداروی//اداری 1. *мансуб ба* **идора**; вобаста ба идора; **коркунони идорӣ**. 2. идоракунандагӣ, роҳбарӣ; **қобилияти идорӣ** қобилияти саришта кардани коре.

ИДОРАКУНАНДА اداره‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **идора кардан**; роҳбар, роҳбарикунанда; сариштакунанда, ба низом андозанда.

ИДОРАХОНА اداره‌خانه биное, ки дар он муассиса ё созмон ва ё қисми маъмурию коргузории онҳо ҷойгир шудааст.

ИДОРАШАВАНДА اداره‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **идора шудан**.

ИДОРАШАВАНДАГӢ اداره‌شوندگی *шакли дигари сифати феълии замони ҳозираи* **идора шаванда**; қобили танзиму роҳбарӣ, сариштапазирӣ.

ИДОРӢ اداری *ниг.* **идоравӣ**.

ИДРИС *а.* ادریس *д.* номи яке аз пайғамбарон аст, ки сарпарасти ҳунари дӯзандагӣ ва хайётӣ дониста мешавад.

ИДРОК *а.* ادراک 1. дарк кардан, дарёфтан, фаҳмидан; фаҳм, ҳуш, шуур. 2. қобилияти дарк кардан, фарқ кунонидан ва фаҳмидани ашё ва ҳодисаҳои олами беруна; **ақлу идрок** хирад ва ҳуш, ақл ва қувваи дарёфт; **идрок доштан** соҳиби фаҳму фаросат будан; **идрок кардан** дарёфтан, фаҳмидан.

ИДРОКНОРАС ادراک‌نارس ғайри қобили дарк ва дарёфт.

ИДРОР I *а.*ادرار *кит.* бахшиши пайдарпай; маоши моҳона ё солона, ваҷҳи рӯзгузаронӣ, танхоҳ, ротиба.

ИДРОР II *а.* ادرار *кит.* пешоб, мезак, бавл.

ИДРОРНОМА ادرارنامه *кит.* номае, ки шоҳон ва амирон барои таъйин кардани маош ба касе медоданд.

ИДРОРПУЛӢ ادرارپولی *нав.* ротибаи моҳонаи донишҷӯ, аспирант ё докторант, стипендия.

ИДРОҶ *а.* ادراج *кит.* дарҷ, дарҷ кардан.

ИДХОЛ *а.* ادخال *кит.* дохил кардан, ба дарун

даровардан.

ИДҶО(Й) (عیدجا(ی *ниг.* **идгоҳ**.

ИЕРАРХИЯ ایيررخيه тартиботи тобеият аз рӯи дараҷаи мансабҳо; силсилаи рутба ва мансабҳо, силсилаи маротиб.

ИЕРОГЛИФ *ю.* ایيراگلف яке аз қадимтарин аломатҳои тасвирию рамзии хати Мисри Қадим, Хитой *ва г.*

ИЕРОГЛИФӢ ایيراگلفی *мансуб ба* **иероглиф**.

ИЁБ *а.* اياب бозгашт, баргашт, бозгаштан, баргаштан.

ИЁДАТ *а.* عيادت беморбинӣ рафтан ва ҳолпурсии бемор, хабаргирии бемор (*дар гуфтугӯ* аёдат *ҳам мегӯянд*).

ИЁЛАТ *а.* ايالت 1. *кит.* ҳукмронӣ, фармонравоӣ. 2. як қисми калони кишвар, ки чанд ноҳия ва вилоятро дар бар мегирад.

ИЁЛОТ *а.* ايالات *ҷ.* **иёлат**: **Иёлоти Муттаҳидаи Амрико**.

ИЁР *а.* عيار дараҷаи софӣ ва холисии тилло ва нуқра.

ИЁРГИР عيارگير он ки дараҷаи софӣ ва холисии тилло ё нуқраро муайян мекунад.

ИЗ ايز пай, асар, нақши чизе дар замин ё рӯи чизе**: изи по**, **изи чархи ароба**.

ИЗ(З) *а.* عز иззатмандӣ, азизӣ, арҷмандӣ.

ИЗАД ايزد *ниг.* **эзид**.

ИЗАДӢ ايزدی *ниг.* **эзидӣ**.

ИЗАДПАРАСТ ايزدپرست *ниг.* **эзидпараст**.

ИЗАДШИНОС ايزدشناس *ниг.* **эзидшинос**.

ИЗАМ//УЗМ *а.* عظم *кит.* бузургӣ, калонӣ, бузургии қадр, олиқадрӣ.

ИЗГИР ايزگير пайгир.

ИЗГИРӢ ايزگيری пайгирӣ.

ИЗҒИҶ ازغيج *бот.* растании чармпӯсти часпанда, ки печида боло меравад ва дар минтақаҳои ҷануб парвариш меёбад.

ИЗҒИ اظغی *номи ҳарфи бистуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки ҳарфи* «**зо**» *ҳам меноманд; дар ҳисоби абҷад ба 900 баробар аст; дар алифбои кириллии тоҷикӣ муодили ҳарфи З мебошад.*

ИЗДИВОҶ *а.* ازدواج зану шӯй шудан, заношӯӣ; хонадор шудан; **издивоҷ кардан** хонадор шудан, шавҳар кардан ё зан гирифтан.

ИЗДИЁД *а.* ازدياد зиёд шудан, афзоиш.

ИЗДИҲОМ *а.* ازدحام ҷамъомади мардуми зиёде дар як ҷо, зич (анбӯҳ) шуда истодани одамон, анбӯҳӣ.

ИЗЗАТ *а.* عزت азиз шудан, арҷманд гардидан, сазовори эҳтиром гардидан; ҳурмат, арҷмандӣ, азизӣ: **иззату эҳтиром; ба иззати** … аз рӯи эҳтиром, барои изҳори ҳурмат: **ҳама ба иззати арӯс аз ҷо хестанд**; **иззату обрӯ** қадру мартаба, барозандагӣ ва шоистагӣ; **иззат кардан** нисбат ба касе эҳтиром нишон додан, азиз доштан касеро; **иззати худро нигоҳ доштан** қадру манзалати худро нигоҳ доштан, мувофиқи мақому мартабаи худ рафтор кардан; **иззату обрӯй кардан** ҳурмату бузургдошти касеро ба ҷо овардан; **иззати нафс** ҳисси қадру эътибори шахсӣ, бузурворӣ ва азамати маънавӣ, ҳайсият, шоистагӣ ва барозандагӣ; **ба иззати нафси** *касе* **расидан** шахсият ва қадру эътибори касеро халалдор кардан, нисбат ба касе беҳурматӣ кардан.

ИЗЗАТДОРӢ عزت‌داری риояи эҳтиром ва бузургдошт, ҳурмат кардан, ба ҷо овардани бузургдошти касе.

ИЗЗАТМАНД عزت‌مند дорои ҳурмат, сазовори иззату эҳтиром, азиз, арҷманд.

ИЗЗАТМАНДӢ عزت‌مندی дорои иззат будан, арҷманду гиромӣ будан.

ИЗЗАТПИСАНД عزت‌پسند *кит.* посдори иззату ҳурмати касе.

ИЗЗАТТАЛАБ عزت‌طلب он ки хоҳони бузургдошт ва ҳурмат аст; эҳтиромдӯст; бузургипараст, ҷоҳталаб.

ИЗЗАТТАЛАБӢ عزت‌طلبی талаб кардани иззату эҳтиром нисбат ба худ.

ИЗЗАТХОҲ عزت‌خواه он ки хоҳони ҳурмату эҳтиром аст, иззатталаб.

ИЗЗАТХОҲӢ عزت‌خواهی хостани иззату эҳтиром нисбат ба худ, иззатталабӣ.

ИЗЛОЛ I *а.* اذلال хору залил пиндоштан касеро, касеро хор доштан.

ИЗЛОЛ II *а.* ازلال *кит.* лағжонидан.

ИЗЛОЛ III *а.* اضلال *кит.* гумроҳ кардан, аз роҳи дуруст берун бурдан.

ИЗМИҲЛОЛ *а.* اضمحلال *кит.* нест шудан, нобуд шудан; нобудӣ.

ИЗМОН *а.* ازمان *кит.* кӯҳна гаштан, дерина шудан.

ИЗМОР *а.* اضمار 1. дар замир нигоҳ доштан, дар дил пинҳон кардан. 2. пӯшида сухан гуфтан, бо киноя ва маҷоз сухан гуфтан.

ИЗН *а.* اذن иҷозат, рухсат; **изн гирифтан** барои иҷрои коре рухсат пурсидан; **изн додан** рухсат додан.

ИЗО I *а.* اذا//ایذا 1. ранҷ, озор, азият; озордиҳӣ. 2. шарм, хиҷолат; **аз изо мурдан** зери шарму изои сахт мондан; **изо додан** шарм доронда, дар хиҷолат монондан; **изо кашидан** шарм доштан, хиҷолат кашидан.

ИЗО II *а.* ازا *кит.* муқобил, баробар, рӯ ба рӯ; **ба изои**… ба ивази…, ба бадали…

ИЗОАТ I *а.* اذاعه//اذاعت пахн кардан, шоеъ гардонидан, ошкор кардан.

ИЗОАТ II *а.* اضائه//اضائت *кит.* равшан кардан, рӯшноӣ додан; нур, рӯшноӣ.

ИЗОАТ III *а.* اضاعت *кит.* зоеъ гардонидан, нобуд кардан.

ИЗОБАТ *а.* اذابت *кит.* гудозиш, гудохтан, об кардан.

ИЗОДА *а.* عضاده *кит.* паҳлударӣ, бозуи дар.

ИЗОЛАТ *а.* ازالت *кит.* зоилгардонӣ, дафъ кардан, маҳв кардан; **изолати низоъ** рафъи низоъ.

ИЗОЛЯТОР *фр.* ازالیتار 1. моддаи изолятсиякунанда ё ҷиҳози дигар, ки ҷараёни баркро намегузаронад. 2. хонаи алоҳида дар беморхонаҳо ва маҳбасҳо барои беморони касалиҳои гузаранда, девонагон ва маҳбусон, такхона.

ИЗОЛЯТСИЯ *фр.* ازالیتسیه 1. ҷудо кардан; ҷудо шудан. 2. *тех.* пешгирӣ кардани тамоси мустақими ҷараёни барқ ба воситаи маводи оиқӣ ва таҷҳизоти барқнагузаронанда ва гармибардору намбардор.

ИЗОМ I *а.* عظام *ҷ.* **азм**; устухонҳо.

ИЗОМ II *а.* عظام *ҷ.* **азим**; бузургон.

ИЗОМЕРҲО ایزامیرها *хим.* пайвастагиҳое, ки таркиби химиявӣ ва вазни молекулаҳояшон як буда, аммо сохт ва хусусияти физикӣ ва химиявиашон гуногун аст.

ИЗОН ایزان номи рӯзи сиюми ҳар моҳи шамсӣ.

ИЗОР I ازار 1. *ниг.* **эзор**. 2. *маҷ., кит.* парда. 3. либоси таг, зерҷома. 4. шалвор.

ИЗОР II *а.* عذار рухсора, гуна (*бештар дар шакли* **узор** *мустаъмал аст.*).

ИЗОРА ازاره 1. тахта ё фанери тунук, ки байни ягон чорчӯба гузошта мешавад: **изораи дар**. 2. хати борики ранга, ки одатан (дар девор) байни рангҳои гуногун гузошта мешавад.

ИЗОТЕРМИЯ *ю.* ازاتیرمیه *биол.*, *хим.* доимияти ҳарорати ҷисми ҳайвоноти гармхун, ки ба танзими физикиву химиявии ҳарорат таъмин мегардад.

ИЗОТЕРМӢ ازاتیرمی *физ.* дорои ҳарорати доимӣ.

ИЗОТОПҲО ایزاتاپها *хим.* атомҳои ҳамон як моддаи химиявӣ, ки ядроҳояшон дорои миқдори якхелаи протонҳо, вале миқдори гуногуни нейтронҳо мебошанд ва вазни атомиашон гуногун аст.

ИЗОФА//ИЗОФАТ *а.* اضافه//اضافت 1. афзудан, зиёд кардан; афзоиш, афзунӣ; **арзиши изофа** *иқт.* арзишест, ки истеҳсолкунанда зиёда аз арзиши қувваи кор ба вуҷуд меорад ва он манбаи даромади софи сармоядорро ташкил медиҳад; **изофа кардан (намудан)** афзудан, зиёд кардан; илова кардан, зам намудан; **изофа шудан (гардидан)** зиёд шудан, афзунӣ ёфтан; илова шудан, зам гардидан. 2. *збш.* бандаки изофии «и», ки муайяншавандаро бо муайянкунанда мепайвандад: **китоби Аҳмад, хонаи нав**.

ИЗОФАГӢ اضافگی *ниг.* **изофӣ**.

ИЗОФАКОРӢ اضافه‌کاری коре, ки зиёда аз вақти муқаррарӣ бо амри маъмурият иҷро карда мешавад.

ИЗОФАМАОШ اضافه‌معاش *нав.* маоши иловагӣ бар ивази иҷрои кори аз нақша зиёд *(дар корхона)*.

ИЗОФАНАВИСӢ اضافه‌نویسی қасдан зиёд нишон додани натиҷаҳои истеҳсолӣ ё иҷрои нақшаи кор *ва г.*

ИЗОФАПАРДОХТ اضافه‌پرداخت *нав.* пардохти иловагӣ; пуле, ки бештар аз меъёри муқаррарӣ дода мешавад.

ИЗОФАТ اضافت *ниг.* **изофа**.

ИЗОФӢ اضافی барзиёд, барилова, иловагӣ, изофагӣ.

ИЗРОР *а.* اضرار 1. зарар ва зиён расонидан, газанд расондан. 2. *маҷ.* ба болои зани аввал зани дуюм гирифтан ва ба ин роҳ ба зани аввал озору зиён расонидан.

ИЗТИРОБ *а.* اضطراب ҳаяҷони сахт, беқарорӣ, ошуфтагӣ; **бо изтироб** дар ҳолати ҳаяҷон, мушавваш; **изтироб доштан** парешонхотир будан, саросема ва ошуфта будан; **ба (дар) изтироб андохтан** мушавваш кардан, ба ҳаяҷон овардан; **дар изтироб будан** дар ташвиш будан; **ба (дар) изтироб афтодан (омадан)** мушавваш шудан, саросема гардидан; **дар изтироб мондан** ба ташвиш афтодан, ошуфта шудан; **дар изтироб шудан** беқарор ва ошуфта гардидан; **кори изтироб** *гуфт.* кори таъҷилӣ, кори бошитоб.

ИЗТИРОБАНГЕЗ اضطراب‌انگیز *ниг.* **изтиробовар**.

ИЗТИРОБНОК اضطراب‌ناک ҳаяҷоннок, изтиробовар.

ИЗТИРОБОВАР اضطراب‌آور ҳаяҷонангез, мушаввашкунанда, ба изтироб андозанда.

ИЗТИРОБОМЕЗ اضطراب‌آمیز ҳаяҷоннок, мушавваш: **садои изтиробомез**.

ИЗТИРОР *а.* اضطرار *кит.* дармондагӣ, ночорӣ, бечорагӣ; тангдастӣ; **ба изтирор** ноилоҷ, ночор; иҷборан.

ИЗҲОР *а.* اظهار 1. зоҳир кардан, ошкор кардан. 2. баён, ифода, фаҳмондани чизе; **изҳори ихлос** баёни дӯстӣ ва самимият; **изҳори матлаб** баёни мақсад, ифодаи маром; **изҳор кардан** маълум кардан, ошкор кардан; баён кардан, гуфтан.

ИЗҲОРГАҲ اظهارگه *кит.* ҷои зоҳиршавӣ, ҷои ошкорсозӣ, ҷои падид омадан.

ИЗҲОРКУНАНДА اظهارکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **изҳор кардан**; ошкоркунанда; баёнкунанда, ифодакунанда.

ИЗҲОРНОМА اظهارنامه *нав.* санаде, ки дар он матлаби мушаххас баён гардидааст: **изҳорномаи гумрукӣ**.

ИЗҲОРОТ اظهارات *ҷ.* **изҳор**; баёнот, ифодаи маром; баёни фикр (*аз тарафи ягон шахси расмӣ ё кишвар*).

ИЗШИНОС ایزشناس мутахассиси соҳаи пайшиносӣ; *муқ.* **пайшинос**.

ИЗШИНОСӢ ایزشناسی 1. пайшиносӣ, омӯзиши из. 2. *ҳуқ.* пайшиносӣ, таълимот дар бораи пай (из)-и ҷиноят, ки як қисми ҷиноятшиносӣ ба ҳисоб меравад; *муқ.* **пайшиносӣ**.

ИЗЪОН *а.* اذعان *кит.* итоат; эътироф; **изъон кардан** итоат кардан, гардан фуровардан (*ба амри касе)*.

ИЗЪОФ *а.* اضعاف дучанд гардонидан.

ИКЛИЛ *а.* اکلیل *кит.* 1. тоҷ, афсар. 2. гулчанбар.

ИКМОЛ *а.* اکمال *кит.* пурра кардан, такмил додан, ба камол расондан; ба камол расидан; такмилдиҳӣ.

ИКОНА *ю.* ایکانه сурати муқаддас дар исавиён, ки вақти ибодат ба он рӯ меоранд, тимсоли муқаддас.

ИКРОМ *а.* اکرام кироми доштан, иззат кардан, мавриди лутфу навозиш қарор додан; ҳурмат, эҳтиром, иззат.

ИКРОҲ *а.* اکراه 1. касеро маҷбуран ба коре водор кардан. 2. кароҳат, нафрат.

ИКС *лот.* اکس *риёз.* аломати X, ки маъмулан барои ифодаи бузургии якуми номуайян, ё бузургии мустақили тағйирёбанда (аргумент) истифода мешавад.

ИКСИР *а.* اکسیر *кит.* 1. моддаи афсонавӣ – кимиё, ки ба ақидаи пешиниён гӯё мисро ба тилло ва симобро ба нукра мубаддал мекардааст. 2. *маҷ.* доруи бисёр фоиданок ва камёб.

ИКСИРГАР اکسیرگر *кит.* кимиёгар.

ИКТИСОБ *а.* اکتساب *кит.* касб кардан, ба даст даровардани чизе бо кӯшиши худ: **иктисоби илму дониш**.

ИКТИФО *а.* اکتفا кофӣ шумурдан, басанда донистан, қонеъ шудан; кофӣ будан; **иктифо намудан (кардан)** қонеъ шудан.

ИКТИШОФ *а.* اکتشاف 1. кашф кардан, падид овардан. 2. ба даст овардани маълумот дар бораи душман.

ИКТИҲОЛ *а.* اکتحال *кит.* ба чашм сурма кашидан.

ИҚБОЛ *а.* اقبال рӯ овардани бахт, давлат ва комёбӣ ба кас; бахт, толеъ; *муқоб.* **идбор; субҳи иқбол тофтан** хушбахтӣ рӯ овардан (*ба касе*).

ИҚБОЛБАЛАНД اقبالبلند он ки бахташ тофтааст, толеъбаланд, соҳибиқбол.

ИҚБОЛНОК اقبالناک хушбахт, саодатманд.

ИҚД *а.* عقد шадда, ҳамел, гарданбанд, тавқ, риштаи марворид ва дигар сангҳои қиматбаҳо; **иқди Сурайё** галаситораи Парвин.

ИҚДОМ *а.* اقدام қадам гузоштан дар коре, сар кардани коре, пеш гирифтан кореро; ташаббус; **иқдом кардан** ба коре сар кардан, ба иҷрои коре шурӯъ намудан.

ИҚЛИМ *ю.* اقلیم 1. обу ҳаво ва авзои табиат. 2. *кит.* кишвар, мамлакат; **ҳафт иқлим** *кит.* а) *ниг.* ◊ **ҳафт иқлим**; тамоми дунё.

ИҚЛИМГИР اقلیمگیر *кит.* кишваргир, ҷаҳонгир, ҷаҳонситон.

ИҚЛИМГИРӢ اقلیمگیری *кит.* кишваргирӣ, ҷаҳонгирӣ, ҷаҳонситонӣ.

ИҚЛИМИЁ *а.* اقلیمیا хока ва резае, ки баъди гудохтани симу зар дар таги зарф мемонад.

ИҚЛИМӢ اقلیمی *мансуб ба* **иқлим** 1.

ИҚЛИМШИНОС اقلیمشناس обуҳавошинос, мутахассиси иқлим.

ИҚЛИМШИНОСӢ اقلیمشناسی илм дар бораи иқлим.

ИҚНОЪ *а.* اقناع *кит.* қаноат намудан; қонеъ кардан, қаноат кунонидан.

ИҚОБ *а.* عقاب *кит.* азоб, шиканҷа, озор; уқубат, муҷозот.

ИҚОЛА *а.* اقاله *кит.* барҳам задани байъ ва муомила, молро гардонда пулро пас гирифтан, савдоро вайрон кардан.

ИҚОМАТ *а.* اقامت дар ҷое мондан, манзил доштан, истиқомат кардан; **иқомат доштан** сукунат доштан, сокин (муқимӣ) будан; **иқомат кардан** сокин шудан (дар ҷое), ҷой гирифта муқимӣ шудан, зистан, манзил кардан.

ИҚОМАТГОҲ اقامتگاه ҷои зист, маскан.

ИҚОМАТКАДА اقامتکده *ниг.* **иқоматгоҳ**.

ИҚОН *а.* ایقان *кит.* бовар, яқин; яқин кардан, бовар ҳосил намудан.

ИҚОР *а.* عقار *кит.* обу замин, мулк, молу мулк, мулки ғайриманқул.

ИҚРОР *а.* اقرار эътироф кардан, ошкоро тасдиқ кардан дурустӣ ва ростии чизеро; **иқрор кардан (будан)** ба гардан гирифтан, эътироф кардан (*кори кардаи худро*); **иқрор кунондан** ба эътироф водор кардан; **иқрор шудан** эътироф кардан, кори карда ё сухани гуфтаи худро бо қавли худ тасдиқ ва таъкид намудан.

ИҚРОРӢ اقراری:**хати иқрорӣ** коғазе, ки дар он эътирофи шахсии касе навишта ва имзо карда шудааст, эътирофнома.

ИҚРОРШАВӢ اقرارشوی *исми амал аз* **иқрор шудан**; эътироф кардан, тасдиқ намудан.

ИҚТИБОС *а.* اقتباس 1. гирифтан, ахз кардан. 2. гирифта нақл кардани порчае аз нутқ ё навиштаи касе бо ишора ба маъхаз; гирифтани калимае аз забоне ё мавзӯе аз адабиёте. 3. порчаи дахлдор ба идора ё шахсе аз қарори ҷаласа, фармон ё дастуре (беруннавис); **иқтибос овардан** сухани касеро барои исботи муддао ё тақвияти фикри худ чун далел нақл кардан, аз навиштае истинод овардан.

ИҚТИБОСӢ اقتباسی *мансуб ба* **иқтибос**; калима (ё ифодаи) аз дигар забон (шахс) воридшуда: **калимаҳои иқтибосӣ, истилоҳоти иқтибосӣ**.

ИҚТИДО *а.* اقتدا *кит.* 1. пайравӣ; тақлид. 2. *д.* дар паси имом истода намози ҷамоа ба ҷо овардан: **иқтидо кардан**.

ИҚТИДОР *а.* اقتدار қудрат, тавоноӣ; **иқтидори истеҳсолӣ** қобилияти дар шароити комилан ба кор андохтани корхона ва воҳидҳои дигари истеҳсолот маҳсулот тавлид кардан, имконияти истеҳсолӣ; **иқтидори ҳарбӣ** қудрати ҷангӣ, қобилият ва тобоварӣ дар ҷанг; **иқтидор доштан** соҳиби қудрат будан, дар иҷрои коре ба тавоноии ҳаматарафа соҳиб будан; **ба қабзаи иқтидор даровардан** ба дасти худ гирифтан, ба итоати худ даровардан.

ИҚТИЗО *а.* اقتضا тақозо, хоҳиш, дархост, талаб; **ба иқтизои**… бо талаби…

ИҚТИНО *а.* اقتنا *кит.* фароҳам овардан, ба даст даровардан, захира кардан.

ИҚТИРОБ *а.* اقتراب *кит.* наздик омадан, ба ҳамдигар наздик шудан; наздикӣ.

ИҚТИРОЗ *а.* اقتراض *кит.* қарз гирифтан аз касе, амонат гирифтан чизеро.

ИҚТИРОН *а.* اقتران *кит.* 1. қарин шудан, ёру дӯст гаштан. 2. *нуҷ.* наздик шудани ситорае ба ситораи дигар.

ИҚТИРОҲ *а.* اقتراح *кит.* хостан, талаб кардан; тақозо кардан; талаб, тақозо.

ИҚТИРОЪ *а.* اقتراع қуръа партофтан, ба тариқи қуръапартоӣ муайян кардани навбат, ҷой ва ё ҳаққи касе (ҷонибе).

ИҚТИСОД *а.* اقتصاد 1. *ниг.* **иқтисодиёт**. 2. дар харҷу сарфи чизе ҳадди миёнаро нигоҳ доштан, сарфаҷӯӣ; **иқтисод кардан** сарфаҷӯӣ кардан, дар харҷ исрофкорӣ накардан; **иқтисоди сиёсӣ** *иқт.* илме, ки қонунҳои иқтисодии идоракунандаи истеҳсолот ва тақсими неъматҳои моддиро дар пояҳои гуногуни инкишофи ҷамъияти инсонӣ меомӯзад.

ИҚТИСОДДОН اقتصاددان донандаи иқтисод, мутахассиси соҳаи иқтисодиёт.

ИҚТИСОДИЁТ اقتصادیات 1. маҷмӯи муносибатҳои истеҳсолӣ, ки ба пояи маълуми тараққии қувваҳои истеҳсолии ҷамъият мувофиқат доранд. 2. риштаи илм оид ба омӯзиши фаъолияти ин ё он соҳаи хоҷагӣ: **иқтисодиёти савдо, иқтисодиёти саноат, иқтисодиёти кишоварзӣ**. 3. маҷмӯи шароити хоҷагӣ ва молию пулии муассисае.

ИҚТИСОДӢ اقتصادی *мансуб ба* **иқтисод**; вазъи иқтисодӣ, вазъияти молию пулӣ.

ИҚТИСОДЧӢ اقتصادچی *гуфт.*, *ниг.* **иқтисоддон**.

ИҚТИСОДШИНОС اقتصادشناس *ниг.* **иқтисоддон**, олими соҳаи иқтисодиёт.

ИҚТИСОР اقتصار 1. кӯтоҳ кардан, кам кардан. 2. *маҷ.* иктифо кардан.

ИҚТИФО *а.* اقتفا *кит.* аз қафои касе рафтан, пайравӣ кардан; пайравӣ.

ИҚТИҲОМ *а.* اقتحام *кит.* андеша накардан, кӯр-кӯрона ба кори пурмашаққат пардохтан.

ИҚТОЪ *а.* اقطاع *таър.* қитъаи замине, ки аз тарафи давлат ё шахси амир ба моликияти шахсии касе дода мешуд, то даромади онро соҳиб шавад.

ИҚТОЪДОР اقطاعدار касе, ки соҳиби иқтоъ аст.

ИЛАЛ *а.* علل *ҷ.* **иллат**.

ИЛҒАЙ *т.* ایلغی *ниг.* **ирғай**.

ИЛҒОР *т.* ایلغار//الغار 1. *кит.* ҳуҷум, ҳамла, тохтутоз 2. *кҳн.* дастаи қаровулони ҳарбӣ; **илғор гузоштан** дар ҷое барои посбонӣ тӯдаи аскар нигоҳ доштан.

ИЛЗОМ *а.* الزام *кит.* 1. лозим гардондан. 2. дар мубоҳиса ба ҳарифи худ ғолиб омадан.

ИЛИК *т.* الیک *гуфт.* 1. мағзи устухон. 2. устухони мағздор; ◊ **илики** *касе* **хушк шудан** заифу нотавон шудан, харобу лоғар шудан.

ИЛҚО *а.* القا ҷо кунондани чизе дар фикри касе, талқини фикре ба касе; **илқо кардан** талқин намудан; фаҳмонидан, расонидан.

ИЛЛАТ I *а.* علّت 1. сабаб, боис. 2. айб, нуқсон, камбудӣ; **арзон бе иллат не, гарон бе ҳикмат** (*зарб.*). 3. дард, беморӣ; **иллат пайдо кардан** айбнок шудан; дардманд гардидан; **иллат ё дар ош аст, ё дар мош** *(мақ.)* дар чӣ будани айби коре ё чизе маълум нест, сабаби нуқсоне номаълум аст.

ИЛЛАТ II علّت *гуфт.* норозигии таънаомез, хашму пӯписа; **бо иллат** хашмгинона, бо хитобу пӯписа; **миннату иллат** норозигӣ ва пӯписа.

ИЛЛАТГИН علّتگین *кит.* нотоб, касалманд.

ИЛЛАТДОР علّتدار *ниг.* **иллатнок**.

ИЛЛАТӢ علّتی *гуфт., ниг.* **иллатнок**.

ИЛЛАТНОК علّتناک нуқсондор; айбдор; касалманд, дардманд.

ИЛЛАТНОКӢ علّتناکی дорои иллат будан, нуқсон доштан, айбнокӣ.

ИЛЛИЙИН//ИЛЛИЙЮН *а.* علیین//علیون *д.* арши аълои биҳишт.

ИЛЛО *а.* الا ба ҷуз, ғайр аз, магар, магар ин ки; **ва илло** агар не, вагар на; **илло ту** ғайр аз ту.

ИЛЛЮЗИОНИЗМ *фр.* ایلیوزیانیزم 1. *фалс.* таълимоти фалсафӣ, ки тибқи он олами атроф фиреби назар ва фиреби эҳсосот асту бас. 2. намуди ҳунар дар санъати сирк ва эстрада, ки ба қобилияти назарфиребии «мӯъҷизамонанд» асос ёфтааст.

ИЛЛЮЗИОНИСТ *фр.* ایلیوزیانیست 1. пайрави таълимоти иллюзионизм. 2. ҳунарманди сирк, ки санъати иллюзионизмро соҳиб аст.

ИЛЛЮЗИЯ *лот.* ایلیوزیه 1. тасаввури таҳрифшудаи воқеият. 2. умед ва орзуҳои амалиношуданӣ.

ИЛЛЮМИНАТОР *лот.* ایلیومیناتار тирезаҳои мудаввар ё мураббаи обногузар дар паҳлуҳои киштӣ ва ҳавопаймо.

ИЛМ *а.* علم маърифат, дониш, маҷмӯи маълумот оид ба ягон соҳа; **илм додан ба** *касе* савод омӯхтан ба касе, касеро таълим додан; **илм доштан** соҳиби маълумот будан, савод доштан, саводнок будан; **илм омӯхтан** таҳсили илм кардан, дарс хондан; соҳиби илму дониш шудан; **аҳли илм** олимон, донишмандон.

ИЛМДОР علم‌دار соҳиби дониш, донишманда, олим; босавод.

ИЛМДӮСТ علم‌دوست дӯстдорандаи дониш; хайрхоҳи дониш.

ИЛМДӮСТӢ علم‌دوستی муҳаббат ба дониш, хайрхоҳӣ нисбат ба дониш.

ИЛМИНАМО علمی‌نما зоҳиран дорои хусусиятҳои илмӣ: **мақолаи илминамо**.

ИЛМИЯТ *а.* علمیت илмӣ будан; ба муқаррароти илмӣ ҷавобгӯӣ будан.

ИЛМӢ علمی *мансуб ба* **илм**; аз рӯи усулу асосҳои илм иҷрошуда; ба талаботи илм ҷавобдиҳанда: **асари илмӣ, мақолаи илмӣ, маърӯзаи илмӣ, рисолаи илмӣ, роҳбари илмӣ; кори илмӣ** а) фаъолият дар соҳаи таҳқиқи илм; б) асари таҳқиқотӣ дар ягон риштаи илм, таълиф(от)и илмӣ; **унвони илмӣ** номи расмие, ки барои расидан ба зинае дар фаъолияти таълимию илмӣ дода мешавад: **унвони илмии дотсент, унвони илмии профессор**; **ходими илмӣ** номи вазифаи корманди муассисаи таълимӣ ва таҳқиқоти илмӣ: **ходими калони илмӣ, ходими пешбари илмӣ**, **ходими хурди илмӣ**.

ИЛМНОК علم‌ناک бодониш, соҳибмаълумот, босавод; *муқ.* **илмдор**.

ИЛМОМӮЗӢ علم‌آموزی фарогирии дониш, аз худ кардани илм; саводомӯзӣ.

ИЛМУЛЯҚИН *а.* علم‌الیقین *д., фалс.* донистани моҳияти коре ё чизе бе шакку тардид.

ИЛМҶӮ علم‌جو толиби дониш, ҷӯяндаи донишу маърифат.

ИЛМҶӮӢ علم‌جوئی талаби дониш, ҷустани донишу маърифат.

ИЛМШИНОСӢ علم‌شناسی соҳаи таҳқиқот роҷеъ ба илм.

ИЛОВА *а.* علاوه он чи ба чизе зам мешавад, изофа; **ба иловаи ин** ба замми ин; **ба таври илова** изофатан, зиёда аз меъёри муайян; **илова ба (бар) ин (он)** ба замми ин (он), зиёда бар ин (он), изофа бар ин (он); **илова кардан (намудан)** зам кардан, афзудан; ҳамроҳ кардан; **илова шудан (гаштан, гардидан)** зам шудан.

ИЛОВАГӢ علاوگی замшуда, афзудашуда, изофагӣ, барзиёд, он чи ба аслию асосӣ зам карда шудааст: **вақти иловагӣ**; **машғулиятҳои иловагӣ**; **даромади иловагӣ** даромад аз манбае, ки касбу кори асосии кас набошад, даромади изофӣ.

ИЛОҲ *а.* اله *д.* Худо.

ИЛОҲИЁТ الهیات илмҳои оид ба аҳкоми дин; фиқҳ, худошиносӣ.

ИЛОҲӢ الهی 1. *д. мансуб ба* **илоҳ**; **дини илоҳӣ** дини аз тарафи Худо фиристодашуда. 2.

кошкӣ; Худо кунад, ки…, аз Худо металабам, ки…

ИЛОҲО الها *ниг.* **илоҳӣ** 2.

ИЛОҶ *а.* علاج 1. даво, дармон; муолиҷа, мудавво. 2. чора, тадбир; **илоҷ ёфтан** а) дармон пайдо кардан; б) чора ёфтан; **илоҷи кореро дидан** роҳе ёфтан, чорае ҷустуҷӯ кардан; **илоҷ кардан** чора андешидан, роҳ ёфтан, тадбире дидан; **илоҷ надоштан** чорае надоштан, роҳе барои расидан ба мақсаде надоштан; **илоҷе карда…** роҳе ёфта, ба ҳар тариқ, ки бошад…, тадбире ба кор бурда…; **чи илоҷ?** чӣ чора?, чӣ метавон кард?

ИЛОҶНОПАЗИР علاج‌ناپذیر 1. давонашаванда, илоҷ ношуданӣ, сиҳат наёбанда, бедаво: **дарди илоҷнопазир**. 2. дарде ё мушкиле, ки чораву тадбире надорад, чоранопазир.

ИЛОҶПАЗИР علاج‌پذیر қобили муолиҷа, давошаванда.

ИЛСОҚ *а.* الصاق *кит.* часпониш, часпонидан; пайваст кардан: **маҳалли илсоқи расм**.

ИЛТИБОС *а.* التباس *кит.* дарҳамомехтагӣ, печдарпечӣ, дарҳамбарҳамӣ.

ИЛТИВО *а.* التواء *кит.* ба ҳам печидан; печидагӣ, хамидагӣ.

ИЛТИЁМ *а.* التیام *кит.* ба якдигар пайваста шудан, ба ҳам омадан, беҳ шудани захм.

ИЛТИЗОЗ *а.* التذاذ *кит.* лаззат бурдан, лаззатгирӣ.

ИЛТИЗОМ *а.* التزام *кит.* ба худ лозим гардонидани коре, ба зимма гирифтан, ӯҳдадор шудан; пеш гирифтан.

ИЛТИЗОМНОМА *а.* التزام نامه нома дар бораи ба зимма гирифтани коре, хати ӯҳдадорӣ.

ИЛТИҚО *а.* التقاء *кит.* рӯ ба рӯ омадан, вохӯрдан, мулоқот кардан.

ИЛТИҚОМ *а.* التقام *кит.* фурӯ бурдан, ҳамчун як луқма якбора фурӯ бурдан, балъидан.

ИЛТИҚОТ *а.* التقاط *кит.* ёфта чидан, барчидан.

ИЛТИМОС *а.* التماس хоҳиш, истидъо, дархост; махсусан хоҳиши илтиҷоомез; **илтимосу илтиҷо** тазаррӯъ ва тавалло; **илтимос доштан** хоҳиш изҳор кардан; бо исрору ибром дархостан; **илтимос кардан** хоҳиш кардан, хостан; **илтимоси** *чизе* **кардан** аз касе чизе талабидан бо зорию илтиҷо; **ба илтимос даромадан** илтимосу илтиҷо кардан, илтиҷову пурсиш оғоз кардан.

ИЛТИМОСӢ التماسی *мансуб ба* **илтимос**; хоҳишмандона; **хати илтимосӣ** номае, ки дорои хоҳише мебошад, мактубе, ки ҳовии арзу ниёзе аст.

ИЛТИМОСКУНАНДА التماس کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **илтимос кардан**.

ИЛТИМОСНОМА التماس‌نامه хате, ки дар он арзу ниёзе ҷо дода шудааст; ариза.

ИЛТИСОҚ *а.* التصاق *кит.* ба ҳам часпидан, пайвастани чизе ба чизе, пайвастагӣ.

ИЛТИФОТ *а.* التفات 1. *кит.* бо гӯшаи чашм нигаристан; ба касе рӯ овардан. 2. лутф, меҳрубонӣ; таваҷҷӯҳ; эътино; **илтифот кардан** а) меҳрубонӣ кардан, таваҷҷӯҳ зоҳир кардан, эътибор додан; б) лутф намудан.

ИЛТИФОТКОРӢ التفات‌کاری меҳрубонӣ, таваҷҷӯҳнокӣ.

ИЛТИФОТКОРОНА التفات‌کارانه аз рӯи таваҷҷӯҳ ва меҳрубонӣ.

ИЛТИФОТОМЕЗ التفات‌آمیز бо таваҷҷӯҳ ва лутф, меҳрубонона: **нигоҳи илтифотомез**.

ИЛТИҲОБ *а.* التهاب 1. шӯълавар шудани оташ, афрӯзиш. 2. *тиб.* варам; газак; **илтиҳоби шуш** варами шуш ба сабаби сармохӯрдагӣ.

ИЛТИҲОҚ *а.* التحاق *кит.* пайвастагӣ, ба ҳам расидан, мулҳақ шудан; *муқ.* **илҳоқ**.

ИЛТИҲОМ *а.* التحام *кит.* пайвастагӣ, беҳбудии захм; *муқ.* илтиём.

ИЛТИҶО *а.* التجا 1. *кит.* паноҳ бурдан, паноҳанда шудан; паноҳ хостан, зинҳор талабидан. 2. илтимос, хоҳиш бо зорию фурӯтанӣ, тазаррӯъ: **илтимосу илтиҷо**, **бо нигоҳи илтиҷо нигаристан; илтиҷо бурдан ба** *касе* паноҳ хоста рафтан ба назди касе, паноҳанда шудан ба касе; **илтиҷо кардан** зорӣ кардан, тавалло намудан.

ИЛТИҶООМЕЗ التجاآمیز бо оҳанги паноҳталабона; бо зорию илтиҷо; **нигоҳи илтиҷоомез** нигоҳи имдодталабона.

ИЛТИҶОҶ *а.* التجاج 1. *кит.* ҷӯшу хурӯши дарё ё баҳр, мавҷ задани дарё ё баҳр. 2. *маҷ.* ситеза кардан, якравӣ кардан.

ИЛФ *а.* الف 1. дӯст, улфат. 2. дӯстӣ, улфат; хӯ, унс гирифтан.

ИЛҲОД *а.* الحاد *кит.* аз дин баргаштан, бединӣ, мулҳидӣ; сарпечӣ кардан аз фармудаҳои динӣ.

ИЛҲОҚ *а.* الحاق *кит.* чизеро ба (охири) чизе пайвастан, ҳамроҳ кардан (шудан); пайванд додан; **илҳоқ шудан** пайвастан; ҳамроҳ карда шудан, мулҳақ шудан.

ИЛҲОМ *а.* الهام дар дил афтодани фикри коре, рағбати иҷрои коре, ки ба дили кас илқо мешавад; талқин ва ангезае, ки боиси гуфтани шеър мешавад; **илҳом бахшидан** боиси пайдоиши фикри коре шудан, фикри иҷрои кореро талқин кардан; шавқи касеро овардан ба коре; **илҳом гирифтан** фикри нав пайдо кардан аз таъсири чизе; рӯҳбаланд шудан аз чизе.

ИЛҲОМБАХШ الهامبخش илқокунандаи фикре, барангезанда ва рӯҳбаландкунанда ба коре.

ИЛҲОМДЕҲ الهامده *ниг.* **илҳомбахш**.

ИЛҲОН *а.* الحان хониш, сароидан; оҳангу овозҳои хушу дилкаш; **илҳон кардан** сурудан, нағмасароӣ кардан.

ИЛҲОҲ *а.* الحاح *кит.* дархост кардани чизе бо зорию илтиҷо, тазаррӯъ.

ИМДОД *а.* امداد ёрӣ додан, мадад расондан; ёрӣ, мадад, кумак; **имдод кардан** ёрӣ расондан; **имдод талабидан** ёрӣ пурсидан, кумак хостан; **ба имдод омадан** ба кумаку мадади касе расидан.

ИМДОДГАР امدادگر мададрасонанда; ҳомӣ, мудофиакунанда.

ИМДОДӢ امدادی *мансуб ба* **имдод**.

ИМДОДТАЛАБ امدادطلب он ки аз касе ёрӣ металабад; касе ки аз Худо имдод металабад.

ИМДОДТАЛАБӢ امدادطلبی ёрӣ пурсидан аз касе; имдод хостан аз Худо.

ИМДОДТАЛАБОНА امدادطلبانه ба тариқ ё оҳанги имдодпурсӣ: **имдодталабона нигоҳ кардан**.

ИМЗО *а.* امضا 1. *кит.* гузаронидан, равон кардан, ҷори кардан, иҷро кардан, иҷро; **ба имзо расондан** а) иҷро кардан ба амал гузаронидан; б) даст мондан, барои иҷрои коре бо роҳи имзои санади ҳуқуқӣ роз шудан. 2. *кит.* нишон, аломат, ки дар поён ё пушти фармон ё ҳуҷҷате барои иҷро мегузоранд. 3. ном ё номи хонаводагӣ, ки дар поёни мактуб ё ҳуҷҷате бо дасти худ навишта мешавад, дастина; **имзои мустаор** номе, ки муаллиф ба ҷои ному номи хонаводагии воқеии худ дар зери навиштаҳояш мегузорад, имзои ориятӣ, имзои пӯшида; **имзо кардан (мондан)** даст мондан, номи худро ба тасдиқи навиштае дар зери он сабт кардан.

ИМЗОДОР امضادار нома ё мақолае, ки нависанда имзо кардааст, ба он даст монда номи худро навиштааст.

ИМЗОНОМА امضانامه *кит.* санад, ҳуҷҷати боимзо.

ИМКОН *а.* امکان қудрат, тавоноӣ ба коре; муяссар будани коре бар касе; **ба қадри имкон** ба андозае, ки иҷро карданаш дастрас мебошад, ба ҳадди имкон; **ба ҳадди имкон // то ҳадди имкон** ба қадре, ки мумкин аст, то ҷое, ки кардан муяссар аст; **имкон додан** иҷрои кореро мумкин гардонидан; осон кардани коре; **имкон доштан** мумкин будан, имконпазир будан; **имкон ёфтан** а) қодир шудан; тавонистан; б) фурсат ва мавқеи муносиб пайдо кардан.

ИМКОНИЯТ *а.* امکانیت имкон, шароити мусоид ба иҷро ё вуқӯи коре; мумкин будани коре; қудрат, тавоноӣ; **имконият додан** мумкин гардонидан, қобили иҷро гардонидан; мусоидат кардан; **имконият доштан** дастрас будани шароити мувофиқ ба иҷрои коре; **имконият ёфтан** шароити мусоид пайдо кардан.

ИМКОННОПАЗИР امکاناپذیر он чи вуқӯаш хориҷ аз имкон аст, ғайри мумкин.

ИМКОННОПАЗИРӢ امکاناپذیری номумкин будан, қобили иҷро набудан.

ИМКОНПАЗИР امکانپذیر мумкин, қобили иҷро, муяссар.

ИМКОНПАЗИРӢ امکانپذیری мумкин будан, қобили иҷро будан.

ИМЛО *а.* املاء 1. *збш.* маҷмӯи қоидаҳо оид ба дуруст навиштани калимаҳо, аз сатр ба сатр кӯчонидани онҳо, истифодаи ҳарфҳои калону хурд, дефис *ва г.* дар навишт: **фарҳанги имло**. 2. *кит.* пур кардан. 3. *кит.* навишта пур кардан; гуфтан ва такрор кардан ба касе, то ки вай нависад; **имло кардан (кунонидан)** гуфтан (дикта кардан) то касе нависад.

ИМЛОӢ املائی *мансуб ба* **имло**; **хатои имлоӣ** ғалати хилофи қоидаҳои имло.

ИММУНИТЕТ *лот.* ایمونیتیت *ниг.* **масуният**.

ИМО *а.* ایما ишора, фаҳмондани матлабе бо ҳаракати сар, чашму абрӯ *ва г.*, ба тарикҷе, ки дигарон нафаҳманд: **бо имову ишора**; ◊ **имои бурут** ишора бо ҷунбонидани мӯйлаб; ишораи андак, ишораи хеле нозук; **имои чашм** ишора бо ҳаракати чашм; ишораи хеле нозук; **имо кардан** ишора кардан, бо ҳаракате матлаберо фаҳмонданӣ шудан.

ИМОД *а.* عماد *кит.* чизе, ки ба он такя мекунанд, такягоҳ, сутун.

ИМОКУНАНДА ایماکننده *сифати феълии замони гузашта аз* **имо кардан**; он ки бо ҳаракати чашм ё ягон узви дигар матлаберо ба касе фаҳмонданӣ аст.

ИМОЛА I *а.* اماله 1. майл додан, моил гардонидани чизе ба сӯе. 2. *збш.* вақти хондан ва навиштани калимаҳо ба «е» табдил додани «о», *мас.,* **китоб-китеб, рикоб-рикеб** *ва г.* (*бештар бо талаби вазни шеър*).

ИМОЛА II اماله *тиб.* 1. ба воситаи олати махсус аз мақъад ба рӯдаи рост фиристодани доруи моеъ, ҳуқна кардан. 2. олати махсус барои ба рӯдаи рост фиристодани доруи моеъ, ҳуқна.

ИМОМ *а.* امام 1. *кит.* пешво, пешрав, роҳбар. 2. *д.* пешво ва асосгузори ҳар як аз мазҳабҳои расмии ислом; *умуман* пешвои дин. 3. *д.* пешвои ҷамоаи намозгузорони масҷидҳо; касе, ки намозхонҳо ҳангоми намоз ба вай иқтидо карда намоз мегузоранд; **имом шудан** пеш гузаштан (-и шахсе дар намози ҷамоат).

ИМОМА *а.* عمامه салла, дастор.

ИМОМАТ *а.* امامت пешвоӣ, роҳбарӣ, имомӣ.

ИМОМАТӢ اماماتی 1. вазифа ва амали имом, имомгарӣ, имомӣ. 2. ҳақ ва музде, ки ба имом дар мавридҳои гуногун барои имомгариаш дода мешавад.

ИМОМЗОДА امامزاده фарзанди имом (пешвои мазҳабӣ), аз авлоди имом.

ИМОМИЯ *а.* امامیه *д.* номи умумии фирқаҳои шиа, ки аз Алӣ сар карда ба дувоздаҳ имом эътиқод доранд.

ИМОМХАТИБ امام‌خطیب сарвари масҷиди ҷомеъ.

ИМОН *а.* ایمان эътиқод, боварӣ ба чизе; **имони комил доштан** *ба чизе* бовари пурра доштан ба чизе; **имон овардан** а) гаравидан, ба касе ё чизе эътиқод пайдо кардан (*бештар дар бораи дин*); б) калимаи шаҳодатро бар забон овардан, расман мусулмониро қабул кардан; ◊ **бе имон рафтан** *д.* ба куфру кофирӣ пардохта, номусулмон мурда рафтан; **имон фурӯхтан** хиёнат кардан ба дину ақоиди худ.

ИМОНФУРӮШ ایمان‌فروش он ки барои коре ё чизе аз имону эътиқоди худ даст мекашад; беимон.

ИМОРАТ I *а.* امارت *ниг.* **аморат**.

ИМОРАТ II عمارت 1. *кит.* таъмир, тармим, дуруст кардан. 2. бино, хона. 3. сохтмон, бинокорӣ; **иморат андохтан** бино сохтан; **иморат кардан** бино сохтан, бунёд намудан, сохтан. 4. ободӣ, ободонӣ.

ИМОРАТБОБ عمارت‌باب шоистаи иморат; **ҷои иморатбоб, чӯби иморатбоб**.

ИМОРАТГАР عمارت‌گر *ниг.* **иморатсоз**.

ИМОРАТСОЗ عمارت‌ساز бинокор, банно, хонасоз.

ИМОРАТСОЗӢ عمارت‌سازی бинокорӣ, сохтмон, хонасозӣ.

ИМОРӢ عماری *ниг.* **аморӣ**.

ИМОРОТ عمارات *ҷ.* **иморат**; биноҳо; ободиҳо.

ИМПЕРАТИВ *лот.* ایمپرتیو *збш.* сиғаи амрии феъл.

ИМПЕРАТОР امپرتار унвони ҳукмронони салтанатҳои хеле бузург, ҳукмрон, подшоҳи бузург, шоҳаншоҳ.

ИМПЕРАТОРӢ امپرتاری 1. *мансуб ба* **император**: **ҳукумати императорӣ**. 2. империя: **императо-**

рии шӯравӣ.

ИМПЕРИАЛИЗМ *фр.* امپریلیزم зинаи капитализм, ки ҳукмронии монополияҳои калон дар тамоми соҳаҳои ҳаёт, муборизаи давлатҳои сармоядорӣ барои соҳиб шудан ба манбаъҳои моли хом ва бозори ҷаҳонии харидуфурӯш *ва г.* аз нишонаҳои асосии он мебошанд.

ИМПЕРИАЛИСТ *фр.* امپریلیست сармоядори калон ё сиёсатмадори олами сармоядорӣ, ки сиёсати империалистӣ мебарад.

ИМПЕРИАЛИСТӢ امپریلیستی *мансуб ба* **империализм**: **ҷанги империалистӣ**.

ИМПЕРИЯ *лот.* امپریه 1. давлати яккасолорӣ, ки дар сари он император меистад. 2. давлати дорои мустамлика. 3. давлате, ки чанд мамлакатро ба худ расман тобеъ кардааст.

ИМПИРОТУР امپراتور *ниг.* **император**.

ИМПИРОТУРӢ امپراتوری *ниг.* **императорӣ**.

ИМРОР *а.* امرار *кит.* мурур кунондан, гузаронидан; **имрори вақт** вақт гузаронидан; **имрори маош** зиндагонӣ кардан, умр гузаронидан; рӯзгузаронӣ кардан.

ИМРӮЗ امروز ин рӯз, ҳамин рӯз, рӯзи ҷорӣ, рӯзе, ки давом дорад; ҳоло, ҳозир, кунун; **то ба имрӯз** то ба ҳол, то ин дам, то кунун.

ИМРӮЗА امروزه он чи ба рӯзи ҷорӣ (ба ҳамин рӯз) тааллуқ дорад, ҳолия; ҳозира, ин замон.

ИМРӮЗИНА امروزینه *гуфт., мансуб ба* **имрӯз**; имрӯзӣ; имрӯза.

ИМРӮЗӢ امروزی *мансуб ба* **имрӯз**.

ИМРӮЗ-ПАГОҲ امروزپگاه дар рӯзҳои наздик, ба қарибӣ.

ИМРӮЗҲО امروزها дар ин айём, ин замон.

ИМСОК *а.* امساک *кит.* 1. худдорӣ аз хӯрдани таом, худро аз хӯрок боздоштан. 2. мумсикӣ, хасисӣ.

ИМСОЛ امسال ин сол, ҳамин сол, соли ҷорӣ, соле, ки ҳанӯз давом дорад.

ИМСОЛА امساله *мансуб ба* ҳамин соли ҷорӣ.

ИМТИДОД *а.* امتداد 1. кашида шудан, кашол ёфтан. 2. дарозӣ, тӯл: **имтидоди замон** тӯли замон; **имтидод ёфтан (пазируфтан)** тӯл кашидан, кашол ёфтан.

ИМТИЁЗ *а.* امتیاز 1. бартарӣ (мазият) доштан нисбат ба чизе; бартарӣ, афзалият. 2. иҷозате, ки давлат барои сохтани корхона, истихроҷи маъдани кон ё интишори рӯзнома *ва г.* ба шахсе ё муассисае медиҳад.

ИМТИЁЗДОР امتیازدار *ниг.* **имтиёзнок**.

ИМТИЁЗНОК امتیازناک имтиёздор, дорои имтиёз.

ИМТИЁЗНОКӢ امتیازناکی дорои имтиёз будан.

ИМТИЗОҶ *а.* امتزاج *кит.* 1. омехта шудани чизе бо чизи дигар, омезиш, ба ҳам омехта шудан. 2. наздикӣ, ҳамнишинӣ, ҳамсӯҳбатӣ.

ИМТИЛЛО *а.* امتلا *кит.* 1. сер шудан, пур шудани шикам, бисёр сер шудан. 2. пурӣ, бисёрӣ, мамлу будан; **имтиллои хилоф** пур аз ихтиллоф.

ИМТИНОН *а.* امتنان *кит.* 1. миннат доштан, миннатдорӣ. 2. лутфу марҳамат, бахшиш.

ИМТИНОЪ *а.* امتناع *кит.* қабул накардан, рад кардан; худдорӣ аз қабули коре: **имтиноъ кардан, саркашӣ кардан**.

ИМТИСОЛ *а.* امتثال *кит.* итоат кардан, фармон бурдан.

ИМТИҲОН *а.* امتحان озмудан, озмоиш кардан, санҷидан; озмоиш, санҷиш; дар муассисаҳои таълимӣ шакли санҷидани дараҷаи донишро аз худ кардани талаба; **имтиҳон гирифтан** озмуда дидан, санҷидан; **имтиҳон додан** мавриди озмоиш қарор гирифтан; аз санҷиш гузаштан; **имтиҳон кардан** санҷидан, озмудан; таҷриба кардан.

ИМТИҲОНГИРАНДА امتحان‌گیرنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **имтиҳон гирифтан**; санҷанда, озмоянда (*доиши касеро*): **ҳайати имтиҳонгиранда**.

ИМТИҲОНГИРӢ امتحان‌گیری санҷиш, озмоиш.

ИМТИҲОНДИҲАНДА امتحان‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **имтиҳон додан**; он ки имтиҳон медиҳад.

ИМТИҲОНӢ امتحانی *мансуб ба* **имтиҳон**, озмоишӣ; барои таҷриба, таҷрибавӣ: **варақаи имтиҳонӣ**.

ИМТИҲОНОТ *а.* امتحانات *ҷ.* **имтиҳон**: **давраи имтиҳонот**.

ИМТИҲОНСУПОРАНДА امتحان‌سپارنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **имтиҳон супоридан**; имтиҳондиҳанда.

ИМҲОҚ *а.* امحاق *кит.* маҳв кардан, нобуд сохтан.

ИМҲОЛ *а.* امهال *кит.* мӯҳлат додан, мӯҳлатдиҳӣ; ба таъхир андохтан.

ИМШАБ امشب шаби ҷорӣ, ин шаб.

ИМШАБА امشبه мутааллиқ ба имшаб, он чи ҳамин шаб рӯ додаст.

ИМЪОН *а.* امعان *кит.* диққат ва зиракӣ дар коре; **имъони назар** зиракона нигоҳ кардан, дақиқназарӣ, умқи назар.

ИН این *ҷонишини ишоратӣ, ки ба кас ё чизи дар наздик буда ишора мекунад*; *муқоб.* **он** (*ки ба чизи дур ишора мекунад*); **ин бор** ҳамин дафъа; **ин вақт** дар ҳамин дам, дар ин байн; **ин гуна** ин тавр, ин навъ; **ин ё он** аз ҳар ду яке, яке аз ду; **ин зайл** *ниг.* **ин тавр**; **ин навъ** *ниг.* **ин гуна**; **ин сон** ба ин тариқ, ба ҳамин навъ; **ин тавр** чунин; ба ин тариқ; **ину он** ҳар ки, одамони гуногун; **ин қадар** ба ин миқдор, ҳамин қадар; бисёр зиёд; **ин ҳама** ин қадар, ин андоза; бисёр, басе; **ин ҷо** маҳалле, ки сухан дар бораи он меравад, ҳамин ҷо: **аз ин ҷо, ба ин ҷо, то ин ҷо; ин ҷониб** *иншоӣ* ман; **ё ин ки** ва ё, ё худ; яъне, ба таври дигар; **на ину на он** ҳеҷ як, ҳеҷ кадом; **ин аст, ки**... бинобар ин, ба ҳамин сабаб; **ин тавр бошад**… дар ин сурат, дар ин ҳол.

ИНАБ *а.* عنب *кит.* ангур, меваи тару тозаи ток.

ИНАБИЯ *а.* عنبیه *биол.* номи табақаи севум аз ҳафт табақаи чашм аст, ранги он мухталиф мебошад (*сиёҳ, қаҳвaӣ, обӣ ва г.*) ва дар васати он мардумак қарор дорад.

ИНАБӢ I عنبی 1. *мансуб ба* **инаб** (ангур). 2. ангурфурӯш.

ИНАБӢ II عنبی *биол. мансуб ба* **инабия**: **зовияи инабӣ, пардаи инабӣ**.

ИНАБӢ III عنبی як навъи марворид.

ИНАК اینک 1. ана, мана; ба ин тариқ. 2. акнун, ҳоло.

ИНБИСОТ *а.* انبساط 1. *кит.* кушода шудан; паҳн шудан. 2. *маҷ.* кушодарӯӣ; хушии табъ, хуррамӣ; шодӣ ва хушӣ.

ИНВАЛИД *лот.* اینولید *ниг.* **маъюб**, **маълул**.

ИНГАЛЯТСИЯ *лот.* اینگلیتسیه *тиб.* усули бо дамкашӣ ба бадан ҷорӣ намудани моеоти бухоршаванда ба мақсади муолиҷа, дамкашӣ, истиншоқ.

ИНДЕКС *лот.* ایندکس 1. рӯйхат, номгӯй, феҳрист. 2. аломати шартии рақамӣ ё ҳарфӣ, ки ба чизе дода шудааст; намоя: **индекси шӯъбаи алоқа, индекси рӯзнома ё маҷалла**.

ИНДИКАТОР *лот.* ایندیکتار *физ.* асбоб барои андозагирӣ, сабт ва муайян кардани сифат ва миқдори объекти мушоҳида.

ИНДИРОС *а.* اندراس *кит.* 1. кӯҳна шудан, кӯҳнагӣ. 2. *маҷ.* беэътибор шудан.

ИНДУКСИЯ *лот.* ایندوکسیه тарзи фикррониии мантиқӣ, ки аз рӯи ҷузъ доир ба кулл хулоса мебарорад.

ИНЕРСИЯ *лот.* انیرسیه 1. *физ.* хусусияти ҳолати оромӣ ё ҳаракати худро нигоҳ дошта тавонистани ҷисмҳо то аз тарафи қувваи берунӣ тағйир дода шудани ин ҳолат: **аз рӯи инерсия ҳаракат кардан**. 2. *маҷ.* бефаъолиятӣ, беташаббусӣ.

ИНЗИБОТ *а.* انضباط *кит.* назму тартиб, интизом.

ИНЗИВО *а.* انزوا *кит.* гӯшагирӣ, канораҷӯӣ аз мардум; гӯшанишинӣ.

ИНЗИМОМ *а.* انضمام замима, илова; илова ба ин, ба иловаи…, иловатан.

ИНЗОЛ *а.* انزال 1. сар додани чизе, фуровардани ягон чиз. 2. *биол.* ҷудо гардидани тухма, баромадани (хориҷ шудани) нутфа.

ИНЗОР *а.* انذا 1. огоҳӣ; огоҳ кардан. 2. тарсонидан; **инзор кардан** а) огоҳ кардан; б) тарсонидан, бим додан.

ИНКВИЗИТСИЯ *лот.* اینکویزتسیه *таър.* дар асрҳои миёна маҳкамаи истинтоққунанда ва ҷазодиҳанда дар калисои католикии Аврупо ва Амрико, ки душманони динро сахт таъқиб ва бераҳмона ҷазо медод.

ИНКИСОР انکسار *физ.* интикос; шиканиш: **ин-**

кисори нур.

ИНКИШОФ انکشاف 1. *кит.* кашф шудан, ошкор шудан. 2. *маҷ.* ба воя расида, паҳн шуда, пеш рафтани ҳар чиз, рушд, пешрафт, тараққӣ; **инкишоф додан** тараққӣ додан, пеш бурдан; **инкишоф ёфтан** тараққӣ кардан, пеш рафтан.

ИНКИШОФЁБАНДА انکشافیابنده рӯ ба инкишоф, рӯ ба тараққӣ, густаришёбанда, рушдёбанда.

ИНКИШОФЁБӢ انکشافیابی рушд, пешрафт, тараққӣ.

ИНКОР *а.* انکار қабул накардан, рад кардан, эътироф накардан; *муқоб.* **иқрор**; **инкор кардан** рад кардан, эътироф накардан, мункир шудан.

ИНКОРНОПАЗИР انکارناپذیر ғайри қобили инкор, раднашаванда: **далели инкорнопазир**.

ИНКУБАТОР *лот.* اینکوبتار дастгоҳе, ки бо роҳи сунъӣ аз тухм ҷӯҷа мебарорад, дастгоҳи ҷӯҷабарорӣ.

ИНКУБАТОРӢ اینکوبناری *мансуб ба* **инкубатор**.

ИНҚИЁД *а.* انقیاد *кит.* итоат кардан, гардан фуровардан, мутеъ шудан, ром шудан; фармонбардорӣ кардан.

ИНҚИЗО *а.* انقضا охир, хотима, анҷом; ба охир расидан; **инқизои мӯҳлат** ба охир расидани мӯҳлат.

ИНҚИЛОБ *а.* انقلاب 1. якбора баргаштан аз ҳоле ба ҳоли дигар, дигаргунии қатъӣ. 2. тағйироти амиқи сифатӣ дар тараққии ягон ҳодисаи табиат ва ҷамъият ё маърифат: **инқилоби илмию техникӣ, инқилоби Октябр**; **инқилоби сурх** *киноя аз* инқилоби Октябр; **инқилоби фикрӣ** дигаргунии куллӣ дар ақида; табаддулоти зеҳнӣ. 3. *нуҷ.* мавқеи гардиши Офтоб: **инқилоби тобистонии (зимистонии) Офтоб**.

ИНҚИЛОБИЮН انقلابیون *кит., ҷ.* **инқилобӣ**.

ИНҚИЛОБӢ انقلابی 1. *мансуб ба* **инқилоб**: **ҳаракати инқилобӣ**. 2. иштирокдори инқилоб.

ИНҚИЛОБЧӢ انقلابچی иштирокдор ва тарафдори ҳаракати инқилобӣ.

ИНҚИРОЗ *а.* انقراض аз байн рафтан, нобуд шудан; **инқирози олам** *д.* тамоман несту нобуд шудани олам пеш аз қиёмат.

ИНҚИСОМ *а.* انقسام *кит.* 1. қисм-қисм шудан, тақсим шудан; ба қисмҳо ҷудо шудан. 2. *маҷ.* парокандагӣ, парешонӣ.

ИНҚИТОЪ *а.* انقطاع *кит.* 1. қатъ шудан, канда шудан; аз ҳамдигар ҷудо шудани чизе. 2. танҳоӣ, ҷудоӣ, дурӣ аз мардум.

ИННИН *а.* عنین марде, ки аз мубошират бо занон оҷиз аст; номард, он ки хоҳиши зан надорад; ҳез.

ИНО *а.* انا *кит.* зарф, ованд.

ИНОБАТ *а.* انابت 1. тавба кардан; тавба, пушаймонӣ. 2. ба эътибор гирифтани узр ва тавбаи касе; **ба инобат гирифтан** қабул кардан, ба эътибор гирифтан.

ИНОД *а.* عناد *кит.* саркашӣ, гарданшахӣ, якраҳагӣ; ситеза; **инод кардан** якраҳагӣ кардан; ситеза кардан.

ИНОДКОР عنادکار саркаш, якраҳа, исроркунанда (*дар сухан ва кори худ*); ситезакор.

ИНОДКОРӢ عنادکاری саркашӣ, якраҳагӣ; ситеза.

ИНОДКОРОНА عنادکارانه бо якраҳагӣ; бо ситеза.

ИНОДПЕША عنادپیشه *ниг.* **инодкор**.

ИНОҚ *м.-т.* ایناق//اناق *таър.* яке аз мансабҳои олӣ — рутбаи ёздаҳум аз понздаҳ рутбаи мансабдорон дар аморати Бухоро.

ИНОН *а.* عنان лаҷом, ҷилав, афсор; ◊ **инони ихтиёр аз даст рафтан** сабру тоқатро аз даст додан; мувозинати худро аз даст додан; чӣ кор карда истодани худро надониста мондан; **нони ихтиёри худро ба дасти** *касе* **додан** ҳалли тақдири худро ба каси дигаре супоридан.

ИНОНГИР عنانگیر 1. гирандаи лаҷоми аспи касе. 2. *маҷ.* касе, ки ба рафтани каси дигар монеъ мешавад.

ИНОНДОР عناندار савор, савори моҳир.

ИНОНКАШ عنانکش 1. касе, ки инони аспро мекашад, ҷилавдор. 2. *маҷ.* он ки ихтиёр дар дасти ӯст; раҳбар. 3. он ки лаҷом кашида ас-

про нигоҳ медорад; **инонкаш кардан** истодан, таваққуф кардан.

ИНОНПЕЧ عنان‌پیچ 1. касе, ки инони аспро печонда мегардонад. 2. *маҷ.* савори моҳир; касе, ки дар ҳунари саворӣ маҳорат дорад.

ИНОРАТ *а.* انارت *кит.* даргирондан, афрӯхтан, равшан кардан.

ИНОЯТ *а.* عنایت мададгорӣ, дастгирӣ, ёрӣ; илтифот, меҳрубонӣ.

ИНС *а.* إنس мардум, одамиён.

ИНСИБОБ *а.* انصباب *кит.* рехта шудани об ва моеоти дигар.

ИНСИДОД *а.* انسداد *кит.* баста шудан, банд гардидан, гирифтор шудан.

ИНСИКОБ انسکاب рехта шудан, резиши об *ва г.*

ИНСИРОМ *а.* انصرام *кит.* бурида шудан, қатъ шудан, мунқатеъ шудан.

ИНСИРОФ *а.* انصراف баргаштан, бозгаштан, мурочиат.

ИНСӢ انسی *мансуб ба* **инс**.

ИНСОН انسان одам, одамӣ, башар.

ИНСОНБАДБИНӢ انسان‌بدبینی бад дидан инсонро, ҳисси бадбинӣ нисбат ба одам(он).

ИНСОНБАДБИНОНА انسان‌بدبینانه бо ҳисси бадбинӣ нисбат ба инсон.

ИНСОНВОР انسان‌وار ба монанди инсон рафтор кардан, ба сони одам, одамвор муносибат кардан.

ИНСОНДӮСТ انسان‌دوست он ки одамро дӯст медорад; он ки ба одамиён аз рӯи хайрхоҳӣ, ғамхорӣ ва мувофиқи шарафу ҳайсияти онҳо рафтор мекунад, башардӯст.

ИНСОНДӮСТӢ انسان‌دوستی инсондӯст будан, башардӯстӣ, одамдӯстӣ.

ИНСОНДӮСТОНА انسان‌دوستانه бо ҳисси меҳру муҳаббат нисбат ба инсон.

ИНСОНИЯТ *а.* انسانیت 1. башарият, навъи инсон, мардум, одамон. 2. мардумӣ, одамият, одамгарӣ, муносибати лоиқи инсонӣ бар ҳама чиз, хушрафтории хоси инсон; **олами инсоният** дунёе, ки инсонҳо дар он зиндагӣ доранд, дунёи маскун бо одамон.

ИНСОНИЯТДӮСТ انسانیت‌دوست *ниг.* **инсондӯст**.

ИНСОНИЯТПАРВАР انسانیت‌پرور *ниг.* **инсонпарвар**.

ИНСОНӢ *а.* انسانی 1. *мансуб ба* **инсон**; мардумӣ, одамият: **қарзи инсонӣ**. 2. инсоният, башарият.

ИНСОННАВОЗ انسان‌نواز он ки ба инсонҳо аз рӯи меҳрубонӣ ва навозиш рафтор мекунад, инсондӯст.

ИНСОНПАРВАР انسان‌پرور он ки башарро дӯст медорад ва ҳурмат мекунад, одамдӯст, халқпарвар.

ИНСОНШИНОСӢ انسان‌شناسی таҳқиқи хислат ва рӯҳияи инсон, мардумшиносӣ.

ИНСОФ *а.* انصاف 1. *кит.* нисф кардан, ба ду нимаи баробар тақсим кардан. 2. аз рӯи баробарӣ ва ростӣ муомила кардан; адолат, адлу дод; ростӣ, росткорӣ; **инсофу мурувват** росткорӣ ва одамгарӣ; **аз рӯи инсоф** боинсофона, мувофиқи ҳаққоният ва росткорӣ; **инсоф додан** аз рӯи адолат амал кардан, аз рӯи ҳақиқат ҳукм кардан; **инсоф кардан** аз рӯи ҳаққоният ва адолат рафтор кардан; **ба инсоф омадан** аз рӯи ҳақ ва ростӣ муомила кардан, одилона рафтор кардан.

ИНСОФҶӮЙ انصاف‌جوی он ки роҳи адолат ва ҳақиқатро ҷӯёст.

ИНСТИТУТ *лот.* انستیتوت1. номи мактабҳои олӣ, муассисаҳои илмии таҳқиқотӣ ва такмили ихтисос, донишкада; маркази таҳқиқоти илмӣ – пажӯҳишгоҳ. 2. мақом(от) дар ҷомеа.

ИНТЕГРАЛ *лот.* اینتگرل *риёз.* бузургие, ки дар натиҷаи амали дифференсиатсияи муқобил ҳосил мешавад.

ИНТЕРМЕДИЯ *лот.* اینترمدیه *санъ.* асари хурди одатан ҳаҷвӣ ва ё саҳначаи мусиқӣ.

ИНТЕРНАТ *лот.* اینترنت 1. иқоматгоҳи умумӣ дар назди мактаб барои хонандагон, хобгоҳ. 2. *ниг.* **мактаб-интернат**.

ИНТЕРНАТСИОНАЛ *лот.* انتیرنتسیانل *ниг.* **байналмилал**.

ИНТЕРНАТСИОНАЛИЗМ *лот.* اینترنتسیانلیزم яке аз усулҳои асосии сиёсию ғоявии синфи коргар, ки иттиҳоди синфӣ ва ҳамраъйии

байналхалқии меҳнаткашони тамоми мамлакатҳо дар мубориза ба муқобили истеъмор мазмуни онро ташкил медиҳад.

ИНТЕРНАТСИОНАЛИСТ *лот.* اینترنتسیانلیس тарафдори интернатсионализм, пайрави интернатсионализм.

ИНТЕРНАТСИОНАЛӢ اینترنتسیانلی байналхалқӣ, байналмилалӣ.

ИНТЕРНЕТ *англ.* انتیرنیت шабакаи ҷаҳонии компютерӣ.

ИНТИБОҚ *а.* انطباق мувофиқ шудан, баробар шудан, ба якдигар мутобиқ шудан.

ИНТИБОҲ *а.* انتباه *кит.* бедор шудан, огоҳ шудан; огоҳӣ, бедорӣ.

ИНТИВО *а.* انطوا *кит.* бар ҳам печидагӣ, печидан, навардида шудан.

ИНТИЗОМ *а.* انتظام 1. низом, тартиб, тартибот, сомон. 2. итоати ҳатмии ҳамаи аъзои ҳайат ба муқаррарот ва тартиботи ҷорӣ: **интизоми меҳнат** риояти тартиботу шароити кор; **интизоми ҳарбӣ** риояти қоида ва талаботи ҳарбӣ.

ИНТИЗОМДӮСТ انتظامدوست он ки тартиботу қоидаҳоро комилан риоя мекунад.

ИНТИЗОМӢ انتظامی *марбут ба* **интизом**; **нерӯҳои интизомӣ** нерӯҳои нигаҳбони тартибу интизом.

ИНТИЗОМНОК انتظامناک дорои рафтор ва кирдори боодобона, ботартиб, бонизом, боинтизом.

ИНТИЗОМНОКӢ انتظامناکی риояи тартибу назм вақти иҷрои кор ё супорише, боинтизомӣ, ботартибӣ.

ИНТИЗОР *а.* انتظار 1. чашм ба роҳ будан, чизеро чашм доштан, чашмдошт; нигаронии бесабронаву муштоқона ба омадани касе ё ба вуқӯи чизе. 2. он ки чашм ба роҳ аст, чашм ба роҳ, мунтазир; **интизор будан** чашм ба роҳ доштан, мунтазир ва нигарон будан; **интизор бурдан** чашм ба роҳ будан, нигарон будан ба омадани касе ё вуқӯи ҳодисае, мунтазир будан; **интизор кардан** мунтазир намудан, нигарон ва умедвор кардан касеро: **интизор шудан** мунтазир шудан, чашм доштан, нигарон будан.

ИНТИЗОРБАРАНДА انتظاربرنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **интизор бурдан**; мунтазир, умедвор.

ИНТИЗОРӢ انتظاری чашм ба роҳ будан, чашмдорӣ, нигаронӣ, мунтазирӣ, умедворӣ; **интизорӣ бурдан** мунтазир будан, чашм ба роҳ будан; **интизорӣ доштан** мунтазир будан, умедвор будан; **интизорӣ кашидан** мунтазир будан, нигарон будан, дар интизорӣ вақт гузаронидан; **дар интизорӣ гузоштан** мунтазир монондан, чашм ба роҳ кардан касеро; **интизорӣ бадтар аз марг аст** (*мақ.*) азоби чашмбароҳӣ ниҳоят сахт аст.

ИНТИЗОЪ *а.* انتزاع *кит.* кашида баровардан, канда баровардан, аз ҷо берун овардан, баркандан; кашида гирифтан.

ИНТИКОС *а.* انتکاس *кит.* сарнагун шудан; сарнагунӣ, вожгунӣ.

ИНТИҚОД *а.* انتقاد танқид; танқид кардан.

ИНТИҚОДӢ *а.* انتقادی танқидӣ: **матни интиқодӣ**.

ИНТИҚОЛ *а.* انتقلال аз ҷое ба ҷои дигар бурдан, нақли макон кардан, ҷой иваз кардан, кӯчидан; **интиқоли маблағ** *иқт.* аз ҷое ба ҷои дигар фиристодани пул.

ИНТИҚОЛДИҲАНДА *а.* انتقالدهنده ҳамлкунанда, аз як ҷой ба ҷои дигар баранда,ноқил.

ИНТИҚОЛНОПАЗИР انتقالناپذیر ғайри қобили ҳамл, ба ҳамлу нақл номувофиқ.

ИНТИҚОЛНОПАЗИРӢ انتقالناپذیری ғайри қобили ҳамлу нақл будан.

ИНТИҚОЛПАЗИР انتقالپذیر қобили ҳамлу нақл, ба интиқол мувофиқ.

ИНТИҚОЛПАЗИРӢ انقالپذیری қобили ҳамлу нақл будан, ба интиқол мувофиқ будан.

ИНТИҚОМ *а.* انتقام қасд гирифтан аз касе; қасос, кин, ниқор: **фурсати интиқом расид; интиқом гирифтан** қасос гирифтан, қасди худро аз касе гирифтан.

ИНТИҚОМГИР انتقامگیر он ки қасос меситонад, ниқоргиранда.

ИНТИҚОМГИРӢ انتقامگیری ниқорситонӣ, ниқоргирӣ.

ИНТИҚОМСИТОНӢ انتقام‌ستانی *ниг.* **ниқоргирӣ**.

ИНТИҚОМХОҲ انتقام‌خواه он ки қасос гирифтан мехоҳад, интиқомҷӯ, ниқорталаб.

ИНТИҚОМХОҲӢ انتقام‌خواهی *ниг.* интиқомҷӯй, ниқорталабӣ.

ИНТИҚОМҶӮ انتقام‌جو *ниг.* **интиқомхоҳ**.

ИНТИҚОМҶӮЙ انتقام‌جوئی ниқоргирӣ, қасосгирӣ.

ИНТИҚОС *а.* انتقاص *кит.* кам шудан, коста шудан.

ИНТИҚОШ *а.* انتقاش *кит.* нақш бастан, нигошта шудан.

ИНТИМО *а.* انتما *кит.* ба касе нисбат ёфтани чизе; нисбат, тааллуқ.

ИНТИМОС *а.* انطماس *кит.* нопадид шудан, аз байн рафтан.

ИНТИОШ *а.* انتعاش *кит.* 1. аз ҷой бархостан, баланд шудан. 2. *маҷ.* аз беморӣ хестан, сиҳат шудан. 3. айшу ишрат; нишот, шодмонӣ.

ИНТИСОБ I *а.* انتساب *кит.* нисбат доштан; нисбат, хешӣ: **интисоб доштан**, **интисоб кардан**.

ИНТИСОБ II *а.* انتصاب *кит.* насб шудан, ҷойгир шудан, барқарор шудан.

ИНТИСОҚ *а.* انتساق *кит.* ба тартиб даромадан, низом пайдо кардан.

ИНТИСОР *а.* انتصار *кит.* нусрат ёфтан, пирӯзӣ ба даст овардан.

ИНТИСОФ *а.* انتصاف *кит.* адлу дод, додгарӣ.

ИНТИСОХ *а.* انتساخ *кит.* 1. нусха бардоштан, нусхабардорӣ. 2. бекор кардан, маҳв кардан, нобуд кардан, мансух гардондан.

ИНТИСОҲ *а.* انتصاح *кит.* насиҳат қабул кардан, андарз гирифтан.

ИНТИФО *а.* انطفا *кит.* хомӯш шудани оташ ё чароғ.

ИНТИФОЪ *а.* انتفاع *кит.* нафъ гирифтан, фоида бурдан; нафъ, суд, фоида, ҳосил.

ИНТИХОБ *а.* انتخاب ҷудо карда гирифтан, хоста гирифтан, баргузидани чизе ё касе аз байни чизҳо ва касон; **интихоб кардан (намудан)** хоста гирифтан, чида гирифтан, баргузидан касеро ба коре; **интихоб шудан** баргузида шудан, писандида шудан.

ИНТИХОБӢ انتخابی *мансуб ба* **интихоб**; интихобшуда; он ки ба воситаи овоздиҳӣ ба коре гумошта шудааст; **вазифаи интихобӣ** мансабе, ки иҷрокунандаи он ба тариқи интихоб муайян карда мешавад.

ИНТИХОБКУНАНДА انتخاب کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **интихоб кардан;** он ки касе ё чизеро хоста мегирад.

ИНТИХОБОТ انتخابات 1. *ҷ.* **интихоб**. 2. маъракаи сиёсӣ, ки дар он ба мақомоти олӣ ва маҳаллии ҳокимият намояндагон баргузида мешаванд: **маъракаи интихобот**, **қонуни интихобот**.

ИНТИХОБОТӢ انتخاباتی *мансуб ба* **интихобот**: **ҳуқуқи интихоботӣ, ҳавзаи интихоботӣ**.

ИНТИҲО *а.* انتها ба ниҳоят расидан; поён, анҷом, охир; *муқоб.* **ибтидо**; **ба интиҳо расидан** тамом шудан, хотима ёфтан.

ИНТИШОР *а.* انتشار 1. паҳн шудан, пароканда шудан, шурӯъ ёфтан; **интишор ёфтан** паҳн шудан; овоза шудан, шоеъ шудан. 2. нашр, чоп.

ИНТИШОРОТ *а.* انتشارا *ҷ.* **интишор**; нашриёт.

ИНФИКОК *а.* انفکاک *кит.* аз ҳам ҷудо шудан, ҷудо шуда дур шудан; ҷудоӣ, озодӣ.

ИНФИОЛ *а.* انفعال шармсорӣ, шармандагӣ, хиҷолат: **инфиол кашидан** шарм доштан, хиҷил гаштан.

ИНФИРОД *а.* انفراد *кит.* фард шудан, танҳо шудан; танҳоӣ.

ИНФИРОДӢ انفرادی *мансуб ба* **инфирод** (фард, шахси танҳо); **хоҷагии инфиродӣ** хоҷагии фарди ҷудогона.

ИНФИРОЗ *а.* انفراز *кит.* ба хелҳо ҷудо шудан, навъ ба навъ шудан.

ИНФИСОЛ *а.* انفصال *кит.* аз ҳам гусастан, аз ҳам ҷудо шудан; ҷудоӣ.

ИНФИСОҲ *а.* انفساح *кит.* 1. кушодагӣ, вусъат. 2. *маҷ.* хушӣ.

ИНФИТОР *а.* انفطار *кит.* шикофта шудан, таркидан; таркиш.

ИНФИТОҲ *а.* انفتاح кушода шудан, боз шудан.

ИНФИҶОР *а.* انفجار *кит.* 1. таркидан, таркиш. 2. равон шудан, ҷорӣ шудан, равон гаштан (-и об аз чашма).

ИНФОЗ *а.* انفاذ *кит.* ичро кардан, ба ҷо овардани ҳукму фармон.

ИНФОҚ *а.* انفاق *кит.* харҷ кардан, сарф кардан; нафақа додан, маош додан; нафақа, бахшиш.

ИНФРАСАДО اینفره‌صدا ларзишҳои зудиашон кам, ки инсон ба гӯш онҳоро эҳсос карда наметавонад.

ИНФРАСОХТОР اینفره‌ساختار қисмҳои таркибии сохтори умумии ҳаёти иқтисодӣ ё сиёсӣ, ки хусусияти тобеъ ё иловагиро доро буда, умуман фаъолияти мӯътадили низоми иқтисодӣ ё сиёсиро таъмин менамоянд.

ИНФРАСУРХ اینفره‌سرخ *физ.* **шуоъҳои инфрасурх**, **нурпошии инфрасурх** нурпошии электромагнитие, ки ба чашм ноаён буда, дарозии мавҷҳояш тақрибан аз 0,74 мкм то 1-2 мм мебошад.

ИНФУЗОРИЯ *лот.* اینفوزاریه *зоол.* синфи бештар инкишофёфтаи ҷонварони содатарини якҳуҷайраи ба чашм ноаён, ки дар обҳои ширину шӯр, дар хоки мартуб (намнок) зиндагӣ мекунанд.

ИНХИЗОЛ *а.* انخذال *кит.* бечора, оҷиз шудан; бечорагӣ, оҷизӣ.

ИНХИЛОЪ *а.* انخلاع барканда шудан, дур шудан, барканор шудан, халъ.

ИНХИФОЗ *а.* انخفاض *кит.* ба пастӣ афтодан; нишебӣ, пастӣ.

ИНҲИДОМ *а.* انهدام *кит.* вайрон шудан, хароб шудан; вайронӣ, харобӣ.

ИНҲИДОР *а.* انحدار *кит.* ба нишеб фурӯ омадан, сарозер шудан.

ИНҲИЗОМ *а.* انهزام *кит.* шикаст хӯрдан, пароканда шудани лашкар, ҳазимат гирифтан.

ИНҲИЛОЛ *а.* انحلال 1. ҳал шудан, маҳлул гардидан. 2. аз ҳам ҷудо шудан, пароканда шудан; фосид шудан, нобуд шудан.

ИНҲИНО *а.* انحنا 1. каҷ шудан, хам шудан; хамӣ, хамидагӣ, дутоӣ; мунҳанӣ. 2. *маҷ.* пастию баландӣ.

ИНҲИРОФ *а.* انحراف *кит.* каҷ рафтан, ба тарафе майл кардан, мунҳариф шудан; каҷравӣ, кебиш.

ИНҲИСОР *а.* انحصار 1. иҳота шудан, ба даруни чизе ғунҷонда шудан, мунҳасир ба чизе шудан. 2. махсус будани коре ба касе ё ба идорае, мунҳасир будан.

ИНҲИТОТ *а.* انحطاط *кит.* 1. фуруд омадан, паст шудан; таназзул. 2. *маҷ.* коста шудан.

ИНҲИФОЗ *а.* انحفاظ *кит.* муҳофизат, нигаҳдорӣ.

ИНЧУНИН اینچنین 1. ба ин тариқ, ба ҳамин тарз, ҳамин хел. 2. ва, низ, ҳам.

ИНҶ اینج: **бо даҳони (лаби) инҷ** *гуфт.* лабу даҳонро ба табассуми одатан бемаврид ё писханд моил карда, дандонҳои пеши худро андак намоён кардан.

ИНҶАҲОНӢ اینجهانی *мансуб ба* **ин ҷаҳон**; *мансуб ба* **ин дунё**.

ИНҶИЗОБ *а.* انجذاب ҷазб шудан, кашида шудан; ҷазб.

ИНҶИҚ *т.* اینجیق *гуфт.* сернозунузи зудранҷ, нозуктабиати дилтанг.

ИНҶИҚӢ اینجیقی *гуфт.* нозунуз; дилтангӣ.

ИНҶИЛ *а.* انجیل номи китоби муқаддаси исавиён, ки як қисми Библияро ташкил медиҳад.

ИНҶИЛО *а.* انجلا *кит.* равшан шудан, ҷило ёфтан; ошкор шудан, ҳувайдо шудан.

ИНҶОБИЗАН این جابزن *маҷ.* касе, ки худ кор накарда, ба дигарон кор ёд медиҳад; **мардикор як танга, инҷобизан сад танга** (*зарб.*) одаме, ки худ кор накарда ба дигарон кор ёд медиҳад; нисбат ба роҳбар, усто, ки маоши зиёдтар аз дигарон дорад.

ИНҶОЗ *а.* انجاز *кит.* ба ҷо овардани ниёзи касе, раво кардани ҳоҷат; вафо кардан ба қавлу ваъда.

ИНҶОӢ اینجائی *мансуб ба* **ин ҷо**; бошанда дар ин маҳал.

ИНҶОҲ *а.* انجاح раво шудани ҳоҷат, ба ҷо омадани ниёз, муваффақ шудан.

ИНҶУ *т.* اینجو 1. марворид. 2. салтанат, мулки зери дасти подшоҳ.

ИНШИҚОҚ *а.* انشقاق шикофта шудан, таркидан, кафидан.

ИНШИОБ *а.* انشعاب *кит.* ба шӯъбаҳо ҷудо шудан, шоха-шоха шудан.

ИНШИРОҲ *а.* انشراح 1. кушода шудан, кушодагӣ. 2. *маҷ.* шодӣ ва хурсандӣ.

ИНШО *а.* انشا 1. эҷод кардан, офаридан, сохтан. 2. навиштан. 3. *кӯҳ.* суханпардозӣ ва навиштани фасеҳу балеғ; навиштаҳои суханпардозонаи девонӣ (*дар замони пеш*); **иншо кардан (намудан)** эҷод кардан, навиштан. 4. навъи кори хаттии мактабӣ, ки талаба дар мавзӯи аз тарафи муаллим додашуда менависад.

ИНШОАЛЛОҲ *а.* انشاءالله *д.* Худо агар хоҳад.

ИНШОД *а.* انشاد *кит.* шеър гуфтан; хондан шеъри касеро.

ИНШОНАВИС انشانویس 1. нависандаи иншо. 2. нависандаи нома ва руқъаҳо бо услуби ибораороию суханпардозона, муншӣ.

ИНШОНАВИСӢ انشانویسی 1. иншо навиштан. 2. навиштани мукотиботи расмии маҳкамаҳо (*дар замони пеш*).

ИНШООТ *а.* انشاات сохтмонҳо, биноҳо.

ИНЪИДОМ *а.* انعدام *кит.* нест шудан, нобуд шудан; нестӣ, нобудӣ.

ИНЪИКОС انعکاس акс ёфтан, мунъакис гардидан, намудор шудани шакли чизе дар ҷисми шаффоф, об, оина *ва г.*; **инъикос ёфтан** зоҳир шудани акси чизе дар чизи дигар.

ИНЪИКОСКУНАНДА انعکاس کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **инъикос кардан**. 2. аломат ё асбобе, ки нур ва гармиро инъикос мекунад.

ИНЪИҚОД *а.* انعقاد 1. баста шудан; мунъақид гардидан: **инъиқоди аҳду паймон, инъиқоди қарордод**. 2. *кит.* фароҳам омадан, ҷамъ омадан (-и одамон барои қарор додан ба коре).

ИНЪИТОФ *а.* انعطاف 1. хам шудан, дуқат шудан, дуто шудан. 2. баргаштан, бозгаштан.

ИНЪОМ *а.* انعام чизеро ба касе бе бадал бахшидан, бахшиш, ато, ҳадя; **инъом додан** бахшиш додан; мукофот додан, **инъом кардан** бахшидан, пешкаш намудан.

ИНЪОМБАХШӢ انعام بخشی *ниг.* **инъомдиҳӣ**.

ИНЪОМДИҲӢ انعام دهی тӯҳфа додан, мукофот додан; инъом бахшидан ба касе.

ИНЪОМӢ انعامی 1. *мансуб ба* **инъом**; ба тариқи инъом гирифташуда, тӯҳфашуда. 2. силоҳ, соат ва ё асбоби дигаре, ки ба касе бо номнавис шудан тӯҳфа гардидааст.

ИОДА(Т) *а.* اعاده//اعادت 1. бозгашт, руҷӯъ. 2. бозгуфтан, дубора гуфтан, такроран гуфтан. 3. эҳё шудан, бори дигар зинда шудан.

ИОН *ю.* ایان *физ.* зарраҳои заряднок; атом ё гурӯҳи атомҳо, ки заряди барқӣ доранд.

ИОНА *а.* اعانه *кит.* маблағе, ки ба тариқи ёрию дастгирӣ ба касе дода мешавад: **иона ҷамъ кардан**.

ИОНАТ *а.* اعانت *кит.* ёрӣ кардан, дастгирӣ намудан, ёрмандӣ, кумак.

ИОНИЗАТСИЯ *ю.* ایآنزتسیه ҳодисаи ба ионҳо табдил ёфтани ҳаста ва молекулаҳо бо таъсири ҷараёнҳои химиявӣ *ва г.*

ИОНОСФЕРА *ю* ایاناسفره қабати болоии ҳавои атрофи Замин, ки дар он ион ва электронҳо зиёд аст.

ИПОТЕКА *ю.* ایپاتیکه *иқт.* гарави амволи ғайриманқул бо мақсади гирифтани қарз (*гарави қарздиҳанда дар ихтиёри қарздор боқӣ мемонад*).

ИППОДРОМ *ю.* ایپادرام *ниг.* **аспрес**.

ИРАМ *а.* ارم: **боғи Ирам** *кит.* боғи бошукӯҳи афсонавӣ, ки гӯё Шаддод ном подшоҳ дар Яман бунёд кардааст.

ИРВО *а.* اروا *кит.* обёрӣ кардан, сероб кардан.

ИРҒАЙ *т.* ایرغی *бот.* номи гиёҳ ва меваи он, ки қизил низ номида мешавад.

ИРҒОБ *а.* ارغاب *кит.* рағбати касеро бедор кардан, шавқу ҳаваси касеро ба коре бедор кардан.

ИРД ارد рӯзи биступанҷуми ҳар моҳи шамсӣ, ард.

ИРЗ *а.* عرض *кит.* обрӯ, шараф, номус.

ИРИМ *т.* ایریم *гуфт.* маросими хурофӣ барои дафъи зиёну зарар: **ириму чирим**.

ИРИМЧӢ ایریمچی 1. он ки маросими хурофӣ анҷом медиҳад. 2. шахсе, ки ба ҳар гуна зиёну зарар аз ғайр бовар дорад.

ИРИС *лот.* اریس *гуфт.* навъи конфет, ки бӯи гули савсан дорад.

ИРҚ *а.* عرق 1. *кит.* раг. 2. асл, насаб; қавмият, хешутаборӣ.

ИРҚУННИСО *а.* عرق النساء 1. номи раге, ки аз сурин сар шуда, то буҷулаки пой мерасад; асаби сурин. 2. *тиб.* дарди раги сурин.

ИРЛАНДӢ ارلندی *мансуб ба* **Ирландия**; **забони ирландӣ** забони мардуми Ирландия.

ИРМОН I ایرمان *кит.* меҳмони нохонда, туфайлӣ; меҳмоне, ки бехабар, ногоҳ омадааст.

ИРМОН II ایرمان//ارمان он чи ба тариқи қарз ё амонат ба касе дода мешавад; орият.

ИРМОНСАРО(Й) ایرمانسرا(ی) 1. меҳмонхона. 2. сарои ориятӣ; хонае, ки ориятӣ бошад. 3. *маҷ.* дунё.

ИРО *а.* عرا мӯҳрае, ки дар шоҳмот байни шоҳи худ ва рухи ҳариф меистад.

ИРОДА *а.* اراده хост, майл, қасд; шавқ ва қасди шиддатнок барои иҷрои коре: **иродаи оҳанин, иродаи устувор, иродаи қавӣ; азму ирода** майлу хоҳиши ҷиддӣ ва қатъӣ; **ирода кардан** ба иҷрои коре камар бастан, қасд кардан кореро.

ИРОДАТ *а.* ارادت 1. *ниг.* **ирода**: **омадан бо иродат, рафтан бо иҷозат** (*мақ.*). 2. ихлос, эътиқод, дилбастагӣ; **дасти иродат бар сина ниҳодан** ихлос ва дилбастагии худро изҳор кардан; **иродат доштан** ихлос доштан ба касе, ба чизе.

ИРОДАТГАРОӢ ارادتگرائی *фалс.* ҷараёни фалсафӣ, ки иродаро ба сифати усули олии ҳастӣ арзёбӣ мекунад.

ИРОДАТГАРОЙ ارادتگرای пайрави иродатгароӣ.

ИРОДАТМАНД ارادتمند он ки ба касе ихлосу эътиқод дорад, мухлис.

ИРОДАТМАНДӢ ارادتمندی ба касе ихлосу эътиқод доштан, иродатманд будан.

ИРОҚ *а.* عراق 1. номи яке аз давлатҳои араб, ки дар Шарқи Наздик, дар Байнаннаҳрайн воқеъ аст. 2. *мус.* мақоми шашум аз силсилаи мақомҳои мусиқии классикии тоҷик – «Шашмақом».

ИРОҚИДӮЗӢ عراقیدوزی гулдӯзии хос бо риштаи абрешимӣ.

ИРОҚӢ عراقی 1. *мансуб ба* **Ироқ**; **тӯппии ироқӣ** тӯппии хоси абрешимдӯхт; **собуни ироқӣ** собуни дастурӯшӯӣ, собуни мушкин. 2. сокини Ироқ.

ИРРАТСИОНАЛИЗМ *лот.* ایرتسیانلیزم *фалс.* равияи фалсафӣ, ки қувваи ақлро дар ҷараёни маърифат инкор мекунад ё маҳдуд ҳисоб мекунад; *муқоб.* **ратсионализм**.

ИРС *а.* ارث молу мулке, ки баъди мурдани касе ба ворисон боқӣ мемонад, мерос.

ИРСИЯТ *а.* ارثیت меросӣ будан; маҷмӯи хосиятҳои табиии организм, ки аз гузаштагон ба бозмондагон ба тариқи мерос мерасад, меросӣ, маврусӣ.

ИРСӢ ارثی меросӣ, ба мерос монда.

ИРСОЛ *а.* ارسال фиристодан, равон кардан.

ИРСОЛКУНАНДА ارسالکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ирсол кардан**; фиристанда.

ИРТИБОТ *а.* ارتباط робита, алоқа: **иртибот доштан**.

ИРТИЁЗ *а.* ارتیاض *кит.* 1. риёзат, азобу уқубат кашидан. 2. *маҷ.* ром шудан.

ИРТИЁШ *а.* ارتیاش *кит.* некӯаҳволӣ, хушҳолӣ.

ИРТИЗО ارتضا *кит.* 1. розӣ шудан. 2. хушнуд (хурсанд) шудан.

ИРТИЗОҚ *а.* ارتزاق *кит.* рӯзӣ ёфтан, касби ризқу рӯзӣ кардан.

ИРТИЗОЪ *а.* ارتضاع *кит.* хӯрдани шир, макидани шир.

ИРТИКОБ *а.* ارتکاب *кит.* ба коре шурӯъ кардан, машғул шудан, коре ва амалеро пеш гирифтан.

ИРТИҚО *а.* ارتقا *кит.* 1. боло рафтан; болоравӣ. 2. *маҷ.* ба мартабаи баланд расидан.

ИРТИОД *а.* ارتعاد *кит.* аз тарс ларзидан; ларзиш, беоромӣ ва ҳавлу ҳарос.

ИРТИОШ *а.* ارتعاش *кит.* ларзидан: ларзиш, ларза; **иртиоши савт** ларзиши овоз.

ИРТИСОМ *а.* ارتسام *кит.* 1. ба фармон итоат кардан, расму фармон ба ҷо овардан. 2. нақш бастан, нақш гирифтан; аломат, нишон, тамға: **иртисом ёфтан** нақш бастан.

ИРТИФОҚ *а.* ارتفاق *кит.* 1. бар оринҷ такя кардан. 2. рафоқат намудан. 3. истифода.

ИРТИФОҲ *а.* ارتفاه рафоҳият, хушӣ.

ИРТИФОЪ *а.* ارتفاع баланд шудан, боло шудан; баландӣ, фароз; рифъат.

ИРТИФОЪШИНОС ارتفاع‌شناس *кҳн.* ситорашинос, мунаҷҷим.

ИРТИҲОЛ *а.* ارتحال 1. *кит.* реҳлат кардан, кӯч бастан, сафар, ба ҷое рафтан; тағйири макон. 2. *маҷ.* аз олам реҳлат кардан, даргузаштан, вафот кардан, фавтидан, мурдан.

ИРТИҶОИЮН *а.* ارتجاعیون *ҷ.* **иртиҷоӣ**; тарафдорони иртиҷоъ (2).

ИРТИҶОИЯТ *а.* ارتجاعیت иртиҷоъпарастӣ.

ИРТИҶОӢ ارتجاعی *мансуб ба* **иртиҷоъ**; иртиҷоъпараст.

ИРТИҶОЛ *а.* ارتجال *кит.* ба таври бадеҳа бидуни фикру андеша сухан гуфтан, ҳозирҷавобона гап задан ё шеър гуфтан.

ИРТИҶОЪ *а.* ارتجاع 1. *кит.* баргаштан, бозгаштан, ба ҳоли аввал гаштан. 2. муқобилияти сиёсӣ, иқтисодӣ ва ғоявии кӯҳнапарастон ба муқобили пешрафту тағйироти нававарона.

ИРТИҶОЪПАРАСТ ارتجاع‌پرست тарафдори иртиҷоъ.

ИРФОН *а.* عرفان 1. дониш, маърифат. 2. ҷараёни динию фалсафии тасаввуф аст, ки ба воситаи кашфу шуҳуд (*бе иштироки ақлу идрок*) ба ҳақиқат расиданро тарғиб мекунад.

ИРФОНӢ عرفانی *мансуб ба* **ирфон**; тасаввуфӣ; **адабиёти ирфонӣ** адабиёте, ки аз тасаввуф баҳс мекунад ва дар он афкори тасаввуфӣ баён ёфтааст.

ИРФОЪ *а.* ارفاع баланд кардан; боло рафтан, баланд баромадан.

ИРХО *а.* ارخا *кит.* суст кардан, сустӣ; нарм гардонидан; фурӯ ҳиштан; фурӯҳиштагӣ; ◊ **ирхои инон** аз чизе бетааммул гузаштан.

ИРШОД *а.* ارشاد нишон додани роҳи рост, ҳидоят кардан ба роҳи ҳақ; раҳнамоӣ, ҳидоят; **хати иршод** *кҳн.* ҳуҷҷате, ки шайхони бузург ба шогирдони худ медоданд ва дорандаи чунин хат вакили комилҳуқуқи шайхи бузург ба шумор мерафт ва ҳаққи муридгирӣ пайдо мекард.

ИСАВӢ عیسوی *мансуб ба* **Исо**; ки пайғамбари насрониён аст; парастишкунанда, эътиқодманд ба дини насронӣ: **дини исавӣ**.

ИСБАЪ *а.* اصبع *кит.* 1. ангушт. 2. *кҳн.* ченаки дарозӣ ба миқдори 3, 125 см.

ИСБОҒ *а.* اسباغ *кит.* 1. ба касе неъмати беқиёс додан. 2. пурра ва комилан адо кардани коре; **исбоғи вузӯ** вузӯи пурра ба ҷо овардан.

ИСБОТ *а.* اثبات собит кардан, тасбит намудан; далелу бурҳон оварда чизеро тасдиқ кунондан; **барои исботи...** барои нишон додани дурустӣ ва ҳаққонияти чизе; **исбот ёфтан** собит шудан, муҳаққақ гардидан; **исбот кардан** бо ҳуҷҷат ва далел дурустӣ ва ҳаққонияти фикри худро нишон додан, ба субут расонидан; **ба исбот расидан** бо далелу ҳуҷҷат собит шудан (-и гапе ё коре), муҳаққақ шудан.

ИСБОТКУНАНДА اثبات‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **исбот кардан**; касе, ки бо далелу бурҳон дурустии фикрро исбот мекунад.

ИСБОТНОПАЗИР اثبات‌ناپذیر чизе, ки исбот карданаш (шуданаш) номумкин аст.

ИСБОТНОПАЗИРӢ اثبات‌ناپذیری исботнопазир будан, имкон надоштани исботи фикре ё коре.

ИСБОТПАЗИР اثبات‌پذیر қобили исбот будани фикре; имконияти бо далелу ҳуҷҷат исбот кардани чизе.

ИСБОТПАЗИРӢ اثبات‌پذیری исботпазир будан, мавҷуд будани имконият барои исбот кардани чизе.

ИСБОТШАВАНДА اثبات‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **исбот шудан**.

ИСЁН *а.* عصیا 1. саркашӣ, сарпечӣ аз итоат. 2. қиём бар муқобили қувва ё мафкураи ҳокима, балво; шӯриш; **исён кардан** шӯридан, аз итоат гарданкашӣ кардан, бар зидди ҳокимият бархостан.

ИСЁНГАР عصیان‌گر он ки нофармонбардорӣ мекунад; шӯришкунанда, шӯришгар.

ИСЁНГАРӢ عصیان‌گری сарпечӣ аз итоат ва фармонбардорӣ; шӯриш.

ИСЁНГАРОНА عصیان‌گرانه дар ҳоли сарпечӣ, шӯришгарона.

ИСЁНКОР عصیان‌کار *ниг.* **исёнгар**.

ИСЁНКОРӢ عصیان‌کاری *ниг.* **исёнгарӣ**.

ИСЁНКОРОНА عصیان‌کارانه *ниг.* **исёнгарона**.

ИСКАНА اسکنه олати фӯлодии дуредгарӣ барои кофтан ва сӯрох кардани чӯб ва нақш буридан дар он.

ИСКАНАҚАЛАМ اسکنه‌قلم олати оҳанини исканашакл барои кандани нақшу нигор дар чӯб ва филиз.

ИСКАНАПАЙВАНД اسکنه‌پیوند *кишов.* яке аз навъҳои пайванд кардани дарахт, ки шоха ё танаи дарахтро шикофта, навдаи пайвандшавандаро дар он мешинонанд.

ИСКАНДАР *ю.-а.* اسکندر 1. сир, саримсоқ. 2. номи яке аз подшоҳони Юнони қадим, Искандари Мақдунӣ, маъруф ба Искандари Зулқарнайн.

ИСКАНҶА اسکنجه *шакли дигари* **ишканҷа**.

ИСКАНҶАБИН اسکنجبین *муарраби* **сиканҷабин**.

ИСКУДОР اسکدار *кит.* қосид, чопар. пайк, номарасон.

ИСҚО *а.* اسقا *кит.* 1. шикастани ташнагӣ; рафъ намудани ташнагӣ. 2. обёрии заминҳо.

ИСҚОТ *а.* اسقاط 1. партофтан, андохтан, афкандан. 2. *тиб.* бача партофтан, пеш аз ҳафт моҳ бачаи норасид зоидан. 3. *тиб.* ба таври сунъӣ гирифтани ҳамли зан. 4. *маҷ.* ҳар чизи кӯҳнашуда, бекор ва бефоида; **аспи исқот** аспи аз кор монда.

ИСЛИҚ *т.* اسلیق *гуфт.* 1. чиркин, олуда, нопок. 2. *маҷ.* сусти бемадор, беқувват; барҷомонда.

ИСЛИҚӢ اسلیقی *гуфт.* 1. чиркинӣ, олудагӣ, нопокӣ. 2. *маҷ.* бемадорӣ, аз пой афтодагӣ, пӯсту устухон шуда: **чорвои исликӣ**.

ИСЛИМӢ اسلیمی яке аз навъҳои нақшу нигор дар кандакории чӯбу гаҷ, ки иборат аз гиреҳ ва печу хамҳои занҷирмонанди шабеҳ ба унсурҳои табиат аст.

ИСЛОМ *а.* اسلام яке аз динҳои яккахудоии ҷаҳонӣ, ки дар асри VII дар Арабистон пайдо шудааст ва бунёдгузораш Муҳаммади пайғамбар (с) аст; **дини ислом** дини мусулмонӣ; **олами ислом** маҷмӯи ҷой ва мамлакатҳое, ки пайравони дини ислом зиндагӣ мекунанд, маҷмӯи ҷойҳои мусулмоннишин; **ислом овардан** ба дини ислом гаравидан, имон овардан, мусулмон шудан.

ИСЛОМИЯТ *а.* اسلامیت 1. мусулмонӣ. 2. дини ислом, оин ва аҳкоми исломӣ.

ИСЛОМӢ اسلامی *мансуб ба* **ислом**; мусулмонӣ; **Шарқи исломӣ** мамлакатҳои мусулмоннишини Шарқ.

ИСЛОҲ *а.* اصلاح 1. беҳ (дуруст) кардан; тасҳеҳ, беайбу нақс кардан. 2. *кит.* сулҳу оштӣ, созиш кардан; **ислоҳ кардан (намудан)** дуруст кардан, камбудиҳоро бартараф намудан; **ислоҳ шудан** а) беҳ (дуруст) шудан; б) созиш кардан; ба ифоқа омадан.

ИСЛОҲКОР اصلاح‌کار он ки ба миёна даромада, тарафайнро оштӣ ё созиш медиҳад, оштидиҳанда.

ИСЛОҲНАШАВАНДА اصلاح‌نشونده *ниг.* **ислоҳнопазир**.

ИСЛОҲНОПАЗИР اصلاح‌ناپزیر дурустношуданӣ, ғайри қобили ислоҳ.

ИСЛОҲОТ *а.* اصلاحات 1. *ҷ.* **ислоҳ**; тасҳеҳҳо. 2. тағйир додан ва навсозии шароит ва тарзи кори ягон соҳаи ҳаёти ҷамъиятӣ барои беҳбуди он: **ислоҳоти мактаб**.

ИСЛОҲОТПАРВАРӢ اصلاحات‌پروری ҳаракати ислоҳотхоҳӣ.

ИСЛОҲОТТАЛАБ اصلاحات‌طلب ислоҳотхоҳ; талабгори ислоҳот.

ИСЛОҲОТТАЛАБӢ اصلاحات‌طلبی талабиислоҳот кардан: **ҳаракати ислоҳотталабӣ**.

ИСЛОҲОТХОҲ اصلاحات‌خواه тарафдори сиёсати ислоҳотхоҳӣ.

ИСЛОҲОТХОҲӢ اصلاحات‌خواهی яке аз чараёнҳои сиёсист, ки ба ҷои муборизаи инқилобӣ ислоҳоти ҷузъиро тарғиб мекунад.

ИСЛОҲПАЗИР اصلاح‌پذیر коре, ки дуруст шуданаш мумкин аст.

ИСЛОҲТАЛАБ اصلاح‌طلب чизе ё коре, ки ба ислоҳ (тасҳеҳ, дуруст) кардан эҳтиёҷ дорад.

ИСЛОҲШАВАНДА اصلاح‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ислоҳ шудан**; ислоҳпазир.

ИСМ I اثم *кит.* гуноҳ, айб; хато.

ИСМ II *а.* اسم 1. ном. 2. *збш.* ҳиссаи мустақили нутқ, ки калимаҳои ифодакунандаи номи ашёву шахс ва ғайраро дар бар мегирад: **исми танҳо, исми ҷамъ, исми хос, исми ҷинс;** ◊ **исми аъзам** *д.* дуое, ки хондан ё навишта бо худ гирифта гаштани он гӯё касро аз офату балоҳо нигоҳ медорад; **исми шаб** калима ё ибораи шартӣ, ки ҳарбиён ё пинҳонкорон барои (дар шаб) шиносондани посбонон мегӯянд, номи шаб.

ИСМАН *а.* اسماً ба ном, фақат барои расмияти зоҳирӣ.

ИСМАТ *а.* عصمت 1. покдоманӣ, бегуноҳӣ. 2. иффат, бакорат; **пардаи исмат** пардаи бакорат, пардаи шарм.

ИСМОИЛДАВОН اسماعیل‌دوان: **исмоилдавон кардан** *гуфт.* кореро рӯякӣ ва бо ҳила анҷом додан.

ИСМОИЛИЯ *а.* اسماعیلیه *д.* фирқаи равияи шиа дар ислом, ки асосгузори он Исмоил ибни Ҷаъфари Содиқ (асри VIII милодӣ) мебошад.

ИСМОИЛӢ اسماعیلی *д.* пайрави фирқаи исмоилия.

ИСНОД *а.* اسنا 1. нисбат додани чизе ё гапе ба касе; такя кардан ба манбае барои исботи муддао. 2. *гуфт.* коре, ки боиси хиҷолат ва бадномии касе шуда метавонад; **иснод овардан** *гуфт.* боиси бадномӣ ва мазаммати касе гардидан; **иснод расидан** мавриди бадномӣ воқеъ гардидан.

ИСО *а.* عیسی *д.* пайғамбар ва бунёдгузори дини насронӣ, ки тақвими кунунии милодӣ аз таваллуди ӯ ибтидо мегирад, Исои Масеҳ, Исои Марям, Масеҳо.

ИСОА(Т) *а.* اسائه//اسائت бадӣ кардан; бадӣ, кори бад.

ИСОБА *а.* عصابه рӯймоле, ки ба сар ё пешона мебанданд, пешонабанд, сарбанд; дастор.

ИСОБАТ *а.* اصابت 1. *кит.* расидан, дуруст расидан, рост омадан: **исобати қуръа ба номи** *касе.* 2. ба ҳадаф расидан, ба нишон расидан (-и тир).

ИСОДАМ عیسی‌دم 1. он ки таъсири нафаси Исои пайғамбарро дорад, ки аз рӯи ривоятҳо, бо як дами нафас Исои Масеҳ гӯё мурдаро зинда мекард. 2. *маҷ.* ҷонбахш, рӯҳпарвар (*сифати маъшуқа*).

ИСОР *а.* ایثار *кит.* аз барои нафъи дигарон аз манфиати худ гузаштан; ато кардан, бахшидан.

ИСПАНД اسپند *бот.* номи гиёҳи худрӯй, ки дуд кардани он касро гӯё аз захми чашми бад ҳифз мекунад, ҳазориспанд.

ИСПАНДОН اسپندان *бот.* тухми хардал.

ИСПАНДДОНА اسپنددانه *бот.* тухми испанд, донаи испанд.

ИСПАНДОРМУЗ//ИСФАНДОРМУЗ اسپندارمذ//اسفندارمذ 1. номи рӯзи панҷуми ҳар моҳи соли шамсӣ. 2. номи моҳи дувоздаҳуми соли шамсӣ.

ИСПАНӢ اسپنی *мансуб ба* **Испания**: **забони испанӣ, рақси испанӣ**.

ИСПАНОҚ اسپناق *бот.* навъи растании хӯрокӣ.

ИСПАНОҲ اسپناه *ниг.* **испаноқ**.

ИСПАНОҶ اسپناج *ниг.* **исфаноҷ//испаноқ**.

ИСПАРАГ اسپرگ *бот.* як навъ гиёҳи ёбоист, ки аз он ранги зард тайёр мекунанд.

ИСПАРАК اسپرک *ниг.* **испараг**.

ИСПАРҒАМ اسپرغم райҳон, нозбӯ.

ИСПАРЛУС اسپرلوس *кит.* сарой, қасри подшоҳӣ.

ИСПАРМА اسپرمه донача ё доғҳои хурд, ки аз баъзе касалиҳо ба бадан медамад.

ИСПАҲСОЛОР اسپهسالار *кит. шакли дигари* **сипаҳсолор**.

ИСПЕД اسپید *шакли дигари* **сапед**.

ИСПИЧ اسپچ гили оташбардор, гили ба оташ тобовар.

ИСПОР اسپار 1. асбоби заминронии чӯбӣ, ки ба юғи ҷуфти гов мебанданд, омоч, сипор. 2. зарфе ё ҳавзчае, ки дар он ангурро фишурда шираашро мегиранд, чархушт.

ИСПОҲ اسپاه *кит. шакли дигари* **сипоҳ**.

ИСПУРЧ اسپرچ *ниг.* **сипурз**.

ИСРО *а.* اسرا *кит.* сафари шабона, шабравӣ.

ИСРОИЛӢ اسرائیلی *мансуб ба* **Исроил** (*давлат*); сокини Исроил, яҳудӣ.

ИСРОР *а.* اصرار пофишорӣ, истодагарӣ (дар ақидае ё хоҳише); **исрор кардан (намудан)** пофишорӣ кардан, сахт истодан (*дар коре ё дар сари матлабе*).

ИСРОРАН *а.* اصراراً бо исрор, бо таъкид, исроркорона.

ИСРОРКОРӢ اصرارکاری пофишорӣ, истодагарӣ.

ИСРОРКОРОНА اصرارکارانه бо исрор, бо таъкид, бо истодагарӣ (*дар гап ё талаби худ*).

ИСРОФ *а.* اسراف зиёда аз ҳоҷат харҷ кардан, харҷи зиёда аз ҳадду андоза, беҳуда ва барзиёд сарф кардани чизе, зиёдравӣ дар харҷ; **исроф кардан** беҷо ва зиёда сарфу харҷ кардани чизе; **исроф шудан** беҳуда ва аз ҳад зиёд сарф шудан.

ИСРОФКОР اسرافکار он ки чизеро беҷо ва аз ҳад зиёд сарф мекунад, носарфакор.

ИСРОФКОРӢ اسرافکاری исрофкор будан; сарфи беҷо, беҳудахарҷӣ, носарфакорӣ.

ИСРОФКОРОНА اسرافکارانه беҷо ва аз ҳад зиёд сарф кардан.

ист ایست *асоси замони ҳозира аз* **истодан**.

ИСТ ایست қароргирӣ, таваққуф; **бе ист** наистода, таваққуф накарда; **ҷои ист** маҳалли истодани чизе, ҷои таваққуф; **ист кардан** истодан, таваққуф кардан, бозистодан; **аломатҳои ист** *збш.* вергул ва нуқта, ки ҷузъи аломатҳои китобатӣ ҳисоб мешаванд; **исту бист** *гуфт.* тамоми ҳастӣ, буду шудаш.

ИСТАБЛ *ю.-а.* اسطبل//اصطبل ҷои бошиши аспон, тавила, аспхона, оғилхона, саисхона; ҷои бастани чорпоён.

ИСТАБР استبر *кит.*, *шакли дигари* **ситабр**.

ИСТАБРАК // ИСТАБРАҚ

استبرک//استبرق дебо, ҳарир, шоҳӣ, абрешими ғафс.

ИСТАМ I استم доштнок, бардавом, дерпо.

ИСТАМ II ایستم *шакли дигари* **ситам**.

ИСТАМГАР استمگر *ниг.* **ситамгар**.

ИСТАХР استخر//اصطخر *кит.* ҳавз; обгир, толоб; номи пойтахти Эрони бостонии давраи Ҳахоманишин, Пасаргод, Персеполис.

ИСТГОҲ ایستگاه 1.ҷои исти (таваққуфи) воситаҳои нақлиёт: **истгоҳи автобус, истгоҳи роҳи оҳан**. 2. бошишгоҳ, қароргоҳ.

ИСТЕЗА استیزه *шакли дигари* **ситеза**; **зардаву истеза** хашму ғазаб.

ИСТЕҲЗО *а.* استهزا 1. масхара кардан. 2. ришханд кардан; ришханд, тамасхур, лабханди масхараомез; **истеҳзо кардан** ришханд кардан, писханд задан.

ИСТЕҲЗОКОР استهزاکار ришхандкунанда, писхандзананда; мазоҳкунанда.

ИСТЕҲЗОКОРОНА استهزاکارانه хандомез, писхандомез.

ИСТЕҲЗООМЕЗ استهزاآمیز дорои оҳанги тамасхур, писхандомез.

ИСТЕҲЗООМЕЗОНА استهزاآمیزانه бо истеҳзо, бо ришханд, тамасхуркунон.

ИСТЕҲЗОР *а.* استحضار *кит.* 1. ҳузури касеро хостан, ҳозир шудани касеро талаб кардан. 2. ба ёд овардан, хотирнишон кардан; огоҳӣ, иттиллоъ.

ИСТЕҲКОМ استحکام 1. маҳкам шудан; мустаҳкамӣ, устуворӣ; **истеҳком додан** устувор ва мустаҳкам кардан; **истеҳком ёфтан**

мустаҳкам шудан. 2. *ҳ.* иншооти махсус (*аз қабили нуқтаҳои оташфишонӣ, калъа, хандақ, бурҷҳои дидбонӣ ва г.*), ки бо мақсади садди роҳи душман шудан ва мустаҳкам кардани мавқеи худ месозанд: **истеҳкоми мудофиавӣ**.

ИСТЕҲҚОҚ *а.* استحقاق *кит.* лаёқату қобилият, шоистагӣ; ҳақ доштан, соҳиби ҳақ будан.

ИСТЕҲҚОҚӢ استحقاقی *кит.* сазовор ва соҳиби ҳақ аз рӯи маълумот ва ҷиҳатҳои дигар.

ИСТЕҲСОЛ *а.* استحصال ҳосил кардан, ба вуҷуд овардан; амалиёте, ки инсонҳо ба воситаи он ашё ва қувваҳои табиатро ба кор бурда маҳсулоти барои зисту зиндагонӣ ва тараққиёти ҷамъият даркориро тавлид мекунанд: **истеҳсоли фӯлод, истеҳсоли ғалла**; **истеҳсол кардан** тавлид кардан, ҳосил намудан, ба даст овардан.

ИСТЕҲСОЛӢ استحصالی *мансуб ба* **истеҳсол ва истеҳсолот**: **муносибатҳои истеҳсолӣ**.

ИСТЕҲСОЛКУНАНДА استحصال کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **истеҳсол кардан**; тавлидкунанда, ҳосилкунанда, қувваҳои истеҳсолкунанда.

ИСТЕҲСОЛОТ *а.* استحصالات 1. *ҷ.* **истеҳсол**: **воситаҳои истеҳсолот** *иқт.* маҷмӯи олот ва меҳнати мавриди зарурати истеҳсоли неъматҳои моддӣ: **раванди истеҳсолот**. 2. *иқт.* ҷараёни истеҳсоли маҳсулот; он соҳаи саноат, ки дар он бевосита амалиёти истеҳсол ба вуҷуд меояд.

ИСТЕҲСОН *а.* استحسان *кит.* писандидан, сутудан, мақбул донистан.

ИСТЕЪБОД *а.* استعباد *кит.* банда кардан, ба бандагӣ гирифтан, асир кардан.

ИСТЕЪДОД *а.* استعداد 1. тавоноӣ дар коре, қобилият, лаёқат; **истеъдод доштан** соҳиби қобилият будан, лаёқат доштан. 2. соҳиби истеъдод, лаёқатманд.

ИСТЕЪДОДНОК استعدادناک боистеъдод, болаёқат.

ИСТЕЪЛО *а.* استعلا *кит.* бартарӣ ҷустан; фазилат.

ИСТЕЪЛОМ *а.* استعلام *кит.* пурсидан дар бораи чизе, огоҳӣ хостан аз чизе; пурсиш.

ИСТЕЪЛОҶ *а.* استعلاج *кит.* илоҷ хостан, дармон кардан.

ИСТЕЪМОЛ *а.* استعمال ба кор бурдан, кор фармудан, истифода кардан; сарф кардан (шудан); **истеъмол кардан** кор фармудан; **аз истеъмол баромадан** ғайри қобили истифода шудан.

ИСТЕЪМОЛӢ استعمالی мавриди истеъмол, *мансуб ба* **истеъмол**; ба кор раванда: **арзиши истеъмолӣ**, **қарзи истеъмолӣ**.

ИСТЕЪМОЛКУНАНДА استعمال کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **истеъмол кардан**; он ки истеъмол мекунад, ё истифода мебарад, бакорбаранда, корфармоянда; сарфкунанда.

ИСТЕЪМОЛОТ *а.* استعمالات соҳаи истеъмол ва матлубот.

ИСТЕЪМОЛШАВАНДА استعمال شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **истеъмол шудан**; он чи ки истеъмол мешавад; коршоям.

ИСТЕЪМОР *а.* استعمار *с.* истиқлолияти сиёсии кишвари ақибмондаеро поймол карда, онро мутеи худ кардани мамлакати пурқудрате бо мақсади истифодаи сарватҳои табиӣ ва қувваҳои арзони инсонии он кишвар (*бо баҳонаи обод кардан ва тараққӣ додан*): **истеъмор кардан, истеъмор шудан**.

ИСТЕЪМОРГАР استعمارگر *с.* мамлакате, ки кишвари дигареро истеъмор мекунад.

ИСТЕЪФО *а.* استعفا аз кор ё хизмат озод карда шудани худро хостан; **аризаи истеъфо додан** аз коре озод карда шудани худро хоста, ба идора ё шахси дар боло истода ариза додан; **ба истеъфо баромадан** кор ё хизматеро бо ихтиёри худ гузоштан; **истеъфо додан** аз кор ё хизмате талаби озодшавӣ кардан.

ИСТЕЪҶОЛ *а.* استعجال *кит.* шитоб, таъҷил, шитобкорӣ.

ИСТИБДОД *а.* استبداد 1. танҳо ба сари худ кор кардан, майл ва хости дигаронро ба эътибор нагирифта кор кардан; худроӣ, худкомӣ, худсарӣ. 2. тарзи ҳукуматдорие, ки фармонравоён ҳар корро ба сари худ мекунанд ва тобеи қонун нестанд. 3. зулм, бедодгарӣ; **арбоби истибдод** истибдодпешагон, онҳое, ки кору борашон ҷабру зулм ва худсарӣ аст; **ко-**

хи истибдод *киноя аз* дастгоҳи идораи ҳокимияти мутлақа.

ИСТИБДОЛ *а.* استبدال *кит.* бадал гирифтан, чизеро бар ивази чизе гирифтан; иваз, бадал.

ИСТИБОР *а.* اصطبار *кит.* сабр кардан, тоқат овардан, таҳаммул намудан; сабр, тоқат, таҳаммул.

ИСТИБСОР *а.* استبصار *кит.* басират, доноӣ; **аҳли истибсор** арбоби фаҳму фазилат.

ИСТИБЪОД *а.* استبعاد *кит.* 1. дурӣ ҷустан, дур шудан; дурӣ. 2. аз эҳтимол дур донистан.

ИСТИВО *а.* استواء баробарӣ, эътидол, баробар шудан; **истивои лайлу наҳор** баробар шудани шабу рӯз; **хати истиво** хате, ки аз маркази Замин гузашта, онро ба нимкураи шимолӣ ва нимкураи ҷанубӣ ҷудо мекунад.

ИСТИҒНО *а.* استغنا 1. *кит.* ба чизе эҳтиёҷ надоштан, бадавлат будан. 2. *маҷ.* беэътиноӣ; нозу такаббур барои нишон додани бениёзиву беэҳтиёҷии худ ба ягон чиз; **истиғно кардан** нозу такаббур намудан.

ИСТИҒОСА(Т) *а.* استغاثه//استغاثت *кит.* ёрӣ хостан, додхоҳӣ кардан, имдод ҷустан.

ИСТИҒРОҚ *а.* استغراق *кит.* 1. ҳамаро фаро гирифтан, ҳамаро дар бар гирифтан. 2. тамом ба коре машғул шудан; ғарқи коре гардидан

ИСТИҒФОР *а.* استغفار *д.* талаби авф ва омурзиш кардан (аз Худо), мағфират хостан, тавба кардан.

ИСТИДЛОЛ *а.* استدلال *кит.* далел овардан; далел, бурҳон, ҳуҷҷат.

ИСТИДОМАТ *а.* استدامت *кит.* 1. давоми чизеро хостан; ҳамеша чизеро хостан. 2. ҳамешагӣ, давомдорӣ, пойдорӣ.

ИСТИДРОК *а.* استدراک *кит.* 1. дарк кардан, дарёфтан; барои фаҳмидан кӯшиш кардан. 2. *адш.* санъатест, ки мисраи аввали байти шеър ба назар ҳаҷву мазаммат менамояд, аммо аз мисраи дувум маълум мегардад, ки мадҳу саност.

ИСТИДЪО *а.* استدعا *кит.* илтимос кардан, хоҳиш кардан, дархостан; дархости шахси хурд аз бузург; илтимос, хоҳиш бо фурӯтанӣ.

ИСТИЁД *а.* اصطیاد *кит.* сайд кардан, шикор кардан; шикор, сайд.

ИСТИЗҲОР *а.* استظهار 1. ёрӣ ва паноҳ хостан аз касе, такя кардан ба ёрии касе; **истизҳор кардан** ёрӣ хостан, паноҳ бурдан. 2. пуштибонӣ, пушту паноҳ. 3. тасдиқ кардан, таъкид кардан, тасдиқ, таъкид, баён.

ИСТИКБОР *а.* استکبار *кит.* такаббур намудан, бузургманишӣ кардан, калонигарӣ кардан.

ИСТИКМОЛ *а.* استکمال *кит.* комил кардан, такмил намудан.

ИСТИКШОФ استکشاف 1. ҷустуҷӯ, кофтуков, таҳқиқ. 2. кашф.

ИСТИҚБОЛ *а.* استقبال 1. пешвозгирӣ, баромадан ба пешвози касе ё чизе; **ба истиқболи**... а) ба пешвози…, барои пешвоз гирифтани… б) *адш.* ба татаббӯи…, дар пайравии…; **ба истиқбол баромадан** пешвоз гирифтан; **истиқбол кардан** пешвоз гирифтан. 2. *кит.* оянда; замони оянда. 3. *кит.* моҳи пурра, моҳи шаби чаҳордаҳ.

ИСТИҚЛОЛ *а.* استقلال мустақилӣ, соҳибихтиёрӣ; озодӣ ва комилҳуқуқии кишвар дар идораи сиёсию иқтисодӣ ва фарҳангии худ; **ҷашни истиқлол** ҷашне, ки ба муносибати истиқлолият ба даст овардани кишвар таҷлил мегардад.

ИСТИҚЛОЛИЯТ *а.* استقلالیت *ниг.* **истиқлол**; **истиқлолияти миллӣ** соҳибихтиёрии миллӣ.

ИСТИҚОМАТ *а.* استقامت 1. *кит.* истодагӣ, истодагарӣ, побарҷоӣ, сабот. 2. *кит.* рост истодан, рост шудан; ростӣ, дурустӣ. 3. иқомат кардан, манзил кардан, муқим шудан (*дар ҷое*); **ҷои истиқомат** ҷои зист, маҳалли сукунат, манзилгоҳ, маскан; **истиқомат гузидан** ҷой гирифтан, ҷойгир шуда зистан (*дар ҷое*); **истиқомат доштан** муқим будан, зистан, дар ҷое зиндагӣ кардан.

ИСТИҚОМАТГОҲ استقامتگاه маҳалли иқомат, ҷои зист, манзил.

ИСТИҚОМАТӢ استقامتی 1. *мансуб ба* **истиқомат**. 2 ҷои муносиби зист ва манзил кардан: **ҳуҷраи истиқоматӣ**. 3. *таър.* дар дарбори амирони манғитии Бухоро амалдори маъзул, ки то ба мансаби нав таъйин шу-

данаш, дар сафарҳои амир ӯро ҳамроҳӣ мекард.

ИСТИҚОМАТҶОЙ استقامت‌جای *ниг.* **истиқоматгоҳ**.

ИСТИҚРО *а.* استقرا *кит.* татаббӯъ, тафаҳҳус; пайравӣ кардан.

ИСТИҚРОБ *а.* استقراب *кит.* кӯшиш кардан барои наздикӣ ба касе; тақарруб.

ИСТИҚРОР *а.* استقرار 1. қарор гирифтан, ором шудан. собит шудан. 2. пойдорӣ, устуворӣ,

ИСТИЛЛО *а.* استیلا забт, ишғол, тобеъ кардан (*бо зӯрӣ*); **истилло кардан** а) тобеъ ва зери даст гардонидан (*мамлакатеро*); б) пахш кардан; фаро гирифтан.

ИСТИЛЛОГАР استلاگر забткунанда, ишғолгар, ғосиб, тобеъкунанда.

ИСТИЛЛОГАРӢ استیلاگری амали истиллогар, забт кардан, ишғол кардан (*бо зӯрӣ*).

ИСТИЛЛОГАРОНА ستیلاگرانه ба тариқи истилло, ишғолгарона, ғосибона.

ИСТИЛЛОҲ *а.* اصطلاح калима ё иборае, ки дар ҳавзаи амалкарди ягон соҳаи илму фан маънои мушаххасро ифода мекунад; **(ба) дар истиллоҳи**… ба ифодаи…, аз рӯи гуфти…, ба ибораи…

ИСТИЛЛОҲӢ اصطلاحی *мансуб ба* **истиллоҳ**: **маънои истиллоҳии калима**.

ИСТИЛЛОҲОТ اصطلاحات 1. *ҷ.* **истиллоҳ**. 2. маҷмӯи истиллоҳҳои хоси ягон соҳаи илму фан: **истиллоҳоти забоншиносӣ, истиллоҳоти фалсафа**.

ИСТИЛЛОҲШИНОС اصطلاح‌شناس забоншиносе, ки ба пажӯҳиши истиллоҳот машғул аст.

ИСТИЛЛОҲШИНОСӢ اصطلاح‌شناسی соҳаи забоншиносӣ оид ба таҳқиқу омӯзиши истиллоҳ.

ИСТИМДОД *а.* استمداد *кит.* ёрӣ пурсидан, мадад талабидан; мададталабӣ, кумакхоҳӣ.

ИСТИМЗОҶ *а.* استمزاج *кит.* мизоҷ пурсидан, сиҳатии касеро пурсидан; фикру андешаи касеро гирифтан.

ИСТИМЛОК *а.* استملاک *кит.* гирифтани чизе ба моликияти худ, тасарруф кардан.

ИСТИМНО *а.* استمناء берун кардани манӣ бидуни муҷомиат, ҷалқ задан, кафакӣ кардан; ҷалқзанӣ.

ИСТИМОЛАТ *а.* استمالت *кит.* ба сӯи худ моил кунонидан касеро; дилҷӯӣ ва навозиш кардан.

ИСТИМОЪ *а.* استماع шунидан, гӯш кардан.

ИСТИМРОР *а.* استمرار *кит.* бо як равиш рафтан, якзайл гузаштани чизе, ҳамешагӣ, пайвастагӣ, пайваста дар кор будани чизе; **ба таври истимрор** ҳамеша, доимо; **истимрор додан** давом кунонидан, идома додан; **истимрор доштан** боқӣ будан; **истимрор ёфтан** давом ёфтан, бардавом шудан.

ИСТИМСОК *а.* استمساک *кит.* худдорӣ кардан, худро дар истифодаи (истеъмоли) чизе маҳдуд кардан.

ИСТИМТОЪ *а.* استمتاع фоида бурдан, баҳра ва манфиат ҷустан.

ИСТИНБОТ *а.* استنباط 1. истихроҷ, берун баровардани чизе (*мас., об аз ҷоҳ*). 2. *маҷ.* ошкор кардани чизе, ки пинҳон бошад; дарёфтан, дарк кардан, хулоса баровардан.

ИСТИНКОР *а.* استنکار 1. инкор кардан, мункир шудан; қабул накардан. 2. зишт шуморидан, написандидан.

ИСТИНКОФ *а.* استنکاف *кит.* 1. нангу ор доштан, ибо кардан. 2. худдорӣ кардан; сарпечӣ кардан, имтиноъ кардан; рад кардан; рад, худдорӣ, имтиноъ.

ИСТИНОД *а.* استناد 1. такя кардан, пушт ниҳодан ба чизе; **истинод кардан** такя намудан (додан). 2. санад нишон додан, далел овардан; санад, далел.

ИСТИНОС *а.* استناس *кит.* унс гирифтан, хӯ гирифтан.

ИСТИНОХ *а.* استنساخ *кит.* нусха бардоштан, рӯйнавис кардан.

ИСТИНТОҚ *а.* استنطاق касеро ба нутқ даровардан, касеро ба сухангӯӣ водор кардан; гап пурсидан; бозпурсӣ; **истинтоқ кардан**.

ИСТИНФОР *а.* استنفار нафрат кардан; дур шу-

дан, рамидан, рам.

ИСТИНҶО *а.* استنجا худро аз наҷосат ва палидӣ пок кардан (*баъд аз қазои ҳоҷат*); **санги истинҷо** кулӯхе, ки дар халоҷо истифода мебаранд.

ИСТИНШОҚ *а.* استنشاق 1. об ё ҳаво ба бинии худ кашидан. 2. *д.* об ба бинӣ кашидан дар вақти таҳорат.

ИСТИОЗА(Т) *а.* استعاذه//استعاذت *д.* паноҳ бурдан ба Худо аз бадии чизе, талаби паноҳ кардан.

ИСТИОНАТ *а.* استعانت ионат хостан, ёрмандӣ талабидан, мадад пурсидан; **истионат бурдан** ба чизе талаби ёрӣ кардан; такя кардан ба чизе; **истионат кардан** (**намудан**) ионат хостан, ёрӣ талабидан.

ИСТИОРА *а.* استعاره 1. *кит.* ба орият хостани чизе, амонат гирифтани чизе. 2. *адш.* кор фармудани калима дар ғайри маънии аслии худаш барои зебоӣ ва пуртаъсир шудани сухан.

ИСТИОРАВӢ استعاروی *мансуб ба* **истиора**; иборат аз истиора.

ИСТИОРАОМЕЗ استعاره‌آمیز бо истиора; бо киноя ва маҷоз.

ИСТИРДОД *а.* استرداد *кит.* чизи додаро боз хостан; талаби пас додани чизеро кардан.

ИСТИРЗО *а.* استرضا *кит.* ризоят хостан, хушнудӣ хостан; ризоят, хушнудӣ.

ИСТИРОҲАТ *а.* استراحت осудан, орамидан; роҳат кардан; аз кор даст кашида дам гирифтан, дамгирӣ; **рӯзи истироҳат** рӯзи дамгирии ҳафтаина; рӯзи таътили кор; **хонаи истироҳат** а) хонае, ки дар он фориғ аз кор дам мегиранд; б) муассисаи хоси дамгирии умумӣ, осоишгоҳ; **истироҳат додан** имконияти дамгирӣ фароҳам овардан (*ба касе*); **истироҳат кардан** дам гирифтан, осудан; аз кор даст кашида нафаси осуда гирифтан.

ИСТИРОҲАТГОҲ استراحتگاه 1. ҷои дамгирӣ, ҷои роҳат ва фароғат. 2. *ниг.* **хонаи истироҳат**.

ИСТИСҚО *а.* استسقا *тиб.* ҷамъ шудани об дар шикам ва дигар аъзои бадан, ки бемор бисёр обталаб мешавад, бемории обхӯра.

ИСТИСҚОӢ استسقائی мубтало ба бемории истисқо.

ИСТИСМОР *а.* استثمار фоида бурдан аз маҳсули меҳнати каси дигар; аз тарафи касоне, ки воситаҳои истеҳсолотро дар даст доранд, аз худ карда шудани маҳсули меҳнати дигарон; **аҳли истисмор** истисморкунандагон, ононе, ки аз меҳнати дигарон фоида мебардоранд; **истисмор кардан** аз дастранҷи касе баҳра бурдан, касеро ба нафъи худ ба кор водоштан; **истисмор шудан** аз тарафи касе ба кор водошта шудан, барои нафъи каси дигар иҷборан кор кардан.

ИСТИСМОРГАР استثمارگر *ниг.***истисморкунанда** .

ИСТИСМОРКУНАНДА استثمارکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **истисмор кардан;** он ки аз меҳнати дигарон фоида мегирад, истисморгар.

ИСТИСМОРШАВАНДА استثمارشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **истисмор шудан**; он ки дигарон аз меҳнаташ истифода мебаранд.

ИСТИСНО *а.* استثنا аз байни чизи зиёде ҷудо карда гирифтани яке, аз маҷмӯи чизҳо чизеро баровардан: **ба таври истисно**, **ба тариқи истисно**, **ба истиснои …**; **бе истисно// бидуни истисно** истисно накарда, аз як сар; **истисно кардан** аз ҷумлаи чизҳо якеро баровардa мондан ё ба ҳисоб нагирифтан, мустасно кардан.

ИСТИСНОӢ استثنائی 1. мустасно, истиснокардашуда. 2. хос, фарқнок.

ИСТИТОАТ *а.* استطاعت қувват, қудрат, тавоноӣ; иқтидор доштан.

ИСТИТРОД *а.* استطراد 1. *ҳ., кит.* фирефтани душман бо баҳонаи ақибнишинӣ. 2. *адш.* услуби бадеӣ дар наср, ки нависанда аз матлаб дур шуда, боз ба он бармегардад.

ИСТИФОДА *а.* استفاده фоидагирӣ, фоидабарӣ, баҳраҷӯӣ; **истифода бурдан** а) баҳравар шудан, фоида гирифтан; б) *гуфт.* кор фармудан, ба кор бурдан; **истифода кардан (намудан)** баҳра бурдан, фоидаманд шудан; **аз фурсат истифода бурдан** аз вақти мусоид фоида бурдан, фурсатро ғанимат шумурдан; **ба истифода додан** ба кор андохта фоида ги-

рифтан (*аз корхонаву муассисаҳо, биноҳо ва г.);* **қобили истифода будан** сазовори баҳрагирӣ будан; қобили кор будан.

ИСТИФОДАБАРАНДА استفاده‌برنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **истифода бурдан**; он ки аз чизе истифода мебарад, фоидабардоранда.

ИСТИФОДАБАРӢ استفاده‌بری истифода бурдан, фоидабардорӣ, баҳрабардорӣ.

ИСТИФОЗА(Т) *а.* استفاضه//استفاضت талаби файз кардан, ато хостан, файз гирифтан.

ИСТИФРОҒ *а.* استفراغ *кит.* аз роҳи гулӯ чизҳои хӯрдаро берун андохтан, қай кардан.

ИСТИФСОР *а.* استفسار тафсиру эзоҳ талаб кардан, пурсидан, пурсиш.

ИСТИФҲОМ *а.* استفهام фаҳмидан хостан; пурсидан, савол кардан; пурсиш; **аломати истифҳом** *грам.* аломати савол.

ИСТИХБОР *а.* استخبار *кит.* хабар пурсидан, ахбор гирифтан, ахбор хостан.

ИСТИХДОМ *а.* استخدام *кит.* талаби хидмат кардан, хидмат ҷустан.

ИСТИХЛОС استخلاص *кит.* раҳоӣ ҷустан, халос кардан; раҳоӣ, халосӣ.

ИСТИХОРА *а.* استخاره *кит.* 1. хоҳиши ба хайр анҷомидани кореро кардан, некӣ хостан. 2. барои иҷро кардан ё накардани коре фол дидан; фол; **дар кори хайр ҳоҷати истихора нест** (*зарб.*).

ИСТИХРОҶ *а.* استخراج хориҷ кардан, берун баровардан; канда баровардани маъдан аз кон: **истихроҷи маъдан**; **истихроҷи нафт**.

ИСТИХФО *а.* استخفا *кит.* талаботи пинҳон кардани чизе ё касе; пинҳон кардан, пинҳон шудан.

ИСТИХФОФ *а.* استخفاف 1. *кит.* сабук ё кам шуморидан чизеро, касеро; беқадр ё камқадр донистан. 2. таҳқир кардан, ҳақир шуморидан; ночиз донистан; ҳақорат.

ИСТИҲОЛА *а.* استحاله 1. *кит.* муҳол будан, номумкин будан, имконнопазирӣ. 2. худдорӣ, ибо; **истиҳола кардан** худдорӣ кардан, ибо намудан.

ИСТИҲОЛАТ استهانت *ниг.* **иҳонат**.

ИСТИҶЛО *а.* استجلاء *кит.* муҷалло сохтан, ҷилодор кардан; равшан кардан.

ИСТИҶЛОБ استجلاب *кит.* ба худ ҷалб кардан, ба сӯи худ кашидан.

ИСТИҶОЗА *а.* استجازه *кит.* иҷозат хостан, рухсат талабидан.

ИСТИШМОМ استشمام *кит.* бӯй бурдан, бӯй ҳис кардан.

ИСТИШОРА(Т) *а.* استشاره//استشارت машварат хостан, маслиҳат кардан.

ИСТИШҲОД استشهاد 1. *кит.* гувоҳӣ хостан; далел овардан. 2. *адш.* дар шеър овардани исму лақаб худ аз ҷониби шоир.

ИСТОДА استاده//ایستاده *сифати феълии замони гузашта аз* **истодан**; дар як ҷо монда, беҳаракат; *муқоб.* **равон**: **оби истода**; **истода–истода** бисёр истода, пас аз таваққуфи зиёд; бисёр мунтазир шуда.

ИСТОДАГАРӢ ایستاده‌گری сабот, пойдорӣ, устуворӣ; муқовимат.

ИСТОДАГӢ ایستادگی 1. шакли дигари *сифати феълии замони гузашта аз* **истодан**. 2. *ниг.* **истодагарӣ; истодагӣ кардан** а) истодагарӣ кардан, пойфишорӣ кардан; б) муқовимат нишон додан.

ИСТОДАН ایستادن 1. ба по будан; *муқоб.* **нишастан**. 2. иқомат доштан, зистан, будан. 3. тавақуф кардан; ист кардан; қарор гирифтан, ором шудан; **як дам истодан // як нафас истодан** андак таввақуф кардан, каме сабр кардан. 4. барҷо (қоим) будан; воқеъ гаштан. 5. истодагарӣ кардан, устувор будан, пойдор будан: **дар фикри пештараи худ истодан**, **дар қавл истодан**. 6. *ҳамчун феъли ёридиҳанда ба феълҳои асосӣ ҳамроҳ шуда, давомнокии амалу ҳолатро ифода мекунад:* **то омадани** *касе* **кор карда истодан**. 7. *ҳамчун феъли ёридиҳанда шаклҳои замони ҳозираи муайян ва замони гузаштаи дур месозад:* **хонда истодан, хонда истода будан**…; **муқобил истодан** муқовимат кардан, зиддият нишон додан; **пойдор истодан** собитқадам будан; ◊ **як тараф истодан** сарфи назар кардан…, ба як сӯ гузошта мондан…

ИСТОЁНДАН ا ایستایاندن *тарзи бавоситаи* **истодан**; мутаваққиф кардан, аз рафтор

дан; мутаваққиф кардан, аз рафтор боздоштан.

ИСТОР *ю.* استار *кҳн.* воҳиди вазн, ки бо чоруним мисқол (21 грамм) баробар буд.

ИСТОРА استاره *шакли дигари* **ситора**.

ИСФАНД I اسفند *ниг.* **испанд**.

ИСФАНД II اسفند моҳи дувоздаҳуми соли ҳиҷрии шамсӣ (мутобиқи **ҳут**) аст, ки ба 21 феврал-21 март рост меояд.

ИСФАНОХ اسفناخ *ниг.* **испанок**.

ИСФАНОҶ اسفناج *ниг.* **испанок**.

ИСФАНҶ *ю.* اسفنج як навъ ҷонвари баҳрии одии серҳуҷайраи беҳаракат, ки баданаш фаххук буда, барои шустушӯ ва дар тиб истифода мегардид, абри мурда; лиф.

ИСҲОБ *а.* اسحاب *кит.* бисёр гап задан, сергап будан; лаққидан; сергапӣ, пургӯӣ, лаққигӣ.

ИСҲОЛ *а.* اسهال *тиб.* шикамравӣ, дарунравӣ: **исҳоли хунин**.

ИСҲОЛОВАР اسهال‌آور доруе, ки қабзи шикамро бартараф месозад, доруи исҳол.

ИТАЛИЯВӢ ایتلیوی *мансуб ба* **Италия**; **забони италиявӣ**, **сохти италиявӣ**, **мардуми италиявӣ**.

ИТКӢ اطقی *номи ҳарфи нуздаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки ҳарфи* **«то»** **(ط)** *ҳам меноманд; дар ҳисоби абҷад ба 9 баробар аст.*

ИТЛОҚ *а.* اطلاق *кит.* 1. раҳоӣ, озодӣ. 2. истеъмол, истифодаи калимае ба ягон маъно; **итлоқи номе** *ба касе* номеро ба касе нисбат додани касе.

ИТМИНОН *а.* اطمنان боварӣ, дилпурӣ, эътимод; хотирҷамъӣ; **итминон доштан** боварӣ ҳосил кардан; хотирҷамъ будан.

ИТМИНОНБАХШ اطمنان‌بخش боварибахш: **суханҳои итминонбахш**.

ИТМОМ *а.* اتمام тамом кардан, ба анҷом расондан, бӯд кардан; тамом шудан, анҷом ёфтан; охир, анҷом, поён; **итмом ёфтан** тамом шудан, ба охир расидан; **ба итмом расидан** тамом шудан, анҷом пазируфтан; **ба итмом расонидан** тамом кардан, ба поён расонидан.

ИТНОБ *а.* اطناب *кит.* дароз кардани сухан; татвили калом.

ИТОАТ *а.* اطاعت фармон бурдан, гардан ниҳодан, тобеъ шудан; фармонбардорӣ; мутеӣ; **итоат кардан** ба фармони касе сар фуровардан; **аз итоат баровардан** нофармонбардор гардонидан; **ба итоат даровардан** мутеъ гардонидан, фармонбардор кардан; **сар ба чанбари итоат даровардан** *киноя аз* мутеу фармонбардор шудан.

ИТОАТГАРӢ اطاعت‌گری *ниг.* **итоаткорӣ**.

ИТОАТКЕШ اطاعت‌کیش итоаткор, фармонбардор.

ИТОАТКОР اطاعت‌کار фармонбардор, итоаткунанда.

ИТОАТКОРӢ اطاعت‌کاری фармонбарӣ, фармонбардорӣ; итоатгарӣ.

ИТОАТКОРОНА اطاعت‌کارانه фармонбардорона, мутеона.

ИТОБ *а.* عطاب маломат, коҳишу сарзаниш, сухани хашмолуд; қаҳр, ғазаб.

ИТОБКОРОНА عطاب‌کارانه маломатомез, бо қаҳру ғазаб.

ИТОБОМЕЗ عطاب‌آمیز бо хашму маломат.

ИТОЛА(Т) *а.*اطالت//اطاله дароз кардан, тӯл додан; **итолаи калом** дароз кардани сухан; сергапӣ.

ИТТИБОЪ *а.* اتّباع аз пай рафтан, пайравӣ кардан.

ИТТИКО *а.* اتّکا *кит.* такя кардан, эътимод кардан ба чизе: **иттико кардан**.

ИТТИЛЛОИЯ اطّلاعیه хабари иттиллоотӣ, маълумот тавассути расонаҳои хабарӣ.

ИТТИЛЛООТ اطّلاعات 1. *ҷ.* **иттиллоъ**. 2. *ниг.* **ахбор**.

ИТТИЛЛООТӢ اطّلاعاتی *мансуб ба* **иттиллоот**: **маркази иттиллоотӣ**.

ИТТИЛЛОЪ *а.* اطّلاع хабардор шудан, огоҳ гардидан; хабар, огоҳӣ.

ИТТИСОЛ *а.* اتّصال 1. муттасил шудан, пайвастагӣ. 2. *маҷ.* наздикӣ ба ҳамдигар, висол.

ИТТИСОМ *а.* اتّسام *кит.* доғ задан ва нишон мондан, тамға задан ба ҳайвон ё одам; тамғаву нишон карда шудан; **иттисом ёфтан** а) нишон (тамға) аз чизе пайдо кардан, нақшбанд шудан, нақш бастан; б) *маҷ.* мавсуф шудан ба чизе, ном гирифтан.

ИТТИСОФ *а.* اتّصاف 1. сифат гирифтан, дорои сифате шудан; **иттисоф доштан** машҳур будан. 2. сутуда шудан; сифати чизе ё касеро баён кардан; тавсиф.

ИТТИСОЪ *а.* اتّساع *кит.* фарох шудан, васеъ гардидан; васеӣ, фарохӣ, кушодӣ; ◊ **иттисои меъда** *тиб.* варами меъда; **иттисои урук** *тиб.* варами рагҳо; **иттисои ҳадақа** кушодагии чашм беш аз ҳадди табиӣ.

ИТТИФОҚ *а.* اتّفاق 1. бо ҳам як шудан, муттафиқ шудан; иттиҳод, як шудан, муттаҳид шудан (*мас., синфҳо, ҷамъиятҳо, давлатҳо, ҷумҳуриҳо*): **иттифоқи коргару деҳқон**, **иттифоқи ҷавонон** *ва г;* **бо (ба) иттифоқ** муттафиқона, якдилона, якҷоя; **иттифоқ кардан** як шудан, муттаҳид шудан; **иттифоқ шудан** як шудан, муттаҳид гардидан. 2. созмон, муассиса ё ягон воҳиди ба он монанди дар асосҳои ихтиёрӣ муттаҳидшудаи ҷамъиятӣ: **иттифоқи касаба, иттифоқи нависандагон, иттифоқи оҳангсозон, иттифоқи рассомон, иттифоқи рӯзноманигорон** *ва г.*; **иттифоқи камбағалон** *таър.* ташкилоти оммавии сиёсии деҳқонон дар Осиёи Миёна (1918-1920); **Иттифоқи Советӣ** *ниг.* **Иттиҳоди Шӯравӣ**. 3. ҳодиса, воқеа, пешомад, тасодуф; **иттифоқ афтодан** рӯй додан, тасодуф шудан (*гайри чашмдошт*).

ИТТИФОҚАН *а.* اتّفاقاً тасодуфан, ногоҳ, нохост, аз қазо.

ИТТИФОҚӢ اتّفاقی *мансуб ба* **иттифоқ**; иттифоқшуда, муттафиқшуда; муттаҳид ба як давлат: **ҷумҳуриҳои иттифоқӣ** *(таър).*

ИТТИФОҚНОМА اتّفاقنامه нома ё ҳуҷҷате, ки аз номи умум баён меёбад.

ИТТИФОҚО اتّفاقا *ниг.* **иттифоқан**.

ИТТИФОҚЧӢ اتّفاقچی 1. яке аз чанд нафаре, ки бо ҳам барои расидан ба мақсаде иттифоқ бастаанд. 2. ҳар як аз давлатҳои бо ҳам якшуда дар асоси созиш ё аҳду паймон (*дар вақти ҷанг*).

ИТТИХОЗ *а.* اتّخاز *кит.* ахз кардан, гирифтан.

ИТТИҲОД *а.* اتّحاد як шудан, ягонагӣ, якдилӣ; ҳамдастӣ: **Иттиҳоди Шӯравӣ** *таър.* Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шӯравии Сотсиалистӣ; **Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил**.

ИТТИҲОДИЯ *а.* اتّحادیه ҷамъияте, ки барои ҳимояи манфиатҳое ташкил карда мешавад; **иттиҳодияи истеҳсолӣ** муассисае, ки якчанд корхонаи як соҳаи иқтисодиётро муттаҳид намудааст.

ИТТИҲОМ *а.* اتّهام *кит.* тӯҳмат задан ба касе; тӯҳмат, бӯҳтон.

ИТФО *а.* اطفا *кит.* фурӯ нишондани оташ, хомӯш кардани оташ.

ИФЛОС *а.* افلاس 1. *кит.* муфлис шудан; қашшоқӣ, нодорӣ. 2. *гуфт.* олуда, нопок, чиркин; **ифлос шудан** олудан, чиркин шудан.

ИФЛОСГАРӢ افلاس‌گری ифлоскорӣ, корҳои нопоку зишт; рафтори ношоиста.

ИФЛОСӢ افلاسی чиркинӣ, олудагӣ, палидӣ.

ИФЛОСКОРӢ افلاس‌کاری роҳ додан ба корҳои зишт, анҷом додани корҳои нопок; ифлосгарӣ.

ИФЛОСКУНАНДА افلاس‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ифлос кардан**; ифлосгар: **ифлоскунандаи ҳаво**.

ИФЛОҲ *а.* افلاح *кит.* комёбӣ, муваффақият; осудаҳолӣ, хушбахтӣ.

ИФНО *а.* افنا *кит.* фано кардан, несту нобуд кардан.

ИФО *а.* ایفا 1. иҷро кардани ваъда, вафо кардан ба аҳду паймон. 2. додани ҳаққи касе; **ифои вазифа** ягон вазифаро иҷро кардан; **нақшеро ифо кардан** нақшеро иҷро кардан, бозӣ кардан дар нақше.

ИФОДА *а.* افاده 1. баён, тарзи баён; **ифодаи маром** баёни мақсад, тарзи изҳори матлаб. 2. иборат, таъбир. 3. аломати нишондиҳандаи ҳолати рӯҳӣ ё ягон ҳиссиёти дигар; **ифода ёфтан** баён шудан; **ифода кардан (намудан)** баён кардан, фаҳмондан.

ИФОДАНОК افاده‌ناک *маҷ.* маънидорона, ба таври таъсирбахш, бо ҳиссиёт ва пурмазмун;

ри таъсирбахш, бо ҳиссиёт ва пурмазмун; **хониши ифоданок** тарзи хондани матн бо риояи маъно, мазмун ва оҳанги калом.

ИФОЗА(Т) *а.* افاضت//افاضه 1. *кит.* файз расондан, баҳра додан; файзу хайр. 2. *маҷ.* ҷорӣ кардан, паҳн кардан, амалӣ кардан, тафвиз кардан.

ИФОҚА *а.* افاقه ислоҳ шудан (*аз ягон сифати бад*), рӯ ба беҳбудӣ овардан; **ба ифоқа омадан** дуруст шудан, беҳ шудан, рӯ ба некӣ овардан.

ИФРИТ *а.* عفريت 1. махлуқи мавҳуми зишту воҳиманок; дев. 2. *маҷ.* зишт, баднамо.

ИФРОЗ *а.* افراز *кит.* ҷудо кардани чизе аз чизҳои дигар: **ифрози зиёди пешоб**.

ИФРОТ *а.* افراط аз ҳад (андоза) гузаштан дар коре; **ифрот кардан (намудан)** аз ҳадди эътидол гузаштан (гузарондан), дар коре зиёдаравӣ кардан.

ИФРОТГАРОӢ افرطگرائی *ниг.* **ифроткорӣ**; экстремизм.

ИФРОТӢ افراطی 1. *мансуб ба* **ифрот**: **унсурҳои ифротӣ**. 2. он ки дар корҳо зиёдаравӣ мекунад; экстремист.

ИФРОТКОРӢ افراطکاری аз ҳадду меъёр гузаштан дар коре, ифрот кардан.

ИФРОТКОРОНА افراطکارانه ба тариқи ифрот, ифротгарона.

ИФСОД *а.* افساد *кит.* вайронкорӣ, табоҳкорӣ, фасод.

ИФТИЗОҲ *а.* افتضاح *кит.* расво шудан; расвоӣ, беобрӯӣ, шармандагӣ, фазиҳат, фазоҳат.

ИФТИКОР *а.* افتکار фикр кардан, андешидан, андеша намудан.

ИФТИРО *а.* افتراء *кит.* тӯҳмат, бӯҳтон.

ИФТИРОҚ *а.* افتراق ҷудо шудан, аз ҳамдигар ҷудо шудан, пароканда шудан; ҷудоӣ, фироқ.

ИФТИТОҲ *а.* افتتاح кушодан, боз кардан; оғоз ёфтан; **санаи ифтитоҳ** замони сар шудан; **маросими ифтитоҳ** маросими боз кардан; **ифтитоҳ кардан** кушодан, оғоз намудан.

ИФТИТОҲӢ افتتاحی *марбут ба* **ифтитоҳ**; **сухани ифтитоҳӣ** сухани муқаддимавӣ.

ИФТИТОҲОНА افتتاحانه *таър.* зиёфат, пешкаш ё пули нақд, ки ба муносибати шурӯъ шудани дарс дар аввали таҳсил ба домуллои дарсгӯй дода мешуд.

ИФТИХОР *а.* افتخار 1. болидан, фахр кардан; фахр, сарафрозӣ, сарбаландӣ. 2. боиси фахр; он чи бар он фахр карда мешавад; **ифтихор доштан** фахр кардан (*бо чизе*); **ифтихор кардан (намудан)** фахр кардан, болидан, нозидан, мубоҳот кардан (*ба чиз*е).

ИФТИХОРӢ افتخاری фахрӣ: **узви ифтихорӣ**.

ИФТИХОРМАНД افتخارمند ба чизе фахркунанда; сарафроз.

ИФТИХОРМАНДӢ افتخارمندی фахр, мубоҳот.

ИФТИХОРМАНДОНА افتخارمندانه аз рӯи фахр ва мубоҳот, бо сарбаландӣ.

ИФТИХОРНОМА افتخارنامه ҳуҷҷати хаттӣ, ки ҳамчун як навъи мукофот барои хизматҳои махсус ба шаҳрвандон, корхонаҳо ва созмонҳо дода мешавад.

ИФТИХОРОМЕЗ افتخارآميز бо фахр, бо мубоҳот.

ИФТОР *а.*افطار *д.* 1. рӯза кушодан, рӯзакушоӣ. 2. хӯроке, ки вақти рӯзакушоӣ мехӯранд.

ИФТОРӢ افطاری *мансуб ба* **ифтор**: **дастархони ифторӣ**.

ИФФАТ *а.* عفّت покӣ, покдоманӣ, порсоӣ, парҳезгорӣ; **домани иффат** ҳамаи он чи ки ба покдоманӣ ва покии ахлоқ дахл дорад.

ИФФАТНОКӢ عفّتناکی покдоман будан, боиффат будан.

ИФШО *а.* افشا фош кардан (*сирреро*), ошкор сохтан; **ифшо кардан** фош кардан, маълуму аён кардан, роз ё сирреро кушодан.

ИФШОГАР افشاگر фошкунанда, ошкоркунанда.

ИХВОН *а.* اخوان *ҷ.* **ах** (бародарон).

ИХЛОЛ *а.* اخلال халал расондан, зиён расондан.

ИХЛОС *а.*اخلاص иродат ва дӯстии холисона; эътиқод, боварӣ; **бо ихлос** бо иродат; аз рӯи эътиқод ва боварӣ; **ихлос бастан** иродат пайдо кардан, эътиқод доштан; **ихлос гаштан** рӯ

гардондан аз касе, ки як вақтҳо мавриди иродат, эътиқод ва боварӣ будааст, боварии худро нисбат ба касе гум кардан; **ихлос доштан** эътиқод доштан; **ихлос кардан** бовар кардан, эътиқод кардан; ◊ **ихлосу халос** яке аз дастурҳои сӯфиёни нақшбандӣ, ки эътиқод ва бовариро мӯҷиби халосӣ ва шифо аз сахтиву бемориҳо медонистанд.

ИХЛОСМАНД اخلاصمند он ки ба чизе ё касе эътиқод ва боварӣ дорад, мухлис, иродатманд.

ИХЛОСМАНДӢ اخلاصمندی ихлосманд будан; эътиқод, эътимод, боварӣ.

ИХЛОСМАНДОНА اخلاصمندانه бо эътиқод ва эътимоди зиёд, бо боварӣ.

ИХРОҶ *а.* اخراج хориҷ кардан, баровардан; **ихроҷ кардан** а) хориҷ кардан, берун кардан аз ҷое; б) дур кардан аз вазифае, аз кор хориҷ кардан; ◊ **ихроҷи балад** *кит.* бадарға кардан аз шаҳр.

ИХТИЁР *а.* اختیار 1. баргузидан, интихоб кардани чизе аз чизҳо; **ихтиёр кардан** баргузидан, интихоб кардан, хостан (*чизеро*). 2. майл ва ирода дар анҷом додани коре, озодии амал; *муқоб.* **иҷбор**. 3. ҳаққи идора ва сариштa кардани коре; **ба ихтиёри**... ба майли…, ба хоҳиши…; ба савобдиди…; **ба ихтиёри худ** бо майл ва савобдиди худ; ба сари худ; **дар ихтиёри худ** ба дасти худ, дар тасарруфи худ; **ихтиёр доштан** ҳақ доштан ба иҷрои коре, соҳибихтиёр будан; **ба ихтиёри** *касе* **мондан** ҳалли масъаларо ба савобдиди касе ҳавола кардан; **ба ихтиёри худ будан** дар рафтор ва кирдор озод ва мухтор будан, ба сари худ будан; **ба ихтиёри** *касе* **гузаштан** ба тасарруфи касе даромадан, ба тобеияти касе даромадан; **ихтиёр(ро) аз даст додан** лаҷоми идора кардани худро аз даст додан; худро гум кардан; **ихтиёр ба дасти бахтиёр** *(зарб.)* ҳар кас дар кори худ, дар ҳалли тақдираш мустақил ва озод аст.

ИХТИЁРАН اختیاراً ба ихтиёри худ, бо майлу хоҳиши худ, довталабона, бидуни маҷбурият.

ИХТИЁРДОРӢ اختیارداری чизи дилхостаро кардан; дар иҷрои амале соҳибихтиёр будан; ҳуқуқи интихоби чизе ё амалеро доштан.

ИХТИЁРӢ اختیاری 1. бо хоҳиш ва иродаи худ, бо майли худ, ғайри маҷбурӣ ва зӯрӣ. 2. аскаре, ки бо хоҳиши худ, яъне довталабона ба хизмати ҳарбӣ омадааст (*ба ин маънӣ асосан дар шакли ҷамъ меояд*); **дастаи ихтиёриён** дастаи ҳарбие, ки афроди он бо майлу хоҳиши худ ба хидмат даромадаанд.

ИХТИЁРОНА اختیارانه бо ихтиёр, бо хоҳиши худ.

ИХТИЛЛОЛ *а.* اختلال 1. *кит.* ошуфтагӣ, парешонӣ, дарҳамию барҳамӣ, бетартибӣ, бесарусомонӣ. 2. *маҷ.* ошуфтагии фикр, нуқсони ақл.

ИХТИЛЛОТ *а.* اختلاط 1. *кит.* омезиш, бо ҳам омехта шудан. 2. *кит.* наздикӣ, ҳамнишинӣ, алоқаи наздик.

ИХТИЛЛОФ *а.* اختلاف мухолифат, носозгорӣ, номувофиқатӣ; низоъ, кашмакаш; **ихтиллоф афтодан** мухолифат ва носозгорӣ пайдо шудан (*дар байни ду тараф*).

ИХТИЛЛОФАНДОЗӢ اختلافاندازی *ниг.* **ихтиллофкорӣ**.

ИХТИЛЛОФКОР اختلافکار ҷудоандоз, низоъкор, дасисакор.

ИХТИЛЛОФКОРӢ اختلافکاری ҷудоандозӣ, низоъкорӣ, дасисакорӣ.

ИХТИЛЛОФНОК اختلافناک дорои носозгорӣ ва номувофиқатӣ; дорои зиддият.

ИХТИЛЛОҶ اختلاج ҳаракати мушаки ягон узви бадан (*мас., чашм*) бе иродаи шахс; ларзиш, ҷунбиш, паридани ягон узв.

ИХТИНОҚ *а.* اختناق *кит.* гирифторӣ ба дарди хуноқ; гулӯгирӣ, хафагӣ.

ИХТИОЛОГ *ю.* اختئالاگ *ниг.* **моҳишинос**.

ИХТИОЛОГИЯ *ю.* اختئالاگیه *ниг.* **моҳишиносӣ**.

ИХТИРОЪ *а.* اختراع ба вуҷуд овардан ва ё сохтани чизи то ин дам номаълум, навоварӣ кардан; эҷод кардан; **ихтироъ кардан (намудан)** чизи нав ва бесобиқае офаридан, ибдоъ кардан.

ИХТИРОЪГАР اختراعگر он ки чизеро ихтироъ кардааст, падидоварандаи чизи нав; навовар: **ихтироъгари шоиста**.

ИХТИРОЪКОР اختراعکار *ниг.* **ихтироъгар**.

ИХТИРОЪКОРӢ اختراعکاری ихтироъ кардан, навоварӣ намудан.

ИХТИРОЪЧӢ اختراعچی *гуфт.* **ихтироъгар**.

ИХТИСОР *а.* اختصار мухтасар кардан, кӯтоҳ кардан (*гап ё чизи навиштаеро*).

ИХТИСОРА *а.* اختصاره *збш.* 1. калимаи мураккаби ихтисоршуда, ки аз ҳарфҳои аввал ё унсурҳои аввали калимаҳои таркиби ибора сохта шудааст, *мас.,* АИҶТ – Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2. шакли ихтисоршудаи калима; **ихтисораҳои шартӣ** *мас., збш.* забоншиносӣ; *адш.* адабиётшиносӣ.

ИХТИСОРОТ *а.* اختصارات 1. *ҷ.* **ихтисор**. 2. *збш.* калимаҳои мураккаби ба таври ихтисор сохташуда: **рӯйхати ихтисороти шартӣ**.

ИХТИСОРШАВӢ اختصارشوی *риёз.* ихтисор шудан: **ихтисоршавии каср**.

ИХТИСОС *а.* اختصاص 1. *кит.* хос гардонидан ба чизе ё ба касе, махсуси чизе ё касе намудан, вижаи чизе ё касе кардан; хусусият пайдо кардан. 2. касб ва шуғле, ки кас дар он дониш, маҳорат ва малака ба даст овардааст, тахассус, пеша; соҳаи махсуси кор ё илму дониш.

ИХТИСОСМАНД اختصاصمند он ки соҳиби ихтисос аст, ихтисоснок, соҳибихтисос.

ИХТИСОСНОК اخصاصناک *ниг.* **ихтисосманд**.

ИХТИСОСОМӮЗӢ اختصاصآموزی омӯхтани касб, тахассус пайдо кардан дар ягон соҳа.

ИХТИСОСТАЛАБ اختصاص طلب шахсе, ки ҷӯёи ихтисос аст, он ки дар талаби ихтисосе мебошад.

ИХТИТОМ *а.* احتمام *кит.* хотима ёфтан, хатм шудан, ба поён расидан; хотима, поён, охир; *муқоб.* **ифтитоҳ**.

ИХТИФО *а.* اختفا *кит.* пинҳон шудан, ниҳон гардидан, махфӣ шудан.

ИХТОР *а.* اخطار *кит.* хотиррасон кардани чизе ба касе, огоҳ кардани касе, огоҳонӣ, огоҳӣ.

ИХФО *а.* اخفا*кит.* махфӣ нигоҳ доштан, пинҳон кардан.

ИХЧАМ ایخچم *гуфт.* 1. чаққон, чолок. 2. кӯтоҳ, мухтасар, мӯҷаз.

ИҲОМ ایهام 1. дар шакку шубҳа монондан, ба гумон афкандан. 2. *адш.* яке аз санъатҳои шеърист, ки дар он калима ё ибораи ду ё зиёдмаъно истифода мешавад ва маънои дури онҳо мақсади аслии шоир аст.

ИҲОНАТ *а.* اهانت *кит.* хору ҳақир кардан, паст задан; тавҳин, таҳқир; **иҳонат расондан** таҳқир кардан, сухани таҳқиромез гуфтан ба касе.

ИҲОТА *а.* احاطه гирифтани гирдогирди чизе, печонда гирифтани даври чизе; он чи атрофаш печонда гирифта шудааст; **дар даруни иҳота** дар ҷои бо девор печондашуда, дар муҳаввата; **иҳота кардан (намудан)** печонда гирифтан атрофи чизеро (ҷоеро); **иҳота шудан** печонда гирифта шудан; **аз иҳота баромадан** аз муҳосира халос шудан.

ИҲОТАГИР احاطه‌گیر он ки даври чизеро печонда гирифтааст, касе, ки атрофи чизе ё ҷоеро печонда гирифтааст.

ИҶБОР *а.* اجبار ба зӯр водор кардан ба коре, маҷбур кардан; ҷабру зӯр.

ИҶБОРАН *а.* اجباراً ба таври маҷбурӣ, ғайриихтиёрӣ, маҷбуран, зӯран.

ИҶБОРӢ اجباری ба таври маҷбурӣ, ғайриихтиёрӣ; маҷбуран, зӯран.

ИҶЛОЛ *а.* اجلال *кит.* бузург доштан, гиромӣ доштан; таҷлил, бузургдошт, эҳтиром.

ИҶЛОС *а.* اجلاس *кит.* нишастан бо ҳам; маҷлис, ҷамъомад, ҷаласа.

ИҶЛОСИЯ اجلاسیه *нав. мансуб ба* **иҷлос**; давраи муайяне,ки дар он муассисае ҷаласаҳои худро ташкил медиҳад: **иҷлосияи навбатии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон**.

ИҶМОЛ *а.* اجمال *кит.* мухтасар (кӯтоҳ) баён кардан, ба таври хулоса (мӯҷаз) гуфтан; *муқоб.* **тафсил**.

ИҶМОЛАН *а.* اجمالاً ба таври хулоса, мухтасаран.

ИҶМОЛӢ اجمالی мухтасар, кӯтоҳ баёншуда.

ИҶМОЪ *а.* اجماع *кит.* гирд овардан, ҷамъ шу-

дан; гирд омадан, ҷамъ омадан.

ИҶОБАТ *а.* اجابت қабул кардан, пазируфтан, ҷавоб додан, посух додан.

ИҶОЗАТ *а.* اجازت рухсат додан, рухсат, изн; **омадан ба иродат, рафтан ба иҷозат** (*мақ.*); **иҷозат гирифтан** рухсат хостан ба иҷрои коре ё рафтан ба ҷое; рухсати касеро ба даст овардан барои иҷрои коре; **иҷозат додан** рухсат додан, раво донистан; **иҷозат хостан** рухсат пурсидан, изн пурсидан ба кардани коре ё рафтан ба ҷое; **иҷозат шудан** рухсат дода шудан, раво дониста шудани коре.

ИҶОЗАТНОМА اجازت‌نامه ҳуҷҷате, ки ба коре иҷозат дода шуданро нишон медиҳад; ҳуҷҷате, ки ба соҳиби он ҳаққи вуруд ба ҷоеро медиҳад, рухсатнома.

ИҶОРА *а.* اجاره додани ҷое ё чизе барои истифодаи муваққат ба касе дар бадали музди муайян; кироя; **хонаи иҷора**, **ҳавлии иҷора**; **иҷора кардан** ба музд гирифтани хона, мулк ё чизе барои истифодаи муваққат; **ба иҷора гирифтан** киро кардан; **ба иҷора мондан (додан)** вогузор кардани хона, мол ё чизе ба касе дар бадали маблаға.

ИҶОРАВӢ اجاروی *мансуб ба* **иҷора**; ба тариқи кироя, иҷора гирифтан.

ИҶОРАГИР اجاره‌گیر он ки чизе ё ҷоеро ба кироя мегирад.

ИҶОРАГИРӢ اجاره‌گیری ба иҷора гирифтани чизе ё ҷое дар бадали маблаға барои истифодаи муваққат.

ИҶОРАДЕҲ اجاره‌ده он ки моликияташро ба иҷора медиҳад, соҳиби чизи ба иҷора додашуда.

ИҶОРАДИҲӢ اجاره‌دهی ба иҷора додан чизеро, ба киро додан чизеро.

ИҶОРАДОР اجاره‌دار он ки мулкеро барои истифода ба киро гирифтааст ва аз ин кор манфиат мебарад.

ИҶОРАКОР اجاره‌کار он ки заминеро бо шарту шароити маълум ба иҷора гирифта, кишткор мекунад.

ИҶОРАМОНӢ اجاره‌مانی ба кироя додани ҷое ба касе.

ИҶОРАНИШИН اجاره‌نشین он ки ҷоеро ба кироя гирифта, дар он иқомат мекунад.

ИҶОРАПУЛӢ اجاره‌پولی музди кироя, маблағи иҷораи ҷое ё чизе.

ИҶОРАХӮР اجاره‌خور касе, ки моликияташро ба иҷора дода, аз маблағи он зиндагӣ мекунад.

ИҶРО *а.* اجرا ба ҷо овардан, ба амал овардан, амалӣ кардан; **иҷро кардан (намудан)** а) ба ҷо овардан, адо кардан (*вазифаеро*), пурра ба ҷо овардан нақшаро, ба амал овардан; б) ифо кардан, офаридани нақше дар саҳна; навохтан ё сурудани асари мусиқие; **иҷро шудан** ба амал омадан, ба амал оварда шудан.

ИҶРОГАР اجراگر *ниг.* **иҷрокунанда**.

ИҶРОИЯ اجرائیه дар амал ҷорикунанда, амаликунанда, иҷроӣ: **кумитаи иҷроия**.

ИҶРОКУНАНДА اجراکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **иҷро кардан**; баҷооваранда, амаликунанда, дар амал ҷорикунанда. 2. офарандаи нақше; навозанда, сароянда, мутриб.

ИҶРОШАВАНДА اجراشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **иҷро шудан**; он чи қобили иҷрост, он чи дар ҳадди имкони амалӣ шудан аст.

ИҶТИБО *а.* اجتبا *кит.* баргузидан, интихоб кардан; гирифтан; интихоб.

ИҶТИЗОБ *а.* اجتذاب ҷазб кардан, ба тарафи худ кашидан, ба худ кашидан.

ИҶТИЛЛОБ *а.* اجتلاب кашидан, кашидан аз ҷое ба ҷое; кашонидан, кӯчонидан.

ИҶТИМОИЮН *а.* اجتماعیون *кҳн.* онҳое, ки тарафдори сотсиализм буданд, сотсиалистон.

ИҶТИМОИЯТ *а.*اجتماعیت аҳли ҷамъият; ҷамъият.

ИҶТИМОӢ اجتماعی 1. *мансуб ба* **иҷтимоъ**. 2. марбут ба ҳаёти одамон ва муносибати онҳо дар ҷамъият; ҷамъиятӣ; **аҳволи иҷтимоӣ** мавқеъ ва вазъи шахс дар ҷомеа, гурӯҳ ё оила; **баромади иҷтимоӣ** мансубият ба ягон синф ё табақа (*аз рӯи таваллуд)*; **бимаи иҷтимоӣ** суғурта барои таъмин будан дар пиронсолӣ, дар ҳолатҳои рӯй додани корношоямӣ, ҳодисаҳои тасодуфӣ *ва г.*

ИЧТИМООНА اجتماعانه *кҳн.* ҷамъомад- базму зиёфатҳои талабагони мадрасаҳои Бухоро (*бо пули шарикӣ*).

ИЧТИМОЪ *а.* اجتماع 1. гирд омадан, ҷамъ шудани одамон барои иҷрои коре. 2. гурӯҳи ҷамъомадагон, дастаи гирдиҳамомадаи одамон. 3. ҷамъият, ҷомеа.

ИЧТИНО *а.* إجتنا *кит.* чидан, мева чидан аз дарахт.

ИЧТИНОБ *а.* اجتناب *кит.* худро канор гирифтан, худдорӣ, канорагирӣ, ҳазар кардан аз коре; **иҷтиноб кардан** канорагирӣ кардан, дурӣ кардан аз коре.

ИЧТИҲОД *а.* اجتهاد *кит.* 1. кӯшиш кардан, ҷидду ҷаҳд кардан; кӯшиш, саъй, ҷидду ҷаҳд. 2. дарёфтан, дарк кардани масъалаҳои шаръӣ дар муқоиса бо Қуръон, ҳадис ва ривоятҳо; дар бар гирифтани илми фиқҳ, муҷтаҳид шудан.

ИЧҲОФ *а.* اجحاف *кит.* зиёдравӣ кардан, аз ҳадди эътидол гузаштан; ситам кардан, зулм кардан; зулм, зӯрӣ, ситам.

ИШВА *а.* عشوه рафтори дилрабоёнаи маъшуқа барои ҷазби дили ошиқ, карашма, ноз, ғамза.

ИШВАБОЗ عشوه‌باز *ниг.* **ишвагар**.

ИШВАБОЗӢ عشوه‌بازی *ниг.* **ишвагарӣ**.

ИШВАБОЗОНА عشوه‌بازانه *ниг.* **ишвакорона**.

ИШВАГАР عشوه‌گر пурноз, ишвакунанда, карашмакунанда.

ИШВАГАРӢ عشوه‌گری нозу карашма кардан; дилфиребӣ бо нозу ғамза, ишвакорӣ.

ИШВАГАРОНА عشوه‌گرانه аз рӯи ноз, бо карашма, нозу карашма ба кор бурда.

ИШВАДЕҲ عشوه‌ده *ниг.* **ишвагар**.

ИШВАКОР عشوه‌کار *ниг.* **ишвагар**.

ИШВАКОРӢ عشوه‌کاری *ниг.* **ишвагарӣ**.

ИШВАКОРОНА عشوه‌کارانه *ниг.* **ишвагарона**.

ИШВАОМЕЗ عشوه‌آمیز бо нозу ғамза, бо карашма.

ИШВАСОЗ عشوه‌ساز 1. ишвагар. 2. *маҷ.* дилфиреб, дилрабо.

ИШВАФУРӮШ عشوه‌فروش *ниг.* **ишвагар**.

ИШВАФУРӮШӢ عشوه‌فروشی *ниг.* **ишвагарӣ**.

ИШВАФУРӮШОНА عشوه‌فروشانه *ниг.* **ишвагарона**.

ИШҒОЛ *а.* اشغال гирифтан, тасарруф кардан; аскар даровардан ба шаҳр ё мамлакате ба қасди тасарруф кардани муваққат ё доимии он, забт кардан: **ишғол кардан, ишғол шудан**.

ИШҒОЛГАР اشغالگر тасарруфкунанда, забткунанда.

ИШҒОЛГАРОНА اشغالگرانه ба таври тасарруф забт кардан.

ИШҒОЛӢ اشغالی ишғолшуда, дар таҳти тасарруф: **минтақаи ишғолӣ**.

ИШҒОЛШУДА اشغالشده *сифати феълии замони гузашта аз* **ишғол шудан**; тасарруфшуда, забтшуда.

ИШКАМ اشکم *шакли дигари* **шикам**; **ишкамсерро чӣ парвои ишкамгурусна** (*зарб.*) сер аз ҳоли гурусна хабар надорад; давлатманд ғами нодоронро намехӯрад.

ИШКАМБА اشکمبه халтаи захираи хӯроки хӯрдашуда дар меъдаи ҳайвоноти алафхӯр, шикамба.

ИШКАМКАЛОН اشکم‌کلان он ки шиками калон ва ба пеш дамида дорад.

ИШКАНЧА *а.* شکنجه 1. *шакли дигари* **шиканҷа**; азоб додани гунаҳкор бо абзори махсус барои водор кардани вай ба икрори гуноҳ; *умуман* ранҷ, озор; **шиканҷа кардан** азоб додан. 2. асбобест, ки саҳҳофон варақҳоро дар байни он гузошта мебуранд ва китоб месозанд, мангана.

ИШКЕЛ اشکیل 1. он чи ба пои аспу хар ва низ ба пову дасти зиндониён мебастанд, завлона, банд; **ишкел андохтан** *ниг.* **ишкел задан; ба ишкел бастан** ба пои касе банд задан; **ишкел задан** пои маҳбус ё аспро бо банди махсусе бастан, пойбанду дастбанд аз занҷири оҳанӣ, банди чармӣ *ва г.;* **ишкел кардан** *ниг.* **ишкел задан**. 2. (*имолаи* **ишкол**) мушкилӣ, душворӣ.

ИШКЕЛАК اشکیلک *гуфт.* пойпечак; **ишкелак андохтан** пойпечак додан (*дар гӯштин*).

ИШКЕЛБАНД اشکیلبند бо ишкел ба ҳам бас-

ташуда: **аспи ишкелбанд**.

ИШКЕЛБОҒӢ اشکیلباغی *таър.* маблағе, ки дар аморати Бухоро вақти аз зиндон озод шудани маҳбус бояд ба зиндонбон пардохта мешуд; **ишкелбоғӣ додан** пардохтани маблағе ба зиндонбон вақти озод шудани бандӣ.

ИШКЕЛДОР اشکیلدار 1. он ки дар пой ишкел дорад. 2. *маҷ.* кори печида, мураккаб ва душвор.

ИШКОШИМӢ اشکاشیمی *мансуб ба* **Ишкошим**: **забони ишкошимӣ**.

ИШКОЛ *а.* اشکال *кит.* 1. мушкилӣ, душворӣ, сахтӣ. 2. *ниг.* **ишкел** 1.

ИШҚ *а.* عشق ҳиссиёти меҳру дилбастагии аз ҳад зиёд ба касе ё чизе, дӯст доштани бо эҳтирос, муҳаббати том; **ишқи инсонӣ** муҳаббати ҳақиқӣ; **ишқи ҳайвонӣ** ишқе, ки ба иқнои ҳисси шаҳвонӣ асос ёфтааст; **ишқ варзидан** ишқбозӣ кардан, саргарм шудан ба ишқ.

ИШҚАНГЕЗ عشقانگیز чизе, ки меҳру муҳаббат ва шефтагиро меангезад, чизе, ки оташи ишқро фурӯзон месозад.

ИШҚАНДАРПЕЧОН عشقاندرپیچان *бот.* гиёҳест, ки соқаи борикаш ба дарахт ё ба таноб печида боло меравад ва гулҳои карнайшакл дорад, ошиқипечон.

ИШҚБОЗ عشقباز он ки ба чизе ишқ меварзад, он ки ба коре ҳавас ва рағбати зиёд дорад; ошиқпеша.

ИШҚБОЗӢ عشقبازی амали ишқбоз, ишқварзӣ, ошиқпешагӣ.

ИШҚВАРЗӢ عشقورزی ишқбозӣ кардан, дар ҳавову ҳаваси касе (ё чизе) будан; ишқ варзидан.

ИШҚИЯ عشقیه шеъри ишқӣ, назми саршори муҳаббат.

ИШҚӢ عشقی *мансуб ба* **ишқ**; пур аз ишқ; ба мавзӯи ишқу муҳаббат бахшидашуда: **қиссаи ишқӣ, ғазали ишқӣ**.

ИШҚОР اشقار *ниг.* **ишхор**.

ИШҚОРДОР اشقاردار дорои ишқор, омехта бо ишқор.

ИШҚОРӢ اشقاری *мансуб ба* **ишқор**; дар таркибаш ишқор дошта; вобаста ба ишқор: **маҳлули ишқорӣ**.

ИШҚОРНОКӢ اشقارناکی дараҷаи бо ишқор омехта будан, дараҷаи мавҷудияти ишқор дар таркиби чизе: **ишқорнокии хок**.

ИШҚОРОБ اشقارآب маҳлули тези ишқор, ки дар ҷомашӯӣ ва шустани чизҳои дигар истифода мебаранд.

ИШҚОРРОНӢ اشقارراني аз ишқор тоза кардани чизе, аз таркиби чизе (моддаи) дигаре баровардани ишқор.

ИШҚСАРО عشقسرا *кит.* ҷои ишқбозӣ, хилватгоҳи ошиқон.

ИШОРА//ИШОРАТ *а.* اشاره//اشارت 1. бо ҷунбондани даст, чашм ё абрӯ фаҳмондани матлабе, имо; рамз; **аз дӯст як ишора, аз мо ба сар давидан** (*зарб.*); дӯст ҳар чӣ фармояд, мо ба иҷрои он тайёрем. 2. нишона, аломат, қайд: **ишора кардан, ишора мондан; ангушти ишора** ангушти дуюми даст, ангушти шаҳодат, саббоба; **ишорат кардан** имо кардан.

ИШОРАТӢ اشارتی *мансуб ба* **ишорат**; **ҷонишинҳои ишоратӣ** *грам.* ҷонишинҳои **ин, он**, **ҳамин**, **ҳамон** *ва г.*, ки ба шахс, ашё ё хусусияте ишора мекунанд.

ИШОРАХАТ اشارهخط хатҳои ишоратӣ (*мас.*, *дар саҳифаҳои китоб*).

ИШОРАЧӮБ اشارهچوب чӯбдасти борике барои нишон додани чизе (*мас., мавзее дар харита*).

ИШРАТ *а.* عشرت айш, кайфу сафо; **айшу ишрат** кайфу сафо; **асбоби ишрат** лавозими кайфу сафо.

ИШРАТӢ عشرتی *ниг.* **ишратпараст**.

ИШРАТГОҲ//ИШРАТГАҲ عشرتگاه//عشرتگه ҷои ишрат, ҷои кайфу сафо, ишратхона.

ИШРАТДӮСТ عشرتدوست *ниг.* **ишратпараст**.

ИШРАТПАРАСТ عشرتپرست он ки айшу ишратро дӯст медорад, дӯстдори хушгузаронии айём.

ИШРАТПАРАСТӢ عشرتپرستی 1. парастиши айшу ишрат, ишратхоҳӣ. 2. *фалс.* таълимоте, ки айшу ишратро мақсади зиндагӣ медонад.

ИШРАТСАРО عشرت‌سرا *ниг.* **ишратхона**.

ИШРАТХОНА عشرت‌خانه *ниг.* **ишратгоҳ**.

ИШРАТХОҲ عشرت‌خواه *ниг.* **ишратпараст**.

ИШРОК *а.* اشراک 1. шарик кардан касеро дар коре. 2. *д.* ба Худо ширк овардан, Худоро шарикдор пиндоштан; ширк.

ИШРОҚ *а.* اشراق *кит.* тобидан, дурахшидан, тобон гаштан; бомдод, сафед шудани рӯз; **намози ишроқ** намози иловагие, ки баъди баромадани офтоб мехонанд.

ИШРОФ *а.* اشراف 1. боло шудан; аз боло ба поён нигаристан. 2. мушарраф кардан, сардор кардан; рутбаи олӣ, сардорӣ.

ИШТИБОЗ اشتی‌باز он ки бо иштӣ (гӯйи оҳанӣ) бозӣ мекунад.

ИШТИБОЗӢ اشتی‌بازی бозӣ бо иштӣ; шуғли иштибоз.

ИШТИБОҲ *а.* اشتباه 1. шак, шубҳа. 2. хато, саҳв, ғалат; **иштибоҳ кардан** хато кардан; **ба иштибоҳ андохтан** ба хато андохтан, боиси ғалатфаҳмӣ шудан; **аз иштибоҳ баровардан** шакку шубҳаи касеро бартараф кардан. 3. монанд шудани ду чиз ба якдигар; шабоҳат, монандӣ.

ИШТИҒОЛ *а.* اشتغال *кит.* шуғл варзидан, машғул будан; машғулӣ.

ИШТИДОД *а.* اشتداد *кит.* шиддат, тундӣ, сахтӣ.

ИШТИЁҚ *а.* اشتیاق шавқу майли зиёд, ниҳояти орзумандӣ: **иштиёқи дидани дидор**; **ба иштиёқ** бо шавқ, бо майлу хоҳиши тамом; **иштиёқ доштан** сахт хоҳон ва орзуманд будан.

ИШТИЁҚМАНД اشتیاقمند хоҳон, моил, талабгори сахт.

ИШТИҚОҚ *а.* اشتقاق 1. *грам.* сохтани калимае аз калимаи дигар, калимасозӣ. 2. *адш.* яке аз санъатҳои бадеии лафзиест, ки шоир ё нависанда якчанд калимаро зикр мекунад, ки аз як реша ба миён омадаанд. 3. *маҷ.* баромадан, ҳосил шудан.

ИШТИРО *а.* اشترا *кит.* хариду фурӯш, байъу ишро.

ИШТИРОК *а.* اشتراک ширкат кардан, шарикӣ кардан, ҳамкор шудан; шарикӣ, ҳамроҳӣ; **иштирок доштан (кардан)** ширкат кардан, ҳамроҳӣ намудан, дар коре шарик будан.

ИШТИРОКДОР اشتراکدار касе, ки дар коре ширкат меварзад.

ИШТИРОКДОРӢ اشتراکداری ширкат дар коре, ширкат кардан дар коре.

ИШТИРОКИЮН اشتراکیون *таър.* коммунистон; *(дар истилоҳи аввали инқилоби Октябр)* коммунистӣ; **фирқаи иштирокиюн** ҳизби коммунист.

ИШТИРОККУНАНДА اشتراک‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **иштирок кардан**; он ки дар иҷрои коре ширкат мекунад ва ҳамроҳ аст.

ИШТИРОКЧӢ اشتراکچی *ниг.* **иштирокдор**.

ИШТИХОНА اشتی‌خانه *гуфт., варз.* чуқурчаҳое, ки аз якдигар ба фосилаи муайян мекананд ва дар вақти иштибозӣ иштии ҳарифро зада ба он медароранд.

ИШТИҲО *а.* اشتها майл ба хӯрок, хоҳон шудани дил ба хӯроккхӯрӣ; **бо иштиҳо** бо майлу рағбат (*нисбат ба гизо*); **иштиҳо омадан** ба тановули таом майл пайдо шудан; **бастани иштиҳо** гум шудани майл ба ғизо; **кушодани иштиҳо** пайдо шудани майлу рағбат ба хӯрок, хоҳони таом шудан; **иштиҳоро кӯр кардан** боиси аз байн рафтани майл ба хӯрок шудан; **аз иштиҳо мондан** ба сабаби беморӣ ё боиси дигар майл ба хӯрок надоштан; **ба иштиҳо омадан** баъди беморӣ ва чанде майли хӯрок надоштан ба он майл пайдо шудан; ◊ **иштиҳои қозгир** майли сахт ба хӯрок; **иштиҳояш карнай шуд** сахт иштиҳо пайдо кард.

ИШТИҲОАНГЕЗ اشتهاانگیز иштиҳоовар.

ИШТИҲОКУШО اشتهاکشا он чи боиси пайдоиши майл ба ғизо мешавад.

ИШТИҲООВАР اشتهاآور *ниг.* **иштиҳокушо**.

ИШТИҲОР *а.* اشتهار *кит.* машҳур шудан, шӯҳрат ёфтан, маъруф гардидан, овоза пайдо кардан; **иштиҳор доштан** шӯҳратманд будан, маъруф будан.

ИШТӢ اشتی гӯй, саққоча, ки аз санг ё оҳан барои бозии махсус бачагон месохтанд.

ИШХОР//ИШҚОР اشخار//اشقار 1. хокистари баъзе гиёҳҳо, ки дар ҷомашӯӣ, рангрезӣ, собунгарӣ *ва г.* ба кор меравад. 2. *хим.* пайвастҳои аносири химиявии дар об бо хубӣ ҳалшавандаи филизот.

ИЮЛ ایول моҳи ҳафтуми солшумории мелодӣ.

ИЮЛӢ ایولی *мансуб ба* (моҳи) **июл**.

ИЮН ایون моҳи шашуми солшумории мелодӣ.

ИЮНӢ ایونی *мансуб ба* (моҳи) **июн**.

Й

Й *ҳарфи сездаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ;, ки дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфи «йо » ( ) ифода меёфт.*

ЙИГИТ *т.* ئیگیت 1. ҷавонписар, ҷавони ба қадрасида; ҷавони бӯзбала. 2. *таър*. номе, ки ба афроди дастаҳои босмачӣ дода мешуд.

ЙИГИТӢ ئیگیتی *мансуб ба* **йигит**; йигит будан.

ЙИГИТЧА ئیگیتچه ***шакли*** *тасгир ва навозиши* **йигит**; навҷавон.

ЙИЛТИР-ЙИЛТИР *т.* ئیلتیرئیلتیر тобиши канда-канда ва заифи чизе; дурахши андак ва базӯри чизҳои ҷилодор.

ЙИЛТ-ЙИЛТ *т.* ئیلت ئیلت ба зӯр ва гоҳ-гоҳ намудор шудани нуре.

ЙИЛТИРОС *т.* ئیلتراس *ниг.* **йилтир-йилтир; йилтирос зада** канда-канда нур афганда ё ҷило дода.

ЙИРТИШ *т.* ئیرتیش порчаи суф ё чит, ки ҳангоми дафнии мурда ба одамони сари қабромада ё ба ҷанозаомада дода мешавад, ертиш.

ЙИРТИШВОРӢ ئیرتیش وار суф ё рӯмолчаи чит, ки дар вақти дафн ё ҷаноза чун йиртиш ба кор меравад.

ЙО یا номи ҳарфи сиву дуюми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар шакли (ی) навишта мешавад.

ЙОГ *санс.* یاگ 1. пайрави таълимоти йога. 2. он ки бо машқҳои йога варзиш мекунад.

ЙОГА *санс.* یاگه 1. қисми тартибии таълимоти динию фалсафӣ дар Ҳиндустон, ки ба одам имкон медиҳад, то рӯҳу равони худро идора кунад. 2. силсилаи машқҳои ҷисмоние, ки пайравони таълимоти мазкур ба вуҷуд овардаанд.

ЙОГУРТ *т.* یاگورت як навъ ҷурғоти хуштаъм, ки ба он пораҳои мева илова карда шудааст.

ЙОД *ю.* یاد унсури химиявии сиёҳу бунафшаранг, ки маҳлули спиртии онро дар тиб истифода мебаранд: **йод молидан** маҳлули йодро кашидан ба рӯи ҷароҳат ё ҷои буридаи бадан.

ЙОДМОЛӢ یادمالی исми *амал аз* **йод молидан**.

ЙОДНОК یادناک ҳар чизи дар тартиби худ йоддошта: **намаки йоднок**.

ЙОТБАРСАР یات برسر *збш.* ҳарфе, ки бо ҳамсадои «й» (номи юнониаш «йот») дар як шакл-якҷоя навишта ва хонда мешавад (чун «ё», «ю», «я»).

ЙӮРҒА یورغه тарзи бо қадамҳои майда тез рафтани аспу хар; **аспи йӯрға** аспе, ки ба тарзи йӯрға роҳ меравад; б) *маҷ.* зуд рафтан; бо шитоб рафтан; ◊ **йӯрға баровардан** қилиқу нағма баровардан; фиребу найрангро сар кардан.

ЙӮРМА *т.* یورمه услуби гулдузӣ ва кашидадӯзии гиреҳ андар гиреҳ (ҳалқа андар ҳалқа).

ЙӮРМАДӮЗ یورمه دوز устои бо услуби йӯрма дӯзанда.

ЙӮРМАДӮЗӢ یورمه دوزی 1. бо услуби йӯрма дӯхтан. 2. ҳунару кори йӯрмадӯз.

К

К *ҳарфи дувоздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* коф *(ک); дар ҳисоби абҷад ба адади 20 баробар аст.*

К که *шакли кӯтоҳи пайвандаки* **ки**, ки одатан якҷоя бо пешвандҳову ҷонишинҳо дар назм кор фармуда мешавад: **к-аз, к-андар, к-ин, к-он…**

КАБА کبه *кит.* шох, каду ё шишаи хунгирӣ, куба.

КАБАР کبر *кит., ниг.* **кавар**.

КАБАСТ کبست *кит.* 1. растании кадумонанди талх, ҳанзал. 2. *маҷ.* талх.

КАБЕЛ *ҳол.* کبل сими рӯкашдори герметикии барқӣ ва телефонӣ барои хатҳои зеризаминӣ ва зериобӣ ва монанди инҳо; **кабел гузаронидан** кашидани хати кабелии барқу телефон.

КАБЕЛӢ کبلی *мансуб ба* **кабел**.

КАБЕЛТОВ *ҳолл.* کبلتاو воҳиди паймоиши баҳрӣ, ки баробар ба 185,2 м аст.

КАБЗАФУРӮМОН کبزه‌فرومان яке аз нақшҳои кандакорӣ: **сақфи кабзафурӯмон**.

КАБИД *а.* کبید *кит., ниг.* **ҷигар**.

КАБИНА *фр.* کبینه хоначаи нишасти ронанда дар киштӣ, ҳавопаймо, мошин *ва г.*

КАБИНЕТ *фр.* کبینت 1. *ниг.* **утоқ (-и корӣ)**. 2. дарсхонаи махсуси фанҳои алоҳида дар мактабҳои таҳсилоти умумӣ.

КАБИР *а.* کبیر бузург, калон, азим, муаззам; **сағиру кабир** хурду калон: *муқоб.* **сағир**.

КАБИРА *а.* کبیره гуноҳи бузург: **гуноҳи кабира**.

КАБИСА *а.* کبیسه соли пуррае, ки ба 366 рӯз баробар буда, моҳи феврали он 29 рӯз мешавад.

КАБК کبک парандае аз оилаи тазарввҳо, каклик; **кабки дарӣ** яке аз ҷинсҳои кабк, ки дар дараҳо зиндагӣ мекунад ва овози хуб дорад; **кабки ҳилол** кабки ёбоӣ.

КАБ-КАБУД کب‌کبود 1. ниҳоят кабуд, кабуди баланд. 2. сабзу сарзабз; чойи кабуди баланд, чойи сабзи баланд; **дарахтони каб-кабуд** дарахтони сарсабз.

КАБКАНҶИР کبک‌انجیر *кит.* парандаи кабкмонанд, дурроҷ.

КАБКӢ کبکی *мансуб ба* **кабк**; монанди кабк.

КАБКРАФТОР کبک‌رفتار он ки рафтори хиромон дорад, хушрафтор (*нисбат ба зан*).

КАБКХИРОМ کبک‌خرام *ниг.* **кабкрафтор**.

КАБКҶӮҶА کبک‌جوجه ҷӯҷаи кабк.

КАБОБ کباب гӯшти бирён кардашуда (*ба сих гузаронида дар оташ ё дар дег дар равгани доғ*), гӯштбирён; **кабоби дегӣ** гӯштбирёни дар дег пухта; **кабоби токӣ** гӯшти қимаи ба баргҳои ҷавони ток печондашуда, ки алоҳида ё дар оши палав мепазанд; **кабоби танӯрӣ** гӯште, ки дар танӯр мепазанд; **кабоб кардан** а) гӯштбирён кардан; б) *маҷ.* сӯзондан, ба дарду алам мубтало намудан, сахт азоб додан; ◊ **кабоб будани дил** сӯхтан, ғам хӯрдан, азоб кашидан; **кабоб шудан (гаштан)** сӯхтан, азоб кашидан (*аз ишқ, аз аламу ғам)*; **на сих сӯзад на кабоб** *(зарб.*) на ин зарар бинад, на он.

КАБОБҒЕЛАК کباب‌غلک хӯрокест аз гӯшти

кӯфтаи лӯлашакл, ки дар равған мепазанд, лӯлакабоб.

КАБОБӢ کبابی 1. *марбут ва мансуб ба* **кабоб**. 2. он ки кабоб мепазад, кабобпаз. 3. ҷой ва маҳалле, ки дар он ҷо кабоб мепазанд ва мефурӯшанд.

КАБОБПАЗ کباب‌پز он ки касбаш пухтану фурӯхтани кабоб аст, кабобӣ.

КАБОБПАЗӢ کباب‌پزی 1. амали кабобпаз; ҷараёни пухтани кабоб. 2. ҷое, ки кабоб пухта мешавад; кабобпазхона.

КАБ(Б)ОДА کباده *кит.* камони машқу тамрин, камоне, ки онро аз чанд ҷой шикоф мекарданд, то нарм ва барои тирандозӣ муносиб шавад.

КАБУД کبود 1. ранге, ки ба ранги растании нил монанд аст, нилгун. 2. сабз, ранги сабз (*ба ин маънӣ ғалати ом аст*); **пиёзи кабуд** пиёзи сабз; **чойи кабуд** чойи сабз; **кабуд шудан** а) сабз шудан, сабзидани растаниҳо; б) нилгун шудани ҷои зарбхӯрбаи бадан; **каб-кабуд** кабуди кабуд, ниҳоят кабуд.

КАБУДА کبوده номи умумии дарахтоне аз хонаводаи бед, ки пӯсти кабуд ё сафед доранд, баргҳои думборику дароз дошта, дар саноати чӯбкорӣ чӯби онҳо истифода мешавад.

КАБУДАР کبودر *зоол.* кирми хурди обӣ, ки моҳӣ онро мехӯрад.

КАБУДБАР کبودبر 1. меваи хом. 2. *маҷ.* одами камтаҷриба, одами хом.

КАБУДБОЛ کبودبال парандае, ки болаш кабуд аст, кабудқанот.

КАБУДГАР کبودگر рангрезе, ки матоъҳо- ро ранги нилобӣ медиҳад.

КАБУДИЗОР کبودی‌زار сабзазор.

КАБУДИКОРӢ کبودی‌کاری коштан ва парваронидани сабзавот (*аз қабили* пиёзбарг кашнич *ва м. ин.*).

КАБУДИФУРӮШ کبودی‌فروش он ки ба фурӯхтани кабудӣ (*пиёз, кашнич ва г.*) машғул аст.

КАБУДИФУРӮШӢ کبودی‌فروشی амал ва шуғли кабудифурӯш.

КАБУДӢ کبودی 1. ранги кабуд ё сабз дошта; нилгунӣ. 2. сабза, алафи навруста; сабзавот (*аз қабили* пиёзбарг, кашнич *ва г.*).

КАБУДПӮШ کبودپوش 1. шахси либоси кабуд пӯшида. 2. шахси либоси мотамӣ дарбаркарда; азодор.

КАБУДПӮШӢ کبودپوشی пӯшидани либосҳои кабудранг (одиёна) дар азодорӣ.

КАБУДРАНГ کبودرنگ осмониранг, нилгун.

КАБУДТОБ کبودتاب ба кабудӣ моил, нилобиранг.

КАБУДЧА کبودچه *ниг.* **кабудтоб**.

КАБУДЧАНБАР کبودچنبر чанбари кабуд, *киноя аз* осмон.

КАБУДЧАРАНГ کبودچه‌رنگ *ниг.* **кабудранг**.

КАБУДЧАТОБ کبودچه‌تاب *ниг.* **кабудтоб**.

КАБУДЧАШМ کبودچشم он ки чашмони кабудранг ё моил ба сабз дорад, дорои чашмони кабуд.

КАБУДҶОМА کبودجامه *ниг.* **кабудпӯш**.

КАБӮТАР کبوتر парандаи зебои гуногунхел, ки ба одам зуд ром мешавад, кафтар; **кабӯтари ёбоӣ** кафтари ромнашуда; **кабӯтари номабар** кафтари дастомӯзе, ки мактуби ба пояш бастаро ба ҷое, ки лозим аст, мерасонад; **кабӯтари парпо** як ҷинси кафтар, ки дар поҳояш пар дорад; **кабӯтар бо кабӯтар, боз бо боз** *(зарб.)* ҳар кас бо ҳамҷинси худ унс ва улфат мегирад.

КАБӮТАРБОЗ کبوترباز *ниг.* **кафтарбоз**.

КАБӮТАРБОЗӢ کبوتربازی парвариши кафтар ва шуғли кабӯтарбоз.

КАБӮТАРӢ کبوتری 1. кабӯтар будан; *мансуб ба* **кабӯтар**. 2. *маҷ.* номарасон ва қосид будан.

КАБӮТАРХОНА کبوترخانه катаки махсуси кабӯтарҳо, ошёни кабӯтарон, кафтархона.

КАВАЛ کول *кит.* пӯстин аз пӯсти гӯсфанд.

КАВАР کور як навъ растании туршмаза ва худрӯст, ки мевааш қобили хӯрдан аст.

КАВАРАК کورک *ниг.* **кавар**.

КАВАРЗОР كوارزار ҷои бисёр рӯидани кавар.

КАВДАН كودن *кит.* 1. аспи ёбу (боркаш). 2. *маҷ.* одами кундфаҳм, ноқисулақл.

КАВИР كوير биёбон, замини беобу алаф; **замини кавир** замини беобу алаф, шӯразор.

КАВКАБ *а.* كوكب *кит.* ситора.

КАВКАБА *а.* كوكبه 1. гурӯҳи одамон, ҷамоат; дастаи мушояаткунандаи шоҳону бузургон, аҳли рикоб. 2. *маҷ.* ҳашамат, шукӯҳу шавкат, дабдаба.

КАВКАБАДОР كوكبه‌دار *кит.* боҳашамат, мӯҳташам.

КАВКАБШИНОС كوكب‌شناس ситорашинос, мунаҷҷим.

КАВКАЗӢ كوكزى 1. *мансуб ба* **Кавказ**; аҳли Кавказ, қафқозӣ. 2. *таър.* номи яке аз дастаҳои аскарӣ дар аморати Бухоро, ки либосашон монанди либосҳои мардуми Кавказ дӯхта шуда буд.

КАВН *а.* كون 1. ҳастӣ. 2. дунё, олам; **кавну макон** олами мавҷудот, ҳастӣ; ҷаҳон.

КАВНАЙН *а.* كونين 1. *кит., шакли дугонаи* **кавн**. 2. *д.* ду ҷаҳон, ду олам, ду дунё; ин дунё ва он дунё (охират).

КАВОКИБ *а.* كواكب *ҷ.* **кавкаб**.

КАВОРА I كواره растании сафедпӯсти сустпояи камбарг, ки бӯи баде дорад ва дар регзорҳо мерӯяд.

КАВОРА II كواره 1. як навъ сабади дудаста барои меваю сабзавот, каҷова. 2. лонаи занбӯр, қуттиҳои махсус барои парвариши занбӯри асал, канду.

КАВОРАҶО كوارجا хонаи махсуси гарм, ки дар фасли зимистон дар он кавора (*кандуи занбӯри асал*) нигоҳдорӣ мешавад.

КАВСАН كوسن *ниг.* **кафсан**.

КАВСАР *а.* كوثر 1. фаровон, анбӯҳ дар биҳишт; **ҳавзи кавсар** номи чашмаи биҳишт. 2. номи сураи 108-уми Қуръон.

КАВСАРӢ كوثرى *кит.* 1. *мансуб ба* **кавсар**. 2. гуворо, хуш.

КАВША كوشه тарзи хӯрокҳазмкунии гурӯҳе аз ҳайвонот; хӯрокро гашта ба даҳон оварда хоидани чорво; нишхӯр; нӯшхор: **кавша кардан**.

КАД I *а.* كد 1. *кит.* талош, ҷидду ҷаҳд, кӯшиш. 2. ранҷ кашидан дар коре.

КАД II كد 1. хона, манзил. 2. деҳ, деҳа, деҳкада (*ин калима ҳоло дар таркиби калимаҳои* кадбону, кадхудо, *ё дар шакли* кат *дар номҳои ҷуғрофии* Панҷакат, Хушикат… *вомехӯрад*).

КАД III كد *англ. - ит.* **(CAD - Computer Aided Design)** маҷмӯаи барномаҳои компютерӣ, ки барои барномарезӣ ва тарроҳӣ дар риштаҳои мухталифи лоиҳакашиву муҳандисӣ истифода мешавад.

КАД(Д) *а.* كد *кит.* талош, саъю кӯшиш; кӯшиш кардан, талош варзидан.

КАДА كده 1. *ниг.* **кад** II . 2. *ҷузъи пасини бархе аз калимаҳои мураккаб ба маънои* ҷой, маҳал: **буткада, майкада, донишкада**.

КАДАР I كدر гиёҳи хушбӯи давоӣ, кодӣ.

КАДАР II كدر 1. тирагӣ, хирагӣ, кудурат. 2. ғам, андӯҳ, ғусса. 3. *маҷ.* нороҳат, парешон; дилгир.

КАДБОНУ كدبانو 1. соҳибхоназан, бонуи хона. 2. зане, ки маъмури пухтупаз аст, сардори занони ошпаз; пазанда, ошпаз.

КАДБОНУӢ كدبانوئى 1. хонадорӣ; анҷом додани корҳои хона. 2. *маҷ.* сарфакорӣ.

КАДВОДА كدواده бунёд, таҳкурсӣ; асос.

КАДЕВАР كديور *кит.* 1. соҳиби хона, кадхудой. 2. деҳқон; боғбон.

КАДЕВАРӢ كديورى амали кадевар, соҳибӣ, кадхудоӣ.

КАДИР *а.* كدير *кит.* 1. тира, хира. 2. дилгир, ғамангез; нороҳат, парешон.

КАДОМ كدام *ҷонишини саволӣ* чӣ?, кӣ?, чӣ гуна?, чӣ хел?; *барои пурсиш дар мавриди интихоби байни ду ё чанд чиз, шахс ё макон ба кор меравад.* **кадом вақт** а) кай?, чӣ вақт? б) боре, рӯзе; **кадом рӯзе, ки** ҳар рӯзе, ки; ҳар гоҳ, ки; **аз кадом**... шахс ё ҷои номуайянро ифода мекунад, аз кадом ҷое; **кадоме//ким-кадоме** ка-

се, яке, шахсе, кадом яке; **аз кадом тараф (сӯ)** аз чӣ тараф, аз куҷо; **ҳеҷ кадом** ҳеҷ як; **ба кадом сабаб** ба чӣ сабаб; барои чӣ; **бо кадом рӯй** чӣ хел карда, чӣ тавр шарм надошта; **ҳар кадоми мо** ҳар яки мо, ҳар кас аз мо.

КАДОМИН کدامین *ниг.* **кадом**; кадом як.

КАДОМӢ کدامی *ниг.* **кадом**; кадом як.

КАДР I کدر ҳайати коркунони ягон соҳа; коркуни ихтисосноки соҳае; **шӯъбаи кадрҳо** шӯъбае дар муассисаю корхонаҳо, ки ҳуҷҷатҳои шахсии коркунонро мураттаб ва нигаҳдорӣ мекунад.

КАДР II کدر расм ё акси ҷудогонае дар филм; саҳнае дар навори кинофилм.

КАДУ کدو 1. навъе аз растаниҳои палакии полизӣ, ки ҳосили он ошкаду ва палавкаду аз намудҳои маъмули хӯрдании он мебошанд. 2. зарф барои нигоҳ доштани об, шир ва дигар моеъҳо, ки аз чӯбкаду тайёр карда мешавад; **кадуи хушк** *кинояаз* каллаи бемағз.

КАДУБИНӢ کدوبینی он ки биниаш калони нӯгғафс аст, биникалон.

КАДУБИЧАК کدوبچک *ниг., маҷ.* **кадусанбӯса**.

КАДУБО کدوبا *ниг.* **кадушӯрбо**.

КАДУГИН کدوگین бо каду тайёр кардашуда: **санбӯсаи кадугин**.

КАДУГӢ کدوگی *ниг.* **кадугин**.

КАДУДОНА کدودانه тухми каду; **кирми кадудона** *зоол.* навъи кирми дарози буғумбуғум дар рӯдаи инсон.

КАДУӢ کدوئی *мансуб ба* **каду**; шабеҳи каду.

КАДУКОРӢ کدوکاری киштани каду; **аз бекорӣ кадукорӣ** (*мақ.*) дар мавриде гуфта мешавад, ки кас аз бекорӣ ба як кори камаҳамият машғул мешавад.

КАДУКӮЗА کدوکوزه зарфи об аз кадуи калони дарунхолӣ, чӯбкаду.

КАДУНИМА کدونیمه *кит.* зарфи шароб.

КАДУСАНБӮСА کدوسنبوسه санбӯсаи бо каду пухташуда, санбӯсаи кадугӣ.

КАДУСАР کدوسر тоссар, кал.

КАДУЧА کدوچه 1. кадуи хурд. 2. чӯбкадуи хурди сарбурида, ки дар баъзе ҷойҳо ҳамчун паймона барои баркашидани равған ва чизҳои дигари обакӣ истифода мебурданд.

КАДУЧАГӢ کدوچگی аз чӯбкадуи хурд сохташуда.

КАДУЧАДОР کدوچه‌دار :*маҷ.* **гапи каду- чадор** сухани бо киноя ва пичинг гуфташуда, сухани тагдор.

КАДУШАВЛА کدوشوله шавлае ки дар он ба ҷои гӯшт каду меандозанд, шӯрбои кадугӣ.

КАДУШӮРБО کدوشوربا шӯрбои аз каду тайёршуда.

КАДӮХ کدوخ *кит.* ҳаммом, гармоба.

КАДХУДО(Й) کدخدا(ی) 1. *таър.* сардори деҳа, арбоб, калонтари деҳа, деҳхудо. 2. марди зандор, хонадор; **кадхудо шудан** зан гирифтан.

КАДХУДОӢ کدخدایی амали кадхудо, соҳибӣ, кадхудоӣ.

КАЁН کیان *ҷ.* **кай II;** унвони подшоҳони Эрони қадим (саромадашон Кайқубод), ки тибқи маълумоти «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ баъди Пешдодиён (*ба ақидае дар ҳудуди асрҳои IX-VIII то м.*) ҳукм рондаанд.

КАЁНӢ کیانی *мансуб ба* **Каён**.

КАЖ کژ *ниг.* **каҷ**.

КАЖДУМ کژدم ҷонвари нешзани заҳрдор, ақраб; ◊ **каждуми таги бӯрё** душмани хавфноки ба назар нонамоён; шахси фурсатҷӯ барои зараррасонӣ.

КАЖДУМА کژدمه *тиб.* варами ангушти даст; нохунхӯрак (*касалии нохун*).

КАЖДУМАК کژدمک 1. *шакли тасгири* **каждум**. 2. наъл, оҳанчае, ки ба пошнаи пойафзорҳо зада мешавад.

КАЖДУМВОР کژدم‌وار мисли каждум; **мӯйлаби думи каждумвор** мӯйлаби тофтаи монанди думи каждум каҷ.

КАЖДУМГАЗИДА کژدم‌گزیده он ки ӯро каждум неш задаст.

КАЖДУМЗАДА کژدم‌زده *ниг.* **каждумгазида**.

КАЖДУМӢ کژدمی *мансуб ба* **каждум**; амали каждум; **каждумӣ кардан** *маҷ.* бадхӯӣ кардан.

КАЖИН کژین 1. ҷомае, ки аз абрешими хом ва пунба медӯхтанд; қазоганд. 2. либоси ҷангӣ.

КАЖНИГАР کژنگر *ниг.* **каҷбин**.

КАЖТАРОЗУ کژترازو *киноя аз* фиребгар, қаллоб.

КАЗАР کزر он ки зеҳнаш кунд аст, камақл.

КАЗАРМА *ит.* کزرمه *ниг.* **сарбозхона**.

КАЗАРМАНИШИН کزرمه‌نشین он ки дар казарма ҷой гирифтааст, бошандаи казарма.

КАЗЗОБ *а.* کذّاب дурӯғгӯи гузаро.

КАЗИНО *фр.* کزینا ҷои бозиҳои гуногуни пулакӣ, қиморхона.

КАЗМ *а.* کظم паст кардани хашму ғазаб, аз ғазаб фуромадан, фурӯ нишондани хашм.

КАЗОӢ کذائی 1. ғайриҳақиқӣ, сохта. 2. чизи нохушоянд ва номатлуб. 3. *маҷ.* арзанда, лоиқ, сазовор; **ақли казоӣ надоштан** чандон ақл надоштан, камақл.

КАЙ I کی *ҷонишини саволӣ* чӣ вақт, чӣ замон?, кадом вақт?; **то кай** // **то ба кай** то кадом вақт?, то чӣ муддат?; **ман кай медонам!?** ман чӣ донам!?

КАЙ II کی *таър.* шоҳаншоҳ, шоҳи бузург (*лақаби чанде аз подшоҳони Эрони қадим, ҳамчун Кайқубод, Кайхусрав…*).

КАЙБОНУ کیبانو кадбону, зани ҳамакора ва ҳушёру чаққон, ходимпеша, ошпаз.

КАЙВОН کیوان *ниг.* **зуҳал**.

КАЙВОНӢ I کیوانی *гуфт.* кайбону, кадбону, зане, ки дар тӯй ва дигар маросимҳои занонаи маҳаллаву гузар ё деҳа хизмат мекунад, ходим; пазанда, ошпаз; ◊ **кайвонӣ бисёр шуд, дегу табақ мурдор шуд** (*зарб.*).

КАЙВОНӢ II کیوانی 1. *мансуб ба* **кайвон**. 2. сиёҳтоб.

КАЙВОНМИСОЛ کیوان‌مثال *маҷ.* **баланд**: **кӯҳи кайвонмисол**.

КАЙК کیک *зоол.* ҳашароти шабушмонанди сурхранги ҷаҳанда, ки хуни баданро мемакад; **кайк афтодан (даромадан) ба пӯстини (куртаи)** *касе киноя аз* беқарору бесаранҷом шудани касе аз хавфи рӯйдоди воқеаи зарароваре.

КАЙМОК کیماک *кит., ниг.* **қаймоқ**.

КАЙСАНА کیسنه *кит.* ресмоне, ки ҳангоми риштани нах бар дуки бофандагӣ мепечонанд.

КАЙФ *а.* کیف лаззат, нашъа; сархушӣ; **кайфу сафо** лаззату роҳат; мастию табъчоқӣ; айшу ишрат; **кайф бахшидан** нашъа бахшидан, лаззат додан; **кайф доштан** лаззатовар будан; қобилияти масткунандагӣ доштан; маст будан, сархуш будан; **кайф кардан** лаззат бурдан, завқ бурдан; сархуш, маст шудан; **кайф боло гирифтан** сахт маст шудан; ба авҷ расидани хурсандию димоғчоқӣ; **кайф гурехтан; кайф паридан** халалдор шудани ҳолати табъчоқию хурсандии касе; аз тарс ё ягон ҳодисаи ногаҳонӣ ҳушёр шудан аз мастӣ; **кайфи** *касеро* **парондан** касеро аз мастӣ ҳушёр кардан; ба айши касе халал расондан; димоғи касеро сӯзондан; **кайфи** *касе* **чоқ шудан** *гуфт.* масту сархуш шудан, табъи касе чоқ шудан.

КАЙФАН *а.* کیفاً сифатан, аз ҷиҳати кайфӣ ва чигунагӣ.

КАЙФАР I کیفر *кит.* ҷазои кори бад, сазои кори нек, подоши амал, мукофоти амал (*хоҳ нек бошад, хоҳ бад*); сазо, ҷазо; **кайфарситондан** интиқом (ниқор) гирифтан.

КАЙФАР II کیفر *кит.* зарфе, ки ба он ширу ҷурғот мерезанд; хурмача.

КАЙФАРХОСТ کیفرخواست *кит.* даъвонома.

КАЙФАРШИНОС کیفرشناس мутахассиси соҳаи таҳқиқи далелҳои судӣ.

КАЙФАРШИНОСӢ کیفرشناسی илм дар бораи таҳқиқи далелҳои судӣ.

КАЙФИЯТ *а.* کیفیت 1. чигунагӣ; ҳолат, вазъият, сифати чизҳо; **кайфият ва камият** *фалс.* сифат ва миқдор. 2. аҳволи рӯҳия. 3. завқмандӣ, лаззатбахшӣ, лаззат, нашъа; **кайфияти бадеӣ** завқи бадеӣ.

КАЙФӢ کیفی *гуфт.* хуморӣ, пурхумор; *муқоб.*

камӣ.

КАЙФНОК كيفناک лаззатнок, лаззатбахш, ҳамроҳ бо кайф.

КАЙФОВАР كيف‌آور лаззатбахш, он чи барои инсон ва махлуқот лаззату кайф мебахшад.

КАЙФЧОҚ كيفچاق *гуфт.* табъчоқ, хурсанд; ширакайф, сархуш.

КАЙФЧОҚӢ كيفچاقی *гуфт.* кайфчоқ будан, табъчоқӣ, сархушӣ, мастӣ.

КАЙҲА کيهه *бот.* навъи растании мевадор, малина.

КАЙҲАЗОР کيهزار ҷои бисёр рӯидани кайҳа.

КАЙҲО کيها барвақт, дер боз; хеле вақт, хеле боз; **кайҳо боз** дер боз, хеле боз, муддатҳост, ки...

КАЙҲОН کيهان 1. ҷаҳон, олам, дунё. 2. коинот.

КАЙҲОНӢ کيهانی *мансуб ба* **кайҳон**.

КАЙҲОННАВАРД کيهان‌نورد мутахассисе, ки тайёрии тиббию биологӣ ва техникиро гузашта, ба кайҳон парвоз кардааст (космонавт).

КАЙҲОННАВАРДӢ کيهان‌نوردی 1. парвоз кардан дар фазои кайҳон бо дастгоҳи парвозкунандаи хос. 2. маҷмӯи соҳаҳои илму техникаи таҳқиқкунандаи коинот ва ҳаводиси кайҳонӣ.

КАЙҲОНШИНОСӢ کيهان‌شناسی илм дар бораи шинохти олам, космология.

КАКАО *исп.* کاکا 1. *бот.* дарахти ҳамешасабзи хӯдруй, ки дар кишварҳои гармсер парвариш карда мешавад. 2. гарди (хокаи) баргу донаи дарахти какао, ки барои тайёр намудани шакалод ва қаҳва истифода бурда мешавад. 3. навъи нушокӣ.

КАКАНА ککنه *ниг.* **халилихӯрак**.

КАКТУС *ю.* ککتوس растании бисёрсолаи хордор, гули ханҷарӣ.

КАЛ کل 1. сари бемӯ; **сарам калу дилам нозук** (*мақ.*). 2. он ки мӯи сараш дар натиҷаи беморие рехтааст, качал; **кал агар табиб будӣ, сари худ даво намудӣ** (*зарб.*); **кали айёр (зирак)** қаҳрамони мусбати афсонаҳои халқӣ, ки тезҳуш, ҳилагар ва зирак аст; **кал кардан // калак кардан** шоху баргҳои дарахтро буридан; **кал додари кӯр** (*мақ.*) дар хислатҳои бад баробар будани ду нафар.

КАЛАВАНДА کلونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **калавидан**; ба ҳар тараф майлкунанда, ноустувор; мутараддид.

КАЛАВИДА کلويده *сифати феълии замони гузашта аз* **калавидан**; **калавида-калавида** ба ду тараф майлкунон, алвонҷхӯрон.

КАЛАВИДАН کلويدن дар роҳ гаштан мувозинати худро нигоҳ дошта натавонистан, ба ҳар сӯ майл кардан; ноустувор будан; мутараддид будан; **калавида рафтан** мувозинати худро гум кардан.

КАЛАВИШ کلوش *исми феълӣ аз* **калавидан**; қатъӣ набудан дар ақидае, дудилагӣ, тардид.

КАЛАК I کلک *шакли тасгир ва навозишии* **кал;** ҳушёр, зирак; номуборак, шум.

КАЛАК II کلک *кит.* неши рагзан, нештар.

КАЛАЛ کلل ороиши аз пар сохташудаи кулоҳ ё афзори асп; туғи каллапӯш, ҷеға, паре, ки дар маҳфил ё ҷанг подшоҳон, ҷанговарон ё ҷавонон болои кулоҳ мечаспонданд.

КАЛАНД کلند олати чоркунҷа ё доирашак- ли дамтези оҳанини дастадор барои кандани замин ва анҷом додани корҳои дигари деҳқонӣ; **каланд задан** бо каланд кор кардан; гардонидани замин бо каланд; **каланд кардан** заминро рӯгардон ва нарм кардан; **каланди дуюм** бори дуюм нарм ва рӯйгардон кардани кишти ниҳоли пахта *ва г.*

КАЛАНДА کلنده чӯби майдае, ки як сари онро ба дӯли осиё баста, сари дигарашро ба болои санги осиё мегузоранд ва бо ҷунбиши он дона аз дӯл кам-кам ба сӯрохи санги осиё мерезад, ликлика, шогирдак.

КАЛАНДГАРДОН کلندگردان гардондани замин бо каланд; **каландгардон кардан** рӯйгардон кардани замин.

КАЛАНДГАРДОНӢ کلندگردانی *исми амал аз* **каланд гардондан**; рӯгардон кардани замин бо каланд.

КАЛАНДДАСТА کلنددسته дастаи каланд, чӯби

ирғай ё чӯби махсус тарошидашуда, ки каландро ба он мегузаронанд ва аз он дошта кор мекунанд.

КАЛАНДЗАН کلندزن он, ки бо каланд кор мекунад; **каландзан шудан** бо каланд кор кардан, бо кори одии деҳқонӣ машғул шудан.

КАЛАНДЗАНӢ کلندزنی каланд задан, кор кардан бо каланд.

КАЛАНДКАШ کلندکش **:каландкаш кардан** рӯйгардон кардани замин бо каланд.

КАЛАНДКОРӢ کلندکاری *ниг.* **каландзанӣ**.

КАЛАНДКУНӢ کلندکنی *исми амал аз* **каланд кардан**.

КАЛАНДРАВ کلندرو **:ғӯза каландрав, ҷуворӣ уштурдав** *(зарб.)* чигитро тавре бояд кишт, ки дар байни бехҳои вай каланд ба осонӣ гунҷад, аз мобайни ҷуворипояҳо бошад, шутур гузашта тавонад.

КАЛАНДРИШ کلندریش он ки риши пахни калон дорад.

КАЛАНДЧА کلندچه каланди хурд.

КАЛАФ *а.* کلف доғҳои сиёҳи сурхчатоб дар рӯи одам, доғи кунҷидак; доғ.

КАЛБ کلب *кит., ниг.* **саг**.

КАЛБОҒ کلباغ боғе, ки дарахти мевадораш кам бошад ё набошад.

КАЛБУЗ کلبز бузи кал, бузи бешох.

КАЛГОВ کلگاو гови бешох, гови кал.

КАЛЗОҒ کلزاغ навъе аз зоғ, ки рангаш сиёҳи хокистартоб мешавад.

КАЛИД کلید 1. олате, ки бо он қулфро мекушоянд ва мебанданд, мифтоҳ; **калиди барқ** олати бастан ва кушодани ҷараёни барқ, васлак. 2. *маҷ.* воситаи кушоиши мушкиле; **қуфлу калид кардан** а) бо қулф бастан дари чизеро; б) *д., маҷ.* ба воситаи дуою ҷоду бастан (*бахти касеро*).

КАЛИДДОН کلیددان навъи қуфли махсуси дандонадори чӯбин барои бастану кушодани дар, лӯкидон, ғалақа.

КАЛИДДОР کلیددار *таър.* шахси мансабдори дарбор, ки нигоҳдорандаи калидҳо буд.

КАЛИЛ *а.* کلیل 1. кунд, нотез (*мас., шамшер*). 2. он ки забонаш мегирад, забонгир; гунг.

КАЛИМ *а.* کلیم сухангӯ, гӯянда, ҳамсӯҳбат.

КАЛИМА *а.* کلمه воҳиди нутқ, ки як мафҳумро ифода мекунад, вожа; сухан, лафз; дар дастури (грамматикаи) забон воҳиди мустақили забон, ки аз як ё якчанд таквожа (морфема) сохта мешавад ва дар занҷири гуфтор нақши маъноӣ ва дастурӣ дорад: **калимаи мураккаб, калимаи сода, калимаи сохта, калимаи тавҳид (тасдиқи ягонагии Худо), калимаи туфайлӣ, калимаи тақлиди овоз; калимаи гувоҳӣ** *таър.* таъбири махсус барои гувоҳӣ додан дар ҳузури қозии шариат; **калимаи шаҳодат** *д.* таъбири махсуси арабӣ, ки гуфтан ва иқрор доштан ба он шарти асоси мусулмонӣ аст; **калима гуфтан** *д.* ба забон овардани калимаи шаҳодат, ки зикри он барои мусулмон шудан шарт шуморида мешавад.

КАЛИМАБОЗ کلمه‌باز он ки бо кинояву маҷоз гап мезанад.

КАЛИМАБОЗӢ کلمه‌بازی бозӣ додани калимаҳо, суханпардозӣ кардан.

КАЛИМАСОЗ کلمه‌ساز *збш.* ҷузъе, ки ба калимае илова шуда, ба он маънои нав медиҳад: **пасванди калимасоз, унсури калимасоз**.

КАЛИМАСОЗӢ کلمه‌سازی *збш.* бо илова кардани ҷузъҳо ба пасу пеши калима сохтани калимаи нав.

КАЛИМӢ کلیمی *мансуб ба* **Калимуллоҳ** (*лақаби ҳазрати Мӯсо – пайғамбар*); пайрави дини Мӯсо – пайғамбар, яҳудӣ.

КАЛИМОТ کلمات *ҷ.* **калима**.

КАЛИМУЛЛОҲ *а.* کلیم‌الله 1. он ки бо Худо сухан гуфтааст. 2. лақаби Мӯсо (а).

КАЛИСО *ю.* کلیسا ибодатхонаи исавиён: **калисои Модархудои Париж**.

КАЛИТАК کلیتک *ниг.* **қаламча**.

КАЛӢ کلی кал будан, тоссарӣ.

КАЛКА *р.* کلکه 1. *збш.* калима ва иборахои аз

забони дигар ба забони модарӣ айнан тарҷумашуда (*аз қабили* **худтанқидкунӣ**, **яхшикан**, **роҳи оҳан,** *ки тарҷумаи таҳтуллафзии калимаҳою ибораи русии* «самокритика», «ледокол» ва «железная дорога» *мебошанд*), чартабардорӣ. 2. коғази тунуки шаффофи хушсифат, ки аз пушти он нақшу нигор дида мешавад ва ба воситаи он аз нақшаҳо нусха мебардоранд.

КАЛ-КАЛ کل کل *гуфт.* беҳудагӯӣ, ҳарзагӯӣ; пургӯӣ, сергапӣ; **кал-кал кардан** а) беҳудагӯӣ кардан; сергапӣ кардан; б) касеро миёнагир карда таънаю маломат ва сарзаниш кардани якчанд кас.

КАЛКУЛЯТОР *лот.* کلکولیتار 1. мутахассиси калкулятсия, нархгузор. 2. *тех.* абзори ҳисоб.

КАЛКУЛЯТСИЯ *лот.* کلکولیتسیه ҳисоб, аз рӯи ҳисобу китоб муайян кардани нархи мол; ҳисоб кардани миқдори маблағи харҷшуда барои моли истеҳсолшуда, хизматрасонӣ *ва г.*

КАЛЛА کلّه сари одам ва чорпоён, каллахонаи сар; **калла-калла** тӯб-тӯб ва паҳлӯи ҳам; **як калла кунҷора** як лӯнда кунҷораи ҷувоз; **калла доштан** ақл доштан, муҳокима ронда тавонистан; **калла ба калла задан** а) каллаи якеро ба каллаи дигаре задан; б) *маҷ.* бо касе даъвои баробарӣ кардан; бо касе сар ба сар шудан; **каллаи гӯсола** *зоол.* тортанаки рангаш ба зардӣ моили сараш ба каллаи гӯсола монанди безаҳр (*дар бораи ин ҳашара шугунҳои мардумӣ зиёд аст*); ◊ **аз каллаи азон (саҳар)** саҳари барвақт, хеле барвақт; **як каллаю (сару) ду гӯш** (*мақ.*) дар ҳаққи одами яккаю танҳо гуфта мешавад; **як каллаю сад хаёл** (*мақ.*) одам фикру андешаҳои зиёд дорад; **каллаи (сари) кафида зери тоқӣ** (*зарб.*) инсон то имкон аст, бояд сиррашро нигоҳ дорад; **аз ҳар калла як садо** (*зарб.*) агар одам зиёд бошад, гап ҳам зиёд мешавад; дар ҷое, ки якчанд кас аст, ҳамфикрӣ кам воқеъ мешавад;

КАЛЛАБУР کلّه‌بر *гуфт.* одамкуш.

КАЛЛАВАРАМ کلّه‌ورم *маҷ.* бефаҳм, бефа- росат.

КАЛЛАВАРАМӢ کلّه‌ورمی *маҷ.* бефаҳмӣ, бефаросатӣ.

КАЛЛАДОР کلّه‌دار *гуфт.* 1. боақлу идрок, пурдон. 2. чизҳои дона-дона, ки донаҳояш калон аст: **сабзии калладор, харбузаи калладор, шалғами калладор**.

КАЛЛАЗАН کلّه‌زن он ки дар ҷангҳои тан ба тан калла мезанад.

КАЛЛАЗАНӢ کلّه‌زنی каллаҷанг; низоъ, кашмакаш.

КАЛЛАК کلّک *бот.* 1. дарахти шохаҳояш бурида; **каллак кардан** бурида партофтани шохаҳои дарахт. 2. навъи гандум.

КАЛЛАКАДУ کلّه‌کدو *ниг.* **каллаварам**.

КАЛЛАКАЛОН کلّه‌کلان он ки каллааш аз эътидол калон аст, саркалон.

КАЛЛАКАН کلّه‌کن *кит.* он ки шахси ба қатл маҳкумшударо бо роҳи аз тан ҷудо кардани сар қатл мекард; **каллакан кардан** *гуфт.* нӯги ниҳолҳои наврустаро канда партофтан.

КАЛЛАКАРАМ کلّه‌کرم *ниг.* **карам II**.

КАЛЛАКӮБАК کلّه‌کوبک **:каллакӯбак кардан** *гуфт.* аз чанд тараф касеро бо калла задан.

КАЛЛАҚАНД کلّه‌قند қанди сафеди бо қолиби махрутишакл рехташуда.

КАЛЛАҚАНДӢ کلّه‌قندی *марбут ба* **каллақанд**, махруташакл ба монанди каллақанд.

КАЛЛАМАНОРА کلّه‌مناره *таър.* манорае, ки золимон ҳангоми қатли ом сарҳои аз тан ҷудокардаро болои ҳам чида месохтанд.

КАЛЛАМЕХ کلّه‌میخ мехи чӯбӣ ё оҳании саркулӯла барои бастани аспҳо.

КАЛЛАМУШ کلّه‌موش *зоол.* ҷинси муши калон аз оилаи мушмонандҳо.

КАЛЛАМУШГИРАК کلّه‌موشگیرک дом барои дастгир кардани калламушҳо, мушгираки калон.

КАЛЛАПАЗ کلّه‌پز он ки каллаву почаи гову гӯсфандро пухта мефурӯшад.

КАЛЛАПАЗӢ کلّه‌پزی 1. шуғл ва амали каллапаз. 2. ошхонае, ки дар он каллаву почаи гову гӯсфандро пухта мефурӯхтанд.

КАЛЛАПО کلّه‌پا 1. сарнагун, воруна, сар ба нишеб: **каллапо афтодан**. 2. сарнагун шудан, шикаст хӯрдан.

КАЛЛАПОЧА کلّه‌پاچه 1. калла ва почаи гов ё гӯсфанд. 2. хӯроке, ки аз калла ва поча бо шикамба тайёр карда мешавад; ◊ **каллапоча кардан** а) чизеро ба қисмҳо ҷудо карда партофтан; б) куштан, ҳалок кардан; **каллапоча шудан** саросема шудан.

КАЛЛАПӮШ کلّه‌پوش пӯшиши сар; тоқӣ, тӯппӣ; **каллапӯши зардӯзӣ** тӯппии бо риштаи заррин гулдӯзишуда; **каллапӯши кундал** тӯппии аз кундал дӯхташуда; **кал- лапӯши тос** тӯппии занонаи дӯхти махсуси доирашакл аз матои ҷилодори тос.

КАЛЛАПӮШФУРӮШ کلّه‌پوش‌فروش он ки тӯпиҳои гуногун мефурӯшад, тоқифурӯш.

КАЛЛАПӮШФУРӮШӢ کلّه‌پوش‌فروشی 1. амал ва кори каллапӯфурӯш. 2. ҷое, ки дар он тоқӣ ва тӯппиҳои гуногун фурӯхта мешавад.

КАЛЛАХУШК کلّه‌خشک *гуфт., маҷ.* бемағз, беақл.

КАЛЛАҶАНГ کلّه‌جنگ ҷанги калла ба калла.

КАЛЛАҶУНБОН کلّه‌جنبان 1. он ки бо сарҷунбонӣ ишора мекунад. 2. *маҷ.* калоншаванда ва обрӯманди деҳаву гузар. 3. *маҷ.* он ки аз рӯи хушомад ба гапи касон бо ишораи сар «бале-бале» мегӯяд; хушомадгӯй.

КАЛЛАҶУНБОНӢ کلّه‌جنبانی 1. сарҷунбонӣ. 2. *маҷ.* хушомадгӯёна бо ишораи сар тасдиқ кардани сухани касе.

КАЛЛАШӮРБО کلّه‌شوربا як навъи шӯрбо аз каллапоча ва шикамбаи гӯсфанду гов.

КАЛМАСҶИД کل‌مسجد масҷиди хурди назарногир.

КАЛМУРҒ کل‌مرغ мурғи мурдахӯр аз ҷинси каргас, ки сараш мӯй надорад.

КАЛОБА کلابه риштаи аз дук ба чарха печонда дастакарда; калоф, тӯбчаи ресмон; ◊ **ба чарху калобаи** *касе* **нигоҳ карда мондан** мӯҳтоҷ будан ба даромади ночизи касе; **сари калобаи худро гум кардан** чӣ кор кардани худро надонистан (*аз пешомади ногаҳонӣ ё шодӣ*); **сари калобаи кори худро ёфтан** саррииштаи кори худро пайдо намудан; чӣ кор кардани худро донистан.

КАЛОБАРЕС کلابه‌ریس коргари ресандаи калоба.

КАЛОБАРЕСӢ کلابه‌ریسی *исми амал аз* **калоба ресидан**.

КАЛОБАТУН کلابتن риштаи хеле борик аз тилло ва нуқра барои зардӯзӣ.

КАЛОБАТУНӢ کلابتنی аз калобатун дӯхташуда.

КАЛОВА کلاوه *ниг.* **калоба**.

КАЛОҒ کلاغ *ниг.* парандае бо минқори нисбатан баланду қавӣ, поҳо ва болҳои нерӯманд, дурпарвоз ва бо пару боли сиёҳ.

КАЛОЖА I کلاژه*кит., ниг.* **акка**.

КАЛОЖА II کلاژه *кит.* каҷчашм, аҳвал, олус.

КАЛОЛ I کلال фарқи сар, тораки сар.

КАЛОЛ II *а.* کلال хастагӣ, мондагӣ, шалпарӣ.

КАЛОЛАТ کلالت 1. *ниг.* **калом** II. 2. норавшании нутқ.

КАЛОМ *а.* کلام 1. сухан, гап, гуфтор. 2. илме, ки дар он аз эътиқодҳои динӣ баҳс карда мешуд; **каломи маҷид, каломи шариф** *д.* Қуръон; **хулласи (хулосаи) калом** кӯтоҳи гап, мухтасари гап, қисса кӯтоҳ, алқисса.

КАЛОМӢ کلامی *кит.* 1. *мансуб ва марбут ба* **калом**. 2. доно, донишманди бахши калом.

КАЛОМУЛЛОҲ کلام‌الله сухани Худованд, Қуръон.

КАЛОН کلان 1. ҳаҷман ва миқдоран бузург, азим: **калони калон, ҷӯи калон ...; маблағи калон** пули зиёд; **роҳи калон** роҳи васеъ (-и одатан мошингард); **калон-калон қадам мондан** васеъ-васеъ қадам мондан; тез роҳ рафтан. 2. ба синни балоғат расида, ба воя расида; калонсол, солхӯрда: **одами калон, писари калон; калону хурд, хурду калон** бузургу майда, ҳама; ҳар хел, ҳар гуна: **калону хурд ҷамъ шуданд**. 3. *гуфт.* сардор, мансабдор (*ба ин маънӣ асосан дар шакли ҷамъ* калонҳо *ба кор бурда мешавад*). 4. аз рӯи вазифа, рутба ва унвон нисбат ба дигарон болотар: **лейте-**

нанти калон, муаллими калон, муҳандиси калон, ходими калони илмӣ; вазифаи калон амалу мансаби муҳим (масъул); **калон кардан** ба воя расонидан; тарбия кардан; **калон шудан** а) ба воя расидан; б) ба мансаб расидан, сардор шудан; **кори калон!** бисёр олӣ!, бисёр нағз!, айни муддао! (*дар мавриди таҳсин гуфта мешавад*); **калон кушодани чашм** дар тааҷҷуб афтодан, ҳайрон шуда мондан; **нафсро калон кардан** бисёр тамаъкор шудан.

КАЛОНВОРОНА کلانوارانه ба мисли калонҳо, калонҳо барин; бовиқор, босавлат.

КАЛОНГАП کلانگپ он ки гапро калон мезанад, лофзан, даҳанкалон.

КАЛОНГАПӢ کلانگپی лофзанӣ, даҳанкалонӣ; худситоӣ.

КАЛОНГИР کلانگیر он ки худашро калон метарошад, ҳавобаланд, мағрур.

КАЛОНГИРӢ کلانگیری мағрурӣ, ҳаво- баландӣ.

КАЛОНГИРОНА کلانگیرانه мағрурона, ҳавобаландона.

КАЛОНЗОДА کلانزاده фарзанди одами олимартаба; ашрофзода.

КАЛОНИГАРӢ کلانیگری мағрурӣ, худписндӣ, манманӣ; калонигарӣ кардан.

КАЛОНӢ کلانی 1. вазъ ва ҳолати калон, калон будан; калонсол будан, калонсолӣ. 2. сардорӣ, мансабдорӣ: **калонӣ кардан** а) ғуруру худнамоӣ кардан, худро калон гирифтан, савлату эътибори худро намоиш додан; б) васеъ ё дароз будан (-и либосе ба тани касе).

КАЛОНКОР کلانکار хурдсоле, ки чун калонсолон кор мекунад.

КАЛОНПОЙ کلانپای 1. он ки пояш калон аст. 2. *маҷ*. мансабдор; калонзода.

КАЛОНСАР کلانسر *ниг*. **каллакалон**.

КАЛОНСОЛ کلانسال ба сол бузург, солдида, бисёр умрдида (*нисбат ба касе*).

КАЛОНСОЛӢ کلانسالی калонсол будан, синни зиёд доштан.

КАЛОНТАР کلانتر 1. *дараҷаи қиёсии* **калон**. 2. *кит*. раиси маҳалла; сардор.

КАЛОНТАРОШӢ کلانتراشی *ниг*. **кало- нигарӣ**.

КАЛОНХАРҶ کلانخرج он ки исрофкорона хароҷот мекунад.

КАЛОНҲАҶМ کلانحجم он чи ки ҳаҷмаш калон бошад, бузургҳаҷм.

КАЛОНҶУССА کلانجثه тануманд, бузургҷусса, қавиҳайкал, дорои пайкари калон.

КАЛОНҶУССАГӢ کلانجثگی танумандӣ, бузургҷуссагӣ.

КАЛОНШАВАНДА کلانشونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **калон шудан**. 2. шахси обрӯманд, мӯътабар; сардор, мансабдор.

КАЛОНШАВӢ کلانشوی (вақти) калон шудан, (айёми) ба воя расидан.

КАЛОПЕСА کلاپیسه без шудани (сафедии) чашм бо сабаби тарс ё ҳиссиёти дигар.

КАЛОРИЯ *лот*. کلاریه воҳиди миқдори гармӣ.

КАЛОРИЯНОК کلاریه‌ناک дорои миқдори зиёди калория, бокалория.

КАЛОРИЯНОКӢ کلاریه‌ناکی миқдори калорияҳо дар ягон моддаи ғизоӣ, ки мавҷудоти зинда аз истеъмоли он қувват мегирад, ғизонокӣ.

КАЛОФ(А) کلافه *кит., ниг*. **калоба**.

КАЛОФКАШӢ کلافکشی танобкашӣ, ҷои сохтмонро ба калоф кашида иҳота кардан.

КАЛОФПЕЧ کلافپیچ чун калова ба худ печида (*мас., мор*).

КАЛОЧА کلاچه **:гапу калоча** гапу хабари зиёдатӣ; *муқ*. **гапу гапча; гапу калоча кардан** овоза кардан; мавриди гуфтугузор қарор додан.

КАЛПАТРА کلپتره 1. беҳуда, бемаънӣ. 2. гапи беҳуда, ҳарза, сафсата, ёва. 3. бетартиб, бесару сомон.

КАЛПЕСА کلپیسه *ниг*. **калтакалос**.

КАЛСИЙ *лот*. کلسی филизи нарми нуқратоб (*унсури химиявӣ*); оҳак.

КАЛТА کلته кӯтоҳ, думкӯтоҳ, думбурида; **калта**

кардан кӯтоҳ кардан, буридан; мухтасар кардан.

КАЛТАДУМ کلته‌دم думкӯтоҳ, думбурида.

КАЛТАЗАБОН کلته‌زبان он ки забонаш мегирад, тутила.

КАЛТАК کلتک чӯбдаст, таёқ; **калтак хӯрдан** бо калтак зада шудан; шаллоқ хӯрдан; **алифро аз калтак фарқ карда натавонистан** (*зарб.*) тамоман бесавод будан; нодони маҳз будан.

КАЛТАКАЛОС کلته‌کلاس *зоол.* навъе аз ҷонвари хазандаи борику дарозтанаи думдор, калпеса, чалпоса; сусмори хурд.

КАЛТАКБАДАСТ کلتک‌بدس *ниг.* **калтакдор**.

КАЛТАКБОЗӢ کلتک‌بازی 1. як намуди рақси қадимии тоҷикӣ. 2. бозии бачагона.

КАЛТАКДОР کلتک‌دار он ки калтак ба даст дорад, таёқбадаст.

КАЛТАКИРО کلته‌کرا ба кироя додани чорпоёни саворӣ барои сафар ё боркашӣ ба масофаи кӯтоҳ; **калтакиро кардан** чорпои саворӣ ё боркашро муваққатан ба киро гирифтан.

КАЛТАККОРӢ کلتک‌کاری **:калтаккорӣ кардан** задан ва ҷазо додан бо калтаккалтаккӯб.

КАЛТАККӮБ کلتک‌کوب *ниг.* **калтаккорӣ**.

КАЛТАКХӮРӢ کلتک‌خوری *исми амал аз* **калтак хӯрдан;** зада шудан бо калтак, шаллоқхӯрӣ.

КАЛТАКЧА کلتکچه калтаки хурд.

КАЛТАМИЛ کلته‌میل милтиқи кӯтоҳмил.

КАЛТАПО(Й) کلته‌پا(ی) он ки пойҳои кӯтоҳ дорад.

КАЛТАПОЯ کلته‌پایه он чи пояҳои кӯтоҳ дорад; мизи калтапоя.

КАЛТАПӮСТИН کلته‌پوستین пӯстини кӯтоҳ.

КАЛТАРИШ کلته‌ریش он ки риши кӯтоҳ дорад.

КАЛТАФАҲМ کلته‌فهم он ки ақли расо надорад, кундфаҳм, кундзеҳн.

КАЛТАЧА کلته‌چه либоси болопӯши занона аз бахмал ва дигар порчаҳои зарбофт (*пешкушодаи дарозиаш то зону*).

КАЛӮШ *р.* کلوش пойафзори бепошнаи резинии занона ё мардона, ки одатан бо маҳсӣ, мӯза *ва г.* мепӯшанд.

КАЛӮШКӮҲНА کلوش‌کوهنه калӯши кӯҳнаи дарида; **калӯшкӯҳна барин яла шуда мондани даҳан** ҳайрон шуда чӣ гуфтанашро надонистани касе.

КАЛХОТ کلخات *зоол.* парандаи ваҳшии чанголдор аз оилаи лочин, чӯчабарак.

КАМ کم 1. андак; *муқоб.* **зиёд, бисёр**. 2. ба нудрат, гоҳо, баъзан, гоҳ-гоҳ; кам омадан, кам ёфт шудан; **камаш** на камтар аз…; ақаллан, ҳадди ақалл, ҳеҷ набошад; **кам-кам** а) андак-андак; як каме, камтар; **кам-кам хӯр, ҳар дам хӯр** (*зарб.*); б) баъзан, гоҳо; ба нудрат; в) рафта-рафта, ба тадриҷ, оҳиста-оҳиста; **кам дар кам** хеле кам, ниҳоят кам (*миқдоран*); **каму беш** а) як каме, як миқдор; б) то андозае, то ҳадде, қисман; **каму кост** камбудӣ, норасоӣ; **кам баромадан** ба вазн, меъёр ва шумораи аслӣ нарасидан; **кам будан** норасо будан; ба дараҷаи пурра набудан; **кам дида шудан** чандон ба назар намоён набудан, зиёд вонахӯрдан; **кам додан** пурра надодан (*мас. музди касеро*); **кам задан** а) фурӯтанӣ кардан, хоксорӣ кардан, худро ҳақир шумурдан; б) *ниг.* **кам шумурдан; кам кардан** костан; **кам мондан** андак боқӣ мондан, зиёд набудан; **кам шудан (гаштан)** костан, нуқсон пайдо кардан; **кам шумурдан** назарногирона нигоҳ кардан, ҳақир шумурдан касеро, ба дараҷаи даркорӣ баҳо ва эътибор надодан; **даҳ дақиқа кам дувоздаҳ** ба дувоздаҳ даҳ дақиқа намерасад (*оид ба* вақту соат); **ду кам ҳафтод** ба ҳафтод ду намерасад, яъне шасту ҳашт (*одатан дар бораи синну сол мегӯянд*); **кам гирифтан** (*касеро*) *ниг.* **кам шумурдан**; **кам монда буд, ки**…, қариб ки…, қариб буд, ки…; **магар кам буд, ки…** ин ҳама кофӣ набуд магар…

КАМАБР کم‌ابر осмони ҷо-ҷо абрдори бебориш.

КАМАДАД کم عدد камшумор, ночиз.

КАМАКАК کمکک камтар, каме, андаке.

КАМАҚЛ کم‌عقل кӯтоҳақл, бефаросат, нодон, аблаҳ.

КАМАҚЛӢ کم‌عقلی кӯтоҳақлӣ, кутоҳандешӣ, бефаросатӣ; нодонӣ, аблаҳӣ.

КАМАНД کمند 1. арғамчини дарози як нӯгаш ҳалқадавакдор барои гирифтани сайд. 2. *маҷ.* дом; **дар каманд овардан** ба дом афтондан; ба даст даровардан. 3. *киноя аз* зулфи маҳбуба.

КАМАНДАФКАН کمندافکن 1. он ки барои гирифтани сайд ё душман каманд меандозад. 2. *маҷ.* дилбар, маҳбуба.

КАМАНДДИДА کمنددیده 1. ба дом афтода. 2. *маҷ.* озмудшуда, таҷрибадор.

КАМАНДЕША کم‌اندیشه кӯтоҳфикр, хом.

КАМАНДЕШАГӢ کم‌اندیشگی кӯтоҳ- фикрӣ, хомӣ.

КАМАР کمر 1. миён. 2. миёни кӯҳ, тангнои кӯҳ. 3. нишебӣ, нишебии талу теппа, хамгашт. 4. ҳар чуқурие, ки дар миёни ягон чиз ба вуҷуд омадааст; **камари рӯд** (ҷӯи об) чуқурие, ки оби рӯд ё наҳр дар маҷрои худ кофтааст; **камар бастан** а) миёнбанд ба миён бастан; б) омода шудан ба иҷрои коре; азм кардан, қасди кореро кардан; **камари ҳиммат ба миён бастан** *киноя аз* сахт азму ирода кардан ба коре, дар коре эътимом намудан.

КАМАРБАНД کمربند тасмае, ки ба миён мебананд, миёнбанд, яккабанд; **камарбанди ҳиммат ба миён бастан** *ниг.* **камари ҳиммат ба миён бастан**.

КАМАРБАСТА کمربسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **камар бастан**. 2. *маҷ.* омода, тайёр; азмкарда ба иҷрои коре.

КАМАРБОРИК کمرباریک миёнборик, нозукмиён (*сифати маҳбуба*).

КАМАРВОР کمروار 1. чун камар гирди (миёни) чизеро печонда гирифтан. 2. чун камари рӯд ё ҷӯи об; ғор барин.

КАМАРГАҲ کمرگه *ниг.* **камаргоҳ**.

КАМАРГОҲ کمرگاه 1. ҷое, ки камар баста мешавад, ҷои бастани миёнбанд. 2. камари кӯҳ, миёни кӯҳ. 3. нишебии талу теппа.

КАМАРЗИШ کم‌ارزش арзонбаҳо; *муқоб.* **гаронбаҳо**; камқадр, камаҳамият.

КАМАРӢ کمری *мансуб ба* **камар**; муносиби камар, ҷойгиранда дар гирди камар: **аслиҳаи камарӣ**.

КАМАРЧА کمرچه бандчаҳои кӯтоҳ дар ҷома ва куртаҳои қадима барои ба ҳам бастани ду тарафи (бари) ҷома, яктак *ва г.*

КАМАРШИКАН کمرشکن *маҷ.* кори сахти берун аз тавоноӣ; кор ё масъалаи бисёр душвор; миёншикан.

КАМАҲАМИЯТ کم‌اهمیت он чи аҳамият ва арзиши чандон надорад.

КАМАҲОЛӢ کم‌اهالی ҳудуди ҷуғрофии аҳолии кам; камодам.

КАМБАҒАЛ کمبغل нодор, бенаво, фақир, камбизоат; қашшоқ; *муқоб.* **давлатманд**; **камбағалро аз болои уштур саг мегазад**. (*зарб.*); **иттифоқи камбағалон** *таър.* ташкилоти сиёсии меҳнаткашони деҳот дар давраи ислоҳоти замин дар Осиёи Миёна (1918-1920).

КАМБАҒАЛБАЧА کمبغل‌بچه фарзанди одами камбағал ва қашшоқ.

КАМБАҒАЛЗОДА کمبغل‌زاده *ниг.* **камба- ғалбача**.

КАМБАҒАЛӢ کمبغلی бенавоӣ, нодорӣ, фақирӣ, эҳтиёҷмандӣ; эҳтиёҷ.

КАМБАҒАЛНИШИН کمبغل‌نشین ҷое, ки камбағалон манзил ва иқомат доранд; **маҳаллаи камбағалнишин** қисми камбағалнишини шаҳр.

КАМБАҒАЛОНА کمبغلانه фақирона, монанди бенавоёну қашшоқон, камбағалона зиндагӣ кардан.

КАМБАҒАЛПАРВАР کمبغل‌پرور дастгир, хайрхоҳ ва ҳомии камбағалон.

КАМБАҒАЛШАВӢ کمبغل‌شوی бечора шудан, бенавою фақир гаштан.

КАМБАР کمبر он чи бараш зиёд нест, паҳноияш кам аст; танг, борик; *муқоб.* **сербар**; **роҳи оҳани камбар** роҳи оҳане, ки фосилаи байни релсҳояш тангтар аз маъмулист.

КАМБАХТ کم‌بخت бетолеъ, он ки кораш кам омад мекунад.

КАМБАҲО کم‌بها *ниг.* **камарзиш**.

КАМБИЗОАТ کم‌بضاعت он ки молу асбобе ба қадри кифоя надорад, камбағал.

КАМБИЗОАТӢ کم‌بضاعتی камбизоат будан, камбағалӣ.

КАМБИН کم‌بین дорои биноии суст, он ки биниши заиф дорад, сустбин.

КАМБИНӢ کم‌بینی сусту заиф будани биноӣ, сустбинӣ.

КАМБОВАР کم‌باور он ки бовариаш ба одамон кам аст.

КАМБОД کم‌باد ҷое ё чизе, ки боди кам дорад, камшамол.

КАМБОР کمبار 1. дорои бори андак. 2. дорои ҳосили андак: **дарахти камбор**.

КАМБОРИШ کم‌بارش аз маъмул кам боридани барфу борон, кам будани миқдори боришҳо: **соли камбориш**.

КАМБОРОН کم‌باران соле, фасле ё моҳе, ки дар он борон кам меборад.

КАМБОРОНӢ کم‌بارانی *мансуб ба* **камборон**.

КАМБУД کم‌بود 1. нукс, нуқсон. 2. *ниг.* **камомад, камӣ**.

КАМБУДӢ کم‌بودی нуқсон, норасоӣ.

КАМБУРД کمبرد дорои бурди кам, дорои масофаи кам, абзор ё таҷҳизоти техникие, ки тӯли парвозаш кам аст.

КАМБӮЙ کمبوی он чи ки бӯяш кам аст.

КАМВАЗН کم‌وزن ҷисме, ки вазни он сабук аст.

КАМВАЗНӢ کم‌وزنی *мансуб ба* **камвазн**; сабукӣ.

КАМГАП کم‌گپ он ки кам гап мезанад, камсухан, камгӯй; *муқоб.* **сергап, пургӯй**.

КАМГАПӢ کم‌گپی *мансуб ба* **камгап**.

КАМГУНҶОИШ کم‌گنجایش камҳаҷм, гунҷоишаш кам (*мас., зарф*).

КАМГӮЙ کم‌گوی *ниг.* **камгап**.

КАМГӮШТ کم‌گوشت он ки чандон фарбеҳ нест, газгӯшт; лоғар.

КАМГӮШТӢ کم‌گوشتی лоғарӣ, газгӯштӣ.

КАМҒАЙРАТ کم‌غیرت 1. он ки кӯшиши бисёр намекунад. 2. суст нашъунамо кардан (*нисбати растаниҳо*).

КАМҒАЙРАТӢ کم‌غیرتی камкӯшишӣ, сустӣ, камҳавсалагӣ.

КАМҒИЗО کم‌غذا 1. камхӯрок. 2. он чизе ё хӯрокие, ки моводи ғизоияш кам аст.

КАМДАРАХТ کم‌درخت ҷое, ки дарахти зиёд надорад.

КАМДАРОМАД کم‌درامد кор ё чизе, ки даромад ва фоидааш кам аст, даромадаш андак.

КАМДАСТМОЯ کم‌دستمایه он ки сармояи чандоне надорад.

КАМДАХЛ کم‌دخل *ниг.* **камдаромад**.

КАМДИДОР کم‌دیدار *ниг.* **камнамо**.

КАМДИДАКОР کم‌دیدکار корноозмуда, нопухтакор, камтаҷриба.

КАМДИЛ کم‌دل *маҷ.* камҷуръат, тарсу.

КАМДОН کم‌دان 1. *ниг.* **камдониш**. 2. он ки аз воқеаву рӯйдодҳо кам хабардор аст.

КАМДОНИШ کم‌دانش он ки дониши хуб надорад, камдон.

КАМДОНИШӢ کم‌دانشی надоштани дониши хуб, камдонӣ.

КАМДОНӢ کم‌دانی *мансуб ба* **камдон**.

КАМДОШТ کم‌داشت доштнокиаш начан- дон зиёд (*пӯшок*), пастсифат, сифаташ бад (*матоъ*).

КАМЕ کمی андаке, як қадре; камтар.

КАМЕРА *олм.* کمره 1. хоначаи хурди махсус барои коре, ҳуҷра. 2. қисми дарунии дастгоҳи суратгирӣ, ки ба он пластинка ё плёнка мегузоранд; **камераи киногирӣ** дастгоҳи хоси навор гирифтани филмҳо, дастгоҳи филмбардорӣ. 3. резини чархи мошин, велосипед ё тӯби футбол, ки ба он ҳаво пур карда мешавад.

КАМЕРАВӢ کمروی **:мусиқии камеравӣ** асари мусиқӣ (*аз қабили* дуэт, трио, соната, романс) барои дастаи хурди навозандагону ҳофизон; **оркестри камеравӣ** дастаи начандон зиёди навозандагон ва ҳофизон, ки дар он иҷрои ҳар қисм ба яке аз онҳо супорида мешавад.

КАМЕРТОН *олм.* کمرتان *мус.* асбоби филизии душохашакле, ки ҳангоми ҷӯр кардани созҳои мусиқӣ меъёри баландии садоро муайян мекунад.

КАМЁБ کمیاب *ниг.* **камчин**.

КАМЁБӢ کمیابی *ниг.* **камчинӣ**.

КАМЁФТ کم‌یافت *ниг.* **камчин**.

КАМЗАБОН کم‌زبان 1. *ниг.* **хомӯш**. 2. мутеъ, фармонбардор.

КАМЗАДА کم‌زده *кит., маҷ.* аз дин баргашта, аз роҳи дин мунҳарифшуда, гумроҳ.

КАМЗАМИН کم‌زمین деҳқоне ё маконе, ки замини корами кам дорад.

КАМЗАМИНӢ کم‌زمینی *мансуб ба* **камзамин**.

КАМЗАН کم‌زن *кит.* 1. он ки дар қимор ҳамеша бой медиҳад, бебурд. 2. *маҷ.* **камбахт**.

КАМЗАРФ کم‌ظرف камзарфият, ҷои камро ишғолкунанда, камгунҷоиш, камгиро.

КАМЗАРФИЯТ کم‌ظرفیت камгунҷоиш, дорои гунҷоиши кам; *маҷ.* касе, ки қобилият ва тавоноии шунидан ва қабул кардани суханони дигаронро надорад.

КАМЗАРФИЯТӢ کم‌ظرفیتی камзарфият будан.

КАМЗАРФӢ کم‌ظرفی камзарфиятӣ, камгунҷоишӣ.

КАМЗӮЛ کم‌زول як навъи либоси (*бештар мардонаи*) рӯпӯши гиребондор ва ду бараш тугмабанд.

КАМЗӮЛЧА کم‌زولچه 1. камзӯли беостини кӯтоҳ (*бештар занона*). 2. *дӯз.* қисми аз сина болои пироҳани занон, ки алоҳида дӯхта мечаспонанд, куртача.

КАМЗӮР کم‌زور камқувват, заиф, нотавон.

КАМИҚТИДОР کم‌اقتدار камқувват, қудраташ кам; иқтидораш паст: **трансформатори камиқтидор**.

КАМИҚТИДОРӢ کم‌اقتداری камқувватӣ, камқудратӣ.

КАМИЛМ کم‌علم он ки ба қадри кофӣ дониш надорад, саводаш кам аст.

КАМИЛТИФОТ کم‌التفات он ки нисбат ба касе эътино ё муҳаббат надорад.

КАМИЛТИФОТӢ کم‌التفاتی камилтифот будан, бемеҳрӣ.

КАМИН I کمین *кит.* 1. кам, андак. 2. *ниг.* **камина**.

КАМИН II *а.* کمین пинҳонгоҳе, ки дар он ба қасди ҳуҷум ё дастгир кардани душман ё сайд паноҳ шуда мешинанд; **камин гирифтан** паноҳ шуда истодан дар интизори дастгир кардани чизе ё касе; шинак гирифтан.

КАМИНА کمینه шахси гӯянда дар мавриди изҳори хоксорӣ нисбат ба худ мегӯяд; банда, ин ҷониб; фурӯтан, хоксор; **каминаи камтарин** ниҳояти хоксорӣ нисбат ба худ.

КАМИНГАҲ کمین‌گه *ниг.* **камингоҳ**.

КАМИНГОҲ کمین‌گاه ҷое, ки камин гирифта менишинанд.

КАМИНВАР کمین‌ور он ки дар камин нишастааст, камингир.

КАМИНӢ کمینی *марбут ба* **камин**.

КАМИСТЕЪДОД کم‌استعداد он ки қобилияташ суст аст, маҳорати паст дорад, каммаҳорат, камзаковат.

КАМИСТЕЪМОЛ کم‌استعمال он чи чандон роиҷу мустаъмал нест, доираи истифодааш маҳдуд аст.

КАМИЯТ *а.* کمیت андозае, ки метавон онро кам ё зиёд кард; андоза; миқдор; шумора; теъдод; *муқ.* **кайфият**.

КАМӢ کمی 1. кам будани чизе; *муқоб.* **зиёдӣ**, **бисёрӣ**: **камии об**. 2. камбудӣ, нуқсон; **камӣ доштан** а) нуқсон доштан, норасоӣ доштан; б) эҳтиёҷ доштан; **камӣ кардан** нарасидан, кам будан, басанда ва кофӣ набудан; **камӣ кашидан** камбуд доштан, эҳтиёҷ доштан; **дар ғояти камӣ будан** ниҳоят кам будан, хеле нодир будан.

КАМКОР کم‌کار он ки кору машғулияташ кам аст; *муқоб.* **серкор**; он ки маҳсули кораш андак мебошад.

КАМКОРӢ کم‌کاری камкор будан, кам маҳсулӣ; *муқоб.* **серкорӣ**.

КАМҚАДР کم‌قدر қимати паст доштан, обрӯи кам доштан; камбаҳо.

КАМҚУВВАТ کم‌قوّت он чи зӯру тавоноиаш зиёд нест; *муқоб.* **пурқувват**.

КАМҚУВВАТӢ کم‌قوّتی камзӯрӣ, нотавонӣ, сустӣ.

КАММАДАНИЯТ کم‌مدنیت он ки савияи маданияташ баланд нест.

КАММАЗМУН کم‌مضمون он чи мазмуну мундариҷааш норасо аст ё амиқ нест: **асари каммазмун, ҳикояи каммазмун**.

КАММАНФИАТ کم‌منفعت камфоида, камнафъ.

КАММАОШ کم‌معاش *ниг.* **каммузд**.

КАММАСРИФ کم‌مصریف камсарф, камистеъмол.

КАММАҲОРАТ کم‌مهارت камҳунар, камистеъдод.

КАММАҲСУЛ کم‌محصول камҳосил, камфоида, камкор.

КАММАЪРИФАТ کم‌معرفت камдон, камсавод, камдониш.

КАММЕВА کم‌میوه мева ё ҳосилаш кам (*олу ва дарахт, фасли сол ва г.*).

КАММЕҲР کم‌مهر дилсард, дилхунук, он ки нисбат ба касе меҳри зиёд надорад.

КАММИҚДОР کم‌مقدار *ниг.* **камшумор**.

КАММОЯ کم‌مایه дорои сармояи андак, камбаҳо, камарзиш, фурӯмоя.

КАММУЗД کم‌مزد кори ҳаққи заҳматаш кам, каммаош.

КАММӮЙ کم‌موی он ки мӯи сараш чандон зиёд нест; *муқоб.* **сермӯй**.

КАМНАЗИР کم‌نظیر он ки шабеҳ ва монандаш кам дучор мешавад; бемисл.

КАМНАМАК کم‌نمک хӯроки намакаш кам, ширнамак.

КАМНАМО کم‌نما он ки ба ҷое кам меояд; он ки кам вомехӯрад: **камнамо будан (шудан)** дар ҷое кам зоҳир шудан, ба ҷое кам рафтуой доштан; бедарак шудан.

КАМНАМОӢ کم‌نمائی камнамо будан.

КАМНАФЪ کم‌نفع *ниг.* **камфоида**.

КАМНУР کم‌نور камрӯшанӣ; хира; қувваи биноияш суст (*оид ба* чашм).

КАМОБ کم‌آب ҷӯй ё рӯде, ки оби он зиёд нест; мавзее, ки дар он оби равон кам мебошад, маҳалле, ки аз об танқисӣ мекашад. 2. мевае, ки об (шира)-аш кам аст.

КАМОБӢ کم‌آبی камии об, кам будани об; нарасидани об.

КАМОБШАВӢ کم‌آبشوی кам шудани об, нарасидан, танқисии об.

КАМОВОЗ کم‌آواز он ки ё он чи овозаш пасту ношунаво аст.

КАМОДАМ کم‌آدم ҷое, ки нуфуси он кам аст, *муқоб.* **сернуфус**; ҷое, ки рафтуомади одамон кам аст.

КАМОЗОР کم‌آزار он ки ба дигарон озоре нарасонад, раҳмдил.

КАМОЗОРӢ کم‌آزاری камозор будан.

КАМОЛ I کمال 1. пуррагӣ, тамомият, мукаммал. 2. нашъунамо, рушд; тараққӣ; **аз камоли...** аз ниҳояти..., аз ғояти...; **бо камоли эҳтиром** бо эҳтироми тамом, бо ниҳояти эҳтиром; **камол ёфтан** ба воя расидан; мукаммал шудан, комил шудан; **ба камол расидан** ба воя расидан; соҳиби фазлу одоб шудан, комил шудан; **номаи камол** ҳуҷҷати расмӣ дар бораи хатми мактаби миёна, аттестат.

КАМОЛ II کمال *бот.* растании худрӯи кӯҳӣ, ки аз шираи пояи он дору тайёр мекунанд.

КАМОЛНОМА کمال‌نامه *ниг.* **нома(-и камол)**.

КАМОЛОТ کمالات *ҷ.* **камол I**.

КАМОМАД کم‌آمد миқдоре, ки аз баркаш ё миқдори аслии чиз кам омада бошад (*асосан пул*): **камомад кардан**.

КАМОМАДА کم‌آمده он чи дар вақти ҳисоб кам баромадааст.

КАМОН کمان 1. яроқи қадимаи тирандозӣ, ки

аз чӯби хамидаи ду нӯгаш бо зеҳ тарангбаста иборат мебошад; **камони абрӯ** хами абрӯ, тоқи абрӯ; **камони Рустам** қавси қузаҳ, тиру камон. 2. *нуҷ.* бурҷи Қавс.

КАМОНА کمانه 1. ҳар чизи ба камон монанд. 2. олати камонмонанди дуредгарон, харротон ва наддофон, ки дар касби худ кор мефармоянд.

КАМОНАБРӮ کمان‌ابرو он ки абрӯи хамидаи камоншакли зебо дорад (*сифати маҳбуба*).

КАМОНАК کمانک 1. камони хурд. 2. *киноя аз* қади хамида.

КАМОНАНДОЗ کمان‌انداز *ниг.* **камонвар**.

КАМОНАНДОЗӢ کمان‌اندازی *ниг.* **камонварӣ**.

КАМОНБИНӢ کمان‌بینی он ки бинии калони кӯҳондор дорад.

КАМОНВАР کمان‌ور тирандоз аз камон, камондор, камонандоз.

КАМОНВАРӢ کمان‌وری тирандозӣ аз камон, камонандозӣ, камонкашӣ.

КАМОНВОР کمان‌وار чун камон, ба монанди камон; хамидашакл, кач.

КАМОНГАР کمان‌گر *ниг.* **камонсоз**.

КАМОНГАРӢ کمان‌گری *ниг.* **камонсозӣ**.

КАМОНГИР کمان‌گیر 1. камондори бомаҳорат, тирандози моҳир. 2. лақаби Ораш ном паҳлавони Эрони қадим, ки мувофиқи афсона тири аз Омул партофтааш ба Марв расидааст.

КАМОНГУРӮҲА کمان‌گروهه *кит.* 1. камоне, ки бо он гулӯлаҳои гилӣ ва ё санг мепартофтаанд. 2. гулӯла ё мӯҳраҳои гилин, ки барои андохтан аз камонгурӯҳа истифода мегардид.

КАМОНГӮША کمان‌گوشه 1. гӯшаи камон. 2. гӯшаи камонмонанди чизе.

КАМОНҒӮЛАК کمان‌غولک 1. *кит.* камони калоне, ки дар ҷангҳои қадим бо он ба тарафи душман санг меандохтанд. 2. *гуфт.* **камонкашаки резиндори бачагона**.

КАМОНДОР کمان‌دار он ки дар даст камон дорад, мусаллаҳ бо камон.

КАМОНӢ کمانی чун камон, камонвор; камоншакл.

КАМОНКАШ کمان‌کش *ниг.* **камонвар**.

КАМОНКАШӢ کمان‌کشی *ниг.* **камонварӣ**.

КАМОНМӮҲРА کمان‌مهره *ниг.* **камонгурӯҳа**.

КАМОНПОЙ کمان‌پای *ниг.* **качпой**.

КАМОНСОЗ کمان‌ساز *кит.* он ки камон месозад, созандаи камон, устои созандаи камон.

КАМОНСОЗӢ کمان‌سازی амал ва кори камонсоз; ҷой ва маҳали камонсозӣ.

КАМОНХОНА کمان‌خانه *кит.* ҷои нигаҳдории камон, ғилофи камон, камонгӯша.

КАМОНЧА کمانچه 1. *шакли тасғири* **камон**; камони хурд. 2. олати камоншакл барои навохтани ғижжак, ки ба ду нӯгаш мӯйҳои думи асп таранг кашида шудааст. 3. *мус.* асбоби тории аз ғижжак хурдтар.

КАМОНҶӮЛА کمان‌جوله ҷое, ки дар он камон гузоранд, ғилофи камон.

КАМОНШАКЛ کمان‌شکل ба монанди камон, ба шакли камон; хамидашакл.

КАМОС کماس *кит.* кӯзаи гардандарози сафолини шикампаҳн.

КАМОСА کماسه *ниг.* **камос**.

КАМПАЛ کمپل матои мӯинаи махсус *ва г.*, ки ҳамчун ҷойпӯш, кӯрпа ё палос кор фармуда мешавад: **кампали мӯина, кампали ресмонӣ**.

КАМПАХТА کم‌پخته он чи пахтаи зиёд надорад: **кӯрпаи кампахта**.

КАМПАШМ کم‌پشم он чи пашми андаке дорад: **гӯсфанди кампашм**.

КАМПИР کمپیر пиразан, зани солхӯрда ва фартут: **чолу кампир** пирмарду пиразан.

КАМПИРГУЛАК کمپیرگلک *ниг.* **марвак**, **мармарак**.

КАМПИРОНА کمپیرانه монанди кампир, рафтор ва кору кирдори ба сони солхӯрдагон.

КАМПУЛ کم‌پول он ки ба қадри кифоя пул надорад, тангдаст, камбизоат.

КАМПУЛӢ کم‌پولی кампул будан, тангдастӣ,

нодорамӣ, камбизоатӣ.

КАМРАВҒАН کم‌روغن он чи равғанаш ба қадри кифоя набошад: **оши камравған**.

КАМРАВУОЙ کم‌رووآی ҷое, ки дар он рафтуомад зиёд нест: **роҳи пиёдагарди камравуой**.

КАМРАҒБАТ کم‌رغبت он ки майлу хоҳиши кам дорад, камшавқ.

КАМРАҒБАТӢ کم‌رغبتی майлу хоҳиши кам доштан, камшавқӣ.

КАМРАНГ کم‌رنگ он чӣ рангаш бенур аст, он чи рангаш баланд намебошад.

КАМРИШ کم‌ریش он ки риши кам дорад; *муқоб.* **серриш**.

КАМСАБРӢ کم‌صبری камтоқатӣ.

КАМСАВОД کم‌سواد он ки саводи казоӣ надорад, чаласавод.

КАМСАВОДӢ کم‌سوادی саводи казоӣ надоштан, чалласавод.

КАМСАМАР کم‌ثمر камҳосил, камфоида.

КАМСИН(Н) کم‌سن *ниг.* **камсол**.

КАМСИН(Н)УСОЛ کم‌سن‌وسال *ниг.* **камсол**.

КАМСОЛ کم‌سال камсин, хурдсол, дорои синну соли кам.

КАМСОЛӢ کم‌سالی хурдсол будан, камсиннӣ.

КАМСОН کم‌سان *кит.* навъи матоъ ва порчаи абрешимии сабзранг.

КАМСУХАН کم‌سخن *ниг.* **камгап**.

КАМСУХАНӢ کم‌سخنی *мансуб ба* **камсухан**.

КАМТАЛАБ کم‌طلب ба чизи андак қонеъ будан, талаби зиёд надоштан.

КАМТАР کمتر 1. *дараҷаи қиёсии* **кам**; каме, андаке: **дар ҳамин ҷо камтар шинем**. 2. ҳақир, назарногир; **душманат гар пашша бошад, камтар аз филаш мадон** (*зарб*).

КАМТАРАДДУД کم‌تردّد 1. *кит.* ҷое, ки дар он рафтуомад кам аст, ҷои камҳаракат (*мас.* *кӯча*). 2. он ки дар пайи чизе кам саъй мекунад, камташвиш.

КАМТАРИН کم‌ترین 1. *дараҷаи олии* **кам**; чизи бисёр кам нисбат ба чизҳои дигар, андактарин. 2. камқадр, камэътибор (*дар мавриди изҳори шикасти нафс шахси гӯянда дар ҳаққи худ мегӯянд*); *ниг.* **камина (-и камтарин)**.

КАМТАҶРИБА کم‌تجربه он ки таҷрибаи казоӣ надорад.

КАМТАҶРИБАГӢ کم‌تجربگی камтаҷриба будан, дар коре малакаи лозимма надоштани кас.

КАМТАШВИШ کم‌تشوش он чи ташвишу заҳматаш зиёд нест.

КАМТАЪСИР کم‌تأثیر он чи таъсири зиёд надорад.

КАМУБЕШ کم‌وبیش каме, андаке, камутум.

КАМУКОСТ کم‌وکاست костагиҳо.

КАМУМР کم‌عمر кӯтоҳумр, бебақо.

КАМУТУМ کم‌وتم *гуфт.* каму беш: **камутум бохабар будан**.

КАМФАРЗАНД کم‌فرزند он ки фарзанди кам дорад.

КАМФАРОСАТ کم‌فراست камфаҳм, камақл.

КАМФАҲМ کم‌فهم камақл, камшуур, бефаросат.

КАМФОИДА کم‌فائده он чи суди чандоне надорад.

КАМХАРҶ کم‌خرج 1. он чи хароҷот ва масрафи зиёд наметалабад. 2. он ки сарфаҷӯёна кор мекунад; **камхарҷи болонишин** чизи арзони нағз.

КАМХИРАД کم‌خرد камақл; камтаҷриба, камдониш.

КАМХИРАДӢ کم‌خردی камхирад будан, камдонишӣ, камақлӣ.

КАМХОБ کم‌خواب он ки хобаш зиёд нест, он ки зиёд хоб намекунад.

КАМХОБӢ کم‌خوابی камхоб будан; бехобӣ; **камхобӣ кашидан** зиёд хобида натавонистан, аз хоб сер нашудан.

КАМХОР کم‌خوار *кит., ниг.* **камхӯр**.

КАМХОРА کم‌خواره *кит., ниг.* **камхӯрок**.

КАМХОРАГӢ کم‌خوارگی *ниг.* **камхӯрӣ**.

КАМХУН کم‌خون он ки хун дар баданаш аз миқдори муайян кам аст.

КАМХУНӢ کم‌خونی ҳолати беморӣ ба сабаби кам шудани миқдори хун дар бадан, ки дар натиҷаи нарасидани эритротсит ва гемоглобин дар хун ва бо таъсири бемориҳои дигар рӯй медиҳад.

КАМХӮР کم‌خور камхора, он ки ғизои кам мехӯрад, камхӯрок.

КАМХӮРӢ کم‌خوری камхӯрокӣ, хӯроки кам хӯрдан, бо хӯроки андак иктифо кардан.

КАМХӮРОК کم‌خوراک он ки бо андак хӯрок сер мешавад, камхӯр; *муқоб.* **пурхӯр**.

КАМХӮРОКӢ کم‌خوراکی камхӯрӣ, камхорагӣ.

КАМҲАВОС کم‌حواس фаромӯшкор.

КАМҲАВОСӢ کم‌حواسی камҳавос будан, фаромӯшкорӣ.

КАМҲАВСАЛА کم‌حوصله он ки ба кор майлу хоҳишаш кам аст; он ки зуд аз кор дилгир мешавад; камрағбат; бетоқат, беқарор, камтаҳаммул, бесабр.

КАМҲАВСАЛАГӢ کم‌حوصلگی камҳавсала будан; майлу хоҳиши кам доштан; бетоқатӣ, беқарорӣ, бесабрӣ, камрағбатӣ.

КАМҲАРАКАТ کم‌حرکت 1. он чи кам ҳаракат мекунад, сустҳаракат; *муқоб.* **серҳаракат**. 2. *маҷ.* кам кӯшиш кардан; камрағбат, камҳавсала.

КАМҲАРАКАТӢ کم‌حرکتی 1. кам ҳаракат кардан, сустҳаракатӣ. 2. *маҷ.* камҳавсалагӣ, камғайратӣ, камрағбатӣ.

КАМҲАРОРАТ کم‌حرارت дорои гармо ва дамои кам.

КАМҲИММАТ کم‌همّت ҳиммати кам нишон додан дар иҷрои коре, камирода.

КАМҲИММАТӢ کم‌همّتی камҳиммат будан; ба андозаи лозимӣ кӯшиш накардан.

КАМҲИС(С) کم‌حس ҳиссиёти кам доштан.

КАМҲОСИЛ کم‌حاصل он чи ҳосилаш зиёд нест: **замини камҳосил, зироати камҳосил**.

КАМҲОСИЛӢ کم‌حاصلی ҳосили кам (*оид ба* замини зироат, мева).

КАМҲОФИЗА کم‌حافظه он ки қувваи ҳофизааш суст аст ва ҳар матолибро дар хотир гирифта наметавонад ё зуд фаромӯш мекунад.

КАМҲУНАР کم‌هنر камистеъдод, дорои ҳунари кам.

КАМЧИЗ کم‌چیز *ниг.* **камбизоат**.

КАМЧИН کم‌چین ба осонӣ ёфтнашаванда.

КАМЧИНӢ کم‌چینی кам ёфт шудани чизе, фаровон ё дастрас набудани чизе, нодир будани чизе.

КАМҶИЛО کم‌جلا он чи сайқал ва пардозаш кам аст, камдурахш.

КАМҶУРЪАТ کم‌جرأت камҷасорат, тарсончак, тарсу.

КАМШАВӢ کم‌شوی кам шудани андоза, ҳаҷм ва шумораи чизе: камшавии об.

КАМШИР کم‌شیر шири кам дошта (*мас., гов*).

КАМШИРА کم‌شیره мевае, ки шираaш ба дараҷаи кофӣ нест.

КАМШУМОР کم‌شمار ададан кам, миқ- доран начандон зиёд, каммиқдор, камистеъмол, камистеъдод.

КАМШУМОРӢ کم‌شماری 1. кам будани миқдори чизе, ададан зиёд набудани чизе. 2. кам шумурдан, ба назари эътибор нагирифтан, ҳақир шуморидан касеро.

КАМШУУР کم‌شعور он ки шууру фаросаташ кофӣ нест, камақл, камидрок.

КАМЪИЁР کم‌عیار камарзиш, камбаҳо, бисёр кам (*оид ба филизоти қиматбаҳо*).

КАМЭЪТИБОР کم‌اعتبار 1. касе ё чизе, ки ба он эътибор ё аҳамияти кам медиҳанд. 2. он ки ба касе ё чизе кам таваҷҷӯҳ мекунад.

КАМЭЪТИБОРӢ کم‌اعتباری 1. камқадрӣ. 2. беаҳамиятӣ.

КАМЭЪТИҚОД کم‌اعتقاد 1. он ки эътиқод ё боварияш нисбати чизе ё касе андак аст. 2. он ки ба дину оин боварии кам дорад.

КАМЭЪТИНО کم‌اعتنا он ки ба чизе ё касе кам

таваҷҷӯҳ мекунад; камаҳамият нисбат ба чизе ё касе.

КАМЭЪТИНОӢ کم‌اعتنائی андак тавач ҷӯҳ кардан; аҳамияти кам додан, ба касе ё чизе.

кан کن 1. *асоси замони ҳозира аз* масдари *феъли* **кандан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* кананда: **хоркан, чоҳкан, қабркан**, маҳал ва ҷои баровардани чизе: **рахткан, ҷомакан, кафшкан,** кандашуда: **решакан, сангкан**.

КАНА کنه *зоол.* ҳашарае, ки бо макидани хуни ҳайвонот, парандагон ва ширaи растаниҳо зиндагонӣ мекунад, баъзе намуди он барои инсон ҳам хавфнок аст; **кана задан** пур шудани бадан (-и ҳайвон ё паранда) аз кана; **кана барин часпидан** *маҷ.* ба чизе сахт часпидан; бо коре сахт андармон шудан.

КАНАБ کنب 1. *бот.* гиёҳи бангдона, ки аз торҳои танаи он ресмон мебофанд ва коғаз месозанд. 2. таноби аз тори канаб бофташуда.

КАНАБӢ کنبی риштаи аз тори канаб бофташуда.

КАНАДОНА کنه‌دانه *бот.* растание, ки аз донаҳои он равғани гарчак (карчак) ҳосил мешавад, беданҷир, канакунҷид: **равғани канадона**.

КАНАЗАДА کنه‌زده *сифати феълии асоси замони гузашта аз* **кана задан**; *ниг.* **кана** (**каназада**).

КАНАКУНҶИД کنه‌کنجید *ниг.* **канадона**.

КАНАЛ *лот.* کنل 1. оброҳаи сунъӣ барои равон сохтани об бо мақсади обёрӣ, тавлиди нерӯи барқ, киштигардӣ *ва г.* 2. хати робита ва мухобира: **канали якуми телевизиони Душанбе**.

КАНАЛИЗАТСИОНӢ کنلیزتسیانی *мансуб ба* **канализатсия**: **қубурҳои канализатсионӣ**.

КАНАЛИЗАТСИЯ *лот.* کنلیزتسیه шабакаи лӯлаҳои зеризаминӣ ва таҷҳизоти дигар барои гузаронидани обҳои ифлоси маҳалҳои маскунӣ.

КАНАЛКОБӢ کنل‌کابی кандани замин барои канал сохта ҷорӣ кардани об.

КАНАЛКОВ کنل‌کاو он ки барои сохтани канал заминро меканад.

КАНАМОНАНД کنه‌مانند мисли кана, канавор, шабеҳи кана.

КАНАХОНА کنه‌خانه *таър.* яке аз зиндонҳои торику рутубатнок дар аморати Бухоро.

КАНАШТУ(К) کنشتو(ک) *кит., бот.* гиёҳе, ки бо бехи он ҷомашӯӣ мекарданд, ушнон.

КАНБУР(А) کنبور(ه) *кит.* ҳила, макр, фиреб.

КАНДА کنده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **кандан; канда-канда** а) бурида-бурида, қатъ карда-қатъ карда; б) фосиладор: **овози канда-кандаи ӯ...; канда-канда гирифтан** ҷудо карда гирифтан; **канда партофтан** чизеро аз бех баровардан, кашида партофтан; **канда шудан** а) кофта шудан (-и чоҳ, ҷӯй); б) қатъ шудан, бурида шудан, канда шудани риштаи дӯстӣ. 2. чуқурии дастӣ кофташуда, хандақ; **канда набудани даст аз кор** ҳама вақт машғули кор будан; **кӯки чашми** *касе* **канда шудан** бисёр интизор шудан, сахт интизорӣ кашидан; **пои мардум канда шуд** рафтуои мардум кам ё қатъ шуд.

КАНДАГӢ کندگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **кандан**; ◊ **кандагию гирифтагӣ** *гуфт.* тамоман монанд (будан) ба касе ё чизе.

КАНДАК کندک *ниг.* **канда** 2.

КАНДАКОР کندکار наққоше, ки чӯб, санг, оҳан ва дигар чизҳои сахтро канда ё кофта дар онҳо нақш мебарорад, ҳаккок.

КАНДАКОРӢ کندکاری наққошӣ дар чӯбу санг, гаҷу устухон *ва г.,* ҳаккокӣ; **дари кандакорӣ** даре, ки дар он нақшу нигорҳо канда шудааст.

КАНДАН کندن 1. кофтан, ҳафр кардан, кофта чуқур ё ковок кардан; кофта гирифтан (*мас. заминро*); **чоҳ кандан** а) заминро кофта чуқур кардан барои баровардани об; б) *киноя аз* қасди бад кардан. 2. ҷудо кардан; чида гирифтан (*мас., ҳосили дарахтеро*): **гул кандан, харбуза кандан, ангур кандан, себ кандан**. 3. чизи дӯхташударо аз чокаш ҷудо кардан. 4. гусехтан, пора кардан: **гов арғамчинро канд**. 5. кофта ё тарошида нақш баровардан дар рӯи санг, оҳан, чӯб *ва г.,* ҳак кардан. 6. харо-

шидан, ханҷол кардан; **ангишт кандан** кофта баровардани ангиштсанг аз кон, истихроҷи ангиштсанг; **дандон кандан** аз вора берун овардани дандон, дандон кашидан; **пӯст кандан** а) ҷудо кардани пӯсти бадани гову гӯсфанди кушташуда; б) бо корд ё чизи дигари дамтез гирифта партофтани пардаи берунии чизе, пок кардани пӯчоқи чизе (*мас., пиёзу картошка, себу шафтолу ва г.*); **алоқаро кандан** қатъи робита кардан, алоқаро буридан аз касе; **дил кандан** *ниг.* **дил**; **ранги** *касе* **кандан** якбора тағйир ёфтани ранги рӯи касе, ранги рӯи касе паридан; **умедро кандан** ноумед шудан, қатъи таваққӯъ кардан; **ҷон кандан** а) дар талвосаи пеш аз марг будан, дар ҳолати назъ будан; б) *маҷ.* аз ҳад зиёд меҳнат кардан, зиёд кӯшиш кардан (*барои анҷоми коре*); **аз бун кандан** *чизеро* тамоман несту нобуд кардан, решакан намудан; **кӯҳ бо нохун кандан** кори басо душвореро ба ҷо овардан; **чоҳ (чаҳ) ба сари роҳи** *касе* **кандан** дар сари роҳи касе офату хатаре ба вуҷуд овардан; қасди бад кардан; **ҳуш кандан** дар мавриди сахт ба ҳайрат афтодан, чӣ кор кардани худро надониста мондан гуфта мешавад.

КАНДАНӢ کندنی *сифати феълии замони оянда аз* **кандан; канданиҳои фоиданок** моддаҳои ғайриорганикӣ (*аз қабили* сангҳои қиматбаҳо, филизот, нафт, газ), ки аз конҳо кофта бароварда мешаванд.

К-АНДАР کندر *шакли кӯтоҳшудаи* **ки андар**.

КАНДИР کندیر 1. *бот.* як намуди растании наҳдор, ки бештар дар соҳили дарёҳо ва канори чашмаҳо мерӯяд. 2. матои дуруште, ки аз ресмони ин растанӣ бофта шудааст.

КАНДИРӢ کندیری аз ресмони кандир бофташуда: **пешгираки кандирӣ**.

КАНДУ کندو 1. қуттии аз тахта сохташуда барои парвариши занбӯри асал. 2. зарфи калони хуммонанд барои нигоҳ доштани ғалладона ва орд.

КАНДУК کندوک *лаҳҷ., ниг.* **канду**.

КАНДУКӮБ کندوکوب *киноя аз* ташвишу беқарорӣ.

КАНДУРА کندره суфра, дастархон; суфраи чармӣ.

КАНДУРӢ کندری *ниг.* **кандура**.

КАНЗ کنز *кит. муарраби* ганҷ, хазина.

КАНИЗ کنیز *кҳн.* зан ё духтари барои хизмат харидашуда (зархарид); хизматгорзан.

КАНИЗАК کنیزک *шакли тасғири* **каниз;** хизматгордухтар, ғуломдухтар.

КАНИЗӢ کنیزی каниз шудан; хизматгорӣ (*оид ба зан*); **ба канизӣ қабул кардан** *киноя аз* касеро ба занӣ гирифтан.

КАНИСА *а.* کنیسه *кит.* ибодатхонаи насрониён ва махсусан яҳудиён.

КАНИФОЛ *лот.* کنیفال моддаи шишамонанди зарди сурхчатоби зудшикан, ки аз шилми дарахтони сӯзанбарг мегиранд.

КАНӢ کنی *гуфт.* 1. *пурсишҷонишини* куҷо?, чӣ шуд?, **канӣ**, **бародарат куҷост?** 2. ҳиссача (-и ифодакунандаи хоҳишмандӣ ва водор кардан ба коре), ку.

КАННОС *а.* کنّاس *кҳн.* 1. он ки хасу хошоки ҳавлию кӯчаҳоро рӯфта мекашонд, рӯбанда, ахлоткаш. 2. *маҷ.* ҷаллод, қотил.

КАНОНДАН کناندن *тарзи бевоситаи* **кандан**; ковондан: **ҷӯй канондан**.

КАНОР کنار 1. соҳил, лаби об. 2. паҳлу; гӯшаи ҳар чиз; тараф, ҷониб; сарҳади ягон ҷой; **гӯшаю канор** нуқтаҳои дури ҷое, ҷойҳои дурафтода ва дурдаст; **канор доштан** интиҳо доштан: **муҳаббати ӯ канор надошт; канор будан** дур будан, дар гӯшаи ҷое будан; **канор баромадан** а) ба соҳил баромадан; б) ба хориҷи ҷое баромадан; аз доираи чизе (коре) берун шудан; **худро ба канор кашидан** дур шудан, дурӣ гузидан. 3. бар, бағал, оғӯш; **канор кушодан** оғӯш кушодан; **ба канор бардоштан** ба бағал гирифтан; **ба канор гирифтан** *касеро* ба оғӯш гирифтан; ба истиқболи касе баромадан.

КАНОРА کناره 1. *ниг.* **канор** 1,2. 2. бофтаи тасмамонанд, ки ба ҳошияи либосҳо медӯзанд.

КАНОРАГИР کناره‌گیر 1. он ки аз ҷанҷолу ғалоғула худро ба як сӯ мекашад. 2. он ки аз коре даст кашида, гӯшанишинӣ мекунад;

гӯшанишин.

КАНОРАГИРӢ کناره‌گیری канора (ихтиёр) кардан, гӯшанишин шудан, гӯшанишинӣ.

КАНОРАДОР کناره‌دار канора доштани чизе; ҳошиядор.

КАНОРАНГ کنارنگ 1. ҳаким, валӣ. 2. маъмури сарҳад, марзбон.

КАНОРАҶӮӢ کناره‌جوئی *ниг.* **канорагирӣ**.

КАНОРАҶӮЙ کناره‌جوی *ниг.* **канорагир**.

КАНОРӢ کناری он чи дар канори (*дар сарҳади*) ягон ҷой воқеъ аст.

КАНСЛЕР *олм.* کنسلر унвони сарвазир дар баъзе мамлакатҳои Ғарб.

КАНТАТА *ит.* کنتته *мус.* суруди умумии пуртантана бо ҳамовозии оркестр.

КАНУР I کنور *кит.* хуми калон барои нигаҳдории ғалла.

КАНУР II کنور *кит.* фиреб, макр, найранг.

КАНУРИДАН کنوریدن *кит.* фиреб кардан, қаллобӣ кардан.

кап کپ *асоси замони ҳозира аз* **капидан**.

КАПА کپک 1. навъи хосе аз пӯпанак, ки бештар болои нону дигар навъҳои хӯ- рокиҳои хамириро зер мекунад, мағор. 2. беарзиш, паст.

КАПАКЗАДА کپک‌زده пӯпанакзада, мағоргирифта; **нони капакзада** нони мағоргирифта.

КАПАНАК کپنک *кҳн.* либоси пашмини кӯтоҳи беостини дарвешон ва чӯпонон; гуппича.

КАПАНАКПӮШ کپنک‌پوش он ки либоси намадӣ ба тан дорад.

КАПАР گپر *кит.* каппа, хонаи аз наю қамиш сохташуда.

КАПЕЛЛА *лот.* کپلّه 1. ибодатхонаи хурди католикҳо. 2. хори сарояндагон; дастаи муттаҳидаи ҳофизон ва навозандагон дар баъзе кишварҳо.

КАПИДАН کپیدن 1. рабудан, дуздидан. 2. қапидан.

КАПИЛЛЯР *лот.* کپیلیر 1. найи сӯрохтанг. 2. *биол.* раги бориктарини мағзи бофтаҳои одаму ҳайвонот, мӯйраг.

КАПИЛЛЯРӢ کپیلیری *мансуб ба* **капилляр**; **раги капиллярӣ** раги бориктарини хунгузар.

КАПИТАЛ *фр.* کپیتل *ниг.* **сармоя**.

КАПИТАЛИЗМ *фр.* کپیتلیز сохти ҷамъиятӣ, ки дар он воситаҳои истеҳсолот моликияти сармоядорон аст ва аз ин рӯ меҳнати кироя истисмор карда мешавад; *ниг.* **сармоядорӣ**.

КАПИТАЛИСТ *фр.* کپیتلیست *ниг.* **сармоядор**.

КАПИТАЛИСТӢ کپیتلیستی *ниг.* **сармоядорӣ**.

КАПИТАН *фр.* کپیتن 1. яке аз рутбаҳои афсарӣ дар артиш. 2. сардори киштиронон, нохудои киштӣ. 3. сардори дастаи варзишгарон: **капитани дастаи яккачини Тоҷикистон**

КАП-КАБУД کپ‌کبود *гуфт.*, *ниг.* **каб-кабуд**.

КАППА I کپّه хаймаи муваққатии аз латта ё бӯрё сохташуда дар сари кишт, чайла, коза; ◊ **каппаи** *касе* **сӯхтан (дуд кардан, дар гирифтан)** буду нобуди касе аз даст рафтан, ба боди фано рафтани тамоми чизу чораи касе; хонаи касе сӯхтан.

КАППА II کپّه як андоза аз чизи кӯфташуда, ки барои ба даҳон партофтан ба каф мегиранд; **каппа кардан** чизи кӯфтаеро ба каф гирифта ба даҳон партофтан.

КАППАДОР کپّه‌دار болопӯшида, соябондор; **аробаи каппадор** аробаи болопӯшида.

КАППА-КАЛОН کپّه‌کلان *гуфт.* хеле калон.

КАППАНОК کپّه‌ناک *ниг.* **каппадор**.

КАППАПӮШ کپّه‌پوش *ниг.* **каппадор**.

КАППӢ کپّی *кит.* 1. маймун, бӯзина, маймуни сиёҳ. 2. номи як аждаҳои афсонавӣ.

КАППОН کپّان 1. тарозуи калони овезаи якпаллаӣ барои баркашидани борҳои вазнини ғалла *ва г.* 2. бозори болопӯшида ё растаи махсус барои фурӯхтани навъҳои муайяни ғалладона.

КАПРОН *р.* کپران навъи нахи сунъӣ ва матои аз он бофташуда.

КАПЧА کپچه *ниг.* **кафча**.

КАР کر он ки гӯшаш намешунавад, гӯшаш вазнин; **кар шудан** ношунаво шудан (-и гӯш).

КАР(Р) کر зӯр, қувва; ◊ **карру фар** ҳашамат; дабдаба.

КАРА کره *ниг.* **карра** I.

КАРАБИН *фр.* کربین *ҳ.* милтиқи кӯтоҳ.

КАРАВОТ کروات навъи кати поядори хобравӣ, ки аз ду тараф такя дошта, бо тушак ё кӯрпача муҷаҳҳаз аст.

КАРАМ I *а.* کرم марҳамат, иноят; саховат, ҳиммат, кушодадастӣ, ҷавонмардӣ; **лутфу карам** меҳрубонӣ ва мурувват.

КАРАМ II کرم *бот.* сабзавоти хӯрокии намуди машҳураш лӯнда, ки аз баргҳои паҳни ба ҳам печида иборат аст ва **каллакарам, гулкарам, баргкарам, карамшалғам**… аз намудҳои он аст.

КАРАМГУСТАР کرم‌گستر *кит.* бахшоянда, сахӣ, карим.

КАРАМӢ کرمی хӯроки аз карам тайёршуда, карамдор.

КАРАМПЕША کرم‌پیشه *кит.* саховатманд, бахшанда, бомурувват.

КАРАМХӮРАК کرم‌خورک *зоол.* навъи шапалаки зараррасон, ки кирми он баргу решаи карамро хӯрда, боиси аз сабзиш мондани растанӣ мешавад.

КАРАМШАЛҒАМ کرم‌شلغم *бот., ниг.* **карам II;** навъи карам, ки пояи ғафс дорад.

КАРАМШӮРБО کرم‌شوربا шӯрбое, ки ба он барги карам андохтаанд.

КАРАНТИН *ит.* کرنتین 1. чораҷӯиҳои маъмурӣ ва тиббию беҳдоштӣ барои пешгирии паҳншавии касалиҳои сироятӣ ва барҳам додани манбаи онҳо. 2. ҷои махсус барои муддати муайян нигоҳ доштани одамон, молҳо ва ҳайвоноте, ки аз ҷоҳои касалии сироятӣ паҳншуда омадаанд (*бо мақсади боварӣ ҳосил кардан ба он, ки онҳо паҳнкунандаи беморӣ нестанд*).

КАРАНҶУ کرنجو хоби даҳшатнок, кобус.

КАРАСИН *р.-англ.* کرسین маҳсуле аз нафт, ки моддаи обакии сӯзишворист.

КАРАСИНДОН کرسین‌دان зарф барои андохтани карасин, човак, карасин.

КАРАСИНӢ کرسینی бо карасин коркунанда; бо карасин сӯзанда; **чароғи карасинӣ** чароғе, ки дар пилтааш карасин сӯхта равшанӣ медиҳад.

КАРАСИНЛАМПА کرسین‌لمپه чароғи карасинӣ.

КАРАСТУН کرستون *кҳн.* тарозуи якпалла.

КАРАТ *а.* کرت бор, дафъа; *муқ.* **карра(т); ду карат ду-чор** ҳосили зарби ду бар ду чор мешавад.

КАРАТӢ کرتی *мансуб ба* **карат**; маротиба.

КАРАТЭ *яп.* کرته *варз.* навъи гӯштин, ки ба усули бе силоҳ бо дасту пой муҳофизат кардани худ асос ёфтааст.

КАРАФС کرفس *бот.* гиёҳест аз оилаи чатргулҳо, ки аз он хӯриш тайёр мекунанд ва дар тибби халқ гиёҳи давоӣ ҳисоб меёбад.

КАРАХТ کرخت 1. сахт; шахшуда. 2. беҳисшавии баъзе аъзои бадан ё тамоми он аз сармо ё ба ягон иллати дигар, хобрафтагии дасту пой, хадар. 3. *маҷ.* одами камҳуши гаранги сусткор.

КАРАХТА کرخته *тиб.* як навъи бемории асаб, ки гирифтори он карахт мешавад.

КАРАХТӢ کرختی ҳолати карахт будан.

КАРАХТКУНАНДА کرخت‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **карахт кардан**; беҳискунанда, беҳушкунанда.

КАРАХТШАВӢ کرخت‌شوی *исми амал аз* **карахт шудан**; беҳисшавӣ.

КАРАХТШУДА کرخت‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **карахт шудан**; беҳисшуда, беҳушшуда.

КАРАХШ کرخش 1. пардаи хушке, ки бар рӯи реш ва ҷароҳат вақти ба ҳам омадани он пайдо мешавад. 2. оби часпаке, ки аз шиддати ҳарорати бадан дар даҳони хушкида пайдо мешавад. 3. хокаи сафолмонанди шахшудаи об дар таги зарфҳои обҷӯшонию

хӯрокпазӣ; **карахш бастан** а) хушкидани реш ва ҷароҳат; б) хушкидани даҳон аз шиддати ҳарорат; в) мисли сахт шудани хокаи таҳшиншудаи об.

КАРАШМА کرشمه нозу ишва; ишора бо чашм ва абрӯ.

КАРАШМАДОР کرشمه‌دار он ки нозу ишва мекунад.

КАРБАСА کربسه *зоол.* калпесаи захрдор.

КАРБАШ کربش *ниг.* **карбас(а)**.

КАРБИД *ю.* کربید моддаи химиявӣ иборат аз омезиши филиз бо карбон; **чароғи карбид** чароғе, ки бо карбид месӯзад.

КАРБОН *лот.* کربان унсури химиявӣ, ки ҷузъи муҳимтарини тамоми моддаҳои органикиро дар табиат медиҳад.

КАРБОС *ҳ.* کرباس матои сафеди дурушти аз нах дар дӯкони дастӣ бофташуда.

КАРБОСА کرباسه *кит.* калпеса, калтакалос.

КАРБОСБОФ کرباس‌باف бофанда ё нассоҷе, ки карбос мебофад.

КАРБОСБОФӢ کرباس‌بافی бофтани карбос; амал ва шуғли карбосбоф.

КАРБОСӢ کرباسی аз карбос дӯхташуда.

КАРБЮРАТОР*фр.* کربیورتار *тех.* абзоре дар муҳаррики дарунсӯз, ки сӯзишвориро ба омехтаи газнок мубаддал карда, ба силиндр мегузаронад.

КАРВ(А) کرو(ه) *кит.* (дандони) ковок, (дандони) пӯсида.

КАРВИЁ کرویا тухми як навъ гиёҳест, ки ба рӯи нон мепошанд, зираи румӣ.

КАРГАС کرگس *зоол.* ҷинси парандаи калони чанголдори лошахӯр.

КАРДА کرده *сифати феълии замони гузашта аз* **кардан**; кори карда: **аз карда пушаймон**.

КАРДАКОР کرده‌کار ботаҷриба; кордон, корчалон.

КАРДАН کردن 1. ба ҷо овардан, анҷом додан (*кореро*). 2. сохтан, бино кардан. 3. *ҳамчун феъли ёридиҳанда феълҳои таркибии номӣ месозад*: **кор кардан, нигоҳ кардан, пайдо кардан, саъй кардан, тасдиқ кардан, тез кардан, хизмат кардан, ҷанг кардан** *ва г.;* **аз худ кардан** ёд гирифтан, омӯхтан; **аҳд кардан** паймон бастан; ваъда додан; **муборакбод кардан** табрик намудан; **парво кардан** а) парвариш (нигоҳубин) кардан; б) фикр кардан, хаёл намудан; **сарулибос кардан** сарулибос дар бар кардан, либос пӯшидан; **сер кардан** *касеро* аз ғизо қонеъ намудан касеро; **сухан кардан** гап задан, сухан рондан; **сухан кардан нуқра бошад, хомӯшӣ тиллост** (*зарб.*); *дар мавридиҳои ба маънои* изҳор кардан ё нишон додани чизе *омадани феълҳои таркибӣ ёридиҳандаи* **кардан**-ро бо **намудан** ҳамчун муродиф иваз кардан мумкин аст: **изҳор кардан // изҳор намудан, баён кардан // баён намудан, марҳамат кардан // марҳамат намудан, ҷилва кардан // ҷилва намудан** *ва г.*

КАРДАНӢ کردنی *сифати феълии замони оянда аз* **кардан;** он чи бояд карда шавад.

КАРДАР کردر *кит.* дара, кӯҳу дара.

КАРДИОГРАММА *ю.* کردیاگرمه тасвири ҷадвалии кори дил.

КАРДИОГРАФИЯ *ю.* کردیاگرفیه сабти тапиши дил ба воситаи дастгоҳи кардиографӣ; маҷмӯи усулҳои ба қайд гирифтани набзи дил.

КАРДИОЛОГИЯ *ю.* کردیالاگیه соҳаи тиб оид ба тадқиқу омӯзиши касалиҳои дил.

КАРДИОЛОГӢ کردیالاگی *мансуб ба* **кардиология**; **маркази кардиологӣ** маркази муолиҷаи касалиҳои дил.

КАРЕҲ *а.* کریه зишт, бадандом; нофорам, кароҳатангез.

КАРЕҲМАНЗАР کریه‌منظر зиштрӯй, бадафт, бадқиёфа.

КАРЕҲУЛМАНЗАР کریه‌المنظر *ниг.* **кареҳманзар**.

КАРИКАТУРА *ит.* کریکتوره расме, ки дар он ягон ҷиҳати манфии ашхос ё чизи дигар ё рӯйдод бо мақсади ҳаҷв ва ришханд аз будаш зиёд ва мазҳакаомез тасвир шудааст, тасвири музҳик, тасвири ҳаҷвӣ.

КАРИКАТУРӢ کریکتوری ҳаҷвӣ, музҳик.

КАРИМ *а.* كريم 1. босаховат; ҷавонмард, соҳибэҳсон. 2. *д.* бахшандаи гуноҳ (*сифати Худо*).

КАРИМА *а.* كريمه 1. *кит. муаннаси* **карим**. 2. духтар.

КАРИМӢ كريمى *мансуб ба* **карим**.

КАРИМОНА كريمانه бо нармдилӣ, ҳалимӣ, шафқат рафтор кардан; нармдилона, олиҳимматона.

КАРӢ كرى ношунавоии гӯш; **худро ба карӣ андохтан (задан)** *киноя аз* худро ба нодонӣ задан (*дар масъалае*); дар ҳолати ношунида худро вонамуд кардан.

КАРК كرک *ниг.* **каркадан**.

КАРКАДАН كركدن ҳайвони ширхори говмешмонанди бузургҷуссаи пурзӯр, ки дар болои биниаш як шох дорад ва бештар дар Ҳиндустон ва Африқо зиндагӣ мекунад.

КАРКАМ كركم *кит.* рангинкамон, тирукамон,

қавси қузаҳ, тироза.

КАРКУНАНДА كركننده *сифати замони ҳозира аз* **кар кардан**; овоз ё садои баланд (-и гӯшкаркунанда).

КАРМАНД كرمند *кит., кҳн.* шитобкор, шитобкунанда, саросема.

КАРНАВАЛ *фр.* كرنول як навъ ҷашни умумихалқӣ, ки мардум либосҳои музҳик пӯшида, бо ниқоб дар кӯчаҳо сайр мекунанд; **карнавали солинавӣ**.

КАРНАЙ كرنى *мус.* асбоби нафасии баландовоз, ки аз биринҷӣ сохта шуда, танааш борики дароз ва қисми даҳанааш махрутишакл мебошад ва дар маросимҳои тантанавӣ ва тӯйҳо менавозанд; **карнайи радио** асбоб барои ба садо табдил додани мавҷҳои бо сими радио фиристодашуда, баландгӯи радио; ◊ **карнай навохтан** воқеаеро овозаю дарвоза кардан; **иштиҳо карнай шудан** сахт гурусна ва толиби хӯрок будан.

КАРНАЙГУЛ كرنى‌گل *бот.* як навъ гул, ки рангҳои сурх, арғувонӣ, норинҷӣ ё гулобӣ дорад.

КАРНАЙНАВОЗ كرنى‌نواز он ки карнай менавозад, мутриби навозандаи карнай.

КАРНАЙНАВОЗӢ كرنى‌نوازى амал ва шуғли карнайнавоз, карнай навохтан.

КАРНАЙЧА كرنيچه карнайи хурд.

КАРНАЙЧӢ كرنيچى *гуфт., ниг.* **карнайнавоз**; ◊ **аз карнайчӣ як пуф** кори таваккал кардан; *назири* **шавад обӣ, нашавад лалмӣ**.

КАРНАМО كرنما монанди кар будани *касе*, ҳамчун кар будани касе.

КАРНОЙ كرناى *ниг.* **карнай**.

КАРОБОДИН *ю.* كرابادين *тиб., ниг.* **қарободин**.

КАРОК كراک парандаи думдароз аз қабили саъва.

КАРОМАТ *а.* كرامت 1. каримӣ, карам, саховат, олиҳимматӣ. 2. *д.* ғайбдонӣ; амали фавқулодае, ки аз авлиё содир мешавад; *муқ.* **мӯъҷиза** (*ки аз анбиё содир мешавад*).

КАРОМОТ *а.* كرامات *ҷ.* **кароммат**; **каромот нишон додан** *д.* мӯъҷизае аз худ нишон додан.

КАРОН كران 1. канори чизе, канора. 2. интиҳо, поён.

КАРОНА كرانه *ниг.* **карон**.

КАРОНАҶӮ(Й) كرانه‌جو(ى) гӯшанишин, узлатнишин.

КАРОНАҶӮӢ كرانه‌جويى гӯшанишинӣ, хилватнишинӣ, узлатнишинӣ.

КАРОҲАТ *а.* كراهت дилнокашӣ, нафратангезӣ; нафрат.

КАРОҲАТАНГЕЗ كراهت‌انگيز нафратангез.

КАРОҲАТБОР كراهت‌بار нафратовар.

КАРОҲАТНОК كراهت‌ناک *ниг.* **кароҳатангез**.

КАРОҲАТОВАР كراهت‌آور *ниг.* **кароҳатангез**.

КАРОҲИЯТ *а.* كراهيت *ниг.* **кароҳат**.

КАРОШИДА كراشيده 1. *кит. сифати феълии замони гузашта аз* **карошидан**; парешоншуда, парокандашуда.

КАРОШИДАН كراشيدن *кит.* ошуфта кардан, парешон кардан.

КАРРА(Т) *а.* كرّة//كرّت *ниг.* **карат**.

КАРРА كرّه мағор, пӯпанак.

КАРРУК کرّوک риштаи аз пахтаи паст ва дағал тофташуда.

КАРРУКӢ کرّوکی *мансуб ба* **каррук**: **карбосу қаламии дағали каррукӣ**.

КАРРУФАР کرّوفر 1. ҳашамат, дабдаба. 2. олуфтагӣ, худороӣ.

КАРСОН کرسان *ниг.* **корсон**.

КАРТ کرت **:равғани карт** равғани дунбаи обнакардаи бешалҳа ва гӯшт.

КАРТОГРАФИЯ *фр.* کرتاگرفیه илми таҳияи харитаҳои ҷуғрофӣ, илми харитасозӣ.

КАРТОГРАФӢ کرتاگرفی *мансуб ба* **картография**; **аломатҳои картографӣ** аломатҳое, ки барои сохтани харитаҳо истифода мебаранд.

КАРТОН *лот.* کرتان коғази ғафси сахт, коғази муқова.

КАРТОНӢ کرتانی аз картон сохташуда: **қуттии картонӣ**.

КАРТОТЕКА کرتاتکه *кҳн., ниг.* **баргадон;** маҷмӯи варақа-карточкаҳои бо тартиби алифбо пайиҳам чидашуда; **картотекаи китобхона** баргадони китобҳо, феҳристи китобҳо дар варақаҳо.

КАРТОШКА *олм.* کرتاشکه 1. растании бехмеваи полизии маъруф. 2. ҳосили ин растанӣ.

КАРТОШКАБИРЁН کرتاشکه‌بریان хӯроки аз картошкаи дар равған бирён кардашуда.

КАРТОШКАГУЛ کرتاشکه‌گل навъи гул, ки ба гули картошка монанд аст.

КАРТОШКАҒУНДОРАК کرتاشکه‌غندارک *кишов.* мошинаи махсуси картошкағундорӣ.

КАРТОШКАҒУНДОРӢ کرتاشکه‌غنداری *ниг.* **картошкагирӣ**.

КАРТОШКАКОР کرتاشکه‌کار *кишов.* деҳқоне, ки бо киштукори картошка машғул аст.

КАРТОШКАКОРӢ کرتاشکه‌کاری *кишов.* соҳаи зироат, ки бо киштукори картошка машғул аст.

КАРТОШКАЧИНӢ کرتاشکه‌چینی амалиёти чидани маҳсули зироати картошка.

КАРТОШКАШИНОНАК کرتاشکه‌شنانک *кишов.* мошинае, ки бо он картошка мешинонанд.

КАРТОШКАШИНОНӢ کرتاشکه‌شنانی амалиёти шинондани картошка.

КАРТРИҶ *англ.* کرتریج *ит.* зарфе, ки дар он сиёҳӣ гузошта, даруни принтер ҷойгир мекунанд; сиёҳидони принтер.

КАРТСЕР *лот.* کرتسر хуҷраи яккаса дар ҳабсхонаҳо барои нигаҳдории муваққатии маҳбусони тартиботро риоянакарда ё норизо, такхона.

КАРҲАН *а.* کرهاً *кит.* ба икроҳ, маҷбуран, зӯран, бо дили ноҳоҳам: **тавъан ва карҳан** хоҳу ноҳоҳ.

КАРҶ کرج порчаи камоншакл буридашудаи харбуза ва тарбуз, қош.

КАС کس 1. фард, шахс, одам; нафар: **даҳ кас омад**. 2. ёр, рафиқ; мададгор; **касу нокас** одами хубу бад; **кас доштан** мададгор доштан; **кас мондан** касеро барои коре ба назди касе фиристодан; **кас монда овардан** *касеро* касеро ба воситаи касе овардан; **касе нест, ки..;** ягон кас ёфта намешавад, ки…

КАСАБА کسبه *ҷ.* **косиб;** косибон, пешаварон, аҳли ҳунар; **иттифоқҳои касаба** *кҳн.* созмонҳои оммавии коргарону кормандон дар муассисаву корхонаҳо барои ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои онон.

КАСАБАВӢ کسبوی *мансуб ба* **касаба**: **ташкилоти касабавӣ**.

КАСАВ *т.* کسو ҷӯб барои кофтани оташи танӯр, оташко; **касави сари танӯр** *киноя аз* одами иғвоандоз.

КАСАК کسک *ниг.* **акка, аккаи думдароз**.

КАСАЛ *а.* کسل бемор, мариз, нотоб: **касал шудан**.

КАСАЛБИНӢ کسل‌بینی аёдати бемор, ба дидани бемор рафтан, ба аҳволпурсии бемор рафтан.

КАСАЛБОН کسل‌بان он ки одами касалро нигаҳбонӣ мекунад.

КАСАЛБОНӢ کسل‌بانی парастории бемор.

КАСАЛИОВАР کسلی‌آور он чи ё он ки баранге-

зандаи беморӣ аст.

КАСАЛӢ کسلی беморӣ, нотобӣ.

КАСАЛМАНД کسلمند дардманд, нотоб.

КАСАЛНАМО کسلنما касалманд, дар назар сиҳату дар асл касал.

КАСАЛПОӢ کسلپائی *ниг.* **касалбонӣ**.

КАСАЛХОНА کسلخانه беморхона, бемористон.

КАСАНДАР کسندر нокас, ноақл, номард, фурӯмоя, паст.

КАСБ *а.* کسب 1. бо кӯшишу меҳнат ба даст овардани чизе, ихтисос, шуғл; **касби илм** дониш омӯхтан, илмомӯзӣ. 2. *маҷ.* пеша, ҳунар, ҳирфа; **касбу кор** пеша ва шуғл; **касб карда гирифтан** ба худ пеша қарор додан (*шуғлеро*); **касби камол кардан** илму дониш андӯхтан, комил шудан дар илму дониш ва одобу ахлоқ. 3. намуди асосии шуғл, ки бо ҳуҷҷат (ба таҳсилот) тасдиқ мегардад; ихтисос.

КАСБӢ کسبی *мансуб ба* **касб**. 2. ҳунар, санъат ва умуман ихтисосе, ки одам ба воситаи таҳсил ба даст овардааст, ҳирфаӣ.

КАСБОМӮЗ کسبآموز он ки дар мактаб ё пеши устод касб меомӯзад.

КАСБОМӮЗӢ کسبآموزی ҳунар ва пешаеро ёд гирифтан, ҳунаромӯзӣ.

КАСДОН کسدان **:касдону касмадон** ошкору ниҳон, аёну пинҳон; махфиёна.

КАСЕ کسی кадоме, ким-касе.

КАСИР I *а.* کثیر *кит.* бисёр, зиёд, фаровон.

КАСИР II *а.* کثیر *кит.* шикаста, шикасташуда.

КАСИРУЛАВЛОД *а.* کثیرالاولاد серфарзанд.

КАСИРУЛАДАД کثیرالعدد фаровон, бисёр, дорои шумораи зиёд.

КАСИРУЛМИЛЛАТ *а.* کثیرالملّت *кит.* сермиллат.

КАСИФ *а.* کثیف 1. ғафс; анбӯҳ. 2. чиркин, нопок, ифлос.

КАСКАДЁР *фр.* کسکدیار 1. иҷрокунандаи барномае дар сирк, ки одатан ба афтухезҳои хандаовар асос ёфтааст. 2. шахсе, ки дар филмҳо ҳамчун ивазкунандаи иҷрокунандаи нақше амалиёти мураккаб ва хавфнокро анҷом медиҳад.

КАСМАГАРД کسمگرد **:роҳи касмагард** роҳи партов, роҳи хилват.

КАСМАДОН کسمدان пинҳон, *муқоб.* **касдон**.

КАСМАЁБ کسمیاب 1. ҷое, ки касе онро ёфта наметавонад: **ба ягон ҷои касмаёб руст мекунам**. 2. камёб, камчин; **касмахару касмадон** чизи камчини беқадр.

КАСМАХАР کسمخر моли касод, ба фурӯш наравағда.

КАСНОГУЗАР کسناگذر ҷое, ки одам аз он намегузарад ё гузашта наметавонад: **биёбони сӯзони касногузар, ҷангали касногузар**.

КАСНОФАҲМ کسنافهم он чи одам дар дарки он оҷиз аст, фаҳмиданаш номумкин.

КАСНОШУНИД کسناشنید садо ё овозе, ки шунида намешавад.

КАСОД *а.* کساد 1. беривоҷӣ ва бехаридории чизе, беравнақ, бемуштарӣ. 2. бозоре, ки дар он ба матое харидор кам аст ё ҳеҷ аст; **моли касод** моли касмахар; **касод шудани бозори** *чизе* пайдо нашудани харидор ба ягон мол.

КАСОДӢ کسادی беравнақӣ, набудани харидор, беривоҷии бозор.

КАСОДШАВӢ کسادشوی *исми амал аз* **касод шудан**; беравнақ шудан (-и бозор).

КАСОДШУДА کسادشده *сифати феълии замони гузашта аз* **касод шудан;** аз равнақу ривоҷ боз мондан.

КАСОЛАТ *а.* کسالت сустӣ, беҳолӣ; мондагӣ, хастагӣ; ранҷурӣ, беморӣ, касалӣ.

КАСОНА کسانه сарикасӣ; аз они кас; **китобҳои касона** китобҳои аз одамон гирифташуда; **ҷуфти гови касона** барзагови ба кироя гирифташуда.

КАСОФАТ کثافت 1. чиркинӣ, нопокӣ. 2. *маҷ.* наҳсӣ, шумӣ; **ба касофати**… ба айби, бо гуноҳи…; **касофати** *касе* **ба** *касе* (*чизе* **ба** *чизе*) **расидан** ба айби (наҳсии) касе ба нохушие гирифтор шудани шахсе.

КАСОФАТБОР کثافتبار *ниг.* **касофатовар**.

КАСОФАТӢ کثافتی таҳқир, наҳсӣ, шумӣ, мурдорӣ (*доир ба инсон*).

КАСОФАТОВАР کثافتآور он чи ё он ки нохушӣ ва бадбахтӣ меоварад; наҳсовар.

КАСР I *а.* کسر 1. шикаст, зарар, зиён; **касри шаън** шикаст расидан ба шаъну эътибори касе; **касри буҷет** *иқт.* зиёдии хароҷот назар ба даромад дар миқёси давлат ё ягон соҳаи хоҷагӣ, дефитсити буҷет. 2. *риёз.* адади камтар аз воҳиди пурра; **касри даҳӣ** касре, ки ба ҳисоби даҳтоӣ бароварда мешавад: **даҳяк, садяк; касри одӣ** касре, ки ба ҳисоби ғайридаҳтоӣ бароварда мешавад: **аз се як, аз панҷ чор**.

КАСР II کسر *ниг.* **касра**; ба касри алиф бо алифи «и» ё «э» хондашаванда.

КАСРА کسره *зби.* аломатест дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки ба зери ҳарфи ҳамсадо гузошта шуда, баъд аз он ҳарф талаффуз кардани овози садоноки кӯтоҳи «-и» ва гоҳо «э»-ро нишон медиҳад, зер.

КАСРАТ کسرت касирӣ; бисёрӣ, зиёдӣ; бисёршавӣ, зиёдшавӣ.

КАСРДОР کسردار 1. шикастдор, зарардошта. 2. *ниг.* **касрӣ**.

КАСРӢ کسری **:адади касрӣ** *риёз.* ададе, ки дар натиҷаи бо бақия тақсим шудани сурати каср ба махраҷ ба вуҷуд омадааст.

КАСРУФ کسروف *бот.* гиёҳи бисёрсолаи худрӯест мансуб ба чатргулҳо, ки дар тамоми умри худ як маротиба гулу мева карда, пас тамоман нобуд мешавад.

КАССАТСИЯ *лот.* کسّتسیه 1. бекор кардан ё аз нав дида баромадани ҳукми суди поёнӣ аз тарафи суди болоӣ. 2. шикоят аз ҳукми суд.

КАССЕТА *ит.* کسّیته ғилоф барои навори мусиқӣ, филм ё дастгоҳи суратгирӣ *ва г.*

КАССЕТӢ کسّیتی *мансуб ба* **кассета**.

КАСТА *порт.* کسته табақаи ҷамъиятӣ бо имтиёзҳои махсус; **кастаи бараҳманҳо**.

КАТ کت 1. чорпояи калон барои нишастану хобидан: **кати симин, кати тахтагӣ**. 2. тахт, тахти подшоҳӣ.

КАТАК کتک 1. хонача барои мурғону кабӯтарон; хонаи хурд. 2. хонача-хонача, чорхона: **дафтари катак, чити катак**.

КАТАЛОГ *ю.* کتلاگ *ниг.* **феҳрист**.

КАТАР کتر *тиб.* газаки пардаҳои луобии ягон узви бадан (*бинӣ, гулӯ, меъда ва г.*).

КАТЕГОРИЯ *ю.* کتیگاریه 1. *фалс.* маф- ҳумҳои асосие, ки хусусиятҳои умумӣ, муҳим, мунособати ҳодисаҳои воқеӣ ва маърифатро инъикос мекунанд: **катего- рияҳои вақту фазо, зиддияту сабабият, ҳаракат** *ва г.* 2. *зби.* маҷмӯи мафҳумҳои умумии ба гурӯҳи муайяне хос: **категорияи грамматикӣ, категорияи исм, категорияи шахсу шумора**.

КАТЕР *англ.* کتر киштии хурди одатан тезгарди бодбонӣ ё моторӣ, қаиқ, заврақ.

КАТИБА *а.* کتیبه хати дар девори биноҳо ва рӯи сангҳо барои ёдгорӣ навишта ё кандашуда, сангнабишта; *муқ.* **китоба**.

КАТИБАШИНОС کتیبهشناس он ки хати қадимӣ (*рӯи девор ва сангҳо*)-ро мехонад; олими забоншинос.

КАТИБАШИНОСӢ کتیبهشناسی соҳаи илм доир ба шинохт ва таҳқиқи катибаҳо.

КАТИР کتیر *кҳн.* шӯразамин дар саҳро, ки аз дур чун об менамояд; сароб.

КАТӢ کتی *гуфт., пасоянди ҳамроҳӣ ва восита* бо ҳамроҳии…; бо: **ман катӣ ҳазлбозӣ накун, роҳи лаби сой катӣ рафтанд;** *муқ.* **қатӣ**.

КАТО کتاد *физ.* электроди манфӣ; *муқоб.* **анод**.

КАТОДӢ کتادی *мансуб ба* **катод**.

КАТОЛИК *ю.* کتالیک пайрави мазҳаби католикӣ дар дини исавӣ.

КАТОЛИКӢ کتالیکی *мансуб ба* **католик**.

КАТОН *ак.* کتان гиёҳест аз тугмачагулҳо, ки аз танаи он нах ҳосил мекунанд ва равғани тухми онро дар техника истифода мебаранд; матои аз нахи ин гиёҳ ё зағирпоя бофташуда.

КАТОНБОФ کتانباف он ки аз ресмони катон чизҳои лозимма мебофад.

КАТОНБОФӢ کتانبافی амали катонбоф.

КАТОНӢ کتانی *мансуб ба* **катон; суфи катон** суфи аз ресмони катон ё зағирпоя бофташуда.

КАТТАГӢ کتگی *гуфт.* калонигарӣ, бодигӣ.

КАТЧА کتچه кати хурд, каравоти майда.

КАУЧУК *англ.* کئوچوک гурӯҳи полимерҳои растанигӣ ва синтезӣ, ки аз он резин месозанд.

каф کف *асоси замони ҳозира аз* **кафидан**.

КАФ I *а.* کف 1. рӯи даст, тарафи дарунии панҷаи даст: **кафи даст; кафи кафш** таги кафш; **кафи по** таги по, таги панҷаи по. 2. як мушт чизе ба андозаи гунҷоиши рӯи як даст: **кафи хокистар** а) як мушт хок; б) *маҷ.* инсон ё ҷисми инсон. 3. даст; **каф задан** қарсак задан, чапак задан (*ба аломати таҳсин ё тасдиқи фикре*); **ба каф ниҳодан** ба дасти касе додан, супурдан; **аз каф додан** аз даст додан; **аз каф рафтан** аз даст рафтан; **ба каф овардан** ба даст овардан.

КАФ II کف *ниг.* **кафк**.

КАФАКӢ I کفکی тагчарми кафш, мӯза *ва г.*

КАФАКӢ II کفکی ба тарзи сунъӣ қонеъ кунондани нафси шаҳвонӣ, истимноъ.

КАФАЛ *а.* کفل сурини одам ва ҳайвонот, рон.

КАФАН *а.* کفن порчаи матои сафеде, ки мурдаро баъди шустан ба он печонда гӯр мекунанд; **кафан кардан** баъди мурдан шуста ба кафан печондан; **кафан дӯхтан** пеш аз шустани мурда матои сафедро мувофиқи қаду басти вай бурида тайёр кардан; ◊ **аз мурда кафан рабудан** аз бахри фоидае аз ҳеҷ чиз худдорӣ накардан; **кафан пӯшидан** омода шудан ба коре, ки мумкин аст ба хубӣ анҷом наёбад.

КАФАНГАДО کفنگدا ниҳоят бенаво, ки баъди мурдан ҳатто маблағи як кафанвориро ҳам надорад; **кафангадо шудан** тамоман мӯҳтоҷу нодор шудан.

КАФАНДУЗД کفندوزد он ки гӯрро кушода кафани мурдаҳоро мебарад; дузди пастназар.

КАФАНДУЗДӢ کفندوزدی амал ва шуғли кафандузд.

КАФАНДӮЗ کفندوز он ки барои мурдагон кафан медӯзад.

КАФАНДӮЗӢ کفندوزی амали кафандӯз, кафан дӯхтан.

КАФАНӢ کفنی матое, ки барои кафан дӯхтан тайёр мекунанд; **гӯрию кафанӣ** матоъ ва маблағе, ки барои рӯзи мабодо тайёр мекунанд.

КАФАНПЕЧ کفنپیچ **:кафанпеч кардан мур**даро дар кафан печондан.

КАФАНПУЛӢ کفنپولی маблағ барои хариди кафан бахри дафни мурдаи одами хеле мӯҳтоҷу нодор.

КАФАНФУРӮШӢ کفنفروشی *кҳн.* матои кафанбобро дар назди худ тайёр нигоҳ дошта, вақти дармондагии касон фурӯхта фоида бурдан, ки кори қабеҳ ҳисоб меёфт.

КАФБАСТА کفبسته *кит., маҷ.* хасис, мумсик.

КАФБИН کفبین он ки аз рӯи хатҳои кафи дасти шахсе гузаштаву ояндаи ӯро гуфта медиҳад.

КАФБИНӢ کفبینی амали кафбин: хатҳои кафи дасти касеро барои гузаштаву ояндааш гуфтан; хиромантия.

КАФГИР کفگیر асбоби пахни филизии сӯрохсӯрохи дастадор, ки барои гирифтани асосан кафки ошҳои обакӣ ва умуман барои гардондан ва гирифтани таомҳои ғайриобакӣ аз дег истифода мешавад; **як кафгир** ба миқдори гунҷоиши як кафгир; каме, андаке.

КАФГИРЗАН کفگیرزن *маҷ.* хушомадгӯй, лаганбардор.

КАФГИРЗАНӢ کفگیرزنی *маҷ.* хушомадгӯӣ, лаганбардорӣ.

КАФЕДРА *ю.* کفیدره 1. минбар, курсӣ. 2. дар мактаби олӣ воҳиди маъмурии илмию таълимии як ё якчанд соҳаи ба ҳам наздики илм; хона ё бинои ҷойгиршавии чунин воҳиди маъмурӣ.

КАФЗАН کفزن *маҷ.* дузд.

КАФЗАНӢ کفزنی 1. молиш додан бо даст, муштмолӣ. 2. *ниг.* **кафкӯбӣ**. 3. *маҷ.* дузд.

КАФИДА کفیده *сифати феълии замони гузашта*

аз **кафидан**; таркида, шикоф пайдокарда; тарқиш пайдокарда. 2. *геол.* ҷойҳои тарқиш пайдокардаи замин.

КАФИДАГӢ کفیدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **кафида**. 1. шикофта, таркида. 2. ҷоҳои таркида, шикоф пайдокарда, тарқиш пайдокарда: **кафидагиҳои девор**.

КАФИДАН کفیدن таркидан, шикофта шудан, шикоф пайдо кардан, аз ҳам ҷудо шудан; **дил кафидан** хеле дилтанг будан; **ба кафидан расидани дил** дар мавриди рӯй додани хавотирӣ ва тарси бениҳоят зиёд гуфта мешавад; **замин кафида одам баромадан // замин кафида одам рӯидан** одам хеле зиёд аст (буд), издиҳоми зиёд будан; **замин накафид, ки дароям** дар мавриди ифодаи ниҳояти хиҷолатзадагӣ ва шармандагӣ гуфта мешавад; ◊ **кафидани чашми рӯз** дамидани субҳ, сапедадам;

КАФИЛ *а.* کفیل 1. он ки дар вақти талаб кардан ёфта додани чизе ё касеро ба зимма гирифтааст, кафолатдиҳанда, зомин. 2. он ки иҷрои коре ё вазифаеро ба ҷои касе ба зиммаи худ гирифтааст; **кафил шудан** замонат додан; пардохти чизе ё иҷрои кореро ба ҷои касе ба зимма гирифтан; ба гардан гирифтани ҷавобгарӣ барои кирдори касе.

КАФИЛӢ کفیلی кафилшавӣ, кафолат, замонат; **кафилии** *касеро* **гирифтан** а) ба ивази касе иҷрои кореро ба зимма гирифтан; б) *гуфт.* сарпарастии касеро ба ӯҳда гирифтан; **ба кафилӣ гирифан** зомин шудан; пардохти чизе ё иҷрои кореро ба ивази касе ба зимма гирифтан.

КАФК کفک ҳубобчаҳои сафеде, ки вақти бо обу собун шустани бадан ё матоъ пайдо мешавад; ҳубобчаҳое, ки вақти ҷӯшидани об, моеъҳо ва ҳаракати тези онҳо бар рӯяшон мебарояд: **кафки даҳон, кафки собун; кафк кардан** пайдо шудани ҳубобчаҳои сафед аз собун ё дар вақти ҷӯшидани моеъҳо; **кафк паридан** пош хӯрдани кафки чизе ба атроф.

КАФКДОР کفکدار кафкдошта, кафккунанда.

КАФКОЗӢ کفکازی *ниг.* **кавказӣ**.

КАФКОЛУД کفکآلود омехта бо кафк; кафкдор: **оби кафколуд**.

КАФКӮБӢ کفکوبی чапакзанӣ, қарсакзанӣ.

КАФЛЕЗ کفلیز қошуқи (чумчаи) калони дастадароз, ки бо он ошҳои обакиро аз дег мекашанд; **он чи дар дег аст, ба кафлез мебарояд** (*зарб.*).

КАФЛЕЗА کفلیزه *зоол.* бачаи қурбоққа, ки ба шакли кафлез думдор аст.

КАФЛЕЗАК کفلیزک *ниг.* **кафлеза**.

КАФЛЕС کفلیس *ниг.* **кафлеза**.

КАФМОЛ کفمال **:кафмол кардан** ба ҳам со идани ду чиз дар каф: **кафмол кардани ҷойҳои сахт чиркини либос дар вақти шустан**.

КАФН *а.* کفن *кит.* кафан пӯшондан ба мурда, амалиёти ба кафан печондани мурда; **кафн кардан** пӯшондани ҷасад бо кафан; **кафну дафн** пӯшонидани кафан ба мурда ва дафн кардани ӯ дар гӯр.

КАФОЛАТ *а.* کفالت кафил шудан ба касе; ба зимма гирифтани чизе ба ҷои касе, замонат.

КАФОЛАТДИҲАНДА کفالتدهنده он ки ба касе ё чизе кафолат медиҳад; бар ӯҳда гирандаи коре ё чизе.

КАФОЛАТНОМА کفالتنامه хати ка- филшавӣ, замонатнома.

КАФОНДАН کفاندن 1. *тарзи бавоситаи* **кафидан**; таркондан, шикоф кардан; пора кардан, шикастан (*мас., ҳезумро*). 2. чок кардан; ◊ **кафондани маддаи дил** он чи гуфтанӣ аст, ҳамаро кушода гуфтан; дил холӣ кардан; **дили (заҳраи)** *касеро* **кафондан** касеро сахт тарсондан.

КАФОНИДАН کفانیدن *ниг.* **кафондан**.

КАФ(Ф)ОРА(Т) *а.* کفّارة // کفّاره *д.* 1. ҳар амале, ки барои ҷуброни гуноҳе шариатан анҷом медиҳанд (*мас., додани садақа, гирифтани рӯза ва г.*); фидя. 2. натиҷаи ҳар амали нораво, ки шахс ба он дучор мегардад; *маҷ.* ҷуброн; **каффорат додан** садақа додан ё анҷом додани амале барои пок кардани гуноҳ.

КАФСАН کفسن *таър.* ҳаққе, ки ба ғайри андози подшоҳӣ дар сари хирман барои одамони амлокдор ё иҷорадор гирифта мешуд.

КАФТАР کفتر *гуфт., ниг.* **кабӯтар; кафтари дубома** а) кабӯтаре, ки дар ду бом лона мегузорад; б) *мач.* он ки ба ду чизи мухталиф дил баста бошад.

КАФТАРБОЗ کفترباز *гуфт.* он ки ба парваришу парвози кабӯтарон шавқу ҳавас дорад, дӯстдори кабӯтарон; кабӯтарбоз.

КАФТАРБОЗӢ کفتربازی амали кафтарбоз; бозӣ бо кабӯтар.

КАФТАРХОНА کفترخانه *ниг.* **кабӯтархона**.

КАФТОР کفتار *зоол.* ҳайвони ваҳшии лошахӯрест, ки ба саг монанд аст ва пӯсти дурушти хол-хол ва баъзе рах-рах дорад.

КАФФА کفّه *кит.* 1. паллаи тарозу. 2. сатҳи ҳамвор. 3. кафи даст.

КАФЧА کفچه белча: **кафчаи ҳалвогарон**.

КАФШ کفش 1. пойафзор. 2. навъи попӯши чармии ҷойдорист, ки бесоқ ва бебанд аст; **кафши булғор** кафше, ки аз чарми хуби хушбӯй дӯхта мешуд; **кафши олак** кафши бепошнаи нӯгтези шиппакмонанд; **кафши сарипоӣ** кафше, ки бе масҳӣ ба пои бараҳна мепӯшанд; ◊ **кафши** *касеро* **пеш мондан** ишора бар он ки соҳибхона баромада рафтани меҳмонро хоҳон аст; касеро рондан, пеш кардан аз ҷое; **кафшро монда, патакро пӯшидан** шитобкорона, саросемавор (рафтан ба ҷое ё гурехтан аз ҷое).

КАФШБАРДОР کفش‌بردار 1. *таър.* хизматгори хоси аъён ва соҳибмансабони Бухоро, ки дар рикоби онҳо пиёда ба ҳар ҷо мерафтааст. 2. *мач.* хизматгор.

КАФШБАРДОРӢ کفش‌برداری *мач.* хизматгорӣ.

КАФШДӮЗ کفش‌دوز устое, ки кафш медӯзад.

КАФШДӮЗӢ کفش‌دوزی касбу шуғли кафшдӯз.

КАФШЕР کفشیر гудохта ва ё ба роҳи дигар ба ҳам пайваст кардани филизот, *муқ.* **лаҳим**: **кафшер кардан; кафшери гап (сӯҳбат)** *киноя аз* воситаи тафсондани сӯҳбат (*аз қабили* чойнӯшӣ).

КАФШЕРГАР کفشیرگر он ки касбу шуғли ӯ ба тариқи кафшер пайваст кардани филизот ва банд кардани шикоф дар филизот аст, кафшеркунанда.

КАФШЕРГАРӢ کفشیرگری амали кафшергар; ба воситаи кафшер пайваст кардан; кафшеркунӣ.

КАФШЕРКАШ کفشیرکش олате, ки бо он кафшер ва лаҳимкорӣ мекунанд.

КАФШЕРКОРӢ کفشیرکاری *ниг.* **кафшергарӣ**.

КАФШЕРКУНӢ کفشیرکنی ба ҳам пайванддиҳӣ ва бандкунии шикоф ва сӯрохи филизот бо роҳи кафшер ва ё бо навшодир ва қалъагӣ; лаҳимкорӣ.

КАФШКАН کفشکن даҳлез, ҷое, ки кафшро бароварда, сипас дохили хона мешаванд.

КАҲ که *мухаффафи* **коҳ**.

КАҲГИЛ کهگیل *ниг.* **коҳгил**.

КАҲДАРЗА کهدرزه дарзаи коҳ, банди коҳ, ки махсус аз алафзорҳо даравида барои кашондан ва нигоҳ доштан тайёр карда шудааст.

КАҲДОН کهدان *ниг.* **коҳдон**.

КАҲДУД کهدود *ниг.* **коҳдуд**.

КАҲИЛ *а.* کهیل сурма кашидашуда.

КАҲИР کهیر *кит., тиб.* крапвиница.

КАҲКАШОН کهکشان *нуҷ.* маҷмӯи ситораҳои беҳисоб, ки гирди як меҳвари умумӣ давр мезананд; Роҳи Каҳкашон.

КАҲЛ *а.* کهل марди миёнасол (*байни сӣ ва панҷоҳ*).

КАҲЛА کهله резаҳои зар, нуқра, қурғошим *ва ғ.*, ки дар натиҷаи соидан ё арра кардан ба вуҷуд меоянд.

КАҲМАЙДА کهمیده *ниг.* **коҳмайда**.

КАҲРАБО کهربا самғи ба санг мубаддалшудаи шаффоф ва нимшаффофи асосан зардранг, ки ба чарм суда ба коҳ наздик оранд, онро ба тарафи худ мекашад.

КАҲРАБОӢ کهربائی *ниг.* **каҳраборанг**.

КАҲРАБОРАНГ کهربارنگ ранги зардча, зардранг.

КАҲРЕЗА کهریزه *ниг.* **коҳреза**.

КАҲТОБ *кит.* کهتاب 1. дуде, ки аз оташ додани коҳ ҳосил мешавад. 2. ҷӯшондаи гиёҳӣ барои таскини дард ва варамидагӣ (*дар ҷои дардманд мебастанд*).

КАҲТӮДА کهتوده тӯдаи коҳ.

КАҲХОНА کهخانه анбори махсус барои нигоҳ доштани коҳ, хошок *ва г.,* каҳдон.

КАЧА کچه *кит., кҳн.* ангуштарини бенигин.

КАЧАБОЗӢ کچه‌بازی *ниг.* **гачабозӣ**.

КАЧАЛ I کچل кал, тоссар, кадусар.

КАЧАЛ II کچل качпо, шахси пояш кач; **качалкачал қадам ниҳодан** ба монанди качпоҳо лангида роҳ рафтан.

КАЧАЛИДАН کچلیدن лангидан, лангида роҳ рафтан.

КАЧАЛПО کچلپا *гуфт.* пояш кач: **качалпо шудан**.

КАЧКӮЛ کچکول *ниг.* **кашкӯл**.

КАҶ کج хамдор, хамида; хам, уреб; *муқоб.* **рост: мехи каҷ, роҳи каҷ, хати каҷ, каҷ кардан, каҷ шудан; зулфи каҷ** зулфи тобдодаи бари рӯ; **каҷу килеб** роҳ ё чизи дигари пурпечу хам; **қадами каҷ гузоштан** *киноя аз* ба роҳи хато рафтан; **каҷ-каҷ нигоҳ кардан** бо назари ғайри хайрхоҳона нигаристан, бад-бад нигоҳ кардан.

КАҶАБРӮ کج‌ابرو 1. он ки қошу абрӯвони хамида дорад. 2. *маҷ.* хӯшрӯй.

КАҶАК *т.* کجک 1. мӯе, ки занон барои ороиш аз пеши гӯш ба рухсора фуроварда нӯгашро каҷ мебуранд. 2. *кит.* чангчаи филбонон, ки бо вай фил меронанд. 3. чангаки қассобӣ, қуллоб. 4. *гуфт.* зонукулчаи филизӣ барои пайвастани кунҷи лӯлаҳои дудкаш.

КАҶАЛА(К) کجلک//کجله *гуфт.* каҷ.

КАҶАНДЕШ کج‌اندیش 1. шахсе, ки дар ҳаққи касе нодуруст фикр мекунад, бадгумон; бадфикр, хатоандеш. 2. *маҷ.* душман, хасм.

КАҶБАҲС کج‌بحث он ки дар баҳс ба дурустии фикри нодурусти худ исрор мекунад; он ки дар баҳсу мунозира моҳияти фикри мусоҳибро муғризона нодуруст маънидод мекунад.

КАҶБАҲСӢ کج‌بحثی каҷбаҳс будан, дар баҳс ба фикри нодурусти худ исрор кардан.

КАҶБИН کج‌بین 1. олус, аҳвал. 2. *маҷ.* он ки назари нодурусту ғаразнок дорад; бадхоҳ, бадандеш.

КАҶБИНӢ کج‌بینی 1. он ки бинии каҷ дорад. 2. *мансуб ба* **каҷбин;** нисбат ба касе фикри нодуруст доштан; бадхоҳӣ, бадандешӣ.

КАҶГАРДАН کج‌گردن он ки гарданаш бештар ба як тараф тоб мехӯрад. 2. *маҷ.* гадо, талбанда.

КАҶДАСТ کج‌دست 1. он ки дасташ каҷ аст. 2. *маҷ.* қалбдаст, дузд.

КАҶДАСТӢ کج‌دستی 1. каҷ будани даст. 2. *маҷ.* ҳаромкорӣ, қалбдастӣ.

КАҶДАҲОН کج‌دهان он ки даҳонаш каҷ аст.

КАҶДИЛ کج‌دل дилсиёҳ, ботинаш вайрон, баддил; *муқоб.* **софдил**.

КАҶДУМ کج‌دم 1. он чи думаш каҷ аст. 2. *ниг.* **каждум**.

КАҶӢ کجی 1. каҷ будан 2. норостӣ, хамидагӣ; **каҷии чашм** олусӣ; **каҷӣ кардан (намудан)** дурӯғ гуфтан; кори нораво анҷом додан.

КАҶКОР کج‌کار қаллоб; *муқоб.* **росткор**.

КАҶКОРД کج‌کارد корди хоси хамидашакл барои буридани шохаҳои дарахтон.

КАҶКОРӢ کج‌کاری *маҷ.* қаллобӣ; **каҷкорӣ кардан** қаллобӣ кардан.

КАҶКУЛОҲ کج‌کلاه 1. он ки кулоҳро якшоха мепӯшад; олуфта, худпардоз. 2. *маҷ.* мағрур, мутакаббир.

КАҶКУНҶ(А) کج‌کنجه **:секунҷаи каҷкунҷа** (*риёз.*).

КАҶКӮЛ کجکول *ниг.* **кашкӯл**.

КАҶМАКАҶ کج‌مکج каҷ андар каҷ, каҷу килеб: **каҷмакаҷи кӯтал**.

КАҶНИҲОД کج‌نهاد бадсиришт, бадниҳод, бадтинат.

КАҶНӮГ کج‌نوگ он чи охираш каҷ аст.

КАҶОВА کجاوه сабад ё қуттие, ки барои кашондани бор (*асосан мева*) бо як банд аз ду паҳлуи асп, хар ё шутур овезон карда мешавад.

КАҶОВАДОР کجاوه‌دار дорои каҷова, каҷова басташуда: **шутурҳои каҷовадор**.

КАҶОВАШИКАМ کجاوه‌شکم он ки шикамаш калону овезон аст.

КАҶПАҲЛУ کج‌پهلو :**каҷпаҳлу задан** *гуфт.* ёнбош кардан, ба як паҳлу такя карда нишастан ё дароз кашидан.

КАҶПО(Й) کج‌پا(ی) кас ё чизи пояш каҷ, каҷалпо: **хирси каҷпо**.

КАҶРАВ کج‌رو 1. он ки бо роҳи рост намеравад, мунҳариф. 2. *маҷ.* бадраҳ, бадрафтор.

КАҶРАВӢ کج‌روی 1. баромадан аз роҳи рост, инҳироф. 2. *маҷ.* бадрафторӣ, бадроҳагӣ.

КАҶРАФТОР کج‌رفتار *ниг.* **каҷрав**; **чархи каҷрафтор** *кинояаз* фалак, дунё.

КАҶРАФТОРӢ کج‌رفتاری *ниг.* **каҷравӣ**.

КАҶТАБЪ کج‌طبع он ки завқ ва тавоноии дарки зебоӣ ва атроф надорад; кундфаҳм, бефаҳм.

КАҶУКИЛЕБ کجوکلیب ноҳамвор, норост.

КАҶУКИЛЕБӢ کجوکلیبی ноҳамворӣ.

КАҶФАҲМ کج‌فهم он ки гапро нодуруст фаҳмида ба он маъноиғалат медиҳад; он ки матлаберо аз рӯи ғараз нодуруст мепиндорад.

КАҶФАҲМӢ کج‌فهمی каҷфаҳм будан; ғалат фаҳмидани матлабе, ғалатфаҳмӣ.

КАҶФИКР کج‌فکر он ки фикри ғалат дорад; дорои фикри нодуруст.

КАҶФИКРӢ کج‌فکری андешаи нодуруст, фикри нодуруст.

КАҶХАТА کج‌خطه каҷрах, рахаш каҷ, хати каҷ, хати мунҳанӣ.

КАҶЧАШМ کج‌چشم 1. олус. 2. *маҷ.* он ки ба чизу чораи касон бо чашми тамаъ нигоҳ мекунад.

КАҶШОХ کج‌شاخ ҳайвони шохаш каҷ.

каш کش 1. *асоси замони ҳозира* ва *сигаи амр аз* **кашидан**. 2. *ҷузъи пасини бархе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* баранда, ҳамлкунанда: **аробакаш, боркаш, донакаш**..., кашанда, таҳаммулкунанда: **балокаш, заҳматкаш, меҳнаткаш**, дудкунанда, кашанда: **сигоркаш, носкаш**, тарсимкунанда: **расмкаш, лоиҳакаш, сураткаш, нақшакаш**, истеҳсолгар, тавлидкунанда, истихроҷкунанда: **равғанкаш**, ҳаракатдиҳанда, пайвасткунанда: **лашкаркаш, симкаш, лӯлакаш** *ва г.*

КАШ I کش оғӯш, бар, сина, бағал.

КАШ II کش *кит.* зебо, дилрабо; ба хушӣ, ба хуррамӣ.

КАШ III کش 1. навор ё тасмаи дорои риштаҳои нозуки резинӣ, ки баъд аз кашида шудан ба ҳолати пешина бармегардад: **каши ҷуроб**. 2. навъе аз порча ва матоъ, ки хусусияти кашандагӣ дошта, дар таркибаш наххҳои чандирӣ дорад.

КАШАК کشک 1. чӯби дарози хамдор, ки аз чангакҳои ду нӯгаш сатили пуроб ё бори дигареро овехта, ба дӯш бардошта мебаранд. 2. *гуфт.* ғалладони ҷевон.

КАШАМ کشم *нав.* ба миқдори як бор кашидан, як кашиданӣ (*оид ба* нос, тамоку).

КАШАНДА کشنده 1. *сифати феълии замони ҳозира* аз **кашидан**. 2. ҷазб ва ҷалбкунанда; **қувваи кашанда** қуввaи ҷозиба. 3. истифодакунанда, истеъмолкунанда (*доир ба* нос, тамоку *ва г.*).

КАШАНДАГӢ کشندگی ҷолибӣ, ҷаззобият, ҷозиба.

КАШАФ کشف *кит.* сангпушт, локпушт.

КАШБАР کشبر *кит.* хушқаду қомат, зебо.

КАШБОФӢ کش‌بافی *ниг.* **кешбофӣ**.

КАШБОФТ کش‌بافت *ниг.* **кешбофт**.

КАШИДА کشیده 1. *феъли ҳол ва сифати феълии замони гузашта* аз **кашидан**. 2. чизе, ки онро баркашида бошанд. 3. дароз, баланд. 4. кори дастии сӯзандӯзӣ ё мошинӣ, ки нақшҳоро аввал ба рӯи матоъ кашида, баъд бо наххҳои рангоранг медӯзанд; матои гулдӯзӣ кардашуда; сӯзанӣ; **кашидаву кушода** сахт, бо зар-

би тамом, бо тамоми қувва (шаппотӣ задан *ва г.*); **кашида гирифтан** бо зӯрӣ рабудан.

КАШИДАДӮЗ کشیده‌دوز дӯзандаи кашида, сӯзанидӯз.

КАШИДАДӮЗӢ کشیده‌دوزی 1. амали ка- шидадӯз, гулдӯзӣ. 2. нақшу нигори бо сӯзан ба матоъ дӯхташуда.

КАШИДАН کشیدن 1. ба тарафи худ овардан, ба худ наздик кардан; кашондан. 2. ҷалб (ҷазб) кардан, моил сохтан; тарафдори худ кардан. 3. аз ҷое ба ҷое овардан ё бурдан, гузарондан, интиқол додан: **хати телеграф кашидан, роҳи оҳан кашидан**. 4. аз поён ба боло баровардан (*мас., обро аз чоҳ, нафтро аз кон, лойро бо сатил ба бом*). 5. рехтан, андохтан (*чойро аз чойник ба пиёла, ошро аз дег ба табақ*). 6. берун кардан, баровардан (*мас., шамшер ва кордро аз гилоф*). 7. нақш кардан, наққошӣ кардан (*суратеро ба коғаз, нақшеро ба девор*). 8. аз сар гузарондан; тоб овардан: **дард кашидан, заҳмат кашидан**. 9. афрохтан, дароз кардан ба боло: **қад кашидан**. 10. кашола кардан. 11. истеъмол кардан: **нос кашидан, сигор кашидан, чилим кашидан, банг кашидан**. 12. аз тан баровардан: **либосро кашидан, кафшро кашидан**. 13. молидан (*сурмаро* ба *чашм, ӯсмаро* ба *абрӯ*). 14. ҳосил кардан бо роҳи тақтир: **арақ кашидан, гулоб кашидан**. 15. *кит.* анҷомидан, расидан (-и кори касе): **кор то ҷое кашидан**. 16. ҷабида (макида) гирифтан, ба худ гирифтан: **обро ба худ кашидан; арра кашидан** бо арра буридан (*чӯбро*); **бӯ кашидан** бӯ кардан, бӯидан; **зарар кашидан** зиён дидан; **карнай кашидан** карнай навохтан; **лашкар кашидан** бо лашкар ба ҷое ба қасди ҷанг равона шудан; **наъра кашидан** баланд бонг задан; **саф кашидан** саф бастан, қатор шуда мураттаб истодан; **ташвиш кашидан** худро ба заҳмат мондан; **тор кашидан** таноберо байни ду нуқта кашол карда бастан; **уллос кашидан** нула кашидан; **хат кашидан** а) хат задан, ботил кардан (*навиштаеро*); б) бо хати рост ишора мондан (*ба зери навиштае*); **ба канор кашидан** а) канораҷӯӣ кардан, худро ба як сӯ гирифтан; дур шудан; **дар (ба) бар кашидан** оғӯш кардан, ба оғӯш гирифтан, ба канор кашидан; **сар кашидан** а) сар боло кардан, қад кашидан; сабз шуда (*рӯида*) сарак пайдо кардан; б) *киноя аз* сар тофтан аз чизе, сар нафуровардан ба чизе; **абрӯ дарҳам кашидан** чин бар абрӯ афкандан, рӯ турш кардан, қавоқи худро овезон кардан; **ба (риштаи) назм кашидан** ба шакли шеърӣ даровардан; шеър гуфтан; **расвои** *касеро* **кашидан** касеро шармандаву беобрӯ кардан.

КАШИШ I کشش 1. *исми феълӣ* аз **кашидан**. 2. ҷозиба; **қувваи кашиш** қувваи ҷозиба.

КАШИШ II کشیش рӯҳонии насрониён (*исавиён*).

КАШИШДОР کشش‌دار кашидашаванда, дарозшаванда, дорои ёзандагӣ; дароз; **овози (садои) кашишдор** овози (ҳарфи) дар талаффуз дарозтар аз маъмулӣ.

КАШӢ کشی *кит.* хушӣ, хушҳолӣ, тандурустӣ, зебоӣ.

КАШК کشک 1. *хӯр.* қурут. 2. *ниг.* **кашкоб**; оши кашк. 3. орди ҷав.

КАШКАК کشکک устухони бадани инсон, ки дар пеши зону қарор дорад.

КАШКАЛА کشکله *кит.* навъи пойафзол ва кафш.

КАШ-КАШ کش‌کش кашокаш, кашмакаш; ◊ **каш-каши қозихона** мурофиаи қозихонагӣ.

КАШКАШАК کش‌کشک камонғӯлаки бачагона.

КАШ-КАШОН کش‌کشان кашолакунон, ка- шонкашон.

КАШКИН کشکین 1. *ниг.* **кашкӣ**. 2. ҷавин; **нони кашкин** нони ҷавин.

КАШКӢ کشکی *мансуб ба* **кашк;** таҳияшуда аз кашк.

КАШКОБ کشکاب таоми обакӣ, ки аз ярмаи ҷав ё ҷуворӣ пухта, бо ҷурғот ё бо қурутоба меҳӯранд.

КАШКОС کشک‌آس *кҳн.* осиёбе, ки бо ёрии гову хар ба кор медароманд.

КАШКӮЛ کشکول *таър.* 1. норгили дарёӣ ва баҳрӣ. 2. каду ё косаи завракшакл, ки қаландарон ба китф ё ба оринҷи дасти худ овехта мегаштанд ва чизҳои гадоӣ кардаашонро ба он меандохтанд ва он дар қадим аз меваи

кашкӯл сохта мешуд.

КАШКӮЛА کشکوله *кит.* ғӯзаи пахта.

КАШМАКАШ کشمکش талош ва ҷанҷоли чанд кас бар болои чизе, ё масъалае, кашокаш, мунокиша; **кашмакаш кардан** мунокиша (*баҳсу ҷидол*) кардан.

КАШМАКАШӢ کشمکشی *ниг.* **кашмакаш**.

КАШМИРӢ کشمیری *мансуб ба* **вилояти Кашмир**; **шоли кашмирӣ** шоли мулоим, ки дар Кашмир бофта мешавад.

КАШНИЗ کشنیز *ниг.* **кашнич**.

КАШНИЧ کشنیچ гиёҳи ғизоии хушбӯест, ки хому пухтаи он хӯрда мешавад.

КАШОВАРЗ کشاورز *ниг.* **кишоварз**.

КАШОВАРЗӢ کشاورزی *ниг.* **кишоварзӣ**.

КАШОКАШ کشاکش *ниг.* **кашмакаш**.

КАШОКАШӢ کشاکشی *ниг.* **кашмакашӣ**.

КАШОЛ کشال давомдор, дароз; **кашол додан** дароз кардан, тӯл кашондан; ба таъхир андохтан, ба қафо партофтани иҷрои коре (*одатан қасдан*); **кашол ёфтан** дароз кашидан, хеле вақт давом кардан, ба тӯл анҷомидан; дароз кашида шудан; **кашол кардан** *ниг.* **кашол додан; кашол шудан** тӯл кашидан; **гапро кашол додан** гапро дароз кардан, муддати зиёд гап задан; **бо дили кашол** умедворона, бо умед; **дил кашол будан** моил будан, хеле рағбат доштан (*ба коре, чизе*); **дил кашол шудан** хостан; ба чизе орзуманд шудан.

КАШОЛА کشاله *гуфт.* як навъ одами либосҳояш ҳамеша овезону камтартиб ва худаш сусткору ноӯҳдабаро; **кашола кардан** а) чизеро бо зӯр ба сӯи (*ё* аз пайи) худ кашида бурдан: **ба замин расонда кашида бурдан;** б) кашол додан, тӯл кашондан; **кашола шуда гаштан** аз пайи чизе гаштан (*маҷбуран ё хира шуда*); **кашола шуда рафтан** бе майлу хоҳиши худ рафтан ба сӯе; аз дунболи касе рафтан.

КАШОЛАКОР کشاله‌کار *ниг.* **кашолкор**.

КАШОЛАКОРӢ کشاله‌کاری *ниг.* **кашолкорӣ**.

КАШОЛАКУНОН کشاله‌کنان *феъли ҳол аз* **кашола кардан**; бо зӯрӣ кашида, кашола кардан; бо зӯрӣ кашида, кашола карда.

КАШОЛДИҲӢ کشالدهی ба қафо андохтан кореро, имрӯзу фардо кардан дар иҷрои коре.

КАШОЛДОР کشالدار давомдор, дунболааш дароз.

КАШОЛЁБӢ کشالیابی *сифати феълии замони гузашта аз* **кашол ёфтан**; батаъхирмонда.

КАШОЛКОР کشالکار он ки иҷрои кор- ҳоро ҳамеша ба таъхир меандозад, дар ҳалли масъалаҳо сусткорӣ мекунад.

КАШОЛКОРӢ کشالکاری кашолкор будан, кашол додани иҷрои корҳо ё ҳалли масъалаҳо, сусткорӣ.

КАШОЛПО کشالپا одами сустҳаракату ноӯҳдабаро, лаванд.

КАШОН کشان *феъли ҳол аз* **кашидан;** кашола карда, кашолакунон; **кашон-кашон** а) кашола карда, кашолакунон, бо зӯр ва маҷбуран (бурдан); **кашон-кашон бурдан** кашола карда бурдан; б) кӯчкашонии зиёд.

КАШОНДАН کشاندن *тарзи бавоситаи феъли* **кашидан**. 1. чизеро бардошта ё ба чорпо ва ё ба ягон нақлиёт бор карда аз ҷое ба ҷое нақл кардан; **об кашондан бо ғалбер** *киноя аз* кори бенатиҷа ва беҳуда кардан. 2. маҷбур кардан касеро ба кашидани чизе (*мас.*, *нос, папирос ва г.*); **бӯ кашондан** ба димоғи касе чизи бӯдореро нигоҳ доштан, то ки вай бӯй кунад, бӯёнидан. 3. ғалладонаро аз осиёб гузаронида орд кардан.

КАШОНИДАН کشانیدن *ниг.* **кашондан**.

КАШТАЛ کشتل *лаҳҷ.* гиребон, яқа, яха.

КАШФ کشف 1. ошкор кардан, кушодани парда аз болои чизе, иктишоф. 2. чизи то ҳол номаълум ва ниҳонеро ёфтан ва ба асоси илмӣ ба субут расонидани он; **кашфи асрор** кушодани сирҳо, дарёфтани розҳои ниҳонӣ; **кашфи каромот** *д.* кушодани асрори ғайб ё пешакӣ хабар додан аз ягон ҳодисаи рӯй надода, ки шайху авлиё ба худ нисбат медоданд; **кашфи кони нафт** пайдо кардани кони нафт дар натиҷаи ҷустуҷӯи геологӣ.

КАШФИЁТ کشفیات 1. *ҷ.* **кашфӣ//кашфия**. 2. *ниг.* **кашф** 2.

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

КАШФӢ کشفی *кит. мансуб ба* **кашф**.

КАШША کشه сабад ё тӯрбаи махсуси аз хас бофташуда барои ба хар бор карда кашондани ахлоту хокрӯба.

КАШШОФ *а.* کشّاف 1. кашфкунанда. 2. пешоҳанг (*истиллоҳи солҳои аввали баъди инқилоб*).

КАЪБ *а.* کعب 1. *кит.* устухони банди пой ва соқ, буҷулаки по. 2. устухон ё чизи ба он монанди шашпаҳлуи мураббаи аз як то шаш холдошта, ки бо он дар нард бозӣ мекунанд. 3. қисми аз берун поёни пиёла, коса, табақ *ва г.* 4. *риёз.* решаи сеюм, ададе, ки агар ду бор дар худаш зарб зананд, решаи сеюми он пайдо мешавад, 2х2х2=8 каъби 8 баробари 2 аст.

КАЪБА *а.* کعبه 1. *д.* хонаи Худо, хонаи чоркунҷае дар шаҳри Макка (*Арабистони Саудӣ*), ки мусулмонон вақти намоз ба сӯи он рӯ меоранд (қибла) ва дар тӯли зиндагӣ агар қудрат ва тавоноӣ доранд, як бор онро зиёрат (ҳаҷ) кардан аз фарзҳои ислом аст, Байтулҳарам. 2. *кит.* ҷои азиз ва мавриди эҳтирому муҳаббат.

КВАДРАТ *лот.* کودرت 1. *ҳанд.* росткунҷаи баробартараф, мураббаъ. 2. *риёз.* ҳосили зарби як адади ба худи он адад зарбшуда.

КВАДРАТӢ کودرتی *мансуб ба* **квадрат**: **муодилаи квадратӣ**.

КВАНТ *олм.* کونت *физ.* миқдори аз ҳама хурди ягон қувва.

КВАНТӢ کونتی :*мансуб ба* **квант**: **назарияи квантӣ**.

КВАРТЕТ *ит.* کورتت *мус.* асари мусиқавӣ барои чаҳор овоз ё чаҳор гуна соз.

КВАРТС *олм.* کورتس *маъд.* яке аз маъданҳои кӯҳӣ, ки шаффоф ва нимшаффоф буда, дар саноати оптикӣ ва радиотехникӣ низ аз он истифода мебаранд.

КВАС *р.* کوس нӯшобаи туршмазаи ғайриалкоголӣ, ки бо роҳи туршонидани нон дар об ҳосил мешавад.

КВОРУМ *лот.* کوارم миқдори иштироккунандагони ҷаласа, ки барои қонунӣ шудани он зарур мебошад, ҳадди нисоб.

КВОТА *лот.* کواته ҳисса, саҳм; ◊ **квотаи президентӣ** имтиёзе, ки аз ҷониби Президент ҷиҳати дохил шудан дар мактабҳои олии ҷумҳурӣ барои ҷавондухтарону ҷавонписарони водиҳои дурдаст дода мешавад.

КЕБИДАН کبیدن 1. *кит.* аз роҳи рост баромадан, каҷ рафтан. 2. ибо кардан; хӯсидан, тарсидан.

КЕГЛ *олм.* کیگل калонтарин дараҷаи ҳарфҳо дар матбаа.

КЕК کیک *кит.* мардумаки чашм.

КЕКС *англ.* ککس навъи нони қандини мавиздор ё мағздор ва ё бидуни он ки одатан дар шакли нони хиштӣ ё гирда мепазанд.

КЕЛИН *т.* کلین *гуфт.* арӯс; **келин кардан, келин фуровардан** арӯс кардан, арӯс овардан.

КЕЛИНБИБӢ کلین‌بیبی *гуфт.* муроҷиати эҳтиромона ба арӯс.

КЕЛИНБИЁРОН کلین‌بیاران *ниг.* **арӯсбиёрон**.

КЕЛИНБИНӢ کلین‌بینی *гуфт.* маросими аввалин бор ба дидани арӯс ҷамъ шудани хешовандони домод.

КЕЛИНПОШШО کلین‌پاشّا *гуфт.* муроҷиати иззатмандона ба арӯс.

КЕЛИНТАЛ(А)БОН کلین‌طلبان *ниг.* **арӯстал(а)бон**.

КЕЛИНФУРОРӢ کلین‌فراری *гуфт.* тӯйи арӯсӣ, ба хонаи худ овардани арӯс.

КЕЛИНЧАК کلین‌چک *гуфт.* наварӯс, арӯси нав ба хонаи шавҳар омада.

КЕЛИНШАВАНДА کلین‌شونده *ниг.* **арӯсшаванда**.

КЕМА کیمه *гуфт.* киштӣ, паром.

КЕМУХТ کمخت чарми донадор, ки аз пӯсти сағрии аспу хар месозанд.

КЕМУХТГАР کمخت‌گر чармгар.

КЕМУХТӢ کمختی *мансуб ба* **кемухт**; аз кемухт дӯхта ё сохташуда.

КЕНГУРУ *англ.* کنگرو *зоол.* ҳайвони алафхор, ки бачаи навзоди худро дар халтачаи табиие, ки зери шикам дорад, гирифта мегардад ва дар он ҷо аз пистонаш шир медиҳад (*асосан*

дар Австралия зиндагӣ мекунад).

КЕНҶА *т.* کنجه *гуфт.* фарзанди охирин дар оилаи як падару модар.

КЕҲ که *кит.* хурд, майда, нисбат ба (одам), *муқоб.* **меҳ**.

КЕҲИН کهین хурдтарин, майдатарин; *муқоб.* **меҳин**.

КЕҲТАР کهتر хурдтар, майдатар; *муқоб.* **меҳтар**.

КЕҲТАРӢ کهتری 1. хурдӣ, майдагӣ. 2. хизматгор.

КЕШ I کیش 1. дин, мазҳаб, оин. 2. расму одат, атвор.

КЕШ II کیش тирдон, тиркаш.

КЕШ III کیش *варз.* 1. ҳолате дар шатранҷ, ки дар он шоҳ ба яке аз донаҳои ҳариф таҳдид шавад. 2. дар шатранҷ ҳангоми кеш додан ба ҳариф гуфта мешавад.

КЕШ IV کیش навъе аз порчаи катонӣ.

КЕШБОФӢ کیشبافی амали аз кеш тайёр кардани матоъ.

КЕШБОФТ کیشبافت аз кеш бофташуда.

КИ که 1. *пайвандаки тобеъкунанда, ки ҷумлаҳои пайравро ба сарҷумла мепайвандад.* 2. *бо пайвандак ва калимаҳои дигар омада, пайвандакҳои таркибӣ месозад:* **ё ки, вақте ки, зеро ки, гарчанде ки** *ва г.*

КИБЕРНЕТИКА *ю.* کیبرنتیکه илм дар бораи қонунҳои умумии ҷараёни идоракунӣ ва робита дар системаҳои муташаккил.

КИБЕРНЕТИКӢ کیبرنتیکی *мансуб ба* **кибернетика**.

КИБОР *а.* کبار 1. *ҷ.* **кабир**. 2. аъён, ашроф.

КИБОРЗОДА کبارزاده фарзанди хонаводаи аъён, ашрофзода.

КИБР *а.* کبر калонгирӣ, такаббур, мағрурӣ: **кибру ғурур**.

КИБРИЁ *а.* کبریا *кит.* 1. азамат, бузургӣ (*сифати Худо*). 2. ғурур, мағрурӣ.

КИБРИТ *а.* کبریت гӯгирд; чӯбчаи борике, ки дар нӯгаш барои даргиронданй чароғ *ва г.* олтингӯгирд дорад.

КИЁ کیا *кит.* 1. соҳиб, ҳоким; подшоҳ. 2. паҳлавон, диловар.

КИЁНО کیانا яке аз чор унсур, (об, оташ, хок, бод) ки гӯё олам аз онҳо таркиб ёфтааст; асли ҳар чиз.

КИЁР کیار *кит.* лавандӣ, танбалӣ, коҳилӣ.

КИЁСАТ *а.* کیاست зиракӣ, ҳушёрӣ, басират.

КИЗБ *а.* کذب *кит.* дурӯғ, фиреб.

КИЛЕБ کلیب кач, уреб, нораст, хам; **качу килеб** вайрон.

КИЛИК کلیک *кит.* ангушти хурди по ва даст.

КИЛК کلک 1. най, қамиш. 2. найқалам; қалам; **қаламу дафтар** қаламу коғаз.

КИЛЛА کلّه *кит.* 1. парда, чодире, ки сақф мепӯшанд. 2. сақф, шифт.

КИЛО I کلا *кҳн.* кӯза.

КИЛО II *фр.* کیلا *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб дар таркиби калимаҳои ифодакунандаи ченаку андоза ба маънои* ҳазор: **киловатт, километр**.

КИЛО III کیلا *гуфт., ниг.* **килограмм**.

КИЛОБАЙТ کیلابیت *итт.* воҳиди ченаки ҳаҷми иттилоот дар хотираи компютер, ки ба 10^{24} байт баробар аст.

КИЛОВАТТ کیلاوت воҳиди ченкунии қувваи ҷараёни барқ, ки ба 1000 ватт баробар аст, воҳиди тавоноӣ, иқтидор (*ифодаи ихтисориаш* кВт).

КИЛОВАТТ-СОАТ کیلاوت ساعت воҳиди андозаи нерӯ ё кор, ки асосан дар электротехника истифода шуда, бо аломати кВт/С. (1 кВт.) ишора мегардад.

КИЛОВОЛТ *ю.* کیلاوالت воҳиди ченаки шиддати ҷараёни барқ.

КИЛОГРАММ *ю.* کیلاگرم ченаки вазн, ки ба 100 грамм баробар аст, кило (*ифодаи ихтисориаш* кг).

КИЛОМЕТР کیلامتر ченаки дарозӣ, ки баробар ба 1000 метр аст (*ифодаи ихтисориаш* км);

воҳиди дарозӣ.

КИЛОТОННА کیلاتانّه воҳиди шартии қувваи заряди ҳастаӣ, ки ба нерӯи таркиши 1000 тонна тратил баробар аст.

КИЛЧ کلچ *кит.* чин, шикани зулф, хами зулф.

КИМ کیم *гуфт. ҳиссачае, ки бо пурсишҷонишинҳо ва зарфҳо омада,* номуайяни*ро ифода мекунад:* **ким-кадом, ким-куҷо, ким-кай, ким-кӣ, ким-чӣ**.

КИМИЁ *ю.* کیمیا 1. *таър.* илми бардурӯғ дар бораи ба тиллову нуқра мубаддал гардонидани филизҳои одӣ ба воситаи иксирҷавҳари афсонавӣ дар асрҳои миёна, алхимия. 2. *маҷ.* чизи камёб, нодир. 3. *маҷ.* макру ҳила; фикр ва мулоҳизаи нозукбинона. 4. *ниг.* **химия**.

КИМИЁГАР کیمیاگر *таър.* он ки даъвои пучи аз филизҳои одӣ, аз қабили мис ва қалъагӣ, тиллову нуқра сохтан мекард.

КИМИЁГАРӢ کیمیاگری 1. шуғли кимиёгар. 2. *маҷ.* кори каммеҳнати пурфоида; фиребгарӣ.

КИМИЁӢ کیمیائی 1. *мансуб ба* **кимиё**. 2. кимиёгар.

КИМОЛ کیمال *кит.*, *зоол.* ҷонвари кабудранге, ки аз пӯсти он пӯстин медӯзанд, савсар.

КИМХО(Б) کیمخا(ب) навъи матои абрешимии нафиси рангоранг: **камзӯли кимхо**.

КИН کین душманӣ ва буғз, ки касе дар дил нигоҳ медорад, адоват, кина; **кину адоват** душманӣ ва нафрату бадхоҳии дарунӣ; **кину ҳасад** душманӣ ва нотавонбинӣ.

К-ИН کین *шакли кӯтоҳшудаи* **ки ин**.

КИНА کینه 1. *ниг.* **кин**; **кина гирифтан (доштан)** дар дили худ нисбат ба касе адоват парваридан. 2. *д.* чашмзахм, чашмрасӣ, суқ; **кина кардан** аз касе гӯё зарару зиёни чашмзахмро баровардане шуда, амали афшону такон, бо нон силакунӣ ва дуохониро ичро кардан.

КИНАВАР کینه‌ور *ниг.* **кинадор**.

КИНАГАР کینه‌گر *ниг.* **кинадор**.

КИНАДОР کینه‌دار он ки дар дилаш нисбат ба касе душманию бадхоҳӣ дорад; бадкина.

КИНАДОРӢ کینه‌داری кинадор будан, бадкинагӣ; буғз; душманӣ, адоват.

КИНАКАШ کینه‌کش *ниг.* **кинахоҳ**.

КИНАТӮЗ کینه‌توز *кит.*, *ниг.* **кинаҷӯ**.

КИНАТӮЗӢ کینه‌توزی *ниг.* **кинаҷӯӣ**.

КИНАХОҲ کینه‌خواه адоватпарвар, бадхоҳ.

КИНАХОҲӢ کینه‌خواهی дар дил адоват парвардан; ба қасос фурсат ҷустан.

КИНАЧӢ کینه‌چی *д.* он ки гӯё бо дуою амал аз одамони чашми бад расида зарари чашмзахмро дур мекунад.

КИНАҶӮ(Й) کینه‌جو(ی) *ниг.* **кинахоҳ**.

КИНАҶӮӢ کینه‌جوئی *ниг.* **кинахоҳӣ**.

КИНГ کنگ амради беҳаё, шаттоҳ, амрад.

КИНДОР کیندار *ниг.* **кинадор**.

КИНЕМАТОГРАФИСТ *ю.* کینماتاگرفیست филмсоз, филмбардор, синамогар.

КИНЕМАТОГРАФИЯ *ю.* کینماتاگرفیه синамогарӣ, соҳаи фарҳанг, ки бо истеҳсоли кинофилмҳо ва намоиши онҳо машғул аст.

КИНЕСКОП *ю.* کینسکاپ абзори лӯлашакли қабулкунандаи навори видео барои аз нав падид овардани тасвир дар оинаи телевизион *ва г.*

КИНЕТИКА *ю.* کینتیکه қисми асосии механика, ки ҳаракатро вобаста ба сабабҳои асосии он меомӯзад, яъне динамика ва статикаро дар бар мегирад: **кинетикаи физикӣ, кинетикаи химиявӣ**.

КИНЕТИКӢ کینتیکی *мансуб ба* **кинетика**: **хусусияти кинетикӣ**.

КИНО *ю.* کینا *ниг.* **синамо**.

КИНОВАР کین‌آور интиқомҷӯ, интиқомгир; ҷанговар.

КИНОВАРӢ کیناوری ҷангҷӯӣ, интиқомҷӯӣ.

КИНОКОМЕДИЯ کیناکامدیه *ниг.* **филм (-и мазҳакавӣ)**.

КИНОСТУДИЯ *ю.* کیناستودیه муассисае, ки филмҳои кино истеҳсол мекунад.

КИНОТЕАТР *ю.* کيناتياتر бинои махсус барои ба омма нишон додани кинофилмҳо.

КИНОФЕСТИВАЛ *ю.* کينافستول намоиши оммавии филмҳо бо мақсади муайян кардани беҳтарини онҳо, фестивали филмҳо.

КИНОФИЛМ *ю.* کينافيلم асари санъати кино, филми бадеӣ; **кинофилми мустанад** филми ҳуҷҷатӣ.

КИНОШИНОС کيناشناس мутахассис ва мунаққиди санъати кино.

КИНОШИНОСӢ کيناشناسی илм дар бораи санъати кино.

КИНОЯ *а.* کنايه 1. *адш.* навъи санъати сухан аст, ки нависанда ё гӯянда калимаву ибораеро ғайр аз маънои аслиаш ба маънои маҷозии дигари мантиқан ва ташбеҳан бо он наздик кор мефармояд. 2. сухане, ки дар он мақсади аслӣ пинҳон бошад; рамз, ишора; **кироя задан (кардан)** сухани киноямез гуфтан; пичинг задан.

КИНОЯВӢ کنايه‌وی *мансуб ба* **киноя**; **маънои кинoявӣ** маънои бо истифодаи санъати киноя ифодаёфта дар калимаву ибораҳо.

КИНОЯДОР کنايه‌دار *ниг.* **киноямез**.

КИНОЯМЕЗ کنايه‌آميز пичингдор, духӯра.

КИНҶ کنج *кит.* бузургҷусса, қавиҳайкал: **пилони кинҷ** филҳои қавиҷуссаи чангӣ.

КИРДИГОР کردگار *д.* офаринанда, офаридгор, холиқ (*сифати Худо*).

КИРДОР کردار рафтор; кор, амал; **кирдори ношоиста** кор ва рафтори ношоям; **кору кирдор** кору рафтор.

КИРЁ کيريا *ниг.* **кирётахта**.

КИРЁТАХТА کيرياتخته тахтапорчаи оҳанӣ, ки сӯрохиҳои калону хурди зиёде дорад ва заргарон симҳои тиллову нукрагини ғафсрехтаро аз даруни он сӯроххо кашида гузаронда, ба шакли симҳои борик медароранд.

КИРМ کرم ҳашароти хазандаи баданаш нарму дарози беустухон, ки дар оби лойқа, дар меваҳо ва гӯшт пайдо мешавад: **кирми лойхӯрак, кирми себ; кирми пилла** *ниг.* **кирмак**; **кирми шабтоб** кирми хурде, ки моддаи фосфории рӯи баданаш дар торикӣ аз худ рӯшноӣ медиҳад.

КИРМАК کرمک кирми шапалаки абрешими тут, ки баъди гирифтани пилла ва абрешим аз он парвариш мекунанд, кирми пилла, кирми абрешим; **кирмак барин хӯро** боиштиҳо, пурхӯр (*ишора ба давраи бедоршавӣ ва бисёр барги тут хӯрдани кирми пилла*).

КИРМАКДОР کرمکدار *ниг.* **кирмакпарвар**.

КИРМАКДОРӢ کرمکداری *ниг.* **кирмакпарварӣ**.

КИРМАКПАРВАР کرمکپرور он ки машғули парвариши кирмак аст; мутахассиси соҳаи кирмакпарварӣ.

КИРМАКПАРВАРӢ کرمکپروری соҳаи кишоварзӣ, ки ба парвариши кирми пилла ихтисос дода шудааст, кирмакдорӣ; шуғли кирмакпарвар.

КИРМЗАДА کرم‌زده чизе, ки дар он кирм пайдо шудааст, кирмхӯрда: **талқон ва қурутҳои кирмзада**, **зардолуи кирмзада**.

КИРМКАРДА کرم‌کرده *ниг.* **кирмзада**.

КИРМХӮРДА کرم‌خورده он чи ба он кирм даромада нобуд кардааст; **дандони кирмхӯрда** дандони аз дарун пӯсида ва иллат пайдокарда.

КИРМЧА کرمچه кирми хурд.

КИРМШАКЛ کرم‌شکل ҳамчун кирм, ба кирм монанд.

КИРО *а.* کرا 1. иҷорагирии хона, замин, чорпо ё чизи дигар барои муддати маълуме дар бадали маблағе, иҷора. 2. маблағе, ки ба ивази иҷорагирии чизе, ҷое, чорпое ба соҳиби он пардохта мешавад, пули иҷора; **киро кардан** (*ҷое, чизе ё чорпоеро*) ба иҷора гирифтан; **ба киро гирифтан** (*чизеро*) ба иҷора гирифтан; **ба киро додан** ба иҷора додан (*чизеро*); **кирои** *чизе* **кардан (накардан)** арзидан (наарзидан), сазовор будан (набудан) ба чизе: **кирои гап задан намекунад** ҳатто ба гап задан ҳам намеарзад.

КИРОӢ کرائی 1. кирошуда, ба киро гирифташуда: **аробаи кироӣ, мошини кироӣ**. 2. арзишдор; **кироӣ набудан** намеарзад; казоӣ набудан, арзанда набудан; **одами кироӣ** одами

ба чизе арзанда, сазовор, лоиқ.

КИРОКАШ كراكش 1. он ки чорпо ё воситаи нақлиёти худро ба касе ба киро (иҷора) медиҳад. 2. он ки ба воситаи нақлиёти худ ба ивази маблағе мусофиркашонӣ ё боркашонӣ мекунад.

КИРОКАШӢ كراكشى шуғл ва амали кирокаш, ба киро додани чорпо, ароба, мошин *ва ғ.*

КИРОКАШХОНА كراكشخانه ҷои исти воситаҳои нақлиёти кироӣ.

КИРОКУНАНДА كراكننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **киро кардан**; он ки чизеро ба киро гирифтанист.

КИРОКУНӢ كراكنى киро кардан, ба киро гирифтан.

КИРОМ I *а.* كرام *ҷ.* **карим**.

КИРОМ II كرام *ниг.* **киромӣ**.

КИРОМӢ كرامى *ниг.* **гиромӣ**; **киромӣ доштан** азиз доштан, ҳурмат кардан.

КИРОПУЛӢ كراپولى маблағе, ки дар бадали кирояи чизе пардохта мешавад.

КИРОШУДА كراشده *сифати феълии замони гузашта аз* **киро шудан**; чизе, ки ба киро гирифта шудааст.

КИРОЯ كرايه 1. *ниг.* **киро**. 2. кирошуда, кироӣ; **аскари кироя** аскаре, ки ба ивази музде адои хизмат мекунад; **коркуни кироя** қувваи кории ба киро гирифташуда; **савории кироя** чорпои ба иҷора (киро) гирифташуда.

КИРОЯНИШИН كرايه‌نشين *ниг.* **иҷоранишин**.

КИСА *а.* كيسه 1. ҷои халтачашакл дӯхташуда дар либос барои гузоштани пул ва чизҳои майдаи сабук, ҷайб; **кисаи бағалӣ** *ниг.* **кисабағал**. 2. халтачаи пул, ҳамён. 3. халтачае аз матои дурушт, ки дар ҳаммом бо он баданро молида мешӯянд; **ба кисаи** *касе* **рафтан** ба дасти касе афтодани пули касе; **дар киса тугун карда мондан** пасандоз кардан (маблағеро); **даст ба киса задан** даст ба ҷайб андохта, пул баровардани шудан; **кисаи** *касеро* **афшонда гирифтан** тамоми пули дар ҷайб доштаи касеро гирифтан; ◊ **кисаро бо чормағи пуч пур кардан** ба касе ваъдаи хушку холӣ додан; **таги киса кам шудан** кам шудани сармоя ё маблағи ғункардаи касе зарар дидан аз муомилае.

КИСАБАҒАЛ كيسه‌بغل *ниг.* **бағалкиса**.

КИСАБУР كيسه‌بر дузде, ки дар бозор ва дигар ҷойҳои серодам пули мардумро аз кисаи онҳо мерабояд.

КИСАБУРӢ كيسه‌برى дуздидани пули касон аз кисаи онҳо; амали дузди кисабур.

КИСАГӢ كيسگى ба киса гузошташаванда, ҷайбӣ; ҳар чизи хурд, ки дар киса ғунҷиданаш мумкин аст: **дафтарчаи кисагӣ, китобчаи кисагӣ, соати кисагӣ**.

КИСАДОР كيسه‌دار 1. либосе, ки киса дорад ё чизе, ки шабеҳи кисаро дорад. 2. *кит.* хазинадор; хазиначӣ. 3. *киноя аз* одамони пулдор, бой; он ки дар вақти арзонӣ чизҳоро харид мекунад ва дар вақти камчинию қиматӣ онҳоро мефурӯшад; ҳаннот, ҷаллоб.

КИСАКАМАР كيسه‌كمر ҳамён, халтачае, ки одатан шахсони савора аз ду паҳлу ба камар мебанданд.

КИСАКАСАЛ كيسه‌كسل *гуфт., маҷ.* он ки дар кисааш пул надорад, кисатиҳӣ, кисахолӣ, бепул.

КИСАКОВӢ كيسه‌كاوى кофтани киса; даст андохтан ба киса барои баровадани пул.

КИСАМОЛ كيسه‌مال он ки дар ҳаммом тани одамонро тоза мекунад; халтакаш, даллок, ходимчӣ.

КИСАТИҲӢ كيسه‌تهى *ниг.* **кисахолӣ**.

КИСАХАРҶӢ كيسه‌خرجى маблағи андаке, ки барои хароҷоти майда бо худ мегиранд.

КИСАХОЛӢ كيسه‌خالى он ки дар киса пуле надорад, бепул, тиҳикиса.

КИСВАТ *а.* كسوت *кит.* либос, пӯшок.

КИСВАТГАРӢ كسوت‌گرى *кит.* 1. либоспӯшӣ; **кисватгарӣ кардан**. 2. ба либоси дигар даровардан. 3. *киноя аз* тарҷума кардан.

КИСЛОТА كيسلاته *хим.* моддаи (пайвасти) химиявӣ, ки дар таркибаш гидроген дошта, ба ионҳо ҷудо шуда, мазаи туршӣ дорад, те-

зоб: **кислотаи нитрат, кислотаи сулфат, кислотаи карбон**.

КИСРО كسرى 1. *шакли арабишудаи* Хисрав. 2. лақаби Хисрави Анӯшервон. 3. *таър.* лақаби подшоҳони Сосониён баъд аз Хисрави Анӯшервон.

КИТМОН *а.* كتمان махфӣ доштан, пинҳон кардан.

КИТОБ *а.* كتاب варақҳои таълифии дастнавис ё чопӣ, ки ҷилд шуда бошад: **китоби хониш, китоби алифбо; китоби дарсӣ** китобе, ки дар мактабҳо аз рӯи он дарс мехонанд; **китоби луғат** китобе, ки дар он маҷмӯи калима ва ибораҳои забоне бо шарҳу тафсир ё тарҷумааш гирд оварда шудааст (*бо риояи тартиби алифбо*), фарҳанг, луғатнома; **бозори китоб** растаи китобфурӯшон; **ҳисобу китоб кардан** дахлу харҷро баррасӣ кардан, ба ҳисоб гирифтан; ҳисобро баробар кардан; **як китоб маънӣ доштан** пурмаънӣ будани сухане.

КИТОБА *а.* كتابه матне, ки бо хати ҷалӣ бар девори масҷидҳо, болои дарвозаҳо ва ё санги мақбараҳо канда ё навишта шудааст; *муқ.* **катиба II**.

КИТОБАТ *а.* كتابت навиштан; нусха- бардорӣ аз рӯи навиштае; **китобат кардан** навиштан; рӯбардор кардан, нусха бардоштан (*аз навиштае*).

КИТОБАТӢ كتابتى **:аломатҳои китобатӣ** *грам.* маҷмӯи аломатҳо дар забони хаттӣ (*аз қабили* нуқта, вергул, нуқтавергул, аломатҳои суол, хитоб, баён *ва г.*), ки барои дуруст дарк кардани мазмуни матн ва бе ғалат хондани он хизмат мекунанд; **забони китобатӣ** забони бо хат сабтшудаи услубҳои бадеӣ, илмӣ, публисистӣ ва коргузории расмӣ, забони хаттӣ.

КИТОББАРОРӢ كتاببرارى нашри китоб.

КИТОБДОН كتابدان *гуфт.* китобандозак, киф.

КИТОБДОР كتابدار корманди китобхона, барои нигаҳдории китоб.

КИТОБДОРӢ كتابدارى 1. вазифа ва шуғли китобдор. 2. усул ва қоидаву тартиботи нигоҳдории китобҳо дар китобхона.

КИТОБДӮСТ كتابدوست он ки китобро дӯст медорад; ҷамъкунандаи китобҳои камёб ва нодир: **ҷамъияти китобдӯстони шаҳр**.

КИТОБДӮСТӢ كتابدوستى шуғли китобдӯст, дӯст доштани китоб.

КИТОБИЁТ *а.* كتابيات тасвири илмии чигунагии шаклу мазмуни китобҳо ва тартиб додани феҳристи онҳо; **танқид ва китобиёт** боби махсус дар рӯзномаю маҷаллаҳо, ки ба тавсиф, шиносондан ва нишон додани камбудии китобҳои нав бахшида мешавад.

КИТОБӢ كتابى 1. *мансуб ба* **китоб**. 2. он чи дар асоси китоб гуфта ё навишта шудааст; **номи китобӣ** номи шахс, ки бо истинод ба китоб (*хусусан динӣ*) гузошта шудааст; **забони китобӣ** *ниг.* **китобатӣ** (**забони китобатӣ**).

КИТОБМОНАК كتابمانك лавҳи китобгузорӣ барои ба хондан мувофиқ ҷой гирифтани он, раҳл.

КИТОБНАВИС كتابنويس он ки китоб таълиф кардааст, нависанда.

КИТОБНАВИСӢ كتابنويسى *исми амал аз* **китоб навиштан**; навиштани китоб, иншои китоб.

КИТОБНОМА كتابنامه феҳрист ва номгӯи маводу маъхаз ва сарчашмаҳо, ки дар таҳияи асаре истифода шудааст ва он ё дар поварақ ё дар охири китоб оварда мешавад.

КИТОБОРОӢ كتابآرائى ороиши китоб, маҷмӯаи корҳое чун хушнависӣ, ҷилдсозӣ, ороиш, суратгирӣ, ки барои зебо кардани китоб истифода мешавад.

КИТОБПАРАСТ كتابپرست он ки китоб барои вай муқаддас аст, ошиқи китоб.

КИТОБПАРАСТӢ كتابپرستى шуғли китобпараст, муқаддас донистани китоб.

КИТОБСОЗӢ كتابسازى 1. маҷмӯи корҳои таҳия, ҷилдсозӣ, ороиш, саҳифабандӣ ва муқовабандии асаре. 2. *маҷ.* барои дигарон ҷамъ овардани матн ва таҳияи китоб.

КИТОБФУРӮШ كتابفروش фурӯшандаи китобҳо, он ки ба савдои китоб машғул аст.

КИТОБФУРӮШӢ كتابفروشى 1. шуғл ва амали китобфурӯш. 2. ҷое, ки дар он китоб фурӯхта

мешавад: **дӯкони китобфурӯшӣ**.

КИТОБХОН کتابخوان 1. мутолиакунандаи китоб, хонандаи китоб; китобдӯст. 2. он ки чун узви расмии китобхонае аз китобҳои он истифода мебарад.

КИТОБХОНА کتابخانه 1. ҷое, ки ҳама гуна китобҳо ҷамъ ва нигаҳдорӣ карда мешаванд: **китобхонаи шахсӣ**. 2. муассисае, ки ҳама гуна китобҳоро барои истифодаи умум ҷамъ мекунад ва нигоҳ медорад; **китобхонаи сайёр** китобхонае, ки тавассути нақлиёт аз ҷое ба ҷое интиқол дода мешавад.

КИТОБХОНДА کتابخوانده босавод, таҳсилкарда.

КИТОБХОНӢ کتابخوانی 1. хондани китоб, мутолиа. 2. китоб хонда шунавонидан ба дигарон; **китобхонӣ кардан** ҷамъ шуда китоб хондан, ки дар қадим ва ҳоло дар деҳоти дурдаст яке аз тарзҳои вақтгузаронии маданӣ буд.

КИТОБЧА کتابچه китоби ҳаҷман хурд, рисола.

КИТОБШИНОС کتابشناس мутахассиси китобшиносӣ.

КИТОБШИНОСӢ کتابشناسی илм дар бораи китоб ҳамчун падидаи фарҳангӣ ва маҳсули истеҳсолот.

КИТФ *а.* کتف сари шонаи бадан, шона, дӯш: **китф дарҳам кашидан** аз коре ҳайрат ва тааҷҷуб кардан; дар масъалае изҳори бехабарӣ кардан.

КИТФВАСЕЪ کتفوسیع фароҳдӯш, шонапаҳн.

КИТФТАНГ کتفتنگ либоси китфаш танг.

КИФОЛ *а.* کیفال *кит.* авбош, беҳудагард.

КИФОЛАГӢ کیفالگی авбошӣ, беҳудагардӣ.

КИФОФ *а.* کفاف он қадар даромад ё маош, ки ба хароҷот кифоя мекунад; миқдори хӯроке, ки барои зиндагӣ басӣ мекунад.

КИФОЯ(Т) *а.* کفایه//کفایت басанда, кофӣ; **ба қадри кифоя** ба андозаи қонеъкунанда, басанда; **кифоя будан** басанда будан, кофӣ будан, расидан.

КИФОЯТКУНАНДА کفایتکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **кифоят кардан**; басанда.

КИФТ کفت *шакли ҷойивазкардаи* **китф**.

КИҲОНАТ *а.* کهانت *кит.* коҳинӣ, ғайбгӯӣ, пешгӯӣ.

КИЧИРӢ کچیری *хӯр.* оше аз мошу биринҷ, ки мисли шӯла ғафс мешавад.

КИҶҶА کیجّه кирмчаҳои паразитӣ, ки дар рӯдаю меъдаи инсон ва ҳайвони ширхор пайдо мешаванд, гиҷҷа, кирми меъда (*аскарида, глист*).

КИШ I کیش нидои рондани мурғону парандагони хонагӣ; **киш-киш додан** *касеро* ба муқобили касе шӯрондан, тез кардан.

КИШ II کیش *варз.* дар бозии шатранҷ ҳолате, ки шоҳро яке аз мӯҳраҳои ҳариф таҳдид мекунад.

КИШАН کیشن 1. занҷир ё банди махсусе, ки барои нагурехтани асп ба ду пои пеши он (*ба воситаи қуфли вазндор*) мебанданд. 2. занҷири махсус, ки ба пою дасту гардани маҳбусон зада қуфл мекунанд, завлона, ишкел; **кишан шудан** монеаи боздорандаи чизе шудан.

КИШВАР کشور 1. сарзамин, мамлакат, давлат. 2. воҳиди маъмурию ҳудудӣ.

КИШВАРӢ کشوری *мансуб ба* **кишвар**; саросарӣ.

КИШВАРКУШО(Й) کشورکشا(ی) 1. кашфкунандаи кишвари нав. 2. фотеҳ, ҷаҳонгир; истиллогар.

КИШВАРКУШОӢ کشورکشائی 1. кашфи кишвар, сарзамини нав. 2. фатҳ кардан, мутеъ сохтани кишварҳо.

КИШВАРСИТОН کشورستان *ниг.* **киш- варкушо**.

КИШВАРХУДОЙ کشورخدای *кит.* под- шоҳ, соҳиби сарзамин ё кишвар.

КИШВАРШИНОС کشورشناس мутахассиси илми кишваршиносӣ.

КИШВАРШИНОСӢ کشورشناسی маҷмӯи тадқиқот ва донишҳо оид ба табиат, инсон, иқтисод, таърих, урфу одат, анъанаҳои кишвар; **осорхонаи кишваршиносӣ** осорхонае, ки дар он мавод ва ашёи оид ба шиносонидани

мамлакате ҷамъ оварда шудааст.

КИШМИШ کشمش навъи ангури майдаи бедонак; мавизи ин ангур: **кишмиши зард, кишмиши сиёҳ**.

КИШМИШӢ کشمشی *марбут ба* **кишмиш**; бо истифода аз кишмиш тахия шудани чизе.

КИШОВАРЗ کشاورز деҳқон, зореъ, барзгар.

КИШОВАРЗӢ کشاورزی деҳқонӣ, зироаткорӣ, барзгарӣ.

кишт کشت *асоси замони гузашта аз* **киштан**.

КИШТ I کشت 1. коштан, коридан; киштукор, зироат. 2. замини коридашуда, киштзор. 3. он чизи коридашуда, ки аз замин сабзида баромадааст; **кишти барвақтӣ** киштукор пеш аз вақти муқаррарӣ; **кишти баҳорӣ** *ниг.* **баҳорӣ**; **кишти дастӣ** зироати бо қувваи бевоситаи даст, яъне бо побел (*бе иштироки техника*) кишташуда, зироати ғайримошинӣ; **кишти тирамоҳӣ** зироати фасли тирамоҳ; **кишт кардан** а) шинондан, дона пошидан; б) киштукор кардан, замин рондан, ҷуфт рондан.

КИШТ II کشت *варз.* донаронӣ ба сӯи шоҳи ҳариф; **кишт хӯрдан** *маҷ.* дучори таъқиб гардидан (*аз тарафи касе ё ҳукумат*).

КИШТА کشته *сифати феълии замони гузашта аз* **киштан**; он чи кишта шудааст.

КИШТАЗОР کشته‌زار *кит., ниг.* **киштзор**.

КИШТАН کشتن тухм пошидан, коридан, коштан.

КИШТБОБ کشت‌باب барои киштукор мувофиқ: **замини киштбоб**.

КИШТБОЗӢ کشت‌بازی *варз.* **киштбозии рух** ба воситаи рух «кишт» гуфтан ба шоҳ.

КИШТГАРДОН کشت‌گردان дар як қитъаи замин бо навбат коштани зироатҳо (*мавсим ба мавсим*).

КИШТГОҲ کشت‌گاه ҷои кишт, замини коридашаванда ё коридашуда; киштзор.

КИШТЗОР کشت‌زار замини кишт, майдони кишт, мазраа.

КИШТИБАНДӢ کشتی‌بندی баста нигоҳ доштани киштиҳо дар бандар.

КИШТИБАНДОН کشتی‌بندان ҷое, ки киштиҳоро мебананд, бандар.

КИШТИБОН کشتی‌بان ронандаи киштӣ, киштирон, нохудо.

КИШТИГАРД کشتی‌گرد мусоид ба гаштани (рафтуои) киштӣ; **дарёи киштигард** дарёе, ки дар он киштӣ рафтуо карда метавонад.

КИШТИГОҲ کشتی‌گاه *кит.* 1. ҷое, ки киштӣ лангар меандозад, бандар. 2. соҳил, канор.

КИШТИКАШ کشتی‌کش 1. кашандаи киштӣ, киштие, ки амад ва киштиҳои дигарро кашола мекунад. 2. коргаре, ки киштиро бо арғамчин муқобили ҷараён кашида мебарад ё ба соҳили баҳру дарё кашида меорад.

КИШТИКАШӢ کشتی‌کشی кашидани киштӣ; шуғл ва амали киштикаш.

КИШТИНИШИН کشتی‌نشین он ки дар киштӣ сафар мекунад, киштисавор.

КИШТИРОН کشتی‌ران ронандаи киштӣ, маллоҳ.

КИШТИРОНӢ کشتی‌رانی 1. шуғли ронандаи киштӣ, маллоҳӣ. 2. рафтуои киштӣ.

КИШТИСАВОР کشتی‌سوار *ниг.* **киштинишин**.

КИШТИСОЗ کشتی‌ساز он ки киштӣ месозад, созандаи киштӣ.

КИШТИСОЗӢ کشتی‌سازی сохтани киштиҳо: **саноати киштисозӣ**.

КИШТИШИКАСТАГОН کشتی‌شکستگان *ҷ.* **киштишикаста**; 1. онҳое, ки киштиашон шикаста ё ғарқ шудааст. 2. *маҷ.* навмедшудагон, маъюсон.

КИШТӢ کشتی воситаи нақлиёте, ки дар рӯи об ҳаракат мекунад, кема, сафина; **киштии бодбонӣ (бодӣ)** киштии бодбондор, ки бо қувваи бод ҳаракат мекунад; **киштии бухорӣ** киштие, ки бо қувваи бухор (буғ) ҳаракат мекунад; **киштии зиреҳпӯш** кемаи ҷангии баданааш бо филизи тирногузар пӯшондашуда; **киштии зериобӣ** киштие, ки зери об мегардад; **киштии нафткашонӣ** киштии боркаши махсус барои кашондани нафт; **киштии яхшикан** киштии махсус таҷҳизонидашуда барои гузаштан аз обҳои яхбаста; **киштии ҳа-**

вой *киноя аз* ҳавопаймо.

КИШТУКОР کشتوکار деҳқонӣ, корҳои саҳроӣ; кишт; **киштукори баҳорӣ** киштукор дар мавсими баҳор; **киштукори обӣ** зироате, ки бо воситаҳои сунъӣ (ҷӯйборҳо) обёрӣ мешавад.

КӢ کی *ҷонишини саволӣ* кадом кас?, чӣ касе?, кист?, киҳо? **ҳар кӣ** *ҷонишини таъйинӣ* ҳар кас, ки; **кӣ будан** чӣ хел одам будан, соҳиби чӣ касбу кор будан: **кӣ будани ӯро пурсидам**.

КЛАПАН *лот.* کلپن 1. сарпӯш(ак). 2. *тех.* қисми (детали) мотори мошинҳо, ки ҷараёни газ ё сӯзишвории моеъро ҳамчун монеае танзим карда мегузаронад.

КЛАРНЕТ *фр.* کلرنت асбоби мусиқии дамӣ аз навъи сурнай.

КЛАССИК *лот.* کلسیک арбоби пешқадам, барҷаста ва мақбули ом гардидаи соҳаи илм, адабиёт ва санъат, ки осораш намуна ва сармашқи дигарон шудааст, саромад; **шоири классик** шоири баргузидаи эътирофшуда (*бештар нисбат ба шуарои бузурги гузашта кор фармуда мешавад*).

КЛАССИКӢ کلسیکی он чи ба классикон нисбат дорад, он чи классикҳо ба вуҷуд овардаанд: **адабиёти классикӣ**.

КЛАССИКОНА کلسیکانه 1. ба тарзи устодони барҷаста; классикӣ. 2. *маҷ.* олӣ, бо санъати баланд.

КЛАССИТСИЗМ *лот.* کلسیتسیزم ҷараёне дар санъату адабиёти асрҳои 17 – ибтидои асри 19-уми Аврупо, ки дар тақлид ва намунаҳои антиқӣ ва истифодаи мавзӯъҳои он асос ёфтааст.

КЛИНИКА *ю.* کلینیکه беморхонае, ки дар он ба ғайр аз табобати муқаррарӣ таҷрибагузаронии донишҷӯён ва корҳои тадқиқотии илмӣ низ бурда мешавад; *муқ.* **дармонгоҳ**.

КЛИРИНГ *англ.* کلیرنگ *иқт.* муомилот бидуни пули нақд (*асосан дар савдои берунӣ*).

КОБАЛТ *олм.* کابلت *хим.* 1. унсури химиявӣ. 2. номи ранги кабуди баланд.

КОБИДАН کابیدن *ниг.* **ковидан**.

КОБИН کابین пул ё мулки манқул ва ғайриманқуле, ки дар вақти никоҳ домод пардохтани онро ба арӯс ба зимма мегирад ва дар сурати занро талоқ додани шавҳар ё мурдани шавҳар бояд ба зан дода шавад: *ниг.* **маҳр**.

КОБИНА کابنه *кҳн.* чашм, дида.

КОБРА کابره *зоол.* навъе аз мори заҳрдор, мори айнакдор.

КОБУК کابوک *кит.* сабаде, ки ба шифт меовезанд, то ки кабӯтар дар он лона созад, кафтархона; лона, ошёна.

КОБУС *а.* کابوس хоби даҳшатангез, пахш кардани сиёҳӣ дар хоб, каранҷу.

ков کاو 1. *асоси замони ҳозира ва сиғаи амр аз* **кофтан; ков-ков** кофтуков, ҷустуҷӯ, тафтиш. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* кованда: **оташков, гӯрков, кунҷков**.

КОВАК کاوک *гуфт.* кофтуков, ҷустуҷӯ; **ковак кардан** ҷустуҷӯ кардан; тафтиш кардан.

КОВИДАН کاویدن *кит., ниг.* **кофтан**.

КОВИЁН//КОВИЁНӢ کاویان//کاویانی *мансуб ба* **Кова**: **дирафши ковиён** байрақи Кова.

КОВИШ کاوش кандани замин дар ҷустуҷӯи осори атиқа ё конҳо, ҷустуҷӯ, тафаҳҳус.

КОВИШГАР کاوشگر ҷустуҷӯкунанда, шахсе, ки барои ёфтани осори атиқа бар асоси усулҳои илмӣ ковиш мегузаронад.

КОВИШГАРӢ کاوشگری амал ва шуғли ковишгар.

КОВ-КОВ کاوکاو кофтукови ҷойҳои гуногун барои ёфтани чизе; ҷустуҷӯ; тафтиш.

КОВОК کاواک 1. дарунхолӣ, миёнтиҳӣ; **чормағзи ковок** чормағзи пуч; **одами ковок** *маҷ.* каси беҳунар, нодон. 2. нарм, мулоим; **замини ковок** замини нарму мулоим.

КОВОКӢ کاواکی 1. ҷои холӣ, сӯрохӣ; **ковокии дарахт** холигӣ дар танаи дарахт. 2. нармӣ, мулоимӣ.

КОВОНДАН کاواندن *тарзи бавоситаи* **ковидан;** ба касе фармуда, ковидани ҷое.

КОҒ I کاغ *кит.* 1. кавша, кавша кардан. 2. бонги

калзоғ.

КОҒ II كاغ *кит.* оташ.

КОҒАЗ *хит.* كاغذ 1. вараќи нозуки аз хамираи набототи гуногун ва чӯбу латта сохташудае, ки асосан барои навиштан ва чоп кардан ба рӯи он истифода бурда мешавад, қиртос. 2. мактуб, нома, хат; ҳуҷҷат; **коғазҳои қиматнок** *ниг.* **қиматнок**.

КОҒАЗБАРОР كاغذبرار корхонае, ки коғаз истеҳсол мекунад: **корхонаи коғазбарор**.

КОҒАЗБАРОРӢ كاغذبراری *мансуб ба* **коғазбарор**.

КОҒАЗБОЗ كاغذباز *маҷ.* 1. дӯлобкор, каш- олкор. 2. расмиятпараст.

КОҒАЗБОЗӢ كاغذبازی *маҷ.* 1. кашолкорӣ дар иҷрои корҳо, ба ҷои кори амалӣ машғул шудан бо хатнависӣ ва ҳаволаи кор ба дигарон. 2. расмиятпарастӣ, бюрократӣ.

КОҒАЗБУР كاغذبر василае кордмонанд, ки барои буридани коғаз истифода мешавад.

КОҒАЗГИР كاغذگیر *кҳн.* дари панҷарагӣ, ки бар он ба ҷои шиша коғаз часпонда шудааст.

КОҒАЗИН كاغذین *ниг.* **коғазӣ**.

КОҒАЗӢ كاغذی аз коғаз тайёршуда, коғазин.

КОҒАЗПАРОНӢ كاغذپرانی номапаронӣ, коғазбозӣ.

КОҒАЗПЕЧ كاغذپیچ 1. чизи ба коғаз печонидашуда. 2. *гуфт., маҷ.* махсус, ҷудогона.

КОҒАЗПОРА كاغذپاره порчаҳои алоҳидаи коғаз; коғазкӯҳна.

КОҒАЗХАЛТА كاغذخلته халтаи коғазӣ барои ба ҷое бурдан ва ё нигоҳ доштани чизе.

КОҒАЗХӮРАК كاغذخورک *зоол.* кирме, ки коғазро хӯрда сӯрох мекунад.

КОҒАТӢ//КОҒОТӢ كاغتی//كاغاتی *гуфт.* чормағз ё бодоми пӯсттунук: **бодоми коғатӣ, чормағзи коғатӣ**.

КОД *фр.* کاد маҷмӯи аломатҳо, калимаҳо ё садоҳои шартӣ, ки дар алоқаи телефонию телеграфӣ, радио ва дар амалиёти дастгоҳҳои компютерӣ кор фармуда мешавад; рамз.

КОДЕКС *лот.* کادکس 1. маҷмӯи қонунҳое, ки меъёрҳои ҳуқуқии соҳаи муайяни муносибатҳои ҷамъиятиро дар бар мегирад: **кодекси шаҳрвандӣ, кодекси ҷиноятӣ**. 2. маҷмӯи меъёр, қоида ва ақидаҳо: **кодекси ахлоқ**.

КОДОК کاداک 1. мобайн, фосила: **кодоки нардбон** фосилаи миёни ду пиллаи нардбон. 2. ҳар як ҷой аз чор тарафи сандалӣ.

КОЖ کاژ *ниг.* **коҷ** II.

КОЗА کازه хонаи аз наю шохи дарахтон сохта дар сари кишт, каппа, чайла: **хонаам коза бошаду дилам тоза** (*зарб.*).

КОЗАР کازر *ниг.* **козур**.

КОЗАРӢ کازری *ниг.* **козурӣ**.

КОЗИБ کاذب дурӯғгӯй; **субҳи козиб** бом- доди дурӯғин, рӯшноие, ки пеш аз дамидани субҳ пайдо мешавад; *муқоб.* **субҳи содиқ**.

КОЗИМ کاظم *кит.* фурӯнишондаи хашм, фурӯбарандаи ғазаб; бурдбор.

КОЗУР کازر шустагар, гозур.

КОЗУРӢ کازری ба таври махсус шуста, сафед ва суфта гардонидани матоъҳои дастӣ бофташуда; шустагарӣ, либосшӯӣ, гозурӣ.

КОИН *а.* کائن он чи вуҷуд дорад, мавҷуд, махлуқ; **коину фосид** боқӣ ва фонӣ.

КОИНОТ کائنات *ҷ.* **коин**; ҳамаи мавҷудот ва махлуқот; тамоми олам.

КОК I کاک *кит.* нони равғании дар танӯр қоқ кардашуда.

КОК II کاک *кит.* сари забон, нӯги забон.

КОК III کاک *кит.* мард.

КОК IV کاک *кит.* мардумаки чашм, гавҳараки чашм.

КОК V کاک *кит.* лоғар, хароб, қоқина.

КОКАИН *исп.* کاکئین маводи сахттаъсири муҳаддир.

КОКАИНӢ کاکئینی *мансуб ба* **кокаин**.

КОКО کاکا *кит.* бародари калонӣ.

КОКС *олм.* کاکس навъе аз ангиштсанги дорои гармои баланд, ки барои гудохтани филизот

ба кор меравад.

КОКСШАВАНДА کاکس‌شونده ба кокс шудан мувофиқ: **ангиштсанги коксшаванда**.

КОКТЕЙЛ *англ.* کاکتیل нӯшокии ширину хушбӯи омехта бо шароб ё шир.

КОКУЛ کاکل 1. дастаи дарози мӯй дар фарқи сари мардон ва ҷавонон: **кокули назрӣ**. 2. гесӯи дароз (-и занон); **кокули чуворӣ** *маҷ.* мӯякҳои гирди сӯтаи ҷуворӣ. 3. ёли асп.

КОКУЛА کاکله пӯчоқи ғӯзаи пахта.

КОКУЛДОР کاکل‌دار 1. дорои кокул. 2. фатиламӯй. 3. ёлдор.

КОКУЛПАРЕШОН کاکل‌پریشان 1. он ки кокулҳояш пахну парешон аст. 2. ҷӯлидамӯй, мӯйҳояш бетартиб.

КОКУТӢ کاکوتی *бот.* навъе аз гиёҳ.

кол کال *асоси замони ҳозира аз* **колидан**.

КОЛ I کال *кит.* меваи хом, меваи норасида.

КОЛ II کال *кит.* ҷой, макон.

КОЛА I کاله *ниг.* **коло**.

КОЛА II کاله *кҳн.* зарфи кадугин барои шароб.

КОЛБА *олм.* کالبه *хим.* зарфи шишагии озмоишӣ дар озмоишгоҳ.

КОЛБАД *ю.* کالبد *кит.* 1. қолиб. 2. тан, бадан, ҷасад.

КОЛБУД *ю.* کالبد *ниг.* **колбад**.

КОЛИВ(А) کالیو(ه) *кит.* 1. саросема, гаранг; беқарор; ҳайрон. 2. нодон, аблаҳ; девонамизоҷ. 3. кар.

КОЛИДАН کالیدن *кит.* ошуфтан, шӯридан; парешонхотир шудан.

КОЛЛЕГИЯ *лот.* کالّگیه мақоми роҳбарикунанда ва машваратии ягон идора, ҳайати мушовара.

КОЛЛЕКСИОНЕР *фр.* کالّکسیانر ҷамъоваранда ва нигаҳдорандаи чизҳои аз ҷиҳати илмӣ, таърихӣ *ва г.* қиматнок ё нодир.

КОЛЛЕКСИЯ *лот.* کالّکسیه ҷамъи чизҳои якҷинсае, ки қимат ва аҳамияти илмию таърихӣ доранд: **коллексияи зоологӣ, коллексияи маъданҳо**.

КОЛЛЕКТИВОНӢ کالّکتیوانی *таър.* муттаҳидкунӣ ё муттаҳидшавии хоҷагиҳои яккадаст дар як хоҷагии умумӣ.

КОЛЛЕКТОР *лот.* کالّکتار 1. *тех.* қисми муҳаррики мошин. 2. *сохт.* қубури об ё газпарто. 3. *тех.* роҳрави зеризаминии таги кӯчаҳо барои гузаронидани кабелу қубурҳо.

КОЛЛЕҶ *англ.* کالّج *нав.* таълимгоҳи миёнаи махсуси ягон касбу ихтисос.

КОЛЛОИД *ю.* کالاّید *хим.* моддае, ки шӯ- ша намебандад (*мас., крахмал, сафеда, елим ва г.*).

КОЛО کالا 1. асбоби хона, чизу чора. 2. мол, матоъ.

КОЛУМ کالم *кҳн.* зани шавҳармурда ё аз шавҳар ҷудошуда, бевазан.

КОЛУС کالوس *кит.* аҳмақ, аблаҳ, нодон, беақл.

КОЛУФТА کالفته *кит.* ошуфта, шӯрида, парешонҳол.

КОЛУША کالوشه *кит.* 1. дег. 2. таоме, ки аз нахӯд ва биринҷ мепазанд.

КОЛЧЕДАН *ю.* کالچیدن *маъд.* омехтаи оҳан, мис ва дигар филизот бо гӯгирд *ва г.,* пайвасти сулфурдор.

КОМ I کام сақфи даҳон аз дандони пеши болоӣ то ҳалқ, даруни даҳон; даҳон; **коми** *касеро* **(***бо чизе***) бардоштан** пас аз таваллуди кӯдак, одатан, бо ангушти асалмолида коми ӯро мебардоранд; **ком шудани асп** ба сабаби дерваќт нахӯрдани ҷав ва дигар хӯрокиҳои донагӣ дард пайдо кардани коми аспу хар, ки бе чок карда намак пахш кардан дуруст намешавад; **ба коми худ задан** *киноя аз* хӯрдан, аз худ кардан чизеро.

КОМ II کام мақсад, мурод, орзу, майл; **коми дил** муроди дил, орзуи матлуб; **ба коми** *касе* **шудан** а) мувофиқи орзую муроди касе шудани коре; б) аз они касе шудани чизе; **ба коми** *касе* **гардидани фалак** мувофиқи орзу ва мурод шудани корҳои касе; **ком гирифтан** ба мурод расидан, ба мақсад ноил шудан.

КОМА I کامه мураббо ё ҳалвое, ки бо ширai

ангур мепазанд.

КОМА II کامه 1. *мансуб ба* **ком** I. 2. *ҳамчун ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба калима маънои нав медиҳад*: **худкома** он ки ҳамеша манфиати худро дар назар дорад; **ширинкома** пул ё зиёфате, ки баъди харидуфурӯш ба ҳозирон барои ширин кардани ком (даҳон) дода мешавад.

КОМА III کامه чуқурча, ҷои кандашуда, нов.

КОМА IV کامه *кит.* марҷон.

КОМАГӢ کامگی *мансуб ба* **кома** III.

КОМАДОР کامه‌دار чуқурчадор, он чи кома дорад.

КОМАКАНӢ کامه‌کنی *исми амал* аз **кома кандан**: **дастгоҳи комаканӣ**.

КОМАКОВАК کامه‌کاوک *тех.* мошини кома

кан.

КОМАНДИР *фр.* کامندیر *ҳ.* фармондеҳ.

КОМБАЙН *англ.* کامبین мошини мураккабе, ки дар як вақт кори чанд мошинро ба ҷо меорад: **комбайни ғалладарав, комбайни ангишткан**.

КОМБАЙНРОН کامبین‌ران он ки комбайнро идора мекунад, ронандаи комбайн.

КОМБАЙНЧӢ کامبین‌چی *ниг.* **комбайнрон**.

КОМБАРДОРӢ کام‌برداری *ниг.* **комбахшӣ**.

КОМБАХШ کام‌بخش он ки орзуи касеро ба ҷо меорад, муродбахш.

КОМБАХШӢ کام‌بخشی ба ҷо овардани орзу ва хоҳиши касе, муродбахшӣ; саховат.

КОМБИНАТ *лот.* کامبینت 1. иттиҳодияи корхонаҳое, ки чанд навъи истеҳсолот ё хизматро дар бар мегирад: **комбинати газворбарорӣ, комбинати хизмати маишӣ, комбинати хонасозӣ; комбинати таълимӣ** мактабҳои таълиму тарбиявии гуногундарача, ки дар назди муассисае муттаҳид карда шудаанд.

КОМВАР کام‌ور *ниг.* **комгор**.

КОМГОР کام‌گار ба мақсаду орзуи худ расида, комёб.

КОМГОРӢ کام‌گاری комгор шудан, расидан ба мақсаду орзуи худ; хушбахтӣ.

КОМДОРӢ کام‌گاری **:комдорӣ кардан** лаб аз гуфтор фурӯ бастан, хомӯшӣ ихтиёр кардан.

КОМЕНДАНТ *фр.* کامندنت 1. сардори ҳарбие, ки ба интизоми хизмати гарнизонӣ ё ба тартиботи посбонон назорат мекунад: **коменданти горнизони шаҳр, коменданти қалъа**. 2. маъмури назораткунандаи биноҳои ҷамъиятӣ, нозир: **коменданти хобгоҳи донишҷӯён**.

КОМЕНДАНТӢ کامندنتی **:вақти комендантӣ** соатҳои махсусан қайдшуда, ки дар он вақт рафтуомад дар шаҳре мамнӯъ аст (*ҳангоми вазъияти фавқулода ё ҳолати ҳарбӣ эълон кардан*), қуюди шабгардӣ.

КОМЕНДАТУРА *олм.* کامندتوره идорае, ки дар таҳти назорати комендант мебошад, комендантхона.

КОМЁБ کامیاب ба муроду мақсад расидан, хушбахт, саодатманд; муваффақ; **комёб шудан** а) ба мурод расидан, муваффақ гардидан; б) *маҷ.* дуруст шудан, шифо ёфтан.

КОМЁБӢ کامیابی *мансуб ба* **комёб**; хушбахтӣ, саодатмандӣ.

КОМЁР کام‌یار хушбахт, бахтёр.

КОМИЛ *а.* کامل 1. пурра, тамом; мукаммал; беайбу нуқсон; *муқоб.* **ноқис**. 2. бакамолрасида, баркамол. 3. фозил, донишманд. 4. *адш.* яке аз баҳрҳои арӯз.

КОМИЛАН *а.* کاملاً ба таври пурра, тамоман, ба куллӣ.

КОМИЛИХТИСОС کامل‌اختصاص он ки дар соҳае ихтисоси комил дорад.

КОМИЛРАЪЙ کامل‌رأی *кит.* хирадманд, соҳибандеша; боирода.

КОМИЛҲУҚУҚ کامل‌حقوق дорои ҳуқуқи комил, соҳибихтиёр, босалоҳият.

КОМИЛҲУҚУҚӢ کامل‌حقوقی соҳиби ҳуқуқи комил будан, соҳибихтиёрӣ.

КОМИЛЪИЁР کامل‌عیار 1. баландъиёр, тоза, холис (*мас.*, тилло). 2. *кит., маҷ.* шахси фозил, донишманд.

КОМИССАР *фр.* کاميسّر 1. шахси роҳбарикунанда ба идорае бо ҳуқуқҳои махсуси маъмурӣ, сиёсӣ *ва г.:* **комиссари ҳарбии ноҳия (шаҳр)**. 2. *таър.* раҳбари сиёсӣ дар қисмҳои ҳарбӣ (дар солҳои 1918-1942); **комиссари халқӣ** (*вазир дар собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ дар солҳои 1917-1946*).

КОМИССАРИАТ *фр.* کاميسّريت 1. идорае, ки ба он комиссар роҳбарӣ мекунад: **комиссариати ҳарбӣ** мақоми маҳаллии идора кардани корҳои ҳарбӣ. 2. *таър.* вазорат (*солҳои 1917-1946 дар собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ*).

КОМИССИЯ *лот.* کاميسّيه ҳайати машваратии доимӣ ё муваққат, ки барои иҷрои супорише ташкил карда мешавад: **комиссияи интихоботӣ, комиссияи тафтишот**; **комиссияи қабул** ҳайати махсус барои интихоб карда гирифтани донишҷӯёну хонандагони нави мактабҳои олию миёнаи махсус ё барои таҳқиқ кардан ва маъқул донистани кори иҷрошудае.

КОМИТЕТ *фр.* کاميتت *ниг.* **кумита**.

КОМИҶРОИЯ کام‌اجرائيه *кӯтоҳшудаи* **комитети иҷроия**.

КОМӢ کامی *мансуб ба* **ком; ҳамсадоҳои комӣ** *збш.* ҳамсадоҳое, ки тавассути коми сахт ё нарм сохта мешаванд.

КОММУНА *фр.* کامّونه 1. гурӯҳи одамон, ки барои кору зиндагонии якҷоя дар асоси умумӣ будани молу мулк муттаҳид шудаанд. 2. воҳиди маъмурии марзӣ дар баъзе аз кишварҳо; **Коммунаи Париж** ҳукумати инқилобии оммаи қиёмкардаи Париж дар соли 1871.

КОММУНАЛӢ کامّونلی 1. *мансуб ба* **коммуна**. 2. *мансуб ба* **хоҷагии шаҳр**; **хизмати коммуналӣ** корҳои марбут ба таъмини заруриёти зиндагонии шаҳрӣ (*аз қабили* об, барқ, канализатсия *ва г.*); **хоҷагии коммуналӣ** муассисае, ки таъмини заруриёти зиндагии шаҳрӣ ба зиммаи ӯст.

КОММУНИЗМ *фр.* کامّونيزم 1. зинаи тараққиёти ҷамъиятию иқтисодӣ, ки асоси онро ҷамъиятӣ будани воситаҳои истеҳсолот ташкил медиҳад. 2. назарияи марксистӣ-ленинии сохтмон ва инкишофи зинаи мазкур.

КОММУНИСТ *фр.* کامّونيست узви ҳизби коммунист.

КОММУНИСТӢ کامّونيستی *мансуб ба* **коммунист**.

КОММУТАТОР *лот.* کامّوتتار *тех.* 1. дастгоҳи васлу ҷудокунанда, тақсимкунанда ва табдилдиҳанда. 2. дастгоҳи махсус дар марказҳои маҳаллии телефонӣ барои ба ҳам пайвастани ду ё якчанд муштарӣ.

КОМПАС *ҳол.* کامپس асбоби махсус барои муайян кардани самтҳои кураи Замин ва меридиани ҷуғрофӣ; *ниг.* **қутбнамо**.

КОМПРЕСС *лот.* کامپرس 1. фишурда, фишурдашуда. 2. тарбанд; тарбандӣ.

КОМПРЕССОР *лот.* کامپرسّار *тех.* мошин барои бо фишор интиқол додани ҳаво, газ, буғ.

КОМПРЕССОРӢ کامپرسّاری *мансуб ба* **компрессор**.

КОМПРЕССОРХОНА کامپرسّارخانه хонае, ки таҷҳизоти компрессорӣ шинонда шудааст.

КОМПЮТЕР *лот.* کامپيوتر *тех.* мошини электронии ҳисоббарор, роёна.

КОМПЮТЕРӢ کامپيوتری *мансуб ба* **компютер**: **компютерӣ кардан**.

КОМРАВО کام‌روا *ниг.* **комрон**.

КОМРАВОӢ کام‌روای *ниг.* **комронӣ**.

КОМРОН کامران ба муроду мақсади худ расида; хушбахт, бахтиёр.

КОМРОНӢ کامرانی 1. мувофиқи мурод ва орзу гузаронидани умр; хушбахтӣ, саодатмандӣ. 2. лаззат бурдан, кайф рондан; айёшӣ: **комронӣ кардан**.

КОМСИТОНӢ کام‌ستانی ситонидани ком, комгирӣ.

КОМҶӮ(Й) کام‌جو(ی) ҷӯяндаи айшу иш- рат; айёш, маишатпараст.

КОМҶӮӢ کام‌جوئی айёшӣ, ишратталабӣ; ҳавою ҳавас.

КОН کان 1. маконе, ки дар он канданиҳои фоиданоки табиӣ бисёр аст, маъдан: **кони ангишт, кони нуқра**. 2. корхонаи саноати

маъдан, ки бо истихроҷи сарватҳои табиӣ машғул аст. 3. *маҷ.* ҷои зиёдӣ ва фаровонии чизе, манбаъ: **кони бодом, кони мева, кони ғалла**.

КОНВЕЙЕР *англ.* کانویير тасмаи яклухти гардинда, ки дар корхонаҳо борҳои дона-дона ва моли истеҳсолшударо аз ҷое ба ҷое мебарад.

КОНВЕНСИЯ *лот.* کانونسيه шартномаи байналхалқӣ оид ба ягон масъалаи махсус, муоҳида.

КОНВЕРСИЯ *лот.* کانورسيه 1. *иқт.* тағйир ёфтани шарту шароити вомбаргҳои давлатии қаблан баровардашуда (*кам шудани фоизи вомбарг ё тағйири мӯҳлати он*). 2. *збш.* калимасозие, ки бе тағйироти шаклӣ дар натиҷаи гузаштан аз як ҳиссаи нутқ ба дигар ҳиссаи нутқ калимаи нав ба вуҷуд меояд (*мас.*, **даромад** – феъл ва **даромад** – исм).

КОНВЕРТ *фр.* کانورت лифофа барои андохта ба ҷое фиристодани мактуб ё ягон ҳуҷҷати дигар, пакет.

КОНВОЙ *фр.* کانوای даста ё шахси мусаллаҳ барои муҳофизати касе ё пешгирӣ аз гурези маҳбусону асирон.

КОНГЛОМЕРАТ *лот.* کانگلامرت *геол.* ҷинси кӯҳӣ, ки аз омехтаи маъданҳои гуногуни шахшудамонда иборат мебошад.

КОНГРЕСС *лот.* کانگرس 1. анҷуман ё маҷлиси машваратӣ (*бештар оид ба* масъалаҳои байналхалқӣ): **Конгресси ҷаҳонии тарафдорони сулҳ**. 2. парламенти қонунбарор дар ИМА ва баъзе давлатҳои Амрикои Лотинӣ.

КОНДЕНСАТОР *лот.* کاندنستار *физ., тех.,* дастгоҳи махсус барои конденсатсия.

КОНДЕНСАТСИЯ *лот.* کاندنستسيه 1. ғализ шудан, зичшавӣ; ҷамъшавӣ. 2. ба ҳолати моеъ ва кристаллӣ табдил ёфтани газ ё бухор дар натиҷаи хунук ва фишурда шудан.

КОНДИТСИОНЕР *лот.* کاندتسيانر дастгоҳи махсус барои гарм ё хунук ва мӯътадилу форам гардондани ҳавои хона.

КОНКАН کانکن он ки дар кандани кон ширкат дорад.

КОНКУРС *лот.* کانکرس *ниг.* **озмун**.

КОНКУРСӢ کانکرسی *мансуб ба* **конкурс**; **имтиҳони конкурсӣ** имтиҳоне, ки ба барномаи конкурс дохил аст.

КОНО کانا *кит.* аблаҳ, нодон, гӯл; *муқоб.* **доно**.

КОНОӢ کانائی *кит.* аблаҳӣ, нодонӣ, гӯлӣ; *муқоб.* **доноӣ**.

КОНСЕРВАНТ *фр.* کانسرونت 1. хӯроки хушкондашудаи осонпаз. 2.еми серғизои чорво (*мас., ҷав, нарма, кунҷора ва г.*). 3. *геол.* маҳсулоти маъдании тоза кардашуда.

КОНСЕПСИЯ *лот.* کانسپسيه системаи ақоид ва нуқтаи назарҳо оид ба ягон масъала ё ҳодиса (*дар фаҳмиш ва маънидоди онҳо*); фикри асосӣ дар асари илмӣ ё бадеӣ.

КОНСЕРВ(А) *фр.* (کانسرو(ه хӯрокворие, ки ба таври махсус ҷӯшонда, пухта ё намак карда, дар қуттиҳои ҳавонодаро нигоҳ медоранд.

КОНСЕРВАГӢ کانسروگی консервшуда; **меваи консервагӣ** меваи консервшуда.

КОНСЕРВАТИВӢ کانسروتيوی *кҳн.* **кӯҳнапарастӣ**.

КОНСЕРВАТИЗМ *лот.* کانسروتيزم *кҳн.* **кӯҳнапарастӣ**.

КОНСЕРВАТОР *лот.* کانسروتار *ниг.* **кӯҳнапараст**.

КОНСЕРВАТОРИЯ *ит.* کانسروتاريه мактаби олии мусиқӣ.

КОНСЕРВАТСИЯ *лот.* کانسروتسيه муваққатан хобондани кори корхона, сохтмон *ва г.;* **консерватсия кардани мошин** амалӣ кардани тадбирҳои техникӣ барои аз нобудшавӣ нигоҳ доштани мошин ҳангоми муддати зиёд кор накардани он.

КОНСЕРВБАРОРӢ کانسروبراری истеҳсоли консерваҳо: **корхонаи консервбарорӣ**.

КОНСЕРН *лот.* کانسرن иттиҳодияи якчанд муассисаҳои мустақили молиявӣ ва тиҷоратӣ.

КОНСЕРТ *ит.* کانسرت аз рӯи барнома бо суруду мусиқӣ *ва г.* дар саҳна баромад кардани ҳунарпешаҳо.

КОНСЕРТӢ کانسرتی *мансуб ба* **консерт**: **бар-**

номаи консертӣ.

КОНСИЛИУМ *лот.* کانسیلیوم машварати духтурҳо барои ташхиси ягон касалӣ ва тарзи муолиҷаи он.

КОНСПЕКТ *лот.* کانسپکت баёни мухтасари матне, баёни хулосавӣ, хулоса, ёддошт.

КОНСТИТУТСИОНӢ کانستیتوتسیانی *мансуб ба* **конститутсия**: **суди конститутсионӣ**; **сохти конститутсионӣ** тарзи идораи машрутавӣ, тарзи идора аз рӯи сарқонун (қонуни асосӣ).

КОНСТИТУТСИЯ *лот.* کانستیتوتسیه қонуни асосӣ, қонуни асосии давлат, сарқонун.

КОНСТРУКСИЯ *лот.* کانستروکسیه сохт, тарҳ, таркиб.

КОНСТРУКТИВИЗМ *лот.* کانستروکتیویزم 1. *меъ.* услуби меъмории асри XX. 2. *адш.* яке аз равияҳои шаклпарастонаи адабиёт ва санъати асри XX.

КОНСТРУКТИВӢ کانستروکتیوی *мансуб ба* **конструксия**; **камбудиҳои конструктивии бино** камбудиҳои лоиҳаи бино.

КОНСТРУКТОР *лот.* کانستروکتار созандаи ягон дастгоҳ ё мошин, тарроҳ.

КОНСУЛ *лот.* کانسول мансабдор – намояндаи доимии дипломатии давлати хориҷӣ дар яке аз шаҳрҳои мамлакате, ки манфиатҳои давлати худ ва корҳои ба раводид ва истиқомату рафтуомад вобастаи шаҳрвандони давлати худро ҳимоя мекунад.

КОНСУЛГАРӢ کانسولگری *ниг.* **консулхона**.

КОНСУЛӢ کانسولی 1. *мансуб ба* **консул**. 2. *ниг.* **консулхона**.

КОНСУЛХОНА کانسول‌خانه идораи консул, консулгарӣ.

КОНСУЛТАТСИЯ *лот.* کانسولتتسیه 1. маслиҳат, машварат (*бо мутахассиси ягон соҳа*). 2. идораи маслиҳатдиҳӣ. 3. як навъи машғулият дар сохтори мактабҳо, ки барои аз худ кардани фанҳо ба донишомӯзон ёрӣ мерасонад.

КОНТЕЙНЕР *англ.* کانتینر сандуқи бузурги махсус барои тавассути мошин, роҳи оҳан, киштӣ *ва г.* кашондани борҳо.

КОНТЕЙНЕРӢ کانتینری *мансуб ба* **контейнер**: **боркашонии контейнерӣ**.

КОНТЕЙНЕРКАШ کانتینرکش мошини махсуси контейнеркашӣ.

КОНТИНЕНТ *лот.* کانتیننت *ниг.* **қитъа**.

КОНТИНЕНТАЛӢ کانتیننتلی *мансуб ба* **континент**; **иқлими континенталӣ** обу ҳавои ғайрибаҳрӣ, обу ҳавои хушк дар ҷойҳои аз баҳр дур, ки тобистонаш гарму зимистонаш сард аст.

КОНУН I کانون *кит.* 1. оташдон, кӯра, манқал. 2. марказ, макон.

КОНУН II *с.* کانون номи ду моҳи зимистон дар солшумории румӣ: **конуни аввал** (декабр), **конуни сонӣ** (январ).

КОНУН III کانون *кит.* асбоби мусиқӣ.

КОНУС *лот.* کانوس *ҳанд.*, *ниг.* **махрут**.

КОНУСӢ کانوسی *ниг.* **махрутӣ**.

КОНФЕДЕРАТСИЯ *лот.* کانفدرتسیه 1. номи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар баъзе мамлакатҳо. 2. иттифоқи давлатҳои мусстақил бо мақсади ҳамоҳанг кардани фаъолияти хориҷӣ ва корҳои ҳарбӣ.

КОНФЕРЕНСИЯ *лот.* کانفرنسیه *ниг.* **конфронс**.

КОНФЕТ *ит.* کانفت маҳсулоти ширини қаннодӣ, ки бештар лӯнда ё лӯлаи коғазпеч мешавад: **конфети шоколадӣ**

КОНФРОНС کانفرانس маҷлиси машваратӣ, ҷамъомади намояндагони ташкилотҳо, давлатҳо ва олимон барои муҳокимаи масъалаҳои махсус, ҳамоиш.

КОНЯК کانیک навъе аз машрубот.

кор کار 1. *асоси замони ҳозира аз* **коштан, киштан** ва **коридан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* коранда *ва* кишткунанда: **ғаллакор, пахтакор, риёкор, хилофкор**...

КОР کار 1. амалиёти табдил ёфтани як шакли энергия ба шакли дигар, амал. 2. он чи ки касе ба он машғул аст, шуғл, пеша; **кори дастӣ** а) амале, ки ба воситаи даст ва умуман бо истифодаи қувваи ҷисмонӣ ба ҷо оварда ме-

шавад; б) маҳсуле, ки аз дасти косибу пешаварон мебарояд; *муқоб.* **кори корхонагӣ**. 3. он чи аз касе содир мешавад, рафтор, кирдор: **ин кори ӯ кори хуб нест**. 4. хизмат, ҷои хизмат, вазифа; машғулият. 5. супориш ё масъалае, ки иҷро ва ҳалли он ҳамчун яке аз шаклҳои санҷиши дониши мактабиён ба ҳисоб гирифта мешавад: **кори дипломӣ, кори санҷишӣ, кори курсӣ; дар сари кор** дар маҳалли иҷрои амале; дар аснои адои хизмат ва вазифа; **кор доштан** а) машғул будан, ба иҷрои амал ё вазифа банд будан; б) *маҷ.* бо касе муомила доштан; бо муҳимме ба касе рӯ овардан; **кор кардан** а) бо амале машғул шудан, меҳнат кардан; б) *киноя аз* таъсир бахшидан, асар кардан; **кор карда баромадан** а) шудгор кардан, нарм кардан ва ғизо додани замини кишт; тайёр кардани замин барои киштукор; *муқ.* **коркард** 3; б) омӯхта, таҳлилу тадқиқ намуда, кашф кардани назарияе (қонуне); ихтироъ кардан; **кор барор гирифтан** пеш рафтани амале, авҷ гирифтани коре, муваффақият пайдо кардани кори касе; **кор боло гирифтан // кор боло рафтан** *ниг.* **кор барор гирифтан; кор буд шудан** а) ба итмом расидани коре, анҷом пазируфтани амале; б) *киноя аз* рафъ шудани эҳтиёҷи касе; **аз кор баровардан** а) аз вазифа озод кардан; б) *киноя аз* фарсуда кардан, ба ҳолати корношоямӣ расонидан, монда кардан; **аз кор баромадан** а) аз кор фориғ шудан; б) *киноя аз* фарсуда шудан, маҷолу тавоноии иҷрои кореро надоштан; в) *маҷ.* вайрон шудан, ғайри қобили истифода шудан; **аз кор мондан** а) кор накардан, аз ҳаракат бозистодан (-и муассиса *ё* мошин); б) *маҷ.* қобилияти корро гум кардан (*аз заъфи пирӣ ва г.); * **аз кор холӣ шудан** сабукдӯш шудан, маъзул шудан, дур карда шудан аз вазифае; **ба кор даромадан** а) дар ҷое ба хизмат дохил шудан; б) ба ҳаракату фаъолияти истеҳсолӣ шурӯъ кардан (-и корхонае); **кори калон** бисёр хуб, ниҳоят олӣ; **кори сиёҳ** меҳнати ҷисмонӣ (дастӣ)-и коргари беихтисос; **кори хайр** амри нек, кори савоб (*мас., издивоҷ, тӯй ё ягон маъракаи дигар*); **кору бор // кору кочол** ҳар хел корҳо, машғулиёт; шуғл; **аз афти кор** а) чунон ки аз рафти масъала дида мешавад…; б) шояд, эҳтимол; **кори** *касе* **афтодан** (*ба касе*) сару кор доштан бо касе; дар ҳалли масъалае эҳтиёҷманд шудани касе ба касе; **кор афтодан ба сари** *касе* ҳодисае пеш омадан, воқеае рӯй додан (*бештарногувор*); **кор додан** лозим шудан; эҳтиёҷи касеро баровардани чизе; **кор надоштан** а) мудохила накардан ба кори касе; эътибор надодан, бепарво будан нисбат ба коре; **корро пухтан (пазондан)** масъаларо ҳаллу фасл кардан, дар масъалае бо касе ба қарори муайяне омадан; **кор фармудан** а) ба касе иҷрои вазифаеро супурдан, касеро ба иҷрои вазифае водоштан; б) чизеро истифода кардан, ба кор бурдан; **кор аз даст рафтан // кор аз кор гузаштан** истифода нашуда мондани фурсати муносиби иҷрои амале, мавриди мувофиқи коре бар бод рафтан; **кори** *касеро* (*чизеро*) **тамом кардан** касеро нобуд кардан; чизеро аз байн бурдан; **ба кор андохтан** ба иҷрои шуғле водоштан касеро; ба ҳаракат даровардан, амалкунанда намудани чизе; **ба кор бурдан** а) истифода бурдан, кор фармудан; **ба кор омадан** лозим шудан, даркор шудан; ба дарди касе даво шудан; **ба рӯи кор омадан** ба сари ҳокимият омадан, роҳбарии идораеро ба даст гирифтан; **пул кор кардан** меҳнат карда пул ба даст овардан, пул ёфтан; **сару кор доштан** а) машғул будан бо амал ё вазифае; б) муомила доштан бо касе; **чашми корро донистан** дар шуғлу амал маҳорат доштан; **коре карда** илоҷе карда, чорае андешида…; ба ҳар восита. 6. *маҷ.* вазъият, аҳвол; **кор чатоқ // кор хӯрчин** *гуфт.* вазъияти хеле бад, аҳволи бад. 7. *маҷ.* ҷанг, муҳориба; **кору пайкор** задухӯрд, муҳориба. 8. *маҷ.* марг, аҷал; **кор шудан** ба ҳоли баду табоҳ афтодан; хеле ранҷу озор дидан; **кор тамом шудан** *гуфт.* харобу табоҳ шудани аҳволи касе, вазъияти касе бад шудан, марги касе даррасидан; *муқ.* **кори** *касеро* **тамом кардан; ягон кор кардан** илоҷе ёфтан, чорае андешидан; ба навъе роҳи ҳалли масъалаеро пайдо кардан.

КОРА کاره **:кора кардан** асар кардан, таъсир бахшидан, коргар афтодан.

КОРАМ کارم барои кишт мувофиқ, қобили кишт: **замини корам**.

КОРАМНАШУДА کارمنشده киштнашуда; барои кишт мувофиқнашуда.

КОРАМШУДА کارمشده киштшуда; барои кишт мувофиқшуда.

КОРАНДА کارنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **коридан** *ва* **коштан**; он ки кишт мекунад, зореъ, зироаткунанда.

КОРАНДОЗ کارانداز *тех.* мурвати (тугмаи) ба кор андозанда: **корандози магнитӣ**.

КОРАНДОЗӢ کاراندازی *мансуб ба* **корандоз**.

КОРАФЗО(Й) کارافزا(ی) он ки боиси зиёд шудани кор ва ташвиши дигарон мешавад, корзиёдкунанда.

КОРАФТОДА کارافتاده *сифати феълии замони гузашта аз* **кор афтодан**; 1. эҳтиёҷманд, ниёзманд. 2. кордида, таҷрибадор; **пеши табиб нарав – пеши корафтода рав** (*мақ.*).

КОРБАЙЪ کاربیع музде, ки ба миқдору ҳаҷми кори иҷрошуда пардохта мешавад: **музди корбайъ**.

КОРБАНД کاربند *кит.* ба амал оваранда, ба амал татбиқкунанда; **корбанд шудан** а) ба ҷо овардан, иҷро кардан; б) итоат кардан.

КОРБАРӢ کاربری ба роҳ мондани коре, пеш бурдани коре; **қобилияти корбарӣ доштан**.

КОРБАСТ کاربست ба кор бурдан, истифода кардан.

КОРБОФ کارباف *кҳн.* косиби бофанда; шоҳибоф.

КОРБОФӢ کاربافی *кҳн.* касбу шуғли бофанда, бофандагӣ; шоҳибофӣ; **дӯкони корбофӣ** дастгоҳи бофандагӣ.

КОРБУРД کاربرد *ниг.* **корбаст**.

КОРВАРЗ کارورز *кит.* коркун, коргар.

КОРВОН کاروان 1. қатори чорпоёни боркаш (*шутур, аспу хар*) ва аробаҳо, ки бо он савдогарону мусофирон бо чизу чораашон сафар мекунанд, қофила. 2. қатори киштиҳо ё мошинҳои якҷоя ба сӯе ҳаракаткунанда; **корвон-корвон** қофила-қофила; бисёр.

КОРВОНАК کاروانک *зоол.* як навъ парандаи ботлоқӣ.

КОРВОНБОШӢ کاروانباشی *таър.*, *ниг.* **корвонсолор**.

КОРВОНГАРД کاروانگرد **:роҳи корвонгард** *кҳн.* роҳе, ки аз он корвон мегузарад.

КОРВОНГОҲ کاروانگاه 1. истгоҳи корвон. 2. *ниг.* **корвонсаро(й)**.

КОРВОНГУЗАР کاروانگذر *ниг.* **корвонгард**.

КОРВОНӢ کاروانی он ки бо корвон сафар мекунад, яке аз равандагон дар корвон; аҳли корвон.

КОРВОНКАШ کاروانکش корвонсолор; **ситораи корвонкаш** ситораи қутб, ки ба корвон роҳ нишон медиҳад.

КОРВОНКУШ کاروانکش кушандаи корвону корвониён; **роҳи корвонкуш** роҳи дури пурмашаққати корвон; **сароби корвонкуш** саробе, ки корвониён ба фиреби он афтода раҳгум мезананд; **ситораи корвонкуш** *киноя аз* сайёраи Муштарӣ.

КОРВОНСАРО(Й) کاروانسرا(ی) сарои бузурги дорои меҳмонхона дар шаҳрҳо ва сари роҳҳои корвонгард, ки корвону корвониён дар он манзил мегирифтанд.

КОРВОНСОЛОР کاروانسالار сардори мусофирону савдогарони бо корвон сафаркунанда, сардори қофила.

КОРВОНХОНА کاروانخانه *ниг.* **корвонсаро(й)**.

КОРГАР کارگر 1. шахсе, ки дар корхонае ё коргоҳе бо техника ё бе техника кори ҷисмонӣ карда, ба ивази он музд мегирад, меҳнаткаш, заҳматкаш. 2. *маҷ.* таъсирбахш, муассир; **коргар афтодан** таъсир бахшидан, асар кардан.

КОРГАРДОН کارگردان *нав.* он ки дар кори аз рӯи намоишнома офаридани филмҳо роҳбарӣ мекунад; **коргардони филм** роҳбари бадеии филм, режиссёр.

КОРГАРЗАН کارگرزن зане, ки дар муассисаи истеҳсолӣ кор мекунад.

КОРГАРЗОДА کارگرزاده фарзанди кор- гар, зодаи меҳнаткаш.

КОРГАРӢ کارگری *мансуб ба* **коргар**; амали коргар; **ҳаракати коргарӣ** фаъолияти сиёсӣ ва ҷамъиятии синфи коргар.

КОРГАРНИШИН کارگرنشین ҷое, ки коргарон иқомат доранд: **шаҳраки коргарнишин**.

КОРГАРҶАВОН کارگرجوان коргаре, ки ба синну сол ҷавон аст.

ну сол ҷавон аст.

КОРГАҲ کارگه *ниг.* **коргоҳ**.

КОРГОҲ کارگاه 1. ҷои кор, маҳалли кори коргарон (*завод, фабрика, сех, устохона ва г.*). 2. дӯкон, дастгоҳи бофандагӣ.

КОРГУЗОР کارگذار 1. он ки мукотиботи расмӣ ва ҳуҷҷатҳои ҷории муассисаеро идора мекунад. 2. он ки корҳоро дар идораи давлатӣ ба коркунон тақсим карда медиҳад ва ба иҷрои онҳо назорат мекунад.

КОРГУЗОРӢ کارگذاری 1. танзиму тартибдиҳии ҳуҷҷатҳои ҷорӣ ва мукотиботи расмии забони коргузорӣ, услуби забони расмии идорӣ. 2. ҷой ва маҳалли анҷоми корҳои ҳуҷҷатнигорӣ.

КОРГУРЕЗ کارگریز он ки бо ҳар баҳона аз кор гардан метобад; танбал.

КОРГУРЕЗӢ کارگریزی гардан тофтан аз кор бо баҳонае; танбалӣ.

КОРД کارد олати филизии дастадори як ё ду тарафаш тез, ки барои буридан истифода мебаранд; **корди дудама** корде, ки ҳар ду тарафи теғааш тез ва буранда аст; **корди ош** корди калон барои буридани гӯшт, угро *ва г.;* **корд ба устухон расидан** *киноя аз* бисёр ба танг омадан, ҷон ба лаб расидан; **корди** *касе* **дар болои равған (думба) будан** *киноя аз* фоиданоку сердаромад будани кори касе, ҳама чизи касе фаровон будан; **кордро аввал ба худат зан, дард накунад, ба дигар кас зан** (*зарб.*) он чи ба худат раво намебинӣ, ба дигаре раво мадор.

КОРДАК کاردک *ниг.* **кордча**.

КОРДБОЗ کاردباز он ки бо корд дар саҳна бозӣ мекунад.

КОРДБОЗӢ کاردبازی *мансуб ба* **кордбоз**; амали кордбоз.

КОРДЗАНӢ کاردزنی бо корд задании якдигар ҳангоми мунокиша ё даст ба гиребон шудан.

КОРДИДА کاردیده корозмуда, таҷрибанок; кордон: **пири кордида**.

КОРДИҲАНДА کاردهنده он ки дигаронро бо кор таъмин мекунад.

КОРДКАШ کاردکش шахси бадкирдоре, ки бо корд ба одамон ҳуҷум мекунад.

КОРДКАШӢ کاردکشی корд кашидан; бо корд ба якдигар ҳуҷум кардан; *муқ.* **кордзанӣ**: **кордкашӣ кардан**.

КОРДОН کاردان шахсе, ки тартиби (чашми) корро хуб медонад, аҳли кор; корогоҳ.

КОРДОНӢ کاردانی кордон будан, донандагии коре, корогоҳӣ.

КОРДОР کاردار 1. он ки соҳиби коре ва вазифаест; он ки шуғле ва касбе дорад; *муқоб.* **бекор**. 2. дахлдор; **кордор шудан** дахл намудан, дахолат кардан, мудохила кардан.

КОРДОРӢ کارداری тариқи муносибат ба иҷрои корҳо; тарзи идораи коре.

КОРДСОЗ کاردساز устои кордсоз; он ки корд сохта метавонад.

КОРДСОЗӢ کاردسازی *мансуб ба* **кордсоз**, амали кордсоз.

КОРДӮСТ کاردوست он ки меҳнат ва кор барои вай хушу дилкаш аст, он ки кор карданро дӯст медорад.

КОРДӮСТӢ کاردوستی меҳру муҳаббат ба кору меҳнат.

КОРДХӮРДА کاردخورده аз зарби корд ҷароҳатбардошта, бо корд маҷрӯҳшуда.

КОРДЧА کاردچه корди хурд, асосан қатшаванда, корди кисагӣ.

КОРЕЗ کاریز чоҳҳои қатори аз зери замин ба ҳам пайваста, ки оби онҳо рафта-рафта ба рӯи замин баромада равон мешавад.

КОРЕЗКАН کاریزکن *кӯҳн.* коргари канандаи корез.

КОРЁБӢ کاریابی ҷустуҷӯи кор, аз пайи ёфтани кор рафтан.

КОРЗАДА کارزده он ки аз зиёд ва бошиддат кор кардан дилаш аз кор сард шудааст, он ки аз кори зиёд сахт монда шудааст: **корзада шудан**.

КОРЗОР کارزار 1. ҷанг, муҳориба. 2. майдони ҷанг.

КОРИДАН کاریدن *ниг.* **коштан**.

КОРИСТОН کارستان 1. кор ва саргузашти қаҳрамонҳо; воқеа(ҳо)-и аҷибу ғариб; корнома. 2. *кит.* коргоҳ, ҷои кор.

КОРӢ کاری 1. он ки аз дасташ кор меояд, аҳли кор; меҳнатӣ, коркун. 2. *мансуб ба* **кор**; он чи ба иҷрои коре лозим мешавад; даркорӣ: **либоси корӣ** корҷома; **мизи корӣ** мизе, ки дар сари он нишаста кор мекунанд; **дасти корӣ доштан** *киноя аз* кордон будан, ӯҳдабаро будан.

КОРКАРД کارکرد 1. маҳсули кор; ҳаҷми кори иҷрошуда. 2. музди коре, ки коргар ё косиб дар бадали кори худ мегирад. 3. *нав.* кор карда баромадан; такмилу тайёр кардани чизе; **коркарди байни қаторҳои пахта** каланд карда баромадани пахтазор, нарм кардани бехи пахта; **коркарди механикии чӯб** бурида тайёр кардани маснуоти чӯбӣ барои истифода.

КОРКУН کارکن *ниг.* **коргар**.

КОРКУШТА کارکشته *ниг.* **корзада**.

КОРКӮФТА کارکوفته 1. аз кори зиёд мондашуда ва дардмандшуда. 2. *маҷ.* таҷрибанок, кордида.

КОРМАНД کارمند коркун, ходим; **Корманди шоистаи Тоҷикистон** унвони фахрие, ки ба коркунони пешқадами соҳаҳо барои хизматҳои шоиста дода мешавад.

КОРМУЗД کارمزد *ниг.* **корбайъ**.

КОРНАМОӢ کارنمائی нишон додани кори намоён; рафтори қаҳрамонона ва фидокорона.

КОРНОДИДА کارنادیده бетаҷриба, навкор.

КОРНОМА کارنامه *кит.* 1. воқеанома, ҷангнома. 2. ҳунарнамоӣ; қаҳрамонӣ; **корнома нишон додан** амали фидокоронае ба ҷо овардан; фидокорона меҳнат кардан.

КОРНОШОЯМ کارناشایم 1. аз кор баромада, қобили истифода набуда. 2. *тех.* вайрон.

КОРНОШОЯМӢ کارناشایمی *мансуб ба* **корношоям**; ба кор наомадан; вайрон будан.

КОРОГОҲ کارآگاه 1. он ки аз ҳақиқати воқеа огоҳ аст. 2. кордон, пуртаҷриба. 3. *кит.* ҷосус.

КОРОГОҲӢ کارآگاهی корогоҳ будан; воқифӣ аз кор ва хусусияти он.

КОРОЗМО(Й) کارآزما(ی) таҷрибакунанда; коромӯзанда.

КОРОЗМОӢ کارآزمائی таҷриба, озмоиш дар иҷрои коре: **мӯҳлати корозмоӣ**.

КОРОЗМУДА کارآزموده кордида, таҷрибадида.

КОРОЗМУДАГӢ کارآزمودگی кордида будан, таҷрибадида будан.

КОРОӢ کارائی 1. ба кор омадан, даркор шудан. 2. чизи бакорояңда, бакорраванда, даркорӣ.

КОРОМАД کارآمد даркорӣ; қобили истеъмол ва истифода.

КОРОМӮЗ کارآموز таҷрибаомӯз, шогирд.

КОРОМӮЗӢ کارآموزی *исми амал аз* **кор омӯхтан**; омӯхтани тарзи иҷрои кор дар идора ё муассисае, ёд гирифтани кор.

КОРОМӮХТА کارآموخته таҷрибадида, кордон.

КОРОНДАН کاراندن *тарзи бавоситаи* **коридан;** касеро ба кишт водоштан; ба касе фармуда чизе киштан.

КОРОЯМ کارآیم *ниг.* **коромад**.

КОРПАРДОЗ کارپرداز пухтакор, кордон, корчаллон.

КОРПАРДОЗӢ کارپردازی пухтакорӣ, кордонӣ, корчаллонӣ.

КОРПАРТОӢ کارپرتائی *с.* ба таври оммавӣ аз кор даст кашидани коргарон бо мақсади ба корфармо пеш гузоштани ягон талаб, эътисоб: **корпартоӣ кардан, корпартоӣ эълон кардан**.

КОРПОРАТСИЯ *лот.* کارپارتسیه 1. иттиҳодияи гурӯҳҳо, иттифоқи шахсҳои ҳампешаю ҳамтабақа. 2. яке аз шаклҳои ширкати саҳомӣ дар баъзе кишварҳо; *муқ.* **ширкат**.

КОРПУС *лот.* کارپوس 1. бинои алоҳидае аз маҷмӯи иморатҳои ягон муассисаи саноатӣ, таълимӣ *ва ғ.* 2. *ҳ.* иттиҳодия, ки аз чанд дивизия ё бригада ташкил меёбад. 3. *ниг.* **ҳайат**; **корпуси дипломатӣ** ҳайати намояндагони

дипломатии давлатҳои хориҷӣ дар ягон давлати дигар.

КОРРУПСИЯ *лот.* کارّپسیه *ниг.* **ришваситонӣ**.

КОРСОЗ کارساز 1. анҷомдиҳандаи кор, хизматгузор; мададгор; осонкунандаи мушкилиҳо. 2. *кит.* пуштибон, такягоҳ. 3. *маҷ.* мушкилкушо (*сифати Худо*).

КОРСОЗӢ کارسازی 1. корбудкунӣ; мададгорӣ, ёрмандӣ. 2. *кит.* пуштибонӣ, ҳимоя.

КОРСОН کارسان табақи чӯбини калон; зарфи чӯбин ё филизӣ барои хамир.

КОРТАЛАБ کارطلب 1. толиби кор, ҷӯяндаи кор. 2. кор ё соҳае, ки барои истеҳсоли чизе, расондани ҳосиле бисёртар кор карданро меҳоҳад (*мас., пахтакорӣ нисбат ба галлакорӣ меҳнатталаб аст*).

КОРУБОР کاروبار *гуфт.* корҳо, вазъи корҳо.

КОРУНД *ҳ.* کاروند навъи маъдани бисёр сахт, санги сахт.

КОРФАРМО کارفرما он ки муздурро кор мефармояд; он ки иҷро кардани кореро ба касе месупорад; саркор, соҳибкор.

КОРФАРМОӢ کارفرمائی 1. истеъмол кардан, ба кор бурдани чизе. 2. корфармо будан, амали корфармо; ба касе фармудани коре.

КОРХОНА کارخانه фабрика, коргоҳ, устохона.

КОРХОНАДОР کارخانه‌دار соҳиби корхона, соҳиби устохона ё заводу фабрика.

КОРХӮРДА کارخورده бисёр корфармудашуда, кӯҳна, фарсуда.

КОРЧАЛЛОН کارچلاّن он ки бо ҳар васила корашро пеш мебарад, устокор, кордон, ӯҳдабаро, корбудкун ба манфиати худ.

КОРЧАЛЛОНӢ کارچلاّنی ӯҳдаброӣ дар иҷрои корҳо; кордонӣ.

КОРҶОМА کارجامه либосе, ки дар вақти кор мепӯшанд, либоси корӣ.

КОРҶУНБОН کارجنبان ташкилкунандаи кор; ташаббускор.

КОРШИКАН کارشکن монеъшавандаи кор, халалрасонандаи кор; вайронкор.

КОРШИКАНӢ کارشکنی мамониат кардан ба пешрафти кор, халал расондан ба иҷрои кор ё чорабинӣ, вайронкорӣ.

КОРШИНОС کارشناس мутахассис; кордон, таҳлилгари кор (эксперт).

КОРШИНОСӢ کارشناسی *исми амал аз* **кор шинохтан**, кордонӣ, мутахассис будан дар ин ё он соҳа.

КОРШОЯМ کارشایم 1. қобили истифода, бакороянда. 2. *тех.* дуруст, соз.

КОРШОЯМӢ کارشایمی 1. қобили истифода будан, бакороянда будан. 2. *тех.* дурустӣ, созӣ

КОС I کاس сари рони одамӣ ва ҳайвонот, ки ба тана пайваст мешавад ва косашакл аст.

КОС II کاس *ниг.* **коса**.

КОС III کاس *кит., зоол.* хук.

КОСА کاسه зарфи чуқури даҳанфарохи аз пиёла калонтар барои таомхӯрӣ: **косаи чинӣ, косаи сафолӣ, косаи чӯбин, косаю табақ; косаи сангпушт** устухони сипармонанд, ки сангпушт дар он ҷо гирифтааст; **косаи сар** *ниг.* **косахона (-и сар); коса кардан** ду ё чор пора карда буридани харбузаю тарбуз барои хӯрдан; ◊ **косаи сабри** *касе* **пур (лабрез) шудан** ба ниҳоят расидани сабру тоқати касе, дигар тобу тоқат намондан; **ҳамин ош, ҳамин коса** (*мақ.*) вазъ тағйир наёфтааст, аҳвол мисли пештара аст; *назири* **боз ҳамон тосу ҳамон ҳаммом**; **дар таги (зери) коса нимкоса** (*мақ.*) дар коре ниҳон будани сирре; макру фиребе доштан.

КОСАГАР کاسه‌گر он ки косаю табақ месозад, косасоз, кулол.

КОСАГАРӢ کاسه‌گری косагар будан, косасозӣ.

КОСАГУЛ کاسه‌گل 1. гули садбарги баргҳояш калон-калон. 2. *маҷ.* соқии нишасти шаробнӯшӣ, соқии базм.

КОСАДУМ کاسه‌دم *гуфт., ниг.* **санҷоб**.

КОСАЛЕС کاسه‌لیس 1. пурхӯр, ҳарис, гуруснаҷашм. 2. *маҷ.* хушомадгӯй, лаганбардор.

КОСАЛЕСӢ کاسه‌لیسی 1. пурхӯрӣ, ҳарисӣ, гуруснаҷашмӣ. 2. *маҷ.* тамаллуқкорӣ, хушомадгӯӣ, лаганбардорӣ.

КОСАМОНАНД کاسه‌مانند ба монанди коса, косашакл.

КОСАНАВОЗ کاسه‌نواز *кит.* таблзан, нақорачӣ.

КОСАПУШТ کاسه‌پشت *кит., ниг.* **сангпушт**.

КОСАТАРОШ کاسه‌تراش он ки аз чӯб косаю табақ метарошад, косагар.

КОСАТАРОШӢ کاسه‌تراشی *исми амал аз* **коса тарошидан;** амали косатарош.

КОСАХОНА کاسه‌خانه **:косахонаи сангпушт** *ниг.* **косаи сангпушт; косахонаи сар** *биол.* устухонбандии сари одам ва баъзе ҳайвоноти дигар, ҷумҷума; **косахонаи чашм** *биол.* чуқурие, ки себаки чашм дар он ҷо гирифтааст; **аз косахонааш баромадани чашми** *касе* ҳаросон шудан, сахт тарсидан.

КОСАШИКАН(АК) کاسه‌شکن//کاسه‌شکنک *гуфт.* беморие, ки кӯдак бисёр ғаш карда, беҳуш мешавад; саръ.

КОСИБ *а.* کاسب он ки бо меҳнати (ҳунари) дастӣ ба таври инфиродӣ чизе истеҳсол мекунад, ҳунарманд, пешавар.

КОСИББАЧА کاسب‌بچه косиби ҷавон; фарзанди косиб.

КОСИБДЕҲҚОН کاسب‌دهقان деҳқоне, ки дар айни замон бо истеҳсоли ашёи ҳунари дастӣ машғул мебошад.

КОСИБӢ کاسبی истеҳсоли дастии хонагӣ; ҳунармандӣ, касб; **корхонаи косибӣ** устохонае, ки дар он ҳунармандон дастӣ ва бо асбобҳои одӣ маҳсулот истеҳсол мекунанд.

КОСИБНИШИН کاسب‌نشین маҳаллае, ки дар он асосан косибон иқомат доранд.

КОСИД *а.* کاسد бехаридор, беривоҷ, беравнақ, касодшуда (*дар бораи бозор ва молу матоъ*).

КОСИНУС *лот.* کاسینوس дар тригонометрия синуси кунҷи иловагӣ.

КОСМЕТИКА *ю.* کاسمتیکه 1. ба таври сунъӣ беҳтару зебо сохтани намуди берунии сару рӯй ва бадан; солим ва тару тоза нигоҳ доштани сару рӯй ва бадан. 2. маҷмӯи чизҳое, ки ба рӯй ва пӯст молида мешаванд, аз қабили атру ғоза, равғанҳои гуногуни атрӣ *ва г.*

КОСМЕТИКӢ کاسمتیکی *мансуб ба* **косметика**.

КОСМОГОНИЯ *ю.* کاسماگانیه *нуҷ.* қисми астрономия, ки пайдоиш ва инкишофи коинот, ҷирмҳои осмонӣ ва системаи онҳоро меомӯзад.

КОСМОДРОМ *ю.* کاسمادرام маҷмӯи иншооту таҷҳизот ва майдончаҳо барои тайёр кардан ва ба кайҳон сар додани киштиҳои парвозкунанда.

КОСМОЛОГИЯ کاسمالاگیه илм дар бораи сохт ва таркиби коинот, кайҳоншиносӣ.

КОСМОПОЛИТ *ю.* کاسماپالیت пайрави маслаки космополитизм.

КОСМОПОЛИТИЗМ *ю.* کاسماپالیتیزم таълимоте, ки тамоми оламро ватан пиндошта, ғояи мудофиаи ватан, мустақилияти давлатӣ ва истиқлоли миллиро рад менамояд.

КОСНӢ کاسنی *бот.* гиёҳи худрӯи талхе, ки дар тиб ба кор меравад, ҳиндбо.

кост کاست *асоси замони гузашта аз* **костан**; камӣ, нақс; **каму кост** *ниг.* **кам**; **бекаму кост** пурра.

КОСТА کاسته *сифати феълии замони гузашта* аз **костан**; камшуда, коҳида; нуқсон пайдокарда: **коста будан**, **коста шудан (гардидан); моҳи (маҳи) коста // коста моҳ (маҳ)** *киноя аз* моҳи нав; **бозори** *чизе* **коста шудан** а) *ниг.* **касод (касод шудани бозори** *чизе*); б) кам шудани аҳамияту эътибори чизе.

КОСТАН کاستن 1. кам шудан, коста шудан (-и қисме аз чизе). 2. кам кардан. 3. *маҷ.* лоғар шудан, коҳидан; **зеҳни** *касе* **костан** *ниг.* **коҳидан (зеҳни** *касе* **коҳидан)**.

КОСТӢ کاستی камӣ, камбудӣ; нуқсон: **камию костӣ**.

КОТА کاته *лаҳҷ.* зане, ки маъшуқаи марди бегона аст, маъшуқа; марде, ки бо зани дигаре муошиқа дорад, ошиқ, хушдор; **кота кардан** ба худ ошиқ пайдо кардан (*оид ба* зан).

КОТАБОЗ کاته‌باز *лаҳҷ.* занбоз, занакабоз, фосиқ.

КОТАБОЗӢ کاته‌بازی *лаҳҷ.* занакабозӣ, фосиқӣ.

КОТИБ *а.* کاتب 1. он ки менависад, китобаткунанда; мирзо, дабир, муншӣ. 2. шахси

масъули коргузории идораю муассисаҳо ва одамони ғайрирасмӣ; **котиби маҷлис** нависандаи суратмаҷлис. 3. соҳибмансабе, ки иҷрои корҳои ташкилию ҷории муассисаҳои илмӣ, идораи нашриёт *ва г.* ба зиммаи ӯст: **котиби илмӣ, котиби масъули идораи рӯзнома, котиби масъули комиссияи қабули донишгоҳ**. 4. роҳбари интихобии ташкилотҳои ҳизбӣ ва иттифоқҳо; **котиби кумитаи ҳизбӣ, котиби Иттифоқи нависандагон**.

КОТИБА *а.* کاتبه *муаннаси* **котиб**; котибзан.

КОТИБӢ کاتبی амал ва вазифаи котиб; дабирӣ; муншигӣ.

КОТИБОНА کاتبانه *кҳн.* музде, ки дар Бухорои амирӣ дар мурофиаҳо барои китобат ситонда мешуд.

КОТИБОТ *а.* کاتبات шӯъбаи идора ё мақоми махсус, ки роҳбарӣ ба корҳои ташкилӣ ва умуман коргузориро ба ҷо меорад: **котиботи кумитаи марказии ҳизб**.

КОТУРА کاتوره *кит.* 1. ошуфтагӣ; ҳайронӣ, саргаштагӣ. 2. саргашта, ҳайрон; ошуфта.

КОТЛЕТ *фр.* کاتلت *хӯр.* гӯшти қимаи дар тоба бирёнкарда.

КОТТЕҶ *англ.* کاتّیج хонаи асосан дуошёнаи истиқоматии махсус барои як оила, ки бештар дар беруни шаҳр сохта мешавад.

КОФ I کاف *номи ҳарфи бисту панҷуми алифбои арабиасоси тоҷикист, ки дар алифбои ҳозираи тоҷикӣ муодили* **«к»** *буда, дар ҳисоби абҷад ба адади бист баробар аст.*

КОФ II کاف шикоф, сӯрох, тарқиш.

КОФАР کافر **:занбӯри кофар** занбӯри сурхи калон.

КОФЕИН *ҳол.* کافیین моддаи доруии пурзӯркунандаи кори асаб, ки дар чой ва қаҳва мавҷуд аст.

КОФИДАН کافیدن *кит.* шикофтан, кандан, ковидан.

КОФИР *а.* کافر *д.* номусулмон; умуман худоношинос, бедин, беимон, бехудо.

КОФИРДИЛ کافردل *кит.* бевафо, сангдил, бераҳм.

КОФИРӢ کافری *д. мансуб ба* **кофир**; бединӣ, худоношиносӣ.

КОФИРКЕШ کافرکیش *кит., ниг.* **кофир**.

КОФИРНЕЪМАТ کافرنعمت носипос, ношукр; кӯрнамак.

КОФИРНЕЪМАТӢ کافرنعمتی носипосӣ, ношукрӣ, кӯрнамакӣ.

КОФИРНИҲОД کافرنهاد *кит.* кофиртабиат, кофир.

КОФӢ کافی басанда, кифояткунанда; **ба қадри кофӣ** ба қадре, ки ба зиёдтар аз он эҳтиёҷ нест; **кофӣ будан** басанда будан, кифоятбахш будан.

КОФТА کافته *сифати феълии замони гузашта аз* **кофтан**: **кофта баровардан, кофта гирифтан, кофта ёфтан; кофта-кофта** ҷустуҷӯкунон, чизеро бисёр ҷуста.

КОФТАН کافتن 1. *кит.* шикофтан. 2. кандан, ковидан. 3. ҷустуҷӯ кардан, кофтуков кардан; **дандон кофтан** байни дандонҳоро аз боқимондаи хӯрокиҳо покиза кардан, мисвок кардан; **даст кофтан** а) даст расондан; б) *маҷ.* кордор шудан, дахолат кардан; **таги гапро (корро) кофтан** ба асли (моҳияти) масъала ё сухане расиданӣ шудан; **чашм кофтан** себаки чашмро канда аз косахонааш баровардан.

КОФТАНӢ کافتنی *сифати феълии замони оянда аз* **кофтан**; **кофтанӣ рафтан** ба суроғи касе рафтан, ба ҷустуҷӯ рафтан.

КОФТУКОВ کافتوکاو ковиш, ҷустуҷӯ, тафаҳҳус; **кофтукови бостоншиносон** харобаҳоро канда осори қадимии таърихиро ҷустуҷӯ кардани бостоншиносон; ҳафриёти бостоншиносон; **кофтуков гузаронидан** ҷоеро ҷустуҷӯ кардан бо мақсади ёфтани чизи пинҳонкардашуда; аз назари тафтиш гузаронидани касе барои ёфтани чизҳои пинҳонкардашуда; **кофтуков кардан** а) ҷустуҷӯ кардан; б) пурсуҷӯ кардан, истинтоқ кардан; **ба кофтуков даромадан** ба ҷустуҷӯ сар кардан.

КОФУР *ҳ.* کافور *маъд.* 1. моддаи булӯрини сафедранги бӯйдор, ки дар тиб ва техника ба кор меравад. 2. *маҷ.* сафед.

КОФУРБОР کافوربار *кит. киноя аз* ҳар чизи бисёр сафед ва хушбӯй; ◊ **абри кофурбор** абри барфовар.

КОФУРБӮ(Й) (کافوربو(ی *кит., маҷ.* муаттар, хушбӯй.

КОФУРӢ کافوری 1. аз кофур сохташуда, мураккаб аз кофур. 2. *маҷ.* сафед; **шамъи кофурӣ** шамъе, ки аз кофур сохта шудааст.

КОХ کاخ қаср, кӯшк; бинои боҳашамат; **кохи истибдод** *маҷ.* дастгоҳи зулму бедодӣ; ҳокимияти мутлақа.

КОҲ کاه резаҳои кӯфтаи пояи хушки гандуму ҷав ва амсоли он ки бештар чун хӯроки чорво ва дар тайёр кардани каҳгил аз он истифода мебаранд; **агар коҳ аз ту нест, коҳдон аз туст** (*зарб.*) дар мавриди хӯрокеро муфт дида пурхӯрӣ кардани шахсе гуфта мешавад; **як пари коҳ** чизи андак, чизи аз ҷиҳати миқдор ва вазн ночиз, кам ва сабук; **коҳи кӯҳнаро бод додан (кардан)** воқеаи гузаштаеро ба миён оварда, бо касе гилагузориву хархаша кардан; **пар(р)и коҳ надоштан** ҳеҷ чиз надоштан, тамоман бечизу нодор будан.

КОҲВОР کاهوار 1. чун коҳ, мисли коҳ. 2. *маҷ.* хеле ба сабукӣ ва осонӣ (чизеро аз ҷое ба ҷое андохтан).

КОҲГИЛ کاهگل гили бо коҳ омехта барои андоваи бому девор; лойи коҳдори хушкида.

КОҲДОН کاهدان ҷои махсус барои нигаҳ доштани коҳ, коҳдон, каҳхона: **давидани гӯсола то коҳдон** (*зарб.*).

КОҲДУД کاهدود 1. дуде, ки аз оҳиста-оҳиста сӯхтани коҳу хошок пайдо мешавад ва хеле ғализу гулӯгир аст. 2. *маҷ.* кори хавфнок.

КОҲИДА کاهیده *сифати феълии замони гузашта аз* **коҳидан**; харобшуда, лоғаршуда: **тани коҳида**.

КОҲИДАН کاهیدن 1. костан, кам шудан. 2. лоғар (хароб) шудан. 3. *маҷ.* азоб кашидан; ранҷидан, озор дидан; **иззати нафси** *касе* **коҳидан** шахсияти касе халалдор шудан; обрӯю эътибори худро пастшуда дарёфтани касе; **зеҳни** *касе* **коҳидан** ранҷидан, малоли хотир пайдо кардан; **рӯҳи** *касе* **коҳидан** бад шудани ҳолати дарунӣ ва қалбии касе, афсурда шудани рӯҳи касе, хира шудани табъи касе.

КОҲИЛ I *а.* کاهل танбал, сусткор.

КОҲИЛ II *а.* کاهل байни ду шона поёнтар аз ақиби гардан (*бештар оид ба* чорпо).

КОҲИЛӢ کاهلی танбалӣ; сустӣ.

КОҲИЛОНА کاهلانه танбалона; бемайлу рағбат.

КОҲИЛТАН کاهلتن лаванд, танбал, фаҳӯл.

КОҲИЛТАНӢ کاهلتنی лавандӣ, танбалӣ, сустӣ.

КОҲИН کاهن 1. марди рӯҳонии мисриён, насрониён ва яҳудиёни қадим. 2. *маҷ.* соҳир; ғайбгӯ.

КОҲИШ کاهش маломат, сарзаниш; **коҳиш кардан** маломат намудан, сарзаниш кардан.

КОҲИШОМЕЗ کاهش‌آمیز маломатомез, бо оҳанги таънаву сарзаниш.

КОҲКАШОН کاه‌کشان *ниг.* **роҳ (Роҳи Каҳкашон)**.

КОҲМАЙДА کاه‌میده коҳреза.

КОҲОН(И)ДАН کاهاندن//کاهانیدن *тарзи бавоситаи феъли* **коҳидан**; азоб додан, ба азоб мондан; **ҷон коҳонидан** бисёр ранҷу азоб кашидан, худро ба азоб мондан (*барои расидан ба чизе*).

КОҲРАБО کاهربا *ниг.* **каҳрабо**.

КОҲРАНГ کاهرنگ мисли ранги каҳ, зарди беранг.

КОҲРЕЗА کاهریزه резаҳои коҳ, пояҳои кӯфташудаи гандум, ҷав *ва г.*

КОҲУ کاهو *бот.* як навъ растании хӯр- данбоб.

КОҲХОНА کاهخانه *ниг.* **каҳхона**.

КОЧ I کاچ *кит.* кош, кошки.

КОЧ II کاچ *кит.* бунигарданӣ, задан ба қафои сар; шаппотӣ, торсакӣ.

КОЧӢ کاچی атолаи аз ҷувории сафед пухташуда, ки бо равғану ҷурғот мехӯранд; **кочӣ хӯрдан** *маҷ.* торсакӣ хӯрдан, мушт хӯрдан.

КОЧОЛ کاچال асбобу анҷоми хона, коло; **кору**

кочол кору бор.

КОЧОР کاچار *ниг.* **кочол**.

КОЧУЛ کاچول *кит.* ҷунбонидани сурин дар вақти рақс ва масхарабозӣ.

КОҶ I کاج дарахти сӯзанбарги ҳамешасабз аз санавбариҳо.

КОҶ II کاج олус, аҳвал, каҷбин, чашмкаҷ.

КОШ کاش *шакли кӯтоҳи* **кошки**.

КОША کاشه *кит.* яхи тунуки рӯи об.

КОШИКОР کاشیکار устое, ки ба деворҳо кошӣ мечинад.

КОШИКОРӢ کاشیکاری бо кошӣ оро додашуда; **кошикорӣ кардан** бо кошӣ зинат додани деворҳо.

КОШИН کاشین *ниг.* **кошӣ**.

КОШИНКОР کاشینکار *ниг.* **кошикор**.

КОШИНКОРӢ کاشینکاری *ниг.* **кошикорӣ**.

КОШИФ کاشف кашфкунанда, кушоянда.

КОШӢ کاشی хиштчаҳои тунуки рангоранги ба тариқи кулолӣ тайёркардашуда барои зинати рӯи девори хонаҳо.

КОШКИ کاشکه *ҳиссачаи шартӣ ва таъкидӣ, ки хоҳишу орзу ва таассуфро ифода мекунад.*

КОШОНА کاشانه 1. хонаи ҳақирона, кулба; хонача. 2. лона, ошёна; **кошонаи ҳусн** хонаи зебу зинатороии занҳо.

КОШТА کاشته *сифати феълии замони гузашта аз* **коштан;** кошташуда, зироатшуда, коридашуда.

КОШТАН کاشتن *ниг.* **киштан**.

КОШТАНӢ کاشتنی *сифати феълии замони оянда аз* **коштан**; хусусияти гиёҳе, ки барои коштан муносиб аст, муносиб ва шоистаи коштан.

КОЭФФИТСИЕНТ *лот.* کایفتّسئنت *физ.*, *риёз.* бузургии доимии маълум, ки одатан барои бузургии дигари тағйирёбанда ё номуайян ҳамчун зарбкунанда истифода мешавад, зариб; **коэффитсиенти амали фоиданок** ададе, ки қисми ба кори фоиданок табдилёфтаи қувваи сарфшударо нишон медиҳад (*ба ҳисоби фоиз*).

КРАН I *ҳол.* کرن 1. даҳанпӯши лӯлаҳои обу газ *ва г.* 2. миле, ки аз он об ҷорӣ мешавад, ҷуммаки лӯлаи об.

КРАН II *олм.* کرن таҷҳизоти механикӣ – мошин барои бардоштан ва аз ҷое ба ҷои дигар интиқол додани бор: **крани борбардор, крани тобхӯранда, крани чорпоя**.

КРАНДОР کرندار дорои дастгоҳи бор- бардорӣ: **мошини крандор**.

КРЕМ *фр.* کریم 1. яке аз моддаҳое, ки барои нарму хушбӯ ва хушранг кардан ба дасту рӯй мемоланд; равғани рӯй. 2. равғани пардози пойафзол. 3. дар қаннодӣ маводе иборат аз чилчӯбзадаи равғани маска, рӯиширу қаймоқ, шакалод *ва г.,* ки дар тайёр кардани торт ва дигар маҳсулоти қаннодӣ ба кор мебаранд.

КРИМИНАЛИСТИКА *лот.* کرمینلستیکه *ниг.* **кайфаршиносӣ**.

КРОСС *англ.* کراسّ *варз.* пойга дар масофаи ноҳамвори табиӣ.

КРОССВОРД *англ.* کراسّوارد навъе аз бозӣчистон, ки хоначаҳои мураббаъшакли ҷадвалро бо ҳарфҳо пур карда, калимаи даркориро меёбанд.

КУ کو 1. *пурсишҷонишин* канӣ?, дар куҷо?. 2. *ҳиссачаи таъкидӣ* охир, чӣ.

КУБ I *ю.* کوب 1. шакли ҳандасии шашрӯя, ки ҳар як тарафаш мураббаи бо ҳам баробар аст. 2. *риёз.* ҳосили зарби дубораи ададе ба худи он, мукааб. 3. *гуфт.* метри мукааб: **як куб тахта**.

КУБ II کوب *кит.* қадаҳи поядарози бедаста; ҷом, пиёла.

КУБА کوبه *ниг.* **каба**.

КУБИТО کبتا *кит.* шириние, ки бо мағзи бодом, писта *ва г.* омода мекунанд.

КУБӢ کوبی *мансуб ба* **куб** I; *риёз.* **решаи кубӣ**.

КУБРО کبرا *муаннаси* **акбар**.

КУДА کده *кит.* 1. забончаи ҳалқи одам. 2. забонаки лӯкидон.

КУДУНГ کدونگ *кҳн.* кӯбаи чӯбини калон, ки пардозгарон ва шустагарон матоъро бо вай зада пардоз медоданд.

КУДУНГГАР کدونگر *кҳн.* пардоздиҳандаи порчаҳои дастӣ бофташуда.

КУДУНГГАРӢ کدونگری *кҳн.* 1. шуғлу касби кудунгар. 2. ҷои кори кудунгар.

КУДУРАТ *а.* کدورت 1. тирагӣ, хирагӣ. 2. *маҷ.* малол, озор, дилтангӣ, хафагӣ. 3. *маҷ.* душманӣ, хусумат; **кудуратро аз дил баровардан** хафагӣ ва малолро ба василае аз худ рафъ кардан.

КУЁН کویان *кит.* хаймаи яксутуна; чодир.

КУЗОЗ *а.* کزاز *тиб.* беморие, ки ба сабаби карахт ва шах шудани мушакҳо пайдо мешавад.

КУКУ I کوکو 1. *зоол.* кабӯтари ёбоӣ, фохта. 2. *маҷ.* мурғ, паранда.

КУКУ II کوکو тухмбирёни бо кабудиҳо пухташуда.

КУ-КУ کوکو *калимаи тақлиди* овози паранда, мурғон.

КУКУПАЛАВ کوکوپلو мурғпалав.

КУЛАНГ I کلنگ *зоол.* турна.

КУЛАНГ II کلنگ зоғнӯл, метин.

КУЛАНГ III کلنگ дар силоҳи оташфишон ҷои зер карда ба кор андохтани механизми аслиҳа, чангак.

КУЛАНГДИЛ کلنگدل *кит.* тарсончак, тарсу, буздил.

КУЛАНГДОН کلنگدان ҷои чангаки бакордарории механизми силоҳ.

КУЛАНГДОР کلنگدار дорои куланг (*оид ба силоҳ*).

КУЛАНГӢ کلنگی 1. мурғи хонагии почадарози калонҷуссаи турнамонанд. 2. *маҷ.* почадароз, он ки пойҳояш дароз-дароз аст.

КУЛАҲ کله *ниг.* **кулоҳ**.

КУЛАҲБОРОН(Ӣ) کلهباران//کلهبارانی кулоҳи обногузар, ки дар рӯзҳои боронӣ мепӯшанд.

КУЛАҲДОР کلهدار *ниг.* **кулоҳдор**.

КУЛАҲХӮД کلهخود *ниг.* **кулоҳхӯд**.

КУЛБА کلبه 1. хонаи хурди ҳақирона ва тираву торик, ҳуҷра. 2. *кит.* дӯкон; ◊ **кулбаи эҳзон** ғамхона, ҷои ғаму андӯҳ.

КУЛИЧА کلیچه *ниг.* **кулча**.

КУЛКАН کلکن *бот.* навъи дарахт аз ҷинси хаданг.

КУЛЛ *а.* کلّ ҳама, тамом, маҷмӯъ: **кулли дунё, кулли мардум; сулҳи кулл** сулҳи умумӣ; **ҳокими кулл** ҳокими мутлақ.

КУЛЛИЁТ *а.* کلّیات 1. *ҷ.* **куллият**. 2. маҷмӯаи осори шоир ё нависанда: **куллиёти Айнӣ**.

КУЛЛИЯ *а.* کلّیه 1. *ниг.* **куллият**. 2. ҳама, ҳамагӣ; маҷмӯан. 3. *муаннаси* **куллӣ**.

КУЛЛИЯТ *а.* کلّیت кулл будан, тамомият, тамом, ҳама.

КУЛЛИЯТАН *а.* کلّیتاً 1. умуман, ба таври умумӣ. 2. пурра, ҳамагӣ.

КУЛЛӢ کلّی 1. умумӣ. 2. том, пурра, комил; **кулливу ҷузъӣ** а) асосӣ ва ғайриасосӣ (фаръӣ); **ба куллӣ** пурра, комилан.

КУЛЛУК کلّک дасту пои ба таври махсус ба ҳам бастшудаи бандиён (*дар зиндонҳои аморати Бухоро*); **куллук кардан** дасту пойро ба таври махсус ба ҳам бастан (*нисбат ба одам ва ҳайвон*).

КУЛОЛ کلال ҳунарманде, ки кӯзаву коса ва дигар зарфҳои сафолӣ месозад, кӯзагар; **лойи (хоки) кулол** лойе, ки кулол аз он зарфҳои сафолӣ месозад; **кулол дар мундӣ об мехӯрад** (*зарб.*).

КУЛОЛА کلاله 1. мӯи ҷингила, мӯи марғула, печу тобдор, зулф. 2. узви модинаи гули растанӣ *ва г.*

КУЛОЛГАРӢ کلالگری 1. *ниг.* **кулолӣ**. 2. коргоҳи кулол.

КУЛОЛӢ کلالی шуғл ва касбу ҳунари кулол; сохтан ва дар кӯра пухтани зарфҳои сафолӣ.

КУЛОЛХОНА کلالخانه дӯкони кулол, ҷои кулолгарӣ.

КУЛОҲ کلاه 1. он чи аз пӯст, намад *ва г.* дӯхта ба сар мепӯшанд, каллапӯш. 2. телпаки махсуси нӯгборики қаландарон. 3. кулоҳи ҷангӣ, тоскулоҳ, хӯд. 4. *кит.* тоҷи шоҳӣ.

КУЛОҲАК کلاهک *тех.* пӯша, пӯшаи хурд.

КУЛОҲБАРДОРӢ کلاه‌برداری *маҷ.* фиреб додан, макру ҳила, кулоҳгузорӣ.

КУЛОҲГУЗОРӢ کلاه‌گذاری *маҷ.* кулоҳбардорӣ, фиреб кардан.

КУЛОҲГӮША کلاه‌گوشه *кит.* 1. гӯшаи кулоҳ. 2. *маҷ.* сар.

КУЛОҲДОР کلاه‌دار 1. кулоҳпӯш, он ки кулоҳ пӯшидааст. 2. *маҷ.* тоҷдор, подшоҳ.

КУЛОҲДОРӢ کلاه‌داری *маҷ.* тоҷдорӣ, подшоҳӣ.

КУЛОҲДӮЗ کلاه‌دوز дӯзандаи кулоҳ, телпакдӯз.

КУЛОҲДӮЗӢ کلاه‌دوزی 1. амал ва шуғли кулоҳдӯз. 2. маҳал ва ҷое, ки дар он кулоҳ медӯзанд.

КУЛОҲСОЗ کلاه‌ساز *ниг.* **кулоҳдӯз**.

КУЛОҲСОЗӢ کلاه‌سازی *ниг.* **кулоҳдӯзӣ**.

КУЛОҲХӮД کلاه‌خود *кит.* тоскулоҳ, кулоҳи ҷангӣ.

КУЛТИВАТОР *фр.* کولتیواتار олати (мошини) махсус барои нарм кардани хок ва нест кардани алафи байни қаторҳои пахта, картошка *ва г.*

КУЛТИВАТСИЯ *фр.* کولتیواتسیه нарм кардани хоки ҷӯякҳои киштзор ва маҳв кардани алафҳои бегона ба воситаи култиватор.

КУЛӮК کلوک *кит.* беадаб, беодоб; бешарм, шаттоҳ.

КУЛӮЛА کلوله 1. гирда, чизи мисли тӯб гирд; *муқ.* **гулӯла**. 2. лӯнда: **кулӯлаи қанд**. 2. нумератив, баста: **як кулӯла чой; кулӯла-кулӯла** лӯнда-лӯнда; **кулӯла шудан** ба худ печидан, лӯнда шудан.

КУЛӮЛАШАКЛ کلوله‌شکل шаклаш лӯнда, гирда.

КУЛӮТА کلوته 1. лӯнда, мудаввар, гирд: **риши кулӯта**. 2. навъи каллапӯши занона, ки одатан занони калонсол мепӯшанд.

КУЛӮТАПӮШАК کلوته‌پوشک 1. каллапӯши либос (*палто, курта ва г.*). 2. *ниг.* **кулӯта** 2.

КУЛӮТАРИШ کلوته‌ریش он ки риши лӯнда дорад ё ришашро бо қайчӣ лӯндашакл намудааст.

КУЛӮХ کلوخ 1. пораи хушк ва сахти аз девор ё марзаҳои замин кандашудаи хок. 2. лойи махсуси кулӯла-кулӯла кардашуда, ки барои сохтани девор мерезанд ва дар офтоб хушк мекунанд; лойи хушкида; лӯндаи гили хушк; **кулӯхи обхӯрда** хоки кӯҳнаи кулӯхдеворҳо, деворҳои похса ва пуштаҳо, ки барои пурқувват кардан ба замини киштукор андохта мешавад; ◊ **ба лаб кулӯх молидан (***ё* **молида гаштан)** *ниг.* **лаб**.

КУЛӮХАНДОЗ کلوخ‌انداز 1. он ки ба сӯи касе сангу кулӯх ҳаво медиҳад. 2. *таър.* сӯрохҳои махсуси девори қалъа, ки аз он ба сӯи душман санг меандохтанд, сангандоз: **кулӯхандозро подош санг аст** (*зарб.*).

КУЛӮХДОР کلوخ‌دار дорои кулӯх: **хоки кулӯхдор**.

КУЛӮХКӮБ کلوخ‌کوب путки чӯбин, бомкӯ(б).

КУЛӮХРӮЙ کلوخ‌روی бадафт, хунукба-шара, бадрӯй.

КУЛӮХЧИН کلوخ‌چین бо кулӯх чидашуда; **девори кулӯхчин** деворе, ки бо кулӯх (похса) бардошта шудааст.

КУЛӮХШУДГОР کلوخ‌شدگار бо трактор ё ҷуфти гов чуқур рондани киштзор, ки аз замин кулӯхҳои калон-калон мехезад; *муқоб.* **майдашудгор; кулӯхшудгор кардан** як бор шудгоркардани замин.

КУЛӮЧА کلوچه *таър.* нимтанаи сарбозӣ дар Бухорои амирӣ, ки аз таги шинел мепӯшиданд.

КУЛФАТ *а.* کلفت ранҷ, сахтӣ, машаққат.

КУЛФАТАНГЕЗ کلفت‌انگیز 1. пурмашаққат, душвор, меҳнатталаб. 2. ғамангез, пурмусибат, андӯҳовар.

КУЛФАТЗАДА کلفت‌زده он ки дар зери бори азобу уқубат аст, гирифтори ранҷу машаққат, ғамзада.

КУЛЧА کلچه 1. нони гирдаи начандон калони танӯрӣ, ки бештар аз орди гандум бо ширу равған мепазанд: **кулчаи равғанӣ, кулчаи ширмол, кулчаи қандин (қандӣ)**. 2. *нумератив дар шумори собун ва ашёи одатан гирда ё шабеҳи он*; кулӯла, лӯнда: **кулчаи собун, як кулча собуни ироқӣ; кулча зада хобидан** кулӯла (лӯнда) шуда хобидан, ҳалқа зада хобидан.

КУЛЧАБИҲӢ کلچه‌بهی *бот.* навъи себи биҳӣ, ки шаклаш ба кулча монанд аст.

КУЛЧАҚАНД کلچه‌قند *хӯр.* кулчаи махсуси ширине, ки қаннодон тайёр мекунанд.

КУЛЧАМОНАНД کلچه‌مانند гирда, мудаввар: **рӯи гандумии кулчамонанд**.

КУЛЧАПАЗ کلچه‌پز пазандаи кулча.

КУЛЧАРӮ(Й) کلچه‌رو(ی) он ки рӯяш мудаввар аст: **зани кулчарӯй**.

КУМ کم гиёҳи хушбӯе, ки дар лаби ҷӯйбор ва ҳавзҳо мерӯяд.

КУМАЙТ *а.* کمیت *кит.* аспи сурхранги сиёҳтоб, аспи сиёҳтӯруқ; асп.

КУМАК *т.* کمک ёрӣ, мадад, дастгирӣ; **кумак кардан (расондан)** мадад (ёрӣ) расондан, дастгирӣ кардан.

КУМАКПУЛӢ کمک‌پولی маблағи муайяне, ки барои ёрӣ ба касе дода мешавад, ёрдампулӣ.

КУМАКРАСОН کمک‌رسان он ки ба касе кумак, мадад мерасонад; **кишварҳои кумакрасон** давлатҳои донор, давлатҳое, ки ба таври ихтиёрӣ ба кишварҳои ақибмонда, ҷангзада ва офатзада кумакҳои башардӯстона (молӣ ё молиявӣ) мерасонанд.

КУМАКҲАЗИНА کمک‌هزینه маблағи ило вағӣ, ки ба тариқи ройгон ба идора ё муассиса ҷудо мегардад.

КУМЕЗ کمیز *кит.* наҷосат, палидӣ.

КУМИТА *фр.* کمیته идораи роҳбарикунандаи машваратӣ ба ягон соҳаи фаъолияти давлатӣ: **кумитаи давлатии андози Ҷумҳурии Тоҷикистон; кумитаи иҷроия** *таър.* мақоми интихобии амалкунандаи роҳбарӣ ба фаъолияти шӯроҳои вакилони шаҳриву вилоятии собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ. 2. мақоми интихобии роҳбарикунанда дар ҳизбҳо ва ташкилотҳои сиёсию ҷамъиятӣ: **кумитаи марказии ҳизб, кумитаи ҳизб** (-и муассиса, шаҳр…).

КУМОЧ کماچ навъи нони дар лахчаҳои оташ, реги тафсон, дар таги қӯр пухташуда.

КУМОҶ I کماج *ниг.* **кумоч**.

КУМОҶ II کماج тахтача ё ҳалқаи гирди миёнсӯрохи сари сутуни хайма.

кун کن *асоси замони ҳозира аз* **кардан**.

КУН کون 1. мақъад, сурин, нишастгоҳ. 2. *гуфт.* таг, қисми поёнии ҳар чизе.

КУНГУР کنگر 1. *кит.* гадои якрав. 2. бум, чуғз. 3. *маҷ.* беҳаё, шаттоҳ.

КУНГУРА I کنگره барҷастагиҳои дандонавори сари иморату деворҳо ва канори дигар чизҳо.

КУНГУРА II *лот.* کنگره конгресс.

КУНГУРАДОР کنگره‌دار *марбут ба* **кунгура** I.

КУНГУРАКОРӢ کنگره‌کاری бо кунгураҳо оро додашуда (*девор, қаср*).

КУНД کند 1. ҳар чизи бурандае, ки дамаш тез набошад, нобурро; *муқоб.* **тез**: **корди кунд, кунд кардан, кунд шудан**. 2. *маҷ.* кундзеҳн, кундфаҳм; **кунҷи тез** *ҳанд.* кунҷе, ки аз кунҷи рост калон аст; *муқоб.* **кунҷи кунд; дандонро кунд кардан** ягон чизи турши дандонбар хӯрда дандонро кунд кардан; **зеҳни** *касе* **кунд будан** *ниг.* **зеҳн**.

КУНДА کنده 1. қисми пас аз буридан дар рӯи замин боқимондаи танаи дарахт; **то табар омадан кунда меосояд** (*зарб.*); **кунда кафондан** ҳезум шикастан. 2. ғӯлаи ғафси дарахт, ки қассобон дар болои он гӯшт майда мекунанд; **кундаи ҷувоз** чӯби ғафси миёншикофта, ки дар даруни вай дар обҷувоз равған мекашиданд. 3. *таър.* чӯби чортароши ғафси сӯрохдоре, ки пои бандиёнро ба он сӯрох гузаронда банд мекарданд, пойбанди чӯбин; **кунда задан** кунда ба пои касе ниҳодан, пойбанди кунда кардан (*зиндониро*).

КУНДАЗОНУ کنده‌زانو *варз.* тарзи зарбазанӣ, ки гӯштигир ҳарифашро пуштнокӣ ба замин

хобонда, бар болои вай савор шуда, бо зонуҳои худ ба сари синаи ӯ мезанад: **кундазону задан**.

КУНДАКОВ کنده‌کاو кофта гирифтани кундаи дарахти бурида бо решааш, решаков намудан: **кундаков кардан**.

КУНДАКОВӢ کنده‌کاوی *исми амал аз* **кунда кофтан**; решакан кардани дарахти буридашуда.

КУНДАҚЛ کندعقل *ниг.* **кундзеҳн**.

КУНДАҚЛӢ کندعقلی *ниг.* **кундзеҳнӣ**.

КУНДАЛ کندل порчаи зарбофти аъло.

КУНДАПИХ کنده‌پیخ *гуфт., мач.* танбал, ландаҳур.

КУНДАХОНА کنده‌خانه *таър.* яке аз зиндонҳо дар арки Бухорои амирӣ.

КУНДАЧА کندچه зеркундаи дарахт ё буттаҳо.

КУНДЗАБОН کندزبان 1. оҷиз аз гуфтор; тутила, сақав, забонгирифта. 2. *мач.* он ки забони бурро надорад, дар гуфтор суст, нотавон.

КУНДЗАБОНӢ کندزبانی оҷиз будан дар гуфтор, тутилагӣ, забонгирифтагӣ.

КУНДЗЕҲН کندذهن он ки қувваи идрокаш заиф аст ва масъалаеро ба тезӣ дарк намекунад, шахси зеҳнаш кунд, кундфаҳм.

КУНДЗЕҲНӢ کندذهنی кундзеҳн будан, тез набудани қувваи идроки шахс, кам будани қобилият дар фаҳмидани масъала.

КУНДӢ I کندی 1. кунд будан, нобуррой, тез набудан; *муқ.* **тезӣ**. 2. *мач.* камфаросатӣ, маҳдудақлӣ, кундзеҳнӣ.

КУНДӢ II کندی *кит.* далерӣ, паҳлавонӣ; урозмоӣ.

КУНДКУНЧА کندکنجه **:секунҷаи кунд-кунча** *риёз.* секунҷае, ки яке аз кунҷҳояш кунд аст.

КУНДОВАР کنداور *кит.* 1. шуҷоъ, далер, ҷасур. 2. доно, оқил.

КУНДОВАРӢ کنداوری *кит.* 1. далерӣ, шуҷоӣ. 2. доноӣ, оқилӣ.

КУНДОШ *т.* کنداش *ниг.* **палонч**.

КУНДПО کندپا *ниг.* **кундрав**.

КУНДРАВ کندرو *кит.* сустрафтор, он ки суст роҳ мегардад; ланг.

КУНДФАҲМ کندفهم *ниг.* **кундзеҳн**.

КУНДФАҲМӢ کندفهمی *ниг.* **кундзеҳнӣ**.

КУНДУ کندو *кит., ниг.* **канду**.

КУНИШ کنش *исми феълӣ аз* **кардан**; кирдор, амал.

КУНИШТ کنشت ибодатхонаи яҳудиён, умуман ибодатгоҳи ғайримусулмонон.

КУНИЯ(Т) *а.* کنیه//کنیت *кит., номе, ки дар аввали он ҷузъҳои* аб, абу, ибн, ум, бинт *ҳамроҳ омада, аксаран вазифаи лақаби эҳтиромиро адо мекунад* (Абӯабдуллоҳ, Абулмаолӣ, Ибни Сино, Умми Кулсум, Бинти Салмо).

КУН-МАКУН کن‌مکن *кит.* амру наҳй.

КУННА I کنّه *кит.* фатила, пилтаи чароғ.

КУННА II *а.* کنّه *кит.* соябони иморат, пешайвон.

КУНОҒ کناغ *кит.* 1. кирми пилла, кирмак. 2. тор; тори абрешим; тори анкабут.

КУНОМ کنام *кит.* 1. лонаи ҷонварони ваҳшӣ, мағора ва бошишгоҳи ҳайвоноти даранда. 2. чарогоҳ.

КУНОНИДАН کنانیدن *тарзи бавоситаи* **кардан**; кореро ба касе фармуда, ба воситаи вай иҷро кардан: **розӣ кунонидан, қаноат кунонидан**.

КУНУН کنون *шакли дигари* **акнун; то кунун** то ҳол, то ин вақт.

КУНУНӢ کنونی ҳозира, имрӯза: **шароити кунунӣ**.

КУНҲ *а.* کنه *кит.* 1. поён, таг, умқ. 2. асл, моҳият, ҳақиқат, ҷавҳар.

КУНҶ کنج 1. гӯша, зовия: **кунҷи рост**, **кунҷи тез**. 2. ҷойҳои аз назар дури шаҳр, ҳавлӣ ё ягон ҷои дигар: **кунҷи шаҳр, кунҷи хона**.

КУНҶАК کنجک гӯша, бурҷак; ҷои хилват, беодам, назарногир.

КУНҶАКӢ کنجکی *мансуб ба* **кунҷ**; он чи дар кунҷ воқеъ шудааст; **домуллои кунҷакӣ** *кҳн.*

омӯзгори расмӣ ё ғайрирасмие, ки шогирдон аввал дарсашонро пеши ӯ хонда тайёр мекарданд ва пас аз он ба пеши мударриси мадраса рафта мехонданд; *гуфт.* мударриси хонагӣ.

КУНҶИД کنجید *бот.* гиёҳест, ки аз тухми он равған мекашанд ва ҳамчунин онро дар нонвоию ҳалвопазӣ истифода мебаранд.

КУНҶИДАК کنجیدک доғҳои майдаи сиёҳчаи малларанг, ки дар пӯсти рӯю гардани баъзе касон баҳорон пайдо мешавад: **доғи кунҷидак**.

КУНҶИДӢ کنجیدی *мансуб ба* **кунҷид**; он чи донаи кунҷид дорад; **нони кунҷидӣ** ноне, ки ба рӯяш донаҳои кунҷид пошида пухта шудааст; **ҳалвои кунҷидӣ** ҳалвое, ки бо тухми кунҷид пухта шудааст.

КУНҶИТ کنجیت *гуфт., ниг.* **кунҷид**.

КУНҶИТАК کنجیتک *гуфт., ниг.* **кунҷидак**.

КУНҶӢ کنجی *мансуб ба* **кунҷ**; **тӯби кунҷӣ** тӯбе, ки дар бозии футбол аз кунҷи майдон ба сӯи дарвозаи ҳариф зада мешавад.

КУНҶКОВ کنج‌کاو он ки барои фаҳмидани чизе мароқ дорад ва шилқинона ҷустуҷӯ мекунад; он ки ҳар чизро пурсида донистан мехоҳад (*то ҳадде сифати манфӣ ба шумор меравад*).

КУНҶКОВӢ کنج‌کاوی ҷустуҷӯ ва пурсиш кардан барои донистани сирру асроре; **раги кунҷковӣ ба ҳаракат омадан // раги кунҷковӣ даст додан** пайдо шудани мароқи зиёд ба донистани чизе; **ҳисси кунҷковии** *касе* **даст додан** эҳсос кардани шавқи зиёди донистани чизе; зӯрӣ (ғалаба) кардани шавқи зиёди донистани чизе дар касе.

КУНҶОЛА کنجاله *гуфт., ниг.* **кунҷора**.

КУНҶОРА کنجاره маҳсулоте, ки аз тилфи кунҷид ва донаҳои дигари равғандор баъд аз кашида гирифтани равғани онҳо тайёр карда мешавад ва хӯроки чорпоён ҳисоб меёбад.

КУПЕ *фр.* کوپه хоначаи алоҳидаи ду ё чоркаса дар вагони мусофирбарӣ.

КУПОН *фр.* کوپان 1. ҷузъи коғази қиматнок, ки ба ивази пул медиҳанд. 2. *кҳн.* билети театр.

КУРА *а.* کوره 1. шакли ҳандасӣ, ки аз давр задани доира дар гирди қутри худ пайдо мешавад. 2. ҳар ҷисми кулӯла (мудаввар, гирда); **кураи арз // кураи Замин** сайёраи Замин; рӯи замин; **кураи ҷуғрофӣ** тасвири харитаи Замин дар рӯи кура (*одатан ҳамчун воситаи аёнӣ дар дарси ҷуғрофия истифода мебаранд*).

КУРАМОНАНД کوره‌مانند монанди кура, шаклаш ба кура монанд.

КУРАНГ کرنگ *кит.* аспе, ки рангаш зарди баланд ё ҳиноӣ бошад.

КУРАНД کرند *ниг.* **куранг**.

КУРАТОР *лот.* کورتار 1. тарбиятгар, парастор; нозири коре; **куратори гурӯҳ** роҳбари гурӯҳи донишҷӯён дар мактаби олӣ. 2. донишҷӯи донишгоҳи тиббӣ, ки ҷораёни касалии беморони бистарии дармонгоҳиро назорат мекунад.

КУРАШ کورش *гуфт, ниг.* **гӯштин**.

КУРАШАКЛ کوره‌شکل *ниг.* **курамонанд**.

КУРД کرد яке аз халқҳои эронинажод, ки асосан дар Эрон, Ироқ, Туркия, Сурия ва дар Қафқозу Осиёи Миёна зиндагӣ мекунанд.

КУРДӢ کردی *мансуб ба* **курд**: **забони курдӣ**.

КУРЕЗ کریز *кит.* пар рехтан, тулак шудани парандагон.

КУРЕЗӢ کریزی *кит.* 1. мурғи паррехта, тулаккарда. 2. *маҷ.* пири фартути хамидақомат.

КУРК I کرک мокиёне, ки аз тухм монда моил ба тухм пахш кардан (*барои ҷӯҷа баровардан*) шудааст; **мурғи курк**.

КУРК II کرک *кит.* 1. пашми нарми бадани ҷонварони пашмдор. 2. *маҷ.* пари нозуки бадани парандагон. 3. *маҷ.* мӯйҳои навруста дар рӯи ҷавонон. 4. пашмаки маҳини болои баъзе меваҷот.

КУРМАК کرمک алафи бегонае, ки донааш аз арзан калонтари сиёҳранг аст ва дар шолизор мерӯяд; **аз давлати шолӣ курмак об мехӯрад** (*зарб.*).

КУРМАКЧИНӢ کرمک‌چینی тоза кардани биринҷ аз курмаке, ки ба он омехтааст.

КУРОРТ *олм.* کورارت мавзее, ки дар он муассисаҳои табобатӣ ва пешгирии бемориҳо ба воситаҳои табиӣ (*чашмаҳои оби шифобахш, обу ҳавои хос, гил ва г.*) сохта ва ба роҳ монда шудааст, истироҳатгоҳ, осоишгоҳ.

КУРРА کرّه бачаи хар, асп, шутур *ва г.,* ки ҳанӯз ба саворӣ нарасидааст, хутик, той, тойча.

КУРС *лот.* کورس номи баъзе муассисаҳои таълимӣ, ки барои ягон соҳаи маҳдуд мутахассис тайёр мекунад: **курси ронандагӣ, курси якмоҳаи такмили ихтисос**. 2. давраи таҳсили яксола дар мактабҳои олӣ ва миёнаи махсус: **курси якум, курси охирин**. 3. тафсир ва баёни як фан ё давраи муайяни он: **курси мухтасари таърихи Тоҷикистон; курси адибони ҷавон** навъе аз анҷумани аҳли адаб, ки дар он асарҳои адибони ҷавон таҳлил ва муҳокима карда мешаванд.

КУРСАНТ *лот.* کورسنت 1. он ки дар курс (2) машғули таҳсил аст. 2. таълиму тарбиягирандаи омӯзишгоҳи ҳарбӣ.

КУРСИВ *лот.* کورسیو як навъи хат дар матбаа, ки шаклан ба хати дастӣ монанд буда, барои аз матни асосӣ ҷудо кардани порчае ё ягон калимаю ибора онро ба кор мебаранд.

КУРСИНИШИН کرسی‌نشین 1. он ки дар курсӣ нишастааст. 2. *маҷ.* он ки соҳиби маснад ё вазифаву мартаба аст, маснаднишин, соҳибмансаб.

КУРСИЧА کرسیچه чорпояи хурд барои нишаст.

КУРСӢ I کرسی 1. чорпояи аксаран пуштдор барои нишаст, нишастангоҳ. 2. тахт; маснад; **курсии фалак** *киноя аз* осмон.

КУРСӢ II کرسی *мансуб ба* **курс**; **кори курсӣ** супориш ба таҳсилкунандагони мактабҳои олӣ ва миёнаи махсус, ки ҳамчун шакли санҷиши дониш дар хатми курс (2) тайёр мекунанд ё менависанд.

КУРТА کرته либоси яккабатаи таҳпӯшӣ, пироҳан; **куртаи гулӣ** куртаи гулдори сурхранги занона; **куртаи оҳарӣ** куртаи нав ва ҳанӯз ношуста; ◊ **тани ба курта // тани курта** таги як курта, фақат курта дар тан; **курта-курта гӯшт гирифтан // аз шодӣ ба курта нагунҷидан** хеле хурсанд будан, хеле болидан; фароҳманд шудан (*аз таърифу таҳсини касе ё аз расидан ба орзуе*); **як курта пештар дародидааст** (*нисбат ба касе гуфта мешавад, ки синнаш зиёдтар аст*).

КУРТАВОР کرته‌وار матои боби куртадӯзӣ; матоъ ба қадри як курта: **як куртавор**.

КУРТАВОРӢ کرته‌واری *ниг.* **куртавор**.

КУРТАК کرتک *гуфт., маҷ.* задан, зарба, шаллоқ; иллату миннат; **куртак хӯрдан // калтаку куртак хӯрдан** *киноя аз* шаттаву шаллоқ хӯрдан, таънаву маломат шунидан.

КУРУЖ کروژ *кит., ниг.* **куруз**.

КУРУЗ کروز *кит.* шодӣ, нишот, тарабу шодмонӣ.

КУРТКА *лот.* کورتکه нимтанаи болопӯши мардона.

КУРУМ کروم 1. *ч.* **карм**. 2. токзор.

КУРУР I کرور *кит.* панҷсад ҳазор, ним миллион

КУРУР II *а.* کرور *кит.* такрор, гузашти ҳар чизе.

КУРӮҲ *а.* کروه ченаки масофа, баробари сеяки фарсанг (*тахминан ду километр*).

КУСТИБОФ کستی‌باف *кит.* зуннорбоф.

КУСТӢ//КУШТӢ کستی//کشتی *таър.* зуннор, ресмоне, ки тарсоён ва бараҳманон бар камар мебастанд; камарбанди махсуси зардуштиён.

КУСУФ *а.* کسوف *нуҷ.* гирифтани Офтоб; **кусуфу хусуф** гирифтани Офтобу Моҳтоб.

КУТАК کتک задан (*бо чӯб, тозиёна ё даст*).

КУТАЛ I کتل аспи зинкардашудаи эҳтиётӣ, ки дар сафарҳо бо худ палтар карда мебаранд, аспи ядак.

КУТАЛ II کتل *ниг.* **кӯтал**.

КУТВОЛ کوتوال *ниг.* **кӯтвол**.

КУТУБ *а.* کتب *ч.* **китоб; хатми кутуб** *кҳн.* тамом кардани давраи таҳсил дар мадраса.

КУТУБХОНА کتب‌خانه *кит., ниг.* **китобхона**.

КУФ I کف *кит., ниг.* **бум**.

КУФ II کف **:куфу суф** дуохонӣ; **куфу суф кардан** дуо хонда дам андохтани азоимхонон; **куфу суф кунондан** дуо (азоим) хонондан.

КУФР *а.* کفر 1. *д.* аз таълимоти дини ислом дур рафтан, имон надоштан ба дини ислом, кофирӣ, бемазҳабӣ, бединӣ. 2. ношукр, носипосӣ, кӯрнамакӣ; *муқ.* **куфрон**.

КУФРӢ کفری *д.* кофир, беимон, мункири Худо ва дин.

КУФРОН *а.* کفران носипосӣ, ношукрӣ; **куфрони неъмат** ношукрӣ кардан ба он чи ки дастрас аст, ба қадри неъмат нарасидан; носипосӣ ба лутфу карами касе.

КУФФОР *а.* کفّار *ҷ.* **кофир**.

КУҲАН کهن 1. *шакли дигари* **кӯҳна**; қадимӣ, қадим. 2. солхӯрда, пири рӯзгордида. 3. *маҷ.* кордида, таҷрибадор.

КУҲАНБУНЁД کهن‌بنیاد қадим, таърихи қадим дошта.

КУҲАНДИЗ کهندیز *таър.* қалъаи қадим, арки кӯҳна.

КУҲАНПАЙВАНД کهن‌پیوند хоназод, до-рои аслу насаби қадимӣ.

КУҲАНСОЛ کهن‌سال солхӯрда, умрдида, пир.

КУҲАНСОЛӢ کهن‌سالی куҳансол будан, солхӯрдагӣ, пирӣ.

КУҲАНСОХТ کهن‌ساخت ба тарзу шакли кӯҳна биноёфта.

КУҲУЛАТ *а.* کهولت 1. *кит.* давраи мошу биринҷ шудани мӯ, миёнсолӣ. 2. давраи камолоти умр.

КУҲУН کهن *шакли дигари* **куҳан** 2.

КУЧАН کوچن гарданбанди мудаввари хару аспи корӣ, ки чун болиштак сари шонаи ҳайвонро аз яғир шудан муҳофизат мекунад.

КУЧОЛА کچاله *ниг.* **кучула**.

КУЧУК *т.* کچک *гуфт.* 1. *ниг.* **саг**. 2. *ниг.* **сагбача**.

КУЧУКБАЧА کچک‌بچه *ниг.* **сагбача**.

КУЧУЛА کچوله гиёҳест бисёр талх ва заҳрнок, ки дар Ҳиндустону Сарандеб мерӯяд, кучола.

КУҶО کجا *ҷонишини саволӣ* дар куҷо?, дар кадом ҷо?; ба кадом ҷо?; **аз куҷо**? аз кадом ҷо?; аз чӣ ҷое?; **ба куҷо**? ба кадом ҷо?, ба чӣ ҷое?; **ҳар куҷо** дар ҳар ҷо; **куҷо шуд**? ба кадом ҷой рафт?.

КУҶОӢ کجائی аз кадом ҷой, аҳли куҷо; **куҷо ҳастӣ?** аз куҷоӣ?

куш کش 1. *асоси замони ҳозира ва сигаи амр аз* **куштан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* кушанда: **одамкуш**, **говкуш**.

КУШ کش куштан, кушиш, қатл; **ҳукми куш** ҳукми суд (маҳкама) дар бораи ба қатл расонидани касе (*ҳамчун ҷазои олӣ*).

КУШАНДА کشنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **куштан**; он ки касеро куштааст, қотил. 2. *маҷ.* миёнраве, ки сухани ӯ барои шахси корафтода рад намешавад.

КУШИШ کشش *исми феълӣ аз* **куштан**; куштор, қатл; қитол; **аввал пурсиш, баъд кушиш** (*зарб.*).

КУШИШГОҲ کشش‌گاه 1. ҷои махсус барои иҷрои ҳукми куш. 2. *ниг.* **кушишхона**.

КУШИШХОНА کشش‌خانه ҷои куштани чорпо барои гӯшт, мазбаҳ, саллоххона.

КУШКАНҶИР کشکنجیر *таър., ҳ.* манҷаниқ, тӯп.

КУШО کشا 1. *сигаи амр аз* **кушодан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* кушоянда: **дилкушо, мушкилкушо**.

КУШОД کشاد 1. *ниг.* **кушода** 2. 2. васеъ, фарох, паҳновар: **дили кушод**, **майдони кушод, остини кушод; кушоду равшан** ҳеҷ чизро пинҳон накарда, ошкорову возеҳ, бепарда; **мактуби кушод** нома барои дарҷ кардан дар рӯзномаю маҷалла, мактуб ба воситаи матбуот; **маҷлиси кушод** ҷаласае, ки вуруди хоҳишмандон ба он озод аст, ҷаласаи боз, ҷаласаи васеъ ва озод; **рӯи кушод** рӯи хандон ва ифодакунандаи самимияту лутф.

КУШОДА کشاده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **кушодан**. 2. во, боз, яла, нобаста; **як дари баста, сад дари кушода** (*зарб.*). 3. *ниг.* **кушод** 2. 4. соф, беғубор, беабр: **ҳавои кушода, осмони кушода; кушода шудан** а) во шу-

дан, боз шудан; б) фош шудан, ошкор гардидан: **бими кушода шудани сирри** *касе*; в) рафъ шудани осори андӯҳ ва гирифтагӣ; **кушода шудани гул** шукуфтани гул; **кушода шудани иштиҳо** пайдо шудани майл ба хӯрдан, хоҳони тановули таом шудан; **кушода шудани роҳи нафас** рафъ шудани гирифтагии нафас; **кушода шудани ҳаво** аз абру ғубор пок ва соф шудани ҳаво; **кашидаву кушода** бо зарб ва шиддати тамом (*задан бо кафи даст, тозиёна ва г.*); **кушода додан** а) ошкор кардан, фош сохтан, парда бардоштан аз рӯи сирре; б) фаҳмонда додан, шарҳ додан, маънидод кардан, тафсир додан; **кушода партофтан** фош сохтан, ошкор кардан; **кушода шудани бахт** рӯ овардани некӣ ва хушбахтӣ ба касе; **кушода шудани чашм** а) аз чизе бохабар шуда тағйир ёфтани ҷаҳонбинӣ ва шуури касе; б) таваллуд кардан, чашми касе равшан шудан; **кушода шудани чашми рӯз** *ниг.* **чашм (чашми рӯз кушода шудан)**; **дастархони кушода доштан** меҳмоннавоз будан; **рӯи кушода дидан аз** *касе* мавриди меҳрубонии касе қарор гирифтан, илтифот ва меҳрубонӣ дидан аз касе.

КУШОДАГӮӢ كشادگوئ ошкоро ва беибо сухан гуфтан.

КУШОДАГӮЙ كشاده‌گوی он ки суханро беибо ва ошкор мегӯяд.

КУШОДАДАСТ كشاده‌دست *киноя аз* соҳибэҳсон, сахӣ, ҷавонмард.

КУШОДАДАСТӢ كشاده‌دستی соҳибэҳсон будан, сахӣ будан, ҷавонмардӣ.

КУШОДАДИЛ كشاده‌دل хурсанд, хуррам, хушҳол.

КУШОДАЗАБОН كشاده‌زبان суханвар, фасеҳзабон; хушгап.

КУШОДАН كشادن 1. боз кардан, яла кардан; сарпӯши чизеро бардоштан; *муқоб.* **бастан** ва **пӯшидан**: **гиреҳро кушодан**, **дарро кушодан**, **қулфро кушодан**, **тугмаро кушодан**. 2. густурдан, паҳн кардан: **дастархонро кушодан, суфраро кушодан**. 3. раҳо кардан; ҷудо кардан, раҳо ёфтан: **арғамчинро кушодан, аспро кушодан**. 4. таъсис кардан: **мактаб кушодан; болу пар кушодан** а) ба парвоз даромадан; б) *киноя аз* ба пешрафти худ имкон пайдо кардан; **гап кушодан** сухан оғоз кардан (*дар бораи чизе*), гап сар кардан; **замин кушодан** замини нокорамро қобили кишт гардонидан; **замири дили хешро кушодан** рози дили худро гуфтан, ҳамаи он чиро, ки дар дил ниҳон аст, гуфта додан; **лаб (даҳон) кушодан** сухан сар кардан, гап задан; **маҷлисро кушодан** сар шудани маҷлисро эълон кардан, ҷаласаро ифтитоҳ кардан; **оташ кушодан** тирпаронӣ сар кардан (*бо аслиҳаҳои оташбор*); **оғӯш кушодан** дастҳоро аз ҳам кушодан (*барои дар бағал гирифтани касе аз рӯи меҳрубонӣ*); **роҳ кушодан** а) роҳи нав сохтан; б) роҳро боз кардан; **рӯза кушодан** ифтор кардан, баъди итмоми муддати рӯзагирӣ ба хӯроккхӯрӣ сар кардан; **чашми** *касеро* **кушодан** *киноя аз* касеро огоҳ ва бохабар кардан, касеро аз ҳолати ғафлат бароварда ба ҳақиқати кор воқиф намудан.

КУШОДАПЕШОНӢ كشاده‌پیشانی *маҷ.* хушмуомила, хушзабон, пешоникушода.

КУШОДАРӮ(Й) (كشاده‌رو(ی 1. бечодар, бефаранҷӣ. 2. *маҷ.* хандонрӯй, дӯстрӯй, чеҳрааш кушода.

КУШОДАТАБЪ كشاده‌طبع хушҳол, чеҳрахандон.

КУШОДАШАВАНДА كشاده‌شونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **кушода шудан**. 2. он чи боз мешавад; он чи мешукуфад. 3. он чи нав ба кор медарояд; таъсисёбанда.

КУШОЁН(И)ДАН كشایاندن//كشایانیدن *тарзи бавоситаи* **кушодан**; чизеро ба воситаи касе во кардан, кушодан.

КУШОИШ كشایش 1. *исми феълӣ аз* **кушодан**. 2. барор, омади кор; рафъ шудани банду баст ва мушкилот дар роҳи пешрафти коре, осон шудани мушкиле; **кушоиши кор** рӯ ба осонӣ овардани кори душворе, барор ва пешрафти кор; **дуои кушоиш** *д.* дуое, ки барои кушоиши кор мехонанд ё навишта медиҳанд.

КУШОКУШӢ كشاكشی куштори якдигар; қатлу куштори зиёд.

КУШОН كشان *феъли ҳол аз* куштан; дар ҳолати куштан.

КУШОНДАН كشاندن *тарзи бавоситаи* **куштан**;

ба касе фармуда қатл кунонидан (*касеро*).

КУШТА کشته 1. *сифати феълии замони гузаштаи* **куштан**. 2. ҷондоре, ки сари ӯро бурида ё ба тариқи дигар беҷон карда бошанд; мурда, майит; **кушта гаштан (шудан)** а) беҷон карда шудан, ба қатл расидан; б) хомӯш карда шудан (-и оташ, чароғ); **оҳаки кушта** оҳаки обрасида.

КУШТАН کشتن 1. мирондан, маҳв кардан, ба қатл расонидан; беҷон кардани ҷондоре (*мас., гов, гӯсфанд*); **худро ба куштан додан** дониста истода худро ба хатари марг андохтан. 2. хомӯш кардан (*оташро, чароғро*).

КУШТАНГОҲ کشتنگاه ҷой ва маҳали куштан, қатл кардан.

КУШТАШУДА کشته‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **кушта шудан**; мақтул, сар буридашуда.

КУШТОР کشتار кушиш, куштан; бисёр куштан, кушокушӣ.

КУШУДАН کشودن *ниг.* **кушодан**.

КУШХОНА کش‌خانه *лаҳҷ., ниг.* **кушишхона**.

КУЯ کویه шапалаки хурде, ки кирмаки он матоъҳои пашмиро хӯрда нобуд мекунад, девча (*муқ.* **митта**, ки орду ғалладонаро хӯрда нобуд мекунад); **куя задан** ба воситаи куя хӯрда шудан (-и порчаи пашмӣ ё гилем).

КУЯЗАДА کویه‌زده *сифати феълии замони гузашта аз* **куя задан**; куяхӯрда.

КУЯХӮРДА کویه‌خورده *ниг.* **куязада**.

КӮ کو *ниг.* **кӯй**.

кӯб کوب 1. *асоси замони ҳозира аз* **кӯбидан** ва **кӯфтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* кӯбанда ва бо чизе кӯфташуда: **хирманкӯб, шоликуб, мехкӯб**...

КӮБ کوب зарбу лат, зарба: **лату кӯб.**

КӮБА کوبه 1. ҳар олати шабеҳи путк ё ҳовандаста барои кӯфта майда кардан, ҳамвор кардан, шибба кардан *ва г.* 2. олати оҳанини болғачамонанд, ки барои бо он кӯфтани дарвоза шинонда мешавад; **кӯбаи кафшдӯзон** болғачаи махсуси кафшдӯзон барои зада ҳамвор кардани чарм.

КӮБАК کوبک *ниг.* **кӯба**.

КӮБАНДА کوبنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **кӯбидан** *ва* **кӯфтан**; он ки чизеро мекӯбад (*мас., дарро*).

КӮБИДА کوبیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **кӯбидан**. 2. орди ғаллаи бирёншуда.

КӮБИДАН کوبیدن 1. *ниг.* **кӯфтан**. 2. мех ё чизи дигарро зада ба ҷое фурӯ равондан.

КӮБИН کوبین *кит.* кӯба, болғаи чӯбини ҷомашӯӣ.

КӮБИШ کوبش *исми феълӣ аз* **кӯбидан**; кӯфтан; задан.

КӮБКОРӢ کوبکاری *ниг.* **бузкашӣ**.

КӮДАК کودک писар ё духтари хурдсол, тифл, бачаи хурдсол: **кӯдаки навзод, кӯдаки ширмак**.

КӮДАКВОР کودکوار мисли бачаи хурдсол, бача барин.

КӮДАКДОР کودکدار 1. соҳиби кӯдак; соҳиби фарзанд. 2. *гуфт.* серфарзанд, серкӯдак: **зани кӯдакдор**.

КӮДАКИСТОН کودکستان муассисаи тарбияи кӯдакони томактабӣ.

КӮДАКӢ کودکی 1. бачагӣ, хурдсолӣ, туфулият. 2. айёми бачагӣ, вақти хурдсолӣ. 3. *маҷ.* рафтори кӯдакона, кори бачагона; беандешагӣ.

КӮДАКОНА کودکانه 1. махсуси кӯдакон: **либоси кӯдакона, хандаи кӯдакона**. 2. *ниг.* **кӯдаквор**.

КӮЖ کوژ *ниг.* **кӯз**.

КӮЖПУШТ کوژپشت *ниг.* **кӯзапушт**.

КӮЗ کوز хамида, пуштхамида, кӯзпушт.

КӮЗА کوزه зарфи сафолин ё мисини дастадор ва гоҳо бедаста барои об ва моеоти дигар, сабӯ.

КӮЗАГАР کوزه‌گر кӯзасоз, кулол.

КӮЗАГАРӢ کوزه‌گری 1. касбу шуғли кӯзагар. 2. устохонаи сафолпазӣ.

КӮЗАГУЛ کوزه‌گل *бот.* савсани сафеди обӣ, нилуфари сафед.

КӮЗАЧА کوزه‌چه кӯзаи хурд.

КӮЗ(А)ПУШТ کوز(ه)پشت он ки пушташ хамида аст ё дар пушти шонааш ғуррӣ дорад, букрӣ.

КӮЙ کوی 1. маҳалла, гузар. 2. роҳи даруни шаҳр, кӯча; **кӯйи бад** а) роҳи бад; б) *киноя аз* кирдорҳои нописанд (*аз қабили* қиморбозӣ, нашъамандӣ *ва г.*), ки баъд аз одат кардани одам аз онҳо халос шуданаш душвор аст; **сари кӯй** дар сари роҳ; **дар кӯйи бад афтодан** ба роҳи бад даромадан, гирифтор шудан ба кирдору хислатҳои нописанд; **бекасу кӯй** бехешу табор ва бехонаю ҷой: **ятими бекасу кӯй**.

КӮК I کوک *кит.* гиёҳест хобовар, коҳу.

КӮК II کوک *кит., мус.* мувофиқ намудани овозҳо дар мусиқӣ, ҳамоҳангӣ; ҷӯр.

КӮК III کوک бахяи калон-калони муваққат, ки дӯзандагон бо даст дар рӯи либосҳо мезананд; дӯхти муваққатӣ; хомдӯз, хомдӯзӣ; **кӯк задан (кардан)** муваққатӣ бахя зада калон-калон дӯхтани ягон ҷои либос; **кӯки чашмони** *касе* **канда шудан** хеле интизорӣ кашидан, сахт чашм ба роҳ будани касе.

КӮКНОР کوکنار *бот.* гиёҳест, ки аз тухми он равған мекашанд, истеъмоли пӯсти ғӯзааш кайфовару хобовар буда, аз ширাи танаи он моводи мухаддир – чакида ва баргу пояашро ҷӯшонда тарёк ҳосил мекунанд; хашхош; **оби кӯкнор** обе, ки аз тар карда фушурдани пӯсти ғӯзаи кӯкнор ҳосил шуда, нашъамандон онро менӯшанд, инчунин дар тибби қадим давои сурфа маҳсуб мешудааст.

КӮКНОРДОНА کوکناردانه тухми донаи хашхош.

КӮКНОРӢ کوکناری он ки мӯътод ба хӯрдан, нӯшидан ва каппа кардани кӯкнор аст; нашъаманди кӯкнор.

КӮКНОРХОНА کوکنارخانه хонае, ки дар он кӯкнор ё моводи нашъаовари дигарро истеъмол мекунанд, ҷои истеъмол ва фурӯши кӯкнор.

КӮКСУЛТОН کوکسلطان *бот.* яке аз навъҳои олуи пешпазак, ки мевааш калони кулӯла, турштаъм ва рангаш бештар сабзи сурхча аст.

КӮКЧА کوکچه *бот.* навъе аз харбузаи ширини пӯсташ сабзи тӯрдор ва пӯчоқаш сахт.

КӮЛ *т.* کول ҷои ба миқдори зиёд ғун шуда истодани об, ҳавзи оби табиӣ, толоб; **кӯли обпарто (обгурез)** ҷои махсуси атрофаш маҳдуд барои ҷорӣ шуда ҷамъ омадани обҳои барзиёд, заҳкаш; **кӯл шудан** ба як ҷо ҷамъ шуда истодани об.

КӮЛБОР کولبار тӯрбае, ки ба он бореро андохта ба пушт мегиранд, борхалта, халтаи сафарӣ.

КӮЛВОР کولوار *ниг.* **кӯлбор**.

КӮЛӢ کولی чоҳи захира кардани ғалла дар дохили ҳуҷра.

КӮЛМАК کولمک оби начандон зиёд, ки дар ҷоҳои пасту нишеби роҳу заминҳо аз борон ё оби дигар ҷамъ мешавад; **кӯлмак шудан** ҷамъ шуда мондани об дар пастию нишебиҳо.

КӮЛОБ کولاب ҳавзаи оби табиӣ, толоб.

КӮЛОБӢ کولابی 1. *мансуб ба* **Кӯлоб** (шаҳр ва минтақа). 2. аҳл ва сокини Кӯлоб.

КӮЛШИНОС کولشناس он ки ба омӯзишу пажӯҳиши кӯлҳо машғул аст.

КӮЛШИНОСӢ کولشناسی илм дар бораи омӯхтани кӯлҳо, лимнология.

КӮМА کومه *лаҳҷ.* чизи дар як ҷо тӯбшуда, тӯда: **кӯмаи барф, кӯмаи харбуза**.

КӮНДАЛАНГ کونده‌لنگ ба бари худ воқеъ шудани чизе дар сари роҳи чизи дигар, муқобили дарозии чизе бо бари худ истодани чизи дигар, арзӣ; **кӯндаланг гузоштан // кӯндаланг мондан** (*суоле* ё *масъалаеро*) ба таври қатъӣ мондани масъалае; ҷавоби қатъии «ҳа» ё «не» талабидан ба суоле.

КӮПОЛ کوپال *кҳн.* 1. гурз, гӯпол. 2. *маҷ.* қувват ва тавоноӣ.

КӮПРУК کوپروک *ниг.* **пул II**.

КӮПРУКСОЗ کوپروکساز *ниг.* **пулсоз**.

КӮПРУКСОЗӢ کوپروکسازی *ниг.* **пулсозӣ**.

КӮР کور 1. он ки чашмаш намебинад, нобино, аъмо; **кӯри модарзод** он ки аз модар нобино таваллуд шудааст; **кӯр кардан** а) нобино кардан; б) ба воситаи чизе молида ё тарошида

хатеро нест кардан; хати бутлон кашидан; **кӯр шудан** а) нобино гардидан; б) нохоно шудан (*оид ба* хат). 2. *маҷ.* нодон, бесавод, аз олам бехабар; **кӯр шуда** маҷбур гардида, ноилоҷ монда, хоҳу нохоҳ; **кӯр шавад**! ҷазояшро бинад!, бало ба пасаш!; **нону намакам кӯр кунад!** дар мавриди маломат ба каси намакношинос ва носипос гуфта мешавад; **кӯр асояшро як бор гум мекунад** (*зарб.*) одам ки як бор фиреб хӯрд, ҳушёр мешавад ва кӯшиш мекунад, ки минбаъд фиреб нахӯрад; **кӯр чӣ мехоҳад? – ду дидаи (чашми) бино** (*зарб.*) дар мавриде мегӯянд, ки чизе айни муддао, хоҳиши дил бошад.

КӮРА I کوره оташдони оҳангарону мисгарон, иншооти махсус барои хиштпазӣ *ва ғ.*; хумдон: **кӯраи дастӣ, кӯраи оҳангарӣ; кӯраи ангиштгарон** ҷои махсус барои чӯбро сӯзонда тайёр кардани ангишт; **кӯраи сихкабоб** оташдони махсус барои пухтани сихкабоб – гӯшти ба сих гузаронида; **дар кӯраи мубориза(ҳо) пухта шудан** *киноя аз* обутоб ёфтан, мустаҳкам шудан дар рафти мубориза.

КӮРА II کوره як тӯб шоҳӣ, ки ба дувоздаҳ куртаи занона мерасад; **кӯра-кӯра атлас** тӯб-тӯб атлас.

КӮРАГАР کوره‌گر 1. он ки бо оташдони оҳангарию мисгарӣ кор мекунад. 2. он ки чунин оташдонро месозад, устои кӯра.

КӮРАГӢ کوره‌گی *мансуб ба* **кӯра;** дар кӯра гудохта тайёршуда.

КӮРАК کورک ғӯзаи хоми нокушодаи пахта, ғӯзаи пунба, ки ҳанӯз нашукуфтааст; **кӯрак бастан** пайдо шудани ғӯзаҳо дар ниҳоли пахта.

КӮРАКБАНДӢ کورک‌بندی пайдо шудани ғӯза дар ниҳоли пахта.

КӮРАКҒУНДОР کورک‌غندار *ниг.* **кӯракчинак**.

КӮРАКҒУНДОРӢ کورک‌غنداری *ниг.* **кӯракчинӣ**.

КӮРАКДОР کورک‌دار **:ниҳоли кӯракдори пахта** ниҳоли кӯракбастаи пахта.

КӮРАККАНӢ کورک‌کنی *исми амал аз* **кӯрак кандан**; кандан ва ҷамъ кардани кӯракҳо барои минбаъд кашида гирифтани пахтаашон, кӯракчинӣ, кӯракғундорӣ.

КӮРАККАШАК کورک‌کشک *тех.* мошини махсус, ки пағаҳои кӯракҳои боқимондаи ниҳоли пахтаро кашида мегирад.

КӮРАККАШӢ کورک‌کشی *исми амал аз* **кӯрак кашидан**; баровардани пахта аз даруни ғӯза, ки дар вақташ кушода нашудааст: **кӯраккашӣ кардан**.

КӮРАКЧИНАК کورک‌چینک *тех.* мошини махсусе, ки кӯракҳои боқимондаи ниҳоли пахтаро чида (канда) мегирад.

КӮРАККЧИНӢ کورک‌چینی *исми амал* аз **кӯрак чидан**; чидани кӯракҳои хом ва нимхоми ниҳоли пахта.

КӮРАХОНА کوره‌خانه ҷои (хонаи) оташдонҳои маъдангудозӣ.

КӮРБАРЗАНГӢ کوربرزنگی *фолк.* кампири бадкор дар афсонаҳо, ки некӣ кардан намехоҳад.

КӮРБАХТ کوربخت *ниг.* **бадбахт**.

КӮРГИРЕҲ کورگره гиреҳи болоиҳамбаста, ки кушодани он душвор аст; **кӯргиреҳ кардан** печдарпеч ба ҳам бастани ду нӯги ресмон, ки кушоданаш хеле душвор мебошад.

КӮРДИЛ کوردل каҷдил, каҷфаҳм; бадтинат. 2. ҷоҳил, нодон, бефаросат.

КӮРДУД کوردود оташе, ки бе шӯъла дуд карда месӯзад; **хона кӯрдуд шудан** пур аз дуд шудани хона (*бинобар дарунсӯз шудани оташи бухорӣ*).

КӮРӢ کوری нобиноӣ, гум шудани қувваи босира; **ба кӯрии** *касе* бар хилофи майли касе, ба қасди касе.

КӮРКАШ کورکش *ниг.* **асокаш**.

КӮР-КӮРОНА کورکورانه бе мулоҳиза, чӣ шудани оқибатро наандешида, насанҷида: **кӯр-кӯрона бовар кардан** насанҷида, бечуну чаро бовар кардан ба касе; **кӯр-кӯрона тақлид кардан** фикр накарда (бе мулоҳиза) тақлид кардан.

КӮРМАҲТОБ کورمهتاب аз байни абр хира тобидани моҳ, партави хираи моҳ; **шаби кӯрмаҳтоб** шабе, ки моҳтоб хира метобад.

КӮРМОР کورمار *зоол.* яке аз намудҳои мори

безаҳр, ки дар тибби халқӣ истифода мебаранд.

КӮРМУШ کورموش *зоол.* як намуди муш, ки зери замин зиндагӣ мекунад ва чашмонаш рӯшноиро намебинанд.

КӮРНАМАК کورنمک *мач.* он ки дар ивази некии касе бадӣ мекунад, ҳақношинос, носипос.

КӮРНАМАКӢ کورنمکی ҳақношиносӣ, носипосӣ; **кӯрнамакӣ кардан** ба қадри некии касе нарасидан, ҳақношиносӣ кардан.

КӮРОБ کورآب *кҳн.* 1. ташнае, ки аз об сер нашудааст. 2. сароб.

КӮРПА کورپه бистари пахтадори лагандашуда барои хобидан, лиҳоф; **кӯрпа шуда хобидан** қабати ғафс шуда хобидани чизе; бисёр будани чизе; **ба кӯрпа нигоҳ карда пой дароз кардан** (*мақ.*) дар иҷрои корҳо имконият ва шароитро ба ҳисоб гирифтан; **барф кӯрпаи замин аст** (*мақ.*) барф барои гарм нигоҳ доштани замини кишт мисли кӯрпа барои инсон зарур аст.

КӮРПАВОР(Ӣ) کورپه‌وار(ی) миқдори матоъ барои дӯхтани як кӯрпа.

КӮРПАДӮЗ کورپه‌دوز зане, ки ҳунари кӯрпадӯзӣ дорад, дӯзандаи кӯрпа.

КӮРПАДӮЗӢ کورپه‌دوزی *исми амал аз* **кӯрпа дӯхтан**, дӯхтани кӯрпа.

КӮРПАДӮЗОН کورپه‌دوزان маросими дӯхтани кӯрпаи арӯс пеш аз тӯй; *муқ.* **пахтарезон**.

КӮРПАТАК کورپتک *зоол.* як навъ парандаи бешагӣ.

КӮРПАЧА کورپچه кӯрпаи камбар барои нишастан ё хобидан; **кӯрпачаи якандоз** кӯрпачае, ки дар гирдогирди хонаи нишаст як қабат андохта менишинанд; **кӯрпача барин чой** *киноя аз* андак чой; як кӯрпавор чой.

КӮРПАЧАВОР کورپچه‌وار 1. матоъ барои кӯрпача. 2. ба андозаи як кӯрпача; як **кӯрпачавор чой** чой ба андозаи як кӯрпача; чои андак.

КӮРПАШША کورپشّه *зоол.* пашшаи зарди захрдор, хомӯшак.

КӮРПИСТОН کورپستان модагове, ки сӯрохи як ё чанд сараки пистонаш баста буда, аз онҳо шир намеояд.

КӮРРӮДА کورروده *тиб.* як қисми кирмшакли рӯда.

КӮРСАВОД کورسواد чаласавод, камсавод

КӮРСАВОДӢ کورسوادی чаласаводӣ, камсаводӣ.

КӮРХАРИД کورخرید **:кӯрхарид кардан** моли хубро (босифатро) аз моли бесифат фарқ карда натавониста харидан.

КӮРХАРИДОР کورخریدار харидоре, ки чизҳои хубро аз бад фарқ карда наметавонад; он ки колои бадсифатро бо нархи гарон мехарад.

КӮРШАБПАРАК کورشبپرک *зоол.* ҷонварест болдор, ки бинобар заиф будани биноии чашмаш рӯзҳо хобида, шабона парвоз мекунад, хаффош, ватвот, шабпара.

КӮС I کوس 1. *кит.* табл, духул, нақораи калон. 2. зарба, лат, такон, садама.

КӮС II کوس уреб, каҷӣ ва норасоии калони ягон чиз (*мас., матоъ*).

КӮСА کوسه марде, ки ришаш набаромада мондааст ё фақат дар манаҳаш чанд тор мӯй дорад, марди беришу мӯйлаб; **то риш набарорӣ ба кӯса наханд** (*мақ.*) худро аз дигарон боло мадон, зеро ояндаатро намедонӣ.

КӮСАК کوسک *ниг.* **кӯрак**.

КӮСАРИШ کوسه ریش марде, ки мӯи ришаш кам аст, камриш.

КӮСДОР کوسدار 1. як канораш каҷ ва норасо (*оид ба* порча, замин, хона *ва г.*). 2. *мач.* ноқис, камбудидор.

КӮСТ کوست *кит., ниг.* **кӯс** I (1).

КӮТАК کوتک *ниг.* **кӯтакароба**.

КӮТАКАРОБА کوتک ارابه аробаи чорчарха, аробаи чархҳояш хурд.

КӮТАЛ کوتل 1. баландӣ, тепа. 2. гузаргоҳи кӯҳӣ, ағба; **кӯҳу кӯтал** кӯҳу ағбаҳо, кӯталу баландиҳо.

КӮТАРА کوتره харидуфурӯши яклухти ягон навъи мол, савдои яклухт; *муқ.* **чакана**; **кӯтара фурӯхтан, кӯтара харидан,** умда-

фурӯхтан, кӯтара харидан, умдафурӯшӣ.

КӮТАРАБАЙЪ کوتره‌بیع пудрат, кори нархаш яклухт, умумӣ, якҷоя кореро ба субут расонидан.

КӮТАРАГИР کوتره‌گیر он ки навъи молеро яклухт савдо карда мегирад.

КӮТАРАСАВДО کوتره‌سودا савдои яклухт, кӯтарафурӯшӣ, умдафурӯшӣ.

КӮТАРАФУРӮШ کوتره‌فروش он ки молашро яклухту якҷоя мефурӯшад, умдафурӯш, *муқоб.* **чаканафурӯш**.

КӮТАРАФУРӮШӢ کوتره‌فروشی харидуфурӯши якҷояи ҳамаи мол; *мансуб ба* савдои яклухт: **нархи кӯтарафурӯшӣ**.

КӮТАҲ کوته *ниг.* **кӯтоҳ**.

КӮТАҲБИН کوته‌بین *ниг.* **кӯтоҳбин**.

КӮТАҲДАСТ کوته‌دست *ниг.* **кӯтоҳдаст**.

КӮТАҲДАСТӢ کوته‌دستی *ниг.* **кӯтоҳдастӣ**.

КӮТАҲӢ کوتهی *ниг.* **кӯтоҳӣ**.

КӮТВОЛ *ҳ.* کوتوال 1. *кҳн.* қалъабон, дижбон, маъмури муҳофизати қалъа. 2. *таър.* миршаб, раиси нозирони тартибот дар Бухорои амирӣ.

КӮТОҲ کوتاه 1. дарозиаш кам, калта; *муқоб.* **дароз**; **дар муддати кӯтоҳ** дар муддати на чандон зиёд, дар андак вақт. 2. мухтасар, ғайримуфассал: **маълумоти кӯтоҳ**, **суханронии кӯтоҳ**; **кӯтоҳ-кӯтоҳ** а) хеле мухтасар, ниҳоят ихтисоран: **ҷавобҳои кӯтоҳ-кӯтоҳ додан;** б) бурида-бурида, канда: **кӯтоҳ-кӯтоҳ нафас кашидан; кӯтоҳаш ҳамин ки**..., **қисса кӯтоҳ...,** хуллас ин ки..., хулосаи гап ин ки...; **ақли кӯтоҳ** *киноя аз* ақли норасо, ақли дурноандеш; **дасти кӯтоҳ** *киноя аз* кӯтоҳдастӣ, оҷизӣ, нотавонӣ; **кӯтоҳ кардан** а) дарозии чизеро кам кардан, калта кардан; б) буридан, қатъ кардан; в) ихтисор кардан; кашол надодан**: кӯтоҳ карда гуфтан; кӯтоҳ омадан** ба қади касе ё чизе баробар наомадан; **кӯтоҳ шудан** *тарзи мафъулии* **кӯтоҳ кардан; ҷомаи бомаслиҳат кӯтоҳ намеояд** (*зарб.*).

КӮТОҲАК کوتاهک мухтасаран, ба таври ихтисор.

КӮТОҲАКАК کوتاهکک хеле кӯтоҳ, хеле мухтасар.

КӮТОҲАҚЛ کوتاه‌عقل камақл, бемулоҳиза.

КӮТОҲАҚЛӢ کوتاه‌عقلی камақлӣ, бемулоҳизагӣ.

КӮТОҲАНГУШТ کوتاه‌انگشت он ки ягон ангушташ кӯтоҳ ё бурида аст.

КӮТОҲАНДЕШ کوتاه‌اندیش он ки оқибати корро мулоҳиза намекунад, бемулоҳиза, кӯтоҳназар, кӯтоҳбин; *муқоб.* **дурандеш**.

КӮТОҲАНДЕШӢ کوتاه‌اندیشی кӯтоҳандеш будан, бемулоҳизагӣ; **кӯтоҳандешӣ кардан** бемулоҳиза кор кардан.

КӮТОҲБАЁНӢ کوتاه‌بیانی мухтасарбаёнӣ, бо сухани кӯтоҳ ифода кардани фикри том, мӯҷазбаёнӣ.

КӮТОҲБИН کوتاه‌بین *ниг.* **кӯтоҳандеш**.

КӮТОҲБИНӢ کوتاه‌بینی *ниг.* **кӯтоҳандешӣ**.

КӮТОҲБИНОНА کوتاه‌بینانه бемулоҳиза, ноандешида, кӯтоҳназарона.

КӮТОҲГАРДАН کوتاه‌گردن *ниг.* **гарданкӯтоҳ**.

КӮТОҲДАСТ کوتاه‌دست *маҷ.* нотавон, оҷиз, дасткӯтоҳ; *муқоб.* **дароздаст**.

КӮТОҲДАСТӢ کوتاه‌دستی нотавонӣ дар иҷрои коре, оҷизӣ, дасткӯтоҳӣ.

КӮТОҲДОМАН کوتاه‌دامن либосе, ки доманаш кӯтоҳ аст.

КӮТОҲЗАБОН کوتاه‌زبان *ниг.* **забонкӯтоҳ**.

КӮТОҲӢ کوتاهی 1. кӯтоҳ будан, калтагӣ, дарозиаш кам будан. 2. кӯтоҳмуддатӣ, кам будани муддати чизе. 3. *маҷ.* камбудӣ, нуқсон, айби андак. 4. *маҷ.* оҷизӣ, нотавонӣ; **кӯтоҳӣ кардан** а) дарозиаш кам будан, калтагӣ кардан, расо набудан; б) *маҷ.* камбудӣ кардандар коре; в) *маҷ.* оҷизӣ кашидан дар коре; **даст кӯтоҳӣ кардан** зӯр нарасидан, ҷуръат карда натавонистан.

КӮТОҲҚАД کوتاه‌قد қадпаст, кӯтоҳқомат; *муқоб.* **қадбаланд**.

КӮТОҲҚОМАТ کوتاه‌قامت *ниг.* **кӯтоҳқад**.

КӮТОҲМАВҶ کوتاه‌موج дастгоҳе, ки дар мавҷҳои кӯтоҳи радио кор мекунад.

КӮТОҲМЕТРАЖ کوتاه‌متراژ филме, ки дарозии навораш назар ба филмҳои маъмулӣ камтар аст.

КӮТОҲМИЖГОН کوتاه‌مژگان чашмони мижаҳояш кӯтоҳ, мӯи милки чашм, ки дароз нест.

КӮТОҲМИЛ کوتاه‌میل силоҳи оташ-фишони милҳояш кӯтоҳ: **туфанги кӯтоҳмил**.

КӮТОҲМУДДАТ کوتاه‌مدّت муддаташ кӯтоҳ, мӯҳлаташ кӯтоҳ; *муқоб.* **дарозмуддат**: **таҳсили кӯтоҳмуддат**.

КӮТОҲМӮҲЛАТ کوتاه‌مهلت *ниг.* **кӯтоҳмуддат**.

КӮТОҲНАЗАР کوتاه‌نظر маҳдудфикр, ҷаҳонбиниаш танг, кӯтоҳбин; *муқоб.* **дурбин**.

КӮТОҲНАЗАРӢ کوتاه‌نظری маҳдуд будани тафаккур, кӯтоҳбинӣ.

КӮТОҲНАЗАРОНА کوتاه‌نظرانه бо тафаккури маҳдуд, кӯтоҳбинона, амиқ фикр накарда.

КӮТОҲОСТИН کوتاه‌آستین *ниг.* **остинкӯтоҳ**.

КӮТОҲПАШМ کوتاه‌پشم пашмаш кӯтоҳ: **гӯсфандони кӯтоҳпашм**.

КӮТОҲПОЙ کوتاه‌پای пойҳояш кӯтоҳ.

КӮТОҲПОЯ کوتاه‌پایه пояаш кӯтоҳ: **гандуми кӯтоҳпоя**.

КӮТОҲУМР کوتاه‌عمر камумр, умри дароз надошта, он ки ба пирӣ нарасида вафот мекунад.

КӮТОҲУМРӢ کوتاه‌عمری камумрӣ, умри дароз надоштан.

КӮФӢ کوفی 1. *мансуб ба* **Кӯфа** (шаҳр дар Байнаннаҳрайн). 2. қадимтарин навъи хати арабӣ: **хати кӯфӣ**.

кӯфт کوفت 1. *асоси замони гузашта* аз **кӯфтан**. 2. хастагӣ аз иҷрои коре, мондагӣ: **кӯфти кор**, **кӯфти роҳ**.

КӮФТА کوفته *сифати феълии замони гузашта аз* **кӯфтан**. 1. кӯбидашуда; реза кардашуда: **хасу хошоки кӯфта**. 2. *хӯр.* навъи кабоб аз гӯшти қима (кӯбида) бирёнкардашуда. 3. *хӯр.* ҳалвое аз талқони мағзҳо. 4. *маҷ.* мондашуда, хастагӣ; **кӯфта шудан** а) зада шудан, мавриди зарбу лат қарор гирифтан, калтаккорӣ карда шудан, шаллоқ хӯрдан; б) тақ-тақ шудан, кӯбида (зада) шудан (-и дар); в) майда (реза) ва нарм карда шудан (*мас.*, *гӯшт ё галлаеро*); г) *маҷ.* монда (хаста) шудан, шалпар шудан.

КӮФТАГӢ کوفتگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта* аз **кӯфтан**; шалпарӣ, мондагӣ; **кӯфтагии роҳ** мондашавӣ дар натиҷаи роҳравии зиёд.

КӮФТАКАБОБ کوفته‌کباب *хӯр.* навъи кабоб аз гӯшти қима.

КӮФТАКОРӢ کوفته‌کاری *тех.* кӯфта васеъ ё ба шакл даровардан.

КӮФТАН کوفتن 1. задан, зарба расондан, лату кӯб кардан. 2. кӯбидан, майда, реза ва нарм кардан (-и гӯшт, мурч, намак *ва г.*) зада ё кӯп карда аз сараку хӯшаҳо ҷудо кардани ҳосили гандум, ҷав, ҷуворӣ *ва г.*: **хирман кӯфтан**. 3. *киноя аз* сарзаниш кардан; танбеҳ додан; танқид кардан; **каф кӯфтан** чапак (қарсак) задан, каф задан; **мех кӯбидан** мехро зада ба ҷое даровардан; **мушт кӯфтан** бо мушт задан, мушткӯбӣ кардан; **по(й) кӯфтан** пои худро (ба замин) тап-тап задан; **сари** *касеро* **кӯфтан, ба сари** *касе* **кӯфтан** а) ба сари касе задан; б) *маҷ.* касеро саркӯб кардан, танбеҳи касеро додан; **табл кӯфтан** табл навохтан, нақора задан; **хирман кӯфтан** ғалларо кӯп карда аз покяву пӯсташ ҷудо кардан; **кори ҳар ҳар нест хирман кӯфтан** (*зарб.*).

КӮФТАНӢ کوفتنی *сифати феълии замони оянда аз* **кӯфтан**; **кӯфтанӣ шудан** қасди кӯфтан кардан, нияти задан кардан.

КӮФТАШУДА کوفته‌شده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **кӯфта шудан**. 2. *маҷ.* мондашуда, шалпаршуда.

КӮФТУКӮБ کوفت‌وکوب хирманкӯб.

КӮФҶОН کوفجان *кит.* қафас, ҷои нигоҳ доштани парандагон.

КӮФШОНА کوفشانه *кит.* бофанда.

КӮҲ کوه барҷастагии табиии бузургу баланд дар рӯи замин, ки аз сангу хок ба вуҷуд омадааст, ҷабал; **кӯҳ-кӯҳ** ғарам-ғарам; бисёр, аз ҳад зиёд; **кӯҳи оташфишон** *ниг.* **вулқон; кӯҳи пахта** *киноя аз* ғарами калони пахта; **кӯҳро зада талқон кардан** *маҷ.* кори вазнинеро ба ҷо овардан; анҷом додани коре, ки иҷрояш

ба назар номумкин менамуд; **кӯҳ ба кӯҳ намерасад, одам ба одам мерасад** (*зарб.*).

КӮҲА کوهه 1. пушта, теппа, баромадагӣ, дунгӣ, баландӣ. 2. қулла, сари кӯҳ. 3. *ниг.* **кӯҳон**. 4. *кит.* мавҷи азими об.

КӮҲАГИРИФТА کوهه‌گرفته роҳи кӯҳ пешгирифта, кӯҳу биёбонгард; *киноя аз* девона, маҷнун.

КӮҲБАРО کوه‌برا ба болои кӯҳ бароянда; кӯҳнаворд; **аспи кӯҳбаро** аспи боқуввати кӯҳгард.

КӮҲБАРОӢ کوه‌برائی ба болои кӯҳ баромадан; кӯҳнавардӣ.

КӮҲБОН کوه‌بان нозири равуо дар кӯҳ, он ки назорати кӯҳро ба ӯҳда дорад.

КӮҲБОНӢ کوه‌بانی назорат кардани тартибот дар кӯҳ.

КӮҲБУД I کهبد 1. кӯҳнишин. 2. гӯшанишин. 3. *киноя аз* обид, зоҳид, порсо.

КӮҲБУД II کهبد *кҳн.* хазинадори подшоҳ; ҷамъкунандаи андоз.

КӮҲВОР کوه‌وار 1. мисли кӯҳ, чун кӯҳ. 2. бузургӣ, баланд: **мавҷи кӯҳвори баҳр**.

КӮҲГАРД کوه‌گرد *ниг.* **кӯҳнавард**.

КӮҲГАРДӢ کوه‌گردی *ниг.* **кӯҳнавардӣ**.

КӮҲДОМАН کوه‌دامن домани кӯҳ, кӯҳпоя.

КӮҲИСТОН کوهستان 1. замине, ки дар он кӯҳ бисёр аст, ҷои зиёдии кӯҳ, кӯҳсор. 2. ноҳияи кӯҳии ин ё он кишвар (*мас., Тоҷикистони марказӣ, ки таърихан саргаҳи Зарафшон, Қаротегину Дарвоз ва Ҳисор ба он дохил мешаванд*).

КӮҲИСТОНӢ کوهستانی 1. он ки дар кӯҳсор зиндагӣ мекунад; он ки зодгоҳаш дар кӯҳсор воқеъ гардидааст. 2. аҳли кӯҳистон

КӮҲӢ کوهی 1. *мансуб ба* **кӯҳ**: ҷабалӣ. 2. он чӣ дар кӯҳсор мерӯяд ё зиндагӣ мекунад: **гиёҳи кӯҳӣ, лолаи кӯҳӣ, бузи кӯҳӣ** бузи ёбоӣ, ки дар кӯҳу даштҳо зиндагӣ мекунад.

КӮҲКАН کوه‌کن 1. коргаре, ки аз кон маъдан меканад; он ки кӯҳро канда шикоф мекунад. 2. лақаби Фарҳоди афсонавӣ, ки бо хоҳиши маъшуқааш Ширин кӯҳро канда, ҷӯй баровара буд.

КӮҲКАНӢ کوه‌کنی кандани кӯҳ ва истихроҷи маъданҳо: **техникаи навтарини кӯҳканӣ**.

КӮҲЛ *а.* کحل *кит.* сурма.

КӮҲЛДОН کحلدان *кит.* сурмадон.

КӮҲЛӢ کحلی *кит.* 1. *мансуб ба* **кӯҳл**. 2. сурмаранг, сиёҳтоб.

КӮҲНА کهنه 1. чизи бисёр умрдида; чизи бисёр кор фармудашуда; фарсуда; *муқоб.* **нав**, **тоза**: **кӯҳна кардан, кӯҳна шудан**. 2. қадим, пешина, дерина. 3. қадима, пештара. 4. куҳансол, солхӯрда, кордида; **дарди кӯҳна** бемории муддати зиёд давомкарда ва бедаво, касалии музмин; **мусалласи кӯҳна** мусалласи бисёристода (бисёрсола); **урфу одатҳои кӯҳна** одату русуми аз замони гузашта боқимонда.

КӮҲНААҚИДА کهنه‌عقیده *ниг.* **кӯҳнапараст**.

КӮҲНАВАРД که‌نورد варзишгаре, ки бо кӯҳнавардӣ машғул аст, кӯҳпаймо, кӯҳгард.

КӮҲНАВАРДӢ کوه‌نوردی навъи варзиш, ки иштирокдорони он аз рӯи гузаштан аз кӯталу ағбаҳои мушкилгузар, баромадан ба кӯҳҳои рост ва қуллаҳои баланд мусобиқа мекунанд, кӯҳгардӣ; кӯҳбароӣ.

КӮҲНАГӢ کوهنگی кӯҳна будан.

КӮҲНАДАМ کهنه‌دم палави зиёд дамхӯрда: **оши кӯҳнадам**.

КӮҲНАДУНЁ کهنه‌دنیا *ниг.* **кӯҳнаҷаҳон**.

КӮҲНАДӮЗ کهنه‌دوز он ки пойафзорҳоро дарбеху пина мекунад, порадӯз, пинадӯз, ямоқгар.

КӮҲНАДӮЗӢ کهنه‌دوزی амали кӯҳнадӯз, порадӯзӣ, пинадӯзӣ.

КӮҲНАКАСАЛ کهنه‌کسل он ки бемориаш доимӣ шудааст ва илоҷи табобат надорад.

КӮҲНАКЕШ کهنه‌کیش он ки тибқи расму оини кӯҳна зиндагӣ мекунад.

КӮҲНАКЕШӢ کهنه‌کیشی парастиши расму оини кӯҳна.

КӮҲНАКОЛА کهنه‌کاله майда-чуйдаи фарсуда; либосҳои фарсудаи кӯҳна.

КӮҲНАКОР کهنه‌کار кордида, корозмуда, таҷрибанок.

КӮҲНАЛИБОС کوهنه‌لباس он ки либоси обшуста ва фарсуда пӯшида мегардад.

КӮҲНАОБОД کهنه‌آباد заминҳое, ки солҳои зиёд кишт карда мешаванд.

КӮҲНАПАРАСТ کهنه‌پرست он ки тарафдори расму одат ва ақидаҳои кӯҳна (қадимӣ) аст; он ки ба навигариҳо муқобил аст, муҳофизакор.

КӮҲНАПАРАСТӢ کهنه‌پرستی тарафдорӣ аз расму оини қадима; муқобилат ба ҷорӣ шудани навигариҳо, муҳофизакорӣ.

КӮҲНАПАРАСТОНА کوهنه‌پرستانه *мансуб ба* **кӯҳнапарастӣ**; муҳофизакорона: **ақидаҳои кӯҳнапарастона**.

КӮҲНАПОРА کهنه‌پاره либоси ҷӯлидаю дарида; ашёи фарсуда.

КӮҲНАФУРӮШ کوهنه فروش он ки ашёи кӯҳнаву пӯшокҳои нимдоштро харида мефурӯшад.

КӮҲНАФУРӮШӢ کوهنه‌فروشی фурӯши чизу чораҳои кӯҳна; бозор ё ҷои фурӯши чизҳои кӯҳна.

КӮҲНАҶАҲОН کهنه‌جهان *кит.* дунёи кӯҳна, дунёи қадим.

КӮҲНАШАВӢ کهنه‌شوی *исми амал аз* **кӯҳна шудан;** кӯҳна шудан, фарсуда шудан; корхӯрда шудан.

КӮҲНАШУДА کهنه‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **кӯҳна шудан**; фарсудаву жанда, аз кор баромада; аз мӯд баромада.

КӮҲНИШИН کوهنشین он ки дар кӯҳсор зиндагӣ мекунад; *муқ.* **кӯҳистонӣ**.

КӮҲОН کوهان барҷастагии пушти шутур; ҷои баромадагии сари шонаи наргов.

КӮҲОНДОР کوهاندار он чи кӯҳон дорад, он чи дар пушти худ баромадагӣ дорад.

КӮҲПАЙКАР کوه‌پیکر тануманд, қавиҳайкал, бузургҷусса.

КӮҲПАЙМО کوه‌پیما *ниг.* **кӯҳнавард**.

КӮҲПАЙМОӢ کوه‌پیمائی *ниг.* **кӯҳнавардӣ**.

КӮҲПИЁЗ کوه‌پیاز пиёзи кӯҳӣ, ки бисёр тунду талх аст, пиёзи ансул.

КӮҲПОРА کوه‌پاره 1. як қисми кӯҳ; қисме, ки аз кӯҳ ҷудо шудааст, харсанг. 2. *гуфт.* гӯшаи маскунии кӯҳистон.

КӮҲПОЯ کوه‌پایه доманаи кӯҳ; замини доманаи кӯҳ, адир, кӯҳдоман.

КӮҲСОР کوهسار ҷое, ки дар он кӯҳ зиёд аст, кӯҳистон.

КӮҲТАН کوهتن бузургҷусса, тануманд.

КӮҲҶИГАР کوه‌جگر *киноя аз* далер, шуҷоъ, диловар.

КӮҲШИНОСӢ کوه‌شناسی соҳае, ки ба омӯзиши кӯҳҳо машғул аст: **пажӯҳишгоҳи кӯҳшиносӣ**.

КӮЧ کوچ 1. аз ҷое ба ҷое ва аз сарзамине ба сарзамини дигар равона шудани шахси алоҳида ё гурӯҳе аз мардум, кӯчидан, ҳиҷрат. 2. асбобу анҷоми хона ва бору бунае, ки дар вақти дигар кардани ҷои истиқомат ҳамроҳи худ мебаранд: **кӯч бурдан**. 3. *гуфт.* хонавода, хонадон, тоифа; **кӯч-кӯч** *ниг.* **кӯчокӯч**; **кӯч бастан** бору бунаи худро барои нақли макон омода кардан; **кӯч кардан** бо бору бунаи худ аз ҷое рафтан, нақли макон кардан, кӯчидан.

КӮЧА کوچه 1. роҳи пиёда ва саворгарди дохили шаҳр ва деҳа. 2. маҳалла, гузари истиқомат ё сукунати муайян, ки қад-қади роҳе воқеъ шудааст; *ба тариқи истиора*: **дар кӯчаи мардонагӣ…, ба кӯчаи гадоӣ, расвоӣ… даромадан, дар кӯчаи олуфтагӣ… калон шудан; кӯчаи сарбаста** а) роҳе, ки пешаш бастааст ва баромадгоҳ надорад, бунбаст; б) *киноя аз* вазъияти ниҳоят сахт, ҳолати бисёр душвор; ноилоҷӣ; **ба кӯча баромадан** а) ба маҳалла (гузар) баромадан; аз хона берун баромадан; б) дар байни одамон зоҳир шудан; **ба кӯча партофтан** аз хона рондан ва аз ризқу рӯзӣ маҳрум кардан; **аз кӯчаи** *коре* **нагузаштан** аз коре асло хабар надоштан; аҳли коре набудан; **ба сад кӯча даромада баромадан** дар ҳама хусус фикр кардан, фикру хаёли зиёд кардан; **дар кӯча мондан** а) бехонаву ҷой шудан; б) бекасу кӯй шудан; бесоҳиб мондан; **кӯча ба кӯча гаштан** овораву саргардон шудан (*дар ҷустуҷӯи чизе*); **худро ба ҳар кӯча задан** дар ҷустуҷӯи чорае ниҳоят саргардон шудан.

КӮЧАБОҒ کوچه‌باغ кӯчае, ки аз байни боғот мегузарад; роҳи ду тарафаш сабзу дарахтзор; **кӯчабоғи ошиқон** боғе, ки дар он дилдодаҳо бо ҳам сӯҳбат мекунанд ва рози дил мегӯянд.

КӮЧАБОҒӢ کوچه‌باغی 1. *мансуб ба* **кӯчабоғ**. 2. *мус.* яккахонӣе, ки хонанда овозашро аз ҳад зиёд баланд кашол медиҳад.

КӮЧАГАРД کوچه‌گرد 1. аз кӯча гузаранда, роҳгузар. 2. он ки дар кӯчаҳо сарсариёна мегардад, сарсарӣ, ҳарзагард, оворагард. 3. *маҷ.* бероҳагард, фоҳиша.

КӮЧАГАРДӢ کوچه‌گردی 1. гардиш дар кӯчаву кӯй. 2. сарсаригардӣ, оворагардӣ, ҳарза-

гардӣ. 3. *маҷ.* бероҳагардӣ, фоҳишагӣ.

КӮЧАГӢ کوچگی *мансуб ба* **кӯча**; дар кӯча буда: **чароғҳои кӯчагӣ; гапи (сухани, алфози) кӯчагӣ** а) сухани беодобона ва қабеҳ; б) овозаи беасос; **шиноси кӯчагӣ** шиноси дур, шиноси салому алейк.

КӮЧАК کوچک хурд, майда.

КӮЧАКДИЛ کوچکدل *киноя аз* хушхулқ, хушмуомила.

КӮЧАКДИЛӢ کوچکدلی *киноя аз* хушхулқӣ, хушмуомилагӣ, некрафторӣ.

КӮЧАН کوچن абзоли ҳалқашакл, ки ба гардани аспи корӣ аз таги хамут мегузоранд.

КӮЧАНВОР کوچنوار мисли кӯчан, ҳалқа-шакл.

КӮЧАНДА کوچنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **кӯчидан**. 2. *маҷ.* равон, сайёр (*оид ба* рег, барф *ва г.*).

КӮЧАПӮШӢ کوچه‌پوشی либосе, ки вақти ба кӯчабароӣ, меҳмониравӣ *ва г.* мепӯшанд.

КӮЧАТ کوچت растанӣ ё ниҳоле, ки барои шинондан дар ҷои дигар дар шароити махсус сабзонида шудааст, парварда: **кӯчати гул, кӯчати карам, кӯчати райҳон; кӯчат кардан** растанӣ ё ниҳоли дар шароити махсус парварондашударо ба ҷои дигар шинондан.

КӮЧАТШИНОНӢ کوچت‌شنانی растанӣ ва ниҳолҳои парвардашавандаро ба ҷои дигар шинондан.

КӮЧБАНДӢ کوچبندی *исми амал аз* **кӯч бастан**: кӯч бастан аз ҷое ба ҷои дигар.

КӮЧИДАН کوچیدن 1. бо бору буна аз ҷое ба ҷои дигар рафтан (*барои истиқомат, маскан гирифтан*), нақли макон кардан, кӯч кардан; **кӯчидани рег** дар биёбон бо таъсири бод ҷо иваз кардани хомаҳои рег. 2. *гуфт.* канда шудан, аз ҷояш беҷо шудани чизе: **кӯчидани дарахт** бо таъсири бод аз реша ҳамроҳи замини он канда шуда афтодани дарахт; **тарма кӯчидан** дар кӯҳсор аз ҷояшон канда шуда ба поин фурӯравии барфҳои ҷамъшуда.

КӮЧИДАНӢ کوچیدنی *сифати феълии замони оянда аз* **кӯчидан**; **кӯчиданӣ шудан** дар нияти кӯчидан будан, рафтанӣ шудан бо кӯчи худ (*аз ҷое ба ҷое*).

КӮЧИШ کوچش *исми феълӣ аз* **кӯчидан**; кӯч, нақли макон, ҳиҷрат.

КӮЧӢ کوچی *ниг.* **кӯчманчӣ**.

КӮЧКАШОНӢ کوچ‌کشانی кашондани бору буна ва асбоби хона вақти кӯчидан.

КӮЧМАНЧИГӢ کوچمنچیگی бодиягардӣ, зиндагонии ғайримуқимӣ.

КӮЧМАНЧӢ کوچمنچی бодиягард, он ки дар ҷое муқим нест.

КӮЧОКӮЧ کوچاکوچ кӯчидани пай дар пай; тараддуди кӯчидан.

КӮЧОН(И)ДА کوچانده//کوچانیده *сифати феълии замони гузашта аз* **кӯчон(и)дан; кӯчон(и)да овардан** касеро ба ҷои иқомати дигар овардан.

КӮЧОН(И)ДАН کوچاندن//کوچانیدن *тарзи бавоситаи* **кӯчидан**; 1. касеро аз ҷое ба ҷое нақли макон додан, касеро бо бору бунааш ба ҷое бурдан (*барои истиқомат ё сукунат*). 2. чизеро аз ҷояш беҷо кардан ё аз ҷояш хезондан. 3. рӯбардор кардан, рӯнавис кардан.

кӯш کوش *асоси замони ҳозира ва сиғаи амр аз* **кӯшидан;** кӯшиш кун, саъй кун.

КӮШАНДА کوشنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **кӯшидан**; он ки саъю кӯшиш дорад, кӯшо.

КӮШИДАН کوشیدن кӯшиш (ҷидду ҷаҳд, саъй) кардан, ғайрат намудан.

КӮШИШ کوشش саъй, ҷаҳд, ғайрат; ҳаракат барои иҷрои коре; **кӯшиш кардан (доштан)** барои иҷрои коре ҷидду ҷаҳд кардан, саъю ҷаҳд ба кор бурдан, кӯшиш ба харҷ додан.

КӮШК کوشک иморати бошукӯҳ, ки атрофаш боғ ё сабзазор бошад; қаср.

КӮШО کوشا *кит.* кӯшанда, саъйкунанда.

Қ

Қ *ҳарфи понздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* қоф (ق); *дар ҳисоби абҷад ба адади 100 баробар аст; ин ҳарф маъмулан дар ифодаи калимаҳои баргирифта аз забонҳои арабӣ, туркӣ ва юнонӣ истифода мешавад.*

ҚАБ(Б) *а.* قب *кит.* гиребон, гиребони пироҳан; **қаб даридан** гиребон даридан, гиребон чок кардан.

ҚАБА قبه *гуфт., ниг.* **қава**.

ҚАБАҚ *т.* قبق *кит.* 1. ҳадаф, нишона, нишон. 2. каду. 3. дарахти миёнхолӣ.

ҚАБАС *а.* قبس шуъла, пораи оташ; оташпора.

ҚАБАТ *т.* قبت 1. ҳар табақаи чизҳои болои ҳам ҷойгиршуда, табақа, қат: **чор қабат кӯрпача, се қабат ҷома**, **як қабат хок; як қабат пӯст (қабати бадан)** пардаи пӯсти бадан. 2. *нум.* даста, комплект: **як қабат куртаву лозимӣ, чор қабат кӯрпаву болишт**. 3. *гуфт.* табақа, ошёна (-и иморат); **аз қабати**… аз байни…, аз миёни…: **аз қабати абрҳо, аз қабати борони тир, аз қабати туман, аз қабати ангуштон; ба қабати**… а) ба даруни…: **ба қабати абр даромадани офтоб**; б) ба таги…, ба зери…: **ба қабати бистар даромадан, ба қабати замин даромадан**; **дар қабати**... дар миёни…, дар байни…, андаруни…: **дар қабати кӯрпа, дар қабати китобу коғазҳо, дар қабати ду нон**…; **қабат ба қабат // қабат-қабат** а) якчанд қабат, қабатҳои зиёд; қабати ғафс; б) болои ҳам, боло-болои ҳам, яке рӯи дигаре; **қабат ба қабати**… а) тамоми қабатҳои…; ҳамаи қишрҳои…; б) дарун ба даруни…; ◊ **қабат-қабат гӯшт гирифтан** аз шодию хурсандӣ рӯҳбаланд шудан, аз ниҳояти шодмонӣ болидан.

ҚАБЕҲ *а.* قبيح 1. зишт, бад, ганда, нописанд (*оид ба чизе*); **алфози қабеҳ**, калимаҳои дашномии кӯчагӣ; **суханҳои қабеҳ**, **хислати қабеҳ**. 2. палид, разил (*оид ба касе*).

ҚАБЕҲА *а.* قبيحه *муаннаси* **қабеҳ**.

ҚАБЕҲӢ قبيحى *ниг.* **қабоҳат**.

ҚАБЕҲОНА قبيحانه разилона, палидона: **ёрии қабеҳона, толону тороҷи қабеҳона**.

ҚАБЕҲУЛВАҶҲ *а.* قبيح‌الوجه зиштрӯй, бадрӯй, бадафт, баднамо.

ҚАБЗ I *а.* قبض *кит.* гирифтан бо даст (панҷа); **қабзи хотир** гирифтагии хотир, малоли хотир; **қабзи ҷон** гирифтани ҷон, мирондан; **қабзу баст** гирифтану додан, додугирифт; санад, ки ба бадали чизи гирифта медиҳанд.

ҚАБЗ II *а.* قبض гирифторӣ, дар банд будан; **қабзи меъда** сахт шудани меъда; қабзият; **қабзи табиат** а) гирифтагии табъ, хиратабъӣ; б) *ниг.* **қабзи меъда**.

ҚАБЗА I *а.* قبضه 1. он миқдор чиз, ки дар як мушт меғунҷад, чизе, ки дар байни панҷаи даст ҷо мешавад, даста; **як қабза коғаз, як қабза алаф (гул)**. 2. даст, панҷа; **ба қабзаи** *касе* **даромадан** ба дасти касе даромадан, ба тасарруфи касе даромадан; **қабза кардан** дар байни кафи худ гирифтан (ришро, банди дасти касеро *ва ғ.)*; дар мобайни кафу панҷаи даст ҷой додан.

ҚАБЗА II *а.* قبضه *кит.* гирифтангоҳи шамшер, теғ, корд, камон *ва ғ.*; даста, дастгира, мақбаз; **қабзаи шамшер**.

ҚАБЗАГИР قبضه‌گير *кит.* даста, дастгира.

ҚАБЗИЯТ *а.* قبضيت *кит.* гирифтагии меъда, сахт шудани меъда, инқибоз; **қабзияти ботинӣ** афсурдаҳолӣ, рӯҳафтодагӣ.

ҚАБЗУЛВУСУЛ *а.* قبض‌الوصول *кит.* шаҳодатномаи расидани чизе, хати қабул, санади расид, забонхат.

ҚАБИЛ *а.* قبيل гурӯҳ, даста; қисм; ҷинс, хел, навъ; **аз ин (он, ҳамон) қабил; аз қабили**… аз навъи…, аз ҷинси…; мисли…, монанди…

ҚАБИЛА *а.* قبيله гурӯҳи иҷтимоӣ, ки муносибатҳои хешутаборӣ ва ягонагии забону ҷои истиқомат аз нишонаҳои он аст, қавм, тоифа: **қабилаи манғит, қабилаҳои бодиянишин**.

ҚАБИЛАВӢ قبيلوى *мансуб ба* **қабила**; хоси қабила: **урфу одати қабилавӣ, ҷомеаи қабилавӣ**.

ҚАБЛ *а.* قبل пеш, аввал; *муқоб.* **баъд; қабл аз**… пеш аз…, то...; **илоҷи воқеа қабл аз вуқӯъ бояд кард** (*мақ.*).

ҚАБЛАН *а.* قبلاً пештар, пеш аз ин; пеш аз вақт, пешакӣ.

ҚАБЛӢ قبلى пешина; пешакӣ; **омодагии қаблӣ** тайёрии пешакӣ.

ҚАБО *а.* قبا як навъ либоси рӯпӯши дарози пешкушодаи мардона; ҷома, либос.

ҚАБОИЛ قبائل *ҷ.* **қабила**.

ҚАБОҚ *т.* قباق 1. каду. 2. ҳадаф, нишон (-и камонкашони савораи қадим), қабақ.

ҚАБОЛА *а.* قباله 1. ҳуҷҷате, ки мутобиқи он касе чизеро ба зимма мегирад (*мас., адои қарзро*). 2. санади харидуфурӯши мулк, ҷой, хона; васиқа; **қарзу қабола** додугирифт.

ҚАБОЛАНАВИС قباله‌نويس *кит., кҳн.* он ки қаболаи расмӣ менависад ва онро сабт мекунад.

ҚАБОЛАНАВИСӢ قباله‌نويسى *кит.* амал ва шуғли қаболанавис.

ҚАБОНАМАД قبانمد яктаки намадӣ, либоси боронӣ, чакман.

ҚАБОПӮСТИН قباپوستين *кит.* либоси яктаки дарози аз пӯст дӯхташуда.

ҚАБОПӮШ قباپوش қабопӯшида, қабо дар тан: **сарви қабопӯш**.

ҚАБОҲАТ *а.* قباحت зиштӣ, нозебоӣ, бадӣ; қубҳ, қабеҳӣ.

ҚАБОҲАТНОК قباحتناک қабеҳ, манфур, нозебо, баднамо.

ҚАБР *а.* قبر гӯр, оромгоҳ, марқад; **қабр кандан** гӯр кофтан; **ба сари қабри** *касе* **рафтан** оромгоҳи касеро зиёрат кардан; ◊ **ба қабри (гӯри) падари** … бало ба пасаш, беҳтар аст дигар гапи ӯро нагӯед… (*калимаи дашном*).

ҚАБРГОҲ قبرگاه маҳалле, ки дар он қабрҳо ҷойгиранд, қабристон.

ҚАБРИСТОН قبرستان ҷои дафни мурдагон, гӯристон; **қабристони шаҳидон** оромгоҳи ҳалокшудагон дар ҷангҳову офатҳои табиӣ.

ҚАБРКАН قبرکن он ки барои марҳум қабр омода месозад, гӯрков.

ҚАБРКАНӢ قبرکنى шуғли махсус, ки аз омода кардани қабр барои мурдагон иборат аст, гӯрковӣ.

ҚАБУ قبو *лаҳҷ.* камин; **буз дар девор, гург дар қабу** (*мақ.*).

ҚАБУЛ *а.* قبول 1. пазируфтан, гирифтан; таҳвилгирӣ, ахзи чизи супурданӣ: **қабули ариза (дархост…), қабули пахта, қабули пилла, комиссияи қабул; қабули донишҷӯӣ** ба донишҷӯӣ пазируфтан. 2. пазироӣ, пазириш, рухсатдиҳӣ; истиқбол. 3. ба зимма (ӯҳда) гирифтан, ба дӯш гирифтан. 4. мақбул доштан, маъқул донистан, писандидан (-и сухан, насиҳат, таклиф *ва г.*); **қабули қарор // қарор қабул кардан** овоздиҳӣ, ба мувофиқа омадан (-и аҳли ҷаласа дар масъалае); **ӯҳдадорӣ қабул кардан** иҷрои нақшаеро ба зимма гирифтан; **қабули салом** *кинояаз* ҷавоб додан ба салом, алейк гирифтан; **динеро қабул кардан** гаравидан (майл кардан, рӯй овардан, мӯътақид шудан) ба дине; **узри** *касеро* **қабул кардан** ба эътибор гирифтани узри касе, касеро маъзур доштан; **ангушти қабул ба(р) дида ниҳодан** *кинояаз* қабул кардан; **зиёрат қабул!** сафар муборак!, ба хайр! (*таъбирест, ки ба шахси аз зиёрату сафар баргашта мегӯянд ва ӯ дар ҷавоб «мурод ҳосил» мегӯяд*).

ҚАБУЛГОҲ قبولگاه утоқи пазироӣ; хонае, ки

дар он корафтодагон соати қабулро мунтазир мешаванд: **қабулгоҳи вазир, қабулгоҳи мудир…**; **қабулгоҳи беморон** шӯъбаи қабули беморон дар беморхонаҳо.

ҚАБУЛДОР قبولدار **:қабулдор кардан** ба қабули чизе водор кардан; розӣ кунондан касеро ба чизе.

ҚАБУЛЁБАНДА قبولیابنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **қабул ёфтан**; қабулшаванда, пазируфташаванда.

ҚАБУЛКУНАК قبولکنک *радио.* дастгоҳи қабулкунандаи мавҷҳои радиоӣ.

ҚАБУЛКУНАНДА قبولکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **қабул кардан**. 2. он ки чизеро қабул мекунад.

ҚАБУЛОН(И)ДАН قبولاندن//قبولانیدن *тарзи бавоситаи* **қабулидан**; мавриди пазироӣ қарор додан; писанд кунонидан.

ҚАБУЛХОНА قبولخانه *гуфт.* 1. *ниг.* **қабулгоҳ**. 2. хонае, ки табиб беморонро қабул мекунад.

ҚАБУЛШАВАНДА قبولشونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **қабул шудан**. 2. қобили қабул; он чи пазируфтанист. 3. он ки ба ҷое пазируфта мешавад.

ҚАБУРҒА *т.* قبورغه устухони паҳлу, данда (*дар одам ва чорпо*).

ҚАБУРҒАДОР قبورغه‌دار дорои қабурға, иборат аз қабурға; **гӯшти қабурғадор** гӯшти якҷоя бо устухони паҳлу.

ҚАВ I قو пилтаи чақмоқ, латтаи сӯхта барои бо чақмоқ даргирондани оташ; пахтаи сӯхта, ки барои нигаҳ доштани хун ба ҷои хуншор зер мекунанд.

ҚАВ II قو навъи замбӯруғ, ки чатри он поя надорад ва дар танаи дарахтон мерӯяд.

ҚАВА قوه **:қава будан** *гуфт.* дар банд будан, муқайяд (гирифтор) будан; **қава кардан** касеро дар ҷое маҳкам кардан; ҳабс кардан; **ду пойро дар як мӯза қава кардан** исрор кардан дар коре.

ҚАВАД *а.* قود *кит.* қасос, ниқор; **қавад ситондан** ниқор гирифтан, интиқом гирифтан.

ҚАВАХОНА قوه‌خانه *гуфт.* ҳабсхона, маҳбас.

ҚАВВОД *а.* قوّاد *кит.* далла; дайюс, қалтабон.

ҚАВВОДА *а.* قوّاده *муаннаси* **қаввод**.

ҚАВВОДАГӢ قوّادگی даллагӣ, дайюсӣ.

ҚАВВОДХОНА قوّادخانه *кит.* даллахона, ҷойгоҳи фоҳишаҳо.

ҚАВВОЛ *а.* قوّال *кит.* 1. гапзананда, гӯянда, нотиқ; забоновар. 2. сароянда, ҳофиз.

ҚАВВОЛБАНД قوّالبند *кит.* суханвар, хушгап, нотиқ.

ҚАВВОЛӢ قوّالی амал ва шуғли қаввол, нотиқӣ, суханварӣ.

ҚАВВОС *а.* قوّاس *кит.* камонсоз, камонгар.

ҚАВИАЗМ قوی‌عزم қавиирода, дорои иродаи маҳкам, матин.

ҚАВИАНДОМ قوی‌اندام *ниг.* **қавипайкар**.

ҚАВИБОЗУ قوی‌بازو 1. он ки бозувони бақувват дорад, қавидаст. 2. *маҷ.* зӯр, пурқувват: **ҷавони қавибозу**.

ҚАВИБОЛ قوی‌بال дорои болҳои нерӯманд; *ниг.* **қавидил**.

ҚАВИБУНЁД قوی‌بنیاد он ки ва ё он чи появу бунёди пойдору устувор дорад; мустаҳкам, нерӯманд, пурқувват.

ҚАВИДАСТ قوی‌دست 1. он ки дастони нерӯманд дорад. 2. *маҷ.* пурзӯр, боқувват, муқтадир; *ниг.* **қавибозу**.

ҚАВИДАСТГАҲ قوی‌دستگه *ниг.* **қавидастгоҳ**.

ҚАВИДАСТГОҲ قوی‌دستگاه тавоно, давлатманд, соҳиби ҷоҳу манзалат.

ҚАВИДИЛ قوی‌دل шуҷоъ, далер, ҷасур; **қавидил кардан** (*касеро*) ҷасур шердил кардан.

ҚАВИЁЛ قوی‌یال 1. он ки гардани бақувват дорад. 2. *маҷ.* зӯр, тануманд.

ҚАВИИРОДА قوی‌اراده он ки иродаи мустаҳками халалнопазир дорад, қавиазм.

ҚАВИМ *а.* قویم *кит.* рост, дуруст; устувор, пойдор.

ҚАВИНИҲОД قوی‌نهاد салимтабиат, зӯровар, бақувват.

ҚАВИПАЙКАР قوی‌پیکر тануманд, тановар, қавиҷусса; зӯр, бақувват.

ҚАВИПАНҶА قویپنجه 1. он ки панҷаҳои сахт ва бақувват дорад. 2. пурзӯр, боқувват, муқтадир, тавоно.

ҚАВИПОЙ قویپای 1. дорои пойҳои устувору нерӯманд. 2. *маҷ.* устувор, мустаҳкам, пойдор, сахтбунёд.

ҚАВИРӮҲ قویروح он ки рӯҳи мустаҳкаму иродаи устувор дорад; *ниг.* **қавиирода**.

ҚАВИТАБЪ قویطبع 1. дорои табъи баланд. 2. *маҷ.* шоири боистеъдод.

ҚАВИТАН قویتن тануманд, дорои ҷисми қавӣ, пурзӯр, нерӯманд,

ҚАВИҲАЙКАЛ قویهیکل тануманд, қавипайкар, тавонгар.

ҚАВИҲИММАТ قویهمّت *ниг.* **ҳимматбаланд**.

ҚАВИҲОЛ قویحال 1. давлатманд, ғанӣ. 2. пуриқтидор, зӯр, бақувват.

ҚАВИЧАНГ قویچنگ *ниг.* **қавипанҷа**.

ҚАВИЧАНГОЛ قویچنگال 1. бо чанголи гирову мустаҳкам. 2. даранда, ваҳшӣ.

ҚАВИҶУССА قویجثه бузургҷусса, тануманд, азимҷусса.

ҚАВИШАВКАТ قویشوکت бошукӯҳ, соҳиби ҷалолу дабдаба.

ҚАВИШАЪН قویشأن азимушшаън, боазамат, пуршаън.

ҚАВИЭЪТИҚОД قویاعتقاد он ки боавариву итминони мустаҳкам дорад; *ниг.* **қавиирода**.

ҚАВӢ *а.* قوی 1. зӯр, бақувват, тавоно: **бозувони қавӣ, даст (он)-и қавӣ, ӯрдуи қавӣ, эътиқоди қавӣ**. 2. мустаҳкам, устувор: **азми қавӣ, иродаи қавӣ, робитаро қавӣ кардан, қавӣ шудани азми** *касе.* 3. калон, бузург, тануманд; **эҳтимоли қавӣ** гумони бисёр наздик, ба яқин, эҳтимоли яқин.

ҚАВЛ I *а.* قول 1. гуфтор, сухан, калом; **аз қавли**… аз гапи…, аз сухани…; **аз рӯи қавли… // назар ба қавли…** мувофиқи гапи…, тибқи гуфтаи…; **ба қавли**… бино ба гуфтаи…, ба гуфти…, аз рӯи гапи… тавре ки мегӯя(н)д. 2. фикр, ақида. 3. аҳд, паймон, мисоқ; ваъда; **қавлу қарор** а) аҳду паймон барои иҷрои коре; гуфтугузор; б) аҳд ва пойдорӣ ба аҳд; **қавл гирифтан** (*аз касе*) паймон гирифтан, аҳд гирифтан аз касе; **қавл додан** ваъда додан, иҷрои кореро ба ӯҳда гирифтан; **қавл надоштан** дар қавли худ вафодорӣ накардан, ваъдахилоф будан; **аз қавли худ (бар) гаштан** аз рӯи гуфтаи худ амал накардан; аҳди худро шикастан; аз фикру раъйи худ баргаштан; **ба қавли худ вафо кардан** ваъдаи худро ба ҷо овардан; ◊ **ба қавле** чӣ тавре ки мегӯянд, ба истиллоҳ; гӯё ки; **қавли** *касе* **якто будан** гапи касе як будан сухан (*ваъда ё аҳд*)-и худро дигар накардан.

ҚАВЛ II *а.* قول *кит.* тарона; тасниф; лаҳне дар мусиқӣ.

ҚАВЛНОМА قولنامه аҳду паймони навишта, санаде, ки фурӯшандаву харидор роҷеъ ба нарху байъ ба даллол медиҳанд.

ҚАВЛОНА قولانه *гуфт.* дастхат, забонхат.

ҚАВМ *а.* قوم 1. гурӯҳи мардум, тоифа, қабила, халқ, мардум: **қавми кӯчманчӣ, қавми тоҷик, қавму қабила**. 2. хешу табор; **қавму хеш** хешу ақрабо. 3. *д., маҷ.* гурӯҳе, ки дар як масҷид ва аз паси як имом намоз мехонанд.

ҚАВМӢ قومی *мансуб ба* **қавм**; **низои қавмӣ** низоъ дар байни қавм; низои миллӣ.

ҚАВОИД قواعد *ҷ.* **қоида**.

ҚАВОҚ *т.* قواق пӯсти гирдогирди чашм, ки мижаҳо дар лаби он мерӯянд, пилки чашм; **бо қавоқи гирифта // бо қавоқи овезон** бо табъи хира, туршрӯёна; **қавоқ андохтан** бо ифодаи чеҳра ошкор сохтани хиратабъӣ ва баён кардани хашму норозигӣ, рӯ турш кардан; **қавоқу димоғ кардан // қошу қавоқ кардан** *ниг.* **қавоқ андохтан; қавоқи** *касе* **овезон будан** табъи касе хира будан, туршрӯ будан; хашмолуд будан; **қавоқи худро овезон кардан** *ниг.* **қавоқ андохтан; аз қавоқи** *касе* **барфу борон боридан** туршрӯ будан, табъи хира доштан; ғамгину хашмолуд будан.

ҚАВОЛА *а.* قواله *ниг.* **қабола**; **қарзу қавола кардан** *гуфт.* бо азобу машаққати зиёд қарз ёфтан.

ҚАВОМ *а.* قوام *кит.* 1. ростӣ, дурустӣ; устуворӣ, пойдорӣ. 2. адл.

ҚАВОНИН *а.* قوانین *ҷ.* **қонун**.

ҚАВОРА *а.* قواره 1. шаклу шамоил, қиёфа. 2. *кит.* порчае аз матоъ, ки дӯзанда аз ҷои гардан ва гиребони пироҳан гирд мебурад.

ҚАВС *а.* قوس 1. камон; қисме аз доира (*дар ҳандаса*). 2. *грам.* аломати ҷуфти камоншакли китобат барои махсус ҷудо кардани баъзе маълумот аз матни асосӣ *ва г.* 3. моҳи нӯҳуми солшумории ҳиҷрии шамсӣ (*аз рӯи тақвими бурҷӣ*), ки он ба 22 ноябр - 21 декабри милодӣ рост меояд ва дар форсӣ ин моҳро «озар» мегӯянд; ◊ **қавси қузаҳ** тиру камон, рангинкамон.

ҚАВСАЙН *а.* قوسين *ҷ. дугонаи* **қавс** 2.

ҚАВСАР(А) *а.* قوصره//قوصر *кит.* сабади хасин барои кашондани меваи хурмо *ва г.*

ҚАВСӢ قوسی *мансуб ба* **қавс**; камонмонанд, хамида, дуто; **борони қавсӣ** бороне, ки дар моҳи қавс меборад.

ҚАВСОБ قوساب обмонии зимистона ба заминҳои шудгоршуда дар баъзе ҷойҳо.

ҚАВСУННАҲОР *а.* قوس‌النهار *нуҷ.* хати ҳаракати Офтоб аз тулӯъ то ғуруб.

ҚАВУРДОҚ *т.* قورداق *хӯр.* гӯшти дар равғани дунба пухта, ки одатан барои дар зимистон хӯрдан бо равғанаш дар хум нигоҳ медоранд, қайла.

ҚАВУРМА *т.* قورمه *хӯр.* таоме, ки гӯштро бо пиёзу картошка *ва г.* бирён карда, аз болояш каме об рехта мепазанд.

ҚАВУРМАШӮРБО قورمه‌شوربا *хӯр.* қавурмае, ки обашро зиёд рехта, ба шӯрбо табдил додаанд.

ҚАД(Д) *а.* قد 1. дарозии одам, ҳайвон ё растанӣ ба боло, қомат, боло: **қади баланд**, **қади боло, қади дароз, қади дилҷӯ, қади мавзун, қади расо, қади раъно, қаду боло, қаду қомат, қади** *касе* **хам гаштан, қади худро хам кардан;** *ба тариқи истиора*: **нахли қад**, **сарви қад, қади алиф, қади сарв, қади шамшод; қаду баст, қаду қомат** андом; ҷусса, гавда; **қад афрохтан** қомат баланд кардан, қад (ро) дароз кардан; **қад ёзондан** а) қадбаланд шудан, дароз шудани қад, қад мондан; б) қадро баландтар бардоштан; қоматро андак пеш ва боло бурдан; **қад кашидан** а) дароз шудани қад, қадбаланд шудан; б) сабзида баромадан, нашъунамо кардан; **қад мондан** дароз гардидани қад, қадбаланд шудан; **қад рост кардан** а) қомат рост кардан, рост хестан; б) *киноя аз* сохта шудан, бино ёфтан; в) *маҷ.* кору бори худро аз нав ба роҳ мондан; нашъунамо кардан. 2. дарозӣ, тӯл; *муқоб.* **бар; (аз) қади**… бо лаби…, бо канори…, лаб-лаби (дарё, ҷӯй, наҳр); **бо қади роҳ** ба тӯли роҳ, ба дарозии роҳ; **қад-қади…** а) дар тӯли…, ба дарозии…; б) лаб-лаби…, дар канори…, дар соҳили...; **як қади** … ба андозаи…, ба қадри баландии…: **(як) қади найза, ду қади сафедор; қаду бар** дарозию паҳноӣ, тӯлу арз; **қад додан** а) қомат афрохтан, қад рост кардан; б) баробари қомат омадан, ба андозаи қад мувофиқ омадан; **бо як ваҷаб қад** бо ин хурдсолӣ (*ба хурдсолон гуфта мешавад*); **аз қаду бари** *чизе* **задан** а) бо ҳар гуна баҳонаю фиреб чизеро ниҳоят кам карда додан; б) аз чизе беинсофона дуздидан; **ба қад расидан** ба камол расидан, ба балоғат расидан; **ба (дар) қади** *касе* **шудан** ҳомила шудан, дуҷон шудани зане; **як қад паридан** аз ҳодисаи ногаҳоние сахт тарсидан, нохост ҳаросида ҷастан; **як қад парондан** *тарзи бавоситаи* **як қад паридан; аз қади** *касе* **гаштан** фидои қаду қомати касе шудан (*дар мавриди истиқбол ё меҳрубонӣ мегӯянд*).

ҚАДАҒАН *т.* قدغن 1. манъ кардани чизе бар касе, мамониат, монеъ шудан. 2. таҳрим, эмбарго; **қадаған кардан** таҳрим, манъ кардан, монеа гузоштан.

ҚАДАК I قدک *шакли тасғир ва навозиши* **қад**.

ҚАДАК II قدک карбоси ранга (*кабуд*).

ҚАДАМ *а.* قدم 1. пой, андозаи пой аз сарангушт то пошна. 2. фосилаи байни ду пой вақти роҳ рафтан, гом (*ҳамчун воҳиди паймоиш*). 3. қадаммонӣ, роҳгардӣ, роҳравӣ; **бо қадамҳои дилпурона, бо қадамҳои калон-калон, бо қадамҳои қатъӣ, бо қадамҳои оҳиста, бо қадамҳои тез-тез, бо қадамҳои устувор**. 4. қудум, ташриф, омадан. 5. *маҷ.* иқдом дар коре; **қадами аввалин** а) гоми нахустин; б) *киноя аз* ибтидои коре, оғози чизе, шавгун; **машқи қадам** тамрини қадаммонии низомӣ ё варзишӣ, машқи роҳгардии хоси ҳарбиён ё варзишгарон; **бо қадамҳои ҳарбӣ** ба тарзи қадаммонии низомиён, бо роҳгардии хоси

ҳарбиён; **дар ҳар як қадам** дар фосилаи ҳар як гом; **як-ду қадам дуртар** андаке дуртар, дар фосилаи начандон зиёд; **қадам бардоштан** ба роҳ даромадан, равон шудан; **қадам гузоштан (мондан, ниҳодан)** а) по гузоштан, ба роҳ даромадан; роҳ рафтан, роҳ гаштан; б) равон шудан ба сӯе, рафтан; в) омадан ба ҷое; г) даромадан, дохил гаштан, ворид гаштан ба ҷое; ғ) *маҷ.* шурӯъ намудан, оғоз кардан ба коре; **қадам задан** роҳ гаштан; роҳ рафтани бисёр барои гардиш ё вақтгузаронӣ; **қадам кардан** масофаеро бо қадам андоза кардан; **қадам партофтан** пой мондан, ба роҳ даромадан; роҳ рафтан, роҳ гаштан; ◊ **музди қадам** ҳаққе, ки ба табибон, мутрибон *ва м. инҳо* барои омаданашон медиҳанд, поймузд; **як сари қадам** а) сари роҳ, аз ҷое гузашта истода; б) ба фурсати кам, барои андак вақт; **қадам ба қадам** гом ба гом; батадриҷ, оҳиста-оҳиста; **дар сари ҳар қадам // дар ҳар қадам** дар ҳама ҷо ва ҳамеша; зуд-зуд; **аз қадами**… ба шарофати омадани…, аз юмни қудуми…; **аз пои қадами (неки)** *касе* аз хушқадамии касе; **аз пою қадами** *касе* бинобар расидани пои касе ба ҷое; ба шарофати омадани касе ба ҷое; **қадам беҷо мондан** бемулоҳиза рафтор кардан; *муқ.* **пои худро беҷо мондан; қадам каҷ гузоштан (мондан)** ба роҳи бад рафтан, бадахлоқӣ кардан; **қадамро дониста мондан** кореро бамулоҳиза ва ҳушёрона иҷро кардан; дар коре эҳтиёт ба харҷ додан; **қадамро шумурда мондан (партофтан)** бо эҳтиёт роҳ гаштан; саросема нашуда, оҳиста роҳ рафтан; **қадам ранҷа кардан** қабули заҳмат карда омадан (*дар мавриди аз рӯи лутф ва марҳамат ба ҷое омадани шахси мӯҳтараме гуфта мешавад*); **қадами** *касе* **аз ҷое канда набудан** рафтуои худро ба ҷое қатъ накардан, алоқаи худро набуридан; *муқ.* **пои худро аз ҷое кандан; қадами** *касе* (*ё* **пою қадами касе) ба ҷое расидан** ба ҷое омадани касе; **қадами худро** (*ё* **пою қадами худро) аз ҷое кандан** рафтуои худро ба ҷое қатъ кардан, алоқаи худро буридан; **қадаме ба пеш будан** пешравие ҳисоб шудан, пешрафт будан; **як қадам берун намондан (нарафтан)** пурра мувофиқи нишондоди касе кор кардан, аз гапи касе ҳеҷ набаромадан; **як (ду) қадам роҳ будан** наздик будани роҳ; **ба остонаи ҷое қадам ниҳодан (гузоштан, мондан)** ба ҷое даромадан, ворид шудан, дохил шудан; **ба рӯи қадам омадан** таваллуд ёфтан, зоида шудан, ба дунё омадан; **ба соле қадам мондан (ниҳодан, гузоштан)** ба соле даромадан, … ба синне расидан; **ба ҳаёт қадам гузоштан** (*мондан, ниҳодан*) бо дунё омадан, таваллуд ёфтан, зоида шудан; **ҳар қадами** *касеро* **назорат кардан** рафтори касеро сахт назорат кардан, ҳар як кори касеро таҳти назорат гирифтан; **қадам расид, бало нарасад** бо омадани касе балоҳо, офатҳо дафъ шаванд (*дуое, ки дар вақти омадани меҳмоне мегӯянд*); **қадаматон болои дида // ҳар қадаматон нури дида, тоҷи сар** аз ташрифатон бисёр хушнуд ҳастем (*дар мавриди пазироӣ ба меҳмон мегӯянд*); **қадами аввал-лӯкка** аз одами навкор камбудӣ рӯй медиҳад; ҳар кор дар аввал нуқсон дорад; **қадами** *касе* **муборак будан** ба шарофати омадани касе хайрият шудан ва омад кардани корҳо; **қадами худро озор надодан** ба ҷое дигар наомадан, рафтуои худро қатъ кардан.

ҚАДАМВОР قدم‌وار *кит.* ҷой ва масофаи як қадам, ҷои ба андозаи дарозии як қадам.

ҚАДАМГИР قدم‌گیر *кит.* ҷое, ки дар он по гузоштан ва роҳ рафтан мумкин аст.

ҚАДАМГОҲ قدم‌گاه 1. ҷои ниҳодани по, ҷои қадам. 2. маҳалле, ки изи пои одаме (*одатан рӯи санге*) боқӣ мондааст; ҷое, ки аз рӯи эътиқоди хурофӣ гӯё пои пайғамбаре, авлиё ё ягон бузургворе расидааст.

ҚАДАМГУЗОР قدم‌گذار роҳраванда, ҳаракаткунанда; **қадамгузор шудан** қадам мондан, пой ниҳодан, роҳ рафтан, роҳ гаштан.

ҚАДАМГУЗОРӢ قدم‌گذاری қадаммонӣ; роҳгардӣ, роҳ гаштан; ворид шудан ба ҷое.

ҚАДАМЗАНӢ قدم‌زنی *исми амал аз* **қадам задан**; роҳгардӣ, роҳравӣ (*бо мақсади гардиш ё вақтгузаронӣ*); ба қадамзанӣ даромадан; *ҳ.* бо низом қадам задан.

ҚАДАМЗАНОН قدم‌زنان *феъли ҳол аз* **қадам задан**; дар ҳоли қадам задан, дар ҳоли қадаммонӣ.

ҚАДАММОНӢ قدم‌مانی 1. қадам мондан, пой гузоштан. 2. роҳгардӣ, роҳравӣ. 3. тарзи рафтор, тариқи роҳгардӣ; **қадаммонии** *касе* **дигар (хел) шудан** *маҷ.* тағйир ёфтани

рафтори касе, муомилаи касе дигар хел шудан (*дар мавриди дигар шудани рафтору гуфтори касе гуфта мешавад*).

ҚАДАМНОРАС قدم‌نارس ҷое, ки пои одам нарасидааст; ҷое, ки ба он қадам гузоштан берун аз имкон аст.

ҚАДАМПАРТОӢ قدم‌پرتائی роҳравӣ, роҳгардӣ, қадамгузорӣ.

ҚАДАМФАРСО قدم‌فرسا он ки азобу машаққати роҳро бар ӯҳда мегирад, шахси боталош ва кӯшишкунанда.

ҚАДАМҶОЙ قدم‌جای *ниг.* **қадамгоҳ**.

ҚАДАМШУМОР قدم‌شمار асбоб барои шумурдани миқдори қадамҳо.

ҚАДАМШУМОРӢ//ҚАДАМШУМУРӢ قدم‌شماری//قدم‌شمری қадамзанӣ, роҳгардӣ; пасу пеш рафта омадан (*мас., дар интизории касе*).

ҚАДАМШУМ قدم‌شوم *кит.* шумқадам.

ҚАДАР I *а.* قدر миқдор, андоза, дараҷа; **қадаре** як қадар; андак, каме, қадре: **қадаре дам гирифтан, қадаре осуда шудан, қадаре ранҷидан, қадаре сӯҳбат кардан, забонаш қадаре мегирифт; ин қадар** а) ин миқдор *(андоза, дараҷа)*; б) то ин андоза, то ба ин дараҷа; чунин; зиёд, бисёр; **он қадар** а) он миқдор; ба он андоза; чандон (зиёд); б) ба дараҷаи хуб, ба таври бояду шояд; **на он қадар** начандон; **ҳамин қадар** а) ин миқдор, ин андоза; б) зиёд, бисёр; в) фақат ҳаминро, танҳо инро; **ҳар қадар** а) ҳар андоза, чӣ қадаре ки; чандон ки; б) ҳарчанд, агарчи, бо вуҷуди он ки; **ҳар қадар ки…, ҳамин қадар…** *пайвандаки ҷуфти тобеъкунандаи миқдору дараҷа* ба ин андозае ки, … ба ҳамон андоза…; **ҳар чи қадар** а) ба чи андозае ки…; б) ҳарчанд ки, агарчи, чандон ки; **чӣ қадар** а) чӣ миқдор?; б) чӣ андоза, ба кадом дараҷа; в) чӣ тавр, бисёр; хеле; **чӣ қадар ки**… ҳар қадар ки…, чӣ миқдоре ки…; **як қадар** а) як миқдор, қадре; б) як андоза, ба андозае; в) камтар, андаке, то андозае.

ҚАДАР II *а.* قدر *кит.* сарнавишт, тақдир, қисмат; **қазову қадар** пешомад ва сарнавишт, тақдир.

ҚАДАРАНДОЗ قدرانداز *таър.* камондоре, ки тираш ба хато намеравад.

ҚАДАРМОЯ قدرمایه *кит.* андак, кам, як миқдор, миқдори каме.

ҚАДАФРОЗӢ قدافرازی қад афрохтан, қадбаланд шудан, қадкашӣ; сабзиш, нашъунамо.

ҚАДАҲ *а.* قدح зарф барои нӯшидан, соғар, ҷом, пиёла, коса; **қадаҳи гул** *киноя аз* косаи сари гули лола *ва г.*; **қадаҳ нӯшидан; қадаҳ бардоштан** май нӯшидан.

ҚАДАҲБАРДОР قدح‌بردار *ниг.* **қадаҳнӯш**.

ҚАДАҲГӮӢ قدح‌گوئی *гуфт.* сухангӯӣ вақти қадаҳбардорӣ ба саломатӣ ё ба шарафи касе.

ҚАДАҲКАШ قدح‌کش *кит.* майхора, шаробнӯш.

ҚАДАҲНӮШ قدح‌نوش майнӯш, шаробхӯр.

ҚАДАҲНӮШӢ قدح‌نوشی *исми амал аз* **қадаҳ нӯшидан**.

ҚАДАҲПАЙМО قدح‌پیما *кит., ниг.* **қадаҳнӯш**.

ҚАДАҲСОЗ قدح‌ساز *кит.* устое, ки қадаҳ месозад, косагар, кулол.

ҚАДАҲХОР قدح‌خوار *кит.* майгусор, шаробхор, майнӯш.

ҚАДБАЛАНД قدبلند *ниг.* **қоматбаланд**: **марди қоматбаланд, духтари қоматбаланди зебо**.

ҚАДД قدّ *ниг.* **қад**.

ҚАДДАРОЗ قددراز *ниг.* **қадбаланд**.

ҚАДИД *а.* قدید гӯшти хушкондашуда, гӯшти қоқ; моҳии хушк ва намакин.

ҚАДИМ *а.* قدیم 1. дерина, дар айёми хеле пеш гузашта, собиқ, пешин, бостонӣ; куҳан, кӯҳна; **дӯсти қадим** дӯсти дерин; **маданияти қадим** фарҳанги дар замонҳои пеш бавуҷудомада; **тибби қадим** илми тандурустии маълум дар замонҳои гузашта, тибби бостонӣ; *муқоб.* **тибби муосир; халқи қадим** халқи таърихи бостонӣ дошта; **шаҳри қадим** шаҳри таърихи кӯҳна дошта; **аз қадим** аз замонҳои гузашта; **дар қадим** дар вақтҳои пеш, дар айёми гузашта; **қадимон** *кит.* одамони дар замонҳои пеш зиста, пешгузаштагон. 2. *таър.* ҷараёни иртиҷоии кӯҳнапараст, ки ба ҳар як навоварӣ инодкорона ва ҷоҳилона муқобилат нишон медиҳад; *муқоб.* **ҷадид; забони қадим** забони мустаъмал дар замонҳои гузашта, вале ҳоло

матрук; **забони форсии қадим** *збш.* нахустин давраи мавҷудияти табақабандишудаи забони форсӣ, ки тақрибан то асрҳоиVI-IV пеш аз милодро дар бар мегирад; **таърихи дунёи қадим** *таър.* давраи таърихи дунё, ки шартан то асри VII-VIII милодиро дар бар мегирад; **Юнони қадим** *таър.* давраи бостонии мамлакати Юнон, яъне то асрҳои миёна; **асли қадимаш барин мешавад** айнан монанди пештара мешавад, пурра ба вазъи пештарааш монанд мешавад.

ҚАДИМА قدیمه *муаннаси* **қадим**: **одами қадима, шаҳри қадима**.

ҚАДИМАН *а.* قدیماً дар давраҳои бостон, аз қадим, дар қадим.

ҚАДИМИСОХТ قدیمی‌ساخت ба тарзи меъмории замонҳои пеш сохташуда; кӯҳнасохт.

ҚАДИМӢ قدیمی 1. қадим будан; дерина будан. 2. бостонӣ, кӯҳна, дерина; пешина, куҳан, пештара. 3. қадимиён, пешгузаштагон.

ҚАДИМОНА قدیمانه ба тарзи қадим, бо расму оини қадимӣ.

ҚАДИМНАСЛ قدیم‌نسل 1. дорои аслу авлоди қадима, шаҷарадор. 2. аз дудаи бостонӣ

ҚАДИМНАСЛӢ قدیم‌نسلی намояндаи авлоди қадима будан, аз аслу дудаи бостонӣ будан.

ҚАДИМУЛАЙЁМ *а.* قدیم‌الایام :**аз қадимулайём** аз замонҳои қадим, аз рӯзгори собиқ.

ҚАДӢ قدی 1. *мансуб ба* **қад**; нишондиҳандаи тасвири тамоми бадан. 2. баланд, дароз.

ҚАДКАЛТА قدکلته *гуфт., ниг.* **қадкӯтоҳ**.

ҚАДКАШАК قدکشک *тиб.* ғадудест дар ҷои ба тана пайванд шудани ронҳои пой.

ҚАДКАШӢ قدکشی *исми феълӣ аз* **қад кашидан**; қад ба боло кашидан, қаддарозӣ.

ҚАДКӮТОҲ قدکوتاه он ки қадаш кӯтоҳ аст, пастқомат, қадпаст, қадкалта.

ҚАДНАВЧА قدنوچه марди ҷавони қадаш дарози борик.

ҚАДНАМО قدنما :**оинаи қаднамо** оинае, ки қади одамро пурра нишон медиҳад, оинаи бақад.

ҚАДНОРАС قدنارس 1. чизе, ки ба он қад (даст) намерасад. 2. ноболиғ, ба синни балоғат норасида; **духтари қаднорас** духтари ноболиғ.

ҚАДОҚ I *т.* قداق *таър.* воҳиди ченаки вазн, ки баробар ба 409, 05 г. буд, фунт.

ҚАДОҚ II *т.* قداق 1. бо бандакҳои майдаи оҳанӣ ба ҳам пайвастани зарфҳои шикаста ё кафидаи чинӣ ва шиша: **қадоқ кардан**. 2. ҷои шикастаи зарфҳо, ки бо бандакҳои мазкур ба ҳам пайваст карда шудааст. 3. *гуфт.* қублаи сахтшудаи дасту по, ки ба сабаби бисёр кори сахт кардан ва роҳ рафтан пайдо мешавад, пина.

ҚАДОҚГАР I قداق‌گر *таър.* коргаре, ки дар қадоқхона чойро баркашидаву ба коғазҳо печонда барои фурӯш тайёр мекард.

ҚАДОҚГАР II قداق‌گر он ки ба васлу таъмир кардани зарфҳои шикаста ё кафида машғул аст.

ҚАДОҚГАРӢ I قداق‌گری шуғли коғазпеч кардану фурӯхтани чой.

ҚАДОҚГАРӢ II قداق‌گری шуғли васлу таъмир кардани зарфҳои чинӣ ва филизӣ.

ҚАДОҚИН قداقین зарфи қадоқшуда: **чойнаку пиёлаи қадоқин**.

ҚАДОҚӢ قداقی *мансуб ба* **қадоқ** I; **санги қадоқӣ** санги яккадоқии тарозу.

ҚАДОҚХОНА قداق‌خانه *таър.* коргоҳе, ки чой ва тамокуро дар вазнҳои гуногун баркашида, ба коғаз печонда, ба фурӯш тайёр мекарданд.

ҚАДОҚЧӢ قداقچی *ниг.* **қадоқгар** II.

ҚАДПАСТ قدپست он ки ё он чи қадаш баланд нест, кӯтоҳқад; *муқоб.* **қадбаланд: марди қадпаст, ҷавони тануманди қадпаст, дарахти қадпаст**.

ҚАДПАСТӢ قدپستی пастии қад, қоматбаланд набудан.

ҚАДР *а.* قدر 1. андоза, миқдор, андоза ва миқдори ҳар чизе; **қадре** а) миқдоре, андозае, як андоза; андаке, каме; *муқ.* **як қадар: қадре васеътар, қадре дуртар, қадре калонтар, қадре саросема шуда, қадре ба ғазаб омада, қадре қувват гирифтан, қадре хурсанд шудан, қадре хӯрда дидан;** б) муддате, чанде: **боз**

қадре, қадре андеша кардан, қадре гуфтушунид кардан, қадре кор кардан, қадре нигарон шуда истодан, қадре хобидан; ба қадре ки… а) ба андозае ки…, ба миқдоре ки…; б) то он дараҷае, ки…; то он ҷое ки…; **бо қадре** бо каме, бо андаке, бо як қадар: **бо қадре бетоқатӣ, бо қадре ихтисор; ба қадри…** а) ба андозаи…, ба миқдори…; тахминан: **ба қадри донаҳои арзан, ба қадри гунҷоиши…, ба қадри чаҳор ангушт, ба қадри як қади одам;** б) мувофиқи…, муносиби…, аз рӯи…: **ба қадри дониши худ, ба қадри тавон; ин қадр // он қадр** *ниг.* **қадар; ҳар қадр** *ниг.* **қадар; чӣ қадр** *ниг.* **қадар**; **ба қадри даркорӣ** ба андозае, ки лозим аст, ба миқдори зарурӣ; **ба қадри дилхоҳ** ба андозае, ки дил мехоҳад, мувофиқи табъи дил; **ба қадри зарурӣ** а) *ниг.* **ба қадри даркорӣ;** б) зарурӣ, лозимӣ, даркорӣ; **ба қадри имкон** то ҳадде, ки имкон аст; **ба қадри кофӣ** ба он миқдору андозае, ки эҳтиёҷро қонеъ кунад; **ба қадри расамашон** аз рӯи расиданаш ба сари ҳар кас; **ба қадри ҳол** ба андозаи қувват ва тавоноӣ, алоқадри ҳол; мувофиқи имкон. 2. қимат, арзиш; эътибор, қурб; мартаба: **қадру қимат, қадр доштан, қадру қимати худро гум кардан, қадру эътибор доштан, қадру манзалат доштан; қадр кардан** *нав.* тақдир кардан; сарфароз гардонидан; **қадри** *касе* (*чизе*) **ро донистан // қадри** *касе* (*чизе*)**ро шинохтан** *ниг.* **ба қадри** *касе* **ё** *чизе* **расидан; шаби қадр** *ниг.* **лайлатулқадр; ба қадри як сари мӯ** ба қадри бисёр ночиз, каме ҳам, як зарра; **қадри** *касе* (*чизе*) **гузаштан** набудани касе ё чизе маълум шудан (*дар вақти аз даст додани касе ё чизе ва ё дастрас набудани чизе афсӯс хӯрда мегӯянд*); **қадри неъмат баъд аз завол** (*зарб.*); одам дар вақти дастрас будани чизе қадру қимати онро намедонад ва баъди аз даст рафтани он ба қадраш мерасад, набудани онро ҳис мекунад; **оби дари хона қадр надорад** (*мақ.*) *ниг.* **об**.

ҚАДРАС قدرس 1. қадрасанда, ба андозаи қади инсон. 2. *маҷ.* ба қад расида, ба балоғат расида, ба синни булуғ расида, ба камол расида; он ки синнаш ба ҳадди шавҳар кардан ё зан гирифтан расидааст (*бештар дар ҳаққи духтар гуфта мешавад*).

ҚАДРАСИДА قدرسیده *ниг.* **қадрас** 2.

ҚАДРАСО قدرسا *ниг.* **қадрас** 2.

ҚАДРБАЛАНД قدربلند олиқадр, олимартаба.

ҚАДРДОН قدردان 1. он ки қимату арзиши чизеро хуб медонад, он ки манзалату эҳтироми одамро медонад, қадршинос. 2. қарин, хеле наздик: **дӯсти қадрдон // ошнои қадрдон** дӯсти қарин, ошнои бисёр наздик; рафиқи хеле наздик.

ҚАДРДОНЗОДА قدردانزاده фарзанди дӯсти қарин ва хеле наздик.

ҚАДРДОНӢ قدردانی 1. қадрдон будан, расидан ба қадри кор ва хизмати касе; қадршиносӣ, сипосгузорӣ. 2. дӯстии наздик ва дерина; **қадрдонӣ кардан** қадршиносӣ кардан; сипосгузорӣ кардан, миннатдорӣ кардан.

ҚАДРНОК قدرناک боқадр, боарзиш; мӯътабар.

ҚАДРНОШИНОС قدرناشناس носипос, ношукр, кӯрнамак; кӯтоҳандеш.

ҚАДРНОШИНОСӢ قدرناشناسی носипосӣ, ношукрӣ, кӯрнамакӣ; кӯтоҳандешӣ.

ҚАДРШИНОС قدرشناس он ки ба қадри кор, некӣ ва фидокории кас мерасад, миннатгузор; *ниг.* **қадрдон** 1.

ҚАДРШИНОСӢ قدرشناسی қадршинос будан, расидан ба қадри кор ва фидокории касе, сипосгузор будан; **қадршиносӣ намудан** қадру манзалати касеро донисга, иззату эҳтиром кардан; сипосгузорӣ кардан.

ҚАДФАРОЗ قدفراز қоматбаланд, баландболо, дорои қадду қомати баланд.

ҚАДХАМИДА قدخمیده он ки қоматаш ба сабаби заъфи пирӣ ё беморие хам шуда бошад.

ҚАДҲ *а.* قدح *кит.* таъна задан, айб кардан; айбҷӯӣ, мазаммат; *муқоб.* **мадҳ**; **қадҳу ҷарҳ** сарзаниш ва таҳқир.

ҚАЗ (3) قز *кит.* абрешими хом.

ҚАЗИБ قضیب *кит.* 1. шохи дарахт, шоха, навда. 2. олати таносули мард.

ҚАЗИДОР قزیدار **:оши қазидор** оше, ки бо ҳамроҳии гӯшт ба он қазӣ ҳам андохтаанд.

ҚАЗИЯ *а.* قضیه 1. *кит.* ҳукм, фармон, амр. 2. масъала, матлаб. 3. воқеа, ҳодиса, пешомад.

ҚАЗӢ قزی ҳасибе, ки аз гӯшти асп ба таври махсус тайёр ва хушконида мешавад.

ҚАЗНОҚ *т.* قزناق *гуфт.* хоначаест дар наздикии бино, ки вазифаи анбори хонаро иҷро мекунад, анборча.

ҚАЗО *а.* قضا 1. *кит.* ҳукм кардан, ҳукми шаръӣ баровардан, қозигӣ кардан; қозӣ. 2. *д.* тақдир, сарнавишт; ҳукми илоҳӣ, фармудаи Худо; **қазову қадар** тақдир, қисмат, сарнавишт; **балову қазо** ҳодисаи ногаҳонӣ ва фалокат. 3. *д. маҷ.* мурдан, фавтидан, даргузаштан; **қазо кардан** вафот кардан. 4. *д.* намоз ё рӯзае, ки дар вақти муқаррариаш иҷро нашуда, баъд ба ҷо оварда мешавад; **намоз қазо шудан** дар вақти муайян хонда нашудани намоз. 2. тасодуф, иттифоқ, ҳодисаи ғайричашмдошт; **аз қазо // қазоро** иттифоқо, тасодуфан, ногаҳонӣ; **қазои осмонӣ** *маҷ.* сарнавишт; ҳодисаи ногаҳонӣ; бало; **қазои ҳоҷат** таҳорат шикастан, холӣ кардани шикам; **ризо ба қазо додан // ба қазо ризо шудан** ба тақдир тан додан.

ҚАЗОВАТ *а.* قضاوت 1. доварӣ кардан байни ду ё чанд кас; ҳукм баровардан дар бораи масъалае, ҳукмбарорӣ. 2. ҳукм, қозигӣ, вазифаи қозигӣ; қозигӣ кардан.

ҚАЗОГАНД قزاگند ҷомаи бо пахта ва ё бо абрешими хом пур карда, ки дар замони қадим дар рӯзҳои ҷанг мепӯшиданд.

ҚАЗОЁ *а.* قضایا *ҷ.* **қазия**.

ҚАЗОҚ قزاق 1. номи халқе аз қавмҳои туркизабон, ки сокинони асосии Ҷумҳурии Қазоқистон мебошанд. 2. нафаре аз халқи қазоқ.

ҚАЗОҚӢ قزاقی *мансуб ба* **қазоқ: забони қазоқӣ, намади қазоқӣ**.

ҚАЗОҚНИШИН قزاقنشین ҷое, ки асосан қазоқон маскан гузидаанд, нишемангоҳи қазоқон.

ҚАЗОНДӮХТ قزاندوخت пӯшоку пойафзоре, ки ба тарзи пӯшоку пойафзори тоторҳои қазонӣ дӯхта шудааст.

ҚАЗОҶАРАЁН قضاجریان *кит.* кори иҷрояш ҳатмӣ, воҷибулизъон: **фармони қазоҷараён**.

ҚАИҚ *т.* قئیق киштии хурд, заврақ; **қаиқи бодбондор** заврақи бо вазиши бод ҳаракаткунанда; **қаиқи мотордор** қаиқи ба воситаи мотор ҳаракаткунанда; **пойгаи қаиқ** мусобиқа дар қаиқронӣ; қаиқ рондан ба заврақ савор шуда онро ба таҳрик овардан.

ҚАИҚРОН قئیقران он ки қаиқ меронад, заврақрон.

ҚАИҚРОНӢ قئیقرانی 1. шуғли ронандаи қаиқ, заврақронӣ. 2. мусобиқаи заврақронӣ.

ҚАИҚСАВОР قئیقسوار он ки савори қаиқ аст (*мусофир ва ронанда*).

ҚАИҚСАВОРӢ قئیقسواری шуғли қаиқсавор.

ҚАИШ *т.* قئیش *гуфт.* 1. чарми хом, ки тасмашакл бурида бо он сартарошҳо теғро тез мекунанд, аз он аил ва дигар афзори аспу ароба месозанд. 2. он чи вақти ёзондан, хамидану тоб додан намешиканад ва боз шакли аввалаи худро мегирад, чандир, ёзанда, кашишдор.

ҚАИШӢ قئیشی қаиш будан, чандирӣ, хосияти чандирӣ доштан.

ҚАЙ *а.* قی ба воситаи даҳон аз меъда берун рехтани таоми хӯрдашуда, истифроғ; **қай кардан** гардондан, партофтан (*аз даҳон чизи дар меъда бударо*); ◊ **қайи занбӯр** асал, шаҳд.

ҚАЙД *а.* قید 1. *кит.* банд ва ресмоне, ки ба дасту пои одам ё ба пои ҳайвон мебанданд; банду баст; ҳабс, зиндон; дом, банд; *ба тариқи истиора*: **қайди ишқ, қайди нангу номус, қайди ғам, қайди ғаму ғусса; қайду банд // банду қайд** банд, дом; **дар қайд кашидан** бандӣ кардан, ба ҳабс гирифтан. 2. шарт, аҳд, паймон; **шарту қайд** шарту шароит, қавлу қарор. 3. дилбастагиҳое, ки одамро аз озодӣ нигоҳ медорад чун зану фарзанд, одоби зиндагии иҷтимоӣ *ва м. инҳо*; вобастагӣ, маҷбурият. 4. тазаккур, ёдоварӣ, гӯшзад, ёдрас, зикр; **қайд кардан даркор аст, ки…; бояд қайд кард, ки…** хотиррасон бояд кард, ки…, ба ёд овардан лозим аст, ки…; тазаккур бояд дод, ки…, **сазовори қайд шумурдан** қобили зикр донистан. 5. ёддошт, навиштаи мухтасар дар бораи чизе; **қайдҳои сафар** ёддоштҳои мухтасар дар бораи сафар; **дафтари қайдҳо** дафтари ёддоштҳо; дафтари фикру мулоҳизаҳо ва эродҳо. 6. сабти ном, ягон маълумот ё гузоштани ягон аломати

хаттӣ рӯбарӯи номи касе ё номгӯи чизе дар рӯйхат *ва г.* бо мақсади ҳисобгирӣ, ба эътибор гирифтан ё қонунӣ кардани амале, ба расмият даровардани ихтирое *ва м. инҳо*: **қайд кардани чиптаи мусофирон, аз қайд гузаштан, ба қайд гирифтан, ба қайд мондани воситаи нақлиёт**…; **қайди никоҳ** ба расмият даровардани ақди заношӯӣ дар идораи салоҳиятдор, ақди никоҳ; **шӯъбаи қайдҳо** а) шӯъбаи ба ҳисоб гирифтани мусофирон (*аз рӯи билеташон*), сабти номи меҳмонон дар меҳмонхонаҳо, шӯъбаи қабули беморон дар дармонгоҳҳо *ва г;* б) *киноя аз* идораи сабти аҳволи шаҳрвандон; **қайд кардан (намудан)** а) дарҷ кардан, навиштан, рақам кардан, сабт кардан; б) зикр кардан, гуфтан, хотиррасон кардан, ёдовар шудан; в) чорабиние гузарондан (*аз* қабили шабнишинӣ, вохӯрии як андоза хотирмон *ва г.*) ба муносибати рӯзи таваллуд, иду ҷашн ё ягон воқеаи назаррас; **қайд кунондан** а) *тарзи бавоситаи* **қайд кардан** (1, 2); б) *ниг.* **никоҳро қайд кардан**; **қайд шудан** *тарзи мафъулии* **қайд кардан** (1, 2); **никоҳро қайд кардан** ақди заношӯиро ба расмият даровардан, дар идораи салоҳиятдор ҳуҷҷати ақди никоҳро тартиб додан; **аз қайд баровардан** *тарзи бевоситаи* **аз қайд баромадан**; **аз қайд баромадан** аз ҳисоби истиқоматкунандагони манзиле ё аз ҳисоби комиссариати ҳарбӣ хориҷ шудан; **аз қайди никоҳ гузаштан** *ниг.* **никоҳро қайд кардан**; **дар қайди ҳаёт будан** *киноя аз* зинда будан.

ҚАЙДГИР قیدگیر асбобе, ки чизеро устувору маҳкам мекунад; часпак.

ҚАЙДКУНАНДА قیدکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **қайд кардан**; он ки ба қайд мегирад, сабти ном мекунад.

ҚАЙДШУДА قیدشده *сифати феълии замони гузашта аз* **қайд шудан**; касе ё чизе, ки сабти ном шудааст.

ҚАЙЁР *а.* قیار қирфурӯш, созанда ва фурӯшандаи қир.

ҚАЙИМ *а.* قیم 1. *кит.* нигаҳдор ва барподоранда. 2. *маҷ.* он ки ҳимоя, ғамхорӣ ва сарпарастии касе ё чизе ба ӯ супурда шудааст, сарпараст, васӣ.

ҚАЙЛА *а.* قیله [*аслаш* **қаля**] гӯшти қима ё маҳин резакардашуда, ки дар равған пухта ва сабзавоту кабудиҳои реза ҳамроҳ карда, ба болои оши тайёр мегузоранд; **хеши зан – қайла бизан, хеши шӯ – дегро бишӯ** (*мақ.*); **ба ҳар ош қайлаю ба ҳар коса чумча шудан** *ниг.* **қатиқ (ба ҳар ош қатиқ шудан); маза аз қайла рафтан** *маҷ.* дар вақташ илоҷ накардан, вақти чораҷӯиро гузарондан; **баъд аз табу тез қайла куну рез** *(мақ.) ниг.* **таб**.

ҚАЙЛАДОН قیلهدان зарфе, ки дар он қайла нигоҳ дошта мешавад.

ҚАЙМОҚ *т.* قیماق 1. қабате, ки дар рӯи шир баъди дӯшида мондан пайдо мешавад, бастаи рӯи шир, саршир; **қаймоқ бастан** дар рӯи шири дӯшида монда пайдо шудани қаймоқ. 2. *маҷ.* қисми нағз, бартар ва олии ҳар чиз; **қаймоқи меҳнат** ҳосили аълои меҳнат; маҳсули кор; ◊ **қаймоқи гап** мағзи гап, моҳияти сухан; гапи асосӣ; **қаймоқи сӯҳбатро чидан** моҳияти гапро фаҳмида гирифтан, мақсади асосиро дарк кардан; **қаймоқи** *чизеро* **хӯрдан** қисми беҳтарини чизеро аз худ кардан; нағз ва баргузидаи чизеро гирифтан; **сӯҳбат қаймоқ бастан** авҷ гирифтани сӯҳбат, гарму тафсон шудани сӯҳбат; дилнишину хушоянд шудани гап.

ҚАЙМОҚАК قیماقک 1. пардаи тунуки равғани рӯи шир. 2. пардаи тунуки рӯи чизе *(мас., об)*; **қаймоқак бастани (гирифтани) об** тунук ях бастани об, бо пардаи тунуки ях пӯшида шудани рӯи об.

ҚАЙМОҚАКБАСТА قیماقکبسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **қаймоқак бастан**. 2. пардаи шири нав қаймоқакбаста, шири ба тозагӣ дар рӯи он қаймоқи тунук пайдошуда. 3. бо пардаи тунуки ях пӯшидашудаи об.

ҚАЙМОҚӢ قیماقی *мансуб ба* **қаймоқ**; қаймоқдор, бо қаймоқ омехта; **чойи қаймоқӣ** чойе, ки ба рӯи он қаймоқ андозанд.

ҚАЙМОҚРАНГ قیماقرنگ ранги ба қаймоқ монанд, зардчатоб, зардранг.

ҚАЙМОҚЧОЙ قیماقچای *ниг.* **қаймоқӣ (чойи қаймоқӣ)**.

ҚАЙМУМИЯТ *а.* قیمومیت *кит.* қайим будан; ҳомигӣ, сарпарастӣ, ғамхорӣ, нигоҳубин.

ҚАЙОВАР قیآور он чи боиси қай мешавад,

чизе, ки истифроғ ба амал меорад; доруи махсусе, ки истифроғ ба вуҷуд меорад.

ҚАЙРОҒОЧ *т.* قیراغاچ *бот.* сада, дарахти гуҷум.

ҚАЙРОҚ *т.* قیراق 1. санги калон-калони лӯнда, ки бо он кӯчаҳоро фарш мекунанд, қайроқсанг. 2. санги маъмулан дарозрӯяи начандон калон, ки бо он корд, теғ, дос *ва м. инҳоро* тез мекунанд, санги фасон; **қайроқ кардан (задан)** ба қайроқ молида тез кардани корд, теғ, дос *ва г.* 3. санги дарозрӯяи хурду борики раққосони қайроқбоз.

ҚАЙРОҚБОЗ قیراقباز раққосе, ки қайроқбозӣ мекунад.

ҚАЙРОҚБОЗӢ قیراقبازی навъи рақси классикӣ, ки дар он раққосон қайроқҳоро дар байни дастон ба ҳам зада, ба зарби он бозӣ мекунанд.

ҚАЙРОҚӢ قیراقی *мансуб ба* **қайроқ**; аз қайроқ сохташуда; **маҳсии қайроқӣ** маҳсии соқаш ҷилодор ва ялаққосӣ.

ҚАЙРОҚСАНГ قیراقسنگ *ниг.* **қайроқ**.

ҚАЙСА *т.* قیسه зардолуи хушк ва баргаки зардолуи буғдодашудаи хушк.

ҚАЙСАР *лот.* قیصر 1. *таър.* лақаби подшоҳони Рум дар замонҳои пеш. 2. *гуфт., маҷ.* якрав, якраҳа, саркаш, гарданшах.

ҚАЙСАРӢ قیصری якравӣ, гарданшахӣ, саркашӣ, инодкорӣ; худкомагӣ, худраъйӣ.

ҚАЙТОН *а.* قیطان 1. риштаи борику нозуки аз абрешим бофташуда, ки барои кашидани донаҳои тасбеҳ, зеҳи домону гиребон *ва г.* 2. хобида, қаткардашуда; **гиребони қайтон** гиребони қаткарда.

ҚАЙЧИЗАДА قیچیزده *сифати феълии замона гузашта* аз **қайчӣ задан**; бо қайчӣ буридашуда; кӯтоҳ кардашуда: **риши қайчизада**.

ҚАЙЧӢ *т.* قیچی олати дутеғаи ба ҳам пайвасте, ки бо он матоъ, коғаз, мӯй *ва г.* мебуранд, миқроз: **қайчии мӯйлабгирӣ, қайчии токбурӣ**; **қайчӣ кардан // қайчӣ задан** бо қайчӣ буридан.

ҚАЙЮМ *а.* قیوم 1. *кит.* поянда, пойдор, устувор; абадӣ. 2. *д.* яке аз номҳои Худо. 3. васӣ, парастор; ҳомӣ.

ҚАЙЮМӢ قیومی 1. *мансуб ба* **қайюм**. 2. вазифа ва кори қайюм. 3. васоят, парасторӣ.

ҚАҚАР-ҚАҚАР ققرقق 1. *калимаи тақлиди овоз, ки* бо он садои хониши кабк ва дигар мурғонро ифода мекунанд. 2. тарзи ханда, хандаи завқовар.

ҚАҚА(Р)РОС ققراس *калимаи тақлиди овози* хандаи баланд, қоҳ-қоҳ; **қақаррос зада хандидан** ба овози баланд хандидан.

ҚАҚНУС *ю.* ققنوس *асот.* мурғи хушрангу хушовозе, ки гӯё 1000 сол умр мебинад, дар минқораш 360 сӯрох дорад ва дар муқобили бод нишаста, садоҳои аҷибу дилкаше мебарорад, ки боиси ҷамъ гардидани дигар парандагон мегардад, ҷуфт надорад ва худро дар охири умраш оташ мезанад ва аз хокистараш тухм ва насли нав пайдо мегардад.

ҚАЛАҚ *а.* قلق *кит.* беқарорӣ, ноороми, ташвиш; тарсу ларз, изтироб.

ҚАЛАМ I *а.* قلم 1. афзорест найин, чӯбин ё филизӣ, ки ба воситаи он хат менависанд, хома, килк; **қалами абрӯ** қалами махсус барои ороиши абрӯи занон; **қалами мӯин** *ниг.* **мӯ(й)қалам; қалами нақшакашӣ** қалами филизӣ, ки нӯги дулабаи он ғафсу борик карда мешавад; **қалами ранга** қалами расмкашӣ, ки одатан дар қуттие иборат аз якчанд қалами гуногунранг мебошад; **қалами худкор** навъи қалам, ки дар вақти навиштан рангаш худ аз худ ба нӯги он меояд; **қалами худнавис** қалами худкор. 2. афзори сангтарош, ки бо он сангро ҳамвор ва дар рӯи он хат ва нақшҳо меканад: **қалами сангтарошӣ, қалами ҳаккокӣ**. 3. *маҷ.* қобилияти навиштан; лаёқати нависандагию шоирӣ; тарзи таълиф, тариқи иншо; **бо қалам** бо қаламкашӣ; бо фаъолияти нависандагию шоирӣ; **қалам доштан** қобилияти таҳрир доштан, қодир ба навиштан будан; **қалам кашидан** а) хат кашидан ба зер ё болои навиштае (*бо мақсади таъкид ё таҳрир*); б) **хати бутлон кашидан** ботил кардан, кӯр кардан чизеро; **қалами бурро (ё тез) доштан** тезу тунд навишта тавонистан, таъсирнок будани навиштаҳои касе; **қалам аз тасвири**

чизе **оҷиз будан** барои тасвири чизе сухан наёфтан; дар баёни хубии чизе оҷизӣ кардани сухан; **ба даст қалам гирифтан** а) омодаи хатнависӣ шудан, хат навиштанӣ шудан; б) *киноя аз* нависанда шудан; **аҳли қалам** онҳое, ки бо қалам сару кор доранд, қаламкашон, нависандагону шоирон, рӯзноманигорон; **нештари қалам** *киноя аз* сухани тезу тунд, забони таъсирнок; **сипоҳи қалам** *ниг.* **аҳли қалам; қалам рондан** *киноя аз* **навиштан**; **аз қалам афтодан** фаромӯш шудани чизе дар вақти навиштан; фаромӯш шуда ба қайд ё рӯйхат надаромадани чизе; **ба қалам додан** дигар хел карда нишон додан; **ба қалам овардан** ба риштаи таҳрир кашидан, навиштан; **арбоби қалам** *ниг.* **аҳли қалам; рафъи қалам** бартараф кардани ҳукм, бекор кардани мукаллафиятҳо; **қалами оҳанӣ** қаламе, ки нӯгаш аз оҳан аст; **қалами афшон** қаламе, ки барои афшондани ҳали зар ва нуқра аст, қалами тиллокорӣ; **қалами қудрат** қалами ҳукми парвардигор, қалами офариниш; **қалами пар** қаламе, ки аз пари мурғон месохтанд; **қалами шикаста** як навъ хати қадими борик аст, ки Абдулмаҷиди Дарвешро (*давраи сафавия*) ислоҳгари он медонанд; **қалами настаълиқ** а) навъи хат аст, ки аз хати насх ва таълиқ пайдо шудааст; б) қаламест, ки барои навиштани хати настаълиқ махсус гашта буд, ба монанди **қалами сулс, қалами таълиқ, қалами насх; қалами шингарф** қаламе, ки бо ранги сурхи сурбомехта менависад; **қалами даст** устухони даст, устухони оринҷ; **қалами по** устухони рон, устухони по (*аз буҷул то зону*).

ҚАЛАМ II *а.* قلم 1. як пораи ба дарозияш буридаи харбуза ва тарбуз, карч, тилим. 2. буридан, пора кардан; **қалам кардан** а) буридан чизеро аз қадаш (*шохи дарахт, ё даст ва ангушти касро*), ду пора кардани чизе бо зарби теғ; б) бӯлак-бӯлак кардан; карч кардан (*харбуза ё тарбузро*); **қалам-қалам кардан** пора-пора кардан, тикка-тикка кардан; карч кардан.

ҚАЛАМА I قلمه 1. ходачае, ки дар дохили девори биноҳои чӯбкорӣ рост мегузоранд. 2. усули ба муқобили зилзила устувори бинносозӣ, ки тибқи он тарҳи асосии бино аз чӯб сохта мешавад. 3. *кишов.* бахше аз соқа, барг ё решаи як гиёҳ, ки аз он ҷудо карда барои сабзонда ва реша давондан дар шароити мусоиде нигаҳдорӣ мешавад.

ҚАЛАМА II قلمه *гуфт., ниг.* **қалам**.

ҚАЛАМАНДОЗ قلم‌انداز касе, ки дар ҳусни хат саъю кӯшиш надорад, касе, ки сарсарӣ ва бедиққат менависад.

ҚАЛАМБАДАСТ قلم‌بدست *ниг.* **қаламдаст**.

ҚАЛАМБАНД قلم‌بند 1. созандаи мӯқалам, ки бо он наққошӣ мекунанд. 2. он чизе, ки мавриди таҳрир қарор гирифта бошад.

ҚАЛАМВОР قلم‌وار ба монанди қалам, ба кирдори қалам, мисли қалам.

ҚАЛАМГИР قلم‌گیر ангушт (*ки қаламро ба худ мегирад*); **се қаламгир** *киноя аз* се ангушти дасти рост – ибҳом, шаҳодат ва васатӣ, ки ҳангоми навиштан қаламро медоранд.

ҚАЛАМДАСТ قلم‌دست он ки бо қалам кор мекунад (*хаттот, наққош, нависанда*); дабир, котиб, нависанда, муҳаррир.

ҚАЛАМДИДА قلم‌دیده навишташуда, навишта.

ҚАЛАМДОД قلم‌داد **:қаламдод кардан** ба қалам додан, чизеро ба сифати чизи дигар нишон додан.

ҚАЛАМДОН قلم‌دان қуттии дарозрӯяи махсусест, ки дар он қалам, қаламтарош *ва г.* нигоҳ медоранд.

ҚАЛАМДОР قلم‌دار *ниг.* **соҳибқалам**.

ҚАЛАМЗАДА قلم‌زده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **қалам задан**; хати бутлон кашида, кӯркарда; бо қалам ислоҳкарда: **хати қаламзада**. 2. **матои қаламзада** матое, ки барои зардӯзӣ ва дигар ороишҳои зинатӣ нақши он бо қалам кашида шудааст.

ҚАЛАМЗАН قلم‌زن 1. нависанда. 2. дабир, муҳаррир. 3. нақшкан.

ҚАЛАМЗАНӢ قلم‌زنی *исми амал аз* **қалам задан** 1. таҳрир кардан, ислоҳ кардани навиштаҳо. 2. кандакорӣ, кандани нақшҳо дар филизот.

ҚАЛАМИБОФ قلمی‌باف бофандае, ки қаламӣ мебофад.

ҚАЛАМӢ قلمی 1. *мансуб ба* **қалам**; навишторӣ. 2. як навъ алочаи одии ресмонӣ, ки нақшҳои

борик дорад; кашида ва борик.

ҚАЛАМКАШ قلمکش 1. касе, ки тарҳи кашида ва дигар гулдӯзиҳоро бо қалам рӯи пораи матоъ кашида медиҳад. 2. он ки бо қаламронӣ машғулӣ дорад (*мас., рассом, нависанда, рӯзноманигор...*); ◊ **қаламкаши азал** (*сифати Худо*).

ҚАЛАМКАШӢ قلمکشی *исми амал аз* **қалам кашидан**; касб ва шуғли қаламкаш.

ҚАЛАМКИРДОР قلمکردار *кит.* ба монанди қалам, мисли қалам, қаламвор.

ҚАЛАМКОР قلمکار газворе, ки дар рӯи он бо афзорҳои чӯбии дастӣ нақшу нигор чоп мекунанд.

ҚАЛАМКОРӢ قلمکاری наққошӣ; кандакорӣ рӯи филизот, санг, чӯб *ва г.,* ҳаккокӣ.

ҚАЛАМҚАТ قلمقت қаламтезкуни устухонӣ (*барои найқалам*).

ҚАЛАМҚОШ قلمقاش 1. қаламе, ки бонувон барои зебу ороиши абрӯ ба кор мебаранд. 2. абрӯи зебои қаламқошшуда. 3. *маҷ.* зани зебоабрӯ.

ҚАЛАМРАВ قلمرو кишвар ва мулки тобеъ ба фармони як подшоҳ, минтақаи ҳукмронӣ, мулк, мамлакат.

ҚАЛАМРАФТА قلمرفته тақдиршуда, сарнавиш--таш муайянгашта.

ҚАЛАМРОН قلمران 1. офаридгор. 2. қазо, тақдир, сарнавишт. 3. *ниг.* **қаламзан**.

ҚАЛАМРОНӢ قلمرانی **:қаламронӣ кардан** *киноя аз* навиштан.

ҚАЛАМТАРОШ قلمتراش кордчае, ки бо он нӯги қаламро тарошида, тез мекунанд.

ҚАЛАМТАРОШАК قلمتراشک *ниг.* **қаламтарош**.

ҚАЛАМФАРСО قلمفرسا 1. бешнавис, муфассалнавис. 2. *маҷ.* он ки беҳуда қалам меронад, беҳуданавис, ҳарзанавис.

ҚАЛАМФАРСОӢ قلمفرسایی шуғл ва амали қаламфарсо.

ҚАЛАМФУР *ҳ.* قلمفور *ниг.* **қаранфул**.

ҚАЛАМФУРДОН قلمفوردان зарфи махсус барои нигоҳ доштани қаламфур; зарфи хурде, ки ба он қаламфури кӯфтаро рехта, ба рӯи дастархон мегузоранд.

ҚАЛАМФУРӢ قلمفوری *мансуб ба* **қаламфур**; бо қаламфур тайёр кардашуда; **араќи қаламфурӣ** араќе, ки таъми қаламфур дорад.

ҚАЛАМЧА قلمچه *бот.* навдаи буридаи дарахт (*ток, бед, сафедор*) ва растанӣ (*гулҳо*), ки барои шинондан ва парвариш кардан ба кор мебаранд.

ҚАЛАМЧАГӢ قلمچگی навдаи мувофиқ ба шинондан ва парвариш кардан, навдаи хубу мувофиқ барои қаламча.

ҚАЛАМЧАРО قلمچرا хати нозебу норавшан, ки хонданаш душвор аст.

ҚАЛАМЧАШИНОНӢ قلمچه‌شنانی амали шинондани қаламча: **вақти қаламчашинонӣ**.

ҚАЛАМҶАДВАЛ قلمجدول 1. қаламе, ки бо он ҷадвал кашанд, хомаи ҷадвалкашӣ. 2. *киноя аз* росту дуруст кору рафтор кардан.

ҚАЛАНДАР قلندر 1. пайрави қаландария. 2. *маҷ.* касе, ки побанди хӯроку пӯшок ва дар қайди такаллуфот нест; дарвеши оворагард; фақир, бенаво; **гӯр сӯзаду деги қаландар ҷӯшад** (*мақ.*) дар мавриди маннфиати худро аз зарари дигарон болотар донистани касе гуфта мешавад; **як мавизро чил қаландар хӯрдааст** (*мақ.*) дар мавриди кам будани хӯрданию зиёд будани хӯранда ҳамчун даъват ба қаноат гуфта мешавад.

ҚАЛАНДАРБАЧА قلندربچه 1. фарзанди қаландар. 2. бачае, ки қаландарӣ мекунад.

ҚАЛАНДАРИЯ قلندریه тоифае дар тасаввуф, ки асоси таълимоти онҳоро тарки русуму одоби ҷорӣ – бекайдӣ дар тоату ибодат, дар пӯшоку хӯрок ва кӯчиёна умр ба сар бурдан ташкил медиҳад.

ҚАЛАНДАРӢ قلندری *мансуб ба* **қаландар**. 1. пайравӣ аз қаландария. 2. *маҷ.* оворагардӣ, фақирӣ; бепарвоӣ.

ҚАЛАНДАРМАШРАБ قلندرمشرب 1. он ки қаландариро маслаки худ қарор додааст. 2. қаландартабиат, қаландармизоҷ; озод аз тааллуқ ва такаллуфоти зиндагӣ.

ҚАЛАНДАРНАМО قلندرنما зоҳиран монанд ба қаландар.

ҚАЛАНДАРОНА قلندرانه 1. чун қаландарон, мисли қаландарҳо. 2. озод ва бепарво аз тааллуқоти зиндагӣ.

ҚАЛАНДАРХОНА قلندرخانه хонақоҳи қаландарон, ҷои ҷамъомади қаландарон, ки дар он иқомат ва маросимҳои худро ба ҷо меоранд.

ҚАЛАНСУВА *а.* قلنسوه *кит.* навъе аз кулоҳҳои дароз.

ҚАЛАНФУР قلنفور *ниг.* **қаранфул**.

ҚАЛБ I *а.* قلب 1. узви марказии низоми гардиши хун дар бадани инсон ва ҳайвонот, дил; *ба тариқи истиора*: **хонаи қалб, шишаи қалб**. 2. *маҷ.* ботин, замир. 3. *маҷ.* миёна, васат, марказ: **қалби дара, қалби кӯҳ, қалби кӯҳсорон; қалби лашкар** қувваи асосии лашкар, ки дар миёна ҷой мегирад; **аз самими қалб** аз таҳи дил, аз сидқи дил, бо камоли майл; **аз қалби пок (ё соф)** *ниг.* **аз самими қалб; бо қалби шикаста** маъюсона, маҳзунона; **қалби** *касе* **аз задан мондан** вафот кардан, аз олам гузаштан; **қалби** *касе* **нарм гардидан** бедор шудани ҳисси раҳм дар касе; **қалби** *касеро* **об кардан** *ниг.* **дил(-и** *касеро* **об кардан); қалби** *касе* **тапидан** ба изтироб афтодан; ҳаросон шудан; **қалби** *касеро* **шикастан** *ниг.* **дил; қуввати қалб ёфтан** қавидил шудан, ҷуръат пайдо кардан; **ба қалби якдигар роҳ ёфтан** якдигарро дӯст доштан, ошиқи якдигар шудан; ◊ **ба қалби реш-реши** *касе* **намак пошидан (***ё* **намакпошӣ кардан**) дарду ғами касеро афзун кардан; *муқ.* **ба болои сӯхта – намакоб**; **ба қалби сӯзони** *касе* **об пошидан** оташи ишқу муҳаббати касеро фурӯ нишондан; дили касеро аз худ хунук кардан; *муқ.* **ҳаври дили** *касеро* **паст кардан; дар дили** *касе* **ҷо шудан** ба касе ошиқ шудан, касеро сахт дӯст доштан; **то қалб дар задан будан** то зинда будан, тамоми умр.

ҚАЛБ II *а.* قلب 1. *кит.* дигаргун кардан, тағйир додан; вожгун кардан, чаппагардон кардан. 2. қалбакӣ, носара, сохта, тақаллубӣ: **пули қалб, сиккаи қалб**. 3. *адш.* яке аз санъатҳои лафзӣ, ки дар натиҷаи аз охир, яъне чаппа хондан калимаву таркибе ё тамоман байте пайдо мешавад, *мас.,* зор – роз, реш – шер; **дасти** *касе* **қалб будан** *киноя аз* дузд ва қаллоб будан.

ҚАЛБАКӢ قلبکی носара, сохта, тақаллубӣ; **пули қалбакӣ** пули сохта, пули носара; **ҳуҷҷати қалбакӣ** ҳуҷҷати сохта.

ҚАЛБАН *а.* قلباً 1. дар дил. 2. аз таҳи дил, сидқан. 3. ботинан, рӯҳан, маънаван.

ҚАЛБГОҲ قلبگاه маркази лашкар, миёнаи сипоҳ.

ҚАЛБДАСТ قلبدست қаллоб; одати дуздӣ дошта.

ҚАЛБӢ I قلبی 1. *мансуб ба* **қалб** I; ботинӣ, рӯҳӣ. 2. *маҷ.* самимӣ, аз таҳи дил; **муносибати қалбӣ** *киноя аз* муносибати маҳрамона, робитаи ишқӣ.

ҚАЛБӢ II قلبی *кит.* қалб будани чизе, носарагӣ.

ҚАЛБКОР قلبکار 1. коре, ки дар он қаллобӣ ва сохтакорӣ шудааст. 2. қаллоб, сохтакор, касе, ки бо қаллобӣ кор пеш мебарад.

ҚАЛБКОРӢ قلبکاری 1. тақаллуб, сохтакорӣ. 2. бо тақаллуб ва сохтакорӣ машғул будан.

ҚАЛЁН قلیان василае барои кашидани тамоку, ки дуди он аз махзани об мегузарад ва ба воситаи найи чӯбин ба боло кашида мешавад.

ҚАЛИЛ *а.* قلیل андак, кам, каммиқдор; *муқоб.* **касир**.

ҚАЛИН قلین маблағе, ки вақти никоҳ ба зиммаи мард гузошта мешуд, маблағе, ки тарафи домод ба тарафи арӯс мепардозад, маҳр, кобин: **қалин додан, қалин гирифтан**.

ҚАЛЛОБ *а.* قلاب 1. он ки чизи носараро ба ҷои сара медиҳад; сохтакор, мутақаллиб. 2. *маҷ.* фиребгар, нодурусткор; чапдаст.

ҚАЛЛОБӢ قلّابی 1. қаллоб будан; сохтакорӣ. 2. *маҷ.* фиребгарӣ, нодурусткорӣ; чапдастӣ.

ҚАЛЛОБОНА قلابانه сохтакорона; фиребгарона.

ҚАЛЛОҚ *т.* قلاق чӯби қадаш қариб ду метр ва ғафсиаш баробари каланддаста, ки дар шиннӣ ва шираворпазӣ барои ба ҳам зада пазондани шира кор фармуда мешавад; чӯби панҷшохамонанди бепанҷа, ки бо вай монанди ҳариса таомҳоро омезиш медиҳанд: **қаллоқ задан**.

ҚАЛЛОҚЗАНӢ قلاقزنی *исми амал аз* **қаллоқ задан**; бо қаллоқ задани чизҳои ҳарисамонанд.

ҚАЛЛОШ *а.* قلاش *кит.* 1. бенангу номус; айёш, сарсаригард. 2. муфлис, қашшоқ.

ҚАЛМОҚ *т.* قلماق шасти моҳигирӣ, чангак.

ҚАЛМОҚӢ قلماقی усуле дар гӯштингирӣ.

ҚАЛОВУЗ *т.* قلاوز *кит.* пешрави лашкар, роҳнамо, роҳбалад; посбон ва муҳофизи лашкар.

ҚАЛОДА *а.* قلاده *ниг.* **қилода**.

ҚАЛОҚ I *т.* قلاق *гуфт.* чирки хушкшудаи бинӣ; чирк; **қалоқ бастан** ниҳоят чиркин шудан.

ҚАЛОҚ II *т.* قلاق *гуфт.* навъи алафи худрӯе, ки то сабзидани алафи нав нест намешавад.

ҚАЛОҚБАСТА قلاقبسته *сифати феълии замони гузашта аз* **қалоқ бастан**; чиркбаста, ниҳоят чиркин.

ҚАЛПОҚ *т.* قلپاق тоқӣ, тӯппӣ; каллапӯш.

ҚАЛПОҚДӮЗ قلپاقدوز дӯзандаи қалпоқ, тоқидӯз, тӯппидӯз.

ҚАЛТАБОН قلتبان нокас, разил, нобакор; дайюс, далла; беномус.

ҚАЛТУС *т.* قلتوس *гуфт.* эҳтимоли оқибати бад дошта, хатарнок; **саволи қалтус** саволи ниҳоят нозук, ки эҳтиёткорона ҷавоб доданро талаб мекунад; **ҳазли қалтус** ҳазлу шӯхии бисёр нозук, ки боиси ранҷиш шуданаш мумкин аст.

ҚАЛЪ *а.* قلع *кит.* решакан кардан, аз бех кандан, тамоман нест кардан.

ҚАЛЪА *а.* قلعه ҳисор бо деворҳои баланду ғафс ва бурҷҳои мустаҳкам, ки барои муҳофизат аз душман ва муқовимат ба он сохта шудааст, диж: **қалъаи вайрона, қалъаи кӯҳна, қалъаи қадимӣ, қалъаи мустаҳкам, қалъаи оҳанин, қалъаи пӯлодӣ, қалъаи ҷангӣ, қалъа сохтан, қалъаро фатҳ кардан;** *ба тариқи истиора:* **қалъаи амнияти ватан, қалъаи асрор фатҳ кардан, қалъаи зулму занҷири ситам шикастан, қалъаи ситаму зулм кардан, дар давру бари қалъаи ум(м)ед пир шудан, қалъаи бахт дар надорад; қалъаи дарунӣ** қалъаи хурд дар миёни қалъаи калон, арки шоҳу ҳокимнишин; **қалъаи обӣ** *киноя аз* ҷое, ки атрофи онро об қалъавор печонда гирифтааст.

ҚАЛЪААНДУДӢ قلعهاندودی қалъагӣ давондан, сафедкорӣ кардан, нуқраранг кардан.

ҚАЛЪАБАНДӢ قلعهبندی 1. қалъасозӣ, истеҳкомот бунёд кардан: **қалъабандӣ кардан**. 2. *мус.* номи оҳанг ва суруде.

ҚАЛЪАВОР قلعهوار монанди қалъа, шабеҳи қалъа, ба шакли қалъа.

ҚАЛЪАГӢ I قلعگی филизи нуқраранги вазнин ва нарми ёзанда, қалъӣ (*аломати химиявиаш* Sn).

ҚАЛЪАГӢ II قلعگی *мансуб ба* **қалъа**; **қалъагиён** сарбозон ва дигар аҳолии дар қалъа қароргирифта, қалъанишинон.

ҚАЛЪАДОР قلعهدار *кит.* он ки нигаҳбонӣ ва ҳимояи қалъа ба ӯ супурда шудааст, диҷбон, кутвол.

ҚАЛЪАКӮБ قلعهکوب вайронкунандаи қалъа; қалъашикан; **тӯби қалъакӯб** номи навъе аз тӯбҳои қадимӣ, ки истеҳкомҳои қалъаро вайрон мекард.

ҚАЛЪАМОНАНД قلعهمانند ба қалъа монанд, шабеҳи қалъа.

ҚАЛЪАРАВ قلعهرو ба қалъа рафтуойкунанда.

ҚАЛЪАСОЗ قلعهساز устое, ки ҳунари қалъасозӣ дорад.

ҚАЛЪАСОЗӢ قلعهسازی бино кардани қалъа, бунёд кардани ҳисор; истеҳкомсозӣ.

ҚАЛЪАҲАВЛӢ قلعهحولی ҳавлию ҷой, ки монанди қалъа бо деворҳои баланд иҳота карда шудааст.

ҚАЛЪАЧА قلعهچه қалъаи хурд.

ҚАЛЪАЧӢ قلعهچی *кҳн.* савдогаре, ки пеш аз истиллои Осиёи Миёна бо Русияи подшоҳӣ робитаи тиҷоратӣ дошт.

ҚАЛЪӢ قلعی *ниг.* **қалъагӣ** I.

ҚАЛЯ *а.* قلیه *ниг.* **қайла**.

ҚАМАР قمر 1. моҳ, маҳ; **қамари сунъӣ** радифи маснӯъ, ҳамроҳи сунъии сайёрае. 2. *маҷ.* маҳбубаи зебо, дилбари хушрӯй.

ҚАМАРИН قمرين *ниг.* **қамарӣ**.

ҚАМАРӢ قمرى *мансуб ба* **қамар; соли қамарӣ** соле, ки мувофиқи тақвими расмии мусулмонӣ (*солшумории қамарии ҳиҷрӣ*) аз рӯи гардиши моҳ ба даври Замин ба 354 рӯз баробар аст.

ҚАМАРМАНЗАР قمرمنظر *кит.* моҳпайкар, моҳрӯй, хушрӯй.

ҚАМАРСО قمرسا *кит.* қамарсой, моҳсой; **қамарсо шаб** *киноя аз* мӯй ва зулфи сиёҳи бар рухсора овезони маҳбуба.

ҚАМАРУЛМУҚАННАЪ *а.* قمرالمقنع моҳи Нахшаб, моҳи сунъие, ки бо ёрии оинаву нури моҳ Муқаннаъ гӯё барои даъвои пайғамбарӣ дар Нахшаб (*наздики Бухоро*) сохта будааст.

ҚАМАРҶАБИН قمرجبين он ки пешонааш монанди моҳ нурбахш ва зебо аст, маҳҷабин

КАМИС *а.* قميص *кит.* курта, пероҳан.

ҚАМИШ قميش най, найқамиш.

ҚАМИШӢ قميشى *мансуб ба* **қамиш**; аз қамиш сохташуда: **каппаи қамишӣ, козаи қамишӣ**.

ҚАМИШЗОР قميش‌زار ҷое, ки қамиш фаровон мерӯяд.

ҚАМИШКАППА قميش‌کپّه чайлаи аз қамиш сохташуда, каппаи қамишӣ.

ҚАМЧИН *т.* قمچين олати аз пӯсти ҳайвон (*буз, гӯсфанд*) бофта барои рондани асп, тозиёна: **дастаи қамчин, зарби қамчин, бо қамчин задан; қамчин задан** бо тозиёна задан; **қамчин хӯрдан** бо қамчин зада шудан; **ду-се қамчин фуровардан** ду-се бор бо тозиёна задан; **асп агар оҳу бувад, қамчин дар паҳлу бувад** (*зарб.*); **аз қамчини** *касе* **хун чакидан** ниҳоят бераҳму золим будан; **асп агар нағз аст, як қамчин бас аст // ба (ё баҳри) аспи нағз як қамчин бас аст** (*мақ.*) ба одами бофаҳму бофаросат як ишора кофист; **чанд қамчин нарасидан** каме беақлу бефаҳм будан.

ҚАМЧИНАК قمچينک пои борики ришта-монанди баъзе ҷонварони якҳуҷайра.

ҚАМЧИНБОФ قمچين‌باف он ки касбу кори вай бофта тайёр кардани қамчин аст.

ҚАМЧИНБОФӢ قمچين‌بافى шуғли бофтану тайёр кардани қамчин.

ҚАМЧИНБӮТТА قمچين‌بتّه *бот.* навъе аз алафи худрӯи бисёрсола, ки барои бастани хӯшаҳои ангур, бастани банди алаф ва инчунин дар тиб барои равондани санги пешобдон истифода мебаранд.

ҚАМЧИНДАСТА قمچين‌دسته дастаи аз чӯб ё чизи дигари сахт сохтаи қамчин.

ҚАМЧИНЗАНӢ قمچين‌زنى *ниг.* **қамчинкорӣ**.

ҚАМЧИНКОРӢ قمچين‌کارى бо қамчин зада ҷазо додан; бо тозиёна кӯфтан: **қамчинкорӣ кардан**.

ҚАМЧИНКӮБ قمچين‌کوب **:қамчинкӯб кардан** бо қамчин задан, бо тозиёна кӯфтани касе ё чизе.

ҚАМЧӢ قمچى *ниг.* **қамчин**.

ҚАНБИЛ//ҚАНБИЛА قنبيل//قنبيله гарди меваи қанбил ном дарахти ҳиндӣ, ки дар тибби қадим ба кор мерафт.

ҚАНД *а.* قند 1. моддаи сахти ширин, ки аз қиёми шираи найшакар ва лаблабуи қанд ҳосил мешавад: **қанди коғазпеч, қанди сафед, як лӯнда қанд**; ширинӣ, ширавор; **қанду курс** *ниг.* **курс**. 2. *маҷ.* ширинӣ, ҳаловат, лаззат; **бемории қанд** *ниг.* **диабет** (*диабети қанд*); **қанд барин пул кардан** ба пули зиёд фурӯхтан; бо фоидаи хуб ба фурӯш расондан; **қанд карда додан** а) андак чашида, баъд ба касе додани чизе, ки гӯё пас аз ин ширину гуворо мешуда бошад; б) чилими нав даргирондаро андак кашида, сердуд карда ба касе додан; **қанд зан // қандата зан** *гуфт.* офарин!, боракалло!; ҳалолат бод!; **қандатро хӯр // қандашро хӯрад** *ниг.* **қанд зан**.

ҚАНДАК قندک навъе зардолу, ки хурд ва хеле ширин мешавад.

ҚАНДАЛОТ قندلات навъи ширинии дона-дона, ки аз қиёми омехта бо хамиру мағзи бодом, зардолу *ва г.* тайёр мекунанд; **қанду қандалот** *ниг.* **қанд**.

ҚАНДАЛОТФУРӮШ قندلات‌فروش фурӯшандаи қандалот, ширав орфурӯш.

ҚАНДАЛОТФУРӮШӢ قندلات‌فروشى дӯкон ё растае, ки дар он ширавор мефурӯшанд.

ҚАНДДОН قنددان зарф барои қанд.

ҚАНДДОР قنددار қанддошта; ширин; **моддаҳои қанддор** моддаҳои дар таркибашон қанд мавҷудбуда.

ҚАНДИЛ *ю.* قنديل шамъдон ё чароғдони калони овезон аз сақф, чароғи овезон, чилчароғ.

ҚАНДИЛӢ I قنديلى *мансуб ба* **қандил; шамъи қандил** шамъе, ки дар қандил мегузоранд.

ҚАНДИЛӢ II قنديلى яке аз усулҳои гӯштин, ки ҳарифон аз китфи якдигар мегиранд.

ҚАНДИН قندين қанддор, қандомехта, ширин; **кулчаи қандин (қандӣ)** нони равғании ширин.

ҚАНДӢ قندى *ниг.* **қандин**.

ҚАНДНОКӢ قندناكى дараҷаи мавҷудияти қанд дар ягон модда, ширинӣ: **қанднокии лаблабу**.

ҚАНДОБ قندآب оби ширин; шарбат.

ҚАНДПАЗ قندپز он ки бо пухтану тайёр кардани қанд машғул аст, қаннод.

ҚАНДПАЗӢ قندپزى бо пухтану тайёр кардани қанд машғул будан, қаннодӣ.

ҚАНДПОРА قندپاره қанди сафеди шикаста; қандреза.

ҚАНДРЕЗА قندريزه қанди сафеди майда-майдашуда.

ҚАНДФУРӮШ قندفروش фурӯшандаи қанд.

ҚАНДФУРӮШӢ قندفروشى 1. *исми амал аз* **қанд фурӯхтан**; фурӯши қанд. 2. дӯкон ё растае, ки дар он қандҳои гуногун мефурӯшанд.

ҚАНДХӮ قندخو *кит.* он ки рафтораш дилписанд аст, хушрафтор, хушхулқ.

ҚАНДЧОЙ قندچاى чойи бо қанд, чойи қанд андохташуда, чойи ширин.

ҚАНДШИКАН قندشكن болғачаи махсус барои майда кардани қанди лӯнда; қайчии қандмайдакунак.

ҚАНДШИКАНАК قندشكنك *ниг.* **қандшикан**.

ҚАННОД *а.* قنّاد *ниг.* **қандпаз**.

ҚАННОДӢ قنّادى 1. шуғли қандфурӯшӣ; шираворпазӣ; ҳалвогарӣ. 2. ҷои қандфурӯшӣ; **корхонаи қаннодӣ** корхонаи шираворпазӣ; **мағозаи қаннодӣ** мағозаи махсуси қандфурӯшӣ.

ҚАНОАТ *а.* قناعت хурсанд ва розӣ будан ба он чи ҳаст, басанда донистани чизи андак; ризомандӣ; **бо қаноат** а) ба чизи андак қонеъ шуда, ба он чи ҳаст, розӣ шуда; б) сарфакорона, сарфаҷӯёна; в) *маҷ.* бо боварӣ, бо итминон; **қаноат доштан** а) *ниг.* **қаноат кардан**; б) *маҷ.* тоқат доштан, таҳаммул кардан, бардошт намудан; **қаноат кардан (намудан)** а) қонеъ шудан ба миқдори ками чиз, хурсанд ва розӣ будан ба он чи ҳаст; б) басанда ва кофӣ шумурдан чизеро, кифоя донистан кореро, иктифо кардан ба чизе; **қаноат ҳосил кардан (намудан)** а) қонеъ (ризоманд) шудан; б) боварӣ пайдо кардан, итминон ҳосил кардан, мутмаин шудан; **дар курсии қаноат нишастан** *киноя аз* қаноат ҳосил кардан, қонеъ шудан; боварӣ пайдо кардан; **қаноат кунон(и)дани ҳавас ва шавқи** *касе* ба амал баровардан ё иҷро кардани шавқу ҳаваси касе; мувофиқ омадани чизе ба шавқу ҳаваси касе.

ҚАНОАТБАХШ قناعت‌بخش 1. он чи тарафи дахлдорро розӣ карда метавонад, қонеъкунанда: **тафсилоти қаноатбахш, қаноатбахш кор кардан, кореро қаноатбахш ҳисоб кардан; ҷавоби қаноатбахш** ҷавобе, ки суолдиҳандаро қонеъ ва розӣ кунонида метавонад. 2. пасттарин баҳои мусбат ба дониши мактабиён аст, ки ифодаи рақамии он адади 3 мебошад.

ҚАНОАТБАХШАНДА قناعت‌بخشنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **қаноат бахшидан**; қонеъсозанда.

ҚАНОАТБАХШО قناعت‌بخشا *сифати феълии замони ҳозира аз* **қаноат бахшидан**; чизе ё касе, ки боиси қаноатмандӣ аст, қонеъкунанда.

ҚАНОАТКОР قناعت‌كار 1. қонеъшаванда ба он чи ҳаст; розӣ ва мамнун аз он чи дастрас аст. 2. сарфаҷӯй.

ҚАНОАТКОРОНА قناعت‌كارانه бо қаноат ба чизи андак, бо чизи кам қонеъ ва розӣ шуда; **қаноат кунон(и)дан** а) *тарзи бавоситаи* **қаноат кардан**; қонеъ кардан, розӣ кунонидан, ризоманд намудан; б) бовар кунонидан, мутмаин сохтан.

ҚАНОАТМАНД قناعت‌مند қонеъ, розӣ, хушнуд аз он чи ҳаст.

ҚАНОАТМАНДӢ قناعت‌مندی қаноатманд будан, қонеъ будан, розигӣ ва хушнудӣ аз коре, кофӣ ва басанда донистан коре ё чизеро; **бо қаноатмандӣ** хушнудона.

ҚАНОАТМАНДОНА قناعت‌مندانه бо қаноатмандӣ, бо розигӣ ва хушнудӣ, ризоятмандона, бо хушнудӣ ва ризоят; **бо камоли қаноатмандӣ** бо ниҳояти хушнудӣ.

ҚАНОАТПЕША قناعت‌پیشه он ки қаноатро пеша ва шуғли худ қарор диҳад; қонеъ, хурсанд; розӣ ба чизе, ки муяссар гардад.

ҚАНОАТТАЛАБӢ قناعت‌طلبی талабгори қонеъ гардондани даъвову хоҳиш будан, қаноатхоҳӣ.

ҚАНОР *т.* قنار халтаи аз ҷувол калон, ки дар он пахта, коҳ ва дигар чизҳои сабук меандозанд: **қанори пахта; қанор кардан** дар қанор ҷой кардан, ба қанор андохтан; **бе қанор кашондан (-и пахта)** тарзи дар қанорҳо ҷо накарда якбора аз хирманҷо ба мошин бор карда кашондан (-и пахта); **қанор-қанор ваъда додан** ваъдаи зиёд додан.

ҚАНОРА *а.* قناره 1. чӯб ё оҳане, ки ба он мехҳои дароз ва чангакҳо зада шудааст ва қассобҳо дар он гӯштро меовезанд. 2. *кит.* дӯкони қассобӣ.

ҚАНОТ I قنات 1. *ниг.* **бол**. 2. қисми паҳлуии иморат, ҳавлӣ *ва г.:* **қаноти рости бино, қаноти чапи ҳавлӣ**. 3. *ҳ.* тарафи рост ё чапи саф ё мавқеи қисми низомӣ, фланг; **қанот баровардан** а) падид омадани болу пар дар парандагон *ва г.*; б) қобилияти парвоз пайдо кардан; **қанот кушодан** болу пар паҳн карда, омодаи парвоз шудан; парвоз кардан, паридан; **(дар) зери қаноти** *касе* дар паноҳи касе, дар ҳимояи касе; **ба зери қаноти(таги)** *касе* **даромадан** а) дастёру мададгори касе шудан; б) дар ҳимояи касе қарор гирифтан, ба касе паноҳанда шудан; **ба зери қанот гирифтан** ба касе пушту паноҳ шудан; ҳомӣ ва парастори касе шудан; **зери қанот кардан** *ниг.* **ба (дар) зери қанот гирифтан; қаноти** *касе* **шикастан** оҷизу нотавон шудани касе (*мисли мурғи беболу пар*).

ҚАНОТ II *а.* قنات *ниг.* **корез**.

ҚАНОТАК قناتک *шакли тасғир ва навозишии* **қанот; қанотак задан** болафшонӣ кардан.

ҚАНОТДОР قنات‌دار дорои қанот, болдор: **киштии қанотдори зериобӣ**.

ҚАНТАР قنتر бе ему хошок ё алаф мондани чорво (*бештар оид ба асп*); **қантар кардан** асп, хар ва дигар чорворо тавре бастан, ки даҳани он ба хӯрок нарасад; **ба қантар истодан** дам гирифта, хунук шуда истодани асп баъд аз давидан ё пойга; **қантар карда гаштан** *гуфт.*, *маҷ.* бекор, дам гирифта бо кори муфид машғул нашуда рӯз гузаронидан.

ҚАНТАРА *а.* قنطره пули овеза, ки барои гузоштан аз болои дарё ва наҳрҳои калон месозанд.

ҚАНТАРАК قنطرک қисми болоии бинӣ, ҷои борики устухони бинӣ.

ҚАНТАРӢ قنطری 1. *мансуб ба* **қантар**; қантар шуда; **аспи қантарӣ** аспи савории дам гирифта. 2. лаҷоми махсусе, ки ба асп мезананд, то ба хӯрок хӯрдани он монеъ шавад; **лаҷоми қантарӣ** лаҷоми махсус барои ба қантар бастани асп ва барзагов.

ҚАНТУ *т.* قنتو *гуфт.* рӯ ба рӯ кардан; **ба қанту** рӯ ба рӯи ҳам; бо ҳам.

ҚАНЧИҒ//ҚАНЧИҚ *т.* قنچیغ//قنچیق 1. саги мода. 2. дар мавриди дашном нисбат ба зани бадрафтор гуфта мешавад.

ҚАПИДА قپیده *сифати феълии замони гузашта аз* **қапидан**; дастгиркарда, бадастафтода; **қапида гирифтан** дошта гирифтан, ба даст афтондан, даст гирифтан.

ҚАПИДАН قپیدن *гуфт.* 1. чизеро ба чолокӣ дошта гирифтан; бо даст гирифтан, чизеро бо даст доштан; аз дасти касе доштан. 2. *маҷ.* дастгир кардан; боздошт кардан; **домани** *касеро* **қапидан** *ниг.* **домани** *касеро* **гирифтан**.

ҚАПОНДАН قپاندن *тарзи бавоситаи* **қапидан**; чизеро ба дасти касе додан (гузоштан); дастгир кунондан, дошта додан.

ҚАППАК قپّک *гуфт.* 1. *ниг.* **қапқон**. 2. чангаки либосовезӣ.

ҚАПЧУҚ *т.* قپچوق пулдони асосан чармӣ барои дар киса ё бағал нигоҳ доштани пул, ҳамён.

ҚАПҚОН *т.* قپقان *ниг.* **дом**.

ҚАРАБОӢ *т.* قربائی *гуфт.* 1. сирдор, эмаландуда: **табақи қарабоӣ**, **чойники қарабоӣ**. 2. чойники филизӣ.

ҚАРАВУЛ *т.* قرول 1. *ниг.* **қаровул**. 2. *нидо* "вой дод!"

ҚАРАВУЛАК قرولک *ниг.* **қаровулак**.

ҚАРАВУЛӢ قرولی *ниг.* **қаровулӣ**.

ҚАРАВУЛХОНА قرولخانه *ниг.* **қаровулхона**.

ҚАРҒА *т.* قرغه *гуфт.* калзоғ, зоғи ало.

ҚАРАҒАЙ *т.* قرغی дарахти коҷ, санавбар.

ҚАРАҒАЙЗОР قرغیزار ҷое, ки дарахти зиёди қарағай рӯидааст.

ҚАРАҒОЧ *т.* قرغاچ *гуфт.*, *ниг.* **қайрағоч**.

ҚАРАҚОТ *т.* قرقات зирк, барбарис.

ҚАРАҚЧӢ *т.* قرقچی роҳзан; **дуздро қарақчӣ задааст** (*зарб.*) моли дуздӣ ба дузданда насиб намекунад; моли ҳаром ба ҳаром мебарояд.

ҚАРАҚУШ *т.* قرقوش *гуфт.* 1. уқоби сиёҳ. 2. аспи сиёҳи даванд, аспи сиёҳмушкини бодпо.

ҚАРАНФУЛ *ҳ.* قرنفل растании буттагии полизӣ, ки ҳосили он пас аз расида сурх шудан таъми тунду тез дорад; тару хушки онро ба таом меандозанд ва хушконидаашро кӯфта, чун мурч ба рӯи хӯрок мепошанд; **қаламфури булғорӣ** навъи калон-калон ва таъми тунд надоштаи қаламфур, ки ба даруни он гӯшти қима, биринҷ, пиёз *ва г.* андохта, дӯлма мепазанд.

ҚАРЗ *а.* قرض 1. пул ё чизе, ки ба шарти дар муддати муайян гардонда додан аз касе гирифта мешавад: **қарз гирифтан, қарз додан**. 2. *маҷ.* вазифае, ки иҷрои он зарур аст, дайн: **қарзи инсонӣ, қарзи фарзандӣ, қарзи шаҳрвандӣ, қарзи худ донистан; қарзи дарозмуддат** қарзе, ки муддати пардохташ тӯлонӣ мебошад; **қарзи кӯтоҳмуддат** қарзе, ки барои дар андак вақт баргардонидан гирифта ё дода мешавад; **қарзи ҳасана** қарзи бесуд (бефоиз), ки бе ягон тамаъ, бо мақсади мадад ва хайрхоҳӣ дода шудааст; **қарзу қабола (қавола)** додугирифт; **ба қарз** ба тариқи қарз: **ба қарз гирифтан, ба қарз додан; қарз доштан** қарздор будан аз касе; **қарз кардан** чизе ё маблағеро аз касе ба қарз гирифтан; **қарз пурсидан** қарз хостан, хоҳиши қарз додани касеро кардан; **қарз (-и худ)ро адо кардан** а) маблағи ба қарз гирифташударо пардохта тамом кардан; б) *маҷ.* вазифа ва ӯҳдадории худро ба ҷо овардан; **қарзи худро кандан** (**баробар кардан)** қарзи худро пардохта тамом кардан, аз қарз халос шудан; қарзро пардохтан; **қарз дар гардан** (**-и** *касе*) **мондан** қарзи худро адо накардан, қарздор мондан; **ба қарз ғӯтидан** маблағи зиёде қарздор будан, бисёр қарз доштан; **қарзу қавола карда** *гуфт.* аз ину аз он қарз гирифта; ба зорию илтиҷо аз чанд кас қарз гирифта; бо қарзҳои зиёд; **қарзи бандагиро адо кардан** мурдан, фавтидан; **қарз ба қиёмат намондан** қарзи худро адо карда (пардохта) мурдани касе; баъди мурдани касе пардохта шудани қарзи вай аз тарафи ворисонаш.

ҚАРЗА قرضه *ниг.* **қарз**.

ҚАРЗБАРДОР قرضبردار 1. он ки ба рӯзгузаронӣ тавассути васоили қарзӣ одат кардааст. 2. шахсе, ки қарзи наздиконашро ба зимма мегирад.

ҚАРЗГИР قرضگیر он ки аз дигаре қарз мегирад, вомгир.

ҚАРЗГИРАНДА قرضگیرنده *сифати феълии замони ҳозира* аз **қарз гирифтан**; он ки аз касе қарз мегирад, вомгиранда.

ҚАРЗГИРӢ قرضگیری 1. аз касе ё муассисаи бонкӣ қарз гирифтан, вомгирӣ. 2. *збш.* аз забони дигар иқтибос ва ба орият гирифтани вожаҳо.

ҚАРЗДИҲАНДА قرضدهنده *сифати феълии замони ҳозира* аз **қарз додан**; он ки ба касе қарз медиҳад, вомдиҳанда.

ҚАРЗДИҲӢ قرضدهی *исми амал аз* **қарз додан**; ба ихтиёри касе ба қарз гузоштани чизе ё пуле.

ҚАРЗДОР قرضدار он ки аз касе қарз гирифтааст, вомдор, мадюн: **қарздор кардан** *касеро*, **қарздор шудан** *аз касе*; **қарздор будан аз** *касе* а) аз касе қарз доштан; б) вазифадор будан барои баргардонидани некиҳои касе.

ҚАРЗДОРӢ قرضداری қарздор будан, қарз доштан, вом доштан, мақрузӣ, мадюнӣ.

ҚАРЗӢ قرضی *мансуб ба* **қарз**.

ҚАРЗМАНД قرضمند *ниг.* **қарздор**.

ҚАРЗМАНДӢ قرضمندی *ниг.* **қарздорӣ**.

ҚАРЗТАЛАБ قرضطلب 1. он ки қарз мепурсад, он ки қарз гирифтан мехоҳад. 2. касе, ки қарзи додаашро аз қарздор талаб мекунад.

ҚАРЗХОҲ قرضخواه *ниг.* **қарзталаб**.

ҚАРИБ *а.* قریب 1. наздик; **қариби**... наздик ба...; **аз қариби**... аз наздики..., дар наздики.... 2. наздик ба...; **қариб буд**... наздик буд, ки..., кам монда буд, ки... 3. тақрибан, тахминан: **қариб сад метр роҳ**. 4. *кит.* хеш, хешованд (*ба ин маъно бештар дар шакли ҷамъ меояд*): **қарибон**. 5. *адш.* яке аз баҳрҳои вазни арӯзи тоҷикӣ.

ҚАРИБӢ قریبی наздикӣ, наздик будан; **қарибии**... *гуфт.* наздикии..., наздик ба... *(ба ин маънӣ шакли дурусташ* **қариби**... *аст):* **қариби(ҳо)и бегоҳӣ, қариби(ҳо)и саҳар...; ба қарибӣ** а) ба наздикӣ, дар ояндаи наздик, дар рӯзҳои наздик; б) чанде пеш аз ин, дар гузаштаи наздик; в) ба тозагӣ, нав; **дар қарибии**... а) дар назди..., наздикии...; дар пеши...; б) наздик ба..., андак монда ба...: **дар қариби(ҳо)и пиронсолӣ; ба ин қарибӣ (қарибиҳо)** *ниг.* **ба қарибӣ; дар ин қарибӣ // дар он қариби(ҳо)** а) ба наздикӣ, дар вақтҳои наздик; б) чанде пеш (аз ин); дирӯзакак, ба тозагӣ; в) дар наздикӣ, дар он атроф; **то ба ин (ҳам) ин қариби(ҳо)** то чанде пеш аз ин, то дирӯзҳо.

ҚАРИН *а.* قرین 1. наздик; **дӯсти қарин** дӯсти наздик. 2. ҳамнишин, ҳамсӯҳбат, ҳамдаму ҳамнафас. 3. *кит.* мисл, монанд, ҳамто; баробар.

ҚАРИНА *а.* قرینه 1. *муаннаси* **қарин**. 2. аломат, нишона. 3. назир, монанд, мисл.

ҚАРИНӢ قرینی қарин будан, наздикӣ (*дар муносибат бо ҳамдигар*).

ҚАРИҲА *а.* قریحه табъ, табиати одамӣ; истеъдод.

ҚАРИЯ//ҚАРЯ *а.* قریه 1. деҳ, деҳа, қишлоқи нисбатан калон. 2. шаҳрча, шаҳрак.

ҚАРҚ *т.* قرق *гуфт.* 1. пардае иборат аз чирк ва хун, ки дар рӯи ҷароҳат пайдо мешавад, карахш, шух. 2. чирки бадан; **қарқ бастан** а) бо шух ва карахш пӯшида шудани рӯи ҷароҳат; б) ниҳоят чиркин шудан (-и бадан аз шустушӯ накардан).

ҚАРҚБАСТА قرقبسته *сифати феълии замони гузашта аз* **қарқ бастан**.

ҚАРМАТИЯ *а.* قرمطیه як шохаи фирқаи исмоилия дар ислом (асосгузораш Ҳамдони Қармат), ки шӯришҳои пайравони он бар зидди хилофати Аббосӣ (асрҳои IX-X) дар таърих машҳур аст.

ҚАРМАТӢ قرمطی пайрави мазҳаби қарматия.

ҚАРН I *а.* قرن 1. сада, аср, муддате, ки гоҳо 30 сол ва гоҳе 80-100 солро дар бар мегирифтааст. 2. даврон, замон, аҳд.

ҚАРН II *а.* قرن *кит.* шохи ҳайвон.

ҚАРОБА *а.* قرابه *кит.* 1 зарфи шишаӣ; зарфи об, обдон. 2. шишаи шароб, сурохӣ.

ҚАРОБАКАШ قرابه‌کش *кит.* **шаробхӯр**.

ҚАРОБАПАРДОЗ قرابه‌پرداز *ниг.* **қаробакаш**.

ҚАРОБАТ *а.* قرابت хешӣ, хешию таборӣ; наздикӣ; **қаробат доштан** хеш будан, нисбати хешовандӣ доштан.

ҚАРОБОДИН قرابادین (*шакли муарраби калимаи юнонии pharmokopya*) *кит., маҷ.* маҷмӯаи қоидаю дастурҳои таҳия кардани доруҳо.

ҚАРОВУЛ *т.* قراول 1. нигаҳбон, муҳофиз. 2. шахси мутасаддии дидбонӣ ва посдории ҷое; аскари навбатдор; **қаровули фахрӣ** дастаи аскарон, ки ба ифтихори шахсе саф мероянд; **қаровул гузоштан (мондан)** касеро ба посбонӣ гумоштан, касеро ба назорат ва дидбонӣ гузоштан; **қаровул истодан** дар посбонӣ истодан; назорат ва муроқибат кардан, дидбонӣ кардан; **қаровул шудан** вазифаи посбониро иҷро кардан; назорат ва муроқибат намудан (*аз болои касе*); **қаровулро иваз кардан** як посбони навбатдорро ба дигараш бадал кардан.

ҚАРОВУЛАК قراولک 1. чизи мехчамонанд ва амсоли он дар сари милаи аслиҳаи тирандозӣ, ки ба он нигоҳ карда, ба нишон мегиранд. 2. пӯк ё чизи дигари сабуки дар рӯи об шинокунандаи шаст ва тӯри моҳидорӣ, ки аз ҳаракати он моҳигир ба

шаст афтодан ё дар тӯр дармондани моҳиро мефаҳмад, ғаммозак, шиноварак.

ҚАРОВУЛБЕГӢ قراولبیگی *таър.* сардори посбонони дарбори амирони Бухоро.

ҚАРОВУЛӢ قراولی посбонӣ, дидбонӣ, назорат; **қаровулӣ кардан** посбонӣ кардан, муроқабат ва назорат кардан.

ҚАРОВУЛХОНА قراولخانه хонаи посбонон, посбонхона; хоначаи қаровулнишин.

ҚАРОКУРТ قراکرت ғунда, навъе аз ҳашароти заҳрдор.

ҚАРОКӮЛӢ قراکولی *мансуб ба* **ноҳияи Қарокӯл** (*дар вилояти Бухоро*), *ки пӯсти гӯсфандонаш шӯҳрати ҷаҳонӣ дорад*; **пӯсти қарокӯлӣ** пӯсти барраи навзоди гӯсфанди қарокӯлӣ; **телпаки қарокӯлӣ** телпаке, ки аз пӯсти гӯсфанди қарокӯлӣ дӯхта шудааст.

ҚАРОКӮЛПАРВАРӢ قراکولپروری соҳаи чорводорӣ, ки бо парвариши гӯсфандҳои зоти пӯсти қарокӯлидиҳанда машғул аст.

ҚАРОҚАНДӢ قراقندی яке аз навъҳои харбузаи маҳаллӣ.

ҚАРОМУҒ *т.* قراموغ *бот.* як навъ мағор, пӯпанаки заҳрноки ангалӣ дар растаниҳои ғалладонагӣ.

ҚАРОР *а.* قرار 1. ором; оромиш, осоиш; **қарор надоштан дар ҷое** а) ором набудан, собит набудан, дар ҳоли ҷунбиш ва ҳаракат будан; б) ором нагирифтан, дер наистодан дар ҷое; **қарор аз** *касе* **бурдан** орому осоиши касеро барҳам додан, касеро беқарор кардан; **қарору оромро аз даст додан** орому осоишро гум кардан, беқарору нороҳат шудан; **маҷоли қарор наёфтан** имкони ором гирифтан наёфтан; фурсати таваққуф наёфтан; **орому қарор надоштан** ором набудан, дар ҷунбишу ҳаракат будан. 2. сабр, тоқат, шикеб; **сабру қарор намондан** сабру тоқатро гум кардан, таҳаммулу бурдбориро аз даст додан. 3. аҳд, қавл, паймон; шарт; **қавлу қарор** *ниг.* **қавл**. 4. амр ё тасмиме, ки аз тарафи ҳукумат ё мақоми дигар бароварда шудааст; тасмиме, ки дар натиҷаи муҳокима ва музокираи масъалае қабул карда шудааст, қарордод, қатънома: **қарори қатъӣ, қарори маҷлис, қарори ҳукумат**, **қарори ҳайати мушовараи вазорат, қабули қарор, қарор баровардан, қарор баромадан; қарори суд** *ниг.* **ҳукм (-и суд)**. 5. азм, ирода, қасду ният оид ба коре, ки одам дар натиҷаи андешаву мулоҳиза ба он расидааст; **азму қарор** қасду нияти қатъӣ; **аз қарори худ гаштан** аз нияти худ гаштан; **қарор гирифтан** а) истодан, аз ҳаракат мондан, таваққуф кардан; б) оромидан, осудан, орамидан; в) ҷой гирифтан, сокин шудан, сукунат ихтиёр кардан; г) воқеъ шудан; **қарор додан** а) ҷой додан, ҷойгир кардан; б) муқаррар кардан, муайян намудан: **манбаи даромад қарор додан, тахаллус қарор додан, ҷоеро минбар қарор додан**; в) аҳд кардан; мақсад гузоштан; г) тасмим гирифтан; ба қароре омадан; ғ) ҳисоб кардан, шумурдан, донистан: **сукутро аломати ризо қарор додан; қарор ёфтан** а) *ниг.* **қарор гирифтан**; б) муқаррар карда шудан; в) ҳалли худро ёфтан, ҳал шудан; **қарор кардан** а) ором шудан, истодан; б) ором ёфтан, осудан; в) амр баровардан; г) тасмим гирифтан, ба қароре омадан, ба фикри қатъие омадан; азм кардан; ғ) байъ кардан, киро кардан; **қарор шуд, ки…** тасмим гирифта шуд, ки…, азм карда шуд, ки...; **ба ин қарор** ба ин тарз; ба таври зайл, ба тариқи зайл; **ба қарори зайл** ба тариқе, ки дар поён зикр хоҳад шуд, ба таври зайл; **бо (ба) як қарор** ба як тартиб; бо як маром, як сон; **қарор намондан** тобу тавон намондан, аз ҳол рафтан; **вазифаи худ қарор додан** дар назди худ вазифа гузоштан; кори худ ҳисобидан; **дили** *касе* **қарор гирифтан** дили касе ором гирифтан, хотири касе ҷамъ шудан, хотирҷамъ шудани касе; **дили** *касе* **қарор надоштан** беором (беқарор) будан; **маврид (***ё* **маҳалл)-и баҳс қарор додан** баҳс кардан дар бораи чизе; **мавриди истифода (баҳрабардорӣ) қарор гирифтан** истифода карда шудан, истифода бурда шудан аз чизе; **тӯъмаи оташ қарор додан** оташ задан ба чизе, сӯзондан чизеро; **ҳақ (ҳақиқат) дар (ба) ҷои худ қарор гирифтан** ҳақиқат барқарор шудан, ба субут расидан ва ғалаба кардани ҳақиқат; **ба худ қарор додан** қасди иҷрои кореро кардан; дар пеши худ вазифа гузоштан; **ба як қарор омадан** тасмим гирифтан; дар бораи чизе ё коре фикр карда, ба хулосае омадан; ба як фикр (-и қатъӣ) омадан.

ҚАРОРБАХШ قراربخش оромидиҳанда, оромбахш, оромкунанда.

ҚАРОРГОҲ قرارگاه ҷои ист, мақарр; маскан, манзил: **қароргоҳи президент, қароргоҳи марзбонон**.

ҚАРОРДОД قرارداد 1. қавлу қарор (*аҳду паймон*)-и ду ё чанд кас дар бораи коре, паймон, аҳднома; шартнома. 2. *ниг.* **қарор** 5.

ҚАРОРДОДӢ قراردادی *мансуб ба* **қарордод**; аз рӯи қарордод: **хизмати қарордодӣ**.

ҚАРОРӢ قراری 1. он ки аз хизмати касе бо шарту шароити муайяне истифода мебарад; мизоҷ. 2. муздур, ятим; **қарории дари** *касе* он ки барои анҷоми хизмати даргоҳе нигоҳ дошта мешавад; хизматгори хонаи касе; **қарорӣ кардан** касеро ба муддате ва музде киро кардан; **қарорӣ шудан** муздур шудан; хизматгор шудан; ҳамчун коргари кироя хизмати касеро кардан.

ҚАРОРНАВИС قرارنویس котибе, ки қарори маҷлисро менависад.

ҚАРОСОН قراسان *тиб.* карахту беҳис ё сиёҳ шуда пӯсидани ягон узв ё қисми бадан дар натиҷаи вайрон шудани гардиши хун, гангрена.

ҚАРОХОНИЁН قراخانیان *таър.* номи яке аз сулолаҳои турктабор.

ҚАРС I قرس 1. рӯймол, сарандоз, саргирак (*сарбанди занон*). 2. рӯймоли миёнбандии мардон.

ҚАРС II قرس *калимаи тақлиди овози* ба ҳам задани ду чиз; садои махсуси ба ҳам задани ангуштон ба ҳавои оҳанге, овози шикан-шикан.

ҚАРСАК قرسک ба ҳам задани ду кафи даст барои изҳори таҳсин ва табрик, кафкӯбӣ, чапак: **қарсаки ғулғуладор, мавҷи пурғуғулаи қарсакҳо; қарсак задан** кафкӯбӣ кардан, чапак задан; **қарсак аз ду даст мебарояд** (*мақ.*) бе ёрию ҳамкорӣ ҳеҷ кор буд намешавад, амалӣ шудани ҳар як кор ба ҳамкорию иттифоқ вобаста аст.

ҚАРСАКЗАНӢ قرسکزنی *исми амал аз* **қарсак задан**; кафкӯбӣ, чапакзанӣ.

ҚАРСАКӢ قرسکی *ниг.* **қарсак**.

ҚАРСАС قرسس *ниг.* **қарсос**.

ҚАРСВОР قرسوار матоъ ба қадри як қарс, рӯймол.

ҚАРСӢ قرسی *калимаи тақлиди овози* шикастани шоху танаи дарахт.

ҚАРС-ҚАРС قرس قرس *калимаи тақлиди овози* мукаррар ба ҳам расидани ду чиз ё шикастани шохи дарахте; қасар-қусур.

ҚАРСОС قرساس *калимаи тақлиди овози* тирандозӣ, сар додани мушак *ва г.*

ҚАРСУҚУРС قرسوقرس *калимаи тақлиди овози* тирпаронии паиҳам аз милтиқу таппонча.

ҚАРТА I *фр.* قرته 1. варақаҳои бозӣ бо холҳо ва суратҳои гуногунранг: **қарта кашидан, бо қарта фол дидан**. 2. як қитъаи замини корам.

ҚАРТА II *фр.* قرته сафҳаи патефон.

ҚАРТАБОЗ قرته‌باز он ки бо қарта қимор бозӣ мекунад.

ҚАРТАБОЗӢ قرته‌بازی қимор бо қарта: **қартабозӣ кардан**.

ҚАРТАМОНАК قرته‌مانک *гуфт.* дастгоҳи барқӣ барои шунавонидани қартаҳои патефон.

ҚАРҲА *а.* قرحه *кит.* захм, реш, ҷароҳат.

ҚАРЧИҒАЙ *т.* قرچیغی парандаи шикорӣ аз ҷинси боз, ки аз боз қадре хурдтар, лекин тезпар аст, қирғӣ.

ҚАРЯ قریه *ниг.* **қария**.

ҚАСАБ *а.* قصب 1. най, қамиш. 2. навъе матои нафис, ки аз катони мулоим ё аз абрешим бофта мешуд, беқасаб.

ҚАСАБА *а.* قصبه ободие, ки аз чанд деҳ ташкил ёфта бошад; шаҳрча, шаҳри майда.

ҚАСАБПӮШ قصب‌پوش он ки аз матои нарму нозуки беқасаб либос пӯшидааст; хушлибос.

ҚАСАМ *а.* قسم савганд: **қасам ба Худо, қасам ба рӯҳи..., қасам ба арвоҳи... қасам ба виҷдонам, ба Худо қасам, ба чашмонат қасам, ба ҷони... қасам, ба қасами худ содиқ мондан...; қасам додан** маҷбур ба қасамхӯрӣ кардан, савганд хӯрондан; *ниг.* **савганд (ёд кардан); қасам хӯрдан** савганд ба забон овардан барои бовар кунонидани касе ба коре; қавли қатъӣ

додан (*ба иҷрои коре*); **қасам шикастан** қасам ёд кардаву (қасам хӯрда) ба он вафо накардан.

ҚАСАМЁДКУНӢ قسم‌یادکنی *исми амал аз* **қасам ёд кардан**; маросими савганд ёд кардан (*дар қувваҳои мусаллаҳ ҳангоми қабули вазифаи сарварии кишвар ва г*); қасам хӯрдан.

ҚАСАМЗАДА قسم‌زده *сифати феълии замони гузашта аз* **қасам задан**; он ки ба дурӯғ савганд хӯрдааст.

ҚАСАМӢ قسمی *мансуб ба* **қасам**; **машварати суди қасамӣ** машварати суде (*дар баъзе давлатҳо*), ки аз тарафи халқ бо овоздиҳии озод интихоб шудааст ва барои аз рӯи адлу инсоф ҳукм баровардан ба қонуни асосӣ *ва г.* қасам хӯрдааст.

ҚАСАР-ҚАСАР قسرقسر *калимаи тақлиди овози* шикастани чӯбу тахта, шохҳои дарахтон *ва г.*

ҚАСАР-ҚУСУР قسرقسور *калимаи тақлиди садои* тирпаронии пай дар пай, занозанӣ *ва г.*

ҚАСАС *а.* قصص *ҷ.* қисса; **қасасуланбиё** қиссаҳои пайғамбарон.

ҚАСВАТ *а.* قسوت *ниг.* **қасоват**.

ҚАСД *а.* قصد 1. азм, ният, мақсад. 2. нияти бад, суиқасд; **қасди бад** нияти бад, нияти бадкорӣ дар ҳаққи касе: **қасди бад доштан, қасди бад кардан** *ба касе*; **ба қасди**... а) бо мақсади..., бо нияти...; б) ба муқобили..., ба зидди..., алорағми...; **аз ғайри қасд** надониста, нафаҳмида, бе ягон нияти бад; **қасд кардан** а) ният кардан, азм кардан, дар пайи расидан ба мақсаде шудан; б) дар ҳаққи касе нияти бад доштан, бадӣ кардан ба касеро мақсади худ қарор додан; **қасд кардагӣ барин** гӯё қасдан (*ин тавр шуда истода бошад*); **қасд гирифтан** *гуфт.* интиқом гирифтан, қасос гирифтан; **қасд доштан** *ба касе гуфт.* ғараз доштан; **аз қасди худ гаштан** аз нияти иҷрои коре даст кашидан, сарфи назар кардан аз расидан ба мақсаде; **ба (ё дар) қасди коре афтодан** азми қавӣ кардан барои иҷрои коре; **ба қасди ҷони** *касе* **шудан // дар қасди ҷони** *касе* **будан // қасди ҷони** *касеро* **кардан** азм ва нияти куштани касеро кардан; суиқасд карданӣ шудан.

ҚАСДАН *а.* قصداً аз рӯи қасд, амдан, дидаю дониста, муғризона.

ҚАСДДОР قصددار он ки бо касе ғараз ва адовате дорад; ниқорталаб: **қасддор будан, қасддор шудан**.

ҚАСИБ *а.* قصیب либоси мулаввану рангоранг.

ҚАСИДА I *а.* قصیده *адш.* яке аз шаклҳои шеър, ки қофиябандиаш монанди ғазал аст, аз понздаҳ байт камтар набуда, бештар дар мадҳи касе ё чизе ё дар мавзӯъҳои фалсафӣ ва ахлоқӣ гуфта мешавад: **қасидаи баҳория, қасидаи зафар, қасидаи мадҳия, қасидаи фахрия, қасидаи хазония, қасидаи ҳаҷвия**.

ҚАСИДА II *а.* قصیده *д.* дуохони махсуси муллоҳо, ки дар табобати беморони рӯҳӣ истифода мебаранд.

ҚАСИДАГӮЙ قصیده‌گوی шоире, ки қасида сарояд, қасидасаро.

ҚАСИДАГӮӢ قصیده‌گوئی *ниг.* **қасидасароӣ**.

ҚАСИДАСАРО(Й) قصیده‌سرا(ی) шоири қасиданавис, нависандаи қасида.

ҚАСИДАСАРОӢ قصیده‌سرائی навиштани қасида, амали шоири қасидасаро(й).

ҚАСИДАХОН قصیده‌خوان 1. он ки ба хондани қасида машғул бошад; қасидасаро. 2. *д.* муллое, ки бо хондани дуоҳои махсус бо номи қасида ба табобати беморони руҳӣ машғул аст.

ҚАСИДАХОНӢ قصیده‌خوانی *д.* хондани дуоҳои махсус аз тарафи мулло барои табобати беморони руҳӣ.

ҚАСИМ *а.* قسیم *кит.* 1. тақсимкунанда. 2. шарик дар қисмат; шарик, ҳиссадор, анбоз.

ҚАСИР *а.* قصیر кӯтоҳ; *муқоб.* **тавил**.

ҚАСҚОН *т.* قسقان чанбар, давра, доира; доираи ғалбер, ордбез: **қасқони ғалбер**.

ҚАСОВАТ *а.* قساوت *кит.* сахтдилӣ, бераҳмӣ; ситамкорӣ, золимӣ.

ҚАСОВАТОМЕЗ قساوت‌آمیز бо сахтдилӣ, бо бераҳмӣ, ситамкорона.

ҚАСОИД *а.* قصاید *ҷ.* **қасида**.

ҚАСОРАТ *а.* قصارت *кит.* кӯтаҳӣ; норасоӣ.

ҚАСОС *а.* قصاص барои кори бади касе айни

ҳамон корро дар ҳаққи худи вай кардан, интиқом, ниқор; **қасос гирифтан (**ё **ситондан)** интиқом гирифтан; **оташи қасос афрӯхтан** *кинoя аз* ба қасосгирӣ пардохтан, дар пайи интиқомгирӣ шудан.

ҚАСОСГИР قصاص‌گیر қасосгиранда, интиқомгиранда, ниқорҷӯ.

ҚАСОСГИРАНДА قصاص‌گیرنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **қасос гирифтан**; интиқомҷӯй, қасдгиранда.

ҚАСОСГИРӢ قصاص‌گیری *исми амал аз* **қасос гирифтан**; ниқоргирӣ, интиқомҷӯӣ: **василаи қасосгирӣ, яроқи қасосгирӣ, ба қасосгирӣ афтодан**.

ҚАСР I *а.* قصر кох, сарой; кӯшки подшоҳӣ; бинои олии пурҳашамат: чорабиниҳои: **қасри фарҳанг, қасри таърихӣ**; *ба тариқи истиора*: **қасри дилкушо, қасри нур, қасри саодат, қасри зулмро хароб кардан, қасри ситамро сарнагун кардан, ба қасри илму фан оташ задан, пойдор кардани қасри сулҳу амният**.

ҚАСР II *а.* قصر *кит.* кӯтоҳ кардан; кӯтоҳӣ, норасоӣ.

ҚАСР III *а.* قسر *кит.* ба коре водор кардан, ҷабр.

ҚАССОБ *а.* قصّاب 1. он ки гову гӯсфанд *ва г.* барои гӯшт мекушад, гӯштфурӯш. 2. *маҷ.* бераҳм, ҷаллод; **ба дасти қассоб гирифтор шудан** дар банди одами золиму ҷаллод афтодан; **гунҷишкро (**ё **чумчукро) кӣ кушад? қассоб!** (*зарб.*) корро бояд кордон кунад, ҷузъитарин корро ҳам бояд мутахассис иҷро кунад.

ҚАССОБАК قصّابک *зоол.* парандаи хурди ботлоқӣ, лойхӯрак

ҚАССОБӢ قصّابی 1. касбу кори қассоб: **қассобӣ кардан**; *мансуб ба* **қассоб: дӯкони қассобӣ, корди қассобӣ, кундаи қассобӣ**. 2. ҷои гӯштфурӯшӣ, дӯкони гӯштфурӯшӣ.

ҚАССОБВОР قصّابوار мисли қассоб, монанди қассоб.

ҚАССОБХОНА قصّابخانه ҷое, ки гову гӯсфанд *ва г.* мекушанд, саллоххона, кушишхона.

ҚАССОМ *а.* قسّام *кит.* 1. тақсимкунанда, қисматкунанда, бахшкунанда (*сифати Худо*). 2. бисёр қасамхӯранда.

ҚАССОР *а.* قصّار *кит.* ҷомашӯй, шустагар, гозур.

ҚАССОС *а.* قصّاص *кит.* қиссагӯй, қиссахон, афсонагӯй.

ҚАТ I *а.* قط 1. қабат, таҳ: **як қат ҷома**. 2. каҷ, хам; шикаста; **қати курта** ҷои таҳшуда хобидаи курта; чину ғиҷими курта; **пули қаташ нашикаста** *гуфт.* пули коғазии таҳаш вайроннашуда; *киноя аз* пули коғазии нав; **қату пат** сахт печу хамдор, ниҳоят каҷу килеб: **релсҳои қату патшуда**; **қат кардан** а) таҳ кардан, хам карда ба ҳам расонидани ду тарафи ягон чиз: **коғазро қат кардан, мактубро қат кардан**; б) хам кардан, дуто кардан (*миёнро*); в) печондан, барзадан, хам карда хобонидан (-и қисми поини курта, почаи изор *ва г.*); **қат шудан** а) хам шуда ба ҳам расидани ду тарафи ягон чиз; б) хамидан, дуто шудан (-и миён); хам шудан, каҷ шудан (-и кӯпрук); **пойҳоро қат кардан** зонуҳоро хам кардан, пойро дуқат кардан.

ҚАТ II *а.* قط буридани чизи сахте; **қалам қат кардан** бо корд бурида баровардани нӯги қалам.

ҚАТАҒАН *т.* قتغن манъ, *ниг.* **қадаған**; **қатаған кардан** сахт манъ кардан (*роҳро*); бастан, рафтуомадро манъ кардан (*мас., дар роҳе*).

ҚАТАР-ҚАТАР قتر قتر *калимаи тақлиди овози* ба ҳам расида гузаштан ё соиш хӯрдани чизҳои сахт.

ҚАТЕЪ *а.* قطیع *кит.* қатъ кардашуда, бурида.

ҚАТИҚ *т.* قتیق ҷурғоти обаш гирифташуда, мости ғафс; мост, ҷурғот; **қатиқ кардан** ба шир сафедӣ (*моя*) ҳамроҳ карда, мост (*ҷурғот*) тайёр кардан; **ба ҳар ош қатиқ шудан** ба ҳар кор ҳамроҳ шудан *(хоҳ дахлдор бошад, хоҳ бедахл)*.

ҚАТИЛ *а.* قتیل *кит.* кушташуда, мақтул.

ҚАТИМ قتیم абрешими ҷӯшдодашудаи сафед.

ҚАТИФА قطیفه ҷомаи хоб; лӯнгӣ, матои пашмин, ки баъд аз ғусл баданро бо он пок мекунанд; шабпӯш.

ҚАТӢ//КАТӢ قتی//کتی *гуфт.* 1. ҳамроҳ, бо ҳам.

2. *пасв.* аз, ба сабаби...; **саҳар қатӣ** ҳангоми саҳар, саҳаргоҳон; **қатӣ кардан** а) омехтан, махлут кардани чизе бо чизе; б) ҳамроҳ кардан; **қатӣ шудан** *тарзи мафъулии* **қатӣ кардан**; а) ҳамроҳ шудан; унс гирифтан; б) дахолат кардан ба коре, ба гапе; **ҷонам қатӣ!** бо ҷону дил! бо майлу хоҳиши том; *муқ.* **ба чашм** (*дар мавриди розӣ будан бо хоҳише гуфта мешавад*).

ҚАТЛ *а.* قتل куштан, куштор: **қатлу тороҷ, қатлу ғорат, майдони қатл, ба қатл маҳкум шудан, ба қатл ҳукм кардан, ҳукми қатл баровардан; қатли ом** куштори яксараи ҳамаи мардум *(марду зан, пиру ҷавон, хурду калон)*: **аслиҳаи (яроқи) қатли ом, қатли ом кардан (намудан); қатл кардан (намудан)** куштан; **ба қатл расонидан** қатл кардан, куштан.

ҚАТЛАМА *т.* قتلمه навъи нони фатирмонанд, ки хамири тунуки равғандори қабат-қабатро дар андак равған мепазанд; чалпаки варақин.

ҚАТЛГОҲ قتلگاه ҷои куштани одамон, кушторҷой; ҷои кушта шудани касе, ҷои иҷрои ҳукми қатл.

ҚАТОР I *а.* قطار 1. хати ба тартиб ҷойгирифтаи чизҳои якхела; гурӯҳи одамон, чорпоён, мошинҳо *ва г.,* ки пайи ҳам ё паҳлӯи ҳам бо тартиб истодаанд ё воқеъ гаштаанд, саф, рад, рада, радиф: **қатори вагонҳо, қатори дарахтон, қатори ҳавлиҳо, қатори пешқадамон, қатори шермардон, панҷ-шаш қатор одамон, дар қатори якум нишастан** (*мас., дар театр*); **қатор(ҳо)и пахта** хатҳои ниҳоли пахта дар киштзор; **кори байни қаторҳои пахта** корҳои хишова, каланд кардан ва об додани пахтазор. 2. паҳлу ба паҳлу, паҳлуи ҳам ё паси ҳам ба тартиб (истода): **қатор бистар андохтан, қатор гузоштан** (-и аскарон), **қатор истода расм гирифтан, қатор нишастан, қатор хобидан, қатор чидан, қатор шинондани дарахтон, қатор истодани мошинҳо ...; қатори...** а) *ниг.* **дар қатори...;** б) баробари ..., ҳамроҳ бо...; **ба қатори... // дар қатори...** а) дар сафи..., дар радифи...; ба ҷумлаи...; **ба қатори калонсолон** (*коргарони соҳибихтисос, нависандагон*) **даромадан, ба қатори... гузаштан...**; б) дар байни.., дар миёни...; ҳамроҳ бо (*касе ё чизе*); **дар қатори дигарон (халқ)** дар қатори ҳама, баробари дигарон; монанди одамони дигар; **аз ин (ё он) қатор** аз ин ҷумла, аз ин гурӯҳ; **дар ин (ё он) қатор** дар ин ҷумла, дар он миён; ◊ **як қатор** а) дар як саф истода; б) чандин, якчанд; баъзе; **як қатор масъалаҳо (чораҳо, муваффақиятҳо), як қатор корхонаҳо (ноҳияҳо, мамлакатҳо); қатор-қатор** а) якчанд қатор шуда, як қатор аз паси қатори дигар; б) *маҷ.* чандин, якчанд; **қатор-қатор кардан** а) саф кашондан, саф додан; б) пайи ҳам гузоштан, дар як хат ё ҷое чида мондани чизе; **қатор карда савол додан** пайи ҳам савол додан, саволборон кардан; **қатор шудан** а) саф кашидан, саф оростан; паси сари ҳам ё паҳлӯ ба паҳлӯ бо тартиб истодан, пайи ҳам истодан (*дар навбат*); б) пайи ҳам чида шудан, пайи ҳам гузошта шудан; **ба қатор истодан** ба саф даромада истодан; ба навбат истодан; **як қатор** аз як сар; саросар, беистисно; **аз қатор баромадан** аз ҷамъият дур шудан; *муқ.* **ба канор баромадан; аз қатор рафтан** вафот кардан, мурдан; *муқ.* **аз байн рафтан; ба қатори одам (ё мардум) даровардан** тарбия карда ба воя расондан, ба камол расондан; **ба қатори мардум даромадан** ба воя расидан, ба камол расидан; **дар як қатор гузоштан** баробар ҳисоб кардан.

ҚАТОР II *а.* قطار маҷмӯи вагонҳое, ки ба воситаи паровоз (локомотив) дар рӯи роҳи оҳан ҳаракат мекунад, поезд (*гоҳо* **қатори роҳи оҳан** *ҳам ба ин маъно кор фармуда мешавад*): **қатори боркаш, қатори мусофирбар, қатори тезгард, қатори Душанбе-Конибодом**.

ҚАТОРА I *а.* قطاره девораи чӯбин дар гирди боғ ва полиз, панҷарадевор, чапарак, чиғ, тавора.

ҚАТОРА II *а.* قطاره *ниг.* **қатор** II.

ҚАТОРАК قطارک 1. *гуфт., ниг.* **қатор** I. 2. яке аз навъҳои табл ва нақора.

ҚАТОРБАСТ قطاربست 1. пайи ҳам бо якдигар басташуда. 2. галаи дум ба дум басташудаи аспон ё шутурон.

ҚАТОРБЕД قطاربید дарахтони дар як радиф

шинондашудаи бед.

ҚАТОРВАЗНА قطاروزنه тасмаи чармини дар китф овезон ё дар миён басташаванда, ки барои ҳар як тири милтиқ хоначаҳо дорад, тасма-тирдон.

ҚАТОРӢ قطاری 1. муқаррарӣ, одӣ: **коргари қаторӣ; аскари қаторӣ** хизматчии рутбаи аз поён охирини қувваҳои низомӣ. 2. қаториҳо, одамони одӣ, омиён.

ҚАТОРКӮҲ قطارکوه *ҷугр.* кӯҳҳои занҷирбанд қаторшуда, силсилакӯҳ: **қаторкӯҳи Зарафшон, қаторкӯҳи Ҳисор**...

ҚАТОРМЕХ قطارمیخ меҳҳои қатор кӯфташуда (*мас., ба девор*).

ҚАТРА *а.* قطره чакра: **қатраи ашк, қатраи борон, қатраҳои оби чашм, қатраи шабнам, як қатра, ду-се қатра; қатрае** а) як чакра; б) *киноя аз* каме, андаке; ҳеҷ; **қатра-қатра** а) чакра-чакра, як чакра-як чакра; б) *маҷ.* **камкам, андак-андак; ба миқдори бисёр кам; қатра-қатра ҷамъ гардад в-он гаҳе дарё шавад** (*зарб.*); **то қатраи охирин** то чакраи охирин, ягон қатра намонда; то тамоман ба охир расидани чизе; **як қатра** а) як чакра, қатрае; б) *маҷ.* андаке, каме; миқдори ночиз; **қатрае аз дарё** (*ё* **баҳр)** андаке аз бисёр; **қатрае хун нарехта** бе ягон хунрезӣ; накушта; **ду қатра об барин** ду чиз ё шахси ба куллӣ ба ҳам монанд; айнан; **то қатраи хун дар бадан ҳаст** то нафаси охирин, то зинда будан.

ҚАТРАБОРОН قطره‌باران 1. бороне, ки бо қатраҳои калон меборад. 2. *бот.* номи гиёҳест, ки гулҳои қатори сафеду зард дорад. 3. *маҷ.* дандонҳои сафеди дона-дона, ки зич ва ҳамвор бари ҳам омадаанд.

ҚАТРАГӢ قطره‌گی *мансуб ба* **қатра**; ҳолати қатрагии модда, ҳолати дар шакли қатраҳо воқеъшудаи модда.

ҚАТРАДУЗД قطره‌دزد *кит., киноя аз* абр.

ҚАТРАЗАН قطره‌زن 1. *кит.* даванда, бо суръати тез даванда. 2. *киноя аз* ҳарзагард ва тангзарф, ки дар ҷое қарор намегирад. 3. *маҷ.* пайк, номарасон.

ҚАТРАЗАРФ قطره‌ظرف 1. *кит.* он чи ки зарфияташ кам аст, камзарф. 2. *маҷ.* ҳарзагард, камҳавсала; холӣ аз ақлу илм.

ҚАТРАРЕЗ قطره‌ریز *тиб.* шишаи махсуси даҳонтанг барои қатра-қатра гузаронидани доруи обакӣ ба бадани бемор.

ҚАТРАФИШОН قطره‌فشان **:қатрафишон шудан** *кит.* тез рафтан, шитофтан, давидан.

ҚАТРАЧАКОН قطره‌چکان *тиб.* милаи шишагии махсус барои чакра чаконидан, чакрачакон, чакрарез (пипетка).

ҚАТРАШУМОР قطره‌شمار *ниг.* **қатрачакон**.

ҚАТРАШУМУР قطره‌شمر *ниг.* **қатрачакон**.

ҚАТРОН *а.* قطران 1. шираи часпак ва равғанмонанди сиёҳе, ки аз чӯби дарахтони санавбар, ар-ар ва ангишт мегиранд ва дар муолиҷаи касалиҳои пӯст, ба кор меравад; **қатрони нефт** қир; **қатрон кардан** шуста обашро покиза чакондани чизе. 2. *киноя аз* **сиёҳӣ**, ранги сиёҳ.

ҚАТРОНӢ قطرانی 1. *мансуб ба* **қатрон**. 2. *маҷ.* сиёҳи сиёҳ, сип-сиёҳ (*мас., мӯй*).

ҚАТРОНКАШӢ قطرانکشی ҷое, ки аз чӯбҳо қатрон истеҳсол мешавад: **корхонаи қатронкашӣ**.

ҚАТРОНМОЛИДА قطران‌مالیده чизе, ки ба хотири напӯсидан ва аз зиёни ҳашарот эмин доштан қир, қатрон молида мешавад.

ҚАТРОНМОЛӢ قطران‌مالی молидани қатрони нафт ба қаиқу киштӣ *ва г.* барои нагузаронидани об ва муҳофизат аз занг задан: **коргоҳи қатронмолӣ**.

ҚАТТ *а.* قط *ниг.* **қат** II.

ҚАТТОЛ *а.* قتّال 1. бисёркушанда, бисёр қатлкунанда; қотил. 2. *маҷ.* хунхор, бераҳм; **душмани қаттол** душмани ашаддӣ. 3. марговар, маҳвсозанда: **заҳри қаттол** заҳри ҷо ба ҷо кушанда.

ҚАТШУДА قطشده *сифати феълии замони гузашта аз* **қат шудан**; хамида, қаҷшуда: **нӯги чоруқи ба боло қатшуда**.

ҚАТЪ *а.* قطع 1. буридан, кандан; ҷудо кардан. 2. андозаи муайяни буриши коғаз (формат); **қатъи алоқа (кардан)** алоқаро кандан, тарки робита кардан; **қатъ кардан (намудан)** а) буридан, кандан; б) бас кардан, хотима додан (*ба коре*), аз байн бурдан (*муносибат ё*

муомиларо); **қатъ шудан (гардидан, гаштан)** а) бурида шудан, канда шудан; бас шудан (-и гуфтугӯ, сӯҳбат...); б) хомӯш шудан (-и овози чизе, садои мусиқӣ...); **корро қатъ кардан** корро бас кардан, аз кор бозистодан; **қатъи назар аз**... сарфи назар аз..., бо вуҷуди...; **риштаи хаёл(от)и** *касеро* **қатъ кардан (намудан)** боиси бурида шудани андешаронии касе шудан, хаёлоти касеро халалдор кардан; **хомӯширо қатъ кардан** хомӯширо халалдор (вайрон) кардан, ба хомӯшӣ хотима додан.

ҚАТЪАН *а.* قطعاً *ниг.* **қатъиян**.

ҚАТЪИЯН *а.* قطعیاً 1. ба таври қатъӣ, қотеона; тамоман: **қатъиян инкор кардан, қатъиян манъ кардан, қатъиян муқобил баромадан, қатъиян риоя накардан**. 2. ҳеҷ, асло, ҳаргиз: **қатъиян итоат накардан, қатъиян лаб накушодан**.

ҚАТЪИЯТ *а.* قطعیت 1. қатъӣ будан, яқин будан, ҳатмӣ будан. 2. қотеият, сахтиродагӣ, устувории бочуръатона дар азму ирода ё фикру ақидаи худ; **бо қатъият** қотеона, бо устуворию матонат.

ҚАТЪӢ *а.* قطعی яқин, аниқ; ҳатмӣ: **қавли мо қатъист, иҷрои ин қонун қатъист; ба сурати қатъӣ** а) *ниг.* **ба таври қатъӣ**; б) тамоман, ба куллӣ; қотеона; **ба таври қатъӣ // ба тарзи қатъӣ** ба таври аниқ, яқинан; **ваъдаи қатъӣ** ваъдаи иҷрояш ҳатмӣ, қавли сахт; **далели қатъӣ** бурҳони қотеъ, далели бешаку шубҳа; **чораи қатъӣ** тадбири ҳатмӣ, чораи яқинан амалишаванда; **қарори қатъӣ** тасмими тағйирнопазир; фикри устувор; **ҷавоби қатъӣ** ҷавоби аниқ, ҷавоби дақиқ; **қатъӣ будан** а) ҳатмӣ будан; аниқ муайян будан (-и мӯҳлати иҷрои коре); б) устувор будан, мустаҳкам будан, сахт будан (-и азму иродаи касе); **азми қатъӣ** майлу хоҳиши сахт, азми ҷазм; **боварии қатъӣ** боварии том, эътимоди комил; **зарбаи қатъӣ** зарбаи сахт ва ҳалокатовар; **оҳанги қатъӣ** оҳанги ҷиддӣ (*бе ҳазл*); **қадами қатъӣ** қадами устувор; **қатъӣ рад кардан** ба куллӣ рад кардан, бо қатъият ҷавоби рад додан; **масъаларо қатъӣ гузоштан** (*ё* **қатъӣ карда мондан)** масъаларо кӯндаланг ба миён гузоштан.

ҚАТЪНОМА قطعنامه қарори хаттии иштирокдорони ҷаласа, анҷуман ё гирдиҳамоӣ, ки оид ба ҳалли масъалае қабул карда шудааст.

ҚАФАС *ю.* قفس 1. хоначаи аз химча ва симу ресмон бофта ва ё аз чӯбу оҳан панҷарашакл сохташуда барои нигоҳ доштани парандагон ва ҳайвонот. 2. *маҷ.* банд, ҳабс.

ҚАФАСА قفسه **:қафасаи сина** *тиб.* қисми синагии қафасмонанди сутунмӯҳраи одам.

ҚАФАСБОФ قفس‌باف он ки қафас мебофад, қафассоз.

ҚАФАСБОФӢ قفس‌بافی амал ва шуғли қафас-боф; ҷой ва маҳали бофтани қафас.

ҚАФАСӢ قفسی *мансуб ба* **қафас**; дар қафас буда; **мурғи қафасӣ** мурғи дар қафас.

ҚАФАССОЗ قفس‌ساز он ки қафас месозад, қафасбоф.

ҚАФИЗ *а.* قفیز *кит.* паймонаи ғаллабаркашӣ; паймона.

ҚАФҚОЗӢ قفقازی *мансуб ба* **Қафқоз**.

ҚАФО *а.* قفا 1. пушти гардан, паси сар. 2. умуман пушт, пас, ақиб; пай, дунбол; **қафои расм** пушти расм, тарафи холии акс; **қафои саҳна** паси парда (*дар театр*); **қафои теппа** тарафи пушти теппа, паси теппа; **дари қафо** дари воқеъ дар ақиб; дари партов; **аз ҳама қафо** аз ҳама охир; **аз қафо** аз пас, аз дунбол; **аз қафои**... а) аз пушти..., аз ақиби...; аз пайи..., аз дунболи...; б) баъди..., баъд аз..., пас аз...; **ба қафо** ба тарафи ақиб, ба пас; ақибнокӣ, пуштнокӣ; **ба қафо афтодан, ба қафо нигаристан, қадаме ба қафо гузоштан; ба қафои**... а) ба пушти (худ), ба паси (худ); б) дар паси (сар); ба пушти (сар); **қафо афтодан** *ниг.* **қафо мондан** (а, б); **қафо гаштан** а) ба ақиб гаштан, баргаштан; б) ақибнишинӣ кардан, ақиб рафтан; **қафо мондан** а) аз коре ё чизе ақиб мондан; б) ба таъхир мондан, дер сар шудан(-и кишт); в) суст ҳаракат карда вақтро кам нишон додани соат; **қафо партофтан** иҷрои кореро ба таъхир андохтан; кореро кашол додан; қафо РАФтан ба ақиб рафтан, қафо гаштан; **пешу қафо кардан** ба пешу пас гузоштан, пасу пеш бурдан; **худро қафо кашидан** худро ба ақиб гирифтан, ақибнокӣ рафтан; **ҷоеро қафо гузоштан** ҷоеро паси сар кардан, аз маҳалле гузаштан;

аз қафои *касе* **афтодан** касеро таъқиб кардан; аз пайи касе гаштан (*бо ягон қасди бад*); **аз қафои** *касе* **гаштан** а) аз паси касе шилқин шуда гаштан (*то расидан ба мақсаде*); б) касеро таъқиб кардан; **аз қафои** *касе* **гиристан (***ё* **гиря кардан)** дар рафтани (ё гуселонидани) касе гиря кардан; **аз қафои** *чизе* **давидан** дар ҳусули чизе такудав кардан; дар ҷустуҷӯи чизе сарсон шудан; **аз қафои коре рафтан** аз пайи коре шудан, пушти кори худ рафтан; **аз дарс қафо мондан** а) ба дарс дер кардан, ба машғулият таъхир карда омадан; б) сустӣ кардан дар омӯзиши маводи дарсҳо; **ба қафо гаштан** ба ақиб рӯй гардондан, қафо гаштан, баргаштан; **ба қафо гузоштан** гузашта рафтан аз ҷое, тай намудан; **ба қафо мондан** тай шудан, паси сар шудани ҷое; **дар қафо мондан** а) *ниг.* **қафо мондан** (а,б); б) тай шудан, паси сар шудани ҷое.

ҚАФОГАРДӢ قفاگردی *исми амал аз* **қафо гаштан**; қафо рафтан, ақибгардӣ.

ҚАФОГИР قفاگیر *кит., киноя аз* додхоҳ, мазлум, ситамдида; таъқибгардида, маҳдудшуда.

ҚАФОГОҲ قفاگاه *кит.* паси сар, пушти сар.

ҚАФОКАШ قفاکش *кит.* он ки ба пешравӣ мамониат мекунад; он ки корро ба ақиб мекашад.

ҚАФОМОНДА قفامانده *сифати феълии замони гузашта* аз **қафо мондан**; 1. ақибмонда, пасмонда (*дар иҷрои коре, дар тайи масофае*): **донишҷӯи қафомонда, талабаи қафомонда**. 2. *маҷ.* дар сатҳи пасти рушд қарордошта, рушду инкишофаш ба талаботи давру замон ҷавобгӯ набуда: **кишвари қафомонда, мамлакати қафомонда; соҳаи қафомонда** соҳаи хуб инкишофнаёфта; **шахси аз ҳаёт қафомонда** одами бо ҳаёти ҷомеа баробар пешнарафта, шахси ҷаҳонбиниаш кӯҳна.

ҚАФОМОНӢ قفامانی *исми амал аз* **қафо мондан**; ақибмонӣ, пас мондан, ақиб мондан (*дар коре аз дигарон*): **аз қафомонӣ баромадан**.

ҚАФОНИШИН قفانشین 1. дар ҷойҳои қатори ақиб нишаста. 2. муқими ақибгоҳ.

ҚАФОНОКӢ قفاناکی 1. пас-пас, ақибнокӣ, паснокӣ; **қафонокӣ рафтан** паснокӣ рафтан. 2. пуштнокӣ, бо пушт: **қафонокӣ афтидан**.

ҚАФОРАВӢ قفاروی пасравӣ; *муқоб.* **пешравӣ**.

ҚАФОХОРА قفاخواره *кит.* он ки бисёр шаттаю шаллоқ мехӯрад, шаттахӯр.

ҚАФОХОРАГӢ قفاخوارگی *кит.* шаттахӯрӣ, шаппотӣ хӯрдан, калтак хӯрдан.

ҚАФОХӮРДА قفاخورده *кит.* шаттахӯрдагӣ, шаллоқхӯрда, калтакхӯрда.

ҚАҲБА *а.* قحبه *кит.* 1. пирзан, аҷуза. 2. зани сабукпо, фоҳиша.

ҚАҲВА *а.* قهوه 1. донаҳои (тухми) дарахти тропикие, ки онро дар оташ бирён карда, баъд кӯфта орд карда, истеъмол мекунанд. 2. нӯшидание, ки кӯфта ё хокаи қаҳваро дар об ҷӯшонда ё болояш оби ҷӯш рехта, ба он шир ва шакар омехта ва гоҳе бе инҳо мехӯранд; **қаҳваи сиёҳ** нӯшидании қаҳваи бешир.

ҚАҲВАГӢ قهوگی *ниг.* **қаҳваӣ**.

ҚАҲВАГУН قهوه‌گون *ниг.* **қаҳваранг**.

ҚАҲВАДОН قهوه‌دان зарф барои қаҳва, қуттии қаҳва.

ҚАҲВАӢ قهوه‌ای 1. аз қаҳва тайёркардашуда; қаҳвадор. 2. *ниг.* **қаҳваранг**.

ҚАҲВАНӮШӢ قهوه‌نوشی *исми амал аз* **қаҳва нӯшидан**: **қаҳванӯшӣ кардан**.

ҚАҲВАОРДКУНАК قهوه‌آردکنک оси дастӣ барои кӯфта орд кардани донаҳои қаҳва.

ҚАҲВАРАНГ قهوه‌رنگ ба ранги донаи қаҳва, сурхи сиёҳтоб, қаҳвагӣ, қаҳвагун: **мӯи қаҳваранг, пӯсти қаҳваранг**.

ҚАҲВАРЕЗ قهوه‌ریز қаҳваҷӯш ё зарфе, ки аз он ба пиёла қаҳва резанд.

ҚАҲВАФУРӮШӢ قهوه‌فروشی амали фурӯхтани қаҳва, фурӯхтани қаҳва.

ҚАҲВАХОНА قهوه‌خانه муассисаи хӯроки умумии аз тарабхона хурдтар, ки дар он қаҳваю чой дам карда, газакҳои гуногун тайёр карда, мефурӯшанд.

ҚАҲВАХӮРӢ قهوه‌خوری *ниг.* **қаҳванӯшӣ**.

ҚАҲВАҶӮШ قهوه‌جوش *ниг.* **қаҳваҷӯшонак**.

ҚАҲВАҶӮШОНАК قهوه‌جوشانک зарфи махсуси филизӣ барои ҷӯшондани қаҳва.

ҚАҲИСТОН قهستان *ниг.* **кӯҳистон**.

ҚАҲҚАРО *а.* قهقرا *кит.* пас-пас рафтан, ақибнокӣ (қафонокӣ) рафтан.

ҚАҲ-ҚАҲ قهقه 1. *ниг.* **қоҳ-қоҳ; қаҳ-қаҳ задан** бо овози баланд хандидан. 2. *калимаи тақлиди овози* хониши кабк.

ҚАҲҚАҲА *а.* قهقهه 1. ханда бо овози хеле баланд, сахт хандидан. 2. хониши кабк, садои кабк:

ҚАҲҚОС قهقاس *ниг.* **қаҳ-қаҳ**.

ҚАҲР *а.* قهر 1. *кит.* ғалаба, ғолибият. 2. хашм, ғазаб; итоб: **қаҳру ғазаб, қаҳру ҷаҳл, қаҳру ситеза**. 3. тарки рафтуомад ва гуфтугӯ, ногапӣ бо касе; **аз қаҳр** аз хашм, аз ғазаб; **аз қаҳру ғазаб** аз ғояти хашму ғазаб; **ба қаҳр** *ниг.* **бо қаҳр**; дар болои хашму ғазаб, дар сари хашму ғазаб; **бо қаҳр** а) бо хашму ғазаб, аз рӯи ҷаҳлу ситеза; б) хашмгинона, ғазаболудона; **дар сари қаҳру ғазаб** дар болои хашму ғазаб, дар ҳолати ғазабнокӣ; **қаҳр кардан** а) хашмгин шудан, ғазабнок шудан; б) ҷаҳлу ситеза кардан; шӯридан, ошуфта шудан; эътироз кардан; в) тарки муошират кардан, ногап шудан ба касе; рӯй гардондан аз касе; **қаҳри** *касеро* **овардан** *тарзи бавоситаи* **қаҳри** *касе* **омадан** касеро хашмгин кардан, ҷаҳли касеро овардан; **қаҳри** *касе* **омадан** дар ғазаб шудан, хашмгин шудани касе; **аз** *касе* **қаҳр кардан** ранҷидан, хафа шудан; **ба қаҳр омадан** ба ғазаб омадан, хашмгин шудан; **ба қаҳр овардан** *тарзи бевоситаи* **ба қаҳр омадан** ба ғазаб овардан, хашмгин кардан, барангехтани хашми касе; **дар қаҳр будан** хашмгин будан, дар ғазаб будан, ғазабнок будан; **дар қаҳр шудан (гаштан)** ба ғазаб омадан, хашмгин шудан; оташин шудан; **қаҳри фалак** ҷаври замон; **қаҳри** *касе* **гирифтан** хашмнок шудан, дар ғазаб шудан; **қаҳри** *касе* **дар нӯги биниаш будан** одами зуд қаҳркунанда, қаҳргин, ба андак гапу коре бахашмоянда; **оташи қаҳри** *касе* **аланга задан** (*ё* забона гирифтан) шиддат гирифтани хашму ғазаби касе, сахт ба хашму ғазаб омадани касе; **аз қаҳр фуромадан** хашму ғазаби худро фурӯ нишондан; таскин ёфтан.

ҚАҲРАМОН I قهرمان 1. диловар, далер, паҳлавон. 2. шахсе, ки бо диловарию мардонагӣ ва фидокорию корнамоии худ шӯҳрат ёфтааст: **қаҳрамони ватан, қаҳрамони меҳнат**, **қаҳрамони халқи тоҷик**, **халқи қаҳрамон**, **ҷанговари қаҳрамон**, **се карат қаҳрамон**, **қаҳрамон шудан (гаштан)**; **шаҳри қаҳрамон** *ниг.* **қаҳрамоншаҳр**; **Қаҳрамони Тоҷикистон** унвони фахрӣ ва дараҷаи олии мукофотест, ки барои хизмати барҷаста дар соҳаҳои сиёсату иқтисодиёт, фарҳанг ва инкишофи илму фан аз тарафи ҳукумати ҷумҳурӣ дода мешавад. 3. иштироккунандаи асари бадеӣ; **қаҳрамони афсонавӣ** диловару паҳлавоне, ки дар бораи корнамоию шуҷоати ӯ афсонаҳо офарида шудаанд; **қаҳрамони лирикӣ** *адш.* шахсе, ки ашъори лирикӣ аз номи ӯ навишта шудааст.

ҚАҲРАМОН II قهرمان *кит.* 1. вакил ё амини даҳлу харҷ. 2. масъули корҳо; хазинадор ва нигаҳдорандаи он чи дар тасарруфи ӯ бошад; корфармо.

ҚАҲРАМОНВОР قهرمانوار *ниг.* **қаҳрамонона**.

ҚАҲРАМОНЗАН قهرمانزن бонуи қаҳрамон, зане, ки бо диловарӣ ва фидокорию корнамоии худ шӯҳрат ёфтааст.

ҚАҲРАМОНӢ I قهرمانی 1. диловарӣ, далерӣ, шуҷоат; паҳлавонӣ; рӯҳу рафтори ба қаҳрамон хос. 2. иҷрои кору фаъолияти аҳамияти ҷамъиятӣ дошта, ки мардонагию шуҷоати шахсӣ ва фидокориро талаб мекунад: **қаҳрамонӣ кардан, қаҳрамонӣ нишон додан; қаҳрамонии афсонавӣ** қаҳрамонию шуҷоати ҳайратангези дар васфаш афсонаҳо бавуҷудомада; **достони қаҳрамонӣ** *адш.* достон (*асосан манзум*) дар бораи қаҳрамонони ҷангҳо ва корномаҳои онҳо, ҳамоса.

ҚАҲРАМОНӢ II قهرمانی кору амали **қаҳрамон** II; фармонравоӣ, корфармоӣ.

ҚАҲРАМОНМОДАР قهرمانمادر *таър.* унвони фахрие, ки дар замони Шӯравӣ ба модари даҳ ва зиёда аз он фарзанд таваллуд карда ба воя расонда, дода мешуд.

ҚАҲРАМОНОНА قهرمانانه 1. ба монанди қаҳрамон, мисли қаҳрамон, қаҳрамонвор; далерона, баҳодурона, ҷасурона, бо ҷасорат ва фидокорӣ: **қаҳрамонона кор кардан,**

қаҳрамонона ҷангидан, қаҳрамонона ҳалок шудан. 2. *мансуб ба* **қаҳрамон;** фидокорона: **кори қаҳрамонона, муборизаи қаҳрамонона**.

ҚАҲРАМОНТАРОШӢ قهرمانتراشی худро қаҳрамон вонамуд кардан, худро қаҳрамон ба қалам додан.

ҚАҲРАМОНШАҲР قهرمانشهر *таър.* ин унвон ба шаҳрҳое дода мешуд, ки аҳолии онҳо дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ қаҳрамонию корнамоии бузрг нишон дода буданд.

ҚАҲРАН *а.* قهراً *кит.* аз рӯи қаҳр, бо зӯрӣ, зӯран; **қаҳран ва ҷабран** бо зӯрӣ ва ситам, бо фишор ва зӯрӣ.

ҚАҲРАНГЕЗ قهرانگیز хашмгинона, ғазаболуд**:** **нигоҳи қаҳрангез**.

ҚАҲРАТУН قهرتون аз ҳад зиёд хунук, сардии шадид, тоқатфарсо, сахт; **зимистони қаҳратун, сармои қаҳратун**.

ҚАҲРӢ قهری ногап, ҷангӣ: **қаҳрӣ будан** (*аз касе*), **қаҳрӣ шудан (гаштан)**.

ҚАҲРНОК قهرناک пурхашм, пурғазаб; музтариб, ошуфта.

ҚАҲРОЛУД قهرآلود 1. хашмгин, ғазабнок, ғазаболуд: **чашмони қаҳролуд, чеҳраҳои қаҳролуд, нигоҳи қаҳролуд**. 2. аз рӯи хашму итоб, хашмгинона.

ҚАҲРОМЕЗ قهرآمیز *ниг.* **қаҳролуд**.

ҚАҲТ *а.* قحط 1. хушксолӣ, беҳосилӣ. 2. камёбӣ, ноёбӣ; **қаҳту ғало** *кит.* хушксолӣ ва қиматӣ, беғаллагӣ; **қаҳт будан** камёб будан, ёфтани чизе душвор будан; **қаҳт задан** *гуфт.* тамоман ноёб шудан, ёфтани чизе душвор шудан; *муқ.* **қирон омадан**; **қаҳт шудан** камёб шудан, ёфт нашудан.

ҚАҲТӢ قحطی хушксолӣ; гуруснагӣ; қиматӣ, гаронӣ; **соли қаҳтӣ** соли хушксолию гуруснагӣ; **гузарад соли қаҳтӣ, монад рӯи сиёҳи хоҳарам** (*зарб.*).

ҚАҲТОБОД قحطآباد *кит.* ҷои тангдастӣ, фақр ва эҳтиёҷ.

ҚАҲТСОЛ قحطسال соли хушки бебориш, ки ғалла нарӯида, камёб ва қимат шудааст.

ҚАҲТСОЛӢ قحطسالی *кит.* хушксолӣ.

ҚАҲҲОР *а.* قهّار *кит.* 1. ғолиб. 2. хашмовар. 3. қаҳргиранда, хашмгиранда (*яке аз номҳои Худо*).

ҚАҲҲОРӢ قهّاری 1. ғолибият. 2. кинаварзӣ, интиқом.

ҚАШАВ *т.* قشو олати дандонадори шонамонанд, ки бадани аспро бо он тоза мекунанд; **қашав кардан** бо қашав хориш додан; **қашаву ҷорӯб кардан** пӯсти бадани аспро бо қашав хоридан ва бо ҷорӯб тоза кардан.

ҚАШАНГ قشنگ *кит.* зебо, хушрӯй: **духтари қашанг, шаҳри қашанг; қашанг будан** зебо будан.

ҚАШАНГӢ قشنگی зебоӣ, хушрӯӣ.

ҚАШҚА I قشقه холи сафеди табиӣ аст, ки дар пешонаи асп ва баъзе ҳайвонҳо пайдо мешавад; **аспи қашқа** аспи дар пешонааш холи сиёҳ дошта.

ҚАШҚА II قشقه кӯраки нимшукуфта (нимбоз)-и пахта.

ҚАШҚАЛДОҚ *т.* قشقلداق навъи ҳайвони даранда аз хонаводаи гурбаҳо, аз гурба бузургтар ва аз саг хурдтар, ки холҳои сиёҳу сафед дорад.

ҚАШҚАПЕШОНӢ قشقهپیشانی *ниг.* **пешониқашқа**.

ҚАШҚАРӢ قشقری *мансуб ба* **Қашқар** (*шаҳрест дар вилояти мухтори Синсзяни Хитой*); аҳли Қашқар, сокини Қашқар; **рубоби қашқарӣ** *мус.* навъи рубоб, ки дар қисми болоии коса аз ду тарафи дастааш шох дорад.

ҚАШҚАЧИНӢ قشقهچینی чида ҷамъ кардани кӯракҳои нимшукуфтамонда барои дар хирманҷову хонаҳо ҷудо карда гирифтани пахтаи он.

ҚАШШОҚ *т.* قشّاق нодор, бенаво, фақир, камбағал, камбизоат: **одами қашшоқ, деҳаи қашшоқ, қашшоқ будан, қашшоқ шудан**.

ҚАШШОҚБАЧА قشّاقبچه *ниг.* **қашшоқзода**.

ҚАШШОҚЗОДА قشّاقزاده фарзанди одами қашшоқу камбағал.

ҚАШШОҚӢ قشّاقی фақирӣ, нодорӣ, бечизӣ, камбағалӣ, камбизоатӣ.

ҚАШШОҚОНА قشّاقانه камбағалона, фақирона; ба монанди одамони қашшоқ, мисли камбағалон; **зиндагонии қашшоқона доштан** (*ё кардан*) камбағалона зиндагонӣ кардан.

ҚАЪР قعر *а.* 1. таг, тахт, бун: **қаъри баҳр, қаъри дара, қаъри дарё, қаъри чоҳ, қаъри чарӣ, аз қаъри баҳр нафт кашидан**. 2. умқ, чуқурӣ, жарфо; *ба тариқи истиора*: **аз қаъри дил баромадан** (-и сухан, оҳу нола...); **ба қаъри замин даромада рафтан, ба қаъри чашми** *касе* **нигоҳ кардан, дар қаъри худ фурӯ кашидани замин** (*чизеро ё одамонро*); **қаъри асрҳо** гузаштаи хеле дур: **аз қаъри асрҳо расидан, ба қаъри асрҳо расидан**.

ҚИБАЛ *а.* قبل *кит.* 1. ҷониб, тараф, сӯй. 2. ҷиҳат, сабаб; **аз қибали**... а) аз ҷониби..., аз тарафи...; б) аз ҷиҳати..., аз сабаби...; **з-ин қибал** аз ин ҷиҳат; аз ин бобат.

ҚИБЛА *а.* قبله 1. тарафе, ки мусулмонон ба он рӯ оварда, намоз мехонанд: **хонаи Каъба, қиблаи хонақоҳ, хонаи рӯ ба қибла, ба қибла нигоҳ кардан, рӯ ба қибла овардан (истодан, нишастан)**. 2. умуман ҷои парастиш, парастишгоҳ; **чор тарафат қибла**! ба куҷое, ки хоҳӣ, рафтан гир!

ҚИБЛАГОҲ قبله‌گاه 1. *кит.* макони парастиш, самти парастиш. 2. *маҷ.* падар (*фарзандон падари худро эҳтиромона қиблагоҳ меноманд*).

ҚИБЛАГОҲӢ قبله‌گاهی *ниг.* **қиблагоҳ**.

ҚИБЛАЗАН قبله‌زن *кит.* 1. даврзананда, гардонанда, чархзананда. 2. *киноя аз* ситора.

ҚИБЛАНАМО قبله‌نما абзоре монанди қутбнамо, ки бо истифода аз он метавон самти қибларо муайян намуд.

ҚИБТ قبط мардуми таҳҷоии Миср, ки масеҳӣ ҳастанд; *муқоб.* **сибт** (*мардумони омада аз авлоди Яъқуб*). Фарзияе вуҷуд дорад, ки ин калима ва шакли дигари он **копт** (coptes) бо номи **Египет** (Egypte) ҳамреша аст.

ҚИБТӢ قبطی *мансуб ба* **қибт**; намояндаи мардуми қибт: **забони қибтӣ**.

ҚИВОМ *а.* قوام *кит.* 1. он чи ё он ки сабаби пойдории коре ё чизе бошад; поя, сутун. 2. низом, тартиб.

ҚИДМАТ *а.* قدمت *кит.* қадимӣ, деринагӣ.

ҚИЁҚ *т.* قیاق алафи ботлоқие, ки баргҳои борики дароз дорад.

ҚИЁМ I *а.* قیام 1. истодан, рост истодан, рост хестан, ростистӣ. 2. рост шудани офтоб дар болои сар (самтурраъс), ки дар нисфирӯзӣ ба амал меояд: **ба қиём омадани** (*ё расидани*) **офтоб, офтоби ба қиём омада** (*ё расида*), **вақти ба қиём омадани офтоб, то ба қиём омадани офтоб**. 3. саркашӣ, нофармонӣ, исён, шӯриш; **шӯру қиём** ошӯб ва исён; **қиём кардан // қиём намудан** бар зидди касе бархестан (ба по хестан), исён бардоштан, шӯриш кардан; **қиёми қиёмат** *д.* фаро расидани рӯзи қиёмат; **то қиёми қиёмат** то охири дунё. 4. рост истодан дар вақти намоз. 5. *маҷ.* ҳастӣ, вуҷуд, мавҷудият.

ҚИЁМ II *а.* قیام 1. об андохта ҷӯшонда ғафс кардани шакар. 2. шираи то ғализӣ ҷӯшондашудаи гиёҳ, бутта, мева *ва м. ин.*; **қиёми парпӣ, қиёми тахач, қиёми зирк, қиёми шакар, қиёми шираи мева; қиём гирифтан (ба қиём овардан);** ҷӯшонда ба ҳолати ғализӣ расондани шакари дар об ҳалшуда ё шираи гиёҳ, бутта *ва м. ин.* меваe.

ҚИЁМАТ *а.* قیامت 1. *кит.* рост шуда ба по истодан. 2. *д.* зинда шуда хестан пас аз марг, растохез; **рӯзи қиёмат// фардои қиёмат** аз рӯи ақидаи динӣ рӯзе, ки ҳамаи мурдагон зинда шуда, аз гӯр мехезанд ва аз кору кирдорашон ҳисобот медиҳанд, рӯзи ҷазо, явмуддин, рӯзи ҳисоб, рӯзи ҳашр. 3. шӯру ғавғо, ҳангома, ошӯб. 4. *маҷ.* ҳар чизи олӣ, тааҷҷубовар; **то қиёмат** а) то дунё ҳаст; б) *маҷ.* доимо, ҳамеша; **қиёмат бархостан** барпо шудани шӯру ошӯби умумӣ бо сабаби коре ё хабаре; барпо шудани шӯру ғавғо; **қиёмат кардан** а) шӯру ошӯби бузург барпо кардан; шӯру ғавғо барпо кардан; б) *маҷ.* бо кори ниҳоят олию аҷиби худ шӯру ғавғо барангехтан; мӯъҷиза нишон додан. **аз гӯру қиёмат гап задан** *д.* аз азоби он дунё, мурдану зинда шудан ва дигар ҷазоҳои рӯзи қиёмат сухан ба миён овардан; **қиёмат қоим шудан** қиёмат барпо шудан; рӯзи қиёмат фаро расидан; **ба қиёмат намондан** дар вақти зинда будани худ қарзеро адо кардан ё кореро иҷро кардан; **гӯши ману девори қиёмат** (*мақ.*) дар мавриди

ҳеҷ гӯш накардан, тамоман аҳамият надодан ё бепарвоӣ зоҳир кардани касе ба коре ё чизе гуфта мешавад.

ҚИЁМАТАНГЕЗ قیامت‌انگیز- 1. шӯру ғавғо барпокунанда. 2. *маҷ.* ҳайратангез.

ҚИЁМАТГОҲ قیامت‌گاه 1. *д.* ҷои барпо шудани растохез. 2. *маҷ.* ҷои барпо шудани шӯру ғавғо, ҷои воқеъ шудани чизи аҷиб.

ҚИЁМАТЗОР قیامتزار *ниг.* **қиёматгоҳ**.

ҚИЁМАТӢقیامتی **:бародари қиёматӣ, додари қиёматӣ** ба аҳду паймони бародарӣ то қиёмат (то дунё ҳаст) содиқ; *касеро* **додари қиёматӣ хондан (гирифтан)** бародархонд ҳисоб кардан, касеро ба бародархондӣ қабул кардан.

ҚИЁМАТКАДА قیامت‌کده *кит.* 1. ҷои ташвиш ва азоб. 2. *киноя аз* дил.

ҚИЁМАТНИГАҲ قیامت‌نگه *ниг.* **қиёматнигоҳ**.

ҚИЁМАТНИГОҲ قیامت‌نگاه *киноя аз* маҳбуб.

ҚИЁМАТПАЙКАР قیامت‌پیکر он ки андому пайкари бениҳоят зебо дорад, касе, ки бо пайкари зебои хеш шӯру шарар ангезад.

ҚИЁМАТПЕША قیامت‌پیشه он ки дар кори худ қиёмат кунад, касе, ки кору кирдори ҳайратангез содир намояд.

ҚИЁМАТҶИЛВА قیامت‌جلوه қиёматпайкар, андоми бениҳоят зебо ва мафтунгар.

ҚИЁМАТХИРОМ قیامت‌خرام он ки дар нозу ҳаракат шӯру қиём барпо кунад, хушрафтор, хушхиром, хиромон.

ҚИЁМКУНАНДА I قیام‌کننده *сифати феълии замони ҳозира* аз **қиём (I) кардан**; исёнгар; шӯришгар.

ҚИЁМКУНАНДА II قیام‌کننده *сифати феълии замони ҳозира* аз **қиём (II) кардан**; он, ки бо тайёр кардани қиёми шакар ва қиёми шираи гиёҳу бутта ва мева машғул аст.

ҚИЁМҚУТТӢ قیام‌قوطی қуттӣ барои нигоҳ доштани зарфҳои дорои қиём II.

ҚИЁС *а.* قیاس 1. андоза гирифтан миёни ду чиз, андозагирӣ, муқоиса. 2. *фалс.* шакли хулосабарорӣ, ки аз ду муқаддима як хулосаи мантиқӣ бароварда мешавад (силлогизм); **қиёс кардан** а) ду чизро бо ҳам муқоиса кардан; б) тахмин кардан; дарёфтан.

ҚИЁСАН *а.* قیاساً 1. аз рӯи қиёс, ба таври муқоиса. 2. аз рӯи тахмин, тахминан.

ҚИЁСӢ قیاسی *мансуб ба* **қиёс**; аз рӯи қиёс; **вазни қиёсӣ** *ниг.* **вазн (вазни хос)**.

ҚИЁФА *а.* قیافه шакли зоҳирии инсон, шаклу шамоил; афт, рӯй, чеҳра; симо, сурат, намуди берунии чизе.

ҚИЁФАБОЗӢ قیافه‌بازی навъе аз санъати ҳунарварӣ, ки ҳунарпеша ба воситаи ҳаракатҳои чашм ва мушакҳои рӯй ҳиссиёту рӯҳияи қаҳрамони асари саҳнавиро ифода мекунад.

ҚИЁФАСОЗӢ قیافه‌سازی сохтани намуди зоҳирии шахс аз рӯи гуфтаҳои шоҳидон.

ҚИЁФАШИНОС قیافه‌شناس *нав.* он ки ботини шахсро ба зоҳири вай нигоҳ карда, дарк ва муайян мекунад, мутахассиси физиономика.

ҚИЁФАШИНОСӢ قیافه‌شناسی 1. аз зоҳир (сурат) пай бурдани ботин (сират), ки Буқрот (Гиппократ) ба чунин қобилият доро будааст; фаросат. 2. муайян ва тавсиф намудани симоҳои (образҳои) асар, чеҳрашиносии асари бадеӣ. 3. муайян кардани хусусиятҳои чеҳра, сурат, рӯй. 4. илме, ки далелҳои шабоҳат ва тафовути чеҳраву андоми ду нафарро (*бо мақсади муайян сохтани валодат, ирсият ва г.*) таҳқиқу ошкор месозад, антропология.

ҚИҚИРРОС قِقّراس *гуфт., калимаи тақлиди овози* хандаи тамасхуромези начандон баланд: **қиқиррос зада хандидан**.

ҚИЛ I *а.* قیل гап, гуфтор; **қилу қол** а) гуфтугӯ, гуфтугузор; баҳсу мунозира; кашмакаши лафзӣ; хархаша, ҷанҷол; б) *маҷ.* тафсил, ҷузъиёт.

ҚИЛ II قیل мӯй, мӯи думи асп; **қилро кашидан** амали касеро маҳдуд кардан; *муқ.* **таноби** *касеро* **кашидан; қилро аз хамир ҷудо кардан** *ниг.* **мӯй(ро) аз хамир ҷудо кардан**.

ҚИЛЛАТ *а.* قلّت *кит.* камӣ, андак будан; *муқоб.* **касрат, қалил будан**.

ҚИЛОДА *а.* قلاده *кит.* банди гардани ҳайвонот, гулӯбанд, гарданбанд.

ҚИЛТИҚ *т.* قلتيق 1. устухони майдаи моҳӣ, сӯк. 2. сихҳои нозуки сари хӯшаи ҷаву гандум, сӯк.

ҚИЛТИҚДОР قلتيقدار 1. дорои устухони майда: **моҳии қилтиқдор (сӯкдор)**. 2. хӯшаҳои гандум ё ҷав, ки дорои сӯк мебошанд, хӯшаҳои сӯкдор.

ҚИЛУҚОЛ قيلوقال гуфтугӯй бо овози баланд; баҳсу мунозираи пурхурӯш; **бе қилуқол** а) бегуфтугӯ, бешубҳа; б) бидуни баҳсу мунозира; бе муҳокима.

ҚИМА *т.* قيمه 1. гӯшти кӯфта; гӯшти майда буридашуда: **қима кардан, қима шудан; қима - қима кардан** а) пора-пора кардан, хурд-хурд реза кардани чизе; б) *маҷ.* сахт зарбу лат кардани касе, сахт маҷрӯҳ кардани касе. 2. навъи хӯрок, ки аз гӯшти қима ё нарм кӯфташуда тайёр мекунанд.

ҚИМААНДОЗӢ قيمه‌اندازى амали қима кардани гӯшт, аз чарх гузаронидани гӯшт.

ҚИМАБОБ قيمه‌باب гӯште, ки барои қима кардан мувофиқ аст.

ҚИМАКАБОБ قيمه‌کباب навъи кабоб, ки аз гӯшти қима тайёр мекунанд.

ҚИМАПАЛАВ قيمه‌پلو палаве, ки гӯшти он аз қима иборат аст, палави қимадор.

ҚИМАТ *а.* قيمت 1. баҳо, нарх, арзиш: **қимати баланд (*ё* муносиб) додан; ба қимати**... ба нархи...; **қимат додан** нарх мондан, баҳо додан, арзиш муайян кардан ба чизе; **қимат доштан** арзиш доштан, арзидан. 2. гарон, пурбаҳо; *муқоб.* **арзон**; аз арзиши худ зиёдтар, аз нархи муқаррарӣ болотар: **қимат будан, қимат фурӯхтан, қимат харидан; гавҳари қимат** гавҳари пурқимат; **қимат кардан** а) баҳои чизеро муқаррар намудан; б) *гуфт.* нархро боло бурдан, ба чизе аз арзишаш зиёдтар нарх мондан; **қимат шудан** гарон шудан, боло рафтан (баланд шудан)-и нарх. 3. арзиш, қадр, қурб; шоистагӣ, барозандагӣ; **қимати бадеӣ** арзиш аз ҷиҳати бадеият; **қадру қимат** эътибору арзиш; **аз ҳама қиматтар** аз ҳама бақадртар, ниҳоят азиз; **қимати** *чизеро* **донистан** баҳои ҳақиқии чизеро муайян кардан ва донистан; ба қадри чизе расидан; **қимат афтодан** (*ё галтидан*) гаронтар воқеъ шудан, бо нархи гарон ба даст даромадани чизе; бо харҷи зиёд иҷро шудани коре; **қимати** *чизеро* **шикастан** қадру эътибори чизеро паст кардан, чизеро беқадр кардан; **ба қадру қимати** *чизе* **расидан** *ниг.* **қадр**; **баробари ҷон қимат доштан** фавқулода гаронқадр будан.

ҚИМАТБАҲО قيمتبها он чи қимати зиёд дорад, пурарзиш, пурбаҳо, гаронбаҳо; *муқоб.* **арзонбаҳо: мукофоти қиматбаҳо, тӯҳфаи қиматбаҳо...; гавҳари қиматбаҳо** а) дурри гаронбаҳо; б) *киноя аз* чизи ниҳоят пурарзиш.

ҚИМАТДОР قيمتدار *ниг.* **қиматнок**.

ҚИМАТӢ قيمتى 1. *мансуб ба* **қимат**. 2. гаронӣ; беҳад зиёд будани нархи чизҳо (*дар хушксолӣ ва г.*): **қаҳтӣ ва қиматӣ**.

ҚИМАТНОК قيمتناک 1. он чи дорои арзиш аст, боарзиш. 2. дорои арзиши зиёд, гаронбаҳо; **коғазҳои қиматнок** вомбарг, вексел, саҳм ва дигар варақаҳои баҳодор, ки воситаи додугирифт, харидуфурӯш ва манбаи суду даромад мебошанд.

ҚИМАТСАНҶ قيمتسنج муайянкунандаи баҳо, таъйинкунандаи нарх ва арзиши чизе.

ҚИМАТШАВӢ قيمتشوى *исми амал аз* **қимат шудан**; афзудани нарху наво, зиёд шудани қимати молҳо.

ҚИМИЗ *т.* قميز як навъ нӯшокие, ки аз шири байтал (*ва ё шири шутур*) тайёр мекунанд.

ҚИМОБ قيماب *гуфт.* танаффур ва кароҳати табиӣ ё сохтаву бардурӯғи касе аз ягон чиз ё кас, ки зикр ёфтани он боиси оташинӣ ё масхараву мазоҳ кардани он кас мешавад; **қимоб будан** (*аз касе, чизе*) танаффур ва кароҳат доштан аз касе, чизе; **қимоб шудан** танаффур пайдо кардан ба касе, чизе, безор шудан аз касе, чизе.

ҚИМОР *а.* قمار 1. бозии ба пул, бозие, ки дар он бурду бохт ба пулу мол асос ёфтааст: **қимор бозидан, қимор задан**. 2. *ниг.* **қиморбозӣ**; **гӯш ба қимор** ниҳояти мунтазирӣ ба шунидани чизе.

ҚИМОРБОЗ قمارباز он ки бо бозии қимор машғул аст, он ки ба бозии бурду бохтнок одат кардааст.

ҚИМОРБОЗӢ قماربازى 1. бозие, ки дар он бурду

бохт ба пулу мол ё чизи дигаре асос ёфтааст. 2. *маҷ.* ҳар коре, ки эҳтимоли нек ё бад анҷом ёфтан дорад, кори ниҳоят таваккалӣ.

ҚИМОРПЕША قمارپیشه *ниг.* **қиморбоз**.

ҚИМОРХОНА قمارخانه ҷое, ки дар он қимор мебозанд.

ҚИН *т.* قین 1. азоб, шиканҷа; **қин кардан** сахт азобу шиканҷа додани гунаҳгорон дар вақти пурсиш, то ба гуноҳашон иқрор шаванд. 2. *гуфт.* душвор, мушкил, сахт, саъб; пурмашаққат.

ҚИНҒОЛА *т.* قنغاله арӯсе, ки ҳанӯз никоҳ нашуда бошад, духтари номзадшуда.

ҚИНҒОЛАБОЗӢ قنغاله‌بازی махфӣ ба мулоқоти арӯс омадани домод.

ҚИНҒОЛБОЗӢ قنغال‌بازی *ниг.* **қинғолабозӣ**.

ҚИНӢ قینی *гуфт.* душворӣ, мушкилӣ.

ҚИР I قیر кушокушӣ, куштори ҳамагонӣ; **қир кардан** куштан, несту нобуд кардан, маргу мири ҳамагонӣ; **қир шудан // қир гаштан** кушта шудан, несту нобуд шудан.

ҚИР II *ю.* قیر 1. моддаи сиёҳранге, ки вақти полудани нафт таҳнишин шуда мемонад ва он, аз ҷумла, дар мумфарш кардани роҳҳо ба кор меравад, қатрони нафт. 2. *маҷ.* сиёҳ.

ҚИР III قیر кӯҳи пастаки сангрезадор; баландӣ, пушта, адир, теппа.

ҚИРАВ قیرو шабнами яхбастаи барфрезамонанд, ки шабона дар ҳавои сард дар рӯи барги дарахтон ва сабзаҳо пайдо мешавад, ҷалид; **қирав бастан // қирав рехтан** пайдо шудани қирав, рӯи гиёҳҳо ва баргҳоро пӯшондани қирав.

ҚИРАВБАСТА قیروبسته *сифати феълии замони гузашта аз* **қирав бастан**; қиравдор; қиравзада: **шохҳои қиравбастаи дарахтони канори роҳ**.

ҚИРАВДОР قیرودار қиравдошта, бо қирав пӯшондашуда.

ҚИРАВЗАДА قیروزده *сифати феълии замони гузашта аз* **қирав задан**; бо таъсири қирав аз сабзиш мондан: **баргҳои қиравзада, юнучқаи қиравзада**.

ҚИРАВПӮШ قیروپوش *ниг.* **қиравбаста**.

ҚИРАНДУД قیراندود бо қир андовашуда, қирмолида, қирнок; **қирандуд кардан** қир молидан бо мақсади муҳофизат аз обу рутубат.

ҚИРГУН قیرگون сиёҳ чун қир, ба ранги қир.

ҚИРҒИЗ قیرغیز 1. номи халқи туркнажод, ки аҳолии аслии Ҷумҳурии Қирғизистонро ташкил мекунад. 2. нафаре аз халқи қирғиз.

ҚИРҒИЗӢ قیرغیزی *мансуб ба* **қирғиз; забони қирғизӣ, кулоҳи қирғизӣ**...

ҚИРИНДӢ *т.* قیریندی **:қириндии сархонаи чилим** боқимондаи сӯхтаву нимсӯхтаи тамоку дар сархонаи чилим.

ҚИРКУНАНДА قیرکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **қир кардан**. 2. нобудкунанда, сартосар куштаву несткунанда; **ҳавопаймои қиркунанда** *ҳ.* ҳавопаймое, ки ба ҳавопаймоҳои душман ҳамла бурда, нобуд месозад.

ҚИРМИЗ *ҳ.* قرمز 1. *кит.* як навъи кирмест ба андозаи нахӯд, ки ранги сурх дошта ва дар беша ё дар дарахти булут ҷойгир аст ва рангсозон аз он ранги сурхи баланд месохтанд. 2. ранги сурхи баланд.

ҚИРМИЗАК قرمزک *зоол.* гамбуски арча.

ҚИРМИЗИРАНГ قرمزی‌رنگ як навъ ранги сурхи баланд; сурхранг.

ҚИРМИЗИТОБ قرمزی‌تاب ранге, ки ба қирмизӣ наздик аст; *ниг.* **қирмизиранг**.

ҚИРМИЗӢ قرمزی ба ранги қирмиз, арғувонӣ; сурх: **пиёлаи қирмизӣ, чойники қирмизӣ**.

ҚИРОАТ *а.* قرائت 1. хондан, хониш (-и китоб, рӯзнома, шеър *ва г.*): **китоби қироат, китоби хониши мактабӣ**. 2. хондани Қуръон; **қироат кардан** а) ба овози баланд (*бо риояти илми таҷвид*) хондани оятҳои Қуръон; б) хондан, мутолиа кардан (*мас., шеърро*).

ҚИРОАТКУНАНДА قرائت‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **қироат кардан**. 2. хонандаи оятҳои Қуръон, қорӣ.

ҚИРОАТХОНА قرائت‌خانه ҷое, ки дар он китоб, рӯзнома *ва г.* ба хондан дода мешавад; дар китобхона ва муассисаҳо хонаи махсус барои

мутолиаи китобҳо.

ҚИРОБ I قيراب *ниг.* **қирав**.

ҚИРОБ II *а.* قراب қиём, ғилофи шамшер.

ҚИРОН I *а.* قران 1. *кит.* наздик шудан, пайвастани чизе ба чизе. 2. *нуҷ.* ба ҳам наздик омадани ду сайёра дар як бурҷ; *муқ.* **соҳибқирон; ҳаҷҷи қирон** *д.* он давраи маросими зиёрати Каъба, ки дар он ҳаҷ ва умра ба ҳам мувофиқат кунад, бо ҳам омадани ҳаҷ ва умра; **қирон кардан** ба якдигар наздик шудан (-и сайёраҳо); **қирон сохтан** ба ҳам овардан, наздик сохтан.

ҚИРОН II قران несту нобуд шудан, маҳв шудан; **қирон овардан ба касе** (чизе) *ниг.* **ба тухми** *кас (чизе)* **қирон овардан; қирон омадан ба** *касе(чизе) ниг.***ба тухми** *касе (чизе)* **қирон омадан** нобуд шудан, маҳв гардидан, фано ёфтани касе (чизе); фаро расидани вақти несту нобуд шудани касе (чизе); **ба тухми** *касе(чизе)* **қирон овардан** *тарзи бавоситаи* **ба тухми** *касе (чизе)***қирон омадан**.

ҚИРОН III قران воҳиди пули нуқраи Эрон то ҷорӣ шудани риёли ҳозира, ки аз сиккаҳои нуқрагин иборат буда, дар давраи Қоҷор ва аввалҳои салтанати Паҳлавӣ гардон буд.

ҚИРОТ *ю.* قراط 1. ченаки вазн, ки тахминан ба 0,2 грамм баробар аст ва асосан дар баркашидани ҷавоҳирот истифода мешавад. 2. *маҷ.* миқдори бисёр ками чиз.

ҚИРПӮШ قيرپوش бо қир пӯшонидашуда; **роҳи қирпӯш** роҳи асфалтпӯш, роҳи мумфарш.

ҚИРРА قرّه рах, тарош, паҳлу; **қирраи бел** тарафи паҳлуи бел, паҳлӯи бел; **қирраи кӯҳ** теғаи кӯҳ; **бо қирраи чашм нигоҳ кардан** (*ё* мушоҳида кардан) бо як кунҷи чашм (рӯйро натофта ва ноаён) нигоҳ кардан (*ё* мушоҳида ва ё назорат кардан).

ҚИРРАДОР قرّه‌دار теғадор: **бинии қиррадор**.

ҚИРРОС قرّاس *гуфт. калимаи тақлиди* овози тези ба ҳам расидан ё соиш хӯрдани чизҳои филизӣ; ғичиррос.

ҚИРСОС قرساس *гуфт. калимаи тақлиди* овозе, ки аз шикастани алаф ва шохчаҳои хушк *ва г. инҳо* ҳосил мешавад: **қирсос зада шикастан**.

ҚИРТОС *а.* قرطاس *кит.* коғаз, саҳифае, ки бар он менависанд.

ҚИРТОСӢ قرطاسی *мансуб ба* **қиртос**; *мансуб ба* **коргузорӣ**; **маводи қиртосӣ** маводи коргузорӣ.

ҚИСАС *а.* قصص *ҷ.* **қисса**.

ҚИСИР *т.* قسير бордорнашуда: **модагови қисир, гӯсфанди қисир; қисир мондан** бордор нашуда мондан, бача накарда мондан (-и гов, гӯсфанд *ва г.*)

ҚИСИРӢ قسيرى қисир будан; қисирмонӣ, назоида мондан (-и чорпо).

ҚИСИР-ҚИСИРقسيرقسير *калимаи тақлиди* овозе, ки аз шикастани чӯб, шохи дарахт, танаи гиёҳҳои хушк *ва м. инҳо* мебарояд; қисиррос.

ҚИСИРМОНДА قسيرمانده *сифати феълии замони гузашта аз* **қисир мондан**; чорвое, ки бордор нашуда мондааст.

ҚИСИРМОНӢ قسيرمانى бордор нашуда мондани чорво.

ҚИСИРРОС قسيرّاس *калимаи тақлиди* овози шикастан ё қариб ба шикастан расидани симчӯб, болор, курсӣ *ва г.*: **қисиррос задан**.

ҚИСМ *а.* قسم 1. ҷузъе аз чизе, порае аз чизе, ҷузъ, ҳисса, пора, бахш. 2. ҷиҳозе, ки ҷузъи таркибии олоте аз таҷҳизот мебошад; **қисмҳои эхтиётӣ** аҷзои таркибии олати техникӣ барои дар вақти шикастан ё корхӯрда шудани аъзои аслӣ иваз кардани онҳо. 3. тақсимоти идорӣ, ки ба соҳае хос аст, шӯъба: **қисми илмӣ, қисми таълимӣ**. 4. *ҳ.* воҳиди ҷудогонаи низомӣ: **қисми беҳдошт, қисми танкӣ; қисми ҳарбӣ** воҳиди ҳарбӣ. 5. ҷузъе аз асари бузург: **қисми аввали “Ёддоштҳо”-и С. Айнӣ**. 6. навъ, хел, гуна; соҳати...: **дар қисми пеши ин майдон, дар қисми шимолии шаҳр...; як қисм** қисме, бархе, баъзе; гурӯҳе: **як қисми мусофирон, як қисм заминҳои фалонӣ**; **қисм-қисм** ҷузъ-ҷузъ, ба қисмҳо ҷудо карда (баркашидан, гузаронидан); **қисми бадеӣ** консерт дар охири маҷлисҳои тантанавӣ.

ҚИСМАН *а.* قسماً як қисм..., як ҳиссае...; то ҳадде, то андозае.

ҚИСМАТ *а.* قسمت 1. ҳисса, бахш, қисм. 2.

насиб, баҳра; **қисмати азал(ӣ)** тақдир, сарнавишт.

ҚИСМАТХӮР قسمتخور *кит.* 1. рӯзихур, он ки аз ризқу рӯзӣ баҳра мегирад. 2. *маҷ.* бандаи Худо.

ҚИССА *а.* قصّه 1. ҳикоят, нақл; ривоят; саргузашт; хабар, ҳадис; шарҳи ҳол; **қиссаи ғамангез, қиссаи шабҳои ҳиҷрон; қисса гуфтан...; қиссаи** *касе* саргузашти касе, воқеаи бо касе рӯйдода. 2. *киноя аз* афсона, суханҳои бофта; **қисса кӯтоҳ** хулласи калом, алқисса, мухтасаран; **ҳисса аз қисса** нақли мухтасар аз ҳикояи муфассал, шаммае аз ривояте; **қисса дароз кардан** пурҳарфӣ ва гуфтани суханони беҳудаву бемавқеъ.

ҚИССАГӮӢ قصّه‌گوئی *исми амал аз* **қисса гуфтан**; машғулияти қиссагӯй.

ҚИССАГӮЙ قصّه‌گوی он ки ҳикояте, ривояте ё саргузаштеро барои дигарон нақл мекунад, достонгӯй.

ҚИССАПАРДОЗ قصّه‌پرداز *ниг.* **қиссагӯй**.

ҚИССАХОН قصّه‌خوان 1. он ки қиссаҳоро аз рӯи китоб ба дигарон мехонад, гӯяндаи достон, қос. 2. шуғле будааст мураввач дар байни аҳли шиа дар давраи сафавиён ва гурӯҳе аз шоирон, ки бо касби қиссахонӣ низ машҳур будаанд.

ҚИССАХОНӢ قصّه‌خوانی қисса хондан; машғулияти қиссахон.

ҚИСТ *а.* قسط *кит.* 1. адлу инсоф, дод. 2. ҳисса, насиб, бахш, қисме аз чизе; **ба қист фурӯхтан** (*ё* **харидан)** *нав.* тарзи фурӯш (*ё* харид)-и мол ба қарз, ки харидор қимати онро на якбора, балки қисм-қисм мепардозад.

ҚИСТОС *ю.* قسطاس *кит.* тарозу, тарозуе, ки хеле дуруст бармекашад, тарозуи ҳассос.

ҚИТИҚ *т.* قتیق эҳсосе дар кафи пой, дар зери бағал ва дар баъзе ҷои дигари бадани одам, ки бо расидани сари ангуштони дасти бегона *ва г.* кас беихтиёр ба ханда меояд: **қитиқ доштан**; **қитиқ кардан** сабукак бо ангуштон таги бағал ё кафи пои касеро хуронда, ӯро беихтиёр ба ханда овардан; ◊ **ба қитиқи** *касе* **расидан** ба касе сухани қаҳровари ӯро гуфтан; ғаши касеро овардан, бо сухане боиси асабонияти касе гардидан.

ҚИТИҚОВАР قتیق‌آور коре ё чизе, ки ҳисси қитиқи касеро меоварад.

ҚИТОЛ *а.* قتال *кит.* кушокушӣ дар ҷанг; ҷанг, масоф.

ҚИТЪА *а.* قطعه 1. порае аз чизе, тикка, пора, порча; порчаи замини корам. 2. *ҷугр.* ҳар яке аз хушкиҳои бузурги кураи Замин, (Осиё, Африқо, Аврупо, Амрико, Австралия, Антарктида). 3. *адш.* яке аз намудҳои назм, ки матлаъ надорад ва мисраи дуюми ҳамаи байтҳо ҳамқофия омада, дар он аз як мавзӯъ сухан меравад.

ҚИТЪАВӢ قطعه‌وی *мансуб ба* **қитъа** 2; хоси яке аз қитъаҳои олам.

ҚИФ *а.* قیف даҳанаи поёнаш борик барои ба зарфҳои даҳонтанг рехтани моеъҳо.

ҚИФОЛ *ю.* قیفال яке аз рагҳои бадани одам, ки дар даст намоён аст.

ҚИФШАКЛ قیف‌شکل аз ҷиҳати шакл ба қиф монанд, мисли қиф даҳонвасеу думборик.

ҚИШЛОҚ *т.* قشلاق 1. деҳ, деҳа, қаря, русто. 2. *таър.*, *кҳн.* ҷои зимистонгузаронӣ; *муқ.* **айлоқ**.

ҚИШЛОҚИДУХТАР قشلاقی‌دختر духтари деҳотӣ, духтари зоидашуда ва сокин дар деҳот.

ҚИШЛОҚӢ قشلاقی *мансуб ба* **қишлоқ**; деҳотӣ, сокини деҳ.

ҚИШЛОҚҶОЙ قشلاق‌جای қишлоқ, берун аз шаҳр.

ҚИШР *а.* قشر пӯст, пӯчоқ; **қишри Замин** табақаи болоии Замин.

ҚОБ *т.* قاب ғилофи ашёи хурд: **қоби айнак**.

ҚОБИЗ *а.* قابض 1. *кит.* қабзкунанда, гиранда; қабулкунанда. 2. миронанда, берункашандаи ҷон. 3. *тиб.* доруе, ки дарунравиро нигоҳ медорад, давои зидди исҳол; ◊ **қобизи рӯҳ** гирандаи ҷон, Азроил.

ҚОБИЛ I *а.* قابل 1. қобилиятнок, истеъдоднок, мустаид, лаёқатманд; **қобили ҳунаре донистан** касеро ба ҳунаре лоиқ ҳисоб кардан. 2. лоиқ, сазовор, муносиб; **қобили** *чизе (ё коре)* а) сазовори (лоиқи) коре ё чизе, арзанда ба коре ё чизе: **қобили мадҳ, қобили тамошо, қобили тарбия, қобили тасвир**...; б) муносиби

(дархӯри, боби) чизе ё коре, мувофиқ ба коре ё чизе: **замини қобили киштукор, ҳуҷраи қобили истиқомат, қобили нишастан набудан...; қобили зикр** арзанда ба зикр кардан; (мавзӯи) боаҳамият; **қобили муқоиса** муқоисашаванда, **қобили хӯрдан** хӯрданибоб; **қобили қабул** муносиб, пазируфтанӣ; **аҳолии қобили меҳнат** мардуми коршоям; қувваи қобили меҳнат; **қувваи қобили меҳнат** қувваи (мардум) короянд, қувваи корӣ; **қобил гардидан** (*барои коре*) мувофиқ гардидан, дархӯри коре шудан, коромад (*барои мақсаде*). 3. *гуфт*., *маҷ*. ҳалиму ботамкин, хушфеълу нарм; гапдаро; **қобилу гапдаро** ҳалиму гапгир; **қобилу ҳалим** нарму хушфеъл, хушахлоқ; **қобил шудан** ҳалиму гапдаро шудан, нарм гаштан.

ҚОБИЛ II *а.* قابل *исми фоил аз* **қабул кардан**; пазиранда, қабулкунанда.

ҚОБИЛ III قابيل *д.* бародари Ҳобил, номи фарзандони Одам ва Ҳавво (*дар Таврот ба шакли Қоин омадааст*).

ҚОБИЛА I *а.* قابله *муаннаси* **қобил**.

ҚОБИЛА II *а.* قابله момодоя, доя, зане, ки бача зоёнад.

ҚОБИЛАК قابلک *шакли тасғир ва навозишии* **қобил**.

ҚОБИЛИЯТ *а.* قابليت 1. истеъдоди зотӣ, лаёқат, қареҳа: **қобилияти фавқулода, қобилияти шоирӣ**. 2. лоиқӣ, сазоворӣ, муносиб будан; **қобилияти истиқоматӣ** қобили истиқомат будан, муносиби зиндагонӣ будан; **қобилият доштан** а) лаёқат доштан, соҳиби истеъдоди зотӣ будан; б) лоиқ будан, сазовор будан, қобил будан; **қобилияти корӣ доштан** кор карда тавонистан, аз ӯҳдаи кор кардан баромадан; **қобилияти меҳнат надоштан** кор карда натавонистан, коршоям набудан.

ҚОБИЛИЯТНОК قابليتناک соҳиби истеъдод, лаёқатманд, лоиқ.

ҚОБИЛИЯТНОКӢ قابليتناکی қобилиятнок будан, соҳиби лаёқат будан, истеъдод доштан.

ҚОБИЛӢ I قابلی 1. қобилият, истеъдоднокӣ, лаёқат. 2. қобил (3) будан, ҳалиму хушфеъл будан; гапдароӣ.

ҚОБИЛӢ II قابلی :**палави қобилӣ** як навъ оши палав, ки ба болои гӯшту равған биринҷи хомро андохта ҷӯшонда мепазанд.

ҚОВҒА *т.* قاوغه зарфи чармини обкашӣ, қавға.

ҚОҒОТӢ قاغاتی :**чормағзи қоғотӣ** чормағзи тунукпӯст.

ҚОДИР *а.* قادر тавоно, муқтадир, зӯрманд, соҳиби қудрат; **дасти қодир** а) дасти тавоно; б) *маҷ.* иқтидор, қудрат; **устоди қодир** устоди пурҳунар; ҳунарманди бузург; **қодир будан** қудрати ба ҷо овардани коре доштан, карда тавонистани кореро; **ба ҳар кор қодир** ҳама кор аз дасташ меояд, аз ӯҳдаи ҳар кор мебарояд.

ҚОДИРАНДОЗ قادرانداز *таър.* тирандози моҳир, ки камонҳои сахттаринро ҳам кашида метавонист ва тираш бехато ба нишон мерасид.

ҚОДИРИЯ قادريه *д.* номи яке аз тариқаҳои тасаввуф аст, ки ба номи асосгузораш Абдулқодири Гелонӣ гузошта шудааст.

ҚОДИРӢ قادری иқтидор, тавоноӣ.

ҚОДИҲ *а.* قادح *кит.* 1. фарсудагии дандон. 2. айб, нақс, табоҳӣ. 3. айбкунанда, таъназананда.

ҚОЗ *т.* قاز як навъ мурғи обии ваҳшӣ ва хонагии гардандарози калонтар аз мурғобӣ, ғоз; ◊ **қоз чаронидан** кори беҳуда кардан.

ҚОЗГИР قازگير қозгиранда, шикоркунандаи қоз; ◊ **иштиҳои қозгир** иштиҳои ниҳоят зиёд; **иштиҳо қозгир шудан** хеле гурусна ва толиби хӯрок шудан.

ҚОЗИБОЗӢ قاضیبازی *таър.* кашмакаш ва мурофиаи қозихонагӣ, ба қозихона даводавӣ кардан бо мурофиае; *муқ.* **судбозӣ**.

ҚОЗИГӢ قاضیگی *таър.* вазифа ва кори қозӣ; қозӣ будан; ҳакамӣ; **қозигӣ кардан** қозӣ будан, вазифаи қозиро ба ҷо овардан.

ҚОЗИЁТ قاضيات *кҳн.* идорае, ки масъалаву баҳсҳоро (*дар байни аҳли ислом*) мувофиқи қонунҳои куллии шариат баррасӣ ва ҳал менамояд.

ҚОЗИЗОДА قاضیزاده *кҳн.* фарзанди қозӣ, писар

ё духтари қозӣ.

ҚОЗИКАЛОН قاضی‌کلان *таър.* сардори қозиён; яке аз мансабҳои олии рӯҳонӣ дар аморати Бухоро, ки шахси дувум дар идораи умури давлатӣ ба шумор мерафт (*пас аз қушбегӣ*).

ҚОЗИХОНА قاضی‌خانه *таър.* маҳкамаи қозӣ, дорулқазо, ки мурофиаҳо дар он ҷо анҷом меёфтанд; **ба қозихона кашидан** (*касеро*) ба касе даъвогар шуда, ӯро барои мурофиа ба қозихона бурдан; *муқоб.* **ба суд додан**; ◊ **гапро ба қозихона бурдан** аз пайи таҳқиқи гапе шудан, ба таги гап расиданӣ шудан.

ҚОЗИХОНАГӢ قاضی‌خانگی *мансуб ба* **қозихона**; **никоҳи қозихонагӣ** *кҳн.* маросими никоҳи духтарони гуреза (гурезондашуда), ки дар қозихона ба расмият дароварда мешуд; **хати қозихонагӣ** *кҳн.* ҳуҷҷате, ки дар қозихона сабт ва қайд шудааст, хате, ки эътибори қонунӣ дошт.

ҚОЗИЮЛҚУЗОТ قاضی‌القضات *таър.* унвони қозикалонҳои Бухоро.

ҚОЗИЮЛҚУТ *а.* قاضی‌القوت *кит.* расонандаи рӯзӣ, парвардигори ризқ (*сифати Худо*).

ҚОЗИЮЛҲОҶОТ *а.* قاضی‌الحاجات *д.* барорандаи ҳоҷат ва ниёзҳо (*сифати Худо*).

ҚОЗӢ I *а.* قاضی 1. *кит.* қазоваткунанда, ҳукмбароранда, довар, ҳакам. 2. *таър.* мансабдори шаръӣ дар аморати Бухоро, ки масъалаҳои баҳсноки ҳуқуқӣ ва ҷиноятҳои содиршударо аз рӯи нишондоди шариат ҳал мекард; фақеҳе, ки мурофиотро дар мавриди ихтиллофу низоъ байни мардум мувофиқи қонуни шариат ҳал мекард; *муқ.* **судя; қозии калон** *ниг.* **қозикалон; қозии ҳақиқӣ** а) қозии аз рӯи ҳақиқат амалкунанда; б) сифати Худо; **қозӣ шудан** а) ба мансаби қозигӣ расидан; б) *гуфт.* ҳакам шудан; **ба тахтаи қозӣ кашидан** *маҷ.* истинтоқ карда, танбеҳ додан.

ҚОЗӢ II *а.* قاضی *д.* касе, ки намозро бо қазо мехонад, қазохон, вомгузор.

ҚОИД I *а.* قائد *кит.* 1. асокаш, роҳнамои шахси нобино. 2. *маҷ.* роҳнамо, роҳбар, пешво; ◊ **қоиди тақдир** (*сифати Худо*).

ҚОИД II *а.*قاعد *кит.* нишинанда, нишаста; *муқоб.* **қоим**.

ҚОИДА *а.* قاعده 1. бунёд, асос, асл; қонун; дастур: **қоидаҳои арӯз, қоидаҳои грамматика, қоидаҳои имло, қоидаҳои ҳисоб, қоидаву қонун**. 2. расм, оин, тартиботи муқарраршуда; **қоидаҳои тартиботи дохилӣ, қоидаҳои ҳаракати бехатари нақлиёту пиёдагардон дар роҳҳо; аз рӯи қоида // мувофиқи қоида** а) мутобиқи қоида, дар асоси қонун; б) мутобиқи расму оин; тибқи тартибу низоми муқарраршуда; в) чунон ки бояд, чунон ки лозим аст; **қоидаро вайрон кардан** бар хилофи қоидае амал кардан; қонуншиканӣ кардан; **қоидаи бозиро риоя кардан** риоя кардани тартибу низоми бозӣ; **қоида ҳамин ки**... расму одат ҳамин ки..., таомул шудааст, ки...

ҚОИДАДОН قاعده‌دان донандаи қоида 1,2; сахт риоякунандаи қоидаҳо.

ҚОИДАТАН *а.* قاعدتاً 1. мутобиқи қоида; аслан, асосан. 2. аз рӯи расму таомул; маъмулан.

ҚОИЛ *а.* قائل 1. иқроркунанда ба гуноҳи худ; эътирофкунанда, тандиҳанда; **қоил кардан** бо ҳунар, кор ё дониши худ эътирофи касеро ба даст овардан, водор ба тандиҳӣ кардан; **қоил шудан** ҳунарнамоии касеро эътироф кардан, ба кордории касе тан додан. 2. гӯянда, сухангӯ.

ҚОИМ *а.* قائم 1. рост, устувор, истода, барпо; **қоим будан** устувор будан, поянда будан; пойдор истодан; барпо шудан; **қиёмат қоим шудан** қиёмат барпо шудан; **қоим ба зот** ба аслу зоти худ пойдор; абадӣ, ҷовид. 2. моланда, даллок (*дар ҳаммом*), масхгар. 3. *кҳн.* халта (киса, ҷаъба)-и чармӣ барои нигоҳ доштани мӯҳраҳои шоҳмот, дастаи шамшер, теғ.

ҚОИМА *а.* قائمه 1. *ниг.* **қоим** 1; **коғазҳои қоимаи роиҷа** пулҳои коғазии боқурби дар муомила буда; **нархи қоима** қимати устувор. 2. дастаи шамшер. 3. сутун, поя; чароғпоя. 4. пойгаҳи тахти хоб.

ҚОИММАҚОМ *а.* قائم‌مقام ҷонишин, ноиб; ҷойгири касе ё чизе.

ҚОИФ *а.*قائف қиёфашинос, он ки монандии қиёфаи фарзандро ба падар муқаррар кунад.

ҚОҚ *т.* قاق 1. хушк, хушкшуда: **гӯшти қоқ, нони қоқ, чӯби қоқ; қоқ кардан** хушк кардан,

хушконидан. 2. лоғар, хароб, камгӯшт; қоқина: **дасту пои дарозу қоқ, одами қоқ; қоқ шудан** а) хушк шудан, хушкидан; б) лоғару хароб шудан. 3. *лаҳҷ.* зардолуи хушконидашуда, ғӯлунг; **дашти қоқ** саҳрои беобу алаф, биёбон; **замини қоқ** замини сахт; замини бефаршу кӯрпача; **сурфаи қоқ** дастархони бехӯрду хӯрок, суфраи холӣ; **ҷӯи қоқ** ҷӯи беоб; **бо як омочи қоқ** танҳо бо як омоч; **бо як сари қоқ** танҳо; бекасу кӯй ва бечизу чора; **кисаи** *касе* **қоқ будан** кисаи касе холӣ будан; пул надоштан; **ҳалқи** *касе* **қоқ шудан** аз ташнагӣ, асабоният ё ҳаяҷон гулӯи касе хушк шудан.

ҚОҚБАДАН قاقبدن лоғар, хароб; камгӯшт: **марди навчаи қоқбадан**.

ҚОҚИНА قاقینه лоғар, хароб; камгӯшт, газгӯшт: **зани қоқинаи гандумгун, ҷавони қоқинаи миёнақад; рӯи қоқина** рӯи камгӯшт.

ҚОҚИНААНДОМ قاقینه‌اندام лоғарандом, қоқбадан.

ҚОҚИНАРӮ(Й) قاقینه‌رو//قاقینه‌روی он ки чеҳрааш лоғари камгӯшт аст.

ҚОҚӢ قاقی 1. хушкӣ, хушкшудагӣ (*мас.*, *нон*). 2. лоғарӣ, харобӣ, камгӯштӣ.

ҚОҚМА *т.* قاقمه гилеми тунуки абрешимини бепат; **чакмани қоқма** чакмани мардона аз намади тунук.

ҚОҚТӢ *т.* قاقتی **:ҳалвои қоқтӣ** як навъ ҳалвост, ки аз орди бирёну қиёми ширини тут мепухтанд.

ҚОҚУ قاقو *бот.* гиёҳи худрӯи зардгул, ки байни мардум ҳамчун гиёҳи ғизоӣ ва доруӣ машҳур аст.

ҚОҚУМ *а.* قاقم *зоол.* ҳайвони майдаест монанд ба санҷоб, ки пӯсти сафеди қиматбаҳо дорад ва аз он пӯстин медӯзанд.

ҚОҚШУДА قاقشده *сифати феълии замони гузашта* аз **қоқ шудан**; хушкшуда; ниҳоят хушк.

ҚОЛ *а.* قال *гуфт.* гуфтор, гап; **қилу қол** *ниг.* **қил**; **қолу мақол** гуфтугӯ, гапи бисёр; ҳаёҳу.

ҚОЛАБ *а.* قالب 1. тан, пайкар, колбад; **қолаб тиҳӣ кардан** мурдан, ҷон додан. 2. *ниг.* **қолиб**.

ҚОЛАБТИҲӢ قالب‌تهی дарунхолӣ, миёнковок.

ҚОЛИБ قالب 1. *ниг.* **қолаб**; **қолаби беҷон** тани берӯҳ, ҷисми беҷон. 2. андозаи ягон чиз; бӯтаи оҳангарӣ; ҷӯбе, ки ба шакли пой тарошида, пойафзолро дар он мекашанд ва медӯзанд; олат ва абзоре барои шакл додан ба мавод: **қолиби кафш** ё **мӯза, қолиби рехтагарӣ, қолиби хишт, қолиб гирифтан, қолиб задан, қолиб тарошидан, аз қолиб баромадан, ба қолиб рехтан**. 3. нақши барканда ё барҷастаи ягон чиз дар рӯи тахта, филиз *ва г.,* ки онро ранг карда, бо чизи дигар пахш мекунанд, то нақш ба чизи дигар гузарад: **қолиби читгарӣ** коғаз ё филизе, ки дар он нақше, ҳарфе ё рақаме бурида шудааст (*барои наққошӣ ё рассомӣ*); коғази нақшапартоӣ. 4. *маҷ.* шакл, намуд: **қолиби назм, қолиби наср; ба қолиби** *чизе* **даровардан** ба шакли чизе даровардан, шакли чизеро додан; ◊ **хишт аз қолиб бархест** вақти иҷрои коре гузашт, фурсат аз даст рафт, кор аз кор гузашт.

ҚОЛИБАК قالبک 1. *шакли тасғири* **қолиб**; қолиби хурд. 2. қолибе, ки читгарҳо аз рӯи он ба матоъ нақш мепартоянд.

ҚОЛИБГАР قالب‌گر 1. он ки қолиб омода месозад, қолибсоз. 2. нусхабардор (*дар читгарӣ*).

ҚОЛИБГАРӢ قالب‌گری *ниг.* **қолибсозӣ**.

ҚОЛИБГИР قالب‌گیر он ки қолиби чизеро тайёр мекунад; он ки дар рехтагарӣ қолиби чизҳои сохта шуданиро аз реги сиёҳ дуруст мекунад.

ҚОЛИБГИРӢ قالب‌گیری *исми феълӣ аз* **қолиб гирифтан**; андоза ва шакли ҷисмеро бо қолибе маълум кардан; қолибгирии дандони маснуӣ, кафш, кулоҳ *ва г.*

ҚОЛИБДОР قالب‌دار хиштзан, хиштмол, хиштзани сари қабрҳои хиштӣ.

ҚОЛИБЗАДА قالب‌زده *сифати феълии замони гузашта аз* **қолиб задан**; ба қолиб даров진арда, дар қолиб гузошта: **пойафзори қолибзада**.

ҚОЛИБЗАНӢ قالب‌زنی 1. *исми амал аз* **қолиб задан**; ба қолиб даровардани чизе. 2. аз рӯи нусха нақш задан (*дар читгарӣ*).

ҚОЛИБӢ قالبی 1. аз рӯи қолиби муайян сохташуда. 2. *маҷ.* забонзада, чизе, ки аслият

надорад, ғайриаслӣ: **ибораҳои қолибӣ, таъбирҳои қолибӣ**.

ҚОЛИБКАШӢ قالب‌کشی *исми амал аз* **қолиб кашидан**; кашидани нақшу шакли ашё барои рехтани он; андоза ва шакли ҷисмеро бо қолибе муайян кардан.

ҚОЛИБМИСТАР قالب‌مسطر *нав.* хаткаш барои кашидани шаклҳои гуногуни ҳандасӣ, лекало.

ҚОЛИБОФ قالی‌باف *ниг.* **қолинбоф.**

ҚОЛИБОФӢ قالی‌بافی *ниг.* **қолинбофӣ**.

ҚОЛИБРЕЗ قالب‌ریز он ки филизи гудохтаро ба қолибҳо рехта, чизе тайёр мекунад.

ҚОЛИБРЕЗӢ قالب‌ریزی 1. *исми амал аз* **қолиб рехтан**; кору амали қолибрез. 2. коргоҳе, ки барои ба қолибҳо рехта, сохтани чизҳо махсус гардонида шудааст: **коргоҳи қолибрезӣ**.

ҚОЛИБСОЗ قالب‌ساز он ки барои сохтани ашёи гуногун қолиб (шакл) тайёр мекунад.

ҚОЛИБСОЗӢ قالب‌سازی 1. *исми амал аз* **қолиб сохтан**; кору касби қолибсоз. 2. коргоҳе, ки барои тайёр кардани қолибҳо махсус гардонида шудааст.

ҚОЛИН *т.* قالین гилеми пашмини патдор: **қолин бофтан**, **қолин густурдан**, **қолин паҳн кардан, қолин фарш кардан**: *ба тариқи истиора:* **қолини барф**, **қолини гулҳо**, **қолини нарми сабзаи навраста**, **аз сабза қолин бофтан**.

ҚОЛИНБОФ قالین‌باف бофандаи қолин, гилембоф.

ҚОЛИНБОФӢ قالین‌بافی 1. *исми амал аз* **қолин бофтан**; кору касби бофандаи қолин. 2. ҷой ва дастгоҳе, ки дар он қолин мебофанд: **комбинати қолинбофӣ**.

ҚОЛИНПӮШ قالین‌پوش 1. маконе, ки қолин густурда шудааст. 2. *маҷ.* ҷое, ки бо гулу гиёҳу сабза ороста аст.

ҚОЛИНФАРШ قالین‌فرش маконе, ки фаршаш бо гилему қолин ороста шудааст.

ҚОЛИНФУРӮШ قالین‌فروش он ки қолин ва гилем мефурӯшад.

ҚОЛИНФУРӮШӢ قالین‌فروشی 1. *исми амал аз* **қолиб фурӯхтан**; шуғли тиҷорати қолин, савдои гилем. 2. макони фурӯши қолинҳо: **дӯкони қолинфурӯшӣ**.

ҚОЛИНЧА قالینچه қолини хурд.

ҚОЛИЧА قالیچه *ниг.* **қолинча**.

ҚОЛӢ قالی *ниг.* **қолин**.

ҚОЛУҚИЛ قال‌وقیل *ниг.* **қилуқол**.

ҚОЛУМАҚОЛ قال‌ومقال *ниг.* **қилуқол**.

ҚОМ I *м.* قام *варз.* дар бозии шоҳмот вазъиятест, ки яке аз ҳарифон ба ҷое гашт карда наметавонад, то шоҳ бехатар бошад, пат.

ҚОМ II *а.* قام *кит.* соҳир, ҷодугар, фолбин, фолгир.

ҚОМАТ *а.* قامت 1. қад, боло; қаду баст, андом. 2. *кит.* андоза, дараҷа, сатҳ, миқдор; **қомати мавзун, қомати хамгашта, қаду қомат, қаду қомати расо; қомат афрохтан // қомат бардоштан** а) қад боло кардан; баланд шудан; б) *киноя аз* сохта шудан, бино ёфтан; **қомат кашидан** *ниг.* **қад кашидан; қоматро рост гирифтан** қадро рост кардан, рост шудан; **қомат рост кардан** *ниг.* **қад рост кардан; қомат бастан, қомат задан** *ниг.* **қомат кардан; қомат бастан** такбир гуфтан; ◊ **қомат (ат) занад** *гуфт.* дар мавриди мафтун шудан ба қаду басти зебои касе мегӯянд.

ҚОМАТБАЛАНД قامت‌بلند он ки қадаш дароз аст, қадбаланд, қаддароз, дарозқад, навча.

ҚОМАТБОЛО قامت‌بالا *ниг.* **қадбаланд**.

ҚОМАТРАСО قامت‌رسا қадбаланд; хушқаду қомат.

ҚОМАТПАСТ قامت‌پست *ниг.* **қадпаст**.

ҚОМАТХАМ قامت‌خم *ниг.* **қоматхамида**.

ҚОМАТХАМИДА قامت‌خمیده он ки қоматаш хам гаштааст, он ки қомати дуто дорад.

ҚОМУС *а.* قاموس 1. *кит.* чуқуртарин ҷои укёнус. 2. китоби луғат (*бештар луғатҳои арабӣ*), фарҳанг; луғати донишнома, доиратулмаориф, донишнома.

ҚОМУСНИГОР قاموس‌نگار мураттиби қомус (*луғати донишномаӣ*), қомуснавис.

ҚОМУСНИГОРӢ قاموس‌نگاری таҳия ва тартиби

қомус, қомуснависӣ.

ҚОНЕЪ *а.* قانع он ки аз вазъияти худ розӣ аст; он ки чизеро басанда мешуморад; қаноатманд, ризоманд, розӣ, хурсанд; **марди қонеъ** марди қаноатпеша (қаноаткор); **қонеъ кардан** розӣ кардан (*касеро ба чизе*); **қонеъ кунонидан // қонеъ гардон(и)дан** *тарзи бавоситаи* **қонеъ кардан;** розӣ кунонидан; чизеро кофӣ шуморидан; **қонеъ шудан** розӣ шудан ба баҳраи худ, басанда ва кофӣ шуморидан (*чизеро*), қаноат ҳосил кардан ба чизе (*мас., ба ҷавобе*); **талаби** *касеро* **қонеъ кардан** бо иҷро кардани талабу хоҳиши касе ӯро розӣ сохтан.

ҚОНЕЪГАРДОНӢ قانع‌گردانی *исми амал аз* **қонеъ гардонидан**; иҷро кардани талаби касе.

ҚОНЕЪКУНАНДА قانع‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **қонеъ кардан**; касе ё чизе, ки талаботро ҷавобгӯй мебошад.

ҚОНЕЪШАВӢ قانع‌شوی *сифати феълии замони ҳозира аз* **қонеъ шудан**; чизеро басанда ва кофӣ шуморидан.

ҚОНУН I *ю.* قانون *муарраби калимаи юнонии* kanon. 1. низом, тартиб; қоида, дастур. 2. *ҳуқ.* қарори расмии мақомоти олии ҳокимияти давлатӣ, ки ба тартиби муқаррарнамудаи конститутсия қабул шудааст: **Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи меҳнат, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи маориф**...; **қонуни асосӣ** конститутсия, сарқонун; **аз рӯи қонун** дар асоси қонун, мувофиқи қонун; **қонун баровардан** қабул ва интишор кардани қонун (*аз тарафи мақомоти олии ҳокимияти давлатӣ*). 3. *нав.* робита ва вобастагии мутақобили ҳодисаҳои воқеияти объективӣ; қонуният: **қонуни табиат, қонуни инкишофи ҷамъият, қонуни ҷозибаи умумиҷаҳонӣ**.

ҚОНУН II *ю.* قانون (*муарраби* **конун**) сози қадимии тории шабеҳи чанг, ки бо мизроб навохта мешавад.

ҚОНУНАН قانوناً аз рӯи қонун, мувофиқи қонуну қоида.

ҚОНУНАСОС قانون‌اساس ба қонун асосёфта, дар асоси қонун бунёдгардида.

ҚОНУНБАРОР قانون‌برار *ниг.* **қонунгузор**.

ҚОНУНБАРОРӢ قانون‌براری *ниг.* **қонунгузорӣ**.

ҚОНУНГУЗОР قانون‌گذار он ки қонунро вазъ ва муқаррар мекунад.

ҚОНУНГУЗОРӢ قانون‌گذاری 1. фаъолияти мақомоти салоҳиятдори давлат оид ба баровардани қонун; вазъ ва муқаррар кардани қонун. 2. маҷмӯи қонунҳои муқарраршуда дар мамлакате: **қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон**.

ҚОНУНДОН قانون‌دان *ниг.* **қонуншинос**.

ҚОНУНДОНӢ قانون‌دانی воқиф ва огоҳ будан аз қонун, донистани қонун ва аз рӯи он амал кардан.

ҚОНУНИЯТ *а.* قانونیت 1. мутобиқат бо қонун, вобастагӣ бо қонунҳои объективӣ: **қонунияти таърихӣ**. 2. бо қонунҳо таъмин карда шудани ҳаёт ва фаъолияти ҷамъиятӣ.

ҚОНУНӢ I قانونی 1. *мансуб ба* **қонун**. 2. он чи мувофиқи қонун карда мешавад; **ҳуқуқи қонунӣ** ҳуқуқи дар қонун муқарраргардида ва нишондодашуда; **ҳуҷҷати қонунӣ** санади аз рӯи қонун тартибёфта; ҳуҷҷати расмӣ; **қонунӣ кардан** ба расмият даровардан.

ҚОНУННАВОЗ قانون‌نواز *кит.* навозандаи қонун, *ниг.* **қонун** II.

ҚОНУННОМА قانون‌نامه дастурамал, низомнома.

ҚОНУНПАРАСТӢ قانون‌پرستی ба меъёрҳои қонунӣ риоя кардан.

ҚОНУНШИКАНӢ قانون‌شکنی *исми амал аз* **қонун шикастан**; амали хилофи қонун.

ҚОНУНШИНОС قانون‌شناس ҳуқуқшинос, қонундон; шахсе, ки аз қонун воқиф ва огоҳ аст.

ҚОНУНШИНОСӢ قانون‌شناسی донистан ва риоя кардани қонун; воқиф ва огоҳ будан аз қонун

ҚОПЧА قاپچه *лаҳҷ.* халта, линча.

ҚОР I *ю.* قار қир, мум, зафт, ки бар киштӣ *ва г.* мемолиданд.

ҚОР II قار 1. сиёҳ. 2. сиёҳиранг, мураккаб.

ҚОР III *т.* قار 1. барф. 2. *маҷ.* бисёр сафед.

ҚОР(Р)А *а.* قاره *ҷугр.* қитъа, қитъае аз шаш қитъаи ҷаҳон; хушкӣ, континент, бар(р).

ҚОР(Р)АВӢ قاروی *мансуб ба* **қор(р)а**; хушк (*дар бораи иқлим*).

ҚОРИАЗЁД قاریازیاد *гуфт.* азёд кардан бе дарки маънӣ, аз бар кардани тӯтивор; **қориазёд кардан** ба маъниву мазмун сарфаҳм норафта аз ёд кардан.

ҚОРӢ قاری 1. *кит.* мутолиакунанда, хонанда (-и китоб). 2. он ки Қуръонро аз ёд карда, дар маросимҳо қуръонхонӣ мекунад; ҳофизи Қуръон. 3. унвони эҳтиромӣ дар мурочиат ба нобиноҳо; **қории чамоа** *кҳн.* сардори синф дар мадрасаҳо, ки назди як мударрис дарс мехонанд.

ҚОРИГӢ I قاریگی 1. касб ва кори қорӣ. 2. қориёна, ба тарзи хос ба қориён; **қоригии чамоа** *ниг.* **қорӣ (-и чамоа)**.

ҚОРИХОНА قاریخانه *д.* мактабе, ки дар он хонандагон Қуръонро аз аввал то охир ёд карда, унвони қорӣ – ҳофизи қуръонро мегирифтанд.

ҚОРУН I قارون номи як давлатманди пешин, ки дар хасисӣ шӯҳрат дошт ва аз рӯи ин амалаш замин ӯро бо тамоми ганчаш фурӯ бурд.

ҚОРУН II *а.* قارون *биол.* гиёҳест хушбӯй, ки дар табобат истифода баранд, фариз.

ҚОРУРА *а.* قاروره 1. зарфи шишагӣ, ованд. 2. шишаи хурди махсус, ки беморон пешобро дар он гирифта, барои тачзия ба назди табиб ё пизишк мебаранд; ◊ **қоруpa бар санг задан** нохуш кардани айш.

ҚОРУРАДОН قارورهدان *кит.* қорурашинос, табиб, пизишк.

ҚОРУРӢ قاروری *мансуб ба* **қорура**; шишагар, шишафурӯш.

ҚОРЧ قارچ *лаҳҷ.* занбӯруғ, саморуғ.

ҚОС *а.* قاص қиссагӯ, достонсаро; воиз.

ҚОСИБ *а.* قاصب 1. найнавоз; нойзан. 2. пӯсткананда, бурандаи гӯшту рӯда.

ҚОСИД *а.* قاصد 1. *кит.* қасдкунанда; он ки қасди чони касе кунад. 2. касе, ки мактуб ё хабареро аз касе ба чое мебарад, номабар, номарасон; пайғомбар, пайк, чопар, муждарасон: **қосиди бахт, қосиди зафар, қосиди фасли баҳор, қосиди муҳаббат; қосиди баён** расонандаи сухани касе ба касе, ифшогари каломи шахсе; **қосиди дипломатӣ** *с.* маннсабдоре, ки вазифаи ӯ иборат аз бурда расонидани почтаи дипломатӣ мебошад.

ҚОСИДӢ قاصدی шуғл ва амали қосиду номарасон.

ҚОСИМ I *а.* قاسم *кит.* 1. тақсимкунанда, қисматкунанда, бахшкунанда. 2. яке аз номҳои Худо.

ҚОСИМ II *а.* قاسم *кит.* дарҳамшикананда.

ҚОСИР *а.* قاصر *кит.* 1. кӯтоҳ, норасо. 2. нотавон, очиз.

ҚОСИТ *а.* قاسط *кит.* *чобир*, ситамгор, бедодгар, золим.

ҚОТ *т.* قات *ниг.* **қарақот**.

ҚОТЕЪ *а.* قاطع қатъкунанда, буранда, бурро; **бурҳони қотеъ** далели қатъӣ.

ҚОТИЛ *а.* قاتل 1. он ки мавчуди зиндаеро мекушад, кушанда, қатлкунанда. 2. марговар, мӯҳлик: **заҳри қотил**.

ҚОТИЛӢ قاتلی амали қотил, қотил будан: одамкушӣ, ҳалокгарӣ.

ҚОТУРМА *т.* قاترمه *гуфт.* ноне, ки аз хамири норасида дар деги тафсон мепазанд.

ҚОТИР I *а.* قاتر *кит.* он ки нафақаро ба аҳли аёл танг гирад, хасис, мумсик.

ҚОТИР II *а.* قاطر *кит.* қатра-қатрачаканда (*мас., шираи дарахт*).

ҚОТИР III *а.* قاطر *кит., зоол.* хачир, астар.

ҚОФ I *а.* قاف *номи ҳарфи 24-уми алифбои арабиасоси тоҷикӣ аст, ки дар алифбои кириллиасос муодили Қ ва дар ҳисоби абчад ба ададӣ 100 баробар мебошад*; **лофу қоф** *киноя аз* худситоию дурӯғгӯӣ; лофу газоф.

ҚОФ II *а.* قاف 1. кӯҳи асотирӣ, ки ба қавле панчсад фарсанг баландӣ дораду қисми зиёди он дар миёни об чойгир аст, нурҳои саҳарии офтоб дар он сабз ва инъикосашон кабуд метобад, дар баъзе маъхазҳо чун кӯҳи бузурге тасвир гардидааст, ки гирди дунёро печонидааст. 2. номи сураи панчоҳумини Қуръон, ки дар Макка нозил гаштаву 45 оят дорад, номи дигари ин сура “Босиқот” аст ба

маънии “нахлҳои баланд”; ◊ **қоф то қоф** сар то сари дунё, тамоми ҷаҳон.

ҚОФИЛА *а.* قافله гурӯҳи одамон, ки пиёда ё савора якҷоя сафар мекунанд; корвон.

ҚОФИЛАСОЛОР قافله‌سالار сардори қофила, корвонсолор.

ҚОФИЯ *а.* قافیه 1. *кит.* азпайраванда, пасоянда. 2. *адш.* якчанд ҳарф ё ҳиҷоҳои шабеҳ ва ҳамоҳанг, ки дар охири мисраъҳо пеш аз радиф такрор шуда омада, вазну оҳанги шеърро таъмин мекунанд; **қофияи танг** қофияи камёб; **қофия танг будан** оҷиз шудан дар гуфтор ва кирдор, мушкилӣ пеш омадан; **қофия гуфтан** ба ҳамсӯҳбати худ зуд ва бо каломи қофиядор ҷавоб гуфтан; суханбозӣ кардан; **қофия танг омадан** дар муқобили эрод ё эътирозе ҷавоб ёфта натавониста оҷиз шудан; дар вазъияти тангу душвор мондан.

ҚОФИЯАНДЕШ قافیه‌اندیش он ки қофия месозад, он ки қофия эҷод мекунад.

ҚОФИЯБАНД قافیه‌بند шоире, ки бештар ба вазну қофияи шеър аҳамият медиҳад ва ба маъно ва ҷавҳари шеър он қадар аҳамият намедиҳад.

ҚОФИЯБАНДӢ قافیه‌بندی 1. ба қофия даровардан. 2. тартиби қофияҳо дар шеър.

ҚОФИЯБОЗ قافیه‌باز қофиягӯй; базлагӯй, ширинсухан, ҳозирҷавоб.

ҚОФИЯБОЗӢ قافیه‌بازی ҳозирҷавобӣ, аскиягӯӣ; бо каломи мавзуну муқаффо фавран ҷавоб додан ба сухани дигарон.

ҚОФИЯБОФ قافیه‌باف он ки қофия месозад; он ки на бадоҳатан, балки ба тариқи сунъӣ қофия мегузорад.

ҚОФИЯГӮ(Й) قافیه‌گو(ی) 1. шоир, қофияпардоз, он ки дар ҷавоб бо қофия сухан эҷод мекунад. 2. ҳозирҷавоб, суханбоз, он ки суханро қофиядор мегӯяд.

ҚОФИЯГӮӢ قافیه‌گوئی *исми амал аз* **қофия гуфтан**; ҳозирҷавобӣ; суханбозӣ.

ҚОФИЯДОР قافیه‌دار сухани мавзун; **калимаҳои қофиядор** калимаҳои аз ҷиҳати оҳангу талаффуз ба ҳам шабеҳу баробар, вожаҳои ҳамқофия.

ҚОФИЯПАРДОЗ قافیه‌پرداز 1. шоир, шеърхон, қофиябанд. 2. рамзгӯ, суханбоз.

ҚОФИЯПАРДОЗӢ قافیه‌پردازی 1. шеъргӯӣ; шоирӣ. 2. рамзгӯӣ, суханбозӣ.

ҚОФИЯСАНҶ قافیه‌سنج 1. шоир, нозим. 2. мавзунтабъ; мунаққиди шеър.

ҚОФИЯСАНҶӢ قافیه‌سنجی 1. қофияшиносӣ; шоирӣ. 2. илми шеър, нақди шеър.

ҚОФИЯХОН قافیه‌خوان он ки шеър мехонад, шеърхон.

ҚОҲИР *а.* قاهر 1. *кит.* қаҳркунанда, хашмгин; бераҳм. 2. *маҷ.* ғолиб, болодаст.

ҚОҲИРА *а.* قاهره *кит.* 1. *муаннаси* қоҳир; **қувваи қоҳира** *киноя аз* қувваи тавоно, нерӯи қавӣ. 2. номи пойтахти Ҷумҳурии Мисри Араб.

ҚОҲ-ҚОҲ قاه‌قاه *калимаи тақлиди овози* хандаи баланд, қаҳ-қаҳ; **қоҳ-қоҳ хандидан // қоҳ-қоҳ зада хандидан** ба овози баланд хандидан.

ҚОЧОҚ *т.* قاچاق 1. ғайриқонунӣ (*махфиёна ва бе супоридани боҷ*) аз сарҳади давлатӣ гузаронидани мол ва дигар чизҳои қиматнок. 2. молҳо ва дигар чизҳои қиматнок, ки ба тариқи махфӣ аз сарҳад гузаронида шудаанд. 3. чизе, ки вуруди он ба кишвар ва ё муомилаи он аз тарафи давлат манъ гардидааст.

ҚОЧОҚБАР قاچاقبر *ниг.* **қочоқӣ**.

ҚОЧОҚӢ قاچاقی 1. *мансуб ба* **қочоқ**; ба таври қочоқ; **молҳои қочоқӣ** молҳои ба таври қочоқ воридгардида. 2. *ниг.* **қочоқчӣ**.

ҚОЧОҚЧИГӢ قاچاقچیگی 1. молу маводи тиҷоратро ниҳонӣ, бидуни пардохти боҷу андоз аз гумрук гузаронидан. 2. ворид кардани молу маводе, ки вуруди он ба кишвар ва ё муомилаи он аз тарафи давлат манъ гардидааст.

ҚОЧОҚЧӢ قاچاقچی 1. он ки молеро ба таври қочоқ (*бе додани боҷ, махфиёна*) ба мамлакате меоварад. 2. он ки молу маводеро аз роҳи ғайр ба кишвар ворид месозад.

ҚОШ *т.* قاش 1. абрӯ. 2. асбоби зинати занон, ки ба пешонӣ мебанданд. 3. қисми пеши қуббашакли зини асп: **қоши зин**. 4. бурише аз

харбуза, пора, қитъа; *ниг.* **карч**; **қош парондан** бо ҷунбонидани абрӯвон ишва кардан; бо ҳаракат додани абрӯвон ишоратҳо кардан; ◊ **қошу қавоқ кардан** абрӯро чин карда, норозигӣ ва кароҳати худро аз чизе изҳор кардан; **қошу қавоқи худро овезон кардан** *ниг.* **қошу қавоқ кардан; аз қошу қавоқи** *касе* **барфу борон боридан** ниҳоят туршрӯю хашмгин будан.

ҚОШСИЁҲ قاشسياه он ки абрӯи сиёҳранг дорад, абрӯсиёҳ.

ҚОШТИЛЛО قاشطلا асбоби зинати занона аз тилло ва нукра, ки ба пешонӣ мебанданд.

ҚОШУҚ *т.* قاشق олати чӯбӣ ё филизии дастадор барои хӯрдани таом, чумча, кафча.

ҚОШУҚТАРОШ قاشقتراش устое, ки аз чӯб қошуқ месозад.

ҚОШУҚТАРОШӢ قاشقتراشى *исми амал аз* **қошуқ тарошидан**; касбу кори қошуқтарош.

ҚОШУҚЧА قاشقچه қошуқи хурд барои хӯрдани чой, мураббо *ва г.*.

ҚОШЧИНАК قاشچينک абрӯчинак, асбоби пероиши занон.

ҚУ قو *зоол.* як навъи парандаи калонҷуссаи гардандароз, ки дар зебоӣ машҳур аст, дар ҳаво хуб парвоз ва дар об нағз шино мекунад ва тибиту пари сабуки нарм дорад: **пари қу, болишти пари қу, кӯли қувон**.

ҚУББА *а.* قبه 1. сақфи барҷастаи мудаввар (*аз беруни бино*); гунбаз. 2. ҳар чизи гирдаи сарборик ё нимкурашакли аз филизҳо рехташуда ё аз чӯб харротишуда, ки калонтарашро дар сари гунбазу хайма мегузоранд ва хурдтарашро барои зинат ба дарвозаҳои калон мезананд; **қуббаи асо** дастаи саркулӯлаи асо; **қуббаи чароғи рӯимизӣ** сарпӯши қуббашакли чароғи рӯимизӣ; **қуббаи дуд** дуди ба ҳаво ҳалқавор печида; **қуббаи об** *киноя аз* ҳубоб; **қуббаи фалак** *киноя аз* осмон, арш; **қубба-қубба** а) ончи ки қуббаи бисёр дорад; б) маҷмӯи қуббаҳо, чизе, ки қисмҳои қуббамонанди бисёр дорад.

ҚУББАДОР قبّهدار дорои қубба 2, қуббадошта; **гулмехи қуббадор** мехи калоне, ки сараш қуббашакл аст; **кати қуббадор** кате, ки сари пояҳои онро қуббашакл сохтаанд ё бар болои сари пояҳои он қубба гузоштаанд; **сӯзани қуббадор** сӯзани калони сараш гирд, ки духтарон барои ороиши мӯи сар истифода мебаранд.

ҚУББАМОНАНД قبهمانند он чи ки ба қубба шабоҳат дорад.

ҚУББАРА *а.* قبّره *зоол.* парандаи тоҷбасари сиёҳу сафед, ҳудҳуд, шонасарак, сӯфитурғай, чаковак.

ҚУББАСӮЗАН قبهسوزن *ниг.* **қуббадор (сӯзани қуббадор)**.

ҚУББАЧА قبّچه қуббаи хурд (*ниг.* **қубба** 2); тугмачаи болои дар, ки бо зер кардани он занги барқӣ садо медиҳад.

ҚУББАШАКЛ قبهشکل ҳар чизи шабеҳи қубба 1, монанди гунбаз.

ҚУБЛА I *а.* قبله баромадагии ҳубобмонанд, ки дар натиҷаи сӯхтан ё соида шудан дар пӯсти бадан, хусусан дасту по, пайдо мегардад, обила; **қубла задан** (кардан) соида шуда обила пайдо кардани дасту по; *муқ.* **пина**.

ҚУБЛА II *а.* قبله бӯса.

ҚУБЛАЗАДА قبلهزده *сифати феълии замони гузашта аз* **қубла задан**; обиладор, обилакарда.

ҚУБУЛ *а.* قبل *кит.* тарафи пеши ҳар чиз, пеш.

ҚУБУР I *а.* قبور *ҷ.* **қабр; зиёрати аҳли қубур** зиёрати қабристон.

ҚУБУР II قبور лӯлаи сафолӣ, оҳанӣ ё сементӣ барои гузаронидани об, газ *ва г;* обрави зеризаминӣ, ки аз хишт сохта шудааст: **қубури газ**, **қубури об**, **қубури оҳанӣ**, **қубур гузаронидан**, **қубур хобон(и)дан**.

ҚУБУРГУЗОР قبورگذار коргари сохтмон, ки шуғли ӯ гузаронидани қубурҳои об, газ *ва г.* аст.

ҚУБУРГУЗОРӢ قبورگذارى хобонидани қубурҳо дар кандаҳои хати об, газ, партов *ва г.*

ҚУБУРСОЗӢ قبورسازى истеҳсоли қубур, лӯласозӣ; **корхонаи қубурсозӣ** корхонаи истеҳсоли қубурҳо.

ҚУБУРХОБОНӢ قبورخوابانى кашидани хати

қубурҳои обу газ *ва г.,* хобондани қубурҳо, лӯлакашӣ.

ҚУБҲ *а.* قبح зиштӣ, бадӣ қабоҳат; *муқоб.* **ҳусн**.

ҚУВВА(Т) *а.* قوّة//قوّت 1. зӯр, кудрат, нерӯ: **қувваи ҷисмонӣ, қувваи бозу, қувваи даст, қувваи худро нишон додан, ба коре қувват расидан**. 2. тоб, тавон, тоқат, мадор, маҷол; **қувваи коре надоштан** маҷол надоштан барои иҷрои коре. 3. маншаи моддии воқеъ гардидани коре ё имкони ҳусули чизе; тавоноӣ, зӯрӣ, иқтидор: **қувваи табиат**. 4. бузургии ифодакунандаи таъсири механикии як ҷисм ба ҷисми дигар; инчунин дараҷаи шиддати он: **қувваи барқ, қувваи бод, қувваи заминҷунбӣ (зилзила), қувваи рӯшноӣ, қувваи таркиш, қувваи марказгурез, қувваи марказрав; қувваи асп** воҳиди дар механика маъруфи иқтидори мошин, муҳаррик *ва г.* 5. қобилияти ҳар як аз панҷ ҳисси инсон дар дарки олами беруна: **қувваи биноӣ (босира), қувваи чашоӣ (зоиқа), қувваи ломиса, қувваи шунавоӣ (сомеа), қувваи бӯёӣ (шомма);** қобилият, лаёқат; **қувваи мардигарӣ** қобилияти алоқаи ҷинсии мард, нерӯи шаҳвонии мард; **қуввати масткунанда** қобилияти мастиоварӣ, дараҷаи масткунӣ; **қувваи чашм** қобилияти бинои чашм; **қувваи ҳофиза** қобилияти дар ёд нигоҳ доштан. 6. *маҷ.* истеъдод, табъ (*хусусан дар суханварӣ*); **қувваи табъ** истеъдоднокӣ, истеъдод. 7. ҷамоат, табақаи ҷомеа, гурӯҳи одамон, ки дорои хислате ё мутааллиқ ба табақае ҳастанд: **қувваҳои демократӣ, қувваҳои инқилобӣ, қувваҳои сулҳхоҳ (сулҳпарвар, сулҳҷӯ)...; қувваи коргарӣ** қувваи қобили меҳнат; коргарон; **қувваи корӣ // қувваи меҳнатӣ** *ниг.* **қувваи қобили меҳнат; қувваҳои шӯришгар** ҷомеаи шӯришгар, шӯришчиён, исёнгарон; **қувваи қобили меҳнат** одамони барои кор кардан қобилиятдошта, мардуми қобили кор. 8. *маҷ.* сипоҳ, лашкар, қӯшун: **қувваи пешҷангӣ, қувваи эҳтиётӣ, таносуби қувваҳо; қувваи бегона** сипоҳи аҷнабӣ; аскарони душман; **қувваҳои мусаллаҳ** артиш, нерӯҳои мусаллаҳ; **қувваи ҷоннок** аскарон, сипоҳиён (*бе назардошти аслиҳа*); **қувваи ирода** устувории ирода, матонат; **қувваи кашиш** нерӯи ба худ кашанда, қувваи ҷозиба; **қувваи навозиш** таъсири навозиш, эътибори меҳрубонӣ; **қувваи ҷозиба** а) қувваи кашиш; б) *киноя аз* ҷаззобӣ, диққатҷалбкунандагӣ; **мувофиқи қувва** ба қадри тобу тавон, тибқи тавоноӣ; **ба қадри қувва** мувофиқи қудрату тавоноӣ, алоқадри ҳол; **бо қувваи...** бо истифода аз...; ба воситаи..., тавассути...: **бо қувваи ҳунарпешаҳо, бо қувваи силоҳ..., бо тамоми қувва** бо тамоми тавоноӣ, бо истифода аз ҳамаи қувват; **қувва гирифтан** а) зӯру тавоно гаштан; мустаҳкам шудан; б) **ба ҳол омадан** қувват пайдо кардан баъди сиҳатёбӣ аз беморӣ; в) шиддат ёфтан, авҷ гирифтан (*қувваи бод, гиря...*); г) афзудан, зиёд шудан, густариш ёфтан (*қувваи таассуби динӣ, таъсиру нуфузи касе...*); **қувва додан** а) нерӯ бахшидан; ба ҳол овардан; б) тақвият додан, пурзӯр кардан, қувватнок кардан; густариш додан; **қувват доштан** а) соҳиби нерӯ ва иқтидор будан; б) эътибор доштан, таъсир доштан; **қувват ёфтан** а) *ниг.* **қувват гирифтан;** б) тақвият ёфтан (*бо дастгирию ҷонибдорӣ*); **қувваи воҳима** тасаввур, тасаввурот; **қуввати дил** а) қавикунандаи дил; б) *маҷ.* мададгори маънавӣ; **қувваҳои сияҳкор** нерӯҳои бадкирдор; гурӯҳҳои зишту табаҳкор; **қуввати дил шудан** боиси дилбардорӣ ва тасаллии хотир шудан; **дили** *касе* **қувват гирифтан** осуда шудан, тасаллӣ ёфтан; далер шудан; **оташи** *касеро* **қувват додан** хашму ғазаби касеро зиёд кардан; **сухан (ё фикр)-и** *касеро* **қувват додан** ба сухан (гап) ё фикри касе ҳамроҳ шуда, онро тасдиқ ва таъкид кардан, тақвият додан; **аз қувват афтидан (мондан, рафтан)** беҳолу бемадор гардидан; **аз қуввати** *касе* **истифода бурдан** аз кору меҳнати касе фоида бурдан; **ба қувват омадан** ба ҳол омадан, қувват гирифтан, қувват пайдо кардан; **ба дили** *касе* **қувват додан** эътимоду боварии касеро зиёд кардан (*барои иҷрои коре*); ҷуръатнок кардан; далер кардан; **қуввати коре набудан** маҷоли иҷрои коре надоштан.

ҚУВВАЛ *а.* قوّل *ҷ.* **қоил** II; гӯяндагон, сухангӯён.

ҚУВВАОЗМОӢ قوّه‌آزمائی 1. санҷиши зӯр ва қувва, зӯрозмоӣ: **қувваозмоӣ кардан**. 2. мусобиқа, сабқати варзишӣ.

ҚУВВАСАНҶ قوّه‌سنج абзор санҷиши қувваи

механикӣ ё озмудани зӯри дасту бозу *ва г.*

ҚУВВАСАНҶӢ قوّه‌سنجی озмудани зӯру бозу, санҷидани нерӯву қувват байни ду ва ё зиёда ашхос.

ҚУВВАТ قوّت *ниг.* **қувва**.

ҚУВВАТБАХШ قوّت‌بخش бахшандаи зӯру қувва; қавикунанда, тақвиятдиҳанда.

ҚУВВАТДИҲАНДА قوّت‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира* аз **қувват додан**; қувватбахш; қавикунанда, тақвиятдиҳанда; **трансформатори қувватдиҳанда** трансформатори табдили ҷараёни барқ ба шиддати баланд.

ҚУВВАТДИҲӢ قوّت‌دهی нерӯ додан, тавоноӣ бахшидан, тақвият додан.

ҚУВВАТДОР قوّت‌دار дорои нерӯ, соҳиби тавоноӣ ва қудрат, боқувват.

ҚУВВАТНОК قوّت‌ناک зӯр, тавоно, боқувват; **қувватнок кардан** қувват афзудан, қавӣ гардонидан; **қувватнок шудан** қувват гирифтан, иқтидор пайдо кардан; зӯр шудан; шиддат ёфтан; **суоли (саволи) қувватнок** саволи душвор (сахт); **эҳтимоли қувватнок** эҳтимоли қавӣ.

ҚУВВАТНОКӢ قوّت‌ناکی зӯрӣ, тавоноӣ, дараҷаи қувват; қувватнок будан.

ҚУВО *а.* قوا *ҷ.* **қувва**.

ҚУВОРА//ҚАВОРА *а.* قواره порчаи мудаввар буридашуда; порчаи гирде, ки вақти буридани ҷои гиребони курта мемонанд.

ҚУДАМО *а.* قدما *кит. ҷ.* **қадим**; пешгузаштагон; бузургони гузашта.

ҚУДДУС *а.* قدّوس *кит. д.* пок аз гуноҳон, бениҳоят пок (*сифат ва яке аз номҳои Худованд*).

ҚУД-ҚУД قد قد *калимаи тақлидӣ* овози мурғи хонагӣ, хусусан овози мокиён вақти тухм кардан.

ҚУДО *т.* قدا падару модари арӯсу домод (*зану шавҳар*) нисбат ба якдигар; **қудо шудан** духтар дода ё духтар гирифта хешу табор шудан бо ҳамдигар, нисбати хешу таборӣ ва ақрабоӣ пайдо кардан.

ҚУДОӢ قدائی робитаи хешутаборӣ бо оилаи дигар ба туфайли додан ё гирифтани духтар.

ҚУДОШАВАНДА قداشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **қудо шудан**; шахс(он)е, ки нияти қудо шудан дора(н)д.

ҚУДРАТ *а.* قدرت зӯр, нерӯ, иқтидор, қувва; зӯрӣ, тавоноӣ; **мувофиқи қудрат** мувофиқи қувват, ба қадри тобу тавон; **қудрати коре надоштан** қодир набудан ба коре; маҷоли коре надоштан; **қудрати худро нишон додан** ба чӣ қодир будани худро зоҳир кардан, зӯри худро намоиш додан; **қудрати** *касе* **расидан (ба коре)** зӯри касе расидан ба коре, қодир будан ба коре.

ҚУДРАТБАХШ قدرت‌بخش он ки ва он чи нерӯ ва тавоноӣ мебахшад, қувват ато мекунад.

ҚУДРАТӢ قدرتی *исми амал аз* **қудрат дорои** қудрат, қудратманд: **сохторҳои қудратӣ**.

ҚУДРАТМАНД قدرتمند тавоно, қодир, муқтадир, соҳибқудрат.

ҚУДРАТМАНДӢ قدرتمندی нерӯмандӣ, тавоноӣ, дорои иқтидор будан, соҳибқудрат будан.

ҚУДРАТНОК قدرتناک *ниг.* **қудратманд**.

ҚУДРАТНОКӢ قدرتناکی *ниг.* **қудратмандӣ**.

ҚУДС *а.* قدس *кит.* 1. *ниг.* **қудсият**. 2. пок, тоза.

ҚУДСИЯТ *а.* قدسیت *кит.* покӣ, покизагӣ, аз олоиш ва гуноҳ.

ҚУДСӢ قدسی *кит.* 1. *мансуб ба* **қудс**; покиза; солеҳ, некӯкор. 2. *ниг.* **қудсиён** фариштаҳо, малоика.

ҚУДУҚ *т.* قدوق *гуфт.* чоҳ; **оби қудуқ** оби чоҳ.

ҚУДУМ *а.* قدوم омадан, расидан аз ҷое, баргаштан (*аз сафар*); ташриф овардан.

ҚУЗОТ قضات *ҷ.* **қозӣ**.

ҚУЛ *т.* قل *гуфт. ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* ғулом, банда (*асосан дар таркиби номҳои мардона*) *меояд*: **Ҳамроқул, Ҳайдарқул**.

ҚУЛАЙ *т.*قلی муносиб, мувофиқ, соз, боб: **вақти қулай**, **лаҳзаи қулай**, **аз фурсати қулай истифода бурда**, **фурсати қулайро интизор будан**.

ҚУЛАНҶ *ю.* قولنج *ниг.* **қулинҷ**.

ҚУЛБА *а.* قلبه қисми чӯбини омоч; испор.

ҚУЛЗУМ *а.* قلزم *кит.* 1. номи қадимии баҳри Сурх. 2. баҳр.

ҚУЛИНҶ *а.* قولنج *тиб.* печиши рӯдаҳо, дарди хала.

ҚУЛИНҶОН *ҳ.* قلنجان *бот.* гиёҳи табобатиест аз оилаи занҷабилҳо, ки ватанаш Ҳиндустону Чин аст, *муарраби* **ховалинҷон**.

ҚУЛ-ҚУЛ قلقل *калимаи тақлиди овози* рехтани об аз шиша ва дигар зарфҳои даҳантанг: **қулқул кардан**.

ҚУЛЛА *а.* قلّه 1. нуқтаи баландтарини кӯҳ, теғаи кӯҳ. 2. *маҷ.* нуқтаи баланд ва олии чизе: **қуллаи дониш, қуллаи эҷодиёт, ба қуллаҳои баланди санъат устуворона қадам ниҳодан**.

ҚУЛЛОБ I *а.* قلاب чангаки моҳигирӣ, шаст, қалмоқ.

ҚУЛЛОБ II *а.* قلاب як нафас ба дарун кашидан (*мас., дуди тамокуро*); **қуллоб кашидан** як дам ба дарун гирифтани дуди тамоку.

ҚУЛОН *т.* قلان *зоол.* хари ёбоӣ, гӯрхар.

ҚУЛОЧ *т.* قلاچ фосилаи байни ду нӯги дастони ба ду тараф ёзондашуда, ки ченаки дарозӣ ҳам ҳисоб мешавад; **як қулоч** а) ба андозаи дастони ба ду тараф васеъ кушода; б) *киноя аз* чизи дарозу муфассал: **аз болои** *касе* **як қулоч шикоят навиштан; қулоч кардан** чизеро ба воситаи қулоч чен кардан (*мас., либосвориро*); **аспқулоч кашидан** қулочҳоро ба ду тараф ёзондан (*мас., ҳангоми варзиш*); **қулоч кашида** а) дастро то охир кушода; б) бо тамоми қувват (*чизеро ҳаво додан*); кашидаву кушода, сахт (задан); **қулоч кушодан** дастҳоро ба ду тараф ёзондан (*барои вохӯрдӣ ва г.*); **забони** *касе* **як қулоч будан** бочуръат будани касе дар гапзанӣ, забондароз будани касе.

ҚУЛОЧКАШ قلاچکش **:қулочкаш карда задан** кашидаву кушода задан, сахт задан.

ҚУЛОЧКАШӢ قلاچکشی дастонро ба ду тараф ёзондан (*дар вақти шиноварӣ*).

ҚУЛТ قلت миқдори об ё нӯшокии дигар, ки бо як дам нӯшида мешавад, ҷуръа; **як қулт** а) ҷуръа; б) *маҷ.* андаке аз май ва шароб; **қулт-қулт** а) ҷуръа-ҷуръа; б) қулт-қулт карда.

ҚУЛУБ *а.*قلوب *ҷ.* **қалб**; ◊ **касри қулуб** *кит.* дилшикастагӣ, маъюсӣ.

ҚУЛУН I *т.* قلون тойчаи нав таваллудшуда.

ҚУЛУН II *ю.* قولون *тиб.* қисмате аз рӯдаи фарох; (*муарраби калимаи юнонии кулу*н (colon) *аст*): **қулуни болорӯ, қулуни рост**.

ҚУЛФ قلف шакли гуфтугӯии қуфл.

ҚУЛФИНАЙ قلفنی тути заминӣ.

ҚУЛФСОЗ قلفساز *ниг.* **қуфлсоз**.

ҚУМ قم рег.

ҚУМҒОН *т.* قمغان зарфи асосан чӯянӣ, ки дар он об меҷӯшонанд, ҷойҷӯш.

ҚУМЗОР قمزار регзор.

ҚУМҚУМА قمقمه обдони сафарӣ, фляга.

ҚУМОНДОН *фр.* قماندان *гуфт.* командир, фармондеҳ; сардори дастаи низомӣ.

ҚУМОШ *а.* قماش матои латифу нозук, газвори абрешимӣ, шоҳӣ.

ҚУМРӢ *а.* قمری *зоол.* парандаи хушовози хурдтар аз кабӯтар, ки дар гардан тавқ дорад.

ҚУМРОН *т.* قمران сӯхтаи чун ангишти сиёҳу сахт мондаи ҳезум, осӯхта.

ҚУНҒУЗ قنغوز *зоол.* гамбуск, саргинғелонак.

ҚУНҒУЗАК قنغوزک *шакли тасғири* **қунғуз**; гамбусак.

ҚУНҒУРОТ قنغرات номи яке аз қабилаҳои туркнажод.

ҚУНДИЗ قندز *шакли тағйирёфта ва кӯтоҳшудаи* **қуҳандиз**.

ҚУНДОҚ *т.* قنداق *ҳ.* қисми чӯбини милтиқ, ки дар вақти тирандозӣ онро ба китф такя медиҳанд, пошнаи милтиқ: **қундоқи милтиқ**.

ҚУНДУЗ قندز 1. *зоол.* ҷонвари санҷобмонандест аз ҷинси хояндагон, ки пӯсти сиёҳи қиматбаҳо дорад, бедастар; **қундузи санҷобранг** *киноя аз* осмон, олам ва рӯзгор. 2. *маҷ.* шаб, сиёҳӣ, торикӣ.

ҚУНДУЗӢ قندزی *мансуб ба* **қундуз**; аз пӯсти қундуз (дӯхташуда).

ҚУНУТ I *а.* قنوت *кит.* 1. фармонбардорӣ. хоксорӣ. 2. хомӯш будан, сукут кардан, аз сухан бозмондан. 3. *д.* дуое, ки дар ракъати сеюми намози витри воҷиб баъд аз фотеҳа бо замми сураи дигар мехонанд.

ҚУНУТ II *а.* قنوط *кит.* ноумедӣ, маъюсӣ.

ҚУНФУЗ *а.* قنفذ *кит., зоол.* хорпушт(ак)и баҳрӣ.

ҚУРБ I *а.* قرب *кит.* 1. ҳамсоягӣ, ҳамҷаворӣ; наздикӣ, қаробат. 2. *д.* яке аз мафҳумҳои суфигарӣ, ки қаробат, наздикии бандаро ба Худои таоло тавассути мушоҳида ва мукошифа ифода мекунад; *муқоб.* **буъд**.

ҚУРБ II *а.* قرب арзиш, қадру қимат; мартаба, ҷоҳу мақом; **қурби пул, қурби пул паст будан** (*ё* **паст фуромадан), қурб (на)доштан; қурбу манзалат** а) қадру қимат, арзиш; б) қадру мартаба, дараҷаву мақом; **дар қурби**... дар назди...; **то қурби**... наздик ба..., қариб.

ҚУРБАТ *а.* قربت *кит.* наздикӣ, қаробат.

ҚУРБО قربا хешӣ, наздикӣ.

ҚУРБОҚҚА *т.* قرباقه *зоол.* ғук, вазағ; **қурбоққаи обӣ (баҳрӣ), қурбоққаи лалмӣ (хушкӣ, хокӣ)**.

ҚУРБОН I *а.* قربان 1. *д.* он чи ки дар роҳи Худо садақа мекунанд (*монанди гӯсфанд, гов, шутур*) ва бо он ба Худованд қаробат меҷӯянд. 2. қурбонишуда; талафёфта, талафшуда, ҳалокгардида. 3. *маҷ.* калимаи муроҷиати самимона; **қурбони**... фидои..., садқаи..., тасаддуқи...; **иди қурбон** иди динии мусулмонон, ки дар он чорвои фарбеҳ ва солим қурбонӣ карда мешавад (*муқ.* **иди азҳо**); **қурбон додан** фидо кардани касе дар роҳи расидан ба мақсаде, аз даст додан; талафот додан; **қурбон кардан** а) дар роҳи худо кушта, садақа кардани гӯсфанд, буз *ва г*; б) фидо кардан, аз даст додан; ба хотири касе ё коре аз баҳри худ ё касе ва ё чизе гузаштан; в) фидои кори баде кардани касе; бедареғ истифода бурдани касе барои расидан ба мақсаде; **қурбон шудан** а) фидо шудан, ҷон нисор кардан; б) талаф ёфтан; ҳалок шудан; **қурбони коре гардидан** фидои коре шудан, ҷон нисор кардан барои коре; фирефтаи коре ё чизе шуда, худро зоеъ кардан; **қурбони тир гардидан** тӯъмаи тир гаштан, бо тир кушта шудан; **сари худро қурбон кардан** ҷони худро фидо кардан, аз баҳри ҷони худ гузаштан; ◊ **қурбонат шавам** ҷонам ба ту фидо, тасаддуқат гардам (дар мавриди таҳқиқу тасдиқ гуфта мешавад).

ҚУРБОН//ҚИРБОН II قربان камондон, чарме, ки дар тиркаш дӯхта, ҳамоилвор дар гардан андозанд, ба тавре ки тиркаш дар паси дӯш ҷой гирад ва камонро низ дар он чарма нигаҳ доранд.

ҚУРБОНГОҲ قربانگاه 1. ҷое, ки дар он ҳайвонҳои қурбониро мекушанд, маҳалли қурбонӣ кардан. 2. ҷое, ки дар он касоне дар роҳи мақсаде кушта шудаанд.

ҚУРБОНӢ قربانی 1. маросим ва амали куштани чорпоён дар иди қурбон. 2. ҳайвоне, ки онро дар иди қурбон мекушанд: **гӯсфанди қурбонӣ**. 3. фидокорӣ, аз ҷон гузаштан, ҷоннисорӣ, кушта шудан дар роҳи расидан ба мақсаде; **қурбонӣ додан** а) *ниг.* **қурбонӣ кардан**; б) талафот додан, кушташуда доштан; **қурбонӣ кардан** чорпо куштан барои садақа.

ҚУР-ҚУР قور قور *калимаи тақлиди* овози қурбоққа.

ҚУРОҚ *т.* قراق чизе, ки аз порчаҳои матоъҳои гуногунранг бо тартиби махсусе дӯхта шудааст: **дастархони қуроқ, кӯрпаи қуроқ**.

ҚУРОҚӢ قراقی *мансуб ба* **қуроқ**; аз қуроқ дӯхташуда.

ҚУРРАТУЛАЙН *а.* قرّةالعین *кит.* 1. нури чашм. 2. *маҷ.* фарзанд, хеши бисёр наздик.

ҚУРС *а.* قرص 1. ҳар чизи гирд ва доирашакл, гирда: **қурси моҳ, қурси офтоб, қурси нон** гирдаи нон; якто нони гирда. 2. як хел қанди гирдаи паҳн; оби дандон, чақ-чақи дандон; **қанду қурс** қандҳои гуногун. 3. доруи хушк, ки ба шакли гирд ва паҳн сохта шудааст.

ҚУРУҚМОЛӢ قروقمالی *таър.* андозе, ки дар собиқ аз қабилаҳои озоди кӯчӣ гирифта мешуд.

ҚУРУН *а.* قرون *ҷ.* **қарн** I ва II.

ҚУРУТ *т.* قروت чаккаи ҷурғоти сахте, ки лӯнда-лӯнда карда хушкондаанд, кашк; **давои қурут – оби ҷӯш** (*зарб.*)ислоҳи ҳар чиз

роҳе дорад.

ҚУРУТАК قروتک *шакли тасғири* қурут; ҳар чизи шабеҳи қурут сахт; **зардолуи қурутак** меваи зардолуе, ки начида, дар дарахташ нағз пазонда хушконида шудааст.

ҚУРУТОБ قروت‌آب навъи хӯроке, ки он асосан аз қурути дар оби ҷӯш ҳал кардашуда ва фатири равғанӣ тайёр мекунанд.

ҚУРЧ قرچ сермағз, пурра, сифт, вазндор; *муқоб.* **пӯк** ва **пуч**.

ҚУРЪА *а.* قرعه коғазпора, чӯбча, мӯҳра, танга ё ягон чизи дигари шартӣ, ки аз рӯи он насиб ё ҳиссаи касеро муайян мекунанд (*мас., дар бозӣ*); саҳм, насиб; **қуръа кашидан** бо кашидани ягон чизи нишонадори шартӣ аз байни чандтои якхелаи он муайян кардани насибу ҳаққи касе ба чизе ё навбати коре; **қуръа партофтан** бо ҳаво додани танга, мӯҳра, ягон чизи дигари шартӣ ҳал кардани баҳсу талоши байни ду ё чанд кас.

ҚУРЪАЗАН قرعه‌زن он ки бо қуръа фол мебинад, фолбин, раммол.

ҚУРЪАКАШӢ قرعه‌کشی муайян кардани ҳаққу навбати касе ё дастае бо роҳи қуръапартоӣ; **қуръакашии дастаҳо** муайян кардани ҳайати дастаҳои гурӯҳҳо (*мас., дар Ҷоми ҷаҳонӣ оид ба футбол*).

ҚУРЪАПАРТОӢ قرعه‌پرتائی *исми амал аз* **қуръа партофтан**; ба воситаи қуръа муайян кардани саҳм ё навбати касе.

ҚУРЪОН قرآن номи китоби муқаддаси мусулмонон, ки тибқи таълимоти дини ислом бар ҳазрати Муҳаммади пайғамбар (с) нозил гардидааст ва дар он аҳкоми дини ислом ва шариати он дарҷ ёфтааст; **хатми Қуръон** а) аз сар то охир хондани Қуръон; б) барои ёди мурдагон хондани порчае аз Қуръон ва маросиме, ки барои ин барпо карда мешавад; **тилловати Қуръон** қироати Қуръон.

ҚУРЪОНХОН قرآن‌خوان хонандаи Қуръон, он ки Қуръон мехонад, қорӣ; порсо, обид.

ҚУРЪОНХОНӢ قرآن‌خوانی маросими хондани Қуръон; машғул будан бо хондани Қуръон.

ҚУСУР I *а.* قصور камбудӣ, нуқсон; айб, гуноҳ; **қусури чизеро баровардан** камбудии рӯйдодро ислоҳ кардан, пур кардани ҷои чизи талафшуда, ҷуброн кардани кор ё фурсати зоеъшуда, талофӣ кардани зараре.

ҚУСУР II *а.* قصور *ҷ.* **қаср**.

ҚУТ I *а.* قوت хӯрданӣ, таом, ғизо (*шакли ҷамъи он* **ақвот** *аст*); ризқ, рӯзӣ; *ба тариқи истиора*: **қути рӯҳ, қути рӯҳу равон, қути ҷон; қути лоямут** ҳадди ақалли хӯроке, ки барои зинда мондан кифоят мекунад, хӯроки «бихӯру намур».

ҚУТ II *а.* قوت ранг, ранги рухсор; **қути** *касе* **кандан** *гуфт.* ранги рӯи касе тағйир ёфтан; сахт тарсидан.

ҚУТБ I *а.* قطب 1. *ҷуғр.* ҳар як аз ду нуқтаи меҳвари тасаввурии кураи Замин ва мавзеи атрофи ин нуқтаҳо: **қутби шимолӣ, қутби ҷанубӣ**. 2. *ҷуғр.* маҳалли бархӯрди меҳвари олам аст бо кураи самовӣ, ки қутби осмон гӯянд. 3. *физ.* яке аз ду нӯги занҷири қувваҳои барқӣ ё магнитӣ: **қутби манфӣ, қутби мусбат, қутби магнитӣ**; **ситораи қутб** яке аз муниртарин ситораҳои гурӯҳи Дубби Асғар аст, ки дар наздикии қутби шимолии дунё воқеъ аст ва аз рӯи зарурат самтро бо он муайян мекунанд; **қутби ҳайвонӣ** *зоол.* яке аз ду тарафи тухм ки тарафи дигарашро **қутби растанӣ** меноманд.

ҚУТБ II *а.* قطب навъи гиёҳест, ки се хор дорад ва онро хори сепаҳлӯ низ мегӯянд.

ҚУТБ III *а.* قطب 1. сутунаи оҳании осиё ва чарх; оҳанест дар санги поёнии осиё, ки санги болоии осиё бар он мегардад. 2. шайхи ягона; лақаби он валиест, ки тартиботи маънавии мулку кишвар бар дӯши ӯ гузошта шудааст; *маҷ.* дурахшонтарин симо (*аз адибон, ҳунармандон, варзишгарон ва м. инҳо*); **қутби замон** машҳуртарин, намоёнтарин шахси даврон.

ҚУТБГАРД قطب‌گرد иштироккунандаи экспедитсияи илмӣ ба қутбҳои кураи Замин.

ҚУТБӢ قطبی *мансуб ба* **қутб**: воқеъ дар ноҳияи қутб: **фаҷри қутбӣ, шаби қутбӣ**.

ҚУТБНАМО قطب‌نما асбоби хурдест ба андозаи соати кисагӣ, ки дар рӯи сафҳаи дараҷабанди он ақрабак ҷойгир шудааст ва

як нӯки (кабуди) он ҳамеша ба тарафи шимол ишорат мекунад.

ҚУТКАНДА قوت‌کنده *сифати феълии замони гузашта* аз **қут кандан**; рангпарида; тарсон.

ҚУТН *а.* قطن *кит.* навъи пахта, пунба аст, ки ниҳоли он бисёрсола буда, ҳосили он барои табобат низ истифода мегардад.

ҚУТОС قطاس 1. чорпои қавиҷуссаи монанд ба гов, ки пашми дароз дорад ва дар минтақаҳои баландкӯҳ зиндагӣ мекунад, гажгов: **қутоси ваҳшӣ, қутоси хонагӣ**. 2. туғи гарданбанди асп, ки аз мӯи думи қутос тайёр карда шудааст.

ҚУТОСПАРВАР قطاس‌پرور он ки бо парвариши қутосҳои хонагӣ машғул аст; мутахассиси қутоспарварӣ.

ҚУТОСПАРВАРӢ قطاس‌پروری соҳаи чорводорӣ, ки барои парвариши қутосҳои хонагӣ барои истеҳсоли ширу гӯшт, пашм *ва г.* махсус гардонида шудааст: **фермаи қутоспарварӣ**.

ҚУТР *а.* قطر 1. *риёз.* хатти росте, ки аз маркази доира гузашта, доираро ба ду ҳиссаи баробар тақсим мекунад, диаметр: **қутри доира**, **қутри Моҳ**, **қутри қубур**. 2. ғафсӣ, захомат.

ҚУТРӢ قطری *мансуб ба* **қутр**; арзӣ, кӯндаланг.

ҚУТТИЧА قطی‌چه қуттии хурд.

ҚУТТӢ *т.* قطی 1. ҳар чизи аз чӯб, картон, филиз ё маводи пластикӣ сохташудаи чоркунҷа, ки барои ҷо додан ва нигоҳ доштани чизҳо хизмат мекунад, ҷаъба; сандуқча: **қуттии гӯгирд, қуттии консерва, қуттии папирос (ё сигарет), қуттии шоколад, қуттии тир**...; **қуттии интихобот(ӣ)** сандуқчаи махсус барои ба дохили он партофтани варақаҳои овоздиҳӣ; **қуттии занбӯри асал** *ниг.* **канду**; **қуттии почта** сандуқчаи махсуси дар кӯчаю хиёбонҳо насбгардида, ки мактубҳои лифофадорро ба дохили он мепартоянд (*барои ба воситаи почта расонидани онҳо*). 2. дар кирмакпарварӣ воҳиди ченаки муайяни вазни тухми кирмак, ки барои парвариши кирми абрешим тайёр карда шудааст; **дар қуттии аттор ҳам ёфт нашудан // аз қуттии аттор ҳам ёфт нашудан** ниҳоят нодир, ноёб будан; бисёр аҷибу ғариб будан.

ҚУУД *а.* قعود *ниг.* нишастан дар намоз, нишаст.

ҚУФЛ//ҚУЛФ قفل//قلف 1. олати филизӣ, ки бо он дари хона, сандуқ, ҷевон *ва г.* маҳкам мекунанд. 2. *гуфт.* кулангдони силоҳи оташфишон: **қуфли пулемёт**; **қуфл будан** баста будан, маҳкам будан (бо қулф); **қуфл задан** қулф овехтан, бастан; қулф кардан; **қуфл кардан** маҳкам кардан, бастан бо қулф; **қуфл шинондан, қуфл шикастан, дарро аз болои** *касе* **қуфл кардан, дарро аз дарун қуфл кардан...; қулфу калид** олатҳои бастану кушодани дарҳо (-и хазина); **қуфл бар дар суст кардан** дар ба рӯи соилон боз кардан, мушкили касеро ҳал кардан; **қуфл дар роҳ будан** банд будани роҳ, баста будани пеши коре; **қуфл шудани дарё** банд шудани дарё ба сабаби бисёр гаштани об; **гӯш қуфл задан** гӯш руст шудан; **қуфл задан ба даҳони** *касе* касеро ба хомӯшӣ маҷбур кардан, даҳони касеро бастан; **қуфли даҳонро кушодан ба** гап даромадан, гап задан; **қулфи дилро кушодан** рози ниҳонии худро ошкор кардан; **қулфи хомӯширо шикастан** хомӯширо вайрон кардан бо гапи худ; ба сухан даромадан; ◊ **қуфли абҷад** қуфле, ки бо рамзҳарфҳо кушода мешавад; **қуфли забонбанд** *д.* дуое, ки барои бастани забони касе дар қуфл медаманд.

ҚУФЛАНДОЗ قفل‌انداز бозкунандаи дар; шиканандаи қуфл.

ҚУФЛБАНД قفل‌بند дарбанд, касе, ки нигаҳбони дар аст; дарбон, посбон.

ҚУФЛГАР قفل‌گر *ниг.* **қуфлсоз**.

ҚУФЛКУШО قفل‌کشا *маҷ.* кушояндаи қулф, барҳамзанандаи мушкилиҳо.

ҚУФЛСОЗ قفل‌ساز устое, ки қулф месозад, қуфлгар.

ҚУШБЕГӢ قوش‌بیگی *таър.* мансаби сарвазири амирони Бухоро (*олитарин мансаб*), ки корҳои маъмурии давлатӣ дар дасти ӯ буд.

ҚУЮД *а.* قیود *кит. ҷ.* **қайд**; **қуюди шабгардӣ** *ҳ.* қоидаҳои дар шаб гаштугузор кардан, соати комендантӣ.

ҚӮЗАҚАНДӢ *т.* قوذقندی занбӯруғ, қорч, телпаки қозӣ.

ҚӮҚАНДӢ قوقندی *мансуб ба* **Қӯқанд**; сокини

шаҳри Қӯқанд; **аробаи қӯқандӣ** як навъ аробаи дорои чарххои калон.

ҚӮЛТУҚ *т.* قولتوق зери бағал, зери каш; бағал, оғӯш.

ҚӮНОҚ *т.* قوناق як навъ ғалладонаи арзанмонанд, ки хӯроки парандагон ҳисоб мешавад.

ҚӮПАЛ *т.* قوپل дағал, ноҳинҷор; номавзун, нотарошида (оид ба одам); **қӯпал-қӯпал** дағалона, ба дурುштӣ.

ҚӮР I *т.* قور 1. оташи зери хокистар, хокистари сӯзон: **оташи қӯр**. 2. асбоби ҷанг, ярок, силоҳ; ◊ **сӯҳбат қӯр гирифтан** сӯҳбат тафсидан, гуфтугӯ авҷ гирифтан.

ҚӮР II *т.* قور 1. захира. 2. барака, файз; **қӯру қӯт** захираи озуқа, хӯроквории захиравӣ.

ҚӮРА *т.* قوره ҷои чор тарафаш иҳоташуда барои нигаҳдории рама, хобок, ҳел.

ҚӮРАЙИЛ قورايل пуштанги пашмин, зертанги гилемӣ.

ҚӮРБОШӢ *т.* قورباشى *кит.* 1. сардори қӯрхона дар аморати Бухоро. 2. унвони сардори дастаи босмачиён.

ҚӮРҒОН قورغان қалъа, ҳисор, диж; истеҳкомот.

ҚӮРҒОНӢ قورغانى *гуфт. мансуб ба* **Қӯрғонтеппа** (шаҳр), қӯрғонтеппагӣ.

ҚӮРҒОНЧА قورغانچه қӯрғони хурд, қалъача, ҳисорак; истеҳкоми хурд.

ҚӮРҒОШИМ قورغاشيم *ниг.* **сурб**.

ҚӮРҒОШИМӢ قورغاشيمى *мансуб ба* **қӯрғошим**; аз қӯрғошим сохташуда: **тири қӯрғошимӣ**.

ҚӮРҒОШИМРАНГ قورغاشيمرنگ монанд ба ранги қӯрғошим, хокистарранги моил ба кабуд; тирарангт.

ҚӮРӢ قورى дар қӯр (II) пухташуда; **лаблабуи қӯрӣ** лаблабуе, ки дар хокистари қӯрдор пухта шудааст.

ҚӮРУҚ *т.* قوروق 1. **қӯруқ кардан** муҳофиза кардан, посбонӣ кардан. 2. *нав.* мавзее, ки бо мақсади ҳифзу нигаҳдорӣ ва парвариши баъзе намудҳои ҳайвоноту набототи дохили он дар он ҷо шикору моҳигирӣ, дарахтбурию алафдаравӣ *ва г.* ба вақти муайян манъ карда шудааст, қӯруқгоҳ; *муқ.* **мамнӯъгоҳ**.

ҚӮРУҚГОҲ قوروقگاه *ниг.* **қӯруқ** 2.

ҚӮРУҚБОН قوروقبان хизматчии қӯруқгоҳ; посбони қӯруқгоҳ.

ҚӮРУҚШИКАН قوروقشكن он ки тартиботу муқаррароти қӯруқгоҳро риоя намекунад, вайронкунандаи тартиботи қӯруқгоҳ.

ҚӮРУҚШИКАНӢ قوروقشكنى вайрон кардани тартиботу муқаррароти қӯруқгоҳ.

ҚӮРХОНА قورخانه *кит.* анбори аслиҳа ва лавозимоти ҷанг, аслиҳахона.

ҚӮРЧӢ قورچى *таър.* яке аз мансабҳои хурд дар аморати Бухоро, ки вазифааш силоҳдорӣ буд; низомие, ки ҳамеша дар назди саркарда буда, фармонҳои вайро ба ҷо меовард.

ҚӮТАН *т.* قوتن бошишгоҳ барои зимистонгузаронии рамаи гӯсфандон (*дар чарогоҳҳои биёбонӣ*).

ҚӮТУР *т.* قوتور касалии гузаранда дар ҳайвонот, ки дар пӯсти онҳо доначаҳои маддадор пайдо мешавад; **харбузаи қӯтур** як навъ харбузаи зардчаи пӯсташ сахти чиндор.

ҚӮЧ *т.* قوچ гӯсфанди нари шохдор, тагал; *муқ.* **ғуч**.

ҚӮЧҚОР *т.* قوچقار *ниг.* **қӯч**.

ҚӮШ I *т.* قوش 1. як ҷуфт барзагови ба омоч басташуда барои заминронӣ; **қӯш рондан** замин шудгор кардан. 2. *кҳн.* андозаи замини зироатӣ, ки дар мавсими деҳқонӣ бо як ҷуфти гов кор карда мешуд ва дар хонигариҳои Осиёи Миёна як қӯш замин 40-50 таноб (ё 10-12 га)-ро ташкил медод; **қӯш гирифтан** ба андозаи қӯш замин гирифтан. 3. *лаҳҷ.* гурӯҳ, тӯда (*одатан ҳамҷинсҳо*): **онҳо ба қӯши мо ҳамроҳ шуданд; қӯш кардан** *гуфт.* ҳамроҳ кардан, бастан (*барзаговро ба омоч, аспро ба ароба ва г.*); васл кардан, пайвастан; **қӯш шудан** а) ҳамроҳ шудан, якҷоя шудан; б) аралаш шудан ба коре.

ҚӮШ II قوش қӯшхона, манзили муваққат, бошишгоҳ (*дар сафар*); **қӯш партофтан** ҷои нишаст дуруст кардан барои гурӯҳи одамон.

ҚӮША قوشه ҷуфт, дуто; *муқ.* **танҳо**, **якка**; **қӯша-қӯша** а) ҷуфт-ҷуфт, дутоӣ; б) *маҷ.* бисёр,

мутааддид.

ҚӮШАПИР قوشه‌پیر орзуи хайр аст дар ҳаққи зану шавҳари ҷавон, ки то пирӣ дар як ҷо умр бинанд.

ҚӮШГИР قوش‌گیر он ки ба ӯ қӯш-қӯш замин бахшида мешуд (*ниг.* **қӯш** II, 2).

ҚӮШДОИРА قوش‌دایره дуто доираи якҷоя навохташаванда.

ҚӮШКАРНАЙ قوش‌کرنی асбоби мусиқӣ, ки аз ду карнай иборат аст ва онро дар тӯю ҷашнҳо истифода мебаранд.

ҚӮШКУНАНДА قوش‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **қӯш кардан**; васлкунанда, пайвастакунанда; **қӯшкунандаи вагонҳо** коргаре, ки вагонҳои қатори роҳи оҳанро ба якдигар пайваст мекунад.

ҚӮШҚОРАК قوشقارک ғӯла, ғӯлачӯб; **қӯшқоракҳои чана** ғулачӯбе, ки дар зери чана(-и русӣ) гузошта мешавад..

ҚӮШЛАҒАД قوشلغد *гуфт.* ҷуфтак задан, бо ду по якбора лагад задани асп ва хар, ҷуфтак.

ҚӮШНАЙ قوش‌نی як навъ асбоби мусиқие, ки ба найи дуқӯша шабоҳат дорад.

ҚӮШОҚ *т.* قوشاق *гуфт.* якчанд гӯсфанди бо арғамчин ба ҳамдигар басташуда; **қӯшоқ-қӯшоқ карда мондан** гурӯҳ-гурӯҳ карда баста мондан.

ҚӮШПУЛӢ قوش‌پولی *кҳн.* яке аз андозҳои замин, ки собиқ аз деҳқонон гирифта мешуд.

ҚӮШУН *т.* قشون//قوشن лашкар, сипоҳ; артиш: **қӯшун(ҳо)и баҳрӣ**, **қӯшуни пиёдагард, қӯшуни савора**.

ҚӮШХОНА قوش‌خانه 1. манзилгоҳи муваққат, бошишгоҳ (*дар сафару саёҳат*). 2. манзилу макон барои меҳмонон; манзиле, ки дар тӯйҳо барои меҳмонони аз роҳи дур омада омода месозанд.

ҚӮШЧӢ قوشچی ҷуфтрон: **иттифоқи қӯшчиён** (*таър*).

Л

Л *ҳарфи шонздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфи* лом (ل) *ифода меёбад; ҳарфи лом дар ҳисоби абҷад ба адади 30 баробар аст.*

ЛАБ لب 1. канори берунии атрофи даҳони одам ва баъзе ҳайвонҳо, ки дандонҳоро мепӯшонад: **лаби боло, лаби поин, лаби тунук, лаби ғафс, лаби гулгун, лаби майгун, лаби пурханда, лаби хандон, лаби ҷонбахш, кунҷи лаб, лабро пок кардан, лабони** *касе* **ба табассум моил шудан, аз лабони** *касе* **табассум дур нашудан, дар лабони** *касе* **табассум дамидан (пайдо шудан); лаб(он)-и ақиқ** лабҳои сурхи зеборӯён; **лаби лаъли шакаргуфтор** лаби сурхи ширинсуханон; **лаби шакарбор** лаби маҳбубаи ширинкалом; **лабу лунҷ** а) атрофи лабу даҳон; б) *киноя аз* намуди бади зоҳирии чизе; **бо лаби пурханда // бо лабони пуртабассум** бо лаби хандон; хеле хандон; ниҳоят шод; **лаб ҷунбон(и)дан** а) лабро ба ҳаракат даровардан; б) *киноя аз* зери лаб гуфтан, ниҳоят оҳиста гап задан. 2. канор, соҳил: **лаби баҳр, лаби дарё, лаби кӯл, лаби об, лаби рӯд, лаби чашма; лаби ҷӯ(й)** а) канори ҷӯ; наздики ҷӯ; б) девораи паҳлуии ҷӯ; **лаби ҳавз** канори ҳавз; нишастгоҳ дар канору атрофи ҳавз: **лаби ҳавзи Ғозиён, лаби ҳавзи Девонбегӣ; сарви лаби ҷӯ** сарви сарсабзи воқеъ дар канори ҷӯ; **лаб-лаби**… бо канори…, ба тӯли соҳили…; қад-қади…: **лаб-лаби дарё, лаб-лаби ҷӯ**…; **лаби ғор** назди даҳани ғор. 3. канораи ҳар чиз; гӯшаи чизе: **лаби айвон, лаби бом, лаби кат, лаби палос, лаби суфа; як лаби рӯймол; лаби гилем** як гӯшаи гилем; **лаби доман** канори доман, зеҳи доман; **лаби кунҷора** порчаи кунҷора; **лаби нон** а) канори нон; б) *маҷ.* луқмаи нон, бурдаи он; **лаби тиреза** *гуфт.* зертахтаи тиреза; тоқчаи таги тиреза; **лаб ба лаб карда дӯхтан** ду канори матоеро ба ҳам расонида дӯхтан. 4. канораи болоии пиёла, коса, кӯза, хум *ва г*; **лаби дег** а) канораи гирдогирди даҳони дег; б) *гуфт.* назди дегу дегдон, атрофи дег; **лабу лаҳча** гапдонӣ; чарбзабонӣ, хушгапӣ; **лабу лаҳча кардан** чарбзабонӣ кардан, фасеҳбаёнӣ намудан; **лаб-лаб** лаболаб, лабрез, ниҳоят пур; **лаб ба лаб** лабрез, пуропур: **сатили лаб ба лаб** (*аз об*…)**: лаб ба лаб кардан, лаб ба лаб шудан; зери лаб // дар зери лаб** а) оҳиста, камшунаво; б) худ ба худ (*чизе гуфтан*): **зери лаб замзама кардан, зери лаб чизеро ҳисоб кардан…; (дар) зери лаб хандидан // (дар) зери лаб табассум кардан** а) ноаён ханда кардан, табассум кардан, лабханд задан; б) тамасхур кардан, ришханд кардан, писханд задан; **як лаб нон** а) як бурда нон; б) *киноя аз* хӯроки бисёр кам; **ин лаб – он лаб** *маҷ.* ин тарафу он тараф; атрофу акноф; **бо лаби ташна** ташналаб; **бо лабони хушк** ташнаву гушна; **бо лабу лунҷи овезон** бо қиёфаи норозиёна; димоғсӯхта; **то лаби гӯр** то дами марг; **лаб бастан // лаб фурӯ бастан** гап назадан, хомӯш шудан; **лаб боз кардан // лаб во кардан** *ниг.* **лаб кушодан; лаб бурма кардан** лабро каҷу пурчин кардан барои изҳори норизогӣ аз чизе; **лаб ба** *чизе* **во кардан** *ниг.* **лаб ба** *чизе* **ку-**

шодан; лаб газидан а) лаби поинро ба зери дандон гирифтан ба аломати касеро нигоҳ доштан аз гуфтани чизе; б) хомӯш шудан, гап назадан; в) афсӯс хӯрдан, изҳори пушаймонӣ ва надомат кардан; **лаб кушодан** а) гап сар кардан, сухан оғоз кардан; б) гап задан, гуфтан; **лаб ба гап (сухан) кушодан** ба гап даромадан, сухан оғоз кардан; **лаб ба** *чизе* **кушодан** дар бораи чизе ё коре гап сар кардан: **лаб ба дашном кушодан, лаб ба шикоят кушодан…; лаб задан** лабрез шудан, пуропур шудан; **лаб лесида гаштан** *гуфт.* ташнаву гушна гаштан; **лабҳо пушти гӯш рафтан** хандон шудан; бисёр хурсанд шудан; **лаб тар кардан** андак нӯшидан; ташнагиро шикастан; **лабу лунҷ овезон кардан** лабро каҷу килеб кардан барои изҳори норозигӣ ва димоғсӯхтагӣ; вазъи рӯи худро тағйир дода изҳори норизогӣ кардан аз чизе; **лаб андар лаб будан** бисёр наздик будан; дар дами чизе будан; **лаб ба лаб нарасонда (норасонда) гап задан** тез гап задан, бо шитоб ҳарф задан; **лаб ба ханда нарафтан** майлу хоҳиши хандидан надоштан, ба дил нағунҷидани хандаю шодӣ; **бахти** *касе* **лаб задан** тофтани бахти касе; омад кардани кори касе; **аз ҳарф лаб фурӯ бастан** аз сухан бозистодан, гапро бас кардан; **аз як лаби** *чизе* **хӯрдан** қисми каме аз чизеро аз худ кардан; **ба лаби дарё (об) ташна бурда ташна овардан** а) ниҳоят пухтаву зирак будан; б) бисёр фиребгар будан, дар қаллобӣ ниҳоят моҳир будан; **ба лаб доштан** вирди забон будан (-и номи касе); **ба(р) лаб овардан** ба забон овардан, зикр кардан; **ба лаби гӯр бурдан** куштан, ба ҳалокат расондан; **ба лаб кулӯх молидан (молида гаштан)** ягон кори кардаи худро пинҳон намуда хомӯш гаштан; кореро карда худро ба нодонӣ задан; **ба гап (сухан) лаб мондан** гапи касеро қувват додан, гапи касеро таъкид ва таъриф кардан; **дар лаб будан** дар даҳони касе будан, вирди забони касе будани чизе; **об ба лаби ҷӯ баробар шудан** *ниг.* **об; по бар лаби гӯр будан** дар дами марг будан; охири умри худро ба сар бурдан; **пои** *касе* **ба лаби гӯр расидан** наздик омадани марги касе, кам мондани умри касе; **ҷон ба лаб расидан (омадан)** а) ба марг наздик шудан, қариб ба мурдан расидан; б) ба танг омадан, ба ҷон расидан, аз ҷон безор шудан; **як лаби дунё кам нашуд** ба дунё осебе нарасид, як гӯшаи дунё кам нашуд.

ЛАБА لبه 1. канора, ҳошияи чизе; қисми лабмонанди чизе. 2. лапар (-и кулоҳ), офтобгардон. 3. канор ва лаби тези корд ё шамшер.

ЛАБАД *а.* لبد *кит.* 1. намад. 2. пашми гӯсфанду шутур.

ЛАБАДОР لبدار канорадор, ҳошиядор.

ЛАБАДӮЗӢ لب‌دوزی лабаи матоъ ва порчаҳоро ба дарун таҳ карда дӯхтан.

ЛАБАК لبک 1. *шакли тасгир ва навозишии* **лаб**. 2. нӯги чизе. 3. *мус.* созҳои нафасие, ки ба лаб менавозанд: **лабаки най.**

ЛАБАКИДӮЗӢ لبکی‌دوزی *исми амал аз* **лабакӣ дӯхтан;** шуғли хайёте, ки ба либосҳо канора медӯзад.

ЛАБАКӢ لبکی канораи мӯинае, ки ба гиребон, ба бар ё домани либосҳо барои ороиш медӯзанд; гардиши тарафи берунаи телпак: **лабакӣ дӯхтан.**

ЛАБАН *а.* لبن *кит.* шир.

ЛАБАНИЁТ لبنیات ширу маҳсулоти ширӣ (*ҷурғот, панир, равған, равғани маска, дӯғ, хома, кашк ва г.*)

ЛАБАНӢ لبنی *марбут ба* **лабан;** ширӣ.

ЛАБАС *а.* لبث *кит.* таваққуф, истодан; даранг, диранг.

ЛАББАЙ *а.* لبّی (*аслаш* **лаббайк)** *нидо дар ҷавоби хитоб ё баъди шунидани сухани касе ба маънои* «қабул мекунам», «итоат мекунам», «ба хизмат тайёрам» *кор фармуда мешавад;* ҳа, ҳо, бале; **лаббай гуфтан** ҳа гуфтан; итоат кардан.

ЛАББАЙГӮЁН لبّی‌گویان *феъли ҳол аз* **лаббай гуфтан;** дар ҳолати лаббай гуфтан.

ЛАББАЙГӮӢ لبّی‌گوئی фармонбардорӣ, итоат кардан.

ЛАББАЙГӮЙ لبّی‌گوی итоаткунанда; мутеъ, фармонбардор.

ЛАББАЙК *а.* لبّیک *ниг.* **лаббай.**

ЛАББАЙКЗАНОН لبّیک‌زنان *ниг.* **лаббайгӯён.**

ЛАББАРГАРДОН لب‌برگردان 1. дорои лаб ё гиребони баргашта. 2. қисмате ё бахше аз рӯкаши китоб, ки аз ҷилди китоб зиёд меояд ва дар ду тараф тоб хӯрда, миёни ҷилд ва баданаи китоб қарор мегирад.

ЛАББАРГАШТА لب‌برگشته *ниг.* **лаббаргардон**.

ЛАББАСТА لب‌بسته 1. он ки даҳонашро бастааст, дорои даҳони баста. 2. *маҷ.* сокит, хомӯш.

ЛАББОФ لب‌باف ҷуволдӯз, он ки чодари хайма ва лавозими онро медӯзад.

ЛАББОФӢ لب‌بافی 1. амал ва шуғли лаббоф. 2. мавзее, ки дар он ҷо ҷувол ва лавозими чодару хайма мебофанд.

ЛАБГАЗ لب‌گز он ки лабҳои худро бо ишорати сукут ё хомӯш ва аз рӯи хашму таассуф мегазад.

ЛАБГАЗӢ لب‌گزی ҳолат ва вазъи лабгаз; **лаб газидан.**

ЛАБГАРДОН لب‌گردان (*либос ё пойафзори*) канорааш ба берун ё дарун гардонида: **кулоҳи лабгардон.**

ЛАБГИРД لب‌گرد он ки ё он чи лабҳои гирд дорад.

ЛАБҒАФС لب‌غفس он ки лабҳои ғафси овезон дорад; лабдӯл.

ЛАБДӮЗ لب‌دوز *маҷ.* бисёр ширин, чуноне ки аз ғояти ширинӣ лабҳоро бо ҳам медӯзад ва мечаспонад.

ЛАБДӮЛ لب‌دول *ниг.* **лабғафс.**

ЛАБЕША//ЛАБОША لبیشه//لباشه ҳалқаи ресмонии чӯбдор, ки ба лаби аспи бадфеъл ниҳода тоб медиҳанд, то ки ором шавад; лабтоб.

ЛАБИБ *а.* لبیب оқил, доно, хирадманд.

ЛАБИДАРЁӢ لب‌دریایی воқеъ дар соҳили дарё.

ЛАБИҚ *а.* لبیق *кит.* зирак, ҳушёр; бохабар.

ЛАБИРИНТ *ю.* لبیرینت 1. *таър.* иншооти дорои роҳравҳои печдарпеч дар Юнони қадим ва Миср. 2. вазъияти мураккаб, ки аз он баромадан хеле мушкил аст. 3. *тиб.* қисми дарунии гӯш, ки узви сомеа ва идоракунандаи мувозинати бадан ба ҳисоб меравад.

ЛАБӢ لبی 1. *мансуб ба* **лаб**. 2. *грам.* овозе, ки бо иштироки лаб ҳосил мешавад: **садонокҳои лабӣ, ҳамсадоҳои лабӣ.**

ЛАБКАШОЛ لب‌کشال *гуфт.* даҳоняла; ноӯҳдабаро.

ЛАБКАҶ لب‌کج он ки ё он чи лабҳои каҷ дорад: **табақи лабкаҷ; ⌑ хандаро кӣ кунад? – лабкаҷ!** (*мақ.*).

ЛАБЛАБУ لبلبو як навъи сабзавоти хӯрокӣ, ки бехмевааш сурх ё сафед мешавад, лабу, ҷуғундар; **лаблабуи қанд** лаблабуи сафеди боғӣ, ки аз шираи он шакар мегиранд; **лаблабуи қӯрӣ** лаблабуи дар хокистари сӯзон пухта; **лаблабуи сурх** навъи лаблабуи хӯрокӣ, ки бехмеваи сурх дорад; ◊ **лаблабу барин сурх шудан** ниҳоят сурх шудан (*аз шарму хиҷолат*).

ЛАБЛАБУГИН//ЛАБЛАБУГӢ لبلبوگین//لبلبوگی *мансуб ба* **лаблабу**; аз лаблабу тайёршуда.

ЛАБЛАБУҒУНДОР لبلبوغندار ғундорандаи лаблабу, ҷамъоварикунандаи ҳосили кишти лаблабу: **комбайни лаблабуғундор.**

ЛАБЛАБУҒУНДОРӢ لبلبوغنداری *исми амал аз* **лаблабу ғундоштан;** кандану ҷамъ овардани ҳосили лаблабу: **мавсими лаблабуғундорӣ.**

ЛАБЛАБУЗОР لبلبوزار майдони кишти лаблабу, киштзори лаблабу.

ЛАБЛАБУКОВАК لبلبوکاوک олати кишоварзӣ барои кандани бехмеваҳои лаблабу.

ЛАБЛАБУКОР لبلبوکار кишткунандаи лаблабу, он ки бо киштукори лаблабу машғул аст: **хоҷагии лаблабукор**.

ЛАБЛАБУКОРАК لبلبوکارک мошин барои киштани лаблабу.

ЛАБЛАБУКОРӢ لبلبوکاری киштукори лаблабу.

ЛАБЛАБУРАНГ لبلبورنگ ба ранги лаблабуи сурх, монанди ранги лаблабу.

ЛАБЛАБУФУРӮШ لبلبوفروش он ки лаблабуи хом ё пухта мефурӯшад.

ЛАБЛАБУФУРӮШӢ لبلبوفروشی шуғли лаблабуфурӯш; **лаблабуфурӯшӣ кардан** бо харидуфурӯши лаблабу машғул будан.

ЛАБЛАБУШӮРБО لبلبوشوربا шӯрбое, ки ба он лаблабуи сурх андохтаанд.

ЛАБЛЕС لبلیس *гуфт.* даҳаняла, гаранг.

ЛАБЛОБ I لبلاب *кит.* гули ошиқипечон, ишқандарпечон; алафи печак.

ЛАБЛОБ II لبلاب *кҳн.* 1. азоимхон, дуохон. 2. афсунгар, ҷодугар.

ЛАБЛӮЛА لبلوله ҳошия, зеҳ.

ЛАБЛӮЛАДОР لبلوله‌دار ҳошиядор, зеҳдор: **ҷомаи лаблӯладор.**

ЛАБОВЕЗОН لب‌آویزان 1. он ки лаби ӯ ба поин кашол аст. 2. *маҷ.* даҳаняла, даҳанбоз.

ЛАБОД *а.* لباد *кҳн.* ҷомаи боронии намадӣ.

ЛАБОЛАБ لبالب пур аз чизҳои обакӣ, лабрез, моломол, саршор: **лаболаб кардан, лаболаб шудан, лаболаб пур шудан**.

ЛАБОРАНТ *лот.* لبارنت 1. корманди илмии техникӣ дар лабораторияи илмӣ – озмоишгоҳӣ, озмоишгар. 2. корманди таълимгоҳ, ки одатан барои машғулиятҳои лабораторӣ асбобу маводи заруриро тайёр мекунад.

ЛАБОРАНТӢ لبارنتی кор ва шуғли лаборант.

ЛАБОРАТОРИЯ *лот.* لبارتاریه муассиса ё шӯъбае, ки дар он таҷриба ё тадқиқоти илмӣ ва санҷишҳои гуногун гузаронида мешавад; озмоишгоҳ.

ЛАБОРАТОРӢ لبارتاری *мансуб ба* **лаборатория,** озмоишгоҳӣ; натиҷаи дар лаборатория ба даст овардашуда; **машғулияти лабораторӣ** дарс дар донишгоҳу омӯзишгоҳҳо, ки дар он озмоишҳои илмӣ ва техникӣ мегузаронанд.

ЛАБОЧА لباچه *кҳн.* ҷомаи пешкушодаи дарози шабеҳи чакман.

ЛАБПАР لب‌پر *ниг.* **лабпарида**.

ЛАБПАРИДА لب‌پریده зарфе, ки ягон ҷои канораш андак шикастаст: **косаи лабпарида, пиёлаи лабпарида**.

ЛАБПАРИДАГӢ لب‌پریدگی лабшикастагӣ, ҷои паридагии бисёр ками лаби зарф ё чизи дигар.

ЛАБРЕЗ لبریز лаболаб, пур, саршор, моломол; **лабрез шудан** лаболаб пур шудан; **лабрез шудани косаи сабри** *касе ниг.* **коса**.

ЛАБС *а.* لبس шубҳа эҷод кардан, ба шубҳа андохтан.

ЛАБСУРХКУНАК لب‌سرخ‌کنک *гуфт.* молидании ороишӣ барои сурх кардани ранги лаби занон.

ЛАБСӮЗ لب‌سوز хеле гарм, сӯзон: **шӯрбои лабсӯз.**

ЛАБСӮХТА لب‌سوخته *сифати феълии замони ҳозира аз* **лаб сӯхтан.** 1. он ки чизи гарме нӯшида ё хӯрда, лабонаш сӯхтааст. 2. *маҷ.* он ки аз коре таҷрибаи талхе дорад.

ЛАБТАНГ لب‌تنگ тангдаҳон (*сифати маҳбуба*).

ЛАБТАХТ لب‌تخت лаълие, ки ҳамвор ва белаба аст.

ЛАБТАШНА لب‌تشنه ташна, хоҳони об, ташналаб; **дашти лабташна** дашти беоб.

ЛАБТОБ لبتاب ҳалқаи тасмагие, ки вақти наъл задан лабу даҳони аспҳои бадфеълро тофта нигоҳ медоранд; лабеша.

ЛАБТУРШ لب‌ترش дорои туршии андак, камтурш.

ЛАБТУРШӢ لب‌ترشی лабтурш будан, камтуршӣ.

ЛАБХАНД لبخند хандае, ки бо ҳаракати андаки лабҳо ба ҳам мерасад, табассум; писханд, тамасхур: **лабханд задан, лабханд кардан**.

ЛАБХАНДА لبخنده *ниг.* **лабханд**.

ЛАБХАНДАК لبخندک *ниг.* **лабханд**.

ЛАБХОНӢ لب‌خوانی 1. аз рӯи ҳаракати лаби хонанда ё гӯянда дарёфтани суханони ӯ. 2. равиши кор бо кару гунгҳо барои фаҳми онҳо.

ЛАБХУШК لب‌خشک он ки лаби ӯ аз ташнагӣ қоқ шудааст; лабташна.

ЛАБЧАНГ لب‌چنگ *мус.* сози хурди камоншакли филизӣ, ки дар мобайнаш забонча дорад ва ин созро одатан занону духтарон миёнаи лабҳо гузошта менавозанд, чангқовуз.

ЛАБЧАРО لب‌چرا нахӯди бирён, донак ва дигар меваҳои хушк, ки вақти сӯҳбат мехӯранд.

ЛАБЧАСП لب‌چسپ бомаза, лаззатнок, лазиз.

ЛАБЧАШАК لبچشک андаке аз хӯрок ё нӯшокие, ки барои санҷидани мазаи он мечашанд.

ЛАБЧОК لبچاک он ки лаби болояш модарзод чок, яъне дарида аст.

ЛАБШАКАР لبشکر *маҷ.* 1. ширинзабон, ширинкалом, хушгап. 2. маҳбуба.

ЛАБШИКАСТА لبشکسته *ниг.* **лабпарида**.

ЛАБШОН لبشان ҷои ба тарафи дарун баромадаи канори ҷӯй ва роши киштзор; **лабшон задан** бо каланд ё бел зада-зада нест кардани ҷои ба тарафи дарун баромадаи канори ҷӯй ё воти замин.

ЛАБШӮЙЛАТТА لبشوی لتّه латтае, ки ба об тар карда, бо он лаби аспро мешӯянд.

ЛАБШӮР لبشور дорои шӯрии андак, шӯрии кам.

ЛАВ I لو *кит.* баландӣ, пушта.

ЛАВ II لو *кҳн.* зардоб, сафро.

ЛАВ III لو **:гардан лав кардан** *гуфт.* гардан гаҷ кардан, сар хам кардан.

ЛАВ IV *а.* لو *кит.* агар; **ва лав** ва агар.

ЛАВ V لو навъи ширинӣ.

ЛАВАНД لوند 1. танбал; коҳил, сустрафтор; ноӯҳдабаро. 2. *кит.* айёш, мард ё зани бадрафтор.

ЛАВАНДӢ لوندی лаванд будан; танбалӣ, коҳилӣ: **лавандӣ кардан**.

ЛАВАНДОНА لوندانه танбалона; коҳилона.

ЛАВВАС لوّس **:лаввас кардан** *гуфт.* а) сӯзиш кардан, сӯхтан (*аз шиддати гармо ё сармо*); б) дурахшидан, тофтан: **лахча барин лаввас кардан.**

ЛАВВОҲ *а.* لوّاح 1. лавҳасоз. 2. лавҳакаш, рассоми лавҳанавис.

ЛАВВОҲӢ لوّاحی 1. лавҳасозӣ. 2. санъати ороиши китобҳои қадимӣ.

ЛАВГӮШ لوگوش овезонгӯш: **хари лавгӯш**.

ЛАВЕД//ЛАВИД لوید *кит.* деги калони саркушода, деги бузурги мисин ё сангин.

ЛАВЗ I *а.* لوز бодом; **ҳалвои лавз** ҳалвои аз мағзи бодом ё писта бо шакар пухташуда.

ЛАВЗ II لوز часп, сафеда, сафедаи тухми мурғ.

ЛАВЗ III لوز 1. муш. 2. амрад.

ЛАВЗАТАЙН *а.* لوزتین 1. *ҷ.* дугонаи **лавз**. 2. ду бодомаки гулӯ.

ЛАВЗИНА *а.* لوزینه **ҳалвои лавз: лавзина ба гов додан** (*мақ.*).

ЛАВЗӢ لوزی *марбут ба* **бодом**; ба шакли бодом, монанди бодом, бодомӣ.

ЛАВМ *а.* لوم *кит.* маломат, сарзаниш, накӯҳиш.

ЛАВН *а.* لون 1. ранг, гуна. 2. хел, навъ.

ЛАВНА لونه гулгуна, ғоза, сурхӣ, ки занон ба рӯй мемоланд.

ЛАВО *а.* لوی *кит.* печиши шикам, дарди шикам.

ЛАВОЕҲ *а.* لوایح *ҷ.* **лоиҳа**.

ЛАВОЗИМ *а.* لوازم *ҷ.* **лозима**; корҳо ё чизҳои лозим.

ЛАВОЗИМОТ *а.* لوازمات *ҷ.* **лавозим;** чизҳои зарурӣ; асбобу анҷом; **лавозимоти хатнависӣ** асбобу анҷоми хатнависӣ (*аз қабили* коғазу қалам *ва г.*), асбоби таҳрир; **лавозимоти ҳарбӣ (ҷангӣ)** яроқу аслиҳаи барои ҷанг лозим.

ЛАВОМЕЪ *а.* لوامع *ҷ.* **ломеа** *ва* **ломеъ**.

ЛАВОҲИҚ *а.* لواحق *ҷ.* **лоҳиқа** *ва* **лоҳиқ**.

ЛАВОШ لواش як навъ нони хеле тунук.

ЛАВОШӢ لواشی ҷое ё дӯконе, ки дар он нони лавош мефурӯшанд.

ЛАВС *а.* لوث олоиш, олудагӣ (*бо ягон чизи нопок*).

ЛАВҲ *а.* لوح 1. ҳар чизи сатҳаш паҳни сангӣ, филизӣ *ва г.,* ки дар рӯи он хат менавиштанд ё нақшу нигор мекашиданд; **лавҳи мазор** сангнавиштаи сари қабр, санги мазор. 2. ду тахтаи аз ҳам гузаронидашудаи шабеҳ ба курсича, ки бар рӯи он китобро монда мехонанд; **лавҳи нотамонӣ** тахтачаи поядор барои рӯи он гузошта хондани нота. 3. тахтачаи мусаттаҳи мактабҳои қадим, ки ба рӯи он ҳарфҳо навишта, ба шогирдон ме-

омӯзонданд: **лавҳи таълим**. 4. тахтачаи расмкашии рассомон. 5. саҳифаи аввали бо нақшҳои рангин ороишдодашудаи китобу дастнависҳои қадимӣ; сарлавҳ; **лавҳу ҷадвалкашӣ** ороишу зинатдиҳӣ ва кашидани рахи сатрҳои китобу дастнависҳо (-и қадимӣ). 6. *ниг.* **лавҳа; лавҳ кашидан** сурат кашидан, расм кашидан; ◊ **лавҳи маҳфуз** *кит.* сарнавишт; **лавҳи хотир** сафҳаи хотир; хотира, ёд; **аз лавҳи хотир рафтан** фаромӯш шудан, аз ёд рафтан, аз ёд баромадан; **ба лавҳи хотир нақш бастан** дар ёд мондан.

ЛАВҲА *а.* لوحه 1. тахтача ё коғази сахте, ки дар он ном ва вазифаи шахсе, унвони ягон идора, тартиби кори шахсе ё идорае навишта, бар сари дар ё пештоқи бино овехта мешавад, овезаҳои пушти дар, овеза; **лавҳаи эълонҳо** тахтаи паҳну васее, ки дар он эълон, хабарҳои расмӣ *ва г.* навишта мечаспонанд: **лавҳаи дӯкони қаннодӣ, лавҳаи мағоза**; **лавҳаи ёдгорӣ** тахтае, ки дар он номе ё маълумотеро навишта, барои дар ёди омма нигоҳ доштан дар ҷои намоёни биное ё ба сари кӯчае мегузоранд; **лавҳаи фахрӣ** тахтаи паҳни калоне, ки дар он расм ё номи шахсоне, ки дигарон бо онҳо фахр карда метавонанд, часпонда ё навишта шудааст. 2. манзара, намуд, лавҳ. 3. рамз, сурат, мусаввара. 4. *адш.* тасвири хурди бадеии манзарае аз ҳаёт ё ягон хислати шахс; **лавҳаи бадеӣ** саҳна, порча ё ҷузъиёте аз ягон асари бадеӣ, ки як навъ мустақилият дорад.

ЛАВҲАКАШ لوحه‌کش бо нақшу нигор ороишдиҳандаи китобу дастнависҳои қадимӣ, ороишдиҳандаи китобу дастнависҳо.

ЛАВҲАКАШӢ لوحه‌کشی ҳунару шуғли лавҳакаш; **устохонаи лавҳакашӣ** ҷои кори устоҳои лавҳакашу лавҳасоз.

ЛАГ I لگ *гуфт., ниг.* **лак I.**

ЛАГ II لگ банд, зиндон, маҳбас.

ЛАГАД لگد 1. лат ё зарбае, ки бо пой ба касе ё чизе зада мешавад; **лагад андохтан (парондан, партофтан)** бо як ё ду пои ақиб зарба задани чорпои сумдор; **лагад задан** бо пой зарба задан; ба зери лагад гирифтан; **лагад кардан** *ниг.* **лагад задан; лой лагад кардан** лойро бо по зер карда-зер карда тайёр кардан (*мас., барои похсазанӣ*); **лагад хӯрдан** бо лагад зада шудан. 2. зарбае, ки дар асари таркиши борут ҳангоми тирандозӣ аз силоҳҳои оташфишон (*туфанг, тӯп ва г.*) пайдо мешавад; **ба гапи** *касе* **лагад задан** *маҷ.* миёни сухани касеро бурида, ба гап даромадан; **лагади харро хар мебардорад** (*мақ.*) дуруштию дағалии одами бадро назири ӯ таҳаммул мекунад.

ЛАГАДАНДОЗ لگدانداز бо як ё ду пои ақиб зарба задани чорпои сумдор.

ЛАГАДАНДОЗӢ لگداندازی *исми амал аз* **лагад андохтан.**

ЛАГАДЗАН لگدزن асп, хар ё гове, ки бо лагад одамро мезанад, ҳайвоне, ки бо ду пои пушт лагад мезанад.

ЛАГАДЗАНӢ لگدزنی *исми амал аз* **лагад задан;** лагадзан будан.

ЛАГАДКОРӢ لگدکاری *ниг.* **лагадкӯбӣ**.

ЛАГАДКӮБ لگدکوب **:лагадкӯб кардан** бо лагад задан; поймол кардан.

ЛАГАДКӮБА لگدکوبه зарбаи лагад; зарба.

ЛАГАДКӮБӢ لگدکوبی задан бо пой касе ё чизеро; поймол кардан; **лагадкӯбӣ кардан** бо лагад зада-зада поймол кардан.

ЛАГАДМОЛ لگدمال *ниг.* **лагадкӯб**; **лагадмол шудан** зери по монда хеле бисёр дучори лату кӯб шудан.

ЛАГАДМОЛӢ لگدمالی *ниг.* **лагадкӯбӣ**.

ЛАГАДПАРОН لگدپران *ниг.* **лагадандоз**.

ЛАГАДПАРОНӢ لگدپرانی *ниг.* **лагадандозӣ**.

ЛАГАДПАРТОӢ لگدپرتایی *исми амал аз* **лагад партофтан**.

ЛАГАДХАСТА لگدخسته лагадзада, лагадхӯрда, помолшуда.

ЛАГАДХОР لگدخوار *кит., ниг.* **лагадхӯр**.

ЛАГАДХӮР لگدخور 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **лагад хӯрдан.** 2. *маҷ.* он ки озору шиканҷа дидааст.

ЛАГАДХӮРАНДА لگدخورنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **лагад хӯрдан**.

ЛАГАН لگن 1. зарфи чуқури филизӣ барои да-

стшӯӣ ё ҷомашӯӣ, ташт, тос, тағора. 2. *гуфт.* табақи калон, лаълӣ. 3. *кит.* шамъдон.

ЛАГАНБАРДОР لگن‌بردار *мач.* хушомадгӯй, косалес.

ЛАГАНБАРДОРӢ لگن‌برداری *мач.* хушомадгӯӣ, тамаллуқ.

ЛАГАНДА لگنده кӯк (бахя)-и абраву астари либоси пахтадор ё кӯрпа; **лаганда кардан** бо кӯкҳои калон-калон дӯхтани абраву астари либоси пахтадор ё кӯрпа.

ЛАГАНЧА لگنچه лагани хурд.

ЛАГЕР *олм.* لگیر 1. бошишгоҳи муваққатии умумии дар ҳавои кушод ё дар хаймаҳо ҷойгирифта: **лагери сайёҳон**. 2. номи баъзе муассисаҳо барои нигоҳ доштани гурӯҳи калони одамон: **лагери асирони ҳарбӣ, лагери ислоҳи меҳнатӣ**; **лагери мактабиён** истироҳатгоҳи тобистонаи мактабиён. 3. гурӯҳбандӣ аз нуқтаи назари маслак ва мароми иҷтимоию сиёсӣ: **лагери сотсиализм, лагери тарафдорони сулҳ**.

ЛАГЛАГ لگ لگ *ниг.* **лаклак**.

ЛАГОМ لگام *кит., ниг.* **лаҷом**.

ЛАГОМГУСЕХТА لگام‌گسیخته *ниг.* **лаҷомгусехта**.

ЛАГОМГУСЕХТАГӢ لگام‌گسیختگی *кит., ниг.* **лаҷомгусехтагӣ**.

ЛАҒАД لغد *гуфт., ниг.* **лагад**.

ЛАҒВ *а.* لغو 1. сухани беҳудаву бемаънӣ, ҳарза, сафсата. 2. ботил кардан, бекор кардан; **лағв кардан** бекор кардан, аз эътибор соқит кардан, ботил кардан, мансух кардан, фасх намудан.

ЛАҒЖАНДА لغژنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **лағжидан**; лағжон, лағжонак; **нигоҳи лағжанда** нигоҳи хунуки шубҳаангез; нигоҳи ғашовар.

ЛАҒЖАНДАГӢ لغژندگی *тарзи дигари сифати феълии замони ҳозира аз* **лағжидан**; лағзанда будан, лағзандагӣ.

ЛАҒЖИДА لغژیده *сифати феълии замони гузашта аз* **лағжидан**; **лағжида рафтан** сахт лағжидан.

ЛАҒЖИДАН//ЛАҒЗИДАН//ЛАҒҶИДАН لغژیدن//لغزیدن//لغجیدن 1. молиш хӯрда аз ҷои худ рафтан, ғеҷидан. 2. *мач.* надониста хато содир кардан, аз камтаҷрибагӣ хато кардан.

ЛАҒЖИШ//ЛАҒЗИШ لغژش//لغزش *исми феълӣ аз* **лағжидан//лағзидан**; **лағжиш хӯрдан** лағжидан, ғеҷидан.

ЛАҒЖОН لغژان *феъли ҳол аз* **лағжидан**; дар ҳолати лағжидан.

ЛАҒЖОНАК لغژانک сатҳаш ба дараҷае тахту ҳамвор, ки дар рӯи он чизе истода наметавонад, ғеҷон, ғеҷонак; **лағжонак кардан** лағжанда кардан, ғеҷон кардан.

лағз *асоси замони ҳозира аз* **лағзидан**.

ЛАҒЗ لغز лағзиш, лағжидан; хазида ба ҷаҳиш омода шудани шер, паланг *ва ғ.*

ЛАҒЗАНДА لغزنده *ниг.* **лағжанда**.

ЛАҒЗАНДАГӢ لغزندگی *ниг.* **лағжандагӣ**.

ЛАҒЗИДАН لغزیدن *ниг.* **лағжидан.**

ЛАҒЗИШ لغزش *ниг.* **лағжиш.**

ЛАҒЗИШГОҲ لغزشگاه ҷои лағзидан.

ЛАҒЗ-ЛАҒЗОН لغزلغزان лағжида-лағжида, ғеҷида-ғеҷида; ноустувор.

ЛАҒЗОН لغزان *феъли ҳол аз* **лағзидан;** лағжон.

ЛАҒЗОН(И)ДАН لغزاندن//لغزانیدن *тарзи бавоситаи* **лағзидан;** ғеҷонидан.

ЛАҒМОН لغمان *хӯр.* навъи таом, ки аз хамири тор-тор буридаи дар об пухта ва аз қайлаи гӯшти қима, пиёз, сабзӣ, картошкаю нахӯд тайёр мекунанд.

ЛАҒҶИДАН لغجیدن *ниг.* **лағжидан.**

ЛАДҒ *а.* لدغ *кит.* газидани мор; неш задани каждуму занбӯр.

ЛАДҒА *а.* لدغه *кит.* газидагӣ ва неши мору каждум.

ЛАДУННӢ *а.* لدونی *кит., д.* он чи аз ғайри табиату зеҳн ва ғайри саъю кӯшиш аз тарафи Худо ато шудааст, худодод: **илми ландуннӣ.**

ЛАЁҚАТ *а.* لیاقت 1. лоиқ будан, сазоворӣ, шоистагӣ, арзандагӣ. 2. қобилиятнокӣ, қобилият,

истеъдод; **лаёқат доштан** а) лоиқ будан, сазовор будан; б) қобили коре будан, қобилият доштан, тавоноӣ ва қудрати иҷрои коре доштан.

ЛАЁҚАТМАНД لیاقتمند *ниг.* **лаёқатнок**.

ЛАЁҚАТМАНДӢ لیاقتمندی лаёқатманд будан, болаёқатӣ.

ЛАЁҚАТНОК لیاقتناک *муқ.* **болаёқат**, қобил, мустаид; аз ӯҳдаи ҳама кор мебаромадагӣ; ӯҳдабаро.

ЛАЁҚАТНОКӢ لیاقتناکی *ниг.* **лаёқатмандӣ**.

ЛАЁЛӢ *а.* لیالی *кит.*, *ҷ.* **лайл**.

ЛАЁН لیان *кит.* дурахшон, тобон, бофурӯғ; **лаён-лаён** тобон-тобон, дурахшон-дурахшон.

ЛАЗГИНӢ لزگینی *мансуб ба* **лазгӣ;** забони халқи лазгӣ.

ЛАЗГӢ لزگی номи яке аз халқҳои маскани кишварҳои Доғистон ва Озорбойҷони Қафқоз: **халқи лазгӣ, забони лазгӣ, рақси лазгӣ.**

ЛАЗЕР *фр.* لزیر *физ.* асбоби оптикӣ барои дар як ҷо ҷамъ карда, ҳосил намудани дастаи пурқуввати шуоъ.

ЛАЗЕРӢ لزیری *мансуб ба* **лазер**; ба воситаи лазер ҳосилшуда: **нури лазерӣ**.

ЛАЗЗАТ *а.* لذّت ҳиссе, ки аз дарки хушӣ ва гуворойӣ дар одам пайдо мешавад, ҳаловат; дарки мазаи хуш; ширинӣ; **лаззат бурдан** ҳаловат бурдан, маза кардан (*аз хӯрдан ё дидани чизи хушу дилкаш*); **лаззат гирифан** а) *ниг.* **лаззат бурдан**; б) *маҷ.* аз чизе баҳра бурдан; ҳаловати чизеро дидан; **лаззати дигар доштан** мазаи дигаргун доштан; бомазатар будан; хеле ҳаловатбахш будан; ◊ **лаззати** *чизеро* **чашидан** аз чизе баҳра бурдан; ҳузуру ҳаловати чизеро дидан: **лаззати бӯсаҳои аввалинро чашидан, лаззати дидор чашидан, лаззати ҳаётро чашидан; лаззати хӯрду хоброаз даст додан** бароҳат хӯрдаву хобида натавонистан; зиндагӣ барои касе талх шудан.

ЛАЗЗАТАФЗО لذّتافزا он чи лаззати чизеро боз ҳам зиёдтар мекунад.

ЛАЗЗАТБАХШ لذّتبخش он чи кас аз он лаззат ва ҳаловат мегирад.

ЛАЗЗАТГИР لذّتگیر лаззатгиранда, аз маза ва гуворои чизе баҳраваршаванда.

ЛАЗЗАТЁБ لذّتیاب **:лаззатёб гардидан // лаззатёб шудан** лаззат бурдан, ҳаловат кардан; баҳраманд шудан.

ЛАЗЗАТЁБӢ لذّتیابی лаззат бурдан, ҳаловат бурдан, лаззатёб гардидан.

ЛАЗЗАТНОК لذّتناک хушмаза, гуворо, хушгувор.

ЛАЗЗАТФИЗО لذّتفیزا *ниг.* **лаззатафзо**.

ЛАЗЗАТОВАР لذّتآور оварандаи лаззат, чизе, ки мазаи хуб дорад, болаззат.

ЛАЗИЗ *а.* لذیذ лаззатнок, болаззат, бомаза, хуштаъм; ширин: **меваҳои лазиз, таомҳои лазиз, хӯроки лазиз**.

ЛАЗЪ *а.* لذع *кит.* сӯзиш; озор, озори дил.

ЛАИБ *а.* لعب *кит.*, *ниг.* **лаъб**.

ЛАИМ *а.* لئیم *кит.* 1. бахили гузаро; хасис, мумсик. 2. нокас, фурӯмоя, пасттинат.

ЛАИМӢ لئیمی 1. бахилӣ, хасисӣ. 2. фурӯмоягӣ, нокасӣ.

ЛАИМОНА لئیمانه бахилона, хасисона.

ЛАИМУТТАБЪ *а.* لئیمالطبع *кит.* хасистабиат, мумсик.

ЛАИН *а.* لعین 1. лаънаткарда, лаънатӣ, малъун. 2. нокас, бадтинат, палид: **душмани лаин, хасми лаин**.

ЛАЙИН *а.* لئین нарм, мулоим.

ЛАЙЛ *а.* لیل шаб; **лайлу наҳор** шабу рӯз.

ЛАЙЛАК لکلک *гуфт., ниг.* **лаклак**.

ЛАЙЛАКӢ لیلکی *гуфт.*, *ниг.* **лаклакӣ**.

ЛАЙЛАТУЛҚАДР *а.*ليلةالقدر *д.* шаби қадр, шаби 27-уми моҳи рамазон, ки он шабро бандагон бо дуову ибодат рӯз мекунанд.

ЛАЙЛӢ *а.* لیلی 1. *мансуб ба* **лайл**; шабӣ, шабона. 2. номи маъшуқаи Маҷнун дар достони «Лайлӣ ва Маҷнун». 3. *киноя аз* маъшуқа, маҳбуба.

ЛАЙЛО ليلا *ниг.* **лайлӣ** 2.

ЛАЙС *а.* ليث *кит.* шери дарранда.

ЛАК I لک 1. сад ҳазор; **лак-лак // лак андар лак** хеле зиёд, бисёри бисёр; **лаки дар лак** *ниг.* **лак андар лак; ☐ ҳисоб чав-чав, бахшиш лак-лак** он ки кораш ҳисобӣ нест, шахси исрофкор.

ЛАК II لک аҳмақ, аблаҳ, нодон; **Лаку Пак** а) номи ду қаҳрамони содалавҳи афсонавӣ; б) *маҷ.* ду аблаҳи бо ҳам дӯст: **лаку пак.**

ЛАК//ЛОК III لک//لاک 1. либос ё порчаи кӯҳна ва пора-пора. 2. жандапӯш, гандапӯш.

ЛАКАЛАК لکلک **:лакалак задан** ба оҳанги рақсу суруд қарсак задан.

ЛАКАШАМ لکه‌شم *гуфт.* лаванд, ландаҳур, ноӯҳдабаро.

ЛАКДИРОЙ لک‌دیرای ҳарзагӯй, беҳудагӯй, жожхо.

ЛАККА لکّه доғи ба рӯи чизе пайдошуда, асаре, ки аз равған, ранг *ва г.* дар либос ё чизҳои дигар мондааст, доғ; ☐ **лаккаи абр** пораи абр, абрпора.

ЛАККАГИРӢ لکّه‌گیری пок кардани доғ аз либос.

ЛАККАДОР لکّه‌دار доғдор; **лаккадор кардан** а) доғдор кардан; б) *маҷ.* бадном кардан.

ЛАКЛАК لکلک парандаи пой, гардан ва нӯлаш дарозе, ки баҳорон дар ҷойҳои баланд ошёна месозад, лайлак.

ЛАКЛАКБОЗӢ لکلکبازی як хел бозии бачагон, ки аз коғаз чизе месозанд ва мисли бодбарак ҳангоми шамол ба ресмон баста мепаронанд.

ЛАКЛАКӢ لکلکی ба монанди лаклак, лаклакмонанд; **барфи лаклакӣ** барфи калон-калони нарм.

ЛАКЛАКХОНА لکلک‌خانه лонаи лаклак.

ЛАКМУС *ҳол.* لکمس моддаи кабуди рангуборӣ, ки аз растаниҳои баҳрӣ месозанд ва ҳамчун индикатори химиявӣ истифода мебаранд.

ЛАКНАТ//ЛУКНАТ *а.* لکنت гирифтани забон дар вақти гап задан, тутилагӣ; **лакнат доштан** вақти гапзанӣ забон гирифтан, тутила (алкан) будан.

ЛАКОНА لکانه *кит.* ҳасиб, рӯдаи гӯсфанд, ки бо гӯшту ҷигари кӯфта пур карда мепазанд.

ЛАКОТ لکات хаставу бемадор, шалпар (*аз кори зиёд ва г.*): **лакот шудан**.

ЛАКОТӢ لکاتی беҳолию бемадорӣ, шалпарӣ.

ЛАКҲАН *ҳ.* لکهن *д.* рӯзадории ҳиндуён ва бутпарастон.

ЛАҚ لق **:лақу дақ** замини хушки беалаф; **лақу луқҳо** кӯҳнакола, лашу луш, чизҳои кӯҳнаю фарсуда, лоқу пар; **лақу луқи рӯзгор** чизҳои зарурии хона, чизу чораи рӯзгор.

ЛАҚАБ *а.* لقب номи иловагие, ки ба кас аз рӯи сифати нек ё бад, ё аз рӯи ягон кораш дода мешавад (*муқ.* **тахаллус**, ки худи шахс интихоб мекунад); унвон: **лақаб гирифтан, лақаб гузоштан, лақаб додан, лақаб доштан, лақаб мондан, лақаб ниҳодан; лақаб равшантар аз ном аст** (*мақ.*) лақаб чигунагии шахсро беҳтар аз ном ифода мекунад.

ЛАҚАБГУЗОРӢ لقب‌گذاری *исми амал аз* **лақаб гузоштан**; лақабмонӣ.

ЛАҚАЙ لقی 1. номи яке аз қабилаҳои туркзабон. 2. намояндаи ин қабила.

ЛАҚАЙӢ لقیی *мансуб ба* **қабилаи лақай; аспи лақайӣ** номи яке аз зотҳои аспи боркашу саворӣ, ки дар Тоҷикистон парвариш мешавад.

ЛАҚВА *а.* لقوه *тиб.* беморие, ки даҳон ё рӯи одам каҷ мешавад, фалаҷи рӯй.

ЛАҚИТ *а.* لقیط *кит.* кӯдаки навзоди бесоҳиб, бачаи партов.

ЛАҚҚА لقّه *ниг.* **лаққамоҳӣ**.

ЛАҚҚАМОҲӢ لکقه‌ماهی *зоол.* як навъ моҳии калони мӯйлабдор аз оилаи зағоромоҳиҳо.

ЛАҚҚИГӢ لقیگی пургӯӣ, сергапӣ, ҳарзагӯӣ, ёвагӯӣ.

ЛАҚҚИДА لقیده *сифати феълии замони гузашта аз* **лаққидан**; **лаққида мондан** а) беихтиёр сергапӣ кардан, ноогоҳона саргарми сӯҳбат шудан; б) нохост дар бораи чизе гуфта мондан, сирреро беихтиёр ором кардан.

ЛАҚҚИДАН لقیدن бисёр ва беҳуда гап задан, ҳарза гуфтан, беҳудагӯӣ кардан.

ЛАҚҚӢ لقی сергап, серҷоғ, ҳарзагӯ; даҳаняла; **лаққӣ афтидан (афтодан)** а) зуд бовар кардан; б) осон фиреб хӯрдан, фирефта шудан.

ЛАҚҚОН(И)ДАН لقاندن//لقانیدن *тарзи бавоситаи* **лаққидан**; касеро бисёр гап занондан, ба гап андохтан (*барои шӯхӣ ё гапгирӣ*).

ЛАҚҚОН(И)ДАНӢ لقّاندنی//لقّانیدنی *сифати феълии замони оянда аз* **лаққон(и)дан**; **лаққон(и)данӣ шудан** касеро ба гап андохтан хостан, бо мақсад ба гап гирифтани касе.

ЛАҚЛАҚ لقلق *гуфт.* бемаънигӯӣ, ҳарзагӯӣ; сергапӣ.

ЛАҚЛАҚА *а.* لقلقه *кит.* 1. бонги лаклак. 2. овози сахти боизтироб. 3. *ниг.* **лақлақ**.

ЛАҚУЛУҚ لقولق *гуфт., ниг.* **лақ (лақу луқ)**.

ЛАЛЛУ//ЛАЛЛУҚ للّو//للوق *гуфт.* фарбеҳи камқувват ва ноӯҳдабаро.

ЛАЛЛУҚОНА للوقانه *гуфт.* монанди лаллуқ; лавандона.

ЛАЛМ للم замини корами беоб, замине, ки обёрӣ намешавад.

ЛАЛМИКОР للمی‌کار деҳқон ё воҳиди дигари кишоварзӣ, ки дар заминҳои лалмӣ киштукор мекунад.

ЛАЛМИКОРӢ للمی‌کاری киштукор дар замини лалмӣ, зироат дар замини обёринашаванда; **майдони лалмикорӣ** киштзори лалмӣ.

ЛАЛМӢ للمی 1. обёринашаванда; аз барфу борон обхӯранда: **замини лалмӣ**; **лалмӣ киштан** дар замини лалмӣ кишт кардан. 2. ғалла ва дигар маҳсулоти кишоварзӣ, ки дар замини лалмӣ рӯёнида шудааст: **гандуми лалмӣ, тарбузи лалмӣ; шавад - обӣ, нашавад - лалмӣ** (*зарб.*) дар мавриди аз рӯи таваккал иҷро кардани коре, ки суду зиёни он начандон аст, истеъмол мешавад.

ЛАМА I *исп.* لمه *зоол.* як навъ ҳайвони ҷуфтсум аз оилаи шутурҳо.

ЛАМА II *тибет.* لمه роҳиби буддоиёни Тибет ва Муғулистон.

ЛАМАИЗМ *тибет.* لمه‌یزم яке аз мазҳабҳои асосии буддоӣ, ки пайравонаш дар Тибет, Муғулистон ва Русия (*бурятҳо, қалмиқҳо ва тувагиҳо*) зиндагӣ мекунанд.

ЛАМАРКИЗМ *фр.* لمرکیزم назарияи инкишофи эволютсионии табиати зинда, ки табиатшиноси фаронсавӣ Ж.Б. Ламарк (1744-1829) пешниҳод кардааст.

ЛАМ-ЛУМ لم‌لم *калимаи тасвирӣ*; **лам-лум карда гаштан** *гуфт.* бо чизе худро машғул кардан, бо коре худро банд карда гаштан.

ЛАМПА *фр.* لمپه 1. чароғи навъ ва сохти гуногун: **лампаи карасинӣ, лампаи овеза, лампаи даврапилта, лампаи хирасӯз, шишаи лампа, лампа(ро) даргирондан, лампаро хомӯш кардан; лампаи сиюм (чилум)** чароғи даврапилтаи равшане, ки асосан ба сақф овехта мешавад; **равғани лампа** карасин; **лампа сӯхтан** лампа даргирифтан. 2. *физ.* номи баъзе асбобҳои махсус: **лампаи генераторӣ**, **лампаи электронӣ** (*дар радиотехника*); ◻ **лампаи лаҳимкорӣ** лампаи бензинӣ барои тафсонидани лаҳимкаш.

ЛАМПАДОР لمپه‌دار **:радиоприёмники лампадор** радиоприёмники бо лампаҳои электронӣ коркунанда.

ЛАМПОЧКА *р.* لمپاچکه чароғе, ки бо қувваи барқ дармегирад.

ЛАМС I *а.* لمس палмосида, даст-даст карда дарк кардан, бо даст эҳсос кардан (*дуруштию гармӣ, сардию гармии чизеро*); **қобили ламс** ламсшавандагӣ, ламспазирӣ; **ламс кардан** а) бо даст эҳсос кардан; б) даст-даст карда дидан чизеро.

ЛАМС II *а.* لمس *гуфт.* суст, ланҷ: **ламсу фаҳӯл** сусту лаванд.

ЛАМТУР لمتر *кит.* ғафс, фарбеҳ, лаванд.

ЛАМҲА *а.* لمحه *кит.* муддати андак, лаҳза, дам.

ЛАМЪА *а.* لمعه дурахш, равшанӣ, партав.

ЛАМЪАФИШОН لمعه‌فشان партавфишон, равшаниандоз.

ЛАМЯЗАЛ *а.* لم‌یزل 1. безавол; ҷовид, абадӣ, безаволӣ. 2. безавол (*сифати Худо*).

ЛАНГ I لنگ одам ё ҳайвоне, ки як пояш айб дошта (*хоҳ модарзод ва хоҳ маъюб шуда*), дуруст роҳ рафта наметавонад, чӯлоқ; **хари**

ланг а) хари як пояш маъюб; б) *маҷ.* сустрафтор, танбал.

ЛАНГ II لنگ *гуфт.* иллат; бало, офат; **ланг будан** иллатнок (нуқсондор) будан; **ланг расидан** осеб расидан, офат расидан.

ЛАНГАР لنگر 1. оҳани вазнини махсуси занҷирдор, ки вақти таваққуфи киштиҳо барои устувор истодани онҳо ба об мепартоянд: **лангари киштӣ**; **лангар андохтан // лангар партофтан** а) ба об лангар партофтани киштӣ барои аз ҳаракат боздоштан (*дар бандар*); б) *маҷ.* дар ҷое таваққуф кардан; устувору барқарор истодан; **лангар бардоштан** лангар аз об берун овардани киштӣ (*барои ба роҳ баромадан*). 2. чизи вазнине, ки барои дар як вазъият нигоҳ доштани дастгоҳе ба кор мебаранд: **лангари дастгоҳи бофандагӣ; лангари соат** қисми таркибии соатҳои деворӣ, ки бо ҷунбидани он чархҳои соат ба ҳаракат меоянд, раққосаки соат. 3. *таър.* ҷое, ки ҳар рӯз дар он ба фақирон оши умумӣ медоданд; **лангар зада** бо тамкин, бо виқор, бо салобат: **лангар зада истодан, лангар зада нишастан**.

ЛАНГАРАК لنگرک *ниг.* **лангарча**; **лангараки соат** *ниг.* **лангари соат**.

ЛАНГАРАНДОЗӢ لنگراندازی *исми амал аз* **лангар андохтан; ҷои лангарандозии киштиҳо** *ниг.* **лангаргоҳ.**

ЛАНГАРГОҲ لنگرگاه ҷои лангар андохтан ва истодани киштиҳо; бандар.

ЛАНГАРДОР لنگردار 1. дорои лангар, болангар: **соати лангардор**. 2. сангин, вазнин.

ЛАНГАРӢ لنگری *мансуб ба* **лангар** 3; **табақи лангарӣ** табақи бисёр калон.

ЛАНГАРЧӮБ لنگرچوب чӯби дарозе, ки дорбозон вақти дорбозӣ барои нигоҳ доштани мувозинат ба даст мегиранд.

ЛАНГАС لنگس **:лангас задан** *гуфт.* забона задан (-и оташ).

ЛАНГИДА لنگیده *сифати феълии замони гузашта ва феъли ҳол аз* **лангидан**.

ЛАНГИДАН لنگیدن 1. ба сабаби иллати модарзод ё маъюбу дардманд будани як пой дуруст роҳ рафта натавонистан, дар рафтор халал пайдо шудан. 2. *маҷ.* пеш нарафтани коре, дар коре халал ва таваққуф рӯй додан. 3. *маҷ.* дар коре омил набудан, кореро нағз надонистан: **дар коре лангидан**; ◊ **бо (ҳар) ду по лангидан** а) ягон пешравӣ надоштани кор (-и идорае); б) ниҳоят ноӯҳдабаро будани касе; **пои** *касе* **дар иҷрои коре налангидан** дар иҷрои коре дудила нашудан, беҷуръатӣ накардани касе; **чун шутур аз элак лангидан** кори азимеро анҷом дода, дар иҷрои кори хурде оҷиз мондан; аз ӯҳдаи ҳалли масъалаи душворе баромада, дар ҳалли масъалаи ночизе дармондан.

ЛАНГӢ لنگی ланг будан; дуруст роҳ гашта натавонистан бинобар иллат доштани пой.

ЛАНГОК لنگاک *кит.* ранҷонанда, хафакунанда ва нофорам.

ЛАНГОН لنگان *феъли ҳол аз* **лангидан**; роҳгардӣ бо пои ланг, лангида (роҳ гаштан); **лангон-лангон** лангида-лангида роҳ рафтан, мисли ланг роҳ гаштан.

ЛАНДАҲУР لندهور одами қавиҳайкали пурзӯри танбал.

ЛАНДАҲУРӢ لندهوری танбалӣ.

ЛАНҶ لنج 1. суст, беморнамо; лакот. 2. палаве, ки нисбатан зиёд дам хӯрда ё биринҷаш бо сабаби серобӣ мулоим шудааст. 3. *маҷ.* расво, бемаза, чатоқ; ◊ **корро ланҷ кардан** корро вайрон кардан; корро расво кардан.

ЛАНҶА لنجه *кит.* рафтори бо нозу ишва, нозхиром.

ЛАНҶИДАН لنجیدن *кит.* 1. кашида баровардан, баровардан (*аз даруни чизе*). 2. ба ин тарафу он тараф майл карда мурғобивор роҳ гаштан.

ЛАНҶӢ لنجی 1. сустӣ, бемадорӣ; лакотӣ. 2. офат, бало.

ЛАОЛӢ *а.* لآلی *ҷ.* **лӯълӯ**.

ЛАОМА *а.* لآمه 1. лаимӣ, нокасӣ. 2. хасисӣ.

ЛАПАР I لپر қисми сахти пеши кулоҳ, кепка; лабаи кепка.

ЛАПАР II لپر *мус.* сурудхонии бадеҳамонанди

дукаса.

ЛАП-ЛАП لپ‌لپ *калимаи тақлиди* садои мавҷи об; шалаппас.

ЛАППАС//ЛАППОС لپّس//لپّاس *гуфт., ниг.* **лап-лап** *ва* **лаппиш** 1; **лаппас задан** дар ҳолати лаппиш будан, лаппидан (-и об ва мавҷҳои дигар).

ЛАППАСЗАНӢ لپّس زنی мавҷзанӣ.

ЛАППИДА لپّیده *сифати феълии замони гузашта аз* **лаппидан; лаппида-лаппида** лаппиш хӯрда-лаппиш хӯрда.

ЛАППИДАН لپّیدن ҷунбидани чизҳои обакӣ; андак талотум доштани об; бо таъсири бод ба ҷунбиш омадан, амвоҷ хӯрдан (-и парчам *ва г.*).

ЛАППИШ لپش 1. *исми феълӣ аз* **лаппидан**; ҷунбиши чизҳои обакӣ ва эҳтизози матоъҳои тунуку нозук; шалаппас задан; **лаппиш хӯрдан** 1. лапидан, лаппас задан. 2. *физ.* ҳаракате, ки дараҷаи муайяни такроршавӣ дорад: **лаппиши раққосаки соат, суръати лаппиши механикӣ.**

ЛАППӢ لپّی *гуфт.* нохост, якбора ногаҳон; **лаппӣ карда омадан** нохост омада мондан.

ЛАППОН(И)ДАН لپاندن//لپانیدن *тарзи бавоситаи феъли* **лаппидан**; ҷунбонидан, ба ҷунбиш овардан (-и чизҳои обакӣ ва матоъҳои тунук).

ЛАППОС لپاس *ниг.* **лаппас**.

ЛАР لر *кит.* 1. ҷӯй, ки онро хоҳ сел ва хоҳ одам кандааст. 2. бағал, каш.

ларз لرز *асоси замони ҳозира аз* **ларзидан**.

ЛАРЗ لرز ларза, ларзиш; **табу ларз** вараҷа, таблларза; **тарсу ларз** аз шиддати тарс ларзидан; **бо тарсу ларз** тарсону ларзон; **ларз-ларз** ларзанда, ларзон; **ларз хӯрдан** ларзидан.

ЛАРЗА لرزه ҷунбиш, таконхӯрии пай дар пай, ларза, раъша; эҳтизоз; **ларза афкандан (афгандан) // ларза андохтан** *ниг.* **ба ларза андохтан**; **ларза афтодан** *ниг.* **ба ларза афтодан; ларза гирифтан** *касеро* ларзидан; вараҷа гирифтан касеро; **замин ба ларза омадан // замин ба ларза шудан** замин ҷунбидан, заминҷунбӣ шудан; **ба (дар) ларза андохтан // ба ларза даровардан // ба ларза овардан** а) ларзонидан, ба ҷунбиш овардан; б) *маҷ.* ҷунбонда рӯ ба сустиву вайронӣ овардан; **ба ларза афтодан // ба ларза даромадан // ба ларза омадан** ларзидан, такон хӯрдан, ба раъша афтодан.

ЛАРЗАНДА لرزنده *сифати феълии замони ҳозира ва феъли ҳол аз* **ларзидан**; ларзон.

ЛАРЗИДА لرزیده *сифати феълии замони гузашта аз* **ларзидан;** ⌑ **дили** *касе* **ларзида мондан** ҳаросида мондан, ҳаросон шудан, тарсидан.

ЛАРЗИДАН لرزیدن 1. пайдарҳам, тез-тез ва бо фосилаҳои кӯтоҳ-кӯтоҳ ҷунбидан, такон хӯрдани ягон чиз (*ҷои худро дигар накарда*); ба раъша афтодан (-и бадан), ларза хӯрдан: **дараѓ-дараѓ (дарақ-дарақ, дир-дир) ларзидани аъзои бадан, пир-пир ларзидани коғаз; замин ларзидан** замин ҷунбидан, ба ларза омадани замин. 2. *маҷ.* ҳаросон шуда, ба изтироб афтодан, тарсидан, тарсида ба воҳима афтодан; **овози** *касе* **ларзидан** дар овози сухани касе эҳсос шудани ҳаяҷони сахту изтироб; ⌑ **дили** *касе* **ларзидан** тарсидан, ҳаросидан, ба воҳима афтодан; **ба худ ларзидан** сахт ларза гирифтани касе, бо шиддат ларзидани тамоми бадани касе; **чун барги бед ларзидан // барги бед барин ларзидан** сахт ларзидан аз ғояти тарсу ваҳм.

ЛАРЗИШ لرزش 1. *исми феълӣ аз* **ларзидан**; ларза, такон, ҷунбиш, раъша: **ба ларзиш овардан** ларзондан; **ба ларзиш омадан** ларзидан. 2. ҷунбиши муттасили ҷисме, лаппиш.

ЛАРЗ-ЛАРЗОН لرزلرزان дар ҳолати ларзандагӣ, ларзида-ларзида.

ЛАРЗОН لرزان *феъли ҳол аз* **ларзидан**; дар ҳолати ларзиш буда, ларзанда: **бо дастони ларзон, бо овози ларзон**: **тарсону ларзон** дар ҳолати тарсу ларз, бо тарсу ларз; **ларзон шудан** ларзидан, ба ларза афтодан.

ЛАРЗОНАК لرزانک андаке ларзанда; **пули ларзонак** кӯпруки ноустувор, пули шалақ.

ЛАРЗОНАНДА لرزاننده *сифати феълӣ аз* **ларзидан;** ба ларза дароваранда.

ЛАРЗОН(И)ДАН لرزاندن//لرزانیدن *тарзи бавоси-*

таи **ларзидан**; ба ларза овардан, ба ларзиш водор кардан; ҷунбондан, такон додан; ба эҳтизоз овардан.

ЛАС لس навъи матои нахии якранг, ки бештар барои астар ба кор меравад.

ЛАСИН لسين *ниг.* **ласӣ**.

ЛАСӢ لسی *мансуб ба* **лас**; аз лас дӯхташуда.

ЛАСМ *а.* لثم *кит.* бӯсидан, бӯсиш.

ЛАТ I لت 1. задан бо даст, калтак *ва г.*, зарба, латма. 2. халал, монеа; **зарбу лат** задан, калтаккӯбӣ, калтаккорӣ, лату кӯб; **лат додан** *чизеро* а) задан, такон додан; зада тела додан; б) *хӯр.* лат дода омехта ва тайёр кардани ягон чизи шуррут (*барои пухтан*); в) *маҷ.* халал расондан, монеъ шудан; миёни корро шикастан; **лат додан** *касеро маҷ.* гап ё раъйи касеро гардонда ӯро хиҷил кардан; касеро сахт сарзаниш кардан, афшонда партофтан; **лат задан** *ниг.* **лат додан** *чизеро;* б) **лат хӯрдан** а) зарба дидан, ба зарба дучор шудан; б) дар натиҷаи афтодан, беҳаво пой мондан, бори вазнинеро бардоштан *ва г.,* муддате дардманд шудан (-и даст, пой ё миёни одам); в) *маҷ.* зада шудан, дучори сарзанишу танқид шудан; **миёни кор лат хӯрдан** *киноя аз* халал ёфтани коре, ба монеае дучор омадани коре.

ЛАТ II لت *кит.* шашпар, гурз.

ЛАТ III لت пора; **лат-лат** пора-пора, порча-порча, тикка-тикка.

ЛАТАНБАР//ЛАТАНБОР لتنبر//لتنبار *кит.* 1. пурхӯр, бисёрхӯр, шикампараст. 2. *маҷ.* ҳеҷкора, коҳил. 3. нодон, ҷоҳил, аҳмақ.

ЛАТАНБОН لتنبان *кит.* он ки шикамаш аз пурхӯрӣ монанди анбон шавад, шикамбора, пурхӯр.

ЛАТАР لتر 1. *кҳн.* воҳиди вазн, ки ба 2,5 кг баробар будааст. 2. *кит.* як навъ қадаҳи шаробхӯрӣ.

ЛАТБАРДОР لتبردار ҷонсахт, сахтҷон; тобовар.

ЛАТБАРДОРӢ لتبرداری ҷонсахтӣ, сахтҷонӣ; тобоварӣ.

ЛАТВИЯГӢ لتویگی *ниг.* **латвӣ**.

ЛАТВӢ لتوی *мансуб ба* **Латвия**; латвиягӣ: **забони латвӣ, миллати латвӣ**; **аҳли латвӣ** латишҳо.

ЛАТИФ *а.* لطيف 1. нозук, зариф; нарм. 2. гуворо, форам, матбӯъ. 3. дилкаш, дилпазир, дилписанд; нозанин, раъно, зебо; **андоми латиф** андоми нозуку зебо, қаду қомати раъно; **боғи латиф** боғи дилписанду дилкушо; **бӯи латиф** бӯи хушу форам (-и гулу майса); **савти латиф** овози фораму гӯшнавоз; **санъати латиф** санъати нафис, ҳунари зебо; **табассуми латиф** табассуми аз рӯи меҳру лутф, табассуми ширин; **табъи латиф** табъи нозук; хулқу атвори дилписанд; **таоми латиф** хӯроки хушмазаву гуворо; **ҷинси латиф** а) ҷинси нозук; б) *маҷ.* ишора ба зан; **ҳусни латиф** ҷамоли ҷаззоб, ҳусни дилфиреб; **шеъри (ашъори) латиф** шеъри пурнафосат, шеъри нағз.

ЛАТИФА *а.* لطيفه 1. яке аз жанрҳои насрии адабиёт аст, ки ҳикоячаҳои шӯхи хандаовар ва нақлҳои кӯтоҳи дилнишинро дар бар мегирад, базла; аския.

ЛАТИФАГӮӢ لطيفه‌گویی нақл кардани ҳикоячаҳои шӯхи хандаовар, зарофатгӯӣ, мутоиба; **латифагӯӣ кардан** латифа гуфтан, зарофатгӯӣ кардан (*одатан барои вақтгузаронӣ*).

ЛАТИФАГӮЙ لطيفه‌گوی он ки латифа мегӯяд, гӯяндаи ҳикоячаҳои шӯхи хандаовар.

ЛАТИФАНАМО لطيفه‌نما монанди латифа, шӯхиомез, ҳикояҳои латифамонанд.

ЛАТИФАНДОМ لطيف‌اندام андоми латиф дошта, нозукандом.

ЛАТИФАНДОМӢ لطيف‌اندامی латифандом будан, нозукандомӣ.

ЛАТИФБОЗУ لطيف‌بازو дорои бозуи зебо ва нарму нозук.

ЛАТИФӢ لطيفی латиф будан; латофат, назокат.

ЛАТИФМАНЗАР لطيف‌منظر хушрӯй, зебосурат, хушандом.

ЛАТИФПАЙВАНД لطيف‌پيوند мавзун, нозук.

ЛАТИФСИРИШТ لطيف‌سرشت покниҳод, нозуктабъ.

ЛАТИФТАБИАТ لطيف‌طبيعت некӯсиришт, хушхулқ.

ЛАТИФХӮЙ لطيف‌خوئی нармхӯӣ, хушфеълӣ,

хушхулқӣ.

ЛАТИШ لتیش *ниг.* **латвӣ (аҳли латвӣ)**.

ЛАТИШӢ لتیشی *мансуб ба* **латишҳо**; **забони латишӣ** *ниг.* **латвӣ (забони латвӣ)**.

ЛАТМА *а.* لطمه ба ҳамдигар хӯрдани ду чиз; садама, осеб; зарба; тарсакӣ, шаппотӣ; **латма задан** а) зарба расонидан; б) халал расондан.

ЛАТОИФ *а.* لطائف 1. *ҷ.* **латифа.** 2. *кит.* нозукиҳо, борикиҳо. 3. лутфу марҳамат.

ЛАТОИФУЛҲИЯЛ *а.* لطائف‌الحیل *кит.* макру ҳилаҳои нозук.

ЛАТОФАТ *а.* لطافت 1. латифӣ, назокат, нозукӣ, зарифӣ. 2. зебоӣ, раъноӣ: **латофати субҳи баҳорӣ, ҳусну латофати духтар, ҳусну латофати фасли сол.**

ЛАТРА لتره *кит., кҳн.* пора-пора, дарида.

ЛАТТА لتّه 1. қисме аз матоъ; як порча матоъ аз либос ё ягон чизи кӯҳнаи аз кор баромада: **ба латта бастан, бо латта пок кардан**; **латтаи кӯҳна** *ниг.* **латтакӯҳна; латтаи оҳорӣ** а) порчаи оҳордор, матое, ки барои шах ва чилодор шудан ба он оҳор молидаанд ё ба оби оҳордор андохта гирифтаанд; б) *маҷ.* матои нав; **латтаи софӣ** матое, ки бо он чизҳои обакиро аз чирку дурд *ва г.* соф мекунанд, порча барои полудани моеот. 2. *маҷ.* одами аз ҳад зиёд мулоимтабиату сустирода; ¤ **латтаи** *касе* **ба (бар) об афтидан** а) сирри касе фош шудан; б) расвову шарманда гардидан.

ЛАТТАБАНД لتّه‌بند бо латта басташуда; **латтабанд кардан** бо латтае бастан (*мас.*, *даҳони сатилро*).

ЛАТТАГИН//ЛАТТАГӢ لتّگین//لتّگی он чи ба латта марбут ё аз латта дӯхта шудааст.

ЛАТТАКӮҲНА لتّه‌کهنه латтаи фарсуда ва нодаркор; либос ва дигар чизҳои кӯҳнаи бекора.

ЛАТТАПАРАСТ لتّه‌پرست зан ё марде, ки ба либоспӯшӣ ва умуман ба сару либос аз ҳад зиёд аҳамият медиҳад.

ЛАТТАПЕЧ لتّه‌پیچ он чи ба латта печонда шудааст; **латтапеч кардан** бо латта печонидан.

ЛАТТАПОРА لتّه‌پاره порчае аз матои кӯҳнаву нодаркор, латтакӯҳна; лахтак.

ЛАТТА-ПУТТА لتّه‌پته либос ва дигар чизҳои кӯҳнаи бекора ё камарзиш.

ЛАТТАХОР لتّه‌خوار *бот.* навъи алафи бегона, ки одатан дар ғаллазор мерӯяд ва баргу пояи сабзу сафедчатоби нарми хордор ва гули сабадаки бунафшу сурхранг дорад.

ЛАТХОРА لت‌خواره он ки зарбаҳоро тоқат ва таҳаммул мекунад.

ЛАТХӮРӢ لت‌خوری зарбхӯрӣ, садама дидан.

ЛАТХӮРДА لت‌خورده *сифати феълии замони гузашта аз* **лат хӯрдан**; зарбахӯрда, садамадида.

ЛАТХӮРДАГӢ لت‌خوردگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **лат хӯрдан: латхӯрдагиҳои бадан.**

ЛАФ(Ф) لف печониш дар шакли лӯла, лӯлакорӣ; **лаффу нашр** *адш.* дар шеър ё наср дар як қатор омадани чанд калима (*мас.*, *исм*), ки дар паси онҳо калимаҳои муносибашон (*мас.*, *сифатҳо ё феълҳояш*) мутаносибан ба ҳамон миқдор оварда мешаванд.

ЛАФЕТ *олм.* لفت *ҳ.* маснади тӯп, аробаи тӯп, пояи тӯп.

ЛАФЗ *а.* لفظ 1. гапе, ки аз даҳон мебарояд, сухан, калом, гап. 2. *гуфт.* забон, лаҳҷа; **лафзи қабеҳ** сухани зишт, гапи ганда; дашном; **лафзи бад доштан** бадгап будан, дуруштсухан будан; **лафз ба лафз** калима ба калима, ҳарф ба ҳарф, таҳтуллафз; ◊ **аз лафзи худ гаштан** аз қавли худ гаштан; аҳдшиканӣ кардан.

ЛАФЗАН *а.* لفظاً даҳонакӣ, ба таври шифоҳӣ.

ЛАФЗБОЗ لفظ باز *ниг.* **суханбоз**.

ЛАФЗБОЗӢ لفظبازی суханбозӣ, сухан-пардозӣ (*ба маънӣ кам аҳамият дода*); сафсатагӯӣ.

ЛАФЗӢ لفظی шифоҳӣ, даҳонакӣ; **адабиёти лафзӣ** адабиёти даҳанакӣ, фолклор; **санъати лафзӣ** *адш.* яке аз ду санъати бадеӣ, ки зебоии суханро ба мадди аввал мегузорад.

ЛАФИФ *а.* لفیف *ниг.* 1. дарҳампечида. 2. *маҷ.* ҳамроҳ, дӯсти холис.

ЛАФЧ//ЛАФҶ لفچ//لفج *кит.* 1. лаби ғафси овезон

мисли лаби шутур. 2. гӯштпораи беустухон.

ЛАФЧА//ЛАФҶА لفچه//لفجه *ниг.* **лафч.**

ЛАФЧАН لفچن *кит.* одами лабғафс.

ЛАФҶ لفج *ниг.* **лафч**.

ЛАФҶА لفج *ниг.* **лафча**.

ЛАХА لخه кӯҳна, кафши кӯҳна, ки дар пой нанеистад.

ЛАХА-ЛАХА لخه‌لخه *гуфт.* кӯҳнаи ҷиғда-ҷиғда, дарида; **кӯрпаи лаха-лаха** кӯрпаи кӯҳнаи даридагӣ.

ЛАХ-ЛАХ لخ‌لخ *шакли кӯтоҳшудаи* **лахт-лахт;** тамоман порашуда ва дарида.

ЛАХЛАХА لخلخه *кит.* хушбӯиҳои омехта (*аз мушку анбар ва г.*).

ЛАХТ I لخت пора, ҳисса, қитъа, тикка; **лахте** а) порае, қисме, қитъае аз чизе; б) *кит.* нафасе, даме, лаҳзае; **лахти ҷигар** порае аз ҷигар; ҷигарпора; *муқ.* **хуни ҷигар; лахт-лахт** а) порапора, тикка-тикка; б) *кит.* кам-кам, андакандак; **лахти ҷон** *киноя аз* шахси ниҳоят азиз; **лахти хун гардидани ҷигар** ҷигархун шудан аз дарду алам; гирифтори ғами сахту мусибат шудан.

ЛАХТ IIلخت *кит.* шашпар, гурз, лат; **лахти Рустам** гурзи Рустам.

ЛАХТА لخته порчаи хурде аз чизе, тикка, пора; **лахтаи хун** хуни баста, хуни хушкшуда; **лахта-лахта** а) порча-порча; б) лӯнда-лӯнда (*оид ба хун*); **лахта кардан** ба порчаҳои хурд мубаддал кардан, тика-тика кардан.

ЛАХТАК لختک пораи баъд аз либосбурӣ мондаи матоъ, қуроқ.

ЛАХТАШАВӢ لخته‌شوی ғафс шудани хун.

ЛАХЧА لخچه 1. оташпора, ахгар; қисми баъд аз шӯъла зада сӯхтан сурхшудамондаи ҳезуму ангишт; **лахча барин // лахчаи оташ барин** сурхи ба ранги лахчаи оташ монанд. 2. *маҷ.* қисми насӯхта сиёҳшудамондаи ангишту ҳезум, чуғ.

ЛАХЧАВОР لخچه‌وار мисли лахча.

ЛАХЧАК//ЛАХШАК لخچک//لخشک оши хамираш порча-порчаи чоргӯша буридашуда, туппа.

ЛАХШ لخش 1. лағз, лахшидан, лағзидан. 2. *гуфт.* захм.

ЛАХША لخشه *гуфт.* захм.

ЛАХШИДА لخشیده *сифати феълии замони гузашта аз* **лахшидан;** рахшида, дурахшида, тобида.

ЛАХШИДАН I لخشیدن *ниг.* **лағҷидан.**

ЛАХШИДАН II لخشیدن рахшидан, дурахши-дан.

ЛАХШИШ لخشیش *ниг.* **лағжиш**.

ЛАХШОН لخشان навъи ширинӣ.

ЛАҲ له *кит.* 1. шароби ангур. 2. бӯй.

ЛАҲА لهه василаи рӯзгузаронӣ, василаи гузарони зиндагӣ, маҳола.

ЛАҲАБ *а.* لهب *кит.* забонаи оташ, шӯълаи оташ.

ЛАҲАД *а.* لحد шикофи таги гӯр, ки мурдаро ба он ҷо мегузоранд; гӯр, қабр; ☐ **аз гаҳвора то лаҳад** аз тифлӣ то охири умр; як умр; **хоки лаҳадро бахшидан** дар мавриди таъкид кардани ниҳояти хасисии касе ба кор мебаранд.

ЛАҲВ *а.* لهو он чи ки кас худро бо он андармон мекунад, мояи саргармӣ ва бозӣ; **лаҳву лаъб** шӯхию бозӣ.

ЛАҲЗА *а.* لحظه 1. фурсати як бор нигоҳ кардан, миқдори вақте, ки ба як чашм ба ҳам задан баробар аст, дам, он, сония; ваҳла, ламҳа. 2. вақти воқеъ шудани амале, мавриди рӯй додани воқеа; вақт, замон, гоҳ, асно, ҳангом; **лаҳза(ҳо)и дидор** фурсати андаки мулоқот ва хотирае аз он; **лаҳза(ҳо)и дарс** ҷузъҳои дарс, қисмҳое, ки мундариҷаи дарсро ташкил медиҳанд. 3. *нав.* ягон ҷиҳати ҳодиса ё шароите: **лаҳза(ҳо)и манфӣ, лаҳза(ҳо)и мусбат; лаҳзаи аввал** дар ибтидо, сараввал; **ин лаҳза** ин дам, ин вақт, дар ин асно; **ҳамон лаҳза** фавран, дарҳол; **ҳар лаҳза** ҳар дам; ҳама вақт, мудом; **чанд лаҳза** як муддати кӯтоҳ; **ягон лаҳза** як лаҳза ҳам, муддати хеле кам; **як лаҳза** а) як дам, муддати кӯтоҳе; б) *маҷ.* ҳеҷ гоҳ; **лаҳза ба лаҳза** а) дам ба дам, ҳар лаҳза, ҳар замон; зуд-зуд, тез-тез; б) сония ба сония, торафт; **аз лаҳзаи нахустин** аз сонияи нахустин; аз ибтидо; **дар лаҳзаи…** дар вақти…, дар асноӣ…

ҳангоми..., ҳини....; **(дар) лаҳзаи аввал** дар нахустин сония; дар ибтидо; **пас аз лаҳзае** пас аз андак вақт, муддати зиёде нагузашта.

ЛАҲЗАВӢ لحظوى *марбут ба* **лаҳза,** зудгузар.

ЛАҲЗАШУМОРӢ لحظه‌شمارى 1. шумурдани лаҳзаҳо. 2. *маҷ.* бошиддат интизорӣ кашидан, беҳад интизор шудан.

ЛАҲИБ *а.* لهيب *кит.* гармии оташ ва ё шӯълаи бедуди он, забонаи оташ.

ЛАҲИМ *а.* لحيم *тех.* бо танакор (бӯра) тоза карда, қалъагӣ ё хӯлаи обшуда давонда, пайванд кардани филизот ё маҳкам кардани сӯроххо дар асбобҳои филизӣ.

ЛАҲИМКАШ لحيم‌كش *тех.* асбобе, ки дар оташи лампаи лаҳимкорӣ тафсонда бо он лаҳимкорӣ мекунанд.

ЛАҲИМКОР لحيم‌كار он ки олоту асбобҳои филизиро ба тариқи лаҳим пайваст ё сӯрохгирӣ мекунад.

ЛАҲИМКОРӢ لحيم‌كارى амали ба тариқи бо лаҳим пайваст кардани филизот ё маҳкам кардани сӯрохи асбоби филизӣ; касбу кори лаҳимкор.

ЛАҲИМХӮРДА لحيم‌خورده лаҳимзада, ҷӯшхӯрда.

ЛАҲИФ *а.* لحيف намадзин.

ЛАҲМ *а.* لحم гӯшти беустухон; **забон гӯшти лаҳм аст** *(мақ.)*.

ЛАҲМӢ لحمى гӯштӣ; фарбеҳ, чоқ.

ЛАҲН *а.* لحن 1. оҳанги гуфтор; овоз. 2. нағма, оҳанг, наво.

ЛАҲНАК لحنک овоз ва нағмаи зариф.

ЛАҲФ *а.* لحف дареғ, андӯҳ, таассуф, ҳасрат.

ЛАҲҶА *а.* لهجه 1. тарзи сухан гуфтан ва талаффузи хоси як маҳал. 2. *збш.* навъи забони гуфтугӯии умумихалқӣ, ки дар ҳудуди муайян муоширату мубодилаи афкори мардум бо он сурат мегирад, шева, диалект; **лабу лаҳҷа карда** чарбзабонӣ карда, гапдонӣ карда.

ЛАҲҶАВӢ لهجوى *мансуб ба* **лаҳҷа**; хоси лаҳҷа, шевагӣ; **унсурҳои лаҳҷавӣ** калимаю ибора, хусусияти фонетикӣ ва ғайраи хоси ягон лаҳҷа, диалектизмҳо.

ЛАҲҶАГӢ لهجگى *ниг.* **лаҳҷавӣ**.

ЛАҲҶАШИНОС لهجه‌شناس *збш.* мутахассис ва олими забоншинос, ки оид ба лаҳҷаву шева тадқиқот мебарад.

ЛАҲҶАШИНОСӢ لهجه‌شناسى *збш.* илм оид ба омӯхтани лаҳҷаҳои забон, диалектология.

ЛАЧАК لچک 1. рӯмоли хурди сегӯшае, ки занҳо ба сар ё гардан мебананд. 2. пардаи овезони зери гардани баъзе парандаҳо: **лачаки хурӯс.**

ЛАҶ لج *кҳн.* лагаде, ки пушти по мезананд.

ЛАҶ(Ҷ) *а.* لج лаҷоҷат, ситеза, якравӣ, якраҳа-гӣ.

ЛАҶАН لجن сиёҳлой, лойқа.

ЛАҶОМ لجام *муарраби* **лагом//лигом**; афзоре, ки вақти саворӣ ба сару даҳони асп меандозанд (*барои идора кардани рафтори асп*), ҷилав, инон: **лаҷоми нӯқракӯб** *ё* **тиллокӯб, лаҷоми зулфдор, лаҷомро кашидан, лаҷомро сар додан, лаҷом хоидани асп; лаҷом задан** а) ба сару даҳони асп лаҷом андохтан; б) *маҷ.* касеро ба худ мутеъ кардан; ◊ **лаҷоми** *касеро* **сар до-да мондан** касеро дар кору рафтор ба ихтиёри худ вогузоштан, касеро ба сари худ мондан; **лаҷоми худро ба дасти** *касе* **додан** ихтиёри худро ба дасти касе додан, мувофиқи раъй ва нишондоди дигаре кор кардан; **лаҷоми** *касеро* **кашида мондан** касеро дар бораи ягон рафтор ё кирдори ношоямаш огоҳонидан; **лаҷоми суханро ба тарафи дигар тофтан** мавзӯи гапро дигар кардан.

ЛАҶОМАК لجامک *кит.* кафидагии кунҷи лаби инсон.

ЛАҶОМГУСАСТА لجام‌گسسته *ниг.* **лаҷомгусехта**.

ЛАҶОМГУСЕХТА لجام‌گسيخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **лаҷом гусехтан**; аспе, ки лаҷомашро пора кардааст. 2. *маҷ.* одами бетартибу беинтизом, одами худсар.

ЛАҶОМГУСЕХТАГӢ لجام‌گسيختگى 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **лаҷом гусехтан**; вазъ ва ҳолати лаҷомгусехта, афсоргусехта будан. 2. *маҷ.* аз ҳадди худ фаротар по гузоштан, бебандуборӣ.

ЛАҶОМДӮЗ لجام‌دوز он ки кору шуғлаш дӯхтани

лаҷом аст, сарроҷ.

ЛАҶОМЗАДА لجام‌زده *сифати феълии замони гузашта аз* **лаҷом задан; аспи лаҷомзада** аспи лаҷомдори омодаи саворӣ.

ЛАҶОМНОПАЗИР لجام‌ناپذیر 1. лаҷомнашуданӣ (*асп*), саркаш. 2. он ки ё он чи ҳеҷ гуна қонуну қоидаро намепазирад.

ЛАҶОҶ *а.* لجاج 1. ситезакорӣ; якраҳагӣ, инод. 2. аз ҳад гузаронидан дар гуфтан ва кардани коре, ифрот; **лаҷоҷ додан** кашол додан.

ЛАҶОҶАТ *а.* لجاجت напазируфтани сухани дуруст ва мантиқӣ, якроҳагӣ, хирасарӣ.

ЛАҶҶОРА *а.* لجاره *кит.* ҷангара, арбадаҷӯӣ.

ЛАШ I لش *кит.* 1. *ниг.* **лоша**. 2. *маҷ.* танбал, беғайрат. 3. *гуфт.* суст, беқувват; **лаш кардан (ё намудан)** сусту беқувват кардан. 4. ҷасади забҳшуда ва пӯсткардаи ҳайвон.

ЛАШ II لش **:лашу луш** *гуфт.* чизу чораи одатан бекора; майда-чуйдаи рӯзгор, лоқу пар.

ЛАШКАР لشکر тамоми қувваҳои мусаллаҳи давлат, сипоҳ, қӯшун, артиш: **лашкари душман, лашкари ғоратгар, лашкари инқилоб, лашкари коргар, лашкари пиёда, лашкари фатҳу зафар, лашкари сулҳ, сардори лашкар, лашкар ҷамъ кардан, лашкареро шикаст додан, шикаст хӯрдани лашкаре**; *ба таври истиора*: **лашкари зимистон рафт, лашкари хоб аз дида гурехтан, бар лашкари ғам хуҷум овардан, мулки дилро гирифтани лашкари ғам**; **лашкари халқӣ** сипоҳе, ки дар замони ҷанг барои мадад расондан ба қувваҳои мусаллаҳ аз ҳисоби одамони аз ӯҳдадории ҳарбӣ озод ташкил меёбад; **лашкари ҷаррор** а) лашкари сершумор, анбӯҳи лашкар; б) *маҷ.* лашкари далер; **лашкар кашидан** бо лашкар ба қасди ҷанг равона шудан.

ЛАШКАРГОҲ لشکرگاه ҷои исти муваққат ё доимии лашкар, урдугоҳ.

ЛАШКАРӢ لشکری 1. *мансуб ба* **лашкар**. 2. ҳар кадом аз аҳли лашкар, ҳарбӣ, сипоҳӣ; сарбоз.

ЛАШКАРКАШ لشکرکش сардори лашкар, саркарда.

ЛАШКАРКАШӢ لشکرکشی ба ҷанг бурдани лашкар, сипаҳсолорӣ; ҳуҷум.

ЛАШКАРШИКАН لشکرشکن шикастдиҳандаи лашкар, марди шуҷои лашкаршикоф, ки бар қалби лашкари душман ҳамла оварда, ба ӯ зарбаи ҳалокатовар медиҳад.

ЛАШКАРШИКАНӢ لشکرشکنی амали лашкаршикан; шикастан ва пароканда кардани лашкар.

ЛАШКАРШУКУФ لشکرشکوف *кит.* шуҷоъ, диловар.

ЛАЪБ *а.* لعب бозӣ; **лаҳву лаъб** *ниг.* **лаҳв.**

ЛАЪБГАР لعب‌گر бозингар; фусунгар, найрангбоз.

ЛАЪЛ لعل (*муарраби* **лол**). 1. *маъд.* яке аз сангҳои қиматбаҳои сурх аз ҷинси ёқут; **лаъли Бадахшон** яке аз навъҳои аълои лаъл, ки дар кӯҳистони Бадахшон ёфт мешавад. 2. *маҷ.* сурх, ба ранги сурх; **лаби лаъл** лаби сурхранг. 3. *маҷ.* лаби лаългуни маъшуқа: **ба таври истиора: лаъли лаб, лаъли сухангӯ, лаъли рӯҳафзо, лаъли хандон, лаъли ҷонбахш, лаъли шакарбор**…; **ҳам лаъл ба даст ояду ҳам ёр наранҷад.** (*зарб.*); **лаъл ба даст омадан** комёб шудан, ба мақсад расидан.

ЛАЪЛАК لعلک *кит., тиб.* бемории сӯхтанӣ.

ЛАЪЛВАШ لعل‌وش лаълмонанд, лаълосо.

ЛАЪЛГАР لعل‌گر бо лаъл ороишдиҳанда.

ЛАЪЛГУН لعل‌گون чун лаъл, сурх: **шароби лаългун.**

ЛАЪЛГУНА لعل‌گونه 1. он чи ба лаъл монанд аст, лаълранг, лаълмонанд. 2. *маҷ.* шоду масрур, фурӯзон, рӯҳбаланд.

ЛАЪЛИЧА لعلیچه 1. лаълии хурд. 2. *мус., ниг.* **санҷ**.

ЛАЪЛӢ I لعلی 1. зарфи пахни лабадори филизӣ барои овардани зарфҳо ё гузоштани меваҳои хушк ва қанду курс дар рӯи дастархон ва ё барои бурдани хӯрокиҳо ба ҷое; **лаълию дастархон** *киноя аз* дастовезе иборат аз кулчаю мева ва қанду курс. 2. *мус., ниг.* **санҷ**.

ЛАЪЛӢ II لعلی *кит.* 1. *мансуб ба* **лаъл**. 2. ба ранги лаъл, лаългун, сурх.

ЛАЪЛҚАНД لعلقند ширинлаб, сурхлаби ширингуфтор (*сифати маҳбуба*).

ЛАЪЛОШОМ لعلآشام *кит.* 1. майошом, майхӯр. 2. *кинояаз* хуношом, хунхор.

ЛАЪЛФОМ لعلفام *ниг.* **лаългуна** 1.

ЛАЪН لعن **:таъну лаън** таънаву нафрат.

ЛАЪНАТ *а.* لعنت дуои бад; бадгӯӣ, изҳори нафрат; **лаънат ба…** таъбири дашном, ки дар мавриди изҳори нафрату мазаммати сахт ба касе ё чизе гуфта мешавад; **таънаву лаънат** маломату нафрат; **лаънат кардан // лаънат фиристодан // лаънат хондан** нафрин гуфтан, изҳори нафрату дашном кардан.

ЛАЪНАТӢ لعنتی *мансуб ба* **лаънат**; лаънаткарда, малъун; сазовори лаънат: **адӯи лаънатӣ, рашки лаънатӣ, саги лаънатӣ, ҷонвари лаънатӣ**.

ЛАЪНАТКАРДА لعنت کرده *ниг.* **лаънатӣ**.

ЛАЪНАТНОМА لعنتنامه навиштае, ки дар бораи лаин будани касе далолат мекунад, номаи лаънат.

ЛЕВЛАНГ ليولنگ *кит.* дӯғи хушкшуда, қурут, кашк.

ЛЕГАЛӢ ليگلی барои фаъолияти ошкоро иҷозат додашуда, қонунӣ шинохташуда, *муқоб.* **пинҳонӣ**: **ҳизби легалӣ, легалӣ шудан (гардонидан)**.

ЛЕГИОН *лот.* ليگيان 1. номи қисмҳои махсуси ҳарбӣ ва политсия дар баъзе мамлакатҳо. 2. *таър.* номи қисми ҳарбӣ дар Рими қадим.

ЛЕЗАК ليزک *варз.*, *нав.* ҷиҳози варзишӣ, ки ба пой баста, бо вай дар рӯи барф ва ях ҳаракат мекунанд; лижа.

ЛЕЗГИН ليزگين *ниг.* **лазгӣ 2.**

ЛЕЗИДАН ليزيدن *ниг.* **лағжидан**.

ЛЕЙБОРИСТ *англ.* ليبارست узви ҳизби лейбористӣ.

ЛЕЙБОРИСТӢ ليبارستی ҳизби коргариест дар Инглистон ва баъзе давлатҳои дигар, ки сиёсати ислоҳоти созишкоронаро пеш мебарад: **ҳизби лейбористӣ**.

ЛЕЙКОТСИТ *ю.* ليکاتسيت *биол.* яке аз қисмҳои таркибии хун, ки аз ҳуҷайраҳои сафедтоби ҳаракатдор иборат мебошад.

ЛЕЙТЕНАНТ *фр.* ليتننت *ҳ.* унвони афсари хурд дар қувваҳои мусаллаҳ; **лейтенанти калон** дараҷаи сеюми унвони афсарӣ; **лейтенанти хурд** дараҷаи аввали унвони афсарӣ.

ЛЕЙТЕНАНТӢ ليتننتی *мансуб ба* **лейтенант**.

ЛЕК ليک *шакли кӯтоҳи* **лекин**.

ЛЕКИН ليکن *пайвандаки хилофӣ* 1. аммо, вале, лекин. 2. бо вуҷуди ин; дар баробари ин.

ЛЕКСИКА *ю.* ليکسيکه *збш.*, *ниг.* **вожагон**.

ЛЕКСИКӢ ليکسيکی *збш. мансуб ба* **лексика**; вожагонӣ, луғавӣ.

ЛЕКСИКОГРАФИЯ *ю.* ليکسيکاگرفيه *збш.*, *ниг.* **фарҳангнигорӣ.**

ЛЕКСИКОЛОГИЯ *ю.* ليکسيکالاگيه *збш.*, *ниг.* **вожашиносӣ**.

ЛЕКСИЯ *лот.* ليکسيه баёни лафзии ягон мавзӯи таълимӣ ё илмию сиёсӣ; маърӯза; суханронӣ; **лексияи оммавӣ** шакли тарғиб ва пахн кардани донишҳои сиёсӣ ва илмӣ дар муссисаҳои фарҳангию маърифатӣ; **лексияи таълимӣ** яке аз шаклҳои таълим ва усулҳои тадрис дар мактабҳои олӣ.

ЛЕКТОР *лот.* ليکتار *ниг.* **маърӯзакунанда**.

ЛЕЛА(К) ليله//ليلک *гуфт.*, *ниг.* **ангушт**.

ЛЕНТА *олм.* لينته 1. матои нафиси пахни тасмамонанд, ки барои ороиши либос ва мӯи сари занону духтарон ба кор мебаранд. 2. *ниг.* **навор**; ҳар чизи шабеҳи навор: **лентаи оиқ; лентаи сабти овоз.**

ЛЕПТОП *англ.* ليپتاپ навъи компютери сабук, батареядор, ки ба сурати кифи хурд сохта шудааст, ноутбук.

лес ليس 1. *асоси замони ҳозира аз* **лесидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* лесанда: **косалес, табақлес…**

ЛЕСАК ليسک *зоол.* тӯқумшуллук, ҳалазун: **кирми лесак; мӯрчаи лесак** мӯрчаи хурд.

ЛЕСАНДА ليسنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **лесидан**; он ки ё он чи ки чизеро мелесад.

ЛЕСИДА ليسيده *сифати феълии замони гузашта*

аз **лесидан**; **лесида-лесида** дар ҳолати лесидан, лесида истода; **лесида рафтан** андак расида гузаштан; ◊ **хок лесида** *сифати феълии замони гузашта аз* **хок лесидан**; **гурба барин лесида калон кардан** касеро аз ҳад зиёд эҳтиёт ва ғамхорӣ карда, ба воя расонидан; **хоки мадрасаро лесида баромадан** азобу машаққати мадрасаро аз сар гузаронидан, гарди мадрасаро хӯрдан.

ЛЕСИДАН لیسیدن 1. бо забон молидани чизе, бо забон молида пок кардани чизе: **ангушт лесидан, лабро лесидан, табақро лесидан**. 2. расида гузаштан. 3. *маҷ.* хӯрдан; хӯрда нобуд кардан; ◊ **таги табақи** *касеро* **лесидан** бар дари кас хизматгорӣ кардан; **хок лесидан** гуруснагӣ кашидан; ба сахтӣ рӯз гузаронидан; **хоки замини сиёҳро лесидан** *ниг.* **хок лесидан.**

ЛЕСОЛЕС لیسالیس зиёд лесидани чизе.

ЛЕСОН(И)ДАН لیساندن//لیسانیدن *тарзи бавоситаи феъли* **лесидан**; ба лесидан водор кардан, маҷбур ба лесидан кардан.

ЛЕТАРГИЯ *ю.* لیترگیه *тиб.* бемории хоболудӣ; хоби сакта.

ЛЁТЧИК *р.* لیاتچیک *ниг.* **фазонавард.**

ЛИБЕРАЛ *лот.* لیبیرل пайрав ё тарафдори либерализм; узви ягон ҳизби либералӣ.

ЛИБЕРАЛИЗМ *лот.* لیبرلیزم назария ва чараёни сиёсӣ, ки тарафдорони сохти парламентӣ ва озодии номаҳдуди демократияю буржуазиро муттаҳид мекунад.

ЛИБОС *а.* لباس пӯшок, пӯшиданӣ, танпӯш, он чи ба тан мепӯшанд: **либоси арӯсӣ (домодӣ), либоси варзишӣ, либоси занона (бачагона), либоси дарида, либоси мотам, либоси нав, либоси пахтадор, либоси сабук, либоси сиёҳ, либоси низомӣ, либос дӯхтан, либос пӯшидан, либос кашидан, либос шустан, тағйири либос кардан,** *ба таври истиора:* **либоси ғам пӯшидан, либоси идона пӯшидан, либоси сабзро ба бар кардани саҳро, либоси сиёсӣ пӯшонидан ба гапи** *касе*, **дар либоси сухан ифода ёфтани фикре; либоси атлас** куртаю лозимии аз матои атлас дӯхташуда; **либоси корӣ** либосе, ки дар вақти кор мепӯшанд; **либоси расмӣ** либоси аз ҷиҳати дӯхт ва ранг якхела (-и ҳарбиён, кормандони мақомоти қудратӣ, талабаю донишҷӯёни баъзе таълимгоҳҳо); **либоси рӯ** либосе, ки аз болои либосҳои дигар мепӯшанд (*аз қабили* ҷома, палто, боронӣ); **либоси таг** он чи дар зери куртаю шалвор, яъне ба рӯи бадан мепӯшанд, тагпӯш; **либоси хонагӣ** поҷомаву хилъат ва дигар либос, ки хоси дар хона пӯшидан аст; ◊ **ба либоси** *касе* **кайк даромадан** *ниг.* **пӯстин (ба пӯстини** *касе* **кайк даромадан); одаму либос, хонаву палос** (*зарб.*) одамро либос ва хонаро палос зинат дода, назаррабо мегардонад, зеби одам либос бошад, зеби хона палос аст.

ЛИБОСБУР لباس‌بر устое, ки андоза гирифта, матоъро бурида, барои либосдӯзӣ омода мекунад, бурандаи либос.

ЛИБОСБУРӢ لباس‌بری 1. *мансуб ба* **либосбур**: **коргоҳи либосбурӣ**. 2. шуғл ва касби либосбур.

ЛИБОСВОР لباس‌وار матои муносиби либосдӯзӣ; **як либосвор**… миқдори матоъ, ки аз он ягон либос (*мас.*, *куртаву лозимӣ*) дӯхтан мумкин аст.

ЛИБОСВОРӢ لباس‌واری матоъҳое, ки аз онҳо либос дӯхта мешавад.

ЛИБОСДОР لباس‌دار ҷомадор, он ки ба тан либос дорад.

ЛИБОСДӮЗ لباس‌دوز дӯзанда, хайёт, дарзӣ.

ЛИБОСДӮЗӢ لباس‌دوزی *исми амал аз* **либос дӯхтан**; шуғл ва касби либосдӯз; хайётӣ: **устохонаи либосдӯзӣ**.

ЛИБОСКАШӢ لباس‌کشی *исми амал аз* **либос кашидан; хонаи либоскашӣ** хона барои тағйири либоси варзишгарон, шиноварон *ва ғ.*

ЛИБОСҚАПАК لباس‌قپک *гуфт.* қапак барои либоси шустаро доштан (*то ин ки ба замин наафтад*).

ЛИБОСОВЕЗАК لباس‌آویزک тахтаи мехзада ё сепояи чангакдори махсус барои овехтани либос ва каллапӯшҳо.

ЛИБОСПӮШӢ لباس‌پوشی 1. *исми амал аз* **либос пӯшидан.** 2. тарзи пӯшидани либос, чӣ хел пӯшидани либос.

ЛИБОСФУРӮШӢ لباس‌فروشی он ҷо, ки либос

мефурӯшанд: **мағозаи либосфурӯшӣ**.

ЛИБОСХОНА لباس‌خانه хонаи махсус дар биноҳои ҷамъиятӣ барои нигоҳ доштани либосҳои рӯ, ҷолибос, ҷомахона.

ЛИБОСШӮӢ لباس‌شویی *исми амал аз* **либос шустан**; *ниг.* **ҷомашӯӣ**.

ЛИБРЕТТО *ит.* لبریتّا *санъ.* матни асари калони мусиқӣ (*опера, оперетта*), ки сароида мешавад; мазмуни мухтасари опера, балет *ва г.*

ЛИВО *а.* لوا байрақ, алам, парчам: **дар зери ливои…, ливои дӯстӣ афроштан, ливои зафар афроштан, ливои истиқлол афроштан**.

ЛИВОТА *а.* لواطه бачабозӣ, амрадбозӣ.

ЛИВОТАГАР لواطه‌گر бачабоз, амрадбоз.

ЛИГА I *фр.* لیگه 1. иттифоқ, иттиҳод; маҷмаъ: **Лигаи Миллатҳо** (*таър.*), **Лигаи давлатҳои араб.** 2. *варз.* чанд дастае, ки дар мавсими бозиҳои варзишӣ дар гурӯҳе муттаҳид карда шудаанд: **лигаи олӣ, лигаи якум**.

ЛИГА II *ит.* لیگه *мус.* аломати камоншакли нотавӣ, ки пайвастагии нотаҳоро нишон медиҳад.

ЛИГАТУРА *лот.* لیگتوره *збш.* шакли пайвастаи ду ё зиёда ҳарфҳо дар навишт (*мас.*, *ҳарфҳои дар як ҷо навишташудаи кофу алиф ва г. дар хати арабӣ*).

ЛИҒОЯТ *а.* لغایت ба шумули…, то худи…, то ҳадди...

ЛИДЕР *англ.* لیدر 1. сарвар, роҳбар. 2. *варз.* пешсафи мусобиқа.

ЛИЖА *р.* لیژه асбоби чӯбӣ ё оҳанине, ки ба таги по баста, бо ёрии ду чӯбдасти дарози асомонанд худро тела дода, дар рӯи барф лағжида роҳ мегарданд, лезак.

ЛИЖАРОНӢ لیژه‌رانی *варз.* бо лижа роҳ гаштан дар рӯи барф; *ниг.* **лижатозӣ**.

ЛИЖАТОЗ لیژه‌تاز он ки дар рӯи барф бо лижа медавад.

ЛИЖАТОЗӢ لیژه‌تازی *варз.* навъе аз варзиши зимистонӣ, ки дар он варзишгарон рӯи барф бо лижа лағжида медаванд, лижаронӣ.

ЛИКЁР *фр.* لکیار нӯшокии ширину хушбӯй, ки аз спирту шираи мевае тайёр мекунанд.

ЛИККАС لکّس *ниг.* **лик-лик; ликкас кардан** парида гаштан, ҷаҳида гаштан; **ликкас карда омадан** *маҷ.* зуду ногаҳон омадан ба ҷое.

ЛИККОНДАН لیکاندن ҷунбондан (*думро*).

ЛИКЛИК لیک لیک *гуфт.* чӯбаки ба зери дӯли осиё баста, ки ба рӯи санг расида, бо гардиши санг ларзида, боиси муттасил аз дӯл поин рехтани гандум мегардад.

ЛИК-ЛИК لک‌لک 1. *калимаи тақлиди овози* ҷунбидани чӯби зери дӯли осиё дар вақти гардиши санг. 2. *калимаи тасвирӣ* тарзи думҷунбонии саг *ва г.*

ЛИҚ لق *гуфт.* пур; лаболаб, саршор: **лиқ пур будан** ниҳоят пур будан; **лиқ одам будан** ниҳоят пур аз одам будан, воқеъ гаштани одамони хеле зиёд дар ҷое; **чашми** *касе* **лиқи об шудан** чашми касе пур аз ашк шудан (*ҳолати пеш аз гиристан*).

ЛИҚҚА لقّه *ниг.* **лиққонак**.

ЛИҚҚИДА لقّیده *гуфт. сифати феълии замони ҳозира аз* **лиққидан**; ҷунбондан.

ЛИҚҚИДАН لقّیدن *гуфт.* ҷунбидан (-и ягон чизи шалақ).

ЛИҚҚОНАК لقّانک ҷунбонак; шалақ; номаҳкам: **дандони лаққонак** дандоне, ки меҷунбад.

ЛИҚҚОНДАН لیقّاندن *гуфт. тарзи бавоситаи* **лиққидан**; ҷунбондан.

ЛИҚ-ЛИҚ لق‌لق *гуфт. калимаи тақлиди овози* ҷунбиши моеот; ◊ **лиқ-лиқ карда гаштан** базӯр гаштан; вазъияти ноустувор доштан.

ЛИҚО *а.* لقا рӯй, чеҳра, симо; ◊ **атояшро ба лиқояш бахшидан** барои надидани дидори одами бад аз баҳри фоидае, ки аз ӯ мерасад, гузаштан.

ЛИМИЁ *ю.* لیمیا *кҳн.* яке аз илмҳои асримиёнагии риёзӣ, ки бахши шумори ададҳо ба он дахл доштааст.

ЛИМИТ *лот.* لمیت меъёри муайян, ки дар истифода ё сарфи чизе риояи он ҳатмист.

ЛИМОНАД *фр.* لیماند нӯшобаи ширине, ки одатан аз оби лимӯ ва шарбати қанд тайёр карда мешавад.

мешавад.

ЛИМӮ لیم 1. меваи туршмазаи хушбӯй, ки дар ҷойҳои зимистонаш гарм мерӯяд. 2. дарахти ин мева.

ЛИМӮГИЁҲ لیموگیاه навъи дарахт аз хонаводаи лимӯҳо.

ЛИМӮЗОР لیموزار майдони дарахтҳои лимӯ.

ЛИМӮПАРВАР لیموپرور боғбоне, ки бо нигоҳубини дарахтони лимӯ ва ба даст овардани ҳосили он машғул аст; мутахассиси парвариши лимӯ.

ЛИМӮПАРВАРӢ لیموپروری соҳаи кишоварзӣ, ки барои парвариши дарахтони лимӯ ва гирифтани меваи он махсус гардонида шудааст; парвариши дарахти лимӯ.

ЛИМӮРАНГ لیمورنگ ба ранги лимӯ, ранги зарди равшан.

ЛИМӮХОНА لیموخانه ҷои махсуси парвариш ва нигоҳубини лимӯ (*хусусан дар кишвари обу ҳавояш барои парвариши лимӯ номусоид*).

ЛИНГ لنگ 1. ҳар кадом аз пойҳо аз сарпанҷа то қадкашак. 2. ҳар кадом аз ду бари чизе ё боре, ки ба ҳам баста, ҳар кадоми онро ба як паҳлуи маркаб бор мекунанд: **линги (почаи) хӯрҷин;** ◊ **линги** *касеро* **аз осмон овардан** касеро сахт танбеҳ додан.

ЛИНГА لنگه *ниг.* **халта**.

ЛИНГВИСТИКА *фр.* لینگویستیکه *ниг.* **забоншиносӣ.**

ЛИНГДАРОЗ لینگدراز он ки пойҳояш дарозанд, қадбаланд.

ЛИНГЗАНӢ لینگزنی задан бо лагад, ҷанг бо лагад (*дар гӯштингирӣ*), позанӣ.

ЛИНГОФОН *англ.* لینگافان *тех.* воситаи техникӣ барои мустақилона омӯхтани нутқи шифоҳӣ дар дарсҳои забон.

ЛИНГЧА لنگچه *гуфт.* тӯрбаи хурд, халта.

ЛИНЗА *олм.* لینزه *физ.* навъе аз шишаҳои шаффофи булӯрии оптикӣ, ки дар дурбин, дастгоҳи суратгирӣ *ва г.* истифода бурда мешавад.

ЛИНОЛЕУМ *лот.* لینالئوم *сохт.* матои ғафсу сахти обногузаре, ки барои пӯшондани фарши хона ба кор мебаранд.

ЛИНОТИП *лот.* لیناتیپ *нашр.* мошини ҳуруфчинии матбаа, ки матнро дар шакли яклухти филизӣ ба чоп тайёр мекунад.

ЛИНТЕР *англ.* لینتیر мошин барои ҷудо кардани тибити (нахи) пахта аз чигит; **пахтаи линтер** пахтаи пастсифат, ки аз боқимондаҳои нахи чигити тозакарда ба даст омадааст.

ЛИП-ЛИП لپلپ *калимаи тасвирӣ* ҳолати ниҳоят суст сӯхтани чароғ, шамъ *ва г.*; йилт-йилт, милт-милт; **лип-лип кардан** суст, канда-канда нурафшонӣ карда, сӯхтани чароғ, шамъ *ва г.,* қариб ба хомӯшшавӣ расидани чароғ; милт-милт кардан.

ЛИРА I *ит.* لیره воҳиди пул дар Италия, Туркия ва баъзе мамлакатҳои дигар.

ЛИРА II *ю.* لیره асбоби тордор дар Юнони қадим, ки тасвири он ҳамчун рамзи мусиқӣ ва санъат қабул шудааст.

ЛИРИЗМ *ю.* لیرزیم *адш.* ҷанбаи лирикӣ; илҳоми шоирона, эҳсосоту ҳаяҷони баланд дар асарҳои бадеӣ.

ЛИРИКА *ю.* لیریکه *адш.* 1. ҷинси бадеӣ, ки дар он эҳсосоту таассурот ва рӯҳияву ҳаяҷони шоир дар шакли назм ифода ёфтааст. 2. асарҳои бадеӣ, ки дар ин навъи назм эҷод шудаанд, асарҳои лирикӣ: **лирикаи ишқӣ, лирикаи фалсафӣ, лирикаи Ҳофиз**.

ЛИРИКӢ لیریکی *мансуб ба* **лирика**; ғиноӣ: **асарҳои лирикӣ**.

ЛИСОН *а.* لسان *кит.* забон, лафз.

ЛИСОНУЛҒАЙБ *а.* لسانالغیب *кит.* 1. забони ғайб, забони асрор. 2. лақаби шоири машҳури форсу тоҷик Ҳофизи Шерозӣ.

ЛИТВАГӢ لتوگی *мансуб ба* **Литва** (*яке аз кишварҳои Назди Балтика*); номи халқи сокини Литва; намояндаи миллати Литва; **забони литвагӣ** забони аҳолии асосии Литва, забони литвонӣ.

ЛИТВОНӢ لتوانی *ниг.* **литвагӣ**.

ЛИТОГРАФИЯ *ю.* لتاگرفیه 1. чопи сангӣ. 2. чопхонаи сангӣ, ки дар он ҷо матн ё сурати ба сиёҳии махсус навишташударо ба санг

сиёҳии махсус навишташударо ба санг гузаронда, аз рӯи он нашр мекунанд.

ЛИТР *фр.* ليتر воҳиди вазни моеот аз рӯи зарфият, ки ба ҳазор сантиметри мукааб баробар аст; ҳамин миқдори ягон ҷисми моеъ

ЛИТСЕЙ *ю.* لتسيى навъи мактаби миёна, ки дар он таълими амиқи баъзе фанҳо ба роҳ монда шудааст.

ЛИТСЕНЗИЯ *лот.* لتسينزيه 1. иҷозатномае, ки барои воридоту содироти мол аз тарафи мақомоти давлатӣ дода мешавад, парвона. 2. ҳуқуқи истифодабарии бепул ё имтиёзноки ихтироот *ва г.* барои истеҳсоли чизе.

ЛИФ ليف 1. пӯсти нарми дарахти хурмо *ва г.,* ки аз он барои шустушӯи бадан ва зарфҳо бо собун истифода мебаранд. 2. чӯткаи нарми аз мӯй сохташуда барои тоза кардани чизе; **лиф задан** чизеро бо лиф тоза кардан. 3. мӯқалами рангмолӣ. 4. навъи ҳуҷайраҳои гиёҳии дароз; риштаҳои маснӯии нозуку баланд монанди катон ва хурмо.

ЛИФА ليفه *ниг.* **нифа**.

ЛИФДОР لفدار тордор, нахдор, дорои лиф: **растаниҳои лифдор**.

ЛИФЗАНӢ لفزنى амали задани лиф, лиф задан.

ЛИФӢ ليفى *мансуб ба* **лиф** 1.

ЛИФКАДУ ليفكدو *ниг.* **лиф**.

ЛИФОФА *а.* لفافه 1. он чи чизе ба он печонда шавад. 2. халтачаи махсуси коғазӣ, ки мактубро дохили он гузошта, ба ҷое мефиристанд, конверт, пакет.

ЛИФОФАНОК ليفافه‌ناک дорои лифофа (2), лифофадошта: **хати лифофанок**.

ЛИФТ *англ.* ليفت мошини махсус барои ба боло баровардану фуровардани одамон ва борҳо дар биноҳои баланди серошёна, осонсур, осонбар.

ЛИФТБОН ليفت‌بان он ки мутасаддии кори лифт мебошад.

ЛИҲОЗ *а.* لحاظ нигоҳ, назар, мулоҳиза; **аз ин лиҳоз** аз ин нуқтаи назар; аз ин ҷиҳат; **аз лиҳози…** аз ҷиҳати…

ЛИҲОЗО *а.* لهذا *кит.* бинобар ин, ба ин сабаб.

ЛИҲОФ *а.* لحاف кӯрпаи болопӯш.

ЛИҲЯ *а.* لحيه риш.

ЛО I *а.* لا *кит.* нест, не; но, бе (*ба ин маънӣ бештар ҳамчун пешванд бо як қатор калимаҳо меояд*: **лоилоҷ, ломакон**).

ЛО//ЛОЙ II لاى//لا таҳ, қабат; **ло ба лои…** қабат ба қабати…, мағз андар мағзи…; байни…, мобайни…

ЛОАҚАЛ *а.* لااقل дасткам, ақаллан, ҳеҷ набошад.

ЛОБА لابه 1. зорӣ, тавалло. 2. хушомадгӯӣ бо аҷзу фурӯтанӣ аз роҳи ҳила, чоплусӣ бо чарбзабонӣ. 3. фиреб, ҳила, найранг. 4. шӯхӣ, ҳазл; **лобаҳои фарох** бозӣ ва шӯхии бисёр.

ЛОБАГАР لابه‌گر 1. он ки хоҳиш ва аҷзу зорӣ мекунад, он ки зориву тавалло мекунад. 2. тамаллуқ ва хушомадкунанда.

ЛОБАГАРӢ لابه‌گرى 1. хоҳиш ва аҷзу зорӣ кардан, зориву тавалло кардан. 2. тамаллуқ ва ширинзабонӣ.

ЛОБАКУНОН لابه‌كنان *феъли ҳол аз* **лоба кардан**; зориву таваллокунон, хушомадкунон.

ЛОБУД(Д) *а.* لابد 1. *кит.* ночор, ноилоҷ, ногузир. 2. албатта, ҳатман.

ЛОБУДДАН لابدًا ба таври ҳатмӣ, ночор.

ЛОБУДДӢ لابدّى зарурӣ, ночорӣ, ҳатмӣ.

ЛОВИДАН لاويدن *гуфт.* молидан (-и лой, равған *ва г.*); андова кардан.

ЛОГАРИФМ *ю.* لاگريفم *риёз.* нишондиҳан-даи дараҷаи реша, ки ададӣ муайяне ҳосили зарби онҳост.

ЛОГАРИФМӢ لاگريفمى *риёз., мансуб ба* **логарифм**; **ҷадвали логарифмӣ** ҷадвали ҳисоби логарифмҳо.

ЛОҒ لاغ *кит.* ҳазл, шӯхӣ, зарофат, истеҳзо, тамасхур; хуштабъӣ, суханони ҳазломез.

ЛОҒАР لاغر инсон ё ҳайвони камгӯшт, хароб: қоқина; *муқоб.* **фарбеҳ**: **ҷисми лоғар, лоғар шудан**; ◊ **лоғар шудани замин** кам шудани ҳосилхезии замини кишт.

ЛОҒАРАНДОМ لاغراندام одами хароб, лоғарбадан, қоқина.

ЛОҒАРАНДОМӢ لاغراندامی лоғарандом будан, камгӯштӣ.

ЛОҒАРБАДАН لاغربدن *ниг.* **лоғарандом**.

ЛОҒАРЗАМИН لاغرزمین замини беқуввати камҳосил.

ЛОҒАРӢ لاغری лоғар будан, харобӣ, қоқинагӣ.

ЛОҒАРМИЁН لاغرمیان дорои камари борик, камарборик.

ЛОҒАРНИҲОД لاغرنهاد наҳиф, заиф, наҳифҷусса.

ЛОҒАРТАН لاغرتن *ниг.* **лоғарандом**.

ЛОҒАРҶУССА لاغرجثه *ниг.* **лоғарандом**.

ЛОД I لاد *кҳн.* 1. лой, гил. 2. девори похса; лойдевор. 3. як лой (қабат) аз девори похса.

ЛОД II لاد *кит.* матои нозук, порчаи тунуки нафис.

ЛОД III لاد *ниг.* **лодан**.

ЛОДА لاده аҳмақ, аблаҳ; содалавҳ, гӯл.

ЛОДАН//ЛОЗАН لادن//لاذن 1. *бот.* як навъ растании бисёрсола аз оилаи чилликгулҳо, ки пояи навруста ва барги онро ба таом меандозанд ва ҳамчунин дар тиб ба кор мебаранд. 2. моддаи самғии ин растанӣ, ки дар маросимҳои динӣ дуд мекунанд.

ЛОЕҲ *а.* لایح *кит.* ошкор, зоҳир, ҳувайдо.

ЛОЖА *фр.* لاژه ҷои алоҳидаи чандкаса дар театр.

ЛОЖВАРД لاژورد *ниг.* **лоҷвард**.

ЛОЗИМ *а.* لازم 1. зарур, даркор, боистанӣ; **лозим будан** зарур будан, даркор будан; зарурат ба миён омадан (*ба коре ё ба касе*); **лозим донистан** зарур шумурдан; **лозим омадан** зарур шудан, даркор шудан; зарурат ба миён омадан, эҳтиёҷ пайдо шудан; **лозим шудан** даркор шудан; эҳтиёҷ пайдо шудан; **лозим аст, ки…** зарур аст, ки…; ногузир аст, ки…; бояд, ки…; **лозим нест** даркор нест; зарурат надорад, эҳтиёҷ нест; **шитоб лозим нест** саросема шудан даркор нест, шитоб набояд кард. 2. зарурӣ, воҷиб, муқтазӣ; **иқдоми лозим амалӣ намоянд** (*ё* **мабзул фармоянд)** чораи лозима бинанд; ◊ **феъли лозим** *кҳн., грам.* феъли монда.

ЛОЗИМА *а.* لازمه 1. *муаннаси* **лозим**. 2. чизи зарурӣ, чизи даркорӣ; **лозимаи дӯстӣ** он чи, яъне шарту шароите, ки барои дӯстӣ зарур аст; **чора(ҳо)и лозима** тадбиру илоҷи зарурӣ, чораҳои даркорӣ.

ЛОЗИМИЯТ *а.* لازمیت даркорӣ, лозим будан.

ЛОЗИМӢ لازمی 1. даркорӣ, зарурӣ. 2. поҷома, эзор.

ЛОЗОЛ *а.* لازال 1. безавол, фанонопазир. 2. ҳамеша.

ЛОИДАН لائیدن 1. нолидан. 2. ҳарзагӯӣ кардан.

ЛОИҚ *а.* لایق муносиб, сазовор, шоиста: **лоиқи эҳтиром, пешкаши лоиқ, лоиқи мансабе будан, лоиқи ҷазо будан, лоиқи шавҳар шудан, ба коре лоиқ дидан**.

ЛОИЛОҶ *а.* لاعلاج ночор, аз рӯи ноилоҷӣ.

ЛОИҲА *а.* لایحه 1. тарҳу нақшаи ҳаматарафа коркардаи ягон бино ва сохтмон: **лоиҳаи чизеро кашидан**. 2. матни пешакии ягон қарор ё ҳуҷҷат, ки ба муҳокима гузошта мешавад: **лоиҳаи ислоҳоти…, лоиҳаи фармон, лоиҳаи қонун.**

ЛОИҲАВӢ لایحوی *мансуб ба* **лоиҳа**; **расондан ба меъёри лоиҳавӣ** расондан ба дараҷае, ки дар лоиҳа ба назар гирифта шудааст.

ЛОИҲАКАШ لایحه‌کش мутахассисе, ки тарҳу лоиҳаи сохтмони бино ва иншоотеро мекашад, меъмор.

ЛОИҲАКАШӢ لایحه‌کشی *исми феълӣ аз* **лоиҳа кашидан: идораи лоиҳакашӣ, институти лоиҳакашӣ**.

ЛОИҲАСОЗ لایحه‌ساز *ниг.* **лоиҳакаш**.

ЛОИҲАСОЗӢ لایحه‌سازی *ниг.* **лоиҳакашӣ**.

ЛОӢ لایی *ниг.* **лойин**.

ЛОЙ I لای 1. хоки бо об омехтаву шӯрида, ки дар деворзанӣ, андова *ва г.*, ба кор мебаранд; гил; гили нарми таҳи оби ҷӯ, ҳавз *ва г.,* таҳнишин: **лойи бӯтана, лойи сақичмонанди**

часпак, лойи шита, лойи шуррут, ба бом лой кашидан, ба лой ғӯтидан, ба лой девор задан, дар лой банд шудан; лойи муоличавӣ гиле, ки барои табобати баъзе дардҳо истифода мебаранд; **замини лой** замини обу хокашро ба лой табдилдода; замини намиаш зиёд ва нарм, ки шудгору кишт кардан имконнопазир аст; **оби лой** оби гилолуд, оби ғайри соф: **об лой шудан; лой кардан** а) хоку обро омехта, лой тайёр кардан; б) *гуфт.* лойолуд кардан (*мас.*, *либосро*), ба гилу лой расонда, чиркин кардан (*мас.*, *дастро*); в) обро лой кардан, гилолуд кардан; **лой хобондан** тайёр карда, дам додани лой; **роҳ лой шудан** ба лой табдил ёфтани хоки роҳи бефарш (*дар натиҷаи боришот ва г.*). 2. *гуфт., маҷ.* пул, пули аз роҳи ғайриқонунӣ ба даст даромада, пули ҳаром: **лойи чизеро гирифтан; ◊ об(ро) лой кардан** а) дар коре ё ҷое қасдан бесарусомонию бетартибӣ барпо кардан (*барои рӯпӯш кардани ягон сирри худ*); б) дар байни мардум шӯру фитна андохтан; **об(ро) лой карда, моҳӣ доштан** корро қасдан чигилу вайрон карда ё дар байни одамон шӯру фитна андохта, ба мақсади нопоки худ расидан; **обу лой кардан** *чизеро* чизи дуздиро фурӯхтан; чизеро пинҳонӣ ё ба нархи ғайриқонунӣ фурӯхта, пули онро аз они худ кардан; **аз лой гурехта, ба лойдон афтодан** *назири* **аз борон гурехта, ба новдон дучор шудан; бо як лой ду похса задан** *назири* **ба як тир ду нишон задан; хари касе аз лой гузаштан** муҳими касе бароварда шудан, рафъ шудани эҳтиёҷи касе, мушкили касе ҳал шудан; **об аз боло лой (аст) // об аз сар лой (аст)** (*мақ.*) кор аз бунёдаш вайрон (*дар мавриди аввал сардорон қонунро вайрон кунанду сипас тобеонашон аз онҳо ибрат гиранд, гуфта мешавад*).

ЛОЙ II لای 1. *ниг.* **ло** II. 2. *боф.* ҳар қабати ба навор печидаи матои бофташуда: **як лой карбос; як лой зиёд (будан)** аз тахмин зиёд (будан); аз гумони касе як дараҷа беҳтар (будан).

ЛОЙБОЗӢ لای‌بازی аз лой бозичаҳо сохта, банд шудани бачаҳо.

ЛОЙГАР لای‌گر он ки лой омода мекунад, он ки бо лой сару кор дорад: **устои лойгар**.

ЛОЙГАРӢ لای‌گری 1. *мансуб ба* **лойгар**; шуғли лойгар. 2. мавсими боронгарӣ ва лой шудани замин (*таги по*): **лойгарии баҳор**.

ЛОЙДОН لای‌دان 1. чуқурии пурлой: **аз лой гурехта, ба лойдон афтодан** (*зарб.*). 2. *ниг.* **лойхона**. 3. *маҷ.* ботлоқи фисқу фасод ва корҳои зишту ношоям.

ЛОЙИН لایین аз лой сохташуда: **суфаи лойин, хонаи лойин**.

ЛОЙКАШ لای‌کش он ки лойи сохтмонро ба ҷое *(болои бом, болои девор ва г.)* кашида мебарад.

ЛОЙКОРӢ لای‌کاری амали лой тайёр кардан ва андова кардан дар сохтмон.

ЛОЙҚА لایقه лойи сиёҳи нарму часпак, ки дар таги ҳавз, ҷӯй ва обҳои таҳшиншуда пайдо мешавад, сиёҳлой, лаҷан.

ЛОЙҚАДОР لایقه‌دار (оби) дорои лойи сиёҳу часпак.

ЛОЙҚАЗОР لایقه‌زار *ниг.* **лойқадор.**

ЛОЙОБ//ЛОЙОБА لای‌آب//لای‌آبه 1. оби тирае, ки аз об шудани барфҳо ва селобаҳо ҷорӣ мешавад. 2. лойи суюқ, лойи шуррут.

ЛОЙОЛУД لای‌آلود 1. омехта бо лой, тира: **оби лойолуд.** 2. он чи ба он лой чарахса зада ё олуда бошад, олуда ба лой: **дастони лойолуд, либоси лойолуд, мӯзаи лойолуд, лойолуд шудан**.

ЛОЙОМОЧ لای‌آماچ ҷуфт кардани замин пеш аз коридани шолӣ дар даруни кӯли оби пали шолӣ.

ЛОЙФИШОН لای‌فشان лойе, ки аз даҳонаи вулқонҳо бо фишори баланд берун мешавад.

ЛОЙХОБОНӢ لای‌خابانی *исми феълӣ аз* **лой хобондан**; тайёр кардани лой барои сохтмон.

ЛОЙХОНА لای‌خانه ҷое, ки дар он лой мехобонанд.

ЛОЙХӮРАК لای‌خورک *зоол.* як навъ мурғаки дарозпои ботлоқӣ; **кирми лойхӯрак** *зоол.* кирми сурхчаи боронӣ.

ЛОЙШАКАР لای‌شکر таҳнишини шакари ҷӯшондашуда (*барои қиём*); ширае, ки аз нишоста ҳосил карда мешавад.

ЛОК//ЛАК I لاک//لک моеи самғдори дар спирт, скипидар ё равған ҳалкарда, ки барои ҷилодиҳӣ ба чӯб, чарм *ва г.* мемоланд: **лок задан, лок молидан; локи мӯй** лок барои ороиши мӯй.

ЛОК II لاک *кҳн.* косаи чӯбин.

ЛОК III لاک *ниг.* **лак** II.

ЛОК IV *кит., кҳн.* сангпушт; *муқ.* **локпушт**.

ЛОК V *ҳ.* لاک ранги сурхе, ки дар Ҳиндустон аз шираи баъзе дарахтон ҳосил карда, дар наққошӣ *ва г.* ба кор мебаранд ва аз як қисми дурушти он сурғуч месозанд.

ЛОКАТОР *лот.* لاکتار *радио* абзоре, ки ҷои ҷисмро ба воситаи мавҷҳои садоӣ ё электромагнитӣ муайян мекунад.

ЛОКДОР لاک دار дорои лок.

ЛОКЗАДА لاکزده *сифати феълии замони гузашта аз* **лок задан**; локдор: **мӯзаи локзада**.

ЛОКЗАНӢ لاکزنی *исми феълӣ аз* **лок задан**.

ЛОКИН لاکین *ниг.* **лекин**.

ЛОКӢ I لاکی *мансуб ба* **лок I**; локзада; аз чарми локзада дӯхташуда; **маҳсии локӣ** маҳсии аз чарми сахт дӯхташуда.

ЛОКӢ II لاکی *лаҳҷ.* миёнбанд, рӯмоли мардона.

ЛОКОМОТИВ *лот.* لاکاماتیو номи умумии мошинҳое (*аз қабили паровоз, тепловоз, электровоз*), ки дар болои релсҳо ҳаракат карда, вагонҳоро мекашанд: **депои локомотив**.

ЛОКПУШТ لاکپشت *кит.* сангпушт, кашаф.

ЛОКХӮРДА لاکخورده чизи чармине, ки аз лок сер шудааст: **пойафзоли локхӯрда**.

ЛОҚ لاق *гуфт.* кӯҳна, фарсуда; **лоқу пар** чизу чора, майда-чуйдаи рӯзгор, лақу луқ.

ЛОҚАЙД *а.* لاقید он ки ба чизе аҳамият намедиҳад, бепарво.

ЛОҚАЙДӢ لاقیدی бепарвоӣ, бетаваҷҷӯҳӣ.

ЛОҚАЙДОНА لاقدانه бепарвоёна, бетаваҷҷӯҳона.

ЛОЛ I لال гунг, лакнатдор; **лолу мабҳут** хомӯшу ҳайрон; **лол шудан** аз забон мондан; **забони** *касе* **лол шудан (гаштан)** аз забон мондан, забони касе гирифтан, гап зада натавонистан.

ЛОЛ II لال *ниг.* **лаъл** 1, 2; ранги сурх.

ЛОЛА لاله *бот.* гули саҳроии пиёзакбех, ки баргҳои сурху зард ва дигар рангҳо дошта, тарафи думчааш сиёҳ аст: **лолаи арғувонӣ, лолаи аҳмар, лолаи хандон, лолаи ҳамро, лола чидан; лолаи кӯҳӣ** лолаи ғафсбарги калонкоса; **мавсими лола** вақти шукуфтани гули лола, ки ба аввали баҳор рост меояд.

ЛОЛАВОР لالهوار мисли лола, ҳамчун лола, ломонанд.

ЛОЛАГУН لالهگون ба ранги лола, лоларанг, сурхранг: **рухсораи лолагун, чеҳраи лолагун, лолагун намудан, лолагун тобидан (-и шафақ), лолагун шудан (гаштан)**.

ЛОЛАЗОР لالهزار ҷое, ки лолаи зиёд рӯидааст; ҷои сергули шукуфта; *ба тариқи истиора*: **лолазори ватан, лолазори умр, баҳори лолазор**.

ЛОЛАКАҲАК لالهکهک *лаҳҷ., ниг.* **лолахасак**.

ЛОЛАНГ لالنگ таом ва тиккаҳои нон, ки гадоён ва фақирон аз меҳмонӣ ва дастархонҳо ҷамъ мекарданд.

ЛОЛАОСО لالهآسا *ниг.* **лолавор**.

ЛОЛАПӮШ لالهپوش пӯшида бо лолаи шукуфта, ороста бо гули лола: **лолапӯш гаштан**.

ЛОЛАРАНГ لالهرنگ *ниг.* **лолагун: баҳори лоларанг, рӯи лоларанг, шафақи лоларанг**.

ЛОЛАРУХ لالهرخ **1.** он ки рухсораҳои лолаосо сурх дорад: **духтари лоларух**. **2.** *маҷ.* маҳбубаи зебо, хушрӯ.

ЛОЛАРУХСОР لالهرخسار *ниг.* **лоларӯ**.

ЛОЛАРӮ(Й) لالهرو(ی) **1.** он ки рӯяш монанди лола сурх аст. 2 *маҷ.* маҳбубаи зебо, хушрӯ.

ЛОЛАСОН لالهسان *ниг.* **лолавор**.

ЛОЛАХАСАК لالهخسک *бот.* навъи лолаи зудхазоншаванда, ки барги гулу пояаш тунуку борик мешавад, дар ҳар куҷо мерӯяд, монанди кӯкнор тухм мебандад.

ЛОЛАЧИНӢ لالهچینی *исми амал аз* **лола чидан**;

чидани лола.

ЛОЛӢ لالی вазъ ва ҳолати лол, лол будан, гунг будан, гунгӣ.

ЛОЛМОНӢ لال‌مانی лол мондан, гунг шудан, моту мабҳут шудан.

ЛОЛО I لالا 1. дурахшон, дурахшанда: **лӯълӯи лоло**. 2. *гуфт.* нағз, хуб (*дар забони кӯдакон*); **лоло шудан** а) нав шудан; б) беҳ шудан, хуб шудан.

ЛОЛО II لالا *кит.* хизматгор; ғулом; **лолои сиёҳ** ғуломи ҳабашӣ, ғуломи зангӣ.

ЛОЛОӢ لالایی *ниг.* **алла; лолоӣ хондан** алла гуфтан.

ЛОМ I لام 1. *номи ҳарфи бисту ҳафтуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ* (ل). 2. *киноя аз* зулфи каҷи духтарон; ◊ **лом (ломи мим) нагуфтан** дам назадан, хомӯш будан.

ЛОМ II لام *кҳн.* либоси кӯҳнаву дарида, жандаи қаландарону дарвешон.

ЛОМ III لام *кит.* 1. худситоӣ; лофу газоф. 2. зебу зинат, зевар.

ЛОМ IV لام *кит.* омехтаи ҳазориспанди сӯхта, мушку анбар ва нилу лоҷувард, ки барои дафъи чашмзахм ба пешонӣ ва баногӯши кӯдакон мемолиданд.

ЛОМА I لامه *кҳн.* рӯмол *ва г.,* ки аз болои салла мебастанд.

ЛОМА II *а.*لامه *таър.* либоси ҷангӣ, ки аз ҳалқаҳои оҳанӣ месохтанд, зиреҳҷома.

ЛОМАЗҲАБ *а.* لامذهب *кит., таҳқ.* бедин, беимон.

ЛОМАЗҲАБӢ لامذهبی бединӣ, беимонӣ, бемазҳаб будан.

ЛОМАКОН لامکان 1. он ки ҷои ист (истиқомат) надорад, бемакон, беҷой. 2. *д.* сифати Худо.

ЛОМАКОНӢ لامکانی ломакон будан, бемаконӣ, беҷоӣ.

ЛОМАҲОЛ//ЛОМАҲОЛА *а.* لامحال//لامحاله *кит.* ногузир, ночор.

ЛОМБАРД *ит.*لامبرد *ниг.* **гаравхона**.

ЛОМЕА *а.* لامعه *кит.* нур, ҷило; ламъа.

ЛОМЕЪ *а.* لامع дурахшанда, дурахшон, тобон: **барқи ломеъ**.

ЛОМИСА *а.* لامسه яке аз қувваҳои ҳисси панҷгонаи инсон, ки бо ёрии пӯсти бадан гармию сардӣ ва сахтию нармии чизҳоро дарк мекунад.

ЛОМИЯ *а.* لامیه *адш.* ғазал ё қасидае, ки ҳарфи равии он «л» (лом) аст.

ЛОНА لانه 1. хонаи ҷонварон, ошёнаи парандагон, ошён: **лонаи занбӯр, лонаи уқоб, лонаи хирс, лона гузоштан, лона кардан, лона мондан, лона сохтан.** 2. *маҷ.* хона, ҷой; кулба; **лона ёфтан** макон гирифтан, ҷойгир шудан.

ЛОНАСОЗӢ لانه‌سازی *исми амал аз* **лона сохтан: лонасозӣ кардан**.

ЛОРД *англ.*لارد унвони олии асилзодагон дар Инглистон, ки меросӣ мебошад; унвони мансабдорони олии давлатӣ дар Инглистон: **палатаи лордҳо**.

ЛОС لاس риштаи аз ҳама дурушт ва пастсифати абрешим, ки монанди мӯи думи асп сахт мешавад.

ЛОТ لات номи яке аз ду бути машҳур (Лот ва Манот), ки арабҳо пеш аз ислом мепарастиданд.

ЛОТЕРЕЯ *фр.* لاتریه шакли ихтиёрии маблағ ҷамъ кардани аз мардум бо роҳи фурӯши билетҳо ва гузаронидани бозии он: **билети лотерея, билети лотереяи** *касе* **бурд кардан**.

ЛОТИНӢ لاتینی :*мансуб ба* таърих ва тамаддуни Рими Қадим: **алифбои лотинӣ, забони лотинӣ.**

ЛОТИНОНИДАН لاتینانیدن лотинӣ кардан (-и алифбо, ҳарфҳо *ва г.*)

ЛОТО *фр.* لاتا навъи бозӣ бо варақаҳои катакдори дар рӯяшон рақамҳо навишташуда, ки касе кубикҳои рақамдорро аз халта надида гирифта мехонад ва рақамҳои варақаи касе, ки аз ҳама пеш пур шавад, вай бозиро мебурад.

ЛОУБОЛ *а.* لاابال бебок, бепарво, беибо; беқайду бетакаллуф.

ЛОУБОЛӢ لاابالی бебокӣ, бепарвоӣ, беибо будан; бетакаллуфӣ.

ЛОУБОЛОНА لاابالانه бебокона, бепарвоёна, беибоёна.

ЛОФ لاف 1. сухани беҳуда, гапи беасос; ёвагӯӣ. 2. худситоӣ, худтаърифӣ, манманӣ. 3. *маҷ.* даъвои беасос, иддао: **лофи адолатпарварӣ (ватанпарастӣ, миллатхоҳӣ) задан, лоф аз шуҷоат ва қаҳрамонӣ задан; лофу газоф** суханони бардурӯғ, ёвагӯӣ, ҳарзагӯӣ; **лоф задан** худситоӣ кардан, худро бардурӯғ таъриф кардан, беҳуда изҳори фазлу зӯрмандӣ кардан.

ЛОФАКӢ لافکی он ки гапҳои калон зада, худситоӣ мекунад, худсито.

ЛОФЗАН لافزن худсито, лофакӣ.

ЛОФЗАНӢ لافزنی *исми амал аз* **лоф задан**; худситоӣ, худро бардурӯғ таъриф кардан.

ЛОФИДАН لافیدن лоф задан, худситоӣ кардан; калон гап зада, даъвоҳои беасос кардан.

-лох لاخ *пасванди каммаҳсул, ки ба исмҳо ҳамроҳ шуда, макон ва ҷои фаровонии он чизро нишон медиҳад:* **санглох, девлох**.

ЛОҲАВЛ(А) *а.* لاحول *д.* қисми аввали дуое, ки вақти тарс ё афтодан ба вазъияти хавфнок мехонанд: **лоҳавл(а) хондан**.

ЛОҲАЗ *а.* لاهز суст, беҳол, бемадор, заиф; **лоҳаз шудан** бемадор шудан.

ЛОҲАЗӢ لاهزی ҳолати сустӣ ва бемадорӣ, аз ҳол рафтан.

ЛОҲӢ *а.* لاهی *кит.* он ки ба корҳои моддӣ ва айшу ишрат машғул аст, бозикунанда, лаҳву лаибкунанда.

ЛОҲУТ *а.* لاهوت 1. худоӣ; илоҳӣ, улуҳият; *муқоб.* **носут**. 2. ҷаҳони ғайримоддӣ, оламИ ғайб, ҷаҳони маънӣ.

ЛОҲУТӢ لاهوتی *мансуб ба* **лоҳут;** олами маънавӣ.

ЛОЧИН *т.* لاچین шоҳини шикорӣ; шоҳин, шаҳбоз; *ба тариқи истиора*: **лочини диловари ватан** (фазонавардони далери Ватан).

ЛОЧИНВОР لاچینوار ба монанди лочин (тезпарвоз), лочинсифат (баландпарвоз).

ЛОЧИРА لاچیره як навъ нони тунуки аз хамири норасида пухта.

ЛОЧОР لاچار *кит.* ночор, ноилоҷ.

ЛОҶАВОБ لاجواب *кит.* беҷавоб, беҷавобмонда, бепосух, ҷавобдоданашуда: **суоли лоҷавоб**.

ЛОҶАРАМ *а.* لاجرم 1. ночор, ноилоҷ, ногузир: **лоҷарам розӣ шудем**. 2. бинобар ин.

ЛОҶ(У)ВАРД لاجورد *маъд.* санги кабуди баланд, ки аз он нигини ангуштарӣ месозанд ва соида хокаи онро дар тайёр кардани ранги нилобӣ ба кор мебаранд; ◊ **гунбази лоҷуворд** осмон.

ЛОҶ(У)ВАРДӢ لاجوردی кабудранг, нилгун; ба ранги лоҷуворд: **осмони софи лоҷувардӣ**.

ЛОҶУРЪА *а.* لاجرعه дам нагирифта якбора нӯшидани он чизе, ки дар пиёла ҳаст, аз ғайри култ-култ якбора нӯшидан.

ЛОШ لاش *ниг.* **лоша**.

ЛОША لاشه 1. ҷасади беҷони одам ва ҷонварон; ҷасади ҷонвари худмурда, ҷифа. 2. *маҷ.* чорпои ниҳоят заифу лоғар.

ЛОШАЙЪ *а.* لاشیٔ ночиз, беарзиш.

ЛОШАК(К) *а.* لاشک бешак, бешубҳа, бегумон; албатта, яқинан.

ЛОШАРИК *а.* لاشریک бешарик, яккаву ягона (*сифати Худо*).

ЛОШАХАР لاشه‌خر хари лоғару нимҷон, ки базӯр роҳ мегардад.

ЛОШАХОР لاشه‌خوار *ниг.* **лошахӯр.**

ЛОШАХӮР لاشه‌خور 1. ҷонваре, ки гӯшти ҳайвоноти мурдаро мехӯрад, мурдахӯр (*аз қабили* каргас, зоғ *ва г.*). 2. калхот. 3. *таҳқ., маҷ.* он ки тамаи чизу чораи одамони мурдаро мекунад.

ЛОШӢ لاشی 1. харбузаи тарак, ки баъди кандани ҳосили асосӣ дар нӯги палак боқӣ мондааст. 2. охирин чормағзу зардолу барин меваҳои дастнораси нӯги навдаҳои дарахтон, ки баъд аз гирифтани ҳосили асосӣ боқӣ мондаанд ва одатан онҳоро бачагон хазонак гӯён чида мегиранд; хӯшаҳои ангури боқимонда дар нӯги ток баъди чидани ҳосили асосӣ.

ЛОЯЗОЛ *а.* لايزال *д., ниг.* **лоямут**.

ЛОЯМУТ *а.* لايموت *д.* лоязол; намиранда, маргнопазир, (*сифати Худо*); ◊ **қути лоямут** хӯрокврии андаке, ки одамро аз мурдан нигоҳ медорад, хӯроки «бихӯру намир».

ЛОЯНҚАТЕЪ *а.* لاينقطع *кит.* ба қитъаҳо ва пораҳо ҷудонашаванда; бефосила, доимӣ.

ЛОЯНОМ *а.* لاينام *кит., д.* ҳамеша бедор, бехоб (*сифати Худо*).

ЛОЯФУТ *а.* لايفوت *кит.* он ки фавт намеёбад; он чи намемирад, фанонопазир, абадӣ ва доимӣ.

ЛОЯҶУЗ *а.* لايجوز *кит.* он чи раво нест, нораво, ноҷоиз.

ЛОЯЪҚИЛ *а.* لايعقل беақл, бехирад; **масти лояъқил** масте, ки аз ақл бегона шудааст, масти беҳуш, масти аласт.

ЛОЯЪНӢ *а.* لايعنى *кит.* бемаънӣ, беақл.

ЛУБ(Б) *а.* لب *кит.* 1. мағз, ҳаста; қисми холис ва беҳтарини ҳар чиз. 2. ақл.

ЛУБ-ЛУЧ لبلچ тамоман бараҳна, лучи модарзод: **луб-луч кардан** *касеро*, **луб-луч шудани** *касе*; **луб-луч шуда мондани** *касе киноя аз* бе либоси зарурӣ ё бе чизу чора мондани касе.

ЛУБ-ЛУЧАК لبلچک *гуфт., ниг.* **луб-луч**.

ЛУБОБ *а.* لباب *кит.* баргузидаи ҳар чиз, холиси ҳар чиз; чизи беомезиш.

ЛУБОД *а.* لباد *кит.* юғ.

ЛУҒАВӢ لغوى *мансуб ба* **луғат**; **воҳиди луғавӣ** *збш.* калимаи маънидор; *муқ.* **воҳиди фразеологӣ; маънои луғавӣ** *збш.* маънои аслии калимаҳо, *муқоб.* **маънои маҷозӣ**; **таркиби луғавӣ** *збш.* калимаҳои мавҷудаи ягон забон, вожагон, лексика; **фонди (захираи) асосии луғавӣ** *збш.* қисми нисбатан устувори калимаҳо, ки асоси забонро ташкил медиҳад (*мас., даст, об, нон ва г., ки аз онҳо калимаҳои зиёде сохта шудаанд*).

ЛУҒАТ *а.* لغت 1. *кҳн.* забон, лисон. 2. *збш.* калима, вожа; лексика. 3. *збш.* китобе, ки дар он маҷмӯи калимаҳои як забон ҷамъ оварда, шарҳ дода ва ё ба забони дигар тарҷума шудааст, китоби луғат, фарҳангнома, фарҳанг: **луғати дузабона, луғати тафсирӣ**; **луғат дидан** ба китоби луғат муроҷиат кардан; ◊ **луғати зинда** *киноя аз* шахсе, ки маънои қисмати зиёди калимаҳои забонро аз ёд медонад.

ЛУҒАТДОН لغتدان донандаи луғат (2), он ки луғати бисёр медонад; луғатшинос.

ЛУҒАТНАВИС لغتنويس тартибдиҳандаи китоби луғат, фарҳангнавис.

ЛУҒАТНАВИСӢ لغتنويسى шуғл ва амали луғатнавис; таълифи фарҳанг, фарҳангнависӣ.

ЛУҒАТНОМА لغتنامه 1. *кит.* китоби луғат, фарҳангнома, фарҳанг. 2. *нав.* рӯйхати алифбоии калимаҳои забон барои тартиб додани китобҳои луғат: **луғатномаи осори С. Айнӣ, луғатномаи фарҳанги забони тоҷикӣ**.

ЛУҒАТСОЗ لغتساز *ниг.* **луғатнавис**.

ЛУҒАТСОЗӢ لغتسازى *ниг.* **луғатнависӣ**.

ЛУҒАТШИНОС لغتشناس *збш.* 1. мутахассиси илм оид ба таркиби луғавии забон (лексиколог). 2. мутахассиси назария ва амалияи фарҳангнависӣ (лексикограф).

ЛУҒАТШИНОСӢ لغتشناسى *збш.* 1. соҳаи забоншиносӣ, ки таркиби луғавии забонро меомӯзад, вожашиносӣ, лексикология. 2. илм дар бораи назария ва амалияи тартиб додани китобҳои луғат, лексикография.

ЛУҒЗ *а.* لغز *адш.* навъи шеъри ба чистон монанд, ки дар он хусусияти ягон чиз бо обу ранги бадеӣ тасвир меёбаду аз худи он ном бурда намешавад.

ЛУҒОТ *а.* لغات *ҷ.* **луғат; ҳалли луғот** шарҳу эзоҳи маънои калимаҳои душворфаҳми матн.

ЛУЗУМ *а.* لزم зарурат, даркор будан; **ба қадри лузум** ба қадри даркорӣ.

ЛУЗУМОТ *а.* لزمات *ниг.* **лавозимот**.

ЛУКНА *а.* لكنه *ниг.* **лакнат**.

ЛУКУК *а.* لكوک *ҷ.* **лак** I.

ЛУҚ *а.* لق **:тухми луқ** тухми вайрон; **луқ шудан** вайрон шудан (-и тухм).

ЛУҚАТА *а.* لقطه чизи ёфтшудаи соҳибаш номаълум; чизи дар роҳ афтодамонда.

ЛУҚМА *а.* لقمه 1. он миқдор хӯрок, ки як бор ба даҳон мегунҷад, як даҳон чизи хӯрданӣ; бурда, порча: **луқмаи нон, як луқма нон, луқмае аз гулӯяш намегузашт; луқмаи муфт** нони бемеҳнат ба даст омада; **луқмаи равғанӣ (равғанин)** *маҷ.* фоидаи калон; даромади зиёди муфт. 2. *маҷ.* эрод ё ягон мулоҳизаи дигар, ки дар аснои гап задани касе бо мақсади тасҳеҳ ба ӯ гуфта мешавад; **луқма додан** дар вақти суханронии касе ба ӯ халал расонда, аз ҷои нишаст чизеро тасҳеҳ ё танқид кардан ва ё ба хотир расондан; **луқма партофтан** миёни гапи касеро буридан (*бо қасди ба галат андохтани ӯ*); гаппарронӣ кардан.

ЛУҚМАДИҲӢ لقمه‌دهی *исми амал аз* **луқма додан**; луқмапартоӣ.

ЛУҚМАПАРТОӢ لقمه‌پرتای *исми амал аз* **луқма партофтан**; гаппарронӣ.

ЛУНҶ لنج ду тарафи даҳон аз дарун (ва берун) то ҷои ба устухон начаспидаи он: **лунҷи дамида (баромада), лунҷи овезон**; **лабу лунҷ** *ниг.* **лаб;** ◊ **бо лунҷи овезон** *ниг.* **лаб (бо лабу лунҷи овезон); лунҷи** *касе* **овезон будан** қиёфаи норозиёна доштан, димоғсӯхта будан; **лунҷи худро овезон кардан** аз чизе норозӣ будани худро ба вазъи рӯи худ зоҳир сохтан, *муқ.* **лабу лунҷ овезон кардан**.

ЛУОБ *а.* لعاب моеи андак ғализ ва часпанда, ки баъзе ҳуҷайраҳои организми зинда аз худ ҷудо мекунанд; оби даҳон.

ЛУОБДИҲӢ لعاب‌دهی *исми амал аз* **луоб додан**; луоб аз худ ҷудо кардан.

ЛУТ I لوت *кит.* анвои таоми лазиз; хӯрок; **луту пут** хӯрданӣ ва нӯшиданӣ.

ЛУТ II *а.* لوت *кит., д.* номи яке аз пайғамбарони банӣ Исроил, ки барои бадкорию бадахлоқии аҳли қавми ӯ Худо шаҳри онҳоро зеру забар карда ва ба сари боқимондаҳояшон борони сангу оташ рехта буд.

ЛУТӢ لوطی 1. *мансуб ба* **Лут** II. 2. *маҷ.* бадахлоқ, бадкирдор; беқайду ринд; айёшу майхора; бачабоз.

ЛУТФ *а.* لطف 1. *кит.* нармӣ, мулоимат, назокат; **лутфи баён** фасоҳати сухан, нозукбаёнӣ; **лутфи маънӣ** нозукбаёнӣ бо истифодаи калимаҳои зебои сермаъно; **лутфи сухан** назокат ва балоғат дар сухан, фасоҳати сухан, фасеҳбаёнӣ. 2. меҳрубонӣ, марҳамат, илтифот: **лутфи модарона, лутфу меҳрубонӣ, лутфу марҳамат, лутфу навозиш; аз лутф // аз сари лутф** аз рӯи меҳрубонӣ, лутф карда; **ба лутф** аз рӯи лутфу меҳрубонӣ. 3. карам, эҳсон, бахшиш: **лутфи хуршед, борони лутф, нони лутф, лутфу карам, лутфу эҳсон; лутф кардан** а) меҳрубонӣ кардан, илтифот нишон додан; б) эҳсон намудан, бахшидан; **лутф намудан // лутф фармудан** меҳрубонӣ кардан, илтифот намудан, марҳамат кардан.

ЛУТФАН *а.* لطفاً аз рӯи лутф, аз рӯи меҳрубонӣ ва илтифот.

ЛУТФОМЕЗ لطف‌آمیز меҳрубонона, навозишкорона, аз рӯи марҳамат ва илтифот: **муносибати нарму лутфомез, оҳанги лутфомез доштан, суханони лутфомез гуфтан.**

ЛУТХӮР لوت‌خور *ниг.* **зуккахӯр**.

ЛУХ لخ//لوخ гиёҳи обии наймонанд, ки бо вай харбуза овезанд ва аз он бӯрё, сабад ва дигар чизҳо бофанд.

ЛУХСИДА لوخسیده *сифати феълии замони гузашта аз* **лухсидан**; пӯсида, гандида, бӯйгирифта.

ЛУХСИДАН لوخسیدن пӯсидан, ганда шудан, бӯй гирифтан.

ЛУХТ لخت *ниг.* **луч.**

ЛУХТАК لختک зоча, арӯсак, лӯъбат, бозича (-и духтаракон); **театри лӯхтак** як навъи театр, ки дар он ҳунарпешаҳо лӯхтакҳоро ба бозӣ медароранд ва бо ҳамдигар гап мезанонанд.

ЛУХТАКБОЗ لختک‌باز 1. он ки бо лӯхтакҳо бозӣ мекунад. 2. *маҷ.* духтари хурдсол, ба синни балоғат нарасида; **театри лӯхтакбозон** *ниг.* **лӯхтак (театри лӯхтак)**.

ЛУХТАКБОЗӢ لختک‌بازی 1. бозӣ бо лӯхтакҳо, зочабозӣ, арӯсакбозӣ, лӯъбатбозӣ. 2. *маҷ.* найрангбозӣ; масхарабозӣ.

ЛУХТАКӢ لختکی *марбут ба* **лӯхтак**; **филми лӯхтакӣ** филми ҳунарӣ, ки қаҳрамонҳояш лӯхтаканд.

ЛУХТАКМОНАНД لختک‌مانند ба лӯхтак монанд,

шабеҳи зоча; ◊ **ҳокимияти лӯхтакмонанд** ҳокимияте, ки мустақилияти воқеӣ надошта, аз рӯи нишондоди дигарон ва бар хилофи манфиатҳои халқи худ амал мекунад.

ЛУҲУМАТ *а.* لحومت *кит.* хешӣ, хешигарӣ, хешовандӣ, хешию таборӣ.

ЛУЧ لوچ 1. бараҳна, урён; лухт. 2. *маҷ.* бечизу нодор; бебизоат, бенаво; **навдаи луч** навдаи бебарг; **пои луч** пои бараҳна, пои беҷӯроб; пои бепойафзор; **сари луч** сари бекаллапӯш; сари берӯмол (*оид ба занон*); **луч кардан** а) бараҳна кардан; б) *маҷ.* дору надори касеро кашида гирифтан; в) бебарг кардан (*дарахтро*); **луч шудан** *тарзи мафъулии* **луч кардан**.

ЛУЧАК لوچک 1. луч, бараҳна. 2. *маҷ.* бечизу чора; бенаво, фақир; **шафтолуи лучак** шафтолуи бепат; ◊ **лучаку пӯсткандаи гап** сухани ошкорову бепарда.

ЛУЧӢ لوچی 1. бараҳнагӣ, урёнӣ. 2. *маҷ.* бечизию нодорӣ; **лучӣ ба хона мешинонаду гушнагӣ (ба кӯча) медавонад.** (*зарб.).*

ЛУЧЧАК لوچّک *ниг.* **лучак.**

ЛУҶҶА *а.* لجّه *кит.* миёнаи дарё, ҷои чуқуртарини дарё ё баҳр; **луҷҷаи андеша** *киноя аз* фикри амиқ, мулоҳизаи чуқур.

ЛУШ لوش *ниг.* **лаш II (лашу луш)**.

ЛӮБИЁ لوبیا *бот.* ғалладонаи хӯрокӣ аз ҷинси нахӯд, вале гурдашакл, ки дар ғилофакҳо мерасад.

ЛӮБИЁӢ لوبیایی *мансуб ба* **лӯбиё**; **растаниҳои лӯбиёӣ** растаниҳое, ки донаашон монанди лӯбиё ба даруни ғилоф мерасад (*мош, нахӯд, боқило ва г.*).

ЛӮБИЁШӮРАК لوبیاشورک *хӯр.* лӯбиёи ҳанӯз тамоман напухтаи дар ғилофаш намак зада ҷӯшондашуда.

ЛӮБ-ЛӮНДА لوبلونده тамоман лӯнда, кӯбкулӯла: **сару рӯи лӯб-лӯнда, одами лӯб-лӯнда; лӯб-лӯнда кардан** тамоман кулӯла кардан, шакли гирда додан ба чизе.

ЛӮК لوک *кит.* он ки ба ҳар ду зону ва кафҳои даст роҳ меравад; **лӯку ланг** маибу чӯлоқ; **шутури лӯк** шутури борикбадану дарозпоча, ки ноҳамвор роҳ мегардад.

ЛӮКИДОН لوکیدان *шакли ҷойивазнамудаи* **калиддон**.

ЛӮККА لوکّه 1. тарзи роҳравии асп ё хару шутур, ки як пои пешу як пои ақибаш баробар бардошта шуда, боиси як навъ ноҳамвор роҳ гаштан мегардад, лӯк-лӯк; *муқоб.* **йӯрға; лӯкка давондан // лӯкка занондан** ба тарзи лӯкка тозонидани асп *ва г;* **аспи лӯкка** аспе, ки ба тарзи лӯкка роҳ мегардад; аспи резачорпо; **қадами аввал – лӯкка** *(зарб.*).

ЛӮККИДА لوکّیده *сифати феълии замони гузашта аз* **лӯккидан**; лӯкказанон.

ЛӮККИДАН لوکّیدن тарзе роҳ рафтан, ки дар вақти қадам бардоштан тана ҳам бардошта мешавад.

ЛӮККОС لوکّاس **:лӯккос задан** лӯккида роҳ гаштан.

ЛӮК-ЛӮК لوکلوک роҳгардии лӯккосӣ; чорхеззанӣ.

ЛӮЛ لول *кит.* бешарм, беҳаё, густох.

ЛӮЛА لوله 1. ҳар чизи дарози устувонашакл (*дарунпур ё дарунхолӣ).* 2. қубур; **лӯлаи бухорӣ** қубури дудбарои бухорӣ; **лӯлаи об** қубури обгузаронӣ. 3. *ниг.* **лӯлаболишт.** 4. тӯби лӯлашакли матоъ, коғаз *ва г.*, лӯлапеч, тӯб: **лӯлаи атлас, сад лӯла тол, як лӯла бинт; лӯла кардан** дар шакли лӯла печондан чизеро

ЛӮЛАБОЛИШТ لولهبالشت болишти гирди лӯлашакл.

ЛӮЛАБОЛОР لولهبالار хонае, ки болорҳои сақфаш гирд тарошида шудаанд; *муқоб.* **чорторошболор.**

ЛӮЛАКАБОБ لولهکباب кабоби сихӣ аз гӯшти кӯфта; гӯштбирёни лӯлашакл аз қима.

ЛӮЛАПЕЧ لولهپیچ ҳар чизи мисли лӯла (1, 2) печондашуда; тӯб: **лӯлапечи коғаз; коғази лӯлапеч кардашуда** вароқи коғази монанди лӯла (1, 2) печондашуда.

ЛӮЛАШАКЛ لولهشکل ҳар чизи устувонашакл ба мисли лӯла, лӯламонанд.

ЛӮЛИБАЧА لولهبچه писари лӯлӣ, ҷӯгибача.

ЛӮЛИВАШ لولیواش лӯлимонанд, лӯличеҳра, шӯху густох (*сифати маҳбуба*).

ЛӮЛИГАРӢ لولی‌گری *ниг.* **лӯлигӣ**; монанди лӯлиён рафтор кардан.

ЛӮЛИГӢ لولیگی 1. *мансуб ба* **лӯлӣ**; лӯлиёна. 2. *маҷ.* бешармӣ, беҳаёӣ; исрор ва безор кардан (*дар талаби чизе*); **лӯлигӣ кардан** исрори зиёди бемаънӣ ва бешармона.

ЛӮЛИДУХТАР لولی‌دختر духтар аз қабилаи лӯлӣ, ҷӯгидухтар.

ЛӮЛИЗАН لولی‌زن зан аз қабилаи лӯлӣ, ҷӯгизан.

ЛӮЛӢ لولی 1. қабилае, ки аслан аз Ҳиндустон буда, дар ҳолати кӯчманчӣ ва нимкӯчманчӣ зиндагӣ мекунад, ҷӯгӣ. 2. ҷӯгии раққосу сурудхону бозингар. 3. *маҷ.* зебо, хушрӯй.

ЛӮНГИДОР لونگی‌دار ходими ҳаммом, ки бо додугирифти лӯнгиҳо машғул аст.

ЛӮНГӢ لونگی 1. порчае, ки дар ҳаммом шустушӯкунандагон барои панаҳ кардани аз миён поинашон ба миён мебанданд. 2. порчаи матоъ, ки дар вақти сартарошӣ ба гардан мепечонанд.

ЛӮНДА لونده 1. гирд, гирда, курашакл, кулӯла: **санги лӯнда, қанди лӯнда, лӯнда будани тарбуз**. 2. як порча чизи суроби гирд дошта, кулӯла: **як лӯнда қанд, ҳалво**; **марди лӯндаи фарбеҳ** марди миёнақади фарбеҳ; **ҳарфҳои лӯнда-лӯнда** ҳарфҳои ба қад кӯтоҳу ба бар хеле ғафс; **лӯнда кардан** печонида кулӯла кардан; **лӯнда шуда хобидан** кулӯла шуда хобидан, ба худ печида хоб кардан; ◊ **лӯнда карда гуфтан** хулосаи каломро баён кардан, моҳияти матлаберо гуфтан.

ЛӮНДАСАР لونده‌سر он ки сараш лӯндашакл аст, каллакулӯла.

ЛӮНДАХӮҶА لونده‌خوجه *гуфт.* фарбеҳ, лӯнда.

ЛӮНДАЧА لوندچه *шакли тасғир ва навозишии* **лӯнда**; 1. лӯндаи хурд. 2. *маҷ.* фарбеҳак, лӯндаяк.

ЛӮНДАШАКЛ لونده‌شکل шаклан лӯнда, курашакл.

ЛӮНДАЯК لوندیک *ниг.* **лӯндача** 2.

ЛӮНДАЯКАК لونده‌یکک хеле лӯндаяк, хеле фарбеҳак.

ЛӮРА لوره гузаргоҳи сел ё оббурдае, ки дар он ҷо баъд аз сел гилу лой боқӣ мондааст.

ЛӮС لوس *кит.* тамаллуқ, ширинзабонӣ; мардумро ба забони ширину хуш фирефтан ва бозӣ додан.

ЛӮСОНА لوسانه *кит.* бо тамаллуқу ширинзабонӣ, бо чоплӯсӣ, чоплӯсона.

ЛӮТТИБОЗ لوطّی‌باز найрангбоз, фиребгар.

ЛӮТТИБОЗӢ لوطّی‌بازی найрангбозӣ, фиребгарӣ; **лӯттибозӣ кардан** ҳилаю найранг ба кор бурдан.

ЛӮТТӢ لوطّی *ниг.* **лӯттибоз**.

ЛӮШ I لوش *ниг.* **луш** *ва* **лаш (-у луш)**.

ЛӮШ II لوش *кит.* сиёҳлой, лойқа, лаҷан.

ЛӮЪБАТ *а.* لعبت 1. бозича, арӯсак, лӯхтак. 2. *маҷ.* маҳбубаи зебо; маъшуқа.

ЛӮЪБАТАК لعبتک *шакли тасғири* **лӯъбат**.

ЛӮЪБАТБОЗ لعبت‌باز 1. лӯхтакбоз, зоча-боз. 2. шӯъбадабоз, найрангбоз (*дар сирк*).

ЛӮЪБАТБОЗӢ لعبت‌بازی 1. лӯхтакбозӣ, зочабозӣ. 2. шӯъбадабозӣ, найрангбозӣ (*дар сирк*).

ЛӮЪЛӮ لؤلؤ *ниг.* **луълӯъ**.

ЛӮЪЛӮЪ *а.* لؤلؤ марворид, гавҳар: **лӯълӯи лоло** *ниг.* **лоло** I, 1; **лӯълӯи тар** а) марвориди дурахшон; б) *маҷ.* ашк.

ЛӮЪЛӮЪБАНД لؤلؤبند *кит., киноя аз* лаби маъшуқа, ки дандонҳоро мепӯшонад.

ЛӮЪЛӮЪСАНҶ لؤلؤسنج он ки марворидро месанҷад, меозмояд.

ЛӮЪМ *а.* لؤم *ниг.* **лаимӣ.**

ЛЮК *ҳол.* لیوک *тех.* даромадгоҳи сарпӯшдори киштӣ, танк, сафинаи кайҳонӣ *ва ғ.*

ЛЮКС I *фр.* لیوکس сифати мағоза, утоқи меҳмонхона *ва ғ.,* ки хуб таҷҳизонида шудааст ва нек хизмат мерасонад.

ЛЮКС II *лот.* لیوکس *физ.* воҳиди байнал-халқии ченаки дараҷаи рӯшноӣ.

М

М *ҳарфи ҳабдаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; ҳарфи бисту ҳаштуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ* мим (م)*; дар ҳисоби абҷад ба адади 40 баробар аст.*

МА مه *ҳиссача* ба маънои «гир» меояд: **ма**, **ин китобро хон**.

МА- مَ *пешванди инкории сиғаи амр* на: **магир**, **махӯр**, **мазан**.

МАА *а.* مع *кит.*, *пешоянд* бо, ҳамроҳи..., бо ҳамроҳии...

МААЗОЛИК(А) *а.* معذالک *кит., ниг.* **мааҳозо**.

МААК *а.* معک *кит.* бо ту, ҳамроҳи ту: **Аллоҳу маак**! Худо ёрат!

МААЛҚИССА *а.* معالقصّه *кит.* алқисса, оқибат, хулоса.

МААТТААССУФ *а.* معالتأسّف афсӯс, ки..., мутаассифона.

МААҲОЗО *а.* معهذا *кит.* бо вуҷуди ин, бо ҳамаи ин.

МАБАРРАТ *а.* مبرة *кит.* кори хайр; инъом, бахшиш, садақа.

МАБДАЪ *а.* مبدأ 1. ҷои оғоз, ҷои пайдоиш; асл, асос, маншаъ. 2. аввали ҳар чиз ва ҳар кор; оғоз, ибтидо; **мабдаи ҳаракат** нуқтаи оғози ҳаракат.

МАБЗУЛ *а.* مبذول *кит.* базлкарда, бахшида; **мабзул доштан** а) қаноатманд кардан; б) ба харҷ додан (*мас., кӯмаки худро*).

МАБЛАҒ *а.* مبلغ 1. миқдори пули нақд, пул; **ба маблағи**... дар бадали... пул, ба қимати...; як миқдор, миқдоре, як қадар; **маблағ гузоштан** *ниг.* **маблағгузорӣ**; **маблағ ҷудо кардан** тахсис додани миқдори муайяни пул барои коре; таъйин кардани маблағ (*мас., дар буҷет барои сохтмон ва ягон кори дигар*). 2. *кит.* дараҷаи камолот, расоӣ, болиғ будан ба чизе.

МАБЛАҒГУЗОР مبلغگذار он ки барои иҷрои коре маблағ тахсис медиҳад, сармоягузор

МАБЛАҒГУЗОРӢ مبلغگذاری *исми амал аз* **маблағ гузоштан**; маблағи даркорӣ ҷудо кардан барои иҷрои коре (*сохтмон ва г.)*: **маблағгузорӣ кардан**.

МАБЛАҒҒУНДОРӢ مبلغغنداری *исми амал аз* **маблағ ғундоштан**; ҷамъ овардани маблағҳое, ки барои коре дар назар гирифта шудааст.

МАБЛАҒҶУДОКУНӢ مبلغجداکنی *исми амал аз* **маблағ ҷудо кардан**; тахсис додани маблағи муайяне ба иҷрои коре (*мас., ба сохтмон*).

МАБНӢ *а.* مبنی :**мабнӣ бар** *чизе* биноёфта бар чизе, асосёфта ба чизе, дар асоси чизе.

МАБНО *а.* مبنا *кит.* бунёд, асос, поя.

МАБОД مباد *ниг.* **мабодо**.

МАБОДО مبادا 1. *ҳиссача* хоҳиш ба нашудани коре, нашавад, ки... 2. *пайвандак* агар, дар сурате ки...: **мабодо ман омада натавонам...**; **рӯзи мабодо** рӯзи сахт.

МАБОЛИҒ *а.* مبالغ *ҷ.* **маблағ**.

МАБОР//МУБОР//МУБО مبار//مبا *кит.* ҳасиб.

МАБОҲИС مباحث *ҷ.* **мабҳас**.

МАБРАЗ *а.* مبرز ҷои қазои ҳоҷат, обрез, ҳоҷатхона, халоҷо, мустароҳ.

МАБРУС *а.* مبروص *тиб.* гирифтори бемории барас, пес.

МАБСУТ *а.* مبسوط 1. густурда, паҳн кардашуда. 2. *маҷ.* муфассал.

МАБҲАС *а.* مبحث *кит.* 1. ҷои баҳсу мунозира. 2. он чи дар бораи он баҳсу мунозира мекунанд, мавзӯи мубоҳиса.

МАБҲУТ *а.* مبهوت ҳайрон, ҳайратзада, мутаҳаййир; **моту мабҳут шудан** сахт ба ҳайрат мондан.

МАБҲУТӢ مبهوتی ҳолати ҳайронӣ, ҳайратзадагӣ.

МАВАДДАТ *а.* مودّت *кит.* дӯстӣ, муҳаббат.

МАВВОҶ *а.* مواج *кит.* бисёр мавҷзананда, пурмавҷ.

МАВЗ *а.* موض *кит., ниг.* **банан**.

МАВЗЕЪ *а.* موضع ҷои гузоштани (нишондани) чизе; ҷой, макон, маҳал; **мавзеъ гирифтан** ҷой гирифтан, дар маҳалле ҷойгир шудан (*мас.*, *дар ҷанг*).

МАВЗУН *а.* موزون 1. *кит.* вазн карда, баркашида. 2. вазну қофиядор; хушоҳанг; **сухани мавзун** *киноя аз* шеър. 3. мутаносиб, шинам: **қади мавзун**, **қомати мавзун**; **ҳаракати мавзун** ҳаракатҳои ҳамоҳанг бо зарб ва усул (-и раққосӣ).

МАВЗУНӢ موزونی 1. мавзун будан, вазндорӣ. 2. салосат, фасоҳат (*дар калом*). 3. мутаносибӣ; ба зарбу усул мувофиқ будан (-и рақс ва оҳанг).

МАВЗУНҚАД موزونقد *ниг.* **мавзунқомат**.

МАВЗУНҚОМАТ موزونقامت он ки қади расо, мутаносиб ва зебо дорад, хушқаду қомат.

МАВЗӮӢ موضوعی *мансуб ба* **мавзӯъ**; **нақшаи мавзӯӣ** нақшаи аз рӯи мавзӯъҳо тартибёфта (-и таълими фанне дар мактаб).

МАВЗӮЪ *а.* موضوع 1. он чи дар бораи он сухан меравад, матлаби мавриди баҳс: **мавзӯи дарс**, **аз мавзӯъ дур шудан**. 2. *санъ.* он чи нависанда ё рассом дар асараш мавриди тасвир қарор додааст, объекти тасвири бадеӣ.

МАВИЗ مويز ангури хушконида; **мавизи бедона** хушконидашудаи ангури кишмиш, ки майда ва бедона мешавад; **мавизи обҷӯш** ангуре, ки дар маҳлули ишқор ғӯтонда, баъд хушк карда шудааст; **мавизи соягӣ** ангури кишмиши бедона, ки дар соя хушк карда мешавад.

МАВИЗАК مويزک меваи пухта дар шохи дарахт хушкшуда.

МАВИЗДОР مويزدار ҳар чизи мавиздошта: **кулчаи мавиздор**.

МАВКИБ *а.* موکب *кҳн.* 1. гурӯҳи савора ё пиёда, ки дар рикоби подшоҳ мерафтанд, аҳли рикоб. 2. дастаи савора ё гурӯҳи пиёда.

МАВҚЕЪ *а.* موقع 1. ҷои воқеъшавӣ, маҳалли вуқӯи чизе; ҷой, макон; **мавқеи ҷуғрофӣ** тӯлу арзи маҳалле дар харитаи кураи Замин; **мавқеъ гирифтан** ҷой гирифтан, мавзеъ гирифтан (*мас.*, *ду тарафи ба ҳам зид дар муқобили якдигар*): **дар мавқеи иҷро гузоштан** иҷро кардан, ба ҷо оварданд. 2. *маҷ.* мақом, мартаба: **мавқеъ пайдо кардан**. 3. вақт, ҳангом, фурсат, маврид, лаҳза; **аз мавқеъ истифода бурдан** аз фурсат истифода кардан.

МАВҚЕЪШИНОС موقع شناس он ки ҷой ва вақти муносиби иҷрои кор ё гуфтани гаперо медонад, мавридшинос.

МАВҚИФ *а.* موقف *кит.* 1. ҷои таваққуф, истгоҳ. 2. ист, вақфа.

МАВҚУФ *а.* موقوف аз ҳаракат боздошташуда, таваққуфёфта; ба вақти дигар монондашуда; мавқуф будан вобаста будан, марбут будан; **мавқуф гузоштан** а) монондан, боздоштан (*кореро аз иҷро*); б) ба вақти дигар мондан, ба таъхир андохтан.

МАВҚУФОТ *а.* موقوفات 1. *ҷ.* **мавқуф**. 2. *таър.* молу мулки вақф кардашуда.

МАВЛАВИЯ *а.* مولويه *д.* силсилаи тасаввуф, ки Мавлоно Ҷалолиддини Балхии Румӣ асосгузори он мебошад.

МАВЛАВӢ *а.* مولوی 1. *мансуб ба* **Мавлавия**. 2. лақабе, ки ба шайхон ва олимони бузург дода мешуд: **Мавлавии Румӣ**.

МАВЛИД *а.* مولد 1. ҷои валодат, ҷои таваллуд, зодгоҳ. 2. замони таваллуд, мавлуд.

МАВЛО *а.* مولی//مولا *кҳн.* 1. соҳиб, молик. 2. ғулом; чокар, навкар; ғуломи озодкарда.

МАВЛОЗОДА مولیزاده фарзанди мавло ва мавлоно.

МАВЛОНО *а.* مولانا лақаби эҳтиромие, ки ба донишмандон ва бузургон дода мешуд: **Мавлоно Ҷомӣ**.

МАВЛУД *а.* مولود 1. зоида, таваллудёфта; тифли нав таваллудшуда, навзод. 2. таваллуд; таърихи таваллуд, замони валодат; **мавлуди Исо** рӯзи таваллуди Исои пайғамбар. 3. *д.* яке аз маросими мусулмонон, ки ба рӯзи таваллуди Ҳазрати Расули Акрам (с) бахшида шудааст ва дар ин рӯз муслимин ба тоату ибодат машғул мешаванд.

МАВОД(Д) *а.* مواد 1. *ҷ.* **модда**; **маводи мухаддир(а)//маводи нашъаовар** моддаҳои кайфовар (*аз қабили* героин, ҳашиш, афюн…); **маводи сӯхт** *ниг.* **сӯзишворӣ**. 2. *нав.* маҷмӯи маълумот, маъхазҳо ва баъзе далелу хулосаҳо, ки барои ҳалли масъалае асос шуда метавонад: **мавод ҷамъ кардан**.

МАВОЛИД *а.* موالد *ҷ.* **мавлуд**; **маволиди салоса** (*ё* **сегона**) ҷамодот, наботот ва ҳайвонот.

МАВОЛӢ *а.* موالی *ҷ.* **мавло**.

МАВОНЕЪ *а.* موانع *ҷ.* **монеа**.

МАВОРИС *а.* موارث *ҷ.* **мерос**.

МАВОТ *а.* موات *кит.* чизи беҷон, мурда.

МАВОҶИБ مواجب 1. *ҷ.* **мӯҷиб**. 2. *кҳн.* маош, музди кор, моҳона. 3. воҷибот, чизҳои зарурӣ.

МАВРИД *а.* مورد 1. мавқеъ, ҷой. 2. замон, ҳангом; фурсати муносиб, вақти мувофиқ ва мусоиди коре. 3. *гуфт.* маросим, маърака (*аз қабили* тӯй, азо *ва г.*); **дар ин маврид** дар ин ҳолат, дар ин сурат; **дар мавридаш** дар мавқеи заруриаш; дар фурсати муносиби коре; **мавриди муҳокима қарор додан** муҳокима кардан; **мавриди санҷиш қарор гирифтан** санҷида шудан; аз маврид истифода бурдан, фурсатро ғанимат шумурдан; **мавридаш ояд// мавридаш шавад** а) вақт ва шароити мусоид шавад; б) *мач.* ҷояш ояд…; гоҳе мешавад, ки …

МАВРИДНОШИНОС موردناشناس он ки ҷой ва вақти гуфтани гапе, кардани кореро намедонад.

МАВРУС *а.* موروث *кит.* бамеросмонда, меросӣ: **молу мулки маврус**.

МАВРУСӢ موروثی *мансуб ба* **маврус**.

МАВСИМ *а.* موسم 1. ҳангоми фаро расидани чизе; вақт ва замони иҷрои коре: **мавсими барфу борон**, **мавсими киштукор**, **мавсими театрӣ**. 2. фасл, ҳар як аз чаҳор фасли сол.

МАВСИМА موسمه *ҷугр., ниг.* **муссон.**

МАВСИМӢ موسمی *мансуб ба* **мавсим**; **бодҳои мавсимӣ** *ниг.* **муссон**; **коргари мавсимӣ** коргаре, ки дар фасли барои коре мувофиқи сол ба кор гирифта шудааст.

МАВСУЛ *а.* موصول *кит.* восилшуда, расида.

МАВСУМ *а.* موسوم ном ниҳода, номидашуда; **мавсум ба…**, ба номи…

МАВСУФ *а.* موصوف он ки ё он чи ки дорои сифатест; васфшуда, бо ягон сифат зикрёфта.

МАВТ *а.* موت марг, фавт.

МАВҲИБА//МАВҲИБАТ*а.*موهبه//موهبت *кит.* 1. бахшиш, ато, эҳсон. 2. он чи дар хулқу хӯйи инсонӣ ниҳода шудааст.

МАВҲУМ *а.* موهوم 1. он чи дар натиҷаи ваҳму гумони беасос ба вуҷуд омадааст, тасаввури ботил; хаёлӣ. 2. хурофӣ.

МАВҲУМОТ *а.* موهومات 1. *ҷ.* **мавҳум**. 2. хурофот.

МАВҲУМОТПАРАСТ موهومات‌پرست хурофотпараст.

МАВҲУМОТПАРАСТӢ موهومات‌پرستی хурофотпарастӣ.

МАВҶ *а.* موج 1. ҷунбиш ва лаппиши оби дарё ва баҳр бо таъсири бод ва тӯфон; кӯҳаи об, ки дар баҳр баланд хеста ба соҳил мезанад, уштурак: **мавҷи баҳр, мавҷи зарбатӣ**. 2. *физ.* ҳаракати лаппишдор дар муҳити физикӣ: **мавҷи овоз *ё* садо**, **мавҷи кӯтоҳ**, **миёна ва дарози радио, мавҷи ҳаво, мавҷҳои электромагнитӣ; мавҷ задан** а) лаппидан, ба лаппиш даромадан (*мас.*, *об*); ғалаён кардан; б) ранг ба ранг тофтан. 3. *мач.* ҳар чизе, ки зиёд ва пайи ҳам меомада бошад: **мавҷи табрикҳо**.

МАВҶА موجه мавҷ, як мавҷ.

МАВҶАК موجک *гуфт.* **:мавҷак задан** мисли мавҷ намудан (*рӯшноии чарог, либос ва г.*).

МАВҶАНГЕЗ موجانگیز ангезандаи мавҷ, ба тӯғён оварандаи мавҷ (*оид ба* шамол).

МАВҶБОР موجبار мавҷзананда.

МАВҶБУР موجبر *ниг.* **мавҷгардон**.

МАВҶВОР موجوار монанди мавҷ, чун мавҷ.

МАВҶГАРДОН موجگردان мавҷро гардонанда: **техникаи мавҷгардон**.

МАВҶГИР موجگير қабулкунандаи мавҷ, антенна.

МАВҶДОР موجدار он чи сатҳи мавҷмонанд дорад, намуди ба мавҷ монанддошта.

МАВҶЗАН موجزن он чи мавҷ мезанад, он чи дар ҳолати талотум аст, мавҷзананда, дорои мавҷ.

МАВҶЗАНӢ موجزنى мавҷ задан, мавҷзан будан, сарзании мавҷ дар баҳр, мавҷхезӣ.

МАВҶЗАНОН موجزنان *феъли ҳол аз* **мавҷ задан**; дар пояи мавҷ задан, дар ҳоли мавҷхезӣ; мавҷзан.

МАВҶИБ موجب *ниг.* **мӯҷиб**.

МАВҶМОНАНД موجمانند ба мисли мавҷ, шабеҳи мавҷ.

МАВҶНОК موجناک *ниг.* **мавҷдор**; **хати мавҷнок** хати шабеҳи мавҷ чиндошта.

МАВҶРЕЗ موجريز ҷои тезҷараёни дарё, обшора.

МАВҶСАВОР موجسوار 1. *нав., варз.* он ки болои мавҷи баҳр (ё дарё) мавҷсаворӣ мекунад ва дар ин соҳа варзида аст. 2. *маҷ.* он ки аз ҳаводиси рӯзгор, пешомадҳо ба фоида ва суди худ ба таври яксар истифода мекунад.

МАВҶСАВОРӢ موجسوارى *варз.* намуди варзиш, ки дар он варзишгар бо истифода аз тахтаи махсус болои мавҷи баҳр мувозинати худро нигоҳ дошта, ҳаракатҳои намоиишии варзиширо иҷро мекунад.

МАВҶСАНҶ موجسنج *тех.* асбобе, ки қувваи мавҷро муайян мекунад.

МАВҶУД *а.* موجود 1. бавуҷудомада, ҳар чизе, ки ҳаст ва вуҷуд дорад; *муқоб.* **нобуд**, **маъдум**; **мавҷуд будан** вуҷуд доштан, пайдо будан. 2. *маҷ.* махлуқ, офаридашуда; ҷондор. 3. *маҷ.* омода, тайёр, муҳайё.

МАВҶУДА *а.* موجوده *муаннаси* **мавҷуд**; **вазъияти мавҷуда** вазъияти бавуҷудомада, шароити ҳозира.

МАВҶУДИЯТ *а.* موجوديت вуҷуд доштан, будан, ба вуҷуд омадан, ҳастӣ.

МАВҶУДӢ موجودى 1. будан, вуҷуд доштан. 2. он чи нақдан мавҷуд аст.

МАВҶУДОТ *а.* موجودات 1. *ҷ.* **мавҷуд**. 2. махлуқот, ҷонварон: **олами мавҷудот**.

МАВҶХЕЗ موجخيز 1. ба туғён омадани об. 2. ҷои сар задани мавҷ дар баҳр.

МАВҶХЕЗӢ موجخيزى мавҷзанӣ, ба хезиш омадани оби дарё, мавҷхез будан.

МАВҶШИКАН موجشکن *сохт.* ҳангоми соҳилбандӣ деворҳои сангиву бетонӣ, ки дар баробари мавҷҳои селоби дарё сохта мешаванд.

МАВЪИД *а.* موعد *кит.* 1. ҷои ваъда, ваъдагоҳ. 2. замони ваъда, вақти аҳду паймоншуда.

МАВЪИЗА *а.* موعظه он чи воиз мегӯяд; панд, насиҳат.

МАВЪУД *а.* موعود *кит.* (чизи) ваъдашуда.

МАГАЗИН مگزين 1. мағоза, фурӯшгоҳ. 2. *тех.* тирдони туфанг.

МАГАР مگر 1. *ҳиссачаи саволию инкорӣ* оё, наход. 2. *пешванд, ки ба ҷумла маънои истисно медиҳад;* ҷуз, ғайр аз, илло. 3. шояд, аҷаб не; **магарам (ки**…) аҷаб не (ки …), шояд, ки; аз афти кор; **магар ки** ғайр аз ин ки, ба ҷуз.

МАГАС مگس навъе аз ҳашароти хурди болдори зарарнок, пашша; **магаси сӯҳбат** *киноя аз* каси нофорами безоркунанда, ки мавриди нафрати аҳли сӯҳбат мебошад.

МАГАСАФШОН مگسافشان :**магасафшон кардан** *маҷ.* бе қадру қимат кардан, паст задан.

МАГАСВОР مگسوار магасмонанд, мисли магас.

МАГАСӢ مگسى *мансуб ба* **магас**.

МАГАСКУШ مگسکش он чи барои куштани пашшаву магас ва монанди онҳо истифода мешавад, ба монанди порчаи пластикӣ ё резинии дастадор ё порчаи коғази болояш шираи заҳрдор.

МАГАСПАРРОН مگسپران порчае, ки барои дур кардани пашша ё магас ба он тасмаи чармӣ меовезанд ва ба ҷилави асп ё чорпои дигар мебанданд.

МАГАСПАРРОНӢ مگسپرانى паррондан ва дур кардани магас.

МАГАСРОН مگسران *кҳн.* як навъ бодбезаки дастадароз, ки барои дур кардани магас аз пари товус, мӯи думи асп ё буз месохтанд.

МАГАСРОНӢ مگسرانی рондан ва дур кардани магас.

МАГИСТР *лот.* مگیستر 1. дараҷаи дуюм (*баъд аз бакалавр*), ки ба хатмкунандагони магистратураи мактаби олӣ дода мешавад; 2. он ки соҳиби чунин дараҷа бошад.

МАГИСТРАЛ *лот.* مگیسترل хати асосӣ дар сохтори ягон шабака, шоҳроҳ; **магистрали роҳи оҳан, магистрали роҳи мошин**.

МАГИСТРАЛӢ مگیسترلی *мансуб ба* **магистрал**.

МАГИСТРАТУРА *лот.* مگیستراتوره шакли таълими асосан дусола, ки дорандагони дипломи бакалавр барои боло бардоштани дараҷаи тахассуси худ дар он таҳсил мекунанд.

МАГМА *ю.* مگمه *геол.* моддаҳои гудохтаи қаъри кураи Замин, ки дар вақти оташфишонии вулқонҳо ба рӯи замин мебароянд, тафта.

МАГНЕЗИЯ *ю.* مگنیزیه *хим.* хокаи сафедранге, ки аз окиси магний иборат аст.

МАГНЕТИЗМ *ю.* مگنیتیزم маҷмӯи ҳодисаҳои магнитӣ ва хосиятҳои магнитии ҷисмҳо; **магнетизми Замин** майдони магнитии кураи Замин ва фазои атрофи он.

МАГНИЙ *лот.* مگنیی *хим.* филизи нарму сабуки нуқраранг, ки вақти сӯхтан нури сафеди тобанда медиҳад.

МАГНИТ *ю.* مگنیت *ниг.* **оҳанрабо**.

МАГНИТӢ مگنیتی *ниг.* **оҳанрабоӣ**.

МАГНИТОФОН *ю.* مگنیتافان дастгоҳи сабти овоз ва шунавонандаи овози сабтшуда.

МАГНИТСАНҶ مگنیت‌سنج *нав.* асбоб барои чен кардани қувваҳои магнитӣ ва хосияти магнитии моддаҳо.

МАГНОЛИЯ *лот.* مگنالیه *бот.* дарахт ё буттаи ҳамешасабз, ки гули калони сафеди хушбӯй дорад.

МАҒ مغ *кит.* 1. амиқ, чуқур, жарф; *муқ.* **мағок**. 2. рӯдхона, маҷрои дарё; рӯд, дарё.

МАҒАЛ مغل 1. *гуфт.* дод, фарёд, хархаша, ҷанҷол; **мағал бардоштан** ғавғою ҷанҷол сар кардан. 2. *кит.* хоб, истироҳат.

МАҒАЛГОҲ مغل‌گاه *кит.* истироҳатгоҳ, ҷои хобу хез.

МАҒБУН *а.* مغبون *кит.* фиребхӯрда (*дар хариду фурӯш*).

МАҒЕЛОН مغیلان *бот.* навъи буттахор.

МАҒЗ مغز 1. он чи дар даруни донаки баъзе меваҳо (*аз қабили* зардолу, бодом, писта, чормағз) мавҷуд аст ва аз он растанӣ сабзида мебарояд; **фарзанд – дона, набера – мағзи дона** (*зарб.*). 2. қисми меваи баъзе растаниҳои полизӣ *ва ғ.,* ки аз пӯст то донак ё тухмро ташкил медиҳад: **мағзи тарбуз, мағзи харбуза, мағзи шафтолу**. 3. даруни ҳар чиз: **мағзи девор, мағзи санг**; **мағзи Замин** қисми марказии кураи Замин. 4. моддаи нарми хокистарранги даруни косаи сар, майна, димоғ; моддаи равғанини даруни устухон, илик; ҳароммағз; **мағзи сар** майна, димоғ. 5. *маҷ.* ақл, ҳуш, шуур, идрок; **мағзи гап** ҷони гап, моҳияти сухан, мақсад аз гуфтор; **мағз-мағзи**… қабат ба қабати…, тамоми даруни…; **мағз андар мағз** *ниг.* **мағз–мағзи**…

МАҒЗДОР مغزدار 1. дорои мағз, бомағз. 2. он чи дарунаш пурмағз (*бодом, чормагз, писта*) аст. 3. *маҷ.* пурмаъни, маънидор.

МАҒЗИДАН مغزیدن *кит.* таъхир кардан, вақтро гузаронидан.

МАҒЗИДОР مغزی‌دار дорои **мағзӣ 2.**

МАҒЗИДӮЗӢ مغزی‌دوزی *исми амал аз* **мағзӣ дӯхтан**; дӯхтани мағзӣ.

МАҒЗИГУЗОРӢ مغزی‌گذاری амали гузоштан ва дӯхтани мағзӣ.

МАҒЗИН مغزین *ниг.* **мағзӣ**.

МАҒЗӢ مغزی 1. *мансуб ба* **мағз**; **ҳалвои мағзӣ** ҳалвое, ки ба он мағзи дона ё писта ҳамроҳ карда шудааст. 2. чизе, ки дар миёни ду чиз монда медӯзанд (*мас.*, *дар дарзҳои мӯза барои ороиш ва тобовари*). 3. порчаи ба таври хос буридаи матоъ, ки бо он канори абраву астари кӯрпаву ҷомаро ба ҳам медӯзанд.

МАҒЗОБА مغزآبه 1. обе, ки дар он ҷомашӯӣ карда шудааст, оби собуномехта, собуноба. 2. *маҷ.* чизи фаҷ, бемаза.

МАҒЗПӮШИДА مغزپوشیده *маҷ.* камҳуш, камидрок, сустфаҳм.

МАҒЗШӮӢ مغزشوئی аз лиҳози фаҳму идрок тағйир додани мағзи инсон, водор кардани касе ба фаромӯш кардани афкор ва ақидаҳои

хеш ва эътиқод пайдо кардан ба афкори андешае, ки ба ӯ талқин мешавад.

МАҒЗУБ *а.* مغزوب *кит.* мавриди ғазаб қароргирифта, ба хашму ғазаби касе дучоргардида.

МАҒЛАТА *а.* مغلطه *кит.* сухане ё суоле ва ё ҷавобе, ки касро ба ғалат ва иштибоҳ меандозад; **мағлата додан** ба ғалат андохтан, ба иштибоҳ андохтан.

МАҒЛУБ *а.* مغلوب он ки бар вай ғалаба кардаанд, шикастхӯрда; **мағлуб шудан** а) шикаст хӯрдан; б) бохтан, бой додан (*бозиеро*).

МАҒЛУБА *а.* مغلوبه *кит.* сахт, шадид; **ҷанги мағлуба** ҷанги шадид.

МАҒЛУБИЯТ مغلوبيت мағлуб шудан, шикастхӯрӣ.

МАҒЛУБӢ مغلوبى *ниг.* **мағлубият**.

МАҒЛУБНАШАВАНДА مغلوب نشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мағлуб нашудан**; шикастнопазир.

МАҒЛУБНАШАВАНДАГӢ مغلوب‌نشوندگى *сифати феълии замони ҳозира аз* **мағлуб нашудан**; шикастнопазирӣ.

МАҒЛУБНОПАЗИР مغلوب‌ناپذير *ниг.* **мағлубнашаванда**.

МАҒЛУБНОПАЗИРӢ مغلوب‌ناپذيرى *ниг.* **мағлубнашаванда**.

МАҒЛУБШАВАНДА مغلوب‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мағлуб шудан;** шикастхӯрда.

МАҒЛУБШАВАНДАГӢ مغلوب‌شوندگى *шакли дигари сифати феълии замони ҳозира аз* **мағлуб шудан**; шикастхӯрандагӣ.

МАҒЛУЛ *а.* مغلول *кит.* ба гардан ғул андохташуда, бо занҷиру тавқи гардан басташуда.

МАҒМУМ *а.* مغموم *кит.* ғамнок, андӯҳгин.

МАҒМУМОНА مغمومانه ғамгинона, андӯҳгинона.

МАҒОЗА *фр.* مغازه ҷои фурӯши чизҳо, фурӯшгоҳ, дукон: **мағозаи озуқа, мағозаи китобфурӯшӣ.**

МАҒОЗАДОР مغازه‌دار соҳиби мағоза, фурӯшанда, дукондор.

МАҒОК مغاک 1. чуқурии даҳонааш фарох; чуқурӣ, ҷар: **мағоки чашм** чуқурии чашм, косахонаи чашм. 2. *маҷ.* гӯр.

МАҒОКӢ مغاکى 1. чуқурӣ, ҷарӣ. 2. умқ, жарфо.

МАҒОР I مغار чизи хокистарранги часпаки нохушбӯе, ки дар рӯи нон ва дигар чизҳо аз намӣ ва беҳавоӣ пайдо мешавад, пӯпанак; **мағор бастан (задан)** бо қабати мағор пӯшида шудан (*мас.*, *нон*), пӯпанак задан.

МАҒОР II //МАҒОРА مغار//مغاره *а.* чуқурии чоҳмонанди табиӣ дар бағали кӯҳҳо, ғор, каҳф.

МАҒОРАНИШИН مغاره‌نشين касе, ки дар мағора ҷой гирифтааст, ғорнишин.

МАҒОРБАСТА مغاربسته *сифати феълии замони гузашта аз* **мағор бастан**; пӯпанакбаста, мағорпайдокарда, дар рӯяш пӯпанак пайдошуда: **нони мағорбаста**.

МАҒОС *а.* مغاص *кит.* ҷои ғаввосӣ, ҷои ғӯтахӯрӣ; ҷои шиноварӣ.

МАҒРИБ *а.* مغرب 1. ҷои ғуруби Офтоб, тарафи фурӯравии Офтоб, ғарб, бохтар. 2. *таър.* номи умумии мамлакатҳои воқеъ дар Африқои Шимолӣ.

МАҒРИБЗАМИН مغرب‌زمين ғарб, кишварҳои Ғарб, минтақаи ғарб.

МАҒРИБӢ مغربى 1. *мансуб ба* **мағриб**; ғарбӣ. 2. сокини Мағриб, аҳли Мағриб 2.

МАҒРИБПАРАСТ مغرب‌پرست он ки маданият ва тарзи зиндагии Ғарбро мепарастад; ғарбдӯст.

МАҒРИБРӮЯ مغرب‌رويه тарафи ғарб.

МАҒРУР *а.* مغرور ғурурнок, ботакаббур, ҳавобаланд, худписанд, азхудрафта; **мағрур шудан** а) ғарра шудан, фирефта шудан (*ба чизи ботил*); б) аз худ рафтан, ҳавобаланд шудан.

МАҒРУРӢ مغرورى ғурур, ҳавобаландӣ, худписандӣ, такаббур.

МАҒРУРОНА مغرورانه бо ғуруру такаббур, ҳавобаландона, мутакаббирона.

МАҒСУЛ *а.* مغسول *кит.* ғуслдода, шусташуда.

МАҒФИРАТ *а.* مغفرت *кит.* бахшиши гуноҳи касе; омурзиш, афви гуноҳ; **мағфират кардан** гуноҳи касеро бахшидан, аз гуноҳи касе гу-

заштан.

МАҒФУР *а.* مغفور *кит.* 1. афвкарда, бахшидашуда. 2. *маҷ.* марҳум, вафоткарда.

МАҒШУШ *а.* مغشوش ғашдор, омехта, ғайрихолис, носара: **хаёлоти мағшуш** фикрҳои ошуфтаю парешон; **хоби мағшуш дидан** хоби парешон дидан.

МАД(Д) I مدّ 1. кашиш. 2. кашиши овоз дар вақти хондан ё гуфтор. 3. *ниг.* **мадда** II; **мад кашидан** а) дароздтар аз маъмулӣ талаффуз кардан, калимаеро кашол дода гуфтан; б) *маҷ.* оҳи чуқур кашидан, бо ҳасрат нафаси чуқур кашидан; **аз мадди назар дур будан** а) дар пеши чашм набудан, аз дида пинҳон будан; б) дар фикру хотир набудан; **дар мадди назар будан** а) пеши чашм будан; мавриди фикру хаёл қарор гирифтан; б) диққатро ба худ ҷалб кардан, дар маркази диққат воқеъ гаштан.

МАД(Д) II *а.* مدّ лаппиш хӯрда баланд шудани сатҳи оби баҳр бо таъсири қувваи ҷозибаи Моҳу Офтоб; *муқоб.* **ҷазр: мадду ҷазр**.

МАДАД *а.* مدد 1. ёрӣ, кумак, имдод. 2. ёридиҳанда, мададгор; **мадад расонидан** ёрӣ додан, кумак кардан; **мадад хостан** ёрӣ талабидан.

МАДАДГОР مددگار 1. ёридиҳанда, ёвар, кумакрасон, 2. фарёдрас, ҳомӣ; **бахт агар мададгор шавад** бахт агар ёрӣ диҳад; кор агар омад кунад.

МАДАДГОРӢ مددگاری 1. ёридиҳӣ, кумакрасонӣ. 2. ҳимоят.

МАДАДМАОШ مددمعاش маблағе, ки ба замми манбаи даромади асосӣ дастраси коргар мегардад.

МАДАДПУРСӢ مددپرسی талаби имдод, ёри хостан.

МАДАДРАСОН مددرسان мададгор, ёвар, ёридиҳанда.

МАДАДРАСОНӢ مددرسانی *исми амал аз* **мадад расондан**; мададгорӣ, кумакрасонӣ.

МАДАДХОҲ مددخواه он ки аз касе ёрӣ ва ҳимоят мепурсад, хоҳандаи мадад.

МАДАДХОҲӢ مددخواهی *ниг.* **мададпурсӣ**.

МАДАДҶӮӢ مددجویی *ниг.* **мададпурсӣ.**

МАДАДҶӮЙ مددجوی *ниг.* **мададхоҳ**.

МАДАНГ مدنگ *кҳн.* 1. калиди чӯбин барои кушодани лӯкидон. 2. як хел қулфи чӯбин.

МАДАНИЯТ *а.* مدنیت 1. фарҳанг; тамаддун: **маданияти моддӣ, маданияти маънавӣ**; **маданияти оммавӣ** *нав.* як навъ маданияти тиҷоратии ҳозира, ки фаъолияти он ба шавқовар ва хуш гузаронидани фароғати одамон равона шудааст ва ин фаъолият бо чорабиниҳои одатан сода ва силсилавии бо завқи паст таҳияшуда ва ба воситаи намоишҳои телевизионӣ, маҷаллаҳои мусаввар, видео ва аудионаворҳо пахншаванда амалӣ мегардад. 2. савияи тарбияи иҷтимоӣ, илмӣ ва адабӣ; **маданияти нутқ** савияи баланди маҳорат дар гуфтор, риояи қонуну қоидаҳои забон дар изҳори фикр; **хонаи маданият** *кҳн.* муассисаи ҷамъиятӣ, ки дар он ҷо корҳои маданию равшаннамоӣ, машғулиятҳои илмӣ ва сиёсӣ гузаронида мешавад.

МАДАНИЯТНОК مدنیت‌ناک *ниг.* **маданӣ**.

МАДАНИЯТНОКӢ مدنیت‌ناکی дараҷаи баланди савияи маданияти касе.

МАДАНӢ *а.* مدنی 1. *кит. мансуб ба* **мадина** 1; шаҳрӣ, сокини шаҳр. 2. *мансуб ба* **маданият**: **равобити маданӣ, ҳаёти маданӣ; мамлакати маданӣ** мамлакати пешрафта, кишвари мутараққӣ. 3. дорои савияи олӣ дар дониш ва одоби муоширот: **одами маданӣ**.

МАДАР *а.* مدر *кит.* 1. кулӯх, гили сахт. 2. хок; замин.

МАДДА I مدّه варами фасоднок; **мадда кардан** фасод ҷамъ шудан дар ягон ҷои латхӯрдаи бадан; **мадда(-и дилро) кафондан** а) шикояти аз касе доштаи худро ба рӯяш гуфтан; б) дарду андӯҳи худро ошкор кардан.

МАДДА II *а.* مدّه *грам.* аломатест дар алифбои арабӣ ба шакли ~, ки барои дароз талаффуз кардани ҳарфи алиф, яъне **о** хондани он болои ҳарфи мазкур мегузоранд: آ.

МАДДОҲ *а.* مدّاح 1. мадҳкунанда, таърифу ситоишкунанда; **шоири маддоҳ** шоири мадҳгӯй ва мадҳнавис. 2. *кҳн.* он ки дар маъракаҳо воқеа ва ҳодисаҳои таърихиро бо обу ранги махсус нақл мекард.

МАДДОҲӢ *а.* مدّاحی 1. мадҳгӯӣ, санохонӣ. 2. *кҳн.* маърака гирифта қиссагӯӣ кардани

маддоҳ; касб ва амали маддоҳ.

МАДЕҲА *а.* مدیحه ситоишнома; қасидаи мадҳӣ, мадҳия.

МАДИД *а.* مدید 1. тӯлкашида, давомдор; дароз; **муддати мадид** муддати дуру дароз; **умри мадид дидан** зиёд умр дидан, дер зистан. 2. номи яке аз баҳрҳои вазни арӯз.

МАДИНА مدینه 1. *кит.* шаҳр. 2. номи дигари шаҳри Ясриб дар Арабистони Суудӣ, ки қабри Муҳаммади пайғамбар (с) дар он ҷост, бинобар ин бо изофаи калимаи «мунаввара» зикр мешавад.

МАДҚУҚ *а.* مدقوق *кит.* 1. кӯфта нарм ва маҳин карда. 2. гирифтори касалии диққи нафас, сил, табларза *ва г.*

МАДОЕҲ *а.* مدایح *ҷ.* **мадеҳа**.

МАДОИН *а.* مدائن 1. *ҷ.* **мадина** 1. 2. номи дигари шаҳри Ктесифон (*ю.*) ва Тайсафун (*а.*) - пойтахти давлати Сосониён, ки харобаҳои он ҳанӯз боқист.

МАДОН مدان хоначае, ки дараш аз дохили даҳлез буда, барои нигоҳдории чизу чораи зиёдатии рӯзгор ҳамчун анборча хизмат мекунад.

МАДОР I *а.* مدار 1. ҷои чарх ва давр задани чизе. 2. *нуҷ.* хати ҳаракати фарзии ҷирмҳои осмонӣ; хати сайри кавокиб; **мадори ҷирми осмонӣ** хати ҳаракати фарзии як ҷирми осмонӣ нисбат ба дигар ҷирми осмонӣ дар фазои кайҳон: **мадори Замин, мадори Моҳ**, **мадори киштии кайҳонӣ**. 3. *ҷугр.* хати доираи фарзии мувозӣ бо хати истиво дар масофаи $23^{0} 27^{1}$ аз он дар шимол ва дар ҷануб: **мадори Саратон, мадори Ҷадӣ**.

МАДОР II مدار *гуфт.* қувват, тобу тавон, маҷол; **мадор хушк шудан** қувват намондан.

МАДОРИС *а.* مدارس *ҷ.* **мадраса**.

МАДОРӢ مداری *мансуб ба* **мадор** I; воқеъ дар мадори ҷирми осмоние.

МАДОРО مدارا [*аслаш* **мудоро**] *ниг.* **мудоро**.

МАДОХИЛ I *а.* مداخل *ҷ.* **дахл**; *муқоб.* **махориҷ**; **дафтари мадохил** дафтар барои қайди маблағҳои воридаи муассисае.

МАДОХИЛ II *а.* مداخل *ҷ.* **мадхал**.

МАДРАК *а.* مدرک *кит.* 1. маҳалли дарк, макони идрок, ҷои дарёфтан. 2. маъхаз; санад, ҳуҷҷат.

МАДРАСА *а.* مدرسه 1. ҷои дарсхонӣ, мактаб. 2. мактаби олии динии мусулмонон.

МАДРАСАДИДА مدرسه‌دیده дар мадраса таҳсилкарда.

МАДРАСАХОН مدرسه‌خوان он ки дар мадраса таҳсил мекунад, талабаи мадраса.

МАДФАН *а.* مدفن ҷои дафн кардан; ҷое, ки касе дафн шудааст.

МАДФУН *а.* مدفون дафншуда, зерихокшуда; он чи ва касе, ки онро гӯронидаанд.

МАДФӮЪ *а.* مدفوع *кит.* 1. дафъкарда, дуркарда, хориҷшуда, рондашуда. 2. он чи ки аз бадани инсон ва ҳайвон бо роҳи рӯда, бо қай ва арақ кардан *ва г.* хориҷ мешавад; саргин.

МАДХАЛ *а.* مدخل 1. ҷои дохилшавӣ, роҳи даромад. 2. қисми муқаддимавӣ; оғози чизе (*фан, китоб*); даромади сухан; **мадхали забоншиносӣ** илм дар бораи асосҳои назариявии забоншиносӣ.

МАДҲ *а.* مدح ситудан, ситоиш; сано, наът; **мадҳ кардан** ситудан, таъриф кардан.

МАДҲГАР مدحگر *ниг.* **мадҳгӯ(й)**.

МАДҲГӮ(Й) مدحگو(ی) он ки мадҳу ситоиш мекунад, саногӯй, маддоҳ.

МАДҲГӮӢ مدحگوئی ситоиш, саногӯӣ, таъриф.

МАДҲИЯ *а.* مدحیه шеъри ситоишӣ, шеъри мутантан дар ситоиш ва таърифи касе.

МАДҲИЯГӮӢ مدحیه‌گوئی *ниг.* **мадҳиясароӣ.**

МАДҲИЯГӮЙ مدحیه‌گوی *ниг.* **мадҳиясаро**.

МАДҲИЯНАВИС مدحیه‌نویس *ниг.* **мадҳиясаро**.

МАДҲИЯНАВИСӢ مدحیه‌نویسی *ниг.* **мадҳиясароӣ**.

МАДҲИЯСАРО مدحیه‌سرا он ки мадҳия месарояд, мадҳиянавис: **шоири мадҳиясаро**.

МАДҲИЯСАРОӢ مدحیه‌سرائی амал ва шуғли мадҳиясаро, мадҳиянависӣ.

МАДҲИЯХОН مدحیه‌خوان *ниг.* **мадҳиясаро**.

МАДҲИЯХОНӢ مدحیه‌خوانی *ниг.* **мадҳиясароӣ**.

МАДҲНАВИС مدحنویس шоире, ки дар таърифва ситоиши касон шеър мегӯяд, маддоҳ.

МАДҲНАВИСӢ مدحنویسی шуғли мадҳиянавис, маддоҳӣ.

МАДҲУШ *а.* مدهوش 1. азҳушрафта, беҳуш. 2. ҳайрон, мутаҳайир: **мадҳуш кардан** беҳуш кардан, бехуд кардан; **мадҳуш шудан** а) аз ҳуш рафтан, беҳуш шудан, бехуд гаштан; б) ҳайрон шудан, моту мабҳут шудан.

МАДҲУШВОР مدهوشوار монанди беҳушон; беҳушона.

МАДҲУШӢ مدهوشی ҳолати каси азҳушрафта, беҳушӣ.

МАДҲУШКУНАНДА مدهوشکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мадҳуш кардан**; беҳушкунанда: **доруи мадҳушкунанда**.

МАДҲХОН مدحخوان мадҳгӯй, ситоишгар.

МАДҲХОНӢ مدحخوانی *исми амал аз* **мадҳ хондан**; мадҳ кардан, ситоиш кардан.

МАДЮН *а.* مدیون қарздор; **мадюн будан** а) қарздор будан; б) *маҷ.* аз касе миннатдор будан.

МАЁМИН I میامن *ҷ.* **маймун**.

МАЁМИН II میامن *ҷ.* **майманат**.

МАЖ مژ **:** **кажу маж** каҷу килеб.

МАЖОР *фр.* مژار *мус.* пардаи мусиқӣ, ки аз сеовозаи шӯх иборат аст.

МАЗА مزه 1. эҳсосе, ки аз чашидан, хӯрдану нӯшидани чизе дар даҳону забони одам пайдо мешавад, таъм. 2. лаззат, ҳаловат; **маза гурехтан** а) ҳоли касе бад шудан, нотоб шудан; б) *маҷ.* аз равнақ афтодан; **мазаро гурезондан** а) *тарзи бавоситаи* **маза гурехтан;** б) *маҷ.* касеро шармандаю беобрӯ кардан; **маза додан** лаззат бахшидан; **маза кардан** *аз чизе* лаззат бурдан; **маза надоштан** а) таъми қаноатбахш надоштан, бемаза (фач) будан; б) *маҷ.* табъи дил набудани коре; чандон хуб набудани чизе; **мазаи** *чизеро* **дидан (чашидан)** таъми чизеро фаҳмидан, чашидан; **мазаи** *чизе* **рафтан** бемаза шудан; **мазаи** *касе* **рафтан** бад шудани ҳоли касе; бетоб шудан; **мазаи** *чизеро* **чашидан** а) *ниг.* **мазаи** *чизеро* **дидан**; б) ба лаззати чизе рафтан; в) *маҷ.* талхию ширинии чизеро аз сар гузаронидан; **маза аз даҳон нарафтан** хеле бомаза буд; ниҳоят ширин буд; **саломатӣ маза надоштан** хуб набудани саломатӣ, касалманд будан.

МАЗАДОР مزهدار бомаза, хуштаъм.

МАЗАКУНОН مزهکنان *феъли ҳол аз* **маза кардан**; дар ҳолати лаззат бурдан.

МАЗАЛЛАТ *а.* مذلّت залилӣ, хорию зорӣ, пастӣ: **бори мазаллат кашидан**.

МАЗАММАТ *а.* مذمّت накӯҳиш, сарзаниш, маломат: **дар мазаммати…**, **мазаммат кардан**.

МАЗАММАТОМЕЗ مذمّتآمیز бо накӯҳиш, бо сарзаниш омехта: **нигоҳи мазамматомез**.

МАЗАНГ مزنگ 1. яке аз қабилаҳои лӯлиён; лӯлӣ, ҷӯгӣ. 2. *гуфт.* сиёҳҷурда, сиёҳпӯст. 3. *маҷ., гуфт.* **шаттоҳ**.

МАЗАННА *а.* مظنه *кит.* 1. ҷои гумонбарӣ, ҷое, ки ба будани чизе гумон меравад. 2. занн, гумон, пиндор.

МАЗАНОК مزهناک 1. бомаза; хуштаъм. 2. *маҷ.* аҷиб, ғалатӣ.

МАЗАРРАТ *а.* مضرت зарар, зиён, газанд, осеб.

МАЗАХӮРАК مزهخورک ба мазаи чизе рафта, лаззати чизеро фаҳмида; **мазахӯрак шудан** аз ягон чиз як-ду бор хӯрда ё истифода карда, ба он одат кардан.

МАЗБАЛА *а.* مزبله *кит.* ҷои рехтани хокрӯба ва ифлосиҳо, ҷои рехтани зубола.

МАЗБАҲ *а.* مذبح *кит.* ҷои забҳ, кушишгоҳ.

МАЗБУР *а.* مزبور *кит.* мазкур, фавқуззикр, номбаршуда; навишташуда (*дар боло*).

МАЗБУТ *а.* مضبوط 1. *кит.* забтшуда. 2. қайд ва сабтшуда. 3. *гуфт.* мустаҳкам, устувор; сахт.

МАЗБӮҲ *а.* مذبوح *кит.* забҳшуда, гулӯ бурида, сар зада кушташуда (*оид ба* ҳайвон).

МАЗБӮҲОНА مذبوحانه ба монанди мазбӯҳ, шабеҳи ҷонвари сарбурида: **ҳаракати мазбӯҳона** а) ҳаракати шабеҳи ҷонвари забҳшуда; ҳаракати ҷонканӣ; б) *маҷ.* зӯрзании бефоида, талоши беҳуда.

МАЗИД مزید *кит.* 1. афзунӣ, зиёдӣ; афзоиш. 2. афзуншуда.

МАЗИДАН مزیدن *кит.* 1. макидан, макида мазаи чизеро дидан. 2. ҷуръа-ҷуръа нӯшидан.

МАЗИҚ//МАЗИҚА *а.* مضیقه//مضیق *кит.* 1. ҷои танг; тангно. 2. *маҷ.* ҳолати тангӣ, вазъияти душвор.

МАЗИЯТ *а.* مذیت афзалият ва бартарӣ (*аз ҷиҳати илм, саховат ва дигар хислатҳои маънавӣ*).

МАЗКУР *а.* مذکور зикршуда, гуфташуда (*пеш аз ин*), номбаршуда (*дар боло*); **мазкур будан** зикр ёфтан, навишта шудан.

МАЗЛИМА *а.* مظلمه *кит.* 1. зулму ситам, тааддӣ, ҷавр. 2. шикоят аз беадолатӣ, додхоҳӣ.

МАЗЛУМ *а.* مظلوم касе, ки дар ҳаққи вай зулм ва тааддӣ шудааст, зулмдида, ситамдида, ҷафокаш.

МАЗМАЗА I *а.* مزمزه чашидан, дидани мазаи чизе.

МАЗМАЗА II *а.* مضمضه обгардон кардани даҳон, ғарғара кардани даҳон, даҳонро бо об чайқондан.

МАЗМУМ I *а.* مذموم *кит.* мазамматшуда, мавриди сарзаниш қарор гирифта.

МАЗМУМ II *а.* مضموم 1. *кит.* замшуда, иловашуда. 2. *збш.* дар хати арабӣ ҳарфе, ки дар болояш ҳаракати замма дорад.

МАЗМУН *а.* مضمون 1. он чи аз сухан ё навиштае фаҳмида мешавад, он чи моҳияти чизеро дарбар мегирад; мавзӯи сухан; **мазмуни асар** он чи асар дар бар гирифтааст, мундариҷаи асар, мӯҳтавиёти асар; **ба ин мазмун** ба ин маънӣ ва мундариҷа. 2. *гуфт.* аз афташ; гӯё; **мазмун гирифтан** рамуз гирифта вазъият ё сирру асрорро фаҳмидан.

МАЗМУНАН *а.* مضموناً 1. аз рӯи мазмун; аз ҷиҳати мазмун. 2. ба тарзи хулоса, хулосатан; **нутқи мазмунан нақлшуда** *грам.* сухани ягон шахс, ки дар матн аз рӯи мазмун оварда шудааст; *муқоб.* **нутқи айнан нақлшуда**.

МАЗМУНДОР مضمون‌دار дорои мазмун ва маънои чуқур.

МАЗНУН *а.* مظنون *кит.* 1. гумонбурда, гумонбаршуда; тахминкарда. 2. он ки аз ӯ бадгумон шудаанд.

МАЗОД *а.* مزاد 1. зоди сафар, тӯша. 2. кӯлвор, анбон, тӯшадон.

МАЗОЁ *а.* مزایا *ҷ.* **мазият**.

МАЗОҚ I *а.* مذاق 1. маҳалли қувваи зоиқа, ки кому забон аст, чашидангоҳ. 2. зоиқа, ҳисси фаҳмиши мазаи чизҳо. 3. завқ

МАЗОҚ II مذاق *гуфт. аслаш* **мазоҳ**.

МАЗОМИН مضامن *ҷ.* **мазмун**.

МАЗОР *а.* مزار 1. ҷои зиёрат, зиёратгоҳ; оромгоҳи одамони бузург (*одатан пешвоёни ислом, ки халқ онро зиёрат мекунад*). 2. гӯр, қабр. 3. *маҷ.* гӯристон; **санги мазор** санги рӯи қабр

МАЗОРГУЗАШТА مزارگذشته тӯҳфаи аз ягон ҷо оварда, ки табаррукӣ ҳисоб мешавад (*ба хотири аз роҳи чандин мазорҳои одамони бузург убур шуданаш*).

МАЗОРЕЪ *а.* مزارع *ҷ.* **мазраа**.

МАЗОРИСТОН مزارستان гӯристон, қабристон.

МАЗОҲ *а.* مزاح 1. масхарадорӣ, масхара кардан (*касеро барои хандаю хушвақтӣ*). 2. ҳазл, шӯхӣ: **ҳазлу мазоҳ**; **мазоҳ кардан** а) масхара кардани касе; б) ҳазлу шӯхӣ кардан бо касе.

МАЗОҲИБ *а.* مذاهب *ҷ.* **мазҳаб**.

МАЗОҲКОР مزاحکار он ки мазоҳ карданро дӯст медорад; ҳазлу шӯхикунанда, шӯх.

МАЗРАА *а.* مزرعه *ниг.* **мазраъ**; *ба таври истиора*: **мазрааи умр**.

МАЗРАЪ *а.* مزرع ҷои кишт, замини зироат, майдони кишт, киштзор: **мазраи гандум, мазраи пахта**; *ба таври истиора*: **мазраи мурод, мазраи ум(м)ед, дар мазраи дил тухми вафо коштан, донае аз мазраи матлаб начидан**.

МАЗРИБ *а.* مضرب *кит.* ҷои задан, устувор ё насб кардани чизе.

МАЗРУБ *а.* مضروب зарбзада, сикказада.

МАЗРУФ *а.* مظروف *кит.* 1. дар зарф буда, он чи дар зарф аст (*аз қабили* об, равған *ва г.*). 2. *маҷ.* мӯҳтавиёт, мазмун, маънӣ.

МАЗРӮЪ *а.* مزروع зироатшуда, кошташуда, кишта.

МАЗУТ *р.* مزوت *хим.* маводи моеъ, ки баъди аз нафт баровардани бензин, газолин ва карасин мемонад ва ҳамчун сӯзишвории арзонбаҳо дар дастгоҳҳои гармидиҳанда *ва г.*

ба кор меравад, нафти сиёҳ, пасмондаи нафт.

МАЗУТОЛУД مزوت‌آلود олуда ба мазут; чизи мазут расида чиркиншуда: **куртаи мазутолуд**.

МАЗҲАБ *а.* مذهب 1. *кит.* роҳ, тариқ. 2. дин, ойин, кеш; *ба тариқи истиора*: **мазҳаби заҳмат, мазҳаби ишқ, мазҳаби мурувват, мазҳаби ошиқон; мазҳаб надоштан** бемазҳаб будан, эътиқод ба дин надоштан, ломазҳаб. 3. *д.* шӯъба ва шохаи ягон дин, тариқат: **мазҳаби Имоми Аъзам**.

МАЗҲАБӢ مذهبی *мансуб ба* **мазҳаб**: **низоъ(ҳо)-и мазҳабӣ**.

МАЗҲАБПАРАСТ مذهب‌پرست он ки мазҳаби интихобкардаашро парастида аз дини ҳоким канорачӯӣ мекунад, сектант.

МАЗҲАБПАРАСТӢ مذهب‌پرستی парастиши мазҳаби интихобкарда ва дурӣ ҷустан аз дини ҳоким.

МАЗҲАКА *а.* مضحکه 1. он чи бинанда, хонанда ва шунавандаро ба ханда меорад; мавриди ханда. 2. *адш.* асари драмавие, ки мазмуни хандаовар дорад, комедия.

МАЗҲАКАВӢ مضحکوی *мансуб ба* **мазҳака**: **асари мазҳакавӣ, филми мазҳакавӣ**.

МАЗҲАКАНАВИС مضحکه‌نویس нависандаи асарҳои мазҳакавӣ.

МАЗҲАКАНАВИСӢ مضحکه‌نویسی навиштани асарҳои мазҳакавӣ.

МАЗҲАР *а.* مظهر ҷои зуҳури чизе, ҷои намоён шудани чизе, ҷилвагоҳ.

МАИБ *а.* معیب 1. айбдошта, айбнок, нуқсондор. 2. *гуфт.* маъюб; **маиб кардан** ба касе ё ҷондоре осебе расонда, ягон узви онро айбнок кардан; **маиб шудан** дар натиҷаи кори зӯрталабе ё осебе иллатноку маъюб гардидан; **айбро кӣ кунад? – маиб**! (*мақ.*) дар мавриди ба касе айб мондани шахсе, ки худ беайб нест, гуфта мешавад.

МАИН *а.* معین *кит.* равон, ҷорӣ; **мои маин** оби равон.

МАИШАТ *а.* معیشت 1. зисту зиндагонӣ, рӯзгор; тарзи зиндагонӣ; **асбоби маишат** васоили зиндагонӣ, он чи барои рӯзгузаронӣ лозим аст. 2. он чи ба воситаи он зиндагонӣ мекунанд (*аз қабили* хӯрок, пӯшок *ва г.*); маош; **маишати** *касеро* **таъмин кардан** васоили зиндагонии касеро фароҳам овардан; **таъмини маишат кардан** воситаҳои рӯзгузаронии худро омода кардан (*аз ҳисоби даромади коре*). 3. *маҷ.* нағз хӯрдану нӯшидани одам; бо роҳату фароғат гузаронидани умр, хушгузаронии умр; **маишат кардан** бо хушгузаронӣ машғул шудан; айшу ишрат кардан.

МАИШАТДӮСТ معیشت‌دوست *ниг.* **маишатпараст**.

МАИШАТПАРАСТ معیشت‌پرست он ки хуб хӯрдан ва фароғату осоишро дӯст медорад.

МАИШАТПАРАСТӢ معیشت‌پرستی маишатпараст будан; дӯстдори хушгузаронӣ ва фароғату осоиш будан.

МАИШӢ معیشی *мансуб ба* **маишат** 1,2; ҳамаи он чи барои зиндагонӣ лозим аст; воситаҳои рӯзгузаронӣ; **аҳволи маишӣ, шароити маишӣ** тарз ва василаҳои рӯзгузаронӣ; **хизмати маишӣ** маҷмӯи корҳое, ки барои қонеъ кардани талаботи ҳаёти рӯзмарраи аҳолӣ ба ҷо оварда мешавад (*ба воситаи муассисаҳои дузандагӣ, пойафзолдӯзӣ, таъмиргоҳҳои гуногун, ҳаммому сартарошхонаҳо ва г.*).

МАИ(Й)ЯТ *а.* معیت *кит.* ҳамроҳӣ, бо ҳамроҳии…; **ба маи(й)яти** *касе* ба касе ҳамроҳбуда, ҳамроҳи касе буда.

МАЙ I می шароби ангур, умуман нӯшокии хуморовар; шароб, бода: **майи арғувонӣ, майи сурх, маю паймона, пиёлаи май, ҷоми май; май нӯшидан, май хӯрдан, май рехтан, май гусоридан**; **майи дастӣ** шароби ангурии хонагӣ; **майи ноб** майи софшуда, шароби беғаш.

МАЙ II *лот.* می моҳи панҷуми солшумории милодӣ.

МАЙГАР می‌گر *кит.* он ки маю шароб таҳия мекунад.

МАЙГУН می‌گون ба ранги шароби сурх, сурхранг; ◊ **лаби майгун** лаби сурх, лаби маҳбуба.

МАЙГУНӢ می‌گونی *кит.* моил ба сурхӣ, сурхгун, сурхранг.

МАЙГУСОР می‌گسار шаробнӯш, майхора.

МАЙГУСОРӢ می‌گساری шаробнӯшӣ, май-хӯрӣ: **майгусорӣ кардан**.

МАЙДА I میده 1. хурд, кӯчак: **бачаи майда, қадаҳи майда, одами майда, хонаи майда; майдаи нон** резаи нон, нонреза; **борони майда** борони реза, резаборон, борони сим-сим; **хати майда** хати бо ҳарфҳои хурд навишташуда. 2. *мач.* камсармоя; **баққоли майда, савдогари майда, корхонаи майда, хоҷагии майда**; **бахяҳои майда** дарзҳои ба ҳам зич, кӯкҳои фосилаашон ба ҳам наздик; **дузди майда** дузде, ки чизҳои камарзиш, майда–чуйдаҳоро медуздад; **қарзи майда** қарзи маблағаш кам, воми андак; **пули майда** пули арзишаш кам (*-и одатан филизӣ*); **ҳашароти майда** ҷонварҳои хурдҷусса (*аз қабили* мӯрча, малах, магас…); **майда–майда** а) хурд–хурд, реза–реза: **майда–майда боридани борон** (*яъне маҳин, сим–сим боридани борон*); б) *гуфт.* кам–кам, андак–андак; оҳиста–оҳиста: **майда–майда пеш рафтан; майда кардан** а) реза кардан, ба ҳиссаҳои хурд ҷудо намудан (*мас., қандро, гӯшти ошро, ҳезумро…*); б) бадал кардани пули калон ба пулҳои арзишашон кам; **мӯйро майда бофтан** мӯйро ба кокулҳои борики зиёд ҷудо карда бофтани духтарон; **гапро майда кардан** дар гуфтугӯ гузаштан ба ҷузъиёташ; гапро кашол додан; ◊ **зуволаи** *касеро* **майда гирифтан** тангрӯзӣ халқ кардан; шӯрбахт офаридан касеро (аз ҷониби Худованд).

МАЙДА II میده *кит.* орди гандуми дубеза ва нони аз он пухта.

МАЙДААВБОШӢ میده‌اوباشی *ҳуқ.* авбошии майда, рафтори ношоям дар ҷойҳои ҷамъиятӣ, таҳқир кардану дашном додани одамон *ва г.*, ки тибқи қонун ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

МАЙДАБАРГ میده‌برگ 1. баргҳояш реза, резабарг (*оид ба* дарахт). 2. дӯхташ барг-барги реза (*оид ба* гулдӯзӣ).

МАЙДАБОЗ میده‌باز 1. он ки кореро аз майдачуйдаҳояш шурӯъ карда назди дигарон дилбазан мешавад. 2. хасис, мумсик.

МАЙДАБОРОН میده‌باران *ниг.* **резаборон**.

МАЙДАБОФӢ میده‌بافی *исми амал аз* **майда бофтан: майдабофӣ кардан** (*мӯйро*).

МАЙДАБОФТ میده‌بافت (мӯи) ба кокулҳои борику зиёд ҷудо карда бофташуда.

МАЙДАГАП میده‌گپ он ки дар бораи масъалаҳои ҷузъӣ ва ғайримуҳим зиёд гап мезанад; миҷинг.

МАЙДАГАПӢ میده‌گپی майдагап будан; эродгирӣ ба чизҳои ҷузъӣ; миҷингӣ.

МАЙДАГУЛ میده‌گل дорои гулҳои майда (*оид ба* гиёҳҳо); **чити майдагул** чити гулҳои хурд-хурд дошта.

МАЙДАКОР میده‌کار он ки бо корҳои ҷузъӣ ва ғайримуҳим машғул аст.

МАЙДАКОРӢ میده‌کاری майдакор будан; аҳамият додан ба корҳои ҷузъӣ.

МАЙДАКОСИБ میده‌کاسب ҳунарманди аз ҷиҳати иқтисодӣ камбизоат; пешвари яккадаст.

МАЙДАКОСИБӢ میده‌کاسبی майдакосиб будан; шуғл ва пешаи майдакосиб.

МАЙДАҚУТР میده‌قطر он чи ки қутраш хурд аст; **тӯпи майдақутр** *ҳ.* тӯпи хурдкалибр.

МАЙДАЛАГАНДА میده‌لگنده ҷома ё кӯрпае, ки зич ва майда лаганда шудааст.

МАЙДАМИЛЛАТ میده‌ملّت миллате, ки нуфусаш камшумор аст.

МАЙДАНАВИС میده‌نویس 1. он чи бо хати реза навишта шудааст. 2. он ки хаташ реза ва хурд аст.

МАЙДАНАВИСӢ میده‌نویسی навиштани хат бо ҳарфҳои хурд-хурд.

МАЙДАНАҚШ میده‌نقش дорои нақшу нигори хурд–хурд; майда гулкоришуда.

МАЙДАСАВДОГАР میده‌سوداگر савдогари камсармоя.

МАЙДАСОЛОР میده‌سالار *кит.* мубошир ва тартибдиҳандаи дастархон, дастархончӣ.

МАЙДАСУДХӮРӢ میده‌سودخوری маблағи андакро бо суд (бо фоида) ба касон додан.

МАЙДАФУРӮШ میده‌فروش резаворфурӯш; чаканафурӯш; *муқоб.* **яклухтфурӯш**.

МАЙДАФУРӮШӢ میده‌فروشی резаворфурӯшӣ, фурӯши майда-чуйда; чаканафурӯшӣ.

МАЙДАҲУНАРМАНД میده‌هنرمند *ниг.* **майдакосиб**.

МАЙДАҲУНАРМАНДӢ میده‌هنرمندی *ниг.* **майдакосибӣ**.

МАЙДА–ЧАЙДА میده‌چیده *ниг.* **майда–чуйда**.

МАЙДАЧОРВОДОР میده‌چارودار чорводори камсармоя.

МАЙДА–ЧУЙДА میده‌چیده 1. чизҳои хурди даркории рӯзгор; чизу чора: **майда–чуйдаи рӯзгор, ҳазору як майда–чуйда**. 2. *маҷ.* камаҳамият, ғайримуҳим, ҷузъӣ **корҳои майда–чуйда, камбудиҳои майда–чуйда, нуқсонҳои майда–чуйда**; **то майда–чуйдаҳо** то ҷузъиёт, бо тамоми тафсилот.

МАЙДАЧУЙДАФУРӮШӢ میده‌چیده‌فروشی *гуфт.* фурӯши майда–чуйда, резаворфурӯшӣ.

МАЙДАШУДГОР میده‌شدگار замини чандин бор рондашудаи нармхок.

МАЙДАЯК//МАЙДАЯКАК میده‌یک//میده‌یکک *шакли тасғири* **майда: бачаи майдаяк, одами майдаяк**.

МАЙДЕҲ می‌ده соқӣ.

МАЙДОН میدان 1. замини васеъ, яланги, ҷои кушоду фарох барои ҷамъомади одамон, гузаронидани машқ, аспдавонӣ *ва ғ.*; арса: **майдони машқ, майдони рақс; майдони кор** арсаи кор. 2. дарахтзори мевадор, боғ. 3. *маҷ.* ҷавлонгоҳ. 4. *маҷ.* ҷанггоҳ, маҳалли корзор; ҷабҳа; ҷанг; **рӯзи майдон** рӯзи набард; **майдони кишт** киштзор, масоҳате, ки дар он кишт мешавад, **майдони пахта** киштзори пахта, замини кишти пахта; **майдони тиррас** ҷое, ки бинобар монеа надоштан тир ба ҳадаф мерасад; **майдони ҷанг** ҷои вуқӯи ҷанг, ҷои бо ҳам рӯбарӯ шудани ду тарафи ҷангкунанда; **ба майдон рафтан** ба ҷанг (*ба корзор, ба ҷабҳа*) рафтан; **марди майдон** марди ҷангӣ; далер, шуҷоъ; **майдон додан** роҳ додан, имкон додан ба касе ба кардани он чи мехоҳад; **ба майдон овардан** а) *тарзи бавоситаи* **ба майдон омадан,** ба вуҷуд овардан; б) ба миён гузоштан, матраҳ кардан (*масъалаеро*); **ба майдон омадан** пайдо шудан, ба вуҷуд омадан; **як майдон тохтан** як давра тохтан гирди майдон.

МАЙДОНГУРЕЗ میدان‌گریز гурезанда аз ҷанггоҳ; он ки аз набард ва мубориза гурехтааст.

МАЙДОНҒАРИБ میدان‌غریب *ниг.* **хонашер (-и майдонғариб)**.

МАЙДОНДИДА میدان‌دیده ботаҷриба, кордида.

МАЙДОНДОР میدان‌دار *кит.* он ки дар майдони муҳориба, мусобиқа *ва ғ.* таҷрибадор буда, аз худ шуҷоату мардонагӣ ва истеъдод нишон медиҳад.

МАЙДОНДОРӢ میدان‌داری *кит.* ҷанговарӣ, ҳарбу зарб кардан, мубориза; **майдондорӣ кардан** ба майдони ҷанг ва зӯрозмоӣ даромадан.

МАЙДОНГАҲ میدان‌گه *ниг.* **майдонгоҳ**.

МАЙДОНГОҲ میدان‌گاه ҷои ҳарбу зарбу мусобиқа *ва ғ.*

МАЙДОНӢ میدانی *мансуб ба* **майдон**; воқеъ дар майдон; **ҷанги майдонӣ** ҷанг дар майдон, ҷанги ошкоро.

МАЙДОНТОЗ میدان‌تاز даванд, кӯбкоритоз, пойгаҳтоз: **аспони бодпои майдонтоз.**

МАЙДОНЧА میدانچه майдони хурд: **майдончаи варзиш**.

МАЙЗАДА میزده майпараст, доимо ва бисёр нӯшандаи май, майхора.

МАЙЗАДАГӢ میزدگی майзада будан; доимо ва бисёр машрубот хӯрда ба майхӯрӣ одат кардан, майхорагӣ.

МАЙЗАР میزر *кит.* дастор, салла, аммома.

МАЙИЗ مییز *гуфт.* **мавиз**.

МАЙИСТОН میستان *ниг.* **майкада.**

МАЙИТ *а.* میت ҷасади беҷони одам, мурда.

МАЙКАДА میکده ҷои шаробфурӯшӣ ва шаробнӯшӣ, майхона.

МАЙКАШ میکش *ниг.* **майнӯш.**

МАЙКАШӢ میکشی *ниг.* **майнӯшӣ.**

МАЙЛ *а.* میل 1. хамиш, андаке ба сӯе хам шудан, тамоюл. 2. хоҳиш, рағбат, ҳавас; **ба майли худ** ба ихтиёри худ; аз пеши худ; **бо майли тамом // бо камоли майл** бо рағбати тамом, бо шавқу ҳаваси зиёд; **бо майли хотир** а) бо рағбати тамом, бо иштиёқ; б) бо хости худ; бемалол; **майл доштан** а) рағбат доштан; шавқу ҳавас доштан; б) хоҳиши табъ доштан ба чизе, иштиёқи зиёд доштан; **майли** *касеро* **доштан** моил будан ба касе; таваҷҷӯҳ доштан ба касе; **майл кардан** а) хамидан, каҷ шудан ба сӯе; б) хоҳишу рағбат зоҳир намудан; в) моил шудан, таваҷҷӯҳ кардан; **ба майли худ гузоштан** ба ихтиёри худ гузоштан (*кордор*

нашуда) ба ҳоли худ гузоштан.

МАЙЛАШ میلش 1. ихтиёр ба худаш, худаш медонад. 2. хайр, хуб *(дар мавриди изҳори розигӣ ба чизе ё қабул кардани коре гуфта мешавад*). 3. бигузор, боке нест, зарар надорад; **хуб**, **майлаш** хайр, ҳеҷ гап не, зарар надорад.

МАЙЛОН *а.* میلان 1. *ниг.* **майл** 1; моил шудан; **майлон додан** андак хам кардан чизеро ба сӯе; **майлон кардан** рағбат пайдо намудан; моил шудан. 2. дур шудан аз роҳи асосӣ дар назариёти сиёсӣ: **майлони рост, майлони чап**.

МАЙЛОНЧӢ میلانچی *с.* тарафдори ягон майлон.

МАЙМАНА *а.* میمنه *кит.* 1. тарафи дасти рост, ямин. 2. *таър.* қаноти (ҷаноҳи) рости лашкар, *муқоб.* **майсара**.

МАЙМАНАТ *а.* میمنت *кит.* саодат, хушбахтӣ; муборакию фархундагӣ.

МАЙМУН I *а.* میمون *кит.* хуҷаста, муборак, саодатманд, масъуд.

МАЙМУН II *а.* میمون 1. бӯзина, ҳамдуна: **маймуни одамшакл.** 2. *маҷ.* одами камфаросати муқаллид; ◊ **соли маймун** соли нӯҳум дар ҳисоби мӯлчар (мучал).

МАЙМУНАК میمونک *кит., кҳн.* яке аз қисмҳои тӯп, ки ба воситаи он нишон мегирифтанд, нишонгир.

МАЙМУНБОЗ میمونباز 1. он ки ба тарбияи маймунҳо машғул буда, ба онҳо бозиҳои гуногун меомӯзад. 2. *маҷ.* масхарабоз, найрангбоз.

МАЙМУНБОЗӢ میمونبازی *маҷ.* ҳилаю найрангбозии ноӯҳдабароёна барои фиреб додани касе: **маймунбозӣ кардан**.

МАЙМУНӢ میمونی *марбут ба* **маймун**; монанди маймун коре кардан, масхарабозӣ.

МАЙНА I مینه мағзи сари одам ва ҷонварони дигар, мия; **майна об кардан** хуб фикр рондан, ҳаматарафа фикр кардан дар бораи чизе; **гӯшу майнаи** *касеро* **хӯрдан** бисёр гап зада касеро безор кардан; **дар майнаи худ фикреро пазондан** ҳаматарафа мулоҳиза карда санҷидани фикре.

МАЙНА II مینه *зоол.* парандае аз оилаи соч, ки агар таълим диҳанд, чанд калимаи шунидаашро тақлидан такрор карда метавонад; **майна барин гап задан** гаперо (матлаберо) гаштаю баргашта такрор кардан.

МАЙНАВОР مینه‌وار *ниг.* **тӯтивор**: **майнавор гап задан** гаперо беист такрор кардан.

МАЙНАГӢ مینگی *гуфт. мансуб ба* **майна** I; мағзи сар; **кори майнагӣ** коре, ки вобаста ба фаъолияти мағзи сар аст, меҳнати фикрӣ.

МАЙНАГУДОЗ مینه‌گداز *ниг.* **майнасӯз**.

МАЙНАСӮЗ مینه‌سوز тафсон: **офтоби майнасӯз** *кинoя аз* офтоби моҳи саратон (22 июн – 22 июл), ки мавсими ниҳоят гармии зиёд аст.

МАЙНАЧА مینچه 1. майнаи хурд. 2. *биол.* як қисми мағзи сар, ки дар ҳамоҳангсозии ҳаракат, ҳифзи ҳолату вазъи бадан *ва г.* иштирок мекунад, мағзак.

МАЙНӮШ مینوش шаробнӯш, шаробхӯр, боданӯш.

МАЙНӮШӢ مینوشی *исми амал аз* **май нӯшидан**; нӯшидани май, боданӯшӣ, майхӯрӣ.

МАЙОНЕЗ *фр.* میانیز *хӯр.* хӯрише (соусе), ки аз равғани зайтун, зардии тухм, сирко бо омехтаи доруворҳо тайёр карда мешавад.

МАЙОР *лот.* میار 1. *ҳ.* унвони аввали афсари калон дар қувваҳои мусаллаҳ ва дигар мақомоти қудратӣ. 2. соҳиби ин унвон: **майори гвардия**.

МАЙПАЙМО می‌پیما *кит.* он ки май рехта ба навбат ба дигарон медиҳад, соқӣ.

МАЙПАРАСТ می‌پرست дӯстори май; майзада, майнӯш.

МАЙПАРАСТӢ می‌پرستی майпараст будан, майхорагӣ, майзадагӣ.

МАЙСА میسه сабзаи навхез; сабзаи навхези ғалла (*ҷаву гандум ва г.*).

МАЙСАВСАН می‌سوسن *кит.* шароб ва майе, ки аз гули савсан тайёр мекарданд.

МАЙСАЗОР میسه‌زار сабзазор, алафзор; ғаллазори сабз.

МАЙСАРА *а.* میسره 1. тарафи дасти чап, ясор. 2. *таър.* қаноти (ҷаноҳи) чапи лашкар, *муқоб.* **маймана**.

МАЙСУР *а.* میسور *кит.* муяссаршуда, мумкиншуда; ҳар чизи дастрас.

МАЙФУРӮШ میفروش фурӯшандаи шароб, шаробфурӯш, бодафурӯш.

МАЙФУРӮШӢ میفروشی кор ва шуғли майфурӯш; ҷои фурӯши май.

МАЙХОНА میخانه ҷои майфурӯшӣ ва майнӯшӣ, майкада.

МАЙХОРمیخوار бисёр майхӯранда, майзада, шаробнӯш.

МАЙХОРА میخواره шаробхӯр; майнӯш; майзада.

МАЙХОРАГӢ میخوارگی майхора будан, шаробзадагӣ, майзадагӣ.

МАЙХӮР میخور *ниг.* **майнӯш**.

МАЙХӮРӢ میخوری *ниг.* **майнӯшӣ**.

мак مک 1. *асоси замони ҳозира ва сигаи амр аз* **макидан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* маканда *ва* хӯранда*и чизе*: **ширмак, хунмак**.

МАКАКА *лот.* مکاکه *зоол.* ҷинси маймуни биниборики хурдҷусса (қадаш то 60 см).

МАКАРОН *ит.* مکران *хӯр.* навъи угрои хушки истеҳсоли саноатӣ, ки ба шаклҳои гуногун (*лӯлачаҳои борики дароз ва г.*) аз хамир тайёр карда шудааст.

МАКАРОНПАЛАВ مکرانپلو *хӯр.* таоми аз макарон ва гӯшту сабзавот дам карда пухта.

МАКЕТ *фр.* مکیت намунаи барои намоиш сохташудаи чизе, модел.

МАКЕТСОЗ مکیتساز созандаи макет.

МАКИДА مکیده *сифати феълии замони гузашта аз* **макидан**; **шираи** *чизеро* **макида гирифтан** чизеро фишурда шираи онро макида тамом кардан.

МАКИДА(Т) *а.* مکیده//مکیدت *кит.* бадандешӣ; кайду макр, ҳила, фиреб, найранг.

МАКИДАН مکیدن 1. бо ду лаб фурӯ кашидан. 2. ба даҳон гирифта, нахоида, бо забон ва ком молиш дода, ҳал карда фурӯ бурдан ё кӯшиши фурӯ бурдан кардан (*мас., наботро*). 3. ҷаббидан, нашф кардан, обро ба худ кашидан; **хуни** *касеро* **макидан, хуни** *касеро* **хӯрдан** касеро истисмор кардан.

МАКИДАНӢ مکیدنی қобил ва шоистаи макидан **доруҳои макиданӣ**.

МАКИН *а.* مکین *кит.* соҳиби макон, макондор; барқарор.

МАККА I مکّه шаҳр дар Арабистони Саудӣ, ки Каъба дар он воқеъ аст ва зиёратгоҳи мусулмонон мебошад.

МАККА II مکّه *ниг.* **ҷуворимакка**.

МАККАТУЛЛОҲ مکةالله *ниг.* **Макка** I.

МАККАҶУВОРӢ مکّهجواری *ниг.* **ҷуворимакка**.

МАККОР *а.* مکّار макркунанда, ҳилагар, фиребгар: **рӯбоҳи маккор, душмани маккор**.

МАККОРӢ مکّاری ҳилагарӣ, фиребгарӣ: **маккорӣ кардан**.

МАККОРОНА مکّارانه аз рӯи макру фиреб; ҳилагарона, фиребгарона, айёрона: **тадбири маккорона, хандаи маккорона, маккорона табассум кардан, маккорона чашмак задан**.

МАКМАНА *а.* مکمنه *кит.* ҷои пинҳон шудан; камингоҳ.

МАКНУН *а.* مکنون *кит.* пинҳоншуда; нихуфта: **дурри макнун** марвориди хушоби гаронбаҳо.

МАКОН I *а.* مکان ҷой, маҳал; манзил, бошишгоҳ; маъво; **нақли макон** табдили ҷой; кӯчидан; **табдили макон** тағйири ҷой, ҷои иваз кардан; **макон доштан** манзил доштан, хона доштан; **манзил кардан** ҷой гирифтан, истодан, будан; **нақли макон кардан** ҷои истро тағйир додан; кӯчидан; **зарфи макон** *грам.* калимаҳои *мансуб ба* **зарф**, ки ҷои воқеъ шудани амалро нишон медиҳанд; **макон ва замон** *фалс.* шаклҳои асосии мавҷудияти модда.

МАКОН II مکان дар ҳоли макидан; макондан.

МАКОНЁБӢ مکانیابی ҷустуҷӯ ва мушаххас сохтани ҷои муносиб барои иҷрои коре (*сохтмон, наворгирӣ ва г.*).

МАКОН(И)ДАН مکاندن//مکانیدن *тарзи бавоситаи* **макидан**; шир хӯрондан (*ба бача аз пистон*); **то бача гиря накунад, модараш намемаконад** (*зарб.*).

МАКОННАМО مکاننما *ит.* аломати нишондиҳандаи равшан ё чашмакзан, ки рӯи экра-

ни компютер ҳаракат дода ҷойҳои таҳрирталаби матнро пайдо мекунанд.

МАКУ مکو *кит., ниг.* **моку**.

МАКОТИБ I *а.* مکاتب *ҷ.* **мактаб**.

МАКОТИБ II *а.* مکاتیب *ҷ.* **мактуб**.

МАКР *а.* مکر ҳила, фиреб, тазвир, ғадр: **макру ҳила, макру фиреб ба кор бурдан, ба доми макри** *касе* **афтодан**.

МАКРАНДЕШ مکراندیش *кит.* бадандеш, ҳилагар, он ки дар фикри ҳила ва фиреб бошад.

МАКРАҲА *а.* مکرهه *кит.* чизи нафратовар, чизи нописанд.

МАКРОМЕЗ مکرآمیز омехта ба макру ҳила, ҳамроҳ ба ҳилаву фиреб, бо макру фиреб.

МАКРӮҲ *а.* مکروه 1. кароҳатовар, нафратовар, нафратангез; нописанд, нораво. 2. нопок.

МАКС *а.* مکث *кит.* даранг кардан, истодан; ист, таваққуф: **бидуни макс** беист.

МАКСИМУМ *лот.* مکسیموم ҳадди зиёди чизе, дараҷаи баландтарини чизе, ҳадди аксар, бешина; *муқоб.* **минимум.**

МАКСУР *а.* مکسور 1. шикасташуда, шикаста. 2. *збш.* дар хати арабӣ ҳарфи ҳаракати касрадошта, ки баъд аз он садоноки «и»-и кӯтоҳ хонда мешавад.

МАКТАБ *а.* مکتب 1. муассисаи маориф, ки дар он омӯзгор насли наврасро таълим медиҳад ва тарбия мекунад. 2. биное, ки ин муассиса дар он ҷойгир шудааст, таълимгоҳ, дабистон ва дабиристон: **мактаби ибтидоӣ, мактаби миёна, мактаби олӣ, мактаби таҳсилоти ҳамагонӣ; мактабро тамом кардан, ба мактаб рафтан, дар мактаб хондан;** *ба тариқи истиора:* **мактаби зиндагӣ** (*ё* **ҳаёт**), **мактаби ишқ, мактаби мубориза, мактаби шуҷоат, мактаби гетӣ**; **мактаби интернат** мактабе, ки баробари таълиму тарбия хонандагонро бо хобгоҳ ва хӯроку либос низ таъмин мекунад, мактаби шабонарӯзӣ. 3. ҷараён ва равия дар илм, адабиёт, санъат ва дар афкори ҷамъиятию сиёсӣ, ки бо ягонагии нуқтаи назарҳои асосӣ ва умумияту идомати худ ба ҳам алоқаманд аст.

МАКТАББАЧА مکتب‌بچه бачаи мактабхон, талабаи мактаби ибтидоӣ ё миёна.

МАКТАБДОР مکتب‌دار *кҳн.* соҳиби мактаб; домулло (омӯзгор)-и мактаби кӯҳна.

МАКТАБДОРӢ مکتب‌داری мактабдор будан; кушодани мактаб ва дарсгӯӣ; **мактабдорӣ кардан** мактаб кушодан ва дарсгӯӣ кардан; бо дарсдиҳӣ машғул шудан.

МАКТАБӢ مکتبی 1. *мансуб ба* **мактаб**; **либоси мактабӣ** либоси расмии мактабиён; **синни мактабӣ** аз ҳафтсола боло, даврае, ки бачагон дар мактаб таҳсил мекунанд. 2. **мактабиён** мактабхонҳо, талабагони мактаб.

МАКТАБРАВ مکتب‌رو **:мактабрав шудан** ба синни мактабӣ расидан.

МАКТАБРАВӢ مکتب‌روی *исми амал аз* **(ба) мактаб рафтан**.

МАКТАБХОН مکتب‌خوان он ки дар мактаб мехонад, талабаи мактаб: **бачаи мактабхон**.

МАКТАБХОНА مکتب‌خانه бинои мактаб; мактаб.

МАКТАБХОНӢ مکتب‌خوانی дар мактаб хондан, таҳсил дар мактаб.

МАКТУБ *а.* مکتوب 1. китобатшуда, навишташуда. 2. хат, нома, руқъа: **мактуби сарбаста, мактуби ҷавобӣ, мактуб навиштан; мактуби илтимосӣ** мактубе, ки хоҳишеро дар бар гирифтааст, илтимоснома; **мактуби боз (кушода)** номае, ки онро дигарон ҳам хонда метавонанд; хате, ки дар варақаи белифофа навишта шудааст; **мактуби саломатӣ** *гуфт.* номае, ки ба воситаи он аз чигунагии аҳволи худ хабар дода мешавад; **шӯъбаи мактубҳо** ҷузъе дар идора, ки мутасаддии қабулу ирсоли мактубҳо мебошад.

МАКТУБАН *а.* مکتوباً ба таври навишта, катбӣ.

МАКТУБӢ مکتوبی *марбут ба* **мактуб**; мактубан.

МАКТУБНАВИС مکتوب‌نویس 1. он ки номаро навиштааст, нависандаи мактуб. 2. *кҳн.* мирзое, ки ба дигарон мактубу ариза навишта медод.

МАКТУБНАВИСӢ مکتوب‌نویسی амали мактуб навиштан (*ба ҷое, ба касе*).

МАКТУБЧА مکتوبچه мактуби хурд, номаи дар коғазча навишташуда.

МАКФУФ *а.* مکفوف *кит.* 1. басташуда, печондашуда. 2. кӯр, нобино. 3. *адш.* дар арӯз рукни ҳафтҳарфа, ки ҳамсадои охири он партофта шудааст (*мас.*, «мафоилун» шакли «мафоилу»-ро гирифтааст).

МАКҲУЛ *а.* مکحول *кит.* кӯҳлкашида, сурмасо: **чашмони макҳул**.

МАКШУФ *а.* مکشوف кашфшуда; кушода, ошкоро.

МАҚАР(Р) *а.* مقر *кит.* ҷои қароргирӣ, қароргоҳ, ҷойгоҳ, бошишгоҳ; ҷой, макон.

МАҚБАРА مقبره қабр, оромгоҳ, гӯрхона, дахма: **мақбараи Исмоили Сомонӣ**.

МАҚБУЗ مقبوض *кит.* ба қабза гирифта, ба даст гирифта; ба даст даромада; гирифтор.

МАҚБУЛ *а.* مقبول 1. қабулшуда, пазируфта. 2. писандида, маъқул; **мақбули омма** писандида дар назди ҳама, мавриди писанди ҳамагон (*сифати одам*); **мақбул афтодан (шудан)** мавриди қабул қарор гирифтан, маъқул шудан, писандида шудан, хуш омадан.

МАҚДАМ *а.* مقدم 1. аз сафар ё аз ҷое омадан; омадан. 2. ҷои қадамгузорӣ; **мақдами** *касеро* **гиромӣ доштан** аз омадани касе хурсанд шуда ӯро эҳтиром кардан; **хайра мақдам гуфтан** омадани касеро табрик кардан, «хуш омадед» гуфтан (*ба касе*).

МАҚДУР *а.* مقدور *кит.* мувофиқи қудрат ва тавоноӣ; **ба қадри мақдур** ба қадри ҳол, он чи дар доираи имкон аст.

МАҚЛУБ *а.* مقلوب 1. қалбшуда, чаппа карда. 2. *адш.* калимаҳое, ки дар санъати шеърии қалб бо чаппа хондани онҳо ё бо пешу қафо шудани ҳарфҳои онҳо калимаҳои дигар ҳосил мешаванд (*мас.*, гар = раг, ҷодувона = ҷовидона…).

МАҚОДИР *а.* مقادر *кит.*, *ҷ.* **миқдор**.

МАҚОЛ *а.* مقال 1. гуфтор, сухан, нутқ. 2. як жанри фолклории бештар иборат аз ифодаю ибораҳои рехтаи мӯҷаз ва барҷастаи вирди забон гардида, ки дар нутқ барои мисол ва далел ба кор мебаранд, масал; **мақоли халқ(ӣ), зарбулмасалу мақол**; **бо якрав баҳс кардан мушт ба дарафш задан аст** (*мақ.*).

МАҚОЛА *а.* مقاله асари илмӣ ё публисистии ҳаҷман хурд дар маҷмӯа, маҷалла, рӯзнома: **мақолаи илмӣ, мақолаи танқидӣ**; **мақола навиштан**; **мақолаи луғавӣ** *ниг.* **модда(-и луғавӣ)**.

МАҚОЛАНАВИС مقاله‌نویس нависандаи мақола, муаллифи мақола.

МАҚОЛАНАВИСӢ مقاله‌نویسی *исми амал аз* **мақола навиштан**.

МАҚОМ I *а.* مقام 1. ҷои қиём, ҷои истодан, ҷойгоҳ; ҷой, маҳал, мавзеъ. 2. маврид, вақти мувофиқи коре, фурсати муносиб; **ҳар сухан ҷоеву ҳар нукта мақоме дорад** (*зарб.*); **мувофиқи мақом** дар мавридаш; дар омади гап. 3. мартаба, рутба, манзалат. 4. вазъи ҳуқуқӣ: **мақоми давлатӣ додан** *ба чизе* ба дараҷаи давлатӣ бардоштан. 5. *нав.* дастгоҳи маъмурӣ, орган; **дар мақоми**… дар мавриди…, дар мавқеи…; **мақом доштан** а) ҷой доштан, ҷойгир шудан; б) мавқеъ доштан, қадру эътибор доштан.

МАҚОМ II مقام 1. *мус.* номи қисмҳои мусиқии классикии тоҷик «Шашмақом», ки ҳар яки он оҳангу тарона ва ғазалҳои зиёдеро дар бар гирифта, аз ду ҷузъи асосии созӣ («Мушкилот») ва овозӣ («Наср») иборат мебошад. 2. оҳанг, соз, наво; **мақоми ҳузноварро навохтан, мақомҳои форами халқиро навохтан**, **ба мақоми доира рақс кардан, ба мақоми мусиқӣ қадам партофтан**. 3. *гуфт.* тарз, тариқ: **ба сад мақом гап задан**. 4. *гуфт.*, *маҷ.* нозу ишва, карашма; **мақом кардан** нозу ғамза кардан.

МАҚОМОТ *а.* مقامات *ҷ.* **мақом; мақомоти ҳифзи ҳуқуқ** идораҳои масъули ҳифзи ҳуқуқи шаҳрвандон.

МАҚОСИД *а.* مقاصد *ҷ.* **мақсад**.

МАҚОТЕЪ *а.* مقاطع *ҷ.* **мақтаъ**.

МАҚРУН *а.* مقرون *кит.* қариншуда, наздикшуда; **мақрун ба ҳақиқат будан** ба ҳақиқат наздик будан.

МАҚСАД *а.* مقصد қасд ва ирода, он чи ки матлуб аст, мурод, матлаб, ҳадаф, мақсуд; ният: **мақсади асосӣ, мақсади ягона, бо мақсади нек** (*ё* **бад); мақсад доштан, мақсади хуб** (*ё* **нопок) доштан, мақсади аслиро фаромӯш кардан, мақсадро баён кардан, мақсади** *касеро* **фаҳмидан, асли мақсадро фаҳмидан, аз мақсад дур шудан, аз мақсади** *касе* **пай бурдан, ба назди худ мақсад гузоштан**; **мақсади**

касе **ҳосил шудан** *ниг.* **ба мақсад (***ё* **муроду мақсад) расидан; мақсад ба даст даромадан** мақсади касе амалӣ шудан, ба мақсад расидан; **мувофиқи мақсад баромадан** тибқи хоҳишу матлаби касе воқеъ шудан; **ба мақсад (ё муроду мақсад) расидан** мақсади касе иҷро шудан, ба мақсад муваффақ шудан; хоҳишу орзу иҷро шудан; **ба сари мақсад омадан** ба баёни мақсади асосӣ шурӯъ кардан; дар бораи матлаби асосӣ гап задан.

МАҚСАДНОК مقصدناک мақсаддошта, ҳадафманд, бомақсад; (кори) бо ягон мақсад кардашуда; **қабули мақсадноки донишҷӯён, маблағгузории мақсаднок**.

МАҚСАДНОКӢ مقصدناکی мақсаднок будан; мақсад доштан; бо мақсади маълуме анҷом додани коре.

МАҚСУД *а.* مقصود чизи қасд кардашуда, чизи хоста ва орзукарда, чизи матлуб, талаб; мурод, мақсад; *ба таври истиора*: **гулҳои мақсуд чидан**, **дурри мақсуд ба каф (дар)овардан**, **ба соҳили мақсуд расидан**.

МАҚСУМ *а.* مقسوم *кит.* 1. тақсимшуда, ба қисмҳо ҷудо шуда. 2. тақдиршуда, насибкарда, аз азал дар пешонӣ навишташуда.

МАҚСУР *а.*مقصور *кит.* кӯтоҳшуда; қасршуда, кам, мухтасар.

МАҚСУРА I *а.* مقصوره *муаннаси* **мақсур**; **алифи мақсура** *грам.* дар алифбои арабии тоҷикӣ ҳарфи «йо» (ی)-и охири баъзе калимаҳо, ки «о» хонда мешавад: **кубро (کبری)**, **суғро (صغری)**.

МАҚСУРА II *а.*مقصوره *кит.* 1. хонача, ҳуҷра; хилватхона. 2. хоначаи махсус барои имом дар паҳлуи масҷид.

МАҚТАЛ *а.* مقتل *кит.* 1. ҷои қатл, ҷои куштан, қатлгоҳ. 2. қатл, куштан. 3. *маҷ.* ҷои нозуки бадан (*чун чаккаи пешонӣ, дамгаҳи дил, раги калони гардан*), ки агар зарба расад, инсон ба ҳалокат дучор мешавад.

МАҚТАЪ *а.* مقطع 1. ҷои қатъ кардан, ҷои буридани чизе, ҷои тамом шудани чизе; *муқоб.* **матлаъ**. 2. *адш.* байти охирини ғазал ё қасида.

МАҚТУЛ *а.* مقتول ба қатл расида, кушташуда: **мақтул шудан (гардидан)** кушта шудан, ҳалок шудан.

МАҚТӮЪ *а.* مقطوع *кит.* қатъшуда, бурида, кандашуда (*мас.*, *ресмон*); **қимати мақтӯъ** нархи устувор, қимати қатъӣ.

МАҚУЛА *а.* مقوله *кит.* 1. гуфтор, гап, сухан. 2. *маҷ.* навъ, хел, қисм.

МАҚҲУР *а.* مقهور *кит.* 1. мавриди қаҳру хашм қароргирифта, дучори қаҳру ғазабшуда. 2. хоршуда, шикасту латхӯрда, мағлуб.

МАҚЪАД *а.* مقعد 1. маҳалли қууд, нишастангоҳ, ҷои нишаст. 2. паси одам, дубур.

МАЛАК *а.* ملک 1. фаришта. 2. *маҷ.* зани хеле зебо.

МАЛАКА *а.* ملکه қудрат ва тавоноӣ дар иҷрои коре, ки дар натиҷаи машқу тамрин ва аз бисёр кардани коре дар табиати инсон пайдо мешавад; **малака пайдо (ҳосил) кардан дар коре** омил шудан дар иҷрои коре; таҷриба ҳосил кардан.

МАЛАКАДОР ملکه‌دار дорои малака дар иҷрои коре; таҷрибанок.

МАЛАКУЛМАВТ *а.* ملک‌الموت *д.* фариштаи марг, фариштаи аҷал, фариштае, ки мутасаддии гирифтани ҷон аст, Азроил (а).

МАЛАКУТ *а.* ملکوت *д.* олами фариштаҳо; олами боло.

МАЛАКХӮӢ ملکخوئی фариштахӯӣ, малакхӯй будан.

МАЛАКХӮЙ ملکخوی фариштахӯй, дорои одобу рафтори ба фаришта монанд.

МАЛАНГ ملنگ 1. бесару по, хонабардӯш. 2. шахси фориғ аз ҳар расму русум ва одату қоида, одами лоқайд. 3. сархуш, шодоб. 4. камхирад, беақлу бетадбир.

МАЛАХ ملخ 1. ҳашароти болдори зараррасон; **чун мӯру малах//мӯру малах барин** хеле зиёд, бешумор. 2. *киноя аз* харис (*мисли ҳашароти зараррасон*). 3. *гуфт., маҷ.* пул, нақдина (*фоидаи ғайриқонунӣ аз фурӯши чизе*).

МАЛАХАК ملخک малахи хурд; **як бор частӣ малахак, ду бор частӣ малахак, охир ба дастӣ малахак** (*мақ.*); **малахак рафтан (задан)-и чашм** *гуфт.* мисли малах рӯи чизе гардиш кардани нигоҳ, ба чизе чашм давондан.

МАЛБАС *а.* ملبس пӯшок, либос.

МАЛБУС *а.* ملبوس *кит.* 1. пӯшида. 2. либос, пӯшок.

МАЛЕҲ *а.* مليح *кит.* 1. намакин, бонамак. 2. *маҷ.* бомалоҳат, дилкаш; **табассуми малеҳ** (*бештар дар сифати хубии одам ва сухан*) табассуми хубу дилкаш.

МАЛЕҲБАЁН مليح‌بيان ширинсухан, хушгуфтор.

МАЛЕҲДИДОР مليح‌ديدار бомалоҳат, ҷозибадор, ситорагарм.

МАЛЗУМ ملزوم *кит.* лозимшуда; чизе, ки барои будани чизи дигар зарур ва ногузир аст, чизи даркорӣ.

МАЛИК ملک соҳиби мулк, шоҳ, подшоҳ, султон.

МАЛИКА ملکه *муаннаси* **малик**; подшоҳзан; зани подшоҳ; **маликаи хубон** *киноя аз* маҳбубаи ниҳоят соҳибҷамол, шоҳи хубон; **маликаи ҳусн** *нав.* унвоне, ки ба ғолиби озмуни духтарони аз ҷиҳати ҳусну ҷамол беҳтарини шаҳр, кишвар *ва г.* дода мешавад, маликаи зебоӣ.

МАЛИКАБОНУ ملکه‌بانو *ниг.* **малика**.

МАЛИКЗОДА ملک‌زاده фарзанди малик, шоҳзода, писари подшоҳ.

МАЛИКСИТО(Й) ملک‌ستا(ى) *кит.* маддоҳ ва ситоишгари подшоҳ.

МАЛИКУЛАРШ ملک‌العرش *д.* молики аршу курсӣ, Худованд.

МАЛИКУЛКАЛОМ *а.* ملک‌الکلام *кит.* подшоҳи иқлими сухан (*васфи шоир*).

МАЛИКУШШУАРО *а.* ملک‌الشعرا *таър.* шоҳи шоирон (*унвони ифтихорие, ки ба сардори шоирони дарбор дода мешуд*).

МАЛЛА ملّه ранги зарди бенур; зарди сурхчатоб: **мӯи малла, риши малла, ҷомаи малла, хирси калони малла**.

МАЛЛАГӢ ملّگى *ниг.* **маллатоб**.

МАЛЛАМӮЙ ملّه‌موى он ки ранги мӯяш зарди сурхчатоб аст: **духтари малламӯй, ҷавони малламӯй**.

МАЛЛАРАНГ ملّه‌رنگ ранги малла дошта: **риши маллаҷранг, ҷомаи маллаҷранг**.

МАЛЛАРИШ ملّه‌ريش риши зардчаранг.

МАЛЛАТОБ ملّه‌تاب моил ба ранги малла, монанд ба ранги малла; зардчаранг.

МАЛЛОК *а.* ملاّک *кит.* дорои мулк, заминдор.

МАЛЛОҲ *а.* ملاّح 1. киштирон, киштибон. 2. *кит.* оббоз, шиновар, баҳрнаворд.

МАЛЛОҲӢ ملاّحى шуғл ва касби маллоҳ.

МАЛО//МАЛОЪ ملا//ملأ *кит.* 1. пурра, пуррагӣ; *муқоб* **холо//холлоъ**. 2. *маҷ.* гурӯҳи мардум, анбӯҳи одамон; **бармало** ошкоро; **бармало шудан** ба ҳама маълум шудан, ошкор гардидан.

МАЛОИК//МАЛОИКА ملائک//ملائکه *ҷ.* **малак**; ◊ **агар малоикаҳо омин гуфта бошанд** агар тақдир рафта бошад, агар дар сарнавишт бошад.

МАЛОЛ *а.* ملال озурдагӣ, озор; андӯҳ, ғам; дилтангӣ, афсурдагии хотир; *муқоб.* **бемалол**; **малоли хотир** боиси озурдагии хотир; боиси дилтангию зиқӣ; **малол омадан (расидан)** боиси озурдагии хотир шудан (*коре ё гапе*); боиси ташвишу заҳмат шудан.

МАЛОЛАТ *а.* ملالت *кит.* озурдагӣ; дилтангӣ; безор шудан; **малолат доштан** (*аз чизе*) озурдадил будан аз чизе; безор будан аз чизе.

МАЛОЛАНГЕЗ ملال‌انگيز он чи боиси дилтангӣ ва озурдагӣ мешавад.

МАЛОЛАТБОР ملالت‌بار *ниг.* **малоловар**.

МАЛОЛОВАР ملال‌آور боиси малоли хотир; дилгиркунанда.

МАЛОМАТ *а.* ملامت сарзаниш, накӯҳиш, коҳиш, таъна: **маломат кардан, таънаву маломат кардан**; **санги маломат задан** касеро мавриди сарзаниш қарор додан, ба касе таъна задан; **ҳадафи тири таънаю маломат гаштан** мавриди сарзаниши сахти касе қарор гирифтан, таънаву мазаммат шунидан аз касе; **ба сари** *касе* **санги маломат боридан** таънаву сарзаниши зиёд шунидан.

МАЛОМАТГАР ملامت‌گر маломаткунанда, сарзанишкунанда, таъназананда.

МАЛОМАТДИДА ملامت‌ديده ранҷида, ранҷкашида, андӯҳгин.

МАЛОМАТГӮЙ ملامت‌گوى *ниг.* **маломатгар**.

МАЛОМАТКАШ ملامت‌کش ранҷдида, таҳаммулкунандаи маломату ранҷу азоб.

МАЛОМАТОМЕЗ ملامت‌آمیز бо сарзаниш, таънаомез: **нигоҳи маломатомез, сухани маломатомез**.

МАЛОҲАТ *а.* ملاحت 1. бонамакӣ, намакин будан. 2. *маҷ.* ҳусни дилкаш, зебоӣ, хубрӯӣ; ситорагармӣ, ҷозибадорӣ.

МАЛОҲӢ ملاهی *кит.* 1. *ҷ.* **малҳо**. 2. *маҷ.* бозиҳо; дилхушию вақтчоқиҳо; хушгузаронии вақт.

МАЛУЛ *а.* ملول афсурдаҳол, андӯҳгин, дилтанг; хафа, маъюс; **малул шудан** хафа (маъюс) шудан.

МАЛУЛӢ ملولی афсурдаҳолӣ, озурдадилӣ, андӯҳгинӣ, маъюсӣ.

МАЛУЛОНА ملولانه афсурдаҳолона, озурдадилона, маъюсона.

МАЛФУФ *а.* ملفوف *кит.* печонидашуда, лифофакарда; ба даруни лифофа гузошташуда.

МАЛҲАМ *а.* ملهم *гуфт. аслаш* **марҳам**.

МАЛҲО *а.* ملهی *кит.* асбоби лаҳву бозӣ; асбоби айшу ишрат.

МАЛҲУЗ *а.* ملحوظ *кит.* амиқ мулоҳизашуда; дар назар дошташуда.

МАЛҲУФ *а.* ملهوف *кит.* ситамдида; дилсӯхта, ғамзада.

МАЛҶО *а.* ملجا паноҳгоҳ, ҷои амну паноҳ.

МАЛЪАБА *а.* ملعبه *кит.* 1. дилхушию вақтчоқӣ. 2. бозича, лӯъбат, лӯхтак.

МАЛЪУН *а.* ملعون лаънаткарда, лаънатӣ, лаин, рондашуда.

МАМАР(Р) *а.* ممر *кит.* 1. роҳи убуру мурур, гузаргоҳ. 2. *маҷ.* сабаб, иллат; **аз ин мамар(р)** аз ин хусус, дар ин бора.

МАМДУД *а.* ممدود 1. кашидашуда, мад(д) додашуда, дароз. 2. маддор, мамдуда.

МАМДУДА ممدوده *муаннаси* **мамдуд**; **алифи мамдуда** *грам.* ҳарфи алифи алифбои арабӣ, ки болояш аломати мадда гузошта шуда, «о» хондани онро нишон медиҳад (~).

МАМДӮҲ *а.* ممدوح *кит.* 1. он ки дар ҳаққи ӯ мадҳ навишта шудааст, мадҳшаванда. 2. писандида, нек.

МАМЗУҶ *а.* ممزوج *кит.* имтизоҷёфта, омехта, махлут.

МАМЛАКАТ *а.* مملکت кишвар, сарзамин; кишвари тобеи як давлат, сарзамини як давлат: **мамлакати бегона, мамлакати ҳамсоя, мамлакати ақибмонда, мамлакати рушдкарда, мамлакати тоҷикон, пиру ҷавони мамлакат, подшоҳи мамлакат**, **мамлакатро идора кардан**.

МАМЛАКАТДОРӢ مملکتداری идора кардани мамлакат, давлатдорӣ.

МАМЛУ *а.* مملو *кит.* пури лабрез, пури лаболаб, оганда; ◊ **моҳи мамлу** моҳи тамом, моҳи пурра, бадр.

МАМЛУК *а.* مملوک 1. ғулом, банда. 2. *таър.* ҷанговарони зархариди ҳокимони Миср дар асрҳои гузашта, ки аз ҷумлаи туркону қафқозиён гирд омада буданд.

МАМНУН *а.* ممنون миннатдор, сипосгузор, муташаккир; хурсанд, хушҳол: **мамнун ва сарфароз, шоду мамнун; мамнун будан, мамнун кардан, мамнун шудан; хеле мамнун(ам)** бисёр сипосгузорам, хеле миннатдорам.

МАМНУНИЯТ *а.* ممنونیت миннатдор будан, сипосгузорӣ, миннатдорӣ; хурсандӣ, шодӣ (*аз неъмат ва некии касе*); **бо мамнуният** миннатдорона, сипосгузорона: хурсандона; ризомандона, қаноатмандона.

МАМНУНОНА ممنونانه бо мамнуният, сипосгузорона; хурсандона: **мамнунона табассум кардан**.

МАМНӮЪ *а.* ممنوع манъшуда: **мамнӯъ будан, мамнӯъ карда натавонистан; минтақаи мамнӯъ** ҷое, ки ба он дохил шудан манъ шудааст; **усулҳои мамнӯъ** тарзу усулҳои манъшудаи коре; **мамнӯъ аст** манъ карда шудааст.

МАМНӮЪГОҲ ممنوع‌گاه *нав.* мавзеи махсус барои парвариш, афзоиш ва муҳофизати анвои растанӣ, зоту ҷинси ҳайвонот ва парандаҳои нодир, ки дар он шикор кардан ва буридани дарахтон манъ аст.

МАМОЛИК *а.* ممالک *ҷ.* **мамлакат**: **мамолики рӯи дунё, мамолики ҷаҳон**.

МАМОНИАТ *а.* ممانعت монеа, халал; боздорӣ, манъ: **мамониат кардан//мамониат нишон додан** монеъ шудан; халал расондан.

МАМОНТ *р.* ممانت ҳайвони ширхӯр аз оилаи филҳо, ки дар давраи яхбандӣ ва асри санг

зиндагӣ кардааст.

МАМОТ *а.* ممات марг; *муқоб.* **ҳаёт, ҳаёту мамот** зиндагӣ ва марг.

МАН I من 1. *грам. ҷонишини шахсии шахси якуми танҳо*: **ману ту, ман ва онҳо.** 2. *дар ибораҳои изофӣ* соҳибият *ифода мекунад*: **китоби ман, хонаи ман**.

МАН II من *кҳн.* воҳиди вазн, ки дар ҳама манотиқ як хел набудааст (*мас., дар Бухоро ба 128 кг. дар Самарқанд ба 8 пуд баробар буд*); **аз анбори холӣ сад ман шолӣ** (*зарб.*).

МАНА منه *ҳиссачаи ишоратӣ* инак, ин аст; ана; **мана гапу мана кор** (*аломати тааҷҷуб*).

МАНАК منک зарфи баркаш (*вазн*) барои чизҳои пошхӯранда (*гандум, биринҷ*) ва барои чизҳои моеъ.

МАНАҲ منه занах, занахдон, зақан, чона; **манаҳ бастан** а) манаҳи мурдаро боло бардошта бастан, то ки даҳонаш боз намонад; б) *киноя аз* мирондан, ба марг расондан; **манаҳи** *касеро* **бастан** а) *ниг.* **манаҳ бастан;** б) *маҷ.* одами сергапро хомӯш кунондан, аз лаққидан боздоштан; **манаҳ задан** бисёр гап задан, лаққидан, ёва гуфтан; **манаҳ тасфидан** *гуфт.* саргарми гап шудан, бисёр гап задан.

МАНАҲЗАНӢ منه‌زنی *исми амал аз* **манаҳ задан**; сергапӣ; лаққигӣ.

МАНБАЪ *а.* منبع 1. чашма; саргаҳи об: **манбаи об**(-и шифобахш). 2. ҷои баромади чизе, сарчашма, маншаъ: **манбаи даромад, манбаи дониш, манбаи илҳом, манбаи нур, манбаи асосии беморӣ**. 3. маъхаз; сарчашмаи ахбор ва маълумот (*барои таҳқиқот*).

МАНГ I منگ *кит.* як навъи банг.

МАНГ II منگ :**ҳангу манг** моту мабҳут, гаранг, сахт ҳайрон.

МАНГАНА منگنه *тех.* олати механикӣ барои бо қувваи зиёд фишурдани ягон чиз бо мақсади зичу сахт кардан ва тағйир додани шакли он ё васл кардани қисмҳо, ҷудо кардани моеъот *ва г.*, исканҷа: **манганаи тойбандии пахта, манганаи равғанкашӣ**.

МАНГИДАН منگیدن *кит.* паст ва оҳиста гап задан, пичиррос задан.

МАНГУЛА منگله *кит.* гиёҳи даштӣ.

МАНГО *бот.* منگا як навъ дарахти ҳамешасабзи кишварҳои гарми Осиё, ки меваи ширину хушбӯ дорад.

МАНҒИТ *т.* منغیت *таър.* номи яке аз қабилаҳои бодиянишини муғулиасли Осиёи Марказӣ.

МАНҒИТИЯ منغیتیه *мансуб ба қабилаи* **манғит** (*амирони охирини Бухоро аз ин қабила будаанд*).

-манд مند *пасванде, ки аз исмҳои ҷинс исмҳои хоси дорои маънои* соҳибият *месозад*; **давлатманд, ҳунарманд, арҷманд**.

МАНДАЛ *ҳ.* مندل *кит.* 1. доирае, ки ҷодугарон бар гирди худ кашида дар миёни он менишастанд ва дуову азоимхонӣ мекарданд. 2. номи созе, ки аз навъи нақора будааст.

МАНДАТ *лот.* مندت шаҳодатнома дар бораи ягон ҳуқуқ ё супориш; ваколатнома.

МАНДАТӢ مندتی *мансуб ба* **мандат**; **комиссияи мандатӣ** а) ҳайати тафтишкунандаи ваколатномаҳои намояндагони интихобшуда; б) ҳайате, ки дохилшавандагони мактабҳои олӣ ва миёнаи махсусро баъд аз супоридани имтиҳонҳо ба сафи донишҷӯён қабул мекунад.

МАНЕКЕН *фр.* منکین ҳайкали аз чӯб ё пластик сохташудаи одам барои андоза кардан ва нишон додани либосҳо (*дар мағозаҳо*).

МАНЁВР *фр.* منیاور тағйири ногаҳонии маҳалли будубоши сипоҳ барои ишғоли ҷои муносиб барои ҷанг; ҳила, найранг.

МАНЗАЛА//МАНЗАЛАТ*а.* منزله//منزلت мақом, мартаба, дараҷа; қадр; пояи баланд (*аслаш* **манзила**); **ба манзалаи** ... а) ба дараҷаи..., ба монанди...; б) ба сифати ..., ба ҷои...

МАНЗАР *а.* منظر 1. ҷои назарандозӣ, ҷои нигаристан, назаргоҳ. 2. болохонае, ки аз даричаи он рӯи ҳавлӣ ва табиати атроф хуб намоён аст.

МАНЗАРА *а.* منظره 1. он чи ба назар намоён аст, намуд; намои табиат: **манзараи дилрабои кӯҳистон, манзараи табиат**. 2. *санъ.* жанри санъати тасвирӣ, ки асоси тасвири он табиат – кӯҳ, дашт, марғзор, беша *ва г.* мебошад, пейзаж.

МАНЗАРАВӢ منظروی *мансуб ба* **манзара**; **суратҳои манзаравӣ** суратҳое, ки манзараи

табиатро тасвир мекунанд.

МАНЗАРАНИГОР منظره‌نگار рассом ё шоире, ки тасвири манзараҳои табиат асоси эҷодиёти ӯро ташкил медиҳад.

МАНЗАРГАҲ منظرگه *ниг.* **манзаргоҳ**.

МАНЗАРГОҲ منظرگاه *кит.* ҷой ва мақоми хуб барои тамошо.

МАНЗИЛ *а.* منزل 1. ҷои фуруд омадан, фуромадгоҳ, истгоҳ. 2. мусофирхона (работ)-е, ки дар масофаи муайяни роҳҳои корвонгузор бино карда мешуд. 3. *гуфт.* қабр, гӯр; **баъд аз тайи чанд манзил, ду манзилро гузошта, дар ин роҳ моҳ аввалин манзил буд**; **манзил ба манзил** аз як истгоҳ ба истгоҳи дигар; **манзили сайру тамошо** ҷои боби сайру тамошо; **манзил гирифтан** а) ҷо гирифтан, ҷойгир шудан; б) ҷои ист қарор додан, маскан гирифтан, маҳалли сукунат ихтиёр кардан; **манзил гузидан** ҷо гирифтан; **манзил додан** ҷо додан, ҷойгир кардан; ҷои ист додан; **манзил кандан** *гуфт.* қабр (гӯр) кандан (*барои майит*); **манзил кардан** а) аз роҳ боз истодан ва фуруд омадан дар ҷое; қарор гирифтан, ҷо гирифтан; б) ҷои иқомат қарор додан, қароргоҳ ихтиёр кардан; зистан дар ҷое; ◊ **манзили ум(м)ед** ҷои расидан ба орзу, хонаи умед; **манзили хомӯшон** қабристон.

МАНЗИЛА//МАНЗИЛАТ منزله//منزلت *ниг.* **манзала//манзалат**; **ба манзилаи**... *ниг.* **манзала**.

МАНЗИЛГАҲ منزلگه *ниг.* **манзилгоҳ**.

МАНЗИЛГОҲ منزلگاه 1. *ниг.* **манзил**; **манзилгоҳи гургону шағолон** бошишгоҳ ва макони гургону шағолон. 2. ҷои истиқомат, маҳалли сукунат, маскан; хона: **сохтмони манзилгоҳ, ҳазор метри мураббаъ манзилгоҳ сохтан, идораи истифодаи манзилгоҳҳо; манзилгоҳи хомӯшон** *ниг.* **манзил(-и хомӯшон)**.

МАНЗИЛӢ منزلی *мансуб ба* **манзил**; **шароити манзилӣ** вазъи таъмин будан ба хонаю ҷой.

МАНЗУМ *а.* منظوم 1. *кит.* ба назму тартиб дароварда. 2. ба ришта кашидашуда. 3. *маҷ.* ба риштаи назм кашидашуда; сухани мавзун, шеър; *муқоб.* **мансур: асарҳои манзум, достони манзум**.

МАНЗУМА *а.* منظومه 1. *муаннаси* **манзум**. 2. асари бо назм гуфташуда, асари калонтарини назм нисбат ба ғазал, қитъа ва монанди инҳо; **манзумаи «Мо зафар хоҳем кард»-и Лоҳутӣ**.

МАНЗУМАНАВИС منظومه‌نویس он ки манзума менависад: **шоири манзуманавис**.

МАНЗУР منظور 1. дар назар гирифташуда; он чи дар мадди назар аст, чизи мавриди назар. 2. ба чашм намоён, намоён, намудор, падидор, ошкор. 3. *маҷ.* мақбул, писандида, шоиста. 4. *маҷ.* мақсуд, матлуб; мақсад, мурод; **ба чӣ манзур?** бо кадом мақсад?; **манзур будан** а) дар мадди назар будан; б) қадру эътибор доштан, ба назари эътибор гирифтан; писанд омадан; **манзур кардан** аз назари касе гузаронидан; ба касе нишон додан; пешниҳод намудан; **манзур накардан** а) ба касе нишон надодан; б) *гуфт.* писанд накардан, ба назар нагирифтан: писанду манзур накардан; **манзур шудан** а) дида шудан, ба назар намудан; б) *маҷ.* қабул шудан, пазируфта шудан, мавриди писанд қарор гирифтан; **манзури** *касе* **гардидан** а) *ниг.* **манзур шудан**; б) ба касе пешкаш шудан (*барои хондан*); **манзури назар кардан** барои дидан пешкаш кардан, ба намоиш гузоштан.

МАНИСАК منیسک *кӯҳ.* ҷомаи занонаи бепахта, ки аз парча, адрас ва дигар матоъҳои қиматбаҳо дӯхта мешавад.

МАНИФЕСТ *лот.* منیفست 1. мурочиатномаи хаттии ҳукумат ба халқ оид ба ягон масъалаи муҳими сиёсӣ. 2. мурочиатномаи ягон ҳизби сиёсӣ ё созмони ҷамъиятӣ, ки дар он барнома ва назариёти асосӣ баён ёфтааст.

МАНИШ منش *кит.* 1. табиат, сиришт. 2. феъл, хӯ, одат. 3. табъи баланд, тинати бузург; бузургӣ.

МАНӢ I منی *биол.* нутфа.

МАНӢ II منی *ниг.* **манманӣ**.

МАНКУБ *а.* منکوب *кит.* 1. накбатзада, бадбахт. 2. манфур, лаънатӣ.

МАНКУС *а.* منکوس *кит.* вожгуна, чаппашуда, сарнагун, сарозер.

МАНКӮҲА *а.* منکوحه *кит.* зани никоҳӣ, зани ақдбаста, зани қонунӣ.

МАНҚА منقه *гуфт.* он ки димоғӣ гап мезанад, он ки аз роҳи бинӣ ҳарф мезанад.

МАНҚАБАТ *а.* منقبت *кит.* он чи сабаби ситоиши дигарон ва мояи фахри одам аст,

ши дигарон ва мояи фахри одам аст, фазл, ҳунар.

МАНҚАЛ *а.* منقل 1. зарфи даҳонфарохи поядор, ки дар он оташ афрӯхта гарм мешаванд; оташдон.

МАНҚАЛДОН منقلدان *ниг.* **манқал**.

МАНҚУЛ *а.* منقول 1. нақлшуда, гуфташуда, ривоятшуда; **манқул аст**, **ки**... дар ривоятҳо омадааст, ки... 2. нақлшаванда, аз ҷое ба ҷое кӯчондашаванда, интиқолшаванда; **моли манқул(а)** моле, ки аз ҷое ба ҷое бурданаш мумкин аст (*мас., асбобу анҷоми хона*); **моли ғайриманқул(а)** замин, ҳавлӣ, мулк.

МАНҚУРТ *фр.* منقورت *нав.* беэътиноикунанда, беҳурматӣ нишондиҳанда (*нисбат ба расму одати худ*); инкоркунанда(-и таърихи худ); он ки мағзаш хушк шуда бошад.

МАНҚУРТИЯТ منقورتیت *ниг.* **манқуртӣ**.

МАНҚУРТӢ منقورتی *мансуб ба* **манқурт**.

МАНҚУШ *а.* منقوش нақшин, нақшдор, мунаққаш: **хонаи манқуш**.

МАНМАНӢ منمنی кибр, ғурур, худситоӣ; **манманӣ кардан** худситоӣ кардан, ғуруру такаббур нишон додан.

МАННОН *а.* منّان *кит.* бисёр миннатгузоранда, бисёр некикунанда (*сифати Худо*).

МАННОЪ منّاع *кит.* сахт манъкунанда; хасис, мумсик.

МАНОБЕЪ *а.* منابع *ҷ.* **манбаъ**.

МАНОЗИЛ *а.* منازل *ҷ.* **манзил**.

МАНОҚИБ *а.* مناقب *кит. ҷ.* **манқабат**; таърифу тавсиф, ситоиш; **китобҳои маноқиб** китобҳо оид ба сифатҳои шайхони бузург; **дар маноқиби**... дар ситоиши...

МАНОҚИБНАВИС مناقب‌نویس нависандаи сифатҳои шайхон ва бузургони тасаввуф.

МАНОҚИБНОМА مناقب‌نامه ситоишнома.

МАНОЛ *а.* منال ҷое, ки аз он нафъе, даромаде ба даст медарояд (*замин, дӯкон, осиё ва г.*); **молу манол** дороии манқул ва ғайриманқул.

МАНОМ *а.* منام *кит.* 1. хоб, он чи инсон дар хоб мебинад; хоббинӣ. 2. ҷои хоб, хобгоҳ.

МАНОМЕТР *лот.* منامتر *тех. ниг.* **фишорсанҷ**.

МАНОР *а.* منار бинои баланди сутунмонанди аз сангу хишт сохташуда (*дар масҷид ва маъбадҳо*), ки роҳи болоравиаш аз дарун аст.

МАНОРА *а.* مناره 1. *ниг.* **манор**; **манораи марг** *таър.* манорае, ки гунаҳкорони маҳкум ба қатлро аз болои он ба замин мепартофтанд. 2. бино ё иншооти маноршакле, ки барои посбонӣ, дидбонӣ ва ё бо мақсадҳои дигар аз гил, хишт, санг ё чӯб месозанд, бурҷ; ◊ **манораи дидбонӣ**.

МАНОРАДОР منارەدار манорадошта, дорои манора; **крани манорадор** *тех.* навъи крани борбардор, ки пояи баланди манорашакл дорад.

МАНОРӢ مناری *мансуб ба* **манор**.

МАНОРШАКЛ منارشکل ба шакли манор, ба сони манор.

МАНОС *а.* مناص *кит.* 1. гурехтан, фирор кардан, гурез. 2. гурезгоҳ, паноҳгоҳ, ҷои фирор.

МАНОСИБ *а.* مناصب *ҷ.* **мансаб**.

МАНОТ *р.* منات *кҳн.* сикка, танга; пул (*шакли таҳрифшудаи «монета»-и русӣ*); ◊ **маноти эътибор** воситаи ба даст овардани обрӯю эътибор.

МАНОТИҚ *а.* مناطق *ҷ.* **минтақа**.

МАНОФЕЪ *а.* منافع *ҷ.* **манфиат**.

МАНСАБ *а.* منصب рутба ва маъмурияти давлатӣ; рутба, мақом, ҷоҳ; шуғли расмӣ: **мансаби баланд**, **мансаби олӣ**; **мансаб гирифтан**, **мансаб доштан, мансаби муносиб додан**, **лоиқи мансаб будан**, **аз мансаб истифода бурдан**, **аз мансаб дур шудан**, **ба мансаби калон соҳиб шудан**, **ба мансабе сарфароз шудан**; **ба мансабе мансуб шудан** ба мансабе таъйин шудан; **ба мансабе расидан** ба гирифтани мансабе ноил шудан.

МАНСАБГИРӢ منصب‌گیری *исми амал аз* **мансаб гирифтан**.

МАНСАБДОР منصب‌دار соҳиби мансаби (мақоми) расмӣ дар идораи давлатӣ; он ки рутбаву мақом дорад: **мансабдори давлатӣ, мансабдори гумрук.**

МАНСАБДӮСТ منصب‌دوست *ниг.* **мансабпараст**.

МАНСАБДӮСТӢ منصب‌دوستی *ниг.* **мансабпарастӣ**.

МАНСАБӢ منصبی *мансуб ба* **мансаб**; **маъзули мансабӣ** аз мансаб дур шуда, мансабдори аз кор гирифта.

МАНСАБПАРАСТ منصب‌پرست он ки барои ҳифзи мансаби худ ё барои ба дараҷаи болотар баромадан мекӯшад; мансабталош, ҷоҳталаб.

МАНСАБПАРАСТӢ منصب‌پرستی мансабпараст будан; амали мансабпараст.

МАНСАБТАЛОШ منصب‌تلاش он ки барои ба мансаб расидан мекӯшад.

МАНСАБТАЛОШӢ منصب‌تلاشی талош ва ҷидду ҷаҳд барои расидан ба мансаб ё нигаҳдории мансаб.

МАНСАБҶӮӢ منصب‌جوئی шуғлу амали мансабҷӯй.

МАНСАБҶӮЙ منصب‌جوی он ки ҷӯёи мансаб аст, мансабхоҳ, ҷоҳталаб.

МАНСУБ I *а.* منسوب нисбатдода, тааллуқдор, вобаста, дахлдор; **мансуб будан** тааллуқ доштан, марбут будан (*ба касе ё чизе*); **мансубон** хешу ақрабо, хешовандон, наздикон.

МАНСУБ II *а.* منصوب 1. насбшуда, нишонда. 2. таъйин шуда, муайяншуда (*ба вазифае*); **мансуб кардан** таъйин кардан (*касеро ба мансабе*); **мансуб шудан** *тарзи мафъулии* **мансуб кардан** таъйин шудан ба ягон мансаб.

МАНСУБА I *а.* منسوبه *кит. муаннаси* **мансуб** I.

МАНСУБА II منصوبه *кит.* 1. тадбири нозук, тадбири нек. 2. бозии моҳиронаи шоҳмот.

МАНСУБИЯТ *а.* منسوبیت нисбат доштан, муносибат доштан, тааллуқ доштан.

МАНСУР I *а.* منثور 1. *кит.* ба ришта кашиданашуда (*оид ба* дурру гавҳар); пароканда, парешон. 2. ба наср навишташуда, ғайриманзум: **достони мансур, «Шоҳнома»-и мансур**.

МАНСУР II *а.* منصور нусратёфта, ғолиб, фирӯз.

МАНСУС *а.* منصوص *кит.* бо далелу ҳуҷҷатҳои қатъӣ исботшуда; он чи бо таҳқиқу тафтиш бо субут расидааст.

МАНСУХ *а.* منسوخ нест гардонида, бекор карда, аз эътибор соқит: **мансух кардан** бекор кардан, ботил кардан, аз эътибор соқит кардан; **мансух шудан** *тарзи мафъулии* **мансух кардан**.

МАНСУҶ منسوج *кит.* 1. бофта, бофташуда. 2. порчаи матоъ, газвор.

МАНТИҚ *а.* منطق 1. *кит.* нутқ, сухан; гуфтор. 2. илм дар бораи қонунҳои тафаккур, хулосабарорӣ ва шаклҳои он; **мантиқи диалектикӣ, мантиқи шаклӣ; мантиқи сухан** (*ё* **нутқ**) мураттабӣ ва муназзамии нутқ, ба таносуби сухан ва фасоҳат ҷавобгӯ будани калом; **гапи аз мантиқ дур** сухани асоси мантиқӣ надошта, гапи бемантиқ; **аз рӯи мантиқ** мувофиқи мантиқ; мувофиқи қонунҳои тафаккур ва хулосабарории оқилона.

МАНТИҚАН *а.* منطقاً аз рӯи мантиқ, мувофиқи мантиқ.

МАНТИҚДОР منطق‌دار (сухани) аз рӯи мантиқ гуфташуда, (сухани) асоси мантиқӣ дошта.

МАНТИҚӢ *а.* منطقی *мансуб ба* **мантиқ**: **зиддияти мантиқӣ, муҳокимаҳои мантиқӣ**; **далели мантиқӣ** сухани аз рӯи мантиқ ва бо ҳукми ақл гуфташуда.

МАНТИҚУТТАЙР *а.* منطق‌الطیر 1. сухани (овози) мурғон. 2. номи асари машҳури Шайх Аттор, ки аз нутқ ва гуфтугузори парандагон баҳс мекунад.

МАНТУ منتو *хӯр.* номи таоми маъруф, ки гӯштро кӯфта, ба хамири тунук печонда, дар буғ мепазанд.

МАНУТ *а.* منوط вобаста, марбут, тааллуқёфта ба чизе: **манут ба... будан**.

МАНУФАКТУРА *лот.* منوفکتوره *кҳн., таър.* 1. шакли истеҳсоли сармоядорӣ, ки пеш аз саноати калон вуҷуд дошт ва он ба тақсимоти меҳнати коргарони кироя ва ҳунари дастӣ дар устохонаву коргоҳҳо асос ёфта буд. 2. *ниг.* **газвор**.

МАНФААТ *а.* منفعت *ниг.* **манфиат**.

МАНФАЗ *а.* منفذ 1. даромадгоҳ, гузаргоҳ. 2. сӯрох; дарича. 3. *маҷ.* даҳони кӯза.

МАНФИАТ *а.* منفعت [*аслаш* **манфаат**] нафъ, фоида, суд: **бе ҳеҷ манфиати моддӣ ва маънавӣ**, **манфиат бахшидан**, **манфиат бурдан, манфиат дидан**, **манфиат доштан**, **манфиат овардан**, **манфиат расондан**, **манфиати давлатро мудофиа** (*ё* **муҳофизат) кардан,**

манфиати давлатро аз манфиати шахсӣ баланд донистан, манфиати худро аз манфиати ҷамъият боло гузоштан, ба манфиати шахсии худ сарф кардан; **ба манфиати...//барои манфиати**... ба нафъи...; барои беҳбуди...; **аз манфиат холӣ набудан** бе фоида набудан.

МАНФИАТБАХШ منفعت‌بخش нафърасонанда, судовар, фоидаовар.

МАНФИАТДОР منفعتدار 1. он чи суд ва фоида дорад. 2. он ки аз коре манфиате дар назар дорад: **тараф(ҳо)и манфиатдор, шахси манфиатдор; манфиатдор будан**.

МАНФИАТНОК منفعتناک *ниг.* **манфиатдор**.

МАНФИАТОВАР منفعت‌آور 1. *ниг.* **манфиатрасон**. 2. фоидаовар, даромаднок.

МАНФИАТПАРАСТ منفعت‌پرست он ки дар корҳо манфиати худро дар назар дорад; тамаъкор, муғриз.

МАНФИАТПАРАСТӢ منفعت‌پرستی манфиатпараст будан; ғаразнокӣ, тамаъкорӣ.

МАНФИАТРАСОН منفعت‌رسان он ки дар коре нафъаш мерасад, нафърасонанда.

МАНФИАТХОҲ منفعت‌خواه *ниг.* **манфиатҷӯ(й)**.

МАНФИАТҶӮӢ منفعت‌جوئی манфиат ҷустан, аз коре фоида ҷустан.

МАНФИАТҶӮ(Й) منفعت‌جو(ی) он ки фақат ба нафъи худ ҳал шудани корро мехоҳад, манфиатдор, муғриз.

МАНФӢ منفی он чи рад ва инкори чизеро дарназар дорад, он чи ҳеҷ ҷиҳати мусбат ва эҷобӣ надорад, салбӣ, инкорӣ; *муқоб.* **мусбат**; **таъсири манфӣ** таъсири бад; **ҷавоби манфӣ** ҷавоби рад.

МАНФУР *а.* منفور мавриди нафрат воқеъшуда, боиси нафрат, мавриди нафрат; нафратовар; лаин: **душмани манфур, одами манфур, марги манфур**.

МАНҲАЛ *а.* منهل *кит.* обхӯра ё чашмаи об дар чарогоҳ, ки чорпо ва мардум аз он об менӯшанд.

МАНҲАҶ *а.* منهج *кит.* роҳи рост ва кушод, роҳи васеъ.

МАНҲИЁТ *а.* منهیات *кит.* 1. *ҷ.* **манҳӣ//манҳи(й)ят**. 2. корҳо ва чизҳои дар шариат манъшуда.

МАНҲИ(Й)ЯТ *а.* منهیة *ниг.* **манҳӣ**.

МАНҲӢ *а.* منهی наҳй кардашуда, манъ шуда, боздошта.

МАНҲУЛ *а.* منحول *кит.* 1. дурӯғ, бофта. 2. шеъри шахси дигар, ки касе ба худ нисбат додааст, шеъри интиҳолӣ; асари дуздида.

МАНҲУС *а.* منحوس 1. ба наҳсӣ монда, наҳс, шум; номуборак. 2. нафратовар, манфур.

МАНҶАК منجک *кит.* як навъ найрангбозӣ, ки найрангбозон ба косаи об оҳанпораву сангчаҳо ва монанди инҳоро андохта аз коса берун меҷаҳонанд; найранг.

МАНҶАЛАК(Ӣ) منجلق(ی)*гуфт.* зани бадкора, фосиқ.

МАНҶАНИҚ *ю.* منجنیق *таър.* олати фалохунмонанде, ки дар ҷангҳои қадим барои андохтани сангу гулӯлаҳо ба тарафи душман ба кор мебурданд.

МАНҶАНИҚАНДОЗ منجنیق‌انداز он ки аз манҷаниқ ба тарафи душман санг ва гулӯлаҳои оташ меандохт.

МАНҶУҚ *т.* منجوق *кит.* 1. моҳчаи байрақ; нишони тило ё нуқрагин, ки ба нӯги чӯби байрақ устувор мекарданд. 2. *маҷ.* байрақ, парчам.

МАНША منشه *гуфт.* низоъ, ҷанҷол (бо касе); **маншаву моҷаро, манша кардан**.

МАНШАТАЛАБ منشه‌طلب *гуфт.* арбадаҷӯ, пархошҷӯ; ҷанҷолӣ.

МАНШАЪ *а.* منشأ 1. ҷои нашъат, ҷои пайдоиш, мабдаъ. 2. *маҷ.* зодгоҳ, ватан.

МАНШУР *а.* منشور 1. нашршуда, интишорёфта, паҳншуда ба теъдоди зиёд. 2. *таър.* фармони подшоҳӣ, ярлиғ дар бораи додани мансаб, рутба *ва г.* 3. номаи имтиёз ва бартарӣ, имтиёзнома.

МАНЪ *а.* منع боздоштан аз коре ё чизе, пеши роҳи чизеро гирифтан, пешгирӣ, роҳ надодан; **манъ кардан** боздоштан (*аз коре*), монеъ шудан (*ба коре*).

МАОБ I *а.* مآب *кит.* 1. ҷои бозгашт, бозгашт. 2. паноҳгоҳ. 3. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* дорои..., шабеҳи... *ва г.*:

ҷалолатмаоб, фарангимаоб, фазилатмаоб *ва г.*

МАОБ II *а.* معاب *кит.* айб, камбудӣ, нуқсон.

МАОД *а.* معاد *кит.* 1. ҷои бозгашт; охирин ҷои бозгашт. 2. *д., маҷ.* зиндагии баъди марг; охират.

МАОДИН *а.* معادن *ҷ.* **маъдан**.

МАОЗ *а.* معاذ *кит.* паноҳгоҳ, маъман.

МАОЗАЛЛОҲ *а.* معاذالله *нидо* паноҳ ба Худо!, Худо нигоҳ дорад!

МАОЛ *а.* مآل *кит.* 1. ҷои руҷӯъ, марҷаъ, маҳалли бозгашт. 2. оқибати кор, анҷом ва охири кор; натиҷа.

МАОНИСАРО معانی‌سرا *кит.* нуктасанҷ, мӯшикоф дар сухан.

МАОНӢ *а.* معانی *ҷ.* **маънӣ//маъно**; **илми маонӣ** илме (фанне) буд, ки дар бораи маъноҳои калима (услубшиносӣ) ва санъатҳои бадеиву тарзи баёни фикр баҳс мекард.

МАОРИФ I *а.* معارف 1. *ҷ.* **маърифат**. 2. соҳаест, ки маҷмӯи корҳои оид ба таълиму тарбия ва муассисаҳои таълимию тарбиявиро дар бар мегиранд: **вазорати маориф, идораи маориф, шӯъбаи маориф; маорифи сиёсӣ** маҷмӯи корҳои оид ба фаҳмондани сиёсати давлат ва муассисаҳои марбут ба он.

МАОРИФ II معاریف *кит., ҷ.* **маъруф**.

МАОРИФДӮСТ معارف‌دوست дӯстдор ва тарафдори илму дониш ва маърифат.

МАОРИФДӮСТӢ معارف‌دوستی маорифдӯст будан, дӯстдори маърифат будан.

МАОРИФПАРВАР معارف‌پرور 1. маорифдӯст. 2. пайрави ҷараёни маорифпарварӣ.

МАОРИФПАРВАРӢ معارف‌پروری 1. маорифпарвар будан, маорифдӯст будан; фаъолияти маорифпарварона. 2. *таър.* ҷараёни адабию фарҳангӣ ва иҷтимоию сиёсиест, ки пайравони он дар ҷаҳлу нодонӣ мондани оммаро сабабгори асосии рӯзгори бади халқ ҳисоб мекарданд ва роҳи наҷотро танҳо дар баланд бардоштани сатҳи таълиму тарбия, ҷорӣ кардани адолат *ва г.* медиданд.

МАОФ//МУОФ *а.* معاف авфшуда, бахшидашуда, гузашткарда; озод карда; **муоф кардан** озод кардан (*мас., аз пардохти андоз ё ба ҷо овардани хизмати ҳарбӣ*).

МАОШ *а.* معاش 1. *кит.* зиндагонӣ, рӯзгузаронӣ. 2. он чи ба василаи он кас рӯз мегузаронад; **маоши зиндагӣ** воситаи рӯзгузаронӣ (*аз қабили* хӯроку пӯшок). 3. музди кор, ки бо он рӯз мегузаронанд; моҳиёна, моҳона: **маоши думоҳа, маоши иловагӣ, маоши муаллимӣ; маош гирифтан, маош додан; таъмини маош** а) ба музди кор таъмин намудан; б) фароҳамоварии васоили зиндагонӣ.

МАОШХӮР معاشخور он ки барои иҷрои вазифаи худ музди моҳона мегирад: **котиби маошхӯр**.

МАР//МАРР I *а.* مرّ *кит.* 1. шумор, ҳисоб; шумора, адад. 2. воҳиди шумор, ки баробари 100 ҳазор аст, лак. 3. аломатест, ки дар вақти шумурдани чизе дар сари ҳар 50 ё 100 мегузоштанд.

МАР II مر ҳиссачаест, ки пеш аз калимаи бо пасоянди –**ро** омада навишта шуда, як навъ маънои таъйин ва таъкидро мефаҳмонад ва гоҳо барои зинати калом истифода мешавад, дар баъзе мавридҳо асосан дар матнҳои классикӣ, дар сурати зикр нашудани «-**ро**» ба ҷои он истифода мегардид: **мар он кас, мармаро**.

МАРАЗ *а.* مرض 1. бемории, ранҷурӣ, касалӣ. 2. *маҷ.* разил, паст, дун.

МАРАЗСӮЗ مرض‌سوز несту нобудкунандаи касалӣ, илоҷкунанда, шифобахш, табобаткунанда.

МАРАММАТ *а.* مرمّت *кит.* таъмир, тармим, дуруст кардани бино *ва г.*

МАРАС مرس *кит.* ресмон, таноб, расане, ки ба гардани саг, асп *ва г.* мебанданд.

МАРАФОНӢ مرفانی **:пойгаи марафонӣ** *варз.* дарозтарин масофаи давидан дар варзиши сабук (42 км 195 м).

МАРАХША مرخشه *кҳн.* шум, наҳс.

МАРБАТ//МАРБИТ *а.* مربط *кит.* ҷои бастани чорпоён; оғил, тавила.

МАРБАЪ *а.* مربع *кит.* ҷои баҳоргузаронӣ; чарогоҳе, ки айёми баҳорро дар он ҷо мегузаронанд.

МАРБИТ *а.* مربط *ниг.* **марбат**.

МАРБУТ *а.* مربوط рабтдор, вобаста; тааллуқ-

дор, алоқадор; **марбут будан** вобаста будан, алоқаманд будан.

МАРБУТА *а.* مربوطه *ниг.* **марбут**; **идораҳои марбута** идораҳои дахлдор.

МАРВАЗӢ مروزی *мансуб ба* **Марв**; он ки зодгоҳи ӯ шаҳри бостонии Марв аст, сокин ва муқими шаҳри Марв.

МАРВАК مروک *бот.* гиёҳи бисёрсолаест, ки ҳамчун алафи бегона дар киштзору даштҳо мерӯяд ва низ дар баъзе кишварҳо чун гиёҳи шифобахш ва равғани эфирдиҳанда кишт мегардад, мармарак, кампиргулак.

МАРВӢ I مروی *ниг.* **марвазӣ**.

МАРВӢ II *а.* مروی *кит.* ривоятшуда.

МАРВОРИД *ю.* مروارید 1. моддаи сахту сафеди дурахшон, ки дар даруни садаф (гӯшмоҳӣ)-и баҳрӣ ба вуҷуд меояд, дурр, гавҳар. 2. *маҷ.* қатраҳои оби дида, ашк; **гули марворид** *бот.* навъе аз гули ороишӣ.

МАРВОРИДАК مرواریدک 1. гули марворид. 2. тути резаи холдори хеле ширин.

МАРВОРИДКОРӢ مرواریدکاری асбоби зинатии бо марворидҳо оро дода: **гӯшвораи марворидкорӣ // овезаи марворидкорӣ**.

МАРГ مرگ мурии, мавт, фавт, аҷал; мамот, фано: **марги ногаҳонӣ**, **марги ногузир**, **чанги маргу зиндагонӣ**; **аз чанголи марг раҳоӣ ёфтан, чанг бо марги беамон кардан, рӯзи маргаш расидааст; марги бемаҳал** мурдан пеш аз вақти маълум, марги барвақт; **марги муфоҷо(т)** марги ногаҳонӣ; **фариштаи марг** *ниг.* **малакулмавт**; **дар дами марг будан** наздик ба марг будан, дар дами назъ будан; **марг ба**… нест шавад…, бархам хӯрад…, бимирад…; **бо марг даст ба гиребон шудан** бо марг мубориза бурдан (*барои зинда мондан*); ҷонбозӣ кардан, ҷонро ба хатар андохтан; **дар дами марг будан** дар ҳолати наздик ба мурдан будан; **дил ба марг ниҳодан** маргро ба назар гирифтан; ба мурдан розӣ шудан; **заҳри маргат шавад** сабаби мурдани ту шавад, сари туро хӯрад (*таъбири дашном*); **марги бо дӯстон (ё ёрон) тӯй аст** (*зарб.*) аз сар гузаронидани ҳар фалокат ва нохушӣ ҳамроҳи дӯстон, бо ҷамоат саҳл аст, мурдан бо ёрон ид аст.

МАРГАНДЕШ مرگ‌اندیش он ки ба сабабҳои беморӣ, вазъи равонӣ *ва г.* доимо дар бораи марг фикр мекунад.

МАРГАНДЕШӢ مرگ‌اندیشی маргандеш будан, доимо дар фикри марг будан.

МАРГАРИН *фр.* مرگرین равғани сунъии ба равғани зард монанд, ки аз омехтаи равғанҳои наботӣ ё ҳайвонӣ тайёр мешавад.

МАРГБОР مرگبار *ниг.* **марговар**.

МАРГВОР مرگوار чун марг, мисли марг, ба дараҷаи марг.

МАРГДОРУ مرگدارو доруи марговар, доруе, ки боиси мурдан мешавад.

МАРГЗО مرگزا *ниг.* **маргбор**.

МАРГИМУШ مرگموش моддаи химиявии хокистарранги фӯлодгун аст, ки дар доруҳо ва дар техника ба кор меравад.

МАРГОБА مرگآبه *маҷ.* майу шаробу арақ ва ҳар навъ машрубот.

МАРГОВАР مرگآور 1. он чи бо марг меанҷомад; ҳалокатовар; кушанда: **силоҳи марговар**. 2. *маҷ.* ба нобудшавӣ боисшаванда, ҳалокатовар, хеле бераҳмона: **зарбаи марговар, ҳуҷуми марговар**.

МАРГОМАРГ مرگامرگ маргу мири умумӣ бо иллати қаҳтӣ, гуруснагӣ ё сирояти бемориҳои гуногун, муриш.

МАРГОМАРГӢ مرگامرگی саросарӣ шудани маргу мир, чараёни доимӣ гирифтани муриш.

МАРГОСО مرگآسا *маҷ.* ваҳшатноку тарсовар, ҳавлнок, монанди марг.

МАРГОФАРИН مرگآفرین *ниг.* **марговар**.

МАРГПАРАСТӢ مرگپرستی таваҷҷӯҳ ва диққати зиёд додан ба масъалаҳои маргу мир, маргхоҳӣ.

МАРГХОНӢ مرگخوانی талабгори марг будан, дар орзуи марг будан.

МАРҒ مرغ 1. *бот.* як навъ алафи аҷириқмонанд; алаф; сабзаи худрӯй. 2. *ниг.* **марғзор**.

МАРҒАЗАН مرغه‌زن *кит.* гӯристон.

МАРҒАЗӢ مرغزی *кит., ниг.* **марвазӣ**.

МАРҒЗОР مرغزار сабзазор, чаманзор, алафзор: **марғзори сералаф**, **марғзори канори роҳ**.

МАРҒЗОРӢ مرغزاری *мансуб ба* **марғзор**.

МАРҒУБ *а.* مرغوب он чи ба он майлу рағбат зоҳир мешавад, мавриди рағбат, писандида; дилкаш; дилхоҳ: **манзараи марғуб, оҳанги марғуб, марғуб будан**; **бӯи марғуб** бӯи дилкашу форам, роиҳаи матбӯъ; **дилбари марғуб** дилбари хушрӯй, маҳбубаи зебо.

МАРҒУЗ مرغوز *кит., зоол.* як навъи буз, ки пашми хуб доштааст.

МАРҒУЗӢ مرغوزی *кит. марбут ба* **марғуз**; пӯсти бузи марғуз, ки дар қадим либос тайёр мекарданд.

МАРҒУЗОР مرغزار *ниг.* **марғзор**.

МАРҒӮЛА مرغوله 1. печутобхӯрда; пурпечутоб, чингила; мӯи ҳалқа-ҳалқа: **кокули марғӯла, мӯйи марғӯла**. 2. печутоби овоз дар вақти сурудхонӣ.

МАРҒӮЛАДОР مرغوله‌دار 1. ҳалқа-ҳалқа, чингила: **мӯи марғӯладор**. 2. печутобдор: **овози марғӯладор**.

МАРҒӮЛАМӮ(Й) مرغوله‌مو(ی) чингиламӯй.

МАРД مرد 1. ҷинси наринаи инсон; *муқоб.* **зан**; одам, инсон; **мард бояд, ки ҳаросон нашавад, мушкиле нест, ки осон нашавад** (*зарб.*). 2. шавҳар, шӯй. 3. *маҷ.* росткор, ба қавли худ устувор, содиқ, вафодор; **марди майдон** марди шоистаи майдони корзор; марди шуҷоъ ва ҷасур; **марди мардон** а) марди аз ҳама ҷасур, одами ниҳоят шуҷоъ; б) унвони сардори олуфтаҳои Бухорои кӯҳна. 4. *маҷ.* шуҷоъ, далер, нотарс; *муқоб.* **номард**; **мард будан** далеру собитқадам будан; **мард(он)-и кор** аҳли кор; коргарон; он ки хубу диловарона кор мекунад; **ҳам зани хона, ҳам марди кӯча** зане ки ҳам вазифаи бонуи хонаро хуб адо мекунад ва ҳам мисли мардон машғули кори расмист.

МАРДАК مردک 1. *шакли тасғири* **мард**; мардина. 2. шавҳар (*хитоби зан ба шавҳар*).

МАРДАФКАН مردافکن 1. он чи ё он ки мардро аз по меғалтонад. 2. *маҷ.* қавӣ, зӯр; паҳлавони пурзӯр; ◊ **шароби мардафкан** шароби қувваи масткунандагиаш зиёд, бодаи қавӣ.

МАРДБАНДӢ مردبندی *гуфт.* бо сеҳру ҷоду, дуохонӣ ва роҳҳои дигар боздоштани неруи ҷинсии мард, то бо ягон зан издивоҷ карда натавонад, бастани пеши роҳи мард бо сеҳру ҷоду *ва г.*

МАРДВОР مردوار монанди мард, чун мард(он), мардона, далерона: **мардвор амал кардан, мардвор ҷангидан**.

МАРДГИРОН مردگران *кит.* дар Эрони бостон ҷашне будааст дар панҷ рӯзи охири исфандмоҳ, ки занон метавонистанд ҳар чӣ хоҳанд аз мардон мегирифтанд.

МАРДИГАРӢ مردی‌گری 1. мардӣ, мард будан. 2. *ниг.* **мардонагӣ: мардигарӣ нишон додан** марди ҳақиқӣ будани худро нишон додан.

МАРДИКОР مردکار 1. муздур, коргари кирояи рӯзбайъ: **бозори мардикор, мардикор гирифтан, мардикор киро кардан**. 3. *ниг.* **мард (мард(он)-и кор**).

МАРДИКОРГИР مردکارگیر он ки мардикор киро мекунад.

МАРДИКОРГИРӢ مردکارگیری 1. *исми амал аз* **мардикор гирифтан**. 2. сафарбарии маҷбурии аҳолии маҳаллии меҳнатии Осиёи Миёна аз тарафи ҳукумати подшоҳии Русия барои корҳои сиёҳ дар ақибгоҳ (*дар солҳои Ҷанги якуми ҷаҳонӣ*).

МАРДИКОРӢ مردکاری 1. муздурӣ, кори рӯзбайъ; мардикор будан: **мардикорӣ кардан**. 2. *ниг.* **мардикоргирӣ**.

МАРДИНА مردینه 1. одами ҷинси мард: **хизматгори мардина, меҳмонони мардина**. 2. *маҷ.* шавҳар, шӯй.

МАРДИСТОН مردستان 1. ҷои мардон, ҷои пур аз мардон. 2. *маҷ.* ҷои мардонагию шуҷоат нишон додан, маҳалли корнамоӣ.

МАРДӢ مردی 1. мард будан; мардонагӣ, далерӣ, шуҷоат. 2. *маҷ.* ҷавонмардӣ, олиҳимматӣ, одамгарӣ; инсофу мурувват. 3. *маҷ.* росткорӣ, устуворию матонат дар қавли худ. 4. *маҷ.* қувваи шаҳвонӣ, қувваи боҳ; **мардӣ кардан** а) мардонагӣ нишон додан, далерӣ кардан; б) устуворию матонат нишон додан, (*дар адои қарз, дар вафо ба аҳди худ*…); **доди мардӣ додан** беҳтарин намунаи далерию шуҷоат нишон додан, мардонагӣ кардан; **қавли мардӣ додан** ваъдаи мардвори вафо ба аҳди худро додан, ваъдаи қатъӣ додан барои иҷрои коре.

МАРДОЗМО(Й) مردآزما(ی) он чи барои санҷидан ва озмудани касе ба кор меравад.

МАРДОНА مردانه 1. чун мардон, чунонки ба мардон месазад; ҷасурона, далерона: **мардона рафтор кардан**. 2. *мансуб ба* **мардон**, он чи марбут ба мардон аст: **кафши мардона, куртаи мардона, либоси мардона, овози ғафси мардона; ҳаммоми мардона, мардона рафтор кардан**.

МАРДОНАВОР مردانه‌وار 1. чунон ки лоиқи мардон аст; ҷасурона, бошуҷоат, далерона: **мардонавор кор кардан**. 2. монанди мардон.

МАРДОНАГӢ مردانگی мардӣ, далерӣ; устуворӣ, пойдорӣ: **шуҷоат ва мардонагӣ нишон додан**.

МАРДОНАДӮЗ مردانه‌دوز он ки пӯшок, пойафзол ва ашёи дигари мардона медӯзад.

МАРДОНАПӮШ مردانه‌پوش хусусияти зане, ки либосҳои мардона ё бо равиши мардон либос мепӯшад.

МАРДОНАРАВ مردانه‌رو *маҷ.* дорои рафтори мардон, чун мард рафтор кардан.

МАРДПИСАНД مردپسند *гуфт.* ба мард писанд афтодан, мавриди қабули мард қарор гирифтан, *муқоб.* **занписанд**.

МАРДРАНГ مردرنگ монанди мард; шуҷоъ, далер.

МАРДСИФАТ مردصفت монанди мардон (*оид ба* зан).

МАРДСОЛОР مردسالار низом ва ё сохте, ки дар давраҳои бостон дорои низоми падаршоҳӣ будааст, падаршоҳӣ.

МАРДСОЛОРӢ مردسالاری шакли сохтори иҷтимоӣ, ки дар он мард дорои қудрат ва тавоноии том будааст, падаршоҳӣ.

МАРДУД *а.* مردود рад шуда, рондашуда; лаънатӣ: **душмани мардуд**.

МАРДУМ *а.* مردم 1. одамон, одами бисёр; халқ; **мардуми бегона, мардуми бечора, мардуми одӣ, мардуми олам, мардуми тоҷик, гурӯҳи мардум; маҳбуби мардум гаштан, раъйи мардумро гирифтан, аз байни мардум бaромадан, дар байни (ё миёни) мардум овоза шудан; мардуми омма** одамони одӣ, мардуми авом; **оммаи мардум** ҳамаи мардум, аксарияти одамон. 2. бошандагони ҷое, аҳолии маҳалле: **мардуми дара, мардуми деҳа, мардуми кӯҳистон; мардуми маҳаллӣ** аҳолии таҳҷоӣ. 3. одамони бегона, дигарон: **духтари мардум, моли мардум, хонаи мардум**; ◊ **мардуми чашм** *ниг.* **мардумак(-и чашм)**.

МАРДУМАК مردمک 1. *ниг.* **гавҳарак**. 2; **мардумаки чашм** гавҳараки чашм.

МАРДУМБЕЗОР مردم‌بیزار он ки аз одамон нафрат дорад; мардумгурез, одамгурез.

МАРДУМБЕЗОРӢ مردم‌بیزاری нафрат доштан нисбат ба одам; **мардумгурезӣ, одамгурезӣ**.

МАРДУМВАШ مردم‌وش мардуммонанд, ба сурати одам.

МАРДУМГАЗО(Й) مردم‌گزا(ی) *ниг.* **мардумозор**.

МАРДУМГИЁҲ مردم‌گیاه *ниг.* **меҳргиёҳ**.

МАРДУМГУРЕЗ مردم‌گریز он ки аз одамон дур мегардад, бо мардум намеомезад, хилватнишин, одамгурез.

МАРДУМГУРЕЗӢ مردم‌گریزی хилватнишинӣ, одамгурезӣ, аз одамон дур гурехтан.

МАРДУМДАР مردم‌در 1. он ки ё он чи одам медарад, дарандаи одамхор. 2. *маҷ.* ваҳшӣ, хунхор.

МАРДУМДОР مردم‌دار он ки бо мардум рафтори хуб ва равиши хушоянд дорад, меҳрубон, хушрафтор, хушмуомила.

МАРДУМДОРӢ مردم‌داری дорои рафтори хуб бо мардум, бо мардум муомилаи хуб карда тавонистан, мардумдор.

МАРДУМДӮСТ مردم‌دوست он ки нисбат ба одамон некхоҳ аст ва одамонро дӯст медорад, мардумнавоз.

МАРДУМДӮСТӢ مردم‌دوستی мардумдӯст будан, меҳрубон будан ба одамон, мардумнавозӣ.

МАРДУМЗОД مردم‌زاد *ниг.* **мардумзода**.

МАРДУМЗОДА مردم‌زاده 1. *кит.* зодаи инсон. 2. *маҷ.* дорои рафтор ва хислатҳои инсонӣ.

МАРДУМӢ مردمی 1. доро будан ба сифатҳои неки инсонӣ; одамгарӣ, инсонӣ; мурувват. 2. *нав.* халқӣ: **вакили мардумӣ**.

МАРДУМКУШ مردم‌کش одамкуш, қотил.

МАРДУМКУШӢ مردم‌کشی одамкушӣ, қотилӣ.

МАРДУМНАВОЗ مردم‌نواز хайру эҳсонкунанда ба одамон; навозишкор, меҳрубон.

МАРДУМНАВОЗӢ مردم‌نوازی *ниг.* **мардумдӯстӣ**.

МАРДУМНИШИН مردم‌نشین ҷое, ки дар он одамон хонаву ҷой карда истиқомат доранд.

МАРДУМОЗОР مردم‌آزار он ки одамонро меранҷонад; ситамгар, золим, бераҳм.

МАРДУМОЗОРӢ مردم‌آزاری мардумозор будан; ситамгарӣ, бераҳмӣ, золимӣ.

МАРДУМОМЕЗ مردم‌آمیز он ки ҳар чи зудтар ба мардум меомезад ва бо одамони гуногун хӯ мегирад; дидадаро, ҳамнишин ва бомуошират.

МАРДУМОМЕЗӢ مردم‌آمیزی бо мардум хӯ гирифтан, ҳамнишинӣ, муошират ва муносибати хуб доштан, дидароӣ.

МАРДУМПИСАНД مردم‌پسند мавриди қабул ва эътибори мардум қарор гирифтан, писанди одамон будан.

МАРДУМСИТОНӢ مردم‌ستانی *кит., маҷ.* мардумдорӣ, таваҷҷӯҳи мардумро ба хушрафторӣ ва меҳрубонӣ ҷалб кардан.

МАРДУМСОЛОР مردم‌سالار *с.* ҳокимияте, ки дар он қудрат ба халқу мардум тааллуқ дорад; ҳокимияти демократӣ: **давлати мардумсолор**.

МАРДУМСОЛОРӢ مردم‌سالاری *с.* мардумсолор будан, демократӣ.

МАРДУМСОЛОРОНА مردم‌سالارانه *с. мансуб ба* **мардумсолорӣ**, аз рӯи равиши мардумсолорӣ.

МАРДУМСОР مردم‌سار *маҷ.* дорои рафтор ва кирдори инсонӣ.

МАРДУМФИРЕБ مردم‌فریب қаллоб, фиребгар.

МАРДУМФИРЕБӢ مردم‌فریبی фиреб додани мардум; қаллобӣ, фиребгарӣ.

МАРДУМХОР مردم‌خوار 1. он ки ё он чи, ки хӯрокаш гӯшти одам аст, одамхӯр. 2. *маҷ.* хунхор, ваҳшӣ.

МАРДУМХӮР مردم‌خور *ниг.* **мардумхор**.

МАРДУМХӮРӢ مردم‌خوری мардумхӯр будан, одамхӯрӣ.

МАРДУМШИНОС مردم‌شناس *нав.* мутахассис ва олими мардумшиносӣ, этнограф.

МАРДУМШИНОСӢ مردم‌شناسی *нав.* илми ҷомеашиносист, ки таърихи пайдоиши қавмҳо, тарзи зисту зиндагонӣ, урфу одат ва маданияти моддию маънавии онҳоро меомӯзад, этнография.

МАРЗ مرز 1. замин; замини киштукори атрофаш вот бардошта. 2. ҳудуди замин; сарҳад. 3. мамлакат, кишвар; **марзу бум** сарзамин, кишвар.

МАРЗА مرزه барҷастагӣ, баландии махсус аз хок бардоштаи канори замини кишт, вот, рош; **марза кашидан** атрофи замини киштро бо хок бардошта ҳудуди онро муайян кардан, рош бардоштан.

МАРЗАҒАН مرزغن *кит.* 1. *д.* дӯзах, ҷаҳаннам. 2. гӯристон.

МАРЗАКАШ مرزه‌کش он ки гирди замини киштро марза мебардорад.

МАРЗАКАШӢ مرزه‌کشی марза бардоштани гирдогирди замини кишт.

МАРЗАНГӮШ مرزنگوش *бот.* навъи райҳон, ки баргҳояш ба гӯши муш монандӣ дорад.

МАРЗАНҶӮШ مرزنجوش *ниг.* **марзангӯш**.

МАРЗБАНДӢ مرزبندی 1. тақсимбандӣ ва ҷудо кардани қитъаҳои замин, заминбандӣ. 2. сарҳадбандӣ, муайян кардани ҳадду ҳудуд ва қаламраву доманаи чизе ё коре.

МАРЗБОН مرزبان 1. *таър.* сарпосбони сарҳад, сарҳаддор. 2. сарҳадбон.

МАРЗБОНӢ مرزبانی амал ва вазифаи марзбон, сарҳадбонӣ.

МАРЗДОР مرزدار *ниг.* **марзбон**.

МАРЗДОРӢ مرزداری *ниг.* **марзбонӣ**.

МАРЗӢ I مرزی *мансуб ба* **марз**; сарҳадӣ.

МАРЗӢ II *а.* مرضی *кит.* мавриди ризояту писанд гардида, мақбул, писандида.

МАРЗНИШИН مرزنشین он ки дар шаҳрҳо ва ё деҳаҳои сарҳадӣ сокин шудааст, сарҳаднишин.

МАРЗУБУМ مرزوبوم маҳалли асосии иқомат, меҳан, ватан.

МАРЗШИКАН مرزشکن он ки сарҳади давлатро бе иҷозат убур мекунад, сарҳадшикан.

МАРЗШИКАНӢ مرزشکنی *нав.* аз хати сарҳади давлате бе иҷозат ва пинҳонӣ гузаштан, сарҳадшиканӣ.

МАРИЗ *а.* مريض бемор, касал, бетоб: **мариз шудан, мариз афтодан**.

МАРИЗӢ مريضی беморӣ, касалӣ, бетобӣ.

МАРКА *олм.* مرکه 1. коғазчаи хурди чоркунҷаи почта, ки ба рӯи лифофаи мактубҳо часпонида мешавад; коғазчаи ба ин монанди нишондори баъзе идораҳои давлатӣ, ки ҳамчун аломати пардохти музди чизе (*монанди мӯҳрона ва г.*) хизмат мекунад; чунин коғазча бо зикри маблағе, ки собиқ чун аломати пардохти ҳаққи узвияти баъзе ташкилотҳо ба китобча ё варақа мечаспониданд. 2. воҳиди пули Ҷумҳурии Олмон (баробари 100 пфенинг) ва давлати Финляндия (баробари 100 пенни) мебошад.

МАРКАБ *а.* مرکب *кит.* 1. ҳайвони саворӣ (*монанди асп, хар, шутур*). 2. хар.

МАРКАБСАВОР مرکب‌سوار *ниг.* **харсавор**.

МАРКАБСАВОРӢ مرکب‌سواری *ниг.* **харсаворӣ**.

МАРКАЗ *а.* مرکز 1. нуқтаи миёнаи доира, ки як пои паргор дар он устувор қарор гирифта, пои дигараш мегардад: **маркази доира**. 2. миёнаҷои ҳар чиз, васат, мобайн: **маркази зилзила**, **маркази коинот, маркази чорраҳа, дар маркази даромадгоҳ.** 3. маҳалле, ки идораҳои мақомоти роҳбарикунанда дар он ҷой гирифтаанд, маркази маъмурӣ: **маркази вилоят, маркази ноҳия**; *маҷ.* пойтахт. 4. ҷои умда ва асосии воқеъ шудан ва инкишофёфтаи чизе ё соҳае: **маркази илм, маркази саноатӣ; маркази савдо** а) шаҳру ноҳия ва умуман минтақае, ки дар он савдову тиҷорат инкишоф ёфтааст; б) *нав.* мағозаи калон, фурӯшгоҳ. 5. *нав.* номи муассисаҳои махсуси начандон калони таҳқиқотӣ ё корхонаҳои дигар: **маркази тадқиқи обу ҳаво, маркази ҳисоббарӣ**; **дар маркази диққат будан (ё истодан)** мавриди таваҷҷӯҳи хос қарор гирифтан; аҳамияти зиёд додани касе ба касе ё чизе.

МАРКАЗГАРО مرکزگرا *нав.* пайрави марказгароӣ.

МАРКАЗГАРОӢ مرکزگرایی *нав.* ҷараёнест, ки пайравони он ақидаҳои мӯътадили сиёсӣ, яъне дар байни марказиятхоҳону марказиятгурезон ё чапгароёну ростгароён мавқеъ гирифтанро тарафдорӣ мекунанд.

МАРКАЗГУРЕЗ مرکزگريز он чи вақти ҳаракат аз нуқтаи маркази доира ба атроф паҳн мегардад; *муқоб.* **марказрав**: **қувваи марказгурез**.

МАРКАЗИЯТ *а.* مرکزيت ҷамъ овардан дар як марказ, тобеъ гардонидан ба як марказ; **марказияти истеҳсолот** марказонидани истеҳсолот; **марказият пайдо кардан//марказият ёфтан** мутамарказ шудан, мутамарказонида шудан, дар як ҷо ё дар дасти як шахс ё як гурӯҳ қарор дода шудан(-и идораи давлат).

МАРКАЗӢ مرکزی 1. *мансуб ба* **марказ**; **кумитаи марказии ҳизб** *с.* ҳайати олии роҳбарикунандаи интихобӣ дар байни анҷумани ҳизбҳо: **рӯзномаи марказӣ** рӯзномае, ки мақоми бевоситаи ҳизб ё ҳукумат ҳисоб меёбад ва дар пойтахт чоп мешавад; **ситоди марказӣ** дастгоҳи роҳбарикунандаи асосие, ки ситодҳои дигарро муттаҳид мекунад; **ҳукумати марказӣ** ҳукумати дар пойтахт ҷойгиршуда; ҳукумате, ки идораи тамоми кишвар дар дасти ӯст. 2. дар миёнаҷои шаҳру ноҳия, вилоят, давлат, қитъа *ва г.* воқеъгардида: **кӯчаи марказӣ, шаҳри марказии мамлакат, Осиёи Марказӣ**.

МАРКАЗОНИДАН مرکزانيدن ба як марказ тобеъ ва вобаста намудан.

МАРКАЗОНИДАШУДА مرکزانيده‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **марказонида шудан**; ба як марказ ҷамъ (ё тобеъ) кардашуда.

МАРКАЗОНӢ مرکزانی тобеъ гардонидан ба як марказ, ба як марказ вобаста кардан; идора кардан аз як нуқта.

МАРКАЗРАВ مرکزرو он чи вақти ҳаракат ба сӯи нуқтаи марказии доира майл мекунад, марказшитоб.

МАРКАЗШИТОБ مرکزشتاب *ниг.* **марказрав**.

МАРКЕТИНГ *англ.* مرکتينگ *иқт.* 1. тарзи идора ва ташкили истеҳсолот аст, ки ба вуҷуд овардани навъҳои нави маҳсулот ва фурӯши онҳо, омӯхтани талабот ба молҳо ва хизматрасониҳои ба ин вобаста мақсади асосии он мебошад. 2. *нав.* фанни иқтисодиёт, ки масъалаҳои марбут ба истеҳсол ва фурӯши маҳсулотро меомӯзад, бозорёбӣ,

бозоршиносӣ.

МАРКИЗ *фр.* مرکز *таър.* унвони дворянҳо (*байни граф ва герсог*) дар чанде аз кишварҳои Аврупои Ғарбӣ.

МАРКИЗЕТ *фр.* مرکزیت навъи матои латифу тунуки нахӣ ва абрешимӣ.

МАРКСИЗМ *олм.* مرکسیزم таълимоти диалектикии Маркс ва Энгелс дар бораи қонунҳои тараққиёти табиат ва ҷамъият, дар бораи инқилоби оммаҳои зулмдида ва истисморшаванда, дар бораи сотсиализм ва коммунизм.

МАРКСИСТ *олм.* مرکسیست пайрави марксизм.

МАРКСИСТӢ مرکسیستی *мансуб ба* **марксизм**: **назарияи марксистӣ, ҳизби марксистӣ**.

МАРҚАД *а.* مرقد оромгоҳ; гӯрхона, қабр, гӯр.

МАРҚУМ *а.* مرقوم *кит.* рақамшуда, навишта; қайдшуда; **марқум аст, ки**… навишта шудааст, ки…

МАРМАЛОД *фр.* مرملاد *хӯр.* навъи ширинӣ, ки аз шираи меваҳо, шакар ва нишоста пухта мешавад.

МАРМАР *ю.* مرمر санги сахте аз ҷинси сангҳои оҳакӣ, ки нағз сайқал меёбад ва дар меъморӣ ва ҳайкалтарошӣ ба кор меравад: **санги мармар**.

МАРМАРАК مرمرک *ниг.* **марвак**.

МАРМАРИН مرمرین *ниг.* **мармарӣ**.

МАРМАРӢ مرمری *мансуб ба* **мармар**; аз мармар сохташуда: **тахтасанги мармарӣ**.

МАРМАРМОНАНД مرمرمانند мисли мармар, мармариасл.

МАРМАРТАРОШ مرمرتراش он ки санги мармарро ба шаклҳои гуногун метарошад.

МАРМАРТАРОШӢ مرمرتراشی шуғл ва амали мармартарош.

МАРМАРШАКЛ مرمرشکل *ниг.* **мармармонанд**.

МАРМИ(Н)ҶОН مرمیجان//مرمینجان *бот.* як навъ меваи буттагии сиёҳи хӯрданӣ.

МАРМУЗ *а.* مرموز рамздор, рамзнок; **суханҳои links мармуз** суханҳои рамзнок.

МАРОҒА//МАРОҒАТ *а.* مراغه//مراغت *кит.* ғелиш, ғалтидан; **мароға кардан** ғалтидан, ғелидани ҳайвон ба хок.

МАРОКИЗ *а.* مراکز *ҷ.* **марказ**.

МАРОҚ *а.* مراق хоҳиш, майл, рағбат; кашиш ба коре; рағбат ва майл ба донистан ва фаҳмидани чизе: **мароқ доштан, мароқ зоҳир кардан** (*ба коре, чизе*), **бо мароқ**(-и зиёд, бузург) **гӯш кардан (нигоҳ кардан, тамошо кардан); ба мароқ овардан** моил кардан, шавқманд гардонидан; **ба мароқ омадан** майлу рағбат пайдо кардан, роғиб шудан.

МАРОҚАНГЕЗ مراقانگیز он чи боиси пайдоиши мароқ мегардад, шавқовар; диққатҷалбкунанда.

МАРОҚНОК مراقناک *ниг.* **мароқангез**.

МАРОҚОВАР مراقآور *ниг.* **мароқангез**.

МАРОМ *а.* مرام 1. мурод, матлаб, мақсад. 2. *гуфт.* рафт, ҷараён; равиш; **ба як маром//бо як маром** як зайл; мураттаб, муназзам, як равиш.

МАРОМНОМА مرامنامه рисолае, ки дар он маслак ва мақсади ягон ташкилот баён ёфтааст: ойиннома; барнома.

МАРОРАТ *а.* مرارت *кит.* 1. талхӣ. 2. *маҷ.* талхкомӣ; азобу машаққат, сахтӣ.

МАРОСИМ *а.* مراسم 1. расмҳо, оинҳо, равишҳо (*дар иҷро ва гузаронидани коре*); маърака: **маросими никоҳ, маросими тӯй, маросими дафн, маросимҳои динӣ**. 2. расму тартиби ботантана: **маросими дастбӯсӣ, маросими пурсупос, маросими савганд ёд кардан, маросими эълони фармон**.

МАРОСИМӢ مراسمی *мансуб ба* **маросим**; дар маросиме иҷрошаванда: **рақсҳои маросимӣ, сурудҳои маросимӣ**.

МАРОТИБ(А) *а.* مراتب//مراتبه *ҷ.* **мартаба** 2.

МАРОҲИЛ *а.* مراحل *ҷ.* **марҳала**.

МАРРА *а.* مرّه 1. як бор, як карат. 2. ҳисоби охирини (тамомшудаи) ягон бозӣ ё мусобиқа, ки дар аввал муқаррар шудааст; нуқтаи қароршуда, ки расидан ба он бурдани бозӣ ё мусобиқа ҳисоб меёбад; **ба марра расидан** дар бозӣ ё мусобиқа ба ҷой ё пояи муқарраршуда расидан.

МАРСИЯ *а.* مرثیه *адш.* шеъре, ки ба марг ва

сӯгвории касе дар баёни сифатҳои неки ӯ эҷод шудааст: **марсия гуфтан, марсия навиштан, марсия хондан**.

МАРСИЯГӮӢ مرثیه‌گوئی *ниг.* **марсияхонӣ**.

МАРСИЯГӮЙ مرثیه‌گوی *ниг.* **марсияхон**.

МАРСИЯСАРО(Й) مرثیه‌سرا(ی) шоире, ки марсия месарояд, марсиягӯй.

МАРСИЯСАРОӢ مرثیه‌سرائی марсияхонӣ, сароиндаи ашъори марсиявӣ.

МАРСИЯХОН مرثیه‌خوان он ки дар мотами касе навҳагарӣ мекунад; он ки дар марги касе марсия мехонад, қироаткунандаи марсия.

МАРСИЯХОНӢ مرثیه‌خوانی *исми амал аз* **марсия хондан**; кор ва шуғли марсияхон.

МАРСУМ *а.* مرسوم *кит.* 1. расмшуда. одатшуда; **марсум шудан**, одат шудан. 2. *мач.* маош, музди кори моҳона ё рӯзина.

МАРТ مرت моҳи сеюми солшумории милодӣ.

МАРТАБА *а.* مرتبه 1. рутба, дараҷа, поя; мақом: **мартаба гирифтан, мартаба(-и баланд) ёфтан, мартабаи** *касе* **баланд шудан, соҳиби мартаба шудан**; **ба мартаба расидан** мақому мансаб ба даст овардан. 2. дафъа, бор, карат, маротиба.

МАРТЕНӢ مرتینی :**кӯраи мартенӣ** кӯраи махсуси пӯлодгудозӣ, ки бо усули истифодаи дубораи гармии ҳосилшуда кор мекунад.

МАРТӢ مرتی *мансуб ба* **март**.

МАРТУБ *а.* مرطوب *кит.* рутубатнок, нам.

МАРФӮЪ مرفوع *кит.* 1. рифъат додашуда, баланд кардашуда, бардоштагашуда; баланд, боло. 2. рафъшуда, бартарафшуда, аз миён бардоштагашуда.

МАРҲАБО مرحبا 1. хуш омадӣ: **марҳабо ба диёри зебо**. 2. *нидо* офарин, зиҳӣ; хеле хуб (*калимаи таҳсин*).

МАРҲАЛА//МАРҲИЛА *а.* مرحله 1. миқдори муайяни масофаи роҳ, масофае, ки сафаркунанда дар як рӯз тай мекунад. 2. *кит.* ҷои истироҳат дар аснои роҳ, манзилгоҳ, истгоҳ, корвонсарой. 3. лаҳза ё давраи маълуми ягон амалиёт; лаҳза, ваҳла: **марҳалаи аввали сохтмон, марҳалаи асосии инкишофи насри форсу тоҷик; марҳала ба марҳала** давра ба давра.

МАРҲАЛАВӢ//МАРҲИЛАВӢ مرحلوی *мансуб ба* **марҳала** 3; давраеро ташкилкунанда, давравӣ.

МАРҲАМ *а.* مرهم доруе, ки ба рӯи захм ва решҳо гузоранд (*барои пазонда кашидани риму фасоди он*): **марҳам молидан (гузоштан, ниҳодан), марҳам тайёр кардан; марҳами ҷон** а) боиси роҳату осоиши ҷон, ороми ҷон; б) маҳбуб, азиз (*одатан дар муроҷиат ба фарзандон*); **ба дарди** *касе* **марҳам шудан** дар айни зарурат ҳоҷати касеро баровардан; айни муддаои касе воқеъ шудани чизе, ба ҷони касе дармон шудан.

МАРҲАМАТ *а.* مرحمت 1. раҳм, тараҳҳум. 2. меҳрубонӣ, лутф, илтифот. 3. *гуфт.* бифармоед, марҳамат кунед (*дар мавриди даъват ба ҷое ё ба коре гуфта мешавад*); **ба марҳамати…** ба шарофати меҳрубонии…, ба туфайли лутфи…; **марҳамат кардан** лутф кардан, меҳрубонӣ кардан; тараҳҳум намудан; **марҳамат карда** лутфан, аз рӯи лутфу меҳрубонӣ; **марҳамат кунед** бифармоед (*ҳамчун нидои ифодакунандаи хоҳиш ва таоруф гоҳо бо феълҳо ва гоҳо бе онҳо меояд:* **марҳамат кунед, гап занед; марҳамат кунед, ба нон нигоҳ кунед; ба хона марҳамат кунед**.

МАРҲИЛА مرحله *ниг.* **марҳала**.

МАРҲИЛАБАНДӢ مرحله‌بندی замонбандӣ, гурӯҳбандӣ аз рӯи вақту замон.

МАРҲИЛАДОР مرحله‌دار 1. дорои марҳила, дорои замонбандии муайян. 2. нигаҳбони роҳ, ки байни ду манзил воқеъ будааст.

МАРҲУМ *а.* مرحوم вафотёфта, мутаваффо, раҳматӣ, шодравон (*аз рӯи эҳтиром ба ҷои номи каси мурда гуфта мешавад*).

МАРҲУМА *а.* مرحومه *муаннаси* **марҳум**.

МАРҲУН *а.* مرهون *кит.* раҳн кардашуда, ба гарав додашуда, ба гарав монда.

МАРҶАЪ *а.* مرجع *кит.* 1. ҷои руҷӯъ, ҷои бозгашт. 2. ҷое ё шахсе, ки бо коре ба ӯ муроҷиат мекунанд.

МАРҶОН *а.* مرجان 1. ҷонвари баҳрии гиёҳмонанде, ки гала-гала зери харсангҳои зериобӣ пайдо мешавад. 2. моддаи сангшудаи оҳакии сурх, ки аз онҳо ҳосил мешавад ва барои асбоби зинат ва ороиш ба кор меравад: **шаддаи марҷон; ◊ мурғи марҷон** *ниг.*

мурғ.

МАРҶОНӢ مرجانی *мансуб ба* **марҷон**; **ҷазираи марҷонӣ** ҷазираи аз таҳнишинҳои оҳаки марҷонҳо бавуҷудомада.

МАРҶУМАК مرجومک *бот.* наск.

МАРҶӮЪ *а.* مرجوع *кит.* 1. руҷӯъшуда. 2. бозгардонидашуда.

МАРШ I *фр.* مرش *мус.* асари мусиқии дорои зарбу вазни аниқ, ки ба оҳанги он саф кашида роҳгардӣ мекунанд.

МАРШ II *фр.* مرش *ҳ.* фармон барои ба роҳ даромадани сафи аскарон ё варзишгарон: **марш ба пеш!**.

МАРШАЛ *фр.* مرشل *ҳ.* 1. рутбаи олии болотар аз генерал. 2. шахсе, ки ба ин рутба сазовор гардидааст.

МАРШРУТ *фр.* مرشروت *кҳн.* хати сайр, сайрхат; хатсайр.

МАСАЛ *а.* مثل 1. *ниг.* **зарбулмасал**; мақол; **масал шудан** вирди забонҳо гардидани воқеа ё сухане. 2. ривояти ҳикояи манзум ё мансури мӯҷази маҷозӣ ва рамзнок дар мавзӯъҳои ахлоқӣ, тамсил (*мас., ҳикояҳои «Калила ва Димна»*).

МАСАЛАН *а.* مثلاً барои мисол, чунончи (*дар мавриди эзоҳи фикри пеш гуфташуда кор фармуда мешавад*).

МАСАЛНАВИС مثل‌نویس нависандаи масал (2); шоир ё нависандае, ки дар жанри масал машҳур аст.

МАСАРРАТ *а.* مسرّت сурур, шодӣ, хурсандӣ; **масаррат бахшидан**(-и чизе ба касе) шодком ва хушнуд кардан.

МАСАРРАТБАХШ مسرّت‌بخش шодибахш, фараҳангез: **масарратбахш аст, ки**…

МАСБУҚ *а.* مسبوق *кит.* пешакӣ огоҳ шуда, огоҳ, бохабар, хабардор: **масбуқ кардан**.

МАСДАР *а.* مصدر 1. ҷои судур, маҳалли берун омадани чизе, манбаъ. 2. *грам.* шакли номуайяни феъл.

МАСДУД *а.* مسدود дар пешаш сад кашида, баста; **масдуд кардан** банд кардан, бастан (*роҳро*).

МАСЕҲ//МАСЕҲО مسیحا//مسیح лақаби Исо, ки паёмбари дини насронист.

МАСЕҲИЯТ مسیحیت 1. масеҳӣ будан, насронӣ будан. 2. дини насронӣ, ки Исои Масеҳ асосгузори он аст.

МАСЕҲӢ مسیحی пайрави дини насронӣ, исавӣ.

МАСЕҲО مسیحا *ниг.* **масеҳ**.

МАСЕҲОДАМ مسیحادم *ниг.* **масеҳонафас**.

МАСЕҲОНАФАС مسیحانفس он ки нафасаш гӯё мисли нафаси Исои Масеҳ ҷонбахшу зиндакунанда аст.

МАСИР *а.* مسیر *кит.* 1. ҷои сайругашт, сайргоҳ. 2. роҳи рафт, маҷро; хати сайр: **масири ҳаракат**.

МАСКА مسکه равғани қаймоқӣ, равғане, ки аз шир бо ёрии гуппӣ ва чархчӯб мегиранд, равғани зард.

МАСКАВӢ *р.* مسکوی 1. *мансуб ба* **Маскав** (Москва). 2. сокин ва муқими шаҳри Маскав.

МАСКАН *а.* مسکن маҳалли сукунат, ҷои иқомат, бошишгоҳ, хона: **маскан гирифтан** дар ҷое сокин шудан, иқомат кардан; **маскан доштан** дар ҷое муқим будан; макон доштан.

МАСКАНАТ *а.* مسکنت *кит.* мискинӣ, нодорӣ, бечорагӣ, камбағалӣ.

МАСКАРАД *фр.* مسکرد базме, ки ба он ниқоб пӯшида бо тағйири либос меоянд.

МАСКУК *а.* مسکوک сикказада.

МАСКУН *а.* مسکون маскангирифта, сокин дар ҷое, ҷойгирифта; **рубъи маскун** чоряки рӯи Замин, ки маҳалли сукунати одам ва ҳайвонот мебошад; қисми хушкии кураи Замин.

МАСҚУЛ *а.* مصقول сайқалдода; ҷилодор.

МАСЛАК *а.* مسلک 1. роҳ, тариқ; мазҳаб; **маслаки ишқ** роҳи ишқ; ишқварзӣ. 2. роҳ ва мақсади сиёсию иҷтимоӣ; маром, мақсад; ғоя, мафкура.

МАСЛАКГУМКАРДА مسلک‌گمکرده рӯгардонида аз мароми маслаки худ, хиёнаткарда ба ақидаҳои сиёсию иҷтимоии худ, муртад.

МАСЛАКФУРӮШ مسلک‌فروش *ниг.* **маслакгумкарда**.

МАСЛАХ *а.* مسلخ ҷои куштан ва пӯст кардани

гову гӯсфанд *ва г.*, саллоххона, кушишхона.

МАСЛИҲАТ *а.* مصلحت 1. он чи барои пешрафту хайру нафъи коре ё касе изҳор карда мешавад, салоҳи кор; гуфтугузори хайрандешона дар атрофи ягон масъала, машварат; **маслиҳат ин аст, ки...** салоҳи кор ин аст, ки...; **маслиҳат нест** салоҳ нест, дуруст нест. 2. фикру мулоҳизаи донандаи коре ё мутахассиси соҳае дар бораи коре ё чизе: **маслиҳати пухта, маслиҳати судманд, маслиҳати хуб, маслиҳати ҷузъӣ; маслиҳати** *касеро* **қабул кардан, маслиҳати тиббӣ додан, маслиҳати тӯйро кардан**; **бо маслиҳати**... а) бо салоҳдиди..., фикру раъйи касеро оид ба коре гирифта; **маслиҳат гирифтан** дар бораи дурустӣ ё нодурустии коре фикру ақидаи касеро пурсидану шунидан; **маслиҳати** *касеро* **гирифтан** аз рӯи савобдиди касе кор кардан, маслиҳати касеро қабул кардан; **маслиҳат додан** *ба касе* а) салоҳу суди касеро нишон додан; роҳи ҳалли масъалаеро нишон додан; роҳи дурусти кореро пешниҳод кардан; б) кореро ба касе тавсия додан; **маслиҳат кардан** дар бораи коре фикри касеро пурсидан, машварат кардан; **маслиҳат пурсидан** фикри касеро дар бораи коре гирифтан, машварат кардан бо касе; **ба маслиҳат даромадан** а) маслиҳат доданро оғоз кардан, ба маслиҳатдиҳӣ сар кардан; б) ба сухани касе амал кардан, аз рӯи нишондоди касе кор кардан; **оши маслиҳат** маросиме, ки пеш аз тӯй барои маслиҳатпурсӣ барпо мешавад ва меҳмононро бо оши палав зиёфат мекунанд, маслиҳатошӣ; **маслиҳатро дар як ҷо мондан** ба дурустии фикре муттафиқ шудан, ба фикру раъйи якдигар розӣ шудан, маслиҳати кореро пазондан; **ҳар касе маслиҳати хеш накӯ медонад** (*мақ.*) ҳар кас салоҳи кори худ ё манфиати худро беҳтар медонад.

МАСЛИҲАТАНДЕШ مصلحت‌اندیش таҷрибанок, доно.

МАСЛИҲАТБИН مصلحت‌بین он ки маслиҳат медиҳад, мушовир.

МАСЛИҲАТГАР مصلحتگر маслиҳатдиҳанда, хайрияти кореро нишондиҳанда.

МАСЛИҲАТГИРӢ مصلحت‌گیری *исми амал аз* **маслиҳат гирифтан**; машварат.

МАСЛИҲАТГУЗОР مصلحت‌گذار *ниг.* **маслиҳатгар**.

МАСЛИҲАТГӮ(Й) مصلحت‌گو//مصلحت‌گوی *ниг.* **маслиҳатгар**.

МАСЛИҲАТДИД مصلحت‌دید *кит.* он чи ба назар хайру салоҳ менамояд; салоҳдид, савобдид.

МАСЛИҲАТДИҲАНДА مصلحت‌دهنده он ки ба касе салоҳи кори ӯро нишон медиҳад, маслиҳатгар, маслиҳатдеҳ.

МАСЛИҲАТӢ مصلحتی 1. *мансуб ба* **маслиҳат**. 2. дорои ҳуқуқи иштирок кардан дар муҳокимаҳо (*бидуни ҳаққи раъйдиҳӣ*): **намоянда бо раъйи маслиҳатӣ, овоз** (*ё* **раъй)-и маслиҳатӣ доштан**.

МАСЛИҲАТОМЕЗ مصلحت‌آمیز 1. фикр ва сухани хайрхоҳона, фикр аз рӯи хайрхоҳӣ: **дурӯғи маслиҳатомез, таклифи маслиҳатомез**. 2. ба таври маслиҳат, ба тариқи машварат, маслиҳатомезона: **маслиҳатомез гуфтан**.

МАСЛИҲАТОМЕЗОНА مصلحت‌آمیزانه ба тарзи маслиҳат, ба тариқи машварат, бо маслиҳат, бо машварат.

МАСЛИҲАТОШӢ مصلحت‌آشی *ниг.* **маслиҳат (оши маслиҳат)**.

МАСЛИҲАТХОНА مصلحت‌خانه ҷой ва маҳалли додани маслиҳат: **маслиҳатхонаи ҳуқуқӣ**.

МАСЛИҲАТХОҲ مصلحت‌خواه он ки барои маслиҳат ба касе муроҷиат мекунад; ба машварат мӯҳтоҷ.

МАСЛИҲАТХОҲӢ مصلحت‌خواهی *исми амал аз* **маслиҳат хостан**.

МАСЛИҲАТЧӢ مصلحت‌چی *ниг.* **маслиҳатгар**.

МАСЛИҲАТШУНАВ مصلحت‌شنو он ки фикру раъйи касеро ба эътибор мегирад, он ки маслиҳатро қабул мекунад.

МАСЛУБ I *а.* مسلوب *кит.* дуздида, рабуда.

МАСЛУБ II *а.* مصلوب *кит.* ба дор овехташуда.

МАСЛУК *а.* مسلوک *кит.* ҷоришуда, маъмул; **маслук доштан** ҷорӣ намудан, маъмул гардонидан.

МАСЛУҚ *а.* مسلوق *гуфт. аслаш* **маслух** 2.

МАСЛУХ I *а.* مسلوخ 1. ҳайвони сарбурида ва пӯстканда. 2. *гуфт.* чорпои лоғари аз кор баромада: **хари маслух**; **маъюбу маслух** бе дасту по, иллатдор ва корношоям.

МАСМУМ *а.* مسموم *кит.* самдор, заҳролуд; заҳрнок; **масмум шудан** заҳролуд шудан.

МАСМӮЪ *а.* مسموع шунида, ба гӯш расида; **масмӯи** *касе* **шудан** ба гӯши касе расидан, ба самъи касе расидан.

МАСНАВИХОН مثنوی‌خوان он ки «Маснавии маънавӣ»–и Мавлоно Ҷалолиддини Румиро бо оҳанги хуш мехонад.

МАСНАВӢ مثنوی 1. *адш.* манзумаи нисбатан калонҳаҷме, ки мисраъҳои ҳар як байти он ҳамқофия аст. 2. асари манзуми шоир ва мутафаккири машҳури тоҷику форс Мавлоно Ҷалолиддини Балхии Румӣ (а. XIII), ки номи пурааш «Маснавии маънавӣ»-ст.

МАСНАВИХОНӢ مثنوی‌خوانی 1. амал ва кори маснавихон. 2. ҷараёни амали маснавихонӣ.

МАСНАД مسند 1. ҷойгоҳ, нишастангоҳ; такягоҳ, поя. 2. тахт, авранг. 3. *маҷ.* мансаби калон, мақом, мартаба, рутба: **маснади вазирӣ** *ё* **вазорат, маснади раисӣ**.

МАСНАДНИШИН مسندنشین 1. тахтнишин; подшоҳ. 2. соҳиби мансаб ва мақоми олӣ, мансабдори калон.

МАСНАДНИШИНӢ مسندنشینی тахтнишинӣ, сардорӣ, подшоҳӣ, ҳокимӣ, роҳбарӣ.

МАСНУОТ *а.* مصنوعات 1. *ҷ.* **маснӯъ**. 2. молҳои саноатӣ, маҳсулоти косибон (ҳунармандон): **маснуоти биринҷӣ, маснуоти заргарӣ**.

МАСНӮӢ مصنوعی сунъӣ, сохта: **гули маснӯӣ**.

МАСНӮЪ مصنوع сохта, эҷодкарда; эҷод, офарида; **радифи маснӯи Замин** *ниг.* **радиф**.

МАСО(Ъ) *а.* مسا//مساء *кит.* шом, бегоҳӣ: **масову сабоҳ** шом ва субҳ, шому саҳар.

МАСОБА مثابه *кит.* дараҷа, андоза; **ба масобаи**… ба дараҷаи…; ба монанди…, монанди…

МАСОИБ *а.* مصائب *ҷ.* **мусибат**.

МАСОИЛ *а.* مسائل *ҷ.* **масъала**.

МАСОКИН I *а.* مساکن *ҷ.* **маскан**.

МАСОКИН II *а.* مساکین *ҷ.* **мискин**.

МАСОЛЕҲ I *а.* مصالح *ҷ.* **маслиҳат**.

МАСОЛЕҲ II مصالح маҷмӯи чизҳое, ки барои сохтани чизе даркор аст, мавод; ◊ **масолеҳи бинокорӣ**; **масолеҳи ош** он чи барои пухтани оши палав, аз қабили биринҷ, равған, гӯшт *ва ғ.*, лозим аст.

МАСОЛЕҲСАНҶӢ مصالح‌سنجی *нав.* санҷиши масолеҳи бинокорӣ ва дигар маснуот дар озмоишгоҳ барои сахтию мустаҳкамӣ *ва ғ.*

МАСОЛЕҲШИНОСӢ مصالح‌شناسی *нав.* илм дар бораи масолеҳу маводи ягон соҳаи истеҳсолот ва табиат: **масолеҳшиносии кайҳонӣ**.

МАСОЛИК *а.* مسالک *ҷ.* **маслак**.

МАСОМ *а.* مسام сӯроххои хеле майдаи пӯсти бадан, ки арақро аз бадан мебарорад.

МАСОНА *а.* مثانه *биол.* пешобдон дар бадани инсон ва ҳайвонот, шошадон, мезадон: **санги масона** моддаҳои сангчамонанде, ки дар пешобдон пайдо мешаванд ва боиси дардмандӣ мегарданд.

МАСОРИФ مصارف *ҷ.* **масриф//масраф**.

МАСОФ *а.* مصاف 1. ҷои сафорой; майдони ҷанг. 2. ҷанг, муҳориба (*шакли танҳояш* – **масаф(ф)** *дар истеъмол нест*); **масоф кардан** ҷанг кардан.

МАСОФА//МАСОФАТ *а.* مسافه//مسافت фосилаи байни ду ҷой, дурии роҳ; дурӣ, тӯл: **масофаи мобайни Моҳ ва Замин, дар масофаи даҳҳо километр**; **масофа доштан, масофа дур набудан, масофаро риоя кардан, масофаро тай намудан**.

МАСОФАСАНҶ مسافه‌سنج асбоб барои напаймуда муайян кардани фосилаи байни бинанда ва ягон чиз.

МАСОФГОҲ مصافگاه *кит.* майдони ҷанг, набардгоҳ.

МАСОФОЗМУДА مصاف‌آزموده *кит.* ҷангозмуда, ҷанговари ботаҷриба.

МАСОҲА(Т) *а.* مساحه//مساحت 1. мисоҳат, паймоиш, андозагирии замин; андозаи қаду бари замин, миқдори сатҳи ягон қитъаи замин; **масоҳат кардан** чен кардани замин. 2. соҳат, сатҳ; майдон: **масоҳати истиқоматӣ, дар масоҳати даҳ гектар.**

МАСОҶИД *а.* مساجد *ҷ.* **масҷид**.

МАСРАФ//МАСРИФ *а.* مصرف 1. он чи сарфу харҷ мешавад; ҷои сарфу харҷ кардани чизе;

ба масраф расондан чизеро ба ҷои даркорихарҷ кардан. 2. сарф, истифода, барӣ; **масраф кардан** сарф кардан, харҷ кардан; истифода бурдани чизе барои коре; **масраф шудан** ба масраф расидан, сарф шудан, харҷ шудан; истифода бурдан.

МАС

МАСРУР *а.* مسرور шодмон, шод, хурсанд, хушвақт: **масрур будан, масрур кардан, масрур шудан (гардидан)**.

МАСРУРОНА مسرورانه бо шодӣ, бо нишот; хушнудона, хурсандона: **хандаҳои масрурона ба гӯш расидан, чашмони шаҳлояш масрурона медурахшиданд**.

МАСРУФ *а.* مصروف *кит.* 1. сарфшуда, харҷшуда; бакоррафта, истифодашуда. 2. *грам.* тасрифӣ, тасрифшаванда.

МАСРУФИЯТ *а.* مصروفيت 1. сарф, истеъмол. 2. масрафсозӣ, харҷ кардан; **сандуқи масруфият** сандуқи истеъмолот. 3. *гуфт.* банд будан, ба коре андармон будан.

МАСРӮЪ *а.* مصروع *тиб.* он ки мубталои бемории саръ аст, саръзада.

МАССОҲ *а.* مساح *кит.* он ки ба андозагирии замин машғул аст, он ки масоҳатеро чен мекунад.

МАСТ مست 1. он ки шароби бисёр нӯшида, аз ҳолати табиӣ баромада, ҳолати бехудӣ пайдо кардааст; *муқоб.* **ҳушёр**; **девона гурез, ки маст омад** (*зарб.*). 2. *маҷ.* касе, ки ба сабаби доштани молу давлат ё мансаб бисёр мағрур шудааст ва аз худ рафтааст: **масти давлат, масти мансаб**. 3. чорпое, ки аз серӣ болида ва саркаш шудааст: **аспи маст, шутури маст; маст кардан** а) ба ҳолати беҳушӣ овардан(-и машрубот); б) аз худ равондан, мағрур кардан(-и молу мансаб ва *г.*); **маст шудан** а) май нӯшида беҳуш шудан; б) *маҷ.* аз худ рафтан, мағрур шудан; ◊ **масти аласт** а) *кит.* масти азалӣ, ҳамеша маст; б) *гуфт.* сахт маст, масти гузаро, масти лояъқил; **чашми маст** чашми пурхумор, чашми пурнозу дилфиреб; **масти хоб будан** дар хоби сахт будан.

МАСТАБА *а.* مصطبه *кит.* 1. ҷои аз замин баландтар бардошташуда дар дарун ё беруни хона барои нишаст, суфа. 2. *таър.* оромгоҳ, мақбара дар Мисри Қадим. 3. майхона, майкада.

МАСТАК I مستک *шакли тасғир ва навозишии* **маст**; андак маст, сархуш.

МАСТАК II مستک *гуфт.* кабки мода; *муқоб.* **наркабк**.

МАСТВОР مستوار чун маст, маст барин.

МАСТИГАРӢ مستيگرى аз андоза зиёд ва доимо мастӣ карда гаштани кас.

МАСТӢ مستى 1. ҳолати одами боданӯшида, ҳолати бехудӣ ва беҳушӣ дар натиҷаи зиёд нӯшидани май, сукр. 2. боданӯшӣ, арақхӯрӣ, майпарастӣ; **мастӣ кардан** боданӯшӣ кардан: бода нӯшида арбада кардан; **мастӣ ба пастӣ мебарад** *мақ.* оқибати майпарастӣ забунию расвоист.

МАСТКУНАНДА مستکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **маст кардан**; нашъабахшанда, хуморбахшанда: **нӯшокии масткунанда, ҳавои масткунанда**.

МАСТОБА مستابه *ниг.* **мостоба**.

МАСТОМАСТ مستامست дар ҳолати мастӣ, мастона.

МАСТОНА مستانه 1. *мансуб ба* **маст;** хоси мастон аз рӯи мастӣ: **гиряи мастона, хандаи мастона, якравии мастона**. 2. дар ҳолати мастӣ; мастҳо барин, маствор: **мастона наъра кашидан, мастона подарҳаво сухан рондан.**

МАСТУР *а.* مستور 1. пӯшида, дар парда; **рози мастур** рози пӯшида, сирри ниҳонӣ. 2. *маҷ.* покдоман, боиффат.

МАСТУРА *а.* مستوره 1. *муаннаси* **мастур**. 2. *маҷ.* духтар.

МАСТУРӢ مستورى мастур будан, пӯшида будан; дар парда будан, дар ҳиҷоб будан(-и зан).

МАСУБАТ *а.* مثوبت *кит.* подоши нек, музди некӣ, сазои некӣ.

МАСУН *а.* مصون нигаҳдоришуда, эмин гардонида аз ҳар гуна таарруз ва дастдарозӣ.

МАСУНИЯТ *а.* مصونيت 1. масун будан, дахлнопазирӣ; **ҳуқуқи масуният** ҳуқуқи дахлнопазирӣ ва имтиёзҳое, ки ба дипломатҳои хориҷӣ, вакилони парламентҳо *ва г.* дода мешавад. 2. *тиб., биол.* қобилияти муқобилият карда тавонистани бадан ба бемориҳои сирояткунанда, микробҳо ва ди-

гар омилҳои касалиовар, иммунитет: **аломати (бемории) норасоии муҳассали масуният [СПИД]**.

МАСУНИЯТШИНОСӢ مصونیت‌شناسی илм дар бораи муқобилияти бадан ба бемориҳо ва дигар омилҳои бемориовар.

МАСХ *а.* مسخ *кит.* 1. дигаргун кардани рӯй; ба шакли бад даровардани афту андом. 2. *д.* аз рӯи ривоятҳо сездаҳ нафар марду занро Худо барои афъоли бадашон ба шакли ҳайвонот даровардааст (*аз қабили* ғоратгареро ба шакли сусмор, дуздеро – ба рӯбоҳ, он ки савганди дурӯғ мехӯрд – ба фохта *ва г.*).

МАСХАРА *а.* مسخره 1. тамасхур, ришханд, мазоҳ, шӯхӣ; **масхараи** *чизе*; **масхара доштан//масхара кардан** мавриди мазоҳ ва ришханд қарор додан касе (ё чизе)-ро, ришханд кардан, мазоҳ кардан; **масхара шудан** мавриди хандахариш ва ришханд гардидан. 2. масхарабоз.

МАСХАРАБОЗ مسخره‌باز он ки бо гап ё бо ягон амали худ дигаронро хушвақт мекунад ва механдонад, ширинкор, мазоҳкор: **масхарабози сирк**.

МАСХАРАБОЗӢ مسخره‌بازی 1. масхарабоз будан; шуғли масхарабоз; ҳазлу мазоҳ, шӯхӣ, писхандзанӣ, мазоҳ ба чизе. 2. як соҳаи санъати театрӣ ва сирк, ки ҳунарпешаҳои он ширинкорию аскиягӯӣ, ҳазлу мазоҳ, тақлидкории ҳаҷвӣ ва намоишҳо нишон медиҳанд, ширинкорӣ; **масхарабозӣ кардан** а) ҳазлу мазоҳ кардан, шӯхӣ кардан; б) бо шуғли масхарабоз машғул шудан, ширинкорӣ кардан, саҳнаҳои ҳаҷвӣ намоиш додан.

МАСХАРАГӢ مسخرگی 1. масхара шудан, мавриди хандахариш қарор гирифтан. 2. масхарабозӣ, кори хандахариш, расвоӣ.

МАСХАРАОМЕЗ مسخره‌آمیز хандаомез, тамасхуромез: **хандаи масхараомез**, **бо оҳанги масхараомез гуфтан**.

МАСХАРАОМЕЗОНА مسخره‌آمیزانه 1. *ниг.* **масхараомез**. 2. аз рӯи масхара, ришханд зада: **масхараомезона нигоҳ кардан**.

МАСҲ *а.* مسح 1. молидани дасти тар ба сару по (*дар вақти таҳорат*). 2. молидан бо даст, молиш, моломоли бадан, дастмол, молишгарӣ, молишкорӣ (*чун яке аз усули муолиҷа ва пешгирии бемориҳо*).

МАСҲГАР مسحگر он ки мутахассиси молиши бадан аст; молишгар (*дар ҳаммом*).

МАСҲИДӮЗ مسحی‌دوز устое, ки масҳӣ медӯзад.

МАСҲИДӮЗӢ مسحی‌دوزی касбу шуғли масҳидӯз.

МАСҲИФУРӮШ مسحی‌فروش фурӯшандаи масҳӣ.

МАСҲИФУРӮШӢ مسحی‌فروشی шуғли масҳифурӯшӣ, масҳӣ фурӯхтан.

МАСҲӢ مسحی пойафзори соқдарози тагтунук ва бепошна, ки бо кафш ё калӯш мепӯшанд: **кафшу масҳӣ**.

МАСҶИД *а.* مسجد ҷои намозхонии мусулмонон, ибодатгоҳи мусулмонон: **масҷиди калон, масҷиди одина, масҷиди ҷомеъ, мактаби назди масҷиди гузар**.

МАСҶУД *а.* مسجود *кит.* он ки ба вай саҷда мекунанд, мавриди парастиш.

МАСЪАЛА *а.* مسئله 1. қазийя ва матлабе, ки омӯхтан ва ҳал карданро талаб мекунад, мавзӯи ҳалталаб, мушкила. 2. мавзӯе, ки мавриди баҳсу музокира аст, мабҳас; матлаб; гап: **масъалаи муҳим, масъалаи мушкил; масъаларо муҳокима кардан, ба умқи масъала расидан, дар болои масъалае баҳсу мунозира кардан**. 3. супориш, вазифае, ки барои ҳал кардан ба талабаю донишҷӯён дода мешавад: **масъалаи ҳисоб, масъалаи риёзиёт, масъалаи душвор, ҳалли масъала, масъаларо ҳал кардан**; **масъалаи асосӣ** мавзӯи асосии баҳсӣ: **масъалаи миллӣ** маҷмӯи муносибатҳое (*аз қабили* сиёсӣ, иқтисодӣ, ҳуқуқӣ *ва г.*), ки дар байни гурӯҳҳои миллӣ, халқият ва миллатҳои сохти муайяни ҷамъиятию иқтисодӣ мавҷуд аст; **масъалаи оилавӣ** кору шароити марбут ба оила; **масъалаи рӯзномаи маҷлис (ҷаласа)** мавзӯи мавриди баҳсу музокираи аҳли ҷаласа; **дар масъалаи**… оид ба мавзӯи…, дар мавзӯи…; **масъала гузоштан // масъала мондан** мавзӯеро барои ҳаллу фасл ба миён ниҳодан; **масъалаеро дар пеши** *касе* **мондан, масъаларо қатъӣ мондан**; **масъала равшан шудан** а) мавзӯи баҳс возеҳ шудан; б) гиреҳҳои мушкилот кушода шудан; **масъалаеро тамом намудан** баҳсро дар бораи чизе ба итмом расонидан; **масъаларо кӯндаланг**

мондан масъаларо қатъӣ мондан, ҳалли қатъии мавзӯи баҳсро талаб кардан; **масъаларо пазондан** а) масъалаеро бо касе ҳал кардан, дар ҳалли масъалае ба як қарор омадан; б) касеро ба чизе розӣ кунондан; **масъала ранги дигар гирифтан** тағйир ёфтани мавзӯъ, дигаргун шудани мавзӯи баҳс; **масъаларо яктарафа кардан** дар коре ба як қарор омадан; баҳсу мунозираро дар мавзӯе хотима додан.

МАСЪАЛАГУЗОРӢ مسئله‌گزاری *исми амал аз* **масъала гузоштан**; барои ҷалби таваҷҷӯҳи умум ба миён ниҳодани мавзӯи гузориши масъала.

МАСЪАЛАДОР مسئله‌دار дорои нукта ё мушкилоти муайян, коре, ки ҳал кардани он баррасӣ мехоҳад.

МАСЪАЛАЗО مسئله‌زا масъаласоз, эҷодкунандаи мушкилот.

МАСЪАЛАОМӮЗ مسئله‌آموز омӯзанда, таълимдиҳанда.

МАСЪАЛАСОЗ مسئله‌ساز эҷодкунандаи мушкилот, мушкилсоз.

МАСЪАЛАТАЛОШӢ مسئله‌تلاشی кашмакаш кардан дар кор ё қазийяе.

МАСЪУД *а.* مسعود саодатманд, хушбахт; **соати масъуд** соати саъд, соати нек; вақти мусоид; **толеи масъуд** бахту иқболи нек.

МАСЪУЛ مسئول он ки ба иҷрои коре ӯҳдадор аст ва неку бади он аз вай пурсида мешавад, ҷавобгари коре; **корманди масъул** он ки вазифаи масъулиятноке ба ӯҳда дорад; **котиби масъул** *ниг.* **котиб; масъули коре будан** мутасаддии коре будан.

МАСЪУЛИЯТ *а.* مسئولیت ҷавобгарӣ, масъул будан барои коре; **аз масъулият гурехтан** кореро карда аз ҷавобгарии он гардан тофтан; кори масъулиятнокро ба зимма нагирифтан; **ба масъулият кашидан** *касеро* ҷавобгар кардан.

МАСЪУЛИЯТНОК مسئولیتناک ҷавобгарӣ талабкунанда; хеле муҳим ва ҷиддӣ: **вазифаи масъулиятнок, кори масъулиятнок, давраи масъулиятнок**.

МАСЪУЛИЯТНОКӢ مسئولیتناکی ҳисси масъулият, эҳсоси ҷавобгарии коре, чизе.

МАСЪУЛИЯТШИНОС مسئولیت‌شناس он ки масъул будани кореро дарк мекунад; ҷавобгар, масъул,

МАСЪУЛИЯТШИНОСӢ مسئولیت‌شناسی масъулияти (ҷавобгарии) худро фаҳмидан, ҳисси масъулият.

МАТАЛ متل *гуфт.* шуг, қисса; афсона; зарбулмасал, мақол; масал; **матал гуфтан**, **матал задан** мақолу масал гуфтан, афсона нақл кардан.

МАТБАА *а.* مطبعه ҷои чоп кардани китоб, рӯзнома *ва г.*; чопхона, нашриёт.

МАТБАХ *а.* مطبخ ҷои ошпазӣ, ошпазхона, ҷои таббохӣ.

МАТБАХӢ مطبخی 1. *мансуб ба* **матбах**. 2. ошпаз.

МАТБУОТ *а.* مطبوعات 1. маҳсулоти ба табъ расида, чопшуда; нашрияҳое, ки дар вақтҳои муайян чоп мешаванд: **матбуоти даврӣ**. 2. соҳаи саноати табъу нашр, умури табъу нашр: **коркунони матбуоти тоҷик**, **рӯзи матбуот**.

МАТБӮЪ I *а.* مطبوع табъшуда, нашршуда, ба чоп расида.

МАТБӮЪ II *а.* مطبوع мувофиқи табъ, форам, дилкаш, дилписанд, хушоянд.

МАТЕМАТИК *ю.* متیمتیک *ниг.* **риёзидон**.

МАТЕМАТИКА *ю.* متیمتیکه *ниг.* **риёзиёт**.

МАТЕРИАЛИЗМ *лот.* متریئلیزم яке аз ду равияҳои асосӣ дар фалсафа аст, ки воқеияти объективиро эътироф намуда, чунин мешуморад, ки олам ва қонуниятҳои он тобеи шууру тафаккур нестанд, балки ба таври объективӣ вуҷуд доранд, моддигароӣ; *муқоб.* **идеализм**.

МАТЕРИАЛИСТ *лот.* متریئلیست пайрави материализм, моддигаро.

МАТЕРИАЛИСТӢ متریئلیستی *мансуб ба* **материализм**: **ҷаҳонбинии материалистӣ**.

МАТЕРИЯ *лот.* متریه *фалс.* воқеияти объективие, ки хориҷ ва новобаста аз шуури инсон вуҷуд дорад; модда, ҳаюло.

МАТИН *а.* متین 1. устувор, маҳкам, собит; қавиирода: **қалъаи матин, муборизи матин, матин будан; иродаи матин** иродаи сахт, азми қавӣ. 2. пурмаъно, асоснок, балеғ.

МАТИНИРОДА متیناراده соҳиби азму иродаи сахт, қавиирода, собитқадам.

МАТИНӢ متینی *ниг.* **матонат**.

МАТИНҶ متینج *бот.* гиёҳи яксолаест, ки баъзе намудҳои он чун сабзавот ва барои ороиш парвариш мешавад. (Amazanthus).

МАТИР *а.* مطیر *кит.* боранда: **абри матир**.

МАТЛАБ *а.* مطلب 1. он чи ё он ки талаб карда мешавад, чизи матлуб мавриди талаб, хоста; мақсад. хоҳиш. 2. масъала, мабҳас: **матлабро гуфтан, матлабро фаҳмидан//ба матлаб сарфаҳм рафтан, матлаб ҳосил шудан//матлаб ба даст даромадан, матлаби худро изҳор ё арз кардан//арзи матлаб кардан**; *ба тариқи истиора:* **дурри матлаб ба даст даромадан, мурғи матлаб аз дом растан, ниҳоли матлаби** *касе* **самар додан, сайди матлаб аз даст рафтан**; **матлаби худро ёфтан** ба мақсади худ расидан; чизи дилхоҳи худро ба даст даровардан; **мувофиқи матлаби худ ёфтан**_мувофиқи талаб ҳисоб кардан, дилхоҳи худ дарёфтани чизе; **ба матлаб расидан** ба мақсади худ расидан, мақсаду хоҳиши касе иҷро шудан.

МАТЛАЪ *а.* مطلع 1. ҷои тулӯъ; баромадгоҳи Офтобу Моҳ ва ситораҳо. 2. тулӯъ, баромадани Моҳу Офтоб ва ситораҳо. 3. *адш.* байти аввали ғазал, қасида ва умуман шеър; *муқоб.* **мақтаъ**.

МАТЛУБ *а.* مطلوب 1. талаб кардашуда, хосташуда, он чи кас мехоҳад, мақсуд. 2. мувофиқи табъ, дилхоҳ; *муқоб.* **номатлуб;** даркорӣ, лозим: **дарси матлуб, одами матлуб, рӯзи матлуб, айни матлуб** ниҳоят мувофиқи табъ, айни муддао; **натиҷаи матлуб додан** мувофиқи табъ анҷомидани коре; оқибати кор нек шудан. 3. *маҷ.* маҳбуб; маъшуқ; **толибу матлуб** ошиқу маъшуқ.

МАТЛУБОТ *а.* مطلوبات 1. *ҷ.* **матлуб**. 2. чизҳое, ки ба онҳо талаб ва эҳтиёҷмандӣ ҳаст: **ҷамъияти матлубот** иттиҳодияе, ки барои таъмини эҳтиёҷоти аҳолӣ ташкил ёфтааст.

МАТЛУБОТЧӢ مطلوباتچی корманди соҳаи ҷамъияти матлубот.

МАТМАҲ *а.* مطمح *кит.* ҷои назарандохта, ҷои чашм дӯхташуда; **матмаҳи назар** чизе, ки ба он бо диққат менигаранд; чизи мавриди таваҷҷӯҳ.

МАТМАЪ *а.* مطمع *кит.* чизи тамаъ карда, чизи аз рӯи ҳирсу оз хосташуда; орзу, хоҳиш.

МАТМУРА *а.* مطموره *кит.* 1. таҳхона, барои пинҳон кардан ё нигоҳ доштани озуқа. 2. зиндон.

МАТМУРАНИШИН مطمورهنشین *кит.* зиндоннишин, зиндонӣ, бандӣ, маҳбус.

МАТМУРАНИШОН مطمورهنشان он ки дигаронро ба зиндон мешинонад.

МАТН *а.* متن чизи навишташуда, навиштаи аслии китоб, рисола *ва г.* (*ба истиснои ҳошия ва шарҳ*): **матни адабӣ, матни маърӯза, матни танқидӣ//матни интиқодӣ** матни асаре, ки бо муқоиса, тадқиқ ва ба эътибор гирифтани фарқи дастнавис ва нусхаҳои мавҷуди он асар нашр гардидааст.

МАТНХОНӢ متنخوانی *кит.* дар усули таълими мадрасаи кӯҳна хондани маводи аслии китобҳои дарсӣ бе шарҳ ва ҳошияҳои зиёди ба онҳо навишташуда, ки вақти зиёдеро мегирифт.

МАТНШИНОС متنشناس мутахассис ва таҳқиқгари матн.

МАТНШИНОСӢ متنشناسی соҳаи суханшиносӣ, ки бо омӯзиш, таҳқиқ ва ба нашр тайёр кардани матнҳои адабӣ, таърихӣ ва илмӣ машғул аст.

МАТОЛИБ *а.* مطالب *ҷ.* **матлаб**.

МАТОНАТ *а.* متانت устуворӣ, маҳкамӣ, субот: **матонат нишон додан**.

МАТОР *а.* مطار 1. паридан, парвоз кардан. 2. ҷои парвоз, маҳалли парвоз.

МАТОЪ *а.* متاع 1. порча, газвор, қумош: **матои абрешимӣ, матои нахӣ, матои пашмӣ, матои сурх, як либосворӣ матоъ, матоъ бофтан**. 2. мол, коло, ашёи мавриди харидуфурӯш: **молу матои арзон**.

МАТОЪБОФ متاعباف газворбоф, парчабоф.

МАТОЪБОФӢ متاعبافی *исми амал аз* **матоъ бофтан**; газворбофӣ.

МАТРАҲ *а.* مطرح 1. ҷои андохтан, маҳалли тарҳу афгандани чизе; **матраҳ кардан** ба миён гузоштани мавзӯе барои баҳсу баррасӣ,

баён кардани масъалае. 2. *кит.* халтае, ки сайёдон сайди худро дар он мегузоранд.

МАТРУК *а.* متروک 1. таркшуда, вогузошта. 2. аз байн рафта, ғайрироиҷ; **забони матрук** *збш.* забони аз истеъмолбаромада ва фақат дар осори хаттӣ боқимонда (*мисли забони лотинӣ*); **матрук шудан** тарк шудан; аз байн рафтан.

МАТРУКОТ *а.* متروکات *кит.* молу чизи аз одами мурда боқимонда, моли меросии одами мурда, тарака.

МАТЪУН *а.* مطعون *кит.* 1. найзазада, бо найза сӯрох карда. 2. таънакарда, сарзанишшуда, мавриди таънаву маломат қарогрифта.

МАУЗЕР *олм.* مئوزر як навъи таппончаи худкор.

МАУНАТ I *а.* مؤنت *кит.* 1. воситаҳои таъминот (*аз қабили* нафақа, тӯшаи сафар *ва ғ.*); мояи зиндагӣ. 2. ранҷ, заҳмат.

МАУНАТ II *а.* معونت *кит.* ёрӣ, кумак, мадад, ионат.

МАФИЯ *ит.* مفیه ташкилот ё қувваҳои чинояткори махфӣ, ки бо усули таҳдид ва зӯроварии бераҳмона амал мекунад.

МАФКУРА *а.* مفکوره маҷмӯи ғояву ақидаҳо ва ҷаҳонбинӣ; тарзи тафаккур.

МАФКУРАВӢ مفکوروی *мансуб ба* **мафкура**: **муборизаи мафкуравӣ**.

МАФҚУД *а.* مفقود гумшуда, нопадидшуда, фақид; аз байн рафта.

МАФЛУК *а.* مفلوک фалокатзада, бадбахт, оҷиз, дармонда; **пири мафлук** пири барҷомонда.

МАФЛУҶ *а.* مفلوج *кит.* фалаҷшуда, шал.

МАФОСИД *а.* مفاسد 1. *ҷ.* **фасод**. 2. сабабҳои фасод ва табоҳӣ.

МАФОСИЛ *а.* مفاصل *кит.*, *ҷ.* **мафсил**; **дарди мафосил** дарди бандҳои устухон.

МАФОТЕҲ *а.* مفاتیح *кит. ҷ.* **мифтоҳ**.

МАФРАШ *а.* مفرش чизи густурданӣ (*аз қабили* палос, қолин, намад *ва ғ.*), фарш.

МАФРУЗ I *а.* مفروز *кит.* ҷудокарда; ҷудо, алоҳида.

МАФРУЗ II *а.* مفروض *кит.* 1. фарзкарда; тахминкарда, тасаввуршуда. 2. воҷиб, ҳатмӣ.

МАФРУЗОТ *а.* مفروضات 1. *ҷ.* **мафруз** II. 2. тахминҳо, фарзияҳо, гумонҳо.

МАФРУШ *а.*مفروش *кит.* чизи густурда, паҳн карда; фарш.

МАФСАДА *а.* مفسده *кит.* 1. фасодкорӣ, бадӣ, табаҳкорӣ. 2. сабаб ва боиси фасод.

МАФСИЛ *а.* مفصل *кит.* 1. фосилаи байни ду чиз; маҳалли аз ҳам ҷудо шудани ду чиз. 2. банди устухони бадан, пайвандгоҳ.

МАФТУЛ *а.* مفتول тобдода, тофта (*монанди фатила*).

МАФТУН *а.* مفتون шефта, ошиқ, дилбохта (*ба касе, ба чизе*): **мафтун кардан, мафтун шудан, мафтуни** *касе* **будан**.

МАФТУНӢ مفتونی шефтагӣ, дилбохтагӣ.

МАФТУНКУНАНДА مفتونکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мафтун кардан**; фиребанда, ба худ ҷазбкунанда; дилкаш.

МАФТӮҲ *а.* مفتوح 1. кушода, боз. 2. фатҳ шуда, тасхиркарда. 3. *збш.* дар алифбои арабии тоҷикӣ ҳарфи ҳаракати фатҳа (забар) дошта, ки баъд аз он садонок «а» хонда мешавад; **алифи мафтӯҳ** чунин ҳарфи алиф, ки «а» хонда мешавад.

МАФХАР *а.* مفخر *кит.* 1. мояи ифтихор, боиси ифтихор. 2. фахр, ифтихор.

МАФҲУМ *а.* مفهوم 1. он чи қобили фаҳму идрок аст, фаҳмидашуда; фаҳмо; **мафҳум будан** фаҳмо будан. 2. фикри (тасаввури) мантиқан муташаккили умумӣ дар бораи ашё ва ҳодисаҳо; маънои васеъ ва умумӣ: **мафҳуми виҷдон, мафҳуми муборизаи синфӣ**.

МАФЪУЛ *а.* مفعول 1. (иҷро) карда, он чи (иҷро) шудааст. 2. *кҳн., грам.* пуркунанда; **исми мафъул** сифати феълие, ки аз феъли гузаранда сохта шудааст (*монанди* **мақтул** – қатлшуда).

МАХАВ مخو *тиб.* 1. як навъ бемории гузаранда ва илоҷнопазири пӯст, ҷузом, хӯра. 2. мубталои ин дард.

МАХАВӢ مخوی *мансуб ба* **махав**: **бемории махавӣ**.

МАХАВКОСА مخوکاسه *кҳн.* зарфи одатан чӯбине, ки махавҳои гадо барои садақа талабидан дар даст мегирифтанд.

МАХАВХОНА مخوخانه *тиб.* табобатгоҳи махсус барои муолиҷа ва иқомати махавҳо, ки одатан дар хориҷи шаҳр месозанд.

МАХДУМ *а.* مخدوم 1. он ки дигарон ба ӯ хизмат мекунанд; хӯҷаин, хоҷа. 2. *кҳн.* унвоне, ки дар гузашта ба писарони муллоҳои калон дода мешуд (**махсум** *шакли гуфтугӯии ин калима аст*).

МАХЗАН *а.* مخزن 1. ҷои нигоҳ доштани чизҳои гаронбаҳо, хазина; хизона, ганҷина: **махзани дастнависҳои қадим**. 2. анбор; мадон; ◊ **махзани ақл будан** ниҳоят оқил будан.

МАХЛАС *а.* مخلص 1. ҷои халосӣ, роҳи халос. 2. халосӣ, раҳоӣ. 3. *адш.* ҷои гурез аз мақсад (*дар шеър*).

МАХЛУҚ *а.* مخلوق 1. халқшуда, офарида (ҷондор): **махлуқи аҷиб**. 2. *киноя аз* **инсон**, одам (*бештар таҳқиромез*); **махлуқи безабон** ҷондори ғайринотиқ (*аз қабили* ҳайвоноту парандагон).

МАХЛУТ *а.*مخلوط омехта; **махлут кардан** омехтан, аралаш кардан; **забони махлут** забони бо унсурҳои лаҳҷа ва бегона омехта, забони ғайрифасеҳ, забони ғализ.

МАХЛУТӢمخلوطی махлут будан, омехтагӣ; дарҳам – барҳамӣ.

МАХМАЛ *а.*مخمل порчаи нафиси нахӣ ё абрешимӣ, ки пати нарм дорад, бахмал: **махмали гулдор, махмали мавҷдор, куртаи махмал**; **махмали духоба** махмале, ки паташ дутарафа хобидааст.

МАХМАЛАК مخملک *тиб.* бемории гузаранда дар бачагон, ки аломатҳояш табларза, дарди гулӯ ва пайдоиши доначаҳои сурх дар рон, гулӯ ва дигар ҷоҳои бадан аст; баъд аз 6-7 рӯз бадан пӯст партофта беморӣ мегузарад.

МАХМАЛБОФ مخملباف он ки махмал мебофад, бофандаи матои махмал.

МАХМАЛБОФӢ مخملبافی касб ва шуғли махмалбоф; ҷои махмалбофӣ.

МАХМАЛИН مخملین *мансуб ба* **махмал**; аз махмал дӯхташуда: **гиребони махмалин**.

МАХМАЛӢ مخملی *ниг.* **махмалин**.

МАХМАЛНАМО مخملنما монанди махмал, ба сони махмал, он чи дар зоҳир ба махмал монанд аст.

МАХМАЛПӮШ مخملپوش он ки либоси махмалӣ пӯшидааст: ◊ **махмалпӯш гаштани замин** сабзпӯш шудани замин.

МАХМАСА *а.* مخمصه 1. гуруснагии аз ҳад зиёд, сӯзише, ки аз шиддати гуруснагӣ дар сина ва шикам ҳис карда мешавад. 2. *маҷ.* ғаму ранҷи сахти беқароркунанда; **дар махмаса афтодан** дучори мушкилот шудан.

МАХМУР *а.* مخمور 1. хамрхӯрда, майнӯшида, ниммаст. 2. *маҷ.* хуморолуд, пурхумор; бо нозу ишва, дилфиреб: **чашмони махмур; масту махмур кардан** сархушу табъхуш кардан.

МАХМУРӢ مخموری ҳолати ниммастӣ; ҳолате, ки баъд аз шаробнӯшии зиёд рӯзи дигар рӯ медиҳад.

МАХМУРСОР مخمورسار *маҷ.* хуморолуд, сархушу табъхуш, махмур.

МАХОЗИН *а.* مخازن *ҷ.* **махзан**.

МАХОРИҶ I *а.* مخارج *ҷ.* **махраҷ**.

МАХОРИҶ II *а.* مخارج *ҷ.* **харҷ**; *муқоб.* **мадохил: махориҷи ифтор**.

МАХРАҶ *а.* مخرج 1. ҷои баромад, ҷои хориҷ шудан; баромадгоҳ. 2. *збш.* ҷои талаффуз кардани ҳарфҳои алифбо дар кому ҳалқ; кори узвҳои нутқ барои талаффузи овозе; **бо адои махраҷ хондан** бо риояи тарзи хоси талаффузи ҳарфҳо қироат кардан. 3. *риёз.* адади поёни хат дар касри одӣ, ки ба чанд ҳисса тақсим шудани воҳиди болоиро нишон медиҳад.

МАХРУБ *а.* مخروب харобшуда, вайроншуда; вайрона.

МАХРУТ *а.* مخروط 1. харротишуда, тарошидашуда. 2. *ниг.* **конус**.

МАХРУТИШАКЛ مخروطیشکل *ниг.* **махрутшакл**.

МАХРУТӢ مخروطی 1. *мансуб ба* **махрут**. 2. ба шакли конус.

МАХРУТШАКЛ مخروطشکل ба махрут монанд, шабеҳи конус.

МАХСУМ مخسوم *гуфт. шакли вайроншудаи* **махдум**.

МАХСУС *а.* مخصوص 1. хос, (*ба касе ё чизе*); ихти-

сосдода, мансуб ба як кас ё як чиз: **вагони махсус, дафтари махсус, курси махсуси такмили ихтисос, либоси махсус, хонаи махсус**. 2. ғайриодӣ, фарққунанда: **аломати махсус, гӯштини махсус, даъвати махсус, оҳанги махсус, услуби махсус, ба забони махсус гап задан**. 3. хоссатан, алалхусус, махсусан; ба таври хос; **махсуси…** хоси.., вижаи…; сирф барои…, маҳз барои…; **махсус барои**… фақат барои…, маҳз барои…; **асбоби махсус** сози ҷудогона, асбоби алоҳида; **диққати махсус** таваҷҷӯҳи хос, аҳамияти бештар: **диққати махсус додан; мактаби махсус** мактабе, ки аз рӯи нақшаву барномаи хос таълим медиҳад (*мас., маълулони модарзод ё ноболигони ҷиноят содиркардаро*); **мактаби миёнаи махсус** омӯзишгоҳ ва ҳунаристон, ки ғайр аз маълумоти миёна ба хонандагон дар соҳае ихтисос медиҳад (*мас., ҳунаристони сохтмон, омӯзишгоҳи тиббӣ ва г.*): **мактабҳои олӣ ва миёнаи махсуси ҷумҳурӣ; мухбири махсус** рӯзноманигори расмие, ки аз маҳалҳо хабару мақолаҳо навишта мефиристад; **нашри махсус** хабар ё намоиши фаврие, ки аз радио ва телевизион берун аз барнома паҳн мешавад; **одамони махсус** ашхоси хосе, ки ба коре алоқа ё огоҳӣ доранд; **роҳи махсус** роҳи ҷудогона, роҳи алоҳида; **супориши махсус** вазифаи ғайриодӣ; амри муҳими ҷудогона; **табиби махсуси худ** табиби хоси худ; табиби хусусӣ; **эҳтироми махсус** иззату икроми хос; ҳурмати бештар; **махсус будан** хос будан, вижаи касе ё коре будан; мансуб будан.

МАХСУСАН *а.* مخصوصاً хусусан, ба хусус, бавижа, хосатан.

МАХСУСГАРДОНИДА مخصوص‌گردانیده ба як соҳаи муайян ихтисос шуда ё вобаста шуда: **корхонаи махсусгардонида**.

МАХСУСГАРДОНӢ مخصوص‌گردانی ба соҳаи муайяне махсус гардонидан (*мас., истеҳсолро*).

МАХСУСИЯТ مخصوصیت ҷиҳати хос, хусусият.

МАХТУМ *а.* مختوم *кит.* 1. мӯҳршуда, сарбаста, қулфзада. 2. хотимаёфта ба поён расида.

МАХУФ *а.* مخوف хавфнок, бимнок, тарсовар, хатарнок: **роҳи махуф**.

МАХФИЁНА *а.* مخفیانه 1. махфӣ, пинҳонӣ, ниҳонӣ, рустӣ: **тафтиши махфиёна, таъқиби махфиёна, ҳаракати махфиёна**. 2. ба таври махфӣ, ба таври пинҳону рустӣ, дар хуфя: **махфиёна нигоҳ кардан, махфиёна рафтуомад кардан**.

МАХФӢ مخفی 1. пинҳон, пӯшида, руст, ғайриошкоро; **ба таври махфӣ** махфиёна, пинҳонӣ, ниҳонӣ, хуфя; **махфӣ доштан** ниҳон доштан, пинҳон кардан; **махфӣ мондан** пинҳон мондан, пӯшида мондан, ошкор нашудан; **махфӣ нигоҳ доштан** пинҳон нигоҳ доштан, ошкор накардан, фош накардан. 2. пинҳонӣ, ниҳонӣ, рустӣ: **намояндаи махфӣ, анбори махфӣ, кори махфӣ, мулоқоти махфӣ, политсияи махфӣ, ҳуҷҷати махфӣ, ҷамъияти махфӣ**; **матбуоти махфӣ** он чи пинҳонӣ чоп ва нашр карда мешавад; **сирри махфӣ** сирру асрори ниҳоят пӯшида; рози ниҳон; **супориши махфӣ** супориши пинҳонӣ; **махфӣ мабод, ки**… пӯшида мабод, ки…, ногуфта намонад, ки…; **махфӣ нест, ки**… пӯшида нест, ки…, аз ҳеҷ кас пинҳон нест, ки…, ба ҳама маълум аст, ки…; **агар махфӣ набошад** агар сирри пинҳонӣ набошад.

МАҲ مه *мухаффафи* **моҳ**; **аз (дар) рӯи** *касе* **маҳ дидан** касеро одами фавқулода нек, беҳамто *ва г.* пиндошта, шефтаи ӯ шудан; **аз девона мепурсӣ, ки маҳ чанд (аст)** (*мақ.*) дар мавриди аз шахси нодону бесалоҳият ҷавоби оқилона талаб кардан гуфта мешавад.

МАҲАК *а.* محک санге, ки тилло ё нуқраро ба он соида, сара ё носара будани он ва ё иёри онҳоро муайян мекунанд: **санги маҳак; маҳак задан** ба воситаи маҳак муайян кардани сараву носара будани тилову нуқра.

МАҲАЛ(Л) *а.* محل 1. ҷой, макон: **маҳалли зист, маҳалли истиқомат, маҳалли иҷрои қатл**; мавзеъ ва навоҳии дар атрофи маркази маъмурӣ воқеъшуда; музофот. 2. вақт, ҳангом; **се маҳал хӯрок** се вақт хӯрок (*яъне,* субҳона, хӯроки нисфирӯзӣ ва шом); **як маҳал** як вақт; ногоҳ. 3. маврид, мавқеъ: **маҳалли баҳс қарор додан, маҳалли шубҳа шудан**.

МАҲАЛБОЗ محل‌باز *ниг.* **маҳалгаро**.

МАҲАЛБОЗӢ محل‌بازی *ниг.* **маҳалгароӣ**.

МАҲАЛГАРО محل‌گرا он ки манфиатҳои маҳаллӣ ва гурӯҳи хурди ҳаммаҳалҳои хешро аз манфиатҳои умумӣ бартар медонад ва аз манфиатҳои маҳалли хеш ба ҳар роҳу васила ҳимоят мекунад.

МАҲАЛГАРОӢ محل‌گرایی бар хилоф ва ба зарари манфиати миллӣ фақат манфиати маҳдуди маҳалли худноҳия, шаҳр ё вилояти худро муқаддам шумурдан ва ҳаммаҳалҳоро дар атрофи худ ҷамъ карда ба кор гумоштан, маҳалпарастӣ.

МАҲАЛДОН محل‌دان он ки мавқеъ ва маҳалро хуб медонад, мавқеъшинос.

МАҲАЛЛА *а.* محله қитъае аз шаҳр, ки аз чанд кӯча иборат аст, гузар, кӯй; ◊ **аз ҳафтод маҳаллаи** *касе ё чизе* **безор шудан** тамоман безор шудан аз касе ё чизе; **ақлаш ба маҳалла кифоя мекунад** хеле боақл аст.

МАҲАЛЛАТӢ محلتی 1. *мансуб ба* **Маҳалла** ном гузаре дар шаҳри Самарқанд, ки мардумонашон ба содагӣ ва зарофатгӯӣ ном баровардаанд. 2. *маҷ.* одами содалавҳ.

МАҲАЛЛИДӮХТ محلی‌دوخت дар маҳалли муайян дӯхташуда: **кафши маҳаллидӯхт**.

МАҲАЛЛӢ محلی 1. *мансуб ба* **маҳал**, мансуб ба ягон мавзеи муайян; дар ҳудуди марзу буми муайян амалкунанда ё нуфуздошта: **лаҳҷаи маҳаллӣ, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ҳукумати маҳаллӣ**; **вақти маҳаллӣ** вақти хоси минтақаи ҷуғрофӣ ё ягон навоҳии муайян. 2. зоида ё пайдошуда дар маҳалли маълум, таҳҷоӣ, тагҷоӣ; ҷойдорӣ: **аҳолии маҳаллӣ, духтарони маҳаллӣ, кадрҳои маҳаллӣ, мардуми маҳаллӣ, тоҷики маҳаллӣ**.

МАҲАЛПАРАСТ محل‌پرست *ниг.* **маҳалгаро**.

МАҲАЛПАРАСТӢ محل‌پرستی *ниг.* **маҳалгароӣ**.

МАҲБАС *а.* محبس ҳабсхона, ҷои нигоҳдории маҳбусон.

МАҲБАСӢ محبسی *ниг.* **маҳбус**.

МАҲБУБ *а.* محبوب дӯстдошта, муҳаббат баста, он ки касе ӯро дӯст медорад: **ватани маҳбуб, модари маҳбуб, фарзанди маҳбуб; маҳбуби халқ шудан, ба дидори маҳбуби худ расидан**.

МАҲБУБА *а.* محبوبه *муаннаси* **маҳбуб**; зане, ки марде ӯро дӯст медорад, маъшуқа: **маҳбубаи нозанин, маҳбубаи соҳибҷамол, маҳбубаи ҷон**.

МАҲБУБИЯТ *а.* محبوبیت маҳбуб будан, мавриди муҳаббат қарор гирифтан; **маҳбубият пайдо кардан** маъруфу машҳур шудан (*дар байни мардум*).

МАҲБУС *а.* محبوس ҳабсшуда, ба ҳабс афтода, бандӣ: **маҳбуси сиёсӣ**; **маҳбус будан** дар ҳабс будан; бандӣ будан; **маҳбус кардан** ҳабс кардан; **маҳбус шудан** ҳабс карда шудан.

МАҲБУСӢ محبوسی маҳбус будан, дар ҳабс будан.

МАҲБУСХОНА محبوس‌خانه *ниг.* **ҳабсхона**.

МАҲВ *а.* محو 1. *кит.* сутурдан, пок кардан, сутурдани нақш ё хате аз коғаз, девор *ва г.* 2. несту нобуд кардан: **маҳви душман, маҳви лашкар; маҳви бесаводӣ** нест кардани бесаводии саросарӣ; **мактаби маҳви бесаводӣ** гурӯҳҳое, ки барои дар муддати кӯтоҳ саводнок кардани аҳолӣ дар солҳои бистуму сиюми асри гузашта ташкил дода буданд. 3. *маҷ.* ҳайронии аз ҳад зиёд аз ягон чизи зебо ва тааҷҷубовар; шефта, мафтун; **маҳву мот** аз шиддати ҳайрат гарангшуда, сахт дар ҳайрат монда, моту мабҳут: **маҳву мот будан, маҳву мот кардан, маҳву мот шудан**; **маҳв кардан** несту нобуд кардан, аз байн бурдан; **маҳв шудан** нест шудан, аз байн рафтан; **маҳви** *чизе* **будан** ғарқи чизе будан; дода шудан ба коре; **маҳви** *чизе* **кардан** ба чизе шефта кардан, мафтуни чизе кардан; **маҳви** *чизе* **шудан** мафтуну шефтаи чизе шудан.

МАҲВАШ مهوش 1. монанд ба моҳ, моҳмонанд, моҳосо. 2. *маҷ.* хушрӯй, зебо.

МАҲД *а.* مهد 1. гаҳвора. 2. *маҷ.* ҷои нашъунамои аввалаи чизе: **маҳди тамаддун**.

МАҲДУД *а.* محدود 1. он чи ҳадду ниҳоят дорад; он чи ба он ҳад таъйин карда бошанд: **вақти маҳдуд**. 2. *маҷ.* кам, андак, начандон зиёд; **одами маҳдуд** шахси доираи назар ва маълумоташ танг; **маҳдуд шудан** ҳадду ҳудуд гузоштан; қаноат кардан, иктифо кардан.

МАҲДУДА *а.* محدوده 1. *муаннаси* **маҳдуд**. 2. он чи атрофаш иҳота шудааст.

МАҲДУДИХТИСОС محدوداختصاص соҳаи ихтисосаш танг, ихтисоси ба як самт равоншуда.

МАҲДУДИЯТ *а.* محدودیت 1. ҳад доштан; ҳад гузошта шудан. 2. тангии доираи дониш ва ҷаҳонбинӣ: **маҳдудияти ғоявӣ, маҳдудияти синфӣ, маҳдудияти таърихӣ**.

МАҲДУДКУНАНДА محدودکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **маҳдуд кардан**; он чи ки ба чизи дигар ҳад гузошта метавонад.

МАҲДУДКУНӢ محدودکنی 1. ҷудо сохтани ҷое бо ҳудуд ва марз аз ҷоҳои дигар. 2. ба ягон ҳуқуқ ё рафтор ҳад гузоштан; доираи озодии касеро танг кардан.

МАҲДУДНАЗАРӢ محدودنظری тангназарӣ, кӯтоҳназарӣ, дурандеш набудан.

МАҲЗ *а.* محض 1. чизи холис, чизе, ки бо чизҳои дигар омехтагӣ надорад. 2. фақат, сирф; **маҳзи**… фақат барои…; ба хотири…, аз барои…; **маҳзи сахо** айни сахо; асли ҳимматбаландӣ; **маҳз барои…** фақат барои…; аз барои…; **…и маҳз** тамоман, сирф, ба куллӣ: **дурӯғи маҳз, тӯҳмати маҳз, хатои маҳз**; **ба маҳзи дидан** дидан ҳамон, дидан замон, ба муҷарради дидан.

МАҲЗАР *а.* محضر *кит.* 1. ҷои ҳозир шудан, ҳузургоҳ; даргоҳ. 2. *кҳн.* ҷое, ки санад ва ҳуҷҷатҳои расмӣ навишта мешуд. 3. *таър.* ҳуҷҷате, ки дар ҳузури қозӣ тартиб дода шуда, расмият пайдо мекард, ҳуҷҷати расмӣ; санад; **маҳзари дафъӣ** ҳуҷҷате, ки барои радди даъвое тартиб дода мешуд.

МАҲЗУН *а.* محزون андӯҳгин, ҳазин, ғамнок: **чашмони маҳзун, чеҳраи маҳзун; маҳзуну ғамгин будан, маҳзун шудан**: **садои маҳзун** овози ҳазинона.

МАҲЗУНӢ *а.* محزونی ғамгинӣ, андӯҳгинона; **нигоҳи маҳзунона, суруди маҳзунона, оҳанги маҳзунона,**

МАҲЗУНОНА محزونانه ҳузнангез, ҳузновар, андӯҳгинӣ.

МАҲЗУР *а.* محذور *кит.* 1. чизе, ки аз он ҳазар мекунанд ва меҳаросанд. 2. манъ кардашуда, мамнӯъ.

МАҲИЛ *а.* مهیل *кит.* ҷои ҳавлангез, ҷои хавфнок.

МАҲИН I مهین 1. нозук; борик, *муқоб.* **ғафс: риштаи маҳин**. 2. нарм, мулоим, нафис, *муқоб.* **дағал, дурушт**: **докаи маҳин, пашми маҳин**. 3. реза, майда; **борони маҳин** борони реза-реза, резаборон; **дандони маҳин** дандони майда; **реги маҳин**; **дуди маҳин** дуди тунук; **лабони маҳин** лабҳои борики нозук; **овози маҳин** овози пасту форам, садои мулоим; **маҳин кардан (кулӯхро)** кулӯхро майда–майда карда заминро барои кишт тайёр кардан; **маҳин мавҷ задан** оҳиста мавҷ задан.

МАҲИН II مهین *кит.* моҳмонанд, маҳосо.

МАҲИН III *а.* مهین *кит.* хору залил, беқадр.

МАҲИННАХ مهین‌نخ дорои риштаи нозук; нахи нағз ғоздиҳанда: **пахтаи маҳиннах**.

МАҲИНПАШМ مهین‌پشم гӯсфанд ва бузе, ки пашми нарму нозук дорад.

МАҲКАМ *а.* محکم 1. сахт: **маҳкам бастан** (миёнро), **маҳкам гирифтан аз** (*банди дасти касе*), **маҳкам доштан** *чизеро*, **маҳкам зарба додан, маҳкам нигоҳ доштан, маҳкам часпидан** *ба чизе*, **муштро ба сари** *касе* **маҳкам задан, чашмро маҳкам пӯшидан**. 2. устувор, қавӣ: **азми маҳкам, иродаи маҳкам**. 3. баста, пӯшида; **лифофаи маҳкам** лифофаи баста (бознашуда); **матои маҳкам** матои доштнок, порчаи бадошт; **панҷаи маҳкам** панҷаи пурқувват, панҷаи қавӣ; **таҳкурсии маҳкам** пойдевори мустаҳкам; **маҳкам кардан** а) мустаҳкам кардан, пурқувват кардан; б) бастан, пӯшидан; пӯшондан: **дарро маҳкам кардан**; в) касеро дар банд кардан; **дар маҳкам будан** дар (*бо галақа ё занҷир*) баста будан, дар қулф будан; **маҳкам шудан** *тарзи мафъулии* **маҳкам кардан**.

МАҲКАМА *а.* محکمه *кҳн.* 1. ҷое, ки ҳукм баровარда мешавад; ҷои ҳукмбарории қозӣ; **ба маҳкама кашидан** барои муҳокимаи даъво (мурофиа) ба маҳкама овардан. 2. *кит.* девон, идораи давлатӣ: **маҳкамаи қушбегӣ, маҳкамаи ҳоким**.

МАҲКАМӢ محکمی 1. сахтӣ; мустаҳкамӣ. 2. устуворӣ, маҳкам будан.

МАҲКАМШАВӢ محکمشوی 1. *исми амал аз* **маҳкам шудан**. 2. истеҳком ёфтан. 3. *гуфт.* баста шудан.

МАҲКАМИРОДА محکم‌اراده бо азму иродаи қавӣ, қавиирода, матинирода.

МАҲКАМЭЪТИҚОД محکم‌اعتقاد эътиқодаш қавию комил, сахт мӯътақид.

МАҲКУМ *а.* محکوم 1. он ки дар ҳаққи ӯ ҳукми ҷазо содир шудааст, бо ҳукм айбдоршуда, маҳкуми дор шудан, ба ҳабси абадӣ маҳкум гаштан, ба эъдом (*ба ҷазои олӣ*) маҳкум кардан. 2. *маҷ.* мутеъ, фармонбардор; **маҳкум кардан** а) ҳукми ҷазо баровардан дар ҳаққи касе; б) *маҷ.* маъқул нашумурдан, мавриди сарзанишу мазаммат қарор додан; **ба** *коре*

(*чизе*) **маҳкум будан** *кинoя аз* ночор будан ба иҷрои коре; ногузир будан барои дучор шудан ба чизе.

МАҲКУМИЯТ *а.* محکومیت 1. маҳкум будан ба ҷазое. 2. *маҷ.* маҳкумӣ ба ҳалокат, ногузир будани омадани бадбахтие ба сар.

МАҲКУМӢ محکومی *ниг.* **маҳкумият** 1.

МАҲКУМШУДА محکومشده *сифати феълии замони гузашта аз* **маҳкум шудан**; ҳукми ҷазо гирифта, гунаҳкоршуда.

МАҲЛ *а.* مهل *кит.* 1. оҳистагӣ, таъхир (*дар коре*). 2. мӯҳлат, муддат, фурсат.

МАҲЛАК *а.* مهلک *ниг.* **маҳлака**.

МАҲЛАКА *а.* مهلکه 1. ҷои ҳалокат, ҷои хавфнок, вартаи ҳалокат. 2. ҳалокат, хатар; **дар маҳлака мондан** ба ҷои хатарнок афтодан; дар хавфу хатар будан.

МАҲЛИҚО مه‌لقا моҳсурат, моҳчеҳра, зебову хушрӯй, моҳрӯй.

МАҲЛУЛ *а.* محلول 1. ҳалшуда, обшуда: **маҳлули маргимуш**. 2. *хим.* моее, ки аз омезиш ва ҳал шудани ягон моддаи сахт, обакӣ ё газӣ дар моее пайдо шудааст.

МАҲМАДДОНО محمدانا *гуфт.* он ки худро бисёр доно ҳисоб мекунад, худдонам; донотарош; ҳамадон (*бештар дар сифати кӯдакони нав забонбароварда меояд*).

МАҲМАДДОНОӢ محمداناٸی маҳмаддоно будан; донотарошӣ, худдонамӣ; **маҳмаддоноӣ кардан** доноӣ кардан(*-и одатан хурдсолон)*.

МАҲМАНЗАР مه‌منظر моҳсурат, моҳчеҳра, хушрӯй.

МАҲМЕЗ مهمیز оҳани махсус дар пошнаи мӯзаи саворон барои хала карда тезондани рафтори асп; **маҳмез задан** бо пошнаи маҳмездор аспро зада давондан.

МАҲМИЛ *а.* محمل каҷова, сандуқи болокушодае, ки дутои онро ба ду тарафи асп ё шутур баста, дар он нишаста сафар мекарданд, аморӣ, ҳавдаҷ.

МАҲМИЛКАШ محملکش каҷовакаш, шутури кашандаи маҳмил.

МАҲМУД *а.* محمود ҳамдшуда, ситудашуда, ситоишшуда.

МАҲМУЛ *а.* محمول 1. *кит.* ҳамлшуда, бор шуда; бори бардошта. 2. *кит.* гумон шуда, пиндошта. 3. боб, созгор, муносиб; **ҷои маҳмул** ҷои муносиб.

МАҲОБАТ *а.* مهابت 1. ҳайбатнокӣ, бузургворӣ, тамкину виқор, салобат. 2. тарс; даҳшатнокӣ.

МАҲОБАТНОК مهابت‌ناک 1. босалобат, бошукӯҳу виқор. 2. ҳавлангез, даҳшатнок.

МАҲОЛ *а.* محال (*аслаш* **муҳол)** ношуданӣ, номумкин, имконнопазир; **амри маҳол,** кори ношуданӣ, кори шуданаш номумкин; хаёли хом; орзуи амалӣ ношуданӣ; ◊ **тарки одат – амри маҳол** (*мақ.*).

МАҲОР//МИҲОР مهار ҷӯби хурде, ки аз ду сӯрохи бинии шутур гузаронида танобро ба он мебананд; афсор, лаҷом, инон; **маҳор кардан** а) маҳор бастан; б) *маҷ.* лаҷом задан, тасхир кардан.

МАҲОРАТ *а.* مهارت 1. моҳирӣ, устодӣ, устогӣ, ҳунармандӣ; забардастӣ (*дар кор*): **маҳорати баланд, маҳорати зиёд, маҳорати калон, маҳорати тамом** *ё* **том, маҳорати фавқулода, маҳорат нишон додан, маҳорат пайдо кардан**. 2. қобилият, лаёқат: **маҳорати ҳунарпешагӣ** ҳунару санъати ҳунарпешагӣ; силсилаи фанҳои марбут ба ихтисоси ҳунарпешаҳо; **маҳорати нависандагӣ** лаёқат ва истеъдоди нависандагӣ; **маҳорати сарояндагӣ** маҳорат ва қобилият дар сурудан; **бо маҳорат** моҳирона, устодона.

МАҲОРАТНОКӢ مهارت‌ناکی 1. устоӣ; кордонӣ; чобукӣ ва забардастӣ (*дар кор*). 2. қобилиятнокӣ.

МАҲОРИМ *а.* محارم *ҷ.* **маҳрам**.

МАҲОСИН *а.* محاسن 1. *ҷ.* **ҳусн**. 2. *маҷ.* риш.

МАҲОФИЛ *а.* محافل *ҷ.* **маҳфил**:

МАҲПАЙКАР مه‌پیکر *ниг.* **моҳпайкар**.

МАҲПАРАСТ مه‌پرست *ниг.* **моҳпараст**.

МАҲПОРА//МОҲПОРА مه‌پاره//ماه‌پاره зебо, хушрӯй.

МАҲР *а.* مهر *д.* мувофиқи қонуни шариати ислом пули нақд ё молу ашёе, ки ҳангоми ақди никоҳ ба зиммаи домод гузошта мешавад, домод ё онро ба падару модари арӯс мепар-

дозад ё дар сурати мурдан ё занашро талоқ додани вай ба занаш пардохта мешавад, кобин, қалин.

МАҲРАМ *а.* محرم 1. хеши аз ҳама наздики зан аз мардон, ки аз ӯ рӯ намепӯшонад; хеши наздике, ки бо вай никоҳ раво нест; **маҳрами тан** зану шавҳар нисбат ба ҳамдигар. 2. ҳамроз, мӯнис, ҳамдам; дӯсти наздик; **маҳрами роз** он ки сирру асрори худро ба вай гуфтан мумкин аст, дӯсти роздон, ҳамроз. 3. *таър.* яке аз амалҳои дарбории даврони амирӣ. 4. *ниг.* **маҳрамбача** ва **маҳрампеша**.

МАҲРАМБАЧА محرم‌بچه *кҳн.* пешхизмат, шогирдпеша (*дар назди қозӣ ё амалдор*).

МАҲРАМӢ محرمی 1. маҳрам будан; наздик ва худӣ будан. 2. кор ва вазифаи маҳрам (3,4).

МАҲРАМОНА محرمانه 1. ба тарзе, ки одами бегона (номаҳрам) нашунавад ва набинад: **маҳрамона гуфтугӯ кардан**. 2. пинҳонӣ, махфӣ: **сӯҳбати маҳрамона**.

МАҲРАМПЕША محرم‌پیشه *кҳн.* он ки вазифа ва кораш маҳрамӣ будааст (*дар хизмати дарбор ё маҳкамаи миршаб ва г.*); *муқ.* **маҳрам** (3,4).

МАҲРАМЯСАВУЛ محرم‌یسول *таър.* яке аз мансабҳои дарборӣ дар аморати Бухоро, ки соҳибони ин мансаб аз зердастони удайчӣ – вазири ташрифот ҳисоб мешуданд.

МАҲРОНА مهرانه *д. кҳн.* ашё ва пуле, ки ба тариқи маҳр аз тарафи домод дода мешавад; ҷиҳози арӯс.

МАҲРУМ *а.* محروم аз чизе бебаҳраю бенасибмонда, бебаҳра: **аз иштирок дар намоиш маҳрум будан, аз мутолиаи китобҳо маҳрум мондан; маҳрум кардан** аз ягон чиз бенасиб гардонидан; чизеро надода, рабуда истифодаи онро номумкин сохтан; **аз ҳуқуқ маҳрум кардан** аз озодӣ маҳрум кардан, маҳкум кардан ба ҳабс; **аз ҳуқуқи** *коре ё чизе* **маҳрум кардан** *ҳуқ.* ҳуқуқи ба чизе (*мас., иштирок дар интихобот, машғул шудан ба коре ва г.*) доштаи касеро аз вай гирифтан; **аз озодӣ маҳрум кардан** *ҳуқ.* маҳкум ба ҳабс кардан; **аз** *чизе* **маҳрум шудан** а) бенасиб мондан аз чизе; б) *маҷ.* ҷудо шудан аз чизе, аз даст додан чизеро.

МАҲРУМИЯТ *а.* محرومیت 1. маҳрумӣ, маҳрум будан. 2. *маҷ.* тангдастӣ, тангайшӣ; мӯҳтоҷӣ.

МАҲРУМӢ محرومی *ниг.* **маҳрумият**.

МАҲРУС *а.* محروس *кит.* ҳиросатшуда, нигоҳдошташуда, маҳфуз.

МАҲРУХ مه‌روخ *ниг.* **моҳрух**.

МАҲРӮ مه‌رو *ниг.* **моҳрӯ(й)**.

МАҲСӢ محسی *гуфт. шакли вайроншудаи* **масҳӣ**; *ниг.* **масҳӣ**.

МАҲСУБ *а.* محسوب ҳисобшуда, шумурда; **маҳсуб шудан** ба шумори чизе даромадан, ҳисоб карда шудан.

МАҲСУЛ *а.* محصول 1. ҳосилшуда, ҳосил; ҳосили кишт; ҳосили кор, он чи ки аз коре (чизе) ба даст меояд: **маҳсули деҳқон**, **маҳсул кам шудан, маҳсули фаровон рӯёнидан**. 2. натиҷа, самара; **маҳсули даст** ҳосили кору касб; натиҷаи меҳнат; **маҳсули кор** чизи истеҳсолкарда; ҳосили кор, самараи меҳнат; **маҳсули сафар** натиҷаи мусофират; **маҳсули хаёлот** аз хаёл бофта, маҳсули тафаккур; **маҳсули ҳунар** самараи касбу кор.

МАҲСУЛНОКӢ محصولناکی қобилияти тайёр карда баровардани миқдори муайяни маҳсулот, сермаҳсул будан; **маҳсулнокии кишоварзӣ** самараи зиёд додани кори кишоварзӣ.

МАҲСУЛОТ *а.* محصولات *ҷ.* **маҳсул**; ҳосили кори корхона ё хоҷагӣ; маҷмӯи чизҳои истеҳсолшаванда; **маҳсулоти корхонаҳои ҳунармандӣ, маҳсулоти озуқавӣ, маҳсулоти саноатӣ, маҳсулоти чорводорӣ, мубодилаи маҳсулот, маҳсулот супоридан**.

МАҲСУЛОТБАРОРӢ محصولات‌براری *исми амал аз* **маҳсулот баровардан**; истеҳсоли саноатии молҳо (маҳсулот).

МАҲСУЛОТСУПОРӢ محصولات‌سپاری *исми амал аз* **маҳсулот супоридан**; маҳсулоти тайёршударо ба ҷойҳои муқарраршуда супоридани (фурӯхтани) хоҷагиҳои деҳқонӣ.

МАҲСУР *а.* محصور *кит.* 1. дар ҳисоршуда, ба атрофаш девор кашидашуда. 2. ба иҳотаафтода, дар иҳотамонда; муҳосирашуда.

МАҲСУС *а.* محسوس он чи ҳастии он ҳис карда мешавад, ҳисшаванда, эҳсосшаванда.

МАҲТАЛЪАТ مه‌طلعت *ниг.* **моҳталъат**.

МАҲТОБ مهتاب 1. тобиши моҳ, партави моҳ. 2. Моҳ, Қамар; **шаби маҳтоб** шаби осмонаш софест, ки моҳ ҳама ҷоро равшан мекунад, шаби маҳтобӣ, маҳтобшаб: **шаб маҳтоб шудан** шаби маҳтоб шудан, аз партави моҳ равшан шудани шаб; **мо дузд шудему шаб маҳтоб** (*мақ.*).

МАҲТОБӢ مهتابی 1. *мансуб ба* **маҳтоб**; аз партави моҳ равшаншуда: **шаби маҳтобӣ**. 2. дар оташбозӣ як навъ мушак аст, ки дар вақти оташ гирондан шӯълаи сафед медиҳад; **чароғи маҳтобӣ** як навъ чароғ аст, ки равшании бисёр сафед медиҳад. 3. сафедранг, сафедчатоб. 4. як навъ зардолуи тунукпӯсти зарди сафедчатоб аст, ки асосан барои тархӯрӣ истифода меравад: **зардолуи маҳтобӣ**.

МАҲТОБШАБ مهتابشب шаби маҳтобӣ, шабе, ки маҳтоб бо нурҳои худ ҳама ҷоро равшан месозад.

МАҲФИЛ *а.* محفل 1. ҷамъомад; ҷамъомади дӯстон; маҷлиси базм. 2. гурӯҳи одамон, ки барои аз рӯи шавқу ҳавас машғул шудан бо касбу ҳунар ё шуғле дар вақти холиашон дар як ҷо ҷамъ омадаанд: **маҳфили адабӣ, маҳфили ҳаваскорони санъат, маҳфили олимони ҷавон**.

МАҲФИЛОРО محفل آرا *ниг.* **маҷлисоро**.

МАҲФУЗ *а.* محفوظ 1. ҳифзшуда, дарёддошта, азбаршуда. 2. нигоҳдошта, эмин (*мас., аз вайронӣ*); **маҳфуз доштан** бегазанд ҳифз кардан, эмин нигоҳ доштан; **маҳфуз мондан** ҳифз карда шудан, нобуд нашуда боқӣ мондан.

МАҲҶАБИН مهجبین моҳрӯй, маҳлиқо, хушрӯй (*сифати занон*).

МАҲҶУБ *а.* محجوب 1. ҳиҷобдор, дар парда, паси пардабуда; пӯшида. 2. *маҷ.* шармгин, боҳаё.

МАҲҶУР *а.* مهجور дар ҳаҷр буда, дурафтода, ҷудомонда (*аз ёру диёр*): **ёри маҳҷур, ошиқи маҳҷур**.

МАҲҶУРӢ مهجوری маҳҷур будан, ҷудоӣ, дурӣ, ҳиҷрон, фироқ.

МАҲШАР *а.* محشر 1. ҳашргоҳ, ҷои ҷамъомади халқ, ҷои ҷамъомади одами зиёд. 2. *д.* майдони қиёмат; қиёмат, растохез; **рӯзи маҳшар** рӯзи қиёмат, арасот; ◊ **маҳшар барпо кардан** шӯру ғавғо андохтан, ҷангу ҷидол кардан.

МАҶАҚ مجق *гуфт.* зеркарда, пахшшуда; пачақ; ғиҷимшуда; **маҷақ кардан** а) зер (пахш) карда ё зада шакли аслии чизеро аз байн бурдан; б) пахш карда нобуд кардан; **маҷақ шудан** дар натиҷаи зер (пахш) кардан, зада ё фишурда шакли аслии худро гум кардани чизе.

МАҶАЛЛА *а.* مجله нашрияи даврагӣ, ки одатан моҳе як бор ба шакли китоби маҷмӯа чоп мешавад: **маҷаллаи ҳармоҳаи адабӣ**.

МАҶАРГ مجرگ *кит.* кори маҷбурии бемузд.

МАҶАС(С) *а.* مجس 1. *кит.* маҳалли ламс, ҷои палмосидан. 2. ҷои набз дар банди даст.

МАҶБУЛ *а.* مجبول *кит.* ҷибиллигардида, фитрӣ, сириштӣ.

МАҶБУР *а.* مجبور 1. он ки бо зӯрӣ ба коре водошта шудааст, он ки ба ғайри ихтиёр кореро мекунад, водор; ноилоҷ, ночор. 2. *кит., маҷ.* мутеъ, фармонбардор; **маҷбур кардан** водоштан; зӯран кореро иҷро кунондан; **маҷбур шудан** ноилоҷ мондан, ночор мондан.

МАҶБУРАН *а.* مجبوراً маҷбуршуда, ночор, аз рӯи ноилоҷӣ, ба таври маҷбурӣ; зӯран, иҷборан.

МАҶБУРИЯТ *а.* مجبوریت 1. маҷбурӣ, маҷбур шудан. 2. он чи ба ҷо оварданаш ба зимма гирифта ё ба ӯҳдаи касе гузошта шудааст; ӯҳдадорӣ, вазифадор будан.

МАҶБУРӢ مجبوری 1. *мансуб ба* **маҷбур**; бо зӯрӣ водоршуда, иҷборӣ, *муқоб.* **ихтиёрӣ, кори маҷбурӣ//меҳнати маҷбурӣ** коре, ки одам ба иҷрои он водор аст (*мас., бо ҳукми суд*); **маҷбурӣ кор кардан** бо ҷабру зӯрӣ кор кардан. 2. ҳатмӣ, зарурӣ: **андози маҷбурӣ, хизмати маҷбурии аскарӣ; ба таври маҷбурӣ** маҷбуран, зӯран, иҷборан.

МАҶД *а.* مجد *кит.* бузургӣ, бузургворӣ, шаъну шавкат.

МАҶЗУБ *а.* مجذوب *кит.* 1. ҷазбшуда, кашида. 2. шефта, девона, маҷнун. 3. маслаке дар тасаввуф, ки пайравони он риёзату машаққатро воситаи ба ҳақ расидан ҳисоб карда, ба зоҳир девонавор мегаштанд.

МАҶИД *а.* مجید *кит.* бузург, бошаъну шараф; олиқадр, баландмартаба.

МАҶЛИС *а.* مجلس 1. *кит.* маҳалли ҷаласа, ҷои ҷамъомад, ҷамъомадгоҳи одамон барои машварат, маслиҳат ё сӯҳбат дар бораи коре. 2. ҷамъ шуда нишастани чанд кас барои баррасию муҳокимаи чизе ё ҳалли масъалае; ҷамъомади расмии аъзои ягон созмон, ҷаласа: **маҷлиси умумии кормандон, маҷлиси фаъолони шаҳр, маҷлиси ҳисоботию интихоботии иттифоқҳои касаба, котибот ва раёсати маҷлис, маҷлис барпо кардан, маҷлис гузарондан, маҷлис даъват кардан, маҷлисро кушодан** *ё* **пӯшидан (пӯшида эълон кардан); маҷлиси ботантана** *ё* **тантанавӣ** ҷамъомади бошукӯҳ ба муносибати ҷашне ё зодрӯзи бузурге *ва г.*; **маҷлиси машваратӣ** ҷамъомади роҳбарону кормандони ягон соҳа барои муҳокимаи масъалае (*музокира дар болои масъалае*); **маҷлиси мурофиа** ҷаласаи муҳокимаи судӣ; **аҳли маҷлис** одамони дар маҷлис ҳозирбуда. 3. мақоми олии қонунбарори кишвар, парламент: **Маҷлиси Олӣ, Маҷлиси Миллӣ, Маҷлиси Намояндагон**. 4. ҷамъомади хешовандон, ҳаққу ҳамсояҳо ва дӯстон барои гузаронидани ягон маросим, маърака: **маҷлиси азо, маҷлиси никоҳ, маҷлиси хостгорӣ**; **маҷлиси ёрон** шабнишинии ёрон, маҳфили дӯстон; **маҷлиси зиёфат** меҳмондорӣ ва маҷлиси айшу нӯш; **маҷлиси подшоҳ** маҷлиси қабули подшоҳ, маҷлиси пазироии подшоҳ.

МАҶЛИСАФРӮЗ مجلس‌افروز *ниг.* **маҷлисоро**.

МАҶЛИСБОЗӢ مجلس‌بازی бисёр ва бе зарурат маҷлис (ҷаласа) барпо кардан.

МАҶЛИСГОҲ مجلس‌گاه *гуфт.* ҷое, ки маҷлис (ҷаласа) гузаронида мешавад.

МАҶЛИСӢ مجلسی 1. *мансуб ба* **маҷлис**; мавриди зарурати маҷлис. 2. он ки дар маҷлис ҳузур дорад; **маҷлисиёни дарбор**

одамони ба маҷлиси қабули дарбор ҳозиршуда, аҳли маҷлиси қабули дарбор

МАҶЛИСҚИМОБ مجلس‌قماب *гуфт.* он ки ба маҷлису маҷлисбозӣ нафрат дорад, он ки маҷлисро бад мебинад.

МАҶЛИСНИШИН مجلس‌نشین ширкаткунандаи маҷлис, аҳли маҷлис, дар маҷлис нишаста.

МАҶЛИСОРО مجلس‌آرا он ки бо лутфи сухан ё рафтори худ маҷлисею маҳфилеро гарм месозад; маҳфилоро, сӯҳбатоторо.

МАҶМАА *а.* مجمعه *ниг.* **маҷмаъ**.

МАҶМАЪ *а.* مجمع 1. ҷамъомадгоҳ, ҷои гирд омадан; ҷои ғуншавии чизҳо. 2. маҷлис; маҳфил; ҷамъият; **Маҷмаи умумӣ** номи яке аз мақомоти асосии Созмони Милали Муттаҳид.

МАҶМӮА *а.* مجموعه 1. гирдоварда; дафтар ё китобе, ки дар он шеър, қисса ва маводи гуногун ҷамъ оварда шудааст: **маҷмӯаи ашъор, маҷмӯаи қонунҳо, маҷмӯаи ҳикояҳо**.

МАҶМӮАН *а.* مجموعاً ҷамъан, ҳамагӣ.

МАҶМӮЪ *а.* مجموع 1. гирдомада, ҷамъшуда; гирдоварда. 2. ҷамъ; **маҷмӯи**… ҳамаи…; **дар маҷмӯъ** маҷмӯан, ҷамъан, ҳамагӣ.

МАҶНУН *а.* مجنون 1. девона, ҷиннӣ. 2. *маҷ.* ошиқи шайдо. 3. лақаби Қайс – қаҳрамони достони «Лайлӣ ва Маҷнун», ошиқи Лайлӣ; ◊ **беди маҷнун** *ниг.* **маҷнунбед**.

МАҶНУНБЕД مجنون‌بید *бот.* навъе аз дарахти зебонамуди бед, ки шохаҳояш дарози овезон аст.

МАҶНУНВОР مجنون‌وار чун маҷнун, монанди девонаҳо, девонавор.

МАҶОЗ *а.* مجاز 1. *кит.* ғайри ҳақиқат, зидди ҳақиқат. 2. *адш., збш.* калима ва иборае, ки дар ғайри маънии ҳақиқии худ кор фармудашуда ва он маънӣ аз ягон ҷиҳат ба маънии аслии калима монанд аст.

МАҶОЗАН *а.* مجازاً ба тариқи маҷоз, ба маънии ғайриаслӣ кор фармуда.

МАҶОЗӢ مجازی ғайриҳақиқӣ, ғайриаслӣ: **ишқи маҷозӣ**; **маънии маҷозӣ** маънии ба тариқи маҷоз кор фармудашуда, маънии ғайриаслӣ(-и калима ё ибора).

МАҶОЛ *а.* مجال 1. *кит.* ҷавлонгоҳ, майдони ҷавлон. 2. қувват, қудрат, тобу тавон, мадор; **маҷол доштан** қудрат доштан, қувват (мадор) доштан. 3. имкон; фурсат; **маҷол додан**; имкон додан; фурсат додан ба коре.

МАҶОЛИС *а.* مجالس *ҷ.* **маҷлис**.

МАҶОМЕЪ *а.* مجامع *ҷ.* **маҷмаъ**.

МАҶОР مجار номи халқи асосии маскуни Ҷумҳурии Маҷористон (Венгрия).

МАҶОРӢ مجاری *мансуб ба* **маҷор**; аз аҳли Маҷористон: **забони маҷорӣ**.

МАҶРО *а.* مجرا//مجری 1. ҷои ҷараёни оби дарёву наҳрҳо, ҷараёнгоҳ. 2. самт; роҳи пешрафт: **маҷрои кор**.

МАҶРӮҲ *а.* مجروح 1. ҷароҳатдор, захмдор, решдор, ярадор, захмӣ: **маҷрӯҳи сахт, сарбози маҷрӯҳ, афтида маҷрӯҳ шудан, зада маҷрӯҳ кардан, сабук маҷрӯҳ шудан, маҷрӯҳи ҳарбӣ** он ки асной иҷрои хизмати ҳарбӣ маъюб шудааст. 2. *маҷ.* дилреш, дилозурда, дилафгор.

МАҶРӮҲӢ مجروحی маҷрӯҳ будан, ярадор будан, захмдор будан.

МАҶУС *ю.* مجوس пайрави дини Зардушт; габр, оташпараст.

МАҶУСӢ مجوسی 1. *мансуб ба* **маҷус**; пайрави дини Зардушт будан, оташпарастӣ. 2. *ниг.* **маҷус**.

МАҶҲУЛ *а.* مجهول 1. донистанашуда, ношинохта, номаълум. 2. *риёз.* адади номаълум дар муодила. 3. *грам.* феъле, ки фоили он номаълум аст, феъли тарзи мафъулии бевосита (*мас., дида шуд, хонда шуд*); **вови маҷҳул** *збш.* овози «ӯ» у-и дароз, ки талаффузи он барои арабҳо бегона буд.

МАҶҶОНАН *а.* مجّاناً ба таври ройгон; **маҷҷонӣ** муфт, бемузд.

МАҶҶОНӢ مجّانی бе пардохти пул, ройгон, муфт, бепул.

МАШАҚҚАТ *а.* مشقّت сахтӣ, душворӣ, ранҷ, азоб; заҳмат: **машаққати тоқатгудоз, машаққати ҷонфарсо, аз машаққат халос шудан, ба машаққатҳо тоб овардан**; **бо сад** (*ё* **ҳазор) машаққат** бо сахтию азоби зиёд; бо заҳмати тоқатфарсо **(азобу) машаққат кашидан // машаққат дидан** азобу уқубатро аз сар гузарондан, душвориро паси сар кардан.

МАШАҚҚАТНОК مشقّتناک сахт, пурранҷ, азобовар: **кори машаққатнок**.

МАШАҚҚАТОВАР مشقّتآور *ниг.* **машаққатнок**.

МАШВАРАТ *а.* مشورت гуфтугузор барои гирифтани фикру мулоҳизаи касе ё гурӯҳе дар бораи коре; маслиҳат; **ба машварати**… бо маслиҳати…; **машварат додан** маслиҳат додан; **машварат кардан** бо касе гуфтугӯ карда фикру мулоҳизаи ӯро гирифтан дар бораи коре;

МАШВАРАТГОҲ مشورتگاه ҷой (хона, толор) барои гузарондани машварат.

МАШВАРАТӢ مشورتی *мансуб ба* **машварат; маҷлиси машваратӣ** *ниг.* **маҷлис**.

МАШВАРАТХОНА مشورتخانه хона, ҷои махсус барои маслиҳат ва машварат, машваратгоҳ.

МАШВАРАТЧӢ مشورتچی *гуфт.* мушовир; маслиҳатдиҳанда.

МАШҒАЛА *а.* مشغله 1. машғулият, кору бор. 2. ғалоғула, мағал, шӯру ғавғо, доду фарёд. 3. *гуфт.* ташвиши ҳаррӯзаи зиндагӣ.

МАШҒУЛ *а.* مشغول саргарми коре ё чизе, он ки бо коре банд аст; андармон, банд; **машғули сӯҳбат** саргарми сӯҳбат; **ба кори худ машғул** бо кори худ банд, саргарми кори худ; **машғул будан** саргарм (банд, андармон) будан бо коре: **машғули кор будан, машғули ношто будан, машғули бозӣ будан; машғул доштан** саргарм кардан, андармон (банд) кардан; диққати касеро ба корҳои ғайримуҳим ҷалб кардан; **машғул кардан** бо коре саргарм (банд, андармон) кардан; машғул доштан; **машғул шудан** саргарм (банд, андармон) шудан бо коре (*хусусан фориғ аз кори асосӣ*); шуғл варзидан, иҷро кардан кореро: **ба корҳои илмӣ ва адабӣ машғул шудан, ба тамошои чизе машғул шудан; ба ҷой нӯшидан машғул шудан, ба шеърхонию шеъргӯӣ машғул шудан**.

МАШҒУЛИЯТ *а.* مشغولیت 1. машғулӣ, андармонӣ; банд будан бо коре. 2. кор, шуғл. 3. дарс: **машғулияти семинарӣ, машғулияти факултативӣ, машғулият гузаронидан**.

МАШҒУЛӢ مشغولی машғул будан, банд будан; андармонӣ бо коре, саргарми коре будан; **машғулӣ доштан** машғул будан; андармон будан; **машғулӣ кардан (намудан)** машғул шудан.

МАШИБ *а.* مشیب *кит.* пир шудан, мӯсафед шудан; пирӣ; куҳансолӣ.

МАШИМА *а.* مشیمه *кит., тиб.* ҳамроҳак, ҳамроҳ (*дар бачадони занон*).

МАШИЯТ *а.* مشيت *кит.* ирода, хост; хости Худо.

МАШИНА *англ.* مشينه *ниг.* **мошина**.

МАШӢ *а.* مشی *кит.* роҳ рафтан, роҳ гаштан, рафтор; **хати машӣ** роҳи пешгирифта, роҳи интихобкарда.

МАШК مشک пӯсти яклухт кандаю ошдода дӯхтаи гов ё гӯсфанд барои кашондани об, дӯғ *ва г.*: **машки об**.

МАШКОБ مشکاب *кҳн.* он ки бо машк об мекашонад, саққо; **сар қозию пой машкоб** (*мақ.*) дар ҳаққи гурӯҳи одамоне гуфта мешавад, ки аз намояндагони табақаҳои ниҳоят гуногун иборат мебошанд.

МАШКОБӢ مشکابی *кҳн.* касби машкоб, обкашонӣ бо машк.

МАШКУК *а.* مشکوک *кит.* шаковарда, дар гумономада; шубҳанок; **машкук будан** дар гумон будан.

МАШКУФӢ//МАШКУФА مشکوفی//مشکوفه *кит.* ҳалвое, ки аз мағзи бодом ва шакар тайёр мешавад.

МАШҚ *а.* مشق 1. барои ба даст овардани малака ва маҳорат пай дар пай машғул шудан бо коре, тамрин, тайёрии пешакӣ. 2. *ҳ.* машғулият дар қисмҳои ҳарбӣ; дарси тайёрии ҳарбӣ; **машқ додан** машғулияти тайёрии ҳарбӣ гузаронидан, машқ кунонидан; таълим додан; **машқи ҳарбӣ гузаронидан** гузаронидани амалиёти ҳарбии ба шароити ҷангӣ наздики қисму қӯшунҳо (*ҳамчун таълим*). 3. супориш дар китобҳои дарсӣ барои омӯзондан ва мустаҳкам кардани саводу дониши талабагон аз фанне. 4. *мус.* тайёрии пешакӣ дар навохтани созе ё дар сарояндагӣ; оҳанг; **машқи танбӯр** навохтани танбӯр, танбӯрнавозӣ; **машқи тарбияи бадан** маҷмӯи ҳаракатҳои махсуси аъзои бадан барои мустаҳкам кардани саломатӣ ва зиёд кардани қобилияти ҷисмонӣ, варзиши бадан; **машқ кардан** а) такрор ба такрор анҷом додани коре барои ёд гирифтан ва малака ҳосил кардан; б) тайёрии пешакии намоиш ё консерт (*қабл аз ба саҳна гузоштан ё ба саҳна баромадан*); тамрин кардан; **машқ кунондан** а) *тарзи бавоситаи* **машқ кардан**; б) *ниг.* **машқ додан**; **шеър машқ кардан** шеъргӯӣ ва шеърнависӣ кардан барои ёд гирифтан.

МАШҚГОҲ مشقگاه ҷои машқ, майдони машқ.

МАШҚДИДА مشقدیده машққарда, тамринкарда, тарбияи бадан ёфта: **варзишгари машқдида**.

МАШҚДИҲАНДА مشقدهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **машқ додан**; мураббӣ (*дар варзиш*).

МАШҚӢ مشقی *мансуб ба* **машқ**: **коғази машқӣ** коғази махсус барои ҳамчун мусаввада навиштани хат.

МАШҚКАРДА مشقکرده *сифати феълии замони гузашта аз* **машқ кардан**.

МАШМАША مشمشه *гуфт.* ҷанҷол, хархаша, ҷангу ҷидол; **машмаша кардан** ҷангу ҷидол кардан, ҷанҷол кардан.

МАШМУМ *а.* مشموم *кит.* он чи бо қувваи шомма ҳис карда мешавад; чизҳои бӯиданӣ; бӯидашаванда.

МАШОИХ *а.* مشایخ *ҷ.* **шайх**.

МАШОМ *а.* مشام 1. димоғ, бинӣ. 2. ҳисси бӯёӣ, қувваи шомма; **ба машом расидан** бо димоғ ҳис карда шудани бӯе.

МАШОҲИР *а.* مشاهیر *ҷ.* **машҳур;** одамони машҳур.

МАШРАБ *а.* مشرب 1. *кит.* ҷои обхӯрӣ ва обгирӣ; ошомидангоҳ. 2. зарф барои нӯшидани об, шароб *ва г.* 3. *маҷ.* маслак, тариқат (*дар тасаввуф*).

МАШРАБА *а.* مشربه зарфи шишагӣ ё сафолӣ барои нигоҳ доштани моеот ва нӯшобаҳо; суроҳӣ.

МАШРИҚ *а.* مشرق 1. тарафи офтоббаро, самти тулӯи Офтоб, шарқ, ховар. 2. *ниг.* **Машриқзамин**; **амири Машриқ** *таър.* лақаби подшоҳони Сомонӣ; ◊ **гоҳ аз Машриқ гоҳ аз Мағриб** гоҳ ину гоҳ он, аз ҳар хусус, беробита, дарҳамбарҳам.

МАШРИҚЗАМИН مشرقزمین мамлакатҳое, ки дар самти офтоббаро – Шарқ воқеанд.

МАШРИҚӢ مشرقی 1. *мансуб ва оид ба* **машриқ**. 2. сокини Машриқзамин.

МАШРУБ *а.* مشروب об, шароб ва дигар моеъҳои нӯшиданӣ, нӯшоба, май, шароб.

МАШРУБОТ مشروبات *ҷ.* **машруб** (*бештар нӯшобаҳои алкоголӣ*).

МАШРУБОТФУРӮШ مشروبات‌فروش фурӯшандаи машрубот, майфурӯш.

МАШРУБОТФУРӮШӢ مشروبات‌فروشی фурӯши машрубот, майфурӯшӣ.

МАШРУТ *а.* مشروط шарткарда; чиз ё кори вобаста ба ягон шарт; **машрут бар ин ки**… ба шарте ки…, вобаста бар ин ки…

МАШРУТА *а.* مشروطه 1. *муаннаси* **машрут**. 2. *с.* ҳукумати мутлақаи маҳдуд бо қонуни парламентӣ (*пеш аз ҳама, конститутсия*); **инқилоби машрута** инқилобе, ки дар Эрон (1905–1911) машрутахоҳон бо талаби барпо кардани ҳукумати шоҳие, ки аз рӯи қонунҳои парламент (*пеш аз ҳама, қонуни асосӣ – конститутсия*) давлатро идора кунад, ба амал оварда буданд.

МАШРУТАВӢ مشروطوی *мансуб ба* **машрута**: **сохти машрутавӣ**.

МАШРУТАТАЛАБ مشروطه‌طلب *ниг.* **машрутахоҳ**.

МАШРУТАТАЛАБӢ مشروطه‌طلبی *ниг.* **маршрутахоҳӣ**.

МАШРУТАХОҲ مشروطه‌خواه тарафдори тарзи идораи машрутавӣ, толиби низоми конститутсионӣ.

МАШРУТАХОҲӢ مشروطه‌خواهی сохтани тарзи идораи маршутавӣ; талаби низоми конститутсионӣ.

МАШРУТИЯТ *а.* مشروطیت сохти машрутавӣ (*низоми конститутсионӣ*).

МАШРӮҲ *а.* مشروح шарҳдода, эзоҳшуда; баёнёфта; шарҳ, эзоҳ; баёни муфассал; **машрӯҳ шудан** шарҳ додан; муфассал баён гаштан.

МАШРӮЪ *а.* مشروع он чи шариат онро раво ва ҷоиз медонад, мувофиқ ба шариат.

МАШТУТ *а.* مشتوت торҳои танида, ки барои бофтан ба заҒута печонда шудаанд.

МАШҲАД *а.* مشهد 1. *кит.* ҷои шаҳид шудан, ҷои кушта шудан. 2. *кит.* қабри одамони шаҳидшуда, қабристони шаҳидон. 3. номи шаҳре дар Хуросони Эрон.

МАШҲУД *а.* مشهود *кит.* 1. дидашуда, муоинашуда. 2. ошкор, пайдо.

шуда. 2. ошкор, пайдо.

МАШҲУН *а.* مشحون *кит.* пуркарда; пур, мамлу; **машҳун ба**… пур аз…

МАШҲУР *а.* مشهور шӯҳратёфта, номвар, номӣ, маъруф; овозадор, номдор, номбароварда (*ба некӣ ё ба бадӣ*): **ғазали машҳур**, **дузди машҳур**, **мақоли машҳур**, **оҳанги машҳур**, **шоири машҳури тоҷик**, **машҳури ҷаҳон шудан//дар ҷаҳон машҳур шудан, ба... машҳур кардан**, **бо номе** *ё* **лақабе машҳур шудан**.

МАШШОИЯ *а.* مشائیه *фалс.* ҷараёнест дар фалсафаи асрҳои миёна, ки аз назарияҳои Афлотун, Арасту, Киндӣ *ва диг.* сарчашма гирифта, дар ҳис инъикосёбии ашё асоси назариявии ин ҷараён буд, перипатетизм.

МАШШОҚ *а.* مشّاق 1. *кит.* бисёр машққунанда; бисёр машқу таълимдида. 2. навозандаи созҳои торӣ; навозанда.

МАШШОҚӢ مشّاقی амал ва шуғли машшоқ.

МАШШОТА *а.* مشّاطه зане, ки мӯи арӯсонро оро медиҳад; ороишгар, шоназан.

МАШШОЪ *а.* مشّاء *кит.* 1. одами тезрав, тезгард. 2. *фалс.* пайрави машшоия.

МАШЪАЛ *а.* مشعل чӯби дар сараш латтаҳои равғанолуд печондашуда, ки афрӯхта торикиро равшан мекунанд; чароғ: **машъали тобон** *ё* **фурӯзон, нури машъал, шӯълаи машъал, машъал афрӯхтан** *ё* **даргирондан;** *истиоратан:* **машъали илму маърифат, машъали озодӣ, машъали рахшони адолат**.

МАШЪАЛАФРӮЗ مشعل‌افروز 1. он ки машъал меафрӯзад; даргиронандаи машъалу қандилҳо (*хусусан дар дарборҳои шоҳу амирон*). 2. *маҷ.* ташаббускор, пешдаро дар коре.

МАШЪАЛАФРӮЗӢ مشعل‌افروزی *исми амал аз* **машъал афурӯхтан**; бо чароғҳои ранга оро додани кӯчаву хиёбон ва биноҳо ба муносибати ягон ҷашн.

МАШЪАЛБАР مشعل‌بر *ниг.* **машъалдор**.

МАШЪАЛДОР مشعل‌دار он ки машъал дар даст дорад; он ки машъал дар даст пошопеш меравад.

МАШЪУМ *а.* مشعوم номуборак, бадюмн; манҳус: **хабари машъум, хасми машъум**.

МАШЪУФ *а.* مشعوف *кит.* 1. шефта, мафтун. 2.

шод, хурсанд: **машъуф ва масрур**.

МАЪБАД(А) *а.* معبد(ه) ҷои ибодат, ибодатхона, ибодатгоҳ.

МАЪБАР(А) *а.* معبر(ه) *кит.* ҷои убур, гузаргоҳ; ҷои муайяни киштигузари дарё, баҳр *ва г.*

МАЪБУД *а.* معبود *кит.* қобили парастиш; мӯҷиби парастиш (*мас., Худо*).

МАЪВО *а.* مأوى//مأوا 1. паноҳгоҳ, маъман. 2. сарпаноҳ; бошишгоҳ, ҷойгоҳ, макон, ҷой, хона; *истиоратан:* **маъвои дил, маъвои умед; маъво гирифтан** ҷой гирифтан.

МАЪВОГАҲ مأواگه *ниг.* **маъвогоҳ**.

МАЪВОГОҲ مأواگاه истиқоматгоҳ, бахшишгоҳ.

МАЪДАН *а.* معدن 1. кон, ҷои филизот, санг *ва г.*, ки канда аз замин мебароранд. 2. моддаи химиявии ғайриорганикӣ, ки дар қишри Замин ба таври табиӣ (*дар шакли пайвастаҳо*) хобидааст, минерал. 3. пайвастаи табиии аз конҳо истихроҷшуда, ки дар корхонаҳои саноати маъдангудозӣ ва дигар унсурҳои химиявиро аз он ҷудо карда мегиранд; канданиҳо(-и фоиданок): **маъдани оҳан, кони маъдан, саноати маъдан**. 4. *маҷ.* сарчашма, маншаъ.

МАЪДАНГУДОЗӢ معدنگدازى амали об кардани (гудохтани) маъдан; корхонаи маъдангудозӣ.

МАЪДАНДОР معدندار он қабати хок, ки маъдан дорад.

МАЪДАНИЁТ *а.* معدنيات *ҷ.* **маъдан:** канданиҳо, минералҳо.

МАЪДАНӢ معدنى *мансуб ба* **маъдан**; маъдандор; **нуриҳои маъданӣ** моддаҳои химиявии серҳосилкунандаи хок, ки дар кишоварзӣ ҳамчун поруи сунъӣ истифода мебаранд; **обҳои маъданӣ** обҳои зеризаминӣ, ки дар таркиби худ ягон моддаи химиявӣ доранд.

МАЪДАНКАН معدنكن он ки дар кони маъдан кор мекунад, он ки ба истихроҷи маъдан машғул аст, конкан.

МАЪДАНКАНӢ معدنكنى амалиёти канда баровардани маъданҳо, истихроҷи маъдан.

МАЪДАНШИНОС معدنشناس мутахассиси илми маъданшиносӣ.

МАЪДАНШИНОСӢ معدنشناسى илмест дар бораи маъданҳо – пайвастаҳои табиии раи маъданҳо – пайвастаҳои табиии химиявӣ.

МАЪДУД *а.* معدود 1. шумурда, ҳисобшуда. 2. ба теъдоди маҳдуд, кам, башумур.

МАЪДУМ *а.* معدوم *кит.* эъдомшуда, нестшуда, нобудгашта; **маъдум шудан** несту нобуд шудан.

МАЪЗАРАТ *а.* معذرت узрхоҳӣ; **маъзарат хостан** узр пурсидан, пӯзиш хостан.

МАЪЗАРАТХОҲӢ معذرتخواهى *исми амал аз* **маъзарат хостан**; узр хостан.

МАЪЗУЛ *а.* معزول азлшуда, барканоршуда (*аз мансаб*), аз кор сабукдӯшшуда; **маъзул кардан** аз кор гирифтан, аз амалу мансаб дур кардан, сабукдӯш кардан.

МАЪЗУР *а.* معذور 1. узрдошта, узрдор, он ки узри маъқул ва асоснок дорад; **маъзур доштан** узри касеро қабул кардан, узри касеро ба эътибор гирифтан; **узру маъзур гуфтан** бахшоиш хостан, афв пурсидан; **хайру маъзур кардан** хайрухуш кардан (гуфтан), худоҳофизӣ кардан; видоъ кардан.

МАЪКУС معكوس *кит.* баръаксшуда, чаппа шуда; мақлуб, нагунсор, вожгун, сарнагун.

МАЪҚУЛ *а.* معقول 1. он чи ба воситаи ақл дарк шудааст; аз рӯи ақл, оқилона. 2. писандидаи ақл; писандида; мақбул, хушоянд; хуб, нек; **гапи маъқул** сухани оқилона; гапи дуруст; **маслиҳати маъқул** маслиҳати дуруст; фикру мулоҳизаи қобили қабул: **маъқул афтодан** писанд омадан, хуш омадан; мавриди қабул воқеъ шудан; **маъқул будан (набудан)** писандида будан; мувофиқи майл ва табъ будан (набудан); **маъқул донистан // маъқул ёфтан** а) писандидан, пазируфтан; б) дуруст донистан, қобили қабул шумурдан; **маъқул кардан** а) дуруст донистан, хуб ҳисоб кардан, дуруст шумурдан; б) розӣ кунонидан, ба гап даровардан; **маъқул кунонидан** *тарзи бавоситаи* **маъқул кардан**; қабул кунонидан; **маъқул омадан** писанд омадан, хуш омадан, маъқул шудан; **маъқул шудан** писандида шудан; писанд омадан, хуш омадан, мувофиқи табъи касе воқеъ шудан.

МАЪЛУЛ *а.* معلول *кит.* иллатдор, касал, бемор, маъюб.

МАЪЛУМ *а.* معلوم 1. дониста, шинохта; *муқоб.*

маҷҳул. 2. аён, ошкор; **гӯсолаи шуданӣ аз пояш маълум** (*мақ.*); **ба мақсади маълум** бо мақсади муайян; **бо сабабҳои маълум** бо сабабҳои муайян; бо сабабҳое, ки ҳама медонанд; **маълум будан ба** *касе* хабардор будан, бохабар будан; **маълум кардан** а) хабар додан, иттилоъ додан; б) зоҳир кардан, нишон додан; **маълум шудан (гаштан)** а) ошкор шудан, аён гаштан, равшан шудан(*-и натиҷаи чизе, гузаштани вақт ва г.*); б) хабар ёфтан, огоҳ шудан; **нуфузи маълум доштан** таъсири муайян доштан, як андоза нуфуз доштан; **маълум аст, ки...** ошкор (аён, равшан) аст, ки..., ҳувайдост, ки..., **маълум мешавад, ки...**; ба хулосае омадан мумкин аст, ки...; **ин гапи маълум (аст)** ин гапест, ки ҳама медонанд, ин гапи машҳур аст.

МАЪЛУМОТ *а.* معلومات *ҷ.* **маълум**. 1. маҷмӯи он чи ки оид ба чизе дониста шудааст. 2. хабарҳо доир ба чизе ё масъалае, иттилоот: **маълумоти дуруст**, **маълумоти махфӣ, маълумот гирифтан, маълумот додан, маълумот ғун кардан** *ё* **ҷамъ кардан, маълумотро аниқ кардан**; **маълумоти расмӣ** он чи расман маълум гардидааст, ахбори расмӣ; **ба маълумот гирифтан** бохабар будан аз масъалае; бо ҳуҷҷате шинос будани худро эълон кардан (*дар коргузорӣ*); **ба маълумоти** *касе* **расондан** ба иттилои касе расондан, расман хабар додан (*истилоҳи коргузорист*).

МАЪЛУМОТДИҲӢ معلومات‌دهی *исми амал аз* **маълумот додан**; **маркази маълумотдиҳӣ** ҷои дастрас намудани ахбори лозима, маркази иттилоот.

МАЪЛУМОТДОР معلومات‌دار он ки дар бораи масъалае ахбори лозимаро медонад, соҳибхабар.

МАЪЛУМОТНОК معلوماتناک бохабар, боиттилоъ; маълумотдор.

МАЪЛУМОТНОМА معلومات‌نامه китоби дорои иттилооти гуногун дар ягон соҳаи илм, касбу шуғл *ва г.*: **маълумотномаи ронанда**, **маълумотномаи тиб**; **маълумотномаи телефон** китоби рақамҳои телефонҳои сокинон ва муассисаву идораҳои муайян, роҳнамои телефон.

МАЪМАН *а.* مأمن *кит.* ҷои амн; паноҳгоҳ.

МАЪМУЛ I *а.* مأمول *кит.* чизи умедкарда, чашмдошт; умед, орзу.

МАЪМУЛ II *а.* معمول 1. дар амал ҷорӣ, таомулшуда, расму одатшуда; расм, одат. 2. роиҷ, мутадовил, мустаъмал; **луғати маъмул** калимае, ки кор фармуда мешавад; вожаи серистеъмол; **бар хилофи маъмул** бар хилофи он чи таомул шудааст; **маъмул будан** дар амал ҷорӣ будан; роиҷ будан, ривоҷ доштан.

МАЪМУЛӢ معمولی *мансуб ба* **маъмул** (II); дар амал кор фармудашаванда, расмшуда; одӣ, муқаррарӣ.

МАЪМУН *а.* مأمون *кит.* дар амон буда, эмин аз хавфу хатар.

МАЪМУР I *а.* مأمور амршуда, фармонгирифта. 2. он ки ба ӯ амр шудааст, то ягон кори давлатиро ба анҷом расонад; корманди давлатӣ; вазифадоршуда, мутасаддӣ барои иҷрои коре; амалдор, мансабдор: **маъмури давлатӣ, маъмури гумрук, маъмури меҳмонхона...; маъмур шудан (гардидан)** амр гирифтан барои иҷрои ягон кори давлатӣ; вазифадор шудан.

МАЪМУР II *а.* مأمور таъмиршуда, иморатшуда; обод, ободон: **деҳаи маъмуру обод**.

МАЪМУРИЯТ *а.* مأموریت 1. корҳое, ки барои иҷро ба ягон маъмури давлатӣ ё ҳукуматӣ супурда шудааст. 2. мақомоти иҷроия; роҳбарият: **маъмурияти корхона**, **маъмурияти мактаб**, **маъмурияти муассиса**.

МАЪМУРӢ I مأموری *мансуб ва оид ба* **маъмурият**: **бинои маъмурӣ, маркази маъмурӣ, шӯъбаи маъмурӣ; тақсимоти маъмурӣ** ба воҳидҳои маъмурии марзӣ ҷудо кардани сарзамине; **чораи маъмурӣ** чора (танбеҳ), ки ба амру фармони маъмурият(*-и муассисаву корхона ва г.*) амалӣ мегардад (*мас., барои вайрон кардани интизоми меҳнатӣ*); **бо роҳи маъмурӣ** бо амру фармони маъмурият, бо чораю тадбирҳои расмӣ.

МАЪМУРӢ II معموری ободӣ, ободонӣ.

МАЪНАВИЁТ *а.* معنویات ҳамаи он чи, ки ба олами рӯҳӣ ва ғоявию ахлоқӣ мансуб аст; олами ботинӣ; ҳаёти маънавӣ; арзишҳои маънавӣ.

МАЪНАВӢ *а.* معنوی 1. *марбут ба* **фаъолияти ақлонӣ**. 2. рӯҳӣ, *муқоб.* **моддӣ; азоби маънавӣ** азоби ботинӣ. 3. ахлоқӣ: **тарбияи маънавӣ,**

ягонагии маънавию сиёсӣ; симои маънавӣ одобу ахлоқ ва хислати шахс; **ҳавасмандгардонии моддӣ ва маънавӣ** бо мукофотҳои пулӣ ва унвонҳои фахрӣ тақдир кардан. 4. маънан, мазмунан: **тарҷумаи маънавии матн** мазмунан тарҷума шудани матн.

МАЪНАН *а.* معناً 1. аз ҷиҳати маънавӣ. 2. аз ҷиҳати маъно, аз рӯи мазмун.

МАЪНИДОД معنيداد маънии гапе ё масъалаеро кушода додан, шарҳ, тафсир; **маънидод кардан** шарҳу эзоҳ додан: **ғалат** *ё* **нодуруст маънидод кардан**.

МАЪНИДОР معنيدار 1. дорои маънӣ; дорои мазмун ва мафҳуми муайян. 2. он чи дар зимн матлабе ё таассуротеро фаҳмонда метавонад: **нигоҳи маънидор**, **табассуми маънидор**; **маънидоркарда** *гуфт.* а) маънидорона, рамзнок; б) ифоданок; равон.

МАЪНИДОРОНА معنيدارانه чизеро дар назар дошта, ба чизе ишораткунон: **табассуми маънидорона**, **маънидорона нигоҳ кардан**.

МАЪНӢ معنى *ниг.* **маъно**.

МАЪНО//МАЪНӢ *а.* معنا//معنى 1. он чи калима, ишора, аломат *ва г.* онро ифода мекунад, мазмуни калом: **маънои калима, маънии барҷаста, маънии чуқур, маънои шеър; маънои луғавӣ** маънои аслии калима; **маънои маҷозӣ** *ниг.* **маҷозӣ**; **исми маънӣ** *грам.* номи мафҳумҳое, ки ҷисм надоранд. 2. мақсад, мурод, манзур. 3. моҳият, мазмун; **маънии зиндагӣ//маънии ҳаёт** мафҳуми ҳаёт; он чи инсон барои он ба дунё омадааст; **маънии хоб** таъбири хоб; **маънӣ доштан** мақсад доштан, ҳадаф доштан; **ба маънии** *чизе* **рафтан** ба мазмуни чизе сарфаҳм рафтан; моҳияти чизеро фаҳмидан; **аҳли маънӣ** суханварон; **ба маънӣ** моҳиятан; ботинан; **дар ин маънӣ** дар ин бобат; аз ин ҷиҳат; **узру маънӣ** *гуфт.* узрхоҳӣ, маъзаратхоҳӣ.

МАЪНОӢ معنائى *мансуб ба* **маъно**, маънидор.

МАЪНУС *а.* مأنوس унсгирифта, хӯкарда; одаткарда.

МАЪРАЗ *а.* معرض ҷои нишон додани чизе; **ба маърази тамошо гузоштан** нишон додан, намоиш додан (*мас.*, *расмеро*).

МАЪРАКА *а.* معركه 1. *кит.* майдони ҷанг, майдони корзор; ҷанг, муҳориба, задухӯрд. 2. ҷамъомади мардум барои гузаронидани мусобиқа ё иҷрои якҷояи коре; давраи муташаккилона гузаронидани ягон кор ё вазифаи махсуси иҷтимоӣ ва сиёсӣ: **маъракаи қиссагӯён**, **маъракаи алафдаравӣ**, **маъракаи интихобот**, **маъракаи киштукори баҳорӣ**, **маъракаи обуна**; **маърака гирифтан** дар майдони кушода мардумро ба гирди худ ғун кардан (*чунонки дар гузашта маддоҳону қиссахонон, гӯштингирон ва г. маъракагирӣ мекарданд*); гирд омадани одамон. 3. *нав.* маросими тӯй ё азо: **маъракаи хурсандӣ**, **маъракаи оши сол**; **радди маърака шудан** аз қатори мардум бароварда шудан; аз касе рӯ гардондани ҷамоат.

МАЪРАКАГИРӢ معركه‌گيرى *исми амал аз* **маърака гирифтан**; дар майдони кушод мардумро ба гирди худ ҷамъ кардани маддоҳону қиссахонони замони гузашта; тамошобинонро ба атрофи худ ҷамъ кардани гӯштингирон.

МАЪРАКАЗЕБ معركه‌زيب маҷлисоро, маҳфилоро.

МАЪРАКАОРО معركه‌آرا он ки бо сухани ширин ё бо ягон ҳунари худ ҷамъомадро гарм мекунад, маҷлисоро, маҳфилоро.

МАЪРИФАТ *а.* معرفت 1. дониш, илму дониш; *ба тариқи истиора:* **нури маърифат, чароғи маърифат афрӯхтан** *ё* **фурӯзон кардан, аз боғи маърифат гул чидан, аз илму маърифат дур будан, офтоби маърифат дамидан**. 2. *фалс.* дарки воқеият ба воситаи ақлу ҳис; шинохти чигунагии олам: **назарияи маърифат**. 3. маориф; омӯзишу парвариш, таълиму тарбия; *муқ.* **бомаърифатӣ; аҳли маърифат** соҳибмаърифатон, одамони аз илму дониш баҳраманд, ашхоси огоҳу доно; ◊ **гулҳои боғи маърифат** мактабхонон, мактаббачаҳо.

МАЪРИФАТБЕЗОР معرفتبيزار он ки ба илму дониш нафрат дорад, маърифатқимоб, ҷаҳолатпараст.

МАЪРИФАТДӮСТ معرفتدوست *ниг.* **маорифдӯст**.

МАЪРИФАТӢ معرفتى *мансуб ба* **маърифат**; **барномаи маърифатӣ** барнома оид ба паҳн кардани илму дониш дар байни омма ва умуман маърифатнок кардани аҳолӣ.

МАЪРИФАТНОК معرفتناک соҳиби илму дониш, огоҳ, доնанда, ориф.

МАЪРИФАТНОКӢ معرفتناکی маърифатнок будан, соҳиби илму дониш будан.

МАЪРИФАТПАЗИРӢ معرفتپذیری донисташавандагӣ; **маърифатпазирии олам** *фалс.* ҷиҳати дигари масъалаи асосии фалсафа, ки дар бораи ба воситаи ақлу ҳис қобили дарк будан ё набудани олам баҳс мекунад.

МАЪРИФАТПАРВАР معرفتپرور илмдӯст; тарафдори пешрафти илму маърифат; маорифпарвар, фарҳангпарвар.

МАЪРИФАТПАРВАРӢ معرفتپروری маърифатпарвар будан; маорифпарварӣ, фарҳангпарварӣ.

МАЪРУЗ *а.* معروض арзшуда; **маъруз доштан** арз кардан, баён кардан.

МАЪРУФ *а.* معروف 1. шинохташуда, маълум; *муқоб.* **маҷҳул**. 2. машҳур, овозадор, шӯҳратпайдокарда дар байни халқ: **нависандаи маъруф, сароянадаи маъруф; амри маъруф** *д.* даъват барои иҷрои воҷиботи шариат; даъват ба некӯкорӣ; панду насиҳати динӣ ва ахлоқӣ; **вови маъруф** *грам.* овози «у»-и нисбатан пурра ва шунаво талаффузёбанда, ки дар хати арабии тоҷикӣ бо ҳарфи «вов» навишта мешавад (*мас.*, *дар калимаи* дуд, тут *ва г.*); **йои маъруф** *грам.* овози «и», ки дар хати арабии тоҷикӣ қоидатан бо ҳарфи «йо» навишта мешавад (*мас.*, дар калимаҳои дирӯз, тир *ва г.*).

МАЪРӮЗА *а.* معروضه баёноти муфассал дар ҷамъомаде дар бораи мавзӯи муайяне, нутқ (*дар конференсия*), суханронӣ: **маърӯзаи ҳисоботӣ, маърӯза кардан**.

МАЪРӮЗАКУНАНДА معروضه‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **маърӯза кардан;** он ки дар маҷлис, конференсия *ва г.* маърӯза мекунад, сухангӯй, суханрон.

МАЪРӮЗАЧӢ معروضه‌چی *гуфт.*, *ниг.* **маърӯзакунанда**.

МАЪСИЯТ *а.* معصیت *кит.* гуноҳ, ҷурм; гуноҳ кардан.

МАЪСУМ *а.* معصوم бегуноҳ; он ки дар умри худ гуноҳе накардааст: **кӯдаки маъсум, тифли маъсум**.

МАЪСУМА *а.* معصومه *муаннаси* **маъсум**; зани бегуноҳ; покдоман.

МАЪСУМӢ معصومی 1. маъсум будан, бегуноҳӣ, беайбӣ. 2. покдоманӣ.

МАЪСУМОНА معصومانه покдилона, беғаш; **муомилаи тифлонаи маъсумона** муносибати софдилонаи хоси тифлон.

МАЪТАЛ معطل (*аслаш* **муаттал)** интизор, мунтазир; **маътали** *касе ё чизе* **будан** дар интизори касе ё чизе будан, касе ё чизеро мунтазир будан, касеро интизорӣ кашидан, нигарони касе шудан; **маътал кардан** дар интизорӣ нигоҳ доштан, мунтазир кардан; **маътал мондан** бекор мондан; **маътал шудан** а) мунтазир шудан, интизор будан; б) бекор мондан.

МАЪТАЛӢ معطلی маътал будан, интизорӣ, нигаронӣ.

МАЪТУФ *а.* معطوف *кит.* гардонида ба тарафе, нигаронида: **инон маътуф доштан** инон ба тарафе гардондан; ба сӯи дигар баргаштан.

МАЪФУВ *а.* معفو *кит.* афвшуда, бахшида; **маъфув доштан** афв кардан, аз гуноҳи касе гузаштан.

МАЪХАЗ *а.* مأخذ 1. ҷои ахз, ҷое, ки аз он чизеро мегиранд. 2. сарчашмаи маълумот, манбаъ: **маъхази асосӣ, маъхази илмӣ**.

МАЪХАЗШИНОСӢ مأخذشناسی *нав.* илме, ки усули таҳқиқ ва истифодаи сарчашмаҳоро (*хусусан таърихиро*) меомӯзад.

МАЪХУЗ *а.* مأخوذ *кит.* 1. ахзшуда, гирифта; ба даст омада. 2. дастгиршуда; гирифтор, бандӣ.

МАЪҲУД *а.* معهود 1. аҳду паймон шуда, бо аҳду паймон муайян ва муқарраршуда. 2. муқаррарӣ, одатӣ, маъмул; **ба дастури маъҳуд** аз рӯи расму қоидаи маълум.

МАЪҶУН *а.* معجون 1. чизи аз чанд модда таркибёфта, омеза, махлут. 2. хамираи хӯрданӣ, ки аз чанд доруи омехта бо асал ё бо шакар омода карда мешавад.

МАЪШАР *а.* معشر *кит.* 1. ҷамоат, гурӯҳи одамон. 2. хешовандон.

МАЪШУҚ *а.* معشوق он ки ишқ ва муҳаббати касе дар қалби ӯ ҷой гирифтааст, маҳбуб, дӯстдошта.

МАЪШУҚА *а.* معشوقه *муаннаси* **маъшуқ**.

МАЪШУҚАБОЗӢ معشوقه‌بازی ишқварзӣ; занбозӣ.

МАЪШУҚӢ معشوقی маъшуқ будан; **робитаи ошиқӣ ва маъшуқӣ** муносибати ошиқона.

МАЪЮБ *а.* معیوب 1. он ки ягон нуқсони узвӣ дорад, айбнок (**маиб** ба ин маънӣ *шакли гуфтугӯии ин калима аст*). 2. шахсе, ки дар натиҷаи бемории илоҷнопазир ё ягон иллати дигар қобилияти кориашро гумкарда донвста шудааст: **маъюби ҷанг**.

МАЪЮС *а.* مأیوس ноумедшуда, ноумед; навмед; дилшикаста; **маъюс шудан** ноумед шудан; рӯҳафтода шудан.

МАЮСӢ *а.* مأیوسی ноумедӣ, яъс: **аломати маъюсӣ дар чеҳраи** *касе* **намоён будан**; **ба маъюсӣ афтодан** ба яъсу навмедӣ дучор шудан; **дар маъюсӣ андохтан** дучори яъсу навмедӣ кардан; рӯҳафтода кардан.

МАЪЮСОНА مأیوسانه дар ҳолати ноумедӣ, навмедона: **маъюсона ҷавоб додан, маъюсона нигоҳ кардан, бо оҳанги маъюсона гуфтан**.

МЕБЕЛ *лот.* میبیل ашёву асбоби чӯбии хона (*аз қабили миз, курсӣ, диван, ҷевон*), асосия.

МЕБЕЛСОЗ میبیل‌ساز устое, ки мебел месозад, дуредгари созандаи мебел.

МЕБЕЛСОЗӢ مبل‌سازی сохтани мебел; корхонае, ки дар он мебел месозанд: **корхонаи мебелсозӣ**.

МЕБЕЛФУРӮШӢ میبیل‌فروشی фурӯши мебел; ҷои фурӯши мебел: **мағозаи мебелфурӯшӣ**.

МЕБОИСТ می‌بایست *сигаи шартию хоҳишмандӣ аз феъли* **боистан,** *ки ҳамчун калимаи модалӣ бо феълҳо маънои* **зарурӣатро** *медиҳад;* лозим (зарур) буд, ки…

МЕВА میوه 1. ҳосили дарахт, бар, бор, самар: **меваи лазиз, меваи ширин, меваи тар, меваи хушк, меваҳои тирамоҳӣ, мева додан, мева фурӯхтан, мева чидан; оби мева** обе, ки аз фушурдани мева ҳосил мешавад, шираи мева; шарбат, афшура; **обу мева** мураббо ва меваҳои гуногун. 2. *маҷ.* натиҷа, ҳосили кор, самара; ◊ **меваи боғи умр** фарзанд.

МЕВАҒУНДОРӢ میوه‌غنداری *ниг.* **мевачинӣ: мавсими мевағундорӣ**.

МЕВАДИҲАНДА میوه‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мева додан;** самаровар: **дарахти мевадиҳанда, ниҳоли мевадиҳанда**.

МЕВАДОР میوه‌دار дарахте, ки самар дорад, мевадиҳанда: **дарахти мевадор**.

МЕВАЗОР میوه‌زار боғ ё ҷое, ки дарахти мевадори зиёд дорад.

МЕВАОВАР میوه‌آور *ниг.* **мевадиҳанда**.

МЕВАПАЗ میوه‌پز **: мавсими мевапаз** мавсими пухта расидани меваи дарахтон.

МЕВАПАРВАРӢ میوه‌پروری соҳаи боғдорӣ, ки бо нигоҳубини дарахтони мева ва гирифтани ҳосили онҳо машғул аст: **хоҷагии мевапарварӣ**.

МЕВАФУРӮШ میوه‌فروش он ки мева мефурӯшад, фурӯшандаи мева.

МЕВАФУРӮШӢ میوه‌فروشی 1. *исми амал аз* **мева фурӯхтан**, ҷой ё бозоре, ки дар он мева мефурӯшанд. 2. касбу кори мевафурӯш: **мевафурӯшӣ кардан**.

МЕВАХУШККУНАК میوه‌خشک‌کنک гармхона ё дастгоҳе, ки дар он мева хушк карда мешавад.

МЕВАХУШКОНӢ میوه‌خشکانی амали хушк кардани мева (*дар ҳавои кушод ё дар мевахушккунак*).

МЕВАЧИНӢ میوه‌چینی *исми амал аз* **мева чидан**; амали чидани меваҳо аз дарахтон: **мевачинӣ кардан**.

МЕВАҶОТ میوه‌جات *ҷ.* **мева**.

МЕГАВАТТ *ю.* مگه‌وت *физ.* як миллион ватт.

МЕГАФОН *ю.* مگه‌فان *тех.* абзор барои баланд кардани овоз (*аз қабили карнайи махсуси дастӣ ва г.*)

МЕҒ میغ *кҳн.* 1. абри сиёҳ; абр, сахоб. 2. тумани ғализ, абр, саҳоб; туман.

МЕҒОЛУД میغ‌آلود ҳолати осмон ё ҳаво, ки дар онҳо абр ё туман дида мешавад, абролуд; туманолуд.

МЕДАЛ *фр.* مدل 1. нишони мудаввари филизии нақшдоре, ки барои тақдири хизмате ҳамчун мукофоти давлатӣ дода мешавад. 2. нишони махсус, ки барои комёбиҳои барҷаста дар соҳаи илму фан, барои бо баҳои «аъло» тамом кардани мактаби миёна, барои ғалаба

дар мусобиқаҳои варзишӣ *ва г.* дода мешавад: **медали тилло, медали нуқра, медали хизмати шоиста** (*мукофоти давлатӣ*), **бо ордену медалҳо мукофотонидан, мактаби миёнаро бо медали тилло ё нуқра тамом кардан**.

МЕДАЛДОР مدلدار бо медал мукофотонидашуда, бо медал сарфароз кардашуда; дар сари сина медал дошта.

МЕДУЗА *ю.* مدوزه *зоол.* ҷонвари баҳрии чатрмонанд, ки бозу ва панҷаҳои дарозаш баромада меистад.

МЕЗАК میزک *гуфт.,ниг.* **пешоб,** меза, шоша, гумиз; **мезак кардан** мезидан.

МЕЗАКДОН میزکدان *ниг.* **масона**.

МЕЗИДАН میزیدن *гуфт., ниг.* **шошидан**.

МЕЗОЗОЙ *ю.* مزازای : **давраи мезозой** *геол.* дар таърихи инкишофи Замин марҳалаи байни давраҳои палеозой ва кайнозой.

МЕЛИОРАТСИЯ *лот.* ملیارتسیه маҷмӯи тадбирҳо (*хушконидани заминҳои сернам, обёрӣ кардан ва г.*) оид ба киштбоб ва ҳосилхез кардани замин.

МЕЛОД//МИЛОД میلاد замони валодат, вақти зода шудан; рӯзи таваллуд; **мелоди Масеҳ** рӯзи таваллуди Исои Масеҳ–пайғамбари аҳли насоро, ки мабдаи солшумории мелодист; **то мелод** пеш аз солшумории мелодӣ: **асри 4-уми то мелод**.

МЕЛОДРАМА *лот.* ملادرمه *санъ.* асари драмавие, ки дар он воқеаи фоҷиаангез бо ҳиссиёти баланди муболиғанок ва оҳанги пандомез тасвир ёфтааст.

МЕЛОДӢ//МИЛОДӢ میلادی 1. *мансуб ба* **мелод**. 2. солшуморие, ки аз рӯзи мелоди Исои Масеҳ сар мешавад ва дар аксари мамлакатҳои ҷаҳон ҷорист.

МЕМБРАНА *лот.* ممبرنه парда–тунукаи нозуки филизӣ дар гӯшаки телефон *ва г.*, ки аз ларзиши он садо ба вуҷуд меояд.

МЕНЕҶЕР *англ.* منجیر *нав.* 1. мутахассиси соҳаи идораи истеҳсолот – менеҷмент. 2. *варз.* дар варзиши касбӣ шахсе, ки мусобиқаҳои варзишкоронро ташкил медиҳад.

МЕНЕҶМЕНТ *англ.* منجمنت *нав.* назарияву амалияи идораи истеҳсолот ва фурӯши маҳсулот (*бо назардошти баланд бардоштани самаранокӣ ва афзоиши фоида*).

МЕНИНГИТ *ю.* مننگیت *тиб.* илтиҳоби пардаи мағзи сар; сарсом.

МЕНШЕВИЗМ *р.* منشویزم *таър.* ҷараёни ислоҳотхоҳии майдабуржуазӣ дар ҳизби коргарии сотсиалистӣ–демократии Русия, ки тарафдорони ин ҷараён ақаллиятро ташкил медоданд, ақаллиюн.

МЕНШЕВИК *р.* منشویک *таър.* пайрави меншевизм; узви ҳизби меншевикон.

МЕНУ مینو *ниг.* **мину**.

МЕОД میعاد *ниг.* **миод**.

МЕРГАН مرگن 1. тирандоз; тирандози моҳир. 2. шикорчӣ, сайёд.

МЕРИДИАН *лот.* مریدیئن *ҷугр.* хати тӯл, хати нисфуннаҳор; **меридиани Замин** хати доиравии тасаввурии кураи Замин, ки аз ҳар ду қутб мегузарад ва меридиани якум (*ё* сифрӣ) аз болои расадхонаи Гринвич (дар Лондон) гузашта, Заминро ба нимкураҳои шарқӣ ва ғарбӣ тақсим мекунад.

МЕРИНОС *ит.* میریناس 1. навъе аз зоти гӯсфанди маҳинпашм. 2. як навъи пашм.

МЕРОС *а.* میراث 1. он чи ба ирс мондааст, молу пуле, ки аз мурда ба ворисонаш мондааст: **мероси аз падар монда**. 2. ёдгориҳои маданӣ, адабӣ, меъморӣ *ва г.,* ки аз гузаштагон ба наслҳои оянда расидаанд: **мероси адабӣ** осори адабии гузаштагон; **мерос гузоштан** мерос мондан; **ба мерос гирифтан // мерос гирифтан** соҳиби мерос шудан.

МЕРОСБАР میراثبر *нав., ниг.* **меросхӯр**.

МЕРОСБАРӢ میراثبری *нав., ниг.* **меросхӯрӣ**.

МЕРОСГИР میراثگیر *ниг.* **меросхӯр**.

МЕРОСГУЗОР میراثگذار он ки аз худ мерос боқӣ мемонад, меросдеҳ.

МЕРОСДЕҲ میراثده *ниг.* **меросгузор**.

МЕРОСДИҲАНДА میراثدهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мерос додан**.

МЕРОСӢ میراثی ба мерос монда, ирсӣ, маврус: **замини меросӣ, ҳавлии меросӣ, чизу ҷораи меросӣ**.

МЕРОСХӮР میراث‌خور ворис, ирс- гиранда, он ки мерос ба ӯ мерасад.

МЕРОСХӮРӢ میراث‌خوری меросхӯр будан; соҳиби молу мулки меросӣ будан, меросгирӣ: **ҳаққи меросхӯрӣ доштан**.

МЕТАЛЛ *лот.* میتل *ниг.* **филиз**.

МЕТАЛЛОГРАФИЯ میتلاگرفیه илме, ки ба омӯхтани сохт ва хосияти физикии филизот ва хӯлаҳо машғул аст, филизшиносӣ.

МЕТАЛЛУРГИЯ *лот.* میتلورگیه соҳаи саноати вазнин оид ба тайёр кардани филизот; илми истеҳсоли саноатии филизот, оҳангудозӣ; **металлургияи ранга**, **металлургияи сиёҳ**.

МЕТАЛЛУРГӢ میتلورگی *мансуб ба* **металлургия**.

МЕТАН *фр.* میتن *хим.* газе, ки аз омехтаи карбон бо гидроген ҳосил мешавад ва сӯзандаю бебӯй аст, гази ботлоқӣ, гази кам.

МЕТАФИЗИК *ю.* میته‌فزیک олими соҳаи метафизика.

МЕТАФИЗИКА *ю.* میته‌فزیکه 1. таълимоти фалсафӣ дар бораи асосҳои фавқуттабии ҳастӣ, ба таҷрибаи ҳиссӣ дастнорас будани ашё *ва г.* 2. тарзи тафаккури ғайридиалектикист, ки ҳодисаҳои олами моддиро бидуни алоқамандӣ ва инкишофёбии онҳо баррасӣ мекунад.

МЕТЕОР *ю.* میتیار шиҳоб, ситораи паррон.

МЕТЕОРИТ *ю.* میتیاریت ҷисми физикии сангӣ ё филизӣ ва ё сангию филизӣ, ки аз фазо ба замин меафтад, пораи ситораи паррон, шиҳобпора.

МЕТЕОРИТӢ میتیاریتی *мансуб ба* **метеорит**: **борони метеоритӣ**.

МЕТЕОРОЛОГИЯ *ю.* میتیارالاگیه илм оид ба ҳодисаҳои фазои атрофи Замин ва пешгӯии обу ҳаво; обуҳавошиносӣ, ҳавошиносӣ.

МЕТИЛ *фр.* میتیل *хим.* моддае, ки аз як атоми карбону се атоми гидроген иборат аст; пасмондаи метан.

МЕТИЛӢ میتیلی *мансуб ба* **метил**: **спирти метилӣ** спирти аз чӯб (аррамайда) ҳосилшудаи заҳрнок, ки дар дорусозӣ ва техника истифода мешавад.

МЕТИН میتین кӯбаи оҳании нӯлғафс, ки бо он санг мешикананд ё аз кӯҳ маъдан меканаанд; зоғнӯл.

МЕТОД *ю.* میتاد усули маърифат ва тадқиқи ҳодисаҳои табиат ва ҳаёти ҷамъиятӣ; маҷмӯи равишҳои тадқиқи назариявӣ ва ба амал татбиқ кардани онҳо, равиш.

МЕТОДИКА *ю.* میتادیکه маҷмӯи усулҳои таълими чизе ё иҷрои амали коре; **методикаи таълим** усули таълим, равишу омӯзиш.

МЕТОДИСТ *ю.* میتادیست мутахассиси усули таълими ягон фан, равишомӯз.

МЕТОДӢ میتادی *мансуб ба* **метод**; **дастури методӣ** дастур оид ба тарзу усули таълиму тадриси фанне.

МЕТОДОЛОГИЯ *ю.* میتادالاگیه таълимоти умумӣ дар бораи методу равишҳои илмӣ дар пажӯҳиши мавзӯъҳои ягон соҳаи илм.

МЕТОДОЛОГӢ میتادالاگی *мансуб ба* **методология,** оид ба методология: **семинари методологӣ**.

МЕТР *ю.* متر 1. воҳиди андозагирии дарозӣ, ки ба 100 см баробар аст: **метри мураккаб, метри мураббаъ**. 2. ҷадвал ё навори ба дарозӣ 100 см, ки барои андоза кардани чизе ба сантиметрҳо тақсим карда шудааст; метрчӯб.

МЕТРАЖ *ю.* متراژ 1. дарозӣ ба ҳисоби метр. 2. масоҳати хонаю ҷо ба ҳисоби метри мураббаъ.

МЕТРӢ متری *мансуб ба* **метр**.

МЕТРО *фр.* میترا як навъи нақлиёти мусофирбарии зеризаминӣ, ки аз вагонҳои ба ҳам васлшуда иборат аст, метрополитен.

МЕТРОПОЛИТЕН *фр.* میتراپالیتن роҳи оҳани зеризаминии шаҳрӣ, ки як навъи нақлиёти мусофирбарӣ ҳисоб мешавад.

МЕХ میخ милаи кӯтоҳи нӯгтези филизӣ ё чӯбие, ки бо он ду порчаи чӯбӣ ё филизиро ба ҳам васл мекунанд ё онро ба девор кӯфта, ҳар чиз меовезанд ва ё ба замин кӯфта чорворо ба он мебанданд; **мехи печдор** винт; **мех задан** мех кӯфтан ба ҷое (*мас., ба девор*); **мех кардан** мех зада маҳкам кардан (*чизеро*); ◊ **қоматаш мех барин рост** одами солими боқувват.

МЕХАК میخک 1. *ниг.* **мехчагул**. 2. доначаҳои хурди хушбӯй, ки аз ғунчаҳои буттаи мехча-

гул ҷамъ карда хушкондаанд ва онро кӯфта ба хӯрок ё шарбатҳо меандозанд.

МЕХАНИЗАТОР *р.* میخنیزتار 1. мутахассиси соҳаи механизатсия. 2. коргари ихтисосманде, ки мошину олоти механиконидаро идора ва нигоҳубин мекунад: **механизатори хоҷагии деҳқонӣ**.

МЕХАНИЗАТОРӢ میخنیزتاری касбу кори механизатор.

МЕХАНИЗАТСИЯ *ю.* میخنیزتسیه *ниг.* **механиконӣ**.

МЕХАНИЗМ *ю.* میخنیزم 1. сохти даруни мошин (*олат ё дастгоҳ*): **механизми соат**. 2. *маҷ.* сохт ё сохторе, ки тартибу қоидаи ягон соҳаи фаъолиятро муайян мекунад: **механизми давлатии идоракунӣ**.

МЕХАНИК *фр.* میخنیک 1. мутахассиси соҳаи механика. 2. он ки ба кор ва истифодабарии мошинҳо назорат ва роҳбарӣ мекунад.

МЕХАНИКА *ю.* میخنیکه 1. *физ.* соҳаи физика оид ба қонунҳои ҳаракати ҷисмҳо дар фазо ва қувваҳои ба амаловарандаи ин ҳаракат: **механикаи назариявӣ**. 2. *тех.* бахши техника, ки бо ҳалли вазифаҳои дар амал татбиқ кардани қонунҳои ҳаракати ҷисмҳо ва қувваҳои муҳассали он машғул аст: **механикаи сохтмон**.

МЕХАНИКӢ میخنیکی *мансуб ба* **механика**: **корхонаи механикӣ**, **қувваи механикӣ**.

МЕХАНИКОНИДАН میخنیکانیدن ба кори мошинӣ гузаронидани кори соҳае, бо мошину олоти механикӣ таҷҳизонидан, механикӣ кардан: **механиконидани деҳқонӣ**.

МЕХАНИКОНӢ میخنیکانی *исми амал аз* **механиконидан**; механизатсия.

МЕХАНИТСИЗМ *ю.* میخنیتسیزم *фалс.* як намуди тарзи метафизикии тафаккур ва дарки олами моддӣ, ки қонуниятҳои мураккаби тараққиётро чун қонунҳои одии механика маънидод мекунад.

МЕХГАРДОН میخگردان асбоби оҳание, ки пойафзолро ба рӯи он монда мехчаҳояшро қат мекунанд; ◊ **мехгардон кардан** *гуфт.* аз ҷое ба ҷои дигар бурда бастани чорвои хонагӣ дар алафзор, ҷогардон кардан.

МЕХӢ میخی : **хати мехӣ** *таър.* навъи хатест, ки бо аломатҳои мехмонанд навишта мешуд ва ёдгориҳои хатии забони форсии бостон бо ин хат китобат шудааст (*мас., Катибаи Бесутун дар наздикии шаҳри Кирмоншоҳи Эрон*).

МЕХКАШАК میخکشک асбобе, ки бо ёрии он мехи кӯфтаро кашида мегиранд.

МЕХКӮБ میخکوب бо мех ба ҷое кӯфта маҳкам карда; ◊ **дар ҷои худ мехкӯб шудан** аз тарс ё ҳайрат дар як ҷо шах шуда мондани касе.

МЕХКӮБӢ میخکوبی *исми амал аз* **мех кӯфтан (мех задан)**.

МЕХПАРЧ میخپرچ милаи сусте, ки ҳангоми кӯфтан нӯгаш парчин мешавад.

МЕХПАРЧИН میخپرچین бо мех парчин кардашуда; **мехпарчин кардан** мехҳои зиёдро зада маҳкам кардан; меху милаҳои кӯтоҳи филизиро кӯфта ба ҳам васл кардан.

МЕХСОЗ میخساز устое, ки аз филизот ё аз чӯб меху мехчаҳо месозад.

МЕХСОЗӢ میخسازی касбу кори мехсоз; истеҳсоли мех.

МЕХСУТУН میخستون *нав.* ходае, ки дар ҷойҳои яхбаста ва ботлоқзор рост-рост ба замин мезананд, то ки ҳамчун поя ва таҳкурсӣ хизмат кунад.

МЕХЧА میخچه мехи хурди оҳанӣ ё чӯбӣ.

МЕХЧАГУЛ میخچه‌گل *бот.* гиёҳе, ки соқа - шохаҳои дароз ва дар нӯги шохаҳо гулҳои калони рангоранги сурху сафеду бунафш *ва г.* дорад; гули мехак.

МЕХЧАКОРӢ میخچه‌کاری мехчаҳои зиёдеро зада маҳкам кардани чизе ба чизи дигар.

МЕХЧАОБАК میخچه‌آبک *бот.* як навъи ангур.

МЕХЧӮБ میخچوب мехи чӯбӣ, мехи аз чӯб тайёршуда.

МЕҲ مه *кит.* калон, бузург, *муқоб.* **кеҳ**; **кеҳону меҳон** хурдону бузургон.

МЕҲАН میهن ватан, зодгоҳ.

МЕҲАНДӮСТ میهن‌دوست *ниг.* **ватандӯст**.

МЕҲАНДӮСТӢ میهن‌دوستی *ниг.* **ватандӯстӣ**.

МЕҲАНӢ میهنی *ниг.* **ватанӣ**.

МЕҲАНПАРАСТ میهن‌پرست *ниг.* **ватанпараст**.

МЕҲАНПАРАСТӢ میهن‌پرستی *ниг.* **ватанпарастӣ**.

МЕҲАНФУРӮШ میهن‌فروش *ниг.* **ватанфурӯш**.

МЕҲАНФУРӮШӢ میهن‌فروشی *ниг.* **ватанфурӯшӣ**.

МЕҲБАРА *а.* محبره сиёҳидон, давот.

МЕҲВАР *а.* محور 1. тире, ки чарх дар атрофи он давр мехӯрад; **меҳвари чархи ароба**, **меҳвари чархҳои пеши мошин**, **меҳвари чархи ресмонресӣ**. 2. *ҷугр.* хати рости фаразӣ, ки як сари он ба қутби шимол ва сари дигараш ба қутби ҷануб пайвастааст ва Замин дар гирди он давр мезанад. 3. *маҷ.* марказ, асос; ◊ **меҳвари сӯҳбат** мавзӯи асосии сӯҳбат.

МЕҲВАРӢ محوری 1. *мансуб ба* **меҳвар**. 2. *маҷ.* марказӣ, асосӣ.

МЕҲЗОР *а.* مهذار *кит.* беҳудагӯй; ҳарзагӯй.

МЕҲИН مهین *кит.* калонтарин, бузургтарин; калон, бузург; **писари меҳин** писари калон (*дар синну сол*).

МЕҲЛАБ *а.* محلب *кит.* зарфи ширдӯшӣ, ширдӯша, хурма.

МЕҲМОЗ *а.* مهماز оҳани махсуси нӯгтез, ки ба ақиби пошнаи мӯза устувор карда, барои давонидани асп ба кор мебаранд, маҳмез.

МЕҲМОН مهمان//میهمان он ки ба хонаи каси дигаре омада аз тарафи соҳиби хона пазироӣ мебинад; **тоқати меҳмон надошт, хона ба меҳмон гузошт** (*зарб.*); **меҳмони нохонда** *ниг.* **нохонда; меҳмони туфайлӣ** *ниг.* **туфайлӣ; меҳмон кардан** касеро ба сифати меҳмон даъват кардан (*ба хонаи худ*), ҳамчун меҳмон пазироӣ кардан; **меҳмон шудан** ба сифати меҳмон ба хонаи касе рафтан, ҳамчун меҳмон дар ҷое воқеъ шудан; ◊ **меҳмони нав** тифли навзод.

МЕҲМОНАК مهمانک *гуфт. шакли тасгир ва навозишии* **меҳмон**.

МЕҲМОНГУРЕЗ مهمان‌گریز он ки меҳмонро хуб қабул намекунад, меҳмонро дар хонааш танҳо мемонад; он ки меҳмонро дӯст намедорад.

МЕҲМОНДОР مهماندار он ки меҳмонро пазироӣ ва парасторӣ мекунад; меҳмондӯст.

МЕҲМОНДОРӢ مهمانداری 1. пазироӣ ва парасторим меҳмон, қабули меҳмон; зиёфат барои меҳмонон. 2. меҳмоннавозӣ; **меҳмондорӣ кардан (намудан)** ба сифати меҳмон даъват карда зиёфат додан; меҳмоннавозӣ кардан.

МЕҲМОНДӮСТ مهماندوست он ки омадани меҳмонро дӯст медорад, меҳмонпарвар; меҳмоннавоз: **мардуми меҳмондӯст, мизбони меҳмондӯст**.

МЕҲМОНДӮСТӢ مهماندوستی меҳмондӯст будан; меҳмоннавозӣ.

МЕҲМОНӢ مهمانی ба сифати меҳмон омадан ё рафтан меҳмон ба ҷое; меҳмондорӣ, зиёфат: **ба меҳмонӣ бурдан (омадан, рафтан), ба меҳмонӣ даъват кардан (хабар кардан, хондан, ҷеғ задан)**.

МЕҲМОНКАДА مهمانکده *ниг.* **меҳмонхона**.

МЕҲМОННАВОЗ مهمان‌نواز меҳмондӯст; он ки меҳмонро нағз пазироӣ мекунад: **мардуми меҳмоннавоз; меҳмоннавоз будан**.

МЕҲМОННАВОЗӢ مهمان‌نوازی меҳмоннавоз будан, меҳмондӯстӣ.

МЕҲМОННАВОЗОНА مهمان‌نوازانه аз рӯи меҳмоннавозӣ, меҳмондӯстона: **муомилаи меҳмоннавозона, меҳмоннавозона истиқбол кардан (пешвоз гирифтан)**.

МЕҲМОНПАЗИР مهمان‌پذیر он ки меҳмон пазироӣ мекунад, пазирандаи меҳмон, мизбон.

МЕҲМОНСАРО(Й) مهمانسرا//مهمانسرای меҳмонхона: **меҳмонсарои ҳукуматӣ** иморати махсус барои иқомати меҳмонони ҳукуматӣ.

МЕҲМОНХОНА مهمانخانه 1. утоқи махсус барои пазироии меҳмонон; хонаи меҳмоннишини ҳар ҳавлӣ. 2. бинои бисёрхонадор дар шаҳрҳо барои истиқомати мусофирон.

МЕҲНАТ *а.* محنت 1. азоб, ранҷ, машаққат, заҳмат **меҳнат кашидан** азобу машаққат кашидан, дар азоб будан. 2. фаъолияти мақсаднок ва ба ҷамъият нафъовари инсон, ки ранҷу кӯшиши ақлонӣ ва ҷисмонӣ металабад; кор; **меҳнати вазнин (миёншикан, пурмашаққат, сахт, тоқатфарсо), меҳнати даст(а)ҷамъона, меҳнати деҳқонӣ, меҳнати зарбдорона, меҳнати фидокорона (бунёдкорона, шоён), меҳнати осоишта, меҳнати саҳро,**

меҳнати ҳалол, иди меҳнат, интизоми меҳнат, тақсимоти меҳнат, зоеъ нарафтани меҳнати *касе; ба таври истиора*: **арсаи меҳнат, майдони меҳнат, ниҳоли меҳнати** *касе* **меваи роҳат додан**; **меҳнати дастӣ** коре, ки дар истеҳсолот бе ёрии мошин ва техника, яъне бо қувваи бозу ба ҷо оварда мешавад; **меҳнати кироя** меҳнате, ки шахси воситаи истеҳсолот надошта барои рӯзгузаронӣ ба сармоядор мефурӯшад; **меҳнати фикрӣ//меҳнати ақлонӣ** корест (*аз қабили* корҳои эҷодӣ, илмӣ, муҳандисӣ *ва г.*), ки одам барои иҷрои он қувваи ақлонии худро сарф мекунад; **меҳнати ҷисмонӣ** корест (*аз қабили* деҳқонӣ, сохтмон, ҳаммолӣ *ва г.*), ки асосан бо қувваи бадани одам иҷро карда мешавад, кори ҷисмонӣ; **музди меҳнат** ҳаққе, ки дар бадали иҷрои кор дода мешавад; **рӯзи меҳнат** воҳиди кори якрӯза дар муҳосибаи меҳнати деҳқонон; **меҳнат кардан** кор кардан; **аз меҳнати** *касе* **фоида бурдан** касеро истисмор кардан; ◊ **аҳли меҳнат** меҳнаткашон, заҳматкашон; **меҳнати** *касе* **сӯхтан** кори анҷомдодаи касе самара надодан (бенатиҷа мондан).

МЕҲНАТГУРЕЗ محنت‌گریز он ки кор кардан намехоҳад, коргурез; танбал, коҳил.

МЕҲНАТГУРЕЗӢ محنت‌گریزی меҳнатгурез будан, коргурезӣ; танбалӣ, коҳилӣ.

МЕҲНАТДӮСТ محنت‌دوست одами меҳнатӣ, он ки аз кор намегурезад, он ки меҳнат карда нон хӯрданро вазифаи асосии худ медонад.

МЕҲНАТДӮСТӢ محنت‌دوستی меҳнатдӯст будан, кордӯстӣ.

МЕҲНАТӢ محنتی 1. *мансуб ба* **меҳнат**; кори асосёфта бар меҳнат: **ғалабаи меҳнатӣ, тарбияи меҳнатӣ, фаъолияти меҳнатӣ, шӯҳрати меҳнатӣ**; **рӯзи меҳнатӣ** рӯзи корӣ. 2. меҳнаткаш, меҳнатдӯст: **марди меҳнатӣ, одами меҳнатӣ**; **мардуми меҳнатӣ // халқи меҳнатӣ** меҳнаткашон. 3. маҳсули меҳнат; бо меҳнат(-и ҳалол); **даромади меҳнатӣ, нони меҳнатӣ**; **дафтарчаи меҳнатӣ** ҳуҷҷатест ба шакли дафтари хурд, ки дар он маълумот оид ба фаъолияти меҳнатии коргарону хизматчиён сабт мешавад; **муассисаи ислоҳи меҳнатӣ** маҳбас ва коргоҳ ё корхонаҳои махсус, ки маҳбусон дар он мӯҳлати ҷазои худро бо кор адо мекунанд; **рухсатии меҳнатӣ** муддати ҳарсолаи аз кор муваққатан озод кардан (*барои истироҳат*) бо ҳифзи ҷой ва музди миёнаи кор.

МЕҲНАТКАШ محنت‌کش он ки бо меҳнати худ (кори худ) рӯз мегузаронад, меҳнаткунанда; меҳнатдӯст, кордӯст.

МЕҲНАТКӮФТА محنت‌کوفته хаста аз меҳнати зиёд, коркӯфта.

МЕҲНАТҚАРИН محنت‌قرین меҳнатдӯст, меҳнатӣ.

МЕҲНАТОБОД محنت‌آباد 1. ҷои азобу машаққат. 2. ҷои бо кору кӯшиши меҳнаткашон ободгардида.

МЕҲНАТРАСОН محنت‌رسان расонандаи бало, расонидани мусибат, озордиҳанда.

МЕҲНАТРӮЗӢ محنت‌روزی 1. он ки азобу машаққат кашидан дар тақдири ӯст. 2. меҳнатдӯст, меҳнатӣ.

МЕҲНАТСАРО محنت‌سرا 1. ғамхона, ғамкада. 2. *маҷ.* дунё.

МЕҲНАТТАЛАБ محنت‌طلب коре, ки сарф кардани меҳнати зиёдро талаб мекунад: **кори меҳнатталаб**.

МЕҲНАТШИНОСӢ محنت‌شناسی як соҳаи илми иқтисод, эргономика.

МЕҲР مهر 1. муҳаббат, ишқ, дӯстдорӣ; навозиш, меҳрубонӣ; **меҳри модар, меҳри поки Ватан, аз рӯи меҳр, бо меҳр, меҳри беандоза доштан, меҳри** *касе* **дар дил будан**; *ба таври истиора*: **меҳри** *касеро* **аз дил кандан, меҳри** *касеро ба чизе* **бедор кардан** (*мас., меҳри касберо*), **тухми меҳр дар дили** *касе* **коштан**. 2. офтоб, хуршед: **меҳри мунир, меҳри оламтоб, меҳри Ховар; меҳри дурахшон дамидан** офтоби тобон намоён шудан, офтоб баромадан; **меҳр бастан** нисбат ба касе ё чизе меҳру муҳаббат пайдо кардан; касе ё чизеро дӯст доштан, нағз дидан; **меҳр мондан** дӯст доштан касеро, дил бастан ба касе; **меҳри** *касе ё чизе* **ба дил ҷо шудан** *ё* **дар дил ҷой гирифтан** меҳр бастан ба касе ё чизе, касе ё чизеро дӯст доштан. 3. моҳи ҳафтуми солшумории шамсӣ пас аз шаҳривар ва пеш аз обон (*мутобиқ ба моҳи* «мизон»*-и тақвими бурҷӣ*), ки он ба сентябр - октябри милодӣ рост меояд; номи рӯзи шонздаҳуми ҳар моҳи шамсӣ; ◊ **меҳр дар чашм // меҳр дар дида** бо ёру дӯстон ҳар

қадар зиёдтар вохӯрдӣ ва рафтуомад кардӣ, ҳамон қадар бештар онҳоро дӯст медорӣ (ба онҳо дил мебандӣ).

МЕҲРАНГЕЗ مهرانگیز он чи ҳисси муҳаббат ва меҳрубонӣ ба вуҷуд меорад; пурмеҳру муҳаббат: **нигоҳи меҳрангез**, **чашми меҳрангез**, **суханҳои меҳрангез**.

МЕҲРБОР مهربار пур аз меҳрубонӣ: **нигоҳи меҳрбор**.

МЕҲРВАР مهرور *кит.* меҳрубон, мушфиқу меҳрубон.

МЕҲРВАРЗ مهرورز *кит.* ишқварз, ошиқ.

МЕҲРВАРЗӢ مهرورزی *кит.* ишқварзӣ, ошиқӣ.

МЕҲРГИЁҲ مهرگیاه 1. гиёҳе, ки решааш монанд ба шакли одамист ва дар тибби Чин истеъмоли зиёд дорад, астаранг. 2. растание, ки аз рӯи ақидаи хурофӣ ҳар кас бехи онро бо худ дошта бошад, ҳама ба ӯ меҳр мебананд ва дӯсташ медоранд, мардумгиёҳ.

МЕҲРГОН مهرگان 1. яке аз ҷашнҳои бостонист, ки ҳар сол рӯзи шонздаҳуми меҳрмоҳ - рӯзи эътидоли шабу рӯз дар тирамоҳ ҷашн мегирифтанд. 2. тирамоҳ, поиз, хазон, хазонрез, баргрезон.

МЕҲРГОНӢ مهرگانی 1. *кит. мансуб ба* **меҳргон**. 2. *мус.* номи яке аз оҳангҳои мусиқӣ.

МЕҲРГУСИЛ مهرگسیل *кит.* 1. шиканандаи ҳусни офтоб; *киноя аз* хушруй. 2. меҳршикан, тарки муҳаббат кардан, қатъи муҳаббат кардан.

МЕҲРДАВЛАТ مهردولت *кит.* он ки давлаташ монанди офтоб дар дурахшонӣ ва авҷу равнақ аст.

МЕҲРӢ I مهری *мансуб ба* **меҳр** 1; офтобӣ, хуршедӣ.

МЕҲРӢ II مهری *бот.* як навъи гиёҳи даштӣ, ки гули он заҳрдор аст.

МЕҲРКОР مهرکار *кит.* бомуҳаббат, меҳрубон.

МЕҲРМОҲ مهرماه *ниг.* **меҳр** 3.

МЕҲРНОМА مهرنامه номаи меҳру муҳаббат, номаи садоқат, номаи ишқу вафо.

МЕҲРОБ I *а.* محراب тоқи даруни масҷид, ки ба тарафи қибла нигоҳ мекунад; ҷои истодани имом дар намози ҷамоа.

МЕҲРОБ II مهراب номи подшоҳи Кобул, ки падари модари Рустам–қаҳрамони «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ буд.

МЕҲРОМЕЗ مهرآمیز аз рӯи меҳрубонӣ; меҳрубонона, пурмеҳру муҳаббат.

МЕҲРОФАРИН مهرآفرین дорои меҳру муҳаббати қавӣ, дӯстдоранда.

МЕҲРПАЙВАНД مهرپیوند *нав.* робита ва пайванде, ки дар пояи меҳру муҳаббат бунёд шудааст, дӯстӣ, рафоқат.

МЕҲРПАРВАР مهرپرور 1. парварандаи меҳру муҳаббат; меҳрубон, навозишкор. 2. офтобпарвар.

МЕҲРПАРАСТ مهرپرست *д.* пайрави дини меҳрпарастӣ.

МЕҲРПАРАСТӢ مهرپرستی *д.* яке аз динҳои бостонии халқҳои эронӣ, ки асоси он аз парастиши Офтоб ва рушноӣ иборат буд, митроизм.

МЕҲРСОЗ مهرساز *кит.* офарандаи меҳру муҳаббат, дӯсткор.

МЕҲРСОН مهرسان чун офтоб, монанди хуршед.

МЕҲРУБОН مهربان бомеҳру муҳаббат, пурмуҳаббат, навозишкор, мушфиқ, дӯстдор: **ёри меҳрубон** ёри азиз; **модари меҳрубон**, **фарзанди меҳрубон; меҳрубон будан** мушфиқ будан, ғамхор будан; хушрафтор будан бо касе; **меҳрубон шудан** (**ё гаштан**) а) дӯстдор гаштан; ошиқ шудан; б) мушфиқу ғамхор гаштан; лутф кардан.

МЕҲРУБОНӢ مهربانی меҳру муҳаббат, шафқат, дӯстдорӣ; лутфу марҳамат; **бо меҳрубонӣ** аз рӯи меҳру шафқат, меҳрубонона; **меҳрубонӣ кардан** а) бо меҳру муҳаббат муносибат кардан бо касе; б) илтифот кардан; бахшидан.

МЕҲРУБОНОНА مهربانانه бо меҳру муҳаббат, бо меҳрубонӣ; пур аз меҳру шафқат; дӯстдорона, навозишкорона: **муносибати меҳрубонона**, **суханҳои меҳрубонона**, **табассуми меҳрубонона**, **меҳрубонона нигоҳ кардан**.

МЕҲТАР مهتر 1. бузургтар, калонтар, *муқоб.* **кеҳтар: на ҳар ки ба қомат меҳтар, ба қимат беҳтар** (*зарб.*). 2. одами бузург, бузургвор,

олимақом; сардори қавме ё гурӯҳе. 3. *кҳн.* саис, нигаҳбони аспон.

МЕҲТАРЗОДА مهترزاده *кит.* бузургзода, асилзода.

МЕҲТАРӢ مهتری бузургӣ, сардорӣ, калонӣ.

МЕҲТАРНАЖОД مهترنژاد *кит.* бузургзода, асилнажод, аз нажоди бузургону меҳтарон.

МЕҲТАРОЙИН مهترآئين *кит.* бузургтабъ, олитабиат, дорои оини бузургиву олитаборӣ.

МЕҲТАРПАРАСТ مهترپرست бузургпараст, сардорпараст, калонпараст.

МЕҲҶАМА *а.* محجمه *кит., тиб.* шиша, зарфи ҳаҷҷомӣ, шишаи хунгирӣ.

МЕҲҶАН *а.* محجن қуллоб, шаст, чангак.

МЕШ ميش гӯсфанд, гӯсфанди мода.

МЕШИГАР ميشی گر чармгари чарми гӯсфанд.

МЕШИГӢ ميشيگی *ниг.* **мешӣ** 3.

МЕШӢ ميشی 1. *мансуб ба* **меш**; гӯсфандӣ; **чашм(он)и мешӣ** чашми монанд ба чашми гӯсфанд; чашми сиёҳи моил ба сабз. 2. пӯсти даббоғишудаи меш, чарми гӯсфанд, сафён, тимоҷ. 3. аз чарми меш (гӯсфанд) дӯхташуда ё таҳияшуда, мешигӣ: **суфраи мешӣ**, **шалвори мешӣ**.

МЕШСОР ميشسار *кит.* 1. бо нақши сари гӯсфанд нақшу нигоршуда, ба нақши сари меш ороста. 2. номи яке аз тахтҳои Хусрави Парвиз дар «Шоҳнома».

МЕШЧАШМ ميشچشم он ки чашмони ба чашми гӯсфанд монанд дорад, дорои чашмони мешӣ, бо чашмони гӯсфандӣ.

МЕЪДА *а.* معده *биол.* узви бадани инсон, ҳайвон ва дигар мавҷудоти зинда, ки хӯрок ба он медарояд ва ҳазм мешавад; **вайрон шудани меъда** ҳазм карда натавонистани меъда, касал шудани меъда; **меъда гирифт кардан** ба қабзият гирифтор шудани меъда; **меъдаи худро ором додан** ҳисси ба хӯрок доштаи худро қонеъ кардан, нафси худро ором кардан.

МЕЪЁР *а.* معيار 1. тарозуи зарсанҷ; санги маҳак; асбоб ё олати санҷиши чизе. 2. андоза, ченак, паймона. 3. андоза, наҳв, милок; миқдор, мизон; **меъёри баҳогузорӣ** талаботе, ки дар асоси он баҳо муайян мешавад (*мас., ба дониши талаба); *аз меъёр зиёд** аз ҳадди муайян зиёд; **аз меъёри**… аз андозаи…, назар ба ҳисоби…; **аз меъёр гузаштан** аз ҳад гузаштани чизе; **ба меъёр даровардан** ба ҳадди муайян овардан; меъёр ҷорӣ кардан; ◊ **меъёри забони адабӣ** намуна, анъана ва маҷмӯи талаботи дар нутқи хаттию шифоҳӣ (*новобаста ба ҷои истиқомат ва мансубият ба табақаҳои ҷамъиятии халқе*) эътирофгардидаи тарзи талаффуз ва мавриди истеъмоли калимаю ибораҳо *ва г.*, ки ба ташаккули умумияти забонии миллат замина мегузорад.

МЕЪЁРӢ معياری *мансуб ба* **меъёр**.

МЕЪЗАНА *а.* مئذنه *кит.* маъзана, манораи азонгӯӣ.

МЕЪЗАР *а.* مئزر *кит.* либоси болопӯши чодармонанд; чодар.

МЕЪЛОҚ *а.* معلاق *кит.* чангак, чангаки овеза; чангаки қанораи қассобӣ; *гуфт.* мелоқ.

МЕЪМОР *а.* معمار 1. созандаи иморат, устои бинокор. 2. он ки нақшаи иморатро кашида, сохтмони онро назорат мекунад, мутахассиси лоиҳакашӣ ва иморатсозӣ.

МЕЪМОРӢ معماری 1. *мансуб ба* **меъмор**. 2. кори меъмор, бинокорӣ. 3. санъати лоиҳакашӣ ва иморатсозӣ: **услуби меъморӣ**.

МЕЪРОҶ *а.* معراج 1. он чи ба воситаи он боло мебароянд; нардбон, зинапоя. 2. болоравӣ, болобарой, уруҷ кардан. 3. рафтани Муҳаммади пайғамбар (с) ба осмон ва мулоқӣ шудани ӯ бо Худованд, ки шаби 27-уми моҳи раҷаби соли қамарӣ воқеъ гардидааст ва мусулмонон ин рӯзро ид мекунанд (*иди раҷаб*).

МЕЪҶАР *а.* معجر *кит.* рӯпӯш, чашмбанди занон; сарандоз.

МИҒФАР *а.* مغفر *кҳн., кит.* тоскулоҳ, кулоҳи филизии ҷангӣ, хӯд.

МИДОД *а.* مداد *кит.* 1. сиёҳии хатнависӣ. 2. қалами одӣ.

МИДҲАТ *а.* مدحت *кит.* мадҳ, ситоиш.

МИЁН ميان 1. миёна, васат; *муқоб.* **канор**; байни ҳар чиз; байн, мобайн: **аз миёни** (*одамон гузашта*), **аз миёни** (*китобҳо*); **дар миёни мардум** дар байни омма; **аз миён** а) аз байн; б)

маҷ. аз он вақт (фурсат). 2. камари одам ва ҳайвонот; **миёни борик** камари борик; **миён бастан** *киноя аз* омода шудан (*ба иҷрои коре*); азм кардан; **миён дард накардан** а) дардро ҳис накардан; б) *киноя аз* меҳнат накардан барои ба даст даровардани чизе; **миён хам хӯрдан** а) хамидани миён, дуқат шудани камар; б) даст пеш рафтан ба коре; ◊ **дар ин (он) миён** дар ин фосилаи вақт, дар ин фурсат, дар ин байн; **рӯз дар миён** ба фосилаи як рӯз пас, як рӯз гузаронда; **миёни гап (сухан, сӯҳбат)-ро буридан** сухани касеро қатъ кардан; ба байни сӯҳбати касе даромада худ ба гап сар кардан; **миёни корро шикастан** ба рафти кор монеъ шудан; ба кор зарба задан; **аз миён бардоштан** а) бартараф кардан (*сарҳад ё монеаро*); б) нест кардан, маҳв кардан (касеро); **аз миён рафтан** а) барҳам хӯрдан, нест шудан; б) мурдан; **ба миён гирифтан** миёнагир кардан; иҳота кардан касеро; **ба миён гузоштан** масъала бардоштан, матраҳ кардан, мавриди муҳокима қарор додан; **ба миён овардан** а) *тарзи бавоситаи* **ба миён омадан**; ба вуҷуд овардан; б) *ниг.* **ба миён гузоштан**; **ба миён омадан**; а) бардошта шудан, матраҳ шудан(*-и масъалае*); б) ба вуҷуд омадан, ба дунё омадан; в) воқеъ шудан, рӯй додан; **ба миёни гап даромадан** сухани касеро қатъ карда, худ ба гап сар кардан; **дар миён набудан** мавҷуд набудан.

МИЁНА میانه 1. байн, мобайн, миён; **дар миёнаи** *чизе* **мондан** дар байни ду чиз (*қувва ва г.*) воқеъ шудан; аз ду ё ҳар тараф фаро гирифта шудан. 2. *маҷ.* алоқа, робита; **миёна(-и ду кас) вайрон шудан** қатъ ё халадор шудани алоқа дар байни ду шахс, бад шудани робита; 3. воқеъ дар байни ду нуқта ё хат, дар дурии (тахминан) баробар аз канорҳо ҷойдошта: **дар миёнаи роҳ**; мобайнӣ, дар васат воқеъшуда (*аз рӯи калонию хурдӣ, синну сол ва г.*): **ангушти миёна, зани миёна, писари миёна**. 4. замони аз аввалу охири воҳиди вақт ё ҷараёни коре мусовӣ воқеъгардида: **дар миёнаи зимистон, дар миёнаи моҳи август, дар миёнаи таҳсил; дар миёнаҳои**… дар ҳудуди…; тахминан. 5. дар ҳадди эътидол (*на дарозу на кӯтоҳ, на гарму на сард, на хубу на бад…*): **қади аз миёна баландтар**; **баҳои миёна** баҳои «3», ки дар санҷиши панҷхолии дониши талабагон баҳои қаноатбахш ҳисобида мешавад; **мактаби миёна** таълимгоҳ дар сохтори маориф, ки саводу маълумоти умумии аз ибтидоӣ боло ва аз олӣ поин медиҳад; **хати миёна** хати на хубу на бад; **ҳисоби миёна** ҳисобе, ки на ҳадди аксар ва на ақал, балки ҳадди васат ба эътибор гирифта шудааст; **аз миёнаи**… аз байни…; аз даруни…, аз ҷумлаи…; **дар миёнаи**… а) дар байни…, мобайни…; **дар миёнаи мардум;** б) дар даруни…: **дар миёнаи ин ҳама дуду ғубор, дар миёнаи лою хоку чанг**; ◊ **асрҳои миёна** фосилаи байни асрҳои V-XVII дар таърихи олам, ки ба давраи феодализм рост меояд; **аз миёна** а) аз он вақт; аз миён; дар фосилаи вақт; б) дар ниҳоят; дар натиҷа; **дар миёна** дар натиҷа; **дар ин миёна** *ниг.* **миён (дар ин (он) миён)**; **миёнаи кореро буридан** давоми кореро қатъ кардан; ба қатъи коре сабаб шудан; **аз миёна рафтан** *ниг.* **миён (аз миён рафтан)**; **ба миёна даромадан** а) ба муомилаю ҷанҷоли ду шахс ҳамроҳ шудан, мудохила кардан (*одатан бо мақсади маслиҳату машварат*); б) восита шудан, миёнҷӣ шудан; **дар миёна будан** мавҷуд будан, вуҷуд доштан; *муқоб.* **дар миён набудан**.

МИЁНАБУР مینه‌بر *ниг.* **миёнбур**.

МИЁНАВАЗН میانه‌وزن *варз.* дорои вазни на сабуку на гарон: **гӯштингири миёнавазн**.

МИЁНАГИР میانه‌گیر **:миёнагир кардан** касеро дар миён гирифта ба коре маҷбур кардан, ба ӯ насиҳат кардан, ӯро сарзаниш кардан…

МИЁНАГӢ میانگی воқеъ дар байн, мобайнӣ.

МИЁНАГӮШТ میانه‌گوشت одами на фарбеҳу на лоғар.

МИЁНАДАРО میانه‌درا *ниг.* **миёнрав**.

МИЁНАДАҲЛЕЗ میانه‌دهلیز даҳлези мобайни ду хона.

МИЁНАДЕВОР میانه‌دیوار девори як хона ё ҷои дигарро ба ду қисм ҷудокунанда, девори воқеъ дар байни ду ҳавлӣ *ва г.*

МИЁНАҚАД میانه‌قد он ки қоматаш на баланду на паст бошад.

МИЁНАМУДДАТ میانه‌مدت *нав.* фосилаи замони на каму на зиёд; **барномаи миёнамуддат** барномае, ки аз ҷиҳати фарогирии вақт дар байни барномаи кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат воқеъ аст.

МИЁНАМӮҲЛАТ میانه‌مهلت *нав., ниг.* **миёнамуддат**.

МИЁНАПАРВОЗ میانه‌پرواز *нав.* ба масофаи на дуру на наздик парвозкунанда, парвоз ба фосилаи миёна: **мушакҳои миёнапарвоз**.

МИЁНАРАВ میانه‌رو 1. он ки байни ду кас ё ду гурӯҳи бо ҳам носозгор рафтуо карда ба созиши онҳо мекӯшад, восита, миёнҷӣ. 2. миёнҷӣ дар байни харидору фурӯшанда ё дар (алоқаҳои) миёни мардону занони сабукпо.

МИЁНАРАВАК میانه‌روک *гуфт*, миёнрав, восита, далла.

МИЁНАРАВӢ میانه‌روی миёнҷигарӣ, восита шудан; **миёнаравӣ кардан** ба миёна даромадан, восита шудан, миёнҷигарӣ кардан.

МИЁНАСОЛ میانه‌سال *ниг.* **миёнсол**.

МИЁНАУМР میانه‌عمر *ниг.* **миёнсол**.

МИЁНАҲОЛ میانه‌حال на доро ва на камбағал; он ки ба табақаи байни дорою камбизоат мансуб аст; **бойи миёнаҳол** бойи на чандон давлатманд; **деҳқони миёнаҳол** деҳқони яккахоҷагӣ, ки дар заминаш бо қувваи худ, бе кор фармудани муздур кор мекунад ва аз ҷиҳати бизоат байни деҳқони доро ва деҳқони камбағал меистад.

МИЁНАҲОЛОНА میانه‌حالانه 1. ба монанди миёнаҳолон, мисли миёнаҳолон: **миёнаҳолона зиндагонӣ кардан; зиёфати миёнаҳолона** зиёфати на чандон калон.

МИЁНАҶО(Й) میانه‌جا(ی) нуқтаи мобайнии чизе ё ҷое; мобайн: **миёнаҷои давра, миёнаҷои дарё, миёнаҷои деҳа, миёнаҷои майдон, миёнаҷои роҳ, миёнаҷои хона (ҳавлӣ); дар миёнаҷои**… дар миёнаи…, дар мобайни…, дар васати…

МИЁНБАНД میان‌بند он чи бо он миёнро мебанданд (*аз қабили* рӯймоли миён, камарбанди миён).

МИЁНБАНДӢ میان‌بندی 1. бастани миён, камарро бастан бо чизе; **рӯймоли миёнбандӣ** рӯймол барои ба камар бастан. 2. *таър.* маросими рухсат додани устои пешавар барои кори мустақилона ба шогирди худ; **зиёфати миёнбандӣ** зиёфате, ки ба муносибати маросими миёнбандӣ шогирди ҳунарёдгирифта барпо менамуд.

МИЁНБАСТ میان‌بست суфае дар миёнаи хона барои нишаст ё чизмонӣ.

МИЁНБУР//МИЁНАБУР میان‌بر//میانه‌بر **миёнбур кардан** роҳи каҷу килебро монда рост рафтан, бо роҳи кӯтоҳтарин рафтан.

МИЁНҒУ میان‌غو *лаҳҷ.* он ки миёни ӯ дард мекунад; **миёнғу шудан** дарди миён шудан.

МИЁНДАРД میان‌درد 1. дарди миён, бемории камар. 2. гирифтори дарди миён, мубтало ба дарди камар.

МИЁНДАРӢ میان‌دری 1. тахтаи миёнаи тиреза ё дар. 2. *нашр.* фосила (*ҷойҳои холии мобайни сутуни рӯзнома ва маҷалла*).

МИЁНДАШТӢ میان‌دشتی мобайни дашт, миёнаи дашт.

МИЁНДОРӢ میان‌داری : **миёндорӣ кардан** *кит.* изҳори тафохур кардан, сарфарозӣ ва мумтозӣ намудан.

МИЁНКОЛӢ میان‌کالی 1. *мансуб ба* **Миёнкол** – водии байни Самарқанд ва Бухоро; **биринҷи миёнколӣ** биринҷе, ки дар заминҳои Миёнкол мегиранд ва навъи оббардор ҳисоб мешавад. 2. бошандаи Миёнкол.

МИЁНСАРОЙ میان‌سرای роҳрави калони болопӯшида аз дарвоза то рӯи ҳавлии биноҳои калон ва саройҳо; даромадгоҳи болопӯшидаи ҳавлиҳои калон.

МИЁНСОЛ میان‌سال он ки синнаш байни 30 ва 50 аст, он ки на пир асту на ҷавон, каҳл.

МИЁНСОЛӢ//МИЁНАСОЛӢ میان‌سالی//میانه‌سالی 1. миёнасол будан. 2. дар миёнаи тобистон мепухтагӣ, меваи на пешпазу на дерпаз: **тарбузу харбузаҳои миёнсолӣ**.

МИЁНСӮРОХ میان‌سوراخ он чи дар мобайн сӯрох дорад, миёншикоф.

МИЁНТИҲӢ میان‌تهی *ниг.* **миёнхолӣ**.

МИЁНХОЛӢ میان‌خالی дарунхолӣ, ковок.

МИЁНҶИГАРӢ میان‌جگری восита шудан байни ду кас барои рафъи ихтилофе, васотат.

МИЁНҶӢ میانجی воситаи байни ду кас, миёнарав.

МИЁНҶО(Й) میانجا(ی) *ниг.* **миёнаҷо**(й).

МИЁНҶУДО میان‌جدا ба ду қисм ҷудокарда, аз

мобайн ба ду қисми баробар ҷудо шуда; **пули миёнҷудо** пуле, ки аз миён ба ду тараф ҷудо карда шудааст ва дар мавридҳои зарурӣ бардошта мешавад.

МИЁНШИКАН میانشکن *мач.* кори сахт, кори камаршикан: **меҳнати миёншикан** меҳнати сахти тоқатфарсо.

МИЁНШИКОФ میانشکاف 1. *ниг.* **миёнсӯрох**. 2. *боф.* алочае, ки байни раххояш як рахи борики дуранг дорад.

МИЖА مژه мӯи канори пилки чашм; **мижа задан** беихтиёрона ва зуд-зуд мижаҳоро ба ҳам бастан ва кушодан (*аз тарс, ҳайрат ва г.*); **мижа назада** а) чашм напӯшида; нахобида; бедор; б) *киноя аз* чашм наканда; зеҳн монда, бо диққат: **мижа назада нигоҳ кардан, мижа назада чашм дӯхтан; мижа ба мижа назадан** хоб накардан; хоб набурдан; бедор будан; ◊ **дар як мижа задан** дар як лаҳза, дар як дам; дарҳол; **мижа таҳ кардан** каме хобидан; **мижа хам накардан** а) ҳеҷ нахобидан, мижа таҳ накардан; б) натарсидан; парво накардан: **мижа хам нахӯрдан** а) тарсе ба дил роҳ надодан, натарсидан; б) парво накардан; эътибор надодан.

МИЖАЗАНӢ مژهزنی *исми амал аз* **мижа задан**; **дар як мижазанӣ** дар як мижа задан; як лаҳза, дарҳол.

МИЖГОН مژگان *ҷ.* **мижа** (*ба шакли танҳо ҳам кор мефармоянд*): **мижгон(ҳо)и дарози ҷоншикор, мижгони сиёҳ**; *ба тариқи истиора*; **новаки мижгон, тири мижгон, ханҷари мижгон, захмии мижгон шудан**.

МИЖГОНДАРОЗ مژگاندراز дорои мижгонҳои дароз (*сурати зебоӣ*), он ки мижгонҳояш дароз-дароз аст (*яке аз сифатҳои зебоӣ*).

МИЗ میز тахтаи ба чор пояи дароз устувор, чун як ҷузъи мебел, ки рӯи он чиз мегузоранд, хӯрок мехӯранд ва хат менависанд: **мизи гирд, мизи дарозрӯя, мизи корӣ, мизи мудаввар, мизи хатнависӣ, мизи хӯрокхӯрӣ, ба сари миз даъват кардан, дар паси миз нишастан, дар сари миз нишастан, сӯҳбат дар гирди мизи мудаввар** *киноя аз* сӯҳбат дар вазъияти баробарҳуқуқии комили иштироккунандагон.

МИЗАЛЛА *а.* مظلّه *кит.* соябон, чатр.

МИЗАЛЛАДОР مظلّهدار *кит.* соябондор, чатрдор.

МИЗБОН میزبان соҳиби дастархон, меҳмондор, *муқоб.* **меҳмон**.

МИЗБОНӢ میزبانی дар хизмати меҳмон будан, меҳмондорӣ.

МИЗМОР I مزمار *кит., мус.* най.

МИЗМОР II *а.* مضمار *кит.* майдони аспдавонӣ, ҷои пойга, аспрес.

МИЗОБ میزآب *кит.* обмӯрӣ, қубур, ғулба, лӯла.

МИЗОН *а.* میزان 1. тарозу. 2. миқдор, андоза, меъёр; **ба як мизон** ба як андоза; ба як қарор, як зайл; **аз мизон берун//зи мизон бурун** аз ҳад зиёд, беандоза. 3. *нуҷ.* номи арабии бурҷи ҳафтум аз дувоздаҳ бурҷи фалакӣ, моҳи ҳафтуми солшумории ҳиҷрии шамсӣ, ки дар форсӣ «меҳр» ном дорад ва он ба моҳҳои сентябр-октябр рост меояд.

МИЗОҶ I *а.* مزاج 1. сиришт, табиат, ниҳод. 2. ҳолат, аҳвол, вазъи табиии бадан. 3. хусусияти ботинии табиии одам (*дар тибби қадим мизоҷ чоргона аст: балғамӣ, дамавӣ, сафроӣ ва савдоӣ*): **мизоҷи гарм ва сард**.

МИЗОҶ II *а.* مزاج *гуфт.* он ки аз хизмати ҷое ё касе мунтазам истифода мебарад, муштарӣ; харидор (муштарӣ)-и доимӣ, фармоишгари доимӣ.

МИЗОҶДОН مزاجدان шиносандаи мизоҷҳо, донандаи табиату мизоҷи одамон.

МИЗРОБ *а.* مضراب *мус.* олати майдаи чӯбӣ ё устухонӣ, ки бо он асбобҳои ториро (*аз қабили* рубобу танбӯр) менавозанд, нохунак, захма; **ба мизроб омадан** ҷӯр шудани соз ба оҳанге.

МИЗРОҚ *а.* مزراق найза, найзаи хурд.

МИЗЧА میزچه мизи хурд.

МИЙЯ میه *гуфт.* майна, мағзи сар; **мийя об кардан** *ниг.* **майна об кардан**.

МИКНОС *а.* مکناس *кит.* ҷорӯб.

МИКОЛОГИЯ *ю.* میکالاگیه бахши илми ботаника ки замбӯруғҳоро меомӯзад.

МИКРОАВТОБУС *ю.* میکرااوتابوس автобуси хурд.

МИКРОАНОСИР میکراعناصر 1. хурдтарин унсурҳо дар таркиби махлуқот ва мавҷудот. 2. хурдтарин унсурҳои радиотехникӣ.

МИКРОБ *ю.* میکراب хурдтарин организм, ки фақат бо заррабин дида мешавад мумкин ва сабаби пайдоиши беморӣ ё сирояти он аст.

МИКРОБИОЛОГИЯ *ю.* میکرابئالاگیه бахши биология, ки сохт, инкишоф физиология ва дигар хусусиятҳои микроорганизмҳоро меомӯзанд.

МИКРОБИОЛОГӢ میکرابئالاگی *мансуб ба* **микробиология**.

МИКРОБӢ میکرابی *мансуб ба* **микроб**.

МИКРОЗАРРА میکراذره заррахои дорои вазни хеле хурд дар механикаи квантӣ.

МИКРОИҚЛИМ میکراقلیم хусусиятҳои обу ҳавои ба худ хоси маҳалҳои ҷудогона (*дашт, ҷангал, ботлоқзор ва г.*).

МИКРОМАВҶ میکراموج :**оташдони микромавҷ** асбоби барқӣ барои тез пухтани хӯрок.

МИКРОМЕТР *ю.* میکرامتر *тех.* асбоби андозагирии дақиқи андозаҳои хаттӣ.

МИКРОН *ю.* میکران *тех.* воҳиди ҳосилавии дарозист, ки ба миллионяки метр (10^{-6}м.) баробар аст.

МИКРООРГАНИЗМ *ю.* میکراآرگنیزم *биол.* хурдтарин организми ҳайвонӣ ё наботӣ, ки фақат бо заррабин дида мешавад.

МИКРОСКОП *ю.* میکراسکاپ *ниг.* **заррабин**.

МИКРОСКОПӢ میکراسکاپی *мансуб ба* **микроскоп**; он чи фақат бо микроскоп диданаш мумкин аст; хеле майда, ба назар нонамоён.

МИКРОФИЛМ *ю.* میکرافیلم акси хеле хурд гирифташудаи дастнавис, китоб *ва г.* дар навори филм.

МИКРОФОН *ю.* میکرافان асбобе, ки лаппишҳои садоиро ба барқӣ табдил дода ба масофаи дур нақл мекунад; **микрофони озод** *маҷ.* микрофони дар байни толори маҷлис гузошташуда ё ноогоҳона ба касе пешниҳодшуда, ки он шахс метавонад ба воситаи он озодона изҳори ақида кунад.

МИҚВАД *а.* مقود *кит.* 1. расан, арғамчин, каманд, ки аспу маркабро ба он баста мекашанд. 2. ҷилав, афсор.

МИҚДОР مقدار 1. шумор, адад, теъдод. 2. андоза, андозаи муайяни чизе; **миқдоре** як миқдор; қадре, андаке; **ба миқдор** миқдоран, аз рӯи миқдор, **ба миқдори**… ба қадри… **ин миқдор** ин қадар; **чи миқдор** чи қадар, то чи андоза; **як миқдор** як қадар, қадре: андаке; **миқдор надоштан** бемиқдор будан, зиёду бешумор будан; **аз пайи миқдор давидан** дунболи зиёд кардани миқдор шудан; барои зиёд кардани андозаи чизе кӯшидан.

МИҚДОРАН *а.* مقداراً аз ҷиҳати миқдор, аз рӯи шумор.

МИҚДОРӢ مقداری *мансуб ба* **миқдор**: **тағйироти миқдорӣ**; **шумораи миқдорӣ** *грам.* шуморае, ки дар вақти шумур миқдори муайяни чизи ҳамҷинсро ифода мекунад.

МИҚЁС *а.* مقیاس 1. андоза, ҳаҷм; вусъат. 2. нисбати масофаи нуқтаҳо дар нақша, харита ва ғ. бар масофаи ҳақиқии онҳо (мас., дар харитаи ҷуғрофӣ чанд маротиба кам карда нишон додани фосилаи аслии маҳалле); дар миқёси… дар сатҳи…: дар миқёси байналхалқӣ, дар миқёси ҷумҳурӣ, шаҳр ва ғ.

МИҚНАА//МИҚНАЪ//МИҚНОЪ *а.* مقنعه//مقنع//مقناع *кит.*чодири занон, сарандоз, саргирак.

МИҚНОТИС *ю.* مقناطس магнит, оҳанрабо.

МИҚНОТИСӢ مقناطسی *мансуб ба* **миқнотис**, магнитӣ, оҳанрабоӣ.

МИҚНОЪ مقناع *ниг.* **миқнаа**.

МИҚОТ *а.* میقات *кит.* 1. вақти аз рӯи ваъда муайян шуда; вақти кор. 2. ҷои аз рӯи ваъда муайян шуда, ваъдагоҳ. 3. *д.* мувофиқи эътиқоди исроилиён вақт ва ҷои ваъда, ки Худо дар он ҷо бо Мӯсо ваҳӣ фиристондааст. 4. *д.* ҷои муайяни эҳромбандии ҳоҷиён дар маросими ҳаҷ.

МИҚРАА *а.* مقرعه *кит.* тозиёна, дарра, қамчин.

МИҚРОЗ *а.* مقراض қайчӣ, дукорда.

МИҚРОЗА *а.* مقراضه *кҳн.* навъе аз пайкони (тири) душоха.

МИҚТАЪ *а.* مقطع *кит.* олати буранда (*ҳамчун корд, қайчӣ*).

МИЛ I *а.* میل 1. ҷӯбчаи нӯгборик барои сурма

кашидан ба чашм, сурмачӯб, милачӯб. 2. сихи филизӣ, сихи лӯлашакли дароз: **мили ароба** меҳваре, ки дар ду тарафаш чарх шинонда шудааст; **мили соат** ақрабакҳои соат, ки соат ва дақиқаро нишон медиҳанд. 3. лӯлаи тирбарояндаи олатҳои оташ-фишон: **мили милтиқ, мили таппонча, мили туфанг**; ◊ **мил кашидан** (*ба чашми касе*) *таър.* мили оҳанинро дар оташ тафсонда, ба чашми кас кашида, ӯро нобино кардан; кӯр кардан. 4. *гуфт.* ҷумаки бастукушои қубурҳои обрасонӣ, нӯги лӯлаи оби оташнишонӣ: **мили баки бензин, мили об(-и хунук)**.

МИЛ II *а.* میل воҳиди паймоиши тӯл, ки тақрибан ба чор ҳазор қадам баробар буд: **мили англисӣ** (*1609 метр*), **мили баҳрӣ** (*1852 метр*), **мили ҷуғрофӣ** (*1420 метр*).

МИЛА I میله 1. сутуни начандон дарозе, ки барои аломати масофаи мил ва дигар воҳидҳои паймоиш дар канори роҳҳо мешинонад. 2. *ниг.* **мил** I, 3.

МИЛА II میله *гуфт.* дастаи мӯйҳои майда бофташудаи сари занону духтарон, мила.

МИЛАЛ *а.* ملل *ҷ.* **миллат**; **Созмони Милали Муттаҳид** *ниг.* **созмон**.

МИЛВОҲ *а.* ملواح *кит.* парандае, ки вақти шикор барои фиреб дода овардани мурғони дигар ба дом баста мемонанд, пойдом.

МИЛДАРОЗ میلدراز *ниг.* **дарозмил**: **тӯпи милдароз**.

МИЛИСА *лот.* ملیسه *гуфт.* милитсия.

МИЛИСАХОНА ملیسه‌خانه *гуфт.* идораи милитсия; шӯъбаи милитсия.

МИЛИТАРИЗАТСИЯ *лот.* میلیتریزتسیه *с.* ҳарбӣ кардани тамоми соҳаҳои ҳаёти иқтисодӣ, сиёсӣ ва ҷамъиятии мамлакат ба мақсади тайёрӣ ба ҷангҳои ғоратгарона ва бурдани чунин ҷангҳо.

МИЛИТАРИЗМ *фр.* میلیتریزم сиёсати иртиҷоии давлатҳо, ки ба зиёд кардани қувваҳои ҳарбӣ ва тайёрӣ ба ҷанг нигаронида шудааст (*одатан бо мақсади истилогарӣ*).

МИЛИТАРИСТӢ میلیتریستی *мансуб ба* **милитаризм**; ҷангҷӯӣ.

МИЛИТСИОНЕР *лот.* ملیتسئانیر он ки дар идораи милитсия кор мекунад, корманди милитсия.

МИЛИТСИЯ *лот.* ملیتسیه 1. муассисаи маъмурӣ барои муҳофизати тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини бехатарии шаҳрвандон ва молу мулки онон: **шӯъбаи милитсия**. 2. умуман шахси мансуб ба ин муассиса.

МИЛК I *а.* ملک *ниг.* **мулк**.

МИЛК II ملک канори чизе; решагоҳ ва буни чизе; **милки дандон** гӯшти буни дандонҳо, ки решаи дандонро нигоҳ медорад; **милки нохун** сафедии буни нохун; **милки чашм** канори пилки чашм, ки мижгон он ҷо баромадааст.

МИЛКАК ملکک *тиб.* бемории пӯст, ки дар гирди нохуни ангушт пайдо мешавад.

МИЛКДОР I ملکدار *ниг.* **мулкдор**.

МИЛКДОР II ملکدار дорои милк, канорадор, дорои бун.

МИЛЛАТ *а.* ملت 1. *кӯҳ.* дин, мазҳаб. 2. *с.* умумияти таърихан ба ҳам омадаи мустаҳками одамон, ки дар заминаи умумияти забон, марзу бум, ҳаёти иқтисодӣ ва сохти равонии онҳо фароҳам омадааст: **баробарҳуқуқии миллатҳо, намояндагони миллатҳои гуногун**.

МИЛЛАТГАРО ملت‌گرا *с.* пайрави мафкура ва сиёсати миллатгароӣ, миллатчӣ.

МИЛЛАТГАРОӢ ملت‌گرایی мафкура ва сиёсати иртиҷоӣ дар муносибат ба миллатҳои дигар ва имтиёзноку бартар шумо_ридани миллати худ аз миллатҳои дигар.

МИЛЛАТПАРАСТ ملت‌پرست дӯстдори миллати худ.

МИЛЛАТПАРАСТӢ ملت‌پرستی миллатпараст будан, миллати худро дӯст доштан.

МИЛЛАТЧИГӢ ملت‌چیگی *ниг.* **миллатгароӣ**.

МИЛЛАТЧӢ ملت‌چی *ниг.* **миллатгаро**.

МИЛЛИАРД *фр.* میلّیئرد ҳазор миллион, 1 000 000 000.

МИЛЛИАРДЕР *фр.* میلّیئردیر соҳиби миллиард ва беш аз он пули роиҷи кишвараш; сармоядори калон ва хеле давлатманд.

МИЛЛИГРАММ *лот.* میلیگرم воҳиди ченаки вазн, ки аз ҳазор як ҳиссаи граммро ташкил медиҳад.

МИЛЛИМЕТР *лот.* میلیمتر воҳиди андозагирии дарозӣ, ки ба аз ҳазор як ҳиссаи метр баро-

бар аст.

МИЛЛИМЕТРӢ میلیمتری *мансуб ба* **миллиметр**.

МИЛЛИОН *фр.* میلیئان 1. ҳазор бор ҳазор, 1 000 000. 2. адади бисёр зиёд; **миллион-милион** миллионҳо; ниҳоят бисёр; хеле зиёд; бешумор: **миллион-миллион одам иштирок кард**.

МИЛЛИОНЕР *фр.* میلیئانر 1. он ки сарваташ ба як миллион мерасад. 2. *маҷ.* хеле сарватманд.

МИЛЛИШАКЛ ملی‌شکل он чи шаклан миллӣ бошад; **маданияти миллишакл** маданияти шаклан миллӣ.

МИЛЛИЯТ *а.* ملیت 1. мансуб будан ба ягон миллат ва халқ; сифат ва хислатҳои хос ба як миллат. 2. миллат.

МИЛЛӢ ملّی *мансуб ба* **миллат**; ҳар чизи марбут ба миллат: **масъалаи миллӣ**, **сиёсати миллӣ**, **гӯштини миллӣ**, **даромади миллӣ, бонки миллӣ**, **либоси миллӣ**, **мактаби миллӣ**, **рӯҳи миллӣ, тақсимоти ҳудуди миллӣ**, **ташкили ҳукумати миллӣ**, **миллӣ кардан//миллӣ кунонидан**: аз моликияти хусусӣ ба моликияти давлатӣ гузаронидани муассисаҳои калони саноатӣ, замин ва умуман ягон соҳаи хоҷагии халқ.

МИЛМИЛАК ململک *гуфт.* милт-милткунанда; **чароғаки милмилак** чароғаки сиёҳи пилтасӯз.

МИЛОВ میلاو *кит.*, *кҳн.* шогирд.

МИЛОВИЯ میلاویه *кит.* пуле, ки ба шогирд медоданд, шогирдона, ҳаққи хидмати шогирд.

МИЛОД *а.* میلاد *ниг.* **мелод**.

МИЛОДӢ میلادی *ниг.* **мелодӣ**.

МИЛОК *а.* ملاک *кит.* 1. қисми асосии чизе, мояи асосии чизе, асли чизе. 2. меъёр, маҳак.

МИЛТАС//МИЛТОС ملتس//ملتاس *ниг.* **милт-милт**; **милтос задан** милт-милт кардан; лип-лип дар гирифтан; ◊ **милтас задани чашм** сахт ҳарисона нигоҳ кардани касе ба чизе.

МИЛТИҚ ملتق силоҳи дастии оташфишонӣ бо милаи дароз, туфанг: **милтиқи панҷтира, милтиқи пилтагӣ, қундоқи милтиқ, сарнайзаи милтиқ, милтиқро сарозер овехтан, милтиқро ба пеши рӯи худ бардоштан, ба милтиқ тир ҷой додан, милтиқ дар даст омадан; милтиқи даҳанпур** милтиқи қадимае, ки тир аз даҳани милаш ҷо карда мешуд; **милтиқи думила** милтиқи шикорӣ, ки ду милаи пайваст дорад.

МИЛТИҚАНДОЗӢ ملتق‌اندازی тарзи тирпарронӣ аз милтиқ, тариқи тирандозӣ аз милтиқ.

МИЛТИҚДОР ملتق‌دار он ки бо милтиқ ё туфанг мусаллаҳ аст, шахси мусаллаҳ бо милтиқ, туфангдор.

МИЛТИҚНОК ملتق‌ناک *ниг.* **милтиқдор**.

МИЛТИҚПАРРОНӢ ملتیق‌پرّانی *ниг.* **милтиқандозӣ**; тир холӣ кардан аз милтиқ; тирхоликунии дутарафа аз милтиқ.

МИЛТИҚСОЗ ملتق‌ساز устои созандаи милтиқ, туфангсоз.

МИЛТИҚСОЗӢ ملتق‌سازی касбу кори милтиқсоз.

МИЛТИРАС//МИЛТИРОС ملترس//ملتراس *ниг.* **милт-милт**; **милтирос задан** лип-лип карда сӯхтан, гоҳ-гоҳ пайдо шудани нур ва рӯшноӣ.

МИЛТ-МИЛТ ملت‌ملت *калимаи тасвирӣ* лип-лип, **милт-милт сӯхтан** заиф ва камнур сӯхтан(-и чароғи сиёҳ); **милт-милт мижа задан** базӯр ва гоҳ-гоҳ мижаро бастану кушодан.

МИЛТ-МИЛТКУНОН ملت‌ملتکنان *феъли ҳол аз* **милт-милт кардан**; лип-липкунон.

МИЛЧӮБ میل‌چوب *ниг.* **мил** I, 1.

МИЛҲ *а.* ملح *кит.* намак.

МИМ میم номи ҳарфи бисту ҳаштуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ (م) ки дар хати ҳозира ба ҳарфи «м» ифода карда мешавад ва дар ҳисоби ҷумалу абҷад қимати ададиаш ба 40 баробар аст; ◊ **лому мим нагуфтан** ҳеҷ нагуфтан, эътироз накардан, хомӯш истодан.

МИМОЗА *ю.* میمازه *бот.* навъи растании минтақаи ҳора, ки дар шакли гиёҳҳои бисёрсола, бутта ва дарахт вомехӯрад ва барги баъзе намудҳои он ба сӯи рӯшноӣ ва гармӣ рӯ меоварад.

МИН *а.* من *кит. пешоянд* ба маънои «аз»; *дар калимаҳои мураккаб, ибора ва ҷумлаҳои арабӣ меоянд*: **минҷумла** аз ҷумла; **минбаъд** баъд аз ин; **минҳайси** аз ҷиҳати…

МИНА *фр.* مینه *ҳ.* гулӯлаи таркандаи махсус, ки одатан дар зери хок ё об пинҳон карда мешавад ва бо расише метаркад: **минаи зериобӣ, минаи зиддитанкӣ, мина гузоштан, мина таркидан**.

МИНААНДОЗ مینه‌انداز *ҳ.* 1. тӯп ва аслиҳаи дигар барои партоби минаҳо, миномет; **тӯпи минаандоз**. 2. он ки аз минаандоз нишон мегирад, аскари минаандоз.

МИНААФКАН مینه‌افکن *ҳ.* киштии ҷангӣ барои бо торпедаҳо зада нобуд кардани душман: **киштии минаафкан**.

МИНАГУЗОР مینه‌گذار *ҳ.* аскар ё мутасаддии гузоштани минаҳо барои дар мавқеаш нобуд кардани душман ё барои гирифтани пеши роҳи ҳуҷуми он; **киштии минагузор** киштие, ки минаҳои зериобӣ мегузорад.

МИНАГУЗОРӢ مینه‌گذاری *исми амал аз* **мина гузоштан**.

МИНАССА *а.* منصّه *кит.* 1. ҷои зуҳур ва намоён шудани чизе; **минассаи зуҳур** маҳалли зуҳур, маъраз, мазҳар. 2. тахт ё курсӣ, ки арӯсро ороста, болои он шинонда, ба домод ва дигарон нишон медиҳанд.

МИНАҶӮЯК مینه‌جویک *ҳ.* асбоб барои дарёфтан ва кашф кардани минаҳои зери обу хок гузоштаи душман.

МИНБАР *а.* منبر ҷойгоҳи баланд барои суханронӣ ё ваъзгӯӣ: **минбари анҷуман, минбари ваъз, минбари ҷашн, аз минбари баланд нутқ кардан, ба минбар баромадан**.

МИНБАЪД *а.* من‌بعد пас аз ин, баъд аз ин; дар оянда; **минбаъд ҳам** дар оянда ҳам.

МИНБАЪДА من‌بعده баъдина, оянда: он чи дар оянда карда мешавад: **давраҳои минбаъда, кори минбаъда, тараққиёти минбаъда**.

МИНВОЛ *а.* منوال тавр, тарз, тариқ; **ба ин минвол // бад-ин минвол // ба ҳамин минвол** ба ин тарз; ба ҳамин қарор.

МИНГБОШӢ *т.* منگ‌باشی *таър.* унвони ҳарбию маъмурӣ, ки дар Осиёи Миёна (*дар баъзе хониҳо*) ва дар Эрону Хуросон ба сардори ҳазор савораи ҳарбӣ итлоқ мешуд, мири ҳазор.

МИНЕРАЛ *фр.* مینیرل *ниг.* **маъдан**.

МИНЕРАЛӢ مینیرلی *мансуб ба* **минерал;** *ниг.* **маъданӣ**.

МИНЕРАЛОГИЯ *фр.* مینیرلاگیه *ниг.* **маъданшиносӣ**.

МИНИАТЮРА//МИНЁТУР *ит.* مینیئتوره//مینیاتور *санъ.* 1. расмҳои нафису марғуби хурдҳаҷм дар дастнависҳо ва китобҳои қадимӣ. 2. асари бадеии хурдҳаҷм; саҳначаҳои мусиқӣ ё рақсӣ: **театри миниатюра**.

МИНИМУМ *лот.* مینیموم 1. маҷмӯи дониш ва фанҳое, ки барои мутахассиси дараҷадори соҳае шудан омӯхтан ва донистани онҳо ҳатмист: **минимумҳои номзадӣ**. 2. миқдори ниҳоят кам, миқдори камтарин, ҳадди ақал(л), камина.

МИНҚАЛО(Й) منقلا(ی) *кит., т.- м.* фавзи пешоҳанги лашкар.

МИНҚОР *а.* منقار нӯли мурғону парандагон; **минқор задан** нӯл задан.

МИНҚОРГОҲ منقارگاه ҷои нӯлзанӣ, ҷои минқор задан.

МИНҚОШ منقاش анбурча; мӯчинак.

МИННАТ *а.* منت 1. *кит.* некӣ, эҳсон, марҳамат. 2. *кит.* шукр, сипос; **миннат кардан** сипосгузорӣ кардан, миннатдорӣ кардан. 3. некӣ ё эҳсони дар ҳаққи касе кардаи худро ба ёди вай овардан ва ба рӯи вай задани кас: **бе музду миннат** музд нагирифтаву миннат карда; **миннат бардоштан//бори миннат**(*-и касеро*) **кашидан** зиллату хории некии касеро кашидан, барои некии касе худро аз вай қарздор ҳис кардан; **миннат гузоштан (кардан, ниҳодан)** *ба касе* некии дар ҳаққи касе кардаи худро ба вай ёдовар карда, ба гарданаш бор ниҳодан; ◊ **миннат ба ҷонам** бе ҳеҷ гуна миннатгузорӣ, бо ҷону дил (*дар мавриди ягон некӣ кардан ба касе мегӯянд*).

МИННАТБАРДОР منت‌بردار аз касе бо коре муттаҳам шудан, миннати касеро бардоштан.

МИННАТГУЗОРӢ منت‌گذاری *исми амал аз* **миннат гузоштан**; ба касе некие карда, баъд ба мавриду бемаврид онро ба ёди вай овардан.

МИННАТДОР منت‌دار он ки аз некии ба ҳаққи худаш кардаи касе хурсанд ва сипосгузор

аст; **миннатдор будан (шудан)** *аз касе* сипосгузор будан аз касе барои некие, ки кардааст; **миннатдор кардан** *касеро* дар ҳаққи касе некие карда, ӯро мамнун ва сипосгузор намудан.

МИННАТДОРӢ منتداری изҳори хурсандӣ ва сипосгузорӣ аз касе барои некии кардааш, сипосгузорӣ: **бо миннатдории бепоён** (*ё* **зиёд**), **бо ҳисси миннатдорӣ; миннатдорӣ изҳор кардан** (*ё* **намудан**) // **изҳори миннатдорӣ кардан** хурсанд ва сипосгузор будани худро баён кардан барои некиаш ба касе.

МИННАТДОРОНА منتدارانه бо миннатдорӣ; аз рӯи сипосгузорӣ; миннатдор шуда: **нигоҳҳои миннатдорона, табассуми миннатдорона, бо оҳанги миннатдорона, миннатдорона нигаристан**.

МИННАТПАЗИР منتپذیر *ниг.* **миннатдор**; **ба ҷон миннатпазир будан** ниҳоят миннатдор будан, бисёр сипосгузор будан (*изҳори сипоси бепоён*).

МИННАТПАЗИРӢ منتپذیری *ниг.* **миннатдорӣ**.

МИНО I مینا 1. шиша, обгина; шишаи рангин ва нақшин. 2. зарфи шишагӣ; обгина (*барои шароб*). 3. *маҷ.* кабуд, осмонранг; сабзранг; **гули мино** *ниг.* **марворид**; **занбури мино** *кинoя аз* осмони кабуд. 4. моддаи шишагӣ ё чинии ҷилодор, ки барои андудану рӯкашии сафолҳо ва зарфҳо истифода мешуд, сир: **мино кардан**.

МИНО II مینا *кит.* манораи баланди чароғдор, ки барои ба киштиҳо нишон додани роҳи бехатар дар соҳили баҳр месохтанд.

МИНОБОН مینابان посбони мино.

МИНОГАР میناگر он ки ба рӯи чизе сир медавонад, сирдавон.

МИНОГУН میناگون *маҷ.* кабуд, осмонранг; сабзранг: **осмони миногун**.

МИНОӢ مینایی 1. *мансуб ба* **мино**; кабуд, осмониранг; **чархи миноӣ** *кинoя аз* осмони кабуд. 2. миноандуда, сирдор, сирдавонда.

МИНОКОРӢ میناکاری бо мино андудан, сирдавонӣ, сирдиҳӣ: **минокорӣ кардан**.

МИНОМЁТ *р.* میناميات *ниг.* **минаандоз** 1.

МИНОМЁТЧӢ مینامیاتچی *ниг.* **минаандоз** 2.

МИНОР *лот.* مینار *мус.* пардаи мусиқӣ, ки аз сеовозаи хурди ҳузновар иборат аст, *муқоб.* **мажор**.

МИНОРАНГ مینارنگ осмонранг, кабудтоб; **чархи миноранг** осмони кабуд.

МИНОФОМ مینافام *ниг.* **миноранг**.

МИНТАҚА *а.* منطقه 1. камарбанд, миёнбанд. 2. *ҷуғ.* як қисми (қитъаи) дар байни ду хати арз воқеи рӯи Замин, ки аз ҷиҳати иқлим фарқ мекунад: **минтақаи ҷанубӣ, минтақаи шимолӣ**.

МИНТАҚАВӢ منطقهوی *мансуб ба* **минтақа** 2: **вақти минтақавӣ**.

МИНТАҚАТУЛБУРУҶ *а.* منطقةالبروج *нуҷ.* доираест, ки Замин ҳаракати худро дар он анҷом медиҳад ва он ба 12 қисмат (бурҷ) ҷудо мешавад: Ҳамал, Савр, Ҷавзо, Саратон, Асад, Сунбула, Мизон, Ақраб, Қавс, Ҷадй, Далв, Ҳут. Муддати гузаштани замин аз яке ин 12 қисмат(бурҷ) ба як моҳи шамсӣ баробар аст ва ҳар моҳи шамсӣ ба номи ҳамон бурҷ номида мешавад.

МИНУ//МЕНУ مینو *кит.* 1. *д.* олами улвӣ; фалак. 2. биҳишт, ҷаннат. 3. муҷаррад.

МИНФАХ *а.* منفخ *кит.* дами оҳангарӣ.

МИНХАР//МИНХОР*а.* منخر//منخار *кит.* сӯрохи бинӣ.

МИНҲАТ *а.* منحت *кит.* ато, бахшиш.

МИНҲОҶ *а.* منهاج *кит.* роҳи рост ва васеъ, роҳи калон.

МИНЧОҚ//МУНЧОҚ *т.* منچاق *гуфт.* донаҳои гирда ё ба шакли дигари аз шиша ё сангҳои дигар сохташудае, ки ба ришта кашида барои зинат ба гардан меовезанд.

МИНҶАЛ *а.* منجل *кит.* дос; **минҷал задан** даравидан бо дос.

МИНҶУМЛА *а.* منجمله аз ҷумла, аз он ҷумла.

МИНШАФА *а.* منشفه *кит.* сачоқ, дасторе, ки рӯи таомро ба он мепӯшонанд.

МИОД//МЕОД *а.* میعاد *кит.* 1. ҷои ваъда, ваъдагоҳ. 2. вақти ваъда, замони ваъда, мавъид. 3. мулоқот, вохурӣ.

МИОДГОҲ میعادگاه ваъдагоҳ.

МИОКАРД *лот.* میئاکرد *биол.* мушаки дил.

МИОКАРДИТ *лот.* میئاکردیت *тиб.* илтиҳоби мушаки дил.

мир میر *асоси замони ҳозира* аз **мурдан**.

МИР *а.* میر [*кӯтоҳшудаи* **амир**] *таър.* 1. лақаби сайидҳо. 2. ҳокими ягон вилоят (*дар тақсимоти маъмурии аморати Бухоро*). 3. мансаби маъмурию ҳарбӣ дар хониҳои Бухоро, ки чун қоида сардори дастае таъйин мешуд: **мири асас, мири шаб (***ё* **миршаб), мири шикор**. 4. ҳокими шаҳр, раиси шаҳр.

МИРА میره *кҳн.* хоҷа, соҳиб.

МИРВАҲА *а.* مروحه *кит.* бодбезак, бодбезан.

МИРҒАЗАБ میرغضب *таър.* он ки ҷазои аз тарафи амир муайяншударо бо чӯб задан иҷро мекард ё чӯб зада бандиҳоро ба иқрор маҷбур мекард.

МИРЗО میرزا [*кӯтоҳшудаи* **амирзода**] 1. котиби ягон идора, котиб, мунши, дабир. 2. *таър.* лақаби шоҳзодагони сайиднасаб, ки дар охири номашон зикр мешуд (*мас.*, Иброҳим-Мирзо). 3. дар гузашта ба аввали номи одамони хатдор ва хушнавис илова мешуд (*мас.*, Мирзо Абдулвоҳиди Мунзим).

МИРЗОБОШӢ میرزاباشی *таър.* сардори котибон дар аморати Бухоро; раиси мирзохона, *ниг.* **мирзохона**.

МИРЗОДИКАК میرزادکک *гуфт.* бозичаи бачагона, ки агар хобонед, боз худаш мехезад.

МИРЗО(Г)Ӣ میرزایی//میرزاگی котибӣ; вазифа ва амали мирзо.

МИРЗОХОНА میرزاخانه 1. ҷои кори мирзоҳо. 2. *таър.* идораи маъмурият дар тартиботи маъмурии аморати Бухоро.

МИРИМУШОН میرموشان *биол.* ҷонвари хазандаест, калонтар аз муши хонагӣ, рангаш хокистарии зардчатоб, муши хурмо, росу.

МИРИҲАЗОР میرهزار *таър.* сардори дастаи ҳазорнафарии сарбозон дар аморати Бухоро.

МИРИШИКОР میرشکار *ниг.* **миршикор**.

МИРӢ میری 1. *таър.* мансаб ва вазифаи мир. 2. *кҳн.* воҳиди пули майдаи Осиёи Миёна, ки ба чоряки танга баробар буд; **як мирӣ ҳам надоштан** *киноя аз* ҳеҷ пул надоштан.

МИРКАН *а.* مرکن *кит.* тағораи ҷомашӯӣ, лаган.

МИРОБ میراب он ки ба тақсимоти об назорат мекунад; он ки мутасаддии обёрии киштзор аст.

МИРОБӢ میرابی вазифа ва амали мироб.

МИРОН(И)ДАН میراندن//میرانیدن *тарзи бавоситаи* **мурдан**; мурондан, дучори марг гардонидан.

МИРОХУР میرآخور 1. *таър.* маъмур ва мутасаддии аспхона; сардори саисон ва саисхонаҳои давлатӣ (*яке аз мансабҳо дар дарбори амирони Бухоро*). 2. *кҳн.* саис, асп-бон.

МИРРИХ *а.* مریخ *нуҷ.* яке аз сайёраҳои манзумаи Офтоб аст, ки дар осмон равшани сурхранг метобад, Баҳром.

МИРРИХНАБАРД مریخنبرد *кит.* ҷангҷӯй, ҷанговари далер, разманда.

МИРСАНҶАЛӢ//МИРСАНҶАРӢ میرسنجلی//میرسنجری *бот.* навъи зардолуи ширини сершира.

МИРСОД *а.* مرصاد *кит.* 1. ҷои дидбонӣ, дидбонгоҳ. 2. роҳи васеъ, роҳи калон.

МИРСОТ *а.* مرسات *кит.* лангари киштӣ.

МИРУК میروک *кит.* мӯрча, як навъ аз мӯрча, ки бол дорад, мӯрчаи болдор.

МИРФАҚ *а.* مرفق оринҷ.

МИРҶАЛ *а.* مرجل *кит.* деги калони мисин; дег.

МИРШАБ میرشب *таър.* мансаби ҳарбию маъмурӣ ва соҳиби ин мансаб дар шаҳру ноҳияҳои Осиёи Миёна, ки риояи тартиботи муқарраркардаи аморат ва хониҳоро назорат мекард, сардори шабгардҳо; сардори политсия дар аморати Бухоро.

МИРШАБХОНА میرشب‌خانه *таър.* ҷои кори миршаб; бошишгоҳи шабгардҳо; маҳкамаи политсия (*дар тақсимоти маъмурии ҳукумати подшоҳии рус дар Туркистон*).

МИРШИКОР میرشکار *таър.* 1. бонигари ҷонварон ва парандаҳои шикории амирон ва сарватмандон. 2. саис, аспбон.

МИРШИКОРӢ میرشکاری 1. вазифа ва кори миршикор. 2. аспбонӣ, саисӣ; **миршикорӣ кардан** аспбонӣ кардан.

МИРЪОТ *а.* مرآت оина, ойина.

МИС مس унсури химиявист, ки филизи сурхчаранги бисёр сахт буда, дар техника ба кор меравад, аз он зарфҳои гуногун месозанд: **табақи мис, кӯзаи мис; мис барин тафсидан** монанди филизи мис зуд ва ба осонӣ тафсидан; ◊ **миси** *касеро* **баровардан** сирри касеро ошкор кардан; фиребу найранги касеро фош кардан; **миси кор баромадан** сирри касе ошкор шудан.

МИСБОР مسبار *кит.* 1. *тиб.* мили оҳанӣ, ки ба ҷароҳат мехаланд, то чи қадар чуқур будани онро фаҳманд; пилтапахта ё порчаи матоъ, ки ба даруни ҷароҳат мегузоранд. 2. *нав.* асбоб барои таҳқиқи узвҳои дарунӣ ва тоза кардани меъдаи одам, зонд.

МИСБОҲ *а.* مصباح *кит.* 1. чароғ. 2. қадаҳ барои нӯшидани шароби сабӯҳӣ.

МИСВОК *а.* مسواک чӯбҳои хушбӯи лӯндатарошида, ки онро ба ҷои лифи дандоншӯӣ ба дандонҳо молида дандонро пок мекарданд; лифи дандон, дандоншӯяк.

МИСГАР مس‌گر устое, ки аз мис ашёи гуногуни рӯзгор месозад.

МИСГАРӢ مس‌گری 1. касбу кори мисгар; ҳунари аз мис сохтани асбоби рӯзгор, аслиҳа ва ашёи гуногун. 2. растаи мисгарон.

МИСГУДОЗ مس‌گداز он ки мис об мекунад; мисобкунанда.

МИСГУДОЗӢ مس‌گدازی амали мисгудоз; об кардани мис; гудохтани мис.

МИСДОҚ *а.* مصداق касе ё чизе, ки далели сидқи кор ва сухани касе бошад, гувоҳ, исбот, далели ростии сухане; **ба мисдоқи...** *гуфт.* ба монанди..., аз қабили..., мисли...

МИСИН مسین *ниг.* **мисӣ: косаи мисин, офтобаи мисин, тоси мисин**.

МИСИНА مسینه зарфҳо ва асбоби рӯзгори аз мис сохташуда.

МИСИНАКӮБӢ مسینه‌کوبی бо даст ва ба воситаи чизе ба асбоби мисин зада баровардани овози ҷарангос, ки одатҳои хурофӣ буда, дар вақти гирифтани моҳ анҷом дода мешуд.

МИСӢ مسی *мансуб ба* **мис**; аз мис сохташуда, мисин.

МИСКИН *а.* مسکین 1. фақир, бенаво, бечиз, қашшоқ; **мунъиму мискин** дорою камбағал. 2. тамоман аз тобу тавонмонда, нотавон, оҷиз; бечора.

МИСКИНӢ مسکینی 1. фақирӣ, бенавоӣ, қашшоқӣ. 2. нотавонӣ, оҷизӣ; бечорагӣ.

МИСКИННАВОЗӢ مسکین‌نوازی лутфу марҳамат ба бечорагон; мададу ёрӣ ба бенавоён.

МИСКИНХОНА مسکین‌خانه *таър.* хонае, ки дар он барои бечорагону бенавоён хӯрок меоварданд.

МИСКУЛОҲ مس‌کلاه *ниг.* **тоскулоҳ**.

МИСҚАБ *а.* مثقب *кит.* парма.

МИСҚАЛ *а.* مصقل *кит.* асбоби сайқалдиҳӣ.

МИСҚОЛ *а.* مثقال 1. *кҳн.* воҳиди ченаки вазни чизҳои майда, ки асосан ба 4,68 гр. баробар буд; 2. санги тарозу.

МИСҚОЛӢ مثقالی 1. *мансуб ба* **мисқол**; баробари як мисқол. 2. докаи нозуки тунуки аълосифат: **саллаи мисқолӣ**.

МИСЛ *а.* مثل монанд, назир, ҳамто, чун; **мисли пештара** ба монанди собиқ, пештара барин; **ба мисли...** монанди..., назири..., чун; **мислу монанд надоштан//мисл надоштан** беназир будан, ҳамто надоштан; ягона.

МИСМОР *а.* مسمار *кит.* мехи филизӣ; мех; **мисмор кардан** мех зада маҳкам кардан.

МИСОҚ *а.* میثاق *кит.* аҳд, паймон.

МИСОЛ *а.* مثال 1. ҳодисаи ҷудогона ё чизе, ки барои эзоҳ ё исботи фикре шаҳодат дода метавонад ё чун намуна оварда мешавад, қиёс. 2. кор ё рафторе, ки барои тақлид ва такрор намуна шуда метавонад: **мисоли ибрат**. 3. монанд, шабеҳ, назир, мисл. 4. *кит.* фармони подшоҳ, маншур, ҳукм; **мисол додан** фармон додан, амр кардан, **ба мисоли** ба монанди..., мисли..., шабеҳи...; **мисол овардан** аз байни як гурӯҳ ё табақаи ҳамҷинс ва монанд якеро гирифта, барои исботи муддаои худ нишон додан.

МИСОС *а.* مساس *кит.* молидан, судан бо даст.

МИСОҲАТ *а.* مساحت *кит.* андозагирии замин, заминпаймоӣ, танобкашӣ.

МИСОҲАТГАР مساحت‌گر *кит.* андозагари за-

мин, ченкунандаи замин, паймояндаи замин.

МИСР *а.* مصر 1. *кит.* сарҳади байни ду замин. 2. *кҳн.* шаҳр. 3. номи яке аз давлатҳои араб, ки дар Шарқи Наздик воқеъ аст.

МИСРАНГ مسرنگ монанд ба ранги мис.

МИСРАЪ *а.* مصرع 1. *кит.* ҳар табақаи дари дутабақа. 2. *адш.* нисфи як байт, як сатри шеър.

МИСРӢ مصری *мансуб ба* **Миср**; **пахтаи мисрӣ** навъи пахтаи маҳиннах.

МИСРОН مسران милаи ғафси оҳании як нӯгаш паҳн барои зада шикастани чизҳои сахт ва истифода кардан чун фишанг.

МИССИОНЕР *фр.* میسّیانر он ки барои ташвиқи дине (*мас.*, *дини исавӣ*) ё даъват ба он дин ба мамлакатҳои бегона (*мас.*, *ғайриисавӣ*) фиристода мешавад.

МИСТАР *а.* مسطر *кит.* 1. асбоби сатркашии аз коғази ғафси сахт ва риштаи абрешим сохташуда, ки риштаи онро бо сиёҳие ранг карда, рӯи саҳифаи навишташуданӣ гузошта досткаш мекарданд ва дар натиҷа раххои рост рӯи саҳифа нақш мегузошт; хаткаш, ҷадвал. 2. коғази рах-рахест, ки барои болову поин нарафтани сатр дар вақти навиштан дар зери коғаз мегузоштанд.

МИСТИКА میستیکه эътиқоди динии боварӣ ба мӯъҷизаи илоҳӣ ва қувваи фавқуттабиӣ, ирфон.

МИТИНГ *англ.* میتینگ *ниг.* **гирдиҳамоӣ**: **митинги серодам, митинг барпо кардан (гаштан), митинг гузаронидан**.

МИТҚОЛ *а.* متقال *боф.* **хомсуф**.

МИТҚОЛӢ متقالی *мансуб ба* **митқол**; хомсуф будан: **либоси митқолӣ**.

МИТРАД *а.* مطرد *кит.* найзаи хурди шикорӣ.

МИТРАҚА *а.* مطرقه *кит.* болғаи оҳангарону мисгарон, путк, чакуш.

МИТРОН *ю.* مطران *кит.* яке аз унвонҳои олии рӯҳониёни насронии шарқию ғарбӣ (*православӣ ва католикӣ*), митрополит.

МИТРОНА مطرانه *кит.* кулоҳи бошукӯҳи маросимии митрон.

МИТТА متّه кирме, ки дар ғалладона ва орд пайдо шуда, онҳоро нобуд мекунад, ғалламус.

МИТҲАН *а.* مطحن *кит.* осиёб, осиё.

МИТҲАРА *а.* مطهره *кит.* офтоба, обдаста; обдони сафарӣ, зарфи чармини об.

МИФЗОЛ *а.* مفضال *кит.* соҳиби фазлу эҳсон; фозил.

МИФЛОК *а.* مفلاک *кит.* фалокатзада, мафлук, бадбахт.

МИФОЛОГИЯ *ю.* میفالاگیه илми устура, илм оид ба асотир, асотиршиносӣ, устурашиносӣ.

МИФТОҲ *а.* مفتاح 1. *ниг.* **калид**. 2. *збш.* навиштае ба хати дигар барои ҳосил кардани маълумоти бештар оид ба калимаҳо: **мифтоҳи калимаҳои «Фарҳанги забони тоҷикӣ» ба хати арабии тоҷикӣ**.

МИХЛАБ *а.* مخلب *кит.* чанголи мурғони шикорӣ; панҷаи ҳайвоноти даранда.

МИХНАҚА *а.* مخنقه *кит.* тавқ, қилода гарданбанд.

МИХРАҚА *а.* مخرقه *кит.* олати чӯбин барои кафонидани чизе, фона.

МИҲАН *а.* میهن *ҷ.* **меҳнат** (азобҳо, ранҷҳо).

МИҲАФФА *а.* محفه *кит.* каҷоваи одамнишини соябондор; аморӣ, ҳавдаҷ.

МИҶА مجه *ниг.* **мижа**.

МИҶАН(Н) *а.* مجن *кит.* сипар.

МИҶАРРА *а.* مجره *ниг.* **каҳкашон**.

МИҶГОН مجگان *ниг.* **мижгон**.

МИҶИНГ مجینگ *гуфт.* инҷиқ, майдагап: **одами миҷинг**.

МИҶМАР *а.* مجمر зарфе, ки дар он оташ монда, сипанд, уд, мушк ва ҳар хел хушбӯиҳоро дуд мекунанд, бухурдон, удсӯз.

МИҶМОРУҚ مجماروق *гуфт.* 1. пурчин, чиндор, оҷингдор, бурма-бурма (*рӯй ва пӯсти бадан*). 2. иллатӣ, ношуд, нимҷон: **бузғолаи лоғари миҷморук, кампири миҷморуқ**.

МИШКОТ *а.* مشکات *кит.* тоқчаи чароғмонӣ; чароғдон, чароғпоя.

МИШ-МИШ مش مش *гуфт.* 1. пичир-пичир,

зери лаб гап задан, наҷво. 2. гап-гап, овоза, гапҳои беасос.

МИШҶАБ *а.* مشجب *кит.* тори чӯбини либосовезӣ.

МИЯВ-МИЯВ میو میو *калимаи тақлиди* овози гурба, садои гурба.

МО ما *ҷонишини шахси якуми ҷамъ;* дар иборaҳои изофӣ соҳибиятро ифода мекунад; баъзан нависанда ё шахси гӯянда барои ифодаи хоксорӣ чун муродифи «ман» ба кор мебарад; ◊ **мову ман** худбинӣ, худписандӣ.

мо- *а.* ما- *дар аввали калимаҳои сохта ва баъзе таркибҳои арабӣ омада, маънои* «чизе ки», «он чи ки»-ро *ифода мекунад*; **мобақӣ** он чи боқӣ мондааст; **моҳазар** он чи ҳозир аст!, **моҳасал** он чи ҳосил шудааст.

МОБАЙН *а.* مابین 1. байн, миён, байни ду кас ва ё ду чиз. 2. миёна, васат. 3. миёнаҷо, марказ; **дар мобайн** дар миёнаҷо; **аз мобайни..., аз миёни..., аз байни...; дар мобайни** ... а) дар байни..., дар миёнаи..., дар миёнаҷои... б) *киноятан* дар муносибати байни ду кас; ◊ **аз мобайн** аз он вақт, аз он фурсат; **дар ин мобайн** дар ин фосилаи вақт, дар ин фурсат, дар ин миён; **ба мобайн даромадан** *ниг.* **миёна** (*ба миёна даромадан*).

МОБАЙНӢ مابینی воқеъ дар мобайн, васатӣ.

МОВАРО *а.* ماوراء *кит.* он сӯ, он тараф.

МОВАРОУННАҲРӢ ماوراءالنهری *мансуб ба* **Мовароуннаҳр**; зода ва сокини Мовароуннаҳр.

МОВУМАНӢ ماومنی *кит.* манманӣ.

МОВУТ ماوت *аслаш* **моҳут**.

МОҒ I ماغ *ниг.* **қашқалдоқ**.

МОҒ II ماغ *кит.* бухори ғафсу тираи дар рӯи замин паҳншуда, меғ, туман.

МОДА ماده ҷинсе аз инсон, ки фарзанд ба дунё меоварад; ҷонзоте, ки мезояд ё тухм мегузорад, *муқоб.* **нар**; ҷинси занона, ҷинси муаннас.

МОДАБУЗ مادهبز бузи мода.

МОДАГОВ مادهگاو гови мода, гови ширдеҳ: **модагови дӯшоӣ, модагови навзо, модагови нозо**.

МОДАГУРГ مادهگرگ гурги мода.

МОДАНДАР مادندر *кит. шакли кӯтоҳшудаи* **модарандар**.

МОДАР مادر 1. зан нисбат ба фарзанд (он)аш, волида. 2. калимаи муроҷиати эҳтиромона нисбат ба зани калонсол; ум(м), оча: **модари меҳрубон, модари мушфиқ, модари серфарзанд, модари фарзандони ман; модари ӯгай** *ниг.* **модарандар; модар шудан** фарзанд таваллуд кардан, соҳиби бача шудан; ◊ **модари айём//модари даҳр** замона, рӯзгор; **модари зори** *касеро* **нишон додан** ҷазои сазовори касеро додан, очаи зори касеро нишон додан; **модараш ҳоло назоидааст//аз модараш ҳанӯз наруидааст** ҳанӯз вуҷуд надорад, ҳоло ба вуҷуд наомадааст; **ба арвоҳи падару модар бахшидан** аз баҳри чизе гузаштан, чизеро садақа кардан.

МОДАРАК مادرک навдаи ҳосилдеҳи ток ва дигар дарахтони мевадор; *муқоб.* **нарак**.

МОДАРАНДАР مادراندر модари ӯгай.

МОДАРАРӮС مادرعروس модари зан нисбат ба домод, модарзан, хушдоман; ◊ **модарарӯсат нағз медидааст** вақти ба болои хӯрокхӯрӣ омадани касе гуфта мешавад.

МОДАРБАХАТО مادربهخطا *тахқ.* ҳаромзода, ҳаромӣ, валадуззино.

МОДАРБАХАТОӢ مادربهخطایی *тахқ.* 1. ҳаромзодагӣ. 2. фиребгарӣ, қаллобӣ.

МОДАРБЕЗОР مادربیزار он ки модарашро тарк кардааст, нохалаф, фарзанди ноқобил.

МОДАРБУЗУРГ مادربزرگ *кит.* модари модар ё модари падар.

МОДАРВОР مادروار монанди модар, чун модар, модарона.

МОДАРЗАН مادرزن *ниг.* **модарарӯс**.

МОДАРЗОД مادرزاد 1. аз модар таваллудшуда; бо нақсе ё фитрате аз модар таваллуд шудан; **кӯри модарзод** он ки нобино зоида шудааст; **лучи модарзод** тамоман луч, чунон ки аз модар нав зоида шуда бошад. 2. сифат ва хосияте, ки табиатан дар шахс зоҳир мегардад, фитрӣ дар ягон ҷиҳат: **истеъдоди модарзод**.

МОДАРЗОДӢ مادرزادی *мансуб ба* **модарзод**; **бемории модарзодӣ**.

МОДАРӢ مادری 1. *мансуб ба* **модар**; хоси модар: **ғурури модарӣ, ҳиссиёти модарӣ**. 2. модар будан; муносибати модарона: **модарӣ кардан**; ◊ **забони модарӣ** а) забоне, ки инсон аз кӯдакӣ аз модар ва атрофиёнаш ёд мегирад; б) фаннест, ки дар синфҳои ибтидоӣ барои баровардани саводи забонӣ ба талабагон меомӯзонанд.

МОДАРКАЛОН مادرکلان модари падар ё модари модар, момо, бибӣ.

МОДАРМУРДА مادرمرده *кит*. 1. он ки модараш вафот кардааст. 2. *маҷ*. бечора, ба азоби сахте гирифторшуда.

МОДАРОВАРД مادرآورد *кит., ниг*. **модарзод**.

МОДАРОНА مادرانه модарӣ, муносиби модар, модарвор: **меҳри модарона**.

МОДАРСАГ مادرسگ *таҳқ*. дар мавриди асабоният барои паст задан ва таҳқир кардани тарафи муқобил гуфта мешавад.

МОДАРСОЛОРӢ مادرسالاری *ниг*. **модаршоҳӣ**.

МОДАРХОНД(А) مادرخواند(ه) зане, ки ӯро фарзандони ғайр ба ҷои модар қабул мекунанд; зане, ки касе ӯро ба худ модар хондааст.

МОДАРХУДО مادرخدا *д*. унвони Марям-модари Исои Масеҳ (*дар таълимоти динии исавиён*).

МОДАРШАВҲАР مادرشوهر *ниг*. **модаршӯ(й)**.

МОДАРШАҲР مادرشهر *нав., маҷ*. шаҳрҳои бузурги як минтақа ё кишвар, ки дар атрофи худ шаҳрҳои хурд-хурди дигар доранд.

МОДАРШОҲӢ مادرشاهی *таър*. як шакли ҷамъияти ибтидоӣ, ки дар қабила зан ҳукмронӣ мекард, модарсолорӣ.

МОДАРШӮ(Й) مادرشو(ی) модари шавҳар нисбат ба арӯс; ◊ **хонаро бе модаршӯ ёфтан (дидан)** хилват ёфтан ҷоеро ва худсарӣ кардан.

МОДАСАГ مادهسگ 1. саги мода. 2. *таҳқ., маҷ*. фоҳиша.

МОДАХАР مادهخر хари мода, мочахар (*гуфт*.).

МОДАШЕР مادهشیر шери мода, модинаи шер: **модашери ғуррон**.

МОДДА I *а*. مادّه 1. чизи асосӣ, ки барои пайдоиш ва сохта шудани чизи дигар чун замина хидмат мекунад, материал; *муқ*. **мавод: моддаи заҳрдор, моддаҳои тарканда, моддаҳои химиявӣ**. 2. *физ*. чизи дорои вазн, ки фазоеро ишғол мекунад, материя. 3. *фалс*. ҳаюло.

МОДДА II *а*. مادّه 1. ҳар як аз бандҳои ягон қонун, низомнома, қарордод ва ҳуҷҷатҳои дигар, ки як нуктаи томро дар бар мегирад ва бо рақамҳо аз ҳам ҷудо карда мешавад, банд; радиф: **моддаи панҷуми қонун, моддаи хароҷоти баровард**. 2. мавзӯъ, матлаб, ки як қисми чизеро ташкил медиҳад; **моддаи луғавӣ** *збш*. ҳар як аз воҳидҳои забонӣ дар фарҳанги тафсирӣ *ва г*., ки калидвожа, тафсири маъноҳои он ва дигар ҷузъҳоро дар бар мегирад; **моддаи таърих** *адш*. калима ё таркибе, ки аз ҷамъбасти қимати ададии ҳарфҳои арабиасоси он мувофиқи ҳисоби абҷад санаи воқеае ҳосил мешавад.

МОДДИГАРОӢ مادّیگرائی моддигаро будан; ашёпарастӣ, чизпарастӣ.

МОДДИЮН *а*. مادّیون *ниг*. **материалист**.

МОДДИЯТ *а*. مادّیت 1. *фалс*. аз модда (материя) иборат будан(-и олам); моддӣ будан, ибтидои материалӣ доштан. 2. *кит*. моҳият, асл.

МОДДӢ مادّی 1. *мансуб ба* **модда** I. 2. марбут ба чизу чораи зарури зиндагӣ, ашёӣ; **аҳволи моддӣ** дараҷаи таъминот бо чизу чораи зиндагӣ; **пойгоҳи моддӣ** таъминот бо чизҳои асосии мавриди зарурати анҷоми коре, сохтани чизе *ва г*.; **ёрии моддӣ** кумак бо чизу чораи зарурӣ; ёрии пулӣ; **олами моддӣ** *киноя аз* дунёи ҳастӣ *муқоб*. **олами маънӣ (маънавӣ); неъматҳои моддӣ** сарватҳои зарурии зиндагӣ; **тангии моддӣ** нарасидани чизу чораи зиндагӣ, тангии иқтисодӣ; **аз ҷиҳати моддӣ** вобаста ба чизу чора; аз ҷиҳати таъминот. 3. *кит*. шайъӣ: **далелҳои моддӣ**.

МОДЕЛ *фр*. مادل 1. нусха, тасвир, нақша ё намунаи хурди чиз, ки аз рӯи он чизеро бо теъдоди зиёд истеҳсол мекунанд: **модели ҳавопаймо**. 2. навъ ё намунаи сохти ягон мошин ва асбоби техникӣ; *муқ*. **тамға**.

МОДЕЛСОЗ مادلساز созандаи нусха, тасвир, нақша ё худ намунаи чизе (*барои намоиш, таҳқиқ ё истеҳсол*).

МОДЕЛСОЗӢ مادلسازی сохтан ва омӯхтани намунаҳои ашё ва ҳодисаҳои воқеӣ барои намоиш, омӯзиш ва таҳқиқи онҳо.

МОДЕРНИЗМ *фр*. مادرنیزم ҷараёни эҷодӣ дар

санъат ва адабиёти як-ду асри охир.

МОДЕҲ *а.* مادح *ниг.* **маддоҳ**.

МОДИЁН مادیان ҷинси модинаи асп, байтал.

МОДИНА مادینه ҷинси мода, мансуб ба ҷинси мода (ҳайвон), *муқоб.* **нарина**.

МОДОМ *а.* مادام **:модом ки...** азбаски..., бинобар он ки..., чун; вақте ки...

МОДУЛ *лот.* مادول 1. сохт, меъёр, воҳиди шартӣ барои андозаи қисмҳои боло. 2. *риёзӣ.* бузургии мутлақи ададӣ, маҷмӯӣ.

МОЕЙ مایعی ҳолати обакӣ, моеъ будан.

МОЕЪ *а.* مایع ҷисми равон (*монанди об, равған...*), обакӣ: **ҷисмҳои моеъ**.

МОЗ ماز *кит.* чин, шиканҷа.

МОЗӢ *а.* ماضی *кит.* гузашта, пешина: **феъли мозӣ** *грам.* феъли замони гузашта.

МОЗОД(А) مازاد(ه) *кит.* боқимонда, зиёдатии чизе.

МОЗУ مازو *кҳн.* донаи гирди хордори дарахт, ки дар дибоғати пӯст ва рангрезӣ ба кор меравад.

МОИДА *а.* مائده *кит.* дастархони пур аз нозу неъмат, дастархони пурнеъмат; дастархон, суфра.

МОИЛ *а.* مائل//مایل 1. хамида ба тарафи чизе. 2. майлдор, рағбатдор; шавқдор ба чизе ё касе; **моил будан** майл доштан, роғиб будан. 3. наздик ба чизе; **моил шудан** наздик шудан; рағбат пайдо кардан; таваҷҷӯҳ доштан; **моил кардан** майл кунондан; кашидан, ҷалб кардан.

МОИНДАР مایندر *ниг.* **модарандар**.

МОӢ مایی мову манӣ, худбинӣ, кибру ғурур.

МОК ماک **:хоку мок** *кит.* а) хоку замин; б) *маҷ.* дунё.

МОКИЁН ماکیان модинаи мурғи хонагӣ ва дигар парандаҳо: **мокиёни курк**.

МОКУ ماکو олати бофандагӣ, ки вақти бофтан пудро аз байни тор гузарондан мегирад; **монанди моку рафтуомад кардан** муттасил дар рафтуомад будан.

МОҚАБЛ *а.* ماقبل он чи пеш буд, пешина, гузашта, муқаддам.

МОҚУТ ماقوت шириние, ки аз нишоста ва қанду равған тайёр мешавад, полуда.

мол مال *асоси замони ҳозира аз* **молидан**.

МОЛ I مال молиш; масҳ; **хору мол кардан** молиш додан; сила кардан, навозиш кардан.

МОЛ II *а.* مال 1. дороӣ, сарват; мулк; **моли** ..., мулки..., аз они... 2. *иқт.* ҳар чизи моддии арзишдошта, ки барои қонеъ кардани талаботи инсон, фурӯш ё мубодила истеҳсол мегардад; маҳсули меҳнат. 3. чизҳои истеҳсолшуда (*аз қабили* ашёи саноатӣ), ки хариду фурӯш мешавад, колои фурӯхтанӣ: **моли арзон, моли сермасриф, мағозаи молҳои арзон, молу мулк; моли бесоҳиб**. **моли манқул** *ниг.* **манқул**; **моли саноат(ӣ)** моли баровардаи саноат *аз қабили* газвор *ва г.* **моли хом** ашёи барои кори саноат зарур; **молу мулк** боигарӣ, сарвати манқул ва ғайриманқул; **молу ҳол** чизу чора, молу мулк; **моли** *касе* **шудан** аз они касе шудан, ба ихтиёри касе даромадани чизе; **моли худ кардан** соҳибӣ кардан, аз они худ кардан (*чизи каси дигарро*); 4. чорпои хонагӣ: чорпо; **молҳои сиёҳ** гову барзагов, гову гӯсола; **бозори мол** бозори харидуфурӯши ҳайвоноти хонагӣ; ◊ **мол кардан** *таър.* а) муайян кардани ҳаҷми андоз аз замини кишт; б) *ниг.* **молу гов кардан**; **молу гов кардан** чорводорӣ кардан, ба молдорӣ машғул шудан.

МОЛА I ماله 1. *кишов.* тахтаи бедандона ё сихдори аз чӯб ё оҳан сохта, ки онро ба ҷуфт ё трактор баста замини шудгорро ҳамвор мекунанд; **мола кардан (задан, кашидан)** бо мола ҳамвор ва нарм кардан (*заминро*). 2. лифи оҳардиҳии бофандагон.

МОЛА II ماله пур, моломол, лабрез.

МОЛАКАШӢ ماله‌کشی *исми амал аз* **мола кашидан**; бо мола ҳамвор кардани замини шудгоршуда ва кулӯххҳои онро майда кардан, сихмола кардан..

МОЛАК-МОЛАК مالک‌مالک *исми амал аз* молишдиҳӣ; **молак-молак кардан** паси ҳам молиш додан.

МОЛАКУНӢ ماله‌کنی *исми амал аз* **мола кардан;** сихмола;

МОЛАНДӮЗ مال‌اندوز он ки хоҳони ҷамъоварии

сарвату мол аст, молғундор.

МОЛГИРАНДА مال‌گیرنده гирандаи мол; қабулкунандаи моли оварда ё фиристода.

МОЛГУЗОР مال‌گذار *кит.* диҳанда ва пардохтгари боҷу хироҷ.

МОЛГУЗОРӢ مال‌گذاری *кит.* боҷу хироҷдиҳӣ, андозсупорӣ.

МОЛҒУНДОРӢ مال‌غنداری ҷамъ кардани молу чиз; ҷамъ кардани сарват.

МОЛДОР مال‌دار 1. доро, давлатманд; соҳиби молу мулк. 2. соҳиби чорво; чорвопарвар.

МОЛДОРӢ مال‌داری 1. сарватдорӣ, давлатмандӣ. 2. соҳиби чорво будан; парвариши чорпо.

МОЛДӮСТ مال‌دوست молпараст, сарватхоҳ.

МОЛЕКУЛА *лот.* مالیکوله хурдтарин ҳиссаи модда, ки ҳамаи хусусиятҳои асосии химиявии он моддаро дорад.

МОЛЕКУЛАВӢ مالیکولوی *мансуб ба* **молекула**: **вазни молекулавӣ, химияи молекулавӣ**.

МОЛЕКУЛӢ مالیکولی *ниг.* **молекулавӣ**.

МОЛИБДЕН *ю.* مالیبدن *хим.* навъи филизи сахти нуқрагини дурахшон.

МОЛИДА مالیده *сифати феълии замони гузашта аз* **молидан**; **молида-молида** якзайл молиш дода.

МОЛИДАН مالیدن 1. чизеро бо даст молиш додан, бо даст судан. 2. молиш додани аъзои бадан бо даст, масҳ. 3. чизеро ба рӯи чизе молондан (*то ки он чиз бар рӯи чизи дигар паҳн гардад*): **марҳам молидан ба ҷароҳат, сурхӣ молидан ба лаб, ӯсма молидан ба абрӯ; равған молидан** рӯи чизеро пӯшондан бо қабати тунуки равған: **ба рӯи нон равғани маска молидан**.. 4. *маҷ.* гӯшмол ва танбеҳ додан, сарзаниш кардан, ҷазо додан: *чизеро* **ба чашм молидан** а) чизеро ба пеши чашм оварда, онро рӯи чашм кашидан; б) чизеро хеле азиз доштан; ◊ **ба лаб кулӯх молида гаштан** кореро карда, худро бехабар вонамуд кардан.

МОЛИДАНӢ مالیدنی *сифати феълии замони оянда аз* **молидан;** ҳар чизи қобили молидан ба рӯи чизе.

МОЛИЁТ مالیات 1. *кит.* андоз: хироҷ, боҷ. 2. *таър.* навъи андоз аз замини кишт.

МОЛИК *а.* مالک 1. мулкдор, соҳиби мулку замин; доро, давлатманд. 2. соҳиб, хӯҷаин; **молики** *чизе* **шудан** соҳиби чизе шудан, чизеро ба тасарруфи худ даровардан; **молик будан** соҳиб будан, чизеро дар ихтиёр доштан; **ба аҳамияте молик будан** дорои аҳамияте будан, аҳамият доштан; ◊ **молики дӯзах** *д.* фариштае, ки мутобиқи ривоёти динӣ дарбони дӯзах аст.

МОЛИКИЯТ مالکیت молу мулк, ки дар тасарруфи касе, ё идорае бошад; **моликияти давлатӣ** он чи дар тасарруфи давлат аст, молу мулки мутааллиқ ба давлат; **моликияти хусусӣ (шахсӣ)** молу мулки мутааллиқ ба як кас; **моликияти ҷамъиятӣ** молу мулки хоси ҷамъият, моликияти умумӣ.

МОЛИКИЯТПАРАСТ مالکیت‌پرست мулкпараст, аз ҳад зиёд ҳариси молу мулк; чизпараст.

МОЛИКИЯТПАРАСТӢ مالکیت‌پرستی мулкпарастӣ, аз ҳад зиёд дӯст доштани молу мулк; чизпарастӣ.

МОЛИКӢ مالکی *кит.* 1. соҳибӣ, хӯҷаинӣ. 2. *д.* посбонӣ, дарбонӣ дар дӯзах.

МОЛИКОНА مالکانه 1. *ниг.* **молиёт**. 2. *хӯр.* навъи ҳалво, ки аз орди биринҷ ва мағзи бодом тайёр мекунанд.

МОЛИМАРДУМХӮР مال‌مردم‌خور ғосиби моли мардум; ҳаромхӯр, ҳақимардумхӯр.

МОЛИМАРДУМХӮРӢ مال‌مردم‌خوری аз худ кардани моли мардум; ҳаромхӯрӣ, ҳаққимардумхӯрӣ.

МОЛИХУЛИЁ *ю.* مالیخولیا 1. бемории рӯҳиест, ки боиси хаёлоти воҳимаангез мешавад, бемории савдоӣ. 2. *маҷ.* суханҳои сафсатаи парешон ва дардисаровар.

МОЛИШ مالش *исми феълӣ аз* **молидан**; бо даст молидан чизеро; соиш; **молиш додан** а) молидан, муштмол кардан. б) *маҷ.* гӯшмол додан, танбеҳ додан, ҷазо додан; **молиш хӯрдан** молида шудан, сунбида шудан; таги по шудан.

МОЛИШГАР مالش‌گر масҳгар; ходими ҳаммом.

МОЛИШДЕҲ مالشده *кит.* 1. гӯшмолдиҳанда, танбеҳкунанда, таъқиб-кунанда, ҷазодиҳанда. 2. зеру забар ва нобудкунанда.

МОЛИЯ *а.* مالیه маҷмӯаи воситаҳои пулӣ ва

муомилоти давлат; **вазорати молия** вазорате, ки вазифаи ҳисобгирии дахлу харҷи давлат, тақсимоти воситаҳои пулӣ ва таъминоти пулии сохторҳои давлатиро дар зимма дорад; **идора (ё шӯъба)-и молия** идора ё шӯъбае, ки масъули ба роҳ мондани фаъолияти молиявии муассисаҳои давлатӣ, ҳукуматҳои шаҳру ноҳияҳо ба зиммаи он гузошта шудааст.

МОЛИЯВӢ مالیوی *мансуб ва оид ба* **молия**; **нақшаи молиявӣ** нақшаи корҳои марбут ба молия.

МОЛИЯТ *а.* مالیت *кит.* 1. дороӣ, сарват; пул, нақдина. 2. *ниг.* **молиёт**.

МОЛӢ مالی 1. *мансуб ба* **мол**: **истеҳсоли молӣ**. 2. *мансуб ба* **молия**; молиявӣ.

МОЛОКАЛОМ *а.* مالاکلام *кит.* он чи бо калом ифода намешавад; ғайри қобили тавсиф, баённопазир.

МОЛОМОЛ I مالامال молиши зиёд; соиш, молиш.

МОЛОМОЛ II مالامال пур, пуропур, лаб ба лаб.

МОЛОН مالان дар ҳоли молидан, ҷараёни молидан.

МОЛОНДАН مالاندن *шакли бавоситаи* **молидан**, ба даст ё чизи дигар чизеро молидан ё ҳамвор кардан.

МОЛПАРАСТ مالپرست ҳарис ба молу чиз; чизпараст.

МОЛПАРАСТӢ مالپرستی ҳарис будан ба молу чиз; чизпарастӣ.

МОЛПАРВАР مالپرور он ки бо парвариши чорпои хонагӣ машғул аст, нигоҳубинкунандаи чорпо.

МОЛПАРВАРӢ مالپروری парвариши чорпои хонагӣ, нигоҳубини чорпо.

МОЛФУРӮШ مالفروش он ки мол мефурӯшад, фурӯшандаи чорпои хонагӣ.

МОЛФУРӮШӢ مالفروشی фурӯши чорпо; шуғли молфурӯш.

МОЛХАРӢ مالخری хариди чорпо.

МОЛХОНА مالخانه бино ё хонаи нигоҳубини чорпо, оғил.

МОЛҶАЛЛОБ مالجلاب он ки молро арзон харида қимат мефурӯшад; ҷаллоби чорпо; *муқ.* **аспҷаллоб, говҷаллоб**.

МОЛҶАЛЛОБӢ مالجلابی шуғли молҷаллоб; хариду фурӯши мол бо мақсади ба даст овардани фоида.

МОЛШИНОС مالشناس 1. он ки моли сараву носараро мешиносад. 2. мутахассиси соҳаи молшиносӣ.

МОЛШИНОСӢ مالشناسی *иқт.* соҳаи илм оид ба савдо, ки хусусияти молҳои фурӯшӣ, навъи онҳо ва талаботи аҳолиро меомӯзад.

МОМ مام модар, волида; ◊ **моми даҳр** дунё; рӯзгор, зиндагӣ.

МОМА مامه *ниг.* **момо**.

МОМАК مامک *шакли тасғир ва навозишии* **мом**.

МОМИРОН مامیران *кит., бот.* гиёҳи алафӣ, худрӯй, аз хонаводаи хашхош, дорои гулҳои зард буда, хусусияти дармонӣ (*махсусан барои саратон*) дорад.

МОМО ماما 1. модаркалон; модари модаркалон. 2. момодоя, қобила. 3. *калимаи мурочиати эҳтиромона нисбат ба зани калонсол*; ◊ **гули момо** *ниг.* **момогул**.

МОМОГУЛ ماماگل *бот.* навъи гиёҳ, ки гулҳои зангӯламонанди гуногунранг дорад.

МОМОДОЯ ماماداية 1. зане, ки вақти зоидани зани ҳомила бачаи ӯро мегирад, қобила. 2. парастори тиббӣ, ки ҳангоми таваллуд кардани занҳо ба онҳо ёрии тиббӣ мерасонад.

МОМОДОЯГӢ ماماداىگی кор ва шуғли момодоя.

МОМОӢ ماماﺋی 1. *ниг.* **момодоягӣ**. 2. соҳаи тиб, ки ҷараёни ҳомиладорӣ ва тарзу усулҳои дурусти таваллудро меомӯзад.

МОМОҶУРҒОТАК ماماجرغاتک як навъ парандаи хурди серҳаракат.

МОМРОЗ مامراز *бот.* як навъи дарахти баланди соядӯст, ки баргҳои байзашакл дорад.

мон مان *асоси замони ҳозира ва феъли фармоиш аз* **мондан**; *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* мондан: **алавмон**; созандаи исми масдар: **дудмон**, **сохтмон**; сифатсоз: **шодмон** *ва г.*

МОН مان *кит.* хона, ҷои истиқомат, хонумон, хона ва асбобу анҷоми он.

МОНАВӢ مانوی *кит.* 1. *мансуб ба* **Монӣ** (*наққоши машҳури а.* III, *муаллифи китоби «Аржанг», ки даъвои пайғамбарӣ намуда, афкори зардуштӣ, яҳудӣ ва исавиро ба ҳам омехта, ойине ба вуҷуд овардааст*). 2. *маҷ.* бо маҳорати зиёд эҷодшуда, моҳирона иҷрошуда. 3. пайрави оини Монӣ.

МОНАВИКИРДОР مانوی‌کردار *кит.* моҳир, устои суратгари соҳибмаҳорат.

МОНАНД مانند шабеҳ, мисл, ҳамчун: **монанди аввала** пештара барин; **монанди** *касе* (*чизе*) а) мисли касе (чизе), шабеҳи касе (чизе); б) ҳамчун касе (чизе), касе (чизе) барин; **монанд будан** шабоҳат доштан; **монанд кардан** назири касе (чизе) пиндоштан, ташбеҳ кардан чизеро ба чизе; **мислу монанд надоштан** беназир будан, шабеҳ надоштан.

МОНАНДӢ مانندی якхела ё ба ҳамдигар наздик будани намуди зоҳирӣ ё сифати ду чиз ё ду кас, шабоҳат, шабеҳӣ: **монандӣ доштан** монанд будан, шабоҳат доштан.

МОНАРХИЗМ *ю.* مانرخیزم *с.* равияи сиёсие, ки яккаҳокимиятӣ ва ҳокимияти мутлақи шоҳиро шакли ягонаи ҳокимияти давлатӣ мешуморад, яккасолорӣ, шоҳпарастӣ.

МОНАРХИСТ *ю.* مانرخیست *с.* тарафдор ва пайрави монархизм, шоҳпараст.

МОНАРХИЯ *ю.* مانرخیه *с.* шакли ҳукмрониест, ки дар он ҳокимият ба дасти як нафар (шоҳ) қарор гирифтааст, ҳокимияти мутлақа (шоҳӣ).

МОНДА مانده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **мондан** I; бақия, боқӣ, боқимонда. 2. хаста, сусту лакот, аз кор ё машғулияте кӯфташуда; **монда кардан** хаста кардан, сусту лакот кардан, кӯфта кардан; **монда шудан** а) сусту лакот шудан, шалпар шудан, кӯфта гардидан (*аз сахтӣ ё аз бисёрии кор*); б) ниҳодан, гузошта шудани чизе дар ҷояш; ◊ **феъли монда** *грам.* феъле, ки амали он ба мафъул намегузарад (*яъне мафъул надорад*), феъли лозим, *муқоб.* **феъли гузаранда**; **омадан, хобидан...**; **монда нашавед! //мондаҳо!, хаста набошед!** (*дар вақти кор карда истодани касе барои рӯҳбаланд кардан гуфта мешавад*); **аз ин мондаву аз он ронда** (*мақ.*) дар як вақт ба ду қарор расидан хоста, ё аз пайи иҷрои ду коре шуда, ба ҳеҷ яки он муваффақ нашудан.

МОНДАГӢ ماندگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **мондан**; монда. 2. боқимонда, бақия. 3. монда шудан, хастагӣ, шалпарӣ, кӯфтагӣ (*аз сабаби кору машғулияти сахт ва бисёр*); **мондагии худро баровардан** дам гирифтан, кӯфтагиро баровper **бароварда қувват гирифтан**; ◊ **дар (ба) кӯча мондагӣ** бекасу кӯй, бесоҳиб.

МОНДАГОР ماندگار *нав.* он ки ё он чи муддати тӯлонӣ ё бардавом боқӣ мемонад; бодавом, пойдор, монданӣ, **мондагор шудан** дар ҷое мондан, муқим шудан; **чеҳраи мондагор**.

МОНДАГОРӢ ماندگاری *нав.* вазъ ва ҳолати мондагор, пойдорӣ ва субот.

МОНДАКУНАНДА مانده‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **монда кардан**. 2. хастакунанда, сусту шалпаркунанда, касолатовар.

МОНДАН I ماندن 1. гузоштан, ниҳодан; ҷо кардан. 2. шинондан, насб кардан. 3. таъйин кардан. 4. боқӣ будан, бозмондан. 5. сарфи назар кардан, даст кашидан аз коре. 6. истодан, ист кардан, будан, иқомат кардан. 7. қатъ шудан; бозистодан. 8. вогузоштан, ҳавола кардан, ба ихтиёри касе гузоштан. 9. иҷозат додан, раъй додан, имкони иҷрои кореро додан. 10. *дар таркиби ибораҳои феълиҳолӣ омада маъноҳои* тасодуфан иҷро шудани амал, оғоз ва устувор гаштани амалеро ифода мекунад: **дида мондан, омада мондан, зада мондан, шуда мондан;** ◊ **ақиб мондан** *ниг.* **ақиб (мондан); бурут мондан** бурутро натарошида дароз кардан, мӯйлаб гузоштан; **гурусна мондан** гурусна шудан, гушна шудан; **дер мондан** таъхир карда омадан, дер кардан; **зинда мондан** а) дар ҳаёт будан, намурдан; б) *кит.* пойдор будан, ҷовид будан; **имзо мондан** имзо гузоштан, имзо кардан; **қадам мондан** *ниг.* **қадам(-мондан); нарх мондан** баҳои чизеро таъйин кардан, нарх гузоштан; **ошён мондан** ошён гузоштан; маскан сохтан; **пойдор мондан** поянда будан, ҷовид будан, абадӣ боқӣ мондан; **тифл мондан аз падару модар** дар айёми кӯдакӣ аз падару модар маҳрум шудан; **хомӯш мондан** хомӯш шудан, сукут кардан; **ҳайрон мондан** ҳайрон шудан, тааҷҷуб кардан; **аз кор мондан** а) *ниг.* **кор (аз кор мондан)**; б) корро қатъ кардан, аз кор даст кашидан; **аз об мондан** бе

об мондан, обёрӣ нашудан; **аз ҳосил мондан** ҳосилдиҳиро бас кардан, дигар ҳосил надодан; **аз шир мондан** ширдиҳиро бас кардан, дигар шир надодан(*-и модагов*); **ба зиммаи** *касе* **мондан** ӯҳдадор кардан, вазифадор кардани касе ба коре; **дар хиҷолат мондан** хиҷил шудан, шарм доштан аз кори худ; ◊ **мондан гиред** ҳоҷат ба баён (эзоҳ) нест; **гап (дар) ҳамин ҷо монад** гап берун набарояд, гап (*ё сирре*) дар байни мардум паҳн нашавад; **аз сарат монад!** бало ба паси чизат!, **аз худатон гап намемонад** худатон мефаҳмед; **ба ту кӣ мондааст?** туро ба ин кор чӣ кор? (*дар мавриди ба касе раво надидани амале гуфта мешавад*); **ба ҷону ҳолаш намонда** бо исрори бисёр, маҷбуран; аз ҷон безор карда.

МОНДАН II ماندن монанд (шабеҳ) будан, шабоҳат доштан, монанда.

МОНДАНӢ ماندنی **:монданӣ надоштан** баробар будан, ҳампояву ҳамвазн будан (*бо касе*).

МОНДАШАВӢ ماندهشوی *исми амал аз* **монда шудан**; кӯфта шудан, хаста шудан, шалпар шудан (*аз кори бисёр ё сахт*).

МОНДАШУДА ماندهشده *сифати феълии замони гузашта аз* **монда шудан**; хасташуда, кӯфташуда, лакоту шалпаршуда.

МОНЕА *а.* مانعه боздоранда; он чи барои пешрафт халал мерасонад. 2. садди сари роҳ, ғав.

МОНЕЙ مانعی монеъ будан; садди роҳ шудан.

МОНЕЪ *а.* مانع 1. манъкунанда, боздоранда. 2. монеа, садд, монеъ омадан, *ниг.* **монеъ шудан**; **монеъ шудан** боздоштан, мамониат кардан, садди роҳ шудан.

МОНИДА مانیده *кит.* боқимонда, боқигузошта.

МОНИДАН مانیدن *кит.* 1. ба ҷо гузоштан, боқӣ гузоштан. 2. монанд будан, монистан, мондан II

МОНИЗМ *ю.* مانیزم *фалс.* равияи фалсафӣ, ки бар хилофи дуализм асоси дунёро як мабдаъ (модда ё рӯҳ) мешуморад.

МОНИҚАЛАМ مانیقلم *маҷ.* наққоши моҳир, рассоми соҳибҳунар (*мисли Монӣ*).

МОНИСТ *ю.* مانیست тарафдори равияи монизм.

МОНИСТАН مانستن *ниг.* **монидан**.

МОНИСТӢ مانیستی *фалс., мансуб ба* **монизм**, алоқаманд ба монизм.

МОНИТОР *англ.* مانیتار *итт.* оина барои тасвир кардани иттилооти матнӣ ва хаттӣ дар компютер, ки ба истифодаи нурҳои электронӣ асос ёфтааст.

МОНИЯ مانیه *кит.* асбобу анҷоми хона.

МОНО مانا монанд, шабеҳ; **моно, ки ...** монанд аст ба он, ки; гӯё, пиндорӣ.

МОНОГРАММА *ю.* ماناگرمه ҳарфҳои аввали хаттотона ва печдарпеч навишташудаи номи худ ва номи хонаводагии рассомон, бахияздӯзон ва *м. инҳо* дар зери асарҳояшон, туғро.

МОНОЛОГ *ю.* مانالاگ *адш.* нутқи як қаҳрамони драма, ки тавассути он андешаҳои лирикию фалсафӣ ва нуқтаи назари хешро ба худ ё барои тамошобинон изҳор менамояд, *муқоб.* **диалог**.

МОНОНДАН مانادن *тарзи бавоситаи феъли* **мондан; имзо мононданан** имзо кунонидан; **мавқуф мононданан** иҷрои кореро ба вақти дигар гузоштан. 2. нигоҳ доштан, боздоштан, мавқуф гузоштан.

МОНОПОЛИЗМ *ю.* ماناپالیزم *иқт.* 1. мавҷудияти инҳисор дар иқтисоди давлат. 2. тамоюли дар дасти иттиҳодияи алоҳида муттаҳид кардани истеҳсолот ва дигар соҳаҳои иқтисоди давлат, инҳисоргароӣ.

МОНОПОЛИСТ ماناپالیست *иқт.* соҳиби инҳисор ва мутлақи ягон соҳа, инҳисор кардан, инҳисоргаро, инҳисоргар.

МОНОПОЛИСТӢ ماناپالیستی *мансуб ба монополия*, инҳисорӣ; сармоядории инҳисорӣ.

МОНОПОЛИЯ *ю.* ماناپالیه 1. ҳуқуқ ва имтиёзи фавқулода. 2. иттиҳодияи сармоядорон, ки ба андухти аз ҳад зиёди сармоя қарор гирифта, ба ягон соҳаи иқтисодиёт ҳукмфармоӣ карда, фоидаи калон мерӯёнад; **монополия кардан** ҳуқуқ ва имтиёзи фавқулодаи ягон соҳаро ба даст даровардан, инҳисор кардан.

МОНОТЕИЗМ *ю.* ماناتئیزم *д.* эътиқод, ки ба тасаввурот дар бораи худои ягона асос ёфтааст; тавҳид, яккахудоӣ, такхудоӣ.

МОНТАЖ *фр.* مانتژ 1. *тех.* ба ҳам васл кардани қисмҳои мошин ва таҷҳизот ва насб кардани онҳо, васлу насб; **монтажи крани борбардор,**

монтажи турбинаҳои нерӯгоҳ. 2. *санъ.* аз қисмҳои алоҳида ба тарзи интихоб тартиб додани як филми том дар кино, намоиш дар телевизион, гуфтор дар радиошунавонӣ *ва г.*: **монтажи филм, монтажи адабии мусиқавӣ, монтаж кардан, мутахассиси монтажкунандаи чизе**.

МОНУГИР مانوگیر 1. бо таваққуф, бо танаффус; гоҳ истода, гоҳ давом карда. 2. бо навбат, яке аз паси дигаре.

МОНУМЕНТАЛӢ مانومینتلی **:санъати монументалӣ** як намуди санъат, ки ба он муҷассамаву ҳайкалсозӣ, нақшу нигори биноҳо *ва м.* инҳо шомил аст.

МОР مار *зоол.* ҷонвари хазандаи дорои бадани дарозу бидуни пою даст, ки заҳрдору безаҳр мешавад; заҳрдораш бо нӯги дандонҳояш заҳр мезанад: **мори ало, мори афъӣ, мори гурза, мори кубро, мори обӣ**; ◊ **бо сухани ширин мор аз хонааш мебарояд**; **соли мор** соли шашум аз солшумории дувоздаҳгонаи мучал (*бо номи ҳайвонот*).

МОРАТОРИЯ *лот.* مارتاریه дароз кардани мӯҳлати пардохтҳо аз ҷониби ҳукумат бо ягон сабаби фавқулода (*ҷанг, обхезӣ, зилзила ва г.*); ба мӯҳлати номуайян ё муайян боздоштани амали чизе: **мораторияи ҳукми қатл, мораторияи барои идома надодани истеҳсоли силоҳи ҳастаӣ**.

МОРАФСО مارافسا *кит.* он ки бо афсунгарӣ морро ба худ ром мекунад; морбоз.

МОРАФСОӢ مارافسایی *кит.* амали морафсо; бо афсунгарӣ ба худ ром кардани мор; морбозӣ.

МОРБАЧАماربچه 1. бачаи мор; мори хурд. 2. *таҳқ., маҷ.* бадзот, бадҷинс, палид, хабис; фиребгар, қаллоб; ◊ **аз мор морбача мебарояд** (*мақ.*) дар мавриди одамони бадзоту бадҷинс ва қаллобу фиребгар гуфта мешавад.

МОРБОЗ مارباز он ки морро афсун карда, бозӣ медоронад.

МОРБОЗӢ ماربازی амали морбоз; морро бо сеҳру афсун ром карда бозӣ доронданд.

МОРВОР ماروار ба монанди мор, шабеҳи мор, мормонанд: **морвор печутоб хӯрдан**.

МОРГ *фр.* مارگ *ниг.* **сардхона**.

МОРГАЗ مارگز *кит.* ба дарозии дандони мор.

МОРГАЗИДА مارگزیده 1. касе ё ҷонваре, ки онро мор заҳр зада бошад. 2. *маҷ.* он ки дарду машаққати ҳодисаеро аз сар гузаронида, баъд ҳушёр шудааст (*яъне бисёр эҳтиёткор шудааст*); **моргазида аз ресмони ало метарсад** (*мақ.*).

МОРГИЁҲ مارگیاه *ниг.* **морчӯба**.

МОРГИР مارگیر он ки морро дошта мегирад, гирандаи мор.

МОРЖ *фин.* مارژ *зоол.* ҳайвони ширхӯри баҳрӣ, ки пашми зарди дурушт, дандонҳои ашку мӯйлаби дароз дорад.

МОРЗАБОН مارزبان *кит., бот.* гиёҳи чандсолаи дорои соқаҳои хурди зеризаминӣ ва баргҳои паҳну гулҳои резаи ҳарранга, ки бештар дар ҷойҳои намноки ботлоқӣ мерӯяд.

МОРЗАДА مارزده *кит., ниг.* **моргазида**.

МОРИД *а.* مارد саркаш, нофармон, осӣ.

МОРИДӢ ماردی сурх, ранги сурх.

МОРИСПАНД ماراسپند *кит., ниг.* рӯзи бистунуҳуми ҳар моҳи шамсӣ дар Эрони бостон, морисфанд.

МОРИСФАНД ماراسفند *ниг.* **мориспанд**.

МОРИСТОН I مارستان ҷои сермор, ҷои пур аз мор, морхона.

МОРИСТОН II مارستان *кит., шакли кӯтоҳшудаи* **бемористон**.

МОРМОНАНД مارمانند *ниг.* **морвор**.

МОРМОҲӢ مارماهی *зоол.* як ҷинси моҳии моршакли дароз.

МОРПЕЧ مارپیچ 1. пурпечу хам, ин тарафу он тараф печхӯрда: **зинаи морпеч, роҳи морпеч, пайраҳаи морпеч**. 2. номи нақшу нигоре ба шакли мори бар дарахт печида.

МОРСАРҲО مارسرها *зоол.* ҷинси хазандаҳо аз оилаи калтакалосҳо, ки сари онҳо ба шакли сари мор аст.

МОРСОР مارسار он чи ки сараш ба монанди мор аст ё бар сараш нақши мор дорад.

МОРФЕМА *ю.* مارفیمه *збш.* қисми хурдтарини калимаҳо, ки ба дигар ҳиссаҳо тақсим намешавад; ҷузъи маънодори нутқ, ки ба қисмҳо тақсим намешавад (*чун* **кор**, **ман**…).

МОРФИЙ *ю.* مارفیی *тиб.* моддаи беҳушкунанда

ва рафъкунандаи дард, ки аз ғӯзаи кӯкнори хом гирифта мешавад.

МОРФОЛОГИЯ *ю.* مارفالاگیه 1. *биол.* дар таркиби номи баъзе илмҳо ба маънои шакл ва сохт меоянд рехтшиносӣ: **морфологияи одам, морфологияи растаниҳо, морфо-логияи ҳайвонот**. 2. *збш.* соҳаи грамматика, ки тарзи сохта шудан ва шаклҳои ифодакунандаи маънои калимаҳоро меомӯзад, сарф, илми сарф.

МОРФОЛОГӢ مارفالاگی *мансуб ба* **морфология**.

МОРХӮР مارخور *зоол.* бузи кӯҳӣ, пармашох.

МОРЧӮБА مارچوبه *бот.* як навъ гиёҳи худрӯй, ки дар тибби халқӣ ҳамчун позаҳр истифода мешавад, сарсабил.

мос ماس *кит. асоси замони ҳозираи* **мосидан**.

МОСА ماسه *кит.* сангреза, сангрезаҳои хурди якхела, ки бештар дар сохтмон истифода мешавад, шағол.

МОСАБОДӢ ماسه‌بادی *кит.* сангрезаҳое, ки дар натиҷаи вазиши бод суфтаву гирд шудаанд.

МОСАСАНГ ماسه‌سنگ сангҳое, ки бар сари ҳам омада ва дар натиҷаи часпидани сангрезаҳо ба вуҷуд меояд.

МОСАЗОР ماسه‌زار ҷое, ки сангрезаҳои зиёд дорад.

МОСИВО *а.* ماسوا *кит.* ғайри он, ба ҷуз он, ди-гар аз он.

МОСИДАН ماسیدن *кит.* 1. аз ҳолати моеъ ба ҳолати нимамоеъ ё хамир овардан. 2. хушк шудан. 3. нафъ доштан, суд доштан. 4. ба са-мар расидан, анҷом ёфтан. 5. монанд шудан, мувофиқ омадан.

МОСОН ماسان дар ҳоли мосондан, дар ҳоли мосидан.

МОСТ ماست ҷурғот, шири бо моя туршонидашуда, ки ҳанӯз обаш нарафтааст.

МОСТОБА//МАСТОБА ماست‌آبه//مست‌آبه *хӯр.* оши обдоре, ки аз биринҷ, гӯшти қима, пиёз ва картошка (*ё* шалғам ва *ё* сабзӣ) мепазанд ва ҷурғоту кабудӣ ҳамроҳ карда мехӯранд, биринҷобаи ҷурғотдор.

МОТ مات 1. *варз.* ҷои гурез наёфтани шоҳи шатранҷ, ки аломати аз ҳариф мағлуб шудан аст, бохт дар бозии шоҳмот. 2. *маҷ.* ҳайрон, оҷиз; **моту мабҳут** ҳолати ҳайрон шуда хомӯш мондан; сахт дарҳайратмонда; **моту маҳбут шудан (гаштан)** ҳайрон шуда хомӯш мондан; **мот кардан** а) бурдан, мағлуб кар-дан, ғалаба кардан дар бозии шоҳмот; б) ҳайрон кардан; **мот шудан** а) аз ҳарифи худ мағлуб шудани шоҳмотбоз; б) *маҷ.* сахт ҳайрон шудан; ◊ **маҳву мот шудан** шефта шудан, волаву шайдо шудан; ақлу ҳуши худ-ро ба чизе бохтан.

МОТАМ ماتم андӯҳу ғусса аз марги касе, азодорӣ, сӯгворӣ; **мотам гирифтан (доштан)** маросими азоро ба ҷо овардан; гирифтори мусибат будан; **либоси мотам пӯшидан** *киноя аз* азо гирифтан.

МОТАМБОР ماتم‌بار *маҷ.* пур аз андӯҳ, бисёр ғамзада.

МОТАМДОР ماتم‌دار азодор, азогирифта, сӯгдор.

МОТАМДОРӢ ماتم‌داری азодорӣ, азогирӣ; маросими мотам, сӯгдорӣ.

МОТАМЗАДА ماتم‌زده мусибатзада; азоги-рифта.

МОТАМӢ ماتمی *мансуб ба* **мотам**; **мусиқии мотамӣ** оҳангҳои ҳузновар, ки дар маросими азодорӣ менавозанд.

МОТАМКАДА ماتم‌کده *ниг.* **мотамсаро**.

МОТАМСАРО ماتم‌سرا 1. ҷои мотамгирӣ, маҳали азодорӣ. 2. *кин.* хонае, ки дар он ғаму ғусса зиёд аст.

МОТАМХОНА ماتم‌خانه ҷои мотам, мотамсаро; ҳавлии азодор.

МОТОР *лот.* ماتار *тех.* дастгоҳи ҳаракат-диҳанда; муҳаррик: **мотори барқӣ, мотори ҳавопаймо, моторро ба кор даровардан (ан-дохтан)**.

МОТОРДОР ماتاردار дорои мотор, мотто-рдошта.

МОТОРСОЗӢ ماتارسازی барои сохтани мотор махсусгардонида, бо сохтани моторҳо машғул шудан: **корхонаи моторсозӣ**.

МОТОРОЛЛЕР *олм.* ماتارالّیر як навъи мотот-сикли хурдчарх, ки рондани он нисбатан осон ва роҳаттар аст.

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

МОТОТСИКЛ *лот.* ماتاتسیکل воситаи нақлиёти муҳаррикдори ду ё сечарха.

МОТОТСИКЛРОН ماتاتسیکل‌ران он ки мототсикл меронад, ронандаи мототсикл.

МОТОТСИКЛРОНӢ ماتاتسیکل‌رانی 1. шуғли мототсиклрон, рондани мототсикл. 2. *варз.* машғулияти таълимию машқӣ ва мусобиқа дар рондани мототсикл.

МОТОТСИКЛСАВОР ماتاتسیکل‌سوار он ки савори мототсикл аст.

МОТХОНА مات‌خانه *кит,* 1. *варз.* ҷое, ки шоҳ он ҷо мот мешавад. 2. *маҷ.* бохту шикаст ва аз даст додани тавоноиву эътибор.

МОФАВҚ *а.* مافوق *кит.* он чи боло истодааст; болотар; бештар, зиёдтар.

МОФАВҚУТТАБИАТ *а.* مافوق‌الطبیعت *кит.* берун аз табиат, метафизика.

МОФОТ *а.* مافات *кит.* он чи фавт шудааст; он чи аз даст рафтааст, аздастрафта, гумшуда.

МОХ ماخ *кит.* 1. қалбакӣ; носара: **зари мох, пули мох**. 2. *маҷ.* пасттинат, дунҳиммат; сифла.

МОҲ//МАҲ ماه//مه 1. радифи наздик-тарини Замин, ки даври он мегардад ва аз акси нури Офтоб тобон аст, қамар; **моҳи дуҳафта** а) моҳи чордаҳ, бадр; б) *киноя аз* рӯи зебо, чеҳраи хушрӯи маҳбуба; **моҳи мунир** моҳи тобон, моҳи равшан; **моҳи нав** а) ҳилол; б) *киноя аз* абрӯи камоншакли маҳбуба; **моҳи нима** моҳи нопурра, *муқоб.* **моҳи тамом; моҳи пурра//моҳи тамом** *ниг.* **моҳи чордаҳ**; **моҳи шомхӯрда** моҳи рӯ ба навшавӣ оварда; **гирифти моҳ** *нуҷ.* ҳодисаест, ки дар вақти байни Офтоб ва Замин воқеъ шудани Моҳи пурра он дар сояи Замин монда, аз назар нопадид мегардад, хусуф, гирифтани Моҳ. 2. *маҷ.* маҳбубаи зебо, маъшуқаи маҳваш; **моҳи дилафрӯз** *киноя аз* дилбар, маҳбубаи зебо. 3. *кит., маҷ.* арӯс; **моҳу шоҳ** арӯсу домод. 4. нишони махсус ба шакли моҳи нав - ҳилол, ки ба сари гунбази қаср ва дар баъзе парчаму байрақҳо устувор мекунанд. 5. воҳиди ҳисоби вақт, ки баробари аз дувоздаҳ як ҳиссаи соли тақвимист; **моҳи сиём** *кит.* моҳи рӯза, моҳи рамазон; **моҳ ба моҳ** ҳар моҳ, мунтазам дар ҳар моҳ; **як моҳи дароз** дар тӯли як моҳи тамом; ◊ **моҳ дидани занон** ҳайз дидани занон, одати моҳонаи занон; **моҳи беайб шуморидан** тамоман бенуқсону бекамбудӣ ҳисоб кардан касеро; **дар рӯи** *касе* **моҳ дидан** *ниг.* **маҳ(дар рӯи** *касе* **маҳ дидан)**; **рӯи моҳат** рӯи зебоят; **бо моҳ шинӣ, моҳ шавӣ, бо дег шинӣ, сиёҳ шавӣ** (*зарб.*) аз некон некӣ меомӯзӣ, аз бадон-бадӣ.

МОҲАЗАР *а.* ماحضر *кит.* он чи ҳозир аст; таоми андаки бетакаллуф, ки ҳозир ва мавҷуд аст, таоми андаки тайёр.

МОҲАСАЛ *а.* ماحصل *кит.* он чи ҳосил шудааст, маҳсул. 2. натиҷа; хулоса.

МОҲВАШ ماه‌وش *ниг.* **маҳваш**.

МОҲВОР ماهوار 1. ҳар моҳ, моҳ ба моҳ. 2. *ниг.* **моҳнома**.

МОҲВОРА ماهواره 1. дастгоҳ ё таҷҳизоте, ки дар мадори замин, моҳ ва ё сайёраи дигар мегардад ва иттилои марбут ба онҳоро ба замин ирсол медорад. 2. ҳармоҳа, моҳона. 3. муддати як моҳро фарогиранда: **моҳвораи ободонӣ**.

МОҲВОРАӢ ماهواریی *мансуб ва марбут ба* **моҳвора** 1; он чи ба воситаи моҳвора ба даст омадааст; **акси моҳвораӣ, алоқаи моҳвораӣ**.

МОҲГАРД ماه گرد моҳпаймо, моҳнаворд.

МОҲДАРМИЁН ماه‌درمیان моҳ андар миён, пас аз ҳар моҳ.

МОҲИБИРЁН ماهی‌بریان *хӯр.* моҳии бирён, хӯроке, ки аз моҳии дар равған бирёншуда иборат аст.

МОҲИГИР ماهی‌گیر он ки моҳӣ мегирад, сайдкунандаи моҳӣ.

МОҲИГИРӢ ماهی‌گیری шуғли моҳигир; гирифтани моҳӣ, моҳӣ доштан: **ҷои моҳигирӣ, шасти моҳигирӣ, моҳигирӣ кардан**.

МОҲИДОН ماهی‌دان *кит.* ҷое, ки моҳӣ нигоҳдорӣ ва парвариш мешавад, ҳавз, кӯл.

МОҲИДОР ماهی‌دار 1. *ниг.* **моҳигир**. 2. коргари соҳаи моҳипарварӣ.

МОҲИДОРӢ ماهی‌داری 1. *ниг.* **моҳигирӣ**. 2. *ниг.* **моҳипарварӣ**; **киштии моҳидорӣ** киштие, ки барои сайди моҳии баҳру кӯлҳои калон сохта шудааст.

МОҲИДУДӢ ماهی‌دودی *кит.* моҳие, ки дар дуд пухта шудааст, моҳии дуддода.

МОҲИЁН ماهیان *кит.* чандин моҳ; моҳҳои зиёд.

МОҲИЁНА ماهیانه *кит.*, *ниг.* **моҳона**.

МОҲИПАЗ ماهیپز он ки моҳӣ мепазад ё бирён мекунад, пазандаи моҳӣ.

МОҲИПАЗӢ ماهی‌پزی *мансуб ба* моҳипаз; кори моҳипаз, пухтану бирён кардани моҳӣ.

МОҲИПАРВАР ماهی‌پرور коргари соҳаи моҳипарварӣ.

МОҲИПАРВАРӢ ماهی‌پروری парвариши моҳӣ, соҳае, ки бо парвариш, зиёд кардан, захира ва беҳтар кардани сифати моҳӣ дар обанбору кӯлҳо машғул аст: **ҳавзи моҳипарварӣ**.

МОҲИР *а.* ماهر бомаҳорат, устод: **дар касбу кори худ моҳир; тирандози моҳир;** устоди тирандозӣ; мерган, ҳукмандоз; **маҳфили дастони моҳир** маҳфили ҳунаромӯзони касбҳои маҳоратталаб (*дар мактабҳо*); **моҳир шудан (гаштан)** маҳорат пайдо кардан (*дар коре*).

МОҲИРӢ ماهری *мансуб ба* **моҳир**; маҳоратнокӣ, чирадастӣ.

МОҲИРОНА ماهرانه бомаҳорат, бо кордонии тамом; бо маҳорат чизеро анҷом додан.

МОҲИФУРӮШ ماهی‌فروش фурӯшандаи моҳӣ; фурӯшандаи мағозаи моҳифурӯшӣ.

МОҲИФУРӮШӢ ماهی‌فروشی фурӯши моҳӣ; кору шуғли моҳифурӯш.

МОҲИХОР ماهی‌خوار *кит.* 1. *ниг.* **моҳихӯр**. 2. *ниг.* **моҳихӯрак**.

МОҲИХӮР ماهی‌خور он ки ё он чи моҳиро мехӯрад: **парандаи моҳихӯр**.

МОҲИХӮРАК ماهی‌خورک *зоол.* навъе аз парандаи обии моҳихӯр.

МОҲИЧА ماهیچه 1. моҳии хурд. 2. *кит., хӯр.* навъе аз оши хамирӣ (оши угро).

МОҲИШИНОС ماهی‌شناس мутахассис ва олими соҳаи моҳишиносӣ, ихтиолог.

МОҲИШИНОСӢ ماهی‌شناسی соҳаи илмии зоология, ки сохт, пайдоиш, тарзи ҳаёт, паҳншавӣ ва дигар масъалаҳои марбут ба моҳиро меомӯзад, ихтиология.

МОҲИШӮРБО ماهی‌شوربا *хӯр.* шӯрбои аз моҳӣ пухташуда.

МОҲИЯТ *а.* ماهیت 1. асл, ҳақиқат; ҷавҳари чизе: **моҳияти масъала**. 2. ниҳод, табиат.

МОҲИЯТАН *а.* ماهیتاً аз ҷиҳати моҳият; ҳақиқатан, табиатан.

МОҲӢ ماهی ҷонвари обӣ, ки баданаш бо пулакчаҳо пӯшида шудааст ва бо ғалсамаҳо нафас мегирад: **моҳӣ гирифтан; моҳӣ доштан**; ◊ **обро лой карда моҳӣ доштан** корро чигил карда, ба манфиати худ истифода бурдан; **соли моҳӣ** соли панҷум аз силсилаи солшумории дувоздаҳгонаи мучал (*бо номи ҳайвонот*).

МОҲЛИҚО//МАҲЛИҚО ماه‌لقا//مه‌لقا моҳрӯ, моҳсимо, моҳчеҳра, хушрӯй (*сифати маҳбуба*).

МОҲМАНЗАР ماه‌منظر моҳмонанд, моҳрӯ, он чи монанди моҳ манзараи зебое дорад, зебоманзар; **рӯи моҳманзар** рӯи зебо.

МОҲНАВАРД ماه‌نورد он ки ва он чи дар рӯи моҳ гашта, онро таҳқиқ мекунад; моҳпаймо.

МОҲНАВАРДӢ ماه‌نوردی гаштан дар Моҳ, паймудани рӯи Моҳ.

МОҲНОМА ماهنامه нашрияе, ки ҳар моҳ як бор чоп мешавад, моҳвора.

МОҲОНА ماهانه 1. музди кори якмоҳа, маоши ба як кас барои як моҳ муқарраршуда, маош: **моҳона гирифтан, моҳона додан**. 2. барои муддати як моҳ муайяншуда ё дар мӯҳлати як моҳ иҷрошуда: **нақшаи моҳона, ҳисоботи моҳона**.

МОҲОНАГИР ماهانه‌گیر он ки моҳона мегирад; моҳонахӯр.

МОҲОНАГИРӢ ماهانه‌گیری *исми амал аз* **моҳона гирифтан**; гирифтани моҳона, гирифтани маоши якмоҳа: **рӯзи моҳонагирӣ**.

МОҲОНАХӮР ماهانه‌خور он ки бо моҳонаи расмӣ рӯз мегузаронад; он ки ғайр аз моҳона дигар даромад надорад: **корманди моҳонахӯр**.

МОҲОНАХӮРӢ ماهانه‌خوری *ниг.* **моҳонагирӣ**.

МОҲОР ماهار *кит.* маҳори шутур, инони шутур.

МОҲПАЙКАР//МАҲПАЙКАР ماه‌پیکر//مه‌پیکر хушқаду қомат; хеле хушрӯй. зебо.

МОҲПАЙМО ماه‌پیما *ниг.* **моҳнавард**.

МОҲПАРАСТ ماه‌پرست *киноя аз* ошиқ.

МОҲПАРВИН ماه‌پروین 1. *тиб.* беморие, ки гирифтори он дар ҳолати хоб (*яъне аз хоб бедор нашуда*) аз ҷояш хеста, бешуурона роҳ мегардад ва корҳое мекунад. 2. *ниг.* **дармана**.

МОҲПОРА//МАҲПОРА ماه‌پاره//مه‌پاره 1. порае аз моҳ. 2. *маҷ.* монанди моҳ зебо ва хушрӯй; маҳлиқо.

МОҲРУХ//МАҲРУХ ماهرخ//مه‌رخ *ниг.* **моҳрӯ(й)**.

МОҲРУХСОР ماهرخسار *ниг.* **моҳрӯ(й)**.

МОҲРӮ(Й)//МАҲРӮ(Й) ماهرو(ی)//مه‌رو(ی) моҳсурат, моҳсимо, хушрӯй, зебо, моҳрухсор (*сифати зан*).

МОҲСАНГ ماه‌سنگ *маъд.* ҷинси сангмонанди аз сайёраи Моҳ овардаи кайҳоннавардон.

МОҲСИМО ماه‌سیما *ниг.* **моҳрӯ(й)**.

МОҲТАЛЪАТ ماه‌طلعت моҳрӯ, моҳсурат, хушрӯ.

МОҲТОБ//МАҲТОБ ماهتاب//مه‌تاب 1. рӯшноии моҳ, партави моҳ; **шаби моҳтоб** *ниг.* **маҳтобшаб**. 2. моҳ, қамар:

МОҲТОБӢ//МАҲТОБӢ ماهتابی//مهتابی 1. аз партав ва нури моҳтоб равшан, тобон: **шаби моҳтобӣ; моҳтобӣ шудан** равшан шудан, тобон шудан. 2. ширранг, сафедтоб, сафедранг. 3. навъи зардолуи пешпаз, ки меваааш ширранг ё зардчаи кулӯла буда, асосан барои тархӯрӣ ба кор меравад.

МОҲТОБШАБ//МАҲТОБШАБ ماهتاب‌شب//مه‌تاب‌شب шаби аз партави нури Моҳ равшан, шаби маҳтобӣ.

МОҲУТ ماهوت матои пашмии паташ суфтаву ҳамвор, мовут (*гуфт.*): **моҳути сурх, чакмани моҳут**.

МОҲУТБОФ ماهوت‌باف он ки ба бофтани моҳут машғул аст.

МОҲУТБОФӢ ماهوت‌بافی коргоҳе, ки дар он пашмҳои маҳинро молидаву пахш карда моҳут мебофанд.

МОҲУТӢ ماهوتی аз порчаи моҳут дӯхташуда.

МОҲЧЕҲРА ماهچهره моҳрӯ, хушрӯ, зебо.

МОҲҶАБИН ماهجبین *ниг.* **маҳҷабин**.

МОҲҶАМОЛ ماهجمال *ниг.* **моҳрӯ(й)**.

МОЧА ماچه 1. хари мода. 2. *таҳқ.* зани бадкора, бероҳагард.

МОЧАХАР ماچه‌خر *гуфт.* модахар, хари мода.

МОҶАРО *а.* ماجرا 1. воқеаи азсаргузашта; ҳодиса, рӯйдод; пешомад. 2. ҷанҷол, хархаша; **маншаъю моҷаро** ҷанҷоли забонӣ; **моҷаро бардоштан//моҷаро кардан** ғавғо бардоштан, ҷанҷол кардан. 3. *с.* бо иғво ба мақсад ноил шудан хостан: **моҷарои сиёсӣ**.

МОҶАРОТАЛАБ ماجراطلب *ниг.* **моҷароҷӯ(й)**: **моҷароталаб шудан**.

МОҶАРОҶӮ(Й) ماجراجو(ی) 1. ҷанҷол-талаб, хархашахоҳ; ҳангоматалаб. 2. иғвоандоз.

МОҶАРОҶӮЁНА ماجراجویانه 1. ҷанҷолталабона, ситезакорона. 2. ба тарзи иғво, иғвогарона: **сиёсати моҷароҷӯёна**.

МОҶАРОҶӮӢ ماجراجویی 1. ҷанҷолхоҳӣ, хархашаталабӣ. 2. иғвогарӣ.

МОҶИД *а.* ماجد *кит.* номдор; бузургвор, гиромӣ.

МОШ ماش *бот.* гиёҳе аз оилаи лӯбиёиҳо ва ғалладонаи он, ки мудаввари пӯстсабзи сафедмағз аст; ◊ **чашми** *касеро* **мош барин кушода мондан** касеро сахт танбеҳ дода, ҳушёр карда мондан; **чашми** *касе* **мош барин кушода шудан** танбеҳ дида, ҳушёр шудани касе; **чашми** *касе* **мош барин шудан (гаштан)** аз чизе бохабар шуда дар ҳайрат мондан; **айб дар ош аст ё дар мош?** дар вақти ҳанӯз муайян набудани сабаби бадии чизе гуфта мешавад.

МОША I ماشه *кҳн.* ченаки вазн дар тибб, ки баробари вазни як дона мош аст.

МОША II ماشه 1. анбӯри сарпаҳни оҳангарон. 2. ҷои пилтагузории милтиқҳои қадимӣ.

МОШАК ماشک *гуфт.* бедонаи модина. 2. *тиб.* варами пилки чашм, нахӯдак. 3. *бот.* боқило.

МОШАРО ماشرا *тиб.* варами хунин.

МОШБО ماشبا *кит., хӯр.* шӯрбои аз мош пухташуда, шӯрбои мошӣ.

МОШИН(А) ماشین(ه) 1. механизме, ки ягон кори муфидро ба ҷо меоварад; дастгоҳе, ки бо қуввае ба ҳаракат даромада, кореро ба ҷо меоварад: **мошин(а)и алафдаравӣ, мошин(а)и дарздӯзӣ, мошин(а)и ҷомашӯӣ**. 2. *гуфт.* автомобил, автомашина: **мошин(а)и боркаш, мошин(а)и сабукрав**.

МОШИНАДӮЗӢ ماشینه‌دوزی *гуфт.* либос дӯхтан

дар мошинаи дарздӯзӣ: **мошинадӯзӣ кардан**.

МОШИНАЧӢ ماشینه‌چی *гуфт.* дӯзанда, хайёт, дарздӯз.

МОШИНБОЗ ماشین‌باز он ки бо мошинҳои гуногун ва ороиши онҳо майл дорад.

МОШИНБОЗӢ ماشین‌بازی 1. амал ва шуғли мошинбоз. 2. бозии кӯдакон бо мошини обзорҳои техникӣ.

МОШИНГАРД ماشین‌گرد роҳе, ки мошинҳо дар он рафтуо мекунанд; **роҳи мошингард**.

МОШИНГУЗАР ماشین‌گذر мошинрав, мошингард: **роҳи мошингузар**.

МОШИНДАРО ماشین‌درا ҷое, ки автомашина даробаро карда метавонад: **дарвозаи мошиндаро, тангкӯчаи мошиндаро**.

МОШИНДОР ماشین‌دار дорандаи мошин, соҳиби автомашина.

МОШИНӢ ماشینی ба воситаи мошин, бо мошин: **ҷамъоварии мошини пахта**.

МОШИННАВИС ماشین‌نویس *кҳн.* 1. дар мошини хатнависӣ чопшуда: **ду вараҷи мошиннавис**. 2. он ки дар мошини чоп навиштаҳоро чоп мекунад.

МОШИННАВИСӢ ماشین‌نویسی *кҳн.* чоп кардан дар мошинкаи хатнависӣ; кори мошиннавис.

МОШИНОЛОТ ماشین‌آلات асбобу олоти мошин(а).

МОШИНРОН ماشین‌ران ронандаи автомашина, идоракунандаи мошин.

МОШИНРОНӢ ماشین‌رانی рондани мошин; кору шуғли ронандаи автомашина.

МОШИНСАВОР ماشین‌سوار савори автомобил.

МОШИНСАВОРӢ ماشین‌سواری савори автомашина будан.

МОШИНСОЗ ماشین‌ساز он ки мошину таҷҳизот месозад.

МОШИНСОЗӢ ماشین‌سازی саноате, ки мошину таҷҳизот истеҳсол мекунад: **корхонаи мошинсозӣ**.

МОШИНХОНА ماشین‌خانه *кҳн.* биное, ки дар он мошину дастгоҳҳо шинонда шудаанд; коргоҳи мошинӣ.

МОШӢ I ماشی ба ранги мош монанд, ранги сабзи тира: **гурбаи мошӣ, чашмони калони мошӣ**.

МОШӢ II ماشی. *мансуб ба* **мош**, аз мош омодашуда.

МОШӢ III ماشی *кит.* он ки пиёда меравад, пиёдарав, пиёда.

МОШКАДУ ماش‌کدو *хрв.* шӯрбои аз мошу каду пухташуда.

МОШКИЧИРӢ ماش‌کچری *хрв.* шӯлаи аз мош ва биринҷ пухташуда.

МОШОБА ماشابه *хрв.* таоми обдори аз мош ва биринҷу лӯбиё пухташуда.

МОШОБАХӮР ماشابه‌خور он ки мошобаро дӯст медорад.

МОШОҚ I ماشاق *кит.* хӯша, сараки гандум.

МОШПАЛАВ ماش‌پلو *хрв.* палаве, ки аз мош тайёр мекунанд.

МОШПИЁБА ماش‌پیابه *ниг.* **мошоба**.

МОШУБИРИНҶ ماش‌وبرنج 1. *хӯр.* таоми обдоре, ки аз мош ва биринҷ мепазанд. 2. сиёҳу сафеди ба ҳам омехта: **риши мошубиринҷ**.

МОШУРА//МОШӮРА ماشوره 1. найчаи миёнхолӣ, лӯлача. 2. *боф.* найчае, ки ба даруни моку мегузоранд.

МОЯ *а.* مایه 1. асли ҳар чиз, асос, бунёд. 2. ҳар чиз, ки барои ба вуҷуд омадани чизе асос мешавад (*мас.*, хамирмоя (хамиртуруш барои хамир, сафедӣ барои мосту ҷурғот…). 3. *кит.* сармоя, дастмоя; доройӣ, сарват. 4. *кит.* асбобу анҷоми коре, дову дастгоҳ. 5. тухмаи одам ва ҳайвони нарина, ки дуто мешавад; ◊ **мояи дилхушии худ кардан** воситаи дилхушии худ қарор додан; **мояи ифтихори** *касе* **шудан** боиси фахри касе қарор гирифтани чизе ё касе.

МОЯВАР مایه‌ور *кит.* сармоядор, давлатманд.

МОЯДОН مایه‌دان *биол.* тухмдон, ҷои тухма.

МОЯДОР مایه‌دار сармоядор, давлатманд, соҳибдавлат, молик, соҳиб.

МОЯК مایک 1. *ниг.* **моя** 5. 2. тухми мурғ, ки зери мокиёни куркшуда мегузоранд.

МОЯКӮБӢ مایه‌کوبی *тиб.* доругузаронии эҳтиётӣ барои пешгирии баъзе бемориҳо;

обилакӯбӣ.

МОЯНДАР مایندر *ниг.* **модарандар**.

МОЯҲТОҶ *а.* مایحتاج *кит.* чизҳое, ки инсон доим ба он эҳтиёҷ дорад, эҳтиёҷоти зиндагии рӯзмарра; **ҳадди ақалли мояҳтоҷ** камтарин воситаҳои рӯзгузаронӣ.

МУАББАД مؤبّد *кит.* абадӣ ҷовид, ҳамешагӣ: **азоби муаббад**.

МУАББИР *а.* معبر *кит.* таъбиркунанда (*хусусан хобро*); баёнкунанда.

МУАВВАД *а.* معود *кит.* одаткунонида ба чизе, омӯхта.

МУАВВАЗ *а.* معوض *кит.* иваз шуда; иваз, бадал: **муавваз гаштан**.

МУАД(Д) *а.*معد *кит.* омода, муҳайё ва ҳозир; **муад будан** омода будан, тайёр шудан.

МУАДДАБ *а.* مؤدب боадаб, тарбиядида.

МУАДДАБОНА *а.* مؤدبانه боадабона, рафтори аз рӯи одоб.

МУАДДИБ *а.* مودب адабдиҳанда, адабомӯз, мураббӣ, муаллим.

МУАДДИЛ *а.* معدل мӯътадилкунанда, ба ҳолати эътидол оваранда, росткунанда, қоимкунанда.

МУАДДИЛУННАҲОР *а.* معدل‌النهار *нуҷ.* хати доиравӣ, ки агар сайри Офтоб ба он доира тасодуф кунад, шабу рӯз баробар мешавад. 2. *ҷугр.* хати истиво.

МУАЗЗАБ *а.* معذب *кит.* азобкашанда, азоббинанда, дар азоб монда.

МУАЗЗАЗ *а.* معزز *кит.* азиз дошта шуда, эъзозу ҳурматдида, арҷманд.

МУАЗЗАМ *а.* معظم азим ва бузург донисташуда, касе (чизе), ки онро бузург мешуморанд; бузург: **устоди муаззам, мулки муаззам**.

МУАЗЗАМӢ معظمی бузургӣ, арҷмандӣ; азамат.

МУАЗЗИН *а.* موذن *д.* ба намоз даъваткунанда, азонгӯй, сӯфии масҷид.

МУАЗЗИНӢ موذنی *д.* касбу кори муаззин; азонгӯӣ.

МУАЗЗО *а.* معزی//معزا азодор, мотамзада, сӯгвор.

МУАЙЙИД *а.* مؤید *кит.* таъйидкунанда, тақвиятдиҳанда; дастгиркунанда.

МУАЙЯН *а.* معین 1. таъйиншуда, муқарраршуда. 2. аниқ, яқин, муқаррар; **вақти муайян** вақти муқарраршуда, вақти таъйиншуда; **миқдори муайян** миқдори маъҳуд, миқдори маълум; **муайян кардан** а) маълум кардан; аниқ кардан; б) таъйин кардан, муқаррар намудан; **муайян шудан** муқаррар шудан, таъйин гаштан; **аҳамияти муайяне доштан** як дараҷа аҳамият доштан; тамоман беаҳамият набудан; **касби муайяне надоштан** касби аниқ надоштан; касбе надоштан.

МУАЙЯНӢ معینی муайян будан; аниқӣ; мушаххасӣ.

МУАЙЯНКУНАНДА معین‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **муайян кардан** он ки муайян ва равшан мекунад. 2. *грам.* яке аз аъзои пайрави ҷумла, ки ба саволҳои *чӣ тавр?, чӣ гуна?, чӣ қадар?, аз он кӣ?...* ҷавоб медиҳад: **муайянкунанда ва муайяншаванда, муайянкунандаи изофӣ ва беизофа, муайянкунандаи ададӣ**. 3. *риёзӣ.* як навъ ифодаи риёзӣ, детерминант.

МУАЙЯНШАВАНДА معین‌شونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **муайян шудан**. 2. *грам.* яке аз аъзои ҷумла, ки бо муайянкунанда муайян мешавад.

МУАЙЯНШУДА معین‌شده *замони гузашта аз* муайян шудан; *сифати феълии* таъйиншуда, муқарраршуда: **нафақаи муайяншуда**.

МУАККАД *а.* مؤکد *кит.* 1. таъкидшуда, таъкидгардида. 2. мустаҳкам, устувор.

МУАЛЛАҚ *а.* معلّق овезон, овехташуда; **муаллақ задан** чаппаю роста шудан, сарпоину поболо шудан; **муаллақ истодан** дар ҳаво овезон истодан; **муаллақ мондан** овезон мондан; ◊ **аҷали муаллақ** марги ногаҳонӣ.

МУАЛЛАҚА *а.* معلّقه 1. *ниг.* **муаллақ**. 2. *меъ.* қисми озоди дар ҳаво будаи бино, ки як тарафаш дар мағзи девор мустаҳкам карда шудааст.

МУАЛЛАҚЗАН معلّق‌زن он ки муаллақ мезанад, муаллақзананда.

МУАЛЛАҚЗАНӢ معلق‌زنی *исми амал аз* **муаллақ задан;** ҷаҳида ба чобукӣ чаппаю роста шудани варзишгарон ва бозингарони сирк; дар

вақти парвоз бозикунон чапаю роста шудани парандагон (*мас., кабӯтарон*).

МУАЛЛАҚЗАНОН معلّق‌زنان *феъли ҳол аз* **муаллақ задан;** дар ҳолати муаллақзанӣ.

МУАЛЛАЛ *а.* معلّل *кит.* он чи сабаб дорад, сабабнок, иллатнок; **сухани муаллал ба ғараз** гапи ғаразнок.

МУАЛЛАМ I *а.* معلّم *кит.* таълимгирифта, омӯхта; **калби муаллам** саги омӯхта, саги дастомӯз.

МУАЛЛАМ II *а.* معلّم *кит.* аломатдор; нақшдор, нақшин; **дебои муаллам** матои ҳарири пурнақшу нигор.

МУАЛЛИМ I *а.* معلّم 1. он ки меомӯзонад ва ёд медиҳад, омӯзгор, таълимдиҳанда: **муаллими таҷрибадор, муаллими фанни забони тоҷикӣ**, **муаллими хизматнишондода** *таър.* яке аз унвонҳои фахрии соҳаи маориф; **муаллими хонагӣ** муаллиме, ки ба талаба дар хона дарс медиҳад ё барои фаннеро беҳтар аз худ кардан ба ӯ ёрӣ мерасонад. 2. мурожиати эҳтиромона нисбат ба шахсе, ки ӯро гӯянда устоди худ мешуморад.

МУАЛЛИМ II *а.* مؤلم *кит.* аламнок, дарднок, дардовар.

МУАЛЛИМӢ معلّمی шуғл ва касби муаллим; омӯзгорӣ, таълимдиҳӣ; **муаллимӣ кардан** муаллим будан, омӯзгорӣ кардан.

МУАЛЛИМТАЙЁРКУНӢ معلّم‌تیارکنی *кҳн.* таълим ва тарбияи муаллимон: **Институти такмили ихтисоси муаллимон, курси яксолаи такмили ихтисоси муаллимон**.

МУАЛЛИФ *а.* مؤلّف таълифкунанда, нависан

даи китоб ва асар: **муаллифи асар**.

МУАЛЛИФӢ مؤلّفی 1. *мансуб ба* **муаллиф.** 2. муаллиф будан: **ҳуқуқи муаллифӣ**.

МУАЛЛО *а.* معلی//معلا *кит.* 1. олӣ, баланд, боло: **арши муалло**. 2. азим, бузург, олӣ.

МУАММАР *а.* معمّر *кит.* касе ё чизе, ки умри дароз дидааст, кӯҳансол, солхӯрда.

МУАММО *а.* معمّی//معمّا 1. сарбаста ва муғлақ, пӯшида, душворфаҳм. 2. масъалаи сарбаста; мушкилот. 3. *адш.* шеър ва сухане, ки ғайр аз маънои зоҳириаш бо рамз ва имо номи касе ё чизеро ифода мекарда бошад; **муаммои** *чизеро* **кушодан (ҳал кардан)** чизи сарбаста ва номаълумро равшан кардан; мушкилиро бартараф кардан.

МУАММОГӮӢ معمّاگوئی гуфтани сухани сарбаста; изҳори муддао кардан бо рамз; муаммо навиштани шоир: **муаммогӯӣ кардан**.

МУАММОДОР معمّادار сарбастамаънӣ, рамзнок, душворфаҳм.

МУАНБАР *а.* معنبر *кит.* анбарбӯ, хушбӯ, муаттар: **зулфи муанбар**.

МУАННАС *а.* مؤنث 1. мода, *муқоб.* **музаккар**. 2. *грам.* шакли занонаи калима, ҷинси занона (*дар баъзе забонҳо*).

МУАРРАБ *а.* معرب *збш.* калимае, ки аз забони дигар гирифта, ба қоидаи забони арабӣ тобеъ кунонида шудааст, арабишуда (*мас*., гавҳар-**ҷавҳар**, канда-**хандақ,** ганҷ-**канҷ**).

МУАРРИФ *а.* معرّف шиносонанда, шиноскунанда.

МУАРРИФӢ معرفی : **муаррифӣ кардан** шинос кардан, шиносонидан.

МУАРРИФИНОМА معرفی‌نامه 1. номае, ки барои шиносонидани шахсе ба шахси дигар навишта шудааст. 2. тавсиянома.

МУАРРИХ *а.* مؤرخ *кит.* таърихшинос; таърихнавис.

МУАРРО *а.* معرّی//معرا *кит.* орӣ аз чизе, холӣ, барӣ, пок: **муарро будан**.

МУАССИР *а.* مؤثّر таъсиркунанда, таъсирбахш.

МУАССИРӢ مؤثّری таъсирбахшӣ, таъсирнокӣ.

МУАССИС *а.* مؤسس асосгузор, таъсискунанда; **маҷлиси муассисон** *с.* ҷамъомади интихобӣ, ки ҳуқуқи таъсису ташкил карданро дорад.

МУАССИСА *а.* مؤسسه созмоне, ки дар ягон соҳа фаъолият мекунад, идора: **муассисаи бачагона**, **муассисаи илмӣ**, **муассисаи табобатӣ (муолиҷавӣ)**, **муассисаи хӯроки умумӣ**, **муассисаи хайрия** созмоне, ки аз рӯи шафқату некӯкорӣ бо расонидани ёрии моддӣ ба камбизоатону мӯҳтоҷон машғул аст.

МУАССИСАВӢ مؤسّسوی *мансуб ба* **муассиса**, ба муассиса тааллуқдор, тобеи идора.

МУАССИСОТӢ مؤسّساتی *ниг.* **муассисавӣ**.

МУАСФАР *а.* معصفر *кит.* бо ранги гули усфур (заъфарон) ранг кардашуда; зардранги ба

сурхӣ моил, заъфаронирангг.

МУАТТАЛ *а.* معطّل *кит.* 1. аз истеъмол баромада, нодаркор. 2. маъзул ва бекоршуда; **муаттал кардан** аз кор монондан, бекор кардан; саргардон кардан, маътал.

МУАТТАР *а.* معطّر атрнок, атрогин, хушбӯ; **муаттар кардан** хушбӯ гардонидан; **муаттар шудан** хушбӯ шудан.

МУАТТАРӢ معطّری *кит.* хушбӯӣ, накҳат, атрафшонӣ.

МУАХХАР *а.* مؤخّر *кит.* 1. ба таъхир гузошташуда, ақибафтода. 2. қисми ақиби чизе: **муаххари киштӣ**.

МУБАДДАЛ *а.* مبدّل табдилёфта, ивазшуда, баргашта (*ба чизе*); **мубаддал гардидан (гаштан)** бадал шудан, табдил ёфтан; **мубаддал намудан (кардан)** табдил додан; **мубаддал шудан** табдил ёфтан.

МУБАДДАЛШАВӢ مبدلشوی *исми амал аз* **мубаддал шудан**; табдилёбӣ.

МУБАЙЯН *а.* مبيّن баён ва равшан кардашуда; ошкор, аён.

МУБАЛЛИҒ *а.* مبلّغ *кит.* 1. иблоғкунанда, расонандаи амр ё хабар ба касони дигар. 2. таблиғкунандаи чизе, ташвиқу тарғибкунанда.

МУБАРРАД *а.* مبرّد *кит.* хунук шуда, сард карда.

МУБАРРИД *а.* مبرّد *кит.* 1. хунуккунанда, сардкунанда. 2. доруи сардкунандаи мизоҷ.

МУБАРРО *а.* مبرّی//مبرّا *кит.* барӣ кардашуда, пок кардашуда; пок аз айб (гуноҳ, тӯҳмат *ва г.*).

МУБАССИР *а.* مبصّر *кит.* назаркунанда, нигоҳкунанда, бинанда; бино, бобасират.

МУБАТТАР *а.* مبتّر 1. думбурида. 2. наслбурида, бенасл, бефарзанд.

МУБАШШИР *а.* مبشّر *кит.* башоратдеҳ, муждадеҳ, хушхабаррасон, муждарасон.

МУБИН *а.* مبين *кит.* 1. ошкоркунанда, возеҳу равшанкунанда. 2. ошкоршуда; ошкор, возеҳ; **ҷабини мубин** пешонии софу кушода.

МУБОДАРАТ *а.* مبادرت *кит.* 1. сабқату пешӣ ҷустан, шитоб ва кӯшиш. 2. иқдом ба коре, шурӯъ кардан ба коре: **мубодарат ба коре кардан**.

МУБОДИЛА *а.* مبادله табодул, иваз кардан, муовиза; **мубодилаи афкор** изҳори фикру ақида байни ду ё чанд кас; **нуқтаи мубодилаи арз** ҷои иваз кардани асъор (*пулҳои хориҷӣ*).

МУБОДИЛАВӢ مبادله‌وی бадалшаванда, қобили бадал шудан, муовизавӣ: **арзиши мубодилавӣ**, **қурби мубодилавӣ**.

МУБОДИЛАГӢ مبادلگی *ниг.* **мубодилавӣ**.

МУБОЛИҒА *а.* مبالغه 1. аз ҳад берун таърифу тавсиф кардани чизе, аз ҳад гузаронидан дар таъриф (*дар сухан*); **бидуни муболиға** бе ҳеҷ тавсифи зиёдатӣ, бидуни болобардории зиёд; **муболиға кардан** аз будаш зиёд нишон додан; ба таърифу тавсифи аз ҳад зиёд роҳ додан. 2. *адш.* яке аз воситаҳои тасвири бадеӣ буда, аз ҳадди эътидол гузаронидани мадҳ ё мазаммат асоси он мебошад (*таблиғ, игроқ ва ғулув аз навъҳои он аст*).

МУБОЛИҒАВӢ مبالغه‌وی дорои муболиға, берун аз ҳад (*дар таъриф ё танқид*).

МУБОЛИҒАДОР مبالغه‌دار бомуболиға, муболиғаомез.

МУБОЛИҒАКОР مبالغه‌کار ба муболиға роҳдиҳанда.

МУБОЛИҒАОМЕЗ مبالغه‌آميز тавсиф ё танқиди аз ҳад зиёд, аз ҳақиқати воқеӣ дур.

МУБОРАК *а.* مبارک хуҷаста, фархунда, нек, бахайр; табаррук(ӣ); **моҳи муборак** моҳи бахайр, моҳи табаррук; **қадами муборак** қадами бахосият; **муборак бод!**, **муборак шавад**! хитоби табрику таҳният ва шодбош, ки ба шарофати воқеаи неки касе нисбат ба ӯ гуфта мешавад.

МУБОРАКБОД مبارکباد изҳори некхоҳӣ барои касе, шодбошӣ табрику таҳният; **мубораккбод гуфтан** табрик кардан, «муборак шавад» гуфтан; **муборакбод кардан (намудан)** табрик кардан.

МУБОРАКБОДӢ مبارکبادی 1. *ниг.* **муборакбод**; **табрикгӯӣ**. 2. чизи барои табрикгӯӣ додашуда; **муборакбодӣ кардан (намудан)** табрик гуфтан.

МУБОРАКӢ مبارکی муборак будан, фархунда будан; хайру баракат.

МУБОРАККАДАМ مبارکقدم неккадам, хушқадам, бахосият, фархундапай.

МУБОРАКНИҲОД مبارکنهاد поквиҷдон, некӯтабиат.

МУБОРАКНОМА مبارکنامه 1. номаи табрикӣ, табрикнома. 2. *таър., маҷ.* фармони подшоҳӣ.

МУБОРАКПАЙ مبارکپی *кит., ниг.* **мубораккадам**.

МУБОРАКФОЛ مبارکفال мусоид, мувофиқ; некпой; хушбинона.

МУБОРИЗ *а.* مبارز муборизакунанда, ҷанганда, ҷанговар.

МУБОРИЗА *а.* مبارزه ҷанги дутарафа, муҳориба; талош барои ҳаққу ҳуқуқ, ғоя, мақсад ва кори худ бо ҳар роҳ: **муборизаи иқтисодӣ, муборизаи мафкуравӣ, муборизаи синфӣ; мубориза бурдан (кардан)** ҷангидан.

МУБОРИЗАКУНАНДА مبارزهکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мубориза кардан;** мубориз, муборизабаранда.

МУБОҲ *а.* مباح ҷоиз, раво: **мубоҳ гардонидан** а) раво дониста шудан, ҷоиз ҳисоб кардан; б) *д.* ҳалол кардан.

МУБОҲИСА//МУБОҲАСА *а.* مباحثه 1. баҳси чанд кас доир ба ягон масъала, изҳори фикр кардани чанд кас аз рӯи ягон масъала, муҳокимаи оммавӣ дар атрофи ягон мавзӯи баҳсталаб. 2. мунозира, мунокиша (*дар бораи чизе*); **мубоҳисаи илмӣ** баҳси илмӣ, баррасии ягон масъалаи илмӣ; **мубоҳиса кардан** баҳс кардан, мунозира кардан.

МУБОҲИСАВӢ مباحثوی мубоҳисанок, баҳснок: **масъалаи мубоҳисавӣ**.

МУБОҲИСАКУНАНДА مباحثهکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мубоҳиса кардан**; баҳскунанда, мунозиракунанда.

МУБОҲОТ *а.* مباهات *кит.* фахр кардан ё болидан ба чизе.

МУБОШИР *а.* مباشر *кит.* сардор, саркор, амалдор; назораткунанда ба рафти коре.

МУБОШИРАТ *а.* مباشرت 1. кореро ба нафъи худ анҷом додан, ба сари худ ба коре машғул шудан; иқдом ба коре. 2. муоширати марду зан. 3. заношӯӣ, издивоҷ.

МУБРАМ *а.* مبرم 1. маҳкам, устувор. 2. *маҷ.* муҳим ва зарур; **зарурати мубрам** ниҳояти зарурат; **қазои мубрам** *кит.* сарнавишти ногузир.

МУБТАДӢ *а.* مبتدی *кит.* 1. оғозкунанда; ибтидоӣ, аввалин, *муқоб.* **мунтаҳӣ**. 2. *ниг.* **мубтадо**.

МУБТАДО *а.* مبتدا *грам.* фоили ҷумла (*саразо*).

МУБТАКИР *а.* مبتکر *кит.* он ки навоварӣ мекунад, соҳибибтикор, ташаббускор.

МУБТАЛО *а.* مبتلا//مبتلی 1. ба дарду ранҷ афтода, гирифтор (*ба балову кулфате*). 2. *маҷ.* ошиқ; мафтун; **мубтало гаштан (шудан)** а) гирифтор гардидан (*ба дарде*); б) *маҷ.* ошиқ шудан; **мубтало кардан** гирифтор кардан; ба қайди чизе андохтан, шефта кардан.

МУБТАНӢ *а.* مبتنی *кит.* биноёфта, асосёфта бар чизе; вобаста ба чизе: **мубтанӣ бар** *чизе* **будан**.

МУБҲАМ *а.* مبهم 1. пӯшида, пинҳон: **чизи мубҳам**. 2. норавшан, номуайян; печида, номафҳум: **сухани мубҳам, маънии мубҳам**.

МУБҲАМӢ مبهمی норавшанӣ, номуайянӣ, сарбастагӣ.

МУВАЗЗАФ *а.* موظّف *кит.* он ки ба вай вазифае супурда шудааст, вазифадор: **мувазаф кардан, муваззаф шудан**.

МУВАККАЛ *а.* موکّل *кит.* он ки ба ӯ коре супорида шудааст, гумошта, вакил; **муваккал кардан** таъйин кардан, вакил кардан.

МУВАҚҚАТ *а.* موقت ба муддати муайян ва маҳдуд, ғайридоимӣ: **ба таври муваққат**; *ниг.* **муваққатан**.

МУВАҚҚАТАН *а.* موقتاً 1. ба таври муваққат барои муддати маҳдуд ва муайян, ғайридоимӣ. 2. нопойдор.

МУВАҚҚАТӢ موقتی нопойдор, барои муддати кӯтоҳ, ғайриҳамешагӣ; *муқоб.* **доимӣ** *ва* **ҳамешагӣ**: **корношоямии муваққатӣ, шаҳодатномаи муваққатӣ**.

МУВАЛЛИД *а.* مولّد *кит.* 1. таваллудкунанда, зоянда. 2. тавлидкунанда, истеҳсолкунанда.

МУВАРРАД *а.* مورّد *кит.* 1. гулкарда, шукуфта. 2. *маҷ.* гулгун; сурх.

МУВАРРАС *а.* مورّث *кит.* чизи ба меросмонда,

меросӣ, ирсӣ.

МУВАСВАС *а.* موسوس 1. васваса кардашуда, дар васваса монда, дучори васваса шуда. 2. ошуфтаҳол, нороҳат ва бадгумон.

МУВАССАЛ *а.* موصّل *кит.* васл шуда, пайванд шуда.

МУВАФФАҚ *а.* موفّق тавфиқёфта, комёбшуда, ба мурод расида; **муваффақ шудан** ба мақсад расидан; **муваффақ гаштан (шудан)** ноил шудан, комёб шудан, расидан ба мақсад.

МУВАФФАҚИЯТ *а.* موفقّيت 1. комёбӣ, барор; пешрафт, пешравӣ. 2. ғалаба, фирӯзӣ, ғолибият; **бо муваффақият** бо натиҷаҳои нағз; **муваффақият ба даст овардан** комёб гаштан, ба пешравӣ ноил шудан; **муваффақият талабидан (хостан)** барор ва пешравӣ орзу кардан.

МУВАФФАҚОНА موفّقانه бомуваффа- қият, бобарор.

МУВАФФО *а.* موفّى//موفّا *кит.* вафо кардашуда, тамоман иҷро ва адо кардашуда; пурра ва комил.

МУВАҲҲИД *а.* موحّد *кит.*, *д.* он ки ба ваҳдати Худо бовар дорад; он ки Худоро якка ва ягона медонад, мӯътақид ба Худои ягона.

МУВАШШАҲ *а.* موشح 1. *кит.* ороста, зинат додашуда; **мувашшаҳ гардонидан** оростан, зинат додан. 2. *адш.* шеъре, ки дар аввали ҳар мисраъ ё байти он чунин ҳарфе оварда мешавад, ки аз ҷамъи он ҳарфҳо номе, иборае ё ҷумлае ҳосил мегардад.

МУВАҲҲИШ *а.* موحّش *кит.* ваҳшатовар, ваҳшатнок.

МУВАҶҶАҲ *а.* موجّه *кит.* 1. ваҷҳнок, далелнок, асоснок: **узри муваҷҷаҳ**. 2. писандида, мақбул.

МУВОЗАА *а.* مواضعه *кит.* 1. бо ҳамдигар қарор гузоштан (*ба коре*), забон як кардан (*дар коре*): **мувозаа кардан**. 2. қарордод, аҳднома, шартнома.

МУВОЗИНА//МУВОЗИНАТ *а.* موازنه//موازنت баробарвазнӣ: ҳамвазнӣ; **мувозинатро нигоҳ доштан** баробарвазн шуда истодан, устувор истодан; **мувозинатро гум кардан** аз баробарвазнӣ баромадан, устувориро гум кардани як тараф.

МУВОЗӢ *а.* موازى баробар, ҳампаҳлу, параллел; **хати мувозӣ** *ҳанд.* ду хати рост, ки агар давом дода шаванд, аз ҳамдигар ҳамеша дар фосилаи мусовӣ меистанд.

МУВОСИЛА//МУВОСИЛАТ مواصله//مواصلت пайвастагӣ, иттисол, ба ҳам пайвастан(*-и ду кас ё ду чиз*).

МУВОСО *а.* مواسا//مواسات мувофиқат, созиш, мадоро, муросо; **мувосо кардан** созиш кардан, муросо кардан; оштӣ кардан.

МУВОСОКОР مواساكار он ки аз рӯи меҳрубонӣ ё барои салоҳи кор бо касе ё

чизе муросо ва созиш мекунад; созиши кор.

МУВОСОКОРӢ مواساكارى муросокор будан, созишкорӣ.

МУВОСОКОРОНА مواساكارانه бо роҳи муросо, созишкорона.

МУВОФИҚ *а.* موافق 1. созишкунанда, муттафиқ, ҳамраъӣ: **дӯстон ва ёрони мувофиқ**. 2. мутобиқ, созгар **мувофиқи**… а) мутобиқи…; муносиби…; б) аз рӯи…, дар асоси …; **мувофиқи табъ** ба тарзи дилхоҳ табъи дил; мувофиқи қоида, аз рӯи қоида, мутобиқи қоида; **мавриди мувофиқ** фурсати мусоид, вақти мусоид; **мувофиқ кардан** мутобиқ ва созгор сохтан; **мувофиқ омадан** дуруст омадан, муносиб воқеъ шудан, мутобиқат доштан.

МУВОФИҚА *а.* موافقه созиш; ҳамфикрӣ, ҳамраъйӣ: **мувофиқа кардан** изҳори ҳамфикрӣ кардан; ризоият додан ба коре.

МУВОФИҚАТ *а.* موافقت 1. созиш, ҳамфикрӣ, ҳамраъйӣ. 2. созгорӣ, мутобиқат; **мувофиқат кардан** мувофиқ омадан, созгор воқеъ шудан. 3. *иқт.* таносуби арзи мамлакатҳои гуногун ба ҳисоби тилло; ◊ **мувофиқати хун** *биол.* қобили омезиш будани гурӯҳи хуни як кас ба каси дигар.

МУВОФИҚАТНОМА موافقتنامه ҳуҷҷат дар бораи мувофиқати тарафҳо, созишнома.

МУВОҶЕҲ *а.* مواجه рӯ ба рӯи ҳам истода; **мувоҷеҳ шудан** рӯ ба рӯ шудан, дучор шудан (*ба мушкилоте*).

МУҒ مغ 1. *кҳн.* рӯҳонии оташпараст. 2. оташпараст, зардуштӣ. 3. *маҷ.* майфурӯш, соҳиби майхона; **пири муғон** роҳбари хароботиён,

сардори майкада; **хароботи муғон** майхона.

МУҒАЙЛОН مغیلان *ниг.* **муғелон**.

МУҒАМБИР مغمبر 1. ҳилагар, маккор, айёр. 2. содалавҳнамои ба кори худ ҳушёр; он ки дар корҳо ноаён манфиати худро ба ҷои аввал мегузорад.

МУҒАМБИРӢ مغمبری ҳилагарӣ, айёрӣ: **муғамбирӣ кардан**.

МУҒАМБИРНАМО مغمبرنما шахси ҳушманд

ба муғамбир монанд, айёрнамо.

МУҒАМБИРОНА مغمبرانه ҳилагарона, айёрона, маккорона.

МУҒАННӢ *а.* مغنی сароянда ва навозанда, мутриб ва ҳофиз.

МУҒБАЧА مغبچه 1. шогирд ва хизматгори дукони майфурӯшӣ. 2. бачаи оташпараст.

МУҒЕЛОН مغیلان *бот.* дарахтест хордор дар биёбонҳо, хори ғелак, мағелон, муғайлон.

МУҒЛАҚ *а.* مغلق 1. *кит.* (дари) баста, нокушода. 2. *маҷ.* норавшан, номафҳум, мубҳам, печидаву душворфаҳм: **сухани муғлақ, ҷавоби муғлақ**.

МУҒЛАҚБАЁН مغلق‌بیان он ки тарзи ифодаи ӯ мушкилфаҳм аст, душворбаён; печидагӯ.

МУҒЛАҚБАЁНӢ مغلق‌بیانی муғлақбаён будан; душворбаёнӣ; печидагӯӣ.

МУҒЛАҚГӮ(Й) مغلق‌گو(ی) душворбаён, печидагӯй, муғлақгӯй.

МУҒЛАҚГӮӢ مغلق‌گوئی муғлақгӯй будан; душворбаёнӣ, печидагӯӣ.

МУҒЛАҚӢ مغلقی сарбастагӣ, номафҳумӣ, мубҳамӣ, печидагӣ.

МУҒОЛАТА *а.* مغالطه ба ғалат андохтан; бо далели сусту ғалат ба вуҷуд овардани иштибоҳ.

МУҒОНА مغانه *мансуб ба* **муғ**; ба монанди муғ.

МУҒРИЗ *а.* مغرض *кит.* он ки кинаву ғараз меварзад, бадхоҳ.

МУҒРИЗОНА مغرضانه аз рӯи кинаву ғараз; қасдан.

МУҒСАРО مغسرا *кит. киноя аз* **майхона**.

МУҒТАНАМ *а.* مغتنم ғанимат шумурда: **муғтанам донистан** а) ғанимат шумуридан, мусоид донистан; б) ба қадри чизе расидан.

МУҒУЛ مغل//مغول 1. халқе, ки аксарияти аҳолии Муғулистонро ташкил медиҳад. 2. зода ва сокини Муғулистон.

МУҒУЛӢ مغلی//مغولی *мансуб ба* **муғул**: **забони муғулӣ**.

МУҒУЛЧА مغلچه номи оҳанге аз мақоми якуми «Шашмақом»: **муғулчаи дугоҳ** оҳанге аз мақоми чоруми «дугоҳ»-и «Шашмақом».

МУҒУЛЧОЙ مغلچای *бот.* як навъ гиёҳи бисёрсола, ки баргаш ба ҷойи чой истифода мешавад.

МУҒҶА مغجه *бот.* ҷои баргбарорӣ ва гулкунии навда ва шохчаи растаниҳо, ҷавона, пунбак: **муғҷа баровардан**.

МУҒҶАБАНДӢ مغجه‌بندی муғҷа бастан, пунбакдамонӣ.

МУҒҶАДОР مغجه‌دار растаниҳое, ки муғча доранд; дорои муғча: **дарахтҳои муғчадор**.

МУҒҶАПАЙВАНД مغجه‌پیوند *бот.* навъи пайванд, ки муғчаи дарахти беҳтарини мевaро ба навъи хасаки он пайванд мекунанд.

МУД(Д) *а.* مود(د) *кҳн.* зарфи паймонаӣ барои ҷисмҳои пошхӯранда ва моеъ.

МУДАББИР *а.* مدبّر *кит.* 1. соҳибтадбир,ботадбир, чораҷӯ. 2. идоракунанда, сардор.

МУДАВВАР *а.* مدور доирашакл, гирда, кулӯла; **мизи мудаввар** мизи доирашакл, мизи гирд.

МУДАҚҚИҚ *а.* مدقّق тадқиқкунанда; дақиққор, бориксанҷ.

МУДАРРИС *а.* مدرّس дарсдиҳанда, дарсгӯ; муаллими мадраса.

МУДАРРИСӢ مدرّسی дарсгӯӣ, дарсдиҳӣ; шуғлу амали мударрис.

МУДҒАМ *а.* مدغم 1. *кит.* ба даруни чизе даромада. 2. *збш.* идғомшуда; *ниг.* **идғом**.

МУДБАР//МУДБИР *а.* مدبر *кит.* баргаштабахт, бадбахт, *муқоб.* **муқбил**.

МУДДАИЁНА مدّعیانه даъвогарона, даъвоунон.

МУДДАӢ مدّعی 1. даъвогар, даъвокунанда; додхоҳ. 2. иддаокунанда, сифатеро ба худ

нисбат дода фахркунанда. 3. *кит.*, *маҷ.* рақиб, ҳариф.

МУДДАО مدّعا 1. даъво; иддао, талаб, тақозо. 2. хоҳиш; чизи орзукарда; мақсуд; **муддаои табъ** мувофиқи хоҳиши табъ, ба қадри дилхоҳ; **айни муддао** табъи дил, мувофиқи мақсад; чизи дилхоҳ ва матлуб; **арзи муддао кардан** мақсади худро изҳор кардан.

МУДДАТ *а.* مدّت вақт ва замони муайян, як қисми вақт ва замон; мӯҳлат; **муддате** як муддат; то вақти муайян; **муддати андак** вақти кам; **муддати дароз (мадид)** вақти бисёр; **дар муддати як сол** дар давоми (фосилаи) як сол; **пеш аз муддат** пеш аз вақти муайян; **як муддат** муддате, андак вақт.

МУДИР *а.* مدیر идоракунандаи ягон кор; роҳбари ягон бахши муассиса; роҳбари баъзе муассисаҳо: **мудири қисми таълим, мудири боғчаи бачагон, мудири шӯъба**.

МУДИРИЯТ *а.* مدیریت маъмурият, ҳайати идора; идора.

МУДИРӢ مدیری мудир будан; мансаб ва шуғли мудир.

МУДОВИМ *а.* مداوم 1. *кит.* давомдиҳанда, идомадиҳанда. 2. бардавом, пойдор, ҳамешагӣ.

МУДОВИМАТ مداومت идома додан, давомдиҳӣ; **мудовимат кардан** давом додан.

МУДОВО *а.* مداوا даво, муолиҷа, табобат; **мудово кардан** даво (илоҷ) кардан.

МУДОМ I *а.* مدام доимо, ҳамешагӣ.

МУДОМ II *а.* مدام *кит.* май, шароб.

МУДОМУЛУМР *а.* مدام‌العمر *кит.* ҳамешагӣ, абадӣ, дар тамоми умр.

МУДОРО *а.* مدارا 1. бо нармӣ ва ҳусни хулқ бо касе рафтор кардан, муомилаи нек. 2. созиш, муросо, мадоро: **мудоро кардан**.

МУДОФЕЪ *а.* مدافع ҳимоятгар, муҳофиз, дифоъкунанда.

МУДОФИА *а.* مدافعه дафъ кардани зарар ва ҳуҷум; дифоъ, нигоҳбонӣ: **мудофиаи Ватан** ҳимояи Ватан аз ҳуҷуми душман; **мудофиаи ғайринизомӣ** маҷмӯаи чорабиниҳое, ки барои аз ҳуҷуми эҳтимолии душман муҳофизат кардани мамлакат ва дигар ҳодисаҳои фавқулода амалӣ карда мешаванд; **мудофиа кардан** ҳимоя кардан, дафъ кардани ҳуҷум.

МУДОФИАВӢ مدافعوی *мансуб ба* **мудофиа**: **иншооти мудофиавӣ**, **иқтидори мудофиавӣ**, **ҷангҳои мудофиавӣ**.

МУДОФИАГАР مدافعه‌گر ҳимоякунанда, ҳимоятгар, муҳофиз; мудофиакор.

МУДОФИАГОҲ مدافعه‌گاه ҷои мудофиа, маҳалли ба мудофиа тайёршуда.

МУДОФИАКОР مدافعه‌کار 1. *ниг.* **мудофиагар**. 2. муҳофизаткор.

МУДОФИАКУНАНДА مدافعه‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мудофиа кардан**; ҳимоякунанда, муҳофиз, мудофеъ.

МУДОХИЛА مداخله дахл кардан ба коре, дахолат; **мудохила кардан** дахл кардани шахсе ба коре, ки ба ӯ рабт надорад.

МУДОҲАНА//МУДОҲАНАТ *а.* مداهنه//مداهنت *кит.* хушомадгӯӣ, чоплусӣ; мунофиқӣ, риёкорӣ.

МУДОҲИН *а.* مداهن чоплус, хушомадгӯй; мунофиқ, дурӯя.

МУДРАК *а.* مدرک *кит.* он чи бо ҳисси ботинӣ дарк шудааст, даркшуда, идрокшуда, мафҳум.

МУДРАҶ *а.* مدرج *кит.* дарҷ шуда, дохил шуда.

МУДРИК *а.* مدرک *кит.* 1. дарккунанда, дарёбанда, фаҳмкунанда. 2. фарққунанда, имтиёзкунанда.

МУДҲИШ *а.* مدهش даҳшатнок, даҳшатангез, пурвоҳима; **воқеаи мудҳиш**.

МУЖДА مژده хабари хуш, башорат, навид; **мужда (додан, овардан) расондан** хабари хуш овардан.

МУЖДАБАР مژده‌بر он ки хабари хуш мебарад, муждарасон.

МУЖДАВАР مژده‌ور *кит., ниг.* **муждабар**.

МУЖДАГОНӢ مژده‌گانی ҳадяе, ки ба муждаовар дода мешавад; **муждагонӣ гирифтан** инъоме гирифтан, барои хабари хуш; **муждагонӣ додан** барои хабари хуш ба тариқи ҳадя ягон чиз додан.

МУЖДАДИҲАНДА مژده‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мужда додан**; муждаовар.

МУЖДАОВАР مژده‌آور он ки ё он чи муждае меорад, муждарасон, муждадиҳанда.

МУЖДАРАСОН مژده‌رسان он ки мужда мерасонад, муждадиҳанда.

МУЖДАРАСОНӢ مژده‌رسانی мужда расондан, хабари хуш додан.

МУЗАБЗАБ *а.* مذبذب *кит.* 1. ҷунбон, ларзанда. 2. *маҷ.* дудила, калаванда, мутараддид.

МУЗАВВАР *а.* مزوّر *кит.* ботазвир, бардурӯғ; сохта, қалбакӣ.

МУЗАВВАРА *а.* مزوّره *кит.* таоми гарм ва гуворо, ки барои тасаллӣ ва хушҳолӣ ба бемор дода мешавад.

МУЗАВВИР *а.* مزوّر *кит.* тазвиркунанда, фиребгар, пардоздиҳандаи гапи дурӯғ; дурӯғгӯ.

МУЗАЙЯБ *а.* مزیب зеб дода.

МУЗАЙЯН *а.* مزین зебу зиннатёфта, орододашуда, ороста; **музайян кардан**, зинат додан, оростан.

МУЗАККАР *а.* مذکّر 1. нар, нарина. 2. *грам.* ҷинси мардона; шакли мардонаи калима.

МУЗАФФАР *а.* مظفّر зафарёфта, фирӯз, зафарманд, ғолиб; **музаффар гаштан (гардидан, шудан)** зафар ёфтан, ғолиб омадан, ғалаба кардан.

МУЗАФФАРИЯТ *а.* مظفّریت ғалаба, ғолибият, зафармандӣ, фирӯзӣ, пирӯзӣ.

МУЗАФФАРОНА مظفّرانه зафармандона, фирӯзмандона, ғолибона, пирӯзмандона.

МУЗАХРАФ *а.* مزخرف дурӯғе, ки рост ба назар менамояд, дурӯғи ростнамо.

МУЗАҲҲАБ *а.* مذهّب *кит.* 1. зарандуд, зарҳалдавонда. 2. *маҷ.* пуртароват, тару тоза; пуробу ранг.

МУЗАЪФАР *а.* مزعفر *кит.* 1. заъфарон. 2. заъфарониранг, зард.

МУЗД مزد 1. пул ё чизе, ки дар ивази коре ба иҷрокунандаи он дода мешавад, ҳаққи меҳнат ва хизмат. 2. подош, мукофот: **ба музди**..., ба ивази.., дар бадали..., **музди кор** а) ҳаққи кор, дастмузд, учрат; б) *иқт.* маблағи пули коргар барои кораш: **музди кори вақтбайъ**; музди меҳнат *ниг.* **музди кор**: **музди меҳнати корбайъ**; **музди меҳнати моҳона** маоши моҳона; **музди меҳнат** ҳаққи меҳнат; **музд гирифтан** ҳаққи кор гирифтан.

МУЗДАВИҶ *а.* مزدوج *кит.* издивоҷкунанда, ҳамсаргиранда.

МУЗДГИР مزدگیر 1. он ки музд мегирад. 2. он ки ба музд кор мекунад, муздур.

МУЗДГИРӢ مزدگیری *исми амал аз* **музд гирифтан**; ҳақгирӣ.

МУЗДДИҲӢ مزددهی *исми амал аз* **музд додан**; додани музд: **тартиби нави муздиҳӣ**.

МУЗДӢ مزدی *кит.* 1. *мансуб ба* **музд**. 2. муздур.

МУЗДУР مزدور он ки кор карда музд мегирад; коргари корбайъ ё рӯзмузд; мардикор.

МУЗЕЙ *лот.* موزیی *ниг.* **осорхона**.

МУЗЕЙШИНОСӢ موزیی‌شناسی илм дар бораи сохти осорхонаҳо ва тарзи ба роҳ мондани кори онҳо.

МУЗИР(Р) *а.* مضر *кит.* зарарасон, зараровар; зарарнок, зиёновар.

МУЗЛИМ *а.* مظلم *кит.* дар зулмат монда; торик, тира.

МУЗМАР *а.* مضمر *кит.* 1. дар замир буда, (дар дил) нигоҳ дошта. 2. *маҷ.* пинҳон, пӯшида, махфӣ.

МУЗМАҲИЛ *а.* مضمحل *кит.* 1. маҳвшаванда, несту нобудшаванда. 2. нестшуда, нобудшуда, маҳвгардида; **музмаҳил шудан** нест шудан, нобуд гаштан, маҳв шудан.

МУЗМИН *а.* مزمن *кит.* кӯҳна, дерина; **бемории музмин** бемории дер боз дар бадан ҷойгиршуда, дарди кӯҳна.

МУЗОАФ *а.* مضاعف *кит.* дучанд, ду баробар; ◊ **ҷуфтакро музоаф кардан** а) думро хода карда гурехтан; б) тез бадар рафтан.

МУЗОБ مذاب *кит.* завбкардашуда, гудохташуда, об карда.

МУЗОВАЛА *а.* مزاوله варзидани кор ва амале, таҷриба ҳосил кардан дар коре.

МУЗОВАҶАТ *а.* مزاوجت *кит.* заношӯӣ кардан, хонадорӣ кардан.

МУЗОИДА *а.* مزایده *ниг.* **музояда**.

МУЗОИҚА//МУЗОЯҚА *а.* مضایقه *кит.* 1. танг гирифтан, фишор, тазйиқ; сахтӣ, душворӣ. 2. дареғдорӣ, чизеро ба касе ҳайф шуморидан.

МУЗОКИРА *а.* مذاکره гуфтугӯ бо касе оид ба масъалае; мубоҳиса дар атрофи масъала: **музокираи илмӣ** баҳси илмӣ, муҳокимаи илмӣ; **музокира кардан** муҳокима (баҳс) кардан; **ба музокира баромадан** дар муҳокимаи масъалае иштирок карда, фикр гуфтан.

МУЗОКИРАЧӢ مزاکره‌چی он ки ба музокира мебарояд, иштироккунандаи музокираи масъалае.

МУЗОРЕЪ *а.* مضارع *кит.* 1. монанд, мушобеҳ. 2. *грам.* феъле, ки ба замони ҳозира оянда далолат мекунад. 3. *адш.* яке аз баҳрҳои арӯз, ки аслан ба чор бор такрор ёфтани «мафоилун фоилотун» асос ёфтааст ва ба баҳри ҳазаҷ монанд аст.

МУЗОФ *а.* مضاف *кит.* 1. изофа шуда, иловашуда; ҳамроҳшуда; тобеъ. 2. нисбат додашуда, мансуб; тааллуқдошта, дахлдор. 3. *кҳн.*, *грам.* калимаи муайяншаванда (*мас.*, *дар ибораи «олуи Бухоро» «олуи» музоф аст*).

МУЗОФОТ *а.* مضافات маҳалҳо ва ноҳияҳои тобеи маркази маъмурӣ; гирду атрофи шаҳри калоне.

МУЗОФОТӢ مضافاتی *мансуб ба* **музофот**; сокини музофот, аҳли музофот; **калимаи музофотӣ** *збш.* калимае, ки хоси лаҳҷаҳои аксари ноҳияву маҳалҳои як вилоят ё шаҳри калоне ҳисоб меёбад.

МУЗОҲИМ *а.* مزاحم *кит.* заҳматрасонанда, ташвишдиҳанда.

МУЗОҲИМАТ *а.* مزاحمت *кит.* заҳматрасонӣ, ташвишдиҳӣ.

МУЗОҶААТ مضاجعت *кит.* ҳамхобагӣ, ҳамбистарӣ.

МУЗОЯДА *а.* مزایده фурӯши мол бо усули «кӣ зиёд (медиҳад?)» савдои «кӣ зиёд».

МУЗОЯДАБАР مزایده‌بر барандаи маъракаи музояда, идоракунандаи музояда.

МУЗТАР مضطر 1. *кит.* зараррасида, зарардида. 2. бечора, дармонда, ноилоҷ. 3. *гуфт.* сахт дар хиҷолат монда; дар ҳолати бисёр ногувор мононда; **музтар кардан** сахт дар хиҷолат монондан; **музтар шудан** а) ноилоҷ гаштан, дар тангӣ мондан; б) сахт дар хиҷолат мондан, дар ҳолати ниҳоят ногувор мондан.

МУЗТАРИБ *а.* مضطرب ба изтироб афтода, беқарор, парешон, ошуфта; **музтариб кардан (намудан)** ошуфтаву беқарор кардан; **музтариб шудан** ошуфтаву беқарор шудан.

МУЗТАРИБОНА مضطربانه 1. дар ҳолати изтироб; беқаророна. 2. парешонҳолона, ошуфтаҳолона.

МУЗТАРИБҲОЛ مضطرب‌حال парешонҳол, мушаваш, саросема.

МУЗТАРӢ *а.* مضطری 1. ноилоҷӣ, бечорагӣ, дармондагӣ. 2. хиҷолатмандии сахт.

МУЗТАРОНА مضطرانه 1. ноилоҷона, дар ҳолати дармондагӣ. 2. сахт хиҷолатмандона; дар ҳолати ногувормонда.

МУЗҲИК *а.* مضحک *кит.* хандаовар, хандонанда.

МУЗҶОТ مزجات *кит.* камарзиш, ҳеҷмаярз, ночиз; **бизоати музҷот** а) молу матои кам, чизу чораи ночиз; б) *маҷ.* илми кам, дониши андак.

МУИЗ(З) *а.* معز *кит.* он ки касеро иззату эҳтиром мекунад, гиромидоранда.

МУИЛ *а.* معیل *кит.* он ки аҳли оилааш зиёд аст, аёлманд.

МУИН *а.* معین мададгор, ёридиҳанда, ионаткунанда.

МУКААБ *а.* مکعب *ҳанд.* шакли дорои шаш сатҳи баробар, куб; **метри мукааб** шакле, ки шаш сатҳи якметрӣ дорад.

МУКААБМЕТР مکعب‌متر метри мукааб, метри кубӣ.

МУКААБШАКЛ مکعب‌شکل шакли мукаабро дошта, дорои шакли мукааб.

МУКАВВАН *а.* مکون *кит.* ба вуҷуд оварда, ба вуҷуд омада; **мукавван кардан** ба вуҷуд овардан.

МУКАДДАР *а.* مکدر *кит.* 1. кудуратдошта, тира, ғуборолуд. 2. *маҷ.* ғамгин, хафа, маҳзун.

МУКАЛЛАЛ مکلل *кит.* 1. тоҷ ва шакли бар сар ниҳода. 2. ба чизе оросташуда, зебу зинат додашуда (*бо ҷавоҳир, тило ва м. инҳо*).

МУКАЛЛАФ *а.* مکلف *кит.* 1. он ки ичрои коре ба зимаи ӯ гузошта шудааст; **мукаллаф будан** муваззаф будан, ӯҳдадор будан. 2. он ки ба синни балоғат расидааст, ба балоғатрасида.

МУКАЛЛАФИЯТ *а.* مکلّفیت *кит.* мукаллаф будан; ӯҳдадорӣ.

МУКАММАЛ *а.* مکمّل 1. комил ва пурра шуда; комил, пурра; **мукаммал кардан (намудан)** пурра гардондан, комил кардан. 2. такмил додашуда, илова ва дуруст шуда.

МУКАММАЛӢ مکمّلی мукаммал будан; пуррагӣ, комилӣ.

МУКАММИЛ *а.* مکمّل *кит.* комил ва пурракунанда; ба камол расонанда.

МУКАРРАР *а.* مکرّر 1. такроршуда, такроркарда. 2. такрор ба такрор; такроран, дуюмбора.

МУКНАТ *а.* مکنت 1. қудрат, тавоноӣ. 2. *маҷ.* сарват, боигарӣ.

МУКОБАРА مکابره *кит.* 1. изҳори кибр нисбат ба дигарон; мағрурӣ; инодкорӣ; ситезӣ. 2. дар вақти мубоҳиса бе далел гапҳои калон зада, изҳори фазл кардан.

МУКОЛАМА//МУКОЛИМА *а.* مکالمه 1. гуфтугӯ, мусоҳиба; **муколима кардан** гуфтугӯ кардан, музокира ва мунозира намудан. 2. дар адабиёт ва театр як навъи махсуси нутқи иштироккунандагони асарҳои адабӣ ва намоишномаҳост, ки ғояҳои асосии асарҳо дар гуфтугӯву мунозираҳои байни қаҳрамонҳо кушода мешавад.

МУКОС مکاس *кҳн.* 1. талошу кашмакаш дар болои коре (*хусусан дар вақти савдо*). 2. дастсахтӣ дар фурӯхтани чизе, шахсавдоӣ.

МУКОТИБА *а.* مکاتبه мактубнависӣ ба ҳамдигар; **мукотиба доштан** ба ҳамдигар мактубнависӣ кардан, нома навишта нома гирифтан.

МУКОТИБОТ *а.* مکاتبات 1. *ҷ.* **мукотиба**. 2. *нав.* шӯъбаи қабул ва ирсоли мактубҳо дар баъзе идораҳои калон.

МУКОФОТ *а.* مکافات 1. *кҳн.* подоши амал, сазои амал (*хоҳ нек бошад хоҳ бад*) **мукофоти амал**. 2. он чи барои кору амали нек ва ба ивази хизмати хуб дода мешавад; ҷоиза; **мукофоти давлатӣ** мукофоте, ки аз тарафи ҳукумат дода мешавад; **мукофот гирифтан** сазовори мукофот шудан; **мукофот додан** бо чизе тақдир карда шудан.

МУКОФОТГИРӢ مکافات‌گیری *исми амал аз* **мукофот гирифтан**: **маросими мукофотгирӣ**.

МУКОФОТОНИДАН مکافاتانیدن бо мукофот қадр кардан, мукофот додан.

МУҚАВВАР *а.* مقوّر *кит.* миёнаковок, миёнахолӣ.

МУҚАВВАС *а.* مقوّس ба шакли камон, қавсшакл.

МУҚАВВӢ *а.* مقوی қувватдиҳанда, қувватбахш: **ғизои муқаввӣ, доруи муқаввӣ**.

МУҚАДДАМ *а.* مقدم 1. пеш, қабл. 2. *кит.* қисми пеши чизе, *муқоб.* **муаххар**. 3. авло, афзал, бартар; **муқаддам шумуридан** беҳтар ва авло донистан.

МУҚАДДАМОТ *а.* مقدّمات *ҷ.* **муқаддима**.

МУҚАДДАР *а.* مقدّر тақдиршуда, қисмат гардонидашуда; насиб, қисмат.

МУҚАДДАС *а.* مقدّس 1. пок, соф, тоза. 2. азиз, гиромӣ, моҳиятан азиз ва муаззам донисташуда; **вазифаи муқаддас**, **даргоҳи муқаддас**, **китоби муқаддас**, **хоки муқаддас**. 3. *д.* пок ва олӣ донисташуда (*аз назари динӣ*).

МУҚАДДАСӢ مقدّسی покӣ, софӣ.

МУҚАДДАСОТ *а.* مقدّسات *ҷ.* **муқаддас**: **муқаддасоти миллӣ**.

МУҚАДДИМА *а.* مقدّمه 1. сарсухан, оғози сухан, даромади гап ва сӯҳбат. 2. дебочаи китоб, пешгуфтори асар. 3. ибтидои кор, оғози амал.

МУҚАДДИМАВӢ مقدموی *мансуб ба* **муқаддима**; ба тарзи муқаддима; **қисми муқаддимавӣ**, **сухани муқаддимавӣ**.

МУҚАЙЯД *а.* مقید *кит.* 1. ба қайд афтода, гирифтор, побанд. 2. *маҷ.* вобаста, тааллуқдор; **муқайяд донистан** ба чизе вобаста шумуридан. 3. ба қайд гирифташуда, қайдшуда.

МУҚАЛЛИБ *а.* مقلّب *кит.* 1. баргардонанда, дигаргункунанда, тағйирдиҳанда.2 . вожгункунанда, чаппакунанда.

МУҚАЛЛИД *а.* مقلّد 1. тақлидкунанда, кӯркӯрона пайравикунанда. 2. он ки барои ҳазлу шӯхӣ монанди гуфтору рафтори касе амал мекунад, тақлидгар.

МУҚАЛЛИДӢ مقلدی муқаллид будан, тақлидкунанда будан; тақлид кардан.

МУҚАННАЪ *а.* مقنع *кит.* 1. ниқобдор, ниқобпӯш. 2. **Ибни Муқаннаъ** лақаби Ҳошим ибни Ҳаким, ки ба шӯриши зидди истилогарони араб сардорӣ кардааст.

МУҚАРНАС *а.* مقرنس *меъ.* 1. навъи нақши барҷастаи гаҷӣ, ки барои ороиши тоқу сақфи гунбаз ва сари сутунҳо истифода мебурданд. 2. тоқ ва деворе, ки бо ҳамин услуб аз гаҷ кандакорӣ шудаст.

МУҚАРРАБ *а.* مقرب 1. *кит.* наздикшуда. 2. одами хеле наздики шахси бузурге, надим, ҳамсӯҳбат, ҳамнишин.

МУҚАРРАР *а.* مقرر 1. муайяншуда, таъйин кардашуда. 2. ҳатмӣ, ногузир. 3. бешак, ҳатман; **муқаррар кардан** а) қарор додан, ба қароре омадан, тасмим гирифтан дар бораи коре; б) муайян кардан, касеро таъйин намудан ба коре; в) боварӣ ҳосил кардан, ба фикре омадан; **муқаррар шудан** а) муайян гаштан, аниқ шудан; б) таъйин карда шудан; **муқаррар аст**, **ки…,** маълум аст, ки…, яқин аст, ки…

МУҚАРРАРАН *а.* مقرّراً 1. яқинан, ногузир, ҳатман. 2. қоидатан, тавре ки расм шудааст; маъмулан.

МУҚАРРАРӢ مقرّری 1. муайян, таъйиншуда, расмӣ. 2. одӣ, одатшуда, ба умумият даромада, таомулшуда, маъмул: **пурсупоси муқаррарӣ, либоси муқаррарӣ; одати муқаррарӣ** одати ҳарвақтӣ.

МУҚАРРАРОТ *а.* مقرّرات 1. *ҷ.* **муқаррар**. 2. амру корҳои иҷрояшон таъйиншуда ё ба расмият даромада; таъйинот.

МУҚАРРИЗ مقرّض *нав.* он ки ба асарҳои илмӣ, адабӣ, намоишу консертҳо *ва г.* баҳои хаттӣ медиҳад, тақризнавис; **муқарризи расмӣ** он ки дар ҳимояи рисолаҳои илмӣ бо фикри танқидӣ ӯ эродҳо дар бораи кори илмии дифоъкунанда маърӯза мекунад, оппоненти расмӣ.

МУҚАРРИЗӢ مقرّضی **: муқарризӣ кардан** баҳои хаттӣ додан, тақриз навиштан.

МУҚАССИР *а.* مقصّر *кит.* 1. дорои ягон кӯтоҳӣ ва айб; пурнуқсон. 2. он ки кореро бо каму кост иҷро мекунад, хатокор. 3. гунаҳгор, муҷрим; **муқассир будан**.

МУҚАТТАР *а.* مقطّر 1. қатра-қатра чакида. 2. *тех.* бо роҳи тақтир софкарда, ба воситаи буғронӣ тасфияшуда: **оби муқаттар**.

МУҚАТТАОТ *а.* مقطّعات қитъаот, қитъаҳо, манзумаҳои сабуквазну кӯтоҳ.

МУҚАШШАР *а.* مقشّر аз пӯст ҷудокарда, аз пӯст тозашуда: **нахӯди муқашшар, муқашшар кардан**.

МУҚАШШАРКУНАНДА مقشرکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **муқашшар кардан;** аз пӯст ҷудо кардан: **мошинаи муқашшаркунанда**.

МУҚБИЛ *а.* مقبل *кит.* соҳиби иқбол, хушбахт.

МУҚИМ *а.* مقیم 1. бошанда, сокин; **муқими ҷое будан** ҷой гирифтан дар маҳалле, сукунат кардан. 2. истиқоматкунандаи доимӣ, таҳҷоӣ; **муқим шудан** ҷо гирифтан; сокини ҷое шудан ба таври доимӣ, сукунат.

МУҚИМӢ مقیمی 1. сокини доимӣ, бошандаи доимӣ. 2. таҳҷоӣ, маҳаллӣ.

МУҚЛ *а.* مقل *кит.* самғи хушбӯй дарахтест аз ҷинси хурмо, ки қобилияти шифоӣ доштааст.

МУҚЛА *а.* مقله *кит.* косаи чашм бо сафедӣ ва сиёҳиаш.

МУҚОБИЛ *а.* مقابل 1. рӯ ба рӯ. 2. зид, нақиз: **муқобили**… *збш.* аз ҷиҳати маъно зид; акси маънои…, антоними…: **калимаи** «*гарм*» **муқобили** «*сард*» аст. 3. мухолиф, зиддаромада; **аз муқобил** аз рӯ ба рӯ, аз пеш; **ба муқобили**… а) рӯ ба рӯи…. рӯёрӯи…; б) бар зидди…; в) ба ивази…, дар бадали…; **муқобил баромадан** зиддият нишон додан, мухолифат кардан; **муқобил гузоштан** а) рӯ ба рӯи касе ё чизе мондани чизе; б) муқоиса кардани чизе бо чизе; **муқобил истодан** зид шудан, мухолифат кардан; **муқобил шудан** зид шудан; ба **муқобили** *касе* (*чизе*) **баромадан** изҳори зиддият кардан ба касе (чизе); мухолиф будан бо касе ё коре.

МУҚОБИЛА//МУҚОБАЛА *а.* مقابله 1. рӯ ба рӯ истода бо якдигар баробарӣ кардан; рӯбарӯшавӣ. 2. муқоиса: **муқобилаи матни чопӣ бо асл**; **муқобила кардан** а) *ниг.* **муқобилат кардан**; б) муқоиса кардан. 3. *риёз.* қисме аз илми ҷабр, муодила: **ҷабр ва муқобила**.

МУҚОБИЛБАРОӢ مقابل‌برای *исми амал аз* **муқобил баромадан**; муқобилият (зиддият) нишон додан ба касе (чизе).

МУҚОБИЛГУЗОРӢ مقابل‌گذاری *исми амал аз* **муқобил гузоштан**; 1. чизеро зидди чизе гузоштан. 2. муқоиса кардан.

МУҚОБИЛИЯТ *а.* مقابلیت *ниг.* **муқобилат**.

МУҚОВА *а.* مقاوه ҷилди сахти рӯи китоб ё дафтари калон.

МУҚОВАБАНД مقاوه‌بند он ки ба китоб, дафтарҳои калон *ва г.* муқова мебандад.

МУҚОВАБАНДӢ مقاوه‌بندی шуғлу пешаи муқовабанд; муқова бастан, муқова кардан.

МУҚОВАДОР مقاوه‌دار дорои муқова, муқова шуда: **китоби муқовадор**, **дафтари муқовадор**.

МУҚОВАСОЗ مقاوه‌ساز *ниг.* **муқовабанд**.

МУҚОВАСОЗӢ مقاوه‌سازی *ниг.* **муқовабандӣ**.

МУҚОВИМАТ//МУҚОВАМАТ *а.* مقاومت 1. рӯ ба рӯ истода зиддият нишон додан ба касе (чизе): **муқовимати мусаллаҳона**. 2. истодагарӣ, муқобилӣ. 3. *физ.* қуввае, ки ба ҷисмҳо таъсири акс мерасонад: **муқовимати аэродинамикӣ**.

МУҚОИСА *а.* مقایسه қиёс кардани ду чиз, андоза кардани ду чиз (*ду кор ё ду кас*) бо мақсади пайдо кардани монандӣ ва фарқи онҳо: **муқоиса кардан (намудан)**, **муқоиса шудан**.

МУҚОИСАВӢ مقایسوی муқоисашаванда, қиёсшаванда; **грамматикаи муқоисавӣ**; **дараҷаи муқоисавии сифат; усули муқоисавии таърихӣ**.

МУҚОИСАНАШАВАНДА مقایسه‌نشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **муқоиса нашудан**; *муқоб.* **муқоисашаванда**.

МУҚОИСАНОПАЗИР مقایسه‌ناپزیر муқоисанашаванда, аз қиёс берун.

МУҚОИСАШАВАНДА مقایسه‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **муқоиса шудан**; мавриди қиёс қароргирифта.

МУҚОРАНА *а.* مقارنه *кит.* наздикшавӣ ба ҳамдигар; **муқоранаи найирайн** *нуҷ.* дар як бурҷ воқеъ шудани ду сайёра - Офтоб ва Моҳ.

МУҚОРИН *а.* مقارن *кит.* ба ҳам қарин; наздикшуда; наздик; **муқорини…** наздики…, наздик ба…

МУҚОТАА *а.* مقاطعه *кит.* 1. бо ҳамдигар қатъи алоқа кардан. 2. иҷорагирӣ, ба иҷора гирифтан; супоридани коре ба касе ба таври пудратӣ.

МУҚОТАЛА *а.* مقاتله *кит.* ҷанг, кушокушӣ, қитол.

МУҚРӢ *а.* مقری 1. он ки Қуръонро бо овози хуб қироат мекунад, қорӣ. 2. таълимдиҳандаи қироати Қуръон.

МУҚТАДИР *а.* مقتدر қудратманд, қодир, тавоно, пурзӯр.

МУҚТАДИРӢ مقتدری қудратманд будан, қодирӣ, тавоноӣ, боқудратӣ.

МУҚТАДО *а.* مقتدی *кит.* 1. он ки ба ӯ пайравӣ мекунанд, аз паси ӯ мераванд. 2. пешво.

МУҚТАЗӢ *а.* مقتضی *кит.* 1. иқтизокунанда, хоҳанда, талабкунанда. 2. мӯҷиб, боис, сабаб.

МУҚТАЗО *а.* مقتضا *кит.* 1. хосташуда, лозим шуморидашуда, матлуб. 2. тақозо, талаб; **ба муқтазои**… мувофиқи…, мувофиқ ба…

МУҚЪАД *а.* مقعد *кит.* 1. барҷомонда, аз ҳаракат маҳрум (*мас.*, *бемори бистарӣ*).

МУЛ مل *кит.* май, шароб.

МУЛАВВАН *а.* ملوّن рангкарда; рангоранг, гуногунранг, рангин.

МУЛАВВАС *а.* ملوّث олуда ба чирк; ифлосшуда, палид.

МУЛАҚҚАБ *а.* ملقّب лақабгирифта, лақабдодашуда; он ки лақаб дорад, лақабдор (*лақаби эҳтиромию ифтихорӣ ё акси он*); **мулаққаб ба** …, машҳур ба лақаби…; мутахаллис ба…

МУЛАММАЪ *а.* ملمّع 1. *кит.* дурахшон, тобон. 2. *кит.* рангоранг. 3. *адш.* шеъре, ки ба ду забон навишта шудааст (*мас.*, *як мисраъ ё байти он ба дигар забон гуфта шудааст*).

МУЛАХХАС *а.* ملخّص *кит.* 1. мухтасар шуда, ихтисоршуда. 2. хулоса, мухтасари чизе; шарҳу баёни мухтасари мазмуни мақола ё рисолае.

МУЛЗАМ *а.* ملزم мағлубшуда дар мубоҳиса ва мунозира; **мулзам кардан** дар мубоҳиса мағлуб кардан; **мулзам шудан** дар мубоҳиса ё гуфтугӯ мағлуб ва муттаҳам шудан.

МУЛК *а.* ملک 1. дороии асосан ғайриманқул (*аз қабили замин, ҳавлӣ, боғ, хона*) милк; **мулку асбоб** молу мулк ва чизу чора; **мулки**

хусусӣ молу мулки хос ва мансуби ягон кас; **мулки ҳур (ҳуррият)**; *таър.* замине, ки соҳиби он бино ба имтиёзе ба давлат хироҷ намедод; замине, ки аз ҳосили он андоз гирифта намешуд; **молу мулк** дороии манқул ва ғайриманқул. 2. сарзамин, мамлакат; **мулки бегона** мамлакати хориҷа, кишвари бегона.

МУЛКАК ملکک *бот.* донае, аз ҷинси мош, ки аз наск калонтар аст.

МУЛКАКГУН ملککگون *бот.* гиёҳи яксолаи гуногунранг ва ниҳоят хушбӯй.

МУЛКДОР ملکدار 1. заминдор, молики замин. 2. доро, давлатманд.

МУЛКДОРӢ ملکداری 1. заминдорӣ; мулк доштан. 2. давлатмандӣ, дорой.

МУЛКИЯТ ملکیت *ниг.* **моликият**.

МУЛКӢ ملکی 1. *мансуб ба* **мулк**. 2. *нав.* давлатӣ, ҳукуматӣ.

МУЛЛО *а.* ملا 1. *д.* олими илми шариат. 2. *д.* ходими дини мусулмонӣ, маҳдум; **муллоҳои расмӣ** ходимони дин, рӯҳониёни иҷрокунандаи вазифае дар масҷиду мадрасаҳо (*аз қабили* имом, хатиб, мударрис). 3. босавод, саводнок; **мулло кардан** босавод гардонидан (*касеро*); **мулло шудан** соҳиби хату савод шудан. 4. ҳамчун калимаи эҳтиром ба номи шахсони босаводу соҳибмаърифат ва баъзе хешовандони арҷманд… илова карда мешавад: **мулло Бадриддин, мулло Ғиёсиддин...**

МУЛЛОБАЧА ملابچه *д.* талабаи мадраса, толибилм.

МУЛЛОБАЧАГӢ ملابچگی давраи дарсхонӣ дар мадраса.

МУЛЛОБУДБӮТАК ملابدبوتک *зоол.* номи як парандаи қаҷминқори тоҷдор.

МУЛЛОГӢ ملاگی *ниг.* **муллой**.

МУЛЛОЁНА ملایانه 1. *мансуб ба* **мулло**; лоиқи мулло. 2. монанди мулло, ба мисли мулло.

МУЛЛОЗОДА ملازاده 1. фарзанди мулло. 2. аз оилаи мулло.

МУЛЛОЙ ملایی 1. мулло будан, соҳиби вазифаи мулло будан. 2. босаводӣ, саводнокӣ.

МУЛЛОНАМО ملانما мулломонанд, муллосурат, муллочоп.

МУЛЛОТАРОШ ملاتراش даъвои муллой дошта, худро мулло вонамуд карда.

МУЛЛОҶИРИНГ ملاجرنگ *гуфт.* пул, нақдина.

МУЛОЗИМ *а.* ملازم *таър.* хизматгузори ҳамеша дар хизмат ҳозир; хизматгор, навкар.

МУЛОЗИМАТ *а.* ملازمت 1. ҳамроҳ будан; бо

касе пайваста ва вобаста будан. 2. ҳамеша дар хизмати касе будан; хизматгорӣ.

МУЛОЗИМӢ ملازمی 1. *ниг.* **мулозимат**. 2. хизматгорӣ, навкарӣ.

МУЛОИМ *а.* ملایم 1. нарм, суст, *муқоб.* **сахт**: **нони мулоим**. 2. ҳалим, нармдил, беозор: **одами мулоим**. 3. маҳин, нозук: **овози мулоим, бо садои мулоим**. 4. форам, созвор, мувофиқ; боди мулоим; ◊ **нишасти мулоими киштии кайҳонӣ** орому оҳиста фурудоии киштии кайҳонӣ; **мулоим кардани гардани шах** гапдаро кардан, аз гарданшахӣ, баровардан; **мулоим шудан** нарм гаштан; паст шудани хашму ғазаби касе; **абрешим барин мулоим шудан** хеле нарм шудан (*дар муомила*).

МУЛОИМАТ *а.* ملایمت 1. *кит.* мувофиқат созгорӣ. 2. мулоимӣ, нармӣ; **бо мулоимат** бо нармӣ; оҳиставу оромона.

МУЛОИМАТӢ ملایمتی *ниг.* **мулоимат** 2.

МУЛОИМБАДАН ملایمبدن он ки аъзои бадани ӯ нарму латиф аст, нозукбадан, нозукандом.

МУЛОИМГАП ملایمگپ он ки оҳиста ва нарм ва дуруштӣ накарда гап мезанад, нармгуфтор, нармсухан.

МУЛОИМГАПӢ ملایمگپی нармгуфторӣ, нармухонӣ; хушмуомилагӣ.

МУЛОИМГУФТОРӢ ملایمگفتاری *ниг.* **мулогапӣ**.

МУЛОИМӢ ملایمی 1. нарми, сустӣ, *муқоб.* **сахтӣ**. 2. ҳалимӣ, хушмуомилагӣ.

МУЛОИМОНА ملایمانه бо нармӣ, оромона; ҳалимона.

МУЛОИМПАШМ ملایم پشم *ниг.* **маҳинпашм**.

МУЛОИМСУХАН ملایمسخن *ниг.* **мулоимгап**.

МУЛОИМСУХАНӢ ملایمسخنی *ниг.* **муломгапӣ**.

МУЛОИМТАБИАТ ملایم‌طبیعت нармтабиат, беор, хушхулқ.

МУЛОИМТАБЪ ملایم‌طبع *ниг.* **мулоимтабиат**.

МУЛОИМХУНУК ملایم‌خنک *гуфт.* он ки рафтори хушомадгӯёнаи дилнокаш дорад; дорои кирдорҳои ноҳинҷору ғашовар.

МУЛОИМХУНУКӢ ملایم‌خنکی *мансуб ба* **мулоимхунук**; рафтори мулоимхунук: **мулоимхунукӣ кардан**.

МУЛОИМХУНУКОНА ملایم‌خنکانه ба монанди мулоимхунук, ба одами мулоимхунук хос: **рафтори мулоимхунукона, табассуми мулоимхунукона**.

МУЛОИМШАВӢ ملایم‌شوی *исми амал аз* **мулоим шудан**.

МУЛОИМШУДА ملایم‌شده *сифати феъли замони гузашта аз* мулоим шудан.

МУЛОҚӢ *а.* ملاقی *кит.* мулоқоткунанда, вохӯрикунанда, вохӯранда.

МУЛОҚОТ *а.* ملاقات вохӯрӣ, ҳамдигарро дидан; рӯ ба рӯ шудан (бо касе): **мулоқот кардан (намудан)** вохӯрӣ кардан, ба дидори ҳамдигар расидан; дучор омада гуфтугӯ кардан.

МУЛОҚОТГОҲ ملاقات‌گاه ҷои мулоқот, маҳалли дидорбинӣ, ваъдагоҳ.

МУЛОТАФАТ//МУЛОТИФАТ *а.* ملاطفت *кит.* илтифот, шафқат, навозиш.

МУЛОҲИЗА *а.* ملاحظه 1. фикр, андеша; фикр дар бораи чизе; **бо мулоҳиза гап задан** фикр карда гап задан, ҳарҷониба санҷида гап задан; **ба мулоҳиза гирифтан** дар бораи чизе фикр кардан, ба назари эътибор гирифтан. 2. хулосаи фикре, ки дар натиҷаи тааммули ҳаматарафаи кор ё чизе пайдо шудааст. 3. ибо ва андеша; **мулоҳиза доштан** *аз чизе* ибо ва андеша доштан аз чизе; **мулоҳиза кардан (намудан)** а) дар бораи чизе фикр кардан; б) ба таҳти мушоҳида гирифтан; в) ибо ва рӯихотир кардан аз касе (аз чизе).

МУЛОҲИЗАКОР ملاحظه‌کار боандеша; дурандеш; эҳтиёткор.

МУЛОҲИЗАКОРӢ ملاحظه‌کاری боандешагӣ; дурандешӣ; эҳтиёткорӣ.

МУЛОҲИЗАКОРОНА ملاحظه‌کارانه андешамандона; дурандешона; эҳтиёткорона.

МУЛОҲИЗАРОНӢ ملاحظه‌رانی фикрронӣ, андешаронӣ.

МУЛТАБАС *а.* ملتبس *кит.* 1. пӯшидашуда, пӯшида. 2. шубҳанок; дар маънӣ носаҳеҳ, мубҳам ва норавшан.

МУЛТАФИТ *а.* ملتفت *кит.* таваҷҷӯҳкунанда, аҳамиятдиҳанда; **мултафит шудан** а) аҳамият додан; б) фаҳмидан, бохабар шудан.

МУЛТАҶӢ *а.* ملتجی *кит.* 1. паноҳҷӯянда; паноҳоваранда; **мултаҷӣ шудан** паноҳ ҷустан, паноҳ хостан. 2. илтиҷокунанда, илтимоскунанда, арзкунанда.

МУЛТИПЛИКАТСИЯ *лот.* ملتیپلیکتسیه филмбардорӣ аз рӯи сурат ва бозичаҳо.

МУЛУ مولو *кит., мус.* нае, ки аз шохи миёнхолӣ месохтанд.

МУЛУК *а.* ملوک *ҷ.* **малик**.

МУЛӮҲ *а.* ملوه чизи сохтаи ҳамшакл ва ҳамранги чизи дигар, ки барои фиреби назар гузошта мешавад (*ба монанди хӯса*).

МУЛҲАҚ *а.* ملحق *кит.* ҳамроҳшуда, пайвастшуда; **мулҳақ шудан** пайвастан, ҳамроҳ шудан.

МУЛҲАҚОТ *а.* ملحقات 1. *ҷ.* **мулҳақ**. 2. *таър.* шаҳрҳое, ки аз душман кашида гирифта ба мамлакати худ дохил кардаанд. 3. илова дар охири китоб, замимаи асари асосӣ.

МУЛҲАМ I *а.* ملهم *кит.* илҳомгирифта; он ки дар дилаш фикре пайдо мешавад.

МУЛҲАМ II *а.* ملحم *кит.* як навъ матои абрешимини нафис.

МУЛҲИД *а.* ملحد *кит.* мункири роҳи ҳақ, бедин, бехудо; даҳрӣ; аҳли бидъат.

МУЛҲИДӢ ملحدی мулҳид будан; бединӣ; бехудоӣ, даҳригӣ.

МУЛҲИМ *а.* ملهم *кит.* илҳомдиҳанда, илҳомбахш.

МУМ موم 1. моддаи нарми равғанмонанди аз хонаи занбӯри асал ҳосилшуда ва чизи ҳамхосияти он, ки аз растаниҳо ва аз кон гирифта мешавад. 2. *маҷ.* чизи нарм; **муми сафед** муме, ки аз хонаи занбӯри асал ҳосил мешавад; **муми сиёҳ** муме, ки аз кон гирифта

мешавад; **мум барин мулоим шудан** а) ниҳоят нарм шудан; б) *маҷ.* ба ифоқа омадан; ◊ **мум газида нишастан** хомӯш мондан, сокит нишастан.

МУМАВВАҲ *а.* مموّه *кит.* сухани дурӯғе, ки барои ба роҳи хато бурдани мардум мебофанд.

МУМАЙИЗ *а.* ممیز 1. фарққунандаи неку бад; санҷидакор, эксперт. 2. *кит.* ботамиз, бофаросат, зирак.

МУМАНДУД موم‌اندود 1. бо мум пӯшонида, андуда бо мум. 2. муми сафед молидашуда; бо муми сафед пардоз шуда; **коғази мумандуд**, **тахтафарши мумандуд**.

МУМАҲҲАД *а.* ممهّد *кит.* 1. паҳн карда, густурдашуда. 2. ба тартиб даровварда, соз кардашуда.

МУМАҲҲИД *а.* ممهد *кит.* 1. паҳнкунанда, густуранда. 2. мураттабсозанда; барпокунанда.

МУМДОР موم‌دار дорои мум; дар таркибаш мумдошта: **асали мумдор** асале, ки аз мумҳои занбӯрхона соф карда нашудааст.

МУМЗАДА موم‌زده *ниг.* **мумандуд**.

МУМИД(Д) *а.* ممد *кит.* мададкунанда, мададгор, ёридиҳанда.

МУМИЁ *а.* مومیا моддаи сиёҳранги қирмонанди табиӣ, ки дар деворҳои ғорҳои кӯҳ пайдо шуда, дар тиб истифода мешавад; **мумиё кардан** бо доруворӣ махсус ва бо усули хос хушк кардани ҷасади майит барои дурударoз эмин нигоҳ доштани он.

МУМИЁӢ مومیایی 1. *ниг.* **мӯмиё**. 2. ҷасади инсон ва ҳайвонот, ки онро дар қадим ба тарзи махсус бо доруҳо хушконда нигоҳ медоштанд.

МУМИН مومین *ниг.* **мумӣ**.

МУМӢ مومی *мансуб ба* **мум**; аз мум сохташуда: **шамъи мумӣ**.

МУМКИН *а.* ممکن 1. имконпазир, қобили иҷро; **мумкин будан** имконпазир будан. 2. ҷоиз; раво; **мумкин нест** ҷоиз ва раво нест, мамнӯъ аст, манъ аст. 3. аз эҳтимол дур нест, ки… аҷаб не, шояд: **мумкин аст**, **ки…**

МУМКИНУЛВУҶУД *а.* ممکن‌الوجود *кит.*, *фалс.* он чи вуҷуд доштанаш имконпазир аст; имконулвуҷуд.

МУМСИК *а.* ممسک хасис, гурусначашм; **харҷи мумсик дучанд** (*зарб.*).

МУМСИКӢ ممسکی хасисӣ, чашмгуруснагӣ.

МУМТАД(Д) *а.* ممتد *кит.* давомнок, тӯлонӣ, дароз, тавил.

МУМТАНЕЪ *а.* ممتنع *кит.* 1. манъ кардашуда. 2. номумкин, ғайримумкин, муҳол; **саҳли мумтанеъ** *ниг.* **саҳл**.

МУМТАНЕЪУЛВУҶУД *а.* ممتنع‌الوجود *кит.*, *фалс.* он чи ҳастии он муҳол аст.

МУМТАҲАН I *а.* ممتحن *кит.* 1. имтиҳон шуда, озмун ва санҷидашуда. 2. дучори сахтӣ ва балогардида, аҳволаш бадшуда.

МУМТАҲАН II *а.* ممتهن *кит.* хору залил, бекадру қиматшуда.

МУМТАҲИН *а.* ممتحن *кит.* имтиҳонкунанда, озмоянда; **ҳайати мумтаҳин** (ҳайати) имтиҳонгирандагон.

МУМТОЗ *а.* ممتاز 1. ҷудо шуда, фарқ карда аз чизе ё касе; интихоб карда, баргузида. 2. имтиёздошта, бартарӣ ва афзалиятдошта; **мумтоз гаштан** а) афзалият пайдо кардан; б) ном баровардан.

МУМУЛ مومول *кҳн.* як навъ бемории чашм.

МУНАББАТ *а.* منبت *кит.* нақши барҷастаи гулу растаниҳои ба дару девори хонаҳо аз гаҷ сохташуда ва дар чӯб кандакоришуда.

МУНАББАТКОР منبت‌کار он ки шуғли ӯ сохтани мунаббат мебошад; **устои мунаббаткор**.

МУНАББАТКОРӢ منبت‌کاری шуғли мунаббаткор; ороиш ва нақшу нигори барҷаста; **хонаи мунаббаткорӣ** хонаи бо нақшҳои барҷаста ороёфта.

МУНАВВАР *а.* منوّر пурнур, равшан, нуронӣ; **мунаввар гардидан (шудан)** равшан шудан, пурнур гардидан; **мунаввар гардонидан** пурнур сохтан, равшан кардан; **мунаввар кардан (сохтан)** равшан кардан, пурнур гардонидан.

МУНАВВАРӢ منوّری *физ.* зичии сатҳи сели афканишот; сели рушноӣ: **воҳиди мунавварӣ**.

МУНАҒҒАС *а.* منغّص *кит.* хиратабъ, ғамолуд, андӯҳгин; ◊ **айши** *касеро* **мунағғас кардан** айши касеро талх кардан, ба шодию тараби касе халал расондан.

МУНАЗЗАМ *а.* منظّم ба назму тартиб даромада, дорои назму тартиб, мураттаб.

МУНАЗЗАҲ *а.* منزّه *кит.* покиза кардашуда; пок, покиза: **муназзаҳ** *аз чизе* пок аз чизе; холӣ ва барӣ аз чизе (*мас., аз саҳву ғалат*); **манзили муназзаҳ** манзили пок ва хушу фараҳбахш.

МУНАЗЗИМ *а.* منظّم *нав.* ба назму тартиб дароваранда; танзимгар; **муназзими овоз** танзимгари овоз (*дар радио ва телевизион*).

МУНАҚҚАҲ *а.* منقّح *кит.* 1. пок ва тоза кардашуда. 2. ислоҳшуда; тоза аз айбу нуқс ва суханони номарғуб: **шеърест ба ғоят мунаққо ва мунаққаҳ**.

МУНАҚҚАШ *а.* منقّش дорои нақшу нигор, наққошишуда, нақшдор: **хонаи мунаққаш.**

МУНАҚҚИД *а.* منقّد он ки танқид мекунад, танқидкунанда, интиқод кунанда: **мунаққиди адабӣ** адабиётшиносе, ки ҷиҳатҳои хубу бади асарҳои муосири адабиро таҳлил ва ошкор мекунад, мутахассиси соҳаи танқиди адабӣ.

МУНАҚҚО *а.* منقّی//منقّا *кит.* 1. пок ва тоза кардашуда. 2. (мағзи) аз донак ва пӯчоқ тоза кардашуда; **мавизи мунаққо** мавизи донакаш баровардашуда, мавизи бедона кардашуда.

МУНАҶҶИМ *а.* منجّم 1. ситорашинос, ки аз рӯи вазъияти ситораҳо пешгӯӣ мекунад, донандаи илми нуҷум, астролог. 2. мутахассиси илмии ҳайат, астрономия, ситорашинос.

МУНАҶҶИМӢ منجّمی ихтисос ва шуғли мунаҷҷим; мунаҷҷим будан.

МУНДАРИС *а.* مندرس *кит.* кӯҳна, фарсуда (*оид ба либос*); аз байн рафта.

МУНДАРИҶ *а.* مندرج дарҷшуда, дохилшуда, гунҷонидашуда.

МУНДАРИҶА *а.* مندرجه 1. *кит.* мундариҷ. 2. мазмуни чизи навишташуда, фарогири матлаби дарҷёфта, мӯҳтаво; **мунаввар кардан (сохтан)** равшан кардан, пурнур гардонидан.

МУНДӢ مندی кӯзаи сафолии даҳаншикастаи бедаста; **кулол дар мундӣ об мехӯрад** (*мақ.*).

МУНЗАВӢ *а.* منزوی *кит.* гӯшанишин, гӯшагир, узлатгир.

МУНЗАЛ *а.* منزل *кит.* нозилшуда, аз боло ба поин фиристодашуда (*аз ҷониби Худо*): **ваҳйи мунзал** паём ва илҳоме, ки Худо ба пайғамбарон мефиристод.

МУНЗАМ(М) *а.* منضم *кит.* замшуда, пайвастшуда, мулҳақ, пайваст.

МУНЗАҲИФ *а.* منزحف 1. дуршаванда аз самти маъқул. 2. *адш.* дуршаванда аз вазни саҳеҳ, ғайрисолим, ғайриҷоиз (*дар бораи рукнҳое, ки дар вазн ҳарфе зиёд ва ё кам воқеъ мешавад*).

МУНИР *а.* منیر нурпош, равшан, тобон, дурахшон; **бадри мунир** *кит.* а) моҳи пурраи тобон; б) *киноя аз* маҳбубаи зебо; **меҳри мунир** офтоби нурбахш; **моҳи мунир** моҳи тобон.

МУНИС مونس *ниг.* **мӯъннис**.

МУНИТСИПАЛИТЕТ *фр.* منتسیپلیتت мақоми худидораи ҳукумати шаҳр ва ноҳия (*дар баъзе мамлакатҳо*).

МУНИТСИПАЛӢ منتسیپلی *мансуб ба* **мунитсипалитет**.

МУНКАР *а.* منکر 1. инкоршаванда, шинохташаванда. 2. бад, зишт, қабеҳ; номуборак. 3. кори зишт, кори бад: **наҳйи мункар** манъ фармудан аз кори бад. 4. *д.* **Мункар ва Накир** – ду фариштае, ки пас аз марг дар гӯр ба сари мурда ҳозир омада аз ӯ дар бораи гуноҳу савоби дар дунё кардааш бозпурсӣ мекунанд.

МУНКАСИР *а.* منکسر *кит.* 1. шикасташаванда, шикананда; **хати мункасир** *кҳн.* хати шикаста. 2. касрнок.

МУНКАСИФ *а.* منکسف *кит.* 1. дар кусуф монда, гирифта (*дар бораи Офтоб*). 2. *маҷ.* тира, хира.

МУНКАШИФ *а.* منکشف *кит.* 1. кашфшуда; кушодашуда. 2. *маҷ.* ошкоро, фош; возеҳ, равшан.

МУНКИР *а.* منکر инкоркунанда, эътирофнакунандаи коре ё касе; **мункир шудан** а) иқрор нашудан, эътироф накардан; б) рад кардан, инкор кардан.

МУНКИРШАВӢ منکرشوی *исми амал аз* **мункир шудан**; инкор, рад.

МУНҚАЗӢ *а.* منقضی гузашта, тамомшуда, ба охир расида; **мунқазӣ шудан (гардидан)** тамом шудани мӯҳлати чизе.

МУНҚАЛИБ *а.* منقلب *кит.* 1. баргарданда; аз ҳоле ба ҳоле гарданда. 2. вожгуншуда, сарнагуншуда. 3. баръакс, чаппа; **мунқалиб шудан** а) вожгун шудан, чаппа шудан; б) бад шудани вазъият.

МУНҚАРИЗ *а.* منقرض *кит.* ба инқироз расида, ба охир расида, азбайнрафта; **мунқариз шудан** нест шудан, аз байн рафтан.

МУНМУНА مونمونه *бот.* як навъи гиёҳи ҳамешасабз, ки баргҳои майда дорад.

МУНОДӢ *а.* منادى 1. нидокунанда. 2. *таър.* он ки матлаберо бо овози баланд эълон карда, ба мардум мерасонад, ҷорчӣ.

МУНОДО *а.* منادا *кит.* нидошуда, эълоншуда; **мунодо шудан** нидо шудан, эълон кардан, ҷар задан. 2. *кҳн.* мухотаб.

МУНОЗИРА *а.* مناظره 1. баҳсу ҷидоли ду ё чанд кас барои исботи нуқтаи назари худ оид ба мавзӯъ ё масъалае: **мунозира кардан, мунозираву мубоҳиса** баҳс, кашмакаши даҳонӣ. 2. *адш.* яке аз шаклҳои шеърӣ, ки ба тасвири баҳои як чиз ба чизи дигар (*мас.*, *мунозираи замину осмон, шамъу парвона*) асос ёфтааст.

МУНОЗИРАВӢ مناظروى мавриди мунозира қароргиранда; баҳснок, баҳсталаб.

МУНОЗИРАГАР مناظره‌گر он ки баҳсу мунозира мекунад, мунозиракунанда, баҳскунанда.

МУНОҚИЗ *а.* مناقض *кит.* нақизи ҳам, зидди ҳамдигар.

МУНОҚИША *а.* مناقشه низоъ, мухолифат, ҷанҷол бо ҳамдигар (*дар болои чизе, масъалае*): **муноқиша кардан**.

МУНОСИБ *а.* مناسب 1. мувофиқ, лоиқ, созгор; **вақти муносиб** дар мавриди мувофиқ; **фурсати муносиб** фурсати мусоид; **ба худаш муносиб** мувофиқи худ; шоистаи худ. 2. сазовор, шоиста: **ҷавоби муносиб; муносиб будан** маъқул будан; мувофиқи мақсад будан; муносиб шуморидан, лоиқ донистан (*чизеро ба касе*); **муносиб шуморидан** дуруст ҳисоб кардан; ба худ раво донистан;

МУНОСИБАТ *а.* مناسبت 1. нисбат доштан ба якдигар, вобаста будан аз якдигар; алоқа, робита; **муносибатҳо** вобастагиҳо, маҷмӯи робитаҳо: **муносибатҳои истеҳсолӣ** *(иқт.),* **муносибатҳои ҷамъиятӣ; муносибатро буридан** тарки алоқа кардан, робитаро буридан; **муносибат канда шудан** робита бурида шудан, қатъ гардидани алоқа; **муносибат доштан** алоқадор (дахлдор) будан. 2. маврид, фурсат; фурсати мувофиқ. 3. муомила, рафтор (*нисбат ба касе, чизе*); **ба муносибате** вобаста ба..., ба сабабе; **ба ин муносибат** аз ин ҷиҳат, бинобар ин.

МУНОСИБАТДОР مناسبت‌دار дахлдор, робитадошта, алоқаманд.

МУНОФИҚ *а.* منافق он ки зоҳираш дигару ботинаш дигар аст, дурӯя.

МУНОФИҚӢ منافقى дурӯягӣ: **мунофиқӣ кардан**.

МУНОФИҚОНА منافقانه ба тарзи дурӯягӣ, мунофиқвор.

МУНОФИРАТ *а.* منافرت *мус., кит.* номи овоз ва бӯъди нофораму ноҷӯр, диссонанс.

МУНОҶОТ *а.* مناجات 1. *д.* тавалло ва зорӣ кардан ба Худо, розу ниёз. 2. *адш.* яке аз унсурҳои асари бадеӣ дар адабиёти классикӣ, ки аз ситоиши Худо ва наъти пайғамбар (с) иборат аст.

МУНСАЛИК *а.* منسلک *кит.* 1. дар ришта кашида. 2. дохилшуда, воридшуда ба маслаку тариқате. 3. *мус.* номи як силсила оҳангу сурудҳои машҳури классикӣ.

МУНСАНӢ *а.* منثنى *кит.* хамхӯрда, хамида, қатшуда, дутошуда.

МУНСАРЕҲ *а.* منسرح *кит.* 1. осон равоншаванда. 2. *маҷ.* осон гуфташаванда. 3. *адш.* номи яке аз баҳрҳои арӯз, ки рукнҳои он «мустафъилун мафъулот» аст.

МУНСИФ *а.* منصف *кит.* боинсоф, бовиҷдон, боадолат.

МУНСИФОНА منصفانه *кит.* боинсофона, бовиҷдонона, аз рӯи инсофу адолат; беғаразона.

МУНТАБЕЪ *а.* منطبع *кит.* 1. он чи дар рӯи чизи дигар нақш меёбад, нақшёбанда; **мунтабеъ шудан** нақш бастан. 2. ба табъ расида, чопшуда.

МУНТАЗАМ *а.* منتظم 1. ба таври муназзам, бонизом, ботартиб, мураттаб: **ҳаракати мунтазами нақлиёт**. 2. якзайл, ҳамеша давомкунанда, бардавом, доимӣ.

МУНТАЗАМАН *а.* منتظماً *ниг.* **мунтазамона.**

МУНТАЗАМӢ منتظمی 1. муназзамӣ, бо тартибу низом будан, мураттабӣ. 2. доимӣ, бардавом будан.

МУНТАЗАМОНА منتظمانه 1. ба таври муназзам, ботартибона; мураттабан. 2. доиман, бардавом.

МУНТАЗИР منتظر нигарон, чашм ба роҳ; **мунтазир будан** а) интизорӣ кашидан, нигарон будан; б) чашм доштан, умед кардан; **мунтазир доштан** интизор кардан; **мунтазир истодан** нигарон будан, чашм ба роҳ будан; **мунтазир кардан** дар интизорӣ доштан **мунтазир шудан** нигарон шудан, интизор шудан; **мунтазир нишастан** дар интизорӣ будан, нигарон ва чашм дар роҳ будан.

МУНТАЗИРӢ منتظری мунтазир будан, нигаронӣ, интизорӣ.

МУНТАМИС *а.* منتمس *кит.* маҳвшуда, нестшуда, аз байн рафта; нопадидшуда: **ситораи мунтамис**.

МУНТАСАБ *а.* منتصب *кит.* 1. насбшуда, шинондашуда. 2. муайяншуда, таъйиншуда (*ба мансабе*).

МУНТАСАХ *а.* منتسخ *кит.* 1. нусхабардорӣ шуда, нусхабардошта. 2. бекоршуда, лағвшуда.

МУНТАСИБ *а.* منتسب 1. нисбатдоранда бо касе. 2. хешу табор.

МУНТАХАБ *а.* منتخب интихобшуда, баргузида, хоста гирифташуда: **асарҳои мунтахаб**.

МУНТАХАБОТ *а.* منتخبات 1. *ҷ.* **мунтахаб.** 2. асарҳои интихобан гирифташудаи ягон шоир ва нависанда ё шоиру нависандагон.

МУНТАҲАЛ *а.* منتحل *кит.* ба худ нисбат додашуда (*мас., шеъри дигареро*).

МУНТАҲИЛ *а.* منتحل *кит.* ба худ нисбатдиҳанда (*шеъри касеро*).

МУНТАҲӢ *а.* منتهی *кит.* 1. *ниг.* **мунтаҳо.** 2. интиҳоёбанда, ба охир расанда, анҷомёбанда.

МУНТАҲО *а.* منتهی//منتها 1. ба интиҳо расида, ба поён расида; охир, поён, анҷом. 2. ниҳоят, ҳадди охирин; аз ҳад зиёд, ахиран; оқибат.

МУНТАҶАБ *а.* منتجب *кит.* баргузида, интихобшуда, мунтахаб.

МУНТАШИР *а.* منتشر 1. нашршуда, интишорёфта, чопшуда. 2. паҳнгардида; **мунташир шудан** паҳн гаштан.

МУНФАК *а.* منفک *кит.* 1. аз ҳамдигар ҷудошуда, аз ҳам дуршуда. 2. дур, ҷудо.

МУНФАИЛ *а.* منفعل *кит.* шармсор, хиҷолатманд, хиҷил: **мунфаил шудан**.

МУНФАРИД *а.* منفرد *кит.* ягона, танҳо; бемисл, беназир.

МУНФАСИЛ *а.* منفصل *кит.* ҷудошуда; фосиладор.

МУНФАСИЛА *а.* منفصله *муаннаси* **мунфасил; ҳарфҳои мунфасила** *збш.* ҳафт ҳарфи алифбои арабиасоси тоҷикӣ (ادذرزژو), ки байни худ ва аз дигар ҳарфҳои баъд аз худ омада ҷудо навишта мешаванд.

МУНФАСИХ *а.* منفسخ *кит.* фасхшуда, бекор (*оид ба оҳду паймон, қарордод*).

МУНФАҶИР *а.*منفجر фаворазананда, пошхӯранда; тарканда, инфиҷоршаванда.

МУНФАҶИРА *а.* منفجره *муаннаси* **мунфаҷир; маводи мунфаҷира** моддаҳои тарканда.

МУНХАРИТ *а.* منخرط *кит.* 1. тарошидашуда, харротишуда. 2. ба ришта кашидашуда. 3. *маҷ.* ба миёни чизе даромада, ҷойгиршуда.

МУНҲАДИМ *а.* منهدم вайроншуда, харобшуда; **мунҳадим шудан** вайрон шудан, аз ҳам рехтан(-и бино).

МУНҲАЗИМ *а.* منهزم *кит.* шикастхӯрда, мағлуб (*дар ҷанг*); рӯ ба гурез ниҳода, фирорӣ, гуреза (*аз ҷанг*); **мунҳазим шудан** рӯ ба гурез ниҳодан.

МУНҲАЛ *а.* منحل *кит.* 1. ҳалшуда (*мас., шакар дар об*). 2. файсалаёфта, яктарафашуда (*оид ба масъалае*): **мунҳал шудан** а) ҳал шудан (-и масъалае); аз байн рафтан (-и ҳизбе).

МУНҲАНӢ *а.* منحنی *кит.* хамида, дутошуда; **хати мунҳанӣ** хати хамида ва каҷ; **пири мунҳанӣ** пири хамидақомат.

МУНҲАРИФ *а.* منحرف *кит.* 1. инҳирофёфта, аз роҳи рост баромада, ба роҳи каҷ рафта. 2. хамида, каҷ; **мунҳариф шудани мизоҷ** а) аз ҳолати эътидол баромадани мизоҷ; б) *маҷ.*

бемор шудан.

МУНҲАСИР *а.* منحصر *кит.* 1. дар инҳисор буда, иҳоташуда, маҳдуд. 2. дар инҳисорот воқеъгашта; **мунҳасир буд...** иборат буд...; **мунҳасир ба фард** ягона, якто; **китоби мунҳасир ба фард** китоби нодир.

МУНҲАТ(Т) *а.* منحط *кит.* интиҳоёфта, пастфуромада, пастрафта; паст, поин.

МУНЧА *т.* منچه *гуфт.* хӯрдашуда, кундшуда: **каландчаи мунча; қалами мунча** пасмондаи қалам.

МУНЧОҚ *т.* منچاق *ниг.* **минчоқ**.

МУНҶ I منج *бот.* навъи нахӯди даштӣ аз оилаи лӯбиё.

МУНҶ II منج *кит.* занбӯри асал.

МУНҶАМИД *а.* منجمد *кит.* басташуда (*мас., хун*); яхбаста (*об ё моеи дигар*); **мунҷамид шудан** а) сахт шудан(-и хун); ях бастан(-и об).

МУНҶАР *а.* منجر *кит.* кашидашуда, расида ба чизе, анҷомида бо коре; **мунҷар шудан** анҷомидан, анҷом ёфтан бо коре ё чизе, расидан ба ҷое ё ба ҳолате.

МУНҶИК منجک *кит.* занбӯри хурд.

МУНШАОТ *а.* منشآت *кит.* навиштаҷоти адабӣ ва мактубӣ, иншоҳо ва таснифоти муншиён; мактубот.

МУНШИГӢ *а.* منشیگی 1. дабирӣ, касбу кори муншӣ, котибӣ, мирзоӣ. 2. *таър.* вазифаи котиби девони давлатӣ ё вазорат.

МУНШӢ *а.* منشی 1. котиб, дабир, мирзо. 2. *таър.* котиб-коргузори девони давлатӣ ё вазорат.

МУНЪАДИМ *а.* منعدم *кит.* маъдум, несту нобудшаванда.

МУНЪАКИС *а.* منعکس инъикосёфта, аксёфта: **мунъакис кардан, мунъакис шудан**.

МУНЪИМ *а.* منعم *кит.* тавонгар, соҳибнеъмат, бой, давлатманд.

МУОВАДАТ معاودت *кит.* бозгашт; бозгашт кардан баргаштан.

МУОВАНАТ *а.* معاونت *кит.* ба ҳамдигар кумак кардан; ионат, дастгирӣ, мададгорӣ, ёрмандӣ: **муованат кардан** ёрӣ расондан.

МУОВИЗА *а.* معاوضه чизеро ба чизи дигар иваз кардан; ивази чизҳо аз ду тараф, ивази дутарафа: **муовизаи китоб, муовизаи мол; муовиза кардан** чизеро ба чизе иваз кардан.

МУОВИН *а.* معاون 1. *кӯҳ.* ёридиҳанда, ёрирасон. 2. ҷонишин.

МУОД *а.* معاد *кит.* бозгардонида, бозпасдода.

МУОДИЛ *а.* معادل як чизи ба чизи дигар аз ҳар ҷиҳат баробар, мусовӣ; баробарқимат, баробарвазн, ҳамчанд.

МУОДИЛА *а.* معادله *риёз.* баробарии риёзӣ бо як ё якчанд бузургии номаълум, ки фақат дар ҳолатҳои муайяни он бузургиҳо мусовӣ мебошад.

МУОИНА معاینه 1. бо чашми худ дидан, аз назар гузаронидан: **муоина кардан**. 2. *тиб.* баррасӣ кардан ва бодиққат аз назар гузаронидани ҳолати бемор барои муайян намудани дарди ӯ: **муоинаи тиббӣ** баррасӣ ва назорати пизишкӣ барои муайян кардани вазъи тандурустии кормандони баъзе соҳаҳо.

МУОЛИҶ *а.* معالج *кит., ниг.* **муолиҷакунанда**; табобатӣ, сиҳаткунанда, дармонгар.

МУОЛИҶА معالجه дармон, илоҷ кардан (*ба беморӣ*), даво кардан, табобат: **муолиҷа кардан** табобат кардан, сиҳат кардан (*беморро*).

МУОЛИҶАВӢ معالجه‌وی *мансуб ба* **муолиҷа**; *марбут ба* **дармон**: **муассисаи муолиҷавӣ**.

МУОЛИҶАКУНАНДА معالجه‌کننده пизишке, ки ба муолиҷа кардани беморони бахши муайяни беморхона муваззаф аст; табиб: **пизишки муолиҷакунанда**.

МУОЛИҶАНАШАВАНДА معالجه‌نشونده *ниг.* **муолиҷанопазир**.

МУОЛИҶАНОПАЗИР معالجه‌ناپذیر илоҷнопазир, бедармон, табобатнашаванда, дармоннопазир.

МУОЛИҶАПАЗИР معالجه‌پذیر *ниг.* **муолиҷашаванда**.

МУОЛИҶАХОНА معالجه‌خانه *гуфт.* ҷои муолиҷа, дармонгоҳ, табобатхона: **муолиҷахонаи дарди чашм**.

МУОЛИҶАШАВАНДА معالجه‌شونده қобили муолиҷа, қобили дармон, дармонпазир.

МУОМИЛ *а.* معامل *кит.* 1. он ки ба хари-

дуфурӯши мол машғул аст, додугирифткунанда, муомилакунанда, харидуфурӯшкунанда. 2. *кӯҳ.* тоҷир, бозаргон.

МУОМИЛА *а.* معامله 1. *кит.* муносибати дутарафа, муносибати корӣ байни ҳам. 2. рафтор нисбат ба каси дигар, рафтори касе дар вақти вохӯрӣ (*сӯҳбат ва г.*) бо касони дигар. 3. харидуфурӯш, додугирифт, робитаи молӣ ва пулӣ; савдо; **муомиларо кандан** қатъи муносибат кардан; **муомила кардан** муносибат кардан; ба кас гапи хуб ё бад задан.

МУОМИЛАДОР معامله‌دار он ки бо корҳои тиҷорат, савдо ва молия машғул аст.

МУОМИЛОТ//МУОМАЛОТ *а.* معاملات 1. *ҷ.* **муомила//муомала**. 2. муносибатҳои пулӣ, равобити тиҷоратӣ; **муомилоти пул** гардиши пул; **андоз ва муомилот** андоз ва гардиши пул; андоз ва савдо.

МУОСИР *а.* معاصر 1. ҳамаср, ҳамқарн, ҳамзамон. 2. ҳозира, кунунӣ: **адабиёти муосири тоҷик**.

МУОФ *а.* معاف *кит.* авф шуда, бахшида; **муоф кардан** бахшидан, аз гуноҳи касе гузаштан.

МУОХИЗА//МУОХИЗАТ *а.* مؤاخذه//مؤاخذت *кит.* 1. ахз кардан, гирифтан; мусодира кардан. 2. сахтгирӣ, ҷазо, танбеҳ: **муохиза кардан** а) ахз кардан, гирифтан; б) ҷазо додан, танбеҳ кардан.

МУОҲИД *а.* معاهد *кит.* аҳдкунанда бо касе, шартномакунанда.

МУОҲИДА *а.* معاهده 1. аҳду паймон бастан бо якдигар, аҳдбандӣ бо ҳам. 2. *с.* иттиҳод ва созиши байни давлатҳо, ҳизбҳо, созмонҳо ва гурӯҳҳо дар роҳи ягон мақсад, созишнома, паймон, блок, пакт: **муоҳида бастан** созишнома бастан, шартнома бастан.

МУОҲИДАБАНДӢ معاهده‌بندی *исми амал аз* **муоҳида бастан**; паймон бастан, созишнома ба имзо расондан.

МУОҲИДАНОМА معاهده‌نامه созиш- нома, шартнома.

МУОШИҚА *а.* معاشقه *кит.* ишқварзӣ бо ҳам.

МУОШИР *а.* معاشر ҳамдам, ҳамсӯҳбат; ҳамнишин.

МУОШИРАТ *а.* معاشرت зистан бо ҳам; муносибат бо ҳам: **одоби муошират** рафтори бат бо ҳам: **одоби муошират** рафтори кас дар ҷамъият ва муносибат бо дигарон.

МУРАББАЪ *а.* مربّع 1. ҳар чизи чоргӯша, чизи қаду бараш баробар. 2. чоркунҷаи баробартараф, сатҳи чор тарафаш баробар: **метри мураббаъ**.

МУРАББИГӢ مربیگی вазифа ва шуғли мураббӣ; тарбиятгарӣ.

МУРАББИЯ *а.* مربیه *муаннаси* **мураббӣ**; зани тарбияткунанда.

МУРАББӢ *а.* مربّی 1. тарбиятдиҳанда, парваришдиҳанда, тарбиятгар. 2. *нав.* омӯзондаи ягон навъи варзиш, машқдиҳанда ва роҳбари гурӯҳи варзишгарон, тренер.

МУРАББО *а.* مربّا меваи дар шакар пухташуда: **мураббои биҳӣ, мураббои зардолу, мураббои чормағз**.

МУРАББОПАЗӢ مربّاپزی пухтани мураббо.

МУРАВВАҚ I *а.* مروّق *кит.* соф карда, аз дурду лой ҷудо шуда; **шароби мураввақ** бодаи бедурд, шароби соф.

МУРАВВАҚ II مروّق *кит.* (хонаи) равоқдор, гунбаздор.

МУРАВВЕҲ *а.* مروح *кит.* роҳатрасонанда; рӯҳафзо.

МУРАККАБ *а.* مركّب 1. таркибёфта аз чанд чиз (*ё* ҷузъ), таркибӣ: **калимаи мураккаб** *грам.* калимае, ки бо риояи қоидаҳои калимасозӣ аз ду ё чанд ҷузъ таркиб ёфтааст: **модаркалон, мардикоргирӣ**. 2. печдарпеч; мушкил: **давраи мураккаб ва пур аз зиддият; мураккаб кардан** а) сертаркиб кардан, таркибашро зиёд кардан; б) душвор ва мушкил гардонидан. 3. *кӯҳ.* сиёҳӣ барои хатнависӣ.

МУРАККАБӢ مركّبی мураккаб будан; мушкилӣ, душворӣ.

МУРАККАБНАВИСӢ مركّب‌نویسی *збш.* ба ҳам пайваст карда навиштани ҳарфҳои арабӣ.

МУРАККАБОТ *а.* مركّبات 1. *ҷ.* **мураккаб**. 2. шаклҳои ҳарфҳое, ки дар алифбои арабӣ дар пайвастагӣ бо дигар ҳарфҳо навишта шудаанд; бахши сармашқ, ки тарзи пайваст карда навиштани ҳарфҳои арабиро меомӯзонад, *муқоб.* **муфрадот**.

МУРАҚҚАЪ *а.* مرقّع *кит.* 1. аз порчаҳои матоъ-

ҳои гуногун бо ҳам дӯхташуда. 2. ҷомаи аз порчаҳо дӯхташудаи дарвешон, ҷомаи қуроқ.

МУРАҚҚАЪПӮШ مرقّع‌پوش *кит.* 1. пӯшандаи ҷомаи қуроқ. 2. *кҳн.* қаландар, дарвеш, сӯфӣ.

МУРАССАЪ *а.* مرصّع 1. оросташуда бо сангҳои қиматбаҳо, тиловорӣ бо ҷавоҳирот ороиш додашуда, ҷавоҳирнишон. 2. *адш.* шеъре, ки дар он санъати тарсеъ ба кор бурда шудааст; шеър ё насри фикраҳояш ба ҳам саҷъдор.

МУРАССАЪКОРӢ مرصّع‌کاری нишондани сангҳои қиматбаҳо ба рӯи чизҳои зебу зинатӣ, ҷавоҳирнишонӣ; нигинкорӣ.

МУРАТТАБ *а.* مرتّب 1. ба тартиб даровардашуда; **ба таври мураттаб** бо назму тартиб, мураттабан. 2. мунтазам, пайваста, паиҳам: **мураттаб кор кардан**; **мураттаб кардан** ба тартиб даровардан; **мураттаб шудан** ба тартиб даромадан.

МУРАТТАБАН *а.* مرتّباً ба таври мураттаб, мунтазаман: **мураттабан кор кардан.**

МУРАТТИБ *а.* مرتّب батартибоваранда; тартибдиҳанда: **мураттиби маҷмӯаи мақолаҳо**.

МУРАТТИБӢ مرتّبی шуғл ва касби мураттиб, тартибдиҳӣ, ба шаклдарорӣ.

МУРАФФАҲ *а.* مرفّه *кит.* осуда, роҳат, ором.

МУРАФФАҲУЛҲОЛ *а.* مرفّه‌الحال *кит.* осудаҳол; хушҳол.

МУРАХХАМ I *а.* مرخّم 1. *кит.* **думбурида**. 2. *збш.* калимае, ки морфема ё ягон ҷузъи охири он афтода бошад ҳам, маънои шакли пурраашро дода метавонад: **масдари мураххам** (*мас.*, **гузашт** *аз* **гузаштан)**.

МУРАХХАМ II *а.* مرخّم *кит.* бо санги рухом фарш кардашуда, мармарфарш. 2. *маҷ.* ороста.

МУРАХХАС *а.* مرخّص 1. рухсатшуда, иҷозатдода. 2. озодшуда; **мураххас кардан** а) иҷозат додан, рухсат додан (*ба рафтан*); б) озод кардан, сар додан.

МУРАХХАСӢ مرخّصی рухсатӣ; таътил.

МУРВАТ مروت *тех.* мехи печдор, ки онро чапу рост тоб дода ба ҷое медароранд ва мебароранд, то чизе баста ё кушода шавад.

МУРВАТТОБ مروت‌تاب тобдиҳандаи мурват, винттоб; **калиди мурваттоб**.

МУРВО مروا *кит.* дуои хайр, фоли нек; *муқоб.* **мурғво**.

МУРГУ//МУРГӮ مرگو *кҳн.* гунҷишк.

МУРҒ مرغ 1. номи умумии парандаҳо, паранда, тайр: **мурғи даштӣ//мурғи титав** тазарв**; мурғи қу** як навъ парандаи зебои калони обӣ; **мурғи марҷон** мурғи калонҷуссаи хонагӣ аз ҷинси тазарв, ки дар гулӯ ва бехи нӯлаш гӯшти тоҷмонанди овезон дорад; **мурғи сақо** мурғи дар об шинокунандаи калонҷуссаи минқорбоз, ки дар зери нӯлаш халтаи калони ҳалқум дорад; **мурғи титав** *ниг.* **мурғи даштӣ**. 2. мурғи хонагӣ; мокиён: **мурғи курк** мокиёни аз тухммонда ва барои чӯҷабарорӣ ба тухм зер кардан моил; **мурғи бепар** а) мурғи парканда (*барои гӯшт*); б) *киноя аз* нотавон, оҷиз; ◊ **мурғи Исо (***ё* **Исӣ)** *кит.* шабпарак, хаффош; **мурғи саҳар** булбул; **мурғи ҳаво** мурғи ғайри қафасӣ, парандаи озод; **мурғи ҳумо** парандаи афсонавие, ки гӯё сояаш ба сари ҳар кас афтад, вай хушбахту комрон мешудааст; **соли мурғ** соли даҳум аз силсилаи дувоздаҳгонаи солшумории муҷал (*бо номи ҳайвонот*); **мурғи посӯхта барин** ошуфтаву беқарор, сахт ҳаросон; **мурғи дилро куштан** бешавқу ҳавсала шудан; **мурғи давлат ба сари** *касе* **нишастан** соҳибистиқлол шудан, хушбахт шудан; **забони мурғонро мурғон медонанд** *(мақ.)* ҳамҷинсон матлаби якдигарро ба осонӣ мефаҳманд; **пои мурғ чандто? – якто!** барои тасдиқи риёкоронаи дурӯғи каси дигар ё дар мавриди ваъдаи қатъӣ додан барои нигоҳ доштани сирри касе гуфта мешавад.

МУРҒАК مرغک 1. *шакли тасғири* **мурғ**; мурғ ва парандаи хурдҷусса. 2. *гуфт.* доначаҳои бадан, ки мисли доначаҳои пӯсти мурғ бошад; **ба бадан (тан) мурғак дамидан** тарсидан, безобита шудан.

МУРҒБИРЁН مرغ‌بریان *хӯр.* таомест, ки гӯшти мурғро бирён карда мепазанд.

МУРҒБОЗ مرغ‌باز *ниг.* **хурӯсбоз**.

МУРҒБОЗӢ مرغ‌بازی *ниг.* **хурӯсбозӣ**.

МУРҒБОН مرغ‌بان мурғпарвар, бонигари мурғон.

МУРҒБОНӢ مرغ‌بانی нигоҳбонӣ ва парвариши мурғ, мурғпарварӣ.

МУРҒВО مرغوا *кит.* дуои бад, фоли бад; *муқоб.* **мурво**.

МУРҒКАБОБ مرغ‌کباب кабоби гӯшти мурғ.

МУРҒОБИВОР مرغابی‌وار ба мисли мурғобӣ, монанди мурғобӣ: **мурғобивор роҳ рафтан**; **мурғобивор шино кардан**.

МУРҒОБИПАРВАРӢ مرغابی‌پروری парваришу нигоҳубини мурғобиҳо барои истеҳсоли гӯшт: **фермаи мурғобипарварӣ**.

МУРҒОБӢ مرغابی мурғи хонагии обии аз қоз хурдтар, ки паҳннӯли гарданкӯтоҳи панҷаҳояш пардадор аст.

МУРҒПАРВАР مرغ‌پرور он ки бо парвариши мурғон машғул аст, мурғбон.

МУРҒПАРВАРӢ مرغ‌پروری соҳаи чорвопарварӣ, ки вазифаи он парваришу нигоҳубини парандаҳо (*аз қабили* мурғ, мурғобӣ, ғоз, мурғи марҷон) барои истеҳсоли гӯшту тухм мебошад: **фермаи мурғпарварӣ**.

МУРҒФАРЁД مرغ‌فریاد вақти бонги хурӯс, саҳари барвақт.

МУРҒХОНА مرغ‌خانه 1. катаки мурғ, оғили мурғон; ҷои нигоҳдорӣ ва парвариши мурғҳо. 2 корхонаи (фермаи) мурғпарварӣ.

МУРҒЧӮҶА مرغ‌چوجه ҷӯҷаи мурғ, бачаи мурғ.

МУРҒШӮРБО مرغ‌شوربا *хӯр.* таоми обакии аз гӯшти мурғ ва сабзавот пухташуда, шӯрбои мурғ.

МУРДА مرده *сифати феълии замони гузашта аз* **мурдан.** 1. ҷасади одами фавтида, тани беҷон, наъш; *муқоб.* **зинда**. 2. ҷаноза; маросими дафн; **рузи мурда** рӯзи ҷаноза (**дафн**). 3. хомӯшшуда (*оид ба оташ ё чароғ*); ◊ **муши мурда** бадкирдоре, ки худро дар зоҳир бечора нишон медиҳад; **мурда-мурда** бисёр азобу машаққат кашида, бо азоби зиёд; **мурда барин хобидан** сахт дар хоб будан, масти хоб будан; **мурдаи худро партофтан** (*ба болои касе ё чизе*) барои ба даст овардани чизе (фоидае) хеле шилқин шудан; касеро безор кардан; **мурдаро монда тутхӯрӣ кардан** кори асосиро монда ба корҳои ғайримуҳим машғул шудан; **болои мурда сад чӯб** *(мақ.)* ба болои як мусибат мусибати дигар, ба болои нохушӣ боз нохушии нав.

МУРДАВОР مرده‌وار 1. мисли мурда, монанди мурда беҷон. 2. *ниг.* **мурданивор**.

МУРДАДИЛ مرده‌دل *ниг.* **дилмурда**.

МУРДАДИЛӢ مرده‌دلی *маҷ.* 1. дилмурдагӣ, афсурдадилӣ, камҳавсалагӣ. 2. рӯҳафтодагӣ, ноумедӣ.

МУРДАКАШ مرده‌کش кашондани ҷасади фавтида.

МУРДАКАШӢ مرده‌کشی кашонидани мурдаҳо; **мошини мурдакашӣ** мошин барои кашонидани мурда.

МУРДАМОНАНД مرده‌مانند мисли мурда, беҳаракат.

МУРДАН مردن 1. вафот кардан, фавтидан, қазо кардан; **ба мурдан расидан** ба марг наздик шудан; хеле бемору бемадор шудан. 2. хомӯш шудан (*дар бораи оташ, чароғ*); ◊ **пеши поят мурам!** дар мавриди аз касе бо зорӣ ва тавалло чизе ё коре хостан мегӯянд.

МУРДАНИВОР مرده‌نیوار ба мурдан наздик; то ҳадди охир: **мурданивор задан; мурданивор зӯр задан** (**кор кардан**); **мурданивор тарсидан** сахт тарсидан; **мурданивор хӯрок хӯрдан** бисёр хӯрдан, пурхӯрӣ кардан.

МУРДАНӢ مردنی 1. *сифати феълии замони оянда аз* **мурдан**; фавтидан хостан. 2. *таҳқ. гуфт.* искит, палид, хасис.

МУРДАОСО مرده‌آسا ба мисли мурда, шабеҳи мурда, ба сони мурда.

МУРДАРЕГ//МУРДАРИГ مرده‌ریگ *кҳн.* 1. он чи аз мурда ба ворисонаш мондааст, мерос. 2. чизи бар абас рафта, гумшуда.

МУРДАСӮЗӢ مرده‌سوزی мурдаро сӯхтан; ҷасади мурдаро дар кӯраи махсус сӯзонда хокистар кардан (*дар оини буддоиҳо*).

МУРДАХОНА مرده‌خانه 1. хонае, ки дар он касе мурдааст. 2. хонаи нигоҳ доштани ҷасадҳои мурда, сардхона.

МУРДАХӮР مرده‌خور *ниг.* **лошахӯр**.

МУРДАШӮ(Й) مرده‌شو(ی) он ки мурдаро мешӯяд, покшӯй, ғассол.

МУРДАШӮӢ مرده‌شویی касбу кори мурдашӯ; покшӯӣ, ғассолӣ.

МУРДОБ مرداب толоб, истахри оби истода.

МУРДОД مرداد номи моҳи панҷуми соли шамсӣ (*мутобиқи асад*), ки ба 22 июл – 21 август

рост меояд.

МУРДОР مردار 1. ҷасади мурдаи бӯйгирифтаи ҳайвон; ҳайвони худмурда. 2. чизи нопок, чизи ифлос. 3. *гуфт.* палид, ҳаромӣ.

МУРДОРӢ مرداری 1. чизҳои чиркину ифлос. 2. палидӣ, бадкирдорӣ, ҳаромигарӣ.

МУРДОРОНА مردارانه ба мисли мурдор, палидона, нопокона.

МУРИД *а.* مرید 1. иродатманд, хоҳон, толиб. 2. *д.* пайравикунанда, пайрав; он ки байат мекунад (*мас., бо шайх, пир, эшон*); **мурид будан** пайрав будан; **мурид гирифтан** ба муридӣ қабул кардан; **мурид шудан** пайрав ва шогирди шайх ё эшон шудан; байат намудан бо шайх, эшон *ва г.*

МУРИДӢ مریدی *д. мансуб ба* **мурид**; мурид будан.

МУРИС *а.* مورث 1. меросгузоранда. 2. сабабшаванда, сабабгор, боис.

МУРОАТ *а.* مراعت *шакли дигари* **муроот**.

МУРОД *а.* مراد 1. чизи иродашуда, чизи хосташуда; мақсад; талаб, хоҳиш. 2. хоҳиш, орзу: **муроди** *касеро* **баровардан** касеро ба мақсад расондан; **мурод ҳосил шудан** мақсад ба даст омадан, хоҳиш иҷро шудан; **ба мурод расидан** ба матлаби худ ноил шудан, ба мақсади худ расидан.

МУРОДБАХШ مرادبخش расонанда ба мақсад, ба матлаб расонанда.

МУРОДИФ *а.* مرادف *збш.* ду ё чанд калимаи аз ҷиҳати таркиби овозӣ гуногун, ки як маъно ё маъноҳои ба ҳам наздикро ифода мекунанд (*мас.*, калима *ва* вожа).

МУРОҚИБ *а.* مراقب *кит.* муроқибаткунанда, нигаҳбон, мувозиб; назораткунанда.

МУРОҚИБАТ//МУРОҚАБАТ *а.* مراقبت мушоҳида: **муроқабат кардан (намудан).** 2. бо зикри Худо аз тааллуқоти дунё дур будан; нигоҳ доштани қалб аз бадиҳо.

МУРОМУРӢ مرامری бисёр мурдани одамон аз офате (*мас., вабо, тоун…*), мулиш; **муромурии ҳайвонот** муриши ҳайвонот.

МУРООТ *а.* مراعات 1. риояи якдигар, поси хотири ҳамдигар нигоҳ доштан. 2. таваҷҷӯҳ, диққат; лутфу марҳамат, ҳурмат; **муроот кардан** а) поси хотир кардан; ҳурмат кардан; б) марҳамат кардан, бо лутф чизеро пешниҳод кардан.

МУРООТУННАЗИР *а.* مراعاتالنظیر *адш.* аз санъатҳои бадеии маънавӣ, ки дар як ҷо овардани чанд калимаи маънан ба ҳам муносибатдор (*риояи таносуби сухан*)-ро талаб мекунад.

МУРОСИЛА *а.* مراسله ба ҳам мактубнависӣ, мукотиба.

МУРОСИЛОТ مراسلات 1. *ҷ.* **муросила**. 2. *нав.* мактубҳо, номаҳо.

МУРОСО *а.* مراسا *гуфт.*, *ниг.* **мувосо**; **муросо кардан** созиш ва мувофиқат кардан бо касе.

МУРОСОГАР مراساگر *ниг.* **муросокор**.

МУРОСОКОР مراساکار созишгар, мувофиқаткунанда бо касе ё бо чизе.

МУРОСОКОРӢ مراساکاری созишкорӣ, муросокор будан.

МУРОСОКОРОНА مراساکارانه муносибати созишкорона, бо муросо (амал кардан).

МУРОФИА//МУРОФАА *а.* مرافعه муҳокимаи даъво ва додхоҳӣ дар маҳкамаи судӣ: **мурофиаи судӣ**; **мурофиа барпо кардан** кори судиро муҳокима кардан; дар муҳокимаи даъво ва додхоҳӣ саволу ҷавоб кардан.

МУРОФИАХОНА مرافعهخانه 1. маҳалли мурофиа. 2. *таър.* қозихона, ки дар он ҷо мурофиа барпо мешуд.

МУРОФИҚАТ *а.* مرافقت *кит.* 1. ба ҳам рафиқ шудан, дӯст гаштан. 2. рафоқат, мулотифат.

МУРОҲИҚ *а.* مراهق *кит.* писари наздик ба синни балоғат, наврас.

МУРОҶИАТ *а.* مراجعت 1. ба касе ё марҷае рӯй овардан барои коре ё бо саволе. 2. *кит.* гашта омадан; бозгашт: **мурочиат кардан (намудан)** руҷӯъ кардан, рӯй овардан ба касе барои коре.

МУРОҶИАТКУНАНДА مراجعتکننده он ки барои коре ба касе рӯй меорад.

МУРОҶИАТНОМА مراجعتنامه номае, ки ба воситаи он ба мардум муроҷиат мекунанд: **муроҷиатномаи маҷлис, муроҷиатнома қабул кардан**.

МУРСАЛ *а.* مرسل *кит.* 1. фиристода, расул. 2. пайғамбари соҳибкитоб; **мурсал доштан** ирсол кардан, фиристодан.

МУРСАЛА *а.* مرسله *кит.* 1. *муаннаси* **мурсал**. 2. гарданбанди дароз аз сангҳои қиматбаҳо, марворид *ва г.*

МУРСИЛ *а.* مرسل *кит.* ирсолдоранда, фиристонда, фиристонанда.

МУРТАД *а.* مرتد *д.* аз дин баргашта, аз дин рӯгардонида; **муртад шудан** аз дин баргаштан.

МУРТАДӢ مرتدی *мансуб ба* **муртад**; муртад будан; аз дин баргашта.

МУРТАЗО *а.* مرتضی *кит.* 1. розишуда; қаноатмандшуда; хурсандшуда. 2. лақаби домоди Муҳаммади пайғамбар(с) Алӣ ибни Абутолиб (р).

МУРТАКИБ *а.* مرتکب *кит.* он ки ба коре сар кардааст; иқдомкунанда ба коре (*бад ё нек*); **муртакиби гуноҳ шудан** сабабгори гуноҳ шудан; гуноҳ кардан.

МУРТАФЕЪ *а.* مرتفع 1. баланд бардошташуда, баланд. 2. аз миён бардошташаванда, рафъшаванда; **муртафеъ шудан** а) баланд шудан; б) бартараф шудан.

МУРТАҶЕЪ *а.* مرتجع 1. *кит.* бозгарданда, бозгашткунанда, иртиҷоӣ. 2. *с.* тарафдор ва иштироккунандаи ҷараёни сиёсие, ки барои муҳофизат ва мустаҳкам кардани сохти кӯҳнаи ҷамъиятӣ мубориза мебарад ва душмани ашадии пешрафти ҷомеа мебошад.

МУРТОЗ *а.* مرتاض *кит.* риёзаткаш, риёзаткашида; **аҳли муртоз** риёзаткашон; зоњидони риёзаткаш.

МУРУВВАТ *а.*1 مروّت . ҷавонмардӣ, ҳимматбаландӣ; лутфу эҳсон. 2. адолат, инсоф; мурувват кардан а) лутфу эҳсон намудан; б) аз рӯи инсоф амал кардан.

МУРУР *а.* مرور *гузаштан, гузариш; бо мурури замон бо гузаштани вақт; бо сипарӣ шудани замоне; роҳи мурур гузаргоҳ, ҷои гузар; мурур кардан гузаштан.*

МУРУРГОҲ مرورگاه гузаргоҳ, ҷои убур.

МУРӮД مرود *бот.* мевае аз ҷинси нок, ки аз он хурдтар буда, навъҳои гуногун дорад.

МУРЧ مرچ тухми сиёҳчаранги аз мош калонтар ва тунду хушбӯи як растании ҷанубӣ аст, ки кӯфта ба таом мепошанд; филфил: ◊ **мурч хӯрдан** фиреб хӯрдан; **мурч хӯрондан** фиреб додан.

МУРЧДОН مرچدان зарфи хурди махсусест, ки ба он мурчи кӯфта андохта ба рӯи дастархон мегузоранд.

МУРШИД *а.* مرشید 1. *д.* роҳнамо, пир, шайх. 2. тарбиятгар ва роҳбари сӯфиён (*дар тасаввуф*).

МУСАББЕҲ *а.* مسبح *кит.* тасбеҳгардонанда, зикргӯянда.

МУСАББИБ مسبّب *кит.* он ки ба коре ё чизе сабаб мешавад, сабабгор, боис.

МУСАВВАДА *а.* مسوّده сиёҳнависи асар ё умуман таълифот, ки баъдан покнавис карда мешавад; **мусаввада кардан** сиёҳнавис кардан.

МУСАВВАР *а.* مصوّر тасвирдор; бо расму суратҳо ороишёфта; суратдор: **маҷаллаи мусаввар, китоби мусаввар**.

МУСАВВАРА مصوّره 1. *муаннаси* **мусаввар**. 2. тасвир, сурат, расм.

МУСАВВИБ *а.* مصوّب *кит.* тасвибкунанда.

МУСАВВИР *а.* مصوّر рассом, сураткаш.

МУСАВВИТ *а.* مصوّت *кит., ниг.* **садонок**.

МУСАВӢ *а.* موسوی 1. *д. мансуб ба* **Мӯсо** (*пайғамбари яҳудиён*); аз они Мӯсо: **асои мусавӣ**. 2. *д.* пайрави дини Мӯсо; яҳудӣ.

МУСАДДАД *а.* مسدّد *кит.* 1. саддшуда, басташуда, маҳкам, устувор; **садди мусаддад** банди мустаҳкам. 2. маҳкам, қавӣ; рост, дуруст; **раъйи мусаддад** фикри дуруст.

МУСАДДАС *а.* مسدّس 1. шашгӯша; шашпаҳлу. 2. *адш.* яке аз шаклҳои шеърӣ, ки ҳар як банди он аз шаш мисраъ иборат буда, панҷ мисраи аввал ҳамқофия ва мисраи охирини (шашуми) ҳамаи бандҳо бо якдигар ҳамқофия мебошанд.

МУСАДДИҚ *а.* مصدّق *кит.* тасдиққунанда, ҳақ ҳисобкунанда.

МУСАЙҚАЛ *а.* مصیقل сайқалдода, сайқалдор; ҷилодода, соф.

МУСАЛЛАМ *а.* مسلم 1. *кит.* таслимшуда, тандода, тобеъшуда. 2. *кит.* эмин, сиҳату саломат. 3. яқин, муайян, муқаррар, бешубҳа, бе чуну чаро; **мусаллам аст**, **ки**… а) яқин аст, ки…; б) бе шакку шубҳа, бегумон.

МУСАЛЛАМАН *а.* مسلماً яқинан; бешубҳа, бешак.

МУСАЛЛАС *а.* مثلث 1. *кит.* секунҷа, сегӯша. 2. ҳар чизи мураккаб аз се чиз ё сохташуда аз ҷузъ (*мас.*, *хушбӯии сегона, ки аз мушк, уд ва анбар ва мисли инҳо* иборат аст). 3. навъе аз шароб, ки баъди соф карда ҷӯшонидани шираи ангур, сеяки он боқӣ мемондааст **мусалласи шаръӣ** майи ба ин тариқ тайёр кардашуда. 4. *адш.* шакли шеърӣ, ки ҳар як банди он аз ду мисраи ҳамқофия иборат буда, мисраи охирини сеюми ҳамаи бандҳо ҳамқофия мебошад.

МУСАЛЛАСОТ *а.* مثلثات *ҷ.* **мусаллас;** *ҳанд., кҳн.* тригонометрия.

МУСАЛЛАТ *а.* مسلّط *кит.* ғолибшуда, тасаллутёфта: **мусаллат шудан** касе ё мамлакатеро ба итоати худ ё ба зери фармонбарии худ даровардан.

МУСАЛЛАҲ *а.* مسلّح силоҳдор, аслиҳадор, яроқдор: **дастаи мусаллаҳ, қувваи мусаллаҳ, мусаллаҳ будан ба** *чизе* а) бо силоҳи ҷангӣ муҷаҳҳаз будан; б) бо чизе таъмин будан; ба чизе соҳиб будан. **мусаллаҳ гардонидан** бо силоҳи ҷангӣ муҷаҳҳаз намудан; **мусаллаҳ кардан (намудан)** аслиҳадор кардан, яроқнок намудан; **мусаллаҳ шудан (гаштан)** бо силоҳи ҷангӣ муҷаҳҳаз шудан; яроқнок шудан; аслиҳа гирифтан.

МУСАЛЛАҲОНА مسلّحانه дар ҳолати аслиҳадорӣ: **ҳуҷуми мусаллаҳона**.

МУСАЛЛО *а.* مصلّی//مصلا *кит. д.* 1. ҷойнамоз, саҷҷода. 2. ҷои намозхонии умумӣ, намозгоҳи умум.

МУСАЛМОН *а.* مسلمان *ниг.* **мусулмон**.

МУСАЛМОНӢ مسلمانی *ниг.* **мусулмонӣ**.

МУСАЛСАЛ *а.* مسلسل 1. силсилабанд; бо ҳам пайваст. 2. пайдарпай, пайваста: **кӯҳҳои мусалсал**. 3. силоҳи оташфишон, пулемёт.

МУСАММАМ *а.* مصمم *кит.* тасмимёфта, қарори қатъӣ ёфта; **мусаммам кардан** ба қарори қатъӣ омадан.

МУСАММАН I *а.* مثمن *кит.* 1. ҳаштгӯша, ҳаштканҷа, ҳаштпаҳлу. 2. *адш.* дар арӯз вазни ҳаштрукна, ки ҳар мисраъ аз чаҳор рукн ва ҳар як байти он шеър аз ҳашт рукн иборат аст; агар ба порчаҳои таранумӣ тақсим кунанд, ҳар мисраъ дар тӯлу арз як хел хонда мешавад. 3. *адш.* яке аз шаклҳои шеърӣ, ки ҳар як банд аз ҳафт мисраи ҳамқофия иборат буда, мисраи охирини (ҳаштуми) ҳама бандҳо ҳамқофия мебошанд.

МУСАММАН II *а.* مثمّن *кит.* фарбеҳшуда, равғангирифта.

МУСАММАР *а.* مسمّر *кит.* бо мисмор (мех) парчин карда.

МУСАММАТ *а.* مسمط *кит.* 1. ба ришта кашидашуда (*оид ба марворид ва г.*). 2. *адш.* шеъри ишқию фалсафӣ, ки аз бандҳои ҷудогона иборат буда, мисраъҳои ҳар банд ба ғайр аз мисраи охирӣ ҳамқофия мебошанд ва мисраи охири бандҳо қофияи ягона доранд; бандҳо аз се то даҳ мисраъ шуда метавонанд.

МУСАММО *а.* مسمّی//مسمّا *кит.* исм додашуда, номида, ном ниҳода; **мусаммо ба**… ба номи…

МУСАММОТ *а.* مسمّات *ниг.* **мусаммо** (*нисбат ба ҷинси занона*).

МУСАННАФ مصنف *кит.* таснифшуда, таълифшуда; китоб, асар.

МУСАННИФ *а.* مصنف муаллиф, таълифкунанда, таснифгар.

МУСАННИФӢ مصنفی муаллифӣ, соҳиби тасниф будан.

МУСАТТАҲ *а.* مسطح ҳамвору тахтшуда, пастиву баландиҳояш баробар карда; ҳамвор: **роҳи мусаттаҳ; мусаттаҳ кардан** ҳамвор кардан.

МУСАФФО *а.* مصفا 1. соф, тоза, беғубор: **оби мусаффо**. 2. равшан, дурахшон: **осмони мусаффо**; **мусаффо шудан** соф шудан, тоза гаштан, тасфия ёфтан.

МУСАХХАР *а.* مسخر тасхиршуда, мағлубшуда, мутеъшуда, ба тасарруф даромада; фармонбаршуда; **мусаххар гаштан (шудан)** тобеъ гаштан, ба итоат даромадан; **мусаххар кардан** ишғол кардан, гирифтан, ба тасарруфи

худ даровардан.

МУСАҲҲАФ *а.* مصحف *кит.* тағйирёфта дар натиҷаи хато навишта шудан ё ғалат хонда шудан, тасҳифёфта, таҳрифшуда.

МУСАҲҲАҲ *а.* مصحح *кит.* тасҳеҳшуда, ғалатгиришуда: **нусхаи мусаҳҳаҳи рисола**.

МУСАҲҲЕҲ *а.* مصحح он ки ғалатҳои навиштаеро дуруст мекунад, тасҳеҳкунанда, ғалатгир.

МУСАҲҲЕҲӢ *а.* مصححی шуғл ва кори мусаҳҳеҳ; ғалатгирӣ.

МУСАҶҶАЪ *а.* مسجع *кит.* бо саҷъ навишташуда, саҷънок, қофиядор: **насри мусаҷҷаъ**.

МУСБАТ *а.* مثبت 1. *кит.* исботшуда, тасдиқ шуда. 2. хуб, нек, маъқул, мақбул, *муқоб* **манфӣ**: **ҷавоби мусбат; таъсири мусбат**' таъсири хуб; **натиҷаи мусбат** натиҷаи ғайриманфӣ (хуб); **қаҳрамони мусбат** қаҳрамони дорои сифатҳои нек, қаҳрамони эҷобӣ. 3. *риёз.* бузургие, ки бо аломати + аст ва аз сифр боло қимат дорад: **ададӣ мусбат**' 4. *физ.* навъи ҷараёни барқ, ки ҳиссачаҳои моддии онро протон ё позитрон меноманд.

МУСИБАТ *а.* مصیبت 1. азоб, сахтӣ, ранҷ. 2. бадбахтӣ, фалокат; **мусибат дидан (кашидан)** азоб дидан.

МУСИБАТДИДА مصیبت‌دیده он ки мусибате ба сари ӯ омадааст.

МУСИБАТЗАДА مصیبت‌زده 1. *ниг.* **мусибатдида**. 2. он ки ба бадбахтӣ дучор шудааст; бадбахт.

МУСИБАТКАДА مصیبت‌کده хонае, ки дар он бадбахтӣ рӯй додааст; хонае, ки ба сабаби даргузашти наздикони соҳибонаш мотам дорад, мотамкада.

МУСИБАТНОК مصیبت‌ناک пурмусибат, пур аз ранҷу андӯҳ.

МУСИБАТНОМА مصیبت‌نامه навиштае, ки дар он азобу бадбахтие баён ёфтааст, баёни ранҷу андӯҳ.

МУСИҚАВӢ موسیقه‌وی *мансуб ба* **мусиқӣ**.

МУСИҚИДОН موسیقی‌دان *ниг.* **мусиқишинос**.

МУСИҚИДОНӢ موسیقی‌دانی *ниг.* **мусиқишиносӣ**.

МУСИҚИДӮСТ موسیقی‌دوست дӯстдори санъати мусиқӣ.

МУСИҚИНАВОЗ موسیقی‌نواز он ки оҳанги мусиқӣ менавозад, мутриб, навозанда.

МУСИҚИНАВОЗӢ موسیقی‌نوازی оҳанги мусиқӣ навохтан.

МУСИҚИФАҲМ موسیقی‌فهم он ки қобилияти дарки нозукиҳои мусиқиро дорад, мусиқидон.

МУСИҚИШИНОС موسیقی‌شناس мутахассиси санъати мусиқӣ.

МУСИҚИШИНОСӢ موسیقی‌شناسی яке аз шохаҳои илм оид ба санъат, ки таърих ва назарияи мусиқӣ ва фарҳанги мусиқии халқро меомӯзад.

МУСИҚӢ موسیقی 1. санъати нафисае, ки дар он ҳиссиёт, таассурот ва ғояҳо ба воситаи оҳанг ва садоҳои мавзуни муташаккил ифода меёбанд; **асбобҳои мусиқӣ, созҳои мусиқӣ** навозандагӣ (*аз қабили* дутор, дойра, рубоб); **мусиқии камеравӣ** асари мусиқии созӣ ва овозие, ки барои ҳайати камшумори навозандагону сароянадагон ва барои доираи маҳдуди шунавандагон тасниф шудааст. 2. умуман санъати навозандагӣ ва сурудхонӣ. 3. оҳанг, лаҳн.

МУСИҚОР موسیقار 1. номи мурғи афсонавӣ. 2. номи сози нафасии қадимии мусиқист, ки гӯё тақлидан ба он мурғ офарида шудааст.

МУСИН(Н) *а.* مسن *кит.* куҳансол, солхӯрда; пир.

МУСИР *а.* موسر *кит.* бой, давлатманд.

МУСИР(Р) *а.* مصر *кит.* исроркунанда; он ки дар коре истодагарӣ мекунад, исрофкор.

МУСИЧА موسیچه *зоол.* парандае монанди қумрӣ ва аз ҷинси фохта; ◊ **мусичаи бегуноҳ** шахси содаи беозор.

МУСКАТ *а.* مسکت номи навъҳои ангури мушкбӯ, ки аз шарбати онҳо шароб тайёр мекунанд.

МУСЛА *а.* مثله *кҳн.* буридани гӯшу бинӣ ҳамчун ҷазо барои ибрати дигарон.

МУСЛЕҲ *а.* مصلح *кит.* 1. ба сулҳу салоҳ оранда, ба созиш оранда. 2. накӯкор, хайрхоҳ.

МУСЛИМ *а.* مسلم мусулмон.

МУСЛИМА *а.* مسلمه *муаннаси* **муслим**; мусул-

монзан.

МУСКИР *а.* مسکر *кит.* масткунанда, кайфу нашъаовар.

МУСКИТ *а.* مسکت *кит.* сокиткунанда, хомӯшкунанда: **ҷавоби мускит** ҷавоби ба сукут водоркунанда.

МУСМИР *а.* مثمر *кит.* 1. мевадиҳанда, бордиҳанда, мевадор. 2. самарадиҳанда, самарбахш; натиҷадиҳанда, маҳсулнок.

МУСНАД *а.* مسند *кит.* 1. он чи ба он чизеро такя кунондаанд; он чи ба он такя кардан мумкин аст. 2. он ки ба ӯ паноҳ бурда шавад. 3. *кҳн., грам.* хабари ҷумла.

МӮСО *а.* موسی *кит.* 1. устура, поку(*-и сартарошӣ*). 2. номи пайғамбари қавми яҳуд.

МУСОБИҚА *а.* مسابقه як тарзи фаъолият ва чорабинӣ, ки иштироккунандагони он барои пешӣ гирифтан ва бартарӣ ҷустан аз якдигар кӯшиш мекунанд; **мусобиқаи варзишӣ** қувваозмоӣ дар варзиш барои сабқат гирифтан, пеш гузаштан аз ҳамдигар; **мусобиқа бастан** пешакӣ муайян кардани шарти шароити мусобиқа бо тарафи мусобиқакунанда; **мусобиқа кардан** дар мусобиқа иштирок кардан; **мусобиқаро бурдан** дар мусобиқа ғолиб омадан.

МУСОБИҚАКУНАНДА مسابقه‌کننده он ки мусобиқа мекунад.

МУСОВИЯТ مساویت баробарӣ, айнан баробар будан.

МУСОВОТ *а.* مساوات *кит.* мусовӣ будан, баробарӣ.

МУСОВӢ مساوی 1. баробар, муодил. 2. *варз.* холҳои баробар гирифтани мусобиқакунандагон, баробархолӣ, бена-тиҷагии бозии варзишӣ; **мусовӣ будан** *риёз.* а) баробар будани ҳисоби масъала ё супорише; б) *варз.* соҳиби холҳои баробар будани мусобиқакунандагон; бе натиҷа (*голибу маглуб муайян нашуда*) тамом шудани бозӣ.

МУСОДИМ *а.* مصادم *кит.* бархурдкунанда, тасодумкунанда; **мусодим шудан** ба дигаре бархӯрд кардан, садама рӯй додан.

МУСОДИМА *а.* مصادمه ба ҳамдигар сахт бархӯрдан, ба якдигар садама задан.

МУСОДИРА//МУСОДАРА(Т) *а.* مصادره//مصادرت молу мулки касеро ба тариқи ҷазо ё ҷарима забт кардани давлат; **мусодира кардан** молу мулки касеро забт кардани давлат; **мусодира гардидан (шудан)** забт ва давлатӣ карда шудани (*молу мулки касе*); **ба мусодира кашидан (расондан)** забт ва давлатӣ кардан.

МУСОДИРАВӢ مصادروی *мансуб ба* **мусодира**; мавриди мусодира қароргиранда.

МУСОИД *а.* مساعد 1. мувофиқ, муносиб; созгор. 2. ёрирасон, ёридиҳанда: **иқлими мусоид**; **фурсати мусоид**, **шароити мусоид**.

МУСОИДАТ *а.* مساعدت 1. ёрӣ, ионат. 2. созгорӣ, мувофиқат.

МУСОЛИМАТ//МУСОЛАМАТ مسالمت сулҳҷӯӣ; сулҳ, оштӣ.

МУСОЛИМАТОМЕЗ مسالمت‌آمیز сулҳҷӯёна, сулҳхоҳона; **ҳамзистии мусолиматомез** ҳамзистии осоишта, дар сулҳу осоиш зистан.

МУСОЛИҲА *а.* مسالحه 1. бо ҳам дар ҳолати сулҳ будан, оштӣ кардан. 2. сулҳ, оштӣ; созиш: **мусолиҳаи миллӣ**.

МУСОМАРА *а.* مسامره *кит.* бо ҳам шабгузаронӣ бо сӯҳбат; ҷамъомади дӯстон барои сӯҳбат.

МУСОМАҲА//МУСОМИҲА *а.* مسامحه *кит.* коре ё чизеро саҳл пиндошта ба он аҳамият надодан, кореро осон пиндоштан; саҳлгирӣ, саҳлангорӣ.

МУСОФАҲА *а.* مصافحه *кит.* даст дода вохӯрӣ кардан, дасти ҳамдигарро фишурдан вақти мулоқот, дастфишорӣ.

МУСОФИР *а.* مسافر 1. аз шаҳре, мамлакате..., раванда ба дигар шаҳре, мамлакате... сафаркунанда. 2. он ки бо қатора, ҳавопаймо ва дигар воситаҳои нақлиёт сафар мекунад; савори воситаи нақлиёт: **мусофир кашондан** бурдану овардани сафаркунандагон, ба ҷое саворонро ба манзил расондан. 3. аз ҷои дигар омада; аз шаҳр ё ҷои дигар кӯчида омада, ғайритаҳҷоӣ, ғариб.

МУСОФИРАТ *а.* مسافرت 1. сафар; сайру гашт: **дар тӯли мусофират**. 2. ғарибӣ, ғурбат, дурӣ аз ватан; дар мусофират умр ба сар бурдан дур аз ватан зистан.

МУСОФИРБАР مسافربر *ниг.* **мусофиркаш**.

МУСОФИРБАРӢ مسافربری *ниг.* **мусофиркашӣ**.

МУСОФИРГИРӢ مسافرگیری гирифтан ва савор кардани мусофирон.

МУСОФИРӢ مسافری *мансуб ба* **мусофир**; мусофир будан; дар сафари диёри дур будан; ғарибӣ; **хоки мусофирӣ** кишвари бегона; ғарибӣ.

МУСОФИРКАШ مسافرکش наклиёте, ки мусофир мекашонад; **қатораи мусофиркаш**.

МУСОФИРКАШОНӢ مسافرکشانی ба воситаи нақлиёт кашондани мусофирон.

МУСОФИРХОК مسافرخاک *гуфт.* он ки дар мусофират фавтидааст.

МУСОФИРХОНА مسافرخانه *кҳн.* ҷои қарор гирифтани мусофирон, меҳмонхона барои мусофирон; корвонсарой.

МУСОҲАМАТ *а.* مساهمت *кит.* саҳмдорӣ; шарикӣ, анбозӣ.

МУСОҲИБ *а.* مصاحب 1. мусоҳибакунанда; ҳамсӯҳбат. 2. ҳамдам, ёр, **мусоҳиб будан** ҳамсӯҳбат будан; **мусоҳиб гаштан (шудан)** ҳамсӯҳбат шудан, сӯҳбат доштан бо касе.

МУСОҲИБА *а.* مصاحبه сӯҳбат бо ҳам, ҳамсӯҳбатӣ; **мусоҳиба кардан** сӯҳбат кардан. 2. гуфтугӯ, саволу ҷавоб бо шахсони расмӣ; **мусоҳибаи матбуотӣ** гуфтугӯи шахсони расмӣ бо намояндагони матбуот (*мухбирон, рӯзноманигорон ва г.*).

МУСОҲИБӢ *а.* مصاحبی мусоҳиб будан; ҳамсӯҳбатӣ.

МУСОҲИЛА *а.* مساهله 1. *кит.* нармӣ, мулоиматӣ, сустӣ. 2. саҳлгирӣ; бепарвоӣ, бедиққатӣ, саҳлангорӣ: **мусоҳила кардан**.

МУСОҲИЛАКОР مساهله‌کار бепарво нисбат ба кор, бедиққат; саҳлангор, саҳлгир.

МУСОҲИЛАКОРӢ مساهله‌کاری бепарвоӣ, бедиққатӣ; саҳлангорӣ, саҳлгирӣ.

МУСОҲИЛАКОРОНА مساهله‌کارانه бепарвоёна, бедиққатона; саҳлгирона, саҳлангорона.

МУСОҲИМ *а.* مساهم *кит.* саҳмдор, саҳим, ҳиссадор; шарик, анбоз.

МУСРЕЪ *а.* مسرع *кит.* 1. шитобкунанда, таъҷилкунанда . 2. пайки тезрав, қосиди тезрафта.

МУСРИФ *а.* مسرف исрофкор, бадхарҷ.

МУССОН *фр.* مسان *ҷугр.* боди вобаста ба мавсим тағйирёбанда, ки зимистон аз хушкӣ ба баҳр ва тобистон аз баҳр ба хушкӣ мевазад, бодҳои мавсимӣ.

МУСТ مست *кит.* гила, шикоят.

МУСТА I مسته *кҳн.* як порча гӯшт, ки ба парандаи шикорӣ медиҳанд; тӯъма.

МУСТА II مسته *кит.* ғам, андӯҳ.

МУСТАБИД *а.* مستبد 1. истибдодкунанда, худраъй, худсар. 2. *кҳн.* ҳукмрони золим, ҳокими мутлақ.

МУСТАБИДӢ مستبدی истибдод; зулм.

МУСТАБИДОНА مستبدانه худсарона, ба истибдод асосёфта; ба зулм асосёфта.

МУСТАВӢ *а.* مستوی *кит.* 1. тахт, ҳамвор. 2. *маҷ.* росту дуруст, мустақим; **хати муставӣ** а) хати хоно; б) *риёз.* хати рост. 3. баробар, мусовӣ.

МУСТАВЛӢ *а.* مستولی *кит.* истилокунанда, истилогар, забткунанда.

МУСТАВФӢ I *а.* مستوفی *таър.* сардори аҳли девон, ки аз муҳосибон ҳисоб мегирифт; ҳисобдор, сарҳисобдор.

МУСТАВФӢ II *а.* مستوفی *кит.* басанда, кофӣ.

МУСТАҒАЛ *а.* مستغل *кит.* замини кишти ғалла; замине, ки ҳосили хуби ғалла медиҳад.

МУСТАҒНӢ *а.* مستغنی 1. беэҳтиёҷ, бениёз. 2. сарватманд, давлатманд, доро: **мустағнӣ будан**.

МУСТАҒРИҚ *а.* مستغرق 1. ғарқшуда, ғӯтаваршуда фурӯрафта дар об. 2. *маҷ.* сахт саргарми чизе (коре) шуда: **мустағриқ шудан**.

МУСТАДИР *а.* مستدر *кит.* 1. даврзананда, гарданда. 2. доиравӣ, мудаввар, доирашакл, гирда, гирд.

МУСТАДОМ مستدام давомнок, доимӣ, ҳамеша.

МУСТАЗОД *а.* مستزاد 1. зиёд карда, афзун шуда. 2. *адш.* шакли шеърӣ, ки дар поёни ҳар мисраъ як фиқра ё ниммисраи ҳамвазн илова мегардад.

МУСТАЗҲАР *а.* مستظهر *кит.* он ки аз ӯ ёрӣ

мехоҳанд; шахси дилпур, ки аз ӯ ёрӣ хоста шудааст.

МУСТАЗҲИР *а.* مستظهر *кит.* ёриталабанда аз касе; дилпуршуда, умедвор аз касе, чизе.

МУСТАИД(Д) *а.* مستعد 1. боистеъдод, соҳиби истеъдод. 2. омода, тайёр, ҳозир (*ба иҷрои коре*).

МУСТАИН *а.* مستعين *кит.* ионатхоҳ, ёриталаб.

МУСТАКБИР *а.* مستكبر *кит.* мутакаббир, ботакаббур, мағрур.

МУСТАКБИРӢ مستكبرى мутакаббирӣ, ботакаббурӣ, мағрурӣ.

МУСТАҚАР(Р) *а.* مستقر 1. қароргоҳ, ҷои иқомати доимӣ, маскан. 2. *кит.* марказ, пойтахти мамлакат.

МУСТАҚБАЛ *а.* مستقبل *кит.* 1. оянда. 2. *грам.* замони оянда.

МУСТАҚИЛ *а.* مستقل 1. соҳибистиқлол, мухтор, соҳибихтиёр, ба сари худ корбаранда: **давлати мустақил**. 2. алоҳида, ҷудогона; **фикри мустақил** фикри бевоситаи худ; **мустақил (шудан)** истиқлолият ба даст овардан, соҳибихтиёр шудан.

МУСТАҚИЛАН *а.* مستقلاً ба таври мустақил, мустақилона.

МУСТАҚИЛИЯТ *а.* مستقليت *ниг.* **мустақилӣ**.

МУСТАҚИЛИЯТӢ *а.* مستقليتى *ниг.* **мустақилӣ**.

МУСТАҚИЛӢ مستقلى мустақил будан, соҳибихтиёр будан; вобаста набудан, озод будан: **мустақилии сиёсӣ**.

МУСТАҚИЛМАЪНО مستقل‌معنا : **калимаи мустақилмаъно** *збш.* калимаест, ки новобаста ба мавриди истеъмол маънои луғавӣ дорад, калимаи маънодор.

МУСТАҚИЛОНА مستقلانه ба сари худ, мустақилан, бе вобастагии каси дигар; **кори мустақилона** коре, ки бо қувваи худ, бе ёрӣ ва иштироки каси дигар иҷро мекунанд; **зиндагии мустақилона** зиндагии бе ёрии дигарон, зиндагии ба сари худ; **мустақилона кор кардан** бе кумак ва иштироки дигарон (ба сари худ) кор кардан.

МУСТАҚИЛШАВӢ مستقل‌شوى *исми амал аз* **мустақил шудан**; соҳибихтиёр шудан.

МУСТАҚИМ *а.* مستقيم 1. рост; *муқоб.* **каҷ**. 2. иқоматкунанда, бошанда; **мустақим шудан** *кит.* муқими ҷое шудан, ҷой гирифтан дар маҳалле. 3. дуруст, саҳеҳ; **мустақим будани мизоҷ** мӯътадил ва солим будани мизоҷ (табиат). 4. устувор, қоим, побарҷо; **бар аҳду паймони худ мустақим будан** дар аҳду паймони сахт истодан, ба ваъдаву қавли худ вафо кардан.

МУСТАҚИМАН *а.* مستقيماً 1. рост, ба таври рост, бе ҳеҷ каҷукилебӣ. 2. бевосита.

МУСТАҚИМОНА مستقيمانه *ниг.* **мустақиман**.

МУСТАҚИР(Р) مستقر *кит.* 1. *ниг.* **мустақар(р)**. 2. ҷойгиршуда. 3. устувор, мустаҳкам.

МУСТАЛАҲ//МУСТАЛЕҲ *а.* مصطلح *кит.* 1. ҳамчун истилоҳ кор фармудашуда. 2. ҳамчун ибораи маҷозӣ ва рехта мавриди истеъмол дошта.

МУСТАЛАҲОТ//МУСТАЛЕҲОТ *а.* مصطلحات *кит.* 1. *ҷ.* **мусталаҳ**. 2. *збш.* маҷмӯи ибораҳои рехта ва маҷозӣ; истилоҳот.

МУСТАМАНД *а.* مستمند 1. ғамгин, андӯҳгин. 2. мӯҳтоҷ, ҳоҷатманд, бечора. 3. *маҷ.* ошиқ, гирифтор.

МУСТАМАНДӢ مستمندى 1. ғамгинӣ, андӯҳгинӣ. 2. бечорагӣ, бенавоӣ, мӯҳтоҷӣ.

МУСТАМИР(Р) *а.* مستمر *кит.* 1. доимӣ, устувор, пойдор; давомдор, бардавом; **мустамир будан** *бар чизе* давом додан килеро, идома додан чизеро. 2. муқаррарӣ, маъмул, роиҷ.

МУСТАМЛИКА *а.* مستملكه мулк ва мамлакати зӯран ба итоат даровардашуда, мамлакати тасарруфшуда аз тарафи давлати дигар.

МУСТАМЛИКАВӢ مستملكوى *мансуб ба* **мустамлика**; *ниг.* **мустамликадорӣ**.

МУСТАМЛИКАДОР مستملكه‌دار давлате, ки дорои мустамлика аст, давлати соҳибмустамлика.

МУСТАМЛИКАДОРӢ مستملكه‌دارى мамлакати дигареро забт ва тобеъ гардонидани мамлакате: **сиёсати мустамликадорӣ** сиёсати давлатҳое, ки барои зӯран ба итоати худ даровардани мамлакати камқуввату сусттараққӣ равона карда шудааст.

МУСТАНАД *а.* مستند ба санад(ҳо) асосёфта,

асоснок, далелдошта.

МУСТАНИР *а.* مستنير *кит.* 1. нурҷӯянда, рӯшноиҷӯянда; **ситораи мустанир** ситорае, ки худ нур надошта аз ситораҳои дигар нур мегирад (*мисли Моҳ*). 2. равшан, тобон.

МУСТАНШИҚ *а.* مستنشق *кит.* он ки об, ҳаво ё доруеро ба бинӣ мекашад, бӯянда.

МУСТАОН *а.* مستعان 1. он ки аз ӯ ионат металабанд, он ки аз ӯ ёрӣ мепурсанд. 2. ионатрасон, (*сифати Худо*).

МУСТАОР *а.* مستعار 1. ориятӣ, ба орият гирифташуда. 2. ба маънои маҷозӣ истеъмолшуда; **номи мустаор** номи сохтае, ки муаллиф ба ҷои номи худу номи хонаводагӣ ба кор мебарад.

МУСТАРАД *а.* مسترد *кит.* рад карда, пас гардонда; **мустарад кардан** баргардонидан, пас гардонда додан, истирдод кардан.

МУСТАРЕҲ *а.* مسترح роҳаткунанда, осуда, фориғбол.

МУСТАРОҲ *а.* مستراح 1. *кит.* ҷои осоиш ва роҳат. 2. *маҷ.* ҷои қазои ҳоҷат, ҳоҷатхона, обрез.

МУСТАСМАР *а.* مستثمر истиморшаванда.

МУСТАСМИР *а.* مستثمر истисморкунанда, азхудкунандаи самараи меҳнати дигарон.

МУСТАСНО *а.* مستثنى//مستثنا истисношуда; берун аз қоидаи муқаррарӣ.

МУСТАТИЛ *а.* مستطيل 1. *кит.* дароз, тӯлонӣ. 2. *риёз.* шакли чоркунҷаи дарозрӯя.

МУСТАТОБ *а.* مستطاب *кит.* пок, покиза.

МУСТАФО *а.* مصطفى *кит.* 1. соф карда. 2. баргузида. 3. *д.* яке аз номҳои Муҳаммади пайғамбар (с).

МУСТАФОД مستفاد *кит.* 1. фоида гирифта, истифодашуда. 2. *маҷ.* маълумшуда; мафҳум, маълум: **мустафод гаштан (шудан)** маълум гаштан, мафҳум шудан, фаҳмида шудан.

МУСТАҲАБ(Б) *а.* مستحب *кит.* 1. дӯст дошташуда. 2. некӯ, писандида. 3. *д.* ибодате, ки ба ҷо оварданаш савобият дошта, аммо тарк карданаш гуноҳ набошад.

МУСТАҲИҚ(Қ)//МУСТАҲАҚ(Қ) *а.* مستحق 1. лоиқ, сазовор; **мустаҳиқ шудан** сазовор гаштан. 2. мӯҳтоҷ, эҳтиёҷманд.

МУСТАҲКАМ *а.* مستحكم 1. устувор, қалъаи мустаҳкам, маҳкам. 2. пойдор, қавӣ: **иродаи мустаҳкам, мустаҳкам гардонидан** пойдор сохтан; **мустаҳкам кардан (намудан)** устувор гардонидан; пойдор кардан; **мустаҳкам шудан** устувор гаштан; сахт пойдор шудан.

МУСТАҲКАМӢ مستحكمى устуворӣ, маҳкамӣ; пойдорӣ.

МУСТАҲКАМКУНАНДА مستحكم‌كننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мустаҳкам кардан;** тақвият бахшида.

МУСТАҲКАМКУНӢ مستحكم‌كنى *исми амал аз* **мустаҳкам кардан;** тақвият бахшидан.

МУСТАҲКАМШАВӢ مستحكم‌شوى *исми амал аз* **мустаҳкам шудан**; тақвият ёфтан.

МУСТАҶИР مستجير *кит.* паноҳталаб, паноҳҷӯ, зинҳорхоҳ.

МУСТАҶОБ *а.* مستجاب *д.* иҷобатшуда, қабулшуда (*дуо аз тарафи Худо*).

МУСТАШОР *а.* مستشار он ки аз ӯ машварат ва маслиҳат мепурсанд; соҳибмашварат, маслиҳатдиҳанда, мушовир, маслиҳатдеҳ.

МУСТАШРИҚ *а.* مستشرق *кит., ниг.* **шарқшинос,** ховаршинос.

МУСТАЪМАЛ *а.* مستعمل 1. истеъмолшаванда, ба кор бурдашаванда. 2. истифодашуда, ба кор рафта; кӯҳна, фарсуда: **ашёи мустаъмал**.

МУСТАЪРИБ *а.* مستعرب *кит.* 1. арабгашта; арабишуда. 2. ба арабҳо тақлидкунанда, арабтарош.

МУСТАЪСАЛ *а.* مستأصل *кит.* 1. аз бех кандашуда, решаканда. 2. аз асл дур кардашуда; бадбахт, парешонҳол.

МУСТАЪФӢ *а.* مستعفى 1. *кит.* талаби авфкунанда, бахшишхоҳанда. 2. ба истеъфо баромада (*аз кору вазифа*).

МУСУЛМОН *а.* مسلمان пайрави дини ислом; **мусулмон шудан** ба дини Ислом даромадан, ба дини Ислом эътиқод пайдо кардан.

МУСУЛМОНӢ مسلمانى 1. мусулмон будан; исломият. 2. *мансуб ба* **Ислом**; амал кардан аз рӯи дини Ислом; **никоҳи мусулмонӣ** никоҳи шаръӣ.

МУСУЛМОНОБОД مسلمان‌آباد мулки бинокардаи мусулмонҳо; ҷои ободи мусулмонӣ.

МУСҲАФ *а.* مصحف *кит.* 1. варақаҳои саҳифаманд кардашуда; китоб. 2. *д.* Қуръон.

МУСҲИЛ *а.* مسهل *тиб.* исҳоловар, дарунрон: **доруи мусҳил**.

МУТААДДИД *а.* متعدد *кит.* 1. сершумор, серадад, бисёр. 2. мухталиф, гуногун.

МУТААДДӢ *а.* متعدی 1. таҷовузкор, ситамгар. 2. *кӯн., грам.* феъли гузаранда.

МУТААҚҚИД *а.* متعقد *кит.* аҳду паймон басташуда бо ҳам, мунъақидшуда.

МУТААЛЛИҚ *а.* متعلق 1. тааллуқдор, дахлдор; мансуб, марбут; **мутааллиқ будан** мансуб будани чизе ба касе; моликияти касе будани чизе. 2. хеш, хешу табор.

МУТААЛЛИҚӢ متعلقی мутааллиқ будан, тааллуқ доштан ба касе ё ба чизе; мансуб будани чизе ба касе.

МУТААЛЛИҚОТ *а.* متعلقات 1. *ҷ.* **мутааллиқ**. 2. чизҳои ба касе ё ба чизе тааллуқдошта.

МУТААЛЛИМ I *а.* متألم *кит.* аламзада; дарднок; андӯҳгин: **мутааллим шудан**.

МУТААЛЛИМ II *а.* متعلم *кит.* таълимгиранда, талаба, донишомӯз.

МУТААССИБ *а.* متعصب он ки дилбастаи коре (чизе) буда, онро сахт ҳимоя мекунад; аз ҳад зиёд сахт муқайяд ба одатҳои миллӣ ва динӣ, ба таассуби динӣ додашуда.

МУТААССИБӢ متعصبی мутаассиб будан, таассуб доштан.

МУТААССИБОНА متعصبانه аз рӯи таассуб; аз рӯи таассуб амалкунанда.

МУТААССИР *а.* متأثر 1. таъсир гирифта, дар таҳти чизе қароргирифта. 2. андӯҳгин, хафа; **мутаассир кардан** а) ба таъсири худ гирифтан; б) андӯҳгин кардан, ғамгин кардан; **мутаассир шудан** а) дар таҳти таъсири чизе мондан; б) аз чизе андӯҳгин шудан.

МУТААССИРШАВӢ متأثرشوی *исми амал аз* **мутаассир шудан**; таъсирпазирӣ, ба осонӣ таҳти таъсир қарор гирифтан.

МУТААССИФ *а.* متأسف афсӯскунанда, таассуфкунанда, дареғхӯранда.

МУТААССИФАН *а.* متأسفاً *ниг.* **мутаассифона**.

МУТААССИФОНА متأسفانه ҷои афсӯс аст, ки..., мутаассуф, бо таассуф.

МУТААФФИН *а.* متعفن *кит.* бадбӯй, бӯйгирифта, гандида.

МУТААХХИР *а.* متأخر дар охир оянда, пасоянда; насли оянда.

МУТААҲҲИД *а.* متعهد *кит.* он ки иҷрои кореро ба ӯҳда гирифтааст, ӯҳдадор.

МУТААҲҲИЛ *а.* متأهل *кит.* он ки аҳлу аёл дорад, оиладор, зану фарзанддор.

МУТААҶҶИБ *а.* متعجب дар тааҷҷубмонда, тааҷҷубкарда, ҳайрон.

МУТААҶҶИБОНА متعجبانه дар ҳолати тааҷҷуб, ба тарзи тааҷҷубовар, бо тааҷҷуб.

МУТАБАССИМ *а.* متبسم *кит.* табассумкунанда, хандон

МУТАВАЗЗО *а.* متوضا *кит.* ҷои вузӯгирӣ (*дар назди масҷид*); таҳоратхона.

МУТАВВАКИЛ *а.* متوکل *кит.* таваккулкунанда, умедвор, умедбаста (*хусусан ба Худо*).

МУТАВАҚҚЕЪ *а.* متوقع *кит.* таваққӯъкунанда, чашмдоранда; умедвор.

МУТАВАҚҚИФ *а.* متوقف *кит.* таваққуфкарда, дар як ҷо истода, дарангкарда.

МУТАВАЛЛИД *а.* متولد таваллудёфта, зоидашуда: **мутаваллид шудан** таваллуд ёфтан, зоида шудан.

МУТАВАЛЛӢ *а.* متولی *таър.* мутасаддии корҳои хоҷагии масҷиду мадрасаҳо, ки даромади вақфҳоро тақсим мекард.

МУТАВАРРЕЪ *а.* متورع *кит.* парҳезгор, порсо.

МУТАВАССИТ *а.* متوسط 1. дар васат (миёна) воқеъшуда. 2. миёна, миёнаи ду чиз; *маҷ.* на хубу на бад.

МУТАВАТТИН *а.* متوطن ватангирифта, сокин, муқим; **мутаваттин шудан** ватан ихтиёр кардан; дар ҷое муқим шудан.

МУТАВАФФО *а.* متوفّی//متوفّا *кит.* вафотёфта, фавтида, марҳум.

МУТАВАҲҲИМ *а.* متوهّم *кит.* ваҳмгирифта, тарсон, ҳаросон.

МУТАВАҶҶЕҲ *а.* متوجّه 1. таваҷҷӯҳкунанда, диққаткунанда; рӯоварда (*ба чизе*). 2. равоншуда, озим; **мутаваҷҷеҳ шудан** а) диққат додан, аҳамият додан; б) равон шудан, озими ҷое шудан.

МУТАВОЗЕОНА متواضعانه бо тавозӯъ, бо фурӯтанӣ, хоксорона.

МУТАВОЗЕЪ *а.* متواضع тавозӯъкунанда, хоксор, фурӯтан.

МУТАВОЗИЯН *а.* متوازياً баробаран, дар ҳолати баробарӣ, баробарравӣ.

МУТАВОЗӢ *а.* متوازی 1. баробарраванда, баробари якдигар. 2. *риёз.* ду хатти рост, ки агар чӣ қадар дароз набошанд, ба якдигар намерасанд, мувозӣ; **мутавозӣ будан** баробар воқеъ шудан.

МУТАВОЛИЯН *а.* متوالياً *кит.* пайи ҳам, ба тарзи пай дар пай, муттасилан.

МУТАВОЛӢ *а.* متوالی *кит.* паёпай, пайи ҳам, пайдарпай.

МУТАВОРӢ *а.* متواری *кит.* 1. пинҳоншуда. 2. пинҳоншаванда; он чӣ бо чизе пӯшонда шудааст: **мутаворӣ будан** пинҳон будан.

МУТАВОТИР متواتر *кит.* 1. пайи ҳам оянда. 2. пай дар пай, паси ҳам. 3. паҳншуда, интишорёфта; **мутавотир шудан** пайи ҳам нақл шудани хабаре аз тарафи ровиён.

МУТАҒАЙИР *а.* متغير *кит.* 1. тағйирёбанда, дигаргуншаванда; тағйирёфта, дигаргуншуда. 2. *кит., маҷ.* хафа, андӯҳгин, ғамгин. 3. *кит., маҷ.* хашмгин, асабонӣ; **мутағайир шудан** а) тағйир ёфтан, дигаргун шудан; б) *маҷ.* хашмгин шудан, асабӣ шудан.

МУТАҒАЛЛИБ *а.* متغلب *кит.* ғалабакунанда; бо зӯрӣ ба дастдароваранда; зӯровар.

МУТАҒОИР *а.* متغاير *кит.* он ки ё он чи бо дигаре ихтилоф дорад; мухталиф.

МУТАДАЙИН *а.* متدين *кит.* диндор, бодиёнат, боимон.

МУТАДОВИЛ متداول *кит.* маъмул, расмшуда; роиҷ, мустаъмал: **ибороти ғайри мутадовил** иборaҳои ғайри истеъмол.

МУТАЗАККИР *а.* متذكّر тазаккур- кунанда, ба ёд оваранда, ба хотир расонанда: **мутазаккир шудан** ёдовар шудан, ба хотири касе расондан.

МУТАЗАЛЗИЛ *а.* متزلزل *кит.* ҷунбанда, ларзон.

МУТАЗОД(Д) *а.* متضاد 1. *кит.* ба ҳам зид, мухолифи ҳамдигар; зид. 2. *збш.* калимаҳое, ки маънои ба ҳам зид доранд, зидмаъноҳо антонимҳо: калон-хурд; дароз-кӯтоҳ; сафед-сиёҳ.

МУТАКАББИР *а.* متكبر калонгир, мағрур, худбин.

МУТАКАББИРӢ متكبری калонгирӣ, мағрурӣ; такаббуру ғурур доштан.

МУТАКАББИРОНА متكبرانه калон- гирона, мағрурона, бо кибру ғурур.

МУТАКАЛЛИМ *а.* متكلم *кит.* 1. такаллумкунанда, сухангӯянда, гапзананда. 2. суханоро, сухандон. 3. *кҳн., грам.* феъли тасрифии шахси якум (*танҳо ва ҷамъ*).

МУТАКАФФИЛ *а.* متكفل кафилшаванда, ба кафолат гиранда, зомин. 2. ба ӯҳда гиранда, ӯҳдадоршаванда, ӯҳдадор.

МУТАҚАДДИМ *а.* متقدم пешгузашта, пешина; насли гузашта, *муқоб.* **мутааххир**; **таҷрибаи мутаққаддимон** таҷрибаи пешгузаштагон.

МУТАҚҚАЛЛИБ *а.* متقلب *кит.* 1. аз як паҳлӯ ба паҳлӯи дигар баргарданда дар ҷойгоҳ; дигаргуншаванда; нопойдор, бесубот. 2. он ки ба нафъи худ ва ба зарари дигар кор мекунад, нодурусткор, фиребгар.

МУТАҚҚАЛЛИД متقلد *кит.* 1. он ки қилода, шамшер *ва г.* ба худ овехтааст. 2. *маҷ.* ба зимма гирандаи коре ё чизе, ӯҳдадоршаванда, ӯҳдадор.

МУТАҚОБИЛ *а.* متقابل дар муқобили якдигар, рӯ ба рӯи ҳамдигар; **таъсири мутақобил** таъсиргузаронӣ ба ҳамдигар; **ҷараёни мутақобил** ҷараёни ба ҳам зид.

МУТАҚОРИБ *а.* متقارب 1. *кит.* наздикшаванда; ба ҳам наздик; наздик ва баробар бо ҳамдигар. 2. *адш.* номи яке аз баҳрҳои нуздаҳгонаи арӯз, ки вазни солими ҳар мисраи он аз чаҳор «фаулун» иборат аст.

МУТАЛАВВИН *а.* متلون *кит.* 1. ранг ба ранг, бо лавнҳои гуногун, гуногунранг. 2. *маҷ.* он ки дар ақидаи худ ноустувор аст, пайваста тағйири ақида мекунад. 3. *адш.* шеъре, ки ба

ду вазн ё зиёда аз он хонда мешавад.

МУТАЛЛО *а.* مطلا *кит.* зарандуд, зароби ҳалкарда: **муталло кардан** тилло давондан, зар андудан.

МУТАЛЛОШӢ *а.* متلاشی *кит.* 1. пароканда, пош-пош, аз ҳам пошидашуда. 2. парешонҳол, мушавваш.

МУТАМАВВИЛ متموّل *кит.* молдор, бой, тавонгар, доро.

МУТАМАДДИН *а.* متمدّن дорои тамаддуни хоси ягон дараҷаи ҷамъиятиву сиёсӣ, маданиятнок, соҳибмаданият.

МУТАМАККИН *а.* متمکّن *кит.* 1. маконгиранда, ҷойгиранда. 2. сокин, муҳим, истиқоматкунанда. 3. дорои молу мукнат; тавоно, қодир.

МУТАМАЛЛИҚ *а.* متملّق *кит.* тамаллуққор, хушомадгӯй, чоплус.

МУТАМАЛЛИҚОНА متملّقانه тамал- луққорона, хушомадгӯёна, чоплусона.

МУТАМАННӢ *а.* متمنّی *кит.* таманнокунанда, орзукунанда.

МУТАМАННО *а.* متمنّی//متمنّا *кит.* таманно карда, таманношуда; чизи орзушуда; орзу, хоҳиш.

МУТАМАРКАЗ *а.* متمرکز дар як марказ ҷамъшуда; **мутамарказ кардан** мутамарказонидан; дар як ҷо ҷамъ кардан; **мутамарказ шудан** дар атрофи як марказ гирд оварда шудан; ба як марказ тобеъ шудан.

МУТАМАРКАЗОНИДАН متمرکزانیدن дар атрофи як марказ гирд овардан (*мас., муассисаҳоеро*); ба як марказ тобеъ гардонидан.

МУТАМОДӢ *а.* متمادی *кит.* давомнок, бардавом, тӯлонӣ, дароз: **солҳои мутамодӣ**.

МУТАМОИЛ *а.* متمایل *кит.* 1. майлкунанда; моилшуда. 2. он ки ба чизе рағбат дорад.

МУТАНАББЕҲ *а.* متنبّه *кит.* 1. бедоршаванда (*аз хоб*); бедор. 2. хабардор; огоҳ, ҳушёр.

МУТАНАББӢ *а.* متنبّی *кит.* марде, ки иддои пайғамбарӣ мекунад, муддаии нубувват.

МУТАНАВВЕЪ *а.* متنوّع *кит.* навъ ба навъ, дорои навъҳои гуногун; гуногун.

МУТАНАККИР *а.* متنکّر *кит.* он ки барои шинохта намудани қиёфаи зоҳирӣ ва либоси худро дигар кардааст; ношинос.

МУТАНАФФИР *а.* متنفّر нафраткунанда, он ки аз чизе нафрат ва кароҳат дорад; безор.

МУТАНАФФИС *а.* متنفّس *кит.* нафаскашанда, ҷондор, зинда.

МУТАНОСИБ *а.* متناسب дорои таносуб; соз ва муносиб воқеъшуда, хушоянд.

МУТАНОСИБАН متناسباً аз рӯи таносуб; мувофиқан.

МУТАНОСИБӢ متناسبی мутаносиб будан; дорои таносуб будан.

МУТАНОҲӢ *а.* متناهی *кит.* 1. ба ниҳоят расанда, ба охир расанда. 2. он чи поён ва интиҳо дорад; маҳдуд.

МУТАНТ *лот.* موتنت *биол.* организме, ки дар натиҷаи тағйирёбии ирсӣ ба вуҷуд омадааст.

МУТАНТАН *а.* مطنطن ботантана, пуртантана, дабдабанок.

МУТАОЛ *а.* متعال *д.* олӣ, воло, баланддараҷа (*сифати Худо*).

МУТАОРИФ *а.* متعارف *кит.* урфу расмшуда, маъмул; мустаъмал.

МУТАРАДДИД *а.* متردد 1. *кит.* рафтуойкунанда; раванда. 2. он ки дар тасмимгирӣ дар шаку тардид аст, дудила; он ки фикраш қатъӣ нест. 3. тараддудкунанда, тайёрибинанда.

МУТАРАДДИДӢ متردّدی мутараддид будан; дудилагӣ, бесуботӣ.

МУТАРАДДИДОНА متردّدانه бо дудилагӣ, бо тардид.

МУТАРАҚҚӢ *а.* مترقّی 1. афзуншаванда, болораванда. 2. тараққикунанда; пешқадам, пешрафта: **кишварҳои мутараққӣ**.

МУТАРАННИМ *а.* مترنّم *кит.* тараннумкунанда, замзамакунанда.

МУТАРАССИД *а.* مترصّد *кит.* тарассудкунанда, чашмбароҳ, нигарон, мунтазир.

МУТАРАТТИБ *а.* مترتّب *кит.* мураттабкунанда, ба тартиб андозанда; тартибдиҳанда, мураттиб.

МУТАРАШШЕҲ *а.* مترشّح *кит.* тарашшӯҳёбанда; таровишкунанда; пошидашаванда.

МУТАРОДИФ *а.* مترادف 1. *кит.* ҳамрадиф, паси ҳамомада. 2. *ниг.* муродиф (*збш.*).

МУТАРОКИМ *а.* متراکم *кит.* ба тарокумонда, болои ҳам ҷамъшуда, анбӯҳшуда.

МУТАРРО *а.* مطرا *кит.* бо тароват, тару тоза; мусаффо.

МУТАРРОГАР مطراگر *кит.* тароватбахш, тароватдиҳанда, навкунанда; зеби зинатдиҳанда, ороянда.

МУТАРҶИМ *а.* مترجم *ниг.* **тарҷумон**.

МУТАСАВВИФ *а.* متصوّف *таър.*, *д.* сӯфӣ, аҳли тасаввуф.

МУТАСАДДӢ *а.* متصدّی ба ӯҳда гиранда, ба зима гиранда (*кореро*); мутааҳҳид; масъули ягон кор; **мутасаддӣ кардан** а) масъули коре таъйин кардан; б) ӯҳдадор гардонидан; **мутасаддӣ шудан (гаштан)** *ба коре* ба зима гирифтан иҷрои кореро, ӯҳдадор шудан дар иҷрои коре.

МУТАСАРРИФ *а.* متصرف ба тасарруф дароварда, молик, соҳиб: **мутасарриф шудан** ба тарассуф даровардан, молик шудан.

МУТАФАККИР *а.* متفکّر 1. *кит.* фикркунанда, андешанда. 2. соҳиби фикри дақиқ, соҳиби тафаккури амиқ: **мутафаккири бузург**.

МУТАФАККИРОНА متفکّرانه тавре ки ба мутафаккир хос аст; монанди мутафаккир.

МУТАФАРРИД متفرّد *кит.* танҳо ва ягона дар сифате ё коре.

МУТАФАРРИҚ متفرّق аз ҳам ҷудошуда, пароканда.

МУТАХАЛЛИС متخلّص тахаллускарда, лақаб пайдокарда, дорои тахаллус.

МУТАХАССИС متخصّص ихтисос пайдокардаи соҳа (кор); ҳунари ягон соҳаро азхудкарда, устои ягон соҳа; соҳибтахассус; **мутахассиси забон** забоншинос; **мутахассиси кишоварзӣ** ихтисосманди соҳаи кишоварзӣ.

МУТАХАССИСӢ متخصّصی мутахассис будан; соҳибихтисосӣ.

МУТАҲАВВИР *а.* متهوّر *кит.* нотарс, бебок; густох.

МУТАҲАЙЙИР *а.* متحیّر ҳайроншуда, дар ҳайратмонда, дар таажҷубмонда, ҳайрон, ҳайратзада.

МУТАҲАЙЙИРОНА متحیّرانه бо ҳайронӣ, дар ҳолати ҳайронӣ, ҳайроншуда.

МУТАҲАҚҚИҚ *а.* متحقّق *кит.* 1. ба ҳақиқат бароранда; таҳқиқкунанда; собиткунанда. 2. рост, дуруст, яқин, бешубҳа.

МУТАҲАММИЛ *а.* متحمّل 1. *кит.* ҳамлкунанда, борбардор. 2. *маҷ.* таҳаммулкунанда, бурдбор, батоқат.

МУТАҲАРРИК *а.* متحرّک 1. ҳаракаткунанда, он чи ҳаракат мекунад, дар ҳолати ҳаракат. 2. *маҷ.* серҷунбуҷӯш, фаъол.

МУТАҲАРРИКӢ متحرّکی 1. ҳаракатнокӣ, ҳаракаткунандагӣ, дар ҳаракат будан. 2. *маҷ.* серҳаракатӣ; ғайратнокӣ.

МУТАҲАРРИҚ *а.* متحرق *кит.* сӯзанда, сӯхташаванда; сӯхта, оташгирифта.

МУТАҲАССИС *а.* متحصص эҳсоснок, ба эҳсос омада.

МУТАҲҲАР *а.* مطهّر *кит.* 1. татҳиршуда, покизашуда; пок, покиза, тоза. 2. *д.* лақаби Исои пайғамбар.

МУТАҶАССИС *а.* متجسس *кит.* 1. таҷассускунанда, ҷустуҷӯкунанда, кофтуковкунанда. 2. хурдагири айбҷӯй.

МУТАҶОВИЗ *а.* متجاوز *кит.* таҷовузкунанда, аз ҳадди худ гузаранда, таҷовузкор; **мутаҷовиз аз...** зиёд аз ҳадди маълум, афзун аз...

МУТАШАККИЛ *а.* متشکل 1. ба шакл ва сурати махсус даромада, ташаккулёфта. 2. ба ҳолати ташкилот даромада; боинтизом, батартиб.

МУТАШАККИЛӢ متشکلی муташак- кил будан; низоми муайян ва вазъи ташкилотӣ доштан.

МУТАШАККИЛОНА متشکلانه ба тарзи муташаккил, бо тартибу низом; мутаҳҳидона.

МУТАШАККИР *а.* متشکر шукргузор, сипосгузор, мамнун.

МУТАШАННИҶ *а.* متشنج *кит.* он ки аз шиддати хунукӣ ё ягон сабаби дигар меларзад, ларзанда, ларзон; **вазъияти муташанниҷ** *кин.* вазъияти пуршиддат,

ҳолати ғайримӯътадил.

МУТЕИЯТ *а.* مطیعیت *ниг.* **мутеъӣ**.

МУТЕӢ مطیعی мутеъ будан; тобеӣ, тобеият.

МУТЕОНА مطیعانه итоаткорона.

МУТЕЪ *а.* مطیع итоаткунанда, фармонбардор; тобеъ; **мутеъ кардан (гардонидан)** ба итоат даровардан; **мутеъ шудан (гаштан)** ба итоати касе даромадан.

МУТЛАҚ *а.* مطلق 1. *кит.* озодшуда, раҳошуда, озод, беқайд. 2. комил, тамом, том. 3. комилан, тамоман, мутлақо; ҳаргиз; **озодии мутлақ** озодии том, озодии беқайду шарт; **ҳақиқати мутлақ** ҳақиқати бебаҳс; **ҳокими мутлақ** ҳокими тамоми идораи давлат.

МУТЛАҚАН *а.* مطلقاً *ниг.* **мутлақо**.

МУТЛАҚИЯТ مطلقیت усули ҳукмроние, ки давлат танҳо аз тарафи як шахс (*мас., подшоҳ*) идора мешавад, ҳокими мутлақ.

МУТЛАҚО//МУТЛАҚАН مطلقا 1. комилан, тамоман. 2. ҳаргиз, ҳеҷ.

МУТМАИН *а.* مطمئن *кит.* итминондошта, эмин, хотирҷамъ, осудахотир; **мутмаин шудан** эмин шудан, итминон пайдо кардан.

МУТОБЕЪ *а.* متابع *кит.* тобеъшуда; пайрав.

МУТОБИАТ *а.* متابعت *кит.* тобеъшавӣ, тобеият, итоат; фармонбардорӣ.

МУТОБИҚ *а.* مطابق мувофиқ, баробар; **мутобиқ шудан** мувофиқ гаштан.

МУТОБИҚАН *а.* مطابقاً **мутобиқан ба...** мутобиқи..., мувофиқи..., аз рӯи...

МУТОБИҚАТ *а.* مطابقت мувофиқат, баробарӣ, созгорӣ; **мутобиқати мубтадо бо хабар** *ниг.* **мувофиқат**.

МУТОИБА *а.* مطایبه 1. шӯхӣ, зарофат, хушгӯӣ. 2. *адш.* тасвири ҳодисаҳои хандаовари ҳаёт ва кору рафтори ҳазломези шахсони алоҳида дар адабиёти бадеӣ; *муқ.* **ҳаҷв**.

МУТОИБАГӮӢ مطایبه گوئی зарофатгӯӣ, ҳазлгӯӣ.

МУТОЛИА *а.* مطالعه 1. хондани китоб ё навиштае бодиққат барои иттилоъ пайдо кардан; ба маъниаш расида хондани навиштае. 2. омӯзиш, баррасӣ, тадқиқ: **мутолиа кардан**.

МУТОЛИАКУНАНДА مطالعه کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **мутолиа кардан;** он ки мутолиа мекунад, хонандаи китобе.

МУТОЛИБА//МУТОЛИБАТ *а.* مطالبه//مطالبت *кит.* 1. талаб кардани чизе ё ҳаққи худро аз касе. 2. бозхост, даъво, бозпурсӣ: **мутолиба кардан** (*ба ҳар ду маънӣ*).

МУТОРИКА *а.* متارکه муваққатан қатъ кардани амалиёти ҷангӣ (*мувофиқи созиши тарафҳои мухталиф*); сулҳи муваққат.

МУТОЪ *а.* مطاع *кит.* касе (ё чизе), ки мардум ба вай итоат мекунанд, фармонраво.

МУТРИБ *а.* مطرب навозандаи асбоби мусиқӣ ва сароянда, созандаву хонанда; навозанда.

МУТРИБӢ مطربی навозандагӣ ва сарояндагӣ; навозандагӣ.

МУТТАКӢ *а.* متکی *кит.* 1. такякунанда. 2. *маҷ.* эътимодкунанда ба чизе.

МУТТАКО *а.* متکی//متکا 1. *кит.* чизе, ки бар вай такя карда мешавад (*мисли болишт*). 2. такягоҳ, ҳомӣ.

МУТТАҚӢ *а.* متقی *кит.* тақводор, парҳезгор, порсо.

МУТТАЛЕЪ *а.* مطلع *кит.* хабардор, огоҳ: **мутталеъ шудан**.

МУТТАСЕЪ *а.* متسع *кит.* васеъ, фарох, кушод.

МУТТАСИЛ *а.* متصل 1. васлшуда, ба ҳам пайваст, ба ҳам часпида. 2. бефосила, беист, пайваста, доимо.

МУТТАСИЛА *а.* متصله *муаннаси* **муттасил**; **ҳарфҳои муттасила** *грам.* 25 ҳарфи алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар навишт ба якдигар меҷаспанд ва пеш аз ҳарфҳои мунфасила ба онҳо пайваста мешаванд.

МУТТАСИЛАН *а.* متصلاً *кит.* пайдарпай, паёпай; пайваста, доимо.

МУТТАСИЛӢ *а.* متصلی *кит.* доимӣ; бефосилагӣ: **муттасилии ҳаракат**.

МУТТАФИҚ *а.* متفق 1. ҳамраъй, якдилу якзабон; якшуда, иттифоққарда. 2. қарорёфта, тасмимгирифта; **муттафиқ шудан**; а) ҳамраъй омадан; б) тасмим гирифтан, қарор додан.

МУТТАҲАМ *а.* متهم 1. тӯҳматзада, ба тӯҳмат дучоршуда, он ки дар ҳаққи ӯ гумони бад рафтааст. 2. *гуфт.* разил, нобакор; **муттаҳам кардан** забонкӯтоҳ кардан; бадном ва айбдор

кардан.

МУТТАҲАМӢ متّهمی 1. забонкӯтоҳӣ, бадномӣ. 2. *гуфт.* аз ягон дасисаву найранг рӯ нагардондан; нобакорӣ.

МУТТАҲИД *а.* متحد иттиҳодкарда, якшуда; яктану якҷоя; **Созмони Милали Муттаҳид** *с.* созмони байналхалқии давлатҳо, ки бо мақсади дастгирӣ ва мустаҳкам кардани сулҳу амният ва густариши ҳамкории байни давлатҳо таъсис ёфтааст; **муттаҳид кардан** як кардан, ба ҳам пайваст ва якҷоя гардонидан; **муттаҳид шудан** иттиҳод кардан, як шудан; яктану ҳамраъй шудан.

МУТТАҲИДА *а.* متّحده *муаннаси* **муттаҳид: давлатҳои муттаҳида, қувваи муттаҳида.**

МУТТАҲИДАН متّحداً *ниг.* **муттаҳидона**.

МУТТАҲИДГАРДОНӢ متّحدگردانی муттаҳид кардан; дар як марказ ҷамъ кардан, якҷоя кардан.

МУТТАҲИДӢ متّحدی муттаҳид будан; иттиҳод, якраъйию якдилӣ.

МУТТАҲИДКУНАНДА متّحدکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **муттаҳид кардан;** якҷоякунанда.

МУТТАҲИДОНА متّحدانه дар ҳолати муттаҳидӣ, ба тарзи муттаҳид, якҷоя.

МУТТАҲИДШАВӢ متحدشوی *исми амал аз* **муттаҳид шудан;** якҷоя шудан: **муттаҳидшавии қувваҳо, муттаҳидшавии хоҷагиҳои хурд**.

МУТТАҲИМ *а.* متّهم *кит.* тӯҳматзананда, ифтирокунанда ба касе; бадгумоншаванда дар ҳаққи касе.

МУТУН *а.* متون *ҷ.* **матн**.

МУТЪА *а.* متعه *таър.* зангирӣ барои муддати муайян, никоҳи муваққатӣ, сиға (*дар мазҳаби аҳли ташаййуъ*).

МУФАВВАЗ *а.* مفوّض *кит.* вогузоргардида, тафвизкунанда; супурдашуда, таслим дода.

МУФАРРАҲ *а.* مفرح *кит.* фараҳманд, шоду хурсанд.

МУФАРРЕҲ مفرّح *кит.* фараҳбахш, хурсандибахш; **доруи муфарреҳ** доруи қувватдиҳандаи дилу ҷигар; **мусиқии муфарреҳ** мусиқии шӯху сабуки фараҳбахш.

МУФАРРЕҲНОМА مفرّح نامه *кит.* номаи фараҳбахш ва шодиафзо.

МУФАССАЛ *а.* مفصل 1. тафсилшуда, шарҳу эзоҳдода; пурра ва ботафсил ифодаёфта. 2. ба таври васеъ ва ҳаматарафа, бо тафсил, муфассалан.

МУФАССАЛАН مفصّلاً ба таври муфассал, пурра.

МУФАССАЛӢ مفصلی муфассал будан; дорои тафсилу ҷузъиёт будан.

МУФАТТЕҲ *а.* مفتّح фатҳкунанда, кушоянда, бозкунанда.

МУФАТТИШ *а.* مفتّش 1. он ки ҳолатҳои ҷиноятро баррасӣ ва таҳқиқ мекунад, тафтишкунанда, истинтоқкунанда. 2. маъмури корҳои тафтиш дар идораҳои тафтишотӣ, тафтишгар.

МУФАТТИШӢ مفتّشی вазифа ва амали муфаттиш.

МУФАССИР *а.* مفسّر 1. *кит.* тафсиркунанда (*бештар Қуръонро*). 2. он ки дар васоити ахбор шарҳу тафсири воқеаҳои сиёсиву мусобиқаҳои варзишиву *ва г.* менависад, шореҳ.

МУФИД *а.* مفید нафъовар, фоидабахш, фоиданок: **кори муфид**, **маслиҳати муфид**.

МУФИЗ *а.* مفیض *кит.* файзбахш; ба фаровонӣ оваранда.

МУФЛИҚ *а.* مفلق *кит.* ибдоъкунанда, нававар; **шоири муфлиқ** шоире, ки шеърҳои наву нағз эҷод мекунад.

МУФЛИС *а.* مفلس 1. камбағал, фақир, бечиз, қашшоқ; он ки як пули сиёҳ ҳам надорад. 2. он ки аз сармоя ва моли худ (*дар тиҷорат*) маҳрум шудааст, варшикаста: **муфлис шудан** (*ба ҳар ду маъно*).

МУФЛИСӢ مفلسی камбағалӣ, бечизӣ, фақирӣ, қашшоқӣ.

МУФЛИСКУНАНДА مفلس‌کننده амал, кор ё касе, ки ба мумсикӣ мерасонад.

МУФЛИСШАВӢ مفلس‌شوی *исми амал аз* **муфлис шудан**; 1. бенавошавӣ, қашшоқшавӣ. 2.

шикастхӯрда дар савдо, варшикаста шудан.

МУФОРИҚ *а.* مفارق *кит.* ҷудошаванда, дуршаванда аз ҳамдигар.

МУФОРИҚАТ *а.* مفارقت *кит.* ҷудоӣ, дурӣ, ҷудо шудан аз ҳам, фироқ.

МУФОХИР *а.* مفاخر *кит.* фахркунанда, ифтихоркунанда.

МУФОХИРАТ *а.* مفاخرت *кит.* 1. фахр кардан, ифтихор кардан, ба худ болидан; изҳори бузургӣ кардан. 2. фахр, нозиш.

МУФОҶО(Т) *а.* مفاجا(ت) *кит.* ногаҳонӣ; **марги муфоҷот** марги ногаҳонӣ, нохост мурдан.

МУФРАД *а.* مفرد 1. ҷудогона, ягона, якка, танҳо. 2. *кҳн., грам.* шумораи танҳо, *муқоб.* **ҷамъ**: **шакли муфрад.**

МУФРАДОТ *а.* مفردات 1. *ҷ.* **муфрад** (1). 2. *збш.* шаклҳои дар алоҳидагӣ навиштаи ҳарфҳои алифбои арабӣ; **машқи муфрадот** машқи хат оид ба танҳо-танҳо ва алоҳида навиштани ҳарфҳои арабӣ. 3. *адш.* маҷмӯи байтҳое, ки ҳамчун шакли шеърии якбайтӣ эҷод шудаанд.

МУФСИД *а.* مفسد фосидкунанда, табоҳкор, вайронкор, бадкор.

МУФСИДӢ مفسدی фосидӣ, табоҳкорӣ, вайронкорӣ, бадкорӣ.

МУФТ مفت 1. бепул, бемузд; ройгон, маҷҷонӣ; **даромади муфт** даромаде, ки бе меҳнат ва осон ба даст даромадааст. 2. беҳуда, бефоида; **муфт бохтан** осон ва бе мубориза бой додан (*мас., мусобиқаи варзиширо*); **марги муфт** мурдани беҳуда, марги бекора; **муфт харидан** бо нархи ниҳоят арзон харидан чизеро.

МУФТАЗЕҲ مفتضح *кит.* дучори ифтизоҳгардида; расво, бадном, беобрӯ.

МУФТАҚИР *а.* مفتقر *кит.* мӯҳтоҷ, ниёзманд.

МУФТАРИҚ *а.* مفترق *кит.* аз ҳам ҷудошуда, аз ҳам ҷудо; ҷудо-ҷудо, пароканда.

МУФТАХАР *а.* مفتخر ифтихорнок, соҳибифтихор, ба бузургӣ ва ифтихор расида.

МУФТБАР مفت‌بر он кас ки пул ё чизеро мегираду пас намедиҳанд.

МУФТБАРӢ مفت‌بری амали муфтбар, он чизеро аз касе гирифта дигар пас нагардондан.

МУФТБОЗ مفت‌باز *гуфт.* муфт аз даст диҳанда, касе, ки ҳар чиро ба осонӣ аз даст медиҳад.

МУФТИГӢ مفتیگی *д.* мансаб ва амали муфтӣ.

МУФТИЁТ مفتیات мақоми болотарини идораи корҳои дини ислом дар Тоҷикистон.

МУФТӢ I مفتی 1. *мансуб ба* **муфт**, ройгон, бепул, маҷҷонӣ. 2. *маҷ.* бе дарди сар, ба осонӣ, ба роҳатӣ.

МУФТӢ II مفتی 1. *д.* рӯҳонии олимансаб, ки дар бораи ин ё он масъала аз рӯи шариат фатво медиҳад, фатводиҳанда; қонуншиноси шариат. 2. мансаби олии динӣ Тоҷикистон: **Муфтии мусулмонони Тоҷикистон**.

МУФТХОР//МУФТХОРА مفت‌خوار//مفت‌خواره *ниг.* **муфтхӯр**.

МУФТХОРӢ مفت‌خواری *ниг.* **муфтхӯрӣ**.

МУФТХӮР مفت‌خور он ки аз ҳисоби маҳсули меҳнати дигарон зиндагӣ мекунад: **унсури муфтхӯр** гурӯҳи одамони аз ҳисоби дигарон зиндагикунанда.

МУФТХӮРӢ مفت‌خوری зиндагӣ аз ҳисоби маҳсули меҳнати дигарон.

МУФҲИМ *а.* مفهم *кит.* фаҳмонанда; фаҳмо: **таҳқиқи муфҳим** таҳқиқе, ки масъаларо тамоман мафҳум мегардонад.

МУФҲИШ *а.* مفحش *кит.* фаҳшгӯянда, носазогӯянда, дашномдиҳанда.

МУХАДДАР *а.* مخدر *кит.* 1. суст ва беҳис кардашуда. 2. дар парда нишонда.

МУХАДДАРА *а.* مخدره *кит. муаннаси* **мухаддар**: зани парданишин, мастура; духтари покдоман.

МУХАДДАРОТ *а.* مخدرات *кит., ҷ.* **мухаддара**.

МУХАДДИР *а.* مخدر суст ва беҳушкунанда; нашъаовар, кайфовар, масткунанда (*чун банг, кӯкнор, героин, кокаин*).

МУХАДДИРА *а.* مخدره *муаннаси* **мухаддир**; **мавод(д)и мухаддира** дору ва моддаҳое, ки истеъмоли онҳо боиси беҳиссиву беҳушӣ ва мастӣ мегардад ва истеъмол-кунандагон маъмулан мӯътод шуда мемонанд.

МУХАЙЙИЛ *а.* مخیل *кит.* хаёлкунанда; ба хаёли беҳуда додашаванда, одами хаёлӣ.

ли беҳуда додашаванда, одами хаёлӣ.

МУХАЙЙИЛА *а.* مخیله *кит.* 1. *муаннаси* **мухайил**. 2. ҷои пайдо шудани хаёл ва тасаввур дар димоғ, хаёлхона, қувваи мухайил.

МУХАЙЙИР *а.* مخیر *кит.* хайркунанда, хайротдиҳанда.

МУХАЙЯЛ *а.* مخیل *кит.* хаёл карда; он чи аз хаёли одам гузаштааст.

МУХАЙЯМ *а.* مخیم *кит.* 1. ҷои барпо кардани хаймаҳо, хаймагоҳ. 2. урдугоҳ, лашкаргоҳ.

МУХАЙЯР *а.* مخیر *кит.* ихтиёрдор, соҳибихтиёр, мухтор: **мухайяр кардан**.

МУХАЛЛАД *а.* مخلد *кит.* ҳамешабоқӣ, ҷовидон; доимӣ, абадӣ.

МУХАЛЛАС I *а.* مخلص *кит.* холис карда, софшуда.

МУХАЛЛАС II *а.* مخلص *кит.* 1. халосшуда, раҳонида. 2. бароварда, гирифта.

МУХАММАР *а.* مخمر *кит.* хамир карда, сиришта; **мавод(д)и мухаммар** хамирмоя *ва г.,* он чи барои тайёр кардани оби ҷав ба кор мебаранд.

МУХАММАС *а.* مخمس 1. *кит.* панҷгона. 2. *кит.* панҷгӯша, панҷпаҳлу. 3. *адш.* шеъре, ки ҳар бандаш аз панҷ мисраъ иборат буда, се мисраи аввал бо ду мисраи охир, ки аз ғазали худи шоир ё одатан аз шоири дигар гирифта мешавад, ҳамвазну ҳамқофия меояд; **мухаммас бастан (кардан)** ба ғазале мухаммас навиштан.

МУХАННАС *а.* مخنث *кит.* 1. хунсо, нару мода. 2. ҳез, номард. 3. *маҷ.* разил, паст, нокас.

МУХАРРИБ *а.* مخرب *кит.* харобкунанда, вайронкунанда.

МУХАФФАФ *а.* مخفف *кит.* 1. тахфифшуда, сабукшуда. 2. *збш.* калимае, ки ягон ҳарфи он бо ҳарфи сабуктар иваз карда шудааст (*чун* даҳан *аз* даҳон) ё ягон ҷузъи он ихтисор карда шудааст (*чун* шористон *аз* шаҳристон).

МУХБИР *а.* مخبر 1. *кит.* хабардиҳанда, огоҳкунанда. 2. корманди воситаи ахбор, ки навиштани хабару мақолаҳо шуғли ӯст, хабарнигор: **мухбири рӯзнома**.

МУХБИРӢ مخبری *мансуб ба* **мухбир**; мухбир будан; касбу амали мухбир, хабарнигорӣ; **мухбирӣ кардан**.

МУХЛИС *а.* مخلص 1. ихлосманд, эътиқодманд. 2. дӯстдор, садоқатманд; **мухлиси футбол** ҳаводори бозии футбол, ки муваффақият ва нокомии дастаи дӯстдоштааш ӯро шод ё мутаассир мекунад.

МУХЛИСӢ مخلصی *мансуб ба* **мухлис**; мухлис будан; ихлосмандӣ, ҳаводорӣ.

МУХЛИСОНА مخلصانه аз рӯи мухлисӣ, ихлосмандона, эътиқодмандона.

МУХОБИРА *а.* مخابره хабар расонидан ба ҳамдигар; хабар додан ва хабар гирифтани ду тараф; мухобира кардан хабареро ба касе расонидан (*одатан ба воситаи телеграф ё телефон*).

МУХОЗ *а.* مخاز дарде, ки ҳангоми зоидан дар занҳо пайдо мешавад, дарди зоиш, чордард.

МУХОЛИФ *а.* مخالف 1. муқобил, зид, *муқоб.* **мувофиқ**; **боди мухолиф** боде, ки ба муқобили рафти киштӣ мевазад, боди носозгор; **мухолиф будан** зидди ҳам будан. 2. душман, хасм; **мухолиф баромадан** зидди масъалаи пешниҳодшуда баромадан.

МУХОЛИФАТ//МУХОЛАФАТ *а.* مخالفت 1. ихтилоф, зиддият. 2. муқобилат; **мухолифат андохтан** низоъ барангехтан, ҷудоӣ андохтан.

МУХОЛИФАТАНДОЗ مخالفانداز он ки байни одамон ихтилоф меандозад, низоъбарангез, низоъангез.

МУХОЛИФАТАНДОЗӢ مخالفاندازی *исми амал аз* **мухолифат андохтан;** ихтилофандозӣ, низоъангезӣ дар байни мардум.

МУХОЛИФАТКОР مخالفتکار он ки ба коре бо назари манфӣ дахолат мекунад; халалрасонанда, ихтилофандозанда, мухолифатандоз.

МУХОЛИФАТКОРӢ مخالفتکاری *ниг.* **мухолифатандозӣ**.

МУХОЛИФИН *а.* مخالفین *ҷ.* **мухолиф**; муқобилон, зидди ҳам баромадагон.

МУХОСАМА//МУХОСИМА *а.* مخاصمه душманӣ бо ҳам, хусумат бо ҳам; низоъ, ҷанҷол.

МУХОСИМ *а.* مخاصم *кит.* бо ҳамдигар хусу-

маткунанда, бо ҳамдигар душманӣ варзанда; хасм, душман.

МУХОТАБ *а.* مخاطب 1. он ки ё он чи сухан ба вай нигаронида шудааст; он ки ба вай нидо ва хитоб карда шудааст, хитобшаванда. 2. *грам.* калима ё иборае, ки гӯянда ба воситаи он муроҷиат мекунад.

МУХОТИБ *а.* مخاطب *кит.* хитобкунанда, ба касе рӯ оварда, суханкунанда.

МУХОТИРА//МУХОТАРА *а.* مخاطره *кит.* худро ба хатар андохтан, кори хатарнок кардан; хатар, хавф.

МУХТАЛ(Л) *а.* مختل 1. *кит.* халалдоршуда, дарҳаму парешон. 2. вайроншуда, табоҳгардида (*оид ба кор*).

МУХТАЛИТ *а.* مختلط *кит.* 1. омезишёбанда, ихтилоткунанда, омехташаванда; **ширкати мухталит** ширкати омехта; **мухталит шудан** омезиш пайдо кардан, омехтан. 2. *маҷ.* муошираткунанда; хушмуошират; зудунсгиранда.

МУХТАЛИФ مختلف 1. гуногун, ҳархела. 2. ихтилофдошта, хилофи ҳамдигар: **фикрҳои мухталиф**.

МУХТАЛИФЗАБОН مختلف‌زبان гуногунзабон.

МУХТАЛИФӢ مختلفی 1. гуногунӣ, ҳархелагӣ. 2. ихтилоф доштан, хилофи ҳамдигар будан: **мухталифии ақидаҳо**.

МУХТАРАЪ *а.* مخترع *кит.* ихтироъшуда, ба вуҷуд омада, офарида.

МУХТАРЕЪ *а.* مخترع *кит.* ихтироъкунанда, ба вуҷуд оваранда, созанда, офаринанда; ихтироъкор.

МУХТАС(С) *а.*مختص *кит.* махсус, хос; он чи хоси касе ё чизе бошад.

МУХТАСАР *а.* مختصر 1. ихтисоршуда, кӯтоҳшуда, кӯтоҳ, мӯҷаз: тарҷумаи **ҳоли мухтасар**, **ҷавоби мухтасар, маълумоти мухтасар**. 2. *кит.* хурд, майда. 3. *маҷ.* ночиз, ноаҳамият: **тӯҳфаи мухтасар**. 4. мухтасаран; хулоса; кӯтоҳ карда гӯем.

МУХТАСАРАН *а.* مختصراً ба тарзи мухтасар, дар шакли кӯтоҳ.

МУХТАФӢ *а.* مختفی *кит.* махфӣ, пинҳон, пӯшида, нуҳуфта: **мухтафӣ шудан** пинҳон шудан, руст шудан; ◊ **ҳои мухтафӣ** дар хати арабии тоҷикӣ: ҳарфи ҳои ҳаввази охири калимаҳо, ки **а** ё **е** хонда мешавад.

МУХТӢ *а.* مخطی *кит.* он ки бо нияти нек ба коре даст зада, саҳван хато мекунад; хатокунанда.

МУХТОР *а.* مختار 1. соҳибихтиёр, ихтиёрдор. 2. ихтиёркарда, баргузида, писандида; **вакили мухтор** *ниг.* **вакил**; **мухтор шудан** соҳибихтиёр шудан; мустақил гардидан.

МУХТОРИЯТ *а.* مختاریت соҳибихтиёрӣ дар идораи мамлакат, соҳибистиқлолӣ, истиқлолият.

МУҲАББАТ *а.* محبت 1. дӯстдорӣ, ишқ; **изҳори муҳаббат кардан** ошиқиву дӯстдории худро маълум намудан. 2. меҳр; майл, ихлос.

МУҲАББАТНОК محبّتناک пурмеҳр, меҳрубон.

МУҲАББАТОМЕЗ محبّت‌آمیز мурмеҳр, меҳрубонона.

МУҲАББАТПАРВАР محبّت‌پرور дӯстдоранда, бо рағбат дӯстдоранда.

МУҲАВВАЛ *а.* محوّل *кит.* 1. тағйирдода; дигаргуншуда, тағйири ҳолнамуда. 2. таҳвилшуда, ҳаволашуда; ба зиммаи касе гузошта.

МУҲАВВАТА *а.* محوطه *кит.* ҷое, ки атрофи он бо деворе иҳота шудааст, ҳаёт, ҳота.

МУҲАВВИС *а.* مهوّس *кит.* соҳибҳавас, орзу ва ҳавасдошта ба чизе, ҳавасманд.

МУҲАДДАБ *а.* محدّب *кит.* барҷастаи гунбадшакл, баромада.

МУҲАДДИС *а.* محدّث *кит.* 1. қиссагӯ, достонгӯ, қиссахон. 2. *д.* донандаи ҳадису ривоятҳо, ҳадисдон.

МУҲАЙЁ *а.* مهیا тайёр, омода, ҳозир: **муҳайё будан** тайёр ва мавҷуд будан; **муҳайё кардан** омода сохтан, тайёр кардан, ҳозир намудан; **муҳайё шудан** омода гардидан, тайёр шудан.

МУҲАҚҚАР *а.* محقر *кит.* 1. ҳақир, ночиз, камарзиш. 2. хурд, майда; кӯтоҳ. 3. ҳар чизи андак, миқдори каме аз чизе.

МУҲАҚҚИҚ *а.* محقق *кит.* 1. таҳқиқгар, пажӯҳишгар, таҳқиқкунанда, тадқиқкунанда, аҳли таҳқиқ, мудаққиқ. 2. дар тасаввуф шахси ба ҳақиқати ашё пайбурда, ориф.

МУҲАҚҚИҚОНА محققانه ба тарзи муҳаққиқон, ба мисли муҳаққиқон.

МУҲАЛЛО *а.* محلّى *кит.* ороста, зебу зинатёфта.

МУҲАММАДӢ محمدى *кит. мансуб ба* **Муҳаммади пайғамбар(с)**; **дини Муҳаммадӣ** дини ислом; ◊ **гули муҳаммадӣ** як ҷинси садбарги сурх, ки гулобро асосан аз он тайёр мекунанд.

МУҲАНДАМ *а.* مهندم *кит.* хушандому зебо, аз ҳар ҷиҳат хубу базеб сохташуда; **санги муҳандам** санги ҳама паҳлуҳояш нағз тарошида ва суфта.

МУҲАНДИС *а.* مهندس 1. олими илми ҳандаса, ҳандасадон. 2. мутахассиси ягон соҳаи техника, ки дорои таҳсилоти олист.

МУҲАНДИСӢ مهندسى *мансуб ба* **муҳандис**; тахассус ва шуғли муҳандис.

МУҲАННАД *а.* مهنّد *кит.* аз пӯлоди ҳиндӣ сохташуда: **ханҷари муҳаннад**.

МУҲАННО *а.* مهنّا *кит.* гуворо, лазиз, хушмаза.

МУҲАРРАМ 1. محرّم *кит.* ҳаром кардашуда, ҳаром шумурда; манъшуда. 2. номи моҳи аввал аз соли қамарии ҳиҷрӣ (*сабаби ин моҳро чунин номидани арабҳо он аст, ки дар ин моҳ ҷанг кардан мамнӯъ будааст*).

МУҲАРРИК *а.* محرک 1. ба ҳаракат оваранда; ҳаракатдиҳанда. 2. *тех.* мошине, ки ягон энергияро ба кори механикӣ, яъне ҳаракатдорорӣ *ва г.* табдил медиҳад: **муҳаррики автомобил, муҳаррики дарунсӯз, муҳаррики баркӣ, муҳаррики реактивӣ**.

МУҲАРРИҚ *а.* محرّق *кит.* 1. сӯзонанда; сӯзанда; **таби муҳарриқ** таби сӯзон. 2. *маҷ.* ташнагиовар; **доруи муҳарриқ** марҳаме, ки пас аз молидан ба пӯсти бадан сахт сӯзиш мекунад.

МУҲАРРИР *а.* محرّر 1. *кҳн.* нависанда, муаллиф: **муҳаррири ин авроқ, муҳаррири сутур**. 2. он ки навиштаҳои каси дигарро пеш аз чоп месанҷад ва лозим шавад,ислоҳ медарород: **муҳаррири адабӣ, муҳаррири китоб**. 3. роҳбари нашрия, ки муайян кардани мундариҷаи он дар салоҳияти ӯст: **муҳаррири рӯзнома; муҳаррири техникӣ** ходими идораи рӯзномаю маҷалла ё нашриёт, ки масъули назорат ва ҳалли масъалаҳои техникии нашрия (*аз қабили тарзи чоп, саҳифабандӣ*) мебошад.

МУҲАРРИРӢ محررى вазифа ва фаъолияти муҳаррир; муҳаррир будан: **муҳаррирӣ кардан**.

МУҲАРРО *а.* مهرا пухта нармшуда, ҳил-ҳил пухта.

МУҲАССАЛ *а.* محصل *кит.* ҳосилшуда, ба даст даровардашуда: **аломати (бемории) норасоии масунияти бадан (СПИД)**.

МУҲАССАН محسّن *кит.* 1. хушсохт; зинатдода. 2. таҳсиншуда, мавриди таҳсин қарор-гирифта.

МУҲАССИЛ *а.* محصّل *кҳн.* 1. ҳосилкунанда, ба даст оваранда; хонанда, донишҷӯ, таҳсилкунанда. 2. *таър.* омили хироҷ, маъмури ҷамъоварандаи хироҷ.

МУҲАССИЛОНА محصّلانه *таър.* андозе буд дар Осиёи Миёна, ки муҳассил ба фоидаи худ аз деҳқонон меситонд.

МУҲАШШО *а.* محشّى//محشّا *кит.* ҳошияи навишташуда, ҳошиядор (*оид ба китоб*); ба воситаи ҳошия шарҳёфта.

МУҲИБ *а.* مهيب *кит.* боҳайбат, ҳавлангез.

МУҲИБ(Б) *а.* محب 1. ҳабиб, дӯстдор. 2. дӯсти меҳрубон, ёри меҳрубон.

МУҲИББОНА محبانه аз рӯи дӯстӣ, меҳрубонона.

МУҲИҚ(Қ) *а.* محق *кит.* 1. ҳақдор, ҳаққонӣ. 2. ростгӯй, ҳақиқатгӯй. 3. рост, ҳақ.

МУҲИЛ I *а.* محيل *кит.* ҳилагар, фиребгар, маккор.

МУҲИЛ II *а.* مهيل *кит.* (ҷои) ҳавлангез, (макони) хавфнок.

МУҲЙИ *а.* موحيى *кит.* эҳёкунанда, зиндакунанда.

МУҲИМ *а.* مهم 1. *кит.* кори аҳамиятнок, амри қобили таваҷҷӯҳ; аҳамиятнок; пураҳамият: **вазифаи муҳим; кори муҳим.** 2. лозим, зарур, воҷиб; **муҳимми** *касеро* **баровардан** эҳтиёҷи касеро ба ҷо овардан; мушкили касеро осон кардан. 3. асосӣ, бисёр, аксар; **қисми**

муҳимми.. аксари..., бештари..., қисмати асосии…; **муҳиммаш ин, ки...** асосаш ин, ки...

МУҲИММОТ *а.* مهمات 1. *ҷ.* **муҳим**. 2. чизҳои зарур, чизҳои даркорӣ: **муҳиммоти сафар.** 3. маҷмӯи таъминоти ҷангӣ аз қабили тиру туфанг ва дигар таҷҳизоти зарурӣ, лавозимоти ҷангӣ.

МУҲИТ *а.* محیط 1. иҳотакунанда, дарбаргиранда, фарогиранда. 2. атроф, гирду пеш. 3. шароит; **муҳити зист** табиат ва шароите, ки одам дар он зиндагӣ мекунад; 4. *кит.* уқёнус; баҳри бузург; **баҳри муҳит** уқёнус.

МУҲИТШИНОСӢ محیطشناسی *нав.* илмест, ки таъсири мутақобили наботот, ҳайвонот, одам ва муҳити зистро меомӯзад ва таҳқиқ мекунад, экология.

МУҲОБОТ *а.* محابات 1. *кит.* муомилаи нағз, муомилаи эҳтиромона. 2. *кит.* тарс, бим, бок. 3. аз ҳад зиёд нишон додан, муболиға; **муҳобот кардан** муболиға кардан; воҳима карда гап задан.

МУҲОВАРА *а.* محاوره 1. гуфтугӯ, сӯҳбат, гуфтугузор. 2. воситаи таълимӣ барои омӯхтани забони хориҷӣ, ки одатан аз намунаи сӯҳбатҳо дар мавзӯъҳои гуногун иборат мебошад: **муҳовараи англисӣ ба тоҷикӣ**.

МУҲОЗӢ *а.* محاذی *кит.* дар рӯбарӯи якдигар будани ду чиз; рӯбарӯ, муқобил.

МУҲОКИМА *а.* محاکمه 1. *ниг.* **мурофиа**. 2. фикрронӣ ва баҳсу гуфтушунид оид ба масъалае (*барои ҳукм ё хулосабарорӣ*); фикрронӣ, мулоҳиза, фикру андеша; **муҳокима кардан** мавриди муҳокима қарор додан; **муҳокима шудан** мавриди муҳокима қарор гирифтан.

МУҲОКИМАРОНӢ محاکمه‌رانی муҳокима кардан; изҳори фикру андеша.

МУҲОКИМАШУДА محاکمه‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **муҳокима шудан**; мавриди муҳокима ва баҳсу музокира қароргирифта: **масъалаи муҳокимашуда**.

МУҲОҚ *а.* محاق *кит.* се шаби охири моҳи қамарӣ, ки моҳ дида намешавад; **дар муҳоқ афтодани моҳ** нопадид шудани маҳтоб дар охири моҳ.

МУҲОЛАНДЕШ محال‌اندیش *кит.* орзуманнди мақсади ношуданӣ, хомтамаъ.

МУҲОРИБ *а.* محارب *кит.* муҳориба- кунанда, ҳарбкунанда, ҷанговар, разманда.

МУҲОРИБА *а.* محاربه бо ҳамдигар ҷангидан; разму пайкор дар майдони ҷанг; ҷанг, набард, ҳарбу зарб.

МУҲОСИБ *а.* محاسب ҳисобкунанда, ҳисобдор; корманди шӯъбаи ҳисобдорӣ.

МУҲОСИБА *а.* محاسبه ҳисобгирӣ, ҳисобдорӣ, ҳисобӣ кардан бо касе.

МУҲОСИБОТ *а.* محاسبات *ҷ.* **муҳосиба**; **шӯъбаи муҳосибот** шӯъбаи ҳисобдорӣ (*дар идораву корхонаҳо...*).

МУҲОСИРА *а.* محاصره иҳота, печонда гирифтани гирди чизе; **ба муҳосира** гирифтан ба иҳота гирифтан, **муҳосира кардан**, иҳота кардан; **ба муҳосира андохтан** давродаври қалъае (шаҳр ё лашкаре)-ро печонда гирифтан; **ба муҳосира афтодан** аз ҳар сӯ печонда гирифта шудан; **ба (дар) муҳосира мондан** дар иҳота мондан.

МУҲОТ *а.* محاط *кит.* иҳоташуда.

МУҲОФИЗ *а.* محافظ ҳифзкунанда, мудофиакунанда, нигаҳбон; посбони шахсӣ.

МУҲОФИЗА *а.* محافظه *ниг.* **муҳофизат**.

МУҲОФИЗАКОР محافظه‌کار *с.*кӯҳнапараст.

МУҲОФИЗАКОРӢ محافظه‌کاری кӯҳнапарастӣ.

МУҲОФИЗАТ *а.* محافظت ҳифозат, нигаҳбонӣ, мудофиа: **муҳофизати ватан**, **муҳофизати ёдгориҳои таърихӣ ва фарҳангӣ**; **муҳофизат кардан (намудан)** нигоҳбонӣ кардан; ҳимоя кардан.

МУҲОФИЗАТГАР محافظتگر *нав., варз.* узви дастаи бозингарони футбол ё хоккей, ки дар муҳофизат бозӣ мекунад.

МУҲОФИЗАТКУНАНДА محافظت‌کننده *сифати феълии замони гузашта аз* **муҳофизат кардан**; муҳофиз, ҳифзкунанда, нигаҳбон: **муҳофизаткунандагони сарҳад**.

МУҲОФИЗАТЧӢ محافظتچی *гуфт.* муҳофизаткунанда.

МУҲОҶИР *а.* مهاجر 1. шахси аз ҷои муқимиаш ба ҷои дигар кӯчида (*бо оилааш ва дар гурӯҳи*

оилаҳои дигар): **муҳоҷир шудан** аз ҷои муқимӣ ба дигар ҷо кӯчидан. 2. он ки аз мамлакати худ ба мамлакати дигар кӯчида рафта дар он сокин шудааст, ҳиҷраткарда.

МУҲОҶИРАТ *а.* مهاجرت барои истиқомати доимӣ аз ватани худ ба ягон мамлакат кӯчида рафтан, ҳиҷрат кардан (*аз мамлакати худ ба мамлакати дигар*).

МУҲОҶИРӢ مهاجری *ниг.* **муҳоҷират**; **ҳуқуқҳои муҳоҷирӣ** ҳуқуқҳои марбут ба муҳоҷирон.

МУЧАЛ موچل *гуфт.* солшуморӣ аз рӯи силсилаи дувоздаҳгона бо номи ҳайвонот, *муқ.* **мӯлчар**.

МУЧЧӢ مچی *гуфт.* бӯса; **муччӣ кардан** бӯсидан.

МУҶААД *а.* مجعد *кит.* мӯи ҷингила, марғула.

МУҶАВВАЗ *а.* مجوّز *кит.* ҷоиз дониста, раводошта; ҷоиз, раво.

МУҶАВВАФ *а.* مجوّف *кит.* миёнтиҳӣ, дарунхолӣ, ковок (*мисли най*).

МУҶАДДАД *а.* مجدد тадҷидшуда, нав шуда; навпайдо; нав, тоза.

МУҶАДДАДАН *а.* مجدّداً аз сари нав, аз нав, дубора.

МУҶАДДАР *а.* مجدّر *кит.* 1. мубталои бемории обила, обилабароварда. 2. ҷӯтур, обиларӯй.

МУҶАДДИД *а.* مجدّد *кит.* 1. навкунанда, тозакунанда. 2. аз нав барқароркунанда, аз нав созанда.

МУҶАЗ *а.* موجز кӯтоҳкарда, мухтасар.

МУҶАЗБАЁН موجزبيان кӯтоҳбаён, кӯтоҳсухан.

МУҶАЗБАЁНӢ موجزبيانی кӯтоҳбаёнӣ, мухтасаран изҳори ақида карда тавонистан.

МУҶАЗЗИБ *а.* مجذّب *кит.* ҷазбкунанда, ба худ кашанда.

МУҶАЗЗО *а.* مجزّا *кит.* ба ҷузъҳо ҷудошуда; таҷзияшуда; аз ҳам ҷудошуда.

МУҶАЛЛАД *а.* مجلد 1. ҷилдшуда, муқовашуда. 2. китоби ҷилдшуда, ҷилд.

МУҶАЛЛО *а.* مجلا//مجلی ҷилодода, сайқал дода; дурахшон, тобон.

МУҶАРРАБ *а.* مجرّب аз таҷриба гузашта, санҷида, озмуда: **доруи муҷарраб**.

МУҶАРРАД *а.* مجرّد 1. яка, танҳо. 2. марди безан. 3. ғайримоддӣ (*ҳамчун ақл, ҳуш, нафс ва г.*); абстракт: **мафҳуми муҷаррад;** ба муҷарради... ба маҳзи... баробари...; **ба муҷарради дидан** дидан ҳамоно.

МУҶАРРАДӢ مجردی танҳоӣ; безанӣ.

МУҶАРРАДОНА مجرّدانه дар ҳолати муҷаррадӣ; ба танҳоӣ: **зиндагонии муҷаррадона, ҳаёти муҷаррадона, муҷаррадона умр гузаронидан (умр ба сар бурдан).**

МУҶАССАМ مجسّم 1. ба сурати ҷисм даромада, намогирифта, шакл пайдокарда, ба сурате таҷассумёфта. 2. *кит.* мусаввар, тасвиршуда: **ҳусни муҷассам** а) ҳусни ба шакли ҷисм даромада б) духтари зебо; **муҷассам гардидан (шудан)** шакл пайдо кардан; таҷассум ёфтан**; муҷассам кардан** ба сурати ҷисм даровардан (*мас., чизе ё касеро дар тасвир*), таҷассум кардан.

МУҶАССАМА *а.* مجسّمه 1. чизи дар як шакл таҷассумшуда; тимсол, рамз. 2. ҳайкал, пайкара; кураи муҷассама кураи ҷуғрофӣ; глобус.

МУҶАССАМАСОЗ مجسمه‌ساز ҳайкалсоз, ҳайкалтарош, пайкарасоз.

МУҶАССАМАСОЗӢ مجسمه‌سازی ҳайкалтарошӣ, пайкарасозӣ, ҳайкалсозӣ.

МУҶАССАС *а.* مجصص *кит.* гаҷгирифта, гаҷандуда; гаҷкоришуда.

МУҶАҲҲАЗ *а.* مجهز таҷҳизонида, таҷҳизшуда, ҷиҳозонида; бо ҷиҳоз (*асбобу анҷом, афзору олат ва г.*) таъминшуда.

МУҶИБ *а.* مجيب *кит.* ҷавобдиҳанда, посухгӯянда, ҷавобгӯ, посухгӯ.

МУҶИД(Д)ОНА موجدانه *кит.* ҷаҳдкунон, саъйкунон.

МУҶМАЛ I *а.* مجمل *кит.* 1. иҷмол шуда, мухтасар, кӯтоҳ. 2. сухане, ки маънои он ба шарҳу эзоҳ эҳтиёҷ дорад; сухани хулосашуда. 3. ба таври иҷмол, иҷмолан, мухтасаран, *муқоб.* **муфассалан**.

МУҶМАЛ II *а.* مجمل *гуфт.* номафҳум, номуайян, носаҳеҳ, бесару нӯг; **ҷавоби муҷмал**

чавоби носаҳеҳ; **гапро муҷмал кардан** гапро номафҳум кардан.

МУҶМАЛӢ مجملی *гуфт.* номафҳумӣ, бесарунӯгӣ, носаҳеҳӣ.

МУҶОБ *а.* مجاب *кит.* он ки ба ӯ посух додаанд, ҷавобшунида.

МУҶОВИР *а.* مجاور 1. ҳамсоя, ҳамҷавор, наздик, қариб. 2. *д.* муқим ва бошандаи назди ибодатгоҳ ва дигар ҷойҳои муқаддас.

МУҶОДИЛ *а.* مجادل *кит.* баҳсу ҷидолкунанда; ситезаву кашмакаш-кунанда.

МУҶОДИЛА *а.* مجادله 1. баҳс ва ҷидол бо касе; мубоҳиса дар масъалае ба тавре ки ҳар кас мехоҳад фикри худро гузаронад. 2. *кит.* низоъ, кашмакаш, ҷанг.

МУҶОЗИБА *а.* مجاذبه *кит.* ҷазба доштан бо якдигар; кашмакаш, низоъ.

МУҶОЗОТ *а.* مجازات 1. *кит.* ҷазодиҳӣ; сазои амали бад; подоши некӣ ё бадӣ. 2. *с.* чораву тадбирҳое, ки нисбат ба мамлакати муоҳидаи байналхалқиро вайрон карда чун ҷазо амалӣ карда мешавад.

МУҶОМИАТ *а.* مجامعت *кит.* 1. дар як ҷо ҷамъ омадан, фароҳамоии ду чиз бо ҳам. 2. ҳамбистарии зану мард.

МУҶОҲИД *а.* مجاهد 1. ҷидду ҷаҳдкунанда, кӯшанда; ҷанганда, мубориз. 2. *д.* ҷиҳодкунанда (*дар роҳи Худо*).

МУҶОҲИДА *а.* مجاهده 1. *кит.* ҷидду ҷаҳд, кӯшиш, саъй. 2. ҷанг дар роҳи дин, ҷиҳод.

МУҶРИМ *а.* مجرم гунаҳкор.

МУҶРӢ *а.* مجری *кит.* иҷрокунанда, анҷомдиҳанда; ба марҳилаи иҷро даровварда.

МУҶРО *а.* مجرا *кит.* ҷоришуда; иҷрошуда, амалишуда.

МУҶТАБО *а.* مجتبا *кит.* баргузида, интихобшуда.

МУҶТАМАЪ مجتمع 1. *кит.* ҷамъшуда, фароҳамомада. 2. *нав.* муассиса ё иттиҳодияе, ки якчанд қисмҳоро дар худ муттаҳид кардааст ё якбора якчанд вазифаро иҷро мекунад.

МУҶТАС *а.* مجتث 1. *кит.* аз бех барканда, аз бех қатъшуда. 2. *адш.* яке аз баҳрҳои фаръии вазни арӯз.

МУҶТАҲИД *а.* مجتهد *кит.* 1. кӯшанда, ҷидду ҷаҳдкунанда. 2. *д.* рӯҳонии баландмартаба – фақеҳи шииён; олиме, ки дар илмҳои динӣ ба дараҷаи иҷтиҳод расидааст.

МУШ موش *зоол.* ҷонвари хурдҷуссаи ширхӯр аз қатори хояндаҳо; **девор муш дорад муш гӯш** (*зарб.*); ◊ **муши мурда** одами бадкирдори дар зоҳир худро орому бечора нишондиҳанда; **соли муш** соли якум аз силсилаи дувоздаҳгонаи солшумории мучал.

МУШАББАК *а.* مشبّک 1. шабакадор (*монанди тиреза*), панҷарашакл. 2. сӯрох-сӯрох (*мас., тӯр, галбер*).

МУШАББАҲ *а.* مشبه *кит.* ташбеҳ шуда, монанд карда; монандшуда, моно.

МУШАББАЪ *а.* مشبع 1. *кит.* пуршуда; пурра, комил. 2. муфассал.

МУШАВВАШ *а.* مشوّش ба ташвиш афтода; пурташвиш, ошуфта, парешон; **хотири мушавваш** хотири парешон; **мушавваш шудан (гардидан)** парешон гаштан; **мушавваш кардан** ба ташвиш андохтан; ошуфтаву парешон кардан.

МУШАВВАШӢ مشوّشی пурташвишӣ, ошуфтагӣ, парешонӣ.

МУШАВВАШОНА مشوّشانه музтарибона, ошуфта, парешонхотирона.

МУШАВВАШХАЁЛ مشوّش‌خیال *ниг.* **мушаввашхотир**.

МУШАВВАШХОТИР مشوّش‌خاطر парешонхотир, ошуфтахотир; бо хотири парешон.

МУШАВВАШХОТИРӢ مشوّش‌خاطری парешонхотирӣ, мушаввашӣ.

МУШАДДАД *а.* مشدّد 1. *кит.* шадидшуда, шиддатёфта. 2. *грам.* ҳарфи ташдиддор (*мас., арра*).

МУШАК I موشک *тасгири* **муш**; муши хурд, мушча; **мушаки кӯр** *ниг.* **кӯрмуш**.

МУШАК II موشک 1. як чизи дарунаш аз борут ё чизҳои тарканда пуркардашуда, ки бо оташ додан шӯълаҳои гуногунранг баровварда ба ҳаво мепарад, тарф: **мушак паррондан**. 2. тири аз борут пуркардашуда, ки барои равшан

кардани самти муайян ё барои ба масофаи дур расондани хабаре паронда мешавад, ракета. 3. *ҳ.* тири реактивии тӯпи ҷангӣ. 4. *кайҳ.* дастгоҳи парвозкунандаи кайҳонӣ (*бо муҳаррики реактивӣ*): **мушаки кайҳонӣ**. 5. *итт.* қисми насбшавандаи компютер, ки дар монитор ишоратгарро ифода мекунад.

МУШАК III موشک *анат.* гӯшти пайдори беустухон, ки дар дасту по ва дигар аъзои бадани одамӣ ва ҳайвонот ҳаст ва қобилияти сусту кашидашавӣ дорад: **мушаки рах-рах, мушаки суфта**.

МУШАКАНДОЗ موشک‌انداز олати туфангмонанд, ки мушак бо он паронда мешавад.

МУШАКБЕЗӢ موشک‌بزی мушакафшонӣ, муаттар, хушбӯй.

МУШАКБОЗ موشک‌باز он ки мушак (II. 1) месозад ва мепаронад.

МУШАКБОЗӢ موشک‌بازی 1. мушакпаронӣ, тарфбозӣ, оташбозӣ (*дар ҷашнҳо*). 2. касб ва кори мушакбоз.

МУШАКБОРОН موشک‌باران ҳамла бо мушак, ҳуҷуме, ки бо андохтани мушакҳои зиёд амалӣ мешавад.

МУШАКПАРОНӢ موشک‌پرانی *исми амал аз* **мушак парондан;** мушакбозӣ, оташбозӣ, тарфбозӣ.

МУШАНГ مشنگ *ниг.* **мушунг**.

МУШАРРАФ *а.* مشرف ба шарафи чизе расида, сарафрозшуда, ноилгашта; **мушарраф шудан** сазовор гаштан.

МУШАХТА مشخته як навъ халвои варақин.

МУШАХХАС *а.* مشخص 1. ташхис шуда, муайяншуда, муайян; ба таври мушаххас ба таври муайян ва аниқ. 2. фарқкарда; **мушаххас кардан** дақиқан муайян кардан; як-як нишон додан.

МУШАХХАСОТ *а.* مشخصات 1. *ҷ.* **мушаххас**. 2. ҷиҳатҳои фарқкунандаи чизе; чигунагӣ ва кайфияти чизе.

МУШАҶҶАР *а.* مشجر *кит.* 1. он чи ба шакли шаҷар (дарахт) аст. 2. дарахтдор, дарахтшинонда: **хиёбони мушаҷҷар**. 3. навъе аз матои абрешимӣ, ки нақшҳояш шакли баргу шохаҳои дарахтро дорад.

МУШАЪБИД *а.* مشعبد *кит.* 1. шӯъбадабоз, найрангбоз. 2. ҳилагар, ҳуққабоз.

МУШАЪБИДӢ *а.* مشعبدی шӯъбадабозӣ кардан; найрангбозӣ; корнамоӣ дар найрангбозӣ.

МУШАЪШАЪ *а.* مشعشع *кит.* шаъшаанок, шуоъафкананда; тобон, дурахшон: **чеҳраи мушаъшаъ**.

МУШБУРУТ موش‌بروت дорои мӯйлаби тунуки сих-сих: **марди мушбурут.**

МУШГИР موشگیر *кит.* зағани саҳроӣ, ғалевоҷ (*парандаи зоғчамонанд*).

МУШГИРАК موشگیرک дом барои дошта гирифтани муш, мушқапак.

МУШДАНДОН موش‌دندان он ки дандонҳояш шабеҳи дандонҳои муш аст, дандонҳои хурду реза, резадандон.

МУШЗАДА موش‌زده он чи муш онро хоида сӯрох кардааст.

МУШИР *а.* مشیر *кит.* 1. ишоракунанда, нишондиҳанда. 2. машваратдиҳанда, мушовир, маслиҳатдиҳанда.

МУШЛАК//МУШКЛАК مشلک//مشکلک *кит.* навъе аз гиёҳи дарозу навдағавсе, ки дар лаби об ва ҷойҳои ботлоқӣ мерӯяд ва дорои бӯи хосе мебошад.

МУШК مشک 1. моддаи сиёҳранги бисёр хушбӯй, ки аз ҳайвон ва растанӣ ҳосил мешавад ва дар атрсозӣ ва тиб истифода мебаранд; **бӯи мушк пинҳон намемонад**. (*мақол.*); **мушки ноб** мушки холис ва соф; **мушки суда** а) мушки кӯфта; б) *маҷ.* зулфи сиёҳи парешони маҳбуба; ◊ **қимати мушк шикастан** ниҳоят муаттар будан.

МУШКАК مشکک *бот.* гиёҳест дорои соқаи зеризаминии хушбӯй, мушки заминӣ.

МУШКАФШОНӢ مشک‌افشانی афшондан ва паҳн кардани мушк, рад кардани ҳавои муаттари хушбӯй.

МУШКБЕД مشک‌بید *бот.* навъе аз бед, ки гули хушбӯй дорад.

МУШКБЕЗ مشک‌بیز атрфишон, хушбӯй.

МУШКБЕЗӢ مشک‌بیزی мушкафшонӣ, муаттар,

хушбӯй.

МУШКБОР مشک‌بار мушкрез, хушбӯибахш, атрфишон; **насими мушкбор** боди форами муаттар.

МУШКБӮ(Й) مشک‌بو//مشک‌بوی бӯи мушк дошта, хушбӯй, муаттар.

МУШКДОНА مشک‌دانه *мус.* яке аз оҳангҳои сегонаи Борбад, ки мутриби машҳури дарбори Хусрави Парвиз буд.

МУШКДУМ مشکدم *кит., зоол.* номи як навъ парандаи сиёҳдуми хушовоз; дорои думи сиёҳранг (асп).

МУШКИЛ *а.* مشکل 1. душвор, вазнин, сахт: **мушкил будан, мушкил шудан (гардидан)**. 2. душворӣ, сахтӣ, вазнинӣ; кори сахт ва душвор; масъалаи душвори ҳалнашуда.

МУШКИЛБАЁН مشکل‌بیان он ки тарзи баёнаш печ дар печ ва душворфаҳм аст: **нависандаи мушкилбаён**.

МУШКИЛБАЁНӢ مشکل‌بیانی мушкилбаён будан; тарзи баёни душворфаҳм доштан: **мушкилбаёнии Бедил**.

МУШКИЛГУЗАР مشکل‌گذر гузаштанаш душвор, душворгузар: **пайраҳа (роҳ)-и мушкилгузар**.

МУШКИЛИФШО مشکل‌افشا мушкилкушо, ҳалкунандаи корҳои душвор, кушояндаи масъалаҳои мураккаб.

МУШКИЛӢ مشکلی душворӣ, сахтӣ, вазнинӣ.

МУШКИЛКУШО مشکل‌کشا 1. осонкунандаи корҳои душвор; мусоидаткунанда дар ҳалли масъалаҳо. 2. *д. хур.* маросими хурди занон, ки дар он барои рафъи мушкилиҳо дар сари дастархон шамъ даргиронда, дуо хонда мешавад.

МУШКИЛОТ مشکلات 1. *ҷ.* **мушкил** 2. 2. *мус.* номи шӯъбаҳои созии мақомҳои таркибии «Шашмақом».

МУШКИЛПИСАНД مشکل‌پسند он ки ҳар чиз ба вай маъқул шудан намегирад; серталаб, нозуктабъ, инҷиқ.

МУШКИЛПИСАНДӢ مشکل‌پسندی мушкилписанд будан; серталабӣ, нозуктабъӣ.

МУШКИЛТАРБИЯ مشکل‌تربیه он ки ба осонӣ тарбия намешавад; душвортарбия: **бачаҳои мушкилтарбия.**

МУШКИЛТАРОШӢ مشکل‌تراشی эҷод кардани монеаву мушкилӣ барои касе, чизе ё коре.

МУШКИЛФАҲМ مشکل‌فهم он чи фаҳмидани маъноящ душвор аст, душворфаҳм.

МУШКИН مشکین 1. он чи бӯи мушк медиҳад; хушбӯй: **собуни мушкин.** 2. сиёҳ; сиёҳи хушбӯй: **зулфи мушкин.**

МУШКИНБӮЙ مشکین‌بوی бӯи мушк дошта; хушбӯй, хушнакҳат.

МУШКИНКАМАНД مشکین‌کمند *кит.* дорои мӯи сиёҳи хушбӯй (*сифати маъшуқа*).

МУШКИНКУЛОЛА مشکین‌کلاله *кит.* дорои кулолаи (кокули) сиёҳи хушбӯи печида (*сифати маъшуқа*).

МУШКИНМӮЙ مشکین‌موی сиёҳмӯй, дорои мӯи сиёҳи хушбӯй.

МУШКИНРАҚАМ مشکین‌رقم *кит.* хушнавис (*сифати қалам*).

МУШКИНХОЛ مشکین‌خال *кит.* холи сиёҳ (*сифати маъшуқа.*)

МУШКИНШАМОИЛ مشکین‌شمایل *кит.* мушксифат, хушбӯибахш.

МУШКИСТОН مشکستان *кит. киноя аз* **торикӣ** ва **сиёҳӣ**.

МУШКӢ مشکی *ниг.* **мушкин**.

МУШКЛАК مشکلک *ниг.* **мушлак**.

МУШКМОЛӢ مشک‌مالی *кит. мус.* оҳанги бисту чорум аз оҳангҳои сигонаи Борбад.

МУШКМОНАНД مشک‌مانند 1. монанд ба мушк. 2. сиёҳи хушбӯй.

МУШКМӮЙ مشک‌موی дорои мӯи сиёҳи хушбӯй; сиёҳмӯй.

МУШКНАКҲАТ مشک‌نکهت *кит., ниг.* **мушкбӯй**.

МУШКРАНГ مشک‌رنگ сиёҳранг, сиёҳ.

МУШКРЕЗ مشک‌ریز *ниг.* **мушкбор**.

МУШКСО(Й) مشکسا(ی) мушкмолида, мушкпошида; бӯи мушкдиҳанда, хушбӯй.

МУШКУШАК موش‌کشک :**доруи мушкушак;** *ниг.*

маргимуш.

МУШКӮ(Й) (مشکو(ی) *кит.* 1. бутхона; 2. ҳарамсаро; кӯшк, қаср.

МУШКФИШОН مشکفشان *ниг.* **мушкбор**.

МУШКФУРӮШ مشکفروش *кит.* фурӯшандаи мушк, маҷозан паҳнкунандаи мушку бӯи хуш.

МУШКХЕЗ مشکخیز дорои мушк, анбарафшон.

МУШКШИКАН مشکشکن *кит.* дорои мӯйҳои марғуладори мушкин (*сифати маъшуқа*).

МУШҚАПАК موشقپک *ниг.* **мушгирак**.

МУШМУЛА مشمله *бот.* як навъ бутта аз оилаи настаранҳо ва меваи он.

МУШОБЕҲ *а.* مشابه шабоҳатдошта; монанд, шабеҳ.

МУШОБЕҲАТ *а.* مشابهت ба ҳам монанд, шабоҳат бо ҳамдигар; **мушобеҳат доштан** монанд будан.

МУШОВАРА *а.* مشاوره бо ҳам гуфтугузор ва машварат кардан; **ҳайати мушовара** гурӯҳи таъиншуда ё интихобие, ки ягон мақоми роҳбарикунанда ё амрдиҳанда ё машваратиро ташкил медиҳад: **ҳайати мушовараи вазорат**.

МУШОВИР *а.* مشاور машваратдиҳанда, маслиҳатдиҳанда, машваратчӣ.

МУШОВИРА *а.* مشاوره *ниг.* **мушовара**.

МУШОИАТ *а.* مشایعت *ниг.* **мушояат**.

МУШОИРА *а.* مشاعره шеъргӯӣ ва шеърхонии тарафайн; мусобиқаи шоирон дар шеърдонӣ ва шеърхонӣ.

МУШОКИЛ *а.* مشاکل 1. *кит.* ҳамшакл, мушобеҳ, монанд. 2. *адш.* яке аз баҳрҳои фаръии баҳри арӯз.

МУШОЛ مشال *бот.* як ҷинси буттаҳои ғуҷуммева, бушол.

МУШОНА مشانه *мансуб ба* **муш**; **чашмони мушона**.

МУШОКИРАТ *а.* مشاکرت бо ҳам шарик будан, бо ҳам дар коре ширкат доштан (ҳамроҳ будан); шарикӣ.

МУШОҲИД *а.* مشاهد *кит.* мушоҳидакунанда, бинанда.

МУШОҲИДА *а.* مشاهده бо чашми худ дидан, нигаристан; **мушоҳида кардан (намудан)** бо чашми худ дидан; дида муайян кардан, муоина кардан; **мушоҳида шудан** дида шудан, ба назар расидан.

МУШОҲИДАКОР مشاهدهکار муоинакор, бо диққат аз назар гузаронанда.

МУШОҲИДАКОРӢ مشاهدهکاری мушоҳидакор будан; тезбинӣ.

МУШОҲИДАКУНАНДА مشاهدهکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **мушоҳида кардан**. 2. бинанда, муоинакунанда, аз назар гузаронанда, шоҳид.

МУШОЯАТ *а.* مشایعت 1. ҳамроҳӣ кардан касеро дар сафар, бадрақа. 2. гусел (*меҳмонро ё равандаеро ба ҷое*): **мушояат кардан**.

МУШРИК *а.* مشرک *фалс.* он ки ба шарик доштани Худо (бисёрхудоӣ) эътиқод дорад, пайрави мушрикон.

МУШРИКӢ مشرکی *фалс.* дину мазҳабе, ки ба ақидаи бисёрхудоӣ асос ёфтааст, политеизм.

МУШРИФ *а.* مشرف *кит.* 1. дар баландӣ воқеъшуда: баланд. 2. аз ҷои баланд дидбонкунанда. 3. ҳисобдор; нозири харҷ. 4. сардори девон (*дар аҳди салҷуқиён*); ◊ **мушриф ба марг** ба мурдан наздик.

МУШТ I مشت 1. панҷаи даст дар ҳолати ғуншуда, кулӯла гаштани ангуштон: **муште, ки пас аз ҷанг ба ёд ояд, бояд ба сари худ зад** (*зарб.*); **муште** андаке, каме, як миқдор; як қабза; **мушт бардоштан** ба задан бо мушт омода шудан; задан; **мушт задан** бо мушт кӯфтан; **мушт фуровардан** бо мушт задан; **мушт хӯрдан** шаллоқ хӯрдан; **ба зери мушту лагад гирифтан** бисёр задан, кӯфтан; **муштро ба як ҷо задан** иттиҳод шуда кор кардан; **мушт – намунаи хирвор** (*мақ.*) намунаи аз чизи бисёр. 2. миқдори чизе, ки дар ҳолати кушода шудани ангуштон ба кафи даст меғунҷад.

МУШТ II *а.* مشط *ҳ. кит.* 1. кошона. 2. устухонҳои пушти кафи даст ва рӯи пой.

МУШТА مشته 1. он чи дар мушт ҷой гирад; якмушта. 2. абзори филизие, ки санноҷон ва

мӯзадӯзон дар мушт мегиранд ва барои кӯбидани мех ва мустаҳкам кардани он истифода мебаранд.

МУШТАБАҲ *а.* مشتبه *кит.* шубҳанок, мубҳам.

МУШТАБЕҲ *а.* مشتبه *кит.* шабоҳатдор, шабеҳ, монанд.

МУШТАҒИЛ *а.* مشتغل *кит.* машғулшаванда (*бо коре*), машғул, андармон (*бо коре*).

МУШТАК مشتک *кҳн.* ҳаққи тарозубон, ки аз чизи баркашидааш (*мас., аз маҳсулоти деҳқонӣ*) ҳавуҷ карда мегирифт: **муштак гирифтан**.

МУШТАКГИРӢ مشتک‌گیری *исми амал аз* **муштак гирифтан**.

МУШТАКӢ مشتکی *кит.* шикояткунанда, шокӣ.

МУШТАКНАВАРД مشتک‌نورد *тех.* наварди тақсимот (муштакдор)-и мошин, ки ин ё он қисматҳои онро ба ҳаракат медарорад.

МУШТАҚ *а.* مشتق 1. *кит.* чизи аз як чизи дигар гирифташуда, аз чизе ҷудо ё ҳосилшуда. 2. *збш.* калимае, ки аз калимаи дигар сохта шудааст; калимае, ки аз як решаи масдари арабӣ гирифта шудааст (*мас.*, олим, таълим, маълум... аз масдари илм ва ё доно, нодон, дониш, донанда аз «донистан» муштақанд).

МУШТАҚОТ مشتقات *ҷ.* **муштақ** 2.

МУШТАМИЛ مشتمل *кит.* фарогиранда, дарбаргиранда, ҳовӣ: **муштамил бар...**

МУШТАРАК *а.* مشترک 1. он чи аз они чанд кас аст, умумӣ, шарикӣ; **муштарак будан** шарикӣ будан; **муштарак кардан** якҷоя кардан. 2. якҷоя, муттаҳид; омехта, махлут: **комиссияи муштарак**.

МУШТАРАКОНА مشترکانه ба таври муштарак; **амалиёти муштаракона**.

МУШТАРАКУЛМАНОФЕЪ *а.* مشترک‌المنافع *нав.* нафъи муштаракдошта; **Иттиҳоди Давлатҳои Муштаракулманофеъ** *с.* иттиҳоди сиёсӣ ва иқтисодии давлатҳо-ҷумҳуриҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ.

МУШТАРИАХЛОҚ مشتری‌اخلاق *кит.* оликирдор, дорои ахлоқу атвори писандида, хушхулқ.

МУШТАРИБАХТ مشتری‌بخت *кит.* хушбахт, саодатманд.

МУШТАРИДОР مشتری‌دار 1. моле, ки харидорони зиёде дорад, моли хушхарид. 2. *маҷ.* он ки хостгорони зиёде дорад, серхаридор.

МУШТАРИК *а.* مشترک *кит.* он ки дар чизе шарик аст, шарик.

МУШТАРИОРАЗ مشتری‌عارض *кит., ниг.* **муштарирӯй**.

МУШТАРИРӮЙ مشتری‌روی хушрӯ, муборакчеҳра.

МУШТАРӢ I *а.* مشتری 1. *нуҷ.* номи бузургтарин сайёраи манзумаи Офтоб, ки муначчимони қадим онро муборак мешуморанд, Бирҷис, Ҳурмуз, Саъди Акбар, Қозии фалак [Юпитер].

МУШТАРӢ II *а.* مشتری 1. харидор. 2. талабгор, толиб.

МУШТАФШОР مشت‌افشار *кит.* **зари муштафшор** аз рӯи ривоят зари ба мушт нармшаванда, ки дар хазинаи Хисрави Парвиз будааст ва онро ба ҳар шакл, ки мехостанд, медароварданд

МУШТАҲАР *а.* مشتهر *кит.* шӯҳратёфта; машҳур, маъруф.

МУШТАҲО *а.* مشتهی//مشتها *кит.* орзу ва хоҳишкарда; он чи мавриди орзӯ ва иштиҳо аст.

МУШТБАРДОРӢ مشت‌برداری муштзанӣ.

МУШТБОРОН مشت‌باران :**муштборон кардан** дар зери борони мушт гирифтан, зиёд бо мушт задан.

МУШТЗАН مشت‌زن 1. бо мушт зананда. 2. *кҳн.* гӯштингир. 3. *кит.* қавӣ, пурзӯр. 4. варзишгари бозиҳои муштзанӣ (бокс).

МУШТЗАНӢ مشت‌زنی 1. ҷанги бо мушт; машғулияти муштзан. 2. навъи бозӣ, ки дар он бо муштҳои дастпӯшакдор то ғалаба кардан мезананд, бокс.

МУШТЗӮР مشت‌زور 1. зӯровар, зӯрикунанда. 2. золим, истисморкунанда.

МУШТЗӮРӢ مشت‌زوری 1. зӯроварӣ, зӯрӣ. 2. золимӣ, истисмор.

МУШТИПАР مشت‌پر *мач.* заиф, бечора, нотавон, оҷиз.

МУШТКОРӢ مشت‌کاری муштзанӣ, мушткӯбӣ; **муштoрӣ кардан** муштк‌ӯбӣ кардан, бо мушт задан.

МУШТКӮБӢ مشت‌کوبی бо мушт кӯфтан, муштк‌орӣ, муштзанӣ: **муштк‌ӯбӣ кардан** ҳамдигарро бо мушт задан; занозанӣ кардан.

МУШТМОЛ مشت‌مال 1. бо мушт моланда. 2. молишгар (*дар ҳаммом ва дар варзиш*).

МУШТМОЛӢ مشت‌مالی кору амали муштмол; **муштмолӣ кардан** бо мушт молидан, бо мушт зер кардан (*хамирро барои тайёр шудан*).

МУШТОҚ *а.* مشتاق 1. иштиёқманд, шавқманд, орзуманд, роғиб. 2. *мач.* ошиқ.

МУШТОҚӢ مشتاقی иштиёқмандӣ, орзумандӣ.

МУШТОҚОНА مشتاقانه 1. бо рағбат, бо майли зиёд. 2. иштиёқмандона, дуои муштоқона, паёми муштоқона.

МУШТРАНДА مشت‌رنده рандаи хурди дуредгарон, дастранда.

МУШТҶАНГ مشت‌جنگ ҷанг бо мушт, занозанӣ бо мушт.

МУШУНГ مشنگ *бот.* як навъ растанӣ аз оилаи лӯбиёиҳо, ки аз дону орди он таом мепазанд.

МУШФИҚ *а.* مشفق бошафқат, шафиқ, меҳрубон; дилсӯз, ғамхор: **модари мушфиқ.**

МУШФИҚӢ *а.* مشفقی 1. дилсӯзӣ, меҳрубонӣ, шафиқӣ. 2. тахаллуси шоири машҳури тоҷик Абдураҳмон Мушфиқӣ (1538-1588).

МУШФИҚОНА مشفقانه меҳрубонона, дилсӯзона: **нигоҳи мушфиқона.**

МУШХОНА موش‌خانه 1. сӯрохи дар зери девору замин шикофта барои худ хона сохтаи мушон. 2. *мач.* ҷои махфӣ ва ноаён: **ба кадом мушхонае ғайб зададаст, дар мушхонае ҷой гирифтааст**.

МУШХОР موش‌خار 1. хӯрандаи муш, заған; 2. *бот.* растании паҳнбарги хордори часпанда, эзорчаспак.

МУШХӮРДА موش‌خورده *ниг.* **мушзада**.

МУШҲАЛАК موش‌هلک *ниг.* **мушгирак**.

МУЯССАР *а.* میسر ба осонӣ ба даст дароварда, осон фароҳамомада; дастрасшуда; осон; **муяссар будан** фароҳам будан; **муяссар гардидан (шудан)** ба даст даромадан; имконпазир шудан; ба осонӣ фароҳам омадан (*оид ба коре*).

МӮ مو *ниг.* **мӯй;** ◊ **як сари мӯ** ниҳоят кам, заррае; қариб ҳеҷ; **мӯ ба мӯ** як ба як, айнан, нуқта ба нуқта; муфассалан.

МӮБАД//МУБАД موبد рӯҳонии зардуштиён; олим ва донишманди оини зардуштӣ; **мӯбади мӯбадон** саррӯҳонии зардуштиён.

МӮД مود *гуфт.* 1. расм ва олатҳои дар замони муайян писанди умум гардида (*дар либоспӯшӣ, ороиши мӯйсар ва г.*), мода: **мӯд шудан, аз мӯд баромадан**. 2. сару либос, асбобу анҷоми маишат *ва г.,* ки дар замони муайян байни мардум расм шудааст.

МӮДШУДА مودشده ба мӯд даромада, ба мӯд мувофиқшуда, расмшуда.

МӮЁН مویان *кит.* гирён, мӯякунон, навҳакунон; нолон.

МӮЖ موژ *кит.* обгир.

МӮЗА موزه як навъ пойафзори соқдароз; **обро дида мӯза каш, ҳаворо дида ғӯза каш**. (*мақ.*); **мӯзаи америкоӣ** (*дар гуфтугӯ америконӣ*) мӯзаи чармаш лоқдор; **мӯзаи намадӣ** мӯзаи аз намад сохтаи зимистонӣ; **мӯзаи пошнабаланд** мӯзаи пошнаҳояш баландтар аз маъмулӣ; **мӯзаи таглама** мӯзае, ки ба соқи кӯҳна таг ва рӯи нав бастаанд; ◊ **ду пойро дар як мӯза ҷой кардан (тиққондан)** чизеро бо исрор талаб кардан, ба гуфтаи худ сахт истодан, якравии беҷо кардан.

МӮЗАДОР موزه‌دار мӯзадошта (*дар пой*), мӯзапӯшида, мӯзапӯш.

МӮЗАДӮЗ موزه‌دوز устои дӯзандаи мӯза; пойафзордӯз.

МӮЗАДӮЗӢ موزه‌دوزی касбу кори мӯзадӯз: **ҳунари мӯзадӯзӣ**.

МӮЗАПӮШ موزه‌پوش он ки мӯза пӯшидааст; он ки мӯза пӯшида мегардад.

МӮЗАРД موزرد *ниг.* **мӯйзард**.

МӮЗАҶАЛЛОБ موزه‌جلاب он ки мӯзаро аз дӯзандагон харида мефурӯшад, вофурӯш.

МӮИН موئين 1. *мансуб ба* **мӯй**; аз мӯй сохташуда; **қалами мӯин** мӯқалам. 2. аз мӯй бофташуда, мӯина, пашмина.

МӮИНА موئينه 1. *мансуб ба* **мӯй**. 2. пӯсти ҳайвонот, ки аз вай пӯшок дӯхта мешавад. 3. чизи аз мӯй бофташуда, пашмина: **матои мӯина, рӯймоли мӯина**.

МӮИНАВОР موئينه‌وار маҳсулоти мӯин, пӯсти сайдҳо; **молҳои мӯинавор**.

МӮИНАФУРӮШ موئينه‌فروش фурӯшандаи пӯшоки аз пӯсти ҳайвонот дӯхташуда.

МӮИНАФУРӮШӢ موئينه‌فروشى ҷои фурӯши мӯинаворӣ.

МӮ(Й) I (مو(ى 1. пашми тор-тори маҳин, ки дар сар, рӯй ва бадан мебарояд: **мӯи мушкин, мӯи сиёҳ; мӯи ғуллӣ** мӯи ғафс; **мӯи мошу биринҷ** мӯи сиёҳу сафед омехта; **мӯи ҷингила** мӯи марғула; мӯи печу тобхӯрда; **мӯ(й) бофтан** торҳои мӯйро ба ҳам пайваста кокулу гесӯ сохтани занону духтарон; **мӯй кандан** а) аз бех канда партофтани мӯ; б) *ниг.* **мӯйканӣ**. 2. торҳои дум ва ёли асп, хар *ва г.;* қил, ки барои сохтани мӯқалам ва барои баъзе созҳои мусиқӣ ҳамчун тор хизмат мекунад; ◊ **мӯе (аз...)** миқдори хеле каме (аз чизе), андаке (аз), заррае (аз); **сари мӯе** *ниг.* **мӯ** (**як сари мӯ**); **аз хирс мӯе** аз одами хасис андак чизе ҳам ба даст ояд, ғанимат аст; **ба хотири мӯи сафеди** *касе* барои эҳтироми синну соли касе; **мӯе аз бадани** *касе* **кам накардан** ба касе андаке ҳам бошад, озор ва осеб нарасондан; **мӯйро аз хамир ҷудо кардан** масъаларо дақиқ тафтиш кардан; ҳақиқати масъалаеро ошкор кардан; **мӯи сар рост хестан** а) сахт хашмгин ва ғазабнок шудан; б) сахт тарсидан; **мӯи сар сафед шудан** дар коре бо коре муддати хеле зиёд машғул шудан; батаҷрибаву моҳир шудан дар коре (*аз солҳои зиёд анҷом додани он*); **аз мӯи сар ҳам зиёд будан(-и коре)** аз ҳад зиёд будани коре; **мӯи сари** *касеро* **хушк тарошидан** касеро сахт азоб додан; дар ҳаққи касе ягон бадӣ кардан; **даҳони** *касе* **мӯй баровардан** дар мавриде, ки ба касе бисёр мегӯянд ва ё зиёд насиҳат мекунанду бенатиҷа мемонад, гуфта мешавад.

МӮЙ//МӮ II موى//مو *кит.* кафидагии нозуке, ки дар зарфҳои чинӣ пайдо мешавад: **мӯи (косаи) чинӣ**.

МӮЙБАНД موى‌بند банд ва дигар воситаи ба тартиб даровардани мӯи сари занону духтарон.

МӮЙБОФӢ موى‌بافى *исми амал аз* **мӯй бофтан**.

МӮЙГИРӢ موى‌گيرى *исми амал аз* **мӯй гирифтан**. 1. гирифтани мӯи сар. 2. бемӯ кардани сару бадан (*одатан ҳангоми табобат*).

МӮЙДАРОЗ موى‌دراز 1. он ки мӯяш дароз аст, дарозмӯ. 2. *маҷ. таҳқ.* зан.

МӮЙДОР موى‌دار он ки (он чи), ки мӯй дорад, мӯдор.

МӮЙЗАРД موى‌زرد он ки мӯи сару рӯи ӯ зардранг аст; *муқ.* **малламӯй**.

МӮЙКАНӢ موى‌كنى *исми амал аз* **мӯй кандан**; аз зӯрии алам ва ғаму ғусса бо фарёду фиғон бо таҳдиди кандан ба мӯи худ даст задани занон: **мӯйканӣ кардан**.

МӮЙКАНОН موى‌كنان *исми амал аз* **мӯй кандан;** аз шиддати ғаму андӯҳ мӯйҳоро кандану парешон кардан.

МӮЙКАШОН موى‌كشان *феъли ҳол аз* **мӯй кашидан;** дар ҳолати мӯи касеро бо даст кашида, зуран бурдан.

МӮЙҚАЛАМ موى‌قلم *ниг.* **мӯқалам**.

МӮЙЛАБ موى‌لب мӯи расидаи лаби болоии мардон, бурут; **мӯйлаб гирифтан** а) тарошидани мӯйлаб; б) қайчӣ зада ба тартиб даровардани мӯйлаби расида; **мӯйлаб сабз кардан** бурут баровардан; **мӯйлаб тоб додан** а) мӯйлабро тофта шоф кардан; б) *маҷ.* кибру ғурур зоҳир кардан; ◊ **мӯйлаби** *касеро* **табар (ҳам) набуридан** а) бисёр мағрур будан, ниҳоят кибру ғурур доштан; б) ҳеҷ парво ё тарсе надоштан.

МӮЙЛАБГИРӢ موى‌لب‌گيرى *исми амал аз* **мӯйлаб гирифтан; қайчии мӯйлабгирӣ** қайчӣ барои бурида ба тартиб даровардани мӯйлаб.

МӮЙЛАБДАРОЗ موى‌لب‌دراز марди дорои мӯйлаби дароз, дарозбурут.

МӮЙЛАБДОР موى‌لب‌دار шахси мӯйлабмонда, мӯйлабнок, бурутдор; **ришу мӯйлабдор шудан** а) соҳиби ришу мӯйлаб шудан; б) *маҷ.* ба балоғат расидан, мард шудан.

МӮЙЛАБӢموی‌لبی *мансуб ба* **мӯйлаб**; **ишораи мӯйлабӣ** ишора бо ҷунбондани мӯйлаб.

МӮЙЛАБСАФЕД موی‌لب‌سفید марди дорои мӯйлаби сафед, сафедбурут.

МӮЙЛАБСИЁҲ موی‌لب‌سیاه марди дорои мӯйлаби сиёҳ, сиёҳбурут.

МӮЙМИЁН موی‌میان *киноя аз* борикмиён, нозукмиён, мӯрчамиён (*сифати маҳбуба*).

МӮЙМОНДА موی‌مانده мӯйсардор.

МӮЙПАРЕШОНموی‌پریشان он ки мӯи сари ӯ шонанакарда ва бетартиб аст, парешонмӯ, жӯлидамӯ.

МӮЙРАГ موی‌رگ *биол.* рагҳои бориктарини бадани инсон ва ҳайвон, ки ҳуҷайраҳоро бо хун таъмин мекунанд.

МӮЙРЕЗӢ موی‌ریزی рехтани мӯи сар; мӯй рехта кам мӯ ё кал шудани сар.

МӮЙРЕХТА موی‌ریخته 1. он ки мӯи сари ӯ рехтааст. 2. пашмрехта.

МӮЙСАР موی‌سر мӯи сари инсон: **мӯйсар гирифтан, мӯйсар тарошидан**.

МӮЙСАРГИР موی‌سرگیر 1. устои сартарош. 2. он ки барои тарошидани мӯи сари худ ба сартарошхона омадааст.

МӮЙСАРГИРӢ موی‌سرگیری *исми амал аз* **мӯйсар гирифтан;** мӯйсартарошӣ.

МӮЙСАРГИРОН موی‌سرگیران маросими халқии аввалин бор гирифтани мӯйсари писарбачагон.

МӮЙСАРТАРОШӢموی‌سرتراشی бо поку тарошида гирифтани мӯйсар; мӯйсаргирӣ.

МӮЙСАФЕД موی‌سفید 1. он ки мӯи сару рӯяш сафед шудааст, сафедмӯ. 2. одами пир, куҳансол; **пири бадавлат** *киноя аз* пири саодатманд.

МӮЙСАФЕДӢ موی‌سفیدی 1. сафед будани мӯй, сафедмӯӣ. 2. пирӣ, куҳансолӣ.

МӮЙСИЁҲ موی‌سیاه дорои мӯи сари сиёҳ, сиёҳмӯ.

МӮЙЧИНАК موی‌چینک олате, ки бо вай мӯйҳои зиёдатиро чида мепартоянд, абрӯчинак, минқош, қошчинак.

МӮКАЛЛА موکلّه *зоол.* кирми рӯдаи одам.

МӮҚАЛАМ موقلم абзори дасти рангмолону рассомон барои ба рӯи зевар, коғаз *ва ғ.* давондани ранг, ширеш..., мӯйқалам.

МӮЛ I مول *гуфт.* бисёр, фаровон; барзиёд: **мӯл гап задан, мӯл кардани ҳосил.**

МӮЛ II مول *кит.* даранг ва таъхир дар корҳо; **мӯл кардан** даранг кардан, таъхир кардан.

МӮЛА موله баландии лоини манорашакл, ки дар киштзорҳо барои рондани парандаҳо ва дар роҳҳои биёбонҳо барои назора кардани ояндаву равандагон месохтанд; **мӯла барин рост истодан** бекор рост истодан.

МӮЛИДАН مولیدن *кит.* даранг ва таъхир кардан; бозистодан, сустӣ кардан дар ҳаракат.

МӮЛӢ مولی *гуфт.* бисёрӣ; фаровонӣ.

МӮЛОМӮЛ مولامول *кит.* таъхир аз пайи таъхир.

МӮЛТОНӢ مولتانی *ҳ.* ҷӯгӣ, лӯлӣ.

МӮЛҶАР مولجر 1. вақти муайян: **мӯлҷари хоб расидан**. 2. ҳар як аз 12 соли силсилаи солшуморӣ ба ҳисоби мучал, ки синну соли одамро ба воситаи он муайян кардан мумкин аст; **мӯлчар кардан (намудан)** а) тахмин кардан; б) ба назар гирифтан.

МӮМИЁ *а.*مومیا *ниг.* **мумиё**.

МӮНИС مونس унсгирифта; дӯст, ҳамдам, ҳамнафас; **мӯнис будан** ёри дӯсти хеле наздик будан.

МӮР مور *ниг.* **мӯрча**; ◊ **монанди мӯру малах//мӯру малах барин** чизи бисёр ва беҳисоб; аз ҳад зиёд; **аз мӯр камтар** хеле беқадр ва ночиз; **ба хонаи мӯр об сар додан** вайронкорӣ кардан, шӯру ғавғо бархезондан.

МӮРД مورد *бот.* як навъ дарахтест ҳамешасабз ва баргу гулҳои хушбӯ дорад ва дар дорусозӣ ба кор меравад, дарахти ос.

МӮРИЁНА موریانه *кит.* зангоре, ки оҳану фӯлодро мехӯрад, занги оҳан.

МӮРӢ موری 1. сӯрохии махсуси дудкаши хона, дудкаш, дудбаро; **то оташ набошад аз мӯрӣ дуд намебарояд.** (*мақ.*). 2. *ниг.* **обмӯрӣ**; **мӯрӣ аз боғ калон (аст)** *кин.* харҷи чизе аз арзишаш

зиёдтар аст.

МӮРМИЁН مورمیان *ниг.* **мӯрчамиён**.

МӮРСОН مورسان монанди мӯр, шабеҳи мӯрча.

МӮРЧА مورچه [*тасғири* мӯр] навъе аз ҳашараи майда, ки иҷтимоъ шуда зиндагӣ мекунад ва навъҳои гуногун дорад; **мӯрчаи аспак** навъе аз мӯрча, ки калону тезрав аст; *касеро* **мӯрча нагазидан** а) ҳоло ташвиши кору зиндагиро надидан; б) ҳоло сахтии рӯзгорро аз сар нагузаронида; ◊ **мӯрча ҳам аз ӯ озор намеёбад** хеле раҳмдил ва беозор аст.

МӮРЧАГИРمورچه‌گیر *зоол.* ҳашаротест, ки дар рӯи замин қифмонанд чуқурчае (*тоси лагзанда*) сохта, мӯрчаҳои ба ин дом афтодаро дошта мехӯрад.

МӮРЧАЛ مورچل *ниг.* **мӯрчол**.

МӮРЧАМИЁНمورچه‌میان борикмиён, химчамиён, камарборик.

МӮРЧАХОНАمورچه‌خانه хонаи мӯрчаҳо.

МӮРЧАХОР//МӮРЧАХӮР مورچه‌خوار//مورچه‌خور *зоол.* ҳайвони бедандони ширхор, ки дорои забони дароз буда, бо он мӯрчаҳоро аз хонаашон гирифта мехӯрад.

МӮРЧОЛ//МӮРЧАЛ مورچال//مورچل *таър.* нақбе, ки барои забт кардани қалъа ё аз он гурехтани дар қалъа будагон канда мешуд.

МӮСАФЕД موسفید *ниг.* **мӯйсафед.**

МӮСАФЕДӢ موسفیدی пирӣ, пир будан, аз ғояти пирӣ мӯи сафед доштан.

МӮСИЁҲ موسیاه *ниг.* **мӯйсиёҳ**.

МӮХУШККУНАКموخشکنک асбоби барқӣ барои хушк кардани мӯи сар ба воситаи ҷараёни ҳавои гарм [фен].

МӮХӮРАК//МӮХОРАК موخورک//موخارک *гуфт.* беморие, ки мӯйро мерезонад.

МӮҲДАС *а.* محدث *кит.* тоза ҳодисшуда, нав пайдошуда, нав рухдода; нав.

МӮҲЛАТ *а.* مهلت 1. вақт, муддат. 2. вақти муайян, муддати муайяни иҷрои коре; фурсат; **пеш аз мӯҳлат** барвақт; **мӯҳлаташ расад** вақташ расад; **мӯҳлат гирифтан,** барои иҷрои коре вақти муайян гирифтан; **мӯҳлат додан** *ба чизе* вақт таъйин кардан *ба чизе.*

МӮҲЛАТДОР مهلتدار дорои мӯҳлати муайян, вақти муайяни эътибордошта, вақти муайян амалкунанда, *муқоб.* **бемӯҳлат**.

МӮҲЛИК *а.* مهلک *кит.* ҳалоккунанда, ҳалокатовар, марговар; хатарнок.

МӮҲМАЛ *а.* مهمل 1. чизи беэътибор, чизи беҳуда ва беаҳамият. 2. бемаънӣ, беҳуда: **гапҳои мӯҳмал**; **мӯҳмал ҷавоб додан**. 3. одами бекора.

МӮҲМАЛА *а.* مهمله *муаннаси* **мӯҳмал; ҳарфи мӯҳмала** *збш.* ҳарфи бенуқтаи алифбои арабӣ, *муқоб.* **манқута**: **доли мӯҳмала.**

МӮҲМАЛОТ *а.* مهملات *кит.* суханҳои бемаънӣ ва беҳуда.

МӮҲР مهر 1. олати филизӣ ё резинӣ, ки ба рӯяш номи шахс ё идора ва созмон канда шудааст; **мӯҳр задан (кардан, гузоштан)**; **мӯҳр пахш кардан**. 2. нақше, ки баъд аз ранг молида задани мӯҳр бар рӯи коғаз, мум *ва г.* мемонад; **мӯҳри хомӯшӣ ба даҳон задан** хомӯш будан (шудан, кардан); **хату мӯҳр карда додан** тасдиқ кардан ва иҷозат додан (*ба чизе*).

МӮҲРА مهره 1. устухонҳои мусалсали миёни тахтапушт ва гардан: **мӯҳраи гардан, мӯҳраи пушт**. 2. донаи марҷон, тасбеҳ *ва г.* 3. донаи нард, шоҳмот *ва г.* 4. навъи садаф ё умуман суфтаву ҳамвор кардани коғаз баъд аз оҳор додан ва чизҳои дигари паҳн; **мӯҳраи каланд** пушти ҷои дастагузоронии каланд, табар *ва монанди инҳо*.

МӮҲРАБОЗ مهره‌باز 1. он ки бо мӯҳраҳо қиморбозӣ мекунад. 2. *маҷ.* ҳуққабоз, найрангбоз; фиребгар.

МӮҲРАБОЗӢ مهره‌بازی 1. қиморбозӣ бо мӯҳраҳо. 2. *маҷ.* ҳуққабозӣ, найрангбозӣ; фиребгарӣ.

МӮҲРАГАРمهره‌گر *кҳн., ниг.* **мӯҳракаш;** пардозгар; кудунгар.

МӮҲРАДОР I مهره‌دار он ки дорои мӯҳра аст, мӯҳрадошта; **мӯҳрадорон** *биол.* яке аз гурӯҳҳои муташаккилтарини ҳайвонот, ки сутунмӯҳра доранд, ҳайвоноти мӯҳрадор.

МӮҲРАДОР II مهره‌دار бо мӯҳра (4) сайқал ва ҷило додашуда.

МӮҲРАЗАН مهره‌زن он ки ба мӯҳразанӣ машғул

аст, суфтакунанда.

МӮҲРАЗАНӢ مهره‌زنی шуғли мӯҳразан, мӯҳра задан, суфта кардани чиз.

МӮҲРАКАШ مهره‌کش *кҳн.* он ки рӯи коғаз ва дигар чизҳо мӯҳра кашида сайқал ва ҷило медиҳад: **коғази мӯҳрадор**.

МӮҲРАКАШӢ مهره‌کشی касб ва кори мӯҳракаш.

МӮҲРАҚ *а.* محرق *кит.* оташгирифта, ҳариқгирифта; сӯзондашуда, сӯхта.

МӮҲРАҚАЛАМ مهره‌قلم асбоби сеқирраи пӯлодӣ, ки дар кандакории филизот (*хусусан мис, биринҷӣ, тило*) истифода мебаранд.

МӮҲРБАНД مهربند устои мӯҳрсоз, мӯҳркан.

МӮҲРДОН مهردان қуттӣ ё халтача барои нигоҳдории мӯҳр.

МӮҲРДОРӢ مهرداری 1. дорои мӯҳр будан, соҳиби мӯҳр будан. 2. нигоҳдории мӯҳр.

МӮҲРЗАНӢ مهرزنی *исми амал аз* **мӯҳр задан**; мӯҳр пахш кардан.

МӮҲРИҚ *а.* محرق *кит.* сӯзонанда, сӯзон; сӯзанда; **таби мӯҳриқ** таби бисёр баланд.

МӮҲРКАН مهرکن устое, ки дар рӯи филиз нақши мӯҳрро меканад.

МӮҲРКАНӢ مهرکنی касб ва кори устои мӯҳркан.

МӮҲРҚОЛАБ مهرقالب *боф.* қолаби нақшдор, ки ба воситаи он ба матоъ гул мепартоянд.

МӮҲРОНА مهرانه *таър.* пуле, ки барои мӯҳр пахш кардани ҳуҷҷат гирифта мешуд.

МӮҲСИН I *а.* محسن *кит.* эҳсонкунанда, соҳиби хайрот; некӯкор.

МӮҲСИН II *а.* محصن *кит.* порсо, парҳезгор.

МӮҲТАВИЁТ *а.* محتویات *ҷ.* **мӯҳтавӣ**: чизҳои фарогирандаи чизе; мундариҷа.

МӮҲТАВӢ//МӮҲТАВО *а.* محتوی//محتوا эҳтивокунанда, фарогиранда, дарбаргиранда; ҳовии..., дорои..., шомили...

МӮҲТАЗИР *а.* محتضر *кит.* ба ҷонканӣ афтода, дар ҳолати назъ.

МӮҲТАМАЛ *а.* محتمل *кит.* коре, ки рӯй доданаш аз эҳтимол дур нест, эҳтимолрафта, эҳтимолӣ.

МӮҲТАМИЛ *а.* محتمل *кит.* 1. бардорандаи бор, ҳамлкунанда. 2. таҳаммулкунанда, тоқаткунанда, сабркунанда.

МӮҲТАРАМ *а.* محترم он ки ӯро эҳтиром мекунанд, соҳиби эҳтиром, боэҳтиром; **мӯҳтарам доштан** *касеро* эҳтироми касеро ба ҷо овардан; эҳтиром кардан.

МӮҲТАРАМАН *а.* محترماً *ниг.* **мӯҳтарамона**.

МӮҲТАРАМОНА محترمانه аз рӯи ҳурмат, бо эҳтиром, эҳтиромона.

МӮҲТАРИЗ *а.* محترض *кит.* эҳтирозкунанда, парҳезкунанда; худдорикунанда.

МӮҲТАСИБ *а.* محتسب *таър.* назораткунандаи иҷрои қонуну қоидаҳои шариати ислом; назораткунандаи тартибу қоидаи бозор, дурустии сангу тарозу, нархи наво *ва м. инҳо.*

МӮҲТАШАМ *а.* محتشم 1. соҳибҳашамат, боҳашамат, бошукӯҳ; **бинои мӯҳташам**, **қасри мӯҳташам.** 2. бузург, азим: **кӯҳи мӯҳташам**, **қасри мӯҳташам.**

МӮҲТАШАМӢ محتشمی мӯҳташам будан; шукӯҳу ҳашамат; бузургӣ, азамат.

МӮҲТОЛ *а.* محتال *кит.* ҳилагар, маккор.

МӮҲТОҶ *а.* محتاج эҳтиёҷманд, ҳоҷатманд, ниёзманд; **мӯҳтоҷ будан** эҳтиёҷ доштан, **мӯҳтоҷ мондан** эҳтиёҷманд гардидан; **мӯҳтоҷ шудан** эҳтиёҷ пайдо кардан; **мӯҳтоҷи дасти** *касе* **шудан** ба чиз ё ёрии касе эҳтиёҷ пайдо кардан.

МӮҲТОҶӢ محتاجی эҳтиёҷмандӣ, ҳоҷатмандӣ, эҳтиёҷ; **мӯҳтоҷӣ кашидан** дар эҳтиёҷ шудан (будан).

МӮҲҶАБ *а.* محجب пӯшида, дар ҳиҷоб; пинҳон.

МӮҲҶАЗ *а.* مهجز *кит.* дар ҳиҷоб буда; пӯшида, пинҳон.

МӮЧИНАК موچینک *ниг.* **мӯйчинак**.

МӮҶАЗ *а.* موجز кӯтоҳ карда, мухтасар.

МӮҶАЗБАЁНӢ موجزبیانی баёни кӯтоҳ ва мухтасар дар гуфтор ва таълифот.

МӮҶИБ *а.* موجب сабаб, боис; **ба мӯҷибе** бо сабабе; бо баҳонае; **ба мӯҷиби...** ба асоси...;

мувофиқи...

МӮШИКОФ موشکاف нуктасанҷ, дақиқкори борикбин; он ки масъалаеро бо ҳамаи нозукиҳо ва ҷузъиёташ месанҷад.

МӮШИКОФӢ موشکافی дақиқӣ ва нуктасанҷӣ дар корҳо, борикбинӣ.

МӮШИКОФОНА موشکافانه ба таври дақиқ ва борикбинона, нуктасанҷона.

МӮЪЗАМ *а.* معظم *кит.* қисми бузург ва асосӣ, қисмати аъзами чизе, бештари чизе.

МӮЪЛАМ *а.* معلم 1. аламдор, нишондор, аломатдор. 2. мунаққаш, пурнақшу нигор.

МӮЪМИН *а.* مؤمن *д.* боимон, имондор, диндор; **изои мӯъмин ҳаром** *д.* ранҷондани мусулмон ҷоиз нест.

МӮЪТАБАР *а.* معتبر 1. боэътибор, соҳибэътибор. 2. мӯҳтарам, иззатманд, бообрӯ: **одами мӯътабар ва машҳур**. 3. боэътимод, мӯътамад, бовариҳок: **манбаъҳои мӯътабар; мӯътабар будан** эътибор доштан.

МӮЪТАБАРӢ معتبری мӯътабар будан; мӯҳтарамӣ, боэътиборӣ, иззатмандӣ.

МӮЪТАД(Д) *а.* معتد *кит.* 1. ба ҳисоб гирифта, шумурдашуда. 2. тахминшуда, гумонкарда.

МӮЪТАДИЛ معتدل 1. дар ҳадди эътидол, миёна: **иқлими мӯътадил.** 2. мутаносиб, мувофиқ. 3. мӯътадилона; мувофиқи меъёр, ба таври бояду шояд.

МӮЪТАДИЛӢ معتدلی мӯътадил будан, дар ҳолати эътидол.

МӮЪТАДИЛОНА معتدلانه ба таври мӯътадил, ба таври бояду шояд.

МӮЪТАЗИЛ *а.* معتزل *кит.* 1. канорагир, узлатгузин, гӯшанишин. 2. пайрави ҷараёни мӯътазилия.

МӮЪТАЗИЛА *а.* معتزله *ниг.* **мӯътазилия**.

МӮЪТАЗИЛИЯ *а.* معتزلیه *ф., д.* ҷараёнест дар ислом, ки пайравони он ба баъзе аҳкоми дин бо далелҳои ақлӣ ва мантиқӣ муносибат карданро талқин менамуданд.

МӮЪТАКИФ *а.* معتکف *кит.* 1. гӯшанишин. 2. *д.* он ки барои ибодат масҷид ё гӯшаеро ихтиёр кардааст.

МӮЪТАҚИД *а.* معتقد эътиқодманд, эътиқодкарда, боваркарда.

МӮЪТАҚИДАН *а.* معتقداً *кит.* аз рӯи эътиқод; эътиқодона, бо боварии тамом.

МӮЪТАМАД *а.* معتمد эътимоднок, боэътимод, боварнок, дилпуршаванда: **далелҳои мӯътамад**.

МӮЪТАРИЗ *а.* معترض *кит.* он ки ба сухан ё кори касе эрод мегирад; эътирозкунанда, муқарриз; мунаққид.

МӮЪТАРИФ *а.* معترف *кит.* эътирофкунанда, иқроршаванда, базимагиранда (*мас., гуноҳи худро*): **мӯътариф шудан**.

МӮЪТОД *а.* معتاد 1. одаткарда. 2. расм, одат; **мӯътод шудан** одат шудан.

МӮЪҶАМ *а.* معجم 1. *кит.* тартиби алифбои ҳарфҳои арабӣ, ки ихтирои аҳли аҷам аст. 2. *збш.* ҳарфҳои нуқтадори алифбои арабӣ, ҳуруфи манқута.

МӮЪҶИЗ *а.* معجز *кит.* 1. оҷизкунанда. 2. кори ҳайратовар, аҷибу ғариб.

МӮЪҶИЗА *а.* معجزه 1. *д.* кори аз одат берун, ки эъҷози пайғамбарон аст ва дигарон аз кардани он оҷизанд; **мӯъҷиза шумурдан** кори аз одат берун шумурдан, кори ғайриимкон ҳисоб кардан. 2. кори ҳайратовар, кори аҷиб, кори шигифтовар; **мӯъҷиза нишон додан** кори ниҳоят аҷибу шигифт зоҳир кардан.

МӮЪҶИЗАВӢ معجزوی *мансуб ба* **мӯъҷиза**; ниҳоят ҳайратангез, фавқулода аҷибу тааҷҷубовар.

МӮЪҶИЗАДОР معجزه‌دار *ниг.* **мӯъҷизанок**.

МӮЪҶИЗАКОР معجزه‌کار соҳибэъҷоз; мӯъҷизаофарин.

МӮЪҶИЗАКОРӢ معجزه‌کاری мӯъҷизакор будан; мӯъҷиза нишон додан.

МӮЪҶИЗАКОРОНА معجزه‌کارانه ба таври ҳайратангез; мӯъҷизаосо.

МӮЪҶИЗАОВАР معجزه‌آور мӯъҷиза нишондиҳанда; ҳайратовар.

МӮЪҶИЗАОСО معجزه‌آسا мӯъҷизамонанд, шабеҳи мӯъҷиза; ҳайратовар: **ба таври мӯъҷизаосо**.

МӮЪҶИЗАОФАРИН معجزه‌آفرین он ки ё он чи корҳои мӯъҷизавӣ мекунад, кори ҳайратовар нишон медиҳад: **дастони мӯъҷизаофарин**.

МӮЪҶИЗАСОЗ معجزه‌ساز 1. *ниг.* **мӯъҷизаофарин**. 2. соҳир, ҷодугар.

МӮЯ I مویه қилтиқи хӯшаи ғалла, сӯк.

МӮЯ II مویه *кит.* гиря, навҳа, нолаи ҳазин; **мӯя кардан** гиря кардан.

МӮЯГАР مویه‌گر *кит.* навҳагар, овозандоз, зани навҳагар (*дар рӯзи мотам*).

МӮЯК مویک 1. кафидагии зарфҳои чинӣ ва сафол, ки ба мӯй монанд шуда ба назар мерасад; **мӯяк рафтааст** кафидагӣ пайдо кардааст. 2. сими нозуки механизми соат: **мӯяки соат**. 3. решаи нозуки растанӣ; **мӯяки чароғи барқӣ** сими ниҳоят борик ва нозуки чароғи барқӣ, ки аз қувваи барқ даргирифта рӯшноӣ медиҳад.

МӮЯКДОР مویک دار сӯкдор,

МӮЯСАРО مویسرا *ниг.* **мӯягар**.

Н

Н *ҳарфи ҳаждаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи нун* (ن)*; дар ҳисоби абҷад ба адади 50 баробар аст.*

НА **نه** 1. *ҳиссачаи инкорӣ* не; **на... балки...** не, лекин..., **на ин ки...** на фақат..., на танҳо; **на...,**на на ва на он, ҳеҷ кадом; **не..., на...; на**..., **на**.... **на фақат** на танҳо. 2. *пешванд, ки бо феълҳо ҳамроҳ омада, маънии инкор ва нафйро медиҳад*: **ҷавоб надод, сухан нагуфт** *ва г.*

НААМ I *а.* **نعم** ҳа, бале, оре; *муқоб.* **ло**.

НААМ II *а.* **نعم** чорпо (ҳамчун уштур, гову гӯсфанд).

НААРЗАНДА **نه‌ارزنده** беарзиш, беқадр.

НАБАВӢ *а.* **نبوی** *мансуб ба* **набӣ**; пайғамбарӣ.

НАБАРД **نبرد** ҷанг, ҳарб, разм; ҷангу ҷидол.

НАБАРДА **نبرده** *кит.* 1. мутааллиқ ба набард, ҷангӣ: **қабои набарда**. 2. марди ҷангӣ, ҷанговар; далер, шуҷоъ, диловар, паҳлавон.

НАБАРДАФЗОР **نبردافزار** *кит.* ҷангафзор, силоҳи ҷанг.

НАБАРДАҶАВОН **نبرده‌جوان** *кит.* паҳлавони ҷавон, ҷавони диловар, ҷангвари ҷавон.

НАБАРДГОҲ **نبردگاه** ҷои ҷанг, майдони ҷанг.

НАБАРДӢ **نبردی** 1. *марбут ба* **набард**; ҷангӣ. 2. ҷангҷӯй, пархошҷӯ, ҷанговар.

НАБАРДОЗМО(Й) **نبردآزما(ی)** ҷанговари ботаҷриба, паҳлавони ҷангозмуда.

НАБАРДОЗМУДА **نبردآزموده** *ниг.* **набардозмо**.

НАБАСА **نبسه** *ниг.* **набера**; писарзода, духтарзода, набера.

НАБАҲРА **نبهره** *кит.* 1. қалб ва носара (дар бораи пул, нуқра *ва г.*); паст, ночиз. 2. *маҷ.* пинҳон, пӯшида; чапғалат.

НАБЕРА **نبیره** фарзанди фарзанд, фарзандзода, писарзода ё духтарзода.

НАБЕРАДОР **نبیره‌دار** соҳибнабера (бобо ё модаркалон).

НАБЕРАЧА **نبیرچه** набераи хурдсол.

НАБЗ *а.* **نبض** задани (ҷунбиши) раги шараёни инсон ва ҳайвон, ки ба тапиши дил вобаста аст; **набзи** *касеро* **санҷидан (дидан)** ламс кардани маҳалли набзи касе (*мас., раги ҷунбандаи банди дастро бо ангуштон ё ба воситаи асбоб бо мақсади муайян кардани фишори хуни ӯ*); **набз аз задан мондан** аз ҷунбиш мондани набз; мурдан; ⌑ **набзи сайёра** вазъияти сиёсию иқтисодӣ ва фарҳангии ҷаҳон.

НАБЗГИРӢ **نبض‌گیری** раги ҷунбандаи дастро ба даст гирифтан бо мақсади ташхиси ҳолати бемор.

НАБЗНИГОР **نبض‌نگار** *ниг.* **набзсанҷ**.

НАБЗСАНҶ **نبض‌سنج** он ки набзи беморро муоина мекунад.

НАБЗСАНҶӢ **نبض‌سنجی** *исми амал аз* **набз санҷидан**.

НАБЗШИНОСӢ **نبض‌شناسی** соҳаи тиб, ки ба муоинаи набзи беморон машғул аст.

НАБИД//НАБИЗ **نبید//نبیذ** *кит.* шароби хурмо; шароб, май.

НАБИШТА نبشته *ниг.* **навишта**.

НАБИШТАН نبشتن *ниг.* **навиштан**.

НАБӢ *а.* نبی *д.* пайғамбар, расул.

НАБОТ I *а.* نبات гиёҳ, растанӣ.

НАБОТ II *а.* نبات як навъ ширинии шӯшашакли булӯрмонанд, ки аз ҷӯшонидан ва сард кардани шакар ҳосил мешавад; **қанду набот** (*дар мавриди дӯстдорӣ ба кӯдак гуфта мешавад*).

НАБОТӢ I نباتی *мансуб ба* **набот**; гиёҳӣ; равғани наботӣ равғани аз ҳосили растаниҳо гирифта.

НАБОТӢ II نباتی бо қанди набот ширинкарда; ширин, (*мас., чой ё ягон мева*).

НАБОТОТ *а.* نباتات *ҷ.* **набот** I; **олами наботот** дунёи растаниҳо.

НАБОТОТШИНОС نباتات‌شناس он ки набототро меомӯзад, гиёҳшинос.

НАБОТОТШИНОСӢ نباتات‌شناسی илми омӯхтани наботот, гиёҳшиносӣ.

НАБОТПАЗ نبات‌پز он ки набот мепазад, ҳалвогар.

НАБОТПАЗӢ نبات‌پزی набот пухтан, ҳалвогарӣ.

НАБОТЧОЙ نبات‌چای чойи наботӣ, чойи набот андохташуда.

НАБОҲАТ *а.* نباهت *кҳн.* наҷобат, ҷавонмардӣ; бузургӣ.

НАБОШАД نباشد 1. *шакли инкории аористи шахси сеюми танҳои феъли* **будан.** 2. агар ин тавр бошад..., дар ин сурат..., дар ин ҳол... 3. *пайвандак* дар ҳолате ки..., дар сурате ки..., вагарна.

НАВ نو 1. он чи, пеш аз ин мавҷуд набуд, аввалин бор сохташуда ё таҳияшуда; ҷадидан ихтироъгардида; тоза,ҷадид; *муқоб.* **кӯҳна**; **расму оини нав**, **ҳаёти нав, ҳодисаи нав; бинои нав** иморати тозабунёд, бинои навсохт; **либоси нав** сарутани тозадӯхт, либоси ҳанӯз напӯшида; **меваи нав** аввалин мева аз ҳосили имсола; **роҳи нав** роҳи ба тозагӣ сохташуда. 2. ба қарибӣ пайдошуда, ба наздикӣ арзи вуҷуд карда; **маҷаллаю рӯзномаҳои нав** а) маҷаллаю рӯзномаҳои бори аввал нашршуда; б) нусхаҳои маҷаллаю рӯзномаҳои ба наздикӣ чопшуда, ки ҳоло нахондаанд; **одами нав** шахси ба қарибӣ ба ҷое омада, ки дигарон ӯро намешиносанд; **раиси нав** роҳбари ба қарибӣ таъйин ё интихобшуда; **кору касби нав** кору касби ҳоло ноозмуда ва омӯхта нашуда; **соли нав** соли ба қарибӣ дохилшаванда, соли дар рӯзҳои наздик фарорасида. 3. иловагӣ, дигар, ба ғайри он чи буд: **муваффақиятҳои нав, қувваҳои нав, ҳусни нав; либос нав кардан** либоси дигар пӯшидан, либос иваз кардан. 4. ҳозир ҳамин, ҳоло, ба тозагӣ, андак вақт пеш. 5. *маҷ.* пешқадам, мутараққӣ; **навнав** тоза ба тоза; **нав ба нав** тоза ба тоза; такрор ба такрор; **аз нав //аз сари нав** дигарбора, дубора, гашта.. **замини нав** *ниг.* **навкорам (замини навкорам); мактаби нав** мактаби тарзи таълимаш тоза, мактаби усули таълимаш ҷадид; **аз нав дида баромадан** дубора аз назар гузаронидан, таҷдиди назар кардан; **аз нав сохтан** дубора ба вуҷуд овардан, тамоман дигар кардан; **нав карда гирифтан** тоза карда гирифтан, дигар кардан, иваз карда гирифтан.

НАВАД نود *шумораи миқдорӣ* адади даҳие, ки пас аз ҳаштод ва пеш аз сад меояд, адади 90.

НАВАДСОЛА نودساله навад сол дошта; синнаш ба навад расида.

НАВАДСОЛАГӢ نودگسالگی навадсола будан; навад сол доштан.

НАВАДУМ نودم *шумораи тартибӣ аз* **навад**.

НАВАДУМИН نودمین *ниг.* **навадум**; касе ё чизе, ки дар шумораи навадум қарор дорад.

НАВАКАК نوکک 1. ба ҳамин наздикӣ, ҳозиракак. 2. *шакли навозиши* **нав.**

НАВАКӢ نوکی *гуфт.* ба наздикӣ, ба тозагӣ.

НАВАНД نوند *кит., ниг.* **наванда.**

НАВАНД(А)(ه)نوند *кит.* 1. аспи тезрав, аспи тундрав; асп; **наванди чорпар** аспи тезрафтор, аспи тезтак, аспи чорхезгиранда. 2. қосид, пайк, номабар. 3. тезфаҳм, зирак. 4. номи кӯҳе дар Эрон, ки оташкадаи маъруфи Озар барзин дар он ҷо воқеъ будааст.

НАВАНГӢ نونگی *гуфт.* он ки ё он чи ҳозиракак буд; он ки ё он чи ҳамин ҳозир номаш зикр шуд ё мавриди сухан буд.

навард نورد 1. *асоси замони ҳозира* аз **навардидан**.

2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* тайкунанда: **саҳронавард, дарёнавард, кайҳоннавард**.

НАВАРД نورد 1. дар дастгоҳи бофандагӣ чӯбест, ки матои бофташуда ба он мепечад. 2. чизи печида; туби матоъ; лӯлапеч, тӯмори мактуб. 3. *кит.* андӯхта, ҷамъкарда. 4. *кит.* ҳошияе, ки дар нӯги остин ва бару домани либос медӯзанд; ¤ **аз ҳар навард** ба ҳар тариқ.

НАВАРДДОРنورددار дорои навард (1).

НАВАРДИДАН نورديدن *кит.* 1. печидан, печонидан, қат кардан. 2. тай кардан, паймудан, гузаштан; гаштан, гардидан.

НАВАРДӢ نوردی *мансуб ба* **навард; наварддор.**

НАВАРДЧА نوردچه *шакли тасгири* **навард**; наварди хурд.

НАВАРӮС نوعروس келини нав, духтари нав шавҳаркарда, наварӯс.

НАВАСА نوسه *лаҳҷ., ниг.* набера.

НАВБАРنوبر 1. дарахте, ки нав ба мевадиҳӣ даромадааст. 2. аввалин меваи расидаи дарахт *ва г.* дар мавсим, меваи наврасида; **ниҳоли навбар** а) ниҳоли нав ба мевадиҳӣ даромада; б) *кин.* ҷавони нав ба балоғатрасида; духтари қадрас.

НАВБАРӢ نوبری 1. айёми нав ба ҳосил даромадани дарахт. 2. овони наврасӣ.

НАВБАРНИҲОЛ نوبرنهل *ниг.* **ниҳоли нав бар**.

НАВБАРОМАД نوبرامد нав пайдошуда, ба тозагӣ зоҳиршуда, ба тозагӣ баромада.

НАВБАТ I *а.* نوبت 1. тартиб дар кардани коре; вақту фурсати аз рӯи тартиб фаворасида барои иҷрои коре ё додану гирифтани чизе. 2. дафъа, карат, бор; **дар навбати дигар**. 3. давр, замон. 4. марҳила дар силсилаи коре ё сохтмоне, ки тибқи нақшаи қаблӣ ба иҷро мерасад; **навбат ба навбат** пешу пас, пайи ҳам, аз пайи ҳамдигар; **ба навбат** ботартиб, пешу пас, пайи ҳам; **ба (дар) навбати худ** ба тартиб, аз рӯи тартиб; **дар навбати аввал** пеш аз ҳама, якумин шуда; **навбат гирифтан** барои кардани коре ё гирифтани чизе ба тартиб дар саф истодан; **навбат надодан** фурсат надодан, имконият надодан (ба касе барои коре); **навбат омадан (расидан)** ба касе аз рӯи тартиб расидани вақт ва фурсати иҷрои коре; **ба (дар) навбат истодан** бо тартиб пайи ҳам истодан барои коре ё гирифтани чизе; **дар навбати аввал гузоштан** дар ҷои якум мондан, аҳамияти махсус додан; имтиёз додан.

НАВБАТ II *а.* نوبت *кит.* 1. табли калон, нақора; **навбат задан** табл задан, нақора задан. 2. хаймаи бузург; боргоҳ.

НАВБАТГОҲ نوبتگاه посбонгоҳ, қаровулхона.

НАВБАТДОР نوبتدار 1. он ки мутобиқи тартибу нақшаи пешакӣ вазифаеро ба ҷо меорад: **навбатдори синф, духтури навбатдор, навбатдор шудан**. 2. посбоне, ки дар навбати худ посдорӣ мекунад.

НАВБАТДОРӢ نوبتداری 1. навбатдор будан, кори навбатии худро иҷро кардан. 2. посбонӣ, қаровулӣ: **навбатдорӣ кардан**.

НАВБАТЗАН نوبتزن посбони нақоразан, ки дар вақтҳои муайян нақора мезанад, нақоразан, нақорачӣ.

НАВБАТИГОҲ نوبتیگاه *кит.* хаймаи калони посбонӣ, ки онро боргоҳ ҳам мегӯянд.

НАВБАТӢنوبتی *мансуб ба* **навбат**; он чи бо тартиби муайян, пайи ҳам карда мешавад: **маҷлиси навбатӣ**, **рухсатии навбатӣ**; **шӯхии навбатӣ** ҳазлу шӯхии ҳамешагӣ, ҳарвақтина.

НАВБАТНАВОЗ نوبتنواز *ниг.* **навбатзан**.

НАВБАТПОЙ نوبتپائی навбати худро мунтазир шудан.

НАВБАТЧӢ نوبتچی *ниг.* **навбатдор**.

НАВБАҲОР نوبهار аввали фасли баҳор; **абри навбаҳор, фасли навбаҳор**.

НАВБАҲОРӢ نوبهاری он чӣ ба аввали баҳор мансуб аст ё дар аввали баҳор рӯидааст: **гулҳои навбаҳорӣ**.

НАВБАҲРА نوبهره ҳосили якуми юнучқа; юнучқаи барра.

НАВБЕХ نوبیخ навниҳол, ниҳоли нав шинондашуда.

НАВБОВА نوباوه *кит.* 1. меваи аввал расида, пешпазак, аввалин меваи боғ. 2. *кит.* кӯдак, фарзанд.

НАВБОҒ نوباغ боғи нав, боғи навбунёд.

НАВБОЛИҒ نوبالغ нав ба балоғат расида, наврас.

НАВБОРИДА نوباريده ба тозагӣ борида, нав аз ҳаво рехта: **барфи навборида**.

НАВБОФТА نوبافته ба тозагӣ бофташуда.

НАВБУНЁД نوبنياد нав сохташуда, ба тозагӣ биноёфта: **бинои навбунёд**, **боғи навбунёд**.

НАВБУРУТ نوبروت он ки нав бурут баровардааст, навхат; навҷавон.

НАВВОБ *а.* نواب *таър.* 1. ҷонишин, волӣ. 2. лақаби амирон ва шоҳзодагон (асосан дар Ҳинд).

НАВГАРОӢ نوگرائى *нав.* пайравӣ аз сабки усулҳои ҷадид, навҷӯӣ, навпардозӣ.

НАВГАРО نوگرا *нав.* он ки ба сабку услуби ҳозиразамон пайравӣ мекунад, навпардоз.

НАВГОНӢ نوگانى *нав.* 1. меваи нахустини дарахт. 2. чизи нав (тоза), чизи навбаромад.

НАВГУЛ نوگل 1. гули навшукуфта; дарахти соли аввал гулкарда. 2. *маҷ.* навҷавон, хусусан духтари наврас.

НАВҒОН نوغان *кит.* тухми кирмак, кирми пилла.

НАВДА نوده 1. шохчаи навраси дарахт. 2. қаламча.

НАВДАВЛАТ نودولت он ки нав соҳиби давлату сарват шудааст; он ки ба тозагӣ ба мансабу давлат расидааст.

НАВДАВЛАТӢ نودولتى навдавлат будан, акнун ба сарвату давлат расидан.

НАВДАДАВОНӢ نودەدوانى навда баровардани дарахт, **айёми навдадавонӣ** айёми шохчабарории дарахтон.

НАВДАДОР نودەدار дарахти шохчадор.

НАВДАМ نودم 1. ҷавон, наврас. 2. *маҷ.* навкор; одами нав ба вазифае таъйиншуда.

НАВДАМИДА نودميده наврасида; наврӯида; навбаромада: **муйлаби навдамида.**

НАВДАНДОН نودندان кӯдаки навзоде, ки акнун дандон баровардааст.

НАВДАНИҲОЛ نودەنهال ниҳоли ҷавон, навниҳол.

НАВДАРС نودرس нав ба дарсхонӣ саркарда, навомӯз.

НАВДАРСХОН نودرس‌خوان нав ба дарсхонӣ шурӯъкарда; **талабаи навдарсхон**.

НАВДАЪВАТ نودعوت он ки бори аввал ва ба қарибӣ ба хизмати ҳарбӣ даъват шудааст.

НАВДОМОД نوداماد он ки ба тозагӣ зан гирифтааст, ҷавони навхонадор.

НАВДӮХТА نودوخته нав дӯхташуда, ба тозагӣ дӯхташуда.

НАВДӮШ نودوش **:шири навдӯш** шири нав дӯшида.

НАВДӮШИДАنودوشيده *сифати феълӣ ва феъли ҳол аз* **дӯшидан;** навдӯшидашуда (*оид ба* шир).

НАВЁДГИР نويادگير навкор, ба тозагӣ кореро омӯхта.

НАВЗАМИН نوزمين замини нав киштбоб шуда, замини навкорам.

НАВЗО نوزا навзоида, ба қарибӣ бача таваллудкарда.

НАВЗОД(А) نوزاد(ه) кӯдаки навзоидашуда; нав аз модар таваллудшуда.

НАВЗОЙ نوزاى *ниг.* **навзо.**

НАВИГАРИДӮСТ نويگرى‌دوست дӯстдори навигарӣ; навпараст.

НАВИГАРӢ نويگرى 1. нав будан, тозагӣ. 2. чизи нав, чизи тоза ба вукӯъ пайваста, он чи, ки то ҳол мавҷуд набуд ё зоҳир нашуда буд. 3. *гуфт.* хабари тоза, хабари нав; **навигариҳои рӯз** ахбори тоза аз вазъи замони ҳол.

НАВИГАТСИЯ *лот.*نويگتسيه 1. киштиронӣ (*ҳам дар об ва ҳам дар ҳаво*). 2. соҳаи илми киштиронист, ки тарзу усулҳои идораи киштиҳоро ҳам дар обу ҳам дар ҳаво меомӯзад. 3. давраи муайяне аз фасли сол, ки обу ҳаво ба киштиронӣ ва парвози киштиҳои ҳавоӣ имкон медиҳад.

НАВИГАТСИОНӢ نويگتسيانى *мансуб ба* **навигатсия**; **давраи навигатсионӣ** муддате, ки киштиронӣ имкон дорад.

НАВИД نويد мужда, хабари хуш; ваъда.

НАВИН نوين нав, тоза; навтарин.

НАВИС نويس 1. *асоси замони ҳозира аз* навиштан; **навис–навис** бо такрор ва бисёру пайва-

ста навиштан. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* нависандаи чизе**:** **номанавис, шеърнавис, ҳикоянавис**.

НАВИСАНДА نویسنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **навиштан**; он ки навиштааст, касе, ки иншо кардааст, нигоранда. 2. он ки машғули фаъолияти адабӣ аст, асарҳои бадеӣ эҷод мекунад; муаллифи асари бадеӣ: **Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон, Нависандаи халқии Тоҷикистон.**

НАВИСАНДАГӢ نویسندگی нависанда будан, шуғлу амали нависанда.

НАВИСОНАВИС نویسانویس бисёр навиштан, аз ҳад зиёд ва беҳуда навиштан.

НАВИСОНДАН نویساندن *тарзи бавоситаи* **навиштан**.

НАВИШТ نوشت *асоси замони гузаштаи* **навиштан**: **тарзи навишти ҳарфҳо**.

НАВИШТА نوشته 1. *феъли ҳол ва сифати феълии замони гузашта аз* **навиштан.** 2. ҳар чизи навишташуда; китобатшуда; **навишта гирифтан** рӯнавис кардан, рӯбардор кардан.

НАВИШТАН نوشتن 1. фикре, матлаберо рӯи (ба рӯи) коғаз овардан, нигоштан. 2. таълиф кардан, эҷод кардан, ба вуҷуд овардани асари адабӣ ё илмӣ. 3. рӯбардор кардан, рӯнавис кардан, китобат намудан.

НАВИШТАНӢ نوشتنی *сифати феълии замони оянда аз* **навиштан**; он чи навишта мешавад; лоиқи навиштан; муносиби навиштан.

НАВИШТАҶОТ نوشتجات *ҷ.* **навишта**; чизҳои навишташуда; навиштаҳо; нигоришот**.**

НАВИШТОРنوشتار навишт; (тарзи) иншо, нигориш.

НАВИШТОРӢ نوشتاری *мансуб ба* **навиштор**; хаттӣ, китобатӣ, иншоӣ; **забони навишторӣ** забони китобӣ; *муқоб* **гуфторӣ**.

НАВӢ نوی нав будан; навигарӣ, тозагӣ (*нисбат ба пайдоиш*): **тарафдори навӣ**.

НАВКАНДА نوکنده 1. ба тозагӣ кандашуда, нав кофташуда; **ҷӯи навканда**. 2. ба тозагӣ аз дарахт чида ё аз палак ҷудо карда: **харбузаи навканда**.

НАВКАР//НӮКАР نوکر 1. мулозим, хизматгор, чокар. 2**.** *таър.* аскари як дастаи низомӣ дар аморати Бухоро.

НАВКАРӢ//НӮКАРӢ نوکری 1. хизматгорӣ, чокарӣ, пешхизматӣ. 2. *таър.* хизмат дар дастаи низомии навкарон.

НАВКАРОНА//НӮКАРОНА نوکرانه монанди навкар, шабеҳи хизматгор; чоплусона. 2. *таър.* хизматона ба навкар.

НАВКИСА نوکیسه он ки нав соҳиби пулу мол шудааст, одами нав пулдоршуда.

НАВКОР نوکار касе, ки ба ягон кор нав шурӯъ кардааст ва таҷрибаи корӣ надорад.

НАВКОРАМ نوکارم ба тозагӣ кишт шуда, навкишт; **замини навкорам** замини нокорами ба тозагӣ обёрӣ ва корамшуда.

НАВКОРӢ نوکاری навкор будан дар коре, камтаҷриба будан.

НАВҚАЛАМ نوقلم *маҷ.* он ки тоза ба нависандагӣ шурӯъ кардааст: **адиби навқалам**.

НАВҚИРАВ نوقرو нав; истифоданашуда; **корди навқирав** корди нав тезкарда.

НАВҚИРОН نوقران 1. ба тозагӣ наздикшуда, пайваста ба чизе. 2. *нуҷ*. ба тозагӣ ба ҳам наздикшуда дар як бурҷ (*оид ба* ситораҳо).

НАВҚОН نوقان хӯшаҳои гандум, ки ҳангоми дарав ба замин мерезанд.

НАВМ *а.*نوم *кит.* хоб.

НАВМАШҚ نومشق он ки ба тозагӣ ба машқе шурӯъ кардааст, навёдгир, навкор.

НАВМЕД نومید *ниг.* **ноумед**.

НАВМЕДӢ نومیدی *ниг.* **ноумедӣ**; **бо навмедӣ** ноумедона, умедро канда; **ба навмедӣ андохтан** маъюс кардан, ноумед кардан *(касеро);* **ба навмедӣ афтодан** ноумед шудан, маъюс гаштан.

НАВМЕДОНА نومیدانه *ниг.* **ноумедӣ**.

НАВНИҲОЛ نونهال 1. ниҳоли нав, ниҳоли ба тозагӣ шинондашуда; дарахти ҷавон. 2. *маҷ.* навҷавон, наврас. 3. *маҷ.* он, ки ба коре ё шуғле ба тозагӣ шурӯъ кардааст; **навниҳоли боғи санъат** ҳунарманди ҷавон; **навниҳоли адабиёт** адиби ҷавон.

НАВО I نوا 1. садо, овоз; нағма, оҳанг; нола. 2. номи мақоми сеюм аз оҳангҳои “Шашмақом”; **созу наво** нағмаву овоз, оҳангу суруд.

НАВО II نوا 1. хӯрок, чизҳои хурданӣ, ғизо. 2. воситаҳои зиндагӣ, чизу чораи рӯзгор; **нарху наво** баҳову арзиши чизҳо дар бозор. 3. насиб, рӯзӣ. 4. сарват, дороӣ, боигарӣ.

НАВО نوا **III** *а.* نوا тухми хурмо, донаи хурмо.

НАВОБАХШ نوابخش *кит.* рӯзирасон, раззоқ.

НАВОБОД نوآباد нав ободшуда, нав бун-ёдшуда, нав ба вуҷуд овардашуда, навбунёд.

НАВОВАРنوآور ҷорикунандаи навигариҳо; он ки дар кору касби худ ягон навигарии муфид медарорад ва ё усулу тарзи нав, фикри тозае пешниҳод мекунад.

НАВОВАРӢ نوآوری 1. навигарӣ даровардан. 2. нававар будан, фаъолияти нававар.

НАВОГАР نواگر мутриб, сароянда, созанда, навозанда.

НАВОДИР *а.*نوادر *ҷ.* **нодир**; чизҳои камёб ва кам дучоршаванда.

навоз 1. *асоси замони ҳозира аз* **навохтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* навозанда: **оҳангнавоз**, **дуторнавоз**, **торнавоз**. 3. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* навозишкунанда: **меҳмоннавоз**, **дилнавоз**, **рӯҳнавоз**.

НАВОЗ نواز навозиш, меҳрубонӣ.

НАВОЗАНДАنوازنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **навохтан**. 2. мутриб, созанда.

НАВОЗАНДАГӢ نوازندگی навохтани асбобҳои мусиқӣ; касби навозандаи олатҳои мусиқӣ, ҳунари навохтан.

НАВОЗИШ I نوازش меҳрубонӣ, шафқат; дилҷӯӣ, **навозиши модар**, **лутфу навозиш**; **бо навозиш** навозишкорона, меҳрубонона; **навозиш кардан** меҳрубонӣ кардан, дилҷӯӣ кардан, дӯстдорӣ намудан.

НАВОЗИШ II نوازش мутрибӣ, сознавозӣ; нағмаву суруд.

НАВОЗИШГАР نوازشگر *ниг.* **навозишкор**.

НАВОЗИШКОР نوازشکار меҳрубон, дилҷӯ, боилтифот.

НАВОЗИШКОРОНА نوازشکارانه бо навозиш, бо меҳрубонӣ, меҳрубонона, илтифоткорона.

НАВОЗИШКОРӢ نوازشکاری навозиш, дилҷӯӣ, меҳрубонӣ.

НАВОИН نوآئین 1. нав пайдошуда, навбаромад, тозабаромад. 2. *кит.* зебо ва ороста.

НАВОҚИС *а.* نواقص *кит., ҷ.* **нақс**.

НАВОЛ *а.* نوال *кит.* 1. ато, бахшиш, ҳадя. 2. насиб, баҳра.

НАВОЛА نواله 1. хӯрок, таом, тӯша; микдори як бор хӯрдани чизе, як миқдор хӯроке, ки барои касе ҷудо карда мешавад. 2. кулӯлаи хамир, (зувола) кулӯлаи ягон чизи хӯрданӣ; луқма. 3. ризқ.

НАВОЛАБУР نوالهبر корди хамирбурӣ.

НАВОМАДА نوآمده он ки ба ҷое ба тозагӣ омадааст.

НАВОМӮЗ نوآموز 1. он ки нав ба омӯхтан сар кардааст, навшогирд. 2. он ки дар коре ҳанӯз таҷриба надорад, навкор.

НАВОН نوان *кит.* 1. *сифати феълӣ ва феъли ҳоли замони ҳозира аз* **навидан**. 2. хамида, хамшуда, дуто. 3. *маҷ.* суст ва заиф; ◘ **сарви навон** маҳбубаи хушрафтор, ёри хиромон.

навор نوار *асоси замони ҳозира аз* **навоидан;** навоштан.

НАВОР نوار 1. риштаи сербари тасмамонанд аз матоъ, чарм ё чизҳои эластикӣ; канора, зеҳ, шероза, лента. 2. лентаи филмгирӣ; **ба навор гирифтан (бардоштан)** а) ба лента сабт кардани овоз ё сурате; б) филмро дар навор сабт кардан, филм бардоштан.

НАВОРБАРДОР نواربردار *нав.* дар телевизион ва кино: мутахассисе, ки намоиш ва саҳнаҳоро дар навор сабт мекунад, мутахассиси аксбардор; наворгир, филмбардор.

НАВОРБАРДОРӢ نواربرداری *исми амал* **ба навор бардоштан**; шуғл ва кори наворбардор.

НАВОРГИР نوارگیر *ниг.* **наворбардор**.

НАВОРГИРӢ نوارگیری *ниг.* **наворбардорӣ**.

НАВОРДОР نواردار дорои навор, навордошта: **дастгоҳи навордори суратгирӣ**.

НАВОРШАКЛ نوارشکل шакли наворро дошта.

НАВОСА نواسه *ниг.* **набаса**.

НАВОСАНҶ نواسنج *кит.* 1. сароянда, ҳофиз, овозхон; навозанда. 2. *маҷ.* касе, ки қадру қимати сухани мавзунро медонад, сухансанҷ, саррофи сухан, сухандон.

НАВОСОЗ نواساز нағмахон, сурудхон, таронагӯй.

НАВОФАРИН نوآفرین касе, ки чизи нав месозад; нововар.

НАВОХОН نواخوان сурудхон, нағмахон; **мурғи навохон** булбул.

НАВОХОНӢ نواخوانی сурудхонӣ, нағмахонӣ, нағмасароӣ.

НАВОХТ I نواخت навозиш, меҳрубонӣ, дилҷӯӣ.

НАВОХТ II نواخت оҳанг, суруд, тарона.

НАВОХТАН I نواختن асбоби мусиқиро ба садо даровардан, созандагӣ кардан; **шикам (аз гуруснагӣ) танбӯр навохтан** *кинoя аз* хеле гурусна будан.

НАВОХТАН II نواختن навозиш кардан, меҳрубонӣ, дилҷӯӣ кардан, илтифот зоҳир намудан.

НАВОҲИНИШИН نواحی‌نشین муқими ноҳия, сокини ноҳия.

НАВОҲӢ *а.* نواحی *ҷ.* **ноҳия; дар ин навоҳӣ** дар ин наздикиҳо.

НАВПАР نوپر ба тозагӣ пару бол бароварда, нав ба парвоз сар карда: **чӯҷаи навпар**.

НАВПАРАСТ نوپرست толиб ва ишқбози ҳар як чизи нав.

НАВПАРВОЗ نوپرواز нав ба парвоз (паридан) сар карда: **мурғи навпарвоз**.

НАВПАРДОЗ نوپرداز 1. нав пардоз (рангубор) додашуда: **кафши навпардоз**. 2. тарафдори навӣ, нововар:**шоири навпардоз**.

НАВПУХТ(А) نوپخت//نوپخته ҳар чизи ба тозагӣ пухташуда, расида: **таоми навпухта**, **чави навпухта**.

НАВРАС نورس 1. нав қадкашида, нав ба камолрасида: **ҷавони наврас; насли наврас** насли ҷавон, ҷавонон. 2. навпухта: **меваи наврас**.

НАВРАСИДА نورسیده *ниг.* **наврас**.

НАВРАСТА نورسته наврас, наврасида: наврӯида, наврӯста (оид ба растаниҳо): **алафи наврасида**.

НАВРЕХТА نوریخته ба тозагӣ афтида; чакида: ҳамин ҳоло: **шабнами наврехта**.

НАВРАСӢ نورسی навҷавонӣ; ҷавонӣ: **айёми наврасӣ** замони (давраи, солҳои) наврас будан.

НАВРИШ نوریش нав ришбароварда, ба тозагӣ ришаш дамида: **ҷавони навриш**.

НАВРУСТА نورسته наврӯида; **гули навруста** а) гули ба тозагӣ сабзида; гули навшукуфта; б) *киноя аз* маҳбуба, маъшуқа.

НАВРӮЗ نوروز 1. рӯзи аввали соли ҳиҷрии шамсӣ, ки ба 21 март баробар меояд ва ин рӯз иди соли нав аст; **иди Наврӯз**. 2. умуман ид, ҷашн.

НАВРӮЗГОРنوروزگار нав хонадоршуда, марде, ки нав зан гирифтааст ё зане, ки нав шавҳар кардааст.

НАВРӮЗӢ نوروزی 1. *мансуб ба* **наврӯз**: **сайри наврӯзӣ**. 2. тӯҳфаи идона ба муносибати ҷашни наврӯз: **идии наврӯзӣ**.

НАВРӮЗМОҲ نوروزماه моҳи наврӯз, фарвардии моҳ.

НАВРӮИДА نوروئیده *ниг.* **навруста**.

НАВСАБЗنوسبز ба тозагӣ сабзшуда, он чи нав сабз шудааст: **дарахтони навсабз**.

НАВСАБЗИДА نوسبزیده *ниг.* **навсабз**: **баргҳои навсабзида**.

НАВСАВОД نوسواد нав саводбароварда, акнун саводаш баромада: **бачаи навсавод**.

НАВСОЗӢ نوسازی *исми амал аз* **нав сохтан**; дигаргунсозӣ: **навсозиҳои инқилобӣ**.

НАВСОХТ نوساخت нав сохташуда, навбунёд: **бинои навсохт**.

НАВТАҲСИЛ نوتحصیل он ки нав ба таҳсил шурӯъ кардааст.

НАВТАШКИЛ نوتشکیل ба тозагӣ шакл гирифта, созмонёфта, навбунёд.

НАВТАЪСИС نوتأسیس ба тозагӣ бунёд шуда,

асос гузошта.

НАВФИКР نوفكر шахси соҳиби тафаккури ҷадид.

НАВХАТ نوخط мӯйлабу ришаш акнун дамида: **ҷавони навхат**.

НАВХАТМ نوختم он ки таҳсилро дар мактаб нав ба итмом расонидааст.

НАВХЕЗ نوخيز 1. гиёҳи ба тозагӣ аз замин баромада, наврӯида, навсабз: **сабзаҳои (гиёҳҳои) навхез**. 2. наврас, ҷавон.

НАВХОНАДОР نوخانه‌دار он ки нав зан гирифтааст ё шавҳар кардааст.

НАВХОСТА نوخواسته *ниг.* **навхез: гулҳои навхоста**.

НАВҲА *а.* نوحه фиғон, зорӣ, нола, шеван, гиря бо овози баланд дар азову мусибате: **навҳаву фиғон; навҳа кардан** сӯзу гудози худро бо овози баланд ифода кардан; гирис-тан, гиря кардан.

НАВҲАГАР نوحه‌گر он ки дар мотам нолаву фиғон мекунад, овозандоз, гирякунанда.

НАВҲАГАРӢ نوحه‌گرى гиряву зорӣ бо суруди мотам, овозандозӣ.

НАВҲАСАРО نوحه‌سرا *ниг.* **навҳагар**.

НАВҲАСАРОӢ نوحه‌سراى навҳа кардан, суруди мотамӣ хондан.

НАВҲАХОНӢ نوحه‌خوانى *ниг.* **навҳасароӣ**.

НАВЧА نوچه 1. нозукандом, қадбаланд, баландқомат: **одами навча**. 2. *кҳн.* хидматгор, қарорӣ, пешхизмат; шогирди саисхона.

НАВҶАБА نوجبه *кҳн.* сел, селоб.

НАВҶАВОН نوجوان тозаҷавон, ҷавони нав ба балоғат расида.

НАВҶАВОНӢ نوجوانى айёми аввали ҷавонӣ, наврасӣ.

НАВҶӮ نوجو ҷӯяндаи навигарӣ, нововар.

НАВҶӮШ نوجوش 1. *ниг.* **навдӯш**. 2. ба тозагӣ ба ҷӯш омада (*нисбат ба* моеъ).

НАВШИРА نوشيره нав ба шира даромада, тоза ширагирифта(*оид ба* меваҳо).

НАВШОГИРД نوشاگرد шогирди нав, нав шогирдшуда.

НАВШОДИРنوشادر *хим.* моддаи сафеди кристаллӣ, ки дар техникаву тиб истифода мешавад, хлориди аммоний: **ҷавҳари навшодир**.

НАВШУДА نوشده аз нав сохташуда; дигаргуншуда, тағйирёфта.

НАВШУДГОР نوشدگار ба тозагӣ шудгоршуда: **замини навшудгор**.

НАВШУКУФТА نوشكفته гули ба тозагӣ кушодашуда, шукуфаҳояш нав намоёншуда: **гулҳои навшукуфта**; ¤ **оташи навшукуфта** оташи ҳамин ҳозир даргирифта, оташи ба тозагӣ шӯълаваршуда, нав лахчашуда.

НАВЪ *а.* نوع 1. хел, ҷинс: **навъи аъло**, **навъҳои нави пахта**; **навъи башар** инсоният, одамизод; **ба навъҳо ҷудо кардан** чизеро мувофиқи сифаташ ба хелҳо ҷудо кардан. 2. тавр, тарз, гуна; **як навъ** а) як хел, навъе, ким -чи хел; б) ба тавре, тавре карда; базур; в) *мас.,* бад нест, мешавад (ҷавобан ба суоли «аҳволатон чӣ хел аст?»); **ба ҳар навъе ки бошад**... ба ҳар роҳе, ки бошад; илоҷе ёфта, чорае андешида; **чи навъ шуда** бо кадом роҳ, чи гуна, бо кадом усул; **як навъ карда** илоҷе ёфта, бо як роҳе, тавре карда; **ҳар навъ карда** а) илоҷе ёфта; бо ягон роҳ. б) чи хеле ки набошад, бо ҳар роҳ

НАВЪӢ نوعى 1. *мансуб ба* **навъ**. 2. *биол.* ҷинсӣ, зотӣ.

НАВЪСАНҶӢ نوع‌سنجى *кишов.* тухмисанҷӣ.

НАВЭҶОД نوايجاد ба тозагӣ эҷодшуда; навбунёд, навсохт.

НАГАН نگن як навъ таппончаи ҳафттира, ки тирдони чархзананда дорад.

НАГУН نگون сар зеру по боло, сарозер, вож-гун.

НАГУНБАХТ نگون‌بخت баргаштабахт, бадбахт.

НАГУНБАХТӢ نگون‌بختى нагунбахт будан; шӯрбахтӣ, сияҳбахтӣ.

НАГУНСОР نگونسار чаппа, сарнагун, подарҳаво: **нагунсор шудан** сарнагун шудан, аз байн рафтан.

НАГҲАТ نگهت *ниг.* **накҳат**.

НАҒЗ نغز 1. хуб, некӯ, писандида. 2. бо сифати хуб, бомуваффақият: **амалиёт нағз гузашт**. 3. ба хубӣ, хеле хуб, ба ваҷҳи аҳсан; **нағзаш**

беҳтараш, беҳтар он аст, ки...: **нағзаш ҳамин ки...; нағз дидан** а) ба хубӣ дидан, бо диққат аз назар гузарондан: **ҳар тарафро нағз дида баромадан;** б) дӯст доштан**; нағз донистан** ба хубӣ донистан, хеле хуб огоҳ будан аз чизе; **нағзу бад шудан** ҷангу ҷанҷол кардан бо касе, сурху сафед шудан**; нағз шудан** а) хуб шудан; б) саломат шудан, сиҳат шудан; **нағз кардед** кори хуб кардед; **нағз монед!** сиҳату саломат бошед *(вақти видоъ мегӯянд)*; **нағз равед!** роҳи сафед! тинҷу осуда рафта расед!; **нағз нашудан** анҷомаш хуб набудан, оқибаташ ташвишовар будан; **нағз не** хуб не, кори нек не, маъқул не, писандида не.

НАҒЗАК نغزک 1. *тиб.* бемории бачагонаи сирояткунанда, ки бар асари он ба бадан обила мебарояд, чечак. 2. доғе, ки дар рӯй баъди обилаи нағзак мондааст; **доғи нағзак** доғи боқимонда аз обилаи нағзак; **нағзак кандан, нағзак буридан** барои пешгирӣ аз бемории нағзак заррае аз барангезонандаи ин касалиро ба организм гузаронидан, ки бо дусе дона чечак баровардан бача аз хавф халос мешавад; чечак кандан, обилакӯбӣ кардан.

НАҒЗАКАК نغزکک 1. *шакли навозишии* **нағз**. 2. хушнамуд, дилписанд, назаррабо: **ҳавлии нағзакак; духтарчаи нағзакак** духтарчаи хушрӯяку зебо. 3. бисёртар, бештар, ба қадри кофӣ, ба дараҷаи даркорӣ.

НАҒЗАКБУРӢ نغزکبری *ниг.* **нағзакканӣ**.

НАҒЗАКДОРنغزکدار он ки доғи нағзак дорад.

НАҒЗАККАНӢ نغزککنی *исми амал аз* **нағзак кандан;** нағзаккӯбӣ.

НАҒЗАККӮБӢ نغزککوبی *ниг.* **нағзак кандан**.

НАҒЗӢ نغزی 1. хубӣ, имтиёз, бартарӣ. 2. некӣ, некӯкорӣ; *муқоб.* **бадӣ; нағзӣ кардан** некӣ кардан; фоида ё ёрӣ расондан.

НАҒИЛ نغل *кҳн.* ҷое, ки дар саҳро ва домани кӯҳ барои паноҳ гирифтани гӯсфандон тавора кашида ё канда шудааст.

НАҒМА نغمه 1. наво, оҳанг, лаҳн; хониш, суруд: **нағмаи дутор, нағмаи мурғони чаман, гоҳ нағмаю усул, гоҳ Худою расул.** 2. *маҷ.* рафтори бад, рафтори нозеб. 3. *маҷ.* ҳила, найранг; **нағма баровардан** рафтори бад нишон додан, кори ношоиста ва номақбул кардан; ⌑ **ба нағмаи** *касе* **бозидан** бо гуфти касе кор кардан, мувофиқи майли касе амал кардан; дар таҳти таъсири касе будан.

НАҒМАБОЗ نغمه‌باز *ниг.* **нағмагар** 3.

НАҒМАБОЗӢ نغمه‌بازی найрангбозӣ, шӯъбадабозӣ.

НАҒМАГАР نغمه‌گر 1. навозанда. 2. сароянда. 3. *маҷ.* найрангбоз, шӯъбадабоз.

НАҒМАНАВОЗ نغمه‌نواز навозанда, мусиқинавоз, мутриб.

НАҒМАНАВОЗӢ نغمه‌نوازی навозандагӣ, мутрибӣ.

НАҒМАПАРДОЗ نغمه‌پرداز *ниг.* **нағмасаро**.

НАҒМАПАРДОЗӢ نغمه‌پردازی *ниг.* **нағмасароӣ**.

НАҒМАСАРО نغمه‌سرا нағмахон, сароянда, мутриб.

НАҒМАСАРОӢ نغمه‌سرائی суруд хондан; **нағмасароӣ кардан** сурудхонӣ кардан.

НАҒМАТИРОЗ نغمه‌تراز//نغمه‌طراز нағмапардоз, нағмахон.

НАҒМАХОН نغمه‌خوان *ниг.* **нағмасаро**.

НАҒОМ *а.* نغام *кит.* 1. заррaҳои чанг, ки дар ҳаво пароканда мешаванд. 2. тира, сиёҳранг. 3. бад, зишт.

НАҒОРА *а.* نغاره *ниг.* **нақора**.

НАҒОРАЗАН نغاره‌زن *ниг.* **нақоразан**.

НАҒОРАЗАНӢ نغاره‌زنی ниг. **нақоразанӣ**.

НАҒОРАЧӮБ نغاره‌چوب *ниг.* **нақорачӯб**.

НАДАБ *а.* ندب *кит.* 1. ҷой ва асари захм. 2. гарав, шартбандӣ дар қимор ё дар тирандозӣ.

НАДАМ *а.* ندم *кит.* пушаймонӣ, надомат, афсӯс.

НАДВА *а.* ندوه гурӯҳ, анҷуман; маҳфил.

НАДДОФ *а.* نداف тит ва ғоз-ғозкунандаи пашм, пахта *ва г.* (*барои нарм шудани он*), ҳаллоҷ, пайанда.

НАДДОФӢ ندافی тит кардани пашм, пахта, пайандагӣ (*ҳоло ин амалро мошин анҷом медиҳад*); кору касби наддоф.

НАДДОФХОНА ندافخانه ҷои наддофӣ, ҷои пайидан.

НАДИД *а.* نديد *кит.* монанд, ҳамто, назир.

НАДИМ *а.* نديم ҳамнишини шахсони бузург (*аз қабили* амирону шоҳон); ҳамсӯҳбат, ҳамдам.

НАДИМӢ نديمى мусоҳибӣ, муқаррабиву ҳамнишинии амирону шоҳон.

НАДӢ *а.* ندى *кит.* тарӣ, намӣ, рутубат; *муқоб.* **хушкӣ**.

НАДОМАТ *а.* ندامت афсӯс, таассуф, пушаймонӣ; **ҳасрату надомат кардан** афсӯс хӯрдан, таассуф кардан; пушаймонӣ изҳор намудан.

НАДОМАТЗАДА ندامتزده пушаймоншуда, афсӯсхӯрда.

НАЁМ//НИЁМ نيام ғилоф; ғилофи шамшер.

НАЖАНД نژند *кҳн.* ғамгин, андӯҳгин, афсурда, пажмурда.

НАЖОД نژاد 1. насл, авлод. 2. ирқ.

НАЖОДӢ نژادى *мансуб ба* **нажод**; аз ҷиҳати нажод.

НАЖОДПАРАСТ نژادپرست тарафдор ва пайрави равияи нажодпарастӣ; он ки нажоди худро аз дигарон болотар медонад ва нажодҳои дигарро паст мезанад.

НАЖОДПАРАСТӢ نژادپرستى назарияи зиддиилмии иртиҷоӣ, ки ба даъвои нобаробарии башар, ки гӯё ирқи олӣ аз азал лоиқи ҳукмронӣ бошаду насибаи ирқи паст итоату заҳмат асос ёфтааст.

НАЖОДПАРАСТОНА نژادپرستانه ҳамчун нажодпараст; аз нуқтаи назари нажодпарастӣ; **сиёсати нажодпарастона** сиёсати давлатие, ки ба назария ва равияи нажодпарастӣ асос ёфтааст.

НАЖОДШИНОСӢ نژادشناسى як шохаи илми мардумшиносӣ (этнография), ки масъалаҳои пайдоиши ирқу нажоди халқҳоро меомӯзад.

Н-АЗ نز *шакли кӯтоҳшудаи* **на аз**.

НАЗАР *а.* نظر 1. нигоҳ, дид; **назар андохтан (афкандан)** нигоҳ кардан; аз назар гузаронидан (чизеро, ҷоеро); **назараш афтидан** дида мондан (касе, чизеро); **назар давонидан** тез нигоҳ кардан; назар гузарондан; **назар дӯхтан** бо диққат нигоҳ кардан; **назар кардан** нигоҳ кардан; **аз назар нопадид шудан** дида нашудан, нонамоён гаштан, ғоиб гаштан; **аз назар пинҳон шудан** нопадид гаштан. 2. *маҷ.* чашм, дида; **назар доштан** чашм доштан, чашми умед доштан; **назар ба...** а) нисбат ба...., аз чизе дида…; б) бино бар..., аз рӯи..., мувофиқи...: **назар ба фикри вай, назар ба қавли вай.** 3. *маҷ.* фикр, мулоҳиза; **нуқтаи назар** фикр ва мулоҳизаи касе дар бораи масъалае; **аз нуқтаи назари...** аз рӯи ақидаи..., ба фикри..., бино бар диди...; **ба назар** зоҳиран, гӯё; **ба назарам...** ба фикрам, бино ба пиндоштам; **ба назари аввал** дар нигоҳи нахуст; гӯё ки, чунин менамояд, ки… **ба назар намоён** а) шоёни диққат, диққатҷалбкунанда; б) *маҷ.* муътабар, шинохта; **ба назари истеҳзо** истеҳзоомез; **бо назари тааҷҷуб** тааҷубомезона; **дар назари…** ба фикри…, аз рӯи ақидаи… **доираи назар** ҳудуди биниш, ҷаҳонбинӣ; **аз мадди назари**… дар пеши чашми…, ба он нигоҳ накарда; **назараш паст**… *кинояаз* дунҳиммат, мумсик, хасис; **аз назар гузарондан** а) як-як дида баромадан, санҷишкорона нигоҳ кардан; б) *маҷ.* хондан, мутолиа кардан; **аз назар дур нарафтан** доим дар пеши чашм будан, ба чашм намуда истодан, аз ёд набаромадан. **аз назар ғоиб шудан** нопадид гаштан, нонамоён шудан; **ба назар афтодан** ногоҳ дида шудан, нохост намоён шудан; **ба назар гирифтан** *кин.* ба эътибор гирифтан, эътибор додан, ба ҳисоб гирифтан; **ба назар намудан** намоён шудан, ба чашм расидан; **ба назар нанамудан** *кин.* беаҳамият ҳисоб кардан; мавриди эътибор қарор нагирифтан. **ба назар овардан** ба ёд овардан; **ба назар тофтан** дида шудан, ба чашм намудан, ба чашм афтодан; **ба пеши назар овардан** а) тасаввур кардан; б) намоён кардан, зоҳир сохтан, намоёндан **ба пеши назар омадан** намоён шудан, дида шудан (*дар тасаввур, дар хаёл*); **дар зери назар гирифтан** *киноя аз* дида истодан, назорат кардан; **дар назар доштан** *киноя аз* ба эътибор гирифтан, ба асос гирифтан; **дар (ба) назар чунин намудан** чунин тофтан, гӯё, зоҳиран; **манзури назари** *касе* **кардан** ба касе нишон додан.

НАЗАРАН *а.* نظراً назар ба … нисбат ба…; аз рӯи… , мувофиқи….

НАЗАРБАЛАНД نظربلند 1. ҳавобаланд, худписанд, мағрур. 2. бовиқор, сахт.

НАЗАРБАЛАНДӢ نظربلندى 1. ҳавобаландӣ,

мағрурӣ, худписандӣ. 2. виқор, ҳиммат, саховат.

НАЗАРБАЛАНДОНА نظربلندانه 1. ҳавобаландона, худписандона, мағрурона. 2. ҳимматбаландона, саховатмандона.

НАЗАРБАНД نظربند *маҷ.* он ки рафтору кирдораш ба таври пинҳонӣ тафтиш ва назорат мешавад, зери назорат гирифта, таги чашм кардашуда.

НАЗАРБОЗ نظرباز 1. карашмакунанда, ишвагар. 2. *маҷ.* ошиқи дидори хубрӯён; ишқварзанда.

НАЗАРБОЗӢ نظربازی 1. назарбоз будан; ишвагарӣ. 2. *маҷ.* назар кардан ба чеҳраи хубрӯён, чашмчаронӣ; ишқварзӣ.

НАЗАРГАҲ نظرگه *ниг.* **назаргоҳ**.

НАЗАРГИР نظرگیر *маҷ.* назаррабо, диққатҷалбкунанда, эътиборро ба худ кашанда; *муқоб.* **назарногир**.

НАЗАРГОҲ نظرگاه 1. ҷои назар кардан, ҷои нигоҳ кардан, тамошогоҳ. 2. мазори пайғамбарон ва мардумони порсо.

НАЗАРДИД نظردید андоза кардан бо чашм; **ба назардид** ба тахмин, аз рӯи тахмин.

НАЗАРДӮЗ نظردوز нигоҳкунанда, бо диққат бинанда.

НАЗАРИЁТ *а.* نظریات *ниг.* **назария**.

НАЗАРИЯ *а.* نظریه таълимот ва системаи илмии принсипҳо ва ақидаҳо, ки таҷрибаи амалиётро ҷамъбаст намуда, қонунияти табиат, ҷамъият ва тафаккурро инъикос менамояд: **назария ва амалия**.

НАЗАРИЯВӢ نظریه‌وی *мансуб ба* **назария**; ба назария асосёфта: **хулосаи назариявӣ**.

НАЗАРИЯДОН نظریه‌دان он ки бо назария машғул аст; олиме, ки дар соҳаи ягон илм таълимоту ақидаи худро эҷод кардааст.

НАЗАРӢ نظری *ниг.* **назариявӣ**.

НАЗАРКАРДА نظرکرده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* назар кардан. 2. ба лутфу марҳамати Худо сазоворшуда, аз илтифоти Худо баҳрабурда.

НАЗАРМАҲДУД نظرمحدود он ки доираи дониш ва бинишаш маҳдуд аст, шахси доираи мафкурааш танг тангназар.

НАЗАРНОГИР نظرناگیر ҳар чиз ё касе, ки бинанда онро ба назари эътибор намегирад, вале дар ҳақиқат муҳим аст; ба назар нонамоён, дур аз эътибор, берун аз доираи диққат; **воқеаи назарногир; одами назарногир** одаме, ки бо ягон рафтору хислаташ диққати касро ба худ ҷалб намекунад; одами одӣ.

НАЗАРНОГИРӢ نظرناگیری назарногир будан, беэътиборӣ; ҳавобаландӣ, мағрурӣ.

НАЗАРНОГИРОНА نظرناگیرانه беэътиборона, беаҳамиятона; ҳавобаландона, мағрурона: **назарногирона нигоҳ кардан**.

НАЗАРПАРАСТ نظرپرست *ниг.* **назарбоз**.

НАЗАРПАСТ نظرپست *маҷ.* дунҳиммат, хасис, мумсик, ба чизҳои майда чуйда аҳамиятдиҳанда.

НАЗАРПИСАНД نظرپسند диққатҷалбкунанда, эътиборро ба худ кашанда, назаррабо.

НАЗАРПУРСӢ نظرپرسی *ниг.* **раъйпурсӣ**.

НАЗАРРАБО نظربا диққатҷалбкунанда, дилкаш, зебо: **манзараи назаррабо**.

НАЗАРРАБОӢ نظربای назаррабо будан, дилрабоӣ, дилкашӣ; ҷозибанокӣ.

НАЗАРРАС نظررس ба чашм намоён; қобили мулоҳиза: **кори назаррас**.

НАЗАРСАНҶӢ نظرسنجی пурсиши назар ва андешаи гурӯҳе аз мардум дар бораи матлабе ё мавзӯи доғи рӯз; баррасии ин мавзӯъҳо, бо гурӯҳе аз мардум.

НАЗАРТАНГ نظرتنگ *ниг.* **тангназар**.

НАЗАРТАНГӢ نظرتنگی *ниг.* **тангназарӣ**.

НАЗАРФИРЕБ نظرفریب чизе, ки берунаш ороставу хуб, дарунаш хароб ва бад бошад ва бинанда ба зоҳири он фирефта шавад; зоҳиран дилкашу ҷаззоб.

НАЗАРФИРЕБӢ نظرفریبی назарфиреб будан; ҷозибӣ, дилрабоӣ дар зоҳир.

НАЗАРХОҲ نظرخواه толиби дидори маъшуқа, он ки орзуи дидор бо дӯсту ҳабиби худро дорад

НАЗАРХОҲӢ نظرخواهی 1. назар гирифтан, фикру андешаҳои дигаронро гирифтан. 2. *маҷ.* тала-

би дидори маъшуқа доштан.

НАЗД نزد **:назди**… пеши..., қариби (касе,чизе); **аз назди**... аз пеши..., аз паҳлуи...; **ба назди…** ба пеши…, наздики… **дар назди** а) дар пеши..., дар пахлуи..., дар ҳузури...; б) дар назари…, барои…

НАЗДИК نزدیک 1. он чи аз ҷиҳати макон, замон ва масофа дур намебошад, қариб; *муқоб.* **дур.** 2. қарин, ҳамдам, муқарраб: **дӯсти наздик, одами наздик; наздикон** хешу ақрабо, хешовандон. 3. монанд, шабеҳ; **наздики...** ба назди..., ба пеши… **дар ояндаи наздик** ба наздикӣ, ба қарибӣ, ба зудӣ; **дуру наздик** масофаи гуногун, гирду атроф, ҳама ҷо; **пешу наздик** гирду атроф; дар масофаи начандон дур; **наздик будан** а) қариб будан; б) *маҷ.* шинос, дӯст, ё ҳамроз будан; **наздик намондан** қариб омадан намондан, иҷозат надодан барои пеши касе омадан; **наздик намудан** алоқаманд кардан: **ба ҳаёт наздик намудани таълим; наздик омадан** а) ба қарибии ҷое, чизе расидан, қариб расидан, пеши чизе омадан; б) фаро расидан; **наздик расидан** қариб омада мондан (ба ҷое), ба қарибии ҷое омада мондан; наздик шудан; **наздик шудан** а) ба назди чизе омадан, ба қарибии касе омадан. б) қаробат пайдо кардан, шинос шудан; **аз наздик дидан** аз масофаи кам нигоҳ кардан; бевосита дидан; **аз наздик шинохтан** хуб шинохтан; ошноии бевосита доштан; **ба ҳам наздик кардан** ба ҳам шинос кардан, ба ҳам ошно кардан, қарин гардонидан; **наздик буд, ки** қариб ки, кам монда буд, ки.... **наздик монд** кам монд, қариб расидем (*ба ҷое*).

НАЗДИКБИН نزدیکبین 1. он ки фақат чизҳои дар наздикаш бударо мебинад; хирачашм. 2. *маҷ.* кӯтоҳназар, кӯтоҳандеш, бемулоҳиза, кӯтоҳназар; *муқоб.* **дурбин**.

НАЗДИКБИНӢ نزدیکبینی 1. наздикбин будан. 2. *маҷ.* кӯтоҳназарӣ, кӯтоҳандешӣ.

НАЗДИКӢ نزدیکی 1. ҷой ва вақти қариби чизе, қарибӣ; *муқоб.* **дурӣ**; **аз наздикӣ** аз қарибӣ, аз ҷои начандон дур. 2. қаробат, дӯстӣ, ҳамнишинӣ; **ба наздикӣ**; а) ба назди..., ба пеши... б) ба қарибӣ; дар вақтҳои наздик; **дар ин наздикӣ** а) дар ин қарибӣ, дар наздикии ин ҷо. б) дар вақтҳои наздик, ба зудӣ, анқариб; **дар наздикии...** дар қарибии..., дар ҷои наздик ба..., дар пеши...

НАЗДИКФИКР نزدیکفکر ҳамфикр, ҳамақида: **рафиқони наздикфикр**.

НАЗДИМАКТАБӢ نزدمکتبی воқеъ дар паҳлӯи мактаб; дар тасарруфи мактаб буда; ба мактаб робитадошта.

НАЗДИҲАВЛИГӢ نزدحولگی воқеъ дар назди ҳавлӣ; дар ихтиёри соҳиби ҳавлӣ буда: **замини наздиҳавлигӣ**.

НАЗДИШАҲРӢ نزدشهری дар наздикии шахр воқеъшуда; берун аз шаҳр, вале дар атрофи он воқеъгардида; **қатораи наздишахрӣ** қаторае, ки дар байни шахр ва ноҳияву деҳаҳои он рафтуо мекунад.

НАЗЗОРА نظاره 1. назар афкандан ба чизе, нигоҳ, биниш. 2. нигоҳкунанда, бинанда; **ба як наззора** бо як нигоҳ; **наззора кардан** дидан; тамошо кардан.

НАЗИР *а.* نظیر мисл, монанд; **назир надоштан** бемисл будан, беназир будан, ҳамто надоштан.

НАЗИРА *а.* نظیره 1. *муаннаси* **назир**; чизи монанд. 2. *адш.* шеъре, ки дар тақлид ё пайравии мавзӯъ ва вазни шеъри ягон шоир навишта шудааст: **назира гуфтан, назира навиштан**.

НАЗИРАГӮӢ نظیره‌گوئی *исми амал аз* **назира гуфтан**; дар пайравӣ ва ҷавоби шеъре шеъри дигар навиштан (бо ҳамон вазну қофия).

НАЗИРАСАРОӢ نظیره‌سرائی *ниг.* **назирагӯӣ**.

НАЗИФ *а.* نظیف *кит.* покиза, тоза; нозук, зариф.

НАЗЛА *а.* نزله *кит.* бемориe, ки дар натиҷаи сармохӯрӣ пайдо мешавад ва дучори ин касалӣ атса мезанад ва аз биниаш об омада меистад, зуком.

НАЗМ *а.* نظم 1. тартиб, низом; интизом. 2. *адш.* каломи мавзун, шеър ; *муқоб.* **наср**; **ба назм даровардан** бо шеър навиштан, ба тарзи шеър эҷод кардан; **ба риштаи назм кашидан** манзум сохтан, назм кардан, матлаберо дар шакли назм гуфтан.

НАЗМАН *а.* نظماً ба шакли назм, бо шеър; **назман навиштан** бо назм навиштан.

НАЗМӢ نظمی *адш. мансуб ба* **назм**; манзум, шеърӣ: **асарҳои назмӣ**.

НАЗМНАВИС نظم‌نویس бо назм нависанда, шеърнавис, нозим, шоир.

НАЗМШИНОСӢ نظم‌شناسی *адш.* як шохаи адабиётшиносӣ, ки хусусиятҳои назмро меомӯзад.

НАЗО I نزا *ниг.* **нозо**.

НАЗО II نزا девори баланде, ки пеши роҳи чизе мекашиданд.

НАЗОИР *а.* نظائر *кит. ҷ.* **назира**.

НАЗОКАТ *а.* نزاکت 1. нозукӣ, латофат, зебоӣ. 2. рафтори боэҳтиромона дар муомила бо одамон, хушахлоқӣ; **бо камоли назокат** ниҳоят боодобона, хеле боэҳтиромона.

НАЗОКАТОМЕЗ نزاکت‌آمیز 1. боназокат; нозукона, зарифона. 2. боадабона.

НАЗОР I نزار *кит.* 1. заиф, лоғар, нотавон. 2. беморгуна, дардманд, ранҷур. 3. кам, андак.

НАЗОР II *а.* نضار тилло, зар, симу зар.

НАЗОРА *а.* نظاره *ниг.* **наззора**.

НАЗОРАТ I *а.* نظارت 1. назар кардан, нигаристан (*аз болои коре ё касе*), муроқибат; ба таҳти назар гирифтан (коре ё рафтори касеро); **дар таҳти (зери) назорати** *касе* дар зери назари касе, зери муроҳибати касе; **назорат кардан** зери назар доштан, муроқибат кардан, нигаҳбонӣ карда истодан. 2. таҳти назар (*мушоҳида, назора*) гирифтани риояи қонун, татбиқи дастур, иҷрои фармон, тартибот *ва г.* аз тарафи ягон мақоми нозир (*ҳамчун як шакли тафтиш*): **назорати давлатӣ**, **назорати молиявӣ**, **назорати беҳдоштӣ**, **назорати техникӣ**.

НАЗОРАТ II *а.* نضارت *кит.* тозагӣ, обдорӣ, тароват.

НАЗОРАТГАР نظارت‌گر *ниг.* **назораткунанда**.

НАЗОРАТКУНАНДА نظارت‌کننده 1. *сифати феълии замони хозира аз* **назорат кардан**. 2. он ки назорат мекунад, назоратчӣ; нозир.

НАЗОРАТЧӢ نظارتچی *ниг.* **назоратгар**.

НАЗОФАТ *а.* نظافت *кит.* покӣ, тозагӣ, покизагӣ.

НАЗОҲАТ *а.* نزاهت 1. *кит.* парҳезгорӣ; покӣ ва сафват; *муқ.* **нузҳат**. 2. аз сухани носазо ва фаҳш дур будани ҳаҷв.

НАЗР *а.* نذر 1. *кит.* аҳд, паймон. 2. *д.* чизе, ки касе дар роҳи Худо адо кардани онро ният мекунад (*аз қабили* садақа, қурбонӣ, намоз *ва г.*) **назру ниёз** чизҳое, ки чун садақа дода мешаванд; **назр гирифтан** худоӣ, садақа ва қурбонии назриро гирифтан; **назр кардан** ният кардани иҷрои коре дар роҳи Худо, ки ба нияткунанда амри воҷиб аст.

НАЗРДЕҲ نذرده он ки қурбонӣ ё садақа мекунад.

НАЗРӢ نذری *мансуб ба* **назр**; назркарда: **пули назрӣ, чизи назрӣ**.

НАЗЪ *а.* نزع дами вопасин, дами марг, ҷонканӣ; **дар назъи ҷон** дар вақти ҷонканӣ.

НАИМ *а.* نعیم неъмат; нозу неъмат, тавонгарӣ.

НАЙ نی 1. растаниест, ки танаи борику дарози дарунхолии банддор дорад ва дар заминҳои заҳ ва сернам мерӯяд; қамиш. 2. *мус.* асбоби мусиқии нафасӣ, ки бештар аз най ё чӯби дарунсӯрох сохта мешавад: **най навохтан**; **найи чилим** милаи наини чилим, ки ба воситаи он дуди тамокуро ба дарун мекашанд.

НАЙАНБОН نی‌انبان *кҳн.* як навъ асбоби мусиқӣ, ки аз най ва халтаи чармини сӯрохдор иборат буда, ба найи он пуф карда менавозанд, найанвон.

НАЙБАСТ نی‌بدست *кит.* чайла, каппа, коза.

НАЙДАРАВ نی‌درو *кит.* даравкунандаи най, даравгари най; замон ва мавсими найдарав.

НАЙЗА نیزه 1.чӯби дарози сахт, ки дар нӯгаш пайкони оҳанӣ шинонда мешавад ва яке аз силоҳҳои ҷангӣ ба шумор меравад; олати найзамонанде, ки варзишкорон дар партофтани он ба масофаи дуртар қувваозмоӣ мекунанд: **найза партофтан.** 2. қисми нӯгтези кордмонанде, ки ба нӯги туфанг устувор карда мешавад: **қади найза баланд шудани офтоб** вақти ба гармӣ додан сар кардани офтоб.

НАЙЗААНДОЗ نیزه‌انداز касе, ки найза мепартояд.

НАЙЗААНДОЗӢ نیزه‌اندازی *ниг.* **найзапартоӣ**.

НАЙЗАБОЗ نیزه‌باز он ки бо найза моҳирона ҷангида метавонад.

НАЙЗАБОЗӢ نیزه‌بازی найзазанӣ; бо найза ҷанг кардан.

НАЙЗАБОЛО نیزه‌بالا *кит.* воҳиди ченак, ки ба андозаи дарозии як найза баробар аст.

НАЙЗАВАР نیزه‌ور найзадор, ҷанговари найзадор, найзаандоз.

НАЙЗАДОР نیزه‌دار найзадаст; мусаллаҳ бо найза.

НАЙЗАЗАНӢ نیزه‌زنی *исми амал аз* **найза задан**; *ниг.* **найзабозӣ**.

НАЙЗАПАРТОӢ نیزه‌پرتائی 1. *исми амал аз* **найза партофтан**. 2. *варз.* найза партофтан, найза андохтан ба дурӣ.

НАЙЗАҶАНГ نیزه‌جنگ муҳориба ба воситаи найза.

НАЙЗОР نیزار ҷои рӯидани най, найистон, қамишзор.

НАЙИН نیین *мансуб ба* **най** 1; аз най сохташуда; **қалами найин** найқалам.

НАЙИР *а.* نیر *кит.* нурпошанда, рӯшноидиҳанда, равшанкунанда.

НАЙИСТОН نیستان *ниг.* **найзор**.

НАЙӢ نیی *ниг.* **найин**.

НАЙҚАЛАМ نی‌قلم қалами аз най сохташуда.

НАЙЛ *а.* نیل *кит.* расидан ба мақсад, ноил шудан ба талабе.

НАЙЛАБАК نی‌لبک найи хурд, ки бо лаб менавозанд.

НАЙМОНАНД نی‌مانند монанд ба най, лӯлашакл.

НАЙНАВОЗ نی‌نواز он ки най менавозад, мутриби навозандаи най.

НАЙНАВОЗӢ نی‌نوازی *исми амал аз* **най навохтан**; навозандагӣ дар най ҳунар ва шуғли найнавоз.

НАЙРАНГ نیرنگ 1. сеҳр, афсун, ҷоду; чашмбандӣ. 2. *маҷ.* ҳила, макр; фиреб, тазвир; **найрангу фиреб** макру ҳила.

НАЙРАНГБОЗ نیرنگباز 1. соҳир, афсунгар, ҷодугар, чашмбанд. 2. фиребгар, маккор, ҳилагар.

НАЙРАНГБОЗӢ نیرنگبازی 1. соҳирӣ, ҷодугарӣ; чашмбандӣ, шӯъбадабозӣ. 2. ҳилагарӣ, фиребгарӣ, маккорӣ, ҳуққабозӣ.

НАЙРАНГСОЗ نیرنگساز 1. *ниг.* **найрангбоз.** 2. *кит., маҷ.* моҳир, усто, одами бомаҳорат.

НАЙРАНҶ نیرنج *муарраби* **найранг**.

НАЙРАНҶОТ *а.* نیرنجات 1. *ҷ.* **найранг**. 2. соҳирӣ, ҷодугарӣ; чашмбандӣ.

НАЙСОР//НЕСОРӢ نی‌سرای *кит.* сипоҳӣ, лашкарӣ.

НАЙСИТОН نیستان *ниг.* **найистон**.

НАЙСОН نیسان моҳи ҳафтуми тақвими қадими суриёнӣ, ки тақрибан ба моҳи апрел баробар меояд ва аз рӯи ривоят гӯё аз қатраҳои борони ин моҳ дар даруни садаф марворид пайдо мешудааст; **абри найсон** абри моҳи найсон; **борони найсон** борони моҳи найсон; борони баҳор.

НАЙСОНӢ نیسانی *мансуб ба* **найсон**.

НАЙЧА I نیچه 1. танаи борики кӯтоҳ буридашудаи най (қамиш) ё чизи ба ин монанди дигар, ки бофандагон пудро ба он печонда дар моку мегузаронанд. 2. *тех.* номи қисмҳои гуногуни найчашакл, гилза.

НАЙЧА II نیچه навдача, ё шохчаи навсабзидаи дарахт, ки барои пайванд кардан бурида мегиранд.

НАЙЧААНДОЗ نیچه‌انداز *боф.* коргари найча тайёркунанда; ба найча ресмон печонанда.

НАЙЧААНДОЗӢ نیچه‌اندازی *боф.* найча андохтан, найча печондан.

НАЙЧАМОНАНД نیچه‌مانند ба найча монанд, мисли найча пайванди найчамонанд.

НАЙЧАПАЙВАНД نیچه‌پیوند пайванди найча, ба таври найча пайванд кардан.

НАЙЧАШИША نیچه‌شیشه шишачаи устувонаии шабеҳ ба найча, ки дар озмоишгоҳҳои тиббӣ барои хунгирӣ ва нигоҳ доштани хун ба кор мебаранд.

НАЙЧӢ نیچی *ниг.* **найнавоз**.

НАЙШАКАР نیشکر як навъ най, ки аз он шакар ҳосил карда мешавад.

НАЙШАКАРЗОР نیشکرزار ҷои анбӯҳи найшакар, ҷои рӯидани найшакар.

НАКАВ نکو **: бори накав** чизе, ки ба он даст расондан мумкин нест, чизе, ки сару кор доштан

бо он боиси ташвиши барзиёд мешавад.

НАКБАТ *а.* نکبت *кит.* бадбахтӣ, мусибат, сахтӣ; машаққат, ранҷ.

НАКБАТБОР نکبت‌بار *кит.* **накбатовар**.

НАКБАТЗАДАنکبت‌زده ба бадбахтӣ дучоршуда, дучори мусибат гардида.

НАКБАТЗАДАГӢنکبت‌زدگی ба бадбахтӣ (мусибат) дучор шудан.

НАКБАТОВАР نکبت‌آور бадбахтовар, мусибатовар; машаққатовар.

НАКБО *а.* نکبا *кит.* боди тунду тезе, ки роҳи вазиши худро иваз ва каҷ карда миёни ду бод мевазад ва он навъҳои гуногун дорад.

НАКИР *а.* نکیر 1. инкоркунанда. 2. *д.* номи яке аз ду фаришта, Мункиру Накир, ки пас аз марг дар гӯр ба сари мурда омада, аз ӯ гуноҳу савоби дар дунё кардаашро бозпурс мекунад.

НАКС I **//НИКС** *а.* نکث шикастани аҳду паймон; барҳам задани муомила ва савдо.

НАКС II *а.* نکس нагунсор шудан, вожгун шудан, чаппа шудан.

НАКӮ نکو хуб, нағз, нек: **кори накӯ, рӯзи накӯ, феъли наку; соле, ки накӯст, аз баҳораш пайдост** (*зарб.*).

НАКӮАНДЕШ نکواندیش *ниг.* **некандеш**.

НАКӮАҲВОЛ نکواحوال *ниг.* **некаҳвол**.

НАКӮАҲВОЛӢ نکواحوالی *ниг.* **некаҳволӣ**.

НАКӮБАХТ نکوبخت *ниг.* **некбахт**.

НАКӮГӮЙ نکوگوی *кит.* хушкалом, хушгуфтор; он ки дар ҳаққи дигарон бадгӯӣ намекунад.

НАКӮЗОТ نکوذات *ниг.* **некзот**.

НАКӮӢ نکوئی некӣ, хубӣ, нағзӣ: **накӯӣ кардан**.

НАКӮКИРДОР نکوکردار *ниг.* **неккирдор.**

НАКӮКОРنکوکار касе, ки некӣ мекунад; шахси дурусткор; *муқоб.* **бадкор.**

НАКӮКОРӢ نکوکاری кори нек кардан, кори хайр кардан, некӣ кардан; *муқоб.* **бадкорӣ.**

НАКӮНОМ نکونام *ниг.* **некном**.

НАКӮНОМӢ نکونامی *ниг.* **некномӣ**.

НАКӮРОЙ نکورای *ниг.* **некрой**.

НАКӮРӮЙ نکوروی *ниг.* **некрӯй**.

НАКӮСИРИШТ نکوسرشت *ниг.* **нексиришт**.

НАКӮСИФАТ نکوصفت *ниг.* **нексифат**.

НЕКӮСИФАТӢ نکوصفتی *ниг.* **нексифатӣ**.

НАКӮТОЛЕЪ نکوطالع *ниг.* **нектолеъ**.

НАКӮФАРҶОМ نکوفرجام *ниг.* **некфарҷом**.

НАКӮХИСЛАТ نکوخصلت *ниг.* **некухислат**.

НАКӮХИСОЛ نکوخصال *ниг.* **некӯхислат**.

НАКӮХОҲ نکوخواه *ниг.* **некхох**.

НАКӮХОҲӢ نکوخواهی хайрхоҳӣ, дӯстӣ, некандешӣ.

НАКӮҲИШ نکوهش сарзаниш, маломат.

НАКӮҲИДАН نکوهیدن таъна кардан, сарзаниш кардан, маломат кардан, мазаммат кардан.

НАКӮҲОЛӢ نکوحالی *ниг.* **некӯҳолӣ.**

НАКҲАТ *а.* نکهت бӯи хуш, хушбӯӣ: **накҳати гул**.

НАКҲАТОВАР نکهت‌آور хушбӯиовар, оварандаи бӯи хуш: **насими накҳатовар**.

НАҚАРОТ *а.* نقرات 1. *ҷ.* **накр**. 2. порчае аз суруд, ки дар байни бандҳо такрор меёбад.

НАҚБ *а.* نقب роҳи аз зери замин кандашуда барои гузаштани одаму воситаҳои нақлиётӣ ва гузаронидани об, тунел; **нақб кандан** (кофтан) роҳи зеризаминӣ сохтан: **нақби Анзоб**.

НАҚБАФКАН نقب‌افکن *кит., ниг.* **нақбзан**.

НАҚБАФКАНӢ نقب‌افکنی *ниг.* **нақбзинӣ**.

НАҚБЗАН نقب‌زن *кит.* **нақбкан**.

НАҚБЗАНӢ نقب‌زنی *ниг.* **нақбканӣ**.

НАҚБӢ نقبی *мансуб ба* **нақб**; зеризаминӣ.

НАҚБКАН نقب‌کن он ки нақб меканад, он ки роҳи зеризаминӣ месозад.

НАҚБКАНӢ نقب‌کنی *исми амал аз* **нақб кандан**; роҳи зеризаминӣ кардан.

НАҚД I *а.* نقد 1. пули мавҷуд, пул; **пули нақд** пули мавҷуд. 2. харидуфурӯш бо супурдани маблағ вақти гирифтани мол, *муқоб.* **насия**; **нақд карда додан** пул тайёр карда додан, на-

қдан супоридан; **накд кардан** (пулро) муҳайё ва омода кардан (пулро); **накд шумурда додан** сари савдо ҳисоб карда додан, ҳангоми харид пардохтани қимати чизе. 3. тайёр, мавҷуда; **шуши накд беҳ аз дунбаи насия** (*зарб.*). 4. бечуну чаро, ҳатман, *гуфт.* ба куллӣ, тамоман. 5. *кит.* сара кардани тиллову танга; ◊ **накди адабӣ** *ниг.* **танқиди адабӣ; ба накди** ҷон дода..., ҷон фидо карда..., ба ивази ҷон.

НАҚД II *а.* نقد (пул ва тилло)-и холис, сара.

НАҚДА *а.* نقده пули мавҷуд, накд.

НАҚДАН *а.* نقداً бо пули мавҷуд, накд.

НАҚДИНА نقدينه 1. пули накд, пули мавҷуд. 2. пул, маблағ.

НАҚДОНАҚД نقدانقد накдан, ба пули накд.

НАҚДӢ نقدى бо пули накд; накдина; **ҷазои накдӣ** ҷазои пулӣ, ҷарима.

НАҚДШИНОС نقدشناس *кит.* **сарроф**.

НАҚЗ *а.* نقض шикастан, вайрон кардан (махсусан аҳду паймонро); накс I: **нақзи аҳд**.

НАҚИБ *а.* نقيب *кҳн.* 1. сардори қабила, раиси қавм. 2. *таър.* мансабе буд, ки ба хоҷагон медоданд.

НАҚИБАТ *а.* نقيبت *кҳн.* хирад, зеҳн.

НАҚИЗ *а.* نقيض *кит.* мухолиф, зид, муқобил.

НАҚИЗА *а.* نقيضه 1. *муаннаси* **нақиз**. 2. мухолифат, зиддият; *адш.* асари адабие, ки дар муқобил ё ҷавоби асаре навишта мешавад. 3. тақлиди ҳаҷвӣ дар саҳна.

НАҚИР *а.* نقير *кит.* 1. чоҳак (чуқурча)-е, ки бар пушти тухми хурмост. 2. *маҷ.* чизи хурд, андак, чизи ҷузъӣ.

НАҚИСАنقيصه *кит.* накс, айб; хӯйи бад.

НАҚҚОРӢ نقارى *кит.* 1. кандакорӣ дар санг ва чуб. 2. навозандагӣ дар доираву табл.

НАҚҚОШ *а.* نقاش 1. накшнигор, нақшунигоркунанда, рассом, мусаввир; **наққош нақши сонӣ беҳтар кашад зи аввал** (*зарб.*). 2. ҳаккок, кандакор; ◊ **наққоши азал** *киноя аз* Худо.

НАҚҚОШӢ نقاشى 1. ҳунар ва амали наққош. 2. нақшнигорӣ, гулкории рӯи чизҳо, расмкашӣ: **санъати наққошӣ**.

НАҚҚОШХОНА نقاشخانه 1. *кит.* коргоҳи рангрезӣ. 2. ҷой ё бинои пурнақшу нигор.

НАҚЛ *а.* نقل 1. аз ҷое ба ҷое бурдан, интиқол додан, гузарондан, кӯчондан; **нақл додан** кашондан; **нақли макон** ҷои худро дигар кардан, кӯчидан. 2. *кҳн.* воситаи аз ҷои ба ҷои кӯчидан; воситаи боркашӣ, нақлиёт. 3. ҳикоя кардан, баён кардан, гуфтан; **нақли хаттӣ** баёни китобатии мундариҷаи қиссаву ҳикоя аз рӯи нақли муаллим; **назар ба нақли**... аз рӯи гуфти...; 4. ҳикоя, қисса, достон, ривоят; **нақл ёфтан** а) бурда шудан, кӯчонда шудан, кашонда шудан; б) гуфта шудан, баён гаштан; **нақл кардан** а) аз ҷое ба ҷое бурдан, аз ҷое ба ҷое кӯчондан; б) ба ҷои дигар рафтан, нақли макон кардан; в) ҳикоя кардан, гуфта додан, баён намудан; г) *киноя аз* мурдан; **аз дори дунё нақл кардан** *киноя аз* аз олам гузаштан, мурдан.

НАҚЛАН *а.* نقلاً ба таври нақл; назар ба нақли…

НАҚЛГӮЙ نقلگوى он ки ҳикоя мекунад ноқил.

НАҚЛИЁТ *а.* نقليات боркашонӣ; воситаҳои бор ва одамкашонӣ; соҳаи иқтисод, ки бо кашондани бору мусофир машғул аст: **нақлиёти автомобилӣ (роҳи оҳан, баҳрӣ, ҳавоӣ), рӯзи коркунони нақлиёти роҳи оҳан**.

НАҚЛИЁТӢ نقلياتى *мансуб ба* **нақлиёт**.

НАҚЛКУНАНДА نقلكننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **нақл кардан**. 2. он ки нақл мекунад, ноқил, гӯянда.

НАҚЛӢ نقلى *мансуб ба* **нақл**; ривоятӣ; **илмҳои ақлӣ ва нақлӣ** илмҳои фалсафӣ ва илмҳои марбут ба ҳадису ривоятҳо.

НАҚО *а.* نقا *кҳн.* тозагӣ, покӣ, покизагӣ, софию беғуборӣ.

НАҚОРА//НАҒОРА *а.* نقاره//نغاره яке аз созҳои зарбии мусиқӣ, ки танаи доирашакли дарунхолӣ дошта, ба як ё ду тарафи рӯяш пӯст кашида мешавад ва бо ду чубак менавозанд; табл, дуҳул: **нақора навохтан (задан)**; ◊ **шикам нақора навохтан** *маҷ.* ниҳоят гурусна будан: **ба нақораи** *касе* **бозӣ кардан(ракс кардан)** бо майлу иродаи касе кор кардан; **баъд аз тӯй нақора** *(мақ)* доир ба кори бемавриде, ки

вақташ гузашта бошад, гуфта мешавад.

НАҚОРАЗАН نقاره‌زن *ниг.* **нақоранавоз**.

НАҚОРАЗАНӢ نقاره‌زنی *исми амал аз* **нақора задан**; табл навохтан.

НАҚОРАНАВОЗ نقاره‌نواز он ки нақора менавозад, мутриби навозандаи нақора, нақорачӣ.

НАҚОРАНАВОЗӢ نقاره‌نوازی *исми амал аз* **нақора навохтан**; ҳунар ва шуғли нақоранавоз.

НАҚОРАХОНА نقاره‌خانه *таър.* ҷои махсус дар сардари (пештоқи) биноҳои калон (арк, қаср) барои нақоранавозӣ.

НАҚОРАЧӢ نقارچی *ниг.* **нақоранавоз**; **усул бо дасти нақорачӣ** (*зарб.*).

НАҚОРАЧӮБ نقاره‌چوب чӯбаки нақоранавозӣ.

НАҚР *а.* نقر *кит.* 1. кӯбидан, кӯфтан. 2. *кҳн.* кандакорӣ дар рӯи санг ва чӯб. 3. бо минқор зада сӯрох кардани мурғ чизеро. 4. *мус.* бо ангушт ё мизроб навохтани сози мусиқӣ (*аз қабили* дойра, таблак). 5. *мус.* зарб, ритм.

НАҚРАСАНГ نقرسنگ *санъ.* санги қиматбаҳое, ки дар он хат ё суратҳо канда шудаанд.

НАҚС *а.* نقص *ниг.* **нуқсон**.

НАҚШ I *а.* نقش 1. пай, из ва асаре, ки аз чизе бар рӯи чизе мемонад: **нақши по.** 2. гулкорӣ, ки ба коғаз, девор ё ба чизи дигаре кашида мешавад; расм ва сурати касе ё чизе; **нақшу нигор** гулкорӣ, расму тасвир, ороиши рӯи чизе; **нақши бар об** *маҷ.*чизи ноустувор, кори бефоида. 3. *нав.* маҷмӯи кору кирдор ва хислатҳои як шахс, ки аз тарафи ҳунарпеша дар саҳнаи театр ё дар филм таҷассум карда мешавад, рол: **нақши** *касеро* **бозидан**. 4. *мус.* суруди тӯйи арӯсист, ки чандкаса мехонанд; **нақши мулло** суруди махсусе, ки дар тӯю ҷашнҳо чанд нафар ҳамовоз шуда месароянд: **нақши мулло хондан**. 5. *маҷ.* мақом, мавқеъ, мартаба; **нақш бастан** а) боқӣ мондан, асар боқӣ мондан (аз чизе), тасвир ёфтан; б) пайдо шудан, намудор гаштан; **нақш ёфтан** кашида шудан, навишта шудан; **нақш кардан** тасвири чизеро кашидан; ◊ **нақши бар об; нақши обу гил** *кит., кин.* дунё, олам; **ҳамчун нақши девор** *кин.* кори беҳуда кардан, бо кори бефоида машғул шудан; **нақш бар санг задан** *кит., кин.* пойдор ва устувор кардан. 6. *маҷ.* толеъ, бахт, сарнавишт.

НАҚША نقشه 1. тасвири мутобиқи қоидаҳои махсуси ҳандаса ба рӯи варақи коғаз кашидаи иморат ва дигар чизҳо; нақш, расм, сурат. 2. тарҳ, лоиҳа. 3. реҷа, барнома, коре, ки иҷрои он дар мӯҳлати муайян ва бо зикри мақсади мазмун ҳаҷм ва тарзи анҷом пешбинӣ шудааст: **нақшаи ҳафтсола, ба нақша гирифтан; нақша кашидан** а) сурат, расм ё тасвири чизеро рӯи коғаз овардан; б) тарҳ ё лоиҳаи чизеро кашидан.

НАҚШАБАРДОР نقشه‌بردار мутахассиси топография, ки сатҳи заминеро чен карда, ба нақша ё харита медарорад.

НАҚШАБАРДОРӢ نقشه‌برداری лоиҳасозӣ, шуғл ба амали нақшабардор; харитакашӣ.

НАҚШАГИРӢ نقشه‌گیری 1. *исми амали* **ба нақша гирифтан**. 2. лоиҳасозӣ; харитасозӣ.

НАҚШАКАШ نقشه‌کش он ки нақша мекашад; расмкаш, сураткаш.

НАҚШАКАШӢ نقشه‌کشی 1. нақша кашидан, тарҳи чизеро тасвир кардан, лоиҳакашӣ. 2. реҷаи иҷрои кореро тартиб додан. 3. фаннест дар мактаб, ки усули нақша кашиданро меомӯзонад.

НАҚШАНДОЗ نقش‌انداز 1. *кит.* суратгир, наққош. 2. он ки дар нусхаҳои қаламии сӯзаниҳо нақшу суратҳои гуногунро мекашад.

НАҚШАНДОЗӢ نقش‌اندازی *кит.* суратгарӣ, суратбардорӣ, наққошӣ.

НАҚШБАНД نقش‌بند 1. *кит.* наққош, рассом, сураткаш. 2. *таър.* лақаби Баҳоуддини Бухороӣ, ки сарвари силсилаи тасаввуфии нақшбандия буд (асри XV); ◊ **нақшабанди аҷал** *киноя аз* Худо.

НАҚШБАНДИЯ نقش‌بندیه *таър.* яке аз ҷараёнҳои тасаввуфӣ, ки дар асри XV пайдо шуда буд.

НАҚШБАНДӢ نقش‌بندی 1. *кит.* наққоши, рассомӣ, сураткашӣ. 2. *таър. мансуб ба* **нақшбандия**.

НАҚШБОЗ نقش‌باز 1. ҳунарпеша, ки дар саҳан нақши қаҳрамонеро бозӣ мекунад. 2. *маҷ.* фиребкор.

НАҚШГӮӢ نقشگوئی *ниг.* **нақшхонӣ**.

НАҚШГӮЙ نقشگوی *ниг.* **нақшхон**.

НАҚШДОР نقشدار нақшнок, нақшин, нақшунигорнок.

НАҚШИН نقشین нақшунигордор, нақшин, нақшдор, тасвирнок: **коса ва табақҳои нақшин**.

НАҚШКАЛОН نقش‌کلان дорои нақшу нигорҳои калон-калон: **ҷомаи нақшкалон**.

НАҚШКАН نقشکن кандакор, ҳаккок (дар чӯб); зарроб (дар филиз).

НАҚШКАНӢ نقش‌کنی ҳаккокӣ, кандакорӣ; зарробӣ.

НАҚШКӮБ نقش‌کوب *кит.* қолаби чӯбӣ ё оҳанӣ, ки дорои нақшу нигорҳои гуногун буда, дар муқовабандӣ (гузаштани пайи рӯи коғаз ё чарм) истифода мегардад.

НАҚШКӮБӢ نقش‌کوبی *кит.* кори нақш гузоштан болои ҷилдҳои коғазӣ ё чармии китобҳо.

НАҚШҚОЛАБ نقشقالب 1. *ниг.* **мӯҳрқолаб**. 2. *нашр,* лавҳаи ҳарфҳои чидашуда.

НАҚШМОҲ нақши аслие, ки дар мавзӯъҳои гуногуни наққошӣ, суратирӣ *ва г.* истифода мешавад.

НАҚШНИГОР نقشنگار наққош, нақшунигоркунанда.

НАҚШНОК نقشناک *ниг.* **нақшдор**.

НАҚШНОМА نقشنامه *кит.* китоби мусаввар, китоби дорои суратҳо зебо ва ранга.

НАҚШОФАРИН نقش‌آفرین 1. наққош, сураткаш, суратгар. 2. он ки дар саҳна нақшеро бо маҳорат иҷро мекунад. 3. *маҷ.* он ки кореро бо ҳунари хуб анҷом медиҳад.

НАҚШОФАРИНӢ نقش‌آفرینی амали нақшофарин.

НАҚШХОН نقش‌خوان он, ки нақш (4) мехонад.

НАҚШХОНӢ نقش‌خوانی сурудани нақш (4), нақш хондан.

НАЛМ نلم *кит.* зебо, хушрӯй.

НАМ I نم 1. тарӣ, рутубат: **нами замин**. 2. рутубатнок, мартуб, андак тар: **хонаи нам**. 3. *маҷ.* оби чашм, ашк; **нам гирифтан** андаке тар шудан, рутубатнок шудан; **нам кардан** тар кардан; **нам кашидан** тар шудан, тариро ба худ гирифтан, рутубатнок гаштан; ◊ **нами ток** шароб.

НАМ II **//** **НАММ** *а.* نم суханчинӣ, хабаркашӣ.

НАМАД نمد фарше, ки аз пашми ҳайвонот (гусфанд, буз, шутур) ба воситаи молиш тайёр карда мешавад; **намади оҳакӣ** намади пастсифати камдошт; **намади қазоқӣ** навъи намади баландсифати пурдошт.

НАМАДГАР نمدگر *ниг.* **намадмол**.

НАМАДЗИН نمدزین намадпорае, ки ба пушти асп андохта зинро ба рӯи он мегузоранд, аспнамад.

НАМАДИН نمدین аз намад тайёркарда: **мӯзаи намадин**.

НАМАДӢ نمدی *ниг.* **намадин: кулоҳи намадӣ**.

НАМАДМОЛ نمدمال он ки касбаш тайёр кардани намад аст, намадсоз.

НАМАДМОЛӢ نمدمالی намад тайёр кардан.

НАМАДПӮШ نمدپوش 1. он ки пӯшоки намадин мепӯшад; пашминапӯш. 2. бо намад пӯшидашуда, бо намад печонидашуда.

НАМАДСОЗ نمدساز *ниг.* **намадмол**.

НАМАК نمک 1. моддаи сафеди булӯрии шӯртамъ, ки аз оби дарёҳо ва ё аз конҳо бароварда мешавад ва ба хӯрок меандозанд: **намаки ошӣ**, **кони намак**, **намак андохтан**; **намак задан // намак кардан** намак пошидан; намак андохттан, **намаки** *чизеро* **дидан (чашидан)** дараҷаи шӯрии хӯрокеро чашида дидан. 2. *маҷ.* латофат, малоҳат, зебу зинат; ◊ **обу намаки даст** ҳунармандӣ дар пухтани таомҳо; **намак хӯрдан** а) гӯшт ва маҳсулоти гӯштиро намак додан барои нигаҳдории дарозмуддат ё хуб намак хурдан; б) аз хони касе нон хӯрдан; беҳуда хобидан, беҳуда дер нигоҳ дошта шудан: **намак ба ҷароҳат (реш, алам) пошидан** азоб бар азоб афзудан; зиёд кардани дарду алам; **намак карда мондан** чизеро истифода накарда гирифта мондан, солҳо нигоҳ доштан чизеро; **намак начашидан** чизе нахӯрдан, гурусна будан; **намак хӯрда намакдон шикастан** ба ивази некӣ бадӣ кардан, поси хотири хубии касеро нигоҳ надошта бадӣ кардан, кӯрнамакӣ кардан; **намак хӯрдан аз хонаи** *ка-*

се а) таоми касеро хӯрдан; б) *киноя аз* некие дидан аз касе; **ҳаққи намак доштан** касеро хӯрондаву тарбия карда ба ивази он аз ӯ ба ҳурмату некие ҳақ доштан, ҳуқуқи миннатгузорӣ доштан; **ҳаққи намакро пос доштан** поси хотири некии касеро нигоҳ доштан, ҳурмати касеро, ки некие карда неъмате додааст, ба ҷо овардан; **намак кӯр кардан** поси хотири некии касеро нигоҳ надоштан.

НАМАКАНДЕШ نمک‌اندیش он ки поси хотири некии касеро нигоҳ медорад.

НАМАКДОН نمک‌دان зарфи намак, зарфи хурде, ки намак андохта ба рӯи дастархон мегузоранд: **намак хӯрда намакдон шикастан**.

НАМАКДОР نمک دار *ниг.* **намакин**.

НАМАКЗАДА نمک‌زده 1. намакдор, бонамак; шӯр; **пӯсти намакзада** пусти намакпошида. 2. *маҷ.* носипос, кӯрнамак.

НАМАКЗОР نمکزار 1. шӯразор; шӯразамин. 2. кони намак.

НАМАКИН نمکین 1. намакдор, бонамак, шӯр. 2. *маҷ.* латиф, малеҳ, зебо, хуш.

НАМАКНОШИНОС نمک‌ناشناس *маҷ.* носипос, кӯрнамак.

НАМАКОБ نمک‌آب намак андохташуда, оби шӯр; **болои сӯхта намакоб** дар вақти ба алам ё азоби касе афзуда шудани алам ё азоби дигар гуфта мешавад.

НАМАКПОШӢ نمک‌پاشی намак пошидан; **ба реш(ҷароҳат) намакпошӣ кардан** аламу азоби касеро боз ҳам афзудан.

НАМАКСАНГ نمک‌سنگ намаке, ки дар шакли ҷинси кӯҳӣ аз кон канда бароварда мешавад.

НАМАКСО نمک‌سا 1. шӯр, намакин. 2. *маҷ.* ғамгиншуда, аламзада, озурда.

НАМАКСОРنمک‌سار маъдани намак, замини шӯр, ки дар он намак фаровон аст.

НАМАКСУД نمک‌سود хӯроквории, ки ба он намак зада хушконидаанд, монанди гӯшт, моҳӣ *ва г.*

НАМАКФУРӮШ نمک‌فروش фурӯшандаи намак.

НАМАКФУРӮШӢ نمک‌فروشی намак фурӯхтан; фурӯши намак: **дукони намакфурӯшӣ**.

НАМАКХОР نمک‌خوار намакхӯрда, он ки нону намаки касеро хӯрда ё аз касе некӣ дида, тобеъ ва сипосгузори он шудааст.

НАМАКХОРАنمک‌خواره *ниг.* **намакхор**.

НАМАКХӮР نمک‌خور *ниг.* **намакхор**.

НАМАКХӮРДА نمک‌خورده *ниг.* **намакхор**.

НАМАКЧАШ نمک‌چش 1. чашандаи намаки ғизо. 2. миқдори каме аз ҳар чиз.

НАМАКЧАШАК نمک‌چشک аввалин бор чашидани мазаи чизе.

НАМАКШИНОС نمک‌شناس 1. сипосгузор, ҳақшинос. 2. содиқ, вафодор.

НАМАКШӮӢ نمک‌شوئی 1. *хим.* тоза кардани намак аз сангу гил. 2. *ниг.* **шӯршӯӣ**.

НАМАТ *а.* نمط тарз, тариқа, равиш, усул.

НАМГИРИФТАنم‌گرفته намиро ба худ кашида; намдор.

НАМДОР نم‌دار намнок, рутубатнок, мартуб: **реги намдор**.

НАМЗАМИН نم‌زمین замини нам, замини намдор.

НАМИБАРДОР نمی‌بردار (ба намӣ) ба об тобовар: рутубатро нопазир: **масолеҳи намибардор**.

НАМИГАРӢ نمیگری намӣ, намнокӣ; бориш, боронгарӣ.

НАМИДАН نمیدن *кит.* майл кардан; таваҷҷӯҳ намудан.

НАМИМ *а.* نمیم *кит.* суханчин, ғайбаткунанда, бӯҳтонгӯй.

НАМИНИГОҲДОРӢ نمی‌نگاه‌داری нигоҳ доштани нами замин: **тадбирҳои наминигоҳдорӣ оид ба замини кишт**.

НАМИНОГУЗАР نمی‌ناگذر намию рутубатро нагузаронда.

НАМИРАНДАنمیرنده ҷовид, ҳамешазинда, адабзинда.

НАМИСАНҶ نمی‌سنج асбоб барои муайян кардани намӣ ва рутубати ҳаво ё ягон масолеҳ, рутубатсанҷ..

НАМӢ نمی тарӣ, рутубат, мартубӣ, намнокӣ:

намии хок, намии хаво.

НАМКАШ نمکش чизе, ки намро ба худ мекашад; ◊ **девори намкаш** *киноя аз* шахсе, ки ҳар гапро ба худ мегирад; шахсе, ки ҳар гапро киноя ба худ дониста меранҷад.

НАММОМ *а.* نمام *кит.* суханчин, хабаркаш.

НАМНАГУЗАРОН\\НАМНОГУЗАРОН نمنگذران//نمناگذران чизе ки намиро намегузаронад, ба нам тобовар, тарнашаванда: **матои намногузарон**.

НАМНОК نمناک намдор, рутубатнок; тарӣ: **ҳавои намнок**.

намо نما 1. *асоси замони ҳозира аз* **намудан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* намоянда, нишондиҳанда ва ба назар намоянда, намуд, қисми зоҳирии чизе: **раҳнамо**, **хушнамо**, **баднамо**.

НАМО نما нумув, рӯиш, афзоиш; *ниг.* **нашъунамо**.

НАМОБАНДӢ نمابندی ороиши намуди зоҳирӣ, зоҳирсозӣ, зебу зинат ва ороиш додани қисми берунии биноҳо *ва г.*

НАМОД نماد 1. *нав.* рамз, символ. 2. нишонаи навишторӣ ё чопӣ барои баёни мақсади кас аз қабили аломатҳои риёзӣ, мусиқӣ. 3. *риёз.* шакл ё ҳарфи хосе барои ифодаи як мафҳуми риёзӣ.

НАМОДГАРО نمادگرا он ки ба нишонаҳо ва рамзҳо эътиқодманд аст, шаклпараст, символист.

НАМОДГАРОӢ نمادگرائی ҷараёне, ки ба намуди зоҳирӣ аҳамият намедиҳад, шаклпарастӣ, зоҳирпарастӣ, символизм.

НАМОДӢ نمادی *ниг.* **намодин**.

НАМОДИН نمادین *марбут ба* **намод**; он чи ба унвони намод истифода мешавад.

НАМОЁН نمایان 1. пайдо, ошкор, падидор, аён, ҳувайдо. 2. назаррас, муҳим: **мақоми(ҷои) намоёнро ишғол кардан.** 3. машҳур, маъруф; **ба назар намоён** ҷолиби диққат, муҳим, аҳамиятнок; **намоён гаштан (гардидан)** зоҳир шудан, намудор шудан; **намоён кардан** нишон додан, намудан, намудор сохтан; **намоён шудан** намудор гаштан, дида шудан, зоҳир гаштан; ◊ **миси кор намоён шудан** фош шудани сохтакорӣ, ошкор шудани қаллобӣ.

НАМОЁНӢ نمایانی 1. намудор будан, зоҳир ва ошкор будан. 2. машҳурӣ, шӯҳратнокӣ.

НАМОЗ نماز 1. *кҳн.* сар хам кардан барои таъзим; саҷда. 2. *д.* дуову ибодати, дар шабонарӯз панҷ бор адошаванда, ки яке аз фарзҳои мусулмонӣ аст: **намоз гузордан, намоз хондан; намози аср** а) намозе, ки то як соат пеш аз фурӯ рафтани офтоб хонда мешавад; б) *кин.* бегоҳӣ, бегоҳ; **намози бомдод** намозе, ки субҳ пеш аз баромадани офтоб хонда мешавад**; намози пешин** намозе, ки нисфирӯзӣ хонда мешавад; **намози таровеҳ** намози махсусе, ки дар шабҳои рамазон мехонанд; **намози хуфтан** намози панҷум, ки шабона пеш аз хоб хонда мешавад; **намози шом** намозе, ки баъд аз фурӯ рафтани офтоб хонда мешавад; **намози ҷумъа** намозе, ки ҳафтае як бор рӯзи ҷумъа (бо ҷамоат) хонда мешавад, намози одина.

НАМОЗГОҲ نمازگاه ҷои намозхонии ҷамоатӣ дар рӯзҳои иди қурбону рамазон, ки барои ғунҷонидани издиҳоми зиёд одатан дар шакли масҷид дар беруни шаҳр месохтанд.

НАМОЗГУЗОР نمازگزار *ниг.* **намозхон**.

НАМОЗГУЗОРӢ نمازگزاری *ниг.* **намозхонӣ**.

НАМОЗИШОМКУШО نمازشام‌کشا **гули намозишомкушо** *бот.* як навъ гул, ки вақти намози шом, яъне баъди нишастани офтоб мешукуфад, намозишомгул.

НАМОЗӢ نمازی пок, ноолуда, тоза.

НАМОЗХОН نمازخوان 1. он ки намоз мехонад, намозгузор. 2. *маҷ.* диндор, порсо.

НАМОЗХОНӢ نمازخوانی *исми амал аз* **намоз хондан**; намозгузорӣ.

НАМОИШ نمایش 1. намудан, нишон додани чизе ба тарзи тантананок. 2. ба маърази тамошо гузоштан; (ба тамошобин) нишон додани филм, пиеса *ва г.*: **намоиши асарҳои рассомон**, **намоиши кинофилмҳои таълимӣ**. 3. *с.* баромадан, ба майдону хиёбон ва роҳпаймоии оммавӣ барои нишон додани ягонагии сиёсӣ, эътироз, изҳори шодмонӣ *ва г.,* гирдиҳамоӣ, тазоҳурот; **намоиш додан** а) нишон додан, бо мақсади ҳунарнамоӣ чизеро манзури назар

кардан; б) ба маъразИ тамошо гузоштан.

НАМОИШГАР نمایشگر 1. он ки (чизеро) намоиш медиҳад. 2. он ки дар намоиш (2) иштирок мекунад, иштироккунандаи гирдиҳамоӣ.

НАМОИШГАҲ نمایشگه *ниг.* **намоишгоҳ**.

НАМОИШГОҲ نمایشگاه ҷои намоиш додани чизе: **намоишгоҳи асарҳои рассомон, намоишгоҳи комёбиҳои кишоварзӣ, намоишгоҳи молҳои саноатӣ**.

НАМОИШДИҲАНДА نمایش‌دهنده *ниг.* **намоишгар**.

НАМОИШДИҲӢ نمایش‌دهی *исми амал аз* **намоиш додан**; нишондиҳӣ: **намоишдиҳии кино.**

НАМОИШӢ نمایشی *мансуб ба* **намоиш**; марбут ба саҳнагузорӣ.

НАМОИШКОРӢ نمایش‌کاری барои намуд (намоиш), зоҳирнамоӣ; худнамоӣ.

НАМОИШКОРОНА نمایش‌کارانه 1. ошкоро, рӯирост, дар пеши назари умум. 2. ба тарзи норозигии рӯирост.

НАМОИШНОМА نمایش‌نامه асари барои намоиши саҳна навишташуда, пиеса.

НАМОК نماک *кит.* 1. равнақ, ривоҷ. 2. ҳусн, зебоӣ.

НАМОСОЗ نماساز *сохт.* он ки ба сохтмони бахшҳои берунии бино машғул аст, созандаи намои аслии бино ё иншоот.

НАМОСОЗӢ نماسازی *сохт.* ороиш ва зебо гардонидани намуди берунии сохтмони бино ё иморат.

НАМОЯНДА نماینده [*сифати феълии замони ҳозира аз* **намудан**] 1. он ки аз тарафи касе, созмоне *ва г.* барои бурдани гуфтушунид ё иҷрои коре таъйин шудааст; шахси ваколатдор, вакил: **намояндаи давлат, намояндаи тиҷоратӣ.** 2. шахси интихобнамудаи аҳолӣ дар парламент – Маҷлиси Олӣ, депутат. 3. он ки дар шахси худ хислат ва хусусияти ягон халқ, табақаи ҷамъият, гурӯҳи муайяни одамон, касбу кор, машғулият *ва г.* зоҳир менамояд: **намояндаи аҳли меҳнат; намояндаи адабиёт, намояндаи санъат, намояндаи лаҳҷа.**

НАМОЯНДАГӢ نمایندگی 1. намоянда будан, ваколат. 2. ваколатхона; **намояндагии тиҷоратӣ дар назди сафорати Тоҷикистон**.

НАМРЕЗА نم‌ریزه майдаборон, резаборон, борони хеле майда.

НАМУД نمود 1. шакл, сурат, ба назарнамоӣ. 2. қиёфа, симо, афту андом; **намуди зоҳирӣ (берунӣ)** манзараи ба назар намоён; **ба (дар) намуд** зоҳиран, аз зоҳир, ба назар; **барои намуд** а) барои намуна, барои намоиш; б) барои зебии зоҳирӣ, барои зебо будан.

НАМУДАН نمودن 1. намоён кардан, нишон додан, ба назар намоён кардан. 2. ба назар намоён шудан; ба назар тофтан, намоён шудан, зоҳир гаштан, дида шудан: **...тахминан сисола менамуд; ба назар намудан** ба назар тофтан. 3. *ҳамчун феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ ба ҷои* «кардан» *меояд:* **афзун намудан, мафтун намудан, сар намудан, табассум намудан; такрор намудан, сайр намудан**.

НАМУДОР نمودار 1. намоён, падидор, зоҳир: **намудор будан; намудор гардидан (гаштан, шудан)** дида шудан, намоён гаштан, намудан; пайдо (зоҳир) шудан. 2. ҷадвал, нақша.

НАМУН نمون *кит.* нишондиҳанда; аломат, нишона.

НАМУНА I نمونه 1. миқдори каме аз чизи бисёр, ки барои нишон додани сифати он гирифта шудааст: **мушт намунаи хирвор аст** (*зарб.*). 2. мисл, монанд. 3. мисоли ибрат, шоистаи пайравӣ; **намуна гаштан(шудан**) мисоли ибрат шудан.

НАМУНА II نمونه зишт; беҳуда, бефоида; аз кор афтода, бекор карда.

НАМУНАВӢ نمونه шоёни ибрат, ибратшаванда, сазовори пайравӣ: **кори намунавӣ, мактаби намунавӣ**.

НАМУНАВОР نمونه‌وار *ниг.* **намунавӣ**.

НАМЧ نمچ *кит.* нам, тарӣ, тарии андак.

НАМЧИН نم‌چین василае, ки ба воситаи он нам бартараф карда мешавад, намгир.

НАНГ ننگ 1. шарм, айб, ор. 2. шараф, номус, орият. 3. боиси шармандагӣ, расвоӣ.

НАНГИН ننگین шармовар, зишт, боиси бадномӣ.

НАНГИНРӮЙ ننگین‌روی бошарм; бономус, шармин.

мин.

НАНГОВАР ننگ‌آور шармовар, боиси бадномӣ.

НАОМА *а.* نعامه *кит.* шутурмурғ.

НАППА-НАВ نپه‌نو *гуфт.* тамоман нав, ниҳоят нав.

НАР نر музаккар, ҷинси мардина; *муқоб.* **мода** (*асосан нисбат ба ҳайвонот*).

НАРАНГУШТ نرانگشت ангушти калони даст ё пой, сарангушт.

НАРБУЗ نربز бузи нар, такка.

НАРГАСӢ نرگسی сабзии тор-тор реза карда, ки ба зирбаки палав меандозанд: **наргасӣ кардан**.

НАРГАТ نرگت реза кардан, пора кардан.

НАРГИС نرگس 1. номи гиёҳи пиёзбехи хурду нозуки баҳорӣ, ки гули хушбӯи сафед ё зарди ба чашми нимпӯш монанд дорад. 2. *маҷ.* чашм; **наргиси маст (махмур, шаҳло, ҷоду)** *киноя аз* чашми хумори маҳбуба.

НАРГИСА نرگسه 1. *ниг.* **наргис**. 2. гули сунъӣ, ки аз оҷ ё устухони дигар тарошида ба шифти хона барои зинат ҷо медиҳанд.

НАРГИСӢ نرگسی 1. *мансуб ба* **наргис**. 2. наргисмонанд, наргисранг. 3. номи хӯроке, ки тухми мурғро ҷӯшонда ва аз пӯчоқ тоза карда, дар гӯшти кӯфта печонида мепазанд ва баъд ду пора мекунанд, ки зардию сафедии тухм ба наргис монандӣ пайдо менамояд.

НАРГОВ نرگاو гови нар, барзагов; ҷувона.

НАРҒӮЛ نرغول *гуфт.* одами қавиҷуссаи дағал.

НАРД نرد 1. танаи дарахт; навдаи расида, сахт ва устуворшудаи дарахт. 2. бозии шатранҷмонанде, ки бо сӣ мӯҳраи сиёҳу сафед ва ду тос бозӣ карда мешавад.

НАРДА نرده панҷараи оҳанин ё чӯбин, ки гирди боғча ё хона кашида мешавад, қаторак.

НАРДБОЗ نردباز он ки нард бозӣ мекунад.

НАРДБОЗӢ نردبازی нард бозӣ кардан.

НАРДБОН نردبان зинапояе, ки аз ҷое ба ҷое бурдан ва гузоштан мумкин аст.

НАРДСУНБУЛ نردسنبل *бот.* растании бисёрсола, ки аз решаҳои он дору тайёр мекунанд.

НАРДТАХТА نردتخته тахтаи нардбозӣ.

НАРЁН نریان аспи нар; нарина; *муқоб.* **модина**.

НАРИМОН نریمان 1. *кит.* паҳлавон, диловар. 2. яке аз қаҳрамонони ҳамосии қадимии халқҳои эронинажод аст, ки дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ падари Сом – бобои Рустам ба қалам дода шудааст.

НАРИНА نرینه ҷинси нар, мансуб ба нар (чи одам бошад ва чи ҳайвон).

НАРКОЗ *ю.* نرکاز *тиб.* ба таври сунъӣ беҳиссу карахт кардани узве ё умуман беҳуш кардани бемор дар вақти амалиёти ҷарроҳӣ.

НАРМ نرم 1. мулоим; *муқоб.* **сахт** ва **дурушт**; маҳин: **хоки нарм, реги нарм; вагони нарм** вагони ҷои хобаш роҳатбахш. 2. оҳиста, ором; бо мулоимат, навозишкорона: **муомилаи нарм, сухани нарм, нарм ҷавоб додан; шамоли нарм** боди форам; **нарм-нармак** оҳиста-оҳиста, паст-паст; бо мулоимат; **нарм гаштан(шудан)** а) мулоим шудан; б) аз хашм фаромадан, ба ифоқа омадан; **нарм кардан** а) мулоим гардонидан (*мас., хокро*); б) *маҷ.* ба роҳ андохтан, гапдаро кардан; ба ҳолати эътидол овардан (*мас., одами гарданшах ва сахтмуомиларо*); **нарм фуромадан** мулоимак нишастан,оромона фуруд омадан; ◊ **дили нарм** дили раҳмнок, дили меҳрубон.

НАРМА I نرمه параи гӯш, ки ба он гӯшвора меовезанд: **нармаи гӯш.**

НАРМА II نرمه сабӯси биринҷ, ки вақти кӯфтан аз шолӣ мебарояд.

НАРМАК نرمک 1. *шакли тасғири* **нарм**; мулоимак. 2. оҳиста, бо мулоимат, бо оҳистагӣ; **нармак-нармак** а)мулоим-мулоим; б) оҳиста-оҳиста: **нармак-нармак пой ниҳодан.**

НАРМБАДАН(ҲО) نرم‌بدن(ها) *зоол.* як навъ ҷонварони бемуҳра, моллюскҳо.

НАРМГАРДАН نرم‌گردن *киноя аз* мутеъ ва фармонбардор.

НАРМГУФТОР نرم‌گفتار мулоимсухан; хушгап.

НАРМГУФТОРӢ نرم‌گفتاری мулоимгапӣ; хушгапӣ.

НАРМГӮЙ نرم‌گوی *ниг.* **нармгуфтор**.

НАРМДИЛ نرم‌دل одами мулоимтабиат; беозор,

ҳалим, раҳмдил.

НАРМДИЛӢ نرم‌دلی мулоимтабиатӣ; ҳалимӣ; раҳмдилӣ.

НАРМДИЛОНА نرم‌دلانه ҳалимона, бо мулоимат; раҳмдилона.

НАРМЗАБОН نرم‌زبان *ниг.* **нармгуфтор.**

НАРМИДАН نرمیدن 1. нарм шудан, мулоим гаштан. 2. *маҷ.* ҳалим шудан; аз ҷаҳл фуромадан.

НАРМИН نرمین нарм, мулоим: **нармин кардан**.

НАРМӢ نرمی 1. мулоимӣ; *муқоб.* **сахтӣ**: **нармии хоки замин**. 2. ҷои нармии гӯш, нарма. 3. мулоимат, нармгуфторӣ, ҳалимӣ; **бо нармӣ** бо мулоимат, ҳалимона.

НАРМКУНАК نرم‌کنک олати кишоварзон барои канда мулоим кардани замини бехи дарахтон *ва г.*

НАРМЛАГОМ نرم‌لگام *кит.* 1. аспи хушҷилав, ки мувофиқи хоҳиши савор ба ҳар тараф ба осонӣ мегардад. 2. *маҷ.* мутеъ, фармонбардор.

НАРММУОМИЛА نرم‌معامله мулоимгуфтор, мулоимсухан, ҳалим.

НАРМНИГОҲ نرم‌نگاه он ки нигоҳи ҳалимона ва навозишкорона дорад.

НАРМОДА نرماده *гуфт.* наримода, хунсо.

НАРМОҲАН نرم‌آهن *киноя аз* одами суст, заиф, забун а нотавон.

НАРМОҲАНӢ نرم‌آهنی *киноя аз* сустӣ, заифӣ, забунӣ ва нотавонӣ.

НАРМПОЙ نرم‌پای *кит.* номи як халқи афсонавӣ, ки гӯё дар Мозандарон мезистаанд, рӯдапой.

НАРМРАВ نرم‌رو аспи рому ором, аспи хушраву хушхиром.

НАРМСУХАН نرم‌سخن *ниг.* **нармгуфтор**.

НАРМТАБИАТ نرم‌طبیعت нармдил, ҳалим; некмуомила, хушмуомила,

НАРМТАН نرم‌تن дорои тани мулоим ва фарбеҳ, мулоимбадан.

НАРМХОК نرم‌خاک дорои хоки мулоим: **дашти паҳновари нармхок**.

НАРМХӮ(Й) (نرم‌خو(ی *ниг.* **нармтабиат**.

НАРМШАМШЕР نرم‌شمشیر *киноя аз* инсони нотавон, заиф ва забун.

НАРМШОНА نرم‌شانه *киноя аз* касе, ки ҳар чиз гӯянд, қабул мекунад; заиф; сустмизоҷ.

НАРПАЙ نرپی *биол.* рагу найи ғафси мушакҳо.

НАРПАРДА نرپرده *мус.* тор, ғафси созҳои мусиқӣ.

НАРРА//НАРА نره 1. олати таносули ҷинси нар (- и инсон ё чорпо). 2. *кит.* зишт, бадафт. 3. *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб* ба маънии қавӣ, тануманд: **наррашер, наррахар.** 4. *кит.* мавҷи об, кӯҳаи об.

НАРРАК نرک навдаҳои ҳосилнадиҳандаи дарахтони мевадор.

НАРРАКӢ نرکی бехмеваи дар соқааш чӯб барин чизи хӯрдашаванда дошта: **сабзии нарракӣ**.

НАРРАШЕР نره‌شیر шери нари зӯр; ◊ **худро наррашер гирифтан** мисли шери нар нотарс нишон додан.

НАРРОД *а.* نراد нардбоз, касе, ки бозии нардро нағз медонад.

НАРСАГ نرسگ саги нар; *муқоб.* **модасаг.**

НАРХ نرخ 1. арзиш, баҳо, қимати чизе: **нархи озод, нархи фурӯш, нархи харид, нархи чакана, нархи шартномавӣ, нархи яклухт.** 2. *иқт.* ифодаи пулии арзиши мол; **нархи бозор** нархи харидуфурӯши чизҳо дар бозор; **нархи давлатӣ** нархи аз тарафи давлат муайяншуда; **нархи гарон** баҳои баланд, қимати баланд; **нарху наво** пасту баландии нархҳо, арзониву гаронии хариду-фурӯши чизҳо; **бо нархи тамом** бо баҳои баланд; **нарх кардан** баҳо мондан, қиматашро муайян кардан, нарх мондан ба чизе.

НАРХАР نرخر 1. хари тануманди нар; *муқоб.* **мочахар.** 2. *маҷ.* одами дағали бефаросат.

НАРХГУЗОР نرخ‌گذار он ки ба молҳо нарх мегузорад, муайянкунандаи, нарх; қиматгузор: **комиссияи нархгузор**.

НАРХГУЗОРАНДА نرخ‌گذارنده *ниг.* **нархгузор**.

НАРХГУЗОРӢ نرخ‌گذاری нарх гузоштан ба молҳо,таъйин карданибаҳои чизҳои фурӯшӣ.

НАРХМОНӢ نرخ‌مانی *ниг.* **нархгузорӣ**.

НАРХНОМАنرخنامه хуҷҷати нархи мол ва чизҳои дигар; рӯихати нархи молҳо, таърифа.

НАРХУК نرخوک хуки нар, гуроз.

НАРШУТУРنرشتر шутури нар.

НАСАБ *а.* نسب 1. насл, нажод. 2. мансубият ба хонадон, сулола, силсила (-и авлод); **аслу насаб, насабу насл; дар насаб** нисбат ба наслу хонадон, аз ҷиҳати насаб.

НАСАБНОМА نسب‌نامه навиштае, ки дар он аслу насаб ва аҷдоди касе зикр ёфтааст, шаҷара.

НАСАБТАРОШӢنسب‌تراشی насаби худро бартар ҳисоб карда бо он фахр доштан, ки аз сифатҳои манфист.

НАСАБШИНОС نسب‌شناس мутахассиси соҳаи омӯзиши насаб, ва шаҷара.

НАСАБШИНОСӢ نسب‌شناسی соҳаи ба омӯзиши насаб ва шаҷара ихтисосёфтаи илми таърих.

НАСАҚ *а.* نسق 1. тарз, равиш; тартиб. 2. ҳолат, аҳвол, тартиб. 3. *гуфт.* рафтор, атвор.

НАСАР نسر *кит.* 1. соя, соягоҳ; соядор. 2. хонае, ки дар сояи кӯҳ аз ҷӯбу хошок месозанд.

НАСБ *а.* نصب 1. ба коре таъйин кардан, ба коре гумоштан; **азлу насб** аз кор бекор кардан ва ба кор гумоштан. 2. нишондан, маҳкам кардани чизе дар ҷое, устувор кардан (*мас. байрақро*); **насб кардан** а) ба коре таъйин кардан; б) ба ҷое устувор намудан, шинондан.

НАСЕҲ *а.* نصیح панддиҳанда, насиҳатгар.

НАСИБ I *а.* نصیب 1. он чи гӯё аз азал ба инсон муқаррар шудааст; қисмат, сарнавишт, **нону насиб, тақдиру насиб**. 2. баҳра, ҳисса; он чи дастрас ва муяссар гардидааст; **насиб бошад (кунад)** қисмат бошад..., муяссар шавад...; агар даст диҳад...; **насиб гаштан (шудан)** даст додан, муяссар гардидан, дастрас шудан; **насиб кардан** муяссар шудан.

НАСИБ II *а.* نسیب 1. *кит.* соҳиби насаб (-и олӣ); олинажод. 2. *адш.* қисми аввали қасида, ки пеш аз мадҳ меояд ва мазмуни ишқӣ дорад.

НАСИБА *а.* نصیبه *ниг.* **насиб** I.

НАСИБАДОР نصیبه‌دار *ниг.* **насибахӯр**.

НАСИБАХӮР نصیبه‌خور он ки хӯрдану баҳра бурдан аз чизе дар тақдираш будааст, насибадор.

НАСИМ *а.*نسیم боди форами саҳаргоҳ, боди нарм: **насими пагоҳӣ (саҳарӣ, субҳ), насими сабо**.

НАСИР *а.* نصیر ёридиҳанда, мададгор, кӯмаккунанда.

НАСИҲАТ *а.* نصیحت панд, андарз; маслиҳати хайрхоҳона (*аз нуқтаи назари гӯянда*); **насиҳат додан (кардан)** панд додан, ба хайри касе суханони пандомез гуфтан.

НАСИҲАТГАР نصیحتگر насиҳатгӯй, панддиҳанда, носеҳ.

НАСИҲАТГАРӢ نصیحتگری панддиҳӣ, носеҳӣ.

НАСИҲАТГӮӢ نصیحت‌گوئی *ниг.* **насиҳатгарӣ**.

НАСИҲАТГӮЙ نصیحت‌گوی *ниг.* **насиҳатгар**.

НАСИҲАТДИҲӢ نصیحت‌دهی *ниг.* **насиҳатгарӣ**.

НАСИҲАТНОПАЗИРنصیحت‌ناپذیر он ки панд намегирад; саркаш; якрав.

НАСИҲАТОМЕЗ نصیحت‌آمیز бо оҳанги насиҳат, ба тарзи панду андарз: **насиҳатомез сухан кардан**.

НАСИҲАТОМЕЗОНАنصیحت‌آمیزانه *ниг.* **насиҳатомез**.

НАСИҲАТШУНАВ نصیحت‌شنو он ки панду насиҳатро гӯш мекунад; мувофиқи панду андарзҳо кор мекунад.

НАСИЯ//НАСЯ *а.* نسیه 1. хариду фурӯши мол, ки пули он нақдан дода нашуда пас аз чанде пардохта мешавад; *муқоб.* **нақд** (2); **насия додан (молеро), насия фурӯхтан, ба насия гирифтан, ба насия харидан.** 2. *маҷ.* алхол амалинашаванда; ◊ **саломро насия гузоштан** салом надодан; **хайрухушро насия карда рафтан** хайру хуш накарда рафтан.

НАСИЯФУРӮШӢ نسیه‌فروشی *исми амал аз* **насия фӯрухтан**; молеро ба ваъдаи дар оянда додани пули он фурӯхтан; фурӯши насияи амвол (*дар магоза*).

НАСИЯЧИН نسیه‌چین *кҳн.* гумоштаи савдогар, ки аз одамони ба насия молхарида қарзашонро рӯёнда мегирифт.

НАСИЯЧИНӢ نسیه‌چینی *кҳн.* рӯёндани пули чизҳои ба насия фурӯхташуда.

НАСК I نسک навъи ғалла аз ҷинси лӯбиё, адас, марҷумак.

НАСК II نسک навъе аз гиёҳи ёбоии хордор, ки онро хорхасак низ мегӯянд.

НАСК III نسک *ниг.* **нуск**.

НАСҚ *а.* نسق муназзам кардан, ба тартиб даровардан.

НАСЛ *а.* نسل 1. зуррият (зурриёт), авлод; насаб; **насли башар** авлоди одамизод. 2. *биол.* гурӯҳи афроде, ки бо гузаштагони худ қаробати якхела доранд. 3. *нав.* давраи зиндагонӣ ва фаъолияти гурӯҳи одамони синнашон наздик ба ҳам: **насли нави олимон, насли ҷавони ҳозира; аз насл ба насл** а) аз падарон ба фарзандон; аз як пушт ба пушти дигар (идома ёфтани коре); б) аз ҳамсинҳои ҳозира ба ҳамсинҳои оянда; **насл гирифтан**…. **насл гирифтан** насл рӯёнидан; зот парвариш кардан.

НАСЛАН *а.* نسلاً аз ҷиҳати нисбати насл; аз руӣ насаб,

НАСЛГИРӢ نسلگیری *исми амал аз* **насл гирифтан: наслгирӣ аз гӯсфандон**.

НАСЛДЕҲ نسلده зоянда, самардиҳанда.

НАСЛДИҲӢ نسلدهی қобилияти насл оварда тавонистани ҳайвонҳо, ки дар ҷараёни таҳаввулоти онҳо шакл гирифтааст.

НАСЛӢ نسلی 1. *мансуб ба* **насл**; нажодӣ. 2. зотӣ.

НАСНОС//НИСНОС نسناس 1. *х.* махлуқи афсонавӣ ба сурати нисфи одам, ки гӯё як пою як дасту як чашм дошта, бо ҷастухез роҳ мерафтааст. 2. одами девсират, девмардум, бадҳайбат.

НАСОЕҲ *а.* نصایح *ҷ.* **насиҳат**.

НАСОРО نصاری *ҷ.* **насронӣ**.

НАСОС *р.* نساس *тех.* олат барои кашида баровардан ва ба ҷое фиристодани об, чизҳои моеъ, газ, ҳаво ва инчунин барои дам кардани баъзе асбобҳо, тулумба; **насоси об** насоси обкашӣ.

НАСР I *а.* نثر 1. *кит.* пошидан, рехтан. 2. *адш.* каломи бевазну қофия, сухани ғайри манзум; **насри бадеӣ** асарҳои бо сухани ғайриманзум навишташудаи адабӣ. 3. *мус.* номи шӯъбаи таронавии «Шашмақом».

НАСР II نسر *кит.* каргас; уқоб; ◊ **Насри тоир** номи ситораи дигари бурҷи Уқоб.

НАСР III *а.* نصر 1. ёрӣ, мадад. 2. ғалаба, зафар, нусрат.

НАСРИН نسرین *бот.* як навъ гули сафеди хушбӯи хурд, гули мушкин.

НАСРӢ نثری *мансуб ба* **наср;** бо наср навишташуда: **асари насрӣ, порчаи насрӣ**.

НАСРНАВИС نثرنویس адибе, ки бо наср (I, 2) асар менависад, носир.

НАСРНАВИСӢ نثرنویسی бо наср асар навиштан.

НАСРОНИЯТ نصرانیت *д.* насронигӣ, дини насронӣ.

НАСРОНӢ نصرانی *д.* пайрави дини Исо, пайрави дини христианӣ, масеҳӣ.

НАССОХ *а.* نساخ *кит.* нусхагиранда, нусхабардор.

НАССОҶ *а.* نساج *кит.* бофанда.

НАССОҶӢ نساجی *кит.* касб ва кори нассоҷ; бофандагӣ.

НАСТАРАН نسترن *бот.* гулест хурди сафеду сурхи хушбӯи зебо, ки дар шохаҳо ғуҷумғуҷум кушода мешавад; раъно, насрин.

НАСТАЪЛИҚ *а.* نستعلق номи яке аз навъҳои хати арабии тоҷикӣ, ки аз хати насх ва хати таълиқ ба ҳам омадааст.

НАСТӮҲ نستوه 1. ҷангҷӯ, шуҷоъ, нотарс. 2. зишт, дағал, бадфеъл.

НАСӮҲ *а.* نصوح *кит.* носеҳ, насиҳаткунанда; **тавбаи насӯҳ** *маҷ.* тавбаи қатъӣ ва ҳақиқӣ, тавбаи ношикастанӣ.

НАСХ *а.* نسخ 1. *кит.* бекор кардан чизеро бо чизе, ки беҳтар аз он бошад; ботилкунӣ, бекор намудан, лағв кардан. 2. номи яке аз шаш навъи хати арабии тоҷикист, ки онро хатти қуръонӣ низ мегӯянд.

НАСҶ *а.* نسج бофтан; танидан.

НАТ نت ҳалқае, ки дар бинӣ меовезанд.

НАТАҚ *а.* نطق *гуфт.* овоз, садо; **натақ набаровардан** садо набаровардан, ҳарф назадан.

НАТИҶА *а.* نتیجه 1. чизе, ки аз чизе пайдо мешавад; оқибати ягон кор, хулоса. 2. маҳсул,

вад; оқибати ягон кор, хулоса. 2. маҳсул, самара; **дар натиҷа**... дар охири кор, оқибат; **дар натиҷаи**... дар оқибати..., аз сабаби..., аз боиси..., **натиҷа баромадан** самара ба даст даровардан; **натиҷа баровардан** хулоса баровардан; **натиҷаи хуб додан** ҳосил (и нағз) додан, самараи нағз бахшидан, (нек) анҷом ёфтан.

НАТИҶАБАХШ نتجه‌بخش 1. самарабахш, фоидабахш. 2. неканҷом, некфарҷом.

НАТИҶАГИРӢ نتیجه‌گیری ҷамъбаст кардан; натиҷа ба даст овардан; **натиҷагирӣ кардан** натиҷа баровардан, ба хулосае омадан.

НАТИҶАНОК نتیجه‌ناک натиҷадиҳанда, натиҷабахш, бонатиҷа.

НАТН *а.* نتن *кит.* бӯи бад, бӯи ганда.

НАТОИҶ *а.* نتائج//نتایج *ҷ.* **натиҷа**.

НАТРИЙ *лот.* ناتری *хим.* унсури химиявие, ки филизи сафедранги мулоим ва сабуки ишқорист.

НАТТОҚ *а.* نطاق *кит.* 1. суханвар, суханрони моҳир. 2. гӯянда, ровӣ.

НАТТОҚӢ نطاقی 1. суханварӣ. 2. ровигӣ, гӯяндагӣ.

НАТУРАЛИЗМ *лот.* نتورلیزم ҷараёнест дар санъат ва адабиёт, ки бар хилофи реализм воқеиятро барои айнан, бе кушодани мундариҷаи он, нусхабардорӣ кардан кӯшиш мекунад.

НАТУРАЛИСТ *лот.* نتورلیست 1. *ниг.* **табиатшинос**. 2. пайрави натурализм; намояндаи ҷараёни натуралистӣ дар адабиёт ва санъат.

НАТУРАЛИСТӢ نتوالیستی *мансуб ба* **натурализм;** ба натурализм тааллуқдор: **равияи натуралистӣ**.

НАТУРАЛӢ نتورلی *иқт.* молӣ, чизӣ, ғайрипулӣ; **хоҷагии натуралӣ** хоҷагие, ки маҳсулоти меҳнатро на барои фурӯш (чун хоҷагии молӣ), балки барои таъминоти эҳтиёҷоти дохилии худ истеҳсол мекунад.

НАТУРФАЛСАФА نتورفلسفه *фалс.* таълимоти фалсафии асримиёнагӣ, ки асосан табиатро ақлан маънидод намуда, онро чун як чизи том тасвир мекард.

НАТЪ *а.* نطع 1. *кит.* суфраи чармин; фарши чармин; **натъи замин** *киноя аз* сатҳи замин, мин; **натъи замин** *киноя аз* сатҳи замин, рӯи замин. 2. *таър.* фарше, ки гунаҳгоронро ба рӯи он нишонда сар мезаданд.

НАТЮРМОРТ *фр.* نتیومارت *санъ.* дар санъати тасвирӣ – расми чизҳои беҷони маъмул, (*аз қабили* гулҳои канда, меваҳои чидашуда, зарфҳо *ва г.*).

НАУЗУБИЛЛОҲ *а.* نعوذبالله паноҳ мебарем бар Худо (*ибораест, ки дар вақти эҳтимоли пеш омадани ҳодисаи баде мегӯянд*).

НАФАҚА *а.* نفقه 1. *кит.* харҷи рӯзгузаронии аҳли оила, хароҷоти ҳаррӯзаи аҳли оила; **дар нафақаи** *касе* **будан** дар таъминоти касе будан. 2. маблағе, ки моҳона мунтазам аз тарафи давлат ба кӯҳансолон ва шахсони мутобиқи қонун муддати муайян хизмат карда, ба маъюбоне, ки қобилияти корӣ надоранд *ва г.* дода мешавад: **нафақа гирифтан**, **нафақа додан**, **ба нафақа баромадан**, **нафақаи пиронсолӣ**, **нафақаи шахсӣ**, **нафақа барои маъюбон**.

НАФАҚАГИР نفقه‌گیر он ки нафақа мегирад, гирандаи нафақа: **муйсафеди нафақагир**.

НАФАҚАГИРӢ نفقه‌گیری *исми амал аз* **нафақа гирифтан**; ба нафақа баромадан.

НАФАҚАХӮР نفقه‌خور *ниг.* **нафақагир**.

НАФАР نفر 1. воҳиди шумориши инсон, воҳиди ҳисоб кардани мардум. 2. *нумератив, ки дар шумори инсон кор фармуда мешавад;* тан, кас: **чанд нафар коргар, се-чор нафар талаба**. 3. *кҳн.* хизматгор, мулозим; сарбози чун чокар хизматкунанда. 4. одами одӣ; шахс, фард.

НАФАРӢ نفری *кҳн.* фарди қатории даста ва гурӯҳҳои ҳарбӣ; қаторӣ.

НАФАС *а.* نفس 1. дами бо роҳи даҳону бинӣ ба дарун кашида ва боз баровардашавандаи инсон ё ҳайвон: **нафас кашидан, нафас баровардан**, **нафас гирифтан; нафаси вопасин** дами пеш аз марг, дами охирин; **зиққи (тангии) нафас** *тиб.* дарди сина (шуш), ки гирифтори он ба душворӣ нафас мекашад, зиққуннафас; **то охирин нафас** то дами охирин, то ҷон ҳаст; **нафас ба дарун афтидан** а) нафасгирӣ қатъ шудан**;** б) *кин.* тамоман хомӯш шудан, чизе нагуфтан; **нафаси** *касеро* **гардонидан** ба нафаскашӣ монеъ шудан; **нафаси** *касе* **гаштан**

нафас гирифта натавонистан, нафасгардон шудан; **нафас гирифтан** а) нафас кашидан; б) нафас банд шудан; **нафас сабук кашидан** оромона нафас гирифтан; орому осуда шудан; **нафас нигоҳ доштан** а) нафас нагирифтан; б) *кин.* хомӯш шудан; **нафаси рост гирифтан** озодона, ба оромӣ нафас кашидан; **нафас танг шудан // нафас тангӣ кардан** нафас гаштан, дуруст нафас гирифта натавонистан; **озод нафас гирифтан (кашидан)** оромона нафас гирифтан,осуда шудан; **то нафас боқист**... то зинда ҳастам; **нафас ях!** дам набарор, хомӯш бош! 2. *маҷ.* лаҳза, сония; **нафасе** лаҳзае, фурсати хеле кам; **дар як нафас** дар як лаҳза, дар як дам, лаҳзатан; **як нафас** як лаҳза. 3. *маҷ.* ҳаво; ◊ **нафаси хунук** сухани бад, гапи нофорам; **нафаси бад кардан** сухани бад гуфтан; нияти бад кардан.

НАФАСБАНД نفس‌بند **:нафасбанд шудан** нафас гирифта натавонистан, баста шудани роҳи нафасгирӣ.

НАФАСГАРДОН نفس‌گردان нафас гирифта натавонистан, нафасбанд: **нафасгардон шудан.**

НАФАСГИРӢ نفس‌گیری *исми амал аз* **нафас гирифтан**; нафас гирифтан.

НАФАСӢ نفسی *мансуб ба* **нафас**; **созҳои нафасӣ** *мус.* созҳои мусиқӣ, ки дар асари бод дамидан (пуф кардан) ба садо медароянд.

НАФАСКАШӢ نفس‌کشی *ниг.* **нафасгирӣ**.

НАФАСКӮТОҲ نفس‌کوتاه он ки кӯтоҳ-кӯтоҳ нафас мегирад, он ки ба душворӣ нафас мекашад.

НАФАСТАНГ نفس‌تنگ нафасбанд, нафасгардон**;** **нафастанг шудан** ба душворӣ нафас гирифтан, нафасбанд гаштан.

НАФАСТАНГӢ نفس‌تنگی тангии нафас, ба душворӣ нафас гирифтан.

НАФИР I *а.* نفیر фарёд, бонг; нолаву зорӣ; **нафир кашидан** бонг кашидан.

НАФИР II *а* نفیر *кҳн.* сурнай, шайпур.

НАФИС *а.* نفیس латиф, марғуб, нозук, дилписанд: **нақшу нигорҳои нафис**.

НАФИСА *а.* نفیسه 1. *муаннаси* **нафис; санъати нафиса, адабиёти нафиса**. 2. чизи нафиси қимати камёб

НАФИСАКОРӢ نفیسه‌کاری ҳунармандӣ дар офаридани чизҳои нафис, маҳорат дар эҷоди санъати нафиса.

НАФИСӢ نفیسی нафосат, латофат, зебоӣ.

НАФИСКОР نفیس‌کار *кит.* нозуккор, ҳунармаиб, усто, мумтоз.

НАФИСКОРОНА نفیس‌کارانه *кит.* мумтозона, устокорона, устодона, ҳунармандона.

НАФЙ *а.* نفی *кит.* 1. рад, инкор. 2. бадарға, рондан аз ҷое ба ҷое; **нафй кардан** а) дур кардан; б) нест кардан, маҳв кардан. 3. *збш.* воситаи инкори фикр дар феълҳо (монанди пешвандаҳои **на -, но -, ма -** ...).

НАФЛ *а.* نفل *кит.* ибодати ғайривоҷиб, ибодати (намози) мустаҳаб.

НАФОЗ *а.*نفاذ *кит.* 1. таъсир, нуфуз. 2. иҷро (-и амр), ҷорӣ шудан(-и фармон, ҳукм).

НАФОСАТ *а.* نفاست нафисӣ, латофат, назокат, дилписандӣ, зебоӣ.

НАФОЯ I *а.* نفایه *кит* сиёҳранг, сиёҳтоб; тира, сиёҳ.

НАФОЯ II **// НУФОЯ** *а.* نفایه (пули) қалб, носара; паст.

НАФРАТ *а.* نفرت рамидагии дил аз чизе, кароҳат доштан, безор будан; танаффур; **нафрат доштан** *аз(ба) касе* безор будан аз касе; бад дидан касеро; **нафрат кардан** *аз касе* бад дидан, ҳисси кароҳат доштан (*нисбат ба касе*); **бо чашми нафрат нигоҳ кардан** назар кардан бо кароҳат, мавриди нафрат қарор додан (касе ё чизеро).

НАФРАТАНГЕЗ نفرت‌انگیز бедоркунандаи ҳисси нафрат, нафратовар.

НАФРАТБОР نفرتبار *ниг.* **нафратангез**.

НАФРАТЗАДА نفرت‌زده мавриди нафрату танаффури ом қарор гирифта, манфур.

НАФРАТОВАР نفرت‌آور *ниг.* **нафратангез**.

НАФРАТОМЕЗ نفرت‌آمیز нафратнок, бонафрат, нафраткунон.

НАФРИДАН نفریدن аз ғалабаи нафрат лаънат хондан, дуои бад кардан, нафрин кардан.

НАФРИН نفرین дашном; дуои бад; лаънат; **нафрин кардан (хондан**) дашном додан,

рин кардан (хондан) дашном додан, лаънат гуфтан.

НАФРИНКАРДА نفرین کرده *ниг.* **нафратзада**.

НАФС نفس 1. *кит.* ҷон, рӯҳ; табиати инсон. 2. *маҷ.* хоҳиши табии инсон ва ҳар ҷондор ба чизҳои хӯрданӣ ва лаззатбахш; **нафси бад // нафси аммора** хоҳишу тақозои аз ҳад зиёди табиати инсон ба лаззатпарастӣ ва дигар корҳои ношоиста, баднафсӣ; **нафси бад – балои ҷон** (*зарб.*). 3. шахс, худ. 4. шахсият, ҳайсият; **иззати нафс** эҳтиром ба шахсият; **ба иззати нафси** *касе* **расидан** *киноя аз* шахсияти касеро таҳқир кардан, дар ҳаққи касе беҳурматӣ кардан; ◊ **бандаи нафс** нафспараст, баднафс; **шикасти нафс** *маҷ.* худро ҳақиру камтар гирифтан, хоксорӣ, фурӯтанӣ; **нафсро калон кардан** *киноя аз* чашмгуруснагӣ (ҳарисӣ) кардан, бо каму беш қонеъ нашудан, баднафсӣ кардан; **нафси** *касе* **ором гирифтан** *маҷ.* қонеъ шудани талаби нафс (*аз хӯрок ва г.*); **нафсро ором додан** қонеъ гардондани тақозои табиати инсон аз чизе, фурӯ нишондани ҳирс.

НАФСӢ نفسی *ниг.* **нафсонӣ**.

НАФСКАЛОН نفس کلان 1. *маҷ.* хасис, мумсик. 2. *гуфт.* пурхӯр, шикампарвар.

НАФСОНИЯТ *а.* نفسانیت 1. шахсият, ҳайсият; иззати нафс. 2. худкомӣ, мутеи наф-си худ будан, ягон кор ё гапи касеро ба худ ор шумурда ба вай душманӣ кардан, орият. 3. *маҷ.* хасисӣ, мумсикӣ. 4. шаҳватпарастӣ, шаҳвоният.

НАФСОНӢ نفسانی 1. *мансуб ба* **нафс**; рӯҳӣ. 2. хоҳиши нафс, талаби зиёди нафс.

НАФСПАРАСТ نفس‌پرست 1. ба талаби нафсу ҳирс додашуда; баднафс. 2. худпараст, худком.

НАФСПАРАСТӢ نفس‌پرستی 1. нафспараст будан; баднафсӣ. 2. худкомӣ, худпарастӣ.

НАФСПАРВАР نفس‌پرور ҳавову ҳаваспарвар; шаҳватпараст.

НАФСУЛАМР *а.* نفس‌الامر *кит.* ҳақиқати кор; кори воқеӣ.

НАФТ نفت моеи равғании сӯзанда, ки аз зери замин бароварда мешавад ва баъди ва тасфия аз он бензин, карасин, мазут *ва г.* ҳосил мекунанд: **нафт кашидан**, **корхонаи коркарди нафт**, **полоишгоҳи нафт**.

НАФТАЛИН *ю.* نفتلین моддаи сафеди бӯйдор, ки барои аз куя муҳофизат кардан ба матоъҳои пашмӣ, гилем ва пӯстин мепошанд.

НАФТАНДОЗ نفت‌انداز *таър.* он ки дар ҷангҳои қадим ба сӯи душман нафти оташгирифта меандохт.

НАФТАНДОЗӢ نفت‌اندازی *таър.* ба сӯи душман нафт андохтан, оташандозӣ.

НАФТДОР نفت‌دار дорои нафт; нафтхез.

НАФТӢ نفتی 1. *мансуб ба* **нафт**; бо нафт коркунанда. 2. аз нафт истеҳсолшуда: **маводи нафтӣ**.

НАФТКАШ نفتکش воситаи нақлиёте, ки барои кашондани маводи нафтӣ таъйин шудааст: **киштии нафткаш**.

НАФТКАШӢ نفت‌کشی *исми амал аз* **нафт кашидан.** 1. нафт кашида баровардан аз кони он; нафт ҳосил кардан. 2. кашонандаи нафт; ҳамлу нақли нафт.

НАФТКАШОН نفت‌کشان *ниг.* **нафткаш**.

НАФТРАСОН نفت‌رسان бо нафт таъминкунанда.

НАФТРАСОНӢ نفت‌رسانی бо нафт таъмин кардан: **лӯлаи нафтрасонӣ**.

НАФТХЕЗ نفت‌خیز ҷое, ки маъдани зиёди нафт дорад, ҷои сернафт: **минтақаи нафтхез**.

НАФФОЪ *а.* نفاع *кит.* нафъбахш, манфиаткунанда; одами бисёр фоидабаранда.

НАФХ *а.* نفخ *кит.* 1. дамидан бо даҳон, пуф кардан; вазиши тези ҳаво. 2. бо ҳаво пур кардан; пурбод кардан. 3. *маҷ.* такаббур, ҳавобаландӣ, худбинӣ; ◊ **нафхи меъда** дамидагии шикам, шиками пур аз бод.

НАФҲА *а.* نفحه *кит.* бӯи хуш, роиҳа.

НАФЪ *а.* نفع фоида, суд, манфиат; *муқоб.* **зарар; нафъи шахсӣ** фоидаи шахсӣ; **ба нафъи** *касе* (*чизе*) ба манфиати касе (чизе); **нафъ бахшидан (додан)** фоида кардан; **нафъ доштан** фоида доштан, манфиатовар будан; **нафъ кардан** фоида кардан; нафъ расондан, фоида расондан.

НАФЪДИҲАНДА نفعدهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **нафъ додан**. 2. *ниг.* **нафъовар**.

НАФЪОВАР نفعآور фоидаовар, нафърасон, манфиатнок, судбахш.

НАХ نخ 1. тори нозуки норесида; ресмон, ришта: **нахи пахта, нахи сунъӣ.** 2. *кит.* қолин, гилем; хусусан қолину гилеми нозуку нақшини абрешимӣ. 3. *кҳн., маҷ.* сафи лашкар; **нах кашидан** саф кашидан; **нах – нах** тор – тор.

НАХАРТ نخرت **: гӯшти нахарт** гӯшти паҳлуи гӯсфанд.

НАХБАНДنخبند *боф.* коргаре, ки дар дастгоҳи бофандагӣ наххои кандашударо васл мекунад.

НАХБАНДӢ نخ بندی *боф.* нахи кандашударо бастан; касбу кори нахбанд.

НАХВАТ *а.* نخوت *кит.* ғурур, такаббур, калонгирӣ.

НАХГИРАК نخگیرک *боф.* чангакест, ки бо он нахро ҷудо карда мегиранд.

НАХДОР نخدار нахдошта; лифдор: **растаниҳои нахдор.**

НАХЛ *а.* نخل 1. дарахти хурмо. 2. умуман дарахт, ниҳол; *ба тарзи истиора*: **нахли қомат**, **нахли дӯстӣ**, **нахли умед** *ва г.*

НАХЛБАНД نخلبند 1. касе ки аз мум ё коғаз гулу меваву дарахт месозад; гулсоз. 2. *маҷ.* боғбон.

НАХЛИСТОН نخلستان хурмозор; ҷое, ки нахл зиёд аст.

НАХЛӢ نخلی *мансуб ба* **нахл**.

НАХОД نخاد *гуфт.* на ин ки..., магар [*аслаш* **нахоҳад**].

НАХПЕЧ نخپیچ он чи бо наху ришта печонда шудааст.

НАХРЕС نخریس он ки аз пашм, пахта ва монанди инҳо нах тйёр мекунанд, нахбоф.

НАХРЕСӢ نخریسی аз пахта, пашм ва монанди инҳо ришта бофтан.

НАХТОБ نختاب *ниг.* **нахрес**.

НАХТОБӢ نختابی *ниг.* **нахресӣ**.

НАХУСТ نخست аввал; аввало [*аслаш нухуст*]. **бори нахуст** бори аввал, аввалин маротиба.

НАХУСТВАЗИР نخستوزیر *ниг.* **сарвазир**.

НАХУСТИН نخستین 1. аввалин, якумин: **мулоқоти нахустин**, **фарзанди нахустин.** 2. аввало; аввалан; **нахустин бор** аввалин бор.

НАХУСТНАМОИШ نخستنمایش *санъ.* бори аввал ба тамошо пешниҳод намудани ягон асари саҳнавӣ ё филм.

НАХУСТФАРЗАНД نخستفرزند фарзанди якум, фарзанди аввал.

НАХӮД نخود донае аз ҷинси лӯбиё, вале аз он хурдтару сахттар ва растании он; **нахӯди бирён** *ниг.* **нахӯдбирён**; **шӯрбои нахӯд** нахӯдшӯрбо; ◊ **нахӯди пеши қошуқ** *киноя аз* шахси ба ҳар кор мудохилакунанда, пешдасти ҳар кор.

НАХӮДАК نخودک 1. донаи хурди нахӯд; нахӯддона. 2. *фолк.* бачаи майдаяк.

НАХӮДБИРЁН نخودبریان *хӯр.* як навъ таомест, ки нахӯди тарро дар оби намакин мепазанд ва баъд хушкида онро дар дег бир-ён мекунанд; нахӯди дар дег тафдода.

НАХӮДДОНА نخوددانه донаи нахӯд.

НАХӮДЗОР نخودزار майдони кишти нахӯд.

НАХӮДӢ نخودی *мансуб ба* **нахӯд**; **ранги нахудӣ** ранги шабеҳи нахӯд зарди равшан; **нахудӣ кардан** майда карда реза кардан, майда-майда буридан.

НАХӮДПАЗӢ نخودپزی 1. нахӯд пухтан. 2. ҷое, ки аз нахӯд хӯроке мепазанд ва мефурӯшанд.

НАХӮДРАНГ نخودرنگ *ниг.* **нахӯдӣ**.

НАХӮДШӮРАК نخودشورک *хӯр.* як навъ таомест, ки нахӯдро дар об ҷӯшонида мепазанд ва намак зада меҳӯранд.

НАХӮДШӮРБО نخودشوربا *хӯр.* шӯрбое, ки яке аз масолеҳи асосии он нахӯд аст, шӯрбои нахӯдӣ.

НАХХОС *а.* نخاس бардафурӯш, ғуломфурӯш; фурӯшандаи асирон ва ё галаи ғоратӣ

НАХЧАД//НАХҶАД نخچد//نخجد пасмондаи гудозиши филизот; рими оҳан.

НАХЧАЛ//НАХҶАЛ//НАХҶУЛ نخچل//نخجل чимдӣ, пучидан.

НАХЧИР نخچیر *ниг.* **нахҷир**.

НАХЧИРЗАН نخچیرزن шикорчӣ, сайёд.

НАХҶИР نخجیر ҷонвари саҳроӣ, ҳайвони шикорӣ (*аз қабили* оҳу, бузи кӯҳӣ).

НАХҶИРВОЛ نخجیروال *кит.* он ки ҳайвоноти шикориро ба сӯи шикоргоҳ меронад.

НАХҶИРГОН نخجیرگان 1. *кит.* шикорчӣ, сайёд. 2. *мус.* яке аз си лаҳни мусиқии Борбад.

НАХҶИРГОҲ نخجیرگاه ҷои шикор, шикоргоҳ.

НАҲ نه **: наҳ задан** *гуфт.* паст задан, бад гуфтан.

НАҲАНГ نهنگ 1. як навъ ҳайвони баҳрии калон; *кит*; **хӯрдан чу наҳанг, кор кардан чун бузи ланг** *(мақ.)* **соли наҳанг** *ниг.* **моҳӣ (соли моҳӣ)**. 2. *кит.*, *маҷ.* мубориз, паҳлавон.

НАҲБ *а.* نهب *кит.* ғорат, тороҷ, яғмо; ғаниматгирӣ.

НАҲВ *а.* نحو *кҳн. ниг.* **синтаксис**.

НАҲВА نحوه *кит.* тариқ, равия, равиш.

НАҲВӢ نحوی 1. *кҳн. мансуб ба* **наҳв**; синтаксисӣ; таҳлили синтаксисӣ. 2. донишманд ва мутахассиси илми синтаксис.

НАҲЗАТ *а.* نهضت *кит.* ҳаракат, ҷунбиш, юриш; **наҳзат намудан (кардан)** а) ҳаракат кардан; б) қиём кардан барои расидан ба ҳадафҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ.

НАҲИБ نهیب *ниг.* **ниҳеб**.

НАҲИФ *а.* نحیف *кит.* лоғар, хароб; заиф.

НАҲИФӢ نحیفی *кит.* лоғарӣ, харобӣ; заифӣ, сустӣ.

НАҲЙ *а.* نهی *кит.* манъ; манъ кардан, боздоштан(касеро аз чизе ё коре): наҳйи мункар..

НАҲЛ *а.* نحل *кит.* занбӯри асал, оруи асал.

НАҲМОР نهمار *кит.* 1. бешумор, беандоза, бисёр. 2. бузург, азиму тааҷҷубовар.

НАҲОР I *а.* نهار 1. рӯз; *муқоб.* **лайл; лайлу наҳор** шабу рӯз. 2. хӯроки нисфирӯзӣ.

НАҲОР II *а.* نهار *ниг.* **ноҳор**: **дили ноҳор**.

НАҲОРӢ نهاری чошт, ношто, ноништа, таҳтӯл; хӯрок, чизи хӯрданӣ, ғизо; **наҳорӣ кардан** хӯрок хӯрдан.

НАҲОРАН *а.* نهاراً *кит.* рӯзона, дар рӯз.

НАҲОСАТ *а.* نحاست *ниг.* **наҳсият**.

НАҲОФАТ *а.* نحافت *кит. ниг.* **наҳифӣ**.

НАҲР I *а.* نحر *кит.* 1. пеши сина, ҷои гарданбанд. 2. *маҷ.* қурбонӣ, буридани сари ҳайвон.

НАҲР II *а.* نهر ҷӯи калон, дарё, рӯд.

НАҲРӢ نهری *мансуб ба* **наҳр**; рӯдӣ, дарёӣ.

НАҲС *а.* نحس 1. таъсири бади ситораҳо, ки гӯё боиси бадбахтии мардум мешавад; *муқоб.* **саъд**; бетолеӣ, бадбахтӣ. 2. бадахтар, манҳус, шум, бехосият: **рӯзи наҳс**.

НАҲСИЯТ *а.* نحسیت наҳсӣ, шумӣ, бехосиятӣ.

НАҲСӢ *а.* نحسی *ниг.* **наҳсият**.

НАҲҶ *а.* نهج *кит.* тарз, тавр, тариқ; **ба наҳҷе ки** ба тарзе ки.

НАЧАНДОН نچندان на он қадар, на ба он дараҷа: **начандон калон**.

НАЧАК//НАҶАК نجک//نچک *кҳн.* навъе аз табарзин.

НАҶАНД نجند *аслаш* **нажанд**.

НАҶДА//НАҶДАТ *а.* نجده//نجدت *кит.* 1. ҷасорат, шуҷоат, далерӣ, диловарӣ, мардонагӣ. 2. ёрӣ, кӯмак.

НАҶАС *а.* نجس мурдорӣ, палидӣ, нопокӣ.

НАҶВО نجوا *кит.* пичиррос, пичир-пичир.

НАҶИБ *а.* نجیب асил, шариф, асилзода, бузургзода; гиромӣ: **одами наҷиб**.

НАҶИБӢ نجیبی асилӣ, шарифӣ, бошарафӣ, шарофат.

НАҶИБОНА نجیبانه ҳамчун наҷибон, ба наҷибон хос; бузургворона, бошарафона: **кори наҷибона**.

НАҶИС *а.* نجیس нопок, палид, мурдор.

НАҶИСӢ نجیسی нопокӣ, палидӣ, мурдорӣ.

НАҶМ *а.* نجم ситора, ахтар.

НАҶОБАТ *а.* نجابت *кит.* наҷибӣ, шарифӣ, бузургворӣ.

НАҶОСАТ *а.* نجاست нопокӣ, палидӣ; гандагӣ, саргин.

НАҶОТ *а.* نجات халосӣ, раҳоӣ, раҳоёбӣ; **наҷот додан** халос кардан, раҳоӣ доданӣ; **наҷот ёфтан** халос шудан, раҳоӣ ёфтан.

НАҶОТБАХШ نجات‌بخش *ниг.* **наҷотдиҳанда**.

НАҶОТБАХШӢ نجات‌بخشی *ниг.* **наҷотдиҳӣ**.

НАҶОТДИҲАНДА نجات‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **наҷот додан**; халоскунанда; озодкунанда, озодибахш.

НАҶОТДИҲӢ نجات‌دهی *исми амал аз* **наҷот додан**; халос кардан, раҳоӣ додан.

НАҶОТЁБӢ نجات‌یابی *исми амал аз* **наҷот ёфтан**; халос шудан, раҳо ёфтан.

НАҶОТЁФТА نجات‌یافته *сифати феълии замони гузашта аз* **наҷот ёфтан**; халосшуда; озодшуда.

НАҶҶОР *а.* نجار дуредгар, чӯбтарош.

НАҶҶОРӢ نجاری дуредгарӣ, чӯбтарошӣ: **санъати наҷорӣ, наҷорӣ кардан**.

НАШАСТАН نشستن *гуфт., ниг.* **нишастан**.

НАШВ نشو *кит.* сабзиш, рӯиш; **нашв намудан (кардан)** сабзидан, рӯидан.

НАШВУНАМО نشونما *ниг.* **нашъунамо**.

НАШИД\\НАШИДА نشید//نشیده *кит.* 1. шеърхонӣ, сурудхонӣ. 2. суруд, тарона.

НАШ نش *кит.* дарахти коҷ, санавбар.

НАШ(Ш)А نشه *ниг.* **нашъа**.

НАШ(Ш)АКАШ نشه‌کش он ки одати нашакашӣ дорад, бангӣ, нашъаманд, тарёккаш.

НАШ(Ш)АКАШӢ نشه‌کشی нашъамандӣ, бангӣ, тарёкӣ.

НАШР I *а.* نشر 1. паҳн кардан, интишор, парокандан. 2. чоп, ба табъ расондан: **нашри китоб, соли аввали нашр; нашри ахбор** шунавонидани хабарҳо аз радио ва телевизион; **нашр кардан** чоп кардан, паҳн кардан; **нашр шудан** чоп шудан, ба табъ расидан, паҳн гардидан.

НАШР II *а.* نشر *д.* зинда шудан ва зинда кардан пас аз марг, эҳё.

НАШР III *а.* نشر бӯй, бӯи хуш, хушбӯй.

НАШРИЁТ *а.* نشریات муассисаи нашри китоб, чопкунандаи асарҳо: **нашриёти давлатӣ, нашриёти хусусӣ**.

НАШРИЯ *а.* نشریه 1. рӯзнома ё маҷаллае, ки ба таври доимӣ дар вақти муайяншуда чоп мешавад. 2. он чи ба таври умумӣ ба воситаи чоп ба шумораи зиёд нашр мешавад; чизи нашршуда, (*аз қабили* китоб, маҷалла, рӯзнома).

НАШТАР نشتر *ниг.* **нештар**.

НАШФ نشف *кит.* обро ба худ кашидан, ҷаб

бидани об.

НАШЪ نشأ *кит.* 1. офариниш; нав пайдо шудан. 2. рӯидан; нуму кардан; бузург шудан. 3. ҷаҳон, олам.

НАШЪА *а.* نشعه 1. кайф ва сархушӣ, ки аз нӯшидан ё кашидани моддаҳои масткунанда пайдо мешавад, наш(ш)а. 2. умуман кайф, ҳаловат: **нашъаи дидор**; **нашъа бурдан** кайф кардан, лаззат бурдан. 3. банг, кӯкнор *ва г.*; **нашъа кашидан** истеъмол кардани банг, тарёк ва дигар моддаҳои масткунанда.

НАШЪАБАХШ نشعه‌بخش кайфдиҳанда, сархушкунанда.

НАШЪАДОР نشعه‌دار нашъабахш, кайфовар, мастиовар.

НАШЪАКАШ نشعه‌کش *ниг.* **нашъаманд**.

НАШЪАКАШӢ نشعه‌کشی *ниг.* **нашъамандӣ**.

НАШЪАМАНД نشعه‌مند мӯътод ба моводи мухаддир, нашъакаш, бангӣ.

НАШЪАМАНДӢ نشعه‌مندی нашъаманд будан, мӯътод будан ба моводи мухаддир.

НАШЪАХОНА نشعه‌خانه ҷои нашъакашӣ.

НАШЪАҶАЛЛОБ نشعه‌جلاب он ки бо харидуфурӯши моводи нашъаовар машғул аст.

НАШЪАҶАЛЛОБӢ نشعه‌جلابی ҳаннотӣ дар харидуфӯрӯши моводи нашъаовар. .

НАШЪУНАМО نشأونما [*аслаш* **нашвунамо**]; 1. сабзидан, сабзиш; ба воя расидан **нашъунамо ёфтан (кардан)** а) сабзида ба камол расидан. б) тараққӣ кардан.

НАЪЛ *а.* نعل 1. *кит.* кафш, пойафзор. 2. оҳани

камоншакле, ки ба пошнаи пойафзол ва ба суми аспу хар мезананд; ◊ **ҳам дар наъл задану ҳам дар мех (мӯза)** камоли дурӯягӣ зоҳир кардан.

НАЪЛБАНД نعلبند *ниг.* **наългар**.

НАЪЛБАНДӢ نعلبندى *ниг.* **наългарӣ**.

НАЪЛБАҲО نعلبها *кит.* мол ва заре, ки барои наҷоти кишвари худ аз тохту тороҷ ба душман медоданд.

НАЪЛГАРنعلگر оҳангаре, ки касбаш наъл сохтану наъл задан аст.

НАЪЛГАРӢ نعلگرى касби наълсозӣ ва наълзанӣ.

НАЪЛДОҒ نعلداغ тамға, мӯҳр, нишона (дар шакли наъл).

НАЪЛДОРنعلدار наълдошта, наълкарда: **аспи наълдор.**

НАЪЛЗАН نعلزن *ниг.* **наълбанд**.

НАЪЛЗАНӢ نعلزنى *ниг.* **наълбандӣ**.

НАЪЛНОК نعلناک *ниг.* **наълдор.**

НАЪЛШАКЛ نعلشکل ба шакли наъл, камоншакл.

НАЪМО *а.* نعما неъмат, некӣ, эҳсон, лутф.

НАЪНО *а.* نعنا *бот.* як навъ гиёҳи хӯрданӣ аз ҷинси пудина, ки бӯи хуш дорад, пудинаи боғӣ.

НАЪРА *а.* نعره фарёд, бонги баланд, овози ларзаовар: **наъраи шер; наъра задан(кашидан)** бонг задан.

НАЪТ *а.* نعت *кит.* мадҳ, ситоиш, васф, тавсиф: **дар наъти Худову Расул** пайғамбар.

НАЪШ *а.* نعش *кит.* 1. ҷасади одами мурда, тани беҷон. 2. *маҷ.* тобут.

НАЪШКАШ نعشکش *кит.* 1. он ки тобутро мебардорад. 2. нақлиёти тобуткашонӣ.

НЕ نى 1. *ҳиссачаи инкорӣ* на; *муқоб.* **бале, оре, ҳа.** 2. нест; *муқоб.* **ҳаст; не гуфтан** инкор кардан, розӣ нашудан; **нею нестон кардан** розӣ нашудан, изҳори норизоӣ кардан; **аҷаб не** мумкин аст; ҷои ҳайрат нест; **як рӯз не, як рӯз** ягон рӯз, имрӯз набошад, фардо.

НЕВ نيو *кит.* далер, шуҷоъ, диловар, паҳлавон.

НЕВАنيوه *кит.* нола, фарёд, гиря, навҳа.

НЕВБАНД نيوبند мутеъкунандаи паҳлавонон, мутеъкунандаи паҳлавони бузург.

НЕВРОЗ *ю.* نيوراز *тиб.* беморие, ки аз вайронии фаъолияти системаи асаб пайдо мешавад.

НЕВРОЛОГИЯ *ю.* نيورالاگيه *ниг.* **асабшиносӣ**.

НЕВРОПАТОЛОГ *ю.* نيوراپتالاگ *тиб.* 1. мутахассиси невропотология. 2. духтури касалиҳои асаб.

НЕВРОПАТОЛОГИЯ *ю.* نيوراپتالاگيه *тиб.* илмест дар бораи бемориҳои асаб.

НЕГАТИВ *лот.* نيگتيو навор суратбардорӣ, ки сурати чизе бар вай хилофи ранги равшани худ, сиёҳранг инъикос ёфтааст.

НЕЙЛОН *англ.* نيلان як навъ нахи синтетикӣ ва матои аз он бофташуда.

НЕЙРОН//НЕВРОН *ю.* نيران//نيوران *тиб.* ҳуҷайраҳои асаб бо ҳамаи шохаҳояш.

НЕЙТРОН *лот.* نيتران *физ.* зарраи одитарин, ки ба таркиби ядрои ҳаста дохил аст ва заряди барқӣ надорад.

НЕЙТРОНӢ نيترانى *мансуб ба* **нейтрон**; **бомбаи нейтронӣ**.

НЕК نيک 1. хуб, нағз, хуш, бахайр; *муқоб.* **бад: нияти нек, номи нек, рӯзи нек, қадами нек; неку бад** хубу ганда, хайру шарр; **фоли нек** аломати ҳодисаи хуб ва бахайр, шавгуни нек. 2. одами хуб; **некон** одамони хуб.

НЕКАЗМ نيکعزم он ки ният, майл ва хоҳиши нек дорад, некирода.

НЕКАЙЁМ نيکايام *ниг.* **некрӯз**.

НЕКАЙЁМӢ نيکايامى *ниг.* **некрӯзӣ**.

НЕКАНДЕШ نيکانديش некрой, некният, хайрхоҳ, хайрандеш.

НЕКАНДЕШӢ نيکانديشى некройӣ, некниятӣ, хайрхоҳӣ, хайрандешӣ.

НЕКАНҶОМنيکانجام он ки кор ва зиндагонии вай ба некӣ анҷом меёбад, хушоқибат, некоқибат, некфарҷом.

НЕКАНҶОМӢ نيکانجامى анҷоми хуб, амале, ки оқибати нек дорад, некфарҷомӣ.

НЕКАТВОР نیک‌اطوار *ниг.* **некафъол**.

НЕКАФЪОЛ نیک‌افعال дорои феълу атвори хуб, неккирдор.

НЕКАФЪОЛӢ نیک‌افعالی неккирдорӣ, некатворӣ.

НЕКАХЛОҚ نیک‌اخلاق дорои ахлоқи писандида, хушахлоқ, боодоб, писандидаахлоқ,

НЕКАХЛОҚӢ نیک‌اخلاقی хушахлоқӣ, баодобӣ, писандидаахлоқӣ.

НЕКАХТАР نیک‌اختر толеъбаланд, саодатманд, хушбахт, хуштолеъ.

НЕКАҲВОЛ نیک‌احوال *ниг.* **некӯаҳвол**.

НЕКАҲВОЛӢ نیک‌احوالی *ниг.* **некӯаҳволӣ**.

НЕКАҲД نیک‌عهد вафодор, хушқавл.

НЕКАҲДӢ نیک‌عهدی вафодорӣ, хушқавлӣ.

НЕКБАХТ نیک‌بخت хушбахт, бахтёр, саодатманд.

НЕКБАХТӢ نیک‌بختی хушбахтӣ, саодатмандӣ.

НЕКБИН نیک‌بین 1. *ниг.* **хушбин**. 2. хайрхоҳ, некхоҳ, некандеш.

НЕКБИНӢ نیک‌بینی 1. хушбинӣ, ҳаётдустӣ. 2. хайрхоҳӣ, некандешӣ.

НЕКБИНОНА نیک‌بینانه хушбинона, ҳаётдӯстона.

НЕКДИЛ نیک‌دل нектабиат; хайрхоҳ,

НЕКДИЛӢ نیک‌دلی нектабиатӣ; хайрхоҳӣ,

НЕКДИЛОНА نیک‌دلانه хайрхоҳона, меҳрубонона.

НЕКЗОТ نیک‌ذات хушзот, наҷиб, асилзода; **ҷавони некзот** ҷавони наҷиб, асилзода.

НЕКИРОДА نیک‌اراده он ки иродаи нек дорад; некандеш, хушният.

НЕКӢ نیکی хубӣ, нағзӣ, хайрхоҳӣ; **некӣ кардан** нағзӣ кардан, ёрӣ додан; **ба некӣ ёд кардан** сифати хубӣ касеро гуфтан, бо хайр зикр кардан (ному кирдори касеро); **чашми некӣ умед кардан (доштан)** дар интизори хайрхоҳӣ будан, хубӣ умед кардан.

НЕККИРДОР نیک‌کردار накӯкор, хайрхоҳ, некаъмол.

НЕККИРДОРӢ نیک‌کرداری накӯкорӣ, хайрхоҳӣ, некаъмолӣ.

НЕКҚАДАМ نیک‌قدم дорои қадами нек, қадами бахайр ва бахосият, некпай.

НЕКМАНЗАР نیک‌منظر *кит.* 1. зебоманзар, хушнамуд. 2. *маҷ.* зебо, хушрӯй.

НЕКМАНЗАРӢ نیک‌منظری *кит.* зебоман зарӣ, хушнамудӣ. 2. *маҷ.* зебой, хушрӯӣ.

НЕКМАНИШ نیک‌منش *ниг.* **некмаҳзар**.

НЕКМАНИШӢ نیک‌منشی *ниг.* **некмаҳзарӣ**.

НЕКМАРД نیک‌مرد марди некӯкор, марди хайрхоҳ.

НЕКМАҲЗАР نیک‌محضر *кит.* хушхӯ, нектабиат, хушхулқ.

НЕКМАҲЗАРӢ نیک‌محضری хушхӯӣ, нектабиатӣ, хушхулқӣ.

НЕКНАЖОД نیک‌نژاد *ниг.* **некзот**.

НЕКНИҲОД نیک‌نهاد *ниг.* **некӯниҳод**.

НЕКНИҲОДӢ نیک‌نهادی *ниг.* **некӯниҳодӣ**.

НЕКНОМ نیک‌نام касе, ки номаш ба некӣ машҳур аст; *муқоб.* **бадном**.

НЕКНОМӢ نیک‌نامی соҳиби номи нек будан, бахубӣ ном баровардан.

НЕКПАЙ نیک‌پی *кит.* хушқадам, бахосият.

НЕКПАЙВАНД نیک‌پیوند *кит.* дӯст, рафиқ, шарик.

НЕКПАЙВАНДӢ نیک‌پیوندی *кит.* дӯстӣ, рафиқӣ, шарикӣ.

НЕКПАЙӢ نیک‌پیی *кит.* хушқадамӣ, бахосиятӣ.

НЕКРАВ نیک‌رو хуб роҳраванда, хушрафтор, хушгард (*сифати асп*).

НЕКРАФТОР نیک‌رفتار боодоб, хушмуомила, хушхулқ, хушрафтор.

НЕКРОЙ نیک‌رای дурусттадбир, некандеш, оқил.

НЕКРӮ(Й) نیک‌رو(ی) хушрӯй, зебо.

НЕКРӮЗ نیک‌روز он ки рӯзгораш хуб мегузарад, саодатманд, хушбахт.

НЕКРӮЗӢ نیک‌روزی хушбахтӣ, саодатмандӣ.

НЕКСИГОЛ نیک‌سگال *кит.* некандеш, хайрхоҳ; *муқоб* **бадситол**.

НЕКСИГОЛӢ نیک‌سگالی *кит.* некандешӣ, хайрхоҳӣ; *муқоб.* **бадсиголӣ**.

НЕКСИРАТ نیک‌سیرت дорои хулқу хислати хуб; ботинаш пок, некдил, дилсоф.

НЕКСИРАТӢ نیک‌سیرتی нексират будан; некдилӣ, дилсофӣ.

НЕКСИРИШТ نیک‌سرشت *ниг.* **нексират**.

НЕКСИРИШТӢ نیک‌سرشتی *ниг.* **нексиратӣ**.

НЕКСИФАТ نیک‌صفت дорои сифати хуб, хубсифат.

НЕКСИФАТӢ نیک‌صفتی сифати хуб доштан, хубсифатӣ.

НЕКСОЗ نیک‌ساز *ниг.* **нексохт**.

НЕКСОХТ نیک‌ساخت чизе, ки нағз сохта шудааст, хушсохт.

НЕКТАБИАТ نیک‌طبیعت *ниг.* **некниҳод**.

НЕКТАБИАТӢ نیک‌طبیعتی *ниг.* **некниҳодӣ**.

НЕКТАҚДИР نیک‌تقدیر хушбахт, хуштолеъ.

НЕКТИНАТ نیک‌طینت нексират; софдил, покботин.

НЕКТИНАТӢ نیک‌طینتی нексиратӣ; софдилӣ, покботинӣ.

НЕКТОЛЕЪ نیک‌طالع некахтар, соҳибистиқлол. хушбахт,

НЕКТОЛЕӢ نیک‌طالعی некахтарӣ, соҳибистиқлолӣ; хушбахтӣ.

НЕКӮ نیکو 1. *ниг.* **нек** (1). 2. зебо, хушрӯй; **рӯи некӯ** рӯи зебо.

НЕКӮАЙЁМ نیکوایام *ниг.* **некрӯз**.

НЕКӮАМАЛ نیکوعمل накӯкор, некрафтор; хайрхоҳ.

НЕКӮАФЪОЛ نیکوافعال *ниг.* **некафъол**.

НЕКӮАФЪОЛӢ نیکوافعالی *ниг.* **некафъолӣ**.

НЕКӮАХЛОҚ نیکواخلاق *ниг.* **некахлоқ**.

НЕКӮАХЛОҚӢ نیکواخلاقی *ниг.* **некахлоқӣ**.

НЕКӮАҲВОЛ نیکواحوال осудаҳол.

НЕКӮАҲВОЛӢ نیکواحوالی осудаҳолӣ, зиндагии тинҷ ва осоишта.

НЕКӮӢ نیکوئی некӣ, хубӣ, кори нек, кори хайр.

НЕКӮКИРДОР نیکوکردار *ниг.* **неккирдор**.

НЕКӮКИРДОРӢ نیکوکرداری *ниг.* **неккирдорӣ**.

НЕКӮКОР نیکوکار *ниг.* **накӯкор**.

НЕКӮКОРӢ نیکوکاری *ниг.* **неккорӣ**.

НЕКӮНИҲОД نیکونهاد нексиришт, нексират; наслу авлодаш асил, некниҳод.

НЕКӮНИҲОДӢ نیکونهادی нексириштӣ, нексиратӣ.

НЕКӮНОМ نیکو نام *ниг.* **некном**.

НЕКӮНОМӢ نیکو نامی *ниг.* **некномӣ**.

НЕКӮСИЯР نیکو سیر *ниг.* **нексират**.

НЕКӮСИЯРӢ نیکو سیری *ниг.* **нексиратӣ**.

НЕКӮСУХАН نیکوسخن хушгуфтор, хушгап.

НЕКӮСУХАНӢ نیکو سخنی хушгуфторӣ, хушгапӣ.

НЕКӮФАРҶОМ نیکوفرجام *ниг.* **некфарҷом**.

НЕКӮФАРҶОМӢ نیکوفرجامی *ниг.* **некфарҷомӣ**.

НЕКӮХИСЛАТ نیکوخصلت хубхислат, хушхулқ, хушфеъл.

НЕКӮХИСЛАТӢ نیکوخصلتی хубхислатӣ, хушхулқӣ, хушфеълӣ.

НЕКӮХИСОЛ نیکوخصال *ниг.* **некӯхислат**.

НЕКӮХИСОЛӢ نیکوخصالی *ниг.* **некухислатӣ**.

НЕКӮҲИММАТ نیکوهمت кушодадаст, босаховат, олиҳиммат.

НЕКӮҲИММАТӢ نیکوهمتی кушодадастӣ, босаховатӣ, олиҳимматӣ.

НЕКӮҲОЛ نیکوحال *ниг.* **некӯаҳвол**.

НЕКФАРҶОМ نیک‌فرجام он ки фарҷоми кору зиндагонии ӯ хуб аст, кори ӯ ба некӣ анҷом меёбад, хубфарҷом.

НЕКӮФАРҶОМӢ نیک‌فرجامی нек будани оқибати кору зиндагонӣ, некфарҷом будан

НЕКФИТРАТ نیک‌فطرت *ниг.* **некниҳод**.

НЕКФИТРАТӢ نیک‌فطرتی *ниг.* **некниҳодӣ**.

НЕКФОЛ نیک‌فال бахосият, хушқадам; пешомади некдошта.

НЕКФОЛӢ نیک‌فالی бахосият будан, хушқадамӣ; пешомади нек доштан.

НЕКХИСЛАТ نیک‌خصلت *ниг.* **некӯхислат.**

НЕКХИСЛАТӢ نیک‌خصلتی *ниг.* **некӯхислатӣ**.

НЕКХОҲ نیک‌خواه он ки ба дигарон некӣ мехоҳад, хайрхоҳ, некандеш.

НЕКХОҲӢ نیک‌خواهی хайрхоҳӣ, меҳрубонӣ.

НЕКХОҲОНА نیک‌خواهانه хайрхоҳона, хайрандешона.

НЕКХӮЙ نیک‌خوئی феълу хӯйи хуб доштан, некхислатӣ, хушхулқӣ.

НЕКХӮ(Й) نیک‌خو(ی) дорои феълу хӯйи хуб, некхислат, хушхулқ.

НЕКҲОЛ نیک‌حال *ниг.* **некӯаҳвол**.

НЕКҲОЛӢ نیک‌حالی *ниг.* **некӯаҳволӣ**.

НЕМИС نیمیس номи мардуми аслии Олмон (Германия).

НЕМИСӢ نیمیسی *мансуб ба* **немис;** олмонӣ.

НЕОЛИТ *ю.* نیالیت *геол.* марҳалаи охири давраи санг (*дар пайдоиши ҳаёт дар рӯи замин*).

НЕОН *ю.* نیان *хим.* гази асил (мусбат), ки ба миқдори кам дар таркиби ҳаво мавҷуд аст ва дар чароғҳои рекламаву асбобҳои равшандиҳандаи барқӣ истифода мешавад.

НЕОНӢ نیانی *мансуб ба* **неон**.

НЕРӮ نیرو *ниг.* **нирӯ**.

НЕРӮБАХШ نیروبخش қувватбахш, қудратбахш.

НЕРӮГОҲ نیروگاه *нав., тех.* маҷмӯи иншоот, таҷҳизот ва дастгоҳҳо барои истеҳсоли қувваи барқ: **нерӯгоҳи барқӣ**, **нарӯгоҳи барқи ҳароратӣ**.

НЕРӮМАНД نیرومند *ниг.* **нирӯманд**.

НЕРӮМАНДӢ نیرومندی *ниг.* **нирӯмандӣ**.

НЕРӮСАНҶ نیروسنج *тех.* асбоб барои санҷидани қуввваи ҷисмонии одам, қуввасанҷ.

НЕРӮСАНҶӢ نیروسنجی *тех.* қуввасанҷӣ.

НЕСТ نیست 1. *шакли кӯтоҳшудаи* **на аст**, *ки бандаки феълӣ мебошад*; не (инкор). 2. нобуд, маъдум; *муқоб.* **ҳаст**; ғайримавҷуд. 3. нопадид, нонамоён, ғоиб; **нест шуда рафтан** ғайб задан; **нест бод!** гум шавад!, нопадид гардад! **нест гаштан(шудан)** нобуд шудан, аз байн рафтан; нопадид шудан; **нест кардан** нобуд кардан; барҳам задан; аз байн бурдан; **несту нобуд гардондан** тамом барҳам задан, ба боди фано додан; аз байн бурдан.

НЕСТАК نیستک *гуфт., шакли тасгири* **нест**; **ҳастаку нестак** миқдоран хеле кам, ночиз: **ҳастаку нестак шуда мондан**.

НЕСТАНДАРҶАҲОН نیست‌اندرجهان он чи мислаш дар ҷаҳон ёфт намешавад, бемисл, беназир, ягона, беҳамто.

НЕСТӢ نیستی нобудӣ, адам, номавҷудӣ, фано; *муқоб.* **ҳастӣ**, **вуҷуд; ба дараҷаи нестӣ будан** хеле кам будан,ба миқдори андак будан; **ҳастию нестияш** буду шудаш, он чизе ки дорад.

НЕСТОН نیستان **:нею нестон кардан** не гуфтан, қабул накардан, розӣ нашудан; қабул накардан.

НЕФА نیفه *ниг.* **нифа**.

НЕФТ نیفت *ниг.* **нафт**.

НЕҲЗАТ *а.* نهضت *ниг.* **наҳзат**.

НЕШ نیش 1. узви нӯгтези заҳрдори баъзе ҳашароти газанда (каждум, занбӯр *ва г.*). 2. нӯги борику тези ҳар чиз; **неши харбуза**; **неш задан** а) газидан ва захр давондани ҳашараи газанда. б) гапи сахт ва талх гуфта ранҷондан касеро; в) кафида сар намоён кардани тухмҳо баъд аз кишт. 3. нӯги тези олатҳо, теғаи чизҳо: **неши каланд, неши хор**... **неш зада баромадан** тухмҳоро кафонда баромадани гиёҳу растаниҳо, рӯидан. 4. талхӣ, заҳр; *муқоб.* **нӯш; неш хӯрдан** а) заҳролуд шудан; б) *киноя аз* талхком будан, азоб кашидан. 5. *маҷ.* озор, ранҷи сахт; ◊ **неши забон** гапи сахт ва заҳрдор.

НЕШБОРИК نیش‌باریک 1. дорои неши борику тез. 2. нӯгборик.

НЕШДАРОЗ نیش‌دراز 1. дорои неши дароз 2. нӯгдароз.

НЕШДИДА نیش‌دیده 1. нешзада. 2. *маҷ.* озорёфта; захри забончашида.

НЕШДОР نیش‌دار нешнок, дорои неш: **пашшаи нешдор**: **суханҳои нешдор** гапи сахту заҳрдор.

НЕШЗАБОН نیش‌زبان талхгап, заҳрзабон, тундмизоҷ (*оид ба одам*).

НЕШЗАН نیش‌زن нешзананда, захмзананда.

НЕШЗАНӢ نیش‌زنی 1. *исми амал аз* **неш задан**; неши забон задан, сухани талх гуфтан. 2. сабзиш, сабзидан.

НЕШКУНД نیش‌کند дорои неши кунд; нӯгаш кунд; *муқоб.* **нештез**.

НЕШКӮТОҲ نیش‌کوتاه дорои неши кӯтоҳ; нӯгкӯтоҳ; *муқоб.* **нешдароз**.

НЕШМОНАНД نیش‌مانند мисли неш, шабеҳи неш борику тез (*мас., нӯги сӯзан, кард*).

НЕШТАК نیشتک *гуфт.* чашиш, чошнӣ, **нештак задан** чашидан, чошнӣ гирифтан.

НЕШТАР نیشتر олати фӯлодии нӯгборики тез, ки ҷарроҳон бо вай решҳоро чок карда фасодро мебароранд; *ба тарзи истиора* **неш-тари танқид, нештари қалам; нештар задан** ба ягон ҷои бадан нештар фурӯ бурдан, то ки риму фасод хориҷ шавад.

НЕШТАРБАҚО//НИШТАРБАҲО نیشتربقا //نیشتربها *кит.* дастмузди он ки нештар мезанад, дастмузди табиби рагзан.

НЕШТАРЗАН//НИШТАРЗАН نیشترزن *кит.* 1. он ки нештар мезанад. 2. *маҷ.* озордиҳанда, золим, ситамгар

НЕШТЕЗ نیش‌تیز дорои неши тез, нӯгтез.

НЕШУ I نیشو навъе аз олу, ки онро олуи табарӣ низ мегӯянд.

НЕШУ II نیشو *ниг.* **нештар**.

НЕШХАНД نیش‌خند хандае, ки аз рӯи хашм ва асабоният мекунанд, заҳрханд, писханд; тамасхур, истеҳзо.

НЕШХӮРД نیش‌خورد *ниг.* **нишхӯрд**.

НЕЪМАТ *а.* نعمت 1. чизҳои зарури зиндагӣ ва рӯзгор, ризқу рӯзӣ; **неъматҳои моддӣ ва маънавӣ** сарватҳои моддӣ ва маънавӣ; **нозу неъмат** васоили айшу осудагии зиндагӣ; **хони неъмат** дастархони пур аз нозу неъмат; **куфрони неъмат** носипосӣ ба некии касе; ношукрӣ. 2. бахшоиш, каромат, лутф, эҳсон. 3. осоиш, фароғат, осудаҳолӣ; **дар неъмат будан** бо ҳамаи молу васоили зиндагӣ таъмин будан; дар фаровонию осудагӣ зистан.

НЕЪМАТБАХШ نعمت‌بخش бахшандаи нозу неъмат; саховатманди ризқу рӯзидиҳанда; **водии неъматбахш** водии фаровонибахш; водии файзбахш.

НЕЪМАТДЕҲ نعمت‌ده *ниг.* **неъматрасон**.

НЕЪМАТНИСОР نعمت‌نثار *ниг.* **неъматбахш**.

НЕЪМАТОБОД نعمت‌آباد ҷои пурнозу неъмат; макони фаровонию осудагӣ.

НЕЪМАТПАРВАРДА نعمت‌پرورده 1. он ки аз некии шахсе ё хонадоне дар зиндагонӣ баҳраманд шудааст. 2. он ки дар миёни нозу неъмат парвариш ёфтааст.

НЕЪМАТРАСОН نعمت‌رسان ризқу рӯзидиҳанда, нозу неъмат оваранда.

НИАМ نعم *ҷ.* **неъмат**.

НИВЕЛИР *фр.* نویلیر асбоби заминсанҷӣ, ки бо он фарқи баландии нисбии як нуқтаи сатҳи заминро аз нуқтаи дигар муайян мекунанд.

НИГАРИДАН نگریدن *ниг.* **нигаристан**.

НИГАРИСТАН نگرستن 1. нигоҳ кардан, дидан, назар андохтан, назар кардан. 2. диққат додан, таваҷҷӯҳ кардан.

НИГАРИШ نگرش 1. *исми феълӣ аз* **нигаристан**. 2. нигоҳ, назар; наззора; мушоҳида. 3. мулоҳиза.

НИГАРОН نگران 1. *феъли ҳол аз* **нигаристан**. 2. нигоҳкунанда, бинанда. 3. чашм ба роҳ, мунтазир, умедвор: **нигарон шудан; нигарон будан** а) чашм ба роҳ будан, дар интизор будан; б) умедвор будан; в) изтироб, ташвиш..

НИГАРОН(И)ДАН نگراندن//نگرانیدن 1. *тарзи бавоситаи* **нигаристан**. 2. равона кардан, гардонидан ба сӯе, моил кунондан ба тарафе.

НИГАРОНӢ نگرانی 1. мунтазирӣ, интизорӣ. 2. *нав.* изтироб; ташвиш: **изҳори нигаронӣ кардан**.

НИГАҲ نگه *мухаффафи* **нигоҳ**.

НИГАҲБОН نگهبان *мухаффафи* **нигоҳбон**.

НИГАҲБОНӢ نگهبانی *мухаффафи* **нигоҳбонӣ**.

НИГАҲДОР نگهدار *мухаффафи* **нигоҳдор**.

НИГАҲДОРӢ نگهداری *мухаффафи* **нигоҳдорӣ**.

НИГИЛИЗМ *лот.* نگلیزم бе ҳеҷ асос тамоман инкор кардани маслаку мафкура, меъёр ва принсипҳои пешина, нестангорӣ.

НИГИЛИСТӢ نگلیستی *мансуб ба* **нигилизм**: **ақидаҳои нигилистӣ**.

НИГИН نگین 1. санги қиматбаҳо ё филизе, ки ба чашмаки ангуштарин шинонда мешавад. 2. ангуштарӣ, ангуштарин. 3. ангуштарине, ки дар нигинаш мӯҳри ҳокимият канда шудааст ва рамзи ҳокимияти подшоҳӣ ҳисоб мешавад; ◊ **зери нигин будан** дар таҳти ҳукми касе будан, тобеи касе будан; **ба зери нигин даровардан** ба итоати худ даровардан, зери даст кардан.

НИГИНА نگینه 1. *ниг.* **нигин**. 2. санги пурқимате, ки барои зинат ба чизҳо мешинонанд (*ба дастаи корд, шамшер, ба танбӯр, дутор ва г.*).

НИГИНАДОР نگینه‌دار санги қиматбаҳои зинатӣ дошта (*оид ба* маснуоти заргарӣ).

НИГИНАКОРӢ نگینه‌کاری сангҳои қиматбаҳо шинондашуда.

НИГИНДОР نگین‌دار *ниг.* **нигинадор**.

НИГИНКОРӢ نگین‌کاری *ниг.* **нигинакорӣ**.

НИГИНХОНА نگین‌خانه ҷои насби нигин дар ангуштарин.

нигор نگار 1. *асоси замони ҳозираи* **нигоштан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* нигоранда; **рӯзноманигор**, **номанигор**..., наққош: **чеҳранигор**, **суратнигор**, нигошташуда: **зарнигор**, **гавҳарнигор**.

НИГОР نگار 1. нақш, гулкории рӯи чизе; **нақшу нигор** *ниг.* **нақш**. 2. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа.

НИГОРА نگاره 1. нақш, тасвир расм. 2. *нав.* чизи ба намоишгузошта дар осорхона ва намоишгоҳ [*экспонат*].

НИГОРАНДА نگارنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **нигоштан**. 2. мусанниф, муаллиф, нависанда. 3. рассом, мусаввир, наққош.

НИГОРГАР نگارگر наққош, рассом.

НИГОРИДА نگاریده 1. навишташуда. 2. ороста, зеварёфта. 3. офарида, махлуқ.

НИГОРИДАН نگاریدن нақш кардан, расм кашидан, сурат кашидан; навиштан.

НИГОРИН نگارین 1. ороиш додашуда, зинатёфта; рангин, рангомезишуда. 2. зебо, хушрӯй; маҳбуба, маъшуқа.

НИГОРИСТОН نگارستان 1. ҷое, ки сурату тасвир ва нақшу нигор дорад. 2. намоишгоҳи осори тасвирӣ, галереяи расмҳо.

НИГОРИШ نگارش 1. *исми феълӣ аз* **нигоштан**. 2. тасниф, таълиф, навиштан. 3. расмкашӣ, нақшакашӣ, наққошӣ; нақшу нигор; тасвир, ороиш, расм, сурат.

НИГОРПАРАСТ نگارپرست *кит.* бутпараст, суратпараст.

НИГОРПАРАСТӢ نگارپرستی *кит.* бутпарастӣ

НИГОРХОНА نگارخانه *ниг.* **нигористон**.

НИГОҲ//НИГАҲ نگاه//نگه чашмандозӣ барои дидан, нигариш; дид, назар; **нигоҳи беҷо** назари бад; **нигоҳи гарм** нигариши меҳромез; **нигоҳи дуздида** назари пинҳонӣ; **нигоҳи маънидор** нигоҳе, ки бо он матлабе ифода меёбад; **нигоҳи пурсиш** нигоҳи суол-омез; **нигоҳи ҳайрат** ҳайратомезона нигаристан ба касе (чизе); **нигоҳ доштан** а) ба таҳти назар гирифтан, боздошт кардан; б) гирифта мондан, андармон кардан; в) ҳифз кардан, маҳфуз доштан; г) боздоштан, пеши чизеро гирифтан, мутаваққиф сохтан; **гов (мурғ) нигоҳ доштан** гов (мурғ) парвариш кардан, нигоҳубин намудан; **худро вазнин нигоҳ доштан** батамкин будан; **тартиб нигоҳ доштан** ба тартиб риоя кардан; **ятим нигоҳ доштан** касеро барои хизматгорӣ гирифтан; **нигоҳ кардан** а) назар кардан, нигаристан; б) рӯ ба чизе овардан, ру ба ҷониби чизе кардан; в) эътибор додан, назорат кардан, муроқибат кардан; г) муносибат кардан; **нигоҳ карда истодан** а) якзайл чашм дӯхтан, беист нигаристан; б) мунтазир шудан; **ба дасти** *касе* **нигоҳ карда мондан** дастнигар шудан, мӯҳтоҷ будан ба ёрии касе; **нигоҳ накардан** а) назар наандохтан; б) вобаста набудан, марбут набудан; **нигоҳ карда нишастан** мунтазир шудан; **бо як чашм нигоҳ кардан** як хел муносибат кардан; **нигоҳ карда мондан** мавкуф ба чизе будан; **нигоҳ карда**... а) аз рӯи..., вобаста ба..., ҳаминро ба назар гирифта... б) ба ҷониби..., рӯ ба... **ба ман нигоҳ кун!** ба гапи ман гӯш деҳ! **нигоҳ карда истодан**... чанд муддат таҳти назар гирифтан, мушоҳида кардан.

НИГОҲБОН نگاهبان 1. назораткунанда, посбон, муҳофиз. 2. нигоҳубинкунанда, парастор.

НИГОҲБОНӢ نگاهبانی 1. муҳофизат, посбонӣ. 2. нигоҳубин, парасторӣ.

НИГОҲДОР نگاه‌دار нигоҳдоранда, посбон, муҳофиз.

НИГОҲДОРАНДА نگاه‌دارنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **нигоҳ доштан**. 2. ҳифзкунанда: **хӯроки ками аз мурдан нигоҳдоранда**. 3. муҳофиз, посбон, нигоҳдор.

НИГОҲДОРӢ نگاه‌داری 1. *исми амал аз* **нигоҳ доштан**; муҳофизат: **нигоҳдорӣ кардан** а) муҳофизат кардан, ҳимоят кардан; б) боздоштан, даст гирифтан. 2. риоя.

НИГОҲУБИН نگاهبین 1. парасторӣ, парвариш, муроқибат. 2. назорат, посбонӣ.

НИГОШТАН نگاشتن *ниг.* **нигоридан**.

НИГУН نگون *ниг.* **нагун**.

НИДО ندا 1. овоз, садо, бонг, фарёд; **нидо (дар)додан** овоз баровардан. 2. *грам.* ҳиссаи тағйирнаёбандаи нутқ, ки хитобу ҳиссиёт ҳаяҷонро ифода мекунад (*мас.,* **эх, ох, вой, оббо**).

НИЁ نیا *кит.* падари падар ё модар, бобо, ҷад.

НИЁБАТ *а.* نیابت *кит.* ноибӣ, ҷонишинӣ; ваколат.

НИЁГОН//НИЁКОН نیاگان//نیاکان 1. *ҷ.* **ниё.** 2. гузаштагон, аҷдод; **алифбои ниёгон** расмулхати гузаштагон, ки мурод аз он хатти арабии тоҷикист; **расми ниёгон** расму оини гузаштагон.

НИЁЗ نیاز 1. ҳоҷат, эҳтиёҷ; **ниёз доштан** эҳтиёҷ доштан. 2. майлу хоҳиш; илтимос, дархост; **ба ниёз омадан** майлу хоҳиш зоҳир намудан. 3. *ниг.* назр; (2): **назру ниёз**.

НИЁЗӢ نیازی (*мансуб ба* **ниёз**) 1. ниёзманд; мӯҳтоҷ. 2. *кит. маҷ.* маҳбуб; дӯст. 3. *кит. маҷ.* азиз, гиромӣ.

НИЁЗМАНД نیازمند эҳтиёҷманд, ҳоҷатманд, мӯҳтоҷ.

НИЁЗМАНДӢ نیازمندی мӯҳтоҷӣ, эҳтиёҷ.

НИЁИШ نیایش *кит.* 1. ситоиш, таъриф, таҳсин. 2. *кӯҳ.* дуо аз рӯи зорӣ ва илтиҷо.

НИЁКОН نیاکان *ниг.* **ниёгон**.

НИЁМ نیام *ниг.* **наём**.

НИЖАНД نژند *ниг.* **нажанд**.

НИЖОД نژاد *ниг.* **нажод**.

НИЗ نیز *пайвандак* ҳам, инчунин, ҳамчунин.

НИЗОМ *а.* نظام 1. тартиб, равиш; услуби хос, расму қоидаи махсус: **бо низому тартиб**. 2. *кит.* риштаи марворид *ва г.* 3. сохт, сохтор, система; **низоми иҷтимоӣ** сохти ҷамъиятӣ; **низом додан** муназзам сохтан, мураттаб кардан, ба тартиб овардан; **ба низом омадан** мураттаб гаштан; **низоми бонкӣ**.

НИЗОМӢ نظامی 1. ҳарбӣ, ҷангӣ: **киштии низомӣ, минтақаи низомӣ**. 2. *мансуб ба* қӯшунҳои расмӣ ва доимӣ; **аскари низомӣ** аскари қӯшунҳои доимӣ. 3. хизматчии ҳарбӣ (дар рутбаҳои гуногун); **либоси низомӣ** пӯшоки хоси низомӣ, либоси ҳарбиён; **саломи низомӣ** саломи расмии ҳарбӣ.

НИЗОМИМОНАНД نظامی‌مانند монанд ба низомӣ; **либоси низомимонанд** пӯшоки ба либоси расмии ҳарбӣ шабоҳатдошта.

НИЗОМНОМА نظام‌نامه қоидаҳои навишта барои ба тартиби муайян гузаронидани коре, дастур, асоснома: **низомномаи интихобот**.

НИЗОР نزار хароб, лоғар; суст, заиф, назор; **зору низор** ниҳоят оҷизу бечора.

НИЗОРӢ نزاری харобӣ, лоғарӣ; сустӣ, заифӣ.

НИЗОЪ *а.* نزاع ҷангу ҷидол, кашмакаш, мунокиша; хусумат, душманӣ (*дар болои чизе*); **низоъ андохтан** дар байни касон ҷангу мунокиша барангехтан; **низоъ бархостан (баромадан)** мунокиша пайдо шудан; **низоъ кардан** кашмакаш кардан, баҳсу мунокиша кардан; **низоъ хестан** ҷангу ҷидол барпо шудан.

НИЙЯТ *а.* نیت *ниг.* **ният**.

НИКЕЛ *олм.* نیکل *хим.* филизи сафеди нуқрарангги дергудоз, ки барои ҳосил намудани хӯлаҳои ба гармӣ тобовару зангногир *ва г.* истифода мебаранд.

НИКЕЛАНДУД(А) نیکل‌اندود(ه) никел давондашуда: **никеландуд кардан**.

НИКЕЛӢ نیکلی *мансуб ба* **никел**; аз никел со-

хташуда.

НИКОТИН *фр.* نکاتین моддаи зарарноки наркотикӣ, ки дар таркиби тамоку мавҷуд аст.

НИКОҲ *а.* نکاح заноншӯӣ, издивоҷ; **ақди никоҳ** маросими бастани аҳду паймони издивоҷ; **хати никоҳ** ҳуҷҷат дар бораи ақди никоҳ; **никоҳ кардан, ақди никоҳ бастан** ақди заноншӯӣ бастан; **ба никоҳи** *касе* **даровардан** ба касе ба занӣ додан.

НИКОҲӢ نکاحی дар издивоҷи қонунӣ буда, расман заншӯ гардида; **зани никоҳӣ** зани дар ақди никоҳ буда.

НИКОҲНОМА نکاح نامه хати никоҳ.

НИКОҲОНАنکاحانه *д.* маблағе, ки барои хондани хутбаи никоҳ ва ақди никоҳ дода мешавад.

НИКӮҲИШ نکوهش *ниг.* **накӯҳиш**.

НИҚ نق *гуфт.*: **ниқ нагуфтан** хомӯш будан, ҳарфе назадан.

НИҚҚӢ نقی **:ниққӣ накардан** *гуфт.* ҳарфе назадан; тамоман хомӯш истодан.

НИҚОБ *а.* نقاب 1. пардаи рӯйпӯшӣ, рӯбанд; чашмбанд; чодар. 2. он чи барои нашиносондани худ дар бозию базмҳои хурсандӣ ба рӯй мепӯшанд; **ниқоб аз рӯй бардоштан** а) парда аз рӯй гирифтан, рӯй кушодан; б) худро дар симои аслии худ намоёндан; **ниқоб ба рӯй кашидан** а) зери ниқоб шудан; б) худро дигар карда нишон додан; **ниқоб аз рӯи** *касе* **бардоштан** сохтакории касеро фош кардан, симои ҳақиқии касеро ошкор намудан.

НИҚОБДОР نقابدار он ки бо ниқоб рӯяшро пӯшондааст, рӯпӯшида; пардапӯш.

НИҚОБӢ نقابی ниқобпӯш, ниқобдор; **зани ниқобӣ** зани рӯйпӯшида.

НИҚОБПӮШ نقابپوش *ниг.* **ниқобдор**.

НИҚОБПӮШИДА نقابپوشیده *ниг.* **ниқобпӯш**.

НИҚОБПӮШӢ نقابپوشی 1. ниқоб ба рӯй гирифтан (кашидан). 2. *маҷ.* пинҳон кардан, пардапӯш кардан.

НИҚОР *а.* نقار интиқом, қасос; **ниқор гирифтан** қасос гирифтан аз касе.

НИҚОРГИР نقارگیر касе, ки ниқор мегирад, ниқоргиранда, қасосгир, интиқомгир.

НИҚОРГИРАНДА نقارگیرنده *ниг.* **ниқоргир**.

НИҚОРГИРӢ نقارگیری *исми амал аз* **ниқор гирифтан**; қасосгирӣ, интиқомгирӣ.

НИҚОРТАЛАБ نقارطلب *с.* тарафдори сиёсати ниқорталабӣ.

НИҚОРТАЛАБӢ نقارطلبی *с.* сиёсати давлатҳои дар ҷанг шикастхӯрда, ки бо баҳонаи қасосгирию интиқомҷӯӣ ба ҷанги нав тайёрӣ мебинад.

НИҚОРҶӮ نقارجوی интиқомҷӯй; ниқорталаб.

НИҚРИС نقریس *тиб.* дарди бандҳои устухони дасту пой, подагра.

НИЛ *ҳ.* نیل 1. *бот.* гиёҳест дар мамлакатҳои гарм, ки аз ширааи он ранги нилӣ мегиранд; индиго. 2. ранги кабуди баланди сиёҳтоб, ранги лоҷувардӣ.

НИЛАنیله ҳар чизи кабудранг (*махсусан ҷома*).

НИЛГУН نیلگون ба монанди ранги нил кабуд; нилобӣ: **осмони нилгун**.

НИЛӢ نیلی ба ранги нил, ранги кабуди сиёҳчатоб, нилгун; **гунбади нилӣ** *кин.* осмон.

НИЛК//НАЛК نلک *кит.* олуи хушк.

НИЛОБИРАНГ نیلابرنگ ба ранги нилобӣ, кабудранг.

НИЛОБӢ نیلابی нилӣ, нилгун, кабуд.

НИЛУФАР *ҳ.* نیلوفر *бот.* як навъ растании обии баргҳояш калону гулаш сафед, зард ё кабудранг аст, ки бо баромадани офтоб аз об сар берун меорад ва баробари нишастани офтоб дар об фурӯ меравад, савсани обӣ.

НИЛУФАРӢ نیلوفری ба ранги нилуфар, лоҷувардӣ; кабуд, осмониранг.

НИЛУФОМنیلوفام кабудранг, осмониранг.

НИМ نیم 1. як қисм аз ду қисми баробари чизе, нисфи ҳар чиз; **нияти нағз ними давлат** (*мақ.*); **ними шаб** нисфи шаб, миёнаи шаб; **ним санг** а) *кӯҳн.* воҳиди андозаи масофае, ки ба нисфи фарсанг - 4 *км.* баробар аст; б) *кӯҳн.* вазни муодили нисфи санг (*воҳиди ченаки вазн*), ки дар ҳар ҷо ҳар хел буд; **ним сол** шаш моҳ. 2. нотамом, нопурра; **ниму нимкора** нопурра,

нотамом. 3. *ҷузъи пешини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* нисфи чизе ё нопурра ва нотамом будани чизе: **нимабрешимӣ, нимпахтагӣ, нимсард, нимгарм**.

НИМА نیمه 1. нисфи ҳар чиз; миёни ҳар чиз: **нимаи роҳ, нимаи шаб**. 2. нопурра, нотамом; қисман.

НИМАБРЕШИМӢ نیم‌ابریشمی қисман нахи абрешимӣ дошта; матои нимшоҳӣ.

НИМАВТОМАТӢ نیم‌اوتاماتی қисман автоматӣ шуда: **мошинаҳои нимавтоматӣ**.

НИМАГӢ نیمگی ба ду ними баробар, нисфӣ, нимӣ.

НИМАРОҲ نیمه‌راه ними роҳ, миёни роҳ: **дар нимароҳ мондан**.

НИМАСРӢ نیم‌عصری иборат аз ним аср; дар ҳудуди ним аср; 50-солагӣ; **ҷашни нимасрии муассиса.**

НИМАФРОШТА نیم‌افراشته *ниг.* **нимбардошта**.

НИМАШАБ نیم‌شب *ниг.* **нимшаб**.

НИМАШАБӢ نیم شبی *ниг.* **нимишабӣ**.

НИМБАРАҲНА نیم‌برهنه қисман бараҳна, нимлуч.

НИМБАРДОШТА نیم‌برداشته нимафрошта, ба андозаи миёна баланд будани чизе; **парчами нимбардошта** парчами то нисф боло шуда.

НИМБЕДОР نیم‌بیدار он ки ба хоби сахт нарафтааст; **нимхобу нимбедор** дар ҳолати хобу бедор.

НИМБЕДОРӢ نیم‌بیداری нимхобу нимбедор будан; ҳолати нимхобию нимбедорӣ.

НИМБЕКОР نیم‌بیکار касе, ки бо кор пурра таъмин нест.

НИМБЕМОР نیم‌بیمار он ки ҳоло тамоман сиҳат наёфтааст. нимсиҳат.

НИМБИЁБОН نیم‌بیابان *ниг.* **нимдашт**.

НИМБИРЁН نیم‌بریان каме бирёншуда, пурра бирённашуда.

НИМБИСМИЛ نیم‌بسمل нимкушта, нимҷон.

НИМБОЗ نیم‌باز нимвоз, нимкушода: **чашми нимбоз**.

НИМБУД نیم‌بود ба дараҷаи ним будшуда; **кори нимбуд** коре, ки то нисф иҷро шудааст, кори пурра ба анҷом нарасида.

НИМБУР نیم‌بر то нисф буридашуда.

НИМБУТТА نیم‌بته растаниҳое (*аз қабили* терескен, аксари навъҳои дармана), ки қисми поёнии навдаҳояшон ба чӯб табдил мeёбанду қисми болоии онҳо алафӣ буда, ҳар сол нобуд мешаванд.

НИМВАЙРОНА نیم‌ویرانه *ниг.* **нимхароба**.

НИМВАҲШӢ نیم‌وهشی тамоман ваҳшинабуда.

НИМВО نیم‌وا *ниг.* **нимбоз**.

НИМГАРДОН نیم‌گردان то нисф ё каме гардондашуда, нимрӯя: **нимгардон кардани рӯй**.

НИМГАРМ نیم‌گرم на хунуку на гарм, камтар гарм: **оби нимгарм, чойи нимгарм**.

НИМГИРИФТА نیم‌گرفته нимхиррӣ, нимхиросӣ: **овози нимгирифта**.

НИМГУРУСНА نیم‌گرسنه он ки пурра сер нест; **нимсеру нимгурусна** на серу на гурусна.

НИМГУРУСНАГӢ نیم‌گرسنه‌گی нимгурусна будан, пурра сер набудан; ҳолати нимсеру нимгурусна.

НИМГУШНА نیم‌گشنه *ниг.* **нимгурусна**.

НИМҒУРМА نیم‌غرم нофаҳмо, норавшан: **нимғурма талаффуз кардан**.

НИМДАРИДА نیم‌دریده каме дарида, қисман порашуда.

НИМДАШТ نیم‌دشت саҳрое, ки ниме аз он бе обу гиёҳ ва ниме сабзу хуррам аст, нимбиёбон.

НИМДОИРА نیم‌دائره нисфи доира; нимҳалқа: **нимдоира нишастан**.

НИМДОНАГӢ نیم‌دانگی як донаро ба ду ҳисса тақсим карда; нимтоӣ, нисфӣ.

НИМДОШТ نیم‌داشت чизи муддате дар истифодабуда ё пӯшидашуда: **либоси нимдошт; пойафзори нимдошт**.

НИМДУНБУЛ نیم‌دنبل ба пухтан наздикшуда; нимпухта: **гандуми нимдунбул, лӯбиёи нимдунбол; тухми нимдунбул** тухми мурғи нимпухтаву нимхом.

НИМЗИНДАنیم‌زنده нимҷон: **ним зиндаву ним-мурда**.

НИМИРӮЗӢ نیم‌روزی вақти пешин, нимаи рӯз, зӯҳр.

НИМИСТГОҲ نیم‌استگاه истгоҳи хурди роҳи оҳан.

НИМИШАБӢ نیم‌شبی вақти ними шаб.

НИМӢ نیمی ниме (нисфе) аз чизе, ки ба таври мусовӣ ба ду тараф мерасад; ба ҳар як кас ба андозаи ним-ним; нисфӣ.

НИМКАТ نیم‌کت кати хурд; харак.

НИМКАФОН نیم‌کفان **:пистаи нимкафон** пистаи даҳонаш нимкушода; **нимкафон кардан** калон-калон шикастан (*мас.*, *ҳезумро*).

НИМКОВОК نیم‌کاواک то нисф миёнтиҳӣ як андоза дарунхолӣ: **нимковок кардан**, **нимковок мондан**.

НИМКОЛА نیم‌کاله *гуфт ниг.* **нимкора**.

НИМКОРА نیم‌کاره нотамом, нопурра, чала. **ниму нимкора** чала, нотамом; **нимкора мондан (партофтан)** кореро ба итмом нарасонидан, ноқис гузоштан.

НИМКОРАГӢ نیم‌کاره‌گی нотамомӣ, нопуррагӣ, ба анҷом нарасидагӣ.

НИМКОСА نیم‌کاسه косача, пиёлаи калон; **дар таги коса нимкоса ҳаст** (*мақ.*) дар мавриди дар коре ниҳон будани сирре, мақсаде ё ҳилаю найранге гуфта мешавад.

НИМКОФ نیم‌کاف нимбоз, нимкушода, нимроғ.

НИМКУРАنیم‌کره ними кура(и замин): **нимкураи шимолӣ, нимкураи ҷанубӣ**.

НИМКУШО نیم‌کشا нимбоз, нимкоф, нимроғ: **дари нимкушо, тирезаи нимкушо, чашмро нимкушо кардан**.

НИМКУШОДАنیم‌کشاده *ниг.* **нимкушо**.

НИМКУШТАنیم‌کشته нимбисмил, нимҷон; **зада нимкушта кардан** мурданивор задан, ниҳоят сахт лату кӯб кардан.

НИМКӮРنیم‌کور он ки қобилияти биноии ӯ ба дараҷаи нисфи зарурӣ аст, чашмони ӯ хира шудааст: **чашмони нимкӯр**.

НИМКӮФТА نیم‌کفته **: гӯшти нимкӯфта** гӯшти бо кӯбаи махсус зада андак мулоим карда; **ғаллаи нимкуфта** *ниг.* **ярма**.

НИМЛАНГ نیم‌لنگ *кит.* асбоби тасмамонанди чармӣ барои дар пушт нигоҳ доштани камон; тасмаи туфанг; камондон.

НИМЛИТРА نیم‌لتره ҳар зарфе, ки дар ҳаҷми ним литр ғунҷоиш дорад.

НИМЛУЧ نیم‌لوچ *ниг.* **нимбараҳна**.

НИММАНӢ نیم‌منی *кӯҳ.* чорпудӣ: **деги нимманӣ**.

НИММАСТ نیم‌مست он ки тамоман маст нашудааст, ширакайф на масту на ҳушёр, **ниммасту нимҳушёр**.

НИММОҲА نیم‌ماهه 1. муддати нисфи моҳро дошта, ним моҳро пуркарда. 2. муддати 15 рӯзро фарогиранда; **музди кори ниммоҳа** муздe, ки барои кори 15-рӯза пардохта мешавад; **нақшаи ниммоҳа** нақшаи корҳое, ки бояд дар мӯҳлати ним моҳ иҷро карда шаванд.

НИММУРДАنیم‌مرده нимҷон; бемадор, сусту лакот.

НИММУСТАҚИЛ نیم‌مستقل давлат ва мамлакате, ки истиқлоли комил надорад.

НИММУСТАМЛИКА نیم‌مستملکه мамлакати нимасоҳибихтиёр, ниммустақил (*дар корҳои маъмурию давлатдорӣ*).

НИММУҲОФИЗ نیم‌محافظ *ниг.* **ниммуҳофизатчӣ**.

НИММУҲОФИЗАТЧӢ نیم‌محافظتچی *варз.* яке аз бозингарони футболу хоккей, ки алоқаи байни муҳофизатчиён ва ҳуҷумкунандагон ба воситаи ӯ сурат мегирад.

НИМНАМО نیم‌نما чизе, ки нисфи он ба назар менамояд, нимаш намоён; **моҳи аз таги абр нимнамо**.

НИМНИГОҲ نیم‌نگاه назари сатҳӣ, нигоҳи андак; нигоҳ бо қирраи чашм; **нимнигоҳ кардан** бедиққатона назар андохтан, бо қирраи чашм нигоҳ кардан.

НИМНИДО نیم‌ندا бонг бо садои начандон баланд; хитоби беҷуръатона.

НИМНИҚОБ نیم‌نقاب ниқоби борик, ки фақат қисми болоии рӯйро мепӯшонад.

НИМНИҲОӢ نیم‌نهائی нимфиналӣ, бозиҳо ва мусобиқаҳое, ки ба даври пеш аз ниҳоӣ ворид

шуда дар онҳо чор даста ё чор нафар боқӣ мондаанд.

НИМНИШАСТ نیم‌نشست пахлӯ зада ё такя карда нишастан.

НИМНОҚИЛ نیم‌ناقل *физ.* ҷисмҳое, ки аз ҷиҳати дараҷаи ҷараёни барқро чи тавр гузаронидашон дар байни филизот ва диэлектрикҳо ҷой гирифтаанд.

НИМНОҚИЛӢ نیم‌ناقلی *мансуб ба* **нимноқил;** дорои нимноқил: **асбобҳои нимноқилӣ**.

НИМОСТИН نیم‌آستین остинаш ним, остинкӯтоҳ: **куртаи нимостин**.

НИМПАЗ نیم‌پز нимпухта, нимхом (*оид ба* таом): **нимпаз кардан**, **нимпаз шудан**.

НИМПАЙКАРАنیم‌پیکره ҳайкали аз миён болои одам.

НИМПАРДА نیم‌پرده 1. пардаи матое, ки аз поин қариб то нисфи тирезаро фаро мегирад, пардаи кӯтоҳи тиреза. 2. *мус.* яке аз фосилаи хурдтарини байни оҳангҳои мусиқӣ.

НИМПАҲЛУ نیم‌پهلو ба як бари бадан такя карда дароз кашидан.

НИМПАШМИН نیم‌پشمین порчаи аз нахи пашмӣ ва пахтагӣ бофташуда.

НИМПУДӢ نیم‌پودی вазни нисфи пудро дошта (баробар ба 8 кг): **санги нимпудӣ**.

НИМПУР نیم‌پر то нисф пуркардашуда: **сатили нимпур**.

НИМПУХТ(А) نیم‌گپخته 1. нимпаз, нимхом. 2. нимдунбул, нимрасида (*оид ба* мева).

НИМПӮСИДА نیم پوسیده пурранапӯсида.

НИМПӮСТИН نیم پوستین пӯстини кӯтоҳи то зону.

НИМПӮШ\\НИМПӮШИДА نیم‌پوش//نیم‌پوشیده ним пӯшидаву нимкушода: **нимпӯш кардан (чашмро)**. 2. то ним панаҳ, қисман пинҳон.

НИМРАВШАН نیم‌روشن на он қадар равшан, каме равшан.

НИМРАНГ نیم‌رنگ 1. дорои ранги норав шан, камранг. 2. *бот.* як навъ ангури дерпаз, ки баъди пухтан зарди сафедча ё гулоби мешаванд.

НИМРАС نیم‌رس норасида, нимпухта, нимпаз: **сарҳои нимраси ҷуворӣ**.

НИМРАСМӢنیم‌رسمی бо риояти нопурраи талаботи ҳукумату мансабдорӣ ва расмият: **даъвати нимрасмӣ**; **либоси нимрасмӣ** либоси ним ба либоси ашхоси расмӣ ҷавобгӯ.

НИМРАҲА نیم‌رهه *ниг.* **нимроҳа**.

НИМРОҒ نیم‌راغ нимкушода, нимбоз: **дари нимроғ**.

НИМРОҲАنیم‌راهه нисфи роҳ, миёни роҳ, нима роҳ.

НИМРУХ نیم‌رخ *ниг.* **нимрӯ(й)**.

НИМРӮ(Й) (نیم‌رو(ی сурат ё тасвире, ки як тарафи рӯи одамро нишон медиҳад, нимрух (профил).

НИМРӮЗ نیم‌روز 1. нисфи рӯз, нимаи рӯз; нимрӯзӣ, зӯҳр, пешин. 2. *кит.* ҷануб, тарафи ҷануб. 3. номи қадимии вилояти Систон. 4. *мус.* номи як оҳанги қадимӣ.

НИМРӮЗАنیم‌روزه *мансуб ба* **нимрӯз** (1); дар муддати нисфи рӯз иҷрошаванда: **нимрӯза кор**, **нимрӯза роҳ**.

НИМРӮЗИНАنیم‌روزینه *ниг.* **нимрӯза: кори нимрӯзина**.

НИМРӮЗӢ نیم‌روزی вақти зӯҳр, пешин.

НИМРӮЯ نیم‌رویه 1. ними рӯйиро намоён карда, бо як паҳлуи рӯй: **нимрӯя истодан.** 2. яктарафа, яксӯя: **нимрӯя сурх кардан (тасфондан)**; **тоқиро нимрӯя ниҳодан** тоқиро каҷ ба сар ниҳодан.

НИМСАДОنیم‌صدا *збш.* овозе, ки вобаста ба мавқеи ҳиҷо гоҳе садонок ва гоҳе ҳамсадо мешавад *(мас., j ва w дар забони англисӣ)*.

НИМСАРД نیم‌سرد нимхунуку нимгарм.

НИМСЕР نیم‌سیر на он қадар сер, на гуруснаву на сер; *муқоб.* **нимгурусна.**

НИМСЕРӢ نیم‌سیری нимсер будан, ҳолати на серу на гурусна будан.

НИМСОАТА نیم‌ساعته ним соат, (30 дақиқа)-ро фарогиранда, дар ним соат иҷрошаванда: **кори нимсоата, сӯҳбати нимсоата**.

НИМСОАТИНА نیم‌ساعتینه *ниг.* **нимсоата**.

НИМСОЛА نیم‌ساله *мансуб ба* **нимаи сол**, 6-моҳа: **нимсолаи дувум** нисфи дуюми сол; **маҷаллаи нимсола** маҷаллае, ки дар ним сол як бор чоп мешавад.

НИМСОЛИНА نیم‌سالینه мутааллиқ ба муддати ними сол; нимсола.

НИМСОЛӢ نیم‌سالی шашмоҳӣ; дар ним сол як бор.

НИМСОХТ نیم‌ساخت нима сохташуда; чала ва нотамоммонда.

НИМСУФТАنیم‌سفته он чи ҳанӯз ба тамом суфта нашудааст, комилан ҳамвор нагардидааст.

НИМСӮЗ نیم‌سوز нимсӯхта; нимдаргирифта, (чӯби) як тарафаш сӯхта.

НИМСӮХТА نیم‌سوخته *ниг.* **нимсӯз**.

НИМТА نیم‌ته *гуфт.* 1. нимаи чизе, нисфи чизе; **нимтаи нон роҳати ҷон** (*мақ.*) **якта-нимта** хеле кам, ягон-ягон; **нони** *касеро* **нимта кардан** (*мақ.*) ба даромади касе халали калон расондан,ба манфиати касе зарар расондан. 2. *маҷ., гуфт.* як шишаи нимлитра (*доир ба* арақ).

НИМТАБАҚ نیم‌طبق табақи хурд, табақча.

НИМТАБАССУМ نیم‌تبسم табассуми малеҳ, табассуми андак: **нимтабассум кардан**.

НИМТАГӢ نیمته‌گی *гуфт.* 1. нисфӣ, нимта-нимта, ним-ним. 2. *кин.* нимлитрӣ (*оид ба* арақ).

НИМТАЙЁР نیم‌تیار ҳар чизи нима омодашуда; ба такмил заруратдошта: **маҳсулоти нимтайёр.**

НИМТАНА نیم‌تنه камзӯлча, гуппича; **расми нимтана** расме, ки дар он аз миён болои тани одам акс ёфтааст.

НИМТАХТ نیم‌تخت кати хурд; тахти хурди хоб, нимкат.

НИМТАЪЗИМ نیم‌تعظیم **:нимтаъзим кардан** қоматро каме хам кардан (*ба аломати эҳтиром*).

НИМТИҲӢنیم‌تهی чизи нисфи он холӣ, то нима пур кардашуда.

НИМТОРИК نیم‌تاریک ҳолати байни торикию равшанӣ; андак торик.

НИМТОРИКӢ نیم‌تاریکی нимрӯшноию нимсиёҳӣ; говгум, вақти шом.

НИМФАРБЕҲ نیم‌فربه на он қадар фарбеҳ, нисфи дараҷаи фарбеҳиро гирифта.

НИМФИНАЛӢ نیم‌فنلی **:мусобиқаи нимфиналӣ** ду вохӯрии пеш аз охирини 4 даста ё 4 нафар варзишгар, ки ғолиби ҳар як вохӯрӣ ҳаққи дар бозии финалӣ иштирок карданро ба даст меорад, нимниҳоӣ.

НИМХАМنیم‌خم то нисф хам шуда; хамида, каҷ; **нимхам шуда роҳ рафтан** бо қомати хам (қат) роҳ рафтан.

НИМХАНД نیم‌خند *ниг.* **нимханда**.

НИМХАНДА نیم‌خنده табассум, лабханд.

НИМХАРОБ نیم‌خراب ҳанӯз тамоман вайроннашуда; (димнаи) нимвайрона.

НИМХЕЗ نیم‌خیز аз ҷои нишаст то нимаи қомат хеста, ҳолати байни хестану нишастанӣ: **нимхез шудан**.

НИМХОБ نیم‌خواب ҳолати байни хобу бедорӣ; хоби сабук.

НИМХОИДА نیم‌خائیده пурра хоида нашуда.

НИМХОЛӢ I نیم‌خالی нисфаш холӣ, то ним пур.

НИМХОЛӢ II نیم‌خالی *дар бозиҳои варзишӣ*: нисфи як холи бурд барои ҳар ҳариф.

НИМХОМنیم‌خام 1. нимпухта, нопухта (*оид ба* нон, таом). 2. норасида: **меваи нимхом**.

НИМХУФТА نیم‌خفته *ниг.* **нимхоб**.

НИМХУШК نیم‌خشک ҳанӯз тамоман хушкнашуда: **ҳезуми нимхушк**.

НИМХӮРДА نیم‌خورده аз касе пасмонда (*оид ба* хӯрок); саркут.

НИМҲАЛҚА نیم‌حلقه нимдоира.

НИМТАРГ//НИМТАРК نیم‌ترگ//نیم‌ترک *кҳн.* 1. кулоҳе, ки дар вақти ҷанг мепӯшиданд, хӯд. 2. навъе аз хайма, хаймаи хурд.

НИМҲУШЁР نیم‌هشیار дар ҳолати як дараҷа ҳушёру як андоза маст: **ниммасту нимҳушёр**.

НИМЧА I نیمچه *кҳн.* воҳиди ченаки вазн, ки тахминан ба 400-500*г* баробар будааст.

НИМЧА II نیمچه 1. ҳар чизи кӯтоҳ (*хусусан ли-*

бос). 2. *гуфт.* нимкола, чала.

НИМЧАГӢ نیمچگی ба вазни нимча; ба қадри 400-500 граммӣ: **чойи нимчагии коғазпеч, шамъи нимчагӣ**.

НИМЧАМУЛЛО نیمچه‌ملا муллои мадраса хатмнакарда; муллои чаласавод.

НИМҶАЗИРА نیم‌جزیره *ҷугр.* қитъаи байни об, ки се тарафи онро об фаро гирифта, аз як тараф ба хушкӣ пайваст аст.

НИМҶИДДӢ نیم‌جدّی на тамоман ҷиддӣ; ҳазломез: **суханони нимҷиддию нимшӯхӣ**.

НИМҶОМА نیم‌جامه нимкамзӯли пахтанок; фуфайка.

НИМҶОН نیم‌جان 1. ба ҳалокат наздикрасида, ниммурда. 2. фартут, беқувват, сусту заиф.

НИМШАБ نیم‌شب 1. нимаи шаб, нисфи шаб. 2. *маҷ.* бевақт, дер (*баъд аз фаро расидани шаб*).

НИМШАФФОФ نیم‌شفّاف на он қадар шаффоф, шаффофияташ на ба дараҷаи пурра.

НИМШИКАН نیم‌شکن 1. нимшикаста, нимпора. 2. қаткарда, қатшуда, хамшуда; **каллапӯшро нимшикан мондан** каллапӯшро каҷ (нимрӯя) ба сар мондан.

НИМШИКАСТА نیم‌شکسته нимвайрон, нимхароб, пурра нашикаста.

НИМШОҲӢ نیم‌شاهی матое, ки ними нахаш аз шоҳист, нимабрешимӣ.

НИМШУКУФТ نیم‌شکفت нисф кушодашуда, нисф бозшуда (*нисбат ба гул*).

НИМШУНАВО نیم‌شنوا овози паст: **бо овози нимшунаво.**

НИМШУСТА نیم‌شسته ба пуррагӣ нашуста, тоза шустанашуда.

НИМШӮХӢ نیم‌شوخی бо андак шӯхӣ; шӯхиомез, нимҳазл: **нимшӯхию нимҷиддӣ**.

НИНАКШАХ ننکشخ *гуфт.* гарданшахи бешарм, якрави берӯ.

НИНАКШАХӢ ننکشخی *гуфт.* гарданшахӣ, якравӣ; берӯӣ.

НИНИЧА نینیچه *гуфт.* тифли навзод.

НИНӢ نینی *ниг.* **нинича**.

НИОБИЙ *лот.* نیابیی *хим.* филизи пӯлодранги сахтгудоз ва устувор, ки дар саноати электротехникӣ, мушаксозӣ *ва г.* истифода мебаранд.

НИРӮ//НЕРУ نیرو қувва, зӯр, қудрат.

НИРӮМАНД نیرومند пурқувват, пурзӯр, тавоно.

НИРӮМАНДӢ نیرومندی пурқувватӣ, пурзӯрӣ, тавоноӣ.

НИСБАТ *а.* نسبت иртибот ва муносибати байни ду чиз ё ду кас; **нисбати**... муносибати..., робитаи...; алоқаи…; **нисбати хешӣ доштан** *ба касе* робитаи хеши доштан бо касе; **нисбати шогирдӣ доштан** *ба касе* шогирд будан ба касе; **нисбат ба...** а) назар ба..., қиёсан бо..., дар муқоиса бо.... б) дар ҳаққи..., дар бораи..., оид ба... (*ба ин маъноҳо* ба ҷои «нисбат ба…» *кор фармудани* нисбати ... аз фасоҳат дур аст). **нисбат додан** ба касе мансуб донистан, махсус шуморидан ба касе; **нисбат доштан** муносибат доштан, рабт доштан, дар алоқа будан, бо касе, чизе; мансуб будан, ба касе, чизе; **нисбати ду адад** *риёз.* ҳосили тақсиме, ки дар натиҷаи тақсим кардани адади якум ба адади дуюм ба даст меояд; **нисбати таносуб** *риёз.* номи мавзӯи арифметикӣ; **й-йи нисбат** *грам.* пасванди й-йи нисбӣ, ки сифати нисбӣ месозад.

НИСБАТАН *а.* نسبتاً нисбат ба чизҳои ҳамрадифи худ, қиёсан.

НИСБӢ نسبی *мансуб ба* **нисбат**; сифати нисбӣ *грам.* сифате, ки бо й-йи нисбат сохта шудааст (*мас.* падарӣ, ҳаққи падарӣ...); **ҷонишини нисбӣ** *ниг.* **ҷонишини саволӣ**.

НИСВОН *а.* نسوان *кит.* занон.

НИСЁН *а.* نسیان фаромӯшӣ, аз хотир баровардан; ◊ **ба тоқи нисён гузоштан (ниҳодан)** фаромӯш кардан.

НИСО *а.* نسا *кит.* занон, занҳо.

НИСОБ *а.* نصاب *кит.* 1. асли ҳар чизе; **ба нисобаш расонидан** то ба дараҷаи аслиаш расонидан. 2. ибтидо, оғози ҳар чиз. 3. *таър.* миқдори пулу моле, ки аз он закот додан лозим будааст.

НИСОР *а.* نثار 1. пошиш, резиш (*мас., пулро дар ҷашни арӯсӣ ба сару таги пои арӯсу домод*). 2. фидо, қурбон; **нисор кардан** а) рехтан, поши-

дан (*мас.,чизҳои пурқимат ва тангаро*); б) фидо кардан, қурбон кардан: **ҷон нисор кардан**.

НИСФ *а.* نصف як ҳисса аз ду ҳиссаи баробари чизе, ним, нима, ними чизе: **нисфи роҳ, нисфи умр; нисфи шаб** нимаи шаб; соати дувоздаҳи шаб, ки шабонарӯз аз он шурӯъ мешавад; **нисф шудан** нима шудан; **аз нисф гузаштан** аз нима зиёд шудан; **роҳро нисф кардан** ними роҳро тай кардан.

НИСФАКОРنصفه کار *таър.* деҳқоне, ки барои

соҳиб шудан ба нисфи ҳосил замини каси дигарро кишт мекард.

НИСФАКОРӢ نصفه کاری *таър.* кору шуғли нисфакор; киштукори замини дигаре барои соҳиб шудан ба ними ҳосил.

НИСФИРӮЗӢ نصفروزی вақти нисфи рӯз, дар нимаи рӯз, зӯҳр, пешин.

НИСФИШАБӢنصفشبی вақти нисфи шаб, дар нимаи шаб, нимашабӣ.

НИСФУННАҲОР *а.* نصفالنهار *кит.* миёнаи рӯз, ними рӯз, вақти пешин, зӯҳр; **нисфуннаҳор** *ниг.* **меридиан**.

НИТОҚ *а.* نطاق *кит.* миёнбанд, камарбанд.

НИТОҶ *а.* نتاج *кит.* 1. насл, зот; зоида; бачаи чорпоён; **нитоҷ гирифтан** насл гирифтан. 2. натиҷа, самар, маҳсул.

НИТРАТ *ю.* نیترت *хим.* намаки кислотае, ки аз гази нитроген бо роҳҳои гуногун ҳосил мешавад.

НИТРОГЕН *ю.* نیتراگین гази бебӯю беранг, ки қисми асосии ҳаворо ташкил медиҳад, азот.

НИФА نیفه 1. ҷои бандгузаронии эзор. 2. эзорбанд; камарбанди шалвор.

НИФОҚ *а.* نفاق 1. дурӯягӣ, мунофиқӣ. 2. ҳусумат, душманӣ; **нифоқ андохтан** ҷудоӣ андохтан; ба якдигар душман кардан.

НИФОС *а.* نفاس 1. хунравии баъди таваллуд дар занон. 2. айёми чиллаи зани таваллудкарда.

НИХТА نخته *гуфт.* халондани халачӯб (*ба хар дар вақти рондан*); **нихта кардан//нихта задан** а) халачӯб халондан (*ба хар*); б) нӯги ангуштро ба паҳлуи касе расонидан, оҳиста хала карда мондан (*барои водоштан ба коре*).

НИҲЕБ *а.* نهیب *кит.* ҳайбат; тарс, бим.

ниҳод نهاد *асоси замони гузашта* аз **ниҳодан**.

НИҲОД نهاد 1. табъ, табиат; сиришт; тинат; **дар ниҳоди**… ботини одамӣ. 2. *маҷ.* бунёд, асос.

НИҲОДАН نهادن 1. чизеро ба ҷое мондан, гузоштан. 2. канор гузоштан (барои захира); захира кардан; **рӯ ба гурез ниҳодан** рӯ ба гурез овардан, гурехтан, фирор кардан.

НИҲОЗИДАН//НУҲОЗИДАН نهازیدن *кит.* тарсидан, бим бурдан, ваҳмидан.

НИҲОӢ نهای *мансуб ба* **ниҳоят**; охирӣ, охирин, хотимавӣ; **натиҷаҳои ниҳоӣ** натиҷаҳои охирин.

НИҲОЛ I نهال 1. дарахти нав шинондашуда, дарахти навраста ва ҷавон; **ниҳол шинондан** дарахти ҷавонро ба ҷое шинондан, ниҳол кучат кардан, ғарс кардан. 2. танаи аз замин нав қадкашидаи растанӣ; **ниҳол аз об сер не, бача аз хоб сер не** (*зарб.)*

НИҲОЛ II نهال *кит.* бистар, рахти хоб, кӯрпаву болин, болишт.

НИҲОЛА I نهاله *кит.* 1. дарахти наврӯида, ниҳол. 2. шохаи дарахт, ки шикорчиён ба нӯги он латтапораеро баста овезон карда, дар як тарафи дом мегузоранд, то ки ҷонварон аз он тарсида ба сӯи дом раванд.

НИҲОЛА II نهاله *кит.* камин; камингоҳи сайёд ё душман.

НИҲОЛАГОҲ//НИҲОЛАГАҲ نهالهگاه//نهالهگه *кит.* камингоҳ, махсусан камингоҳи шикорчиён.

НИҲОЛЗОРنهالزار майдони ниҳолҳо, замини дарахтони ҷавон.

НИҲОЛӢ I نهالی дарахти навраста барои кӯчат.

НИҲОЛӢ II نهالی *кит.* бистар, болишт.

НИҲОЛПАРВАР نهالپرور парварандаи ниҳолҳо; боғбони хоҷагии оид ба таҳия ва парвариши ниҳолҳо барои кӯчат.

НИҲОЛПАРВАРӢ نهالپروری парвариши ниҳол; оид ба таҳия ва нигоҳубини ниҳолҳо барои кӯчат: **хоҷагии ниҳолпарварӣ**.

НИҲОЛХОНА نهالخانه ҷои махсус барои парвариши ниҳолҳо; гармхонаи ниҳолрасонӣ.

НИҲОЛШИНОНӢ نهالشنانی *исми амал аз* **ниҳол шинондан**; дарахтшинонӣ, кӯчаткунии **ниҳолҳо: мавсими ниҳолшинонӣ**.

НИҲОН نهان пӯшида, пинҳон, нуҳуфта; **дар ниҳон** ниҳонӣ, пинҳонӣ; **дар ошкоро ва ниҳон** рӯирост ва пинҳонӣ; **рози ниҳон** сирри махфӣ; **ниҳон гаштан(шудан)** пинҳон шудан, аз назар нопадид гаштан; **ниҳон доштан** пӯшида нигоҳ доштан, пинҳон кардан; **ниҳон кардан** пинҳон кардан, махфӣ нигоҳ доштан; **ниҳон мондан** пӯшида мондан, ошкоро ва фош нашудан.

НИҲОНГОҲ نهانگاه ҷои пинҳон шудан, ҷои пинҳон.

НИҲОНӢ نهانی 1. махфӣ, пинҳонӣ, пӯшида; **душмани ниҳонӣ** хасми пӯшидакор. 2. ба таври пинҳонӣ, махфиёна.

НИҲОНХОНА نهانخانه хилватхона, ҷои хилват, ки дар зери замин барои нигаҳдории хӯрокворӣ ва ҳимоя аз сардиву гармӣ сохта мешавад.

НИҲОЯТ نهایت 1. охир, анҷом, поёни коре ё чизе. 2. оқибат, дар охир, билохира. 3. хеле, бисёр, аз ҳад зиёд, беҳад, беандоза, бағоят; **ниҳоят зарур** хеле ва беҳад зарур; **ба ниҳояти...** ба дараҷаи охири..., ба ҳадди охири ... **дар ниҳояти...** ба дараҷаи олии...

НИШАЛЛО نشلا шириниест, ки бо омезиши қиёми шакар ба кафки бех ва сафедаи тухм тайёр карда мешавад.

НИШАЛЛОПАЗ نشلاپز он ки нишалло мепазад.

НИШАЛЛОПАЗӢ نشلاپزی пухтани нишалло; касб ва кори нишаллоҳпаз.

НИШАЛЛОФУРӮШ نشلافروش он ки нишалло мефурӯшад, фурӯшандаи нишалло.

НИШАЛЛОФУРӮШӢ نشلافروشی фурӯхтани нишалло, фурӯши нишалло.

нишаст نشست *асоси замони гузашта аз* **нишастан**.

НИШАСТ نشست 1. шишт; **ҷои нишаст** ҷой барои нишастан, нишастгоҳ; **хонаи нишаст** хонаи истиқоматӣ; **нишасту бархост** шиштухез, мусоҳибат. 2. маҷлис, ҷамъомад; **нишаст кардан** ҷамъ омадан, маҷлиси базм ё зиёфат оростан. 3. ба замин фуромадан, фурудой: **нишасти мулоими киштии кайҳонӣ, нишасти ҳавопаймо**.

НИШАСТА I نشسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **нишастан**. 2. он ки шишта бошад, нишастагӣ. 2. қароргирифта дар ҷое.

НИШАСТА II نشسته *ниг.* **нишоста**.

НИШАСТАГӢ نشستگی *шакли дигари сифати феълии* **нишастан**.

НИШАСТАН نشستن 1. сурини худро ба ҷое гузошта, пойҳоро қат ё дароз карда қарор гирифтан, шиштан: **ба курсӣ нишастан, дар атрофи сандалӣ нишастан, дар пеши** *касе* **нишастан; дузону нишастан** ҳар ду зонуро ба замин монда нишастан. **зону зада нишастан** бо зону нишастан; **сари ду по нишастан** зонуро қат карда, вале ба замин нарасонда нишастан, диккак нишастан; **чорзону нишас-тан** пойҳоро қат карда нишастан. 2. фурӯ рафтан,чӯкидан; **ба замин нишастан** ба замин яксон шудан; фурӯ рафтан, чӯкидан. 3. фуромадан, поин шудан. 4. савор шудан: **ба асп нишастан, ба мошин нишастан, ба ҳавопаймо нишастан**. 5. истиқомат доштан, иқомат кардан, сокин будан. 6. часпидан: **гард нишастан, хок нишастан, чанг нишастан** *ба чизе*. 7. *ҳамчун феъл* давом доштани амалро *ифода мекунад;* **моҷаро карда нишастан.** 8. *ҳамчун феъли ёридиҳанда феълҳои таркибии номӣ месозад:* **ором нишастан, бекор нишастан**; ◊ **ба тахт нишастан** маросими тахтнишиниро иҷро кардан, ҷулус кардан; подшоҳиро ибтидо гузоштан; **бо ҳам нишастан** якҷо будан, ҳамроҳ будан; **нишастани офтоб** фурӯ рафтани офтоб, ғуруби офтоб; **нишастани шамол** мондани шамол, хомӯш шудани бод, қарор гирифтани шамол; **меҳри** *касе* **дар дил нишастан** касеро дӯст доштан, ошиқи касе шудан.

НИШАСТАНБОБ نشستنباب боби нишастан, муносиб барои нишаст: **ҷои нишастанбоб**.

НИШАСТАНГОҲ//НИШАСТАНГАҲ نشستنگاه//نشستنگه 1. ҷои нишастан. 2. толори ҷашн, ҷашнгоҳ; маҷлиси ҷашн. 3. ҷои тахт, пойтахт.

НИШАСТГОҲ نشستگاه 1. истиқоматгоҳ, манзил. 2. ҷои махсуси нишаст (*мас., дар мошин*).

НИШАСТУХЕЗ نشستوخیز шинухез, муошират, омезиш, ҳамнишинӣ: **нишастухез кардан**.

НИШЕБ نشیب 1. пастӣ, пастии замин; *муқоб.* **фароз**; **нишебу фароз** пастию баландӣ. 2. замини пасти сарозер, ҷои сарозер, **соҳили нишеби дарё.**

НИШЕБӢ نشیبی пастӣ; ҷои сарозер.

НИШЕБОНА نشیبانه дар ҳолати нишеб, сарозер, рӯ ба поин.

НИШЕМ نشیم *ниг.* **нишеман**.

НИШЕМАН نشیمن *кит.* 1. нишастгоҳ, ҷои нишастан; ҷойгоҳ. 2. истиқоматгоҳ, маҳалли сукунат. ҷои истиқомат, маҳалли сукунат. 3. *кит.* лона, ошёна.

НИШЕМАНГАҲ نشیمنگه *ниг.* **нишемангоҳ**.

НИШЕМАНГОҲ نشیمنگاه ҷои нишаст; ҷои ба нишастан мувофиқ; нишин**.** 1. *асоси замони ҳозира аз* **нишастан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* нишинанда, бошанда: **хонанишин, шаҳрнишин**.

НИШИНАНДА نشیننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **нишастан**; он ки нишаста бошад; **нишинандагони меҳмонхона** сокинони меҳмонхона.

НИШОЛЛО نشالا *ниг.* **нишалло**.

НИШОЛЛОПАЗ نشالاپز *ниг.* **нишаллопаз**.

НИШОЛЛОПАЗӢ نشالاپزی *ниг.* **нишаллопазӣ**.

НИШОЛОФУРӮШ نشالافروش *ниг.* **нишаллофурӯш**.

НИШОЛЛОФУРӮШӢ نشالافروشی *ниг.* **нишаллофурӯшӣ**.

нишон نشان 1. *асоси замони ҳозира аз* **нишондан.** 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои муракаб ба маънои* нишонанда: **оташнишон**.

НИШОН نشان 1. асар, пай, из; нишона, аломат; дарак; **нишон додан** а) ишора кардан ба чизе; чизе ё касеро ба каси дигар намоёндан; намоиш додан; б) вонамуд кардан, зоҳир кардан; в) маълум кардан, муайян сохтан; г) исбот кардан, собит намудан; тасдиқ кардан; **нишон мондан** асар мондан, ёдгорӣ боқӣ мондан; **беному нишон рафтан** беасар рафтан, бедарак шуда рафтан; **кор нишон додан** хидмате кардан, кореро ба хубӣ адо намудан; ҳунарнамоӣ кардан; **худро нишон додан** истеъдод ва лаёқати худро зоҳир кардан; **Худо нишон надиҳад** *аз қабили* Худо нигаҳ дорад ҳаргиз нашавад!; **шоҳид нишон додан** касеро ҳамчун шоҳид мауаррифӣ кардан, шоҳид овардан. 2. чизе ки дар машқҳои таълимӣ ва ҳарбӣ ба он нигоҳ карда тир мепарронанд, ҳар чизе, ки ҳамчун ҳадафи тирандозон хизмат мекунад, омоҷ; **ба нишон гирифтан** а) бо чашм ҳадафро муайян кардан; б) ҳадаф қарор додан (*барои гаразе*); **бо як тир чанд(ду) нишонро задан** *маҷ.* аз коре якбора ду натиҷа (фоида) ба даст даровардан. 3. тамға, аломати фарқ, нишона. 4. аломате ба шакли порчаи филизӣ (аз тилло, нуқра *ва г.*), ки барои қадр кардани хизматҳои шоён ба касе аз тарафи хукумат дода мешавад ва ба сари сина овехта мегарданд, орден; медал; аломате, ки ба ғолибони мусобиқа, барандаи мукофоте ё соҳибони унвону дараҷае супурда мешавад; **нишони "Шараф"; нишони сарисинагӣ**.

НИШОНА نشانه 1. асар, дарак, аломат, нишон; **нишона намондан, ному нишона набудан** асаре боқӣ намондан. 2. доғ, пай. 3. чизе ки аз касе ба ёдгор мемонад, ёдгорӣ. 4. *ниг.* **нишон** 2; **нишона задан** ба ҳадаф задан (расондан) тирро.

НИШОНАГИР نشانه‌گیر ба нишон гиранда, ҳадафро муайянкунанда.

НИШОНАГИРӢ نشانه‌گیری 1. *ниг.* **нишонгирӣ**. 2. аломати чизеро ба хотир нигоҳ доштан; нишонаи чизеро таги чашм кардан.

НИШОНАГУЗОРنشانه‌گذار он ки аломат мегузорад.

НИШОНАГУЗОРӢ نشانه‌گذاری 1. нишона ва аломат мондан дар чизе. 2. аз худ чизе барои ёдгор боқӣ гузоштан.

НИШОНАДОР نشانه‌دار он чи дар худ аломате ё тамғае дорад; **куртаи доғдор ва нишонадор**.

НИШОНАКАРДА نشانه‌کرده ишорашуда, аломат гузошташуда: **ҷои нишонакарда**.

НИШОНАМОНӢ نشانه‌مانی *ниг.* **нишонагузорӣ**.

НИШОНАНОК نشانه‌ناک *ниг.* **нишонадор.**

НИШОНАГИРАК نشانه‌یرک *ниг.* **нишонгирак**.

НИШОНГИР نشان‌گیر 1. он ки ба нишон мегирад, он ки ҳадафи тирро муайян мекунад. 2. тирандози моҳир, нишонзан; бехато ба ҳадаф зананда, нишонрас.

НИШОНГИРАК نشان‌یرک қисми ҳадафро муайянкунандани аслиҳаи ҷангӣ; қаровулак (*дар милтиқ*).

НИШОНГИРӢ نشان‌گیری нишон гирифтан барои тирандозӣ, ба нишон гирифтан.

НИШОНГОҲ نشانگاه ҷое, ки тирро ба он нигоҳ карда мепарронанд, ҷои нишонзанӣ.

НИШОНГУЗОРӢ نشان‌گذاری *ниг.* **нишонагузорӣ**.

НИШОНДАН نشاندن 1. *тарзи бавоситаи* **нишастан**; ба нишастан водор кардан, шинондан. 2. ҷой додан, ҷойгир кунондан (*дар манзиле*). 3. коштан, шинондан: **ниҳол шинондан.** 4. насб кардан, часпондан, устувор намудан: **нигин нишондан дар ангуштарӣ, ҷавоҳирот нишондан дар асбобҳои зинатӣ.** 5. ҳабс кунонидан; ҳабс кардан, дар маҳбас нигоҳ доштан; **оташ нишондан** оташро хомӯш кардан; **фурӯ нишондани дард** таскин додани дардро.

НИШОНДИҲАНДА نشان‌دهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **нишон додан**. 2. аломате, ки ба чизе (ҷое) ишора мекунад *(мас.*, дар роҳ). 3. рақамҳое, ки равиши коре ё дараҷаи иҷрои нақшаеро манзур мекунанд; **нишондиҳандаҳои меҳнатӣ, нишондиҳандаи мусобиқа**.

НИШОНДИҲӢ نشان‌دهی 1. *исми амал аз* **нишон додан**. 2. намоиш додан; намоиш; **нишондиҳии филм**.

НИШОНДОД نشانداد 1. раҳнамоӣ, ҳидоят; дастур. 2. он чи (*мас., рақам ё ҳарфе*), ки асбобе нишон медиҳад.

НИШОНДОР نشاندار соҳибнишон, ордендор.

НИШОНЗАН نشان‌زن тирандозе, ки тирро бехато ба ҳадаф мерасонад; он ки нишона мегирад, ҳадафгир.

НИШОНЗАНӢ نشان‌زنی ба нишон задан, тирандозӣ ба нишон (*мас. , дар машқ*).

НИШОНИДАН نشانیدن *ниг.* **нишондан**.

НИШОНӢ نشانی номи кӯча ва шумораи бино ё хонаи иқомати шахсе чун аломати пайдо кардани он ё фиристодани мактуб *ва г.,* адрес.

НИШОНКАРДА نشان‌کرده *ниг.* **нишонакарда**.

НИШОНРАС نشان‌رس ба нишон расанда; бехато ба нишон зананда: тирҳояш нишонрас буданд.

НИШОСТА نشاسته оҳор, нишаста.

НИШОТ *а.* نشاط хурсандӣ, шодӣ, сурур шодмонӣ; **айшу нишот** дилхушию тараб.

НИШОТОВАР نشاط‌آور шодиовар, хурсандибахш, тарабангез.

НИШОТОФАР نشاط‌آفری *ниг.* **нишотовар**.

НИШТАР نشتر *ниг.* **нештар**.

НИШХОР//НИШХӮР نشخوار//نشخور кавша; **нишхӯр кардан** хӯроки хӯрдаро аз меъда ба даҳон гардонда ҷавидани гову гӯсфанд, кавша кардан.

НИШХӮРД نشخورد андаке аз коҳу алаф *ва г.,* ки дар охури ҳайвонот боқӣ мондааст, нимхӯрдаи гову гӯспанд *ва г.*

НИЮШИДАН نیوشیدن *кит.* шунидан, гӯш кардан; гӯш фаро додан гӯш додан..

НИЮШО//НИЙӮШО نیوشا *кит.* шунаванда, гӯшкунанда; гӯш фародиҳанда.

НИЯТ//НИЙЯТ *а.* نیت қасд, майл, азм, мақсад; **бо ин ният** бо ин майлу хоҳиш, бо ин мақсад; **ба нияти...** бо мақсади...; барои...; **ният доштан** дар қасди коре будан; **аз ният баргаштан** аз азм ва қарори худ баргаштан; **ба ният расидан** ба мақсаду орзу расидан.

НО I نا *пешванде, ки ба калима маънои* рад, инкор ва нафй *медиҳад:* **норавшан**, **нотавон**, **номаълум**, **нодуруст**, **нопадид**.

НО II نا об.

НО III نا 1. *ниг.* **най**. 2. гулӯ, ҳалқ.

НОАЁН ناعیان норавшан; диданашаванда; номаълум.

НОАНИҚ ناانیق *ниг.* **номуайян**.

НОАНИҚӢ ناانیقی *ниг.* **номуайянӣ**.

НОАСЛ نااصل 1. бадзот, ноҷинс; бадсифат. 2. нобакор, нокас, бадкирдор.

НОАСЛӢ نااصلی 1. ноҷинсӣ; бадсифатӣ. 2. ноба-

корӣ, нокасӣ, бадкирдорӣ.

НОАҲЛ ناأهل 1. белаёқат, нолоиқ, ноӯҳдабаро. 2. ноиттифоқ, нотифоқ.

НОАҲЛӢ ناأهلی 1. белаёқатӣ, ноӯҳдабарой. 2. ноиттифоқӣ, нотифоқӣ.

НОАҲЛОНА ناأهلانه 1. белаёқатона, ноӯҳдабароёна. 2. нотифоқона.

НОБ I ناب *кит.* соф, тоза, холис, беғаш: **зари ноб**, **майи ноб**.

НОБ II ناب *кит.* дандони ашк.

НОБАКОРنابکار бадкирдор, бадамал; нокас, паст, сифла.

НОБАКОРӢ نابکاری бадкирдорӣ, бадамалӣ; нокасӣ, сифлагӣ.

НОБАКОРОНА نابکارانه бадкирдорона, нокасона, зишт, бад: **ҳаракатҳои нобакорона**.

НОБАЛАД نابلد 1. ноошно бо чизе, надонанда. 2. ноогоҳ, ғайривоқиф. бехабар, ноогоҳ.

НОБАЛАДӢ نابلدی 1. ноошной бо чизе, надонистани чизе. 2. ноогоҳӣ, новоқифӣ.

НОБАНАВО نابنوا *кит.* ҳар чизе, ки зоеъ шудааст ва ба кор намеояд.

НОБАРОБАР نابرابر номусовӣ; ноҷур, номуносиб (*аз ҷиҳати миқдор, дараҷа*); **ҷанги нобаробар** ҷанге, ки қувваи тарафайн баробар нест.

НОБАРОБАРӢ نابرابری баробар набудан, мусовӣ набудан; гуногунӣ(аз ҷиҳати миқдор, дараҷа, мақом).

НОБАРОБАРҲУҚУҚ نابرابرحقوق аз ҷиҳати ҳуқуқ ғайримусовӣ.

НОБАРОБАРҲУҚУҚӢ نابرابرحقوقی нобаробарӣ дар ҳуқуқ; нобаробарҳуқуқии миллатҳо дар баъзе мамлакатҳо.

НОБАРОР نابرار он ки бештарини кораш пеш намеравад ва ё умуман кораш омад намекунад, бемувафақият, ноком.

НОБАРОРӢ نابراری барор нагирифтани кор, бемуваффақиятӣ, ноомади кор.

НОБАСОМОН نابسامان 1. бесару бесомон; беназму тартиб: **зиндагии нобасомон**. 2. ошуфтаҳол, носозгор, номувофиқ, ноҳинҷор.

НОБАСОМОНӢ نابسامانی 1. бесарусомонӣ, номураттабӣ. 2. ошуфтаҳолӣ, носозгорӣ, ноҳинҷорӣ.

НОБАСТА نابسته бастанашуда, махсусан захме, ки докапеч нашудааст.

НОБАҲАНГОМ نابهنگام 1. бевақт, бемавқеъ. 2. бемаврид, беҷо.

НОБАҲРА I نابهره *кит.* бузург, азим.

НОБАҲРА II نابهره *ниг.* **набаҳра**.

НОБАҲРАМАНД نابهره مند *кит.* бебаҳра, бенасиб.

НОБАҶОنابجا *ниг.* **беҷо**.

НОБИҒА *а.* نابغه соҳиби ҳуш ва истеъдоди фавқулода, одами дорои истеъдоди барҷаста; **нобиғаи замон** одами дар илм ва фазл ягонаи замони худ.

НОБИНО نابینا маҳрум аз қобилияти бинои, кӯр, аъмо; **нобинои модарзод** аз модар нобино таваллудшуда.

НОБИНОӢ نابینای маҳрум будан аз бинои, бечашмӣ, кӯрӣ.

НОБИСУД//НОБИСУДА نابسود//نابسوده носуфта (*оид ба* сангҳои қиматбаҳо).

НОБИХРАД نابخرد бехирад, беақл, нодон.

НОБИХРАДӢ نابخردی бехирадӣ, беақлӣ, нодонӣ.

НОБОБ ناباب 1. номувофиқ, номуносиб; нокулай, бад. 2. ноформ, ногувор: **хӯроки нобоб.** 3. *маҷ.* ноҷинс, улфатнопазир; номуросо; **одами нобоб** одами номуросо, бадмуомила.

НОБОБӢ نابابی нобоб будан; номувофиқӣ, номуносибӣ; **нобобии ҷои истиқомат**.

НОБОВАР ناباور боварнакунанда, итминоннадошта, эътимоднадошта; шубҳакунанда (*ба дурустии коре, сухане, фикре*).

НОБОВАРӢ ناباوری бовар накардан, эътимод надоштан, итминон надоштан; шубҳа; **изҳори нобоварӣ кардан** итминон надоштани худро аз чизе ё касе баён намудан; шубҳа изҳор кардан.

НОБОВАРОНАناباورانه бо нобоварӣ; ба назари шубҳа; **нобоварона нигоҳ кардан** бо шубҳа нигаристан.

НОБОИСТ نابایست *кит.* 1. нобоб, нолоиқ. 2. ғайри лозим; чизе ки ба кор намеояд.

НОБОЛИҒ نابالغ ба синни балоғат нарасида, ба ҳадди булуғ нарасида.

НОБОЛИҒӢ نابالغی ноболиғ будан; ба балоғат нарасидагӣ; даврони туфулият, айёми бачагӣ.

НОБУД نابود номавҷуд, нестшуда; барҳамхӯрда, аз байнрафта; **нобуд гардидан (гаштан)** нест шудан, барҳам хӯрдан, аз байн рафтан; **нобуд кардан** а) талаф кардан; беҳуда сарф кардан; б) *маҷ.* ҳалок сохтан; **нобуд шудан** а) талаф шудан; беҳуда рафтан, беҳуда сарф шудан, зоеъ шудан; **несту нобуд кардан** нест кардан, барҳам задан, зоеъ кардан; ◊ **буду нобуд** ҳасту нест, тамоми дороии касе.

НОБУДА نابوده 1. нобуд, номавҷуд; набуда, ғоиб. 2. нодор, камбағал, бенаво, бебизоат.

НОБУДАГӢ نابودگی нодорамӣ, камбағалӣ, бенавоӣ, бебизотӣ.

НОБУДӢ نابودی 1. нестӣ, фано. 2. нест шудан, талаф шудан, нобуд шудан. 3. нобудагӣ, камбағалӣ, бенавоӣ.

НОБУДКОРنابودکار исрофкор, беҳуда сарфкунанда.

НОБУДКОРӢ نابودکاری исрофкорӣ, беҳуда сарф ва талаф кардан: **нобудкорӣ кардан**.

НОБУДМАНД نابودمند *кит.* фақир, бебаргу наво; камбағал.

НОБУРДБОР نابردبار бесабр, бетоқат, бетаҳаммул.

нов ناو *асоси замони ҳозира аз* **новидан**.

НОВ I ناو 1. киштӣ, киштии ҷангӣ. 2. чӯби ковок ё қубури тунукагин, ки дар лаби бом гузошта мешавад, то ки оби боронро аз бом ба поён резонад; нова, новадон. 3. маҷрое, ки ба воситаи он об ба осиё мерезад.

НОВ II ناو *кит.* об; нам.

НОВА ناوه чӯби дарози дарунковок дар осиёҳои обӣ, қубури сафолӣ, филизӣ *ва г.,* ки дар обрезҳо ва обгузарҳо кор мефармоянд.

НОВАДОН ناوه‌دان *ниг.* **нов** I; **аз борон гурехта ба новадон дучор шудан** аз балое гурехта ба балои бадтар аз он вохӯрдан.

НОВАДОР ناوه‌دار дорои нова, нова насб карда: **боми новадор.**

НОВАК I ناوک *шакли тасғир ва навозишии* **нов** I.

НОВАК II ناوک тири камон; тир; **новаки мижгон** *киноя аз* мижгони зебои маҳбуба.

НОВАКАНДОЗ ناوک‌انداز тирандозанда аз камон; камонвар.

НОВАКАНДОЗӢ ناوک‌اندازی тирандозӣ аз камон; камонварӣ.

НОВАҚТ ناوقت бевақт, нобаҳангом.

НОВАҚТӢ ناوقت бевақтӣ, нобаҳангомӣ.

НОВАМОНАНД ناوه‌مانند *ниг.* **новашакл**.

НОВАРД ناورد *ниг.* **набард**.

НОВАРДХОҲناوردخواه ҷангҷӯй, ҳариси ҷанг, касе, ки ҷанг металабад.

НОВАЧАناوه‌چه новаи хурд.

НОВАШАКЛ ناوه‌شکل чизи ба нова монанд, шабеҳи нова, новамонанд.

НОВДОН ناودان *ниг.* **новадон**.

НОВЕЛЛА *ит.* ناویلا *адш.* навъи жанри хурди адабии ба ҳикоя монанд.

НОВЕЛЛАНАВИС ناویلانویس муаллифи новелла; нависандае, ки дар жанри новелла эҷод мекунад.

НОВЕЛЛАНАВИСӢ ناویلانویسی новелла навиштан, эҷод кардани новелла.

НОВИДАН ناویدن *кит.* 1. монанди нови сустшудаи бом ба чапу рост калавидан; калавида роҳ рафтан. 2. *маҷ.* хиромидан, ба ноз роҳ рафтан.

НОВОБАСТА ناوابسته вобастанабуда; ба сари худ, мустақил; **новобаста аз...** қатъи назар аз..., сарфи назар аз...

НОВОҚИФ ناواقف *кит.* бехабар, беиттиллоъ; ноозмудакор.

НОВОҶИБ ناواجب *кит.* 1. ғайрилозим, нолозим, нодаркор. 2. *ниг.* **мустаҳаб**.

НОГАП ناگپ **:ногап будан** ҳамгап набудан, қаҳрӣ будан; **ногап шудан** бо ҳамдигар гапнозан шудан, қаҳрӣ шудан.

НОГАПӢ ناگپی ҳамгап набудан, қаҳрӣ будан.

НОГАҲ ناگه *ниг.* **ногоҳ**.

НОГАҲОН ناگهان баногоҳ, банохост, ғайричашмдошт; якбора, дафъатан: **ногаҳон истода мондан, ногаҳон пайдо шудан**.

НОГАҲОНӢ ناگهانی ғайричашмдошт, ҳодисае, ки банохост ва якбора рӯй додааст; **балои ногаҳонӣ, ҳодисаи ногаҳонӣ; ҳуҷуми ногаҳонӣ** ҳамлаи якбораи пинҳонӣ.

НОГИРО ناگیرا чизеро дошта (гирифта) наметавонистагӣ, суст, бемадор.

НОГОҲ ناگاه 1. нохост; якбора, дафъатан. 2. бемаврид, нобаҳангом; **гоҳу ногоҳ** бамавриду бемаврид; **ба ногоҳ** ба як вақти номуайян, ба як вақти ғайричашмдошт.

НОГУВОРناگوار 1. бадҳазм, ба табъ нофорам; бадмаза: **хӯроки ногувор**. 2. *маҷ.* нописанд, номувофиқ, нохушоянд; **вазъияти (ҳолати) ногувор; ногувор дидан** номуносиб донистан, раво надидан; **ногувор ҳис кардан** ноҳинҷор ҳис кардан; бад ҳис кардан.

НОГУВОРӢ ناگواری нохушӣ, ҳодисаи нохушоянд ва бад.

НОГУВОРО ناگوارا *ниг.* **ногувор**.

НОГУДОХТА ناگداخته гудохтанашуда, обнокарда: **равғани ногудохта**.

НОГУЗИРناگزیر ноилоҷ, ҳатмӣ; ҳодисае, ки рӯй доданаш ҳатмист: **ногузир будан**.

НОГУЗИРӢ ناگزیری ногузир будан, ҳатмӣ будан: **ногузирии ғалаба**.

НОГУФТ ناگفت нохонда, даъватнашуда, бедаъват; **меҳмони ногуфт** меҳмони нохонда; **ногуфт рафтан** бе давъат рафтан.

НОГУФТА ناگفته баённагашта, изҳорнаёфта; гапи нотамом, ба охир нарасида: **ногуфта мондани сухан**; **ногуфта намонад, ки…** қобили тазаккур аст, ки…, бояд гуфт, ки…

НОГУФТАНӢ ناگفتنی 1. чизи гуфтанаш номумкин, гуфтанаш нораво. 2. он чи бояд пинҳон бимонад ва ба дигаре изҳор нашавад.

НОДАРКОР نادرکار зиёдатӣ, бекора, нолозим: **чизҳои нодаркор**.

НОДАРКОРӢ نادرکاری нодаркор будан, зарурат надоштан; зиёдатӣ.

НОДИДА نادیده 1. надидагӣ, бехабар; **худро нодида шуморидан (вонамуд кардан)** худро бехабар ва ғофил нишон додан. 2. *маҷ.* он ки молу давлат насибаш нашудаасут; чашмгуруснa, бенаво, бебизоат.

НОДИДАНӢ نادیدنیчизи диданаш мамнӯъ, пинҳон дошташаванда.

НОДИМ *а.*نادم *кит.* надоматкунанда; пушаймон, пушаймоншуда.

НОДИР *а.* نادر 1. кам дидашаванда, кам дучоршаванда, камчин, камёб: **кони филизҳои нодир; китобҳои нодир** китобҳои камёб. 2. ягона, мумтоз, беназир, беҳамто.

НОДИРА *а.* نادره *муаннаси* **нодир**; **нодираи даврон** дар ҷаҳон ягона, беҳамтои ҷаҳон.

НОДИРАГУФТОР نادره‌گفتار хушсухан; зарофатгӯй, ҳозирҷавоб.

НОДИРАДОН نادره‌دان *кит.* одами ҳушёр, оқил, бофаросат, фозил, огоҳ.

НОДИРАКОР نادره‌دار санъаткори нафискор; ҳунарманди гулдаст; **ҳунармандони нодиракор**.

НОДОН نادان 1. ҷоҳил, бесавод, бедониш. 2. беақл, камақ;. **ҷони нодон дар азоб** (*зарб.*).

НОДОНӢ نادانی 1. бедонишӣ, бесаводӣ, бемаърифатӣ; ҷаҳолат. 2. беақлӣ, бефаҳмӣ, гӯлӣ; **нодонӣ кардан** аҳмақӣ кардан, дар коре бо сабаби ноогоҳӣ ғафлат кардан; **худро ба нодонӣ задан (андохтан)** худро аз чизе бехабар вонамуд кардан, худро бехабар нишон додан, тағофул кардан.

НОДОР نادار он ки чизе надорад, тиҳидаст, камбағал, мискин.

НОДОРАМ نادارم *ниг.* **нодор**.

НОДОРАМӢ نادارمی *ниг.* **нодорӣ**.

НОДОРӢ ناداری бенавоӣ, камбағалӣ, қашшоқӣ, бебизоатӣ, тиҳидастӣ.

НОДУРУСТ نادرست 1. ғалат, хато; *муқоб.* **дуруст**. 2. ноҳақ, нораво.

НОДУРУСТӢ نادرستی хато ва ғалат будан; раво набудан.

НОДУХТАР نادختر беиффат, нодӯшиза.

НОЁБ ناياب ёфтнашаванда, камёб, нодир: **гавҳари ноёб**, **хазинаи ноёб**.

НОЁФТ نايافت *ниг.* **ноёб**.

ноз ناز *асаси замони ҳозира аз* **нозидан**.

НОЗ ناز 1. хушаҳволӣ, ҳузуру ҳаловат; **нозу неъмат** хӯрданиҳои хубу болаззат. **бистари ноз** *маҷ.* бистари боҳузуру ҳаловат; **хоби ноз** хоб дар роҳату осудагӣ. 2. карашма, ишва, таннозӣ; **нозу адо** ишваю карашма; **нозу итоб** карашмаву ишваи хашмомез. 3. истиғно, эркагӣ; **нозу нуз** нею нестон аз рӯи эркагӣ, баҳоначӯӣ; **нози** *касе* **ғунҷидан** гапи касе гузаштан; эътибор доштан; **нози** *касеро* **бардоштан** ба эркагии касе тоб овардан; **ноз кардан** а) ишваву карашма кардан; б) эркагӣ кардан, нею нестон кардан аз эркагӣ. 4. фахр, тафохур, ғурур.

НОЗАНДА نازنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **нозидан**. 2. нозкунанда. 3. фахркунанда.

НОЗАНИН نازنين 1. ноздор, карашмагар, ишвагару танноз. 2. зебо, хушқаду қомат, нозукандом, дилрабо. 3. *маҷ.* маҳбуба.

НОЗАНИНӢ نازنينی зебоӣ, хушқаду қоматӣ, нозукандомӣ, дилрабоӣ.

НОЗАРУР ناضرور *ниг.* **нодаркор**.

НОЗБАРДОР نازبردار он ки нози касеро мебардорад; он ки ба эркагӣ ва инҷиқии каси дигар тоқат мекунад.

НОЗБӮ(Й) (نازبو(ی 1. *бот.* як навъ гиёҳи дастпарвари хушбӯй, аз лабгулҳо, лимӯгиёҳ. 2. райҳон.

НОЗГУЛ نازگل *бот.* як навъ растании майдагул аз ҷинси растаниҳои лӯбиёӣ, ки дар сурати даст расонидан баргҳояш баста мешавад, мимоза.

НОЗДОР نازدار нозкунанда, ишвагар.

НОЗЕБ نازيب 1. безеб, зишт, зиштрӯй, бадшакл. 2. назебанда, номувофиқ (*оид ба* либос); нописанд: **рафтори нозеб**.

НОЗЕБО نازيبا *ниг.* **нозеб**.

НОЗЕБОӢ نازيبای зиштӣ, зиштрӯӣ, бадшаклӣ.

НОЗИДАН نازيدن 1. ноз кардан, карашмаву ишва кардан. 2. фахр кардан, болидан.

НОЗИЛ *а* .نازل *кит.* 1. фурудоянда, пастфуроянда; **нозил шудан** поин омадан, фуруд омадан. 2. камбаҳо, камарзиш, паст; **ба қимати нозил** ба нархи арзон.

НОЗИМ *а.* ناظم 1. *кит.* он ки чизеро ба ришта мекашад (*мас., марворидро*). 2. ба назму тартибоваранда, тартибдиҳанда; танзимгар. 3. шоир, шеърнавис.

НОЗИР *а.* ناظر 1. назаркунанда, нигоҳкунанда, бинанда; **ҳозиру нозир** он ки дар ҷое ҳозир буда ва воқеаро дидааст. 2. назораткунанда, назоратчӣ; бозрас: **нозири роҳ**, **нозири тартибот**, **нозири шӯъбаи назорати техникӣ**. 3. *кӯҳ.* вазир; **шӯрои нозирон** шӯрои вазирон.

НОЗИРАКӢ نازيرکی зираку ҳушёр набудан; кундзеҳнӣ.

НОЗИРӢ ناظری назорат кардан, нигаҳбонӣ, бозрасӣ.

НОЗИРОТ ناظرات *ҷ.* **нозир**; идораи назорат, ва тафтиш; **нозироти андоз** идораи назорат ва тафтиши ҳолати андозсупорию андозгирӣ.

НОЗИШ نازش *исми феълӣ аз* **нозидан**; фахр, ифтихор.

НОЗКАШ نازکش *ниг.* **нозбардор**.

НОЗКУНАНДА نازکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ноз кардан**; он ки ноз мекунад, ишвакунанда.

НОЗКУНОН نازکنان *феъли ҳол аз* **ноз кардан**; бонозу карашма.

НОЗОДА نازاده зоиданашуда, таваллуднашуда; онки ё он чи ҳанӯз назоидааст.

НОЗО(Й) نازای назоянда, aқим (*оид ба* зан ва модаи чорпоён).

НОЗОӢ نازائی ноборворӣ, нозо будан.

НОЗОФАРИН نازآفرين 1. ба вуҷуд оварандаи нозу неъмат; оварандаи хушию хуррамӣ. 2. офаридашуда аз ноз; пурнозу карашма. 3. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа.

НОЗОЯНДА نازاينده он ки ё он чи қобилияти таваллуд кардан надорад, надоштанӣ тавоноии зоидан.

НОЗПАРВАР نازپرور 1. он ки бо нозу неъмат ва

меҳрубониҳо парвариш ёфтааст. 2. эрка калоншуда, тарбияи дурустнадида. 3. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа.

НОЗПАРВАРДА نازپرورده *ниг.* **нозпарвар.** (1. 2).

НОЗПАРВАРДАГӢ نازپروردگی нозпарварда будан; эркагӣ, инҷиқӣ.

НОЗУК نازک 1. латиф, зариф, дилкаш. 2. нафис, тунук; **либоси нозук**, **матои нозук**. 3. борик: маҳин: **дасти нозук**, **тори нозук**. 4. зудранҷ; ҳассос: **дили нозук, хотири нозук.** 5. *маҷ.* муҳим, ҷиддӣ; **нозук-нозук** хиромон-хиромон, таннозона; бисёр эҳтиёткорона; **аз ҷои нозуки** *чизе* (*касе*) **гирифтан** ҷои муҳим ва ба зарба тобноовар ва зудшикани чизе, касеро ёфта тавонистан.

НОЗУКАДО نازکادا 1. он ки рафтор ва кирдораш дилписанду латиф аст. 2. хушадо; хушовоз.

НОЗУКАДОӢ نازکادای 1. латофатнокӣ, ҷозибадорӣ. дилрабоӣ, 2. хушадоӣ, хушовозӣ.

НОЗУКАК نازکک *шакли навозишии* **нозук**; хеле нозук.

НОЗУКАНДЕШ نازکاندیش борикандеш, нозукхаёл.

НОЗУКАНДЕШӢ نازکاندیشی борикандешӣ, нозукхаёлӣ.

НОЗУКАНДОМ نازکاندام он ки аъзою бадани вай латиф ва борик аст; нозукбадан.

НОЗУКАНДОМӢ نازکاندامی латифбаданӣ, нозукбаданӣ.

НОЗУКБАДАН نازکبدن 1. *ниг.* **нозукандом.** 2. *маҷ.* маъшуқаи латиф ва зебо; маъшуқа.

НОЗУКБАДАНӢ نازکبدنی *ниг.* **нозукандомӣ**.

НОЗУКБАЁН نازکبیان соҳиби гуфтори латифу дилкаш, хушбаён.

НОЗУКБИН نازکبین 1. борикбин, дақиқназар. 2. нуктасанҷ.

НОЗУКБИНӢ نازکبینی 1. борикбинӣ, дақиқназарӣ. 2. нуктасанҷӣ, мӯшикофӣ.

НОЗУКДИЛ نازکدل ҳассос, мутаассиршаванда; зудранҷ.

НОЗУКДИЛӢ نازکدلی ҳассосӣ, мутаассиршавандагӣ; зудранҷӣ.

НОЗУКӢ نازکی 1. назокат, латифӣ, зарифӣ, латофат; нафосат. 2. ҷиҳати хос, махсусият, сирру асрори чизе; **нозукиҳои забон** нуктаҳои борики забон.

НОЗУКМИЁН نازکمیان он ки миёни борики базеб дорад, борикмиён, камарборик, химчамиён.

НОЗУКМИЗОҶ نازکمزاج *ниг.* **нозуктабиат**.

НОЗУКМИЗОҶӢ نازکمزاجی *ниг.* **нозуктабиатӣ**.

НОЗУКМУОМИЛА نازکمعامله он ки дар муомила ба назокат эътибор медиҳад, хушмуомила, боилтифот.

НОЗУКМУОМИЛАГӢ نازکمعاملهگی риояи назокат дар муомила, хушмуомилагӣ, боилтифотӣ.

НОЗУКОНА نازکانه аз рӯи назокат, бо риояи зарофат, бо лутфу малоҳат.

НОЗУКПАЙКАР نازکپیکر *ниг.* **нозукбадан**.

НОЗУКПӮСТ نازکپوست пӯсташ нозук, пӯсттунук.

НОЗУКРУХСОРА نازکرخساره *ниг.* **нозукрӯй**.

НОЗУКРӮЙ نازکروی он ки рӯи дилкашу зебо дорад; хушрӯй.

НОЗУКСАНАМ نازکصنم маҳбубаи нозук, зебо.

НОЗУКСАНҶ نازکسنج 1. он чи дақиқ месанҷад, аниқ муайян мекунад: **тарозуи нозуксанҷ**. 2. *маҷ.* нуктасанҷ, борикбин: **мунаққиди нозуксанҷ**.

НОЗУКСАНҶӢ نازکسنجی 1. нозуксанҷ будан, дақиқкорӣ. 2. *маҷ.* нуктасанҷӣ, борикбинӣ.

НОЗУКТАБИАТ نازکطبیعت табъаш нозук, ҳассос; инҷиқ, сернозунуз.

НОЗУКТАБИАТӢ نازکطبیعتی нозуктабиат будан; ҳассосӣ; инҷиқӣ, сернозунузӣ.

НОЗУКТАБЪ نازکطبع *ниг.* **нозуктабиат**.

НОЗУКТАБЪӢ نازکطبعی *ниг.* **нозуктабиатӣ**.

НОЗУКТИНАТ نازکطینت касе, ки табиаташ нозук аст, ҳассос; зудранҷ.

НОЗУКФАҲМ نازکفهم борикхаёл, хушфаҳм; бофаросат, зирак.

НОЗУКФАҲМӢ نازکفهمی борикхаёлӣ, хушфаҳмӣ; дақиқназарӣ; зиракӣ.

НОЗУКХАЁЛ نازکخیال нозукандеш, дақиқназар: **шоири нозукхаёл** шоире, ки тахайлоти латифу ширинро тараннум мекунад.

НОЗУНУЗ نازنوز *ниг.* **ноз** (3).

НОИБ *а.* نائب 1. ҷонишин, муовин: **ноиби раис**. 2. вакил, ваколатдор.

НОИБӢ نائبی ниёбат, ҷонишинӣ, муовинӣ.

НОИБКОНСУЛ نائبکانسل *таър.* ҷонишини консул.

НОИБУЛҲУКУМАТ *а.* نائبالحکومت *таър.* он ки ҳамчун ноиби ҳоким идораи шаҳре ба зиммаи ӯ гузошта шудааст; қоиммақом.

НОИБУССАЛТАНА *а.* نائبالسلطنه *таър.* он ки ҳамчун ноиби подшоҳе, ки ба синни қонунӣ нарасидааст, салтанатро идора мекунад.

НОИЖА نایژه *кит.* қубур, лӯлаи об, ғулба.

НОИЗА نایزه *кит.* 1. *ниг.* **ноижа.** 2. *маҷ.* қатраи оби дида, ашк.

НОИЛ *а.* نائل он ки ба мақсади худ расидааст; **ноил шудан** а) расидан ба муроду мақсади худ; б) муваффақ шудан ба чизе.

НОИЛОҶ ناعلاج 1. ночор, лоилоҷ; маҷбур; **ноилоҷ мондан** ночор мондан; маҷбур шудан. 2. хоҳу нохоҳ, ногузир, аз рӯи зарурат (*кардан кореро*).

НОИЛОҶӢ ناعلاجی 1. ночорӣ, маҷбурӣ. 2. зарурат, ногузирӣ.

НОИМ *а.* نائم хобида, хуфта, хобрабуда; *муқ.* **навм**.

НОИНСОФ ناانصاف беинсоф; бевиҷдон.

НОИНСОФӢ ناانصافی беинсофӣ, беадолатӣ.

НОИНСОФОНА ناانصافانه бо ноинсофӣ, бо беадолатӣ: **ноинсофона рафтор кардан**.

НОИРА *а.* نائره *ниг.* **нойира**.

НОИТТИФОҚ نااتفاق муттафиқнабуда, тифоқнабуда, ноаҳл, ягонагӣ надошта.

НОИТТИФОҚӢ نااتفاقی аҳлу тифоқ набудан, нотифоқӣ, ноаҳлӣ.

НОИТТИФОҚОНА نااتفاقانه бо ҳам иттифоқ накарда, ноаҳлона, нотифоқона; ба таври пароканда.

НОЙ I نای *ниг.* **най**.

НОЙ II نای гулӯ, ҳалқум, ҳалқ.

НОЙАНБОН نایانبان *ниг.* **найанбон**.

НОЙИРА *а.* نائیره *кит.* оташи шӯълавар, оташи барафрӯхта; оташ, нор.

НОЙЧА نایچه 1. *ниг.* **найча** I, 1. 2. қисми лӯлашакли баъзе асбобҳо, ки бо он ҳаво мекашанд ё бод медаманд.

НОК I ناک *кит.* олуда, нопок, нософ (*оид ба* мушку анбар *ва г.*)

НОК II ناک растанӣ ва меваи он аз ҷинси мурӯд ва калонтар аз он, амруд, гулобӣ.

НОКАРДАКОРناکردهکار он ки ноозмуда ва таҷрибадор нест, корнодида, бетаҷриба.

НОКАС ناکس он ки одамгарӣ надорад, ноодам, нобакор, разил; **касу нокас** одамони неку бад, одаму ноодам.

НОКАСӢ ناکسی ноодамӣ, пастӣ, номардӣ, разилӣ.

НОКАУТ *англ.* ناکاوت *варз.* вазъияти аз зарби ҳариф ба замин афтодани боксёр, ки даҳ сония нахезад, мағлуб ҳисоб мешавад.

НОКЗОР ناکزار ҷое, ки дарахти нок зиёд рӯидааст; боғи нок.

НОКИФОЯ(Т) ناکفایه// ناکفایت ба дараҷаи кофӣ набуда, нокофӣ.

НОКИФОЯТӢ ناکفایتی нокифоя (кам) будан, нокофӣ будан.

НОКИШТАناکشته киштнашуда; нокорам, **нокишт гузоштан (мондан)** кишта нашудан.

НОКОМ ناکام 1. ба муроду мақсад нарасида, номурод. 2. ноумед, маъюс. 3. *нав.* дар мактабҳои олӣ – як навъ баҳои бад, ки ба донишҷӯи аз санҷиш нагузашта гузошта мешавад; *муқоб.* **комёб.**

НОКОМӢ ناکامی 1. ноком будан, ба муроду мақсади худ нарасидан; номуродӣ. 2. бемуваффақиятӣ.

НОКОРАМ ناکارم киштнашуда, бекорхобида:

замини нокорам.

НОКОРДИДА ناکاردیده *ниг.* **корнодида**.

НОКОСТА ناکاسته костанашуда, камнашуда, пурра; бенуқсон; **моҳи нокоста** а) моҳи шаби чордаҳ, моҳи пурра; б) *кин.* маҳбуба, маъшуқа.

НОКОФӢ ناکافی *ниг.* **нокифоя**.

НОКУШОДАناکشاده бознашуда; ношукуфта: **кӯраки нокушода**, **муғчаи нокушода**.

НОҚА *а.*ناقه *кит.* шутури мода, модашутур.

НОҚАВОМ//НОҚИВОМ ناقوام *кит.* ноқоим, нопойдор, ноустувор.

НОҚИД *а.* ناقد *кит.* 1. саракунандаи пул, он ки пули сараро аз пули носара ҷудо мекунад. 2. *маҷ.* он ки хубу бади чизеро ҷудо карда метавонад; **ноқиди сухан** сухансанҷ, суханшинос.

НОҚИЛ I *а.*ناقل 1. чизеро аз ҷое ба ҷое баранда, аз ҷое ба ҷое гузаронанда, интиқолкунанда. 2. сими ғафси барқгузаронанда; **ноқилҳои барқӣ** а) *физ.* ҷисмҳое, ки ҷараёни барқро хуб мегузаронанд; б) сими ғафси барқӣ.

НОҚИЛ II *а.* ناقل *кит.* нақлкунанда, ҳикояткунанда.

НОҚИЛИЯТ *а.* ناقلیت *физ.* хусусияти ҷараёни барқро гузарондани ҷисмҳо: **ноқилияти барқӣ**.

НОҚИЛТАСМА ناقل‌تسمه *нав.* тасмаи даврзананда, ки борҳои гуногунро аз як ҷо ба ҷои дигар мерасонад: **ноқилтасмаи белчадор**.

НОҚИС *а.* ناقص 1. нотамом, нопурра. 2. *муқоб.* **комил; кори ноқис** кори нопурра, кори чала. нуқсондор, камбудидор.

НОҚИСӢ ناقصی 1. нотамомӣ, нопуррагӣ; нуқсондорӣ, камбудидорӣ. 2. камбудӣ, нуқсон.

НОҚИСУЛАҚЛ *а.* ناقص‌العقل ақлаш ноқис, ақлкӯтоҳ, камақл; нодон.

НОҚИСУЛАҚЛӢ ناقص‌العقلی камақлӣ, ақлкӯтоҳӣ; нодонӣ.

НОҚОБИЛ ناقابل белаёқат, беқобилият; ноӯҳдабаро, беҳунар; беистеъдод; **фарзанди ноқобил** фарзанди бефаросат ва ноӯҳдабаро; бачаи гарданшах, гапнодаро.

НОҚОБИЛӢ ناقابلی белаёқатӣ, беқобилиятӣ; ноӯҳдабароӣ, беҳунарӣ; беистеъдодӣ,

НОҚУЛАЙ ناقلی 1. *гуфт.* номувофиқ, номусоид, номуносиб. 2. ногувор, носоз, нохуш; **дар вазъияти ноқулай гузоштан (мондан)** дар ҳолати ногувор гузоштан (мондан).

НОҚУС ناقوس зангӯлаи калони калисо, зангӯлаи ибодатхонаи насрониён.

нол *асоси замони ҳозира аз* **нолидан**.

НОЛ I نال 1. *кит.* най, қамиш; найи миёнковок.

НОЛ II نال *ниг.* **сифр**.

НОЛА ناله 1. овози баланд аз рӯи дард ё сӯзи дил, оҳу фарёд бо гиряву зорӣ, навҳа, нолиш: **ноласву афғон, ноласву зорӣ, гиряву нола, оҳу нола; нола кардан** гиряи сахт кардан; оҳу фиғон бардоштан; **нола кашидан** бо сӯзи дил фарёду фиғон кардан. 2. овози ғамгинонаи мусиқӣ ва суруд, савту оҳанги ҳазин: **нолаи танбӯр**.

НОЛАГАР ناله‌گر *ниг.* **ноланда** (2).

НОЛАНДА نالنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **нолидан**. 2. он ки менолад; зорикунанда.

НОЛАОМЕЗ ناله‌آمیز навҳаомез, фиғономез, бо нола, бо нолиш, нолишомез.

НОЛАОМЕЗОНА ناله‌آمیزانه навҳагарона, оҳу фиғонкунон.

НОЛАПАРДОЗ ناله‌پرداز нолакунанда, зорикунанда; фарёду фиғонкунанда.

НОЛИДАН نالیدن 1. гиряву зорӣ кардан, нолиш кардан. 2. шикоят кардан, гила кардан.

НОЛИШ نالش 1. *исми феълӣ аз* **нолидан**; ноласву зорӣ, оҳу фиғон: **нолиш кардан**. 2. шикоят, изҳори норизоӣ.

НОЛИШГАР نالش‌گر нолагар, ноланда.

НОЛИШКУНАНДА نالش‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **нолиш кардан**. 2. ноланда, зорикунанда.

НОЛИШКУНОН نالشکنان *феъли ҳол аз* **нолиш кардан**; бо нолиш, бо оҳу воҳ; бо овози ҳазин.

НОЛОИҚ نالائق 1. носазовор, ношоиста; номуносиб, номувофиқ: **кори нолоиқ**, **рафтори нолоиқ**, **сухани нолоиқ**. 2. *маҷ.* наарзанда, беарзиш: **ҷони нолоиқ**.

НОЛОИКӢ نالايقی носазоворӣ, ношоистагӣ, номуносибӣ.

НОЛОН نالان *феъли ҳол* аз **нолидан**; нолишкунон, бо нолиш, бо оху воҳ; **гирёну нолон** бо оху фиғон, бо доду оҳ.

НОМ نام 1. калимае, ки барои муайян кардани касе ё чизе махсус шудааст, исм; **номи аслӣ** номи ҳақиқӣ (на лақаб ва на тахаллус); **ному насаб** исми худ ва нисбати хонаводагӣ, аслу авлод; **аз номи**... аз тарафи..., аз ҷониби...: **аз номи тамоми халқи тоҷик; ба ном** гӯё, зоҳиран, расман; **ба номи**... а) ба исми..., мавсум ба...; б) ба унвони...; **ном ба ном** шахсан, бо номи ҳар яке, як ба як номбурда; **ном бурдан** а) номи касеро ба забон гирифтан; ном гирифта ҷеғ задан; б) зикр кардан, гуфта гузаштан; **ном гирифтан** а) ном бурдан, номи касеро гуфтан, зикр кардан; б) номида шудан, бо ном ё сифате машҳур шудан; **ном гузоштан (мондан)** номидан, исм мондан; **ному нишон мондан** *киноя аз* асар боқӣ мондан, хотира мондан; **ному нишон набудан** а) асаре ё нишонае набудан; б) бедарак шудан. 2. номидашуда, номидашаванда. 3. *маҷ.* обрӯ, эътибор; **ному нанг** *маҷ.* ору номус; обрӯю эътибор; **ном баровардан** *киноя аз* машҳур шудан, номдор шудан.

НОМА نامه 1. навиштае, ки ба касе ё ҷое мефиристонанд, мактуб, хат, руқъа. 2. *кит.* китоб, асар; ◊ **номаи аъмол** *д.* рӯйхати корҳои неку бади кас тибқи ривоёти динӣ, ки гӯё фариштаҳо ба ҳисоб гирифта, рӯзи қиёмат ба дасти соҳибашон месупоранд; **номаи камол** шаҳодатнома дар бораи тамом кардани мактаби миёна.

НОМАБАР نامه‌بر барандаи мактуб, хаткашон, қосид, пайк; **кабӯтари (мурғи) номабар** кабӯтари хаткашон.

НОМАБАРӢ نامه‌بری номарасонӣ, хаткашонӣ, қосидӣ.

НОМАВЗУН ناموزون 1. номутаносиб. 2. бевазн, вайронвазн: **шеъри номавзун**.

НОМАВЗУНӢ ناموزونی номавзун будан, номутаносибӣ.

НОМАВҶУД ناموجود мавҷуднабуда, вуҷуд надошта; ғайривоқеӣ.

НОМАЗБУТ نامضبوت ноустувор, нопойдор, нопоянда.

НОМАҚБУЛ نامقبول ғайри қобили қабул; номаъқул, писандиданашуда.

НОМАҚБУЛӢ نامقبولی қобили қабул набудан; номаъқулӣ, нописандидагӣ.

НОМАҚДУР نامقدور *кит.* 1. он чи одам ба он қодир нест. 2. номумкин, имконопазир, муҳол.

НОМАНАВИС نامه‌نویس нависандаи нома, мактубнавис, номанигор.

НОМАНАВИСӢ نامه‌نویسی мактубнависӣ, номанигорӣ.

НОМАНЗУМӢ نامنظومی ношоиронагӣ, шеърият надошта, ғайришоирона.

НОМАНЗУР نامنظور *кит.* манзурнагашта; дар назар нагирифта, ба эътибор нагирифта.

НОМАНИГОР نامه‌نگار *ниг.* **номанавис**.

НОМАНИГОРӢ نامه‌نگاری *ниг.* **номанависӣ**.

НОМАОВАР نامه‌آور *ниг.* **номабар**.

НОМАРАСОН نامه‌رسان *ниг.* **номабар**.

НОМАРАСОНӢ نامه‌رسانی *ниг.* **номабарӣ**.

НОМАРБУТ نامربوط дахлнадошта ба чизе ё касе, берабт, бемуносибат.

НОМАРБУТӢ نامربوطی берабтӣ, бемуносибатӣ.

НОМАРҒУБ نامرغوب нофорам, номатбӯъ; номатлуб.

НОМАРҒУБӢ نامرغوبی нофорамӣ, номатбӯӣ; номатлубӣ.

НОМАРД نامرد 1. тарсончак; беғайрат, беҳамият. 2. нокас, нобакор, ноодам, разил.

НОМАРДӢ نامردی 1. тарсончакӣ, буздилӣ; ноустуворӣ дар қавли худ. 2. нокасӣ, нобакорӣ, ноодамӣ, разилӣ.

НОМАРДОНА نامردانه нобакорона, нокасона, разилона.

НОМАРДУМ نامردم *кит.* нокас, одами паст, ноодам.

НОМАРДУМӢ نامردمی *кит.* нокасӣ, пастфитратӣ, ноодамӣ.

НОМАРЗӢ ناMرضی *кит.* нописандида, ношоиста, номақбул; нофорам, номатбӯъ.

НОМАРЪӢ I نامرئی *кит.* диданашаванда; пинҳон, махфӣ.

НОМАРЪӢ II نامرعی *кит.* риоя накарда, диққат накарда; ба ҷо наоварда.

НОМАСДУД نامسدود *кит.* масдуднашуда, бастанашуда; кушода: **сарҳади номасдуд**.

НОМАСИЁҲ نامهسیاه бадамал, бадкирдор, табаҳкор.

НОМАСКУН نامسکون ғайримаскун, маҳалли сукунат қарорнагирифта; беодам: **ҷазираи номаскун**.

НОМАСЪУЛ نامسئول ғайримасъул; бемасъулият, масъулиятношинос.

НОМАТБӮЪ نامطبوع 1. мувофиқи табънабуда, нофорам. 2. ба табъ нарасида, чопнашуда: **асари номатбӯъ**.

НОМАТЛУБ نامطلوب мувофики мақсаднабуда, ғайри дилхоҳ; номақбул.

НОМАФҲУМ نامفهوم нофаҳмо, фаҳмнорас, муғлақ, мубҳам: **калимаи номафҳум**.

НОМАФҲУМӢ نامفهومی нофаҳмоӣ, муғлақӣ, мубҳамӣ.

НОМАҲДУД نامحدود ғайримаҳдуд, он чи ҳадду канор надорад, беканор.

НОМАҲДУДӢ نامحدودی беканорӣ, васеӣ; беохирӣ, бешуморӣ.

НОМАҲРАМ نامحرم 1. бегона, ғайр; ғайрихудӣ; он ки сазовори маҳрамӣ нест. 2. *кҳн.* он ки ба хонаи занон ва ҳавлии дарун даромадани ӯ мумкин нест.

НОМАҲРАМӢ نامحرمی номаҳрам будан; бегонагӣ; ғайрихудӣ будан.

НОМАҲСУР نامحصور *кит.* 1. беҳисор, бедевор. 2. *маҷ.* номаҳдуд, беҳудуд; беҳад, бешумор.

НОМАШҲУР نامشهور машҳурнашуда, шӯҳратнадошта; ғайри маъруф: **шоири номашҳур**.

НОМАШҲУРӢ نامشهوری машҳур набудан, шӯҳрат надоштан.

НОМАЪДУД نامعدود бешумор, беҳисоб; аз ҳад афзун.

НОМАЪҚУЛ نامعقول 1. он чи мувофиқи ақлу хирад нест, ба ақл рост намеояд. 2. номақбул, ғайри қобили қабул, нописандида.

НОМАЪҚУЛӢ نامعقولی кори нораво ва номақбул, кори нописанд: **номаъқулӣ кардан**.

НОМАЪЛУМ نامعلوم 1. номуайян, ғайри мушаххас. 2. шинохтанашуда; ношинос, **одамони мусаллаҳи номаълум; номаълум карда** нафаҳмонда, ошкор накарда, зоҳир насохта, ба таври пинҳонӣ, номаълумак.

НОМАЪЛУМӢ نامعلومی номуайянӣ, номушаххасӣ; норавшанӣ; номафҳумӣ: **номаълумии фикр.**

НОМАЪЛУМАК//НОМАЪЛУМАКАК نامعلومک//نامعلومکک *гуфт.* маълум накарда, нафаҳмонда, пинҳонӣ: **номаълумакак гузаштан** *аз ҷое.*

НОМАЪМУР نامأمور ноодод, хароб, вайрон: **деҳаи номаъмур**.

НОМАЪНУС نامأنوس *кит.* 1. унснагирифта, хӯнакарда, одатнакарда. 2. ноошно, ношинос; **калимаҳои номаънус** калимаҳои ғайриодӣ ва номаҳфум; калимаҳои ғайримустаъмал.

НОМАЪРУФ نامعروف номаълум, номуайян, шинохтанашуда, номашҳур.

НОМБАР نامبر **:номбар кардан** ном бурдан, зикр намудан.

НОМБАРДОР نامبردار номдор, машҳур, маъруф.

НОМБАРДОРӢ نامبرداری номбарорӣ, номоварӣ; шӯҳратнокӣ.

НОМБАРОРӢ نامبراری *исми амал аз* **ном баровардан**; шӯҳрат ёфтан, машҳур гаштан.

НОМБАРШУДА نامبرشده *ниг.* **номбурда.**

НОМБУРДА نامبرده мазкур, зикршуда.

НОМВАР نامور *ниг.* **номовар.**

НОМГУЗОРӢ نامگذاری *исми амал аз* **ном гузоштан;** номмонӣ, ном мондан ба касе ё ба чизе ва ё ҷое: **номгузорӣ шудан.**

НОМГӮЙ نامگوی 1. чизе бо номе қайдшуда; номи сабтшуда. 2. ном, унвон: **даҳ номгӯй маҷалла**, **панҷ номгӯй рӯзнома**.

НОМДОР نام‌دار овозадор, машҳур, шӯҳратнок, маъруф; ба некӣ номбароварда: **устои номдор. шоири номдор.**

НОМДОРӢ نام‌داری овозадорӣ, шӯҳратнокӣ, машҳурӣ; некномӣ.

НОМДУЗД نام‌دزد он ки ном ва унвони шахси дигарро аз они худ кардааст.

НОМЕҲРУБОН نامهربان бемеҳр, бемуҳаббат; беилтифот; бешафқат.

НОМЕҲРУБОНӢ نامهربانی бемеҳрӣ; беилтифотӣ; бешафқатӣ.

НОМЕҲРУБОНОНА نامهربانانه бо номеҳрубонӣ; беилтифотона, бешафқатона.

НОМЗАД نامزد 1. он ки кореро ба вай муносиб дидаанд; он ки ӯро барои интихоб, қабул ва таъйин кардан ба коре, ишғоли вазифае ё дарёфти унвоне дар назар гирифтаанд; **номзад ба узви ҳизб** он ки пеш аз қабул шудан ба узвияти ҳизб давраи санҷишро аз сар бояд гузаронад; **номзад ба вакилӣ** шахсе, ки барои интихоб шудан ба вакилӣ пешниҳод шудааст. 2. духтаре, ки барои зан шудан ба касе муносиб дида шудааст, арӯсшаванда; **номзад кардан** ба арӯсӣ интихоб кардан; **номзад шудан** ба арӯсӣ интихоб шудан. 3. дараҷаи аввали унвони илмӣ; **номзади илми филология**, **номзади илми таърих**.

НОМЗАДӢ نامزدی 1. *мансуб ба* **номзад**; номзад будан. 2. номзад пешбарӣ шудан (*ба ишғоли вазифа, интихобот ва г.*); **имтиҳони номзадӣ** имтиҳон аз фанҳое, ки барои гирифтани дараҷаи номзади илм муқаррар шудааст; **рисолаи номзадӣ** асари илмӣ барои гирифтани дараҷаи номзади илм.

НОМИДА نامیده *сифати феълии замони гузашта аз* **номидан**; **номида шудан** ном гирифтан; номгузорӣ шудан.

НОМИДАН نامیدن зикр кардани чизе ё касе бо номе, ном додан.

НОМИДАШАВАНДА نامیده‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **номида шудан**; номбаршаванда, он ки ва он чи бо номе зикр мешавад.

НОМИЯ *а.* نامیه 1. *муаннаси* **номӣ** II. 2. қувваи рӯяндагӣ, қувваи рӯиш, қобилияти рӯидан ва болидан. 3. *маҷ.* наботот.

НОМӢ I نامی 1. номдор, овозадор; машҳур: **оҳангсози номӣ, нависандаи номӣ**. 2. *грам. мансуб ба* **ном** (хоҳ ҷинс бошад ва хоҳ хос); **ҳиссаҳои номии нутқ** ҳиссаҳои исм, сифат ва шумора, ки номи ашё, шахс, аломат, миқдор *ва г.*-ро ифода мекунанд; **хабари номӣ** хабаре, ки бо ҳиссаҳои номии нутқ ифода ёфтааст.

НОМӢ II *а.* نامی нумувкунанда, рӯянда, сабзанда; рустанӣ.

НОММОНӢ نام‌مانی *исми амал аз* **ном мондан**; номгузорӣ.

НОМНАВИС نام‌نویس **:номнавис кардан** ба қайд гирифтани ном, ба рӯйхат даровардани ном; **номнавис шудан** *тарзи мафъулии* **номнавис кардан**

НОМНАВИСӢ نام‌نویسی сабти ном кардан, ба қайд гирифтани ном.

НОМОВАР نام‌آور номдор, соҳибном, овозадор, шӯҳратёфта, машҳур.

НОМУАЙЯН نامعین 1. он чи аз ҷиҳати миқдор, ҳаҷм ва манбаъ аниқ ва муайян нест, ғайри мушаххас, аниқ муқаррарнашуда: **даромади номуайян**. 2. норавшан; ноаниқ: **ҷавоби номуайян**.

НОМУАЙЯНӢ نامعینی номуайян будан; номушаххасӣ, ноаниқӣ; норавшанӣ.

НОМУБОРАК نامبارک шум, бехосият, бадбахтиовар, манҳус: **қадами номуборак**.

НОМУБОРАКӢ نامبارکی шумӣ, бехосиятӣ, манҳусӣ.

НОМУВАФАҚҚИЯТӢ ناموفقیتی *ниг.* **бемуваффақиятӣ**.

НОМУВАҶҶАҲ ناموجه *кит.* сухан ё узри бедалелу беасос; ғайримаъзур: **эътирозоти номуваҷҷаҳ**.

НОМУВОФИҚ ناموافق ғайримувофиқ, носозгор, номуносиб.

НОМУВОФИҚАТӢ ناموافقتی мувофиқ набудан, мувофиқат надоштан.

НОМУКАММАЛ نامکمل такмилнаёфта, ғайрикомил, нопурра.

НОМУКАММАЛӢ نامکملی номукаммал будан, комил набудан; нопуррагӣ.

НОМУКАРРАР نامکرر такрорнашаванда;

ҳамеша нав, доимо тоза.

НОМУКАРРАРӢ نامکرری нотакрорӣ, ҳамеша нав будан, доимо тоза будан.

НОМУҚАРРАР نامقرر 1. ғайримуқаррар, номуайян. 2. ғайриодӣ, аз одат берун, на ба таври ҳаррӯза ва ҳамеша.

НОМУҚАРРАРӢ نامقرری 1. ғайримуқаррарӣ, номуайянӣ. 2. ғайриодӣ будан.

НОМУМКИН ناممکن ғайриимкон, аз имкон дур, муҳол.

НОМУМКИНӢ ناممکنی ғайриимкон будан, аз имкон дур будан, муҳолӣ.

НОМУНОСИБ نامناسب 1. номақбул, нораво. 2. номувофиқ, носозгор; нозеб.

НОМУНОСИБӢ نامناسبی 1. номақбулӣ, норавоӣ. 2. номувофиқӣ, носозгорӣ; нозебӣ.

НОМУНТАЗАМ نامنتظم ғайримунтазам, номураттаб; бенизом, бетартиб.

НОМУНТАЗАМӢ نامنتظمی тартиб ва низом надоштан.

НОМУРАТТАБ نامرتب номунтазам, бетартиб; пароканда, парешон.

НОМУРАТТАБӢ نامرتبی номунтазамӣ, бетартибӣ; парокандагӣ, парешонӣ.

НОМУРОД نامراد ноком, ба муроду мақсад нарасида; бадбахт.

НОМУРОДӢ نامرادی нокомӣ, маҳрумият.

НОМУРОСО نامراسا унснагиранда; нобоб, ночинс.

НОМУС *ю.* ناموس 1. шараф, обрӯ, некномӣ. 2. исмат, иффат, покӣ, покизагӣ; **ирзу номус** обрӯ ва шараф. 3. нанг, шарм, ор; **ору номус** иззату шараф; **номус кардан** ор кардан, шарм доштан.

НОМУСАЛСАЛ نامسلسل *кит.* номуттасил, номураттаб, нопайваста.

НОМУСАТТАҲ نامسطح *кит.* ноҳамвор, пасту баланд.

НОМУСОИД نامساعد мусоидатнакунанда, номувофиқ, носозгор; ноқулай: **вазъияти номусоид**.

НОМУСОИДӢ نامساعدی мусоидат накардан, номувофиқӣ, созгор набудан: **номусоидии обу ҳаво**.

НОМУСТАИД نامستعد *кит.* истеъдод надошта, беистеъдод, беқобилият; нолоиқ, носазовор.

НОМУСТАҚИЛ نامستقل мустақилиятнадошта, ғайрисоҳибихтиёр; ғайримухтор.

НОМУСТАҚИЛӢ نامستقلی мустақилият надоштан, соҳибихтиёр набудан, мухтор набудан

НОМУСТАҚИМ نامستقیم *кит.* 1. кач. 2. *мач.* нодуруст, норост.

НОМУСТАҚИМӢ نامستقیمی 1. качӣ. 2. *мач.* нодурустӣ, норостӣ.

НОМУСТАЛАБ نامستلب ориятхоҳ; иззатталаб.

НОМУСТАЛАБӢ نامستلبی ориятхоҳӣ; иззатталабӣ.

НОМУСТАҲКАМ نامستحکم ноустувор, нопойдор суст.

НОМУСТАҲКАМӢ نامستحکمی ноустуворӣ, нопойдорӣ.

НОМУСУЛМОН نامسلمان ғайримусулмон; кофир (*аз рӯи ақидаи дини ислом*).

НОМУТАНОСИБ نامتناسب таносубаш вайрон, номувофиқ, бетаносуб.

НОМУТАНОСИБӢ نامتناسبی вайронии таносуби чизе, бетаносубӣ, номувофиқӣ.

НОМУТАНОҲӢ نامتناهی беинтиҳо, бениҳоят, бепоён.

НОМУТАШАККИЛ نامتشکل ғайримуташаккил, тартибу низоми муайяннадошта, бетартибу бенизом.

НОМУТАШАККИЛӢ نامتشکلی муташаккил набудан, шаклу назми муайян надоштан.

НОМУТАШАККИЛОНА نامتشکلانه ба таври ғайримуташаккил; бетартибонаву бенизомона.

НОМУТТАСИЛ نامتسل ғайримуттасил; номураттаб.

НОМУТТАФИҚОНА نامفقانه ғайримуттафиқона ба таври нотифоқ; ноаҳлона.

НОМУТТАҲИД نامتحد ғайримуттаҳид; мутаҳид нагардида.

НОМУТТАҲИДӢ نامتحدی ғайримуттаҳидӣ; муттаҳид набудан.

НОМУФАССАЛ نامفصل бидуни тафсил, бо пуррагӣ ифода наёфта; ба таври хуллас.

НОМӮЪТАДИЛ نامعتدل ғайримӯътадил; номусоид, носозгор: **обу ҳавои номӯътадил.**

НОМҶӮЙ نامجوی 1. номҷӯй будан; шӯҳратталабӣ. 2. *маҷ.* диловарӣ.

НОМҶӮ(Й) نامجوی 1. он ки толиби номи нек аст; шӯҳратталаб. 2. *маҷ.* диловар, шуҷоъ.

НОН نان 1. хӯроки асосии инсон, ки аз орд хамир карда мепазанд: **нони гандум, нони гарм, нони зағора, нони сафед, нони сиёҳ, нони тафтон, нони фатир, нони хонагӣ, нони хушк, нони ҷавин, нони ширмол; нон буридан, нон пухтан**, **нон пора кардан**, **нон шикастан** а) нонро пора кардан; б) *киноя аз* духтареро ба арӯсӣ номзад кардан. 2. *кит., маҷ.* хӯрок, ғизо; **нони муфт** ризқу рӯзии бе меҳнат ба даст омада; **нони ҳалол** а) ризқу рӯзии бо меҳнат ба даст омада; б) ноне, ки ба подабон барои чаронидани чорпоён медиҳанд; **нону намаки** *касеро* **хӯрдан** аз хони неъмати касе баҳраманд шудан, аз хони касе ризқ дидан; ◊ **нону насиб** қисмат, насиба; **нони** *касе* **равғанӣ шудан** а) аз ҷое баҳравар шудани касе; б) ба серию пурӣ расидан (одатан аз даромади муфт); **нони** *касеро* **нимта кардан** ба ризқи касе шарик шудан, ба даромади касе ҳамроҳ шудан; **нонро пешпо задан** ношукрӣ кардан, ба қадри неъмате нарасидан; **нони даҳони** *касеро* **гирифтан** охирин воситаи зиндагии касеро аз худ кардан, ризқу рӯзии касеро даррабудан; **нони** *чизеро* **хӯрда тавонистан** қобилияту лаёқати бо коре рӯз гузарониданро доштан, аз паси касбу коре зиндагонӣ карда тавонистан; **нонро аз даҳани** *касе* **зада гирифтан** *ниг.* **нони даҳони** *касеро* **гирифтан; нонро ҳалол карда хӯрдан** аз ҳисоби меҳнати софдилона зиндагӣ кардан; **нону насиба бурида шудан** ризқу рӯзӣ канда шудан; аз ҷое, вазифае, даромад ё фоидае маҳрум гаштан; **нон хӯрда намакдон шикастан** *(мақ.)* кӯрнамакӣ кардан, ҳақношиносӣ кардан; **аз нону оби** *касе* **хабар гирифтан** ғамхорӣ кардан дар ҳаққи касе; ёрӣ расонидан ба шахси эҳтиёҷманд; **аз пушти коре (***чизе***) нон хӯрдан** рӯз гузарондан ба воситаи коре, таъмину маишат доштан аз шуғле.

НОНАВИШТА نانوشته 1. навиштанашуда. 2. он чи ки аз рӯи урфу одат мавҷуд ва ҷорист: **қоидаи нонавишта**.

НОНАМОЁН نانمایان аз назар пинҳон, ноаён, диданашаванда.

НОНБАНДОН نان‌بندان *гуфт.* аз тарафи зане соҳибэҳтиром бо нияти нек бастани аввалин нон ба танӯр дар нонпазӣ барои тӯйҳо.

НОНБУРДА نان‌برده бурдаи нон, пораи нон.

НОНБУРӢ نان‌بری *исми амал аз* **нон буридан**; нон реза кардан.

НОНВО(Й) نانوای он ки касб ва шуғли ӯ нон пухта фурӯхтан аст, пазандаву фурӯшандаи нон, хаббоз.

НОНВОӢ نانوائی касб ва шуғли нонвой, нонпазӣ ва нонфурӯшӣ.

НОНВОЙХОНА نانوای‌خانه ҷои пухтан ва фурӯхтани нон; ҷои нонпазӣ.

НОНГАДОӢ نان‌گدای нон гадоӣ кардан; нонталабӣ; мӯҳтоҷӣ ба нон.

НОНДИҲАНДА نان‌دهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира* аз **нон додан**. 2. ба нон таъминкунанда, ризқдиҳанда ба касе; хӯронанда.

НОНДОН نان‌دان сандуқ ё қуттии нигаҳдории нон; **нон дар нондон, калидаш дар осмон** (*зарб.*).

НОНИШТА ناشته ғизое, ки дар аввали пагоҳ мехӯранд, ношто, субҳона; **ноништа кардан** наҳорӣ хӯрдан.

НОНӢ نانی *мансуб ба* **нон**; ◊ **дӯсти нонӣ** *маҷ.* он ки барои суди шахсӣ бо касе дӯстӣ мекунад; дӯсти миёнкор; *муқоб.* **дӯсти ҷонӣ**.

НОНКАШОНӢ نان‌کشانی нон кашондан; **аробаи нонкашонӣ** ароба барои аз ҷое ба ҷое кашондани нон.

НОНМАЙДА نان‌میده *ниг.* **нонреза**.

НОНПАЗ نان‌پز он ки нон мепазад; нонвой.

НОНПАЗӢ نان‌پزی 1. *исми амал аз* **нон пухтан.** 2. ҷое, ки дар он нон мепазанд: **корхонаи нонпазӣ**.

НОНПАРنان‌پر дастаи ба ҳам бастаи пар ё олати чӯбини мӯҳрашакли мехчакӯб, ки нонвоён онро ба рӯи заволаи росткардаи нон мезананд, то ки нон ҳангоми пухтан надамад ва рӯяш зебо бошад.

НОНРЕЗА نان‌ریزه резаи нон; бурдаҳои майдаи нон.

НОНРОСТКУНӢ نان‌راستکنی заволаи нонро паҳн карда онро барои часпондан ба танӯр омода намудан.

НОНТАЛАБ نان‌طلب 1. нонҷӯй, нонхоҳ, ҷӯяндаи ризқу рӯзӣ. 2. гадо.

НОНФУРӮШ نان‌فروش фурӯшандаи нон.

НОНФУРӮШӢ نان‌فروشی фурӯши нон; шуғли нонфурӯш: **дӯкони нонфурӯшӣ**.

НОНХАЛТА نان‌خلته халта барои нигоҳ доштани нон; халтаи нони подабон *ва г.*

НОНХОНА نان‌خانه ҷое, ки дар тӯй ва меҳмондориҳои калон нонро он ҷо нигоҳ медоранд.

НОНХОҲ نان‌خواه хоҳандаи нон; гадо, талбандаи нон.

НОНХӮР نان‌خور он ки нони дигареро мехӯрад; узв ё аъзои оила, ки дар таъминоти волид ё волидайн ҳастанд.

НОНХӮРАК I نان‌خورک *кҳн.* вақти барои хӯрокхӯрӣ дарсро қатъ кардани шогирдон дар мактаб ва коргарон ҳангоми кор.

НОНХӮРАК II نان‌خورک *зоол.* як навъ ҳашароте, ки дар хонаҳои истиқоматӣ ва биноҳои гарм зиндагонӣ мекунанд.

НОНХӮРИШ نان‌خورش ҳар чизи сард (*аз қабили* гӯшти яхнӣ, панир, ширинӣ, ҷурғоту қаймоқ), ки бо нон мехӯранд.

НОНХӮРӢ نان‌خوری нон хӯрдан; хӯрокхӯрӣ, таомхӯрӣ.

НОНЧАСПОНӢ نان‌چسپانی нон часпондан ба танӯр, нон бастан.

НОНҶӮ(Й) نان‌جوی *ниг.* **нонталаб**.

НОНШИКАНОНنان‌شکنان маъракаи рамзан нон шикастан ва зиёфате оростани духтардорон барои эълони номзадии арӯсшаванда ба тарафи домод: **ноншиканон кардан**.

НООБОД ناآباد ғайримаъмур, номаъмур, ҷои обод карданашуда; *муқоб.* **ободон**.

НООГАҲ ناآگه *ниг.* **ноогоҳ**.

НООГАҲӢ ناآگهی *ниг.* **ноогоҳӣ**.

НООГОҲ ناآگاه бехабар, беиттилоъ воқифнабуда; бетаҷриба дар коре.

НООГОҲӢ ناآگاهی бехабарӣ, беиттиллоӣ, новоқифӣ.

НООГОҲОНА ناآگاهانه 1. бехабарона, новоқифона. 2. надониста; ғофилона; ногоҳ.

НООДАМ ناآدم *ниг.* **нокас**.

НООДАМГАРӢ ناآدمگری одамгарӣ надоштан, аз хислатҳои одамӣ дур будан, одамият надоштан.

НООДАМӢ ناآدمی *ниг.* **нокасӣ**.

НООЗМУД(А) ناآزموده) 1. озмуданашуда, имтиҳоннакарда: **таҷҳизоти ноозмуда.** 2. бетаҷриба, таҷрибанадида.

НООЗМУДАГӢ ناآزمودگی *ниг.* **ноомузда**.

НООЗМУДАКОР ناآزموکار бетаҷриба, таҷрибанодида.

НООЗМУДАКОРӢ ناآزمودکاری бетаҷрибагӣ, таҷриба надоштан.

НООМАД ناآمد **:ноомади кор** барор нагирифтани кор, пеш нарафтани кор ё рӯй додани ягон ҳодисаи ғайриинтизорӣ, вазъияти душвор; **дар ноомади кор** вақте ки кор барор намекунад; вақте ки толеъ мадад намекунад.

НООМӮХТА ناآموخته 1. таълимнагирифта, ёднагирифта; машқнадида. 2. омӯхтанашуда, одатнакарда.

НООРОМ ناآرام 1. он ки орому қарор надорад, нороҳат, нотинҷ. 2. пуртуғён, пурталотум: **рӯди ноором; ноором кардан (намудан)** нороҳат кардан, пурташвиш гардонидан; **ноором шудан** беқарор шудан нороҳат гаштан, ба ташвиш афтодан; нотинҷ шудан. 3. беқарор, шӯх; бетоқат: **бачаи ноором**.

НООРОМӢ ناآرامی орому қарор надош тан; беқарорӣ; нотинҷӣ,

НООСУДА ناآسوده ноором, нотинҷ; пурташвиш.

НООСУДАГӢ ناآسودگی ноороми, нотинҷӣ;

пурташвишӣ.

НООШНО ناآشنا ношинос, бегона.

НООШНОӢ ناآشنای ношиносӣ, бегонагӣ.

НОПАДИД ناپدید нонамоён, пинҳон, диданашаванда, нопайдо; **нопадид гардидан (гаштан, шудан)** ғоиб шудан, нонамоён шудан.

НОПАЗИР ناپذیر 1. қабулнашаванда. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* қабулнакунанда ва ғайри қобили қабул: **баҳснопазир, оштинопазир**.

НОПАЙВАСТ(А) ناپیوسته 1. пайвастнашуда, ба ҳам нобаста; берабт. 2. ҷудо-ҷудо, канда-канда, гусаста.

НОПАЙВАСТАГӢ ناپیوسته‌گی 1. нопайвандӣ, ба ҳам вобаста нашуда; берабтӣ. 2. ҷудо-ҷудо, канда-канда будан, гусастагӣ.

НОПАЙДО ناپیدا диданашаванда, нопадид; нонамоён, ниҳон.

НОПАЙДОКАНОРناپیداکنار ҳудудаш нонамоён, беканор, беинтиҳо, беохир, бепоён: **осмони нопайдоканор, нопайдоканор будан**.

НОПИДРОМ ناپدرام *кит.* нофорам, нохуш, бад, ғайри маъқул, дилночасп.

НОПИСАНД ناپسند он чи мақбул ва писандида нест, номақбул; **announcement писанд омадан** бад воқеъ шудан; бад намудан.

НОПИСАНДӢ ناپسندی мавриди писанд қарор нагирифтан; номақбулӣ; назарногирӣ, беэътиноӣ.

НОПИСАНДОНА ناپسندانه писанд накарда; беэътиноёна, беэътиборона; назарногирона.

НОПОЙДОР ناپایدار ноустувор; бедавом, напоянда, бебақо, фонӣ.

НОПОЙДОРӢ ناپایداری ноустуворӣ, нопояндагӣ, бебақоӣ.

НОПОК ناپاک 1. олуда, мурдор, палид. 2. *маҷ.* бадкор, бадкирдор, нобакор, нокас: **одами нопок**.

НОПОКДОМАН ناپاک‌دامن беисмат, беиффат; нопарҳезгор, фосиқ.

НОПОКИЗАКОР ناپاکزه‌کار кораш нопокиза, кораш пурайбу нуқсон, *муқоб.* **ҳалолкор.**

НОПОКӢ ناپاکی олудагӣ, чиркинӣ.

НОПУРРА ناپره пурнабуда, пурнашуда; нокомил; ба дараҷаи пурра нарасида; **мактаби миёнаи нопурра, таҳсилоти олии нопурра**.

НОПУРСИДА ناپرسیده пурсиданашуда; беиҷозат, берухсат.

НОПУХТА ناپخته 1. хом; нарасида. 2. *маҷ.* одами бетаҷриба, ноозмудакор: **ҷавони нопухта**.

НОР I نار 1. *мухаффафи* **анор**; **гули нор** а) гули анор; б) *маҷ.* гули сурх. 2. доғи сурхе, ки дар рӯи инсон пайдо мешавад.

НОР II *а.* نار оташ.

НОРА ناره забонаи тарозу; санги каппон, санги тарозуи калон.

НОРАВО ناروا ношоиста, ҷоизнабуда.

НОРАВОН ناروان 1. истода, ҷорӣ нашаванда: **оби норавон.** 2. *кит.* ҳар чизе ки мавриди истифодаи бояду шояд надорад (*махсусан пул*), нороиҷ.

НОРАВШАН ناروشن 1. бенур, номунаввар, хира. 2. нофаҳмо, номафҳум; ғайри возеҳ: **сухани норавшан, маънии норавшан**.

НОРАВШАНӢ ناروشنی 1. камнурӣ, хирагӣ. 2. номафҳумӣ; номуайянӣ, номаълумӣ.

НОРАНГ *ҳ.* نارنگ *ниг.* **норанҷ//норинҷ**.

НОРАНҶ//НОРИНҶ نارنج [*муарраби* **норанг**] навъе аз афлесун, ки пӯсташ зарди сурхранг аст.

НОРАНҶӢ//НОРИНҶӢ نارنجی ба ранги норанҷ, зарди сурхчатоб.

НОРАС نارس 1. нарасида, напухта, хом: **меваи норас**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* нарасандагӣ ва намерасидагӣ: **ақлнорас, дастнорас**.

НОРАСИДА نارسیده 1. нопухта, хом. 2. ноболиғ, ба воя нарасида. **ҷавони норасида**.

НОРАСО نارسا 1. нокомил, нопурра; *муқоб.* **комил: асари норасо, ақли норасо.** 2. кӯтоҳ, паст: **қади норасо**.

НОРАСОӢ نارسای 1. камбуд, камомад; нопуррагӣ. 2. камбудӣ, ноқисӣ, нуқсон.

НОРБОНناربان *ниг.* **нардбон**.

НОРВАН نارون *кит.* сада, гуҷум.

НОРВЕГ نارویگ номи халқе, ки аҳолии асосии Норвегияро ташкил медиҳад: **норвегҳо.**

НОРВЕГӢ نارویگی *мансуб ба* **Норвегия** (*давлате дар Аврупои Шимолӣ*); **забони норвегӣ** забони аҳолии Норвегия.

НОРГИЛ نارگیل *бот.* дарахти чормағзи ҳиндӣ, ки ба дарахти хурмо монанд аст; меваи ин дарахт гирду калон буда, пӯчоқи ғафсе дорад ва дар даруни он обе ҳаст, ки мисли шир ва ширин аст, норҷил, ҷавзи ҳиндӣ (кокос).

НОРГУЛ نارگل гули анор.

НОРДБОН ناردبان *ниг.* **нардбон**.

НОРДОН I ناردان ширини туршмаза; **анори нордон, себи нордон**.

НОРДОН II ناردان *кит.* оташдон.

НОРДОНА ناردانه 1. донаи анор. 2. *киноя аз* лаби маъшуқа.

НОРИЗО نارضا норозӣ, ғайриқонеъ, ноқаноатманд; эътирозманд.

НОРИЗОГӢ نارضاگی норозигӣ, розӣ ва қонеъ набудан аз касе ё чизе: **норизогӣ кардан**, **норизогӣ изҳор кардан**.

НОРИЗОЁНА نارضایانه бо норозигӣ, дар ҳолати норозӣ будан: **норизоёна нигоҳ кардан**.

НОРИЗОӢ نارضای *ниг.* **норизогӣ: изҳори норизоӣ кардан**.

НОРИН نارین *хӯр.* як навъ таоми аз гӯшту угро ё туппа пухта.

НОРИНҶ نارنج *ниг.* **норанҷ**.

НОРИНҶӢ نارنجی *ниг.* **норанҷӣ**.

НОРМАТИВ *лот.* نارماتیو меъёри муайяни истеҳсол, миқдори истифодаи мавод, сарфи маблағ *ва г.,* ки мувофиқи он кор бурда мешавад.

НОРОЗИГӢ ناراضیگی *ниг.* **норизогӣ**.

НОРОЗИЁНА ناراضیانه*ниг.* **норизоёна**.

НОРОЗӢ ناراضی 1. *ниг.* **норизо.** 2. мухолиф, муқобил; **норозӣ шудан** розӣ ва мувофиқ набудан аз коре.

НОРОМ نارام ромнашуда, (ба саворӣ) одатнакарда; **аспи нороми беором**.

НОРОСТ ناراست ғайри рост, каҷ.

НОРОҲАТ ناراحت 1. он чи дар он роҳату осоиш нест; нобоб; заҳмату ташвишовар: **ҷои нороҳат**, **либоси нороҳат**. 2. нотинҷ, нооором; **нороҳат кардан** безобита кардан, ташвиш додан; **нороҳат шудан** безобита шудан, нотинҷ гаштан.

НОРОҲАТӢ ناراحتی 1. безобитагӣ, ташвиш. 2. нотинҷӣ, нооромӣ.

НОРПИСТОН نارپستان дорои пистони мисли анор дамида ва гирд, пистони анормонанд.

НОРПӮСТ نارپوست пӯсти анор, пӯчоқи хушки анор.

НОРӮФТА ناروفته ҷорӯбназада; рӯбучин накарда: **хонаи норӯфта**.

НОРҶИЛ *а.* نارجل *муарраби* **норгил**.

НОС I ناس тамокуи кӯфтаи бо оҳак, хокистар ва равғани зағир *ва г.* омехта ва соидашудаи кайфовар, ки ба зери забон гирифта боз мепартоянд; носвор; **нос кашидан** нос истеъмол кардан.

НОС II *а.* ناس *кит.* одам, инсон; мардум, халқ; **дар афвоҳи нос** дар даҳони халқ, дар гуфтугӯи мардум.

НОСАБУР ناصبور бесабр, бетоқат.

НОСАБУРӢ ناصبوری бесабрӣ, бетоқатӣ.

НОСАВОБ I ناصواب 1. нодуруст, нохуб. 2. нописандида, номақбул, номаъқул.

НОСАВОБ II ناثواب **:амали носавоб** *д.* кори хато, амали зишт, ки Худо намебахшад.

НОСАЗОناسزا 1. нолоиқ, ношоиста, номуносиб; **рафтори носазо.** 2. гапи бад, сухани зишт, дашном, ҳақорат**; носазо гуфтан** ҳарфи бад гуфтан; ҳақорат кардан;

НОСАЗОГӮ(Й) (ناسزاگو(ی 1. беҳудагӯ, баддаҳон. 2. ҳақораткунанда, дашномдиҳанда.

НОСАЗОГӮӢ ناسزاگوئی 1. бадзабонӣ; гапи ношоиста гуфтан. 2. ҳақорат кардан, дашномдиҳӣ.

НОСАРА ناسره қалб, сақат; нософ (*оид ба* пули тиллову нуқра ва худи тилло).

НОСАРЕҲ ناصریح норавшан, ғайри возеҳ, аз сароҳат дур; номафҳум.

НОСАРЕҲӢناصریحی норавшанӣ, вазеҳ набудан; номафҳумӣ.

НОСАҲЕҲ ناصحیح нодуруст; ғалат; норавшан, ғайри дақиқ.

НОСАҲЕҲӢ ناصحیحی нодурустӣ; ноаниқӣ.

НОСДОНناسدان зарф барои нос аз қабили носкаду, носшиша.

НОСЕР ناسیر сернашуда; гурусна.

НОСЕРАМناسیرم *гуфт.* 1. пурхӯр, баднафс. 2. сернашаванда; гурусначашм.

НОСЕРАМӢ ناسیرمی 1. пурхӯрӣ, баднафсӣ. 2. гурусначашмӣ.

НОСЕРӢ ناسیری 1. сернашуданӣ, сер нашавандагӣ; **хӯроки носерӣ** хӯроки сернакунанда; хӯроки андак. 2. гуруснагӣ; нимгуруснагӣ.

НОСЕРОНА ناسیرانه баднафсона; гурусначашмона.

НОСЕҲ ناصیح насиҳатгар, панддиҳанда.

НОСЕҲӢ ناصیحی насиҳатгарӣ, панддиҳӣ.

НОСЕҲОНА ناصیحانه насиҳатгарона, насиҳатгӯёна.

НОСИПОС ناسپاس ношукр кӯрнамак, ҳақношинос.

НОСИПОСӢ ناسپاسی ношукрӣ, кӯрнамакӣ, ҳақношиносӣ.

НОСИР I *а.* ناثر насрнавис, нависанда.

НОСИР II *а.* ناصر нусратдиҳанда, ёридиҳанда, мададгор.

НОСИТУДА ناستوده *ниг.* **носутуда.**

НОСИХ I *а.* ناسخ *кҳн.* порчаи абрешимини зарбофт ё нуқрабофт.

НОСИХ II *а.* ناسخ *кит.* 1. лағвкунанда, бекоркунанда (-и ҳукми собиқ), бекоркунандаи ҳуҷҷати пештара. 2. нусхабардор, нависанда, котиб.

НОСИҲАТ ناصحت бемор, касал, носолим.

НОСӢ I *а.* ناسی *кит.* фаромӯшкунанда, фаромӯшкор; фаромӯшхотир.

НОСӢ II ناسی 1. ҳамранги нос, сабзи тира (*оид ба ранг*). 2. мӯътод ба нос, носкаши гузаро.

НОСКАДУناس‌کدو носдоне, ки аз чӯбкаду месозанд.

НОСКАШ ناس‌کش он ки нос мекашад, истеъмолкунандаи нос.

НОСКАШӢ ناس‌کشی 1. *исми амал аз* **нос кашидан**. 2. носкаш будан; одати носкаш.

НОСОЗ ناساز 1. номувофиқ, нобоб, номақбул; хилофи табъ. 2. ноқулай, нороҳат: **худро носоз ҳис кардан; носоз будан** а) мувофиқ набудан; б) соз набудан, муносибати хуб надоштан(бо касе). 3. ноҳамоҳанг, номавзун, ноҷӯр.

НОСОЗГОР ناسازگار 1. номувофиқ, мувофиқатнакунанда; мухолиф. 2. ноҳамоҳанг, номавзун, ноҷӯр; ◊ **бахти носозгор** бахти бад; бетолеъӣ.

НОСОЗГОРӢ ناسازگاری носозгор будан; номувофиқатӣ, мухолифат, носозӣ.

НОСОЗГОРОНА ناسازگارانه носозона, номувофиқона, мухолифона.

НОСОЗӢ ناسازی 1. номувофиқӣ; нобобӣ, бадӣ. 2. бадии муносибат, вайронии муносибат; мухолифат.

НОСОЛИМ ناسالم 1. носиҳат, бемор, касалманд. 2. номусоид; нохуш, бад: **обу ҳавои носолим, вазъияти носолим**.

НОСОЛИМӢ ناسالمی 1. носиҳатӣ, беморӣ, маризӣ. 2. номусоидӣ; бадӣ: **носолимии вазъият**.

НОСРАНГ ناس‌رنگ *ниг.* **носӣ** II, 1.

НОСУР *а.* ناسور//ناصور *кит.* реше, ки ҳамеша аз он фасод меравад, реши равон, захми илоҷнопазир, захми кӯҳна.

НОСУТ *а.* ناسوت *кит.* 1. *д.* олами моддӣ, дунё, ин ҷаҳон. 2. *маҷ.* инсонӣ, одамӣ; *муқоб.* **лоҳут**.

НОСУТУДА//НОСИТУДА ناستوده *кит.* 1. announcement нописандида, номаъқул: **рафтори носутуда.** 2. бадкор, бадамал.

НОСУФТАناسفته 1. сӯрохнашуда, 2. *маҷ.* беайбу нуқсон; **дурри носуфта** а) дурру гавҳари сайқалнаёфта; б) *кин.* сухани бикр, сухани то-

за.

НОСФУРӮШ ناس‌فروش он ки нос мефурӯшад, фурӯшандаи нос.

НОСФУРӮШӢ ناس‌فروشی фурӯши нос; шуғли носфурӯш.

НОСӮЗ ناسوز насӯзанда; оташбардор: **сандуқи носӯз.**

НОТА I *лот.* ناته *мус.* аломатҳои хаттии махсус, ки ба воситаи онҳо овозҳои мусиқиро нишон медиҳанд: **ба нота гирифтан (гузарондан**).

НОТА II *лот.* ناته *ниг.* **эътирознома**.

НОТАВОН ناتوان 1. суст, заиф, беқувват, бекудрат; оҷиз; *муқоб.* **тавоно**: **пири нотавон**; **тани нотавон** тани дардманд. 2. камбағал, фақир, нодор; *муқоб.* **тавонгар**.

НОТАВОНБИН ناتوان‌بین ҳасадбаранда, беҳбудии касеро нахоҳанда, муваффақияти касеро дида натавонанда.

НОТАВОНБИНӢ ناتوان‌بینی ҳасадбарӣ, беҳбудии касеро дида натавонистан.

НОТАВОНӢ ناتوانی 1. заифӣ, камқувватӣ, бемадорӣ. 2. нодорӣ, камбағалӣ бечорагӣ.

НОТАВОНОЙ ناتوانای *ниг.* **нотавонӣ**.

НОТАЙЁРناتیار буднашуда, нотамом.

НОТАМОМ ناتمام 1. итмомнаёфта, анҷомнаёфта, ба итмом нарасида; ғайри комил. 2. ба охир нарасонда ба поён нарасонда; **нотамом-нотамом** канда-канда, бо фосила; нимғурма; **нотамом мондан** буд нашуда мондан, ба анҷом нарасида мондан.

НОТАНТЕ ناتنتی *гуфт.* он ки ба ҳеҷ чиз тан дарнамедиҳад; он ки ба ҳақ тан намедиҳад; *муқоб.* **яккавл**.

НОТАРИАЛӢ ناتریالی *мансуб ба* **нотариат**; идораи нотариус**; идораи давлатии нотариалии шаҳр**; **ҳуҷҷати нотариалӣ** ҳуҷҷати дар идораи нотариус сабт ва тасдиқшуда.

НОТАРИАТ *лот.* ناتریات сохтори идораҳои ба расмият даровварандаи ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ: **нотариати давлатӣ**.

НОТАРИУС *лот.* ناتریوس хизматчии нотариат, ки ҳуҷҷатҳои ҳуқуқиро сабт, тасдиқ ва ба расмият медарорад.

НОТАРОШИДА ناتراشیده 1. (мӯяш) тарошиданашуда; мӯяшрасида. 2. носуфта, ноҳамвор. 3. *маҷ.* одами дағал, бадмуомила; беодоб.

НОТАРС ناترس 1. натарсанда; ҷасур, далер, бебок. 2. натарсида, наҳаросида; далерона, ҷасурона.

НОТАРСӢ ناترسی далерӣ, шуҷоат, ҷасорат.

НОТАРСОНА ناترسانه наҳаросида; ҷасурона, бебокона.

НОТИҚ *а.* ناطق 1. гӯянда, сухангӯй, гапзанандаи моҳир; **ҳайвони нотиқ** инсон, ки қобилияти нутқ (гап задан) дорад; 2. нутқкунанда, маърӯзагар.

НОТИҚА ناطقه 1. *муаннаси* **нотиқ**. 2. қобилияти нутқ, қувваи сухангӯӣ.

НОТИҚӢ ناطقی 1. нотиқ будан; сухангӯӣ, суханронӣ. 2. гапдонӣ, сухандонӣ.

НОТИНҶ ناتنج ноором, ноосоишта; пурташвиш; **нотинҷ шудан** пурташвиш гаштан.

НОТИНҶӢ ناتنجی ноoромӣ, беосоиштагӣ; пурташвишӣ.

НОТИФОҚ ناتفاق *ниг.* **ноиттифоқ**.

НОТИФОҚӢ ناتفاقی *ниг.* **ноиттифоқӣ**.

НОТОБ ناتاب 1. носиҳат, бемор, касал: **нотоб шудан**. 2. заиф, бемадор.

НОТОБӢ ناتابی носиҳатӣ, беморӣ, касалӣ.

НОУМЕД ناامید 1. умеду орзуяш бар бод рафта, навмед, маъюс; *муқоб.* **умедвор; ноумед гаштан(шудан)** умедро кандан, маъюс шудан; **ноумед кардан** касеро маъюс гардонидан. 2. бечора, ба мурод нарасида, *ба таври навозиш* берӯзӣ.

НОУМЕДӢ ناامیدی маъюсӣ, аз даст додани умед, бар бод рафтани орзӯ; **ба ноумедӣ афтодан(гирифтор шудан**) маъюс шудан, умедро аз даст додан; **ба ноумедӣ андохтан** маъюс гардонидан, ноумед сохтан.

НОУМЕДОНА ناامیدانه бо ноумедӣ, навмедона, маъюсона.

НОУСТУВОР نااستوار 1. номустаҳкам, суст, бебунёд. 2. бесубот, калаванда: **одами ноуствор**.

НОУСТУВОРӢ نااستواری ноустувор будан, мустаҳкам ва устувор набудан; субот надоштан: **ноустувории вазъият; ноустувории ҳаракат**.

НОУСТУВОРОНА نااستوارانه бо ноустуворӣ.

НОӮҲДАБАРОЁНА ناعهده‌برایانه белаёқатона, беқобилиятона.

НОӮҲДАБАРОӢ ناعهده‌برائی 1. белаёқатӣ, беқобилиятӣ, корношоямӣ, корнодонӣ. 2. нотавонӣ, бедаступоӣ.

НОФ ناف 1. чуқурчаи миёни шиками одам, ки мунтаҳои рӯда аст ва вақти зоида шудани бача онро мебуранд; **нофаш дар фалон ҷой burida шудааст** *кин.* дар фалон ҷой зоида шудааст; **хуни нофи ман дар ин ҷо рехтааст** *кин.* зодгоҳи ман ин ҷост. 2. *маҷ.* миёни ҳар чиз; **нофи шаб** миёни шаб, нисфи шаб.

НОФА نافه 1. нофи оҳуи мушкин. 2. моддае, ки дар халтачаи зери нофи оҳуи мушкин ҷамъ мешавад ва хеле хушбӯй аст.

НОФАРМОН نافرمان саркаш, итоатнакунанда.

НОФАРМОНБАРДОР نافرمانبردار итоатнакунанда, саркаш, осӣ.

НОФАРМОНБАРДОРӢ نافرمانبرداری саркашӣ, исёнгарӣ.

НОФАРМОНӢ نافرمانی нофармон будан, саркашӣ, итоатнакунандагӣ.

НОФАРРУХ نافرخ *кит.* безеб, зиштрӯ.

НОФАРРУХАХТАР نافرخ‌اختر *кит.* бадбахт, бетолеъ, манҳус.

НОФАРҶОМ نافرجام *кит.* 1. бефоида, беҳуда, коре, ки оқибаташ нек нест, бадфарҷом. 2. бенатиҷа, **бахти нофарҷом** толеи бад, бахти бад.

НОФАРҶОМӢ نافرجامی *кит.* 1. бенатиҷагӣ, бефоидагӣ, беҳудагӣ. 2. бадфарҷомӣ.

НОФАҲМ نافهم *ниг.* **бефаҳм**.

НОФАҲМИДА نافهمیده надониста, сарфаҳм нарафта.

НОФАҲМӢ نافهمی нодонӣ, надонистан; огоҳ набудан, бехабарӣ; **худро ба нофаҳмӣ андохтан (задан)** худро нофаҳмида нишон додан; худро бехабар вонамуд кардан.

НОФАҲМО نافهما номафҳум; душворфаҳм.

НОФЕЪ *а.* نافع фоиданок, манфиатнок, судманд.

НОФИЗ *а.* نافذ *кит.* 1. нуфузкунанда, фурӯраванда. 2. раво, ҷоришаванда: **амри нофиз, ҳукми нофиз.**

НОФИЛА *а.* نافله *кит.* 1. бахшиш, атийя. 2. *д.* ибодате, ки анҷом додани он воҷиб нест: **намози нофила**.

НОФИР *а.* نافر *кит.* нафраткунанда; раманда, тарсанда.

НОФОРАМ نافارم 1. нохуш, ноҳинҷор. 2. ногувор, бемаза, дилнокаш, бадхӯр: **хӯроки нофорам.**

НОХАЛАФ ناخلف 1. фарзанди ноқобил, фарзанди нолоиқи падар, падарбезор. 2. *таҳқ.* одами нобакор, бадкирдор, бадахлоқ.

НОХИРАДМАНД ناخردمند нодон, беақл.

НОХИРАДМАНДОНА ناخردمندانه беақлона; аз рӯи нодонӣ.

НОХОНДА ناخوانده 1. таҳсилнодида, бесавод. 2. даъватнашуда, ногуфт, таклифнашуда: **меҳмони нохонда**.

НОХОНО ناخوانا хонданаш душвор, душворхон, бадхон: **хати нохоно**.

НОХОСТ ناخواست 1. ғайримунтазир, ғайричашмдошт; баногоҳ, ногаҳон; тасодуфан. 2. маълум накарда, бехабар; ба таври ногаҳонӣ; **нохост ҳуҷум кардан** ғафлатан ҳуҷум овардан.

НОХОТИРҶАМЪ ناخاطرجمع 1. хотирошуфта, нотинҷ; мушаввашхотир. 2. хавфнок, пурхатар.

НОХОТИРҶАМЪӢ ناخاطرجمعی 1. хотирҷамъ набудан, хотирошуфтагӣ, нотинҷӣ. 2. хавфнокӣ, пурхатарӣ.

НОХОҲ ناخواه бар хилофи хоҳиш ва майл; **хоҳу нохоҳ** аз ду сар; бегуфтугӯ; хоҳӣ нахоҳӣ.

НОХОҲАМ ناخواهم нахоҳанда; бемайл, бехоҳиш; **бо дили нохоҳам;** бе хоҳишу майл; **дили нохоҳам-узри бисёр** (*зарб.*) агар одам майлу ҳаваси иҷрои коре надошта бошад, баҳонаҳои зиёде меорад.

НОХУБ ناخوب номувофиқ; бад, зишт.

НОХУДО I ناخدا бехудо, бедин.

НОХУДО II ناخدا киштибон, киштирон.

НОХУН ناخون моддаи шохӣ, ки нӯги ангуштони дасту пои инсон ва ҷонваронро мепӯшонад; **аз нохуни пой то мӯи сар** сар то пои бадан; **монанди (чун) гӯшту нохун** хеле зич ва ногусастанӣ (*мас., муҳаббати инсон ба ватан*); **нӯги нохун барин** а) заррае андаке; б) ҳеҷ. **нохун гирифтан** кӯтоҳ кардани нохунҳои дарозшуда бо нохунгирак *ва г.*; **нохун задан** ба воситаи нохун харошидани чизе; нохун расонидан ба чизе (*мас., ба тор барои навохтан*); **аз мағзи(зери) нохун чирк кофтан** айбҷӯӣ кардан, камбудии касеро ҷустан (*қасдан, богаразона*); **бо нохуну дандон ҷангидан** то дами охирин ҷангидан; ◊ **нохуни обдор** панҷаҳои пурҳунар (*дар навохтани созҳои торӣ*).

НОХУНА ناخونه *кит.., тиб.* пардаи гӯштмонанди сафедранг, ки дар гӯшаи чашм аз тарафи бинӣ пайдо мешавад ва агар табобат накунанд, боиси хира шудани мардумаки чашм мегардад.

НОХУНАК ناخونک 1. *ниг.* **мизроб**. 2. *грам.* аломатест, ки барои фарқ кунонидани матн, ҷумла ё калимаи ба таври иқтибос овардашуда аз ду тарафаш гузошта мешавад: **ба нохунак гирифтан**.

НОХУНГИРАК ناخونگیرک асбобчаи махсус ки бо он нохун мегиранд.

НОХУНДАРОЗ ناخوندراز он ки ва он чи нохунаш дароз шудааст.

НОХУНОРОӢ ناخونآرائی ороиши нохун дар толори ҳусн.

НОХУНПЕРО(Й) ناخونپیرای *кит.* 1. нохунгирак; қайчии хурди нохунгирӣ. 2. сартарош.

НОХУНХӮРАК ناخونخورک *тиб.* бемории зери нохуни ангушт.

НОХУШ ناخوش 1. ғамгин, ношод. 2. бадҳол, нотоб, бемор: **нохуш шудан**. 3. бад, нохуб: **кори нохуш, бо назари нохуш нигоҳ кардан; хабари нохуш** хабари хафагиовар, хабари андӯҳовар, хабари хуш.

НОХУШӢ ناخوشی 1. хафагӣ, ғамгинӣ. 2. беморӣ, носиҳатӣ, нотобӣ.

НОХУШНУД ناخوشنود 1. хафа, ғамгин, маҳзун. 2. норизо, норозӣ; **нохушнуд шудан** норозӣ шудан, хафа шудан.

НОХУШНУДӢ ناخوشنودی 1. ғамгинӣ, хафагӣ. 2. норозигӣ, норизоӣ.

НОХУШНУДОНА ناخوشنودانه бо нохушнудӣ, маҳзунона; норозиёна.

НОХӮРДАНӢ ناخوردنی 1. *шакли инкории сифати феълии замони оянда аз* **хӯрдан**. 2. ғайри қобили хӯрдан, ба хӯрдан номувофиқ: **алафи нохӯрданӣ**.

НОҲАҚ ناحق норост, нодуруст; бардурӯғ; ғайриодилона; **тӯҳмати ноҳақ**; **хуни ноҳақ** хуни одами бегуноҳ; **ба ноҳақ** бе ҳеҷ айбу гуноҳ, бе ҳеҷ далел; **ба ҳаққу ноҳақ** хоҳ ҳақ бошаду хоҳ ноҳақ; бе исботи гуноҳ.

НОҲАҚӢ//НОҲАҚҚӢ ناحقی муростӣ, нодурустӣ; бардурӯғӣ; ғайриодилонагӣ.

НОҲАҚОНА//НОҲАҚҚОНА ناحقانه 1. ба таври ноҳақ, нодуруст; **ҷазои ноҳақона** ҷазои ноодилона

НОҲАҚШИНОС ناحقشناس *кит.* кӯрнамак, носипос, бевафо.

НОҲАМВОР ناهموار 1. номусаттаҳ, нотахт; пурнишебу фароз, пасту баланд: **роҳи ноҳамвор**. 2. номавзун; на ба як қарор.

НОҲАМВОРӢ ناهمواری пастиву баландӣ, пурнишебу фароз будан, номусаттаҳӣ: **ноҳамвории роҳ**.

НОҲАМОЛ ناهمال *кит.* беназир, беҳамто, бемислу монанд.

НОҲАМУЛӢ ناحمولی *кит.* бесабрӣ, бетоқатӣ.

НОҲИБ *а.* ناهب гиранда, рабоянда; ғораткунанда, ғоратгар.

НОҲИД ناهد *нуҷ.* ситораи Зӯҳра.

НОҲИНҶОР ناهنجار 1. номуносиб; номақбул, зишт. 2. ногувор, номатбӯъ, нофорам: **вазъияти ноҳинҷор**. 3. нобоб, дурушт: **бори ноҳинҷор**.

НОҲИНҶОРӢ ناهنجاری 1. номувофиқӣ, носозгорӣ. 2. ногуворӣ, нофорамӣ.

НОҲИЯ I *а.* ناحیه 1. қисме аз як сарзамин, гӯшае

аз мамлакат. 2. мамлакат, кишвар, минтақа. 3. *нав.* воҳиди маъмурию марзӣ дар ҳайати вилоят ё шаҳрҳои калон, район: **ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ, ноҳияҳои шаҳри Душанбе**.

НОҲИЯ II *а.* ناهیه *кит.* 1. *муаннаси* ноҳӣ. 2. манъ; манъи қатъӣ.

НОҲИЯБАНДӢ ناحیه‌بندی 1. *нав.* ба ноҳияҳо (3) ҷудо кардан; **ноҳиябандии вилоят** вилоятро ба ноҳияҳо тақсим кардан. 2. *кишов.* навъҳои ин ё он зироатро ба ин ё он ноҳия махсус гардондан: **ноҳиябандии навъҳои ҷуворимакка**.

НОҲӢ *а.* ناهی манъкунанда, наҳйкунанда, боздоранда.

НОҲОР ناهار аз бомдод чизе нахӯрда, аз пагоҳирӯзӣ тахтулнакарда; нонихштанакарда; гурусна: **дили ноҳор**.

НОҲУШЁР ناهوشیار 1. он ки ҳушёр нест, маст. 2. кундфаҳм; нофаҳм.

НОЧА ناچه *ниг.* **нойча**; **ноча андохтан** нойча тайёр кардан, нойча печонда мондан. 2. ҳосили навбастаи растаниҳои палакӣ аз қабили бодиринг, харбуза, каду *ва г.*: **ноча бастан.**

НОЧАСП ناچسپ *ниг.* **ночаспон**.

НОЧАСПӢ ناچسپی *ниг.* **ночаспонӣ**.

НОЧАСПОН ناچسپان 1. номувофиқ; берабт, бемуносибат; **гапҳои ночаспон** суханони берабт ва бемаврид; **дарбеҳи ночаспон** дарбеҳи номувофиқ; ямоқи безеб; **табассуми ночаспон** табассуми номувофиқ ва сохта. 2. ноҳинҷор, кабоб.

НОЧАСПОНӢ ناچسپانی 1. берабтӣ; номуносибӣ: **ночаспонии гап**. 2. ношинамӣ, номувофиқӣ.

НОЧАХ ناچخ *кит.* 1. *ниг.* **табарзин**. 2. найзаи хурд.

НОЧИЗ ناچیز 1. бисёр кам, хеле кам, андак: **даромади ночиз, маблағи ночиз**. 2. арзишнадошта, беқадр: **тӯҳфаи ночиз**. 3. ҳеҷ чиз; ҳеҷ, беаҳамият.

НОЧОР ناچار 1. ноилоҷ, маҷбур, лобуд. 2. ногузир, ҳатман, бечунучаро: **чор-ночор** хоҳ-нохоҳ, ногузир; **ночор гардидан (мондан, шудан)** ноилоҷ шудан, маҷбур шудан.

НОЧОРӢ ناچاری 1. ноилоҷӣ, маҷбурӣ; зарурат; **аз ночорӣ** аз беилоҷӣ, аз ноилоҷӣ; **ба ночорӣ** бо ноилоҷӣ. 2. *маҷ.* бечорагӣ, тиҳидастӣ, фақр.

НОЧОҚ ناچاق *гуфт.* нохуш, нохурсанд, ношод: **димоғи ночоқ**.

НОҶАВОНМАРД ناجوانمرد 1. он ки ҷавонмард нест; бадсиришт; бешараф. 2. пастҳиммат, фурӯмоя, сифла.

НОҶАВОНМАРДӢ ناجوانمردی 1. бадсириштӣ; бешарафӣ. 2. пастҳимматӣ, дунҳимматӣ.

НОҶАВОНМАРДОНА ناجوانمردانه 1. бешарафона: **амали ноҷавонмардона.** 2. пастҳимматона, дунҳимматона.

НОҶАМЪ ناجمع парешон, пароканда; **хотири ноҷамъ** парешонии хотир.

НОҶИНС ناجنس 1. зоташ бад бадзот; бадҷинс. 2. *таҳқ.* нокас, номард; нобоб. 3. уснагиранда; номуросо.

НОҶӢ *а.* ناجی *кит.* наҷотёбанда; наҷотёфта.

НОҶОИЗ ناجائز 1. нораво, ҷоизнабуда. 2. *маҷ.* нолоиқ, ношоиста: **корҳои ноҷоиз.**

НОҶОЛИБ ناجالب ҷолибнабуда, ҷалбнакунанда; намуди ҷолиб надошта.

НОҶУНБОН ناجنبان наҷунбанда, беҳаракат; **ноҷунбон шуда мондан** беҳаракат (карахт) шудан, шах шуда мондан.

НОҶӮР ناجور 1. мувофиқатнадошта, номутаносиб, ноҳамоҳанг. 2. ноқулай, нохуш: **худро ноҷур ҳис кардан.**

НОҶӮРӢ ناجوری 1. номувофиқатӣ, номутаносибӣ; ноҳамоҳангӣ, 2. ноқулайӣ, нохуш будан.

НОШАФФОФ ناشفاف 1. ғайришаффоф, нософ: тира; ғуборолуд. 2. *маҷ.* ноошкор, пӯшида.

НОШИКАН ناشکن нашикананда, намешикастагӣ: **истакани ношикан.**

НОШИКАСТА ناشکسته нашикаста, бутун (чизҳои шикастанӣ).

НОШИКЕБ ناشکیب бесабр, бетоқат.

НОШИКЕБӢ ناشکیبی бесабрӣ, беқарорӣ.

НОШИКЕБО ناشکیبا *ниг.* **ношикеб**.

НОШИНОС ناشناس 1. ноошно, бегона: **одамони**

ношинос. 2. шинохтанашуда; шиносоинадошта; омӯхтанашуда: **чизи ношинос, ношинос будан** *бо чизе.*

НОШИНОСӢ ناشناسی ношинос будан; шинос набудан, бегона будан; **ба ношиносӣ задан** ношинос вонамуд кардан.

НОШИНОСО ناشناسا ношинос; шиноснашуда, ошноинадошта бо чизе; ноогоҳ аз чизе.

НОШИНОСОӢ ناشناسائی ношиносӣ; ноогоҳӣ.

НОШИНОХТ ناشناخت *кит.* ношинос; шинохтанашуда; он ки ҳеҷ кас ӯро намешиносад.

НОШИР *а.* ناشر нашркунанда, паҳнкунанда; ба табъ расонанда.

НОШИТО ناشتا *ниг.* **ношто.**

НОШИФ *а.* ناشف *кит.* ба худ кашанда (*мас., обро*), ҷаббанда, нашфкунанда.

НОШӢ ناشی 1. пайдошаванда (аз чизе), сарзананда. 2. *кит.* бетаҷриба; навкор, тозакор.

НОШОД ناشاد он ки шоду хурсанд нест; андӯҳгин, ғамгин, маҳзун, хафа.

НОШОИСТА ناشایسته 1. ношоям, носазовор, нолоиқ. 2. беҳуда, беҷо, бад: **гапи ношоиста, ҳаракати ношоиста**.

НОШОИСТАГӢ ناشایسته گی ношоиста будан, нолоиқӣ, носазоворӣ.

НОШОЯМ ناشایم ношоиста, носазовор, ғайри шоистаи коре ё чизе, нодуруст, бад, зишт; **кори ношоям** кори бад, амали зишт; **суханҳои ношоям** алфози қабеҳ.

НОШПОТӢ ناشپاتی меваи ширини обдор аз ҷинси мурӯд ва нок.

НОШПӮТӢ ناشپوتی *ниг.* **ношпотӣ**.

НОШТО ناشتا *ниг.* **ноништа; ношто кардан** хӯроки пагоҳӣ хӯрдан, ноништа кардан; **вақти ношто** ҳангоми таҳтӯли пагоҳӣ.

НОШУД ناشد 1. белаёқат, бебарор, ноӯҳдабаро, нотавон, бекора, он ки аз ӯҳдаи коре намебарояд. 2. нимҷон, беқувват.

НОШУДАНӢ ناشدنی 1. *шакли инкории сифати феълии замони оянда* аз **шудан**. 2. он чи набояд шавад, нашаванда; он чи шуданаш мумкин нест, ғайримумкин.

НОШУКР ناشکر носипос, кӯрнамак; ҳақношинос: **бандаи ношукр**.

НОШУКРӢ ناشکری кӯрнамакӣ, носипосӣ, ҳақношиносӣ; **ношукрӣ кардан** а) носипосӣ кардан, пешпо задан (*неъматеро*); б) қадри чизеро надонистан, ба қадри чизе ё некии касе нарасидан.

НОШУКУФТА ناشکفته шукуфтанашуда, бознашуда, вонашуда, **гули ношукуфта; оҳаки ношукуфта** оҳаки обнарасида.

НОШУМОР\\НОШУМУР ناشمر//ناشمار 1. нашумурда, шумор накарда. 2. *ниг.* **бешумор.**

НОШУНАВО ناشنوا нашунаванда, кар.

НОШУНАВОӢ ناشنوائی қобилияти шунавоӣ надоштан, нашунаванда будан, ношунидан; **худро ба ношунавоӣ андохтан** худро нашунида вонамуд кардан.

НОШУСТА ناشسته шустанашуда; чиркин, нопок: **либоси ношуста;** ◊ **тифли ношуста** кӯдаки навзод.

НОЯБР *ю.* نایبر номи моҳи ёздаҳуми солшумории милодӣ.

НОЯБРӢ نایبری *мансуб ба* **ноябр**.

НУБУВВАТ *а.* نبوت *кит.* 1. *ниг.* **рисолат.** 2. *маҷ.* эъҷоз, мӯъҷизанамоӣ, мӯъҷиза нишон додан.

НУБУҒ *а.* نبوغ *кит.* заковати баланд, истеъдоди фавқулода, ниҳояти мумтозӣ дар илму адаб.

НУВВОБ نواب *ҷ.* **ноиб.**

НУГУН نگون *ниг.* **нагун**.

НУГУНСОР نگونسار *ниг.* **нагунсор**.

НУДАМО *а.* ندما *ҷ.* **надим.**

НУДБА *а.* ندبه гиря, нола; гиря кардан, нола кардан; ба мурда навҳа кардан.

НУДРАТ *а.* ندرت камӣ, камёбӣ, кам воқеъ шудан; **ба нудрат** кам, аҳён.

НУДРАТАН *а.* ندرتاً аҳёнан, гоҳ-гоҳ.

НУЗДАҲ نزده *шумораи миқдорӣ* адади 19, яъне даҳ ҷамъи нӯҳ.

НУЗДАҲСОЛА نزده‌ساله он ки (чи) нуздаҳ сол дорад, нуздаҳ сол дошта; синнаш ба нуздаҳ даромада: **ҷавони нуздаҳсола.**

НУЗДАҲСОЛАГӢ نزده‌سالگی нуздаҳсола будан, нуздаҳ сол доштан.

НУЗДАҲУМ نزدهم *шумораи тартибӣ аз* **нуздаҳ**.

НУЗДАҲУМИН نزدهمین *ниг.* **нуздаҳум;** касе ё чизе, ки шумораи нуздаҳ қарор дорад.

НУЗЛ *а.* نزل *кит.* 1. ризқ, рӯзӣ. 2. хӯрданиҳое, ки пеши меҳмон мегузоранд; зиёфат.

НУЗУЛ *а.* نزول *кит.* 1. фурудоӣ. 2. поин омадан, фуромадан; манзил гирифтан (*пас аз сафар*); **нузул кардан (намудан, фармудан)** манзил гирифтан, фуромада ҷой гирифтан.

НУЗҲАТ *а.* نزهت *кит.* 1. покизагӣ; некӯӣ. 2. хушҳолӣ, хурсандӣ.

НУЗҲАТБАХШ نزهت‌بخش фараҳбахш, хурсандиовар.

НУЗҲАТГОҲ نزهتگاه *кит.* ҷои хушҳаво, ҷои дилкушо.

НУКОТ *а.* نکات *ҷ.* **нукта.**

НУКТА نکته 1. масъалаи нозук. 2. мазмуни дақиқ. 3. сухани пӯшида, каломи рамзнок; **донандаи нуктаҳои борик** донандаи суханҳои пурмазмун ва таъсирбахш, суханвари борикфаҳм, нозукадо. 4. ҷиҳати муҳими ягон масъала; ҳарфи муҳим, гапи зарур.

НУКТАГИР نکته‌گیر эродгир, хурдагир, айбҷӯй.

НУКТАГИРӢ نکته‌گیری эродгирӣ, хӯрдагирӣ, айбҷӯӣ.

НУКТАДОН نکته‌دان борикфаҳм, зирак; он ки хубу бадро нағз фарқ мекунад (*хусусан суханро*); сухандони забардаст.

НУКТАДОНӢ نکته‌دانی борикфаҳмӣ, донистани паҳлуҳои нозуки сухан.

НУКТАКУШО نکته‌کشا нуктасанҷ, борикбин; рамзфаҳм.

НУКТАПАРДОЗ نکته‌پرداز гӯяндаи нуктаҳои латифу дақиқ, нозукбаён, суханвари нозукадо.

НУКТАПАРДОЗӢ نکته‌پردازی нозукбаёнӣ.

НУКТАСАНҶ نکته سنج дарк ва баёнкунандаи мазмунҳои баланду дақиқ, сухансанҷ, суханвари мумтоз.

НУКТАСАНҶӢ نکته سنجی дарк ва баёни нуктаҳои борик; санҷидагӯӣ; суханварӣ, фасеҳбаёнӣ.

НУКТАФАҲМ نکته فهم *ниг.* **нуктадон**.

НУКТАФАҲМӢ نکته فهمی *ниг.* **нуктадонӣ**.

НУКЧА نوکچه *ниг.* **нӯкча**.

НУҚАТ *а.* نقت *ҷ.* **нуқта**.

НУҚЛ *а.* نقل 1. чизе ки пас аз нӯшидани бодову май мехӯранд, газак, ҳалқосо. 2. беҳтарини чизҳои хӯрданӣ; хуб ва сараи чизҳо; **нуқлу наво** шириниҳо, меваҳои хушк; **нуқли маҷлис** *киноя аз* сухане, ки сари забонҳои аҳли маҷлис бошад; мавзӯе, ки вирди забони ҷамъият аст. 3. *гуфт.* ҳама, тамом, тамоман: **заминаш нуқл аз сангу рег иборат аст**.

НУҚЛДОН نقلدان зарфе барои нуқл, зарфе барои газак.

НУҚОТ نقات *аслаш* **ниқот**.

НУҚРА نقره 1. филизи гаронбаҳои сафедранг, сим; **нуқраи холис** нуқраи софи бе омехтагӣ бо маъданҳои дигар. 2. аз нуқра сохташуда, нуқрагин: **пули (тангаи) нуқра; медали нуқра** нишонест, ки дар мактабҳои миёна ба талабагони бо баҳои “хуб” ва “аъло” таҳсилкарда ва имтиҳонҳои хатмро супурда дода мешавад.

НУҚРААНДУД نقره‌اندود бо оби нуқра андудашуда, бо нуқра рӯйбаст кардашуда, симандуд.

НУҚРАБАНД نقره‌بند бо нуқра ороиш додашуда, нуқракоришуда: **носкадуи нуқрабанд.**

НУҚРАВОР نقره‌وار нуқрамонанд, нуқраранг.

НУҚРАВОРӢ نقره‌واری асбобу олоти зебу ороишии нуқрагин.

НУҚРАГИН نقره‌گین аз нуқра сохташуда, симин; бо нуқра ороиш додашуда: **камарбанди нуқрагин, лаълии нуқрагин**.

НУҚРАГӢ نقرگی *мансуб ба* **нуқра**; нуқрагин.

НУҚРАГУН نقره‌گون *ниг.* **нуқраранг.**

НУҚРАДАВОНӢ نقره‌دوانی нуқра давондан ба рӯи чизе, нуқра андудан.

НУҚРАДОР نقره دار он чи дар таркибаш нуқра дорад: **санги нуқрадор.**

НУҚРАКОР نقره‌کار заргаре, ки чизҳои нуқрагӣ месозад.

НУҚРАКОРӢ نقره‌کاری 1. бо нуқра зинат додан. 2. бо нуқра зинат додашуда; хотамкорӣ аз нуқра: **зини қошаш нуқракорӣ**.

НУҚРАКӮБ نقره‌کوب ба рӯяш аз нуқра нақшу нигор дошта: **камарбанди нуқракӯб**.

НУҚРАКӮБӢ نقره‌کوبی *ниг.* **нуқракорӣ**.

НУҚРАМОНАНД نقره‌مانند *ниг.* **нуқравор**.

НУҚРАМӮ(Й) نقره‌مو(ی) дорои мӯи нуқрамонанд: **духтари нуқрамӯй**.

НУҚРАОСО نقره‌آسا *ниг.* **нуқравор**.

НУҚРАПӮШ نقره‌پوش пӯшидашуда бо нуқра; сафедпӯш; **кӯҳи сарбаланди нуқрапӯш** кӯҳи баланди бо барфҳои нуқрагун пӯшидашуда.

НУҚРАРАНГ نقره‌رنگ ба ранги нуқра сафед, нуқратоб, симгун.

НУҚРАСОН نقره‌سان нуқрагун, нуқрамонанд, нуқравор.

НУҚРАТОБ نقره‌تاب *ниг.* **нуқраранг**.

НУҚРАФОМ نقره‌فام нуқрагун, нуқраранг.

НУҚРАҲАЛ نقره‌حل ҳалли нуқра, оби гудохтаи нуқра.

НУҚС *а.* نقص [*аслаш* **накс**] *ниг.* **нуқсон**.

НУҚСДОР نقص‌دار *ниг.* **нуқсондор**.

НУҚСОН نقصان 1. *кит.* кам шудан, коста шудан. 2. камбудӣ, норасоӣ, камӣ. 3. айб, иллат: **нуқсон доштан, нуқсон ёфтан (пайдо кардан)**; **ислоҳи нуқсон кардан** камбудиҳоро бартараф кардан.

НУҚСОНДОР نقصان‌دار он чи камбудӣ ва норасоие дорад.

НУҚТА *а.* نقطه 1. изи бисёр хурде, ки бо як бор расондани нӯги қалам ё ягон чизи нӯгтез пайдо мешавад; **нуқтаи ҳарфҳои арабӣ** аломати холчамонанде, ки дар боло ва зери ҳарфҳои арабӣ гузошта мешавад. 2. *грам.* аломати ист дар китобат (.), ки дар охири ҷумла гузошта мешавад: **нуқтаву вергул.** 3. мафҳуми асосӣ дар риёзиёт, ҳандаса ва физика, ки мафҳуми ибтидои чизе, ҷои бурида гузаштани як хат ё чанд хат ва ғайраро ифода мекунад: **нуқтаи буриши ду хати рост**, **нуқтаи яхбандӣ, нуқтаи ҷӯшиш; нуқта гузоштан** а) нуқта мондан; б) *кин.* ба охир расонидан, анҷом додан. 4. марказ; **нуқтаи доира** маркази доира. 5. ҷои ягон чиз, ҷой,маҳал; **нуқтаи баланд** қуллаи авҷ, дараҷаи баландтарини ҷое, чизе; **нуқтаи марказӣ** ҷои асосӣ, марказ; **нуқтаи савдо** мағоза, дукон ва умуман ҷои хурда фурушиҳо. 6. *маҷ.* нукта, масъала; **нуқтаи** телефон дастгоҳи собити дар ҷое насбшудаи телефон; ◊ **нуқтаи назар** фикр, мулоҳиза, тарзи биниш; **аз нуқтаи назари...** мувофиқи диди..., назар ба мулоҳизаи…; **нуқта ба нуқта** айнан, бекаму кост.

НУҚТАВЕРГУЛ نقطه ویرگل *грам.* аломати китобатиест, ки дар дохили ҷумла, дар сурати нотамом ва тафсилталаб будани фикр гузошта мешавад.

НУҚТАГУЗОРӢ نقطه گذاری гузоштани нуқта (*дар ҳарфҳои арабӣ ва дар охири ҷумлаҳо*).

НУҚТАДОР نقطه‌دار нуқтанок, нуқтадошта: **ҳарфи нуқтадор** (*дар алифбои араби асоси тоҷикӣ*).

НУҚУД نقود *кит., ҷ.* **нақд**.

НУЛА نوله садои дарози сагу шағол; уллоси саг; **нула кашидан** садои дароз баровардани саг ва шағол.

НУЛАКАШӢ نوله‌کشی *исми амал аз* **нула кашидан**; уллоскашии сагу шағол.

НУМӮ//НУМУВ *а.* نمو 1. сабзидан, сабзиш, нашъунамо, болиш. 2. тараққиёт, инкишоф, болоравӣ, рушд: **нумӯ кардан.**

НУН I نون *номи ҳарфи бисту нӯҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ( ), ки дар ҳисоби абҷад баробари адади 50 аст.*

НУН II نون *кутоҳшудаи* **акнун**.

НУР نور 1. рӯшноӣ, равшанӣ, зиё (-и офтоб, ситора, чароғ, оташ ва *г.*). 2. шуоъ: **нурҳои ултрабунафш**. 3. фурӯғ, тобиш, дурахшиш (-и чашм) *ба тарзи истиора*: **нури дониш, нури илм, нури маърифат**; **нур аз чашм (дида) рафтан** хира шудани чашм, заиф ва беқувват шудани биноӣ; **нур бахшидан** а) равшанӣ додан, равшан кардан; б) *кин.* ҳузуру ҳаловат бахшидан; **нур додан** равшанӣ додан, равшан кардан (*мас. ба воситаи қувваи барқ*); **нур пошидан** дурахшидан; **нур фишондан** равшанӣ додан, фурӯзон кардан; ◊ **нур болои нур** нуран ало нур, боз беҳтар; **нури дида (чашм)** фарзанди азиз; **нури дида, тоҷи сар** дар мавриди ниҳояти сарфарозӣ ва хурсандӣ аз омадани одами азиз ва мӯҳтарам гуфта мешавад.

НУРА نوره омехтаи оҳаку зарних, ки барои поксозии мӯй аз бадан кор фармуда мешавад.

НУРАФКАН نورافکن 1. нурпош, дурахшон; равшанидиҳанда. 2. *нав.* чароғи махсуси барқӣ, ки нурро ба як дастаи пурқувват ҷамъ карда ба тарафи даркорӣ ва ба дур медиҳад, прожектор.

НУРАФКАНӢ نورافکنی 1. нурпошӣ, равшандиҳӣ. 2. *физ.* шуоъдиҳӣ**.**

НУРАФШОН نورافشان нурпош, нурафкан.

НУРАФШОНӢ نورافشانی нурпошӣ, равшанибахшӣ, нурдиҳӣ.

НУРБАХШ نوربخش нурдиҳанда, равшанкунанда, партавафкан.

НУРБОР نوربار нурафшон, нурпош, бисёр равшан.

НУРБОРОН نورباران пурнур, пурзиё; **нурборон**

намудан ниҳоят равшан кардан, пурнур кардан.

НУРДИҲАНДА نوردهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **нур додан**; нурбахш. 2. он ки мутасаддии равшан кардани саҳна ва воситаҳои дигари нурдиҳӣ аст, танвиргар.

НУРИАНДОЗӢ نوری‌اندازی *ниг.* **нурипошӣ**.

НУРИКАШОНӢ نوری‌کشانی нурӣ кашондан, нурӣ овардан ба сари замини кишт.

НУРИПОШАК نوری پاشک асбобе, ки ба воситаи он ба замини кишт нурӣ мепошанд.

НУРИПОШӢ نوری پاشی *исми амал аз* **нурӣ пошидан**; нурӣ андохтан ба киштзор, нуриандозӣ; порупошӣ

НУРӢ نوری моддаи органикӣ ва ғайриорганикӣ, ки қувваи ҳосилхезии заминро зиёд мекунад (*аз қабили* пору, селитра ва моддаҳои дигар); **нурӣ андохтан, нурӣ пошидан** *(ба замини кишт)*; **нурии маъданӣ** (азотӣ, фосфорӣ *ва г.*) моддаи ба хок қувватдиҳандаи химиявӣ.

НУРОНӢ نورانی 1. пурнур, пурзиё, тобон, мунаввар. 2. *мач.* гармрӯ, ситорагарм; **мӯйсафеди (пири) нуронӣ; чеҳраи нуронӣ** рӯи рахшон

НУРПОШ نورپاش нурафшон, партавафкан, нурбахш; дурахшон, мунаввар.

НУРПОШАНДА نورپاشنده *ниг.* **нурпош.**

НУРПОШӢ نورپاشی нурафшонӣ, равшанидиҳӣ, партавафканӣ.

НУРФИШОН نورفشان *ниг.* **нурафшон.**

НУРФИШОНӢ نورفشانی *ниг.* **нурафшонӣ.**

НУС نس *кит.* гирдогирди даҳон; лаб; пӯз, фук.

НУСК//НАСК نسک *кит.* номи ҳар як аз бистуяк бахши китоби муқаддаси зардуштиён - Авесто.

НУСРАТ *а.* نصرت 1. *кит.* ёрӣ, ёрмандӣ, мадад. 2. зафар, ғалаба, пирӯзӣ; **нусрат ёфтан** ғалаба кардан, зафар ёфтан.

НУСРАТБАХШ نصرت‌بخش зафарбахш, фатҳовар.

НУСРАТҚАРИН نصرت‌قرین он ки фатҳу ғалаба ёру ёвари ӯст; зафарманд, фирӯзманд.

НУСРАТМАНД نصرتمند зафарманд, ғолиб, фотеҳ.

НУСРАТОВАР نصرت‌آور *ниг.* **нусратбахш.**

НУСРАТОИН نصرت‌آئین *ниг.* **нусратқарин.**

НУСХА نسخه 1. навиштае, ки аз рӯи китоб ё матни дигар рӯнавис карда шудааст; аксе, ки аз рӯи тасвир, нақша ё ҳуҷҷате бардошта шудааст, копия; **нусхаи асл** навиштаи аввал, асли матн. 2. ҳар адад аз чизҳои навишта ва чопшуда: **адади нашрро ба…. нусха расондан**. 3. нақшаи чизҳои гулдӯзӣ ва ё гулбуришуда; **нусха бардоштан** а) рӯйбардор кардан, рӯнавис кардан (*навишта ё нақшаеро*); б) *кин.* тақлид кардан. 4. *нав.* дастури хаттии духтур барои тайёр кардани дору ва тарзи истеъмоли он.

НУСХАБАДАЛ نسخه‌بدل *адш.* матни аз тарафи нусханависе тағйирёфтаи ягон асар: **нусхабадалҳои девони шоир.**

НУСХАБАРДОР نسخه‌بردار рӯнавискунанда, нусхагир.

НУСХАБАРДОРӢ نسخه‌برداری нусха бардоштан, нусхагирӣ, рӯнавис кардан.

НУСХАГИР نسخه‌گیر коргари матбаа, ки барои мусаҳҳеҳои нусхаи асари чопшавандаро тайёр мекунад.

НУСХАГИРӢ نسخه‌گیری *ниг.* **нусхабардорӣ.**

НУСХАКАШ نسخه‌کش он ки барои гулдӯзӣ ва гулпартоӣ нақшаи намуна мекашад.

НУСХАКАШӢ نسخه‌کشی шуғл ва амали нусхакаш.

НУСХАНАВИС نسخه‌نویس он ки чизи навиштаро рӯбардор мекунад, нусхабардор.

НУСХАНАВИСӢ نسخه‌نویسی аз чизи навиштае рӯй бардоштан.

НУТҚ *а.* نطق 1. қобилияти сухан гуфтан, ба забон овардани калом, гапзанӣ; **узвҳои нутқ** узвҳои гуногуни инсон (*аз қабили* забон, ком, ҳалқ, садопардаҳо, забонча *ва г.*), ки бо иштироки онҳо овозҳои нутқ ба вуҷуд меояд. 2. ҳунари сухангӯӣ; суханронӣ дар назди ҷамъият; хитоба гуфтан; **нутқи бурро** ҳунари равшан, фаҳмо ва зебову ифоданок сухан гуфтан. **нутқ кардан//нутқ эрод кардан** суханронӣ кардан, гап задан дар ҷамъомаде. 3. *збш.* услуб, тарзи гуфтор; **нутқи хаттӣ** услуби забони китобӣ, забони навишторӣ; **нутқи айнан нақлшуда** порчае аз гуфтори шахси дигар, ки нависанда ё гӯянда бе ягон тағйирот, яъне айнан дар иншо ё сухани худ иқтибосан меорад; **нутқи мазмунан нақлшуда** мазмуни сухани каси дигар, ки гӯянда ё нависанда онро одатан ихтисоран дар калом ё навиштаи худ меорад; ◊ **нутқи саҳнавӣ** фанни махсусе дар шӯъбаҳои актёрӣ ва коргардонии мактабҳои олии санъат, ки дар хусуси чигунагии забони асарҳои

саҳнавӣ ва тарзи такаллуми ҳунарпешагон баҳс мекунад.

НУТФА *а.* نطفه оби мард, манӣ.

НУФУЗ *а.* نفوذ 1. таъсир гузарондан, асар кардан; таъсир: **нуфузи маънавӣ**. 2. ҷорӣ шудани ҳукм ва фармон (-и шахсе, давлате; **нуфуз доштан** таъсир доштан; **нуфузи худро афзудан** таъсири худро зиёд кардан; **нуфуз пайдо кардан** таъсиру эътибор пайдо кардан.

НУФУЗНОК نفوذناک соҳиби таъсиру эътибор, бонуфуз.

НУФУЗНОПАЗИР نفوذناپذیر он ки ё он чи ба он таъсир расондан номумкин аст.

НУФУЗНОПАЗИРӢ نفوذناپذیری нуфузнопазир будан.

НУФУР نفور *кит.* 1. гурез, рамидан бинобар нафрат аз чизе. 2. танаффур, нафрат.

НУФУС نفوس 1. *ҷ.* **нафс.** 2. аҳолӣ, мардум; **афзоиши нуфус** афзудани саршумори аҳолӣ.

НУХОЛА *а.* نخاله *кит.* 1. сабӯс. 2. *маҷ.* ҳар чизи беарзишу бефоида.

НУХОЪ *а.* نخاع *кит.* моддаи сафедранг, ки дар даруни аррапушт ҷойгир аст; мағзи ҳаром, ҳароммағз.

НУҲОС *а.* نحاس *кит.* мис.

НУҲУЛ *а.* نحول *кит.* лоғарӣ, харобӣ.

НУҲУНБАН//НИҲУНБАН نهنبن *ниг.* **ниҳанбан**; сарпуши дегу табақ, танӯр *ва г.*

НУҲУС *а.* نهوس *ҷ.* **наҳс**.

НУҲУСАТ نهوست бадбахтӣ, шумӣ, бетолеӣ, нофарҷомӣ.

НУҲУФТ نهفت пинҳон, пӯшида; **нуҳуфт доштан** пинҳон доштан.

НУҲУФТА نهفته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **нуҳуфтан**; пинҳон, пӯшида, махфӣ: **нуҳуфта доштан**. 2. рустшуда, пинҳоншуда.

НУҲУФТАН نهفتن 1. пинҳон кардан, нонамоён кардан, рӯпӯш кардан, махфӣ кардан. 2. пинҳон шудан, махфӣ шудан, ниҳон гардидан.

НУҶАБО *а.* نجبا *кит., ҷ.* **наҷиб.**

НУҶУМ *а.* نجوم 1. *ҷ.* **наҷм.** 2. эътиқоду тасаввуротест дар бораи аз рӯи вазъи ситораҳо пешгӯӣ кардани тақдири инсону дигар пешомадҳо (астрология); **илми нуҷум** илми ҳайат, ситорашиносӣ, астрономия.

НУҶУМӢ نجومی 1. *марбут ба* **нуҷум**. 2. мунаҷҷим; ситорашинос ахтаршинос; **расадоти нуҷумӣ** муошидоти ситорашиносӣ.

НУШРА(Т) نشره//نشرت *кит.* афсун, дуое, ки барои муолиҷаи девона ё беморе хонда ё ба рӯи коғаз ва лавҳа навишта мешавад; таъвиз.

НУШУЗ *а.* نشوز *кит.* 1. носозгорӣ кардани зан бо шавҳари худ. 2. гарданшахӣ, гарданкашӣ, нофармонӣ.

НУШУР *а.* نشور *д.* зинда шудани баъд аз мурдан, бархостан аз гӯр; растахез, қиёмат.

НУШХОР//НУШХӮР نشخوار *кит.* 1. пасмондаи алафи гову гӯсфанд. 2. кафшаи гову гӯсфанд.

НӮГ//НӮК نوک//نوگ 1. сари тези ҳар чиз (*мас., сӯзан, қалам ва г.*). 2. сари чизе (*мас., ришта, ҷӯб ва г.*); **нӯги забон** а) қисми пеши забон; б) *маҷ.* на аз сидқи дил, рӯякӣ, аз рӯи дил; **нуки калоба** а) сари риштаи калоба; б) *маҷ.* сари риштаи коре, роҳи ҳалли коре (масъалае). **нӯг-нӯги даст** а) бо нӯги ангуштони даст; гирам-нагирам; б) *киноя аз* дили нохоҳам, бераӻбат, бехоҳиш; **нӯг-нӯги пой** хеле оҳиста, бесадо (*оид ба* роҳ рафтан); **аз нӯги...** а) аз сари...; б) *маҷ.* аз ҳисоби...; **бесару нӯг** дарҳамбарҳам, печида, сарпеч; **нӯг додан** сар задан, намоён гаштан, неш задан(-и растанӣ); **нӯги калобаро гум кардан** саросема шудан, чӣ кор кардани худро надониста мондан; **нӯги остин шуда натавонистан** баробарӣ карда натавонистан, рақобат карда натавонистан бо чизе; **нӯг ба нӯг расондан (кардан)** чизеро дар **рӯзгор** то вақти муайян бо машаққат расонидан; **аз нӯги хамир фатир** (*мақ.*) намунаи аввал, намунае аз бисёр, андаке аз чизе.

НӮГБОРИК نوگباریک дорои нӯги борик.

НӮГБУРИДА نوگبریده аз нӯг кӯтоҳ (калта) кардашуда: буридашуда.

НӮГДОДА نوگداده *сифати феълии замони гузашта* аз **нӯг додан**; сарзада, зоҳиршуда, намоёншуда.

НӮГДОР نوگدار дорои нӯг, нӯги тез дошта.

НӮГИЗАБОНӢ نوگزبانی рӯякӣ, ғайрисамимӣ.

НӮГИОСТИНӢ نوگآستینی : **кори нӯгиостинӣ** кори ғайриқонунии махфӣ, қаллобию фиребгарии андак.

НӮГИРӮМОЛӢ نوگرویمالی чизи ёд кардашуда, ёдакишуда (сатҳӣ, рӯякӣ).

НӮГКАҶ نوگکج дорои нӯги каҷ, нӯгаш каҷ, сараш каҷ.

НӮГТЕЗ نوگتیز нӯгаш борик: **кафши бепошнаи нӯгтез, нӯгтез кардан**.

НӮГТОК **نوگتاک** бурида ё канда партофтани нӯги шохчаи навраси токи ангур.

НӮГЧА **نوگچه** *ниг.* **нӯкча**.

НӮК **نوک** *ниг.* **нӯг**.

НӮКАР **نوکر** *ниг.* **навкар**.

НӮКАРӢ **نوکری** *ниг.* **навкарӣ**.

НӮКАРОНА **نوکرانه** *ниг.* **навкарона**.

НӮКҒАФС **نوک غفس** ҳар чизи нӯгаш ғафс.

НӮКЧА **نوکچه** чӯбчаи нӯгаш пахта печонидашуда, ки равған молида дармегиронанд (*бештар дар мазорҳо*): **нӯкча даргирондан**.

НӮКЧАДАРГИРОНӢ **نوکچه درگیرانی** *исми амал аз* **нӯкча даргирондан**; даргирондани нӯкча.

НӮЛ **نول** 1. минқори мурғон. 2. милаи офтоба ва зарфҳои дигар; **нӯл задан** минқор задан; бо нӯл задан; ◊ *касеро* **дар коре бо (ба) як нӯл задан** аз касе дар коре ниҳоят нешдаст будан; хеле моҳир будан.

НӮЛА **نوله** *ниг.* **нула**.

НӮЛБОРИК **نولباریک** ҳар чизе, ки нӯлаш борик, аст, борикнӯл.

НӮЛДАРОЗ **نولدراز** чизи нӯлаш дароз, дарознӯл: **чойники нӯлдароз**.

НӮЛДОР **نولدار** нӯлнок, миладор, милнок.

НӮЛЗАНӢ **نولزنی** *исми амал аз* **нӯл задан;** минқор задан.

НӮСА **نوسه** *кит.* рангинкамон, қавси қузаҳ.

НӮФ **نوف** *кит.*, акси овоз, ки аз кӯҳ бар мегардад акси садо.

НӮФА **نوفه** *кит.* шӯру ғавғо, ғалоғула.

НӮФИДАН **نوفیدن** *кит.* баромадани акси садо аз кӯҳ; ғурридан, ғалоғула кардан, шӯру ғавғо намудан.

НӮХТА **نوخته** абзоре аз чарм ё банд, ки барои нигоҳ доштани асп, хар ё чорпои дигар ба сари он андохта мебананд; гулафсор; **нӯхта задан (андохтан)** а) нӯхта ба сар кардан (ба хар); б) *маҷ.* ба итоат даровардан, ром кардан, мутеъ сохтан; **нӯхтаро кандан** *маҷ.* аз итоат баромадан.

НӮХТАБАНД **نوختهبند** банди дарозе, ки ба нӯхта пайванд буда, ба даст дошта ё ба ҷое баста мешавад.

НУҲ **نه** *шумораи миқдорӣ* ададе, ки пеш аз даҳ меояд, адади 9; ◊ **нуҳ гунбад** нуҳ табақаи осмон (*аз рӯи ақидаи қадимиён*); **нуҳ фалак** нуҳ табақаи осмон, яъне ҳафт фалак ва фалаки ҳаштум, ки гӯё бурҷҳои осмонӣ он ҷо қарор доранд ва фалаки нуҳум, ки охирин табақаи осмон буда, фалакулафлок низ номида мешавад.

НУҲБОЛОР **نهبالار** хонае, ки нуҳ болор дорад.

НУҲГОНА **نهگانه** иборат аз нуҳ адад, нуҳтоӣ: **рақами нуҳгона**.

НУҲСАД **نهصد** *шумораи миқдорӣ* нуҳ бор сад.

НУҲСАДСОЛА **نهصدساله** он чи нуҳсад сол дорад.

НУҲСАДСОЛАГӢ **نهصدسالگی** нуҳсадсола будан, нуҳсад сол доштан.

НУҲСАДУМ **نهصدم** *шумораи тартибӣ аз* **нуҳсад**.

НУҲСАДУМИН **نهصدمین** *ниг.* **нуҳсадум**; чизе, ки дар шумораи нуҳсад қарор дорад.

НУҲСОЛА **نه ساله** он ки ё он чи нуҳ сол дорад, нуҳ сол дошта; синаш ба нуҳ даромада.

НУҲСОЛАГӢ **نهسالگی** нуҳ сол дошта.

НУҲУМ **نهم** *шумораи тартибӣ аз* **нуҳ**.

НУҲУМИН **نهمین** *ниг.* **нуҳум**; он чи ё он ки дар шумораи нуҳ ё ҷои нуҳум қарор дорад.

НУҲЯК **نهیک** аз нуҳ як (ҳисса).

НӮҲ **نوح** *кит. д.* яке аз пайғамбарони қадим, ки тибқи ривоёти динӣ дар замони ӯ тӯфони азиме рӯй дода, аксари рӯи заминро об зер кардааст ва Нӯҳ бо киштии худ гурӯҳе аз одамон ва ҳайвоноту растаниҳоро наҷот додааст.

нӯш **نوش** 1. *асоси замони ҳозира аз* **нӯшидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* нӯшанда: **боданӯш, обнӯш**.

НӮШ **نوش** 1. ширин, гуворо; лаззатбахш. 2. асал; ангубин. 3. чизи нӯшиданӣ; **нӯш кардан** нӯшидан; ◊ **айшу нӯш** кайфу сафо, айшу ишрат; **нӯшу неш** а) асал ва заҳр; б) *маҷ.* меҳрубонӣ ва хашму ғазаб; **нӯши ҷон кардан** нӯшида ва хӯрда ҳаловат бурдан; **айшу нӯш кардан** кайфу сафо кардан, айшу ишрат кардан; **нӯши ҷонатон шавад**! гуворо бошад! (*ибораи хоҳиши нек*).

НӮШБОД **نوشباد** суханронии вақти шаробнӯшӣ (*ба муносибате*).

НӮШГИЁҲ **نوشگیاه** гиёҳе, ки дафъи заҳр мекунад.

НӮШДОРУ **نوشدارو** доруи зидди заҳр, подзаҳр; доруи шифобахш.

НӮШИДАН **نوشیدن** ошомидан, нӯш кардан,

хӯрдан чизҳои обакиро (*аз қабили* шир, шароб, обро).

НӮШИДАНБОБ نوشيدنباب ҳар чизи боби нӯшидан, барои ошомидан мувофиқ.

НӮШИДАНӢ نوشيدنى *сифати феълии замони оянда аз* **нӯшидан**; он чи нӯшида мешавад, он чи боби нӯшидан аст, ошомиданӣ.

НӮШИН نوشين ширин, гуворо, хуштаъм, лаззатбахш.

НӮШИНА نوشينه *ниг.* **нӯшин**.

НӮШИНБОДА نوشينباده 1. майи хушмаза, шароби лазиз. 2. *мус.* яке аз сӣ лаҳни Борбад.

НӮШИНЛАБ نوشينلب ширинлаб (*сифати маҳбуба*).

НӮШКОМ نوشكام шодком, баҳравар.

НӮШЛАБ نوشلب *ниг.* **нӯшинлаб**.

НӮШОБА نوشآبه 1. май, машрубот. 2. чизи нӯшиданӣ, нӯшокӣ (*аз қабили* шарбат, оби маъданӣ).

НӮШОКӢ نوشاكى чизи нӯшиданӣ, чизи обакӣ, нӯшоба; **оби нӯшокӣ** оби қобили хӯрдан, оби нӯшиданбоб, оби хӯрданӣ.

НӮШОН(И)ДАН نوشانيدن *тарзи бавоситаи* **нӯшидан**; ошомонидан, ба нӯшидан водоштан, хӯрондан.

НӮШОНӮШ نوشانوش (май) нӯшидани пай дар пай ва бисёр.

НӮШОНӮШӢ نوشا نوشي нӯшонӯш; бисёр нӯшидан, аз ҳад зиёд нӯшидан (майро).

НӮШХӮР I نشجور *ниг.* **нушхор // нушхӯр.**

НӮШХӮР II نوشخور зуккахӯр, бомазахӯрак.

НӮЪМОН نوعمان **: лолаи нӯъмон** лолаи сурх.

ФАРҲАНГИ ТАФСИРИИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ

Иборат аз 2 ҷилд
ҷилди I
А – Н

Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ, Душанбе, с. 2008,950 саҳ.

Муҳаррирон Назарзода С., Сангинов А., Каримов С., М.-Ҳ Султон
Мусаҳҳеҳон Мискинов И., Зарафшонӣ С., Назаршоева Ч., Некбахтшоева С., Усмонова Г., Мирзоева О.

Муҳаррири техникӣ Ибодуллоев Ф.
Саҳифабанд ва ороишгар Назарзода Ф., Наимӣ М.
Ҳуруфчинони компютерӣ Назаршоева Ч., Ашӯрова Н., Усмонова Г., Некбахтшоева С., Мирзоева О., Раҷабова М., Шералиева А.

Ба чопаш 30.07.2008 имзо шуд.
Андозаи коғаз 80х100 1/16. Коғази офсетии №1.
Ҳуруфи «Times New Roman Tj». Чопи офсетӣ.
Ҳаҷмаш 60 ҷузъи чопӣ.
Адади нашр 5000 нусха.

«…Бигзор ин фарҳанги ҷомеъ ҳамчун мероси азизи гузаштагони мо дастраси ҳар хонадони тоҷик ва китоби рӯимизии ҳар фарди бонангу номуси миллат бошад».

Эмомалӣ Раҳмон

«... بگذار این فرهنگ جامع همچون میراث عزیز گذشتگان ما دسترس هر خاندان تاجیک و کتاب روی میزی هر فرد با ننگ و ناموس ملت باشد»

امام علی رحمان

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

اکدیمیهٔ علم‌های جمهوری تاجیکستان
پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی

فرهنگ تفسیری زبان تاجیکی

(عبارت از ۲ جلد)

جلد ۲

(آ – یَ)

زیر تحریر

سیف الدین نظرزاده (رئیس)، احمدجان سنگین‌اف،
سید کریم‌اف، میرزاحسن سلطان

دوشنبه – ۲۰۰۸

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

АКАДЕМИЯИ ИЛМҲОИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ПАЖӮҲИШГОҲИ ЗАБОН ВА АДАБИЁТИ БА НОМИ РӮДАКӢ

ФАРҲАНГИ ТАФСИРИИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ

(иборат аз 2 ҷилд)

ҶИЛДИ 2

(О - Я)

Зери таҳрири
Сайфиддин Назарзода (раис), Аҳмадҷон Сангинов,
Саид Каримов, Мирзо Ҳасани Султон

Душанбе – 2008

ББК92 Я2+81.2 Тоҷик – 4 +81.2 Форс – 4
Ф-41

Тартибдиҳандагон:
С. Назарзода, А. Сангинов, Р. Ҳошим, Ҳ. Рауфзода

Иштирокдорони таҳрир ва такмили аввал:
С. Назарзода, С.Сабзаев
М.-Ҳ. Султон, О. Қосимов, С. Матробов,
М. Музафаршоев, О.Саидҷаъфаров, Қ.Тӯраҳасанов.

Иштирокдорони таҳрири ниҳоӣ:
С. Назарзода, С. Каримов, М.-Ҳ. Султон, А. Сангинов
Ҳамгунсозӣ ва коркарди фарҳангнигорӣ: С. Холматова, С. Каримов

Таҳрири назоратӣ: Ғ. Қодиров, С. Холматова

Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ беш аз 80 ҳазор вожаву ибора ва таркибҳои забони тоҷикиро фаро гирифта, аз лиҳози сохтор калимаву таркиб ва истилоҳоти ҳам давраи классикии инкишофи забон ва ҳам давраи муосири рушди онро дар бар гирифтааст.

Дар охири фарҳанг мифтоҳи арабӣ замима шудааст.

Фарҳанг барои истифодаи доираи васеи хонандагон пешбинӣ мешавад.

Тасҳеҳот: И. Мискинов, Ч. Назаршоева,
С. Некбахтшоева, Г. Усмонова, О. Мирзоева

Чопи компютерӣ:

а) бо хати кириллиасос: Ч. Назаршоева, Н. Ашӯрова, О. Мирзоева, С. Некбахтшоева, Г. Усмонова, М. Раҷабова, Ш. Назарзода, М. Носирова, А. Шералиева;

б) бо хати арабиасос: И. Мискинов, Г. Усмонова, О. Қосимов, М. Музофиршоев, С. Матробов.

ISBN 978-99947-715-5-4 (ҷ.2)
ISBN 978-99947-715-7-8

©Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти Рӯдакӣ, 2008

О

О I *ҳарфи нуздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ дар аввали калима ба шакли алифи мамдуда* (آ) *омада, дар миёна ва охири калима ба шакли алиф* (ا) *навишта мешавад; дар ҳисоби абҷад ба адади 1 баробар аст; дар навишти имрӯзии калимаҳои арабиасл ба воситаи таркиби* **айн** *(ع) ва* **алиф** *(ا) ифода мегардад*: обид – عابد, маонӣ – معانی, муддао –مدعا.

О II آ *нидо* эй!, ҳон!.

О (Й) (آی) *асоси замони ҳозира аз* **омадан**.

ОБ I آب 1. моеи шаффофи беранг, ки дар ҳолати софӣ ва беолоишӣ аз омезиши химиявии як унсури оксиген ва ду унсури ҳидроген иборат аст; **оби маъдан** обе, ки дар таркиби худ маъдан дорад; **оби гарм** *муқоб.* **оби сард**; **оби равон** оби ҷорӣ: *муқоб.* **оби истода; оби хом** оби ноҷӯш, обе, ки онро наҷӯшондаанд; **оби ширгарм** оби нимгарм; **оби ширин** оби софи нӯшокӣ; **оби шифо** оби шифобахш, оби табобатӣ; **оби ях** яхи обшуда, оби хеле сард; **оби ҷӯш** обе, ки дар ҳоли наздик ба ҷӯшидан аст; оби ҷӯшонда, обе, ки ҷӯшонда шудааст; **оби ғӯра** усорае, ки аз ғӯраи ангур тайёр мекунанд; **ба об мондан (чорпоро)** ба обхӯрӣ сар додани чорпо, об додан, об хӯрондан; **об андохтан (ба зарфе)** об пур кардан, об рехтан (*аз зарфе ба зарфе*); **об додан** а) об нӯшондан; б) обёрӣ кардан; **об задан** об пошидан, об афшондан (*ба замин*), обпошӣ кардан; **об зер кардан** *ҷоеро* туғён карда замин ё киштеро пахш кардани оби дарё; **об кардан** а) ба моеъ гардондан, ба об табдил кардан, гудохтан (филизотро); б) чизеро махфиёна фурӯхта пулашро ба киса задан; в) касеро мафтун кардан; **об кашидан** а) об баровардан аз чоҳ; б) обро ҷаббида ба худ гирифтани чизе; **об кашондан** аз ҷое ба ҷое бурдани об бо чалак, машк *ва г.*; **об пошидан** *ниг.* **об задан**; **об рехтан (ба дасти** *касе*) барои дастшӯии касе аз офтоба ё зарфи дигаре об равон кардан; **обро буридан** а) ҷараёни обро қатъ кардан, пеши обро гирифтан; б) ба бар ва ба муқобили ҷараёни об шино карда гузаштан; **об сар додан ба ҷое** об кушодан, об ҷорӣ сохтан ба ҷое, обёрӣ кардан заминеро**;** **об хӯрдан** а) об нӯшидан (*одам*); б) сероб шудан (*замин*); **аз давлати шолӣ кирмак ҳам об мехӯрад** (*зарб.*). 2. дарё, рӯд; **оби шӯх** дарёе, ки бо шӯру ғалаён равон аст. 3. сиришк, ашк; **оби чашм, оби дида; оби чашм кардан (рехтан)** гиристан, ба гиря омадан; **об чарх задан (дар чашм)** ашк пайдо шудан дар чашм, ҳолати гиря рӯй додан. 4. нутфа, манӣ, оби пушт. 5. *кит.* бавл, шоша, пешоб. 6. мустароҳ, мабраз, обхона. 7. *маҷ.* тароват, тозагӣ; равнақ. 8. обрӯ, эътибор, ҷоҳу манзалат. 9. тоб, тавон. 10. симоб, ҷива, зайбақ. 11. шарму ҳаё: **оби ангур** шираи ангур, шароб; **оби бинӣ** луобе, ки аз димоғи кас мебарояд; **оби дандон** як нав ширавор, чақ-чақи дандон: **оби дарё** обе, ки дар дарё ҷорист, обе, ки аз дарё гирифта шудааст; **оби даҳон** моеи луобдоре, ки аз ғуддаҳои даҳон мебарояд; **оби зери коҳ** *киноя аз* касе ки худро дар зоҳир сода, некӯкор нишон медиҳаду дар ботин фитнаангез ва маккор аст; **оби зиндагӣ** а) мувофиқи ривоёт чашмае, ки нӯшандаи оби он гӯё зиндагии абадӣ меёфтааст; б) оби дарёе, ки ба заминҳо тароват ободӣ мебахшад; **оби набот** а) қиёме, ки баъд аз шӯша бастани набот дар деги наботпазӣ таҳнишин мешавад; б) навъе аз ҳалво, ки аз орду шакар мепазанд; **оби никоҳ** *д.* обе, ки вақти хондани хутбаи никоҳ дар зарфе пеши мулло мегузоранд ва баъд онро ҷавонон бо нияти нек меошоманд; **оби явғон** хӯроки обакии бегӯшт; **оби Хизр** *кит., ниг.* **оби зиндагӣ; оби ҳаёт//оби ҳайвон** *ниг.* **оби зиндагӣ; оби ҷав** пиво; **обу оташ** ду чизи сахт ба ҳамдигар зид, ду чизи оштинопазир; **обу ранг** зебоӣ, ҳусн, латофат; **обу ранги сухан** бадеият дар сухан, ҷозиба ва асари сухан; **обу таом** хӯрок, хӯрданӣ; **обу тоб** ҷило, сафо, дурахшонӣ, тароват; **обу тоб ёфтан**

нашъу намо кардан, пухта шудан, обдида шудан (*мас.*, *пӯлод*); **обу ҳаво** маҷмӯи ҳодисаҳои атмосферӣ (*хунукӣ, гармӣ, фишори ҳаво ва г.*); шароити иқлими ҷое; **об аз сар гузашт** аз ҳадди чораю тадбир гузаштани кор; **об, ки аз сар гузашт, чи як ваҷаб, чи сад ваҷаб** (*зарб.*); **об аз сар лой будан** а) гилолуд ва тира будани об аз саргаҳи он; б) *киноя аз* ноқису нодуруст будани коре аз ибтидо ва оғози он; ◊ **обашон ба як ҷӯй намеравад** бо ҳамдигар созиш надоштани ду чиз ё ду кас, бо ҳам созгорӣ надоштани ду чиз ё ду кас; ◊ **об ба лаби ҷӯй баробар шудан** ба ҳоли пештарааш даромадани коре; **об баровардан (ба ҷое)** ҷорӣ сохтани об ба ҷои собиқан беоб; **об аз ҷигар бахшидан** чизе ато кардан, чизе бахшидан ба касе; **об дар ҷигар надоштан** сахт мӯҳтоҷу фақир будан; ◊ **об аз даст начакидан** *касеро* сахт хасису мумсик будан; **об бар оташи** *касе* **рехтан** хашми касеро фурӯ нишондан; **об ба ҳован кӯфтан** кори беҳуда ва абас кардан; **об гирифтан** обдору ширадор шудан (*дар бораи мева*); **об гузаштан** (*аз либос ба тан, аз пойафзор ба по*) тар шудан; **оби** *чизе* **гурехтан** (*аз чизе, мевае ё гуле*) таровати худро гум кардан, тару тозагии худро аз даст додан, хушк ва фарсуда шудан; **об давидан ба устухони** *касе* нашъунамо ёфтан, калонҷуссаву тануманд шудан; **об карда хӯрдан** чизеро нағз донистан, чизеро пурра аз худ кардан; **об шудан** а) ба об мубаддал шудани ягон ҷисми сахт (*ях, филиз*); б) лоғар ва хароб шудан, аз гӯшт фуромадан; в) мафтун, мутаҳаййир шудан дар асари чизе; **оби даҳан рафтан** *ниг.* **даҳан об кушодан; оби рафта ба ҷӯй боз омадан** боз ба даст даромадани давлат, ба бахту иқбол аз нав расидан; **оби таҳорат додан** а) ба касе барои таҳорат об додан; б) дар мавриди ба меҳмонӣ даъват кардан аз рӯи хоксорӣ гуфта мешавад; **об рехтан ба сари** *чизе* (*касе*) сарф кардан, нобуд кардан, сабаби нобудшавии чизе ё касе гардидан; **обро лой кардан** а) оби зулолу софро тира сохтан; б) миёни мардум шӯру фитна ангехтан; в) кореро қасдан чигилу сарбаста кардан (*барои пинҳон доштани сирри худ*); **обро надида мӯза кашидан** а) нафаҳмидаву насанҷида ба коре сар кардан, бемулоҳиза коре кардан; б) дар иҷрои коре шитоб кардан; **обро пуф карда хӯрдан** хеле боэҳтиёт рафтор кардан, эҳтиёткор будан; **обу адо шудан** а) азоб кашидан; б) дар ғам ва ҳасрати касе сӯхтан ва лоғару нотавон шудан; **обу лой кардан** (*чизеро*) чизеро (*мас.*, *моли дуздиро*) ҷобаҷо ва пинҳон кардан ё пинҳонӣ фурӯхта пул кардан; **обу равған кардан (ошро)** зирбаки ошро тайёр кардан; **обу такфин кардан** мурдаро шустан ва ба кафан печондан; **ба дасти** *касе* **об рехта натавонистан** а) лаёқати хизмати касеро надоштан; б) дар коре ба касе баробар шуда натавонистан, дар ҳунар, кор ва ҳоказо аз замин то осмон фарқ доштани ду кас; **ба рӯи об баровардан** *чизеро* фош кардан, равшану бармало намудан; **ба даҳон об гирифтан** хомӯш истодан, гап назадан, сукут кардан; **дар обу арақ ғӯтидан** а) сахт арақ кардан, аракшор шудан; б) сахт дар ҳиҷолат мондан, шармсор шудан; **даст ба об (хок) кардан** қазои ҳоҷат кардан; **даҳон об кушодан** ҳавас рафтан ба чизе, рағбат ва иштиёқи аз ҳад зиёд пайдо шудан дар кас ба чизе, дил гум задан ба чизе; **дили (ҷигари)** *касеро* **об кардан** а) сахт мутаассир кардан; б) ғамгин ва маҳзун гардонидан; **дил об хӯрдан ба** *касе* эътимод доштан ба касе, мавриди боварӣ қарор гирифтан ба касе; **думчаи** *касе* **об гирифтан** *касеро*; а) қувватнок шудан, ҷон гирифтан; б) ҳавобаланд шудан; **зери обу арақ мондан** а) арақ кардан; б) аз ҳиҷолат ва шарм сахт арақрез шудан; **майна об кардан** (*дар бораи чизе*) фикри амиқ кардан, сахт фикр кардан; **худро ба обу оташ задан** барои расидан ба мақсаде аз ҳеҷ кори душвору хатарнок сар напечидан; **оби дари хона қадр надорад** (*зарб.*) чизи дастрас беқадр аст.

ОБ II آب *кит.* моҳи ёздаҳуми румӣ, ки ба моҳи август баробар меояд.

ОБАК آبک 1. *шакли тасғири* **об**. 2. симоб. 3. *тиб.* обила.

ОБАКӢ آبکی он чи монанди об аст, моеъ, тунук; *муқоб.* **ғализ** *ва* **ғафсоб.**

ОБАКОН آبکان *тиб.* касалии бачагонае, ки бар асари он дар бадан доначаҳои майда мебарояд.

ОБАНБОР آب انبار махзани об, ҳавз ё кӯли сунъие, ки дар он обро ҷамъ ва аз он ҷо тақсим мекунанд.

ОБАНБОШТ آب انباشت *кит.* 1. захира ва пур кардани об дар махзанҳои бузурги рӯизаминӣ ва зеризаминӣ барои истифодаи минбаъда, обанбор. 2. иншооти махсус барои захира кардани оби обёрӣ ва кам кардани хавфи селобҳо.

ОБАНДОЗ آبانداز обпош, асбоби обандозӣ.

ОБАНДОЗӢ آباندازی об андохтан ба зарф ё чизи дигар; ҷамъоварии об дар ҳавзу обанборҳо барои истифодаи минбаъда.

ОБАНДОМ آباندام *маҷ.* обпайкар, нозукандом, латифбадан.

ОБАФКАН آبافکن муҳаррики обафкан, дастгоҳи обпошӣ.

ОБАНҶИР آب انجیر обе, ки дар он анҷири қоқ ва хушкро меҷӯшонанд ва он хусусияти табобатӣ дорад.

ОББАДАЛ آب بدل муовизаи об, табдили об.

ОББАНД آب بند 1. он ки дар пеши об банд ё дарғот месозад. 2. банд, дарғот.

ОББАР آب بر 1. он ки об мебарад, обкаш, машкоб. 2. *маҷ.* маъшуқ, ки тавассути ҳуснаш обрӯи ошиқи худро зери хавфи коҳиш мегузорад. 3. *тех.* облӯла, лӯлаи обрасонӣ, қубури обгузар.

ОББАРДОР آببردار 1. обро ба худ гиранда, он чи зиёд об талаб мекунад, обталаб; **биринҷи оббардор.** 2. *ниг.* **обчинак**.

ОББАРДОРӢ آببرداری 1. обкашӣ, машкобӣ. 2. об бардоштани чизе (*мас.*, *биринҷ*).

ОББАРДОШТА آب برداشته рахнае, ки бо фишор ё ҷараёни об ба амал омадааст, оббурда, обшуста (*мас.*, *дар банди об ё замин*).

ОББАРО آب برا ҷои баромади об, ҷое, ки об аз он ҷорӣ мешавад.

ОББАҲО آب بها *кит.* музди об, пули об.

ОББО آبّا *нидо*, *лаҳҷ.* изҳори тааҷҷуб ва афсӯс.

ОББОЗ آب باز шиновар, ғаввос, обдон, оббур.

ОББОЗИДОРӢ آب بازیداری оббозӣ доштан (*мас., кӯдакро, беморро ва г.*)

ОББОЗӢ آببازی шиноварӣ, оббурӣ; **оббозӣ кардан** ба об даромадан ва шустушӯ кардан, шино кардан.

ОББУР آب بر 1. *ниг.* **оббоз**. 2. бахши пеши пояҳои пулу купрукҳо муқобили ҷараёни об, ки нӯгтез буда, мавҷҳои обро тақсим карда, фишори обро бар сутуни пояҳо суст мекунад.

ОББУРДА آب برده 1. ҷои рахна карда хокро шуста бурдаи об, ҷои обшустаи дарғот. 2. ҷар, ҷарӣ, сой.

ОББУРӢ آب بری обро бурида гузаштан, шиноварӣ.

ОБВАРЗ آب ورز обдон, оббоз, шиновар.

ОБВАРЗӢ آب ورزی оббозӣ, шиноварӣ.

ОБГАЗ آب‌گز осебдида ва зарардида бар асари муддати зиёд зери об мондан.

ОБГАРДИШ آب گردش 1. хамгашт (-и дарё). 2. гирдоб. 3. тағйири мусбат ва ё манфии табдили иқлим ба саломатӣ; нотобӣ бар асари табдили иқлим. 4. *кит.* тезрафтор, хушрафтор.

ОБГАРДОН آب‌گردان обгираки калони дастадор, ки бо он аз зарфҳо об мегиранд, дӯлчаи дастадор, чойкаш: обгардон кардан бо об чайқондани чизеро (*мас. пиёла, либос ва г.*).

ОБГАРДОНЧА آب‌گردانچه обгардони хурд, чумча.

ОБГАРӢ آب‌گری *кит.* об додани теғ, ханҷар *ва г.*

ОБГАРМКУН(АК) آب‌گرمکن//آب‌گرمکنک асбоби махсусе, ки бо қувваи барқ *ва г.* обро гарм мекунад.

ОБГАРМКУНАНДА آب گرمکننده он ки ва ё он чи обро гарм мекунад.

ОБГАРОӢ آب‌گرائی гароиш ба сӯи об, майли об кардан (*мас., решаи гиёҳҳои обдӯст*).

ОБГИНА آبگینه 1. шиша; булӯр. 2. сурохӣ ва пиёлаи булӯрин. 3. оина. 4. *маҷ.* шароб, май, бода; ◊ **обгина шикастан** оби дида рехтан.

ОБГИНАГАР آبگینه گر шишагар, устои шишарез.

ОБГИНАГУҲАР آبگینه‌گهر 1. аз шиша сохташуда, булӯрин. 2. *маҷ.* шахси дорои асолати хонаводагӣ ва нажодӣ.

ОБГИНАРАНГ آبگینه‌رنگ шишамонанд; ◊ **фалаки обгинаранг** осмони кабуд.

ОБГИНАХОНА آبگینه‌خانه хонаи шишагӣ ё булӯрӣ; ◊ **(ин) обгинахонаи гардун** осмон.

ОБГИНАҲИСОР آبگینه‌حصار 1. қалъаи шишагӣ. 2. *маҷ.* паноҳгоҳи ноустувор ва зуд вайроншаванда.

ОБГИР آبگیر 1. ҷои махсус дар сари чашма ва рӯдҳо барои об гирифтан, истахр, кӯл. 2. зарф барои об гирифтан аз ҷое. 3. зарфи гулоб, атрдон.

ОБГИРАК آبگیرک *ниг.* **обгир** 2.

ОБГИРӢ آبگیری гирифтани об аз ҷое; **ҷумаки обгирӣ** ҷумак, кран барои об гирифтан аз лӯлаи об *ва г.*

ОБГОҲ آبگاه 1. ҷои об, ҷои гирифтан ё нӯшидани об, обишхӯр. 2. холигоҳ, тиҳигоҳ. 3. *биол.* мезакдон, масона, пешобдон.

ОБГУЗАР آبگذر 1. гузаргоҳ ҷои гузаштан ва ҷорӣ шудани об, маҷро, роҳи дарё. 2. ҷое, ки обро ба воситае ба тарафе мегузаронанд: **нақби обгузар**. 3. он чи аз худ об мегузаронад, таршаванда (*либос, кафш*).

ОБГУЗАРОНӢ آبگذرانی 1. об гузарондан аз ҷое ба ҷое. 2. қобилияти обро ба воситаи худ гузарондан (*мас., хок*).

ОБГУЗАШТА آبگذشته *сифати феълии замони гузашта аз* **об гузаштан;** 1. ҷое ё ашёе, ки аз он об гузаштааст, намнок, тар: **девори обгузашта**. 2. он ки аз об гузаштааст.

ОБГУН آب گون 1. ба монанди ранги об, обранг; кабудтоб, кабуд; сабз. 2. тобон, барроқ; ҷилодор.

ОБГУРЕЗ آبگریز 1. нова, тарнов, ҷой барои ҷорӣ шудани об; қубур, лӯла. 2. ҳавз ва чуқуриҳое, ки дар гузашта махсусан барои аз ҳар сӯ ҷорӣ шуда рехтани оби барфу борон месохтанд.

ОБГУРЕЗДОР آبگریزدار маҳал ва роҳҳое, ки обгурез доранд.

ОБГУРЕЗӢ آب گریزی вазъ ва ҳолати **обгурез** 2.

ОБГӮШТ آبگوشت 1. обе, ки дар он гӯшт пухта шудааст. 2. як навъ хӯрок, ки аз гӯшт, картошка, нахӯд *ва г.* таҳия мешавад, як навъи шӯрбо.

ОБГӮШТӢ آبگوشتی 1. *мансуб ва марбут ба* **обгӯшт**. 2. муносиб барои таҳияи обгӯшт.

ОБҒАЛТ آبغلت хамгашти оби дар ҷараён.

ОБДАВ آبدو нишебӣ ё пастхамие, ки об аз он ҷорӣ мегардад, ҷӯйча; **обдави бом** тарзи сохтани сатҳи бом, ки оби барфу борон аз ҳама тараф ба новадон равон мешавад.

ОБДАВАК آبدوک *зоол.* канаи обӣ, канае, ки рӯ-рӯи об шино мекунад.

ОБДАНДОН آبدندان *кит.* 1. як навъ ширинӣ. 2. як навъ амруди ширини обдор. 3. навъе аз анор, ки дона надорад, анори бедона. 4. ҳалвои бисёр латиф ва хушхӯр. 5. *маҷ.* нарм, мулоим. 6. *маҷ.* ҳарифи гӯл, содалавҳ, зуд мағлубшаванда (*дар қимор*).

ОБДАРМОНӢ آبدرمانی *нав., тиб.* табобат ва муолиҷаи баъзе бемориҳо

ОБДАРО آبدرا ҷои ҷорӣ шуда даромадани об, гузаргоҳи об, обмӯрӣ.

ОБДАСТ آبدست 1. обе, ки бо он дасту рӯй мешӯянд. 2. шустушӯй, таҳорат, вузу. 3. таҳорат, тардастӣ, чобукӣ.

ОБДАСТА آبدسته *ниг.* **офтоба**.

ОБДАСТАГАРДОН آبدسته گردان **:обдастагардон кунондан** яке аз тарзҳои ёфтани дузд бо роҳи таъсир ба ҳиссиёти тарси одаме, ки мавриди бадгумонӣ воқеъ гардидааст.

ОБДАСТӢ آبدستی *кит.* чобукӣ, моҳирӣ, устоӣ.

ОБДАСТОН آبدستان *кит.* офтоба, обдон, ибриқ.

ОБДИДА آبدیده ҷавҳардода, обдода, ҷилодода.

ОБДИҲӢ آبدهی об додан, таъмини об, обрасонӣ.

ОБДОҒ آبداغ чаманзори соҳили дарё, ки баъзан аз маҷрои об боло мемонад.

ОБДОДА I آب داده обутобёфта, обутоб додашуда (*пӯлод*), ҷавҳардор, тез.

ОБДОДА II آب داده обёришуда, шодобшуда (*замин*).

ОБДОН I آبدان 1. зарфи об, митҳара 2. обхӯра барои мурғон, ки ба қафас гузоранд.

ОБДОН II آبدان шиногар, оббур; касе ки гузаргоҳи дарёро медонад.

ОБДОР I آبدار 1. обомехта: **барфи обдор.** 2. сершира, шодоб, хушоб: **харбузаи обдор, себи обдор**. 3. фасеҳ, равон, пуртаъсир, маънидор: **шеъри обдор, сухани обдор, садои обдор.** 4. об додашуда, ҷавҳардор, тез, буранда: шамшери обдор, теғи обдор. 5. базарба, сахт, кашидаву кушода, задашуда: тарсакии обдор, **тозиёнаи обдор.** 6. дурахшон, соф, беғубор: **алмоси обдор, дурри обдор.** 7. сахт, нешдор: **дашноми обдор; чашми обдор** чашми зинда, ҷаззоб, мехрангез.

ОБДОР II آبدار мутасаддии обёрии кишт, обмон.

ОБДОРӢ آبداری 1. об додан ба кишт, об мондан, обёрӣ; **обдорӣ кардан** об мондан ба кишт. 2. хушобӣ, тарутозагӣ.

ОБДУЗД آبدزد 1. он ки бе риояти навбат, пинҳонӣ обро ба кишти худ ҷорӣ мекунад; **обдузд гирифтан** *киноя аз* кори ношоями касеро кашф кардан. 2. рахнаи ноаёни зеризаминӣ, ки об ба он фурӯ меравад.

ОБДУЗДАК آبدزدک 1. олат барои об кашидан, тулумбаи дастӣ. 2. *тиб.* сӯзандору. 3. *ниг.* **обчинак**.

ОБДУЗДӢ آبدزدی кори обдузд, бе навбат ҷорӣ кардани об ба кишти худ.

ОБДӮҒ آبدوغ дӯғ, мости беравған, дӯғоб.

ОБДӮСТ آبدوست 1. вижагии маводе, ки ҷиҳати ҳал шудан ба об тамоюли зиёд дорад. 2. чизе ё касе ки обро зиёд дӯст медорад (*мас., биринҷ, гаввас*).

ОБДӮСТӢ آب دوستی обдӯст будан.

ОБЁР آبیار 1. оброн, обёрикунанда, обҷорикунанда ба кишт; **обёр шудан** об хӯрдан, сероб шудан (*замин*).

ОБЁРИКУНАНДА آبیاری کننده *ниг.* **обёр**.

ОБЁРИШАВАНДА آبیاری‌شونده сифати феълии замони ҳозира аз обёрӣ шудан, замин ва маҳалли мавриди обёрӣ.

ОБЁРӢ آبیاری 1. об додан ба кишт; обдиҳӣ. 2. обёришаванда; **низоми обёрӣ; обёрӣ кардан** об додан, бо об таъмин кардан, сероб кардан; **обёрӣ шудан** об хӯрдан, сероб шудан, об гирифтан (*аз ҷӯйборе, наҳре*).

ОБЗАН آبزن 1. он ки ҷоеро об (*мас., бо мақсади хомӯш кардани оташ*). 2. *маҷ.* таскиндиҳанда, тасаллибахш. 3. тағораи калони баробари қади одам, ки беморонро дар он бо оби гарми дорунок шустушӯй ва муолиҷа мекарданд. 4. ҳавзча.

ОБЗО آبزا *кҳн.* ҳидроген.

ОБИД I *а.* عابد *д.* ибодаткунанда, худоҷӯй, зоҳид.

ОБИД II *а.* آبد ваҳшӣ, даранда (ҳайвон).

ОБИДА *а.* آبده ҳайкали ёдгорӣ.

ОБИДФИРЕБ عابدفریب *кит.* фиребандаи обиду зоҳид, зоҳидфиреб.

ОБИКОРӢ آبی کاری кишти обӣ, зироаткорӣ дар замини обёришаванда.

ОБИЛА آبله 1. варами обгирифта ва қублазадаи пӯст аз сӯхтагӣ, судашавӣ, қубла; **обила кардан** варами обдор баровардан, қубла задани даст, по *ва г.* 2. *тиб.* бемории сирояткунанда, ки дар бадан доначаҳои риму фасоддор пайдо мешаванд, нағзак, чечак.

ОБИЛАГУЗАРОНӢ آبله‌گذرانی дору задан барои пешгирӣ аз обила, нағзак задан, обилакӯбӣ.

ОБИЛАДОР آبله‌دار 1. он чи обила (қубла) дорад: **дасти обиладор**. 2. он ки дар рӯяш осори обила ҳаст, парзадарӯй.

ОБИЛАДОРӢ آبله‌داری обила доштан, нағзак доштан.

ОБИЛАЗАДА آبله زده обиладор, қубладор: **дасти обилазада**.

ОБИЛАЗОР آبله زار пуробила, серобила, бадане, ки обилаву нағзаки зиёд дорад.

ОБИЛАКӮБӢ آبله‌کوبی *ниг.* **обилагузаронӣ**.

ОБИЛАПО آبله‌پا он ки аз бисёр роҳ гаштан пояш обила кардааст.

ОБИЛАРЕЗ آبله ریز пуробила, серобила.

ОБИЛАРӮ(Й) آبله‌رو(ی) парзадарӯй, доғи нағзакдор.

ОБИЛАФАРСО آبله‌فرسا *кит.* обиладор, обиланок.

ОБИНАБОТ آبنبات 1. номи ҳалво. 2. навъе аз харбуза; **харбузаи обинабот** навъи хеле ширини харбуза.

ОБИРАНГ//ОБРАНГ آبی‌رنگ//آبرنگ ба ранги об, *маҷ.* кабудранг.

ОБИС I *а.* عابث *кит.* абаскор, беҳудакор, ҳарзакор.

ОБИС II *а.* عابس *кит.* туршрӯй.

ОБИСТАН آبستن *тиб., кҳн.* ҳомила,мезанад, обпош бордор, дуҷон.

ОБИСТАНӢ آبستنی *кҳн.* давраи ҳомилагӣ, бордорӣ, дуҷонӣ.

ОБИШТАНГОҲ آبشتنگاه обхона, мабраз, халоҷо.

ОБИШХӮР//ОБИШХАР//ОБИШХОР آبشخور// آبشخوار 1. ҷои обхӯрӣ ё обгирӣ дар лаби ҳавзу наҳр, обхӯра. 2. ҷои истиқомат, макон, манзил. 3. *маҷ.* қисмат, насиб; рӯзӣ, ризқ.

ОБИҶӮШФУРӮШӢ//ОБҶӮШФУРӮШӢ آبجوش‌فروشی//آب‌جوش‌فروشی об ҷӯшонда фурӯхтан дар бозорҳо ва дар сари роҳҳо ҷиҳати эҳтиёҷоти гуногун.

ОБӢ I آبی 1. *мансуб ба* **об**. 2. замини обёришаванда; *муқоб.* **лалмӣ**; **шавад, обӣ, нашавад, лалмӣ** (*зарб.*). 3. дар об зиндагӣ кунанда ё дар об рӯянда; *муқоб.* **хокӣ**; **парандаи обӣ, савсани обӣ; наклиёти обӣ** васоили мусофирбарӣ ва боркашонӣ ба воситаи об, киштӣ, *ва г.*; **роҳи обӣ** дарё, ба воситаи наҳр, баҳр, укёнус ҳамчун василаи рафтуой ва боркашонӣ. 4. кабуд, осмонӣ (ранг).

ОБӢ II آبی *кит.* биҳӣ.

ОБЙЕКТ آبئیکت 1. *фалс.* он чи дар хориҷ аз мо ва берун аз ихтиёри мо вуҷуд дорад, олами берунӣ, олами ҳастӣ. 2. ҳодиса ва ашёе, ки фаъолияти инсонҳо ба он нигаронда шудааст. 3. мавзӯи мавриди баҳс. 4. муассиса, корхона, сохтмон *ва г.*, ки маҳалли фаъолият ва кори одамон аст.

ОБЙЕКТИВ آبئیکتیو *физ.* шишаи (ё якчанд шишаи) пешин дар дастгоҳҳои оптикӣ (*дастгоҳи аккосӣ, заррабин ва г.*); чашми дастгоҳи аккосӣ *ва г.*

ОБЙЕКТИВИЗМ آبئیکتیویزم *фалс.* обйективияти мафҳум, назарияи хилофи моддагироӣ, ки мувофиқи он ҳодисаҳои воқеӣ гӯё зарурати таърихӣ буда, ғайри қобили таъсир мебошанд.

ОБЙЕКТИВӢ آبئیکتیوی 1. *фалс.* он чи хориҷ аз мо ва иродаи мо мавҷуд аст: **воқеияти обйективӣ; сабаби обйективӣ**. 2. мунсифона, беғаразона, бетарафона 3. холисӣ, беғаразӣ дар баҳо додан ба чизе ё муҳокима рондан дар бораи чизе.

ОБЙЕКТИВОНА آبئیکتیوانه холисона, беғаразона, бетарафона.

ОБКАДУ آب‌کدو кадуи калони дарунхолӣ барои обгирӣ ва обнигаҳдорӣ.

ОБКАНД آبکند *ниг.* **обканда**.

ОБКАНДА آبکنده замине, ки об онро канда чуқур кардааст, ҷои оббурда, селроҳа; мағок, ҷарӣ.

ОБКАШ آبکش 1. обкашон, машкоб. 2. дастгоҳи махсус барои об баровардан аз чоҳ, кӯл *ва г.* 3. ҷабандаи оби чизе; **коғази обкаш** коғаз ё пахтае, ки обро ҷаббида ба худ мегирад; **биринҷи обкаш**.

ОБКАШАК آبکشک 1. ҷӯби камоншакли ду нӯгаш чангакдор барои обкашонӣ. 2. насос барои об баровардан. 3. *ниг.* **обчинак**.

ОБКАШИДА آبکشیده намгирифта, тар.

ОБКАШӢ آبکشی 1. обкашонӣ. 2. об баровардан ба ҷое ба воситаи тулумба: **насоси обкашӣ**.

ОБКАШОНӢ آبکشانی обкашӣ кардан, машкобӣ.

ОБКИШТ آبکشت *кишов.* сабзондан ва рӯёндани гиёҳҳо дар маҳлулҳои обии ғизодор ба ҷои хок.

ОБКОМА آبکامه нонхӯриш, ки аз ҷурғот, шир, тухми сипанд, хамири хушк ва сирко таҳия мегардад.

ОБКОР آبکار 1. обкаш, саққо, машкоб. 2. шаробхӯр, майнӯш. 3. майфурӯш, бодафурӯш.

ОБКОСТ آبکاست камобӣ, кам шудани об, костагии об.

ОБКУРТА آبکرته боронӣ, нимтана, камзӯл.

ОБКӮР آبکور 1. он ки мардум аз нону намаки ӯ баҳравар намешавад. 2. намакношинос, кӯрнамак.

ОБҚАНД آب قند обе, ки дар он қандро ҳал карда менӯшанд, қандоб.

ОБЛУҶ//ОБИЛУҶ آبلوج қанд, набот; калақанд.

ОБМОН آبمان обёрикунандаи кишт, он ки ба кишт об сар медиҳад.

ОБМОНӢ آبمانی обёрӣ, об додан ба кишт.

ОБМӮРӢ آبموری равзанаи обгузарон, ҷои гузариши об: **обмӯрӣ аз об калон** (*мақ.*).

ОБНАБОТ آب نبات навъи ширинӣ, ки булӯршакл буда аз шакари обшуда ва моводи иловагӣ таҳия мешавад.

ОБНАМАК آب نمک обе, ки дар он намак хобонда шудаст, оби намак.

ОБНАМО آب نما *нав.* ҳавзҳои на он қадар чуқури зинатӣ дар назди иншоот ва биноҳо.

ОБНАРАСИДА//ОБНОРАСИДА آبنرسیده//آبنارسیده 1. хушк, тарнашуда; **кӯзаи обнарасида** кӯзаи нави обногирифта. 2. *маҷ.* тару тоза, нав, **хабари обнарасида** хабари тоза, хабари кас ношунида, хабари шоеънашуда.

ОБНИГОРӢ آب نگاری *ҷугр.* илм дар бораи андозагирӣ ва тавсифи хусусиятҳои оби обанборҳо, дарёву рӯдҳо ва назорату пажуҳиши онҳо.

ОБНОБАРДОР آب نابردار :**биринҷи обнобардор** биринҷе, ки ҳангоми палавпазӣ обро кам мекашад; *муқоб.* **биринҷи оббардор**.

ОБНОГИР آب ناگیر *ниг.* **обногузар**.

ОБНОГУЗАР آب ناگذر он чи ки аз қабати он об намегузарад, он чи ки об ба он нуфуз карда наметавонад; **мӯзаи обногузар**.

ОБНОК آبناک 1. обомехта. 2. *ниг.* **обдор** 2.

ОБНӮС آبنوس 1. дарахте, ки дар мамлакатҳои гарм мерӯяд ва чӯби гаронбаҳои сиёҳ ва сахту вазнин дорад. 2. *киноя аз* ҳар чизи тира ва сиёҳ; **пардаи обнус** торикии шаб.

ОБНӮСӢ آبنوسی 1. аз чӯби дарахти обнӯс сохташуда. 2. *маҷ.* сиёҳ, сиёҳчурда.

ОБНӮСРАНГ آبنوس رنگ *маҷ.* сиёҳранг.

ОБО *а* آبا *ҷ.* **аб**; падар, падарон, аҷдод, гузаштагон; **обову аҷдод** падарон ва бобоён.

ОБОВАРД آب آورد он чи онро об овардааст, хасу хошоке, ки ҷӯй ё селоб бо худ овардааст.

ОБОД آباد 1. маъмур, ободон, иморатшуда; *муқоб.* **вайрон**, **хароб**. 2. киштшуда, зироатшуда: **водии обод, замини обод**; **обод кардан** маъмур кардан, корам кардан, шукуфон кардан; **обод гардидан (шудан)** маъмуру иморатдору сераҳолӣ шудани ҷое; кишт ва корам шудани замине. 3. басомон, батартиб, хушнамуд, зебо. 4. *ба охири номҳо илова шуда, маконро ифода мекунад*: **Зафаробод**, **Тоҷикобод**.

ОБОДГАР آبادگرон ки ҷоеро обод мекунад, ободкунанда.

ОБОДӢ آبادی 1. ободонӣ; *муқоб.* **вайронӣ, харобӣ.** 2. ҷои обод, аҳолинишин (*мас.*, *деҳ*, *шаҳр*).

ОБОДКУНӢ آباد کنی *исми амал аз* **обод кардан**.

ОБОДНИШИН آبادنشین он ки дар ободӣ сокин шудааст, сокини ҷои обод.

ОБОДОН آبادان *ниг.* **обод**.

ОБОДОНИДАН آبادانیدن обод кардан.

ОБОДОНӢ آبادانی 1. ободӣ, маъмурӣ, ободшудан. 2. ҷои иморатдору аҳолинишин, ҷойҳои иборат аз деҳоту қишлоқҳо.

ОБОДСОЗӢ آبادسازی обод кардан, созандагӣ, ободкорӣ.

ОБОӢ آبائی падарӣ, аҷдодӣ, авлодӣ.

ОБОЛУД آبآلود тар, нам, обдор, мартуб: **лойи оболуд**.

ОБОН آبان моҳи ҳаштуми соли шамсӣ, ки мутобиқ бо моҳи дуюми тирамоҳ (аз 23 октябр то 21 ноябр) аст.

ОБОНМОҲ آبان ماه *ниг.* **обон**.

ОБОШНО آبآشنا *киноя аз* **шиновар**; оббоз, оббур.

ОБПАЗ آب پز тавассути об ва бухори он (бидуни равған пухтани чизе).

ОБПАЙКАР آب پیکر *ниг.* **обандом**.

ОБПАР آب پر ҷои обфаро, обшор, шаршара.

ОБПАРТО(В) آب پرتا(و) 1. хандақ ё чуқурии махсус барои ҷорӣ сохтани обҳои ифлос, заҳкаш. 2. ҷӯй барои ҷорӣ сохтани обҳои нодаркору зиёдатӣ, сохтмони махсус дар бандҳо ва махзанҳои об барои ҷорӣ кардани оби зиёдатӣ.

ОБПОШ آب پاش обпошанда, он ки ва он чи ба замин, боғча ё кӯча об мепошад: **мошини обпош**.

ОБПОШАК آب پاشک олати тунукагии дастадори нӯлдароз, ки бо он ба боғча ва гулзор об мепошанд.

ОБПОШАКБОЗӢ آب پاشک بازی бозии бачагона бо об.

ОБПОШӢ آب پاشی исми амал аз об пошидан; пошидани об бо обпошак, бел, мошина *ва г.*

ОБРАВ آبرو 1. гузаргоҳи об, роҳи ҷоришудани об. 2. *тиб.* як навъ бемории чашм, ки чашми

мубталои он варам карда, сурх шуда, аз он мудом об мерезад; **чашми обрав *ё* обравак**.

ОБРАЗ *р.* آبرز 1. *адш.* шакл, тимсол, инъикоси умумият додашудаи воқеият, ки дар шакли бадеӣ тасвир ёфтааст; сурат, симо, қиёфа.

ОБРАЗНОК آبرزناک бо тимсолҳо тасвиршуда, дорои обуранги бадеӣ, бадеъ.

ОБРАЗОФАРӢ آبرز آفری образ офаридан, ба воситаи образ тасвир кардан.

ОБРАНГ آبرنگ ранги обӣ, кабудранг.

ОБРАСИДА آبرسیده тар, намнок, мартуб.

ОБРАСОНӢ آبرسانی аз як ҷо ба ҷое бурдан ва интиқол додани об.

ОБРАФТОР آبرفتار тундрав, тездав, он ки ва он чӣ дар тезравӣ ба об монанд аст.

ОБРАҲА آبرهه роҳи об, маҷрои об, гузаргоҳи об, роҳи селрав, селроҳа.

ОБРЕЗ آبریز 1. чоҳ, чуқурӣ барои партофтану рехтани обҳои партов (*оби ҷомашӯӣ ва ғ.*). 2. ҷои рехтан ва резиши об. 3. *кит.* обдаста, офтоба.

ОБРЕЗАК ابریزک *ниг.* **обпошак**.

ОБРОН آبران назораткунандаи тақсимоти об; обёрикунандаи кишт, миршаб.

ОБРОНӢ آبرانی 1. тақсими об, назорати тақсими об, обёрӣ кардани кишт. 2. об кушода ҷорӣ кардан ба ҷое.

ОБРОҲА آبراهه *ниг.* **обраҳа**.

ОБРӮ(Й) آبرو(ی) эътибор, иззат, шараф, некномӣ; номус; **обрӯи** *касеро* **бардоштан** боиси обрӯмандӣ, қадру эътибори касе шудан, касеро иззатманд кардан; **обрӯи** *касеро* **бурдан** *ниг.* **обрӯи** *касеро* **рехтан; обрӯ доштан** соҳиби қадру эътибор будан; **обрӯ ёфтан** иззат ёфтан, бақадру баэътибор шудан; **обрӯи** *касе* **оби ҷӯй шудан** бадном шудан, шарманда шудан, хеле беқадр ва беэътибор шудан; **обрӯи** *касеро* **рехтан** касеро беобрӯ ва бадном кардан.

ОБРӮБА(К) آبروبه//آبروبک хасу хошоке, ки об рӯфта дар ҷое ҷамъ кунад.

ОБРӮДОР آبرو دار *ниг.* **обрӯманд**.

ОБРӮМАНД آبرومند боиззат, мӯҳтарам, мукаррам, шарафманд.

ОБРӮМАНДӢ آبرومندی боиззатӣ, боқадрӣ, боэҳтиромӣ.

ОБРӮНОК آبروناک *ниг.* **обрӯманд**.

ОБСАБЗ(А) آبسبز(ه) *бот.* растаниҳое, ки дар об мерӯянд.

ОБСАНҶ آبسنج *тех.* абзор барои паймоиш ва санҷидани баландии сатҳи об ва миқдор.

ОБСОЛ آبسال *кит.* боғ.

ОБСОФКУНАК آبصافکنک софӣ, обполо.

ОБТАҚСИМКУНАК آبتقسیمکنک *ҷугр.* баландӣ ё кӯҳе, ки ҳавзаҳои якчанд дарёро аз ҳам ҷудо мекунад.

ОБТАЛАБ آب طلب ба обёрӣ мӯҳтоҷ, талабгори об, обхоҳ; **обталаб шудан** обхоҳ шудани кишт.

ОБТАЛОШӢ آب تلاشي ҷангу ҷанҷол барои гирифтани навбати об.

ОБТАРОЗУ آب ترازو олат барои санҷиши вазъи уфуқи хат дар ҳамворӣ, ки дар бинокорӣ ва дуредгарӣ ба кор бурда мешавад.

ОБТОЗА آبتازه он чи оби ба дарунаш буда тоза аст; **чилими обтоза**; **обтоза кардан** либоси шусташударо дар охир бо оби тоза чайқондан; покоб кардан.

ОБУНА *фр.* آبونه пули яксола (ё нимсола)-и рӯзнома ё маҷаллаеро пешакӣ пардохтан барои бо мудовимат гирифтани онҳо.

ОБУНАВӢ آبونوی *мансуб ба* **обуна**.

ОБУНАШАВӢ آبونه شوی *ниг.* **обуна**.

ОБУРАНГ آبورنگ зебоӣ, тароват, ҳусн: **обуранги бадеӣ**; муболиға.

ОБУТОБ آبوتاب тобоварӣ, бо машқу варзиш пухтагардонӣ; баданро обутоб додан, тақвияти бадан бо машқ ва таъсири сармову гармо.

ОБУТОБДИҲӢ آب وتابدهی *ниг.* **обутоб**.

ОБУТОБЁФТА آبوتابیافته каси алоқаманд ва роғиби обутобдиҳӣ, солим, бардам.

ОБУҲАВОСАНҶӢ آب وهواسنجی илми пешгӯии обу ҳаво, ҳавошиносӣ.

ОБФИШОР//ОБАФШОРآبفشار//آبافشار бо роҳи фишор ба баландӣ баровардани об: **манораи обфишор**.

ОБФУРӮШ آبفروش он ки оби нӯшокӣ мефурӯшад.

ОБФУРӮШӢ آب فروشی касбу шуғли обфурӯш.

ОБХАСТ // ОБХУСТ آبخست//آبخوست 1. хушкие, ки дар миёни об воқеъ аст, ҷазира. 2. меваи дар об табоҳшуда, меваи обгазид.

ОБХЕЗ آبخیز туғёни об дар натиҷаи об шудани барфу ях.

ОБХЕЗӢ آبخیزی дар натиҷаи афзоиши оби дарёҳо дар баҳорон дамидан ва туғён кардани онҳо.

ОБХОК آبخاک ҳам дар обу ҳам дар хок ба зиндагӣ қобилият ва масуният пайдо кардан.

ОБХОКӢ آبخاکی *зоол.* намояндаи обхокиҳо, ба шароити обу хок мусоидшуда.

ОБХОНА آبخانه *таър.* 1. номи зиндоне дар арки Бухоро дар давраи амирон. 2. *гуфт.* халоҷо мабраз, мустароҳ.

ОБХОР آبخوار *ниг.* **обхӯр**.

ОБХОРА آبخواره *ниг.* **обхӯрӣ**.

ОБҲАРОС آب هراس он ки аз об меҳаросад, обтарс.

ОБҲАРОСӢ آبهراسی *нав.* 1. *тиб.* як навъ бемориe, ки гирифтори он аз об метарсад, обтарсӣ.

ОБХОҲ آبخواه *кит.*он ки ё он чи талабгор ва хоҳишманди об шудааст, дархосткунандаи об.

ОБХӮР آبخور 1. он ки об менӯшад, обнӯш. 2. *кҳн.* он ки рӯзгори худро бо оби машкоб таъмин мекард. 3. ҷамоае, ки аз як чӯйбор ё ҳавз об мегирифтанд; заминҳое, ки аз як ҷӯйбор обёрӣ мешуданд.

ОБХӮРА آبخوره1. ҷои махсус барои обхӯрии чорпо. 2. *тиб.* беморие, ки бар асари он дар бофтаҳои бадан об ҷамъ мешавад; истисқо.

ОБХӮРАК آبخورک 1. зарф (обдон) барои обхӯрии мурғон. 2. беморие, ки бар асари он дар бофтаҳои бадан об ҷамъ мешавад; истисқо.

ОБХӮРДА آبخورده 1. он ки об хӯрдааст, ташнагишкаста. 2. *ниг.* **обутобёфта**, **обдода I**; **обрасида**, **обдида; пӯлоди обхӯрда, теғи обхӯрда**.

ОБХӮРӢ آبخوری 1. шуғлу амали обшинос. 2. илме, ки ба омӯзишу пажӯҳиши об машғул аст. 3. ҷои обхӯрии чорпо, ҷои муайян дар канори рӯд ва кӯлҳо барои об хӯрондан ба чорпо.

ОБЧА آبچه кишти растаниҳои полизӣ, полиз; **обча коридан** сабзавот коридан (*аз қабили* сабзӣ, пиёз *ва г.*).

ОБЧАКОР آبچه‌کار деҳқоне, ки сабзавот мекорад, он ки ба кишти полезӣ машғул аст.

ОБЧАКОРӢ آبچه‌کاری сабзавоткорӣ, кишти полизӣ.

ОБЧИН آبچینпорчае, ки бадани мурдаро баъди шустан бо он хушк мекунанд.

ОБЧИНАК آبچینک коғази хеле тунук, коғази папирос; **коғази обчинак** коғази ҷаббандаи об, коғаз барои хушк кардани сиёҳӣ.

ОБЧӮБ آب چوب чӯби зери об, чӯби тар.

ОБҶАББАК ابجبک он чи (*когаз, порча ва г.*), ки обро ҷаббида ба худ мекашад.

ОБҶАВ//ОБИҶАВ آبجو нӯшобае, ки аз афшурдаи ҷав омода мегардад, пиво.

ОБҶАҲӢ آبجهی *варз.* ҷаҳиш ба об.

ОБҶУВОЗ آب جوا ز дастгоҳи равғанкашӣ, ки бо об кор мекунад.

ОБҶӮ(Й) آبجو(ی) *кит.* обталаб, ташна, обхоҳ.

ОБҶӮШ آبجوش оби ҷӯшонидашуда, оби ҷӯшон; **мавизи обҷӯш** мавизи сурхчатобе, ки дар оби ишқордор ҷӯшонда хушконида шудааст.

ОБҶӮШОН آبجوشان зарфе, ки тавассути нерӯи барқ бад-он об меҷӯшонанд, тефал.

ОБҶӮШОНАК آبجوشانک зарфе, ки дар он об меҷӯшонанд.

ОБШАВАНДА آبشونده он чи ки қобили таҳлил ва гудозиш аст.

ОБШАВӢ آبشویҳолати таҳлил ва гудозиш.

ОБШЕБ آب شیب *кит.* 1. ҷараёни об ба нишебии зиёд, ҷараёни тези об. 2. обшори борик ва камиртифоъ.

ОБШИНОС آبشناس 1. *кит.* роҳбаладӣ киштӣ, ки пастию баландии зери обро медонад; шиногар, ғаввос. 2. шахсе, ки замини обнокро аз беоб фарқ мекунад (*ҳангоми кандани чоҳ ва корез*). 3. *маҷ.* қоидадон, таомулдон, расмшинос. 4. *нав.* он ки ба омӯзишу пажӯҳиши об машғул аст.

ОБШИНОСӢ آبشناسی 1. шуғлу амали обшинос. 2. илме, ки ба омӯзиши пажӯҳиши об машғул аст.

ОБШИРИНКУН(АК) آب‌شیرین‌کن//آب‌شیرین‌کنک дастгоҳи махсус ҷиҳати софу беғаш ва қобили ошомидан гардондани об.

ОБШИША آب شیشه маҳлули ғализе, ки бештар ба сифати ширеш истифода мешавад.

ОБШОР آبشار 1. оби ҷӯйбор ё дарёе, ки аз баландӣ бо шиддат ба поён фурӯ мерезад, шаршара. 2. сероб, фаровон бо об; **замини обшор**.

ОБШОРКУНӢ آبشارکنی сероб гардонидан (*заминро*).

ОБШУСТА آبشسته 1. бисёр ва борҳо шусташуда, обдида; кӯҳна (*либос*). 2. *маҷ.* аз даҳан афтода, забонзада: **мазмуни обшуста**.

ОБШУШ آب شش *кит.* андоми нафасгирии моҳиён ва дигар ҷонварони обӣ, ки нафасро ба воситаи об мекашанд.

ОБШӮЙ آبشوی 1. либоси бо собун шусташударо дар охир бо оби тоза шустан, обгардон кардан, бо оби соф шустан (*умуман*); **обшӯй кардан** шустан, обгардон кардан бо оби тоза. 2. намакшӯй, шӯрашӯй; **обшӯй кардани заминҳои шӯр** об ҷорӣ кардан ба замини шӯр, то ки аз шӯра пок ва қабили кишт гардад.

ОВАНГ آونگ 1. ресмон, канаб, лух ва чӯбе, ки ангур ва дигар меваҳоро ба он меовезанд. 2. ҳар чизи овехта, овезон. 3. роҳҳои овезон дар кӯҳсор; рафак. 4. *физ.* ҷисми сангине, ки ба танобе овезон мекунанд ва дар ду тарафи нуқтаи овез ларзишу навасон ба вуҷуд меорад.

ОВАНД آوند 1. *кит.* лӯлаи борике дар соҳаи гиёҳон, ки ба воситаи он обу моводи ғизоӣ ба баргу қисмҳои дигари растанӣ мерасад. 2. *кит.* зарф.

ОВАНДӢ آوندی *мансуб ба* **ованд**; дорои ованд.

овар آور 1. *асоси замони ҳозира аз* **овардан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* оваранда: **шавқовар, боровар, хандаовар…**

ОВАР I آور *кит.* бовар, эътиқод, яқин; яқинан, батаҳқиқ; ҳатман, албатта.

ОВАР II آور *кит.* бадқиёфа, баднамо; кареҳ, бад.

ОВАРАНДА آورنده он ки чизе меоварад; натиҷаи чизе ё коре.

ОВАРД آورد *кит.* ҷанг, корзор, ҷидол, пайкор.

ОВАРДА آورده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **овардан**. 2. *адш.* шеъре, ки бе илҳом ва иҷборан навишта шудааст; *муқоб.* **омада** 3.

ОВАРДАН آوردن 1. чизеро ё касеро аз ҷое ба ҷое нақл ё ҳамл кардан, касеро ба ҷое расондан, ҳозир кардан; *муқоб.* **бурдан**. 2. *феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ ба маънои* **кардан** (**ҳуҷум овардан, тоқат овардан**); ниҳодан (**рӯ овардан, дар миён овардан**); нишон додан (**далел овардан);** расондан (**ба ёд овардан**); сабаб шудан (**рашки** *касеро* **овардан, ба хашм овардан**) *ва г.*; **ба амал (ба ҷо) овардан** иҷро кардан, амалӣ сохтан; **ба забон овардан** а) гуфтан, зикр кардан; б) касеро ба гуфтан водор сохтан; **ба назм овардан** а) ба назм даровардан, ба риштаи назм кашидан; б) ба тартиб овардан **ба ҳуш (худ) овардан** касеро аз ҳолати беҳушӣ ва бехудӣ хориҷ сохтан.

ОВАРДАШУДА آورده شده *ниг.* **оварда** (1).

ОВАРДГАҲ آوردگه *ниг.* **овардгоҳ**.

ОВАРДГОҲ آوردگاه 1. майдони мубориза, майдони ҷанг, маҳалли муҳориба, ҷанггоҳ; **овардгоҳ ниҳодан** ҷанг кардан. 2. чорогоҳ.

ОВАРДХОҲ آوردخواه *кит.* он ки хоҳони ҷанг аст, овардҷӯй.

ОВАРДҶӮЙ آوردجوی *ниг.* **овардхоҳ**.

ОВАРОНИДАН آورانیدن *феъли бавосита аз* **овардан**; ба воситаи чизе ё касе ба ҷое расондан.

ОВАРИДАН آوریدن *ниг.* **овардан**.

ОВАРӢ آوری 1. *кит.* яқин, аниқ, ба дурустӣ. 2. эътимоднок, боварнок.

ОВАСТО آوستا *ниг.* **Авасто**.

ОВАХ آوخ оҳ, дареғ, афсӯс.

ОВАҲ آوه *ниг.* **овах**.

овез آويز 1. *асоси замони ҳозира аз* **овехтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* овезанда: **диловез, гӯшовез...**

ОВЕЗ I آويز овеза.

ОВЕЗ II آويز *кит.* чанг, пайкор, ҷидол.

ОВЕЗА آويزه 1. он чи аз сақф, дарахт ё ҷое овехта шудааст, ашёи зинатии овезон *(аз қабили* шилшилаҳои булӯрин дар қандилҳо). 2. гӯшвора, ҳалқа.

ОВЕЗОН آو يزان *феъли ҳол аз* **овехтан**; дар ҳоли овехтагӣ; **овезон кардан** овехтан; **овезон шудан (аз дунболи** *касе***)** *маҷ.* рафтан аз паи касе, кашол шуда рафтан; **бо қавоқи овезон** *маҷ.* туршрӯёна, норозиёна; **лунҷи** *касе* **овезон шудан** *маҷ.* табъи касе хира шудан, димоғ сӯхтан.

ОВЕЗОНГӮШ آويزان گوش 1. *маҷ.* бечора, ночор, дар ҳайратуфтода. 2. *маҷ.* гӯшдароз.

ОВЕХТА آويخته *ниг.* **овезон**.

ОВЕХТАН آويختن 1. овезон кардан аз чизе ё аз ҷое; **бузро ба пои худаш меовезанд, гӯсфандро ба пои худаш** (*мақ.*). 2. ҳамоил кардан (*ягон асбоби зиннатиро аз гардан*). 3. ба дор кашидан, ба дор кардан (*касеро*), куштан; **дарҳам овехтан** *маҷ.* ба ҳамдигар ба ҷанг даромадан, ба ҳамдигар часпидан; часпу дарафт кардан, даст ба гиребон шудан.

ОВЕША آويشه *кит.* пудинаи кӯҳӣ, ҳулба.

ОВЕШАН آويشن *ниг.* **овеша**.

ОВО آوا 1. *шакли кӯтоҳшудаи* **овоз; ово додан** садо баровардан; хониш кардан; **ово кардан** фарёд кардан, мурофиат кардан; **ово кашидан** бо садои баланд фарёд кашидан, фарёд кардан; **овои нарм** *киноя аз* сухани мулоим, гуфтори форам, **овои сард** *киноя аз* гуфтори зишт, гапи дағал. 2. *збш.* овоз.

ОВОЗ آواز 1. садо, савт, бонг, нидо. 2. суруд, оҳанг; **овоз андохтан** нолаву фиғон кардан, бо садои баланд гиристан, навҳасаро шудан (*дар мотам ё гами касе*). 3. раъй, ҳамфикрӣ; **бо як овоз** бо аксарияти раъй, муттафиқан, бо иттифоқи тамом (*мас., вақти раъйдиҳӣ*); **овози пой** шарфаи пой; **овози гирифта** садои хиррӣ, овозе, ки аз гулӯ пурра барнамеояд; **овози дупӯста** овози тағйирёфта нисбат ба аслаш; **овози марғуладор** овози мавҷнок (*мас., ҳангоми сурудан*); **овоз баровардан** садо додан, будани худро ба воситаи садобарорӣ маълум кардан, гап задан; **овоз баромадан** садо шунида шудан, садо ба гӯш расидан, садо баланд гардидан; **овоз додан** а) садо кардан, фарёд задан, нидо кардан (*касеро*); б) эълон кардан, огоҳонидан, хабар кардан; в) раъй додан *(ба тарафдорӣ ё бар зидди касе ё масъалае дар вақти раъйгирӣ)*; **аз овоз мондан** садо набаровардан, гап зада натавонистан; **ба овоз мондан** раъй гирифтан (*дар бораи масъалае ё интихоби касе*); **овоз кардан** садо кардан, даъват намудан, фарёд кардан; **овозе нашуд** садое набаромад, касе садо надод; **овози худро сар додан** бо тамоми садо гап задан, фарёд кардан ё суруд хондан, бо авҷи боло суруд хондан; **овозатро гир!** *гуфт.* хомуш бош!, хап шав!

ОВОЗА آوازه 1. хабари ба ҳама ҷо пароканда-шуда (рост ё дурӯғ); шоеа; ҳангома. 2. шӯҳрат, номварӣ; **овоза бардоштан** шӯҳрат пайдо кардан, дар коре (ҳунаре) ном баровардан; **овоза доштан** шӯҳрат доштан, машҳур будан, дар коре номовар будан; **овоза кардан** гаперо ба ҳама ҷо паҳн ва ҳангома кардан; **овозаву дарвоза кардан** гаперо дар ҳама ҷо гуфта воҳима кардан, шоеа паҳн кардан; **овоз паҳн кардан** хабареро (*бештар бе асос*) ба ҳама ҷо маълум сохтан; **овоза шудан** машҳур шудан, шоеъ гардидан, вирди забонҳо гардидан.

ОВОЗААНГЕЗ آوازه‌انگيز он чи боиси овоза мешавад, шӯҳратангез.

ОВОЗАГӮ(Й) آوازه‌گو(ى) он ки шӯҳрату ном бароварданро мехоҳад, овозаталаб, шӯҳратталаб.

ОВОЗАДОР آوازه‌دار машҳур, шӯҳратманд, номбароварда.

ОВОЗАНДОЗ آوازانداز он ки овоз меандозад, навҳагар.

ОВОЗАНДОЗӢ آوازاندازى овоз андохтан, навҳагарӣ.

ОВОЗАНОК آوازه ناک *ниг.* **овозадор**.

ОВОЗГИР آوازگير он ки овозаш гирифтааст, хиррӣ; **овозгир шудан** хиррӣ шудан, ба хубӣ барнаомадани садо аз гулӯ.

ОВОЗГИРИФТА آوازگرفته *ниг.* **овозгир**.

ОВОЗГУЗАРОНАНДА آوازگذراننده ноқили садо,

он чи садо аз байни он гузашта метавонад.

ОВОЗҒАФС آوازغفس он ки овози дурушти дағал дорад.

ОВОЗДИҲАНДА آوازدهنده 1. он ки овозаш шунида мешавад, ҳотиф. 2. он ки дар овоздиҳӣ иштирок дорад, раъйдиҳанда.

ОВОЗДИҲӢ آوازدهی раъйдиҳӣ, баёни фикр ва ақида дар ҳалли масъала ё дар интихоби касе.

ОВОЗДОР آوازدار садодор, садодиҳанда: **филми овоздор** филми дорои овоз.

ОВОЗДОРАК آوازدارک *тех.* дастгоҳи садогир.

ОВОЗӢ آوازی *мансуб ба* **овоз**; боовоз: **мусиқии овозӣ**.

ОВОЗНАВИСӢ آوازنویسی сабти садо, сабти овоз.

ОВОЗНОК آوازناک *ниг.* **овоздор**.

ОВОЗРАС آوازرس масофае, ки овоз то он мерасад, масофаи шунидани садо.

ОВОЗХОН آوازخوان сароянда, сурудхон.

ОВОЗХОНӢ آوازخوانی пешаи овозхон.

ОВОӢ آوائی *мансуб ба* **овоз** 2.

ОВОН آوان айём, вақт, замон, даврон, ҳангом; **дар овони...** дар айёми..., дар рӯзгори..., вақти...; **овони ҷавонӣ** айёми ҷавонӣ.

ОВОНАВИСӢ آوانویسی *збш.* навишти овоз, ифодаи хатии овоз.

ОВОНИГОР آوانگار *нав., збш.* 1. он ки ба таҳқиқ ва пажӯҳиши овонигорӣ ва овошиносӣ машғул аст. 2. дастгоҳе, ки ба он ташхиси овоӣ гузаронида мешавад.

ОВОНИГОРӢ آوانگاری *збш.* навиштан ва сабти калимаҳо ба шакли овоӣ ва бо хатти овонигорӣ.

ОВОР آوار *кит.* 1. дурафтода аз ватан, ғариб, саргардон. 2. хароб, вайрон. 3. ғорат, яғмо, тороҷ. 4. гард, хок, ғубор. 5. ҳисоб, шумор; **овор доштан** ҳисоб доштан. 6. соз, мувофиқ; **овор омадан** мувофиқ будан, созгор будан.

ОВОРА آواره 1. *ниг.* **овор** 1. 2. саргардон, андармон, гирифтор, машғул, банд; **овора будан** саргардон будан, сарсону дарбадар будан; **овора будан бо** *коре* машғул шудан, андармон будан, гирифтор будан; **овора кардан** саргардон кардан, сарсон кардан; **овора шудан** а) саргардон шудан, дарбадар гаштан, сарсон шудан; б) андармон шудан, банд будан; **овораи ду дунё** сарсону саргардон дар байни ду чиз, аз ин ҷо монда, аз он ҷо ронда. 3. *ниг.* **овор**. 4. ҳисоб, шумор; дафтари ҳисоб.

ОВОРАГАРД آواره‌گرد саргардон, бехонумон, беҷою бекор, бекасукӯй; дайду.

ОВОРАГАРДӢ آواره‌گردی бехонумонӣ, сарсонӣ, саргардонӣ.

ОВОРАГӢ آوارگی дурафтодагӣ аз хонаву ҷой, саргардонӣ, бехонумонӣ.

ОВРИНГ آورینگ пайраҳаи танги кӯҳӣ.

ОВУЛ *т.* آول *гуфт.* ҷои нигоҳубини мавсимии чорпо, одатан дар мавзеъҳои серобу алаф.

ОВУЛНИШИН آول‌نشین он ки дар овул ба нигоҳубини чорпо машғул аст.

ОВУЛҶО آولجا *гуфт., ниг.* **овул**.

ОГАНА//ОКАНА آگنه//آکنه он чи миёни абраву астар мегузоранд (*аз қабили* пашм, пахта *ва г.*)

ОГАНДА//ОКАНДА آگنده//آکنده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **огандан**. **оганда кардан** а) пур кардан (*мас., пашм ва пахтаро ба кӯрпа*); б) *маҷ.* гӯрондан, дафн кардан. 2. пур, анбошта. 3. фарбеҳ, сергӯшт. 4. варамнок, омосдор.

ОГАНДАГӢ//ОКАНДАГӢ آگندگی//آکندگی 1. пурӣ, анбуҳӣ. 2. *маҷ.* ҷамъият, якҷоягӣ.

ОГАНДАГӮШ آگنده‌گوس 1. он ки гӯшаш вазнин аст, кар. 2. *маҷ.* гапношунав.

ОГАНДАН//ОКАНДАН آگندن//آکندن *кит.* пур кардан (*даруни чизеро бо чизе, мас., кӯрпаро бо пахта*).

ОГАНДАНӢ//ОКАНДАНӢ آگندنی//آکندنی 1. *сифати феълии замони оянда аз* **огандан**. 2. *маҷ.* асбобу ҷиҳози хона.

ОГАНДАПАР//ОКАНДАПАР آگنده‌پر//آکنده‌پر пурпар, серпар, парнок.

ОГАНДАПАҲЛУ آگنده‌پهلو бисёр фарбеҳ, тануманд, чорпаҳлу.

ОГАНИШ//ОКАНИШ آگنش//آکنش 1. пур кар-

дан, анбоштан; пурӣ, пуршавӣ. 2. он чи бо он даруни чизеро пур мекунанд. 3. чағбут, пахтаи кӯҳна; латтакӯҳна; афганда.

ОГАНҶ آگنج *кит.* ҳасиб; гипо.

ОГАРД آگرد ҷӯя, ҷӯяк; **огард кардан** ҷӯяк кашидан.

ОГАРДКАШ آگردکش ҷӯяккаш, барзкор, деҳқон.

ОГАРДКАШАК آگردکشک василаи ҷӯяккашӣ.

ОГАРДКАШӢ آگردکشی *исми амал аз* **огард кашидан;** ҷӯяк кашидан.

ОГАФТ آگفت *кит.* ранҷ, озор; офат, бало.

ОГАҲ آگه *ниг.* **огоҳ**.

ОГАҲӢ آگهی *ниг.* **огоҳӣ**.

ОГАҲОНИДАН//ОГОҲОНИДАН آگهانیدن//آگاهانیدن хабар додан, хабардор кардан.

ОГИН آگین *кит.* пур, анбошта, мамлӯ, моломол.

ОГОҲ آگاه бохабар, хабардор, воқиф; **огоҳ будан** хабар доштан, воқиф будан, иттиллоъ доштан; **огоҳ кардан (намудан)** хабардор кардан, воқиф намудан, фаҳмондан; **огоҳ шудан** бохабар шудан, хабар ёфтан, хабардор гардидан.

ОГОҲДИЛ آگاهدل бохабар, доно, дилогоҳ, соҳибдил.

ОГОҲИДАН آگاهیدن *кит.* огоҳ кардан, хабар кардан; огоҳ шудан.

ОГОҲИНОМА آگاهی نامه нома (коғаз)-и махсус ва марсум барои огоҳонидани касе, ҷиҳати дуввумбора такрор накардани амали нораво дар идора ва корхонаҳо; навъе аз ҳуҷҷат.

ОГОҲӢ آگاهی 1. хабар, иттиллоъ. 2. хабардорӣ, воқифӣ, огоҳӣ доштан аз чизе, донистан чизеро; **огоҳӣ ёфтан** хабардор шудан, фаҳмидан.

ОГОҲМАНД آگاهمند *кит.* хабардор; бохабар.

ОГОҲОНА آگاهانه бохабарона, дониставу фаҳмида, бо вуқуф ва иттиллоъ (*аз пайи чизе ё коре амал кардан*).

ОГОҲОНАНДА آگاهاننده огоҳкунанда, хабаркунанда, эъломдор.

ОГОҲОНИДАН آگاهانیدن огоҳ кардан, хабардор намудан, воқиф намудан, дар иттиллоъ мондан.

ОГУР آگور *кит.* хишти пухта, оҷур.

ОГӮШ آگوش *кҳн., ниг.* **оғӯш**.

ОГӮШИДАН آگوشیدن *кит.* оғӯшидан, дар оғӯш гирифтан, ба бағал кашидан.

ОҒАР آغر *кит.* селроҳаи хушкида, ки баъд аз гузаштани сел ҷо-ҷо оби кӯлмак боқӣ мондааст.

ОҒАРДА آغرده таршуда, намкашида.

ОҒАШТА//ОҒИШТА//ОҒУШТА آغشته олуда, омехта, таршуда; ба хун оғишта.

ОҒАШТАН//ОҒИШТАН//ОҒУШТАН آغشتن 1. олуда кардан, тар кардан. 2. олуда шудан, омехта шудан.

ОҒИЛ I آغل молхона, говхона, сутургоҳ.

ОҒИЛ II آغل аз рӯи хашм ба гӯшаи чашм нигаристан.

ОҒИЛХОНА آغل خانه *ниг.* **оғил** I.

ОҒО//ОҚО *т.* آغا//آقا *калимаи эҳтиромӣ* ҷаноб, соҳиб.

ОҒОЗ آغاز ибтидо, аввали ҳар чиз, шурӯъ; **оғози кор; оғоз кардан (намудан)** сар кардан, шурӯъ намудан.

ОҒОЗИДАН آغازیدن сар кардан, шурӯъ намудан, бунёд намудан.

ОҒОЗИН آغازین аввалин, нахустин; *муқ.* **охирин**.

оғол آغال *асоси замони ҳозира аз* **оғолидан**.

ОҒОЛ I آغال *кит.* фитнагарӣ, шӯрангезӣ.

ОҒОЛ II آغال *ниг.***оғил** 1. 2. *кит.* хонаи занбӯр, занбӯрхона.

ОҒОЛИДАН آغالیدن *кит.* ба якдигар шӯронидан, кина ва хусумат афкандан миёни ду нафар.

ОҒОЛИҚ *т.* آغالیق *таър.* яке аз мансабҳои маъмурӣ дар аморати Бухоро.

ОҒОЛИШ آغالش *кит.* фитнагарӣ, шӯрангезӣ, иғвогарӣ.

ОҒОЛОНИДАН آغالانیدن *шакли бавоситаи* **оғолидан**; ангехтан, таҳрик кардан.

ОҒОР آغار *кит.* нам, заҳ.

ОҒОРИДАН آغاریدن 1. *кит.* нам кардан, тар кардан. 2. заҳидан, таровидан.

оғушт آغشت *асоси замони гузаштаи аз* **оғуштан**.

ОҒУШТА آغشته 1. омехта. 2. таршуда; олуда: **ба хун оғушта**.

ОҒУШТАГӢ آغشتگی оғушта будан; вазъ ва ҳолати оғушта.

ОҒУШТАН آغشتن 1. омехтан. 2. тар кардан.

ОҒӮШ آغوش 1. бағал, бар, канор; **бо оғӯши боз** бо меҳрубонӣ, бо меҳру навозиш. 2. *мац.* миёни, байни, дар қаър; **дар оғӯши** дар байни, дар қаъри; **дар оғӯши биёбон**; **ба оғӯш гирифтан (кашидан)** а) дар бар гирифтан, дар бағал гирифтан; б) ба ҳимояи худ гирифтан; **оғӯш кардан** ба бағал гирифтан.

ОҒӮШКАШӢ آغوش‌کشی 1. дар канор гирифтан. 2. *мац.* оштӣ кардан, сулҳ овардан.

ОД *а.* عاد 1. қабилаи афсонавие аз авлоди Одини Нӯҳи пайғамбар, ки пайғамбар буд ба рисолати онон омада буд ва барои нофармонӣ бо тӯфони бод ҳалок гаштанд. 2. *мац.* ҳар чизи қадимиву бостонӣ.

ОДА آده *кҳн.* чӯбе, ки барои нишастани кабӯтарон ва парандагони дигар ба болои ду чӯби рост устувор карда шудааст.

ОДАМ I آدم исми машҳури асотирӣ ва динӣ, нахустинсон, абулбашар, ҳазрати Одам (а), ҷуфти Ҳавво.

ОДАМ II آدم 1.одамизод, инсон, башар; кас, шахс; **хона ба палосу одам ба либос** (*мақ.*). 2. хизматгор, навкар. 3. халоиқ, мардум; **одам шудан** соҳиби маърифат шудан, ба камол расидан.

ОДАМ III آدم гандумгун, сиёҳранг, сиёҳчурда, асмар.

ОДАМБАДБИН آدم‌بدبین одамгурез, каси ба ҷамъият бегона.

ОДАМБАДБИНӢ آدم بدبینی бад дидани мардум, кароҳият нисбат ба мардум.

ОДАМБЕЗОР آدم بیزار он ки ба одамон кинаву нафрат мепарварад; одамгурез.

ОДАМВОР آدم وار чун одам, ба мисли одам, чунонки ба одам шоиста аст.

ОДАМ(Ӣ)ГАРӢ آدم‌گری//آدمی‌گری 1. одамият, одам будан, инсон будан. 2. муносибат ва рафтори нек, одоб, меҳмондорӣ, меҳмоннавозӣ; **одамгарӣ кардан дар ҳаққи** *касе* иззату эҳтиром кардан (касеро).

ОДАМГИЁҲ آدم‌گیاه гиёҳи машҳур, меҳргиёҳ, мардумгиёҳ.

ОДАМГУРЕЗ آدم‌گریز узлатпараст, канорагир, улфатнопазир.

ОДАМГУРЕЗӢ آدم‌گریزی канорагирӣ, узлатпарастӣ, улфатнопазирӣ.

ОДАМДИДА آدم دیده 1. он ки бо одамон нишасту бархост кардааст ва одоби муоширатро медонад. 2. *мац.* таҷрибадор, таҷрибаандӯхта.

ОДАМДУЗД آدم‌دزد он ки ба дуздӣ ва одамфурӯшӣ (махсусан дуздидани кӯдакон) машғул аст.

ОДАМДУЗДӢ آدم‌دزدی *ҳуқ.* амали одамдузд, одам дуздидан.

ОДАМДӮСТ آدم دوست он ки ба одамизод меҳру муҳаббат дорад, инсонгаро.

ОДАМДӮСТӢ آدم‌دوستی инсондӯстӣ, инсонгароӣ, башардӯстӣ.

ОДАМИЁНА آدمیانه мувофиқ ва муносиби одам, инсонвор, он чи лоиқи инсон аст.

ОДАМИЗОД(А) آدمی‌زاد(ه) зодаи одам, инсон, башар.

ОДАМИНАМО آدمی‌نما ба одам монанд, дар зоҳир монанд ба одам; ◊ **гургони одаминамо** гургтинатони одамшакл.

ОДАМИХОР آدمی‌خوار одамхӯр, ваҳшӣ, хунхор.

ОДАМИЯТ *а.* آدمیت одам будан, инсон будан, доро будан ба хислатҳои неку шоистаи одамӣ, одамгарӣ.

ОДАМӢ آدمی *ниг.* **одамият**.

ОДАМКАШОНӢ آدم‌کشانی бурдан ва нақл кардани одамон аз ҷое ба ҷое.

ОДАМКОРФАРМОӢ آدم‌کارفرمائی ба кор водоштани одамон.

ОДАМКУШ آدم‌کش кушандаи одам, қотил.

ОДАМКУШӢ آدم‌کشی қотилӣ, кушандагӣ.

ОДАММУРӢ آدم مری марг, маргу мири одамон.

ОДАМНАДИДА آدم ندیده *мач.* он ки аз одоби муошират, нишасту бархост ва одамгарӣ, рафторҳои иҷтимоӣ дур аст, ваҳшӣ.

ОДАМНАМО آدم‌نما монанди одам, шабеҳи одам, он чи зоҳиран монанди одам аст.

ОДАМНИШИН آدم‌نشین ҷое, ки дар он одам имкони нишастан ё сукунатро дорад.

ОДАМНОГУЗАР آدم‌ناگذر гузаргоҳи ғайри қобили убур, роҳи мӯҳлик.

ОДАМНОШИНОС آدم‌ناشناس бегона бо одамон, неку бади одамро нашиносанда.

ОДАМОНА آدمانه одамвор, инсонвор; *ниг.* **одамиёна**.

ОДАМПАРВАР آدم پرور *ниг.* **инсонпарвар**.

ОДАМРАБО آدم ربا *ҳуқ., ниг.* **одамдузд**.

ОДАМРАБОӢ آدم ربایی *ҳуқ., ниг.* **одамдуздӣ**.

ОДАМСАНҶИДА آدم‌سنجیده *ниг.* **одамдида**; одамшинос.

ОДАМСАР آدم سر тоссар, кал, бемӯй.

ОДАМСУРАТ آدم صورت ба шакли одам, монанд ба одам: **шайтони одамсурат**.

ОДАМХОР//ОДАМХӮР آدم‌خوار//آدم‌خور *мач.* хунхӯр, бадкор, золим; **гурги одамхӯр** а) гурги хунхор б) *мач.* одами золими хунрез.

ОДАМХӮРӢ آدم‌خوری 1. хӯрдани гӯшти одам. 2. *мач.* золимӣ, бераҳмӣ.

ОДАМШАВАНДА آدم‌شونده одами шоёни эҳтиром.

ОДАМШАКЛ آدم شکل *ниг.* **одамсурат**.

ОДАМШИКОР آدم‌شکار :**сайёди одамшикор** касе ки қасди ҷони одамонро дорад, бадкор, бадният.

ОДАМШИНОС آدم‌شناس он ки ва он чи будани касеро аз атвор ва рафтори вай муайян мекунад.

ОДАРМ آدرم *кит.* намади зери зини асп, намадзин.

ОДАТ *а.* عادت 1. хулқ, хӯ, хислат. 2. расм, қоида, таомул; **урфу одат** расму таомул; **аз одат берун** а) бар хилофи одат; б) берун аз ҳадди муқаррарӣ, аз ҳад зиёд; **аз рӯи одат** а) аз рӯи хулқу хислат; б) аз рӯи расму таомул, мувофиқи қоида; **одат кардан** хӯ гирифтан, омӯхта шудан (ба коре, чизе); **одат доштан** омӯхта шудан, омӯхта будан ба коре; **одати худро партофтан** тарки одат кардан; **одат кунондан** омӯхта кардан; **одат шудан** а) ба ҳукми одат даромадани коре дар касе; б) расм шудан, таомул гардидани урфе.

ОДАТАН عادتاً аз рӯи одат, мувофиқи одат; қоидатан, аз рӯи таомул, маъмулан.

ОДАТӢ عادتی одатшуда, муқаррарӣ.

ОДИЛ *а.* عادل адолатнок, боадолат, боинсоф; *муқоб.* **золим**.

ОДИЛОНА عادلانه аз рӯи адлу инсоф, боинсофона, боадолатона.

ОДИНА آدینه *кҳн.* рӯзи ҷумъа. **масҷиди одина** масҷиде, ки дар он намози ҷумъа хонда мешавад.

ОДИЯНДА آدینده *кит.* тиру камон, қавси кузаҳ, рангинкамон, ки агар ҳангоми борон офтоб барояд, дар осмон намоён мешавад, тирожа.

ОДИЁНА عادیانه *гуфт.* 1. либоси тираранг, ки одатан вақти азодорӣ ва умуман занҳои солманд пӯшанд (*ғайри сурх*). 2. либоси на хубу на бад, либоси миёна.

ОДӢ عادی муқаррарӣ, сода; **коргари одӣ** коргари қаторӣ, коргари бетахассус; **либоси одӣ** либоси муқаррарӣ, бе ягон ҷиҳати фарқнок аз дигарҳо, бекарру фар.

ОДОБ *а.* آداب 1. *ҷ.* **адаб.** 2. рафтор ва кирдори неку писандида дар зиндагӣ, муомилаи эҳтиромкорона, боназокат ва аз рӯи одоб; **шарти одоб** тақозои рафтори эҳтиромкорона ва боназокат дар муомила бо одамон; **одоби муоширaт** тарзи муомилаи некӯ дар муносибат бо одамон.

ОДОБДОН آداب‌دان он ки аз одоби муошират, расму анъана ва меъёрҳои ахлоқӣ огоҳ аст.

ОДОБДОНӢ آداب‌دانی донистани одоби муошират, шину хез ва расму русум.

ОДРАМ آدرم *ниг.* **одарм**.

ОДОҒ آداغ *мухаффафи* **обдоғ**; ду соҳили дарё, ки аз маҷрои он болотар ҷойгир шуда аз об бе-

насиб мемонанд.

ОЁ آیا *ҳиссачаи саволӣ, ки* тааҷҷубро низ ифода мекунад; магар, наход.

ОЁН آیان *феъли ҳол аз масдари* **омадан**.

ОЁНӢ آیانی *кит.* 1. хушояндагӣ. 2. осонӣ.

ОЁТ *а.* آیات *ҷ.* **оят//оя**.

ОҶАДА آژده *кит.* 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **оҷадан** 1. 2. рангкарда; музайян. 3. дӯхта, бахя кардашуда. 4. сӯрох кардашуда.

ОҶАДАН//ОҶИДАН//ОЧИДАН آژدن//آژیدن//آجیدن *кит.* 1. халондан; сӯрох кардан (*мас., бо тир, сӯзан ва г.*), хастан. 2. сӯҳон кардан, ҳамвор намудан. 3. *киноя. аз* бахя кардан, дӯхтан.

ОҶАНГ آژنگ чине, ки ба сабаби пирӣ ё хашму ғазаб дар ҷабин пайдо мешавад, чин, оҷинг.

ОҶАНГДОР آژنگ دار чиндор; он ки бар асари пирӣ дар ҷабинаш чин пайдо мешавад.

ОҶАНГЧЕҲР آژنگ چهر он ки рӯяш пурожанг аст, ожангрӯ.

ОҶИДА آژیده *ниг.* **оҷада**.

ОҶИДАН آژیدن *ниг.* **оҷадан**.

ОҶИР آژیر *кит.* 1. омода, муҳайё, тайёр: ҳушёр, хабардор. 2. зиёд, бисёр, фаровон.

ОЗ آز тамаъ, ҳирс, тангчашмӣ.

ОЗАР I آذر оташ.

ОЗАР II آذر номи моҳи нӯҳуми солшумории шамсӣ (22 ноябр-21 декабр).

ОЗАР III آذر *шакли кӯтоҳшудаи* **Озарбойҷон**.

ОЗАР IV آذر *шакли дигари* **озор** II.

ОЗАРАНГ//ОДАРАНГ آذرنگ//آدرنگ [*мухаффаф аз* озарранг], ба ранги шӯъла, оташранг, зардранги ба сурхӣ моил; тобон.

ОЗАРАФРӮЗ آذرافروز *ниг.* **оташафрӯз**.

ОЗАРАХШ//ОДАРАХШ آذرخش//آدرخش *кит.* барқ, соиқа.

ОЗАРБОЙҶОНӢ آذربایجانی *мансуб ба* **Озарбойҷон**. 2. аҳли Озарбойҷон.

ОЗАРГОН آذرگان *кит.* ҷашн дар Эрони бостон, ки дар рӯзи нӯҳуми озармоҳ ба муносибати як шудани номи рӯз бо номи моҳ барпо мешудааст.

ОЗАРГУН(А) آذرگون//آذرگونه 1. ба ранги оташ, монанди оташ. 2. гули лола.

ОЗАРГУШАСБ آذرگشسب 1. номи оташкадае аз чор оташкадаи асосии зардуштиён. 2. *маҷ.* барқ. 3. номи фариштаест муваккал бар оташ, ки пайваста бар оташ маќом дорад ва маъниии таркибии он оташи ҷаҳанда аст.

ОЗАРӢ I آذری 1. *мансуб ба* **оташ**; оташранг, сурхранг.

ОЗАРӢ II آذری бошандаи Озарбойҷон, озарбойҷонӣ.

ОЗАРКАДА آذرکده *ниг.* **оташкада**.

ОЗАРКЕШ آذرکیش*ниг.* **оташпараст**.

ОЗАРМ آزرم 1. шарм, ҳаё. 2. иззат, ҳурмат; эътибор, бузургӣ. 3. раҳм, меҳр, шафқат; нармӣ, нармдилӣ.

ОЗАРМОҲ آذرماه *ниг.* **озар** II.

ОЗАРМҶӮ(Й) آزرم جو(ی) 1. баинсоф, боадолат; адлпеша. 2. шафиқ. раҳмдил.

ОЗАРПАРАСТ آذرپرست *ниг.* **оташпараст**.

ОЗАХ آزخ донаи сахти гӯштӣ ба қадри мош ва ё нахӯд, ки бештар дар дасту пои инсон ва дар бадани баъзе ҳайвонот мебарояд; севол.

ОЗАХДОР آزخ دار он ки дар даст, по ё ҷои дигари бадан озах дорад.

ОЗВАР//ОЗУРآزور *кит.* ҳарис, тамаъкор; он ки оз дорад.

ОЗДОР آزدار *ниг.* **озвар**.

ОЗИЛ *а.* عازل *кит.* маломатгар; таъназананда, накӯҳишкунанда.

ОЗИМ *а.* عازم *кит.* 1. он ки ба иҷрои коре қасд ва ирода кардааст; қасдкунанда. 2. равона, раҳӣ.

ОЗИН آذین 1. ороиши шаҳр ва роҳҳо, хавоза, чодиру хайма, чорчӯба, тоқи зафар, нишемангоҳ, зебу зинат ва ороиш, ки дар рӯзҳои ид ва гоҳи омадани подшоҳон дар кӯчаву роҳҳо месохтанд; шаҳророй; зебу зинат, ороиш; **озин бастан** зинат додан, оро

додан, оростан; **озин кардан** зинат додан, оро додан. 2. олате, ки бо он равғанро аз дуғ ҷудо мекунанд, ширзана, гуппӣ.

ОЗИНБАНДӢ آذین‌بندی оинабандӣ, озин бастан, ороиш додан.

ОЗӢ آزی *ниг.* **озвар**.

ОЗМАНД آزمند ҳарис, тамаъкор.

ОЗМАНДӢ آزمندی ҳирс, тамаъ; пурхоҳӣ.

ОЗМАНДОНА آزمندانه ҳарисона, тамаъкорона, томеона.

ОЗМОИДАН آزمائیدن *ниг.* **озмудан**.

ОЗМОИШ آزمایش санҷиш, имтиҳон: **аз озмоиш гузаштан**.

ОЗМОИШГАР آزمایشگر озмоянда, таҷрибакунанда, имтиҳонкунанда.

ОЗМОИШГОҲ آزمایشگاه макони озмоиш, маҳалли таҷрибаву имтиҳон.

ОЗМОИШГОҲӢ آزمایشگاهی *марбут ба* **озмоишгоҳ**; пажӯҳишгоҳи озмоишгоҳӣ: махсус барои озмоишгоҳ.

ОЗМОИШӢ آزمایشی *мансуб ба* **озмоиш**.

ОЗМОИШКОР آزمایشکار *ниг.* **озмоишгар**.

ОЗМОЯНДА آزماینده санҷанда, имтиҳонкунанда, он ки чизеро таҷриба мекунад.

ОЗМУДА آزموده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **озмудан**; озмудашуда. 2. *маҷ.* кордон, таҷрибанок.

ОЗМУДАКОР آزموده‌کار ботаҷриба, кордида, кордон.

ОЗМУДАН آزمودن санҷидан, санҷида дидан, имтиҳон кардан, таҷриба кардан.

ОЗМУДАНӢ آزمودنی :**озмуданӣ шудан** санҷидан хостан (*касеро*).

ОЗМУДАШУДА آزموده شده *ниг.* **озмуда**.

ОЗМУН آزمون озмоиш, имтиҳон, таҷриба; **озмун кардан** санҷидан, санҷида дидан, имтиҳон кардан, аз таҷриба гузарондан.

ОЗМУНА *нав.* آزمونه 1. ҳар яке аз саволҳо ва маҷмӯи пурсишҳо, ки яке аз онҳо дуруст мебошад, тест. 2. имтиҳон, санҷиш.

ОЗМУНӢ آزمونی *ниг.* **озмоишӣ**.

ОЗОД آزاد 1. раҳошуда, раҳида, новобаста, номуқайяд, фориғ, вораста. 2. он ки бандӣ ва асир нест. 3. *таър.* он ки ғулом нест, мустақил. 4. тамом, пурра, комил; **рӯзи озод** тамоми рӯз. 5. бемалол, бедушворӣ, баосонӣ. 6. фориғболона, бемонеа; **сарви озод** а) сарви росту баланд; б) қомати росту мавзуни зебо; **озод будан** а) вобаста набудан, дар қайду банд набудан; б) маоф будан (аз адои ё пардохти чизе); **озод кардан** а) раҳо намудан, ба сари худ вогузоштан, халос намудан, раҳонидан; б) ҷавоб додан; **озод шудан** а) раҳоӣ ёфтан аз банд ва вобастагӣ, халос гардидан; б) фориғ гаштан (*аз кор, аз дарс*).

ОЗОДА آزاده 1. тоза, покиза, ороставу пероста. 2. *таър.* асил ва наҷиб, ҷавонмард; **озодагон** *кит.* эрониёни қадим, яке аз номҳои тоҷикон.

ОЗОДАГАРДӢ آزاده‌گردی рафтори озодона ва беқайду баст.

ОЗОДАГӢ آزاد گی тозагӣ, покизагӣ.

ОЗОДАМАРД//ОЗОДМАРД آزاده‌مرد//آزادمرد марди дорои хислатҳои нек, асил, шариф, наҷиб; ҷавонмард.

ОЗОДАНДЕШ آزاد اندیش он ки афкору андешаи озоду мустақил дорад, озодфикр.

ОЗОДАНДЕШӢ آزاداندیشی *ниг.* **озодфикрӣ**.

ОЗОДВОР آزادوار 1. ҳакимона, донишмандона, оқилона. 2. *мус.* номи навое аз оҳангҳои қадимӣ.

ОЗОДЗИСТӢ آزادزیستی ба таври озод ва бо роҳату осоиш зиндагӣ кардан, осуда зиндагӣ кардан.

ОЗОДИБАХШ آزادی‌بخش озодкунанда, озодиовар.

ОЗОДИДӮСТ آزادی‌دوست 1. он ки озод будан мехоҳад, толиб ва хоҳони озодӣ. 2. он ки афкору андешаҳои озоду мустақил дорад, озодфикр.

ОЗОДИДӮСТӢ آزادی‌دوستی шуғлу амали озодидӯст.

ОЗОДИДӮСТДОР آزادی دوست دار *ниг.* **озодидӯст**.

ОЗОДИНОМА آزادی‌نامه *таър.* ҳуҷҷат дар бораи озодии касе аз қайду бандагӣ, хати озодӣ.

ОЗОДИПАРАСТ آزادی پرست *ниг.* **озодидӯст**.

ОЗОДИТАЛАБ آزادی طلب *ниг.* **озодихоҳ**.

ОЗОДИТАЛАБӢ آزادی طلبی *ниг.* **озодихоҳӣ**.

ОЗОДИХОҲ آزادی‌خواه 1. он ки озодӣ мехоҳад: озодиталаб. 2. *таър.* гурӯҳ, ҳизб ё созмоне, ки бад-ин ном аст.

ОЗОДИХОҲӢ آزادی‌خواهی озодиталабӣ, истиқлолталабӣ, кӯшиш баҳри ба даст овардани озодӣ ва истиқлолият.

ОЗОДИХОҲОНА آزادی‌خواهانه **ҳаракати озодихоҳона** муборизаи озодихоҳӣ.

ОЗОДӢ آزادی 1. халосӣ, раҳоӣ, наҷот. 2. ҳуррият.

ОЗОДКАРД آزادکرد озод кардан.

ОЗОДКУНӢ آزادکنی *ниг.* **озодкард**.

ОЗОДМАНИШ آزادمنش *ниг.* **озодандеш**.

ОЗОДМАНИШӢ آزادمنشی*ниг.* **озодандешӣ**.

ОЗОДМАРД آزادمرد *ниг.* **озодамард**.

ОЗОДМОҲӢ آزاد ماهی моҳии хӯрданӣ, ки дарозиаш то як метр мерасад ва гӯшти хуштаъми сурхтоб дорад.

ОЗОДОНА آزادانه 1. ба озодӣ, бидуни вобастагӣ, ба ихтиёри худ, ба сари худ.2. *ниг.* **озод** V.

ОЗОДНОМА آزادنامه *кит.* номае, ки барои озодии касе аз ғуломиву бандагӣ медоданд.

ОЗОДСАЙР آزادسیر *кит.* озода, озодаманиш, озодарафтор.

ОЗОДСАРВ آزادسرو*адш., маҷ.* сарви озод, сарви рост ва озод аз қайди шоху барг; ишора бар маъшуқ ҷиҳати болобаландӣ ва мавзунии ӯ.

ОЗОДСОЗӢ آزادسازی аз маҳдудият, қайд, маҳбас, юғ *ва г.* озод кардани касе ё чизе.

ОЗОДТАБЪ آزادطبع озодтабиат; *ниг.* **озодандеш**.

ОЗОДФИКР آزادفکر *ниг.* **озодандеш**.

ОЗОДФИКРӢ آزادفکری *ниг.* **озодандешӣ.**

ОЗОДЧЕҲР آزادچهر кушодарӯ; хушхулқ, хушфеъл.

ОЗОДШАВӢ آزادشوی аз қайду банд ростан; озод шудан.

ОЗОДШУДА آزادشده ба озодӣ расида, озодиёфта, озод.

озор آزار *асоси замони ҳозира аз* **озурдан**.

ОЗОР I *а.* آذار моҳи чоруми солшумории румӣ, ки ба моҳи март баробар меояд.

ОЗОР II آزار ранҷ, азоб, азият; **озор додан (расондан)** ранҷондан, боиси ранҷу малоли касе гардидан, азоб додан; **озор дидан** озурда шудан, дар ранҷу азоб будан; **озор ёфтан** озурда шудан, ранҷ дидан, осеб дидан.

ОЗОРДАН آزاردن ранҷондан, озор додан.

ОЗОРДЕҲ آزارده озордиҳанда, ранҷдеҳ, ситамкор.

ОЗОРДИДА آزاردیده он ки озору ранҷ дидааст, ранҷур.

ОЗОРДИҲАНДА آزاردهنده *ниг.* **озордеҳ**.

ОЗОРДИҲӢ آزاردهی амали озордеҳ; ранҷдиҳӣ.

ОЗОРИШ آزارش *кит.* озор, ранҷ, азоб, азият.

ОЗОРӢ I آزاری *мансуб ба* **озор** I; **абри озорӣ** абри баҳорӣ; **боди озорӣ** насими баҳорон.

ОЗОРӢ II آزاری 1. озоранда, озурдакунанда, озордиҳанда. 2. ранҷ, азият.

ОЗОРДОДА آزارداده 1. озоркашида, ранҷур. 2. озордеҳ, ранҷдиҳанда.

ОЗОРДОР آزاردار дардманд, ранҷур.

ОЗОРМАНД آزارمند *ниг.* **озордеҳ**; ранҷур, хаста.

ОЗОРПАРАСТ آزارپرست *ниг.* **озордеҳ**; он ки озори дигаронро хоҳад.

ОЗПАРАСТ آزپرست тамаъкор, ҳарис, гурусначашм.

ОЗПАРАСТӢ آزپرستی тамаъкорӣ, ҳарисӣ, гурусначашмӣ.

ОЗПИСАНД آزپسند *ниг.* **озвар**.

ОЗУҚ//ОЗУҚА *т.* آزوق//آزوقه хӯрокворӣ, хӯрок, хӯрданиҳо.

ОЗУҚАВӢ آزوقوی *мансуб ба* **озуқа**; хӯрокворӣ.

ОЗУҚАВОРӢ آزوقه واری *ниг.* **озуқа**.

ОЗУҚАФУРӮШ آزوقه فروش он ки хӯрокворӣ мефурӯшад.

ОЗУҚАФУРӮШӢ آزوقه فروشی 1. кори озуқафурӯш, фурӯши озуқа. 2. ҷое, ки озуқа мефурӯшанд.

ОЗУРАХШ آزرخش *ниг.* **озарахш**.

ОЗУРДА آزرده 1. ранҷдида, озордида, осебдида. 2. ранҷидахотир, димоғсӯхта; **озурда будан** ранҷур будан, аз ягон чиз ранҷидагӣ доштан; **озурда шудан** ранҷидан, малол шудан.

ОЗУРДАГӢ آزردگی ранҷиш, димоғсӯхтагӣ, ранҷидагӣ.

ОЗУРДАДИЛ آزرده‌دل ранҷида, ранҷидахотир, озурдахотир.

ОЗУРДАДИЛӢ آزرده‌دلی ранҷурхотирӣ, озурдахотирӣ.

ОЗУРДАН آزردن ранҷондан, озор додан, хафа кардан.

ОЗУРДАХОТИР آزرده خاطر *ниг.* **озурдадил**.

ОЗУРДАХОТИРӢ آزرده خاطری *ниг.* **озурдадилӣ**.

ОЗУРДАҶОН آزرده جان ранҷур, дардманд, бемор, касалманд.

ОЗФАНДОК آزفنداک *ниг.* **рангинкамон**.

ОИД *а.* عائد 1. роҷеъ, дар бораи..., **оид ба...; доир ба...; оид будан** мансуб будан, дахл доштан; **оид кардан (намудан)** бурда расондан; **оид шудан (гаштан)** анҷомидан, рафта расидан. 2. аёдаткунанда, зиёраткунанда.

ОИДА *а.* عائده суд, фоида, даромад, мадохил.

ОИДОТ *а.* عائدات *ҷ.* **оид**; манфиат, суд; даромад.

ОИДОТӢ *а.* عائداتی *мансуб ба* **оидот**.

ОИҚ *а.* عائق *кит.* монеъ, боздоранда.

ОИЛ *а.* عائل ниёзманд; аёлманд.

ОИЛА *а.* عائله хонавода, зану фарзанд; хешу табор; **оила барпо кардан (сохтан)** хонавода ташкил кардан; **оила доштан** соҳиби зану фарзанд ва хешу табор будан.

ОИЛАБЕЗОР عائله‌بیزار он ки ба хонаводааш дилбастагӣ надорад.

ОИЛАВАЙРОН عائله‌ویران он ки оилааш ҷудо шудаст, хонавайрон.

ОИЛАВӢ عائلوی *мансуб ба* **оила**; **шабнишинии оилавӣ** нишасте, ки аҳли оила гирди ҳам ҷамъ омада бошанд.

ОИЛАДОР عائله‌دار он ки зану фарзанд дорад, зандор; соҳиби хонавода; аёлдор, аёлманд, муаййил.

ОИЛАДОРӢ عائله داری хонадорӣ, фарзанддорӣ.

ОИЛАДӮСТ عائله دوستی марди ба хонаводааш алоқаманд, дилбаста ба хонавода.

ОИЛАДӮСТДОР عائله دوستدار *ниг.* **оиладӯст**.

ОИЛАДӮСТӢ عائله دوستی дӯст доштани оилаву хонавода; майл бар оила ва таоҳул.

ОИЛАНОК عائله ناک *ниг.* **оиладор**.

ОИН I آئین 1. расм, урф, одат, тарзу тариқ, қоида; **оини вафо** расму тарзу қоидаи вафодорӣ; **оини падарон** оини ниёгон; расму одатҳое, ки гузаштагон ба он пайравӣ мекардаанд. 2. шариат, мазҳаб, кеш, дин, суннат, тариқат. 3. ҷашн, сур. 4. шева, оҳанг.

ОИН II آئین ороиш, зинат; оин бастан оростан, зинат додан (*мас., ҷоеро ба муносибати ҷашне*).

ОИН III آئین асбобе, ки бо он мост ва равғанро аз ҳам ҷудо мекунанд, ширзана.

ОИНА I آئینه 1. шишаи пушташ сирдавонда, ки сурати чизҳоро дар худ акс мекунад, миръот. 2. *гуфт.* шиша. 3. *гуфт.* тиреза. 4. *адш., маҷ.* дил, қалб. 5. *адш., маҷ.* дили соф; ◊ **оинаи гетинамой** *асот.* оинаи Искандарӣ, **оинаи ҷаҳоннамо**; **оинаи ёд** *киноя аз* хотира; **оинаи нилгун** телевизор; **оинаи огоҳӣ** *киноя аз* ақлу шуур; **оинаи ховар** *киноя аз* хуршед.

ОИНА II آئینه пораҳои оҳан, ки ҷанговарон ба мақсади дифоъ дар пушт, сари сина ва ронҳо насб мекарданд ва онро чоройна низ меномиданд.

ОИНА III عاينه ҳол, сурат, маврид; **ҳар оина** ба ҳар ҳол, дар ҳар сурат.

ОИНАБАНД آئینه بند 1. шишакорӣ; **оинабанд кардан** тирезадор кардан, шиша шинондан (*ба пеш ё атрофи ҷое*). 2. шахси шишакор ва шишабанд. 3. *киноя аз* муҷалло ва музайян кардан.

ОИНАБАНДӢ آئینه بندی амали оинабанд; оинадорӣ: **айвони калони оинабандӣ**.

ОИНАБАНДОН آئینه بندان бо оина зинат додани дару девори хона, айвон *ва г.*

ОИНАБИН آئینه بین он ки бо роҳи ба оина нигоҳ кардан гӯё ҷои шахс ва чизи гумшударо нишон медиҳад.

ОИНАБОЗӢ آئینه بازی ба таври пайваста ва доимӣ ба оина нигоҳ кардан ва худро ороиш додан.

ОИНАВОР آئینه‌وار чун оина, шаффоф ва дурахшон.

ОИНАГАР آئینه‌گر оинабанд, оинакор, шишагар, усто ва косиби кори оинаву шиша.

ОИНАГАРӢ آئینه‌گری *ниг.* **оинасозӣ**, **оинабандӣ**.

ОИНАГУН آئینه‌گون 1. шаффоф, ҷилодор чун оина. 2. *маҷ.* соф, дурахшон, муҷалло: **осмони оинагун, қалби оинагун**.

ОИНАДОН آئینه دان ҷилди оина, ғилофи оина.

ОИНАДОР آئینه دار 1. он кас ё он ҷое, ки оина дорад. 2. он ки дар пеши касе оина нигоҳ медорад.

ОИНАДӮЗӢ آئینه‌دوزی бо оинаҳои хурд-хурд ороиш додани либосҳо.

ОИНАКИРДОР آئینه‌کردار *ниг.* **оинагун**.

ОИНАКОРӢ آئینه‌کاری 1. оинабандӣ, шишабандӣ. 2. *маҷ.* музайянкорӣ.

ОИНАҚАДӢ آئینه‌قدی оинае, ки дар он тамоми бадан дида мешавад, оинаи қаднамо.

ОИНАРУХСОР آئینه‌رخسار *маҷ.* зебо, хушрӯ, нозанин.

ОИНАРӮ(Й) آئینه رو(ی) *ниг.* **оинарухсор**.

ОИНАСОЗ آئینه ساز *ниг.* **оинагар**.

ОИНАСОЗӢ آئینه سازیоинагарӣ, оинабандӣ.

ОИНАСОН آئینه‌سان 1. чун оина, шаффоф. 2. *маҷ.* муҷалло ва музайян.

ОИНАТОБ آئینه‌تاب *маҷ.* чун оина, тобанда, рахшанда.

ОИННОМА آئین‌نامه маҷмӯи қоидаҳое, ки фаъолияти созмон, ҳизб, муассиса ва муносибатҳои мутақобилаи онҳоро бо созмону шаҳрвандони дигар танзим менамоянд.

ОИННОМАВӢ آئین ناموی *мансуб ба* **оиннома**.

ОИНПАРАСТ آئین پرست 1. урфпараст, анъанахоҳ, расмпараст. 2. кӯҳнапараст.

ОИС *а.* آیس *кит.* ноумед, маъюс.

ой آی *асоси замони ҳозира аз* **омадан**, биё.

ОЙ آی *нидо* ҳой!, эй!

ОКАСА آکسه *кит.* даровехта, чангзада, овезон.

ОКАЧ آکج *кҳн.* чангаки оҳанине, ки бо он ях ва киштиро мекашанд, яхгир; қуллоб.

ОКИЛ *а.* آکل хӯранда, хӯрокхӯр.

ОКИЛА *а.* آکله *тиб.* бемории хӯра, хӯрабод.

ОКИФ *а.* عاکف *кит.* 1. бо ҷидду ҷаҳд машғулшаванда ба коре; риёзаткаш. 2. муқим, муваттин, иқоматкунанда дар ҷое. 3. дар масҷид барои ибодат нишаста, гӯшанишин, хилватгузин, мӯътакиф.

ОКСИГЕН *ю.* آکسگین унсури химиявӣ, туршизо.

ОКСИДҲО آکسدها *хим.* омезиши унсурҳо бо оксиген.

ОКТЯБР *ю.* آکتیبر 1. моҳи даҳуми солшумории мелодӣ. 2. *таър.* инқилоби Октябр.

ОКТЯБРӢ آکتیبری *мансуб ба* **октябр**; он чи дар моҳи октябр рӯй додааст.

ОҚ *а.* عاق фарзанде, ки аз фармуди падару модар баромадааст ва эшон аз ӯ рӯ тофтаанд; ба лаънати падару модар гирифторшуда; фарзанди саркаш, нофармон; **оқи ватан** мардуди ватан; **оқи падар** лаънаткардаи падар; **оқ кардан** лаънат кардан (*падар писарро, устод шогирдро*), рад кардан, мардуд кардан.

ОҚИБ عا قب *шакли гуфтугӯии* **ақиб**.

ОҚИБАНДОЗ عاقب انداز *гуфт.* захира, пасандоз, андӯхта; **оқибандоз кардан** пасандоз кардан, захира кардан, андӯхта мондан (*чизеро барои рӯзи мабодо*).

ОҚИБАТ *а.* عاقبت 1. охир, дар охир, ниҳоят. 2. саранҷом, натиҷа; **оқибати кор** анҷоми кор; **оқибаташ ба хайр шавад**! ба некӣ анҷомад (орзуи некӣ).

ОҚИБАТАНДЕШ عاقبت اندیش 1. он ки анҷоми кореро андеша мекунад. 2. *маҷ.* дурбин, мулоҳизакор.

ОҚИБАТАНДЕШӢ عاقبت اندیشی мулоҳиза кардан, охир ва натиҷаи кореро андешидан.

ОҚИБАТУЛАМР *а.* عاقبت الامر саранҷом, интиҳои кор.

ОҚИЛ *а.* عاقل боақл, хирадманд, доно, бофаҳму идрок.

ОҚИЛӢ عاقلی боақлӣ, хирадмандӣ.

ОҚИЛОНА عاقلانه хирадмандона, аз рӯи ақл ва фаросат: **кори оқилона, тадбири оқилона**.

ОҚИЛТАРОШ عاقل تراش *маҷ.* он ки худро доно мешуморад ва худро оқил ба қалам медиҳад.

ОҚИЛТАРОШӢ عاقل تراشی амали оқилтарош; худро оқил вонамудан.

ОҚИПАДАР عاق پدر *ниг.* **оқ**.

ОҚО *т.* آقا *ниг.* **оғо**.

ОҚСАҚОЛ//ОҚСАҚҚОЛ *т.* عاقسقال 1. ришсафед, пирмарди соҳибэҳтиром; калонтари деҳ, сардор. 2. *таър.* сардор, сардори маҳалла, деҳа ё сардори як гурӯҳ косиб ва ҳунарпешагон (*яке аз мансабҳои хурди маъмурӣ дар гузашта*).

ОҚСАҚҚОЛӢ *т.* عاقسقالی 1. кор ва мансаби оқсаққол, он чӣ мансуб ба оқсақол аст. 2. *маҷ.* мағрурӣ: **оқсаққолӣ кардан** даҳанкалонӣ кардан.

ОҚУБАТ عاقبت *шакли гуфтугӯии* **оқибат**.

ОҚШУДА عاق شده *сифати феълии замони гузашта аз* **оқ шудан**; *ниг.* **оқ**.

ОЛ I آل сурхча, гулгун; **ашки ол** ашки сурх, мурод аз гиряи сахти пурсӯзу гудоз.

ОЛ II آل фарзандон, авлод, хонавода; **оли Сомон** авлоди Сомон, Сомониён.

ОЛ III آل 1. мӯҳри подшоҳӣ, сикка, имзо. 2. *таър.* мӯҳри подшоҳони муғул ва элхонон, ки бо ранги сурх зада мешуд .

ОЛАВ آلو *гуфт.*, *ниг.* **алов**.

ОЛАВМОН آلو مان *гуфт.*, *ниг.* **оташмон**.

ОЛАВМОНӢ آلومانی *гуфт.*, *ниг.* **оташмонӣ**.

ОЛАВХОНА آلو خانه *гуфт.*, *ниг.* **аловхона**; ҷое, ки оташ гиронда мешавад, оташдони дегҳои бухорӣ.

ОЛАК آلک 1. сурхча; кафши олак. 2. *гуфт.* бад, ганда.

ОЛАМ *а.* عالم 1. ҷаҳон, дунё. 2. муҳит, вазъият, шароит, ҳолат; **дар олами бехудӣ** дар шароити (ҳолати) бехудӣ; **олами ислом** кишварҳое, ки пайравони дини ислом он ҷо зиндагӣ мекунанд: **олами наботот**, **олами ҳайвонот** ; **дар олами худ** ба фикри худ, дар хаёли худ, ба таври худ; **рӯи олам** гирду атроф, гӯшаю канор; **як олам, олам-олам** хеле бисёр; **аз олам бехабар** нодон, ҷоҳил, ноогоҳ; **оламу одам дидан** ҷаҳондида будан, таҷрибакор будан, аз ҳама чиз воқиф будан; **аз олам гузаштан** мурдан, фавт кардан; ◊ **олам гулистон** ҳама чиз хуб, ҳама кор ба ҷо; **олами ҳодис** дунёи модӣ, моддиёт, дорулфано.

ОЛАМАФРӮЗ عالم افروز *маҷ.* Офтоб, Хуршед, Меҳр (*сифати Офтоб*).

ОЛАМБИН عالم بین :*маҷ.* **чашми оламбин** чашми бисёр бино (*сифати одами мулоҳизакор, дурандеш*).

ОЛАМГАРД عالم گرد ҷаҳонгард, сайру сафаркунанда, сайёҳ.

ОЛАМГИР عالم گیر 1. он чи тамоми оламро фаро мегирад; шӯҳратёфта, хеле машҳур; **оламгир шудан** ҳама ҷоро фаро гирифтан, машҳуру маъруф гардидан (*дар коре*). 2. ҷаҳонгир.

ОЛАМДИДА عالم دیده *ниг.* **ҷаҳондида**.

ОЛАМИЁН عالمیان 1. аҳли олам, мардумон. 2. *таър.* яке аз мансабҳои рӯҳониён дар Бухорои давраи амирӣ.

ОЛАМНАМО عالم نما *ниг.* **ҷаҳоннамо**.

ОЛАМОРО(Й) عالم آرا(ی) 1. *маҷ.* ҳар кас ва ҳар чиз, ки бар зебоии олам саҳм дорад. 2. *маҷ.* офтоб: **офтоби оламоро**.

ОЛАМОШӮБ عالم آشوب шӯрангез.

ОЛАМПАНОҲ عالم پناه *маҷ.* 1. хуб, нағз, аъло; зебо. 2. муроҷиат ба подшоҳону амирону султонон.

ОЛАМПИСАНД عالم پسند *маҷ.* мақбули ҳама; зебо, хуб, нағз.

ОЛАМСӮЗ عالم سوز *маҷ.* шӯрангез, пуршӯр, ҳасратангез.

ОЛАМТОБ عالم تاب нурбахш, фурӯғафкан ба ҳама (*сифати Офтоб ва Моҳ*).

ОЛАМФУРӮЗ عالم فروز *ниг.* **оламафрӯз**.

ОЛАМШУМУЛ *а.* عالم شمول он чи ба тамоми олам шомил аст, он чи аҳамияти ҷаҳонӣ дорад, умумиҷаҳонӣ.

ОЛАТ *а.* آلت 1. асбоб, анҷом. 2. *маҷ.* восита; **олат шудан (дар дасти** *касе*) бозичаи дасти касе гардидан. 3. узв, андом; узви таносул.

ОЛАШ *т.* آلش *бот.* як навъ дарахти шамшодмонанд, бук.

ОЛАШЗОР آلش زار ҷои анбӯҳи дарахти олаш.

ОЛБОЛУ آلبالو *ниг.* **олуболу.**

ОЛҒУНА آلغونه *кит.* сурхӣ, ки занон ба рӯй мемоланд, ғоза, гулгуна.

ОЛИДАРАҶА عالی درجه он ки мақом ва дараҷаи баланд дорад; он чи сифат ва қурби воло дорад.

ОЛИҚАДР عالی قدر баландмартаба, баландпоя, мӯҳтарам.

ОЛИМ *а.* عالم соҳиби илм, донишманд, донанда; **олими беамал** он ки мувофиқи дониши худ кордорӣ намекунад, касе, ки илм дораду амал надорад.

ОЛИМАҚОМ عالی مقام олидараҷа, баландпоя (*дар мансаб*).

ОЛИМАНСАБ عالی منصب он ки мансаб ва мақоми баланд дорад.

ОЛИМАРТАБА عالی مرتبه 1. *ниг.* **олидараҷа**. 2. унвони эҳтиромии мансабдорони баландмартаба.

ОЛИМӢ عالمی донишмандӣ, донандагӣ, вуқуфи зиёд дошта дар соҳае.

ОЛИМНАМО عالم نما он ки худро олим метарошад, он ки олими ҳақиқӣ нест.

ОЛИМОНА عالمانه олимвор, монанди олим: **мунозираи олимона**.

ОЛИМПИАДА *ю.* آلیمپیئده мусобиқаҳои варзишӣ; мусобиқаҳои мактабиён: **олимпиадаи байналхалқӣ.**

ОЛИМПӢ آلیمپی*мансуб ба* **олимпиада**; **бозиҳои олимпӣ** мусобиқаҳои байналхалқӣ дар тамоми навъҳои асосии варзиш.

ОЛИМТАРОШ عالم تراش *ниг.* **олимнамо**.

ОЛИМШАВАНДА عالم شونده он ки дар роҳи олим шудан мекӯшад, он ки аз вай умеди олим шудан ҳаст.

ОЛИНАЖОД عالی نژاد он ки нажоди олӣ дорад, он ки ба хонадони олӣ нисбат дорад; асилзода, озоданажод, шарафманд.

ОЛИНАСАБ عالی نسب *ниг.* **олинажод**.

ОЛИРУТБА عالی رتبه *ниг* .**олимартаба.**

ОЛИСИФАТ عالی صفت дорои сифат ва хислати некӯ ва баланд.

ОЛИТАБИАТ عالی طبیعت он ки дорои сифатҳои нек мебошад, наҷиб.

ОЛИТАБОР عالی تبار *ниг.* **олинажод**.

ОЛИҲА *а.* آلهه 1. *асот.* он чи дар ҷоҳилият парастиш мекарданд, санам, бут. 2. *маҷ.* зебо, ҷамил; ◊ олиҳаи ҳусн, зебосанам.

ОЛИҲАЗРАТ عالی حضرت баландмартаба, олиҷоҳ (*лақаби подшоҳон*).

ОЛИҲАШАМ عالی حشم он ки ҳашамат ва дабдабаи баланд дорад.

ОЛИҲИММАТ عالی همت сахӣ, ҳимматбаланд.

ОЛИҲИММАТӢ عالی همتی ҳимматбаландӣ, саховат.

ОЛИҲИММАТОНА عالی همتانه босаховат, сахиёна, назарбаландона, бузургворона.

ОЛИҶАНОБ عالی جناب 1. баландқадр, арҷманд. 2. олиҳиммат, назарбаланд. 3. *гуфт.* хуб, нағз, сазовори таҳсин ва тақдир: **филми олиҷаноб, асари олиҷаноб**.

ОЛИҶАНОБӢ عالی جنابی 1. бузургӣ. 2. баландҳимматӣ.

ОЛИҶАНОБОНА عالی جنابانه 1. бузургворона. 2. баландҳимматона.

ОЛИҶОҲ عالی جاه *ниг.* **олимартаба**.

ОЛИШАЪН عالی شأن 1. дорои шаън ва мартабаи олӣ, бисёр наҷиб. 2. яке аз унвонҳои ашхоси олитабор.

ОЛИШОН عالی شان *ниг.* **олишаън**.

ОЛИШУКӮҲ عالی شکوه дорои шукӯҳ ва дабдабаи баланд.

ОЛӢ *а.* عالی баланд, бузург; **мактаби олӣ**, **маълумоти олӣ**, **Маҷлиси Олӣ**; **Ҷаноби Олӣ**, **ҷазои олӣ** ҷазои аз ҳама баландтар.

ОЛИЯ *а.* عالیه 1. *муаннаси* **олӣ**. 2. чизи баланд, олӣ; хислати олӣ.

ОЛЛОҲ *а.* آلله *ниг.* **Аллоҳ**; Худо.

ОЛМОНӢ آلمانی *мансуб ба* **Олмон** (Германия); **забони олмонӣ**.

ОЛОИДАН آلایدن *ниг.* **олудан**.

ОЛОИШ آلایش 1. нопокӣ, олудагӣ. 2. фисқу фаҳш.

ОЛОЛА آلاله 1. *кит., бот.* гуле бо рангҳои зард, сафед ё қирмиз, ки дорои навъҳои гуногун ва хусусияти зинатӣ мебошад. 2. хонаводаи ин гиёҳон, алолагон; шақоиқ.

ОЛОН(И)ДАН آلاندن//آلانیدن олуда кардан, ба чизҳои нопок оғушта кардан, олудан.

ОЛОТ *а.* آلات *ҷ.* **олат**; **олоти истеҳсол** воситаҳои истеҳсол; **олоти ҳарбӣ** яроқу аслиҳа.

ОЛОЯНДА آلاینده олудакунанда, олоишгар.

ОЛПАЙКАР آلپیکر *кит.* сурхтан, сурхранг.

ОЛПӮШ آلپوش *кит.* сурхпӯш, он ки либоси сурх ба тан дорад.

ОЛТИНГӮГИРД آلتین گوگرد *ниг.* **гӯгирд**, кибрит.

ОЛУ آلو меваест обдори ширин ба ранги сиёҳ ё сурхтоб.

ОЛУБОЛУ آلوبالو меваест сурхранги туршмаза аз ҷинси гелос.

ОЛУБОЛУГӢ آلوبالوگی *мансуб ба* **олуболу**; **мураббои олуболугӣ**.

ОЛУБОЛУҚОҚ آلوبالوقاق *гуфт.* олуболуи хушкида ё хушконидашуда.

ОЛУБОЛУРАНГ آلوبالورنگ 1. ба ранги олуболу. 2. *маҷ.* сурхранг ва ҷигариранг.

ОЛУҒДА آلغده *кит.* қаҳролуд, хашмгин; ҷангара.

ОЛУҒУНДОР آلوغوندار *ниг.* **олучин**.

ОЛУД آلود *мухаффафи* **олуда**, *ки ҳамчун ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* олуда *меояд*; **ашколуд**, **заҳролуд**, **хунолуд**...

ОЛУДА آلوده *сифати феълии замони гузашта аз* **олудан**; он чи ба чизи нопок оғишта шудааст.

ОЛУДАГӢ آلودگی олоиш, оғуштагӣ ба нопокӣ.

ОЛУДАДОМАН آلوده دامن *маҷ.* бадном, тардоман.

ОЛУДАДОМОН آلوده دامان *ниг.* **олудадоман**.

ОЛУДАДОМОНӢ آلوده دامانی олудадомон будан.

ОЛУДАКОРӢ آلوده کاری *кит.* анҷом додани кори зишту ғайриахлоқӣ, зишткорӣ, бадахлоқӣ.

ОЛУДАКУНАНДА آلوده کننده он чи ё он ки муҳити зист ва ҳар унсури моддӣ ё маънавиро олуда мекунад.

ОЛУДАН آلودن олуда кардан, чиркин кардан (ё шудан), ба нопокӣ оғушта кардан чизеро ё оғушта шудани чизе; *муқоб.* **полудан**.

ОЛУДАСОЗ آلوده ساز он ки ё он чи муҳити атроф ё чизи дигарро олуда месозад.

ОЛУЗОР آلوزار ҷои анбӯҳи дарахтони олу, боғи олу.

ОЛУҚ *т.* آلوق *таър.* маблағе, ки амалдорони амир ҳар моҳ ба дарбор мебурданд.

ОЛУҚОҚ آلوقاق *гуфт.* хушкида ва хушккардаи олу.

ОЛУС آلوس коҷ, аҳвал, каҷбин.

ОЛУФТА آلفته 1. ринд, бебок, шӯрида. 2. худоро, худпардоз.

ОЛУФТАБОЗ آلفته باز он ки бо олуфтаҳо (1) сарукор дорад, олуфтаписанд.

ОЛУФТАВОР آلفته وار кирдор ва рафтори чун олуфтагон, риндона, бебокона.

ОЛУФТАГӢ آلفتگی амал ва кирдори олуфта, олуфтагарӣ.

ОЛУФТАНАМО آلفته‌نما олуфтамонанд, зоҳиран чун олуфтаҳо; олуфтатарош.

ОЛУФТАСАТАНГ آلفته ستنگ бисёр олуфта.

ОЛУФТАТАРОШ آلفته تراش *ниг.* **олуфтанамо**.

ОЛУЧА آلوچه як навъ олуи хурди турш аз хонаводаи олу.

ОЛУЧАБАНДАК آلوچه بندک як навъи олуча аз хонаводаи олу.

ОМ(М) *а.* عام 1. ҳамаро фарогиранда, ҳамагонӣ, оммавӣ: **қатли ом, хуҷуми ом**. 2. мардум, авом.

омад آمد *асоси замони гузашта аз* **омадан**.

ОМАД آمد 1. омадан; **омади об** рафти об, сӯи ҷараёни оби равон; **омади шамол** самти вазиши бод, тарафе, ки бод аз он мевазад; **дар омади гап** дар рафти гап, дар аснои сухан, зимнан; **омаду рафт** рафтуой; **омаду рафт кардан**. 2. барор, пешрафт, равнақу ривоҷ; **омади кор** пешравии кор, барор гирифтани кор; **омад кардан** барор гирифтан, рӯ ба пешрафт кардани коре; **омад-омад** *гуфт.* дар аснои омадан, пешопеши омадан, дар арафаи омадан.

ОМАДА آمده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **омадан**. 2. пешомад, он чи рӯй додааст; **аз омада бояд хушнуд буд**; **омада-омада** *гуфт.* акнун, ҳоло; то ин вақт дуруст буду акнун дигар шуд.

ОМАДАН آمدن 1. ба ҷое ворид шудан, ба ҷое расидан; *муқоб.* **рафтан**. 2. расидан. 3. фаро расидан. 4. шудан; **лозим омадан, наздик омадан, дучор омадан, ҷамъ омадан.** 5. бо исмҳои маънӣ омада, воқеъ шудани ҳолате ё ҳодисаеро мефаҳмонад; **гиря омадан, ханда омадан, раҳм омадан, қаҳр омадан; рост омадан** а) дучор шудан, вохӯрдан (*бо касе*); б) мувофиқ омадан, муносиб воқеъ шудан; **шинам омадан** ба қаду басти касе зебидан, мувофиқ омадани либосе; **ба миён омадан** пайдо шудан, сар шудан; **ба кор омадан** даркор шудан, мавриди истифода қарор гирифтан; **ба дунё омадан** таваллуд ёфтан, зоида шудан, пайдо шудан, ба вуҷуд омадан; **ба об омадан** обталаб шудан; **барф омадан** ба бориш сар кардани барф; **ба ҳам омадан** пайвастан, пайваст ёфтан, сиҳат шудани ягон ҷароҳат; **хуш омадан (-и коре,** *чизе***)** писанд будан, форидан; **хоб омадан** майли хоб пайдо шудан; **ба забон омадан** гап задан, ба гапзанӣ сар кардан, гап мезадагӣ шудан; **ба худ омадан** ҳушёр шудан, аз беҳолӣ хориҷ шудан; **ба ҷон омадан** дар тангӣ мондан, танг шудан, ҷон бар лаб расида; **ба сар омадан** воқеъ шудан; **ба ёд омадан** ба хотир расидан; **аз даст омадан** қудрати иҷрои кореро доштан, тавонистан, қодир будан; **ба ҷӯш омадан** ғалаён кардан (*об*); **хуш омадан** иборае, ки вақти қабули меҳмон мегӯянд.

ОМАДУРАФТ آمدورفت рафтуой, алоқа; **омаду рафт кардан** муносибат, муомила кардан.

ОМАДУРАФТКУНАНДА آمدورفت کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **омадурафт кардан**, он ки ба ҷое доимо омаду рафт дорад.

ОМАДУШУД آمد وشد *ниг.* **омадурафт**.

ОМЕҒ آمیغ *кит.* омезиш, ихтилот, омехтан ба чизе ё ба касе.

ОМЕЗ آمیز 1. *асоси замони ҳозира аз* **омехтан**; **омез додан** омехтан, махлут кардан. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* дар бар доштани чизе: **хандаомез**, **маслиҳатомез**, **гилаомез**...

ОМЕЗА آمیزه омехта, махлут, имтизоҷ, ихтилот.

ОМЕЗГОР آمیزگار омезанда, унсгиранда, хӯгиранда, улфат; хоҳони муошират; шарик, ҳамнишин.

ОМЕЗГОРӢ آمیزگاری унсгирандагӣ, улфатӣ; хушмуомилагӣ.

ОМЕЗИШ آمیزش *грам. исми феълӣ аз* **омез** I; ба ҳамомехтан, омехта шудан, таркиб, **имтизоҷ ёфтан** тамоман омехта шудан, дар чизи омехта ҳал шуда рафтан.

ОМЕЗИШЁБӢ آمیزشیابی *ниг.* **омезиш**.

ОМЕХТА آمیخته 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **омехта**. 2. ихтилотёфта, бо ҳам омезишёфта, махлут: **омехтаи сурбу қалъагӣ; омехта шудан** ба ҳам омехтани ду ё чанд чиз, ихтилот.

ОМЕХТАГӢ آمیختگی 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **омехтан**. 2. *ниг.* **омезиш**.

ОМЕХТАН آمیختن омезиш додан, махлут кардан, ихтилот додан.

ОМИЁНА آمیانه авомона, мардумӣ.

ОМИЛ *а.* عامل 1. амалкунанда, иҷрокунандаи коре. 2. *таър.* ҳоким, волӣ, раис. 3. *таър.* андозгир, хироҷгир, ҳисобдор; коргузор. 4. донанда, воқиф; **омил будан** моҳир будан дар кор, кардан; **омил шудан** воқиф гаштан,

маҳорат пайдо кардан дар коре; **омил кардан** *касеро* **ба коре** моҳир кардан, ба ичрои коре касеро вогузоштан. 5. сабаб, боис.

ОМИН I *а.* آمین *д.* қабул кун, бипазир (*калимаест, ки дар охири дуо гуфта мешавад*); **омин гуфтан (кардан)** қабул бод гуфтан (*дар охири дуо ва фотиҳа*).

ОМИН II *а.* آمین бебим, бетарс, бехавф, эмин.

ОМИНА آمینه 1. *муаннаси* **омин** II. 2. номи модари Муҳаммад пайғамбар.

ОМИНГӮӢ آمین گویی фотиҳа кардан, омин гуфтан, дуову фотиҳа кардан.

ОМИНГӮЙ آمین گوی оминг‍ӯянда, даст ба фотиҳа бардоранда.

ОМИР I *а.* آمر амркунанда, фармондеҳ, ҳоким, ҳукмрон.

ОМИР II *а.* عامر 1. таъмиркунанда, ободкунанда; зинатдиҳанда. 2. зиёраткунанда. 3. иқоматкунанда дар маҳалли маъмур.

ОМИР III *а.* عامر номи яке аз қабилаҳои араб, ки Маҷнун ба он мансуб буд.

ОМИРОНА آمرانه ба оҳанги амр, ҳокимона, ҳукмронона.

ОМӢ *а.* عامی 1. авом, мардумӣ. 2. *маҷ.* бесавод, нодон.

ОММА عامه 1. мардум, тӯдаи мардум, умуми мардум; **оммаи аҳолӣ** умуми мардум, аксарияти аҳолӣ. 2. *маҷ.* мардуми бесавод; **забони омма** забони аксарияти мардум, забони мардуми омӣ.

ОММАБОБ عامه باب он чи ба завқ ва талаби оммаи аҳолӣ муносиб ва мувофиқ аст; **молҳои оммабоб** молҳое, ки истеъмоли васеи умумӣ доранд.

ОММАВӢ عاموی 1. *мансуб ба* **омма**, мардумӣ; **оммавиву тарбиявӣ**. 2. *маҷ.* умумӣ.

ОММАГӢ عامگی *ниг.* **оммавӣ**.

ОММАПИСАНД عامه پسند мақбул ва писандидаи умум.

ОММАФАҲМ عامه فهم 1. мафҳум ба тамоми аҳолӣ, дастраси умум. 2. *маҷ.* равон, сода, фаҳмо (*оид ба таҳрир*).

ОММАФАҲМӢ عامه فهمی *мансуб ба* **оммафаҳм**.

ОМОДА آماده муҳайё, тайёр; **омода кардан** тайёр кардан, муҳайё намудан, фароҳам сохтан; **омода гардидан (шудан)** тайёр шудан (*ба ичрои коре*).

ОМОДАБОШ آماده باش дар ҳолати тайёрӣ, дар ҳолати омодагӣ, тайёршавӣ.

ОМОДАГӢ آمادگی *ниг.* **омодабош**.

ОМОДАГОҲ آماده گاه ҷои тайёрӣ, ҷои тадорукот, маҳали омодабош.

ОМОДАСОЗӢ آماده سازی кор ва амали тайёр кардани касе ё чизе барои ичрои ягон амал.

ОМОДАШАВӢ آماده شوی омода шудан, тайёр шудан.

ОМОЛ *а.* آمال *ҷ.* **амал**; уммеду орзу.

ОМОНИМ آمانیم *збш.* калимаҳои шаклан бо ҳам монанд. ҳамгун (*збш.*); таҷнис (*адш.*).

ОМОР آمار шумор, ҳисоб, ҳисобу китоб.

ОМОРГАР آمارگر он ки ҳисоби оморро ҷамъоварӣ, гурӯҳбандӣ ва баррасӣ мекунад, оморгир, баҳисобгиранда.

ОМОРГИР آمارگیر он ки ба ҷамъоварии омор машғул аст.

ОМОРГИРӢ آمارگیری амали ҷамъоварии омор.

ОМОРИДАН آماریدن 1. шуморидан, ҳисоб кардан. 2. *маҷ.* аҳамият додан, ба назар гирифтан.

ОМОРӢ آماری *мансуб ва марбути* **омор**; истифодаи омор дар таҳияи коре: **иттиллооти оморӣ, ҳисоби оморӣ**.

ОМОРШИНОС آمار شناس ҳисобшинос, он ки қобилият ва малакаи шумориданро дорад.

ОМОС آماس дамидагии ягон узви бадан дар натиҷаи беморӣ ё ҷароҳат, варам.

ОМОСДОР آماس دار 1. мубталои омос, дорои омос, варамдор. 2. он чи омосу варам ва бардамидагӣ дорад.

ОМОСИДА آماسیده *сифати феълии замони гузашта аз* **омосидан**; варамкарда.

ОМОСИДАГӢ آماسیدگی омосида будан, вазъ ва ҳолати омосида.

ОМОСИДАН آماسیدن *шакли дигари сифати*

феълии замони гузаштаи **омосида**; варамидан, варам кардан, омос гирифтан.

ОМОСӢ آماسی *ниг.* **омосида** I.

ОМОСКАРДА آماس کرده *ниг.* **омосида;** варамкарда.

ОМОҲ آماه *кит., тиб.* омос, варам, варамкарда, варамида.

ОМОҲИДА آماهیده *кит.* омосида, варам карда, мутаваррим.

ОМОҲИДАН آماهانیدن *кит.* омосидан, варам кардан, таваррум.

ОМОҲОНАНДА آماهاننده *кит.* омосонанда, варамкунонанда.

ОМОҲОНИДАН آماهانیدن *кит.* омосонидан, таврим.

ОМОЧ آماچ позаи чӯбин барои рондани замин.

ОМОҶ I آماج *кит.* хоктӯдае, ки нишони тир бар он насб кунанд, омоҷгоҳ.

ОМОҶ II آماج *ниг.***омоч**.

ОМОҶГАҲ آماج‌گه *ниг.* **омоҷгоҳ**.

ОМОҶГОҲ آماج گاه *кит.* нишонгоҳи тир.

ОМУДА آموده *кит.* ороста, оросташуда, зинатдода, ороишёфта.

ОМУДАН آمودن 1. оростан, пиростан, зиннат додан. 2. сохтан, бино кардан.

ОМУЛА آمله *бот.* дарахтест дар Ҳиндустон, ки аз он доруи дарди чашм тайёр мекунанд.

ОМУННОС *а.*عام الناس авом, мардуми одӣ.

ОМУРҒ آمرغ *кит.* 1. нафъ, суд, фоида. 2. қадр, қимат, арзиш. 3. ночиз, кам, андак.

ОМУРЗГОР آمرزگار *д.* бахшоянда, афвкунанда; бахшандаи гуноҳон (*сифати Худо*).

ОМУРЗГОР آمرزگار амали омурзгор, бахшандагӣ, афв.

ОМУРЗИДА آمرزیده он ки ё он чи мавриди бахшиш ва афв қарор гирифтааст, бахшидагӣ, афвшуда.

ОМУРЗИДАН آمرزیدن ҷурму гуноҳ бахшидан, афв кардан, гузаштан (*аз гуноҳи касе*).

ОМУРЗИШ آمرزش *ниг.* **омурзидан**; бахшидани гуноҳ, авф кардан, бахшидан (*гуноҳи касеро*); **омурзиш талабидан** авф ва бахшиши гуноҳеро пурсидан.

ОМУТ آموت *кит.* ошёни ҷонварони шикорӣ (*ҳамчун боз, шоҳин*); ошёна.

омӯз آموز 1. *асоси замони ҳозира аз* **омӯхтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* омӯзанда (**донишомӯз, коромӯз, худомӯз**...**)** *ва* омӯзонанда (**адабомӯз, пандомӯз**...).

ОМӮЗА آموزه *нав.* маҷмӯаи андешаҳо ва назарияҳои фалсафӣ, сиёсӣ, илмӣ *ва г.*; назария, ақидаҳо.

ОМӮЗАНДА آموزنده1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **омӯхтан**; ёдгиранда, дарсгиранда, шогирд, талаба. 2. ёддиҳанда, муаллим, устод.

ОМӮЗАНДАГӢ آموزنده گی *шакли дигари сифати феълии замони ҳозираи* **омӯзанда**; омӯзанда будан, ҳолат ва чигунагии омӯзанда.

ОМӮЗГОР آموزگار ёддиҳанда чизеро ба касе, муаллим, дарсгӯй, устод, донишёр.

ОМӮЗГОРӢ آموزگاری шуғл ва кори омӯзгор, муаллимӣ, ёд додани чизе ба касе, донишёрӣ.

ОМӮЗИДАН آموزیدن *кит.* омӯхтан, дониш гирифтан.

ОМӮЗИШ آموزش 1. ёд гирифтан, таълим гирифтан (*чизеро аз касе*). 2. ёд додан, таълим додан, омӯхтан (*чизеро ба касе*).

ОМӮЗИШГОҲ آموزشگاه ҷои омӯхтани илму ҳунаре: **омӯзишгоҳи омӯзгорӣ**.

ОМӮЗИШГОҲӢ آموزشگاهی *мансуб ва марбут ба* **омӯзишгоҳ**.

ОМӮЗИШӢ آموزشی 1. *мансуб ба* **омӯзиш**; он чи мавриди омӯзиш аст; қобили омӯзиш. 2. *кит.* омӯзанда, толиби илм, дӯстдори омӯхтан.

ОМӮЗИШКАДА آموزش کده *ниг.* **омӯзишгоҳ**.

ОМӮЗОНДАН//ОМӮЗОНИДАН آموزاندن//آموزانیدن омӯхтан, ёд додан, таълим додан (*чизеро ба касе*).

ОМӮЗХОНА آموزخانه *кит.* ҷо ва маҳалли омӯзиш, макони таълим, дарсхона.

ОМӮХТА آموخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **омӯхтан**. 2. ёдгирифта, таълимги-

рифта, одаткарда(*ба чизе*); **дили омӯхта балои ҷон** (*зарб.*). 3. ромшуда, дастомӯз (чорпо); **аспи омӯхта; омӯхта шудан** одат кардан, хӯ гирифтан, унс гирифтан.

ОМӮХТАГӢ آموختگی 1. одаткарда, хӯ карда. 2. касе, ки чизеро (*илмеро, пешаеро*) омӯхтааст.

ОМӮХТАН آموختن 1. ёд гирифтан, аз худ кардан, фаро гирифтан (*чизеро аз касе*). 2. ёд додан, таълим додан, омӯзондан (*чизеро ба касе*). 3. тадқиқ кардан, таҳқиқ кардан (*масъалаеро*), санҷидан.

ОМӮХТАНӢ آموختنی он чи бояд омӯхта шавад, он чи сазовори омӯхтан аст.

ОМӮХТГОРӢ آموختگاری *кит.* хӯ кардагӣ, одат, хӯгирифтагӣ.

ОМФАҲМ عام فهم *кит., ниг.* **оммафаҳмӣ**.

ОН I آن *ҷонишин* 1. *ҷонишини шахси сеюми танҳо*: вай, ӯ. 2. *ишораҷонишин*, ки ба чизи дур ё шахси ғоиб ё ба чизи номбаршуда ишора мекунад: **он кас**, **он чиз**. 3. *ҷонишини соҳибӣ*, ки бо изофа омада, соҳибиятро ифода мекунад: **(аз) они ту** моли ту, чизи ту; **он гуна**... ба он дараҷа, то ба он андоза, чунин; **они дигар** дигаре, каси дигар, дуюмӣ; **дар он буд, ки**... аз он иборат буд, ки...; **он тараф истад**... сарфи назар аз...; **ҳар он чи**... ҳамаи чизҳоеро ки, маҷмӯи...; **аз они худ кардан** соҳибӣ кардан ба чизе, соҳиб шудан; **ҳар он кас ки**... ҳар касе ки; **аз они худӣ** одами (ба мо) наздик, одами худӣ; **дар он дунё** *д.* дар дунёи дигар, дар охират.

ОН II آن лаҳза, як дам, муддати андак; **дар як он** дар як лаҳза, дар як дам, дар андак муддат; **дар они воҳид** дар айни замон, дар як вақт, дар як лаҳза.

ОНА *т.* آنه *гуфт.* модар; ◊ **онаи (зори)** *касеро* **нишон додан** касеро сахт ҷазо додан.

ОНАКАЛОН آنه کلان модаркалон.

ОНАМУРҒ آنه مرغ мурғи чӯҷадор.

ОНВАҚТА آنوقته *мансуб ба* замони гузашта; мансуби он замон: **дар Бухорои онвақта**.

ОНДУН آندون *кит.* 1. он ҷо; он сӯй, он тараф. 2. чунон, ончунон. 3. он гоҳ, он замон.

ОНДУНЁӢ آندنیایی *мансуб ба* **он дунё**.

ОНИН آنین *кит.* хумчае, ки дар он аз ҷурғот равған ҷудо мекунанд; ширзана, наҳра.

ОНИФ *а.* آنف 1. нангдоранда. 2. ром, оҳиста. 3. аввал, пештар, собиқ. 2. бинидард, он ки дарди бинӣ дорад.

ОНИФАН *а.* آنفاً андаке пеш аз ин, собиқан.

ОНКОЛОГИЯ *ю.* آنکالاگیه *тиб., ниг.* **саратоншиносӣ**.

ОНКОЛОГӢ آنکالاگی *мансуб ва марбут ба* **саратоншиносӣ**.

ОНОМАСТИКА *ю.* آنامستیکه *збш.* як соҳаи забоншиносӣ, ки исмҳои хосро меомӯзад, номшиносӣ.

ОНТОЛОГИЯ *ю.* آنتالاگیه *фалс.* (*дар фалсафаи идеалистӣ*) таълимоти метафизикӣ дар бораи ҳастӣ.

ОНУК I *а.* عانک *кит.* сурб, қурғошим.

ОНУК II *а.* عانک 1. регтӯдаи калон. 2. *маҷ.* монеа.

ОПЕРА *ит.* آپیره *санъ.* асари драмавии мусиқавӣ, ки дар он иштироккунандагон бо ҳамоҳангии оркестр месароянд.

ОПЕРАВӢ آپیروی *мансуб ба* **опера**.

ОПЕРАТИВӢ آپیره تیوی фаврӣ, таъҷилӣ; зудамал.

ОПЕРЕТТА *ит.* آپیریتّه *санъ.* яке аз навъҳои операи ҳаҷвӣ, ки иштироккунандагон ҳам гап мезананд ва ҳам месароянд.

ОППОРТУНИЗМ *фр.* آپّارتونیزم *с.* сиёсати созишгарона, ҳамкорӣ ва мурососохҳона бо буржуазия дар ҳаракати коргарӣ.

ОППОРТУНИСТ *фр.* آپّارتونیست *с.* созишгар, муросокор.

ОППОРТУНИСТӢ آپّارتونیستی *с. мансуб ба* **оппортунист**; созишгарона, бо роҳи мувосо.

ОПТИКА *ю.* آپتیکه *физ.* як соҳаи физика, ки ҳодисаҳои оид ба нур ва хосиятҳои нурро меомӯзад.

ОПТИКӢ آپتیکی *физ., мансуб ба* **оптика**: **асбобҳои оптикӣ**.

ОПТИМИЗМ *лот.* آپتیمیزم *фалс.* назари некбинона ба ҳаёт, боварӣ ба ғалабаи некӣ бар бадӣ, хушбинӣ, хушназарӣ.

ОПТИМИСТ *лот.* آپتیمیست *фалс.* некбин, хуш-

назар.

ОПТИМИСТӢ آپتیمیستی *фалс. мансуб ба* **оптимист**; некбинона, бо назари нек.

ор آر *асоси замони ҳозира аз* **овардан.**

ОР *а.* آر ҳаё, шарм; **нангу ор; ор будан (-**и коре, чизе ба *касе*) боиси шармандагӣ ва нанг будан; **ор донистан** нанг ҳисоб кардан, боиси шармандагӣ(-и худ) шумурдани коре; **ор доштан** шарм кардан, боиси нанг шумурдани коре; **ор кардан (намудан)** шарм кардан, чизеро ба худ нанговар донистан; **ор омадан** дар ҳиҷолат мондан.

ОРАЗ *а.* عارض рухсора, ду бари рӯй, рӯй, чеҳра.

ОРАЗӢ عارضی навъе аз гули сурх.

ОРАМИДА آرمیده *ниг.* **оромида**.

ОРАМИДАН آرمیدن 1. ором гирифтан, ором шудан, осудан, хобидан; қарор гирифтан. 2. *кҳн.* ром шудан, унс гирифтан.

ОРАНГ I آرنگ *ниг.* **оранҷ**.

ОРАНГ II آرنگ ранг; сурхӣ.

ОРАНГ III آرنگ азоб, машаққат, алам, озор.

ОРАНГ IV آرنگ ҳамоно, гӯё; гӯё, ки.

ОРАНДА آرنده **оваранда**.

ОРАНҶ//ОРИНҶ آرنج бандгоҳи соид ва бозу, оринҷ.

ОРАСТА آرسته ороста, пероста.

ОРАСТАН آرستن оростан.

ОРГАНИКӢ آرگنیکی он чи ба олами ҳайвонот ва наботот дахл дорад, узвӣ: **моддаҳои органикӣ**, **химияи органикӣ**.

ОРД آرдсуда ва кӯфтаи ғаладона; **орди гандум**, **орди ҷав** *ва г.*; **орд кардан** ба орд мубаддал кардани ғалладона.

ОРДАК آردک хока, суда; **доруи ордак** доруҳои ордмонанд.

ОРДБЕЗ آردبیز 1. он ки ордро элак мекунад. 2. он чи ба воситаи он ордро мебезанд, элак, парвезак.

ОРДБЕЗАК آردبیزک *ниг.* **ордбез** 2.

ОРДБЕЗӢ آردبیزی амали ордбез, орд бехтан.

ОРДБЕЗХОНА آردبیزخانه хонаи махсус дар нонвойхонаҳо барои бехтани орд.

ОРДБИРЁН آردبریان 1. орди бирён, ки барои пухтани атола, ҳалво ва ғайра истифода мекунанд. 2. гардсӯз, ордоб (*навъи хӯрок*).

ОРДВОР آردوار мисли орд, чун орд гардшуда.

ОРДЕН آردین нишони сари сина, ки барои хизматҳои намоён дода мешавад, нишон.

ОРДЕНДОР آردیندار он ки орден (нишон) дорад.

ОРДИНАТОР *лот.* آردینتار *тиб.* пизишки муолиҷакунанда дар беморхона, дармонгоҳ *ва г.*

ОРДИНАТУРА *лот.* آردینتوره 1. вазифаи ординатор. 2. курси махсуси таҷрибаафзоии пизишкон.

ОРДӢ آردی он чи мансуб ва марбут ба орд аст, он чи аз орд сохта мешавад.

ОРДКАШ آردکش 1. он ки дар осиёб ғалларо орд мекунад. 2. шахсе, ки бо мошин орд мекашонад.

ОРДКАШӢ آردکشی амали ордкаш, орд кашидан.

ОРДОБ(А) آردابه//آرداب *ниг.* **ордбирён**.

ОРДОР آردار он ки ор, нанг, шарм ва ҳаё дорад, баномус.

ОРДСОЗӢ آردسازی орд кардан. табдил додани ғалладона (*ҷав, гандум ва г.*) ба орд.

ОРДФУРӮШ آردفروش он ки ба фурӯхтани орд машғул аст.

ОРДФУРӮШӢ آردفروشی амали ордфурӯш; ҷой ва маҳалли фурӯши орд.

ОРДХАЛТА آردخلته халтае, ки ба он орд мегиранд.

ОРЕ آری *калимаи ҷавобии тасдиқӣ (грам.)* бале, хӯш.

ОРЕҒ آریغ *кит.* кина, адоват; нафрат; дилсардӣ, дилхунукӣ.

ОРЗУ آرزو 1. хоҳиш, майл (-и расидан, ба даст овардани чизе); мурод, мақсад; **баҳори орзу**,

орзу и висол, нияти орзу. 2. умед, армон, чашмдошт, интизорӣ. 3. ҳавас, иштиёқ. 4. матлуб, дилхоҳ (*шахс, маҳбуба*); **орзуи хушк** орзуи ҳавоӣ, орзуи хоми амалинашаванда; **орзуву ҳавас** армон ва иштиёқ (умед); **дар орзуи** *чизе* **будан** умедворӣ доштан(ба чизе); дар хаёли ба даст овардани ягон чизи матлуб ва дилхоҳ будан; **орзу ба хок бурдан** ба мақсад нарасида мурдан; **орзу доштан** хоҳиш ва майли чизеро дар дил парваридан, муштоқ будан ба чизе; **орзу кардан** хоҳиш доштан, майли чизеро дар дил парваридан; **ба орзу расидан** муяссар гардидан ба чизи дилхоҳ(-и касе), ба мақсад расидан, ба муроди худ ноил омадан; **орзуи дӯғро дар маҳтоб шикастан** ба ягон хоҳиш ва матлаби худ норасида, қусури онро аз чизи дигар баровардан; **орзую ҳавас доштан** нияти тӯю тамошо барпо кардан доштан; **орзую ҳавас кардан** тӯю тамошо барпо кардан.

ОРЗУБАХШ آرزو بخش он ки орзуи шахсеро ба ҷо меоварад, орзу ба ҷо оваранда.

ОРЗУДОР آرزودار орзуманд, муштоқ, толиб.

ОРЗУДОРӢ آرزوداری *ниг.* **орзумандӣ**.

ОРЗУКУШ آرزوکش барбоддиҳандаи умеду хоҳишҳо.

ОРЗУМАНД آرزومند *ниг.* **орзудор**; он ки хоҳиш, иштиёқ ва умеди чизеро дорад, муштоқ, умедвор, толиб, хоҳишманд.

ОРЗУМАНДӢ آرزومندی дар дил доштани умеде, мақсаде; орзудорӣ, иштиёқ.

ОРЗУМАНДОНА آرزومندانه ба орзумандӣ, бо иштиёқ, боумед, некбинона.

ОРЗУПАЗИР آرزوپزیر *ниг.* **орзуманд**.

ОРЗУПАРВАР آرزوپرور 1. он ки дар дил орзу мепарварад; *ниг.* **орзудор**. 2. *маҷ.* ҳавасманд, ҳаваскор, булҳавас.

ОРЗУПАРВАРӢ آرزوپروری 1. *ниг.* **орзумандӣ**. 2. *маҷ.* ҳаваскорӣ, булҳавасӣ.

ОРЗУСАНҶ آرزوسنج орзуманд, хоҳон.

ОРИДАН عاریدن ор кардан, нанг доштан, шарм кардан.

ОРИЁ آریا 1. номи қавмҳое, ки аз рӯзгорони бисёр қадим дар Эрон, Ҳинд ва Урупо маскан гирифтаанд, нажоди ҳиндуаврупоӣ. 2. номи кишвари ориёиён.

ОРИЁӢ آریای *мансуб ба* **ориё: нажоди ориёӣ**.

ОРИЁН آریان *ниг.* **ориё** I.

ОРИЁНАЖОД آریانژاد он ки аз нажоди ориёӣ аст, нажоди ориёӣ.

ОРИЁНӢ آریانی *мансуб ба* нажоди ориёӣ.

ОРИЗ *а.* عارض 1. *кит.* аризадиҳанда, арзкунанда, шикоятгар, шиквагар. 2. *кит.* баҳисобгирандаи лашкар; таъмингари сипоҳ. 3. борон. 4. дандон. 5. кӯҳ. 6. рӯйдода, пайдошуда, пайдошаванда, воқеъшаванда; **ориз шудан** рӯй додан, пайдо шудан.

ОРИЗА *а.* عارضه 1. *кит.* пешомад, ҳодиса, воқеа, он чи воқеъ мешавад. 2. *кит.* дард, беморӣ, ранҷ, касолат, мараз. 3. ҳоҷат.

ОРИЗӢ عارضی *кит.* 1. ғайриаслӣ, сохта, сохташуда. 2. ҳисобдорӣ; таъминоти лашкар.

ОРИНҶ آرنج *ниг.* **оранҷ**.

ОРИНҶБАНД آرنج بند 1. он ки соиди бозу (*умуман* даст) мебандад. 2. *маҷ.* табиби устухонбанд. 3. он чи бад-он дасту оринҷро мебанданд.

ОРИНҶМОНАК آرنج مانک он чи дар дасту оринҷ мемонанд ё мебанданд.

ОРИНҶШОР آرنج شار он чи аз оринҷ мешорад ва метаровад; ◊ **палави оринҷшор** палави ниҳоят серравған.

ОРИФ *а.* عارف 1. огоҳ, воқиф, маърифат, доно, шиносанда. 2. порсо, аҳли ирфону тасаввуф.

ОРИФА *а.* عارفه *муаннаси* **ориф**.

ОРИФАНДЕШ عارف اندیش фикри орифона доштан, муҳаққиқ, пажӯҳишгар.

ОРИФӢ عارفی парҳезгорӣ; донишмандӣ, суфигӣ, порсоӣ.

ОРИФОНА عارفانه он чи махсус ва марбут бар орифон аст.

ОРИЯ آریه сӯрохе, ки дандон дар он ҷой дорад.

ОРИЯТ I *а.* عاریت чизеро аз касе барои истифодаи муваққат (*ба шарти пас гардонда додан*) гирифтан: **ба орият гирифтан** барои истифодаи муваққатӣ гирифтан чизеро аз касе; **ба орият додан** *чизеро* барои истифодаи муваққатӣ додани чизе ба касе.

ОРИЯТ II آريت ор, нанг, шарму ҳаё; **орият кардан** ору номус кардан, кореро боиси нанг шумурдан.

ОРИЯТАН *а.* عاريتاً ба таври ориятӣ.

ОРИЯТӢ عاريتی он чи мансуб ва марбут бар орият аст: **ҳуҷраи ориятӣ, китоби ориятӣ**.

ОРИЯТНИШИН عاريتنشين он ки дар ҷое (*ҳуҷрае, хонае*) ба орият (ба таври ориятӣ) истиқомат мекунад.

ОРИЯТНОК عاريتناک он ки орият (II) дорад, баномус.

ОРӢ I آری *мухаффафи* **ориёӣ**; *ниг.* **ориёӣ**.

ОРӢ II *а.* عاری 1. бараҳна. 2. холӣ, пок, озод, мубарро. 3. сода, нодон. 4. *ниг.* **ордор**.

ОРКЕСТР *фр.* آرکستر дастаи мусиқанавозон, ки бо созҳои гуногун якҷоя оҳангеро менавозанд: **оркестри симфонӣ**.

ОРМОН آرمان орзу, умед, ҳасрат.

ОРМОНГАРО آرمان گرا он ки дар тасаввур ва хаёл орзуи ба таври матлуб сохтани зиндагии худро дорад, тасаввурот ва орзуҳое, ки амалӣ шудани он хеле душвор аст, идеалист.

ОРМОНГАРОӢ آرمان گرايی тафаккури ормонгаро, идеалист будан, идеализм.

ОРМОНӢ آرمانی*мансуб ба* **ормон**; он чи дарбаргирандаи орзуву ормон аст; **андешаи ормонӣ** мутобиқ ва созгори ормон.

ОРМОНТАЛАБ آرمان طلب *ниг.* **ормонгаро**.

ОРМОНТАЛАБӢ آرمان طلبی *ниг.* **ормонгароӣ**.

ОРМОНХОҲ آرمان خواه орзуманд, ормонгаро.

ОРМОНХОҲӢ آرمان خواهی орзумандӣ, ормонгароӣ.

оро آرا 1. *асоси замони ҳозира аз* **оростан** (оро додан). 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* ороянда: **базморо**, **суханоро**, **худоро**...

ОРО آرا ороиш, зеб, зиннат; **орову торо** зебу зиннат; **оро додан** зиннат додан, оростан, хушнамо гардонидан..

ОРОГАР آراگر 1. ородиҳанда, ороишгар, ороянда, тазйингар. 2. машшота.

ОРОГАРӢ آراگری он чи мансуб ва марбут ба орогар аст, зинат додан, оро додан, ороиш додан, тазйин.

ОРОДЕҲ آراده *ниг.* **орогар**.

ОРОДЕҲӢ آرادهی *ниг.* **орогарӣ**.

ОРОИДАН آرايدن 1. зинат додан, ороиш додан. 2. барпо кардан, мураттаб сохтан; **базм ороидан** базм барпо кардан; **саф ороидан** саф бастан; **сӯҳбат ороидан** сӯҳбат барпо кардан, барои сӯҳбат ба даври ҳам ҷамъ шудан.

ОРОИШ آرايش 1. зинат додан, тазйин. 2. зеб, зинат; **ороиш додан** *ниг.* **оро**; **оро додан**, оростан; **ороиш ёфтан** ороста шудан, базебу зинат шудан.

ОРОИШГАР آرايشگر он ки (*касе ё чизеро*) ороиш медиҳад; машшота.

ОРОИШГОҲ آرايشگاه ҷои ороишдиҳӣ, макони махсус барои ороишдиҳӣ; коргоҳи машшота.

ОРОИШДИҲАНДА آرايش دهنده *ниг.* **орогар**.

ОРОИШӢ آرايشی он чи мансуб бар ороиш аст; **асбоби ороишӣ**.

ОРОМ آرام 1. сокит, хомӯш, осуда, бе сару садо, сокин. 2. сукун, субот, қарор, тоқат. 3. оҳиста, ҳамвор, ба як қарор; *муқоб.* **шитоб**. 4. батааннӣ, батамкин, вазнин; **хоби ором** хоби роҳат, хоби осуда ва беташвиш, хоби бароҳат; **ором будан** а) сокит будан, беғалоғула ва беташвиш будан; б) осуда, хотирҷамъ будан; **ором гардидан (ёфтан, шудан)** а) оромидан, осудан; б) аз ҳаракат мондан, боз истодан, қатъ шудан; в) фурӯ нишастан (*хашм, изтироб, ҷӯшу хурӯш*); **ором гирифтан** а) дам гирифтан, орамидан, осудан; б) қатъ шудан, пасанда шудан, хомӯш шудан (садо); в) боз истодан (*аз коре, ҳаракате*); г) таскин ёфтан, осуда шудан, аз ҳолати изтироб ва беқарорӣ баромадан; д) кам шудан ё рафъ гардидани дарди узве (*дарди сар,чашм, по ва г.*); е) барпо шудани тинҷӣ ва амонӣ; **ором гузоштан** *касеро* кордор нашудан, осуда, ба ҳоли худ мондан (касеро); **ором додан** сокит кардан, фурӯ нишондани хашму, изтироби касе ё дарде; **ором додан (нафсро)** гуруснагии худро то ҳадде бартараф кардан; **ором кардан** *касеро* таскин додан, фурӯ нишондани хашм ё изтироби касе, сокит намудан, хомӯш кардан, таскин додан; **ором надоштан** беқарор будан, хотир осуда набудан, сукун ва тоқат надоштан; **ороми дил (хотир)** боиси осудагии хотир, тасаллобахши дил;

ороми ҷон а) боиси тасалло ва таскини дил; б) *маҷ.* маъшуқа; **ором-ором** ба оромӣ, оромона.

ОРОМАФАЗО آرام افزا *ниг.* **оромбахш**.

ОРОМБАНД آرامبند *нав.* василае, ки ором баста шудан ва кушода шудани дару дарича ва дигар таҷҳизотро танзим мекунад.

ОРОМБАХШ آرامبخش таскиндиҳанда, оромиовар, он ки ва он чи бар одамӣ оромӣ мебахшад: **табиати оромбахш, доруи оромбахш**.

ОРОМГАҲ آرامگه *ниг.* **оромгоҳ**.

ОРОМГОҲ آرامگاه 1. ҷои осоиш ва истироҳат; хона, маскан. 2. мақбара, дахма, макони фавтидагон.

ОРОМИДА//ОРАМИДА آرامیده // آرمیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **орамидан**. 2. вазнин, бурдбор, ботамкин; ором. 3. хотирҷамъ, беташвиш.

ОРОМИДАН آرامیدن *ниг.* **орамидан**.

ОРОМИШ آرامش 1. беҳаракатӣ, сукунат, сукут. 2. фароғат, роҳат, осоиш, дамгирӣ, таскинёбӣ. 3. амният, эминӣ, тинҷӣ.

ОРОМИШГОҲ آرامشگاه *ниг.* **оромгоҳ**.

ОРОМӢ آرامی 1. осудагӣ, беташвишӣ; **ба оромӣ гузашт**ан. 2. хомӯшӣ, сукунат. 3. таскинёбӣ, фурӯ нишастани изтироб, хашм ва асабияту ҷӯшу хурӯш. 4. амният, тинҷӣ; **ба оромӣ** батамкинӣ, бидуни изҳори асабоният, хунсардона, бе изҳори ҷӯшу хурӯш.

ОРОМОНА آرامانه 1. бо сукут, ба оромӣ. 2. бофароғат, бароҳат. 3. бешитоб, ботамкин, хотирҷамъона, бо сукуну қарор.

ОРОМОНДАН آراماندن ором кардан, аз ҳаракат монондан, сокит гардондан.

ОРОМПАЗ آرام پز *нав.* деги барқӣ, ки хӯрокро дар замони муайян ва оҳиставу ором мепазад.

ОРОМСӮЗ آرام سوز он ки ва он чи сабаби нестӣ оромӣ мегардад: **баҳси оромсӯз**, **бути оромсӯз**.

ОРОМФИЗО//ОРОМАФЗО آرام فزا//آرام افزا *ниг.* **оромбахш**.

ОРОМҶОЙ آرام جای 1. ҷои ором ва осуда. 2. ҷои оромиш, ҷои истироҳат.

ОРОСТА آراسته зинатдодашуда, бо зебу зинат, ороишнок, ба назму ба тартиб оварда; **ороста кардан** чунонки бояду шояд, ба ҷо овардани коре; **ба шариат ороста кардани** *чизе* ба шариат мутобиқ ва мувофиқ гардонидани чизе.

ОРОСТАГӢ آراستگی ороиш; зебу зинат.

ОРОСТАН آراستن 1. зинат додан, ороиш додан. 2. барпо кардан, мураттаб сохтан; **базм оростан** базм барпо кардан; **саф оростан** саф бастан; **сӯҳбат оростан** сӯҳбат барпо кардан, барои сӯҳбат ба даври ҳам ҷамъ шудан.

ОРО-ТОРО آرا تارا *гуфт.* зинат, зеб, ороиш.

ОРОЪ *а.* آرأ *ҷ.* **раъй**.

ОРОЯНДА آراینده *ниг.* **орогар**.

ОРТАЛАБ عارطلب ориятталаб.

ОРУ آرو *гуфт.* занбӯр.

ОРУҒ آروغ боди меъда, ки бо садо аз гулӯ мебарояд: **оруғ додан**, **оруғ задан**.

ОРУҒДА آروغده хашмгин, ғазабнок.

ОРУХОНА آروخانه 1. хонаи занбӯр. 2. *маҷ.* ҷои сердаробурои сермағал.

ОРФОГРАФИЯ *ю.* آرفاگرفیه *ниг.* **имло**.

ОРФОЭПИЯ *ю.* آرفائپیه қоидаҳои тарзи талаффузи дуруст.

ОРФОЭПӢ آرفائپی *мансуб ба* **орфоэпия**.

ОС I آس санги гирде, ки ғалларо ба воситаи он орд мекунанд; ин санг агар бо қуввати об кор кунад, «осиё» ё «осиёб»; агар бо қувваи даст кор кунад, «дастос» мегӯянд.

ОС II آس *кит., зоол.* ҷонвари сафедранге, ки нӯги думаш сиёҳ аст ва аз пӯсту мӯи он пӯстин медӯзанд, қоқум.

ОС III آس *кит., бот.* дарахтест ҳамешасабз, ки баландтар аз анор буда, баргу гулаш хушбӯст, дар тиб ҳамчун даво кор фармуда мешавад, мӯрд, ранд, исмор.

ОС IV آس *кит.* 1. қабр. 2. ёр, соҳиб. 3. хокистаре, ки дар оташдон боқӣ монда аст. 4. нишона; нишона ва аломатҳои иморат ва ободӣ.

ОС V آس *кит.* 1. тирандози моҳир, камонвар. 2. камон, силоҳи тирандозӣ.

ОС VI آس *кит.* номи қавми эронии сокини Қафқози Марказӣ, ки ҳамчунин бо номҳои ирун, эсҳо ва осетҳо маълуманд.

ОСА آسه *кит.* замини барои кишт омода; киштзор.

ОСАҒДА آسغده *кит.* муҳайё, тайёр, омода.

ОСАФ آصف*кит.* 1. номи вазири Сулаймон, ки ба доноӣ машҳур будааст. 2. *маҷ.* вазири доно, вазири ботадбир.

ОСАФӢ آصفی *кит.* вазирӣ, вазирӣ кардан.

ОСЕБ آسیب 1. озор, ранҷ, дард. 2. зарар, зиён, газанд. 3. офат, накбат, бало. 4. зарба, садама, кӯфт; **осеб расондан** зарар расондан, зиён ворид сохтан ба чизе.

ОСЕБДЕҲ آسیبده осебдиҳанда, ранҷдиҳанда, газандрасон.

ОСЕБДИДА آسیبدیده (шахси) зарардида, он ки ба вай газанде расидааст.

ОСЕБДИҲАНДА آسیبدهنده *ниг.* **осебдеҳ**.

ОСЕБРАСОН آسیبرسان касе ва чизе, ки ба дигарон осеб мерасонад; *ниг.* **осебдеҳ**.

ОСЕБШИНОС آسیبشناس *тиб.* пизишки осебшинос.

ОСЕБШИНОСӢ آسیبشناسی *тиб.* як бахши илми тиб, ки осеб, сабаби пайдоиш ва анвои он, ҳамчунин равишҳои пешгирию табобати онро мавриди омӯзиш қарор медиҳад.

ОСЕВАН آسیون *ниг.* **осема**.

ОСЕМА آسیمه парешон, музтариб, мушавваш; саросема; ҳайрон, шефта; саргашта, девонамиҷоз, осеван; **осема гаштан** (**шудан**) ҳайрон ва парешонхотир шудан; девона шудан.

ОСЕМАНАЗАР آسیمه نظر *кит.* шӯрида, нигоҳ, ошуфтаназар; мадҳуш, азҳушрафта, азҳолрафта.

ОСЕМАСАР//ОСЕМАСОР آسیمه سر// آسیمه سار саргардон, мутаҳаййир, парешонҳол, саросема.

ОСЕТИН آسیتین миллати эронинажод, ки дар Қафкоз зиндагонӣ мекунад.

ОСЕТИНӢ آسیتینی *мансуб ба* **осетин; забони осетинӣ**.

ОСИВОР آسیوار *кит.* монанди гунаҳкор, гунаҳгорсифат.

ОСӢ I *а.* عاسی гунаҳкор, нофармон, он ки хилофи нишондоди дину шариат амал мекунад.

ОСӢ II آسی *мансуб ва марбут* ба **ос** VI.

ОСИЁ I آسیا 1. дастгоҳе, ки дар он ғалладонаро орд мекунанд. 2. ҷои ғалла орд кардан; **осиё ба навбат** (*мақ.*) ҳар кор ба навбати худ, ба навбат бояд риоя кард; **санги зерини осиё** *маҷ.* устувор, барқарор, собит; **як осиё об** обе, ки тавоноии гардондани як осиёберо дорад; **ба осиё(б)и** *касе* **об рехтан** ба пешрафти кори касе боис шудан.

ОСИЁ II *ю.* آسیا яке аз қитъаҳои шашгонаи олам.

ОСИЁБ آسیاب *ниг.* **осиё** I.

ОСИЁБОН آسیابان он ки осиёбонӣ мекунад; соҳиби осиё.

ОСИЁБОНӢ آسیابانی касбу кори осиёбон.

ОСИЁНА عاصیانه нофармонбардорона, исёнкорона, осивор, монанди осӣ.

ОСИЁПУЛӢ آسیاپولی музде, ки ба осиёбон барои орд кардани ғалла дода мешавад.

ОСИЁСАНГ آسیاسنگ 1. санги осиё. 2. *маҷ.* санги бузург, санги гарон.

ОСИЁХОНА آسیاخانه бинои осиё, ҷои орд кардани ғалла.

ОСИЁЧАРХ آسیاچرخ осиёи бодӣ.

ОСИМ *а.* آثم гунаҳгор, муҷрим, базаҳкор, осӣ.

ОСИМАСАР آسیمه سر *ниг.* **осемасар**.

ОСИФ I *а.* عاصف *кит.* боди сахт, тундбод.

ОСИФ II *а.* عاثف *кит.* пасрав, тобеъ.

ОСМОН آسمان фазои бениҳояти атрофи Замин, ки ба назар кабудранг ва гунбадшакл менамояд, сипеҳр; **аз осмон афтодани** *чизе* ногаҳонӣ ва муфт ба даст даромадани чизе; **осмонро ба сар бардоштан** сахт ва баланд доду фарёд кардан; **осмон ба сари** *касе* **фурӯ рафтан** ба мушкили сахт афтодан, бадбахтии калоне рӯй додан; **ба осмон бардоштан** *касеро*

касеро бисёр ва берун аз ҳад таъриф кардан; **ба осмон дакка задан** хеле баланд бардошта шудан; **ба осмон расидан** бисёр баланд шудан (*мас.*, *овоз*); **осмонро ба замин овардан** иҷро кардани кори маҳоле**; сари** *касе* **ба осмон расидан** хеле сарбаланд ва ифтихорманд шудан; **осмон ба замин начаспидан** ягон ҳодисаи фавқулодда ёислоҳнопазир ба вуқӯъ наомадан; **осмон шудан** *маҷ.* соҳиби мартабаи баланд шудан; ҳавобаланд, мағрур, каснорас, касношинос ва дастнорас шудан; **осмон баланд (дур), замин сахт** дар мавриди ноилоҷ мондан ва ба мушкили худ чора наёфтан гуфта мешавад; **дар ҳафт осмон ситорае надоштан** ниҳоят нодор ва камбағал будан.

ОСМОНА آسمانه *кит.* сақф, шифти хона, шифти бино.

ОСМОНАСОС آسمان اساس *кит.* пуршукӯҳ, бузург, азим, олибунёд.

ОСМОНБӮС آسمان بوس *маҷ.* хеле баланд; **кӯҳҳои осмонбӯс** кӯҳҳои бисёр баланд.

ОСМОНВАШ آسمان وش 1. осмонмонанд. 2. *маҷ.* баланд; бошукӯҳ. 3. *маҷ.* кабуд.

ОСМОНГАР آسمان گر *д., маҷ.* Худованд.

ОСМОНГАРД آسمان گرد он чи дар осмон парвоз мекунад (*паранда, ҳавопаймо*).

ОСМОНГИР آسمان گیر фатҳкунандаи осмон; баландпарвоз, дурпарвоз.

ОСМОНГОҲ آسمان گاه баландмартаба, олигоҳ.

ОСМОНГУН آسمان گون 1. ба ранги осмон. 2. *маҷ.* кабуд, обиранг, лоҷувардӣ.

ОСМОНГУНА آسمانگونه *ниг.* **осмонгун**.

ОСМОНДАРА آسمان دره *нуҷ.* роҳи Каҳкашон, Маҷарра.

ОСМОНЗАДА آسمان زده *кит.* фалокатзада, шӯрбахт, бадбахт, бахтбаргашта.

ОСМОНИРАНГ آسمانی رنگ *ниг.* **осмонгун**.

ОСМОНӢ آسمانی 1. *мансуб ба* **осмон**; **кутуби осмонӣ** *д.* китобҳои муқаддаси динӣ; **қазои осмонӣ** балои ногаҳонӣ; **ҷирмҳои осмонӣ** ҷисмҳои осмонӣ, сайёра ва ситораҳо. 2. *мансуб ба* ранги кабуд; *ниг.* **осмонгун**.

ОСМОНКАФ آسمان کف *маҷ.* хеле баланд ва пурсадо, раъдвор, пурғулғула; **базми осмонкаф** базми хеле пурдабдаба; **осмонкаф доира навохтан** хеле баланду пурғулғула доира задан.

ОСМОННАВАРД آسمان نورد осмонгард, баландпарвоз, ҳавопаймо (*мас.*, *паранда*).

ОСМОННАМО آسمان نما абзоре барои намоиши тасвири ҷирмҳои осмонӣ, ситораҳо *ва г.*, афлокнамо.

ОСМОННИҲОД آسمان نهاد 1. *ниг.* **осмонасос**. 2. *маҷ.* асилзода, покнажод.

ОСМОНПАЙМО(Й) آسمان پیما(ی) осмонсайр, он ки, он чи дар осмон сайр ва гардиш мекунад.

ОСМОНРАНГ آسمان رنگ *ниг.* **осмонгун**.

ОСМОНРАС آسمان رس *ниг.* **осмонбӯс**.

ОСМОНРӮЗ آسمان روز рӯзи 27-уми ҳар моҳи шамсӣ.

ОСМОНСАЙР آسمان سیر *кит.* осмоннавард, осмонгард; баландпарвоз

ОСМОНСАНҶ آسمان سنج мунаҷҷим, ҳайатшинос, ситорашинос.

ОСМОНСОЙ آسمان سای осмонхарош, осмонрас, ниҳоят баланд.

ОСМОНТАХТ آسمان تخت *кит.* баландмартаба, олиҷоҳ.

ОСМОНТОЗ آسمان تاز *ниг.* **осмонгир**.

ОСМОНФАР آسمان فر пуршаъну пуршукӯҳ, бошукӯҳ.

ОСМОНФАРҲАНГ آسمان فرهنگ *кит.* донишманд, доно, пурдон.

ОСМОНХАРОШ آسمان خراش *маҷ.* 1. бисёр баланди сар бар осмон кашида (*мас., қуллаи кӯҳ*). 2. бинои серошёна.

ОСМОНХЕЗ آسمان خیز баланд, пуршукӯҳ.

ОСМОНШИКОФ آسمان شکاف *ниг.* **осмонбӯс**.

ОСМОНШИТОБ آسمان شتاب *кинoя аз* тезрав, тундрафтор.

осо آسا 1. *асоси замони ҳозира аз* **осудан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳо мураккаб ба маънои* мисл, монанд, шабеҳ: **барқосо, шеросо, шамъосо**...

ОСО آسا 1. зебу зинат, зевар, ороиш; **осо кардан** оростан, зинат додан. 2. хамёза, даҳондара.

ОСОИДА آسایده *ниг.* **осуда**.

ОСОИДАН آسایدن ором гирифтан, дам гирифтан, истироҳат; **то омадани табар кунда меосояд** (*зарб.*).

ОСОИШ آسایش 1. осудан, роҳат кардан, дам гирифтан. 2. осудагӣ, роҳат, истироҳат. 3. оромӣ, тинҷӣ, амният; **осоиш додан** дам додан; **осоиш доштан** дар роҳат будан, дар фароғат будан, осудаву тинҷ будан; **сулҳу осоиш** оштӣ ва амният.

ОСОИШГОҲ آسایش گاه ҷои дамгирӣ, маҳалли осоиш, истироҳатгоҳ.

ОСОИШТА آسایشته осуда, роҳат, тинҷ, амн.

ОСОИШТАГӢ آسایشتگی осудагӣ, осоиш, оромӣ, тинҷӣ, амният.

ОСОМ آثام *ҷ.* **исм (гуноҳ).**

ОСОН آسان саҳл, сабук; *муқоб.* **душвор**; **кори осон** кори саҳл, кори сабук; **роҳи осон** роҳи сабукгузар; **осон будан** саҳл будан, мушкил набудан, сабук будан; **осон кардан (кореро, мушкилеро)** саҳл гардондан, сабук кардан; **осон шудан** саҳл шудан, сабук шудан; **осон-осон** ба осонӣ.
ОСО

ОСОНАКАК آسانکک *гуфт.* хеле сабук, хеле саҳл.

ОСОНӢ آسانی саҳл будан, саҳлӣ, сабукӣ; *муқоб.* **душворӣ**; **ба осонӣ** бе душворӣ.

ОСОНФАҲМ آسان فهم он чи фаҳмидан ва дарк карданаш саҳл ва сабук аст, фаҳмо.

ОСОР *а.* آثار *ҷ.* **асар**; 1. нишонаҳо, аломатҳо, изҳо, нақшҳо (*мас.*, *изи пой ё он чи аз касе боқӣ мемонад*); **осори кӯфтагӣ** нишонаҳои мондагӣ ва афсурдаҳолӣ. 2. таълифот; **осори атиқа** ёдгориҳои айёми қадим.

ОСОРХОНА آثار خانه музей.

ОСТАР//АСТАР آستر//استر матои қисми даруни ҷома, кӯрпа ва дигар либосҳо; *муқоб.* **абра**.

ОСТАРВОР آستروار матои астарбоб, порча ва матоъ, ки барои астар ба кор равад.

ОСТАРДОР آستردار либоси астардор, ҳар либос, ки аз таг астар дорад.

ОСТАРӢ آستری *мансуб ба* **астар**.

ОСТАРШОҲӢ آسترشاهی либосе, ки астараш аз матои абрешим аст.

ОСТИН آستین он қисми либос, ки дастро аз сари китф то панҷа мепӯшонад; **остин афшондан** бо ишораи даст рад кардан коре ё чизеро; **астар бар задан** барои анҷоми коре бо азму ҷазм иқдом кардан.

ОСТИНАФШОНӢ آستین افشانی беэътиноӣ, бепарвоӣ.

ОСТИНДАРОЗ آستین دراز либосе, ки остини дароз дорад.

ОСТИНДОР آستین دار либосе, ки остин дорад; *муқоб.* **беостин**.

ОСТИНКӮТОҲ آستین کوتاه либосе, ки остинаш аз оринҷ болост..

ОСТИНФИШОН آستین فشان хиромон; рақскунон.

ОСТИНЧА آستینچه дастаке, ки вақти ба танӯр часпонидани нон то оринҷ мепӯшанд.

ОСТОН آستان *ниг.* **остона**.

ОСТОНА آستانه 1. баландие дар қисми даромадгоҳи хона, поиндарӣ, даромадгоҳи хона; чӯби зерини дар ё дарвоза. 2. даргоҳ, боргоҳ. 3. банди об, монеаи ҷараёни об; **дар остонаи**... а) дар арафаи..., дар оғози...; б) дар даромадгоҳи ҷое...; **остонаи** *касеро* **бӯсидан** таъзим кардан**; аз остонаи** *касе* **пой кандан** бо касе рафтуои худро бас кардан, қатъи муносибат кардан бо касе; **остонаи ҷоеро охурча кардан** ба ҷое бисёр рафтуой кардан; **остонаи** *касе* **аз тилло шудан** хеле давлатманд шудан.

ОСТОНАБАРО آستانه برا **:остонабаро шудан** *маҷ.* ба гаваккашӣ сар кардани бача.

ОСТОНАБӮС آستانه بوس *кит.* зиёрати бузургон.

ОСТОНРӮБ آستان روب *кит.* хизматгор, ходим.

ОСУҒДА آسغده *кит.* ҳезуми нимсӯхта, ҳезуми нимсӯзи сиёҳшуда, осӯхта.

ОСУДА آسوده 1. *сифати феълии замони гузаштаи* **осудан**. 2. беғам, беташвиш, даросоишбуда, хотирҷамъ, ором, тинҷ, роҳат, фориғ; **осуда гардидан (шудан)** ором шудан, тинҷ шудан, аз ташвиш раҳидан, хотирҷамъ шудан; **осуда нафас гирифтан** хотирҷамъ шудан, баъд аз ташвише ба оромӣ расидан, ором

шудан; **осуда гузоштан** *касеро* ба ҳоли худ мондан, кордор нашудан, ташвиш надодан, безобита накардан (касеро); **осуда кардан (намудан)** аз ташвиш раҳонидан, ором кардан, хотирҷамъ намудан.

ОСУДАГӢ آسودگی оромӣ, тинҷӣ, осоиш; фароғат, дар роҳат будан, хотирҷамъӣ.

ОСУДАДИЛ آسوده دل ором, хотирҷамъ, беташвиш, беизтироб.

ОСУДАДИЛОНА آسوده دلانه баоромӣ, беташвиш.

ОСУДАКОРӢ آسوده کاری *кит.* сусткорӣ, танбалӣ, коҳилӣ.

ОСУДАН آسودن ором гирифтан, дам гирифтан, роҳат кардан; дами беғам задан.

ОСУДАХАЁЛ *ниг.* **осудахотир**.

ОСУДАХОТИР آسوده خاطر *ниг.* **осудадил**.

ОСУДАҲГОҲ آسوده گاه *кит.* маҳал ва макони осоишу истироҳат, осоишгоҳ.

ОСУДАҲОЛ آسوده حال осударӯзгор, он ки вазъаш тинҷу ором аст; **деҳқони осудаҳол**.

ОСУДАҲОЛӢ آسوده حالی осудаҳол будан.

ОСУДАҲОЛОНА آسوده حالانه ба осудагӣ, оромона.

ОСУДАҶОН آسوده جان *ниг.* **осудадил**.

ОСУДАҶОНӢ آسوده جانی *ниг.* **осудадилӣ.**

ОСУРӢ آسوری *мансуб ба* **Осур** (Ошур, Сурия).

ОТА آته *гуфт.* падар.

ОТАНГ آتنگ ресмони аз чарм ё навдаҳои тар бофташуда, ки онро ду карда аз юғ мегузаронанд ва ба воситаи мехи чӯбӣ ба сурохиҳои тири сипор устувор мекунанд.

ОТАШ آتش 1. он чи аз сӯхтани чӯб, ангишт ё газ ба вуҷуд меояд ва дорои гармию равшанӣ мебошад. 2. *маҷ.* ҷӯшу хурӯш; сӯзу гудоз, эҳтироз: **оташи ишқ, оташи ғазаб, оташи дил** сӯзу гудози дил; **оташу об** ду чизи тамоман ба ҳамдигар зид, ду чизи соқиткунандаи якдигар; **оташу дуд** ду чизи ба ҳам тавъам; **оташ набошад, дуд намешавад** (*зарб.*); **оташи ҷудоӣ** *маҷ.* сӯзу гудози ҷудоӣ; **оташ андохтан ба дили** *касе* касеро ба изтиробу хурӯш овардан, касеро ба хашму ғазаб овардан; **оташ афрӯхтан** алав даргирондан; **оташ афтодан ба** *ҷое* даргирифтан, сӯхтан; **оташ афтодан** *ба дили касе* безобита шудан, ҳаросон шудан, бетоқат шудан; **оташ афшондан (фишондан)** оташ пошидан, алав сар додан; **оташ боридан аз чашм** дар ҳолати хашму ғазаб будан; **оташ гирифтан** а) даргирифтан, сӯхтан; **ҷомааш оташ гирифт**; б) *маҷ.* хашмгин шудан, тез ва асабонӣ шудан; **оташ даргирондан** оташ афрӯхтан; **оташ додан** сӯзондан, даргирондан; **оташ задан** сӯзондан, алав мондан, алав сар додан ба ҷое; **оташи** *касеро* **доман задан** *маҷ.* касеро хашмгин кардан, барангехтан; **оташ кушодан (аз тӯп, туфанг)** тир холӣ кардан; **оташ(ро) куштан** оташро хомӯш кардан; **оташ мондан ба** *чизе* даргирондани чизе; **оташ паридан аз чашм** сахт зарба расидан ба чашм; **оташи** *касеро* **паст кардан** хашму ғазаби касеро фурӯ нишондан, ором кардан, таскин додан; **оташ пошидани чашм** барқ задан, дурахшидани чашм; **оташ(ро) фурӯ нишондан** а) оташро куштан, хомӯш кардан; б) *маҷ.* фитнаеро паст кардан; **миёни ду оташ мондан** *маҷ.* чи кор кардан ва ба куҷо рафтани худро надонистан.

ОТАШАК I آتشک 1. *шакли тасғири* **оташ**; лахча. 2. барқ, соиқа.

ОТАШАК II آتشک як навъ бемории мева (*себ, зардолу*), ки дар рӯи он холҳои сиёҳи сахт пайдо мешавад ва мева сахту камоб мегардад.

ОТАШАК III آتشک кирми шабчароғ.

ОТАШАК IV آتشک *тиб.* маразест ки дар олати таносул пайдо мешавад; **обилаи оташак** обилаи фарангӣ.

ОТАШАНГЕЗ آتش انگیز 1. оташафрӯз, оташдиҳанда. 2. *маҷ.* гӯяндаи суханҳои тезу тунд; хашмгин.

ОТАШАНДОЗ آتش انداز он ки дар ҷангҳо оташ ба сӯи душман меандозад; барангезандаи ҷанг.

ОТАШАНДУД آتش اندود 1. оташолуд; оташгун, оташмонанд. 2. *маҷ.* ғамангез, ҳузновар.

ОТАШАРОБА آتش ارابه *кҳн.* қатора.

ОТАШАФРӮЗ آتش افروز 1. оташдиҳанда. 2. *маҷ.* алавмон, суханчин, кинадӯз.

ОТАШАФРӮЗӢ آتش افروزی 1. оташ даргирондан. 2. *маҷ.* фитнаангезӣ, суханчинӣ, барҳам

задани муносибати касон.

ОТАШАФШОН آتش افشان оташпош, оташбор; **кӯҳи оташафшон** вулқон.

ОТАШАФШОНӢ آتش افشانی *мансуб ба* оташ пошидан ба атроф; оташ афшонидан: оташафшони(и вулқон).

ОТАШБАЁН آتش بیان *маҷ.* он ки нутқ ва гуфтори пуртаъсир ва ҷаззоб дорад.

ОТАШБАЁНӢ آتش بیانی гуфтор ва каломи муассиру ҷаззоб, нутқи пурҳарорату ҳаяҷонбахш.

ОТАШБАНД آتش بند фурӯ нишондани оташ; **сеҳри оташбанд** афсуне, ки гӯё бо хондан ва навиштани он оташ фурӯ менишинад.

ОТАШБАРГ آتش برگ чақмоқ; оташзана.

ОТАШБАРДОР آتش بردار тобовар ба оташ; **хишти оташбардор** хиште, ки ба оташ тобовар аст

ОТАШБАС آتش بس қатъ кардани ҷанг; мусолиҳа.

ОТАШБОЗ آتش باز 1. мушакпарон, мушакбоз. 2. он ки дар саҳнаи сирк бо оташ бозӣ мекунад.

ОТАШБОН آتشبان *кит.* нигаҳбони оташкада, нигаҳбони оташ.

ОТАШБОЗӢ آتش بازی 1. мушакпаронӣ, тарфбозӣ. 2. *мансуб ба* **оташбоз** 2.

ОТАШБОР آتش بار 1. он чи оташ меборад, оташпошанда, шӯълавар, сӯзон. 2. *маҷ.* ҷаззоб, шӯрангез, гарму ҷӯшон, дурахшон, ҳаяҷоновар: **нутқи оташбор, табъи оташбор; оҳи оташбор** оҳи пурсӯзу гудоз; **чашми оташбор** чашми барқзан, чашми тобон; **нигоҳи оташбор** нигоҳи ҷаззоб.

ОТАШБОРӢ آتش باری оташафшонӣ (*аз мусалсал ва г.*).

ОТАШБОРОН آتش باران 1. ҳадафи тири зиёд қарор додан ҷоеро: **оташборон кардан** *ҷоеро*. 2. *маҷ.* **бо нутқ оташборон кардан** ба сухани пурҷозиба сомеонро пахш кардан ва тахти таъсир қарор додан; **бо чашм оташборон кардан** тавассути зебоии чашм дили дигаронро тасхир ва ошиқ кардан.

ОТАШВАШ آتشوش *ниг.* **оташгун**.

ОТАШВОР آتش وار чун оташ, оташгун, шабеҳи оташ.

ОТАШГАР آتش گر 1. он ки бо оташ кор мекунад, мисли оҳангар, заргар, мисгар *ва г.* 2. бавуҷудоварандаи оташ.

ОТАШГАРДОН آتش گردان *кит.* зарфи симини ҳалқадор, ки дар он ангиштро даргиронда дар ҳаво чарх мезанонанд, то зудтар даргирад, оташгархоҳ, оташсурхкун.

ОТАШГАРӢ آتش گری 1. кор кардан бо оташ. 2. тез кардан, обутоб додан.

ОТАШГАРХОҲ آتش گرخواه *кит., ниг.* **оташгардон**.

ОТАШГИР آتش گیر 1. оташгиранда, оташангез, зудсӯз, сӯзон. 2. он чи бо он оташ мегиронанд, фурӯзонандаи оташ.

ОТАШГИРА آتش گیره оташдаргирон, пешдаргирон, пешгирон.

ОТАШГИРАК آتش گیرک афзори душоха, ки бо он оташ мегиранд ва ё оташ дуруст мекунанд.

ОТАШГИРАНДА آتش گیرنده *ниг.* **оташгир**.

ОТАШГИРОН آتش گیران 1. *феъли ҳол аз замони ҳозира*: **оташгирон омадан** оташафрӯхта омадан: оташ дар даст омадан. 2. он ки ва он чи оташ мегирад; *ниг.* **оташгир**. 3. *маҷ.* он ки фитнаангезӣ мекунад.

ОТАШГИРОНАК آتش گیرانک он чи ба воситаи он оташ мегиронанд, оташгира.

ОТАШГОҲ آتشگاه оташкада, маъбади оташпарастон, ибодатгоҳи зардуштиён.

ОТАШГУЛ آتشگل навъи гул, аз ҷинси гули сурх.

ОТАШГУН آتشگون арғувонӣ, сурхи баланд; **оби оташгун** майи сурх; **лаъли оташгун.**

ОТАШДАМ آتش دم оташнафас: **мурғи пӯлодболи оташдам** *киноя аз* ҳавопаймо.

ОТАШДЕҲ آتشده *ниг.* **оташдиҳанда**.

ОТАШДИДА آتش دیده 1. ба оташ афтода, ба оташ дучоршуда; сӯхта, алаврасида; **чун мӯи оташдида** аз азоб печутоб хӯрда. 2. таҷрибадида, корозмуда, сӯзу гудоз дида, аз гарму сард огоҳ.

ОТАШДИҲАНДА آتش دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **оташ додан**; оташафрӯз; сӯзонанда (ҷоеро); **оташдиҳандагони ҷанг** *киноя аз* касони афрӯзандаи ҷанг, ононе ки барои сар кардани ҷанг баҳонае меҷӯянд.

ОТАШДОН آتش دان ҷое, ки оташ афрӯхтаанд, кӯра; манқал, дегдон; **сарфаи сари оташдон беҳ аз савдогари Ҳиндустон** (*зарб.*).

ОТАШЗАБОН آتش زبان *ниг.* **оташбаён**.

ОТАШЗАБОНӢ آتش زبانی *ниг.* **оташбаёнӣ**.

ОТАШЗАН آتش زن оташафрӯз, сӯзонандаи чизе.

ОТАШЗАНА آتش زنه 1. пешдаргирон, алавдаргирон, пешгирон. 2. санги оташ, санги чақмоқ, оташбарг, санг ё оҳане, ки онро ба санге зада, оташ мебароранд.

ОТАШЗАНАНДАآتش زننده *ниг.* **оташангез**.

ОТАШИН آتشین 1. *мансуб ба* **оташ**; чун оташ, ба ранги оташ, аз оташ пайдошуда. 2. *маҷ.* пурҳарорат, оташбор, гарму ҷӯшон, ҳаяҷонангез; **нутқи оташин, оҳи оташин, саломи оташин**. 3. хашмгин, қаҳролуд, ғазабнок; **оташин кардан** *касеро* боиси хашми касе гардидан, ба хашму ғазаб овардан; **оташин шудан** ғазабнок шудан, хашм гирифтан, дар қаҳр шудан.

ОТАШИНӢ آتشینی 1. бадқаҳрӣ, хашмнокӣ, ҳолати хашму ғазаб, хашмгин будан. 2. пурҳароратӣ, пурҳайяҷонӣ.

ОТАШИНҚАЛАМ آتشین قلم қаламдасте, ки суханаш муассир ва ҳаяҷоновар аст: **шоири оташинқалам**.

ОТАШИНМИЗОҶ آتشین مزاج шахси тундхӯ, тез, асабӣ.

ОТАШИНМИЗОҶӢ آتشین مزاجی он чи мансуб ба оташинмизоҷ аст; тундхӯӣ, тезӣ, асабоният.

ОТАШИННАФАС آتشین نفس *ниг.* **оташбаён: адиби оташиннафас**.

ОТАШИНОНА آتشینانه бо хашм, дар ҳолати хашму ғазаб.

ОТАШИНСУХАН آتشین سخن 1. *ниг.* **оташбаён**. 2. *маҷ.* он ки табъу хӯи тез ва хашмгин дорад; *муқ.* **оташинмизоҷ**.

ОТАШИНТАБЪ آتشین طبع шоире, ки пурҳарорат ва таъсирбахш шеър мегӯяд; **шоири оташинтабъ** шоире, ки салиқаи баланд дорад.

ОТАШИНХОНА آتشین خانه :**оташинхонаи сахтҷӯш** *кит. киноя аз* дунё, ҷаҳон.

ОТАШИНХӮ(Й) آتشین خو(ی) *ниг.* **оташинмизоҷ**.

ОТАШИНХӮӢ آتشین خوئی *ниг.* **оташинмизоҷӣ**.

ОТАШӢ آتشی 1. *мансуб ба* **оташ**. 2. *маҷ.* бисёр базеб, назаррас.

ОТАШКАДА آتشکده *таър.* ибодатгоҳи зардуштиён, ки дар он оташ ба таври доимӣ фурӯзон буд.

ОТАШКОВ آتش کاو олати чӯбин ва ё оҳанин барои кофтани оташ.

ОТАШКОВАК آتش گاوک *ниг.* **оташков**.

ОТАШКОР آتش کار он ки бо оташ сару кор дорад; оҳангар, кӯрабон, гӯлахӣ *ва г.*

ОТАШКУШ آتش کش 1. кушандаи оташ, хомӯшкунандаи оташ. 2. *маҷ.* он ки фитнаву машғаларо фурӯ менишонад.

ОТАШКУШАК آتش کشک воситаи оташкушӣ; **асбоби оташкушӣ** воситаи фурӯ нишондани оташ.

ОТАШКУШӢ آتش کشی 1. хомӯш кардани сӯхтор ва оташ. 2. *маҷ.* хомӯш кардани фитнаву машғал.

ОТАШКУШОӢ آتش کشایی оғоз кардан ба тирандозӣ (*аз тӯп, пулемёт, милтиқ ва г.*).

ОТАШҚАЛАМ آتش قلم *ниг.* **оташинқалам**.

ОТАШЛИБОС آتش لباس *кит.* сурхпӯш.

ОТАШМАНИШ آتش منش *кит., ниг.* **оташмизоҷ**.

ОТАШМИЗОҶ آتش مزاج *ниг.* **оташинмизоҷ; инсони оташмизоҷ** инсони тундхӯ ва асабӣ.

ОТАШМИЗОҶӢ آتش مزاجی *ниг.* **оташинмизоҷӣ**.

ОТАШМОН آتش مان 1. он ки ба оташдон оташ мегиронад, он ки дар дегхонаҳо *ва г.* оташ мемонад; гӯлахӣ. 2. *маҷ.*фитнаангез миёни ду кас.

ОТАШМОНӢ آتش مانی он чи мансуб ба оташмон (I, II) аст: **оташмонӣ дар оташдон**; **оташмонӣ миёни ду кас** (*ду касро ба ҳам душман ва ҷангҷӯ кардан*), суханчинӣ.

ОТАШНАВО آتش نوا *маҷ.* он ки нолаи пурсӯз дорад; хушовозӣ; хушхонӣ; хониши маҳзунона.

ОТАШНАВОӢ آتش نوائی хушовозӣ, хушхонӣ.

ОТАШНАФАС آتش نفس *ниг.* **оташбаён**; **шоири оташнафас** сухангӯи пурҳарорат.

ОТАШНИШОН آتش نشان *нав.* 1. фурӯнишонандаи оташ, хомӯшкунандаи оташ, хомӯшкунандаи сӯхтор. 2. *маҷ.* рофеи шӯру ҳаяҷон, таскинбахш.

ОТАШНИШОНӢ آتش نشانی *нав.* оташнишон будан, идора ё созмоне, ки вазифаи пешгирии сӯхторро дорад: **ҳадамоти оташнишонӣ**, **амнияти оташнишонӣ**.

ОТАШНОК آتش ناک *ниг.* **оташин**.

ОТАШОЛУД آتش آلود 1. оташомехта: **хокистари оташолуд.** 2. *маҷ.* хашмгинона; **нидои оташолуд** нидои хашмгинона ва пурғазаб; **сухани оташолуд** сухани пурҳарорат.

ОТАШПАРАСТ آتش پرست он ки оташ парастиш мекунад, зардуштӣ.

ОТАШПАРАСТӢ آتش پرستی *мансуб ба* **оташпараст: оини оташпарастӣ; русуми оташпарастӣ**.

ОТАШПАРОН آتش پران *ниг.* **оташафшон**: **ярокҳои оташпарон**.

ОТАШПО(Й) آتش پا(ی) *маҷ.* тундрав, тезрав; давон.

ОТАШПОД آتش پاد *нав.* масолеҳи сохтмонии ба оташ тобовар.

ОТАШПОРА آتش پاره лахчаи оташ, ахгар.

ОТАШПОШАНДА آتش پاشنده он чи оташ мефишонад; **силоҳи оташафшонанда** (*навъе аз силоҳ*).

ОТАШРАНГ آتش رنگ 1. ба ранги оташ. 2. *маҷ.* сурхранг, сурхи баланд.

ОТАШРЕЗ آتش ریز 1. сӯзон, фурӯзон; шӯълавар. 2. *ниг.* **оташафрӯз** II.

ОТАШСУРХКУН آتش سرخکن *кит., ниг.* **оташгардон**.

ОТАШСУХАН آتش سخن *маҷ., ниг.* **оташбаён: нотиқи оташсухан, шоири оташсухан**.

ОТАШТАБЪ آتش طبع *ниг.* **оташинмизоҷ**.

ОТАШТОБ آتش تاب *ниг.* **оташранг**.

ОТАШТОБОВАР آتش تاب‌آور 1. тобовар ба оташсӯзӣ, оташбардор, насӯзанда. 2. *маҷ.* тобоварандаи сахтиву мушкилот; обутобёфта дар баду неки рӯзгор.

ОТАШФИКАН آتش فکن *ниг.* **оташандоз** I, II.

ОТАШФИШОН آتش فشان *ниг.* **оташафшон**.

ОТАШФИШОНӢ آتش فشانی он чи мансуб ба оташфишон аст; *ниг.* **оташафшонӣ**.

ОТАШФУРӮЗ آتش فروز *ниг.* **оташафрӯз** I, II.

ОТАШХОМӮШКУН آتش خاموشکن кушандаи оташ, барҳамдиҳандаи сӯхтор.

ОТАШХОМӮШКУНАК آتش خاموشکنک олати сӯхторхомӯшкунӣ, абзори оташнишонӣ.

ОТАШХОМӮШКУНӢ آتش خاموشکنی барҳамдиҳии сӯхтор, куштани оташ.

ОТАШХОНА آتش خانه 1. ҷои оташгиронӣ (*дар машина, паровоз, танӯр*); оташдон, кӯра, конун, танӯр. 2. *ниг.* **оташгаҳ** ва **оташкада**.

ОТАШХОР آتش خوار 1. он чи оташ мехӯрад; **мурғи оташхора** мурғи афсонавиест, ки гӯё оташ мехӯрдааст; самандар, қоқнус. 2. *маҷ.* золим, ситамгор.

ОТАШХОРА آتش خواره *ниг.* **оташхор**.

ОТАШХОРӢ آتش خواری *мансуб ба* **оташхор** II; золимӣ, ситамгарӣ.

ОТАШХОРИГӢ آتش خواریگی *ниг.* **оташхорӣ**.

ОТАШХӮ(Й) آتش خو(ی) *ниг.* **оташинхӯ**.

ОТИБ *а.* عاتب итобкунанда, сарзанишкунанда, маломаткунанда.

ОТИЛ *а.* عاطل 1. бараҳна ва холӣ аз чизе; маҳрум, ҷудо. 2. бекор, беҳуда.

ОТИР *а.* عاطر *кит.* муаттар, атромез, хушбӯй; **хотири отир** хотири беғубор, хотири софу бекудурат.

ОТИФА//ОТИФАТ عاطفه//عاطفت *кит.* меҳрубонӣ, шафқат, илтифот.

ОТИЯ *а.* آتیه *муаннаси* **отӣ**.

ОТӢ *а.* آتی оянда; баъдӣ.

ОТУН *т.* آتون *кҳн.* 1. мактабдори мактаби духтарона дар солҳои пешин, бибихалифа. 2. *хитоби эҳтиромӣ ба занони босаводи куҳансол.*

ОФАНД آفند *кит.* ҷанг, ҷидол; хусумат, душманӣ.

ОФАРАНДА آفرنده офаринанда, халқкунанда, бавуҷудоваранда.

ОФАРИДА آفریده халқшуда, махлуқ; мавҷуд.

ОФАРИДАГОР آفریده گار *ниг.* **офаридгор**.

ОФАРИДАН آفریدن аз нестӣ ба ҳастӣ овардан, ба вуҷуд овардан, халқ кардан, эҷод кардан; **асар офаридан**.

ОФАРИДГОР آفریدگار 1. офаринанда, падидоваранда. 2. яке аз номҳои Худо.

ОФАРИН I آفرین 1. *асоси замони ҳозира аз* **офаридан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* офаринанда, эҷодкунанда: **суханофарин**, **ҷаҳонофарин**.

ОФАРИН II آفرین *калимаи нидо,* ки таҳсинро ифода мекунад: аҳсант, боракаллоҳ, бале; **офарин гуфтан (хондан)** таҳсин кардан; дуо, шукр.

ОФАРИНАНДА آفریننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **офаридан**; эҷодкунанда, бавуҷудоваранда.

ОФАРИНАНДАГӢ آفرینندگی *тарзи дигари сифати феълии замони ҳозира аз* **офаринанда**; қобилияти ба вуҷуд овардан, тавоноии офаридан.

ОФАРИНГАР آفرینگر *ниг.* **офарингӯ(й)**.

ОФАРИНГӮ(Й) آفرینگو(ی) таҳсинкунанда, ситоишгар, балегӯй.

ОФАРИНИШ آفرینش хилқат; офаридан.

ОФАРИНСАРОӢ آفرین سرایی таҳсингӯӣ, мадҳу сано гуфтан, ситоиш кардан, саногӯӣ.

ОФАРИНХОН آفرین خوان *ниг.* **офарингӯӣ**.

ОФАТ *а.* آفت ҳар чизе, ки харобӣ ва табоҳӣ меоварад, осеб, зиён, бало, озор; ҳалокати ногаҳонӣ; **офати табиӣ** зиён дар натиҷаи ҳодисаҳои табиат (*сел, сармои бемаҳал, заминҷунбӣ ва г.*); **офат расидан** зиёну заҳмат рӯй додан; **офати ҷон** а) он чи боиси озори ҷон аст; б) *киноя аз* маъшуқаи шӯхи ҷафокор.

ОФАТБОР آفت بار офатовар, он чи боиси балову зиён аст.

ОФАТЗАДА آفت زده 1. зиёнрасида, зарардида. 2. ба офатҳои табиӣ (*аз қабили* сел, тагарг, малах *ва г.*) дучоршуда (*дар бораи кишт*).

ОФАТРАСИДА آفت رسیده *ниг.* **офатзада**.

ОФИЯТ *а.* عافیت 1. тандурустӣ, саломатӣ, сиҳатии комил; **офият ёфтан** сиҳат шудан, халос шудан аз беморӣ. 2. оромӣ, амонӣ, осудагӣ.

ОФИЯТТАЛАБӢ عافیت طلبی талаби офият кардан, рӯ ба офият овардан.

ОФОҚ *а.* آفاق 1. *ҷ.* **уфуқ**. 2. олам, дунё; **машҳури офоқ** машҳур дар тамоми олам.

ОФОҚГАРД آفاق گرد ҷаҳонгард.

ОФОҚГИР آفاق گیر *кит., маҷ.* забткунандаи сарзаминҳои дигар, ҷаҳонкушо, фарогирандаи тамоми ҷаҳон.

ОФОҚӢ آفاقی 1. *мансуб ба* **офоқ**. 2. *фалс.* хориҷӣ, берунӣ, обйективӣ; *муқоб.* **анфусӣ**, ки субйективиро ифода мекунад.

ОФТАЛМОЛОГ *ю.* آفتل مالاگ *тиб.* духтури чашм, чашмпизишк.

ОФТАЛМОЛОГИЯ آفتل مالاگیه *тиб.* илми бемориҳои чашм; чашмпизишкӣ.

ОФТОБ آفتاب ситораи нурдиҳанда, маркази низоми шамсӣ, ки равшаниву ҳарорати замин аз он ҷост; Хуршед, меҳр, Шамс; **офтоби озодӣ; офтоби бачакушак** офтоби рӯзҳои зимистонӣ, ки сарди бедавом мешавад; **офтоби лаби бом; офтоби саридеворӣ** чизи бебақо, чизи ба зудӣ аз байнраванда, заволпазир; **пеш аз офтоб** пеш аз тулӯи офтоб, саҳари барвақт; **баланд шудани офтоб** сар задани офтоб, ба қиём омадани офтоб; **баромадани офтоб** тулӯъ; **гирифтани офтоб** *ниг.* **кусуф**; **офтоб додан** ба офтоб баровардан, дар ҷои офтобрӯя паҳн кардани чизе (*мас.*, *кӯрпа ё либосро*) барои хушкондан ё ҳаво хӯрондан; **офтоб задан** аз гармои офтоб осеб дидани бадан (*мас.*, *сар*); **фурӯ рафтани офтоб** ғуруби офтоб, ғуруб; **офтоб хӯрдан** барои гармшавӣ ба офтобрӯя баромадан; **қиёми офтоб** ба самтурраъс омадани офтоб; ◊ **офтоб аз куҷо баромад?** ба маънои чӣ шуд, ки аз мо ёде кардед, шамол шуморо аз куҷо паронда

овард?

ОФТОБА آفتابه зарфи филизӣ ё сафолӣ барои дасту рӯ шустан, обдаста.

ОФТОБАДОР آفتابه دار 1. доранда ва соҳиби офтоба. 2. он ки барои дастшӯии дигарон офтобадорӣ мекунад.

ОФТОБАКАШ آفتابه کش *ниг.* **офтобадор** 2.

ОФТОББАРО آفتاب برا сӯи тулӯи офтоб, шарқ, машриқ.

ОФТОББОЗГАШТ آفتاب بازگشت *ниг.* **офтобгардиш**.

ОФТОБГАРД آفتاب گرد сӯи ғуруби офтоб, мағриб.

ОФТОБГАРДАК آفتاب گردک *ниг.* **офтобпараст**.

ОФТОБГАРДИШ آفتاب گردش инқилоби тобистонӣ ва зимистонӣ, убури офтоб аз дуртарин ё наздиктарин нуқтаи мадор.

ОФТОБГИР آفتاب گیر соябон, чатр, шамсия.

ОФТОБДӮСТ آفتاب دوست он ки дӯстдори гармиву офтоб аст.

ОФТОБЗАДА آفتاب زده *сифати феълии замони гузашта аз* **офат задан**; осебдида аз гармои сахти офтоб; **рӯи офтобзада** сӯхтагии рӯй аз бисёр будан дар офтоб.

ОФТОБЗАДАГӢ آفتاب زدگی *шакли дигари сифати феълии замони ҳозираи* **офтобзада**; нотобӣ бар асари гармои офтоб.

ОФТОБЗОР آفتابزار ҷои пур аз нури офтоб; пурофтоб.

ОФТОБӢ آفتابی 1. *мансуб ба* **офтоб**; офтобнок: **рӯзи офтобӣ**. 2. дар офтоб хушкида, дар офтоб хушкондашуда: **мавизи офтобӣ**.

ОФТОБНАДИДА آفتاب ندیده ҷое, ки нур ва тобиши офтоб ба он намерасад: **хонаи офтобнадида**.

ОФТОБНИШИН آفتاب نشین вақт ё ҷои ғуруби офтоб; самти офтобнишин, ғарб, мағриб.

ОФТОБНОК آفتابناک офтобӣ; **рӯзи офтобнок** рӯзи беабру бебориш, ки офтоб медурахшад.

ОФТОБНОРАС آفتاب نارس ҷое, ки партави офтоб ба он нуфуз намекунад, ҷои соярӯ.

ОФТОБПАРАСТ آفتاب پرست 1. *кҳн.* он ки офтобро парастиш мекунад, зардуштӣ. 2. *бот.* гиёҳи соқабаланди калонбарге, ки сараш ҳамеша ба тарафи офтоб моил аст, донаҳои онро таф дода мехӯранд ё аз онҳо равған мекашанд.

ОФТОБПАРАСТӢ آفتاب پرستی 1. оташпараст; ишорат бар оини зардуштӣ.

ОФТОБПӮШ آفتاب پوش он чи, ки ба он рӯшноиро мепӯшанд, то соя пайдо шавад: **айнаки офтобпӯш, чатри офтобпӯш**.

ОФТОБРАС آفتاب رس ҷое, ки партави офтоб ба он нуфуз дорад, ҷое, ки рӯ ба офтоб воқеъ шудааст; офтобрӯя: **хонаи офтобрас**.

ОФТОБРУХ آفتاب رخ *маҷ.* хушлиқо, хушсимо, зебо, ҷамил.

ОФТОБРӮ(Й) آفتاب رو (ی) *маҷ.* 1. ҷое, ки офтоб метобад ва гарм мекунад, офтобрӯя. 2. *маҷ., ниг.* **офтобрух**.

ОФТОБРӮЯ آفتابررویه *ниг.* **офтобрас**.

ОФТОБРӮЯНИШИН آفتاب رویه نشین он ки дар офтобрӯя нишастааст.

ОФТОБСАНҶ آفتاب سنج *нуҷ.* олат ва дастгоҳи санҷиши нерӯи гармии хуршед.

ОФТОБСИМО آفتاب سیما *ниг.* **офтобрух**.

ОФТОБСӮХТА آفتاب سوخته сӯхта аз тафси офтоб, офтобсӯзонда; он ки ва он чи дар офтоб аз таъсири гармии он сӯхтааст.

ОФТОБСӮХТАГӢ آفتاب سوختگی *ниг.* **офтобсӯхта**.

ОФТОБТЕҒА آفتاب تیغه теғаи кӯҳ ё баландие, ки партави офтоб пеш аз ҳама ба он ҷо метобад.

ОФТОБФАРО آفتاب فرا *ниг.* **офтобнишин**.

ОФТОБХӮРДА آفتاب خورده *ниг.* **офтобзада ва офтобсӯхта**.

ОФТОБШИНАМ آفتاب شنم тарафи офтобнишин.

ОХИЗ *а.* آخذ *кит.* дастгир, ёридеҳ, гиранда.

ОХИР *а.* آخر 1. интиҳо, поён. 2. вопасин, охирин, 3. ниҳоят, оқибат; *муқоб.* **аввал**, **ибтидо**. 4. *ҳиссача* дар мавриди савол, тасдиқ, таъкид ва пурқувват кардани сухан ба ҷумла илова мешавад; **охири кор** поёни кор, оқибати кор,

охируламр; **дар охири кор** дар анҷоми кор, баъди тамом шудани кор; **ба охир расидан** тамом шудан, анҷом ёфтан, поён ёфтан; **ба охир расонидан** ба анҷом расонидан, то интиҳо бурдан; **охир шудан** ба поён расидан, сар омадан; **охири охирон** ниҳоят, дар ниҳояти кор.

ОХИРАН *а.* آخراً дар охир, пас аз ҳама.

ОХИРАНДЕШ آخرانديش он ки охиру анҷоми кореро доимо андеша мекунад, оқибатбин.

ОХИРАНДЕШӢ آخرانديشى оқибатандешӣ, оқибатбинӣ.

ОХИРАТ *а.* آخرت *д.* он дунё, ҷаҳони дигар, сарои дигар, уқбо, олами уқбо, дорулбақо.

ОХИРАТГАРО آخرتگرا он ки ба охират ва парҳезгорӣ дода шудааст, парҳезгор.

ОХИРАТГАРОӢ آخرتگرايى охиратгаро будан, парҳезгорӣ, амали охиратгаро.

ОХИРАТШИНОСӢ آخرت شناسى *д.* ҷараёни фалсафии динӣе, ки дар бораи поёни ҷаҳон сарнавишти башар дар охират баҳс мекунад, меодшиносӣ.

ОХИРБИН آخر بين *маҷ.* оқибатандеш, дурандеш, дурбин.

ОХИРБИНӢ آخر بينى *маҷ.* оқибатандешӣ.

ОХИРЗАМОН آخر زمان *д.* давраи охир, давраи вопасини дунё, наздик ба рӯзи қиёмат; **пайғамбари охирзамон** Муҳаммади Мустафо(с); **Маҳдии охирзамон** Маҳдии Мавъуд (а) охирин имом аз имомони дувоздаҳгонаи шиаи имомия, ки ба эътимоди аҳли ташаййуъ пас аз ғайбати кубро дар давраи охири дунё зуҳур мекунад.

ОХИРИН آخرين 1. пасин, вопасин, баъд аз дигарон, баъд аз ҳама, баъдина. 2. ниҳоӣ, интиҳоӣ; **сухани охирин** сухани охир, сухани вопасин; **қарори охирин** қарори вопасин, қарори қатъӣ.

ОХИРИУМРӢ آخرعمرى воқеъгашта дар айёми охирини умр.

ОХИРӢ آخرى охирин, вопасин, аз ҳама баъдина, мансуб ба давраи охири чизе; **амирони охирии Бухоро**.

ОХИРСУХАН آخرسخن сухани вопасин, каломи мунтаҳо.

ОХИРУЗЗАМОН *а.* آخرالزمان *ниг.* **охирзамон**.

ОХИРУЛАМР آخرالامر саранҷом, дар поёни кор, ниҳоят.

ОХОЛ آخال *кит.* ҳар чизи афкандани ва нодаркор ба мисли пӯстлох, хасу хошок, хокрӯба; ахлот.

ОХТА آخته 1. *сифати феълии замони гузаштаи* **охтан**. 2. овезон.

ОХТАН آختن 1. *кҳн.* кашидан, баровардан (*мас., тегро аз гилоф*). 2. овехтан.

ОХУНД آخوند *таър.* 1. мулло, муаллим, пешвои динӣ. 2. дар Бухорои замони амир яке аз мансабҳои олии динӣ.

ОХУНДНАМО آخوندنما он ки ба зоҳир охунд аст, вале шариатро риоя намекунад, мулло-намо, он ки зоҳиран ба мулло монанд аст.

ОХУР آخر//آخور 1. ҷои махсуси хӯрокхӯрии чорпоён; **аз охури баланд (боло) ем хӯрдан**; *маҷ.* ашрофона рӯз гузарондан, назарбаланд будан.

ОХУРА//ОХУРАК آخره//آخرک *тиб.* устухони зери гардану гулӯ.

ОХУРӢ آخرى 1. чорвое, ки аз охур ем мехӯрад. 2. чорвои парвоӣ.

ОХУРСОЛОР آخرسالار *кит.* мирохур, сардори саисхона.

ОХУРЧА آخرچه 1. охури хурд. 2. *маҷ.* жарфнои хурд; **дари (остонаи)** *ҷоеро, касеро* **охурча кардан** ба ҷое бисёр рафту омад кардан, ба ҷое барои коре бисёр рафтуой кардан, хирагии зиёд кардан. 2. *ниг.* **охурак**.

ОХУРЧӢ آخرچى ходими саисхона, саис, он ки ба охури чорпоён алаф мерезад.

ОХУРЧӮБ آخرچوب чӯби охур, чӯби саис.

ОХШИГ آخشيگ *ниг.* **охшиҷ**.

ОХШИҶ آخشيج 1. зид, мухолиф. 2. *маҷ.* унсур, ҳар як аз унсурҳои чоргона, ки иборат аз хоку обу боду оташ аст.

ОҲ آه 1. калимае, ки дар пайомади дарду ғам ва пушаймонӣ аз сина мебарояд. 2. *нидо*; вой, воҳ; **оҳ, вой, оҳи оташбор, оҳи сӯзон; оҳи сард** оҳи ҳасратомез; **оҳу воҳ кардан** зорӣ кардан, изҳори дарду ҳасрат кардан; **оҳ кашидан** аз шиддати дарду ҳасрат нафаси чуқур баро-

вардан.

ОҲАК آهک *хим.* моддае, ки аз пухтани санги махсусе ҳосил мешавад ва дар сохтмон ба кор меравад; **оҳаки кушта** *ё* **шукуфта** оҳаки обрасида.

ОҲАКЗАНӢ آهکزنی оҳак задан, оҳак кардан, сафед кардан (-и девор, дарахт *ва г.*).

ОҲАКЗАРНИХ آهک زرنیخ оҳаки бо хокаи зарних омехта барои тоза кардани мӯи бадан.

ОҲАКӢ آهکی оҳакдор; **намади оҳакӣ** намаде, ки пашми он аз пӯсти ҳайвонот ба воситаи оҳакоб ҷудо карда шудааст.

ОҲАКНОК آهکناک он чи бо оҳак омехта аст: **оби оҳакӣ**.

ОҲАКОБ آهک آب обе, ки бо оҳак омехта шудааст.

ОҲАКПАЗ آهک پز он ки сангро сӯзонда оҳак ҳосил мекунад.

ОҲАКПАЗӢ آهک پزی оҳак пухтан; кӯраи махсус барои тайёр кардани оҳак.

ОҲАКСАНГ آهک سنگ *маъд.* санге, ки аз он оҳак мепазанд.

ОҲАН آهن филизи сахти маъруф; **роҳи оҳан** роҳи релс гузошташуда барои ҳаракати қаторaҳо; ◊ **оҳани сард кӯфтан** кори бенатиҷа ва беҳуда кардан.

ОҲАНБАДАН آهن بدن *маҷ.* одами қавӣ, пуртоқат.

ОҲАНБУР آهن بر 1. арраи оҳанбурӣ.

ОҲАНБОЛ آهن بال он чи боли оҳанӣ дорад; **мурғи оҳанбол** *киноя аз* ҳавопаймо.

ОҲАНГ I آهنگ *мус.* 1. мавзунии садо. 2. нағма, наво; **оҳанги тор** овози тор: **ба оҳанг андохтан** оҳанг бастан ба шеъре. 3. тарз, равиш, тарзи гуфтор: **бо оҳанги маъюсона, бо оҳанги узрхоҳона, бо оҳанги шодӣ, бо оҳанги шӯхӣ**.

ОҲАНГ II آهنگ қасд, азм, ирода, ният.

ОҲАНГАР آهنگر он ки аз оҳан асбобу анҷоми гуногун месозад: **устои оҳангар**.

ОҲАНГАРӢ آهنگری 1. касбу кори оҳангар, сохтани олату анҷоми гуногун аз оҳан. 2. *мансуб ба* **оҳангар: кӯраи оҳангарӣ, устохонаи оҳангарӣ**.

ОҲАНГАРХОНА آهنگر خانه коргоҳи оҳангар, устохонаи оҳангар.

ОҲАНГДОР آهنگ دار 1. он чи овозу садо дорад. 2. хушовоз, мавзуновоз.

ОҲАНГСОЗ آهنگ ساز он ки оҳанги мусиқӣ эҷод мекунад.

ОҲАНГСОЗӢ آهنگ سازی кору амали оҳангсоз.

ОҲАНГУДОЗ آهن گداز 1. коргари оҳангудозӣ. 2. *маҷ.* сахт гарм, тафсон: **офтоби оҳангудози тобистон.**

ОҲАНГУДОЗӢ آهن گدازي касб ва амали оҳангудоз, гудозиш ё об кардани оҳан.

ОҲАНДИЛ آهن دل 1. *маҷ.* сахтдил, сангдил, берaҳм. 2. *маҷ.* қавиирода; шердил, нотарс.

ОҲАНДОР آهن دار он чи ки оҳан дорад: **чархи оҳандори ароба**.

ОҲАНИН آهنین 1. *мансуб ба* **оҳан**; чизи аз оҳан сохташуда: **белчаи оҳанин, сандуқи оҳанин, қафаси оҳанин**. 2. *маҷ.* сахт, қавӣ, маҳкам, нерӯманд: **азми оҳанин, бозуи оҳанин, дили оҳанин, иродаи оҳанин**.

ОҲАНИНБОЗУ آهنین بازو *маҷ.* қавӣ, зӯр.

ОҲАНИНДИЛ آهنین دل *ниг.* **оҳандил**.

ОҲАНИНИРОДА آهنین اراده *маҷ.* он, ки иродаи қавӣ дорад, матин.

ОҲАНИНПАЙКАР آهنین پیکر 1. он чи аз оҳан сохта шудааст. 2. *маҷ.* қавӣ, мусстаҳкам.

ОҲАНИНПАНҶА آهنین پنجه *маҷ.* боқувват, зӯрманд.

ОҲАНИНРОЙ آهنین رای *маҷ.* сахтирода, қавиирода.

ОҲАНИНТАН آهنین تن *маҷ., ниг.* **оҳанинпайкар**.

ОҲАНӢ آهنی *ниг.* **оҳанин**.

ОҲАНКӮБ آهن کوب бо оҳан пӯшондашуда.

ОҲАНМАЙДА آهن میده резаҳои оҳан, резаҳои сӯҳонхӯрдаи оҳан.

ОҲАНПОРА آهن پاره пораҳои филизи партовшуда.

ОҲАНПОЯ آهن پایه пояи ҳар чиз, ки оҳанин аст.

ОҲАНПӮШ آهن پوش он чи рӯяш ва ё ҳама тарафаш бо қабати оҳан пӯшонда шудааст; он чи зиреҳи оҳанӣ дорад; зиреҳпӯш.

ОҲАНРАБО آهن ربا *тех.* филизе, ки оҳанро ба худ мекашад; миқнотис, магнит.

ОҲАНРЕЗА آهن ریزه *ниг.* **оҳанмайда**.

ОҲАНСОВ آهن ساو 1. сӯҳон. 2. резаҳои оҳан, ки вақти сӯҳон кардани он мерезад.

ОҲАНСОЗ آهن ساز устои оҳансоз, оҳангар.

ОҲАНСОЗӢ آهن سازی амали оҳансоз.

ОҲАНТАН آهن تن *мач., ниг.* **оҳаниинпайкар**.

ОҲАНТАРОШ آهن تراش он ки бо оҳан чизе метарошад.

ОҲАНТАРОШӢ آهن تراشی амали оҳантарош.

ОҲАНТАСМА آهن تسمه тасмаи оҳанин; **оҳантасмаи танк**.

ОҲАНТАХТА آهن تخته варақҳои оҳан.

ОҲАНФУРӮШ آهن فروش фурӯшандаи оҳан.

ОҲАНЧИДАН آهنجیدن *кит.* кашидан; берун кардан.

ОҲАНҶОМА آهن جامه тунукае, ки барои маҳфуз нигоҳ доштани сандуқ *ва г.* аз рӯй зада мешавад.

ОҲАР آهر моее, ки аз гарди орди гандум ё картошка тайёр мекунанд ва барои шах ва ҷилодор шудан матоъро ба он тар карда мехушконанд.

ОҲАРДОР آهردار дорои оҳар, он чи дар таркибаш оҳар дорад.

ОҲАРЗАДА آهرزده *ниг.* **оҳардор**.

ОҲАРЗАНӢ آهرزنی бо оҳар чизеро (матоеро) шах ва муҷаллал кардан.

ОҲАРӢ آهری *мансуб ба* **оҳар**. 1. оҳардор, оҳар задашуда. 2. тоза, обнарасида (*мас., матоъ, либос*).

ОҲАРМАН آهرمن *ниг.* **аҳриман**.

ОҲГӮЙ آه گوی он ки оҳ мегӯяд; дардманд ва ранҷманд.

ОҲЕХТАН//ОҲИХТАН آهیختن//آهختن *ниг.* **оҳтан**.

ОҲИДАН آهیدن оҳ кашидан.

ОҲИСТА آهسته 1. ором, сокитона, бесадо, бо овози паст; *муқоб.* **баланд**. 2. бешитоб, тадриҷан; *муқоб.* тез ва босуръат. 3. номаълум, беғалоғула, ба касе нафаҳмонда. 4. суст, аз рӯи мадоро; *муқоб.* **сахт**; **оҳиста-оҳиста** бешитоб; б) кам-кам, андак-андак, тадриҷан, рафта-рафта.

ОҲИСТАГӢ آهستگی 1. оромӣ; сустӣ, бешитобӣ; мулоимат. 2. *мач.* ҳилм; бурдборӣ.

ОҲИСТАКАК آهستکک оҳиста, бешитоб, боэҳтиёт, номаълум.

ОҲИСТАКОР آهسته کار 1. он ки корро ба оҳистагӣ ва бешитобзадагӣ ба ҷо меорад; *муқоб.* **тезкор.** 2. *мач.* эҳтиёткор, андешакор.

ОҲИСТАКОРӢ آهسته کاری 1. кори бештоб. 2. *мач.* эҳтиёткорӣ.

ОҲИСТАРАВ آهسته رو 1. он ки ба оромӣ ва бешитоб роҳ меравад. 2. танбал, коҳил.

ОҲИСТАРОЙ آهسته رای доно, донишманд, пурдон.

ОҲИСТАСУХАН آهسته سخن он ки бо овози паст ва ором сухан мегӯяд.

ОҲИСТАЯК آهسته یک *гуфт., ниг.* **оҳистакак**.

ОҲКАШӢ آه کشی оҳ кашидан.

ОҲМАНД آهمند дурӯғгӯй.

ОҲО آها *калимаи таҳсин* ва *тааҷҷуб.*

ОҲОР آهار *ниг.* **оҳар**.

ОҲОРДОР آهاردار *ниг.* **оҳардор.**

ОҲОРӢ آهاری *ниг.***оҳарӣ**.

ОҲУ I آهو 1. ҷонвари дасту по дарози тездав, ки чашмони зебо дорад, ғизол; **оҳуи чашм**.

ОҲУ II آهو *кит.* айб, нуқсон, хато.

ОҲУ III آهو гуноҳ.

ОҲУБАР(Р)А آهوبره 1. бачаи оҳу. 2. *мач.* духтари зебо.

ОҲУБАЧА آهوچه *ниг.* **оҳубара**.

ОҲУВОР آهووار чун оҳу, ба монанди оҳу.

ОҲУДАВ آهودو дар даву тоз чун оҳу; **аспи оҳудав** аспи тезрафтор.

ОҲУДИЛ آهودل *маҷ.* тарсу, буздил, тарсончак.

ОҲУДИЛӢ آهودلی *маҷ.* тарсончакӣ, буздилӣ.

ОҲУМАНД آهومند айбдор, нуқсондор; гунаҳкор.

ОҲУН آهون *кит.* 1. ғор. 2. роҳи зеризаминӣ, нақб; **оҳун задан** нақб кандан; сӯрох кардан.

ОҲУТАК آهوتک *киноя аз* аспи даванд.

ОҲУЧАШМ آهوچشم *киноя аз* чашмони зебо, сиёҳчашм.

ОЧА آچه 1. *маҷ.* модар. 2. модаркалон.

ОЧАКАЛОН آچه کلان *маҷ.* модаркалон, бибӣ.

ОЧАР *т.* آچر калид, афзор барои мурувват тофтан ва кушодан.

ОЧЕРК *р.* آچیرک *адш.* асари хурди адабӣ, ки дар он воқеаҳои ҳаётӣ баён ва тасвир мешаванд.

ОЧЕРКНАВИС آچیرک نویس нависандаи очерк.

ОЧОР Iآچار сабзаводе, ки онро дар сирко хобонда бошанд.

ОЧОР II آچار замини пасту баланд, замини ноҳамвор.

ОЧОРДАН//ОЧОРИДАН آچاردن//آچاریدن 1. очор ба хӯрок задан. 2. дар ҳам омехтани хӯроку очор.

ОЧОРӢ آچاری *мансуб ба* **очор**.

ОҶ *а.* آج 1. устухони фил. 2. дандони фил. 3. *маҷ.* сафед.

ОҶИЗ I *а.* عاجز нотавон, беқувват; дармонда, бечора; **оҷиз будан** ба иҷрои коре қувват ва тавоной надоштан, қодир набудан ба коре; **оҷиз мондан //оҷиз омадан аз** *чизе* ба иҷрои коре қодир набудан, аз ӯҳдаи коре набаромадан; оҷиз шудан.

ОҶИЗ II عاجز *гуфт.* нобино, кӯр.

ОҶИЗА *а.* عاجزه 1. зани фақир, нотавон. 2. духтар *(падар аз рӯи хоксорӣ ба духтари худ мегӯяд).*

ОҶИЗӢ عاجزی 1. аҷз, нотавонӣ, камзӯрӣ, заъф. 2. нобиноӣ, кӯрӣ.

ОҶИЗКУШ عاجزکش он ки қасди одамони нотавону заифро мекунад.

ОҶИЗНАВОЗӢ عاجزنوازی меҳрубонӣ кардан ба нотавонон, дастгириии бечорагон.

ОҶИЗОНА عاجزانه аз рӯи аҷз, аз рӯи нотавонӣ; **оҷизона хоҳиш кардан** *чизеро* дар ҳолати аҷз ва нотавонӣ пурсидан чизеро.

ОҶИЛ I *а.* عاجل аҷалакунанда, шитобкор.

ОҶИЛ II عاجل 1. донаҳои хӯрданӣ аз қабили писта, бодом *ва г.*

ОҶИЛ III *а.* آجل 1. таъхиркунанда, бомӯҳлат, дероянда; *муқ.* **оҷил** I. 2. охират; *муқ.* **дунё** I.

ОҶИЛ IV *а.* آجل 1. боде, ки бо овоз аз гулӯ бароянд, оруғ.

ОҶИЛАН *а.* عاجلاً ба таври таъҷилӣ, фавран, ба зудӣ, ба тезӣ, бе даранг.

ОҶИНГ آجنگ *ниг.* **ожанг: оҷинги пешонӣ, оҷинги рӯй**.

ОҶИНГДОР آجنگ دار чиндор, чингирифта.

ОҶУР *а.* آجور [*муарраби* **огур**], хишти пухта.

ОШ I آش 1. хӯроки пухта, таом, хӯроки гарм. 2. палав; **оши дампухт** оши палаве, ки бо алави паст пухта шудааст; **оши кавар** *маҷ.* оши мурда; **оши кашк** оши суюқе, ки бо ярма, ҷав ё ҷуворӣ пухта ҷурғот ё қурут (кашк) ҳамроҳ мекунанд; **оши кӯҳнадам** палаве, ки аз зарурияш бисёр дам хӯрдааст; **оши ланҷ** палаве, ки бисёр дам хӯрда, биринҷаш аз меъёр мулоимтар шудааст; **оши маслиҳат** зиёфате, ки барои маслиҳатгирӣ аз наздикони худ ороста мешавад (*пеш аз тӯй ё маъракаи дигар*); **оши палав** палав; **оши сол** оши хайроте, ки сари соли вафоти касе дода мешавад; **оши софӣ** палавест, ки биринҷи он алоҳида дар об ҷӯшонида соф карда гирифта мешавад ва пас ба болои он равғани зард рехта дам мекунанд ва гӯшти он низ алоҳида пухта мешавад; **оши явғон** хӯроки бегушт; **оши ҳалолхӯр** *киноя аз* ҷӯпон; **оши ҳарифона** оше, ки бо навбат бо харҷи яке аз иштирокдорони нишасти ҳарифона пухта мешавад, оши бо харҷи шарикона пухташуда; **оши ҷуворӣ** *ниг.* **оши кашк; ош додан** хайрот кардан; **оши** *касеро* **додан** оши соли касеро додан, ба муносибати сари соли касе хайрот

додан; **ош(ро) дам кардан** ошро буғ додан; **ош кардан** а) ош пухтан, палав пухтан; б) *киноя аз* ҳазм кардан, аз худ кардан; **ош кашидан** оши пухташударо аз дег ба табақ гирифтан; **ошу нон додан ба** *касе* хӯрондан, ғизо додан, сер кардан, касеро бо хӯроки рӯзмарра таъмин кардан; **ошу об кардан** меҳмондорӣ кардан, зиёфат додан; **ош пухтан** палав пухтан; **ошро обу равған кардан** зирбаки оши палавро тайёр кардан; **ош шавад**! нӯши ҷон бод!, ҳазм шавад!, **ба оши** *касе* **магас афтидан** ба кори касе халал расидан; **оши** *касе ба касе* **напухтан** бо ҳам созгор набудан, муросо ва тавофуқ карда натавонистан ба ҳамдигар; ◊ **ба ҳар ош қайла, ба ҳар коса чазза шудан** *ниг.* **ба ҳар ош қошуқ шудан; ба ҳар ош қошуқ (қатиқ) шудан** ба ҳар кори ба худ дахлдор ё бедахл ҳамроҳ шудан; **ҳамон ош, ҳамон коса** ҳама чиз мисли пештара, бе тағйир; **ба оши тайёр бакавул** толиби чизи муфт, чизи бе дарди миён ба даст омадаро аз худ кардан, тайёрхӯр; **айб дар ош ё дар мош?** кӣ айбдор? (*вақти номаълум будани айбдори коре мегӯянд*); **оши бибихон** яке аз маросимҳои динӣ, ки занон барпо мекунанд, монанди бибисешанбе. 3. даббоғӣ; **ош додани пӯст** бо усули махсусе даббоғӣ кардани пӯсти хом. 4. *нидои ом(м)*, ки ҳангоми сурфа кардани касе бар пушти ӯ меҳрубонона зада, ин калимаро баён мекунанд; зоҳиран маънои «**ҳалолат бод**», «**гулӯятро нагирад**»-ро дорад.

ОШДОН آشدان 1. ҷое, ки деги ошпазӣ шинонда шудааст. 2 ошхона.

ОШЁН//ОШЁНА آشیان//آشیانه 1. лона, хонаи парандагон. 2. *маҷ.* хона, маскан, ватан; **ошён доштан** ҷой доштан, ҷойгузин будан; **ошён мондан** лона сохтан, хона кардан. 3. ҳар қабати хона дар хонаҳои чандинқабата.

ОШИҚ *а.* عاشق он ки касе ё чизеро аз ҳад зиёд дӯст медорад; дӯстдоранда, дилдода, дилбохта; **ошиқи чароғ** парвона**; ошиқи шайдо** ошиқи сахт дилбохта, ошиқи ошуфтаҳол; **ошиқу маъшуқ** а) дӯстдоранда ва дӯстдошташуда; б) *гуфт.* часпаки дару тиреза **ошиқ шудан**.касеро нағз дидан, ба касе дил бохтан; **ошиқи печон** гули нилуфар.

ОШИҚӢ عاشقی ошиқ шудан, ошиқ будан; он чӣ мансуб ба ошиқ аст.

ОШИҚМИЗОҶ عاشق مزاج ишқварз, ошиқпеша, ошиқ.

ОШИҚНАВОЗ عاشق نواز маъшуқ, он ки ба ошиқи худ навозишу илтифот дорад.

ОШИҚОНА عاشقانه *мансуб ба* **ошиқ;** ошиқвор; **шеъри ошиқона** шеър дар баёни ишқ, шеъри ғиноӣ.

ОШИҚПЕЧОН عاشق پیچان *бот., маҷ.* гули нилуфар.

ОШИҚПЕША عاشق پیشه *ниг.* **ошиқмизоҷ**.

ОШӢ آشی *мансуб ба* **ош: намаки ошӣ**.

ОШКАДУ آش کدو кадуи хӯрокӣ.

ОШКОР آشکار ба ҳама маълум, намоён, аён, падидор; *муқоб.* **пинҳон**; **ошкору ниҳон** аёну пӯшида, намоёну махфӣ; **ошкор кардан** аён кардан, маълум кардан, ба рӯи об бароварда; **ошкор шудан(гардидан**) маълум гардидан.

ОШКОРБАЁНӢ آشکاربیانی ошкоро баён кардни андешаву афкори худ.

ОШКОРКУНАНДА آشکارکننده он ки чизеро парда аз рух мебардорад ва ошкор мекунад.

ОШКОРО آشکارا ба таври намоён, ба тарзи аён, аёнан; рӯирост; *муқоб.* **пинҳонӣ**; **ба ошкоро** пинҳон накарда, ба тарзи ба ҳама маълум; **ошкоро гуфтан** баръало гуфтан, рӯирост гуфтан.

ОШКӮБА آشکوبه 1. сақфи хона; бом. 2. ҳар чинаи девор; похса. 3. ҳар табақаи иморат, ошёна. 4. ҳар табақаи осмон.

ОШКӮХИДАН//АШКӮХИДАН آشکوخیدن//اشکوخیدن лағжидан, лағжида афтодан.

ОШМОЛ آشمال хушомадгӯ, мутамаллиқ.

ОШМОЛӢ آشمالی он чи мансуб ба хушомадгӯ аст, чоплусӣ, хушомадгӯӣ, тамаллуқ.

ОШНО I آشنا 1. шинос, балад, огоҳ, бохабар. 2. ёр, дӯст, улфат; *муқоб.* **бегона: ошнои дерин**. 3. шиносо, маълум; **овози ошно** овози шиносо; **ошно будан** а) шинос будан (бо касе); б) воқиф будан (аз коре); **ошно гирифтан** *касеро* ошноӣ пайдо кардан, дӯст шудан бо касе; **ошно кардан** *касеро бо касе ё бо чизе* шиносондан, шинос кардан; **ошно шудан** шинос шудан, шиносоӣ пайдо кардан, воқиф гардидан.

ОШНО II آشنا *кит.* шино, шиноварӣ, оббозӣ, оббурӣ.

ОШНОБЕЗОР آشنابیزار он ки аз ёру дӯсти худ

мегурезад.

ОШНОБОЗ آشناباز чӯрабоз, ошнопарвар.

ОШНОБОЗӢ I آشنابازی чӯрабозӣ, ошнопарварӣ, риояткорӣ нисбат ба ёру шиноси худ.

ОШНОБОЗӢ II آشنازی *кит.* шиноварӣ, оббозӣ. 2. шиноварӣ, оббозӣ.

ОШНОВАР آشناور шиновар, оббоз, оббур.

ОШНОЁНА آشنایانه ба чашми ошноӣ, ҳамчун ошно ва шинос.

ОШНОӢ آشنائی 1. ошно будан, шиносоӣ, ошно шудан. 2. илтифоту изҳори шиносоӣ тавассути оғӯш гирифтану бӯсидан; **ба тарзи ошноӣ** дӯстона; **ошноӣ доштан** шинос будан (*бо касе*), воқиф будан, огоҳ будан (*аз коре*); **ошноӣ пайдо кардан** шинос шудан.

ОШНОНАМО آشنانما мисли ошно, монанд ба ошно.

ОШНОРӮ(Й) آشنارو(ی) 1. шинос, ошно, дӯст. 2. *маҷ.* дилнишин, дилпазир (*мас.*, *одам*).

ОШНОХОНА آشناخانه хонаи каси ошно ва шинос.

ОШОЛУД آشآلود *гуфт.* ношуд, миҷморуқ.

ошом آشام 1. *асоси замони ҳозира аз феъли* **ошомидан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* ошоманда: **хуношом, майошом, дудошом**...

ОШОМИДАН آشامیدن нӯшидан, хӯрдан *(бештар нисбат ба хӯрокҳои обакӣ)*.

ОШОМИДАНӢ آشامیدنی он чи мансуб ба ошомидан аст; **оби ошомиданӣ**.

ОШПАЗ آشپز он ки кораш хӯрок пухтан аст, касе, ки хӯрок мепазад, хӯрокпаз, таббох.

ОШПАЗӢ آشپزی хӯрокпазӣ, касби ошпаз, таббохӣ.

ОШПАЗХОНА آشپز خانه ҷое, ки дар он хӯрок мепазанд, матбах.

ОШТАХТА آش تخته тахтаи махсус, ки ба рӯи вай хамири оширо паҳн карда мебуранд.

ОШТИГӢ آشتیگی 1. оштӣ, мусолиҳа. 2. *маҷ.* дӯстӣ, рафоқат.

ОШТИДИҲАНДА آشتی دهنده он ки мухолифатдоштаро оштӣ медиҳад..

ОШТИДИҲӢ آشتی دهی ду нафари бо ҳам ҷангиро оштӣ додан.

ОШТИНАШАВАНДА آشتی نشونده сулҳнопазир, он чи ки қобили сулҳу оштӣ нест.

ОШТИНОПАЗИР آشتی ناپذیر роҳнадиҳанда ба ҳеҷ гуна созишу сулҳ.

ОШТИНОПАЗИРӢ آشتی ناپذیری мухосимат, душманӣ, адоват.

ОШТИХОҲӢ آشتی خواهی сулҳҷӯӣ, муросо.

ОШТИХӮРА(К) آشتی خوره(ک) зиёфате, ки ба муносибати оштӣ шудани ду кас ё ду тарафи ба ҳам ҷангӣ барпо кунанд.

ОШТИҶӮЁНА آشتی جویانه сулҳҷӯёна.

ОШТӢ آشتی созиш ва оштӣ баъд аз ҷангу низоъ; **оштӣ додан** *касеро бо касе* сулҳ кунонидан; **оштӣ кардан** сулҳ кардан, бас кардани ҷангу низоъ; **ошно шудан** сулҳ кардан, **ошно кунонидан** *ниг.* **оштӣ додан**.

ОШУФТА آشفته 1. парешон, мушавваш, ба ҳам омехта: **зулфи ошуфта, хотири ошуфта**. 2. *маҷ.* парешонҳол, мушаввашхотир. 3. *маҷ.* хашмгин. 4. *маҷ.* дилдода, ошиқ.

ОШУФТАБАХТ آشفته بخت *маҷ.* бадбахт, бетолеъ.

ОШУФТАГӢ آشفتگی 1. парешонӣ, мушаввашӣ, парешонҳолӣ. 2. *маҷ.* шӯридагӣ, ҷунун.

ОШУФТАДИЛ آشفته دل 1. *маҷ.* парешонҳол, парешонхотир; шӯрида, музтариб. 2. ошиқ.

ОШУФТАКОКУЛ آشفته کاکل он ки кокулаш парешон аст.

ОШУФТАМАҒЗ آشفته مغز *кит.* шефта, девона, девонаавзоъ.

ОШУФТАМӮЙ آشفته موی он ки мӯяш дарҳаму барҳам ва шона нокарда аст, парешонмӯй.

ОШУФТАН آشفتن 1. *маҷ.* ба ҳаяҷон омадан, музтариб шудан. 2. *маҷ.* оташин шудан, ба хашм омадан, тезу тунд шудан.

ОШУФТАРӮЗ آشفته روز *кит.* бадбахт, бетолеъ, ошуфтарӯзгор.

ОШУФТАРӮЗГОР آشفته روزگار *кит.* ошуфта-

ҳол, бадбахт, бетолеъ.

ОШУФТАСОМОН آشفته سامان *ниг.* **ошуфтадил**.

ОШУФТАХОТИР آشفته خاطر *маҷ.* парешонхотир, ба ҳаяҷон омада, хашмгин, музтарибҳол.

ОШУФТАҲОЛ آشفته حال *ниг.* **ошуфтадил ва ошуфтахотир.**

ОШУФТАҲОЛӢ آشفته حالی *мансуб ба* **ошуфтаҳол**; парешонҳолӣ, изтироб, шефтагӣ.

ошӯб آشوب 1. *асоси замони ҳозира аз* **ошуфтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* шӯрангез: **дилошӯб, шаҳрошӯб**...

ОШӮБ آشوب ғавғо, шӯр, фитна, шӯриш; **ошӯб барпо кардан** шӯридан, ба шӯриш бархостан; **ошӯб бархостан** сар шудани шӯриш.

ОШӮБГАР آشوبگر шӯришкунанда, фитнаангез.

ОШӮБГАРӢ آشوبگری исёнкорӣ, фитнаангезӣ.

ОШӮБГАРОНА آشوبگرانه исёнкорона, фитнагарона.

ОШӮБИДАН آشوبیدنшӯридан, фитна кардан.

ОШӮБКОР آشوب کار *ниг.* **ошӯбгар**.

ОШӮҒ آشوغ шахси номаълум, ғайри шинос, ноошно.

ОШХОНА آش خانه 1. ҷое, ки хӯрок мепазанд. 2. ҷое, ки таомҳои гуногун пухта мефурӯшанд.

ОШХОНАДОР آش خانه دار 1. ҷое (ҳавлие), ки ошхона дорад. 2. соҳиби ошхона.

ОШХӮР آش خور 1. он ки ош хӯрданро дӯст медорад. 2. хӯранда; **ошхӯру нонхӯри атроф** ҳамаи сокинони гирду пеши як маҳал.

ОШХӮРА آش خوره зарфе, ки дар он ба сагу гурба хӯрок медиҳанд.

ОШХӮРАК آش خورک дастмоле, ки вақти хӯроккхӯрӣ ба сари синаи кӯдакон мебанданд, пешгирак.

ОШХӮРӢ آش خوری хӯрдани таом, сарфи хӯрок (палав); **зарфҳои ошхӯрӣ** зарфҳое, ки таоми тайёрро ба онҳо мекашанд (*табақ, коса ва ғ.*).

ОЯ I **//ОЯТ** آیه//آیت *кит.* 1. нишон, аломат. 2. далел, ҳуҷҷат, бурҳон. 3. мӯъҷиза, каромат. 4. *д.* як сухани тамом аз Қуръон, ки дар он сураҳо аз оёт таркиб ёфтаанд; ҳар кадом фикраи Қуръони Маҷид, ки бад-он вақф кунанд.

ОЯ II آیه *гуфт.* 1. модар. 2. муроҷиати муаддабона ба зани солманд.

ОЯНД آیند *шакли шеърии* **оянда**.

ОЯНДА آینده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **омадан**; он ки ва он чи меояд; **ояндаву раванда** рафту омадкунанда. 2. дар пеш истода, он чи воқеъ хоҳад шуд; **панҷшанбеи оянда** панҷшанбее, ки дар пеш аст, **фарзанди оянда** фарзанде, ки акнун таваллуд хоҳад ёфт. 3. истиқбол; *муқоб.* **гузашта**; **дар оянда** минбаъд.

ОЯНДАБИНӢ آینده بینی пешбинӣ, пешгӯӣ; дурбинӣ.

ОЯНДАДОР آینده دار он ки ва он чи дорои оянда аст, он ки ояндаи дурахшон дорад, он чи истиқболи равшан дорад; умедбахш.

П

П *ҳарфи бистуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* пе (پ)*; дар ҳисоби абҷад монанди ҳарфи* бе (ب) *ба адади 2 баробар аст*

ПАГАҲ پگه *ниг.* **пагоҳ**.

ПАГАҲӢ پگهی *ниг.* **пагоҳӣ**.

ПАГАҲХЕЗ پگه‌خیز *ниг.* **пагоҳхез**.

ПАГАҲХЕЗӢ پگه‌خیزی *ниг.* **пагоҳхезӣ**.

ПАГОҲ پگاه 1. аввали саҳар, аввали бомдод; **аввали пагоҳ** субҳи зуд, субҳи барвақт; **ҳар пагоҳ** ҳар саҳар; **(аз) пагоҳ то бегоҳ** аз аввали саҳар то фаворасии шом, тамоми рӯз. 2. рӯзи дигар; фардо; **пагоҳи дигар** рӯзи дигар; **пагоҳ-бегоҳ**, **пагоҳ-фардо** пас аз як-ду рӯз, рӯзҳои наздик.

ПАГОҲИНА پگاهینه *ниг.* **пагоҳӣ** 2: **шабнами пагоҳина**.

ПАГОҲИРӮЗ پگاهی‌روز *ниг.* **пагоҳӣ**.

ПАГОҲИРӮЗӢ پگاهی‌روزی *ниг.* **пагоҳӣ**.

ПАГОҲӢ پگاهی 1. вақти субҳ, саҳарӣ, субҳгоҳ, саҳаргоҳ; *муқоб.* **бегоҳӣ**; **пагоҳии барвақт** аввали субҳ; **пагоҳии дигар** саҳари рӯзи ди гар; **аввали пагоҳӣ** саҳарии барвақт; **аз пагоҳӣ то бегоҳӣ** аз саҳар то бегоҳии рӯз, тамоми рӯз; **ҳар пагоҳӣ** ҳар саҳар. 2. *мансуб ба* **пагоҳ**: **офтоби пагоҳӣ**, **насими пагоҳӣ**.

ПАГОҲОН پگاهان субҳгоҳон, саҳаргоҳон, саҳаргоҳон.

ПАГОҲОНӢ پگاهانی 1. вақти саҳар, саҳари барвақт. 2. саҳарӣ, пагоҳӣ, *мансуб ба* **пагоҳ**.

ПАГОҲТАР//ПАГАҲТАР پگاه‌تر//پگه‌تر зудтар, барвақттар.

ПАГОҲХЕЗ پگاه‌خیز саҳархез, барвақтхез.

ПАГОҲХЕЗӢ پگاه‌خیزی саҳархезӣ, барвақт хезӣ.

ПАГОҲШАБ پگاه‌شب фардошаб, шаби оянда.

ПАҒА پغه *кит.* 1. пахтаи як ғӯзаи кушода; *муқ.* **поға**. 2. *маҷ.* резаҳои калон-калони барф: **пағаҳои барфи лаклакӣ**, **пағa-пағa** а) пағаҳои бисёр; б) *маҷ.* печ дар печ, печон: **пағa–пағa дуд**.

ПАҒАНА پغنه пӯсти барраи пашмдароз.

ПАҒАТОБӢ پغه‌تابی пахтаи ҳаллоҷишударо тофта ба ресидан омода кардан.

ПАҒНА پغنه *меъ.* зинапоя, нардбон.

ПАДА پده *кит.* 1. як навъ дарахт, ки ба бед монанд аст. 2. дарахти хушкшуда. 3. чӯби пешдаргирон.

ПАДАНДАР پداندر *ниг.* **падарандар**.

ПАДАР پدر 1. марде, ки аз вай фарзанд ба

вуҷуд омадааст, соҳиби фарзанд, калони оила нисбат ба зану фарзанд (он); **падару модар** волидон, волидайн; **бар падаратон раҳмат**! *ибораест, ки барои тақдири коре ё изҳори миннатдорӣ бар касе гуфта мешавад*; **оқи падар** *ниг.* **оқ**; **падар шудан** соҳиби фар занд гаштан; **падарони мо** гузаштагони мо. 2. *маҷ.* асосгузор, бунёдгузори чизе, соҳае: **падари таърих**. 3. мурочиати боэҳтиром нисбат ба марди солхӯрда. 4. *маҷ.* роҳбар, роҳнамо: **падари маънавӣ**.

ПАДАРАНДАР پدراندر падари ӯгай, шавҳари модар.

ПАДАРАРӮС پدرعروس падари арӯс, падарзан, хусур.

ПАДАРБЕЗОР پدربیزار 1. аз падари худ безор, падарбадбин. 2. оқи падар, ба ғазаби падар гирифторшуда.

ПАДАРБУЗУРГ پدربزرگ *кит.* падари падар ё модар, бобо, ҷад(д).

ПАДАРВАКИЛ پدروکیل яке аз хешовандони арӯс, ки вақти никоҳ розигии арӯсро пур сида ба домуллои никоҳхон аз номи арӯс ризоият медиҳад.

ПАДАРВОРپدروار мисли падар, монанди па дар, падарона.

ПАДАРДОДА پدرداده бахшидаи падар, падарбахшида, мероси падар.

ПАДАРДОР پدردار 1. он ки падар дорад. 2. *гуфт., маҷ.* тарбиятдида, аз оилаи хуб.

ПАДАРЗАН پدرزن *ниг.* **падарарӯс**.

ПАДАРӢ پدری 1. *мансуб ба* **падар**; **ҳавлии (хонаи) падарӣ**, **номи падарӣ**. 2. мисли падар будан; ғамхорӣ, меҳрубонӣ, роҳнамоӣ; **падарӣ кардан** а) мисли падар ғамхорӣ кардан; б) меҳрубонӣ кардан, ғамхорӣ намудан.

ПАДАРКАЛОН پدرکلان *ниг.* **падарбузург**.

ПАДАРКУШ پدرکش он ки падарашро куштааст.

ПАДАРКУШӢ پدرکشی 1. куштани падар. 2. *маҷ.* душманӣ, хусумат, кинаварзӣ.

ПАДАРКУШТА پدرکشته 1. он ки падарашро кушта бошанд. 2. *маҷ.* шахси хеле бадқаҳру қасосгир.

ПАДАРҚУСУР پدرقسور *гуфт.*, *таҳқ.* 1. кӯтоҳақл, аблаҳ. 2. фиребгар, корчаллон.

ПАДАРЛАЪНАТ پدرلعنت 1. *таҳқ.* фарзанди шахси лаънатшуда, падараш лаънатшуда. 2. *маҷ.* бадкор, зишт, нобакор.

ПАДАРМОДАР پدرمادر *кит.* падари модар, бобои модарӣ.

ПАДАРМУРДА پدرمرده он ки падараш мурдааст, ятим, сағира, бепадар.

ПАДАРОЗОРپدرآزار он ки падари худро озор медиҳад, озордиҳандаи падар.

ПАДАРОНА پدرانه 1. мисли падар, падарвор; ғамхорона. 2. *мансуб ба* **падар**: падарӣ.

ПАДАРРАҲМАТ پدررحمت 1. падараш раҳматшуда, фарзанди шахси лоиқи таъриф (*дар мавриди таҳсин ва тақдир*). 2. *маҷ.* одами хуб, раҳмдил, меҳрубон.

ПАДАРСАГ پدرسگ *таҳқ.* одами бадкешро гӯянд, падарлаънат, ҳангоми қаҳру ғазаб ва аз ҳад норохат шудан барои нишон додани пасти ҳақир будани шахсе мегӯянд.

ПАДАРСОЛОР پدرسالار хусусияти ҷомеаи ибтидоӣ, ки дар он падар ё солхӯрдатарин мард сардори авлод буд, падарсолорӣ: **ҷомеаи падарсолор**, **низоми падарсолор**.

ПАДАРСОЛОРӢ پدرسالاری *ниг.* **падаршоҳӣ**.

ПАДАРСӮХТА پدرسوخته *таҳқ.* ҳангоми асабонӣ шудан ва ба қаҳру ғазаб омадан ба шахси сабабгори ин воқеа гуфта мешавад.

ПАДАРФАРЗАНДӢ پدرفرزندی муносибати (дӯстона) байни падару фарзанд.

ПАДАРХОНД(А) پدرخواند//پدرخوانده касе, ки падар хонда шудааст, шахсе, ки касе ӯро ба ҷойи падар қабул кардааст, ҷойгири падар.

ПАДАРҶАД پدرجد падари бобо, сари аҷдод, ниё.

ПАДАРШАВҲАР پدرشوهر *кит., ниг.* **падаршӯй**.

ПАДАРШОҲӢ پدرشاهی *таър.* давраи ибтидоии қабилавӣ, ки сардори қабила аз мардҳо (патриарх) буд, падарсолорӣ.

ПАДАРШӮЙ پدرشوی падари шавҳар, хусури зан.

ПАДВОЗ پدواز *кит.* макон ва ҷойи нишастани парандагон (*мас., ду чуби амудӣ ва як чуби уфуқӣ бо ҳам зада мешаванд, то болои он парандагон ҷой гиранд*).

ПАДИД پدید намоён, зоҳир, падидор; ошкоро, ҳувайдо; **падид гардидан (шудан)** а) намоён шудан, ошкор шудан, зоҳир гаштан; б) пайдо шудан, ба вуҷуд омадан; **падид кардан** ошкор кардан, зоҳир кардан, намудор кардан; **падид овардан** пайдо кунондан; ба вуҷуд овардан; **падид омадан** а) намоён шудан; б) пайдо шудан, ба вуҷуд омадан.

ПАДИДА پدیده чизи зоҳиршуда, ҳодиса: **падидаи нодир**, **падидаҳои адабиёт**, **падидаҳои нав**.

ПАДИДАШИНОСӢ پدیده‌شناسی *фалс.* таҳқиқ ва пажӯҳиши ҳар он чи дар таҷрибаи ҷаҳонӣ дида мешавад, феноменология.

ПАДИДАШИНОСОНА پدیده‌شناسانی аз рӯи падидашиносӣ, бод иди воқеъбинона.

ПАДИДОВАРАНАДА پدیدآورنده ба вуҷудоваранда, таълифкарда, муаллиф ё нависандаи китоб.

ПАДИДОӢ پدیدائی падид омадан, намудор (зоҳир) шудан; пайдо гаштан.

ПАДИДОР پدیدار ошкор, намоён, намудор, ҳувайдо; **падидор гаштан (гардидан, шудан)** намоён гаштан, зоҳир шудан; пайдо шудан.

ПАДИДОРӢ پدیداری ошкор шудан (гардидан), намоён шудан, ошкор гардидан.

ПАДИДОРШИНОСӢ پدیدارشناسی *ниг.* **падидашиносӣ**.

ПАДРАХТА پدرخته *кит.* ғамгин, андӯҳгин, ҳазин, маҳзун.

ПАДРУД پدرود видоъ, хайрухуш, «хайр» гуфта аз ҳамдигар ҷудо шудан; **падруд гуфтан (кардан)** видоъ кардан, хайрухуш намудан; **ҷаҳонро падруд гуфтан** аз ҷаҳон чашм пӯшидан, мурдан.

ПАДРУДАН پدرودن видоъ кардан, хайрухуш кардан, ҷудо шудан аз ҳамдигар.

ПАЁБ پیاب *кит.* 1. буни ҳавз, таҳи об; қаъри об. 2. *маҷ.* нуқтаи интиҳои ҳар чиз; ◊**харобу паёб** тамоман вайрон шудан.

ПАЁМ پیام 1. пайғом, хабар, рисолат. 2. салом, дуруд, таҳният, муборакбодӣ; орзуи нек кардан бар касе; муроҷиат; **паём бурдан** салом расонидан, пайғоми касеро ба касе бурда расондан (*даҳонӣ ё хаттӣ*); **паём гуфтан** салом расонидан; **паём додан** хабар додан, хабар расондан; **паём овардан (расондан)** хабар овардан; таҳнияти касеро расонидан; салом гуфтан (*аз номи касе*); **паём фиристодан** хабар фиристодан

ПАЁМБАР پیامبر 1. *ниг.* **пайғамбар**. 2. пайғомбаранда, хабаррасонанда, хабаррасон, қосид, расул.

ПАЁМБАРГУНА پیامبرگونه *ниг.* **паёмбарона**.

ПАЁМБАРӢ پیامبری 1. *мансуб ба* **паёмбар**. 2. пайғомбарӣ, қосидӣ. 3. расулӣ.

ПАЁМБАРОНА پیامبرانه монанди паёмбар, бо тарз ва шеваи паёмбар.

ПАЁМГИР پیام‌گیر он ки ё он чи, ки паёмро мепазирад; **паёмгири телефон** дастгоҳе, ки ҳангоми набудани соҳиби телефон ба тамосҳо ҷавоб гуфта онҳоро сабт менамояд.

ПАЁМГУЗОР پیام‌گزار он ки паём мебарад, паёмбар, қосид.

ПАЁМГУЗОРӢ پیام‌گزاری *исми амал аз* **паём гузоштан**, қосидӣ, паёмбарӣ, паёмгузор будан.

ПАЁМНАМО پیام‌نما *нав.* телетекст, нишондиҳандаи паём дар наворҳо.

ПАЁМНИГОР پیام‌نگار *нав.* почтаи электронӣ, эмайл.

ПАЁМОВАР پیام‌آور пайғомоваранда, пайғом расонанда, хабаровар, қосид.

ПАЁПАЙ پیاپی 1. паси ҳам, паиҳам, пай дар пай, яке паси дигаре, пайваста. 2. муттасил, беист; **паёпай омадан** паси ҳам омадан, паси якдигар омадан; **паёпай шудан** паси ҳам воқеъ шудан.

ПАЁПАЙӢ پیاپیی 1. пайдарпайӣ, пайҳамӣ, пасиҳамдигарӣ. 2. муттасилӣ, ҳамешагӣ.

ПАЖ پژ *кит.* 1. замини ноҳамвор. 2. кӯтал, теғаи кӯҳ.

ПАЖАН پژن *кит.* заған; парандаи гуштхӯр, ғалевоҷ.

ПАЖАНД پژند *кит., кҳн.* 1. гиёҳи худрӯй ва хушбӯи хӯрданбоб. 2. ҳанзал.

ПАЖВИН پژوین *кит.* чиркин, ифлос.

ПАЖВОК پژواک *кит.* акси садо; овози такрор.

ПАЖМОН پژمان *кит.* ғамгин, андӯҳгин, афсурда.

ПАЖМОНӢ پژمانی *кит.* ғамгинӣ, андӯҳгинӣ, афсурдагӣ.

ПАЖМОНҲОЛ پژمان‌حال *кит.* афсурдаҳол, хотирпарешон.

ПАЖМУРДА پژمرده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пажмур(и)дан**. 2. рӯй ба хушкӣ оварда, афсурдашуда, хазоншуда, бетароват (*дар бораи наботот*): **гули пажмурда**. 3. *маҷ.* маъюс, ғамгин, андӯҳгин, хаста; **пажмурда гардидан (шудан)** а) *маҷ.* ғамгин шудан; б) афсурдан, тароват ва равнақи худро аз даст додан, хушк шудан; **пажмурда кардан** а) бетароват сохтан, хушк кардан; б) *маҷ.* бекуввату суст гардонидан; в) *маҷ.* ғамгину озурда кардан

ПАЖМУРДАГӢ پژمردگی 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пажмурдан**. 2. бетароватӣ, беобутобӣ; афсурдагӣ. 3. *маҷ.* андӯҳгинӣ, ғамгинӣ.

ПАЖМУРДАДИЛ پژمرده‌دل афсурдадил, шикастадил, ғамзада.

ПАЖМУРДАН پژمردن 1. беобутоб шудан, бетароват шудан, афсурдан, рӯй ба хушкшавӣ овардан, хазон шудан. 2. *маҷ.* афсурда шудан, озурда шудан, хаста ва малул шудан, ғамгин шудан.

ПАЖМУРДАНӢ پژمردنی хазоншуданӣ, он чи ё он ки ҳамеша шодобу шукуфон намемонад.

ПАЖМУРДАРӮЙ پژمرده‌روی он ки рӯяш ожанг дорад (*аз ғам ё аз синну сол*), пир.

ПАЖМУРДАРӮҲ پژمرده‌روح шикастарӯҳ, афтодарӯҳ, дилмонда; ноумед.

ПАЖМУРДАҲОЛ پژمرده‌حال афсурдаҳол, ғамгин, малӯл, ошуфтаҳол.

ПАЖМУРИДА پژمریده *кит.* пажмурда.

ПАЖОВАНД پژاوند *кҳн.* чӯбе, ки дар паси дар барои маҳкам кардани он кӯндаланг аз ҳалқа гузаронида мешавад; ғалақа.

ПАЖОГИН//ПАЖОГАН پژاگن *кит.* чиркин, палид, олуда.

ПАЖУЛ پژول шитолинг, бучулаки пой.

ПАЖӮЛИДА پژولیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пажӯлидан**; ошуфта, парешонҳол; рангзард. 2. парешон, бетартиб (*мас., мӯй*).

ПАЖӮЛИДАН پژولیدن 1. пажмурда шудан, пажмурда кардан. 2. *маҷ.* парешон шудан, ошуфта шудан. 3. *маҷ.* бетартиб шудан, титу пит шудан.

ПАЖӮЛОН(И)ДАН پژولاندن//پژولانیدن *тарзи бавоситаи* **пажӯлидан**; парешон кардан, ошуфтан.

пажӯҳ پژوه 1. *асоси замони ҳозира аз* **пажӯҳидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* пажӯҳанда *ва* ҷӯянда: **донишпажӯҳ**, **динпажӯҳ**.

ПАЖӮҲАНДА پژوهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **пажӯҳидан**. 2. ҷустуҷӯкунанда, ҷӯянда. 3. муҳаққиқ, таҳқиқгар.

ПАЖӮҲАНДАГӢ پژوهندگی 1. ҷӯяндагӣ. 2. муҳаққиқӣ, таҳқиқгарӣ.

ПАЖӮҲИДА پژوهیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пажӯҳидан**. 2. хирадманд, оқил, доно.

ПАЖӮҲИДАН پژوهیدن 1. ҷустуҷӯ кардан, ҷӯё шудан; пурсида фаҳмидан, бозҷӯй. 2. таҳқиқ кардан, баррасӣ кардан.

ПАЖӮҲИШ پژوهش 1. ҷустуҷӯ, кофтуков. 2. омӯзиш, таҳқиқ; **пажӯҳиш кардан** таҳқиқ кардан; тадқиқот бурдан. 3. *кит.* бозпурсӣ, дархост. 4. *кит.* ғамхорӣ, парасторӣ.

ПАЖӮҲИШГАР پژوهشگر 1. ҷустуҷӯкунанда, кобанда. 2. омӯзанда, муҳаққиқ, таҳқиқгар, олим.

ПАЖӮҲИШГОҲ پژوهشگاه муассисаи илмию таҳқиқотӣ, институт.

ПАЖӮҲИШӢ پژوهشی *марбут ва мансуб ба* **пажӯҳиш**; **муассисаи пажӯҳишӣ** муассисаи тадқиқотӣ.

ПАЖӮҲИШКАДА پژوهشکده *нав.* созмон ё муассисаи вобаста ба пажӯҳишгоҳ, ки бахше аз пажӯҳишгоҳи илмӣ дар он ҷо сурат мегирад.

ПАЖӮҲИШКОР پژوهشکار *ниг.* **пажӯҳишгар**.

ПАЖӮҲИШНОМА پژوهشنامه *нав.* навишта ё китоби илмие, ки натиҷаи кори илмиву таҳқиқотӣ доир ба мавзӯе дар як бахши илм мебошад.

паз پز 1. *асоси замони ҳозира аз* **пухтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* пазанда, тайёркунанда; **нонпаз**, **ошпаз** *ва г.*; **пухту паз** хӯрок тайёр кардан, таом пухтан.

ПАЗАНДА پزنده 1. он ки чизеро мепазанд, пазандаи хӯрок, ошпаз. 2. хӯрокпази моҳир, аҳли ҳунари пазандагӣ; **гандум ҳама ҷо, пазанда ҷо-ҷо** (*мақ*.).

ПАЗАНДАГӢ پزندگی 1. хӯрок пухтан, ҳунари хӯрокпазӣ. 2. касби пазандагӣ.

ПАЗИДАН پزیدن *ниг.* **пухтан.**

пазир پذیر 1. *асоси замони ҳозира аз* **пазируфтан**. 2. *дар ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* қабулкунанда, пазиранда ва мақбулу писандида: **имконпазир**, **ислоҳпазир**, **дилпазир** ва *г.*

ПАЗИРА پذیره 1. *кит.* истиқбол, пешвоз (-и касе); **пазира кардан** пешвоз гирифтан; **пазира шудан** а) истиқбол намудан, пешвоз гирифтан; б) рӯ ба рӯ гаштан барои муқобила; муқобил шудан; в) моил шудан; г) пазируфтан; ғ) ба итоат даромадан. 2. қабул кардан, мақбул донистан, мувофиқ шумурдан.

ПАЗИРАНДА پذیرنده 1. қабулкунанда, истиқболкунанда, (*мас., меҳмонро*). 2. мувофиқ (*бо чизе*).

ПАЗИРИШ پذیرش қабул, пазируфтан, истиқбол.

ПАЗИРО پذیرا 1. *ниг.* **пазиранда**. 2. пешраванда; суханшунаванда; фармонбардор; қабулкунанда.

ПАЗИРОӢ پذیرائی қабул, истиқбол, бо эҳтиром пешвоз гирифтан; **пазироӣ кардан (намудан)** пазируфтан, қабул кардан, меҳмондорӣ кардан.

пазируфт پذیرفت 1. *асоси замони гузаштаи феъл аз* **пазируфтан**; мувофиқа, муоҳида. 2. *кит.* аҳд, ӯҳдадорӣ.

ПАЗИРУФТА پذیرفته 1. қабулшуда, қабулгардида. 2. ба зимма гирифташуда, ба ӯҳда гирифташуда, аҳдшуда; **пазируфта шудан** қабул гардидан, иҷобат ёфтан.

ПАЗИРУФТАН پذیرفتن 1. қабул кардан, гирифтан. 2. ба худ қабул кардан, мақбул доштан (*матлаберо, насиҳатеро, суханеро*). 3. истиқбол кардан, эҳтиром (-и меҳмон)-ро ба ҷо овадан. 4. ҷоиз, шумурдан, писандидан. 5. *кит.* аҳд кардан, ӯҳдадор шудан; **анҷом пазируфтан** ба охир расидан, анҷом ёфтан.

ПАЗИРУФТАНӢ پذیرفتنی қобили қабул, қабул карданӣ, лоиқи қабул.

ПАЗИРУФТГОРӢ پذیرفتگاری *кит.* 1. қабул кардан, тақаббул; **пазируфтгорӣ кардан** қабул кардан, пазироӣ кардан. 2. ба ӯҳда гирифтан, ба кафолат гирифтан.

ПАЗИРУФТОР پذیرفتار *кит.* зомин, кафил, мутасаддӣ.

ПАЗИРУФТОРӢ پذیرفتاری пешвозгирӣ, қабул кардан; **пазируфторӣ кардан** а) пешвоз гирифтан, қабул кардан, б) меҳмондорӣ кардан.

ПАЗИШ پزش 1. пухтан (*мас., хӯрокро*). 2. *тех.* пухтан (*мас., хиштро*).

ПАЗМОН پزمان 1. ёди касе ё чизе кардан, дар ёди касе ё чизе шудан, сахт дар орзуи дидани касе ё чизе. 2. мунтазири чизе, касе, талабгори касе, чизе; **пазмон будан** дар ёди касе, чизе будан; дар интизори (талаби) чизе будан; **пазмон гаштан (шудан)** ёд кардан (касеро, чизеро), ҳаваси дидани касе ё чизеро кардан.

ПАЗМОНӢ پزمانی *ниг.* **пазмоншуда**.

ПАЗМОНШУДА پزمانشده дар ёди касе беқарор шуда, дар талаби дидани касе, чизе буда.

ПАЗО پزا *кит.* он чи зуд дар ҳарорати кам пухта шавад.

ПАЗОН پزان 1. *аз масдари* пухтан *ва* пазондан; дар ҳоли пухтан. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* расидан ва пухтани чизе дар замони муайян ва ё дар маросими хос: **ангурпазон**, **тутпазон**, **ширинипазон**.

ПАЗОНАНДА پزاننده *шакли бавоситаи* пазонда он чи ба пухтагӣ мерасонад, ба қивом расонанда.

ПАЗОН(И)ДАН پزاندن//پزانیدن 1. *шакли бавоситаи феъли* **пухтан.** 2. пухта тайёр кунонидан (*ба воситаи касе*); **хӯрок пазондан**. 3. тайёр кардан, омода сохтан; ёд додан; обу-

тоб додан. 4. омода кардан, ҳал кардан: **пазондани кор**.

ПАЙ I پی *биол.* раг, ришта дар бадани инсон ва ҳайвонот; **рагу пай** ришта ва бофтаҳои бадан.

ПАЙ II پی 1. *шакли дигари* **пой**; **некпай**, **ҳуҷистапай**. 2. нақш, асар, из, нишон, изи пой ё ягон чизи дигар. 3. *кит.* бун, таҳкурсӣ. 4. *маҷ.* қасд, азм, ирода; **пайи ҷон будан** дар қасди ҷон будан. 5. пас, дунбол; **аз пайи**... аз паси... аз дунболи...; **пайи ҳам** а) паси ҳамдигар, аз дунболи якдигар; б) муттасил, канданашуд; **пай дар пай** паси ҳам; муттасил; **аз пайи** *касе*, *чизе* **афтодан** касеро, чизеро таъқиб кардан; **аз пайи кори худ шудан** ба кори худ машғул шудан, аз дунболи (ақиби) кори худ рафтан; **аз пайи** чизе **рафтан (шудан)** барои ба даст даровардани чизе ё иҷрои коре рафтан; **дар пайи** *касе* **афтодан** а) аз пайи касе рафтан, ба *касе* пайравӣ кардан; б) таъқиб кардан (*мас.*, *duзdpo*); **дар пайи чизе рафтан** барои коре (чизе) талаф (қурбон) шудан; **пайи** *касе* (*чизе*) **канда шудан** қатъ шудани рафтуои касе (чизе); барҳам хӯрдани чизе; **пайи коре шудан** барои иҷрои коре кӯшиш кардан; дунболи коре рафтан; **пай афкандан** бино кардан, бунёд намудан; **пай бурдан** донистан, воқиф шудан, огоҳ гаштан, сарфаҳм рафтан; **пай гирифта рафтан** изи (нақши) чизеро таъқиб карда рафтан; **пай гум кардан** а) гум кардани асари (нақши) пои касеро, нишони чизи ҷустаниро гум кардан; б) нақши пайи худро нест кардан; **дар пайи** *чизе* **гаштан** аз пайи чизе шудан; дар суроғи чизе будан; **на пай ҳасту на Ҳайдар** даракаш нест, тамоман нопадид.

ПАЙ III پی бор, карат, навбат, дафъа.

ПАЙАФКАН پی‌افکن *кит.* он ки бар бино намудани чизе қадами нахустин мегузорад; асосгузор.

ПАЙАФКАНӢ پی‌افکنی 1. пайафкандан. 2. асосгузорӣ, омодагӣ, тайёрӣ, таҳкурсӣ гузоштан.

ПАЙБАРӢ پی‌بری пай бурдан, донистан; хабардор шудан; ҳис кардан.

пайванд پیوند *асоси замони ҳозира аз* **пайвастан**.

ПАЙВАНД پیوند 1. ҳамбаст, пайваст, иттисол, васл, пайвастагӣ. 2. алоқа, муносибат; **пайванд буридан** а) тарки муносибат (алоқа) кардан; б) аз хешу табор даст кашидан. 3. хешу табор, наздик; **хешу пайвандон**. 4. *биол.* пайванд (соқаи гул, навдаи дарахт ва *г.*) бо мақсади ба вуҷуд омадани навъи беҳтар (*пайванд усулҳои гуногун дорад:* баргпайванд, исканапайванд, найчапайванд, муғҷапайванд ва *г*). 5. *биол.* банд, буғум; **пайванди даст** буғуми даст, банди даст. 6. *тиб.* як узв ё бофтаи бадани инсонро ба узв ё бофтаи дигараш иваз намудан, трансплантатсия; **пайванд кардан** а) пайвастан, часпондан (чизеро ба чизе); кафшер кардан, алоқаманд намудан; б) узви гиёҳеро ба дигаре пайваста кардан; в) ба ҳам хешу табор кунондан; г) *тиб.* трансплантатсия кардан.

ПАЙВАНДАК پیوندک *збш.* ҳиссаи номустақили нутқ, ки аъзои ҷумларо ба ҳам мепайвандад.

ПАЙВАНДАКДОР پیوندک‌دار *збш.* дорои пайвандак, ҷумлае, ки бо пайвандак омадааст: **ҷумлаи мураккаби пайвасти пайвандакдор**.

ПАЙВАНДГАР پیوندگر 1. васлгар, кафшергар. 2. он ки бо пайванд кардани растаниҳо машғул аст.

ПАЙВАНДГАРӢ پیوندگری 1. васлгарӣ, кафшергарӣ. 2. машғул ба пайванд кардани растаниҳо ва дарахтон.

ПАЙВАНДГАҲ پیوندگه *ниг.* **пайвандгоҳ**.

ПАЙВАНДГОҲ پیوندگاه 1. ҷои пайванд шудан, ҷои пайваст шудан, ҷои иттисол; ҷои васл шудан. 2. *биол.* буғум, банд.

ПАЙВАНДДОР پیونددار 1. он чи ҷои пайванд дорад. 2. хешу тобордор.

ПАЙВАНДИШ پیوندش *кит.* пайвастагӣ, пайванд, иттисол.

ПАЙВАНДӢ پیوندی 1. пайвандшуда, васлшуда, кафшершуда. 2. дарахт ё буттаи пайвандшуда: **зардолуи пайвандӣ**. 3. муносибат, робита: **хешию пайвандӣ**. 4. *тиб.* трансплантатсияшуда.

ПАЙВАНДКОРӢ پیوندکاری *ниг.* **пайванд** 4.

ПАЙВАНДКУНАК پیوندکنک *тех.* васлак, пайвандгар, асбоби васлкунак.

ПАЙВАНДКУНАНДА پیوندکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **пайванд кардан**. 2. пайвасткунанда, васлкунанда: **бофтаи пайвандкунанда**. 3. *збш.* аъзои ҷумларо ба ҳам пайвасткунанда: **калимаи пайвандкунанда**.

ПАЙВАНДКУНӢ پیوندکنی пайванд кардан,

ба ҳам пайваст кардан, васлкунӣ.

ПАЙВАНДНОПАЗИР پیوندناپذیر пайвандношуданӣ, васлнашаванда, васлнопазир.

ПАЙВАНДХӮРДА پیوندخورده 1. пайвандшуда, васлшуда; кафшершуда. 2. дарахт ё буттаи пайвандӣ.

ПАЙВАНДШАВАНДА پیوندشونده васлшаванда, кафшершаванда.

ПАЙВАНДШАВАНДАГӢ پیوندشوندگی васлшавандагӣ.

пайваст پیوست *асоси замони гузашта аз* **пайвастан**.

ПАЙВАСТ پیوست 1. пайвандшуда, иттисолёфта, басташуда (бо ҳам); **пайваст будан** а) васл будан, пайванд будан; алоқаманд будан; б) робита доштан, наздик будан; **пайваст кардан** пайванд кардан, ҳамроҳ кардан; **пайваст шудан** а) васл шудан, пайванд гаштан, ҳамроҳ шудан; б) алоқаманд гардидан. 2. *збш.* навъи алоқа: **алоқаи пайваст**. 3. *хим.* пайваста; **пайвастҳои химиявӣ** моддаҳои мураккабе, ки аз таркибҳои гуногуни ба таври химиявӣ пайвастшуда таркиб ёфтаанд.

ПАЙВАСТА پیوسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пайвастан**. 2. ба ҳам васлшуда, муттасил, ба ҳам алоқаманд; **абрӯ(вон)-и пайваста** абрӯе, ки миёнаш бо ҳам васл шудааст. 3. ҳамеша, доимо, мудом. 4. пайи ҳам; дам ба дам; **бо ҳам пайваста** бо ҳам пайванд; бо ҳам алоқаманд; **пайваста будан** пайванд будан, иттисол доштан. 5. *хим., ниг.* **пайваст** 3: **пайвастаҳои органикӣ**.

ПАЙВАСТААБРӮ تیوسته‌ابرو он ки абрӯвонаш бо ҳам пайванд аст, қошпайванд, абрӯҳои бо ҳам пайванд.

ПАЙВАСТАГӢ پیوستگی 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пайвастан**. 2. алоқа, робита; иттифоқ, иттиҳод: **пайвастагӣ доштан**. 3. ҳамешагӣ, доимӣ.

ПАЙВАСТАГОН پیوستگان *ҷ.* пайваста; гузаштагон; ◊ **хешону пайвастагон** наздикон, хешу таборҳо.

ПАЙВАСТАН پیوستن 1. пайваст кардан, муттасил намудан, ба ҳам бастан, бо ҳам вобаста кардан. 2. пайваст шудан, иттисол ёфтан. 3. ҳамроҳ шудан, якҷоя гаштан. 4. муттаҳид шудан, иттифоқ кардан. 5. вобаста кардан, мутааллиқ намудан; **ба вуқӯъ пайвастан** воқеъ шудан, ба вуҷуд омадан; рӯй додан; ◊ **ба раҳмати эзидӣ пайвастан**, **ба ҷавори раҳмати ҳақ пайвастан** мурдан, вафот кардан.

ПАЙВАСТКУНАНДА پیوست‌کننده 1. *ниг.* **пайвандкунанда**. 2. *збш.* пайвасткунанда; **пайвандаки пайвасткунанда**.

ПАЙВАСТКУНӢ پیوست‌کنی чизеро ба ҳам пайваст кардан, пайванд кардан, васл кардан.

ПАЙВАСТОР پیوستار *кит.* бо ҳам пайванди зич дошта, пайвасти ҷудонопазир.

ПАЙВАСТШАВАНДА پیوست‌شونده пайвандшаванда, васлшаванда, кафшершаванда.

ПАЙВАСТШАВӢ پیوست‌شوی пайвастан, пайваст шудан, пайванд шудан, иттисол.

ПАЙГАРД پیگرد 1. *нав.* таъқиб, ҷустор, кофтуков. 2. *лаҳҷ.* аз роҳи омада ба ақиб рафтан, баргаштан ба роҳи омад; **пайгард рафтан** ба роҳи омада ақиб гаштан, ба роҳи омада гашта рафтан.

ПАЙГИР پیگیر 1. таъқибкунанда, дунболгиранда: **саги пайгир**. 2. пайи чизеро гирифта раванда. 3. пайшинос. 4. ҷустуҷӯкунанда, кофтуковкунанда.

ПАЙГИРӢ پیگیری пай гирифтан, барои фаҳмидани чизе ва донистани воқеае аз паси он шудан; дунболаи чизе рафтан.

ПАЙГИРОНА پیگیرانه 1. доимӣ, бардавом, бетаъхир: **кӯшишҳои пайгиронаи ҳукумат**. 2. пофишорона, якравона.

ПАЙГОР پیگار 1. пай мондан, гузоштани изи чизе 2. пайрав, пайравӣ.

ПАЙГУМ پیگم бенишон, бедаракшуда; **пайгум шудан (гардидан, задан)** бедарак гум шудан, бенишон ғайб задан.

ПАЙГУМКАРДА پی‌گم‌کرده 1. он ки изи пойи касе ё чизе гум кардааст: **сайёди пайгумкарда**. 2. роҳгумзада; пешпохӯрда.

ПАЙГУМКУНӢ پی‌گمکنی 1. асари пойи худро пӯшонидан, изи худро нест кардан. 2. *маҷ.* ба ғалат андохтан, касеро ба иштибоҳ мондан. 3. нишони пои касеро наёфтан.

ПАЙГУСАСТА پی‌گسسته *кит.* суст, алоқаканда, барканда.

ПАЙГУФТОР پی‌گفتار он чи дар охири китоб ё мақола менависанд, охирсухан.

ПАЙҒАВӢ پیغوی *кит.* 1. *мансуб ба* **пағу**. 2. яке аз намудҳои хати ҳиндӣ.

ПАЙҒАЛАТ پی‌غلط 1. гумроҳӣ, ба роҳи хато афтодан. 2. фиреб, макр, найранг; **пайғалат задан** фиреб додан, гапғалат задан.

ПАЙҒАМБАР پیغمبر фиристодаи Худо, ки амри ӯро ба бандагонаш мерасонад, расул, набӣ; паёмбар.

ПАЙҒАМБАРЗОДА پیغمبرزاده аз насл ва зоти пайғамбар.

ПАЙҒАМБАРӢ پیغمبری амали пайғамбар; рисолат, нубувват, паёмбарӣ.

ПАЙҒАМБАРОНА پیغمبرانه 1. мисли пайғамбар, пайғамбарвор. 2. *мансуб ба* **пайғамбар**; **суханони пайғамбарона** суханони муайянкунандаи пешомадҳо, пешгӯиҳои дуруст дар бораи оянда.

ПАЙҒОЛА پیغاله *кит.* пиёлаи шароб, қадаҳи май.

ПАЙҒОМ پیغام 1. хабари хуш, мужда, башорат; хабар; паём. 2. салом; мактуб; **пайғом бурдан (фиристодан)** хабар расонидан, башорат бурдан; **пайғом додан** хабар расонидан, башорат додан; **пайғом омадан** хабар расидан.

ПАЙҒОМБАР پیغامبر 1. пайғомбаранда, хабарбаранда, паёмбар. 2. *ниг.* **пайғамбар.**

ПАЙҒОМБАРӢ پیغامبری 1. амали пайғомбар, номарасонӣ. 2. пайғамбарӣ; паёмбарӣ, рисолат.

ПАЙҒОМГУЗОР پیغامگزار *кит.* он ки пайғомро мерасонад, фиристода, расул, номарасон.

ПАЙҒОМГУЗОРӢ پیغامگزاری амал ва кори пайғомгузор, номарасонӣ, паёмрасонӣ, расулӣ.

ПАЙҒОМДЕҲ پیغامده *ниг.* **пайғомрасон**.

ПАЙҒОМОВАР پیغام‌آور паёмовар, хабаррасон, номарасон, расул.

ПАЙҒОМРАСОН پیغامرسان расонандаи пайғом, хабароваранда; хабардиҳанда, пайғомдеҳ.

ПАЙҒОМРАСОНӢ پیغامرسانی пайғом овардан, хабар расондан, дарак додан аз чизе.

ПАЙҒОРА پیغاره *кит.* сарзаниш, байғора; **пайғора задан** сарзаниш кардан.

ПАЙҒУ پیغو 1. *кит.* номи парандаи шикорӣ аз ҷинси боша. 2. номи мулке дар Ҳиндустон; подшоҳи ин сарзамин. 3. яке аз намудҳои хати ҳиндӣ.

ПАЙҒУНАЖОД پیغونژاد *кит.* аз насли подшоҳони Пайғу, ки подшоҳи мулк ва номи сулолаи подшоҳӣ дар ин сарзамини Ҳинд.

ПАЙҒӮЛА پیغوله *кит., ниг.* **байғӯла**; ◊ **(ин) пайғӯлаи танг** дунё; **аз пайғӯлаи факр рахт кашидан** вафот ёфтан, мурдан.

ПАЙҒӮЛАНИШИН پیغوله‌نشین *ниг.* **байғӯланишин**.

ПАЙДАРПАЙ پی‌درپی пайи ҳам, паси ҳам; муттасил, давомнок; **боронҳои пайдарпай**.

ПАЙДАРПАЙӢ پی‌درپئی аз пайи ҳам будан, паси ҳам будан, муттасилӣ, давомнокӣ: *риёз.* **пайдарпайии ададӣ**, **пайдарпайии беохир**, **пайдарпайии камшаванда**.

ПАЙДАРҲАМ پی‌درهم *ниг.* **пайдарпай**.

ПАЙДАРҲАМӢ پی‌درهمی *ниг.* **пайдарпайӣ**.

ПАЙДО پیدا 1. ошкор, ҳувайдо, возеҳ; *муқоб.* **пӯшида**, **ниҳон**. 2. зоҳир, намудор, намоён. 3. мавҷуд, вуҷуддошта; **пайдо гардидан (шудан)** а) намудор шудан, намоён гадидан; б) ба вуҷуд омадан, зоҳир шудан; **пайдо кардан** а) ёфтан; б) муҳайё намудан, омода кардан; в) зоҳир кадан; **вусъат пайдо кардан** васеъ шудан, паҳн шудан; **меҳр пайдо кардан** дил бастан.

ПАЙДОВАР پیداور мавҷуд, вуҷуддошта.

ПАЙДОИШ پیدایش пайдо шудан, ба вуҷуд омадан, зоҳир шудан.

ПАЙДОШАВАНДА پیداشونده он чизе, ки пайдо хоҳад шуд, бавуҷудоянда.

ПАЙДОШАВӢ پیداشوی *ниг.* **пайдоиш**.

ПАЙЗАДА پیزده пояш бурида (*бемории аспу хар*).

ПАЙК پیک 1. *кит.* қосид, хабаррасон, номарасон, он ки хабарбару хабарбиёр аст. 2. хабар, паём; ◊ **пайки аҷал** марг.

ПАЙКАНДА پیکنده *тахқ.* гумшуда, бедаракшуда; гумроҳ.

ПАЙКАР پیکر 1. тан, бадан, ҷасад. 2. ҳайкал, муҷассама. 3. *кит., маҷ.* мӯҳра, донаи шатранҷ.

ПАЙКАРА پیکره *ниг.* **пайкар** 2 .

ПАЙКАРАСОЗ پیکره‌ساز *ниг.* **пайкартарош**.

ПАЙКАРАСОЗӢ پیکره‌سازی *ниг.* **пайкартарошӣ**.

ПАЙКАРБУЗУРГ پیکربزرگ 1. бузургҷусса, қавиҳайкал. 2. паҳлавон, баҳодур.

ПАЙКАРДА پی‌کرده пайдошта; асар, осор, нақш, нишона.

ПАЙКАРНИГОР پیکرنگار он ки муҷассама ва тасвирҳои пайкаронро мекашад, наққош, суратгар.

ПАЙКАРОРО(Й) پیکرآرا//پیکرآرای 1. он чи боиси ороиши намуди зоҳирӣ ва берунии касе ё чизе шавад. 2. *маҷ.* зебо, ороста.

ПАЙКАРОРОӢ پیکرآرائی зебосозӣ, зебо кардан, ороишгарӣ, зебу зиннат додан, оростани намуди берунӣ.

ПАЙКАРСОЗ پیکرساز ҳайкалтарош, муҷассамасоз.

ПАЙКАРСОЗӢ پیکرسازی ҳайкалтарошӣ, муҷассамасозӣ.

ПАЙКАРТАРОШ پیکرتراش муҷассамасоз, ҳайкалтарош.

ПАЙКАРТАРОШӢ پیکرتراشی муҷассамасозӣ, ҳайкалтарошӣ.

ПАЙКОВӢ پی‌کاوی пай кофтан, из ва асари чизеро ҷустан, пайҷӯӣ.

ПАЙКОЛ پیکال *лаҳҷ.* қитъаи замин, замини корам.

ПАЙКОН پیکان 1. нӯги тези найза ва тир, синон. 2. найза, тир. 3. *маҷ.* мижгони маҳбуба.

ПАЙКОНА پیکانه нӯги пайкон, қисмати тези пайкон.

ПАЙКОНАСУМ پیکانه‌سم ҳайвоне, ки сумаш монанди пайкон тез бошад.

ПАЙКОНГАР پیکانگر *кит.* тирсоз, хадангсоз.

ПАЙКОНЗАН پیکان‌زن *кит.* тирзан, тирандоз.

ПАЙКОНӢ پیکانی 1. *кит., мансуб ба* **пайкон**. 2. яке аз хусусиятҳои сангҳои қиматбаҳои лаъл ва фирӯза.

ПАЙКОННИШОН پیکان‌نشان *кит.* тире, ки ба он пайкон шинонда шудааст.

ПАЙКОНСОЗ پیکان‌ساز *ниг.* **пайконгар**.

ПАЙКОНХӮРДА پیکان‌خورده *кит.* тирхӯрда, касе, ки ба вай тир расидааст.

ПАЙКОР پیکار *кит.* ҷанг, ҳарб, муҳориба мубориза; **пайкор кардан** а) мубориза намудан, ҷангидан; б) *маҷ.* баҳсу мунозира кардан; **ба пайкор шудан** ба мубориза даромадан, ҷанг сар кардан.

ПАЙКОРГАР پیکارگر *ниг.* **пайкорҷӯӣ** 2.

ПАЙКОРГАҲ پیکارگه *ниг.* **пайкоргоҳ**.

ПАЙКОРГОҲ پیکارگاه майдони ҷанг, майдони ҳарб, ҷанггоҳ.

ПАЙКОРПАРАСТ پیکارپرست ҷангҷӯ, ҷангталаб, ҳарбҷӯӣ, пархошҷӯӣ.

ПАЙКОРСОЗ پیکارساز ҷангҷӯй, пархошталаб, ҷангсоз.

ПАЙКОРҶӮ(Й) پیکارجو(ی) 1. ҷангхоҳ, ҷангҷӯ. 2. ҷанговар, мубориз.

ПАЙМО پیما 1. паймоянда, тайи масофакунанда. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* паймудан, тай кардан: **баҳрпаймо**, **ҳавопаймо**.

ПАЙМОИШ پیمایش 1. паймудан, масофа тай кардан. 2. андоза гирифтан, чен кардан.

ПАЙМОН پیمان 1. аҳд, шарт, қавлу қарор. 2. қарордод, шартнома, муоҳида; **аҳду паймон** қавлу қарор, шарту аҳд; **паймон бастан** а) аҳд кардан, қавл додан; б) муоҳида намудан, шартнома бастан; **паймон вайрон кардан** *ниг.* **паймон шикастан**; **паймон кардан** *ниг.* **паймон бастан**; **паймон шикастан** аз аҳд рӯй тофтан, аз қавли худ гаштан; **ба паймон вафо намудан** паймон иҷро кардан, ба қавлу аҳди худ содиқ будан. 3. *с.* муоҳида; санади ҳуқуқии байналмилалӣ; **паймони оташбас имзо намудан** сулҳ бастан, оштӣ намудан.

ПАЙМОНА پیمانه 1. зарфи шаробхӯрӣ, қадаҳ, пиёлаи майнӯшӣ. 2. шароб, май. 3. зарфи

андозагирии ҷисмҳои моеъ ва ғалла; **пур шудани паймонаи** *чизе маҷ.* ба ниҳояти худ расидани чизе.

ПАЙМОНАГУСОР پیمانه‌گسار *кит.* паймонакаш, шаробхӯр; шаробдӯст.

ПАЙМОНАКАШ پیمانه‌کش *ниг.* **паймонагусор**.

ПАЙМОНАКАШӢ پیمانه‌کشی паймонагусорӣ, шаробхӯрӣ, майкашӣ, қадаҳрезӣ.

ПАЙМОНАНӮШ پیمانه‌نوش *маҷ.* паймонакаш, қадаҳкаш.

ПАЙМОНАШИКАН پیمانه‌شکن 1. он ки зарфи шаробро мешиканад, қадаҳшикан. 2. *маҷ.* он ки муқобили шаробнӯшист.

ПАЙМОНГУСИЛ پیمان‌گسل *ниг.* **паймоншикан**.

ПАЙМОНДЕҲ پیمان‌ده он ки қавл медиҳад; аҳдкунанда, қавлдиҳанда.

ПАЙМОНДОР پیمان‌دار он ки ба қавли додааш вафо мекунад; бовафо.

ПАЙМОНДОРӢ پیمان‌داری ба аҳди худ устувор будан; вафодорӣ, садоқатмандӣ.

ПАЙМОНӢ پیمانی *марбут ба* **паймон**; қарордодӣ, шартномавӣ: **кори паймонӣ**, **корманди паймонӣ**.

ПАЙМОНКОР پیمان‌کار он ки дар асоси шартнома ё қарордод кор мекунад.

ПАЙМОНКОРӢ پیمان‌کاری кор кардан бо шартнома ё қарордод.

ПАЙМОННОМА پیمان‌نامه 1. ӯҳдадории хаттӣ. 2. қарордод; муоҳида, шартнома.

ПАЙМОНШИКАН پیمان‌شکن аҳдшикан, сартобанда аз қавлу қарор.

ПАЙМОНШИКАНӢ پیمان‌شکنی вафо накардан ба аҳду қарори худ; аҳдшиканӣ.

ПАЙМОНШИКАНОНА پیمان‌شکنانه аҳдшиканона, ба аҳду паймон вафо накарда, аз рӯи бадқавлӣ.

ПАЙМУДАН پیمودن 1. тай кардан (*роҳ, масофаро*). 2. андоза гирифтан, чен кардан, газ кардан. 3. *кит.* озмудан, санҷидан. 4. *кит.* ҷустуҷӯ кардан, кофтуков намудан.

ПАЙПОРА پیپاره *кит.* пораи пай, қисме аз раг.

ПАЙРАВ I پیرو 1. аз қафои ё бо изи пои касе раванда, думрав, думравон. 2. он ки дар шеър, дар масъалаҳои мафкуравӣ ё динӣ аз паси касе меравад ва ба ӯ тақлид мекунад; тарафдор.

ПАЙРАВ II پیرو *збш.* :**аъзои пайрав** нисбат ба сараъзои ҷумла (*дар ҷумлаи сода*); **ҷумлаи пайрав** нисбат ба сарҷумла (*дар ҷумлаи мураккаби тобеъ*).

ПАЙРАВИКУНАНДА پیروی‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **пайравӣ кардан**. 2. аз пай раванда, тақлидкунанда; давомдиҳанда.

ПАЙРАВӢ پیروی аз пай рафтан; тақлид кардан, тақлид; **пайравӣ кардан** аз паи касе, чизе рафтан; ба касе, чизе тақлид кардан; кор ё фикри касеро давом додан.

ПАЙРАВОНА پیروانه ба касе пайравӣ кардан, аз паи касе, чизе рафтан.

ПАЙРАҲА پیراهه роҳи хурди борики одамгузар ва маркабгузар; **пайраҳаи морпеч** роҳи хурди каҷу килеб.

ПАЙРЕЗӢ پی‌ریزی асос гузоштан, пай афкандан; **пайрезӣ кардан** асос гузоштан, бунёд гузоштан.

ПАЙРОҲА پیراهه *ниг.* **пайраҳа**.

ПАЙСА پیسه 1. пули майда (-и баъзе кишварҳои Шарқ). 2. *таър.* тангаи мисин, ки дар Аморати Бухоро ба 16 пули сиёҳ баробар буд; **як пайса наистодан** ҳеҷ қимат надоштан, як тангаи сиёҳ ҳам арзиш надоштан; ниҳоят беаҳамият будан.

ПАЙСАФЕД پی‌سفید *киноя аз* бетолеъ, бадбахт; шум, номуборак.

ПАЙСИПАР پی‌سپر *ниг.* **пайсипор**.

ПАЙСИПАРӢ پی‌سپری *ниг.* **пайсипорӣ**.

ПАЙСИПОР پی‌سپار 1. раванда, раҳсипор, қадамзананда; мусофир. 2. *кит.* кӯб, лагадкӯб, поймол; **пайсипор шудан** раҳсипор шудан, ба роҳ баромадани касе.

ПАЙСИПОРӢ پی‌سپاری *кит.* 1. роҳпаймоӣ, равандагӣ, гашту гузор; **пайсипорӣ кардан** роҳ тай кардан, роҳ паймудан, гашту гузор кардан. 2. лагадкӯбӣ, поймол кардан, зери по кардан.

ПАЙСУДА پی‌سوده поймол, лагадкӯб.

ПАЙСУКУН پیسکون хушпою қадам, некқадам.

ПАЙТ پیت 1. фурсати муносиб, вақти мувофиқ барои иҷрои коре ё гуфтани сухане; **пайт аз даст додан** фурсати муносибро аз даст додан; **пайт**(*-и чизеро*) **ёфтан (гирифтан)** фурсати муносибро ёфтан; вақти мувофиқ ёфтан; **пайт поидан (кофтан, ҷустан)** вақти муносибро мунтазир шудан, фурсати мувофиқ кофтан. 2. даври анҷом ёфтани ягон навъи бозӣ, рақс, мусиқӣ, сурудхонӣ ё базм; навбати иҷро шудани чизе.

ПАЙТЕША پیتیشه тешаи калони дастадароз, ки бо вай рост истода чӯбро чортарош мекунанд.

ПАЙТОБА پیتابه матое, ки пеш аз пӯшидани мӯза ва масҳӣ ба пой мепечонанд; пойпеч; **пайтоба кушодан** *киноя аз* муқим шудан, аз сафар бозмондан; ◊ **патаку пайтоба шудан** а) саросема ба коре машғул шудан; б) гирди касе чарх задан (*барои хизмати вай*); в) қадру қимати худро гум кардани касе ё чизе.

ПАЙӮ پیو бемории ришта.

ПАЙФАРОХ پیفراخ васеъқадам, он ки қадамҳои калон дорад, фарохқадам.

ПАЙФАРОХӢ پیفراخی васеъқадамӣ, калонқадамӣ.

ПАЙХАС پیخس **:пайхас бурдан (кардан, намудан, рафтан)** ҳис кардан, пай бурдан.

ПАЙХАСТ پیخست 1. девори тагаш кофташуда. 2. замини дар зери пой кӯфта ва нармшуда, лагадмолшуда. 3. *кит.* лагадкӯб, лагадмол, пайсипар.

ПАЙХАСТА پیخسته *кит.* 1. таги по шуда, таги по монда, поймолшуда, лагадмол. 2. дармонда, бечора, кори залил.

ПАЙХАСТАН پیخستن 1. поймол кардан, ба лагад кӯфтан, лагадмол кардан. 2. оҷиз гардонидан, дармонда кардан.

ПАЙХОЛ I پیخال *гуфт.* банд ё дарзаҳои алаф ё гандум, ки барои галагов (кӯфтан) паҳн карда мешавад.

ПАЙХОЛ II پیخال *кит.* саргини парандагон.

ПАЙХУҶАСТА پیخجسته *ниг.* **хуҷастапай**.

ПАЙЧИН پیچین *ниг.* **пайдор**.

ПАЙШИНОС پیشناس 1. он ки изи пойро мешиносад. 2. он ки бо изи пой касе ё ҷоеро меёбад, ҷустуҷӯкунандаи асар (*нишона, аломат, саргузашт*)-и касе, чизе.

ПАЙШИНОСӢ پیشناسی 1. изшиносӣ, машғул будан ба омӯзиши изҳо. 2. илм дар бораи изшиносӣ, трассология.

ПАК I پک *кит.* қурбоққа, ғук.

ПАК II پک **:лаку пак** а) чизҳои кӯҳнаю мустаъмал; б) суханҳои беҳудаю бемантиқ; в) рафтуомад ва такопӯй.

ПАКАНА پکنه кӯтоҳқад, одами пастқад, одами ғафсбадани кӯтоҳқад, қадпаст, калта.

ПАКАНД پکند *кит.* нон (*аз забони хоразмӣ*).

ПАКАНӢ پکنی *кит.* навъе аз шароб, бодае, ки аз биринҷ, арзан ва ҷав месозанд.

ПАКАР پکر *гуфт.* 1. ғамгин, малӯл, хастадил. 2. гаранг, ҳайрон; **пакар шудан** а) ғамгин шудан; б) гаранг шудан.

ПАКАРӢ پکری пакар будан, беҳолӣ, сустӣ, бемадорӣ.

ПАЛ I پل қитъаи замини кишт, ки барои обёрӣ атрофи онро қадре баланд мебардоранд; **пал кашидан (гирифтан)** дар замини кишт пал кашидан; **пали сабзӣ**, **пали пиёз**.

ПАЛ II پل пошнаи пой.

ПАЛ(Л)А پله *кит.* 1. нимаи баробари ягон чиз, (*мас.,* чормағз, хӯрҷин, *ва г.*) : **ҳиссаи баробар**. 2. каффаи тарозу, лаълии тарозу; **паллаи тарозу** каффа ё лаълии тарозу; **ба паллаи тарозу нигоҳ кардан** а) *маҷ.* хотирбинӣ кардан; б) кадом тараф вазн (эътибор) дошта бошад, ба ҳамон тараф майл кардан; *касеро* **бо** *касе* **ба паллаи тарозу нагузоштан** касеро ба касе баробар накардан; **паллаи тухму дон** *бот.* тухмпалла; **паллаи чашм** *биол.* чуқурии чашм, косаи чашм. 3. пояи нардбон. 4. *маҷ.* дараҷа, мартаба.

ПАЛАВ پلو таоме, ки аз биринҷ, равған, сабзӣ ва гушт пухта мешавад: **оши палав**; **палави оринҷшор** оши палави серравған; **палави дастӣ** палави хоси ягон шахси пазанда ва дар пазандагӣ моҳир.

ПАЛАВКАДУ پلوکدو як навъи кадуи дароз, ки вақти пухта расиданаш зард мешавад; кадуи ғизоӣ.

ПАЛАВПАЗ پلوپز он ки палав мепазад, ошпаз.

ПАЛАВПАЗӢ پلوپزی *исми амал аз* **палав пухтан**; палав тайёр кардан.

ПАЛАВХӮР پلوخور 1. он ки палав мехӯрад. 2. дӯстдори палав.

ПАЛАҒДА پلغده 1. тухми вайроншудаи мурғ. 2. *маҷ.* вайрон, беҷо; **майнаи** *касеро* **палағда кардан** майнаи касеро вайрон (гиҷ) кардан.

ПАЛАК پلک растаниҳои полизӣ, ки тана ва барги онҳо ба замин паҳн шуда мехобад (*бодиринг, каду, тарбуз, харбуза*).

ПАЛАКБОН پلکبان он ки замини палаки тарбузу харбузаро бонӣ мекунад.

ПАЛАКЗОР پلکزار майдони палак, ҷои кишти харбузаву тарбуз *ва г.*

ПАЛАКӢ پلکی *мансуб ба* **палак**; **кишти палакӣ**.

ПАЛАКМУРДА پلکمرده 1. харбуза, тарбуз ва *мисли инҳо*, ки пеш аз пухта расидан палакаш хушк шуда хом мондааст. 2. *маҷ.* одами доимо бемори заиф.

ПАЛАҚ-ПАЛАҚ پلقپلق садо ва овозе, ки бар асари ҷӯшидани моеи ғализ ё афтодани ягон чиз ба об ҳосил мешавад.

ПАЛАНГ پلنگ ҳайвони бузурги ширхори даранда аз ҷинси гурба, ки пӯсташ холдор аст; **соли паланг** соли сеюми солшумории дувоздаҳгона.

ПАЛАНГАФКАН پلنگافکن *киноя аз* паҳлавон; нотарс, далер.

ПАЛАНГВОР پلنگوار 1. мисли паланг; чун паланг, монанди паланг. 2. *маҷ.* нотарсона, ҷасурона, чобукона.

ПАЛАНГИНА پلنگینه аз пӯсти паланг дӯхташуда, пӯстипалангӣ.

ПАЛАНГИНАПӮШ پلنگینه‌پوش он ки либоси аз пӯсти паланг дӯхташуда пӯшида аст: **паҳлавони палангинапӯш**.

ПАЛАНГМУШК پلنگمشک гиёҳе, ки гулаш ба нуқтаҳои хол-холи паланг ва бӯйаш ба бӯи мушк монанд аст.

ПАЛАТА I *лот.* پلته утоқи алоҳида дар беморхона ё муассисаи муолиҷавӣ, ҳуҷраи беморхона.

ПАЛАТА II *лот.* پلته 1. номи созмони олии қонунбарор. 2. номи созмонҳои ваколатдор дар баъзе мамлакатҳо. 3. номи баъзе идораҳои давлатӣ: **палатаи китоб**, **палатаи савдо**, **палатаи болоӣ**, **палатаи поёнӣ**.

ПАЛАХ پلخ *кит.* ҳалқ, гулӯ.

ПАЛБАНДӢ پلبندی ба палҳо ҷудо кардан, палбандии замин.

ПАЛЕО *ю.* پلیا *ҷузъи пешини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* хеле қадим, то давраи таърихӣ; **палеография** илми тадқиқи хатҳои қадима; **палеолит** аввали асри санг.

ПАЛЕОЗОЙ *ю.* پلی‌آزای *геол.* яке аз давраҳои қадимтарини геологӣ дар таърихи Замин: **давраи палеозой**.

ПАЛЕОЛИТ *ю.* پلی‌آلیت *таър.* марҳилаи аввали давраи санг.

ПАЛЕОНТОЛОГ *ю.* پلی‌آنتالاگ мутахассиси илми палеонтология.

ПАЛЕОНТОЛОГИЯ *ю.* پلی‌آنتالاگیه илмест дар бораи таҳқиқи ҳайвонот ва набототи аз зери замин ёфтшуда, илми таҳқиқ ва пажӯҳиши ҷонварон ва гиёҳҳои қадима.

ПАЛИД پلید 1. мурдор, наҷис, олудаи чиркиниҳо, ҳаром. 2. *маҷ.* бадкор, нобакор, шарир; малъун.

ПАЛИДӢ پلیدی 1. нопокӣ, мурдорӣ, чиркинӣ, ифлосӣ. 2. *маҷ.* бадкорӣ, бадкирдорӣ, хабисӣ.

ПАЛИДКОР پلیدکار *ниг.* **палид**.

ПАЛЛАБАРДОР پله‌بردار *кҳн.* он ки паллаи пурбори тарозуро ба шона меовезад, барканшанда.

ПАЛЛАДИЙ *лот.* پلدیی *хим.* филизи нарми нуқрамонанд, ки аз кони платина ба даст меояд ва дар техника ба кор меравад.

ПАЛЛАК پلک пилк; **паллаки чашм** пилки чашм.

ПАЛМ پلم 1. *кит.* хок; хоки нарм. 2. *гуфт.* саргин: **палми хар**.

ПАЛМИДАН پلمیدن *ниг.* **палмосидан**.

ПАЛМОС پلماس бо даст дошта дидан, дастдаст кардан; ламс кардан; **палмос кардан** даст-даст кардан.

ПАЛМОСИДАН پلماسیدن 1. даст-даст кардан, бо панҷаҳои даст дошта дидан; **палмосида муайян кардан** даст-даст зада муайян кардан. 2. *ниг.* **пармосидан** 2; 3.

ПАЛМУДАН پلمودن *ниг.* **палмосидан**.

ПАЛОЛАК پلالک *ниг.* **палорак**.

ПАЛОЛАКТЕҒ پلالکتیغ *кит.* теғе, ки аз пӯлоди ҷавҳардор сохта шудааст.

ПАЛОНҶ پلانج занҳои як шавҳар, банонҷ (*нисбат ба якдигар*).

ПАЛОРАК پلارک *кит.* 1. шамшер, теғи ҷавҳардор. 2. ҷавҳари шамшер.

ПАЛОРАКХӮР پلارک‌خور *кит.* нобудкунандаи ҷавҳари теғ ва шамшер.

ПАЛОС پلاس гилем, намад, шол; **палос партофтан (паҳн кардан)** гилем андохтан.

ПАЛОСИН پلاسین *ниг.* **палосӣ**.

ПАЛОСӢ پلاسی *мансуб ба* **палос**.

ПАЛОСПӮШ پلاس‌پوش он ки либоси пашмин мепӯшад, пашминапӯш.

ПАЛПОЯ پلپایه замини кишти шолӣ, замини шоликорӣ.

ПАЛТАР پلتر *кҳн.* аспи савории сафарӣ, ки асбоби сафарро ба он бор мекарданд.

ПАЛТАРХӮРҶИН پلترخورجی хӯрҷини аспи палтар, хӯрҷине, ки ба аспи палтар бор карда мешавад.

ПАЛТО *фр.* پلتا либоси гарми дарози болопӯш; **палтои гарм**, **палтои зимистонӣ**.

ПАЛТОВОРӢ پلتاواری 1. матоъ барои палто дӯхтан. 2. матоъ ба андозаи як палто.

ПАЛЧА پلچه ҷӯяк, қатор, девора(-и гирди чизе).

ПАНАҲ پنه 1. *ниг.* **паноҳ**. 2. аз назар пинҳон; бехавфу хатар, дур аз назари бегона; **панаҳ кардан (сохтан)** а) пӯшондан *чизеро;* б) пардапӯш кардан кореро; **панаҳ кардан рӯйро** рӯй пӯшондан, ба рӯй ҳиҷоб гирифтан; **панаҳ шудан** руст шудан, пинҳон гаштан.

ПАНАҲКОР پنه‌کار *ниг.* **пинҳонкор**.

ПАНАҲКОРӢ پنه‌کاری *исми амал аз* **панаҳ кор кардан**; кореро дар пинҳонӣ анҷом додан; пинҳонкорӣ.

ПАНБА پنبه *ниг.* **пахта**.

ПАНБАДОНА پنبه‌دانه *ниг.* **пунбадона**.

ПАНБАЗАН پنبه‌زن *ниг.* **пахтазан**.

ПАНБАЗАНӢ پنبه‌زنی *ниг.* **пахтазанӣ**.

ПАНБАЗОР پنبه‌زار *ниг.* **пахтазор**.

ПАНБАКОР پنبه‌کار *ниг.* **пахтакор**.

ПАНБАКОРӢ پنبه‌کاری *ниг.* **пахтакорӣ**.

ПАНБАФУРӮШ پنبه‌فروش *ниг.* **пахтафурӯш**.

ПАНД I پند 1. насиҳат, андарз, маслиҳат барои кардани кори нек ё боздоштан аз амали бад. 2. таълимот, омӯзиш; **панд гирифтан** а) насиҳат шунидан; маслиҳат шунидан; б) ибрат гирифтан; **панд гуфтан (додан)** насиҳат кардан; **панд шунидан** насиҳат гӯш кардан.

ПАНД II پند *кит.* калхот, ғалевоҷ, заған, чӯҷабарак, чӯҷарабо.

ПАНДГӮӢ پندگوئی панд гуфтан, насиҳат кардан, насиҳатгӯӣ, андарзгӯӣ.

ПАНДГӮ(Й) پندگو(ی) он ки панд мегӯяд, насиҳатгӯй, носеҳ, андарзгӯй.

ПАНДДИҲАНДА پنددهنده он ки панд медиҳад; насиҳаткунанда, пандгӯй, пандомӯз.

ПАНДДИҲӢ پنددهی *исми амал аз* **панд додан**; насиҳатдиҳӣ, андарздиҳӣ.

ПАНДӢ پندی *кит.* марбут ба панд, ровии панд, панддор, дорои панд.

ПАНДМАНД پندمند *кит.*, *ниг.* **пандомез**.

ПАНДНОМА پندنامه китоби панду насиҳат, насиҳатнома, андарзнома.

ПАНДНОПАЗИР پند ناپذیر он ки ба панду насиҳат гӯш намедиҳад, насиҳатношунав.

ПАНДОМ پندام *кит.* варам, омос.

ПАНДОМЕЗ پندآمیز дорои панд; насиҳатомез, андарзомез.

ПАНДОМЕЗОНА پندآمیزانه (*суханони*) бо панду насиҳат, насиҳатомезона, пандомез.

ПАНДОМӮЗ پندآموز он ки панд медиҳад, панддиҳанда, андарзомез.

ПАНДОМӮЗӢ پندآموزی панд омӯхтан, насиҳат гуфтан, андарзомӯзӣ.

ПАНДПАЗИР پندپذیر он ки насиҳатро мепазирад, пандгиранда, пандшунав.

ПАНДТӮЗ پندتوز *кит.* пандомӯз, пандшунав.

ПАНДШУНАВ پندشنو *ниг.* **пандпазир**.

ПАНИР پنیر хӯрише аз шири баста, ки бештар аз шири гӯсфанд тайёр мекунанд.

ПАНИРАК پنیرک *кит.* 1. гиёҳи алафӣ, худруй, бо баргҳои куркбастаи дароз, варточ. 2. гул ё меваи ин гиёҳ, ки хушкондани он хусусияти дармонӣ ва табобатӣ дорад.

ПАНИРӢ پنیری *мансуб ба* **панир**; аз панир тайёр шуда.

ПАНИРМОЯ پنیرمایه мояе, ки барои баста шудани шир ба кор мебаранд ва онро аз ширдони гӯсфанд мегиранд.

ПАНИРОБ پنیرآب оби панир, ки баъд аз тайёр шуданаш боқӣ мемонад; зардоб.

ПАНИРПАЗ پنیرپز он ки панир тайёр мекунад.

ПАНИРПАЗӢ پنیرپزی амали панирпаз, панир пухтан.

ПАНОМ پنام 1. таъвиз, тӯмор, ки аз рӯи хурофот барои дафъи чашми бад бо худ гирифта мегарданд: **чашмпаном**. 2. рӯпӯш ё порчае, ки зардуштиён дар вақти хондани «Занд», «Позанд» ва «Авасто» ба рӯи худ мекашиданд. 3. *маҷ.* пӯшида, пинҳон.

ПАНОҲ پناه 1. ҳифз; ҳимоят, муҳофизат; пуштибонӣ. 2. ҳимоятгар, ҳомӣ, нигаҳбон, муҳофиз. 3. пинҳон, пӯшида. 4. паноҳгоҳ, маҳалли пинҳон шудан аз чизе ё касе; ҷои амн; **пушту паноҳ** нигаҳбон, ҳимоятгар, ҳомӣ; **паноҳ ёфтан** а) паноҳгоҳ ёфтан; б) пуштибон ёфтан, ҳимоятгар ёфтан; **паноҳ бурдан** *ниг.* **паноҳ ҷустан**; **паноҳ доштан**, **паноҳ кардан (гирифтан)** пинҳон кардан, руст кардан; **паноҳ овардан ба** *касе* дар ҳимояти касе шудан, худро ба паноҳандагии кас (ҷое) бурдан; **паноҳ шудан** руст шудан, пинҳон гаштан, худро ба паси чизе гирифтан; **паноҳ ҷустан (хостан)** ҳимоят хостан, паноҳ талабидан; **ба паноҳи** *касе* **омадан** ба ҳимояи касе даромадан; **пушту паноҳ шудан ба** касе нигаҳбон ва ҳимоятгари касе гаштан; **Худо паноҳ диҳад** Худо нигаҳ дорад.

ПАНОҲАНДА پناهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **паноҳидан**. 2. он ки ба ҷое паноҳ бурдааст, он ки дар ҳимояи касе даромадааст; паноҳбурда, гуреза, муҳоҷир; паноҳгиранда.

ПАНОҲАНДАГӢ پناهندگی ҳолат ва амали паноҳанда; паноҳ бурдан ба касе ё ҷое; **нигоҳи паноҳандагӣ**.

ПАНОҲБАР پناه‌بر *ниг.* **паноҳанда**.

ПАНОҲГИРАНДА پناه‌گیرنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **паноҳ гирифтан**; он ки аз чизе ё касе худро паноҳ медорад.

ПАНОҲГОҲ پناه‌گاه 1. ҷои паноҳ шудан, ҷое, ки барои ҳифзи ҷони худ ба он ҷо паноҳ мебаранд, ҷои амн. 2. ҷои махсус барои кӯчонидани мардум ҳангоми сар задани фалокат (*мас., сӯхтор, зилзила ва г.*). 3. *с.* ҷой барои зисти муваққатии ашхоси кишвари дигар, ки дар кишвари худ таъқиб шудаанд: **паноҳгоҳи сиёсӣ**; **паноҳгоҳи сиёсӣ додан** дар паноҳи худ гирифтан.

ПАНОҲДИҲАНДА پناه‌دهنده 1. он ки барои паноҳ шудан ҷой медиҳад. 2. ҳомӣ, ҳимоятгар.

ПАНОҲДИҲӢ پناه‌دهی 1. паноҳ додан, ба паноҳ гирифтан; **ҳуқуқи паноҳдиҳӣ**. 2. ҳимоя кардан; муҳофиз шудан.

ПАНОҲИДАН پناهیدن паноҳ бурдан, ҳимоя ҷустан; паноҳ пурсидан.

ПАНОҲӢ پناهی 1. ҷои паноҳ; ҷои амн. 2. пинҳонӣ, махфӣ, пӯшида.

ПАНОҲҶӮ(Й) پناه‌جو(ی) он ки паноҳ меҷӯяд, ҷӯяндаи ҷои амн ва бехатар.

ПАНТЕИЗМ *ю.* پنتییزم *фалс.* таълимоти фалсафӣ, ки Худо ва табиатро як чиз мешуморад ва табиатро зуҳури илоҳият медонад; ваҳдати вуҷуд.

ПАНТУРКИЗМ پنترکیزم туркгароӣ, ҷараёни миллатгароӣ дар охирҳои асри XIX ва ибтидои асри XX, ки ба бартариҷӯии туркон нисбат ба халқҳои дигар асос ёфтааст.

ПАНТУРКИСТ *ю.* پنترکیست туркгаро, тарафдори пантуркизм.

ПАНТУРКИСТӢ پنترکیستی *мансуб ба* **пантуркизм**.

ПАНҶ پنج 1. *шумораи миқдорӣ* адади 5, ки баъди адади чор меояд; **панҷ аркон** *д.* панҷ рукни мусулмонӣ (*калимаи шаҳодат, намоз, рӯза, ҳаҷ, закот*); **панҷу чор** а) миқдори номуайяни чизе, пуле; даромади номуайяни ночизе; б) *гуфт.* мубоҳиса намудан; **панҷ вақт намоз** *д.* намози бомдод, пешин, аср, шом ва хуфтан; **панҷ панҷа барин донистан (шинохтан)** хеле хуб ва аниқ донистан (шинохтан) касе, ҷоеро; ◊ **панҷ панҷа баробар намешавад** ҳамаи чизҳо як хел нестанд. 2. номи дарё дар ҷанубу шарқи Тоҷикистон, ки баъди ҳамроҳ шудан бо дарёи Вахш дарёи Амуро ташкил медиҳад. 3. баҳои аъло; **панҷ гирифтан** баҳои аъло гирифтан. 4. *гуфт., маҷ.* олиҷаноб, бениҳоят нағз, олӣ; **корҳо панҷ**!

ПАНҶА پنجه 1. панҷ ангушти даст ё пой дар як ҷо. 2. даст; **панҷаи гиро** дасти пурқувват, тавоно ва зӯр; **панҷаи даст** панҷ ангушт. 3. чанг, чангол; **панҷа андохтан** муқобилат кардан, ситеза кардан; зӯрозмоӣ кардан бо касе бо панҷа; **панҷа ба панҷа андохтан** мубориза кардан, дарафтодан бо якдигар; **панҷа задан** *бо* (*ба*) *чизе* мубориза кардан *бо чизе*, даст ба гиребон шудан бо чизе; **панҷаи** *касеро* **тофтан (тоб додан)** мағлуб кардан, шикаст додан *касеро.* 4. маҳалли ба чандин шоха ҷудо шудани дарахт; **панҷа задан** шоха давондан; шохадор шудан. 5. *маҷ.* қайд, банд; зӯру тавоноӣ; **панҷаи судхӯр**; ◊ **панҷаи Алӣ** *бот.* гули бисёрсолае, ки барги дарозрӯя ва гули калони зард, сафед ва арғувонӣ дорад.

ПАНҶААФКАНӢ پنجه‌افکنی 1. зӯрозмоӣ, қудратнамоӣ. 2. шохафканӣ, хадфа кардан, сабзиши хуби ниҳолҳо, панҷазании ниҳолҳо.

ПАНҶАГИР پنجه‌گیر он ки зӯрозмоӣ мекунад, зӯрозмой.

ПАНҶАГИРӢ پنجه‌گیری зӯрозмоӣ кардан, панҷазанӣ кардан, мубориза кардан.

ПАНҶАДОР پنجه‌دار 1. чанголдор; тезчангол. 2. шохадор (*оид ба* растаниҳо).

ПАНҶАЗАН پنجه‌زن муқобилаткунанда; ситезакор.

ПАНҶАЗАНӢ پنجه‌زنی *ниг.* **панҷаафканӣ**.

ПАНҶАКАШ پنجه‌کش **:панҷакаш кардан** бо панҷа молида ҳамвор кардан (*мас., лойи рӯи деворро*).

ПАНҶАРА پنجره 1. шабакаи чӯбин, оҳанин, гаҷин *ва г.*: **панҷараи боғ**. 2. дарича, тирезаи хона. 3. *маҷ.* ҳабсхона, маҳбас.

ПАНҶАРАГУЛЧИН پنجره‌گلچین панҷараи дорои нақши гул, панҷараи гулнақш.

ПАНҶАРАДЕВОР پنجره‌دیوار девори иборат аз панҷара, девори шабакадор.

ПАНҶАРАДОР پنجره‌دار панҷаранок, шабакадор; **тирезаҳои панҷарадор** тирезаҳое, ки панҷара доранд.

ПАНҶАРАК پنجرک шабакаи даруни сандалӣ.

ПАНҶАРАНИШИН پنجره‌نشین 1. он ки дар зери панҷара нишастааст. 2. *маҷ.* маҳбус, зиндонӣ.

ПАНҶАРАОҲАНИН پنجره‌آهنین дорои панҷара аз оҳан, оҳанинпанҷара (*мас.*, *тиреза*).

ПАНҶАШАКЛ پنجه‌شکل он чи, ки шакли панҷаи дастро дорад; **баргҳои панҷашакл.**

ПАНҶБОЛОР پنجبالار хонае, ки сақфаш панҷ болор дорад.

ПАНҶБОЛОРА پنجبالاره *ниг.* **панҷболор**.

ПАНҶБОРА پنجباره панҷум маротиба, панҷкарата; бори панҷум.

ПАНҶВАҚТА پنجوقته панҷвақтӣ, панҷнавбата, панҷкарата; **намози панҷвақта** намози бомдод, аср, пешин, шом, хуфтан.

ПАНҶВАҚТӢ پنجوقتی *ниг.* **панҷвақта**.

ПАНҶГОНА پنجگانه панҷтоӣ; панҷвақта; **намози панҷгона** намози панҷвақта; **ҳавоси панҷгона** (*сомеа, босира, зоиқа, ломиса ва шомма*).

ПАНҶГОҲ پنج‌گاه *мус.* яке аз шӯъбаҳои мақоми классикӣ аз силсилаи «Дувоздаҳмақом».

ПАНҶГӮША پنج‌گوشه *ниг.* **панҷкунҷа**. 2. он чи панҷ гӯша дорад: **ситораи панҷгӯша**.

ПАНҶЗАБОНА پنجزبانه *кит.* навъи чароғ, ки дорои панҷ шӯълаи оташ будааст, луғати панҷзабона фарҳанге, ки вожаҳои панҷ забонро дар бар мегирад.

ПАНҶЗАРБ پنج‌ضرب *мус.* садои пасти асбобҳои мусиқӣ, ки ба най мувофиқ меояд.

ПАНҶӢ پنجی *ниг.* **панҷтогӣ**.

ПАНҶКАСА پنج‌کسه иборат аз панҷ кас, панҷ-

нафара.

ПАНҶКАСӢ پنج‌کسی иборат аз панҷ кас, панҷнафарӣ.

ПАНҶКУНҶА پنج‌کنجه *риёз.* он чи панҷ кунҷ дорад; панҷгӯша.

ПАНҶҚИРРА پنج‌قیره *ниг.* **панҷгӯша**.

ПАНҶМИСРАЪ پنج‌مصرع *адш.* шеъре, ки панҷ мисраъ дорад; панҷмисраӣ, мухаммас.

ПАНҶНӮШ پنج‌نوش *кит., тиб.* маъҷуне, ки табибон ва пизишкони қадим аз ҷива, мис, оҳан ва пӯлод барои пурқувват кардани бадан дуруст мекарданд.

ПАНҶОБӢ پنجابی 1. *мансуб ба* **Панҷоб**: **забони панҷобӣ**. 2. сокини Панҷоб.

ПАНҶОҲ پنجاه *шумораи миқдорӣ* нимаи сад.

ПАНҶОҲСОЛА پنجاه‌ساله он ки ё он чи панҷоҳ сол умр дорад.

ПАНҶОҲСОЛАГӢ پنجاه‌سالگی ба панҷоҳ даромадан, панҷоҳсола будан: **панҷоҳсолагии рӯзи таваллуд**.

ПАНҶОҲУМ پنجاهم *шумораи тартибӣ аз адади* **панҷоҳ**.

ПАНҶОҲУМИН پنجاهمین *ниг.* **панҷоҳ**.

ПАНҶПАР(Р)А پنج‌پره 1. ҳар чизе ки панҷ пар(р)а дорад. 2. панҷгӯша, панҷқирра. 3. *ниг.* **панҷрӯя**.

ПАНҶПО(Я) پنج‌پا//پنج‌پایه *кит.*1. харчанг, саратон. 2. *нуҷ.* бурҷи Саратон.

ПАНҶРАВӢ پنجروی 1. *гуфт.* бурд дар қартабозӣ. 2. *гуфт., маҷ.* комёбии калон дар коре; **панҷ рафтед**! муваффақ шудед! бурд кардед!.

ПАНҶРАХА پنج‌رخه он чи панҷ рах дорад, панҷхата.

ПАНҶРУКНА پنج‌رکنه *адш.* шеъре, ки ҳар мисрааш иборат аз панҷ рукн аст.

ПАНҶРӮЗА پنجروزه 1. иборат аз муддати панҷ рӯз. 2. *маҷ.* замон ва муддати андак; **мӯҳлати панҷрӯза** панҷ рӯз вақт; **роҳи панҷрӯза** роҳе, ки дар муддати панҷ рӯз тай мешавад; **захираи панҷрӯза** захирае, ки барои панҷ рӯз кифоят мекунад.

ПАНҶРӮЗӢ پنجروزی 1. пас аз ҳар панҷ рӯз. 2. *ниг.* **панҷрӯза**.

ПАНҶРӮЯ پنجرویه *ҳанд.* шакли ҳандасие, ки панҷ рӯ (ҷиҳат, сатҳ) дорад; панҷсатҳа.

ПАНҶСАД پنج‌صد *шумораи миқдорӣ* адади 500, панҷ бор сад.

ПАНҶСАДСОЛА پنج‌صدساله мӯҳлати панҷсад сол, мӯҳлате, ки панҷсад солро дар бар мегирад.

ПАНҶСАДСОЛАГӢ پنج‌صدسالگی панҷсад солро пур кардан; панҷсадсола шудан.

ПАНҶСАДУМ پنج‌صدم *шумораи тартибӣ аз адади* **панҷсад**.

ПАНҶСАДУМИН پنج‌صدمین *ниг.* **панҷсадум**.

ПАНҶСАТҲА پنج سطحه *ниг.* **панҷрӯя**.

ПАНҶСЕР پنج سیر *таър.* андозаи вазн, ки ба як пуд (16 кг) баробар аст.

ПАНҶСИМА پنج سیمه *ниг.* **панҷтор**.

ПАНҶСОЛА پنج ساله 1. мӯҳлати панҷ сол, мӯҳлате, ки панҷ солро дар бар мегирад. 2. нақшаи кори баъзе муассисаҳо, ки барои панҷ сол тасдиқ мешавад; **нақшаи панҷсола**: **панҷсолаи нав.** 3. синнаш ба панҷ расида: **бачаи панҷсола**.

ПАНҶСОЛАГӢ پنج‌سالگی панҷсола шудан; ба синни панҷсола расидан; **дар панҷсолагӣ** дар синни панҷсолагӣ.

ПАНҶТАГӢ پنج‌تگی *гуфт., ниг.* **панҷто(г)ӣ.**

ПАНҶТИРА پنج‌تیره 1. силоҳи оташфишон, ки дар тирдонаш панҷ тир ҷо мешавад. 2. **милтиқи панҷтира**, **камони панҷтира** туфанге, ки дорои панҷ тир аст.

ПАНҶТО(Г)Ӣ پنج‌تاگی панҷто-панҷто, панҷӣ, панҷ-панҷ; панҷтогӣ; панҷтоӣ.

ПАНҶТОННАГӢ پنج‌تانگی вазнаш иборат аз панҷ тонна; **мошини панҷтоннагӣ** мошинае, ки то панҷ тонна бор мекашонад.

ПАНҶТОР پنج‌تار *мус.* навъе аз асбоби мусиқӣ, ки панҷ тор дорад.

ПАНҶУМ پنجم *шумораи тартибӣ* аз **панҷ**.

ПАНҶУМИН پنجمین *мансуб ба* **панҷум**; панҷумӣ.

ПАНҶХОНАДОР پنج خانه دار дорои панҷ хона;

панҷхонагӣ: **бинои панҷхонадор**, **ҳавлии панҷхонадор**.

ПАНҶҲАЗОРА پنجهزاره иборат аз панҷ ҳазор; панҷҳазорӣ.

ПАНҶҲАЗОРӢ پنجهزاری *таър.* мансабдори лашкар, сардори панҷ ҳазор аскар.

ПАНҶҲАРБА پنجحربه *варз.* навъи варзиш, ки аз пойгаи асп, шамшербозӣ, тир паррондан аз таппонча, шиноварӣ ва давондан иборат аст.

ПАНҶШАНБЕ پنجشنبه номи яке аз рӯзҳои ҳафта, ки баъди чоршанбе ва пеш аз ҷумъа меояд.

ПАНҶШОХА پنجشاخه афзори чӯбин ё оҳанини шохадори дастааш чӯбин, ки барои ҷамъ кардан ё парешон сохтани хас, хошок, алаф, коҳ ва монанди инҳо ба кор бурда мешавад.

ПАНҶЯК پنجیک 1. як ҳисса аз панҷ ҳиссаи чизе. 2. *таър.* андозе, ки ба тариқи пулӣ ё молӣ дар ҳаҷми 1/5 ҳосил ситонида мешуд.

ПАНҶЯККОР پنجیککار *таър.* он ки замини заминдорро барои панҷяки ҳосилаш ба иҷора гирифта кишт мекунад.

ПАНҶЯККОРӢ پنجیککاری *таър.* амали панҷяккор, панҷяккор будан.

ПАНҶЯКХӮР پنجیکخور *таър.* он ки панҷяки ягон чизро аз худ мекунад (мехӯрад).

ПАПИРОС *олм.* پپیراس тамокуи коғазпеч: **папирос кашидан**.

ПАПИРОСДОН پپیراسدان қуттии папирос, портсигор.

ПАПИРОСКАШ پپیراسکش он ки папирос мекашад; сигоркаш.

ПАПИРОСКАШӢ پپیراسکشی *исми амал аз* **папирос кашидан**; сигор кашидан.

ПАПИРУС *ю.* پپیروس 1. як навъ алафи ҷойҳои тропикӣ аз ҷинси чиғ, бардӣ. 2. масолеҳ барои хатнависӣ, ки мисриён ва дигар халқҳои дунёи қадим аз ҳамин гиёҳ тайёр мекарданд.

ПАПЛУС پپلس як навъ таом, ки аз равған, пиёз, об ва нони хушк тайёр мешавад.

пар پر 1. *асоси замони ҳозира аз* **паридан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* паранда, парвозкунанда: **худпар**, **дурпар**, **тезпар**.

ПАР I پر парвоз, паридан, париш.

ПАР II پر 1. найчаҳои бо мӯяк ва тибит иҳоташуда, ки тану боли парандагонро мепӯшонад. 2. бол; қанот; **пари коҳ** а) резаи коҳ, коҳреза; б) ночиз, чизи хеле кам; **пари зоғ** *киноя аз* ранги сиёҳ; **чун пари товус**; рангин, рангоранг; **пар баровардан** а) болдор шудан (-и ҷӯча); пар пайдо кардан; б) *маҷ.* ҷасорат пайдо кардан, далер шудан, нотарс шудан; **пар боз кардан** бол кушодан, ба парвоз омода шудан; **пар задан** а) болҳо ба ҳам барзадан; б) паридан, парвоз кардан; **пар кандан** а) найчаҳои мӯякдорро аз тану боли паранда ҷудо намудан, бе бол намудан; б) *маҷ., ниг.* **пару бол кандан**; **пар кушодан** парвоз кардан, ба парвоз омода шудан; **пар рехтан** а) пар резондан, тулак кардан; б) *маҷ.* оҷизу нотавон гаштан; **лоқу пар** чизу чора, асбобу анҷом. 3. *кит., маҷ.* пушту паноҳ, ҳимоят; **зери пар гирифтан** а) ба паноҳи худ гирифтан; б) ба итоат даровардан; **пару бол доштан** *киноя аз* пушту паноҳ ва қуввату қудрат доштан; **пар(-и** *касеро***) сӯхтан** аз воситаи амалу ҳаракат маҳрум кардан касеро; **пару бол бахшидан (додан)** рӯҳбаланд кардан; қувваю мадад додан; **пар(-у бол) кандан (шикастан)** оҷизу нотавон гардонидан; ◊ **пашша пар назадан** оромӣ ва хомӯшӣ ҳукмфармоя будан.

ПАР III پر *шакли кӯтоҳшудаи* **парниён**.

ПАР IV پر партав, нур.

ПАРАДОКС *ю.* پرداکس фикре, ки бо афкори дуруст ва хулосаҳои илмӣ мувофиқат намекунад ё аксар вақт зоҳиран ба фикри солим зид мебошад; ҳодисаи тасодуфӣ, ки бо тасаввуроти муқаррарӣ мувофиқат надорад.

ПАРАДОКСАЛӢ پرداکسلی *мансуб ба* **парадокс**; ғайриэҳтимолӣ; ғайримумкин; фикри мухолиф ба ақидаи қабулшуда.

ПАРАЗИТ *ю.* پرزیت 1. сохтори наботӣ ва ҳайвоние, ки аз ҳисоби ҷисми дигар зиндагӣ мекунад ва ба он зарар мерасонад; ангал, туфайлӣ. 2. *маҷ., гуфт.* он ки аз ҳисоби меҳнати дигарон рӯз мебинад, муфтхӯр.

ПАРАЗИТОЛОГИЯ پرزیتالاگیه илмест, ки хосияти паразитҳоро меомӯзад, ангалшиносӣ.

ПАРАК I پرک 1. *шакли тасғири* **пар** I, 1. 2. номи дигари ситораи Суҳайл.

ПАРАК II پرک 1. харсанг, шах, сангпораҳои овезон. 2. параи бинӣ, нармаи ду паҳлӯи бинӣ.

ПАРАЛЕЛ *ю.* پرليل 1. *риёз.* хатти мувозӣ. 2. *ҷуғр.* хатти арз. 3. муқоиса, татбиқ.

ПАРАЛЛЕЛӢ پرليلی *ниг.* **мувозӣ**.

ПАРАЛЛЕЛОГРАММ *ю.* پرليلاگرم *риёз.* шакли чоргӯшае, ки тарафҳои муқобилаш ба ҳамдигар баробар ва мутавозӣ мебошанд.

ПАРАМ پرم *ниг.* **мушхор**.

ПАРАМЕТР پرميتر 1. *риёз.* бузургии доимии бо ҳарф ифодашуда, ки қимати ҳамешагии худро фақат дар доираи ҳисоби муайян нигоҳ медорад. 2. мушаххас, бузургӣ.

ПАРАН پرن *шакли кӯтоҳшудаи* **Парвин**.

ПАРАНД I پرند *кит.* як навъ матои абрешимӣ, ҳарир; парниён.

ПАРАНД II پرند *кит.* ҷавҳари теғ, шамшер.

ПАРАНДА پرنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **паридан**. 2. парвозкунанда, парвозӣ. 3. мурғ (-и хонагӣ ва ҳавоӣ), мурғи ҳавоӣ.

ПАРАНДАПАРВАР پرنده‌پرور парваришкунандаи паранда, он ки парандаро парвариш мекунад; мурғпарвар.

ПАРАНДАПАРВАРӢ پرنده‌پروری парвариши паранда; мурғпарварӣ.

ПАРАНДАШИНОС پرنده‌شناس мутахассиси соҳаи парандашиносӣ, орнитолог.

ПАРАНДАШИНОСӢ پرنده‌شناسی як соҳаи зоология, ки ба омӯзиши парандаҳо машғул аст, орнитология.

ПАРАНДБОФӢ پرندبافی *кит.* ҳарирбофӣ.

ПАРАНДОХ پرنداخ *кит.* 1. пӯсти бузи даббоғишуда. 2. тасма.

параст پرست 1. *асоси замони ҳозира аз* **парастидан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба, маънои* параста, дӯстдоранд: **майпараст**, **пулпараст**, **мансабпараст**.

ПАРАСТА پرسته он чи, ки онро мепарастанд, он чи мавриди парастиш аст.

ПАРАСТАНДА پرستنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **парастидан**. 2. он ки ба чизе эътиқод дорад ва онро парастиш мекунад, парастишкунанда; **парастандаи хаёл** *киноя аз* шоир.

ПАРАСТИДАН پرستيدن 1. *д.* ибодат кардан, бандагӣ кардан. 2. хеле дӯст доштан (*чизеро*). 3. хизмати бемор кардан.

ПАРАСТИШ پرستش 1. *д.* бандагӣ, ибодат. 2. таъзиму такрим, ситоиш. 3. хизматгорӣ; бемордорӣ; **парастиш кардан** а) ибодат кардан; б) хизмат намудан, парасторӣ кардан, нигоҳубин кардан.

ПАРАСТИШГАР پرستشگر *кит.* 1. обид, парастанда. 2. ходим, чокар.

ПАРАСТИШГАРӢ پرستشگری 1. парастандагӣ, ибодат кардан. 2. хидмат, хидматгузорӣ.

ПАРАСТИШГОҲ پرستشگاه ҷои парастиш, маъбад, ибодатгоҳ.

ПАРАСТИШКАДА پرستشکده *ниг.* **парастишгоҳ**.

ПАРАСТИШХОНА پرستشخانه *ниг.* **парастишгоҳ**.

ПАРАСТОР پرستار 1. нигоҳубинкунанда (-и касе), ёрирасон, мададгор, ғамхор. 2. он ки ба нигоҳубини бемор машғул аст, ҳамшираи шафқат, ҳамшираи тиббӣ. 3. тарбиятгар; мураббӣ. 4. *кит.* хизматгор, ходим.

ПАРАСТОРЗАН پرستارزن ҳамшираи шафқат.

ПАРАСТОРӢ پرستاری нигоҳубин, ғамхорӣ, хизматгузорӣ; **парасторӣ кардан** нигоҳубин кардан, хизмат расондан; **ба парасторӣ гирифтан** ба тарбияи худ гирифтан.

ПАРАСТУ پرستو *зоол.* фароштурук.

ПАРАФШОН پرافشان 1. дар ҳолати парвоз, парвозкунон, болу парзанон. 2. дар ҳолати эҳтизоз (ҷунбиш), *мас.,* парчам; а) **парафшон шудан** парвоз кардан; б) дар ҷунбиш шудан.

ПАРАФШОНӢ پرافشانی 1. бол задан. 2. парвоз кардан, паридан; **парафшонӣ кардан** а) парвоз кардан; б) ҷилвагар будан; в) *маҷ.* барои расидан ба мақсаде кӯшиш кардан.

ПАРАХА پرخه чӯбмайдаҳои тунук, ки вақти тарошидани чӯб аз дами ранда ё теша мебарояд; ◊ **параха паридан** *аз чизе,* касе аз тарафи касе ё чизе фоидае ба даст омадан.

ПАРАШУТ *фр.* پرشوت асбоби чатрмонанди дар ҳаво кушодашаванда, ки ба воситаи он аз ҳавопаймо меҷаҳанд ё бор мепартоянд.

ПАРБАСТА پربسته :**болу парбаста**; *маҷ.* муқайяд, бандшуда, побанд.

ПАРБИСТАРپربستر навъи болишт, ки аз пари парандагон дӯхта мешавад.

ПАРВА پروه *кит.* 1. чизи аз ҷанг ба даст овардашуда, ғанимат.

ПАРВАЗ پروز *кит.* 1. фаровези ҷома, шероза, зеҳ. 2. аслу насаб; хеш; ◊ **парвази сабза** *киноя аз* сабзаи нозуки латиф, ки монанди шероза, фаровез дароз кашида мешавад.

ПАРВАНД پروند *кит.* 1. гулобӣ. 2. амруд, мурӯд.

ПАРВАНДА I پرونده *кит.* 1. бастаи ҷома, буғча. 2. хӯрҷин.

ПАРВАНДА II پرونده 1. *ҳуқ.* ҳуҷҷатҳои судие, ки барои маҳкум кардани шахси гунаҳкор тайёр мешаванд: **парвандаи ҷиноӣ**. 2. бастаи ҳуҷҷатҳо: **парвандаи шахсӣ**.

ПАРВАРАНДА پرورنده парваришкунанда, нигоҳубинкунанда; тарбиятгар, мураббӣ.

ПАРВАРД پرورد парвардан, парвариш, парасторӣ, тарбия.

ПАРВАРДА I پرورده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **парваридан**. 2. парваришёфта, парваридашуда; нигоҳубиншуда. 3. навдаҳои буридаи баъзе дарахтон (*ток, бед, сафедор ва г.*), ки ба замин гӯронида, баъди реша баровардан дар ҷои дигар мешинонад; ниҳоле , ки дар як ҷо баромадааст ва ба ҷои дигар бурда мешинонанд.

ПАРВАРДА II پرورده 1. як хел ҳалво, ки донадона бурида мешавад. 2. меваи ба шакар хобондашуда: **лимуи парварда**.

ПАРВАРИДА پروریده 1. *кит. сифати феълии замони гузашта аз* **парвар(и)да**. 2. парваришёфта, тарбиятдида; *маҷ.* шогирд, фарзанд.

ПАРВАР(И)ДАН پروریدن//پروردن *кит.* 1. парвариш кардан, парасторӣ намудан, нигоҳубин кардан; ба воя расонидан. 2. тарбия кардан; **ба дил парваридан** *чизеро* дар дил ҳифз кардан; орзу намудан.

ПАРВАРДАХОНА پرورده‌خانه гармхона, ки ниҳолҳо ва буттаҳои гулро дар он ҷо парвариш мекунанд.

ПАРВАРДИГОР پروردگار 1. *д.* офаридгор, халқкунанда (*сифати Худо*). 2. *кит.* тарбиятгар, мураббӣ.

ПАРВАРИШ پرورش нигоҳубин, тарбият; парасторӣ; **парвариш кардан** а) нигоҳубин кардан, тарбият кардан; б) рӯёнидан, хосил кардан; **парвариш ёфтан (додан)** тарбия гирифтан (додан).

ПАРВАРИШГОҲ پرورشگاه ҷои тарбият; хонаи тарбияи кӯдакон.

ПАРВАРИШЁФТА پرورشیافته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **парвариш ёфтан**; тарбиягирифта. 2. парвариши хуб дода (*оид ба растаниҳо*).

ПАРВАРИШКУНАНДА پرورش‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **парвариш кардан**. 2. тарбиятгар, парастор.

ПАРВАРОНИДАН پرورانیدن *шакли бавоситаи* **парвар(и)дан**.

ПАРВАҲОН پروهان *кит.* зоҳир, ошкор.

ПАРВЕЗАН//ПАРВИЗАН پرویزن *кит.* 1. афзорест барои бехтани орд, ғирбол, элак, ордбез. 2. ҳар чизи шабакадор ва тӯршакл.

ПАРВИН پروین 1. *нуҷ.* маҷмӯи ситораҳое, ки дар як ҷо дар бурҷи Савр ҷамъ омадааст; Сурайё, Ҳафтдодарон. 2. *маҷ.* ашк: **хӯшаи парвин**.

ПАРВО پروا 1. андеша, фикр; **парво накардан** а) аҳамият надодан: эътибор надодан; б) фикр накардан; в) натарсидан, наҳаросидан; **парвои фалак надоштан** беғам будан, фикри чизеро накардан; бепарвофалак. 2. рағбат, майл, таваҷҷӯҳ; **ба гапи** касе **парво накардан** ба гапи касе таваҷҷӯҳ надодан. 3. тарс, бим, ҳарос, бок; *муқоб.* **бепарво**; **парво надоштан** а) аҳамият надодан ба эътибор нагирифтан, бок надоштан; б) натарсидан, наҳаросидан. 4. парвариш, нигоҳубин; поидан, чаро; **парво кардан** нигоҳубин кардан, парвариш кардан; фарбеҳ кардан (*чорпоро*).

ПАРВОЗ پرواز 1. пар кушода ва болу пар зада дар ҳаво паридани мурғ. 2. паридан ба воситаи наклиёти ҳавоӣ: **парвози ҳавоӣ, парвози кайҳонӣ**; **парвоз доштан** дар парвоз будан, парвоз кардан; **парвоз гирифтан**; **ба парвоз даромадан** паридан, дар парвоз шудан; **ба парвоз омадан (шудан)** паридан;

парвоз кардан паридани мурғ дар ҳаво.

ПАРВОЗА پروازه *кит.* 1. *ниг.* **парвоз**. 2. лавозимоти сафар, хӯрокӣ.

ПАРВОЗГАҲ پروازگه *ниг.* **парвозгоҳ**.

ПАРВОЗГОҲ پروازگاه 1. ҷои парвоз, майдони парвоз. 2. маҳалли (майдони) парвози ҳавопаймо ё чархбол.

ПАРВОЗӢ پروازی *мансуб ба* **парвоз**; парвозкунанда.

ПАРВОЗКУНАНДА پروازکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **парвоз кардан**. 2. он чи парвоз мекунад, паранда.

ПАРВОЗКУНОН پروازکنان *феъли ҳол аз* **парвоз кардан**; дар ҳолати парвоз.

ПАРВОӢ پروائی парворӣ, парваридашуда, фарбеҳ карда: **гусфанди парвоӣ**.

ПАРВОНА I پروانه *зоол.* 1. ҳашароте, ки дар шаб гирди чароғ, шамъ *ва г.* мегардад ва худро ба онҳо мезанад: **парвонаи чароғ**. 2. *маҷ.* ошиқ; муштоқ; иштиёқманд; **парвона шудан** *ба чизе, касе* а) гирди чизе, касе гаштан, дар атрофи чизе, касе чарх задан; б) ба чизе касе бисёр наздик шудан; дил додан ба касе, чизе.

ПАРВОНА II پروانه 1. *таър.* фармони шоҳ, ҳукм. 2. иҷозатнома; роҳхат, рухсат: **парвонаи духул**.

ПАРВОНА III پروانه *кит., зоол.* сиёҳгӯш, ҳайвони ваҳшии аз саг калонтар.

ПАРВОНАВОР پروانه‌وار мисли парвона, монанди парвона, парвонасифат.

ПАРВОНАГӢ پروانگی 1. парвона будан. 2. *маҷ.* ошиқӣ.

ПАРВОНАДЕҲ پروانه‌ده амркунанда, фармондеҳ, иҷозатдиҳанда.

ПАРВОНАДОР پروانه‌دار дорои иҷозатнома барои анҷоми коре, дорои рухсатнома, иҷозатдор.

ПАРВОНАК پروانک *ниг.* **парвона** III.

ПАРВОНАСИФАТ پروانه‌صفت *ниг.* **парвонавор**.

ПАРВОНАСОН پروانه‌سان *ниг.* **парвонавор**.

ПАРВОНАЧӢ پروانچی *таър.* 1. яке аз мансабҳои олӣ дар Аморати Бухоро. 2. таҳиякунанда ва ирсолкунандаи фармонҳо.

ПАРВОНЧА پروانچه *ниг.* **парвона** II.

ПАРВОР پروار *кит.* 1. парвариш, парваридан; танпарастӣ; **ба парвор доштан** парвариш намудан, бонӣ кардан. 2. фарбеҳкарда, фарбеҳ; **парвор гирифтан** фарбеҳ шудан. 3. пуштибон, такягоҳ; воситаи дилгармӣ. 4. миҷмараи удсӯз, зарфи удсӯзӣ, манқале, ки ба он уд андохта хонаро хушбӯ мекунанд.

ПАРВОРА I پرواره *кит.* раф, тоқча.

ПАРВОРА II پرواره *кит.* парваришёфта, парваришдода.

ПАРВОРБАНД پرواربند *кит.* он ки чорво парво карда, фарбеҳ намуда барои гӯшт омода мекунад.

ПАРВОРБАНДӢ پرواربندی *кит.* амал ва кори парворбанд.

ПАРВОРӢ پرواری парвоӣ, фарбеҳкарда, парварида; **гӯсфанди парворӣ** гусфанди парваридашуда.

ПАРВОС پرواس *кит.* озодӣ, растагорӣ.

ПАРВОСИДАН پرواسیدن *кит.* ламс кардан, ба даст судан, даст ба чизе молидан, даст-даст кардан.

ПАРГАНДА پرگنده *шакли кӯтоҳшудаи* **пароганда**.

ПАРГАР پرگر *кит.* гарданбанди мурассаъ, тавқи тилло.

ПАРГАС//ПАРГАСТ پرگس//پرگست *кит.* мабодо, ҳаргиз, ҳошо.

ПАРГОЛА پرگاله *кит.* 1. пина, васла, ямоқ, пора. 2. *маҷ.* нақшу нигори рӯи чизе.

ПАРГОР پرگار 1. афзорест барои кашидани доира, сиркул. 2. доира. 3. *маҷ.* роҳ, равиш; тариқ; чора.

ПАРГОРДОН پرگاردان куттие, ки дар он паргор нигоҳ дошта мешавад.

ПАРГОРЗАН پرگارزن паргоркаш, доиракаш.

ПАРГОРӢ پرگاری *мансуб ба* **паргор**; хати бо паргор кашида, хати доиравӣ.

ПАРГУСАСТА پرگسسته 1. парканда, бепару бол. 2. *маҷ.* оҷиз, нотавон.

ПАРДА I پرده 1. матое, ки барои пӯшонидани дару тиреза меовезанд; **пардаи тиреза**; матои сербаре, ки пеши саҳнаи театр кашида мешавад: **пардаи саҳна**. 2. чодаре, ки занону духтарон барои аз мардони бегона пинҳон кардани рӯи худ ба сар мегирифтанд, рӯйпӯш, ҳиҷоб, сарандоз. 3. пардаи бисёр нозуки сафед дар таки пӯсти тухми мурғ, байни қисматҳои пиёз ва анор. 4. пӯсти бисёр нозук, ки рӯи баъзе аз аъзои бадани инсонро пӯшондааст: **пардаи гӯш**, **пардаи гурда**. 5. *ба тарзи истиора* ҳар чизи фарогиранда ва иҳотакунанда; **пардаи шаб**; **дар парда**, **зери парда** корҳои пинҳонӣ, номаълум, асрори пӯшида; **пардаи сиёҳ** *киноя аз* фаранҷӣ ва чашмбанд; **парда аз рӯи** *чизе* **афтодан парда-парда** қабат ба қабат, таҳ бар таҳ; ошкор шудани чизе, фош гардонидани чизе; шарманда шудани касе; **парда бардоштан (кушодан) аз рӯи** *чизе* асрори *чизеро* ошкор кардан, фош сохтан чизеро; **парда боз кардан** рӯй намудан, рӯпӯшро гирифтан; **парда даридан**, **пардаи** касеро **дарондан** *маҷ.* шарманда кардан; фош ва расво кардан; **пардаи гулӯ дарондан** бо овози хеле баланд гап задан; **парда кушодан аз рӯи** чизе ошкор сохтан чизеро, фош намудан чизеро; **парда кашидан** а) парда овехтан; б) *маҷ.* пинҳон кардан, махфӣ гардонидан; **аз парда озод намудан** озодӣ бахшидан аз зери чодар раҳоӣ додан.

ПАРДА II پرده 1. *мус.* зеҳ ва бандҳое аз пай, рӯда ё филиз, ки ба дастаи дутор, танбӯр ва дигар асбобҳои мусиқии торӣ ба фосилаи муайян мебананд ва вақти навохтан ангуштро ба болои онҳо зер мекунанд. 2. наво, оҳанг; мақом.

ПАРДААРӮСАК پردهعروسک *бот.* як навъ гиёҳи буттааш ба қаланфур монанд, ки меваaш даруни ғӯзаи тунукаш сурх шуда мепазад, ҳамчун меваи табобатӣ истифода мешавад.

ПАРДАБАРДОР پردهبردار 1. он ки аз рӯи чизе чодар ё парда мебардорад. 2. ошкоркунанда; **парда бардоштан** а) чодар аз рӯи чизе бардоштан; б) *маҷ.* ошкор сохтан, намудор кардан.

ПАРДАБАРДОРӢ پردهبرداری 1. *исми амал аз* **парда бардоштан**. 2. маросими кушодани рӯи ягон ёдгории меъморӣ (*мас. ҳайкал, нимпайкара ва г.*)

ПАРДАБОЛ پردهبال *зоол.* **:пардаболҳо** ҳашароти қанотҳояш пардадор.

ПАРДАВОР پردهوار *ниг.* **пардаворӣ**.

ПАРДАВОРӢ (پردهوار(ی *мансуб ба* **парда**; матоъ барои парда.

ПАРДАГАР پردهگر пардасоз, он ки парда таҳия мекунад, дӯзандаи парда, пардасоз.

ПАРДАГИЛЕМ پردهگلیم *кит.* навъе аз палос, ки барои хобидан ва рӯ пӯшидан ба кор мебурдаанд; палосе, ки айёрон истифода мекарданд; палоси тунук.

ПАРДАГӢ پردگی 1. дар парда будан. 2. парданишин; пардадор, мастур; пӯшида, пинҳон. 3. *маҷ.* тоза, покиза; нав. 4. *ниг.* **пардавор(ӣ).**

ПАРДАГОҲ پردهگاه ҷои пинҳонӣ, маҳалли пинҳонӣ, маҳрамхона.

ПАРДАДАР پردهدر 1. ошкоркунанда; фошкунанда. 2. шармандакунанда, беобрӯкунанда. 3. *маҷ.* айбҷӯ, беҳаё.

ПАРДАДАРИДА پردهدریده *сифати феълии замони гузашта аз* **парда даридан**; беобрӯшуда, расвошуда.

ПАРДАДАРӢ پردهدری 1. ошкор кардан, фош кардан. 2. расвоӣ. 3. *гуфт.* парда барои дар; матое, ки барои пардаи дарҳо муносиб аст.

ПАРДАДАРОН پردهدران *ниг.* **пардадар**.

ПАРДАДОР I پردهدار 1. он ки ё он чи рӯйпӯш аст; рӯпӯшкунанда, пинҳонкунанда. 2. *таър.* дарбон, ҳоҷиб (*дар дарборҳо*).

ПАРДАДОР II پردهدار *мус.* дорои парда (оид ба асбобҳои мусиқии торӣ).

ПАРДАДӮЗ پردهدوز 1. дӯзандаи парда. 2. нигорандаи сирру асрори хеш; ◊ **бар тани худ пардадӯз шудан**.

ПАРДАК پردک *кит.* чистон, луғз; муаммо.

ПАРДАКАШ پردهکش *ниг.* **пардадар**.

ПАРДАКУШО پردهکشا *киноя аз* ошкоркунанда, намоёнкунанда.

ПАРДАНИШИН پردهنشین 1. хилватнишин, гӯшанишин. 2. зан ё духтари мастур ва пасипардагӣ.

ПАРДАНИШИНӢ پردهنشین хилватнишинӣ, гӯшанишинӣ, кунҷи узлат ихтиёр кардан.

ПАРДАПӮШ پردهپوش 1. сарпӯш, рӯпӯш. 2. роздор. 3. айбпӯш; **пардапӯш кардан** а)

пинҳон кардан, ошкор нанамудан; б) *маҷ.* хомӯш кардан.

ПАРДАПӮШӢ پرده‌پوشی пинҳон кардан, рӯпӯш намудан, махфӣ нигоҳдорӣ (*чизеро, фикреро*).

ПАРДАПӮШОНА پرده‌پوشانه дар ҳолати пардапӯш будан, пинҳонӣ, нонамоён.

ПАРДАСАРО(Й) I (پرده‌سرا(ی 1. хайма, чодири подшоҳ, саропарда. 2. хаймаи занони подшоҳ.

ПАРДАСАРО(Й) II (پرده‌سرا(ی *кҳн.* сароянда, мутриб.

ПАРДАСОЗ پرده‌ساز *ниг.* **пардадӯз**.

ПАРДАСӮЗ پرده‌سوز 1. сӯзонандаи парда. 2. *киноя аз* ошкоркунандаи розҳо.

ПАРДАХТ پردخت :**пардахт кардан** *кит.* холӣ кардан, тиҳӣ намудан; **пардахт мондан** *кит.* холӣ мондан, тиҳӣ гаштан; **пардахт шудан** *ниг.* **пардахта шудан**.

ПАРДАХТА پردخته *сифати феълии замони гузашта аз* **пардахтан**; холӣ, тиҳӣ; **пардахта мондан** холӣ гаштан; ◊ **пардахта шудан** а) фориғ шудан; б) анҷом ёфтан, ба охир расидан.

ПАРДАХТАН پردختن (*муқ.* **пардохтан**) *кит.* 1. холӣ кардан, тиҳӣ кардан; адо кардан. 2. машғул шудан, андармон шудан. 3. тамом кардан, ба анҷом расонидан; буд кардан, сохтан. 4. фориғ шудан, фароғат ёфтан, осуда гаштан. 5. *маҷ.* мурдан, вафот ёфтан; **пардахтан** *аз касе* ба қатл овардани касе.

ПАРДАШИКОФ پرده‌شکاف *киноя аз* фошкунанда, ошкоркунанда.

ПАРДАШИНОС پرده‌شناس 1. мутриб, навозанда, мусиқидон. 2. *маҷ.* ориф, соҳиби фаҳм.

ПАРДЕВОРӢ پردیواری қисми болоии девор, қабати деворпӯш.

ПАРДЕЗ پردیز *кит.* мамнӯъгоҳ.

пардоз پرداز 1. *асоси замони ҳозира аз* **пардохтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* зебу ородиҳанда, навозанда: **нуктапардоз**, **нағмапардоз** ва *ғ.*

ПАРДОЗ پرداز 1. ороиш, зебу зинат. 2. сайқал; **пардозу андоз** а) зебу зинати бисёр, рангу бори аз ҳад афзун; б) муболиға, таърифу тавсиф; **пардоз додан** а) оро додан; сайқал додан; б) суфта кардан: **масолеҳи пардоз**.

ПАРДОЗАНДА پردازنده *итт.* абзоре дар компютер, ки иттилоотро пардозиш мекунад, протсесор.

ПАРДОЗГАР پردازگر он ки пардоз мекунад, пардоздиҳанда, ороишдиҳанда.

ПАРДОЗГАРӢ پردازگری 1. амали пардозгар. 2. сайқалдиҳӣ, ороишгарӣ; **дастгоҳи пардозгарӣ** дастгоҳи ороишӣ, сайқалдиҳӣ.

ПАРДОЗДИҲАНДА پردازدهنده 1. *сифати феълии замони* ҳозира *аз* **пардоз додан**. 2. пардозгар.

ПАРДОЗДИҲӢ پردازدهی пардоз додан, зебу зинат додан: **корхонаи пардоздиҳӣ**.

ПАРДОЗИДАН پردازیدن *кит.* машғул шудан, ба коре шурӯъ кардан.

ПАРДОЗНОК پردازناک пардоздода, пардозкарда, обурангдор.

ПАРДОР پردار 1. болдор, соҳиби болу пар. 2. *маҷ.* тезрав (*сифати асп*).

ПАРДОХТ پرداخت додани қарз, адои қарз; маблағе, ки ба адои қарз дода мешавад; **пардохти ғайринақдӣ** маблағе, ки ғайринақд дода мешавад; **пардохти меҳнат** музди меҳнат, маош; **қудрати пардохт** қудрати адои қарз; **пардохт кардан** пул супоридан; пул додан, маош додан.

ПАРДОХТАН پرداختن 1. адо намудан (қарзро); супурдани маблағе, ки бояд пардохта шавад. 2. ба коре машғул шудан, оғоз намудан(*кореро*): **ба коре пардохтан**. 3. оростан, перостан. 4. сароидан, хондан, иҷро кардан (сурудро), навохтан (оҳангеро); **пардохта шудан** анҷом ёфтан, иҷро шудан; адо карда шудан (қарз).

ПАРДОХТАНӢ پرداختنی *ниг.* **пардохтшаванда**.

ПАРДОХТГАР پرداختگر *ниг.* **пардохткунанда**.

ПАРДОХТӢ پرداختی *мансуб ба* **пардохт**; пардохтшуда.

ПАРДОХТКУНАНДА پرداخت‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **пардохт кардан.** 2. пулдиҳанда; қарздор.

ПАРДОХТШАВАНДА پرداخت‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **пардохт шудан**; су-

пурдшаванда.

ПАРЕЗ پریز *кит.* фарёд, наъра, фиғон.

ПАРЕР پریر *шакли кӯтоҳшудаи* **парерӯз**.

ПАРЕРӮЗ پریروز як рӯз пеш аз рӯзи гузашта, рӯзи пеш аз дирӯз, ду рӯз пеш; рӯзи сеюм.

ПАРЕШ پریش *шакли кӯтоҳшудаи* **парешон**.

ПАРЕШАБ پریشب шаби гузашта; як шаб пеш аз шаби гузашта; шаби пеш аз дишаб.

ПАРЕШАН پریشن *ниг.* **парешон**.

ПАРЕШИДАН پریشیدن 1. парешон гардондан, бадҳол намудан, парешон кардан, пароканда сохтан, бар бод додан; афшондан. 2. бехуд гаштан. 3. *маҷ.* ошкор кардан, фош намудан.

ПАРЕШОН پریشان 1. пароканда, дарҳаму барҳам, бетартиб. 2. *маҷ.* ошуфта, мушавваш, ғамгин. 3. *маҷ.* бечора, бенаво, бечиз, камбағал; **мӯи парешон** мӯи ҷӯлида, пахмоқ; **сухани парешон** гапи беҳуда, гапи сафсата; **хоби парешон** хоби бесару нӯг, хоби ошуфта; **ҳоли парешон** дар ҳолати изтироб, ҳолати изтироб, музтариб; **парешон гаштан (шудан)** а) пароканда шудан; б) мушавваш шудан, ошуфта шудан гаштан, парешонхотир шудан; **парешон кардан** а) пароканда кардан, аз ҳам ҷудо намудан мутафарриқ гардонидан; б) ошуфта намудан; **паҳну парешон** титу пит, пароканда; **паҳну парешон шудан** а) паҳн гаштан, ба ҳар тараф овоза шудан, сартосар паҳн шудан; б) тақсим шудан; **титу парешон шудан (гардидан)** паҳну пароканда шудан (гардидан); **хотири** *касе* **парешон шудан** ошуфта шудани *касе*, ғамгин шудани *касе*.

ПАРЕШОНАҲВОЛ پریشاناحوال хотирпарешон, ошуфтаҳол; мушаввашхотир; дар ҳолати ногувор монда.

ПАРЕШОНАҲВОЛӢ پریشاناحوالی парешонҳол будан, хотирпарешонӣ; ошуфтаҳолӣ

ПАРЕШОНГӮӢ پریشانگوئی парешон гуфтан, суханҳои беҳуда гуфтан.

ПАРЕШОНДИЛ پریشاندل парешонхотир, музтариб.

ПАРЕШОНДИМОҒ پریشاندماغ *ниг.* **парешонхотир**.

ПАРЕШОНӢ پریشانی 1. парокандагӣ, бетартибӣ; тафриқа. 2. ошуфтагӣ, беқарорӣ, ташвиш, хафагӣ. 3. *маҷ.* тарс, бим, хавф.

ПАРЕШОНКОРپریشانکار *кит.* ошуфтакор, он ки ба парешон ва ошуфта кардан рағбат дорад.

ПАРЕШОНМӮЙ پریشانموی 1. он ки мӯяш дарҳаму барҳам аст. 2. ҷӯлидамӯй, пахмоқмӯй.

ПАРЕШОННАЗАР پریشاننظر 1. дорои назари парешон, ба ҳар сӯй нигаранда, ба ҳар тараф булҳавасона нигаранда. 2. *маҷ.* булҳавас.

ПАРЕШОННАФАС پریشاننفس 1. ошуфта, ҳайрон, парешонхотир. 2. *маҷ.* булҳавас.

ПАРЕШОННИГОҲ پریشاننگاه *ниг.* **парешонназар**.

ПАРЕШОНРӮЗГОР پریشانروزگار 1. овора, сияҳрӯз, сияҳбахт. 2. тангдаст; бесомон, бесарачом, ошуфтаҳол.

ПАРЕШОНРӮЗГОРӢ پریشانروزگاری оворагӣ, бесомонӣ, бечорагӣ.

ПАРЕШОНСАЙР پریشانسیر парешонгард, ошуфта, бесаранҷом.

ПАРЕШОНСАФАР پریشانسفر саргардон, оворагард.

ПАРЕШОНФИКР پریشانفکر хотирпарешон; ошуфтаҳол.

ПАРЕШОНФИКРӢ پریشانفکری парешонфикр будан; хотирпарешонӣ; ошуфтаҳолӣ.

ПАРЕШОНХАЁЛ پریشانخیال *ниг.* **парешонхотир**.

ПАРЕШОНХОТИР پریشانخاطر 1. мушавваш, ошуфта, парешонфикр; парешонхаёл. 2. музтариб; ғамгин; паридахаёл.

ПАРЕШОНХОТИРӢ پریشانخاطری 1. ошуфтагӣ, ошуфтаҳолӣ, ташвиш. 2. хотирпарешонӣ, изтироб.

ПАРЕШОНХОТИРОНА پریشان خاطرانه бо парешонхотирӣ, дар ҳолати изтироб ва ташвиш.

ПАРЕШОНҲАВОС یشانحواس *ниг.* **парешонхотир**.

ПАРЕШОНҲОЛ پریشانحال *ниг.* **парешонаҳвол**.

ПАРЕШОНШУДА پریشانشده ба ҳар тараф паҳншуда, пароканда, мутафарриқ.

ПАРЕШОНҲОЛӢ پریشانحالی хотирпарешонӣ, ошуфтагӣ; хафагӣ.

ПАРЗАДАРӮ(Й) پرزده‌رو(ی) он ки дар рӯяш доғи обила дорад, обиларӯй.

ПАРЗАНӢ پرزنی *исми амал аз* **пар задан**; парафшонӣ, болу пар задан.

ПАРЗАНОН پرزنان *феъли амал аз* **пар задан**; болзанон, парвозкунон.

ПАРИАНДОМ پری‌اندام *ниг.* **парипайкар.**

ПАРИАФСОЙ پری‌افسای *кит.* парихон, афсунгар, ҷодугар.

ПАРИБАНД پری‌بند *ниг.* **париафсой**.

ПАРИВАРА پری‌وره *гуфт., ниг.* **паризада**.

ПАРИВАШ پری‌وش 1. паримонанд, чун парӣ, мисли парӣ; паривор. 2. *маҷ.* зебо, хушрӯй.

ПАРИВОР پری‌وار *ниг.* **париваш**.

ПАРИГИРИФТА پری گرفته *ниг.* **паризада**.

ПАРИДА پریده *сифати феълии замони гузашта аз* **паридан**; парвозкунон, парзанон; **парида омадан** парвозкунон омадан, пар зада омадан; **парида рафтан** парзанон рафтан, пар зада рафтан.

ПАРИДА(ГӢ) پریده//پریدگی *шакли дигари сифати феълии* **парида**. 1. *аз чизе* ҷудошуда. 2. *маҷ.* шикаста; *ниг.* **паридан** 9.

ПАРИДАН پریدن 1. ба воситаи пару бол ба ҳаво баланд шудани парандаҳо; парвоз кардан. 2. ба воситаи нақлиёти ҳавоӣ аз ҷое ба ҷои дигар рафтан. 3. ҷастан, хез задан, банохост аз ҷо ҷаста хестан. 4. ларзидан, сахт ҷунбидан. 5. бардошта шудан; боло рафтан; бухор шуда ба ҳаво рафтан (*мас., шабнам*). 6. ҷаҳида ғалтидан, ғалтида рафтан. 7. бартараф шудан, дур шудан (*мас., кайф, мастӣ*). 8. паҳн шудан, пош хӯрдан (*мас., оташ*). 9. шикастан, шикастани лаби зарфи чинӣ ё шишагӣ. 10. *маҷ.* бовар кардан; фирефта шудан ба касе, ба чизе, ба умеди касе болидан; **парида рафтан** а) парвоз кардан, б) ғелида рафтан, ғалтидан, ногаҳонӣ афтидан; **парида хестан** якбора ҷастан, хез зада аз ҷо бархостан; **паридани ранг** а) тағйир ёфтани ранги чизе, (*мас., ранги либос аз офтоб*); б) дигаргун шудани ҳолат аз шодӣ, тарсу ваҳм ё ғаму андӯҳ; **паридани чашм** ҷунбидани мижгон ва пилки чашм аз таъсири асаб; **як қад паридан** аз таъсири чизе якбора тарсида ҷунбида мондан, тарсидан; **хуш (аз сар) паридан** якбора тарсида мондан, сахт тарсидан.

ПАРИДАРАНГ پریده‌رنگ 1. он ки ё он чи рангаш парида бошад. 2. *маҷ.* бемор, касал.

ПАРИДАХАЁЛ پریده‌خیال *ниг.* **парешонхотир**.

ПАРИДОР پریدار он ки ба вай гӯё парӣ асар кардааст; ҷиндор.

ПАРИДУХТ پری‌دخت *ниг.* **паридухтар**.

ПАРИДУХТАР پری‌دختر 1. паризод. 2. *маҷ.* зебо, хушрӯй.

ПАРИЗАДА پری‌زده 1. он ки ба ӯ гӯё парӣ асар кардааст, ҷинзада, паридор. 2. *маҷ.* мушавваш, ошуфта.

ПАРИЗОД(А) پری‌زاد//پری‌زاده 1. зодаи парӣ. 2. *маҷ.* бисёр зебо, бисёр хушрӯ.

ПАРИМОНАНД پری‌مانند *маҷ.* зебо, хушрӯ.

ПАРИНАЖОД پری‌نژاد *ниг.* **паризод**.

ПАРИПАЙКАР پری‌پیکر хушандом, зебоқиёфа; хушрӯ, зебо, париандом.

ПАРИПАШША پرپشه *боф.* як навъ матоъ.

ПАРИПАШШАГӢ پرپشگی *мансуб ба* **парипашша**.

ПАРИР پریر *кит., ниг.* **парер**.

ПАРИРУХ پری‌رخ парирӯй, зебо, хушрӯй.

ПАРИРУХСОР پری‌رخسار *ниг.* **парирӯ(й).**

ПАРИРӮ(Й) پری‌رو(ی) зебо, хушрӯй, соҳибҷамол; паричеҳра.

ПАРИРӮЗ پریروز *ниг.* **парерӯз**.

ПАРИСИМО پری‌سیما *ниг.* **паричеҳра**.

ПАРИСО پری‌سا париосо, париваш, парисон.

ПАРИСО(Й) پری‌سا(ی) *шакли кӯтоҳшудаи* **париафсой**.

ПАРИСУРАТ پری‌صورت паримонанд, зебо, хушрӯй.

ПАРИТЕТ *олм.* پریتیت 1. таносуб; баро-

барнархӣ; таносуби пулҳо (*байни ду асъор*), ба ҳисоби тилло, ки ҳамчун замина барои таъйини қурби асъор истифода мегардад. 2. баробарӣ, муносибати баробарӣ.

ПАРИТОВУСӢ پرطاوسی 1. мисли пари товус, рангоранг, гуногунранг. 2. *боф.* як навъ матои абрешимӣ: **фаранҷии паритовусӣ**.

ПАРИХОН پری‌خوان парибанд, париафсой, соҳир, ҷодугар.

ПАРИХОНА پری‌خانه 1. маскани париҳо, ҷои париҳо. 2. *маҷ.* нигористон, суратхона.

ПАРИХОНӢ پری‌خوانی соҳирӣ, ҷодугарӣ, афсунгарӣ.

ПАРИЧЕҲР(А) پری‌چهر(ه) парирӯй, зебо, хушрӯ, соҳибҷамол.

ПАРИШ پرش 1. *сифати феълӣ аз* **паридан**; парвоз. 2. ҷунбидан, ларзидан; пир-пир паридан. 3. ҷастан, хез кардан, ҷаҳиш.

ПАРИШАБ پریشب *ниг.* **парешаб**.

ПАРИШАМОИЛ پریشمایل *ниг.* **парисурат**.

ПАРӢ پری 1. махлуқи афсонавӣ, ки ба чашм нонамоён, хушрӯю зебо тасаввур карда мешавад. 2. *маҷ.* маъшуқаи зебо.

ПАРК *англ.* پرک 1. боғ, чорбоғ, боғи калон бо хиёбонҳо ва гулзорҳо; боғи фароғатӣ. 2. бунгоҳ; ҷои ист ва таъмири нақлиёти ягон соҳа ё мошинҳои ягон соҳа: **парки мошинҳо**, **парки трактор**.

ПАРКАМ پرکم *кит.* ночизшуда, бекорагашта, азкор афтода.

ПАРКАНДА پرکنده 1. мурғи болу параш канда, беболу пар. 2. *маҷ.* оҷиз, нотавон.

ПАРКАШӢ پرکشی пар кашидан(-и мурғон); парвоз кардан (-и мурғон).

ПАРКОЛА پرکاله *ниг.* **паргола**.

ПАРЛАМЕНТ *англ.* پرلمینت маҷлиси олии қонунбарори намояндагони интихобшуда дар мамлакатҳои конститутсионӣ.

ПАРЛАМЕНТӢ پرلمینتی *мансуб ба* **парламент**.

ПАРЛУМОН پرلمان *ниг.* **парламент**.

ПАРЛУМОНӢ پرلمانی *ниг.* **парламентӣ**.

ПАРМА پرمه афзори оҳанинест барои сӯрох кардани ҷӯбу тахта *ва г.*

ПАРМАВОР پرمه‌وار монанди парма; тез, сӯрохкунанда.

ПАРМАГАР پرمه‌گر он ки бо парма кор мекунад; пармакунанда.

ПАРМАКУНАНДА پرمه‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **парма кардан**. 2. он ки парма мекунад; бо парма сӯрохкунанда, пармагар.

ПАРМАКУНӢ پرمه‌کنی парма кардан: **дастгоҳи пармакунӣ**, **асбоби пармакунӣ**.

ПАРМАОСО پرمه‌آسا *ниг.* **пармавор**.

ПАРМАСОН پرمه‌سان мисли парма, пармавор, парма барин тезу гузаранда.

ПАРМАХИДА پرمخیده 1. мухолиф; худрой. 2. оқи падару модар, фарзанди нохалаф; лаънатшуда.

ПАРМАЧОҲ پرمه‌چاه чоҳи чуқуртарини мудавварест, ки ба воситаи дастгоҳи пармакунӣ ҳафр шудааст.

ПАРМОС پرماس 1. *кит.* раҳоӣ, халосӣ. 2. ламс, ломиса.

ПАРМОСИДАН پرماسیدن 1. ломиса кардан, бо даст чизеро молидан, даст-даст кардан. 2. ёзидан, дароз кардан. 3. *маҷ.* донистан, шинохтан. 4. *маҷ* . хостан, писандидан.

ПАРНИЁН پرنیان 1. *боф.* шоҳии нозуки нақшдор, матои нафиси абрешимии гулдор. 2. *таър.* коғази нафиси аз ҳарир сохташуда барои навиштани хат.

ПАРНИЁНӢ پرنیانی *кит. мансуб ба* **парниён**; аз парниён дӯхташуда.

ПАРНИЁНПӮШ پرنیان پوش *кит.* ҳарирпӯш, он ки матои нафиси ҳарирӣ пӯшида.

ПАРНО پرنا *кит., ниг.* **паран**.

ПАРНОК پرناک пардор; болдор.

ПАРНУН پرنون *кит.* дебои мунаққаш, ҳарири пурнақш, бисёр нозук ва латиф; парнӯ, парно.

ПАРНӮ پرنو *ниг.* **парнун**.

ПАРОВАР پرآور *кит.* парвозкунанда.

ПАРОКАНДА//ПАРОГАНДА پراکنده//پراگنده

1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пароკандан**. 2. парешон, мутафарриқ, бетартиб, бенизом: **ашъори пароканда** шеърҳои парешони шоир, ки аз сарчашмаҳои гуногун ҷамъоварӣ шудаанд. 3. бе тартиби муайян, титу пит; ҳарҷо-ҳарҷо; **пароканда гардидан (шудан)** ба ҳар тараф ҷудо шуда рафтан, мутафарриқ шудан (*мас., ҷамъи одамон*); парешон (дарҳаму барҳам) шудан; аз байн рафтан; **пароканда кардан (намудан)** мутафарриқ кардан, парешон кардан, пошида титу пит кардан (чизи тӯбшударо).

ПАРОКАНДААҲВОЛ پراکنده‌احوال парешонҳол, музтариб.

ПАРОКАНДАГӢ پراکندگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **пароკандан**. 2. мутафарриқӣ, парешонӣ; бетартибӣ; бенизомӣ. 3. *маҷ.* вайронӣ, вазнинии аҳвол; нобудшавӣ.

ПАРОКАНДАГӮЙ پراکنده‌گوی беҳудагӯй, парешонгӯй.

ПАРОКАНДАДИЛ پراکنده‌دل парешонхотир.

ПАРОКАНДАКУНӢ پراکندکنی *исми амал аз* **пароканда кардан**; парешон сохтан; аз ҳам ҷудо сохтан; титу пит кардан.

ПАРОКАНДАН پراکندن 1. пароканда кардан, парешон сохтан. 2. мунташир кардан (*мас., хитобномаеро*).

ПАРОКАНДАРИЗҚ پراکنده‌رزق ризқаш парешон; ба ҳар ҷо раванда, ба ҳар ҷо рӯз гузаронанда.

ПАРОКАНДАРӮЗ پراکنده‌روز бадҳол, ошуфтаҳол, парешонрӯзгор.

ПАРОКАНДАХОТИР پراکنده‌خاطر хотирпарешон, мушавваш; парешонхотир.

ПАРОКАНДАХОТИРӢ پراکنده‌خاطری *исми амал аз* **пароканда хотир будан**; парешонхотир будан, парешонхотирӣ.

ПАРОКАНДАҲОЛ پراکنده‌حال *ниг.* **парешонаҳвол**.

ПАРОКАНДАШАВӢ پراکنده‌شوی *исми амал аз* **пароканда шудан**; парешон шудан.

ПАРОКАНИШ پراکنش 1. *исми феълӣ аз* **пароკандан**; пароканда шудан. 2. *риёз.* миқёси пароканда шудан ва аз андозаи миёна дур шудан, дисперсия.

ПАРОКӮҲ پراکوه *кит.* он тарафи кӯҳ.

ПАРОЛАК پرالک *ниг.* **палорак**.

ПАРОМ *р.* پرام як навъ кемаи саҳнвасеъ, ки одамон, ҳайвонот ва воситаҳои нақлиётро аз як тарафи дарё ба тарафи дигараш мегузаронанд; амад.

ПАРОМРОН پرامران он ки паромро идора мекунад.

парон پران 1. *асоси замони ҳозира аз* **парондан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* паронанда: **мӯшакпарон**, **сангпарон**, **магаспарон**.

ПАРОН I پران паранда, парвозкунанда, чизе, ки дар ҳолати паридан аст: **тири парон**, **мушаки парон**; **парон рафтан** а) парида рафтан (*бо шитоб ва бо суръат рафтан*); б) чаққон будани бозори чизе; **парон-парон** тир парондан, тирандозӣ; тирпаронии бисёр.

ПАРОН II پران **:ҳукми парон** ҳукми парондан.

ПАРОНАНДА پراننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **парондан**; он ки мепаронад.

ПАРОНДАН پراندن 1. андохтан, партофтан, ҳаво додан; задан; **санг парондан**. 2. тирборон кардан, тир андохта куштан. 3. ҷунбондан, ҳаракат додан: **мижа парондан**, **чашм парондан**, **қош парондан**. 4. *маҷ.* овардан, гирифта бурдан; гирифта овардан (*мас., бод чизеро*); ◊ **кадом шамол паронд**? (*дар вақти тасодуфан омадани шахси шинос ва наздик гуфта мешавад*); аз куҷо омадӣ? **гап парондан** гап партофтан, ба касе расонида чизе гуфтан; гапи киноямез гуфтан; **пинаки** *касеро* **парондан** а) ба пинаки касе монеъ шудан; б) *маҷ.* касеро тарсонда мондан; **хоби** *касеро* **парондан** бедор кардан *касеро*, ба хоб рафтани касе монеъ шудан.

ПАРОН(И)ДАН پراندن//پرانیدن *тарзи бавоситаи* **парондан**.

ПАРОНИШ پرانش *исми феълӣ аз* **парондан**; тирборон кардан.

ПАРОНХӮҶА پرانخوجه *маҷ.* одаме, ки зуд-зуд ҷои корашро иваз мекунад.

ПАРОНЧА پرانچه парандаи навпарвоз; **парончa шудан** нав ба паридан шурӯъ кардан (паранда).

ПАРОНЧАК پرانچک *шакли тасгири* **паронча**;
1. қудрати парвоз пайдо кардани парандаи

хурд, ба парвоз сар кардани мурғчуча; **паройчак кардан** паридан омӯхтан; ба парвоз тайёр кардан; **паройчак шудан** қобилияти парвоз пайдо кардан. 2. *киноя аз* лаёқат пайдо кардан ба коре; ба воя расидан.

ПАРОШИДАН پراشیدن *кит.* 1. парешон кардан, парокандан. 2. пошидан, афшондан.

ПАРПАНАК پرپنک **:парпанак задан** а) болу пар задан, тапидан (-и парандаҳо); б) аз паи коре бо иштиёқи зиёд шитобкорона рафтан; **парпанак рафтан (задан)** гирди касе давода кардан.

ПАРПАР پرپر чинчини ҳамвори баробаррах; чиндор: **гиребони парпар**.

ПАР-ПАР پرپر *калимаи тақлидӣ ба маънии* лап-лап, пир-пир; **пар-пар кардан** лап-лап тофтан, намоён шудан.

ПАРПАРА پرپره *кит.* фулус ё тангаи бисёр хурд ва тунук.

ПАРПАРОН پرپران *гуфт.* парон, дар ҳолати паридан; тез босуръат.

ПАРПАҲН پرپهن *бот.* растание, ки дар сари роҳҳо ва ҷойҳои нам мерӯяд ва онро хурфа ҳам мегӯянд.

ПАРПЕЧ پرپیچ матое, ки кӯдаки хурдсолро ба он печонида ба даст мегиранд: **кӯдаки парпеч**.

ПАРПӢ پرپی 1. *бот.* решаи дармана, ки аз он дору тайёр мекунанд: **қивоми парпӣ**. 2. давое, ки табибон барои дарди хала медоданд.

ПАРПО(Й) پرپا(ی) парандае, ки дар пояш пар дорад; **кабӯтари парпой** кабӯтар, ки пойҳояш пардор аст.

ПАР(Р)А پره 1. паҳлӯи тез ё дандонадори ягон чиз, баромадагии рахи ягон чизе; қирра. 2. паҳна, пар; қанот; **парраи осиё** дандонаи чархи осиё; ҳар як аз дандонаи чархи осиё, ки ба чубчак пайваст мешавад. 3. канора, тараф; **парраи бинӣ** нармаи чапу рости бинӣ; канораҳои бинӣ; **парраи гӯш**. 4. забончаи қулф; ◊ **парраи қулф бар калид задан** коре бар хилоф кардан.

ПАР(Р)АДОР پره دار дандонадор; рахдор, қиррадор.

ПАР(Р)АК پرک *шакли тасғири* **пара**: **паракҳои бинӣ**.

ПАРРЕЗӢ پرریزی рехтани пар, пар партофтан (-и парандагон), тулак.

ПАРРЕХТА پرریخته 1. парандае, ки парашро партофта бошад; бепару бол. 2. *маҷ.* оҷиз, нотавон.

ПАРРИК پریک чархест ҷуфтпара барои печонидани ресмон ё калоба дар касби бофандагӣ.

ПАРСИНБАСТА پرسینبسته *ниг.* **парсингбаста**.

ПАРСИНГ پرسینگ *гуфт.* қабати хушкидаи рӯи чизе; хушкида кафидани рӯи чизе; **парсинг бастан** хушкида кафидани рӯи чизе, қабати иловагӣ пайдо карда кафидани рӯи чизе.

ПАРСИНГБАСТА پرسینگبسته *гуфт.* рӯи чизе, ки хушк шуда кафидааст, қабати иловагии хушкидаи рӯи чизе: **лабони парсингбаста**.

ПАРСӮХТА پرسوخته 1. паранда, ки параш сӯхтааст, бепар, бе болу пар. 2. *маҷ.* оҷиз, нотавон; ноумедшуда.

ПАРТ I پرت **:парт кардан** латта ё чармеро аз тафси оташ дарҳам кашидаву нимсӯхта гардонидан; **парту бирён кардан** *киноя аз* нобуд кардан; **парт шудан** а) аз тафси оташ паридаранг ва фасурда шудан; б) парканда шудан, пӯстканда шудан; тит шудан, аз ҳам ҷудо шуда рехтан.

ПАРТ II پرت *кит.* 1. нораво, он чи аз эътибор соқит аст. 2. дурафтода, дур; **парт афтодан** дур афтодан; ◊ **аз роҳ парт**! аз роҳ дур шав! як сӯ шав!

ПАРТАВ I پرتو 1. шуоъ, акс, фурӯғ, нур, шӯъла (-и офтоб, *моҳ, чароғ ва ғ.*); **партав афгандан (фикандан)** нур пошидан, шӯъла фишондан; **партав пошидан** шӯъла афшондан; **партав афшондан (фишондан)** нур пошидан; **партав додан** шӯъла пошидан. 2. *маҷ.* авҷ; зери..., тахти...; **дар партави шӯҳрат** дар авҷи шӯҳрат; **дар партави** *чизе, касе* дар тахти чизе, касе; ◊ **дар партави ҳидояти устод** дар зери роҳнамоии омӯзгор.

ПАРТАВ II پرتو 1. он чи фурӯшанда баъд аз савдо ба харидор иловагӣ медиҳад, партов; **партав кардан** бепул додан, ба тарзи илова ба чизи харидашуда ҳамроҳ карда додан. 2. ҳар чизи барзиёд партофтанӣ; **оби партав**, **партави ошхона**; **дари партав** дари хурди иловагии хона ё ҳавлӣ.

ПАРТАВАНДОЗ پرتوانداز *ниг.* **партавафшон**.

ПАРТАВАФКАН پرتوافکن *ниг.* **партавафшон**.

ПАРТАВАФКАНӢ پرتوافکنی *ниг.* **партавафшонӣ**.

ПАРТАВАФШОН پرتوافشان 1. нурафшон, рӯшноидиҳанда, нурпош, равшанибахш. 2. дурахшанда, тобон, ҷилодор.

ПАРТАВАФШОНӢ پرتوافشانی нурпошӣ, нурафшонӣ; **партавафшонӣ кардан** нурпошӣ кардан, шӯълаафшонӣ кардан.

ПАРТАВДАРМОНӢ پرتودرمانی *нав., тиб.* ба воситаи нурҳои радиатсионӣ табобат кардани беморон, радиотерапия.

ПАРТАВСАНҶ پرتوسنج *нав.* абзоре, ки партов ва андозаи онро муайян мекунад, радиометр.

ПАРТАВФИКАН پرتوفکن *ниг.* **партавафкан**.

ПАРТАВШИНОС پرتوشناس *тиб.* ихтисосманди риштаи партавшиносӣ, радиолог.

ПАРТАВШИНОСӢ پرتوشناسی *нав., тиб.* таҳқиқ ва пажӯҳиши нурҳои радиатсионӣ, радиология.

ПАРТГОҲ پرتگاه *кит.* 1. ҷои чуқурӣ бетаг, ҷарӣ. 2. *маҷ.* ҷои пурхавфу хатар, ҷои душворгузар. 3. *геол.* беҷошавии табақаи замин уфуқан ё амудан; ярчканд.

парто پرتا *асоси замони ҳозира аз* **партофтан**; **парто-парто** якчанд бор ба рӯи даст бардошта фаровардан; **парто-парто кардан** ба рӯи даст ба ҳаво бардошта фаровардан.

ПАРТОБ پرتاب 1. партофтан, ҳаво додан; **партоб кардан** андохтан, партофтан, ҳаво дода. 2. масофаи байни ҷои тир андохтан ва афтондани он; масофаи тайкардаи тир. 3. тире, ки бисёр дуррав аст. 4. *кит.* париш, парвоз (*сайри хаёлӣ*); **дар партоб будан** дар ҳолати париш, дар аснои сайр будан.

ПАРТОБИДАН پرتابیدن *кит.* партоб кардан, партофтан, раҳо намудан, ҳаво додан.

ПАРТОБӢ پرتابی 1. партобшуда, раҳошуда, андохта, ҳаво дода. 2. тирандоз.

ПАРТОБШИНОСӢ پرتابشناسی илме, ки самти партоби тиру гулулаҳоро меомӯзад, баллистика.

ПАРТОВ I پرتاو 1. пасмонда, боқимонда (*пас аз истеъмол*); **партовҳои истеҳсолот**. 2. хасу хошок, ахлот; **партову пасмонда**. 3. партофташуда, ба ҳоли худ мондашуда, бенигоҳубин, бекора: **ҳавлии партов**; **партов шудан** бенигоҳубин шудан; бекора шудан, аз кор баромадан.

ПАРТОВ II پرتاو 1. *ниг.* **партав** II. 2. дари партав.

ПАРТОФТАН پرتافتن 1. андохтан, ҳаво додан. 2. мондан, гузоштан; бор кардан; **ба китф партофтан** (*мас., ҷуволро*). 3. бас кардан, қатъ кардан, тарк кардан: **корро партофтан**, **одати бадро партофтан**, **хонданро партофтан**. 4. ҳаво додан, андохтан. 5. поин фаровардан, овезон кардан. 6. густурдан, паҳн кардан: **дастархон партофтан**. 7. пӯшидан, гирифтан. 8. хориҷ кардан, дур кардан. 9. кашидан, нақш кашидан: **гул партофтан**, **нақш партофтан**. 10. *маҷ.* рондан, пеш кардан: **ба кӯча партофтан**; **партофта рафтан** дар ҷое гузошта рафтан, бе парастор монда рафтан; **ақиб партофтан** а) ба қафо гузоштан; б) кашол додан (*кореро*, *масъалаеро*); **бурида партофтан** қатъ кардан; **гирифта партофтан** дур кардан, дур андохтан; **лангар партофтан** лангар андохта қарор гирифтан(-и киштӣ); **оварда партофтан** фуровардан, монда рафтан; **пой (қадам) партофтан** қадам мондан, рафтан; **афшонда партофтан** *касеро ба касе* гапҳои сахт гуфта ӯро мулзам сохтан; танбеҳ додан; **бача партофтан** исқот, исқоти ҷанин кардан; **гап партофтан** ба *касе* расонида гап задан; пичинг задан; **луқма партофтан** гап паронидан, эрод гирифтан; **шиппонда партофтан** *касеро ниг.* **афшонда партофтан** *касеро*.

ПАРТШУДА پرتشده *сифати феъли замони гузашта аз* **порт шудан**; пашмрехта (*аз таъсири оташ*); титупитшуда.

ПАРУБОЛРЕХТА پروبالریخته *ниг.* **паррехта**.

ПАРУБОЛСӮХТА پروبالسوخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пару бол сӯхтан**. 2. *маҷ.* беқарор, боизтироб: ◊ **мисли мурғи парубoлсӯхта хеле беқарор**.

ПАРӮ پرو *гуфт.* чаппа, поскуно, сарозер; **парӯ афтодан** чаппа шуда афтодан; **парӯ гузоштан** чаппа гузоштан; **парӯ шудан** чаппа шудан, сарозер гаштан.

ПАРФИШОН پرفشان *ниг.* **парафшон**.

ПАРФИШОНӢ پرفشانی *ниг.* **парафшонӣ**.

ПАРХОШ پرخاش *кҳн.* 1. ҷанг, ҷанҷол. 2. итоб;

гапи сахт; **пархош ҷустан** хусумат кардан. 3. *маҷ.* зулм, ситам.

ПАРХОШГАҲ پرخاشگه *ниг.* **пархошгоҳ**.

ПАРХОШГОҲ پرخاشگاه *кит.* майдони ҷанг, ҷанггоҳ.

ПАРХОШДИДА پرخاشدیده *кит.* он ки таҷриба ва собиқаи зиёди ҷангӣ дорад; ҷангдида, ҷангозмуда.

ПАРХОШКЕШ پرخاشکیش *кит.* ҷанговар, мубориз.

ПАРХОШСОЗ پرخاشساز *кит.* ҷангҷӯй, мубориз.

ПАРХОШҶӮЙ پرخاشجوی *кит.* ҷангҷӯ; ҷангара.

ПАРҲЕЗ پرهیز 1. худдорӣ аз чизе (*аз хӯрдани хӯроке, ё амале*), иҷтиноб, ҳазар, канорагирӣ; **парҳез кардан** худдорӣ кардан аз чизе, нахӯрдани хӯрокие ба сабаби бemорӣ; **парҳез шикастан** ба парҳез эътибор надода чизи носозеро хӯрдан. 2. *маҷ.* порсоӣ, тақво.

ПАРҲЕЗГОР پرهیزگار 1. он ки аз корҳои бад худдорӣ мекунад, худдорикунанда. 2. порсо, тақводор.

ПАРҲЕЗГОРӢ پرهیزگاری 1. худдорӣ кардан аз корҳои бад, аз истеъмоли хӯроки зиёд *ва г.* 2. порсоӣ, тақводорӣ; тарки дунё, аскетизм.

ПАРҲЕЗИДАН پرهیزیدن 1. дурӣ кардан, худро дур нигоҳ доштан; худдорӣ кардан. 2. ҳазар кардан, тарсидан.

ПАРҲЕЗӢ پرهیزی 1. парҳезгор; парҳезриоякунанда. 2. чизи барои парҳез истифодашаванда; **тағораи парҳезӣ** тағораи шустушӯ; **ошхонаи парҳезӣ** ошхонае, ки таомҳои хоси беморонро тайёр мекунад; **хӯроки парҳезӣ** хӯроки хос барои бемор.

ПАРҲЕЗКОР پرهیزکار *ниг.* **парҳезгор**.

ПАРҲЕЗКОРӢ پرهیزکاری *ниг.* **парҳезгорӣ**.

ПАРҲЕЗОНА پرهیزانه таоме, ки ба беморон медиҳанд; хӯроке, ки табиб ба бемор фармудааст.

ПАРҲУН پرهون *кит.* доира, ҳалқа, чанбар; ҳар чизи доирашакл, тавқ; ҳола, хирмани моҳ; **парҳун кашидан** доира кашидан, ҳалқа намудан, иҳота кардан.

ПАРЧА I پرچه 1. *ниг.* **порча**. 2. қитъа; **як порча замин** як бӯлак замин. 3. фикра, як ҳисса аз навиштаҷот; **парча-палос** гилему палосҳои кӯҳна; чизу чора, майда чуйдаи хона; **парча-парча** қисм-қисм, ҳисса-ҳисса; **парча-парча кардан** ба ҳиссаҳо тақсим кардан.

ПАРЧА II پرچه *боф.* зарбафт, зарбофт, кинхоб, дебо.

ПАРЧАБУРӢ پرچه‌بری он чи парча мебурад; **қайчии парчабурӣ** қайчие, ки ба воситаи он матоъ бурида мешавад.

ПАРЧАГУЛ پرچه‌گل *боф.* нақши гулаш калон-калон; матое, ки нақши гули калон-калон дорад.

ПАРЧАМ پرچم *кит.* 1. байрақ, ливо. 2. пӯпаки абрешимин, ки ба байрақ баста мешавад.

ПАРЧАМДОР پرچمدار 1. он ки парчам дорад; байрақдор. 2. *маҷ.* пешсаф, пешрав.

ПАРЧАМДОРӢ پرچمداری парчамдор будан, байрақбардорӣ, ҳомии байрақ.

ПАРЧАМӢ پرچمی *мансуб ба* **парчам**; монанд ва ба ранги парчам.

ПАРЧИН I پرچین 1. бо мех сахт часпондашуда, бо мех кӯфта сахт пайвастшуда; **парчин кардан** мех зада часпондан; **ба замин парчин шудан** *маҷ.* ба замин сахт часпидан. 2. *кит.* ҳисор ё деворе, ки ба гирди боғ ё киштзор месозанд; девор.

ПАРЧИН II پرچین *меъ.* сафолпорае ки барои ороиши биноҳо кор мефармоянд.

ПАРЧИНКОР پرچینکار он ки парчин мекунад.

ПАРЧИНКОРӢ پرچینکاری 1. парчин кардан. 2. пайванд бо ёри парчимеххо.

ПАРЧИНМЕХ پرچینمیخ милаи мудавваре, ки як нӯгаш аз саракҳои тайёри нимгирда ва нӯги дигараш аз саракҳои парчинкунанда иборат аст.

ПАРЧИНПАЙВАНД پرچینپیوند пайванд намудани чизе бо парчинмех.

ПАРШИКАСТА پرشکسته 1. болу пар шикаста. 2. *маҷ.* оҷиз, нотавон; ноумед, парсӯхта.

ПАС پس 1. ақиб, пушт, қафо; *муқоб.* **пеш**. 2. сонӣ, баъд, баъд аз он; **пас аз**... баъди..., баъд аз...; **пас аз он** баъди он, баъд аз он; **аз**

ин пас, **пас аз ин** баъд аз ин, минбаъд; **як рӯз пас** баъди як рӯз; **пас андохтан (партофтан)** иҷрои кореро ба қафо партофтан, ба таъхир андохтан, дер монондан; **пас гардондан** а) ба ақиб гардондан; б) гардонда додан (*мас., қарзро*); **пас гаштан** баргашта рафтан, ақиб гаштан; **пас нишастан** ақибнишинӣ кардан (*дар ҷанг ё дар масъалае*); **пас омадан** баргаштан, гашта омадан; **пас рафтан** а) ба қафо рафтан, баргаштан; б) ақиб мондан, таназзул кардан; *муқоб.* **пеш рафтан**; **пасу пеш рафтан** ин тарафу он тараф гаштан. 3. *збш. бе изофа ё бо изофа ва пешоянд ҳамчун пешоянди номии таркибӣ маъноҳои гуногунро ифода мекунад;* **паси...** аз ақиби..., дар қафои..., баъди...; **пасу пеш** а) пешу қафо; б) пайи ҳам, аз ақиби якдигар; **паси ҳам** пайи ҳам, пайи якдигар; **аз паси...** а) аз пайи...; аз қафои..., аз ақиби...; б) аз паи..., барои иҷрои....; **аз паси ин** баъд аз ин; **ба (дар) паси...** ба ақиби;... ба пушти, ба қафои; дар пушти...: **дар паси кӯҳ**; **пешу пас** тарафи рӯю тарафи ақиб. 4. аз ин меъбарояд, ки..., маълум мешавад, ки..., аз ин рӯ, дар ин сурат. 5. дар охир, оқибат; он гоҳ, он вақт; **пас задан** (*кореро, чизеро*) беэътибор гардонидан, кам шуморидан; **паси сар кардан (мондан)** воқеаро аз сар гузаронидан, марҳилаеро тай кардан; гузашта рафтани ҳодиса; **пас мондан** қафо мондан, ақиб мондан; **паси сар хоридан** ҳайрон мондан; ночор шуда мондан; **пасу пешро дидан** вазъиятро муайян кардан, вазъиятро аз назар гузаронидан ва ба эътибор гирифтан; **аз паси** *касе* **рафтан** ба *касе* пайравӣ намудан; кори касеро давом додан; **дар паси** *касе* **будан** мададгор будан, ҳомӣ будан; **бало ба пасаш**! ҳар балое, ки бошад, ба худаш!

ПАСАЗҶАНГӢ پس‌ازجنگی давраи баъдиҷангӣ (*бештар дар мавриди баъди Ҷанги Бузурги Ватанӣ гуфта мешавад*).

ПАСАНД پسند *ниг.* **писанд**.

ПАСАНДА پسنده **:пасанда кардан** *гуфт.* хобондан, хомӯш кардан; фурӯ нишондан; **пасанда шудан** хобидан, хомӯш шудан, паст шудан.

ПАСАНДЕШ پس‌اندیش 1. он ки дар бораи айёми гузашта андеша мекунад; *муқоб.* **пешбин**. 2. он ки оқибат ва ояндаи худро андеша мекунад, оқибатбин, дурбин.

ПАСАНДОЗ پس‌انداز чизи захирашуда, чизи аз хароҷот пас мононда, захира; **пасандоз кардан** захира кардан; сарфаҷӯӣ карда маблағеро барои эҳтиёт нигоҳ доштан.

ПАСАФКАНД پس‌افکند 1. *кит.* пасандоз, андӯхта. 2. натиҷа, паёмад. 3. *ниг.* **пасафканда**.

ПАСАФКАНДА پس‌افکنده саргини чорпо ва парандагон.

ПАСАФТОДА پس‌افتاده 1. ақибафтода, ақибмонда, пасмонда. 2. *маҷ.* ба дунё омада, ба вуҷуд омада.

ПАСАФТОДАГӢ پس‌افتادگی ақибмонда, пасафтода будан.

ПАСВАНД پس‌وند *збш.* қисми калимае, ки пас аз реша меояд ва маънои онро тағйир медиҳад, пасоянд.

ПАСИН پسین 1. баъдӣ; охир, охирин; **рӯзи пасин** *маҷ.* рӯзи марг, рӯзи вафот. 2. пайравикунанда. 3. вақти рӯз (*мобайни пешин ва гуруби офтоб*); вақти аср.

ПАСИНА پسینه *ниг.* **пасин** 1.

ПАСИНГОҲ پسین‌گاه *кит.* бегоҳӣ, аср.

ПАСИНИЁН پسینیان *кит., исми ҷомеъ аз* **пасояндагон**; мутааххирин.

ПАСИПАРДАГӢ پسپردگی он чи дар ақиби парда рӯх медиҳад; махфӣ, пӯшида: **гуфтугӯзори пасипардагӣ**.

ПАСИПО پسپا **:пасипо задан** а) ба эътибор нагирифтан, писанд накардан; б) ба ақиби пои касе задан дар мусобиқаҳои варзишии гуштингирӣ ё дар ҷанги тан ба тан.

ПАСИЧ پسیچ *ниг.* **басич**.

ПАСИЧИДАН پسیچیدن *ниг.* **басичидан**.

ПАСКАШ پسکش он ки корро ба ақиб мекашад, ақибкаш; он ки дар масъалаҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ, маданӣ монеи пешравист, муртаҷеъ.

ПАСКАШӢ پسکشی 1. ба қафо кашидан, ақибкашӣ. 2. *маҷ.* иртиҷоъ [консерватизм].

ПАСКӮЧА پسکوچه кӯчаи хурд, кӯчаи танг.

ПАСҚАДАМ پس‌قدم қафомонда; *муқоб.* **пешқадам**.

ПАСМОНДА پس‌مانده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пас мондан**. 2. қафомонда, ақибмонда (аз касе дар коре). 3. боқимонда, боқимондаи хӯрок, пасхӯрда.

ПАСМОНДАГӢ پس‌ماندگی 1. *шакли дигари сифати феълии* **пасмонда**. 2. қафомонӣ, ақибмонӣ.

ПАСНИШИНӢ پس‌نشینی ақибнишинӣ, қафоравӣ.

ПАСНОГАРД پس‌ناگرد он ки ақиб намегардад, он ки ақибнишинӣ намекунад.

ПАСНОКӢ پس‌ناکی ақибнокӣ, пуштнокӣ; ба ақиб: **паснокӣ гурехтан**; **паснокӣ рафтан** ба қафо нигоҳ карда рафтан.

ПАСОБ پس‌آب 1. оби истифодашуда. 2. оби чиркини ҷомашӯӣ.

ПАСОВАНД پساوند 1. *адш.* қофияи шеър. 2. *збш.* пасоянд.

ПАСОВИДАН پساویدن молидан, даст судан, ламс кардан.

ПАСОДАСТ پسادست бо нася, чизе, ки ба нася гирифта мешавад.

ПАСОМАД پس‌آمد паёмад; натиҷа.

ПАСОПЕШ پساپیش аз паси ҳам, яке аз пайи дигаре, пешу дунбол.

ПАСОҲАН پس‌آهن оҳане, ки мӯзадӯзон дар пушти пойафзол барои қолабрезӣ ва васеъ кардани кафш мегузоранд.

ПАСОЧИН پساچین меваҳои дар дарахт пас аз чидан боқимонда.

ПАСОЯНД پساینд он чи баъд меояд; *муқоб.* **пешоянд**. 2. *збш.* як қисми ҳиссаҳои ёварии нутқ, ки барои робитаи ҳиссаҳои мустақили нутқ хизмат мекунанд (*мас., пасоянди* **-ро**, **қатӣ** *ва г.*).

ПАСОЯНДАГОН پسایندگان насли минбаъда, мутааххирин.

ПАСПАГОҲ پس‌پگاه *гуфт., ниг.* **пасфардо**.

ПАСПОРТ *ит.* پسپارت *ниг.* **шиноснома**.

ПАСРАВӢ پس‌روی ақибравӣ; ақибнишинӣ.

ПАСТ پست 1. зер, поён, таҳ; *муқоб.* **боло**. 2. поён, нишеб, пастӣ. 3. кӯтоҳ, калта; **қади паст**. 4. суст, заиф, оҳиста (*дар бораи овоз*); **овози паст**. 5. кам; каммиқдор, **намакаш паст**, **музди кораш паст**. 6. бадсифат, *муқоб.* **аъло**, **хуб**; **коғази паст**, **сифаташ паст**. 7. *маҷ.* нокас, ноодам, бад, ногувор; забун; разил, сифла, фурӯмоя (*сифати одам*); **паст омадани ҳаво** серборишбудани ҳаво; **пасту баланд** нишебу фароз, поёну боло, ноҳамвор, ноҳамворӣ, **пасту баланди роҳ, пасту баланди зиндагӣ**; **паст задан** бад кардан, беэътибор гардонидан, ҳақир шуморидан (*касе*, *чизеро*); **паст кардан** а) оҳиста кардан, костан (*овозеро*); б) суст кардан, фурӯ нишондан; **паст наомадан (нафаромадан)** сустӣ накардан, тан надодан, таслим нашудан (*дар баҳс*); дар гуфтаи худ исрор кардан; **паст рафтан** поён шудан, кам шудан, суст шудан, беравнақ шудан; **паст фуромадан** поён шудан, кам шудан (*доир ба нарх, наво ва г.*); **пасту баланд гап задан** суханҳои сахту ногувор гуфтан; **паст шинондан** хобондан, фурӯ нишондан; **паст шудан** а) кам шудан, фуромадан; б) суст шудан, аз шиддати худ костан; пасанда шудан; **сар паст накардан** а) сар хам накардан; б) таслим нашуда; **паст-паст гап задан** оҳистаоҳиста, гап задан.

ПАСТАК پستک 1. *шакли тасғири* **паст;** на чандон баланд; **даричаи пастак, хонаи пастак.** 2. кӯтоҳқад, қадкалта; **одами пастак** одами кӯтоҳқад.

ПАСТАКАК پستککک *шакли тасғир ва навозишии* **пастак**: **суфачаи пастакак**.

ПАСТАКЧА پستکچه *шакли навозишии* **пастак**.

ПАСТБОЛО پستبالا пастқад, кӯтоҳқад.

ПАСТГОНӢ پستگانی *кҳн.* маоши лашкар, маблағ ё чизе, ки барои маоши лашкару сипоҳ ҷудо мегардид.

ПАСТЗЕҲН پست‌ذهن кундзеҳн, камзеҳн, дорои дарк ва фаҳмиши суст.

ПАСТӢ پستی 1. поён будан, поёнӣ, фурӯдӣ; *муқоб.* **баландӣ.** 2. чуқурӣ, нишебӣ, пастхамӣ. 3. кӯтоҳӣ: **пастии қад**, **пастии сақф**. 4. сустӣ, заифӣ; савияи баланд надоштан. 5. *маҷ.* хорӣ, забунӣ, беқадрӣ; разилӣ, сифлагӣ, нокасӣ: **хорию пастӣ**; **пастӣ кардан** сифлагӣ кардан, нокасӣ кардан; ◊ **пастию баландии дунё** баду неки дунё; хушию нохушии зиндагӣ.

ПАСТҚАД پست‌قد қадпаст, қадаш паст, кӯтоҳқад; калта.

ПАСТҚОМАТ پست‌قامت *ниг.* **пастқад**.

ПАСТМАЗМУН پست‌مضمون мазмунаш паст ва каммазмун: **иншои пастмазмун**.

ПАСТНАЗАР پست‌نظر 1. назараш паст. 2. но-

мард, нокас.

ПАСТНАЗАРӢ پستنظری 1. пастназар будан. 2. номардӣ, нокасӣ.

ПАСТНИҲОД پستنهاد *ниг.* **пастфитрат**.

ПАСТОБ پستآب ҷои пасти об.

ПАСТРАВАНДА پسترونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **паст рафтан**; поён шудан; камшаванда, сустшаванда.

ПАСТРАВӢ پستروی 1. паст рафтан, қафо рафтан. 2. таназзул.

ПАСТСАҒРӢ پستسغری 1. сурини паст доштан, рони паст доштан; пасткафал (*нисбат ба асп, хар ва г.*). 2. *мағ.* пастқад (*нисбат ба асп, хар ва г.*).

ПАСТСАЛИҚА پستسلیقه он ки маҳорати хуби эҷодӣ надорад; камсалиқа, каммаҳорат, камистеъдод.

ПАСТСИФАТ پستصفت бо сифати паст, сифатан бад; бадсифат, дорои кайфияти паст.

ПАСТСИФАТӢ پستصفتی пастсифат будан, бадсифатӣ.

ПАСТТИНАТ پستطینت сифла, нокас, дун, разил, бадниҳод, пастниҳод.

ПАСТТИНАТӢ پستطینتی нокасӣ, разилӣ, лаинӣ, сифлагӣ; пастфитратӣ бадниҳодӣ, пастниҳодӣ.

ПАСТТОЛЕЪ پستطالع он ки кораш кам омад мекунад; назарногир, камбахт, шӯртолеъ.

ПАСТФИТРАТ پستفطرت лаин, разил, сифла; **одами пастфитрат** одами пастниҳод.

ПАСТФИТРАТӢ پستفطرتی лаинӣ, разилӣ, сифлагӣ, пастниҳодӣ.

ПАСТХАМӢ پستخمی хамгашти кӯҳ, девор; ҷое, ки рост набуда, аз назар пинҳон аст.

ПАСТҲИММАТ پستهمت ҳимматаш паст, беҳиммат, хасис.

ПАСТҲИММАТӢ پستهمتی беҳимматӣ, хасисӣ.

ПАСТҶИНС پستجنس аз ҷинси паст; аз мардумони нокас; разил, пастниҳод, пастфитрат.

ПАСТШАВАНДА پستشونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **паст шудан**. 2. *збш.* пастраванда, сустшаванда (*нисбат ба овоз*); **задаи пастшаванда**.

ПАСТШАВӢ پستشوی 1. паст шудан; фуромадани чизе (*мас., об*); сустшавӣ. 2. камшавӣ.

ПАСФАРДО پسفردا як рӯз баъд аз пагоҳ.

ПАСХАМ پسخم чуқур, нишеб, пастхам.

ПАСХАМӢ پسخمی *ниг.* **пастхамӣ**.

ПАСХЕЗ پسخیز шогирди гӯштигир, ки баъд аз таълими гӯштигирӣ бо устоди худ гӯштӣ мегирад.

ПАСХӮРДА پسخورده боқимондаи хӯроки хӯрдашуда.

ПАТ پت 1. пашми нарме, ки аз таги мӯи ҳайвонот аз қабили буз ва гӯсфанд мебарояд, тибит. 2. қабати нарми пашммонанд, ки бар рӯи баъзе чизҳои бофта пайваста аст: **пати бахмал**, **пати қолин**. 3. аз пат бофташуда: **гилеми пат**.

ПАТАК پتک порчаи мулоими матоъ ё намад, ки барои нарм доштани пой дар даруни пойафзор гузошта мешавад; ◊ **патаку пайтоба шудан** саросема ба коре машғул шудан; дар атрофи *касе, чизе* чарх задан (барои хизмати вай); **кафшро монда ба патак (патакро пӯшида) гурехтан** сахт саросема шуда гурехтан.

ПАТАКФУРӮШ پتکفروش он ки патак мефурӯшад, фурӯшандаи патак.

ПАТАКЧА پتکچه *биол.* ҷонвари содатарини обӣ.

ПАТАР پتر *кит.* тангаи филизӣ, ки дар он тилисмот нақш мекунанд; таъвиз, тӯмор.

ПАТАР-ПАТАР پترپتر *калимаи тақлиди овоз*, ки паси ҳам баромадани овозеро ифода мекунад: **патар-патар кардан**.

ПАТАРРОС پتّراس *калимаи тақлиди овоз аз қабили* **патар-патар**; **патаррос задан** патар-патар кардан.

ПАТВОЗ پتواز *кит.* нишемангоҳи кабӯтар, боз ва дигар мурғони шикорӣ, ки аз ду чӯби ба замин кӯфташуда ва чӯби дигари болои он ниҳодашуда иборат аст.

ПАТДОР پتدار бофтае, ки ба рӯяш пат дорад, патнок: **гилеми патдор**.

ПАТЕНТ *лот.* پتینت 1. ҳуҷҷате ки соҳиби ихтироъ будани касеро тасдиқ мекунад. 2. шаҳодатнома барои тиҷорат, харидуфурӯш ва истеҳсоли моле *ва г.*

ПАТЕФОН *фр.* پتیفان *кҳн.* граммафони бекарнай.

ПАТЁРА پتیاره 1. офат, бало. 2. зишт, муҳиб, ҳавлнок, бадҳайбат. 3. инод, адоват, душманӣ. 4. *маҷ.* дев.

ПАТИЛА پتیله *ниг.* **фатила**.

ПАТНОК پتناک патдор, дорои пат.

ПАТОЛОГИЯ *ю.* پتالاگیه як қисми илми тиб, ки ҷараёни касалӣ ва ҳолати бадан, иллати пайдоиш ва сабабҳои бемориҳоро меомӯзад.

ПАТОЛОГӢ پتالاگی *мансуб ба* **патология**.

ПАТФУЗ پتفوز лабу лунҷ, гирдогирди даҳон.

ПАХ پخ *калимаи тақлиди овозе*, ки бо он гурба ва сагро меронанд.

ПАХМОҚ پخماق мӯйсар ва риши шона накарда ва ба ҳам печида.

ПАХМОҚМӮ(Й) پخماق مو(ی) мӯяш пахмоқ, ҷӯлидамӯй.

ПАХНУ پخنو *кит.* раъд, тундур.

ПАХОЛ پخال хошоки пояи шолӣ ё загир баъди кӯфта шуданаш.

ПАХОЛӢ//ПАХОЛИН پخالی//پخالین *мансуб ба* **пахол**; аз пахол тайёршуда.

ПАХОЛПӮШ پخالپوش бо пахол пӯшида.

ПАХСОН پخسان *кит.* пажмурда, афсурдашуда (*аз дарду гам*).

ПАХТ پخت *кит.* он чи дар зери пои одам, ҳайвон ё чизи дигар пахш шуда бошад; ◊ **рахту пахт** либосу анҷом, моликият.

ПАХТА پخته 1. гиёҳи алафии яксолаи зироативу коштанӣ бо баргҳои паҳну гулҳои зарду сафедранг ва тухми равғании дона-дона. . 2. ҳосили ин гиёҳ, ки сафедранг буда аз он нах мересанд ва барои саноати нассоҷӣ ашёи хом буда, аз тухми он равған ва маводи дигари саноатӣ ва хуроки чорво ҳосил мекунанд; нахи аз чигит тозакардаи онро ба кӯрпа, болиш ё ҷома низ меандозанд; **пахта барин** хеле нарм ва сафед; **пахтаи абрешим** *ниг.* **пахтаи маҳиннах**; **пахтаи маҳиннах** пахтае, ки нахаш маҳини борик аст; **пахтаи ҷойдорӣ** пахтаи маҳаллии навъаш тағйирнаёфта, ғӯза; **пахтаи мисрӣ** навъе аз пахта, пахтаи маҳиннах; ◊ **пахта дар гӯш доштан** сухан нашунидан, худро ба карӣ задан; **ба дами** *чизе* **пахта шудан** дами чизеро гардондан; ба чизе монеъ шудан.

ПАХТАГИН پختگین *ниг.* **пахтагӣ**; пахта андохта дӯхташуда, пахтадор, пахтанок: **камзӯли пахтагин**.

ПАХТАГӢ پختگی аз пахта бофташуда: **газвори пахтагӣ**.

ПАХТАҒУНДОРӢ پختهغنداری пахтачинӣ.

ПАХТАДОР پختهدار пахта андохта дӯхташуда, пахтанок: **ҷомаи пахтадор**.

ПАХТАЗОР پختهزار майдони киштзори пахта.

ПАХТАКАШ پختهکش он ки пахтаро аз ғӯза ҷудо карда ҳаллоҷӣ кор карда чигиташро мегирад.

ПАХТАКАШӢ پختهکشی амали аз ғӯза ҷудо карда аз чигит тоза намудани пахта.

ПАХТАКАШОНӢ پختهکشانی аз як ҷо ба ҷои дигар кашондани пахта.

ПАХТАКОР پختکار он ки пахта кишт мекунад, он ки пахта мерӯёнад.

ПАХТАКОРӢ پختکاری соҳаи пахта коридан; кишти пахта, парвариши пахта, пахтарӯёнӣ.

ПАХТАНОК پختناک либоси пахта андохта дӯхташуда: **камзӯли пахтанок**, **ҷомаи пахтанок**.

ПАХТАРЕСӢ پختهریسی пахта ресидан, аз пахта нах тайёр кардан, ресидани нахи пахта.

ПАХТАСЕБ پختهسیب як навъ себи сафедранг.

ПАХТАСОЗӢ پختهسازی бо сабадчӯб зада титу пахмоқ кардани пахта.

ПАХТАСУПОРӢ پختهسپاری супоридани пахта (*ба хирман, ба корхона ва г.*).

ПАХТАТОЗАКУНӢ پختهتازهکنی тоза кардани пахта аз чигит; **корхонаи пахтатозакунӣ** корхонае, ки пахтаро аз чигит тоза карда той мебандад.

ПАХТАХУШККУНАК پختهخشککنک афзоре,

ки бо ёрии он пахтаро хушк мекунанд.

ПАХТАХУШКОНӢ پخته‌خشکانی пахтаи намро хушк кардан.

ПАХТАЧИН پخته‌چین он ки пахта мечинад, он ки ба ҷамъоварии пахта машғул аст.

ПАХТАЧИНӢ پخته‌چینی пахта чидан; пахтағундорӣ; ҷамъоварии пахта; **мошини пахтачинӣ** мошини махсус (комбайн), ки ду ё чор қатори (ҷӯяки) пахтаро якбора мечинад.

ПАХТАЧӢ پختچی *таър.* он ки бо хариду фурӯши пахта машғул мешуд.

ПАХТАҶАЛЛОБ پخته‌جلاب *таър.* ҷаллоби пахта; он ки пахтаро харида бо нархи гарон мефурӯхт, пахтафурӯш.

ПАХТАҶАЛЛОБӢ پخته‌جلابی *таър.* хариду фурӯши пахта бо фоидааш, ки пахтаҷаллобон мекарданд.

ПАХТАШИНОС پخته‌شناس мутахассиси парвариши пахта.

ПАХТАШОНАКУНӢ پخته‌شانه‌کنی шона карда барои ресидан тайёр кардани пахта (*мас., дар корхона*).

ПАХШ I پخش :**пахш кардан** а) зер кардан, пачақ кардан; б) гузоштан, зер кардан, часпондан; в) фаро гирифтан, пӯшондан; **рӯдро пахш кардани рег**; г) хобондан, паст кардан; д) паҳн кардан; афшондан; **нур пахш кардан** нур парокандан; **мӯҳр пахш кардан** мӯҳр задан; **тухм пахш кардан** болои тухм хобидани мурғ; **хоб пахш кардан** касеро хоб зер кардан, ғалаба кардани хоб ба *касе*; **пахш карда даромадан** зер карда даромадан (*бе иҷозат*); ҳамла кардан; **пахш шудан** а) маҷақ шудан; фишори сахт дидан; б) *маҷ.* мағлуб шудан.

ПАХШ II پخش 1. паҳн кардан, паҳншуда (*мас., садо, овоза, ахбор ва г.*). 2. шунавонидан ё намоиш додани барномаҳо тариқи радио ва телевизион: **пахши ахбор**, **пахши мустақим**, **пахш кардан** а) паҳн намудан; б) расонидан (*тавассути радио ва телевизион*).

ПАХШКУНӢ خش‌کنی 1. пахш кардан, ба замин хобонда фишор додан. 2. ҳамла кардан.

ПАХШОПАШ پخشاپش пахш кардани бисёр; бардору зан, талотӯб.

ПАХШХӮРДА پخش‌خورده пахшшуда.

ПАҲЛАВИШИНОС پهلوی‌شناس он ки забони паҳлавиро медонад ва ба таҳқиқу пажӯҳиши он машғул аст, мутахассиси забони паҳлавӣ.

ПАҲЛАВӢ پهلوی 1. *мансуб ба* давраи Ашкониён ва Сосониён ё мардуми он давра (*асрҳои аввали баъд аз милод то асри VII*): **забони паҳлавӣ**. 2. номи хате, ки дар аҳди Сосониён мустаъмал будааст: **хати паҳлавӣ.**

ПАҲЛАВОН پهلوان 1. зӯрманд, пурзӯр; далер. 2. гӯштингир; ◊ **паҳлавони сари деги ош** шахси пурхӯри меҳнатгурез.

ПАҲЛАВОНЗОДА پهلوانزاده фарзанди паҳлавон, он ки аз хонадони паҳлавонон аст.

ПАҲЛАВОНӢ پهلوانی 1. *мансуб ба* **паҳлавон**. 2. пурзӯрӣ, боқувватӣ, шуҷоат, диловарӣ; **доди паҳлавонӣ додан** қаҳрамонӣ ва шуҷоат нишон додан, дар паҳлавонӣ мумтоз будан.

ПАҲЛАВОНОНА پهلوانانه мисли паҳлавон; пурқувват, зӯр: **бозувони паҳлавонона**.

ПАҲЛАВОНПАЙКАР پهلوان‌پیکر қавиҷусса, тануманд.

ПАҲЛАВОНСУРАТ پهلوان‌صورت *ниг.* **паҳлавонҷусса**.

ПАҲЛАВОНҶУССА پهلوان‌جثه бузургҷусса, қавипайкар; паҳлавонпайкар.

ПАҲЛУ پهلو 1. яке аз ду тарафи сина ва шикам, тарафи рост ва чапи сина ва шикам. 2. тараф, ҷониб. 3. *бо изофа ва пешояндҳои аслӣ омада маънои* тараф, ҷониб, самт; канор, канора, қатор, саф *ва ғайраро* ифода мекунад; **паҳлуи**..., **аз паҳлуи**..., **дар паҳлуи**... назди..., қариби..., пеши..., **ба паҳлуи**... ба назди...; **дар паҳлӯ рафиқҳои зӯр доштан.** 4. қисми рост ё чапи лашкар: **паҳлуи чапи лашкар**. 5. *маҷ.* шоха, навда; **паҳлу додан** навда баровардан, шох паҳн кардани растанӣ; **дар паҳлуи** *касе* **даромадан** ба *касе* ёрӣ додан, ба кори касе мадад расонидан; **паҳлу ба паҳлу** паҳлуи ҳам, дар як қатор, баробар; **паҳлу задан** баробар шудан, баробарӣ кардан; муқобилат кардан (бо касе).

ПАҲЛУДАРӢ پهلودری чорчӯбаи атрофи дару тиреза, ки онро нигоҳ медорад.

ПАҲЛУДОР پهلودار 1. *кит.* тануманд, бузургҷусса. 2. дарахти сершоха ва паҳншох. 3.

маҷ. дутарафа; ду маъно дошта: **суханони паҳлудор**. 4. *кит.* пойдор, устувор.

ПАҲЛУДОРӢ پهلوداری 1. бузургҷуссагӣ, қавиҳайкалӣ, танумандӣ. 2. сершоху сербар бурдан.

ПАҲЛУЗАН پهلوزن паҳлусой, *касе*, ки даъвои баробарӣ ва ҳампоягӣ мекунад.

ПАҲЛУӢ پهلوئی *мансуб ба* **паҳлу**; дар паҳлу воқеъшуда.

ПАҲЛУНИШИН پهلونشین дар паҳлу нишаста; ҳамнишин, мусоҳиб, ҳамдам.

ПАҲЛУЧӮБ پهلوچوب 1. чӯби дар паҳлу воқеъшуда: **паҳлучӯби дарвоза**. 2. *варз.* чӯбҳои паҳлуии дарвоза.

ПАҲЛУШИКОФ پهلوشکاف *кит.* дарандаи паҳлу, шикофандаи паҳлу (*сифати тег ва шамшер*).

ПАҲН پهن 1. васеъ, фарох, ҳамвор, кушода: **дашти паҳн**. 2. сербар: **китфи паҳн**, **тасмаи паҳн**; **паҳн гардидан (шудан)** а) густурда шудан; фарох шуда ба ҳар тараф ёзида рафтан; б) ҳар тарафро фурӯ гирифтан, интишор ёфтан: **овоза паҳн шудан, рузнома паҳн шудан**; **паҳн кардан (намудан)** а) густурдан, кушодан; **дастархон паҳн кардан**; б) ҷорӣ кардан; умумӣ гардонидан, интишор додан: **паҳн кардани таҷрибаи пешқадам**.

ПАҲНА I پهنه арса, соҳат, майдон; **паҳнаи корзор** арсаи ҷанг, майдони муҳориба.

ПАҲНА II پهنه *варз.* 1. кафчае, ки бо он гӯй бозӣ мекунанд, чӯбдасти кафчадор барои гӯйбозӣ (тӯббозӣ), навъе аз чавгон. 2. лавозимоти бозии тенниси рӯимизӣ (ракетка).

ПАҲНБАР پهن بر бари васеъдошта; **матои паҳнбар** матое, ки бари васеъ (паҳн) дорад.

ПАҲНБАРГ پهن برگ баргаш паҳн; *муқоб.* **борикбарг**, **сӯзанбарг**: **хонаводаи дарахтони паҳнбарг**.

ПАҲНБОЛ پهن‌بال боли васеъ дошта; болаш паҳн: **парандаи паҳнбол**.

ПАҲНГӮШ پهن‌گوش дорои гӯши паҳн, гӯшкалон, лапаргӯш.

ПАҲНДАШТ پهن‌دشت дашт ва саҳрои васеи паҳновар.

ПАҲНДӮШ پهن‌دوش чорпаҳлу, шонапаҳн.

ПАҲНӢ پهنی паҳно, бар, васеӣ, паҳной.

ПАҲНКИТФ پهن‌کتف китфаш паҳн, китфвасеъ.

ПАҲНКУНАНДА پهن‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **паҳн кардан**. 2. интишордиҳанда, бурдарасонанда; овозакунанда: **паҳнкунандаи гап**.

ПАҲНКУНӢ پهن‌کنی 1. интишордиҳӣ; вусъатдиҳӣ: **паҳнкунии ахбор**. 2. умумигардонӣ; дастрас намудан.

ПАҲНКӮҲ پهن‌کوه *ҷугр.* кӯҳи паҳн, кӯҳи паст, пасткӯҳ, пуштакӯҳ.

ПАҲНО پهنا бар; паҳнӣ; арз; *муқоб.* **тӯл**; **паҳнои замин**.

ПАҲНОБ پهن‌آب обаш паҳн, вусъати обаш зиёд; обаш бисёр (*сифати дарё*): **рӯди паҳноб**.

ПАҲНОВАР پهناور бисёр васеъ, ниҳоят сербар, кушоду фарох: **водии паҳновар.**

ПАҲНОВАРӢ پهناوری васеъ будан, кушод будан, фарох будан, паҳнӣ, паҳной.

ПАҲНОӢ پهنائی 1. паҳно, паҳнӣ, фарохӣ, васеӣ: **паҳноӣ доштан**. 2. арз, бар: **паҳноии замин**.

ПАҲНОНА پهنانه *кит.* маймун, бӯзина.

ПАҲНПЕШОНӢ پهن‌پیشانه пешониаш паҳн, пешонипаҳн, пешонивасеъ.

ПАҲНРИШ پهن‌ریش ришаш паҳн, дорои риши паҳн.

ПАҲНРӮЙ پهن‌روی рӯяш паҳн, васеърӯй, дорои рӯи васеъ.

ПАҲНСИНА پهن‌سینه синааш паҳн, сандуқи синааш васеъ.

ПАҲНШОНА پهن‌شانه паҳндӯш, паҳнкитф, чорпаҳлу.

ПАҲНШУДА پهن‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **паҳн шудан**; интишорёфта; овозашуда: **овозаҳои паҳншуда**.

ПАҲ-ПАҲ په‌په 1. *калимаи нидоӣ барои ифодаи ҳиссиёти хурсандӣ ва навозиш* офарин, таҳсин; **паҳ-паҳ задан** офарин кардан. 2. калимае, ки ҳангоми қароҳат аз чизе гуфта мешавад: **паҳ-паҳ бӯи бад меояд**.

ПАЧАҚ پچق маҷақшуда, фишорхӯрда, задашуда, латхӯрда; **пачақу маҷақ** маҷақшуда.

ПАЧАҚШУДА پچق‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **пачақ шудан**; мачақшуда.

ПАШ پش 1. мӯи гардани асп, ёли асп. 2. турраи дастор ва камарбанд; *ниг.* **фаш** 1. 3. банди симин ё оҳанин, ки ба тахтаҳои дар ва сандуқҳо барои мустаҳкам кардан мезананд. 4. банде, ки қадоқчиҳо барои пайваст кардани косаҳои шикаста ва мӯякрафта ва ё кафида мезананд. 5. банди ҳалқа, банди камарбанд.

ПАШАНГ پشنگ *кит.* 1. мили оҳании дароз ва сартез, ки ба воситаи он деворро сӯрох мекунанд; дайлам. 2. занбар. 3. борхез, фишанг. 4. оби пошидашаванда; чакра, қатраи чизе. 5. дар асотири Эрони қадимноми бародарзодаи Фаридун ва падари Манучеҳр. 6. номи падари Афросиёб дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ.

ПАШИЗ پشیز *кҳн.* пули сиёҳи камарзиш.

ПАШИЗА پشیزه *кит.* 1. *ниг.* **пашиз**. 2. пулакчаи симин ё оҳанине, ки барои зинат бар камарбанди сипоҳиён ва лаҷоми асп мечаспонанд. 3. пулакчаи пӯсти моҳӣ. 4. чизи оҳанӣ ё биринҷии тунук, ки байни теға ва дастаи корд васл мекунанд, гулӯбанди корд.

ПАШК پشک *кит.* баробарӣ, ҳампоягӣ.

ПАШМ پشم 1. мӯе, ки дар бадани ҳайвонот (*аз қабили* буз, гӯсфанд) мерӯяд ва барои бофтани матоъҳои мӯина истифода мешавад; ◊ **пашму қасаб** тору пур. 2. мӯйи бадани инсон ба ғайр аз мӯйсар. 3. мӯяки болои баъзе меваҳо.

ПАШМАК پشمک як навъ ҳалво, ки аз орд ва шакар мепазанд ва мисли мӯй тор-тор мешавад.

ПАШМБОР پشم‌بار он чи аз пашм бофта шудааст, он ки ё он чи пашмро мебофад ва аз он матоъҳои пашмӣ омода мекунад.

ПАШМБОРӢ پشم‌باری амали пашмбоф; бофтаки маснуоти пашмӣ, пашминабофӣ.

ПАШМИБУЗӢ پشم‌بزی аз пашми буз бофташуда: **чилбури пашмибузӣ**.

ПАШМБУР پشم‌بر абзори буранда, ки барои буридан ва тарошидани пашм истифода мешавад.

ПАШМДОР پشم‌دار 1. дорои пашм. 2. бо пашм пӯшонидашуда.

ПАШМИН پشمین 1. аз пашм бофташуда. 2. чакман.

ПАШМИНА پشمینه *ниг.* **пашмин**.

ПАШМИНАБОФӢ پشمینه‌بافی *исми амал* аз **пашмина бофтан**; бофтани матоъҳои пашмӣ.

ПАШМИНАВОР پشمینه‌وار матоъҳои аз нахи пашмӣ бофташуда.

ПАШМИНАПӮШ پشمینه‌پوش 1. пӯшандаи либоси пашмин; чакманпӯш. 2. *кҳн., маҷ.* зоҳид, сӯфӣ.

ПАШМНОК پشم‌ناک *ниг.* **пашмдор**.

ПАШМОГАНД پشم‌آگند ҷул, полон, оганда бо пашм, пуршуда бо пашм, полон ва ҳар чизе, ки бо пашму пашмина ва пахтаву тикапораҳо пур мекарданд ва барои захм набардоштани пушти чорпои боркаш болои он мегузоштанд.

ПАШМОҚ//БАШМОҚ *т.* پشماق//بشماق кафш, пойафзор.

ПАШМОЛУД پشم‌آلود олуда бо пашм, омехта бо пашм.

ПАШМРЕС پشم‌ریس он ки пашмро ба нахи пашмӣ табдил медиҳад, ресандаи пашм.

ПАШМРЕСӢ پشم‌ریسی *исми амал аз* **пашм ресидан;** ресидани пашм барои бофтани матоъҳо.

ПАШМРЕХТА پشم‌رخته ҳайвоне, ки пашмаш рехтааст, чизҳои пашмнок, ки пашмашон рехтааст.

ПАШМТАРОШАК پشم‌تراشک абзори махсус барои тарошидани пашм.

ПАШМТАРОШӢ پشم‌تراشی *исми амал аз* **пашм тарошидан**; тарошидани пашми ҳайвонот (*аз қабили* гӯсфанд, буз *ва г.*) барои саноати бофандагӣ.

ПАШМЧИН پشم‌چین абзоре, ки бо он пашми баданро мечинанд; он ки пашми ҳайвонро мечинад, пашмтарош.

ПАШМШОНАКУНАК پشم‌شانکنک афзор барои тоза кардани пашм

ПАШМШӮӢ پشم‌شوی шустани пашм барои тоза карда ба ресидан тайёр кардани он.

ПАШТУ پشتو 1. як гурӯҳи этникӣ, ки аксария-

ташон дар Афғонистон сукунат доранд. 2. забони халқи пушту (*яке аз забонҳои давлатии Давлати Исломии Афғонистон*).

ПАШША پشه як навъ ҳашароти болдору нешдор; ◊ **пашшаи оши касон** он ки ба кори дигарон ноҷо мудохила мекунад; **пашшаи шилқин** каси безоркунанда, *касе*, ки бо рондан намеравад; **пашша пар намезанад** оромӣ ҳукмрон; **пашшаро озор надодан** беозор будан; **пашша шудан** ба касе часпидан; гирди касе чарх зада ӯро безор кардан; **аз пар задани пашша хабардор будан** аз ҳама чиз воқиф будан; ниҳоят кунҷков будан; **аз пашша фил сохтан** чизеро аз будаш зиёд карда нишон додан, муобот кардан; **ба оши** *касе* **пашша шудан** ба *касе* халал расонидан.

ПАШШАБАНД پشه‌بند *ниг.* **пашшахона**.

ПАШШАБАНДӢ پشه‌بندی *марбут ба* **пашабанд**; муносиби пашабанд.

ПАШШАГИР پشه‌گیر доруи часпаки болои коғаз ё чизи дигар, ки пашша ба он часпида мемонад; **пашшагир шудан** бисёр оҷизу нотавон.

ПАШШАКУШ(АК) پشه‌کش//پشه‌کشک афзоре, ки ба он паша мекушанд.

ПАШШАХОНА پشه‌خانه чодаре, ки барои муҳофизат аз пашша аз матои тунук (дока) дӯхта, тобистон ба даруни он мехобанд, пашшабанд.

ПАШШАХӮРДА پشه‌خورده *тиб.* реше, ки дер давом мекунад ва ба ақидаи халқ гӯё аз газидани пашша пайдо мешавад.

ПАЮГОНӢ پیوگانی *кит.* тӯйи арӯсӣ.

ПАЮСИДАН پیوسیدن *кит.* таваққӯъ доштан, умедвор шудан, интизор шудан, нигарон будан.

ПАЯМБАР پیمبر *ниг.* **пайғамбар**.

ПАЯМБАРӢ پیبری *ниг.* **пайғамбарӣ**.

ПЕ پ *номи ҳарфи сеюм дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ва дар ҳисоби абҷад* бо **бе** (پ) *баробар буда, шумораи 2-ро ифода мекунад*; *дар алифбои ҳозираи тоҷикӣ номи ҳарфи бистум* (П).

ПЕДАГОГ *ю.* پیدگاگ *ниг.* **омӯзгор**.

ПЕДАГОГИКА *ю.* پیدگاگیکه илми таълиму тарбия, омӯзгорӣ.

ПЕДАГОГӢ پیدگاگی *мансуб ба* **педагогика**; омӯзгорӣ.

ПЕДАЛ *фр.* پیدل *тех.* фашанги мошин ё олати мусиқӣ, ки вайро бо пой зер карда механизмро ба ҳаракат медароранд: **педали дучарха**.

ПЕДИАТР *ю.* پیدئتر *тиб.* духтури бемориҳои бачагон, кӯдакпизишк.

ПЕНИТСИЛЛИН *лот.* پینیتسیلین *тиб.* як навъ дору, ки аз баъзе хелҳои замбурӯғи мағорбароранда тайёр мекунанд ва барои муолиҷаи сироятҳои фасоднок *ва г.* истифода мешавад.

ПЕНСИН *ю.* پینسین 1. моддаи луоби меъда, ки ба ҳазми хӯрок хизмат мекунад. 2. доруе, ки аз ин моддаи меъдаи баъзе ҳайвонот тайёр карда мешавад.

ПЕНТОН *ю.* پینتان *биол.* маҳсули аввалини ҳазми сафедаҳо дар узви ҳозима.

ПЕРАҲАН پیرهن *ниг.* **пероҳан**.

ПЕРАҲАНДОР پیرهن‌دار он ки курта ба тан дорад; куртадор; куртапӯш: **духтари пераҳандор**.

ПЕРАҲАНПӮШ پیرهن‌پوش он ки курта ба тан кардааст, куртапӯш; пероҳандор.

ПЕРАҲАНЧОК پیرهن‌چاک 1. он ки пераҳанаш дарида аст, пераҳандарида, куртадарида, либосдарида. 2. *маҷ.* ранҷида, ошуфта, зору нотавон.

ПЕРГАМЕНТ *ю.* پیرگه‌مینت 1. мавод барои хатнависӣ, ки пеш аз ихтирои коғаз аз пӯст тайёр карда мешуд. 2. дастнависи дар ин хел коғаз навишта.

ПЕРИГЕЙ *ю.* پیریگیی нуқтаи ба замин наздиктарини мадори моҳ.

ПЕРИМЕТР *ю.* پیریمیتر *риёз.* маҷмӯи дарозии ҳамаи тарафҳои шакли мусаттаҳ.

перо(й) (پیرا(ی *асоси замони ҳозира аз* **перостан**.

ПЕРО(Й) (پیرا(ی зеб, зинат, ороиш; **перо шудан** ороста шудан.

ПЕРОИШ پیرایش зеб додан, оро додан, перостан, ороиш.

ПЕРОМУН پیرامون гирд, гирдогирд, атроф.

ПЕРОР پیرار соли пеш аз порсол, перорсол, пеш аз соли гузашта.

ПЕРОРИН پیرارین *ниг.* **перорина**.

ПЕРОРИНА پیرارینه перорсола, ду сол пешина.

ПЕРОРСОЛ پیرار سال *ниг.* **перор**.

ПЕРОРСОЛА پیرارساله ду сол пеш буда.

ПЕРОСТА پیراسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **перостан**. 2. ороста, зинатёфта.

ПЕРОСТАГӢ پیراستگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **перостан**. 2. оростагӣ, мураттабӣ, зебоӣ.

ПЕРОСТАН پیراستن 1. буридани мӯйҳои барзиёд барои оростан; ороиш додан; зебу зинат додан. 2. буридани шохҳои барзиёди дарахтон барои ба тартиб андохтан ва тезонидани сабзиши онҳо.

ПЕРОҲАН پیراهن курта; либоси тунук, таҳпӯш.

ПЕРОЯ پیرایه ороиш, зебу зинат; **пероя бастан** а) ороиш додан; б) *маҷ.* ба назм даровардани сухан.

ПЕРОЯБАНД پیرایه‌بند ороишгар, зинатдиҳанда.

ПЕРОЯБАНДӢ پیرایه‌بندی амали пероябанд, пероябанд будан, зебу зинат ва ороиш додан.

ПЕРОЯГАР پیرایه‌گر *ниг.* **перояйбанд**.

ПЕРОЯДЕҲ پیرایه‌ده *ниг.* **перояйбанд**.

ПЕРОЯПӮШ پیرایه‌پوش зеварбаста, ороишдода, бо зару зевар зинатдода.

ПЕРОЯСОЗӢ پیرایه سازی зинат додан, ороиш додан.

ПЕРПЕНДИКУЛЯР *лот.* پیرپیندیکولیر *риёз.* хати амудӣ; **перпендикуляр фуровардан** хати амудӣ кашидан.

ПЕРРОН *фр.* پیران майдони назди истгоҳи роҳи оҳан, ки қатора омада меистад, саҳни вокзал (*ҷои баромадан ва фаромадан*).

ПЕРСОНАЖ *лот.* پیرسانژ *адш.* иштирокчии асари бадеӣ, шахси тасвиршаванда дар асари бадеӣ, қаҳрамони асар: **персонажи манфӣ**, **персонажи мусбат**.

ПЕС پیس *тиб.* 1. касалии пӯст аст, ки дар бадани инсон ва ҳайвон аз вайрон шудани пигментатсияи доғҳои сафед пайдо мешавад, барас. 2. бемори гирифтори ин касалӣ; ◊ **пес шудани кор** вайрон шудани кор, расво шудани кор; **песи махав** разил, нобакор, сифла..

ПЕСА پیسه 1. сиёҳу сафеди омехта ба ҳам, ало, аблақ, дуранга, мошубиринҷ. 2. *маҷ.* дурӯя, мунофиқ.

ПЕСӢ پیسی мубталои бемории пес, пес будан.

ПЕССИМИЗМ *лот.* پیسیمیزم рӯҳафтодагӣ, ноумедӣ, маъюсӣ; бадбинӣ; *муқоб.* **некбинӣ**.

ПЕССИМИСТ *лот.* پیسیمیست рӯҳафтода, ноумед; бадбин.

ПЕССИМИСТӢ پیسیمیستی *мансуб ба* **пессимизм**; рӯҳафтодагӣ.

ПЕТРОГРАФИЯ *ю.* پیتراگرفییه *геол.* як шӯъбаи геология, ки маъданҳои кӯҳиро аз ҷиҳати таркиби минералӣ, мавқеъ ва таърихи пайдоиши онҳо меомӯзад.

ПЕХ پیخ *ниг.* **пих**.

ПЕХОЛ پیخال *кит.* пасафкандаи парандагон, саргини мурғон.

ПЕХТАН پیختن *кит.* печидан, печондан, тофтан.

ПЕҲ پیه *ниг.* **пиҳ**.

ПЕҲОБА پیه‌آبه *ниг.* **пиёба**.

печ پیچ 1. *асоси замони ҳозира аз* **печидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* печида, печонда: **коғазпеч**, **оҳанпеч**, **лӯлапеч** *ва г.*

ПЕЧ پیچ 1. хамидагии чизе, тобхӯрдагии чизе; гардиш, **печи роҳ**. 2. тоб, ҳалқа, хам; ҳар як аз хам ва тобхӯрдагиҳои чизе: **печи мӯй**, **печи сала**; **печ дар печ (печ-печ)** а) хам дар хам, ба ҳам печида, пурпечу хам; б) *маҷ.* душвор, мураккаб: **масъалаи печ дар печ**, **печу тоб**; **печу хам** гардиш ва тобхӯрӣ, каҷу килебӣ; **печу хами роҳ**; **печу тоб хӯрдан** а) печидан, сахт давр зада гирд гаштан; б) ба худ печидан; бетоқату безобита шудан; **печ хӯрдан** а) хамидагӣ пайдо шудан дар чизе; б) хамидан, тоб хӯрдан; **дар печу тоб афтодан (будан)** беқарор шудан, дар изтироб мондан.

ПЕЧА پیچه 1. зулф ва кокули ду тарафи сар: **печа буридан**, **печа баровардан**. 2. рӯйпуш, чашмбанд: **печаву чодир**.

ПЕЧАБАНД پیچه‌بند чашмбанди занон, рӯйбанди занон, ки аз мӯй ё аз ёли асп бофта мешавад.

ПЕЧАК I پیچک 1. *бот.* гиёҳест, ки ба растании дигар печида боло меравад, як навъи он «ашақа» ё «ошиқи печон» ном дорад, бадтаринаш зардпечак аст, ки ба ҳар гиёҳ, ки печад, онро хушк мекунад. 2. *бот.* як навъ меваи нохӯрданӣ аз ҷинси харбуза, ки ба ҳаҷми себ буда зардранги хушбӯй мешавад, дастанбӯ, зомуча. 3. кулӯлаи ресмон ё абрешим: **печаки ресмон**, **печаки абрешим**.

ПЕЧАК II پیچک навъе аз ҳалво, ки аз шакар пухта, орд пошида кулӯла-кулӯла мебуранд; як навъи қанд.

ПЕЧАЛАК پیچه لک *лаҳҷ.* печ-печ, печ дар печ; **печалак задан** печ-печ шудан.

ПЕЧАНДА پیچنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **печидан**; печшаванда, печон (*оид ба растаниҳо*).

ПЕЧАСАФЕД پیچه‌سفید он ки мӯяш сафед шудааст.

ПЕЧБУР پیچ بر мехи печдор.

ПЕЧДАРПЕЧ پیچ در پیچ *ниг.* **печопеч**.

ПЕЧДАРПЕЧӢ پیچدرپیچی 1. каҷу килеб шиканҷдор, печида, хаму рост, морпеч, ҳалқа-ҳалқа. 2. дарҳам-барҳам, чигил. 3. *маҷ.* мушкил; муаммодор; **масъалаи печдарпеч** масъалаи мушкил; **печдарпеч кардан** мушкил кардан; **печдарпеч шудан** мушкил шудан, печида шудан.

ПЕЧДОР پیچدار ҳар чизи печу тобдор монанди мили милтиқ ё мех, ки печ дорад.

ПЕЧИДА پیچیده *сифати феълии замони гузашта* аз **печидан**; печхӯрда, он чи ба чизе печида бошад.

ПЕЧИДАН پیچیدن 1. тоб хӯрдан, ҳалқа задан, ба таври ҳалқа гирд шудан; **ба (дар) ҳаво печидан** а) ҳалқа зада боло рафтан (*мас., дуд*); б) баланд, танинандоз шудан (-и овоз); **ба фалак печидани овози дойра** баланд шудан ва танинандоз гардидани овози дойра; **печида баромадан** ҳалқа зада боло рафтан (-и дуд); **печида гирифтан** иҳота кардан, печонда гирифтан; **печида мондан** банд шудан, гиреҳ шудан; **печида рафтан** гирд гашта рафтан, хаму тоб хӯрда рафтан. 2. ба худ печондан чизеро, дар иҳотаи чизе шудан; **ба кӯрпа печидан**. 3. *маҷ.* гирифтор шудан, банд шудан: **ба ғам печидан**; **ба худ печидан** ба талвоса афтидан, барқарор шудан.

ПЕЧИШ پیچش *исми феълӣ аз* **печидан**; тоб хӯрдан; **печиши шикам** дарди шикам.

ПЕЧОК پیچاک *кит.* печу хам, ҳалқа.

печон پیچان *асоси замони ҳозира аз* **печон(и)дан**.

ПЕЧОН پیچان 1. *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозира аз* **печидан**; дар ҳолати печидан. 2. каҷу килеб, хаму рост; **пайраҳаи печон**. 3. ҳалқашуда, хамида, печ дар печ: **зулфи печон**, **мӯи печон**; **печон шудан** а) печидан, ҳалқа задан; б) печида баромадан; в) гирифтор шудан, банд шудан (*ба чизе*). 4. дар ҳолати печидан (печонидан). 5. *маҷ.* чаққон, чолок, одами корчаллони ӯҳдабаро.

ПЕЧОН(И)ДАН پیچاندن//پیچانیدن *шакли бавоситаи* **печондан**. 1. чизеро ба даруни чизе монда бастан, чизеро бо чизе фаро гирифтан: **ба коғаз печондан**, **ба рӯймол печондан**. 2. иҳота кардан, дар иҳота гирифтан: **ба ҳалқа печондан**; **печон(и)да гирифтан** иҳота кардан, фаро гирифтан; пӯшондан. 3. печидан, ҳалқа кардан, тоб дода шудан; **печонда шудан** *ба чизе.*

ПЕЧОНДАШУДА پیچانده‌شده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **печонда шудан**; басташуда, буғча. 2. маҳкамшуда.

ПЕЧОПЕЧ پیچاپیچ печдарпеч, бисёр печдор, пурпечу тоб.

ПЕЧУТОБ پیچوتاب печ, печу тоб, хамгашт, шиканҷ, ҳалқа; **печутоби дарё** хамгашти дарё; **печу тоб додан** *чизеро* тоб додан *чизеро*; **печу тоб хӯрдан** тоб хӯрдан; хам шудан.

ПЕЧУТОБХӮРДА پیچوتاب‌خورده *сифати феълии замони гузашта аз* **печу тоб хӯрдан**; тоб хӯрдан, хам шудан.

ПЕЧУТОБХӮРӢ پیچوتاب‌خوری гирдгардӣ, чархзанӣ, муаллақзанӣ.

ПЕЧХӮРДА پیچ‌خورده *сифати феълии замони гузашта аз* **печ хӯрдан**; **тоб хӯрдан**; хам шудан.

ПЕШ I پیش 1. аввал (саф), рӯ ба рӯ (тараф); *муқ.* **пушт**; **қафо**. 2. (дар) гузашта, собиқ,

муқаддам: **зиндагонии пеш, замони пеш, солҳои пеш.** 3. қабл: **чанд сол пеш**, **чанде пеш**, **пеш аз милод**. 4. оянда, баъд аз ин; дар пеш, дар оянда, минбаъд. 5. *мач.* пешқадам, пешрав; **дар кор аз** *касе* **пеш будан**. 6. *мач.* дам, теғ(а)-и *чизе*, **пеши об**, **пеши каланд**. 7. *бо изофа ва пешванд ҳамчун пешванди номии таркибӣ ба маъноҳои гуногун меояд;* **пеши**... а) назди..., ҳузури...; б) дар муқобили…, рӯ ба рӯи...; **пеши назар**, **пеши рӯй**; в) дар назди, барои...; **аз пеши**... а) аз назди..., аз муқобили...; б) аз канори...; в) аз ҳузури...; **пасу пеш** а) ин тарафу он тараф, ҳар ду тараф...; б) паи ҳам; пешу қафо: **пасу пеш нишастан**; **пасу пеш ба нақл сар кардан**; **ба пеши**... назди..., ба назди..., ба ҳузури...; **дар пеши....** а) дар назди..., назди...; б) дар ҳузури...; в) дар муқобили..., дар рӯ ба рӯи...; **пеш аз...** қабл аз..., ...муқаддам; **пеш-пеш** пешопеш, дар пеш; **аз пеш** аз рӯ ба рӯ, аз тарафи муқобил; **дар пеш** а) рӯ ба рӯ; б) дар оянда; **пеш аз ин (он)** қабл аз ин (он); **пеш аз вақт** қабл аз мӯҳлат, барвақт; **пеш аз ҳама** қабл аз ҳама, дар навбати аввал; **пешу пас** аввалу охир, атроф; **аз ин пеш** пеш аз ин, қабл аз ин, дар гузашта; **аз ҳама пеш** қабл аз ҳама; **гирду (давр) пеш** гирду атроф; **аз пеши худ**... бо ихтиёри худ, бо майлу хоҳиш ва салоҳдиди худ, бо фикру андешаи худ, ба сари худ; **ба пеш**! даъват барои пеш рафтан ва ҳамлаву ҳуҷум; **ду пои пеш** ду пои пеши чорпоён; **пеш аз пода чанг хезондан** қабл аз воқеа шӯру ғавғо бардоштан; **пеш андохтан** а) пеш-пеши худ гирифта бурдан; б) восита кардан, мутасаддии ягон коре кардан (касеро); **пеш бурдан** а) ба пеш ҳаракат додан; б) инкишоф додан, ривоҷ додан; **пеш гирифтан** ихтиёр кардан (чизеро, роҳеро, кореро); **пеш гузаштан** пешқадам шудан, сибқат доштан; **пеш даромадан** пеш аз *касе* ба роҳ даромадан; **пеши гапро гирифтан** монеи гап задан шудан; **пеши** *касе* **сар фуровардан** итоат кардан ва мутеъ шудан ба касе, таслим шудан; **пеши роҳи** *касеро* **бастан (гирифтан)** касеро аз амал боздоштан, ба пешрафти кори касе монеъ шудан; **пеши** *чизеро* **гирифтан** чизеро боздоштан, сади роҳи чизе шудан; **пеш кардан** а) таъқиб кардан, думболагирӣ кардан; б) рондан, дур андохтан, дур кардан; **пеш кашидан** чизеро наздик овардан; **пеш омадан** а) наздик шудан; б) дучор шудан; **пеш рафтан** а) ҳаракат кардан (*ба пеш*); б) тараққӣ кардан; **даст пеш гирифта истодан** эҳтиром ба ҷо оварда, омодаи хизмат будан; **худат пешу-пешу... (чизат) аз пушт** ҳам худат ва ҳам (чизат) корат даркор нест; **қадаме ба пеш** яъне пешравии коре ва муваффақияти муайян; **пеш-пеш** а) аз пеш, пешопеш, пеш аз дигарон; **пеш-пеш рафтан;** б) кам-кам, оҳиста-оҳиста; **пеш-пеш об шудани барф**; **пеши-пеши**… аз пеши…, пешопеши…: **пеш-пеши дигарон рафтан**.

ПЕШ II پیش *збш.* аломатест, ки барои ифодаи овози «у» **(و)** дар алифбои арабиасос хизмат мекунад, замма.

ПЕША پشه 1. шуғл, амал; кор: **пеша доштан** машғули касбу коре будан. 2. касб, ҳунар; ихтисос; **пешаи шоҳибофӣ**, **пешаи мисгарӣ**; **пеша кардан** касб кардан, ихтиёр кардан (*кореро*).

ПЕШАВАР پیشه‌ور ҳунарманд, косиб, мутахассиси ягон кор ё касби муайян.

ПЕШАВАРӢ پیشه‌وری ҳунармандӣ, косибӣ.

ПЕШАЗИДӢ پیش‌ازعیدی *мансуб ба* **пеш аз ид**; марҳилаи қабл аз ид, оид ба арафаи ид: **рӯзҳои пешазидӣ**.

ПЕШАЗИНҚИЛОБӢ پیش‌ازانقلابی *таър.* давраи то инқилоб (*то соли 1917 дар назар дошта шудааст*).

ПЕШАЗИНТИХОБОТӢ پیش‌ازانتخاباتی марҳилаи пеш аз интихобот; вақт ва кори оид ба давраи пеш аз интихобот: **марҳилаи пешазинтихоботӣ**.

ПЕШАЗҶАНГӢ پیش‌ازجنگی *мансуб ба* **пеш аз ҷанг**; қаблазҷангӣ.

ПЕШАЙВОН پیش‌ایوان айвони пеши хона, айвони пеши иморат.

ПЕШАЙВОНДОР پیش‌ایواندار дорои пешайвон: **хонаи пешайвондор**.

ПЕШАКӢ پیشکی 1. пеш аз, зудтар аз вақт ва мӯҳлати муқарраршуда. 2. маблағе, ки барои коре ё хариди чизе ё музде пеш аз анҷоми муомила ва кор дода мешавад, бунак; аванс. 3. пешазвақтӣ, аввалӣ, қаблӣ: **чорабиниҳои пешакӣ**; **пешакӣ гуфтан** аз аввал гуфта мондан, қаблан гап зада огоҳ кардан; **пешакӣ донистан** қаблан огоҳ будан; **пешакӣ хабардор кардан** қаблан огоҳ кардан.

ПЕШАНДЕШ پیش‌اندیش оқибатандеш, пешнигар,ояндабин.

ПЕШАНДЕША پیش‌اندیشه андешаиояндаи коре,ояндабин, фикру андешаи оянда.

ПЕШАНДЕШӢ پیش‌اندیشیояндабинӣ, дурна-

мобинӣ, оқибатандешӣ.

ПЕШАНДОЗ پیش‌انداز :**пешандоз кардан** пеш андохта бурдан, пеш-пеш дароварда бурдан, пеш-пеш ронда бурдан.

ПЕШАФТОДپیش‌افتاد *кит.* қисмат, насиб, пешомад.

ПЕШАҲД پیش‌عهد *кит.* давраи гузашта, пешгузашта, гузашта, пешина.

ПЕШБАНД I پیش‌بند 1. порчаи махсус дӯхташуда барои ба пеши худ бастан дар вақти кор ё хӯрокпазӣ, пешгир. 2. тасма ё ресмони бофтае, ки аз полон ва зин ба гардани асп ё хар мебанданд. 3. *таър.* ба пеш бастани дасти бандиён (-и ба қатл ҳукмшуда).

ПЕШБАНД II پیش‌بند банди (садди) об, сарбанди об, дарғот.

ПЕШБАНДӢ پیشبندی пеши чизеро бастан, пешгирӣ, дафъ: **нақшаи пешбандии сел**.

ПЕШБАР پیش‌بر 1. пешбаранда, раҳбар: **пешбари кор**. 2. пешоҳанги ягон кор (мутахассис): **корманди пешбари илмӣ**.

ПЕШБАРАНДА پیش‌برنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **пеш бурдан**. 2. роҳбар, роҳнамо, ҳодӣ. 3. ҳаракатдиҳанда, инкишофдиҳанда, тараққидиҳанда: **омили пешбарандаи ҳаёт**.

ПЕШБАРӢ پیش‌بری 1. пеш бурдан, тараққӣ додан, инкишоф додан: **пешбарии кор**. 2. пешниҳод, номзад нишон дода шудан, сазовори ягон кор ё вазифа дониста шудан; **пешбарӣ кардан** пешниҳод кардан; тавсия кардан, сазовор донистан; **пешбарӣ намудан** пешниҳод кардан, тавсия кардан (*барои коре ё дар интихоб*); **пешбарӣ шудан** тавсия шудан.

ПЕШБАСТА پیش‌بسته пешаш баста, пешаш пӯшида; *муқоб.* **пешкушода**: **куртаи пешбаста**, **кӯчаи пешбаста**; **ба кӯчаи пешбаста даромада рафтан** банд шуда мондан, банд шуда роҳи баромад ёфта натавонистан.

ПЕШБИН پیش‌بین дурбин, дурандеш, оқибатандеш.

ПЕШБИНИШУДА پیش‌بینی‌شده ба ҳисоб гирифташуда, андешидашуда; муқарраршуда; пешакӣ муайяншуда.

ПЕШБИНӢ پیش‌بینی дурандешӣ, оқибатандешӣ, пешояндро ба назар гирифта чораи пешгирӣ аз онро дидан; **пешбинӣ кардан** а) ба назар гирифтан, ба ҳисоб гирифтан, пешакӣ дарк кардан; б) муайян кардан, иҷрои коре ё нақшаеро андеша кардан; **пешбинӣ шудан** ба назар гирифта шудан.

ПЕШБИНОНА پیش‌بینانه дурандешона, эҳтиёткорона; бомулоҳиза.

ПЕШБОДА پیش‌باده *ниг.* **коҳреза**.

ПЕШБОЗ پیش‌باز *ниг.* **пешвоз**.

ПЕШБОЛ پیش‌بال *зоол.* боли пеши парандагон.

ПЕШБУРД پیش‌برد 1. роҳбарӣ ба коре. 2. иҷрои коре, амалӣ сохтани ҳадафе.

ПЕШВАНД پیشوند *збш.* ҳиссаи калимае, ки пеш аз реша меояд, пешванд.

ПЕШВО پیشوا роҳнамо, роҳбари бузург, доҳӣ: **пешвои халқ**.

ПЕШВОЗ پیشواز истиқбол; **ба пешвози**... ба истиқболи...; **пешвоз гирифтан** а) ба пеши роҳи *касе*, ки аз ҷое меояд, баромада ӯро пазирой кардан; б) ягон чиз ё ҳодисаро қабул кардан; **ба пешвоз рафтан (баромадан)** пешвоз гирифтан; **пешвоз кардан** а) ба истиқболи касе баромадан; б) дучор омадан; **дар пешвози**... ба истиқболи....

ПЕШВОЗГИРАНДА پیشوازگیرنده он ки ба пешвоз ва истиқбол баромадааст.

ПЕШВОЗГИРӢ پیشوازگیری *исми амал аз* **пешвоз гирифтан**; пешвоз, пешвоз гирифтан.

ПЕШВОӢ پیشوائی роҳнамо будан; роҳнамоӣ, ҳидоят, сардорӣ.

ПЕШГАРД پیش‌گرد 1. пешрави лашкар, тӯдае, ки пеш-пеши лашкар ҳаракат мекунад, авангард. 2. пешқадам: **пешгарди халқ (омма, мардум)**.

ПЕШГАҲ پیش‌گه *ниг.* **пешгоҳ**.

ПЕШГИР پیشگیر порчаи махсус дӯхташуда, ки дар вақти кор пеши худ мебанданд, пешдоман, пешбар, пешбанд.

ПЕШГИРАК پیش‌گیرک *шакли тасғири* **пешгир**.

ПЕШГИРИФТА پیش‌گرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **пеш гирифтан**; пешакӣ муқаррар ва муайян кардашуда: **сиёсати пешгирифтаи ҳукумат**.

ПЕШГИРӢ پیش گیری 1. пеши чизеро гириф-

тан, чизеро боздоштан, садди роҳи чизе шудан; **пешгирӣ кардан** иloҷе карда пеши чизеро боздоштан, пешакӣ чораи чизеро дидан, пеши роҳи чизеро гирифтан. 2. огаҳӣ: **пешгири беморӣ**.

ПЕШГОҲ پیش گاه 1. тарафи болоии хона; *муқоб.* **пойгоҳ**:**пешгоҳи хона**. 2. ҷои пеши ҳар чиз, қисми пеши (аввали) ҳар ашё: **пешгоҳи димоғ**, **пешгоҳи замин (водӣ, воҳа** *ва. г.*). 3. *кит.* тахт. 4. *кит., маҷ.* ҳоким: ◊ **ҳар ҷо меҳмон нишинад, он ҷо пешгоҳ аст** (*зарб.*).

ПЕШГУЗАШТА پیش‌گذشته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пеш гузаштан**. 2. пешина, собиқ.

ПЕШГУЗОШТА پیش‌گذاشته ба пеш гузошта; ба навбати аввал гузоштташуда (*мас., мақсад*).

ПЕШГУФТОР پیش‌گفتار сарсухан, муқаддима: **пешгуфтори китоб**, **пешгуфтор навиштан**.

ПЕШГӮ(Й) پیش‌گو(ی) пешакӣ хабар (огоҳӣ)-диҳанда аз вуқӯи ҳодисае, пешомадро қаблан гуфтан.

ПЕШГӮӢ پیش‌گویی 1. пешакӣ дар бораи чизе, воқеае фикр баён кардан; **пешгӯии обу ҳаво** маълумоти пешакӣ дар бораи обу ҳаво. 2. *маҷ.* дурандешӣ, оқибатандешӣ; **пешгӯӣ кардан** а) чизеро пешакӣ гуфтан; б) пешакӣ огоҳ кардан; в) *маҷ.* пешакӣ фаҳмидани чизе.

ПЕШДАНДОН پیش‌دندان *кит., ниг.* **пешхӯрд** 1.

ПЕШДАРГИР پیش‌درگیر *ниг.* **пешдаргирон**.

ПЕШДАРГИРОН پیش‌درگیران ягон чизи парахамонанд, ки онро барои даргирондани оташ истифода мекунанд: **парахаҳои пешдаргирон**.

ПЕШДАСТ پیش دست 1. чаққон, чолок, чобуктар аз дигарон; **пешдаст будан** чаққон будан. 2. моҳир, забардаст. 3. ёрдамчӣ, мададгор.

ПЕШДАСТӢ پیش دستی сибқат, пешӣ, чаққонӣ; **пешдастӣ кардан** а) кор ё амалеро нисбат ба каси дигар пештар иҷро кардан, ба кор ё амале нисбат ба дигарон пештар даст задан; б) пешӣ ҷустан; дар иҷрои коре аз дигарон пеш гузаштан.

ПЕШДАҲАН پیش دهن *гуфт.* он ки барои доно нишон додани худ ба гуфтугӯи дигарон дахл мекунад ва аз ҳама пеш гап мезанад.

ПЕШДАҲАНӢ پیش دهنی *гуфт.* пеш аз дигарон гап задан, худро доно тарошида гапфурӯшӣ кардан.

ПЕШДЕВОР پیش دیوار девори пеши бино.

ПЕШДОД پیش داد пуле, ки пеш аз кор ба муздур ва коргар медоданд, бунак.

ПЕШДОДИЁН پیش‌دادیان яке аз сулолаҳои қадимӣ ва асотирии подшоҳони Ориёи бостон.

ПЕШДОМАН پیشدامن 1. порчаест, ки дар вақти кор ба пеши худ мебандад, пешгир, пешбанд. 2. рӯймоли калон ё пешгири халта ва кисадор, ки пеши худ баста пахта мечинанд.

ПЕШДОР پیش‌دار *кит.* пешрави лашкар, пешгард, ҷилавгард, авангард: **пешдори лашкар**.

ПЕШДӮКОН پیش‌دوکان мизи камбари дарози мағоза ё бозор, ки фурӯшанда дар паси он истода савдо мекунад.

ПЕШЁР پیش یار *кит.* 1. мададгор, ёрирасон, ёвар. 2. пешоб, бавл, шоша, меза.

ПЕШИЗАБОНӢ پیشی‌زبانی *збш.* пеши (нӯги) забон будан; **ҳамсадои пешизабонӣ** ҳамсадое, ки талаффузаш дар пеши забон суръат мегирад.

ПЕШИН پیشین 1. аввал, якум, нахуст. 2. пештара, гузашта, собиқ, қадим; **замони пешин** замони қадим, даври гузашта. 3. нимрӯзӣ, нисфирӯзӣ, вақти қиёми офтоб, зӯҳр: **баъди пешин**, **то пешин**, **хӯроки пешин**.

ПЕШИНА پیشینه *ниг.* **пешин** 2.

ПЕШИНГАҲ پیشین‌گه *ниг.* **пешингоҳ**.

ПЕШИНГОҲ پیشین‌گاه вақти пешин, вақти зуҳр, *муқ.* **пешин**.

ПЕШИНЗАМОН پیشین‌زمان замони гузашта, даври пеш.

ПЕШИНИЁН پیشینیان гузаштагон, пешгузаштагон.

ПЕШИНӢ پیشینی нисфирӯзӣ, нимрӯзӣ, вақти пешин: **хӯроки пешинӣ**.

ПЕШИПО پیشپا *ниг.* **пешпо(й)**.

ПЕШӢ پیشی пеш будан, пеш рафтан, пешрав будан, сибқат; **пешӣ доштан** пеш будан,

пешрав будан, сибқат доштан.

ПЕШКАШ پیشکش ҳадя, тӯҳфа; **пешкаш кардан (намудан)** ҳадя кардан, бахшидан чизеро.

ПЕШКИРОЯ پیش‌کرایه маблағи аз ҳаҷми кироя, ки пештар пардохт мешавад: *муқ.* **пасկироя**.

ПЕШКИСВАТ پیش‌کسوت он ки дар иҷрои коре бартариву пешқадамӣ дорад, пешқадамӣ дар иҷрои коре, пешрав.

ПЕШКОР پیش‌کار 1. коргари пешқадам. 2. *кӯҳн.* устои шогирдон ё калонтар аз кормандони устохона. 3. *таър.* пешхизмат, мулозим, навкар, нозир (*дар дарбори амир*).

ПЕШКОРА پیش‌کاره пешхизмат, хизматгор.

ПЕШКУШОД(А) پیش‌کساده пешаш кушода; *муқоб.* **пешбаста**; чизҳои пешашон кушода (*мисли курта, яктак, айвон, иморат ва г.*): **куртаи пешкушода**.

ПЕШҚАБЗА پیش‌قبضه *кит.* ханҷаре, ки ба пеши камар мебананд.

ПЕШҚАДАМ پیش‌قدم 1. он ки пеш аз дигарон ба коре иқдом кардааст. 2. пешрав, фаъол: **коргари пешқадам**, **хонандаи пешқадам**. 3. мутараққӣ; равшанфикр: **шахси пешқадам**.

ПЕШҚАДАМӢ پیش‌قدمی пешрав будан дар иҷрои коре, ташаббускор будан.

ПЕШҚАРОРДОД پیش‌قرارداد санад ва навиштаи пешакие, ки қабл аз имзои қарордод байни тарафайн мубодила мегардад.

ПЕШЛАШКАР پیش‌لشکر *ниг.* **пешгард**.

ПЕШМИСРАЪ پیش‌مصرع мисраи аввали байт.

ПЕШМУЗД پیش‌مزد музде, ки ҳамчун кироя пеш аз мӯҳлати музддиҳӣ медиҳанд; аванс.

ПЕШНАВИС پیش‌نویس ғалатнавис, ифлоснавис.

ПЕШНАМОЗ پیش‌نماز майите, ки ҷанозааш дар намозҳои ҷумъа ё идайн иттифоқ мегардад.

ПЕШНИҲОД پیشنهاد фикре, ки дар пеши касе ё идорае гузошта мешавад; таклиф (нақшае), ки барои муҳокима ба миён гузошта мешавад: **пешниҳод шудан**.

ПЕШНИҲОДӢ پیشنهادی *ниг.* **пешниҳодшуда**.

ПЕШНИҲОДШУДА پیشنهادشده *сифати феълии замони гузашта аз* **пешниҳод шудан**; ба пеш гузошташуда, тавсияшуда: **фикр ё масъалаи пешниҳодшуда**.

ПЕШНОКӢ پیش‌ناکی ба (бо) тарафи пеш.

ПЕШНОФ پیش‌ناف гӯшти атрофии нофи гӯсфанд ё гов (бештар аз он тушбера мепазанд).

ПЕШОБ پیش‌آب мезак, бавл, шоша; **пешоб кардан** шошидан, мезидан; **маҷрои пешоб** *биол.* найчае, ки ба воситаи он пешоб ҷорӣ мешавад.

ПЕШОББАРОРӢ پیش‌آب‌براری пешобкунӣ, шошакунӣ.

ПЕШОБДОН پیش‌آبدان *биол.* халтачаи пешоб дар бадани одам ва ҳайвон, масона, мезадон.

ПЕШОБОВАР پیش‌آب‌آور он чи боиси равон гаштани пешоб мегардад; пешоброн.

ПЕШОБРОН پیش‌آبرن *тиб.* пешобовар; **доруи пешоброн** доруе, ки равон кардани пешобро осон мекунад.

ПЕШОБРОҲ پیش‌آبراه *ниг.* **пешоб**: **маҷрои (роҳи) пешоб**.

ПЕШОДАСТ پیشادست *кит.* нақд (оид ба пул).

ПЕШОМАД پیش‌آمد 1. он чи дар пеш аст, он чи дар оянда хоҳад шуд ва касе онро намедонад. 2. ҳодиса, воқеа, рӯйдод. 3. *маҷ.* оқибат; натиҷа, ояндаи нек.

ПЕШОМАДА پیش‌آمده пешомада, ҷилавмада, пешбаромада.

ПЕШОН پشان 1. ниҳоят, охир, нуқтаи интиҳои масофае. 2. пешиниён, гузаштагон.

ПЕШОНА پیشانه 1. қисмати пеши сар мобайни мӯи сар ва абрӯ. 2. *маҷ.* қисмат, сарнавишт.

ПЕШОНАБОФАК پیشانه‌بافک *ниг.* **печа**.

ПЕШОНИБАЛАНД پشانی‌بلند 1. шахси пешонии баланд дошта. 2. *маҷ.* хуштолеъ; хушбахт.

ПЕШОНИБАНД پیشانی‌بند рӯймоли хурд, ки занон онро якчанд қабат печонида ба пешонаашон мебананд.

ПЕШОНИБАНДАК پیشانی‌بندک *шакли тасғири* **пешонибанд**.

ПЕШОНИБОРИК پیشانی‌باریک шахси пешониаш борик.

ПЕШОНИВАСЕЪ پیشانی‌وسیع пешонааш васеъ, фарохпешона, пешонипаҳн.

ПЕШОНИДӮНГ پیشانی‌دونگ шахси пешониаш барҷаста.

ПЕШОНИКУШОД پیشانی‌کشاد 1. *ниг.* **пешоникушода**.

ПЕШОНИКУШОДА پیشانی‌کشاده 1. пешонааш кушода, пешонааш ҳамвор. 2. *маҷ.* хушмуомила, хушҳол, хушзабон, ҳамеша хурсанд.

ПЕШОНИҚАШҚА پیشانی‌قشقه 1. ҳайвоне, ки пешонааш қашқа аст: **аспони пешониқашқа**. 2. *маҷ.* нишонадор, ба мардум шинос, маълуму машҳур.

ПЕШОНИНАВИШТ پیشانی‌نوشت тақдир, сарнавишт, қисмати азал.

ПЕШОНИПАҲН پیشانی‌پهن *ниг.* **пешонивасеъ**.

ПЕШОНИСАХТ پیشانی‌سخت бетолеъ, бадбахт, пешонитанг.

ПЕШОНИТАНГ پیشانی‌تنگ *ниг.* **пешонисахт**.

ПЕШОНИФАРОХ پیشانی‌فراخ *ниг.* **пешонивасеъ**.

ПЕШОНӢپیشانی 1. мобайни абрӯ ва рустангоҳи мӯйсар, ҷабин; **пешонӣ кушода** рӯи хуш, чеҳраи хандон; **пешонӣ дарҳам кашидан (турш кардан)** изҳори норизогӣ кардан, рӯ турш кардан, қавоқ андохтан; **пешонӣ чин кардан//ба пешонӣ гиреҳ андохтан** изҳори норизогӣ кардан; **ба пешонӣ** *касе* **тамғаи** *чизеро* **задан** *касеро* ба айбе (гуноҳе, бадномие) маҳкум кардан. 2. *д., маҷ.* тақдир, сарнавишт; **дар пешонӣ навишташуда** он чи дар тақдир аст; **шӯри пешонӣ** *киноя аз* пасттолеъ будан, толеъи паст.

ПЕШОПЕШ پیشاپیش пеш-пеш, аз пеш.

ПЕШОР پیشار *кит., ниг.* **пешоб**.

ПЕШОҲАНГ پیش‌آهنگ 1. пешрав, пешрави гурӯҳ, пешгард, ҷилавгард, саркардаи лашкар ва мардум. 2. нахустин кас; кушояндаи аввалин. 3. узви созмони талабагон.

ПЕШОҲАНГӢ پیش‌آهنگی пешоҳанг будан, пешқадамӣ, пешсафӣ, дар сафи аввал қарор доштан.

ПЕШОЯНД I پیشایند 1. *збш.* як қисми аз ҳиссаҳои ёридиҳандаи нутқ, ки барои ифодаи муносибатҳои гуногуни грамматикии калимаҳои мустақилмаъно хизмат мекунад.

ПЕШОЯНД II پیشایند оянда, минбаъд: **пешоянди наздик**, **пешоянди дур**.

ПЕШОЯНДА پیشاینده 1. *сифати феълии замони ҳозира* аз **пеш омадан**. 2. пеш-пеш оянда, пеш ҳаракаткунанда: **мошини пешоянда**.

ПЕШОЯНДДОРپیشاینددار *збш.* дорои пешоянд, бо пешоянд: **ибораи пешояндаор**.

ПЕШПАЗАК پیش‌پزک 1. чизи пеш мепухтагӣ, чизе ки пештар ва барвақттар мепазад, пешрас; **себи пешпазак** навъи себе, ки нисбат ба ҳамҷинсҳои худ пештар мепазад. 2. *маҷ.* одаме, ки дар коре пешдастӣ мекунад, пеш аз ҳама; саросемавор кореро анҷом додан.

ПЕШПАРДОХТ پیش‌پرداخت музде, ки пеш аз мӯҳлат дода мешавад, байъона, пули пешакӣ, пешдод, бунак.

ПЕШПЕРО پیش‌پیر *кит.* ороишдиҳандаи китобҳои пешина.

ПЕШПО(Й) پیش‌پا(ی) 1. пои худро ногаҳон ба ноҳамворие зада гирифтан; дакка. 2. *маҷ.* саҳв, хато, саҳлангорӣ; **пешпо задан** *киноя* аз рад кардан, дур андохтан; **пешпо хӯрдан** а) дакка хӯрда ба афтидан наздик расидан ё афтидан; б) *маҷ.* саҳв кардан, хато кардан; **пешпо додан** а) касеро ба пой зада афтондан; б) *маҷ.* ба кори *касе* халал расонидан.

ПЕШПОРА پیش‌پاره як навъ ҳалво, ки аз орд, равған ва шарбати мевагӣ пухта мешавад; ҳалвои нарм ва нозук. .

ПЕШПОХӮР پیشپاخور он ки ё он чи пешпо мехӯрад, даккахӯр: **хари пешпохӯр**.

ПЕШПОХӮРӢ پیشپاخوری *исми амал аз* **пешпо хӯрдан**; пешпо хӯрдан, дакка хӯрдан.

ПЕШРАВ پیشرو 1. дар сафи пеш раванда; пешраванда. 2. роҳбалад, роҳнамо. 3. пешқадам, ғолиби мусобиқа.

ПЕШРАВӢ پیشروی 1. *исми амал аз* **пеш рафтан**. 2. тараққӣ, инкишоф, вусъат: **пешравии ҳаёт**, **пешравии зиндагӣ**.

ПЕШРАВОҚ پیش‌رواق пешайвони пешгоҳаш меҳробшакл; пештоқ.

ПЕШРАС پیشرس 1. зудрас, пеш аз мӯҳлат расидан. 2. *ниг.* пешпазак. 3. тез ба қиём расанда, чизе, ки зуд ба дараҷаи эътидол мерасад (*мас.*, хамир).

ПЕШРАФТ پیشرفت 1. пешравӣ, тараққӣ, инкишоф. 2. муваффақият; **пешрафти кор** муваффақияти кор.

ПЕШРАФТА پیشرفته *сифати феълии замони гузашта аз* **пеш рафтан**; он ки ё он чи пешрафт кардааст; ба пеш ҳаракат карда.

ПЕШРАФТАГӢ پیش رفتگی *шакли дигари сифати феълӣ аз* **пешрафта**: пешрафта будан; вазъ ва ҳолати пешрафта.

ПЕШРОНДА پیشرانده тароша, параха.

ПЕШРӮБА پیشروبه хокрӯба, хасу хошок, партов.

ПЕШСАФ پیشصف 1. дар сафи пеш раванда, пешрав. 2. пешқадам: **пешсафи гурӯҳ**.

ПЕШСАЛОМ پیشسلام он ки ҳангоми вохурӣ пештар салом медиҳад, ба пешвози касе ба салом баромадан.

ПЕШСАЛОМӢ پیشسلامی пешсалом будан, ҳангоми саломдиҳӣ пешдастӣ кардан.

ПЕШТАР پیشتر 1. *дараҷаи қиёсии* **пеш**. 2. дар гузашта, собиқ; пеш аз ин; қабл: **ин гуна воқеаҳо пештар рӯй медоданд**, **як рӯз пештар**. 3. наздик, наздиктар.

ПЕШТАРА پیشتره аввала, собиқ, гузашта, пешина: **вазифаи пештара**, **воқеаи пештара**; **пештара барин** мисли аввала, ба тариқи собиқ; **аз пештарааш** нисбат ба аввалааш, нисбат ба собиқ, назар ба он чи собиқ буд.

ПЕШТАХТА پیشتخته *ниг.* **пешдӯкон**.

ПЕШТОЗ پیشتاز 1. ба пеш даванда. 2. пешқадам, пешоҳанг.

ПЕШТОҚ پیشطاق *меъ.* тоқи баланде, ки дар даромадгоҳи иморатҳо месозанд, пешравоқ.

ПЕШХАРИД پیشخرید харидани чизе бо пешакӣ пардохтани пул.

ПЕШХЕЗ پیشخیز 1. он ки сухани ҳар касро дуруст ё нодуруст рад карда ба рӯяшон гапҳои сахт мегӯяд. 2. хидматгор, навкар.

ПЕШХЕЗӢ پیشخیزی ба сухани касон гӯш надода, дар ҳама маврид ба гап ҳамроҳ шуда гапҳои сахт гуфтан: **пешхезӣ кардан**; ◊ **ҳам дуздию ҳам пешхезӣ** он ки дуздӣ карда, боз аз ҳама пештар «дуздро доред» гуфта, доду вой мекунад.

ПЕШХИДМАТ پیشخدمت *ниг.* **пешхизмат**.

ПЕШХИЗМАТ پیشخذمت 1. *кӯҳн.* хизматгор, пешкор. 2. он ки дар ошхона, тарабхона *ва г.* ба муштариён хизмат мекунад.

ПЕШХИЗМАТӢ پیشخذمتی 1. *кӯҳн.* пешкорӣ, хизматгорӣ. 2. *навс.* **пешхизматӣ кардан** (*дар ошхона, тарабхона ва г.*)

ПЕШХОН I پیشخوان 1. *мус.* сурудхоне, ки суруд сар мекунад ва дигарон ба вай пайравӣ мекунанд, сарнақш. 2. *кӯҳн.* он ки аслу насаби шахсеро, ки ба маҷлис даромадааст, ба ҳозирон мегӯяд; муарриф.

ПЕШХОН II پیشخوان дастархоне, ки ба рӯяш хамир завола мекунанд.

ПЕШХОНА پیشخانه *кӯҳн.* чодир ва асбоби сафари подшоҳон, ки аз пеш мебурданд.

ПЕШХӮРД پیشخورد 1. таоми ношитоӣ, таоме, ки наҳор бо он мешикананд. 2. *киноя аз* чизи тасарруфшуда.

ПЕШҶАНГ پیشجنگ 1. дар қатори (сафи) пеш ҷанганда, мубориза сафи аввал. 2. қисме аз лашкар, ки аввалин шуда ба душман ҷанг мекунанд.

ПЕШҶИЛАВ پیشجلو 1. пешрави корвон, сарҷилав. 2. он ки аз ҷилави аспи арӯс гирифта ба хонаи домод мебарад, ҷилавгир.

ПИ *лот.* پی 1. номи ҳарфи алифбои юнонӣ. 2. *риёз.* барои ишора намудани адади муайяни ирратсионалӣ (нисбати дарозии давра ба диаметр) истифода мешавад, ки қимати доимиаш π=3,14 мебошад.

ПИАНИНО *ит.* پیهنینا *мус.* дастгоҳи мусиқавии маъруф.

ПИАНИНОНАВОЗ پیهنیناواز *мус.* он ки пианино менавозад.

ПИВО *р.* پیوا оби ҷав; нӯшокии хуморовар, ки аз оби ҷав тайёр мекунанд.

ПИВОПАЗ پیواپز он ки пиво мепазад пазанда ва омодакунандаи оби ҷав.

ПИВОФУРӮШ پیوافروش фурӯшандаи пиво, он ки ба фурӯши пиво машғул аст.

ПИВОФУРӮШӢ پیوافروشی амали пивофрӯшӣ,

пиво фурӯхтан; ҷой ва маҳали фурӯши пиво.

ПИГМЕНТ *лот.* پیگمینت 1. моддаи рангин, ки дар бофтаи растанӣ ва ҳайвонот мавҷуд аст. 2. *тех.* моддаи рангинкунанда, рангкунанда.

ПИДРОМ پدرام *кит.* 1. ороста, пероста, зинатёфта. 2. шод, хушдил, хуш, хуррам. 3. муборак, фаррух, ҳуҷаста, хушхосият. 4. шодӣ, хушӣ. 5. саҳеҳ, дуруст, мувофиқ. 6. мунтазам, доимӣ.

ПИДРОМИДАН پدرامیدن *кит.* хуррам кардан; хуррам шудан; неку шудан, хуб шудан.

ПИЁБА//ПЕҲОБА پیابه//پیه‌آبه *хӯр.* шӯрбои бегӯшт, ки аз равғану пиёз мепазанд, пиёзоба.

ПИЁДА پیاده 1. одами бо пои худ раванда; *муқоб.* **савора**; **пиёда рафтан**; **пиёда-пиёда** дар ҳолати пиёда будан, пиёда ва оҳиста; **пои пиёда** ба таври пиёда, бо пои худ; **сарбози пиёда** аскари ғайрисаворӣ; **пиёда шудан** аз василаи нақлиёти саворӣ фуромадан. 2. мӯҳраи одии шоҳмот. 3. гузаргоҳ. 4. *маҷ.* оҷиз; камтаҷриба; каммаҳорат; **пиёда будан** а) пиёда роҳ рафтан; б) *маҷ.* бенасиб, маҳрум; оҷиз.

ПИЁДААСКАР پیاده‌عسکر аскари пиёдагард, ғайрисаворӣ, аскари пиёданизом.

ПИЁДАГАРД پیاده‌گرد 1. пиёдарав; **роҳи пиёдагард** роҳе, ки аз он пиёдаҳо мераванд. 2. пиёда; *муқоб.* **савор** ва **саворарав**; пиёда роҳ раванда. 3. *ҳ.* қӯшуни ғайрисаворӣ: **қӯшуни пиёдагард**.

ПИЁДАГАРДӢ پیاده‌گردی пиёда роҳ гаштан, пиёдаравӣ, пиёдагӣ.

ПИЁДАГӢ پیادگی 1. *ниг.* **пиёдагардӣ**. 2. *маҷ.* бечорагӣ, оҷизӣ.

ПИЁДАГУЗАР پیاده‌گذر гузаргоҳи пиёдагардон.

ПИЁДАҚӮШУН پیاده‌قشون *ҳ.*, *ниг.* **пиёданизом**.

ПИЁДАНИЗОМ پیاده‌نظام *ҳ.* қисми ҳарбии пиёдагард; пиёдақӯшун.

ПИЁДАПОЙГА پیاده‌پایگه мусобиқаи пиёдатозҳо.

ПИЁДАРАВ پیاده‌رو *ниг.* **пиёдагард**.

ПИЁДАРАВӢ پیاده‌روی *ниг.* **пиёдагардӣ**.

ПИЁДАРОҲА پیاده‌راهه роҳи пиёдагард, роҳе, ки ба он пиёдаҳо мераванд.

ПИЁЗ پیاز навъе аз сабзавот, ки бех ва барги тозаи онро дар таом истеъмол мекунанд: **пиёзи кабуд**; **пиёзи бех** бехпиёз; **пиёзи ансул** *бот.* як навъ растании пиёзмонанди кӯҳӣ, ки хусусияти давоӣ дорад.

ПИЁЗАК پیازک 1. *шакли тасғири* **пиёз**. 2. *бот.* пиёзи бех; бехпиёз.

ПИЁЗБЕХ پیازبیخ растаниҳое, ки бехашон пиёзмонанд аст; пиёзакиҳо: **наргис растании пиёзбех аст**.

ПИЁЗБИРЁН پیازبریان *ниг.* **пиёздоғ**.

ПИЁЗДОҒ پیازداغ пиёзи ба равған бирён шуда.

ПИЁЗДОНА پیازدانه тухми пиёз, донаи пиёз.

ПИЁЗИН پیازین пиёздор; хуроки бо пиёз тайёршуда.

ПИЁЗӢ پیازی 1. *мансуб ба* **пиёз**. 2. ҳар чизе, ки ба ранг ва шакли пиёз бошад. 3. номи як навъ матои дастибоф аз пашми шутур; **чакмани пиёзӣ** чакмане, ки аз матои «пиёзӣ» дӯхта шудааст.

ПИЁЗОБА پیازآبه *ниг.* **пиёба**.

ПИЁЗФУРӮШ پیازفروش он ки пиёз мефурӯшад.

ПИЁЗШАКЛ پیازشکل ба монанди пиёз, ҳар чизе, ки шакли пиёзро дорад.

ПИЁЛА پیاله 1. зарфи хурди махрутшакл барои хӯрдани (нӯшидани) чизҳои обакӣ. 2. *кит.* қадаҳ, ҷоми май. 3 *маҷ.* май, шароб.

ПИЁЛАГАРДОН پیاله‌گردان соқӣ, майкаш; шаробхӯр.

ПИЁЛАДОР پیاله‌دار 1. он ки пиёла дар даст дорад. 2. *киноя аз* шаробхӯрӣ.

ПИЁЛАКАШ پیاله‌کش *кит.* соқӣ, майкаш; майнӯш, шаробхӯр.

ПИЁЛАНӮШ پیاله‌نوش бодахор, шаробхӯр.

ПИЁЛАПАЙМО پیاله‌پیما *ниг.* **пиёлакаш**.

ПИЖӮЛИДАН پژولیدن *ниг.* **пажӯлидан**.

ПИЖӮҲИДАН پژوهیدن *ниг.* **пажӯҳидан**.

ПИЗИШК پزشک табиб, духтур.

ПИЗИШКӢ پزشکی табибӣ, духтурӣ.

ПИЙҲ پیه *ниг.* **пиҳ**.

ПИҚИР-ПИҚИР پقرپقر *калимаи тақлиди овоз*, ки тез-тез хандиданро ифода мекунад: **пиқир-пиқир хандидан**.

ПИҚИРРОС پقراس *калимаи тақлиди овози* беихтиёр хандидан.

ПИЛ پیل *кит., ниг.* **фил**; **пили дамон** фили ҷангии ҳуҷумкунанда, фили ғуррон.

ПИЛА I پیله 1. ғӯзаи кирми абрешим, ки аз он торҳои абрешим ҳосил мешавад. 2. лифофаи муҳофизи зоча, ки кирмина онро аз нахи пеш аз мубаддал шуданаш ба зоча ҳосил мекунад; **пилаи абрешим** а) лифофае, ки кирмаки абрешим пеш аз мубаддал шуданаш ба зоча ба он мепечад; б) ашё барои тайёр намудани абрешими табиӣ; ◊ **чун пила ба пои фил афтодан** оҷизу нотавон шудан.

ПИЛА II پیله чирку фасод, чирки дандон.

ПИЛА III پیله пилки чашм.

ПИЛАВАР پیله‌ور майдафурӯш, аттори хонагард, шахсе, ки молҳои майдаро кӯча ба кӯча бардошта мефурӯшад.

ПИЛАСТА پیلسته 1. устухони дандони фил. 2. *киноя аз* соид, миёни оринҷ ва банди даст.

ПИЛАФГАН پیل‌افگن *кит.* 1. қавӣ, зӯр, диловар, баҳодур, паҳлавон. 2. аспи қавӣ.

ПИЛАФКАН پیل‌افکن *ниг.* **пилафган**.

ПИЛАФКАНӢ پیل‌افکنی амали пилафкан, диловарӣ, зӯроварӣ, баҳодурӣ.

ПИЛАФСАР پیل‌افسر дорои қудрату тавоноӣ ва ҷоҳу ҷалолу шавкат.

ПИЛБАНД پیلبند як навъ усули бозии шоҳмот, ки дар паси фил ду пиёда мегузоранд, то ин ки ба омадани мӯҳраи ҳариф монеъ бошад; **пилбанд додан** а) мот кардан ба воситаи ҳаракати фил; б) *маҷ.* мағлуб кардан.

ПИЛБОЛО پیل‌بالا 1. баланд ва азим ҷусса; филқомат, қавиҳайкал. 2. *маҷ.* ба баландии қомати фил, хеле бисёр, туда, хирман.

ПИЛБОН پیل بان бонигари пил, нигоҳубинкунандаи фил, ходими махсуси фил.

ПИЛБОР پیل بار боре, ки бар андозаи бори фил аст.

ПИЛВОР پیل‌وار 1. монанди фил, фил барин, филмонанд. 2. *маҷ.* қавӣ, андозаи бори як фил.

ПИЛГӮШ پیل‌گوش 1. гули савсан. 2. хокандоз, олатест, ки бо он хокрӯбаҳоро мебардоранд.

ПИЛЗӮР پیل‌زور зӯрманд, қавӣ, пурзӯр.

ПИЛИШК پلشک :**пилишк кардан** *гуфт.* гузарондан *чизеро,* кашидан *чизеро*; **риштаро ба сӯзан пилишк кардан** риштаро аз сӯрохи сӯзан гузаронидан.

ПИЛИШТ//ПАЛАШТ پلشت *кит.* нопок, олуда; **палиду пилишт** нопоку олуда.

ПИЛК پلک пардаи гирдогирди чашм, ки мижгон аз он рӯидааст: **пилки чашм**.

ПИЛКСУРХ پلک‌سرخ он ки пилки чашмонаш сурх аст.

ПИЛЛА I پیله *ниг.* **пила**.

ПИЛЛА II پیله *кит.* пояи зина; зинапоя.

ПИЛЛА III پیله *тиб.* милки дандон, ки дар натиҷаи газак гирифтани нӯги решаи дандон ба вуҷуд меояд.

ПИЛЛАГАР پیله‌گر *ниг.* **пилакаш**.

ПИЛЛАГУЗОРӢ پیله‌گذاری пилла гузоштан, пилла нигоҳ доштан.

ПИЛЛАДОР پیله‌دار *ниг.* **пилакаш**.

ПИЛЛАДОРӢ پیله‌داری *ниг* **кирмакпарварӣ**.

ПИЛЛАКАШ پیله‌کش он ки пилларо ҷӯшонида тоза карда ба ресидан тайёр мекунад, пиллагар.

ПИЛЛАКАШАК پیله‌کشک асбоби махсус, ки нахи абрешими пилларо мекашад.

ПИЛЛА́КАШӢ پیله‌کشی 1. *исми амал аз* **пила кашидан**; пилларо ҷӯшонида ба ресидан тайёр кардан. 2. марҳалаи технологии аз пилла кашидани нахи абрешим; **корхонаи пиллакашӣ** корхонае, ки дар он ҷо пилла мекашанд, пиллагар.

ПИЛЛАПАЗ پیله پز *ниг.* **пиллакаш**.

ПИЛЛАПАЗӢ پیله پزی *ниг.* **пилакашӣ**.

ПИЛЛАПАРВАР پیله پرور он ки пила парвариш мекунад, пиладор; кирмакпарвар.

ПИЛЛАПАРВАРӢ پیله‌پروری *исми амал аз* **пиллапарвар**; пилладорӣ.

ПИЛЛАПОЯ پیله پایه *гуфт.* нардбон; *ниг.* **пила** II.

ПИЛЛАРЕСӢ پیله ریسی *ниг.* **абрешимресӣ**.

ПИЛЛАСУПОРӢ پیله‌سپاری пила супоридан (*ба бунгоҳи қабул*).

ПИЛЛАТАЙЁРКУНӢ پیله‌طیارکنی *исми амал аз* **пилла тайёр кардан**; пиллапарварӣ.

ПИЛЛАХОНА پیله خانه хонаи пиллапарварӣ.

ПИЛЛАХУШККУНАК پیله خشک کنک хона ё асбоб барои буғ ва хушк кардани пилла.

ПИЛЛАХУШКОНӢ پیله خشکانی хушконидани пилла.

ПИЛЛАЧИГӢ پیله‌چیگی *ниг.* **пилладорӣ**.

ПИЛЛАҶО پیله‌جا *варз.* нуқтаи омада расидан дар ягон мусобиқаи давидан; марра, ҷои шарти ҳисоб дар мусобиқа.

ПИЛМИДАН پلمیدن *гуфт.* ҷунбида гаштан; **пилмида гаштан** ба корҳои майдачуйда машғул шудан.

ПИЛМУРҒ پیل‌مرغ хурӯси мурғи марҷон.

ПИЛПАЙКАР پیل‌پیکر 1. филҷусса, пилтан. 2. бузургҷусса, қавиҳайкал.

ПИЛПО(Й) پیل‌پا(ی) *кит.* 1. қадаҳи бузурги шаробхӯрӣ, ратли гарон. 2. номи яке аз абзорҳои ҷангӣ, гурзи оҳанини калон.

ПИЛСӮЗ پیل‌سوز 1. чароғе, ки аз сӯхтани пилта ва равған(-и сиёҳ) равшанӣ медиҳад, чароғи сиёҳ, чинчароғ. 2. *ниг.* **пилта**.

ПИЛТА پلته 1. ресмони ғафс ё тасмаи аз пахта тофташуда, ки дар чароғи пилсӯз гузошта мешавад, фатила. 2. ресмони ғафси аз пахта тофта ё коғази борик бурида, ки бо пилтапеч (пилтакаш) ба лагандаи каллапӯш гузаронида мешавад.

ПИЛТАБАХМАЛ پلته‌بخمل як навъ бахмал, ки пилта-пилтаи раҳдор аст.

ПИЛТАГӢ پلتگی 1. *мансуб ба* **пилта**: **чароғи пилтагӣ**.

ПИЛТАКАШ پلته‌کش сими борики махсус, ки ба воситаи он пилта ё коғази борик буридаро печонида ба лагандаи каллапӯш мегузаронанд; пилтапеч.

ПИЛТАН پیلتن филпайкар, қавиҷусса, пурзӯр.

ПИЛТАПЕЧ پلته‌پیچ фатилапеч, ҳар чизе, ки мисли фатила тоб дорад; пилтакаш.

ПИЛТАСӮЗ پلتک‌سوز 1. ҷои сӯхтани (оташ гирифтан) пилта, оташгирии пилта (*дар баъзе асбобҳои оташфишонӣ ва равшанидиҳанда*). 2. пилтагӣ; **милтиқи пилтасӯз** милтиқе, ки ба воситаи сӯхтани пилта оташ мефишонад; **чароғи пилтасӯз** чароғе, ки ба воситаи сӯхтани пилта равшанӣ медиҳад.

ПИЛТАТОБ پلته‌تاب 1. пилтатобанда, пилтакаш. 2. *маҷ.* борик.

ПИЛТАЧАРОҒ پلته‌چراغ чароғи пилтасӯз, чароғи сиёҳ.

ПИЛУСТУХОН پیل‌استخوان 1. оҷ, устухони фил. 2. *маҷ.* қавиҳайкал, бузургҷусса.

ПИМА پیمه мӯзаи намадин; мӯзаи дарунаш пашмин.

ПИНА پینه 1. ямоқ, дарбеҳ. 2. обила: **пинаи даст**.

ПИНАДОР پینه‌دار обиладор; дасти пинадор.

ПИНАДӮЗ پینه‌دوز *кит.* кӯҳнадӯз, порадӯз.

ПИНАДӮЗӢ پینه‌دوزی 1. *кит.* амал ва шуғли пинадӯз. 2. ҷое, ки дар он ҷо пинадӯз кор мекунад.

ПИНАЗАДА پینه‌زده *кит.* пойафзол ё либоси дарбеҳдор.

ПИНАК پینک хоби сабуке, ки одамро дар ҳолати нишастагиаш мебарад ва чашмонаш нимпӯш мешавад, ҷӯрт, ғанаб; **пинаки** *касеро* **вайрон накардан** а) касеро бедор накардан б) аҳамият надодан, парво надоштан; **пинаки** *касе* **паридан** аз ҳолати нимхобӣ (ғанаб) баромадан; аз ҳолати ғафлат баромадан; **пинаки** *касеро* **паронидан** ҳушёр кардан касеро; **пинак рафтан** хоб ғалаба кардан бар касе, ҷӯрт задан.

ПИНАКӢ پینکی пинакзананда, пинакраванда; пинак; **пинакӣ задан** ғунудан, пинак рафтан, хоболуд будан; **дар пинакӣ будан** хоболуд будан, дар ғанаб рафтан.

ПИНАКРАВӢ پینک‌روی *исми амал аз* **пинак рафтан**; нимхобу нимбедор будан.

ПИНГВИН *лот.* پینگوین *зоол.* ҷонвари калони кӯтоҳболи баҳрӣ, ки болҳояш барои шино кардан хизмат мекунад ва парида наметавонад.

ПИНГОН//БИНГОН پنگان//بنگان *кит.* 1. коса, ҷом. 2. ташт, тос. 3. тоси соат, тоси мисини таҳсурох, ки онро дар миёни тағораи пуроб мегузоранд ва як бор пур шудани он аз об як вақти муайянеро мефаҳмонад.

пиндор پندار *асоси замони ҳозира аз* **пиндоштан**.

ПИНДОР پندار 1. фикр, андеша; гумон, хаёл, тасаввур. 2. гумони бад, шак. 3. *маҷ.* калонгарии аз ҳад зиёд, худро калон гумон кардан, худбинӣ; кибру ғурур.

ПИНДОШТ پنداشت *ниг.* **пиндор** 1.

ПИНДОШТАН پنداشتن 1. тасаввур кардан, гумон кардан, хаёл намудан. 2. ҳисоб кардан, худро калон гирифтан, гумон кардан.

ПИНУ پینو *кит.* дӯғи турши хушкшуда, қурут.

ПИНҲОН پنهان 1. пӯшида, ниҳон, нонамоён; *муқоб.* **ошкор**. 2. махфӣ, рустӣ; **пинҳон гаштан (шудан)** нонамоён шудан, руст шудан; **пинҳон (нигоҳ) доштан** пӯшида доштан, маълум накардан, ошкор накардан, махфӣ нигоҳ доштан; **пинҳон кардан** а) пӯшида нигоҳ доштан, ошкор накардан; б) руст кардан, нопадид гардонидан; **пинҳон мондан** пӯшида мондан, махфӣ боқӣ мондан, ошкор доштан.

ПИНҲОНГОҲ پنهان‌گاه ҷои пинҳон шудан ё пинҳон кардан.

ПИНҲОНДОРӢ پنهان‌داری пинҳон доштан, пинҳон кардан.

ПИНҲОНӢ پنهانی 1. пӯшида, махфӣ, мастур; **вазифаи пинҳонӣ**; **сӯҳбати пинҳонӣ** гуфтугӯи пӯшида, сӯҳбати ғайриошкор. 2. ба тарзи пинҳон, махфиёна: **пинҳонӣ амал (кор) кардан**; **супориши пинҳонӣ** супориши махфӣ.

ПИНҲОНКОР پنهان‌کار 1. пинҳон амалкунанда. 2. ба таври махфӣ коркунанда; амалкунандаи махфӣ: **гурӯҳҳои пинҳонкор.**

ПИНҲОНКОРӢ پنهان‌کاری 1. пинҳон кардан. 2. махфӣ амал кардан.

ПИНҲОНКОРОНА پنهان کارانه ба таври пинҳонӣ.

ПИНҲОНКУНӢ پنهان‌کنی пинҳон кардан, руст кардан; аз чашми *касе* ғоиб нигоҳ доштан.

ПИР پیر 1. солхӯрда, умрдида, кӯҳансол; *муқоб.* **ҷавон**. 2. қадим, дерин: **дунёи пир**. 3. *маҷ.* кӯҳна, қафомонда. 4. *кҳн.* шахси таърихӣ ё афсонавие, ки собиқ аҳли касбу пеша ӯро ба худ пешво қарор медоданд; (*мас.,* **пири бофандаҳо**-*Имоми Аъзам,* **пири саисон** *Қанбар-саиси халифа Алӣ ва г.).* 5. *д.* муршид, роҳнамо, шайхе, ки ба худ мурид ва эътиқодмандон мегирифт: **пири роҳ**, **пири тариқат**; **асои пир ба ҷои пир** (*зарб*). 6. марди ҷаҳонгашта ва кордида, таҷрибанок: **пири хирад**, **пири ҳунар**, **пир нест**, **тадбир нест** (*зарб.*); **пири кор** а) устоди кор, корозмуда, ботаҷриба; б) *киноя аз* шоирони пешина, саромадани сухан; **пири таълим** муаллим, устод; **пири барнодил** кӯҳансоли дилаш ҷавон; **пири майкада (муғон)** соҳиби майхона; **пир кардан** ҷисман заиф гардонидан, аз кор баровардан (*мас., дард, гами касеро*); **пир шудан** а) кӯҳансол гаштан; б) беравнақ шудан; забун гаштан; **ҳавсала пир шудан** барҳам хӯрдани рағбат, аз байн рафтани майл (ба коре): ◊ **гови пир кунҷора хоб мебинад** (*мақ.*).

ПИРА پیره пир, кӯҳансол.

ПИРАЗАН پیرزن зани пир, зани солхӯрда, кампир.

ПИРАЗОЛ پیرزال пиразан, кампир.

ПИРАК پیرک *шакли тасгир ва навозишии* **пир**.

ПИРАКӢ پیرکی одами пир, пирамард, кӯҳансол.

ПИРАМАРД پیره‌مرد марди пир, кӯҳансол, солхӯрда, мӯйсафед.

ПИРАМИДА *ю.* پیرمیده 1. *ниг.* **аҳром**. 2. шакли ҳандасӣ, аҳром.

ПИРАСАР پیره‌سر пир, солхӯрда, кӯҳансол, мӯйсафед.

ПИРАҲАН پیرهن *ниг.* **пироҳан**.

ПИРБОНУ پیربانو соҳибхоназани пир, хонуми пир.

ПИРГОВ پیرگاو 1. гови пир. 2. *киноя аз* одами бефикр, камандеша, беҳавсала (*дар мавриди таҳқир*).

ПИРДУХТАРپیردختر духтари солхӯрдаи шавҳарнакарда, духтари шавҳарнадида.

ПИРЗАН پیرزن *ниг.* **піразан**.

ПИРЗОЛ پیرزال *ниг.* **піразол**.

ПИРИНӢ یرینی *кит.* 1. як навъ хӯроки ширин, ки аз орди биринҷ ва ширу шакар мепазанд; фиринӣ, муқаллабӣ. 2. *киноя аз* маҳбуба.

ПИРӢ پیری 1. кӯҳансолӣ, солхӯрдагӣ, ҳолати солхӯрдагӣ, пир будан. 2. *маҷ.* сустӣ, заифӣ, камқувватӣ.

ПИРМАРД پیرمرد *ниг.* **пирамард**.

ПИРМОМ پیرمام *кит.* момои пир, модари пир.

ПИРОЗА پیرازه *кит.* навъ ва намуди кашидани нах дар шерозаи китоб барои маҳкам кардани он.

ПИРОИШ پیرایش *ниг.* **пероиш**.

ПИРОМУН پیرامون *ниг.* **перомун**.

ПИРОНА پیرانه 1. *мансуб ба* **пир**. 2. муносиби пирон, лоиқи пирон, хоси пирон: **овози пирона**, **чашмони пирона**. 3. ба тарзи (ҳаракати) пирон, монанди (ҳолати) пирон. 4. *маҷ.* хирадмандона, ботадбирона.

ПИРОНАСАРپیرانه‌سر ҳангоми пиронсолагӣ, айёми пирӣ, дар ҳолати пирӣ.

ПИРОНАСАРӢ پیرانه‌سری *мансуб ба* **пиронасар**; вақти пирӣ.

ПИРОНСОЛ پیرانسال пир, солхӯрда, хеле умрдида.

ПИРОНСОЛАГӢ پیرانسالگی пирӣ, куҳансолӣ; вақти пирӣ: **дар вақти пиронсолагӣ**.

ПИРОНСОЛӢ پیرانسالی *ниг.* **пиронсолагӣ**.

ПИРОСТАН پیراستن *ниг.* **перостан**.

ПИРОҲАН پیراهن *ниг.* **пероҳан**.

ПИРОҲАНГУЛГУН پیراهن‌گلگون *кит.* 1. он ки куртаи гулдор мепӯшад; *маҷ.* маҳбубаи куртасурх, зеболибос. 2. *маҷ.* хунолуд, шаҳидгашта.

ПИРОҲАНДӮЗ پیراهن‌دوز куртадӯз, он ки куртаворӣ медӯзад, дӯзандаи курта.

ПИРОҲАНДӮЗӢ پیراهن‌دوزی 1. амал ва шуғли куртадӯз, пироҳан дӯхтан, куртадӯзӣ. 2. коргоҳ ё дукони пироҳандӯзӣ.

ПИРОҲАНӢ پیراهنی 1. *мансуб ба* **пироҳан**. 2. муносиб барои дӯхтани пироҳан; махсуси пироҳан.

ПИРОҲАНХОБ پیراهن‌خواب либоси хоб, тагпӯш барои хобидан.

ПИРОҲАНЧОК پیراهن‌چاک *ниг.* **пераҳанчок**.

ПИРОЯپیرایه *ниг.* **пероя**.

ПИРОЯБАНД پیرایه‌بند *ниг.* **пероябанд**.

ПИРОЯБАНДӢ پیرایه‌بندی *ниг.* **пероябандӣ**.

ПИРОЯПӮШ پیرایه‌پوش *ниг.* **перояпӯш**.

ПИРОЯСОЗӢ پیرایه‌سازی *ниг.* **пероясозӣ**.

ПИР-ПИРپر پر *калимаи тақлиди овоз,* ки ларзиш ё паридани чизеро ифода мекунад: **пир-пир паридан**.

ПИРСАГ پیرسگ 1. саги пир. 2. *киноя аз* одами бадфеъли бадкирдор (*дар мавриди таҳқир*).

ПИРСОЛ پیرسال солхӯрда, куҳансол.

ПИРӮЗ پیروز 1. фирӯз; музаффар, ғолиб; **пирӯз гаштан (омадан)** ғолиб гаштан (омадан). 2. комёб, хушу хуррам; **бахти пирӯз** толеи баланд.

ПИРӮЗА پیروزه *ниг.* **фирӯза**.

ПИРӮЗАГУН پیروزگون *ниг.* **фирӯзагун**.

ПИРӮЗАРАНГ پیروزه‌رنگ *ниг.* **фирӯзаранг**.

ПИРӮЗАТАХТ پیروزه‌تخت *кит.* тахти бо пирӯза зинат додашуда.

ПИРӮЗАТАШТ پیروزه‌طشت *кит., киноя аз* осмон.

ПИРӮЗАХТАР پیروزاختر саодатманд, хушбахт, комёб.

ПИРӮЗБАХТ پیروزبخت *кит.* дорои бахти баланд, ботолеъ, баландбахт.

ПИРӮЗБАХТӢ پیروزبختی баландбахтӣ, баландтолеӣ.

ПИРӮЗГАР پیروزگر *кит.* 1. ғолиб, музаффар, фотеҳ. 2. ғолибгардонанда.

ПИРӮЗӢ پیروزی 1. фирӯзӣ, ғалаба, фатҳ. 2.

хушбахтӣ, саодатмандӣ.

ПИРӮЗМАНД پیروزمند ғолиб, музаффар.

ПИРӮЗМАНДӢ پیروزمندی комёбӣ, ғолибият.

ПИРӮЗМАНДОНА پیروزمندانه 1. бо пирӯзӣ, бо ғолибият.

ПИРӮЗРАЗМ پیروزرزم *кит.* дар ҷанг ғолибшаванда, он ки дар набард пирӯз мешавад, пирӯзҷанг.

ПИРӮЗРӮЗ پیروزروز музаффару мансур; комёб, босаодат, хушбахт, саодатманд.

ПИРӮЗҶАНГ پیروزجنگ *ниг.* **пирӯзразм**.

ПИРХАР پیرخر 1. хари пир. 2. *киноя аз* одами камақли беҳавсала (*дар мавриди таҳқир*).

ПИРХОНА پیرخانه *кҳн.* хонаи дуохонии шайх, эшон ва амсоли онҳо.

ПИРШАВӢ پیرشوی пир шудан; кӯҳна шудан, афсурда шудан.

ПИРШУДА پیرشده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пир шудан**; он ки пир шудааст. 2. *маҷ.* сустшуда, заифгашта.

ПИРЯХ پیریخ *геол.* яххои доимии қабатғафси болои кӯҳҳо: **пиряххои доимӣ**.

писанд پسند *асоси замони ҳозира аз* **писандидан**.

ПИСАНД پسند дилхоҳ, дилчасп, мақбул, хушоянд; **писанди назар** маъқул, хушоянд; **писанд будан** мавриди назар ва эътибор будан; **писанд гаштан (омадан, шудан)** маъқул шудан, мақбул омадан; **писанд кардан** *ба касе* маъқул кунонидан ба касе, қабул кунонидан чизеро ба касе; **писанд накардан** ба эътибор нагирифтан, аҳамият надодан (касеро, чизеро).

ПИСАНДИДА پسندیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **писандидан**. 2. мақбул, маъқулшуда, хушкарда: **кори писандида**. 3. баргузида, писанд шуда: **писандидаи мардум**.

ПИСАНДИДАКЕШ پسندیده‌کیش 1. он ки дину оини нек дорад. 2. *маҷ.* неккирдор, некрафтор.

ПИСАНДИДАКОР پسندیده‌کار накӯамал, неккирдор: **одами писандидакор**.

ПИСАНДИДАН پسندیدن 1. қабул кардан, пазируфтан, маъқул донистан, хуш кардан; **маслиҳати** *касеро* **писандидан** маслиҳати касеро қабул кардан. 2. интихоб кардан, баргузидан, мақбул донистан: **он чи бар худ написандӣ, ба дигаре написанд** (*мақ.*).

ПИСАНДИДАДАРОЙ پسندیده‌رای некрой, хуштабиат, некхислат.

ПИСАНДИДАТАБЪ پسندیده‌طبع хуштабъ, нектабъ.

ПИСАНДИДАФИКР پسندیده‌فکر хушзеҳн, хушфикр, некандеш, некрой.

ПИСАНДИДАХУЛҚ پسندیده خلق соҳиби хулқу хислати нек, писандидатабъ.

ПИСАНДИДАХӮ(Й) پسندیده‌خو(ی) некӯхӯй, покизатабъ, хушхулқ, писандидахулқ.

ПИСАР پسر 1. фарзанди нарина; *муқоб.* **духтар**; **писари угай** писари шавҳар аз зани дигар ё писари зан аз шавҳари дигар; писарандар; **писар ёфтан** соҳиби писар шудан. 2. бача. 3. ҷавон (*дар мавриди хитоби одами солдида ба ҷавон*).

ПИСАРАК پسرک 1. *шакли тасғир ва навозиши* **писар**. 2. писарбача.

ПИСАРАНДАР پسراندر писари ӯгай, писари зан аз шавҳари дигар нисбат ба мард ва баръакс.

ПИСАРБАЧА پسربچه писар, писарак, бача.

ПИСАРГИР پسرگیر он ки писари каси дигарро ба писарӣ гирифтааст, он ки хоҳони писархонд кардан аст.

ПИСАРДОР پسردار он ки писар дорад, соҳиби писар, дорои писар.

ПИСАРЗОДА پسرزاده зодаи писар, фарзанди писар, набера.

ПИСАРИНА پسرینه 1. фарзанди нарина. 2. *ниг.* **писарона**.

ПИСАРӢ پسری *мансуб ба* **писар**; **расми писарӣ** одоб ва қоидаи фарзандӣ.

ПИСАРОНА پسرانه бачагона, муносиби писар, лоиқи писар, хоси писарон; ба таври писарон; **либоси писарона** либоси бачагӣ.

ПИСАРНАБЕРА پسرنبیره набераи писар; набераи писарӣ.

ПИСАРХОЛА پسرخاله писари хола, писари хоҳари модар.

ПИСАРХОНД(А) پسرخواند//پسرخوانده писарбачае, ки *касе* ӯро ба писарӣ қабул карда фарзанди худ номидааст.

ПИСАРЧА پسرچه *ниг.* **писарак**.

ПИСК پسک *лаҳҷ.* пасафгандаи буз, гӯсфанд ва монанди инҳо.

ПИСТ پست орд, орди ғаллаи бирён аз қабили гандум, ҷав, нахӯд *ва г.*

ПИСТА پسته донаи мағздоре, ки мағзи сабз дорад ва баъди пухтан даҳон во мекунад: дарахти писта; **пистаи хандон** а) пистаи кушода; б) *киноя аз* лабу даҳони маҳбуба.

ПИСТАГӢ پستگی *мансуб ба* **писта**; **ранги пистагӣ** ранги сабзи мисли ранги мағзи писта, пистоқӣ; **ҳалвои пистагӣ** ҳалвое, ки бо писта пухта мешавад.

ПИСТАДАҲОН پستهدهان даҳонаш танги зебо (*сифати зан*).

ПИСТАЗОР پستهزار ҷои рӯидани дарахти писта, анбӯҳи дарахтони писта.

ПИСТАКОРӢ پستهکاری амали коштани писта, коридани писта, киштукор ва нигоҳубини писта.

ПИСТАҚӢ پستقی *ниг.* **пистоқӣ**.

ПИСТАЛАБ پستهلب *киноя аз* маъшуқа.

ПИСТАМАҒЗ پستهمغز 1. мағзи писта. 2. *маҷ.* мағзи хеле бомазаву серравған.

ПИСТОҚИРАНГ پستاقیرنگ *ниг.* **пистоқӣ** I.

ПИСТОҚӢ I پستاقی пистаранг, сабз.

ПИСТОҚӢ II پستاقی *лаҳҷ., ниг.* **потусқа**.

ПИСТОН I پستان узвест дар синаи занон ё шиками ширхорони модина, ки дар он шир ҳосил мешавад: **нӯги пистон**.

ПИСТОН II پستان *ҳ.* 1. пулакчаи поёни тир (патрон)-и аслиҳаҳои оташфишон, ки барои оташ додани он хизмат мекунад; потусқа. 2. потусқаи коғазӣ барои таппонча ва милтиқҳои бозичаи бачагон.

ПИСТОНАК پستانک 1. *ҳ.* ҷои бо ангушт зер карда оташ додани пистони аслиҳаҳои оташфишон; куланги милтиқ. 2. он чи резинӣ буда барои ором кардан ва шир хӯрондани тифлон ба кор мебаранд, чочак.

ПИСТОНБАНД پستانبند синабанд, синабандак.

ПИСТОНДОР پستاندار *зоол.* ҳайвон аз оилаи пистондоракҳо.

ПИСТОНӢ پستانی *марбут ба* **пистон**; порчаи сафеди нозук, ба даруни он кӯфтаи шириниҳо, масалан, наботро тар карда мебастанд ва ба даҳони навзод мегузоштанд.

ПИСХАНД پسخند лабханди масхараомез, лабханд аз рӯи таҳқир ва истеҳзо, пузханд; **писханд задан (кардан)** лабханди масхараомез кардан; **ба писханд гап задан** бо истеҳзо гап задан.

ПИСХАНДОМЕЗ پسخندآمیز тамасхуромез, масхараомез, истеҳзомез.

ПИСХО پیسخا *д.* иди дини насрониён ва яҳудиҳо.

ПИТИР-ПИТИР پترپتر *калимаи тақлиди овоз*, ки ҷунбиши тезро ифода мекунад.

ПИТОН پیتان *зоол.* мори бузурги безаҳр.

ПИТПИЛИҚ پیتپلیق *калимаи тақлиди овози* бедона (вартишк).

ПИХ I پخ *ниг.* **пах**.

ПИХ II پیخ барҷастагиҳои сахти пойҳои баъзе парандагон (*мас., дар пои хурӯс*), ки вақти ҷангашон кор медодааст.

ПИҲ//ПЕҲ پیه *кит.* равғани рӯи гӯшт, чарбу.

ПИЧА پیچه муй, мӯйсар, қисмати пеш ва бари мӯйсар; *муқ.* **печа**.

ПИЧАБАНД پیچهبند *ниг.* **печабанд**.

ПИЧАН(Д) پیچن//پیچند ғарами беда, алаф, хошок *ва г.*

ПИЧАСАФЕД پیچهسفید *ниг.* **печасафед**.

ПИЧИНГ پچینگ *гуфт.* гаппаронӣ, гап партофтан ба касе гапи нешдор партофтан ба касе; **пичинг задан (кардан)** гапи нешдор гуфтан, мазоҳ карда гап задан; **пичинг парондан** гапи нешдор гуфтан, гаппаронӣ кардан.

ПИЧИНГОМЕЗ پچینگآمیز бопичинг, нешдор, киноямез (*гап*).

ПИЧИНГОМЕЗОНА پچینگآمیزانه ба таври пичингомез, кинояомезона.

ПИЧИНГПАРОНӢ پچینگپرانی *гуфт.* пичинг парондан, гапи заҳромез гуфтан, гаппаронӣ.

ПИЧИР-ПИЧИР پچیرپچیر *калимаи тақлиди овоз*, ки хеле паст ва оҳиста гап задани як кас ё якчанд касро мефаҳмонад, зери лаб гап задан; **пичир-пичир кардан** зери лаб оҳиста сухан кардан.

ПИЧИРРОС پچیراس пичир-пичир, зери лаб гап задан; **пичиррос задан (кардан)** пичир-пичир гап задан, зери лаб чизе гуфтан.

ПИЧИРРОСӢ پچیراسی *мансуб ба* **пичиррос**; **овози пичирросӣ** овози пичир-пичир.

ПИШАК پشک гурба; **пишаки** *касеро* **пишт (на) гуфтан** *мaҷ.* ба касе халал (на) расонидан**.**

ПИШАКБАЧА پشکبچه бачаи пишак.

ПИШАКШӮ(Й) پشکشو(ی)*мaҷ.* шустушӯи нотамом; **пишакшӯ(й) кардан** (*рӯйро*) нотамом шустан (*рӯйро*).

ПИШГИЛ پشگیل саргини ҳайвонот монанди шутур, буз, гӯсфанд *ва г.*

ПИШК پشک *лаҳҷ.* саргини ғелони буз, гӯсфанд, шутур *ва г.,* писк.

ПИШЛОҚ پشلاق *лаҳҷ.* як навъ хӯрок, ки аз шир монади панир пухта мешавад.

ПИШ-ПИШ پش پش *калимаи тақлиди овози* чеғ задани гурба.

ПИШТ پشت *калимаи тақлиди овози* пеш кардани гурба; **гурбаи** *касеро* **пишт нагуфтан** ба кори касе дахл (халал) нарасонидан.

ПЛАЗМА *ю.*پلزمه қисми обакии таркибии бофтаҳои органикии гуногун (*мас.*, *хун*).

ПЛАСТИДАҲО *ю.* پلستیدهها *бот.* ҷисмчаҳои беранг ё рангдори протоплазмаи бофтаҳои растаниҳо, ки барои мавҷудияти растаниҳо аҳамияти калон доранд.

ПЛАСТИЛИН *ю.* پلستلین маводи аз гил, мум ва равған тайёршуда барои ҳайкалсозӣ.

ПЛАСТМАССА *ю.* پلستمسه маводи сунъие, ки аз ҳар гуна моддаҳо тайёр мекунанд ва аз он ҳар гуна асбобҳо месозанд.

ПЛАТИНА *исп.* پلتینه филизи сафедранги қиматбаҳои ба гармӣ ниҳоят тобовар.

ПЛАТСКАРТА *олм.* پلتسکرته билети махсус барои ҷои муайян дар вагон.

ПЛОМБА *олм.* پلامبه 1. тамғаи қурғошимӣ, ки ба молҳо ва ба борҳои бастаи вагон, дӯкон ва ғайра овехта мешавад. 2. хамире, ки онро ба сӯрохи дандон мегузоранд: **сӯрохи дандонро пломба кунондан**.

ПЛУГ *олм.* پلوگ абзор ва мошини шудгор, ки ба трактор ё асп баста мешавад, испор.

ПЛУТОНӢ *лот.* پلوتانی унсури химиявии радиоактивӣ, ки аз уран ва торий истеҳсол мекунанд.

ПНЕВМАТИКӢ *ю.* پنیومتیکی ҳар асбоби ба амали фушурдашавии ҳаво асосёфта.

ПО(Й) پا(ی) 1. узви бадани инсон ва ҳайвон, ки воситаи рафтан аст ва бадан дар болои онҳо қарор гирифтааст. 2. *бо изофат* – (*қисми зери чизе*; таг, зер, бун) **пои**... зери…, таги…, буни…. 3. қисми зерини пой, қадам. 4. *маҷ.* тоқаи пойафзол ё як почаи шим, эзор *ва г.* 5. ба тарзи истиора истифода шудааст; **пои кор; по ба по** қадам ба қадам; баробар, ҳамроҳ; **по ба пои** *касе* **роҳ рафтан; гапи подарҳаво** гапи берабт, бемаънӣ, бемантиқ; **сар то по** тамоман, аз аввал то охир; **пои пиёда** пиёда; **ба пои худ** бе воситаи каси дигар, бо майли худ; **бо пои бараҳна** пойлуч, бе пойафзол; **по ба по рафтан** баробар рафтан, аз ҳам канда нашуда рафтан; **по ба лаби гӯр будан** пири фартут шудан, наздик ба марг будани касе; **по бар ҷо будан** устувор будан, собит будан; **пои** *касеро* **аз ҷое кандан** касеро аз ҷое дур кардан, рафтуои касеро қатъ гардонидан (*аз ҷое, ба ҷое*); **пои** *касеро* **аз осмон овардан** касеро ба ҷазояш расондан, несту нобуд кардан; **пои** *касе* **лағжидан** аз ҷо беҷо шудан; дар коре шикаст хӯрдан; **пои рафтуомад бурида гардидан** қатъ гардидани рафтуомад; **пой бар арсаи ҳаёт гузоштан** таваллуд шудан, ба дунё омадан; **пой баромадан** аз ҷояш беҷо шудани устухонҳои пой дар натиҷаи зарб хӯрдан; **пой ба ҷое нагузоштан** ба ҷое нарафтан; тарки равуой кардан; **пой беҷо мондан** аз ҳадди худ гузаштан; кори беҷо кардан; **пой гузоштан (ниҳодан)** қадам мондан; рафтан; ба ҷое дохил шудан; **пой дароз кардан** *маҷ.* мурдан; **пой канда шудан аз ҷое** қатъ гардидани рафтуомад аз ҷое; **пой кашидан аз ҷое** тарки рафтуой кардан аз ҷое; **пой мондан** қадам задан; рафтан; **пой каҷ ниҳодан** нодуруст кор кардан, хилофи қоида амал кардан; **пойро дониста мондан** фикр карда кор кардан, санҷида ва бо мулоҳиза кор кардан; **по кӯфтан** а) кафи пойро ба замин задан; б) рақсидан; **по на-**

кашида мурдан ҷо ба ҷо мурдан, якбора мурдан; **пой накашидан** майли рафтан надоштан; **по шав!** хез! гурез!; **аз по афтодан** а) беҳол шудан, монда шудан (*аз кор, аз роҳгардӣ*); б) ба замин афтодан, мағлуб шудан (*дар ҷанг, гӯштин*); **аз по афтондан** а) ғалтондан, б) ҳалок кардан; **аз пой мондан** хаставу нотавон шудан, тоби роҳгардӣ надоштан; **аз пои** *касе* **гирифтан** ба *касе* қасди бад кардан, дар паи қасди касе шуда; **ба курпа нигоҳ карда пой дароз кардан** мувофиқи қувват ва имкони худ кор кардан; **ба пои худ омадан** (*ба майли худ*) омадан; **ба пой хестан** а) бархостан; б) сиҳат шудан, сиҳат ёфтан; **ба по рост шудан** бархостан, шудан аз ҷои нишаст; **ба по хезондан** барангехтан, баланд шӯронидан; **ба по ҳино баста** *киноя аз* касе ё чизе ниҳоят суст ҳаракаткунанда; **ба як по истодан**; **дасту пой гум кардан** саросема шудан, ихтиёр аз даст додан; **ду пойро ба як мӯза (маҳсӣ) ҷо карда (тиққонда) нишастан** сахт истодагарӣ кардан, исрор кардан ба гуфтаи худ; **дониста по мондан** беҷо кор накардан, бо мулоҳиза ва андеша кору рафтор кардан; **зери по шудан** помол гаштан, хору забун шудан; **зери по кардан** поймол кардан, забун гардонидан; **пушти по задан** даст кашидан, сарфи назар кардан; беқадру эътибор кардан; **сар аз пой фарқ накардан** сахт дар таъсири ҳиссиёти худ будан, дар шавқу ҳаяҷон будан; **як по дар гӯр будан** пиру нотавон шудан, наздик ба марг расидан.

ПОАВРАНҶАН پااورنجن ҳалқаи зарин ё нуқрагин, ки занҳо ба пой мебанданд, халхол.

ПОАНДОЗ پانداز *ниг.* **пойандоз**.

ПОАФШОР پاافشار *боф.* ду тахтачаи хурди ба андозаи кафи пой дар дастгоҳи бофандагӣ, ки бофандагон дар рӯи онҳо по гузошта ба навбат мефишоранд ва дастгоҳро ба ҳаракат медароранд.

ПОБАЛАНД پابلند *кит.* 1. пойдароз (*ҳайвоноти монанди шутур, асп ва* ғ.). 2. *маҷ.* устод, моҳир; машҳур.

ПОБАНД پابند 1. банд, расан *ва г.,* ки ба пои ҳайвонот мебанданд. 2. гирифтор, муқайяд, бандӣ: **побанди зиндон**, **побанд шудан** а) пои чизеро бо банд бастан; б) гирифтор шудан.

ПОБАРАҲНА پابرهنه 1. бепойафзол, пойлуч. 2. *маҷ.* камбағал, бечора.

ПОБАРАҲНАГӢ پابرهنگی 1. *маҷ.* пойлучӣ. 2. бечорагӣ, камбағалӣ.

ПОБАРҶО(Й) I (پابرجا(ی *кит.* 1. устувор, маҳкам, пойдор: **побарҷо истодан**. 2. дар ҷои худ, беҷунбиш.

ПОБАРҶО(Й) II (پابرجا(ی афсурда, фартут, аз кор баромада, вайроншуда.

ПОБАСТ پابست 1. он ки ё он чи пояш баста шудааст; **побанд будан** а) пои чизе баста будан; б) гирифтор будан, муқайяд будан, побанд. 2. муқайяд, гирифтор. 3. *кит.* таҳкурсӣ, бунёд.

ПОБАСТА پابسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **побаст будан**; пояш баста. 2. гирифтор, маҳбус, бандӣ.

ПОБАСТАГӢ پابستگی *шакли дигари сифати феълӣ аз* **побаста;** побаста будан; гирифтор будан.

ПОБЕЛ پابیل **:побел кардан** (**задан**) нарм кардани (гардонидани) замин бо бел.

ПОБЕЛКАРДА پابیل‌کرده *сифати феълии замони гузашта аз* **побел кардан**.

ПО(Й)БОЗ پاباز//پای‌باز *кит.* 1. пойкӯб, пойзан. 2. раққос, рақскунанда.

ПОБОЗӢ پابازی *ниг.* **пойбозӣ**.

ПО(Й)БУРИДА پابریده// پای‌بریده он ки ё он чи пойяш бурида шудааст, бо пои бурида, бепой.

ПОБӮС پابوس *ниг.* **пойбӯс**.

ПОБӮСӢ پابوسی *кҳн.* барои эҳтиром, пеши пои касе сар хам кардан; таъзим, зону задан дар пеши *касе*.

ПОВАРАҚ پاورق 1. калимаи аввали саҳифаи дуюм, ки барои мураттаб омадани варақаҳо дар охири саҳифаи якум навишта мешавад. 2. эзоҳи ба матни асосӣ дахлдор, ки дар поёни саҳифаи китоб зикр мешавад; ҳошия.

ПОВЕСТ *р.* پاویست асари бадеии аз ҷиҳати ҳаҷм хурдтар аз роман.

ПОГАРОН پاگران *кит., киноя аз* ҳомиладор, дуҷон.

ПОГОН *р.* پاگان парчаи хурди чоркунҷаи дорои нишони фарққунии унвонҳои ҳарбӣ, ки ба китф часпонида мешавад, палит, палитдор.

ПОГОНДОР پاگاندار 1. дорои погон. 2. *маҷ.*

амалдор.

ПОҒА پاغه *ниг.* **поғачӯб**.

ПОҒАМОЛ پاغه‌مال *ниг.* **поғачӯб**.

ПОҒАНД پاغند кулӯлаи пахтаи ҳаллоҷишуда, ки барои ресидан тайёр аст.

ПОҒАЧӮБ پاغه‌چوب чӯби борики махсус, ки ба он пахтаи ҳаллоҷишударо ҷудо-ҷудо печонида барои ресидан тайёр мекунанд.

ПОҒУНДА پاغنده 1. ҳар як пои зина, помонакҳои зинапоя. 2. *кит.* пахтаи ҳаллоҷишуда.

ПОД پاد *кит. ҷузъи пешини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* зид ва мухолиф *дар истилоҳсозӣ муодили* антӣ *аст*: **подмодда**, **подзаҳр**.

ПОДА پاده ҷамъи гову гӯсфанду буз *ва г.*, ки аз хонаҳо барои чаро ғун шудааст; ◊ **аз пода пеш чанг хезондан** ғалоғулаи беҳуда пеш аз ягон кор, воқеа *ва г.*

ПОДАБАРО پاده‌برا вақти баромадани пода.

ПОДАБОН پاده‌بان он ки подаро ба чаро мебарад, подавон.

ПОДАБОНӢ پاده‌بانی пода чаронидан; подачаронӣ кардан, чӯпонӣ.

ПОДАВОН پادوان *гуфт., ниг.* **подабон**.

ПОДАНГ پادنگ *кит.* як намуди василаи биринҷкӯбӣ, ки бо нерӯи по кор мекунад.

ПОДАРГИЛ پادرگيل 1. пой дар гил; пой дар рег. 2. *маҷ.* побанд, мутеъ, гирифтор.

ПОДАРД پادرد 1. дарди по. 2. он ки пояш дард мекунад.

ПОДАРӢ پادری 1. порчаи матоъ, ки дар поёни дар барои пок кардани по ва надаромадани чиркинӣ ба даруни хона мегузоранд. 2. остони дар, поёни дар, даргоҳ.

ПОДАРОЗ پادراز пояш дароз , он чи ё он ки пои дароз дорад, побаланд.

ПОДАРҲАВО پادرهوا 1. сарнагун, чаппа. 2. *гуфт.* беасос, пуч, суханҳои бемавқеву бебунёд, гапҳои ҳавоӣ, беасл, беасос.

ПОДАХОНА پاده‌خانه ҷои пода, қароргоҳи пода.

ПОДАЧАРО پاده‌چرا *ниг.* **подаҷо**; ҷои чаронидани пода.

ПОДАҶО پاده‌جا маҳалли ҷамъ омадан ва чарои пода.

ПОДГОН پادگان *ҳ., кит.* маҳалле, ки дар он қисми ҳарбӣ ҷойгир аст, гарнизон.

ПОДЗАҲР پادزهر 1. *тиб.* доруи зидди заҳр, чизе, ки бар зидди заҳр кор фармуда мешавад, заҳрмӯҳра. 2. ҳар чизе, ки асари чизи дигарро хунсо ё кам кунад.

ПОДИР پادير *кит.* чӯбе, ки барои нигаҳдории девори хамида ё сақфи шикаста гузошта мешавад; тиргак, танба, пуштак, пуштибон.

ПОДОМ پادام *ниг.* **пойдом**.

ПОДОР پادار *ниг.* **пойдор**.

ПОДОРӢ پاداری 1. *кит.* пойдорӣ, муқовимат, барқарорӣ, истодагарӣ. 2. побарҷо, мустаҳкаму устувор будан; **подорӣ кардан** устуворӣ нишон додан, истодагарӣ кардан.

ПОДОШ پاداش 1. ҷазо, сазо. 2. мукофоти амал, музд; **подоши некӣ** мукофоти некӣ; ҷавоби некӣ; **подоши бадӣ** мукофоти бадӣ; ҷавоб ба бадӣ: **кулӯхандозро подош санг аст** (*мақ.*).

ПОДОШДЕҲ پاداش‌ده *кит.* он ки подош медиҳад, подошдиҳанда.

ПОДОШДИҲАНДА پاداش‌دهنده *ниг.* **подошдеҳ**.

ПОДОШДИҲӢ پاداش‌دهی 1. ҷазодиҳӣ. 2. муздиҳӣ.

ПОДОШТ پاداشت *лаҳҷ., ниг.* **подош**.

ПОДПОЛКОВНИК پادپالکاونيک *ҳ.* унвони ҳарбӣ мобайни майор ва полковник.

ПОДӮКОНӢ پادکانی *кит.* 1. шахси каммояе, ки дар пои дӯкони дигаре нишаста савдо мекардааст. 2. даллол.

ПОДШАҲ پادشه *ниг.* **подшоҳ**.

ПОДШИПНИК *р.* پادشيپنيک абзори мудаввари мошин, ки гардиши гирдаи оҳани ҳаракаткунандаи меҳварро осон мегардонад.

ПОДШО پادشا *ниг.* **подшоҳ.**

ПОДШОҲ پادشاه 1. ҳукмрони мутлақи як мамлакат ё кишвар, соҳиби тахту тоҷ, шоҳ; **подшоҳ барин рӯз гузаронидан** бе ҳеҷ

камбудӣ зистан; аз ҳар ҷиҳат таъмин будан. 2. *маҷ.* фармонраво, соҳибихтиёр.

ПОДШОҲБОЗӢ پادشاه‌بازی як навъ бозӣ ки бо навбат буҷул партофта яке «подшоҳ» дигаре «вазир» мешавад ва «вазир» ҳукми «подшоҳ»-ро байни дигарон иҷро мекунад.

ПОДШОҲДУХТАР پادشاه‌دختر духтари подшоҳ.

ПОДШОҲЗОДА پادشاه‌زاده шоҳзода, фарзанди подшоҳ.

ПОДШОҲӢ پادشاهی 1. салтанат, ҳукмронӣ, мамлакатдорӣ; подшоҳ будан. 2. *мансуб ба* **подшоҳ**; **даври подшоҳӣ.** 3. мутааллиқ ба давлат; **подшоҳӣ кардан** а) ҳукмронӣ кардан, салтанат рондан; б) моли подшоҳ гардонидан, давлатӣ кардан, забт карда гирифтан мулку моли касеро; **подшоҳӣ шудан** аз они подшоҳ гардидан, давлатӣ шудан: ◊ **хоби чоштгоҳӣ беҳ аз подшоҳӣ**.

ПОДШОҲОНА پادشاهانه шоистаи подшоҳ, сазовори подшоҳ; шоҳона.

ПОЁ پایا мустаҳкам; сахт.

ПОЁБ پایاب *кит.* 1. обе, ки пой ба таги он мерасад, пастоб, гузаргоҳи об. 2. таги об, қаъри об. 3. *маҷ.* истодагарӣ, муқовимат, тобу тоқат.

ПОЁН پایان 1. поин, паст; *муқоб.* **боло.** 2. интиҳо, охир, анҷом. 3. нишеб, сарнишеб, тарафи паст; *муқоб.* **баланд**. 4. таг, зер, канор; **дар поён...** а) дар канори..., дар қисми поёнии...; б) дар интиҳои..., дар охири... ; **поён ёфтан** ба охир расидан, тамом шудан; **поён рафтан** ба пастӣ фуромадан; **поён фуромадан** паст кардан, ба зер шинондан; **поён фаромадан** ба паст фаромадан, аз боло ба пастӣ фуруд омадан; **аз аспи чаҳл поён фуромадан** таскин ёфтан, паст шудани хашми касе; **ба поён омадан (расидан)** анҷом ёфтан, тамом шудан; **сар поён фуровардан** сар хам кардан: ◊ **поёни шаби сиёҳ сафед аст** (*зарб.*).

ПОЁНБИН پایان‌بین дурандеш, дурбин, оқибатбин, оқибатандеш.

ПОЁНБИНӢ پایان‌بینی дурандешӣ, оқибатандешӣ; дурандеш будан.

ПОЁНӢ پایانی 1. дар поён воқеъшуда; зерин. 2. интиҳоӣ, охирин. 3. *муқоб.* **болоӣ**: **синфҳои поёнӣ**.

ПОЁННИШИН پایان‌نشین *кит.* пастнишин, пастмақом, паструба, пастмартаба.

ПОЁННОПАЗИР پایان‌ناپزیر заволнаёбанда, беохир; ҷовидон.

ПОЁНОБ پایان‌آب 1. қисми поёнии (ягон) дарё: **поёноби Сирдарё**. 2. воқеъ дар поёни маҷрои рӯд. 3. гузаргоҳ, убургоҳ. пастоб.

ПОЖАНД پاژند *ниг.* **позанд**.

ПОЖАХ پاژخ *кит.* молиш; озор, азият.

ПОЗА پازه олатест аз оҳан, ки ба нӯги испор маҳкам карда замин шудгор мекунанд; оҳани ҷуфт.

ПОЗАНД پازند шарҳ ба «Занд» – тафсири «Авасто» бо забони форсии миёна (паҳлавӣ) дар замони Сосониён.

ПОЗАРЕЗ پازه‌ریز касе, ки касбаш поза рехтан аст, косиби позасоз.

ПОЗАХ پازخ *кит., ниг.* **пожах**.

ПОЗАҲР پازهر *ниг.* **подзаҳр**.

ПОЗЕР پازیر тиргак; хода; такя, сутунча.

ПОЗИТИВИЗМ *лот.* پازیتویزم ҷараёни фалсафии идеалистӣ, ки имконияти идроки қонуният ва муносибатҳои ҳастиро эътироф намекунад ва роли илмро фақат аз қайди асноду ҳодисаҳо иборат медонад.

ПОЗИТИВӢ پازیتیوی ба таҷриба ва далел асосёфта.

ПОЗОЧ پازاچ *кит.,* доя, дояи ширдиҳанда, дояи тарбиятгар.

ПОИДАН پائیدن 1. истодан, давом кардан, поянда будан, барқарор мондан, пойдор будан, истодагӣ кардан. 2. пинҳонӣ дидбонӣ кардан, посбонӣ кардан. 3. интизор будан, мунтазир шудан. 4. нигоҳубин кардан, парвариш кардан. 5. чаронидан, парво кардани ҳайвонот: **асппоӣ**, **говпоӣ**; **поида гаштан** *чизеро, касеро* таҳти назар гирифта гаштан касеро, чизеро; пинҳонӣ дидбонӣ кардан; **пайт поидан** фурсати муносиб ҷустан; **поида истодан** мунтазири *касе, чизе* шудан; пинҳонӣ (*касе, чизеро*) таъқиб кардан **роҳи** *касеро* **поидан** интизор шудан *ба касе.* **фурсат поидан** вақти муносиб ҷустан; **поида-поида** пинҳонӣ, рустӣ; почида-почида; **поида-поида рафтан** пинҳонӣ аз қафои касе рафтан; касеро таъқиб кардан.

ПОИЖА پایژه *ниг.* **поиза** 1.

ПОИЗ پاییز фасли хазон, тирамоҳ.

ПОИЗА پایزه *таър.* 1. ҳукму фармони подшоҳ, ки ба касе дода мешуд ва мардум мувофиқи он ба ҳамон шахс итоат мекарданд. 2. нишон ё аломате, ки дар давраи салтанати муғул дар шакли шер ва сари шер ё ҳайвоноти дигар сохта мешуд ва ба ҳокимону элчиён мувофиқи мартабаашон дода мешуд.

ПОИЗГОҲ پایزگاه *кит.* мавсими хазонрезӣ, фасли тирамоҳ, *муқ.* **поиз**.

ПОИЗОН پایزان 1. фасли хазон, мавсими тирамоҳ. 2. *маҷ.* айёми пирӣ.

ПОИН پایین *ниг.* **поён**.

ПОИНГОҲ پایینگاه *кит.* тарафи поин, тарафи зер; **поингоҳи мағриб** мағриб, тарафи ғарб.

ПОИНӢ پایینی *ниг.* **поёнӣ**.

ПОИННИГАР پایین‌نگر дурандеш, оқибатандеш, охирбин.

ПОИНОБ پایین‌آب *ниг.* **поёноб**.

ПОИНПАРАСТ پایین‌پرست *киноя аз* итоаткор, хидматкор, банда.

ПОИНПАРАСТӢ پایین‌پرستی *киноя аз* итоаткорӣ, бандагӣ.

ПОИНТАЛАБ پایین‌طلب зердаст, банда, мутеъ.

ПОИСТА پایسته поянда, доимӣ, барқарор, ҷовид.

ПОИСТАН پایستن 1. поидан, боқӣ мондан, пойдор мондан, доимӣ будан, поянда будан.

ПОӢ پائی *мансуб ба* **по: мошинаи дарздӯзии поӣ**.

пой پای *асоси замони ҳозира аз* **поидан**.

ПОЙ پای *ниг.* **по**.

ПОЙАНДОЗ پای‌انداز 1. фарш ё матое, ки барои иззату эҳтиром ба зери пои арӯсу домод ё меҳмони мӯҳтарам паҳн мекунанд. 2. шол ё гилеми камбар барои густурдан ба роҳрави хона.

ПОЙАФЗОЛ پای‌افزال афзоли по, чизе, ки ба по мепӯшанд (*мӯза, кафш ва г.*).

ПОЙАФЗОЛДӮЗ پای‌افزال‌دوز он ки поафзол медӯзад, кафшдӯз.

ПОЙАФЗОЛДӮЗӢ پای‌افزال‌دوزی 1. шуғл ва амали пойафзолдӯз; пойафзол дӯхтан. 2. ҷой ва макони дӯхтани пойафзол.

ПОЙАФЗОЛФУРӮШ پای‌افزال‌فروش он ки пойафзол мефурӯшад, фурӯшандаи пойафзол.

ПОЙАФЗОЛФУРӮШӢ پای‌افزال‌فروشی 1. шуғл ва амали пойафзолфурӯш. 2. ҷой ва маҳалли пойафзол фурӯхтан.

ПОЙАФЗОР پای‌افزار *ниг.* **поафзол**.

ПОЙБАНД پای‌بند 1. *ниг.* **побанд**. 2. пойдевор, таҳкурсӣ.

ПОЙБАРАҲНА پای‌برهنه *ниг.* **побараҳна**.

ПОЙБАСТ پای‌بست *ниг.* **побаст**.

ПОЙБАСТА پای‌بسته *ниг.* **побаста**.

ПОЙБОЗӢ پای‌بازی 1. покубӣ, пойзанӣ. 2. рақсу бозӣ, раққосӣ.

ПОЙБОРИК پای‌باریک борикпой; пои борикдошта.

ПОЙБӮСӢ پای‌بوسی *ниг.* **побӯсӣ**.

ПОЙГА پای‌گه мусобиқаи аспдавонӣ, мусобиқаи давидан; **пойга мондан** дар давидан мусобиқа кардан; **майдони пойга** майдони мусобиқа.

ПОЙГАВӢ پای‌گوی *мансуб ба* **пойга**: **автомобили пойгавӣ**.

ПОЙГАҲ پای‌گه даромадгоҳи хона (*дар хонаҳои кӯҳна*), ки пойафзолро дар он ҷо мекашанд, поёни хона аз тарафи дар (*барои кашидани пойафзол*), кафшкан; **пойгаҳро холӣ ёфтан** фурсатро ғанимат донистан; **пойгаҳ холӣ шудан** хилват шудан, касе набудан, барои кори махфӣ ё сӯҳбати пӯшида шароит пайдо шудан.

ПОЙГАҲНИШИН پای‌گهنشین он ки дар пойгаҳ нишастааст, поённишин.

ПОЙГАЧӢ پای‌گچی иштирокдор пойга.

ПОЙГОҲ پای‌گاه *ниг.* **пойгаҳ**.

ПОЙДАРОЗ پادراز *ниг.* **подароз**.

ПОЙДЕВОР پای‌دیوار бунёди девор, таҳкурсии девори хона ва иморат.

ПОЙДОМ پای‌دام навъе аз дом, ки барои сайд кардани ҷонварон ба кор мебаранд; парандае, ки сайёдон барои фиреб дода ба даст даровардани дигар парандагон дар назди дом мебанданд.

ПОЙДОН پای‌دان *кит.* пойафзол, кафш.

ПОЙДОР پای‌دار 1. устувор, қоим, мустаҳкам. 2. барқарор; мавҷуд; **пойдор гардидан (шудан)** устувор ва мустаҳкам гардидан (шудан), барқарор гардидан; **пойдор истодан** устувор будан; **пойдор кардан** барқарор кардан; **пойдор мондан** барқарор мондан. 3. *маҷ.* нерӯманд, тавоно, пурқудрат, подор.

ПОЙДОРА پای‌داره *кит.* мададгор, ёридиҳанда; нигаҳдор.

ПОЙДОРӢ پای‌داری устуворӣ; истодагарӣ, тобоварӣ; барқарорӣ.

ПОЙДОС پای داس доси дастдароз.

ПОЙКОР پای‌کار 1. *кит.* ходими гузар, маҳалла, ки мардумро ба маъракаҳо хабар мекунад. 2. хизматгор, покор.

ПОЙКӮБ I پای‌کوب 1. зерипомонда, сумзада, поймол. 2. ҷӯби ғафси дарози (пои) обҷувоз, ки бо вай шолиро мекӯбанд.

ПОЙКӮБ II پای‌کوب 1. раққос, рақскунанда. 2. пойбоз, тезҳаракат.

ПОЙКӮБӢ پای‌کوبی 1. ҷоеро бо пой задан барои шибба кардан. 2. пойро ба замин кӯфта-кӯфта рақсидан; раққосӣ.

ПОЙЛАҒЗ پای‌لغز 1. ҷои лағжидани по; лағзиш. 2. *маҷ.* хато; гунаҳкор; 3. *маҷ.* осеб, зиён, зарар.

ПОЙЛУЧ پای‌لچ 1. побараҳна, бараҳнапо, бепойафзол. 2. камбағал, нодор, бечора, бечизу чора.

ПОЙМАРД پایمرد *кит.* 1. мададгор, ёридиҳанда, ёвар, дастгир. 2. шафеъ, шафоаткунанда, восита, миёнарав.

ПОЙМАРДӢ پای‌مردی *кит.* 1. мададгорӣ, ёрӣ, ёрирасонӣ, дастгирӣ. 2. шафеъ, шафоаткунанда, восита, миёнарав.

ПОЙМОЛ پایمال 1. зери по, лагадкӯб. 2. хароб, вайрон, абгор, зоеъ, нобуд; **поймол гаштан** а) зери по шудан, таги по шудан, лагадкӯб шудан; б) харобу вайрон шудан, зоеъ гаштан; **поймол кардан** а) лагадкӯб кардан, б) хароб гардонидан, зоеъ сохтан, нобуд кардан.

ПОЙМОЛГАШТА پایمال‌گشته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **поймол гаштан**; зери по шудан, лагадкӯб шудан. 2. *лаҳҷ.* хору зоргашта.

ПОЙМОЛКУНАНДА پایمال‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **поймол кардан**; лагадкӯб кардан; нобуд кардан. 2. вайронкунанда.

ПОЙМОЛКУНӢ پایمال‌کنی 1. поймол кардан. 2. *маҷ.* вайрон кардан.

ПОЙМОЛШУДА پایمال‌شده *ниг.* **поймолгашта**.

ПОЙМОНАК پای‌مانک ҷои пой мондан дар чизе; зинапоя, помонак.

ПОЙМОНӢ پای‌مانی пой мондан, қадам задан; роҳ гаштан.

ПОЙМУЗД پای‌مزد ҳаққи ташриф, музди қадам, музде, ки ба табибон, мутрибон *ва г.* барои қадам ранҷа кардан дода мешуд; пойранҷ.

ПОЙМУЗДӢ پای‌مزدی *мансуб ба* **поймузд**.

ПОЙНАРАСИДА پای‌نرسیده ҷое, ки қадами кас ба он ҷо нарасидааст.

ПОЙНОРАС پانارس ҷое, ки қадами касе ба он ҷо расида наметавонад; душворгузар; дастнорас.

ПОЙОВАР پای آور *кит.* калон, бузург; қавӣ, боқудрат.

ПОЙПАРТОӢ پای پرتائی *ниг.* **поймонӣ**.

ПОЙПАШ پای پش *кит.* овози пой, шарфаи пой ҳангоми роҳ рафтан.

ПОЙПЕЧ پای پیچ *ниг.* **пойтоба**.

ПОЙПЕЧАК پای پیچک пойро ба пои каси дигар печ додан барои ғалтондани вай, ҳалук; **пойпечак додан** ҳалук андохтан.

ПОЙПӮШ پای پوش *ниг.* **попӯш**.

ПОЙРАНҶ پای رنج *ниг.* **поймузд**.

ПОЙСУТУН پای ستون *меъ.* сутунҳои асоси иморатҳои калон;

ПОЙСӮХТА//ПОСӮХТА پای سوخته//پاسوخته беқарор, беором; ◊ **мурғи пойсӯхта барин**

хеле беқарор ва безобита.

ПОЙТАК پای تک *кит.* якказод, яккафарзанд.

ПОЙТАХТ پایتخت 1. марказ; ҷои нишасти роҳбарияти давлат. 2. шаҳре, ки маркази мамлакату давлат интихоб шудааст: **Душанбе - пойтахти Ҷумҳурии Тоҷикистон**.

ПОЙТЕША پای تیشه тешаи калони дастадароз, ки бо вай рост истода чӯб метарошанд.

ПОЙТОБА پای تابه *ниг.* **пайтоба**.

ПОЙХАСТ پای خست лагадкӯб, помол, зери по кардашуда.

ПОЙЧА//ПОЧА پای چه// پاچه 1. *шакли тасгири* **по(й)**. 2. пои чорпоён аз қабили буз, гӯсфанд, гов, ки барои пухтан омода шудааст. 3. қисми поёнии шалвор ё эзор, ҳар ду даҳони эзор ё шалвор аз тарафи поён, эзорпоча.

ПОЙЧАПАЗ//ПОЙЧОПАЗ پای‌چه‌پز//پای‌چاپز он ки каллаву почаи бузу гӯсфанд ва говро пухта мефурӯшад; каллапаз, почафурӯш.

ПОЙҶОМА//ПОҶОМА پای جامه// پاجامه эзори занона, шалвори занона, лозимӣ.

ПОЙШИКАН پای شکن *маҷ.* боқувват, зӯрманд; сахт.

ПОЙШИКАСТА//ПОШИКАСТА

پای‌شکسته//پاشکسته 1. он ки пояш шикаста бошад. 2. *маҷ.* оҷиз, нотавон, заиф, беқудрат.

ПОЙШӮЙХОНА پای شوی خانه хонаи либоскашӣ дар ҳамом.

ПОК پاک 1. покиза, беолоиш; соф, бағаллу ғаш. 2. бе айбу нуқс; муқаддас. 3. покдоман, афифа; **духтари пок**. 4. тамом, ҳамагӣ; **ишқи пок** ишқи ҳақиқӣ, ишқи соф; **пок-покиза** а) тамоман покиза, беолоиш; б) тамоман, батамом, то охир; **пок-покиза хӯрдан** то охир хӯрдан, ҳеҷ намонда хӯрдан; **пок будан** мубарро будан, олуда ё омехта набудан ба олоише; **пок гардидан (шудан)** тоза шудан; **пок кардан** тоза кардан: ◊ **хас каму ҷаҳон пок**.

ПОКАЛТА پاکلته покӯтоҳ, он ки пояш кӯтоҳ аст.

ПОКАШАК پاکشک бозии бачагона, ки бачаҳо пойҳояшонро дароз карда давра менишинанд ва чун сардори бозӣ ба касе ишора кунад, вай пояшро зуд аз давра мекашад.

ПОКАШАКБОЗӢ پاکشک‌بازی *ниг.* **покашак**.

ПОКАШОЛ پاکشال 1. суст, кашолакор. 2. танбал.

ПОКБИН پاک‌بین *ниг.* **покназар**.

ПОКБОЗ پاک‌باز 1. касе, ки бе ҳила ва макр қимор мебозад; касе, ки то охирин пули худ қимор мебозад. 2. росткор, ҳалолкор, дурусткор. 3. ошиқи босадоқат, ошиқи беғараз. 4. порсо, парҳезгор.

ПОКБОЗӢ پاک‌بازی *кит.* ошиқи садоқатмандона, муҳаббати беғаразона.

ПОКБОТИН پاک‌باطن *ниг.* **покзамир**.

ПОКВИҶДОН پاک‌وجدان виҷдонаш пок, дилсоф; ҳалолкор.

ПОКВИҶДОНӢ پاک‌وجدانی покдилӣ, ҳалолкорӣ, поксиришт, поктинат.

ПОКГАВҲАР پاک‌گوهر 1. покнасл, покнажод, некзод. 2. поксиришт, поктинат, покдил.

ПОКДАСТ پاک‌دست ҳалолкор.

ПОКДАҲОН پاک‌دهان *ниг.* **покзабон**.

ПОКДИДА پاک‌دیده покназар, покчашм, он ки дорои назари беғараз аст.

ПОКДИЛ پاک‌دل он ки дар дил кинаву ғараз надорад, он ки дар дил ҳилаю макр надорад, софдил, покзамир.

ПОКДИЛӢ پاک‌دلی покдил будан, софдилӣ, беғаразӣ, покизадилӣ.

ПОКДИЛОНА پاک‌دلانه софдилона; самимӣ, беғаразона.

ПОКДИН پاک‌دین 1. он ки расму оин ва кешу мазҳаби худро софдилона меписандад; бодин; боимон. 2. *маҷ.* одами бовиҷдон, одами некӯ ва соф, нексират.

ПОКДИНӢ پاک‌دینی покдин будан; эътиқоди қавӣ доштан.

ПОКДОМАН پاک‌دامن боиффат, боисмат.

ПОКДОМАНӢ پاک‌دامنی боисматӣ, боиффатӣ; парҳезгорӣ, порсоӣ.

ПОКЗАБОН پاک‌زبان покгуфтор, поксухан, покизагуфтор, покизасухан.

ПОКЗАБОНӢ پاک‌زبانی поксуханӣ, покгуфтор будан.

ПОКЗАМИР پاک‌ضمیر покдил, покрайъ, покниҳод, поктинат.

ПОКЗАМИРӢ پاک‌ضمیری пикдилӣ, покниҳодӣ, поктинатӣ.

ПОКЗОД پاک‌زاد покнажод, асил, покнасл.

ПОКЗОДА پاک‌زاده *ниг.* **покзод**.

ПОКЗОТ پاک‌ذات *ниг.* **покзод**.

ПОКИЗА پاکیزه 1. пок, озода, тоза, соф: **ҳавои покиза**. 2. беайб, бенуқсон, бегуноҳ. 3. ҳалолкор; софдил. 4. дуруст, равшан; ба хубӣ; ҳаматарафа. 5. тамоман, батамом; то охир; **покиза гап задан** бе хато гап задан, озод сухан рондан; **покиза доштан** тоза нигоҳ доштан; эҳтиёт кардан.

ПОКИЗААНДОМ پاکیزه‌اندام *киноя аз* зебо, боҳусну ҷамол, хушрӯй, хушсурат.

ПОКИЗААХЛОҚ پاکیزه‌اخلاق некахлоқ, рафтораш писандида, боодоб.

ПОКИЗАВИҶДОН پاکیزه‌وجدان *ниг.* **поквиҷдон**.

ПОКИЗАГАВҲАР پاکیزه گوهر *ниг.* **покгавҳар**.

ПОКИЗАГӢ پاکیزگی тозагӣ, озодагӣ; софӣ.

ПОКИЗАГӮЙ پاکیزه گوی гӯяндаи суханони пок ва шоиста, некгуфтор.

ПОКИЗАДИЛ پاکیزه‌دل покдил, софдил, дилаш беғараз.

ПОКИЗАДИЛӢ پاکیزه‌دلی покдилӣ, софдилӣ.

ПОКИЗАДОМАН پاکیزه‌دامن *ниг.* **покдоман**.

ПОКИЗАДОМАНӢ پاکیزه‌دامنی *ниг.* **покдоманӣ**.

ПОКИЗАКОР پاکیزه‌کار ҳалолкор, дурусткор, дақиққор.

ПОКИЗАКОРӢ پاکیزه‌کاری ҳалолкорӣ, дурусткорӣ, дақиққорӣ.

ПОКИЗАКОРОНА پاکیزه‌کارانه ҳалолкорона, дақиққорона.

ПОКИЗАКУНӢ پاکیزه‌کنی покиза кардан, тоза кардан.

ПОКИЗАҚАВЛ پاکیزه‌قول покгуфтор, ростқавл.

ПОКИЗАМАҒЗ پاکیزه‌مغز ҳушманд, тезҳӯш, соҳиби ақли расо, зирак.

ПОКИЗАНАВИС پاکیزه‌نویس *ниг.* **покнавис**.

ПОКИЗАНАЗАР پاکیزه‌نظر *ниг.* **покназар**.

ПОКИЗАНАФС پاکیزه‌نفس покнафс, парҳезгор.

ПОКИЗАПОСУХ پاکیزه‌پاسخ он ки ҷавоби писандида медиҳад; некӯҷавоб.

ПОКИЗАРОЙ پاکیزه‌رای некраъй, соҳиброй, некандеш; доно.

ПОКИЗАРӮ(Й) پاکیزه‌رو(ی) зебо, хушрӯй.

ПОКИЗАРӮЙ پاکیزه‌روی зебоӣ, хушрӯӣ, хушсифатӣ.

ПОКИЗАСИРАТ پاکیزه‌سیرت *кит.* покизасиришт, поктинат, покдил.

ПОКИЗАСИРИШТ پاکیزه‌سرشت поктинат, покфитрат, софдил.

ПОКИЗАТАБЪ پاکیزه‌طبع *кит.* поктабиат, поктабъ, нексират, некхӯй.

ПОКИЗАТАН پاکیزه‌تن *кит.* поктан.

ПОКИЗАТИНАТ پاکیزه‌طینت *ниг.* **покизасират**.

ПОКИЗАХӮ(Й) پاکیزه‌خو(ی) хушхулқ, некӯкирдор, софтабиат.

ПОКИЗАЧЕҲР پاکیزه‌چهر зебо, хушрӯй.

ПОКИЗАҶОН پاکیزه‌جان *кит.* покизарӯй, равшанравон.

ПОКӢ پاکی 1. тозагӣ, покизагӣ, софӣ. 2. ҳалолкорӣ. 3. *маҷ.* сафедӣ, равшанӣ. 4. *маҷ.* покдоманӣ, иффат.

ПОККИРДОР پاک کردار хушрафтор, некӯкор.

ПОККОРӢ پاک‌کاری тозакорӣ, озодагӣ.

ПОКМАҒЗ پاک‌مغز *ниг.* **покизамағз**.

ПОКМАРД پاک‌مرد марди росткор, некмард, марди нектабиат.

ПОКМЕҲР پاک‌مهر покмуҳаббат, садоқатманд.

ПОКНАВИС پاک‌نویس аз нусхаи мусаввада кӯчонидашуда, тозанавис, рӯнависи тоза; **покнавис кардан** аз рӯи мусаввада аз нав навиштан.

ПОКНАВИСӢ پاکنویسی аз нав навиштан аз рӯи нусхае; тозанависӣ.

ПОКНАЖОД پاکنژاد нажодаш асил, асилзода.

ПОКНАЖОДӢ پاکنژادی покзодагӣ, асилзодагӣ.

ПОКНАЗАР پاکنظر он ки дорои назари беғараз аст, некбин.

ПОКНАСАБ پاک نسب *ниг.* **покнажод**.

ПОКНАШАВАНДА پاک نشونده 1. тозанашаванда. 2. нестнашаванда.

ПОКНИҲОД پاک نهاد *ниг.* **покизасиришт**.

ПОКНИЯТ پاک نیت нияташ пок; покдил.

ПОКОБ پاکآب *гуфт.* оби пок, ки барои охирин бор шустани либос истифода мешавад; **покоб кардан** бори охирин дар оби тоза чайқонда гирифтани либос вақти ҷомашӯӣ.

ПОКОР پاکار *гуфт., ниг.* **пойкор**.

ПОКОРӢ پاکاری :**покорӣ кардан** барои касе бо музди ночизе хизмат кардан; муздурӣ кардан.

ПОК-ПОКИЗА پاکپاکیزه 1. тамоман тоза. 2. бе ягон айбу нуқс. 3. беҳад ҳалолкор.

ПОКРАГ پاکرگ покхун, покизахун.

ПОКРОЙ پاکرای *ниг.* **покизарой**.

ПОКСИРАТ پاکسیرت *ниг.* **покизасират**.

ПОКСИРИШТ پاکسرشت покдил, тинаташ холӣ аз макр ва ғараз; покизасиришт.

ПОКСИРИШТӢ پاکسرشتی поктинатӣ, покдилӣ, покфитратӣ, поксифатӣ.

ПОКТАБИАТ پاکطبیعت ахлоқи нағз доштан, хайрхоҳ, накӯкор, беғараз.

ПОКТИНАТ پاکطینت *ниг.* **поксиришт**.

ПОКУ پاکو теғи тез, ки бо он ришу мӯйсар метарошанд, устура; **покуи бехатар** асбоби риштарошӣ, ки теғи тунук дорад; **поку задан**, **поку рондан** бо поку ришу мӯйсар тарошидан.

ПОКУНДА پاکنده *таър.* кундае, ки ба пои зиндониён зада мешуд.

ПОКУШО پاکشا кушодапо, озод, бебанд.

ПОКӮБӢ پاکوبی 1. по кӯфтан, позанӣ. 2. шаттазанӣ, лагадкӯбӣ; лагадкӯбӣ.

ПОКФИТРАТ پاکفطرت *кит.* поксиришт; покизатабъ, поктинат.

ПОКҲИСОБ پاکحساب *кит.* он ки дар ҳисоб фиреб намекунад; росткор.

ПОКҶОМА پاکجامه покизалибос, хушлибос, озода.

ПОКШӮ(Й) پاکشو(ی) мурдашӯй.

ПОЛАҒЗ پالغز *ниг.* **пойлағз**.

ПОЛАНГ پالنگ *ниг.* **полаҳанг**.

ПОЛАҲАНГ پالهنگ *кит.* ресмоне, ки ба ҳалқаи як тарафи лаҷоми асп мебанданд ва аспро бо он ба етак мекашанд, яккаҷилав.

ПОЛВОН پالوان *гуфт.* паҳлавон, гӯштингир.

ПОЛВОНӢ پالوانی *гуфт.* паҳлавонӣ; гӯштингирӣ.

ПОЛВОНКАЧАЛ پالوانکچل 1. яке аз қаҳрамонҳои тамошои лухтак. 2. *маҷ.* одами фаҳӯли ношуд, одами забондарози ноӯҳдабаро.

ПОЛГОНА پالگانه дарича, ғурфа; равзан, тиреза, панҷара, тобадон; полигона; балкон.

ПОЛЕЗ پالیز *гуфт., ниг.* **полиз**.

ПОЛИГОНА پالیگانه *кит., ниг.* **полгона**.

ПОЛИГРАФИЯ *ю.* پالیگرفیه саноати корҳои матбаа ва чопи рӯзномаву китоб.

ПОЛИГРАФӢ پالیگرفی *мансуб ба* **полиграфия**: **саноати полиграфӣ**.

ПОЛИДАН پالیدن 1. ҷустуҷӯ кардан. 2. таровидан, зоҳидан; ҷорӣ шудан, рехтан. 3. ба охир расидан, тамом шудан. 4. пошидан; *муқ.* **полудан**.

ПОЛИЗ پالیز 1. ҷое, ки растаниҳои палакӣ ва сабзавот кошта мешавад. 2. киштзор, мазраа.

ПОЛИЗАК پالیزک 1. *шакли тасғири* **полиз**. 2. *гуфт.* бетартиб кардани зарфу чинигарӣ.

ПОЛИЗБОН پالیزبان он ки полизро посбонӣ мекунад; нигоҳубинкунандаи полиз.

ПОЛИЗГОҲ پالیزگاه киштзор, ҷои полиз.

ПОЛИЗӢ پاليزى *мансуб ба* **полиз**: **зироати полизӣ**, **растании полизӣ**.

ПОЛИЗКОР پاليزکار он ки дар полиз кор мекунад, сабзавоткор.

ПОЛИЗКОРӢ پاليزکارى шуғли полизкорӣ; зироати сабзавот.

ПОЛИК پاليک *кҳн.* чоруқе, ки ресмонҳои он ба банди пой печонда мешавад.

ПОЛИКЛИНИКА *ю.* پاليکلينيکه *ниг.* **дармонгоҳ**.

ПОЛИКОНА پاليکانه *ниг.* **полигона**.

ПОЛИС *олм.* پاليس *гуфт., ниг.* **политсия**.

ПОЛИСЕМИЯ *ю.* پاليسيميه *збш.* сермаъногии калима, сермаъноӣ.

ПОЛИТЕИЗМ *ю.* پاليتييزم *ниг.* **мушрикӣ**.

ПОЛИТЕХНИКӢ پاليتيخنيکى *мансуб ба* соҳаҳои гуногуни техникӣ: **таълими политехникӣ**.

ПОЛИТСИЯ *олм.* پاليتسيه 1. мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва тартиботи дохилии давлатӣ дар баъзе кишварҳо. 2. коркунони политсия: **политсияси андоз**.

ПОЛИФОНИЯ *ю.* پاليفانيه *мус.* бисёрсадогӣ, серовозӣ.

ПОЛИЭТИЛЕН *ю.* پالييتيلين *хим.* моддаи сахти сафедранг.

ПОЛК *р.* پالک *ҳ.* як қисми қӯшун, ки аз чанд баталиён иборат аст: **полки гвардиягӣ**, **полки савора**.

ПОЛКОВНИК *р.* پالکاونيک 1. унвони афсарӣ, ки баландтар аз подполковник ва пасттар аз генерал-майор аст. 2. шахсе, ки ин унвонро дорад.

ПОЛКОНА پالکانه *кит., ниг.* **полгона**.

поло(й) پالا(ى) 1. *асоси замони ҳозира аз* **полоидан** ва **полудан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънии* **софкунанда**: **майполо** софкунандаи май; **ширполо** полояндаи шир.

ПОЛО پالا *кит.* асп.

ПОЛОИДАН پالائيدن *ниг.* **полудан**.

ПОЛОИШ پالا يش соф шудан, софшавӣ, тозашавӣ. 2. таровидан, қатра-қатра чакидан.

ПОЛОИШГОҲ پالا يشگاه ҷои (муассисаи) дастгоҳҳои полоишкунанда (*мас.,* **нафт**).

ПОЛОН پالان 1. пӯшише, ки болои ҳайвоноти боркаш барои бор ниҳодан ё савор шудан мегузоронанд. 2. асбобест дӯхта, ки борбардорон барои нигоҳ доштани бор ба пушт мегиранд: **хар ҳамон аст**, **полонаш дигар** (*мақ.*) зоҳиран дигар шуда бошад ҳам, дар асл (моҳиятан) ба ҳоли пештара аст.

ПОЛОНА پالانه баромадгоҳи хона аз тарафи сақф, баромадгоҳ.

ПОЛОНБАНД پالانبند тасма ё банде, ки бо он полонро ба пушти чорпои борбар меандозанд.

ПОЛОНГАР پالانگر полондӯз.

ПОЛОНГАРӢ پالانگرى амали полондӯз, полондӯзӣ; полон дӯхтан, полон тайёр кардан.

ПОЛОНДӮЗ پالان دوز он ки полон барои ҳайвони боркаш медӯзад (тайёр мекунад).

ПОЛОНДӮЗӢ پالاندوزى *ниг.* **полонгарӣ**.

ПОЛОНӢ پالانى ҳайвони борбардор, ҳайвони боркаш.

ПОЛОПОЛО پالا پالا сахт, мушкил.

ПОЛОЯК پالايک *шакли тасғири* **поло**: **сафедкунак**, **поккунак** (филтр).

ПОЛОЯНДА پالاينده софкунанда, тасфиякунанда.

ПОЛУҒ پالغ қадаҳи (паймонаи) шароб, ки аз шохи гов, каргадан, устухони фил ва чӯб месохтанд.

ПОЛУДА پالوده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **полудан**. 2. *кит.* шириниест баста, ки аз нишоиста ё орди биринҷ бо шакар ё оби мева мепазанд, моқут. 3. соф, тоза, пок. 4. *маҷ.* табоҳ, зоеъ, бекора.

ПОЛУДАГӢ پالودگى пок будан; соф кардан, пок намудан.

ПОЛУДАМАҒЗ پالودهمغز *кит.* покизамағз, покботин, покзамир, софдил.

ПОЛУДАН پالودن 1. соф кардан, аз софӣ гузаронидан, аз олоиш покиза кардан. 2. гудохтан, об карда тоза намудани зару нуқра *ва ғ.* 3. таровидан, рехтан. 4. зоеъ гардидан, табоҳ шудан.

ПОЛУДАПАЗ پالوده‌پز он ки ҳалвои полуда мепазад, пазандаи полуда.

ПОЛҲАНГ پالهنگ *кит., ниг.* **полаҳанг**.

ПОМАС پامس пойбанд, барҷомонда, дармонда, бечора.

ПОМИДОР *ит.* پامیدار растании яксолаи полизӣ, ки мевааш кулӯлаи сурх аст.

ПОМИРӢ پامیری *мансуб ба* **Помир**; **забонҳои помирӣ** як гурӯҳи забонҳои шарқии эронӣ (*язгуломӣ, рӯшонӣ, шугнонӣ, ишкошимӣ, вахонӣ, сариқулӣ*) :**ҷӯроби помирӣ**, **рубоби помирӣ**.

ПОМИРШИНОС پامیرشناس мутахассиси соҳаи илми помиршиносӣ.

ПОМИРШИНОСӢ پامیرشناسی як соҳаи илме, ки оид ба забон, этнография, фарҳанг, табиат *ва г-и* Помир тадқиқот мебарад.

ПОМОЛ پامال *ниг.* **поймол**.

ПОМОЛГАШТА پامال‌گشته *ниг.* **поймолгашта**.

ПОМОНАК پامانک *ниг.* **поймонак**.

ПОМОНӢ پامانی *ниг.* **поймонӣ**.

ПОНЗДАҲ پانزده адади маълум, ки баъд аз чордаҳ меояд.

ПОНЗДАҲСОЛА پانزده‌ساله касе ё чизе, ки понздаҳсол умр дорад.

ПОНЗДАҲСОЛАГӢ پانزده‌سالگی ба понздаҳ даромадан, понздаҳсола будан.

ПОНЗДАҲУМ پانزدهم *шумораи тартибӣ аз адади* **понздаҳ**.

ПОНСАД پانصد 1. *ниг.* **панҷсад.** 2. *таър.* яке аз мансабҳои ҳарбӣ дар аморати Бухоро.

ПООҲУ پاآهو *меъ.* хонаи шашпахлу (мусаддас); ◊ **(ин) бинои пooҳу** *киноя аз* дунё.

ПОП *ю.* پاپ рӯҳонии христиан, кашиш.

ПОПЕЧ پاپیچ 1. пойпеч; пойтоба. 2. муқайяд, гирифтор.

ПОПӮШ پاپوش кафш, мӯза; пойафзор, ки ба пой мепӯшанд: ◊ **бе попӯш** саросемавор.

ПОПӮШӢ پاپوشی *ниг.* **попӯш**.

ПОР پار *ниг.* **порсол.**

ПОРА I پاره 1. дарида, чокшуда. 2. як ҷузъ, қисми чизе, парча, тикка, лахта; бурда, луқма; **пораи нон** луқмаи нон, бурдаи нон; **пораҳои калони ангишт** лахтаи калони ангишт. 3. гурӯҳ, қисм; баъзе; **пора кардан** а) шикастан, кафондан, майда кадан; б) буридан, реза кардан; в) дарондан; **гиребони куртаашро пора кард; пора шудан** а) шикастан, майда-майда шудан; б) даридан, чок шудан; в) канда шудан (ресмон); **пора-пора** майда-майда, реза-реза; лахт-лахт; **пора-пора кардан** майда-майда кардан, тиккаву пора кардан; **пора-пора шудан (гардидан)** а) майда-майда гаштан, шикаста реза шудан; б) лахт-лахт гаштан, дарида тит шудан.

ПОРА II پاره пул ё чизи дигар, ки ба касе барои иҷрои кори ғайриқонунӣ дода мешавад; ришва; **пора гирифтан** ришва ситондан аз касе; **пора додан** ришва хӯрондан, ришва додан; **пора хӯрдан** ришва гирифтан.

ПОРА III پاره *кит.* паридан, париш, парвоз.

ПОРАГИР پاره‌گیر он ки пора мегирад, ришвахӯр, ришваситон.

ПОРАГИРӢ پاره‌گیری *ниг.* **пораxӯрӣ**.

ПОРАДЕҲ پاره‌ده он ки пора медиҳад, ришвадиҳанда.

ПОРАДИҲАНДА پاره‌دهنده *ниг.* **порадеҳ**.

ПОРАДИҲӢ پاره‌دهی пора додан, ришвахӯронӣ; ришвадиҳӣ.

ПОРАДӮЗ پاره‌دوز он ки чизҳои (пойафзоли) даридаро медӯзад; кӯҳнадӯз.

ПОРАДӮЗӢ پاره‌دوزی амали порадӯз; чизҳои пораро дӯхтан; пинадӯз; кӯҳнадӯз.

ПОРАЗАН پاره‌زن *ниг.* **порадӯз**.

ПОРАӢ پاره‌ای *мансуб ба* **пора**; порча-порча, порашуда.

ПОРАХОР پاره‌خوار *ниг.* **пораxӯр**.

ПОРАХӮР پاره‌خور он ки ришва мегирад, ришвагир, ришваситон.

ПОРАХӮРӢ پاره‌خوری ришвахӯрӣ, ришваситонӣ.

ПОРАШУДА پاره‌شده 1. дарида, резашуда. 2. ба ҳиссаҳо тақсимшуда, порча-порчашуда.

ПОРГИН پارکین 1. ҷое, ки обҳои чиркин, ганда, пасмонда ҷамъ мешавад, ҳамчун обрези ҳаммом, таҳоратхона; обрези ошхона. 2.

хандаќе, ки бо об пур карда мешавад.

ПОРГӢ پارگی пина, дарбеҳ, ямоқ, пора; **поргӣ андохтан** дарбеҳ задан.

ПОРДУМ پاردم тасмаи паҳни чармин ё аз матои мустаҳкам дӯхташуда, ки аз таги думи чорпоёни боркаш гузаронида аз ду сӯ ба ду канори полон ё зин баста мешавад.

ПОРИН پارین *ниг.* **порина**.

ПОРИНА پارینه *мансуб ба* соли гузашта, порсола.

ПОРЛУМОН *англ.* پارلمان *ниг.* **парламент**.

ПОРЛУМОНӢ پارلمانی *ниг.* **парламентӣ**.

ПОРОВ پاراو *кит.* пир, пиразан, кампир.

ПОРС پارس *ниг.* **форс**.

ПОРСАНГ پارسنگ *ниг.* **посанг**.

ПОРСИГӮЙ پارسی‌گوی *ниг.* **форсизабон**.

ПОРСИЁНА پارسی‌یانه 1. пок, покиза, покдоман. 2. шармгинона, боодобона. 3. ба забони порсӣ (суханкунанда), форсизабон.

ПОРСИЗАБОН پارسی‌زبان *ниг.* **форсизабон**.

ПОРСӢ پارسی 1. *мансуб ба* **Порс**, форсӣ. 2. забони форсӣ.

ПОРСО پارسا диндор, парҳезгор; худотарс, зоҳид.

ПОРСОЙ پارسائی 1. покӣ, покизагӣ, покдоманӣ. 2. диндорӣ, парҳезгорӣ, зоҳидӣ.

ПОРСОЛ پارسال соли пеш, соли гузашта.

ПОРСОЛА پارساله *мансуб ба* соли гузашта, порина.

ПОРСОЛИНА پارسالینه *ниг.* **порсола.**

ПОРТ پارت давлате, ки тахминан с. 250 то милод дар ҷануб ва ҷанубу шарқи баҳри Хазар асос ёфта то солҳои 20 асри 3 мавҷуд буд, сулолаи Ашкониён асосгузори ин давлат буданд.

ПОРТӢ پارتی 1. *мансуб ба* **Порт**. 2. забони мардуми Порт (паҳлавӣ), ки яке аз забонҳои мурдаи забонҳои эронӣ аст, дар замони Ашкониён забони идорӣ ва расмии он маҳсуб мешуд.

ПОРУ پارو саргини ҳайвони хонагӣ, ки аксар барои пурқувват кардан ба замин рехта мешавад; нурӣ; **поруи маъданӣ** нурии саноати химиявӣ.

ПОРУАНДОЗӢ پاروانداز ی *исми амал аз* **пору андохтан**: пору рехтан (*ба замин, ба таги растаниҳо*).

ПОРУЗАНӢ پاروزنی ба замини кишт пору додан, порудиҳӣ.

ПОРУКАШ پاروکش 1. он ки пору мекашонад. 2. тахтаи дастадори каландмонанд, ки бо он пору ва хокрӯбаҳоро ба як тараф мекашанд.

ПОРУКАШӢ پاروکشی пору кашондан, поруро ба замин бурда рехтан.

ПОРУКАШОН پاروکشان :**мошини порукашон** мошине, ки партовро мекашонад.

ПОРУКАШОНӢ پاروکشانی *ниг.* **порукашӣ**.

ПОРУОБ پاروآب поруи дар об тар кардашуда; оби пору, ки ба кишт сар медиҳанд, шарбати пору.

ПОРУПОШӢ پاروپاشی пору рехтан ба замин , пошидани пору.

ПОРУТӮДА پاروتوده тӯдаи пору, партов.

ПОРУХОНА پاروخانه ҷое, ки дар он пору ҷамъ шудааст.

ПОРЧА پارچه 1. як қисми хурди ягон чиз; пораи чизе; қисм, пора. 2. бурда, тика. 3. ҳар чизи бофташуда аз нах ё пашм. 4. қисм, лавҳа, қитъа (*аз навиштаҷот ё чизҳои шунида*); **порча-порча** қисм-қисм, бурда-бурда; пора-пора, лахт-лахт; **порча-порча буридан** бӯлак-бӯлак кардан (*мас., матоъро*); **порча-порча кардан** бурда-бурда кардан, ба қисм (бӯлак)-ҳо тақсим (ҷудо) кардан.

ПОРЧАБОФ پارچه‌باف *кит.* он ки порча ва матоъ мебофад.

ПОРЧАБОФӢ پارچه‌بافی 1. амал ва кори порчабоф. 2. коргоҳе, ки дар он порча мебофанд.

ПОРЧАГУЛ پارچه‌گل *бот.* гулдор, гулаш калон-калон: **рӯймолҳои ранг ба ранги порчагул**.

ПОРЧАФУРӮШ پارچه‌فروش *кит.* он ки ба фурӯши порчаву либосворӣ машғул аст,

баззоз.

ПОРЧАФУРӮШӢ پارچه‌فروشی *кит.* амали порчафурӯш, баззозӣ; ҷои порчафурӯшӣ.

ПОС پاس 1. як ҳисса аз ҳашт ҳиссаи шабонарӯз, ҳиссае аз шаб; як муддати навбатдории посбони шабона. 2. дидбонӣ, посбонӣ. 3. ҳурмат, эҳтиром, иззату икром; **поси хотир** риояи ҳурмат(-и касе*),* эҳтироми хотир (-и касе); **пос доштан** ҳурмати касеро ба ҷо овардан; **пурсу пос** аҳволпурсӣ.

ПОСАНГ پاسنگ он чи барои баробар ва мувозина кардани ду каффаи тарозу бар як каффаи тарозу мениҳанд, санги тарозу.

ПОСБОН پاسبان 1. дидбон, нигаҳбон, қаровул. 2. муҳофиз, нигаҳдоранда.

ПОСБОНГОҲ پاسبانگاه ҷои посбонӣ, қароргоҳи посбон.

ПОСБОНӢ پاسبانی нигаҳбонӣ, дидбонӣ, муҳофизат; қаровулӣ; **посбонӣ кардан** нигаҳбонӣ кардан, муҳофизат кардан; **ба посбонӣ мондан** қаровул гузоштан, барои дидбонӣ мондан касеро.

ПОСГОҲ پاسگاه ҷои посбонӣ, ҷои посбон, пост: **посгоҳи назорати убур**.

ПОСДОР پاسدار посбон, муҳофиз.

ПОСДОРАНДА پاسدارنده посбон, посбоникунанда, нигаҳдоранда.

ПОСДОРӢ پاسداری нигаҳбонӣ, дидбонӣ, муҳофизат.

ПОСИРА I پاسیره *таър.* 1. қитъаи замине, ки заминдорон ба ятимон медоданд, то ки барои музди хизмати худ кошта, ҳосилашро гиранд. 2. як миқдор ғалла, ки дар сари хирман ба музди кор ё хизматаш дода мешуд.

ПОСИРА II پاسیره *кҳн.* харҷӣ; захира, пасандоз (*пул, ғалла ё чизи дигар*); **посира кардан (намудан)** захира кардан (намудан), пасандоз кардан (намудан).

ПОСИРАКОР پاسیره‌کار *таър.* он ки замини заминдорро ба тариқи посира кишт мекунад.

ПОСКУНА پاسکنه *гуфт.* чаппа, подарҳаво, баръакс.

ПОСКУНО پاسکنا *ниг.* **поскуна**.

ПОСОР پاسار *кит.* лагад, лагадкӯб.

ПОСУХ پاسخ *кит.* ҷавоб; **посух додан** ҷавоб додан; **посух гирифтан** ҷавоб гирифтан**.**

ПОСУХГӮ(Й) پاسخگو(ی) он ки ба пурсишҳо ва талаботе ҷавобгӯй мебошад, ҷавобгӯ, посухдиҳанда.

ПОСУХГӮӢ پاسخگوئی посух додан, ҷавоб додан, ҷавобгӯ будан, ҷавобгӯӣ.

ПОСУХНОМА پاسخنامه ҷавоби хаттӣ; номаи ҷавобӣ.

ПОСӮХТА پاسوخته *ниг.* **пойсӯхта**.

ПОТАР *ҳ.* پاتر *кит.* зани хушовоз.

ПОТЕША پاتیشه *ниг.* **пойтеша**.

ПОТИЛА پاتیله деги мисини даҳанфарох, ки бештар дар ҳалвогарӣ истифода мешавад.

ПОТУСҚА پاتوسقه моддаи тарканда, моддаи таркононанда; детонатор.

ПОФИШОР پافشار *боф.* тахтачаи помонак дар дастгоҳи бофандагӣ, ки дар натиҷаи паи ҳам зер кардани онҳо гула ба ҳаракат медарояд.

ПОФИШОРӢ پافشاری истодагарӣ, исрор, муқовимат.

ПОХСА پاخسه 1. лой хуб кӯфта пазондашуда, ки аз он девори похса месозанд. 2. деворе, ки бе сангу хишт аз лойи пазондашуда сохта шудааст. 3. ҳар як қатори ин гуна девор, ки баландиаш як оршин мешавад; **хонаи похса** хонае, ки девораш похсагин аст; **похса задан** аз похса девор кардан.

ПОХСАГИН پاخسه‌گین *ниг.* **похсагӣ**.

ПОХСАГӢ پاخسگی бо лойи похса сохташуда, гилин.

ПОХСАДЕВОР پاخسه‌دیوار девори похсагӣ: **хонаи похсадевор**.

ПОХСАЗАН پاخسه‌زن он ки похса мезанад, он ки аз похса девор мебардорад.

ПОЧА پاچه 1. аз зону то панҷаи по, қисми аз зону поёнии пои одам ва ҳайвонот; **каллаю поча** каллаю пойҳои чорпоён, ки барои пухтан тайёр шудааст. 2. қисми поёнии шалвор, эзор, эзорпоча; ◊ **поча дароз кардан** мурдан; **поча дароз карда хобидан** бемалол хобидан, кор накардан.

ПОЧАДАРОЗ پاچه‌دراز *ниг.* **подароз**.

ПОЧАК پاچک 1. *шакли тасгири* **пой,** пойча, поча; **почак задан** пой куфтан, тапидан. 2. саргини гов, ки хушк шудааст, таппии гов.

ПОЧАНГ I پاچنگ сӯрохи хона ва кушк, ки ба як чашм аз он ба берун менигаранд; дарича, даричаи хурд.

ПОЧАНГ II پاچنگ *ҳ.* сӯрохи тирандозии истеҳком ё танку киштии ҳарбӣ.

ПОЧАПАЗ پاچه‌پز *ниг.* **пойчапаз**.

ПОЧПОЯ پاچپایه замини гандум ё ҷави дарав кардашуда.

ПОЧТА *лот.* پاچته 1. муассисае, ки мактуб, пул ва ашёи сабукро аз як ҷо ба ҷои дигар мерасонад. 2. биное, ки ин муассиса ҷойгир шудааст; **почтаи марказӣ** почтамт. 3. чизҳое ки ба воситаи почта омадааст: **почтаи пагоҳӣ**, **почтаи саҳроӣ**, **почтаи ҳарбӣ**.

ПОЧТАХОНА پاچته‌خانه биное, ки дар он идораи почта ҷойгир шудааст.

ПОЧ(Ч)О پاچا *гуфт.* шавҳари хоҳар, апа, хола ё амма; шахси домод (*нисбат ба хешони наздик, ки хурд бошанд*), язна.

ПОҶОМА پاجامه эзори занона.

пош پاش 1. *асоси замони ҳозира аз* **пошидан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* пошанда: **атрпош**, **обпош**.

ПОШ پاش **пош додан** пошидан, ба ҳар тараф пароканда кардан, паҳну парешон кардан; **пош хӯрдан** титу пит шуда рафтан, парешон шудан, пароканда гардидан; **пош-пош** парокандаву парешон; реза-реза.

ПОШАНГ پاشنگ 1. хӯшаи ангур, сари ангур. 2. харбуза, тарбуз, каду ва бодиринг, ки барои тухм монда шудааст.

ПОШДИҲАК پاش‌دهک афзоре, ки барои пош додани моддаҳои обакӣ ё хока кор фармуда мешавад.

ПОШИДА پاشیده *сифати феълии замони гузашта аз* **пошидан**: **аз ҳам пошида** аз ҳам ҷудо, пароканда, парешон.

ПОШИДАН پاشیدن 1. афшондан, пош додан, чошидан, пароканда кардан: **барқ пошидан**, **нур пошидан**, **равшанӣ пошидан**, **шӯъла пошидан**. 2. рехтан, чошидан, пош додан; **об пошидан** об рехтан, об задан. 3. *маҷ.* рехтан; нисор кардан; **ба дили** *касе* **оби сард пошидан** касеро фиреб додан; **ба сари** *чизе* **хок пошидан** чизеро барҳам задан, чизеро фурӯ нишондан; **ба чашми** *касе* **хок кашидан** касеро фиреб додан; **ба ҷароҳати** *касе* **намак пошидан** азоби касеро зиёдтар кардан, аламҳои касеро боз ҳам афзудан.

ПОШНА پاشنه 1. қисми интиҳои қафои пои одам. 2. қисми ақиби поёни кафш, мӯза ва пойафзоли дигар; **пошнаи мӯза**; **пошна задан** а) аспро ё ҳайвони дигари савориро бо пошнаи по зада рондан; б) ба ақиб задани тир (*милтиқ, тапонча вақти парондан*); **пошна кӯфтан** по задан, по кӯфтан; **пошна задани кор** ақиб рафтани кор, шикасти кор.

ПОШНАБАЛАНД پاشنه بلند пойафзоли пошнааш баланд.

ПОШНАБОРИК پاشنه‌باریک пойафзоли пошнааш борик.

ПОШНАДОР پاشنه دار бопошна, пойафзоле, ки пошнаи баланд дорад: **туфлии пошнадор**.

ПОШНАПАСТ پاشنه‌پست пойафзоли пошнааш паст.

ПОШНАПАҲН پاشنه‌پهن 1. *гуфт., таҳқ.* пойлуч, одами бечора.

ПОШОН پاشان *феъли ҳол аз* **пошидан**; пошонда.

ПОШХӮРАНДА پاش‌خورنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **пош хӯрдан**; паҳну парешоншаванда.

ПОШХӮРДА پاش‌خورده *сифати феълии замони гузашта аз* **пош хӯрдан**; паҳну парешон, парокандашуда.

ПОШХӮРӢ پاش‌خوری 1. *исми амал аз* **пош хӯрдан;** чошидан, пароканда шудан. 2. барҳам хӯрдан.

ПОШШО پاشا *гуфт. калимаи эҳтиром ва навозиш нисбат ба зани аз худ калон ё соҳибэътибор вақти мурочиат.*

ПОШШОБИБӢ پاشابیبی *гуфт.* зани солхӯрда аз оилаи ашрофон.

ПОШШОХОН پاشاخان *гуфт.* зан ё духтари нисбатан калонсол ё соҳибэътибор.

ПОЯ پایه 1. ҳар як паллаи нардбон ва зина,

зинапоя, поғунда. 2. мартаба, мақом, қадр, дараҷа; **ба пояҳои баланд расидан** ба дараҷаи баланд бардошта шудан. 3. бунёд, асос, таҳкурсӣ; **поя маҳкам намудан** мустаҳкам шудан, устувор гаштан. 4. сутун, амуд. 5. зер, таг, поёни чизе, домани чизе; **пояи девор**; **пояи кӯҳ**. 6. пои чизҳои ғайриҷондор; **пояи миз, пояи кат**. 7. ҷои ягон кишт: **гандумпоя, шолипоя**. 8. қисми аз хок беруни растанӣ, тана– соқаи гиёҳ (*гайри дарахт*).

ПОЯАФРОЗ پایه‌افزار *кит.* баландкунандаи мартаба, болобарандаи дараҷа.

ПОЯВАР پایه‌ور баландмартаба, баландмақом.

ПОЯГУЗОР پایه‌گذار асосгузор; бунёдгузор: **поягузори адабиёт**.

ПОЯГУЗОРӢ پایه‌گذاری 1. асосгузорӣ, бунёдгузорӣ. 2. оғоз намудан, ифтитоҳ намудан.

ПОЯК پایک 1. *шакли тасгири* **пой; поча; пояк задан** по кӯфтан, тапидан. 2. пиёда. 3. посбон, нигаҳбон.

ПОЯКЗАНӢ پایکزنی пояк задан, поча задан.

ПОЯКӢ پایکی *таър.* он ки ба чилимкашҳо чилим кашонда ба ивази ин хизматаш пул мегирифт.

ПОЯНДА پاینده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **поидан.** 2. бардавом, ҷовид, абадӣ. 3. пойдор, устувор; боқӣ; **поянда шудан** ҷовид гаштан.

ПОЯНДАГӢ پایندگی поянда будан, бардавомӣ, ҳамешагӣ; бақо, абадият.

ПОЯХАРОБ پایه‌خراب бебунёд, асосаш хароб.

ПРАГМАТИЗМ *ю.* پرگمتیزم 1. яке аз равияҳои фалсафӣ, ки идроки қонунҳои объективии воқеиятро инкор мекунад ва фақат чизи фоиданокро ҳақиқат мешуморад. 2. баёни тасвири воқеаҳои таърихӣ аз ҷиҳати вобастагии зоҳирӣ ва мутақобилии онҳо: **прагматизми миллатгароӣ**.

ПРЕЗИДЕНТ *лот.* پریزیدینت 1. сардори интихобии як қатор мамлакатҳо раиси ҷумҳур, раисҷумҳур: **Президенти кишвар**. 2. сардори интихобии баъзе идора ва созмонҳо: **Президенти Академияи илмҳо**, **Президенти Кумитаи байналхалқии таҳқиқи фазои кайҳон**.

ПРЕЗИДЕНТӢ پریزیدینتی *мансуб ба* **президент;** аз тарафи президент: **квотаи президентӣ**.

ПРЕЗИДИУМ پریزیدیوم *кҳн., ниг.* **раёсат**.

ПРИНТЕР *лот.* پرینتر *тех.* дастгоҳи компютерӣ, ки ба он васл шуда, навиштаҷоти дар компютер таҳияшударо чоп мекунад; чопкунак, чопгар.

ПРЕФИКС *лот.* پریفیکس *збш., ниг.* **пешванд**.

ПРИЗМА *ю.* پریزمه 1. *ҳанд.* серқирра, серпаҳлӯ; маншур. 2. ҳар чизи шаффоф, ки шакли призмаро дошта бошад.

ПРИНСИП *лот.* پرینسیپ 1. асос, қонун, усул, бунёд, шарт. 2. эътиқод, ақида, нуқтаи назар.

ПРИНСИПНОК پرینسیپناک бо принсип; аз рӯи принсип.

ПРОБЛЕМА پرابلیمه масъалаи муҳим ва мураккаб, ки бояд ҳал карда шавад.

ПРОКУРАТУРА *фр.* پراکورتوره мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ки риояи қонунҳоро назорат мекунад ва вайронкунандагони ин қонунҳоро ба масъулияти судӣ мекашанд, додситонӣ: **прокуратураи генералӣ**, **прокуратураи шаҳр**.

ПРОКУРОР *фр.* پراکورار шахси аз тарафи давлат таъиншуда, ки риояи қонунҳоро назорат мекунад, додситон.

ПРОКУРОРӢ پراکوراری *мансуб ба* **прокурор**; **назорати прокурорӣ** назорати додситонӣ.

ПРОРЕКТОР *лот.* پرارکوتار муовини ректор дар мактабҳои олӣ; ноиби ректор.

ПРОТЕЗ *фр.* پراتیز узви сунъӣ ва ориятии бадан, ки ба ҷои узви табиӣ гузошта шудааст (*мас., по, даст, дандон.*).

ПРОТЕСТАНТИЗМ *лот.* پراتیستنتیزم номи умумии таълимоти динии яке аз мазҳабҳои христианӣ аст.

ПРОТЕСТАНТӢ پراتیستنتی *мансуб ба* **протенстантизм**.

ПРОТОКОЛ *ю.* پراتاکال *ниг.* **суратмаҷлис**.

ПРОТСЕССОР پراتسیسار *ниг.* **пардозанда**.

ПРОФЕССОР *лот.* پرافیسار 1. унвони баланди илмӣ, ки ба муаллимони мактабҳои олӣ ва кормандони муассисаҳои илмию таҳқиқотӣ барои соҳиб шуданашон ба ихтисоси ба-

ланди соҳаи кори худ дода мешавад. 2. шахсе, ки ин унвонро дорад.

ПРОФЕССОРӢ پرافیساری *мансуб ба* **профессор**: **унвони профессорӣ**.

ПСИХОЛОГИЯ *ю.* پسیخالاگیه *ниг.* **равоншиносӣ**.

ПУБЛИСИСТИКА *лот.*پوبلیسیستیکه *адш.* адабиёт оид ба масъалаҳои муҳими ҷамъиятию сиёсии ҳозира (*мақола, очерк*).

ПУБЛИСИСТӢ پوبلیسیستی *мансуб ба* **публисистика**: **мақолаи публисистӣ**.

ПУҒАНАК پوغنک *бот.* гиёҳи бисёрсолаи сермӯяки баргаш думчадор ва гулаш сафед.

ПУД I پود *кӯн.* нахҳое, ки дар бофтани матоъ ба паҳноии он ба кор бурда мешавад; *муқоб.* **тор**; ◊ **аз тору пуди** *чизе* **задан** аз ин тарафи чизе дуздидан.

ПУД II *р.*پود ченаки вазн, ки ба 16 кг баробар буд.

ПУД III پود *кит.* пешдаргирон, парахаҳои хушке, ки барои даргиронидани оташ ба кор мебаранд.

ПУДА پده *кит., ниг.* **пада** 3.

ПУДИНА پدینه *бот.* як навъ гиёҳи хушбӯй, ҳулбӯ.

ПУДИНАГӢ پودینگی *мансуб ба* **пудина**; аз пудина пухташуда: **санбӯсаи пудинагӣ.**

ПУК پوک 1. дарунхолӣ, пуч, пӯкка. 2. боде, ки барои даргирондани оташ аз даҳан медамонд, пуф.

ПУККА پوکه тарафи дамидаи пушти буҷул, ки дар буҷулбозӣ бохт ҳисоб меёбад; *муқоб.* **чикка**.

ПУЛ I *ю.* پول 1. филизи сикказадашуда ё коғазҳои ба рӯяшон арзиши муайян нақшёфтаи давлатӣ, ки вақти хариду фурӯш меъёри арзиш мебошад. 2. арзиш, нарх. 3. сармоя; **пули бедардмиён** пули муфт, пуле, ки бе меҳнат ба даст омадааст; **пули нақд(а)** пули мавҷуда; **пули пучак** *ниг.* **пули сиёҳ**; **пули сиёҳ** тангаи мисини аморати Бухоро, ки 64 донаош 50 тини сиккаи русӣ буд; **пули ҳалол** пули меҳнатӣ; **чизи ба пул мерафтагӣ** чизи арзишнок, он чи ба фурӯш рафтанаш мумкин аст; **пул ёфтан** пул ба даст даровардан, даромад кардан, меҳнат карда музд гирифтан; **пули** *касе* **сӯхтан** беҳуда сарф шудани пули касе; беҳуда рафтани пули касе, қарз дода пас гирифта натавонистан, моли қалб харидан *ва г.*; **пул кардан** фурӯхтан чизеро; **пул шудан** ба фурӯш рафтани моле; **ба як пул(-и сиёҳ, пучак) наарзидан** аҳамият надоштан, тамоман беқадр будан; **ба як пул(-и сиёҳ, пучак) нагирифтан** ҳеҷ писанд накардан, асло ба эътибор нагирифтан; **ду (як) пул** будан беқадру қимат будан, арзише надоштан; ◊ **пул додаму дарди сар харидам** (*зарб.*).

ПУЛ II پل гузаргоҳи болои наҳр, рӯд, ҷӯй *ва г.*, кӯпрук: **пули оҳанин**; **пули сирот** *д.* пули ниҳоят борике, ки аз болои дӯзах ба сӯи ҷаннат кашида шудааст; **пул бастан (кашидан)** кӯпрук сохтан, болои дарё.

ПУЛАКӢ پولکی *гуфт.* бо пул; ба ивази пул; пул гирифта: **тамошои пулакӣ**, **хизматҳои пулакӣ**.

ПУЛАКЧА پولکچه 1. тангачаҳои тунуки бадани моҳӣ. 2. тангачаҳои рӯи баъзе аз асбобҳои ороишӣ ва зинатӣ.

ПУЛАКЧАБОЛ پولکچه‌بال *зоол.* як навъи ҳашарот.

ПУЛАКЧАДОРپولکچه‌دار пулакчанок (*моҳӣ ё асбоби зинат*), дорои пулакча.

ПУЛҒУНДОРӢ پولغنداری пул ҷамъ кардан, сарват ҷамъ кардан, ғундоштани пулу мол.

ПУЛДОН پول دان зарфе, ки дар он пул ҷамъ мекунанд.

ПУЛДОР پولدار он ки пул дорад; серпул, доро, бой; **пулдор шудан** серпул шудан, бой шудан.

ПУЛДОРӢ پولداری серпулӣ, пуд доштан, дороӣ.

ПУЛДӮСТ پولدوست *ниг.* **пулпараст**.

ПУЛЕМЁТ *р.* پولیمیات аслиҳаи автоматии тезпарони ҷангӣ, мусалсал: **пулемёти дастӣ**.

ПУЛЕМЁТЧӢ پولیمیاتچی он ки аз пулемёт мепаронад.

ПУЛЁБ پولیاب он ки кор карда пул ёфта метавонад, он ки роҳи пул ҷамъ карданро медонад.

ПУЛЁБӢ پولیابی пул ёфтан, пул кор кардан: **роҳи осони пулёбӣ**.

ПУЛӢ پولی *мансуб ба* **пул**; коре ё чизе, ки ба пул вобаста аст: **даромади пулӣ**, **ёрмандии пулӣ**, **муомилоти пулӣ**.

ПУЛМАСТ پولمست он ки пули бисёр дорад, серпул; бой.

ПУЛНОК پولناک 1. *ниг.* **пулдор**. 2. *ниг.* **пулакӣ**: **тамошои пулакӣ**.

ПУЛНОСЕР پولەناسیر ҳариси пул, пулпараст, ба пул чашмгурусна.

ПУЛПАРАСТ پولپرست ҳариси пул, пулдӯст, он ки ҷамъ кардани пулро дӯст медорад.

ПУЛПАРАСТӢ پولپرستی пулпараст будан, ҳарисӣ ба пул, пулдӯст.

ПУЛСОЗ پلساز кӯпруксоз.

ПУЛСОЗӢ پلسازی пул (кӯпрук) сохтан.

ПУЛСУПОРАНДА پولسپارنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **пул супурдан**. 2. *мол.* пулгузор (*мас., ба хазинаи амонатӣ*).

ПУЛТ *олм.* پولت афзоре, ки бо он чизеро ба тарзи автоматикӣ идора мекунанд.

ПУЛТАЛАБ پولطلب пулхоҳ; коре, ки пул харҷ карданро талаб мекунад.

ПУЛҶАМЪКУНӢ پولجمعکنی *ниг.* **пулғундорӣ**.

ПУЛҶУДОКУНӢ پولجداکنی пул ҷудо кардан барои иҷрои корҳои муҳим (*мас., сохтмон*).

ПУНБА پنبه *ниг.* **пахта**.

ПУНБА(К) پنبه//پنبک доначае, ки баҳорон дар шохаи дарахтон пайдо мешавад ва аз он барг сар мезанад, муғча.

ПУНБАДАРГӮШ پنبەدرگوش 1. он ки пахта дар гӯш мегузорад. 2. *маҷ.* ғофил, бехабар, кар.

ПУНБАДОНА پنبەدانه тухми пахта, чигит, донаи пунба, пунбадона.

ПУНБАЗОР پنبەزار *кит.* киштзори пахта, пахтазор.

ПУНБАСИФАТ پنبەصفت пунбамонанд, сафед.

ПУНБАЧӮБ پنبەچوب чӯби буттаи пунба, ғӯзапоя.

ПУНДОНА پندانه *ниг.* **пунбадона**.

ПУНШ *англ.* پونش нӯшобаи спиртдор, ки аз ром бо қанд, лимон ё шираи меваҳои дигар ҷӯшонида тайёр карда мешавад.

ПУР I پر 1. лаболаб анбошта, *муқоб.* **холӣ, тиҳӣ**; **пур аз..., пури...** лабрез: **ҳавзчаи пур аз об**; **пур-пур** ниҳоят пур, саршор, лабрез. 2. тамом, комил; **моҳи пур** моҳи шаби чордаҳ. 3. бисёр, афзун, зиёд; *муқоб.* **кам**. 4. *маҷ.* сер; **серу пур** бе камбудӣ, бо фаровонӣ; **шикам пур кардан** шикам сер кардан; **шикам пур шудан** сер шудан; **пур кардан** а) зарферо аз чизе лаболаб кардан, анбоштан; б) иҷро кардан (*нақшаро*); в) навиштан (*саволномаро*); г) фаро гирифтан, ишғол кардан; д) ҷои чизеро бо чизи дигар гирифтан, талофӣ кардан, иваз намудан; **пур шудан (гаштан, гардидан)** а) лаболаб шудан, ишғол карда шудан, фаро гирифта шудан (*зарф бо об, хона бо дуд*); б) ба анҷом расидан: **як сол (моҳ, ҳафта) пур шуд**; **паймонаи (рӯзи)** *касе* **пур шуд** умраш ба охир расид. 5. *ҷузъи аввали калимаҳои мураккаб ба маънои* бисёр, бисёрӣ, зиёдӣ: **пургӯй** сергап; **пурдон** бисёрдон, ботаҷриба; **пуркор** бисёркор; **пуралам** алами бисёр; **дили** *касеро* **пур кардан** касеро ба чизе бовар кунонидан, итминон додан; **дил пур будан** боварӣ доштан, эътимод доштан (ба касе, аз чизе); **дилпур шудан** боварӣ ҳосил кардан; **бо даҳони пур**, **даҳон пур карда** бо итминони тамом, бо ифтихор (гуфтан чизеро).

ПУР II پور *кит.* **писар**.

ПУРАВҶ پراوج дар айни авҷ, дар болоравӣ; ба дараҷаи баланд расида, бо пешрафту комёбӣ.

ПУРАДО پرادا 1. пурноз, пуристиғно, ишвагар: **чашмони пурадо**. 2. баҳонагир.

ПУРАЗАМАТ پرعظمت хеле бузург, боҳашаат; **кохи пуразамат** кохи боҳашамат.

ПУРАЗМ پرعزم азмаш қавӣ, қавиирода, тасмими қатъӣ гирифта.

ПУРАЗОБ پرعذاب пуразият, боранҷ, бомашаққат, бо азоби зиёд.

ПУРАЛАМ پرالم пур аз ранҷу ҳасрат, пурандӯҳ, андӯҳнок, дарднок; **гиряи пуралам** гиряи дарднок.

ПУРАНВОР پرانوار пурнур, дурахшон.

ПУРАНДЕШ پراندیش *ниг.* **пурандеша.**

ПУРАНДЕША پراندیشه 1. хаёломез: **чашмони пурандеша**. 2. пурташвиш, пуризтироб. 3.

оқибатандеш, бомулоҳиза; хирадманд.

ПУРАНДЕШАГӢ پراندیشگی 1. андӯҳгинӣ, ғамгинӣ. 2. хаёломез будан. 3. бомулоҳизагӣ.

ПУРАНДЕШӢ پراندیشی пурандеш будан, хирадмандӣ, бомулоҳиза будан.

ПУРАНДӮҲ پراندوه андӯҳгин, ғамгин, пуралам.

ПУРАРЗИШ پرارزش арзишнок, қиматбаҳо, пурқимат, гаронбаҳо.

ПУРАСРОР پراسرار пур аз муаммо, сирдор: **нигоҳи пурасрор**.

ПУРАФҒОН پرافغان гирён, нолон.

ПУРАФСУН پرافسون пурҳила, фиребанда; мафтункунанда: **олами пурафсуни кӯдакӣ**.

ПУРАФСОНА پرافسانه фиребанда, беҳуда, беасос; пурасрор: ◊**кохи пурафсона** дунё.

ПУРАШК پراشک пурсиришк, гирён: **чашми пурашк**.

ПУРБАР پربر пур аз ҳосил, серҳосил, пурмева, сермева.

ПУРБАРАКАТ پربرکت 1. баракатнок, зиёд, афзун. 2. пурҳосил, пурнеъмат: **замини пурнеъмат**.

ПУРБАРГ پر برگ барги зиёд дошта, сербарг: **дарахти пурбарг**.

ПУРБАРДОШТ پربرداشت 1. бардоштнок, дерпой. 2. пурсабр, пуртоқат, вазнин.

ПУРБАҲО پربها гаронбаҳо, арзишнок; пурарзиш, дорои қимати баланд, ганҷи пурбаҳо.

ПУРБАҲРА پربهره фоидаовар, судманд.

ПУРБИМ پربیم 1. тарснок, ваҳшатангез: **роҳи пурбим, харобаи пурбим**. 2. тарсанда, ба воҳима афтода: **дили пурбим**.

ПУРБИН پربین 1. заррабин. 2. *маҷ.* амиқбин: **чашми пурбин**.

ПУРБОД پرباد 1. пур аз бод, шамол. 2. аз бод пур, аз бод пур карда, аз ҳаво пур кардашуда; **гупсари пурбод**; ◊ **машки пурбод** одами беҳудагӯ, лофзан.

ПУРБОДА پرباده пур аз шароб, лабрез аз май: **қадаҳи пурбода**.

ПУРБОР پربار 1. пур аз бор, чизе, ки бар вай бори бисёр ниҳода шудааст, боркарда: **аробаи пурбор**, **мошини пурбор.** 2. пур аз ҳосил, серҳосил, пурмева: **дарахти пурбор**, **хӯшаи пурбор**, **шохаи пурбор.**

ПУРБОРӢ پرباری 1. пурбор будан. 2. серҳосилӣ, сермевагӣ, зиёда ва вазнинии ҳосил (*меваҳо*).

ПУРВАЗН پروزن беҳад вазнин, дорои вазни зиёд.

ПУРВАЛВАЛА پرولوله серғавғо, пурғавғо, пуршӯр.

ПУРВАСАХ پروسخ пур аз чирк, чиркин, ифлос.

ПУРВАҲШАТ پروحشت пурбим, тарснок, пурҳарос, воҳимаангез: **дашти пурваҳшат**.

ПУРВАҶД پروجد ба ваҷд омада, бо шавқу завқи баланд.

ПУРВИҚОР پروقار бовиқор, ботамкин, босалобат, назарбаланд.

ПУРВОҲИМА پرواهمه воҳиманок, пурваҳшат: **садои пурвоҳима**.

ПУРВУСЪАТ پروسعت бовусъат, васеъ; муфассал.

ПУРГАВҲАР پرگوهر 1. пур аз ҷавоҳирот, бо зару зевар. 2. *маҷ.* асилзода, наҷиб.

ПУРГАП پرگپ он ки зиёд сухан мегӯяд, сергап.

ПУРГАПӢ پرگپی 1. пургап будан, сергапӣ. 2. гапҳои беҳуда гуфтан.

ПУРГАРД پرگرد пур аз гард, гардолуд, гарднок.

ПУРГИЛ پرگل пур аз гил, пур аз хок, пурлой.

ПУРГИРЕҲ پرگره пур аз гиреҳ, пурчин, пуршиканҷ, банддор, ҳалқа-ҳалқа.

ПУРГУЛ پرگل 1. пур аз гул, сергул. 2. шукуфон: **шохаҳои пургул**.

ПУРГӮ(Й) پرگو(ی) 1. он ки бисёр гап мезанад. 2. лаққӣ, сергап: **одами пургап**.

ПУРГӮӢ پرگوئی сергапӣ, бисёргапӣ; лаққигӣ; **пургӯӣ кардан** бисёр гап задан, беҳуда гап задан.

ПУРГӮШТ پرگوشت фарбеҳ, сергӯшт.

ПУРПУРҒАВҒО پرغوغا серғавғо, пуршӯр, пурошӯб, пуризтироб.

ПУРҒАЗАБ پرغضب хашмгин, ғазаболуд, қаҳрнок, пурхашм.

ПУРҒАЙРАТ پرغيرت серҳаракат, кӯшишнок.

ПУРҒАЛАЁН پرغليان пурҷӯш, пурошӯб, пурхурӯш: **дарёи (оби) пурғалаён**, **фикри пурғалаён**.

ПУРҒАЛАТ پرغلط пур аз ғалат, ғалаташ бисёр.

ПУРҒАЛОҒУЛА پرغلاغله пурғулғула, пурғавғо.

ПУРҒАМ پرغم пур аз ғам, ғамнок, андӯҳгин, дорои андӯҳи зиёд, пурғусса.

ПУРҒАМЗА پرغمزه нозгар, пурноз, ғамзагар, фаттон.

ПУРҒАШ پرغش пурташвиш, ғазаболуд.

ПУРҒИЗО پرغذا серғизо: **хӯроки пурғизо**.

ПУРҒУБОР پرغبار 1. ғуборолуд. 2. торик.

ПУРҒУЛҒУЛ پرغلغل *ниг.* **пурғулғула**.

ПУРҒУЛҒУЛА پرغلغله пурғавғо, пурғалоғула; пурталотум: **мавҷҳои пурғулғула**, **мусиқии пурғулғула**.

ПУРҒУРУР پرغرور сертакаббур, ҳавобаланд, бовиқор, сарбаланд.

ПУРҒУССА پرغصه пурғам, ғамнок, пурандӯҳ.

ПУРДАБДАБА پردبدبه дабданок, бошукӯҳ.

ПУРДАРБЕҲ پردربه серямоқ, ямоқин, серпорғӣ.

ПУРДАРД پردرد 1. бисёр дардкунанда; дардманд: **сари пурдард.** 2. аламангез, ғамангез, ҳасратовар: **оҳи пурдард**, **саргузашти пурдард**.

ПУРДАРОМАД پردرامد сердаромад; дорои фоидаи зиёд.

ПУРДАҲШАТ پردهست 1. даҳшатнок, пурвоҳима. 2. пурхатар, пурхавф.

ПУРДИДА پرديده бисёрдида, пуртаҷриба, коромӯхта, коромузда: **духтури пурдида**.

ПУРДИҚҚАТ پردقت бодиққат, амиқназар.

ПУРДИҚҚАТӢ پردقتى бодиққат будан, аниқназарӣ.

ПУРДИЛ پردل нотарс, далер, диловар, ҷасур: **мардуми пурдил**.

ПУРДИЛӢ پردلى далерӣ, диловарӣ, шуҷоатмандӣ.

ПУРДОҒ پرداغ 1. пур аз доғ, лаккадор; доғдор; олуда, чиркин. 2. дардманд, пур аз дарду алам; озурда, ранҷида: **қиссаи пурдоғу дард**.

ПУРДОМАНА پردامنه доманадор, густурда, тӯлонӣ.

ПУРДОН پردان бисёр доно; пуртаҷриба, корозмӯда.

ПУРДОШТ پرداشت пуртоқат, сердошт (*доир ба* либос ва пойафзол).

ПУРДУД پردود пур аз дуд, сердуд, дудғала.

ПУРЗ پرز 1. *кит.* хате ё ки риштае ба рӯи матои пашмин ва абрешимин пайдо мешавад. 2. рахнае, ки болои баъзе меваҳо пайдо мешавад.

ПУРЗАБОН پرزبان пургӯй, сергап, бисёргӯй..

ПУРЗАБОНӢ پزبانى пургӯӣ, сергапӣ, бисёргӯӣ.

ПУРЗАВҚ پرذوق пуршавқ, шавқманди зиёд.

ПУРЗАР پرزر пур аз зар, пур аз тилло, сарватманд, доро, бой.

ПУРЗАРАР پرضرر бисёр зарарнок, пур аз зарар.

ПУРЗАХМ پرزخم пур аз захм, бисёр захмнок, пурҷароҳат: **тани пурзахм**.

ПУРЗАҲМАТ پرزحمت 1. пурмашаққат, пуразоб. 2. меҳнатталаб, душвор: **кори пурзаҳмат**.

ПУРЗАҲР پرزهر 1. заҳрдор, заҳрнок. 2. нешдор, сахт таъсиркунанада: **сухани пурзаҳр**.

ПУРЗИЁ پرضيا пурнур, дурахшон.

ПУРЗИЁН پرزيان беҳад зиёновар, зарари зиёд дошта, пурзарар.

ПУРЗИН پرزين *кит.* патнок; дағал, ноҳамвор, дурушт

ПУРЗИНАТ پرزينت зебо, хушнамуд, ороста, пуророшиш.

ПУРЗОҲИР پرظاهر *кит.* хеле равшан, возеҳ, маълум; ошкор, ҳувайдо.

ПУРЗӮР پرزور хеле боқувват, қавӣ, нерӯманд; **пӯрзур шудан** қувват гирифтан; шиддат кардан.

ПУРЗӮРӢ پرزورى хеле зӯр будан, боқувват, тавоноӣ.

ПУРИЗТИРОБ پراضطراب пур аз изтироб, изтиробомез.

ПУРИҚТИДОР پراقتدار пурқувват, қавӣ, тавоно, пурқудрат.

ПУРИҚТИДОРӢ پراقتدارى пурқувватӣ, тавоноӣ, пурқудратӣ.

ПУРИЛТИФОТ پرالتفات бо таваҷҷӯҳи зиёд, бо эҳтироми беандоза, лутфи аз ҳад зиёд.

ПУРИЛҲОМ پرالهام пур аз илҳом, бисёр илҳомбахш: **мусиқии илҳомбахш**.

ПУРИСТЕЪДОД پراستعداد истеъдоднок, соҳибистеъдод.

ПУРИСТИҒНО پراستغنا пур аз нозу карашма, пурноз.

ПУРИФТИХОР پرافتخار бисёр ифтихорманд, ифтихорнок, пуршараф: **вазифаи пурифтихор**, **кори пурифтихор**.

ПУРИХТИЛОЛ پراختلال серташвиш, изтиробнок.

ПУРИХТИЛОФ پراختلاف ихтилофнок, зиддиятнок: **фикри пурихтилоф**, **ҷараёнҳои пурихтилоф**.

ПУРИШТИЁҚ پراشتياق чизеро беҳад хоҳиш кардан, иштиёқманд.

ПУРИШТИҲО پراشتها иштиҳояш калон, пурхӯр.

ПУРӢ پرى пур будан, лабрезӣ, саршорӣ бисёр будани чизе ё чизҳо дар ҷое, фаровонӣ, бисёрӣ; **(бо) сериву пурӣ** (бо) фаровонӣ, бекаму кост, ба қадри кифоя; **саропо пурӣ будан (шудан)** фаровонӣ будан (шудан), арзониву осудагӣ будан (шудан).

ПУРКАРРУФАР پركروفر пурҳашамат, пурдабдаба, пур аз шаъну шавкат.

ПУРКАФК پركفک кафкаш бисёр.

ПУРКИБР پركبر пурғурур, пуртакаббур, беҳад худписанд.

ПУРКИН(А) پركين//پركينه пур аз кина ва адоват: **дили пуркина**, **нигоҳи пуркина**.

ПУРКОР پركار серкор, он ки ҳамеша машғули кор аст; фаъол; *муқоб.* **камкор**.

ПУРКОРӢ پركارى серкорӣ; таҷрибанокӣ, пухтакорӣ: **пуркории ҳайратангез**.

ПУРКУЛФАТ پركلفت пурандӯҳ, пурранҷ, пурмашаққат.

ПУРКУНАНДА پركننده 1. *сифати феълии замони ҳозира* аз **пур кардан**. 2. *збш.* яке аз аъзоҳои пайрави ҷумла: **пуркунандаи бевосита**, **пуркунандаи бавосита**, **ҷумлаи пайрави пуркунанда**.

ПУРҚАҲР پرقهر пурхашм, дар ҳолати ғазаб, ғазабона.

ПУРҚИМАТ پرقيمت 1. қиматбаҳо, пурарзиш, нархаш баланд. 2. нодир, камёб; азиз, мӯътабар: **асари пурқимат**, **китоби пурқимат**.

ПУРҚУВВАТ پرقوت 1. пурзӯр, нерӯманд, боқувват. 2. пуриқтидор, қудратнок, муқтадир; **пурқувват гардидан (шудан)** пурзӯр гаштан, қувват гирифтан; **пурқувват кардан** пурзӯр намудан, қувват додан.

ПУРҚУДРАТ پرقدرت *ниг.* **пуриқтидор**.

ПУРЛАЗЗАТ پرلذت болаззат, бомаза; хуштамъ.

ПУРЛАТОФАТ پرلطافت бисёр латиф, ботароват.

ПУРЛАЪЛ پرلعل 1. пур аз лаъл. 2. *маҷ.* пурмай, пур аз шароб.

ПУРЛОЙ پرلاى пур аз лой; лойолуд: **кӯчаи пурлой.**

ПУРЛОФ پرلاف лофзан; беҳудагӯй, худсито.

ПУРМАВҶ پرموج 1. пур аз мавҷ. 2. чапакзаниҳои бардавом: **дарёи пурмавҷ**, **чапакзаниҳои пурмавҷ**.

ПУРМАҒАЛ پرمغل пурғалоғула, пурғавғо.

ПУРМАҒЗ پرمغز 1. мағздор (*оид ба* мева). 2. *маҷ.* пурмазмун, асоснок, пурра.

ПУРМАЗМУН پرمضمون 1. пурмаъно, он чи мазмуни бой дорад, сермазмун: **асари пурмазмун**, **гузориши пурмазмун**, **шеъри пурмазмун**. 2. маънидор; таъсирбахш: **нигоҳи пурмазмун**.

ПУРМАКР پرمکر хеле ҳилагар, маккор.

ПУРМАЛОЛ پرملال пуразоб, пурозор, аламнок.

ПУРМАЛОМАТ پرملامت пур аз маломату сарзаниш, таънаи сахт, коҳиши зиёд.

ПУРМАНИШ پرمنش *кит.* 1. арҷманд, бузург, олиқадр. 2. хирадманд, доно, донишманд. 3. мағрур, мутакаббир, боғурур. 4. саркаш, гарданшах, нофармон.

ПУРМАНФИАТ پرمنفعت манфиатрасон, фоиданок, судманд: **кори пурманфиат**.

ПУРМАРОРАТ پرمرارت *кит.* пурранҷу сахтӣ, талхии бисёр (ғам, зиндагӣ); **зиндагии пурмарорат** зиндагии талху сахт.

ПУРМАСАРРАТ پرمسرت *кит.* пур аз шодию сурур, хурсандиовар.

ПУРМАСОМ پرمسام пурсӯрох, сӯроххои зиёд дошта.

ПУРМАСЪУЛИЯТ پرمسؤلیت бо масъулияти зиёд, масъулиятнок (*мас., вазифа, кор, супориш*): **кори пурмасъулият**.

ПУРМАТОНАТ پرمتانت устувории сахт, матонати зиёд.

ПУРМАҲОРАТ پرمهارت бисёр моҳир, маҳоратнок; соҳибистеъдод.

ПУРМАҲСУЛ پرمحصول маҳсулнок, сермаҳсул: **меҳнати пурмаҳсул.**

ПУРМАШАҚҚАТ پرمشقت сахтӣ ва ранҷи зиёд, серазоб, хеле сахт, пурранҷ.

ПУРМАШҒАЛА پرمشغله саргарми зиёд будан, гирифтории зиёд: **кори пурмашғала**.

ПУРМАЪНӢ پرمعنی пурмазмун, дорои мазмуни амиқ, амиқмазмун: **сухани пурмаънӣ**, **фикри пурмаънӣ**.

ПУРМАЪНО پرمعنا дорои маъноҳои зиёд, сермаъно.

ПУРМАЪНОӢ پرمعنائی дорои мазмуни баланд, мафҳуми бисёр баланд доштан, маънои зиёд доштан.

ПУРМАЪРИФАТ پرمعرفت соҳиби маърифати баланд, маърифатнок, маърифати зиёд доштан, бофазлу дониш.

ПУРМЕВА پرمیوه сермева, серҳосил, пурбор.

ПУРМЕҲР پرمهر бо меҳру муҳаббати зиёд, пурмуҳаббат, меҳрубон: **дили пурмеҳр**.

ПУРМОҶАРО پرماجرا 1. пурҷанҷол, пурғавғо, серташвиш, серҷанҷол, пурхархаша: **зиндагии пурмоҷаро**, **соли пурмоҷаро**. 2. пур аз воқеаву ҳодисаҳои гуногун.

ПУРМОЯ پرمایه 1. асил, наҷиб. 2. арзишнок, гаронбаҳо. 3. соҳиби илм ва маърифат.

ПУРМУАММО پرمعما пурасрор, пур аз муаммо, беҳад муғлақ.

ПУРМУБОЛИҒА پرمبالغه муболиғанок, сериғроқ.

ПУРМУДДАО پرمدعا пурмақсад, он ки дар дил орзу ва амалҳои бисёре дорад.

ПУРМУСИБАТ پرمصیبت пурбало, пур аз азоб, пурғаму дард, пурандӯҳ.

ПУРМУҲАББАТ پرمحبت *ниг.* **пурмеҳр**.

ПУРМӮҲТАВО پرمحتوا пурмазмун, фарогири мазмуни зиёд; дарбаргирандаи мӯҳтавои бисёр.

ПУРНАВИД پرنوید муждаи бисёр, хабари зиёд, пурхабар.

ПУРНАЗОКАТ پرنزاکت пур аз латофат, нозукии беҳад, зебоии бепоён, пурнафосат.

ПУРНАИМ پرنعیم *кит.* пур аз нозу неъмат, пурнеъмат.

ПУРНАЙРАНГ پرنیرنگ пурҳила, маккор: **хасми пурнайранг**.

ПУРНАКҲАТ پرنکهت пур аз бӯи хуш; **боди пурнакҳат** боди муаттари форам.

ПУРНАҚШ پرنقش *ниг.* **пурнақшунигор**.

ПУРНАҚШУНИГОР پرنقش نگار дорои нақшу нигори зиёд, нақшдор, нақшнок, мунаққаш: **хонаи пурнақшу нигор.**

ПУРНАМ پرنم 1. сернам, намнок: **замини пурнам**. 2. пурашк, ашколуд; гирён:**чашми пурнам**.

ПУРНАМАК پرنمک 1. пур аз намак, намакин.

2. он ки ҳусни бонамак дорад, бомалоҳат, малоҳатнок.

ПУРНАТИҶА پرنتیجه пурҳосил, пурсамар, бо натиҷаҳои хуб.

ПУРНАФОСАТ پرنفاست *ниг.* **пурназокат**.

ПУРНАФЪ پرنفع пурфоида, фоидаовар; фоидарасон.

ПУРНАШЪА پرنشعه пур аз кайф, пуркайф, сархушибахш.

ПУРНЕЪМАТ پرنعمت пур аз неъмат, пур аз нозу неъмат: **дастархони пурнеъмат**.

ПУРНИДО پرندا *кит.* пур аз нидо, пурғулғула, пурсарусадо.

ПУРНИГОР پرنگار бо накшунигори бисёр, пурзинат, ранг ба ранг; ороставу пероста.

ПУРНИЁЗ پرنیاز бисёр бониёз, ниёзманд, ҳоҷатманд.

ПУРНИҲЕБ پرنهیب пур аз тарс, пур аз ҳавл, ботарсу бим, пурбим.

ПУРНИШОТ پرنشاط пур аз хурсандӣ, хурсандибахш, шодиовар.

ПУРНОЗ پرناز он ки нози зиёд дорад; бокарашмабо ғамзаҳои зиёд, пурғамза.

ПУРНОЗУНУЗ پرنازونوز *ниг.* **пурноз**.

ПУРНОЛА پرناله пур аз нола, пур аз зорӣ, бисёрноланда.

ПУРНУҚСОН پرنقصان он чи нуқсони зиёд дорад, нуқсондор.

ПУРНУРپرنور пур аз нур, бисёр равшан, мунаввар, дурахшон, фурӯзон: **чароғи пурнур**, **чашмони пурнур**.

ПУРНУФУЗ پرنفوذ 1. пуртаъсир, дахолатдор. 2. боэътибор, соҳибэҳтиром.

ПУРНӮФ پرنوف пур аз овозу садо, пуровоз, пурсадо; пур аз ғалоғулаи акси садо дар кӯҳ ва гунбаз.

ПУРНӮШ پرنوش пур аз ширинӣ, сершириниӣ.

ПУРОБ پرآب 1. пур аз об, саршор аз об; сероб: **дарёи пуроб**, **косаи пуроб**. 2. пур аз ашк, пур аз сиришк; гирён, ашкрез, ашкбор: **чашми пуроб**.

ПУРОБИЛА پرآبله пур аз обила, аз обила пур, обиладор: **дасти пуробила**.

ПУРОБӢ پرآبی пур аз об будан, серобӣ.

ПУРОВОЗ پرآواز пурғавғо, пурсарусадо, пур аз овоз; пурғулғула.

ПУРОВОЗА پرآوازه 1. пурғулғула, пурҳаёҳу, пурсадо. 2. машҳур, овозадор; ◊ **(ин) кохи пуровоза** *киноя аз* дунё.

ПУРОДАМ پرآدم пур аз одам, серодам, пурнуфус, мардумаш бисёр: **шаҳри пуродам**.

ПУРОЖАНГ پرآژنگ пуроҷинг, пурчин, пуршикан, чин-чин.

ПУРОЗАР پرآذر *кит.* 1. пуроташ; сӯзон. 2. *маҷ.* пурдарду алам.

ПУРОЗАРМ پرآزرم *кит.* пуршарм, шармгин, бо шарму ҳаёи зиёд.

ПУРОЗОР پرآزار сахт озурда, сахт ранҷида, бо ранҷу азоби зиёд.

ПУРОПУР پراپر 1. бисёр пур, лабрез, саршор, чизаш ниҳоят бисёр: **косаи пуропур**, **пиёлаи пуропур.** 2. пурра, ниҳоят ба эътидол расида; **бадани пуропур** бадани пурраи фарбеҳ.

ПУРОРЗУ پرآرزو пурҳавас, пур аз умеду орзу.

ПУРОТАШ پرآتش 1. пур аз оташ, аз оташ пур. 2. гарму сӯзон, пурҳарорат: **дили пуроташ**, **нутқи пуроташ**, **синаи пуроташ**. 3. рахшанда, дурахшон: **чашмҳои пуроташ**.

ПУРОҲУ پرآهو *кит.* пурайб, пурнуқсон.

ПУРОҶИНГ پرآجنگ *ниг.* **пурожанг**.

ПУРОШӮБ پرآشوب 1. пурғавғо, пурғулғула, бо шӯру ҳаёҳу: **кӯчаҳои пурошӯб**. 2. пур аз фитна: **замони пурошӯб**.

ПУРПЕЧ پرپیچ 1. пур аз печ, пурхам, тобхӯрда. 2. пурхам, пуртоб; **пурпечу тоб** дорои печу тоби зиёд: **пурпечу хам**.

ПУРПИНА پرپینه 1. дорои поргии зиёд, пурдарбеҳ, пурямоқ. 2. *ниг.* **пуробила**.

ПУРРА پرّه 1. тамом, расо, комил, бекаму кост: **боварии пурра**, **ваколати пурра**, **маълумоти пурра**, **се соли пурра**, **тасаввури пурра**, **пурра гардонидан (кардан)**. 2. комилан, ба таври мукаммал, ҳарҷониба, бакуллӣ: **пурра воқиф будан**, **пурра кардан** комил гардонидан, такмил додан, каму

кости чизеро пур кардан. 3. возеҳ, равшан, ҳаматарафа: **пурра фаҳмидан**. 4. то ба охир, сар то по, то ба анҷом; **сурудро (матнро, китобро) пурра хондан.** 5. пуропур, ғафс; фарбеҳ: **бадани пурра**, **гардани пурра**, **рӯи пурра**, **пурра дидан** нағз ва расо дидан; **пурра намудан** пур кардан, комил гардонидан.

ПУРРАБАДАН پرّه‌بدن сергӯшт, фарбеҳ.

ПУРРАВНАҚ پررونق боравнақ, боривоҷ, ривоҷнок.

ПУРРАГӢ پرّگی пурра будан; камолот; муфассалӣ, ҳарҷонибагӣ: **пуррагии ифода.**

ПУРРАНГ پررنگ серранг; **пуррангу бӯй** зебо, мувофиқи табъ.

ПУРРАРӮ(Й) پره‌رو(ی) рӯяш пурра, рӯяш расо.

ПУРРАҲУҚУҚ پرّه‌حقوق комилҳуқуқ, соҳибихтиёр, дорои ҳуқуқҳои комил.

ПУРРОЗ پرراز *ниг.* **пурмуаммо**.

ПУРРУТУБАТ پررطوبت пурнамӣ, намнокии зиёд: **замини пуррутубат**.

ПУРСАБЗА پرسبزه пур аз сабза, сабзазор.

ПУРСАБР پرصبر сабрнок, пуртоқат, тобовар.

ПУРСАБРӢ پرصبری пуртоқатӣ, тобоварӣ, пурсабр будан.

ПУРСАБРОНА پرصبرانه пуртоқатона.

ПУРСАДО پرصدا пуровоз, пурғулғула.

ПУРСАЛОБАТ پرصلابت пуршукӯҳ, боҳайбат, бовиқор.

ПУРСАМАР پرثمر 1. пурмева, пурҳосил, самаранок. 2. пурмаҳсул, маҳсулнок: **меҳнати пурсамар**, **пурсамар гардидан (гаштан, шудан)** серҳосил шудан.

ПУРСАМАРА پرثمره *ниг.* **пурсамар**.

ПУРСАНГ پرسنگ пур аз санг, сангзор, сангистон, дорои санги зиёд: **замини пурсанг**.

ПУРСАНДА پرسنده суолкунанда, касе, ки чизеро мепурсад, соил.

ПУРСАНЪАТ پرصنعت дорои санъати баланд; пурҳунар, пуристеъдод, пурмаҳорат.

ПУРСАОДАТ پرسعادت саодатманд, пур аз хушбахтӣ: **даврони пурсаодати тифлӣ**.

ПУРСАРВАТ پرثروت бой, ғанӣ, сарватманд.

ПУРСАРЕҲ پرصریح бисёр равшан, ҳувайдо, ошкор.

ПУРСАРМОЯ پرسرمایه он ки сармояи зиёд дорад, бадавлат, пулдор.

ПУРСАФО پرصفا пок ва тоза, равшан; беғаш, беғубор; рӯҳафзо; боғи пурсафо.

ПУРСАХОВАТ پرسخاوت он ки бисёр саховатпеша аст; пурҳиммат, сахӣ, ҳиммат-баланд; неъматбахш, файзбахш: **марди пурсаховат**.

ПУРСИДАН پرسیدن 1. суол кардан, пурсиш намудан, пурсон шудан; **пурсида гирифтан** *чизеро* пурсиш карда вазъияти чизеро фаҳмидан; **гап пурсидан** гап кофтан; вазъиятро фаҳмида гирифтан. 2. хостан, хоҳон шудан: **иҷозат пурсидан**, **маслиҳат пурсидан**. 3. хоҳиш кардан, талабидан. 4. ҷӯёи ҳол шудан, ҳолпурсӣ кардан, саломатии касеро пурсон шудан; **пурсида мондан** а) аҳволпурсӣ кардан; б) салом гуфтан. 5. ҷустуҷӯ кардан, таҷассус кардан, кофтан. 6. сардор ё ихтиёрдори ҷое будан, ҷое ё мансаберо идора кардан: ◊ **пурсидан айб нест**.

ПУРСИДАНӢ پرسیدنی 1. пурсидан хостан. 2. лоиқи пурсидан, он чи бояд пурсида шавад: **гапи пурсиданӣ**.

ПУРСИМ پرسیم пур аз сим, пур аз нуқра, пурганҷ.

ПУРСИТОРА پرستاره 1. пур аз ситора, ситораҳои зиёд: **осмони пурситора**. 2. *кинoя аз* одами бо вазну тамкин, ситорабаланд.

ПУРСИШ پرسش 1. суол кардан, пурсидан; суол; **ба назари пурсиш** суоломезона нигаристан ба касе. 2. ҳолпурсӣ, аҳволпурсӣ, пурсиши ҳол. 3. хоҳиш, илтимос, талаб. 4. таҳқиқ, истинтоқ, тафтиш, санҷиш; **пурсиш кардан** истинтоқ кардан, гап пурсида тафтиш кардан. 5. бозхост, пурсуков, муохаза; **рӯзи пурсиш** *д.* рӯзи қиёмат: ◊ **аввал пурсиш, баъд кӯшиш** (*зарб.*).

ПУРСИШНОМА پرسش نامه варақаи пурсиш, анкета, баргаи саволу ҷавоб.

ПУРСИШҶОНИШИН پرسش جانشین *збш.* ҷонишини саволӣ (*мас.,* кӣ?, чӣ?, кадом?, куҷо?).

ПУРСОН پرسان *феъли ҳоли замони ҳозира аз*

пурсидан; **пурсон шудан** пурсидан, суол кардан, ҷӯё шудан.

ПУРСОПУРС پرساپرس пурсупоси бисёр, аҳволпурсӣ, суолу ҷавоби зиёд.

ПУРСОЯ پرسایه серсоя (*ҷой*) ҷое, ки дарахтони серсояи зиёд дорад.

ПУРСУКОВ پرس‌وکاو 1. пурсуҷӯ, кофтуков, ҷустуҷӯ. 2. тафтиш, истинтоқ; пурсиш, санҷиш.

ПУРСУПОС پرس‌وپاس аҳволи якдигарро пурсидан, аҳволпурсӣ вақти салому алейк, ҳолпурсӣ; **пурсупос кардан** ҳолпурсӣ кардан.

ПУРСУРАТ پرصورت 1. сурати бисёр. 2. гуногунранг, мунаққаш, нақшунигор.

ПУРСУРУР پرسرور 1. ниҳоят шод, хуррам: **дили пурсурур**, **мардуми пурсурур**. 2. хуррамибахш, шодиовар: **суруди пурсурур**.

ПУРСУТӮҲ پرستوه пуралам, пурдард, пурандӯҳ.

ПУРСУҶӮ(Й) پرس‌وجو(ی) 1. ҷустуҷӯй, пурсуков (*ба воситаи пурсиш аз якдигар*). 2. пурсупос, ҳолпурсӣ, аҳволпурсӣ: **пурсуҷӯи аҳвол**, **ба пурсуҷӯй даромадан**. 3. пурсиш, пурсидан; **пурсуҷӯй кардан** а) пурсиш кардан; б) пурсуков кардан, ҷустуҷӯй кардан.

ПУРСӮЗ پرسوز бо сӯзу гудоз, пургудоз, ба ҷӯши ҳиссиёт, пур аз дарду алам: **оҳи пурсӯз**, **саргузашти пурсӯзу гудоз**; **пурсӯзу гудоз навишта шудани** *чизе* бо дарду алам навишта шудани чизе.

ПУРСӮЗУГУДОЗ پرسوزوگداز пур аз сӯзу гудоз, пурандӯҳ, пурғам, пургудоз.

ПУРТААФФУН پرتعفّن бисёр бадбӯй (*хона, ҳаво*), гандида, бӯй гирифта.

ПУРТАБ پرتب пурҳарорат, бо таби баланд; **пуртабу тоб** пурсӯзу гудоз, дардманд, пуралам.

ПУРТАВОН پرتوان тавоно, муқтадир, дорои имконият ва қудрати зиёд.

ПУРТАДБИР پرتدبیر ботадбир, илоҷу чора ёбанда, чораҷӯй, халосгар.

ПУРТАЗВИР پرتزویر пурҳила, пурмакр, пурфиреб.

ПУРТАКАББУР پرتکبر такаббурнок, хеле мағрур ва мутакаббир.

ПУРТАЛАБ پرطلب он ки зиёд талаб мекунад; хоҳишманд, талабгор; серхарид (мол).

ПУРТАЛОТУМ پرتلاطم 1. пуртӯфон, пурҷӯш, пуршӯр, пуртуғён: **баҳри пурталотум**. 2. *маҷ.* пурғавғо, пурмағал, пуршӯр: **айёми пурталотум**, **давраи пурталотум**, **рӯзҳои пурталотум**.

ПУРТАМАЪ پرطمع он ки тамаи зиёд дорад, сахт тамаъкор, ҳарис.

ПУРТАМКИН پرتمکین бовиқор, вазнин: **одами пуртамкин**.

ПУРТАНТАНА پرطنطنه//پرتنتنه 1. тантанок, мутантан: **маҷлиси пуртантана**. 2. боҳашамат, пурдабда: **иморати пуртантана**.

ПУРТАРОВАТ پرطراوت бисёр тару тоза, бисёр шодоб: **боғи пуртароват**, **гули пуртароват**.

ПУРТАҲДИД پرتهدید таҳдидомез, даҳшатнок, мудҳишбо таҳдиди муқаррар.

ПУРТАҲЛУКА پرتهلکه серхавфу хатар; хавфнок: **вазъияти пуртаҳлука**.

ПУРТАҶРИБА پرتجربه таҷрибадор, корозмуда, пухтакор, малакадор.

ПУРТАШВИШ پرتشویش серташвиш, сертараддуд; бисёр ошуфта ва беқарор: **аҳволи пурташвиш**, **рӯзи пурташвиш**.

ПУРТАЪСИР پرتاثیر муассир, таъсирнок, мусмир.

ПУРТОБ پرتاب *кит.* 1. пургиреҳ, пурпеч, пурчин. 2. *маҷ.* пурмакру фиреб. 3. бисёр гарм, сӯзон. 4. *маҷ.* пурхашм, ғазабнок, бурдбор.

ПУРТОҚАТ پرطاقت тоқатнок, пурсабр, тобовар.

ПУРТОҚАТӢ پرطاقتی тоқатнокӣ, пуртоқат будан, пурсабр, бурдборӣ.

ПУРТОҚАТОНА پرطاقتانه пурсаброна, тобоварона, бурдборона.

ПУРТУҒЁН پرطغیان *ниг.* **пурталотум**.

ПУРФАЗАЪ پرفزع *кит.* пурҳарос, пурбим, ваҳшатнок.

ПУРФАЗИЛАТ پرفضیلت фазилатнок, фозил, комил (*оид ба* хислатҳои шоиста, донишмандӣ).

ПУРФАЙЗ پرفیض *ниг.* **пурбаракат**.

ПУРФАН پرفن *кит.* бисёр ҳилагар, маккор, фиребгар; **ғамзаи пурфан** ғамзаи фитнаангез.

ПУРФАРАҲ پرفره пур аз шодию хурсандӣ, хурсандибахш, пурсурур.

ПУРФАСОҲАТ پرفصاحت хушбаён, бурросухан, равшанбаён, дақиқбаён.

ПУРФИРЕБ پرفریب ҳилагар, маккор.

ПУРФИТНА پرفتنه *кит.* он ки фитнаангезу вайронкор мебошад, пурфитна, пурфиреб.

ПУРФОИДА پرفایده судманд, баҳрарасон, манфиатнок; сердаромад, судбахш.

ПУРФИТНА پرفطه пурошӯб, пурғавғо, фитнаангез, ҳиллагар.

ПУРФОҶИА پرفاجعه пур аз фоҷиа, пур аз бадбахтӣ.

ПУРФУСУН پرفسون *ниг.* **пурафсун**.

ПУРФУТӮҲ پرفتوح дорои файзу баракат ва кушоиш; **рӯҳи пурфӯтӯҳ** рӯҳи пок.

ПУРХАВОТИРپرخواطر пурхавф, пуризтироб.

ПУРХАВФ پرخوف хавфнок, пурхатар: **пурхавфу хатар**.

ПУРХАЁЛ پرخیال 1. хаёлангез. 2. ҳардамхаёл.

ПУРХАМ پرخم пурпеч, пурчин, пуршикан, ҳалқа-ҳалқа.

ПУРХАНДА پرخنده 1. хандон: **рӯи пурханда**. 2. *маҷ.* зебо; рӯҳбахш: **гули пурханда**.

ПУРХАТАРپرخطر хатарнок, хавфнок, пурхавф.

ПУРХАШМ پرخشم хашмгин, бадқаҳр, ғазабнок.

ПУРХАШМОНА پرخشمانه хашмгинона, бадқаҳрона, ғазаболуд.

ПУРХИРАД پرخرد хирадманд, оқил, бошуур, боақл, ботадбир.

ПУРХОБ پرخواب 1. серхоб, хоболуд. 2. *маҷ.* хуморнок.

ПУРХОК پرخاک серхок, хоки бисёр дошта.

ПУРХОР I پرخار пур аз хор, он чи хор зиёд дорад; хордор: **буттаи пурхор**, **ҷангали пурхор**.

ПУРХОР II پرخوار пурхӯр, бисёрхӯр, шикампараст, баднафс, шикамбора, шикампараст.

ПУРХОСИЯТ پرخاصیت хосиятнок, нек, фархунда, саодатманд: **рӯзи пурхосият**.

ПУРХОШОК پرخاشاک 1. пур аз хошок, хасу хошокдор. 2. *маҷ.* монеадор, банду бастор.

ПУРХУМОР پرخمار бисёр хуморолуд, хуморнок; **чашми пурхумор** а) чашми хуморолуд; б) чашми зебо.

ПУРХУН پرخون 1. пур аз хун, хунолуд. 2. сурх, суп-сурх: **рӯи сурхчаи пурхун**. 3. *маҷ.* пурандӯҳ, аламзада, ғамгин: **дили пурхун**. 4. *маҷ.* хунгирифта, ғазабнок: **чашми пурхун**.

ПУРХУРӮШ پرخروش серҷӯшу хурӯш.

ПУРХӮР پرخور бисёрхӯр, шикампараст, баднафс.

ПУРХӮРӢ پرخوری шикампарастӣ, баднафсӣ, носерӣ.

ПУРҲАВАС پرهوس пур аз ҳавасу орзу, пуриштиёқ.

ПУРҲАВОДИС پرحوادث пур аз ҳодисаҳо, серҳодиса: **рӯзҳои пурҳаводис**.

ПУРҲАДАС پرحدث бисёр ифлос, бисёр олуда.

ПУРҲАЁҲУ پرهیاهو пурғавғо, пурғулғула, серқилу қол.

ПУРҲАЗАР پرحذر боҳазар, бисёр боэҳтиёт.

ПУРҲАЙБАТ پرهیبت пурбим, пурваҳшат, пурвоҳима.

ПУРҲАЙРАТ پرحیرت пуртааҷҷуб, тааҷҷубовар.

ПУРҲАЛОВАТ پرحلاوت ҳаловатнок, ҳаловатбахш.

ПУРҲАРАКАТ پرحرکت серҳаракат, чобук, чаққон.

ПУРҲАРАҶ پرحرج пур аз сахтӣ, бо душвориҳои бисёр.

ПУРҲАРОРАТ پرحرارت бисёр гарм, пуроташ, оташин; пурҷӯш, пурхурӯш (*ба маънои аслӣ ва маҷозӣ*): **нафаси пурҳарорат**, **нутқи (суха-**

ни) пурҳарорат.

ПУРҲАСАД پرحسد пуррашк, дорои ҳасаду бадбинӣ.

ПУРҲАСРАТ پرحسرت пур аз ғаму дард, пурандӯҳ, пурғам.

ПУРҲАШАМ پرحشم *кит.* боҷалол, бошукӯҳ, пурдабдаба, боҳашамат.

ПУРҲАШАМАТ پرحشمت дабданок, пуразамат, соҳиби ҷоҳу ҷалоли зиёд.

ПУРҲАЯҶОН پرهیخان ҳаяҷоннок, пуризтироб.

ПУРҲИКМАТ پرحکمت дорои андарзи зиёд, ҳикматомез: **сухани пурҳикмат**.

ПУРҲИЛА پرحیله пурмакр, пур аз фиребу дасиса, бисёр маккору ҳилагар.

ПУРҲИММАТ پرهمت 1. бо азму иродаи қавӣ. 2. босаховат, саховатманд, ҳимматбаланд.

ПУРҲУЗН پرحزن пурандӯҳ, пурғам.

ПУРҲУНАР پرهنر ҳунарманд, соҳибҳунар, моҳир, ҳунарвари панҷ панҷааш ҳунар.

ПУРҲУШ پرهوش ҳушёр, ҳушманд, зирак.

ПУРЧАМИН پرچمین пур аз ифлосӣ.

ПУРЧАНГ پرچنگ чангнок, анголуд, ғуборолуд.

ПУРЧИН پرچین 1. чиндор, оҷингдор, пуроҷинг: **пешонаи пурчин**, **рӯи пурчин**. 2. чинчин, гиреҳдор, пуршикан: **мӯи пурчин**.

ПУРҶАДАЛ پرجدل пур аз ҷадал, пурхашхаша, серҳаракат.

ПУРҶАНҶОЛ پرجنجال 1. пурҷанҷол, пур аз ҷангу ҷанҷол. 2. беҳад ҷанҷолӣ, хеле ҷангара.

ПУРҶАСОРАТ پرجسارت ҷасур, нотарс, пуршуҷоат, бод илу гурда.

ПУРҶАФО پرجفا пур аз ранҷу ҷафо, пурмашаққат, пуразоб.

ПУРҶИГАРپرجگر *кит.* пурҷуръат, бисёр нотарсу далер, бод илу ҷигар.

ПУРҶИГАРӢ پرجگری *кит.* пурҷуръатӣ, нотарсӣ, далерӣ.

ПУРҶИЛВА پرجلوه 1. пур аз ҷилва, ҷилвагар. 2. пурҷило, тобон; дилкаш: **манзараи пурҷилва**.

ПУРҶИЛО پرجلا 1. бисёр равшан: 2. дурахшон, тобон: **рангҳои пурҷило**.

ПУРҶОЗИБА پرجاذبه ҷозибанок, ҷозиб, ба худ кашанда: **нигоҳи пурҷозиба**.

ПУРҶУССА پرجثه 1. тануманд, танованд, калонҷусса, бузургҷусса. 2. хеле вазнин.

ПУРҶӮШ پرجوش 1. пурталотум, ҷӯшон, хурӯшон (*мас., дарё*). 2. пуршӯр, пурҳаяҷон; **дили пурҷӯш** дили дар шӯру ҳаяҷон.

ПУРШАВКАТ پرشوکت 1. пурқудрат, пурқувват; 2. баландмартаба, боэътибор; пуршаън; **пуршавкату шон** пурҷоҳу ҷалол, бо эътибори бузург.

ПУРШАВҚ پرشوق соҳиби завқи баланд, соҳибзавқ; **пуршавқу завқ** пурҳавас.

ПУРШАК(К)АР پرشکر бисёр ширин, лазиз, бомазза.

ПУРШАР پرشر :**пуршару шӯр** пур аз ғавғо, пурошӯб, пур аз ғиреву ғалоғула.

ПУРШАРАР پرشرر пуршарора, шарорафишон, шӯълавар: **оташи пуршарар**.

ПУРШАРАФ پرشرف пуршаън, шарофатманд, пурифтихор: **кори пуршараф**, **роҳи пуршараф**.

ПУРШАРМ پرشرم пурҳаё, бо ору номус; **пуршарм будан** беҳад шарм кардан: **духтари пуршарм**.

ПУРШАРОБ پرشراب 1. пур аз шароб, аз шароб саршор. 2. *маҷ.* маст.

ПУРШАРОРА پرشراره пуроташ, шӯълавар: **дили пуршарора**.

ПУРШАРОФАТ پرشرافت бошарофат, бошараф.

ПУРШАФАҚ پرشفق *кит., киноя аз* сурх, суп – сурх

ПУРШАФҚАТ پرشفقت пур аз меҳру шафқат, меҳрубонии беҳад, дилсӯзӣ, ғамхорӣ.

ПУРШАҲД پرشهد пур аз шаҳд, бисёр ширин; болаззат: **харбузаҳои пуршаҳд, пуршаҳду шакар.**

ПУРШАҲОМАТ پرشهامت бузург, далер, нотарс.

ПУРШАЪН پرشأن пуршавкат, пуршараф; баландмартаба: **пуршаъну шавкат**, **пуршаъну шараф**.

ПУРШЕБ پرشیب пурнишеб, пуркаҷу килеб; **пуршебу фароз** пасту баланд.

ПУРШИДДАТ پرشدت хеле шиддатнок; тезу тунд: **муборизаи пуршиддат**, **ҷанги пуршиддат**.

ПУРШИКАН پرشکن 1. пурчин, пурхам, пургиреҳ, пурпечу тоб. 2. пуроҷинг.

ПУРШИКАСТ پرشکست пурпечу тоб, пурхам, пуршикан.

ПУРШИТОБ پرشتاب 1. бошитоб, ботаъҷил, чусту чолок. 2. музтариб, мушавваш, пурошӯб, беқарор.

ПУРШОН پرشان *ниг.* **пуршаън**.

ПУРШУКУФА پرشکوفه шукуфон, пур аз гул.

ПУРШУКӮҲ پرشکوه бисёр бузург, азим, пуршавкат, пурҳашамат: **ҷашни пуршукӯҳ**.

ПУРШУҶОАТ پرشجاعت пур аз шуҷоату, далерӣ, диловарӣ, ҷасорат.

ПУРШӮР پرشور 1. пурталотум, пурғулғула, пурғавғо, пурҳаёҳу. 2. пурошӯб, пуртуғён, пурҷӯшу хурӯш.

ПУРШӮҲРАТ پرشهرت шӯҳратманд, машҳур, пуровоза, овозадор.

ПУРШӮЪЛА پرشعله пур аз шӯъла, пур-аланга, шӯълафишон, фурӯзон: **оташи пуршӯъла**.

ПУРЭҲСОН پراحسان 1. накӯкор, пурлутфу марҳамат. 2. пурнозу неъмат.

ПУРЭҲСОС پراحساس пурҳис, зудфаҳм, ҳасос (*мас., дил, шеър*).

ПУРЭҲТИЗОЗ پراهتزاز 1. пурҷунбиш, беҳад ларзанда (*мас.*, *барги дарахт*). 2. пур аз хушию хурсандӣ.

ПУРЭҲТИРОМ پراحترام пур аз эҳтиром, соҳибэҳтиром.

ПУРЭҲТИРОС پراحتراس бо шавқу завқи бисёр: **каломи пурэҳтирос**.

ПУРЭЪТИМОД پراعتماد боэътимод, эътиборнок; боварибахш.

ПУРЭЪҶОЗ پراعجاز *д.* мӯъҷизанок, мӯъҷизакор, пур аз корҳои ҳайратовар.

ПУС پس *шакли кӯтоҳшудаи* **писар**.

ПУСАНДАР پسندر *шакли кӯтоҳшудаи* **пусарандар**.

ПУСАР پسر *ниг.* **писар**.

ПУСАРАНДАР پسراندر *ниг.* **писарандар**.

ПУТ پت **:луту пут** *кҳн.* таомҳои лазиз бо машрубот; хурданӣ ва нӯшиданӣ.

ПУТК پتک болғаи калони оҳангарӣ, чакуши калон; болға.

ПУФ پف дам ё боде, ки барои куштани чароғ, гирондани оташ, сард кардани чизҳои гарм, дур кардани гарди рӯи чизе ё дамондани баъзе чизҳои даманда аз даҳон мебароранд; **пуф карда куштани** *чизе*; **пуф карда дам кардани чизҳои дамандаро**; **пуф-пуф карда** тоза кардан чизеро; ◊ **аз карнайчӣ як пуф** кору ҳаракати андак, ки натиҷа мебахшад ё не (*зарб.*); **ба як пуф маътал** *назири* **ба як ишора маътал**; **оби худро пуф карда хӯрдан** бо эҳтиёт кор кардан.

ПУФАК پفک ҳар чизе, ки даруни онро бо бод пур карда бошанд, ё бо бод пур шуда бошад.

ПУХТА پخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пухтан**. 2. сифати он чи, ки дар оташ мепазанд; *муқоб.* **хом**: **гӯшти пухта**. 3. расида, қобили хӯрдан шуда: **ангури пухта**, **харбузаи пухта**. 4. дар оташ пазондашуда, дар хумдон тайёршуда: **хишти пухта**. 5. *маҷ.* таҷрибанок, кордида, корозмуда, кордон; оқил, доно: **одами пухта**. 6. ҳар чизе, ки аз рӯи қоида маҳкаму пойдор сохта шуда бошад: **ин иморат бисёр пухта аст**. 7. аниқ, дуруст, мукаммал, комил: **маълумоти пухта**, **саводи пухта**. 8. оқилона, мӯътабар, ба ҳақиқат наздик: **маслиҳати пухта**, **сухани пухта**, **ҷавоби пухта**; **пухта гап задан** оқилона гап задан, бомаънӣ сухан кардан; **пухта кардан** а) ба ҳадди эътидол расонидан; б) дуруст ва бекаму кост гардонидан; аниқ ва равшан кардан; **пухта расидан** тайёр шудан, барои амал омода гаштан, ба воя расидан; **пухта шудан** а) мукаммал шудан, мустаҳкам шудан, бекаму кост шудан; б) таҷриба ҳосил кардан, кор ёд гирифтан; доно гаштан; **корро пухта кардан** ягон амалро хуб фикр карда тайёр кардан, пазондан.

ПУХТАГӢ پختگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **пухта**. 2. пухта будан, расидагӣ. 3. доноӣ, оқилӣ;

таҷрибанокӣ, кордонӣ. 4. комилӣ, мукаммалӣ. 5. ҳал шудагӣ; муайян шудагӣ.

ПУХТАКОР پخته‌کار дар кори худ боэҳтиёт; таҷрибанок; кордон, корозмуда, таҷрибадор.

ПУХТАКОРӢ پخته‌کاری кордонӣ, маҳоратнокӣ, таҷрибадорӣ.

ПУХТАКОРОНА پخته‌کارانه бо кордонӣ, бо пухтакорӣ.

ПУХТАМАҒЗ پخته‌مغز 1. мағзи расида, мағзи пухташуда . 2. *маҷ.* ботаҷриба, оқил, доно.

ПУХТАН پختن 1. чизеро ба воситаи оташ пазондан, ҷӯшондан, нарм кардан барои хӯрдан: **ош пухтан**, **нон пухтан**, **хӯрок пухтан**. 2. расидани ҳосил (*аз қабили* меваҳо, ғалладона *ва г.).* 3. расида ба кафидан наздик шудан (*-и реш ва монанди инҳо*). 4. тайёр ва омода кардан (шудан); дуруст кардан (шудан); бо фикру мулоҳиза ё бо маслиҳат амале шуғлеро анҷом додан ё тайёр кардан; **корро пухтан** тайёр кардан. 5. обутоб ёфтан (додан), мустаҳкам шудан (кардан); **гап пухтан** ба як қарори муайян омадан, ҳамфикр шудан, мувофиқат кардан; **маслиҳат пухтан** ба қарори муайян омадан; ◊ **бо вай атола пухта намешавад** бо вай кори хурдеро ҳам анҷом додан мумкин нест.

ПУХТАРОЙ پخته‌رای хирадманд, оқил, доно.

ПУХТАСОЗӢ پخته‌سازی пухтакорӣ, кори оқилона ба ҷо овардан.

ПУХТАСУХАН پخته‌سخن он ки суханаш бо мазмуни баланд ва салис аст.

ПУХТАХОР پخته‌خار тайёрхӯр, муфтхӯр.

ПУХТУПАЗ پخت‌وپز хӯрокпазӣ, таомпазӣ.

ПУЧ پوچ 1. дарунхолӣ, бемағз: **пистаи пуч**. 2. бемазмун, бемаънӣ; беҳуда, беасос; **ҳама гапи пучу бекор; пуч баромадан** беасос баромадан, дурӯғ будан; **бағали (домани)** *касеро* **бо чормағзи пуч пур кардан** бо гапҳои дурӯғ касеро бовар кунонидан, ваъдаи хушку беҳуда додан.

ПУЧАК I پوچک 1. пуч, холӣ, дарунхолӣ, бемағз. 2. *маҷ.* беарзиш беқадр; **пули пучак** а) тангаи аз истифода баромада; б) тангаи беарзиш, тангаи камбаҳо; **ба як пули пучак наарзидан** тамоман беқадр ва бекора будан.

ПУЧАК II پوچک *тиб.* думмал, чипқон.

ПУЧАЛА(К) پوچله//پوچلک пажмурда, хазоншуда.

ПУЧИДАН پوچیدن *гуфт.* 1. бо ду ангушти худ ягон ҷои бадани касеро маҳкам гирифта фишор додан, то ки ба дард ояд. 2. нӯги растаниҳоро бо нохун бурида гирифтан, то ки шохаҳои паҳлӯ қувват гиранд.

ПУЧМАҒЗ پوچ‌مغز 1. бемағз. 2. нодон, аҳмақ.

ПУЧМАҒЗӢ پوچ‌مغزی *кит.* нодон будан, нофаҳмӣ, бефаҳмӣ; аҳмақӣ.

ПУЧУҚ *т.* پچق бинии паҳн ва пачақ; бинии пучуқ, он ки бинии паҳн ва пачақ дорад.

ПУЧЧАК پوچک 1. *ниг.* **пучак**. 2. як навъ тугмаи либос.

ПУШАЙМОН پشیمان нохушнудӣ ва афсӯсхӯрӣ аз кори кардаи худ; **пушаймон будан** дар надомат будан, мутаассиф будан (*аз кардаи худ*); **пушаймон шудан** афсӯс хӯрдан, водариғ гуфтан; **аз зоида шуданаш пушаймон** дар ҳаққи касе гӯянд, ки аз ҳама чиз норозӣ бошад.

ПУШАЙМОНИОВАР پشیمانی‌آور он чи боиси пушаймонӣ мешавад.

ПУШАЙМОНӢ پشیمانی надомат, таассуф, афсӯс; нохушнудӣ аз ягон кор ё аз гуфтори худ; **пушаймонӣ хӯрдан** пушаймон шудан: **кори бад пушаймонӣ меоварад** (*зарб.*), **андеша кардан**, **ки чӣ гӯям**, **беҳ аз пушаймонӣ**, **ки чаро гуфтам** (*зарб.*).

ПУШАК پشک *кит.* гурба, пишак.

ПУШК پشک пишк, саргини буз, гӯсфанд, шутур, оҳу *ва г.*

ПУШЛАНГ پشلنگ *кит.* бемаънӣ, ҳарза; ноқис, маъюб.

ПУШТ پشت 1. қисми қафои бадан аз миён боло то китфу шона ва гардан; тахтапушт. 2. тарафи ақиби ҳар чиз, қафо, ақиб, пас: **пушти дар**, **пушти хона**, **аз пушт** аз пас, аз қафо; **аз пушти** а) аз паси, аз ақиби, баъди; б) дар ғайби, дар набудани (касе). 3. пай, дунбол; **пушти ҳам** паи ҳам; **пушти ҳамдигар** дунболи якдигар, пушт ба пушт; **пушт-пушти**… аз қафои..., ба дунболи.... 4. боло, қисми болои ҳайвонот. 5. пуштибонӣ, ҳимоят; **аз пушти**... аз шарофати, бо мададгории...; **пушту паноҳ** такягоҳ, мададгор, ҳомӣ; **ба пушти…** а) ба тахтапушти…; б) ба қафои…, ба паси...; **дар пушти**… дар паси…, дар қафои…. 6. насаб, авлод, нажод; **пушташ ба замин нарасида** мағлубнашуда дар гуштин, зӯр, паҳлавон; **пушти сари** *касе* дар ғайби касе, дар набудани касе; **пушт гардонидан** гурехтан; **пушти** *касеро* **дидан** гурехтани касеро дидан; **пушти** *касеро* **хок**

хӯронидан касеро дар гӯштин мағлуб кардан; **пушти корро хунук накардан** кореро дар вақташ иҷро кардан, барои дар вақташ иҷро кардани коре кӯшидан; **пушти ману табари қассоб** (*мақ.*) аз касе чизе парвое накардан, ба гапи *касе* чизе аҳамият надодан, чизеро нодида гирифтан; **пушти по задан** *чизеро* чизеро рад кардан, аз чизе рӯй гардонидан, эътибор надодан; **пушти сарам ҳам набинад** ҳаргиз набинам, безор будан. **пушти сар кардани** *чизеро* а) чизеро аз сар гузаронидан; б) чизеро тарк кардан; **пушти сар хоридан** ҳайрон шудан; **пушт маҳкам будан** пурзӯр ва пурқувват будан, ҳомӣ доштан; **пушт хам шудан** қомат хамидан, қомат дуто шудан (аз *гам*, аз *гусса*, *аз* фишору тазйиқ); **ба пушту пеш... (паҳлу) нигоҳ карда гап задан** вазъиятро ба ҳисоб гирифтан гап задан.

ПУШТА پشته 1. баландӣ, тал, теппаи начандон баланд. 2. хоктӯдаи рӯи қабр; қабр; қабристон. 3. болои ҷӯяки растаниҳои палакӣ , ки дар он ҷо шоху навдаҳои онҳо паҳн мешавад: **пуштаи харбуза**, **пуштаи хок.** 4. баста ё тӯдаи ҳезум, хас, алаф *ва г*, ки ба як бор ба пушт бардошта мешавад; пуштора: **як пушта ҳезум**, **як пушта алаф**; **пушта-пушта** тӯда-тӯда; пуштора-пуштора.

ПУШТАК I پشتک 1. намадзин. 2. *шакли тасгири* **пушт**: **пуштаки китоб**.

ПУШТАК II پشتک **:пуштак истодан** пушти худро хам карда истодан, то ки лингча, қанор ё чизи дигарро бор кардан, ё каси дигарро бардошта ба ҷое баровардан осон шавад.

ПУШТАКӢ پشتکی *гуфт.* чизе ё касеро ба пушт гирифтан; ба воситаи пушт, тариқи пушт; пуштакӣ; **пуштакӣ хоб рафтан** ба пушт хоб рафтан.

ПУШТАКӮҲ پشته کوه *ҷугр.* паҳнкӯҳ, ҳамвории баланди сатҳаш тахт, ё каме пасту баланд, ки аз ҳамвориҳои ҳамҳудуд бо зинапояҳо ҷудо мешавад: **пуштакӯҳи пиряхи Помир**.

ПУШТАНГ پشتنگ зин, забартанги зини асп.

ПУШТАЛАНГ پشتلنگ *ниг.* **пушланг**.

ПУШТБАРАҲНА پشتبرهنه қафои баданаш бараҳна.

ПУШТБОЛО پشتبالا пушташ ба тарафи боло, шикам ба замин.

ПУШТБОН پشت بان 1. *ниг.* **пуштибон**. 2. чӯбе, ки барои мустаҳкам нигоҳ доштани дарвоза ба он зада мешавад.

ПУШТБОНӢ پشت بانی *ниг.* **пуштибонӣ**.

ПУШТВОН پشتوان 1. сутун ва чӯбе, ки барои нигоҳ доштани девор ва ё қисмҳои дигари иморат гузошта мешавад; тиргак, пуштак. 2. нигаҳбон, муҳофиз; ҳомӣ, пушту паноҳ.

ПУШТВОРА پشتواره як баста бор, ки бар пушт мебардоранд; пуштӣ; пуштора.

ПУШТГАРМ پشتگرم **:пуштгарм будан** ба мадад ва ҳимояи касе боварӣ дошта ба коре иқдом кардан.

ПУШТГАРМӢ پشتگرمی эътимод, итминон (ба касе, чизе), умеди мададгорӣ аз касе.

ПУШТИБОН پشتی بان ҳомӣ, нигаҳбон, пушту паноҳ, такягоҳ; пуштвон.

ПУШТИБОНДОР پشتباندار он ки пуштибон дорад, ҳомидор.

ПУШТИБОНӢ پشتبانی ҳимоят, мададгорӣ, дастгирӣ, ёрӣ.

ПУШТИВОНӢ پشتیوانی *ниг.* **пуштвон** 1.

ПУШТИГИР پشتی گیر *ниг.* **пуштбон**.

ПУШТИГУЛ پشتیگل монанд ба ранги гул; гулобӣ, пуштӣ.

ПУШТИКОМӢ پشتکامی *зби.* пушти ком будан; қафои ком; **ҳамсадои пуштикомӣ** ҳамсадоҳое, ки дар паси ком талаффуз мешаванд.

ПУШТИПАРДАГӢ پشتپردگی пасипардагӣ; пӯшида, махфӣ.

ПУШТӢ پشتی 1. *мансуб ба* **пушт.** 2. ҷомаи кӯтоҳ, ҷомае, ки то миён меояд. 3. ёрӣ, мададгорӣ, ҳимоят, тақвият; **пуштӣ ёфтан** ёрӣ дидан, кумак гирифтан, ҳимоят доштан, **пуштӣ кардан** ёрӣ додан, ҳимоят намудан; **пуштии** *касеро* **гирифтан** тарафдори касе шудан. 4. порчаи намадини зери зини асп. 5. *гуфт.* зоти, кор ё касбе, ки аз авлод ба авлод меояд.

ПУШТКӮЗ پشتکوز пушти хам дошта, пушти хам, кӯзапушт, хамидақад.

ПУШТНОК پشتناک *гуфт.* гирифтори касалии саръ; девонаавзоъ.

ПУШТНОКӢ I پشتناکی бо пушт, ақибнокӣ: **пуштнокӣ рафтан**, **пуштнокӣ хобидан**, **пуштнокӣ ғалтонидан**.

ПУШТНОКӢ II پشتناکی *гуфт.* ҳомӣ доштан, такягоҳ доштан.

ПУШТНОКӢ III پشتناکی саръӣ, девонаавзоӣ, зиёндорӣ; ҳолати касалии девонамизоҷ.

ПУШТОПУШТ پشتاپشت пасиҳам, пайдарпай, пайваст, муттасил.

ПУШТОРА پشتاره бастаи боре, ки ба пушт мебардоранд; пуштаи бор; **пуштора кардан** ба пушт бардоштан; **ба пуштора кашидан (кашондан)** пуштора карда овардан (бурдан), ба пушт бардошта овардан (бурдан).

ПУШТОРАКАШ پشتاره‌کش боркаш, ҳаммол.

ПУШТРЕШ پشتریش захми пушт дошта; он ки пушташ маҷрӯҳ шудааст.

ПУШТСӮХТА پشت سوخته пушташ сӯхта: **нони пуштсӯхта**.

ПУШТУ پشتو *ниг.* **пашту**.

ПУШТХАМЗАДА پشت‌خمزده *ниг.* **пуштхамида**.

ПУШТХАМИДА پشت خمیده хамидақад, миёнхам; **кампири пуштхамида** кампири миёнхам.

ПӮ پو *кит.* 1. пурсиш, тафтиш. 2. давандагӣ: **пӯ гирифтан** давидан, давон шудан.

ПӮ(Й) پو(ی) **:таку пӯй** даводавӣ, шитоб; *муқ.* **так**; **дав**.

ПӮБ//ПӮП پوب//پوپ *кит.* фарше, ки барои зеб густурда мешавад, густурданӣ.

ПӮЁ پویا *кит.* 1. даванда, бо таъҷил ва шитоб раванда. 2. ҷӯянда; таъқибкунанда, пайгир.

ПӮЁН پویان 1. дар ҳолати давидан; тозон, шитобон. 2. ҷӯён (*касеро*); ҷӯянда.

ПӮЗ پوز гирдогирди даҳон, фук, тумшуқ.

ПӮЗБАНД پوزبند даҳанбанд, банди нӯхтамонанд, ки бар даҳони ҳайвонот баста мешавад.

ПӮЗИШ پوزش *кит.* узрхоҳӣ, маъзарат; **пӯзиш хостан** узр хостан.

ПӮЗИШГАР پوزشگر *кит.* узрхоҳ, маъзаратхоҳ.

ПӮЗИШПАЗИР پوزشپذیر *кит.* узр қабулкунанда, бахшанда.

ПӮЗХАНД پوزخند *кҳн.* писханд.

ПӮИШ پوئیش *кит.* 1. давутоз, тараддуд. 2. кофтуков, ҷустуҷӯ.

ПӮЙИДАН پوئیدن *кит.* 1. давидан, шитоб кардан; рафтан. 2. *маҷ.* хостан.

ПӮК I پوک ғаллаи дар чоҳ гӯркарда, ғаллае, ки дар чоҳ рехта болояшро бо хасу хошок ва хок пӯшида бошанд.

ПӮК II پوک 1. дарунхолӣ, дарунковок, пӯсида, миёнхолӣ; пуч: **дарахти пӯк**. 2. *гуфт.* гаранг, каллаварам, бефаҳм.

ПӮКА پوکه даҳанаи чизе; даҳонтиққӣ.

ПӮКДАҲАН پوک‌دهن 1. бефаҳм. 2. лаққӣ.

ПӮКИДАН پوکیدن лаққидан, гапро бемавқеъ гуфта мондан, нафаҳмида сирреро ифшо кардан.

ПӮКӢ پوکی 1. холигӣ, бемағзӣ. 2. *маҷ.* бемаънигӣ, бемулоҳизагӣ.

ПӮККА پوکه *ниг.* **пӯк**.

ПӮККАШАК پوککشک пармача барои кашида гирифтани пӯка аз даҳони шиша *ва монанди он.*

ПӮККИДАН پوکیدن *ниг.* **пӯкидан**.

ПӮКШАВӢ پوکشوی фартутшавӣ, афсурдагӣ.

ПӮЛА پوله *кит.* 1. кӯфташуда, шикаста, аз зарб мулоимшуда; **пӯла кардан** зада маҷақ кардан. 2. пухта мулоим шудани чизе: **харбузаи пӯла**.

ПӮЛОД پولاد 1. филизи нуқраранги бисёр мустаҳкам, ки аз якҷоя гудохтани он бо миқдори муайяни карбон ҳосил мешавад: **пӯлоди афзорӣ**, **пӯлоди Димишқ**, **пӯлоди ҷавҳардор**. 2. *маҷ.* ҳар чизи сахт ва мустаҳкам: **чун пӯлод**, **дили чун пӯлод**, **қалъаи чун пӯлод**.

ПӮЛОДБОЛ پولادبال болаш аз пӯлод, оҳанинбол; **мурғи пӯлодбол** ҳавопаймо.

ПӮЛОДВОР پولادوار пӯлодмонанд; чизи сахт ва устувор.

ПӮЛОДГАР پولادگر пӯлодсоз, оҳангар.

ПӮЛОДГУДОЗ پولادگداز он ки пӯлод мегудозад: **устои пӯлодгудоз**, **коргари пӯлодгудоз**.

ПӮЛОДГУДОЗӢ پولادگدازی пӯлод гудохтан, пӯлод об кардан.

ПӮЛОДДАСТ پولاددست қавидаст, пурзӯр.

ПӮЛОДИН پولادین 1. аз пӯлод, аз пӯлод сохташуда. 2. *маҷ.* сахт ва мустаҳкам: **аспи**

пӯлодин, **мурғи пӯлодин**, **сафи пӯлодин**, **қалъаи пӯлодин**.

ПӮЛОДӢ پولادی *ниг.* **пӯлодин**: **сандуқи пӯлодӣ**.

ПӮЛОДМЕХ پولادمیخ 1. мехи аз пулод сохташуда, пӯлодинмех; сахтнаъл. 2. *маҷ.* сахт, мустаҳкам; побарҷо; аз ҷой наҷунбанда.

ПӮЛОДНАЪЛ پولادنعل пӯлодиннаъл, наъле, ки аз пӯлод сохта шудааст.

ПӮЛОДПӮШ پولادپوش зиреҳпӯш, ҷавшанпӯш, мубориз.

ПӮЛОДРАГ پولادرگ *маҷ.* сахтраг, раги таранг дошта, пурзӯр (*сифати асп.*).

ПӮЛОДРАНГ پولادرنگ ба ранги пӯлод монанд.

ПӮЛОДРЕЗ پولادریز он ки пӯлодро гудохта ба қолаб мерезад: **коргари пӯлодрез**.

ПӮЛОДРЕЗӢ پولادریزی пӯлодро об карда ба қолиб рехтан: **корхонаи пӯлодрезӣ**.

ПӮЛОДСАНҶ پولادسنج 1. он ки сифат ва кайфияти пӯлодро мушоҳида мекунад. 2. *кит. киноя аз* шамшерзан, мубориз, ҷанговар.

ПӮЛОДСОЙ پولادسای пӯлодсоянда, бисёр сахт.

ПӮЛОДСУМ پولادسم *киноя аз* сахтсум (*сифати асп*).

ПӮЛОДХОЙ پولادخای *кит.* ҷанговари пурзӯр ва шуҷоъ.

ПӮПАК پوپک 1. бастаи (бандчаи) бофтаҳои тори абрешимӣ, ресмонӣ ё риштаҳои зарин, ки барои ороиш ба нӯги баъзе чизҳо ё дар атрофи баъзе чизҳо меовезанд: **пӯпаки нӯги дутор**, **пӯпаки лӯлаболишт**. 2. як намуд парандаи зебо, ки ба сараш кокул дорад; шонасарак, ҳудҳуд, пӯптиш.

ПӮПАКДОР پوپک دار пӯпакнок, пӯпакӣ: **гарданбанди пӯпакдор**, **мӯи пӯпакдор.**

ПӮПАКӢ پوپکی :**чойи пӯпакӣ** *гуфт.* чойи (кабуди) хуб дамшуда.

ПӮПАНАК پوپنک 1. мағор; замбурӯғчаҳои беҳад хурди рӯи баъзе чизҳо, ки аз тарӣ, рутубат ва кӯҳнагӣ пайдо мешаванд. 2. зангор; **пӯпанак бастан** а) мағор бастан; б) зангор задан.

ПӮПАНАКБАСТА پوپنک‌بسته мағорбаста, зангорзада.

б) *маҷ.* **пӯст даридан** несту нобуд кардан, барҳам задан; зарари калон расонидан;

ПӮПИДОР پوپی‌دار пӯпинок, тӯғдор: **мокиёни пӯпидор**.

ПӮПИНАМУРҒ پوپینه‌مرغ *ниг.* **шонасарак**.

ПӮПИСА پوپیسه дӯғу даранг, таҳдид; **пӯписа кардан** дӯғ задан, таҳдид кардан.

ПӮПӢ پوپی тӯғи сари баъзе парандаҳо, тоҷ ё кокули сари баъзе парандаҳо.

ПӮПТИШ پوپتیش *ниг.* **шонасарак**.

ПӮПУ پوپو *кит., ниг.* **шонасарак**.

ПӮСАНДАГӢ پوسندگی пӯсиш, фосидшавӣ, вайроншавӣ.

ПӮСИДА پوسیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пӯсидан**. 2. тосида, вайроншуда, кӯҳнашуда: **сабзавоти пӯсида**. 3. аз ҳам рехта, дарида, порашуда: **чарми пӯсида**. 4. фосидшуда, харобшуда, вайроншуда**.**

ПӮСИДАГӢ پوسیدگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **пӯсида**. 2. тосида, вайроншуда, фосидшуда.

ПӮСИДАН پوسیدن 1. вайрон шудан, тобоҳ гардидан, тосидан, аз ҳам рехтан. 2. *маҷ.* вайрон шудан, фарсуда гаштан. 3. *маҷ.* зоеъ шудан, беҳуда нобуд шуда рафтан.

ПӮСИШ پوسش 1. пӯсидан, вайроншавӣ, тосидан, зоеъ гаштан. 2. *маҷ.* хароб шудан; инқироз.

ПӮСОНАНДА پوساننده он чи боиси пӯсонидани чизи дигар мешавад.

ПӮСОН(И)ДАН پوساندن//پوسانیدن *шакли бавоситаи феъли* **пӯсидан**; зоеъ гардондан; нобуд кардан.

ПӮСТ پوست 1. он чи рӯи бадани одам ва ҳайвонотро пӯшондааст; ҷилди бадани одам ва ҳайвонот: **пӯсти гӯсфанд**, **пӯсти паланг**, **пӯсти рӯбоҳ**. 2. пардаи берунии баъзе аз сабзавот ва меваҳо аз қабили сабзӣ, пиёз, себ, картошка *ва ғ.*; **пӯсташ (рафта) ба устухонаш часпидааст** хеле хароб ва лоғар аст; **пӯсташро аз чармгарӣ меёбӣ (мебинӣ)** аз несту нобуд шуданаш дарак ҳам намеёбӣ; тамоман несту нобуд мешавад; **пӯст давид** *бар чизе* пӯст пӯшондан, пӯст гирифтан рӯи чизео;

ташвиш шудани касе.

ПӮСТИНДӮЗ پوستین دوز он ки пӯстин медӯзад, он ки касбаш пӯстиндӯзист.

пӯст кандан а) пӯсти чизеро ҷудо карда гирифтан; б) сахт азоб додан, сахт ҷазо додан; **пӯст партофтан** а) пӯст равондан, аз пӯст берун шудан, *мас.,* мор; б) *маҷ.* шарманда шудан; **пӯстро аз мағз шинохтан** бадунекро фарқ кардан, дӯсту душманро фарқ кардан; **пӯсту гӯшташ аз шумову устухонаш аз мо** *кҳн.* дар вақти ба дасти мактабдор барои таълиму касбомӯзӣ додани бача аз тарафи падару модарон гуфта мешавад; **пӯсту устухон будан** ниҳоят харобу лоғар будан; **ба (дар) пӯсти худ нағунҷидан** ниҳоят хурсанд шудан, хеле болидан; **ба пӯсту гӯшти** *касе* **даромадан** ба касе хеле наздик шуда боварии ӯро ҳосил кардан; **мағзу пӯст будан** ба касе ниҳоят қарин ва дӯсти наздик будан.

ПӮСТАК پوستک пӯсти ҳайвонот, ки ҳамчун палос ё курпача истифода мебаранд; ◊ **пӯстак ба рӯй кашидан** берӯӣ кардан, шарму ҳаёро як сӯ гузоштан.

ПӮСТАКЧА پوستکچه *шакли тасғири* **пӯстак**.

ПӮСТҒАФС پوستغفس 1. он чи пӯсти ғафс дорад: **тарбузи пӯстғафс**. 2. беору номус, бешарм, гарданғафс, гӯшношунав.

ПӮСТДУНБА پوست دنبه пӯсти дунбаи гӯсфанд, ки пашмашро равонда мепазанд.

ПӮСТӢ پوستی *мансуб ба* **пӯст**; *ниг.* **пӯстин**.

ПӮСТИН پوستین либоси болопӯши гарм, ки аз пӯсти пашмдори ҳайвонот дӯхта мешавад; **пӯстинро чапа пӯшидан** а) дар қаҳру ғазаб будан, ба касе ситеза кардан; б) якраҳагӣ кардан; **ба пӯстини** *касе* **кайк даромадан** бесаранҷом шудани касе, безобита ва дар

ПӮСТИНДӮЗӢ پوستین دوزی шуғли пӯстиндӯз; пӯстин дӯхтан: **корхонаи пӯстиндӯзӣ**.

ПӮСТИНПӮШ پوستین پوش он ки пӯстин пушидааст:**мардаки пӯстинпӯш.**

ПӮСТИНЧА پوستین چه пӯстини хурди кӯтоҳ: **пӯстинчаи беостин**.

ПӮСТКАНДА پوست کنده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пӯст кандан**; пӯсташ кандашуда: **гӯсфанди пӯстканда.** 2. сухани кушоду равшан дар бораи айби касе ё муддаои худ; **пӯсткандаи гап ҳамин ки**... гапи кушоду равшан ҳамин ки...

ПӮСТКАНӢ پوستکنی 1. пӯсти ҳайвонеро кандан. 2. пӯсти чизеро гирифтан (тоза кардан).

ПӮСТЛАХТ پوستلخت пораи пӯст, пӯстпора, порчаҳои алоҳидаи пӯст, лахти пӯст.

ПӮСТЛОҚ پوستلاق он чи рӯи танаю шохаи дарахтро пушонидааст; пӯсти рӯи тана ва шохаи дарахт.

ПӮСТЛОҚХӮР پوستلاقخور *зоол.* пӯстхурак (кирм).

ПӮСТЛОХ پوستلاخ *ниг.* **пӯстлоқ**.

ПӮСТМОЛ پوستمال пӯсткан (шудан), пӯстравӣ, пӯстфуроӣ: **дасташ пӯстмол шуд**, **пӯстмол кардан** пӯсташро равондан; **пӯстмол рафтан** пӯсташ рафтан.

ПӮСТНАВИШТ پوستنوشت навиштаҳои рӯи пӯст.

ПӮСТПАРДА پوستپرده *биол.* пардаи пӯст(-и одам, растанӣ *ва г.).*

ПӮСТПАРТО پوستپرتا пӯстпартофта, тулаккарда, мӯйрехта; паррехта.

ПӮСТПАРТОӢ پوستپرتائی пӯст партофтан(-и ҳашарот ва хазандаҳо).

ПӮСТПАРТОФТА پوستپرتافته *сифати феълии замони гузашта аз* **пӯст партофтан.**

ПӮСТПОРА پوستپاره *ниг.* **пӯстлох**.

ПӮСТСАФЕД پوست سفید пӯсташ сафед, сафедпӯст.

ПӮЧОҚ پوچاق пӯсти мева ва баъзе сабзавоти обчакорӣ ва инчунин тухм: **пӯчоқи писта**, **пӯчоқи тухм**, **пӯчоқи харбуза**, **тарбуз** *ва г.*

пӯш پوش 1. *асоси замони ҳозира аз феъли* **пӯшидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* пӯшанда: **дастпӯш**, **болопӯш**, **калапӯш**.

ПӮШ پوش худнамоӣ, карруфар.

ПӮШИДА پوشیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **пӯшидан**. 2. пинҳон, нуҳуфта, махфӣ, махфиёна; **пӯшида мабод, ки...** махфӣ намонад, ки...; **пӯшида нест**, **ки...** махфӣ ва пинҳон нест, ки..., равшан аст, ки...; **пушида мондан** махфӣ мондан, ниҳон мондан. 3. пӯшидагӣ, аз боло фарогирифта; *муқоб* **кушода**; **долони болояш пӯшида**. 4. баста, маҳкам; *муқоб.* **боз, кушода; дари пӯшида, чашми пӯшида**. 5. баста; анҷомёфта: **маҷлисро пӯшида эълон кардан**.

ПӮШИДАГӢ پوشیدگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **пӯшида**. 2. баста, маҳкам: **дари пӯшида**. 3. фаро гирифташуда, пинҳоншуда: **рӯи бо риш пӯшидагӣ**. 4. либоспӯш: **бачагони сару либос пӯшидагӣ.**

ПӮШИДАН پوشیدن 1. дар бар кардан, ба тан кардан (либосро): **либос пӯшидан**. 2. пинҳон кардан, руст кардан; махфӣ кардан. 3. бастан, маҳкам кардан: **дарро пӯшидан, даҳонро пӯшидан, чашм пӯшидан, парда пӯшидан.** 4. фаро гирифтан, иҳота кардан (*аз тарафи боло*). 5. фуровардан, партофтан, кашидан (*пардаеро ба рӯи чизе*); **аз дунё (ҷаҳон) чашм пӯшидан** вафот кардан, тарки ҳаёт кардан; **даҳон пӯшидан** хомӯш шудан, аз гуфтор боз истодан; **чашм пӯшидан** *аз чизе* эътибор надодан ба чизе; надидагӣ барин шудан чизеро, сарфи назар кардан аз чизе; **ҷомаро чаппа пӯшидан** дар қаҳру ғазаб шудан, ба гапи касе ҳеҷ розӣ нашудан, дар гуфтаи худ исрор кардан.

ПӮШИДАНӢ پوشیدنی *сифати феълии замони оянда аз* **пӯшидан**; лоиқи пӯшидан ва ба тан кардан: **либоси пӯшиданӣ**.

ПӮШИДАРОЗ پوشیده‌راز розпӯш, роздор, сирдон.

ПӮШИДАРОЗӢ پوشیده‌رازی розпӯшӣ, сиреро пинҳон доштан.

ПӮШИДАРУХ پوشیده‌رخ *кит.* 1. рӯйпӯшида, мастур. 2. ниҳон, махфӣ. 3. *маҷ.* маҳҷуба, ҳиҷобнок.

ПӮШИДАЧАШМ پوشیده‌چشم нобино, кӯр, бебасират.

ПӮШИДАҲОЛ پوشیده‌حال он ки ҳолаш аз дигарон пӯшида аст, вазъияташ ба касе маълум нест.

ПӮШИДАРӮЙ پوشیده‌روی рӯяш пӯшида, рӯяш аз мардони бегона пинҳон кардашуда, бофаранҷӣ.

ПӮШИШ پوشش *кит.* 1. пӯшок, либос, рахт. 2. болопӯш; сақф, бом. 3. парда, рӯйпӯш.

ПӮШОК پوشاک либос, пӯшиш, рахт; либосворӣ; **пӯшок пӯшидан** либос пӯшидан.

ПӮШОКВОРӢ پوشاکواری матоъ барои либосдӯзӣ, чизҳои барои либос сарфшаванда, либосворӣ; пӯшокворӣ.

ПӮШОКӢ پوشاکی *мансуб ба* **пӯшок**; либосҳои пӯшиданӣ, либосворӣ; пӯшокворӣ: **чизҳои хӯрокӣ ва пӯшокӣ**, **пӯшокӣ харидан.**

ПӮШОН(И)ДАН پوشاندن//پوشانیدن 1. *шакли бавоситаи* **пӯшидан;** бар тан кунонидан, дар бар кунонидан (*либосро бар касе*); **ба гап ҷома пӯшонидан** гапро оро додан, зеб дода сухан кардан. 2. панаҳ кардан, руст кардан, пардапӯш кардан: **бо рӯймолаш рӯяшро пӯшонд.** 3. пӯшида доштан, ниҳон доштан, махфӣ кардан; **болои кори** *касеро* **пӯшондан** кори касеро пинҳон доштан, сирри касеро ошкор накардан. 4. фаро гирифтан, бо чизе фаро гирифтан, болои чизеро ба чизе пахн карда печонидан.

ПӮШТАХОНА پوشته‌خانه *ниг.* **почтахона**.

ПӮЯ پویه *кит.* 1. дав, тохт, рафти тезу тунд, гашти босуръат; **асп ба пӯя фикандан** асп давондан, асп тохтан, асп рондан. 2. хоҳиш, ҳавас, орзу, иштиёқ, ирода, оҳанг.

ПӮЯНДА پوینده *кит.* 1. даванда, бо суръат раванда, тезрафтор. 2. аспи тезрафтор; **пӯянда боло** аспи даванда. 3. ҷӯянда, ҷӯёи чизе.

ПӮЯНДАРОҲ پوینده‌راه роҳнавард, тезрав.

Р

Р *ҳарфи бисту якуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* ре (ر); *дар ҳисоби абҷад ба адади 200 баробар аст.*

РАБ(Б) *а.* رب 1. Худованд, Худо, Парвардигор; **ё раб!** эй Худо!. 2. соҳиб, молик.

РАБАЗ *а.* ربض 1. девор, ҳисори гирди шаҳр, гирдогирди ҳисори шаҳр, девори баланди гирди қалъа ё шаҳр. 2. қисми берунии шаҳрҳои қадимӣ.

РАББАНО *а.* ربّنا *гуфт.* холӣ, одӣ; **оби раббано** оби холӣ.

РАББӢ *а.* ربّی Худои ман.

РАББОНӢ *а.* ربانی 1. *мансуб ба* Худо, Эзид, Худоӣ, Яздонӣ. 2. худошинос.

РАБВ I//РАБВА *а.* ربو//ربوه *кит.* пушта, теппа, баландӣ.

РАБВ II ربو *тиб.* яке аз бемориҳои шуш, ки мубталои он зуд-зуд нафас мекашад: кӯтоҳнафасӣ, зиқуннафас.

РАБЕӢ ربیعی *мансуб ба* **баҳор**.

РАБЕУЛАВВАЛ *а.* ربیع‌الاوّل моҳи сеюми соли қамарӣ, пас аз сафар.

РАБЕУЛОХИР *а.* ربیع‌الآخر *ниг.* **рабеуссонӣ**.

РАБЕУССОНӢ *а.* ربیع‌الثّانی моҳи чаҳоруми солшумории қамарӣ.

РАБЕЪ *а.* ربیع баҳор, баҳорон.

РАБИБ *а.* ربیب *кит.* 1. парварда, дастпарвард; нону намакхӯрда. 2. писари зан аз шавҳари собиқ, писарандар.

РАБИБА *а.* ربیبه 1. *муаннаси* **рабиб**. 2. духтаре, ки зан аз шавҳари собиқ овардааст, духтарандар. 3. доя, парастори кӯдакон.

РАБОИДАН ربائیدن *шакли бавоситаи* **рабудан**.

РАБОИШ ربایش 1. рабудан. 2. *маҷ.* ҷозиба, ҷазобият.

РАБОТ *а.* رباط 1. мусофирхонае, ки дар сари роҳҳои корвонгард бино карда мешуд. 2. ҳавлии деворбаланд дар боғот; ◊ **работи тан** *киноя аз* вуҷуди инсон, ҳастӣ.

РАБОТБОН رباطبان *кит.* нигаҳбони работ, соҳиби корвонсарой, корвоннигаҳдор.

РАБОТӢ رباتی *кит.*, *мансуб ба* **работ**; работбон.

РАБОҲ *а.* رباح *кит.* фоида, суд, манфиат.

РАБОЯНДА رباینده он ки чизеро бирабояд ва соҳиб шавад; сориқ, дузд.

РАБОЯНДАГӢ ربایندگی вазъ ва ҳолати рабоянда, кашиш, ҷозиба, ҷазаба, ҷазбандагӣ.

РАБТ *а.* ربط бастагӣ, пайвастагӣ, алоқа; **рабт доштан**; алоқа, робита доштан; *маҷ.* иттилоъ, огоҳӣ…; **рабт додан** марбут кардан, пайванд додан, нисбат додан; **рабт доштан**; марбут будан, иртибот доштан.

РАБУБӢ *а.* ربوبی *кит. мансуб* ба **раб(б)**, худоӣ, илоҳӣ, рабонӣ.

РАБУДА ربوده дуздида, бурда.

РАБУДАГӢ ربودگی дуздида, сирқатшуда, ғорат;

мац. дилбарӣ.

РАБУДАН ربودن чизеро бо чобукдастӣ гирифта бурдан, чанг зада гирифтан, дуздидан, бурдан; **дил рабудан** *маҷ.* дили касеро ба худ ҷалб кардан, касеро ба худ шефтаву ошиқ гардонидан; **хоб рабудан** хоб бурдан.

РАБУН ربون *кит.* пуле, ки пеш аз кор ба коргар дода мешавад; пешмузд, пешпардохт, байъона.

РАБУННОС *а.* ربّ‌النّاس Парвардигори мардум, Худованд, Яздон.

РАБУХА ربوخه *кит.* лаззат, лаззати ҷимоъ, авҷи лаззати ҷинсӣ.

РАБЪ *а.* ربع *кит.* манзил, манзилгоҳ, сарой; маҳалла, кӯй.

рав رو 1. *асоси замони ҳозира аз* **рафтан**; **резу рав** майда-чуйда. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* раванда, ҷой ва маҳалли рафтан, шабрав, миёнарав, тезрав, сабукрав, обрав, мошинрав, пиёдарав.

РАВАН رون *кит.* имтиҳон, озмоиш, таҷриба.

РАВАНД روند *нав.* тамоюл фароянд, равиш, тариқа.

РАВАНДА رونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **рафтан**. 2. он ки роҳ меравад, он ки равона аст, сафаркунанда, мусофир, роҳгузар; **равандаву роҳгузар** роҳгузарон. 3. *маҷ.* қаландар, дарвеш. 4 тезравӣ, тундравӣ.

РАВАНДАНИШИН رونده‌نشین мусофирсавор.

РАВВОҚ *а.* روّاق *кит.* пок, тоза, зулол, соф, холис (*об*, *шароб*).

РАВҒАН روغن моддаи чарб, ки аз шир, дунба ё чарбуи чорпоён, аз донаҳои наботӣ ё аз маҳсулоти нафтӣ гирифта мешавад; **равғани ароба** пасмондаи моддаҳои нафт, ки барои молидан ба чархи аробаҳо ба кор мерафт; **равғани доғ** равғани сахт тафсида, равғани ҷӯшида истода; **равғани дунба** равғане, ки дар дунбаи гӯсфанд мавҷуд аст; **равғани зард** равғане, ки аз шири гов гирифта мешавад; **равғани зағир** равғани хӯрокие, ки аз зағирдона кашида шудааст; **равғани зайтун** равғане, ки аз меваи дарахти зайтун гирифта мешавад; **равғани карт** равғани дунбаи обнакардаи бешалҳа ва бегӯшт; **равғани лампа** карасин; **равғани маска** равғани аз шири гов гирифташудаи бенамак; **равғани пахта** равғане, ки аз пунбадона гирифта мешавад; **равғани сафед** *ниг.* **равғани пахта**; **равғани сиёҳ** мазут, моддаи сӯзандае, ки баъди аз нафт кашида гирифтани бензин, газолин ва карасин боқӣ мемонад; **равғани чароғ** *ниг.* **равғани лампа**; **равған кардан** равған молидан, равған задан ба мошин *ва г.*; **равған кардан (гулӯи** *касеро*) ба касе пора додан ё касеро зиёфат кардан бо мақсади анҷом додани кори худ; **равған кашидан** аз шир ба воситаи гуппӣ ё мошин, аз донаҳои наботӣ ба воситаи ҷувоз ва дастгоҳҳои мошинӣ равған ҳосил кардан; **ба равған ғӯтидани нони** *касе* дар равнақу ривоҷ будани кори касе ба оташ; **равған рехтан** гапе зада ё коре карда, ҷанҷоли хобидаро аз нав хезондан ё башиддаттар гардонидан; **равған сӯхтан**; ◊ **аз санг равған тарошидан** иҷро кардани корҳои душвори ношуданӣ.

РАВҒАНАНДОЗ روغن‌انداز он ки ба мошин равған пур мекунад, пуркунандаи равған.

РАВҒАНБАРОРӢ روغن‌براری гирифтани равған, ҳосил кардани равған: **корхонаи равғанбарорӣ**.

РАВҒАНГАР روغن‌گر он ки дар ҷувозхона равған мекашад, ассор.

РАВҒАНГАРӢ روغن‌گری кашидани равған, истеҳсоли равған, тавлиди равған.

РАВҒАНГИРӢ روغن‌گیری истеҳсол кардани равған, гирифтани равған.

РАВҒАНГУЛӢ روغن‌گلی :**атри равғангулӣ** навъи атр.

РАВҒАНДОҒ روغن‌داغ равғани доғ, равғани доғшуда, равғани тафсон (*ки маъмулан аз болои баъзе навъи хӯрок, аз ҷумла қурутоб мерезанд*).

РАВҒАНДОН روغن‌دان зарф барои андохтани (пур кардани) равған, зарфи равғангирӣ.

РАВҒАНДОР روغن‌دار дорои равған, он чи дар таркибаш ва ё ба дарунаш равған дорад; ◊ **кори равғандор** кори сердаромад.

РАВҒАНЗАБОНӢ روغن‌زبانی чарбзабонӣ, нармгуфторӣ, хушгапӣ, хушомадгӯӣ; ◊ **бо равғанзабонӣ мум (бар)афрӯхтан** суханҳои мулоим

ва форам гуфтан, ширинзабонӣ ба кор бурдан.

РАВҒАНЗАДА روغن‌زده он чи бо равған молида шудааст.

РАВҒАНИН روغنین 1. равғанӣ, равғандор, серравған. 2. равғанолуд. 3. *маҷ*. сердаромад.

РАВҒАНӢ روغنی серравған, равғандор, бо равған сиришташуда; **ҳалвои равғанӣ** яке аз навъҳои марғуби ҳалво; **кори равғанӣ** кори сердаромад; **овози равғанӣ** овози расои форам, овози ғулғуладор.

РАВҒАНКАДУ روغن‌کدو кадуи дарунхолӣ барои нигоҳ доштани равған.

РАВҒАНКАШ روغن‌کش он ки равған мекашад.

РАВҒАНКАШӢ روغن‌کشی гирифтани равған аз донаҳои наботӣ.

РАВҒАНКОРӢ روغن‌کاری бо равғани махсус андудани мошин ва таҷҳизот, равғанмолӣ: **маводи сӯхту равғанкорӣ**.

РАВҒАНМОЛӢ روغن‌مالی молидани равған ба чизе, чарб кардани чизе.

РАВҒАНМОНАНД روغن‌مانند монанди равған будан, чарбмонанд.

РАВҒАНМОҲӢ روغن‌ماهی як навъ моҳии серравған.

РАВҒАННОКӢ روغن‌ناکی дарачаи равғандорӣ (*мас*., *шир*): **равғаннокии шир**.

РАВҒАНОЛУД روغن‌آلود олуда бо равған, бо равған омехта будан.

РАВҒАНРЕЗӢ روغن‌ریزی *исми амал аз* **равған рехтан**: **ба муҳаррики мошин равған рехтан**.

РАВҒАНСӮЗӢ روغن‌سوزی амали сӯхтани равған; пок кардани баъзе зарфҳо ва таҷҳизоти техникӣ ба воситаи сӯзондани равған.

РАВҒАНФУРӮШ روغن‌فروش фурӯшандаи равған, он ки равған фурӯшад.

РАВҒАНФУРӮШӢ روغن‌فروشی касбу кори равғанфурӯш; ҷои фурӯши равған.

РАВҒАНХОНА روغن‌خانه :**равғанхонаи ҷувоз** ҷои косамонанде, ки равғани кашида дар онҷо ҷамъ меояд.

РАВҒАНХӮР روغن‌خور 1. хӯранда ва истеъмолкунандаи равған. 2. *тех*. даҳана ва ҷои рехтани равған ба муҳаррики мошин ва таҷҳизоти техникӣ.

РАВҒАНХӮРДА روغن‌خورده он чи равған молида бошад; **хумчаи равғанхӯрда** хумчае, ки дар он муддати зиёд равған нигоҳ доштаанд.

РАВҒАНҶАЛЛОБ روغن‌جلاّب он ки равғанро арзон харида, қимат мефурӯшад, савдогари равған.

РАВҒАНШОР روغن‌شار :**ангуштони равғаншор** ангуштоне, ки вақти хӯрдани ош аз онҳо равған мечакад.

РАВЗА *а*. روضه 1. боғ, гулзор; **равзаи ризвон** *д*. ҷаннат, боғи биҳишт. 2. он чи дар маросими сӯгвории аҳли хонаводаи пайғамбар (с), бахусус дар маросими сӯгвории шаҳидони Карбало хонда мешавад. 3. *маҷ*. маҷлис ва ё маросиме, ки ба ин муносибат барпо мешавад. 4. *маҷ*. мақбараи одамони бузург.

РАВЗАГОҲ روضه‌گاه *кит*. 1. боғ, сабзазор, марғзор, гулистон. 2. биҳишт. 3. *маҷ*. мақбара, қабр, гӯр, марқад.

РАВЗАН//РАВЗАНА روزن//روزنه ҷои сӯрох ва ҳаводаро дар сақф ва девори хона, дарича, тирезача: **равзани бом**, **равзани гулхан**.

РАВЗАРАНГ روضه‌رنگ сабзаранг, кабуд.

РАВИШ روش *исми феълӣ аз* **рафтан**; рафтор, тарзи рафтор, тарз, ҷараёни коре, расм; **роҳу равиш** рафти (ҷараёни) коре, тариқа, тарз, усул.

РАВИШОМӮЗ روش‌آموز *нав*. он ки роҳу равиш меомӯзад.

РАВИШОМӮЗӢ روش‌آموزی *нав*. шуғлу амали равишомӯз.

РАВИЯ رویه 1. тарз, вазъ, роҳ. 2. усул, равиш.

РАВӢ *а*. روی 1. *кит*. абри серборон. 2. оби фаровону ширин. 3. соқӣ. 4. *адш*. ҳарфи охирини решагии калима, ки дар қофия нигоҳ доштани он ҳатмист.

РАВНАҚ *а*. رونق 1. фурӯғ, тобиш, тароват. 2. пешрафт, тараққӣ, ривоҷ; **равнақ доштан** дар тараққӣ ва пешрафт будан; **равнақ ёфтан** тараққӣ кардан, пеш рафтан, дар авҷ будан; **аз равнақ афтодан** ривоҷ надоштан, аз пеш-

рафт бозмондан.

РАВНАҚАНГЕЗ رونق‌انگیز равнақбахш, дурахшу зебоидиҳанда; пешбаранда.

РАВНАҚГАРӢ رونق‌گری *кит.* 1. ҷилодиҳӣ; фурӯғ, тобиш, дурахш. 2. инкишофдиҳӣ, дорои қобилияти равнақгароӣ.

РАВО روا ҷоиз, коре, ки карданаш аз рӯи қонун мумкин аст; **раво будан** ҷоиз будан; ◊ **зарур бошад раво бошад; раво будани ҳукм** ҷорӣ будани ҳукм, эътибор доштан (*ҳукми касе дар ҷое*); **раво дидан** ҷоиз донистан, муносиб шумурдан, сазовор донистан, мувофиқ донистан; **раво доштан** лоиқ ва ҷоиз донистан, роҳ додан, розӣ шудан ба вуқӯи коре; **раво кардани ҳоҷати** *касе* матлаби (хоҳиши) касеро ба амал овардан; **раво шудан** амалӣ шудан, ба амал омадан.

РАВОБИН روا بین он ки раво мебинад, он ки лоиқ медонад, он ки мувофиқ мешуморад.

РАВОБИТ روابط *ҷ.* **робита**; робитаҳо.

РАВОДИД روادید иҷозати расмие, ки дар шиносномаи хориҷӣ барои ворид шудан ба кишваре ё хориҷ шудан аз он қайд мешавад, иҷозатномаи хуруҷу вуруд; он чи лоиқ ва ҷоиз дониста шудааст, маслиҳат.

РАВОЕҲ *а.* روایح *ҷ.* **роиҳа**.

РАВОКОМ رواکام он ки ба муродаш расидааст; одами некбахт, комёб, комраво.

РАВОҚ *а.* رواق 1. пешайвон, даромадгоҳе, ки ба шакли нимдоира сохта шудааст, арк. 2. гунбаз, гунбад.

РАВОҚДОР رواق‌دار дорои равоқ, пешайвондор, биное, ки аз тарафи пеш бо пештоқҳо зинат ёфтааст, гунбаздор.

РАВОҚӢ *а.* رواقی гунбаздор, гунбазшакл, ба шакли гунбаз монанд будан.

РАВОН I روان 1. *феъли ҳол аз* **рафтан**. 2. раванда, дар ҳоли рафтан, раҳсипор. 3. ҷорӣ; **оби равон**; **реги равон** реги кӯчанда; **ҳукми равон** ҳукми дар амал, ҳукми ҷорӣ. 4. салис, мавзун: **услуби равон**, **шеъри равон**; **равон будан** а) раҳсипор будан (*ба ҷое*); б) ҷорӣ будан; **равон кардан** а) фиристодан, ирсол намудан (*мактубро*); б) ҷорӣ сохтан; **равон шудан (гаштан)** а) раҳсипор гардидан, рӯ ба роҳ шудан, рафтан, ба роҳ афтодан (даромадан); в) ҷорӣ шудан (*об*).

РАВОН II روان ҷон, рӯҳ; **равон бахшидан** ҷон бахшидан; рӯҳбаланд гардонидан.

РАВОНА روانه роҳӣ, раванда, равон, раҳсипор; **равона кардан** а) фиристодан, ирсол кардан (*мас.*, *мактубро*); б) нигаронидан (*мас.*, *нигоҳи худро ба сӯе*); **равона шудан** (гардидан) раҳсипор гардидан, рафтан.

РАВОНАК روانک *нав.* қуттӣ ва ё бастае, ки ба воситаи почта равона карда мешавад.

РАВОНАКУНАНДА روانه‌کننده роҳикунанда, фиристанда, ирсолкунанда.

РАВОНБАХШ روان‌بخش ҷонбахш; рӯҳафзо.

РАВОНБЕМОР روان‌بیمار *нав.* он ки мубталои бемории равонист, бемори рӯҳӣ.

РАВОНБЕМОРӢ روان‌بیماری *нав.* бемории рӯҳӣ, бемории равонӣ.

РАВОН(И)ДАН رواندن//روانیدن 1. равон кардан. 2. чизеро аз рӯи чизе пок карда дур сохтан, нест кардан; аз ҳол равондан.

РАВОНДАРМОНӢ روان‌درمانی *тиб.* дармон ва табобати беморӣ бо роҳи муайян кардани хусусиятҳои равонӣ ва таъсири табобатӣ ба рӯҳияву равони онҳо.

РАВОНӢ I روانی *мансуб ба* **равон**; **бемории равонӣ** бемории рӯҳӣ.

РАВОНӢ II روانی 1. равон будан, ҷорӣ будан, ҷараён. 2. салосат, салисӣ, мавзунӣ.

РАВОНОСО(Й) روان‌آسا(ی) осоишдиҳандаи ҷон, роҳатбахш, оромбахш, рӯҳбахш, равонбахш.

РАВОНПАРВАР روان‌پرور нерӯдиҳандаи зеҳн, парваришдиҳандаи зеҳн, ҷонпарвар, зиндагибахш, фараҳовар, дилкушо.

РАВОНПАРДОЗ روان‌پرداز он ки ҷони худро фидои коре ё чизе мекунад, ҷонфидо.

РАВОНПИЗИШК روان‌پزشک пизишки бемориҳои рӯҳӣ (равонӣ).

РАВОНПИЗИШКӢ روان‌پزشکی *нав.* соҳаи илми тиб, ки ба ташхис ва дармони бемориҳои равонӣ машғул аст.

РАВОНТАБЪ روان‌طبع он ки фасеҳу салис шеър

мегӯяд, дорои табъи равон.

РАВОНХОН روانخوان он ки буррою равон мехонад.

РАВОНХОНӢ روانخوانی *мансуб ба* **равонхон**.

РАВОНХОҲ روانخواه *кҳн.* гадо, садақаталаб, соил, дарюзагар.

РАВОНШИНОС روانشناس *нав.* дорои тахассус ё таҷрибаи равоншиносӣ.

РАВОНШИНОСӢ روانشناسی *нав.* илм оид ба падидаҳо ва коркардҳои равонӣ ва муолиҷаи нобасомониҳои равонӣ.

РАВОНШИНОХТӢ روانشناختی *нав.* донишҳои марбут ба равоншиносӣ.

РАВОНШОД روانشاد шодравон (*нисбат ба шахси фавтида мегӯянд*).

РАВОРАВ رواروِ рафтуой, аснои рафтан, рафтагоршавӣ.

РАВОРАВӢ رواروی рафту омад, омаду рафт.

РАВОҲ *а.* رواح бегоҳӣ, шом, аввали шаб, шомгоҳ.

РАВОҲИЛ *а.* رواحل *ҷ.* **роҳила**.

РАВУО//РАВУОЙ رووآ//رووآی рафтуомад; **равуой кардан** бисёр рафтуомад кардан.

РАВҲ *а.* روح хушӣ, шодӣ, хурсандӣ, осоиш.

РАВҲАНАТ *а.* روحنت хубӣ, хуррамӣ, шодӣ, хурсандӣ.

РАВШАН روشن 1. ҷое, ки ба он нур тобидааст, мунаввар, тобон, дурахшон. 2. фурӯзон, афрӯхта; **чароғи равшан**. 3. возеҳ, ошкор. 4. соф, шаффоф, беғубор; **равшан будан** а) тобон (мунаввар, фурӯзон) будан; б) возеҳ (ошкору ҳувайдо) будан; **равшан кардан** а) мунаввар сохтан, даргирондан (*мас.*, *чарогро*); б) аниқ кардан, возеҳ баён кардан; **равшан шудан** мунаввар гардидан, рахшидан, тобон гардидан; **равшан шудани рӯз** дамидани субҳ, фаро расидани рӯшноӣ; ◊ **равшан шудани чашм** зоидан, бача таваллуд кардан; **чашматон равшан**! дар мавриди табрик ба муносибати рӯй додани хурсандие, аз ҷумла омадани азизи касе аз сафар гуфта мешавад.

РАВШАНБАЁН روشنبیان он ки навишта ва таҳрири возеҳу равшан дорад, возеҳбаён, дақиқбаён.

РАВШАНБАСАР روشنبصر доно, хирадманд, закӣ, зирак, тезфаҳм.

РАВШАНБИН روشنبین 1. он ки чизҳоро возеҳ мебинад. 2. *маҷ.* бино, доно, он ки дид ва фикри возеҳу равшан дорад.

РАВШАНБИНӢ روشنبینی назари тозаву фикри возеҳ доштан.

РАВШАНГАР//РӮШАНГАР روشنگر 1. афрӯзанда, тобонкунанда. 2. *маҷ.* сайқалдиҳанда, ҷилодиҳанда; равшанфикр, зиёӣ.

РАВШАНГУҲАР روشنگهر асилзода, поктинат, дорои зоти пок, боасолат.

РАВШАНДИЛ روشن دل покдил, доно, дилогоҳ, огоҳ, равшанзамир.

РАВШАНДИЛӢ روشندلی равшанзамирӣ, доноӣ, огоҳӣ, дилогоҳӣ.

РАВШАНЗАМИР روشنضمیر *ниг.* **равшандил**.

РАВШАНИБАХШ روشنیبخش мунавваркунанда, фурӯзанда, нурбахш, нурафзо.

РАВШАНИДИҲАНДА روشنیدهنده *ниг.* **равшанбахш**.

РАВШАНИНОГУЗАР روشنیناگذر он чи равшаниро аз худ намегузаронад.

РАВШАНӢ روشنی рӯшноӣ, нур, фурӯғ; *муқ.* торикӣ, зулмат; **равшанӣ бахшидан** бо фурӯғи худ дурахшону тобон кардан; **равшанӣ додан** нур бахшидан, фурӯзон кардан; **равшанӣ пошидан** нур парокандан, тобидан.

РАВШАНҚИЁС روشنقیاس *кит.* бофаросат, дуруст муҳокимакунанда, соҳиби тадбири дуруст.

РАВШАННАМОӢ روشننمائی :**муассисаҳои равшаннамоӣ** идораҳое, ки ба гузаронидани чорабиниҳои фарҳангӣ ва паҳн кардани ғояҳои пешқадами илмию маърифатӣ дар байни омма машғуланд.

РАВШАННАФАС روشننفس 1. покнафас. 2. *маҷ.* адолатпеша.

РАВШАННИҲОД روشننهاد соҳиби сиришт ва табъи неку, покдил, хайрандеш, амин, равшантинат.

РАВШАНОӢ روشنایی *ниг.* **рӯшноӣ**.

РАВШАНРАВОН روشن‌روان он ки дорои дилу равони пок аст, поктинат, софдил.

РАВШАНРАВОНӢ روشن‌روانی поктинатӣ, доноӣ, ҳушёрӣ, софдилӣ.

РАВШАНРОЙ روشن‌رای он ки фикри дурусту равшан дорад; мутафаккир.

РАВШАНТОБ روشن‌تاب дурахшон, тобанда, тобон.

РАВШАНФИКР روشن‌فکر он ки вазъу андешаи возеҳу равшан дорад, покандеш.

РАВШАНФИКРӢ روشن‌فکری амалу ҳолати равшанфикр, равшанфикр будан.

РАВШАНҶАБИН روشن‌جبین 1. зебо, хушрӯ, кушодарӯй. 2. *маҷ.* хандонрӯ, хушхӯ.

РАВШАНШАВӢ روشن‌شوی равшан шудан, дурахшонӣ, тобандагӣ.

РАГ رگ 1. маҷрои лӯлашакле дар аъзои бадан, ки дар он хун ва лимфа ҷорист: **рагу пай**; **раги чизе** одате, хислате ба ҳаракат омадан ва таҳрик шудани яке аз хислатҳои табии инсон; **аз раги гардан наздиктар** дар мавриди хеле наздик будани чизе гуфта мешавад; **раги даст кашидан** рағбату хоҳиш надоштан (*ба иҷрои коре*); **раг задан** хун гирифтан аз раг ба воситаи амали махсус; **раги** *касеро* **ёфтан** аз нуқтаи заъфи касе пай бурдан, нуқтаи таъсирбахш ба чизеро ёфтан; **ба рагу пайи** *касе* **нохун задан** касеро ба ҳаяҷон овардан. 2. *маҷ.* аслу насаб: **рагу реша**. 3. *маҷ.* ғайрат, таассуб, нуқтаи заифи касе: **раги хоб**.

РАГА رگه риштаи кони маъдане, ки чун раг ба таги замин ҷой гирифтааст.

РАГБАНД رگ‌بند ришта ва ё тасмае, ки бо он рагҳоро баста хунравиро боз медоранд.

РАГБАНДӢ رگ‌بندی бастани раг.

РАГДОР رگ‌دار дорои рагҳои барҷаста.

РАГЗАН رگ‌زن он ки шуғлаш раг задан (хун гирифтан) аст, ҳаҷҷом, хунгир.

РАГЗАНӢ رگ‌زنی раг задан, ҳаҷҷомӣ, хунгирӣ.

РАГКАШ رگ‌کش **:рагкаш шудан** дар натиҷаи изтиробу ҳаяҷони зиёд кашидани рагҳо.

РАГКАШӢ رگ‌کشی баногоҳ ба таври дардовар дарҳам кашида шудани рагҳо.

РАГМОЛ رگ‌مال он ки рагҳои шахшудаи одам ва ҳайвонотро молида муолиҷа мекунад.

РАГМОЛӢ رگ‌مالی амалу шуғли рагмол.

РАГШИНОС رگ‌شناس мутахассиси соҳаи раг.

РАГШИНОСӢ رگ‌شناسی амалу шуғли рагшинос; илме, ки рагҳоро меомӯзад.

РАГУ *фр.* رگو *хӯр.* як навъ хӯроки аврупоӣ.

РАҒБАТ *а.* رغبت майл, хоҳиш, кашиши дил ба чизе, орзу; **бо камоли рағбат** ба майл ва хоҳиши тамом; **рағбат кардан** майл намудан, моил будан.

РАҒБАТАНГЕЗ رغبت‌انگیز шавқовар, ҳавасовар, завқангез.

РАҒБАТНОК رغبتناک дорои шавқу рағбат, шавқу рағбат доштан.

РАҒБАТНОКӢ رغبتناکی ҳаваснокӣ, майл доштани чизе, шавқмандӣ.

РАҒБАТОВАР رغبت‌آور шавқовар, рағбатангез.

РАҒЗА رغزه матои дурушти дастӣ бофташудаи шол, ки аз он деҳқонон либоси корӣ медӯзанд.

РАҒЗАБОФӢ رغزه‌بافی бофтани рағза.

РАҒИФ *а.* رغیف қурси нон, нони гирда.

РАҒМ *а.* رغم 1. ҳақиру хор нигаристан, ба назар нагирифтан. 2. *маҷ.* баръакс кардани коре, амал намудан бар хилофи майли касе; **ба (дар, бар) рағми**... бар хилофи хоҳиши..., бар зидди..., дар муқобили...

РАД(Д) I رد *кит.* бузург, хирадманд, мӯбад, рӯҳонии зардуштӣ. 2. *кит.* паҳлавон, далер.

РАД(Д) II *а.* رد напазируфтан, гардондан, қабул накардан; **радду бадал** гуфтугузори зидди якдигар, гуфтан ва шунидани ҷавоб, мубоҳиса, мунозира; **рад кардан (намудан)** а) напазируфтан, гардондан, қабул накардан; б) қай кардан; **рад шудан** гардонда шудан, қабул карда нашудан, дафъ карда шудан; **радду бадал шудан (пул)** аз як даст ба дасти каси дигар гузаштан; **радди маърака** аз маърака (*маросимҳои тӯй, азо ва ҷамъомадҳои дигари мардум*) рондашуда (*ба-*

рои ягон рафтор ва кирдори носазои худ); **радди маъракa шудан (гардидан)** барои ягон рафтори ношоиста аз қатори ҷамъият хориҷ карда шудан. 2. *кит.* паҳлавон, далер.

РАД(Д) III رد нақши чизе дар замин, асар, пай; **радди по** паи по.

РАДА رده саф, қатор, раста (*одамҳо, дарахтҳо ва г.*).

РАДАР *англ.* ردر кӯтоҳшудаи radio delection and ranging (radar) – ёфтан ва муайян намудани масофа бо ёрии радио номи мухтасар ва кӯтоҳшудаи таҷҳизоти радиолокатсионӣ.

РАДДИЯ *а.* ردّیه эътирознома, ҳуҷҷати расмие, ки дар он хабаре ё даъвое рад ва такзиб мешавад, ботил кардани чизе ба тариқи эътироз.

РАДИАТОР *лот.* ردئتار асбоби махсуси хунуккунандаи об дар муҳаррикҳои дарунсӯз.

РАДИАТСИОНӢ ردیتسیانی *мансуб ба* **радиатсия**.

РАДИАТСИЯ *лот.* ردیتسیه афкандани нур, нурафшонии моддаҳои радиоктивӣ.

РАДИЙ *лот.* ردیی унсури химиявӣ, филизе, ки хосияти радиоактивӣ дорад.

РАДИКУЛИТ *лот.* ردکولیت навъи бемории торҳои асаби ҳароммағз, ки бо дарди сахти миён, тахтапушт, гардан зоҳир мегардад.

РАДИО ردیا *лот.* 1. ба воситаи мавҷ, бе сим ба масофаи дур фиристодан ва гирифтани овоз. 2. дастгоҳи гирандаи овоз аз масофаи дур.

РАДИОАКТИВ *лот.* ردیااکتیو *ниг.* **радиоактивӣ**.

РАДИОАКТИВИЯТ ردیااکتیویت аз ҳам пошхӯрии ҳастаҳои баъзе унсурҳои химиявӣ, ки қувваи шуодиҳии фаъол доранд.

РАДИОАКТИВӢ ردیااکتیوی аз ҳам пошида шудани ҳастаҳои баъзе унсурҳои химиявӣ бо қувваи шуои фаъол.

РАДИОАЛОҚА ردیاعلاقه алоқаи радиоӣ, иртиботи садоӣ, робитаи бесим.

РАДИОГРАММА *лот.* ردیاگرمّه хабаре, ки ба воситаи радиотелеграф дода шудааст.

РАДИОГУЗАРОНӢ ردیاگذرانی сохтани нуқтаҳои радиошунавонӣ.

РАДИОӢ ردیائی *мансуб ба* **радио**; ба воситаи радио, тавассути радио.

РАДИОМАВҶ ردیاموج мавҷҳои радио, мавҷҳои гунгогунбасомади радио.

РАДИОСТАНСИЯ *лот.* ردیاستنسیه марказ барои додан ва гирифтани садоҳо ва ишораҳои дигари радио.

РАДИОСТУДИЯ *лот.* ردیاستودیه маркази пахнкунандаи садоҳои радио.

РАДИОТЕХНИК *лот.* ردیاتخنیک мутахассиси техникаи радио.

РАДИОТЕХНИКА *лот.* ردیاتخنیکه техникаи соҳаи радио, таҷҳизоти радиоӣ.

РАДИОХОНА ردیاخانه марказ ва ё муассисае, ки дар байни аҳолӣ нуқтаҳои радио таъсис мекунад.

РАДИОШУНАВОНӢ ردیاشنوانی шуна–вонидан ба воситаи радио: **шабакаи радиошунавонӣ**.

РАДИСТ *лот.* ردیست мутахассиси додан ва гирифтани хабарҳо бо радио.

РАДИУС *лот.* ردیوس *риёз.* хатти росте, ки маркази доира ё кураро бо ҳар ду нуқтаи интиҳои он мепайвандад.

РАДИФ *а.* ردیف 1. саф, қатор, рада. 2. ду нафаре, ки паси ҳам ба як асп савор бошанд, паҳлӯи ҳам ё паси ҳам қарор гирифтан. 3. *адш.* калима ё ибора, ки дар охири ҳар байти шеър пас аз қофия такрор меёбад.

РАДНАШАВАНДА ردنشونده он чи қобили рад набошад, раднопазир.

РАДНОПАЗИР ردناپذیر раднашаванда, собитшуда, мувассақ.

РАДОАТ *а.* رداءت *кит.* бадӣ, пастсифатӣ, табоҳӣ.

РАДОН *лот.* ردان унсури химиявии радиоактив, ки дар техника ва тиб ба кор меравад.

РАЁСАТ//РИЁСАТ *а.* ریاست раисӣ, сардорӣ, садорат, мақоми болотарини идора дар муассиса, корхона, созмон, ҳизб *ва г.*, саридора; **раёсат кардан** сардор будан, идора кардан; **ҳайати раёсат** мақоми идоракунанда.

РАЁҲИН *а.* ریاحین *ҷ.* **райҳон**; испарғам, номи умумӣ барои гиёҳҳои хушбӯ.

РАЖА رژه 1. ресмон, танобе, ки бинокорон барои рост гирифтани девор ба кор мебаранд, ресмони шоқул. 2. торе, ки либоси шусташударо барои хушконидан меовезанд.

РАЖД رژد *кит.* бисёрхӯр, пурхӯр; ҳарис дар ҳама чиз.

РАЗ رز *кит.* ток; **духтари раз** *маҷ.* ангур.

РАЗБОН رزبان боғбон, боғбони токзор, нигоҳбони боғи ангур.

РАЗЕЪ *а.* رضیع *кит.* 1. ширхор. 2. ҳамшир.

РАЗЗОҚ *а.* رزّاق ризқдиҳанда, серкунанда, (*сифати Худо*).

РАЗИДАН رزیدن *кит.* ранг кардан, ранг задан.

РАЗИЛ *а.* رذیل паст, нокас, ноодам, фурӯмоя.

РАЗИЛАТ *а.* رذیلت пастӣ, нокасӣ, фурӯмоягӣ.

РАЗИЛӢ *а.* رذیلی пастӣ, нокасӣ, ноодамӣ, фурӯмоягӣ, пастфитратӣ.

РАЗИЛОНА رذیلانه ноодамона, нокасона, душманона.

РАЗИН *а.* رزین *кит.* маҳкам, устувор, матин, бовиқор.

РАЗӢ *а.* رضی *кит.* ризоманд, розӣ, мамнун, хушнуд.

РАЗМ رزم *кит.* 1. ҷанг, набард. 2. *гуфт.* вазн, оҳанг.

РАЗМА *а.* رزمه *кит.* бухча, баста, асбобу абзори дар бухча басташуда.

РАЗМАНДА رزمنده ҷанганда, ҷанговар, ҷангҷӯй, мубориз.

РАЗМГАР رزمگر ҷанговар.

РАЗМГАҲ//РАЗМГОҲ رزمگه//رزمگاه майдони ҷанг, набардгоҳ, нарбгоҳ.

РАЗМДӮСТ رزم‌دوست он ки толиби ҷанг аст, он ки аз ҷанг рӯ намегардонад.

РАЗМИДАН رزمیدن ҷангидан, ҳарб кардан, разм кардан, набард кардан.

РАЗМӢ رزمی *марбут ба* **разм**; ҷангҷӯ, ҷанганда, аҳли ҷангу пайкор.

РАЗМОВАР رزم‌آور ҷанговар, разманда.

РАЗМҶӮ(Й) رزم‌جو(ی) он ки толиби ҷангидан аст, хоҳони пайкор, ҷанговар.

РАЗОЛАТ *а.* رذالت пастӣ, фурӯмоягӣ, ноодамӣ, пасттинатӣ.

РАЗОНАТ *а.* رزانت устуворӣ, пойдорӣ, мустаҳкамӣ; виқор, вазнинӣ, оромӣ, оҳистагӣ.

РАИЙЯ//РАИЙЯТ *а.* رعیه//رعیت мардуми тобеи мамлакат, табаа, аҳолии фармонбардор, шаҳрванд.

РАИС *а.* رئیس 1. сардор, сарпараст ва идоракунандаи муассиса, корхона, созмон *ва г.* 2. *таър.* дар аморати Бухоро соҳибмансаби рӯҳоние, ки ба иҷрои қоидаю қонунҳои шариат назорат мекард; **раиси ҷамоа** раиси шӯрои деҳа ва ё деҳот.

РАИСБОБ رئیس‌باب он ки ба раисӣ мувофиқ ва муносиб аст; он чи ба раис муносиб аст.

РАИСИКУНАНДА رئیسی‌کننده он ки дар идора ё дар маҷлисе вазифаи сардориро ба ҷо меорад.

РАИСӢ رئیسی сардорӣ, ба ҷо овардани вазифаи раис; **раисӣ кардан** вазифаи раисии муассисаеро ба ҷо овардан ё маҷлисро идора кардан.

РАИСХОНА رئیس‌خانه *таър.* маҳкамаи раис дар аморатӣ Бухоро.

РАИСШИНОС رئیس‌شناس он ки бо раисон рафтуой ва шину хез мекунад, раисбоз.

РАИЯТ *а.* رعیت *ниг.* **раийя//раийят**; фуқаро, табаа; шаҳрвандӣ.

РАИЯТӢ رعیتی табааӣ, шаҳрвандӣ.

РАИЯТНАВОЗ رعیت‌نواز фуқаропарвар.

РАИЯТНАВОЗӢ رعیت‌نوازی фуқаропарварӣ.

РАИЯТПАРВАР رعیت‌پرور ғамхорикунанда нисбат ба фуқаро, фуқаропарвар.

РАИЯТПАРВАРӢ رعیت‌پروری мардумпарварӣ, фуқаропарварӣ.

РАЙБ *а.* ریب *кит.* дудилагӣ, шак, шубҳа.

РАЙЁН *а.* ریان сероб, пуроб, сабзу хуррам, тару тоза.

РАЙҲОН *а.* ریحان гиёҳе аз хонаводаи наъно, ки баргҳо ва шохаҳои муаттари он барои хӯрок истифода мешавад, испарғам, нозбӯй.

РАЙҲОНӢ ريحانى 1. бо ранги райҳон, сабзранг. 2. шароби сабзранги хушбӯй. 3. навъе аз навишти хатти арабӣ, ки одатан аввали калима ва сатрҳоро бо он менавиштанд.

РАЙЪ *а.* ريع афзунӣ, фаровонӣ, зиёдшавӣ (-и ҳосил, фоида *ва г.*).

РАЙЪОН *а.* ريعان 1. аввали ҳар чиз, оғози ҳар чиз. 2. қисми беҳтарини чизе; **райъони ҷавонӣ** давраи аввали ҷавонӣ, навҷавонӣ.

РАКИК *а.* ركيک 1. ҳақир, паст, забун. 2. суст, заиф. 3. зишт, дағал, қабеҳ.

РАКИН *а.* ركين *кит.* маҳкам, устувор, собит, барқарор; **рукни ракин** сутуни собиту устувор, пояи асосӣ; *маҷ.* шахси умда.

РАКОКАТ *а.* رکاکت *кит.* сустӣ, заъф.

РАКУ(К) (ركو(ک *кҳн.* порчаи кӯҳна, латта.

РАКЪАТ *а.* ركعت *д.* як бор рукӯъ кардан дар намоз; ҳар қисмат аз намоз, ки дорои рукӯъ ва суҷуди ҷудогона аст.

РАҚАБА *а.* رقبه *кит.* 1. гардан. 2. банда, ғулом. 3. замин ва мулке, ки бо касе то охири умр барои истифода дода мешуд.

РАҚАМ *а.* رقم 1. хат, навишта; **рақам задан (кардан)** навиштан, чизеро ба қалам овардан. 2. адад, шумора. 3. аломате, ки чандин ададро (шумораро) нишон медиҳад.

РАҚАМГУЗОРӢ رقمگذارى рақами тартибӣ гузоштан (*мас.*, *ба хонаҳо*).

РАҚАМДОР رقمدار дорои рақам, борақам.

РАҚАМЗАН رقمزن нависанда, китобаткунанда, котиб.

РАҚАМӢ رقمى ададӣ, шуморавӣ.

РАҚИБ *а.* رقيب 1. муборизабаранда ва мусобиқакунанда бо касе барои пеш гузаштан дар коре ё ба даст овардани чизе; ҳар яке аз ду шахсе, ки ба як чиз толиб бошанд. 2. ҳариф, душман.

РАҚИҚ I *а.* رقيق банда, ғулом, абд, мамлук.

РАҚИҚ II *а.* رقيق 1. нозук, маҳин, тунук; мулоим, нарм. 2. *маҷ.* меҳрубон, шафиқ, нармдил.

РАҚИМ *а.* رقيم *кит.* 1. рақамшуда, мактуб навишта. 2. номи ғоре, ки асҳоби Каҳф дар он паноҳ бурда буданд.

РАҚҚОС *а.* رقّاص 1. рақскунанда, бозингар. 2. *ниг.* **раққосак**.

РАҚҚОСАК *а.* رقّاصک овезае, ки гашти соатро ба назм медарорад.

РАҚҚОСӢ *а.* رقّاصى амал ва касби раққос, рақс, бозӣ, пойкӯбӣ.

РАҚОБАТ *а.* رقابت 1. рақибӣ кардан. 2. мубориза барои ба даст овардани фоидаи калон ё имтиёзҳо.

РАҚОБАТДОР رقابتدار *ниг.* **рақобатнок**.

РАҚОБАТКУНАНДА رقابتکننده *ниг.* **рақиб**; талошкунанда, мубориз.

РАҚОБАТНОК رقابتناک дорои рақобат, рақобатпазир, борақобат.

РАҚОБАТНОКӢ رقابتناکى дорои рақобат будан, рақобатпазирӣ, рақобатнок будан.

РАҚОБАТПАЗИР رقابتپذير дорои тавоноии рақобат, қобили рақобат; **моли рақобатпазир**.

РАҚОБАТНОПАЗИР رقابتناپذير ғайри қобили рақобат: **моли ракобатнопазир**.

РАҚОҚАТ *а.* رقاقت тунукӣ, нозукӣ; нозукдилӣ, ҳассосӣ.

РАҚС *а.* رقص мувофиқи оҳанги мусиқӣ иҷро кардани ҳаракати мавзун, дастафшонию пойкӯбӣ, усул; **рақс кардан** мувофиқи оҳанг дастафшонию пойкӯбӣ кардан, рақсидан; **ба рақс овардан** ба усул даровардан, рақсонидан (*касеро*); **ба рақс омадан (даромадан)** рақсидан, ба рақс сар кардан.

РАҚСИДАН رقصيدن иҷро кардани ҳаракати мавзуни даст, по ва бадан мувофиқи оҳанги мусиқӣ ва суруд, пой куфтан, бозӣ кардан бо оҳанги мусиқӣ; **ба доираи** *касе* **рақсидан** *маҷ.* тобеи касе будан, бо нишондоди касе амал кардан.

РАҚСОН رقصان рақсанда, рақскунон, дар ҳоли рақсидан.

РАҚСОН(И)ДАН رقصاندن//رقصانيدن ба рақс овардан.

РАМ I رم тарс, гурез, ҳарос, тарсидаву ҳаросида гурехтан ё хӯсидан; **рам хӯрдан** гурехтан,

ҳаросида гурехтан (*аз чизе*), хӯсидан; **рам додан** тарсонидани ягон ҳайвон ва ё ягон ҷонваре монанди асп, оҳу *ва г.*

РАМ II رم *шакли кӯтоҳшудаи* **рама**.

РАМА رمه тӯда ва анбӯҳи чорпои хурд: **рамаи гӯсфандон**; **рама рондан** гӯсфандонро равона кардан (ба рафтан водоштан).

РАМАБОН//РАМАВОН رمه‌بان//رمه‌وان гӯсфандбон, чӯпони мол ва чорвои майда.

РАМАД *а.* رمد *тиб.* навъе аз дарди чашм, ки чашм сурх ва обрав мешавад.

РАМАЗОН *а.* رمضان моҳи нӯҳум аз солшумории қамарӣ; **моҳи рӯза** моҳи сиюм; **моҳи рамазонро дидан** дар осмон пайдошавии ҳилоли моҳи навро дидан, ки оғози моҳи рамазон, саршавии рӯзадорӣ мебошад.

РАМАҚ *а.* رمق тобу тавони охирин, нафаси вопасин; **рамақи** *касеро* **кашидан** (**гирифтан**) *маҷ.* тобу тавони ӯро гирифтан; **рамақ гирифтан** ҷон гирифтан: **рамақ ёфтан** рамақ гирифтан: **то рамақи охирин** то қувва ва тобу тавони вопасин, то дами нафаси охирин; **ҷон дар рамақ доштан** дорои тобу тавони охирин будан.

РАМАЛ *а.* رمل *адш.* яке аз нуздаҳ баҳри арӯз; **рамали мусамман** баҳри пурраи рамал, ки дар ду мисраи он «фоилотун» ҳашт бор такрор мешавад.

РАМАНДА رمنده он ки ё он чи аз чизе ва ё аз касе рам мехӯрад.

РАМАНДАГӢ رمندگی дурӣ ҷустан, канора гирифтан, рам хӯрдан.

РАМАПО(Й) (رمه‌پا(ی он ки рамаро посбонӣ мекунад, нигаҳбони рама, чӯпон, шӯбон.

РАМА-РАМА رمه‌رمه гала-гала, бисёр (*гов, гӯсфандон*), даста-даста, пода-пода.

РАМАРОН رمه‌ران он ки рамаро аз ҷое ба ҷое мебарад, чӯпон, шӯбон.

РАМЕҲ *а.* رميح *кит.* найза, синон.

РАМЗ *а.* رمز 1. сухани маънояш пӯшида, фаҳмонидани матлабе бо ифодаи чашм, лаб, абрӯ *ва г.*; имо, ишора. 2. нишонаи махсусе, ки матлаберо мефаҳмонад.

РАМЗАН *а.* رمزاً ба сурати рамз, монанди рамз, рамзӣ, ба тариқи рамз.

РАМЗГАР رمزگر *ниг.* **рамзкушо**.

РАМЗДОР رمزدار дорои рамз, борамз.

РАМЗӢ رمزی рамзнок, бо рамзу ишора навишташуда.

РАМЗКУШО رمزکشا он ки маънии рамзро мефаҳмад ва мефаҳмонад; ҳалкунандаи масъалаҳои мушкил ва муаммову чистонҳо.

РАМЗКУШОӢ رمزکشایی маъникушоӣ, ошкор кардани рамз, кушодани рамз.

РАМЗНАВИС رمزنویس он ки бо рамзу аломати хос менависад, нависанда ва тартибдиҳандагони рамз.

РАМЗНАВИСӢ رمزنویسی амалу шуғли рамзнавис, навиштан ва тартиб додани рамз.

РАМЗНОК رمزناک дорои рамз, бо рамз навишташуда.

РАМЗОМЕЗ رمزآمیز рамзнок, бо рамз.

РАМЗОШНО رمزآشنا он ки ошно ба рамз ва имост, рамузфаҳм.

РАМЗХОНӢ رمزخوانی хондану дарк кардани рамз.

РАМИДА رمیده рам хӯрда, ҳаросон, тарсидаю гурехта, хӯсида; **дили рамида** дили ҳаросон, дили боваҳму ҳарос.

РАМИДАН رمیدن рам хӯрдан, ҳаросидан, тарсидану гурехтан, хӯсидан, эҳтироз кардан.

РАМЛ *а.* رمل 1. рег. 2. илме, ки гӯё ба воситаи он толеи касонро муайян мекунанд ва аз оянда хабар медиҳанд; **рамл андохтан** бо усули рамл фол дидан; ◊ **рамл задан** андохтани донаҳои рег ё мӯҳраҳои махсуси рамл ва пешгӯӣ кардани оянда.

РАММОЛ *а.* رمّال донандаи илми рамл, фолбинанда ба воситаи рамл, фолгир.

РАММОЛӢ *а.* رمّالی кор ва шуғли раммол, касби фолбинӣ.

РАМОД *а.* رماد *кит.* хокистар.

РАМОНДАН رماندن хӯсондан, рам додан, тарсондан, ба гурез водоштан.

РАМОРАМ رمارم *кит.* гуногун, аз ҳар гуна; паёпай, пайваст.

РАМУЗ *а.* رموز *ҷ.* **рамз**; рамзҳо, ишораҳо, асрор; **рамуз гирифтан** матлаби пӯшидаеро дарк кардан.

РАМУЗФАҲМ رموزفهم зирак, бофаросат, нуктафаҳм.

РАМУЗФАҲМӢ رموزفهمی зиракӣ, фаросат, нуктафаҳмӣ, маънифаҳмӣ.

РАМХӮРДА رم‌خورده рамида, хӯсида: **аспи рамхӯрда**.

РАМҲ رمح *кҳн.* найза, сипоҳ.

РАНГ I رنگ 1. намуди зоҳирии ҳар чиз, ки ба чашми бинанда сафед, сурх, сабз *ва г.* менамояд. 2. моддаҳои рангини маъданӣ, химиявӣ ва наботӣ, ки бо равған омехта барои тобиши дигар додан ба чизҳо мемоланд. 3. сиёҳӣ барои навиштан. 4. шакл, намуд; **ранги дигарро гирифтани хона** намуди дигарро гирифтани хона. 5. тарз, равиш; **ранг ба ранг** гуна-гуна, ба ҳар ранг, ба рангҳои гуногун, ҳар хел; **ба ранги**... мисли..., монанди...; **дигар ранг** дигар хел, ба тарзу шакли дигар; **як ранг** як тарз, як навъ, ба навъе; **рангу бӯ** тароват, обу тоб; **ранг-ранг** гуногунранг, гуногун, ҳар хел, навъ ба навъ; **рангу рӯ** ранг, вазъ, авзоъ; **ранг дигаргун шудан** тағйир ёфтан (*намуди зоҳирӣ*); **ранги дигар гирифтан** ба шакли дигар даромадан, тағйир ёфтан; **ранг кандан** дигар шудани ранги рӯи кас дар натиҷаи заъфи беморӣ, тарс ё хабари ногувори ногаҳонӣ; **ранг кардан** рӯи чизеро бо ранге пӯшондан, ранг задан, матоъ ё ресмонро ба воситаи моддаҳои табиӣ ё химиявӣ ба лавни дигар даровардан; **ранг надоштан** бе обу тоб будан, равнақ надоштан; **ранг овардан** ранги нав пайдо кардан; **ранг (аз рӯ) паридан** *ниг.* **ранг кандан**; **ранг бину ҳол пурс** (*зарб.*); ◊ **ранг зард кардан** эҳтиёҷманд шудан, мӯҳтоҷӣ кашидан.

РАНГ II رنگ *зоол., кит.* бузи кӯҳӣ.

РАНГА رنگه дорои рангҳои гуногун, рангдор, рангин; **филми ранга** филми гуногунранг (на сиёҳ-сафед).

РАНГАНГЕЗӢ رنگ‌ریزی 1. ба кор бурдани рангҳои гуногун. 2. *маҷ.* наққошӣ.

РАНГБАРАНГ رنگ‌برنگ рангоранг, гуногун.

РАНГБАСТ رنگ‌بست ранги собит, ранге, ки зуд аз байн намеравад, ранги асили пойдор.

РАНГБОХТА رنگ‌باخته паридаранг, камранг, рангпарида.

РАНГВОР رنگوار *марбут ба* **ранг**; ранг.

РАНГВОРФУРӮШ رنگوارفروش фурӯшандаи ранг.

РАНГВОРФУРӮШӢ رنگوارفروشی фурӯхтани рангҳои гуногун, фурӯши ранг.

РАНГГАР رنگگر рангкунанда, он ки чизеро ранг мекунад, рангрез.

РАНГДИҲАНДА رنگ‌دهنده диҳандаи ранг, рангдеҳ.

РАНГДИҲӢ رنگ‌دهی ранг додан, ранг кардан, обуранг кардани чизе.

РАНГДОН رنگ‌دان сиёҳидон.

РАНГДОР رنگ‌دار дорои ранг, рангин.

РАНГЗАН رنگ‌زن 1. *ниг.* **рангмол**. 2. рассом, наққош.

РАНГЗАНӢ رنگ‌زنی 1. *ниг.* **рангмолӣ**. 2. ранг кардан, рангкорӣ.

РАНГЗАРД رنگ‌زرد он ки ранги чеҳрааш парида аст, заҳир, бетоб, бемадор.

РАНГЗАРДӢ رنگ‌زردی 1. заҳирӣ, нотавонӣ, бетобӣ. 2. *маҷ.* эҳтиёҷмандӣ, хиҷолат.

РАНГИН رنگین дорои ранг, мулавван, ранг зада, ранг ба ранг; *маҷ.* сурх, гулгун, рангоранг; **хони рангин** хони пурнозу неъмат.

РАНГИНАДОӢ رنگین‌ادائی ишваву ноз ва карашмаҳои рангоранг, лаҳза ба лаҳза бо рангҳои дигар ҷилвагар шудан.

РАНГИНБОЛ رنیگ‌بال боли рангин доштан, гуногунрангии бол.

РАНГИНӢ رنگینی рангорангӣ, ҳархелагӣ, ба тарзи гуногун; **ҳаётро бо рангиниҳояш тасвир кардан**.

РАНГИНКАМОН رنگین‌کمان камони ҳафтранге, ки аз таҷзияи нури Хуршед дар қатраҳои оби борон ва фаввораи об падид меояд, қавси кузаҳ, камони рустам, тирукамон.

РАНГИНО//РАНГИНОН رنگینا//رنگینان як навъ шафтолуи як тарафаш сурх ва як тарафи дигараш сафед.

РАНГИНХАЁЛ رنگین‌خیال шоир ва ё санъаткоре, ки доираи тасаввури эҷодии рангину васеъ дорад.

РАНГИСТОН رنگستان *кит.* нигористон, хонаи махсус барои намоиши нақшу нигораҳои гуногун.

РАНГКАНДА رنگ‌کنده паридаранг, заҳир, нотоб, бемор.

РАНГКАНДАГӢ رنگ‌کندگی рангпаридагӣ, рӯҳафтодагӣ, нотобӣ.

РАНГКОР رنگ‌کار 1. рангмол. 2. *кит.* ҳилагар, фиребгар.

РАНГКУНӢ رنگ‌کنی ранг кардан, рангу бор намудан.

РАНГМОЛ رنگ‌مال он ки шуғлу пешааш молидани ранг аст, шахси рангкунанда.

РАНГМОЛӢ رنگ‌مالی ранг молидан, ранг кардан.

РАНГОВАР رنگ‌آور *кит.* 1. он ки худро ҳар дам бо ранге нишон медиҳад. 2. фиребанда, фиребо.

РАНГОМЕЗ I رنگ‌آمیز 1. он ки рангҳоро бо ҳам меомезад. 2. наққош, рассом.

РАНГОМЕЗ II رنگ‌آمیز 1. рангомехта. 2. нақшкарда.

РАНГОМЕЗӢ رنگ‌آمیزی 1. омехтани рангҳо. 2. наққошӣ.

РАНГОРАНГ رنگارنگ 1. ба ҳар ранг, ҳарранга. 2. ҳархел, гуногун, навъ ба навъ.

РАНГОРАНГӢ رنگارنگی рангҳои гуногунро доро будан, алвон, мухталифӣ, гуногунӣ.

РАНГПАР رنگ‌پر чизе, ки рангаш зуд меравад.

РАНГПАРИДА رنگ‌پریده рангаш рафта, камранг, заҳир.

РАНГПАРИДАГӢ رنگ‌پریدگی камрангӣ, паридани ранг, рафтани ранг.

РАНГПОШАК رنگ‌پاشک дастгоҳи рангпошӣ.

РАНГПӮШ رنگ‌پوش *кит.* жандапӯш, дарвеш; **рангпӯши сафо** *киноя аз* дарвеш, қаландар.

РАНГРАВ رنگ رو *ниг.* **рангпар**.

РАНГРАЗ رنگ‌رز *кит.* рангрез, ранга, кабудгар.

РАНГРАФТА رنگ‌رفته рангпарида.

РАНГРЕЗ رنگ‌ریز он ки матоъ, нах ва монанди инҳоро ранг мекунад.

РАНГРЕЗӢ رنگ‌ریزی 1. амал ва шуғли рангрез. 2. ҷои ранг кардани матоъ, нах *ва ғ.,* коргоҳи рангрез, шуғли рангрез.

РАНГРЕЗХОНА رنگ‌ریزخانه ҷое, ки матоъҳоро рангу бор медиҳанд, ҷой ва мақоми рангрезӣ.

РАНГСАНҶ رنگ‌سنج он ки чигунагии рангро месанҷад.

РАНГСОВ رنگ‌ساو совандаи ранг, нармкунандаи ранг.

РАНГСОЗ رنگ‌ساز он ки ранг таҳия мекунад, созандаи ранг.

РАНГСОЗӢ رنگ‌سازی амал ва шуғли рангсоз, сохтан ва таҳияи ранг.

РАНГУБОР رنگ‌وبار ҳар гуна рангҳои хушк ва моеъ; **рангубор додан** ранг кардан, обуранг додан.

РАНГУБОРДИҲӢ رنگ‌وباردهی обуранг додани чизе, бо рангҳои гуногун ороиш додани чизе ё касе.

РАНГУБОРФУРӮШ رنگ‌وبارفروش он ки ранг мефурӯшад, фурӯшандаи рангубор.

РАНГУБОРХОНА رنگ‌وبارخانه коргоҳи рангрезӣ.

РАНГЧАШМ رنگ‌خشم *кит.* оҳучашм, он ки чашмаш ба чашми оҳу монанд аст.

РАНГШИНОСӢ رنگ‌شناسی шинохтани анвои ранг, илми шинохтани мувофиқати рангҳо.

ранд رند *асоси замони ҳозира аз* **рандидан**.

РАНД I *а.* رند дарахти мӯрд, дарахти ҳамешасабз, ки ширaи он дар дорусозӣ истифода мешавад.

РАНД II رند 1. тарошаи чӯб, параха. 2. *ниг.* **ранда** I.

РАНДА I رنده афзори дуредгарон барои таро-

шида ҳамвор кардани тахта; **ранда кардан** тарошидан, тарошида ҳамвор кардан (*чӯбу тахтаро*).

РАНДА II رنده *кҳн., бот.* як навъ гиёҳи баҳорӣ, ки гӯсфанд аз хӯрдани он фарбеҳ мешавад.

РАНДАГАРرنده‌گر он ки бо ранда кор мекунад, рандакунанда.

РАНДАГАРӢ رنده‌گری бо ранда кор кардан, рандагир будан.

РАНДАКОРӢ رنده‌کاری ҳамвору сайқал додани чӯбу тахта, рандагирӣ.

РАНДАКУНӢ رنده‌کنی ранда кардан, ҳамвор кардани чӯбу тахта.

РАНДИДАН رندیدن 1. бо дастафзори махсус тарошида ҳамвор кардан, ранда кардан. 2. бо ноз хиромидан.

РАНҶ رنج 1. заҳмат, машаққат, азоб. 2. дард, озор. 3. меҳнат, кор; **ранҷ бурдан (дидан)** машаққат кашидан; **ранҷ кашидан** гирифтори азобу дард будан, дар азобу машаққат будан; **нобурда ранҷ, ганҷ муяссар намешавад** (*зарб.*).

РАНҶА رنجه ранҷур, азобдида, дар азоб; **қадам ранҷа кардан** омадан, лутфу меҳрубонӣ карда ба дидани касе омадан, ба худ ранҷ раво дида, ба ҷое рафтан.

РАНҶБАР رنجبر меҳнаткаш, коргар, он ки бо меҳнати сахту кори пурмашаққат зиндагиашро пеш мебарад, заҳматкаш, коргар.

РАНҶБАРДОР رنجبردار *кит.* 1. таҳаммулкунанда ва тоқаткунандаи ранҷу заҳмат, азоббардор. 2. ранҷбар.

РАНҶБАРЗОДА رنجبرزاده фарзанди коргар, он ки аз коргар таваллуд ёфтааст, авлоди коргар.

РАНҶБАРӢ رنجبری амали ранҷбар, коргарӣ, заҳматкашӣ.

РАНҶБУРД رنجبرد *кит.* 1. ҳосили заҳмат, он чи аз меҳнати касе ба даст меояд, дастранҷ. 2. ранҷ бурдан, заҳмат кашидан.

РАНҶБУРДА رنجبرده ранҷкашида, заҳматкашида, таҳаммулкунандаи сахтиву душвориҳо.

РАНҶЗО رنجزا *кит.* он чи ё он ки боиси пайдо шудани ранҷу азоб мешавад, мӯҷиби ранҷу андӯҳ, сабабгори ғаму андӯҳ.

РАНҶДИДА رنجدیده азобкашида, сахтикашида, касе, ки дар зиндагӣ сахтиҳо дидааст.

РАНҶИДА رنجیده озурда, дилтангшуда, дилгир; **ранҷида будан** озурдадил будан, ба ягон сабаб озурдагӣ доштан (аз касе).

РАНҶИДАГӢ رنجیدگی *гуфт.* 1. озурдахотирӣ. 2. он ки озурдахотирӣ дорад, ранҷида.

РАНҶИДАН رنجیدن озурда шудан, дилгир шудан, хафа шудан.

РАНҶИДАХОТИР رنجیده‌خاطر озурдадил, дилгир, хафа; **ранҷидахотир гаштан (шудан)** озурдадил шудан, хафа шудан, озурдахотир шудан.

РАНҶИШ رنجش озурдагӣ, дилтангӣ, хафагӣ; **ранҷиши хотир** озурдадилӣ, хафагӣ, малол; **ранҷиш доштан** озурдадил будан, малоли хотир доштан.

РАНҶИШОМЕЗ رنجش‌آمیز 1. тавъам бо ранҷиш. 2. озурдакунанда, малолатовар.

РАНҶКАШ رنج‌کش меҳнаткаш, заҳматкаш, ранҷдида, кордида.

РАНҶМАНД رنجمند *кит.* ранҷур, дардманд.

РАНҶМАНДӢ رنجمندی *кит.* ранҷурӣ.

РАНҶОВАР رنج‌آور он чи ранҷ эҷод мекунад, машаққат ва заҳматафзо.

РАНҶОН(И)ДАН رنجاندن//رنجانیدن ранҷ додан, озурдан, хафа кардан, боиси дилгирии касе шудан.

РАНҶУР رنجور 1. ранҷдида, машаққаткашида. 2. дардманд, бемор.

РАНҶУРӢ رنجوری беморӣ, дардмандӣ.

РАОЁ *а.* رعایا *ҷ.* **раийя(т)**; табаа, фуқаро.

РАПСОДИЯ *ю.* رپسادیه 1. *таър.* достон, ривоят (*дар Юнони қадим*). 2. *мус.* асари мусиқӣ, ки дар ҳавои суруду рақсҳои халқӣ офарида мешавад.

РАСАД I رسد он чи аз рӯи тақсим ба касе мерасад, ҳисса, саҳм, расама.

РАСАД II *а.* رصد мушоҳида, таҳти назар ва

мушоҳида қарор додани ситораҳо.

РАСАДБАНД رصدبند *кит.* касе, ки вазъияти сайёра, ситорагон ва паймоиши масофати онҳоро ҳисоб мекунад, мунаҷҷим, ситорашинос, ахтаршинос.

РАСАДБАНДӢ رصدبندی *кит.* муайян кардани вазъ ва ҳолати ситораҳо, ситорашиносӣ, мунаҷҷимӣ, ахтаршиносӣ, танҷим.

РАСАДБИН رصدبين *ниг.* **расадбанд**.

РАСАДДОН رصددان *ниг.* **расадбанд**.

РАСАДДОР رصددار *ниг.* **расадбанд**.

РАСАДГОҲ//РАСАДГАҲ رصدگاه//رصدگه *нуҷ.* ҷое дар баландӣ, ки мунаҷҷимон нишаста, вазъияти сайёра ва ситорагонро мушоҳида мекардаанд, расадхона.

РАСАДНИШИН رصدنشين *ниг.* **расадбанд**.

РАСАДХОНА رصدخانه ҷое ки аз он ҷо ситора, сайёра ва дигар ҷирмҳои осмониро мушоҳида мекунанд.

РАСАМА *а.* رسمه он чи аз рӯи тақсим ба касе мерасад, ҳақ, ҳисса, саҳм, расад.

РАСАН *а.* رسن ресмон, таноб, арғамчин; ◊ **расан барзадан** бо таноб андоза гирифтан; **расан сохтан** андоза гирифтан; **дар расани** *касе* **будан** гирифтори касе будан.

РАСАНБОЗ رسنباز дорбоз, касе, ки рӯи арғамчин дар ҳаво мегардад ва бозӣ мекунад.

РАСАНБОЗӢ رسنبازی шуғлу амали расанбоз, дорбозӣ.

РАСАНБУР رسنبر 1. он ки расан мебурад. 2. *маҷ.* нобудкунанда, ба хатар афкананда.

РАСАНВАР رسنور *кит.* **:замзами расанвар** *киноя аз* офтоб.

РАСАНГАР رسنگر он ки расан мебофад, арғамчинбоф, бандбоф.

РАСАНДА رسنده он ки ба касе ва ё ба чизе бирасад; басанда, кофӣ.

РАСАНТОБ رسنتاب он ки расан метобад, ресмонтоб, бандинабоф.

РАСАНТОБӢ رسنتابی 1. ресмон бофтан, арғамчинбофӣ. 2. *маҷ.* осебу зарар расонидан ба касе.

РАСВО رسوا он ки ба сабаби ягон амали ношоям бадном шудааст, бадном, беобрӯ; **расво гардидан (шудан)** бадном шудан, шарманда (беобрӯ) шудан; **расво кардан** а) бадном намудан; б) *гуфт.* хароб кардан, вайрон намудан; **расвои** *касеро* **баровардан (кашидан)** касеро дар назари умум бадному шарманда намудан; **расвои кор баромад** сир фош шуд, коре, ки бояд пинҳон мемонд, ба ҳама аён гашт; ◊ **расвои олам (ҷаҳон) шудан** дар назари ҳама ба бадӣ шинохта шудан.

РАСВОӢ رسوايی шармандагӣ, беобрӯӣ, бадномӣ, вазъу ҳолати расво; **ба расвоӣ кашидани кор** боиси бадномию шармандагӣ шудани коре.

РАСИД رسيد *нав.* навиште, ки пас аз дарёфт кардани чизе аз касе ба унвони санад ба ӯ дода мешавад.

РАСИДА رسيده 1. омада, ворид, даромада. 2. ба ҳадди балоғат расида (*бача*). 3. пухта, тамом пухта (*мева*), ба воя расида; **расида гирифтан** омада баробар шудан бо касе, ки пеш рафтааст; **мӯи расида** мӯи дарозшуда, ки вақти гирифтанаш (тарошиданаш) расидааст; **ба қад расида** болиғшуда, қадрас.

РАСИДАГӢ رسيدگی 1. расида, пухта (*мева*). 2. балоғат. 3. назорат ба иҷрои коре, нигоҳубин аз болои чизе; **расидагӣ кардан** ба иҷрои коре назорат кардан, хабар гирифта истодан (*аз вазъи коре*).

РАСИДАН رسيدن 1. омадан, ворид шудан; **расида омадан** дар вақт ва мавриди даркорӣ ба ҷое ворид гардидан. 2. васл шудан, ноил гардидан, даст ёфтан; **ба хурсандӣ расидан**. 3. бархӯрдан, тамос ёфтан, дакка хӯрдан (*чизе ба чизе*). 4. наздик шудан, фаро расидан. 5. дастрас шудан, маълум гардидан, шунида шудан; **даҳон ба даҳон ба ҳар кас расидани хабаре**. 6. кифоя кардан, басанда будан. 7. бархӯрдан (*мас.*, *тир ба ҳадаф*), задан. 8. даромадан (*аз синне ба синне*). 9. камол ёфтан, болиғ шудан; **расида шудан** ба балоғат расидан. 10. пухтан (*мева, ҳосили кишт*); **ҳосил расидан**. 11. фарбеҳ (солим) шудан. 12. зан шудан, ба издивоҷи касе даромадан. 13. дамидан, ба тоб омадан (*мас.*, *хамир, замини корам*); **расида гирифтан** омада баробар шу-

дан бо касе, ки пеш рафтааст; **расидан ба** *касе* баробар шудан, ҳамто шудан ба касе; **ба доди** *касе* **расидан** ба касе мадад кардан, мушкили касеро осон намудан, додрасӣ кардан (*ба касе*); **дандон ба дандон расидан** сахт ба ларза афтодан; **аҷал расидан** омадани вақти марг; **ба гӯш расидан** шунида шудан; **ба давлат расидан** соҳиби молу сарват гардидан; **ба дидор расидан** ба дидани касе ноил шудан; **ба ёд (хотир) расидан** ба ёд омадан; **ба** *касе* **расидан** (*дар коре*) баробар шудан, ҳамтову монанд шудан; **ба мурод расидан** ба мақсад ноил шудан, ба амал омадани орзу; **ба назар расидан** дида шудан, намоён будан; **ба охир расидан** тамом шудан, итмом ёфтан; **ба пирӣ расидан** пир шудан; **ба синни мактабӣ расидан** мактабхон шудан, мактабрав шудан; **ба сӯҳбати** *касе* **расидан** бо касе ҳамсӯҳбат шудан, ба шарафи мулоқоти касе ноил шудан; **ба шахсияти** *касе* **расидан** касеро таҳқир кардан, сухани таҳқировар гуфтан; **ба ҳалокат расидан** нобуд шудан, ҳалок гардидан; **ба ҳамдигар расидан** бо якдигар вохӯрдан, бо ҳам мулоқот доштан, ба воситаи якдигар расидан; **ба ҷазои худ расидан** сазои амали бади худро дидан; **ба ҷон расидан** безор шудан, ниҳоят дилгир шудан; **гап расидан ба** *касе* мавриди маломат қарор гирифтан, коҳиш шунидан, мавриди эрод шудан; **даст нарасидан ба коре** фурсати ба ҷо овардани кореро надоштан; **ба сархорӣ ҳам дасташ намерасад**; **ёрӣ расидан** омадани имдод аз ҷое, мадад расидан; **зарар расидан** осеб ворид омадан; **ришу мӯйлаб расидан** зиёд шудани мӯи риш ва мӯйлаб; ◊ **сар ба осмон расидан** ба ниҳояти хурсандӣ ва ифтихор ноил шудан, хеле хушбахт шудан; **ба як ҷо расида мондани синну сол** куҳансол шудан (солхӯрда) шудан, пир шуда мондан; **сахт расидан** боиси малоли хотир ё ранҷиш шудани сухани касе ба касе; **ҳақ ба ҳақдор расидан** ғалаба кардани ҳақиқат, ҳақ барқарор шудан; **мо худ нарасидем, ту шояд бирасӣ** (*зарб.*).

РАСИДАНГОҲ رسيدنگاه *кит.* ҷои мулоқот, макони расидан.

РАСИДАНӢ رسيدنى қобили расидан, он ки ё он чи бояд бирасад; пухтанӣ, наздики пухтани мева.

РАСИН *а.* رصين *кит.* мустаҳкам, устувор, побарҷой, мазбут.

РАСИШ I رسش *исми феълӣ аз* **расидан**; нашъунамо; **расиши кишт**.

РАСИШ II رسش *тех.* расидани садамавии симҳои ноқили барқ; **расиши кӯтоҳ** ба ҳам расидан ва хароб гаштани симҳои ноқили барқ.

РАСМ I *а.* رسم 1. оин, урфу одат, таомул. 2. тарз, тариқ; **расми кор** тарзи кор; **расм будан** маъмул будан, одат будан; **расм кардан** ба таомул даровардан, маъмул гардонидан; **расм шудан** маъмул гардидан.

РАСМ II *а.* رسم 1. сурат, тасвир, сурати бо қалам кашидашуда. 2. умуман сурат, сурати аккосӣ; **расм гирифтан** сурат гирифтан, акс бардоштан бо дастгоҳи аккосӣ; **расм кашидан** наққошӣ кардан, сурати чизе ё касеро бо қалам нақш кардан. 3. андоз, хироҷ.

РАСМАН *а.* رسماً аз рӯи қоидаву тартиби маъмул, аз рӯи риояти расмият, аз нуқтаи назари давлатӣ ва хидматӣ; ба таври расмӣ.

РАСМБОЗ رسمباز *кит.* маккор, фиребгар.

РАСМГИР رسمگير суратгир, аккос, суратбардор.

РАСМДОР رسمدار он чи сурат дорад, суратнок, дорои сурат.

РАСМИГУЗАШТ رسمىگذشت *нав.* дар маросимҳои расмӣ саф ороста аз майдон гузаштани сарбозону афсарон *ва ғ.*

РАСМИЯТ رسميت 1. расмӣ шинохта шудан, расмӣ ҳисоб кардан; **расмият додан ба** *коре* кореро расмӣ шинохта, онро мавриди иҷрои умумӣ гардонидан. 2. риоят ба зоҳири русум, риояти расмӣ, қоидаву тартиб; **аз рӯи расмият** барои зоҳиран риоят кардани қоидаву тартиб; **ба расмият даровардан** расмӣ гардонидан, тамоми талаботи расмии кореро иҷро кардан.

РАСМИЯТДӮСТ رسميتدوست шахсе, ки корҳои зоҳирпарастиро дӯст медорад, он ки расмият ва таоруфро дӯст медорад ва риоят мекунад.

РАСМИЯТДӮСТӢ رسميتدوستى расмиятдӯст будан, расмиятпарастӣ, зиҳирпарастӣ.

РАСМИЯТПАРАСТ رسميتپرست он ки ба шак-

ли зоҳирии кор аҳамият медиҳад ва иҷрои расмии корро талаб мекунад, формалист, зоҳирпараст.

РАСМИЯТПАРАСТӢ رسمیت‌پرستی шуғлу амали расмиятпараст, зоҳирпарастӣ.

РАСМИЯТЧИГӢ رسمیتچیگی *ниг.* **расмиятпарастӣ**.

РАСМИЯТЧӢ رسمیتچی *ниг.* **расмиятпараст**.

РАСМӢ رسمی 1. давлатӣ, вазифадор, масъул: **намояндаи расмӣ**. 2. қонунишуда, ба расмият даромада: **вазифаи расмӣ**. 3. муқаррарӣ, маъмулӣ: **суханҳои расмӣ**; **дарси расмӣ** дарсҳое, ки дар мадрасаҳои Бухоро таълимашон ҳатмӣ буд; **уламои расмӣ** уламои мансуб ба дарбор; **шоири расмӣ** шоири аз тарафи ҳама шинохташуда, шоири пухтаю расида; **қабули расмӣ** ба ҳузури худ пазируфтани шахси давлатӣ, гурӯҳи касонро, ки ин пазироӣ аз рӯи муқаррарот ва маросими муайян гузаронида мешавад; **ҳуҷҷати расмӣ** ҳуҷҷате, ки аз тарафи ягон идораи салоҳиятдори давлатӣ содир мешавад; **расмӣ кунонидан** ба шакли қонунӣ даровардан, ба қонуну қоида мувофиқ гардонидан. 4. зоҳирӣ, тазоҳурӣ, барои намоиш ба дигарон, рӯякӣ.

РАСМКАШ رسم‌کش он ки сурат мекашад, рассом.

РАСМКАШӢ رسم‌کشی сураткашӣ, рассомӣ.

РАСМНОК رسمناک суратдор, мусаввар.

РАСМУЛХАТ *а.* رسم‌الخط 1. тарзи навишти калимаҳо. 2. хушхатнависӣ. 3. имло.

РАСМШУДА رسم‌شده он чи маъмул мебошад, маъмулӣ, расмӣ.

РАСО رسا 1. расанда. 2. баланд, шунаво: **овози расо**. 3. қадрас, ба воя расида: **ҷавонони пурқуввати расо**. 4. пурра, комил, тамом: **се соли расо, ақли расо, дасти расо**. 5. хеле, аҷаб, тамоман.

РАСОИЛ *а.* رسایل *кит.* номаҳо, мактубҳо.

РАСОНА رسانه восита, васила; **расонаҳои ахбор** воситаҳои ахбор, расонаҳои гурӯҳӣ.

РАСОНАНДА رساننده он ки ва ё он чи чизеро ба ҷое бурда мерасонад.

РАСОНАТ *а.* رسانت мустаҳкамӣ, устуворӣ, маҳкамӣ.

РАСОН(И)ДАН رساندن//رسانیدن 1. касеро ба ҷое ё назди касе бурдан, чизеро то ҷое овардан. 2. чизеро ба чизе пайвастан, чизеро ба чизе наздик кардан, тамос додан. 3. кифоя кунондан, басанда гардонидан. 4. ноил гардонидан (*чизеро ба касе*); **ба орзу расондан**. 5. маълум кардан, иблоғ кардан (*хабар, нома ё салом*). 6. парварондан, парвариш, (тарбия) кардан. 7. пазондан (*мас., меваро*). 8. зиёд кардан (*мас., ришу мӯйлабро*). 9. дар феълҳои таркибӣ ба ҷои **кардан, овардан** меояд: **мадад расондан, зарар расондан**; **даст расондан** а) даст наздик кардан, даст-даст карда дидан; б) таарруз кардан, задан; **ба гӯш расондан** шунавонидан, маълум гардонидан; **ба ёд расондан** гӯшрас кардан, ба хотири касе овардан; **ба қатл расондан** куштан; **ба анҷом (поён, итмом) расондан** итмом кардан, анҷом додан; **ба субут расондан** исбот кардан.

РАСОӢ رسائی пуррагӣ, комилӣ, пухтагӣ.

РАСОҚОМАТ رساقامت дорои қаду қомати баланду боло, баландқад, баландқомат, коматбаланд.

РАСОРАСӢ رسارسی нашъунамо; баҳамрасӣ, ба ҳамдигар расидан.

РАСОС *а.* رصاص *кит.* қалъагӣ, арзиз.

РАСОСА *а.* رصاصه як қитъа қалъагӣ.

РАССОМ *а.* رسّام сураткаш, суратгир, наққош, мусаввир.

РАССОМӢ *а.* رسّامی сураткашӣ, наққошӣ.

РАСТ رست *кит.* раста, саф.

РАСТА I رسته 1. раҳошуда, халосшуда, он ки наҷот ёфтааст. 2. аз замин рӯида (баромада).

РАСТА II رسته 1. дӯконҳои дар як қатор сохташуда, қатори дӯконҳо дар бозор. 2. роҳи зери токҳои бо хавоза бардошташуда.

РАСТАГОР رستگار халосшаванда, халосиёбанда, халосшуда, раҳоёфта.

РАСТАГОРӢ رستگاری раҳоӣ, халосӣ, наҷот.

РАСТАН I رستن раҳо шудан, халос гардидан, наҷот ёфтан, раҳидан.

РАСТАН II رستن [*аслаш* **рустан**] рӯидан, болидан.

РАСТАНИПАРВАР رستنی‌پرور он ки ба парвариши растаниву гиёҳон машғул аст.

РАСТАНИПАРВАРӢ رستنی‌پروری шуғлу пешаи растанипарвар; парвариш ва нигоҳубини растаниҳо.

РАСТАНИШИНОС رستنی‌شناس *ниг.* **гиёҳшинос**.

РАСТАНИШИНОСӢ رستنی‌شناسی *ниг.* **гиёҳшиносӣ**.

РАСТАНӢ I رستنی аслаш рустанӣ, он чи аз замин мерӯяд, гиёҳ, алаф, наботот.

РАСТАНӢ II رستنی он ки растан (раҳо шудан) мехоҳад, халос шуданӣ, раҳо шуданӣ.

РАСТАЧА رسته‌چه бозорча, дӯконча.

РАСТОХЕЗ رستاخیز 1. *д.* рӯзи қиёмат; рӯзи маҳшар. 2. *маҷ.* ҳангома, шӯру ғавғо, ғалоғула.

РАСУЛ *а.* رسول 1. фиристода, қосид. 2. *д.* пайғамбар, паёмбар; **расули Акрам** (с) унвони Муҳаммад(с), пайғамбар (с).

РАСУЛДОР رسولدار 1. *кит.* он ки ҳамроҳи расул мегардад, хидматгузори расул. 2. он ки дар дарбор маъмури қабули сафирону расулон аст.

РАСУЛӢ رسولی 1. қосидӣ, пайкрасонӣ. 2. пайғамбарӣ, паёмбарӣ.

РАСУЛХОНА رسولخانه *кит.* маҳал ва маконе, ки дар он ҷо сафирону фиристодагон пазироӣ шуда истироҳат мекунанд.

РАТБ *а.* رطب 1. яке аз мизоҷҳои чаҳоргона, тар; **ратбу ёбис** а) тару хушк; б) *киноя аз* ҳарзагӯӣ, суханҳои пасту баланд; *муқ.* **ёбис (ёбису ратб)**. 2. тоза, нав.

РАТИБ *а.* رطیب *кит.* тар, намнок, мартуб.

РАТЛ I *а.* رطل *кҳн.* воҳиди андозагирии вазн, ки ба 449,28г баробар аст.

РАТЛ II *а.* رطل пиёла, паймона, ҷом, қадаҳ, пиёлаи шароб; **ратли гарон** ҷоми калони пур аз шароб.

РАТСИЯ *лот.* رتسیه *кӯтоҳшудаи* радиостансия; дастгоҳи радиоии хурди сайёр.

РАФ رف 1. ҷои махсус дар девори хонаҳо барои чида мондани зарфҳо, токча. 2. китобмонак, қафасаи тахтагӣ барои чидани китоб, дар дӯконҳо барои чидани молҳо. 3. суфаи нишаст дар пеши дарвоза.

РАФАК رفک *маҷ.* барҷастагие дар биноҳо, ки новадон, пешайвон ва ғайраро нигоҳ медорад.

РАФЕЪ *а.* رفیع 1. баланд, олӣ, афрошта. 2. *маҷ.* боаҳамият, арзишманд.

РАФИДА رفیده болиштчаи гирде, ки хамири нонро ба болои он монда ба танӯр мечаспонанд.

РАФИДАМОҲӢ رفیده ماهی як навъи моҳӣ.

РАФИДАПО رفیده‌پا пойи гирди паҳн, пойи шутур.

РАФИДАРӮЙ رفیده‌روی гирдарӯй, дорои рӯи калони гирд.

РАФИҚ *а.* رفیق дӯст, ҳамдам, ҳамнишин; **рафиқ шудан** дӯст шудан, дӯстӣ кардан.

РАФИҚӢ رفیقی *ниг.* **рафоқат**.

РАФИҚОНА *а.* رفیقانه чун дӯст, чун ёр ва ҳамнишин; дӯстона: **муносибати рафиқона**.

РАФОҚАТ *а.* رفاقت дӯстӣ, ёрӣ, рафиқ шудан, ҳамроҳӣ кардан, ҳамроҳӣ.

РАФОҲ//РИФОҲ *а.* رفاه *кит.* осудагӣ, осоиш, роҳат; рафоҳи ҳол, некӯаҳволӣ.

РАФОҲАТ//РАФОҲИЯТ *а.* رفاهت//رفاهیت осудагӣ, осоиш, роҳат, некӯаҳволӣ.

РАФРАФ *а.* I رفرف *кит.* 1. болҷунбонии мурғ ҳангоми фуруд омадан. 2. ҷунбиши мавҷи тез.

РАФРАФ II *а.* رفرف *кит.* фарш, бисот; ҳар чизи густурданӣ.

рафт رفت *асоси замони гузашта аз* **рафтан**; ҷараён, равиш (об, кор); **дар рафти**... дар аснои...; **то рафт** рафта-рафта, ба тадриҷ.

РАФТА رفته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **рафтан**. 2. равоншуда, гузашта, сипаришуда; **аз рафта маяндешу аз оянда матарс** (*мақ.*). 3. аз даст баромада.

РАФТАГОР رفته‌گار раванда, он ки рафтан

мехоҳад, роҳӣ, озим; **рафтагор будан** равона будан, хаёли рафтан доштан; **рафтагор шудан** равона гардидан, рафтан хостан.

РАФТАГӢ رفتگی он ки рафтааст, рафта.

РАФТАН رفتن 1. қадам бардошта роҳӣ шудан; *муқоб.* **истодан**, равона гардидан; *муқоб.* **омадан**. 2. ҷой ва макони худро дигар кардан, кӯчидан, сафар кардан. 3. гузаштан, сипарӣ шудан, тай шудан. 4. баромадан, хориҷ шудан. 5. сарф шудан. 6. давом кардан, идома доштан, ба вуқӯъ пайвастан, рӯй додан. 7. мурдан. 8. дар феълҳои таркибӣ ба ҷои **шудан** ва **кардан** меояд: **ба ғорат рафтан, барбод рафтан, хоб рафтан; рафта истодан** дар ҳини рафтан будан; **берун рафтан** баромадан, хориҷ шудан; **гумон рафтан** пиндоштан, тахмин кардан; **аз даст рафтан** гум (нест) шудан; **дил рафтан ба** *чизе* сахт майл ва рағбат пайдо шудан ба *чизе*; **аз дунё рафтан** мурдан; **аз ёд рафтан** фаромӯш шудан; **аз миён рафтан** барҳам хӯрдан, нест шудан; **об рафтан аз чашм** ҷорӣ шудани ашк; **(ба) пинак рафтан** дар ҳолати нимхобу нимбедорӣ будан, ғанаб кардан; **роҳ рафтан** роҳ гаштан; **сарфаҳм рафтан** фаҳмидан, дарёфтан, дарк кардан; **фурӯ рафтан** ба таги об ғӯтидан, ғуруб кардан (Офтоб, Моҳ); **пеш аз фурӯ рафтани Офтоб**; **чашм сиёҳ рафтан** сахт ошуфта ва ҳайрон шудан, дар пеши назар чизеро надида мондан (*аз ҳаяҷон ё сабаби дигар*); **ба хаёл рафтан** ғарқи фикру хаёл гардидан; **ба хато рафтан (тир)** ба ҳадаф нарасидан; **аз худ рафтан** мағрур (худписанд) шудан, касонро писанд накардан; **хун рафтан** ҷорӣ шудани хун аз ягон ҷои бадан; **ба ҳаво рафтан** пучу бесамар гардидан, ҳадар шудан; **аз ҳол рафтан** бемадор шудан, бетобу тавон гардидан; **аз худ рафтан** беҳуш шудан, ғаш кардан; **аз мо чӣ меравад**... ба маънои «аз карнайчӣ як пуф»; **даст ба кор нарафтан** ба иҷрои кор майлу рағбат надоштан; **рафту (раваду)**... мабодо..., балки... гирем, ки..., фарз кунем, ки...

РАФТАНӢ رفتنی он ки рафтагор аст, он чи бояд биравад, рафтагор; **рафтанӣ шудан** қасди рафтан доштан, рафтан хостан.

РАФТА-РАФТА رفته‌رفته бо мурури замон, тадриҷан, андак-андак, оҳиста-оҳиста, оқибат.

РАФТОВАРӢ رفت‌آوری *кит.* мулоқот, зиёрат: **рафту омад**.

РАФТОР رفتار 1. равиш, гашт, тарзи роҳравӣ; **рафтор кардан** муомила кардан. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маъниҳои* сифат *ва* чигунагии рафтор: **хушрафтор**, **бадрафтор**, **тезрафтор**.

РАФТУО(Й) (رفت‌وآ(ی 1. рафтан ва омадан аз ҷое ба ҷое, робита, рафтуомад. 2. бо ҳам дӯстӣ ва омаду рафт доштан, улфатӣ, нишастухез; **рафтуой доштан** робита доштан, бо касе дӯстӣ ва рафтуомади доимӣ доштан. 3. ҳаракати нақлиёт, алоқа бо воситаҳои нақлиёт: **рафтуойи мошинҳо**.

РАФТУОМАД رفت‌وآمد равуой, рафтан ва омадан, дӯстӣ, наздикӣ; **рафтуомад доштан (кардан)** алоқаманд будан, муносибати дӯстӣ доштан, ҳамнишин будан.

РАФЧА رفچه токча, тахтабанди махсус дар девор барои мондани зарф, китоб *ва г.*; тахтабанди қатора дар дӯконҳо барои чидани молҳо.

РАФЪ *а.* رفع аз байн бурдан ё бартараф кардани монеае; **рафъ шудан** аз байн рафтан, рафъи оқибатҳои офати табиӣ.

РАФЪАТ//РИФЪАТ *а.* رفعت баландқадрӣ, баландӣ, бузургворӣ, ҷоҳу ҷалол, улвият.

РАХ رخ хати борики рост дар болои коғаз *ва г.*; **рах кашидан** хати борик нақш кардан ба болои чизе; **рах задан** болои ҳам чидани кӯрпаву болиштҳо *ва г.*

РАХАПЕЧ رخه‌پیچ *тех.* 1. дандона. 2. дорои дандона; **ҳалқаи рахапеч** ҳалқаи дандонадор.

РАХБАРОР رخبرار хаткаш, хаткашанда.

РАХБАРОРӢ رخبراری хат кашидан, рах баровардан.

РАХБИН رخبین *кит.* дӯғи турши сахтшуда, қурут.

РАХБОРИК رخباریک дорои хатҳои борик: **ҷомаи алочаи рахборик**.

РАХДОР رخدار 1. он чӣ дар болояш хатҳои борики ба ҳамдигар мувозӣ дорад. 2. қиррадор: **санги рахдор**.

РАХНА رخنه 1. шикофе, ки дар девор пайдо

мешавад, шикоф, чок. 2. халал ва нуқсоне, ки ба ягон чиз мерасад; **рахна задан** а) шикофтан, шикоф ба амал овардан, ҷоеро шикофта роҳ кушодан; б) осеб расондан, зарба задан; **рахна кардан** а) шикоф кардан; сӯрохӣ ба вуҷуд овардан, роҳ кушодан; б) нуфуз кардан, даромада гирифтан.

РАХНАГАР رخنه‌گر рахнакунанда, зараррасон.

РАХНАГӢ رخنگی *кит.* айбҷӯ, хурдагир.

РАХНАГОҲ رخنه‌گاه ҷои сурох, ҷое, ки дар дар он сурох мавҷуд аст.

РАХНАДОР رخنه‌دار он чӣ шикоф дорад, шикофнок, сӯрохшуда.

РАХНАК رخنک шикофии хурди махсус барои ҷой кардани доруи тарканда ҳангоми кандани кон ва ё нақб.

РАХНАКУНӢ رخنه‌کنی *исми амал аз* **рахна кардан**; сӯрох кардан, шикофтан; сафи муқовимати душманро шикастан.

РАХО *а.* رخا *кит.* 1. айш; осудаҳолӣ, фаровонӣ. 2. нармӣ, сустӣ.

РАХОВАТ *а.* رخاوت мулоимӣ, нармӣ; сустӣ.

РАХПЕЧ رخ پیچ он чи раххои печдарпеч дорад.

РАХ-РАХ رخرخ порча ё коғазе, ки ба рӯяш хатҳои мувозӣ кашида шудааст, рахдор.

РАХТ رخت 1. либос, пӯшокӣ. 2. асбобу анҷом, коло, асбобу анҷоми сафар; **рахти хоб** васоили даркорӣ барои хоб (*кӯрпа, болишт, кампал ва г.*), ҷойгоҳи хоб; **рахт бастан (барбастан)** а) равона шудан, сафар кардан, ба сафар омодагӣ дидан, рафтан; б) *маҷ.* мурдан. 3. *маҷ.* реш, ҷароҳат. 4. *маҷ.* айб, нуқсон, камбудӣ. 5. *кит.* бемор; хаста, маҷрӯҳ.

РАХТАК رختک *кит.* либоси камарзиш ва камаҳамият.

РАХТДОР رختدار *нав.* парасторе, ки дар бемористон ба беморон либос ва рахти хоб медиҳад.

РАХТКАШ رختکش 1. боркаш, чорпо. 2. касе, ки ба сафар равона мешавад, роҳӣ, мусофир.

РАХТОВЕЗ زختآویز *кит.* ҷои овезон кардани либосҳо, ҷолибос.

РАХТХОНА رختخانه ҷои нигаҳдории либос.

РАХТШУР رختشور *ниг.* **рахтшӯй**.

РАХТШӮ(Й) رختشو(ی) он ки либос мешӯяд, либосшӯй; касе, ки дар бемористон ба шустани либосҳо машғул аст.

РАХЧА رخچه рахи майда, рахи хурд.

РАХШ I رخش дурахш, тобандагӣ.

РАХШ II رخش ранги сурху сафеди ба ҳам омехта; **себи рахш** себи сафеду сурхи тобон.

РАХШ III رخش 1. асп, аспи зотӣ. 2. номи аспи Рустам.

РАХШАНДА رخشنده тобанда, дурахшон, тобон, мунаввар.

РАХШИДАН رخشیدن тобидан, дурахшидан, равшан шудан.

РАХШОН رخشان рахшанда, дурахшанда, тобон.

РАХШОНДАГӢ رخشاندگی дурахшандагӣ, равшанӣ.

РАХШОНӢ رخشانی дурахшонӣ, равшанӣ.

РАҲ ره 1. *ниг.* **роҳ**. 2. дафъа, бор, карат; **раҳ то раҳ** *гуфт.* дар тамоми тӯли роҳ.

РАҲАБА//РАҲБА *а.* رهبه 1. замини кушоду фарох. 2. саҳни ҳавлӣ. 3. корвонсарой.

РАҲАКӢ رهکی *гуфт.* он чи ва он ки ба ҷое равон аст, раванда: **одами раҳакӣ**, **мошини раҳакӣ**; **раҳакӣ шудан** равона гардидан, ба роҳ даромадан, роҳсипор шудан (гардидан).

РАҲАНҶОМ رهانجام *кит.* аспи сафарӣ.

РАҲБАЛАД//РОҲБАЛАД رهبلد//راهبلد роҳдон, роҳнишон–диҳанда, он ки чигунагии роҳро нағз медонад.

РАҲБАР رهبر *ниг.* **роҳбар**.

РАҲБАРИКУНАНДА رهبری‌کننده роҳбар, роҳнамо: **мақоми роҳбарикунанда**.

РАҲБАРИЯТ رهبریت фаъолияти раҳнамоикунандагии сардоре, ки дар сари коре истодааст; умуман роҳбарӣ, роҳнамоӣ; гурӯҳе, ки дар сари коре истода, ба он раҳнамоӣ ва сардорӣ мекунад.

РАҲБАРӢ رهبری *ниг.* **роҳбарӣ**.

РАҲГАРД ره‌گرد *гуфт.* он ки дар роҳгардӣ

таҷрибаи зиёд дорад, раҳнавард.

РАҲГАРДӢ رهگردی *гуфт.* роҳравандагӣ, равандагӣ, роҳнавардӣ.

РАҲГАРОӢ//РАҲГИРОӢ رهگرائی *кит.* раванда, азиматкунанда, роҳраванда, озим.

РАҲГУЗАР I رهگذر он ки аз роҳе гузашта меравад, мусофир, гузаранда.

РАҲГУЗАР II رهگذر гузаргоҳ, роҳи гузар, роҳ, кӯча.

РАҲГУМ رهگم он ки роҳро гум кардааст, раҳгумзада.

РАҲГУМЗАДА رهگمزده он ки роҳро гум кардааст.

РАҲГУМКАРДА رهگم کرده *ниг.* **роҳгумкарда**.

РАҲДАВАК رهدوک *бот.* як навъ гиёҳ, ки дар рӯи роҳҳо мерӯяд.

РАҲЗАН رهزن *ниг.* **роҳзан**; ғоратгар.

РАҲЗАНӢ رهزنی *ниг.* **роҳзанӣ**, **ғоратгарӣ**.

РАҲИДАН رهیدن раҳоӣ ёфтан халос шудан, наҷот ёфтан (*аз банду қайд*).

РАҲИҚ *а.* رحیق *кит.* 1. холис, соф, беғаш. 2. шароби соф, шароби бедурд, шароби ноб.

РАҲИЛ *а.* رحیل кӯч кардан, кӯчидан, ба сафар (ба роҳ) баромадан, аз ҷое ба ҷое рафтан.

РАҲИМ I *а.* رحم 1. бачадон, заҳдон. 2. хешӣ, хешутаборӣ, қаробат.

РАҲИМ II *а.* رحیم меҳрубон, раҳмкунанда, бахшоянда (*сифати Худо*).

РАҲИН *а.* رهین *кит.* 1. гарав мондашуда, гаравӣ. 2. *маҷ.* мамнун, мадюн, миннатдор ва шукргузор.

РАҲӢ I رهی *ниг.* **роҳӣ**.

РАҲӢ II رهی 1. банда, ғулом, чокар. 2. *ҳамчун нишони хоксорӣ ба ҷои ҷонишини шахсии* «ман» *кор фармуда мешавад.*

РАҲКУШО رهکشا он ки роҳ мекушояд ё аввалин бор ба тай кардани роҳе иқдом мекунад, оғозкунанда.

РАҲКӮФТАГӢ رهکوفتگی мондашавӣ (лакотшавӣ) ба сабаби дурии роҳ.

РАҲЛ I *а.* رحل *кит.* маскан, манзил; **раҳли иқомат** афкандан ҷойгузин шудан, манзил кардан.

РАҲЛ II *а.* رحل лавҳи китобхонӣ, курсичаи хурди китобмонӣ махсусан барои гузоштани Қуръони Шариф.

РАҲМ *а.* رحم меҳрубонӣ, дилсӯзӣ, шафқат, ғамхорӣ; **раҳм доштан** дилсӯзӣ (меҳр, шафқат) доштан; **раҳм кардан (намудан)** дил сӯхтан, дилсӯзӣ кардан; **раҳм овардан** дилсӯзӣ кардан; **раҳм омадан** *ниг.* **раҳм кардан**; **раҳм хӯрдан** *ниг.* **раҳм кардан**.

РАҲМАНГЕЗ رحم‌انگیز *ниг.* **раҳмовар**.

РАҲМАТ *а.* رحمت 1. меҳрубонӣ, шафқат, бахшоиш, афв. 2. ташаккур, таҳсин (*дар мавриди изҳори миннатдорӣ гуфта мешавад*); **раҳмат ба шумо** ташаккур ба шумо, миннатдорам аз шумо, аҳсан ба шумо (*дар мавриди изҳори миннатдорӣ гуфта мешавад*); **раҳмат гуфтан** миннатдорӣ баён кардан; **Худо раҳмат кунад**! Худо бахшояд! (*дар мавриди ба хайр ёд кардани мурдагон гуфта мешавад*); **ба раҳмати эзидӣ пайвастан** вафот кардан.

РАҲМАТӢ رحمتی марҳум, шодравон.

РАҲМАТНОМА رحمتنامه номае, ки дар он сипосгузорӣ ва таҳсин баён шудааст.

РАҲМДИЛ رحمدل нармдил, дилсӯз, меҳрубон, навозишкор.

РАҲМДИЛӢ رحمدلی нармдилӣ, дилсӯзӣ, меҳрубонӣ, навозишкорӣ.

РАҲМДИЛОНА رحمدلانه дилсӯзона, меҳрубонона.

РАҲМОВАР رحم آور он чи боиси тараҳҳум аст, он чи ҳисси тараҳҳум падид меорад.

РАҲМОН *а.* رحمان *д.* бахшоянда, раҳмкунанда (*сифати Худо*).

РАҲМХӮР رحمخور дилсӯз, мушфиқ, меҳрубон.

РАҲМХӮРӢ رحمخوری тараҳҳум, дилсӯзӣ, шафқат.

РАҲН *а.* رهن *кит.* он чи ба гарав монда шудааст, гаравгон.

РАҲНАВАРД رهنورد *ниг.* **роҳнавард**.

РАҲНАВАРДӢ رهنوردی роҳгардӣ, роҳпаймоӣ.

РАҲНАМО رهنما *ниг.* **роҳнамо**.

РАҲНАМОӢ رهنمایی *ниг.* **роҳнамоӣ**; далолат, роҳнишондиҳӣ; **раҳнамоӣ кардан** роҳ нишон додан, ба коре ё ҷое ҳидоят намудан.

РАҲНАМУН ره‌نمون роҳнамо, роҳбар.

РАҲННОМА رهن‌نامه хати гарав, ҳуҷҷат оид ба гарав мондани чизе, гаравнома.

РАҲНОРАФТА ره‌نارفته 1. он ки роҳ нарафтааст, одами сафарнакарда. 2. *маҷ.* бетаҷриба, хом.

РАҲО رها наҷотёфта, халосшуда, озодӣ, наҷот; **раҳо кардан** халос (озод) кардан, сар додан; **раҳо гардидан (шудан)** халос шудан, наҷот ёфтан.

РАҲОВӢ رهاوی *кит.*, *мус.* навое аз мусиқӣ.

РАҲОВАРД ره‌آورد *ниг.* **роҳоворд**.

РАҲОИШ رهایش халосӣ, наҷот.

РАҲОИБАХШ رهائی‌بخش раҳонанда, озодибахш, наҷотбахш.

РАҲОӢ رهائی халосӣ, озодӣ, наҷот (*аз қайду банд*); **раҳоӣ додан** наҷот додан, халос кардан, озод намудан; **раҳоӣ ёфтан** наҷот ёфтан, халос шудан.

РАҲОМӮЗ ره‌آموز он ки роҳу равиш меомӯзад, устод, ҳодӣ, роҳбар.

РАҲОН(И)ДАН رهاندن//رهانیدن наҷот додан, халос кардан, раҳо кардан.

РАҲОНАНДА رهاننده наҷотдиҳанда, озодкунанда, халосгар.

РАҲОРАҲ رهاره *гуфт.* дар аснои роҳ, роҳравон, ҳангоми роҳ рафтан.

РАҲОСОЗӢ رهاسازی раҳо сохтан, раҳо кардан, халос кардан, озодсозӣ.

РАҲОШУДА رهاشده озодшуда, халосшуда, он ки аз банде ё қайде халос шудааст.

РАҲПАЙМО ره پیما роҳраванда, равона.

РАҲПАЙМОӢ ره‌پیمایی роҳрафтан, азиматкунанда, раҳфарсоӣ; **раҳопаймоии эътирозӣ** изҳори эътироз аз сиёсати давлатӣ ба воситаи роҳпаймоӣ, ки бо гузаштан аз хиёбоне ва додани шиорҳои эътирозӣ хатм мешавад.

РАҲПОӢ ره‌پائی чашм ба роҳ будан, интизорӣ.

РАҲПУЛӢ ره‌پولی роҳкиро, пуле, ки барои харҷи роҳ сарф мешавад, роҳхарҷӣ.

РАҲРАВ رهرو 1. раванда, роҳнавард, тайкунандаи роҳ. 2. даромадгоҳи болопӯшидаи ҳавлӣ (*аз дарвоза то рӯи ҳавлӣ*), долон.

РАҲРАВОН رهروان дар аснои роҳгардӣ, роҳрафтаистода, дар ҳолати роҳравӣ.

РАҲ-РАҲ ره‌ره дорои нақши ҷадвали мувозӣ, рах-рах, рахдор.

РАҲСИПОР//РОҲСИПОР رهسپار//راهسپار равона, он ки озими сафар аст, роҳгард, роҳнавард, роҳнавардӣ.

РАҲСИПОРӢ رهسپاری роҳ паймудан, роҳгардӣ.

РАҲТӮША ره‌توشه *ниг.* **роҳтӯша**.

РАҲФАРСО رهفرسا роҳпаймо, роҳгард, раҳнавард.

РАЧАК//РАЧУК رچک оруғ, ҳиққак, ҳиқичоқ.

РАҶАБ *а.* رجب моҳи ҳафтуми солшумории қамарии ҳиҷрӣ.

РАҶАЗ *а.* رجز *адш.* 1. шеъре, ки шоир ё гӯянда дар таърифи худ мехонад. 2. яке аз вазнҳои баҳри арӯз, ки ҳар мисраъ аз 3 ё 4 рукни «мустафъилан» иборат аст.

РАҶАЗХОНӢ رجزخوانی таъриф ва мубоҳот кардани ҳунар ва диловариҳои худ; *маҷ.* лофзанӣ.

РАҶИМ *а.* رجیم 1. ронда, рондашуда, сангсор шуда. 2. лаънатӣ, малъун (*сифат ва лақаби шайтон*).

РАҶО//РИҶО *а.* رجا//رجاء *кит.* умед, орзу, чашмдошт: **умедвор будан**.

РАҶУЛИЯТ//РУҶУЛИЯТ *а.* رجولیت *кит.* 1. мардӣ. 2. мардонагӣ, мард будан.

РАҶҶА رجّه танобе, ки бо вай ҳамвории чӯбҳои тарошидашуда, ростии деворҳо, заминро дар соҳаи сохтмон ва деҳқонӣ месанҷанд; **раҷҷа кашидан** хатти рост кашидан, хатти қатораҳоро муайян кардан.

РАҶҶАЧӮБ رجّه‌چوب ҷадвал барои раҷҷакашӣ.

РАШ I رش *кит.* фосилаи миёни ду дасти аз ҳам кушода шуда, қулоч; газ; **раш-раш** газ-газ.

РАШ II رش *кит.* замини пуштадор; пушта, теппа.

РАШ III *а.* رش *кит.* боридан, чакидан, рехтан; пош хӯрдан, пошидан.

РАШ IV رش *кит.* рӯзи ёздаҳуми ҳар моҳи шамсӣ.

РАШИД *а.* رشید 1. раванда бо роҳи рост. 2. ба синни рушд расида, далер, шуҷоъ, дорои қомати баланд.

РАШК رشک ба касе ҳасад бурдан, ҳасадбарӣ; **рашк бурдан** ҳасад кардан; **ба рашк овардан** боиси рашки касе шудан, дар касе ҳисси ҳасад барангехтан.

РАШКАНГЕЗ رشک‌انگیز боиси ҳасад, рашковар, ангезандаи рашк.

РАШКДОР رشک دار *ниг.* **рашкин**.

РАШКИН رشکین касе, ки рашк мебарад, рашкдор.

РАШКНОК رشک‌ناک *ниг.* **рашкин**.

РАШКОВАР رشک‌آور он чи боиси ҳасад мебошад, ҳасадангез, ангезандаи ҳасаду рашк.

РАШКОМЕЗ رشک‌آمیز рашковар, ҳасудона: **нигоҳи рашкомез**.

РАШОД *а.* رشاد *кит.* 1. бо роҳи рост рафтан, дар роҳи рост будан; ростӣ; росткорӣ. 2. пойдорӣ, субот.

РАШОДАТ *а.* رشادت *кит.* далерӣ, диловарӣ, шуҷоат.

РАШОША//РИШОША *а.* رشاشه қатраҳои ягон чизи обакӣ, қатраҳои борони реза.

РАШТ رشت хок, хокрӯба, чангу ғубор; чизе, ки аз кӯҳнагӣ ва пӯсидагӣ аз ҳам рехта мешавад.

РАШҲ *а.* رشح *кит.* таровидан, таровида баромадан; арақ кардан.

РАШҲА *а.* رشحه он чи аз ҷое таровида баромадааст, чакра, қатра.

РАЪД *а.* رعد ғуррише, ки аз ҳаракати абр шунида мешавад, тундар; **раъду барқ** тундар ва чароғак дар ҳаво.

РАЪДБОНГ رعدبانگ он ки овозе монанди овози раъд дорад, дорои овози хеле баланд.

РАЪДВОР رعدوار мисли раъду барқ, раъдмонанд.

РАЪДОВАР رعدآور чун раъд, монанди тундар; хеле баланд, ғуранда (*овоз*).

РАЪДОСО رعدآسا мисли раъд, раъдвор, ба сони раъд.

РАЪЙ I رأی 1. андеша, фикр, ақида, овоз; **раъйи разин** фикр ва ақидаи матину устувор; **раъй додан** розӣ шудан, овоз додан. 2. хоҳиш, майл; **бар хилофи раъй** ба рағми хоҳиш ва майл; **раъй доштан ба** *чизе* хоҳишманд будан, хостан, моил будан.

РАЪЙ II *а.* رعی *кит.* 1. чарон(и)дан, чорпоёнро ба чарогоҳ бурдан.

РАЪНО *а.* رعنا 1. номи навъи гули сурхтоб, ки дарунаш сурху берунаш зард аст. 2. зебо, хубрӯй, дилкаш; зане, ки ба ҳусни худ мағрур аст. 3. заиф, нарм, мулоим.

РАЪНОӢ رعنایی 1. зебоӣ, хубӣ, дилкаш будан. 2. худороӣ, худнамоӣ.

РАЪС رأس 1. сар. 2. болои ҳар чиз. 3. аввали ҳар чиз.

РАЪША *а.* رعشه 1. ларза. 2. бемории асаб, ки бадани мубталои ин беморӣ бар он меларзад.

РЕ ر *ҳарфи дувоздаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба адади 200 баробар аст.*

РЕАКТИВ *лот.* ریاکتیو моддае, ки дар омезиш бо моддаи дигар реаксияи химиявӣ ба вуҷуд меорад.

РЕАКТИВӢ ریاکتیوی 1. он чи вақти таҳлилҳои химиявӣ чун реактив амал мекунад. 2. *тех.* он чи дар асоси истифодаи қувваи вокуниш сохта шудааст: **ҳавопаймои реактивӣ**.

РЕАКТОР *фр.* ریاکتار дастгоҳе, ки дар асоси типҳои гуногуни реаксияҳои физикию химиявӣ кор мекунад.

РЕАЛИЗМ *фр.* ریالیزم 1. дуруст фаҳмидан ва ба ҳисоб гирифтани воқеият. 2. *адш.* ба воситаи образҳои бадеӣ дуруст ва ҳаққонӣ тасвир кардани воқеият бо хусусиятҳои типии он, воқеънигорӣ.

РЕВ ریو *кҳн.* фиреб, макр, тазвир, ҳила.

РЕВА ریوه *кит.* пушта, теппа.

РЕВМАТИЗМ *ю.* ريومتيزم тарбод, беморие, ки бар асари он буғумҳои пову миён *ва г.* ба дард медарояд.

РЕВОС I ريواس растании хӯрдании туршмазаи панҷашакл, чукрӣ; **ревоси таҳсангӣ** ревосе, ки ба таври махсус парварда ва соқааш обдори хушхӯр мешавад: **ревоси зерисангӣ**.

РЕВОС II ريواس ҳила, макр, дурӯягӣ.

РЕВОҶ ريواج *ниг.* **ревос**.

РЕГ I ريگ резаҳои майдаи шорандаи кварс ва дигар маъданҳои сахт, ки бо таъсири боду бориш, селоб ва ҷараёни оби дарёҳо дар натиҷаи аз ҳам пошида ва майдашавии сангҳо пайдо мешавад, сангреза; **реги равон** регҳое, ки дар дашту биёбонҳо бо вазиши бод аз ҷое ба ҷои дигар кӯчида, пуштаҳои регӣ ба вуҷуд меоранд.

РЕГ II //РЕК ريگ//ريک *кит.* некбахт, хушбахт.

РЕГБӢ *англ.* ريگبی яке аз бозиҳои варзишӣ бо тӯби калон, ки онро чун футбол ба дарвозаҳои махсус фақат бо даст бо даст задан лозим меояд.

РЕГБОЗӢ ريگبازی бозие, ки одатан бачагон бо сангрезаҳо анҷом медиҳанд.

РЕГБУМ ريگبوم *ниг.* **регзор**.

РЕГДОҒ ريگداغ реги дар оташ гарм карда бо мақсади муолиҷаи дарди миён *ва г.*

РЕГДОР ريگدار хоке, ки дар таркиби худ рег дорад, хоки омехта бо рег.

РЕГЗАРДАК ريگزردک *гуфт.* сабзии худрӯй.

РЕГЗАРРА ريگذره зарраи рег, реги хеле реза.

РЕГЗОР ريگزار замини пур аз рег, биёбони регӣ.

РЕГИСТОН ريگستان 1. регзор, ҷои пур аз рег. 2. номи майдоне дар пеши арки Бухоро; номи майдон дар Самарқанд, ки дар се тарафаш мадрасаҳои машҳури Улуғбек, Шердор ва Тиллокорӣ воқеанд.

РЕГӢ ريگی *мансуб ба* **рег**; пайдошуда ва таркибёфта аз рег.

РЕГКӮЧӢ ريگ کوچی дар асари вазиши бод дар биёбон ва даштҳо аз ҷое ба ҷое равон шудани хомаҳои рег.

РЕГЛАМЕНТ *фр.* ريگلامنت дастур, тартиби кор, тартибӣ будани маҷлис, анҷуман *ва г.*

РЕГЛОЙ ريگلای омехтаи рег, хок ва масолеҳи дигари сохтмонӣ барои гилкорӣ, андоваи деворҳо *ва г.*

РЕГМАЙДА ريگ ميده *ниг.* **регреза**.

РЕГОМЕЗ ريگآميز омехта бо рег.

РЕГПАХШКУНӢ ريگپخشکنی дар натиҷаи кӯчидани хомаҳои рег ба зери реги равон мондани киштзор, маҳалли иқомат ё маҷрои об.

РЕГПУШТА ريگپشته пушта ё теппае, ки бар асари ҷамъ шудани регҳо ба вуҷуд меояд.

РЕГРЕЗА ريگريزه заррахои хеле майдаи гардмонанди рег.

РЕГСАНГ ريگسنگ сангҳои регмонанд, регзор.

РЕГСАНГӢ ريگ سنگی *мансуб ба* **регсанг**.

РЕГСОР ريگسار *кит.* регзор, регистон.

РЕГТӮДА ريگتوده хомаи рег, тӯдаи регӣ, тӯдаи реги дар як ҷо ҷамъ шуда.

РЕГФАРШ ريگفرش фарше, ки ба сангрезаҳо пӯшида шудааст, ҷое, ки дар он сангрезаву рег фарш шудааст.

РЕГХОК ريگخاک регдор.

РЕГХОНА ريگخانه *кҳн.* номи яке аз зиндонҳои арки амир дар Бухоро.

РЕГШӮ(Й) ريگشو(ی) 1. он ки дар ҷойҳои зархез регро шуста, заррахои зарро мегирад, заршӯй. 2. шустани наску лӯбиё ва дигар навъҳои ғалладона барои тоза кардани онҳо аз наху сангрезаҳо *ва г.*

РЕГШӮР ريگشور *ниг.* **регшӯ(й)**.

РЕҒ ريغ *кит.* душманӣ, кина, адоват.

РЕЖ ريژ *кит.* ком, мурод, мақсад, ҳавас.

РЕЖА ريژه *ниг.* **расмигузашт**.

РЕЖИССЁР *фр.* ريژسيار *ниг.* **коргардон**.

рез ريز 1. *асоси замони ҳозираи феъл аз* **рехтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* резанда: **ашкрез, хунрез**.

РЕЗ ريز 1. хурд, майда, реза. 2. тарзи навохтани

босуръати оҳанги мусиқӣ; **ҳавои рез** оҳанги тезу босуръат; **бе резу чош овардан** чизеро пурра, нобуд нокарда оварда расондан; **рез кардани дард** шиддат гирифтани дард. 3. рафтори асп, йӯрға: **корҳои резу ров** корҳои майда-чуйда; **рез кардан** йӯрға гирифтан, тез роҳ рафтан; **рез-рез шудан** пора-пора шудан; майдаборон, резаборон.

РЕЗА ریزه майда, хурд; **реза кардан** майда (пора-пора) кардан; **хурду резаҳо** бачагони хурдсол; **реза-реза** хурд-хурд, майда-майда, пора-пора.

РЕЗААНДОМ ریزه‌اندام хурд, хароб; лоғар, лоғарбадан.

РЕЗАБОЗ ریزه باز хасис, мумсик.

РЕЗАБОРОН ریزه‌باران бороне, ки майда-майда, сим-сим мебора.

РЕЗАВОР ریزه وار молҳои гуногуни атторӣ.

РЕЗАВОРФУРӮШ ریزه‌وارفروش савдогари бозоргарде, ки резавор ва молҳои гуногуни атторӣ мефурӯшад.

РЕЗАВОРФУРӮШӢ ریزه‌وارفروشی савдо бо молҳои резавор.

РЕЗАДАНДОН ریزه‌دندان он ки дандонҳои майда-майдаи зебо дорад.

РЕЗАДОНА ریزه‌دانه дорои донаҳои майда- майда.

РЕЗАКОРӢ ریزه‌کاری диққат ва ҳунарнамоӣ дар майдатарин ҷузъиёти корҳои дастӣ (*дӯзандагӣ, рассомӣ, заргарӣ, хаттотӣ ва г.*).

РЕЗАКУНӢ ریزه‌کنی майда кардан, хурд кардан.

РЕЗАМӮҲРА ریزه‌مهره мӯҳраи майда, гарди хазана.

РЕЗАНДА ریزنده пошхӯранда; шоранда, моеъ.

РЕЗАНДАГӢ ریزندگی *мансуб ба* **резанда**; резанда будан.

РЕЗАСАНГ ریزه سنگ сангмайда, сангреза.

РЕЗАХОР//РЕЗАХӮР ریزه‌خوار//ریزه‌خور он ки бо пасмондаи дастархони касон рӯз мегузаронад, он ки саркути касонро мехӯрад; *маҷ*. пасттинати дунтабиат.

РЕЗАЧИН ریزه‌چین *ниг.* **резахор**.

РЕЗАЧИНӢ ریزه‌چینی 1. хушачинӣ. 2. *маҷ*. хасисӣ, пасттинатӣ

РЕЗАЧОРПО ریزه‌چارپا тарзи тохти асп, лӯкка.

РЕЗБАРГА ریزبرگه баргаи хурди реза.

РЕЗБИН ریزبین он ки хурдтарин ҷузъиёти чизеро мебинад ё дарк мекунад, дақиқбин, борикбин, дақиқпазир.

РЕЗБИНӢ ریزبینی дақиқбинӣ, борикбинӣ, назари дақиқ доштан.

РЕЗБОФ ریزباف матоъ ё порчае, ки тору пӯди он бо торҳои борик бофта шудааст.

РЕЗБОФТ ریزبافت *ниг.* **резбоф**.

РЕЗГӢ ریزگی он чи вақти буридани пӯст, матоъ ё чарм боқӣ мемонад, пораҳои майдаи чарм, матоъ *ва г.* 2. хурд, майда, камсинну сол.

РЕЗЕРВАТСИЯ *лот.* ریزیروتسیه мавзеи иқомати маҷбурии ҳиндуёни маҳаллӣ дар Амрико, Канада *ва г.*

РЕЗИДАН ریزیدن рехтан, рехта шудан; *маҷ*. аз ҳам ҷудо рехтан, фарсуда шуда рехтан.

РЕЗИДЕНТ *лот.* ریزیدینت 1. намояндаи дипломатии давлате дар мамлакати дигар; шаҳрванди ягон мамлакат, ки дар мамлакати хориҷӣ сокини муқимӣ шудааст. 2. намояндаи махфии ҷосусии давлати хориҷӣ дар дохили мамлакати дигар, ҷосуси амалкунанда дар ҷои муайяни мамлакате.

РЕЗИН//РЕЗИНА *лот.* ریزین//ریزینه маводи чандире, ки аз каучук *ва г.* ба даст меояд.

РЕЗИНВОР ریزینوار монанди резин, кашишдор, чандир, ёзанда.

РЕЗИНӢ ریزینی *мансуб ба* **резин**; аз резин сохташуда: **дастпӯшаки резинӣ**.

РЕЗИНПӮШ ریزینپوش он чи болояш бо резин пӯшида шуда ё ба ғилофи резинӣ печонда шудааст; **сими резинӣ** симе, ки лифофаи резинӣ дорад.

РЕЗИШ ریزش 1. *исми феълӣ аз* **рехтан**; амали рехтан, рехташавӣ. 2. реше, ки аз он ҳамеша зардоб ва чирк меояд.

РЕЗИШГОҲ ریزشگاه ҷои резиши об, ҷое ки оби дарё омада, ба кӯл ё баҳр ҳамроҳ мешавад.

РЕЗОН ریزان *феъли ҳоли замони ҳозира аз* **рехтан**; дар ҳолати резиш, рехта истода; **фурӯрезанда** 2.

РЕЗОНАНС *фр.* ریزاننس тағйир, инъикос, бозтоб.

РЕЗОНДАН ریزاندن 1. *феъли бавосита аз* **рехтан**. 2. рехтани чизҳои обакӣ ва шоранда. 3. рехтани касе ин чизҳоро бо амри каси дигар; **обрӯи** *касеро* **резондан** касеро беҳурмат кардан, расвову бадном намудан.

РЕЗМАВҶ ریزموج *нав.* мавҷ ва лаппишҳои ноаёни физикӣ.

РЕЗПАРДОЗАНДА ریزپردازنده *нав., итт.* резтарошае (*обзори компютер*), ки ҳангоми барномарезӣ аз он барои корҳои ҳисобу китоб ва дигар барномаҳои худкори компютерӣ истифода мешавад; микропротсессор.

РЕЗСАНГ ریزسنگ *нав.* микрометр, андозагири хурдтарин ченаки масофа.

РЕЗТАРОША ریزتراشه *нав., итт.* тикаи бисёр хурди резин аз ҷинси силисиум ва моводи монанди он барои барномарезии компютерӣ, микрокип.

РЕЗФИЛМ ریزفیلم *нав.* микрофилм.

РЕЙС *олм.* ریس роҳе, ки киштӣ, ҳавопаймо ё автомобил аз оғоз то охири хати сайри муайяне тай мекунад, рафтуомад.

РЕЙТИНГ *англ.* ریتینگ эътибор, мақом, обрӯ, дараҷаи маҳтубият ва машҳур будани шахсиятҳои барҷаста.

РЕКЛАМА *фр.* ریکلمه бо роҳҳои гуногун таъриф ва таблиғ намудани моле ва ё чизи дигаре барои ҷалби назари харидорон, тамошобинон *ва г.*, паёми бозаргонӣ, эълони тиҷоратӣ.

РЕКЛАМАДИҲАНДА ریکلمه‌دهنده эълондиҳанда, эълонкунанда.

РЕКОРД *англ.* ریکارد ҳадди баландтарини муваффақияти ба даст даровардашуда дар истеҳсолот, варзиш *ва г.*; **рекорд гузоштан дар коре** гӯи сибқат рабудан, пешӣ гирифтан.

РЕКОРДӢ ریکاردی он чӣ ба дараҷаи рекорд расидааст, дараҷаи аз ҳама баландтарини коре ё муваффақияте: **ҳосли рекордӣ**.

РЕКОША//РЕКОСА ریکاشه//ریکاسه *кит.* хорпушт, хорпушти калон.

РЕКТОР *лот.* رکتار сардор ё роҳбари мактаби олӣ, раиси мактаби олӣ.

РЕКТОРАТ *лот.* رکتارت маъмурияти идораи мактаби олӣ, ки ба он ректор сардорӣ мекунад.

РЕЛЕ *фр.* ریلی *тех.* асбоби пайвасти худкори занҷири барқӣ ҳангоми таъсири амали берунӣ.

РЕЛЙЕФ *фр.* ریلیف 1. нақши барҷаста дар сатҳи ҳамвор. 2. сохти сатҳи Замин ва сайёраҳои дигар.

РЕЛС *англ.* ریلس милҳои оҳании роҳи оҳан, ки қатора аз болои онҳо ҳаракат мекунад.

РЕЛССОЗӢ ریلس‌سازی истеҳсоли релсҳои (милҳои) оҳании роҳи оҳан.

РЕНТГЕН *олм.* رنتگین *тиб.* муоинаи бадан бо шуоъҳои рентгенӣ.

РЕНТГЕНӢ رنتگینی *мансуб ба* **рентген**; **шуоъҳои рентгенӣ** шуоъҳои диданашавандае, ки дорои мавҷҳои электромагнитӣ буда, аз даруни ашёи ғайришаффоф гузашта метавонад.

РЕПЕРТУАР *фр.* ریپرتوئر 1. маҷмӯи асарҳое, ки дар театре ба саҳна гузошта мешаванд. 2. маҷмӯи ролҳо ва асарҳои мусиқӣ, ки як ҳунарпеша иҷро мекунад.

РЕПОРТАЖ *фр.* رپارتژ хабар дар бораи ҳодисаҳои рӯзмарра, ки дар рӯзномаҳо нашр ё бо радио ва телевизион пахн карда мешавад, хабарнигорӣ, воқеанигорӣ.

рес ریس 1. *асоси замони ҳозираи феъл аз* **ресидан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* ресанда: **пашмрес**, **ресмонрес**, **калобарес**.

РЕС ریس нахи бофта.

РЕСАНДА ریسنده он ки ресмон метобад, нахрес.

РЕСАНДАГӢ ریسندگی амали ресанда, пашм ё пахтаро тофта ба шакли ресмон даровардан.

РЕСИДАН ریسیدن риштан, тобидан, пахта ё пашмро тобида ресмон кардан.

РЕСМОН ریسمان риштаи тобидашуда аз пашм,

пахта *ва г.*

РЕСМОНБАНД ریسمانبند бо ресмон басташуда, дар банд баста.

РЕСМОНБОЗ ریسمانباز дорбоз, касе, ки болои ресмон бозӣ ва рақс мекунад.

РЕСМОНБОЗӢ ریسمانبازی *ниг.* **дорбозӣ**.

РЕСМОНБОФ ریسمانباف он ки риштаҳои пашм ва рахташро бо ҳам метанад.

РЕСМОНБОФӢ ریسمانبافی корва амали ресмонбоф, бофтани ресмон, риштан ва ё тобидани ресмон.

РЕСМОНӢ ریسمانی *мансуб ба* **ресмон**; нахӣ, аз пахта ришташуда, аз ҷинси ресмон.

РЕСМОНМОНАНД ریسمانمانند монанди ресмон, шабеҳи ресмон.

РЕСМОНПЕЧОНӢ ریسمانپیچانی печонидани ресмон, тоб додани ресмон.

РЕСМОНРЕС ریسمانریس он ки аз пахта, пашм *ва г.* ришта (нах) мересад, ресанда.

РЕСМОНРЕСӢ ریسمانریسی тайёр кардани ришта ва нах аз пахта, пашм *ва г.*; **чархи ресмонресӣ** олати нахресии дастӣ, ки дар он нахи тобидашуда ба даври чархи чӯбин мепечад.

РЕСМОНТОБ ریسمانتاب он ки ришта мересад, нахрес, ресанда.

РЕСМОНҶАЛЛОБ ریسمانجلّاب *кҳн.* он ки мол ё маҳсули ресмониро аз ресмонбофон харида, ба нархи гаронтар мефурӯшад.

РЕСМОНШАКЛ ریسمانشکل ба ресмон монанд.

РЕТСЕПТ *лот.* رتسیپت руқъаи духтур ба дорусоз дар бораи дору ва миқдори он, ки бояд тайёр карда шавад, бо нишондоди тарзи истеъмоли он барои бемор.

РЕФЕРАТ *лот.* ریفیرت баёни мухтасари лафзӣ ё хаттии асари илмӣ, мазмуни мухтасари китобе.

РЕФЕРЕНДУМ *лот.* ریفیریندم овоздиҳии умумихалқӣ барои ҳалли ягон масъалаи муҳимми давлатӣ, ҳамапурсӣ.

РЕФЕРЕНТ *лот.* ریفیرنت 1. он ки реферат мехонад. 2. он ки аз рӯи масъалаҳои муайян маърӯза мекунад ё мушовир мебошад.

РЕФЛЕКС *лот.* ریفلکس *ниг.* **бозтоб**.

РЕХАН//РИХАН ریخن касе ё ҳайвоне, ки бемории исҳол дорад, дарунрав.

РЕХТА ریخته 1. *феъли ҳол ва сифати феълии замони гузашта аз* **рехтан**. 2. чизҳои обакӣ ё шоранда, ки ба ҷое рехтааст. 3. зарфҳои филизӣ, ки бо роҳи филизро гудохта, ба қолиб рехтани он сохта шудаанд. 4. одам ё аспе, ки аз ҳамнавъони худ хурдтар, хушнамотар ва пургӯшттар мебошад; **пайкари рехта**; **рехта омадан** сарозер гаштан, зер карда омадан, тӯб шуда омадан (*ба сари чизе*).

РЕХТАГАР ریخته‌گر он ки филизотро гудохта, ба қолибҳо рехта, асбоби гуногун месозад, оҳангудоз.

РЕХТАГАРӢ ریخته‌گری 1. амали рехтагар, гудохтани филиз ва сохтани асбобу дастгоҳҳои филизӣ, оҳангудозӣ. 2. корхонаи рехтагарӣ, рехтагархона.

РЕХТАГАРХОНА ریخته‌گرخانه *ниг.* **рехтагарӣ** 2.

РЕХТАГӢ ریختگی шоридагӣ, рафтагӣ (*барои моеот*), вазъ ва ҳолати рехта, резиш; оҳане, ки дар шакли гудохта ба қолаб рехта абзоре аз он сохта мешавад.

РЕХТАН ریختن 1. равон шудан, ҷорӣ гаштан: **ашк рехтан** оби дида равон кардан, гиристан. 2. чизҳои обакӣ ва шорандаро аз зарфе ба зарфе гардондан ё ба замин пошидан (пароканда кардан), ҷорӣ кардан. 3. сарозер шудан, пошида шудан, аз ҳам пошида фурӯ афтодан; **рехтани хок**. 4. чизеро пошидан, андохтан: **нурӣ рехтан**. 5. филизеро гудохта, ба қолибҳои гуногун андохта сохтан (*чизеро*); **хишт рехтан** лойро ба қолиби махсус андохта хишт сохтан; **об рехтан ба сари** *касе* (*чизе*) нобуд кардан касеро (чизеро); **ба сари мардум рехтан** баногоҳ ҳуҷум кардан, пахш карда омадан.

РЕХТАПАЙКАР ریخته‌پیکر одами хурдҷуссаи фарбеҳи тановар.

РЕХТАПО ریخته‌پا аспе, ки поҳояш хубу мутаносиб афтодааст.

РЕХТШИНОСӢ ریخت‌شناسی *бот.* бофтшиносӣ, морфология, ҳуҷайрашиносӣ.

РЕҲ *а.* ریح 1. бод, шамол. 2. бӯй.

РЕҲЛАТ *а.* رحلت 1. кӯчидан, кӯч кардан. 2. *маҷ.* аз ин дунё рафтан, мурдан; **реҳлат кардан** аз дунё рафтан, даргузаштан, мурдан.

РЕЧОР//РЕЧОЛ ریچار//ریچال *кит.* 1. мураббо, мураббои меваҳои гуногун, ки дар шиннӣ пухта шудааст. 2 *маҷ.* гапи беҳуда, гапи беҷо, сафсата, гапи бесару нӯг.

РЕҶА ریجه нақша, барнома; **реҷа кашидан** нақшаеро пешбинӣ кардан, барнома сохтан.

РЕШ ریش ҷароҳате, ки дар бадан пайдо мешавад (*бе захм задан*); **реши равон** ҷароҳате, ки аз он чирку хун ҷорист, захми беҳнашаванда; **дили реш** дили дардманд, синаи маҷрӯҳ, **синаи реш**; **дили** *касе* **реш шудан** азоб кашидан, азият додан; **реш-реш гардидан (шудан)** чок шудан, маҷрӯҳу абгор гардидан.

РЕША ریشه 1. қисми зерихокии растаниҳо, ки аз хоку об моддаҳои ғизоиро ҷаббида мегирад, бех, бун. 2. сабаби аслӣ, моҳияти ҳар чиз. 3. асли калима бе ванд (пешванд, пасванд ва миёнванд); **реша давондан** а) бехи худро паҳн кардан; б) мустаҳкам шудан, устувор ҷой гирифтан (*дар маҳалле*); **решаи чизеро кандан** чизеро тамоман барҳам додан, нобуд кардан; **ба решаи** *касе* (*чизе*) **теша задан** ба нобудии касе ё чизе кӯшидан; **то реша дар об аст**, **умеди самаре ҳаст** (*зарб.*).

РЕШАБАРАНДОЗ ریشه‌برانداز *маҷ.* нобудкунанда, аз реша нобудкунанда, аз бехи бун канда партоянда.

РЕШАГӢ ریشگی *мансуб ба* **реша**.

РЕШАДОР ریشه‌دار 1. гиёҳе, ки бехи паҳни устувор дорад. 2. *маҷ.* мустаҳкам, пойдор.

РЕШАЁБӢ ریشه‌یابی 1. пайдо кардани аслу сабаби пайдоиши чизе. 2. *збш.* таҳқиқ ва пайдо кардани решаи вожаҳо ва калимаҳо.

РЕШАӢ ریشه‌ائی *ниг.* **решагӣ**.

РЕШАКАН ریشه‌کن **:решакан кардан (намудан)** а) дарахте ё гиёҳеро аз бех канда бурида партофтан; б) нобуд кардан, барҳам додан, нест кардан.

РЕШАКАНӢ ریشه‌کنی аз байн бурдан, аз беху бун баркандан.

РЕШАКАШ ریشه‌کش *тиб.* дар дандонпизишкӣ абзоре, ки бо он решаи дандонҳоро мекашанд.

РЕШАКОВ ریشه‌کاو :**решаков кардан** а) дарахт ё гиёҳеро аз бех канда партофтан; б) чизеро тамоман несту нобуд кардан.

РЕШАКОВӢ ریشه‌کاوی амали решаков, аз бех ва аз реша канда гирифтани дарахт.

РЕШАСӮЗ ریشه‌سوز он чи решаи гиёҳеро сӯзонда нобуд мекунад.

РЕШАЧА ریشچه решаи хурд.

РЕШИН ریشین *кит.* озурда, андӯҳгин, ғамгин.

РЕШАШИНОС ریشه‌شناس *нав., збш.* мутахассис ва коршиноси шинохти решаи калимаву вожагон.

РЕШАШИНОСӢ ریشه‌شناسی *нав., збш.* бахши илми забоншиносӣ, ки шаклҳои таърихии калимаҳо ва тағйиру таҳаввули онҳоро меомӯзад.

РЕШАШИНОХТӢ ریشه‌شناختی *нав. марбут ба* **решашиносӣ**.

РЕШИДА I ریشیده *кит.* 1. фаши сала. 2. матои абрешимии нақшин.

РЕШИДА II ریشیده 1. *феъли ҳол ва сифати феълии* **решидан**. 2. *маҷ.* рангпарида.

РЕШИДАН ریشیدن *кит.* захмӣ шудан, маҷрӯҳ шудан.

РЕЪДА//РАЪДА *а.* رعده *кит.* ларза, ҷунбиш.

РИБҚА *а.* ربقه *кит.* 1. ҳалқаи ресмон, ҳалқаи ришта. 2. юғ, гарданбанд.

РИБО *а.* ربا суд, фоидае, ки қарздиҳанда аз қарзгиранда меситонад, судхӯрӣ.

РИБОХОР//РИБОХӮР رباخوار//رباخور он ки пул ба қарз дода ва аз он фоида мегирад, судхӯр.

РИБОХОРӢ رباخواری шуғлу амали рибохор, судхӯрӣ.

РИБОХӮР رباخور *ниг.* **рибохор**.

РИБОХӮРӢ رباخوری судхӯрӣ.

РИВОҶ *а.* رواج 1. равнақ, пешрафт, тараққӣ. 2. равоӣ; *муқоб.* **касод**; ривоҷ гирифтан (ёфтан) пеш рафтан, равнақ пайдо кардан, тараққӣ

кардан, зиёд шудан; **ривоҷ додан** пеш бурдан, тараққӣ кунондан, равнақ додан; **ривоҷ доштан** дар ҳоли равнақ ва пешравӣ будан; **ривоҷ гирифтани бозори** *чизе* зиёд будани талаб ба чизе, серхаридор ва часпон будани бозори чизе; маъмул будан, роиҷ будан, мутадовил: **ривоҷ ёфтан** ривоҷ гирифтан.

РИВОҶДИҲАНДА رواج‌دهنده он ки ва ё он чи боиси тараққӣ ва пешрафти коре мешавад, пешбаранда.

РИВОҶНОК رواجناک равнақнок, тараққикунанда.

РИВОЯТ *а.* روايت 1. нақл кардани сухане ё хабаре аз қавли касе, нақл. 2. *таър.* санади навиштаи муфтӣ дар асоси қонунҳои шариат дар бораи ягон масъалаи мурофиавӣ, ки қозӣ истинодан бар он ҳукм мебаровард; **ривоят додан** аз рӯи қонунҳои шариат барои ҳукмбарорӣ асос нишон додани муфтӣ; **ривоят кардан** а) сухане ё хабареро аз қавли касе нақл намудан; б) мувофиқи қонунҳои шариат барои ҳукме асос нишон додан; сухане ё хабареро аз гузаштагон нақл кардан; нақли сухан ё ҳадисе аз зиндагӣ ё суннати пайғамбар, бозҷӯ.

РИВОЯТКУНАНДА روايت‌کننده нақлкунанда, қиссакунанда; бозҷӯкунанда.

РИВОЯТНИГОР روايت‌نگار нигорандаи нақлу ҳодисаҳо.

РИВОЯТМАҲЗАР *а.* روايت‌محضر ривояте, ки муфтӣ дар асоси шариат менавишт.

РИДАК ردک *кит.* ғулом, ғуломи ҷавон.

РИДДАТ *а.* ردت аз дин гаштан, махсусан аз дини ислом.

РИДО *а.* رداء *кҳн.* ҷомае, ки дар қадим аз болои либосҳои дигар мепӯшиданд, болопӯш, або.

РИЁ *а.* ريا худро некӯкор ва покдоман ба қалам додан, ба ҷо овардани коре барои худнамоӣ ва намуди зоҳирӣ, дурӯягӣ, мунофиқӣ; **рӯю риё кардан** а) поси хотири касеро нигоҳ доштан; б) дурӯягӣ (мунофиқӣ) кардан.

РИЁВАРЗ رياورز шахсе, ки покдоманӣ ва накӯкорӣ мекунад.

РИЁВАРЗӢ رياورزی *мансуб ба* **риёварз**; риёварз будан.

РИЁЗАТ *а.* رياضت 1. тоб овардан ба ранҷу машаққат, сахтӣ, азоб; машқи варзишӣ, таълим додани ҷонварон, махсусан асп; **риёзат додан** *маҷ.* ранҷу азоб додан касеро, **риёзат кардан** ранҷу заҳмат кардан: **риёзати шоққа** меҳнати сахт, порсоӣ, зоҳидӣ. 2. гӯшанишинӣ, парҳезгорӣ бо мақсади ибодат, зоҳидӣ; **риёзат кашидан** ранҷ бурдан, ба машаққат тоб овардан дар роҳи расидан ба мақсаде.

РИЁЗАТКАШ رياضت‌کش он ки бо мақсади расидан ба камолот ба худ ранҷу машаққатро раво мебинад, азобкашанда, ранҷкашанда.

РИЁЗАТКАШӢ رياضت‌کشی азобкашӣ, ранҷкашӣ.

РИЁЗИДОН رياضی‌دان шахсе, ки илми риёзиро медонад.

РИЁЗИЁТ *а.* رياضيات илми адад, математика, шумор, шуморнома.

РИЁЗӢ *а.* رياضی *мансуб ба* **риёзиёт**; *мансуб ба* **шумор**.

РИЁКОР رياکار он ки худро дар зоҳир порсову покдоман нишон медиҳад, дурӯя, мунофиқ, порсои зоҳирпараст.

РИЁКОРӢ رياکاری амал ва ҳолати риёкор, мунофиқӣ, дурӯягӣ.

РИЁКОРОНА رياکارانه аз рӯи зоҳирфиребӣ, дурӯягӣ ва мунофиқӣ.

РИЁЛ ريال воҳиди пулӣ дар Эрон ва як қатор мамлакатҳои араб.

РИЗВОН *а.* رضوان 1. хушнудӣ, хурсандӣ, ризомандӣ. 2. *маҷ.* биҳишт.

РИЗҚ *а.* رزق хӯрок, қути ҳар рӯза; **ризқ ёфтан** барои худ хӯрокӣ ба даст овардан; васоили зиндагӣ фароҳам кардан; **ризқи мақсум** ризқи қисматшудаи рӯзмарра, насиб.

РИЗО *а.* رضا 1. хушнудӣ, хурсандӣ, розигӣ, қаноатмандӣ. 2. хушнуд, хурсанд, розӣ, қаноатманд; **ризо ба қазо додан** таслим шудан ба пешомад, ба сарнавишти худ қонеъ будан; **ризо шудан** розӣ будан, тан додан; **барои ризои хотири** *касе* барои хурсандии касе; **ризо додан** розигӣ додан, қаноат кардан; ◊ **дар мақоми ризо будан** ба сарнавишти худ розӣ будан.

РИЗОИЯТ *а.* رضائیت *ниг.* **ризоӣ**.

РИЗОӢ رضائی ризомандӣ, розигӣ, хушҳолӣ, хушнудӣ; **ризоӣ додан** розӣ шудан, розигии худро изҳор кардан.

РИЗОМАНД رضامند розӣ будан, хушҳол будан.

РИЗОМАНДӢ رضامندی розигӣ, хушнудӣ, хурсандӣ.

РИЗОҶӮ رضاجو он ки хушнудии касеро мехоҳад, хоҳони ризояти касе.

РИЗОҶӮӢ رضاجویی хостани ризои хотири касе, ба ҷо овардани коре барои ризоманд гардонидани касе, кӯшидан ба хурсандии касе; **ризоҷӯӣ кардан** барои ба даст овардани ризомандӣ ва хурсандии касе кӯшидан.

РИЗОЪ *а.* رضاع ширхорагӣ, давраи ширхӯрии кӯдак.

РИЗОЯТ رضایت ризомандӣ, розигӣ, хушнудӣ, хурсандӣ, розӣ шудан.

РИЗОЯТМАНД رضایتمند *ниг.* **ризоманд**.

РИЗОЯТМАНДӢ رضایتمندی *ниг.* **ризомандӣ**.

РИЗОЯТНОМА رضایت نامه номае, ки дар он ризоятмандӣ оид ба чизе баён ёфтааст, хати розигӣ.

РИКОБ I *а.* رکاب ҳалқаи оҳанӣ, ки аз ду тарафи зини асп ё хар овезон карда, вақти саворӣ панҷаҳои поро ба он медароранд, узангу; **дар рикоби**... дар ҳузури..., дар мулозимати... (*амир, ҳукмрон*); **дар рикоб будан** дар мулозимат ва ҳузури амир ё ҳукмроне будан; **ба рикоб омадан** ба дарбори ҳукмрон ҳозир шудан.

РИКОБ II *а.* رکاب *кит.* пиёла, ҷом, қадаҳ, соғар, май.

РИКОБДОР رکاب دار *кит.* мулозиме, ки вақти аспсаворӣ бузургон узангуи аспро нигоҳ медошт ва дар савор шудани вай ёрӣ медод.

РИҚБА//РИҚБАТ *а.* رقبه//رقبت чизеро ба тахти назорат ва мушоҳида гирифтан, дар паи чизе шудан.

РИҚҚАТ *а.* رقت меҳрубонӣ, нармдилӣ, шафқат.

РИҚҚАТАНГЕЗ رقّت انگیز он чи ҳисси дилсӯзӣ ва шафқат ба амал меорад.

РИҚҚАТОВАР رقّت‌آور *ниг.* **риққатангез**.

РИҚОҚ//РУҚОҚ *а.* رقاق нони тунук, нони нозук.

РИҚОЪ *а.* رقاع *таър.* яке аз тарзҳои навишт дар хатти арабӣ.

РИМ I ریم чирки ҷароҳат: **рим кардан** чирк кардан, чирк гирифтан.

РИМ II ریم навъи сафедор, рем.

РИМА ریمه чирки кунҷи чашм ва бехи мижгонҳо, хилд, хилдиқ.

РИМДОР ریم دار дорои рим, чиркдор.

РИМӢ ریمی *мансуб ба* **Рум**; **рақамҳои римӣ**.

РИМКАШ ریم‌کش чирк гирифтан, фасод гирифтан.

РИМНОК ریمناک *ниг.* **римдор**.

РИНГ *англ.* رینگ майдончаи муштзанӣ.

РИНД رند 1. зирак, ҳушёр, бебок. 2. он ки нисбат ба фармудаҳои шариат ва оину русуми ҷории ҷамъиятӣ бепарво мебошад, лоқайд, озодфикр.

РИНДӢ رندی кирдор ва рафтори ринд, лоқайдӣ, айёшӣ, озодфикрӣ.

РИНДОНА رندانه риндӣ; бебокона.

РИОЯ//РИОЯТ *а.* رعایه//رعایت посдорӣ, нигоҳдорӣ, мулоҳиза; эҳтиром, нигоҳ доштани поси хотири касе; **риояти интизом** нигоҳдории тартибу қоида; **риоят кардан** пос доштан, нигоҳ доштан, мулоҳиза кардан, меҳрубонӣ изҳор намудан, тарафгирӣ ва ҳимоя кардан; **риоят кардан** поси хотири касеро нигоҳ доштан, навозиш ва меҳрубонӣ кардан дар ҳаққи касе.

РИСОЛА *а.* رساله 1. мактуб, нома, хат; китоби хурд, китобча. 2. асар, асари илмӣ оид ба ягон масъала. 3. *таър.* маҷмӯаи оину қоидаҳои косиб ва ҳунармандон.

РИСОЛАТ *а.* رسالت *ниг.* **рисола**; 1. сафирӣ. 2. *д.* нубувват, пайғамбарӣ, расулӣ аз тарафи Худо ба бандагон.

РИТЛ *а.* رطل *ниг.* **ратл** II.

РИТМ *ю.* ریتم такрори мунтазами унсурҳои (ҷузъҳои) маълум дар садо, оҳанг, зарб, ки

дар мусиқӣ мавзуният ба вуҷуд меорад.

РИФҚ *а.* رفق *кит.* нармӣ, мулоимат, мадоро, меҳрубонӣ, лутф.

РИФОҲ *а.* رفاه *ниг.* **рафоҳ**.

РИХ ریخ 1. саргини обакии одам ва ҳайвонот, пасафканд. 2. чирки чашм, хилм.

РИХИН ریخین шикамрав, олуда ба пасафканд; **як гӯсолаи рихин подаро ҳаром мекунад** (*зарб.*).

РИХИНАК ریخینک доначаҳои майда дар пӯсти одам, гармича.

РИХИНАКДОР ریخینک дорои гармича, гармича доштан.

РИҶО *а* رجاء *кит.* умед, орзу, умедворӣ, чашмдошт.

РИШ ریش мӯйҳои рӯй ва зери манаҳи мардон; **риши кулӯта** риши лӯнда ва гирда; **ришу фаш** салобатнокӣ ва синну сол; **риш мондан** мӯйҳои рӯйро натарошида нигоҳ доштан; **риши худро дар роҳи** *чизе* **сафед кардан** дар расидан ба мақсаде бисёр кӯшиш карда таҷрибаи зиёд андӯхтан.

РИШВА(Т) *а.* رشوه//رشوت пул ё чизе ки барои пеш бурдани коре ё баровардани ҳукме бар хилофи қонун ба каси мансабдоре дода мешавад, пора; **ришва гирифтан (хӯрдан)** пора ситондан, аз касе чизе ё маблағе гирифта кореро бар хилофи қонун ба ҷо овардан; **ришва додан** барои пеш бурдани коре ба мансабдоре пул ё чиз додан, пора додан.

РИШВАГИР رشوه‌گیر гирандаи пора, ришвахӯр, порахӯр.

РИШВАГИРӢ رشوه‌گیری ришвахӯрӣ, порагирӣ, порахурӣ, ришваситонӣ, коррупсия.

РИШВАДИҲАНДА رشوه‌دهنده порадиҳанда, диҳандаи пора.

РИШВАСИТОН رشوه‌ستان *ниг.* **ришвагир**.

РИШВАСИТОНӢ رشوه‌ستانی *ниг.* **ришвагирӣ**.

РИШВАХОР//РИШВАХӮР رشوه‌خوار//رشوه‌خور он ки пора мегирад, порагиранда, порхӯр, порагир, порахор.

РИШВАХӮРӢ رشوه‌خوری порагирӣ, порахӯрӣ, гирифтани ришва, гирифтани пора, коррупсия.

РИШГИРАК ریش‌گیرک мошинаи барқии махсуси ришгирӣ (риштарошӣ).

РИШГОВ ریش‌گاو *кит.* аҳмақ, аблаҳ, гоҷ; хомтамаъ.

РИШДАРОЗ ریش‌دراز марде, ки дорои риши дароз аст, дорандаи риши дароз, дарозриш.

РИШДОР ریش‌دار он ки риш баровардааст ё ришаш нотарошида аст, дорандаи риш.

РИШК رشک тухми шабуш, гардак, сабӯсак.

РИШКАЛОН ریش‌کلان марде, ки риши калону анбӯҳ дорад, дорандаи риши анбӯҳ ва калон.

РИШҚА رشقه *гуфт.* алафи беда, юнучқа.

РИШНОК ریشناک ришдор, дорои риш.

РИШСАФЕД ریش‌سفید дорои риши сафед, сафедриш, мӯйсафед, батаҷриба, ба обурӯй.

РИШСИЁҲ ریش‌سیاه марде, ки мӯйҳои ришаш ҳанӯз сафед нашудааст.

РИШТ رشت *кит.* табиат, ниҳод, сиришт.

РИШТА I رشته ресида, тобидашуда; ресмон, нах; **риштаи марворид** ресмоне, ки ба он донаҳои марворид чида шудааст, шаддаи марворид; **сари риштаи худро гум кардан** чӣ кор кардани худро надониста мондан; **риштаи дӯстиро буридан** бо касе тарки робита кардан, алоқаи улфат ва рафоқатро кандан; **ба риштаи назм кашидан** ба назм даровардан, мавзӯеро дар шакли манзум баён кардан; **риштаи фикри (хаёли)** *касеро* **буридан (кандан)** ба фикрронии касе халал расонидан; **риштаи дӯстӣ** пайванди рафоқат.

РИШТА II رشته *тиб.* пайдо шудани чизи кирммонанди сафеди сард дар зери пӯсти бадан дар натиҷаи нӯшидани обҳои истодаи гандида ва табоҳшуда: **бемории ришта**.

РИШТААЛАФ رشته‌علف алафҳои риштамонанд.

РИШТАӢ رشته‌ائی *мансуб ба* **ришта**.

РИШТАКАШ رشته‌کش он ки кирми риштаро аз таги пӯст кашида мегирад.

РИШТАМОНАНД رشته‌مانند монанди ришта, ба сони ришта.

РИШТАН رشتن ресидан, тобидан (*пашм ё пахтаро*), тофтан.

РИШТАРОШ ریش تراش тарошандаи риш, он ки ё он чи барои риштарошӣ истифода мешавад.

РИШТАРОШАК ریش‌تراشک поку, асбоби риштарошӣ.

РИШТАРОШИДА ریش‌تراشیده марде, ки ришаш тарошида аст.

РИШТАРОШӢ ریش‌تراشی амали риштарош, тарошидани мӯҳои рӯй бо поку *ва г.*

РИШТАШАКЛ رشته‌شکل ба шакли ришта, монанди ришта.

РИШТУНУК ریش‌تنک камриш, бузриш; кӯса.

РИШХАНД ریش‌خند масхара, истеҳзо, мазоҳ.

РИШХАНДОМЕЗ ریش‌خندآمیز масхараомез, истеҳзоомез.

РИШҶУНБОНӢ ریش‌جنبانی *мач.* тамаллуқ, рафтори хушомадомез, балегӯӣ.

РОБИТА رابطه бастагии байни ду чиз, пайванд, бастагӣ, алоқа.

РОБОТ *ч.* رابات дастгоҳи маснӯии шабеҳ ба одам, ки ин ё он корро тибқи барнома иҷро мекунад.

РОВ راو растании кӯҳии соқааш ғафси сафед, ки хӯроки чорпост.

РОВАД راود *кит.* ҷое, ки марғзор, обҳои равон ва пуштаҳо дорад.

РОВАК راوک *кит.* соф, пок, холис, софу беғубор.

РОВАКӢ راوکی *кит.* соф, беғаш, холис, тоза.

РОВАРО//РААВРО راورا//رأورا хорпушт, чайра.

РОВӢ *а.* راوی он ки хабар ё суханеро аз қавли дигаре нақл (ривоят) мекунад, ривояткунанда; **ровиёни ахбор** ривояткунандагони хабарҳо.

РОҒ I راغ шикофи байни ду табақаи дар.

РОҒ II راغ домани кӯҳ, чаманзор, марғзор.

РОҒА-РОҒА راغه راغه ҳалқа-ҳалқа.

РОҒДАНДОН راغ‌دندان он ки дар байни дандонҳояш фосила мавҷуд аст.

РОҒДОР راغ دار шикофдор.

РОҒИБ *а.* راغب моил, хоҳон, толиб, рағбатдор (*ба ягон чиз*).

РОҒӢ راغی *мансуб ба* **Роғ (маҳал)**.

РОД راد *кит.* сахӣ, ҳимматбаланд, ҷавонмард.

РОДӢ رادی *кит.* олиҳимматӣ, олиҷаноб, сахӣ.

РОДМАНИШ رادمنش табиати мардона, ҷавонмардона, ҷавонмард, озодмард.

РОДМАНИШӢ رادمنشی *мансуб ба* **ҷавонмардӣ**; ҷавонмардӣ озодагӣ.

РОДМАРД رادمرد марди сахӣ, дасткушод, баландҳиммат, ҷавонмард, озодмард.

РОДМАРДӢ رادمردی ҷавонмардӣ, олиҳимматӣ.

РОЗ راز он чӣ дар замири дил аст, матлаби пинҳонӣ, сирри дил.

РОЗАК رازک гиёҳи бисёрсолаи муаттар, ки дар баъзе аз кишварҳо парвариш карда мешавад.

РОЗАККОР رازک‌کار он ки розак кошта парвариш мекунад.

РОЗАККОРӢ رازک‌کاری коштан ва парвариши розак.

РОЗГӮЙ رازگوی гӯяндаи роз.

РОЗДОН رازدان он ки сирри ниҳони касеро медонад, воқиф ба сирру асрори касе, дӯсти содиқ, ҳолдон.

РОЗДОНӢ رازدانی сирдонӣ, ҳолдонӣ, аз ҳолу аҳволи касе хабардор будан.

РОЗДОР رازدار match рознигаҳдор, он ки сирри касеро медонад, шахси мӯътамад, одами дилпур.

РОЗДОРӢ رازداری сирнигоҳдорӣ, доштани сир.

РОЗИГӢ راضیگی ризоят, розӣ будан, қонеъшавӣ, хурсандӣ.

РОЗИЁНА راضیانه тухми растании хушбӯи ба зира монанд, ки дар тиб ба кор меравад, бодиён.

РОЗИҚ *а.* رازق рӯзидиҳанда, расонандаи тӯшаи ҳаррӯза (яке аз сифатҳои Худо).

РОЗӢ *а.* راضی хушнуд, хурсанд, қонеъ.

РОЗКУШО رازکشا кушояндаи роз, асроркушо.

РОЗКУШОӢ رازکشائی кушодани роз, ифшонроз.

РОЗНИГАҲДОР رازنگهدار *ниг.* **роздор**.

РОИЗ *а.* رایض *кит.* тарбияткунанда ё ромкунандаи асп ва монанди он.

РОИҚ *а.* رایق олӣ, хушоянд, пешрафта, мутараққӣ, устувор.

РОИҲА *а.* رایحه бӯй, бӯи хуш.

РОИҶ(А) *а.* رایج//رایجه ҷорӣ, равон, мутадовил, он чи ки дар истеъмол бошад (*мас.*, *пул*).

РОӢ *а.* رائی 1. чӯпон, подабон, галабон. 2. *маҷ.* ҳоким, амир.

РОЙ I رای раъй, фикр, ақида.

РОЙ II رای *ниг.* **роча**; лақаби ҳукмдорон ва ашрофони Ҳинд.

РОЙГОН رایگان муфт ба даст даромада, муфт, бепул.

РОЙЗАН رایزن мушовир, маслиҳатдиҳанда, гӯяндаи фикр ва мулоҳизаи нек.

РОЙЗАНӢ رایزنی машваратхона, масли–ҳатхона, ҷойи рой задан.

РОЙСОЗ رای‌ساز *кит.* маслиҳатгар, машваратдиҳанда, корсоз.

РОЙШИНОС رای‌شناس *кит.* касе, ки баду неки корро дониста, маслиҳатҳоро мулоҳиза мекунад.

РОК//РОГ I راک//راگ *мус.* яке аз оҳангҳои шашмақом.

РОК II راک *кит.* кӯчқор.

РОКИБ *а.* راکب *кит.* савор, саворшуда; савораи асп, ароба ё киштӣ.

РОКИД *а.* راکد истода ва беҳаракат, *маҷ.* бедуни фаъолият.

РОҚИМ *а.* راقم нависанда, нигоранда; **роқими ин сатрҳо** нигорандаи ин сатрҳо (нигоранда дар ҳаққи худ мегӯяд).

РОҚӢ I *а.* راقی *кит.* болораванда, тараққикунанда, касе, ки дар соҳае тараққӣ мекунад.

РОҚӢ II *а.* راقی афсунгар, азоимхон, дуохон.

РОЛ *фр.* رال 1. ифодаи рафтор ва гуфтори яке аз ашхоси намоишнома дар саҳна аз тарафи ҳунарпеша, нақш. 2. тарз, андоза ва мавқеи иштироки касе дар коре, мавқеъ.

РОМ I رام омӯхта, дастомӯз, улфатгирифта, мутеъшуда; **ром кардан** дастомӯз кардан, мутеъ намудан.

РОМ II رام рӯзи бисту якуми ҳар моҳи шамсӣ.

РОМ III رام *англ.* як навъ шароби сахттаъсир.

РОМАН *фр.* رامن 1. *адш.* достони бадеии мансур, ки ягон раванди мураккаби ҳаётӣ ё чандин ҳодисаи аз зиндагӣ гирифташуда ва инкишофи онҳоро тасвир мекунад. 2. муносибати ошиқона дар байни зану мард.

РОМАННАВИС رامن‌نویس он ки роман таълиф мекунад, нависанда ва эҷодкунандаи роман.

РОМАНС *фр.* رامنس *мус.* оҳанг ё суруди ошиқонаи ҳиссиётангез.

РОМАНТИЗМ *фр.* رامنتیزم *адш.* яке аз равияҳои адабӣ дар Аврупо, ки аввалҳои асри 19 дар Олмон ташаккул ёфта, баъдтар дар Фаронса ва мамлакатҳои дигар низ мавқеъ пайдо кардааст.

РОМАНТИК *фр.* رامنتیک 1. пайрави романтизм дар адабиёт ва санъат. 2. хаёлпарвар.

РОМБ *ю.* رامب *риёз.* чоркунҷае, ки ҳама тарафҳояш баробар буда, аммо гӯшаҳояш баробар намебошанд.

РОМБШАКЛ رامب‌شکل ромбмонанд, шабеҳи ромб.

РОМГАШТА رام‌گشته дастомӯзшуда, омӯхта; *муқоб.* **ваҳшӣ**.

РОМИШ رامش 1. оромӣ, дамгирӣ, роҳат; шодӣ, хушӣ, тараб. 2. лаззат. 3. суруд, нағма.

РОМИШГАР رامشگر хонанда ва навозанда, мутриб, сурудхон, муғаннӣ.

РОМИШГАРӢ رامشگری *мансуб ба* **ромишгар**; амали ромишгар.

РОМИШГОҲ رامشگاه ҷои шодию тараб.

РОМИШӢ رامشی *кит.* 1. ромишгар, созанда, мутриб, ҳофиз. 2. хурсандӣ, шодӣ, хушҳолӣ, шодмонӣ.

РОМКУНАНДА رام‌کننده он ки чизе ё касеро ба худ ром мекунад.

РОМКУНӢ رام‌کنی дастомӯз кардан, улфат кардан, хӯчир кардан.

РОМНАШАВАНДА رام‌نشونده ҳайвоне, ки ром (дастомӯз) намешавад, *маҷ.* фармоннобардор, мутеънашаванда.

РОМРӮЗ رام‌روز *кит.* рӯзи ром, рӯзи бисту якуми ҳар моҳи шамсӣ.

РОМШУДА رام‌شده аҳлишуда, хонагишуда.

рон ران 1. *асоси замони ҳозира аз феъли* **рондан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои*, ронанда (*воситаҳои нақлиётӣ ё сухангӯй*): **киштирон**, **суханрон**.

РОН ران қисми болоии пои инсон ё ҳайвон аз камар то зону, сон; **рони малах** *маҷ.* чизи бисёр ками назарногиру камарзиш.

РОНАНДА راننده он ки чизе ё ҷонвареро меронад, он ки воситаи нақлиётро меронад, шофёр.

РОНАНДАГӢ رانندگی касб (шуғл ва кори) ронанда, ронанда будан, рондани воситаҳои нақлётӣ.

РОНДА رانده берун карда, матруд, бадарғашуда.

РОНДАН راندن 1. равондан, ба ҳаракат водор сохтан, ба роҳ андохтан (*чорпо ё мошинро*). 2. берун кардан, пеш кардан, ҳай карда бароварда фиристодан. 3. бадарға (табъид) кардан. 4. исҳол кардан (*меъда ё шикамро*). 5. шудгор кардан: **бо трактор заминро рондан**. 6. нутқ кардан (намудан), баён кардан: **сухан рондан**.

РОНДАШУДА رانده‌شده таркшуда, бадарғашуда, пешкарда.

РОНИШ رانش *исми амал аз* **рондан**; рондан.

РОНОНДАН رانانדن *тарзи бавоситаи* **рондан**; ба рондан водоштан.

РОСИД *а.* راصد *кит.* муроқиб; расадкунанда, мунаҷҷиме, ки ситора ва ё сайёраҳоро мушоҳида мекунад.

РОСИЛ *а.* راسل *кит.* ирсолкунанда, фиристанда, роҳикунанда.

РОСИМ *а.* راسم *кит.* баҷоорандаи расму одат.

РОСИХ *а.* راسخ *кит.* мустаҳкам, устувор, побарҷо; **имони росих** имони мустаҳкам.

РОСИХДАМ راسخ‌دم *кит.* он ки фикру андешааш собит мебошад, он ки дар фикраш устувор аст.

РОСИХҚАДАМ راسخ‌قدم *кит.* собитқадам, устуворкадам.

РОСТ راست 1. он чи дар тарафи рост воқеъ бошад; *муқоб.* **чап**; **дасти рост** а) дасте, ки дар тарафи рости бадан воқеъ аст; б) ҷониби рост. 2. мустақим, бе печу хам; *муқоб.* **кач**; **хати рост**. 3. сухани дуруст, саҳеҳ; ҳақ; *муқоб.* **дурӯғ**; **он чӣ гуфтам ҳақ асту рост**. 4. баробар, расо. 5. муносиб, мувофиқ, мутобиқ: **рост омадан** мувофик омадан, дуруст омадан. 6. *ба шакли ҷамъ* **ростон** одамони поку покниҳод. 7. *мус.* яке аз мақомҳои классикӣ.

РОСТА راسته *ниг.* **рост**; *муқоб.* **чаппа**.

РОСТБАРОМАДА راست‌برآمده он чи бе печу хам сар ба боло кашидааст.

РОСТБИН راست‌بین беғараз, он ки ба масъалае холисона назар мекунад, ҳақиқатбин.

РОСТГАРО راست‌گرا *маҷ.* узв ё дорои гироиш ба ҷиноҳи рост; *муқоб.* **чапгаро**.

РОСТГУФТОР راست‌گفتار *ниг.* **ростгӯ(й)**.

РОСТГӮ(Й) راست‌گو(ی) он ки сухани дурусту ҳаққонӣ мегӯяд; *муқоб.* **дурӯғгӯй** *ва* **каззоб**.

РОСТГӮША راست‌گوشه *риёз.* он чи гӯшаҳои рост (қоима) дорад, чоркунҷае, ки гӯшаҳояш росткунҷаанд.

РОСТДИЛ راست‌دل поквиҷдон, некфитрат; содиқ, вафодор.

РОСТИН راستین *гуфт.* ҳақиқӣ, воқеӣ.

РОСТӢ راستی 1. сидқ, садоқат, дурусткорӣ. 2. мустақимӣ; *муқоб.* **каҷӣ**. 3. ростгӯӣ, дурусткорӣ.

РОСТКИРДОР راست‌کردار *ниг.* **росткор**.

РОСТКИРДОРӢ راست‌کرداری *ниг.* **росткорӣ**.

РОСТКОР راست‌کار дурусткор, одами амин, содиқ дар муомила ва рафтор.

РОСТКОРӢ راست‌کاری дурустӣ дар муомила бо одамон ва дар муносибат ба кор ва вазифа.

РОСТКУНҶА راست‌کنجه *ниг.* **ростгӯша**.

РОСТҚАВЛ راست‌قول дурустрафтор, ростгӯ.

РОСТҚАВЛӢ راست قولی қавлу гуфтори рост ва дуруст.

РОСТҚАЛАМ راست قلم он ки дуруст ва саҳеҳ менависад; *маҷ.* одами ростгӯ, бовиҷдон.

РОСТНАМО راستنما он чи дар зоҳир дуруст ба назар меояд.

РОСТНОКӢ راست ناکی *гуфт.* 1. рост. 2. рост истода.

РОСТО راستا дуруст, саҳеҳ, рост; **ба росто** дуруст, ҳақиқатан, ба ростӣ.

РОСТОӢ راستائی тасодуф, бо ҳам нохост рӯ ба рӯ омада мондан.

РОСТРАВ راسترو дурусткор, одами нек, одил.

РОСТФИКР راستفکر он ки фикру андешаи рост дорад, ростандеш.

РОСТФИКРӢ راستفکری андешаи дуруст рондан, ростандешӣ.

РОСТХАТТА راستخطّه дорои хати рост, бо хати рост.

РОСТХАТТӢ راستخطّی хати рост доштан.

РОСУ راسو ҳайвонест калонтар аз муши хонагӣ, рангаш хокистарии зардчатоб, ки мор ва муши одиро шикор мекунад, онро мири мушон ё муши хурмо низ меноманд.

РОТА *фр.* راته қисми ҳарбӣ, ки аз се взвод иборат буда, ба ҳайати баталион ворид мегардад.

РОТИБ I *а.* راتب собит, устувор, барқарор, мустаҳкам.

РОТИБ II *а.* راتب ҳаққи муқаррарӣ; миқдори муайяни хӯроквории якрӯза; маош, қарорӣ.

РОТИБА *а.* راتبه *муаннаси* **ротиб** II; маош, нафақа; стипендия.

РОТИБАХӮР راتبه‌خور *кҳн.* он ки маоши муқаррарии моҳона ё солона мегирад, нафақагир.

РОТИҚ *а.* راتق *кит.* идоракунанда, касе, ки ҳалли масъала дар дасти ӯст; **ротиқу фотиқ** иҷрокунанда, коргузори соҳибтадбир.

РОТОР *лот.* راتار чарх ё қисми ҳаракаткунанда (гарданда) дар мошинҳо.

РОФА رافه *бот.* гиёҳи кӯҳсор, ки ба сири кӯҳӣ монанд аст.

РОФАТ *а.* رافت *ниг.* **раъфат**.

РОФЕЪ *а.* رافع 1. касе, ки чизеро баланд мебардорад, баландкунанда. 2. он ки арзу дод пеши ҳокиму қозӣ мебарад; касе, ки пайғом бурда меорад.

РОФИЗӢ *а.* رافضی 1. гурӯҳе аз лашкар ё одамони одӣ, ки сардори худро тарк карда, рафта бошанд. 2. *д.* як гурӯҳ аз пайравони мазҳаби шиа, ки бо сабаби низое сардори худ Зиёд ибни Алиро тарк карданд. 3. *киноя аз* аҳли ташайййӯъ.

РОҲ I راه 1. ҷое, ки мардум аз он рафтуой мекунанд, ҷода, гузаргоҳ. 2. равиш, тарз; **роҳу расм**.

РОҲ II راه мақом, нағма, оҳанг, наво.

РОҲ III *а.* راح 1. шодӣ, хурсандӣ, шодмонӣ. 2. шароб, май.

РОҲАКӢ راهکی *гуфт.* роҳгузар, роҳакӣ, пиёдагард, сафаркунанда; **роҳакӣ шудан** равона шудан, ба роҳ баромадан.

РОҲАТ *а.* راحت осудагӣ, осоиш, истироҳат; *муқоб.* **азоб** ва **машаққат**.

РОҲАТАНГЕЗ راحتانگیز роҳатбахш, он чи боиси осудагӣ гардад; **роҳатангези рӯҳ** *киноя аз* **шароб**.

РОҲАТАФЗО راحتافزا *ниг.* **роҳатфазо**.

РОҲАТБАХШ راحتبخش он чи боиси осоишу фароғати кас мебошад.

РОҲАТИҶОН راحتجان барфшира, хӯрише, ки ба барфу ях ширинӣ рехта тайёр мекунанд.

РОҲАТӢ راحتی 1. истироҳат, осоиш, фароғат. 2. *гуфт.* бемори роҳатӣ, беморе, ки солҳо дар бистари беморӣ мехобад.

РОҲАТКУРСӢ راحت‌کرسی курсии роҳат, курсии нарм.

РОҲАТОВАР راحتآور *ниг.* **роҳатбахш**.

РОҲАТОМЕЗ راحتآمیز осоишбахш, хушҳолангез; омехта ба осоиш.

РОҲАТУЛҲУЛҚУМ *а.* راحتالحلقوم шириние, ки аз нашоиста, орд, қанд ва мағзи бодому ҷавз

тайёр карда мешавад.

РОҲАТФАЗО(Й) راحتفزا(ی) он чи фароғату осоиши касро зиёд мекунад.

РОҲБАЛАД راه‌بلد роҳдон, он ки чигунагии роҳро медонад ва касонро роҳнамой мекунад.

РОҲБАНД راه‌بند он чи пеши роҳи чизеро мегирад.

РОҲБАНДОН راه بندان оини роҳбандӣ дар туйи арӯсиву домодӣ ва маросимҳои дигар.

РОҲБАР راهبر 1. он ки роҳ нишон медиҳад, он ки касонро дар роҳе ҳидоят мекунад, ҳодӣ, роҳнамо. 2. сардор, мудир; роҳбари идора.

РОҲАТТАЛАБ راحتطلب 1. он ки осоишу фароғат мехоҳад. 2. он ки бекориро дуст медорад.

РОҲАТТАЛАБӢ راحتطلبی осудагӣ хостан, фароғат хостан, оромӣ талабидан.

РОҲБАРЗЕБ راهبرزیب ба роҳбарӣ лоиқ, он ки сазовори роҳбар шудан аст.

РОҲБАРИКУНАНДА راهبری‌کننده он ки дар сари идора ё муассисае истода, онро идора мекунад, роҳнишондиҳанда, дастурдиҳанда, роҳнамоикунанда.

РОҲБАРИЯТ راهبریت *ниг.* **ҳайати роҳбарият**.

РОҲБАРӢ راهبری роҳнишондиҳӣ, роҳнамоӣ, ҳидоят.

РОҲБИН//РАҲБИН راه‌بین//ره‌بین роҳшинос, роҳдон, роҳбалад.

РОҲБОН راه‌بان нигоҳубинкунандаи роҳ, посбони роҳ, роҳдор.

РОҲБОНӢ راه‌بانی посбонӣ ва муҳофизати роҳ.

РОҲВОР I **//РАҲВОР** راهوار//رهوار 1. маркаби хушрафтор, аспи тезрав. 2. *маҷ.* тезрав, зудрав, зудсайр.

РОҲВОР II **//РОҲВАР** راهوار//راهور *кит.* осон, салис, фаҳмо, возеҳ, равон.

РОҲГАРД راه‌گرد он чи роҳ мегардад, роҳрав.

РОҲГАРДӢ راه‌گردی гашт, роҳравӣ.

РОҲГУЗАР راه‌گذر *ниг.* **раҳгузар**.

РОҲГУЗОР راه‌گذار 1. *ниг.* **раҳгузар**. 2. роҳ, кӯча, гузаргоҳ.

РОҲГУМ راه‌گم бероҳашуда, гумкардаи роҳ; **роҳгум задан** роҳро гум кардан, бероҳа шудан.

РОҲГУМЗАДА راه‌گم‌زده бероҳашуда, роҳгумкарда.

РОҲГУМКАРДА راه‌گم‌کرده он ки бероҳа шудааст ё роҳи рафтаниашро намедонад.

РОҲДАВАК راه‌دوک *ниг.* **раҳдавак**.

РОҲДИДА راه‌دیده :**чашми роҳдида** чашме, ки хаёлолуд ба роҳ дӯхта шуда бошад.

РОҲДОН راه‌دان *ниг.* **роҳбалад**.

РОҲДОР راه‌دار 1. нигоҳбони роҳ. 2. рах-рах.

РОҲДОРӢ راه داری посбонӣ ва назорати роҳҳо.

РОҲЁБ راه‌یاب 1. он ки роҳро медонад. 2. *маҷ.* чорасоз, илоҷёбанда, мушкилкушои кор.

РОҲЁБӢ راه‌یابی роҳ ёфтан, пайдо кардани роҳ барои иҷрои коре.

РОҲЁФТА راه‌یافته он ки роҳи мақсудро пайдо кардааст; *маҷ.* ҳидоятшуда, ростагар.

РОҲЗАН راه‌زن дузди сари роҳ, он ки дар роҳҳо роҳгузаронро ғорат мекунад, дузд.

РОҲЗАНӢ راه‌زنی дуздӣ дар сари роҳҳо, ғоратгарӣ, дуздӣ.

РОҲЗАНОНА راه‌زنانه ба тариқи роҳзанӣ, дуздӣ, ғоратгарӣ, дуздона, ғоратгарона.

РОҲИБ *а.* راهب рӯҳонии дайрнишини масеҳиён, ки тарки дунё кардааст.

РОҲИБИЯТ راهبیت *мансуб ба* **роҳибӣ**.

РОҲИБӢ راهبی *мансуб ба* **роҳиб**; порсоӣ, тарки дунё кардан, дайрнишинӣ, роҳиб будан.

РОҲИЛ *а.* راحل *кит.* вафотёфта, даргузашта.

РОҲИЛА *а.* راحله :**зоду роҳила** он чи дар сафар аз ашёву хӯрокворӣ бо худ гиранд, тӯша.

РОҲИН *а.* راهن гаравгузоранда, гаравгузор, гаравмон; *маҷ.* миннатгузор.

РОҲИОҲАНЧӢ راه‌آهنچی он ки дар нақлиёти роҳи оҳан хидмат мекунад, ходими роҳи оҳан.

РОҲӢ راهی раванда, сафаркунанда, сафаракӣ,

равона; **роҳӣ кардан** равона кардан, фиристодан; **роҳӣ шудан** равона шудан, ба роҳ даромадан.

РОҲКИРО راه‌کرا музде, ки ҳангоми сафар барои воситаи нақлиёт пардохта мешавад, пули кироям нақлёт.

РОҲКУШО//РОҲКУШОЯНДА راه‌کشا//راه‌کشاینده он ки роҳи бастаро боз мекунад; *маҷ*. мушкилкушо, чорасоз; кушояндаи роҳ, он ки роҳ мекушояд.

РОҲКУШОӢ راه‌کشایی *маҷ*. чораандешӣ, мушкилкушоӣ.

РОҲКУШОЯНДА راه‌کشاینده *ниг*. **роҳкушо**.

РОҲНАВАРД راه‌نورد 1. мусофири пиёдарав, роҳпаймо. 2. *маҷ*. маркаб, асп.

РОҲНАВАРДӢ راه‌نوردی пиёдагардӣ, пиёдаравӣ.

РОҲНАМО(Й) راه‌نما(ی) он ки роҳ нишон медиҳад, роҳбар, пешво.

РОҲНАМОӢ راه‌نمائی роҳнишондиҳӣ, роҳбарӣ, ҳидоят.

РОҲНАМУН راه‌نمون роҳнамо, роҳбар, роҳнамоӣ.

РОҲНИШИН راه‌نشین он ки дар сари роҳи мардум менишинад, гадои сари роҳ; *маҷ*. ғариб, бехонумон.

РОҲНИШОНДИҲӢ راه‌نشان دهی *ниг*. **роҳнамоӣ**.

РОҲНОМА راه‌نامه китоби роҳнамоии мусофирон ё киштибонон.

РОҲОВАРД راه‌آورد тӯҳфае, ки аз сафар чун ҳадя меоранд, савғотӣ.

РОҲПАЙМО راه‌پیما 1. роҳраванда, сафаркунанда. 2. он ки бо мақсади иброз намудани мақсади сиёсии худ бо гурӯҳе аз мардум дар хиёбон ё кӯчае роҳпаймоӣ мекунад.

РОҲПАЙМОӢ راه‌پیمایی амали роҳпаймо; **даст ба роҳпаймоӣ задан** ба тариқи роҳпаймоӣ эътироз баён кардан.

РОҲПОЙ راه‌پای посбони роҳ, нигоҳубинкунанда ба тартибу дурустии роҳҳо.

РОҲПУЛӢ راه‌پولی 1. маблағе, ки барои убур аз роҳҳо гирифта мешавад. 2. *ниг*. **роҳкиро**.

РОҲПӮЙ راه‌پوی 1. он ки роҳ меравад, роҳраванда. 2. *маҷ*. асп, маркаб.

РОҲРАВ//РАҲРАВ راه‌رو//ره‌رو 1. роҳраванда, роҳпаймо. 2. гузаргоҳ, долон.

РОҲРАВӢ راه‌روی пиёда сайру гашт намудан.

РОҲРАВОН راه‌روان дар ҳолати роҳравӣ, роҳ гашта истода.

РОҲСАНҶ//РАҲСАНҶ راه‌سنج//ره‌سنج он ки роҳро ба хубӣ ва дурустӣ медонад ва ба осонӣ тай мекунад, роҳпаймо.

РОҲСИПОР راه‌سپار тайкунандаи роҳ, раванда.

РОҲСОЗ راه‌ساز он ки роҳ (ҷода) дуруст мекунад, мутахассиси роҳсозӣ, ҷодасоз.

РОҲСОЗӢ راه‌سازی сохтани роҳ, ҷодасозӣ.

РОҲТӮША//РАҲТӮША راه‌توشه//ره‌توشه тӯшаи роҳ, захираи хӯрок барои роҳ, зоди сафар.

РОҲХАРҶӢ راه‌خرجی маблағе, ки барои масорифи роҳ вақти сафар бо худ гирифта мешавад.

РОҲХАТ راه‌خط ҳуҷҷат ё рухсатномаи сафар.

РОҲХАТӢ راه‌خطی *ниг*. **роҳхат**.

РОҲҶӮ(Й) راه‌جو(ی) он ки роҳ меҷӯяд; *маҷ*. ҷӯяндаи илоҷи коре, илоҷёб.

РОҲШИНОС راه‌شناس он ки роҳро нағз медонад, роҳдон, роҳбалад.

РОҶА *ҳ*. راجه ҳукмдор дар Ҳиндустон.

РОҶЕУННАҚД *а*. راجع‌النقد нақд баргардондашаванда; қарзе, ки нақдан баргардонда мешавад.

РОҶЕЪ *а*. راجع 1. *кит*. бозгашткунанда, баргарданда. 2. оид..., доир...,оид ба..., доир ба..., дар хусуси...

РОҶӢ *а*. راجی умедвор, нигарон, тавaққӯъкунанда.

РОШ راش 1. канорҳои баланд кардашудаи кишт, ки онро аз қитъаҳои дигар ҷудо мекунад, вод, марза. 2. як навъ дарахти булутмонанд.

РОШИД *а*. راشد 1. касе, ки бо роҳи рост меравад, бо роҳи рост раванда, он ки рост ва ҳақро ёфтааст. 2. нишондиҳандаи роҳи рост, роҳнамои тариқи роҳи рост; **хулафои роши-**

дин чор нафари наздиктарин пайравони Муҳаммади пайғамбар (с) (Абӯбакр, Умар, Усмон ва Алӣ); *маҷ.* шахси диндор.

РОШКАШ راشکش он ки ва ё он чи марзаи қитъаи заминро мекашид, водкаш.

РОШКАШӢ راشکشی амали рошкаш, водкашӣ.

РОЯЛ *фр.* رایل асбоби мусиқӣ, ки ба воситаи ангуштҳо навохта мешавад.

РОЯТ *а.* رایت парчам, байрақ, алам, ливо.

РУАСО *а.* رؤسا *ҷ.* **раис**, сарон, сардорон, бузургон.

РУБ(Б) *а.* رب *кит.* оби (ширaи) меваҳо, шираи ҷӯшонда ғализ кардаи анор, олуболу *ва г.*

РУБЛ *р.* روبل номи пули собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ ва Русияи имрӯза.

РУБОБ رباب олати мусиқии торӣ, ки бо мизроб навохта мешавад.

РУБОБНАВОЗ ربابنواز навозандаи рубоб, рубобӣ.

РУБОИЁТ *а.* رباعیات *ҷ.* **рубоӣ**, рубоиҳо.

РУБОӢ *а.* رباعی *адш.* шеъри чормисраие, ки мисраъҳои якум, дуюм ва чорумаш ҳамқофия мебошанд (*рубоӣ дар 24 вазни шаҷараи ахрабу ахрами баҳри ҳазаҷ суруда шуда, аз дубайтӣ бо ҳамин вазни худ фарқ мекунад*).

РУБЪ *а.* ربع чоряк, яке аз чор ҳиссаи ягон чиз; **рубъи маскун** қисми хушкӣ ва маскуни замин, ба эътибори он ки аз чор се ҳиссаи сатҳи кураи Замин об ва як ҳиссааш хушкӣ аст.

РУД رود *мус.* яке аз олатҳои мусиқии тории қадим.

РУДЗАН رودزن руднавоз, касе, ки руд менавозад.

РУДНАВОЗ رودنواز рудзан, оҳангнавоз, мусиқинавоз.

РУИН رویین *ниг.* **рӯин**; он чи аз филизи рӯй (руҳ) сохта шуда бошад; *маҷ.* маҳкам, сахт, бабардошт.

РУИНТАН روییتن *ниг.* **рӯинтан**; 1. он ки бадани қавӣ ва тобовар дорад ва зарби ярок ба вай асар намекунад; 2. руинтан-лақаби яке аз паҳлавонони «Шоҳнома»-Исфандиёр.

РУЙ//РӮЙ روی филизи сафеди кабудтоб, рӯҳ.

РУКН *а.* رکن 1. сутун, поя. 2. қисми бузургтар ва муҳимтари чизе, узви асосӣ. 3. *адш.* дар арӯз қолибҳои муайян, ки вазнҳои асосии арӯзро ташкил медиҳанд.

РУКУД *а.* رکود 1. истодан, осудан. 2. ором шудан, ором гирифтан. 3. карахтӣ: **солҳои рукуд**.

РУКУН *а.* رکون *кит.* майл кардан, эътимод кардан.

РУКӮЪ *а.* رکوع 1. хам шудан, яке аз шартҳои намоз, ки намозхон то расидани ду кафи даст ба сари ду зону хам мешавад. 2. *маҷ.* таъзим, тавозӯъ.

РУҚАБО *а.* رقبا *ҷ.* **рақиб**.

РУҚАОТ *а.* رقعات маҷмӯаи навиштаҳо (мактубҳо).

РУҚЪА *а.* رقعه коғазе, ки бар он чизе навишта бошанд, номаи кӯтоҳ, мактубча; дорухат.

РУҚИЯ *а.* رقیه *кит.* сеҳр, афсун, таъвиз.

РУЛ *ҳол.* رول олате, ки ронанда ба воситаи он мошин, киштӣ ё ҳавопайморо идора мекунад, фармон.

РУМӢ I رومی аҳли Рум; сохташуда дар Рум.

РУМӢ II رومی *киноя аз* ранги сафед: **румӣ ва зангӣ** а) *киноя аз* ранги сафед ва сиёҳ; б) рӯзу шаб. 3. лақаб ва тахаллуси Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ.

РУММОН *а.* رمان *кит.* анор.

РУМУЗ *а.* رموز *ҷ.* **рамз**.

РУМҲ *а* رمح *кит.* найза, синон.

РУН رون *кит.* сабаб, иллат, ҷиҳат; **ба руни**…, **аз руни…** ба сабаби…

РУНОС روناس *кит.* решаи як навъ гиёҳ, ки аз он ранги сурх тайёр мекунанд.

РУОФ *а.* رعاف *кит.* хун рафтан аз бинӣ, хуни бинӣ.

РУПИЯ روپیه воҳиди пули Ҳиндустон.

РУС I روس номи халқ ва мамлакати Русия.

РУС II رس касе, ки бисёр хӯрок мехӯрад, пурхӯр, шикампарвар; ҳарис.

РУС III **//РУСТ** رس//رست маҳкам, мустаҳкам, сахт.

РУСБӢ//РУСПӢ روسبی//روسپی фоҳиша, зани сабукпо, зани ҳарҷогард.

РУСЗАБОН روس‌زبان он ки бо забони руси гап мезанад.

РУСИДОН روسی‌دان касе, ки забони русиро медонад.

РУСӢ روسی 1. *мансуб ба* **халқи рус**. 2. забони халқи рус.

РУСПИЗОДА روسپی‌زاده писари зани фоҳиша, ҳаромзода.

РУСПӢ روسپی *ниг.* **русбӣ**.

РУСТ I رست ниҳон, пинҳон, пӯшида; **руст кардан** пинҳон кардан, пӯшидан; **духтар рӯяшро руст кард**; **руст шудан** пинҳон шудан.

РУСТ II رست *ниг.* **рус** III.

РУСТА I رسته *сифати феълӣ аз* **рустан**; рӯида, болида, сабзида.

РУСТА II رسته ҳалвое, ки аз қанд ва мағзи бодому дона тайёр мекунанд.

РУСТАМ رستم 1. номи паҳлавони асосии «Шоҳнома». 2. *маҷ.* далер, шуҷоъ, паҳлавон, тануманд.

РУСТАМДИЛ رستم‌دل далер, шуҷоъ.

РУСТАМОНА رستمانه чун Рустам, далерона, бо шуҷоат.

РУСТАН رستن рӯидан, сабзида баромадан, кабуд шудан.

РУСТАНӢ رستنی рӯиданӣ, он чи аз замин рӯида мебарояд, гиёҳ, набот (**растанӣ** *шакли маъмулии нодурусти ин калима аст*).

РУСТӢ رستی пинҳонӣ, махфиёна.

РУСТО روستا деҳ, деҳа, қишлоқ.

РУСТОӢ روستایی деҳотӣ, қишлоқӣ, он ки дар деҳ зиндагӣ мекунад.

РУСТОҚ روستاق *шакли муарраби* **русто//рӯсто**.

РУСУЛ *а.* رسول *ҷ.* **расул**.

РУСТ-РУСТАКОНБОЗӢ رست‌رستکان‌بازی бозии бачагонае, ки яке аз бозикунандагон иштироккунандагони дигари бозиро, ки дар ҳар ҷо-ҳар ҷо пинҳон шудаанд, меҷӯяд, баҷошавакон.

РУСУМ *а.* رسوم *ҷ.* **расм**; расмҳо, оинҳо, қонуну қоидаҳо, урфу одатҳо.

РУТАБ I *а.* رتب *ҷ.* **рутба//рутбат**.

РУТАБ II *а.* رتب *кит.* хурмо, хурмои тару тоза.

РУТБА *а.* رتبه дараҷа, мартаба, мақом, дараҷаи ҳарбӣ ё маъмурӣ.

РУТБАПАРАСТ رتبه‌پرست он ки ҷоҳу ҷалол, мартабаро меписандад, мансабпараст.

РУТБАПАРАСТӢ رتبه‌پرستی *мансуб ба* **рутбапараст**; мансабпарастӣ, рутбапараст будан.

РУТУБАТ *а.* رطوبت намӣ, тарӣ, намнокӣ; **рутубати ҳаво** миқдори намнокӣ дар ҳаво.

РУТУБАТНОК رطوبتناک тар, нам, намнок; *муқоб.* **хушк**.

РУТУБАТНОКӢ رطوبتناکی тарӣ, намӣ, намнокӣ.

РУТУБАТНОПАЗИР رطوبت‌ناپذیر он чи намиро ба худ намегирад.

РУТУБАТОМЕЗ رطوبت‌آمیز рутубатнок, нам: **боди рутубатомез**.

РУТУБАТПАЗИР رطوبت‌پذیر он чи намиро зуд ба худ мегирад.

РУТУБАТСАНҶ رطوبت‌سنج асбоби андозагири рутубат, намсанҷ.

РУФАҚО *а.* رفقا *ҷ.* **рафиқ**, рафиқон.

РУФОТ *а.* رفات чизҳои шикаста, реза– реза шуда, пӯсида, аз ҳам рехта (*мас.*, *устухони пӯсида*).

РУФӮ رفو *кҳн.* баҳам дӯхтан ё танидани сӯрохӣ ё ҷои пораи матоъ, гилем *ва г.* ба тавре ки ҷои ислоҳшуда ба осонӣ маълум нагардад, поргӣ, дарбеҳ.

РУФӮГАР//РАФӮГАР رفوگر он ки руфӯ мекунад, руфӯкунанда, поргидӯз.

РУФӮГАРӢ رفوگری касбу амали руфӯгар; поргӣ кардан, дарбеҳ кардан.

РУХ I رخ рӯй, ҳар як аз барҷастагиҳои ду ҷониби рӯй, гуна, чеҳра ораз, рухсора; **рух додан** рӯй додан, воқеъ шудан.

РУХ II رخ *варз.* мӯҳрае аз мӯҳраҳои шоҳмот, ки ба шакли бурҷ аст.

РУХ III رخ парандаи афсонавии мавҳум ва бисёр бузург.

РУХАК رخک яке аз навъҳои зардолу.

РУХЗАРД رخزرد 1. он ки рӯяш зард метобад. 2. *маҷ.* заҳир, рангпарида, беморгун.

РУХОМ *а.* رخام санги мармари аълои рангдор.

РУХОМӢ رخامی *мансуб ба* **рухом**.

РУХСАТ *а.* رخصت изн, иҷозат.

РУХСАТӢ *а.* رخصتی таътили корӣ, истироҳат баъди чанд вақти кор: **ба рухсатӣ баромадан**.

РУХСАТНОМА رخصتنامه хатте, ки дар асоси он ба даромадан (рафтан) ба ҷое ё ба иҷрои коре изн ва имкон дода шудааст.

РУХСАТТАЛАБӢ رخصتطلبی пурсидани изн, иҷозат хостан ба коре.

РУХСОР(А) رخسار(ه) як тарафи рӯй, рух, гуна, чеҳра.

РУХСОРАГУЛГУН رخسارهگلگون *ниг.* **рухсорасурх**.

РУХСОРАСУРХ رخسارهسرخ 1. он ки гунаҳои гулгун дорад. 2. *маҷ.* шод, фараҳманд, сарафроз.

РУҲ I *а.* روح равон, ҷон.

РУҲ II روح рӯй, филиз.

РУҲИН روحین монанди рӯҳ.

РУҲИЯ روحیه *ниг.* **рӯҳия**.

РУҲӢ//РӮҲӢ *а.* روحی оид ба рӯҳ, равонӣ; бемории рӯҳӣ, касалии равонӣ.

РУҲПАРВАР روحپرور ҳаловатбахш, илҳомбахш, равонбахш.

РУҲУЛЛОҲ *а.* روحالله лақаби Исои Масеҳ.

РУҶӮЪ *а.* رجوع бозгашт, баргашт, муроҷиат; **руҷӯи лирикӣ** *адш.* аз тасвири воқеаҳои асар боз истода, фикру мулоҳиза ва ҳиссиёту ҳаяҷони худро баён кардани шоир ё нависанда.

РУШД *а.* رشد нумӯ, сабзиш, болидагӣ. тараққӣ, инкишоф.

РУШДИЯ رشدیه *кҳн.* мактаби миёна (мактабҳои дараҷаи 2 дар солҳои аввали инқилоби Октябр).

рӯ//рӯй رو//روی *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб, ба маънои* сабзанда, рӯянда, сабзида, рӯида: **худрӯй**, **зудрӯй**.

РӮ//РӮЙ رو//روی 1. чеҳра, рух. 2. сатҳ, сафҳа, рӯя; **рӯи замин** сатҳи замин. 3. тарафи берунӣ ва болоии чизе; *муқоб.* **пушт**; **рӯи даст, рӯи хона, рӯи ҳавлӣ**. 4. сабаб, боис; **аз ин рӯ** аз ин ҷиҳат, аз ин сабаб, бино бар ин; **аз рӯи...** мувофиқи..., мутобиқи..., ба сабаби...; **рӯй андохтан** *чизеро* аз касе пурсидан, хоҳиш кардан; **ба рӯи** *касе* **задан** камбудии (айби) касеро беибо ба худаш гуфтан; **рӯ ба роҳ шудан** ба ҷое рафтагор шудан; **ба ҷое рӯ ниҳодан (рафтан)**; **рӯй додан** воқеъ шудан, ба амал омадан; **рӯи** *чизеро* **надидан** аз чизе маҳрум будан, ба чизе дастрасӣ надоштан; **рӯ овардан** а) муроҷиат кардан (ба касе, ба чизе); б) раҳсипор шудан (ба ҷое); **рӯ тофтан аз** *касе* тарк кардан, **рӯй гардондан**; рӯй турш кардан, абрӯ пурчин кардан, норизоӣ изҳор кардан; **рӯи хуш надодан ба** *касе* муомилаи хуб накардан, илтифот накардан; **рӯяш сиёҳ**! нанг бар вай!

рӯб روب 1. *феъли амр ва асоси замони ҳозира аз* **руфтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* **рӯбанда**: **хонарӯб**, **ҳавлирӯб**.

РӮБАНД//РӮЙБАНД روبند//رویبند порча ё тӯри аз мӯй бофтае, ки занон рӯи худро мепӯшонданд, чашмбанд, ниқоб.

РӮБАНДА روبنده ҷорӯбкунанда, ҷорӯбкаш.

РӮБАРДОР روبردار :**рӯбардор кардан** аз рӯи навиштае нусха бардоштан.

РӮБАРӮ(Й) روبرو(ی) он чи дар муқобили чизе воқеъ аст; **рӯбарӯ кардан** *касеро* **ба** *касе* бо ҳамдигар бархӯронидан, дучор овардан (*ду касро бо ҳам*); **рӯ ба рӯ шудан** бо касе рӯ ба рӯ истодан, дучор омадан.

РӮБАРӮКУНӢ روبروکنی баробари ҳамдигар қарор додани касе.

РӮБАРӮШАВӢ روبروشوی рӯ ба рӯ афтодан.

РӮ(Й)БАСТА رو(ی)بسته болопӯшида, ниқобдор, дар зери ҳиҷоб.

РӮБАҲ روبه *ниг.* **рӯбоҳ**.

РӮБАҲМИЗОҶ روبه‌مزاج *маҷ.* ҳилагар, хушомадгӯй, маккор.

РӮБАҲОНА روبهانه чун рӯбоҳ, ҳилагарона, хушомадгӯёна.

РӮБАҲСИФАТ روبه‌صفت хушомадгӯӣ, бесамимият, маккор, ҳилагар.

РӮБИДАН روبیدن *ниг.* **рӯфтан**.

РӮБИН//РӮЙБИН روبین//روی‌بین он ки рӯйбинӣ мекунад, он ки аз рӯи касе гузашта натавониста ноилоҷ ба коре розӣ мешавад, хушомадгӯӣ.

РӮБИНАК روبینک он чи дар рӯбинон ба арӯс тӯҳфа меоранд.

РӮБИНӢ روبینی касеро рӯи хотир кардан, хотир дидан, хотирбинӣ.

РӮБИНОН//РӮЙБИНОН روبینان//روی‌بینان маросими махсуси пас аз тӯй бори аввал дидани арӯсу домод аз тарафи хешовандонашон.

РӮБИНОНА روبینانه хушомадгӯёна, ғайрисамимона.

РӮБОЗ روباز он ки рӯяш боз аст, бениқоб, рӯйкушода.

РӮБОЛИН روبالین рӯйболишт, ғилофи болишт, ки одатан аз матои сафед медӯзанд.

РӮБОЛО//РӮЙБОЛО روبالا//روی بالا рӯ ба боло (*ҳолати хобидан ба тахтапушт*).

РӮБОНДАН روبانیدن 1. *шакли бавоситаи* **рӯфтан**. 2. ба касе фармуда ҷоеро ҷорӯб кунонидан.

РӮБОРӢ روباری *гуфт.* як пора, як тикка, порча.

РӮБОҲ//РӮБАҲ روباه//روبه ҷонвари гӯштхор аз навъи саг, ки думи калони сермӯй дорад ва ба ҳилагарӣ машҳур аст.

РӮБОҲБАЧА روباه‌بچه бачаи рӯбоҳ.

РУБОҲБОЗ روباه‌باز *маҷ.* маккор, ҳилагар, фиребгар.

РӮБОҲБОЗӢ روباه‌بازی маккорӣ, ҳилагарӣ, фиребгарӣ.

РӮБОҲВОР روباه‌وار чун рӯбоҳ, ҳилагар (-она).

РӮБОҲӢ روباهی монандӣ ба рӯбоҳ, ҳилагарӣ, хушомадгӯӣ.

РӮБОҲМИЗОҶ روباه‌مزاج *ниг.* **рӯбоҳсифат**.

РӮБОҲОНА روباهانه монанди рӯбоҳ.

РӮБОҲСИФАТ روباه‌صفت маккор, ҳилагар, фиребгар.

РӮБОҲСИФАТӢ روباه‌صفتی маккорӣ, ҳилагарӣ, фиребгарӣ.

РӮБОҲТАБИАТ روباه‌طبیعت *ниг.* **рӯбаҳмизоҷ**.

РӮБУЧИН روب‌وچین рӯфтан ва ба тартиб андохтани хона, ҳавлӣ *ва г.*: **рӯбучин кардан**.

РӮБӮСӢ روبوسی бӯсидани рӯ.

РӮВАРАҚ(А) روورق//روورقه ҷилди коғазие, ки аз болои муқова ба китобҳо пӯшонда мешавад.

РӮГАР//РӮЙГАР روگر//رویگر касе, ки рӯҳ ё қалъагӣ медавонад, сафедкунандаи мис бо рӯҳ ва ё қалъагӣ; саффор, мисгар.

РӮГАРДОН//РӮЙГАРДОН روگردان//روی‌گردان 1. он ки рӯяшро аз чизе ё касе гардонда, онро тарк кардааст. 2. либосе, ки тарафи даруниашро гардонда аз нав дӯхта бошанд.

РӮГАРДОНШУДА روگردان‌شده либосе, ки тарафи даруниашро гардонидаанд, чаппагардон карда.

РӮГАРМ روگرم одами дилгарм, ситорагарм, хушхулқ.

РӮҒЕЗА روغیزه *геол.* фишори уфуқӣ ё паҳлӯӣ.

РӮД رود дарё, наҳр, ҷӯйбори калон, рӯдхона.

РӮДА روده найчаи мулоими дароз дар шиками инсон ва ҳайвонот, ки хӯрокӣ аз меъда ба он мегузарад.

РӮДАБАНД روده‌بند *тиб.* банде, ки рӯдаи борикро ба девори шикам васл мекунад, банди рӯда.

РӮДАВӢ رودوی касеро писанд накарда гап задан ё коре кардан.

РӮДАҒАФС روده‌غفس *маҷ.* одами танбал, одами сусткор.

РӮДАҒАФСӢ رودهغفسی *мансуб ба* **рӯдағафс**; танбалӣ, сусткорӣ.

РӮДАДАРОЗ رودهدراز *маҷ.* одами сергап, лаққипургӯй, сергап.

РӮДАЙ رودهای *мансуб ба* **рӯда**; тавассути рӯда.

РӮДАКАН رودهکن **:рӯдакан шудан** *гуфт.* сахт ва дуру дароз хандидан.

РӮДАКАНАК رودهکنک **:рӯдаканак кардан** хеле мондаву шалпар кардан.

РӮДАКАФ رودهکف аз хандаи бисёр, аз хӯрдани бисёр кафидани рӯда.

РӮДАПО رودهپا ҷонвари биёбонии афсонавие, ки гӯё поҳои рӯдамонанди дарозе дорад ва сайди худро бо пойҳояш печонда мехӯрад.

РӮДБОР رودبار ҷое, ки дар он ҷӯйҳои калон бисёр аст, наҳр, дарёи калон.

РӮДКОВӢ رودکاوی кофтани ҷӯи нав ва аз гилу лойқа тоза кардани он.

РӮДНАВОЗ رودنواز *ниг.* **руднавоз**.

РӮДХОНА رودخانه 1. маҷро ё ҷараёнгоҳи рӯд (дарё). 2. рӯди (наҳри) калон.

РӮЁ رويا рӯянда, сабзанда, қобили сабзиш.

РӮЁН(И)ДАН روياندن//رويانيدن 1. ба сабзиш водоштан, сабзондан. 2. ситондан, гирифтан; **қарзро рӯёндан** қарзро ситондан.

РӮЗ روز 1. фосилаи байни баромадан ва нишастани Офтоб, ки ҳаво равшан аст, аз дами субҳ то шом; *муқоб.* **шаб**; **рӯзи бозор** рӯзе, ки дар он бозор барпо мешавад; **рӯзи сиёҳ** рӯзи бад, рӯзи пурғаму кулфат ва маҳрумӣ; **ба рӯзи сиёҳ афтодан** ба сахтию маҳрумӣ ва ба азобу уқубат дучор шудан; **ба** *касе* **рӯз нишон надодан** касеро ҳама вақт азоб додан, дар сахтӣ нигоҳ доштан; **рӯзи равшан надидан** ҳамеша дар сахтию бадбахтӣ рӯз гузаронидан.

РӮЗА روزه *д.* худдорӣ аз хӯрдану нӯшидан аз дамидани субҳ то фурӯ рафтани Офтоб дар моҳи рамазон.

РӮЗАДОР روزهدار он ки рӯза гирифтааст.

РӮЗАДОРӢ روزهداری *д.* худдорӣ аз хӯрок ва нӯшидан дар моҳи рамазон.

РӮЗАКУШОӢ روزهکشایی *д.* хӯрдан ва нӯшидан баъд аз ғуруби Офтоб дар моҳи рамазон, ифтор, ифтор кардан.

РӮЗАФЗУН روزافزون он чи рӯз ба рӯз зиёд мешавад, мудом афзоянда.

РӮЗАФРӮЗ روزافروز *кит.* тобон, дурахшон.

РӮЗАХӮР روزهخور он ки дар моҳи рамазон рӯза намедорад.

РӮЗБАЙЪ روزبيع мӯзддиҳӣ ё ҳисобгирии кор аз рӯи кори ҳаррӯза.

РӮЗБЕҲ روزبه некрӯз, хушбахт; рӯз ба рӯз беҳтар шудан.

РӮЗБОН روزبان *кит.* 1. дарбон, зинҳор. 2. сарҳанг, фармондеҳи лашкар.

РӮЗГАРД روزگرد *кит.* 1. касе, ва ё чизе, ки рӯзона мегардад. 2. *кинояаз* Офтоб.

РӮЗГОР روزگار 1. замон, айём; **рӯзгори ҷавонӣ** давраи ҷавонӣ. 2. гузариши зиндагонии ҳаррӯза, гузашти рӯзгор.

РӮЗГОРДИДА روزگارديده он ки гарму сарди зиндагиро чашидааст, пуртаҷриба аз гузашти рӯзгор.

РӮЗГОРДОР روزگاردار он ки зану бачаву оила дорад, соҳиби аҳлу аёл, он ки таъмини ризқу рӯзии оила дар ӯҳдаи вай аст.

РӮЗГОРДОРӢ روزگارداری идора кардани таъминоти хонавода, кору бори ҳаррӯзаи оила.

РӮЗГУЗАРОНӢ روزگذرانی имрори ҳаёт, зиндагӣ, гузаронидани ҳаёт, маишати ҳаррӯзаи зиндагиро таъмин намудан.

РӮЗГУН روزگون рӯзмонанд, равшан; *маҷ.* зебо, хушрӯй, равшанталъат.

РӮЗҒОР روزغار *ниг.* **рӯзгор**.

РӮЗҒОРДОРӢ روزغارداری *ниг.* **рӯзгордорӣ**.

РӮЗҒОРКАШӢ روزغارکشی *ниг.* **рӯзгордорӣ**.

РӮЗДАРМИЁН روزدرمیان як рӯз пас, баъди як рӯз.

РӮЗДИДА روزدیده умрдида, он ки гармию сардии рӯзгорро чашидааст.

РӮЗИБАХШ روزی‌بخش 1. рӯзидиҳанда, розиқ. 2. *маҷ.* Худо, Офаридгор.

РӮЗИДЕҲ روزی‌ده он ки ризқи (хӯроки) касеро таъмин мекунад, рӯзибахш.

РӮЗИНА روزینه *гуфт.* рӯзона.

РӮЗӢ روزی 1. хӯроки ҳаррӯза. 2. насиба, қисмат, ризқ.

РӮЗКӮР روزکور 1. он ки рӯзона дида наметавонад. 2. *маҷ.* одами нодону бехабар.

РӮЗҚАРОР روزقرار *ниг.* **рӯзбайъ**.

РӮЗМАРРА روزمره ҳаррӯза, ҳамарӯза; **кори рӯзмарра** а) кори ҳаррӯза; б) коре, ки ба он аз ҳисоби маҳсули ҳаррӯза музд дода мешавад.

РӮЗМУЗД روزمزد *ниг.* **рӯзбайъ**.

РӮЗНОДИДА روزنادیده он ки дар зиндагӣ хушию хуррамӣ надида ба азобу эҳтиёҷ умр гузаронидааст, бенасиб.

РӮЗНОМА روزنامه 1. дафтари ёддоште, ки дар он воқеаҳои ҳаррӯза қайд мешавад. 2. номгӯи масъалаҳое, ки дар маҷлисе бояд муҳокима шаванд. 3. варақҳои бидуни ҷилд ва саҳифаҳо, ки дар замони муайян ба сурати рӯзнома ва ё ҳафтанома интишор мешаванд, ҷарида. 4. дафтари қайди хонандагони мактаб.

РӮЗНОМАВӢ روزناموی *мансуб ба* **рӯзнома**; тариқи рӯзнома.

РӮЗНОМАНАВИС روزنامه‌نویس рӯзноманигор, нигорандаи рӯзнома.

РӮЗНОМАНАВИСӢ روزنامه‌نویسی рӯзноманигорӣ, навиштани рӯзнома.

РӮЗНОМАНИГОР روزنامه‌نگار он ки мақола ва ахбори рӯзномаро менависад, таҳияи мақолаю ахбори рӯзнома.

РӮЗНОМАНИГОРӢ روزنامه‌نگاری шуғлу амали рӯзноманигор.

РӮЗНОМАФУРӮШ روزنامه‌فروش фурӯшандаи рӯзнома, ҷаридафурӯш.

РӮЗНОМАФУРӮШӢ روزنامه‌فروشی шуғлу амали фурӯшандаи рӯзномаю маҷаллаҳо; ҷои фурӯши рӯзномаю маҷаллаҳо.

РӮЗНОМАХОН روزنامه‌خوان хонандаи рӯзнома, он ки ба мутолиаву хондани рӯзнома майл дорад.

РӮЗНОМАХОНӢ روزنامه‌خوانی хондани рӯзнома, қироати рӯзнома.

РӮЗОНА روزانه 1. дар рӯз, ҳангоми рӯз. 2. ҳаррӯза, рӯзмарра: **кори рӯзона**, **хоби рӯзона**.

РӮЗСИЁҲ روزسیاه талхрӯзгор, он ки рӯзгори хушу осудае надорад, бадбахт.

РӮЗШУМОРӢ روزشماری шуморидани рӯз, пойидани рӯз.

РӮИДА روئیده сабзида, баромада, дамида.

РӮИДАН روئیدن сабзидан, аз замин сарзада баромадан (-и наботот), рустан, нумӯ кардан.

РӮИДАРИЧА روی‌دریچه қитъаи замини хурде, ки дар паҳлу ё пеши хонаи иқоматӣ воқеъ аст.

РӮИДИЛАКӢ روی‌دلکی ғайрисамимӣ, на бо майлу рағбати тамом, хоҳаму нохоҳам.

РӮИЗАМИНӢ روی‌زمینی он чи дар рӯи (сатҳи) замин воқеъ аст.

РӮИМИЗӢ روی‌میزی он чи дар болои миз меистад, он чи ҷояш рӯи миз аст.

РӮИН رویین *ниг.* **руин**.

РӮИНА روینه он чи дар рӯи (сатҳи) чизе воқеъ аст.

РӮИН(А)ТАН رویین‌تن// روینتن *ниг.* **руинтан**.

РӮИОБӢ رویآبی он чи дар сатҳи об воқеъ аст.

РӮИОСТИНӢ رویآستینی он чи дар тарафи берунии остин аст.

РӮИРОСТ رویراست ба таври рост рафтор кардан, беибо.

РӮИСАҲНӢ رویصحنی он чи дар саҳни ҷое воқеъ аст (*мас.*, *дар саҳни мадраса*).

РӮИСИНАГӢ رویسینگی он чи дар рӯи сина қарор дорад, он чи болои сина аст (*мас.*, *нишон*).

РӮИУСТУХОНӢ رویاستخوانی дар болои устухон, болои устухонӣ.

РӮИХОТИР رویخاطر эҳтиром; **барои рӯихотири шумо** ба ҳурмати шумо, барои поси хотири шумо; **рӯихотир кардан** иззат ва ҳурмати касеро дар назар доштан.

РӮИХУШ رویخوش **:рӯи хуш додан ба** *касе* муомилаи нағз кардан, бо меҳрубонӣ рафтор намудан.

РӮИҲАВЛИГӢ رویحولیگی он чи дар саҳни ҳавлӣ воқеъ аст.

РӮИҲАВЛИХОБӢ رویحولیخوابی хобидан дар саҳни ҳавлӣ (*дар ҳавои кушода*).

РӮИҲАМ رویهم болои ҳам, болои ҳамдигар, боло-болои ҳам, ҷамъан, маҷмӯан.

РӮИҶО(Й) رویجا(ی) бистар; **касалии рӯиҷо** бемори бистарӣ.

РӮЙ روی *ниг.* **рӯ**.

РӮЙАНДУД رویاندود 1. чизҳои мисин ё биринҷӣ, ки ба рӯяшон оби тилло ё нуқра давонида шудааст. 2. *маҷ.* кори қалбакӣ.

РӮЙБАНД رویبند *ниг.* **рӯбанд**.

РӮЙБАСТ رویبست пӯшида, рӯяш бо чизе пӯшонидашуда; қабати филизи қиматбаҳое, ки бо он рӯи ягон асбоби филизиро пӯшонда бошанд.

РӮЙБАСТКУНӢ رویبستکنی болои чизеро бо як қабат чизи дигар пӯшондан, рӯкаш кардан.

РӮЙБАСТШУДА رویبستشده рӯи чизеро пӯшонидан, бастан.

РӮЙБИН رویبین *ниг.* **рӯбин**.

РӮЙБИНӢ رویبینی *ниг.* **рӯбинон**.

РӮЙБИНОН رویبینان *ниг.* **рӯбинӣ**.

РӮЙБОРИК رویبارک он ки рӯяш борики дароз аст; *муқоб.* **кулчарӯй**.

РӮЙГАРДОН//РӮГАРДОН رو(ی)گردان 1. ҷомае, ки баъди чиркин шуданаш абраашро рӯгардон карда, аз нав дӯхта бошанд. 2. он ки аз касе ё чизе нафрат карда аз он рӯ тофта бошад.

РӮЙГАРДОНӢ رویگردانی рӯй тофтан аз касе ё аз чизе.

РӮЙГАРДОНШУДА رویگردانشده *мансуб ба* **рӯйгардонӣ**; рӯйгардонкарда.

РӮЙДАРОЗ رویدراز он ки қолаби рӯяш дароз бошад.

РӮЙДОД رویداد воқеа, ҳодиса, ҳодиса ё аҳволе, ки ногаҳонӣ воқеъ шудааст.

РӮЙДОДА رویداده воқеъшуда, он чи ба амал омадааст.

РӮЙЗАРД رویزرد 1. он ки рӯяш зард аст, зардрӯй. 2. *маҷ.* хароб, лоғар, рангпарида аз ғам ва ғамхӯрӣ. 3. *маҷ.* шармгин, хиҷил.

РӮЙИНТАН روئینتن дорои тани қавӣ ва паҳлавон.

РӮЙИНТАНӢ روئینتنی паҳлавонӣ, нерӯмандӣ.

РӮЙКАНӢ رویکنی харошидани рӯй дар мотам ва азои касе; ҷанҷол ва рӯйканиву мӯйкании занҳо.

РӮЙКАШ رویکش 1. он чи барои нигаҳдорӣ аз гарду ғубор ба рӯи чизе пӯшида бошанд (*мас.*, *ҷилди кӯрпа*); **рӯйкаш кардан** болои (рӯи) чизеро бо матое,чарме ё чизи дигаре пӯшондан (*мас.*, *мизро бо матоъ, сандуқро бо тунукаи рангӣ ва г.*). 2. он чи зоҳири он бо

ботинаш якранг нест.

РӮЙКАШБОБ رویکشباب матое, ки барои рӯй кашидани чизе лоиқ аст, мувофиқ ва муносиби болои чизе.

РӮЙКАШКУНӢ رویکشکنی пӯшидани чизе бо матоъ ё чарм.

РӮЙКАШШУДА رویکششده чизе, ки рӯпӯш шудааст.

РӮЙКУРТА رویکرته куртае, ки аз болои зерпероҳан пӯшида мешавад.

РӮЙКУШОДА رویکشاده 1. он ки рӯяш ба ҳиҷоб (ниқоб) бошад. 2. хандонрӯй.

РӮЙМОЛ رویمال *ниг.* **рӯмол**.

РӮЙМОЛЧА رویمالچه *ниг.* **рӯмолча**.

РӮЙНАВИС//РӮНАВИС رویِنویس//رونویس нусхае, ки аз рӯи чизи навишташудае бардошта шудааст, нусха.

РӮЙНАВИСӢ رویِنویسی нусха бардоштан аз рӯи навиштае, нусхабардорӣ.

РӮЙНАВИШТ رویِنوشت *ниг.* **рӯйнавис**.

РӮЙНАМО رویِنما 1. *ниг.* **рӯнамо** 1. 2. муаррифӣ.

РӮЙНАМОӢ رویِنمائی муаррифии китоб ё рӯйдоди нави фарҳангӣ, шинос кардани аҳли зиё ё ҷомеа бо ягон рӯйдоди нав.

РӮЙНОДИД رویِنادید *гуфт.* :**рӯйнодид шудан** ҷангӣ шудан (бо касе), алоқа ва рафтуои худро қатъ кардан.

РӮЙНОКӢ رویناکی рӯ ба замин, парӯ.

РӮЙОВАР رویآور рӯйоваранда, таваҷҷӯҳкунанда.

РӮЙПАҲН رویپهن рӯи гирд, кулчарӯ, рафидарӯй.

РӮЙПӮШ رویپوش 1. он чи бо он болои чизе пӯшонда мешавад. 2. ниқоб. 3. пинҳон; **рӯйпӯш кардан** пинҳон намудан.

РӮЙПӮШӢ//РӮПӮШӢ رویپوشی//روپوشی 1. пӯшидани рӯи худ ё болои чизе. 2. ҷомае, ки аз рӯи (болои) либосҳои дигар мепӯшанд.

РӮПӮШКУНӢ روپوشکنی пинҳон кардан, пинҳонкунӣ.

РӮЙРОСТ رویراست кушоду ошкор, он чи кушоду рост ба рӯи кас гуфта мешавад.

РӮЙСИЁҲ روی سیاه *ниг.* **рӯсиёҳ**.

РӮЙТАРОШИДА رویتراشیده он ки ришаш тарошида аст.

РӮЙХАТ رویخط навиштае, ки дар он номгӯи касон ё чизҳо як ба як қайд ёфтааст, феҳрист, номгӯй.

РӮЙХАТКУНӢ رویخطکنی номгӯи касон ва чизҳоро навиштан, номи чизон ва касонро рӯнавис кардан.

РӮЙХАТЧӢ رویخطچی *гуфт.* он ки рӯйхат тартиб медиҳад, баҳисобгиранда, тартибдиҳандаи рӯйхат.

РӮЙҶОЙ رویجای матои сафеде, ки аз болои рахти хоб меандозанд.

РӮМОЛ//РӮЙМОЛ رویمال//رومال 1. порчае, ки бо он рӯй ва дастро баъди шустан хушк мекунанд. 2. матои чоркунҷае, ки занҳо ба сар мебанданд.

РӮМОЛЧА//РӮЙМОЛЧА رومالچه//رویمالچه даструймол, рӯймоли хурд, дастмол.

РӮНАВИС رونویس *ниг.* **рӯйнавис**.

РӮНАВИСӢ رونویسی рӯйбардор намудан.

РӮНАМО//РӮЙНАМО رونما//رویِنما 1. тӯҳфае, ки одамони домод ба арӯс дар рӯзи рӯбинон меоранд. 2. муаррифӣ.

РӮНАМОӢ رونمایی *ниг.* **рӯйнамоӣ**.

РӮНОС روناس решаи як навъ гиёҳе, ки аз он ранги сурх омода месозанд.

РӮНОСӢ روناسی *мансуб ба* **рӯнос**; ранги сурх, дорои ранги сурх.

РӮПАНАҲ روپنه рӯпӯшида, ниқобдор, он ки

рӯяш намоён нест.

РӮПӮСТ روپوست *тиб.* қисмати сатҳии пӯст.

РӮПӮШ رووپوش *ниг.* **рӯйпӯш**. 1. либоси кушоде, ки маъмулан занон рӯи либосҳои дигар мепӯшанд. 2. либосе, ки одатан ҳангоми кору фаъолият мепӯшанд.

РӮПӮШАК رووپوشک ниқоб.

РӮПӮШӢ رووپوشی *ниг.* **рӯйпӯшӣ**.

РӮПӮШКУНӢ رووپش‌کنی чизеро пинҳон кардан, далелеро рӯпӯш кардан.

РӮС روس чашмгурусна, ҳарис, касе, ки бисёр хӯрок мехӯрад, шикампарвар.

РӮСАРӢ روسری *ниг.* **рӯймол**, порчаи маъмулан чаҳоргӯша, ки занон барои пӯшиши сар аз он истифода мекунанд.

РӮСАФЕД روسفید беайб, бегуноҳ, он ки бадномие надорад; **рӯсафед шудан** бегуноҳ шудан, аз айб пок гардидан, некном шудан.

РӮСАФЕДӢ روسفیدی беайбӣ, бегуноҳӣ, некномӣ.

РӮСИЁҲ روسیاه 1. он ки чеҳрааш сиёҳранг бошад. 2. бадкор, бадном, гунаҳгор; **рӯсиёҳ кардан** *касеро* бадном ва шарманда кардан; **рӯсиёҳ шудан** бадном (шарманда) шудан.

РӮСИЁҲӢ روسیاهی бадномӣ, шармандагӣ.

РӮСУРХ روسرخ 1. сурхинарӯиӣ, сурхина. 2. *маҷ.* сарбаланд.

РӮТУРШ روترش туршрӯ, ғазаболуд, хиратабъ.

РӮФТА روفته ҷорӯб шуда, аз хасу хошоку партов тоза шуда.

РӮФТАН روفتن рӯбидан, ҷорӯб кардан, пок кардан (*ҷоеро аз партов*).

РӮФТУРӮБ روفت‌وروب ҷорӯбкунӣ, ғунучини хона; **руфтурӯб кардан** ҷорӯб (рӯбучин) кардан.

РӮФТУЧИН روفت‌وچین *ниг.* **руфтурӯб**.

РӮХУНУК روخنک 1. безеб, дилнокаш; *муқоб.* **рӯгарм; ситорагарм**. 2. шарманда, муттаҳам.

РӮҲ روح 1. равон, ҷон. 2. ҳолати ботинии (қалбии) одам.

РӮҲАН *а.* روحاً аз ҷиҳати рӯҳӣ, аз ҷиҳати маънавӣ аз ҷиҳати равонӣ: **рӯҳан қавӣ**.

РӮҲАФЗО//РӮҲФИЗО روح‌افزا//روح‌فزا ҷонбахш, ҳаловатовар, зиндадилкунанда.

РӮҲАФЗОӢ روح‌افزایی ҷонбахшӣ, ҳаловатоварӣ, зиндадилӣ.

РӮҲАФТОДА روح‌افتاده он ки кайфияташ хуб нест, маъюс, ноумед.

РӮҲАФТОДАГӢ روح‌افتادگی маъюсӣ, ноумедӣ.

РӮҲБАЛАНД روح‌بلند он ки кайфияти хушу фараҳнок дорад.

РӮҲБАЛАНДӢ روح‌بلندی шавқ, ҷӯшу хурӯш, зиндадилӣ.

РӮҲБАЛАНДКУНӢ روح‌بلندکنی ба касе қуввати дил додан, рӯҳан дастгирӣ намудан, дилбардорӣ, зиндадилкунӣ.

РӮҲБАЛАНДОНА روح‌بلندانه боумедона, зиндадилона.

РӮҲБАХШ روح‌بخش қуввати дилдиҳанда, дилбардоранда, далеркунанда.

РӮҲБОН *а.* رهبان *ҷ.* **роҳиб**.

РӮҲБОНИЯТ//РАҲБОНИЯТ *а.* رهبانیت тарки дунё ва тарки алоиқи дунё барои ибодат, гӯшанишинӣ, ибодат барои омурзиш.

РӮҲИЯ//РӮҲИЙЯ *а.* روحیه кайфияти рӯҳӣ, кайфият, ҳолат; **аҳволи рӯҳия** кайфияти ботинии касе.

РӮҲӢ روحی *мансуб ба* **рӯҳ**; **бемориҳои рӯҳӣ** бемориҳои равонӣ.

РӮҲҚА *а.* روحقه холис, ноб, беғаш (*дар бораи май ва тилло*).

РӮҲМУРДА روح‌مرده маъюс, ноумед.

РӮҲНАВОЗ روح‌نواز ҳаловатбахш, рӯҳбахш, рӯҳафзо.

РӮҲОНИЯТ *а.* روحانیت *мансуб ба* **рӯҳонӣ**, рӯҳонӣ будан.

РӮҲОНӢ *а.* روحانی 1. *мансуб ба* **рӯҳ**. 2. олими динӣ, пешвои динӣ.

РӮҲПАРВАР روحپرور ҳаловатовар, хурсандкунанда.

РӮҲУЛҚУДС *а.* روح‌القدس рӯҳи пок, ки гӯё Исои Масеҳ аз осмон ба шогирдони худ фиристод.

РӮҲФАРСО روح‌فرسا он чи рӯҳро хаста мекунад, хастакунандаи рӯҳ, мояи азоби рӯҳ, озордиҳанда.

РӮҲШИНОС روحشناس он ки ба рӯҳия (кайфияти ботинии) касон пай мебарад, *ниг.* **равоншинос**.

РӮҲШИНОСӢ روحشناسی *ниг.* **равоншиносӣ**.

РӮШАН روشن *ниг.* **равшан**.

РӮШИНОС روشناس 1. ошно, шинос. 2. бошараф, номдор, машҳур, бошаъну шараф. 3. қиёфашинос.

РӮШИНОСӢ روشناسی 1. маърифат, шинохт. 2. қиёфашиносӣ.

РӮШНОИГУЗАР روشنایی‌گذر он чи аз худ нурро мегузаронад, нургузар, нургузарон.

РӮШНОИДАРО روشنایی‌درا шикоф, рахнае, ки ба воситаи он ба ҷое нур медарояд.

РӮШНОИДИҲАНДА روشنایی‌دهنده манбае, ки аз он нур мебарояд.

РӮШНОИДИҲӢ روشنایی‌دهی рӯшноӣ додан, пахши рӯшноӣ.

РӮШНОИДӮСТ روشنایی‌دوست он ки ва ё он чи рӯшноиро дӯст дорад.

РӮШНОИНОГУЗАР روشنایی‌گذر он чи пеши рӯшноиро мегирад ва онро ба тарафи дигар намегузаронад.

РӮШНОИТАРСӢ روشنایی‌ترسی *ниг.* **рӯшноиҳаросӣ**.

РӮШНОИҲАРОСӢ روشنایی‌هراسی *тиб.* як навъ бемории равонӣ, ки мубталои он аз рӯшноӣ меҳаросад.

РӮШНОӢ روشنایی равшанӣ; *муқоб.* **торикӣ**; фурӯғ, нур; рӯшноӣ додан равшанӣ кардан.

РӮЪБ *а.* رعب тарс, бим, ҳарос, воҳима.

РӮЪЁ *а.* رؤیا хоббинӣ, он чи дар хоб дида мешавад.

РӮЪЯТ *а.* رؤیت 1. дидан, ба чашм дидан, мушоҳида; биниш. 2. ҳолати тобонӣ ва дидашавандагии курси моҳ дар осмон.

РӮЯ رویه 1. сурат, чеҳра, рӯй. 2. шакл, ҳайат. 3. зоҳири ҳар чиз, намо. 4. сатҳ.

РӮЯКИБИН رویکی‌بین он ки ба коре ё ба масъалае ғайриҷиддӣ (сатҳӣ) нигоҳ мекунад.

РӮЯКИБИНӢ رویکی‌بینی хотирбинӣ кардан, чизеро сатҳӣ додан.

РӮЯКИКОР رویکی‌کار нисбат ба кор лоқайд, бепарво, саҳлангор.

РӮЯКИФАҲМӢ رویکی‌فهمی чизеро сатҳӣ фаҳмидан, ба мафҳуми чизе амиқ фурӯ нарафтан.

РӮЯКӢ رویکی 1. он чи дар рӯй аст, он чи дар рӯи чизе воқеъ мешавад. 2. сатҳӣ, он чи ба моҳияти коре дахл намекунад, ғайриҷиддӣ.

РӮЯН روین гиёҳе, ки баргҳои нӯгтез ва гулҳои майдаи зард дорад ва аз решаи он моддаи сурхранге ҳосил мешавад, ки дар рангрезӣ ба кор меравад, рӯнос.

РӮЯНӢ روینی сурхранг, мисли сурх.

РӮЯНРАНГ روین‌رنگ монанди рӯян, мисли рӯян.

С

С *ҳарфи бисту дуюми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо се* (ث), *син* (س) *ва сод* (ص) *ифода меёбад, дар ҳисоби абҷад мутаносибан ҳарфи се* (ث) *ба адади* 500, *ҳарфи син* (س) *ба адади* 60 *ва ҳарфи сод* (ص) *ба адади* 90 *баробаранд.*

САБ(Б) سب *кит.* дашном, таҳқир; **саб(б) кардан** дашном, таҳқир кардан.

САБАБ *а.* سبب 1. боис, иллат, мӯҷиб. 2. васила; **аз сабаби**… бинобар…, барои…; **аз чӣ сабаб** ба чӣ иллат, барои чӣ; **аз ин (ба ин) сабаб** аз боиси ин; бинобар ин, ба ин тариқ, аз ин рӯ; **сабаб доштан** асос доштан; **сабаб нишон додан** баҳона кардан; **сабаб шудан ба** *чизе* боиси чизе шудан; **сабаб гардидан** сабаб шудан.

САБАБГОР سببگار боис, омил.

САБАБДОР سببدار дорои сабаб, сабаб доштан.

САБАБИЯТ *а.* سببیت *фалс.* сабабгорӣ; робитаи мутақобили рӯйдодҳо, ки яке сабаби вуқӯи дигаре мегардад.

САБАБӢ I سببی *мансуб ба* **сабаб**; **робитаи сабабӣ** *фалс.* робитаи ба воситаи сабаб муқарраршуда.

САБАБӢ II سببی *гуфт.* ӯгай; додар ё хоҳари номида, додархонд ё хоҳархонд.

САБАБНОК سببناک босабаб, дорои сабаб.

САБАБНОКӢ سببناکی босабаб будан, сабаб доштан.

САБАБХОҲ سببخواه он ки муайян намудани сабаби рух додани ҳодиса ё амалеро талаб мекунад.

САБАБҶӮИ سببجوئی ҷӯяндаи сабаб, ҷӯяндаи баҳона, баҳонаҷӯ.

САБАБҶӮЙ سببجوی сабаб ҷустан, баҳона ҷустан.

САБАД سبد зарфе, ки аз химчаҳои борики дарахт мебофанд (*бештар барои гирифтани мева, сабзавот ва г.*); ◊ **гули сари сабад** кас ё чизе беҳтарин, писандидатарин; он ки ородиҳандаи ягон маҷлис ё маҳфил бошад.

САБАДБОФ سبدباف он ки аз навда ва химчаҳои дарахт сабад дуруст мекунад.

САБАДБОФӢ سبدبافی 1. амали сабадбоф. 2. ҷои мебофтани сабад, дӯкони сабадбофӣ.

САБАДПӮШ سبدپوش он чи сабадро бо он пӯшонанд.

САБАДТӮР سبدتور асбоби сабадмонанд, ки барои моҳигирӣ истифода мешавад.

САБАДЧА سبدچه *шакли тасғири* **сабад**, сабади хурд.

САБАДЧИН سبدچین ангуре, ки баъд аз кандан дар ток ҷо–ҷо мемонад, лошӣ.

САБАДЧӮБ سبدچوب *ниг.* **савачӯб**.

САБАҚ I *а.* سبق 1. дарс, як миқдори китоб, ки дар муддати як дарс хонда шавад. 2. ибрат; **сабақ гирифтан** а) таълим гирифтан, омӯхтан; б) ибрат гирифтан, аз чизе барои худ хулоса баровардан; **сабақ додан** *ба касе* а) таълим додан, дарс омӯхтан ба касе; б) дар коре хеле моҳир будан, ибрат бахшидан в) танбеҳ додан; **сабақ шудани** *чизе ба касе* дарси ибрат шудани коре ба касе; танбеҳ шудани коре ба касе.

САБАҚ II **//САБҚ** *а.* سبق гузашта, кор ва амале,

ки дар гузашта воқеъ шудааст; собиқа.

САБАҚГИРӢ سبق گیری *исми амал аз* **сабақ гирифан**; таълим гирифтан, омӯхтан.

САБАҚДИҲӢ سبق‌دهی *исми амал аз* **сабақ додан**; таълим додан.

САБАҚОМӮЗ سبق‌آموز 1. дарсдиҳанда, таълимдиҳанда, муаллим. 2. дарсгиранда.

САБАҚОМӮЗӢ سبق‌آموزی амалу шуғли **сабақомӯз** 1, 2.

САБАЛ سبل *тиб.* бемории чашм, ки рагҳои чашм сурх мегардад ва чашм хориш пайдо карда обрав мешавад.

САБАЛАТ *а.* سبلت *ниг.* **саблат**.

САББ *а.* سب *ниг.* **саб(б)**.

САББОБА *а.* سبّابه *кит.* ангушти паҳлуи сарангушт, ангушти шаҳодат, ангушти ишорат.

САББОҒ *а.* صبّاغ рангрез, кабудгар.

САББОҒӢ صبّاغی рангрезӣ, кабудгарӣ.

САББОК *а.* سبّاک *кит.* рехтагар; заргар.

САББОР *а.* صبّار *кит.* 1. пурсабр, бурдбор.

САББОҲ *а.* سبّاح *кит.* 1. шиновар, бисёр шинокунанда. 2. *мач.* киштирон.

САББОҲӢ سبّاحی *кит.* шиноварӣ, ободонӣ.

САБЕҲ *а.* صبیح *кит.* зебо, хушрӯй.

САБЗ سبز ба ранги гиёҳи тару тоза; **сабз шудан** рӯидани гиёҳ, барг баровардани дарахт, сабзидан; **мӯйлаб сабз кардан** нав мӯйлаб баровардан.

САБЗА سبزه гиёҳи тару тозаи ба гандум ва ҷави навхез монанд, ки аз замин чида нашуда бошад; **сабзаи навхез** гиёҳи акнун нешзада ва сабзида.

САБЗАБАНДӢ سبزه‌بندی бо сабзаҳо ороста (*мас., тоқ, дарвоза*).

САБЗАВОТ سبزوات маҳсули обчакорӣ (*сабзӣ, пиёз, карам ва дигар гиёҳҳои хӯрокӣ*).

САБЗАВОТӢ سبزواتی *мансуб ба* **сабзавот**; **киштҳои сабзавотӣ**.

САБЗАВОТКОР سبزوات‌کار он ки сабзавот парвариш мекунад, обчакор.

САБЗАВОТКОРӢ سبزوات‌کاری обчакорӣ.

САБЗАВОТФУРӮШ سبزوات‌فروش он ки сабзавот мефурӯшад.

САБЗАВОТФУРӮШӢ سبزوات‌فروشی 1. шуғли сабзавотфурӯш. 2. ҷое, ки сабзавот мефурӯшанд, дӯкони фурӯши сабзавот.

САБЗАЗОР سبزه‌زار замини сергиёҳи сабзу хуррам, марғзор, чаман: **сабзазор кардани роҳравҳо**.

САБЗАЗОРКУНӢ سبزه‌زارکنی саҳро ё ҷоеро об дода сабзазор кардан.

САБЗАК I سبزک *ниг.* **сабзина**.

САБЗАК II سبزک 1. сабзаҳои навруста. 2. *гуфт.* резакардаи хушкондаи барги пиёз, кашнич ва *мон. ин*, ки ба хӯрок меандозанд (асосан дар зимистон).

САБЗАК III سبزک номи парандае, ки парҳои сабз дорад, сабзқабо.

САБЗАХӮР سبزه‌خور ҳайвони алафхор.

САБЗГУН//САБЗГУНА سبزگون//سبزگونه сабзранг.

САБЗИДАН سبزیدن 1. рӯидан, неш зада баромадан (гиёҳ). 2. расидан, ба воя расидан, авҷ гирифтан.

САБЗИДОН سبزی‌دان ҷои махсус барои нигоҳ доштани сабзӣ; **зағомаи сабзидон**.

САБЗИКАҲАК سبزی‌کهک *бот.* сабзии худрӯй.

САБЗИНА سبزینه сабзранг; гандумгун.

САБЗИНАГӢ سبزینگی сабзранг будан, пӯсти бадани гандумгун доштан.

САБЗИНАРАНГ سبزینه‌رنگ *ниг.* **сабзина**.

САБЗИНАРӮ(Й) سبزینه‌رو(ی) гандумирӯй.

САБЗИНАЧЕҲРА سبزینه‌چهره *ниг.* **сабзинарӯ**.

САБЗИПОРАКУНӢ سبزی‌پاره‌کنی *ниг.* **сабзирезакунӣ**.

САБЗИРАНГ سبزی‌رنگ зарди сурхранг, ранги сабзимонанд.

САБЗИРЕЗАКУНАК سبزی‌ریزه‌کنک асбоб махсус барои реза (пора) кардани сабзӣ.

САБЗИРЕЗАКУНӢ سبزی‌ریزه‌کنی сабзӣ пора кар-

дан: **тахтаи сабзирезакунӣ**.

САБЗИФУРӮШ سبزی‌فروش фурӯшандаи сабзӣ.

САБЗИФУРӮШӢ سبزی‌فروشی 1. шуғли сабзифурӯш. 2. дӯкони фурӯши сабзӣ.

САБЗИҶОТФУРӮШ سبزی‌جات‌فروش *ниг.* **сабзавотфурӯш**.

САБЗИҶОТФУРӮШӢ سبزی‌جات‌فروشی *ниг.* **сабзавотфурӯшӣ**.

САБЗИШ سبزش 1. сабзидан, рӯидан, нашъунамо. 2. *маҷ.* тараққӣ, пешрафт, шукуфоӣ.

САБЗӢ I سبزی сабз будан, ба ранги алаф.

САБЗӢ II سبزی *бот.* навъе аз бехмеваҳо –зардак, бехӣ.

САБЗКОРӢ سبزکاری сабз кардан, кабудизор намудан.

САБЗҚАБО سبزقبا қабои сабз пӯшанда; *муқ.* **сабзпӯш**.

САБЗНАМО سبزنما 1. сабзгуна. 2. сабзина, гандумгун.

САБЗОБ سبزآب нӯшокии масткунандае, ки дар Ҳиндунстон аз як навъ алафи баргаш канабмонанд мекашанд.

САБЗОН(И)ДАН سبزاندن//سبزانیدن рӯёнидан, сабз кардан; ба воя расидан.

САБЗПОЙ سبزپای шумқадам, бадбахтиовар.

САБЗПӮШ سبزپوش 1. он ки либоси сабз пӯшидааст. 2. ҳирқапӯш; шайх, зоҳид; фариштагон; ◊ **сабзпӯшони нӯҳ хонақоҳ**.

САБЗРАНГ سبزرنگ ба ранги сабз монанд.

САБЗТОБ سبزتاب моил ба ранги сабз, сабз- намо.

САБЗФОМ سبزفام *ниг.* **сабзранг**.

САБЗХАТ سبزخط ҷавони навхат, навҷавон.

САБЗЧА سبزچه *гуфт.* сабзтоб.

САБЗЧАШМ سبزچشم он ки чашми сабзранг дорад.

САБЗЧЕҲРА سبزچهره *ниг.* **сабзинарӯ(й)**.

САБИКА *а.* سبیکه тилло ва ё нуқраи дар қолаб рехта; ◊ **сабикаи сухан** сухани зебои пурмаъно.

САБИЛ I *а.* سبیل роҳ, тариқ; **бар сабили**… ба роҳи…

САБИЛ II *а.* سبیل *гуфт.* афганда дар роҳ, фурӯмонда, бесоҳиб; **сабил монад** бесоҳиб монад!, бало ба сараш!, зор монад! (*дар мавриди дилхунукӣ аз касе ё чизе гуфта мешавад*).

САБИЛМОНДА I سبیل‌مانده 1. дар роҳ монда; овора, саргардон, бесоҳиб. 2. зормонда, бозмонда.

САБИЛМОНДА II سبیل‌مانده *ниг.* **сабил** II.

САБИР *а.* صبیر *кит.* собир, сабркунанда.

САБИЯ *а.* صبیه *кит.* духтар, духтарча.

САБӢ *а.* صبی *кит.* писарбача.

САБК I *а.* سبک 1. тарз, равиш. 2. услуб, тарзи баён, тарзи ифодаи фикр.

САБК II *а.* سبک 1. қолаби рехтагарӣ. 2. ба қолаб резондани филизи ҷӯшон.

САБКШИНОСӢ سبک‌شناسی *адш.* услубшиносӣ.

САБҚАТ *а.* سبقت 1. пешдастӣ кардан, пеш гузаштан (*аз касе дар коре*). 2. мусобиқа; **шарти сабқат** шарти мусобиқа.

САБҚУЛЛИСОН *а.* سبق‌اللسان сухани ба ногоҳ сарзада, гапи бадоҳатан гуфташуда.

САБЛАТ *а.* سبلت 1. мӯйлаб, бурут. 2. *маҷ.* сермӯйлаб, бадҳайбат. 3. *маҷ.* хашму ғазаб.

САБО I *а.* صبا боде, ки аз ҷониби шарқ мевазад; боди серуни пагоҳонӣ; **боди сабо** боди саҳаргоҳӣ.

САБО II *а.* صبا *кҳн.* кӯдакӣ, бачагӣ; **айёми сабо** даврони бачагӣ.

САБОЁ I *а.* صبایا *ҷ.* **сабӣ** I.

САБОЁ II *а.* صبایا *ҷ.* **сабия** (духтарбачаҳо).

САБОСУРЪАТ صباسرعت чун боди сабо, бодрафтор, тезрафтор.

САБОТ *а.* ثبات пойдорӣ, устуворӣ; қарор.

САБОТКОРӢ ثبات‌کاری пойдор ва устувор дар иҷрои коре, собитқадам.

САБОТКОРОНА ثبات‌کارانه бо собит ва истодагарӣ.

САБОҲ *а.* صباح бомдод, сапедадам, субҳгоҳ.

САБОҲАТ I *а.* صباحت 1. зебоӣ, хубрӯӣ. 2. шиноварӣ.

САБОҲАТ II **//СИБОҲАТ** *а.* صباحت шино кардан, шиноварӣ; **сабоҳат кардан** шино кардан, шиноварӣ намудан, оббурӣ кардан.

САБОҲӢ صباحی саҳаргоҳӣ; **насими сабоҳӣ** боди саҳаргоҳӣ, боди сабо.

САБР I *а.* صبر бурдборӣ; бардошт, тоқат; **сабр аз даст додан** дигар тоқат карда натавонистан; **сабр кардан** тоқат кардан, бардошт кардан; **косаи сабр лабрез шудан** *маҷ.* дигар тоқату бардошт намондан.

САБР II *а.* صبر *бот.* 1. гиёҳест бо баргҳои теғдор, ки дар миёнаи соқаи дарозе руста дар нӯги он гул пайдо мешавад, алоэ. 2. ширaи гиёҳи сабр, ки дар тиб(б) ба сифати дору истифода мешавад.

САБРНОК صبرناک *ниг.* **босабр**.

САБТ I *а.* ثبت навиштан, қайд кардан, зикр намудан; **сабт будан** навишта будан, қайд ёфтан, зикр шудан; **сабт кардан** навиштан, қайд кардан, зикр намудан, дарҷ намудан (*чизеро дар ҷое*); **сабт шудан** навишта шудан, зикр ёфтан.

САБТ II *а.* سبت *кит.* шанбе; **асҳоби сабт** қавми яҳуд.

САБТДОРУ ثبت‌دارو моддаи кимиёвӣ барои чопи сурат.

САБУ//САБӮ(Й) *а.* (سبو//سبو(ی *кит.* кӯза барои об, шароб *ва г.*

САБУК سبک 1. камвазн; *муқоб.* **вазнин**, **гарон**. 2. андак, кам; **лабханди сабук, изтироби сабук, табассуми сабук; ҷазои сабук** ҷазои андак, ҷазои начандон сахт; **сабук шудани гуноҳ** кам шудани гуноҳ. 3. хафиф; нарм, мулоим: **боди сабук**. 4. осон; ба осонӣ; *муқоб.* **душвор**; **кори сабук**, **сабук бардоштан; сабук нафас гирифтан**. 5. ҷусту чолок (*дар рафтор ва кор*), чобук; чобукона; тез, басуръат. 6. *маҷ.* бетамкин, бемулоҳиза (*нисбат ба одам*); *муқоб.* **вазнин, батамкин**; **сабук будан** а) камвазн будан; б) *маҷ.* бемулоҳиза ва беандеша будан, бетамкин будан (одам); **сабук кардан** кам кардан (*бор, харҷ, қарз ва м.* инҳо); **сабук шудан** а) аз зери бор ва вазнинии чизе раҳо шудан, камбор шудан, зоидан; в) *маҷ.* беандеша будан, бемулоҳиза кору рафтор кардан; г) *маҷ.* аз шиддати беморӣ раҳо ёфтан, аз беморӣ ба по хестан, худро каме беҳтар ҳис кардан, рӯ ба беҳбудӣ овардан аз беморӣ; **бемории сабук** касалии на он қадар хавфнок, касалии андак; **хӯроки сабук** хӯроки зудҳазм; **сабук(тар) карда гуфтан** бе воҳима гуфтани чизе ба касе; **худро сабук ҳис кардан** а) худро озод ва беғам ҳис кардан; фориғбол будан, камташвиш шудан; б) беҳтар шудани саломатӣ, шифо ёфтан. **сабук-сабук** а) андак-андак, кам-кам; б) нарм-нарм, бомулоимат.

САБУКАК سبکک *шакли тасғири* **сабук**; хеле сабук.

САБУКАНДЕШ(А) سبک‌اندیش//سبک‌اندیشه он ки бемулоҳиза кор мекунад; он ки ҳама ҷониби корро насанҷида ба он иқдом меварзад; *муқоб.* **дурандеш**.

САБУКАШ سبوکش кӯзакаш; аз сабу нӯшида.

САБУКБОЛ سبک‌بال тезпар (паранда).

САБУКБОР سبک‌بار 1. он ки бораш сабук ва ё кам аст. 2. *маҷ.* фориғбол, осуда, бехаёл, бепарво.

САБУКБОРӢ سبک‌باری 1. бори кам ва сабук бар дӯш доштан. 2. бемулоҳизагӣ, беғамӣ, бепарвоӣ.

САБУКВАЗН سبک‌وزن 1. он ки (ё он чи) вазнаш кам ва сабук аст. 2. *варз.* варзишгари камвазн.

САБУКВАЗНӢ سبک‌وزنی вазни сабук доштан, камвазнӣ.

САБУКВОР سبک‌وار чобукона, бо чобукӣ, бо чолокӣ.

САБУКГАРД سبک‌گرد *ниг.* **сабукрав**.

САБУКДАВ سبک‌دو он ки дар давидан ҷусту чолок аст; тезгард.

САБУКДАСТ سبک‌دست 1. чобукдаст; тезкор, моҳир. 2. *маҷ.* он ки дасташ кушоиш мебахшад, яъне ҳар кор, хусусан савдо, аз вай кушоиш меёбад; (*байъкушо дар харидуфурӯш*).

САБУКДАСТӢ سبک‌دستی чобукӣ, чолокӣ; байъкушоӣ.

САБУКДӮШ سبک‌دوش **:аз вазифа сабукдӯш кардан** аз вазифаи ишғолкарда озод намудан.

САБУКЗАБОН سبک‌زبان сергап, лаққӣ.

САБУКИРОДА سبک‌اراده он ки иродааш суст аст.

САБУКӢ سبکی 1. сабук будан, вазни зиёд надоштан, камвазнӣ. 2. осонӣ, саҳлӣ (*дар коре*). 3. имтиёз додан, гузашт кардан. 4. *маҷ.* бетамкинӣ, бемулоҳизагӣ; рафтори ношоями бачагона; **бо сабукӣ** ба осонӣ, бедушворӣ, бахайр; **сабукӣ кардан** рафтори кӯтоҳандешона (бемулоҳиза, бетамкинона) кардан.

САБУКҚАДАМ سبک‌قدم фархундапай, хуҷистапай, муборакқадам.

САБУКЛИҚО سبک‌لقا кушодарӯй; хушандом.

САБУКМАҒЗ سبک‌مغز кӯтоҳандеш, саҳлангор.

САБУКМАҒЗӢ سبک‌مغزی кӯтоҳандешӣ, саҳлангорӣ.

САБУКМИЗОҶ سبک‌مزاج суст, ноустувор, калаванда.

САБУКМОЯ سبک‌مایه 1. беқадр, арзон. 2. фурӯмоя, паст. 3. ҷоҳил, камсавод.

САБУКМОЯГӢ سبک‌مایگی ҷаҳолат, камсавод.

САБУКПАР سبک‌پر *ниг.* **сабукпарвоз**.

САБУКПАРВОЗ سبک‌پرواز тезпар, зудпар.

САБУКПО(Й) سبک‌پا(ی) 1. тезрафтор, зудгард, чолок, чаққон. 2. *маҷ.* бадахлоқ, бероҳа, фоҳиша.

САБУКРАВ سبک‌رو 1. тезгард, чобукрафтор. 2. **мошин** (-и сабукрав).

САБУКРАВӢ سبک‌روی тезравӣ, тезрафторӣ, осонравандагӣ.

САБУКРАФТОР سبک‌رفتار 1. чобукгард, тезгард. 2. *маҷ.* он ки бемулоҳиза рафтор намояд.

САБУКРАЪЙ سبک‌رأی *ниг.* **сабукрой**.

САБУКРОЙ سبک‌رای кӯтоҳандеш, каммулоҳиза.

САБУКРӮЙ سبک‌روی 1. самимӣ, дидадаро. 2. *ниг.* **сабукхез** 2.

САБУКРӮҲ سبک‌روح хушҳол, шодон.

САБУКРӮҲӢ سبک‌روحی хушҳолӣ, шодӣ, хуррамӣ, хурсандӣ, зиндадилӣ.

САБУКСАВОР سبک‌سوار аспсавори чобуку чолок.

САБУКСАЙР سبک‌سیر тезрафтор, тезгард.

САБУКСАНГ سبک‌سنگ камвазн; *ниг.* **сабук** 1.

САБУКСАР سبک‌سر камақл, кӯтоҳандеш.

САБУКСАРӢ سبک‌سری 1. сабукӣ, дарунхолигӣ. 2. *маҷ.* сабукмағзӣ; камақлӣ, беандешагӣ. 3. бетоқатӣ, беҳушона сафсата гуфтани бемор аз шиддати таб.

САБУКСОР سبک‌سار *ниг.* **сабуксар.**

САБУКСОРӢ سبک‌ساری *ниг.* **сабуксарӣ.**

САБУКТАН سبک‌تن *ниг.* **сабукҷусса**.

САБУКТОЗ سبک‌تاز 1. чобуксавор. 2. бодпо, тездав. 3. пойгачӣ.

САБУКФИКР سبک‌فکر кӯтоҳандеш, бемулоҳиза.

САБУКФИКРӢ سبک‌فکری кӯтоҳандешӣ, бемулоҳизагӣ.

САБУКФИКРОНА سبک‌فکرانه кӯтоҳандешона, бемулоҳиза.

САБУКХЕЗ سبک‌خیز тезрафтор; чолок, чобук.

САБУКҶИЛАВ سبک‌جلو *ниг.* **сабукъинон**.

САБУКҶОН سبک‌جان *кит.* 1. беҷуръат, тарсончак. 2.ором, безарар.

САБУКҶОНӢ سبک‌جانی 1. беҷуръатӣ, тарсончакӣ. 2. оромтабиатӣ, безарарӣ.

САБУКҶУССА سبک‌جثّه одами ҷуссааш на чандон калон; *муқоб.* **қавиҷусса**.

САБУКШАВӢ سبک‌شوی 1. рӯ ба беҳбудӣ овардан аз беморӣ. 2. зоидани зан.

САБУКЪИНОН سبک‌عنان тезрав, чусту чолок, чаққон.

САБУР صبور сабркунанда, тобовар, пуртоқат.

САБУРӢ صبوری бардошт, таҳаммул, бурдборӣ, тоқат.

САБӮ سبو *ниг.* **сабу**.

САБӮЙ سبوی *ниг.* **сабу**.

САБӮКАШ سبوکش *ниг.* **сабукаш**.

САБӮС سبوس пӯсти резашудаи гандум, ҷав *ва г.,* ки пас аз бехтани орди онҳо дар ордбезак боқӣ мемонад.

САБӮСАК سبوسک резачаҳои сафед, ки дар мӯй пайдо мешавад; **сабӯсаки сар**.

САБӮСДОҒ سبوس‌داغ сабӯсе, ки онро (бо намак) гарм карда дар халтачае ба ҷойи дардноки бадан мегузоранд.

САБӮСНОК سبوسناک орди сабӯсдор.

САБӮСТАРИТ سبوس‌تریت сабӯси обомехта барои хӯроки чорпо ва мурғон.

САБӮҲ *а.* صبوح он чи субҳ (субҳона, ношто) хӯранд ё нӯшанд.

САБӮҲӢ صبوحی шаробе, ки субҳи барвақт хӯранд.

САБҲА//СУБҲА *а.* سبحه мӯҳраҳои ба ришта чидашуда, тасбеҳ; **сабҳаи саддона** тасбеҳе, ки сад мӯҳра дорад.

САБЧА سبچه ҳосили навбастаи харбуза ва дигар киштҳои полезӣ: **сабча бастан.**

САБЪ I *а.* سبع ҳайвони ваҳшии даранда.

САБЪ II *а.* سبع ҳафт (адад).

САБЪӢ سبعی 1. *мансуб ба* **сабъ** I; *мансуб ба* ҳайвони даранда. 2. *маҷ.* ҳайвонӣ, ваҳшигарӣ.

САБЪСИРАТ سبع‌سیرت *маҷ.* ҳайвонсират, дарандатабъ.

САВА سوه **:сава кардан** *гуфт.* а) бо савачӯб пахта ё пашмро зада тит кардан; б) *маҷ.* кӯфтан, танбеҳ кардан.

САВАЧӮБ سوه‌چوب *гуфт.* химчае, ки бо он пахта ё пашмро сава мекунанд.

САВБ I *а.* صوب *кит.* тараф, ҷониб, сӯй.

САВБ II *а.* ثوب либос, пӯшок.

САВБА//СӮБА *а.* صوبه вилоят, қисми муайяне аз мамлакат, ноҳия (*дар Ҳиндустон*).

САВБАДОР//СӮБАДОР صوبه‌دار ҳокими вилоят (дар Ҳиндустон).

САВГАНД سوگند қасам; ваъдаи тантанавӣ барои садоқат ва коре ва ё қавле; **савганд додан** қасам додан, ба қасамхӯрӣ маҷбур кардан; **савганд ёд кардан** ба таври тантанавӣ ва расман ваъда додан барои садоқат ва коре (*мас., ҳарбиён*); **савганд хӯрдан** қасам хӯрдан; **савганди сарбоз** савганде, ки сарбоз барои садоқат ба халқу Ватан ёд мекунад.

САВГАНДНОМА سوگندنامه савганди навишта, матни савганд.

САВГАНДШИКАН سوگندشکن он ки қасам хӯрда, ба он амал накардааст, беаҳд.

САВГАНДШИКАНӢ سوگندشکنی шикастани савганд, қасам шикастан.

САВҒО(Т) *т.* (سوغا(ت тӯҳфаи сафар, раҳовард, дастовез.

САВҒОТӢ سوغاتی *ниг.* **савғо(т)**.

САВДО I سودا 1. хариду фурӯш, бозоргонӣ, тиҷорат. 2. байъ, муомила, дар сари кам кардани нархи чизе бо фурӯшанда гуфтугузор кардан; **савдои берунӣ** тиҷорат бо мамлакатҳои хориҷӣ; **корманди савдо** касе, ки дар муассисаи савдо кор мекунад; **савдо пухтан** муомила анҷом ёфтан, мувофиқат кардани харидору фурӯшанда дар сари нарх; **савдо кардан** а) байъ кардан, дар бораи нархи чизе ба як қарор омадан; б) фурӯхтан, харидан; хариду фурӯш кардан; **савдоро баробар кардан** дар бораи баҳои чизе ба созиш омадани тарафайн; **савдо шудан** ба фурӯш расидан; ◊ **савдои умр** аҳду паймони якумрӣ, зану шавҳар шудан;

САВДО II *а.* سودا 1. хаёл, орзу, хоҳиш. 2. орзуи амалинашаванда, хаёли хом; **савдои хом** хаёли хом, орзуи амалинашаванда. 3. ғам, ғусса, ташвиш; **як сару ҳазор савдо**. 4. *маҷ.* ошуфтагии фикр, молихулёӣ; **ба сари савдои** *чизе* **гузаштан** аз баҳри коре (чизе) гузаштан, дигар орзуи он чизро накардан; **савдои** *чизеро* **ба сар доштан** дар орзуи ба даст даровардани чизе будан, хоҳони чизе будан.

САВДОВИЯТ *а.* سوداویت гирифторӣ ба савдо, молихулиёӣ, девонаҳолӣ.

САВДОВӢ سوداوی *ниг.* **савдоӣ**.

САВДОГАР سوداگر он ки касбаш хариду фурӯш аст, тоҷир.

САВДОГАРБАЧА سوداگربچه фарзанди савдогар, тоҷирзода.

САВДОГАРӢ سوداگری шуғли савдогар; хариду фурӯш кардан, тиҷорат; **савдогарӣ кардан** бо хариду фурӯш шуғл доштан.

САВДОЗАДА سودازده 1. молихуёӣ; девонавазъ. 2. *маҷ.* шайдоӣ.

САВДОИМИЗОҶ سودای‌مزاج мизоҷаш номӯътадил, он ки ҳолати рӯҳияш ба як қарор нест.

САВДОИЯТ *а.* سودائیت *ниг.* **савдовият**.

САВДОӢ سودائی мубталои бемории савдо; савдозада, девонавазъ, молихулёӣ.

САВИҚ *а.* سويق 1. машрубот. 2. орди гандум ва ё ҷави бирёнкарда; хӯрокӣ.

САВИ(Й)Я سويه сатҳ, дараҷа; **савияи маданӣ** дараҷаи рушди фарҳангӣ; **савияи фикрӣ** дараҷаи инкишофи фикрӣ.

САВҚ I *а.* سوق майл, рағбат, кашиш; **савқи табиӣ** тақозои табиӣ.

САВҚ II *а.* سوق рондан,рониш, савқ додан, равон кардан, фиристодан.

САВЛАТ I *а.* صولت ҳайбат, салобат: **аз савлаташ об ях мекунад** (*мақ.*). 2. ҳашамат, шукӯҳ, виқор; калонгирӣ; **бо савлат** бо виқор: **бо савлат қадам ниҳодан**.

САВЛАТ II *а.* صولت ҳамлаи бо хашму ғазаб, бо қаҳр ҳуҷум кардан; хашмгинӣ, қаҳру ғазаб.

САВЛАТДОР صولتدار *ниг.* **савлатманд**.

САВЛАТДОРӢ صولتداری *ниг.* **савлатмандӣ**.

САВЛАТМАНД صولتمند мағрур, мутаккабир, ҳавобаланд.

САВЛАТМАНДӢ صولتمندی мағрурӣ, мутаккабирӣ, босалобатӣ.

САВЛАҶОН صولهجان *кит. муарраби* **чавгон**; ◊ **сар аз савлаҷони** *касе* **тобидан** саркашӣ кардан, итоат накардан.

САВМ *а.* صوم *кҳн.* рӯза, рӯзадорӣ.

САВМАА صومعه 1. ибодатхонаи насоро, дайр. 2. хонақоҳи шайхон ва зоҳидон.

САВМААНИШИН صومعهنشين 1. зоҳид, обид. 2. роҳиб, шайх.

САВО *а.* سوا 1. мобайн, миёна. 2. баробар, яксон.

3. ҷуз, магар, ғайр.

САВОБ I *а.* ثواب 1. подош (*барои кори нек*). 2. кори нек, кори хайр; *муқоб.* **гуноҳ**, **убол**; **(аз) барои савоб**! дар мавриди илтимосу илтиҷо гӯянд; **кори савоб** кори хайр, кори нек; **аз савоб намон!** кори савобе кун!

САВОБ II *а.* صواب рост, дуруст; *муқоб.* **хато**; **савоб дидан** дуруст донистан,

САВОБАНДӮЗӢ ثواباندوزی бисёр кори хайр намудан, амали нек анҷом додан, савоби бисёр гирифтан.

САВОБДИД صوابديد фикру раъйи рост ва дуруст; маслиҳат; роҳнамоӣ.

САВОБИҚ سوابق *ҷ.* **собиқа**.

САВОБИТ ثوابت *ҷ.* **собита**.

САВОБӢ ثوابی кори нек, некукорӣ, хайру эҳсонкорӣ.

САВОБКОР ثوابکار он ки кори нек ва савоб мекунад.

САВОБКОРӢ ثوابکاری кору амали савоб кардан.

САВОБТАЛАБ ثوابطلب он ки савоб мехоҳад, савобхоҳ.

САВОБҶӮ ثوابجو ҷӯяндаи савоб; *ниг.* **савобталаб**.

САВОД I *а.* سواد 1. хонда ва навишта тавонистан; **савод баровардан** хондаву навиштанро ёд гирифтан; **савод доштан** соҳиби хату савод будан, хатхон ва хатнавис будан; **савод омӯхтан** ёд гирифтани хат ва хатнависӣ. 2. сиёҳӣ, сиёҳрангӣ. 3. торикӣ, зулмот, саводи шом, торикии аввали шаб. 4. торикии чизе, ки аз дур маълум мешавад, суроб. 5. нусха, рӯнавис, навишта. 6. сиёҳнавис, мусаввада. 7. гирд, атроф; маҳал; қаламрав; кишвар.

САВОД II *а.* سواد *кит.* сиёҳӣ, сиёҳрангӣ.

САВОДКОРӢ سوادکاری 1. бо сири сиёҳ дар рӯи чизе нақшкӯбӣ кардан. 2. зарфе, ки бар рӯи он бо сиёҳӣ нақш кӯбида шудааст.

САВОДНОК سوادناک он ки навиштан ва хондан метавонад, хатхон; **саводнок кардан** *касеро* савод омӯхтан ба касе.

САВОДНОКӢ سوادناکی хондан ва навишта тавонистан, хатхон будан.

САВОДОМӮЗ سوادآموز он ки хондан ва навиштан меомӯзад.

САВОДОМӮЗӢ سوادآموزی 1. хондану навиштан омӯхтан ба касе. 2. хондану навиштан омӯхтани касе.

САВОИҚ *а.* صواعق *ҷ.* **соиқа**.

САВОЛ *а.* سوال *шакли дар талаффуз маъмулшудаи* суол (*ниг.*); **саволу ҷавоб** а) пурсидан ва ба пурсиш посух гирифтан; б) гуфтугӯ, гуфту-

гузор; **саволи дандоншикан** саволи душвор; **савол додан (кардан)** пурсидан чизеро аз касе.

САВОЛБОРОН سوالباران :**саволборон кардан** *касеро* аз касе паиҳам ва аз ҳад зиёд пурсидан дар бораи чизе.

САВОЛДОР سوالدار гуфтор ё навиштае, ки дар он пурсише ҳаст: **ҷумлаи саволдор** *збш.* ҷумлаи суолӣ.

САВОЛӢ سوالی *мансуб ва марбут ба* **савол; ҷумлаи саволӣ** *збш.* ҷумлае, ки хусусияти саволӣ дорад.

САВОЛНОМА سوالنامه варақае, ки дар он чандин пурсишу дархост оварда шудааст, пурсишнома.

САВОЛОМЕЗ سوالآمیز :**нигоҳи саволомез** нигоҳи пурсишомезона.

САВОМЕЪ *а.* صوامع *ҷ.* **савмаа**.

САВОНЕҲ *а.* سوانح *ҷ.* **сониҳа.**

САВОР//СУВОР سوار 1. он ки бо асп ё дигар воситаи нақлиёт аз ҷое ба ҷое меравад; *муқоб.* **пиёда**. 2. аспсавор, аспакӣ; **савор кардан** шинондан касеро ба ягон воситаи нақлиёт; **савор шудан** ба ягон воситаи нақлиёт нишастан бо мақсади рафтан ба ҷое (*ба асп, ароба, киштӣ, ҳавопаймо*).

САВОРА//СУВОРА I سواره 1. аспсавор, аспакӣ, харакӣ; **пиёдаю савора**. 2. аскари аспсавор.

САВОРА II سواره яке аз навоҳои шашмақом.

САВОРАГАРД سواره‌گرد :**роҳи саворагард** роҳи махсус барои саворагардон; *муқоб.* **пиёдагард**.

САВОРАГАРДӢ سواره‌گردی савори асп, шутур ва хар роҳ рафтан.

САВОРАНИЗОМ سواره‌نظام аскари савора, ҷузъи томи савора.

САВОРАҲУҶУМ سواره‌حجم ҳуҷуми дастаҳои аспсавор дар ҷанг, аспсавор ҳуҷум кардан.

САВОРГАРД سوارگرد он ки савора ба ҷойе меравад.

САВОРӢ//СУВОРӢ سواری 1. савор будан; савор шудан; **аспи саворӣ** аспи барои саворшавӣ; *муқоб.* **аспи боркаш**; **вагони саворӣ** вагони мусофирбар. 2. чорпое, ки ба он савор мешаванд, улов. 3. савора; *муқоб.* **пиёда**.

САВОРШАВӢ سوارشوی *исми амал аз* **савор шудан**; бар чизе савор шудан.

САВОҲИЛ *а.* سواحل *ҷ.* **соҳил**.

САВР *а.* ثور *нуҷ.* 1. номи бурҷи дувум аз 12 бурҷи фалак, бурҷи гов. 2. моҳи дуюми солшумории шамсӣ, ки тақрибан ба 21 апрел – 21 май рост меояд.

САВРАТ *а.* سورت тезӣ ва тундии ҳар чиз, шиддат; қувват ва зӯрӣ.

САВРИНҶОН سورينجان *бот.* як навъи растании гулаш зард.

САВРӢ I ثوری *мансуб ба* **савр**; **гелоси саврӣ** гелосе, ки моҳи савр мепазад, гелоси тезпазак.

САВРӢ II ثوری сурх, сурхранг; гули сурх.

САВСАН سوسن *бот.* гули пиёзбехи рангоранг аз ҷинси занбақ; **савсани обӣ** нилуфар.

САВСАНӢ سوسنی *мансуб ба* **савсан**.

САВСОР سوسار *зоол.* гурбаи саҳроӣ, ки пӯсти нарм дорад, далв.

САВТ I *а.* صوت 1. садо, овоз; 2. яке аз оҳангҳои шашмақом.

САВТ II *а.* سوط тозиёна, қамчин.

САВТИЁТ صوتيات овошиносӣ.

САВТИЯ *а.* صوتيه савтӣ, овозӣ; **усули савтия** тарзи таълими навомӯзон бо усули овоӣ.

САВТӢ صوتی 1. *мансуб ба* **савт**. 2. сароянда, хонандаи оҳангҳои классикӣ.

САВТХОН صوت‌خوان *кит.* хонандаи оҳангҳои классикӣ.

САВТХОНӢ صوت‌خوانی *кит.* хондани оҳангҳои классикӣ; умуман сурудхонӣ.

САВУМ سوم *ниг.* **сеюм**.

САВУМИН سومين *ниг.* **сеюмин**.

САГ سگ ҳайвони хонагии маълум; **саги бӯгир** саге, ки қувваи бӯёии баланд дорад ва изи пои касро гирифта метавонад; **саги обӣ** *ниг.* **сагобӣ; саги сӯзанхӯрда** а) саги беором, саросема; б) *маҷ.* одами беқарору беором; **саги тозӣ** ҷинсе аз сагҳои шикорӣ; **саги ҷӯпонӣ** саге, ки гала ва рамаро посбонӣ мекунад; **саги даргоҳи** *касе* **будан** *маҷ.* ғуломи ҳалқабаргӯши (мутеъ ва фармонбардори) касе будан; **саг**

соҳибашро намешиносад *мағ.* бетартибию бесаранҷомӣ, ҳар кас дар паи кори худ, ҳама дар ташвиши худ.

САГАК I سگک *шакли тасғири* **саг**; сагча.

САГАК II سگک ҳалқача, ки ба ҷои тугма ба курта (*махсусан занона*) медӯзанд.

САГАК III سگک *бот.* ангури сагак, сагангур, растании худрӯи меваааш хурди кишмишмонанди сурхранг.

САГАКХОРسگک‌خوار *бот.* як навъ растании ботлоқии гулҳояш зард.

САГБАЧА سگ‌بچه 1. бачаи саг. 2. *таҳқ.* калимаи қабеҳ нисбат ба одами бадзот.

САГБОЗ سگ‌باز 1. дӯстдори саг. 2. омӯзандаи саг.

САГБОН سگ‌بان бонигари сагон, он ки ба бонӣ кардани сагон машғул аст.

САГДИДА سگ‌دیده **:гурбаи сагдида** ҳаросон, ба воҳимаафтода.

САГДИЛ سگ‌دل *киноя аз* бераҳм, сангиндил.

САГДИЛӢ سگ‌دلی *киноя аз* сахтдилӣ, озордиҳандагӣ; бадфеълӣ.

САГДОР سگ‌دار соҳиби саг.

САГЗАН سگزن *кит.* тири майда, ки пайконаш бисёр борик ва тез будааст.

САГЗӢ//СИГЗӢ//САКЗӢ سگزی//سکزی *таър.* 1. *мансуб ба* **сагзистон**. 2. *мансуб ба* **сакҳо** (*қавми қадими эронитабор*). 3. сокини Сиистони қадим. 4. лақаби Рустами Достон. 5. лаҳҷаи систониён, ки яке аз забонҳои қадими эронист.

САГӢ سگی 1. амали саг чун газидан ва даридан ба дандон; **сагӣ кардан** рафтори ношоиста кардан. 2. *мағ.* ҷанҷолу хархаша ва додуфарёд карда. 3. чизи паст ва бекора, пастсифат.

САГМАГАС سگ‌مگس *ниг.* **хармагас.**

САГМАНИШ سگ‌منش *ниг.* **сагмизоҷ**.

САГМИЗОҶ سگ‌مزاج он ки хӯи сагона дорад; бадхашм.

САГМОҲӢ سگ‌ماهی *зоол.* моҳии калони дарёӣ, ки дарозиаш то ба 3-5 метр мерасад, сараш ба сари саг монанд аст.

САГОБӢ سگ‌آبی ҳайвони обии пӯсташ пурқимат.

САГПАРАСТ سگ‌پرست дӯстдори саг, сагбоз.

САГПАРВАРӢ سگ‌پروری парвариши саг, нигоҳубини саг.

САГСОР سگسار 1. сагмонанд. 2. одами сагсар, одаме, ки сараш чун сари саг будааст. 3. *мағ.* ҳарис; ҳариси дунёву мол.

САГХОНА سگ‌خانه хона барои саг, катаки саг.

САГЧА سگچه *ниг.* **сагбача** 1.

САГҶОН سگ‌جان ҷонсахт, пуртоқат.

САГҶОНӢ سگ‌جانی ҷонсахтӣ, пуртоқатӣ.

САҒАЛ سغل *гуфт.* устухони калони ҳайвони хонагӣ (*ки дар шӯрбо ё ош пухта бошад*).

САҒИР *а.* صغیر хурд, майда; хурдсол; *муқоб.* **кабир**, **калон**; **сағиру кабир** хурду калон, ҳама; **сағир мондан** бе падару модар шудан.

САҒИРА صغیره 1. духтари хурдсол. 2. ятима, духтари бе падару модар. 3. умуман кӯдак, бачаи бе падару модар.

САҒИРАМОНДА صغیره‌مانده ятиммонда, бепадару модар монда.

САҒИРАПАРВАР//САҒИРПАРВАР صغیره‌پرور//صغیرپرور 1. ғамхори ятимон. 2. тарбиягари ятимон.

САҒИРАХОНА صغیره‌خانه *ниг.* **сағирхона**.

САҒИРӢ صغیری 1. хурдсолӣ, норасидагӣ ба балоғат. 2. ятимӣ.

САҒИРХОНА صغیرخانه парваришгоҳи кӯдакони бе падару модар; *муқ.* **ятимхона**.

САҒОНА سغانه мақбарае, ки дар болои қабрҳо аз хишту санг созанд; гӯри аз хишту санг сохта.

САҒОНАШАКЛ سغانه‌شکل монанди сағона, ба шакли сағона.

САҒР I *а.* ثغر *кит.* дандон(ҳо)и пеш.

САҒР II *а.* ثغر *кит.* 1. тангно, гузаргоҳи танг. 2. марз, сарҳад, ҳудуд; замини сарҳадӣ.

САҒРИБОРИК سغری‌باریک майдакафал (*ки аз сифатҳои хуби асп аст*).

САҒРИВАСЕЪ سغری‌وسیع аспе, ки кафали васеъ дорад, асп ё ҳайвоне, ки қисми ақибаш калону

васеъ аст.

САҒРИПАҲН سغری‌پهن *ниг.* **сағривасеъ**.

САҒРИПӮШ سغری‌پوش кафалпӯш, матоъ ки бо он сағрии асп, хар, гов *ва г.-ро* мепӯшонанд.

САҒРӢ سغری кафал (*қисми пасини тана(-и асп, хар ва г.)*).

САД صد *шумора* даҳ карат даҳ.

САД(Д) سد банд, девора; девор; монеа дар сари роҳи чизе; **садди роҳ** монеа дар сари роҳ; **садди Чин** девори машҳури хитойӣ; **сад бастан (кашидан)** банд сохтан (дар сари роҳи об).

САДА I سده *бот.* гуҷум, қайрағоч; ◊ **сада соя диҳад, бед хода** (*зарб.*).

САДА II صده сад сол, аср, қарн; садсолагӣ.

САДА III صده гурӯҳи саднафара; дастаи садкаса.

САДА IV سده яке аз ҷашнҳои қадими миллии мо, ки рӯзи даҳуми баҳманмоҳ (29-30 январ) баргузор мегардид, аз Сада то Наврӯз панҷоҳ шаб ва панҷоҳ рӯз будааст.

САДА Vسده *таър.* воҳиди марзбандии баъзе аз ноҳияҳои кӯҳӣ дар аморати Бухоро.

САДАБЕД سده‌بید *ниг.* **сурхбед**.

САДАД *а.* صدد *кит.* ният, қасд, азм; майл; **дар садади** … дар нияти…, дар пайи...

САДАҚА *а.* صدقه пул ё чизе, ки ба мӯҳтоҷон ва бенавоён чун хайрот дода мешавад; хайрот; **садақа додан (кардан)** хайрот додан; **садақа пурсидан (талабидан)** хайрот талаб кардан; **садақа радди бало** мақолест, ки садақаталабҳо мегӯянд.

САДАҚАХӮР صدقه‌خور он кӣ бо садақагирӣ (чиз пурсидан аз касон) умр мегузаронад.

САДАҚАХӮРӢ صدقه‌خوری садақаталабӣ, садақагирӣ.

САДАМА//САДМА صدمه осеб, зарар; зарба, лат; **садама задан** *ба чизе, коре* осеб расондан, зарба задан.

САДАРАЙҲОН سده‌ریحان *бот.* навъи райҳон, ки ба сада монанд аст.

САДАФ *а.* صدف моддаи дурахшдори қиматбаҳост, ки аз он тугма, дастаи корд ва ҳар гуна ашёи зинатӣ месозанд.

САДАФГУН صدف‌گون садафранг.

САДАФДАНДОН صدف‌دندان он ки дандонҳои чун садаф сафед дорад (*сифати маҳбуба*).

САДАФИН صدفین аз садаф сохташуда; монанди садаф: **дандонҳои садафин**.

САДАФӢ صدفی *ниг.* **садафин**.

САДАФКОРӢ صدف‌کاری садафмонанд, мисли садаф.

САДАФОСО صدف‌آسا садафмонанд, мисли садаф.

САДАФПОРА صدف‌پاره пораи садаф, қисмати ночизи садаф.

САДАФРАНГ سدف‌رنگ *ниг.* **садафгун**.

САД(Д)БАНДӢ سدبندی бунёди садд, сохтани обанд.

САДБАРГ صدبرگ гули сербарги хушбӯй.

САДБАРГЗОРصدبرگزار ҷое, ки садбарг бисёр аст.

САДГЕС سدگیس *ниг.* **садкес**.

САДГУНА صدگونه ҳархела, гуногун

САДДОНА صددانه шадда ё риштае, ки ба он сад мӯҳра гузаронда шуда бошад; **тасбеҳи саддона** а) тасбеҳи садмӯҳра; б) *маҷ.* аломати зӯҳди риёкорона.

САДИД *а.* سدید *кит.* устувор; маҳкамирода; соҳибэҳтиром.

САДИҚ صدیق *ниг.* **содиқ**.

САДӢ صدی 1. аз сад (100) иборатбуда. 2. садсӯма.

САДКЕС//САДГЕС سدکیس//سدگیس *кит.* тиру камон, рангинкамоне, ки ҳангоми офтобборон дар осмон пайдо мешавад.

САДКОРА صدکاره 1. он ки аз дасташ чандин кор меояд. 2. он ки дар як вақт ба чандин кор иқдом меварзад. 3. *маҷ.* одами дар кор ноустувор, бесубот; **Салими садкора - ҳама кораш нимкора** (*зарб.*).

САДҚА *а.* صدقه *гуфт.* қурбон, фидо; **садқа шудан** фидо гардидан (*барои касе*); **садқаи сарат шавам!** қурбонат шавам!, фидоят гардам!; **садқаи гап шав!** дар ҳаққи одами кундфаҳм гӯянд; **садқаи сар!** бало ба пасаш!

САДО I صدا савт, овоз; **акси садо** овозе, ки аз инъикоси овоз дар кӯҳ ё ҷои дигар пайдо шуда дубора ба гӯш мерасад; **садои по** шарфаи по; **садои баромадан** овоз шунида шудан; **садо додан** а) овоз баровардан, ба ҷеғи касе ҷавоб гардондан; б) шунида шудан; **садо кардан** ҷеғ задан.

САДО II *а.* صدا *маҷ.* радио; **садову симо** радио ва телевизион.

САДОБАРДОР صدابردار он ки дар таҳияи намоиш ё филме вазифаи танзими овозро ба ӯҳда дорад, танзимгари овоз.

САДОГИР صداگیر гирандаи садо, қабулкунанда ё ба худ кашандаи садо.

САДОГИРИФТА صداگرفته он ки овозаш гирифта бошад.

САДОГУЗАРОН صداگذران гузаронандаи садо, он чи садоро аз тариқи худ мегузаронад.

САДОД *а.* سداد *кит.* 1. ростӣ, дурустӣ. 2. адолат.

САДОДЕҲ صداده садодиҳанда, овоздиҳанда.

САДОДИҲӢ صدادهی садо додан, овоз баровардан.

САДОДОР صدادار дорандаи садо, овоздиҳанда: **зангулачаи садодор**.

САДОҚАТ *а.* صداقت дӯстии самимӣ, дӯстӣ аз рӯи ростӣ ва дурустӣ; самимият; вафодорӣ; **бо садоқат** самимона, аз тахти дил; **бо камоли садоқат** аз рӯи ихлосу самимият, бо самимияти комил; **садоқат доштан** *ба касе* самимӣ будан, вафодор будан ба касе.

САДОҚАТКОР صداقتکار *ниг.* **садоқатманд**.

САДОҚАТМАНД صداقتمند самимӣ, вафодор, ихлосманд.

САДОҚАТМАНДӢ صداقتمندی самимият, ихлосмандӣ, вафодорӣ.

САДОҚАТМАНДОНА صداقتمندانه аз рӯи ихлос, аз тахти дил, бо самимият, самимона, ихлосмандона.

САДОНИШОН صدانشان фурӯнишони садо.

САДОНОГУЗАР صداناگذر хосияти нагузаронидани садо.

САДОНОГУЗАРӢ صداناگذری нагузаронидани садо, қобилияти садо ё овозро нагузаронидан.

САДОНОГУЗАРОНӢ صداناگذرانی *шакли бавоситаи* **садоногузаронӣ**.

САДОНОК صداناک 1. садодор. 2. *збш.* як қисм овозҳои забон ғайр аз ҳамсадоҳо ва нимсадоҳо.

САДОНОКӢ صداناکی *мансуб ба* **садонок**.

САДОПАРДА صداپرده *анат.* торҳои тавлиди овоз: **садопардаи гӯш** пардаи овозии гӯш.

САДОРАС صدارس масофае, ки дар он овоз шунида мешавад.

САДОРАТ *а.* صدارت 1. раис будан, раисӣ кардан. 2. ҳайати раёсат, раёсати маҷлис. 3. *таър.* сарвазирӣ, вазорат. 4. яке аз мансабҳои динӣ дар аморати Бухоро.

САДОФУРУБАРӢ صدافروبری садонишон будан.

САДОСАНҶ صداسنج андозагири садо, андозагири овоз.

САДПОРА صدپاره чок-чок, реш-реш (*дил, ҷигар аз таъсири ишқ, ғаму андӯҳ*); **дили садпора** дили пора – пора.

САДР *а.* صدر 1. сина. 2. аввал, оғоз, авали чизе. 3. нишастагоҳи боло, пешгоҳ. 4. *маҷ.* миёна; марказ. 5. болонишин, раис, сардор, пешво; вазир; сарвазир. 6. *таър.* олитарин унвони илмӣ дар Бухорои асрҳои охир, ки пас аз ӯроқ ва судур меояд.

САДРАНГ صدرنگ рангин, гуногунранг, рангоранг.

САДРЕШ صدریش бисёр рештор, чок-чок (*дил, сина*).

САДРӢ صدری 1. раисӣ, раёсат, сардорӣ. 2. мансаби садорат.

САДРНИШИН صدرنشین болонишин, пешгоҳнишин.

САДСОЛА صدساله 1. он ки сад сол умр дидааст; пир, куҳансол. 2. қадим, дерин: **қиссаи садсола**.

САДСОЛАГӢ صدسالگی **:ҷашни садсолагӣ** ҷашне, ки ба ифтихори садсолагӣ баргузор мешавад.

САДТО صدتا сад дона; **садто-садто** сад-сад, садтогӣ.

САДТӮ صدتو *кит.* садқабат, серқабат, қабатқабат.

САДУМ صدم *рақами тартибӣ аз* **сад.**

САДУМИН صدمين *ниг.* **садум**.

САДЧАНД صدچند сад баробар, аз аввалааш сад бор зиёдтар.

САДЧОК صدچاک сахт чок – чок; реш– реш.

САДШИКАН سدشکن он чи банд, монеаҳоро аз байн мебардорад.

САДЯК صديک аз сад ҳисса як ҳисса, кам, ночиз.

САДЯМОҚ صديماق *гуфт.* 1. ҷома ва ё либосе, ки бисёр васла-ямоқ дорад. 2. хеле кӯҳна, фарсуда, дарбеҳдор, ямоқдор..

САДЯМОҚӢ صديماقی ҷомаи фарсудаи бисёрвасла.

САЁҚ سياق *гуфт.* **:саёқ-саёқ гаштан** овора гаштан, бекору беҳуда гаштан (дар ҷое).

САЁҲАТ *а.* سياحت сайр, гардиш, сафар (*бо мақсади тамошо*); ҷаҳонгардӣ; **саёҳати фаннӣ** экскурсия.

САЁҲАТГОҲ سياحتگاه ҷои гардиш, ҷои сайру тамошо.

САЁҲАТДӮСТ سياحتدوست он ки сайру саёҳатро дӯст дорад.

САЁҲАТНОМА سياحتنامه сафарнома, китоб ё дафтаре, ки дар он воқеаҳои сафаре баён ёфтааст, хотироти сафар.

САЗИДАН سزيدن *кит.* сазовор (лоиқ) будан, арзидан; раво (ҷоиз) будан.

САЗО سزا 1. сазовор, лоиқ, шоиста. 2. музд, подош, подоши некӣ ё бадӣ; ҷазо; **сазои** *касеро* **додан** касеро ба подоши амалаш расондан; ҷазо додан; **ба сазои худ расидан** ҷазои худро дидан.

САЗОВОР سزاوار лоиқ, шоиста, муносиб: **сазовори таҳсин**, **сазовори танбеҳ**, **сазовор будан**, **сазовор шудан.**

САЗОӢ سزای *таър.* 1. дар гузашта як навъ ҷазои ҷисмонӣ, ки гунаҳкорро дар назди ҷамоат чӯб мезаданд. 2. он чи бо он ҳукми ҷазо ба иҷро мерасид (*мас.,* **чӯби сазоӣ**).

САИД *а.* سعيد саодатманд, хушбахт, бахтиёр; нек, муборак; **рӯзи саид**, **иди саиди Рамазон**.

САИДТОЛЕЪ سعيدطالع фархундатолеъ, некбахт.

САИР *а.* سعير *кит.* 1. оташи шӯълавар. 2. *маҷ.* дӯзах.

САИС *а.* سئيس аспбон.

САИСӢ سئيسی шуғли саис, аспбонӣ.

САИСХОНА سئيسخانه аспхона.

САЙД *а.* صيد 1. шикор кардан, шикор. 2. он чи онро шикор мекунанд, ҷонвари шикоршаванда; **ба як тир ду сайд задан (** *мақ.*); **ба сайди** *касе* **афтодан** ба доми касе гирифтор шудан.

САЙДАФКАН صيدافکن сайёди моҳир.

САЙДГИР صيدگير 1. шикоркунанда, шикорӣ. 2. сайёд.

САЙДГОҲ صيدگاه ҷои шикор.

САЙДОЗМУД صيدآزمود шикорчии ботаҷриба, сайёди таҷрибадор.

САЙДПАРАСТ صيدپرست шикорчии ашаддӣ, сайёди боиштиёқ.

САЙЁД *а.* صياد сайдкунанда, шикорчӣ.

САЙЁДӢ صيادی шуғли сайёд; шикор кардан.

САЙЁЛ *а.* سيال равон (*дар бораи моеот*).

САЙЁР *а.* سيار 1. сайркунанда, гарданда. 2. он чи аз ҷое ба ҷое кӯчида меистад: **китобхонаи сайёр**, **кинои сайёр**, **суди сайёр**, **маҷлиси сайёр**. 3. он чи аз дасте ба дасте гузашта меистад: **байрақи сайёр**.

САЙЁРА *а.* سياره *нуҷ.* ҷирми осмонӣ, ки гирди офтоб чарх мезанад ва аз он нур ва гармӣ мегирад.

САЙЁРАШИНОС سيارهشناس он ки ба омӯзишу пажӯҳиши сайёраҳо машғул аст.

САЙЁРАШИНОСӢ سيارهشناسی илми шинохти сайёраҳо.

САЙЁФ *а.* سياف *кит.* 1. шамшерзан. 2. *таър.* ҷаллод.

САЙЁҲ *а.* سياح саёҳаткунанда, сафаркунанда бо мақсади омӯзиш, ҷаҳонгард, гардишгар, гардишгаройӣ.

САЙЁҲӢ سياحی ҷаҳонгардӣ.

САЙИБ *а.* ثيب *кит.* марди зандида, бевамард.

САЙИБА *а.* ثيبه зани шавҳардида, бева.

САЙИД *а.* سید 1. *д.* он ки аз хонаводаи пайғамбар бошад, он ки шаҷарааш ба Муҳаммад (с) мерасад. 2. бузург, сардор, пешво.

САЙИДА//САЙИДАТ سیده//سیدة бону, хотун.

САЙИН *а.* صیین мустаҳкам, маҳкам, устувор.

САЙҚАЛ *а.* صیقل занги чизеро равондан; ҷило додан; ҷило, пардоз; **сайқал додан** а) ҷило додан, суфта кардан, пардоз додан, б) *маҷ.* ғубори чизеро равондан (*мас.*, *дилро*); **сайқал задан** пардоз додан, ҷилодор кардан; **сайқал ёфтан** ҷилодор шудан, аз ғубору занг пок гардидан; тезу буранда шудан, обутоб ёфтан (*мас., корд, шамшер*).

САЙҚАЛГАР صیقل‌گر он ки ба корҳои ҷилодиҳӣ ва зангзудоӣ машғул аст.

САЙҚАЛГАРӢ صیقل‌گری амали ҷило додан ва занг зудудан.

САЙҚАЛДИҲӢ صیقل‌دهی зудудани занг ва ҷилодиҳӣ (*ба оина, шамшер ва г.*).

САЙҚАЛДОР صیقل‌دار ҷилонок, пардоз додашуда.

САЙҚАЛӢ صیقلی 1. *мансуб ва марбут ба* **сайқал**. 2. сайқалдиҳанда, косиб ва ҳунарманди сайқалдиҳанда. 3. сайқал додашуда, ҷилоёфта.

САЙҚАЛКОРصیقل کار *ниг.* **сайқалӣ**.

САЙЛ I //СЕЛ *а.* سیل ҷараёни оби борон, оби зиёде, ки ба сабаби боришҳои зиёди паёпай ва об шудани яххо бо шиддат ва суръат ҷорӣ мегардад.

САЙЛГОҲ//СЕЛГОҲ سیلگاه селтоз, маҷрои сел, ҷараёнгоҳи сел.

САЙЛОБ//СЕЛОБ سیلاب оби тунду тез, оби сел, обе, ки бар асари баланд шудани оби дарёҳо ва дар кӯҳу даштҳо аз сабаби боронгарӣ ё офати дигар (*канда шудани сад, об шудани яххо*) пайдо мешавад.

САЙЛОН *а.* سیلان [*аслаш* **саялон**] ҷоришавӣ, ҷоришавии об, хун ё моеи дигар; **оби сайлон** оби ҷорӣ.

САЙЛОНИЯТ *а.* سیلانیت *физ.* маҷрои ҳаракати ҷисмҳои моеъ, газ ва ё барқ.

САЙЛРАФТОР//СЕЛРАФТОР سیل‌رفتار тезрафтор, тундрав (*сифати асп*).

САЙР سیر 1. гардиш, сафар, саёҳат, тамошо; **сайри боғ** гардишу истироҳат дар боғот. 2. тамошои идона; **сайр кардан** а) гардиш кардан; б) аз назар гузарондан; **сайри сулук** тай кардани марҳилаҳои гуногун дар тасаввуф; **сайри таърихӣ** назар афкандан ба таърих ва рӯйдодҳои гузашта.

САЙРА سیره парандае аз ҷинси гунҷишк буда, монанди ҷур (ҷул) ва булбул хушовоз аст.

САЙРАФӢ صیرفی он ки пули сараро аз носара ҷудо мекунад, заршинос, касе, ки касбу кораш додугирифти пул ва ё иваз кардани пул бо пул аст, сарроф.

САЙРГОҲ سیرگاه ҷои сайру гардиш; ҷое, ки сайр барпо мешавад.

САЙРОН//САЯРОН سیران *кит.* сайр, гашт, гардиш, рафтор.

САЙТ I صیت *кит.* овоза, шӯҳрат; овози нек.

САЙТ II سیت *итт.* нишонии махсуси як шахс ва ё як корхона дар шабакаи интернет.

САЙФ I سیف *кит.* шамшер; **соҳиби сайф ва қалам** он ки ҳам шамшерзан асту ҳам қаламзан.

САЙФ II صیف *кит.* тобистон, фасли гармо.

САЙФИЯ صیفیه *кит.* ҷое, ки тобистонро он ҷо гузаронанд; бустонсаро.

САЙФӢ صیفی *кит.* тобистонӣ, ҳар чизи мансуб ба тобистон.

САЙФУР سیفور *кит.* матои абрешимини нафис.

САЙҲА//САЙҲАТصیحه//صیحت *кит.* чеғ, бонг ва фарёди даҳшатангез.

САЙҲУН سیحون *кит.* номи таърихии дарёи Сир.

САКАЛТУ سیکلتو *гуфт.* бекорагард, сарсарӣ, муфтхӯр.

САКАНА//САКАНАТ سکنه//سکنت 1. оромӣ, сукунат, дар ҷое қарор ва ором гирифтан. 2. сокинон, бошандагон.

САКАРОТ *а.* سکرات *ҷ.* **сакрат**; 1. беҳушӣ ва мастиҳо. 2. талвоса, ҷонканӣ; **сакароти марг (мавт)** талвосаи пеш аз марг, ҳолати ҷонканӣ, ҳолати назъ.

САКАРОТУЛМАВТ *а.* سکرات‌الموت ҳолати пеш аз марг, ҳолати назъ.

САКИНА//САКИНАТ *а.* سکینه//سکینت оромӣ, осудагӣ, ором.

САКИЧ سکج *кит.* ангури хушкшуда, мавиз.

САККОК *а.* سکّاک *кит.* 1. он ки пули танга сикка мезанад, дар рӯи танга дарҷ мекунад. 2. кордгар, кордсоз.

САККОКӢ *а.* سکّاکی *кит.* амал ва шуғли саккок.

САКОҲАН سکاهن *ниг.* **сикоҳан**.

САКР *а.* سکر пеши роҳи чизеро бастан, аз пеши чизе садд мондан, садди роҳ кардан.

САКРАТ *а.* سکرت *кит.* беҳушӣ, аз тарс шах шудан; мастӣ; **сакрати ҷавонӣ** *маҷ.* ғурури ҷавонӣ.

САКРОН *а.* سکران *кит.* маст.

САКСАВУЛ سکسوول дарахти кӯтоҳқад ё буттаҳои калон, ки дар биёбонҳои Осиёи Марказӣ мерӯяд ва гармии ҳезумаш хеле баланд мешавад, **тоғ** ва **туғ** ҳам меноманд; **ангишти саксавул** ангишти беғубори серҳарорат, ки аз чӯби саксавул тайёр карда мешуд ва барои гарм кардани сандалӣ ба кор мерафт.

САКСАВУЛЗОР سکسوولزار анбӯҳи дарахти саксавул.

САКСОФОН *лот.* سکسافان *мус.* асбоби мусиқии дамӣ.

САКТА *а.* سکته *тиб.* 1. фалаҷи қалб, резиши хун ба мағз, ё баста шудани раги хун, ки боиси марги ногаҳонӣ мешавад; **сактаи қалб** фалаҷи дил **сакта кардан** а) ба фалаҷи дил гирифтор шудан, ногаҳонӣ мурдан; б) таваққуф, ист, суст шудани ҳаракати чизе; **сакта овардан** боиси таваққуфи коре гардидан, аз ҳаракат боз доштан; халал расонидан. 2) *адш.* зиёдатӣ ё камии ҳарфе дар мисраъ, ё калимаи душворталаффуз, ки ба вазни шеър халал мерасонад.

САКТАМАЛЕҲ سکتهملیح сактаи малеҳ, ҳиҷои зиёдатӣ дар вазни мисраъ, ки чандон халале намерасонад ва ҷоиз дониста мешавад.

САКТАХОНӢ سکتهخوانی ист ва таваққуфи беҷо вақти хондани чизе ба сабаби нағз надонистани матн.

САКУБО//СУКУБО *ю.* سکوبا *кит.* рӯҳонии олирутба дар дини насронӣ, асқуф.

САҚАВ سقو *гуфт.* он ки забонаш гирифта гап мезанад, тутила.

САҚАМ *а.* سقم беморӣ, касалӣ; нотобӣ.

САҚАНҚУР سقنقور *зоол.* ҷонвари сусмормонанд бо чор дасту по, ки дар об ва хушкӣ зиндагӣ мекунад.

САҚАР *а.* سقر *д.* дӯзах, ҷаҳаннам.

САҚАТ *а.* سقط 1. ҳар чизи вайрон, бефоида, ноқис, паст. 2. дашном, фаҳш; **сақат гуфтан** дашном додан; **сақат шудан** мурдан, нобуд шудани чорпо.

САҚАТҲИММАТ سقطهمّت пастҳиммат, беҳиммат, дунҳиммат.

САҚИЛ I *а.* ثقیل вазнин, гарон; *муқоб.* **хафиф**, **сабук**; **ибораи сақил** ҷумлаи душворфаҳми ғализ.

САҚИЛ II *а.* صقیل сайқал додашуда, ҷилоёфта, ҷилонок.

САҚИМ *а.* سقیم 1. бемор, касал, мариз, ранҷур; оҷиз, дармонда. 2. нодуруст, хато, ғалат.

САҚИРЛОТ *а.* سقرلات//سقرلاط матои нафисе, ки бештар ба ранги сурх ё кабуд будааст; як навъ матои зардӯзӣ, ки дар қадим онро дар Бағдод мебофтаанд.

САҚИЧ سقیچ самғи дарахте, ки онро ба таври махсусе тайёр карда мехоянд; чизе ки аз мум пухта ба даҳон гирифта мехоянд; **сақичро аз даҳон бе қил кашидан** *киноя аз* хеле маккору ҳилагар будан.

САҚИЧАК سیچک *гуфт.* часпак, часпанда (*мас., лой*).

САҚӢ *а.* سقی оббёрӣ, обдиҳӣ.

САҚҚО I *а.* سقا *кит.* обоваранда, обкашон, машкоб.

САҚҚО II *а.* سقا курача, гулӯлача.

САҚҚО III *а.* سقا *ниг.* **сафил**.

САҚҚО IV *а* سقا як навъ мурғ, ки дар русӣ пеликан гӯянд.

САҚҚО V *а.* سقا 1. дар бозии қимор пули ҷамъшударо гӯянд. 2. як навъ бозӣ дар карта.

САҚҚОБОЗӢ سقابازی курачабозӣ, гулӯлачабозӣ.

САҚҚОДОР سقادار он чи сақҷо ё сақҷоча дорад.

САҚҚОӢ سقائی машкобӣ, обкашӣ.

САҚҚОЛ *а.* صقّال сайқалдиҳанда, он ки чизҳоро сайқал диҳад.

САҚҚОМОНАНД سقامانند ҳар чизи кулулаи ба саққо монанд.

САҚҚОХОНА سقاخانه машкобхона.

САҚЛОБ//САҚЛАБ *а.* سقلاب//صقلاب// سقلب//صقلب 1. нажоди славянҳо. 2. мамлакати славяннишин.

САҚЛОБӢ//САҚЛАБӢ سقلابی//صقلابی سقلبی//صقلبی *мансуб ба* **Сақлоб**, славянӣ.

САҚЛОТУН *ю.- а.* سقلاطون 1. *ниг.* **сақирлот**. 2. *мач.* кабудранг.

САҚМУНИЁ *а.* سقمونیا шираи решаи гиёҳест, ки дар кӯҳҳо ва заминҳои санглох мерӯяд, барои муоличаи баъзе бемориҳои меъда ҳамчун дафъи киччa *ва г.* ба кор меравад ва талхмаза буда, исҳоли сафро меорад; *муқ.* **маҳмуда** 2.

САҚОЛАТ *а.* ثقالت вазнинӣ, гаронӣ.

САҚОМ *а.* سقام беморӣ, касалӣ, ранчурӣ.

САҚОМАТ *а.* سقامت *кит.* беморӣ, бемор шудан.

САҚОЯ *а.* سقایه 1.обёрӣ. 2. зарфи обнӯшӣ; пиёла, чом.

САҚР *а.* صقر *кит.* боз, шоҳин.

САҚФ *а.* سقف шифти хона, пӯшиши болои хона.

САҚФДОР سقف‌دار дорои шифт.

САЛ//СОЛ سل//سال намад барои гузаштан аз об.

САЛАБ سلب *кит.* 1. либоси чангӣ. 2. либос, пӯшок.

САЛАВОТ صلوات *д. ч.* **салот**; дуо; намоз; **салавот фиристодан** *д.* дуо дуруд, ки вақти зикри номи пайғамбар Муҳаммад (с) ба овози баланд гуфта мешавад; **ба гузашта салавот** кори гузаштаро набояд ёд кард.

САЛАНГ سلنگ *бот.* растание аз чинси хоршутур ва шӯра, ки дар регзорҳо мерӯяд.

САЛАНГ-САЛАНГ سلنگ سلنگ **:саланг-саланг гаштан** *гуфт.* бекор гаштан.

САЛАСУЛБАВЛ *а.* سلس‌البول *тиб.* нигоҳ дошта натавонистани бавл, чакмезак.

САЛАТ سلط 1. коҳу. 2. нуқл ва газаке, ки аз коҳу ва сабзавоти дигар тайёр мекунанд.

САЛАФ I *а.* سلف *кит.* ачдод, пешинагон, гузаштагон; *муқобили* **халаф**.

САЛАФ II *а.* صلف лоф задан, худнамоӣ кардан.

САЛАФИЯ *а.* سلفیه (*аз вожаи* **салаф** пешиниён, гузаштагон) номи умумии арбоби дини ислом, ки дар давраҳои мухталифи таърихи ислом шеваи зиндагӣ ва дину ойини пешвоёни давраи аввал (ас-салаф-у-солеҳун)-ро тарғиб карда, ҳамаи навгониҳои баъдиро бидъат маънидод мекарданд; Ибни Ҳанбал, аш-Шофеӣ, Ибни Таймия, ваҳҳобиён, фарандиён, иттиҳодияи ал-Ихвон-ул-муслиминро ба аҳли салаф нисбат медиҳанд; дар таҳқиқоти муҳаққиқони Ғарб салафия бо бунёдгароӣ ва суннатгароӣ муродифи ҳам дониста шудаанд.

САЛАФӢ سلفی аз аҳли салаф, он ки давраи аввали исломро қабул дошта, дар баъзе нукоти исломи имрӯз мухолифат дорад, пайрави исломи бунёдӣ.

САЛАФУТ *а.* سلفوت олами гузаштагон, замони қадим, замони гузаштагон.

САЛБ I *а.* سلب 1. чудо кардани чизе аз чизе. 2. рабудан; дуздидан, ғорат. 3. *фалс.* нафй, инкор; *муқоб.* **эчоб**.

САЛБ II *а.* صلب ба дор кашидан, ба дор задан.

САЛБӢ سلبی манфӣ; **чавоби салбӣ** чавоби манфӣ.

САЛВАТ//СУЛВАТ *а.* سلوت хурсандӣ, хушнудӣ, шодкомӣ; тасаллӣ, ором.

САЛВӢ *а.* سلوی *ниг.* **салво** I.

САЛВО I *а.* سلوی асал, ангубин, шаҳд.

САЛВО II *а.* سلوی бедона, вартишк.

САЛИБ *а.* صلیب *д.* хоч, хоч, чалипо, чӯб ва ё филизи чорчиллик, ки аҳли насоро бар вай ибодат кунанд; **Салиби Сурх** созмони хайрияи байналмилалӣ.

САЛИБДОР صلیب‌دار дорандаи салиб; аҳли насоро.

САЛИБӢ صلبی 1. чалипоӣ; салибшакл. 2. насронӣ.

САЛИБКАШӢ صلیب کشی *д.* салиб кашидан, ба чо овардани расми салиб кашидан.

САЛИБШАКЛ صلیب شکل ба салиб монанд.

САЛИҚА *а.* سلیقه 1. табиат, сиришт; завқ, қобилият. 2. тарз, услуби баён.

САЛИҚАДОР سلیقه‌دار 1. соҳибзавқ. 2. қобилиятнок.

САЛИҚАНОК سلیقه ناک *ниг.* **салиқадор**.

САЛИМ *а.* سلیم солим, саломат, сиҳҳат.

САЛИМДИЛ سلیم‌دل 1. софдил. 2. содадил.

САЛИМҚАЛБ سلیم قلب *ниг.* **салимдил**.

САЛИМУЛФИТРА(Т) *а.* سلیم الفطرة// سلیم الفطره покфитрат, некӯсиришт.

САЛИС *а.* سلیس равон, мавзун (*сухан*).

САЛИТА *а.* سلیطه зани пургӯй; ҷангара, пургӯй.

САЛКАШ سلکش 1. паромчӣ, ронандаи киштии гузора. 2. амадрон, салчӣ.

САЛҚ//СИЛҚ *а.* سلق лаблабуи қанд.

САЛҚИН سلقین *гуфт.* ҳавои сарди форам, серун.

САЛҚИНӢ سلقینی ҳавои серуни форам.

САЛҚИНШАВӢ سلقین‌شوی серуншавии ҳаво.

САЛҚУД *т.* سلقود *лаҳҷ.* сустшуда; *муқоб.* **таранг**.

САЛЛА *а.* سله дастор, аммома: **саллаи афғонӣ**, **саллаи занбарӣ**, **саллаи каловабаст**, **саллаи муллобачагӣ**, **саллаи шалғамӣ**, **аҳли салла шудан** ба бастани саллаи муллогӣ сазовор шудан, муллои хатмкарда шудан.

САЛЛАБАНДОН سله‌بندان *таър.* дар гузашта иде будааст, ки барои зани соҳиби се фарзанд ва ё зани синнаш аз сӣ гузаштаи бефарзанд салла мебастанд.

САЛЛАДОР سله‌دار он ки салла бандад; шахси салла дар сар.

САЛЛАКОСА سله‌کاسه чиҳозест аз шохчаҳои навдаи дарахт, ки бофта шудаанд ва барои овехта нигаҳдории хӯрокворӣ истифода мешавад.

САЛЛАМНО سلمنا *гуфт.* аҳсан, офарин.

САЛЛОТ سلات 1. *шакли гуфтугӯии* **солдат**. 2. *дар бозии қарта* валет.

САЛЛОХ *а.* سلاخ он ки гӯсфанд ё чорпои дигаро кушта пӯст меканад; қассоб (*дар кушишхона*).

САЛЛОХӢ سلاخی амал ва шуғли саллох.

САЛЛОХХОНА سلاخ‌خانه кушторгоҳи чорпоён, кушишхона.

САЛМА سلمه чизи нодаркор, ки боиси ташвиши касе шудааст; **салмаи сақат** бори зиёдатӣ, боиси ташвиш дарди сар; **салмаи сар шудан** боиси ташвиш, дарди сар, бори зиёдӣ шудан ба касе.

САЛМАКӢ سلمکی *мус.* номи оҳанг аз навоҳои бостонӣ.

САЛМО سلما *кит.* 1. номи зани зебое дар араб. 2. *маҷ.* маъшуқа.

САЛО *а.* صلا калимаест, ки вақти даъвати ҷамоа барои зиёфат, тӯй ё анҷоми коре гуфта мешавад; чеғ, нидо; даъват; **салои ом** даъват кардани ҳамаи мардум, даъвати умумӣ; **сало задан** чеғ задан, нидо кардан; даъват кардан.

САЛОБАТ *а.* صلابت 1. сахтӣ, мустаҳкамӣ, қоимӣ. 2. савлат, маҳобат, ҳашамат; **салобати** *касе* **зер кардан** касеро аз ҳашамат ва салобати касе худро гум кардан. 3. *кит.* тарс, ваҳм.

САЛОБАТДОР صلابت‌دار боҳайбат, ҳайбатнок, босалобат, дорои салобат.

САЛОБАТНОК صلابت‌ناک *ниг.* **салобатдор**.

САЛОИҚ *а.* سلایق *ҷ.* **салиқа**.

САЛОМ *а.* سلام 1. сулҳ, амну амон, амон. 2. дуруд, таҳният; **салому алайк** дуруд бар ту! (*ибораест, ки вақти вохӯрӣ бо касе гӯянд*); **саломи низомӣ** саломи ҳарбиён бо қоидаи махсус; **саломи оташин** дуруди самимӣ; **саломи хушк** салом додан бидуни аҳволпурсӣ; **салом-алайк будан (доштан)** бо касе шинос будан, шиносоӣ доштан; **салом додан // салом кардан** вақти вохӯрӣ салому алайк гуфтан; ба салом(и) касе омадан ба зиёрати касе омадан; **саломи** *касеро* **алайк нагуфтан** (нагирифтан) ба касе илтифот накардан, ҳавобаланд ва касношинос шудан; **салому алайк барҳам хӯрдан** қатъи робита кардан, ногап шудан (*ду кас байни ҳам*); **саломро нася кардан** салом надодан, илтифот накардан; **салом расонидан** *ба касе* аз тарафи касе ба касе салом гуфта, ҳолпурсӣ кардан; **ҷавоби саломро гардондан** (додан) ба саломи касе алайк гуфтан.

САЛОМАТ *а.* سلامت тандурустӣ; **гӯшаи саломат**

ҷои амн, ҷои бехавфу хатар; **ҷон ба саломат бурдан** аз таҳлукае сиҳат ва бе осебу офат халос шудан; **саломат ёфтан** сиҳат шудан, офият ёфтан; **саломат мондан** зинда будан, сиҳат будан; беосеб мондан, нобуд нашуда мондан; **саратон саломат бошад…** саломат бошед…, осебе набинед…, зинда бошед.

САЛОМАТӢ سلامتی тандурустӣ, сиҳат будан.

САЛОМАТМОНДА سلامت‌مانده он ки аз хавфу хатаре эмин ва солим мондааст, ҷон ба саломатбурда.

САЛОМНОМА سلام‌نامه суруди махсусе, ки вақти ба хонаи домод омадани арӯс хонда мешавад.

САЛОМОНА سلامانه ҳадя ё тухфа, ки ба бузургон ҳангоми зиёрати онҳо дода мешуд.

САЛОМХОНА سلام‌خانه *кҳн.* толори қабулгоҳи амир.

САЛОСА *а.* ثلاثه сегона, сенафарӣ.

САЛОСАТ *а.* سلاست нармӣ, ҳамворӣ, равонӣ, мавзунӣ (*сифати сухан*).

САЛОСАТНОК سلاستناک дорои салосат, равон, мавзун(сифати сухан).

САЛОСИЛ *а.* سلاسل *ҷ.* **силсила**.

САЛОТ *а.* صلواة//صلات *д.* намоз; **салоти ҷаноза** намозе, ки вақти дафни мурда хонда мешавад; **савму салот** рӯзаву намоз.

САЛОТАТ *а.* سلاطت *кит.* забондарозӣ, серҷоғӣ, ҷангара будан (*оид ба зан*).

САЛОТИН *а.* سلاطین *ҷ.* **султон**.

САЛОҲ *а.* صلاح хайр, некӣ; **салоҳи кор** хайрияти кор; **салоҳ будан** нек будан; раво будан; **салоҳ дидан** росту дуруст шуморидан, раво донистан; маслиҳат дидан, муносиб донистан.

САЛОҲДИД صلاحدید некшуморӣ, муносибдонӣ раводидӣ.

САЛОҲИЯТ *а.* صلاحیت лоиқ будан, сазовор будан; шоистагӣ, сазоворӣ.

САЛОҲИЯТДОР صلاحیتدار босалоҳият, он ки салоҳияти коре ё чизеро дорад.

САЛОЯ *а.* صلایه санге, ки дар болояш чизеро (*мас., ранг ё доруеро*) монда месоянд; **салоя кардан** соидан, майда (хока) кардан (*дар байни ду санг*).

САЛРОНӢ سلرانی амадронӣ, рондани сал барои гузаштан аз дарё.

САЛСАБИЛ *а.* سلسبیل *кит.* 1. оби гуворо, оби софи равону хушхӯр. 2. *д.* номи чашмае дар биҳишт.

САЛСОЛ I *а.* سلسال оби равони соф ва гуворо.

САЛСОЛ II صلصال 1. гиле, ки барои сохтани сафол тайёр карда мешавад. 2. *д.* гиле, ки Худо одамро аз он сириштааст.

САЛТ سلت *гуфт.* холӣ, бебор (*мас., асп*); **аспи салт** аспи зинкардаи бебор ва бесаворае, ки йетак карда баранд; **салт бурдан** асп ё харро бе бор ё бе савора бурдан.

САЛТАНАТ *а.* سلطنت подшоҳӣ, фармонравоӣ, ҳукмронӣ; подшоҳӣ кардан.

САЛТАНАТХОҲ سلطنت‌خواه он ки толиби тоҷу тахт аст, тахтталаб.

САЛТАНАТХОҲӢ سلطنت‌خواهی талабгори тоҷу тахт будан.

САЛТСАВОР سلت سوار савори аспи бебор.

САЛХ I *а.* سلخ *кит.* рӯзи охирини ҳар як моҳи қамарӣ; *муқоб.* **ғурра**.

САЛХ II *а.* سلخ *кит.* пӯст кандан.

САЛЧӮБ سلچوب чӯбе, ки аз он амад тайёр мекунанд.

САЛҶ *а.* ثلج барф.

САЛҶУҚИЁН سلجقیان *ҷ.* **салчуқӣ** *таър.* 1. иттиҳоди қавмҳои туркӣ. 2. сулолае бо номи ин қабоил; қабоили туркнажод, ки баъдан ба номи пешвои онҳо Салчуқ машҳур гардиданд.

САЛҶУҚӢ سلجقی аз аҳли салчуқиён.

САМ(М) *а.* سم *кит.* заҳр.

САМАД *а.* صمد поянда, ҳамеша, ҷовид (*яке аз сифатҳои Худо*).

САМАДИЯТ *а.* صمدیت *кит.* абадият, ҷовидонӣ; **боргоҳи самадият** даргоҳи Худованд.

САМАК *а.* سمک *кит.* моҳӣ; **аз само то самак** аз авҷи осмон то қаъри Замин, дар ҳама ҷо.

САМАН I ثمن *кит.* баҳо, нарх, арзиш.

САМАН//СУМАН II سمن *ниг.* **ёсуман.**

САМАНБАР//СУМАНБАР سمنبر гуландом; зебо, хушрӯй.

САМАНБАРГ//СУМАНБАРГ سمنبرگ мисли гули саман; сафедбарг.

САМАНБӮ//СУМАНБӮ(Й) سمنبو(ی) 1. дорои бӯи саман. 2. *маҷ.* хушбӯй, муаттар.

САМАНД سمند 1. аспи рангаш моил ба зардӣ, булутиранг. 2. умуман асп; **саманди бодпо** аспи тезрафтор.

САМАНДАР سمندر 1. ҷонвари калтакалосмонанд, ки ҳам дар об ва ҳам дар хушкӣ зиндагӣ мекунад. 2. ҷонвари афсонавие, ки гӯё дар оташ намесӯзад.

САМАНЗОР//СУМАНЗОР سمنزار ёсуманзор, гулзор.

САМАНСО(Й)//СУМАНСО(Й) سمنسا(ی) *киноя аз* атрпош, атрафшон; хушбӯй, муаттар.

САМАР I *а.* ثمر 1. мева, бор, бори дарахт; **то реша дар об аст, умеди самаре ҳаст** (*зарб.*). 2. *маҷ.* ҳосил, натиҷа; **самар додан** а) бор овардан, мева кардан, борвар шудан; б) *маҷ.* натиҷа бахшидан.

САМАР II *а.* 1. бегоҳӣ, торикии шаб. 2. сухан; афсона ва ҳикояи шабона; афсона; ҳикоя.

САМАРА *а.* ثمره *ниг.* **самар** I.

САМАРАБАХШ//САМАРБАХШ ثمره‌بخش//ثمربخش 1. ҳосилдиҳанда, боровар. 2. *маҷ.* натиҷанок.

САМАРАДОР ثمره‌دار *ниг.* **самаранок**.

САМАРАНОК ثمره‌ناک 1. боровар, ҳосилдиҳанда. 2. натиҷадиҳанда; судманд, фоидаовар.

САМАРАНОКӢ ثمره‌ناکی бороварӣ, фоидаовар будан.

САМАРАОВАР ثمره‌آور *ниг.* **самаранок**.

САМАРҚАНДӢ سمرقندی ҳар кӣ ва ҳар чизи *мансуб ба* **Самарқанд**: **нони самарқандӣ**.

САМБО *р.* سمبا *варз.* як навъ гӯштини маъмул.

САМБОЧӢ سمباچی он ки ба самбо машғул аст.

САМБӮСА سمبوسه *ниг.* **санбӯса**.

САМБӮСАПАЗ سمبوسه‌پز *ниг.* **санбӯсапаз**.

САМБӮСАПАЗӢ سمبوسه‌پزی *ниг.* **санбӯсапазӣ**.

САМБӮСАФУРӮШ سمبوسه‌فروش *ниг.* **санбӯсафурӯш**.

САМБӮСАФУРӮШӢ سمبوسه‌فروشی *ниг.* **санбӯсафурӯшӣ**.

САМҒ *а.* صمغ шилм, моддаи часпандае, ки дар танаю шохи дарахт пайдо мешавад ва бештар каҳрабо дорад.

САМҒӢ صمغی *мансуб ба* **сағм**.

САМДОР سمدار заҳрдор, олуда бо заҳр.

САМЕЪ *а.* سمیع шунаванда, гӯшкунанда; **самеъ ва басир** шунаванда ва бинанда (*киноя аз* доною зирак).

САМИМ *а.* صمیم 1. миёнаи ҳар чиз, миёнгоҳ; даруни ҳар чиз; **аз самими қалб** аз таҳти дил. 2. *кит., маҷ.* таҳи дил.

САМИМИЯТ صمیمیت сидқӣ будан, садоқат.

САМИМӢ صمیمی сидқӣ, аз таҳти дил; **дӯсти самимӣ** дӯсти содиқ.

САМИМОНА صمیمانه аз сидқи дил, бо садоқат.

САМИН I *а.* ثمین *кит.* гаронбаҳо, пурқимат.

САМИН II *а.* سمین фарбеҳ, чоқ; ғафс; **нони самин** нони ғафси фахин.

САММ *а.* سم *ниг.* **сам(м)**.

САММИТ سمیت ҷаласаи якҷояи сарони якчанд кишвари иттиҳод**.**

САММО *а.* صماء *муаннаси* **асамм**; 1. санги сахт. 2. номи санге дар Байтулмуқаддас.

САММУЛХИЁТ *а.* سم‌الخیاط сӯрохи сӯзан.

САМО *а.* سما осмон.

САМОВӢ سماوی осмонӣ, *мансуб ба* **осмон**; **ҷисмҳои самовӣ**.

САМОВОР *р.* سماوار 1. зарфи филизии ҷумакдори махсус барои ҷӯшонидани об. 2. самоворхона, чойхона; **самовор мондан** об ҷӯшондан дар самовор барои чой, оташ мондан ба самовор.

САМОВОРХОНА سماوارخانه 1. ҷое, ки самовор ҷӯшонда мешавад. 2. чойхона.

САМОВОРЧӢ سماوارچی 1. он ки самовор

мечӯшонад. 2. соҳиби чойхона.

САМОВОТ *а.* سماوات *ҷ.* **само**.

САМОӢ I سمائی *ниг.* **самовӣ**.

САМОӢ II **//СИМОӢ** سمای *мансуб ба* **самоъ** // **симоъ**.

САМОНА *а.* ثمان//ثمانه ҳашт (*дар ададҳои таркибии арабӣ дар солшуморӣ истеъмол меёбад*).

САМОРИС سمارس *зоол.* як навъ моҳӣ, ки дар русӣ сарделка гӯянд.

САМОРУҒ *а.* سمارغ занбӯруғ.

САМОҲ *а.* سماح саховат, ҷавонмардӣ, кушодадастӣ, олиҳимматӣ.

САМОҲАТ *а.* سماحت некӯкорӣ, саховат, ҷавонмардӣ.

САМОҶАТ *а.* سماجت зиштӣ, густохӣ; шилқинӣ; бешармӣ.

САМОҶАТПЕША سماجت‌پیشه зишткор; густох, беҳаё, бешарм.

САМОЪ *а.* سماع *кит.* 1. шунидан. 2. шунидани нағмаи суруд. 3. ваҷду сурур ва пойкӯбию дастафшонии сӯфиён.

САМСОМ *а.* صمصام шамшери тезу бурон.

САМТ *а.* سمت 1. тараф, ҷониб, сӯ; ҷиҳат. **самти рост, самти қибла.** 2. роҳ, равиш, тариқ.

САМТГИРӢ سمت‌گیری самт ва тарафро муайян кардан, ҳадафро муайян кардан.

САМТЁБӢ سمت‌یابی пайдо намудани роҳи мувофиқ.

САМТУРРАЪС *а.* سمت‌الرائس *нуҷ.* нуқтае аз осмон, ки рост дар болои сари одам воқеъ мешавад, нисфуннаҳор.

САМУМ *а.* سموم 1. боди гарму сӯзон, ки гиёҳҳоро месӯзонад; гармсел; таффбод. 2. *маҷ.* офати ногаҳонӣ.

САМУР سمور *зоол.* 1. ҷонвари монанди рӯбоҳ, ки пӯсти сурхи моил ба сиёҳӣ дорад. 2. пӯсти ин ҷонвар, ки аз он пӯстин медӯзанд.

САМУРАЙ *яп.* سموری 1. он ки мансуб ба табақаи имтиёзноки феодалии Япония аст. 2. *маҷ.* ҷангҷӯй, ҷангӣ.

САМУРИН//САМУРӢ سمورین//سموری *мансуб ба* **самур**; аз пӯсти самур.

САМЪ *а.* سمع 1. гӯш. 2. қувваи шунавоӣ; ба **самъи** *касе* **расондан** гаперо ба касе шунавондан.

САНА *а.* سنه сол, таърих; **санаи таърихӣ** солгарди ягон ҳодисаи таърихӣ.

САНАВБАР *а.* صنوبر *бот.* дарахте аз ҷинси коҷ.

САНАВБАРЗОР صنوبرزار ҷои анбӯҳи дарахти санавбар.

САНАВБАРҚАД صنوبرقد *ниг.* **санавбарқомат**.

САНАВБАРҚОМАТ صنوبرقامت санавбарқад, болобаланд.

САНАВБАРХИРОМ صنوبرخرام хушрафтор.

САНАД *а.* سند ҳуҷҷат, далели навишта барои исботи даъво ё муддаое; ҳуҷҷат, далел; **санади қарз** дастхате ки қарзгиранда ба қарздиҳанда медиҳад; **санад овардан** барои исботи даъво ё муддаое ҳуҷҷат овардан.

САНАДДОР سنددار исботшуда, далелдошта.

САНАДИЯТ سندیت ҳақиқӣ, асоснок.

САНАДӢ سندی ҳуҷҷатӣ, бо ҳуҷҷат асоснокшуда.

САНАДСОЗ سندساز он ки ҳуҷҷати қалбакӣ месозад.

САНАДСОЗӢ سندسازی амали санадсоз.

САНАМ *а.* صنم 1. бут; ҳайкале, ки аз санг тарошида, ё аз чӯбу филиз сохта, онро мепарастанд. 2. *маҷ.* маъшуқа, зани зебову дилбар.

САНАМПАРАСТ صنم پرست бутпараст.

САНАМХОНА صنم خانه бутхона, буткада, ибодатгоҳи бутпарастон.

САНАТОРИЯ *лот.* سنتاریه *ниг.* **осоишгоҳ**.

САНБӮСА سنبوسه таоми хамирие, ки ба дарунаш гӯшт, алаф ё сабзавот андохта мепазанд; **санбӯсаи варақӣ** самбӯсае, ки хамираш тунуки равғании қабат-қабат аст.

САНБӮСАПАЗ سنبوسه‌پز он ки санбӯса мепазад.

САНБӮСАПАЗӢ سنبوسه‌پزی 1. ҷои пухтани санбӯса. 2. пухтани санбӯса.

САНБӮСАФУРӮШ نبوسه‌فروش он ки санбӯса мефурӯшад.

САНБӮСАФУРӮШӢ سنبوسه‌فروشی 1. фурӯши санбӯса. 2. ҷои фурӯши санбӯса.

САНГ I سنگ 1. ҷисми сахти кӯҳӣ. 2. санге, ки бо он корд ва дигар олатҳои бурандаро тез мекунанд. 3. санги тарозу, вазна; **санги вазнинро об намебарад** (*зарб.*); **ҳар кучо санг аст, бар пои ланг аст** (*зарб.*); **санги мазор** катибаи болои қабр; **санги масона** *тиб.* санге, ки дар шошадон пайдо мешавад; **санги маҳак** а) санги сиёҳ барои муайян кардани иёри тилло; б) *мач.* он чи бо он чизе санҷида мешавад; **санги осиё** санги гирдаи осиё, ки бо қуввати об ба гардиш даромада ғалларо орд мекунад; **санги хоро** санги хеле сахт; **санги маломат** *мач.* сухани маломатомез; **санги маломат задан** сухани маломатомез гуфтан; **сангу шиша** ду чизи тамоман ба якдигар зид; **аз дунболи** *касе* **санг андохтан(ҳаво додан)** дар ғайби касе аз вай бадгӯӣ кардан; **санг болои санг нагузоштан** ҷоеро тамоман вайрону фатарот кардан; **санг об шудан** (*ба ҳоли касе аҳволи хеле бад доштан*); **санги роҳи (сари роҳи)** *касе* **будан** монеа ва халалрасони пешрафти кори касе будан, пеши роҳи касеро гирифтан; **ба шикам санг бастан** ба гушнагӣ тоқат кардан; ба кам қаноат кардан; **ба санг бархӯрдани тири** *касе* ба мақсад нарасидан, ба кори умеддоштаи худ ноил нагардидан; **ба сари** *касе* **санг борондан** касеро ба азобу фалокат андохтан; **санг дар бағал доштан** ниҳонӣ кина парвардан барои ниқор фурсат ҷустан; **ҷони** *касе* **аз санг будан** хеле ҷонсахт будан, хеле пуртоқат будан; **сар ба санг задан** аз пушаймонӣ чӣ кор кардани худро надонистан; **санг бардоштан** камвазн будан.

САНГ II سنگ *шакли кӯтоҳшудаи* **фарсанг**.

САНГАК سنگک 1. *ниг.* **сангча**. 2. *кит.* жола, яхча.

САНГАНДОЗ سنگ‌انداز 1. он ки санг меандозад. 2. *таър.* олати қалъашикан, манҷаниқ.

САНГАНДОЗӢ سنگ‌اندازی санг андохтан, санг партоб кардан (*ба сӯи касе, чизе*).

САНГАР سنگر истеҳкоми муваққат дар майдони ҷанг, шинак.

САНГАРБАНДӢ سنگربندی сохтани хандақҳо дар майдони ҷанг.

САНГАРГОҲ سنگرگاه ҷойҳои хандак сохташуда дар майдони ҷанг; ҷойи панаҳ.

САНГБАҚА سنگ‌بقه *гуфт.* сангпушт.

САНГБОРОН سنگ‌باران **:сангборон кардан**(**ҷоеро**) санги бисёр ҳаво додан ба ҷое.

САНГБУР سنگبر дастгоҳ ё касе, ки (аз кӯҳ) санг мебурад.

САНГБУРӢ سنگبری бурида гирифтани санг (*аз кӯҳсангҳо*): **асбоби сангбурӣ**.

САНГҒЕЛОН سنگ‌غیلان ғелидани сангҳо аз кӯҳ; ғелонидани санг аз кӯҳ.

САНГҒЕЛОНӢ سنگ‌غیلانی аз болои кӯҳ сангпораҳоро бо мақсаде ба поён ғелондан.

САНГДЕВОР سنگ‌دیوار деворе, ки аз санг бунёд шудааст.

САНГДИЛ سنگدل сахтдил, бераҳм, золим.

САНГДИЛӢ سنگدلی сахтдилӣ, бераҳмӣ, зулм.

САНГДОН سنگدان халтачае, ки байни ҳалқ ва меъдаи мурғон қарор дорад ва донаи хӯрдаи мурғ ба он медарояд, чинадон.

САНГЗАН سنگ‌زن 1. сангпартоянда, бо санг заннда; **сангзанро сангшикан бош** ба бадӣ муқобалати бимисл кун, бо бад бад бош. 2. *мач.* таъназан.

САНГЗАНӢ سنگ‌زنی 1. амали сангзан. 2. айбдор кардан ба чизе.

САНГЗОР سنگزار ҷои серсанг, санглох.

САНГИН سنگین 1. аз санг сохташуда, сангӣ. 2. гарон, вазнин; *муқоб.* **сабук** 1. 3. *мач.* бовиқор, ботамкин, вазнин; *муқоб.* **сабук** 6.

САНГИНБАҲО سنگین‌بها геронбаҳо, қиматбаҳо.

САНГИНБОР سنگین‌بار пурбор; вазнинбор.

САНГИНДАСТ سنگین‌دست он ки дасташ вазнин аст, яъне ширкати ӯ дар анҷоми коре мушкилӣ эҷод мекунад.

САНГИНДИЛ سنگین‌دل сахтдил, бераҳм, бешафқат, золим.

САНГИНДИЛӢ سنگین‌دلی сахтдилӣ, бераҳмӣ, бешафқатӣ.

САНГИНИРОДА سنگین‌اراده қавиирода, собитрой.

САНГИНӢ سنگینی 1. вазнинӣ, вазндорӣ. 2. *мач.* тамкин пуртоқатӣ.

САНГИНҶОН سنگین‌جان 1. ҷонсахт. 2. *мач.* паж-

мурда ва беобуранг.

САНГИСТОН سنگستان сангзор, замини санглох.

САНГӢ سنگی 1. *мансуб ба* **санг**. 2. аз санг сохташуда; **чопи сангӣ** чопи литографӣ.

САНГКАШОНӢ سنگ‌کشانی ба ҷои даркорӣ санги лозимаро бурдан.

САНГКОР سنگ‌کار он ки ба сангкорӣ машғул аст.

САНГКОРӢ سنگ‌کاری амалу шуғли сангкор.

САНГКӮБАК سنگ‌کوبک путки сангшикан.

САНГЛОХ سنگلاخ замини серсанг, сангзор.

САНГМАЙДА سنگ‌میده сангреза, санги майдашуда.

САНГМАЙДАКУНАК سنگ‌میده‌کنک **:мошини сангмайдакунак** *тех.* мошине, ки барои санг майда кардан ихтисос дода шудааст.

САНГМОНАНД سنگ مانند *ниг.* **сангсон**.

САНГНАВИШТ(А) سنگ‌نوشت//سنگ‌نوشته санге, ки дар он чизе ҳак шудааст, дар санг навишта.

САНГНАМАК سنگ‌نمک намаке, ки дар кӯҳҳо ба ҳолати яклухт вомехӯрад ва онро канда мегиранд; *муқ.* **намаксанг**.

САНГОБ سنگ‌آب *гуфт.* санглохи соҳили рӯд ва анҳор; обраҳа, селхона.

САНГОБАК سنگ‌آبک *лаҳҷ.* пӯсти шахшудаи пой .

САНГОБДАВАК سنگ‌آب‌دوک *зоол.* парандаи соҳили рӯдхонаҳо, зоғобӣ.

САНГОВЕЗ سنگ‌آویز таноби ба ду тарафаш санговехтае, ки тори бофта нашударо кашида меистад (*дар дастгоҳи бофандагии дастӣ*).

САНГОЗМОЙ سنگ‌آزمای бардорандаи сангҳои вазнин ҳамчун варзишгар.

САНГОСАН سنگاسن *кит.* каҷова.

САНГПАР سنگ‌پر ҷое, ки аз он санг мерезад (*дар кӯҳистон*).

САНГПАРОНӢ سنگ‌پرانی санг андохтан (*ба чизе, касе*), сангандозӣ.

САНГПАХТА سنگ‌پخته *маъд.*асбест, маъдани ба оташ тобовари гармию баркро нагузаранда.

САНГПОРА سنگ‌پاره порае аз санги калон.

САНГПОЯ سنگ‌پایه пояи сангин, поясе, ки аз санг бунёд шудааст.

САНГПУЛ سنگ‌پل пули сангин.

САНГПУХТ سنگ‌پخت навъе аз нон, ки рӯи сангрезаҳои тафсида мепазанд.

САНГПУШТ سنگ‌پشت *зоол.* ҷонвари хазандаи сустрафторе, ки баданаш дар ғилофи устухоние ҷо гирифтааст.

САНГПУШТВОР سنگ‌پشتوار чун сангпушт (*дар сустрафторӣ*); **сангпуштвор роҳ гаштан** хеле суст роҳ гаштан.

САНГПУШТМОНАНД سنگ‌پشت‌مانند ба монанди сангпушт, мисли сангпушт.

САНГРЕЗ سنگ‌ریز 1. резиши санг; **ин сангрез** *киноя аз* дунё. 2. ҷое, ки ба он санги бисёре рехта аст.

САНГРЕЗА سنگریزه резаи санг, резасанг, сангҳои хурду майда.

САНГРЕЗӢ سنگ‌ریزی 1. аз болои кӯҳ ба поён рехтани сангҳо. 2. рехтани санг дар ягон ҷои муайян, (*мас., роҳ, бунёди хона ва г.*).

САНГСОН سنگ‌سان 1. сангмонанд. 2. *маҷ.* вазнин, бусубот, устувор.

САНГСОР سنگسار1. сангандозӣ, сангпартоӣ. 2. *таър.* як тарзи ҷазо, ки гунаҳкорро то миён ба замин гӯр карда, аз ҳар сӯ ҷониби ӯ санг меандохтанд: **сангсор кардан**.

САНГТАРОШ سنگ‌تراش он ки сангро тарошида аз он ягон чиз месозад.

САНГТАРОШӢ سنگ‌تراشی 1. тарошидани санг. 2. касбу кори сангтарош.

САНГТӮДА سنگ‌توده сангҳои болои ҳам рехта, тӯдаи санг.

САНГУЛА سنگوله *кҳн.* нони орди сӯк, нони арзан.

САНГФАРСО سنگ‌فرسا сангшикан, сангсой.

САНГФАРШ سنگ‌فرش роҳе ё ҷое, ки ба заминаш санг чида шудааст: **роҳи сангфарш**.

САНГХОР سنگ‌خوار *зоол.* парандаи ботлоқии дарознӯл, кабки мисрӣ.

САНГХӮРАК سنگ‌خورک *ниг.* **сангхор**.

САНГЧАБОЗ سنگچه‌باز *гуфт.* 1. шахси эҳтиёткор. 2. *маҷ.* мумсик.

САНГЧАБОЗӢ سنگچه‌بازی бозии бачагона бо сангчаҳо.

САНГЧИН سنگ‌چین 1. он ки аз замин санг мечинад. 2. устои деворзан бо санг.

САНГЧИНӢ سنگ‌چینی 1. тоза кардани замин аз санг. 2. деворзанӣ аз санг.

САНГЧОЛ سنگ‌چال сангрезаҳои майда, сангмайдаҳои аз сангтарошӣ баромада.

САНГШИКАН سنگ‌شکن он ки (ё он чи) санг мешиканад: **мошини сангшикан**.

САНГШИКАНӢ سنگ‌شکنی амали сангшикан (*мас., шуғле дар сохтмон*).

САНГШИНОС سنگ‌شناس *геол.* он ки ба омӯзиши навъу таркиби сангҳо машғул аст.

САНГШИНОСӢ سنگ‌شناسی илми шинохти санг ва таркиби он.

САНГШУДА سنگ‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **санг шудан;** он чи дар натиҷаи гудохтан ва ё шароити дигари табиӣ шах ва сахт мегардад.

САНДАЛ I *а.* صندل *бот.* дарахти ҳамешасабзе, ки дар мамлакатҳои гарм мерӯяд, чӯбаш хушбӯй буда хосияти давоӣ дорад.

САНДАЛ II *ю.* صندل навъе аз пойафзор, кафши сабуки хонапӯш.

САНДАЛАК سندلک *гуфт.* такони сахти ғайриихтиёрии одам, чорпо ва ароба вақти роҳ рафтан; **сандалак додан** пешпо задан, дакка додан; **сандалак хӯрдан** пешпо хӯрдан, ба ҷое дакка зада сахт такон хӯрдани одам, чорпо, ароба дар аснои роҳ.

САНДАЛИЧА صندلیچه *шакли тасғири* **сандалӣ**; чорпояи хурд барои нишаст.

САНДАЛӢ صندلی чорпояи махсусе, ки болои лахча (нимсӯхтаи чӯб, ангишт) гузошта, ба рӯяш кӯрпа андохта дар гирдогирдаш мешинанд; 2. курсӣ.

САНДАЛНИШИН صندل‌نشین он ки дар курсии махсуси ҷамъомаде нишаста бошад, он ки ҷашн дорад.

САНДАЛСАРОЙ صندل‌سرای **:ин сандалсарои обнусӣ** *киноя аз* **дунё**.

САНДАЛСОЙ صندلسای 1. сояндаи сандал; сандалмол. 2. *маҷ.* хушбӯ.

САНДАРУС *ю.* سندروس 1. навъе аз моддаи шилиммонади зардранги шабеҳ ба қаҳрабо, ки аз дарахт ҳосил мешавад. 2. *киноя аз* **зард**; зарди моил ба сурхӣ.

САНДИД *а.* صندید марди бузург, диловар.

САНДОН *а.* سندان оҳани калони рӯяш паҳн, ки оҳангарон ба рӯи он оҳани сӯзонро монда бо путк ё болға ба шакли даркорӣ медароранд.

САНДОНШИКАН سمدان‌شکن *кит.* 1. сахт, маҳкам. 2. *маҷ.* вазнин, гарон.

САНДОНШИКОФ سندان‌شکاف *кит.* 1. шикофандаи сандон; 2. *маҷ.* тез, буранда.

САНДУҚ *а.* صندوق 1. қуттии калони филизӣ ё чӯбӣ барои нигоҳ доштани чизҳо. 2. хазина; **сандуқи пасандоз**. 3. бунёд, фонд: **сандуқи хайрия**; ◊ **сандуқи фалак** осмон.

САНДУҚА صندوقه он чи ба шакли сандуқ бошад; **сандуқ(а)и сина** қафас(а)и сина.

САНДУҚЗАДА صندوق‌زده он чи ки дар даруни сандуқ ҷо шудааст (*аз қабили* либосворӣ).

САНДУҚСОЗ صندوق‌ساز устое, ки сандуқ месозад.

САНДУҚСОЗӢ صندوق‌سازی ҳунару кори сандуқсоз.

САНДУҚЧА صندوقچه сандуқи хурд барои нигоҳ доштани пул, асбоби зинатӣ *ва г.*

САНДУС سندوس *кит.* зарбофт; шоҳии зарбофт.

САНДУСӢ سندوسی он чи аз сандус тайёр шудааст.

САНДУФ سندوف навъе аз матои ҷомаворӣ (*аз қабили* сатин, лас).

САНЕЪ *а.* صنیع *ниг.* **сонеъ**.

САНИН I *а.* سنین *кит.* тез, тез кардашуда (*оид ба* теғ).

САНИН II *а.* سنین *ҷ.* **сана**.

САНИТАРИЯ *лот.* سنیتریه *ниг.* **беҳдошт**.

САНИТАРӢ سنیتری *ниг.* **беҳдоштӣ**.

САНИЯ *а.* ثنیه яке аз чор дандони пеш.

САНӢ *а.* سنی 1. баланд, олӣ. 2. баландмартаба, оличоҳ.

САННОЪ *а.* صناع санъаткор, сонеъ, ҳунарманд, пешавар, косиб.

САНО I *а.* ثنا 1. мадҳ, таҳсин, ситоиш; **ҳамду сано** сипосу ситоиш; **сано гуфтан** касеро мадҳу ситоиш кардан.

САНО II *а.* ثنا *тиб.* як навъ гиёҳ, ки дар тиб истифода мешавад; **санои маккӣ** барги борики ҳиноиранги гиёҳи сано, ки дар тиб ҳамчун дору ба кор меравад.

САНОАТ *а.* صناعت истеҳсолот ва тавлидоте, ки молҳои хомро ба тариқи ҷараёни истеҳсоли кор карда мебарояд; **саноати вазнин, саноати маъдан, саноати маҳаллӣ, саноати сабук** *ва г.*

САНОАТВАР صناعتور ҳунарманд, пешрав.

САНОАТӢ صناعتی *мансуб ба* **саноат**; **молҳои саноатӣ, саноатӣ кардан**.

САНОАТПЕША صناعتپیشه *кит.* ҳунарманд, косиб.

САНОАТЧӢ صناعتچی *ниг.* **санъаткор**.

САНОБИЛ *а.* سنابل *ҷ.* **сунбул**.

САНОГАР ثناگر санохон, мадҳ ва ситоишкунанда.

САНОГУСТАР ثناگستر *ниг.* **саногӯй**.

САНОГӮӢ ثناگوئی дуогӯӣ, миннатдорӣ.

САНОГӮЙ ثناگوی ситоишгар; миннатдор; дӯогӯй.

САНОДИД *а.* صنادید *ҷ.* **сандид**.

САНОДИҚ *а.* صنادق *ҷ.* **сандуқ**.

САНОЕЪ *а.* صنایع *ҷ.* **санъат**; **саноеи нафиса** санъатҳои нафиса.

САНОЁ *а.* ثنایا *ҷ.* **сания**; чор дандони пеш, ду дандони боло ва ду аз поён.

САНОР//СИНОР سنار ҷои пасти дарё, ки киштӣ дар он ҷо ба лою гил дармонда аз ҳаракат бозмемонад.

САНОХОН ثناخوان 1. ситоишгар, мадҳкунанда; 2. шукркунанда, сипосгузор.

САНОХОНӢ ثناخوانی шукргузорӣ кардан, дуогӯӣ намудан.

САНОЧ سناچ 1. хӯрҷин. 2.халтаи чармини бо ҳаво пур, ки барои аз дарё гузаштан истифода шавад.

САНОЧАК سناچک 1. халтаи чармии сафарӣ. 2. пулдони чармӣ.

САНОҶ سناج халтаи чармӣ (*ки дар гузашта ба он пулҳои филизӣ меандохтанд*).

САНОҶИҚ *а.* سناجق *ҷ.* **санҷақ**.

САНСКРИТ *ҳ.* سنسکریت забони қадимаи ҳиндӣ.

САНСКРИТӢ *ҳ.* سنسکریتی *мансуб ба* **санскрит**.

САНСКРИТШИНОС سنسکریتشناس он ки ба омӯзиши санскрит машғул аст, олими санскритшинос.

САНСКРИТШИНОСӢ سنسکریتشناسی илми махсуси таҳқиқ ва омӯзиши забон ва хати давраи бостонии забони ҳиндӣ ки санскрит ном дорад.

САНТИМЕТР *фр.* سنتمتر садяки метр (*воҳиди паймоиши дарозӣ*).

САНТУР سنتور *мус.* асбоби мусиқии чангмонанд.

САНТУРЗАН سنتورزن он ки сантур менавозад.

САНТУРӢ سنتوری ҳунарманди сантурнавоз.

САНҶ سنج [*муарраби* **чанг**], *мус.* лаълии мисини дар пасаш дастадоре, ки дуи онро мувофиқи оҳанг ба ҳам мезананд; лаълича, лаълӣ.

САНҶИД سنجید *бот.* меваи челонмонанд мағзи сафеди ордвор ва пӯсти сурхи тунук дошта, ҷигда.

САНҶИДАГӮӢ سنجیده‌گوئی санҷидаву бомулоҳиза сухан гуфтан.

САНҶИДАГӮЙ سنجیده‌گوی он ки санҷидаву бамулоҳиза сухан мегӯяд.

САНҶИДАКОР سنجیده‌کار пухтакор, озмудакор.

САНҶИДАН سنجیدن 1. баркашидан, вазн кардан, паймудан. 2. озмудан, имтиҳон кардан; таҳқиқ кардан, тафтиш кардан. 3. андоза гирифтан, муқоиса кардан, қиёс намудан чизеро бо чизе,

САНҶИДАШУДА سنجیده‌شده таҷрибашуда, озмуда.

САНҶИШ سنجش *исми феълӣ аз* **санҷидан**; озмо-

иш; баркаш; имтиҳон.

САНҶОБ سنجاب *зоол.* ҷонвари ҷангалии ҷаҳандаи хурдтар аз гурба, ки думи дароз ва пӯсти пурмӯю нарми хокистариранг дорад.

САНҶОБӢ سنجابی *мансуб ба* **санҷоб**.

САНҶОҚ *т.* سنجاق *гуфт.* сарсӯзани як нӯгаш тугмачадор.

САНЪ *а.* صنع *ниг.* **сунъ**.

САНЪАТ *а.* صنعت 1. пеша, ҳунар, касб, шуғл. 2. инъикоси бадеии воқеият ба воситаи образҳо; **санъати меъморӣ**; **санъати мусиқӣ, санъати наққошӣ** (ё **тасвирӣ**); **санъати шеърӣ** вуқуфи ҳаматарафа ба қавоид ва нозукиҳои шеър; **аҳли санъат** ҳунарпешагон (*дар забонҳои ҳозира хоси санъатҳои нафис*).

САНЪАТГАР صنعت‌گر *ниг.* **санъаткор**.

САНЪАТГАРӢ صنعت‌گری *ниг.* **санъаткорӣ**.

САНЪАТДӮСТ صنعت‌دوست дӯстдори санъат.

САНЪАТКОР صنعت‌کار 1. он ки дар санъати худ устоди моҳир аст. 2. устоди соҳаи санъати бадеӣ.

САНЪАТКОРӢ صنعت‌کاری маҳорат, устодӣ (*дар коре*).

САНЪАТКОРОНА صنعت‌کارانه коре, ки нафис ва хеле моҳирона, бо риояти бадеият ба ҷо овар-да шудааст.

САНЪАТШИНОС صنعت‌شناس таҳқиқгари санъ-атҳои нафиса, ҳунаршинос.

САНЪАТШИНОСӢ صنعت‌شناسی таҳқиқи санъат-ҳои нафиса, ҳунаршиносӣ.

САОДАТ *а.* سعادت хушбахтӣ, некбахтӣ; бахт.

САОДАТБАХШ سعادت‌بخش хушбахтиовар, бах-товар.

САОДАТЁРسعادت‌یار он ки бахту иқбол бо вай ёр аст, бахтиёр, саодатманд.

САОДАТМАНД سعادتمند масъуд, хушбахт, бо-саодат, боиқбол.

САОДАТМАНДӢ سعادتمندی хушбахтӣ, бо-иқболӣ, босаодатӣ.

САОДАТМАНДОНА سعادتمندانه хушбахтона, хурсандона, боиқболона.

САОДАТМАОБ سعادت مآب *ниг.* **саодатманд**.

САОДАТНИШОН سعادت‌نشان он ки нишонаҳои саодат аз ӯ ҳувайдост, хушбахт.

САОЛИБ *а.* ثعالب *ҷ.* **саълаб**.

САОЛИК *а.* صعالیک *ҷ.* **саълук**.

САПАЛ سپل *гуфт.* 1. панҷаи пову дасти шутур ё фил. 2. *маҷ.* панҷаҳои пахни даст ё пой.

САПАЛПО(Й) سپل‌پا(ی) он ки пову панҷаи кало-ни зишт дорад.

САПЕД سپید *ниг.* **сафед**.

САПЕДА سپیده 1. равшании пеш аз баромадани офтоб. 2. як навъ хокаи сафедранг, оҳак.

САПЕДАДАМ سپیده‌دم субҳдам, бомдод, саҳари барвақт.

САПЕДАДАМОН سپیده‌دمان 1. ҳангоми дамидани субҳ, субҳгоҳон. 2. бомдод, субҳидам.

САПЕДГОР سپیدگار *ниг.* **сапедкор**.

САПЕДГОРӢ سپیدگاری *ниг.* **сапедкорӣ.**

САПЕДДАСТ سپیددست 1. саҳӣ, ҷавонмард, он ки дасташ некӣ орад. 2. *киноя аз* мӯъҷизакор.

САПЕДӢ//САФЕДӢ سپیدی//سفیدی 1. *марбут ба* **сапед** ва **сафед**; дорои ранги сафед будан, сафедрангӣ. 2. *маҷ.* некӣ, росткорӣ, кори нек, хубӣ.

САПЕДКОР//САПЕДГОРسپیدکار//سپیدگار некӯ-кор; хушбахт.

САПЕДКОРӢ//САПЕДГОРӢ سپیدکاری// سپیدگاری некӯкорӣ; хушбахтӣ.

САПЕДНОМ//САФЕДНОМ سپیدنام//سفیدنام не-ком; соҳибобрӯ..

САПЕДОР سپیدار *ниг.* **сафедор**.

САПЕДҶОМА سپیدجامه *ниг.* **сафедҷома**.

САП-САФЕД سپ‌سفید сафеди сафед, сафеди мутлақ.

САР I سر 1. узви бадани инсон ва ҳайвон, ки мағз, чашм, гӯш, бинӣ ва даҳон дар он қарор дорад, кала. 2. оғоз, аввал, ибтидо; **сари бозор**, **сари кӯча**, **сари таҳсил**, **сари тобистон**, **сари шаб**. 3. боло, рӯи; **сари болин**, **сари кӯҳ**, **сари сина**. 4. нӯг; **сари ришта**. 5. хӯша; **як сар ангур**, **як сар ҷуворӣ.** 6. раис, сардор: **сари қавм**. 7. *маҷ.* майл, рағбат, ҳавас. 8. шумораи асп, ҳар

(*нумератив*): **се сар буз**. 9. нафар, кас; **сари**… а) ҳангоми…, вақти…; б) дар бобати…, аз ваҷҳи…; **сари вақт** дар айни вақти…, бевақт нашуда, фурсат аз даст нарафта; **сари роҳ** он чи дар имтидоди роҳ воқеъ аст; **сари офтоб** бо тулӯи офтоб, офтоб тулӯъ кардан ҳамон; **сари ҳавз** дар гирди ҳавз, дар канори ҳавз; **ба сари**… а) **ба болои**…, дар айнӣ вуқӯи воқеае…; б) дар бораи…, дар хусуси…; **ба сари худ** мустақилан, худ бо худ, бе иштирок ва ёрии каси дигар; **ба сари** *касе* ба ҳар як кас; **аз сари**… аз баҳри…, аз фикри…; **саратро хӯрад** вақти дашном мегӯянд: аз сарат монад; **як сари либос** як маҷмӯаи пурраи либос; **як сару ду гӯш** танҳо, муҷаррад; **аз як сар** ҳама, бе истисно; **як сари мӯй** чизе намондан, ҳеҷ чиз надоштан; **баъд аз сари**…, пас аз марги…, баъд аз вафоти…; баъд аз сари ман, пас аз марги ман; **дар сари**… а) барои…, аз барои…; **ҷанҷол дар сари чист?**; б) дар болои…, дар назди…, дар пеши…; дар гирди…; **дар сари ваъда** дар вақти ваъда кардан; **ба сарат зан!** бало ба пасаш, аз они худат шавад! **(аз) сар то по** аз аввал то охир, тамом, ҳама, ҳамагӣ; **сар ба сар** саросар, аз як сар то сари дигар; **аз сари нав** дубора, аз нав…, аз ибтидо…; **як сари қадам** барои андак вақт, сари роҳ; **ба сари зону** ба зону такя карда; **аз ҳар сар** аз ҳар як; **як сари қоқ** танҳо, якка, бекас; **дарди сар** а) бемории сар; б) *маҷ.* кулфат, ташвиш; **сари обро гирифтан** чорае, кореро ба вақташ дидан, илоҷи воқеаро пеш аз рӯй додани он кардан; **сари** *касеро* **хӯрдан** марги касеро дидан; боиси марги касе шудан; марги касеро дида, баъди вай зинда мондан; **сар (сари** *касе*) **рафтан** ҳалок шудан, нобуд гардидан; **сар раваду обрӯ наравад, сар раваду сир наравад** (*зарб*); **аз як гиребон сар баровардан** муттафиқ будан, ҳамраъй будан, якдилу якзабон будан; муттафиқона ба коре оғоз кардан; **аз сар дур кардан** рафъ кардан, бартараф кардан, монеаеро аз худ дафъ кардан; **сари кореро гирифтан** аз пайи коре шудан, бо коре машғул гардидан; **ба ҳар дар сар задан** ба ҳама ҷо муроҷиат кардан; **аз сар гирифтан** (*кореро*) аз нав шурӯъ кардан (ба коре); **сар тарошидан** мӯи худ (*ё касеро*) бо асбоби сартарошӣ гирифтан, мӯйсар гирифтан (*бо асбоб*); **сари калоба(и) (худ)-ро гум кардан** чи кор кардани худро надониста мондан; **сари калобаи** чизеро **ёфтан** роҳи халли мушкилеро ёфтан, кори худро ба роҳ мондан; **сари худро гирифта рафтан** аз баҳри ҳама касу ҳама чиз гузашта танҳо ба ҷои монда рафтан; **сар тофтан** *ниг.* **сар печидан**; **сар печидан** гарданкашӣ кардан, итоат накардан; **гапро ба сари** *касе* (*чизе*) **овардан** дар бораи касе (чизе) гап кушодан; **ба сари** *касе* **дод задан** дӯғу пӯписа кардан ба касе; **сари роҳро гирифтан** пеши роҳро банд кардан; **сари фуровардан пеши** *касе* изҳори итоат кардан, таслим шудан; **сар гаштан**, **сар чарх задан** чарх задани сар; гардидани сар аз бемори ва беқувватӣ; **сару кор доштан** *бо касе, чизе* кордор будан; муомила доштан; **сар кардан** оғоз намудан, ибтидо кардан кореро; **дар сари ҳукумат нишастан** зимоми ҳукуматдориро ба даст гирифтан; **ба сари** *касе* **рехтан** ба касе якбора, нохост ҳуҷум кардан, касеро аз пой даровардан; **ба сар давидан** а) бо саъй ва кӯшиши тамом дар пайи иҷрои коре шудан; б) бо суръати тамом рафтан; **аз дӯст як ишорат, аз мо ба сар давидан** (*зарб.*); **сар кашидан** а) сар барафроштан, қад баланд кардан; б) нофармонӣ кардан, сар тофтан; **ба сар кашидан** якбора чизи обакиеро нӯшидан (*аз зарф*); **сар ба зону ниҳодан (мондан)** ба фикр ғӯтавар шудан; **ба сари худ шудан** ба ҳоли худ мондан; бесоҳиб мондан, худсар шудан; **ба сар омадан** ба ёд омадан, ба хотир расидан; **ба сар афтодан** (*фикре*) ба хаёл расидани фикре, пайдо шудани фикре; **ба сар афтодани воқеае ё коре)** пеш омадани коре барои касе; **сар ба осмон расидан** бисёр сарфароз ва сарбаланд шудан; ниҳоят шод гардидан; **сар ҷунбондан** бо ҷунбонидани сар ризогӣ ё норизогии худро изҳор кардан, аломати тасдиқ ё рад баён кардан; **сар карда** *касеро* **ба ҷойе бурдан** ҳамроҳ гирифта бурдан, роҳнамо шудан; **ба сар хоридан даст нарасидан** хеле серкор будан; **ба сар бардоштан** а) ҳурмату иззат кардан касеро; б) шӯру ғавғо кардан, сахт овоз баровардан (*дар ҷое*); **сар бастан** ҳосил овардан (*доир ба растанӣ*); **сари** *касе* **ба девор расидан** азоб кашида, танбеҳ дида хатои худро фаҳмидан; **сари** *касе* **ба осмон расидан** ниҳоят хурсанд шудан (аз чизе), сарафроз ва мамнун будан; **сари худро гирифта рафтан** ба ҷое ҳама касу чизро партофта, якка ба ҷойе баромада рафтан; **сар банд будан** а) бо коре машғул будан, саргарми коре будан; б) номзад доштан (*духтар*); **ба сари гапи худ истодан** дар гуфтаи худ собиту устувор будан; ба аҳду қавли худ сахт истодан; **сари кореро гирифтан** аз паи касбу коре шудан; **сари** *касеро* **дуто кардан** касеро зандор ё шавҳардор кардан; **аз сарат (саратон) гардам** фидоят шавам, қурбон шавам, садқа шавад; **сар шудан** а) шурӯъ ёфтан, оғоз ёфтан; б) роҳбар шудан; **як сару гардан баланд будан** аз *касе* хеле бартарӣ доштани касе нисбат ба дигаре; **аз паси (пушти) сари** *касе* дар ғоиби касе, дар вақти ҳозир набудани касе; **сарамро ба кадом дар занам?** ба куҷо равам?, ба мушкили худ чӣ чора ҷӯям; ба кӣ муроҷиат кунам?; **сар ба санг задан** бисёр зӯр задан, ҷидду ҷаҳд кардан, барои ба даст овардани чизе ҳар сахтиро ба худ раво дидан; **ба сари** *касе* **рӯзи сахт омадан** дар сахтӣ ва тангӣ мондан, ба бадбахтӣ, кулфате гирифтор шудан, ба фалокате гирифтор шудан; **сар омадан** тамом шудан, ба охир расидан; **ба сари итоат омадан** итоат кардан, нофармон-бардориро бас кардан; **аз сар гузарондан** (*воқеаеро*) дар воқеае шахсан иштирок доштан; **сарам дилам кор кардан** бо дили нохоҳам кор кардан, кореро бе рағбат,

мусолиҳакорона ба ҷо овардан; **сар ба зер афкандан** сар хам кардан (*аз хиҷолат*); **аз сар берун кардан фикреро** аз худ дур кардан, дигар дар пайи он фикр (кор) нашудан; **ба сар бурдан** ба охир расондан, гузарондан, тай кардан; **умр ба сар бурдан** зиндагӣ кардан, умр гузарондан; **сар хоридан** а) ба фикр рафтан, тааммул кардан; б) мутараддид шуда мондан, чи кор кунам, гуфта фикр карда мондан; **сар додан** а) раҳо кардан (*мас., гӯсфандро ба чаро*); б) худро фидо кардан, аз ҷони худ гузаштан); в) талоқ додан (*зани худро*); г) озод кардан (аз *банду қайд*); д) дар феълҳои таркибӣ омада якбора рӯй додани амалеро нишон медиҳад; **овози худро сар додан** бо тамоми қувва овоз баровардан; **сари аспро сар додан** аспро ба рафтори худаш мондан (лаҷомро раҳо карда); **сар задан** а) сарро аз тан ҷудо кардан, куштан; б) воқеъ гаштан, рӯй додан, пайдо шудан; в) неш зада баромадан (*сабза аз хок*); г) баромадан, тулӯъ кардан; **сару кала задан** *бо касе* панҷа бар панҷа задан, баҳсу талош кардан; **сар бардоштан** а) сарро боло кардан (*мас., ҳангоми хондан ё аз болишт*); б) *маҷ.* муқобил баромадан, исён кардан; **сар халондан** (*ба ҷое*) сар даровардан ба ҷое, сар паноҳ кардан; **як сару ҳазор савдо** фикру хаёли бисёр; ташвиши зиёд; **бо сар рафтан** (*ба ҷое*) бо майл ва рағбати тамом рафтан ба ҷое; **сар бохтан** ҷон додан барои мақсаде; **сар аз пой нашинохтан** бехуд будан (*бештар аз шодӣ*); **сар сари…** (кӯҳ) аз боли кӯҳҳо; **ба сари** *касе* **об рехтан** боиси фалокат ё ҳалокати касе шудани чизе; **сар дар каф будан** бо ҷоннисорӣ тайёр будан; **аз саратон монад!** ба худатон насиб шавад!; **ба сари худ бардоштан** (*ҷоеро*) доду фарёд кардан, мағал кардан.

САР II سر 1. хӯшаи ангур: **як сар ангур**. 2. хӯшаи гандум.

САРА I سره 1. хуб, нағз, чидаю баргузида, беайб. 2. холис, беғаш, тамомиёр (*тилло, нуқра*); **сара кардан** интихоб карда гирифтан, чида гирифтан.

САРА II سره *ниг.* **сар** II.

САРАВВАЛ سراول сароғоз, аввали аввал; пеш аз ҳама.

САРАВЛОД سراولاد бунёдгузори авлод, падаркалони қавм.

САРАГРОНОМ سراگرانام сардори агрономҳо; агрономи калон, саркишоварз.

САРАЁН سریان *кит.* ҷорӣ шуда омехтан ба чизе, ба ҳама ҷо расидан; сироят кардан (*беморӣ*).

САРАК سرک 1. қисми болоии растаниҳои донадор (*гандум, ҷуворӣ*), хӯша; **сарак бастан** ҳосил бастан. 2. қисми болоии сархонаи чилим

САРАКБАНДӢ سرکبندی хӯша бастан, ҳосил бастан.

САРАКЧИНӢ سرکچینی чидани хӯшаҳои боқимонади гандум, ҷав, ҷуворӣ баъди дарав.

САРАМАРД سرەمرد *кит.* некмард, марди нек, марди боақлу зирак.

САРАНГУШТ سرانگشت 1. нӯги нохунрустаи ангуштони даст, сари ангушт. 2. ангушти калони панҷаҳои даст ва по, нарангушт.

САРАНДОЗ I سرانداز 1. барбоддиҳандаи сар, бебок, далер; **сарви сарандоз** *киноя аз* маҳбуба. 2. порчае, ки занон ба сари худ нобаста меандозанд.

САРАНДОЗ II سر انداز рӯймол, саргирак.

САРАНҶОМ سرانجام 1. поён, ниҳоят, охири коре, оқибат; саранҷом додан (-и коре) ба ҷо овардан, саришта кардан; **саранҷом ёфтан** ба охир расидан, ба хубӣ ба итмом расидани коре; **саранҷом кардан** а) каму кости кореро дуруст кардан, кореро буд кардан; б) саришта кардан, идора кардан.

САРАНҶОМДИҲӢ سرانجامدهی ҷамъкунӣ, ба охир расондан.

САРАСКАР سرعسکر 1. сардори сипоҳ, саркарда, фармондеҳи як даста сипоҳ. 2. *таър.* мансаби олии ҳарбӣ дар аморати Бухоро.

САРАСПАКӢ سراسپکی **:ваъдаи сараспакӣ** *киноя аз* ваъдаи нӯги забонӣ, ваъдаи дурӯғ.

САРАТОН I سرطان *нуҷ.* 1. номи яке аз бурҷҳо аз 12 бурҷи фалак, харчанг. 2. номи моҳи чоруми солшумории шамсӣ (22 июн – 21 июл).

САРАТОН II سرطان *нуҷ.* 1. харчанг (*ниг.*). 2. номи як навъ шапалаки сиёҳи тортанакмонанд, ки ба овози пасттар аз овози занбӯр садо медиҳад. 3. *тиб.* беморие, ки бар асари он дар бадан ҷароҳат, варам ва ба мисли пои харчанг пайдо мешавад.

САРАТОНЗО سرطانزا он чи боиси пайдоиши бемории саратон мешавад: **омили саратонзо**.

САРАТОНШИНОС سرطانشناس пизишки бемориҳои саратон.

САРАТОНШИНОСӢ سرطانشناسی илме, ки ба омӯзишу пажӯҳиш ва табобати бемориҳои

саратон машғул аст.

САРАФГАНДА//САРАФКАНДА سرافگنده//سرافکنده 1. сар хамкарда. 2. *мач.* хиҷил, мунфаил, шармсор. 3. *мач.* мутеъ, фармонбардор; фурӯтан, хоксор.

САРАФГАНДАГӢ//САРАФКАНДАГӢ سرافگندگی//سرافکندگی 1. итоат, фармонбарӣ. 2. *мач.* фурӯтанӣ, тавозӯъ, хоксорӣ.

САРАФЗОЛ سر افزال афзоли асп, ҷиҳози асп.

САРАФКАНДА سرافکنده *ниг.* **сарафганда.**

САРАФКАНДАГӢ سرافکندگی *ниг.* **сарафгандагӣ.**

САРАФКАНӢ سرافکنی тавозӯъ, хоксорӣ, фурӯтанӣ.

САРАФРОЗ سرافراز 1. сарбаланд, сар ба боло кашида. 2. ифтихорманд; **сарафроз гардидан (шудан)** ифтихорманд гаштан; **сарафроз кардан** сарбаланду ифтихорманд гардонидан (*касеро*).

САРАФРОЗӢ سرافرازی сарбаландӣ, ифтихормандӣ.

САРАФСОР سرافسار нӯхта, яккаҷилави аспу хару хачир.

САРАФШОН سرافسان сарафкан.

САРАХБОР سراخبار 1. *мус.* қисми муқаддимавии асари мусиқавӣ. 2. муқаддима, оғоз.

САРАХС سرخس *бот.* як навъ растании худрӯйи доругӣ ва хӯрданӣ.

САРАЪЗО سراعضا *збш.* аъзои асосии ҷумла; **сараъзои ҷумла** (*мубтадо ва хабар*).

САРБАДОРОН سربداران *таър.* исёнгарони зидди хонадонҳои феодалӣ дар асри XIV.

САРБАЛАНД سربلند 1. сарафроз; ифтихорманд. 2. *мач.* мағрур, ба худ боланд.

САРБАЛАНДӢ سربلندی 1. баландӣ, сарафрозӣ. 2. *мач.* ифтихор.

САРБАЛАНДОНА سربلندانه муваффақона, бо сарбаландӣ.

САРБАМӮҲР سربمهر мӯҳр задашуда, мӯҳрнок; сарбаста, кушоданашуда.

САРБАНД I سربند рӯмоли сари занон.

САРБАНД II سربند банди асосии пеши об, дарғот; сари об.

САРБАНДАК سربندک рӯмоли хурди сарбанди занон.

САРБАРАҲНА سربرهنه сарлуч, бе рӯймол ё тӯппӣ.

САРБАРҲАВО سربرهوا *мач.* баланд, хеле баланд.

САРБАСТА سربسته 1. чизе, ки сари он бастагӣ бошад (*шиша, қуттӣ, лифофа ва г.*); *муқоб.* **саркушода, яла.** 2. *мач.* пӯшида, пинҳон; муаммоомез.

САРБАХШ سربخش 1. баҳра, ҳисса. 2. қурбон, фидо.

САРБОҒӢ سرباغی пардохти маблағ барои боғи ба иҷора гирифташуда.

САРБОЗ I سرباز саркушода; *муқоб.* **сарбаста**.

САРБОЗ II سرباز *ҳ.* аскар, аксари қатории пиёда; **сарбози сешанбегӣ** *таър.* аскари мансуб ба яке аз дастаҳои ҳарбӣ дар Бухоро.

САРБОЗГИРӢ سربازگیری даъват кардани ҷавонон барои хизмат дар қуввaҳои мусаллаҳ, аскаргирӣ.

САРБОЗӢ سربازی 1. *мансуб ба* **сарбоз**. 2. хизмати аскарӣ: **хизмати сарбозӣ**.

САРБОЗХОНА سربازخانه ҷойи исти умумии сарбозҳо, казарма.

САРБОЛО سربالا 1. сар ба боло; *муқоб.* **сарозер**. 2. сарбаланд.

САРБОР سربار *ниг.* **сарборӣ**.

САРБОРӢ سرباری 1. боре, ки аз болои ду той бори асосӣ ба болои аспу хар гузоранд. 2. кори аз ҳадди муқаррарӣ зиёда. 3. одами туфайлӣ, он ки бори зиндагиаш ба гардани дигаре афтода бошад.

САРБУЗУРГ سربزرگ 1. соҳиби сари калон, каллакалон. 2. *мач.* сардор, сардори бузург.

САРБУЗУРГӢ سر بزرگی сардорӣ, сарварӣ.

САРБУНА سربنه 1. ҷой, макон, хона. 2. сардори хонавода.

САРБУР سربر он ки сар мебурад, ҷаллод, каллабур; **дузди сарбур** дузди одамкуш.

САРБУРИДА سربریده *сифати феълии замони гузашта аз* **сар буридан** кушта шудан бо роҳи

буридани сар, саргирифта, он ки сараш бурида шудааст.

САРБУРӢ سربری буридани сар, куштан.

САРВ سرو 1. дарахти махрутишакли сӯзанбарги ҳамешасабзи рости баланд. 2. *маҷ.* аз қомати рости мавзун (*сифати маҳбуба*); **сарви озод** а) сарви баланду боло; б) *киноя аз* ёри хушқад; **сарви равон** *киноя аз* ёри хушқаду қомат, хушрафтор; **сарви хиромон** *киноя аз* ёри қадбаланди хушрафтор; **сарви қабопӯш** *киноя аз* маҳбубаи хушқад.

САРВАЗИР سروزیر 1. *таър.* сардори вазирон, вазири аввал. 2. дар баъзе давлатҳои имрӯзаи хориҷӣ сардори ҳукумат, сардори ҳайати вазирон.

САРВАҚТ سروقت *кит.* дидор, дидан; **ба сарвақти** *касе* **расидан** ба суроғи касе омадан.

САРВАНДОМ سرو اندام *ниг.* **сарвқад**.

САРВАР سرور сардор, пешво, бузурги қавм.

САРВАРӢ سروری сардорӣ, сарӣ, бузургӣ, пешвоӣ; **сарварӣ кардан** сардор будан ба гурӯҳи одамон ё ба коре.

САРВАТ *а.* ثروت 1. мол, давлат, доройӣ. 2. боигарӣ, ғановат; **сарвати кӯҳистон, сарвати миллӣ**; **аҳли сарват** соҳибони молу давлат, давлатмандон.

САРВАТДОР ثروت‌دار молдор, пулдор, давлатманд.

САРВАТМАНД ثروتمند *ниг.* **сарватдор**.

САРВАТМАНДӢ ثروتمندی молдорӣ, пулдорӣ, тавонгарӣ, давлатмандӣ.

САРВАТХЕЗ ثروت‌خیز 1. ҳосилхез: **замини ҳосилхез**. 2. аз сарватҳои зеризаминӣ бой.

САРВБОЛО سروبالا *киноя аз* ростқомат, баландқомат (*сифати маҳбуба*).

САРВБУН سروبن дарахти сарв.

САРВИН سروین *мансуб ба* **сарв**.

САРВИСТОН سروستان бешаи сарвдор.

САРВҚАД سروقد соҳиби қади баланду рост; ростқад.

САРВҚОМАТ سروقامت *ниг.* **сарвқад**.

САРВО سروا *кит.* ҳикоя, афсона.

САРВОД سرواد *кит.* шеър, суруд.

САРВОДА سرواده *кит.* шеър; қофияи шеър.

САРВОДАХОН سروده‌خوان *кит.* шеърхон, сурудхон.

САРВОЛ سروال эзор, лозимӣ, поҷома.

САРВРАФТОР سرو رفتار хушрафтор, хиромон.

САРВХИРОМ سروخرام *киноя аз* хушрафтор.

САРГАЗИТ سرگزیت *таър.* ҷизя, андози сарикасӣ, ки дар мамлакатҳои исломӣ ва ғайримусулмон гирифта мешуд, боҷ.

САРГАЛА سرگله *кит.* пешрави гала.

САРГАРАНГ سرگرنگ он ки сараш гиҷ шудааст, гаранг.

САРГАРАНГӢ سرگرنگی ҳолат ва вазъи саргаранг.

САРГАРДӢ سرگردی ҳолате, ки дар вақти беморӣ сар чарх мезанад.

САРГАРДОН I سرگردان 1. саргашта, овора. 2. ҳайрон, сарсон, бесару сомон; **саргардон будан** овора будан; банд ва андармон будан; **саргардон кардан** *касеро* бесару сомон кардан, ба ташвиш монондан; **саргардон шудан** а) овора шудан, сарсон шудан; б) машғул шудан, банд шудан.

САРГАРДОН II سرگردان 1. дилгир, малул, нохушнуд. 2. маст.

САРГАРДОНӢ سرگردانی сарсонӣ, оворагӣ, саргаштагӣ, бесарусомонӣ.

САРГАРМ سرگرم бо ҳушу диққати тамом ба коре машғулшуда, сахт машғул (*ба коре*).

САРГАРМӢ سرگرمی ҳолати ба коре сахт машғул шудан.

САРГАРМКУНАНДА سرگرم کننده шавқовар, аҷоиб.

САРГАРОН سر گران 1. маст, махмур. 2. норозӣ, ошуфтахотир, хафа.

САРГАРОНӢ سر گرانی ҳолат ва вазъи **саргарон.**

САРГАҲ سرگه 1. қисми болоии ҷое (рӯде). 2. аввал, ибтидо, ҷои саршавӣ.

САРГАШТА سرگشته саргардон, овора, дарбадар; ошуфта, ҳайрон.

САРГАШТАГӢ سرگشتگی оворагӣ, сарсонӣ, саргардонӣ.

САРГИН سرگین пасафканди ҳайвоноти чорпо.

САРГИНДОН سرگیندان ҷои ғарами саргин.

САРГИРАК سرگیرک рӯймоли хурде, ки занҳо ба сарашон партофта мегарданд.

САРГИРЕҲ سرگره гиреҳе, ки бар сари тасбеҳ мекунанд; укдаи тасбеҳ.

САРГИРИФТА سرگرفته 1. мағрур, саркаш; якрав. 2. *маҷ.* бо ҷушу хурӯш, оташин.

САРГИҶ سرگج *ниг.* **саргаранг**.

САРГОҲ سرگاه *ниг.* **саргаҳ**.

САРГУЗАШТ سرگذشت 1. он чи бо касе рӯй додаст, воқеа ва ҳодисаи аз сар гузаронидани касе. 2. шарҳи ҳол, баёни аҳвол.

САРГУЗАШТА سرگذشته он ки об аз сари вай гузаштааст, касе ки дар об ғарқ шудааст.

САРГУМ سرگم 1. печдарпеч, сару нӯгаш нопайдо. 2. саргаранг, ҳайрон, ошуфта.

САРГУМӢ سرگمی ошуфтагӣ, бесарусомонӣ.

САРГУМШУДА سرگم شده он ки душвории зиёд дорад, ҳайрон, ошуфта.

САРГУРД سرگرد фармондеҳи дастае аз лашкар.

САРГУРЕЗ سرگریز гуреза, гурезашуда; **саргурез кардан** *касеро* ба гуреза шудан водор кардан; **саргурез шудан** *аз чизе* норозӣ шуда гурехта рафтан ба ҷое.

САРГУРӮҲ سرگروه сардори гурӯҳ ё ҳайати хурд.

САРГӮШӢ سرگوشی гӯшакӣ гуфтан, ба гӯши ҳамдигар оҳиста гап задан.

САРҒАЛТОН سرغلتان сарғалтон рафтан, сарнокӣ афтидан.

САРД سرد 1. хунук; *муқоб.* **гарм**; **оҳи сард**. 2. *маҷ.* бемеҳрона, номеҳрубонона; **оҳанги сард, ҷавоби сард; сард шудан** а) хунук шудан (*мас., об, ҳаво*), б) *маҷ.* суст шудан, вайрон шудан (*мас., робита, муносибат*).

САРДАБИР سردبیر *ниг.* **сармуҳаррир**.

САРДАРАХТӢ سردرختی 1. меваи начандон бисёри дарахт дар соли камҳосилӣ. 2. шох ё меваи нӯги дарахти мевадор.

САРДАРГУМ سردرگم бесару нӯг, дарҳаму барҳам; овора, саргардон.

САРДАРГУМӢ سردرگمی бесару нӯгшуда, оворагӣ, саргардонӣ.

САРДАРД سردرد дарди сар.

САРДАРӢ سردری чӯбест, ки аз болои болодарии дар ду тарафашро дар девор гузаронида мемонанд, то ки ба болодарӣ вазнинӣ наафтад.

САРДАРҲАВО سردرهوا беаҳамият, бедиққат; бепарво.

САРДАСТА سردسته сардори як даста аз мардум ё гурӯҳе аз сипоҳиён.

САРДАСТӢ سردستی чизе ва ё коре, ки дарров ва ба зудӣ тайёр ва иҷро мешавад; **ба сардастӣ** ба зудӣ, ба осонӣ.

САРДАФТАР سردفتر *адш.* поягузор, оғозкунанда, асосгузор (*дар адабиёт*).

САРДГӮЙ سردگوی баддаҳан, бадгап.

САРДДАМ سرددم хунсард, беэҳтироз, афсурдадил.

САРДӢ سردی 1. хунукӣ, сармо. 2. *маҷ.* каммеҳрӣ, беилтифотӣ; дуруштӣ, дағалӣ.

САРДЛАБ سردلب *маҷ.* баддаҳон, бадгап, хунукгап; шумнафас.

САРДМЕҲР سردمهر бемеҳр, беилтифот; дурушт.

САРДМЕҲРӢ سردمهری бемеҳрӣ, беилтифотӣ; дуруштӣ.

САРДМУОМИЛА سردمعامله дурушт, дағал, дуруштмуомила, дағалгап.

САРДМУОМИЛАГӢ سردمعاملگی дағалӣ кардан, муносибати дурушт, дуруштгапӣ.

САРДОБ سرداب 1. оби хунук. 2. *ниг.* **сардоба** 2.

САРДОБА سردابه 1. хонаи зеризаминӣ. 2. обанбори болопӯшида.

САРДОВАР سرداور довари асосӣ, ҳакамӣ асосӣ.

САРДОР سردار 1. раис ва бузургтари дастае ё тоифае, роҳбар. 2. саркарда, фармондеҳи сипоҳ.

САРДОРӢ سرداری кор ва вазифаи сардор; роҳбарӣ, солорӣ; **бо сардории…** бо пешвоии…, дар таҳти роҳбарӣ ва солории…;

сардорӣ кардан ба гурӯҳе раёсат кардан, сардор шудан.

САРДСЕР سردسیر минтақаи хунук, иқлими хунук; мамлакатҳои дорои иқлими хунук.

САРДСЕРӢ سردسیری *мансуб ба* **сардсер**.

САРДУХТУР سردختور *ниг.* **сарпизишк**.

САРДӮЗ سردوز **:ресмони сардӯз** ресмони ғафсе, ки бо он сари тӯрбаҳоро медӯзанд ё мебананд.

САРДХОНА سردخانه 1. ҷои сард барои нигоҳ доштани маводи фосидшаванда (*гӯшт, мева, сабзавот*). 2. *тиб.* ҷои нигаҳдории мурда.

САРДХУН سردخون *ниг.* **хунсард**.

САРДШАВӢ سردشوی хунукшавӣ (*мас., ҳаво.*).

САРЕУЗЗАВОЛ *а.* سریع‌الزوال тез заволёбанда, зуд нестшаванда, бебақо.

САРЕУЛИНТИҚОЛ *а.* سریع‌الانتقال тез нақлшаванда; нопойдор, ноустувор, бебақо.

САРЕУЛКИТОБАТ *а.* سریع‌الکتابت 1. тезнавис, дар гузашта шахсе буд, ки навиштаеро(пора ё китоби мукаммал) зуд ва беғалат рӯйнавис мекард. 2. зуд順 иншокунанда, зуднавис.

САРЕУЛКИТОБАТӢ سریع‌الکتابتی тезнависӣ.

САРЕУССАЙР *а.* سریع‌السیر тезҳаракат, тезрафтор.

САРЕҲ *а.* صریح возеҳ, равшан, ошкор, аниқ; **ҷавоби сареҳ**.

САРЕҲӢ صریحی равшан шудани чизи нофаҳмо, ошкор гардидан.

САРЕЪ *а.* سریع 1. босуръат, тез, тезрафтор. 2. адш. яке аз нуздаҳ баҳри арӯз (*муфтаилун, фоилун*).

САРЗАДА I سرزده 1. сар бурун оварда. 2. руста, сабзида.

САРЗАДА II سرزده 1. саркӯфта, сарнагуншуда, чаппагардон. 2. *маҷ.* девонаавзоъ.

САРЗАДА III سرزده 1. якбора, ба ногоҳ. 2. бе рухсат, густохона.

САРЗАМИН سرزمین ҷои иқомати қавме ё қабилае, кишвар, мамлакат.

САРЗАНИШ سرزنش 1. никӯҳиш, коҳиш, маломат, таъна; **сарзаниш кардан**. 2. *кит.* халидан, хастан.

САРЗИЁД سرزیاد зиёдати, барзиёд (*нисбат ба одам*): **нонхӯри сарзиёд**.

САРЗИНДА سرزنده хушнуд, шодмон, масрур.

САРИВАҚТӢ سروقتی дар вақташ, дар вақти заруриаш дер накарда: **маслиҳати саривақтӣ.**

САРИГӮШӢ سرگوشی сарпӯшаке, ки ба сари асп пӯшанд (*барои муҳофизат аз сармо*).

САРИДАРВАҚТ سردروقت дар сари вақт, вақт ва мӯҳлати чизе ё кореро нагузаронда.

САРИДАСТӢ سردستی 1. коре, ки дар зимни корҳои дигар карда мешавад; зимнӣ. 2. он чи дар таги даст тайёр бошад; таоме, ки масолеҳаш омода буда, ба осони тайёр шавад. 3. рӯидастӣ (*мас., кӯдаки ширхор*).

САРИДЕВОРӢ سردیواری *маҷ.* муваққат, нопойдор, зудгузар: **офтоби саридеворӣ**.

САРИДОРА سراداره идораи асосии ягон муассиса.

САРИЗАМИНӢ سرزمینی *таър.* пардохти маблағи барои замини иҷора муайянгардида.

САРИКАСӢسرکسی аз ҳар як одам, сари ҳар одам.

САРИҚТИСОДДОН سراقتصاددان сардори иқтисоддонони як муассиса.

САРИМСОҚ سرمساق *лаҳҷ., ниг.* **сир** III.

САРИН سرین болин, болишт.

САРИПОЙ سرپائی нӯгипой, чапсӣ; **кафши сарипой** кафши нимдошти хонапӯшӣ.

САРИР I *а.* سریر *кит.* 1. ҷойгоҳ, бистар, ҷои хоб. 2. тахт, маснад.

САРИР II سریر *кит.* 1. овози ғиҷирроси найқалам вақти навиштан.

САРИРОҲӢ سرراهی 1. он чи дар сари роҳ воқеъ аст: **дарахти сарироҳӣ, сутуни сарироҳӣ**. 2. дар асной роҳ воқеъшуда, роҳравон ба миён омада.

САРИСИНАГӢ سرسینگی он чи дар сина воқеъ аст, он чи ба сари сина насб кунанд; **кисаи сарисинагӣ** (*дар либос*); **нишони сарисинагӣ**.

САРИЧА سریچه *зоол.* мурғест хурдҷусса, ки би-

сёртар бар лаби обҳо нишаста думҷунбонӣ мекунад, саъва, фотимачумчуқ.

САРИШТА سرشته *гуфт.* 1. тартиб, сомон; ӯҳдабарой. 2. сарфакорӣ; **сариштa кардан** а) ба сомон овардан, идора кардан, аз ӯҳда баромадан; б) эҳтиёт карда мондан, нигоҳ доштан; сарфакорӣ кардан.

САРИШТАКОР سررشته‌کار сарфакор.

САРИШТАКОРӢ سررشته‌کاری сарфакорӣ, эҳтиёт карда мондан чизеро.

САРИШТАКОРОНА سررشته‌کارانه сарфакорона, боэҳтиёт.

САРӢ I سری *ниг.* сардорӣ, пешвоӣ.

САРӢ II سری он чи ба болои тӯдаи чизе барои намуна гузошта шавад.

САРКАЛОН سرکلان бузургсар, каллакалон он ки дар гузаронидани тӯйу маърака ё ягон чорабиние сардорӣ мекунад.

САРКАРДА سرکرده 1. *кит.* сардор, фармондеҳ; сардори лашкар. 2. роҳбари даста ё гурӯҳи ғайриқонунӣ.

САРКАРДАГӢ سرکردگی сардорӣ; фармондеҳӣ, роҳбарӣ.

САРКАФТА سرکفته **:саркафта шудан** *кит.* во шудан, кушода шудан; шукуфтан (-и гул).

САРКАҶ سرکج он чи нӯгаш каҷ шуда бошад: оҳани саркаҷ.

САРКАШ سرکش 1. сар ба боло фарозанда, сарафрохта: **кӯҳи саркаш**. 2. сар аз итоат печанда, нофармонбардор, итоатнокунанда; гарданкаш; якрав: **аспи саркаш, рӯди саркаш, табиати саркаш**. 3. ёғӣ. 4. чӯбе, ки аз сари тавора зада ба ҷое бо мех парчин кунанд, то ки тавора ба як сӯ хам нахӯрад (дар бинокорӣ).

САРКАШӢ سرکشی нофармонбардорӣ, беитоатӣ; **саркашӣ кардан** сар аз итоат печидан; якраҳагӣ кардан.

САРКАШОНА سرکشانه аз рӯи саркашӣ, саркашикунон, аз рӯи нофармонбардорӣ: **ҷавоби саркашона**.

САРКОНСУЛ سرکانسول консули генералӣ (*дар вазорати хориҷа*).

САРКОР سرکار оғозгари коре, сардори коре; нозир, корфармо.

САРКОТИБ سرکاتب сардори котибон, котиби аввал: **саркотиби илмӣ.**

САРКУШОДА سرکشاده он чи сараш пӯшида нест, болояш нопӯшида; **мактуби саркушода** номаи боз, бозонома.

САРКӮБ سرکوب 1. шикаст, мағлуб; **саркӯб кардан** шикаст додан, мағлуб сохтан. 2. *таър.* ҷои баланди истеҳкомёфтае, ки аз он ҷо душманро тирборон ё сангборон мекардаанд. 3. *маҷ.* сарзаниш, маломат, таъна. 4. таёқи махсусе, ки бо он пояи ҷуворӣ ё шолиро зада донаҳояшро ҷудо мекунанд.

САРКӮБӢ سرکوبی 1. кӯфтани ғалладона. 2. паи ҳам ба сар задан. 3. таъна, маломат, сарзаниш; танбеҳ.

САРКӮФТА سرکوفته **:**сараш кӯфташуда; зарбахӯрда: **мори саркӯфта**.

САРКӮЧАК سر کوچو 1. он ки ё он чи сараш хурд бошад. 2. *маҷ.* камбағал, нодор.

САРКӮЧАКӢ سرکوچکی камбағалӣ, нодорӣ.

САРҚАБИЛА سرقبیله сардори қабила, пешвои қавм.

САРҚАНД سرقند каллақанди махрутишакл; **қуллаи ба сарқанд монанд** қуллаи махрутишакл.

САРҚАТА سرقه *ниг.* **сирқат**.

САРҚОНУН سرقانون қонуни асосии давлат, конститутсия.

САРҚОФИЛА سرقافله сардор, пешрави корвон.

САРҚУТ سرقوت пасмондаи хӯрок; **оши сарқут** оши аз пеши хӯрандагон бозгашта, оши таги табақ.

САРЛАВҲА سرلوحه унвон (*китоб, мақола*).

САРЛАВҲАДОР سرلوحه دار китоб ё мақолае, ки унвон доранд.

САРЛАШКАР سرلشکر фармондеҳи лашкар; фармондеҳи артиш.

САРЛУЧ سرلوچ сарбараҳна, бе пӯшиши сар (*бе руймол…*).

САРМАД سرمد *кит.* ҳамеша, пайваста, доим.

САРМАДӢ سرمدی абадӣ, ҳамешагӣ, ҷовидон.

САРМАҚОЛА سرمقاله мақолаи аввали рӯзнома

ва ё маҷалла, ки асосан аз ҷониби идора навишта мешавад.

САРМАНБАЪ سرمنبع 1. сарчашма. 2. омили асосӣ, сабаби аввалин.

САРМАНЗИЛ سرمنزل манзили асосӣ, макон, ҷой.

САРМАНШАЪ سرمنشأ 1. баромадгоҳ, ҷои оғоз, мабдаъ. 2. боис ва оғозгар.

САРМАСТ سرمست 1. маст, сархуш. 2. *маҷ.* мағрур, болида.

САРМАСТӢ سرمستی сархушӣ, мастӣ.

САРМАШҚ سرمشق 1. намунае, ки муаллим ба шогирд навишта медиҳад, то аз рӯи он хатнависӣ омӯзад. 2. *маҷ.* намунаи ибрат, намунае, ки ба он пайравӣ карда мешавад: **сармашқи кори худ кардан**.

САРМЕХАНИК سرمیخنیک сардори механикҳо.

САРМЕЪМОР سرمعمار сардори меъморон, вазифае дар ҳукумати шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ, ки ба танзим ва назорати сохтмон машғул аст.

САРМО سرما хунукии ҳаво, ҳавои хунук; *муқоб.* **гармо**; **сармо задан** а) якбора сар шудани хунукии ҳаво; б) аз таъсири шиддати хунукӣ пажмурдаву нобуд шудан (*дарахт, меваи дарахт, сабзавот ва г.*); в) шамол хӯрдан бо таъсири ҳаво, гарму хунук шудани бадан; **сармо хӯрдан** *ниг.* **сармо задан** в).

САРМОБАРДОР سرمابردار ба сармо тоб оваранда (*мас., наботот*): **навъҳои сармобардори зардолу**.

САРМОБАРДОРӢ سرمابرداری қобилияти ба сармо тоб овардан (-и *мас.,* наботот).

САРМОЗАДА سرمازده *сифати феълии замони гузашта аз* **сармо задан**. 1. мева ё дарахти аз хунукӣ офатрасида; 2. узви аз хунукӣ офатдида (*даст, по ва г.*).

САРМОЗАДАГӢ سرمازدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **сармозада**; сармозада будан.

САРМОНАК سرمانک *сифати феълии замони гузашта аз* **сармо хӯрдан**; ҷои сар мондан, такягоҳи курсӣ.

САРМОХӮРДА سرماخورده он ки хунук ба ӯ таъсир кардааст.

САРМОХӮРДАГӢ سرماخوردگی *ниг.* **сармохӯрда**.

САРМОЯ سرمایه 1. мол ва пули аслии ягон савдогар ё тиҷоратхона. 2. сарват, пул, доройӣ. 3. капитал, *киноятан* олами сармоядорӣ; **олами сармоя** ҷаҳони сармоядорӣ. 4. бонкӣ. моликияте, ки даромад меорад; маблағи асосии қарз бидуни баҳра.

САРМОЯГУЗОР سرمایه‌گذار *мол.* шахси ҳуқуқӣ ва ё ҳақиқӣ, ки бо мақсади гирифтани даромад ин ё он лоиҳаро маблағгузорӣ мекунад, маблағгузор.

САРМОЯГУЗОРӢ سرمایه‌گذاری *мол.* гузоштани маблағ бо мақсади дарёфти даромади изофа, маблағгузорӣ.

САРМОЯДОР سرمایه‌دار 1. пулдор, молдор, бой, сарватманд. 2. капиталист.

САРМОЯДОРӢ سرمایه‌داری 1. пулдорӣ, молдорӣ, доройӣ. 2. олами сармоядорӣ, капитализм.

САРМУНШӢ سرمنشی *кит.* сардори муншиён – котибон.

САРМУТАХАССИС سرمتخصّص мутахассиси асосӣ.

САРМУҲАНДИС سرمهندس муҳандиси олимақом; сардори муҳандисон.

САРМУҲАРРИР سرمحرر муҳаррири калон; сардори муҳаррирони ягон рӯзнома, маҷалла ё донишнома.

САРМУҲОСИБ سرمحاسب сардори ҳисобдорон дар ҳисобдорӣ, сарҳисобдор.

САРМУШОВИР سرمشاور мушовири олимақом; сарвари мушовирон.

САРНАВИШТ سرنوشت 1. он чи Худованд аз рӯзи азал барои ҳар як инсон таъйин карда аст. 2. тақдир, қисмат, насиб.

САРНАВИШТСОЗ سرنوشت‌ساز таъйинкунандаи сарнавишт; *маҷ.* ниҳоят муҳим, тақдирсоз.

САРНАГУН سرنگون сар ба поён, сарозер; вожгун; **сарнагун гаштан (шудан)** а) сарозер афтодан, каллапо афтидан; б) *маҷ.* барбод рафтан, нобуд шудан; аз мансабе, фаровардан; **сарнагун кардан** а) афтодан, барбод додан; б) фуровардан (*мас., амиреро аз тахти подшоҳӣ*).

САРНАГУНӢ//САРНИГУНӢ سرنگونی чаппа будан, вожгунӣ, ворунагӣ.

САРНАГУНСОЗӢ سرنگونسازی сарнагун кардан, нобуд намудан.

САРНАГУНСОР//САРНИГУНСОР سرنگونسار чаппа, вожгун.

САРНАГУНШАВӢ سرنگونشوی *ниг.* **сарнагунӣ**.

САРНАЙЗА سرنیزه оҳани нӯгтезе, ки ба сари найза шинонда мешавад, теғаи туфанг.

САРНАҚШ سرنقش *мус.* нақшхон, саркунандаи суруд – нақш.

САРНАСЛ سرنسل 1. бунёдгузори насл. 2. фарзанди аввалини оила.

САРНАХ سرنخ 1. сари нах, нӯги нах. 2. абрешиме, ки аз қабати болои пила гирифта мешавад (*нисбатан дагалтар вале маҳкамтар аст*).

САРНИҲОН سرنهان аз мардум пинҳонӣ, паноҳпаноҳ зиндагӣ кардан.

САРНИШЕБ سرنشیب *ниг.* **сарошеб**.

САРНИШИН سرنشین 1. болонишин, пешгоҳнишин. 2. он ки савори киштӣ, қатора, мошин ё ҳавопаймо аст: **сарнишини киштӣ**.

САРНОКӢ سرناکی *гуфт.* сар ба поён, бо сар; **сарнокӣ афтидан** каллапой афтидан.

САРНОМА سرنامه аввали нома; унвони нома.

САРСОНӢ سرسانی гарангшуда, гиҷ (*одам*).

саро سرا 1. *асоси замони ҳозира аз* **сароидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* сароянда: **ғазалсаро, навҳасаро…**

САРО سرا *ниг.* **сарой**.

САРОБ I سراب сари об, болоҷои дарё, ҷӯй, манбаъ.

САРОБ II سراب 1. *тиб.* ҳодисаи оптикӣ, ки бо таъсири шуои офтоб дар биёбон шӯразори дур ба назари кас чун об менамояд, фиреби назар. 2. *маҷ.* хаёли хом, чизи нобуда, ки кас беҳуда ба он умед мебандад.

САРОБИСТАР سرا بستر ҷои хоб, ҷогаҳ, бистари хоб.

САРОБӢ سرابی ба назар намудан, рӯъё.

САРОБОН سرابان парастор, нигоҳубинкунанда; сариштакунанда (*кореро*); сардори хонавода.

САРОБОНӢ سرابانی парасторӣ, нигаҳбонӣ; **саробонӣ кардан** нигаҳбонӣ кардан, парастор шудан ба касе.

САРОБӮСТОН سرابوستان *ниг.* **бӯстонсаро(й)**.

САРОВОЗ سرآواز 1. он ки аз ҳама пештар садо мекунад. 2. сурудхон, ки сари овозро мегирад, яккахон.

САРОВОН سراوان *ниг.* **саробон**.

САРОҒОЗ سرآغاز 1. аввалу ибтидо, шурӯъи чизе: **сароғози зиндагӣ**. 2. муқаддима: **сароғози асар**.

САРОҒӮШ سر آغوش сарбанде, ки занон гесӯро дар миёни он мегузоранд, баъзе бо тилло ва ҷавоҳир мурассаъ низ мешавад, гесупӯш.

САРОДИК//СУРОДИҚ *а.* سرادق саропарда, хайма, чодар.

САРОДОР سرادار хӯҷаин, нигаҳбони корвонсаро.

САРОДОРӢ سراداری *кит.* қасрдорӣ, боргоҳдорӣ.

САРОЗЕР سرازیر сар ба поён, сар ба нишеб, сарнагун; нагунсор; **сарозер овехтан** сар ба поён овехтан (*касе, чизеро*); **сарозер шудан** сар ба нишеб рафтан.

САРОИДАН سرائیدن 1. *ниг.* **сурудан**. 2. васф кардан.

САРОЙ سرای 1. хона, манзил. 2. қаср, дарбор, ҷои нишасти шоҳон. 3. корвонсарой. 4. тиҷоратгоҳ; сарои пила, сарои сандуқ. 5. ҷои бастани аспу хар.

САРОЙБОН سرای‌بان нигаҳбон, посбони корвонсарой.

САРОЙБОНӢ سرای‌بانی кор ва вазифаи саройбон.

САРОЙНИШИН سرای‌نشین он ки дар корвонсарой иқомат дорад; савдогари саройнишин.

САРОЙПАРДА سرای‌پرده 1. хаймаи бузурги шоҳона,чодири подшоҳӣ, шомёна. 2. *киноя аз* нишемангоҳ.

САРОМАД سرآمد 1. болотар аз дигарон, мумтоз, баргузида, бартарин; сардафтар; **сaромади адабиёти тоҷик**. 2. сардор, пешво.

САРОМАТ صرامت *кит.* далерӣ, шуҷоат, диловарӣ, ҷасорат: **шаҳомату саромат** ҷасорату шуҷоат.

САРОМОС سراماس *тиб.* яке аз бемориҳои сироятии пӯсти бадан.

САРОН سران сардорон, пешвоён: **сарони давлатҳо**.

САРОНА سرانه 1. аз сари ҳар кас, ба ҳар сари кас. 2. *таър.* андоз ва хироҷе, ки аз ҳар сар (кас) гирифта мешудааст.

САРОНРӮ سرانرو **:раги саронрӯ** *гуфт.* раги хун, шараён.

САРОПАРДА سراپرده *таър.* хаймаи бузургон, боргоҳ, чодири шоҳон.

САРОПО(Й) سراپا(ی)1. аз сар то по, сар то қадам. 2. ҳама, ҳамагӣ; тамоман; **саропо гӯш шудан** бо диққат ва ҳуши тамом ба гапе гӯш додан.

САРОСАР سراسر аз як сар то сари дигар, сартосар; ҳамагӣ, саропо.

САРОСАРӢ سراسری сартосарӣ, комил; **сулҳи саросарӣ** сулҳи ҳамагонӣ.

САРОСЕМА سراسیمه ҳаросон, ошуфтаҳол, парешонхотирона; бо шитобу ҳарос; **саросема кардан** (*касеро*) а) ба изтироб андохтан; б) шитоб кунондан; **саросема шудан** ба изтироб афтодан, ошуфтаҳол гардидан; ба ҳарос (талвоса) афтодан.

САРОСЕМАВОР سراسیمه‌وار дар ҳолати саросемагӣ, ҳаросон шуда, бесаришта шуда, ҳаросону шитобон.

САРОСЕМАГӢ سراسیمگی 1. ошуфтагӣ, ҳаросонӣ, ҳолати изтироб. 2. шитобкорӣ, таъҷил.

САРОСТИН سراستین нӯги остин, сари остин.

САРОФАТ صرافت майлу андеша, рағбат.

САРОҲАНГ سرآهنگ пешво, роҳбар; сарҳанг, фармондеҳ; пешрави лашкар.

САРОҲАТ *а.* صراحت *кит.* ошкорӣ, равшанӣ, возеҳӣ (*дар гуфтор ва навишт*).

САРОҲАТАН *а.* صراحتاً ба таври ошкор, возеҳу равшан баён кардан.

САРОЧАسراچه *кит.* хонаи хурд; кӯшк; ҳавлии дарун.

САРОҶА سراجه занбар, занбари чӯбин; **сароҷа бастан** занбар сохтан.

САРОШЕБ سراشیب нишебдор, сар ба зер; роҳе, ки аз баландӣ ба пастӣ мебарад.

САРОШПАЗ سرآشپز сардори ошпазҳо.

САРОЯНДА سراینده 1. сурудхон, овозхон, ҳофиз. 2. *маҷ.* вассоф; шоир.

САРОЯНДАГӢ سرایندگی сурудхонӣ, ҳофизӣ.

САРПАНОҲ سرپناه 1. паноҳгоҳ. 2. *маҷ.* ҷои болопӯшида, хона, ҷой. 3. *маҷ.* ҳимоятгар, пушту паноҳ.

САРПАНҶА سرپنجه 1. панҷаи даст; даст. 2. *маҷ.* зӯр, қувват.

САРПАРАСТ سرپرست 1. парастор, нигаҳбон; бузурги оила. 2. *мол.* шахси мӯътамад, ки моликияти шахси эътимодбастаро ба манфиати ӯ ихтиёрдорӣ мекунад.

САРПАРАСТӢ سرپرستی нигаҳбонӣ, парвариш, тарбия.

САРПАРАСТОР سرپرستار сардори касоне, ки дар беморхонаҳо ба беморон нигоҳубин – парасторӣ мекунанд, сардори парасторон.

САРПАРАСТОРӢ سرپرستاری нигоҳубин кардани беморон.

САРПАРТО(ЯК) سرپرتا(یک) *лаҳҷ., ниг.* **саргирак**.

САРПАСТ سرپست 1. сархам. 2. *маҷ.* забонкӯтоҳ; ҳақир; **сарпаст кардан** *касеро* шарманда кардан, забонкӯтоҳ намудан.

САРПАСТӢ سرپستی *маҷ.* сархамӣ, шармандагӣ; забонкӯтоҳӣ; ҳақирӣ.

САРПАСТОНА سرپستانه дар ҳолати шарманндагӣ, ҳақирона.

САРПЕЧ سرپیچ 1. он чи ба сар мебанданд (*дастор, рӯмол ва г.*). 2. маҳкам, мӯҳрзада. 3. *маҷ.* муғлак, мубҳам, печдарпеч: **муаммои сарпеч, сухани сарпеч**. 4. *маҷ.* гарданшах, саркаш, якраҳа.

САРПЕЧАК سرپیچک *зоол.* парандаи хурде аз ҷинси эзорсурхакҳо.

САРПЕЧИДА سرپیچیده саргум, бесару нӯг, дарҳам барҳам; гаранг: **риштаи сарпечида**.

САРПЕЧӢ سرپیچی нофармонӣ, сар тофтан; **сарпечӣ кардан** нофармон кардан, сар тофтан.

САРПИЗИШК سرپزشک сардори як гурӯҳ пизишкон, пизишки калони бемористон.

САРПИЁЗ سرپیاز бехпиёз.

САРПОЁН I سرپایان сар ба поён афканда, сархам.

САРПОЁН II سرپایان *кит.* 1. *ниг.* **сала**. 2. каллапӯши мулоим, ки аз зери тоскулоҳ мепӯшанд.

САРПОС سرپاس *кит.* лахт, гурз, кӯпол.

САРПОСБОН سرپاسبان сардори посбонҳо.

САРПӮШ(АК) سرپوش//سرپوشک он чи бо он боло ё сари чизе пӯшонда мешавад; болопӯш: **сарпӯши дег**, **сарпӯши чойник**.

САРПӮШДОР سرپوشدار бо сарпӯш маҳкам, дорои сарпӯш.

САРПӮШИДА سرپوشیده 1. сарбаста. 2. *маҷ.* пӯшида, нуҳуфта, пинҳон.

САРРАДА سررده қатори якум дар сафорои ҳарбӣ.

САРРИШТА سررشته 1. сари ришта, сари калова, нӯги ресмон. 2. *маҷ.* роҳи ҳалли ягон масъала; **сарриштаи кори худро гум кардан** бесаранҷом шудан, чи кор кардани худро надониста мондан.

САРРО *а.* سرأ шодмонӣ, шодкомӣ; некӯаҳволӣ; **саррову зарро** хушҳолӣ ва бадҳолӣ, хушбахтӣ ва бадбахтӣ.

САРРОФ *а.* صرّاف *кҳн.* 1. он ки пулеро бо пуле иваз мекунад. 2. касе, ки пули сараро аз носара (қалб) фарқ карда метавонад.

САРРОФӢ صرّافی 1. шуғли сарроф. 2. ҷой, макони як ё якчанд сарроф.

САРРОФХОНА صرّافخانه *кҳн.* хонаи пуливаз кунӣ, ҷои табдили арз, ҷои ивази асъор.

САРРОҶ *а.* سرّاج *кит.* он ки асбобу анҷоми ба асп даркориро (*аз қабили* зин, лаҷом, нӯхта *ва г.*) тайёр мекунад ва мефӯрӯшад; зингар.

САРРОҶӢ سراجی 1. зингарӣ. 2. ҷои зинфурӯшӣ: **дӯкони сарроҷӣ**, **растаи сарроҷӣ**.

САРСАБАД سرسبد сарпӯши сабад, қисми болоии сабад, ки аз сабад ҷудо мешавад.

САРСАБЗ سرسبز 1. тару тоза, сабзу хуррам, бо-тароват. 2. *кит., маҷ.* одами солиму шод, хушбахт ва осудаҳол. 3. ҳамешабаҳор, зебоманзар, дар ҳоли рушду нумӯъ: **кишвари сарсабз**; **ҷавони сарсабз** ҷавони хушбахт ва хушҳол.

САРСАБЗӢ سرسبزی 1. тарию тозагӣ, сабзию хуррамӣ, тароватнокӣ. 2. *маҷ.* пешрафт, тараққӣ, авҷу камолот.

САРСАР *а.* صرصر боди тези хунук, шамоли сахти пурсадо.

САРСАРИГАРД سرسری‌گرد ҳарҷогард, овора-гард, дарбадар, саргашта, саргардон, бекорхӯҷа.

САРСАРИГАРДӢ سرسری‌گردی оворагӣ, овора-гардӣ, дарбадарӣ.

САРСАРИЁНА سرسریانه 1. бо сустӣ, руякӣ, бо саҳлангорӣ. 2. дарбадарона, чун саргаштагон, бе мақсади муайян.

САРСАРӢ I سرسری овора, саргардон, бекоргард, дайду; **сарсарӣ гаштан** дарбадар гаштан, бекору бе мақсади муайян гаштан.

САРСАРӢ II سرسری рӯякӣ, бо саҳлангорӣ; бедиққат (*мас., хондан чизеро*).

САРСАРӢ III صرصری **:боди сарсарӣ** *ниг.* **сарсар**.

САРСАТР سرسطر 1. сари хат, ҷои холӣ пеш аз сар шудани матн. 2. қисми матн, ки дорои маънои ягона аст.

САРСАФЕД سرسفید он ки ва он чи сари сафед дорад, мӯйсафед, дорои мӯи сафед.

САРСАФҲА سرصفحه варақаи унвонӣ, саҳифае, ки номи асар муаллифи он, муҳаррир.

САРСАХТ سرسخت шумтолеъ, бадбахт, он ки дар азобу уқубат умр ба сар мебарад.

САРСИЛОҲ سرسلاح *ниг.* **сарлашкар**.

САРСИНА سرسینه болои сина, рӯи сина.

САРСОМ سرسام *тиб.* бемории илтиҳоби мағзпарда, менингит.

САРСОМӢ سرسامی гирифтори бемории сарсом.

САРСОН سرسان 1. саргардон, дарбадар, саргашта, овора. 2. ҳайрон; **сарсон шудан** овора шудан, саргардон шудан.

САРСОНӢ سرسانی оворагӣ, саргардонӣ.

САРСУЛОЛА سرسلاله бунёдгузори сулола, сарвари хонадон.

САРСУПУРДА سرسپرده вафодор, содиқ.

САРСУТУН سرستون сутуни калон ва асосӣ.

САРСУТУРДА سرسترده *кит.* сартарошида, он ки сараш тарошида аст.

САРСУХАН سرسخن пешгуфтор, муқаддима (*дар гуфтор ва таълиф*).

САРСӮЗАН سرسوزن сӯзантугма.

САРТАГ سرتگ *лаҳҷ.* сар ба поён, сархам, малул.

САРТАРОШ سرتراش устои мӯйсаргир, он ки мӯи сар ва риш метарошад.

САРТАРОШӢ سرتراشی 1. тарошидани мӯи сар. 2. кор ва шуғли сартарош; **сартарошӣ кардан** машғул будан ба шуғли сартарошӣ.

САРТАРОШОН سرتراشان 1. маросими тарошидани сари кӯдак ҳангоми хатнасур. 2. маросими тарошидани сари домод дар базми арӯсӣ (*ҳоло дар аксар манотиқи ҷумҳурӣ аз байн рафтааст*).

САРТАРОШХОНА سرتراشخانه устохонаи (ҷои кори) сартарош, сартарошӣ.

САРТЕЗ سرتیز он чи нӯги тези буранда ва халанда дорад, нӯгтез.

САРТОБ سرتاب гардантоб, саркаш, нофармон.

САРТОПО سرتاپا *ниг.* **саропо(й)**.

САРТОРИК سرتاریک *маҷ.* зани ҳомиладор.

САРТОС سرطاس бемӯй, каммӯй.

САРТОСАР سرتاسر *ниг.* **саросар**.

САРТОСАРӢ سرتاسری *ниг.* **саросарӣ**.

САРТӮЙӢ سرتوئی чизҳое, ки пеш аз тӯй ба тариқи тӯёна дода мешаванд; **сартӯйӣ додан** пеш аз тӯй фиристодани чизу чора ба хонаи арӯс.

САРУЛИБОС سرولباس маҷмӯи пӯшиданӣ**.**

САРУН سرون шохи ҳайвонот.

САРУПО سروپا либос; хилъат; сарулибос, як даст либос; хилъате, ки аз тарафи амир бахшиш мешуд; **сарупо кардан** анъанаи либос пӯшондан ба меҳмонба ягон муносибате (*мас., дар маросимҳои тӯёна*).

САРУПОПӮШОНӢ سروپاپوشانی 1. *таър.* маросими пӯшондани либосҳои тақдимкардаи амир. 2. дар рӯзи тӯй пӯшондани либосҳои домод ё арӯсро.

САРУТАН سروتن *ниг.* **сарулибос**.

САРФ I *а.* صرف *зби.* морфология.

САРФ II *а.* صرف харҷ. хароҷот; **сарф кардан** харҷ кардан, истифода бурдан; **сарф шудан** харҷ шудан; **сарфи назар** *аз чизе* аз чизе чашм пӯшида…, чизеро ба эътибор нагирифта…; **сарфи назар (кардан)** *аз чизе* чашм пӯшидан аз чизе; ба эътибор нагирифтан, аз баҳри чизе гузаштан.

САРФА *а.* صرفه 1. фоида, манфиат, суд. 2. зиёдтар аз андози даркорӣ харҷ ва сарф нашудани чизе, худдорӣ дар сарфи чизе, эҳтиёткорӣ ҳангоми харҷ; **сарфаи сари оташдон, савдогари Ҳиндустон** (*зарб.*); **сарфа кардан** (*дар харҷи чизе*) зиёдахарҷӣ накардан; миқдоре аз чизеро сарф накарда нигоҳ доштан.

САРФАБАР صرفه‌بر *кит.* 1. фоидабар, судбар. 2. сарроҳ.

САРФАГАР صرفه‌گر он ки аз харҷи зиёд худдорӣ мекунад, он ки исрофкор нест; сарфаҷӯй.

САРФАГАРӢ صرفه‌گری *ниг.* **сарфаҷӯӣ**.

САРФАКОР صرفه‌کار сарфакунанда дар харҷи чизе; *муқоб.* **исрофкор** ва **бадхарҷ**.

САРФАКОРӢ صرفه‌کاری эҳтиёткорӣ дар харҷ; *муқоб.* **исрофкорӣ**.

САРФАКОРОНА صرفه‌کارانه аз рӯи сарфа; худдорӣ аз харҷи барзиёд.

САРФАНОК صرفناک зиёд сарфнашаванда; мусоид аз ҷиҳати камхарҷӣ.

САРФАРМОНДЕҲ سرفرمانده фармондеҳи кулли қувваҳои ҳарбӣ.

САРФАРОЗ سرفراز 1. сарболо, сарбаланд, боифтихор. 2. он ки ба гирифтани мукофоти давлатӣ сазовор гардидааст; **сарфароз кардан** *касеро* бо инъом ё унвон сарбаланду ифтихорманд гардонидани касе; боиси сарбаландии касе шудан, боиси мамнунии касе гардидан; **сарфароз шудан** ифтихорманд гардидан.

САРФАРОЗӢ سرفرازی сарбаландӣ; ифтихормандӣ, ифтихор.

САРФАҲМ سرفهم **:сарфаҳм (на)рафтан** *ба чизе*

(на)фаҳмидан (чизеро).

САРФАҶӮ صرفه‌جو *ниг.* **сарфакор**.

САРФАҶӮЁНА صرفه‌جویانه *ниг.* **сарфакорона**.

САРФАҶӮӢ صرفه‌جوئی зиёдтар аз ҳадди даркорӣ сарф накардани чизе, чизеро харҷ накарда эҳтиёт карда мондан.

САРФИКАНДА سرفکنده *ниг.* **сарафканда**.

САРФИШОН سرفشان сарафшон, сар фидо кардан, сар бохтан.

САРФӢ صرفی *збш.* морфологӣ.

САРФКУНАНДА صرف‌کننده он ки чизеро харҷ мекунад.

САРФШАВАНДА صرف‌شونده он чи харҷ мешавад.

САРХАЙЛ سرخیل *кӯн.* сардори даста, сарвари тоифа, авлод.

САРХАЙЛӢ سرخیلی сардорӣ, сарварӣ, роҳбарӣ.

САРХАЛОНӢ سرخلانی 1. гузашта истода ба ҷое сари қадам даромадан, аз касе дидан кардан. 2. *маҷ.* сар панаҳ кардан; **ҷои сархалонӣ** ҷои сар панаҳ кардан.

САРХАМ سرخم 1. он чи нӯгаш хамидагӣ дошта бошад. 2. сарро хам карда, бо сари хам, бо сари хамида. 3. *маҷ.* мутеъ, фармонбардор.

САРХАМӢ سرخمی 1. сархам будан. 2. *маҷ.* фармонбардорӣ, итоаткорӣ.

САРХАМОНА سرخمانه 1. боҳурматона, эҳтиромона. 2. *маҷ.* итоаткорона, мутеона.

САРХАТ I سرخط 1. намунаи хате, ки устод дар аввали варақ навишта ба шогирд медиҳад, ки аз рӯи он хат машқ кунад, сармашқ. 2. *маҷ.* ҳар чизе, ки барои кардани коре намуна мешавад. 3. хати асосӣ, роҳи асосӣ.

САРХАТ II سرخط фикри нав дар матн, ки аз сари сатр то 1см. ҷой монда нависанд, абзатс.

САРХЕЛ I سرخیل *ниг.* **сархайл**.

САРХЕЛ II سرخیل навъи беҳтарини мева.

САРХИРМАНӢ سرخرمنی 1. барои оғози хирманкӯбӣ дар сари хирман додани зиёфат. 2. тӯҳфа дар шакли гандуми нав хирманкӯбшуда.

САРХОН سرخوان яккахон, саровоз.

САРХОНА سرخانه зарфе, ки ба он тамоку андохта ба сари чилим мегузоранд ва оташ медиҳанд.

САРХОР سرخار бутаҳои хор, ки бар сари деворҳо маҳкам карда мемонанд (*барои дер поидани девор*).

САРХОРА سرخواره сӯзани тилло барои зинати мӯи занон ё барои банд кардани миқнаа бо рӯймол.

САРХОРӢ I سرخاری 1. хоридани сар. 2. *маҷ.* даранг дар иҷрои коре, баҳонаҷӯӣ барои сар тофтан аз коре; **ба сархорӣ вақт надоштан** хеле серкор будан, вақти холӣ аз кор надоштан.

САРХОРӢ II سرخاری *гуфт.* коре (касе, янтоқе, пахоле *ва г.*), ки барои эмин доштан аз борон сари девор мегузоранд.

САРХУШ سرخوش сармаст, андак маст; кайфдор (*одам аз май*).

САРХУШӢ سرخوشی сармастӣ, ҳолати ним мастӣ.

САРХУШК سرخشک дарахте, ки шохаҳои болоияш хушкида бошад.

САРХӮР سرخور 1. ба касе гӯянд, ки наздиконаш мурда худ зинда монда бошад. 2. *маҷ.* бе пайи қадам, номубораккадам; **сағираи сархӯр**; **сархӯрат шавад**! саратро хӯрад (*пулат, чизат*).

САРҲ *а.* صرح *кит.* қаср, бинои боҳашамат.

САРҲАВЗ سرحوض 1. ҳавзи калон дар чорбоғҳо. 2. нишастангоҳ дар атрофи ҳавз дар чорбоғҳо.

САРҲАВЗДОР سرحوض‌دار чорбоғе, ки сарҳавз ва нишастангоҳи сариҳавзӣ дорад.

САРҲАД *а.* سرحد хат ва нишонае, ки мулке ё заминеро аз ҳам ҷудо мекунад; хати шартӣ дар байни ду мамлакат; марз, карона, ҳудуд; **сарҳадро бастан** ба рафтуой аз мамлакате ба кишвари дигар роҳ надодан; **сарҳадро вайрон кардан** аз ҳудуд – каронаи замине ё мамлакате убур кардан бе рухсати соҳиби он.

САРҲАДБОН سرحدبان посбони сарҳад – марзи байни ду замин ё мамлакат, марзбон.

САРҲАДБОНӢ سرحدبانی посбонии сарҳад, марзбонӣ.

САРҲАДДОР سرحددار *ниг.* **сарҳадбон**.

САРҲАДДОРӢ سرحدداری кор ва вазифаи сарҳаддор, посбони сарҳад.

САРҲАДӢ سرحدی *мансуб ба* **сарҳад**; воқеъ дар сарҳад: **ноҳияҳои сарҳадӣ**.

САРҲАДЧӢ سرحدچی *ниг.* **сарҳадбон**.

САРҲАДШИКАН سرحدشکن он ки аз марзи мамлакате бидуни иҷозат убур кунад.

САРҲАДШИКАНӢ سرحدشکنی убури беиҷозат аз марзи ягон кишвар.

САРҲАКАМ سرحکم ҳаками асосӣ (*дар шоҳмот, футбол ва ғ.*), сардовар.

САРҲАЛҚА سرحلقه садрнишинӣ, раисии

маҳфил; сардор, пешво.

САРҲАЛҚАГӢ سرحلقه садрнишин, раиси маҳфил; сардорӣ, пешвоӣ.

САРҲАНГ سرهنگ *кит.* сардори як қисми муайяни лашкар; фармондеҳи ҳанг (*қисми низомӣ, ки ба полк баробар аст*).

САРҲАРФ سرحرف ҳарфи калон.

САРҲИСОБ سرحساب 1. *кит.* воқиф, огоҳ, бохабар. 2. оғози ҳисоб; нуқтаи сарҳисоб. 3. шумора, теъдод: **сарҳисоби чорво**.

САРҲИСОБДОР سرحسابدار ҳисобдори кулли идорае, сармуҳосиб.

САРҲОЛ سرحال саргардон, саргашта.

САРҲОСИЛ سرحاصل 1. тез пухта расанда, тезпазак. 2. ҳосили аввалини пухта расида.

САРЧАРХ سرچرخ *тех.* чархи асосӣ дар муҳаррик, ки дигар қисмҳоро чарх мезононад; чархи калон, гардона, маховик.

САРЧАРХАК سرچرخک *гуфт.* бемории чарх задани сар.

САРЧАШМА سرچشمه 1. аввали чашма, чашма. 2. манбаъ, ҷойи оғоз ва пайдоиши чизе.

САРЧИН سرچین интихобшуда, баргузида, зубда.

САРЧӮПОН سرچوپان сардори чӯпонон (-и хоҷагӣ, ноҳия…).

САРҶАМЪ سرجمع ҳама дар як ҷо ҷамъ, ба як ҷо тӯбшуда; сарҷамъ шудан ҳама ҷамъ омадан барои ҳалли ягон масъала.

САРҶАМЪӢ سرجمعی муттаҳидӣ, якҷояги, ягонагӣ.

САРҶАНГ سرجنگ 1. сабабгори асосии ҷанг. 2. оғозкунандаи ҷанг. 3. сарфармондеҳи ҷанг.

САРҶАРИДА سرجریده сарсухан, муқаддима.

САРҶИК سرجیک *ниг.* **сарҷанг** 1.

САРҶИЛАВ سرجلو он ки ҷилави аспи саворадореро гирифта мебарад (*мас. аспи домод ва арӯсро*), ҷилавдор; он ки паҳлуи ронандаи мошини домоду арӯс нишаста, арӯсро то хонаи домод роҳбаладӣ мекунад (*асосан тағои арӯс*).

САРҶИЛАВДОР سرجلودار сардори парстарони аспҳои подшоҳӣ, сардори саисон.

САРҶИН سرجین 1. (аз сажени русӣ) воҳиди дарозӣ, ки ба 3 аршин ё 2, 134 м. баробар аст. 2. ҳезуми дар як ҷо ҷамъоваришуда.

САРҶУМЛА سرجمله *збш.* ҷумлаи асосӣ дар ҷумлаҳои мураккаб.

САРҶУНБОНӢ سرجنبانی 1. алвонҷ додан, афшондани сар (*мас., вақти рақс*). 2. бо ҳаракат додани сар тасдиқ ё рад кардан суханеро.

САРҶӮБОР//САРҶӮЙБОР سرجوبار//سرجوی‌بار ҷӯйи калон, ҷӯйи асосӣ.

САРҶӮЙ سرجوی 1. ҷӯи калон ва асосӣ. 2. сари (ибтидои) ҷӯй, ҷои саршавии ҷӯй.

САРҶӮШ سرجوش кафке, ки дар аввали ҷӯши гӯшт дар рӯи об пайдо мешавад.

САРҶӮШӢ سرجوشی **:сарҷӯшӣ намудан** ҷӯшидан; расидан (*дар бораи май*).

САРШИКАН سرشکن 1. чизе, ки боиси кафондани сар шуда метавонад (*мас., ях*). 2. *маҷ.* муаммо, масъалаи душвор.

САРШИКАСТА سرشکسته он чи сараш (нӯгаш) шикаста бошад: **қалами саршикаста**.

САРШИНОС سرشناس он ки ӯро аксари мардум мешиносанд, маъруф, номӣ: **марди саршинос**.

САРШИР سرشیر қаймоқ, рӯи шир.

САРШОР سرشار 1. пур, лаболаб, лабрез. 2. *маҷ.* хеле зиёд, фаровон; **муҳаббати саршор, табъи саршор; саршор кардан** а) лаболаб пур кардан; б) маҷроб сохтан, фаровон кардан.

САРШОХ سرشاخ 1. нӯги шохаи дарахт; нав-да, шохи майда. 2. васса, дастак, чӯбҳое, ки бомро бо он мепӯшонанд.

САРШУБОН//САРШАБОН سرشبان *ниг.* **сарчӯпон**.

САРШУМОР سرشمار теъдоди чизҳо (*бештар оид ба чорпо*): **саршумори гӯсфандон**.

САРШУМОРӢ سرشماری ба ҳисоб гирифтан, шумури якояки нуфус (*одам ё чорво*).

САРШӮЁН سرشویان маросими махсуси духтарон пеш аз арӯсии духтаре.

САРШӮӢ سرشوئی шустани сар; шустани сару тан.

САРШӮЙ سرشوی як навъ гили сафед, ки дар об ҳал карда, бо оби он сар мешӯянд.

САРЪ صرع *тиб.* бемории асаб, ки дар он рагу мушакҳо мекашад, эпилепсия: **гирифтори бемории саръ**.

САРЪЗАДА صرع‌زده *тиб.* гирифтори бемории саръ.

САРЪӢ صرعی 1. *мансуб ба* **саръ**. 2. мубталои бемории саръ.

САТАНГ ستنگ *гуфт.* 1. танноз, пурнозу ишва. 2. олуфта.

САТАНГНАМО ستنگ‌نما *гуфт.* олуфтанамо; пурнозунуз.

САТАРВАН سترون *ниг.* **сутурван**.

САТВАТ سطوت *кит.* 1. шавкат, дабдаба, виқор. 2. сахтгирӣ, қувват. 3. ҳамла, ҳуҷум.

САТИЛ *а.* سطیل *ниг.* **сатл**.

САТИЛСОЗ سطیل‌ساز устое, ки аз тунука сатил месозад.

САТИН ستین навъе аз газвори гулдор ё бегули ҷилодор: **куртаи сатин**.

САТИР *а.* ستیر 1. он ки хато ва айби дигареро мепӯшонад. 2. пӯшида, пинҳон.

САТИР(А) ستیر(ه) мастура, зан ва ё духтари паси парда; зан ё духтари писандидаахлоқ.

САТӢ I *а.* ستی *кит.* оҳан; фӯлод.

САТӢ II *а.* ستی *шакли кӯтоҳшудаи* **сайидатӣ**; *ниг.* **сайида**.

САТӢ III *ҳ.* ستی зане, ки аз рӯи одати яке аз қабилаҳои ҳиндӣ худро бо ҷасади шавҳараш дар оташ месӯзонд.

САТЛ *а.* سطل зарф барои кашондани об, сатил.

САТ(Т)ОРА *а.* سطاره *кит.* мистар, хаткаш.

САТР I *а.* ستر 1. пӯшондан, пӯшидан (*мас., рӯйро*). 2. ҳиҷоб, парда.

САТР II *а.* سطر як қатори хат, як рахи навишташуда.

САТРАНГ سترنگ *биол.* гиёҳе, баргҳои ба барги анҷир монанд ва гулҳои сафед дорад, меҳргиёҳ, мардумгиёҳ.

САТТОР *а.* ستّار *кит.* пӯшанда, пардапӯшкунанда, пӯшандаи айбу гуноҳ (*яке аз сифатҳои Худо*).

САТҲ *а.* سطح 1. рӯи чизе, болои чизе, ки паҳну ҳамвор бошад: **сатҳи замин, сатҳи об**. 2. масоҳат.

САТҲӢ سطحی рӯякӣ, сарсарӣ.

САФ *а.* صف қатор, рада; **сафи ҷанг** майдони ҷанг; **саф бастан** дар як рада – қатор истодан; **саф кашидан** қатор шудан; **саф оростан** а) қатор шуда истодан; б) барои ҷанг омода шудан; **аз саф баромадан** аз сафи ҷанговарон хориҷ шудан, қобилияти ҷангии худро аз даст додан; **саф – саф** қатор-қатор.

САФАВӢ صفوی *таър.* ҳар кӣ ва чизи ба сулолаи сафавиҳо марбут.

САФАН *а.* سفن пӯсти моҳӣ ё наҳанг *ва г.*, ки барои нағз доштан ба рӯи қабзаи шамшер мечаспонанд.

САФАР I سفر 1. рафтан аз шаҳре ба шаҳре; равонашавӣ, мусофират. 2. саёҳат аз шаҳре ба шаҳре; **сафари охират** *киноя аз* мурдан; **сафари ҳарбӣ** лашкар рондан бо мақсади ҷанг; **сафару ҳазар** вақти мусофират ва дар ҷое муқимӣ будан; **ба сафар баромадан** равона шудан аз шаҳре ба шаҳре ё аз ҷое ба ҷое; **сафар кардан** а) рафтан, раҳсипор шудан; б) юриш кардан (*бо мақсади ҷанг*); **сафар бахайр** дуое, ки ба касони ба сафар раванда гуфта мешавад; **сафари хушку холӣ** *киноя аз* сафари бесуду манфиат.

САФАР II *а.* سفر *гуфт.* дафъа, бор; **ин сафар** ин бор.

САФАР III *а.* صفر моҳи дуюми солшумории

ҳиҷрии қамарӣ.

САФАРБАР سفربر **:сафарбар кардан** касеро ба иҷрои коре ё супорише омода намудан.

САФАРБАРӢ سفربری ба иҷрои кори муҳиме сафарбар кардан.

САФАРӢ سفری 1. *мансуб ба* **сафар**: **либоси сафарӣ**. 2. ба сафар равона, сафаркунанда.

САФАРКАРДА سفرکرده он ки ба сафар баромадааст.

САФАРКУНАНДА سفرکننده *ниг.* **сафарӣ**.

САФАРНОМА سفرنامه рисола ё китобе, ки дар он воқеоти сафар баён ёфтааст.

САФАРХАТ سفرخط ҳуҷҷате, ки барои сафари хориҷа ё сафари расмӣ аз тарафи мақомоти дахлдор дода мешавад.

САФАРҶАЛ *а.* سفرجل *кит., ниг.* **биҳӣ**.

САФАРҶАЛРАНГ سفرجل‌رنگ биҳиранг, зардранг.

САФАҲ صفه *кит.* 1. аблаҳӣ, нодонӣ. 2. аблаҳ, нодон.

САФБАНДӢ صف‌بندی сафоройӣ, дар саф истодан, қатор шуда ба тартиб истодан.

САФВАТ *а.* صفوت *кит.* покизагӣ; баргузидагӣ; баргузида; **сафвати одамиён** пайғамбар Муҳаммади Мустафо (с).

САФВОН *а.* صفوان равшанӣ, беолоишӣ; ҳамвор.

САФДАР صفدر 1. сафшикан, торуморкунандаи сафи душман. 2. *маҷ.* далер, паҳлавон, пурзӯр, шуҷоъ.

САФДАРӢ صفدری далерӣ, паҳлавонӣ, пурзӯрӣ, сафшиканӣ.

САФДОР صفدار дар роҳпаймоии ҳарбӣ будан, дорои саф.

САФЕД سفید 1. яке аз рангҳои асосӣ, ранги шир ё барф; *муқоб.* **сиёҳ**; **бахтат сафед бод!** хушбахт бош!; **дили сафед** дили пок аз ғараз ва кина, дили некхоҳ; **рӯяш сафед бод!** дар мавриди тақдири касе гӯянд, ки кори неке кардааст; **тиллои сафед** *киноя аз* пахта; **роҳи сафед!** роҳи бахайр, роҳи нек, роҳи бехавфу хатар (**вақти сафар рафтани касе гуянд**); **шеъри сафед** шеъри озод; **сафед кардан устухони** *касеро* ҷони касеро ба лаб расондан, касеро безор кардан; **байрақи сафед бардоштан** а) хоҳони тарки ҷанг ва хусумат шудан; б) таслим шудан; **сафед кардан** а) оҳак ё гаҷ молидан ба девор; б) оби қӯрғошим давондан ба рӯи зарфҳои мисин; в) *маҷ.* беайб шуморидан, бегуноҳ эълон кардани касе; **сафед шудан** а) ранги сафед пайдо кардан; равшан шудан; б) *маҷ.* бегуноҳ шумурда шудан; **сафед шудани рӯз** дамидани субҳ; **сафед шудани чашм** дар роҳи касе бисёр интизорӣ кашида нобино шудан; **сурху сафед шудан** *бо касе* дар бораи коре бо касе ба муноқаша ва мунозира пардохтан; **сурху сафед шудан (аз шарм)** тағйир ёфтани ранги рӯй аз хиҷолат.

САФЕД(ҲО) (سفید(ها *таър.* тарафдорони ҳукумати подшоҳии рус дар арафаи инқилоби Октябр; *муқоб.* **сурхҳо**: **лашкари (ӯрдуи) сафед**.

САФЕДА I سفیده 1. моддаи сафеде, ки даруни тухми мурғ дар атрофии зарда воқеъ аст. 2. моддаи сафеда.

САФЕДА II سفیده хокаи сафед барои ороиши занон.

САФЕДАГАР سفیده‌گر *ниг.* **сафедгар**.

САФЕДАДАМ سفیده‌دم *ниг.* **сапедадам**.

САФЕДАК سفیدک 1. сафеди тозаву озода, ки нисбат ба духтарон ва кӯдакон гуфта мешавад. 2. як навъ гандум.

САФЕДБАДАН سفیدبدن он ки тани сафеди тару тоза дорад.

САФЕДБАХТ سفیدبخت *маҷ.* хушбахт, баландиқбол; *муқоб.* **сиёҳбахт**.

САФЕДБАХТӢ سفیدبختی *маҷ.* хушбахтӣ, хушиқболӣ, некбахтӣ.

САФЕДБЕД سفیدبید *бот.* беди сафед.

САФЕДБО سفیدبا шӯрбое, ки танҳо аз гӯшти дар об ҷӯшонда иборат аст.

САФЕДБОД سفیدباد варами сафедгун.

САФЕДГАР//САФЕДАГАР سفیدگر//سفیده‌گر он ки зарфҳои мисинро сафед мекунад; он ки дару девор ва хонаро сафед мекунад.

САФЕДГАРӢ سفیدگری амалу кори сафедгар.

САФЕДГИЛ سفیدگل хоки сафед, ки дар сохтмон ва барои сохтани зарфҳо низ ба кор бурда мешавад, сафедхок.

САФЕДГУЛ سفیدگل *бот.* гули бобуна.

САФЕДГУН(А) سفیدگون(ه) сафедранг, сафед.

САФЕДДЕГ سفیددیگ он ки дегаш ҳамеша холист, бенаво, камбағал.

САФЕДӢ سفیدی 1. ранги сафед доштан, сафедрангӣ. 2. рӯшноӣ. 3. пудра, сафеда; **сафедӣ афтодан (**ба мӯй, риш**)** ба сафедшавӣ сар кардани муй.

САФЕДКОР سفیدکار 1. *ниг.* **сафедгар**. 2. накӯкор.

САФЕДКОРӢ سفیدکاری 1. сафед кардан, гачкорӣ. 2. накукорӣ намудан.

САФЕДКОСА سفیدکاسه *киноя аз* ҷавонмард, соҳибҳиммат; *муқоб.* **сияҳкоса**.

САФЕДКУНАНДА سفیدکننده 1. *ниг.* **сафедгар**. 2. *ҳуқ.* додвар, адвокат.

САФЕДКУНӢ سفیدکنی 1. сафед кардан (*бо оҳак ё ранг*). 2. *маҷ.* ба беайбӣ баровардан, бегуноҳ шумурдани маҳкама маҳкумеро.

САФЕДМОЛ سفیدمال чарми сафеди аълосифат, ки аз пӯсти гӯсфанд тайёр мешавад.

САФЕДМОҲӢ سفیدماهی *зоол.* як навъ моҳии сафед, ки аслан дар дарёҳои кӯҳӣ зиндагӣ мекунад.

САФЕДМӮӢ سفیدموئی пирӣ.

САФЕДМӮЙ سفیدموی 1. он ки мӯи сафед дорад. 2. мӯйсафед, пир.

САФЕДМӮҲРА سفیدمهره мӯҳраи сафед; мӯҳраҳои сафеди шоҳмот.

САФЕДНАЖОД سفیدنژاد он ки ба нажоди сафедпӯстон мансуб аст.

САФЕДНОМ سفیدنام *ниг.* **некном**.

САФЕДОБ سفیداب 1. қӯрғошими сӯхта, ки ҳамчун ранги сафед, барои рангу бори чизҳои чӯбин истифода мешавад. 2. оби (шарбати) бодом, ки дар тиб истифода мешавад. 3. гарди сафеда, ки занон барои ороиш истифода мебаранд.

САФЕДОР سفیدار *бот.* дарахти росту баланди танасафеди бемева.

САФЕДОРЗОР سفیدارزار ҷои анбӯҳи дарахти сафедор.

САФЕДПЕШОНӢ سفیدپیشانی ҳайвоне, ки пешонияш сафед аст.

САФЕДПӮСТ سفیدپوست он ки ва он чи пӯсти сафед дорад.

САФЕДПӮЧОҚ سفیدپوچاق он чи пӯсташ сафед аст (*мас., картошка*).

САФЕДПӮШ سفیدپوش он ки либоси сафед дар бар дорад.

САФЕДПӮШОН سفیدپوشان маросими махсуси иваз кардани либоси мотамӣ ба либоси одӣ, аз мотамдорӣ баромадан.

САФЕДРАНГ سفیدرنگ ба ранги барф, сафед.

САФЕДРИШ سفیدریش марде, ки риши сафед дорад.

САФЕДРУХСОР سفیدرخسار 1. сафедчеҳра. 2. *маҷ.* хушрӯй.

САФЕДРӮ(Й) سفیدرو(ی) 1. он ки ранги рӯяш сафед бошад. 2. он ки беайб буда, наз-ди касе забонкӯтоҳ нест; *муқоб.* **сиёҳрӯй**.

САФЕДТОБ سفیدتاب 1. ранги ба сафедӣ моил. 2. он чи ба назар сафед метобад.

САФЕДФОМ سفیدفام *ниг.* **сафедтоб**.

САФЕДХУНӢ سفیدخونی *тиб.* бемории сафед шудани хун, лейкоз.

САФЕДЧА سفیدچه *ниг.* **сафедтоб**.

САФЕДЧАРАНГ سفیدچه‌رنگ камтар сафед, ба сафедӣ моил.

САФЕДЧАРӮ(Й) سفیدچه‌رو(ی) он ки ранги рӯяш ба сафедӣ моил аст.

САФЕДЧАТОБ سفیدچه‌تاب *ниг.* **сафедчаранг**.

САФЕДЧЕҲРА سفیدچهره *ниг.* **сафедрӯй** 1.

САФЕДҶОМА سفیدجامه он ки ҷома – либоси сафед дар бар дорад.

САФЕДҶОМАГОН سفیدجامه‌گان *таър.* пайрави ҳаракати зидди истилогарони араб дар Осиёи Миёна, ки ба он Муқаннаъ роҳбарӣ мекард.

САФЕДШУДА سفیدشده 1. он чи сафедгарӣ шудааст. 2. *ҳуқ.* он ки бегуноҳ будани вай исбот шудааст.

САФЕҲ *а.* سفیه *кит.* ноқисулақл, бехирад, аблаҳ, нодон, бефаросат.

САФЕҲӢ سفیهی бехирадӣ, нодонӣ, бефаросатӣ.

САФЕҲОНА سفیهانه аҳмақона, аз рӯи аблаҳӣ ва нодонӣ.

САФИЛ I *а.* سفیل *кит.* пастфитрат, дун, нокас, фурӯмоя.

САФИЛ II سفیل *гуфт.* сари девор, ки бо хасу чизи дигар пӯшонда шудааст: **сафили девор**.

САФИЛӢ سفیلی пастӣ, забунӣ.

САФИНА I *а.* سفینه киштӣ.

САФИНА II *а.* سفینه *кит.* маҷмӯаи ашъори шоирони гуногун, баёз.

САФИР I *а.* سفیر намояндаи як давлат дар давлати дигар, фиристода; **сафири кабир** олитарин намояндаи сиёсии як мамлакат дар мамлакати дигар.

САФИР II *а.* صفیر *кит.* хониш ва садои парандаҳо; садои ҳуштак.

САФИР III *а.* سفیر *маъд.* ёқути кабуд.

САФӢ *а.* صفی 1. соф ва холиси ҳар чиз, баргузида; пок, поктинат. 2. дӯсти мухлис ва якдил.

САФКАШӢ صف‌کشی саф оростан, саф кашидан дар урдуҳои талабагӣ ва ҳарбӣ; бо тартиб ва низом қатор шудан.

САФНИШИН صف‌نشین ҳамқатор, ҳамсаф; дар як қатор нишастан.

САФО I *а.* صفا 1. покӣ, беғуборӣ, софӣ; равшанӣ. 2. хушӣ, хуррамӣ, шодмонӣ, хушдилӣ; **бо сафои хотир** бо хотири хуш, бо ризою рағбат, аз дилу ҷон; **кайфу сафо** кайфу дилхушӣ, айшу ишрат. 3. равнақ, ривоҷи кор; **сафо бахшидан** равшан кардан, нур бахшидан, хушу хуррам намудан.

САФО II *а.* صفا *кит.* оштӣ, сулҳ, осоиш: **сидқу сафо, сулҳу сафо**.

САФОБАХШ صفابخش хушиовар, дилхушкунанда.

САФОБАХШАНДА صفابخشنده *ниг.* **сафобахш**.

САФОВА(Т) *а.* صفاوه//صفاوت сафват, тозагӣ; покизагӣ.

САФОИН I *а.* سفائن *ҷ.* **сафина** I.

САФОИН II *а.* سفائن *ҷ.* **сафина** II.

САФОКЕШ صفاکیش покитинат, некӯсират, покмаслак.

САФОЛ سفال зарфи гилие, ки дар хумдон пухта шудааст.

САФОЛАК I سفالک қабати болоии хок, ки баъди борон хушк шуда кафида хезад; **сафолак бастан** пайдо шудани қабати хушк рӯи замин пас аз боришот.

САФОЛАК II سفالک *мус.* баланд ва бо суръати тез задани доира.

САФОЛАТ *а.* سفالت пастӣ, нокасӣ, фурӯмоягӣ (*аз сифатҳои бади инсонӣ*).

САФОЛГАР سفالگر он ки зарфҳои сафолин месозад.

САФОЛГАРӢ سفالگری амал ва шуғли сафолгар.

САФОЛГАРХОНА سفالگرخانه корхонае, ки дар он аз сафол зарф месозанд.

САФОЛИН سفالین аз ҷинси сафол; кӯзаи сафолин, табақи сафолин, ғулбаи сафолин.

САФОЛИНЛАБ سفالین‌لب *ниг.* **суфолинлаб**.

САФОЛӢ سفالی *ниг.* **сафолин**.

САФОЛПОРА سفال‌پاره як парча сафол.

САФОЛПӮШ سفال‌پوش :**боми сафолпӯш** боми бо тахтачаҳои сафолӣ пӯшондашуда.

САФОРА سفاره 1. заминҳои зери буғ монда; 2.заминҳои навкорам.

САФОРАТ *а.* سفارت 1. кор ва вазифаи сафир. 2. намояндагӣ: **сафорати Тоҷикистон дар Ирон**.

САФОРАТХОНА سفارت‌خانه бино–идораи сафири як давлат дар давлати дигар.

САФОРОӢ صف‌آرائی 1. саф бастан. 2. ба ҷанг омода шудан.

САФОҲАТ *а.* سفاهت *кит.* сафоҳӣ, ноқисулақлӣ, аблаҳӣ; кор ва рафтори беақлона.

САФОҲАТОМЕЗ سفاحت‌آمیز аблаҳона, беақлона.

САФРО *а.* صفراء *тиб.* дар тибби қадим яке аз чаҳор хилти таркибии бадани инсон, ки онро талха ва заҳра низ гӯянд; моеи талхи зард, ки дар халтачаи заҳра ҷамъ мешавад.

САФРОБАР صفرابر он чи сафроро кам кунад ё

равонад.

САФРОВИМИЗОҶ صفراوی‌مزاج *ниг.* **сафроимизоҷ**.

САФРОВӢ *а.* صفراوی *ниг.* **сафроӣ**.

САФРОЗАДА صفرازده *тиб.* он ки ба сабаби зиёд ғуншавии хилти сафро мизоҷаш аз ҳолати эътидол баромада зудхашм ва асабонӣ шудааст.

САФРОӢ صفرائی *тиб.* гирифтори бемории сафро; сафромизоҷ.

САФРО(И)МИЗОҶ صفرامزاج//صفرایمزاج *тиб.* 1. гарммизоҷ (*аз нуқтаи назари тибби қадим*). 2. *маҷ.* тундхӯ, зудхашм, асабонӣ.

САФРОСӮХТА صفراسوخته 1. он ки заҳрааш иллат дорад. 2. тундмизоҷ.

САФСАТА *а.* سفسطه 1. гапҳои беҳуда, сухани бемаза ва берабт; **гапи сафсата**. 2. ҳазён, он чи бемор дар ҳолати таби баланд гӯяд; **сафсата гуфтан** ҳазён гуфтан, гапи беҳуда, беасос ва бемаънӣ задан; **сафсата фурӯхтан** а) гапи беҳуда задан; б) бо гапҳои беҳуда маҳмадонӣ кардан.

САФСАТАГӮӢ سفسطه‌گوئی гуфтани суханони бемаънии берабт, ҳазёнгӯӣ.

САФСАТАГӮЙ سفسطه‌گوی беҳудагӯй, лаққӣ, ҳарзагӯй.

САФСАТАОМЕЗ سفسطه‌آمیز суханони бемаънӣ ва берабт.

САФСАТАФУРӮШ سفسطه‌فروش *ниг.* **сафсатагӯй**.

САФСАТАФУРӮШӢ سفسطه‌فروشی гапи беҳуда задан, гапи дурӯғу беасосро рост ба қалам додан.

САФСАТАХОНӢ سفسطه‌خوانی *ниг.* **сафсатафурӯшӣ**.

САФФОК *а.* سفّاک *кит.* хунрез, одамкуш; золим, бераҳм.

САФФОР *а.* صفّار *кит.* мисгар.

САФФОРӢ صفاری мисгарӣ.

САФҲ *а.* صفح *кит.* афви гуноҳ, бахшидани гуноҳ.

САФҲА *а.* صفحه 1. рӯй, руя, рӯи мусаттаҳи чизе, саҳифа. 2. қартаи граммофон.

САФЧА صفچه *кит.* харбузаи хом ва норасида, тарак, ки аз он косаи шароб ҳам месохтанд.

САФШИКАН صف‌شکن *маҷ.* далер, шуҷоъ, ҷасур, баҳодур.

САФШИКАНӢ صف‌شکنی далерӣ, шуҷоатмандӣ, ҷасурӣ.

САХИГӢ سخیگی *ниг.* **саховат**.

САХӢ سخی саховатманд, кушодадаст, ҷавонмард: **инсони сахӣ**.

САХЛАВ سخلو *таър.* гурӯҳи сарбозон, ки дар ҷойе иқомат дошта маъмури муҳофизати он ҷой буданд.

САХО *а.* سخا *ниг.* **саховат**.

САХОВАТ *а.* سخاوت кушодадастӣ, ҷавонмардӣ, ҳимматбаландӣ, карам, сахигӣ; **хайру саховат** хайру эҳсон.

САХОВАТМАНД سخاوتمند *ниг.* **сахӣ**.

САХОВАТМАНДӢ سخاوتمندی кушодадастӣ ва некӣ, хайру эҳсон кардан.

САХОВАТМАНДОНА سخاوتمندانه ҷавонмардона, некӯкорона.

САХОВАТПЕША سخاوت‌پیشه *ниг.* **саховатманд**.

САХОПЕША سخاپیشه *ниг.* **сахӣ**.

САХОФАТ *а.* سخافت сабукӣ, заъф; сабуксорӣ.

САХР(А) *а.* صخر(ه) харсанг, кӯҳпора; санги калони сахт.

САХТ سخت 1. маҳкам, мустаҳкам, устувор, шах; *муқоб.* **суст, мулоим, нарм; ҷисми сахт**; **одам аз гул нозук, аз санг сахт аст** (*мақ.*). 2. душвор, мушкил; **кори сахт**. 3. вазнин; **кори сахт; хоби сахт** хоби вазнин; хобе, ки кас аз он бедор нашавад. 4. шадид, бошиддат; **зимистони сахт**, **муборизаи сахт**, **ҷазои сахт**, **ҷанги сахт**. 5. қатъӣ: **чораи сахт**, **эътирози сахт**. 6. тунд, тез; дағалона, дурушт; **боди сахт, гапи сахт**. 7. баланд: **овози сахт**. 8. хасис, мумсик, лаим; **дили сахт** дили бетараҳҳум; **рӯзи сахт** тангӣ, душворӣ, бадии рӯзгор; **сари сахт** бадбахт, шӯрбахт; **сахт будан** а) хасис будан, мумсик будан; б) устувор будан, побарҷо будан; **сахт гап задан** бо дуруштӣ сухан гуфтан; **сахт гирифтан** сахтгирӣ кардан, муомилаи дурушт кардан; **сахт карда гуфтан** бо тундию тезӣ гап задан ба касе, бо дуруштӣ гап задан; **сахт истодан** устувор истодан, исрор дар гуфтаи худ; **сахт кардан** пӯшондан, маҳкам кардан; **сахт**

кашидан таранг кардан; **сахт омадан** душвор будан, ногувор будан; **сахт шудан** а) душвор шудан (*мас., кор*), б) дурушт шудан (мас. пӯсти бадан); **нафаси сахт** кашидан бо душворӣ нафас кашидан; **сахт – сахт** хеле сахт (ба маъноҳои 1, 2, 3 **сахт**).

САХТАН سختن *кит.* 1. вазн доштан. 2. санҷидан, баркашидан.

САХТБАРГ растаниҳое, ки дорои баргҳои дурушти сахт мебошанд.

САХТБОЗУ سخت‌بازو қавидаст, одами тануманди пурзӯр; тавоно, зӯр.

САХТБОЛ سخت‌بال дорои боли сахт.

САХТБУНЁД سخت‌بنیاد он чи асос ва пояи маҳкаму устувор дорад.

САХТБУНЁН سخت‌بنیان *ниг.* **сахтбунёд**.

САХТГАП سخت گپ дурུштгап, талхзабон.

САХТГИР سخت گیر он ки бо қатъият ва диққат корбарӣ мекунад, дақиқ, серталаб.

САХТГИРӢ سخت گیری серталаб, дақиқ ва интизомдӯст будан дар коре, бо катъият талаб кардани иҷрои коре.

САХТГӮ(Й) سخت گو(ی)он ки дурушт ва қатъӣ гап мезанад.

САХТДАСТ سخت‌دست *маҷ.* хасис, мумсик; *муқоб.* **кушодадаст**.

САХТДИЛ سخت‌دل сангдил, бераҳм.

САХТДИЛӢ سخت‌دلی бераҳмӣ кардан, ноинсофӣ.

САХТИГАРӢ سخت گیر хасисӣ, мумсикӣ.

САХТИДИДА سختی‌دیده азобкашида, он ки дар зиндагӣ азобу машаққат ва маҳрумияти зиёд кашидааст.

САХТИЁН سختیان *кҳн.* пӯсти ошдодашуда; чарми нозук ва мулоими буз, сафён.

САХТИКАШ سختی کش 1. тобовар, тоқатовар; меҳнаткаш. 2. *маҷ.* диловар, шуҷоатнок.

САХТИРОДА سخت‌اراده қавиирода, он ки дар азми худ ҷазм ва устувор аст.

САХТӢ سختی 1. маҳкамӣ, устуворӣ, шахӣ. 2. душворӣ, вазнинӣ; *муқоб.* **осонӣ**. 3. дуруштӣ, дағалӣ. 4. хасисӣ, мумсикӣ; **сахтӣ дидан (кашидан)** азобу уқубат дидан, бо қашшоқӣ ва эҳтиёҷ умр гузарондан.

САХТКАМОН سخت کمان *кит.* тирандози моҳир.

САХТКӮШ سخت کوش кӯшо, боғайрат.

САХТЛАҶОМ سخت لجام *ниг.* **сахтҷилав**.

САХТМУОМИЛА سخت‌معامله дағал, дурుштрафтор (*одам*).

САХТПАНҶА سخت‌پنجه *ниг.* **сахтдаст**.

САХТПО(Й) سخت‌پا(ی) собитқадам.

САХТРӮ(Й) سخت‌رو(ی) беибо, бешарм, густох.

САХТРӮЗ سخت‌روز он ки рӯзгораш ба сахтӣ мегузарад; фақир, қашшоқ; бетолеъ.

САХТРӮӢ سخت‌روئی 1. истодагар, устувор. 2. *маҷ.* бешарм, густох; дурушт.

САХТСАР سخت‌سر саркаш, гарданкаш, якраҳа, инодкор.

САХТСАРӢ سخت‌سری саркашӣ, гардантобӣ.

САХТУ سختو *кҳн., ниг.* **ҳасиб**.

САХТЧАШМ سخت‌چشم шӯх.

САХТҶИЛАВ سخت‌جلو 1. ноором, саркаш (*асп*). 2. *маҷ.* инодкор, якраҳа, гапнодаро (*одам*).

САХТҶОН سخت‌جان тобовар, сертоқат, таҳаммулкунанда, бурдбор; бадмур.

САХТҶОНӢ سخت‌جانی тобоварӣ, шикебоӣ, бурдборӣ.

САХТҶӮШ سخت‌جوش бисёр ҷӯшзананда; пуршур, пурҳаяҷон, ◊ **ин оташин хонаи сахтҷӯш** дунё.

САХТШАВӢ سخت‌شوی шах шудан: **сахтшавии ширеш**.

САХТШУДА سخت‌شده *сифати феълии замони гузашта аз* **сахт шудан**; шахшуда, мустаҳкамшуда: **гаҷи сахтшуда**.

САХТЭЪТИҚОД سخت‌اعتقاد дорои эътиқоду ихлоси сахт.

САХУН سخن *ниг.* **сухан.**

САҲАР I *а.* سحر сапедадам, бомдод, замони акнун кушода шудани чашми рӯз; **шаб то саҳар** тамоми шаб.

САҲАР II *а* سهر *кит.* бехобӣ, бедорӣ; касалии бехобӣ.

САҲАРА *а.* سحره *ҷ.***соҳир** I.

САҲАРГАҲ//САҲАРГОҲ سحرگه//سحرگاه ҳангоми саҳар, бомдод, сапедадам.

САҲАРГАҲӢ سحرگهی *ниг.* **саҳаргоҳӣ**.

САҲАРГАҲОН سحرگاهان *ниг.* **саҳаргоҳӣ**.

САҲАРГОҲ سحرگاه *ниг.* **саҳаргаҳ**.

САҲАРГОҲӢ سحرگاهی 1. *мансуб ба* **саҳаргоҳ//саҳаргаҳ**. 2. саҳаргоҳон, вақти бомдод.

САҲАРГОҲОН//САҲАРГАҲОН سحرگاهان// سحرگهان дар ҳангоми саҳар, бомдодон.

САҲАРӢ سحری 1. *мансуб ба* **саҳар**; бомдодӣ: **насими саҳарӣ**, **шабнами саҳарӣ**. 2. таоме, ки рӯзадорон пеш аз сапедадам (бомдод) мехӯранд.

САҲАРХЕЗ سحرخیز он ки саҳари барвақт аз хоб мехезад.

САҲАРХЕЗАК سحرخیزک *гуфт., ниг.* **авсарӣ**.

САҲАРХЕЗӢ سحرخیزی одати саҳари барвақт аз хоб хестан.

САҲАРХОН سحرخوان вақти саҳар хонишкунанда; **мурғи саҳархон** булбул; қумрӣ; хурӯс.

САҲАТ صحت *шакли гуфтугӯии* **сиҳ(ҳ)ат**.

САҲБО صهبا *кит.* шароби сурх, май.

САҲВ I سهو хато, иштибоҳ.

САҲВ II صحو ҳушёршавӣ, ҳушёрӣ, бартараф шудани мастӣ.

САҲВА *а.* صهوه *кит.* пушти асп, ҷои нишасти савора дар пушти асп.

САҲВАН *а.* سهواً бархато, аз рӯи иштибоҳ.

САҲВНОК سهوناک дорои саҳву хато.

САҲВРАВӢ سهو روی роҳгум задан, ба роҳи хато рафтан, хато шудан.

САҲЕҲ *а.* صحیح 1. тандуруст, солим, беайбу нуқс; **саҳеҳу солим** сиҳату саломат. 2. дуруст, рост, аниқ; **саҳеҳу ғалат** дуруст ва хато; **ҷавоби саҳеҳ додан** дуруст ҷавоб гардондан.

САҲЕҲӢ صحیحی 1. солимӣ, саломати хуб. 2. дурустӣ, ростӣ.

САҲЕҲУЛАЪЗО *а.* صحیح‌الاعضا солимбадан, тандуруст.

САҲЕҲУЛМИЗОҶ *а.* صحیح‌المزاج саломатии хуб дошта, тансиҳат, тандуруст.

САҲЕҲУННАФС *а.* صحیح‌النفس солим, тандуруст.

САҲЕҲУТТАБЪ *а.* صحیح‌الطبع солимтабъ, дуруст-табъ, соҳиби табъи мавзун.

САҲИБОЛО سهی‌بالا 1. ростқомат, мавзунқомат, хушқомат. 2. *маҷ.* маъшуқа.

САҲИҚАД سهی‌قد *ниг.* **саҳиболо**.

САҲИҚОМАТ سهی‌قامت *ниг.* **саҳиболо**.

САҲИЛ *а.* صهیل 1. шеҳаи асп, овози асп. 2. бонг, наъра.

САҲИМ *а.* سهیم *кит.* он ки бо дигаре дар коре шарик аст, саҳмдор.

САҲИФА//САФҲА *а.* صحیفه//صفحه як рӯи варақ: **дар сафҳаи дил навиштан** *маҷ.* бар рӯи дил нақш кардан; **саҳифаи нав кушодан** *маҷ.* ҷиҳати нави кореро оғоз кардан.

САҲИФАБАНД صحیفه‌بند он ки дар матбаа аз маводи чидашуда саҳифа мебандад.

САҲИФАБАНДӢ صحیفه بندی ҷузвабандӣ, амал ва шуғли саҳифабанд.

САҲӢ سهی 1. рост, баланд; **сарви саҳӣ**, **саҳисарв** а) сарви рост ва баланд, сарви рострафтаи зебо; сарви наврас; б) *киноя аз* қади рост, қомати рост. 2. номи зани Эраҷ, ки писари хурди Фаридун буд.

САҲҚ *а.* سحق соидан, кӯфтан, реза кардан.

САҲЛ I *а.* سهل 1. осон; сабук, нодушвор; *муқоб.* **саъб** (*душвор*); **кори саҳл** кори осон; **агар ёр аҳл аст, кор саҳл аст** (*зарб.*); **саҳл гирифтан** (*кореро*) осон шумурдан, дуруст аҳамият надодан, бепарвоёна рафтор кардан (*ба коре*). 2. андак, каме.

САҲЛ II *а.* سهل *кит.* замини ҳамвор; **саҳлу ҷабал** замини ҳамвор ва кӯҳҳо; пасту баланд.

САҲЛАНГОР سهلنگار он ки ҳар кореро саҳлу осон мепиндорад, саҳлгир; бепарво.

САҲЛАНГОРӢ سهلنگاری саҳлгирӣ кореро, бепарвоӣ, бедиққатӣ (*дар иҷрои коре*).

САҲЛАНГОРОНА سهلنگارانه бедиққатона, бепарвоёна; сабукфикрона.

САҲЛГИР سهل‌گیر *ниг.* **саҳлангор.**

САҲЛГИРӢ سهل‌گیری кореро осон пиндоштан, бепарвоӣ.

САҲЛГӮӢ سهل‌گوئی мулоимсуханӣ, нармгуфтор.

САҲЛГӮЙ سهل‌گوی нармгуфтор, мулоимсухан.

САҲЛӢ سهلی 1. осонӣ. 2. мулоими, хушмуомилагӣ; **бо саҳлӣ** а) ба осонӣ; б) бо мулоиматӣ.

САҲМ I *а.* سهم тарс, ваҳм, бим, ҳарос.

САҲМ II *а.* سهم ҳисса, баҳра; **саҳм гузоштан** (*ба коре, чизе*) ҳисса ҳамроҳ кардан.

САҲМ III *а.* سهم *кит.* тир, тире, ки бо камон андохта мешавад.

САҲМГИН سهمگین воҳиманок, тарсовар, хавфнок.

САҲМГИР سهمگیر иштироккдор, саҳмгузор, саҳмдор.

САҲМГИРӢ سهمگیری иштирок намудан дар иҷрои коре, ҳисса гузоштан.

САҲМГУЗОР سهمگذار иштирокдор, ҳиссагузор.

САҲМГУЗОРӢ سهمگذاری иштирок, ширкат, ҳиссагузорӣ.

САҲМДОР I سهمدار тарсончак, воҳимазада.

САҲМДОР II سهمدار он ки дар коре саҳм – ҳисса дорад, соҳибҳисса, баҳрадор; шарики бонкӣ, дорандаи саҳм, яъне дорандаи қисми сармояи бонк, ки ҳақ дорад дар идораи бонк ширкат варзад ва фоида ба даст орад.

САҲМДОРӢ سهمداری *ниг.* **саҳмгузорӣ**.

САҲМИЯ سهمیه саҳм, яке аз ҳиссаҳои баробари сармояи саҳомии бонк.

САҲМНОК سهمناک 1. *ниг.* **саҳмгон**. 2. ҳиссадор.

САҲН *а.* صحن 1. соҳат, руй (замин, хона); **саҳми мадраса** рӯи ҳавлии мадраса; **саҳни ҳавлӣ** рӯи ҳавлӣ. 2. саҳна, майдон.

САҲНА I صحنه 1. замини ҳамвор, ҷои васеъ, майдон, арса. 2. ҷойи намоиш ва бозӣ дар театр. 3. намоише аз як пиеса ё роман, ҳикоя ва достон; манзара; дар паси саҳна дур аз чашми мардум, ноаён.

САҲНА II صحنه рӯй, ораз, симо.

САҲНАВӢ صحنوی *мансуб ба* **саҳна**.

САҲНАЗЕБ صحنه‌زیب саҳнабоб, муносиби саҳна.

САҲНАОРО صحنه‌آرا он ки саҳнаро барои намоиш оро медиҳад.

САҲНАСОЗ صحنه‌ساز *ниг.* **саҳнаоро**.

САҲНАСОЗӢ صحنه‌سازی сохтани саҳна.

САҲНАЧА صحنچه саҳнаи хурд: **саҳначаи ҳачвӣ**.

САҲОБ صحاب абр, меғ.

САҲОБА صحابه *д.* ҳамсӯҳбат, ёр, ҳамнишин, ҳамдам, ҳамсӯҳбатони Муҳаммади пайғамбар (с).

САҲОИФ صحائف *ҷ.* **саҳифа**.

САҲОМ سهام саҳмгузор.

САҲОМӢ سهامی саҳмгузорӣ.

САҲРО *а.* صحرا 1. дашти беобу алаф, биёбони бедолу дарахт, чӯл. 2. атрофи шаҳр, боғоти гирди шаҳр; замини кишт.

САҲРОГАРД صحراگرد биёбонгард; кӯчманчӣ.

САҲРОГАРДӢ صحراگردی биёбонгардӣ, кӯчманчигарӣ.

САҲРОӢ صحرائی 1. *мансуб ба* **саҳро**; **бошишгоҳи саҳроӣ**. 2. саҳронишин, деҳотӣ.

САҲРОНАВАРД صحرانورد биёбонгард.

САҲРОНАВАРДӢ صحرانوردی саҳротайкунӣ, саҳрогардӣ.

САҲРОНИШИН صحرانشین 1. он ки дар беруни шаҳр зиндагӣ мекунад. 2. *киноя аз* турк; *муқоб.* **шаҳрнишин**. 3. *маҷ.* одами омӣ, содадил.

САҲРОРАВ صحرارو саҳрогард, биёбонӣ, бодиянишин, кӯчманчӣ.

САҲУР//СУҲУР *а.* سحور *д.* вақти пеш аз дамидани субҳ, ки мусулмонон дар моҳи рамазон барои рӯзагирӣ охирин бор хӯрок хӯрда метавонанд.

САҲУРӢ سحوری *д.* хӯроке, ки дар моҳи рамазон саҳаргоҳон мехӯранд; **саҳурӣ задан** саҳур

хӯрдан, саҳарӣ хӯрдан.

САҲҲОР *а.* سحار бисёр сеҳру ҷодукунанда, соҳир, ҷодугар.

САҲҲОФ *а.* صحاف ҷузъбанд, мӯқовабанди китоб, ҷилдсоз.

САҲҲОФӢ صحافی касбу кори саҳҳоф.

САЧОҚ سچاق *гуфт.* он чи бо он дасту рӯ пок кунанд.

САҶДА *а.* سجده 1. пешонӣ бар замин гузоштан; таъзим (*дар ибодат ё аз рӯи аҷз ва фурӯтанӣ*). 2. *д.* пешонӣ, ду кафи даст, ду зонуро ба замин ниҳода зикрҳои муқаррарро гуфтан дар намоз.

САҶДАГОҲ سجده‌گاه ҷое, ки Худоро саҷда кунанд, маҳалли ибодат; масҷид, меҳроб.

САҶИЙЯ *а.* سجیه *кит.* сиришт, табиат; хислат.

САҶҶОДА *а.* سجاده ҷойнамоз, мусалло.

САҶҶОДАНИШИН سجاده‌نشین *д.* 1. он ки ҳамеша рӯи саҷҷода менишинад ва намоз мехонад. 2. *маҷ.* шайх, порсо, зоҳид.

САҶҶОДАПАРАСТ سجاده‌پرست он ки пайваста намоз мегузорад: шайх, зоҳид.

САҶЪ *а.* سجع *адш.* сухани қофиядор, дар наср овардани калимаҳои ҳамвазну ҳамоҳанг.

САЪБ *а.* صعب душвор, мушкил, сахт.

САЪБА صعبه *гуфт., ниг.* **саъва**.

САЪВА *а.* صعوه парандаест хурдтар аз гунҷишк.

САЪД *а.* سعد бахосият, муборак, хуҷаста, бахтовар; *муқоб.* **наҳс**; **саъду наҳс** бахосияту бехосият, муборак ва шум; **саъди акбар** *нуҷ.* сайёраи Муштарӣ–Ҳурмузд; **саъди асғар** сайёраи Зӯҳра – Ноҳид.

САЪДӢ سعدی 1. хушбахтӣ, муборакӣ; хушбахт. 2. хуҷаста, муборак; **рӯзи саъдӣ** рӯзи нек.

САЪЙ *а.* سعی кӯшиш, ҷидду ҷаҳд, ғайрат; **саъй доштан (кардан)** кӯшидан, ғайрат кардан.

САЪҚА *а.* صعقه *кит.* 1. барқ задан, оташак задан. 2. оташ.

САЪЛАБ I *а.* ثعلب *кит., ниг.* **рӯбоҳ**.

САЪЛАБ II *а.* ثعلب *бот.* як навъ растании худрӯи кӯҳӣ.

САЪЛУҚ *а.* صعلوک *кҳн.* фақир, нодор, дарвеш.

САЪТАР سعتر//صعتر *кит., биол.* кокутӣ.

САЪТАРИМАНЗАР سعتری‌منظر зебо, хушрӯй.

САЯЛОН *а.* سیلان ҷараён, равоншавии чизҳои моеъ.

САЯРОН *а.* سیران *ниг.* **сайрон**.

СЕ I سه шумораи миқдорӣ, ки баробари ду ҷамъи як (2+1) аст.

СЕ II سه *номи ҳарфи панҷуми алифбои арабии тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба 500 баробар аст.*

СЕАНС *фр.* سئانس ҳар давраи замоне, ки дар он як филм, як намоиш нишон дода мешавад.

СЕАСПА سه‌اسپه 1. ароба ё воситаи нақлиётии дигаре, ки ба он се асп баста шудааст. 2. *маҷ.* бо аҷала, шитобон.

СЕБ سیب 1. меваи хуштамъ ва хушбӯйи хушхӯр, ки навъҳои гуногун дорад. 2. дарахти ин мева; **себи занах** *киноя аз* ғабғабаи маҳбуба.

СЕБАК سیبک 1. себи хурд, себча. 2. порчаи гулӯлаи хамир ба андозаи як нон, зувола; **себак гирифтан** хамирро зувола кардан.

СЕБАНД سه‌بند *таър.* калтак, калтаки дароз, ки дар аморати Бухоро навкарони миршаб гирифта мегаштанд.

СЕБАНДДОР سه‌بنددار шабгардони ба даст себанд гирифта.

СЕБАРА سه بره себардор, он чи се бар дорад.

СЕБАРГА سه‌برگه *биол.* гиёҳест монанди юнучқа, вале пояи дароз надорад ва камбарг аст.

СЕБАРГАЗОР سه‌برگه‌زار ҷои анбӯҳии себарга.

СЕБЗОР سیب‌زار анбӯҳи дарахтони себ.

СЕБӢ سیبی аз себ тайёршуд: **мураббои себӣ**.

СЕБҚОҚ سیب‌قاق себи хушккарда; себе, ки бурида хушк мекунанд.

СЕБОРА سه‌باره сеюмбора; бори сеюм.

СЕБОФА(К) سه بافه//سه بافک як навъи мӯйбофӣ, ки мӯйро ба се қисм ҷудо карда мебофанд.

СЕБУРҶА سه‌برجه *ҳанд.* шакли ҳандасие, ки се кунҷ – зовия дорад.

СЕБЧА سیبچه 1. *ниг.* **себак**. 2. як навъ ҳалвое, ки ба шакли гулӯла – лӯнда сохта мешуд.

СЕБЧИНӢ سیب‌چینی *исми амал аз* **себ чидан**; чидани себ.

СЕБЧОЙ سیب‌چای чойе, ки аз себи реза буридашудаи хушк дам карда шудааст.

СЕВАНЧӢ سیونچی *гуфт.* мукофот ё ҳадя, ки ба овардани хабари хуш дода мешавад, мужда, муждагонӣ; **севанчӣ гирифтан** хабари хуше оварда аз касе подош дарёфт кардан.

СЕВОҒАР سیواغر *зоол.* парандаи хурди хокиранги синасурх аз ҷинси гунҷишк.

СЕВОЛ سیوال донача, қуббачаи хурду сахти бедарде, ки дар пӯсти бадан пайдо мешавад, озах.

СЕГАЗА//СЕГАЗӢ سه‌گزه//سه‌گزی он чи се газ дарзӣ дорад: **чӯбдасти чӯпонии сегаза**.

СЕГОНА سه‌گانه секаса; сеҷониба; сеқисма: **асари сегона**, **иттиҳоди сегона**.

СЕГОНАГӢ سه‌گانگی сегона будан, хусусияти сегона доштан.

СЕГОҲ سه‌گاه *мус.* яке аз мақомҳои таркибии Шашмақом.

СЕГӮША سه گوشه *ниг.* **секунҷа**.

СЕДАНДОНА سه‌دندانه дорои се дандон, дорои се дандона.

СЕЗАБОНА سه‌زبانه ба се забон таълифшуда: **луғати сезабона**.

СЕЗАНА سه‌زنه марди дорои се зан.

СЕЗДАҲ سزده шумораи миқдорӣ иборат аз 10 ҷамъи 3.

СЕЗДАҲБОЛОР سزده‌بالار хонае, ки сақфаш сездаҳ болор дорад (*фосилаи ҳар болор аз якдигар тақрибан 50 – 70 см мешавад*).

СЕЗДАҲСОЛА سزده‌ساله он ки аз умраш 13 сол пур шуда бошад.

СЕЗДАҲСОЛАГӢ سزده‌سالگی синни сездаҳсола; **дар сездаҳсолагӣ** ҳангоми сездаҳсола будан

СЕЗДАҲУМ سزدهم рақами тартибии 13.

СЕЗДАҲУМИН سزدهمین *ниг.* **сездаҳум**.

СЕЗИЙ *лот.* سیزیی моддаи химиявӣ, ки рақами тартибиаш дар ҷадвали даврӣ ба 55 баробар аст(Cs).

СЕӢ سه‌ئی варақаи се холдор дар карта.

СЕЙМ *пол.* سیم номи парламенти баъзе давлатҳо.

СЕЙСМОГРАФ *ю.* سیسما گرف *ниг.* **зилзиланигор**.

СЕЙСМОГРАФИЯ *ю.* سیسما گرفیه *ниг.* **зилзиланигорӣ**.

СЕЙСМОЛОГ *ю.* سیسمالاگ *ниг.* **зилзилашинос**.

СЕЙСМОЛОГИЯ *ю.* سیسمالاگیه *ниг.* **зилзилашиносӣ**.

СЕЙУМ سه یم *ниг.* **сеюм**.

СЕЙУМИН سه یمین *ниг.* **сеюмин**.

СЕЙФ *англ.* سیف сандуқи оҳанини насӯзанда барои нигаҳ доштани пул ва ҳуҷҷатҳо, ганҷа, сандуқи носӯз.

СЕКАРАТА سه‌کرته *ниг.* **себора.**

СЕКАРАТӢ سه کرتی се бор-се бор, се-се.

СЕКАСА//СЕКАСӢ سه‌کسه//سه‌کسی иборат аз се нафар, сенафарӣ.

СЕКИН سکین *гуфт.* оҳиста, явош; бешитоб.

СЕКУНҶА سه‌کنجه *ҳанд.* шакле, ки аз се хати рости ҳамдигарро буранда иборат буда, се кунҷи дохилӣ ба вуҷуд меорад.

СЕҚАБАТА سه قبطه 1. он чи се қабат дорад: **бинои сеқабата**. 2. сеошёнадор; **андоваи сеқабата**.

СЕҚИРРА سه‌قره *ҳанд.* шакле ки се рӯ дорад.

СЕЛ سیل 1. ҷараёни оби борони бисёр ки ба сабаби боришҳои зиёди паёпай ва об шудани яхҳо бошиддат ва суръат ҷорӣ мешавад, селоб. 2. *маҷ.* он чи босуръат ва ба ҳеҷ монеа нигоҳ накарда ҷорӣ мешавад; **борони сел** борони сахтборанда; **сел задан** боридани борони сахт ва омадани сел; ◊ **сели ашк** ашкрезии бисёр.

СЕЛА سیله гурӯҳи парандагон: **селаи гунҷишкон, селаи зоғон, селаи кабӯтарон**.

СЕЛБОР سیلبار *ниг.* **сайлбор**.

СЕЛБОРИШ سیل‌بارش боронгарии сахт, борони сел.

СЕЛБОРОН سیله‌باران борони селосо, борони бошиддат.

СЕЛВОР سیلوار ҷоришаванда чун сел.

СЕЛГОҲ سیلگاه *ниг.* **сайлгоҳ**.

СЕЛЕКСИОНЕР *лот.* سلیکسئانیر мутахассиси соҳаи селексия.

СЕЛЕКСИЯ *лот.* سلیکسیه илми беҳтар гардонидани навъи растанӣ ё ҷинси ҳайвонот (чорпоён) ва ба вуҷуд овардани навъ ва ҷинсҳои нав бо роҳҳои сунъӣ.

СЕЛИТРА *лот.* سلیتره *хим.* моддаи мураккаб аз калий, натрий, аммоний, ки дар техникаи моддаҳои тарканда ва дар соҳаи кишоварзӣ барои қувватнок кардани хок ба кор меравад.

СЕЛЛОИД *лот.* سلاید моддаи сахти қаишу шаффоф, ки барои сохтани навор *ва г.* истифода мешавад.

СЕЛЛОФАН *лот.* سلافن навори шаффофи тунук, ки аз сабаби обногузар буданаш барои печонидани чизҳо истифода мешавад; *гуфт.* салафан.

СЕЛЛОФАНӢ سلافنی *мансуб ба* **селлофан**; аз селлофан сохташуда; **халтаҳои селлофанӣ**.

СЕЛЛЮЛОЗА *лот.* سلیولازه бофтаи пӯсти беруни ҳуҷайраи растаниҳо, ки аз он бо роҳи кимиёвӣ коғаз, селлофан, маводи тарканда *ва г.* тайёр мекунанд.

СЕЛОБ سیلاب 1. оби тезу тунд ҷоришавандаи борони сел. 2. *маҷ.* он чи бо суръату қувват ба ҳеҷ мамониат нигоҳ накарда зоҳир мешавад; **селоби хашм**, **селоби ғазаб**, **селоби ғам**.

СЕЛОБА سیل آبه *ниг.* **сел** 2.

СЕЛОБКАНД سیلاب‌کند *ниг.* **селроҳа**.

СЕЛОВАРД سیل‌آورد *ниг.* **сайловард**.

СЕЛОН سیلان 1. пӯлодиранг, хокистарранг. 2. шакли матои ҷилодори пӯлодранг.

СЕЛРАФТОР سیل رفتار *ниг.* **сайлрафтор**.

СЕЛРОҲА سیل‌راهه ҷараёнгоҳи сел, роҳе, ки сел ҷорӣ гашта хокро шуста бурдааст.

СЕМАНТИКА سیمنتکه *збш.* маънои калимаи алоҳида ва тарзи таркиб ёфтани он.

СЕМАНТИКӢ سیمنتکی *мансуб ба* **семантика**; маъно.

СЕМАСИОЛОГИЯ *ю.* سیمسیالاگیه *збш.* як соҳаи вожашиносӣ, ки дар бораи хусусияти маънои калимаҳо баҳс мекунад.

СЕМАФОР *ю.* سیمفار дастгоҳи сигналдиҳанда дар сари роҳҳо (*дар бораи баста ё кушода будани гузаргоҳ*).

СЕМЕНТ *олм.* سیمنت моддаи хокамонанди сохтмонӣ, ки вақти ба об омехтан хамири шуда барои рехтани бетон, чидани хишт *ва г.* истифода мешавад: **корхонаи семент**, **истеҳсоли семент**, **хамираи семент**.

СЕМЕНТБАРОРӢ سیمنت‌براری истеҳсол кардани семент.

СЕМЕНТӢ سیمنتی *мансуб ба* **семент**: **фарши сементӣ, зинаи сементӣ**.

СЕМЕНТКАШ سیمنت‌کش кашонандаи семент; **мошини сементкаш**.

СЕМЕНТКОРӢ سیمنت‌کاری андова кардан бо семент.

СЕМЕНТПӮШ سیمنت‌پوش бо семент пӯшидан; **нақбро сементпӯш кардан**.

СЕМЕНТРЕЗӢ سیمنت‌ریزی сементи шӯридаро ба ҷое рехташуда.

СЕМЕСТР *лот.* سیمستر муддати нимсолаи таҳсил дар мактабҳои олӣ.

СЕМИНАР *лот.* سمینر 1. машғулияти амалии гурӯҳи хонандагон таҳти роҳбарии муаллим дар мактабҳои олӣ. 2. машғулияти гурӯҳӣ барои боло бурдани савияи дониш.

СЕМИОТИКА *ю.* سیمیاتکه 1. маҷмӯи назарияҳои илмӣ, ки хосиятҳои гуногунро тадқиқ мекунад. 2. фасли ташхиси тиббӣ, ки аломатҳои касалиро меомӯзад

СЕМИСРАЪГӢ سه‌مصرعگی шеъре, ки ҳар як бандаш аз се мисраъ иборат бошад.

СЕМОҲА سه‌ماهه ҳар ки ё ҳар чи ки барои ба вуҷуд омаданаш се моҳ шуда бошад.

СЕМОҲАГӢ سه‌ماهگی *мансуб ба* **семоҳа**.

СЕНАТ *лот.* سنت 1. маҳкамаи олии мурофиавӣ – маъмурӣ дар Русияи подшоҳӣ. 2. палатаи олии қонунгузорӣ дар ИМА, Фаронса *ва г.*

СЕНАТОР سنتار узви сенат.

СЕНЗДАҲ سنزده *ниг.* **сездаҳ**.

СЕНСУАЛИЗМ سنسالیزم *фалс.* яке аз равияҳои фалсафӣ, ки ҳиссиётро ягона манбаи идрок медонад.

СЕНТИМЕНТАЛИЗМ *фр.* سنتمنتلیزم *адш.* яке аз равияҳои адабӣ, ки тасвири олами ботинии одами одӣ, тасвири рӯҳияро пеш меронад.

СЕНТНЕР *лот.* سنتنیر воҳиди андозаи вазн, баробар ба 100кг. (0,1 тонна).

СЕНТРИФУГА *олм.* سنترفوگه 1. дастгоҳест барои таҷзияи таркиби маҳлулҳо бо таъсири қувваи марказгурез. 2. иншоотест барои ба вуҷуд овардани вазнинии зарурӣ барои озмоиши асбобҳо ва санҷиши кайҳоннавардон.

СЕНТЯБР *лот.* سنتیبر моҳи нуҳуми солшумории милодӣ.

СЕНУҚТА سه‌نقطه аломати китобатист, ки барои муносиб надонистани давом додани фикр ва дигар маъноҳои дастурӣ хизмат мекунад.

СЕОВОЗ سه‌آواز мусиқӣ ё суруде, ки бо иштироки се асбоби мусиқӣ ё се овозхон иҷро мешавад.

СЕОШЁНА سه‌آشیانه сетабақа, биное, ки аз се табақа – ошёна иборат аст.

СЕПАР سه‌پر сепара, он чи се пара дорад; **хаданги сепар** тири сепара.

СЕПАРА سه‌پره сепарадор (*ниг.* **пара**).

СЕПАРАТИЗМ *лот.* سه‌پرتیزم *ниг.* **ҷудоиталабӣ**.

СЕПАРАТОР *лот.* سپرتار *тех.* дастгоҳ барои берун кашидани моддае аз таркиби чизе (*мас., маска аз шир*).

СЕПОЯ سه‌پایه ҳар чизи сешоха – поядоре, ки бо ҳар сеи онҳо бар замин устувор аст.

СЕР I سیر 1. он ки нав хӯрок хӯрда шикамаш пур аст ва майли хӯрокхӯрӣ надорад; *муқоб.* **гурусна**. 2. *маҷ.* пур, саршор. 3. *ҷузъи пешини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* зиёд ва фаровон будани чизе: **серкор, серталаб, серғайрат, серташвиш, сероб** *ва г.*; **сер дидан** аз дидори касе хуб баҳраманд; **сер шудан** а) ба қадри пурии шикам таом хӯрдан, дигар майли хӯрокхӯрӣ надоштан; б) *маҷ.* безор шудан, ба танг омадан аз чизе; **аз хоб сер шудан** мувофиқи табъ, чунон ки бояд хоб карда хестан, аз хоб қонеъ шудан.

СЕР II سیر *кҳн.* миқёси паймоиш, ки ҳар panҷ сер як пуд (16 кг) аст.

СЕРАБР سیرابر пурабр, пӯшида ба абр (*осмон*).

СЕРАВЛОД سیراولاد 1. серфарзанд. 2. сернасл (*нисбати инсон*).

СЕРАВЛОДӢ سیراولادی серфарзандӣ ва сернаслӣ.

СЕРАВҶ سیراوج 1. инкишофи тез ва пурҷӯш. 2. пурҷӯшу хурӯш ва тезу тунд (*мас., бозор*).

СЕРАДАД سیرعدد бисёр, зиёд; шумораи зиёд.

СЕРАЗОБ سیرعذاب он чи азобу меҳнати зиёд дорад.

СЕРАЙБ سیرعیب он ки ва он чи камбудӣ, норасоӣ нуқсону хатои зиёд дорад.

СЕРАЛАФ سیرعلف марғзоре, ки алафу гиёҳаш зиёд аст: **дашти сералаф**.

СЕРАМАЛ سیرعمل серкор, серҳаракат; фаъол.

СЕРАМАЛӢ سیرعملی серкорӣ, серҳаракатӣ; фаъол будан.

СЕРАНГА سه‌رنگه дорои се ранг (*мас., парчам*).

СЕРАНДЕША سیراندیشه фикру хаёли зиёд (дар сар) доштан; дар шубҳаву гумон ғарқ шудан.

СЕРАРАҚ سیرعرق он ки баданаш зуд арақ мекунад, бисёр араққунанда.

СЕРАХА سه‌رخه се хат дошта; серӯя.

СЕРАҲА سه‌رهه ҷои ҷудошавии се роҳ; ҷойе ки роҳ ба се тараф меравад.

СЕРАҲАМИЯТ سیراهمیت дорои аҳамияти калон: мавзӯи сераҳамият.

СЕРАҲОЛӢ سیراهالی ҷое, ки аҳолӣ – бошандаи зиёд дорад, пурнуфус, сернуфус, бисёраҳолӣ.

СЕРБАР سیربر 1. он чи бари зиёд дорад: **матои сербар**. 2. он чи вусъати калон дорад: **кӯчаи сербар, роҳи оҳани сербар**.

СЕРБАРАКАТ سیربرکت он чи фоидаи калон орад, зиёдшаванда, пурбаракат.

СЕРБАРГ سیربرگ дарахте, ки шохаю барги зиёд дорад: **тути сербарг**.

СЕРБАРДОШТ سیربرداشت *ниг.* **пурбардошт**.

СЕРБАРӢ سیربری бар ва паҳноии калон дошта.

СЕРБАЧА سیربچه *ниг.* **серфарзанд**.

СЕРБАЧАГӢ سیربچگی *ниг.* **серфарзандӣ**.

СЕРБЕША سیربیشه минтақаи серҷангал, макони сердарахт.

СЕРБОР سیربار 1. он чи бори зиёди гарон дорад, гаронбор: мошини сербор. 2. дарахте, ки меваи фаровон дорад.

СЕРБОРИШ سیربارش зиёдии боришот (борон, барф): **зимистони серборишт**.

СЕРБОРИШӢ سیربارشی бориши зиёди барф ё борон.

СЕРБОРОН سیرباران ҷое, ки бориши борон зиёд аст; мавсиме, ки борон зиёд меборад: **баҳори серборон**.

СЕРБОРОНӢ سیربارانی боронгарии зиёд.

СЕРБОТЛОҚ سیرباتلاق ботлоқзор, замине, ки ботлоқаш зиёд аст.

СЕРБУТТА سیربته буттазор, аз бутта пур.

СЕРГАП سیرگپ он ки зиёд гап мезанад; серҷоғ, пургӯй, лаққӣ (*аз сифатҳои манфӣ*).

СЕРГАПӢ سیرگپی амалу сифати сергап.

СЕРГАШТУГУЗОР سیرگشت‌وگذار ҷое, ки мардуми бисёр дар гаштугузор ва омадурафтанд.

СЕРГИРЯ سیرگریه кӯдаке, ки гиряи бисёр мекунад.

СЕРГУЛБАРГ سیرگل‌برگ гуле, ки барги гулаш бисёр аст (*мас., садбарг*).

СЕРГУНҶОИШ سیرگنجایش гунҷоиши калон дошта: **зарфи сергунҷоиш**.

СЕРГӮШТ سیرگوشت 1. хӯроке, ки гӯшти зиёд дорад: **оши сергӯшт**. 2. ғафс, фарбеҳ, бо танутӯш.

СЕРГӮШТӢ سیرگوشتی он ки ва он чи гушти бисёр дорад, фарбеҳӣ.

СЕРҒАВҒО سیرغوغا ҷое, ки ҳаёҳу зиёд аст, ҷое ки шӯру фарёд зиёд аст: **маҷлиси серғавғо, хонадони серғавғо**.

СЕРҒАЙРАТ سیرغیرت кӯшо, боҷидду ҷаҳд, фаъол: **ҷавони сарғайрат**.

СЕРҒАЙРАТӢ سیرغیرتی кӯшишу ҷидду ҷаҳд кардан.

СЕРҒАЛЛА سیرغله ҷой, минтақае, ки ғалла асоси хоҷагидориашро ташкил медиҳад: **кишвари серғалла**.

СЕРҒАЛОҒУЛА سیرغلاغله ҷои серодам ва ягон маърака, ки мардум он ҷо бо овози баланд сӯҳбат ва муносибат мекунанд (*мас., тӯй, бозор ва г.*).

СЕРҒАМЗА سیرغمزه *ниг.* **серишва**.

СЕРҒИЗО سرغذا хӯроке, ки ғизояш бисёр бошад.

СЕРҒИЗОӢ سیرغذای ғизонокии баланд дошта.

СЕРҒОР سیرغار кӯҳ ё теппае, ки ғори бисёр дорад.

СЕРҒУЛҒУЛА سیرغلغله *ниг.* **серғалоғула**.

СЕРҒУРБАТ سیرغربت он ки бисёр ғурбат кунад.

СЕРҒУРБАТӢ سیرغربتی бисёр ғурбаткунанда.

СЕРДАРАХТ سیردرخت ҷое, ки дарахт зиёд дорад, дарахтзор: **ҷангали сердарахт**.

СЕРДАРБЕҲ سیردربه либосе, ки ямоқи зиёд дорад, либоси пур аз дарбеҳ.

СЕРДАРДИСАР سیردردسر коре, ки ташвиши зиёд дорад.

СЕРДАРОМАД سیردرامد ҷое ва коре, ки аз он даромад – фоидаи зиёд ба даст медарояд, даромаднок, сер фоида: **кори сердаромад**, **хоҷагии сердаромад**.

СЕРДАСТЁР سیردستیار он ки кӯмакгарони зиёд дорад (*дар оила, ҷои кор ва г.*) ёрдамчии бисёр доштан.

СЕРДАЪВО سیردعوا *ниг.* **сериддао**.

СЕРДОШТ سیرداشت *ниг.* **пурдошт**.

СЕРДУД سیردود бисёр дудкунанда: **мошини сердуд, хезуми сердуд**.

СЕРЖАНТ *фр.* سرژنت *ҳ.* унвони ҳайати хурди фармондеҳи дар артиш ва милитсия.

СЕРЖАНТӢ سرژنتی *марбут ба* **сержант**: **рутбаи сержантӣ**.

СЕРЗАМИН سیرزمین он ки ва ҷое, ки замини корами зиёд дорад: **хоҷагии серзамин**.

СЕРЗАН سیرزن марде, ки зани бисёр дорад.

СЕРЗАНӢ سیرزنی зани бисёр доштан; *муқ.* **бисёрзанӣ**.

СЕРЗАҲ سیرزه пурнам, сернам: **замини серзаҳ**.

СЕРЗАҲМАТ سیرزحمت меҳнату азоб ва ранҷи бисёр кашида.

СЕРЗИЛЗИЛА سیرزلزله зилзилахез, минтақаи зилзилахезии зиёд: **ноҳияҳои серзилзила**.

СЕРЗИНА سیرزینه дорои зинаҳои зиёд.

СЕРИДДАО سیرادعا даъвою иддаои зиёдкунанда; пур аз даъво: **мактуби сериддао**.

СЕРИЛТИФОТ سیرالطفات бо лутфу меҳрубонии фаровон, саршор аз лутфу меҳрубонӣ.

СЕРИНОПАЗИР سیری‌ناپذیر сернашуданӣ, носер: **нафси сиринопазир**.

СЕРИСТЕЪМОЛ سیراستعمال он чи доираи истеъмол ва харидори зиёд дорад: **моли серистеъмол**, **бозори серистеъмол**.

СЕРИШВА سیرعشوه он ки нозу ишва ва карашмаи бисёр дорад (*оид ба* зан).

СЕРӢ سیری 1. пурии шикам, сер будан; дигар хӯрок нахостан; *муқоб.* **гушнагӣ**. 2. фаровонӣ, зиёдӣ, бисёрӣ; **серию пурӣ** фаровонӣ; **хуроки серӣ** хӯроки то сершавӣ хӯрдашуда; **рӯи серӣ надидан** доимо шикамносер будан, ҳамеша гушна будан; **серӣ надонистан** сер нашудан, сер набудан; пурхӯр будан, гушназада.

СЕРКА سیرکه бузи нари ахтакарда, ки пеш – пеши рама меравад.

СЕРКАФК سیرکفک пур аз кафк бо кафк зиёд (*кафки собун, айна, кафки рӯи деги шӯрбо ва м.ин*).

СЕРКАШМАКАШ سیر کشمکش он чи боиси баҳсу талош ва тархашаю норизогии бисёр шавад: **масъалаи серкашмакаш**.

СЕРКОР سیرکار 1. он ки машғулият – кори зиёд дорад, он ки доим андармони кор аст. 2. коре, ки анҷом доданаш меҳнати зиёд металабад.

СЕРКОРӢ سیرکاری кори зиёд доштан, ба корҳо андармон будан.

СЕРКӮҲ سیرکوه минтақаи кӯҳсор, кӯҳистон.

СЕРҚАБАТА سیر قبطه 1.қабати бисёр дошта; 2. бисёрошёна.

СЕРҚИЛТИҚ سیرقلتق **серсӯк** (*нисбати хӯшаи гандум ё ҷав гӯянд*); **хӯшаи серқилтиқ** хӯшаи серсӯк.

СЕРҚИЛТИҚӢ سیرقلتقی серсӯкӣ, хӯшаҳои бисёрқилтиқа.

СЕРҚИР(Р)А سرقره *ҳанд.* бисёррӯя.

СЕРҚИР(Р)АГӢ سیرقرگی бисёррӯягӣ.

СЕРЛОЙ سیرلای *ниг.* **пурлой**.

СЕРМАҒАЛ سیرمغل ҷое, ки шӯру ғавғо зиёд аст; ҷои пурҷанҷол ва пурташвиш, серғавғо.

СЕРМАҒЗ سیرمغز дарунпур, дорои мағзи пурра ва расидагӣ: **гандуми сермағз**.

СЕРМАЗМУН سیر مضمون баландмазмун.

СЕРМАНАҲ سیرمنه *ниг.* **сергап, лаққӣ**.

СЕРМАСРИФ سیرمصرف *ниг.* **серистеъмол**.

СЕРМАҲСУЛ سیرمحصول ҳосили зиёддиҳанда; **нависандаи сермаҳсул** нависандае, ки асари зиёд навиштааст.

СЕРМАҲСУЛӢ سیرمحصولی ҳосил ва фоидаи зиёддошта.

СЕРМАШАҚҚАТ سیرمشقت *ниг.* **пурмашаққат**.

СЕРМАЪНО سیرمعنا калимае, ки маъноҳои гуногун дорад: **калимаи сермаъно** (*збш.*).

СЕРМАЪНОӢ سیرمعنائی маъноҳои гуногун дошта: **сермаъноии калима** (*збш.*).

СЕРМЕВА سیرمیوه дарахте, ки меваи зиёд ба бор меорад, боғе ки меваaш зиёд аст.

СЕРМЕВАГӢ سیرمیوگی давра, сол ва ё фасле, ки дар он дарахтони мевадор ҳосили зиёд медиҳанд.

СЕРМЕҲВАР سیرمحور сертира.

СЕРМЕҲНАТ سیرمحنت коре, ки сарф шудани меҳнати зиёдеро металабад; серзаҳмат.

СЕРМИЛЛАТ سیرملت муташаккил аз миллатҳои гуногун; **кишвари сермиллат** мамлакате, ки дар он миллатҳои гуногун зиндагӣ мекунанд.

СЕРМОЛ سیرمال дорои молу мулки зиёд, сарватманд, соҳибмулк, бой.

СЕРМОЛӢ سیرمالی молу мулки зиёд доштан, сарватмандӣ.

СЕРМОҲӢ سیرماهی дорои моҳии зиёд: **дарёи**

сермоҳӣ.

СЕРМОШИН سیرماشین пур аз мошин, дорои мошини зиёд: **роҳи сермошин**.

СЕРМУТОЛИА سیرمطالعه он ки китоб, рӯзнома, маҷалла *ва г.* зиёд мехонад; касе ки доираи маълумоти васеъ дорад.

СЕРМӮ(Й) (سیرمو(ی 1.мӯи зиёд ва анбӯҳ доштан: **абрӯвони сермӯй**. 2.серпашм.

СЕРНАҚШУНИГОР سیرنقش‌ونگار бо нақшу нигор ва кандакорӣ ороёфта.

СЕРНАМ سیرنم ҷое, ки рутубат ва намиаш зиёд бошад.

СЕРНАМАК سیرنمک он чи дар таркиби худ зиёд намак дорад (*мас., хок*); шӯр.

СЕРНАМӢ سیرنمی намнокии бисёр дошта, пурнам.

СЕРНАСЛ سیرنسل дорои насли зиёд; серфарзанд.

СЕРНАСЛӢ سیرنسلی серфарзандӣ, насли зиёд доштан.

СЕРНАШУДАНӢ سیرنشدنی он ки ғизои бисёр хӯрад, аммо боз хӯрдан хоҳад, чашмгурусна, гурусначашм, ҳарис.

СЕРНОЗ سیرناز он ки нозу карашма ва дилрабоии зиёд дорад.

СЕРНОЗУНУЗ سیرنازونوز *ниг.* **серноз**.

СЕРНОЛИШ سیرنالش он ки доим шикоят дорад, ҳамеша норозӣ.

СЕРНУҚТА سیرنقطه дорои нуқтаи бисёр, бисёрнуқта.

СЕРНУСХА سیرنسخه он чи нусхаашро зиёд кардаанд: **рӯзномаи сернусха**.

СЕРНУФУЗ سیرنفوذ он чи таъсиру мудохилааш зиёд гашта бошад.

СЕРНУФУС سیرنفوس сераҳолӣ, пуродам: **маҳаллаи сернуфус**.

СЕРОБ سیرآب 1. он ки ва он чи, ки аз об сер шуда бошад. 2. ҷое, ки пуроб бошад. 3. *маҷ.* ҳар чизе, ки дар ҷое бисёр бошад; **имсол мева сероб** аст имсол соли фаровонҳосилист.

СЕРОБӢ سیرآبی фаровонии об (-и ҷорӣ, оби мева *ва г.*).

СЕРОВОЗ سیرآواز дар мусиқӣ овози бисёри бо ҳам ҷӯршудаи асбоб ва ҳунармандон.

СЕРОВОЗӢ سیرآوازی серовоз будан.

СЕРОДАМ سیرآدم зиёдии одамон дар ҷое; ҷамъомади серодам.

СЕРОДАМӢ سیرآدمی бисёрии одамон.

СЕРОЖАНГ سیرآژنگ рӯе, ки чину ожанги зиёд дорад.

СЕРОЗАХ سیرآزخ бадане, ки озахи бисёр дорад.

СЕРОРОИШ سیرآرایش чиз ё ҷое, ки зебу оро дода шуда бошад.

СЕРОРОИШӢ سیرآرایشی зебу зинати бисёрдошта.

СЕРОФТОБ سیرآفتاب ҷои офтобӣ, минтақае, ки ҳавояш соф ва гарму офтобист.

СЕРОҲА سه‌راهه 1. сари се роҳ. 2. секарата, се бор гаштаву баргашта.

СЕРОҶИНГ سیرآجنگ *ниг.* **серожанг**.

СЕРОШЁН//СЕРОШЁНА سیرآشیان//سیرآشیانه бинои чандошёнадор, бисёрошёна.

СЕРОШӮБ سیرآشوب серғавғо, нооором, пурталотум (*мас., баҳр*).

СЕРПАЙ سیرپی нисбати бадан ё гӯште гӯянд, ки рагу пайяш бисёр аст.

СЕРПАХТА سیرپخته пахтааш зиёд, қабати пахтагиаш ғафс: **кӯрпаи серпахта, ҷомаи серпахта**.

СЕРПАҲЛУ سیرپهلو одами ғафси тануманд.

СЕРПАШМ سیرپشم пашми баданаш зиёд ва ғулӣ: **гӯсфанди серпашм**.

СЕРПАШМӢ سیرپشمی серпашм будан, пашми зиёд доштан.

СЕРПУЛ سیرپول пулдор; давлатманд.

СЕРПУЛӢ سیرپولی пули зиёд доштан.

СЕРРАВҒАН سیرروغن равғандор, равғани зиёд: **оши серравған**, **шӯрбои серравған**.

СЕРРАВҒАНӢ سیرروغنی хосияту аломати он чи равғани бисёр дорад.

СЕРРАНГ سیررنگ он чи барои оро доданаш

ранги зиёд ба кор бурда шудааст.

СЕРРАНГУБОР سیررنگ‌وبار *ниг.* **серранг**.

СЕРРАФТУОЙ سیررفت‌وآی *ниг.* **серрафтуомад**.

СЕРРАФТУОМАД سیررفت‌وآمد ҷое, ки ояндаю равандааш зиёд аст; роҳе, ки дар он рафтуомад (ҳаракат) зиёд аст.

СЕРРАХА سیررخه дафтар ё вараҷе, ки рахи бисёр дорад.

СЕРРАХӢ سیررخی дорои рахи бисёр буда.

СЕРРЕША سیرریشه дорои решаи зиёд (*дарахт*).

СЕРРИШ سیرریش он ки риши зиёд дорад.

СЕРСАБЗА سیرسبزه ҷои сабзаву гиёҳаш зиёд, сабзазор: **майдони серсабза**.

СЕРСАБЗӢ سیرسبزی хӯроке, ки сабзии зиёд дорад: **оши серсабзӣ**.

СЕРСАМАРА سیرثمره ҳосили зиёд оваранда; фойдаовар.

СЕРСАНГ سیرسنگ ҷои сангаш зиёд: **замини серсанг**, **роҳи серсанг**.

СЕРСАФЕДА سیرسفیده ғизое, ки дар таркибаш сафеда зиёд аст.

СЕРСОҲА سیرساحه хоҷагие, ки соҳаҳои зиёде дорад.

СЕРСОЯ سیرسایه ҷои сердарахте, ки офтобро пӯшонда, ҳама ҷоро соя мекунад.

СЕРСӮРОХ سیرسوراخ он чи сӯрохаш бисёр бошад.

СЕРТАКАЛЛУФ سیرتکلف он ки нозунузи зиёд дорад.

СЕРТАКАЛЛУФӢ سیرتکلفی муроoти барзиёддошта.

СЕРТАЛАБ سیرطلب 1. он чи толиб – харидори зиёд дорад; (*мас., мол*). 2. сахтгир: **сардори серталаб.**

СЕРТАЛАБӢ سیرطلبی амалу сифати серталаб.

СЕРТАМАЪ سیرطمع он ки доимо барои ба даст даровардани чизи бисёр саъйу талош дорад.

СЕРТАРАДДУД سیرتردد *гуфт.* серҳаракат, сердавуғеҷ; беором: **камкори сертараддуд**.

СЕРТАРАДДУДӢ سیرترددی серҳаракатӣ, ноорoмӣ.

СЕРТАРАФА سیرطرفه он чи ки тараф, ҷониб ва паҳлуи бисёр дорад.

СЕРТАРКИБ(А) سیرترکیب// سیرترکیبه он чи ки аз ҷузъҳои гуногуни зиёд таркиб ёфтааст.

СЕРТАРҚИШ سیرترقش он чи шикофӣ ва кафидаҳои бисёр дорад.

СЕРТАҶРИБА سیرتجربه соҳибтаҷриба, таҷрибадида, кордида.

СЕРТАҶРИБАГӢ سیرتجربگی таҷрибаи бой дошта, соҳибтаҷрибагӣ.

СЕРТАШАББУС سیرتشبس ташаббускори сахт, он ки аз худ ибтикор нишон медиҳад.

СЕРТАШВИШ سیرتشویش коре, ки давуғеҷ ва заҳмату дахмасааш зиёд аст.

СЕРТЕППА سیرتپه минтақае, ки дорои тепа ва пуштаи бисёр аст.

СЕРТЕЪДОД سیرتعداد китоб ва рӯзномае, ки адади нашраш зиёд аст.

СЕРТОР سیرتار он чи тору сими бисёр дорад, *мас.* рубоби сертора.

СЕРТУХМ سیرتخم нисбати ҳайвонот, ҳашарот ва набототе гӯянд, ки тухми бисёр мегузоранд.

СЕРУКНА سه‌رکنه дар арӯз шеърeро гӯянд, ки ҳар як мисрааш ба се қисм тақтеъ шавад.

СЕРУН سیرون ҳавои мӯътадил, на гарму на сард ва форам, салқин.

СЕРУНӢ سیرونی салқинӣ.

СЕРӮЗА سیروزه он ки ва он чи ки барои ба вуҷуд омаданаш се рӯз шуда бошад.

СЕРӮЗАГӢ سه‌روزگی се рӯз шуда; рӯзи сеюм: **дар серӯзагӣ**.

СЕРӮЯ سه‌رویه *ҳанд.* шакле ки се рӯй дорад, сераха, дорои се қирра.

СЕРФАРЗАНД سیرفرزند он ки фарзанди зиёд дорад, дорои фарзандони бисёр.

СЕРФАРЗАНДӢ سیرفرزندی фарзанди бисёр доштан.

СЕРФОИДА سیرفایده сердаромад, даромаднок.

СЕРХАРИД سيرخريد он чи ки харидораш бисёр аст.

СЕРХАРИДОР سيرخريدار *ниг.* **серхарид**.

СЕРХАРОҶОТ سيرخراجات дорои харҷи зиёд, пурхарҷ.

СЕРХАРҶ سيرخرج *ниг.* **серхароҷот**.

СЕРХОБ سيرخاب он ки зиёд хоб мекунад, он ки хобаш зиёд аст, хоболуд.

СЕРХОБӢ سيرخابى бисёр хоб кардан, пурхобӣ.

СЕРХОК سيرخاک замине ки сангу шағалаш камтар ва хокаш бисёр аст.

СЕРХОКИСТАР سيرخاکستر ҳезуме, ки баъди сӯхтани он хокистари зиёд боқӣ монад.

СЕРХОНА سيرخانه ҳавлӣ ё манзиле, ки хона (ӯтоқ)-и зиёд дорад.

СЕРХУН سيرخون ҳар чизи зинда, ки дар баданаш хуни зиёд дошта бошад.

СЕРХУНӢ سيرخونى зиёд будани хун дар бадан.

СЕРХӮША سيرخوشه ҳар чизи хӯшадор, ки хӯшааш бисёр аст.

СЕРҲАВАС سيرهوس он ки орзую ҳаваси бисёре дорад.

СЕРҲАВСАЛА سيرحوصله он ки кореро бо сабру тоқат, бо меҳр, баҷо меорад, пуртоқат (*дар иҷрои коре*).

СЕРҲАРАКАТ سيرحرکت 1. ҷое, ки дар он рафтуой ва ҷунбуҷӯл зиёд аст (*роҳ, кӯча*). 2. касе, ки ҷунбуҷӯли зиёд дорад; чуст, чобук, зудкор, тезрафтор ва фаъол.

СЕРҲАРАКАТӢ سيرحرکتى доим дар ҳаракат будан, тезрафторӣ, чобукӣ, чаққонӣ.

СЕРҲИҶО سيرهجا калимае, ки аз ҳиҷоҳои зиёд таркиб ёфтааст.

СЕРҲИҶОӢ سيرهجائى хосияти калима.

СЕРҲОСИЛ سيرحاصل 1. зиёд маҳсулдиҳанда. 2. *маҷ.* он чи аз он натиҷаи маълуме ба даст медарояд: **замини серҳосил**, **меҳнати серҳосил**.

СЕРҲОСИЛӢ سيرحاصلى хосияту аломати ҳар чизи ҳосилдиҳанда.

СЕРҲУҶАЙРА سيرهجيره таркиби бофтаҳо, ки аз ҳуҷайраҳои бисёр иборат бошад.

СЕРЧИМ سيرچيم чимдор, чимтол: **замини серчим**.

СЕРҶАБҲА سيرجبهه серпаҳлу, дорои ҷабҳаҳои бисёр, гуногунҷабҳа.

СЕРҶАНГАЛ سيرجنگل минтақае, ки ҷангали бисёр дорад, пурҷангал, ҷангалдор.

СЕРҶАНҶОЛ سيرجنجال он ки ё он чи ташвишу дахмасаи зиёд дорад, пурҷанҷол.

СЕРҶОҒ سيرجاغ сергап, лаққӣ, пургӯй.

СЕРҶОҒӢ سيرجاغى сергапӣ, пургӯйӣ.

СЕРҶУНБУҶӮЛ سيرجنبوجول *ниг.* **серҳаракат**.

СЕРШАВӢ سيرشوى истеъмоли ғизо ба таври кифоя, сер шудан, қонеъ шудани нафс.

СЕРШАҒАЛ سيرشغل замине, ки хокаш бо сангреза махлут аст.

СЕРШАКЛ سيرشکل ҳар он чи намудҳои гуногун дорад, гуногуншакл.

СЕРШАКЛӢ سيرشکلى шаклҳои зиёди гуногун доштан, гуногуншаклӣ.

СЕРШАМОЛ سيرشمال 1. шамолрав, бодраҳа. 2. пуршамол: **рӯзи сершамол**.

СЕРШАҲВАТ سيرشهوت он ки зуд-зуд майли ҷуфтшавӣ дорад.

СЕРШИЛМ سيرشلم дарахте, ки шилми зиёд хориҷ кунад, бисёршилм.

СЕРШИЛМӢ سيرشلمى шилми бисёрдошта, бисёршилмӣ.

СЕРШИР سيرشير чорпое, ки шир зиёд дорад (*гов, буз ва г.*).

СЕРШИРА سيرشيره нисбат ба мева, хӯрок *ва г.* гӯянд, ки шираи зиёд дорад.

СЕРШИРӢ سيرشيرى шири зиёд дошта, дорои шири фаровон будани мол.

СЕРШОХ سيرشاخ дарахте, ки шоху барги зиёд дорад.

СЕРШУМОР(А) سيرشمار(ه) ададан зиёд, бо шумораи бисёр.

СЕРЯМОҚ سيريماق *ниг.* **сердарбеҳ**.

СЕРЯХ سيريخ минтақае, ки бо ях пӯшонда шудааст, минтақае, ки яхи зиёд дорад.

СЕСАД سه صد шумораи миқдории адади 300, се-то сад.

СЕСАДУМ سه صدم шумораи тартибии 300.

СЕСАДУМИН سه صدمین *ниг.* **сесадум**.

СЕСОАТА سه ساعته амале, ки иҷрошавиаш се соат тӯл мекашад.

СЕСОАТИНА سه ساعتینه *ниг.* **сесоата**.

СЕСОЛА سه ساله 1. он ки ва он чи ки ба арзи вуҷуд карданаш се сол шуд. 2. муддати замон барои ба иҷро расидани коре: **кори сесола**.

СЕСОЛАГӢ سه سالگی се сол дошта; синни сесола: **дар сесолагӣ**.

СЕСӮ سه سو сепаҳлу, секунҷа, сегӯша, мусаллас, яке аз шаклҳои ҳандасӣ, ки се гӯша дорад.

СЕТАБАҚАسه طبقه *ниг.* **сеқабата**.

СЕТАЛОҚАسه طلاقه талоқи ниҳоӣ нисбат ба зан; зане, ки аз тарафи шавҳараш се талоқ гирифтааст.

СЕТАРАФА سه‌طرفه аз се ҷониб, бо ширкати се ҷониб: **шартномаи сетарафа**.

СЕТИРА I سه‌تیره камоне, ки дар тирдонаш се тир ҷой мегирад: **камони сетира**.

СЕТИРА II سه‌تیره дорои се меҳвар: **мошини боркаши сетира**.

СЕТОГӢ سه تاگی сето-сето, се-се.

СЕТОӢ سه تائی *ниг.* **сетогӣ**.

СЕТОР سه‌تار *мус.* олати тории мусиқӣ аз қабили танбӯр, ки се тор дорад.

СЕТОРӢ سه‌تاری он ки сетор менавозад, сеторнавоз.

СЕТӮسه‌تو *кит.* сеқабат; себаробар, сечанд.

СЕУЗВА سه‌عضوه *риёз.* **муодилаи сеузва**.

СЕФАЗА سه‌فزه *физ.* хати интиқоли қувваи барқ, ки се ноқили асосии барқӣ дорад: **пайвасти сефаза**.

СЕҲАЗОРӢ سه‌هزاری 1. *таър.* фармондеҳи лашкари сеҳазорнафара. 2. се ҳазор–се ҳазор ҷудо кардани чизе, ҳар се ҳазор.

СЕҲР I *а.* سحر 1. афсун, ҷоду. 2. *маҷ.* кори хориқулода; **сеҳри сухан** сухани зебо ва диловез; сухани ҷозибадори ҳаяҷонбахш.

СЕҲР II سهر гов, бақар.

СЕҲРА سهره тоҷе аз тилло ва ҷавоҳирот, ки дар ҷашни арӯсӣ (дар Ҳиндустон) ба сари арӯсу домод мегузоранд.

СЕҲРАНГЕЗ سحرانگیز *маҷ.* ҷозибадор, мафтункунанда; дилрабо: **шеъри сеҳрангез**, **чашми сеҳрангез**.

СЕҲРАБОЗ سحرباز *ниг.* **соҳир**, **ҷодугар**.

СЕҲРАБОЗӢ سحربازی *ниг.* **ҷодугарӣ**.

СЕҲРБАНД سحربند он ки сеҳру ҷодуро бартараф мекунад, фолбин.

СЕҲРБОФ سحرباف сеҳркунанда.

СЕҲРГАР سحرگر ҷодугар, соҳир, афсункунанда.

СЕҲРГАРӢ سحرگری соҳирӣ, ҷодугарӣ.

СЕҲРЗАДА سحرزده он ки сеҳру ҷоду шудааст.

СЕҲРИҶ *а.* صهریج обанбор, бирка.

СЕҲРИЯТ *а.* صهریت қаробат, хешигарӣ.

СЕҲРКИРДОР سحرکردار фусункор ва муассир, мафтункунанда, ҳайратовар, мӯъҷизакор.

СЕҲРКОР سحرکار 1. сеҳркунанда, ҷодугар. 2. *маҷ.* корнамоӣ нишондиҳанда дар сухан, он ки суханаш баланд ва ҳайратовар аст.

СЕҲРКОРӢ سحرکاری *ниг.* **соҳирӣ**.

СЕҲРНАМО سحرنما он ки сеҳру ҷоду нишон медиҳад, соҳир, ҷодугар.

СЕҲРНИГОР سحرنگار муассир, афсункунанда, муъҷизаофар: **қалами сеҳрнигор**.

СЕҲРОФАРИН سحرآفرین офаринандаи сеҳр, сеҳргар, ҷодугар; ғамзаи сеҳрофарин нозу ишваи мафтункунанда.

СЕҲРСОЗ سحرساز 1. сеҳркунанда, соҳир, ҷодугар. 2. *маҷ.* мафтункунанда. 3. *маҷ.* гӯяндаи шеърҳои мавзун ва баландмазмун.

СЕҲРУЛБАЁН *а.* سحرالبیان сухангӯи тасхиркунанда, ҷаззоб.

СЕЧАНД سه چند се баробар, се маротиба.

СЕЧАНДӢ سه چندی себаробарӣ.

СЕЧАРХА سه چرخه воситаи нақлиёт, ки се чарх (ғилдирак) дорад.

СЕҶ //СЕЧ سیج//سیچ муҳайё, омода тайёр.

СЕҶОЯ سه جایه дорои се ҷой, якбора дар се ҷой.

СЕШАНБЕ سه‌شنبه номи рӯзи чоруми ҳафта (баъд аз душанбе) дар ҳисоби кӯҳна ва номи рӯзи дуюми ҳафта дар ҳисоби имрӯза.

СЕШАНБЕГӢ سه‌شنبگی *таър.* номи яке аз тудаҳои сарбозон дар аморати Бухоро.

СЕШОХА سه‌شاخه чӯб ё оҳани сешохдори дастадор аст, ки бо он вақти хирманкӯбӣ коҳро такурӯ мекунанд.

СЕЮМ سه‌یم рақами тартибӣ аз се.

СЕЮМИН سه‌یمین ифодакунандаи тартиби сеюм.

СЕЯК سه‌یک аз се яке ҳиссаи чизе.

СЕЯКӢ سه یکی сеяк-сеяк.

СИБҒАТ *а.* صبغت 1. ранг. 2. дин, тариқат; **сибғатул-лоҳ** роҳи Худо, дини ҳақ.

СИБЁН *а.* صبیان *ҷ.* **сабӣ**.

СИБИЛ *а.* سبیل *кит., ниг.* **мӯйлаб**.

СИБҚАТ *а.* سبقت *ниг.* **сабқат**.

СИБЛАТ *а.* سبلت *ниг.* **саблат**.

СИБО *а.* صبا//صبی *кит.* кӯдакӣ, бачагӣ; **ҳангоми сибо** даврони бачагӣ.

СИБОЛ *а.* سبال *ҷ.* **саблат//сиблат**.

СИБОЪ سباع *ҷ.* **сабъ**; дарандагон, ҷонварони даранда.

СИВО سوا ғайр, дигар; **сивои…** ба ғайри…, ба ғайр аз…

СИВОР *а.* سوار дастбанд, дастпона.

СИГАРЕТ *фр.* سیگریت *ниг.* **сигор**.

СИГЗӢ سگزی *ниг.* **сагзӣ**.

СИГНАЛ سگنل 1. аломати шартӣ барои ба масофаи дур расонидани хабар ё маълумоте. 2. огоҳӣ, пешакӣ огоҳонидан дар бораи имкони рӯй додани ҳодисае; **сигнал додан** огоҳонидан.

СИГНАЛДИҲАНДА سگنل‌دهنده он чи сигнал медиҳад.

СИГНАЛДИҲӢ سگنل‌دهی сигнал додан, огоҳ кардан.

СИГОЛ سگال *кит.* 1. фикр, андеша, ният. 2. фикр ва қасди бад.

СИГОЛИДАН سگالیدن 1. фикр кардан, андешидан; машварат кардан. 2. чора ҷустан.

СИГОЛИШ سگالش андешидан дар бораи чизе; машварат, чораҷӯӣ.

СИГОЛИШГАРӢ سگالش‌گری фикру мулоҳиза кардан; машварат ва маслиҳат кардан.

СИГОР *фр.* سیگار барги сахт печонда лӯла кардашудаи тамоку барои кашидан.

СИГОРӢ سیگاری *ниг.* **сигоркаш**.

СИГОРКАШ سیگارکش он ки сигор кашад.

СИГОРКАШӢ سیگارکشی амали сигоркаш.

СИГОРФУРӮШ سیگارفروش он ки сигор фурӯшад.

СИГОРФУРӮШӢ سیگارفروشی 1. амали сигорфурӯш. 2. ҷои фурӯши сигор, дукони сигорфурӯшӣ.

СИГУСТАН//СУГУСТАН سیگوستن//سگوستن гусастан, пора шудан.

СИҒА *а.* صیغه *збш.* муносибати амал нисбат ба воқеият, ки аз тарафи гӯянда баён карда мешавад; **сиғаи хабарӣ; сиғаи шартӣ – хоҳишмандӣ; сиғаи амрӣ; сиғаи эҳтимолӣ**…

СИҒАР *а.* صغر *кит.* хурдӣ; кӯдакӣ: **сиғари син** хурдсолӣ.

СИҒОР صغار *ҷ.* **сағир; сиғору кибор** хурдону бузургон; ҳама.

СИДДИҚ *а.* صدیق 1. марди бисёр ростгӯй, садоқатманд. 2. *д.* боваркунанда, имон оваранда ба Худо, он ки ба Худо садоқат дорад. 3. лақаби Юсуф – писари Яъқуб. 4. лақаби Абӯбакр – халифаи якуми Муҳаммад пайғамбар (с).

СИДИРК سدرک *зоол.* навъе аз ҷинси растаниҳои лӯбиёӣ.

СИДҚ *а.* صدق 1. ростӣ, садоқат, тандурустӣ. 2. самимият, ихлос; **аз сидқи дил** аз самими дил, аз таҳти дил; **сидқу вафо** садоқат ва вафо-

дорӣ.

СИДҚӢ صدقی аз рӯи садоқат, самимӣ, аз таҳти дил; **кореро сидқӣ ба ҷо овардан** кореро самимона аз таҳти дил ба ҷо овардан.

СИДОҚ *а.* صداق *ниг.* **садоқ**.

СИДРА *а.* سدره *кит.* дарахти сӯзанбарги ба коҷ монанд, вале аз коҷ танумандтар.

СИЁДАТ//САЁДАТ سیادت *кит.* сарварӣ, пешвоӣ хоҷа будан.

СИЁҚ *а.* سیاق 1. тартиб, тарзу равиши чизе; **ба (бар) ин сиёқ**. 2. афту башара, шаклу шамоил.

СИЁҚАТ *а.* سیاقت 1. рондан(-и сухан), адо, баён. 2. тартиб, қоида; тарз ва равиш.

СИЁМ *а.* صیام *ниг.* **савм**; **айёми сиём** моҳи рӯза.

СИЁН سیان *кит., бот.* ашақа, ошиқпечон, ишқандарпечон.

СИЁНАТ صیانت *кит.* муҳофизат, нигаҳбонӣ, мудофиа.

СИЁР سیار кашк, кашки соида; оши кашк, қурутоба.

СИЁСАТ *а.* سیاست 1. фаъолияти давлат, ягон ҳизб ё гурӯҳи ҷамъиятӣ дар корҳои дохилӣ ё муносибатҳои хориҷӣ: **сиёсати дохилӣ**, **сиёсати нави иқтисодӣ**, **сиёсати миллӣ**, **сиёсати хориҷӣ**. 2. идора кардани халқ ва мамлакат; тарзи идоракунӣ, кордорӣ. 3. дӯғу пӯписа, тарсондан ва сахтгирӣ; **сиёсат кардан** сахтгирона рафтор кардан бо мақсади тарсонидан, ҷазо дидан.

СИЁСАТБОЗ سیاست‌باز *маҷ.* одаме, ки аз рӯи манфиати ҷузъӣ ва шахсии худ кор мебарад.

СИЁСАТБОЗӢ سیاست‌بازی амали сиёсатбоз.

СИЁСАТБОФ سیاست‌باف он ки худро сиёсатдон ба қалам медиҳад ва ҳар корро ба сиёсат дахлдор менамояд.

СИЁСАТГОҲ سیاست‌گاه ҷои ҷазо, майдони ҷазо.

СИЁСАТДОН سیاست‌دان он ки аз сиёсат бохабар аст; касе, ки дар корҳои сиёсӣ ва мамлакатдорӣ омил аст.

СИЁСАТМАДОР سیاستمدار аҳли сиёсат, алоқаманд ба корҳои сиёсӣ.

СИЁСАТМАДОРӢ سیاستمداری сиёсатмадор будан.

СИЁСАТМАДОРОНА سیاستمدارانه ба мисли сиёсатмадор.

СИЁСАТНОК سیاست‌ناک ҷиддии ҳавлнок, бимнок, босалобат.

СИЁСАТШИНОС سیاست‌شناس он ки ба омӯзишу пажӯҳиши сиёсат машғул аст.

СИЁСАТШИНОСӢ سیاست‌شناسی илми сиёсат.

СИЁСИГАРДОНӢ سیاسی‌گردانی сиёсат ҷорӣ кардан.

СИЁСӢ سیاسی *мансуб ба* **сиёсат**; дахлдор ба сиёсат: **адабиёти сиёсӣ**, **саводи сиёсӣ**, **шӯъбаи сиёсӣ**, **гумоштаи сиёсӣ**, **шореҳи сиёсӣ**.

СИЁҲ I سیاه 1. ҳар он чи ба ранги ангишт бошад; *муқоб.* **сафед**. 2. торик, тира; *муқоб.* **равшан**. 3. одами сиёҳпӯст; **абри сиёҳ** абри бороновар; **зоғи сиёҳ** ҷинси маълуми акка; **кори (меҳнати) сиёҳ** кори меҳнатталаби ҷисмонӣ, кори коргари бетахассус; **моли сиёҳ** барзагов ва гови калони шохдор; **пули сиёҳ** сиккаи мисӣ, пули майдаи камқимат; **равғани сиёҳ** мазут; **рӯзи сиёҳ** рӯзи бадбахтӣ ва фалокат, рӯзи пур кулфату андӯҳ, умуман азоб, машаққат, бадбахтӣ, тангдастӣ; **зари сурхам ба рӯзи сиёҳам** (*зарб.*); **тахтаи сиёҳ** а) тахтаи хатнависӣ дар синф; б) тахтае ки номи қафомондагони кор навишта мешавад. **хати сиёҳ** хате, ки хабари марг ё кушта шудани касеро (*хусусан дар ҷанг*) мерасонад, хати мотам; **чароғи сиёҳ** чароғи пилтасӯз, ҷинчароғ; **дил сиёҳ будан** а) бадхоҳ, бадандеш будан; б) хафа ва дилгир будан; **дили** *касеро* **сиёҳ кардан** ба касе хабари нохуше расонда, ё гапи ноҷӯре зада ӯро дилгир кардан; **як пули сиёҳ надоштан** ҳеҷ пул надоштан; **сиёҳ задан(чашм)** якбора чизеро дида натавонистан; **чашм сиёҳ рафтан** пеши чашм тиpаву тор шадан; **рӯ сиёҳ шудан** шарманда ва бадмон шудан; **сиёҳ кардан** а) бо ранги сиёҳ ранг додан; ба сиёҳӣ олонидан; б) айбдор кардан, бадном кардан; **сиёҳ пӯшидан** мотам гирифтан.

СИЁҲ II *а.* صیاح 1. бонг, ҷеғ, фарёд, овози баланд. 2. бонги хурӯс.

СИЁҲ III سیاه зангӣ, сиёҳпӯст.

СИЁҲАБРӮ سیاه‌ابرو он ки абрӯи сиёҳ дорад.

СИЁҲАК سیاهک *бот.* офати киштҳои ғалладонагӣ (гандум ва ҷав), ки мағзи он ба гарди сиёҳ мубаддал мешавад.

СИЁҲАКДОР سیاهک‌دار ғаллае, ки омехта бо сиёҳак мебошад.

СИЁҲАЛАФ سیاه‌علف *бот.* навъе аз алафи кӯҳии баргаш ба барги пиёз монанд, ки баҳорон аз он таоми ҷурғотӣ мепазанд ё ба таом андохта мехӯранд.

СИЁҲАЛО سیاه‌علا сиёҳу сафед, омехта (*ранги пӯсти асп, гов ва г.*), алобуло, песа.

СИЁҲАНДОМ سیاه‌اندام сиёҳчеҳра, сиёҳбадан.

СИЁҲАХТАР سیاه‌اختر бетолеъ, бадбахт, ноком, номурод.

СИЁҲБАДАН سیاه‌بدن *ниг.* **сиёҳандом**.

СИЁҲБАНД سیاه‌بند 1. фиребгар, маккор, сиёҳкор. 2. ёр (*дар бозии қимор*).

СИЁҲБАХТ سیاه‌بخت бадбахт, бетолеъ, тирарӯзгор.

СИЁҲБАХТӢ سیاه‌بختی бадбахтӣ, бетолеӣ.

СИЁҲБЕД سیاه‌بید беди танасиёҳ, ки чӯби сахт дорад.

СИЁҲБОД سیاه‌باد боди тӯфонхез.

СИЁҲБОЛ سیاه‌بال парандае, ки пару болаш сиёҳ бошад.

СИЁҲБОТИН سیاه‌باطن *ниг.* **сиёҳдил**.

СИЁҲБУРД سیاه‌برد сиёҳлибос.

СИЁҲБУРУТ سیاه‌بروت он ки мӯйлаби сиёҳ дорад.

СИЁҲГИЛЕМ سیاه‌گلیم *кит.* сиёҳбахт, ноком, номурод.

СИЁҲГУН(А) سیاه‌گون//سیاه‌گونه сиёҳранг; сиёҳпӯст.

СИЁҲГӮШ سیاه‌گوش 1. *зоол.* ҷонварест даранда аз ҷинси гурба, ки чашми хеле тезбин дорад. 2. *бот.* гули аввали баҳор.

СИЁҲДАРУН سیاه‌درون *ниг.* **сиёҳдил**.

СИЁҲДИЛ سیاه‌دل бадсират, бадният, бадгумон; *муқоб.* **софдил**.

СИЁҲДИЛӢ سیاه‌دلی бадтинатӣ, бадният будан.

СИЁҲДОНА سیاه‌دانه донаест аз арзани калонтари сиёҳ, ки ба рӯи нон мепошанд.

СИЁҲДУК سیاه‌دوک танбал, коҳил, ноӯҳдабаро.

СИЁҲЗАМИН سیاه‌زمین хоки ҳосилхези сиёҳранг, ки моддаҳои ба кишт ғизодеҳи зиёд дорад.

СИЁҲЗУЛФ سیاه‌زلف он ки зулфи сиёҳ дорад.

СИЁҲИДОН سیاهی‌دان зарфи хурд барои сиёҳӣ – ранги хатнависӣ, давот.

СИЁҲӢ سیاهی 1. дорои ранги сиёҳ будан; муқоб. **сафедӣ**; **сиёҳӣ нагардад ба шустан сафед** (*зарб.*). 2. *маҷ.* торикӣ, зулмот. 3. *маҷ.* ҷаҳолат. 4. ранги хатнависӣ. 5. суроби чизе, ё тарҳи чизе ё касе, ки аз дур сиёҳ намояд, вале кӣ ва чӣ буданашро фарқ кардан мумкин нест. 6. кобус, хоби даҳшатнок, ҳолати бим ва ҳаросе, ки дар хоб ба кас рӯй медиҳад; **сиёҳии дег** дудаи дег; **сиёҳии чашм** мардумак (гавҳарак)–и чашм; **сиёҳӣ задан** (чашм) банохост торикӣ пахш кардан пеши чашмро; **сиёҳӣ пахш кардан** хоби даҳшатнок дидан.

СИЁҲКОР سیاه‌کار бадкирдор, бадкор.

СИЁҲКОРӢ//СИЯҲКОРӢ سیاه‌کاری//سیه‌کاری бадкирдорӣ; ситамгарӣ.

СИЁҲКОСА سیاه‌کاسه *кит., маҷ.* бахил, хасис, мумсик; сифла.

СИЁҲҚАЛАМӢ سیاه‌قلمی санъати тасвири ашё ба воситаи хат ва хатча, нигора, ангораи қаламӣ.

СИЁҲҚОШ سیاه‌قاش *ниг.* **сиёҳабрӯ**.

СИЁҲМИЛЛА سیاه‌مله сиёҳзулф.

СИЁҲМУШКИН سیاه‌مشکین сиёҳи хушбӯ (*сифати мӯй*): **аспи сиёҳмушкин**.

СИЁҲМӮ(Й) سیاه‌مو(ی) он ки мӯи сиёҳ дорад, мӯяш сиёҳ.

СИЁҲНАВИС سیاه‌نویس *шакли аввали* навиштаи матне, мусаввада.

СИЁҲНОМ سیاه‌نام *ниг.* **бадном**.

СИЁҲНОМА سیاه‌نامه *кит.* он ки номаи аъмолаш сиёҳ бошад, бадкирдор.

СИЁҲНОМӢ سیاه‌نامی *кит.* бадномӣ, бадбахтӣ.

СИЁҲОБ سیاه‌آب оби дарё, ки аз ғояти боронгарӣ ва обшавии барфҳо лой мешавад.

СИЁҲОЛУ سیاه‌آلو олуи сиёҳи хушк.

СИЁҲПАШМ سیاه‌پشم **:гӯсфанди сиёҳпашм**

гӯсфанди пашмаш сиёҳ.

СИЁҲПИР سیاه‌پیر касе, ки бо вуҷуди пиронсолагӣ мӯяш сафед нашудааст, гандапир.

СИЁҲПӮСТ سیاه‌پوست касе, ки пӯсти баданаш сиёҳранг аст; *муқоб.* **сафедпӯст**.

СИЁҲПӮШ سیاه‌پوش он ки барои азодории касе либоси сиёҳ пӯшидааст; азодор.

СИЁҲПӮШӢ سیاه‌پوشی *марбут ба* **сиёҳпӯш**.

СИЁҲРАГ سیاه‌رگ рагҳое, ки хунро аз бадан ба дил бармегардонанд; *муқоб.* **сурхрагҳо**, ки хунро аз дил ба аъзои бадан мерасонанд.

СИЁҲРАНГ سیاه‌رنگ дорои ранги сиёҳ.

СИЁҲРИШ سیاه‌ریش он ки риши сиёҳ дорад.

СИЁҲРӮ(Й)//СИЯҲРӮЙ سیاه‌رو(ی)// سیه‌روی 1. он ки рӯяш сиёҳ аст. 2. *маҷ.* шарманда, шармсор; расво, беобрӯ; *муқоб.* **сурхрӯ(й)** 2.

СИЁҲРӮЗ سیاه‌روز бадбахт, фалокатзада, мусибатрасида.

СИЁҲРӮЗГОР سیاه‌روزگار *ниг.* **сиёҳрӯз**.

СИЁҲРӮЗӢ سیاه‌روزی бадбахтӣ, мусибатзадагӣ.

СИЁҲРӮИ سیاه‌روئی бадномӣ, беобрӯӣ.

СИЁҲРӮЙ سیاه‌روی 1. он ки ранги рӯяш сиёҳ аст. 2. *маҷ.* бадном, беобрӯ, муттаҳам.

СИЁҲСАНГ سیاه‌سنگ санги сиёҳ.

СИЁҲСАР سیاه‌سر *маҷ.* 1. бадбахт, шӯртолеъ. 2. зани бенаво, зани муштипар.

СИЁҲСУРФА سیاه‌سرفه *ниг.* **сулфакабутак**.

СИЁҲТИНАТ سیاه‌طینت баддил, бадкор, бадният.

СИЁҲТОБ سیاه‌تاب ранги ба сиёҳӣ моил; сабзина (*оид ба* ранги рӯй).

СИЁҲТОЛЕЪ سیاه‌طالع *ниг.* **сиёҳбахт**.

СИЁҲТУТ سیاه‌توت тути сиёҳ (меваи тут).

СИЁҲТӮРУҚ سیاه‌توروق сурхи ба сиёҳӣ моил (*ранги асп*).

СИЁҲФОМ سیاهفام *ниг.* **сиёҳтоб**.

СИЁҲФОМӢ سیاهفامی сиёҳтоб, сиёҳӣ.

СИЁҲХОК سیاه‌خاک хоки сиёҳ; замини хокаш сиёҳ.

СИЁҲХОЛ سیاه‌خال 1.бо холи сиёҳ, холи сиёҳ дошта. 2.матои холчадор.

СИЁҲЧА سیاهچه *ниг.* **сиёҳтоб**.

СИЁҲЧАРАНГ سیاهچه رنگ *ниг.* **сиёҳчатоб**.

СИЁҲЧАРДА//СИЁҲЧУРДА سیاه‌چرده он ки ранги рӯяш сиёҳтоб бошад; гандумгун, сабзинапӯст (*одам*).

СИЁҲЧАТОБ سیاه‌چتاب ранги ба сиёҳӣ моил.

СИЁҲЧАШМ سیاه‌چشم 1. он ки чашмони сиёҳ дорад. 2. *маҷ.* зебо (*мас., духтар*).

СИЁҲЧЕҲРА سیاه‌چهره гандумгун, сабзинарӯй.

СИЁҲЧУРДА سیاه‌چورده *аслаш* **сиёҳчарда**.

СИЁҲШАВӢ سیاه شوی аз ғояти гармӣ ё гузашти вақт тадриҷан сиёҳ шудани чизе.

СИЁҲШУДА سیاه شده *сифати феълии замони гузашта аз* **сиёҳ шудан**; сӯхтан ё вайрон шуда сиёҳ шудани чизе.

СИКАНГУБИН سکنگبین *ниг.* **сиканҷабин**.

СИКАНҶ سکنج *ниг.* **сирко**.

СИКАНҶА سکنجه асбобе, ки дар корхонаҳои оҳангарӣ барои маҳкам нигоҳ доштани маводи корӣ истифода мешавад.

СИКАНҶАБИН سکنجبین сиркоангубин, шарбате, ки аз сирко ва асал (ё шакар) дуруст мекунанд.

СИККА I *а.* سکّه пули зарбшудаи филизӣ; **сиккаи қалб** пули филизии (тилло ва нуқраи) қалбакӣ; **сикка задан** филизотро ба шакли пул даровардан, пул баровардан; **сикка ба номи худ задан** *таър.* а) бо тамға – унвони худ пул зарб задан; б) худро подшоҳ ё амири мустақил эълон кардан; ◊ **сиккаву суммот** афту башара.

СИККА II سکّه роҳи росту ҳамвор; кӯча, маҳалла; раставу бозор.

СИККАДОР سکّه‌دار тангаи тамғадор.

СИККАДУРУСТ سکّه‌درست *кит.* дурустрафтор, росткор, он кӣ қавлаш ба кораш баробар аст.

СИККАЗАН سکّه‌زن устои тангасоз.

СИККАЗАНӢ سکّه زنی тангабарорӣ.

СИККАХОНА سکّه‌خانه ҷое, ки танга сикка мезананд. **сиккахонаи Санкт – Петербург.**

СИКЛОН *ю.* سکلان *гуфт.* гирдбоди ҳаҷман ниҳоят калон, ки садҳо ва ҳазорҳо километрро фаро гирифта ҳаворо тағйир медиҳад.

СИКОҲАН سکاهن *кит.* ранги сиёҳе, ки аз сирко, хокаи оҳан ва пӯсти анор тайёр карда барои ранг кардани чарм, либос *ва г.* ба кор мебурданд.

СИҚА *а.* ثقه мӯътамад, марди шоёни бовар.

СИҚҚОНДАН سقّاندن *гуфт.* 1. фушурдан. 2. фишор додан, фишор овардан (ба касе).

СИҚЛ *а.* ثقل *кит.* вазн, вазнинӣ.

СИҚЛАТ *а.* ثقلت *кит.* вазнинӣ, гаронӣ.

СИҚОЛ *а.* صقال сайқал, сайқал додан; **димоғро сиқол додан** димоғро равшан кардан, димоғ чоқ кардан.

СИҚОЯ(Т) *а.* سقایه//سقایت обдиҳӣ; амали обдиҳӣ.

СИЛ سل *тиб.* бемори шуш, сил будан; **сил кардан** *касеро* касеро безор кардан, ба ҷон расонидан; **сил шудан** а) ба бемории шуш гирифтор шудан; б) *маҷ.* безор шудан, ба танг омадан.

СИЛА سیله молиш, молидан; сила кардан, бо даст навозиш кардан; **риши худро сила кардан** изҳори меҳрубонӣ намудан; **сари** *касеро* **сила кардан**.

СИЛА(Т) صله//صلت *кит.* 1. инъом, бахшиш. 2. музд, ҳақ; подош, мукофот; ◊ **силаи раҳм** иртибот бо хешу табор ва меҳрубонӣ бо онҳо.

СИЛАВСИН سلوسن *зоол.* ҳайвони дарандаи аз гурба калонтар ва аз паланг хурдтар.

СИЛААНДЕШ صله‌اندیش *кит.* талабгори мукофоту бахшиш; умедвори ҳаққи қалам.

СИЛАҲ سلح *ниг.* **силоҳ**.

СИЛАҲШӮР سلحشور *кит.* марди ҷангӣ, ҷангозмуда.

СИЛБОДА سلباده *ниг.* **ғамбода**.

СИЛИКАТ *лот.* سلکت 1. *маъ.* номи умумии маъданҳои, омехта. 2. шиша, чинивор, семент *ва г.*, ки аз ин гуна омехтаҳо сохта мешавад.

СИЛИҚ سلق *гуфт.* ҳамвори ялаққосӣ мисли рӯи шиша, чиниворӣ *ва г.*

СИЛИНДР *ю.* سلیندر 1. *ниг.* **устувона**. 2. кулоҳи устувонашакли аврупоӣ

СИЛӢ I سلی гирифторӣ ба бемории сил, касалии сил.

СИЛӢ II سلی *кит.* шаппотӣ, торсакӣ; **силӣ хӯрдан** тарсакӣ хӯрдан, шатта хӯрдан.

СИЛК *а.* سلک *кит.* 1. ришта, ресмоне, ки ба он шаддаи марворид *ва г.* чида бошанд. 2. *маҷ.* саф, қатор, рада.

СИЛКАСАЛ سل‌کسل *гуфт.* бемории сил; **силкасал шудан** мубталоӣ ба бемории сил.

СИЛҚ سلق *ниг.* **салқ**.

СИЛЛОГИЗМ *ю.* سلاگیزم *ман.* хулосае, ки дар асоси ду фикри маълум баровварда мешавад, қиёси мантиқӣ.

СИЛОС *исп.* سیلاس хӯроки ҳайвонот; алаф, барг ва соқаи туршонида; **силос хобондан** гиёҳ, барг, пояи растаниҳоро барои туршидан ба СИЛҷои махсус зер карда мондан.

СИЛОСХОБОНӢ سیلاس‌خابانی тайёр кардани силос.

СИЛОҲ *а.* سلاح олати ҷанг, яроқ; **ба даст силоҳ гирифтан** ба ҷанг омода шудан; **халъи силоҳ** беяроқ кардан, яроқи ҷангии касеро аз дасташ гирифтан; ба зери силоҳ гирифтан силоҳдор кардан; ба хизмати ҳарбӣ даъват кардан.

СИЛОҲБАДАСТ سلاح به‌دست *ниг.* **силоҳдор**.

СИЛОҲБАРДОР سلاح‌بردار он ки силоҳи ҷангиро бо худ барад

СИЛОҲБАРОРӢ سلاح‌براری *ниг.* **силоҳсозӣ**.

СИЛОҲДОР سلاح‌دار мусаллаҳ, яроқнок.

СИЛОҲДОРӢ سلاح‌داری яроқ доштан, мусаллаҳ будан.

СИЛОҲНОК سلاح‌ناک *ниг.* **силоҳдор**.

СИЛОҲПАРТОӢ سلاح‌پرتائی яроқпартоӣ, аз аслиҳаи ҷанг даст кашидан.

СИЛОҲСОЗ سلاح‌ساز он ки силоҳ месозад, устои силоҳ.

СИЛОҲСОЗӢ سلاح‌سازی истеҳсоли силоҳ, сохтани силоҳ: **корхонаи силоҳсозӣ**.

СИЛОҲФУРӮШ سلاحفروش фурӯшандаи силоҳ.

СИЛОҲФУРӮШӢ سلاحفروشی фурӯши силоҳ: **мағозаи силоҳфурӯшӣ**.

СИЛОҲХОНА سلاحخانه аслиҳахона, яроқхона, анбори аслиҳа.

СИЛОҲҶАЛЛОБ سلاحجلاب он ки аслиҳаро арзон харида қимат фурӯшад.

СИЛОҲҶАЛЛОБӢ سلاحجلابی *мансуб ба* **сиёҳҷаллоб** амали сиёҳҷаллоб.

СИЛОҲШӮР سلاحشور *ниг.* **силаҳшӯр**.

СИЛСИЛА *а.* سلسله 1. ҳар чизи монанди занҷир пайи ҳам бо ҳам пайваста. 2. занҷир, банд, баст. 3. қатор, пайи ҳам қаторшуда; **силсилаи абрҳои боронӣ**; **силсилаи кӯҳсор** қатораи паёпайи кӯҳҳо; **силсилаи мақолаҳо** мақолаҳое, ки пайи ҳам оид ба масъалаҳои ба ҳам марбут навишта мешаванд. 4. *маҷ.* авлод, хонадон.

СИЛСИЛАБАНД سلسلهبند ба занҷир баста, занҷирбанд.

СИЛСИЛАБАНДӢ سلسلهبندی занҷирбандӣ кардан.

СИЛСИЛАДОР سلسله دار 1. дорои силсила. 2. *маҷ.* давомдор, бардавом.

СИЛСИЛАЗУЛФ سلسلهذلف *ниг.* **силсиламӯй**.

СИЛСИЛАКӮҲ سلسلهکوه қаторкӯҳ.

СИЛСИЛАМӮ(Й) سلسلهمو(ی) ҷингиламӯй, печидамӯй.

СИЛСИЛАНОМА سلسلهنامه *ниг.* **насабнома**.

СИЛСИЛАПАЙВАНД سلسلهپیوند пайвасти занҷирмонанд.

СИЛСИЛАҶУНБОН سلسلهجنبان ба ҳаракатоваранда; сабабгор; боиси коре.

СИЛТАВ سلتو *гуфт.* якбора кашидан (афшондан) чизеро: **силтав додан**.

СИМ I سیم 1. нуқра; **симу зар** нуқраю тилло. 2. пули нуқра.

СИМ II سیم банди филизӣ; **сими барқ**, **сими телеграф**, **сими телефон**; **сим задан** *гуфт.* телефон кардан.

СИМАНДОМ سیماندام он ки бадани чун нуқра сафед дорад.

СИМАНДУД سیماندود ба рӯяш нуқра давонида, нуқраолуд.

СИМАНДУДА سیماندوده нуқрапӯш карда, бо нуқра олуда.

СИМАРРА سیم اره аррачаи заргарӣ.

СИМАТ *а.* سمت доғ, нишон, нақш, аломат; сифат.

СИМБАЁЗ سیمبیاض 1. сафед ба мисли нуқра, нуқрамонанд. 2. гардани нуқраранг.

СИМБАР سیمبر 1. сафедбадан. 2. *маҷ.* хушрӯй, зебо.

СИМБОЗ سیمباز он ки дар болои сими таранг-кашидашуда ҳар навъ бозиҳо иҷро мекунад, дорбоз.

СИМБОР سیم بار 1. нуқрабор, нуқрарез. 2. *маҷ.* ашкафшон, ашкрез.

СИМБУР سیمبر анбӯр барои буридани сим, анбури симбӯрӣ.

СИМГУН سیمگون ба ранги сим, нуқрагун, сафедранги тобон.

СИМГУНА سیمگونه нуқрамонанд, нуқрагун.

СИМДОР سیمدار 1. нуқрадор. 2. пулдор, бадавлат.

СИМДӮЗӢ سیمدوزی 1. бо риштаи нуқрагӣ дӯхтан, нақшу нигор бастан дар рӯи порчае. 2. амали симдӯз.

СИМИЁ سیمیا *кӯҳн.* яке аз илмҳои хурофии асримиёнагӣ – илми тилисм, ҷоду; найранг.

СИМИН سیمین 1. нуқрагӣ, нуқрагин, нуқрамонанд. 2. *маҷ.* сафед; **бозуи симин** бозуи сап – сафед. 3. аз сим бофта ё сохташуда; **қафаси симин**.

СИМИНА سیمینه симин, нуқрагин; (асбоби) аз нуқра сохташуда.

СИМИНАНДОМ سیمیناندام *ниг.* **симинбадан.**

СИМИНБАДАН سیمینبدن нуқраандом; сафедбадан, хушрӯй.

СИМИНБАНД سیمینبند сафедтан, зебо.

СИМИНБАР سیمینبر *ниг.* **симинбадан**.

СИМИНПАЙКАР سیمینپیکر *ниг.* **симинбадан**.

СИМИНРАНГسیمین رنگ *ниг.* **симгун**.

СИМИНТАН سیمین‌تن *ниг.* **симинбадан**.

СИМИНФОМ سیمین فان *ниг.* **симгун**.

СИМӢ سیمی *мансуб ба* **сим**; аз сим сохташуда.

СИМКАШ سیم‌کش 1. устои заргар, ки бо кирётахта аз тиллову нуқра симришта месозад. 2. касе, ки симҳои телефон, телеграф ва ғайраро аз ҷое ба ҷое кашида дар сари сутунҳо устувор мекунад.

СИМКАШӢ سیم‌کشی 1. сохтани риштаҳои симӣ дар заргарӣ. 2. гузаронидани симҳо аз ҷое ба ҷое.

СИМКОРسیم‌کار он ки аз нуқра ҳар чизи ороишӣ месозад.

СИМКОРӢ سیم‌کاری амал ва шуғли симкор.

СИМКУШ سیم‌کش исрофкор, он ки пулро дареғ намедорад.

СИМКӮБ سیم‌کوب *ниг.* **симкорӣ**.

СИММОҲӢ سیم‌ماهی *зоол.* як навъ моҳӣ, ки дар русӣ «леш» гӯянд.

СИМО سیما 1. рӯй, чехра; шамоил, шакл, қиёфа. 2. шахсият. 3. образ, тип. 4. *маҷ.* телевизион.

СИМОБ سیماب *маъ.* унсури кимиё, филизи моеи нукра, ранги ҷева; **симоб андохтан ба гӯши** *касе* кар кардан касеро.

СИМОБВОР سیماب‌وار чун симоб, монанди симоб.

СИМОБДИЛ سیماب‌دل беқарор, музтариб.

СИМОБИРАНГ سیمابی‌رنگ нукраранги бӯр.

СИМОБИЧАШМ سیمابی‌چشم чашмони хокистарранг.

СИМОБӢ سیمابی *мансуб ба* **симоб**; симобмонанд. хокистарранги осмонӣ.

СИМОӢ سیمای ба худ хос, махсус; якранг, якхела, типӣ.

СИМОМ *а.* صمام сарпӯш, даҳантиққӣ.

СИМОР *а.* ثمار *ҷ.* **самар** I.

СИМОТ *а.* سماط *кит.* дастурхон.

СИМОХ *а.* صماخ//سماخ сӯрохи гӯш, даруни гӯш.

СИМОЪ *а.* سماع *ниг.* **самоъ.**

СИМПАЙКАР سیم‌پیکر *ниг.* **симинбадан.**

СИМПЕЧ سیم پیچ бо сим печондашуда.

СИМПОЗИУМ *ю.* سمپازیوم ҷамъомад барои баҳс дар масъалаҳои илмӣ.

СИМПОЛО سیمپالا 1.асбоб барои об кардани нуқра. 2. устои нуқрагар.

СИМСИМ *а.* سمسم кунҷид; тухми кунҷид.

СИМ – СИМ سیم سیم *гуфт.* оҳиста – оҳистаи бетаваққуф (*нисбат ба дард, борон*): **сим–сим боридани борон**.

СИМСОР سمسار *кит.* 1. даллол; 2. он ки чизи мардумро фурӯхта музд мегирад.

СИМТАН سیم‌تن *ниг.* **симандом**.

СИМТАНӢ سیم‌تنی сафедбаданӣ, зебоӣ.

СИМТӮР سیم‌تور тӯри аз сим бофташуда.

СИМУРҒ سیمرغ мурғи мавҳуми афсонавӣ, ки гӯё дар баландтарини қуллаи кӯҳи Қоф мезистааст.

СИМФОНИЯ سمفانیه *мус.* 1. асари бузурги мусиқӣ барои оркестр. 2. *маҷ.* ба як ҷо ҷамъ омадани чизҳои зебои ҳамоҳанг ва ба ҳамдигар наздик: **симфонияи гулҳо, симфонияи рангҳо**.

СИМФОНӢ سمفانی *мансуб ба* **симфония**; **оркестри симфонӣ** оркестри якҷояи асбобҳои торӣ, дамӣ ва зарбӣ.

СИМХОР سیمخار сими хордор барои тавора ва чапарак.

СИМЧӮБ سیم‌چوب сутун(ҳо)и махсус барои гузаронидани сими барқ, телефон *ва г.*

СИМЪИЗОР سیم عذار он ки рӯяш мисли нуқра сафед аст, сафедчеҳра, хушрӯ.

СИМЭЛАК سیم ایلک элаке, ки торҳои симӣ дорад.

СИН سین *номи ҳарфи понздаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби* абҷад *ба адади* 60 *баробар аст.*

СИН(Н) سن 1. теъдоди солҳо (-и умр), муддати умр; сол. 2. дандон.

СИНА سینه 1. қисми болоии тарафи пешини та-

на, тӯш. 2. холигии қафасаи сина; **сандуқи сина** холигии қисми пешинии болоии бадан; **даст бар сина ниҳодан** самимият ва эҳтиром изҳор кардан бар касе; **сина сипар кардан** ба пешвози хатар нотарсона баромадан, ба мудофиаи касе пеш баромадан. 3. *маҷ.* дил; **сина дар назди** *касе* **суфра кардан** рози дили худро дар назди касе кушодан. 4. пистони занон; **сина додан** шир макондан аз пистон ба тифл; **аз сина ҷудо кардан** кӯдаки ширхораро аз пистони модар ҷудо кардан.

СИНААФГОР سینه‌افگار *маҷ.* дилреш, дилозурда.

СИНАБАНД سینه‌بند порчаи ба шакли махсус дӯхташудае, ки занҳо ба ду пистон мебанданд, пистонбанд, базаранг.

СИНАБИРЁН سینه‌بریان *маҷ.* 1. дилозурда; доғдида. 2. ташналаб, ташна, беоб: **дашти синабирён**.

СИНАГУДОЗ سینه‌گداز дилгудоз; дилсӯз.

СИНАДАРД سینه‌درد 1. дард дар қафаси сина. 2. *тиб.* ихтилоҷи рагҳои дил, стенокардия.

СИНАДӮЗ سینه‌دوز *кит.* ғамовар; дардовар.

СИНАЗАНӢ سینه‌زنی аз дарду алам муштзанӣ бар сари сина.

СИНАКАБОБ سینه‌کباب доғдида, аламзада.

СИНАКАЛОН سینه‌کلان он ки ё он чи пистонҳояш бузург аст: **гови синакалон**.

СИНАКӮБ سینه‌کوب 1. он кӣ ба синаи худ зада, навҳа мекунад; синазан, ба сина зананда. 2. *маҷ.* зиқ ва тангкунанда, дилтангкунанда.

СИНАМАК سینه‌مک кӯдаки ширхора аз пистони модар.

СИНАМО سینما кино, филм: **синамои тоҷик**.

СИНАМОӢ سینمائی *марбут ба* **синамо**.

СИНАПАҲН سینه‌پهن паҳлавонҷусса, синафарох.

СИНАРЕШ سینه‌ریش дилреш; аламрасида, доғдида.

СИНАСАФЕД سینه‌سفید он ки ё он чи сина ё қафаси синааш сафед аст: **хирси синасафед**.

СИНАСИПАР سینه‌سپر он ки ба ҳимояи касе ё чизе пеш баромадааст.

СИНАСОФ سینه‌صاف покдил, равшанзамир.

СИНАСӮЗ سینه‌سوز аламнок, пурдард: **оҳи синасӯз**.

СИНАТАХТ سینه‌تخت синаи паҳну ҳамвор.

СИНАФАРОХ سینه‌فراخ он ки сандуқи синааш калону васеъ аст.

СИНАХАЛТА سینه‌خلته халтачае, ки ба пистони буз ё гӯсфанд мебанданд то бачааш ширро намакад.

СИНАХАРОШ سینه‌خراش дилхарош, дилрешкунанда, синачок.

СИНАХУРӮШ سینه خروش *ниг.* **синахарош**.

СИНАХҶ سنخج *ниг.* **санахҷ**.

СИНАЧОК سینه‌چاک 1. дилреш. 2. *маҷ.* озурдадил, мотамзада.

СИНАШИКОФ سینه‌شکاف маҷрӯҳкунандаи дил: **тири синашикоф**.

СИНГА I سنگه :**нони синга** нони нағз пухташуда, тафтон.

СИНГА II سنگه бемориест, ки аз нарасидани витаминҳои С сар мезанад ва боиси рехтани дандон мешавад, зангила.

СИНГАК سنگک :**сингак зада дард кардан** *гуфт.* сахт дард кардан.

СИНГОР سنگار *гуфт.* монанд, мисл, ҳамчун, **сингори…** мисли …, монанди…

СИНД سند *кит.* ҳаромзода, фарзанди беникоҳ.

СИНДИКАЛИЗМ *фр.* سندیکلیزم *с.* ҷараёнест, ки зарурати муборизаи сиёсиро инкор карда, фақат муборизаи иқтисодиро дар чорчӯбаи иттиҳодияҳои касабавӣ лозим мешуморад.

СИНДИКАЛИСТ *фр.* سندیکلیست тарафдори синдикализм.

СИНДИКАТ *фр.* سندیکت 1. иттиҳодияи калони инҳисории соҳибони муассисаҳои бузург барои гаронтар фурӯхтани маҳсулоти худ ва барҳам задани рақобат. 2. номи иттифоқҳои касаба дар баъзе мамлакатҳо.

СИНДОН سندان *ниг.* **сандон**.

СИНӢ سینی зарфи гирди мусаттаҳ аз тилло, нуқра, мис ва ё биринҷӣ, ки дар он табақ ва хӯрданиҳои дигарро мегузоранд, лаълӣ.

СИНК سنک *ниг.* **руҳ**.

СИННИМАКТАБӢ سن‌مکتبی синни ба мактаб-равии бача: **бачагони синнимактабӣ**.

СИНОАТ *а.* صناعت *ниг.* **саноат**.

СИНОН سنان сарнайза, оҳани тезе, ки ба нӯги найза шинонанд; умуман найза.

СИНОНГУЗОРӢ سنان‌گذاری найзаандозӣ.

СИНОНИМ *ю.* سینانم *збш., ниг.* **муродиф**.

СИНОР سنار *ниг.* **санор**.

СИНТАГМА *ю.* سنتگمه *збш.* айнан пайваст шудани воҳидҳои семантикӣ-синтаксисӣ дар таркиби ҷумла, ки аз калима ё гурӯҳи калимаҳо иборат аст.

СИНТАКСИС *ю.* سینتکسیس *ниг.* **наҳв**.

СИНТАКСИСӢ سینتکسیسی *ниг.* **наҳвӣ**.

СИНТЕЗ *ю.* سینتیز 1. методи таҳқиқи ягон ҳодиса дар шакли куллии он ва дар алоқаи мутақобили чузъҳои он, маҷмӯи таҳлилоти ба дастомада. 2. ба вуҷуд овардани таркибҳои химиявӣ аз ҳиссаҳои таркибӣ ба воситаи реаксияи химиявӣ; таркиб.

СИНТЕТИКА *ю.* سینتتیکه *техн.* бо роҳи синтез ҳосил кардани чизҳо.

СИНТЕТИКӢ سینتتیکی 1. *фалс.* асосёфта ба синтез. 2. *хим.* ҳосилшуда ба воситаи синтез; таркибӣ.

СИНУС سینس *риёз.* яке аз амалҳои тригонометрия (мусалисот).

СИНФ I صنف *с.* 1. хел, навъ; табақа, қисм, гурӯҳ (*дар таснифоти чизҳо*). 2. гурӯҳи калони ҷамъиятӣ, ки аз рӯи манфиатҳои иҷтимоӣ, истеҳсолӣ, меҳнат *ва г.* муттаҳид шудааст. 3. гурӯҳи мактаббачагони ҳамсинну сол, ки дар мактаб якҷоя як давраи таҳсилро мегузаронанд. 4. хонаи дарсхонӣ дар мактаб.

СИНФ II صنف *биол.* ба гурӯҳҳои калон ҷудокунии мавҷудоти зинда: **синфи ширхӯрон**.

СИНФӢ صنفی *мансуб ба* **синф: душмани синфӣ, муборизаи синфӣ, кори синфӣ**.

СИНХРОНИЯ سنخرانیه *збш.* мутобиқат ва аз ҳамдигар вобастагии ҳодисаҳои забонӣ.

СИНХРОНӢ سنخرانی *мансуб ба* **синхрония**.

СИНЧА سنچه **:синча кардан** *гуфт.* бодиққат нигаристан ва санҷидан чизеро.

СИНЧАКОР سنچه‌کار *гуфт.* бодиққат, дақиқназар.

СИНЧАКОРОНА سنچه‌کارانه *гуфт.* бодиққатона, санҷида, дақиқназарона.

СИНҶ I سنج *бинокорӣ* зеррав (зерчӯб) дар иморатҳои чӯбкорӣ.

СИНҶ II سنج *мус.* табақчаҳои филизӣ.

СИОЯТ *а.* سعایت *кит.* бадгӯӣ, суханчинӣ, тӯҳмат кардан.

СИОНИЗМ سیانیزم *с.* идеологияи буржуазияи калони яҳуд, ки асоси сиёсати давлати Исроил мебошад, саҳюнизм; (*аз номи кӯҳи Сион, дар Иерусалим*).

СИОЯТНАМО سعایت‌نما сиояткунанда, бадгӯй, тӯҳматгар.

СИПАНД سپند 1. *бот.* тухми гиёҳи ёбоие (рута), ки сиёҳранг ва хушбӯй буда, барои дафъи уфунат, захми чашм *ва г.* дуд карда мешавад, ҳазорсипанд. 2. номи кӯҳе дар Систон.

СИПАНДДОНА سپنددانه *ниг.* **испанддона**.

СИПАНДОН سپندان *бот.* 1. гиёҳи худрӯе, ки донаҳои майдаи сиёҳ дорад, сипанд. 2. сипанддона, тухми сипанд, ҳазорсипанд; ҳазорисфанд; *ниг.* **сипанд** 1.

СИПАНДОРМУЗ سپندآرمز *ниг.* **сифандормуз**.

СИПАНҶ سپنج *кҳн.* гузаранда, нопойдор, муваққатӣ; ◊ **ин сарои сипанҷ** дунёи даргузар.

сипар سپر 1. *асоси замони ҳозира аз* **сипардан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* раванда, тайкунанда: **раҳсипар**.

СИПАР سپر 1. олати ҷангии қадима барои ҳимояи сар ва бадан аз зарби шамшер ё тири душман. 2. монеа аз ҳуҷуми чизе ё барои боздоштани пеши чизе. 3. тахтае, ки дар кӯчаҳо ва саҳни муассисаҳо шинонда, ба он суратҳо ё эълонҳо мечаспонанд; **сипар кардан** *чизеро* дар панаҳи чизе будан.

СИПАРАМ سپرم *шакли кӯтоҳшудаи* **сипарғам**.

СИПАРБОЗ سپرباز чусту чолок дар сипардорӣ; ҷанговар.

СИПАРБОЛАК سپربالک як намуд ҳашароти зараровар.

СИПАРҒАМ سپرغم *ниг.* **испарғам**.

СИПАР(И)ДАН سپردن//سپریدن гузаштан, тай кардан (*роҳро*).

СИПАРДЕВОР سپردیوار 1. монеа, девор барои муҳофизат. 2. *ҳ.* гурӯҳи аскарон, ки барои аз душман панаҳ кардани амалиёти ҳарбӣ таъйин мешавад.

СИПАРДЕВОРА سپردیواره монеаҳои сунъӣ барои гирифтани пеши чизе (*мас., дар ду ҷониби роҳи оҳан барои гирифтани пеши тӯфонҳои барфӣ*).

СИПАРДОР سپردار 1. сипар дар даст дошта. 2. маҳфуз, ҳимоятгардида.

СИПАРДОРӢ سپرداری бо сипар мудофиа кардан; мудофиа, муҳофиза; **сипардорӣ кардан** муҳофизат намудан, мудофиа кардан.

СИПАРӢ I سپری **:сипарӣ шудан** гузаштан (*вақт, масофа*); ба охир расидан, тамом шудан.

СИПАРӢ II سپری *мансуб ба* **сипар**.

СИПАРМОНАНД سپرمانند 1. ба сипар монанд. 2. *тиб.* **ғадудҳои сипармонанд**.

СИПАРЧАГУЛ سپرچه‌گل *биол.* як навъ гули ороишӣ.

СИПАРҶӢ سپرجی хуррамӣ, хурсандӣ, айшу ишрат.

СИПАРШАКЛ سپرشکل *ниг.* **сипармонанд**.

СИПАС سپس пас, баъд, сонӣ; пас аз он…

СИПАҲ سپه *ниг.* **сипоҳ**.

СИПАҲБАД//СИПАҲБУД سپهبد сипаҳсолор, сарлашкар, сарфармондеҳи лашкар; соҳиби лашкар, султон, подшоҳ.

СИПАҲДОР سپه‌دار он ки сипоҳ дорад, соҳиби лашкар; сарлашкар.

СИПАҲДОРӢ سپه‌داری сардории лашкар, фармондиҳӣ, лашкардорӣ.

СИПАҲКАШ سپه‌کش лашкаркаш, сардории лашкар.

СИПАҲСАРВАР سپه‌سرور сардори сипоҳ, сарлашкар.

СИПАҲСОЛОР سپه‌سالار *кҳн.* сардор, фармондеҳи олии сипоҳ, сарфармондеҳ.

СИПАҲСОЛОРӢ سپه سالاری фармондеҳӣ.

СИПАҲШИКАН سپه‌شکن лашкаршикан, мағлубкунанда ва торуморкунандаи лашкар.

СИПЕҲР سپهر осмон; фалак.

СИПЕҲРВОР سپهروار монанди осмон, мисли фалак.

СИПЕҲРСОЙ سپهرسای *кит.* осмонрас, осмонхарош.

сипор سپار *асоси замони ҳозира аз* **сипордан**.

СИПОР سپار 1. асбоби шудгорпоза. 2. асбобу анҷоми хона, ҷиҳоз, абзор.

СИПОРА سپاره санги фасон; санг, қайроқсанг.

СИПОС سپاس 1. ҳамду сано, шукр. 2 миннат, шукрона.

СИПОСА سپاسه лутф, марҳамат, шафқат; миннат.

СИПОСГУЗОР سپاسگذار шукркунанда, касе, ки ба лутфу эҳсони касе ташаккур мекунад; баёнкунандаи миннатдорӣ, миннатдор.

СИПОСГУЗОРӢ سپاسگذاری 1. ҳамду сано гуфтан. 2. миннатдорӣ.

СИПОСГӮ(Й) سپاسگو(ی) *ниг.* **сипосгузор**.

СИПОСДОР سپاسدار миннатдор, ҳақшинос.

СИПОСТАН سپاستن *кит.* таъриф кардан, ҳамду сано гуфтан, шукргузорӣ кардан.

СИПОҲ I سپاه 1. лашкар, артиш. 2. ҳар як аз афроди лашкар, лашкарӣ, сипоҳӣ. 3. *гуфт.* далер, нотарс, пурҷасорат. 4. *маҷ.* мӯҳраҳои шатранҷ, донаҳои шоҳмот.

СИПОҲГАРӢ سپاه‌گری ҷанговарӣ сипоҳигарӣ, аскарӣ; **олоти сипоҳгарӣ** абзори ҷанг, созубарги ҷангӣ.

СИПОҲГАРОНА سپاه‌گرانه сипоҳиёна, ба мисли сипоҳиён.

СИПОҲИГАРӢ سپاهیگری *таър.* 1. хизмат дар сипоҳ; ◊ **сипоҳигарӣ сӣ пой дорад** (*зарб.*). 2. *гуфт.* сиёсат, сиёсат кардан; калонгарӣ, мағрурӣ, кибру ғурур.

СИПОҲӢ سپاهی 1. *мансуб ба* **сипоҳ**; лашкарӣ, ҳарбӣ. 2. ҳар як аз афроди сипоҳ, аскар. 3. он ки дар хизмати дарбор аст (*дар аморати собиқи Бухоро*). 4. *ниг.* **сипоҳигарӣ**.

СИПОҲОНА سپاهانه чун сипоҳ, ба мисли сипоҳон.

СИПОҲСОЛОР سپاه سالار *ниг.* **сипаҳсолор**.

СИПОҲСОЛОРӢ سپاه سالاری сардорӣ, сарлашкарӣ.

СИП-СИЁҲ سیپ سیاه бисёр сиёҳ, сиёҳи сиёҳ.

СИПУРДАН سپردن *ниг.* **супурдан**.

СИПУРЗ سپرز *биол.* яке аз аъзои дарунии бадан, ки лӯндачаҳои хунро ҳосил мекунад, испурч.

СИПӮЗГОР سپوزگار *ниг.* **сипӯзкор**.

СИПӮЗИДАН سپوزیدن *ниг.* **сипӯхтан**.

СИПӮЗКОР سپوزکار *кит.* 1. таъхирдиҳандаи кор. 2. коҳил, танбал.

СИПӮХТАН//СИПӮЗИДАН سپوختن//سپوزیدن *кит.* 1. зӯран ворид кардани чизе ба чизе, халондан. 2. *маҷ.* баровардан (*чизеро аз чизе*); нобуд кардан, дур намудан. 3. *кит.* алоқаи ҷинсии нару мода.

СИР I سر моддаи таркибии ҷилодиҳандае, ки маҳсулоти кулолӣ ё тунукагиро бо он ранг карда мепазанд; **сир давондан (додан)** бо моеи ҷилодиҳанда пӯшондани сафол ва дигар маҳсулоти кулолӣ.

СИР II سیر *бот.* бехмеваи пиёзмонанди таъму бӯяш тез, саримсоқ.

СИР(Р) *а.* سر кори пӯшида ва ниҳонӣ, кор ва амале, ки ба як ё чанд кас маълум мебошад, роз; **сир бой додан** ягон гап ё кори ниҳониро банохост ошкор сохтан; **сир додан** рози худ ё касеро ошкор сохтан; **сар додану сир надодан** (*зарб.*); **сир нигоҳ доштан** кор ё гапи пинҳонии худ ё касеро ба касони дигар нагуфта махфӣ ниҳон кардан; **сир кушода (фош) шудан** маълум гардидани он чи пинҳон нигоҳ дошта мешуд; **сир пӯшидан** рози ниҳонии касеро дониста истода ба касе нагуфтан.

СИРАК سیرک тунук, кушод; *муқоб.* **зич, ғулӣ**.

СИРАКӢ سیرکی тунукӣ, камӣ.

СИРАТ *а.* سیرت хосият, хислат, хулқ.

СИРАТАН *а.* سیرتاً табиатан, ботинан, аз ҷиҳати хулқу хислат.

СИРБОЛ سربال пероҳан, курта.

СИРГАР سرگر он ки зарфҳои филизиро сир медавонад.

СИРДАВОНӢ سردوانی амалиёти давонидани сир ба зарфиёт.

СИРДИҲӢ I سردهی розеро ошкор сохтан, сир бой додан.

СИРДИҲӢ II سردهی *ниг.* **сирдавонӣ**.

СИРДОН سردان 1. огоҳ аз рози касе, роздон. 2. маҳрами роз, рафиқи нозук.

СИРДОР I سردار 1. он ки дар замири худ сире, розе дорад. 2. асрорангез.

СИРДОР II سردار ба рӯяш сир давондашуда.

СИРДОШТ سرداشت одами наздик, ҳамроз, сирдон.

СИРЕШ//СИРИШ سریش баргҳои кӯфта бехтаи як навъ гиёҳе, ки онро бо об омехта, ҳамчун часпак кор мефармоянд.

СИРЕШИМ سریشم моддаи часпандае, ки аз ҷӯшонидани устухон, тағояк, пӯсти баъзе аз ҳайвонот ҳамчун гов ва моҳӣ ҳосил мешавад ва дар дуредгарӣ, зингарӣ, камонгарӣ ва ғайра истифода мебурданд.

СИРИШК I سرشک қатраи оби чашм вақти гиристан, ашк.

СИРИШК II سرشک 1. зирк, анбарборис, барбарис. 2. дарахти гул, ки онро озоддарахт низ мегӯянд ва гулаш низ сурхтоб аст.

СИРИШКРЕЗ سرشک ریز ашкбор, ашкрез.

СИРИШТ سرشت тинат, ниҳод, табиат, хулқ (дар одам).

СИРИШТА سرشته хамиршуда; омехта; **сиришта будан** сохта шудан, таркиб ёфтан.

СИРИШТАН سرشتن 1. хамир кардан, омехтан. 2. сохтан, таркиб додан; сохта шудан, таркиб ёфтан.

СИРИШТӢ سرشتی фитрӣ, табиатӣ ва азалӣ.

СИРК *лот.* سرک бинои мудаввари саҳнааш воқеъ дар мобайн ва гирдогирдаш нишастгоҳ, ки дар он ҳар гуна машқҳо нишон медиҳанд ва ҳайвонҳоро бозӣ медоронанд: **ҳунарпешаи сирк, саҳнаи сирк, сирки тоҷик**.

СИРКА سرکه *ниг.* **сирко**.

СИРКАНҶАБИН سرکنجبین шарбати омехта ҷӯшонидаи сирко бо асал, ки ширинии давоӣ ҳисоб меёбад.

СИРКАПЕШОНӢ سرکه پیشانی *маҷ.* туршрӯй ва бедимоғ.

СИРКБОЗ سیرک باز хунарманди сирк.

СИРКБОЗӢ سیرک بازی бозӣ, хунарнамоӣ дар сирк.

СИРКО سرکا моеи тунди туршмазае, ки аз ширааи ангур бо роҳи туршонидани он ба вуҷуд меояд.

СИРКОЙ سرکای 1. ҳар чизи сиркодор. 2. сиркофурӯш.

СИРҚАТ *а.* سرقت *кит.* 1. дуздӣ. 2 асардузӣ.

СИРҚАТӢ سرقتی дуздидашуда.

СИРҚОТ//САРИҚОТ//САРАҚОТ *а.* سرقات 1. *ҷ.* **сирқат//сарқат //сариқат**. 2. шеърдуздиҳо.

СИРНОК سرناک сирдавонидашуда (*зарф, дег ва г.*).

СИРОТ *а.* صراط *кит.* 1. роҳ, тариқ. 2. *д.* пули мавҳум аз болои дӯзах, ки (пули сирот) номида мешавад.

СИРОҶ سراج *муарраби* **чароғ**.

СИРОЯТ *а.* سرایت гузаштани чизе (*мас.*, беморие) ба чизе ё аз касе ба касе; **сироят кардан** гузаштан (*мас., бемории гузаранда аз касе ба касе*).

СИРОЯТӢ سرایتی сирояткунанда, гузаранда.

СИРОЯТКУНАНДА سرایت‌کننده *ниг.* **сироятӣ**.

СИРОЯТНОПАЗИР سرایت ناپذیر таъсирнопазир.

СИРПИЁЗ سیرپیاز сир, пиёзи сир.

СИРПӮШӢ سرپوشی роз нигоҳ доштан, сир пинҳон кардан.

СИРР *а.* سر *ниг.* **сир** I; **сирри давлатӣ**, **сирри ҳарбӣ**.

СИРРАН *а.* سراً ба таври махфӣ, пинҳонӣ.

СИРРӢ سری пинҳонӣ, махфӣ.

СИРФ *а.* صرف 1. холис, соф: **шароби сирф**. 2. тамоман, бакуллӣ; маҳз; **сирф ғалат** тамоман ғалат.

СИРФАН *а.* صرفاً тамоман, куллан.

СИРФОШКУНАНДА سرفاشکننده касе ё чизе, ки сабаби ифшои роз мешавад, сир ошкоркунанда.

СИСАНБАР *ю.* سیسنبر гиёҳе монанди наъно дорои баргҳои хушбӯй, гулҳояш сафеди моил ба сурхӣ, тухмҳояш монанди тухми райҳон.

СИСОЛА سی‌ساله он ки сӣ сол дорад; он чи аз пайдоишаш сӣ сол гузаштааст.

СИСОЛАГӢ سی سالگی сисола шудан, сӣ солро пур кардан: **дар синни сисолагӣ**.

СИСТЕМА *ю.* سیستیمه 1. тартиби муайяни дар ҷобаҷогузорӣ ва алоқаи ҷузъҳои чизе; **ба система даровардан** ба як тартиби муайян даровардан. 2. тартиб, низом, сохт, тарзи идора кардан, сохти ҷамъиятӣ, шакли тартиботи ҷамъиятӣ; **системаи буржуазӣ, системаи кӯҳна, системаи нав**. 3. маҷмӯи муассисаҳое, ки аз ҷиҳати созмонӣ дар як воҳид – иттиҳодия ҷамъ омадаанд: **системаи маориф**, **системаи савдо**. 4. ягонагӣ ва бо ҳам вобастагии ҷузъҳои аз рӯи қонуни муайян ҷойгирифта ва бо ҳам мутақобилан алоқаманд; **системаи асаб**, **системаи даврии унсурҳо дар химия, системаи офтобӣ.** 5. сохти техникӣ, соза.

СИСТЕРНА *лот.* سستیرنه 1. зарфи бузурги оҳанӣ, ки дар он моеъро нигоҳ медоранд; махзан. 2. мошини махзандор ё вагон барои кашонидани моеъ.

СИСТЕМАТИКӢ سیستیمتکی 1. аз рӯи система – қоида ва тартиби муайян. 2. ба таври доимӣ, доимо такроршаванда, истимрорӣ.

СИТ *а.* صیت *кит.* 1. овоз, садо, савт. 2. овоза, шӯҳрат.

СИТАБР سطبر//ستبر *кит.* ғафс, фарбеҳ, калон; бақуввват: **абри ситабр, бабри ситабр**.

СИТАБРӢ ستبری ғафсӣ, кулуфтӣ; андозаи кулуфтӣ ва ғафсӣ.

СИТАД ستد **:доду ситад** доду гирифт, муомилаи тиҷоратӣ, тиҷорат.

СИТИДАН ستیدن *ниг.* **ситондан**.

СИТАМ ستم зулм, ҷабру ҷафо, бедодгарӣ, ноинсофӣ дар ҳаққи касе.

СИТАМАНДЕШ ستم‌اندیش он ки дар пайи зулму

ситам кардан аст, зулмандеш, бадандеш, мардумозор, ҷафопеша.

СИТАМГАР//СИТАМГОР ستمگر//ستمگار золим, ҷабркунанда, бедодгар.

СИТАМГАРӢ ستمگری зулм, бедодгарӣ.

СИТАМГОР(А) ستمگار(ه) ситамкунанда, мардумозор, золим.

СИТАМГОРӢ//СИТАМГАРӢ ستمگاری//ستمگری золимӣ, ҷаврпешагӣ, беадолатӣ, бераҳмӣ.

СИТАМДИДА ستمدیده ситамкашида, касе, ки ба ӯ зулму ҷабр шуда бошад, мазлум.

СИТАМЗАДА ستمزده *ниг.* **ситамдида**.

СИТАМКАДА ستم کده *кинояаз* **дунё**.

СИТАМКАШ ستمکش он ки ба зулму ситам гирифтор шудааст, ситамдида, ҷафокашида.

СИТАМКАШИДА ستمکشیده зулмдида, ҷафокашида, ситамрасида.

СИТАМКОР ستمکار *ниг.* **ситамгар**.

СИТАМКОРӢ ستم کاری *ниг.* **ситамгарӣ**.

СИТАМПЕША ستمپیشه *ниг.* **ситамгар**.

СИТАМПЕШАГӢ ستمپیشگی ҷафопешагӣ, ситамгарӣ, озордиҳӣ.

СИТАМРАСИДА ستمرسیده *ниг.* **ситамдида**.

СИТАНБА ستنبه 1. қавӣ ва калонҷусса. 2. қареҳманзар, зишт, хунукшакл, бадафт.

СИТЕҒ ستیغ 1. *кит.* рост; боло. 2. қуллаи кӯҳ.

СИТЕЗ ستیز 1. ҷанг, ҷидол, хусумат. 2. инод, саркашӣ, носозгорӣ, якраҳагӣ, бо қасди касе коре кардан, хашму ғазаб (*ба ин маънӣ бештар дар шакли* ***ситеза*** *кор фармуда мешавад*).

СИТЕЗА ستیزه *ниг.* **ситез**; **ситеза кардан** муқобилият кардан, ҷангу ҷидол кардан, инод варзидан; **бо худодода ситеза макун, ки худододаро Худо додаст** (*зарб.*).

СИТЕЗАНДА ستیزنده *ниг.* **ситезаҷӯ(й)**.

СИТЕЗАКОР ستیزه‌کار инодкор, якраҳа, ситезанда; ҷангара.

СИТЕЗАКОРӢ ستیزه‌کاری 1. ҷангу хусумат. 2. носозгорӣ, мухолифат варзидан. 3. ситам, таадӣ.

СИТЕЗАРОӢ ستیزه رائی хусуматандешӣ; якравӣ, инодкорӣ.

СИТЕЗАРӮ(Й) ستیزه‌رو(ی) ситезакор, якрав; гаҷир, бадхулқ.

СИТЕЗАҶӮ(Й) ستیزجو(ی) он ки шуғлаш ҷангу хусумат бошад.

СИТЕЗИДАН ستیزیدن 1. ҷангу ҷидол кардан. 2. якраҳагӣ кардан, нофармонӣ кардан.

СИТЕМ ستیم *кит.* 1. рим, мадда, фасоди ҷароҳат. 2. газак кардани ҷароҳат.

СИТЕР ستیر миқёси вазн, чиляки ман, ки дар ҳар ҷо ҳар хел буд.

СИТЕҲИДАН ستیهیدن *ниг.* **ситезидан**.

сито ستا *асоси замони ҳозира аз* **ситудан//сутудан**.

СИТО ستا ситоиш, мадҳу сано.

СИТО(Й) ستا//ستای 1. *мус.* яке аз лаҳнҳои мусиқӣ. 2. *мус.* номи созе ҳамчун танбӯр, сетор.

СИТОҒ ستاغ аспе, ки ҳанӯз зин надидааст, той, курраи асп.

СИТОҒКУРРА ستاغ کره *ниг.* **ситоғ**.

СИТОД ستاد 1. маркази фармондеҳии артиш ё ягон воҳиди низомӣ, ки таҳияи нақшаҳои амалиёт дар замони осоишта ва ҷанг, ҳамчунин назорати иҷрои онҳо ба зиммаи ӯст. 2. маркази амалиёт дар ҳолатҳои фавқулода.

СИТОДАН ستادن *ниг.* **истодан.**

СИТОЗАН ستازن сеторнавоз, навозандаи сетор.

СИТОИДАН ستایدن *ниг.* **ситудан.**

СИТОИШ ستایش 1. мадҳ, сано. 2. тавсиф, таъриф; **ситоиш кардан** сутудан, хубии касеро гуфтан, таъриф кардан.

СИТОИШГАР ستایشگر *ниг.* **ситоишкор**.

СИТОИШГОҲ ستایشگاه *адш.* гурезгоҳи қасида, гузариш аз тасвири умумӣ (ташбиб) ба мадҳ.

СИТОИШКОР ستایشکار ситоишкунанда, таърифу тавсифкунанда, мадҳгӯй.

СИТОИШСАРО ستایشسرا санохон, таърифкунанда, вассоф.

СИТОК ستاک навда, нарт, шохи наврустаи да-

рахт ва ток.

СИТОМ ستام *кҳн.* лаҷоми асп.

СИТОН ستان *кит.* рӯболо хобида, ба пушт хобида; *мубоқ.* **нигун**.

СИТОНА ستانه *шакли дигари* **остона.**

СИТОНАНДА ستاننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ситондан**. 2. гиранда.

СИТОН(И)ДАН ستاندن//ستانیدن 1. гирифтан, ба зӯр гирифтан, кашида гирифтан. 2. рӯёндан (қарзро), ба даст даровардан.

СИТОНИШ ستانش 1. *ниг.* **ситонидан** 1, 2. 2. ба даст даровардан, тасарруф кардан.

СИТОПЛАЗМА *ю.* سیتاپلزمه *зоол.* як қисми протолазмаи бофтаи ҳайвонот ва растанӣ, ки ба ҳастаи он дохил намешавад.

СИТОРА I ستاره 1. ҷирми осмоние, ки дар осмон шабона чун нуқтаи дурахшоне дида мешавад, кавкаб; ахтар; **ситораи думдор** ҷирми осмоние, ки дар пасаш дунболаи туманмонанде дорад, **ситораи корвонкуш** ситораи ҳурмузд, ки нисфи шаб дар ҷои ноҳид – ситораи саҳарӣ баромада корвонро ба иштибоҳ меандозад. 2. шакли парадори ситорамонанд; **ситораи панҷгӯша;** «**Ситораи сурх**» яке аз орден – нишонҳои олии ҳарбии собиқ шӯравӣ. 3. *маҷ.* шахси мумтоз дар соҳае (*бештар дар соҳаи илм ва санъат*); **ситораи илм, ситораи олами санъат; ситораи раҳнамо** а) ситораи қутбӣ; б) *маҷ.* роҳбар, пешрав; **аз ситора афзун (зиёд) будан** хеле зиёд будан, бешумор будан; **ситора шумурдан** *киноя аз* шабҳо бедор будан, бехоб будан, шабзиндадорӣ кардан; **ситорааш гарм** одами дӯстрӯ, дилчасп, он ки дар бинанда ҳусни таваҷҷӯҳ бармеангезад; **ситораи** *касе бо касе* **рост (хуш) наомадан** тавофуқ надоштан, созгор набудан, писанд нашудан.

СИТОР(А) II ستار(ه) *кит.* парда, чодир.

СИТОРАБОР ستاره‌بار *кит.* 1. афтиши ситораҳо. 2. *маҷ.* ашкрез, гирён.

СИТОРАВОР ستاره‌وار монанди ситора; дуррахшон, тобон.

СИТОРАГАРМ ستاره‌گرم дилкаш, ҷалбкунанда, ҷозибадор (одам), мафтункунанда.

СИТОРАГАРМӢ ستاره‌گرمی дилкашӣ, мафтункунандагӣ.

СИТОРАЗОР ستاره‌زار пурситора: **осмони ситоразор**.

СИТОРАМОНАНД ستاره مانند ба ситора монанд, мисли ситора.

СИТОРАСИПОҲ ستاره سپاه фаровонсипоҳ, серлашкар, дорои лашкари бешумор.

СИТОРАСӮХТА ستاره سوخته бадбахт, бадтолеъ.

СИТОРАТӮДА ستاره‌توده ситоразор, пур аз ситора.

СИТОРАХУНУК ستاره‌خنک дилнокаш, безеб, *муқоб.* **ситорагарм**.

СИТОРАШАКЛ ستاره شکل ба шакли ситора, монанди ситора.

СИТОРАШИНОС ستاره‌شناس донишманди илми ҳайат, мунаҷҷим, ахтаршинос.

СИТОРАШИНОСӢ ستاره‌شناسی 1. илми ахтаршиносӣ, илми нуҷум. 2. илми аҳкоми нуҷум.

СИТОРАШУМОР ستاره‌شمار *ниг.* **ситорашинос**.

СИТОРАШУМОРӢ ستاره‌شماری 1. машғулӣ бо илми ҳайат; шумурдан ва ҳисоб кардани ситораҳо. 2. бедорхобӣ, шабзиндадорӣ.

СИТР *а.* ستر *кит.* 1. парда. 2. шарму ҳаё; **ситри исмат** киноя аз иффат, покдоманӣ.

СИТВУС ستوس *биол.* дарахт ва буттаи мевадор аз навъи лиму, афлесун *ва г.*

СИТРУС سیترس *биол.* дарахт ва буттаи мевагии гармсер аз қабила афлесун, лиму *ва г.*

СИТРУСӢ سترسی *мансуб ба* **ситрус**: **меваи ситрусӣ**.

СИТРУСПАРВАР سترس‌پرور парваришкунандаи ситрус.

СИТРУСПАРВАРӢ سترسپروری парвариши ситрус: **соҳаи ситруспарварӣ**.

СИТУДА//СУТУДА ستوده 1. мадҳ кардашуда, таъриф кардашуда. 2. писандида.

СИТУДАМАОШ ستوده معاش писандидарафтор, хушмуомила.

СИТУДАН ستودن таъриф кардан, мадҳ намудан, ситоиш кардан.

СИТУДАХИСОЛ ستوده‌خصال он ки дорои хислатҳои писандида аст.

СИТУРГ ستر گ *ниг.* **сутург.**

СИТУРДАН//СУТУРДАН ستردن 1. тарошидан, пок ва тоза кардан(дар бораи мӯй, риш *ва г.*). 2. тоза кардан, пок кардан (*мас., қашав кардани асп*).

СИФАТ *а.* صفت 1. хусусияти аз дигарҳо фарқкунандаи касе ё чизе, бартарӣ, дараҷаи бакороии чизе, чигунагӣ; **ба сифати…** ҳамчун, ба монанди… 2. хосият, хислат, кайфият, хусусият; **сифат кардан** *чизе, касеро* тавсиф кардан касеро, чизеро. 3. *збш.* ҳиссаи нутқ, ки чигунагӣ, хусусият ва мансубияти ашёро ифода мекунад.

СИФАТАН *а.* صفتاً аз ҷиҳати сифат: **сифатан беҳтар шудани коре**.

СИФАТӢ صفتی *мансуб ба* **сифат**; оид ба сифат: **таҳлили сифатӣ**.

СИФАТНОК سفتناک дорои хосият ва кайфияти хуб, беҳтар.

СИФЛА *а.* سفله пастфитрат, ноодам, нокас, дун.

СИФЛАГӢ سفلگی нокасӣ, пастфитратӣ, дунӣ.

СИФЛАПАРВАР سفله‌پرور он ки ё он чи нокасонро мепарварад; **гардуни сифлапарвар**.

СИФЛАТАБЪ سفله طبع пасттабиат, бадсиришт; дунҳиммат: хасис.

СИФЛӢ *а.* سفلی *кит.* пастӣ; поинӣ, олами сифлӣ; *муқоб.* **улвӣ**.

СИФОТ *а.* صفات *ҷ.* **сифат**; сифатҳо.

СИФР I *а.* صفر 1. холӣ; ҳеҷ. 2. аломатест дар ҳисоб, ки ба танҳоӣ қимат надорад, аломати ҳеҷӣ.

СИФР II *а.* سفر 1. китоб; китоби мӯътабар; китоби муқаддас. 2. ҷилд, пора ва қисми муайяни китоб; қисме аз қисмҳои Таврот: **сифри таквин**, **сифри тасния** *ва г.*

СИФРВОР صفروار сифрмонанд, холӣ, тиҳӣ, ҳеҷ.

СИХ I سیخ 1. мили борики оҳании нӯгтез, мили оҳание, ки парчаҳои гӯштро ба он гузаронда дар оташ кабоб мекунанд; **на сих сӯзад, на кабоб** (*зарб.*); **сихи тилло** тиллое, ки онро гудохта ба қолиби новамонанд рехта ба шакли мила дароварда бошанд, ки инро шимш меноманд; **ба сих задан** гӯштро барои кабобкунӣ ба мила гузаронидан; **сих кардани гӯш** гӯши худро сих барин рост кардани чорпоён; мутаваҷҷеҳ кардани гӯш барои беҳтар шунидани садое; **сих шудан** а) сих барин рост хестани мӯй (*аз хашм, тарс ва г.*); б) барои нағз шунидани гуфтаи касе бо диққат гӯш фаро додан. 2. дандонаҳон тези борик (*мас., дар сихмола*); **сих задан** хала зада дард кардани узве; **сих мондан** а) ҳайрон шудан; б) рах – рах шудан, торҳо пайдо кардан.

СИХ II سیخ 1. чубчаи майдаи нӯгтез. 2. асбоби дастбофӣ. 3. сихчаҳои оҳанӣ барои бастани мӯи сар. 4. сихи нӯгтез барои сайди паранда.

СИХГӮШ سیخ گوش *маҷ.* тезшунав, зудшунав.

СИХКАБОБ سیخ‌کباب гӯшти ба сих кашида дар оташ пухташуда, кабоби сихпаз.

СИХКАБОБПАЗ سیخ‌کباب‌پز шашликпаз, он ки кабоби сихӣ мепазад.

СИХМОЛА سیخ‌ماله молаи дандонаҳояш оҳанӣ.

СИХМОЛАКУНӢ سیخماله‌کنی *кишов.* баъди ҷуфтронӣ пӯшондани тухмӣ ва ҳамвор кардани кишт.

СИХМОЛАРОНӢ سیخماله‌رانی *ниг.* **сихмолакунӣ**.

СИХПАР سیخ‌پر парандаи акнун болу пар бароварда истода; **сихпар шудан** нав болупар баровардан.

СИХРОҲА سیخ‌راهه пайраҳаи борик.

СИХРӮДА سیخ‌روده *анат.* рӯдаи ғафс.

СИХЧА سیخچه сихи майда, сихи калта, сихи хурд; **сихча зада баромадани мӯй** нав неш зада баромадани муй.

СИҲАТ صحت 1. тандурустӣ саломатӣ. 2. тандуруст, саломат; **сиҳату саломат** тандуруст ва баофият; **сиҳат ёфтан (шудан)** тандуруст шудан, аз бемори шифо ёфтан.

СИҲАТБАХШ صحت‌بخش он ки ва ё он чи дармон мебахшад.

СИҲАТЁБАНДА صحت‌یابنده он ки ва ё он чи сиҳат меёбад.

СИҲАТЁБӢ صحت‌یابی шифо ёфтан, сиҳат шудан.

СИҲАТӢ صحتی саломатӣ, тандурустӣ.

СИҲАТКУНАНДА صحت‌کننده *ниг.* **сиҳатбахш.**

СИҲАТШАВАНДА صحت‌شونده *ниг.* **сиҳатёбанда**.

СИҲАТШАВӢ صحت شوی шифоёбӣ, тандуруст

шудан.

СИҲҲАТ *а.* صحت *ниг.* **сиҳат**.

СИҲИҚАД سهی‌قد *кит.* соҳиби қомати баланди зебо.

СИҲИСАРВ سهی‌سرو *ниг.* **сиҳиқад**.

СИҲӢ//САҲӢ *а.* صحی *кит.* рост, баланд, ростқомат; **сарви сиҳӣ** сарви рости баланд.

СИҲОМ *а.* سهام *ҷ.* **саҳм**.

СИҶИЛ سجل *кҳн.* санади расмӣ, ҳукми қозӣ; **хати сиҷил** хати расмӣ дар бораи бартарафшавии мурофиае.

СИҶН *а.* سجن *кит.* зиндон, маҳбас.

СИЮМ سیوم *шумораи тартибӣ аз* сӣ.

СИЮМИН سیومین *ниг.* **сиюм**.

СИЮРҒОЛ *т.* سیورغال *таър.* замини аз тарафи подшоҳон ба касони алоҳида бахшидашудаи озод аз хироҷ.

СИЯР *а.* سیر 1. *ҷ.* **сират**. 2. шарҳи ҳол ва сифоти гузаштагон (*бештар авлиё*).

СИЯҲ سیه *ниг.* **сиёҳ**.

СИЯҲАК سیهک *ниг.* **сиёҳак**.

СИЯҲБАХТ سیه‌بخت *ниг.* **сиёҳбахт**.

СИЯҲБОДОМ سیه‌بادام чашмони бодомшакли сиёҳ.

СИЯҲГИЛЕМ سیه‌گلیم *ниг.* **сиёҳгилем**.

СИЯҲГӮШ سیه گوش *ниг.* **сиёҳгӯш**.

СИЯҲДИЛ سیه‌دل *ниг.* **сиёҳдил**.

СИЯҲДИЛӢ سیه‌دلی *ниг.* **сиёҳдилӣ**.

СИЯҲӢ سیهی *ниг.* **сиёҳӣ**.

СИЯҲКОМ سیه‌کام бадбахт, бебахт, бетолеъ,бетавфиқ.

СИЯҲКОМӢ سیه‌کامی бадбахтӣ, бетолеъгӣ.

СИЯҲКОР سیه‌کار *ниг.* **сиёҳкор**; бадкор, фосиқ, бадтинат; золим.

СИЯҲКОРӢ سیه‌کاری *ниг.* **сиёҳкорӣ**.

СИЯҲКОСА سیه‌کاسه *ниг.* **сиёҳкоса**.

СИЯҲКӮШ سیه کوش бадхоҳ, бадкор, ҷинояткор.

СИЯҲМАСТ سیه‌مست масти аласт, масту мадҳуш.

СИЯҲНОМ سیه‌نام *ниг.* **сиёҳном**.

СИЯҲНОМА سیه‌نامه *ниг.* **сиёҳнома**.

СИЯҲНОМӢ سیه‌نامی *ниг.* **сиёҳномӣ**.

СИЯҲОЛУ سیه‌آلو олуи сиёҳ.

СИЯҲПИСТОН سیه‌پستان *кит.* зане, ки кӯдаконаш дар тифлӣ мемиранд.

СИЯҲПӮШ سیه‌پوش *ниг.* **сиёҳпӯш**.

СИЯҲРАНГ سیه‌رنگ *ниг.* **сиёҳранг**.

СИЯҲРИШ سیه ریش *ниг.* **сиёҳриш**.

СИЯҲРӮЗ سیه‌روز *ниг.* **сиёҳрӯз**.

СИЯҲРӮЗГОР سیه روزگار *ниг.* **сиёҳрӯзгор**.

СИЯҲРӮЗӢ سیه روزی *ниг.* **сиёҳрӯзӣ**.

СИЯҲРӮ(Й) سیه‌رو(ی)*ниг.* **сиёҳрӯй**.

СИЯҲСАР سیه‌سر *ниг.* **сиёҳсар**.

СИЯҲСИТОРА سیه ستاره бадбахт, бетолеъ.

СИЯҲТОБ سیه‌تاب *ниг.***сиёҳтоб**.

СИЯҲФОМ سیه فام *ниг.* **сиёҳфом**.

СИЯҲХОК سیه‌خاک *ниг.* **сиёҳхок**.

СИЯҲЧАРДА سیه‌چرده *ниг.* **сиёҳчарда**.

СИЯҲЧАШМ سیه‌چشم *ниг.* **сиёҳчашм**.

СИЯҲЧЕҲРА سیه‌چهره *ниг.* **сиёҳчеҳра**.

СИЯҲЧОЛ سیه چال 1. чоҳи торик; зиндони чоҳмонанди торик. 2. *маҷ.* лойи бисёр сиёҳ, сияҳлой.

СИЯҲҶОМА سیه‌جامه 1. дорои ҷомаи сиёҳ, он ки ҷомаи сиёҳ пӯшидааст. 2. *кит.*, *маҷ.* азодор, мотамгирифта.

СӢ سی адад, се карат даҳ, 30.

СКАФАНДР *фр.* سکفندر либоси махсуси ғаввосон ва кайҳоннавардон.

СКЕПТИТСИЗМ *ю.* سکیپتتسیزم *фалс.* равияи фалсафӣ, ки ҳама гуна имконияти дарк ва дарёфти воқеияти обективиро инкор мекунад.

СКИПИДАР *р.* سکپیدر моеи тундбӯе, ки аз тақтири самғи дарахтони сӯзанбарг ҳосил мешавад.

СКЛЕРОЗ *ю.* سکلیراز *тиб.* беморие, ки аз иллатёбии (сахтшавии) бофтаи баъзе узвҳо пайдо мешавад.

СКРИПКА *р.* سکریپکه *мус.* навъе аз ғиҷҷак.

СЛАВЯНӢ سلوینی *мансуб ба* **славянҳо**: **забонҳои славянӣ**.

СЛАВЯНШИНОС سلوین‌شناس мутахассиси забоншинос, ки забонҳои славяниро меомӯзад ва таҳқиқ мекунад.

СЛАВЯНШИНОСӢ سلوین‌شناسی илме, ки забонҳои славяниро меомӯзад.

СЛОВАКӢ سلاوکی *мансуб ба* **словакҳо**.

СМЕТА سمیته *ниг.* **баровард**, **харҷнома**.

СНАЙПЕР *англ.* سنیپر тирандози моҳир, нишонзан, ҳадафгир.

СОАТ *а.* ساعت 1. асбоб барои паймоиши вақт дар тӯли як шабонарӯз, вақтсанҷ: **соати бағалӣ, соати деворӣ, соати дастӣ, соати обӣ, соати регӣ** *ва г.* 2. миқёси замон, як ҷузъ аз бисту чор ҷузъи як шабонарӯз, ки 60 дақиқа аст; **соат ба соат** ҳар дам, ҳар замон, дам ба дам; **ҳамон соат** ҳамон дам, дарҳол.

СОАТБАЙЪ ساعت‌بیع аз ҳисоби ҳар соати коре; **музди соатбайъ** музде, ки ба ҳар соати коре пардохта мешавад.

СОАТКИСА ساعت‌کیسه кисаи хурди бағалӣ дар либос барои нигоҳ доштани соат.

СОАТСОЗ ساعت‌ساز устои созандаи соат ва таъмиркунандаи он.

СОАТСОЗӢ ساعت‌سازی амал ва шуғли соатсоз.

СОБИҚ *а.* سابق 1. гузашта, пешина, пештара. 2. дар замони пеш, дар гузашта.

СОБИҚА *а.* سابقه гузашта, рӯйдода, воқеъшуда; пештара; **одати собиқа** одати пештара; **собиқа надоштан** дар собиқ (гузашта) маъмул ва ҷорӣ набудан.

СОБИҚАН *а.* سابقاً дар собиқ, пеш, дар гузашта.

СОБИҚУЗЗИКР *а.* سابق‌الذکر зикрёфта пеш аз чизе, дар гузашта зикршуда.

СОБИР *а.* صابر сабркунанда, батоқат, бобардошт, шикебо.

СОБИРӢ صابری сабру тоқат, шикебоӣ.

СОБИРОНА صابرانه аз рӯи сабру тоқат, батоқат.

СОБИТ *а.* ثابت 1. устувор, маҳкам, мустаҳкам, пойдор. 2. барқароршуда, исботёфта; **собит будан** а) аниқ маълум будан; б) пойдор будан, барқарор истодан. 3. *нуҷ.*ситора ва ё ҷирми осмоние, ки беҳаракат аст. *муқ.* **сайёра**; **собит кардан (намудан)** чизеро ба санад ва далелҳо тайид кардан, ба субут расонидан; **собит шудан** исбот ёфтан.

СОБИТАЗМ ثابت‌عزم он ки дар азми худ устувор бошад.

СОБИТҚАДАМ ثابت‌قدم пойдор, матин, устувор (касе дар коре ё фикре).

СОБИТҚАДАМӢ ثابت‌قدمی устуворӣ, пойдорӣ, матонат (*дар иҷрои коре*).

СОБИТҚАДАМОНА ثابت‌قدمانه бо пойдорӣ, бо устуворӣ

СОБИТРОЙ ثابت‌رأی он, ки дар ақидаи худ побарҷост.

СОБОТ سابات бинои тарафи пешинаш кушода; ҷои болопӯшидаи чор сӯяш кушода.

СОБОТНОК ساباتناک дорои собот, пешайвондор.

СОБУН *ю.* صابون ҷисми сахте, ки аз чарбу ва ишқорҳои гуногун тайёр карда бо он дастурӯ ва либос мешӯянд; **собуни алқундӣ** боқимондаи собуни истеъмол шуда; **собуни мушкин** собуни атр; **бо собуни** *касе* **ҷомашӯӣ кардан** а) кореро бо дасти (воситаи) касе иҷро кардан; б) бо касе сару кор доштан.

СОБУНАК صابونک *ниг.* **буғма** II.

СОБУНГАР صابونگر *ниг.* **собунпаз**.

СОБУНГАРӢ صابونگری *ниг.* **собунпазӣ**.

СОБУНПАЗ صابون‌پز он ки собун истеҳсол мекунад.

СОБУНПАЗӢ صابون‌پزی 1. амал ва шуғли собунпаз. 2. ҷое ё муассисае, ки дар он ҷо собун истеҳсол карда мешавад.

СОБУНПАЗХОНА صابون‌پزخانه биное, ки дар он собун пазанд.

СОБУНШӮӢ صابونشوئی **:собуншӯӣ кардан** бо собун шустан.

СОБУТА صابوته//سابوته зани пир, пиразан.

СОВ ساو филизмайдае, ки дар натиҷаи совидани оҳан бо суҳон пайдо мешавад, оҳансов.

СОВ(А) ساو//ساوه холис (*дар бораи тилло*); тиллои реза–реза.

СОВАРӢ ساوری тӯҳфа, ато, инъом, ҳадя.

СОВЕТӢ ساویتی *кҳн., ниг.* **шӯравӣ**.

СОВИДАН ساویدن *ниг.* **соидан**, **судан**.

СОВЛИҚ *т.* ساولق *гуфт.* гӯсфанди мода, меш.

СОВХОЗ ساوخاز *кҳн.* хоҷагии шӯравӣ–муассисаи сотсиалистии давлатӣ дар кишоварзӣ.

СОҒ ساغ *гуфт.* солим, саломат, тандуруст.

СОҒАР ساغر зарфи шаробнушӣ, пиёла, қадаҳ.

СОҒАРКАШ ساغرکش он ки май ба соғар мерезад.

СОҒАРКАШӢ ساغرکشی майхӯрӣ, майкашӣ.

СОҒУ ساغو 1. зарфи чӯбин барои гирифтани об, лабаниёт *ва г.* 2. ченаки ҳаҷм: **як соғу орд** даҳ соғу чой.

СОҒУТАРОШ ساغوتراش он ки аз чӯб соғу месозад.

СОҒУТАРОШӢ ساغوتراشی кор ва амали соғутарош.

СОД صاد *номи ҳарфи ҳабдаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба адади 90 баробар аст.*

СОДА I *ит.* ساده *хим.* моддаи сафеди ишқордор.

СОДА II ساده 1. бенақшу нигор, беороиши зиёдатӣ, соф; ғайримураккаб, одӣ. 2. бетакаллуф, бедабдаба, одӣ; муқаррарӣ. 3. покдил, поктинат; *муқоб.* **ҳилагар.** 4. *маҷ.* нодон, гӯл, содалавҳ, камақл, зудбовар. 5. *маҷ.* ҷавони ришу мӯйлаб набароварда, бериш; **ҷумлаи сода** *збш.* ҷумлаи ғайримураккаб; **сода кардан** осон кардан; саҳл гардонидан.

СОДАГӢ سادگی 1. одигӣ, бетакаллуфӣ. 2. содадилӣ, нофаҳмӣ, гӯлӣ; **содагӣ кардан** содалавҳона рафтор кардан, нодонӣ кардан.

СОДАДИЛ سادهدل *ниг.* **сода** 3, 4.

СОДАДИЛӢ سادهدلی 1. покдилӣ, софтинатӣ. 2. нодонӣ, гӯлӣ.

СОДАДИЛОНА سادهدلانه 1. аз рӯи покдилӣ ва софтинатӣ. 2. аз рӯи нодонӣ ва зудбоварӣ.

СОДАЗАНАХ سادهزنخ *кит.* ҷавоне, ки ҳанӯз ришу мӯйлаб набаровардаст.

СОДАИЗОР سادهعذار 1. содарӯй, софрӯй. 2. *маҷ.* зебо.

СОДАИЗОРӢ سادهعذاری 1. содарӯӣ, тозарӯӣ, софрӯӣ. 2. *маҷ.* хушрӯӣ.

СОДАЛАВҲ ساده لوح *киноя аз* содадил, нодон, гӯл.

СОДАЛАВҲӢ ساده لوحی содадилӣ; гӯлӣ.

СОДАЛАВҲОНА ساده لوحانه *ниг.* **содадилона**.

СОДАНАВИСӢ سادهنویسی фикри худро бе ороиши печдарпечи лафзӣ соф ва фаҳмо ба қалам овардан.

СОДАРАФТОР سادهرفتار 1. он ки холисона муносибат мекунад, беғараз. 2. бефикр, камақл.

СОДАРАФТОРӢ ساده رفتاری *исми амал аз* **содарафтор**.

СОДАРӮ(Й) سادهرو(ی) *кит.*, *маҷ.* зебо, хушрӯй.

СОДАРӮИ ساده روئی зебоӣ, хушрӯӣ.

СОДИҚ *а.* صادق 1. ростгӯй, росткор; самимӣ, вафодор; **дӯсти содиқ**, **субҳи содиқ** сапедаи саҳарӣ.

СОДИҚҚАВЛ صادققول ростгӯй; ба гуфтаи худ устувор.

СОДИҚОНА صادقانه аз рӯи ростию дурустӣ, вафодорона, бо садоқат, бо самимият.

СОДИҚУЛҚАВЛ *а.* صادق القول ростгӯй, ростгуфтор, мӯътамад, ростқавл.

СОДИР *а.* صادر 1. берун бароянда, берунраванда; *муқоб.* **ворид**. 2. баромада, рӯйдода, воқеъгардида; **содир шудан** а) рӯй додан, воқеъ гардидан, ба амал омадан; б) баромадан.

СОДИРА *а.* صادره *муаннаси* **содир**; номаи берунраванда; *муқоб.* **ворида**.

СОДИРКУНАНДА صادرکننده кишваре, ки амвол ё дигар дороии худро ба кишварҳои дигар содир мекунад: **созмони кишварҳои содиркунан-**

даи нафт.

СОДИРОТ *а.* صادرات молҳое, ки аз мамлакате ба мамлакати дигар ирсол мешавад.

СОДИРОТӢ صادراتی содиршуда, содиршаванда; **амволи содиротӣ**.

СОДОТ *а.* سادات *ҷ.* **сайид.**

соз ساز 1. *асоси замони ҳозира аз* **сохтан**; асбоб, анҷом; об ҷиҳоз, сомон **созу барг** асбобу анҷом, лавозимот, **созу барги ҷанг** аслиҳа ва лавозимоти ҷанг. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* кунанда, созанда: **соатсоз, роҳсоз**.

СОЗ I ساز *мус.* 1. номи умумии асбобҳои **торӣ** (*танбӯр, дутор ва г.*). 2. *умуман* асбоби мусиқӣ. 3. оҳанг, наво; **созу овоз, созу суруд** навохтан ва сурудан; **ба сози** *касе* **рақсидан** *маҷ.* ба гуфтаи касе кӯркӯрона тобеъ шуда коре кардан, беирода будан.

СОЗ II ساز 1. тайёр, омода. 2. муносиб, мувофиқ, хуб; **соз будан** мувофиқ будан, мусоид будан; **соз кардан (намудан)** а) тайёр кардан, омода намудан; б) ба тартиб даровардан, мувофиқ гардонидан (*чизеро бо чизе*); ҷӯр кардан; в) кореро чусту чолок ва нағз ба ҷо овардан; г) боб кардан; кореро хеле моҳирона ба ҷо овардан; д) подоши кори бади касеро додан, адаби касеро додан.

СОЗАНДА I سازنده он ки чизеро сохтааст ё месозад, бинокунанда, эҷодгар.

СОЗАНДА II سازنده living сознавоз, мусиқинавоз; **созандаву бозанда** навозанда ва рақсанда.

СОЗАНДАГӢ سازندگی амали созанда I , II.

СОЗАНДАКОР سازنده کار корсоз, таҷрибакор.

СОЗВАР سازور сохта ва омода, ба тартиб овардашуда; созгор, мувофиқ.

СОЗВОР سازوار *ниг.* **созгор**.

СОЗВОРӢ سازواری *ниг.* **созгорӣ**.

СОЗГОР سازگار муносиб, мувофиқ, боб; **созгор омадан** мувофиқ будан, боб будан.

СОЗГОРӢ سازگاری созиш, мувофиқат, боб будан.

СОЗИДАН سازیدن тайёр кардан, фароҳам овардан; сохтан.

СОЗИШ سازش 1. *исми феълӣ аз* **сохтан**. 2. муросо. 3. мувофиқат, дар бораи коре ба як қарор омадан; **созиш кардан** мувосо кардан, мувофиқат кардан, дар бораи масъалае ба як фикр (қарор) омадан.

СОЗИШГАР سازشگر *ниг.* **созишкор**.

СОЗИШГАРӢ سازشگری *ниг.* **созишкорӣ**.

СОЗИШГАРОНА سازشگرانه *ниг.* **созишкорона**.

СОЗИШКОР سازشکار он ки дар коре роҳи муросо ва созишро пеш мегирад, бо роҳи муторикаву мусолиҳа раванда, созишкунанда, мувосокунанда.

СОЗИШКОРӢ سازشکاری 1. муросогарӣ. 2. мувофиқат.

СОЗИШКОРОНА سازشکارانه бо роҳи мувосо ва созиш.

СОЗИШКУНӢ سازش کنی *ниг.* **созишкорӣ.**

СОЗИШНОМА سازشنامه ҳуҷҷат дар бораи созиш дар масъалае.

СОЗИШНОПАЗИР سازشناپذیر мувофиқанашаванда; ба созиш нарасанда.

СОЗМОН سازمان маҷмӯи дастгоҳ, шӯъба ва кормандони як идора ё як ташкилот, муассиса: **Созмони Милали Муттаҳид, созмони ғайридавлатӣ, созмон додан** ташкил кардан, таъсис намудан; **созмон ёфтан** ташкил гардидан, таъсис ёфтан.

СОЗМОНДЕҲ سازمانده ташкилкунанда, таъсисдиҳанда.

СОЗМОНДИҲАНДА سازماندهنده *ниг.* **созмондеҳ.**

СОЗМОНДИҲӢ سازماندهی созмон додан, ташкил намудан.

СОЗОНДАН سازاندن *феъли бавосита аз* **сохтан**; чизеро ба касе фармуда сохтан.

СОЗУ سازو *кит.* 1. лифи хурмо. 2. ресмони маҳкаме, ки аз лифи хурмо мебофанд.

СОИБ *а.* صایب//صائب *кит.* рострав, раванда бо роҳи рост, бо ростӣ ба мақсад расанда.

СОИБРАЪЙӢ صائبرأیی дурустмулоҳиза, хирадманд.

СОИБРОЙ//СОИБРАЪЙ صائبرای//صایبرأی дурустрой, дурустфикр, он ки мулоҳизаи дуруст

дорад; доно.

СОИБТАДБИР صائب‌تدبیر дурусттадбир; доно, ҳушёр.

СОИҒ *а.* صایغ *кит.* ҷавҳарӣ; ҷавоҳирфурӯш; заргар.

СОИД I *а.* صاعد банди даст то оринҷ.

СОИД II *а.* صائد сайёд, шикорчӣ.

СОИД III *а.* ساعد болораванда, суудкунанда.

СОИДАН سائیدن *ниг.* **судан**.

СОИДСАФЕД ساعدسفید сафедбозу.

СОИҚ *а.* سائق савқдиҳанда, ронанда; баранда; тарғибкунанда.

СОИҚА I *а.* صاعقه *кит.* оташак, барқ.

СОИҚА II *а.*سائقه баранда, савқдиҳанда; сабабгор.

СОИҚАБОР صاعقه بار оташбор; кушанда.

СОИЛ I *а.* سایل//سائل *кит.* 1. суолкунанда, пурсанда. 2. *маҷ.* садақапурс, гадо.

СОИЛ II *а.* سائل саялонкунанда, равон ва ҷоришаванда.

СОИЛӢ سائلی гадоӣ, садақапурсӣ.

СОИМ I *а.* صایم *кит.* 1. он ки рӯза гирад, рӯзагир, рӯзадор. 2. яке аз рӯдаҳо, ки пас аз рӯдаи дувоздаҳангӯшта қарор дошта ба он пайваст аст, кӯрруда.

СОИМ II *а.* سائم *кит.* чаранда, алафхӯр.

СОИН *а.* صائن сиёнаткунанда, нигаҳбоникунанда, нигоҳдоранда.

СОИР I *а.* سائر дигар, боқимондаи гурӯҳе ё чизе; **сайри** ... дигар, боқӣ.

СОИР II *а.* سائر 1. сайркунанда, раванда; **соиру тоир** а) раванда ва парвозкунанда; б) *маҷ.* махлуқот. 2. *маҷ.* машҳур, шоеъ.

СОИС *а.* سائس 1. идоракунанда. 2. он ки ба ҷазои сахт (*ҳамчун куштан*) мерасонад, ҷаббор, ҷаллод.

СОИШ سایش *исми феълӣ аз* **соидан, судан**.

сой سای *асоси замони ҳозира аз* **соидан, судан.**

СОЙ سای *гуфт.* 1. наҳр, ҷуи калон, ҷӯйбор. 2. маҷро, селроҳа, ҷарӣ.

СОКИБ *а.* ساکب резанда; резон, ҷорӣ; **дамъи сокиб** ашки равон.

СОКИН ساکن 1. беҳаракат, наҷунбанда, ором, сокит. 2. бошанда, иқоматкунанда дар ҷое; **сокини Бухоро; сокини хонақоҳ; сокин шудан** (*дар ҷое*) ҷой гирифтан, муқимӣ шудан. 3. *кит.* аломати сокин (ْ), ки болои ҳарфҳои ҳамсадои арабӣ гузошта шуда, ҳиҷоро мебандад.

СОКИНАК ساکنک *кит.* оҳиста, оҳистакак, секинак.

СОКИНРАГ ساکنرگ ором, ром, явош (*дар бораи асп*).

СОКИТ ساکت хомӯш, ором, овоз набароварда, бесадо; **сокит мондан** аз гап боз истодан, гап назадан; **сокит шудан** хомӯш шудан, аз сухан боз истодан, дам фурӯ бастан.

СОКИТӢ ساکتی оромӣ, хомӯшӣ.

СОКИТОНА ساکتانه ба хомӯшӣ, овоз набароварда; оромона.

СОКӮЛ ساکول *лаҳҷ.* 1. машғул, андармон, саргарм (*бо коре, ё тамошои манзарае*). 2. машғулият, васила андармонӣ ва саргармӣ; **сокӯл будан** машғул будан, андармон будан.

СОҚ I *а.* ساق аз сари буҷул то сари зонуи одам; **соқи по, соқи мӯза**.

СОҚ II *а.* ساق *ниг.* **соқа** I.

СОҚА I *а.* ساقه 1. пояи растанӣ (гандум, гул *ва г.*), тана. 2. поя (*мас., пояи чорпоя*).

СОҚА II *а.* ساقه *кит.* қисми ақибгарди лашкар, он қисми лашкар, ки аз ақиби қисми асосӣ меояд, ақибгард.

СОҚА III *а.* ساقه *кит.* зонубанди оҳанин.

СОҚИБ *а.* ثاقب равшан, дурахшон.

СОҚИНОМА ساقی‌نامه *адш.* маснавӣ дар васфи май.

СОҚИТ ساقط 1. афтода. 2. бекоршуда, ба ҳисоб гирифтанашаванда; **соқит кардан** бекор кардан, ба ҳисоб нагирифтан; **аз гардан соқит кардан** коре ё масъулияти чизеро аз зиммаи худ дур кардан.

СОҚИЯ *а.* ساقیه *ниг.* **соқа** II.

СОҚӢ *а.* ساقی 1. *кит.* обдеҳ. 2. майкаш, шаробкаш.

СОЛ I سال 1. муддати як бор давр задани Замин ба даври Офтоб, ки 12 моҳи тақвимист ва ба чаҳор фасл тақсим мешавад; **соли нав** оғози соли тақвимӣ, ки одатан ҷашн гирифта мешавад; **соли кабиса** соли пурраи шамсӣ – мелодӣ, ки 366 рӯз буда дар чор сол як бор такрор меёбад, соли кабиса моҳи феврал 29 рӯз мешавад; **сол аз сол** аз як сол то соли дигар ; то рафт; **он солҳо** дар он айём, дар он даврон; **солҳои сол** солҳои гузаштаи бисёр, муддати зиёд; **сол (аз) дувоздаҳ моҳ** дар муддати тамоми сол, доимо, ҳамеша; **оши сол** маросиме, ки ба муносибати солгарди аввали мурдаи касе дода мешавад; **сол додан** маросими сари соли вафоти касеро қайд кардан. 2. син, синну сол. 3. сана, таърих: **соли вафот, соли таваллуд, соли қаҳт(ӣ)**.

СОЛ II سال *ниг.* **сал**.

СОЛБАНД سالبند *ниг.* **солбар**.

СОЛБАР سالبر дарахте, ки солдармиён бор меоварад ва як сол бор намеоварад.

СОЛГАРД سالگرد гузашти сол; сари сол; **солгарди ҷашни истиқлол, 800–умин солгарди таваллуди Мавлоно Ҷалолиддини Балхии Румӣ**.

СОЛГАРДОНӢ سالگردانی ҳисоби солшумории умри касе аз рӯи ҳисоби бурҷҳо (*даври солшумории ҳайвонот*).

СОЛГАШТ سالگشت *ниг.* **солгард**.

СОЛҒУТ سالغوت *ниг.* **солиғ**.

СОЛДИДА سالدیده одами миёнасол на ҷавону на пир.

СОЛДОР سال دار *ниг.* **солхӯрда.**

СОЛЕҲ *а.* صالح *кит.* покдил, покдоман, парҳезгор, нек, некӯкор.

СОЛЕҲОНА صالحانه покдилона, бовиҷдонона.

СОЛИБ *а.* سالب инкоркунанда, нафйкунанда, мункир.

СОЛИҒ *а.* سالغ *таър.* андози даромади ҳарбиёт.

СОЛИЁН سالیان *ҷ.* **сол**; солҳо, солҳои бисёр.

СОЛИЁНА سالیانه 1. *ниг.* **солона**. 2. маоше, ки соле як бор пардохта мешавад.

СОЛИК *а.* سالک *кит.* 1. раванда, роҳрав. 2. пайрави тариқати сӯфия.

СОЛИМ *а.* سالم сиҳат, саломат, тандуруст; дуруст, беайб; **солим мондан** сиҳату саломат будан, беайбу нуқсон баромадан (*аз беморӣ ё фалокате*).

СОЛИМАҚЛ سالمعقل он ки дуруст фикр ва муҳокима меронад, он ки фаъолияти ақлониаш нуқсе надорад.

СОЛИМАҚЛӢ سالم عقلی дурустфикрӣ, ростандешӣ.

СОЛИМАН *а.* سالماً ба саломатӣ, дар ҳолати тандурустӣ; бе айбу бе офате.

СОЛИМГАРДОНӢ سالمگردانی беҳбудӣ бахшидан, беҳтар кардан: **солимгардонии иқтисод**.

СОЛИМӢ سالمی сиҳатӣ, тандурустӣ, саломатӣ, дурустӣ, беайбу бенуқсонӣ.

СОЛИМФИКР سالمفکر он ки фикри солим дорад.

СОЛИМФИКРӢ سالمفکری *ниг.* **солимақлӣ**.

СОЛИНАВӢ سالنوی *мансуб ба* соли нав; **тӯҳфаи солинавӣ**.

СОЛИС *а.* ثالث *кит. шумораи тартибӣ* сеюм.

СОЛИСАН *а.* ثالثاً *кит.* сеюм, сеюм ин ки…

СОЛИФ *а.* سالف *кит.* гузашта, пешина, собиқ.

СОЛМАНД سالمند *ниг.* **солхӯрда**.

СОЛНОМА سالنامه 1. китобчае, ки дар он хулосаи ахбор ва маълумоти яксола қайд ёфтааст. 2. тақвим.

СОЛНОМАНАВИС سالنامه‌نویس он ки ахбор ва воқеаҳоро сол ба сол қайд ва сабт мекунад, воқеанигор.

СОЛНОМАНАВИСӢ سالنامه‌نویسی солнома навиштан, воқеанигорӣ кардан.

СОЛОЗМОЙ سال آزمای корозмуда, таҷрибадор.

СОЛОНА سالانه 1. яксола: **нақшаи солона, ҳисоботи солона**. 2. ҳарсола, он чи ҳар сол дода ё гирифта мешавад: **андози солона, музди солона**.

СОЛОР سالار сардор, бузурги қавм, пешво.

СОЛРӮЗ سالروز *ниг.* **солгард**.

СОЛУ سالو *кҳн.* порчаи сафеди тунук, ки барои либоси занона ва дастор ба кор мерафтааст, дока

СОЛУК *а.* سالوک *кит.* раванда, мусофир, сайёҳ.

СОЛУС سالوس *кит.* 1. риёкор, фиребгар. 2. риё, фиреб.

СОЛУСӢ سالوسی риёкорӣ, фиребгарӣ, маккорӣ.

СОЛХӮРДА سالخورده солдида, куҳансол, пир.

СОЛХӮРДАГӢ سلخوردگی пирӣ, куҳансолӣ.

СОЛШУМОРӢ سالشماری мизони гузашти солҳо аз як вақти маълум: **солшумории мелодӣ, солшумории ҳиҷрӣ**.

СОМ I سام *кҳн.* варам, омос, сарсом, барсом.

СОМ II سام воҳиди пули Қирғизистон.

СОМ(М) *а.* سام *кит.* заҳролуда, олуда бо захр, заҳрогин.

СОМЕА *а.* صامعه 1. шунавоӣ, қувваи шунавоӣ. 2. гӯш.

СОМЕҲ *а.* سامح ҷавонмард, сахӣ, саховатманд.

СОМЕЪ *а.* صامع 1. шунаванда, гӯшкунанда. 2. дар баъзе мактабҳои олӣ талабаи ғайрирасмӣ.

СОМИН *а.* ثامن *кит. шумораи тартибӣ* ҳаштум.

СОМИТ *а.* صامت 1. хомӯш, сокит. 2. ҳарфи бе ҳаракат

СОМӢ I سامی 1. *мансуб ба* **сом**; **забонҳои сомӣ -** гурӯҳи забонҳои ба ҳам наздики халқҳои сокин дар ҷануби ғарбии Осиё ва Шимоли Африқо (*арабӣ, сурӣ, яҳудӣ ва г.*).

СОМӢ II سامی олӣ, олидарача, олимиқдор.

СОМОН سامان 1. тартиб, интизом; **ба сомон** батартиб, мунтазам, дуруст. 2. молу мулк, дорои асбобу ускуна. 3. макон, маҳал, ҷой; **бо сару сомон** батартиб, сариштакор, осуда; **ба сомон шудан** ба назму интизом даромадан, осуда гардидан; **бе сару сомон шудан** а) назму тартиби худро гум кардан, бесаришта шудан; б) бехонаю ҷой шудан.

СОМОНА سامانه *итт.* сайти интернетӣ, шабакаи иттилоотии ягон муассиса ё марказ ва ё шахси воқеӣ.

СОМОНИЁН سامانیان *ҷ.* **сомонӣ**: **давлати Сомониён**.

СОМОНӢ I سامانی *мансуб ба* **Сомониён**.

СОМОНӢ II سامانی воҳиди пули миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки 1 сомонӣ ба 100 дирам баробар аст.

СОМОНОЛОТ سامانآلات асбоб, таҷҳизот.

СОМОНСӮЗ سامانسوز *кит.* харобиовар, ҳалокатовар.

СОН I سان 1. даст. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* ҳамсонӣ: **девсон**.

СОН II سان 1. тавр, навъ, тарз, хел, гуна. 2. монанд, мисл; **ба сони…** ба монанди…, **ин сон** ин хел, ин тавр; **чӣ сон** чи хел, чигуна; **як сон** як хел.

СОН III سان *гуфт.* рони гӯсфанд, гов *ва г.*

СОН IV سان як навъ матоъ, сатини сафед.

СОН V سان санги фасон, санге, ки бо он корд, шамшер *ва г.* тез мекунанд; санг задан **сон задан** қайроқ задан,.

СОНАТА *ит.* سانته *мус.* навъе аз асари мусиқавӣ, ки аз се ё чор қисми гуногун ва оҳанг таркиб меёбад.

СОНЕТ *ит.* سانیت *адш.* дар назми аврупоӣ шеъри 14 мисраие, ки аз ду банди чормисраӣ ва ду банди семисраӣ таркиб меёбад.

СОНЕЪ *а.* صانع созанда, бавуҷудоранда, эҷодгар, офаринанда.

СОНЕҲА *а.* صانحه *кит.* ҳодиса, воқеа.

СОНИЯ *а.* ثانیه шастяки дақиқа.

СОНИЯВӢ ثانیوی сония ба сония.

СОНИЯГАРД ثانیه‌گرد дар соат ақрабак ё оинаест, ки шумори сонияҳоро нишон медиҳад.

СОНИЯН *а.* ثانیاً 1. сонӣ, баъд, баъд аз ин. 2. дуюм ин ки…

СОНИЯСАНҶ ثانیه‌سنج олоте, соате, ки гузашти вақтро бо сонияҳо нишон медиҳад.

СОНИЯШУМОР ثانیه‌شمار *ниг.* **сониясанҷ**.

СОНӢ *а.* ثانی баъд, пас, пас аз он; сонитар

баъдтар, баъди гузашти замоне…

СООТ *а.* ساعات *ҷ.* **соат**.

сор سار *збш.* 1. *пасванд.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* зиёдии чизе дар ҷое: **кӯҳсор**, **сангсор**, **чашмасор**. 3. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб, ки сифат месозад, ё ба калима маънои монандиро медиҳад*: **шармсор**, **хоксор, девсор**. 4. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* сар: **нагунсор**.

СОР I سار номи парандаи хурдҷуссаи ҳашаротхӯр; соҷ.

СОР II *а.* سار *кит.* шутур, ноқа.

СОРАНГ سارنگ *мус.* 1. созест чун ғиҷҷак, ки бо камон навохта мешавад. 2. яке аз оҳангҳои дувоздаҳмақом.

СОРАНҶ سارنج *ниг.* **сор** I.

СОРБОН ساربان галабони шутурҳо, шутурбон.

СОРБОНСАРОЙ ساربان سرای *ниг.* **корвонсарой**.

СОРБОНХОНА ساربان‌خانه ҷои нигоҳбонии шутурҳо.

СОРВОН ساروان *ниг.* **сорбон**.

СОРИҚ *а.* سارق дузд.

СОРИМ *а.* صارم тез, бурро.

СОРИФ *а.* صارف сарфкунанда, харҷкунанда.

СОРӢ *а.* ساری *кит.* сирояткунанда, гузаранда (беморӣ).

СОРУҶ سارج омехтаи оҳак бо хокистар, ки дар бинокорӣ чун семент ба кор меравад.

СОСКАН ساسکن ходаи дарози чангчадор, ки бо он моҳиро зада сайд мекунанд: **соскан хӯрдан** *маҷ.* зарба хӯрдан, лат хӯрдан; дар вазъияти ногувор мондан.

СОСОНИЁН ساسانیان сулолаи шоҳаншоҳии Эрон, ки аз асрҳои I-II мелод то нимаи асри VI пеш аз Сомониён ҳукмронӣ карда буданд.

СОСОНӢ ساسانی *мансуб ба* **Сосониён**.

СОТГИН ساتگین *кҳн.* пиёлаи майнӯшӣ, қадаҳи калони майрезӣ.

СОТЕЪ *а.* ساطع *кит.* 1. дурахшон, габан. 2. ошкор, возеҳ, бурро.

СОТИР ساتر *кит.* пӯшонанда, пинҳонкунанда, рӯпӯшкунанда.

СОТСИАЛИЗМ *лот.* ساتسیئلیزم сохти ҷамъиятӣ ва низоми давлатдорӣ, ки адолати иҷтимоиро дар байни ҳамаи табақаҳои ҷомеа тарғиб мекунад.

СОТСИАЛИСТ *лот.* ساتسئلیست узви ҳизби сотсиалист; пайрави маслаки сотсиалистӣ.

СОТСИАЛИСТӢ ساتسیئلیستی *мансуб ба* **сотсиализм**, бар усули сотсиалистӣ асосёфта: **давлати сотсиалистӣ**, **сохти сотсиалистӣ**.

СОТУР ساطور 1. қайчии токбурӣ; дасткола. 2. корди калони устухоншикани қассобон.

СОФ صاف 1. беғубор, беғаш, зулол, тоза, покиза: **оби соф, ойинаи соф, осмони соф, ҳавои соф; дили соф** дили пок ва беғараз. 2. тамоман, пурра; холис; **соф кардан** а) тоза ва пок кардан; б) тамом кардан; **соф шудан** а) тоза ва пок гаштан; б) тамом шудан.

СОФГАВҲАР صاف‌گوهر поктинатӣ, равшанзамирӣ, покдилӣ, ростӣ; беғашӣ, содиқӣ.

СОФДИЛ صاف‌دل он ки дилаш аз ғараз ва кина пок аст, покдил, бекина.

СОФДИЛӢ صاف‌دلی покдилӣ, бекинагӣ, беғаразӣ.

СОФДИЛОНА صافدلانه бо дили пок ва беғараз.

СОФЗАМИР صاف‌ضمیر *ниг.* **софдил**.

СОФИЛ *а.* سافل *кит.* паст; *муқоб.* **олӣ**.

СОФИСИРАТ صافی‌سیرت покботин, поксират, софзамир, софдил.

СОФИТИНАТ صافی طینت *ниг.* **софтинат**.

СОФИХАМИР صافی خمیر поксиришт, поктинат.

СОФИЯТ *а.* صافیت покӣ, тозагӣ, беолоишӣ, беғашӣ; ҳалолӣ, поктинатӣ.

СОФӢ صافی 1. соф будан, зулолу пок будан, холисӣ, беолоишӣ. 2. асбоби соф кардан, поло. 3. оше, ки биринҷашро алоҳида ҷӯшонда, аз софӣ гузаронда, баъд дам мекунанд.

СОФКОРӢ صاف‌کاری аз поло гузаронидан, беғаллу ғаш гардонидан, зулол кардан (*мас. об*): **софкорӣ кардан**.

СОФҚАЛБ صاف قلب *ниг.* **софдил**.

СОФМАШРАБ صاف‌مشرب *кит.* софтинат, пок-

табиат, некӯсират.

СОФТИНАТ صافطینت софдил, поктинат.

СОХТ I ساخت 1.тарзи сохташудани чизе. 2. рехт, сохтор: **сохти бадан**. 3. низоми таркиби ҷамъиятӣ, давлатӣ: **сохти сармоядорӣ, сохти сотсиалистӣ**. 4. тайёр кардан, омода кардан, истеҳсол намудан, **пухту сохт** пухтану тайёр кардан. 5. *дар калимаҳои мураккаб тарз ва чигунагии сохта шудани чизеро нишон медиҳад*: **бадсохт, хушсохт**.

СОХТ II ساخت омодагӣ, тайёрӣ; тайёрӣ дидан, тайёр кардан.

СОХТА ساخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **сохтан**. 2. дуруст кардашуда, сохташуда, омода тайёркардашуда. 3. сунъӣ, ҷаълӣ, қалбакӣ, дурӯғӣ; **номи сохта; ҳуҷҷати сохта; сохтаву бофта** ба тарзи дурӯғу қалбакӣ.

СОХТАГӢ ساختگی қаллобӣ, сохта будан, қалб будан.

СОХТАКОР ساخته‌کار он ки кори сохта мекунад; қаллоб, фиребгар.

СОХТАКОРӢ ساخته‌کاری қаллобӣ, фиребгарӣ.

СОХТАКОРОНА ساخته‌کارانه бо роҳи сохтакорӣ, бо қаллобӣ.

СОХТАН ساختن 1. бино кардан, бунёд намудан. 2. тайёр кардан, омода намудан; дуруст кардан. 3. тартиб додан, мураттаб намудан. 4. созиш кардан, мувосо кардан; сабру тоқат кардан. 5. *чун феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ ба ҷои* кардан, намудан *омада метавонад:* **вонамуд кардан**, **вонамуд сохтан**.

СОХТМОН ساختمان 1. бино, иморат. 2. бино кардан, барпо намудан; бинокорӣ: **Вазорати сохтмон.**

СОХТМОНӢ ساختمانی *мансуб ба* **сохтмон**; барои сохтмон.

СОХТОР ساختار сохт, тартиб: **сохтори давлатӣ**, **сохторҳои қудратӣ**.

СОХТУК ساختوک *лаҳҷ.* поза, сипор, омоҷ.

СОҲА *а.* ساحه 1. майдон, ҷои фароху паҳновар, саҳни чизе. 2. ҳудуд, доира, гирдогирди ҷое (чизе). 3. арсаи хоси ягон фаъолият, илм, истеҳсолот *ва г.*: **соҳаи адабиёт, соҳаи назм, соҳаи савдо, соҳаи саноат, соҳаи чорводорӣ**.

СОҲАВӢ//СОҲАГӢ ساحوی//ساحگی *мансуб ба* **соҳа**.

СОҲИБ *а.* صاحب 1. дорандаи чизе, молик; **соҳиби хату савод** хатхон ва хатнавис, босавод; **соҳиб будан** *ба чизе* доро будан ба чизе, молик будан; *ба чизе* **соҳиб доштан** ба касе тааллуқдор будан, аз они касе будани чизе. 2. *ҷузъи пешини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* дорандаги: **соҳибдавлат**, **соҳибдевон (шоир)**, **соҳибкор**, **соҳибҷамол**.

СОҲИБАДОЛАТ صاحب‌عدالت боадолат, адолатпеша.

СОҲИБАЁЛ صاحب‌عیال 1. кадхудо, дорои зану фарзанд. 2. он ки хонаводаи бузург дорад.

СОҲИБАҚЛ صاحب‌عقل боақл, хирадманд.

СОҲИБАФСАР صاحب‌افسر *кит.* дорандаи тоҷ, тоҷдор, шоҳ.

СОҲИБАХЛОҚ صاحب اخلاق хушахлоқ, боодоб, аз ҷиҳати маънавӣ устувор.

СОҲИББАРИД صاحب‌برید хабаррасонанда; воқеанавис, маъмуре, ки подшоҳро аз воқеаҳои мамлакат огоҳ мекунад.

СОҲИБҒАРАЗ *а.* صاحب غرض одами ғаразнок, бадхоҳ; фитнаангез.

СОҲИБДАВЛАТ صاحب‌دولت бадавлат, давлатманд, сарватманд.

СОҲИБДЕВОН صاحب‌دیوان 1. *кҳн.* шахси амалдори олии молия. 2. шоире, ки ашъораш дар китобҳои алоҳида бо низоми муайян ҷамъ оварда шудаанд.

СОҲИБДИЛ صاحب‌دل 1. покдил, нексират; боинсоф, раҳмдил. 2. далер, ҷасур, нотарс.

СОҲИБЗАВҚ صاحب‌ذوق 1. соҳибистеъдод. 2. хушзавқ.

СОҲИБЗАМИН صاحب‌زمین заминдор, молики замин.

СОҲИБИДРОК صاحب‌ادراک боидрок, хушфаҳм, зирак.

СОҲИБИҚБОЛ صاحب اقبال хушбахт, хуштолеъ.

СОҲИБИҚТИДОР صاحب‌اقتدار 1. соҳиби қудрату қувват. 2.арҷманд.

СОҲИБИМЗО صاحب امضا 1. шахсе, ки ҳуҷҷатеро имзо карда бошад. 2. ҳуқуқи дар ҳуҷҷатҳои давлатӣ имзогузорӣ дошта.

СОҲИБИМТИЁЗ صاحب‌امتیاز он ки имтиёзи корхона, ширкат ва монанди онро дорад. **соҳибимтиёзи маҷалла (рӯзнома)** касе, ки имтиёзи нашри маҷалла (рӯзнома)–ро дошта, масъули матолиби дар он дарҷшуда аст.

СОҲИБИНОЯТ صاحب عنایت меҳрубон, мададгор, накӯкор.

СОҲИБИНТИЗОМ صاحب‌انتظام боодоб, нексиришт.

СОҲИБИРОДА صاحب اراده иродаи қавӣ дошта, боирода, қавиирода.

СОҲИБИСТЕЪДОД صاحب‌استعداد қобилиятнок, мустаид, қобил.

СОҲИБИСТИҚЛОЛ صاحب‌استقلال озод, соҳибихтиёр, мустақил.

СОҲИБИХТИЁР صاحب‌اختیار он ки бо майлу хоҳиши худ кореро мекунад, он ки ихтиёраш ба дасти худи ӯст, ихтиёрдор, мустақил.

СОҲИБИХТИЁРӢ صاحب‌اختیاری мустақилӣ, ихтиёрдорӣ.

СОҲИБИХТИСОС صاحب‌اختصاص дорои ихтисос, мутахассис.

СОҲИБӢ I صاحبی соҳиб будан, моликият (ба чизе); **соҳибӣ кардан** ба чизе соҳиб шудан, ба ихтиёри худ чизеро даровардан, ба моликияти худ даровардан.

СОҲИБӢ II صاحبی як навъ ангури сурхчатоб, ки донаҳои калон дорад.

СОҲИБКАЛОМ صاحب‌کلام 1. он ки қудрати суханварӣ дорад, сухандон. 2. адиби маъруф.

СОҲИБКАМОЛ صاحب‌کمال он ки дар илму дониш ва фазлу адаб ба пояи баланд расидааст, бомаърифат.

СОҲИБКАРАМ صاحب‌کرم бокарам, саховатманд, саховатпеша.

СОҲИБКАРОМАТ صاحب‌کرامت 1. он ки корҳои мӯъҷиза анҷом медиҳад, мӯъҷизакор. 2. *маҷ.* ғайбдон, ғайбгуй.

СОҲИБКИТОБ صاحب‌کتاب 1. *д.* дорандаи китоби муқаддас. 2. муаллифи китоб.

СОҲИБКОР صاحبکار 1. сардори кор, корфармо, хӯҷаин. 2 он ки кореро ба роҳ мемонад.

СОҲИБКОРӢ صاحب‌کاری 1. корфармоӣ. 2. ба роҳ мондани ягон кор.

СОҲИБКУЛОҲ صاحب‌کلاه 1. *кит.* тоҷдор, подшоҳ. 2. *маҷ.* сарбаланд, сарфароз.

СОҲИБҚАЛАМ صاحب‌قلم 1. он ки тарзи таҳрири нағз дорад. 2. нависанда.

СОҲИБҚИРОН صاحب‌قران *таър.* 1. он ки дар вақти наздик шудани сайёраи Зӯҳра бо Муштарӣ, ё Зӯҳра бо Офтоб таваллуд ёфтааст, ки ин дар илми аҳкоми нуҷум аломати хушбахтӣ ба шумор мерафт. 2. *маҷ.* хушбахт, саодатманд; зафарманд. 3. лақаби баъзе подшоҳони қадим.

СОҲИБҚУВВАТ صاحب‌قوت қавӣ, зӯр, пурзӯр.

СОҲИБЛИСОН صاحب‌لسان *кит.* суханвар, нотиқ.

СОҲИБМАНЗАЛАТ صاحب منزلت мӯътабар, соҳибэҳтиром.

СОҲИБМАНСАБ صاحب‌منصب дорои мансаби калон, мансабдор; амалдор.

СОҲИБМАСЛИҲАТ صاحب مصلحت доно, хирадманд.

СОҲИБМАЪЛУМОТ صاحب‌معلومات маълумотнок, бомаърифат.

СОҲИБМОЯ صاحب مایه бой, давлатманд.

СОҲИБНАЗАР صاحب‌نظر равшанзамир, бофаросат, нозуксанҷ.

СОҲИБНЕЪМАТ صاحب‌نعمت сарватманд, бадавлат.

СОҲИБНОМ صاحب‌نام номдор, маъруф; баэътибор, бообрӯ.

СОҲИБНОМУС صاحب ناموس поктинат, росткор, бонангу номус.

СОҲИБНУФУЗ صاحب‌نفوذ он ки нуфузу эътибор дорад, мӯътабар.

СОҲИБРАЪЙ صاحب رعی *ниг.* **соҳибтадбир**.

СОҲИБСАЛИҚА صاحب‌سلیقه *ниг.* **соҳибзавқ**.

СОҲИБСАЛТАНАТ صاحب‌سلطنت подшоҳ, ҳоким.

СОҲИБСАОДАТ صاحب‌سعادت *ниг.* **соҳибиқбол**.

СОҲИБСАРИР صاحب‌سریر *кит.* соҳиби тахт, подшоҳ, тахтнишин.

СОҲИБСАРМОЯ صاحب‌سرمایه соҳиби сармоя, давлатманд, ғанӣ, сармоядор.

СОҲИБСАХО صاحب سخا *ниг.* **соҳибэҳсон**.

СОҲИБСИМОЪ صاحب‌سماع 1. гӯшкунанда. 2. *маҷ.* тобеъ, мутеъ, фармонбардор.

СОҲИБСУКУН صاحب سکون устувор; тобовар, тоқатнок.

СОҲИБСУҚ صاحب سوق раиси бозор, сардори бозор.

СОҲИБСУХАН صاحب‌سخن 1. суханвар. 2. адиб.

СОҲИБТАБЪ صاحب‌طبع 1. он ки табъи баланд дорад, сухандон. 2. хуштабъ, хушгӯй; зарофатгӯй.

СОҲИБТАДБИР صاحب‌تدبیر 1. донишманд. 2. дурбин. 3. чорасоз.

СОҲИБТАРАДДУД صاحب‌تردد он ки барои анҷоми коре кӯшишу ҳаракат дорад.

СОҲИБТАФАККУР صاحب تفکر хирадманд, мутафаккир, заковатманд.

СОҲИБТАФАРРУС صاحب تفرس соҳиби фаросат, бофаҳм, боидрок.

СОҲИБТАХТ صاحب تخت шоҳ, ҳоким, шаҳаншоҳ, соҳиби тахти шоҳӣ.

СОҲИБТАҶАММУЛ صاحب‌تجمل бошаъну шукӯҳ, бокарру фар.

СОҲИБТАҶРИБА صاحب‌تجربه кордида, таҷрибанок, ботаҷриба, таҷрибадор.

СОҲИБТАҶРИБАГӢ صاحب‌تجربگی таҷрибаи бой доштагӣ.

СОҲИБТОҶ صاحب تاج *ниг.* **соҳибтахт**.

СОҲИБУЛҶАЙШ *а.* صاحب‌الجیش соҳиби лашкар, сипоҳсолор; подшоҳ.

СОҲИБФАРОСАТ صاحب‌فراصت 1. он ки дорои фаросат аст; боҳуш, зирак. 2. донандаи фани қиёфа, қиёфашинос.

СОҲИБФАҲМ صاحب‌فهم хушфаҳм, зеҳнтез, зирак.

СОҲИБФИКР صاحب فکر донишманд, бохирад.

СОҲИБФИРОШ صاحب فراش *кит.* бистарӣ, бемор, касал.

СОҲИБХАБАР صاحب خبر 1. огоҳ, хабардор. 2. *маҷ.* қосид, фиристода, хабаррасон.

СОҲИБХИРАД صاحب خرد хирадманд, боақл, бохирад, донишманд.

СОҲИБХОНА صاحب‌خانه молики хона, хӯҷаини хона, мизбон.

СОҲИБХОНАЗАН صاحب‌خانه‌زن зани соҳибхона.

СОҲИБҲАШАМАТ صاحب‌حشمت соҳиби шукӯҳу дабдаба, соҳиби ҷоҳу ҷалол.

СОҲИБҲИММАТ صاحب‌همت олиҳиммат, ҷавонмард, сахӣ.

СОҲИБҲУҚУҚ صاحب‌حقوق он ки ба муайян кардани ҳаққу ҳуқуқи худ соҳиб аст, баҳраманд аз ҳама ҳуқуқҳо.

СОҲИБҲУНАР صاحب‌هنر ҳунарманд, соҳиби ягон ҳунар.

СОҲИБЧАНГОЛ صاحب‌چنگال парандаи даранда, дорои чанголи қавӣ; ваҳшӣ: **парандаи соҳибчангол**.

СОҲИБҶАМОЛ صاحب‌جمال хушрӯ, зебо, некрӯй.

СОҲИБҶАШН صاحب‌جشن он ки ҷашни ӯ гузаронида мешавад.

СОҲИБҶОҲ صاحب‌جاه баландмартаба, олимақом.

СОҲИБЪИЁР صاحب عیار 1. санҷишгари пули тиллои холис ва сақат, фарққунандаи пули сара ва носара, дорои санги маҳак. 2. *маҷ.* фарққунандаи неку бад.

СОҲИБЭҲСОН صاحب‌احسان *ниг.* **соҳибкарам**.

СОҲИБЭҲТИРОМ صاحب‌احترام мӯҳтарам, соҳиби иззату икром.

СОҲИБЭЪТИБОР صاحب‌اعتبار 1. мӯҳтарам, муаззам. 2. шоистаи эътимод.

СОҲИЛ ساحل замини лаби дарё, канори дарё, лаби баҳр; соҳили наҷот.

СОҲИЛБАНДӢ ساحل‌بندی мустаҳкам кардани соҳил; **корҳои соҳилбандӣ**.

СОҲИЛНИШИН ساحل‌نشین он ки дар соҳил зиндагӣ мекунад.

СОҲИР I *а.* ساحر сеҳркунанда, ҷодугар.

СОҲИР II *а.* ساهر бехоб, шаббедор; бедор.

СОҲИРА I ساهره 1. сатҳ ва рӯи замин. 2. чашмаи равон.

СОҲИРА IIساحره *муаннаси* **соҳир** I.

СОҲИРӢ ساحری ҷодугарӣ, сеҳркорӣ.

СОҲИРОНА ساحرانه 1. ба таври ҳайратангез, аҷоиб. 2. мафтунона, ҷозибакорона.

СОҲӢ I *а.* ساهی *кит.* он ки фикраш ба ҷои дигар аст, ғофил, бепарво; мусоҳилакор.

СОҲӢ II *а.* صاحی 1. бедор, бедоршуда. 2. ҳушёр.

СОЧ ساچ *ниг.* **соҷ**.

СОЧМА ساچمه сурбрезаҳои гирд–гирд, ки дар камони шикорӣ барои оташ додан мерезанд.

СОЧМАДОН ساچمه‌دان халтачае, ки дар он сочма мегиранд.

СОЧМАРЕЗ ساچمه‌ریز он ки дар қолиби махсус сочма мерезад.

СОЧМАРЕЗӢ ساچمه‌ریزی амали рехтани сочма.

СОҶ I ساج 1. дарахти баланди рост, ки дар Ҳиндустон мерӯяд ва онро булути ҳиндӣ низ мегӯянд. 2. як навъи дарахт, ки чӯбаш сиёҳи сахт аст ва дар гузашта барои сохтани киштиҳо истифода мегардид.

СОҶ II ساج парандаи сиёҳчаи зоғчамонанди хурдтар аз зоғ, ки бештар малахро шикор кунад.

СОҶГУН ساج‌گون *кит.* тира, сияҳгун.

СОҶИД *а.* ساجد саҷдакунанда, он ки пешонӣ бар замин ниҳода саҷда кунад.

СОЪ *а.* صاع паймонаи ғалла, тақрибан се килограмм.

СОЪХОҲ صاع خاه садақахӯр; қаландар, дарвеше, ки дар сари хирмани ғалла ҳақ металабад.

СОЯ سایه 1. сиёҳии ҷисми инсон ё ҳар ҷисми дигаре, ки дар рӯшноии офтоб ё нури чароғ ба замин ё болои чизи дигар меафтад. 2. ҷои офтобнорас, ҷои панаҳ аз офтоб; **аз (ба) сояи…** дар паноҳи…, ба зери…; **дар сояи…** а) ба шарофати…, ба туфайли…, аз боиси…, ба сабаби …; б) дар ҳимояти… дар паноҳи; **сояи ӯ аз сари мо кам мабод (нашавад)** ҳамеша дар паноҳ ва ҳимояти ӯ бошем, илтифоту меҳрубониаш аз мо кам мабод; **сояи** *касе* **шудан** ҷонишини касе шудан, мислу монанди касе шудан; **сояи касеро аз девор тарошидан** касеро сахт бад дидан, касеро чашми дидан надоштан; **аз сояи худ тарсидан** хеле тарсончак будан; **чу соя аз паси (дунболи)** *касе* **гаштан** касеро беист таъқиб кардан.

СОЯАНДОЗ سایه‌انداز он чи бар чизе соя афкандааст.

СОЯАФКАН سایه‌افکن *ниг.* **сояандоз.**

СОЯБОН سایه‌بان 1. парда ё чодире, ки барои панаҳ кардан аз офтоб болои сар мекашанд. 2. чатр; **кафи даст ба чашм соябон кардан** бо кафи даст чашмро аз рӯшноии чароғ ё шуои офтоб панаҳ кардан (*вақти нигаристан ба чизе*).

СОЯБОНГУЛ سایه‌بان‌گل *бот.* як навъ гули чатрмонанд, ки тӯдагул ҳам мегӯянд.

СОЯБОНШАКЛ سایه‌بان‌شکل ба монанди чатр, ба шакли соябон.

СОЯГАРД سایه گرد ҷое, ки соя барвақт афтад.

СОЯГАҲ//СОЯГОҲ سایه‌گه//سایه‌گاه ҷойи соя; соягаҳи бед.

СОЯГИР سایه‌گیر болои тиреза аз берун барои аз шуои рости офтоб нигоҳ доштан васл мекунанд.

СОЯГӢ سایگی 1. он чи дар сояҷой парвариш ёфта бошад. 2. меваи дар соя хушк карда шуда: **мавизи соягӣ**.

СОЯГОҲ سایه گاه соянок, соядор.

СОЯГУСТАР سایه‌گستر *кит.* 1. сояандоз, сояафкан. 2. *маҷ.* одами меҳрубон, ҳимоягар ва паноҳгоҳи мардуми бечора.

СОЯДАСТ سایه‌دست навишти дастии хатиравии муаллиф ё мусанниф, ба дасти муаллиф.

СОЯДОР سایه‌دار 1. ҳар чизе ки сояаш ба замин меафтад; сояафкан. 2. ҷои аз шуои офтоб панаҳ: **дарахти соядор**, **сарҳавзи соядор**.

СОЯДӮСТ سایه‌دوست дӯстдори соя; гиёҳи соядӯст.

СОЯЗАДА سایه زده аз рӯи ақидаи хурофӣ – касе, ки ба ӯ деву парӣ таъсир карда, зиён расондааст, ҷинзада, зиёндор.

СОЯМАНД سایه مند соядор, босоя, чизе, ки соя бар он афтодааст; *муқ.* **серсоя**.

СОЯНАМО سایه نما 1. ба соя монанд, соятоб. 2.ҳангоми тулӯъ соя партофтани дарахт, бино ва дигар чизҳои баланд.

СОЯНИШИН سایه‌نشین 1. он ки дар сояҷой нишастааст. 2. касе, ки боғеро барои иқомат дар мавсими тобистон ба иҷора мегирифт.

СОЯНОК سایه ناک соядор.

СОЯПАРАСТ سایه‌پرست сояро дӯст дорад, соядӯстдор.

СОЯПАРВАРД سایه‌پرورد *ниг.* **сояпарварда**.

СОЯПАРВАРДА سایه‌پرورده 1. ба воя расида, тарбияёфта дар сояҷой. 2. *маҷ.* касе, ки дар нозу неъмат тарбия ёфтааст.

СОЯРАВ سایه‌رو ҷои офтобнорас, ҷои соянок.

СОЯРАВШАН سایه‌روشن *санъ.* ҷой додани рангҳои гуногуни тира ва равшан дар асари рассомӣ ва графикӣ.

СОЯРӮ سایه‌رو *ниг.* **соярав**.

СОЯСИФАТ سایه‌صفت монанди соя, чун соя.

СОЯФИКАН سایه‌افکن *ниг.* **сояандоз**.

СОЯЧАШМ سایه سایه маводи рангкунӣ, ки бо он мижгонро ранг кунанд.

СПАРТАКИАДА *лот.* سپرتکیئده мусобиқаи оммавии варзишӣ, ки дар он ҳама навъҳои варзиш намоиш дода мешавад.

СПЕКТАКЛ *фр.* سپیکتکل намоиши театрӣ, намоиш, намоишнома.

СПЕКТР *лот.*سپیکتر *физ.* маҷмӯи партавҳои ранга, ки вақти аз маншур гузаштани нур ба вуҷуд меоянд.

СПИКЕР *англ.*سپیکر сардори парламент.

СПИРТ *лот.* سپیرت моеи сӯзанда ва мастиовар, ки аз моддаҳои канддор ва крахмалдор кашида мешавад, ҷавҳари арақ.

СПИРТДОРسپیرت دار дорои спирт; **нӯшокиҳои спиртдор**.

СПИРТӢ سپیرتی *ниг.* **спиртдор**.

СПИРТНОК سپیرت ناک *ниг.* **спиртдор**.

СПОРТ *англ.* سپارت *ниг.* **варзиш**.

СПОРТЛОТО سپارت لاتا бозии лотереяи бурднок, ки барои инкишофи корҳои варзишӣ ташкил карда мешавад.

СТАДИОН *ю.* ستدئان *ниг.* **варзишгоҳ**.

СТАКАН *р.* ستکان зарфи устувонаки шакли бедастаи шишагӣ барои нӯшидани моеот; истакон.

СТАНДАРТ *англ.* ستندرت 1. намуна, меъёр, маҳак. 2. навъи махсуси мол, ки нисбат ба сифат, таркиб, миқдор ва вазн муайян шуда бошад.

СТАНДАРТОНӢ ستندرتانی ба меъёр даровардан, ба навъи махсуси ҷавобгӯи меъёри муайян ҷудо кардан.

СТАРШИНА *р.* سترشینه рутбаи ҳарбӣ, ки аслан корҳои хоҷагидории рота бар дӯши вай аст.

СТЕНОГРАММА *ю.* ستیناگرمه *ниг.* **зуднавишт**.

СТЕНОГРАФИЯ *ю.* ستیناگرفیه *ниг.* **зуднависӣ**.

СТЕРИЛИЗАТСИЯ *лот.* ستیریلیزتسیه 1. дафъ кардани микробҳои зарарнок ва сирояткунанда, соф ва безараркунӣ (*мас., обро*). 2. ба воситаи ҷарроҳӣ, ба бача зоидан ё зоёнидан ноқобил гардонидани одам ё чорпо.

СТЕТОСКОП *ю.* ستیتاسکاپ *тиб.* олати махсусе, ки духтурҳо ба воситаи он дил ё шуши беморро месанҷанд.

СТОМАТОЛОГИЯ ستامتالاگیه *ниг.* **даҳонпизишкӣ**.

стон//истон ستان//استان *пасванди исмсоз, ки ба калима маънои* афзунии он чизро дар *ҷое медиҳад*: **гулистон**, **кӯҳистон**, **чаманистон**.

СТРАТЕГИЯ *ю.* ستریتیگیه 1. санъати ҷанг. 2. ҳунари роҳбарӣ, санъати роҳбарӣ.

СТРАТЕГӢ ستریتیگی санъати ҷангӣдошта; муҳим.

СТРАТОСТАТ *лот.* ستراتاستت кура барои парвоз ба стратосфера.

СТРАТОСФЕРА *лот.* ستراتاسفیره табақаи болои атмосфера – ҷавви ҳаво.

СТУДЕНТ *лот.* ستودینت *ниг.* **донишҷӯ**.

СТУДИЯ *ит.* ستودیه 1. коргоҳи рассом ё ҳайкалтарош. 2. мактаби ҳунарпешагӣ. 3. муассисае, ки кинофилм тайёр мекунад. 4. хонаи махсус барои намоишҳои телевизионӣ.

СТЮАРДЕССА *англ.* ستیواردیسّه ходими ҳавопай-

мо, зане ки дар салони ҳавопаймо ба мусофирон хизмат мекунад.

СУ I **//СУЪ** а. سوء//سو 1. бадӣ, зиён ва мазаррат. 2. бад; бадхоҳ.

СУ II **//СУВ** سو *шакли дигари* **сӯ(й)**.

СУАДО *а.* سعدا *ҷ.* **саид**.

СУБЙЕКТ *лот.* سبئیکت 1. *фалс.* он ки идрок, фикр ва амал мекунад. 2. *збш.* мубтадо. 3. шахс, кас, одам.

СУБЙЕКТИВИЗМ *лот.* سبئیکتیویزم 1. *фалс.* равияи фалсафӣ, ки мавҷуд будани олами моддии беруниро инкор мекунад ва онро фақат дарки шуури шахс мешуморад. 2. шахсият, ғаразнокӣ.

СУБЙЕКТИВӢ سبئیکتیوی 1. хоси шахси муайян, хусусӣ, шахсӣ. 2. ғайри мунсифона, шахсӣ; **баҳодиҳии субективӣ (субективона)**.

СУБОТ *а.* ثبات *ниг.* **сабот**.

СУБОТКОР ثبات کار 1. сахт, маҳкам, мустаҳкам. 2. боирода, дар азмаш устувор.

СУБОТКОРӢ ثبات کاری 1. мустаҳкамӣ, сахтӣ. 2. собитқадамӣ, боиродагӣ.

СУБОТКОРОНА ثبات کارانه собитқадамона,

СУБСТАНСИЯ *лот.*سبستنسیه *фалс.* 1. ҷавҳар, моҳият, асоси ҳамаи чиз ва ходисаҳо. 2. дар фалсафаи метафизикӣ моҳияти тағйирнаёбандаи ашё.

СУБСТРАТ *лот.* سبسترت 1. *фалс.* асоси умумии ҳодисаҳои гуногун. 2. *збш.* боқимондаи унсурҳои забони мағлуб дар таркиби забони ғолиб.

СУБТРОПИКӢ سبتراپکی *мансуб ба* субтропикҳо – ба минтақаи наздик ба тропикҳо (*аз шимол ва ҷануб*), ки обу ҳавояш гарм аст, минтақаи гармсер.

СУБУЛ *а.* سبل *ҷ.* **сабил**.

СУБУР *а.* ثبور вайронӣ; ҳалокат.

СУБУТ *а.* ثبوت исбот ва аниқ кардан; **ба субут расидан** собит шудан; **ба субут расондан** а) исбот кардан бо далелу ҳуҷҷатҳо; б) ба анҷом расондан, тамом кардан.

СУБӮҲ *а.* صبوح *кит.* пагоҳӣ, субҳ, субҳгоҳ.

СУБҲ *а.* صبح 1. вақти сафед шудани рӯз, бомдод, сапедадам; **субҳ то шом** аз дамидани сапеда то фурӯ нишастани торикӣ, тамоми рӯз. 2. *маҷ.* оғоз, ибтидо, аввали саршавии чизе, **субҳи мурод**, **субҳи умед**, **субҳи шодӣ**; **субҳи содиқ** пурра дамидани сапедаи саҳарӣ; *муқоб.* **субҳи козиб**, ки нимаравшании пеш аз дамидани сапедаи ҳақиқист.

СУБҲА *а.* سبحه тасбеҳ, донаҳое, ки ба ришта кашида шудааст ва рӯҳониён теъдоди зикри Худованд карданро ба он мешумуранд.

СУБҲГОҲ(ОН) صبحگاه//صبحگاهان *ниг.* **субҳдам**.

СУБҲГОҲӢ صبحگاهی *мансуб ба* **субҳгоҳ**.

СУБҲГОҲОН صبحگاهان саҳаргоҳон.

СУБҲДАМ صبحدم ҳангоми субҳ, бомдод, сапедадам.

СУБҲИДАМ صبحدم *ниг.* **субҳдам**.

СУБҲОН *а.* سبحان пок, муназзаҳ.

СУБҲОНА سبحانه хуроки субҳ.

СУБҲОНАЛЛОҲ سبحان الله *калимаи нидо.* 1. *д.* Худованд пок аст, муназзаҳ аст Худо! 2. аҷабо! (*дар вақти изҳори тааҷҷуб гуфта мешавад*).

СУБЪ *а.* سبع 1. аз ҳафт як қисм, ҳафтяк. 2. ҳафтяки Қуръон, Ҳафтяк.

СУВАР I *а.* صور *ҷ.* **сурат** I.

СУВАР II *а.* سور *ҷ.* **сура**.

СУВАРӢ *а.* صوری зоҳирӣ, берунӣ.

СУВАРНИГОР صورنگار нигорандаи суратҳо, сураткаш, офаринандаи пайкар ва чеҳраҳо

СУВВОЛ *а.* سوال *ҷ.* **соил** I.

СУВОР سوار *ниг.* **савор**.

СУВОРА سواره *ниг.* **савора**.

СУВОРӢ سواری *ниг.* **саворӣ**.

СУГУСТАН سگستن *ниг.* **сигустан**.

СУҒБА سغبه *кит.* фирефта, фирефташуда, фиреб додашуда; масхарашуда.

СУҒДӢ سغدی 1. *мансуб ба* **Суғд**, бошандаи Суғд. 2. забони суғдӣ, ки ба гурӯҳи забонҳои эронӣ шомил аст.

СУҒУД سغود замини нишебе, ки оби борон дар он ҷамъ шавад; ҷои обшор ва ободд.

СУҒУР سغر *зоол.* ҷонвари гурбамонанди сурхчамӯй, ки аз пӯсташ пӯстин дӯзанд.

СУҒУРТА سغرته *ниг.* **бима**; аз зарарӣ эҳтимолӣ бо пул таъмин кардани худ бо роҳи ҳақгузории мунтазам ба муассисаи дахлдор,

ки ҳангоми рӯй додани чунин зарар пардохти ҳаҷми маблағи зарарро ба ӯҳда гирифтааст: **суғуртаи давлатӣ**,**суғуртаи иҷтимоӣ**, **суғуртаи молу мулк**, **суғуртаи ҳаёт**.

СУҒУРТАПУЛӢ سغرته پولی маблағи суғурташаванда.

СУД I سود фоида, нафъ, манфиат; **суд бахшидан** нафъ доштан.

СУД II سود мақоми давлатӣ, ки мурофиаҳои шаҳрвандӣ ва ҷиноятиро мебинад, додгоҳ; **суди халқӣ, суди олӣ; ба суд додан** *касеро* барои мурофиа ба суд кашидан; **суд кардан**.

СУДА سوده *сифати феълии замони ҳозира аз* **судан**; соидашуда, майдашуда; **намаки суда** намаки кӯфта, чун хока нармкарда; **суда шудан** а) дар асари соиш ва молиш нарм шудан; б) дар натиҷаи соиш хӯрда шудан (*мас., пойафзол*).

СУДАД *а.* سودد *кит.* сардорӣ, пешвоӣ, роҳбарӣ.

СУДАН سودن 1. молидан, ба ҳам молидани ду чиз, соидан. 2. соида нарм кардани чизе.

СУДБАХШ سودبخش нафъовар, фоиданок.

СУДБОЗ سودباز ҷанҷолӣ, тез-тез ба суд муроҷиаткунанда.

СУДБОЗӢ سودبازی :**судбозӣ кардан** бисёр ба суд рафтуой кардан аз пайи ҷанҷол, мурофиае ба судҳо даводавӣ кардан.

СУДДА I سده *кит.* остона.

СУДДА II سده *тиб.* бастагӣ ва гирифтагӣ, гиреҳ, ки дар рӯдаҳо, рагҳо *ва г.* пайдо мешавад.

СУДӢ سودی *мансуб ба* **суд**, додгоҳӣ.

СУДМАНД سودمند фоиданок, натиҷадиҳанда, муфид.

СУДМАНДӢ سودمندی фоидагирӣ, фоиданокӣ.

СУДОБ سوداب *бот.* гиёҳи пудинамонандест, ки гулҳои зард дорад ва дар тиб ба кор меравад.

СУДОБӢ سودابی 1. *мансуб ба* **судоб.** 2. сабзранг; ◊ **чархи судобӣ** осмон.

СУДОВАРسود آور фоиданок, муфид.

СУДОНӢ سودانی 1. *мансуб ба* **Судон**. 2. аз табааи Судон.

СУДОЪ *а.* صداع *кит.*, *тиб.* дарди сар.

СУДОЪПАЗИР صداع پذیر тобовар ба дарди сар; сабур, батоқат.

СУДПАРАСТ سودپرست тамаъкор.

СУДПАРАСТӢ سودپرستی тамаъкорӣ.

СУДПАРАСТОНА سودپرستانه тамаъкорона.

СУДРА *а.* صدره 1. болои сина, сари сина. 2. синапӯш, синабандак.

СУДУР I *а.* صدور содир шудан, рӯй додан, воқеъ гардидан; **судур ёфтан** навишта шудан, содир гардидан (*мас., фармон*).

СУДУР II *а.* صدور *ҷ.* **садр**. 1. болонишинон. 2. *таър.* яке аз унвонҳои илмие буд дар аморати Бухоро, ки пас аз ӯроқ, пеш аз садр ҷой дошт.

СУДХӮР سودخور он ки маблағеро бо гирифтани фоидаи зиёде ба қарз медиҳад.

СУДХӮРӢ سودخوری кори судхӯр, ки пул ба фоида медиҳад.

СУДШАВАНДА سودشونده он ки ҷинояти ӯ дар суд муҳокима мешавад.

СУДЯ سودیه 1. он ки суд мекунад, раиси суд; довар, додвар. 2. ҳакам дар бозиҳои варзишӣ, довар.

СУИЗАН(Н) *а.* سوءظن бадгумонӣ, гумони бад бурдан.

СУИИДОРА *а.* سوءاداره *кит.* бадрафторӣ, дар идора кардани коре; идоракунии бад.

СУИИСТЕЪМОЛ *а.* سوءاستعمال ба бадӣ кор фармудан, чизеро нобаҷо ва нодуруст ба кор бурдан.

СУИИСТИФОДА *а.* سوءاستفاده аз мансаб ё коре нодуруст фоида бурдан.

СУИҚАСД *а.* سوءقصد қасди бад; қасди ҷони касеро кардан, қасди куштан.

СУККОН I *а.* سکان дунболаи киштӣ; рули киштӣ.

СУККОН II *а.* سکان *ҷ.* **сокин**.

СУККОНДОР سکاندار идоракунандаи сукон, он ки дар сари суккони киштӣ меистад.

СУКНО *а.* سکنی *кит.* сокин будан, истиқомат; сукно доштан дар ҷое муқимӣ будан.

СУКР *а.* سکر *кит.* мастӣ, ҳолати мастӣ, мадҳушӣ.

СУКРАНГЕЗ سکرنگیز масткунанда, мадҳушкунанда.

СУКРОВАР سکر آور *ниг.* **сукрангез**.

СУКУН *а.* سکون оромӣ, қарор; *муқоб.* **ҳаракат**.

СУКУНАТ *а.* سکونت 1. иқомат, манзил кардан; сукунат доштан, муқимӣ будан дар ҷое. 2. оромӣ, хомӯшӣ.

СУКУРРА//СУКРА سکره косаи сафол.

СУКУТ سکوت хомӯш шудан, хомӯшӣ; **сукут кардан** хомӯш шудан, гап назадан, аз гап бозистодан; **сукут аломати ризо** (*мақ.*).

СУҚ I سوق *гуфт.* кина; бухл, ҳасад, кина ва ҳасаде, ки гӯё аз касе ба каси дигар вақти хӯрок хӯрдан ё кори бобаракаташ мегузарад; **суқ – суқ кардан** бо молиш гӯё суқи даромадаро баровардан; **суқ афтодан**; **суқи чашм** аз нигоҳи ҳасадхӯронаи касе гӯё зараре дидан.

СУҚ II *а.* سوق *кит.* бозор.

СУҚБА *а.* ثقبه *кит.* сӯрох.

СУҚИ(Й)Я *а.* سوقیه аҳли бозор, аҳли харидуфурӯш.

СУҚОТ *а.* سقاة *ҷ.* **соқӣ**.

СУҚУТ سقوط 1. афтиш, афтодан ба замин. 2. ҷойҳои афтода дар китоб ё вақти навиштан. 3. аз сари ҳокимият рафтани давлате ё мансабдори калоне; **суқути Салҷуқиён**. 4. аз даст рафтани ҷое (шаҳре) дар ҷанг.

СУЛ(Л) *а.* سل *кит.* шуш, рия.

СУЛАҲФОТ *а.* سلحفات *кит.* кашаф, сангпушт.

СУЛБ I *а.* صلب 1. сахт, шах, дурушт, сахтмодда. 2. устувор, мустаҳкам. 3. *маҷ.* мутаасиби гузаро, сахт, мутаассиб.

СУЛБ II *а.* صلب 1. тахтапушт, амуди фиқарӣ. 2. камар, пушт. 3. миёни чизе, мағзи чизе.

СУЛБИЯ *а.* سلبیه *кит.* пардаи чашм.

СУЛБӢ صلبی пуштикамарӣ, наслӣ, зурриётӣ; зотӣ; **фарзанди сулбӣ** фарзанди худӣ.

СУЛВАТ *а.* سلوت *ниг.* **салват**.

СУЛЛАМ *а.* سلم нардбон.

СУЛЛОБ صلاب *гуфт.* 1. *шакли кӯтоҳшудаи* **устурлоб**. 2. *маҷ.* беруй, густох, бемулоҳиза.

СУЛМА(Т) *а.* ثلمت//ثلمه шикоф, рахна.

СУЛОЛА *а.* سلاله 1. насл, фарзанд, авлод. 2. хонадон: **сулолаи Сомониён.**

СУЛОЛАВӢ سلالوی *мансуб ба* **сулола.**

СУЛС *а.* ثلث *кит.* 1. сеяк, аз се як ҳисса. 2. навъи хати арабӣ.

СУЛСУЛ *а.* صلصل *кит.* фохта.

СУЛТОН *а.* سلطان 1. ҳоким, фармонраво, подшоҳ. 2. *таър.* унвони подшоҳон дар баъзе мамлакатҳои Шарқ.

СУЛТОНӢ سلطانی 1. *мансуб ба* **султон**. 2. подшоҳӣ, салтанат.

СУЛУК *а.* سلوک *кит.* 1. роҳ рафтан, роҳ паймудан. 2. равиш, рафтор; муомила. 3. тарзи зиндагии аҳли тасаввуф, дарвешона ва парҳезгоронаи сӯфиён.

СУЛФА سلفه *тиб.* бемории узвҳои нафасгирӣ, садои раъшадоре, ки бо роҳи гулӯ барояд; **сулфаи хушк** сулфа бе ҷудошавии балғам.

СУЛФАКАБУТАК سلفکبوتک *тиб.* касалии сулфа, ки асосан тифлон ба он дучор мешаванд, коклюш.

СУЛФАТ *лот.* سلفت *кит.* номи умумии намакҳои туршии гӯгирд.

СУЛФИД *лот.* سلفید номи умумии таркибҳои содаи гӯгирд бо унсурҳои дигар.

СУЛФИДАН سلفیدن ба бемории сулфа мубтало будан, сулфа кардан.

СУЛФУР *лот.* سلفور яке аз унсурҳои кимиёвӣ, ки ранги зард дошта дар об ҳал намешавад.

СУЛФУРДОР سلفوردار маҳлули химиявие, ки дар таркибаш сулфур дорад.

СУЛУК *а.* سلوک *кит.* 1. рафтор, равиш. 2. дар тасаввуф тарзи рафтори сӯфиён; тариқат; **сайри сулук кардан** марҳилаҳои гуногуни тасаввуфро паймудан.

СУЛУҚ سلوق оҳани занҷирмонанди лаҷоми асп, ки вақти лаҷом задан дар даҳони асп меистад; **сулуқ хоидан(-и асп)**.

СУЛҲ صلح оштӣ; осоиштагӣ, амонӣ; *муқоб.* **ҷанг**.

СУЛҲДӮСТ صلحدوست тарафдори оштӣ ва осоиштагӣ, сулҳпарвар.

СУЛҲДӮСТӢ صلحدوستی кӯшиш ба ҳифзи оштӣ ва осоиштагӣ, сулҳпарварӣ.

СУЛҲДӮСТОНА صلح دوستانه бо сулҳу салоҳ.

СУЛҲИЯ صلحیه куллиёти ашъор, ки мазмуни сулҳ дошта бошад.

СУЛҲНОМА صلحنامه ҳуҷҷате, ки дар он шароити оштӣ ва сулҳ қайд ва сабт шудааст.

СУЛҲНОПАЗИР صلحناپذیر ҷанҷоле, ки бо роҳи сулҳ (мусолимат) рафъ карданаш аз имкон берун аст, сулҳнашаванда.

СУЛҲОВАР صلحآور он чи сулҳ меорад, оваран-

даи сулҳ: **нерӯҳои сулҳовар**.

СУЛҲПАРАСТ صلح پرست *ниг.* **сулҳдӯст**.

СУЛҲПАРАСТӢ صلح پرستی *ниг.* **сулҳдӯстӣ**.

СУЛҲПАРВАР صلح‌پرور *ниг.* **сулҳдӯст**.

СУЛҲПАРВАРӢ صلح پروری *ниг.* **сулҳдӯстӣ**.

СУЛҲТАЛАБ صلح طلب ба сулҳ даъваткунанда, сулҳхоҳ.

СУЛҲТАЛАБӢ صلح طلبی амали сулҳталаб, сулҳхоҳӣ..

СУЛҲТАЛАБОНА صلح طلبانه сулҳ талабкарда, бо сулҳхоҳӣ.

СУЛҲХОҲ صلح‌خواه *ниг.* **сулҳталаб**.

СУЛҲХОҲӢ صلح خواهی барои сулҳу оромӣ кӯшиш кардан.

СУЛҲФУРӮШ صلح‌فروش он ки бо нияти баде худро сулҳҷӯй вонамуд мекунад; ◊ **ин сулҳфурӯш** дунёи бевафо.

СУЛҲҶӮ صلحجو *ниг.* **сулҳталаб**.

СУЛҲҶӮЁНА صلح‌جویانه ба тариқи оштихоҳӣ ва осоиштагӣ: **сиёсати сулҳҷӯёна**.

СУЛҲҶӮӢ صلح جوی тарафдори сулҳу салоҳ.

СУМ سم сумҷ, хонаи зеризаминӣ.

СУМ(М) I سم нохуни дасту пои чорпоён.

СУМ(М) II *а.* سم *кит.* сӯрохии гӯш; гӯш.

СУМ(М) III *а.* صم кар; **сумму(н) букм** кару гунг.

СУМАЛАК سملک *ниг.* **суманак**.

СУМАН سمن *наб.* гулест сафедбарги хӯшбӯй, саман, ёсумин.

СУМАНАК سمنک *гуфт.* хӯрокии ҳалвомонанде, ки аз шираи донаҳои сабзонидашудаи гандум мепазанд (асосан дар Наврӯз), саман(н)у, суманак.

СУМАНБАР سمنبر гуландом, хушрӯ, зебо, сафедтан.

СУМАНБАРГ سمن برگ *ниг.* **саманбарг**.

СУМАНБӮ(Й) سمنبو(ی) хушбӯ (*васфи мӯй, зулф*).

СУМАНСО(Й) سمنسا(ی) *ниг.* **самансо(й)**.

СУМБА سمبه *ниг.* **сунба**.

СУМБАГӢ سمبگی *ниг.* **сунба**.

СУМБОДА سمباده *ниг.* **сунбода**.

СУМБУЛ سمبل *ниг.* **сунбул**.

СУМБУЛА سمبله *ниг.* **сунбула**.

СУМДОР سمدار ҷинси чорпоёне, ки сум доранд.

СУМКАШ سمکش бадрафтор, гарданшах, (*сифати хар*).

СУМКӮБ سم‌کوب **:сумкӯби асп шудан** зери суми (лагади) асп мондан.

СУМ(М)ОҚ سماق меваи туршмазаи қарақотмонанд, ки куфтаву соидашудаи онро ба хӯрок меандозанд.

СУМ(М)ОТ سمات *гуфт.* афт, башара, андом, қиёфа (тобиши таҳқирӣ дорад).

СУМРА *а.* سمره тирарангӣ, қаҳварангӣ; гандумгунӣ.

СУМТАРОШ سم تراش олоти махсӯсе, ки наългарон пеш аз заданaи наъли нав суми аспро бо он тарошида тоза мекунанд.

СУМУВ(В) *а.* سمو *кит.* баландӣ, иртифоъ.

СУМУМ سموم *ҷ.* **самм**.

СУМУТ I *а.* صموت хомӯшӣ, хомӯш будан.

СУМУТ II *а.* سموت *ҷ.* **самт**.

СУМҶ سمج хонаи зеризаминӣ; нақб; роҳи зеризаминӣ, сум.

СУН سون *гуфт.* сӯй, ҷониб, тараф.

СУНАМИ *яп.* سنمی мавҷҳои азими фалокатбор, ки дар натиҷаи зилзилаҳои зериобӣ, фаъолияти вулқонҳои зериобӣ ва ҷазираҳо пайдо шаванд.

СУНБ سنب 1. *ниг.* **сум(м)** I. 2. пошнаи пойафзол. 3. *маҷ.* пой.

СУНБА سنبه милаи оҳанине, ки бо он чизеро сӯрох кунанд ё милаи милтиқро тоза кунанд; **милтиқи сунбагӣ** милтиқи қадимаи даҳанпур, ки борутро бо сунба ҷо мекарданд; **сунба задан** бо сунба тоза кардани мили камон, тӯп *ва г.*

СУНБАГӢ سنبگی *мансуб ба* **сунба**.

СУНБИДАН سنبیدن 1. сӯрох кардан; кофтан, шикофтан. 2. бо сум помол кардан, зери по намудан, маҷақ кардан.

СУНБОДА سنباده санги сайқал, санги махсуси сайқалдиҳӣ.

СУНБОНИДАН سنبانیدن *ниг.* **сунба задан**.

СУНБУЛ سنبل 1. гиёҳи пиёзбеха, ки гули

ҳалқавори хушбӯй дорад. 2. *маҷ.* зулфи (мӯи) маъшуқа. 3. *ниг.* **сунбула**.

СУНБУЛА I سنبله хӯшаи ҷав, гандум *ва г.*

СУНБУЛА II سنبله 1.бурҷи шашум аз 12 бурҷи фалакӣ. 2. номи яке аз моҳҳои шамсӣ, ки ба август-сентябр рост меояд.

СУНБУЛИСТОН سنبلستان гулзори сунбул.

СУНҒУР *т.* سنغر *ниг.* **сунқур**.

СУНДУС *а.* سندس навъе аз дебо ва ҳарир, ки бисёр нафис ва нозук аст, тафта.

СУНИШ سونش резаҳои филизӣ, ки дар вақти сӯҳон кардан мерезад, резгӣ, оҳансов.

СУНҚУР *т.* سنقر мурғи шикорӣ аз ҷинси чарғ, ки бисёр тезпар ва тезгир аст ва мурғи шикории подшоҳон будааст.

СУННАТ سنت *д.* 1. роҳ, равиш; одат. 2. ибодат ва маросими динӣе, ки пайравони мазҳаби суннат ва ҷамоат онҳоро ба ҷо меоваранд, вале ба ҷо овардани онҳо фарзу воҷиб нест; **аҳли суннат ва ҷамоат** пайравони мазҳаби суннӣ дар ислом. 3. урф, одат, расм, қоида; анъана: **тӯйҳои суннатӣ**.

СУННАТГАРОӢ سنتگرای пайравии шадид аз урфу одатҳо ва анъанаҳои мардумӣ, анъанапарастӣ, суннатпарастӣ.

СУННАТӢ سنتی *мансуб ба* **суннат**.

СУННИМАЗҲАБ سنی‌مذهب пайрави мазҳаби сунния дар ислом.

СУННӢ سنی *мансуб ба* **суннимазҳаб**.

СУННОЪ صناع *ҷ.* **сонеъ**.

СУНУФ صنوف *ҷ.* **синф**; синфҳо.

СУНӮҲ I *а.* سنه зани писар, арӯс.

СУНӮҲ II *а.* سنوح сонеҳ шудан, рӯй додан, воқеъ шудан.

СУНЪ *а.* صنع эҷод, офариниш, он чи сохта шудааст.

СУНЪИСОХТ صنعی‌ساخت он чи ба таври маснуӣ сохта шудааст; қалбакӣ.

СУНЪӢ صنعی 1. он чи ба тақлиди асли чизе сохта шудааст. 2. сохта, ғайритабиӣ, дастӣ сохташуда; **гули сунъӣ**, **табассуми сунъӣ**, **холи сунъӣ**, **шаршараи сунъӣ**.

СУОЛ I *а.* سؤال 1. пурсиш. 2. дархост. хоҳиш, илтимос; **суолу ҷавоб** пурсиш ва посух; муколама.

СУОЛ II *а.* سعال *кит.* сурфа, сулфа.

СУПАРЕҒ سپریغ *кит.* хӯшаи ангур.

супор سپار 1. *асоси замони ҳозира аз* **супурдан** ва **супоридан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* супоранда: **андозсупор**, **пулсупор**.

СУПОР //СИПОР سپار чархишт (чорхишт).

СУПОРАНДА سپارنده он ки чизеро ба касе месупорад.

СУПОРИДАН//СУПУРДАН سپاریدن//سپردن 1. додан; **имтиҳон супоридан, ҷон супоридан**. 2. вогузор кардан, ҳавола намудан. 3. таслим кардан. 4. чизеро барои нигаҳдорӣ (*ба ҷое, чизе*) додан.

СУПОРИШ سپارش 1. фармоиш, фармон. 2. кори фармудашуда; корфармоӣ; **супориш додан (кардан)** иҷрои кореро ба касе вогузор кардан. 3. вазифа, вазифаи ба касе супоридашуда. 4. дарс, дарсе, ки бояд берун аз мактаб иҷро карда шавад.

СУПОРИШГАР سپارشگر *ниг.* **супоришдиҳанда**.

СУПОРИШДИҲАНДА سپارش‌دهنده 1. он ки супориш медиҳад, он ки фармоиш медиҳад. 2. фармоишгар, фармоишдиҳанда.

СУПОРИШӢ سپارشی 1. супоришшуда, фармоишшуда. 2. фармоишӣ.

СУПОРИШНОМА سپارشنامه коғазе, ки дар он иҷрои коре ба касе вогузор карда ё фармуда шудааст.

СУП-СУРХ سپ سرخ *гуфт.* сурхи-сурх, сурхи баланд.

СУПУРДАН سپاردن *ниг.* **супоридан**; **ҷон супурдан** ҷон додан.

СУПУРЗ سپرز *ниг.* **испурз**.

СУР I سور 1. ҷашн, шодӣ. 2. зиёфат; тӯй.

СУР II سور яке аз навъҳои пӯсти қарокӯлӣ, ба ранги қаҳвaӣ.

СУР III سور асп ё харе, ки дар пушти худ аз ёл то дум хати сиёҳе дорад.

СУР IV سر *гуфт.* рондан, таъқиб кардан; **сур кардан** дунбола, пеш кардан

СУР V *а.* سور *кит.* девори қалъа, ҳисор ва ё шаҳр.

СУР VI *а.* صور *кит.* буқ, шайпур, шохи дарунхолие, ки ба он медаманд ва аз он садо мебарояд; сурнай; **сури Исрофил** *д.* суре, ки он замон

аз фаро расидани рӯзи маҳшар хабар медиҳад.

СУРА سوره *д.* ҳар яке аз 114 боби (фасли) Қуръони маҷид.

СУРАЙЁ ثریا *нуҷ.* 1. чанд ситораи хурд, ки дар як ҷо гала шуда меистанд ва як ситора барин менамоянд, Парвин. 2. баландии осмон.

СУРАЙЁМАКОН ثریا مکان *киноя аз* олиҷоҳ, баландмартаба.

СУРАЙЁМАҚОМ ثریا مقام *киноя аз* олидараҷа, баландмартаба.

СУРАЙЁСАРИР ثریا سریر олитахт, олиҷоҳ; подшоҳи олимартаба.

СУРАНҶОН سرنجان *ниг.* **суринҷон**.

СУРАТ *а.* صورت 1. шакл, намуд; намуди зоҳирӣ, қиёфа; **сурат гирифтан** ба амал омадан, ба вуқуъ пайвастан. 2. тавр, тарз; **ба сурати…** а) ба шакли…ба намуди…, ба ҳоли…; б) ба таври…; **дар сурати…** дар мавриди…; ба вақти…, дар ҳолати…; **дар ҳар сурат** ба ҳар ҳол, чи тавре ки набошад…; **дар ин (он) сурат** дар ин (он) мавриդ, ин (он) тавр ки бошад. 3. рӯй, чеҳра; **сару сурат** сару рӯй, афту башара. 4. тасвир, расм; **сурати девор** *маҷ.* чизи беҷон, маҳрум аз рафтор ва ҷунбиш; **сурат кашидан** расм-нақши чизеро ба рӯи коғаз овардан; **сурат бастан** нақш ёфтан, ба тасаввур даромадан. 5. чигунагӣ, вазъ, кайфият; **сурати воқеа (ҳол)** тафсили воқеа, чигунагии воқеа; 6. *риёз.* дар касри одӣ рақаме, ки болои хатча навишта мешавад (*мас., дар 2 ду сурат ва 5 махраҷ аст*).

СУРАТГАР صورتگر сураткаш, рассом, мусаввир.

СУРАТГАРӢ صورتگری рассомӣ, наққошӣ, сураткашӣ.

СУРАТГИР صورتگیر суратбардор, аксгар, аккос.

СУРАТГИРӢ صورتگیری 1. бо дастгоҳи суратгирӣ гирифтани расми чизе. 2. амал ва кори суратгир, суратбардорӣ.

СУРАТДОР صورتدار расмдор (*мас., китоб*).

СУРАТЗЕБ صورتزیب он ки сурати хуб дошта ҳангоми суратгирӣ сураташ зебо мебарояд.

СУРАТКАДА صورت کده нигористон, суратхона, ҷои суратбардорӣ, аксбардорӣ, аккосӣ.

СУРАТКАШ صورتکش рассом, мусаввир, суратгар.

СУРАТКАШӢ صورتکشی рассомӣ; кори рассом, суратгарӣ.

СУРАТМАҶЛИС صورتمجلس сабти хатии рафти ҷаласа, протокол.

СУРАТНИГОР صورت نگار *ниг.* **суратгар**.

СУРАТНИГОРӢ صورت نگاری *ниг.* **суратгарӣ**.

СУРАТНОК صورتناک *ниг.* **суратдор**.

СУРАТНОПАЗИР صورتناپذیر он чи ки иҷрои он ғайриимкон аст.

СУРАТНОПАЗИРӢ صورتناپذیری имконнопазирӣ, иҷронашавандагӣ.

СУРАТПАЗИР صورتپذیر имконпазир, амалишаванда.

СУРАТПАЗИРӢ صورتپذیری имконпазир будан, иҷрошаванда.

СУРАТПАРАСТ صورتپرست 1. зоҳирпараст, шаклпараст, зоҳирбин. 2. он ки чеҳраи зеборо дӯст медорад. 3. *маҷ.* бутпараст.

СУРАТПАРАСТӢ صورتپرستی ибодат кардан ба сурат ва ҳайкал, дӯстдории чеҳраи зебо; бутпарастӣ.

СУРАТСОЗ صورت ساز *ниг.* **суратгир**.

СУРАТХОНА صورتخانه *ниг.* **нигористон**.

СУРАТҲИСОБ صورتحساب *мол.* ҳисоб, ҳисобнома, ҳисоби шахсӣ.

СУРАТЧИСТОН صورتچستان муаммоёбӣ аз рӯи расм.

СУРБ سرب *маъд.* филизи нисбатан нарми хеле вазнини хокистарранг, ки барои сохтани сочма, тир, ҳарфҳои матбаа *ва г.* ба кор меравад, қӯрғошим.

СУРБИН سربین аз сурб сохташуда.

СУРБӢ سربی *ниг.* **сурбин**.

СУРҒУЧ سرغوچ моддаи сахти самғдоре, ки онро дар оташ нарм карда барои бастани лифофаҳо ва пахш кардани мӯҳр ба кор мебаранд.

СУРҒУЧӢ سرغوچی *марбут ба* **сурғуч**; аз сурғуч.

СУРИЁНӢ سوریانی 1. *мансуб ба* **Сурия**. 2. сокини Сурия.

СУРИН سرین кафал, сон; дунба, қисми аз зону болои пой.

СУРИНҶ سرنج *ниг.* **суғур**.

СУРӢ I سوری 1. сурх, сурхранг. 2. гули садбарги сурх.

СУРӢ II سوری қавми қадимаи эроннажоде дар Афғонистон.

СУРМА سرمه гарди сиёҳранге, ки аз хокаи қалъагӣ бо омехтаи моддаҳои дигар сохта, онро барои зебоӣ ва ё ҳамчун дору ба чашм мекашанд; **сурма хӯрдан** *маҷ.* гап назадан, сирреро ниҳон доштан.

СУРМАГУН سرمه گون *ниг.* **сурмаранг**.

СУРМАДОН سرمه‌دان зарфчае, халтачае, ки дар он сурма нигоҳ медоранд.

СУРМАЙ سرمه ای *ниг.* **сурмаранг**.

СУРМАКАШ سرمکش он ки ба чашми худ ё дигаре сурма мекашад.

СУРМАКАШАК سرمکشک мили борике, ки бо он ба чашм сурма мекашанд.

СУРМАКАШӢ سرمه کشی сурма кашидан.

СУРМАНОК سرمه ناک сурмакашида.

СУРМАРАНГ سرمه‌رنگ монанди сурма, сиёҳранг, ба сони сурма сиёҳ.

СУРМАСО سرمه‌سا 1. сурмакашида. 2. монанди сурма.

СУРМАСОН سرمه سان *ниг.* **сурмаранг**.

СУРМАФОМ سرمه فام *ниг.* **сурмаранг**.

СУРМАХОК سرمه خاک хоки маҳин, хоки соида.

СУРМАЧӮБ سرمه چوب мили сурмакашӣ, миле, ки бо он ба чашм сурма мекашанд.

СУРНАЙ سرنی нойи сур, сурной, ки дар тӯй, ҷашн ва идҳо ба ҳамроҳии созҳои дигар меназанд.

СУРНАЙНАВОЗ سرنی‌نواز он ки сурнай менавозад.

СУРНАЙНАВОЗӢ سرنی نوازی сурнай навохтан, навозиши сурнай.

СУРНАЙЧА سرنیچه найи хурд.

СУРНАЙЧӢ سرنیچی *ниг.* **сурнайнавоз**.

СУРНОӢ سرنائی 1. сурнайнавоз. 2. сурнайнавозӣ.

СУРНОЙ سرنای *ниг.* **сурнай**.

СУРОБ سراب 1. намуд, шакл, поза. 2. намуди чизе, ки дар торикӣ ва ё туман аз дур ба назар менамояд.

СУРОҒ سراغ 1. ҷустуҷӯ, пурсуков, пурсиш (*ҷои чизе, ё касеро*) хабаргирӣ. 2. нишон, аломат, дарак, хабар; **суроғ доштан** *аз чизе* нишону ҷои чизеро донистан, хабардор будан; **суроғ кардан** пурсуҷӯ кардан, пурсон шудан; кофтан; **суроғу пай кардан** ҷою хабари касеро ҷустан.

СУРОҒА *т.* سراغه *ниг.* **нишонӣ**.

СУРОН سران *гуфт.* бо шавқун ва ғалоғулаву дороду фарёд, ҳамдигарро пеш кардан.

СУРОСУР سراسور *гуфт.* гурезогурез ва таъқиб.

СУРОҲ *а.* صراح *кит.* 1. холис, беғаллу ғаш, беолиш. 2. номи китоби луғате аз арабӣ ба тоҷикӣ.

СУРОҲӢ صراحی кӯза ё шишаи гардандарози махсус барои шароб.

СУРРА *а.* صره *кҳн.* ҳамёни тангаву тилло.

СУРРИЯ(Т) *а.* سریه//سریت зани ғайриникоҳӣ; канизаки махсус барои айшу ишрат ва ҳамхобагӣ.

СУРУ سرو *кит.* шохи гов, буз *ва г.*, сарун.

СУРУД سرود 1. хониши одам ё парандаҳо, нағма, тарона; **суруд гуфтан** тарона хондан, ҳофизӣ кардан. 2. шеъре, ки махсус барои сароидан гуфта шудааст: **суруди озодӣ**.

СУРУДА سروده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **сурудан**. 2. шеър: **сурудаҳои шоирони халқӣ**.

СУРУДАН سرودن 1. суруд хондан, нағмасароӣ кардан, бо оҳанг хондан. 2. *маҷ.* хониши парандагон. 3. шеър гуфтан.

СУРУДГӮӢ سرودگوئی овозхонӣ, нағмасароӣ, ғазалхонӣ.

СУРУДДӮСТ سرود دوست он ки дӯстдори сурудхонӣ бошад.

СУРУДНАВИС سرودنویس шоире, ки шеърҳои сурудании (тарона) менависад.

СУРУДНАВИСӢ سرودنویسی суруд навиштан, сурудновисӣ кардан.

СУРУДСАРО(Й) سرودسرا(ی) *ниг.* **сурудхон**.

СУРУДХОН سرودخوان он ки бо оҳанг суруд мехонад, ҳофиз.

СУРУДХОНӢ سرودخوانی ҳофизӣ, ғазалсароӣ, овозхонӣ.

СУРУК سروک рама, рамаи бузу гӯсфанд.

СУРУН سرون *ниг.* **сурин**.

СУРУР *а.* سرور шодӣ, хурсандӣ, шодмонӣ, нишот.

СУРУРАНГЕЗ سرورانگیز шодибахш, хурсандиовар.

СУРУРБАХШ سروربخش хурсандкунанда, шодиовар.

СУРУРОВАР سرورآور *ниг.* **сурурбахш**.

СУРӮШ سوروش *кит.* фариштаи пайғомовар; фаришта.

СУРФА I سرفه садои раъшадоре, ки ба сабаби сармохӯрдагӣ ва беморӣи шуш ва аъзои нафасгирӣ аз сина ва гулӯ мебарояд, сулфа.

СУРФА II سرفه *гуфт.*, *ниг.* **суфра** 1.

СУРФИДАН سرفیدن сурфа кардан.

СУРХ سرخ 1. ба ранги хун, қирмизӣ, гулгун; **гули сурх, шароби сурх.** 2. *кҳн. мансуб ба* инқилоби октябр ва ба сохти шуравӣ: **аскари сурх, байрақи сурх, инқилоби сурх, чойхонаи сурх; калтакдорони сурх** номи дастаҳои фидоӣ дар Тоҷикистон, ки ба муқобили аксулинқилобчиён меҷангиданд; **корвони сурх** қатори воситаҳои нақлиёт, ки молҳои зарури аҳолиро меоварданд ё ҳосили навро аввалин шуда ба марказҳои кабул мебурданд; **тӯи сурх** *таър.* ҷашни арӯсие, ки на бо урфу одати суннатӣ, балки бо тартиботи нави шӯравӣ гузаронида мешуд; **сурх кардан** а) ба ранги сурх даровардан, ранги сурх (сурхӣ) молидан (*мас., занҳо лаби худро*); б) *маҷ.* касеро ба хиҷолат монондан; **сурх шудан** а) ба ранги сурх даромадан; б) дар оташи тафсон пухта кабоб шудан (*мас., гӯшт*); в) *маҷ.* шарм доштан, хиҷолат кашидан; **сурх шудани чашм** сурхӣ дамидан ба сафедаи чашм аз бедорхобӣ ё беморӣ; **сурху сафед шудан** *бо касе* дар баҳс дар сари масъалае баҳсу мунозира кардан; оташин шудан, гап гурехтан байни ду кас; **сурх шудан, сафед шудан** ба изтироб афтодан, аз ҳаяҷон тағир ёфтани ранги рӯй; **забони сурх** гапи бемулоҳиза ва бемаврид гӯянда (*сифати забони бад*); **забони сурх сари сабзро медиҳад барбод** (*зарб.*); **бо рӯи сурх** бе хиҷолатмандӣ ва бе кӯтаҳзабонӣ, сарбаландона.

СУРХАК سرخک 1. сурхтоб, ба сурхи моил (*ранг*). 2. як навъ ангури тезпазак. 3. як навъ гандум. 4. *тиб.* беморӣи гузарандае дар бачагон (сурхча, сурхакон).

СУРХАКОН سرخکان *ниг.* **сурхак** 4.

СУРХБЕД سرخبید навъе аз дарахти бед; маҷнунбед.

СУРХБИНӢ سرخ بینی он ки бинияш ҳамеша сурх бошад.

СУРХЗАМИН سرخ زمین замине, ки хокаш сурхранг аст.

СУРХИНА سرخینه сурхтоб, сурхча (*ранг*).

СУРХИНАРӮЙ سرخینه‌روی он ки ранги рӯяш ба сурхӣ моил аст.

СУРХӢ سرخی 1. сурхрангӣ. 2. ранги сурх барои хатнависӣ. 3. ғоза, гулгуна, ки занҳо ба рухсора моланд; **сурхӣ давидан** ба рӯй аз ҳаяҷон, шодӣ *ва г.* сурхчатоб шудани рӯй.

СУРХМӮ(Й) (سرخمو(ی он ки мӯи ба сурхӣ моил дорад.

СУРХНОЙ سرخنای *ниг.* **сурхрӯда**.

СУРХОБ I سرخآب 1. оби сурх, оби лойолуд. 2. гулгуна, ғоза, сурхӣ, ки занҳо ба рухсора мемоланд.

СУРХОБ II سرخآب навъе аз мурғобии сурхранг, харчал.

СУРХПӮСТ سرخپوست он ки пӯсти баданаш сурхранг бошад.

СУРХПӮШ سرخپوش он ки либоси сурх дар бар дорад.

СУРХРАНГ سرخرنگ ба ранги сурх.

СУРХРӮДА سرخروده *анат.* рӯдаи пайвасткунандаи меъда ва даҳон, сурха.

СУРХРИШ سرخ ریش дорои риши сурхранг; он ки риши худро бо ҳино ранг кардааст, он кӣ ришашро хизоб кардааст.

СУРХРӮЙ سرخروی 1. он ки ранги рӯяш моил ба сурхист. 2. *маҷ.* баобрӯ, баэътибор, сарбаланд, боифтихор; **сурхруй шудан** аз хиҷолатмандӣ баромадан, аз забонкӯтоҳӣ баромадан.

СУРХРУХСОР سرخرخسار *ниг.* **сурхрӯй**.

СУРХТОБ سرختاب ба сурхӣ моил, сурхранг.

СУРХХОК سرخ خاک *ниг.* **сурхзамин**.

СУРХҲО سرخها *таър.* шӯравиён; аскарони сурхи шуравӣ.

СУРХЧА سرخچه 1. ба сурхи моил, сурхтоб. 2. *тиб.* касалии гузарандаи бачагон, ки дар бадан доначаҳои сурх мебарояд, сурхак, сурхакон.

СУРХЧАТОБ سرخچه‌تاب сурхча, моил ба сурхӣ, сурхтоб.

СУРХЧАШМ سرخچشم 1. он ки чашмаш сурх аст. 2. *маҷ.* маст; ошиқ.

СУРХЧЕҲРА سرخ چهره *ниг.* **сурхрӯй**.

СУРЪАТ *а.* سرعت 1. тезӣ, зудӣ дар рафтор ва фаъолият, дараҷаи тезии ҳаракати чизе ё коре; **ба суръат** ба тезӣ, бо шитоб. 2. дар механика нисбати роҳи тайкардаи ҷисм ба воҳиди вақт.

СУРЪАТАФЗО سرعت‌افزا *ниг.* **суръатфазо**.

СУРЪАТНОК سرعتناک босуръат, тез.

СУРЪАТНОКӢ سرعتناکی суръат, тезӣ, зудӣ.

СУРЪАТФАЗО سرعت‌فزا суръатбахшанда, тақвиятдиҳандаи суръат.

СУРЪАТФИЗО سرعت فزا *ниг.* **суръатфазо**.

СУС I سوس *бот.* растании худрӯи зардгулест, ки дар решааш ғуддаҳо мерӯяд, бия; **суси талх** суси баргҳояш хокистарӣ ранги ғуддаҳояш хеле талх, ки ба ғайр аз сӯхтан ба чизе кор намеояд; **суси ширин** суси баргҳояш сабзи баланди сурхчатоб, ки ғуддаҳои решааш ширин мешавад ва шираи он дар тиб ба кор меравад, ширинбия.

СУС II سوس *кит., зоол.* шапалаки майдаи зараррасон, ки матоъҳои пашмиро мехӯрад ва ба ғалладона меафтад, қуя, митта.

СУСЗОР سسزار биязор, макони бия.

СУСМОР سوسمار *зоол.* ҷонвари хазандаи баданаш дарозрӯяи думдароз, калтакалос.

СУСТ سست 1. беҳол, беқувват, бемадор, заиф. 2. оҳиста, камсуръат; *муқоб.* **тез**, **сареъ**. 3. он чи таранг кашида нашуда бошад; *муқоб.* **сахт кашидашуда**, **таранг**; **суст мондан** сахтгирӣ накардан дар коре, пешгирӣ накардан, аҳамият надодан, бепарвоӣ кардан дар коре; **суст омадан** муқобилат накардан, шиддат ва қатъият нишон надодан; **суст шудан** а) беҳол, бемадор шуда мондан; б) камшавии шиддати чизе; беқатъиятӣ дар коре.

СУСТАҚИДА سست عقیده *ниг.* **сустэътиқод**.

СУСТАНДЕШ سست‌اندیش кундзеҳн, дар мулоҳизаронӣ дарангкунанда; каммулоҳиза.

СУСТАРКОН سست‌ارکان он чи дар болои поя ва ё сутунҳои номустаҳкам қарор дорад, он чи пояҳову бунёдаш заиф аст, ноустувор.

СУСТАСОС سست‌اساس он чи далелу бурҳони қотеъ надорад.

СУСТАҲД سست‌عهد он ки дар қавли худ устувор ва пойдор нест; паймоншикан.

СУСТАҲДӢ سست عهدی бевафоӣ, ваъдахилофӣ.

СУСТБОЗУ سست‌بازو заиф, камқувват, он ки бозуи қавӣ надорад.

СУСТБУНЁД سست‌بنیاد он чи таҳкурсии мустаҳкам надорад; ноустувор, номаҳкам.

СУСТГАРД سست‌گرد оҳистагард; сустрафтор; *муқоб.* **тезрафтор**.

СУСТГИРӢ سست‌گیری мусолиҳакорӣ дар диққат ва назорат ба корҳо; *муқоб.* **сахтгирӣ**.

СУСТДИЛ سست دل 1. дили суст, дили дардманддошта, он ки кори дилаш ғайримуътадил ва суст аст. 2. *маҷ.* беғайрат, сустирода.

СУСТИРОДА سست‌اراده камирода, беқатъият, ноустувор дар кор.

СУСТИРОДАГӢ سست‌ارادگی ноустуворӣ, камиродагӣ.

СУСТӢ سستی 1. камқувватӣ, беҳолӣ, нотавонӣ; заъф, оҷизӣ. 2. мусоҳилакорӣ, ноустуворӣ, саҳлгирӣ; таъхир. 3. кундӣ ва оҳистагӣ (дар кор, рафтор). 4. мулоимӣ, мулоимтабиатӣ, нармхӯӣ; **сустӣ кардан** а) мусоҳила кардан, саҳл гирифтан; б) тезу чаққон набудан.

СУСТКАМАР سست‌کمر он ки ҷимоъ карда натавонад, бемиён, бепушт.

СУСТКОР سست‌کار танбал, коҳил; *муқоб.* **чаққон, чобук** (*дар иҷрои корҳо*).

СУСТКОРӢ سست‌کاری кундӣ ва оҳистагӣ дар иҷрои коре.

СУСТКӮШ سست‌کوش сустсаъй, сусткор, беғайрат, мусоҳилакор.

СУСТҚАДАМ سست‌قدم 1. он ки оҳиста роҳ меравад, оҳистарав. 2. сусткор.

СУСТМАҒЗ سست‌مغز камақл, ноқисақл; бедимоғ.

СУСТМИЗОҶ سست‌مزاج *кит.* камқатъият, камирода; ноустувор.

СУСТНИҲОД سست‌نهاد *ниг.* **сустбунёд**.

СУСТОВОЗ سست‌آواز он ки овози пасти тез хасташаванда дорад.

СУСТПАЙ سست‌پی *киноя аз* сустбунёд; ноасл, пастнажод.

СУСТПАЙМОН سست‌پیمان *ниг.* **сустаҳд**.

СУСТРАВ سست‌رو *ниг.* **сустгард**.

СУСТРАГ سسترگ *киноя аз* беаҳамият, беғайрат, бепарво.

СУСТРОЙ سسترای сустандеш, хомфикр, камфаросат.

СУСТҲАРАКАТ سست‌حرکت 1. суст ҳаракаткунанда. 2. сусткор.

СУСТҲАРАКАТӢ سست‌حرکتی *исми амал аз* **сустҳаракат**.

СУСТҲИММАТ سست‌همت сустирода, бечуръат.

СУСТҶАВЛОН سست‌جولان сустҳаракат, сустрафтор.

СУСТШАВӢ سست شوی 1.дар ҳаракат пастшавӣ. 2. заифшавӣ, оҷиз шудан**.**

СУСТЭЪТИҚОД سست‌اعتقاد он ки эътиқод надорад; ноустувор.

СУТ سوت ҳуштак; гудок; **сут задан** ҳуштак кашидан.

СУТОМ سوتام *кит.* андак, кам.

СУТРА ستره *кит.* либос, пӯшок.

СУТУДА ستوده *ниг.* **ситуда**.

СУТУДАГУЗИН ستوده گذین он ки интихобаш писандида аст, некинтихоб; *муқ*. ситудагузин.

СУТУДАН ستودن *ниг.* **ситудан**.

СУТУДОН ستودان дахма, гӯрхонаи габрон, гӯрхонаи оташпарастон; гӯристон.

СУТУН ستون 1. чӯби ғафси дароз, ки онро рост мегузоранд ва он сақфро нигоҳ медорад; (*сутун сангӣ, хиштӣ ва оҳанӣ ҳам мешавад*), поя; **сутуни киштӣ** чӯби ғафси баланд дар киштиҳо. 2. қатораҳои як саҳифаи рӯзнома ё китоб. 3. *маҷ.* пуштибон, пуштупаноҳ, ҳимоя; воситаи пойдории чизе.

СУТУНБАНДӢ ستون‌بندی матнро дар ҷадвал ҷо додан, ба сутунҳо ҷудокунии матн.

СУТУНГӮША ستون‌گوشه сутун ва пояҳои кунҷӣ.

СУТУНДОР ستون دار бинои сутундошта.

СУТУНМӮҲРА ستون‌مهره риштаи устухонҳои ҳалқашакл, ки дар инсон аз таги гардан то миён ҷо дорад ва аз 33 мӯҳра иборат аст.

СУТУНЧА ستونچه сутуни майда; хатчаҳои амудии ҷадвал.

СУТУР I ستور *кит.* чорпои саворӣ ё боркаш, чун асп, хар, хачир.

СУТУР II سطور *ҷ.* **сатр** (сатрҳо); **роқими сутур** нависандаи ин сатрҳо.

СУТУРА ستوره устура, теғи мӯйсартарошӣ, покӯ.

СУТУРВАН//САТАРВАН سترون зане, ки кӯдак намезояд, зани нозо, ақим.

СУТУРГ سترگ *кит.* 1. бузург, калон. 2. қавӣ, тануманд.

СУТУРГӢ سترگی бузургӣ ва ҳайбат.

СУТУРГОҲ سترگاه *кит.* истабл, тавила, аспхона.

СУТУРДАН ستردن тарошидан, пок кардан (*мӯйро*); кӯр кардан (*хатро*).

СУТУРЛОБ//СИТУРЛОБ *ю.* صطرلاب//سترلاب *шакли дигараш* **устурлоб**.

СУТУРЛОБДОН//СИТИРЛОБДОН صطرلاب‌دان мунаҷҷим, ҳайатшинос, ситорашинос.

СУТУРЛОБНИГАР سطرلاب‌نگر//صطرلاب‌نگر мунаҷҷим, ситорашинос, расадкунанда.

СУТУРЛОБСАНҶ سطرلاب‌سنج//صطرلاب‌سنج *ниг.* **сутурлобнигар**.

СУТУХОН ستوخوان **(***шакли шеърӣ*) *ниг.* **устухон**.

СУТХОН ستخوان устухон (*шакли шеърӣ*).

СУТӮҲ I ستوه *кит.* 1. дилтангӣ, дармондагӣ, малулӣ; **ба сутӯҳ омадан** ба танг омадан, безор шудан; 2. озор, хастагӣ; **сутӯҳ додан** ранҷ расонидан, азоб додан.

СУТӮҲ II *а.* سطوح *ҷ.* **сатҳ**.

СУТӮЪ *а.* ستوع *кит.* боло рафтан ва паҳн шудан (*гарду губор*).

СУУБАТ *а.* صعوبت *кит.* сахтӣ, душворӣ, мушкилӣ.

СУУД I *а.* صعود *кит.* баромадан ба боло, боло рафтан.

СУУД II *а.* سعود *ҷ.* **саъд**.

СУФ I *а.* صوف порчаи нахии сафед барои либосвории так *ва ғ.*; **суфи хом** суфи дастибоф.

СУФ II *а.* صوف **:суфу куф кардан** *д.* духонии азоимхонон.

СУФА صفه нишастангоҳе, ки дар пеши хонаҳо ё дар майдонҳои боғ аз замин баландтар (баштар аз лой) сохта мешавад.

СУФАКӮҲ صفه‌کوه *ҷуғр.* ҷое, қитъае, ки аз сатҳи баҳр нисбат ба ҳамвориҳои дигар баландтар воқеъ гашта ва аз атрофи худ бо ҷарӣ ва шаххо бурида шудааст.

СУФАРО *а.* سفرا *ҷ.* **сафир**.

СУФАСТОӢ سوفسطائی ҷараёни фалсафӣ дар Юнони қадим, ки олам ва мавҷудотро хаёлӣ ва мавҳум медонистанд.

СУФЛ *а.* ثفل 1. дурда, таҳнишаста. 2. ахлот.

СУФЛӢ I ثفلی дурдӣ.

СУФЛӢ II سفلی *ниг.* **сифлӣ**.

СУФМОҲӢ سفماهی як намуд моҳии пахншикам, судак.

СУФОЛ//СИФОЛ//САФОЛ سفال зарфи гилӣ, ки дар хумдон пухта шудааст (*мас., коса, кӯза, гулдон ва г.*)

СУФОЛИН سفالین *мансуб ба* **суфол**; сафолӣ.

СУФОЛӢ//СИФОЛӢ//САФОЛӢ سفالی *мансуб ба* **сафол**; сафолин.

СУФПӮШ صوفپوش *кит.* 1. он ки суф пӯшад пашминапӯш (либоси сӯфиён). 2. сӯфӣ, дарвеш.

СУФР *а.* صفر миси зард, ҳариру суфру тилло оҳану мису тилло.

СУФРА سفره 1. дастархон. 2. пӯсте, ки дар он хамир рост кунанд; суфраи мешӣ; **дил (сина)-и худро** *пеши касе* **суфра кардан** замири дили худро ба касе гуфта додан, чизеро аз касе пинҳон накардан.

СУФРА(Т) *а.* صفرت//صفره зардӣ.

СУФРАМОҲӢ سفرهماهی гурӯҳе аз моҳиҳои болдори пахншикам.

СУФТ سفت *кит.* 1. китф, дӯш, шона; **ёлу суфт** китфу гардан(-и асп). 2. сӯрох, рахна; сӯрохи сӯзан. 3. *маҷ.* паҳлу, бари чизе: **суфи кӯҳ**.

СУФТА سفته 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **суфтан**. 2. сӯрох кардашуда. 3. *гуфт.* ҳамвор, ҷилодор, шаффоф; **санги суфта** санги ҳамвор. 4. *маҷ.* тир, пайкони тир. 5. тез, тезкарда, тезнӯг: суфта кардан а) ҳамвор кардан; б) ҷилодор кардан; в) сӯрох кардан.

СУФТАГАР سفتگر касе ки марворид, марҷон ва ғайраро соида суфта ва сӯрох мекунад.

СУФТАГАРӢ سفتهگری амал ва кори суфтагар.

СУФТАГӮШ سفتهگوش *кит.* 1. он ки гӯшаш сӯрох карда шудааст, сӯрохгӯш. 2. *маҷ.* фармонбардор, ғулом.

СУФТАКУНАНДА سفته کننده *ниг.* **суфтагар**.

СУФТАН سفتن 1. сӯрох кардан; **дурр суфтан** а) марворидро барои ҳамел кардан дар ришта сӯрох кардан; б) *маҷ.* сухани зебои пурмаъно гуфтан, шеър гуфтан. 2. соида шудан; соида ҳамвор шудан, шаффоф шудан.

СУФУЛ *а.* سفول пастӣ, чуқурӣ, умқи чизе.

СУФУН *а.* سفون *ҷ.* **сафина**.

СУФУФ *а.* صفوف *ҷ.* **саф**.

СУФФА صفه *ниг.* **суфа**.

СУФЧА سوفچه *кит.* шӯшаи тилло ва ё нуқра; резаи тилло ё нуқра.

СУХ سوخ *кит., ниг.* **пиёз**.

СУХАН سخن гап, калом, гуфтор; **сухани бемаънӣ** сухани бемағз; **сухани обдор** гапи таъсирбахш, гапи фасеҳу балеғ; **сухани охирин** а) сухани баъди ҳамаи гапҳо гуфтаи касе; б) сухани баъди музокира ва фикррониҳо эродкардаи соҳиби маърӯза; **сухани подарҳаво (ҳавоӣ)** гапи беасос, гапи бедалелу субут; **сухани сарбаста** гапи мубҳам ва муғлақ, гапи муаммоомез; **сухани талх** гапи нешдор, гапи ногувор; **сухани сахт** гапи тунду тез, гапи сахт таъсиркунанда; **сухани ширин** гапи дилнишин, гапи бо мулоимат гуфташуда, гапи нағзу форам; **ба сухан баромадан** дар маҷлис ё ҷамъомаде баромада гап задан; **сухани** *касеро* **буридан** гуфтори касеро қатъ кардан, ба охир расонидани сухани касе фурсат надода ба гап даромадан; **сухани** *касеро* **гардондан** илтимоси касеро рад кардан; **сухан гирифтан** ба сухангӯӣ дар маҷлис иҷоза хостан; **ба сухан даромадан** гап сар кардан; **ба сухани** *касе* **даромадан** ба гуфтаи касе итоат кардан, гапи касеро кабул ва иҷро кардан; гапдаро будан; **сухани** *касеро* **аз даҳонаш гирифтан** сухани касеро бурида худ ба гап даромадан, сухани касе тамом нашуда ба гап даромадан; **сухан додан** дар маҷлисе ба касе навбати суханронӣ додан; **доди сухан додан** бо маҳорати баланд сухан гуфтан, хеле фасеҳу маънодор гап задан; **сухани** *касеро* **ба замин задан (андохтан, мондан)** ба гапи касе эътибор надодан, гуфтаи касеро ба инобат нагирифтан; **сухан кардан** гап задан; **сухан кушодан** дар бораи чизе гап сар кардан, аввалин шуда дар масъалае гап ба миён овардан; **аз сухан мондан** гап зада натавонистан (*мас., одами бемор дар ҳолати назъ*); **сухан ба (дар) даҳон мондан** гапи касе ногуфта, нотамом мондан; **ба сухани** *касе* **лаб мондан** гапи касеро тасдиқ ва таъкид кардан, гуфтаи касеро қувват додан; **сухан ба миён овардан** дар бораи масъалае гап кушодан; **сухан пурсидан (хостан)** барои суханронӣ дар маҷлисе иҷозат талабидан; **сухан рафтан** *дар бораи чизе* зикр ёфтани чизе, гап сар шудан дар бораи чизе;

сухан рондан гап задан; **сухани** *касеро* **шикастан** гапи касеро рад кардан, гуфтаи касеро қабул накардан; **ба сухан (гап) ҷома пӯшондан** бо обу ранг гап задан, гаперо бо алфози пуртумтароқ ифода кардан, муболиға ба кор бурдан.

СУХАНБОЗ سخن‌باز 1. бо сухан моткунанда, чарбзабон. 2. беҳудагӯй, лофзан.

СУХАНБОЗӢ سخن‌بازی суханони беҷавобу моткунанда гуфтан, лофзанӣ кардан.

СУХАНБОФ سخن‌باف суханпардоз, сухандон.

СУХАНБОФӢ سخن‌بافی суханпардозӣ, сухандонӣ.

СУХАНВАР سخنور 1. соҳиби гуфтори фасеҳу балеғ, гапдону натток, хушгуфтор. 2. шоир, адиб.

СУХАНВАРӢ سخنوری сухангӯӣ бо фасоҳату балоғат, суханороӣ, суханвар будан.

СУХАНВАРОНА سخن‌ورانه шоирона, аз рӯи суханварӣ.

СУХАНГАР سخن‌گر суханвар, гӯяндаи сухани фасеҳ ва балеғ; нотиқ.

СУХАНГУЗОР سخن‌گزار сухангӯй, гӯянда.

СУХАНГУСТАР سخن‌گستر тафсиркунандаи сухан; суханпардоз, суханвар.

СУХАНГУСТАРӢ سخن‌گستری суханварӣ, шоирӣ.

СУХАНГӮ(Й) سخنگو(ی) 1. гапзананда, гӯянда; гапзан, нотиқ; **лаъли сухангӯ** *маҷ.* лаби маҳбуба. 2. шореҳ, муфассир; **сухангӯи дафтари матбуот** (*маъмулан дар назди вазорати корҳои хориҷӣ*).

СУХАНГӮӢ سخن‌گوئی натток, гапзананда, маърӯзакунанда.

СУХАНДАРОӢ سخن‌درائی сухангӯӣ, суханcароӣ, ба сухангӯӣ оғоз кардан.

СУХАНДАРОЙ سخن‌درای сухангӯй, суханcарой.

СУХАНДОН سخن‌دان 1. гапдон, гапзан; суханcанҷ. 2. адиб, шоир.

СУХАНДОНӢ سخندانی гапдонӣ, расидан ба қадри сухани баланд, моҳир дар таҳрир ва таҳияи матн.

СУХАНДӮСТ سخن‌دوست дӯстдори суханони бадеъ.

СУХАННОШУНАВ سخن‌ناشنو он ки маслиҳат ва насиҳатро ба инобат намегирад, гапногир.

СУХАННОШУНАВӢ سخن‌ناشنوی насиҳату пандро гӯш накардан, гапногирӣ.

СУХАНОВАР سخن آور *ниг.* **суханвар**.

СУХАНОРО(Й) سخن آرا(ی) он ки хубу фасеҳ гап мезанад ё менависад, суханвар.

СУХАНОРОӢ سخن‌آرائی амалу сифати суханоро.

СУХАНОФАРИН سخن‌آفرین *кит.* эҷодкунандаи сухан; шоир.

СУХАНПАЙВАНД سخن پیوند суханвар, нозими сухан, шоир.

СУХАНПАРАСТ سخن‌پرست парастандаи сухан, дӯстдори каломи бадеъ.

СУХАНПАРВАР سخن پرور суханвар, шоир.

СУХАНПАРВАРӢ سخن پروری суханварӣ, шоирӣ.

СУХАНПАРДОЗ سخن‌پرداز *ниг.* **суханоро.**

СУХАНПАРДОЗӢ سخن‌پردازی суханороӣ, зебо сухан гуфтан; ородиҳии сухан, суханварӣ.

СУХАНПАРДОЗОНА سخن پردازانه суханпардозӣ карда гап задан.

СУХАНПАРОКАНӢ سخن‌پراکنی 1. сухангӯӣ, сухан гуфтан. 2. пахши гуфтор ба воситаи барномаҳои радиоӣ.

СУХАНРЕЗА سخن‌ریزه *киноя аз* сухани пуч, сухани бемағз.

СУХАНРОН سخنران 1. гапзананда, гӯянда. 2. нутқкунанда, нотиқ, сухангӯй.

СУХАНРОНӢ سخنرانی гапзанӣ, нотиқӣ, гӯяндагӣ.

СУХАНСАВОР سخن‌سوار *киноя аз* суханвар, нотиқи моҳир.

СУХАНСАНҶ سخن‌سنج 1. гапфаҳм, гапшинос. 2. адиб, мунаққид, адабиётшинос.

СУХАНСАНҶӢ سخن‌سنجی сухандонӣ, расидан ба қадри сухан; огоҳӣ аз рамузи сухан; мунаққидӣ.

СУХАНСАРО(Й) سخن‌سرا (ی) шеъргӯй, шоир.

СУХАНСАРОӢ سخن‌سرائی шеъргӯӣ, шоирӣ.

СУХАНСОЗ سخن‌ساز эҷодкунандаи сухан, суханпардоз; шоир.

СУХАНТАЛАБ سخن طلب донандаи қадри сухан; шеърдӯст.

СУХАНТИРОЗ سخن‌طراز *маҷ.* суханоро; суханпардоз, шоир.

СУХАНФАҲМ سخن‌فهم 1. гапшинос; нуктафаҳм; 2. *маҷ.* тезфаҳм, зирак.

СУХАНФАҲМӢ سخن‌فهمی маънои сухани пӯшидаро зуд фаҳмидан.

СУХАНЧИН سخن‌چین он ки гапи касеро ба дигарон расонда боиси низоъ мешавад, хабаркаш, иғвогар.

СУХАНЧИНӢ سخن‌چینی хабаркашӣ, иғвогарӣ.

СУХАНШИНОС سخن‌سناش он ки аз нозукиҳои калом огоҳ аст; гапфаҳм; адиб, шеърнавис, нуктадон.

СУХАНШУНАВ سخن‌شنو 1. он ки ба гап (насиҳат) гӯш медиҳад ва амал мекунад. 2. *маҷ.* тарбиятпазир; **гӯши суханшунав** он ки ба сухани (насиҳати) дигарон гӯш меандозад.

СУХРА I سخره *кит.* 1. масхара кардан. 2. боиси масхара ва истеҳзо, хандахариш, расвошуда; **сухраи олам** расвои олам.

СУХРА II سخره кори маҷбурии бемузд.

СУХРИЯ(Т) *а.* سخریه//سخریت тамасхур, истеҳзо, ришханд, хандахариш.

СУХСУР سخسور *зоол.* тазавр, титав.

СУХУН سخون *ниг.* **сухан**.

СУХУНАТ I *а.* سخونت гармӣ, таф, ҳарорат.

СУХУНАТ II *а.* ثخونت дуруштӣ; ғафсӣ.

СУҲАЙЛ *а.* سهیل *ниг.* номи ситорае, ки дар шабҳои охири тобистон дида мешавад.

СУҲУБ *а.* سحب *ҷ.* **саҳоб**.

СУҲУЛ *а.* سهول *ҷ.* **саҳл**.

СУҲУЛАТ *а.* سهولت саҳл будан, душвор набудан, осонӣ.

СУҲУР//САҲУР *а.* سحور 1. вақти пеш аз дамидани субҳ. 2. *д.* хӯроке, ки рӯзадорон дар айёми рамазон пеш аз дамидани субҳ мехӯранд, саҳурӣ.

СУҲУФ *а.* صحف *ҷ.* **саҳифа**.

СУҶУД *а.* سجود пешонӣ бар замин мондан барои ибодат ё изҳори итоат саҷда кардан; **рукӯъ ва суҷуд** хам шуда саҷда кардан вақти намоз.

СУЪ *а.* سوء *ниг.* **су** I.

СУЮД *а.* صیود *ҷ.* **сайд**.

СУЮРҒОЛ *м.* سیورغال иқтоъ, замине, ки аз тарафи подшоҳ ба таври бахшиш ба амалдорон дода мешуд.

СУЮФ *а.* سیوف *ҷ.* **сайф** I.

СӮ(Й) (سو(ی тараф, ҷониб, ҷиҳат.

СӮБА *а.* صوبه *ниг.* **савба**.

СӮБАДОР صوبه دار *ниг.*.**савбадор**.

СӮГ سوگ *кит.* мотам азо; мусибат, андӯҳ.

СӮГВОР سوگوار *кит.* азодор, мотамдор; мусибатзада.

СӮГВОРӢ سوگواری *кит.* мотамдорӣ, азодорӣ; андӯҳгинӣ.

СӮГДОР سوگ دار *ниг.* **сӯгвор**.

СӮГДОРӢ سوگ داری *ниг.* **сӯгворӣ**.

СӮГЗАДА سوگ زده азодор, он ки мотам дорад.

СӮГНОК سوگ ناک *ниг.* **сӯгзада**.

СӮГНОМА سوگنامه таъзиянома, номаи таъзият.

сӯз سوز 1. асоси замони ҳозира аз **сӯхтан**; 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* сӯзонанда: **дилсӯз, хонумонсӯз, ҷигарсӯз…**

СӮЗ سوز 1. *исми масдар аз* **сӯхтан**; сӯзиш. 2. *маҷ.* дард, алам, андӯҳ; **сӯзу гудоз** сӯхтану гудохтан, ғаму алами сахт; **сӯзу соз** сӯхтану тоқат кардан (*ба дарде, мусибате, ғам аламе*); дарду ғусса; **ба сӯзу гудоз афтодан** ба изтироб афтодан, дар ғаму андӯҳ мондан.

СӮЗАН سوزن 1. олати фулодини борики нӯгтези думсӯрох, ки ресмон гузаронда либос *ва ғ.* медӯзанд: **сӯзани мошини дарздӯзӣ**. 2. милаи хеле борики дарунхолӣ барои дору гузарондан ба бадан, сузандору; **сӯзан задан** а) сӯзан халондан ба ҷое, бо сӯзан сӯрох – сӯрох кардан чизеро; бо сӯзан дору гузарондан ба бадан; **аз сӯрохи сӯзан гузарондан** *касе ё чизеро* а) хеле сахт тафтишу таҳқиқ кардан; б) сахт маломату коҳиш кардан; **ҷои сӯзан задан набудан** дар ҳолати одам хеле зиёд будан гуфта мешавад; **сӯзан партоед, ба замин намеғалтад** дар мавриди ҷамъшавии зиёди одамон дар як ҷой гӯянд; ◊ **саги сӯзанхӯрда** бекарор ноором, дар талвоса.

СӮЗАНАК I سوزنک як хел малах, думи борики сӯзанмонанд дорад.

СӮЗАНАК II سوزنک *гуфт.* сабӯси орди ҷав, ки нӯгтез мешавад.

СӮЗАНАК III سوزنک *гуфт.* сарсӯзан, ки барои ду лаби гиребонро(*ё ду сари чизеро*) ба ҳам наздик овардан (пайвастан) ё чизеро(*мас., тӯмор, тугма ва ғ.*) дар либоси тан овехтанки истифода мешавад.

СӮЗАНАК IV سوزنک *бот.* як хел алафи кӯҳӣ, ки ба бадан расад хориш ва сӯзиш меорад, юған.

СӮЗАНБАНД سوزنبند чизе, ки дар он сӯзан нигаҳдорӣ шавад.

СӮЗАНБАРГ سوزنبرگ *бот.* дарахтоне, ки баргҳои сӯзан барин борики тез доранд (*аз дарахтони маҳаллӣ бурс (арча) сӯзанбарг аст*).

СӮЗАНВОР سوزن وار чун сӯзан, сӯзан барин.

СӮЗАНГАР سوزن گر 1. устои сӯзансоз. 2. *маҷ.* устои корҳои диққатталаб; **як задани оҳангар, сад задани сӯзангар** (*мақ.*).

СУЗАНГАРӢ سوزن گری кору амали сӯзангар**.**

СӮЗАНДА سوزنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **сӯхтан**; сӯхта шаванда, қобил ва сӯхтан. 2. сӯзонда, ба сӯзиш оваранда.

СӮЗАНДОН سوزندان чилд ё қутичаи махсус барои нигоҳ доштани сӯзан.

СӮЗАНДОРУ سوزندارو 1. доруе, ки бо сӯзан ба бадан гузаронда мешавад. 2. сӯзане, ки ба воситаи он дору мегузаронанд.

СӮЗАНДӮЗӢ سوزن دوزی *ниг.* **гулдӯзӣ кардан**.

СӮЗАНЗАДАسوزن زده сӯзан халондашуда.

СӮЗАНЗАНӢ سوزنزنی 1. сӯзандармонӣ. 2. гузаронидани дору бо сӯзандору ба бадан.

СӮЗАНИДӮЗ سوزنیدوز он чи ва он ки гулдӯзӣ мекунад.

СӮЗАНИДӮЗӢ سوزنی دوزی шуғли сӯзанидӯз.

СӮЗАНӢ سوزنی матоъ ё порчаи гулдӯзишуда.

СӮЗАНКАРДА سوزنکرده бо сӯзан гулдузӣ шуда.

СӮЗАНКОБ سوزنکاب **:сӯзанкоб кардан** хеле бодиққат кофтани чизе.

СӮЗАНКОРӢ سوزن کاری гулдӯзӣ.

СӮЗАНХӮРДА سوزنخورده **:саги сӯзанхӯрда** саги беқарор ва дар талвосаи ҷонканӣ.

СӮЗИШ سوزش 1. сӯхтан, сӯхта истодан, ҳолати сӯхтани ягон чиз. 2. дард кардани ягон узви бадан, ки дардаш ба сӯхтани пӯсти бадан монанд бошад; сӯзондан. 3. сӯзу гудози дарунӣ, дарду алами сахт; изтироб; **сӯзиши ишқ**; **сӯзиш кардан** сӯзандавор дард кардан, сӯхтан.

СӮЗИШВОРӢ سوزش واری чизҳои сӯзанда, чизе, ки онро барои ҳосил кардани ҳарорат месӯзанд (*нафт, ангишт, ҳезум ва г.*)., маводи сӯхт.

СӮЗИШНОК سوزش ناک сӯзонанда: **дарди сӯзишнок**.

СӮЗНОК سوزناک сӯзишдор, сӯзонанда; пурдарду алам; пуртаъсир ва ба сӯзиш оваранда (*оҳ, нола*).

СӮЗОК سوزاک *тиб.* яке аз бемориҳои гузарандаи таносулӣ, гонорея.

СӮЗОН سوزان 1. сӯзанда, сӯхтаистода; **шамъи сӯзон**. 2. хеле тафсон, сӯзонанда, сахт гарм; **офтоби сӯзон, таби сӯзон**. 3. пурдарду алам, бо доғу ҳасрат: **оҳи сӯзон, синаи сӯзон, дили сӯзон**. 4. *маҷ.* самимӣ, пурчӯшу хурӯш: **вохӯрдии гарму сӯзон, сӯҳбати гарму сӯзон**.

СӮЗОН(И)ДАН سوزاندن//سوزانیدن 1.оташ задан, дар оташ андохтан (*барои он ки сӯзад*), оташ дардодан, сӯхтан. 2. боиси сӯзиш шудан, ба сӯзиш овардан. 3. ба ғаму ҳасрат андохтан, боиси дарду алам (-и касе) гардидан. 4. боиси зиён ва хисорат шудан, боиси аз байн рафтани нафъи касе гардидан. 5. *маҷ.* нест кардан, нобуд кардан; **хонаи** *касеро* **сӯзондан** касеро хонавайрон кардан, боиси барбодию нобудшавии касе гардидан.

СӮЗОСӮЗ سوزاسوز сӯхтор, оташ гирифта сӯхтан.

СӮИИДОРА سوءاداره *ниг.* **суиидора**.

СӮИИСТЕЪМОЛ *а.* سؤاستعمال *ниг.* **суиистеъмол**.

СӮИИСТИФОДА سؤاستفاده *ниг.* **суиистифода**.

СӮИҚАСД *а.* سوءقصد *ниг.* **суиқасд**.

СӮЙ سوی *ниг.* **сӯ(й)**.

СӮК I سوک сиххҳои хӯшаи гандуму ҷав, хасҳои сари хӯшаи гандуму ҷав; устухони хеле борики моҳӣ.

СӮК II سوک арзани муқашшар, ярмаи арзан.

СӮҚУМ *т.* سوقوم *гуфт., ниг.* **суқумӣ**.

СӮҚУМӢ سوقومی гов ё буққа барои кушта зиёфат додан парво кардан**.**

СӮЛ سول чорвои хокистарранги ба сиёҳӣ моиле, ки аз кокул то думаш хати сиёҳе дошта бошад.

СӮЛАК سولک *гуфт.* доғи зардча, ки дар кишти ғалладона меафтад (*аз офатҳои кишт*).

СӮЛАМА *т.* سولمه *гуфт.* ба балоғат расидан, бӯзбала.

СӮЛУҚ سلوق *ниг.* **сулуқ**.

СӮМ سوم номи тоҷикии рубл – воҳиди асосии пулӣ дар ИҶШС, ки баробар ба 100 тин буд.

СӮМИА//САВМАА *а.* صومعه *д.* ибодатгоҳи роҳибон, дайр.

СӮНА سونه *гуфт., ниг.* **хармагас**.

СӮПЧАК سوپچک рафчаҳои болоиҳам дар корхонаҳо.

СӮР سور ромношуда, ваҳшӣ.

СӮРӢ سوری 1. хавоза; кати калони болопӯш. 2. айвон.

СӮРОҒ *т.* سوراغ ҷустуҷӯ, кофтуков.

СӮРОХ سوراخ рахна, шикоф(ӣ), ковокӣ (*мас., дар дарахт*): **сӯрохи бинӣ ё гӯш; сӯрох кардан сӯрох – сӯрох** он чи сӯрохи зиёд дорад (*мас., галбер*).

СӮРОХДОР سوراخ دار он чи сӯрохӣ, шикофӣ ва рахна дорад.

СӮРОХӢ سوراخی *ниг.* **сӯрох**; шикофӣ, рахна.

СӮРОХКУНӢ سوراخ‌کنی сӯрох кардан, рахна задан, шикоф кардан.

СӮСАН سوسن *ниг.* **савсан**.

СӮТА I سوته *кӯҳ.* асои ғафси харротишуда, ки нӯги оҳанини тез дорад, асои дарвеш ва қаландарон.

СӮТА II سوته сараки донадор ё донааш рехтаи ҷуворӣ.

СӮФ *а.* صوف 1. пашм, мӯина. 2. навъи матои пашмин.

СӮФИГАРӢ صوفی گری *фалс.* ҷараёне дар ислом, ки пайравони он хоҳишҳои нафсонии худро пок нигоҳ медоштанд, олам ва табиатро маҳалли зуҳури худо дониста, либоси пашмина пӯшида ба зӯҳду тақво машғул мешуданд.

СӮФИЁНА صوفیانه мисли сӯфӣ, сӯфивор.

СӮФИГӢ صوفیگی 1. тасаввуф. 2. пайрави тасаввуф будан: **ба сӯфигӣ баровардан** зани солхӯрдаро барои минбаъд чун хидматгор нигоҳ доштан аз никоҳи шаръӣ баровардани одами бисёрзана.

СӮФИТӮРҒАЙ صوفی‌تورغی *зоол.* парандаест аз ҷинси гунҷишкҳо, ки ҳашаротро шикор мекунад ва ба зироат фоиданок аст.

СӮФӢ I صوفی 1. пайрави тариқати тасаввуф; *ниг.* **суфигарӣ**. 2. ходими масҷид, азонгӯи масҷид, муаззин. 3. зане, ки аз никоҳ бароварда шуда, ба сифати хидматгор нигоҳ дошта мешавад.

СӮФӢ II صوفی ходими масҷид, ки тозагӣ ва тартиби онро назорат кунад.

СӮФӢ III صوفی *кит.* зани талоқшудае, ки дар хонаи собиқ шавҳараш зиндагӣ мекунад.

СӮФОР سوفار 1. чоки буни тир, ки ба зеҳи камон гузошта мешавад. 2. сӯрох, сӯрохи сӯзан.

СӮХТ سوخت 1. сӯзишворӣ, маводи сӯхт. 2. сӯхтан.

СӮХТА سوخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **сӯхтан**. 2. аз оташ сӯхтаи бадан: **болои сӯхта намакоб** (*зарб.*). 3. пахтаи нимсӯз, ки ба ҷароҳатҳои тоза барои нигоҳ доштани хун мебастанд. 4. чағбат ё пахтаи дар оташ нимсӯз карда, ки чақмоқ зада вайро дармегиронанд; ◊ **димоғи сӯхта** дилгир, хафа ва норозӣ аз чизе.

СӮХТАГӢ سوختگی ҳар чизи сӯхташуд; **сӯхтагиҳои чӯб** боқимондаи чӯб баъди сӯхтан, нимсӯхтаҳо.

СӮХТАДИЛ سوخته‌دل мусибатзада, ғамзада; музтариб, беқарор.

СӮХТАМАҒЗ سوخته‌مغز пучмағз, беақл, нодон.

СӮХТАН سوختن 1. оташ гирифтан, даргирифтан. 2. оташ задан, сӯзондан, даргирондан. 3. аз расиши оташ, оби ҷӯш ё дигар моддаи сӯзонанда осеб дидани ягон узв; сӯзиш кардан. 4. даргирифта равшанӣ додан (*мас., чароғ, шамъ*). 5. *маҷ.* талаф шудани мол, пул ва меҳнати касе; нобуд шудан, аз байн рафтан, барбод рафтан. 6. аз беобӣ хушк ва нобуд шудан (*кишт*). 7. афсӯс хӯрдан, ҳайфу дареғи касе ба чизе; ғусса кашидан, аз дарду алам дилафгор шудан. 8. рашк бурдан, ҳасад кардан; **сӯхтану сохтан** ба дарду мусибат ва ба ҳасрату ғам тоб овардан; **дил сӯхтан** (ба касе ё чизе) афсӯс хӯрдан, раҳм омадан, тараҳҳум кардан; димоғ сӯхтан (аз чизе) дилгир шудан, хафа шудан; **дар офтоб сӯхтан** гандумгун шудани пӯсти бадани одам аз зиёд истодан дар зери офтоб **хонаат сӯзад!** хонавайрон шав!.

СӮХТАНБОБ سوختن‌باب мувофиқ барои сӯхтан; сӯхтанӣ, муносиби сӯхтан.

СӮХТАНӢ I سوختنی он чи барои сӯхту сӯз ба кор меравад, сӯзишворӣ (*ҳезум, ангишт, керосин ва г.*), маводи сӯхт.

СӮХТАНӢ II سوختنی *тиб.* бемориест, ки ба тарзи обила дар бадани одам пайдо мешавад, агар саривақт бо оҳани тафсон доғ карда, ё чораи тиббии дигар андеша нашавад, одамро ҳалок мекунад, *муқ.* **доғӣ**.

СӮХТАХИРМАН سوخته‌خرمن он кӣ ба фалокат ё бадбахтӣ дучор омадааст.

СӮХТАҶИГАР سوخته جگر *ниг.* **сӯхтадил**.

СӮХТОР سوختار оташ афтода сӯхтанӣ ҷое, ҳариқ.

СӮХТОРНИШОН سوختارنشين 1. дастгоҳи оташнишонӣ. 2. он ки ва ё он чи сӯхторро хомӯш мекунад: **дастаи сухторнишон, мошини сӯхторнишон**.

СӮХТОРНИШОНӢ سوختارنشاني хомӯш кардани оташ, оташнишонӣ.

СӮХТУСӮЗ سوخت و سوز мавод барои сӯхтан.

СӮҲБАТ صحبت 1. мусоҳиба, гуфтугӯ, гуфтугузор. 2. нишаст, давра; **сӯҳбат кардан** гап задан, гуфтугӯ кардан.

СӮҲБАТБАРОР صحبت برار ҳамсӯҳбат.

СӮҲБАТОРО صحبت‌آرا хушсӯҳбат, хушгап, маҳфилоро.

СӮҲБАТОРОЙ صحبت‌آرائي оро додани сӯҳбат, хушсӯҳбатӣ, маҳфилоройӣ.

СӮҲОН سوهان олати фӯлодии майдарах барои суда сайқал додани маснуоти оҳанӣ ва тез кардани асбоб (*корд, арра ва г.*); **сӯҳони умр** *киноя аз* касе ва ё чизе, ки тадриҷан умри касро фано мекунад.

СӮҲОНСАНГ سوهان‌سنگ санге, ки ба он асбоб тез мекунанд.

СӮҲОНЧА سوهانچه сӯҳони хурд.

СӮЪБОН *а.* ثعبان мори калони афсонавӣ, аждаҳо.

СӮЪБОНӢ ثعبني аждаҳомонанд.

СӮЪЛУК *а.* صعلوک *кит.* 1. фақир, нодор. 2 оворагард, роҳзан.

СӮЪР *а.* سعر **:сӯъри соир** оташи фурӯзон.

СӮЯ سويه *бот.* сохторҳои одатан якҳуҷайрагӣ барои бе таносул афзудан, ки баъзан ба сохтори мукаммал табдил меёбанд, спора.

СӮЯН سوين *ниг.* **сӯҳон**.

СӮЯНСОВ سوين‌ساو оҳансов, резаҳои филизӣ, ки ҳангоми сӯҳон кардан мерезад.

СӮЯСАНГ سويه‌سنگ *ниг.* **сӯҳонсанг**.

СЮРТУК *фр.* سيورتک камзӯли домандарози дубара (*ба монанди он ки дирижёрҳо мепӯшанд*).

Т

Т *ҳарфи бисту сеюми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи те (ت); дар ҳисоби абҷад ба адади 400 баробар аст.*

ТА ته *шакли гуфтугӯии* **то**; дона, адад: **якта, чорта, 5-та.**

ТААБ *а.* تعب ранҷ, сахтӣ, мондагӣ; **тааб кашидан** ранҷ кашидан.

ТААББУД *а.* تعبّد 1. бандагӣ; ибодат, парастиш, ибодат кардан: **тааббуди ӯ аз рӯи халосу ихлос набуд**. 2. итоати мутлақи бечуну чаро.

ТААВВУД *а.* تعوّد *кит.* одат кардан, хӯ гирифтан, худро ба коре одат кунонидан.

ТААДДӢ *а.* تعدّی зулм, ҷабру ситам; таҷовуз, зӯроварӣ, дастандозӣ, таҷовуз кардан ба ҳуқуқи дигарон.

ТААДДУД *а.* تعدّد афзунӣ дар адад, бисёрӣ, шумораи зиёд; **тааддуди завҷот** бисёр зан доштан, якчанд зан доштан.

ТААЗЗУР *а.* تعذّر *кит.* 1. сахтӣ, душворӣ; номумкинӣ, маҳолу душвор будани чизе. 2. узр овардан.

ТААЛЛУҚ *а.* تعلّق 1. алоқамандӣ, вобастагӣ; дилбастагӣ; **тааллуқ доштан** нисбат доштан, дахлдор будан, аз они касе будан. 2. ҷузви амволи касе будан. 3. вобаста будан ба умури моддӣ ва дунёие, ки ба чизе монеъ аст.

ТААЛЛУҚДОР تعلّقدار ба касе тааллуқ доштан, алоқадор, дахлнок, мансуб,

ТААЛЛУҚДОРӢ تعلّقداری таааллуқ доштан, мансубият.

ТААЛЛУЛ *а.* تعلّل баҳоначӯӣ, бо баҳонае ба қафо андохтани коре.

ТААЛЛУМ I *а.* تألم ғаму дард, азоб, ҷафо.

ТААЛЛУМ II *а.* تعلّم омӯхтан, ёд гирифтан, илмомӯзӣ, омӯзиш, таҳсили илм, ёд гирифтан.

ТААММУҚ *а.* تعمّق чуқур фикр кардан, ба ҳақиқати чизе расидан, бо диққат андеша кардан.

ТААММУЛ I *а.* تأمل фикр, мулоҳиза; андешидан дар бораи чизе; **тааммул кардан** ба фикр фурӯ рафтан, андеша кардан, даранг кардан, ранҷ кашидан, сахтӣ кашидан дар коре, дурандешӣ.

ТААММУЛ II *а.* تعمّل саъю кӯшиш, ғайрат; бо душворӣ ба коре пардохтан ва сахтӣ кашидан.

ТААННӢ *а.* تأنّی 1. ба оҳистагӣ, бе шитоб; сустӣ, таъхир. 2. ранҷ кашидан.

ТААРРУЗ *а.* تعرّض таҷовуз, дастдарозӣ, ҳуҷум; **тааррузу кардан (намудан)** таҷовуз кардан, ба молу мулки касе даст дароз намудан. 2. ҳамла кардан. 3. эътироз ва пархош кардан.

ТААРРУЗНОПАЗИР تعرّضناپذیر он чи ба он дастдарозӣ мумкин набошад.

ТААССУБ *а.* تعصّب 1. тарафдорӣ ё душмании бисёр нисбат ба шахсе. 2. ҳимоят ва ҷонибдорӣ, орият (аз чизе). 3. тарафдорӣ аз

ақоиди динӣ ва маросими кӯҳнаи миллӣ; фанатизм, киначӯӣ; **таассуб кардан** орият кардан, аз рӯи орият касе ё чизеро ҳимоя кардан.

ТААССУР I *а.* تأثّر 1. таъсирпазирӣ, дар зери таъсири чизе мондан. 2. андӯҳ, андӯҳгинӣ.

ТААССУР II *а.* تعسّر душворӣ, сахтӣ, мушкилӣ.

ТААССУРАНГЕЗ تأثّرانگيز ғамангез.

ТААССУРОВАР تأثّرآور андӯҳовар.

ТААССУРОТ *а.* تأثّرات таъсир, асароте, ки аз ягон ҳодиса ё саргузашт дар рӯҳияи кас боқӣ мемонад; **таассурот бахшидан** таъсир кардан, дар рӯҳияи касе таъсир гузоштан; **таассурот гузоштан** дар тахти таъсир ё ҳолате ё воқеае будан, мутаассир шудан аз коре.

ТААССУФ I *а.* تأسّف афсӯс, дареғ, афсӯс хӯрдан, аз рӯи тараҳҳум нигаристан, надомат.

ТААССУФ II *а.* تعسّف 1. баромадан, бероҳа шудан. 2. ситам кардан, гумроҳ шудан.

ТААССУФАНГЕЗ تأسّف‌انگيز он чи боиси таассуф мегардад, афсӯсовар.

ТААССУФБОР تأسّف‌بار дар ҳолати ғамгинӣ қарор доштан.

ТААССУФКУНОН تأسّف‌کنان бо таассуф, дар ҳолати афсӯсу надомат.

ТААССУФОВАР تأسّف‌آور боиси афсӯс; боиси андӯҳу ҳасрат, андӯҳовар.

ТААССУФОМЕЗ تأسف‌آميز бо афсӯс, ҳолате, ки афсӯс ва надоматро ифода мекунад.

ТААФДОН تعفدان чуқурӣ, (чоҳ) барои рехтани хокрӯба ва ахлот.

ТААФФУН *а.* تعفّن бадбӯй шудан, гандидан, бадбӯӣ, гандидагӣ, вайрон шудан.

ТААФФУНӢ تعفّنى ганда шудан, гандидан, бадбӯӣ.

ТААҲҲУД *а.* تعهّد бар ӯҳда доштан, масъулият доштан.

ТААҲҲУДНОМА تعهّدنامه навиштае, ки ба воситаи он шахсе кореро ба ӯҳда мегирад ва ӯро анҷом медиҳад.

ТААҲҲУЛ *а.* تأهّل *кит.* хонадор шудан, зангирӣ; **тааҳҳул кардан** зан гирифтан.

ТААҶҶУБ *а.* تعجّب ҳайронӣ, шигифт, таассурот аз ягон воқеаи аҷиб ва ғайриинтизорӣ; **бо тааҷҷуб** дар ҳолати шигифтӣ ва таҳайюр; **тааҷҷуб кардан**; ҳайрон шудан, шигифтӣ изҳор кардан; **дар тааҷҷуб афтодан** ҳайрон шудан.

ТААҶҶУБАНГЕЗ تعجّب‌انگيز шигифтовар, ҳайратангез, он чи боиси тааҷҷуб мешавад, тааҷҷубовар.

ТААҶҶУБКОРОНА تعجّب‌کارانه бо ҳайрат, дар ҳолати тааҷҷуб.

ТААҶҶУБОВАР تعجّب‌آور он чи боиси ҳайрат мешавад, ҳайратангез.

ТААҶҶУБОМЕЗ تعجّب‌آميز бо ҳайрат; тааҷҷубнок.

ТАБ تب *тиб.* ҳолати беморе, ки ҳарорати баданаш баланд мешавад; **табу тоб** сӯзу гудоз, сӯзу азоб; **шабро дар табу тоб гузаронидан** шабро бо азоб рӯз кардан; **таб баровардан** зиёд шудани ҳарорати бадан аз ҳадди одияш; **таб гирифтан** оғози афзоиши навбатии ҳарорати бадани бемрони варақадор; **таб кардан** зиёд шудани ҳарорати бадан; **таб омадан** сар шудани варача (*таби навбатӣ*); **таб паст шудан** кам шуда, ба ҳолати одӣ расидани ҳарорати бадан; **ба таб сӯхтан** сахт таб кардан, бисёр баланд шудани дараҷаи ҳарорати бадан; **дар табу тоб афкандан** *маҷ.* дар печу тоб андохтан, беқарор кардан.

ТАБАА *а.* تبعه 1. *ҷ.* **тобеъ**. 2. он ки шаҳрванди давлате мебошад, фуқаро, раият, шаҳрванд, тобеон.

ТАБААГӢ تبعگى тобеият, фуқароӣ, шаҳрвандӣ.

ТАБАДДУЛ *а.* تبدّل табдилёбӣ, табдил шудагӣ; дигаргунӣ, тағйирёбӣ.

ТАБАДДУЛОТ *а.* تبدّلات 1. тағйирот, дигаргунӣ. 2. дигаргунии қатъӣ ва якбора дар инкишофи чизе; **табаддулоти сиёсӣ** тағйирот дар корҳои давлатӣ, тағйироти сиёсӣ; **табаддулоти таърихӣ** дигаргунӣ дар ҳайати ҷамъият, ки аҳамияти таърихӣ дорад.

ТАБАИЯТ *а.* تبعيت *кит.* 1. тобеӣ, пайравӣ. 2. шаҳрвандӣ, шаҳрванди ягон давлат будан, **табаият доштан** тобеият доштан, итоат кардан.

ТАБАҚ *а.* طبق 1. зарфи паҳн барои кашидани хӯрокҳои ғализ; **табақи лангарӣ** табақи калон; **табақи чӯбин** табақи аз чӯб тарошидашуда; **дегу (косаву табақ)** зарфҳои хӯрокпазӣ ва хӯроккӯрӣ. 2. ҳар як аз ду нимаи кушода ва басташавандаи дар, тиреза *ва г.*

ТАБАҚА *а.* طبقه 1. қабат. 2. гурӯҳи мардум, гурӯҳи маълуми ҷамъият. 3. *ниг.* **табақ**; **табақа ба табақа** қабат ба қабат.

ТАБАҚАБАНДӢ طبقه‌بندی табақа ба табақа ҷудо намудан, гурӯҳбандӣ.

ТАБАҚАВӢ طبقوی *мансуб ба* **табақа**; қабат ба қабат.

ТАБАҚБАР طبق‌بر *гуфт.* он ки дар маъракаву чорабиниҳо табақ бурда меорад.

ТАБАҚБАРӢ طبق‌بری *гуфт.* бурда овардани табақ дар маъракаву чорабиниҳо.

ТАБАҚКАШОНӢ طبق‌کشانی овардан ва бурдани табақҳои таоми кашида ва холӣ.

ТАБАҚМОНАК طبق‌مانک ҷои махсус барои гузоштани табақҳо.

ТАБАҚТАРОШ طبق‌تراش шахсе, ки ба сохтани табақ шуғл дорад, табақсоз, касби табақсоз.

ТАБАҚТАРОШӢ طبق‌تراشی амали тарошидани табақ аз чӯб.

ТАБАҚЧА طبقچه зарфи чӯбӣ, чинӣ ва филизӣ барои кашидани таом.

ТАБАЛЛУР تبلّر *кит.* 1. булӯрӣ шудани ҷисм, ба шакли кристалл даромадани ҷисм. 2. *маҷ.* зоҳир шудани бахши муҳиму аслӣ ё хулосаи чизе.

ТАБАНГ تبنگ *кит.* табақи чӯбин, карсон.

ТАБАНГА تبنگه *ниг.* **табанг**.

ТАБАНГУ تبنگو сабад; сандуқ; сандуқчаи пул.

ТАБАР تبر олати оҳании дастадори дамаш тез барои шикастан, буридан ва кафонидани дарахт ва ҳезум; **табар ба кунда расидан** *маҷ.* таъсир бахшидан, сахт асар кардан; **ба решаи** касе (чизе) **табар задан** *маҷ.* маҳву нобуд кардан; **худро ба теғу табар задан** *маҷ.* ба ҳар азобу машаққат тоб овардан, аз ҳеҷ сахтӣ рӯ нагардондан.

ТАБАРДАСТА تبردسته қисми чӯбини табар, ки онро ба даст гирифта кор мекунанд.

ТАБАРЗА تبرزه *кит.,* 1. *ниг.* **табарзад**. 2. навъе аз ангури ҳусайнӣ.

ТАБАРЗАД تبرزد//طبرزد наботи сафеду шаффофи хеле сахт, ки аз ғояти сахтӣ бо табар шикастан лозим меомадааст.

ТАБАРЗИН تبرزین олати ҷангии қадимаи табармонанд, яроқ, яроқи табаршакле, ки онро сипоҳиён дар пеши зини асп овезон мекарданд ва қаландарон ба даст гирифта мегаштанд.

ТАБАРРО//ТАБАРРӢ *а.* تبرّا//تبرّی безорӣ, дурӣ ҷустан.

ТАБАРРУК *а.* تبرّک 1. муборак, баракатовар, баракатдор; **рӯзи табаррук** рӯзи муборак, рӯзи ба хайрият, муборакӣ. 2. ҳадя, тӯҳфа.

ТАБАРРУКӢ تبرّکی муборак.

ТАБАРРӮЪ *а.* تبرّع бахшидани чизе ва холисона некӯӣ кардан.

ТАБАРТАҚСИМ تبرتقسیم *маҷ.* тақсими ноодилона.

ТАБАССУМ *а.* تبسّم нимханда, лабханд; хандидани оҳиста; **табассуми заҳрнок** заҳрханд; **табассуми писхандомез** лабханди кинояомез; **табассуми сохта** лабханди ғайрирасмӣ; **табассум кардан** лабханд задан, номаълумона нимхандае кардан; **ба рӯи** *касе* **табассум давидан** дар чеҳраи касе осори табассум зоҳир шудан; **дар табассум будан** табассум кардан, лабханд задан; **табассум кардан** лабханд задан, беовоз ханда кардан; **табассуми барқ**.

ТАБАССУМОМЕЗ تبسّم‌آمیز бо лутф, бо табассум; **нигоҳи табассумомез** нигоҳи болутф.

ТАБАҲ تبه *ниг.* **табоҳ**.

ТАБАҲКОР تبه‌کار *ниг.* **табоҳкор**.

ТАБАҲРӮЗГОР تبه‌روزگار рӯзгори табоҳ доштани касе.

ТАББАТ *а.* تبّت *сигаи амр дар забони арабӣ* бурида бод!, ҳалок шавад!

ТАБГАРДОН تب‌گردان доруе, ки табро мегардонад, табшикан.

ТАБГИРИФТА تب‌گرفته мубталои таб, вараҷадор.

ТАБДИЛ *а.* تبدیل 1. бадал кардани чизе ба чизе. 2. дигар (дигаргун) кардан, тағйир; **табдил**

кардан дигар кардан, иваз кардан.

ТАБДИЛДИҲАНДА تبدیل‌دهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **табдил додан**. 2. ивазкунанда, тағйирдиҳанда.

ТАБДИЛДИҲӢ تبدیل‌دهی *ниг.* ба **табдил**.

ТАБДИЛЁБАНДА تبدیل‌یابنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **табдил ёфтан**; он чизе, ки ҳар вақт тағйир меёбад.

ТАБДИЛЁБӢ تبدیل‌یابی *исми амал аз* **табдил ёфтан**; мубаддал шудан, дигар шудан.

ТАБДИЛӢ تبدیلی табдил додан, иваз кардан; **кишти табдилӣ** ба навбат (иваз карда) киштани замин.

ТАБДИЛНАШАВАНДА تبدیل‌نشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **табдил нашудан**; ивазнашаванда, тағйирнаёбанда.

ТАБДИЛШАВАНДА تبدیل‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **табдил шудан**; ивазшаванда, дигаргуншаванда.

ТАБДОР تب‌دار он ки ҳарорати баданаш баланд аст.

ТАБИАТ I *а.* طبیعت мавҷудоти зинда ва ғайризиндаи олам.

ТАБИАТ II *а.* طبیعت сиришт, ниҳод, тинат; хулқ, хислат, одат, хӯ; **табиати**… *касе* **гирифт кардан** димоғсӯхта шудани касе, хафа будани касе; **табиати шӯх** *маҷ.* зиндадилӣ, кушодарӯӣ.

ТАБИАТАН *а.* طبیعتاً ба иқтизои сиришт (ниҳод), дар асл.

ТАБИАТДӮСТ طبیعت‌دوست он ки табиатро (манзараи табиии муҳитро) дӯст медорад.

ТАБИАТДӮСТӢ طبیعت‌دوستی дӯст доштани табиат.

ТАБИАТШИНОС طبیعت‌شناس 1. донишманди илмҳои табиӣ, донандаи табиат. 2. *киноя аз* табиби боҳунар, табиби моҳир.

ТАБИАТШИНОСӢ طبیعت‌شناسی илмҳо оид ба омӯхтани табиат.

ТАБИБ *а.* طبیب донандаи илми тиб; он ки беморонро муолиҷа мекунад, муолиҷакунанда, ҳаким, пизишк.

ТАБИБӢ طبیبی муолиҷа кардани беморон, шуғли табиб, табобат; **табибӣ кардан** табобат, муолиҷа кардани беморон.

ТАБИИЁТ *а.* طبیعیات илми табиатшиносӣ, илме, ки ҳодисаҳои табииро меомӯзад, илме, ки аз олами зинда, аз он чи ки дар ҷунбишу гардиш аст, баҳс мекунад.

ТАБИӢ طبیعی 1. *мансуб ба* **табиат**, *марбут ба* табиати зинда; дар ҳолате, ки дар табиат вомехӯрад; ғайрисунъӣ. 2. зотӣ, фитрӣ; **сарватҳои табиӣ** сарватҳои моддие, ки дар табиат мавҷуданд; сарватҳои зеризаминӣ; **офати табиӣ** офате, ки бо қувваи табиат рӯ медиҳад (*сел, обхез ва г.*); **ҳикмати табиӣ** дар фалсафаи қадима илми омӯхтани ҳақиқати ашё; **табиӣ будан** сохта (сунъӣ) набудан, ҳақиқӣ ва ё аслӣ будан.

ТАБИР تبیر *ниг.* **табира**.

ТАБИРА تبیره *кит.* табл, нақора, дуҳул.

ТАБИРАЗАН تبیره‌زن *кит.* таблнавоз, нақоразан, дуҳулзан.

ТАБИХ *а.* طبیخ 1. табх кардашуда, пухташуда; ҳар таоме ки ба воситаи бирён кардан ва ҷӯшонидан тайёр шудааст. 2. *тиб.* доруи дар об ҷӯшонидашуда, *мас.*, **табихи афсантин** (явшон), **табихи чой** *ва г.*

ТАБИШ تبش *кит.* 1. тобиш, фурӯғ, партав. 2. гармӣ.

ТАБЙИН *а.* تبیین баён кардан, ошкор сохтани чизе.

ТАБЛ *а.* طبل нақора, дуҳул; **табли раҳил** нақорае, ки барои огоҳонидани аҳли корвон аз фаро расидани вақти сафар навохта мешавад; **табли реза (қаторак)** табли махсусе, ки дар Бухорои амирӣ миршаб ва саршабгардҳо шабона, вақти даврзанӣ менавохтанд; **табли кӯч задан** задани нақорае, ки ба сафар баромадани корвонро хабар медод; **табл кӯфтан** нақора ба оҳанге, ки сар шудани ҷангро хабар медодааст; **табли аттор** қуттии атр дар дӯкони атрфурӯшон; **табли батн** *киноя аз* шиками калон; **табли лоҷвард** *киноя аз* осмон; ◊ **табли ноқа** дам кардани шикам, ки дар натиҷаи касалии обхӯра пайдо мешавад; **табли тиҳӣ** лофи бемаънӣ, ҳавобаландии беасос; **таблаш дарида шуд** сирраш фош шуд, расво гашт; **табл пинҳон задан; табл(дар) зери гилем задан** ко-

ри маълум ва ошкорро пинҳон доштан.

ТАБЛАК طبلک *мус.* табли хурд, нақорача; нақорачаи сафолии думдароз, ки ба зери бағал гирифта менавозанд, думбак.

ТАБЛАКЗАН طبلک‌زن касе, ки таблак мезанад, таблакнавоз, нақоранавоз.

ТАБЛАКЗАНӢ طبلک‌زنی таблакнавозӣ, таблак задан.

ТАБЛАРЗА تب لرزه аз шиддати сардӣ ба ларза даромадани бадан пеш аз оғози таб, варача; **табларза гирифтан** саршавии варача, ларзиш.

ТАБЛАРЗАДОРӢ تب‌لرزه‌داری *мач.* беқарорӣ, беоромӣ.

ТАБЛЗАН طبل‌زن нақоранавоз, таблнавоз.

ТАБЛЗАНӢ طبل‌زنی табл задани касе.

ТАБЛИҒ *а.* تبلیغ ба маълумоти касе расонидани ақидае, дар зеҳни умумӣ ҷойгир кардани фикре; **таблиғ кардан** даъват кардан бо роҳи фаҳмонидани ғоя ва ақидае, тарвиҷ, ташвиқ.

ТАБЛИҒКУНАНДА تبلیغ کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **таблиғ кардан;** он ки таблиғ ва ташвиқ мекунад, тарвиҷкунанда, ташвиқгар.

ТАБЛИҒОТ *а.* تبلیغات *ҷ.* **таблиғ**; фаҳмондани ғоя ва мақсаде; **таблиғот бурдан** машғул шудан ба таблиғи (фаҳмондани) ғояе, ташвиқот.

ТАБЛИҒОТӢ تبلیغاتی *мансуб ба* **таблиғот**: **фаъолияти таблиғотӣ**.

ТАБЛИҒОТЧӢ تبلیغاتچی *гуфт., ниг.* **таблиғкунанда**.

ТАБЛКӮБ طبل‌کوب 1. чӯби нақоразанӣ. 2. нақоранавоз.

ТАБЛО *фр.* تبلا лавҳаи махсус барои овехтани эълонномa ва огоҳиномаҳо; тасвире, ки наққошӣ шудааст, тахтаи сиёҳ.

ТАБЛХОР طبل‌خوار *кит.* 1. пурхӯр, шикампараст. 2. *мач.* муфтхӯр.

ТАБНОК تب‌ناک ҳароратдор, мубтало ба таб.

ТАБОБАТ *а.* طبابت амали табиб, муолиҷа, даво кардани беморҳо; **табобат кардан (намудан)** муолиҷа кардан.

ТАБОБАТӢ طبابتی давоӣ, доруӣ, василаи табобаткунанда.

ТАБОБАТКУНАНДА طبابت‌کننده он ки муолиҷа мекунад, табиб, муолиҷакунанда.

ТАБОБАТХОНА طبابت‌خانه ҷое, ки беморон муолиҷа карда мешаванд, муолиҷахона.

ТАБОДУЛ *а.* تبادل мубодила кардани чизе, (бо касе ё бо чизе); **табодул кардан** иваз кардан; **табодули афкор** матраҳ шудани афкор байни ду ё чанд нафар; **табодули назар** бозҷӯӣ кардани назарҳои гуногун бо якдигар ва ё машварат дар бораи мавзӯе.

ТАБОР تبار хешовандон, хешон, наздикон, аҳли як хонадон; **хешу табор** хешон ва наздикон.

ТАБОҲ تباه хароб, фосид, вайроншуда; **ҳоли табоҳ** ҳоли хароб; фақирию нодорӣ; **табоҳ шудан** нобуд шудан.

ТАБОҲӢ تباهی харобӣ, нобудӣ; нодорию фақирӣ; **табоҳӣ кардан** вайронкорӣ кардан.

ТАБОҲКОР تباه‌کار вайронкор, бадкор.

ТАБОҲРӮЗГОР تباه‌روزگار тирарӯз; он ки рӯзгораш ба сахтӣ мегузарад

ТАБОШИР I طباشیر//تباشیر *маъд.* моддаи сафеди кӯҳӣ, бӯр; **табошири фарангӣ** магнезия; моддаи сафеди ба кабудӣ монанд, ки аз мағзи як навъ найи ҳиндӣ – хайзарон мегиранд ва хосияти давоӣ дорад.

ТАБОШИР II تباشیر *мач.* сапедадам; **табошири субҳ** сафедии аввали саҳарӣ; субҳи барвақт.

ТАБРИК *а.* تبریک муборакбодӣ, таҳният; **табрик гуфтан (кардан)** муборакбод гуфтан, шодбош.

ТАБРИКӢ تبریکی *мансуб ба* **табрик**: **номаи табрикӣ**, **сухани табрикӣ**; **сухани табрикӣ гуфтан** табрик кардан.

ТАБРИКНОМА تبریک‌نامه номаи табрикие, ки ба касе менависанд.

ТАБРИКОТ *а.* تبریکات *ҷ.* **табрик**.

ТАБРИКОТӢ تبریکاتی *мансуб ба* **табрикот**; табрикиҳо.

ТАБСИРА *а.* تبصره ҳар навъ матлаби изофӣ ё тавзеҳӣ, ки бар моводи қонунҳо ва монанди онҳо барои равшан шудани мавзӯъ меафзо-

янд.

ТАБХ *а.* طبخ пухту паз, пухтан, пазиш.

ТАБХИР *а.* تبخير бухор кардан; буғ додан, сӯзонида дуд кардан.

ТАБХОЛ تبخال *ниг.* **табхола**.

ТАБХОЛА تبخاله гармичаҳои атрофии лаб, ки аз шиддати таб ё ки тарс пайдо мешаванд.

ТАБШИКАН تبشکن доруе, ки табро паст мекунад, табгардон.

ТАБШИР *а.* تبشير башорат додан, мужда овардан; башорат, мужда.

ТАБЪ I *а.* طبع 1. сиришт, феъл, табиат. 2. истеъдод дар чизе (*бештар дар шеъргӯйӣ*); **табъи оташбор** қувваи шеъргӯйии баланди пуртаъсир; **табъи хуш доштан** истеъдоди шеъргӯйии хубу дилкаш доштан. 3. завқ, майл, рағбат; **табъи дил** мувофиқ ба завқи дил, дилхоҳ; **мувофиқи табъ** мувофиқи майлу хоҳиш; **табъ кашидан (хӯрокро)** рағбат кардан ба хӯрдани таоме; гуворо омадани таоме. 4. кайфият, ҳолат; димоғ; **табъи хира** кайфияти нохуш, димоғсӯхтагӣ; **табъи чоқ** кайфияти хурсандона; **табъи** *касе* **болидан** хуш шудани табъ, чоқ шудани димоғ; **табъ кушода шудан** рӯй додани кайфияти хуш, рафъ шудани ҳолати ногувор; **табъи** *касе* **ланҷ шудан** рӯй додани ягон беморӣ ё ягон димоғсӯхтагӣ.

ТАБЪ II *а.* طبع чоп кардан, нашр, чоп; мӯҳр кардан, нақш кардан.

ТАБЪАН *а.* طبعاً табиатан, аз ҷиҳати ниҳод ва тинат, зотан.

ТАБЪИД *а.* تبعيد *кит.* дур кардан, рондан аз ҷое, бадарға

ТАБЪИДГОҲ تبعيدگاه ҷое, ки касе ба он бадарға карда шудааст, ҷои иқомати табъидшудагон.

ТАБЪИЗ *а.* تبعيض ҷудо кардани гурӯҳе аз гурӯҳи дигар, ба гурӯҳе имтиёз дода, гурӯҳи дигарро паст шуморидан; **табъизи нажодӣ** нажодҳоро бартар ё бадтар ҳисоб кардан, нобаробарии ҳуқуқи нажодҳо.

ТАБЪНОЗУК طبعنازک касе, ки завқи (табиати) нозук дорад; нозуктабиат.

ТАБЪОЗМОӢ طبعآزمايی озмоиши истеъдоди шоирӣ, имтиҳони қобилияти шеъргӯӣ.

ТАБЪЧОҚ طبعچاق *гуфт.* он ки димоғи чоқ дорад.

ТАБЪЧОҚӢ طبعچاقی *гуфт.* димоғи чоқ доштан, шод будан, хурсандӣ, шодмонӣ.

ТАВАККАЛ//ТАВАККУЛ *а.* توکّل умед бастан, эътимод кардан бе боварии комил; **таваккал кардан** ба комёбии худ боварии комил надошта ба кор сар кардан.

ТАВАККАЛАН *а.* توکّلاً таваккал карда, ба муваффақияти тасодуфӣ умед баста.

ТАВАККАЛӢ توکلی *мансуб ба* **таваккал**; **кори таваккалӣ** кори ба рафти худ вогузор кардашуда, кори шудан ё ношуданаш номаълум.

ТАВАККУЛ *а.* توکّل *ниг.* **таваккал**.

ТАВАҚ توق *гуфт., ниг.* **табақ**.

ТАВАҚҚУД *а.* توقّد оташ афрӯхтан ва афрӯхташудаи он.

ТАВАҚҚУФ *а.* توقّف ист, истодан; маътал шудан, таъхир, даранг; **таваққуф кардан** истодан, ист кардан.

ТАВАҚҚУФГОҲ توقّفگاه ҷои истодан.

ТАВАҚҚӮЪ *а.* توقّع *кит.* 1. чашмдошт, умед. 2. хоҳиш, илтимос.

ТАВАЛЛО *а.* تولی//تولا илтимос, илтиҷо, зорӣ; **тавалло кардан** ба тавалло даромадан, орию илтиҷо кардан.

ТАВАЛЛООМЕЗ تولیآميز бо зорию илтиҷо, илтимосу хоҳишкунон.

ТАВАЛЛУД *а.* تولّد зоиш, зоида шудан; **таваллуд ёфтан (шудан)** зоида шудан, вилодат.

ТАВАЛЛУДГОҲ تولّدگاه маҳалли таваллуд, зодгоҳ.

ТАВАЛЛУДХОНА تولّدخانه зоишгоҳ.

ТАВАРРУМ *а.* تورّم 1. варам кардан. 2. беқурб шудан (-и пул).

ТАВАССУЛ I توسل *кит.* восита шудан, ба чизе наздик шудан.

ТАВАССУЛ II *а.* توصّل васл шудан ба чизе, кӯшиш кардан барои расидан ба чизе ё касе.

ТАВАССУТ *а.* توسّط ба восита, бо роҳи; **тавас-**

сути… ба воситаи…

ТАВАҲҲУМ *а.* توهّم 1. воҳима; ваҳм, тарс, бим. 2. гумон, тасаввур, хаёл.

ТАВАҲҲУШ *а.* توحّش 1. рамидан аз одамон, ваҳшӣ шудан. 2. тарсидан, ваҳшат доштан.

ТАВАҶҶӮҲ *а.* توجّه 1. рӯ овардан ба сӯи касе (чизе); дилсӯзӣ ва ҳамдардӣ. 2. *маҷ.* ба чизе нигаронидани диққати худ; диққат додан, лутф кардан, меҳрубонӣ; **ҳусни таваҷҷӯҳ** майлу рағбати нек доштан нисбат ба касе; **таваҷҷӯҳи** *касеро* **ба худ кашидан** диққати касеро ба сӯи худ кашидан.

ТАВБА *а.* توبه бозгаштан аз гуноҳ; пушаймонӣ аз гуноҳ; пушаймон шудан аз кардаи худ; **тавбаву зорӣ** пушаймонию илтиҷо; **тавба додан** *касеро*, касеро ба даст кашидан аз ягон кори бад маҷбур кардан; **тавбаи гург додан** ҷазои сахт додан ба касе, то ки дигар бадкорӣ накунад; **тавба кардан** аз кори бади кардаи худ пушаймон шудан.

ТАВБАГАР توبه‌گر он ки тавба мекунад, узрхоҳ; он ки касеро ба тавба кардан маҷбур мекунад.

ТАВБАКОР توبه‌کار тавбакунанда; **тавбакор шудан** тавба кардан, баргаштан, пушаймон шудан.

ТАВБАКУНАНДА توبه‌کننده тавбакор, шахсе, ки тавба мекунад.

ТАВБАХОНА توبه‌خانه ҷое, ки онҷо тавба медиҳанд, ҷои тавбаву надомат ва пушаймонӣ.

ТАВБАШИКАН توبه‌شکن шиканандаи тавба, он ки ё он чи боиси шикастани тавбаи касе мегардад.

ТАВЗЕҲ *а.* توضیح эзоҳ, равшан кардан, маънидод, шарҳ.

ТАВЗЕҲӢ توضیحی шарҳу эзоҳӣ.

ТАВЗЕҲОТ *а.* توضیحات *ҷ.* **тавзеҳ**.

ТАВЗЕЪ *а.* توزیع *кит.* 1. тақсим, ҷудо кардан ба қисматҳо. 2. ба ҳар тараф пароканда карда фиристодани чизе.

ТАВИЛ I *а.* طویل 1. *кит.* дароз; **баҳри тавил** номи яке аз баҳрҳои арӯз.

ТАВИЛ II *а.* تویل тоссар, касе, ки болои пешониаш мӯй надорад.

ТАВИЛА *а.* طویله оғил; саисхона, аспхона.

ТАВИЛАБАНД طویله‌بند дар тавила парвошуда (*асп*).

ТАВҚ *а.* طوق доираи гирди гардан, ҳалқа, гарданбанд; **тавқи бандагӣ** банди асорат; ҳар чизи доирашакл.

ТАВҚБАНД طوقبند 1. бо тавқ басташуда. 2. рахи сиёҳ, ки дар гардани баъзе парандагон дида мешавад.

ТАВҚДОР طوقدار 1. он ки ба гарданаш тавқ дорад. 2. *маҷ.* мутеъ, фармонбардор, итоаткунанда.

ТАВҚЕЪ *а.* توقیع *кит.* мӯҳри подшоҳӣ; фармони бомӯҳр; ҳукм.

ТАВҚИР *а.* توقیر *кит.* иззату ҳурмат кардан, мӯҳтарам шумурдан; эҳтиром.

ТАВҚИФ *а.* توقیف *кит.* боздорӣ, дар ҷое нигоҳ доштан; аз ҳаракат боздорондан; таваққуф; **ба тавқиф андохтан** ба таъхир андохтан, дер мондан.

ТАВЛИД *а.* تولید 1. бача овардан, зоидан, зоёнидан. 2. падид овардан, ба вуҷуд овардан, пайдо кунонидан; **тавлид кардан** ба вуҷуд овардан.

ТАВЛИДӢ تولیدی *марбут ба* **тавлид**: **воҳидҳои тавлидӣ**.

ТАВЛИДКУНАНДА تولیدکننده падидоваранда, бавуҷудоваранда, бароранда.

ТАВЛИДОТ تولیدات 1. *ҷ.* **тавлид**. 2. истеҳсолот.

ТАВЛИДОТӢ تولیداتی истеҳсолӣ, бавуҷудоваранда.

ТАВОБЕЪ *а.* توابع 1. *ҷ.* **тобеъ**. 2. қаламрав; **Кӯлоб ва тавобеи он** Кӯлоб ва маҳалҳое, ки ба доираи маъмурии он дохиланд.

ТАВОЗӮЪ *а.* تواضع хоксорӣ, фурӯтанӣ; **сари тавозӯъ хам кардан** изҳори итоат ва ҳурмат кардан.

ТАВОЗӮЪКОР تواضع‌کار хоксор, фурӯтан; он ки эҳтироми касонро ба ҷо меорад.

ТАВОЗӮЪКОРОНА تواضع‌کارانه аз рӯи хоксорӣ, бо фурӯтанӣ.

ТАВОЗӮЪПЕША تواضع‌پیشه он ки доимо хоксор

аст, хоксор, фурӯтан.

ТАВОЗӮЪШЕВА تواضع‌شیوه *ниг.* **тавозӯъпеша**.

тавон توان *асоси замони ҳозираи феъли* **тавонистан**.

ТАВОН توان 1. қувват, қудрат, тавоноӣ; **тавон ёфтан** зӯру қувват пайдо кардан. 2. тоб, тоқат, бардошт; **ба қадри тавон** ба қадри ҳол; **тобу тавон** тоқат, бардошт.

ТАВОНБАХШ توان‌بخش қувватбахш, нерӯдиҳанда.

ТАВОНГАР توانگر 1. давлатманд, ғанӣ; **синфи тавонгар** табақаи давлатмандон; **тавонгар кардан** соҳиби молу давлат гардонидан касеро. 2. тавоно, бақувват, зӯр.

ТАВОНГАРДИЛ توانگردل *кит.* босаховат, кушодарӯ, сахӣ, саховатпеша.

ТАВОНГАРДИЛӢ توانگردلی *кит.* босаховат будан, кушодарӯӣ, саховатмандӣ.

ТАВОНГАРӢ توانگری давлатмандӣ, сарватдорӣ.

ТАВОНИСТАН توانستن қудрат (тавоноӣ) доштан, қудрати кардани кореро доштан, қобил будан.

ТАВОНИШ توانش нерӯ, қудрат, тавоноӣ.

ТАВОНО توانا 1. соҳиби қудрат, боқувват, зӯрманд, қодир; **тавоно кардан** бо қуввату қудратманд гардонидан; **тавоно шудан** соҳиби қувват шудан, қудратманд гардидан. 2. қобил, муқтадир.

ТАВОНОЗМОӢ توان‌آزمایی санҷидани қудрат, озмудани қувва.

ТАВОНОӢ توانائی 1. зӯрмандӣ, қувват. 2. иқтидор, қудрат, бузургӣ, давлатмандӣ.

ТАВОРА تواره девор (*аз чӯб, хишт, лой*); **тавора кашидан** девор сохтан (ба атрофи ҷое), девора.

ТАВОРАБАНД تواره‌بند бастан ва ё сохтани тавора.

ТАВОРАГИРӢ تواره‌گیری девор кашидан ба атрофи ҷое.

ТАВОРИХ *а.* تواریخ *ҷ.* **таърих**.

ТАВОФ *а.* طواف 1. гаштан дар гирди чизе. 2. *д.* маросими махсуси гардидан дар атрофи Каъба дар вақти ҳаҷ.

ТАВОФУҚ *а.* توافق бо ҳам мувофиқат кардан, бо якдигар ҳамфикр будан; мувофиқат, созиш, ба як фикр омадан.

ТАВОФУР *а.* توافر *кит.* фаровонӣ, зиёдӣ, бисёрӣ.

ТАВР *а.* طور тарз, хел, навъ, равиш; **ба таври расмӣ** расман; **ба таври худ** ба тарзи худ, ба усули худ, ба тарзи ба худаш хос; **ин тавр, ҳамин тавр** ин хел, ба ин тариқ; **чи тавре ки…** чунон ки…; **чӣ тавр?** аҳволат чӣ хел аст?, дар чӣ аҳвол ҳастӣ?

ТАВРОТ *я.* تورات *д.* китоби муқаддаси яҳудиён.

ТАВСАН توسن асп; аспи саркаш ва ромнашуда, гарданкаш.

ТАВСАНДИЛӢ توسن‌دلی саркашӣ, саркаштабъӣ, нофармонӣ, гарданшахӣ, якравӣ.

ТАВСЕА *а.* توسعه фарохӣ, вусъат, кушодӣ; **тавсеа додан** вусъат (ривоҷ) додан.

ТАВСЕАТАЛАБӢ توسعه‌طلبی *с.* паҳноҷӯӣ; фоидаҷӯӣ аз кишварҳои дигар.

ТАВСИФ *а.* توصیف 1. васф кардан, таъриф намудан, ситоиш, таъриф; **тавсиф кардан** ситоидан, таъриф кардан. 2. баён, шарҳ.

ТАВСИФНОМА توصیف‌نامه таърифнома (ҳуҷҷат), хислатнома.

ТАВСИЯ *а.* توصیه 1. маслиҳат, салоҳдид; **тавсия кардан (намудан)** маслиҳат додан. 2. баён кардани фикри мусбат дар ҳаққи касе ё чизе.

ТАВСИЯКУНАНДА توصیه‌کننده он ки дар ҳаққи касе (чизе) фикри мусбат баён карда ё навиштааст.

ТАВСИЯНОМА توصیه‌نامه санаде, ки дар он дар ҳаққи касе (чизе) фикри мусбат навишта шудааст.

ТАВТЕА *а.* توطئه заминасозӣ кардан барои ҳадафҳои хиёнаткорона.

ТАВТЕАКОР توطئه‌کار хиёнаткор, экстремист.

ТАВТЕАОМЕЗ توطئه‌آمیز хиёнатомез, ба таври хиёнаткорона.

ТАВФ *а.* طوف *ниг.* **тавоф**.

ТАВФИҚ *а.* توفیق 1. мадад кардани бахт (ба касе), мувофиқ, созгор омадан (-и шароити коре). 2. муваффақият; **тавфиқ ёфтан** муваф-

фақ гардидан, пешрафт, комёбӣ.

ТАВФИР *а.* توفیر *кит.* 1. зиёд шудан. 2. зиёд кардан, ҷамъ кардан, фоида, суд.

ТАВФИРСАНҶ توفیرسنج *кит.* фоидасанҷ, он ки фоидаву зарари худро месанҷад.

ТАВҲИД *а.* توحید 1. ягонагӣ, ваҳдат. 2. *д.* эътиқод ба ягонагии Худо.

ТАВҶЕҲ *а.* توجیه *кит.* 1. рӯ овардан ба сӯи чизе, мурочиат. 2. шарҳ, тафсир, тавзеҳ кардан. 3. ҳисоб кардан, шумурдан, ҳисоб.

ТАВЪАМ *а.* توأم *кит.* 1. ҳамзод, дугона, дупайкар. 2. ҳамроҳ, якҷоя; он чи якҷоя ба вуҷуд меояд, ҷуфт.

ТАВЪАМОН *а.* توأمان *шакли дугонаи* **тавъам**; ҳар яке аз ду бачае, ки аз як шикам дар як вақт зоида шудаанд.

ТАВЪАН *а.* طوعاً *кит.* аз рӯи ихтиёр, аз рӯи майлу рағбат; **тавъан ва карҳан** хоҳӣ нахоҳӣ; хушу нохуш.

ТАГ I تگ 1. зер, буни ҳар чиз: **таги бом, таги дег, таги чоҳ, таги дарахт**. 2. пеш, назд; **таги гап (хабар, кор)** моҳият ва асли матлаб; **аз таги дил** аз сидқи дил, аз замири дил; **аз таги чашм** нигоҳ кардани пинҳонӣ, дуздида нигаристан; **куртаи таг** таҳкурта; куртаи шабпӯшак; **хонаи таг**; таҳхона; **таг бастан** ба соқи кӯҳна кафакии нав дӯхтан; **таг задан** пинҳон кардан, аз худ кардан (*мас., пулро*); **таги по кардан** помол кардан, нест кардан; **тагу рӯ шудан** зеру забар шудан, чаппаву роста шудан; **таги чашм кардан** чизеро ё касеро барои мақсаде тахти назар қарор додан; ◊ **аз таги дор гурехта(гӣ)** одами бадкор, ҷинояткор; **таг кашидани дил** суст (беҳол) шудани дил; **аз таги дунё нагиред**! бисёр пулпараст нашавед, аз паи молу давлат набошед! **каждуми таги бурё** он ки пинҳонӣ ва хомӯшона бадкорӣ мекунад, зарар мерасонад.

ТАГ II تگ 1. тохтан, давидан, дав, давиш. 2. задан, зарба.

ТАГАКӢ تگکی пинҳонӣ, рустӣ, ба касе нафаҳмонда.

ТАГАЛ تگل гӯсфанде, ки шоххои тобдори каҷ дорад; қӯчқор.

ТАГАЛАК تگلک думчаи хӯшаи ҷувории сафед.

ТАГАЛБАРРА تگل‌بره барраи нар.

ТАГАЛОВӢ تگالاوی хасу тарошаи хушк барои даргирондани ҳезум, пешдаргирон.

ТАГАЛҶАНГ تگل‌جنگ қӯчқорҷанг, ҷанги гӯсфандони нар.

ТАГАЛҶАНГАНДОЗӢ تگل‌جنگ‌اندازی қӯчқорҷангандозӣ, ҷанг андохтани қӯчқор бо қӯчқор.

ТАГАРГ تگرگ жола, яхча, қатраҳои борон, ки бар асари сардӣ ях мешавад.

ТАГАС تگس 1. донаки ангур. 2. шохчаи хӯшаи ангур, ки баъд аз чида гирифтани донаҳои ангур ё мавиз боқӣ мемонад.

ТАГГИРӢ تگ‌گیری 1. буридани чарм барои пойафзол ва ба қолиб кашидани он. 2. пеш аз гаҷкорӣ ё сафед кардан ҳамвор андовидани девор.

ТАГДОН تگدان сухансанҷ, гапдон; он ки аз асли матлаб воқиф аст.

ТАГДОР تگ‌دار :**гапи тагдор** гапе, ки дар зераш маънии дигаре ниҳон аст.

ТАГДӮЗӢ تگ‌دوزی :**тӯппии тагдӯзӣ** навъи тӯппии тоҷикӣ.

ТАГИДАН//ТАКИДАН تگیدن//تکیدن давидан, даводав кардан, тохтан.

ТАГИДЕГӢ تگ‌دیگی 1. он чи дар таги дег мондааст, таҳдегӣ, тагдегӣ. 2. *маҷ.* мағзи (моҳияти) масъала.

ТАГИЗАМИНӢ تگ‌زمینی зеризаминӣ, он чи ба зери замин аст: **сарватҳои тагизаминӣ**.

ТАГИН//ТИГИН *т.* تگین *кит.* 1. қаҳрамон, паҳлавон, баҳодур. 2. камар, миён.

ТАГИПО تگ‌پا 1. он чи ба зери по афтодааст; **тагипо кардан** помол кардан чизеро. 2. *маҷ.* ҳақиру забун пиндоштан, хор кардан (*касеро*), **тагипо шудан** помол шудан, фарсуда гаштан.

ТАГИПОЙМОНӢ تگ‌پایمانی помол шудан.

ТАГИСАРӢ تگ‌سری *ниг.* **тагсарӣ**.

ТАГИЧАШМ تگ‌چشم :**тагичашм кардан** чизеро ба мадди назар гирифтан, чизеро таги чашм кардан.

ТАГИШИФТӢ تگ‌شفتی наздик ба шифти хона,

дар зери шифт буда.

ТАГКАШ تگ‌کش он чизе ки дар зер кашида мешавад.

ТАГКОБӢ تگ‌کابی кунҷковӣ, кӯшиш ба фаҳмидани асли матлаб аз касе.

ТАГКУРСӢ تگ‌کرسی *ниг.* **таҳкурсӣ**.

ТАГЛАМА تگلمه таг ва рӯи нав бастан (дӯхтан) ба соқи мӯзаи кӯҳна.

ТАГЛАМАДӮЗ تگلمه‌دوز устое, ки ба соқи мӯзаи кӯҳна таглама медӯзад.

ТАГМОНАК تگ‌مانک он чи ба зери чизе монда (гузошта) мешавад.

ТАГНИШИН تگ‌نشین хилт, дурда, ки ба таги моеот мехобад, таҳнишин, таҳшонии ҳар чизе.

ТАГНОКӢ تگناکی пинҳонӣ, махфӣ, ба касе аёну ошкор накарда; **тагнокӣ ҳал шудани коре**.

ТАГОБ تگاب *ниг.* **такоб**.

ТАГОБӢ تگابی навъи ангур.

ТАГПАҲН تگ‌پهن он чи тагаш паҳн аст; **завраки тагпаҳн**, **деги тагпаҳн**.

ТАГПУРСӢ تگ‌پرسی кунҷковӣ кардан барои фаҳмидани асли гап.

ТАГПӮШ تگ‌پوش зерпироҳан; он чи аз таг ба тани бараҳна пӯшида мешавад.

ТАГПӮШӢ تگپوشی аз таг пӯшидашаванда.

ТАГРЕХТА تگ‌ریخته меваи пухтаи ба таги дарахт рехта: **себҳои тагрехта**.

ТАГСАРӢ تگ‌سری болишт, лӯла; таҳсарӣ; **тагсарӣ кардан** болишт кардан, лӯла кардан.

ТАГСИНҶ تگ‌سنج синҷи таҳкурсии бинои қаламакорӣ.

ТАГ-ТАГИ تگ‌تگ зер-зери (девор, бино), поён-поёни.

ТАГУРӮ تگ‌ورو **:тагурӯ кардан** зеру рӯ кардан.

ТАГХОНА تگ‌خانه хонаи зерини бино, қабати поёнии (тагизаминии) бино, таҳхонаи бино.

ТАГЧАРМ تگ‌چرم 1. пойафзоли тагаш аз чарм. 2. кафакӣ, таги пойафзол.

ТАГҶОЙ تگ‌جای муқимӣ, доимӣ, таҳҷоӣ; **аҳолии тагҷоӣ** мардуми маҳаллӣ, муқимӣ ва доимӣ дар ҷое, бумӣ, таҳҷойӣ.

ТАҒАЗЗУЛ *а.* تغزل *кит.* 1. шеъри ғиноии ишқӣ; ғазалгӯӣ, шеърҳои ошиқона. 2. ишқбозӣ кардан.

ТАҒАЙЮР *а.* تغیر дигаргуншавӣ, табдилёбӣ, аз ҳоли худ баргаштан.

ТАҒАННӢ *а.* تغنی сурудхонӣ, таронасароӣ.

ТАҒЗИЯ *а.* تغذیه ғизо додан, хӯрок додан, хӯрондан; ғизо хӯрдан.

ТАҒМА *т.* تغمه *ниг.* **тамға**.

ТАҒЙИР *а.* تغییر дигаргунӣ; дигаргун шудан; **тағйир додан** дигар кардан, аз ҳоле ба ҳоли дигар гардондан; **тағйир ёфтан** дигар шудан, дигаргун гардидан.

ТАҒЙИРДИҲӢ تغییردهی дигаргун гардондани коре ё чизе.

ТАҒЙИРЁБАНДА تغییریابنده дигаргуншаванда.

ТАҒЙИРЁБӢ تغییریابی дигаргун шудан.

ТАҒЙИРЁФТА تغییریافته дигаргуншуда.

ТАҒЙИРНОПАЗИР تغییرناپذیر дигаргуннашаванда, собит, барқарор.

ТАҒЙИРНОПАЗИРӢ تغییرناپذیری дигаргуннашавандагӣ.

ТАҒЙИРОТ تغییرات *ҷ.* **тағйир**; тағйирот даровардан, қисман, дигаргун кардан (*мас., лоиҳаеро*).

ТАҒЙИРПАЗИР تغییرپذیر он чизе ки қобили тағйир аст.

ТАҒЙИРПАЗИРӢ تغییرپذیری қобил будан ба тағйирёбӣ ва дигаргунӣ, дигаргуншавандагӣ.

ТАҒО(Ӣ) تغا//تغائی бародари модар.

ТАҒОБАЧА تغابچه фарзанди тағо (бародари модар) чи духтар ва чи писар.

ТАҒОӢ تغائی *ниг.* тағо.

ТАҒОР تغار *ниг.* **тағора**.

ТАҒОРА تغاره зарфи калони сафолӣ, филизӣ ё чӯбӣ (*барои ҷомашӯӣ ва хамиргирӣ*); **тағораи обрезӣ** зарфи обрезӣ.

ТАҒОРАЧА تغاره‌چه тағораи хурд.

ТАҒОФУЛ *а.* تغافل худро ба нодонӣ задан; бе-

парво нишон додани худ; чашмпӯшӣ, ғафлат; **тағофул кардан (намудан)** ғафлат кардан, чашм пӯшидан (аз чизе); ба ғафлат мондан.

ТАҒОФУЛПЕША تغافل‌پیشه он ки худро ба нодонӣ мезанад; бепарво.

ТАҒОЯК تغایک нарма, қисмҳои нисбатан нарми бадани одам ва ҳайвон, ки унсурҳои онро ба ҳам мепайванданд; **тағояки бинӣ**, **тағояки гӯш**.

ТАҒОЯКДОР تغایک‌دار дорандаи тағояк, дорои тағояк.

ТАДАББУР *а.* تدبر *кит.* нек андешидани оқибати коре; тадбир кардан, илоҷ ёфтан.

ТАДБИР *а.* تدبیر 1. чора дидан, илоҷ андешида; чора, чорабинӣ; **тадбир ба кор бурдан** андешидан; машварат карда роҳ ёфтан ба коре. 2. ҳила, фанд.

ТАДБИРСОЗ تدبیرساز чораандеш; оқил, он ки роҳҳои ҳал карданро медонад.

ТАДБИРШИНОС تدبیرشناس донандаи роҳи чора.

ТАДВИН *а.* تدوین гирдоварӣ, ба тартиб даровардан (*мас., маҷмӯаи шеърҳои худ ё касеро*); таълиф.

ТАДВИР *а.* تدویر гирд гардонидан, давр задан, чархзанӣ.

ТАДҚИҚ *а.* تدقیق диққат карда амиқ омӯх- тани чизе, борикбинона кофтуков карда дидани чизе; **тадқиқ кардан (намудан)** омӯхтан, бо диққат ва борикбинона омӯхтан.

ТАДҚИҚГАР تدقیق‌گر шахсе, ки касе ё чизеро меомӯзад.

ТАДҚИҚӢ تدقیقی *мансуб ба* **тадқиқ**: **корҳои тадқиқӣ**.

ТАДҚИҚКУНАНДА تدقیق‌کننده он ки таҳлилу баррасӣ (тадқиқ) мекунад.

ТАДҚИҚОТ *а.* تدقیقات маҷмӯаи санҷишҳо, омӯзишҳо, пажӯҳиш.

ТАДҚИҚОТӢ تدقیقاتی *ниг.* **тадқиқӣ**.

ТАДҚИҚОТЧӢ تدقیقاتچی *гуфт.* тадқиқкунанда, омӯзанда, муҳаққиқ.

ТАДЛИС *а.* تدلیس *кит.* фиреб, фиребгарӣ; авомфиребӣ.

ТАДОВӢ *а.* تداوی даво кардан, муолиҷа, табобат.

ТАДОРУК *а.* تدارک 1. фароҳам кардан, омода сохтан; тайёрӣ, омодагӣ; **тадорук дидан** тайёрӣ дидан, омода шудан. 2. чора, тадбир, илоҷ, чорабинӣ.

ТАДОХУЛ *а.* تداخل *кит.* мудохила, ба якдигар даромадан.

ТАДРИС *а.* تدریس *кит.* дарсдиҳӣ, таълим, омӯзиш.

ТАДРИСГОҲ تدریس‌گاه ҷои дарсгӯӣ ва дарсгирӣ.

ТАДРИСӢ تدریسی дарсдиҳӣ, маводи дарсӣ, таълим.

ТАДРИҶ *а.* تدریج дараҷа ба дараҷа пешравӣ ва поя ба поя болобарӣ; **ба тадриҷ** дараҷа ба дараҷа; ба оҳистагӣ, оҳиста-оҳиста.

ТАДРИҶАН *а.* تدریجاً оҳиста–оҳиста, дараҷа ба дараҷа.

ТАДРИҶӢ تدریجی оҳистагӣ, ба оҳистагӣ; **такомули тадриҷӣ**.

ТАДФИН *а.* تدفین дафн кардан, гӯр кардан.

ТАЁҚ تیاق *гуфт.* калтак, чӯбдаст; **алифро таёқ гуфтан** *гуфт., маҷ.* тамоман бехату савод будан.

ТАЗАВВУҶ *а.* تزوج зангирӣ; зан гирифтан; шӯй кардан, ба шавҳар расидан, издивоҷ кардан.

ТАЗАККУР *а.* تذکر ба ёди худ овардан, ба хотири худ овардан; ёдоварӣ, хотиррасонӣ.

ТАЗАЛЗУЛ *а.* تزلزل *кит.* ларза, ларзиш.

ТАЗАЛЗУЛНОПАЗИР تزلزل‌ناپذیر таконнахӯранда; устувор, барқарор, матин.

ТАЗАЛЛУМ *а.* تظلم додхоҳӣ, шикоят аз беадолатии касе; **тазаллум кардан** додхоҳӣ пурсидан.

ТАЗАРВ تذرو мурғи даштӣ; **мурғи тазарв**; **тазарви зарних** *кинояз аз* ангишти афрӯхта, лахча; **тазарви зарринпар** *кинояз аз* офтоб ва оташ.

ТАЗАРРӮЪ *а.* تضرع зорӣ, тавалло, илтиҷо; изҳори фурӯтанӣ.

ТАЗВИР *а.* تزوير фиреб, макр, ҳила.

ТАЗВИРГАР تزويرگر фиребгар, маккор, ҳилагар; риёкор, дурӯя.

ТАЗВИҶ *а.* تزويج *кит.* заношӯӣ; зангирӣ; хонадор шудан; **тазвиҷ кардан** ба занӣ додан; хонадор кардан.

ТАЗЙИД *а.* تزييد *кит.* зиёд кардан, афзун кардан, афзудан.

ТАЗЙИҚ//ТАЗЪИҚ *а.* تضييق танг кардан ё фишор овардан ба чизе, фишор; **тазйиқи хун** зиёд шудани фишори хун дар бадани инсон; дар тангӣ қарор додан, сахт гирифтан, сахтгирӣ; **ба тазйиқ кашидан** фишор додан; исроркорона талаб кардан.

ТАЗЙИН *а.* تزيين *кит.* 1. зинатдиҳӣ; зеб, зинат, ороиш; **тазйин ёфтан** зинат додан. 2. оростан.

ТАЗКИРА I *а.* تذكره 1. маҷмӯи ашъори шоирон ва тарҷумаи ҳоли онҳо. 2. ёддошт, ёдоварӣ. 3. рӯйхат.

ТАЗКИРА II *а.* تذكره *кит.* гувоҳинома, ҳуҷҷати шахсӣ, шиноснома.

ТАЗКИРАНАВИС تذكره‌نويس тартибдиҳандаи маҷмӯаи ашъори шоирон.

ТАЗКИЯ(Т) I *а.* تذكيه//تذكيت занозанӣ, кушокушӣ; сар буридан, зибҳ кардан.

ТАЗКИЯ(Т) II *а.* تزكيه//تزكيت 1. поксозӣ, тоза кардан, софкорӣ. 2. сутудан, ситоиш.

ТАЗЛИЛ I *а.* تذليل хору залил кардан.

ТАЗЛИЛ II *а.* تضليل ба залолат андохтан, гумроҳ кардан.

ТАЗМИН *а.* تضمين *кит.* 1. ба ӯҳда гирифтани товон, зомин шудан; замонат, зоминӣ, кафолат. 2. *адш.* даровардани ягон мисраъ ё байти шоири дигаре ба шеъри худ.

ТАЗМИНӢ تضمينى замонатшуда, зомин-шуда.

ТАЗМИНОТ *а.* تضمينات *кит.* маблаҒе, ки давлати маҒлуб ба давлати Ғолиб бояд пардозад, ҷаримаи ҳарбӣ.

ТАЗОД(Д) *а.* تضاد *кит.* 1. зиддият, мухолифат, душманӣ, ноҷӯрӣ. 2. *адш.* бо ҳам зид гузошта шудани ду ҳодиса дар асари бадеӣ, *мас.* суду зиён, некиву бадӣ, наздику дур, шабу рӯз.

ТАЗОҲУР *а.* تظاهر 1. ошкор шудан, зоҳир шудан. 2. худнамоӣ, ба худ нисбат додани сифати дар худ набуда. 3. ба ҳам ёрӣ расондан, ба ҳамдигар пуштибонӣ кардан.

ТАЗОҲУРОТ *а.* تظاهرات *ниг.* **тазоҳур**.

ТАЗОЮД *а.* تزايد *кит.* зиёд шудан, афзоиш, афзоиш ёфтан.

ТАЗРИҚ *а.* تزريق дохил кардан, ворид кардани дору ё моеъи дигар ба бадан.

ТАЗҲИБ *а.* تذهيب *кит.* зарандуд кардан, тил(л)окорӣ, заркорӣ, бо зар нақш бастан.

ТАЗЪИД *а.* تزئيد *ниг.* **тазйид**.

ТАЗЪИН *а.* تزئين **тазйин**.

ТАЙ *а.* طى 1. гузаштан, сипарӣ кардан (-и вақт ва роҳ); **тай кардан** гузаштан, гузашта рафтан. 2. номи қабилае аз араб, ки Той ҳам мегӯянд ва Ҳотами Той аз он қабила будааст…; ◊ **тайи лисон** ба кор бурдани фасоҳат дар таҳрир ва гуфтор.

ТАЙАРОН *а.* طيران парвозкунанда, паранда; **тайарон шудан** ба париш даромадан; **аз тайарон мондан** аз парвоз бозмондан.

ТАЙГАШТА طی‌گشته :**роҳи тайгашта** роҳи сипаришуда.

ТАЙЁР I *а.* تيار 1. омода, ҳозир, муҳайё; **тайёр истодан** омода будан, муҳайё будан; **тайёр кардан** омода кардан, муҳайё кардан; **тайёр шудан** омода шудан, муҳайё будан. 2. пухтан.

ТАЙЁР II *а.* تيار *таър., кҳн.* унвони дараҷагии олуфтаҳои Бухоро.

ТАЙЁР III *а.* طيار паранда, парвозкунанда.

ТАЙЁРА *а.* طياره 1. *ниг.* **ҳавопаймо**. 2. *маҷ.* асп.

ТАЙЁРИБИНӢ تيارى‌بينى омодагӣ, омода шудан ба коре.

ТАЙЁРӢ تيارى омодагӣ, ҳозирӣ; **тайёрӣ дидан** омода шудан; **тайёрӣ доштан** омода будан.

ТАЙЁРКУНАНДА تياركننده он ки чизеро омода ва ҳозир мекунад.

ТАЙЁРФУРӮШ تيارفروش он ки чизҳои сохтаву дӯхтаи дигаронро мефурӯшад.

ТАЙЁРХӮР تيارخور он ки ба чизи тайёру омода шарик мешавад; муфтхӯр.

ТАЙЁРХӮРӢ تیارخوری он ки чизи омодашударо мехӯрад.

ТАЙИБ *а.* طیب 1. пок, покиза, озода, тоза. 2. форам, матлуб.

ТАЙЛАСОН *а.* طیلسان як навъ ҷомаи васеъи дарозу беостин, ки рӯҳониён ва қозиён мепӯшанд.

ТАЙЛОҚ *т.* طیلاق *кит.* шутурбача.

ТАЙР *а.* طیر *кит.* мурғ, паранда.

ТАЙСАЛ *а.* تیسل :*кит.* **тайсал додан** ба қафо андохтан, кашол додан.

ТАЙШУДА طی‌شده сипаришуда.

ТАК I تک *ниг.* **таг**.

ТАК II تک давиш, дав; **таку дав**, **таку тоз**.

ТАКА I تکه бузи нар.

ТАКА II تکه яке аз қабилаҳои туркман.

ТАКАББУР *а.* تکبّر мағрурӣ, худписандӣ, ҳавобаландӣ; **такаббур доштан** мағрур (ҳавобаланд) будан.

ТАКАББУРӢ تکبّری мағрурӣ, ҳавобаландӣ.

ТАКАББУРНОК تکبّرناک мағрур, худписанд, ҳавобаланд.

ТАКАББУРОНА تکبّرانه мағрурона, ҳавобаландона.

ТАКАББУРФУРӮШӢ تکبّرفروشی ғурур, ҳавобаландӣ.

ТАКАБУЗ تکه‌بز бузи нар.

ТАКАГӢ تکگی *мансуб ба* **така**; **қолини такагӣ** қолине, ки ба аҳли қабилаи такаҳо мансуб аст.

ТАКАЛЛУМ *а.* تکلم гапзанӣ, суханронӣ; **такаллум кардан** гап задан.

ТАКАЛЛУФ *а.* تکلّف 1. ба зимма гирифтани ранҷи зиёдатӣ, бо машаққат анҷом додани коре. 2. худнамоӣ, нишон додани худ дар ягон сифати дар худ набуда.

ТАКАСАЛТАНГ تکه‌سلتنگ *гуфт.* бекорхӯҷа.

ТАКБАНД تک‌بند камарбанди махмалӣ ва абрешимии (ё махсусан) бофтаи зардӯзии занона.

ТАКБАНДБОФ تک‌بندباف косибе, ки такбанд мебофад.

ТАКБАРГ *а.* تک‌برگ барги поёнӣ.

ТАКБИР *а.* تکبیر *д.* такрор намудани ибораи «аллоҳу акбар» дар вақти намоз; **такбир фуровардан** дар вақти намоз ё азон «аллоҳу акбар» гуфтан. 2. бузург шумурдан.

ТАКГИР تک‌گیر устои бурандаи чарм (*истилоҳи пойафзолдӯзӣ*).

ТАКГИРӢ تک‌گیری буридани чарм ва қолиб кашидани он дар пойафзолдӯзӣ.

ТАКДАВ تک‌دو ба қабати хок даромадани об.

ТАКЗИБ *а.* تکذیب *кит.* ба дурӯғ даровардани гапе; рад кардани он, дурӯғ будани матлаберо нишон додан, *муқоб.* **тасдиқ**.

ТАКИДЕГӢ تک‌دیگی оши аз ҳама тагтари дег.

ТАККА تکّه *ниг.* **така** I.

ТАККУРСӢ تک‌کرسی пойдевор, бунёд асос (дар бино), *муқ.* **таҳкурсӣ**.

ТАКЛИФ *а.* تکلیف 1. заҳмат, азият додан. 2. пешниҳод. 3. даъват кардан касеро ба ҷое, даъват; **таклиф кардан** а) пешниҳод кардан; б) даъват кардан (*мас.,ба меҳмонӣ*); **таклифи шаръӣ** *д.* он чи аз рӯи шариат ба ҷо овардаанаш зарурист.

ТАКМИЛ *а.* تکمیل пурра гардонидан, мукаммал кардан; **такмили ихтисос** боло бардоштани дараҷаи ихтисоси худ; **такмил додан** пурра кардан, мукаммал кардан; **такмил ёфтан** пурра шудан, мукаммал шудан.

ТАКМИЛДИҲӢ تکمیل‌دهی *исми амал аз* **такмил додан**.

ТАКМИЛЁБӢ تکمیل‌یابی *исми амал аз* **такмил ёфтан;** пурра шудан, такмил ёфтан.

ТАКМИЛӢ تکمیلی пуррагӣ, баркамолӣ.

ТАКНИШИН تک‌نشین таҳнишин, чизе, ки дар таги моеот менишинад (дурда, лойқа).

ТАКНИШОН تک‌نشان :**такнишон кардан** фикреро ба касе илқо кардан, чизеро дар хотири касе ҷойгир намудан.

ТАКОБ تکاب ҷои пасти обгузари байни ду кӯҳ, ҷои обканда, дара.

ТАКОВАР تکاور *кит.* тезрав, тезрафтор, даванд (*асп*).

ТАКОВАРӢ تکاوری *кит.* тездавӣ, тезрафторӣ, давандӣ.

ТАКОМУЛ تکامل ба камол расидан, ба воя расидан, ба тадриҷ комил шудан: **такомули тадриҷӣ**.

ТАКОН تکان ҳаракат, ҷунбиш; ларза; **такон додан** ҷунбондан, ҳаракат додан; таконидан; **такон хӯрдан** ҳаракат кардан, ҷунбидан.

ТАКОН(И)ДАН تکاندن//تکانیدن ҷунбондан, ҳаракат додан, ба ҳаракат овардан, ларзондан; афшондан.

ТАКОНХӮРӢ تکان‌خوری ларзиш, такон.

ТАКОПӮ(Й) تکاپو(ی) даводав, омадурафти бошитоб; такудав; **ба такопӯ будан** рафтуой доштан, дар такудав будан; **дил дар такопӯй будан** дар ташвиш будан, мушаввашхотир будан.

ТАКПОӢ تک‌پائی *кит.* тездав, тезрафтор, сабукрафтор, даванд.

ТАКПУРСӢ تک‌پرسی **:такпурсӣ кардан** *маҷ.* моҳияти гапе, кореро фаҳмиданӣ шудан.

ТАКРИМ *а.* تکریم *кит.* киромӣ доштан; ҳурмат, эҳтиром, иззат; **такрим кардан** ҳурмат кардан, иззат кардан, мӯҳтарам донистан.

ТАКРОР *а.* تکرار 1. гаштаву баргашта кардани коре. 2. гаштаву баргашта хондани чизе барои нағз аз худ кардани он; **такрори дарс** тайёр кардани дарс дар мактаб; **такрор ёфтан** гаштаву баргашта рӯй додани воқеае; **такрор кардан** а) дубора гуфтан, чанд бор гуфтан (*гаперо*); б) гаштаву баргашта анҷом додан кореро; **такрор шудан** гаштаву баргашта рӯй додан (*воқеае*).

ТАКРОРАН *а.* تکراراً гаштаву баргашта, дубора ё чандин бор (рӯй додани коре).

ТАКРОРИСТЕҲСОЛ تکراراستحصال такрор ба такрор истеҳсол намудан.

ТАКРОРӢ تکراری *мансуб ба* **такрор**; **кишти такрорӣ**, **курсҳои такрорӣ**.

ТАКРОРШАВАНДАГӢ تکرارشوندگی аз нав такрор шудан.

ТАКСИНҶ تک‌سنج *ниг.* **тагсинҷ**.

ТАКСИР I *а.* تکثیر бисёр кардан, зиёд намудан; афзоиш; **дастгоҳи таксир** дастгоҳи нусхабардорӣ.

ТАКСИР II *а.* تکسیر шикастан, кафондан; хароб кардан, вайрон кардан.

ТАКСӢ تکسی мошини сабукрав барои мусофирбарӣ

ТАК-ТАК تک تک 1. **так-таки по** овози пой дар вақти роҳ рафтан; **так-таки по рафтан** *киноя аз* тарсондан бо садои пой, шӯҳрат ва ё қудрати худро таъриф кардан. 2. *гуфт., маҷ.* олам, дунё, ҷою макон; **дар ин так-так** а) дар ин дунё; б) дар ин атроф, дар ин гирду миён.

ТАКТИКА *а.* تکتیکه 1. санъати бурдани ҷанг. 2. маҷмӯи восита ва роҳҳо барои расидан ба мақсаде, хатти ҳаракати муайяни асоснок; **тактика доштан** роҳу равиши муайян ё хатти ҳаракати аниқ доштан.

ТАКТИКӢ تکتیکی *мансуб ба* **тактика**: **вазифаи тактикӣ**, **ҳамияти тактикӣ**.

ТАКТОЗ تکتاز такопӯ, даву тоз, босуръат ва бошитоб кореро анҷом додан.

ТАКУДАВ تک‌ودو *ниг.* **такопӯ**; **такудав кардан** дар пайи ҷустуҷӯи чизе давидан; **ба такудав афтодан** ба ҷустуҷӯ даромадан, ба ин сӯ он сӯ давидан, тараддуд кардан.

ТАКУПӮ تک‌وپو *ниг.* **такопӯ(й)**.

ТАКУРӮ(Й) تک‌ورو(ی) **:такурӯй кардан** чаппаву роста (зеру забар) кардан (гардондан); **такурӯй шудан** чаппаву роста шудан, зеру забар гаштан.

ТАКУТОЗ تک‌وتاز даводавӣ; ҷӯстуҷӯ; **такутоз кардан** даводавӣ кардан; ҷӯстуҷӯ намудан; **дар такутоз шудан** даводавӣ кардан.

ТАКФИН *а.* تکفین кафан кардан, кафан пӯшонидан (*ба мурда*); **асбоби такфин** чизҳои даркорӣ барои шустан ва ба кафан пӯшондани мурда; **обу такфин кардан** шустан ва кафан кардан (*мурдаро*).

ТАКФИР *а.* تکفیر **:такфир кардан** *кит.* ба бединӣ нисбат додан, кофир шуморидан, бедин ҳисоб кардан.

ТАКФИРӢ تکفیری бединӣ, кофирӣ.

ТАКХОНА تک‌خانه *ниг.* **таҳхона**.

ТАКЧАРМ تک‌چرم *ниг.* **тагчарм**.

ТАКҶОЙ تک‌جای маҳаллӣ, бошандаи ҷои

маълум, ҳаминҷоӣ; *ниг.* **тагҷой**.

ТАКҶОЙ تکجای бозорпулӣ, маблағе, ки фурӯшанда бояд барои дар бозор барои чиз фурӯхтанаш пардозад; **такҷойи бозор**

ТАКШИН I تکشین замине, ки ба сабаби шибба задан ва кӯфтан сахт шудааст; таҳшин, охири чизе.

ТАКШИН II تکشین **:такшин карда гуфтан** бо таъкид гуфтан.

ТАКЯ *а.* تکیه *кит.* 1. он чи бар он пушт ниҳода мешавад. *2. маҷ.* пушту паноҳ; **такя кардан** *ба чизе, ба касе* а) пушт ниҳодан; б) ба касе умед доштан, ба умеди касе шудан, ба чизе умедвор шудан; **такя кардан** *чизеро* ба ҷое ҷафс карда мондан, то ки наафтад. 3. *кит.* хонақоҳ; макони дарвешон. 4. *маҷ.* маскан, бошишгоҳ.

ТАКЯГАҲ تکیه‌گه 1. ҷои такя додан, чизе, ки ба он пушт гузошта мешавад (*мас., девораи пушти курсӣ*). 2. касе, ки ба мадади вай умедвор шуда кореро мекунанд, пушту паноҳ, ҳомӣ.

ТАКЯГОҲ تکیه‌گاه *ниг.* **такягаҳ**.

ТАКЯДОР تکیه‌دار *кит.* 1. гӯшанишинӣ, дарвешу қаландар, он ки гӯшанишиниву хилватнишиниро ихтиёр кардааст. 2. *маҷ.* ҳар ки пушту паноҳ дорад; соҳибдор.

ТАКЯКАЛОМ تکیه‌کلام вожа, калима ё иборае, ки дар гуфтор бе назардошти маънии такроран истифода кунанд; калимае, ки дар гуфтори шахсе бисёр во мехӯрад.

ТАКЯНИШИН تکیه‌نشین он ки дар хонаҳо ва маконҳои муқаддас хилватнишинӣ кунад, хилватнишинии зоҳидону дарвешон ва мазҳабиён.

ТАКЯҶОЙ تکیه‌جای ҷои осоишу роҳат, паноҳгоҳ, такягоҳ.

ТАҚАББУЛ *а.* تقبّل *кит.* қабул кардан ё ба зимма гирифтани чизе, бар ӯҳда гирифтани коре, пешкаш, ҳадя, тӯҳфа.

ТАҚАДДУС *а.* تقدّس *кит.* порсоӣ, муқаддасӣ, покӣ; парҳезкорӣ; ◊ **олами тақаддус** а) олами покӣ ва порсоӣ; б) *маҷ.* олами боло, осмон; **тақаддус фурӯхтан** худро порсо нишон додан, худро зоҳид тарошидан.

ТАҚАЙЮД *а.* تقید гирифторӣ ба қайди чизе, бастагӣ; вобастагӣ; **тақайюд кардан** (*ё намудан*) ба қайд овардан, ба банд андохтан.

ТАҚАЛ *а.* تقل *гуфт.* фаъолият ва ҷунбуҷӯш ё дасту по задан барои раҳоӣ ёфтан аз вазъияти нохуш, ҳила, найранг, баҳонаҷӯӣ бо мақсади накардани коре; **тақал кардан** баҳонаҷӯӣ кардан, бо баҳонае кореро ба қафо андохтан.

ТАҚАЛКОРӢ تقل‌کاری *гуфт.* ҳилагарӣ, баҳонаҷӯӣ.

ТАҚАЛЛО *а.* تقلا *кит.* кӯшиш, талош, саъй.

ТАҚАЛЛУБ *а.* تقلب *кит.* қаллобӣ,

сохтакорӣ.

ТАҚАЛЛУБӢ تقلبی тақаллубкорӣ, сохтакорӣ.

ТАҚАЛЛУБКОР تقلب‌کار қаллоб, сохтакор.

ТАҚАЛЛУБКОРӢ تقلب‌کاری сохтакорӣ.

ТАҚАР تقر **:тақар - тукур кардан** баланд садо додан; **тақар-тақари чархи ароба** садои ба санг бархӯрдани чархи ароба.

ТАҚАРРОС تقراس **:тақаррос задан** садои баланди ба ҳам бархӯрдани чисмҳои сахт (*мас. чархи ароба ба санг*) тақар-тақар кардан; *ниг.* **тақар-тақар**.

ТАҚАРРУБ *а.* تقرب наздик шудан, наздик омадан, наздикӣ; хешӣ; ◊ **тақарруб фармудан** иҷозати наздикӣ додан, наздик гардонидан.

ТАҚАР-ТАҚАР تقرتقر *калимаи тақлиди овозӣ* садои баланди ба ҳам бархӯрдани ҷисмҳои сахт.

ТАҚАР-ТУҚУР تقرتقور *ниг.* **тақар-тақар**.

ТАҚВИМ *а.* تقویم 1. ҳисоби рӯзу моҳҳо дар сол рост кардан. 2. солнома. 3. баҳо додан, нарх додан, қимат гузоштан.

ТАҚВИЯ(Т) *а.* تقویه//تقویت қувватдиҳӣ; дастгирӣ; **тақвият додан** қувватнок кардан; **тақвият ёфтан** қувватнок шудан; қувват гирифтан қувват додан; тасдиқ ва таъкид намудан.

ТАҚВИЯТКУНАНДА تقویت‌کننده қувватдиҳанда, қувваткунанда.

ТАҚВО *а.* تقوی //تقوا порсоӣ, парҳезгорӣ.

ТАҚВОДОР تقوادار порсо, мӯъмин, парҳезгор.

ТАҚВОДОРӢ تقوادارى порсоӣ, парҳезгорӣ.

ТАҚВОФУРӮШ تقوافروش зоҳиднамо, он ки худро порсо метарошад; авомфиреб.

ТАҚДИМ *а.* تقديم пешкаш кардан, ҳадя додан; пешкаш; **тақдим кардан (намудан)** пешкаш кардан.

ТАҚДИР I *а.* تقدير сарнавишт; қисмат, насиба, қазо, қадар; **аз тақдирам** ҳар чӣ дар қисматам бошад (мебинам…); **бар тақдири…** дар мавриди…, дар сурати…; **бар тақдири гурехтан ҳам халосӣ набуд; тақдир медонад…** вобаста ба қисмату насиба аст; **ба дасти тақдир супурдан** ба қисмату сарнавишт ҳавола кардан (кореро); **ба тақдир тан додан** ба сарнавишт таслим шудан; **дар тақдир будан** ногузир будан; **тақдир доштан** он чи дар тақдир ба касе муқаррар шудааст, он чи дар қисмати касе ҳаст; насиб кардан. 2. ояндаи чизе.

ТАҚДИР II تقدير қадршиносӣ; таҳсин, таъриф, эҳтиром; **тақдир кардан** қадрдонӣ кардан (*кору хизмати касеро*); таҳсин кардан.

ТАҚДИРНОМА تقديرنامه коғазе, ки аз тарафи идорае дар бораи қадрдонӣ ва таҳсин аз хизмати касе дода мешавад.

ТАҚДИРПАРАСТ تقديرپرست он ки ба тақдир бовар ва эътиқод дорад, он ки сарнавишту тақдирро марому асоси зиндагӣ медонад.

ТАҚДИРПАРАСТӢ تقديرپرستى боварию эътиқод ба тақдир.

ТАҚДИРСОЗ تقديرساز 1. сарнавиштсоз; *киноя аз* Худованд. 2. амал ё чорабиние, ки барои ҳал шудани масъалае нақши асосӣ дорад.

ТАҚДИРҶУНБОН تقديرجنبان 1. *киноя аз* Худованд. 2. *маҷ.* боис, сабабгор.

ТАҚДИС *а.* تقديس муқаддас шумурдан, ба покӣ нисбат додан, ба покӣ ёд кардан.

ТАҚЛИД *а.* تقليد 1. пайравӣ ба амалу рафтори касе (*бе мулоҳизаи некӣ ё бадии он*). 2. айнан такрор кардани рафтор ва тарзи гуфтори касе. 3. ба гардани касе гарданбанд андохтан. 4. касеро ӯҳдадор кардан.

ТАҚЛИДГАР تقليدگر он ки дигареро пайравӣ мекунад.

ТАҚЛИДГАРӢ تقليدگرى тақлидкорӣ кардан.

ТАҚЛИДӢ تقليدى *мансуб ба* **тақлид**; тақлидкорона, аз рӯи пайравии кӯркӯрона ба касе бе доштани истеъдоди ҳақиқӣ.

ТАҚЛИДКОР تقليدكار он ки дар кору кирдор ва рафтор ба касе кӯр-кӯрона пайравӣ мекунад; тақлидкунанда.

ТАҚЛИДКОРӢ تقليدكارى пайравӣ кардан.

ТАҚЛИДКОРОНА تقليدكارانه пайравона, аз рӯи тақлидкорӣ.

ТАҚЛИДКУНАНДА تقليدكننده *ниг.* **тақлидкор**.

ТАҚЛИДНОПАЗИР تقليدناپذير коре, ки онро айнан такрор кардан номумкин аст.

ТАҚЛИДЧӢ تقليدچى *гуфт.* он ки кору рафтори касеро айнан нишон медиҳад; тақлидкори кору рафтори касе.

ТАҚЛИЛ *а.* تقليل *кит.* кам кардан ё костани ягон чиз.

ТАҚОБУЛ *а.* تقابل *кит.* баробарӣ, баробар шудан.

ТАҚОЗО *а.* تقاضا хоҳиш, дархост; **бо тақозои**… бо талаби…; **тақозо кардан (намудан)** а) хоҳиш кардан; майл доштан ба коре; б) талаб кардан.

ТАҚОЗОГАР تقاضاگر он ки талаб мекунад, талабкунанда, хоҳанда.

ТАҚОРУБ I *а.* تقارب *кит.* ба ҳам наздик шудан, наздикӣ, қаробат; **тақоруб кардан** наздик шудан (*ба чизе*).

ТАҚОРУБ II *а.* تقارب *адш.* номи яке аз вазнҳои арӯз; *ниг.* **мутақориб**.

ТАҚРИБ *а.* تقريب 1. наздик гардонидан; наздик; **ба ин тақриб** ба ин тариқ, ба ин тарз, ба ин минвол. 2. восита, баҳона.

ТАҚРИБАН *а.* تقريباً тахминан, қариб ки…, қариби…

ТАҚРИБӢ تقريبى тахминӣ, тақрибан.

ТАҚРИЗ I *а.* تقريظ *кит.* 1. буридан, қатъ кардан. 2. *адш.* шеър гуфтан дар мадҳ ё мазаммати касе.

ТАҚРИЗ II *а.* تقريظ 1. баёни фикр дар бораи асаре, баҳо додан ба асаре. 2. мақолае, ки дар он дар бораи асаре фикр баён ёфтааст; **тақриз навиштан** дар бораи асаре изҳори

ақида кардан.

ТАҚРИЗНАВИС تقریظنویس он ки такриз навиштааст; он ки оид ба асаре изҳори ақида кардааст, муқарриз.

ТАҚРИР *а.* تقریر *кит.* гуфтани муддао бо забон, баён, гуфтор, муқаррар кардан, тасдиқ кардан.

ТАҚРИРАН *а.* تقریراً шифоҳӣ, даҳанакӣ.

ТАҚСИМ *а.* تقسیم 1. ҷудо кардан ба қисмҳо, қисм-қисм кардани чизе. 2. яке аз чор амали арифметикӣ, ки тақсим кардани ададро нишон медиҳад; **тақсим кардан (намудан)** ҳисса намудан, ба қисмҳо ҷудо кардан; **тақсим шудан** ҷудо шудан, қисм-қисм шудан; **тақсими хотир** парешонхотирӣ.

ТАҚСИМБАНДӢ تقسیمبندی ба қисмҳо ҷудо намудан, гурӯҳбандӣ.

ТАҚСИМГАР تقسیم‌گر шахси тақсимкунанда.

ТАҚСИМӢ تقسیمی *ниг.* **тақсимча**.

ТАҚСИМКУНАНДА تقسیم‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **тақсим кардан**; он ки ба қисмҳо ҷудо мекунад.

ТАҚСИМНАШАВАНДА تقسیمنشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **тақсим нашудан**; ададе, ки тақсим намешавад, тақсимнопазир.

ТАҚСИМНОПАЗИР تقسیمناپذیر ададе, ки қобили тақсим нест.

ТАҚСИМОТ *а.* تقسیمات тақсим шудан; марзбандӣ: **тақсимоти миллии Осиёи Миёна**.

ТАҚСИМЧА تقسیمچه табақча.

ТАҚСИМШАВАНДА تقسیمشونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **тақсим шудан**; он чи ба ҳиссаҳо тақсим карда мешавад; қобили тақсим; **адади тақсимшаванда** ададе, ки бояд ба ҳиссаҳо тақсим мегардад.

ТАҚСИМШАВАНДАГӢ تقسیمشوندگی ба гурӯҳҳо тақсимшаванда, тақсимпазир будан.

ТАҚСИР I *а.* تقصیر 1. *кит.* кӯтоҳӣ, сустӣ (*дар коре*). 2. хато, гуноҳ.

ТАҚСИР II تقصیر *гуфт. калимаи хитобӣ дар вақти мурољиат ба соҳибмансабон ва муллоён гуфта мешавад*; *ба ин маънӣ* «тақсирам» *низ мегӯянд.*

ТАҚСИРБИН تقصیربین нуқсонбин, он ки камбудиву хатоҳоро мебинад.

ТАҚСИРГӮӢ تقصیرگوئی *маҷ.* тамаллуқкорӣ, хушомадгӯӣ.

ТАҚ-ТАҚ تق‌تق *тақлиди овози* садои кӯфта шудани дар; **тақ-тақ кардан** кӯфтан, задан (дареро;) **тақ -тақ шудан** зада шудани дар; **бе тақ-тақ** дарро нокӯфта, хабар надода (*даромадан ба хонае*).

ТАҚТЕЪ *а.* تقطیع *адш.* ҷудо кардани мисраи шеър ба рукнҳои арӯз; санҷидани вазни шеър, оҳанг.

ТАҚТИР I *а.* تقتیر сахтӣ кардан дар нафақа, хасисӣ дар хароҷот.

ТАҚТИР II *а.* تقطیر *кит.* 1. қатра-қатра чакондани моеот, соф кардан моеот бо софӣ. 2. ба воситаи бӯғронӣ соф кардани чизе.

ТАЛ (Л) I *а.* طل пушта, теппа, кӯҳи паст; **тали реги равон** хомаи рег дар регзорҳо.

ТАЛ(Л) II *а.* طل 1. шабнам. 2. борони реза.

ТАЛА I تله *кит.* дом, қапқон.

ТАЛА II تله *гуфт.* толон, тороҷ, ғорат; **тала кардан** ғорат (тороҷ) кардан; **тала шудан** ғорат шудан, ба тороҷ рафтан.

талаб طلب 1. *асоси замони ҳозира аз* **талабидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* талбанда ва хоҳанда: **озодиталаб, ҳангоматалаб**…

ТАЛАБ *а.* طلب 1. пурсидаву хостани чизе; дархост, илтимос; **талаби** *касеро* **қабул кардан** хоҳишу дархости касеро қабул кардан. 2. ҷустуҷӯ, кофтуков. 3. маблағе, ки аз касе даъво карда мешавад, маблағе, ки қарздиҳанда аз қарздор металабад**; талаб кардан (намудан)** а) хостан; б) чизи додашударо гашта гирифтанӣ шудан. 4. эҳтиёҷи харидорон ба моле дар бозор. 5. кофтуков, ҷустуҷӯ.

ТАЛАБА *а.* طلبه 1. *ҷ.* **толиб**. 2. толиби илм, хонанда, шогирд.

ТАЛАБАНДА طلبنده пурсанда, талабкунанда (чизеро), талбанда.

ТАЛАБГОР طلبگار 1. хоҳон, хоҳанда; дархосткунанда. 2. хостгор; **талабгор баромадан** то-

либ шудан, хостан; **талабгор шудан** хостгор шудан.

ТАЛАБИДАН طلبیدن 1. пурсидан, хостан (*чизеро*). 2. талаб кардан; орзу намудан. 3. даъват кардан, ҷеғ задан. 4. хоҳиш кардан. 5. ҷустуҷӯ кардан, кофтан.

ТАЛАБИДАНӢ طلبیدنی пурсиданӣ.

ТАЛАБКОРОНА طلبکارانه муддаиёна; **талабкорона ба майдон даромадан**.

ТАЛАБКУНАНДА طلبکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **талаб кардан**; дархосткунанда, хоҳишкунанда.

ТАЛАБНОМА طلبنامه санаде, ки аз касе чизе дархост карда мешавад.

ТАЛАБОТ *а.* طلبات *ҷ.* **талаб**.

ТАЛАВВУН *а.* تلون *кит.* рангоранг шудан; рангорангӣ; **талаввуни мизоҷ** тағйир ёфтани мизоҷ, ранг ба ранг шудан, бесуботӣ.

ТАЛАҚҚӢ *а.* تلقی қабул кардан, пазируфтан.

ТАЛАТТУФ *а.* تلطف *кит.* меҳрубонӣ, лутф, навозиш, дилнавозӣ.

ТАЛАФ *а.* تلف нобуд шудан, табоҳ шудан; нест шудан; **кишт аз беобӣ талаф шуд, талаф кардан** нобуд (нест) кардан; **талаф шудан (гардидан)** нобуд шудан, аз байн рафтан.

ТАЛАФГОР//ТАЛАФКОР تلفگار//تلفکار нобудкунанда, гум ва несткунанда.

ТАЛАФКОРӢ تلفکاری талафкор будан, хароҷот кардан.

ТАЛАФОТ *а.* تلفات *ҷ.* **талаф**; **талафоти зиёд** нобуд шудани чизи бисёр, кушта шудани одами бисёр; **талафот додан** кушта шудан, аз байн рафтан(-и одамон); **талафот расондан** *ба касе* нобуд (нест) кардан, зиён расондан ба касе.

ТАЛАФФУЗ تلفظ тарзи гапзанӣ, тарзи адои (гуфтани) калимаҳо; **талаффузи қоригӣ** *кит.* тарзи ифодаи (адои) калимаҳо мувофиқи қоидаи (таҷвиди) арабӣ.

ТАЛАФШУДА تلفشده нобудшуда.

ТАЛБАНДА طلبنده *гуфт., ниг.* **талабанда**.

ТАЛБИДАН طلبیدن *ниг.* **талабидан**.

ТАЛБИС *а.* تلبیس *кит.* 1. маккорӣ, фиребгарӣ, ҳилагарӣ; сохтакорӣ (*дар ҳуҷҷатҳои навишта*); **васиқаи талбис** ҳуҷҷати қалбакӣ, ҳуҷҷати сохта; **хати талбис** номаи сохта. 2. пӯшидан, либос пӯшидан.

ТАЛБИСӢ تلبیسی иблисӣ, маккорӣ, фиребгарӣ, ҷодугарӣ.

ТАЛБИСКОР تلبیسکار фиребгар, маккор.

ТАЛБИСКОРӢ تلبیسکاری маккорӣ, ҳилагарӣ, қаллобӣ; сохтакорӣ (*дар ҳуҷҷатҳо*).

ТАЛБОН طلبان маросими аввали меҳмон шудани арӯсу домод дар хонаи падару модари арӯс.

ТАЛВЕҲ *а.* تلویح ишора кардан, матлаберо бо ишора фаҳмондан, суханеро сарбаста гуфтан.

ТАЛВИН *а.* تلوین бо ранги дигар даровардан, гуногунранг кардан.

ТАЛВОСА تلواسه ноороми, беқарорӣ, изтироб; **талвосаи ҷон** ҷонканӣ; **ба талвоса афтодан** дар ташвиш мондан; **дар талвоса будан** дар ташвиш (ноором) будан; **талвоса доштан** беқарор (дар изтироб) будан; **талвоса кардан** беқарор (дар ҳолати изтироб) будан.

ТАЛҚИН *а.* تلقین ёд додан, омӯзиш; таъсиргузаронӣ ба рӯҳияи касе; андохтани фикре ба дили касе; **талқин кардан (намудан)** ёд додан, хуб фаҳмонда додан.

ТАЛҚОН تلقان 1. орде, ки аз майда кардани нон, меваҳои хушк тайёр карда мешавад. 2. орди дар равған бирёншуда. 3. хокаи тамоку); **талқони нони хушк; талқон шудан(-и чизе)** майда–майда шудан, орд шудан, ба гард мубаддал шудан; **кӯҳро талқон кардан** *маҷ.* а) кори сахтеро ба ҷо овардан; б) пурқувват будан.

ТАЛЛОҒУ تلاغو *гуфт.* ниҳоят талх; **заҳру таллоғу шавад** дуои бад, яъне ҳазм нашуда заҳр шавад.

ТАЛЛОН تلان бӯр (*ранги асп*).

ТАЛМЕҲ *а.* تلمیح 1. ишора, нигоҳи сабук ба сӯи чизе. 2. *адш.* ишора кардани шоир дар шеъри худ ба қисса ё масали маъруфе.

ТАЛМУД تلمود китоби муқаддаси яҳудиён.

ТАЛОҚ *а.* طلاق раҳонидани зан аз қайди никоҳ, ҷудо шудан аз зан, ҷудоӣ; **талоқи боин** *д.*

талоқе, ки аз рӯи шариат пас аз он баъд аз гузаштани муддати ду моҳ ба зани пештара баргаштан мумкин нест; **талоқи раҷъӣ** талоқе, ки дар муддати муайян баргаштан ба зани пештара бе никоҳ мумкин аст; **талоқ гирифтан** ҷудо шуда рафтани зан аз шавҳар; **талоқ кардан** талоқ додан, аз зан ҷудо шудан, бо қоидаи шариат занро сар додан; **хати талоқ** ҳуҷҷат дар бори ҷудо шудани зану шавҳар.

ТАЛОҚАТ *а.* طلاقت *кит.* хушбаёнӣ, суханварӣ, фасоҳати гуфтор, ҳунари нотиқӣ: **талоқати лисон** хушзабонӣ, фасоҳат.

ТАЛОҚХАТ طلاقخط *гуфт.* хати талоқ.

ТАЛОН I *фр.* تلان нисфи варақаи ҳуҷҷате, хатча ё варақае, ки ба ҷойи пул истифода мешавад, ки ба дасти кас дода шуда, нисфи дигараш дар идора мемонад.

ТАЛОН II تلان *ниг.* **толон**.

ТАЛОТУМ *а.* تلاطم 1. ба ҳам задани мавҷҳои баҳр. 2. *маҷ.* шӯру ғавғо, мағал; **талотум задан** ба ҳам задани амвоҷи дарё; **ба талотум даромадан** ба мавҷзанӣ сар кардани оби баҳр; **талотум кардан** мавҷ задан.

ТАЛОТУФ *т.* تلاتوف 1. шӯру ғавғо, мағал. 2. он ки худро чиркин нигоҳ дорад, касиф.

ТАЛОТӮБ *т.* تلاتوب *гуфт.* ғавғо, мағал, тӯпаланг; **талотӯб кардан** ғавғо (тӯпаланг) кардан, талотуф.

ТАЛОФӢ *а.* تلافی *кит.* пур шудани ҷои чизи талафшуда, ҷуброн, товон, иваз, қусур; **талофӣ кардан** ҷуброн кардан, қусури чизи аз- дастрафтаро баровардан.

ТАЛОШ تلاش 1. саъю кӯшиш; ҷидду ҷаҳд, ҷадал; тараддуд. 2. даст ба гиребон шудани ду ё чанд кас, кашмакаш, кашокаш; **талоши маош** мубориза барои зиндагӣ; **талоши ҳаёт** ташвиши (кашмакаши) зиндагӣ; **дар талош афтодан** ба кашмакаш даромадан, кашокаш кардан; **талош доштан** ҷадал кардан, мунозира доштан; **талош кардан** кашмакаш (ҷадал) кардан.

ТАЛОШИДАН تلاشیدن *кит.* ҷустуҷӯ кардан, кофтан; паҳну парешон кардан, пошидан.

ТАЛОШӢ تلاشی 1. нестӣ, нобудӣ. 2. паҳну парешон кардан.

ТАЛОЯ *а.* طلایه гурӯҳи пешгарди лашкар; аскароне, ки вақти шаб лашкарро посбонӣ мекунанд.

ТАЛОЯГӢ طلایگی дар талоя будан, пешгарди лашкар будан, посбонии шабонаи лашкар.

ТАЛХ تلخ 1. он чи мазаи тунду тез дорад; *муқоб.* **ширин**. 2. ногувор, сахт (сухан); **талх шудани зиндагӣ** мушкил шудани зиндагӣ; **ҷавоби талх** ҷавоби сахтрасанда; **талх гуфтан** сухани дурушту ногувор гуфтан; **авқот талх намудан** димоғи касеро сӯзондан.

ТАЛХА I تلخه 1. моеи зарди сабзинатоби талх, ки аз ҷигари одам ҷудо шуда меистад; сафро, заҳра. 2. халтачае, ки ин моеъ дар даруни он ҷамъ мешавад, заҳрадон; ◊ **талха кафидан** тарсидан, сахт ба тарс афтодан, заҳракаф шудан.

ТАЛХА II تلخه *бот.* алафи бисёр талх, ки ба димоғи кас расад, талхиаш ба зудӣ намеравад, талхак; **талха чашидан** талхком шудан, ба сахтию душворӣ мондан.

ТАЛХАДОН تلخه‌دان заҳрадон.

ТАЛХАК تلخک *ниг.* **талха** II.

ТАЛХАКАФ تلخه‌کف **:талхакаф шудан** сахт тарсидан.

ТАЛХГУФТОР تلخ‌گفتار *ниг.* **талхсухан**.

ТАЛХГУФТОРӢ تلخ‌گفتاری *ниг.* **талхсуханӣ**.

ТАЛХГӮӢ تلخ‌گوئی гуфтани гапҳои талх, нешзабонӣ, бадзабонӣ.

ТАЛХГӮЙ تلخ‌گوی он ки сухани нешдор мегӯяд, бадзабон.

ТАЛХЗАБОН تلخزبان он ки гапҳои дурушту нофорам мегӯяд, бадзабон.

ТАЛХЗАБОНӢ تلخزبانی гуфтани гапҳои дурушти нешдор, бадзабонӣ.

ТАЛХИПИСАНД تلخی‌پسند *кит.* он ки сахтиву ногувориро қабул мекунад ва аз он гила намекунад; тобовар, пазирандаи сахтиву мушкилӣ.

ТАЛХИС *а.* تلخیص гузориши кӯтоҳ, мухтасар, хулоса, ихтисора.

ТАЛХӢ تلخی 1. бадмазагӣ, мазаи талху ногувор: **дар даҳон талхӣ ҳис кардан**. 2. сахтӣ, ногуворӣ, душворӣ; *муқоб.* **хушӣ: талхии**

рӯзгор, талхии танҳоӣ, талхии ятимӣ; талхию ширинии зиндагиро чашидан гармию сардии ҳаётро аз сар гузарондан, неку бади зиндагиро дидан; **талхии ком** ногувории аҳвол, димоғсӯхтагӣ.

ТАЛХКАШ تلخکش *кит.* он ки ба азобу машаққат тоб меорад.

ТАЛХКОМ تلخکام он ки зиндагониаш сахт мегузарад; он ки ба матлабу орзуяш нарасидааст.

ТАЛХКОМӢ تلخکامی маъюсӣ, нарасидан ба орзуи худ.

ТАЛХМАЗА تلخمزه 1. мазаи талх доштан. 2. *маҷ.* нофорам.

ТАЛХМИЗОҶ تلخمزاج дорои мизоҷи талх.

ТАЛХНАМО تلخنما каме талх, қариб талх: **оби талхнамо**.

ТАЛХОБ تلخآب сафро, зардоб.

ТАЛХОБА تلخآبه 1. *ниг.* **талхоб**. 2. *маҷ.* май.

ТАЛХСИРИШТ تلخسرشت он ки тинати бад дорад, бадасл, бадгуҳар, бадхӯ.

ТАЛХСУХАН تلخسخن он ки суханони баду нофорам мегӯяд, бадсухан, бадгап, дуруштсухан.

ТАЛХСУХАНӢ تلخسخنی бадгапӣ, дуруштсуханӣ, талхгӯӣ, талхгуфторӣ.

ТАЛХФОМ تلخفام *кит.* тираранг, хирараңг, нософ.

ТАЛЧА تلچه теппаи хурд.

ТАЛЪАТ *а.* طلعت рӯй, чеҳра, симо, дидор; **талъати ғарро** чеҳраи зебо, симои хуб.

ТАМАВВУЛ *а.* تمول *кит.* молдорӣ, давлатмандӣ.

ТАМАДДУН *а.* تمدن 1. шаҳрнишин шудан. 2. доро шудан ба илму фанни замонӣ; маданияти бузург.

ТАМАЙЮЗ *а.* تميز фарқ пайдо кардан; фарқ доштан.

ТАМАЛЛУК *а.* تملک молик шудан, зӯран аз они худ кардан, тасарруф кардан.

ТАМАЛЛУҚ *а.* تملق хушомадгӯӣ, лаганбардорӣ, чоплусӣ; ҳурмати риёӣ; **тамалуқ кардан** хушомад кардан.

ТАМАЛЛУҚГӮ(Й) (ی) تملقگو он ки тамаллуқ мегӯяд, чоплус, хушомадгӯй, лаганбардор.

ТАМАЛЛУҚГӮӢ تملقگوئی хушомадгӯӣ, чарбзабонӣ.

ТАМАЛЛУҚКОР تملقکار лаганбардор, хушомадгӯй.

ТАМАЛЛУҚКОРӢ تملقکاری лаганбардорӣ, хушомадгӯӣ.

ТАМАЛЛУҚКОРОНА تملقکارانه хушомадгӯёна, аз рӯи тамаллуқ ва риё.

ТАМАЛЛУҚОМЕЗ تملقآمیز тамаллуқдор; хушомадгӯёна; **сухани тамаллуқомез.**

ТАМАЛЛУҚПЕША تملقپیشه хушомадгӯй, он ки кораш тамаллуқ аст.

ТАМАННО *а.* تمنا//تمنی 1. орзу, ҳавас, умед, хоҳиш. 2. *гуфт.* ноз, карашма, ишва; **бо таманнои ғурур** бо нозу карашма, бо такаббур; **таманно доштан** хоҳишманд будан, илтимос кардан; **таманнои** *касе ё чизе* **бар сар кардан** орзуи касеро ё чизеро кардан, орзуи чизеро ба дил парвардан; **таманно кардан** ноз (карашма) кардан.

ТАМАРКУЗ *а.* تمرکز *кит.* марказият додан, марказонидан, ба як марказ ҷамъ овардан.

ТАМАСХУР *а.* تمسخر масхара кардан; ришханд задан; масхара, ришханд; **бо чашми тамасхур нигоҳ кардан** беэътиноёна (ришхандомез) нигаристан ба чизе ё касе; **тамасхур кардан** масхара кардан.

ТАМАСХУРОМЕЗ تمسخرآمیز масхараомез, бо тамасхур, бо ришханд.

ТАМАТТӮЪ *а.* تمتع *кит.* баҳравар шудан, манфиат бурдан, фоида, баҳра.

ТАМАЪ *а.* طمع бо ҳирс чашм дӯхтан ба чизе; умеди чизе аз касе доштан аз рӯи ҳирс; **тамаъ бурдан** аз касе ба чизе чашм доштан; **тамаъ доштан** умедвори чизе будан; **тамаъ кардан** умед кардан; чашмдор будан; **чашми тамаъ дӯхтан** *ба касе ё чизе*; *ниг.* **тамаъ доштан**.

ТАМАЪВАРЗӢ طمعورزی чашмтангӣ, гуруснагӣ, тамаъкорӣ, тамаъварз будан.

ТАМАЪДОР طمعدار шахсе, ки тамаъ дорад, он

ки аз рӯи ҳирсу тамаъ ба чизе ё касе менигарад.

ТАМАЪКОР طمعکار ҳарис, ҳорис, озманд.

ТАМАЪКОРӢ طمعکاری ҳарисӣ, озмандӣ.

ТАМАЪКОРОНА طمعکارانه аз рӯи тамаъ (ҳирс), бо ҳирсу оз.

ТАМАЪҶӮ(Й) طمعجو(ی)он ки аз паи тамаъ мегардад.

ТАМАЪҶӮӢ طمعجوئی озмандӣ, ҳарисӣ.

ТАМБА تمبه *ниг.* **танба**.

ТАМБАЛ تمبل *ниг.* **танбал**.

ТАМБАЛӢ تمبلی *ниг.* **танбалӣ**.

ТАМБАЛОНА تمبلانه *ниг.* **танбалона**.

ТАМБУР *ф.* تمبور *р.оҳ.* айвончаи пешидарӣ дар даромадгоҳи вагонҳои мусофирбар.

ТАМҒА//ТАМҒО *т.*تمغا//تمغه мӯҳре, ки ба ҳайвонот ва тойҳои ҳар гуна мол мезананд; нишон, аломат; **тамға задан** мӯҳр (аломати махсус) задан ба чизе.

ТАМҒО *т.* تمغا *ниг.* **тамға**.

ТАМДЕҲ *а.* تمدیح *кит.* мадҳ кардан касеро, ситоиш, таъриф.

ТАМДИД تمدید дароз кардани муддат ва мӯҳлат.

ТАМИЗ *а.* تمیز бартарӣ додан чизеро бар чизе, фарқ карда тавонистан нағзро аз бад; **тамиз додан** фарқ кардан, ташхис додан; **тамиз доштан** фарқ карда тавонистан (*нағзро аз бад*); **арбоби хирад ва тамиз** аҳли оқил ва фарққунандаи нек аз бад.

ТАМЙИЗ *а.* تمییز солимфикрӣ, покизагӣ, ақлу ҳуш.

ТАМКИН *а.* تمکین 1. виқор, вазнинӣ, нигоҳ доштани қадру иззати худ ва дигарон; **бо камоли тамкин** бо виқор ва вазнинии тамом; **сабру тамкин** тоқат ва вазнинӣ (*дар муомила ва рафтор бо касон*); **тамкин карда истодан** худдорӣ карда истодан. 2. ҷо додан, побарҷо кардан.

ТАМЛИК *а.* تملیک *кит.* 1. молик (соҳиб) гардонидан *касеро* ба мулке. 2. мулки касе; **тамлики** *касе* **шудан** ба мулкияти касе даромадани чизе.

ТАММОЪ *а.* طماع пуртамаъ, тамаъкор, тамаъкунанда.

ТАМОИЛ *а.* تمایل *ниг.* **тамоюл**.

ТАМОКУ تماکو барги гиёҳи тамоку, ки онро хушк карда бурида мекашанд (*дар чилим ё ба когаз печонда*); **тамокуи духтарпеч** навъи аълои чилимтамокуи ҷойдорӣ; **тамокуро партофтан** тамокукаширо бас кардан.

ТАМОКУДОН تماکودان қуттӣ ё халтачаи махсус барои нигоҳ доштани тамоку.

ТАМОКУЗОР تماکوزار ҷойе, ки тамоку мешинонанд.

ТАМОКУКАШ تماکوکش он ки папирос ё чилим мекашад.

ТАМОКУКАШӢ تماکوکشی сигоркашӣ, чилимкашӣ.

ТАМОКУКОР تماکوکار парварандаи тамоку, коранда ва нигоҳубинкунандаи тамоку.

ТАМОКУКОРӢ تماکوکاری кишту кори тамоку, шинондани тамоку.

ТАМОКУҚУТТӢ تماکوقطی *ниг.* **тамокудон**.

ТАМОКУПАРВАР تماکوپرور он ки ба парвариши тамоку машғул аст, шахсе, ки тамоку мекорад.

ТАМОКУПАРВАРӢ تماکوپروری парваридани тамоку, тамокупарвар будан.

ТАМОКУФУРӮШӢ تماکوفروشی ҷое, ки дар он ҳар гуна тамоку ва маснуоти он фурӯхта мешавад.

ТАМОКУХАЛТА تماکوخلته *ниг.* **тамокудон**.

ТАМОЛУК *а.* تمالک худро дошта тавонистан, ба нафси худ молик будан.

ТАМОМ *а.* تمام 1. ҳама, ҳамагӣ, пурра, комил, саросар. 2. пурра, комил; **бо суръати тамом**, **бо ҳозирии тамом**, **баъд аз тамом сер шудани шикамаш**. 3. басанда, кофӣ. 4. ба поён расидани чизе, оқибат, анҷом, интиҳо; **тамом кардан** а) ба охир расонидан, буд кардан (*кореро*); б) хатм кардан (*мактабро*); **тамом шудан** а) ба итмом (ба охир) расидан; б) *маҷ.* мурдан.

ТАМОМАН *а.* تماماً пурра, комилан.

ТАМОМИЯТ *а.* تمامیت пуррагӣ, комилӣ, му-

каммалӣ: **тамомияти арзӣ**.

ТАМОМӢ تمامی пуррагӣ, ҳамагӣ.

ТАМОМКУНАНДА تمام‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **тамом кардан**; хатмкунанда (*мактаберо*).

ТАМОМНАШАВАНДА تمام‌نشونده бардавом, итмомнашаванда.

ТАМОМНАШУДАНӢ تمام‌نشدنی ба охир нарасиданӣ.

ТАМОМРУХ تمام‌رخ *маҷ*. зебо, хушрӯй.

ТАМОМТАЪРИХ *а*. تمام‌تأریخ *кӯҳн*. қасидае, ки аз ҳар байташ таърихи матлуб мебарояд.

ТАМОМШУДА تمام‌شده ба охир расида,

ТАМОМШУДАНӢ تمام‌شدنی он чи ки ба охир мерасад.

ТАМОМИЁР *а*. تمام‌عیار комил, пурарзиш, холис.

ТАМОРУЗ تماروض *кит*. худро бардурӯғ ба бемории задани одами солим, беморангорӣ.

ТАМОС *а*. تماس наздикӣ, пайвастагӣ; алоқа: **нуқтаи тамос**, **тамос гирифтан**, **дар тамос будан**.

ТАМОСУК *а*. تماسک 1. худдорӣ, хештандорӣ. 2. *маҷ*. сабру таҳаммул.

ТАМОШО *а*. تماشا 1. дидани чизе, назар кардан ба ягон чизи аҷиб: **тамошои идгоҳ**. 2. сайр, гашт, саргарми сайру гашт, ҷаҳон-гардӣ; **тамошо додан** нишон додан, ҷоеро сайр кунондан, намоиш додан; **тамошо доштан** тамошобоб будан, диданбоб будан; **тамошо кардан** дидан, сайр кардан, нигоҳ кардан, аз назар гузарондан; **тӯю тамошо** ҷашну хурсандӣ.

ТАМОШОБИН تماشابین он ки маърака, бозӣ ё мусобиқаеро тамошо мекунад; **тамошобин шудан** аз дур воқеаеро нигаристан.

ТАМОШОБИНӢ تماشابینی амали тамошобин, тамошо кардан.

ТАМОШОБОБ تماشاباب он чи кирои дидан мекунад, диданӣ: **чизи тамошобоб**.

ТАМОШОГАР تماشاگر он ки ба ҳодисае аз дур нигоҳ мекунад, бинанда, тамошобин.

ТАМОШОГАРӢ تماشاگری амали тамошогар, ба тамошо машғул будан, тамошо кардан.

ТАМОШОГАҲ//ТАМОШОГОҲ تماشاگه// تماشاگاه ҷойи тамошо, ҷойе, ки чизе намоиш дода мешавад.

ТАМОШОДӮСТ تماشادوست он ки сайру гашт ва дидани чизҳои аҷиброро дӯст медорад.

ТАМОШОӢ تماشائی аҳли тамошо, тамошокунанда.

ТАМОШОКАДА تماشاکده *кит., ниг.* **тамошогоҳ**.

ТАМОШОКАДУ تماشاکدو 1. кадуи гирдаи паҳн. 2. ҳар чизи боиси тамошо.

ТАМОШОКУН تماشاکن *ниг.* **тамошогар**.

ТАМОШОКУНОН تماشاکنان дар ҳоли тамошо, дар ҳоли нигаристан ба манзарае.

ТАМОШОТАЛАБ تماشاطلب *ниг.* **тамошодӯст**.

ТАМОШОХОНА تماشاخانه ҷое, ки дар он бозие намоиш дода мешавад; театр.

ТАМОЮЛ *а*. تمایل моил шудан, майл, майлон, изҳори майл ва рағбат.

ТАМОЮЛОТ *а*. تمایلات *ҷ*. **тамоюл**.

ТАМР I *а*. تمر хурмо; **тамри ҳиндӣ** меваи туршест дар Ҳиндустон, ки мазаи моил ба ширинӣ дорад.

ТАМР II **//ТИМР** تمر *тиб*. бемории чашм, ки ба кӯрӣ сабаб мешавад ва онро оби марворид ҳам мегӯянд.

ТАМРИН *а*. تمرین *кит*. машқ карда худро одат кунонидан ба коре; машқ, варзиш.

ТАМС *а*. طمث 1. хуни ҳайз, ҳайз дидани занон. 2. рим, чирку фасод.

ТАМСИЛ *а*. تمثیل 1. мисол овардан, монанд кардан. 2. *адш*. достонеро чун масал нақл кардан; номи жанри адабӣ.

ТАМСИЛӢ تمثیلی *мансуб ба* **тамсил**: **ҳикояти тамсилӣ.**

ТАМТАМӢ تمتمی *кит*. сатангӣ, худро бологирӣ, кибру таманно.

ТАМУЗ تموز 1. *таър*. моҳи даҳуми суриёнӣ, ки ба моҳи июл рост меояд. 2. аввали тобистон, саратон. 3. рӯзҳои бисёр гарм, гармои сахт.

ТАМУК تموک *кит*. 1. нишонаи тир, ҳадаф. 2. як навъ тири нӯгпаҳн, ки аз тан ба осонӣ

намебарояд. 3. *маҷ.* ҳар чизи фурӯраванда ба чизе, ки бароварданаш душвор аст.

ТАМҲИД *а.* تمهيد *кит.* 1. густурдан, ҳамвор кардан. 2. фароҳам кардан, омода кардан; муҳодима. 3. суханҳое, ки пеш аз баёни матлабе чун муқаддима гуфта мешавад; муқаддима; **тамҳиди муқаддимот** тайёр кардани замина барои иҷрои коре.

ТАМҶИД *а.* تمجيد *кит.* мадҳ, ситоиш, таъриф; **тамҷид кардан** мадҳ кардан, ситудан.

ТАМЪ *а.* طمع *ниг.* **тамаъ**.

ТАН I تن 1. бадан, ҷисм (*ғайр аз дасту по ва сар*). 2. кас, шахс, нафар; **тани ба курта** бо як пероҳан, бо як курта: **тан ба тан** (ҷанг ва мубориза) якка ба якка, яке ба муқобили дигаре; **тани танҳо** якка, ба танҳоӣ; **тану ҷон** ҷисм ва рӯҳ; **маҳрами тан** зан; **тан додан** а) ҷон додан, худро фидо кардан; б) розӣ шудан; таслим шудан; қоил шудан; **тан додан ба тақдир** розӣ (таслим) шудан ба пешомадҳо; **тан гирифтан** ба ҳисоби худ қабул кардан, ба гардан гирифтан; **тан гирондан** ба гардани касе мондан; **тан додан** розӣ шудан, таслим шудан; **тан дардодан** розӣ шудан ба сахтиҳо; **тан обод будан** аз сару либос таъмин будан, либоси кофӣ доштан; **тани пӯшида** сару либоси зарурӣ доштан, бараҳна набудан; **аз тан кашидан** либосеро баровардан; **ҳама тан гӯш гардидан** бо диққати тамом гӯш кардан (*ба сухани касе*); **як тан шудан, як тану як ҷон шудан** муттафиқ шудан, бо иттифоқ кор кардан.

ТАН II تن қисмати аслӣ, нархи аслӣ; **тани пул** маблағи аслии пул; **тани харид** маблағи аслӣ вақти харид; **тани мо** ба ҳисоби мо, ба мо қабул.

ТАНА I تنه 1. бадан, ҷасад (*ҷасади одам баъд аз мурдан*). 2. бадани (пояи) дарахт (*аз рӯи замин то ҷои рӯиши шохаҳо*); **танаи кӯҳ** баданаи кӯҳ.

ТАНА II تنه **:танаи анкабӯт** танидаи тортанак, тори тортанак.

ТАНАБАСТА تنه‌بسته он ки ё он чи тана баста бошад.

ТАНАВВӮЪ *а.* تنوع гуногунӣ, ҳархелагӣ.

ТАНАВОР تنه‌وار чарм барои пойафзолдӯзӣ.

ТАНАЗЗУЛ *а.* تنزل поин омадан; пастравӣ; *муқоб.* **тараққӣ; таназзул кардан** фуромадан, поин омадан.

ТАНАКОР تنه‌کار 1. *мин.* намаки натрии кислотаи борӣ, ки барои кафшери оҳан ба кор меравад; бура. 2. миёнрав, миёнҷӣ.

ТАНАФФУР *а.* تنفر 1. нафрат, доштан, безор будан, нафрат, кароҳат; **танаффур кардан** нафрат кардан. 2. рамидан.

ТАНАФФУРОМЕЗ تنفرآميز нафратнок; **нигоҳи танаффуромез**.

ТАНАФФУС *а.* تنفس 1. нафас кашидан, нафасгирӣ. 2. дамгирӣ, фосила (*байни дарсҳо, дар вақти маҷлисҳо*); **ба танаффус баромадан.**

ТАНАУМ *а.* تنعم парвариш ёфтан бо нозу неъмат; таносоӣ.

ТАНБА تنبه 1. чизест барои маҳкам нигоҳ доштан, ки аз қафои чизе мегузоштанд, тиргак; **танба мондан** тиргак гузоштан (*мас. ба пушти дар*). 2. дар як ҷо тӯб шудани чизи (одами) зиёде.

ТАНБАЛ تنبل он ки кор кардан намехоҳад, танпарвар, коҳил, коргурез, бекорхоб.

ТАНБАЛӢ تنبلی коҳилӣ, бемайлӣ ба кор; танпарварӣ; **танбалӣ кардан** ба коре коҳилона рафтор кардан, кардани кореро нахостан.

ТАНБАЛОНА تنبلانه коҳилона; оҳиста, бемайлона.

ТАНБАРАҲНА تن‌برهنه 1. луч, бараҳна. 2. *маҷ.* **камбағал**.

ТАНБЕҲ *а.* تنبيه 1. огоҳӣ, сарзаниш, огоҳонидан, ҳушдор додан. 2. огоҳонидан ба воситаи ҷазодиҳӣ, ҷазо; **танбеҳ кардан (намудан)** а) огоҳ кардан; б) гӯшмол (ҷазо) додан; **танбеҳ дидан** ҷазо дидан, ба ҷазо гирифтор шудан; **танбеҳ додан** ҷазо додан.

ТАНБЕҲДИҲӢ تنبيه‌دهی *исми амал аз* **танбеҳ додан**; огоҳ намудан, ҷазо додан.

ТАНБЕҲКОРОНА تنبيه‌کارانه ба таври огоҳона ҷазо додан.

ТАНБОКУ تنباکو *ниг.* **тамоку**.

ТАБОН تبان *ниг.* **тунбон**.

ТАНБӮР تنبور *мус.* яке аз олатҳои мусиқии торӣ, ки дастаи дарозу косаи хурд дорад; ◊ **шикам танбӯр навохтан** сахт гурусна будан.

ТАНБӮРӢ تنبوری танбӯрнавоз.

ТАНБӮРНАВОЗ تنبورنواز он ки танбӯр менавозад; танбӯрӣ.

ТАНБӮРНАВОЗӢ تنبورنوازی амали танбӯрнавоз, навохтани танбӯр.

ТАНВИР *а.* تنویر *кит.* равшан кардан, мунаввар гардонидан; **танвири афкор** бедор кардани фикрҳо.

ТАНВИРГАР تنویرگر равшанидиҳанда, нурпош, нурдиҳанда.

ТАНВИРӢ تنویری *марбут ба* **танвир**, равшан, бедорӣ.

ТАНГ I تنگ 1. ҷои камғунҷоиш. *муқоб* **васеъ**; **майдони танг, хонаи танг**. 2. камбар; *муқоб.* **кушод**: **кафши танг, кӯчаи танг; тангу тор** камбару торик; **чашми танг** а) чашми майдаи борик; б) чашми носер; **танг будан** а) камғунҷоиш будан; камбар будан; б) ба сахтӣ гузаштан (-и рӯзгор); **танг кардан** а) дар вазъияти сахти ноилоҷона мондан; б) безор кардан; ◊ **дилатро танг накун!** хафа нашав!, ғам нахӯр!; **ба танг овардан** безор кардан; ба вазъияти сахт монондан; **ба танг омадан** безор шудан; **танг шудани аҳвол** сахт (тоқатфарсо) шудан; **танг шудани дил** дилгир ва хафа будан; **танг шудани майдон** кам шудани имконият; **танг шудани нафас** дучор будан ба бемории зиққи нафас, нафастангӣ; **танг шудан** пайдо шудани тақозои қазои ҳоҷат; **танг будани қофия** а) ёфт нашудани қофия; б) *маҷ.* чӣ гуфтани худро надониста мондан, дар ҷавоб дармондан; **танг дар бағал гирифтан** сахт оғӯш кардан.

ТАНГ II تنگ 1. дараи кӯҳ, роҳи миёни ду кӯҳ (тангно). 2. *маҷ.* сахт, маҳкам, зич.

ТАНГ III تنگ 1. аили асп, аили рӯй, ки аз болои аили зер кашида мешавад; пуштанг. 2. **Танги Лӯшо** китоби Лӯшо ном наққоши машҳури румӣ, ки онро бо Аржанг (Артанг) ном китоби Монӣ баробар мекунанд.

ТАНГА I تنگه пули майдаи филизӣ; **бист танга** баробар ба се сӯм; **тангаи бухорӣ** пули филизии зарби Бухорои амирӣ; **дари тангаро кӯфтан** *маҷ.* барои пул худро ба ҳар сӯ задан.

ТАНГА II تنگه гулӯгоҳ.

ТАНГА III تنگه **тангаи буғро** оши ришта, оши лағмон; ◊ **тангаашро наметавон хурд кард** (*зарб.*) дар бораи одами тавоною боқувват гуфта мешавад.

ТАНГАДОН تنگه‌دان қабати махсус барои андохтани танга дар ҳамёнҳои аз матоъ дӯхтаи қадима.

ТАНГАЙШ تنگ‌عیش фақир, нодор, мӯҳтоҷ.

ТАНГАЙШӢ تنگ‌عیشی фақирӣ, нодорӣ, мӯҳтоҷӣ.

ТАНГБАХТӢ تنگ‌بختی бадбахтӣ, сахтӣ, тиҳидастӣ.

ТАНГБАСТА تنگ‌بسته бисёр сахтбастагии чизе: **миёни тангбаст**.

ТАНГБАҲР تنگ‌بهر *кит.* камфоида, камсуд, моле, ки фоидаи кам меорад.

ТАНГДАР تنگ‌در хонае, ки дари даромадаш камбари хурд бошад.

ТАНГДАРЗ تنگ‌درز либосе, ки ба дарзи зичу танг дӯхта шудааст.

ТАНГДАРЗӢ تنگ‌درزی пайваста будани дарзҳои либос, пайвастагии зичи дарзҳо дар либосдӯзӣ.

ТАНГДАСТ تنگ‌دست фақир, қашшоқ, бечиз, камбағал.

ТАНГДАСТӢ تنگ‌دستی фақирӣ, нодорӣ, эҳтиёҷмандӣ; **тангдастӣ кашидан** дар эҳтиёҷ будан, дар сахтӣ рӯз гузаронидан.

ТАНГДАҲАН تنگ‌دهن 1. он ки даҳани хурд дорад; *кинояаз* лабу даҳони маҳбуба. 2. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа.

ТАНГДИЛ تنگ‌دل андӯҳгин, хафа, зиқ.

ТАНГДИЛӢ تنگ‌دلی хафагӣ, дилтангӣ, андӯҳгинӣ, ғамгинӣ.

ТАНГЗАҲРА تنگ‌زهره тарсӯ, тарсончак, буздил, тарсанда.

ТАНГЗАРФ تنگ‌ظرف *киноя аз* одами бетоқат, ки худро дошта наметавонад ва беқарорӣ мекунанд.

ТАНГӢ تنگی 1. камвусъатӣ, камбарӣ. 2. сахтӣ,

душворӣ; **тангии вақт** камфурсатӣ; **тангӣ кардан** ба зӯр ғунҷонидан, ғунҷоиш надоштан, ҳамаро нағунҷонидан; **дили** *касе* **тангӣ кардан** дилгир (зиқ) будани касе; **тангӣ кашидан** дар эҳтиёҷ будан, ба сахтӣ рӯз гузаронидан; **ба тангӣ афтодан** дар сахтӣ мондан, ба аҳволи сахт афтодан.

ТАНГКӮЧА تنگ‌کوچه кӯчаи танги камбар.

ТАНГҚАБО تنگ‌قبا 1. он ки либоси танг пӯшидааст; 2. *маҷ.* маъшуқ.

ТАНГМАҒЗ تنگ‌مغز сабукмағз, камақл.

ТАНГМАЙДОН تنگ‌میدان 1. майдони танг ва маҳдуд. 2. *маҷ.* оҷиз, суст ва камтаъсир; ◊ **тангмайдон будан** маҳдуд будан дар коре, соҳаи васеъ ва паҳновар надоштан.

ТАНГМАОШ تنگ‌معاش он ки маоши ночиз мегирад, тиҳидаст, фақир, бенаво.

ТАНГМИЗОҶ تنگ‌مزاج гармміҷоз; зудхашм.

ТАНГМОЯ تنگ‌مایه он ки сармояи молӣ ё фикрии маҳдуд дорад.

ТАНГНАЗАР تنگ‌نظر он ки доираи дониш ва бинишаш танг ва маҳдуд бошад.

ТАНГНАЗАРӢ تنگ‌نظری вазъу ҳолати тангназар, тангназар будан.

ТАНГНАЗАРОНА تنگ‌نظرانه бо ҳолати тангназарӣ.

ТАНГНАФАС تنگ‌نفس он ки расо нафас гирифта наметавонад, калтанафас, тангии нафас.

ТАНГНО(Й) (تنگ‌نا(ی 1. гузаргоҳи ниҳоят танги байни ду кӯҳ, дараи танг. 2. *маҷ.* сахтӣ, душвориҳои зиёди зиндагонӣ: **тангнои зиндагӣ**.

ТАНГОҒӮШӢ تنگ‌آغوشی сахт ба оғӯш гирифтани ҳамдигар; сахт ба ҳам печидан.

ТАНГОСТИН تنگ‌آستین 1. он ки остинаш танг аст. 2. *маҷ.* часпида, зич.

ТАНГОТАНГ تنگاتنگ *гуфт.* бисёр сахт ва зич бо ҳам печидан, бисёр наздик.

ТАНГПЕШОНӢ تنگ‌پیشانی 1. пешонии танг. 2. *маҷ.* бахти бад доштан, камбахт, беризқу рӯзӣ.

ТАНГРАВ تنگ‌رو он ки оҳиста роҳ меравад, сустрав; *муқоб.* тундрав.

ТАНГРӮЗӢ تنگ‌روزی бечиз, фақир, мискин, дармонда, тангпешонӣ.

ТАНГСОЛ تنگ‌سال соли қаҳтӣ, хушксолӣ.

ТАНГСОЛӢ تنگ‌سالی қаҳтӣ, хушксолӣ; соли гаронии озуқа.

ТАНГ-ТАНГ تنگ‌تنگ **:танг-танг қадам мондан** кӯтоҳ-кӯтоҳ қадам партофтан.

ТАНГТОБ تنگ‌تاب *кит.* бесабру тоқат, зудхашм.

ТАНГУТОР تنگ‌وتار тангуторик, беравшаниву камвусъат.

ТАНГХИРАД تنگ‌خرد *кит.* камақл, сабукфикр.

ТАНГХИРАДӢ تنگ‌خردی *кит.* камақлӣ, сабукфикрӣ.

ТАНГҲАВСАЛА تنگ‌حوصله тангдил; камбардошт, камҳавсала.

ТАНГҲАВСАЛАГӢ تنگ‌حوصلگی тангҳавсала будан, камбардошт будан.

ТАНГЧАШМ تنگ‌چشم 1. он ки чашми танг дорад. 2. *маҷ.* ҳарис, гурусначашм, хасис, мумсик.

ТАНГЧАШМӢ تنگ‌چشمی ҳарисӣ, хасисӣ, мумсикӣ.

ТАНДЕС تندیس 1. танмонанд, монанд, шабеҳ, назир. 2. сурат, тимсол, тасвир.

ТАНДИДАН تندیدن *кит., ниг.* **тундидан**.

ТАНДИҲӢ تندهی ба коре ё чизе тан додан, иқрор шудан.

ТАНДОР تندار *кит.* 1. нигаҳдорандаи тандурустӣ, муҳофизаткунандаи тан. 2. *маҷ.* ботамкин, бовиқор, боэҳтиром, мӯҳтарам.

ТАНДУРУСТ تندرست солим, саломат.

ТАНДУРУСТӢ تندرستی сиҳатӣ, солимӣ: **вазорати тандурустӣ**.

ТАНЗ *а.* طنز тамасхур, ришханд, истеҳзо, пичинг.

ТАНЗЕҲ تنزیه пок ва муназзаҳ кардан, покдоманӣ.

ТАНЗИЛ I *а.* تنزیل *кит.* 1. фуруд овардан, поён фиристодан. 2. ваҳй; Қуръон.

ТАНЗИЛ II *а.* تنزيل суд, даромад аз пули ба қарз додашуда, рибо.

ТАНЗИМ *а.* تنظيم ба интизом (тартиб) андохтан ва муназзам кардани корҳо; **танзим додан** ба тартиб андохтан, муназзам кардан: танзими оила, танзими ҷашну маъракаҳо.

ТАНЗИМГАР تنظيم‌گر шахси масъули танзим.

ТАНЗИМГАРӢ تنظيم‌گرى ба тартибу низомдарорӣ; ҷой ва маҳалли танзим кардан.

ТАНЗИМКОРӢ تنظيم‌كارى корҳои тартибиву танзимӣ.

ТАНЗИМКУНАНДА تنظيم‌كننده он ки корҳоро ба тартиб медарорад.

ТАНЗИМНАШАВАНДА تنظيم‌نشونده он чи ба тартибу низом намедароядд.

ТАНЗИМОТ *а.* تنظيمات *ҷ.* **танзим**.

ТАНИДАН تنيدن 1. бофтан, тобидан. 2. тор бофтани тортанак ва кирми абрешим. 3. печондан; **танидан гаштан, тор танидан** *ба гирди чизе, касе*; *маҷ.* ба атрофи касе гаштан барои фиреб додан ва ба доми худ даровардани он кас.

ТАНИН *а.* طنين 1. садои ғинг-ғинги магас ва занбӯру пашша. 2. садои ҷирингоси чизе.

ТАНИНАНДОЗ طنين‌انداز :**танинандоз шудан** ҷарангос задан, ғулғула андохтан.

ТАНИНДОР طنين‌دار ғулғуладор, ҷарангосӣ.

ТАНӢ تنى аз як падару модар будан, ҳолати тан ва ҷисмоният.

ТАНК *англ.* تنک мошини тасмачархи худгарди зиреҳпӯш, ки ҳомили яроқҳои қавист.

ТАНКЕР *англ.* تنكير киштии боркаши махсус ба кашондани моеот.

ТАНКЗАН تنک‌زن бо танк задан, аслиҳаи танкзанӣ.

ТАНКӢ تنكى *мансуб ба* **танк**.

ТАНКРОН تنک‌ران он ки танк меронад, ронандаи танк.

ТАНКРОНӢ تنک‌رانى рондани танк.

ТАНКСОЗ تنک‌ساز созандаи танк, мутахассиси соҳаи танксозӣ.

ТАНКСОЗӢ تنک‌سازى сохтани танк: **корхонаи танксозӣ**.

ТАНКЧӢ تنک‌چى *гуфт.* он ки танк меронад, он ки бо танк сару кор дорад.

ТАНКШИКАН تنک‌شکن :**минаи танкшикан** минае, ки бо он танкро зада нобуд мекунанд.

ТАНҚЕҲ *а.* تنقيح пок кардан, тоза кардани чизе аз айбҳо; пок кардани асар аз суханҳои қабеҳ.

ТАНҚИД *а.* تنقيد муҳокима ва таҳлили ягон асар ё кори касе бо мақсади аён сохтани комёбӣ ва камбудиҳои он; фикррониии манфӣ дар бораи асаре; **танқиди ёрона** бо ғамхорӣ ва хайрхоҳӣ нишон додани камбудии асаре ё касе; **танқид кардан** камбудӣ ва нуқсони кори касеро нишон додан; интиқод; **танқидро намебардорад** ба шунидани нуқсону камбудии худ тоқат надорад.

ТАНҚИДАН *а.* تنقيداً ба таври танқидӣ.

ТАНҚИДӢ تنقيدى *мансуб ба* **танқид**.

ТАНҚИДКОРОНА تنقيدكارانه ба таври танқидӣ.

ТАНҚИДКУНАНДА تنقيدكننده он ки нуқсон ва камбудии касеро нишон медиҳад.

ТАНҚИДОМЕЗ تنقيدآميز ба тариқи сарзаниш.

ТАНҚИС *а.* تنقيص 1. нақсдор кардани чизе; нақсдорӣ; **танқиси рӯзгор** нуқсони (камбудиҳои) рӯзгор. 2. камёб шудани чизе.

ТАНҚИСӢ تنقيصى камёб шудан, камчинӣ; **танқисӣ кашидан** эҳтиёҷ доштан.

ТАНҚИЯ//ТАНҚИЯТ *а.* تنقيه//تنقيت 1. тоза кардан, пок кардан, *мас.*, ҷӯйро аз лойқа. 2. *тиб.* ба воситаи доруҳо мусҳил пок ва тоза кардани даруни бемор.

ТАНЛУЧ تن‌لچ бараҳна.

ТАНМИЯ//ТАНМИЯТ *а.* تنميه//تنميت нумӯъ додан; сабзонидан, рӯёндан.

ТАННОЗ *а.* طناز пурноз, хушрафтор, шӯх; *маҷ.* дилрабо.

ТАННОЗӢ *а.* طنازى ноз, ишва.

ТАНОЗОД تن‌آزاد *кит.* осуда, ором, роҳат, тандуруст.

ТАНОБ I *а.* طناب ресмон, арғамчин; **таноби**

чарх ресмоне, ки ба чархи ресмонресӣ барои гардондани дук меандозанд; **таноби гап канда шудан** бурида шудани риштаи сухан; **таноби** *чизе ё касеро* **кашидан** боздоштани *касе ё чизе* аз коре; **таноб партофтан** (палак) навда додан.

ТАНОБ II طناب *таър.* ченаки паймоиши масоҳати замин, чоряки гектар.

ТАНОББОЗ طنابباز он ки машғули таноббозӣ аст.

ТАНОББОЗӢ طناببازی як навъи машғулият.

ТАНОББОФ طنابباف бофандаи таноб.

ТАНОББОФӢ طناببافی машғулият ё касби таноббофӣ.

ТАНОБКАШ طنابکش он ки барои чен кардани масоҳати замин таноб мекашад.

ТАНОБКАШӢ طنابکشی чену паймоиш кардани масоҳати замин.

ТАНОБОНА طنابانه *таър.* навъи андоз дар аморати Бухоро барои паймоиши замин.

ТАНОБПЕЧ طنابپیچ :**танобпеч кардан** дасту пои касеро бо таноб бастан.

ТАНОБПУЛӢ طنابپولی *ниг.* **танобона**.

ТАНОБРОҲА طنابراهه андози замин, ҳаққи замин.

ТАНОБТОБАК طنابتابک он чизе, ки танобро метобад.

ТАНОБЧӢ طنابچی *гуфт.* он ки заминро чен (масоҳат) мекунад; танобкаш.

ТАНОВАР تناور *кит.* ғафс, фарбеҳ, тануманд, бузургҷусса.

ТАНОВУЛ *а.* تناول хӯрдан ё ошомидани таом.

ТАНОЗӮЪ *а.* تنازع *кит.* бо ҳам низоъ кардани ду кас ё ду чиз; **танозӯи бақо** мубориза барои идомаи зиндагӣ.

ТАНОҚУЗ *а.* تناقض мухолифат, ба ҳамдигар зид будан.

ТАНОҚУС *а.* تناقص рақобат, фахрфурӯшӣ ва худнамоӣ.

ТАНОРО(Й) تنارا(ی) орояндаи тан.

ТАНОРОӢ تنارائی ороишдиҳии худ, худороӣ.

ТАНОСО تناسا 1. роҳатбахшанда ба тан. 2. он ки фақат осоиши тани худро меҳоҳад, танпарвар.

ТАНОСОӢ تنآسائی танро осоиш додан.

ТАНОСУБ *а.* تناسب 1. нисбати ду чиз ба ҳамдигар; **таносуби андом** ба ҳамдигар муносиб ва шинам будани аъзои бадан. 2. *риёз.* баробарии ду нисбати риёзӣ.

ТАНОСУБАН *а.* تناسباً нисбатан, дар нисбат ба чизе ё касе.

ТАНОСУБНОК تناسبناک нисбатдошта, монандбуда.

ТАНОСУЛ *а.* تناسل овардани наслу авлод; **узвҳои таносул** олати ниҳонии мардона ё занона.

ТАНОСУЛӢ تناسلی *марбут ба* **таносул**, наслдиҳанда.

ТАНОСУХ *а.* تناسخ *д.* нақл ёфтани рӯҳи одами мурда ба тани каси дигар (*ақидаи динҳои бараҳмания ва ҳиндуия*), кӯчидани рӯҳҳо.

ТАНОФУР *а.* تنافر аз якдигар дурӣ ҷустан, нафрат кардан; *адш.* **танофури ҳуруф** овардани чанд овозе, ки махраҷи онҳо ба якдигар наздик буда, талаффузашон душвор аст ва ба гӯш сахт мерасад.

ТАНПАРАСТ تنپرست *ниг.* **танпарвар**.

ТАНПАРАСТӢ تنپرستی **танпарварӣ**.

ТАНПАРВАР تنپرور 1. он ки ҳамеша дар фикри осош ва парвариши тани худ мебошад. 2. *маҷ.* аз меҳнат гурезанда, фароғатталаб.

ТАНПАРВАРӢ تنپروری амал ва ҳолати танпарвар; роҳатталабӣ, танбалӣ, коҳилӣ.

ТАНПОККУН تنپاککن матое, ки баъд аз шустушӯ баданро бо он пок ва хушк мекунанд.

ТАНПӮША تنپوشه либос, ҷома.

ТАНСИҲАТ تنصحت солим, тандуруст.

ТАНСИҲАТӢ تنصحتی солимӣ, тандурустӣ.

ТАНТАНА *а.* تنتنه//طنطنه 1. дабдаба, шукӯҳ. 2. муваффақият, ғалаба, болодастӣ. 3. ҷашн, ҷашнгирӣ.

ТАНТАНАВӢ تنتنوی дабдабанок, ботантана, бо фарру шукӯҳ: **маҷлиси тантанавӣ**.

ТАНТАНАНОК تنتنه‌ناک пурдабдаба, бокарруфар: **маросими тантананок.**

ТАНТАНАНОКӢ تنتنه‌ناکی ботантана будан.

ТАНТЕҲ تنته *гуфт.* тандиҳанда, пурсубот дар коре.

ТАНУМАНД تنومند қавиҷусса, баландболо; зӯр, тавоно.

ТАНУМАНДӢ تنومندی зӯрӣ, тавоноӣ, боқувватӣ.

ТАНӮР تنور кӯраи махсуси нонпазӣ; **танӯри сина** синаи пурсӯзу гудоз; ◊ **танӯри бадан** *тиб.* навъе аз бемории махав.

ТАНӮРА I تنوره 1. ҳар чизи оташдоре, ки ба танӯр монанд бошад; **танӯраи кӯҳи оташфишон**. 2. як навъ либоси зиреҳдори ҷангӣ.

ТАНӮРА II تنوره сӯрохи болои осиё, ки об аз он ҷо ба парраҳои чархи осиё мерезад; ◊ **танӯра задан** ҳалқа–ҳалқа боло рафтан; чарх задан, гирд гаштан.

ТАНӮРКАБОБ تنورکباب гӯште, ки дар дохили танӯр ё бо усули танӯрӣ пухта шудааст.

ТАНӮРСОЗ تنورساز устое, ки танӯр месозад.

ТАНӮРСОЗӢ تنورسازی амал ва шуғли танӯрсоз.

ТАНӮРХОНА تنورخانه ҷое, ки танӯр шинонда шудааст.

ТАНХАРОБ تن‌خراب лоғар.

ТАНХОҲ تن‌خواه 1. пули нақд, зар, мол, давлат; маош, музд, дастмузд. 2. *таър.* замин ва обе, ки амир ихтиёр ва даромади онро ирсан ба касе вогузор мекард; **танхоҳ додан** заминеро ирсан ба ихтиёри касе вогузор кардан; **танхоҳ хӯрдан** бо даромади танхоҳ рӯз гузарондан.

ТАНХОҲДОР تنخواهدار соҳиби замини танхоҳ.

ТАНҲО تنها 1. якка; **бо сари танҳо** худ бо худ, якка; **танҳо ба танҳо** якка ба якка; **яккаву танҳо** бекас. 2. фақат; **на танҳо** на фақат, ҷисми холӣ; **танҳо-танҳо** ҷудо-ҷудо, алоҳида-алоҳида, ба яккагӣ.

ТАНҲОГАРД تنهاگرد он ки танҳо роҳ мепаймояд; **ҷавони танҳогард.**

ТАНҲОГАРДӢ تنهاگردی сайру гашт ба сари худ (*ба танҳоӣ*).

ТАНҲОДАСТ تنهادست якка, бедастёр; **одами танҳодаст.**

ТАНҲОДАСТӢ تنهادستی яккагӣ, дастёр надоштан.

ТАНҲОӢ تنهائی яккагӣ, якка будан; бекасӣ, дастёр надоштан, бекас будан;

ТАНҲОНИШИНӢ تنهانشینی як гӯшаи танҳоиро ихтиёр кардан, хилватнишинӣ, гӯшанишинӣ.

ТАНШАРИК تنشریک шарик дар коре.

ТАНШӮӢ تنشوئی шустушӯ, шустани тамоми бадан.

ТАНШӮЙ تنشوی дар хонаҳои пештара санги миёнсӯрохе буд, ки бар болои вай истода шустушӯ мекарданд.

ТАНШӮЯК تنشویک *ниг.* **таншӯй**.

ТАОҚУБ *а.* تعاقب *кит.* таъқиб (дунбол) кардан, дунболагирӣ.

ТАОЛО *а.* تعالی баланд шуд! (*баъд аз номи Худо меояд*).

ТАОЛӢ *а.* تعالی *кит.* баланд шудан, тараққӣ; баландӣ, бартарӣ.

ТАОМ *а.* طعام ҳар чизи хӯрданӣ, хӯрок; **таоми гарм; обу таом** нӯшокӣ ва хӯрокӣ; **пас аз обу таом** баъди хӯрдан ва нӯшидан.

ТАОМНОМА طعام‌نامه феҳристи (рӯйхати) хӯрокиҳое, ки дар як ошхона барои хӯранда муҳайёст, рӯйхати таомҳо.

ТАОМПАЗ طعام‌پز ошпаз, хӯрокпаз.

ТАОМПАЗӢ طعام‌پزی ошпазӣ, хӯрокпазӣ.

ТАОМУЛ *а.* تعامل расм, қоида, одат.

ТАОМФУРӮШ طعام‌فروش он ки хӯроки пухта мефурӯшад.

ТАОМФУРӮШӢ طعام‌فروشی амали хӯроки пухтаро фурӯхтан.

ТАОМХОНА طعام‌خانه ҷое, ки хӯрок мехӯранд.

ТАОМХӮРӢ طعام‌خوری хӯрок хӯрдан.

ТАОРУФ *а.* تعارف *кит.* «хуш омадед» гуфтан ва ба ҷо овардани ҳурмати меҳмон.

ТАОРУФОТ *а.* تعارفات *ҷ.* **таоруф**.

ТАОҲУД *а.* **تعاهد** *кит.* ба ҳам аҳд бастан, ҳампаймон шудан.

ТАПАНДА **تپنده** дар ҳолати тапиш; музтариб, беқарор.

ТАПАРРОС **تپرّاس** **:тапаррос задан** тапар–тапар карда садо баровардан.

ТАПАР–ТАПАР **تپرتپر** садои поймонӣ, тапар-тупур.

ТАПИДАН **تپیدن** 1. беқарор шудан, ба изтироб афтодан; печутоб хӯрдан, тапидани дил; **ба хун тапидан** ба хун оғӯштан; **дар оташи интизор тапидан** сахт интизорӣ кашидан.

ТАПИШ **تپش** *исми феълӣ аз* **тапидан.**

ТАПОНДАН **تپاندن** ба тапиш андохтан.

ТАП(П)ОНЧА I **طپانچه** аслиҳаи оташбори дастии милкӯтоҳ.

ТАП(П)ОНЧА II **تپانچه** торсакӣ, шаппотӣ, шаллоқ **тапонча задан** *маҷ.* торсакӣ задан, шаппотӣ задан.

ТАППА **تپه** **:таппа тайёр** комилан тайёр; **тапа тар** комилан тар; **таппа тахт** баробар, дуруст.

ТАППАК **تپک** *ниг.* **тапӣ**.

ТАППАС **تپس** *калимаи тақлиди овози* афтиши чизе ба замин; **таппас зада афтодан**.

ТАПӢ I **تپی** саргини хушконидашудаи чорво; **тапӣ задан** тапиро барои хушконидан тайёр кардан.

ТАППӢ II **تپی** *тақлиди овози* яку якбора афтиши чизе, банохост афтодани чизе.

ТАП-ТАП **تپ تپ** *тақлиди овози* паиҳами чизе.

ТАПУР **تپور** **:хоки тапур** хоки лагадмолшудаи нарм, тапурхок.

ТАПУРКУЛӮХ **تپورکلخ** кулӯхмайда.

ТАПУРХОК **تپورخاک** хоки нарми роҳи муқаррарӣ.

ТАР **تر** 1. он чи бо моеот омехта шуда бошад, нам; *муқоб.* **хушк**. 2. тоза, нав, обдор; **гулбарги тар**, **меваи тар**, **чашми тар** чашми ашколуд; **тару тоза** а) нав; бо таровати; сабзу хуррам; б) *маҷ.* хуб, фасеҳу обдор; *чизеро* **тар кардан** чизеро ба моеъ ғӯтондан, чизеро ба об задан, нам кардан; **тар шудан** оболуд (нам) шудан; **унноби тар** *киноя аз* лаби маҳбуба, **ёқути тар** ёқути обдор, аълосифат; **анбари тар** *киноя аз* зулф, ҳалқаи зулф.

ТАР(Р)А **تره** барги баъзе аз наботот, ки барои нонхӯриш ба кор мебаранд, сабзавоти хӯрокӣ.

ТАРАБ *а.* **طرب** шодӣ, хушӣ, хушдилӣ; ҳаракатҳои шодиёна; **асбоби тараб** он чи барои айш ва хушӣ лозим аст; **тараб ангехтан** шод кардан, хурсанд кардан; **тараб кардан** хурсандиву шодӣ кардан.

ТАРАБАНГЕЗ **طربانگیز** он чи боиси айшу хушҳолӣ аст, шодиовар, хурсандибахш.

ТАРАБАФЗО **طربافزا** шодиовар.

ТАРАБГОҲ **طربگاه** ҷои базм, макони айшу шодмонӣ.

ТАРАБЗО **طربزا** зояндаи тарабу сурур, тарабовар.

ТАРАБНОК **طربناک** шодиовар, хурсандиовар.

ТАРАБОВАР **طربآور** шодибахш, хурсандиовар.

ТАРАБПЕША **طربپیشه** он ки ҳамеша шоду хуррам мебошад.

ТАРАБСАРО(Й) **طربسرا(ی)** ҷои хушҳолӣ ва сурур, макони хурсандӣ.

ТАРАБХЕЗ **طربخیز** хурсандиовар, шодиафзо.

ТАРАБХОНА **طربخانه** *ниг.* **тарабсаро(й)**; ресторан.

ТАРАДДУД *а.* **تردد** 1. рафтуой кардан, рафтуой. 2. кӯшиш; ҷустуҷӯ. 3. тадорук, тайёрӣ, омодагӣ; **ба тараддуди** *чизе* **афтодан** дар тадоруки чизе шудан. 4. дудилагӣ, шакку шубҳа; ташвиш; **ба тараддуд андохтан** *касеро* боиси ташвиши касе гардидан.

ТАРАК **ترک** як навъ ҳалво, ҳалвои тар, тарҳалво.

ТАРАКА *а.* **ترکه** 1. молу мулке, ки пас аз марги касе аз вай боқӣ мондааст, мерос. 2. тақсими молу мулки меросӣ байни меросхӯрҳо; **тарака кардан** мероси мондаро тақсим кардан; **хати тарака** ҳуҷҷате, ки дар он тақсими мерос байни меросхӯрон қайд шудааст, таракахат.

ТАРАКАЧӢ **ترکچی** *таър.* маъмури расмӣ дар

аморати Бухоро, ки меросро тақсим мекард.

ТАРАҚҚИЁТ *а.* ترقیات *ҷ.* **тараққӣ**.

ТАРАҚҚИПАРВАР ترقی‌پرور он ки толиби тараққӣ ва пешравӣ аст, пешқадам, кушодафикр.

ТАРАҚҚИХОҲ ترقی‌خواه *ниг.* **тараққипарвар**.

ТАРАҚҚИХОҲӢ ترقی‌خواهی тараққипарварӣ, пешравихоҳӣ.

ТАРАҚҚИХОҲОНА ترقی‌خواهانه бо таври тараққихоҳӣ.

ТАРАҚҚӢ *а.* ترقّی расидан ба пояи баланди чизе; болоравӣ, пешрафт; **тараққӣ кардан (намудан)** пеш рафтан.

ТАРАҚҚО ترقّا **тараққо-турук** тарақ-турук.

ТАРАҚҚОС ترقّاس *калимаи тақлиди овози* садои баланди ҷисми сахт; **тараққос задан** баланд садо додан.

ТАРАҚҚОСЗАНОН ترقاس‌زنان садои чизеро баровварда.

ТАРАҚОТУРУҚ ترقاترق садои баланди чизе.

ТАРАҚ-ТУРУҚ تُرُق ترق *тақлиди овози* садои баланди ба ҳам расидани ҷисмҳои сахт.

ТАРАНГ ترنگ сахт кашидашуда, қаиш, чандир, шах; **таранг кардан** а) сахт кашидан, ба сахт кашида шудан водоштан, (*мас., пӯсти даф ё нақораро*); б) бо исрор чизеро аз касе талаб кардан, ба иҷрои амале водор кардан; **таранг кашидан** сахт кашидан, шах кардан (*мас., ресмон, тор, банд ва г.*); **миёнро таранг бастан** камарро сахт кашида бастан.

ТАРАНГӢ ترنگی чандирӣ, қаишӣ, ҳолати сахт кашида шудан.

ТАРАНДОМ تراندام дорои намуди латиф ва пайкари тару тоза.

ТАРАННУМ *а.* ترنم сароидан; сурудхонӣ; нағма, суруд; **тараннум кардан (намудан)** суруд хондан, замзама кардан.

ТАРАНҶАБИН ترنجبین ширае, ки дар болои барг ва соқаҳои хоришутур пайдо мешавад ва дар таркибаш қанду шираҳои табобатӣ дорад.

ТАРАССУД *а.* ترصد 1. *кит.* зери чашм доштан, дидбонӣ; муроқибат; камин кардан. 2. интизорӣ кашидан, мунтазир будан.

ТАРАССУЛ *а.* ترسل 1. номанависӣ; рисола навиштан. 2. номанигорӣ, **илми тарассул** маҷмӯи равишҳои номанигорӣ дар асрҳои миёна.

ТАРАТЕЗАК تره‌تیزک номи гиёҳ.

ТАРАФ *а.* طرف 1. ҷониб, самт, сӯй; **тарафи рост, тарафи чап, аз ҳар тараф.** 2. бар, канор. 3. он ки дар масъалае ё коре дар ҷониби дигар (*дар муқобил*) истодааст; ҳариф (*дар бозӣ, мусобиқа*); **тарафи сӯҳбат** мусоҳиб, ҳамгап: **тарафи шом** ҳангоми шом, наздикии шом: **тарафҳои манфиатдор; дар тарафҳои шумо…** дар мамлакати шумо, дар диёри шумо; **бисту шаш сол ин тараф** бисту шаш сол боз…, **ин тараф он тараф** ҳама ҷонибҳо, атроф; **он тарафаш** ҷиҳатҳои дигараш; қисми дигараш, боқимондааш; **он тараф истад…** қатъи назар, аз он…, як тараф монед; **ин тараф шудан** аз бозе, ки… шудааст; **ба тарафи худ кашидан** ба сӯи худ ҷалб намудан; **тарафи** *касеро* **гирифтан** дар коре аз касе ҷонибдорӣ намудан, ҳикоят кардан (касеро).

ТАРАФАЙН *а.* طرفین ҳар ду тараф, ҳар ду ҷониб.

ТАРАФГИР طرفگیر он ки аз касе ҷонибдорӣ мекунад, тарафдор, ҳимоягар, ҳомӣ.

ТАРАФГИРӢ طرفگیری ҷонибдорӣ, тарафдорӣ, ҳимоят; **тарафгирӣ кардан** касеро ҳимоя кардан.

ТАРАФДОР طرفدار ҷонибдор; он ки касеро ҳимоя мекунад; **тарафдор шудан** розӣ шудан, мувофиқат кардан.

ТАРАФДОРӢ طرفداری ҳимоя, ҷонибдорӣ; **тарафдорӣ кардан (намудан)** ҷониби касеро гирифтан, кор ё сухани касеро дуруст донистан.

ТАРАФКАШӢ طرفکشی якеро тарафгирӣ намудан, ба як сӯ майл кардан.

ТАРАФОНА طرفانه *гуфт.* бо роҳи мусобиқа ё аз рӯи рақобат кореро кардани ду ё чанд кас: **тарафона шеър хондан**.

ТАРАҲҲУМ *а.* ترحم раҳм; навозиш, меҳрубонӣ; **тараҳҳум кардан (намудан)** раҳм кардан, дилсӯзӣ нишон додан.

ТАРАҲҲУМОВАР ترحم‌آور он чи боиси

дилсӯзӣ ва раҳму шафқат мешавад.

ТАРАҲҲУМОМЕЗ ترحم‌آميز дилсӯзона, аз рӯи навозиш; **бо назари тараҳҳумомез**.

ТАРАШШӮҲ *а.* ترشح таровидан, чакидан, заҳида баромадан (*мас., об аз кӯза*).

ТАРБАНДӢ تربندى ба ҷароҳат ё ба ягон ҷои озордидаи бадан бастани латтаи тар.

ТАРБЕЪ *а.* تربيع 1. ба чор зарб кардан, чорта кардан. 2. ба чизе шакли чоргӯшагӣ додан. 3. *риёз.* зарби адад ба худаш. 4. *нуҷ.* муқобили ҳамдигар истодани ду ситора ба тавре, ки фосилаи мобайни онҳо аз ҳиссаи чаҳоруми (рубъи) фалак, яъне аз се бурҷ иборат бошад; ин вазъият наҳс ба шумор меравад.

ТАРБИЯ//ТАРБИЯТ *а.* تربيه//تربيت малакаҳо оид ба рафтор ва кирдор, ки ба воситаи мактаб, оила ва муҳит ба кас талқин мешаванд; омӯхтани адаб; омӯзиш, парвариш; **тарбияи бадан** ба воситаи машқҳои ҷисмонӣ такомул ва парвариши бадан, варзиш; **тарбияи меҳнатӣ** ба кор одат кунонидан ё ба корҳои ҷисмонӣ омӯхта гардонидани касе; **тарбияи сиёсӣ** омӯзиши илмҳои сиёсӣ; **тарбияи ҷисмонӣ** *ниг.* **тарбияи бадан; таълиму тарбия** омӯзиш ва парвариш; **тарбия додан** омӯхтан, парваридан, одобу ахлоқ ёд додан; **тарбия гирифтан** одобу ахлоқ омӯхтан; **ба тарбия (-и худ) гирифтан** омӯхтан ва ба воя расонидани касеро ба зиммаи худ гирифтан; **тарбия кардан** а) омӯхтан, ёд додан; ба воя расонидан, парвариш додан; б) парво кардан.

ТАРБИЯВӢ تربيوى *мансуб ба* **тарбия**; оид ба омӯзиш ва парвариш; **аҳамияти тарбиявӣ доштан** аз ҷиҳати омӯзиш ва парвариш муҳим будан.

ТАРБИЯ(Т)ГАР تربيه‌گر//تربيت‌گر он ки парвариш мекунад; мураббӣ, муаллим, тарбиякунанда, омӯзгор.

ТАРБИЯ(Т)ГИРАНДА تربيه‌گيرنده//تربيت‌گيرنده он ки дар ҷое, ба омӯзиш машғул аст.

ТАРБИЯГИРӢ تربيه‌گيرى омӯхтан, одобомӯзӣ.

ТАРБИЯТ *а.* تربيت *ниг.* **тарбия**.

ТАРБИЯТДИДА تربيت‌ديده парваришёфта; баодоб.

ТАРБИЯТДИҲАНДА تربيت‌دهنده он ки ба таълиму тарбия машғул аст.

ТАРБИЯТЁФТА تربيت‌يافته шахси ботарбия, боодоб.

ТАРБИЯТӢ تربيتى вобаста ба тарбия ва таълим.

ТАРБИЯТКУНАНДА تربيت‌كننده омӯзгор, устод, муаллим.

ТАРБИЯТНОПАЗИР تربيت‌ناپذير он ки тарбияро қабул намекунад.

ТАРБИЯТПАЗИР تربيت‌پذير қобили тарбия будан.

ТАРБОД ترباد 1. беморие, ки аз рутубат бештар дар пой ва миён пайдо мешавад. 2. шамоли рутубатнок; **тарбоди тобистонӣ**.

ТАРБОДЗАДА تربادزده хунуксзада; он ки ба бемории тарбод мубтало шудааст.

ТАРБОДШИНОС تربادشناس донандаи бемории тарбод.

ТАРБОДШИНОСӢ تربادشناسى бахши тиб(б), ки ба пешгирии бемориҳои тарбод дахл дорад.

ТАРБУЗ تربوز навъе аз меваҳои палакии маълум ва машҳур, ҳиндувона; ◊ **тарбуз аз бағал афтидан** ноумед шудан, маъюс гаштан.

ТАРВИҶ *а.* ترويج *кит.* ривоҷдиҳӣ, ривоҷ додан, паҳн кардан.

ТАРҒИБ *а.* ترغيب 1. рағбатнок гардонидан; чуқур ва ҳаматарафа фаҳмонда додани масъалае, ташвиқ; **тарғиб кардан (намудан)** ташвиқ кардан, майлу рағбат бедор кардан (ба коре, чизе). 2. барангехтан, таҳрик кардан.

ТАРҒИБОТ *а.* ترغيبات *ҷ.* **тарғиб**.

ТАРҒИБОТӢ ترغيباتى *мансуб ба* **тарғиб**; ташвиқотӣ.

ТАРҒИБГАР ترغيب‌گر он ки бо тарғиби коре (маслаке) машғул аст, ташвиқгар; ташвиқу тарғибкунанда.

ТАРҒИБКУНАНДА ترغيب‌كننده *ниг.* **тарғибгар**.

ТАРД طرد *кит.* 1. рондан, дур кардан. 2. табъид, бадарға кардан.

ТАРДАСТ تردست 1. чолок, чобук, чаққон, зирак. 2. моҳир дар ягон ҳунари дастӣ (*дар хат, наққошӣ ва г*).

ТАРДАСТӢ تردستی чолокӣ, зиракӣ, чобукӣ.

ТАРДИД تردید *кит.* дудилагӣ; шакку шубҳа; **ба тардид андохтан** дудила кардан; **тардид доштан** дудила будан, шак доштан.

ТАРДИДНОПАЗИР تردیدناپذیر бешубҳа, бедудилагӣ.

ТАРДИМОҒ تردماغ ниммаст, ширакайф.

ТАРДОМАН تردامن 1. он ки доманаш нам бошад, намнок, сернам. 2. *маҷ.* бадахлоқ, фосиқ, фоҷир.

ТАРДОМАНӢ تردامنی бадахлоқӣ, фосиқӣ.

ТАРЕВА تریوه *кит.* роҳи ноҳамвор, роҳи пасту баланд.

ТАРЁК تریاک 1. давои зидди заҳр, позаҳр. 2. афюн, чакида, кӯкнор; **тарёк кашидан** дуди тарёкро фурӯ бурдан (*бо мақсади нашъамандӣ*).

ТАРЁКӢ تریاکی *ниг.* **тарёккаш**.

ТАРЁККАШ تریاک‌کش он ки тарёк мехӯрад ё дуди онро фурӯ мекашад.

ТАРЁККАШӢ تریاک‌کشی амали тарёккаш; тарёк кашидан.

ТАРЁКХОНА تریاک‌خانه хонае, ки дар он ҷо тарёк мекашанд.

ТАРЗ طرز тавр, тариқа, равиш; услуб; **ба тарзе ки…** чи тавре ки, … чунон ки… **ба тарзи…** ба тариқи…, ба таври…

ТАРЗАБОН ترزبان он ки суханони тару тоза мегӯяд; нотиқ; хушгап, суханвар.

ТАРЗАБОНӢ ترزبانی нотиқӣ, хушгапӣ, суханварӣ.

ТАРЗАХМА ترزخمه мизроби нав.

ТАРИД I ترید *ниг.* **тарит**.

ТАРИД II *а.* طرید 1. рондашуда, дуркарда, хориҷкарда. 2. ҳамла, ҳуҷум, таарруз.

ТАРИДГОҲ طریدگاه ҷои ҳамла, ҳамлагоҳ, ҷои ҳуҷум.

ТАРИНА ترینه *кит.* хӯроке, ки бо гӯшт, сабзавот, гандум ва сирко пухта мешавад.

ТАРИҚ *а.* طریق 1. роҳ, роҳи одӣ; **ба ҳар тариқ** ба ҳар роҳ. 2. тарз, равиш, расм; қоида.

ТАРИҚА I *а.* طریقه *ниг.* **тариқ**; **ба тариқаи** … ба таври

ТАРИҚА II **//ТАРИҚАТ** *а.* طریقه//طریقت 1. оин, маслак; мазҳаб. 2. роҳи арбоби тасаввуф: **тариқати нақшбандия**. 3. навъ, хел.

ТАРИҚАТШИНОС طریقت‌شناس суфӣ, солик, аҳли тасаввуф.

ТАРИТ تریت 1. реза кардани нон дар шир, ҷурғот, шӯрбо. 2. нимтар кардани сабӯс ё орд барои хӯроки чорпо.

ТАРИФ I *фр.* تریف *ниг.* **таърифа**.

ТАРИФ II *а.* طریف 1. *кит.* нодир, камёб. 2. *маҷ.* бегона, хориҷӣ.

ТАРӢ تری 1. намӣ, обдорӣ. 2. тароват, тозагӣ. 3. ботароват, тару тоза ва нав; **сарсабзиву тарӣ**.

ТАРК I ترک дасткашӣ, гузаштан аз баҳри чизе, партофтан ё раҳо кардани чизе; **бе тарк** ба таври доимӣ, доимо; **тарки дунё кардан** аз вобастагиҳои дунё даст кашидан, узлатнишин шудан; **тарки силоҳ кардан** яроқи худро партофтан; **тарки адаб** беадабӣ, бешармӣ, бадмуомилагӣ; **тарки муҳиммот** партофтани лавозимоти ҷангӣ.

ТАРК II ترک тоскулоҳ, кулоҳи ҷангӣ.

ТАРКАНДА ترکنده моддае, ки таркиш ба амал меорад.

ТАРКИБ *а.* ترکیب омехтани чанд чиз, омезиш, омехтагӣ; он чи аз омезиши чанд модда ба вуҷуд омадааст.

ТАРКИБАН *а.* ترکیباً аз ҷиҳати сохти худ, аз рӯи таркиб.

ТАРКИББАНД ترکیب‌بند *адш.* яке аз шаклҳои шеъри тоҷикӣ, ки шоир чанд байтро дар як қофия гуфта, дар охири банд байтеро бо қофияи дигар ба тариқи нақарот меорад.

ТАРКИББАНДӢ ترکیب‌بندی таркиббанд гуфтан.

ТАРКИБӢ ترکیبی таркибёфта, пайдошуда аз омезиш ва ба ҳам омадани чанд ҷузъ: **қисми таркибӣ.**

ТАРКИБОТ *а.* ترکیبات *ҷ.* **таркиб**.

ТАРКИДАН ترکیدن кафидан бо қувваи моддаҳои тарканда, мунфаҷир гардидан.

ТАРКИШ ترکش кафиш бо зӯри моддаи тарканда.

ТАРКОНАНДА ترکاننده моддае, ки таркиш ба амал меорад.

ТАРКОНДАН//ТАРКОНИДАН ترکاندن//ترکانیدن таркиш ба амал овардан, мунфаҷир сохтан; **дили** *касеро* **таркондан** *маҷ.* касеро сахт тарсондан.

ТАРКОНИШ ترکانش таркондан, мунфаҷирсозӣ.

ТАРКУНАНДА ترکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **тар кардан** нам кунондан.

ТАРҚИШ ترقش роғ, рахна, ҷои кафидагӣ: **тарқиши дар**.

ТАРҚИШДОР ترقشدار роғдор, шикофдор.

ТАРМА ترمه тӯдаи сахтшудаи барф, ки аз кӯҳ канда шуда меафтад; яхпора; **тарма кӯчидан** лағжида фурӯ рехтани барф ё яхпора.

ТАРМАДАВ ترمه‌دو ҷои тармафуроӣ.

ТАРМАДАВӢ ترمه‌دوی вақти тармафуроӣ.

ТАРМАКАН ترمه‌کن *нав.* асбоб ё мошину олоте, ки тармаро меканад.

ТАРМАТАРИД ترمه‌ترید *гуфт.* бориши омехтаи барфу борон.

ТАРМАФУРОӢ ترمه‌فرائ замони фуромадани тарма.

ТАРМАХЕЗ ترمه‌خیز ҷой ва маҳалле, ки дар он эҳтимоли фуромадани тарма зиёд аст.

ТАРМАХЕЗӢ ترمه‌خیزی фасли фуромадани тарма.

ТАРМЕВА ترمیوه меваи нав аз дарахт кандашуда, меваи тар.

ТАРМИМ *а.* ترمیم таъмир кардан, ислоҳ кардан, дуруст кардан.

ТАРМИМГАР ترمیم‌گر устое, ки ба таъмири асбобҳои гуногун машғул аст.

ТАРМИМГАРӢ ترمیم‌گری касби тармимсозӣ, ҷои таъмир, таъмиргоҳ.

ТАРМИМӢ ترمیمی *марбут ба* **тармим**; таъмирбоб, тармимталаб.

ТАРНАШАВАНДА ترنشونده обнагузаранда.

ТАРНОВ ترناو нов, нова, новадон; **тарнови чӯбӣ** чӯби миён кофташудае, ки дар обгузарҳо кор мефармоянд.

ТАРНОВЧА ترناوچه новаи хурд, обгузарони хурд.

ТАРОВАТ طراوت тарию тозагӣ, шодобӣ; **тароватӣ ҷавонӣ** *маҷ.* латофат ва зебоии айёми ҷавонӣ.

ТАРОВАТАФЗО طراوت‌افزا шодобфазоянда, афзудани тарию тозагӣ.

ТАРОВАТБАХШ طراوت‌بخش бахшандаи тароватку тозагӣ, тарӣ.

ТАРОВАТНОК طراوتناک тару тоза, шодоб.

ТАРОВЕҲ *а.* تراویح :**намози таровеҳ** *д.* намози махсусе, ки шабҳои моҳи рамазон, баъди ифтор мехонанд ва он бист ракъат намози нафл аст.

ТАРОВИДАН تراویدن заҳидан, қатра–қатра баромадани об аз ҷои тар.

ТАРОВИШ تراوش заҳидан ё чакида баромадани моеот.

ТАРОВИШӢ تراوشی *мансуб ба* **таровиш**; баромадан, берун шудан.

ТАРОЗ//ТИРОЗ تراز//طراز 1. зинат, ороиш, нақшу нигор, нақши ҷома. 2. номи як шаҳри қадимист дар ҳудуди Туркистон ва Чин, ки бо соҳибҷамолии духтарони худ машҳур буд.

ТАРОЗИДАН//ТИРОЗИДАН ترازیدن//طرازیدن *кит.* 1. ороиш додан, оростан, перостан, бо зеҳ ва зеҳак зинат додани чизе, махсусан матоҳои нафис. 2. нигоштан, навиштан.

ТАРОЗӢ ترازی//طرازی *мансуб ба* **зебу зинат**; зинат, ороиш; ҳусн.

ТАРОЗУ ترازو асбоби баркашидани чизҳо, мизон; **тарозуи каппон** тарозуи паллакалони овеза барои баркашидани ғалла, пахта *ва ғ.;* **тарозуи мизон** *д.* тарозуи мавҳуме, ки бо он тибқи ривоёти динӣ рӯзи қиёмат савобу гуноҳи мардумро бармекашанд; **тарозуи мисқолӣ** тарозуе, ки бо он чизҳои камвазни

гаронқадрро месанҷанд; тарозуи дақиқ; **сангу тарозу** тарозу ва вазна барои баркашидани чизҳо; **шоҳини тарозу** чӯбе, ки дар тарозуҳои дастӣ паллаҳо аз он овехта шудаанд; **аз тарозу задан** *маҷ.* кам баркашида, харидорро фиреб додан; **гапро ба тарозу баркашидан** санҷида, мулоҳиза карда гап задан.

ТАРОЗУБОН ترازوبان *ниг.* **тарозудор**.

ТАРОЗУДОР ترازودار он ки дар бозорҳо дар сари тарозу меистад.

ТАРОЗУДОРӢ ترازوداری касб ё шуғли тарозудор.

ТАРОЗУКАШ ترازوکش он ки бо тарозу вазни борҳоро мекашад, тарозубон.

ТАРОЗУКАШӢ ترازوکشی амал ва шуғли тарозукаш; ҷои вазни борҳоро кашидан.

ТАРОЗУМИСҚОЛ ترازومثقال тарозуи хурде, ки бо он асосан вазни ҷавоҳирот, тил(л)о, моддаҳои доруворӣ *ва г.* кашида мешавад.

ТАРОЗУСАНҶ ترازوسنج санҷандаи тарозу, тарозубон.

ТАРОЗУХОНА ترازوخانه 1. ҷое дар бозорҳо, ки тарозуҳоро нигоҳ медоронад. 2. кафаи тарозу, паллаи тарозу.

ТАРОЗУҶОЙ ترازوجای дар бозорҳо ҷое, ки тарозу меистад.

ТАРОЗУШИКАН ترازوشکن шикანандаи тарозу, бор ё вазне, ки дар санҷиш тарозуро шиканад.

ТАРОКУМ *а.* تراکم 1. ҷамъ шудан, анбӯҳии чизе. 2. тазйиқ, фишор. 3. *маҷ.* шӯру ошӯб.

ТАРОНА ترانه 1. суруд, нағма. 2. суруде, ки дар поёни ҳар як мақоми шашмақом муносиби он навохта ва хонда мешавад; суруди рақсӣ; фуровард, хотима; **тарона гуфтан (хондан)** суруд хондан.

ТАРОНАГӮ(Й) ترانه‌گو(ی) сурудхон, гӯяндаи тарона.

ТАРОНАГӮӢ ترانه‌گو ئی таронагӯӣ кардан.

ТАРОНАНАВИС ترانه‌نویس эҷодкунандаи тарона.

ТАРОНАНАВИСӢ ترانه‌نویسی тарона навиштан.

ТАРОНАСАРО(Й) ترانه‌سرا(ی) ҳофиз, сурудхон, сурудгӯй, шоир.

ТАРОНАСАРОӢ ترانه‌سرائی нағмасозӣ, сурудхонӣ.

ТАРОНАСОЗ ترانه‌ساز *ниг.* **таронасаро**(й).

ТАРОНАСОЗӢ ترانه‌سازی таронанависӣ, тарона навиштан.

ТАРОНАХОН ترانه‌خوان *ниг.* **таронасаро(й)**.

ТАРОНАХОНӢ ترانه‌خوانی *ниг.* **таронасароӣ**.

ТАРОТАР تراتر дар ҳолати тарӣ, ҳанӯз хушкношуда.

ТАРОШ تراش 1. *асоси замони ҳозира аз феъли* **тарошидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* тарошанда: **сангтарош, сартарош, чӯбтарош**.

ТАРОШ تراش 1. тарошидан, амали тарошидан. 2. *гуфт.* маърака ва чорабиниҳои умумии тароши бузу гӯсфандон дар муассисаҳои чорводорӣ; **тароши қалам** он чи ки нависанда ифода кардан мехоҳад.

ТАРОША تراشه 1. пораҳое, ки аз тарошидани чӯб бо табар ва теша пайдо мешаванд. 2. ҳезуми шикаста ва кафондашуда барои сӯхтан дар оташдон; **тарошаи аз бом афтида** ҳодисаи ногаҳонӣ, ба таври ғайриинтизорӣ.

ТАРОШАКАФОНӢ تراشه‌کفانی ҳезумшиканӣ.

ТАРОШАНДА تراشنده он ки ба тарошидан машғул аст, сартарош.

ТАРОШАЧИН تراشه‌چین он ки тароша ҷамъ мекунад, резачин.

ТАРОШИДА تراشیده тарошидашуда, аз тарош баромада, рандашуда; сутурда; **сари тарошида** сари мӯяш бо поку сутурда; **аз хотир тарошида партофтан** *маҷ.* аз лавҳи хотир тамоман нест кардан (*фикреро*).

ТАРОШИДАН تراشیدن 1. сутурдани мӯй аз бадан ба воситаи теғ (поку); поку суфта кардан. 2. чизеро, ҷоеро бо олатҳои нӯгтез суфта кардан (*мас., чӯбро ба воситаи ранда, заминро бо каланд*). 3. *маҷ.* сифат кардан касеро ё чизеро, ки дар ҳақиқат лоиқи он нест; **сояи** *чизеро, касеро* **аз девор тарошидан** чизеро касеро тамоман несту нобуд кардан; чизеро ё касеро бисёр бад дидан.

ТАРОШИДАНӢ تراشیدنی лоиқ ва қобили тарошидан, он чи ки бояд тарошида шавад.

ТАРОШКОР تراشکار он ки касби тарошиданро дорад.

ТАРОШКОРӢ تراشکاری касби тарошкор, амали тарошкор.

ТАРРАК ترک *гуфт.* харбузаи норасида ва нопухта.

ТАРРОР *а.* طرار 1. теззабон; он ки гапи ҳарифи худро бурида мепартояд. 2. кисабур, дузд; каллабур.

ТАРРОРӢ طراری дуздӣ, айёрӣ, ҳилагарӣ.

ТАРРОҲ *а.* طراح *кит.* тарҳкаш, лоиҳакаш; нақшакаш.

ТАРРОҲӢ طراحی санъати тарҳкашӣ, ҳунари тарҳсозӣ, лоиҳасозӣ.

ТАРС ترس хавф, бим; **аз тарси ҷон** аз хавфи ворид омадани осебе ба тан (*ба зиндагӣ*); **дар тарс афтодан** тарсидан; **тарс хӯрдан** рамидан, ба бим афтодан.

ТАРСАБЗА ترسبزه сабзаи тар.

ТАРСАКӢ ترسکی зарбае, ки бо кафи даст (панҷа) ба рӯи кас зананд, шапалоқ, силӣ, торсакӣ; **тарсакии обдор** силии сахт, шапалоқи кашидаю кушода; **як тарсакӣ задан (фуровардан)** силӣ задан, ба кафи даст ба рӯи касе зарба задан; **тарсакӣ хӯрдан** шатта хӯрдан.

ТАРСАНДА ترسنده он ки аз чизе бим дорад.

ТАРСГОР ترسگار *кит.* тарснок; **тарсгор будан** дар хавф будан.

ТАРСГОРӢ ترسگاری *ниг.* **тарскорӣ**.

ТАРСЕЪ *а.* ترصیع 1. нигинкорӣ кардан, бо ҷавоҳирот зинат додан (*мас., камарбанд, дастаи корд ва г.*). 2. *адш.* дар як байт ба таври мувозӣ ва дар баробари ҳам овардани калимаҳои ҳамқофия.

ТАРСИДА ترسیده ба хавф афтода, бимгирифта; **тарсида-тарсида** дар ҳолати хавф, ҳаросон, тарсон-тарсон.

ТАРСИДАН ترسیدن бим доштан, хавф кардан, ба тарс афтодан, дар хавф мондан; **аз сояи худ тарсидан** хеле тарсидан, камҷуръат ва буздил будан, тарсончак будан.

ТАРСИМ *а.* ترسیم расм кардан, нақш кардан.

ТАРСИМӢ ترسیمی *марбут ба* **тарсим**.

ТАРСКОР ترسکار *ниг.* **тарсгор**.

ТАРСКОРӢ ترسکاری тарсгорӣ, тарс аз Худо, парҳезкорӣ.

ТАРСНОК ترسناک бимнок, хавфангез; он чи дар он хавфу бим ҳаст.

ТАРСО ترسا 1. тарсанда, бимбаранда. 2. пайравӣ дини Исо, насронӣ, масеҳӣ.

ТАРСОЗОДА ترسازاده бачаи насронӣ, тарсобача, насронизода.

ТАРСОН ترسان дар ҳолати биму ваҳм, тарсидаистода, тарсомез; **тарсон-тарсон** *ниг.* **тарсида (тарсида-тарсида)**.

ТАРСОНАНДА ترساننده он ки дигареро ба ваҳм меандозад.

ТАРСОН(И)ДАН ترساندن//ترسانیدن бим додан, тарс ба вуҷуд овардан, ба тарс андохтан.

ТАРСОНДАНӢ ترساندنی **:тарсонданӣ шудан** касеро ваҳмонидан хостан.

ТАРСОНДИЛ ترساندل буздил, тарсончак, тарсу.

ТАРСОНЧАК ترسانچک тарсу, камҷуръат, буздил.

ТАРСОНЧАКӢ ترسانچکی тарсугӣ, камҷуръатӣ, буздилӣ.

ТАРС-ТАРС ترس ترس *тақлиди овози* садои задани чӯб.

ТАРСУ ترسو тарсончак, камҷуръат, буздил.

ТАРСХОНА ترسخانه ҷой ва маҳалле, ки эҳсоси тарсу бим ба вуҷуд меорад.

ТАРСХӮРДА ترسخورده рамида, ба ваҳм афтода.

ТАРТИБ *а.* ترتیب 1. ниҳодани ҳар чиз дар ҷойҷойи худ; назм, низом, сомон; интизом. 2. тарз, усул, тариқ; **бо тартиб** бо интизом; **ба ҳамин тартиб** ба ин тарз, ба ин тариқ; **бо тартиби синну сол** мувофиқи синну сол, ба синну сол нигоҳ карда; **тартиби рӯз** муқаррар кардани тарзи (рафти) корҳое, ки бояд дар як рӯз иҷро шавад; **ба тартиб андохтан** ба интизом даровардан, муназзам кардан; ба роҳ мондан; ғуну чин кардан

(*мас., чизу чораи хонаро*); **тартиб додан** а) барпо кардан, оростан; б) ба вуҷуд овардан, сохтан (чизеро); таълиф; **тартиб ёфтан** навишта шудан.

ТАРТИБДИҲАНДА ترتیب‌دهنده муаллиф, мусанниф, мураттиб.

ТАРТИБДИҲӢ ترتیب‌دهی *исми амал аз* **тартиб додан**; ба тартиб овардан, ба танзим даровардан.

ТАРТИБӢ ترتیبی **:шумораи тартибӣ** *грам.* шуморае, ки тартиби ашёро нишон медиҳад.

ТАРТИБНОК ترتیب‌ناک боинтизом, аз рӯи қоидаву усул, мураттаб.

ТАРТИБОТ *а.* ترتیبات 1. *ҷ.* **тартиб**. 2. маҷмӯи қоида, низом ва роҳу равиши муқарраршуда.

ТАРТИЛ *а.* ترتیل хондан бо оҳистагию оромӣ ва мувофиқи қоида.

ТАРФ I *а.* طرف гӯша, канор; **тарфи гулистон** як гӯшаи гулистон; **тарфи чаман** гӯшаву канори чаман, чамангоҳ.

ТАРФ II طرف зарфи чӯяние, ки ба дарунаш борут ҷо карда, дар тамошоҳои шабона оташ медоданд.

ТАРФ III *а.* طرف камарбанд, банди зарин ва нуқрагин, ки ба камар мебанданд; ◊ **тарф бастан** а) ба чизе камар бастан; б) омода шудан, азму оҳанги чизе кардан.

ТАРФ IV *а.* طرف нигоҳ, назар; чашм, дида; ҷунбонидани пилки чашм.

ТАРФ V ترف *кит.* мост, чурғот, қурут.

ТАРФА//ТАРФАТ *а.* طرفه//طرفت *кит.* як лаҳза, як чашм задан;

ТАРФАТУЛЪАЙН *а.* طرفةالعین *кит.* ба як чашм задан, дар як он, фавран.

ТАРФБОЗӢ طرف‌بازی ду гурӯҳ шуда ба муқобили ҳамдигар тарфҳоро оташ дода бозӣ кардан.

ТАРХИС *а.* ترخیص рухсат додан, иҷозат додан.

ТАРХОН *т.* طرخان//ترخان *таър.* он ки подшоҳ ӯро барои ягон хизматаш аз боҷу хироҷ озод мекард; аз гуноҳи касе гузаштани ҳоким, подшоҳ *ва г.*; бахшиш; **тархон кардан** бахшидан, афв кардан; аз боҷу хироҷ озод намудан.

ТАРХУН ترخون гиёҳи алафӣ, ки баргҳои муаттари он бӯйи тунд дорад, хусусияти доруӣ низ дорад.

ТАРХӮРӢ ترخوری хӯрдани мева дар ҳолати тару тозагиаш.

ТАРҲ I طرح 1. нақшаи аввалини чизе (*мас. сохтмон*); лоиҳа, нақша. 2. шакли рӯи ҳар чиз; **тарҳаш якбора шакли ҷиддӣ гирифт; тарҳ афкандан (рехтан)** нақша кашидан (*ба иморат*).

ТАРҲ II طرح *риёз.* амали дуюм аз чор амали ҳисоб; аз адади зиёд кам кардани адади хурд.

ТАРҲКАШ ترحکش лоиҳакаш, нақшакаш.

ТАРҲКАШӢ ترحکشی лоиҳакашӣ, нақшакашӣ, наққошӣ.

ТАРҲРЕЗ طرحریز лоиҳакаш.

ТАРҲРЕЗӢ طرحریزی нақшакашӣ, пайрезӣ, бунёдгузорӣ.

ТАРҲСОЗ طرحساز лоиҳасоз, нақшасоз.

ТАРҲСОЗӢ طرحسازی лоиҳасозӣ.

ТАРҲШАВАНДА طرحشونده ададе, ки тарҳ мешавад.

ТАРҶЕҲ *а.* ترجیح бартар донистани чизе, бартарӣ, афзалӣ; **тарҷеҳ додан** беҳтар (болотар) шумурдани чизе нисбат ба чизи дигар.

ТАРҶЕЪ *а.* ترجیع *кит.* такрор, баргашт.

ТАРҶЕЪБАНД ترجیع‌بند *адш.* манзумае, ки дар он байти муайяне дар охири ҳар бандаш такрор меёбад.

ТАРҶИМА *а.* ترجمه *ниг.* **тарҷума**.

ТАРҶИМАИҲОЛӢ ترجمهٔحالی он чи ба нақли аҳвол дахл дорад.

ТАРҶИМОН ترجمان *ниг.* **тарҷумон**.

ТАРҶУМА *а.* ترجمه гардонидани мазмуне аз як забон ба забони дигар; **тарҷимаи аҳвол (ҳол)** нақли шарҳи ҳаёт ва фаъолияти касе, шарҳи ҳол; **тарҷима кардан** аз забоне ба забони дигар гардонидани матне.

ТАРҶУМАВӢ ترجموی тарҷумашаванда.

ТАРҶУМАИҲОЛӢ ترجمهٔحالی *ниг.* **тарҷимаи-**

ҳолӣ.

ТАРҶУМАШУДА ترجمه‌شده маводе, ки аз як забон ба забони дигар гардонда шудааст.

ТАРҶУМОН *а.* ترجمان 1. аз забон ба забоне гардонанда; мутарҷим. 2. гӯянда, баёнгар, ифодакунанда.

ТАРҶУМОНӢ ترجمانی гардондан аз забоне ба забони дигар; кору касби тарҷумон; **тарҷумонӣ кардан** бо тарҷума машғул будан, аз забоне ба забони дигар гардонидан.

ТАСАВВУР *а.* تصور шакл ва ё сурати чизеро дар фикру хаёли худ муайян намудан, ангоштани чизе, пиндор; **тасаввур кардан (намудан)** пиндоштан, ба хаёл овардан.

ТАСАВВУРӢ تصوری тасвиршуда, инъикосшуда.

ТАСАВВУРНАШАВАНДА تصورنشونده он чи ки дар хаёли кас намеғунҷад.

ТАСАВВУРНОПАЗИР تصورناپذیر тасаввурнашаванда, аз тасаввур берун, он чи ба гумону хаёл намеояд.

ТАСАВВУРОТ *а.* تصورات *ҷ.* **тасаввур**.

ТАСАВВУРШАВАНДА تصورشونده қобили тасаввур.

ТАСАВВУФ *а.* تصوف 1. пӯшидани либоси пашмин. 2. *фалс.* ҷараёне, ки пайравони он барои пок шудан аз хоҳишҳои нафсонӣ кӯшида, ашёи олам ва табиатро мазҳари (маҳалли зуҳури) ҳақ(қ) (Худо) медонистанд, либоси пашмина пӯшида, ба зуҳду тақво машғул мешуданд, сӯфигарӣ: **аҳли тасаввуф**.

ТАСАВВУФӢ تصوفی *мансуб ба* **тасаввуф**.

ТАСАДДӢ *а.* تصدی *кит.* ба зимма гирифтани иҷрои коре, мутасаддӣ шудан ба касе (чизе).

ТАСАДДУҚ *а.* تصدق садақа додан барои дафъи бало ба мӯҳтоҷон, садақа, хайрот; балогардон; **тасаддуқ кардан** *таър.* барои садақаи сари амир куштани касе, ки ба ӯ муқобилате карда ё боиси норизогии вай шуда бошад; **очаат тасаддуқ!** (*дар мавриди навозиши фарзанд мегӯянд*); очаат балогардони ту шавад!, модарат ба ту қурбон! **тасаддуқатон шавам!** қурбон шавам!, балогардонатон шавам! (*вақти хитоб ба бузургон гуфта мешуд*).

ТАСАЛЛИБАХШ//ТАСАЛЛОБАХШ تسلی‌بخش//تسلابخش дилдоридиҳанда, оромкунанда, оромибахш.

ТАСАЛЛИДИҲАНДА تسلی‌دهنده *ниг.* **тасаллибахш**.

ТАСАЛЛИДИҲӢ تسلی‌دهی таскин кардан, ором намудан, дилбардорӣ, хотирнавозӣ.

ТАСАЛЛИЁБ تسلی‌یاب :**тасаллиёб шудан** ором шудан, таскин ёфтан.

ТАСАЛЛИЁБӢ تسلی‌یابی ором шудан, таскин ёфтан.

ТАСАЛЛИОВАР تسلی‌آور тасаллибахшанда.

ТАСАЛЛИОМЕЗ تسلی‌آمیز дилбардорона, оромибахш.

ТАСАЛЛӢ *а.* تسلی *ниг.* **тасалло**.

ТАСАЛЛО//ТАСАЛЛӢ *а.* تسلا//تسلی оромӣ ёфтан аз андӯҳ; хушнуд кардани хотири касе; дилдорӣ, дилҷӯӣ; **тасаллои дил (хотир)** таскини хотир, боиси оромии дил; **тасаллӣ додан** дилдорӣ додан, ором намудан, аз андӯҳ раҳоӣ додан (*мас., вақти қазо*). дилхушӣ, шодкомӣ, хушнудӣ, дилосоӣ; **тасалло ёфтан** ором шудан.

ТАСАЛЛУТ *а.* تسلط бартарӣ, даст ёфтан, ғалаба кардан, чира шудан (*ба касе ё ба мамлакате*); зердаст кардан (*мамлакатеро*).

ТАСАЛСУЛ *а.* تسلسل ҳалқа–ҳалқа, печ–печон; паиҳам, пайвастагӣ; бефосилагӣ.

ТАСАННУН *а.* تسنن *д.* пайравӣ ва суннат, суннигарӣ.

ТАСАННӮЪ *а.* تصنع сохтагӣ, маснӯъӣ, сунъӣ будан.

ТАСАРРУФ *а.* تصرف соҳибӣ кардан, дароварган ба ихтиёри худ (*мамлакате ё мулки касеро*); **аз (тахти) тасурруфи** *касе* **баромадан** соҳибихтиёри худ шудан; **ба тасарруфи** *касе* **даромадан** ба тахти итоати касе даромадан; **тасарруф кардан (намудан)** ба даст даровардан, тахти ҳокимияти худ овардан.

ТАСАРРУФӢ تصرفی соҳибият, ихтиёрӣ кардан.

ТАСАР-ТУСУР تسرتسر *тақлиди овози* садои задани химчаю чӯб.

ТАСБЕҲ *а.* تسبیح *д.* донаҳои ба ришта кашидашуда, ки диндорон вақти зикру аврод якяк мегардонанд; **тасбеҳи саддона** тасбеҳе, ки

сад дона дорад; **тасбеҳ гардонидан** *д.* тасбеҳ дар даст зикру аврод хондан.

ТАСБЕҲГАРДОНӢ تسبیح‌گردانی донаҳои тасбеҳро бо зикри Худо дона-дона гардондан.

ТАСБИТ *а.* تثبیت собит кардан, барқарор намудан, побарҷо кардан.

ТАСБИТГАР تثبیت‌گر собиткунанда, барқароркунандаи суботу ороиш.

ТАСВИБ *а.* تصویب *кит.* тасдиқ, маъқул (рост ва дуруст) шуморидани чизе.

ТАСВИД *а.* تسوید *кит.* мусаввада, пешнавис; таълиф кардани асаре, нусхабардорӣ.

ТАСВИР *а.* تصویر 1. кашидани сурати чизе. 2. бо қалам навиштани шакл ва манзараи чизе. 3. сурат, расм. 4. баён кардани ягон фикр ё ҳодиса бо забон; **тасвир ёфтан** баён карда шудан; **тасвир кардан (намудан)** баён кардан.

ТАСВИРЁФТА تصویریافته *ниг.* **тасвиршуда**.

ТАСВИРӢ تصویری *мансуб ба* **тасвир** 3; **санъати тасвирӣ** рассомӣ; **филми тасвирӣ** филме, ки барои кӯдакон таҳия мегардад.

ТАСВИРНАШАВАНДА تصویرنشونده ғайри қобили тасвир, он чи қобили тасвир нест.

ТАСВИРНОК تصویرناک расмдор, суратдор, мусаввар.

ТАСВИРНОПАЗИР تصویرناپذیر баённашаванда, берун аз шарҳу тафсир, он чи аз имкони тасвиру баён берун аст.

ТАСВИРОТ *а.* تصویرات *ҷ.* **тасвир**.

ТАСВИРШАВАНДА تصویرشونده қобили тасвир.

ТАСВИРШУДА تصویرشده *сифати феълии замони гузашта аз* **тасвир шудан**; баён кардашуда.

ТАСВИЯ//ТАСВИЯТ *а.* تسویه//تسویت ба як савия овардан, баробар кардан, тартиб додан, мураттаб кардан.

ТАСДЕЪ *а.* تصدیع *кит.* ташвишдиҳӣ; касеро дарди сар додан, ба ташвиш андохтан.

ТАСДИҚ *а.* تصدیق рост донистан ё таъкид кардани чизе, иқрор кардан ба дурустии чизе; *муқоб.* **такзиб**; **тасдиқ кардан (намудан)** дуруст донистан; **тасдиқ ёфтан (шудан)** дуруст дониста шудан, ҳақ шумурда шудан, қабул шудан; **ҷавоби тасдиқ додан** розигӣ баён кардан.

ТАСДИҚКУНАНДА تصدیق‌کننده иқрор шудан, рост ҳисоб кардан.

ТАСДИҚНОМА تصدیق‌نامه ҳуҷҷат дар бораи дуруст донистани коре.

ТАСКИН *а.* تسکین ором кардан, сокин намудан, паст кардан (*мас., газабро*); тасаллодиҳӣ; дилбардорӣ; **таскини фитна** паст кардан ва хобондани фитна; **таскин додан** ором кардан, тасалло додан, хобондан, пасанда кардан (*мас., ҷанҷолро*); **таскин ёфтан** ором шудан, паст шудан (*мас., ҷанҷол*); тасалло ёфтан.

ТАСКИНБАХШ تسکین‌بخش оромкунанда, таскиндиҳанда, тасаллобахш.

ТАСКИНДИҲАНДА تسکین‌دهنده *ниг.* **таскинбахш**.

ТАСКИННАЁБАНДА تسکین‌نیابنده ғайри қобили таскин ва тасалло, таскиннопазир.

ТАСКИННОПАЗИР تسکین‌ناپذیر таскиннаёбанда.

ТАСКИНОМЕЗ تسکین‌آمیز ба таври тасаллӣ, омехта бо тасаллову таскин.

ТАСЛИМ *а.* تسلیم супурдан; гардан ниҳодан; тандиҳӣ бо фармони касе ё пешомаде; **сари таслим фикандан** итоат ва фармонбардорӣ изҳор кардан; **таслим кардан** супурдан, тамоми ихтиёри чизеро ба касе вогузор намудан; **таслим гаштан (шудан)** тан додан, ихтиёри худро супурдан, сари итоат фуруд овардан.; ◊ **ба таслим оромидан** итоат кардан.

ТАСЛИМКОРОНА تسلیم‌کارانه бо таслимкорӣ ба таври таслим шудан.

ТАСЛИЯТ *а.* تسلیت *кит.* дилдорӣ додан; дилдорӣ; дилбардорӣ (*вақти мусибат, таъзия*).

ТАСЛИЯТБАХШ تسلیت‌بخش дилдоридеҳ, дилбардор, тасаллобахшанда.

ТАСМА تسمه 1. чарм ё матои камбари дароз барои бастани чизе. 2. камарбанд. 3. навор; **тасмаи кино**; **тасма-тасма** рах-рах, монанди тасмаҳо.

ТАСМААРРА تسمه‌اره *тех.* аррае, ки ба воситаи

тасмаи оҳанин кор мекунад.

ТАСМАВОР تسمه‌وار чун тасма, мисли тасма.

ТАСМАГӢ تسمگی *марбут ба* **тасма**; чармӣ, тасмаӣ.

ТАСМАДОР تسمه‌دار чармдор, дорои тасма.

ТАСМАҚАМЧИН تسمه‌قمچین қамчини чармӣ.

ТАСМАЧАРХ تسمه‌چرخ занҷири сербаре, ки чархи трактор ё танк бо он пӯшонда мешавад.

ТАСМАШАКЛ تسمه‌شکل монанди тасма, шакли тасма дошта.

ТАСМИМ *а.* تصمیم дар коре қарори қатъӣ кардан; **тасмим гирифтан** қарор додан барои анҷоми коре, азми қатъӣ кардан; **тасмим ёфтан** қарор гирифтан.

ТАСНИФ *а.* تصنیف 1. ба навъҳо ҷудо кардани чизҳо. 2. таълиф кардани китоб (рисола). 3. эҷоди тарона, суруд.

ТАСНИФГАР تصنیفگر он ки ба гурӯҳбандӣ, табақабандӣ ва ё таҳияву таснифот машғул аст.

ТАСНИФОТ *а.* تصنیفات *ҷ.* **тасниф**.

ТАСОВӢ *а.* تساوی баробар будан, баробарӣ.

ТАСОДУМ *а.* تصادم задани ду чиз ба ҳамдигар, ба ҳам задан, дучор шудан.

ТАСОДУФ *а.* تصادف 1. ба ҳам дучор шудан, бо ҳам бархӯрдан, иттифоқи ба чизе ё касе рост омадан. 2. воқеаи ғайриинтизорӣ рӯйдода, ногаҳонӣ. 3. пешомад; **ба ҳар тасодуф ҳозир бошед; тасодуф кардан** дучор омадан бо касе, банохост дида мондан.

ТАСОДУФАН *а.* تصادفاً иттифоқо; ногаҳон.

ТАСОДУФӢ تصادفی он чи баногоҳ (ба таври ғайриинтизорӣ) рӯй додаст, вобаста ба тасодуф.

ТАСОДУФОТ *а.* تصادفات *ҷ.* **тасодуф**.

ТАСРЕҲ *а.* تصریح баён кардан, кушодаву равшан кардан, ошкор кардан, сареҳ ифода кардан, равшан ифода кардан.

ТАСРИФ *а.* تصریف 1. гардонидан, тағйир додан. 2. *грам.* аз рӯи шахс ва шумора тағйир ёфтани феъл.

ТАСРИФНАШАВАНДА تصریف‌نشونده феъле, ки тағйир намеёбад, ғайри қобили тасриф.

ТАСРИФШАВАНДА تصریف‌شونده тағйирёбии шакли феъл, қобили тасриф.

ТАСФ تسف 1. *ниг.* **тафс**.

ТАСФИДАН تسفیدن гармӣ, гарм шудан.

ТАСФИЯ *а.* تصفیه *кит.* соф (тоза, покиза) кардани чизе; **тасфияи ботин** пок кардани дарун, покизагии ботинӣ ё маънавӣ (истиллоҳи тасаввуф).

ТАСХИР *а.* تسخیر истилло, забт, даровардан ба итоати худ (*мас., мамлакатеро*); **тасхир кардан** забт кардан, ба даст даровардан, тасарруф кардан; **дуои тасхир** *д.* дуои ром кардан ва ба итоати худ даровардани аҷинаҳо.

ТАСХИРКУНАНДА تسخیرکننده *маҷ.* мафтункунанда; забткунанда; **маҳорати баланди тасхиркунанда**.

ТАСХИРНОПАЗИР تسخیرناپذیر қобили тасхир набуда, таслимнопазир; мағлубнопазир.

ТАСХИРШУДА تسخیرشده таслимшуда; мафтуншуда.

ТАСҲЕҲ *а.* تصحیح ислоҳ ё дуруст кардани хатоҳои чизи навишташуда.

ТАСҲЕҲГАР تصحیحگر мусаҳҳеҳ, ислоҳгар.

ТАСҲЕҲОТ *а.* تصحیحات *ҷ.* **тасҳеҳ**.

ТАСҲИЛ *а.* تسهیل *кит.* осонгардонӣ, осонӣ, сабукӣ.

ТАСҲИФ *а.* تصحیف хато дар навиштан, хато хондан ва навиштани чизе, хато хондани калима ба тавре, ки маънӣ тағйир ёбад.

ТАТАББӮЪ *а.* تتبع *кит.* 1. аз паи чизе рафтан, ҷустуҷӯ, таҳқиқ. 2. *маҷ., адш.* ба вазн ва қофияи шеъре тақлид карда гуфтани шеър; тобеӣ, пайравӣ.

ТАТАВВУР *а.* تطور *кит.* 1. тадриҷан гузаштан аз ҳоле ба ҳоле. 2. гуногунӣ.

ТАТБИҚ *а.* تطبیق 1. бо ҳам мутобиқ (қиёс) кардан ду чиз. 2. ҷорӣ кардан ё ба амал овардани ихтирое ё фикри наве.

ТАТВИЛ *а.* تطویل *кит.* дароз кардан, дуру дароз шудан.

ТАТОВУЛ *а.* تطاول *кит.* дароз кардан; таҷовуз,

таарруз; **дасти татовул** *ба касе ё ба чизе* **дароз кардан** ҷабр (таарруз) намудан ба ҳаққи касе, дастдарозӣ кардан.

ТАТҲИР *а.* تطهیر *кит.* пок (тоза, покиза) кардан, ба покӣ баровардан.

ТАФ(Ф) تف гармӣ, ҳарорат, бухор; **таф додан** сурх кардан, зирбондан.

ТАФАЗЗУЛ *а.* تفضل *кит.* лутфу марҳамат, меҳрубонӣ; **тафаззул намудан** меҳрубонӣ карда, чизеро ба касе лутфан додан (бахшидан).

ТАФАККУР *а.* تفکر андеша, фикр; ба хаёл (андеша) ғарқ шудан.

ТАФАҚҚУД *а.* تفقد 1. меҳрубонӣ, пазироӣ, меҳрубонӣ кардан. 2. ҷустуҷӯ, кофтуков; пурсупос, аҳволпурсӣ.

ТАФАРРУҚ *а.* تفرق аз ҳам ҷудо шудан, пароканда гардидан, парешон шудан; парокандагӣ, парешонӣ.

ТАФАРРУҶ *а.* تفرج *кит.* 1. сайру гашт, саёҳат, тамошо. 2. хушҳолӣ, дилхушӣ ва лаззат аз дидани чизе.

ТАФАРРУҶГОҲ *а.* تفرجگاه ҷои сайругашт.

ТАФАҲҲУМ *а.* تفهم *кит.* фаҳмидан, дарк кардан, дарёфтан, пай бурдан.

ТАФАҲҲУС *а.* تفحص тафтиш кардан, ҷустуҷӯ кардан, кофтуков кардан; тафтиш, ҷустуҷӯ, кофтуков, ҷустор.

ТАФБОД تف باد гармсел.

ТАФОВУТ *а.* تفاوت фарқ; дурии байни ду чиз; **бубин тафовути раҳ аз куҷост то ба куҷо** (*зарб.*).

ТАФОВУТНОК تفاوتناک фарқкунанда, фарқшаванда.

ТАФОЛА تفاله бахши боқимондаи моддае монанди мевае, ки обшира ё равғани он гирифта шудааст.

ТАФОУЛ *а.* تفاؤل фол гирифтан, фол дидан.

ТАФОХУР *а.* تفاخر нозидан ба худ, фахр; **тафохур кардан (намудан)** фахр кардан, болидан ба чизе.

ТАФОҲУМ *а.* تفاهم мақсади якдигарро фаҳмидан, ҳамдигарро фаҳмидан; ◊ **ҳусни тафоҳум** мувофиқату созиши пурраи ду тараф, ҳамфикрии ду кас.

ТАФРЕҲ *а.* تفریح *кит.* вақтхушӣ, хушӣ.

ТАФРЕҲОТ *а.* تفریحات *ҷ.* **тафреҳ**.

ТАФРИҚА *а.* تفرقه 1. ҷудо кардан; ҷудоӣ андохтан; ҷудоӣ, парокандагӣ. 2. *маҷ.* парешонӣ.

ТАФРИҚААНДОЗ تفرقه‌انداز ҷудоиандоз, парокандасоз.

ТАФРИҚААНДОЗӢ تفرقه‌اندازی ҷудоандозӣ.

ТАФРИТ *а.* تفریط кӯтоҳӣ кардан, бепарвоӣ кардан дар коре.

ТАФС تفس 1. гармӣ, ҳарорат. 2. гармогармӣ, шиддат, авҷ; **тафси бадан** ҳарорати бадан; **тафс доштан** таб доштан; **тафсидани бозори** *чизе* дар ривоҷу равнақ будани чизе, гарму часпон шудани харидорон ба матое.

ТАФСИДА تفسیده гармшуда (*аз гармии офтоб ё аз оташ*); **санги тафсида, дойраи тафсида** доираи бо гармӣ тарангшуда.

ТАФСИДАН تفسیدن 1. гарм шудан. 2. дар авҷ будан, авҷ гирифтан: **тафсидани сӯҳбат**. 3. оташин шудан, дар (ба) ғазаб омадан.

ТАФСИЛ *а.* تفصیل баёни муфассал, бо тамоми ҷузъиёташ гуфтани чизе, шарҳдиҳӣ; шарҳ; **тафсили воқеа** баёни воқеа бо тамоми ҷузъиёташ; **ботафсил** муфассалан; ҳамаҷониба баён кардан ё шарҳ додан.

ТАФСИЛАН *а.* تفصیلاً бо пуррагӣ, бо шарҳу эзоҳ.

ТАФСИЛӢ تفصیلی *марбут ба* **тафсил**, пуррагӣ.

ТАФСИЛНОК تفصیلناک ботафсил, муфассалтар, бо шарҳу баён.

ТАФСИЛОТ *а.* تفصیلات *ҷ.* **тафсил**; ҳамаҷониба баён кардани воқеае, баёни муфассал.

ТАФСИР *а.* تفسیر 1. шарҳдиҳӣ, маънидод; шарҳ, баён. 2. тарҷима ва маънидоди Қуръон.

ТАФСИРА *а.* تفسیره шарҳи воқеаву рӯйдодҳо дар радиову телевизион ва фарҳангу матбуот.

ТАФСИРӢ تفسیری **фарҳанги тафсирӣ** фарҳанге, ки дар он калимаҳо шарҳу эзоҳ дода шуда-

анд; луғат бо шарҳ.

ТАФСИРКУНАНДА تفسیرکننده шарҳу эзоҳдиҳанда.

ТАФСИШ تفسش гармӣ, ҳарорати баланд: **тафсиши офтоби нимрӯзӣ.**

ТАФСОН تفسان 1. тафсида, гарм, ниҳоят гарм; гармшуда (*аз гармии офтоб ё оташ*). 2. авҷ гирифта, гарму ҷӯшон; **тафсон будани сӯҳбат** гарму ҷӯшон (дар авҷ) будани сӯҳбат.

ТАФСОНДАН تفساندن 1. аз ҳад зиёд гарм кардан. 2. ба авҷ расондан; **базмро тафсондан** базмро гарм кардан, ба авҷ овардан; **таги гӯши** *касеро* **тафсондан** *маҷ.* ба таги гӯш сахт задан.

ТАФСОНДАШУДА تفسانده‌شده гарм шуда, аз ҳад зиёд гармшуда.

ТАФСОНИДАН تفسانیدن *ниг.* **тафсондан**.

тафт تفت *асоси замони гузаштаи феъл аз* **тафтан**.

ТАФТ تفت 1. гармӣ, ҳарорат. 2. *маҷ.* шитобон, бо шитоб.

ТАФТА تفته сахт гармшуда, сӯзон, бирён, гудохташуда.

ТАФТАДИЛ تفته‌دل 1. он ки дилаш гарм бошад; дилгарм. 2. ғамнок, дилсӯхта, дилафгор, дилфигор, тангдил, он ки дили пур-оташу сӯзон дорад. 3. *маҷ.* ошиқ, дилбаста.

ТАФТАН تفتن 1. гарм шудан; тарсон шудан. 2. шитобидан, ба суръат роҳ рафтан.

ТАФТАҶИГАР تفته‌جگر *кит.* 1. он ки гирифтори бемориҳои диқ ва таб аст. 2. *маҷ.* ошиқ, ошиқи дилсӯхта ва маҷҳур.

ТАФТБОД تفت‌باد *ниг.* **таффбод**.

ТАФТИШ *а.* تفتیش 1. кофта дидани чизе; кофтуков; санҷиш. 2. таҳқиқ, истинтоқ, бозпурсӣ.

ТАФТИШӢ تفتیشی боби тафтиш, қобили тафтиш.

ТАФТИШКУНАНДА تفتیش‌کننده он ки тафтиш мекунад.

ТАФТИШОТ *а.* تفتیشات *ҷ.* **тафтиш**.

ТАФТИШОТӢ تفتیشاتی *марбут ба* **тафтиш**, шӯъбаҳои масъули тафтиш.

ТАФТОН تفتان **:нони тафтон** нони тунуке, ки дар оташи тафсон бирён карда мепазанд.

ТАФӮР تفور ҷойи гилнок, ҷойи серлой; ботлоқ.

ТАФҲИМ *а.* تفهیم фаҳмондан, фаҳмонда додан; омӯхтан.

ТАФШИЛА تفشیله як навъ хӯрокест, ки аз гӯшту пиёз, чормағзу тухму асал тайёр мекунанд.

ТАХАЙЮЛ *а.* تخیل *кит.* хаёл, тасаввур; орзу.

ТАХАЙЮЛОТ *а.* تخیلات *ҷ.* **тахайюл**.

ТАХАЛЛУС *а.* تخلص номи махсус, ки шоир ё нависанда барои худ баргузидааст; лақаб; **тахаллус кардан** дар шеър номи махсуси шеърии худро зикр намудан.

ТАХАЛЛУФ *а.* تخلف *кит.* вайрон кардани ваъда, хилофи ваъда, гаштан аз ваъдаи (қавли) худ; **тахаллуф кардан** бар хилофи ваъда амал кардан.

ТАХАЛЛУФНОПАЗИР تخلف‌ناپذیر ғайри қобили хилофи ваъда.

ТАХАЛЛУФПАЗИР تخلف‌پذیر қобили хилофи ваъда.

ТАХАЛХУЛ *а.* تخلخل ҷудо шудани ҷузъҳои чизе аз якдигар, аз ҳам пошида шудан.

ТАХАССУС *а.* تخصص дар коре малакаву истеъдод пайдо кардан, ихтисос пайдо кардан дар соҳае, ихтисос.

ТАХАССУСӢ تخصصی *марбут ба* **тахассус**; касбӣ, ихтисосӣ.

ТАХАССУСТАЛАБ تخصص‌طلب коре, ки тахассус (маҳорати махсус) металабад.

ТАХИР تخیر явшон, дармана (*як хел растании худрӯи давоӣ*).

ТАХЛИС *а.* تخلیص *кит.* халос кардан, раҳонидан; раҳоӣ, халосӣ.

ТАХЛИТ *а.* تخلیط 1. омехтан, омезиш кардан. 2. ба каломи худ суханони бофта ва дурӯғ омехта гуфтан.

ТАХЛИЯ *а.* تخلیه холӣ кардан; *маҷ.* пок кардан.

ТАХМИН *а.* تخمین 1. он чи ба гумон гуфта шуда бошад. 2. андоза кардани чизе ба ҳадде бидуни тафтишу таҳқиқ ва паймоиши махсус; **аз рӯи тахмини**… ба гумон, аз рӯи ҳадде;

тахмин кардан (намудан) қиёс кардан, ба гумон чизеро муайян кардан.

ТАХМИНАН *а.* تخميناً тақрибан; аз рӯи гумон ва ҳисоби тахминӣ: **ҷавони тахминан бистсола**.

ТАХМИНӢ تخمينى тақрибӣ.

ТАХМОН تخمان тоқҳои калону сербари девори пешгоҳи хона, ки дар он ҷо сандуқ ва дар болои он кӯрпаҳо гузошта мешаванд.

ТАХОРӢ تخارى *мансуб ба* **Тахор**; тахористонӣ: **забони тахорӣ**.

ТАХРИБ *а.* تخريب *кит.* хароб (вайрон) кардани чизе, ҷое.

ТАХРИБКОР تخريب‌كار тахрибкунанда, харобкор, вайронкор.

ТАХРИБКОРӢ تخريب‌كارى вайронкорӣ, харобкорӣ.

ТАХСИС *а.* تخصيص махсус, хос; **тахсис кардан** махсус гардонидан, хос кардан; **ба тахсис** хусусан, алалхусус; **тахсиси маблағ** ҷудо кардани маблағ.

ТАХТ I تخت 1. курсӣ ё нишемангоҳи чорпоя аз оҳан ва чӯб. 2. нишемангоҳи махсусе, ки подшоҳ дар маросимҳо бар он менишаст; **тахти равон** тахти махсусе, ки пирон ва беморонро хобонда, чор кас бардошта мебурданд; **аз тахт фуровардан** аз подшоҳӣ бекор кардан; **ба тахт нишастан** ба подшоҳӣ сар кардан.

ТАХТ II تخت ҷои ҳамвор ва мусаттаҳ.

ТАХТ III تخت *гуфт.* омода, тайёр, муҳайё; **ҳамаи чизҳои даркорӣ тахт шуд; тахт кардан** тайёр кардан, омода намудан; **тахт истодан** *мас.,* рост истодан.

ТАХТА تخته 1. чӯби рост буридашудаи ҳамвор. 2. ҳар чизи мусаттаҳ ва ҳамвор (*мас., санг, оҳан*). 3. сафҳа, варақ (коғаз). 4. қитъа (*замини кишт*). 5. фарши чӯбини хона. 6. лавҳаи девории хатнависӣ дар дарсхона: тахтаи синф; **тахтаи ифтихор** лавҳаи чӯбине, ки ба девори муассисаҳо зада, дар он номи коргарони пешқадамро менависанд; **тахтаи фармон** тахтае, ки дар муассиса ва идораҳо фармонҳои гуногун барои шиносоии умум дар он овехта мешавад; **ба тахта гирифтан** мавриди маломату сарзаниш қарор додан, танбеҳ кардан; **ба рӯи тахта гирифтан** (**мурдаро барои шустан**) ба рӯи тахтаи мурдашӯӣ гузоштан (*мурдаро*); ◊ **тахтаю тираки худро ғундоштан** аз коре даст кашидан, кореро бас кардан; **тахта шудан (шуда мондан)** шах шуда мондан, мабҳуту мутаҳайир мондан.

ТАХТАБАНД تخته‌بند 1. бо тахта басташуда, бо тахта иҳота кардашуда; **тахтабанд кардан дар миёни чор дарё** дар вазъияти ноилоҷонае монондан. 2. *маҷ.* бандӣ, зиндонӣ.

ТАХТАБАНДӢ تخته‌بندى 1. бо тахта басташуда. 2. сар то сар баста будани дӯконҳои як шаҳр.

ТАХТАБАСТ تخته‌بست *ниг.* **тахтабандӣ**.

ТАХТАБЕТОН تخته‌بيتان қитъаҳои аз сангу бетон рехташуда барои сохтмон.

ТАХТАБОЗӢ تخته‌بازى шоҳмотбозӣ.

ТАХТАБУР تخته‌بر бурандаи тахта, устои бо буридани тахта сару кор дошта.

ТАХТАБУРӢ تخته‌بر бурида тайёр кардани тахта аз чӯб.

ТАХТАВАРҒ تخته‌ورغ банди об аз чӯб ё аз санг.

ТАХТАГИН تخته‌گين *ниг.* **тахтагӣ**.

ТАХТАГӢ تختگى аз тахта сохташуда, чӯбин.

ТАХТАДЕВОР تخته‌ديوار девори аз тахта сохташуда, девори тахтагӣ.

ТАХТАКАНА تخته‌كنه ҳашарае аз ҷинси кана, ки бо хуни инсон, ҳайвонот ва шираи растаниҳо зиндагӣ дорад.

ТАХТАКАТ تخته‌كت кати чӯбин.

ТАХТАКУНҶОРА تخته‌كنجاره кунҷорае, ки корхонаҳои равған мебарорад.

ТАХТАКУЛОҲ تخته‌كلاه *кҳн.* кулоҳи чӯбин, ки ба сари гунаҳкорон пӯшонда, ба хар савор карда барои расво кардан дар кӯчаҳо мегардонданд.

ТАХТАКӮБ تخته‌كوب ҷое, ки бо тахта кӯбида шудааст ё фарши хона, ки бо тахта пӯшонида шудааст.

ТАХТАНАРД تخته‌نرد *ниг.* **нард**.

ТАХТАПОРА تخته‌پاره пораҳои майдаи тахта.

ТАХТАПУЛ تخته‌پل 1. пуле, ки аз чӯбу тахта

сохта шудааст. 2. номи даромадгоҳи арки Бухоро.

ТАХТАПУШТ تخته‌پشت қисми болои ақиби бадан, пушт.

ТАХТАПӮСТ تخته‌پوست *кит.* пӯсти ҳайвон, ки дарвешон ва қаландарон ҳамчун зерандоз истифода мебурданд, пӯстахта, пӯстак.

ТАХТАПӮШ تخته‌پوش он чи ба тахта пӯшонида шудааст; ◊ **тахтапӯш шудан** дафн шудан (*дар тобут*).

ТАХТАРАВОҚ تخته‌رواق тоқ ва равоқи аз чӯбу тахта сохташуда.

ТАХТАСАНГ تخته‌سنگ санги калони паҳни ҳамвор.

ТАХТАСУФА تخته‌سفه суфаи аз чӯбу тахта сохташуда.

ТАХТА-ТАХТА تخته تخته варақ-варақ; қабат-қабат.

ТАХТАФАРШ تخته‌فرش фарши бо тахта пӯшондашуда, фарши тахтагӣ.

ТАХТАЧА تختچه тахтапора; **тахтачаи таълимӣ** тахтачае, ки дар мактабҳои кӯҳна ба рӯи он ҳарфҳоро навишта ба бача меомӯхтанд.

ТАХТАЧАБАНДӢ تختچه‌بندی бастани даст ё пои шикаста бо тахтачаҳо.

ТАХТАЧАХОНӢ تختچه‌خانی омӯхтани алифбо (*ҳарфҳои ба тахтача навишташуда*) дар мактаби кӯҳна.

ТАХТАЧОЙ تخته‌چای резаҳои ба шакли тахтача фишурдаи чой.

ТАХТАЧӮБ تخته‌چوب асо, таёқ, чӯбдаст.

ТАХТБОМ تخت‌بام *лаҳҷ., ниг.* **тахмон.**

ТАХТГИР تخته‌گیر *кит., киноя аз* подшоҳи қудратманди тавоно, ки тахтҳоро гираду подшоҳӣ кунад.

ТАХТГИРӢ تخته‌گیری *кит.* тахт гирифтан, ба подшоҳӣ расидан.

ТАХТГОН تخت‌گان *кит.* 1. маҳал ва ҷойи ҷулуси подшоҳ, тахтахона. 2. *маҷ.* пойтахт, ҷои шаҳнишин.

ТАХТГОҲ تخت‌گاه *ниг.* **тахтгон**.

ТАХТӢ تختی ҳамворӣ; ҷои мусаттаҳ.

ТАХТМОН تخت‌مان *ниг.* **тахмон**.

ТАХТНИШИН تخت‌نشین подшоҳ, амир.

ТАХТНИШИНӢ تخت‌نشینی маросими ба тахт нишастан.

ТАХФИФ *а.* تخفیف сабук кардан; кам кардан.

ТАҲ I ته *ниг.* **таг, тахт; аз тахти дил** аз сидқи дил; **то таҳ** то охир, то қатраи охирин; **дил таҳ кашидан** дил аз хонааш баромадан; тарсидан; **таҳ ғӯтидан** ба таги об рафтан.

ТАҲ II ته **:таҳ ба таҳ** қабат ба қабат; **таҳ кардан** пӯшок, кӯрпа ва либосро ҳамвор қат карда мондан; **таҳ карда мондан** а) қат карда (печонда) ба як сӯ гирифта мондан; б) кореро қатъ кардан; **таҳ шудан** қабат ба қабат болои ҳам хобидани чизе; **мижа таҳ кардан** андаке хобидан.

ТАҲАВВУЛ *а.* تحول *кит.* гузаштан аз ҳоле ба ҳоле, тағйирёбӣ, дигаргунӣ.

ТАҲАВВУЛӢ تحولی дар ҳолати инкишофёбӣ.

ТАҲАВВУЛОТ *а.* تحولات *ҷ.* **таҳаввул**.

ТАҲАВВУР *а.* تهور *кит.* шуҷоат, далерӣ, далерии аз ҳад зиёд.

ТАҲАЙЮР *а.* تحیر ҳайронӣ, тааҷҷуби сахт, ҳайрат, ошуфтагӣ.

ТАҲАЙЮРАНГЕЗ تحیرانگیز ҳайратангез, тааҷҷубангез.

ТАҲАЙЮРОМЕЗ تحیرآمیز ҳайратомез.

ТАҲАККУМ *а.* تحکم *кит.* ҳукмравоӣ бо қувва, ба кор бурдани зӯрӣ; тааддӣ; **таҳаккум доштан** ҳукмраво будан; фармонравоӣ (зӯроварӣ) кардан.

ТАҲАҚҚУҚ *а.* تحقّق ба исбот расидан, ҳақиқат шудан, дуруст баромадан (*мас., хабар амалӣ шудан*).

ТАҲАММУЛ *а.* تحمل *кит.* тоб овардан ба сахтию душворӣ; тоқату бардошти фавқулода; **таҳаммул доштан** сабр кардан, шикебо будан; **таҳаммул кардан (намудан)** тоқат кардан, тоб овардан.

ТАҲАММУЛНОПАЗИР تحمل‌ناپذیر он чи тоқат кардан ба он номумкин ё сахт душвор аст.

ТАҲАМТАН تهمتن 1. пурзӯр, тануманд. 2. лақаби Рустам – қаҳрамони «Шоҳнома».

ТАҲАРРУК *а.* تحرک ҷунбиш, ҳаракат; кору кӯшиш.

ТАҲАССУР *а.* تحسر *кит.* таассуф кардан; дареғ гуфтан; ранҷу андӯҳ бурдан аз ҳасрату дареғ, ғаму ғусса.

ТАҲБАҒАЛӢ تهبغلی :**таҳбағалии дарахт** шохча ва навдаҳои зиёдатӣ.

ТАҲВИЛ I *а.* تحویل *кит.* 1. супурдан, ҳавола кардан, интиқол додан; **таҳвил додан** супурдан (*мас., кор ё вазифаи худро ба каси дигар*). 2. интиқол ёфтани офтоб аз бурҷи Ҳут ба бурҷи Ҳамал, ки оғози соли нави шамсӣ аст ва дар ин рӯз Наврӯз мешавад; **таҳвили сол** гузаштани соли кӯҳна ба соли нав.

ТАҲВИЛ II *а.* تهویل ҳавл ангехтан, тарсондан, ба воҳима андохтан.

ТАҲВИЛӢ تحویلی *мансуб ба* **таҳвил** I.

ТАҲВИЯ *а.* تهویه расондан ва тағйир додани ҷараёни ҳаво, ҳавохӯрӣ.

ТАҲГИР تهگیر 1. бо лой ва гаҷ ҳамвор кардани девор пеш аз андовакунӣ. 2. ранги аввалии пеш аз ранги асосӣ додаи наққош ва рангрезон.

ТАҲҒАЛБЕР تهغلبیر он чи зери ғалбер меистад.

ТАҲДАР تهدر таги дар: **таҳдари бино**.

ТАҲДЕВОР تهدیوار пойдевор.

ТАҲДИД I *а.* تهدید тарсондан; дӯғу пӯписа; **таҳдид кардан (намудан)** тарсонидан, ба хавф андохтан;

ТАҲДИД II تحدید 1. тез кардан, (*мас., кордро бо санг ё сӯҳон*). 2. ҳадди чизеро нишон додан, ҳадди чизеро маҳдуд кардан, маълум намудан.

ТАҲДИДГАР تهدیدگر он ки ё он чизе, ки дигаронро таҳдид менамояд.

ТАҲДИДКОРОНА تهدیدکارانه ба таври тарсондан, бо таҳдид, аз рӯи таҳдидкорӣ.

ТАҲДИДКУНАНДА تهدیدکننده 1. он чи боиси тарсу ҳарос мешавад, он чи хавфи ҳуҷумоварӣ дорад. 2. он ки дӯғу пӯписа мекунад.

ТАҲДИДКУНОН تهدیدکنان тарсонида, дӯғу пӯписа карда; бо таҳдид.

ТАҲДИДОМЕЗ تهدیدآمیز бо дӯғу пӯписа.

ТАҲДИДОМЕЗОНА تهدیدآمیزانه бо таври таҳдидомез.

ТАҲДОН تهدان ҷевон, шкаф.

ТАҲДОР تهدار маънодор, пурмаъно; гапи духӯра.

ТАҲЗИБ *а.* تهذیب *кит.* 1. ислоҳ (покиза) кардани чизе; **таҳзиби ахлоқ** ислоҳи ахлоқ. 2. номи китоби дарсие дар мадрасаҳои динӣ.

ТАҲИЯ *а.* تهیه омода (тайёр) кардани лавозими ягон кор (*мас., асбоби ҷанг*); **таҳия дидан** тайёрӣ дидан, омода шудан; **таҳия кардан (намудан)** тайёр кардан, омода намудан.

ТАҲИЯГАР تهیه‌گر 1. омодакунанда. 2. танзимгар.

ТАҲИЯКУНАНДА تهیه‌کننده омодакунанда, омодасозанда, таъмингар.

ТАҲКАШ ته‌کش он чи шотуи аробаро бо он аз таги дили асп мебанданд.

ТАҲКИМ *а.* تحکیم *кит.* маҳкам кардан ё мустаҳкам намудани чизе; **таҳкими робитаҳои дӯстона**; **таҳким шудан** мустаҳкам гардидан.

ТАҲКИМОТ *а.* تحکیمات *ҷ.* **таҳким**.

ТАҲКИМОТӢ تحکیماتی *мансуб ба* **таҳкимот**.

ТАҲКУРСӢ ته‌کرسی қисми таҳихокии девор (бино); бунёд, асос.

ТАҲҚИҚ *а.* تحقیق тафтиш намудан; ҳақиқат ва воқеияти чизеро муайян кардан; тафтиш; пажӯҳиш.

ТАҲҚИҚГАР تحقیقگر ҷӯянда, илмҷӯ, пажӯҳишгар.

ТАҲҚИҚӢ تحقیقی *мансуб ба* **таҳқиқ**; ҷӯёӣ, таҳқиқотӣ, пажӯҳишӣ.

ТАҲҚИҚКУНАНДА تحقیق‌کننده пажӯҳанда, ҷӯяндаи дониш.

ТАҲҚИҚОТ تحقیقات *ҷ.* **таҳқиқ**; тафтишот, пажӯҳишҳо.

ТАҲҚИҚОТӢ تحقیقاتی *мансуб ба* **таҳқиқот**; илмӣ, асоснокӣ.

ТАҲҚИР *а.* تحقیر хор доштан, хор шумурдан, ҳақир гирифтан; ҳақорат, хорӣ.

ТАҲҚИРДИДА تحقيرديده он ки таҳқиру тааддӣ дидааст, шахсе, ки ҳақорат шунидааст.

ТАҲҚИРОМЕЗ تحقيرآميز ҳақирона, таҳқирона.

ТАҲҚИРШУДА تحقيرشده хоршуда.

ТАҲЛИКА *а.* تهلكه *ниг.* **таҳлука**.

ТАҲЛИЛ *а.* تحليل усул ва равиши таҳқиқи илмӣ бо роҳи санҷидани ҷиҳатҳои ҷудогона, хосият ва ҷузъҳои таркибии чизе; **таҳлил кардан (намудан)** санҷидан, анализ кардан.

ТАҲЛИЛГАР تحليل‌گر *ниг.* **таҳлилкунанда**.

ТАҲЛИЛӢ تحليلى *мансуб ба* **таҳлил**: **химияи таҳлилӣ**.

ТАҲЛИЛКУНАНДА تحليل‌كننده он ки санҷиш ва таҳлили амалеро анҷом медиҳад, таҳлилгар.

ТАҲЛИЛОТ *а.* تحليلات *ҷ.* **таҳлил**.

ТАҲЛУКА *а.* تهلكه коре, ки ба ҳалокат боис шуда метавонад; тарс, ҳалокат, нобудӣ; **дар таҳлука андохтан** дар хавфу хатар андохтан; сахт ба ташвиш монондан касеро.

ТАҲЛУКААНГЕЗ تهلكه‌انگيز хавфнок, боиси ташвиш ва хатар.

ТАҲЛУКАНОК تهلكه‌ناک хавфнок, ташвишнок.

ТАҲЛУКАОВАР تهلكه‌آور хавфовар, хатарнок.

ТАҲЛУКАОМЕЗ تهلكه‌آميز хавфомез.

ТАҲМИЛ *а.* تحميل 1. бор кардан, ба зери бор даровардан. 2. *маҷ.* ба касе зиёда аз қувваташ коре фармудан.

ТАҲМИЛӢ تحميلى ба зери бор дароваранда, боршуда; он чи бар хилофи майли касе бар ӯҳдаи ӯ гузошта мешавад.

ТАҲМОН ته‌مان ҷои махсуси ковоки девори хона барои мондани сандуқ ва кӯрпаҳо.

ТАҲНИШАСТА ته‌نشسته *ниг.* **таҳнишин**.

ТАҲНИШИН ته‌نشين 1. лой ва ғуборе, ки ба таги моеот нишастааст. 2. дурда.

ТАҲНИЯТ *а.* تهنيت муборакбодӣ гуфтан; табрик, муборакбод; **таҳният гуфтан** табрик кардан.

ТАҲОРАТ *а.* طهارت шустушӯи махсус пеш аз намоз; **таҳорат гирифтан (кардан)** шустушӯ кардан пеш аз намоз; **таҳорати тоза кардан** аз нав таҳорат кардан; **оби таҳорат додан** *маҷ.* иззати касеро ба ҷо овардан.

ТАҲОРАТХОНА طهارتخانه 1. ҷои махсус дар шафати масҷидҳо барои таҳорат. 2. мабраз.

ТАҲОҶУМ *а.* تهاجم *кит.* ҳуҷум ба ҳамдигар.

ТАҲОҶУМӢ تهاجمى *мансуб ба* **ҳуҷум**, ҳуҷумӣ.

ТАҲПӮШ ته‌پوش либосе, ки аз таҳ ба тани бараҳна пӯшанд.

ТАҲПӮШӢ ته‌پوشى **:ҷомаи таҳпӯшӣ** ҷомаи нисбатан тунуке, ки аз таги ҷома ё чакман мепӯшиданд.

ТАҲРАНГ ته‌رنگ ранге, ки бо он ҷои аслии унсурҳо наққошӣ карда мешавад.

ТАҲРИБ *а.* تحريب *кит.* барангехтан, ба хашм овардан.

ТАҲРИК *а.* تحريک 1.ҷунбондан ё ба ҳаракат овардан чизеро. 2. иғводиҳӣ, барангехтан ё барошӯбонидан касеро бар зидди касе; фитна, иғво; **таҳрик кардан** барангехтан, иғво кардан.

ТАҲРИКӢ تحريكى барангезанда, барошӯбанда.

ТАҲРИКОМЕЗ تحريک‌آميز фитнаомез.

ТАҲРИМ *а.* تحريم *кит.* ҳаром гардонидани чизе; манъ кардан ё боздоштан аз коре.

ТАҲРИМӢ تحريمى *мансуб ба* **таҳрим**; манъкардашуда.

ТАҲРИР *а.* تحرير 1. навиштани чизе, ба қалам овардани чизе. 2. дида баромадан ваислоҳи чизи навишташудае аз ҷиҳати услуб, иборапардозӣ *ва ғ.*

ТАҲРИРАН *а.* تحريراً ба таври ислоҳӣ.

ТАҲРИРИЯ تحريريه **:ҳайати таҳририя** гурӯҳи нависандагони як рӯзнома ё маҷалла, гурӯҳи муҳаррирон, ки мутасаддии таҳрир ва ислоҳи асаре мебошанд.

ТАҲРИРӢ تحريرى *марбут ба* **таҳрир**, ислоҳӣ.

ТАҲРИРОТ *а.* تحريرات *ҷ.* **таҳрир**.

ТАҲРИРТАЛАБ تحريرطلب асаре, ки аз ҷиҳати забон ва тарзи таҳрир ислоҳ талаб мекунад.

ТАҲРИС *а.* تحريص *кит.* ба ҳирс андохтан; толиб ва роғиб гардонидани касе ба коре, шавқ ва рағбат пайдо кунонидан, тарғиб;

таҳрис кардан (намудан) ҳавасманд (роғиб) гардонидан.

ТАҲРИФ *а.* تحریف барқасд иваз кардани ҳарфҳои калима, табдил ва тағйир додани сухани (навиштаи) касе.

ТАҲРИФГАР تحریف‌گر шахсе, ки калимаҳоро нодуруст иваз мекунад; ивазкунанда, табдилгар.

ТАҲРИФГАРӢ تحریف‌گری амали таҳрифгар; калимаҳоро нодуруст иваз кардан; вайронкорӣ дар сохти калима.

ТАҲРИФКОР تحریف‌کار *ниг.* **таҳрифгар**.

ТАҲРИФКОРӢ تحریف‌کاری амали таҳрифкор; дар калима ва сухан ба таври нодуруст тағйирот ворид сохтан; таҳрифгарӣ.

ТАҲСИЛ *а.* تحصیل 1. ба даст овардан ё ҳосил кардани чизе. 2. донишомӯзӣ, омӯхтани илм; **соли таҳсил** соли хониш (*аз аввали сентябр то июн, ки мавсими дарсхонӣ дар мактабҳост*); **таҳсил кардан (намудан)** хондан, дарс омӯхтан.

ТАҲСИЛДИДА تحصیل‌دیده хонда; он ки мактабро тамом кардааст, бомаълумот, соҳибмаълумот.

ТАҲСИЛӢ تحصیلی *марбут ба* **таҳсил**, омӯзишӣ.

ТАҲСИЛКАРДА تحصیل‌کرده *ниг.* **таҳсилдида**.

ТАҲСИЛОТ *а.* تحصیلات *ҷ.* **таҳсил**.

ТАҲСИН *а.* تحسین таъриф; офарингӯӣ, некӯ гуфтан дар ҳаққи чизе ё касе; **таҳсин гуфтан (кардан)** таъриф кардан, офарин хондан, сутудан.

ТАҲСИНКОРОНА تحسین‌کارانه таърифкорона.

ТАҲСИНОМЕЗ تحسین‌آمیز бо оҳанги таъриф ва офарингӯӣ.

ТАҲСИНОНА تحسینانه ба таври таҳсину таъриф.

ТАҲСУФА ته‌سفه суфаи поён.

ТАҲТ *а.* تحت зер, таг; **таҳти гап** моҳияти гап, мазмун ва маънои аслии гап; **аз таҳти дил** самимона, сидқӣ.

ТАҲТАР ته‌تر чуқуртар.

ТАҲТОНӢ تحتانی поёнӣ, зер.

ТАҲТУЛЛАФЗ *а.* تحت‌اللفظ калима ба калима, айнан (*мас., тарҷума*).

ТАҲТУЛЛАФЗӢ تحت‌اللفظی айнан, калима ба калима: **тарҷумаи таҳтуллафзӣ**.

ТАҲТӮЛ تحتول субҳона, субҳонаи сабук, **таҳтӯл кардан** субҳона хӯрдан.

ТАҲТХОНА تحت‌خانه *ниг.* **таҳхона**.

ТАҲУР *а.* طهور 1. пок, покиза, тоза. 2. *маҷ.* муқаддас.

ТАҲХОНА ته‌خانه зербинои хона, хонаи поён, зерхона.

ТАҲХОНАГӢ ته‌خانگی *мансуб ба* **таҳхона**.

ТАҲХОНАДОР ته‌خانه‌دار хонае, ки таҳхона дорад.

ТАҲЧӮБКОРӢ ته‌چوبکاری 1. чизе ва хусусан биное, ки аз зераш чӯбкорӣ кардаанд. 2. *киноя аз* касе, ки дониши рӯякӣ дорад, вале чунин вонамуд мекунад, ки гӯё асоси донишаш мустаҳкам аст.

ТАҲҶОЙ ته‌جائی мардуми бумӣ, аслӣ, муқимӣ.

ТАҲШИН ته‌شین боқимондаи ягон чиз, моеъ, таҳшиншудаи ягон моеъ.

ТАҲШИНӢ ته‌شینی таҳнишаста.

ТАҲШИНОТ ته‌شینات *ҷ.* **таҳшин**; он чи аз ҳама охир, масалан дар равғанкашӣ гирифта мешавад, ки бисёр бомаза аст.

ТАҲШИР ته‌شیر боқимонда.

ТАҲШИРӢ ته‌شیری бақия, охири чизе.

ТАҶАДДУД *а.* تجدد *кит.* навӣ, тозагӣ, нав шудан.

ТАҶАДДУДПАРВАР تجددپرور тозапарвар, навпарвар.

ТАҶАДДУДХОҲ تجدّدخواه навхоҳ.

ТАҶАЛЛИГОҲ تجلی‌گاه ҷилвагоҳ, ҷои зуҳур ва ошкор шудани чизе.

ТАҶАЛЛӢ *а.* تجلّی ҷилва кардан, ошкору падидор шудан; ҷилва, тобиш.

ТАҶАЛЛО *а.* تجلّی *ниг.* **таҷаллӣ**.

ТАҶАММУЛ *а.* تجمّل соҳиби молу давлат ва шаъну шавкат нишон додани худ; ҳашамат, шукӯҳ, дабдаба, ҷоҳу ҷалол; **асбоби**

таҷаммул воситаҳои шукӯҳу дабдаба, чизу чораи ороишӣ.

ТАҶАММУЛӢ تجمّلی ба таври дабдабанок.

ТАҶАММУЛОТ *а.* تجمّلات *ҷ* **таҷаммул**.

ТАҶАММӮЪ *а.* تجمّع ҷамъ шудан, гирд омадан; маҷлис.

ТАҶАНГ تجنگ *гуфт.* оташин, асабӣ; **таҷанг кардан** оташин (асабонӣ) кардан; **таҷанг шудан** асабӣ шудан.

ТАҶАН (Д) تجن// تجند *ниг.* **таҷанг**.

ТАҶАРРУД *а.* تجرّد *кит.* 1. танҳоӣ. 2. *маҷ.* муҷаррадӣ, безанӣ. 3. гӯшагирӣ, гӯшанишинӣ.

ТАҶАССУМ *а.* تجسّم шакли моддӣ (мушаххас) пайдо кардани ғояе, фикре, орзуе; **таҷассум ёфтан** падидор шудан, шакл пайдо кардан; **таҷассум кунондан** равшан ва ошкор (намоён) сохтан.

ТАҶАССУС *а.* تجسّس *кит.* ҷустуҷӯ, кофтуков; **таҷассус кардан** ҷустуҷӯ (кофтуков) кардан.

ТАҶВИД *а.* تجوید *д.* мувофиқи қоидаҳои талаффузи араб хондани Қуръон ва ибораҳои динии арабӣ.

ТАҶВИЗ *а.* تجویز 1. рухсат додан, иҷозат додан, ҷоиз донистан, раво доштан. 2. озмоиш кардан, озмудан; озмоиш.

ТАҶВИФ *а.* تجویف миён холӣ кардан, ковок кардан, шикофтан; кофтан (*мас.*, *заминро*).

ТАҶДИД *а.* تجدید *кит.* аз нав сохтани чизе, нав кардани чизи мавҷуд.

ТАҶЗИЯ تجزیه ба ҷузъҳо ҷудо кардан, ҷудо шудан як ҷисм ба чанд ҷисми содатар.

ТАҶЗИЯКУНАНДА تجزیه‌کننده ҷудокунанда, таҳлилкунанда.

ТАҶЗИЯХОНА تجزیه‌خانه ҷое, ки моддаҳоро месӯзонанд.

ТАҶЛИЛ *а.* تجلیل эҳтиром кардан, бузург шумурдан, бузургдошт.

ТАҶНИС *а.* تجنیس 1. ҳамҷинс кардан, монанд кардан. 2. *адш.* овардани ҷинс, истифодаи калимаҳои дар шакл ва талаффуз ба ҳам монанди дорои маънои мухталиф дар як мисраъ ё байт.

ТАҶОВУЗ *а.* تجاوز 1. гузаштан аз ҳадди худ, аз андоза хориҷ шудан. 2. мудохилаи мусаллаҳона ба хоки мамлакати дигар. 3. *маҷ.* дасти зӯр кардан.

ТАҶОВУЗГАР تجاوزگر ҳамлагар, тааррузгар.

ТАҶОВУЗКОР تجاوزکار он ки таҷовуз мекунад (*ба сарзамину хоки бегона*).

ТАҶОВУЗКОРӢ تجاوزکاری амали таҷовузкор; таҷовуз кардан.

ТАҶОВУЗКОРОНА تجاوزکارانه ба таври таҷовуз, ҳамла.

ТАҶОРИБ *а.* تجارب *ҷ.* **таҷриба**.

ТАҶОҲУЛ *а.* تجاهل *кит.* худро ба нодонӣ задан ё дониста истода худро бехабар нишон додан; **таҷоҳули ориф** *адш.* тарзи худро қасдан ба нодонӣ зада савол кардани нависанда дар асари бадеӣ.

ТАҶРИБА *а.* تجربه озмоиш, санҷиш; озмуда дидани коре; амал; **таҷриба доштан** корозмуда будан; **таҷриба кардан** озмудан, санҷидан, озмуда дидан; **таҷриба ҳосил (пайдо) кардан** маҳорат пайдо кардан, кордида ва корозмуда шуда (*дар соҳае*).

ТАҶРИБАВӢ تجربوی озмоишӣ, барои озмоиш.

ТАҶРИБАГУЗАРОНӢ تجربه‌گزارانی дар муассиса ё корхонае муддати маълуме кор кардан барои коромӯзӣ; мавриди таҷриба қарор додан.

ТАҶРИБАДИДА تجربه‌دیده корозмуда, кордида.

ТАҶРИБАДОР تجربه‌دار он ки дар коре омӯхта мебошад; аз моҳияти кор хабардор, корозмуда.

ТАҶРИБАКОР تجربه‌کار *ниг.* **таҷрибадида**; **деҳқони таҷрибадида** деҳқони кордон.

ТАҶРИБАНОК تجربه‌ناک корозмуда, кордон.

ТАҶРИБАОМӮЗ تجربه‌آموز он ки дар корхонае ба коромӯзӣ машғул аст.

ТАҶРИБАОМӮЗӢ تجربه‌آموزی амал, касбу пешаи худро дар амал аз худ кардан.

ТАҶРИБАХОНА تجربه‌خانه ҷойе, ки он ҷо таҷриба меомӯзанд.

ТАҶРИД *а.* تجرید аз дигарон дур кардан, аз дигарон дур гаштан, танҳо мондан.

ТАҶРИДӢ تجریدی танҳоӣ.

ТАҶҲИЗ *а.* تجهیز ҷиҳозонидану оростан ё омода кардани асбобу лавозимоти коре; **таҷҳиз ёфтан** ҷиҳозонида шудан, бо асбобу анҷоми даркорӣ ороста шудан.

ТАҶҲИЗОНИДАН تجهیزانیدن бо таҷҳизоти (асбобу анҷоми) даркорӣ оростан.

ТАҶҲИЗОНИДАШУДА تجهیزانیده‌شده муҷаҳҳаз, бо чизҳои даркорӣ таъминшуда: **аз ҷиҳати техникӣ таҷҳизонидашуда**.

ТАҶҲИЗОТ *а.* تجهیزات маҷмӯи асбобу анҷом, созу барги даркорӣ.

ТАШ I تش *шакли кӯтоҳшудаи* **оташ**.

ТАШ II تش *лаҳҷ.* каланд; тешаи калон, пойтеша, табар.

ТАШАББУС *а.* تشبث барои иҷрои коре сахт часпидан, бо қатъият аз паи коре шудани касе, ибтикор.

ТАШАББУСКОР تشبّث‌کار иқдомкунанда ба иҷрои коре, он ки аз худ ташаббусу ибтикор нишон медиҳад.

ТАШАББУСКОРӢ تشبّث‌کاری амали ташаббускор.

ТАШАВВУҚ *а.* تشوّق шавқмандӣ, иштиёқ.

ТАШАДДУД *а.* تشدّد сахтгирӣ, шиддат; тундӣ.

ТАШАККУЛ *а.* تشکّل шакл пайдо кардан ё ба як шакл даромадани чизе.

ТАШАККУЛЁБӢ تشکّل‌یابی рушд, инкишофёбӣ.

ТАШАККУР *а.* تشکّر шукргузорӣ, сипосгузорӣ, изҳори миннатдорӣ.

ТАШАККУРНОМА تشکّرنامه номае, ки дар он барои иҷрои коре сипосгузорӣ баён шудааст.

ТАШАННУҶ *а.* تشنّج 1. ларзиш ва ҳаракати беихтиёронаи бадан. 2. *маҷ.* чину оҷинг.

ТАШАННУҶОВАР تشنّج‌آور ба ларза оваранда.

ТАШАТТУТ *а.* تشتّت *кит.* парешонӣ, пароканадагӣ; **ташаттути хотир** парешонии хотир.

ТАШАФФӢ *а.* تشفّی *кит.* шифо ёфтан, шифоёбӣ.

ТАШБЕҲ *а.* تشبیه монанд кардани чизе ба чизе (*яке аз санъатҳои бадеӣ*); **ташбеҳ кардан** чизеро ба чизе монанд кардан; **ташбеҳи измор** навъи ташбеҳ аст, ки дар он чунин ба назар мерасад, ки нависанда ғайр аз ташбеҳ қасди дигаре дорад, аммо баъд аз диққат маълум мешавад, ки қасдаш ҳамон ташбеҳ будааст.

ТАШБИБ *а.* تشبیب *адш.* қисми оғози қасида, ки шоир дар он майю маҳбуба, сӯзу гудози ишқро тасвир намуда, ёде аз ҷавонӣ мекунад.

ТАШВИҚ *а.* تشویق овардани шавқу ҳавас; роғиб гардонидан ба коре.

ТАШВИҚКУНАНДА تشویق‌کننده рағбаткунанда, шавқангез.

ТАШВИҚОТ *а.* تشویقات *ҷ.* **ташвиқ**; тарғиб; **ташвиқот бурдан (кардан)** тарғиб кардан, таблиғот.

ТАШВИҚОТГАР تشویقاتگر тарғибгар, таблиғгар.

ТАШВИҚОТӢ تشویقاتی таблиғотӣ.

ТАШВИР *а.* تشویر 1. шармсорӣ, шармгинӣ. 2. шӯриш, талотум, изтироб, ба ҳаяҷон омадан.

ТАШВИШ *а.* تشویش ноороми, парешонӣ, ошуфтагӣ; заҳмат; **ба ташвиш андохтан** *касеро* боиси заҳмат ва ошуфтагии касе шудан; **ташвиш додан** бесаранҷом кардан; **ба ташвиш мондан** нотинҷ шудан, парешонхотир шудан.

ТАШВИШАНГЕЗ تشویش‌انگیز ба ошуфтагӣ андозанда.

ТАШВИШДИҲАНДА تشویش‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ташвиш додан**; чизе ё касе, ки бесаранҷомӣ меорад.

ТАШВИШДИҲӢ تشویش‌دهی *исми амал аз* **ташвиш додан**; қобили ташвиш.

ТАШВИШКАШӢ تشویش‌کشی *исми амал аз* **ташвиш кашидан**; бесаранҷомӣ, ошуфтагӣ.

ТАШВИШНОК تشویشناک бесаранҷом; заҳматталаб.

ТАШВИШОВАР تشویش‌آور он чи бесаранҷом ва ошуфта мекунад.

ТАШВИШОМЕЗ تشویش‌آمیز ташвишнок.

ТАШДИД *а.* تشدید 1. шиддатнок кардан, сахтгирӣ. 2. *грам.* аломати ташдид дар алифбои арабӣ, ки шиддатнок талаффуз

кардани овоз, ду бор талаффуз кардани онро нишон медиҳад.

ТАШКИЛ *а.* تشکيل шакл ва сурат додан ба коре, ё чизе; дуруст кардан, созмон додан **ташкил додан (кардан)** ба вуҷуд овардан, фароҳам овардан; **ташкил ёфтан** ба вуҷуд омадан.

ТАШКИЛДИҲАНДА تشکيل‌دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ташкил додан;** созмондиҳанда.

ТАШКИЛДИҲӢ تشکيل‌دهی *исми амал аз* **ташкил додан**; созмондиҳӣ.

ТАШКИЛӢ تشکيلی **:кори ташкилӣ** корҳои оид ба созмондиҳӣ.

ТАШКИЛОТ تشکيلات идора ё муассисаи давлатӣ ё ҷамъиятӣ; созмонҳои гуногуни ҷамъиятӣ ё давлатӣ.

ТАШКИЛОТЧИГӢ تشکيلات‌چيگی қобилияти созмон додан ба коре.

ТАШКИЛОТӢ تشکيلاتی *мансуб ба* **ташкилот**; ташкилӣ.

ТАШНА تشنه 1. он ки ба нӯшидани об эҳтиёҷ дорад. 2. *маҷ.* муштоқ, хоҳон, толиб; **ташна кардан** касеро ба обнӯшӣ роғиб гардонидан (*мас., хӯроки шӯр*); **ташна мондан** об талаб шудан; **ташна шудан** *ба чизе маҷ.* толиб ва роғиб шудан ба коре, ба чизе.

ТАШНАГИШИКАН تشنگی‌شکن рафъкунандаи ташнагӣ.

ТАШНАГӢ تشنگی 1. ташна будан, эҳтиёҷ ба об доштан; аташ. 2. беобӣ, хушкӣ. 3. иштиёқ; **ташнагии фаъолият**; **ташнагиро шикастан** рафъи аташ (эҳтиёҷи об) кардан.

ТАШНАДИЛ تشنه‌دل он ки ба чизе рағбати зиёд дорад.

ТАШНАДИЛӢ تشنه‌دلی орзумандӣ, иштиёқ доштан.

ТАШНАЗАБОН تشنه‌زبان *ниг.* **ташналаб**.

ТАШНАЗАДА تشنه‌زده муштоқи об, иштиёқманд ба об.

ТАШНАКОМ تشنه‌کام *ниг.* **ташналаб**.

ТАШНАКОМӢ تشنه‌کامی орзумандӣ, ташнадилӣ, хоҳон ва иштиёқманди чизе будан.

ТАШНАЛАБ تشنه‌لب ташна, обталаб; **биёбони ташналаб** дашти беоб.

ТАШНАХОР تشنه‌خوار он чи ташнагон фурӯ мебарад, бисёр сӯзон, ташнакаш.

ТАШНАХУН تشنه‌خون ташна ба хун, хунхор.

ТАШНАҲОЛ تشنه‌حال гурусначашм, ҳарис.

ТАШНАЧАШМ تشنه‌چشم *кит.* ҳарис, гурусначашм, озманд.

ТАШНАҶИГАР تشنه‌جگر он ки иштиёқи аз ҳад зиёд дорад.

ТАШНАШИКАН تشنه‌شکن 1. рафъкунандаи ташнагӣ. 2. *маҷ.* ҳар чизи андаке, ки иштиёқи ба он чиз бударо андак кам мекунад.

ТАШНОБ تشناب ҷои обравдори махсус дар даҳлези хонаҳо барои шустушӯ.

ТАШРЕҲ *а.* تشريح 1. шарҳ додан, баён кардан. 2. колбудшиносӣ, анатомия.

ТАШРЕҲӢ تشريحی *марбут ба* **ташреҳ**; қобили шарҳу баён, тавзеҳ шуда.

ТАШРИК *а.* تشريک *кит.* шарикӣ, ширкат; шарик кунонидан; ҳамдастӣ, ҳамфикрӣ.

ТАШРИФ *а.* تشريف бузург доштан, бузургқадр гардонидан; **ташриф овардан** омадан, бо омадани худ сарфароз гардонидан; **ташриф додан** ҷома пӯшонидан, ҷома бахшидан: **ташриф бурдан** рафтан (*дар бораи одами мӯҳтарам*).

ТАШРИФОВАР تشريف‌آور *ниг.* **ташриффармо**.

ТАШРИФОВАРӢ تشريف‌آوری қадам ранҷа карда омадан.

ТАШРИФОТ *а.* تشريفات маросими пазирои пуршукӯҳ, пазироӣ.

ТАШРИФОТӢ تشريفاتی *марбут ба* **ташрифот**.

ТАШРИФФАРМО تشريف‌فرما ташрифовар, он ки бо омадани худ касеро сарфароз мегардонад.

ТАШТ تشت//طشت дастшӯй, лаган, тос; **ташти** *касе* **аз бом афтодан** расвои ом шудан, фош гардидани чигунагии касе.

ТАШТАК تشتک *тасғири* **ташт**; дастшӯяк, лаган, тос.

ТАШТГАР تشتگر *кит.* он ки ташт месозад.

ТАШХИС *а.* تشخيص *кит.* муайян кардан ё дониста гирифтани чизе; **ташхиси беморӣ**, **ташхис додани дард**.

ТАШХИСОТ *а.* تشخيصات *ҷ.* **ташхис**.

ТАШҲИР *а.* تشهير машҳур гардонидан; **ташҳир кардан** *д.* расвои ом кардан, гунаҳкорро ба хар ё гов савор карда, дар шаҳр намоиш додан.

ТАЪБИР *а.* تعبير 1. баён. 2. иборате, ки матлаберо баён мекунад; **ба таъбири дигар** ба ибораи дигар, дигар хел карда гӯем. 3. хоби дидаи касеро тафсир кардан: **таъбири хоб.**

ТАЪБИРГАР تعبيرگر баёнгари хоб.

ТАЪБИРГӮЙ تعبيرگوى он ки хобро таъбир мекунад.

ТАЪБИРДИҲАНДА تعبيردهنده шарҳдиҳандаи хоби касе.

ТАЪБИРДОН تعبيردان донандаи баёни хоб.

ТАЪБИРКУНАНДА تعبيركننده тафсирдиҳандаи хоб.

ТАЪБИРНОМА تعبيرنامه *кҳн.* китоб ё рисолае, ки дар он чӣ гуна таъбир кардани хоб баён ёфтааст.

ТАЪБИЯ *а.* تعبيه *кит.* 1. оростан ё омода кардан (-и сипоҳ ба ҷанг). 2. нишондан, ҷой додан, ҷойгирӣ.

ТАЪВИЗ I *а.* تعويذ дуоҳои бар коғаз навиштае, ки аҳли хурофот барои дафъи бало ё захми чашм ба бозу ё гардан мебанданд, тӯмор, бозубанд.

ТАЪВИЗ II *а.* تعويض *кит.* 1. иваз. 2. товон; мукофот.

ТАЪВИҚ *а.* تعويق бо таъхир андохтан, таъхир, дермонӣ.

ТАЪВИЛ I *а.* تأويل *кит.* тафсир, баён.

ТАЪВИЛ II *а.* تعويل 1. бо садои баланд гиря кардан, мадад хостан. 2. такя кардан ба чизе.

ТАЪДИБ *а.* تأديب *кит.* адабомӯзӣ; тарбия; гӯшмол (*барои кори баде*).

ТАЪДОД//ТЕЪДОД *а.* تعداد шумор, ҳисоб; миқдор.

ТАЪЗИМ *а.* تعظيم иззат, ҳурмат; хам шуда салом додан ба бузургон.

ТАЪЗИР *а.* تعزير *кит.* ҷазодиҳӣ (бо задан); коҳиш кардан; **таъзир кардан** ҷазо додан, задан.

ТАЪЗИЯ(Т) *а.* تعزيه//تعزيت 1. тасаллӣ додан ба муносибати мотам; ҳамдардӣ баён кардан ба мотамзадае; **таъзият баён кардан** ба мотамзадае тасалло баён кардан (дилдорӣ додан). 2. азодорӣ, мотам гирифтан.

ТАЪЙИД *а.* تأييد *кит.* қувватдиҳӣ, мададрасонӣ; тасдиқ; **таъйид кардан** қувват додан, тасдиқ кардан.

ТАЪЙИН *а.* تعيين 1. муайян кардан(-и ҳадди фосила). 2. касеро гумоштан ба коре; **таъйин кардан (намудан)** а) касеро ба коре гумоштан б) муқаррар намудан; **таъйин шудан** а) гумошта шудан (*ба иҷрои вазифае*); б) муқаррар карда шудан; **таъйин будан** ҳатмӣ (аниқ, ногузир) будан.

ТАЪЙИННОМА تعييننامه ҳуҷҷат дар бораи гумошта шудани касе ба коре.

ТАЪЙИНОТ *а.* تعيينات 1. муайян кардани одамон ба вазифаҳо. 2. супоришҳо ва таъкидҳо.

ТАЪКИД *а.* تأكيد 1. аниқ кардани фикр ё сухане бо такроран гуфтани он, собит кардани сухани пеш гуфташуда бо далелҳо; **таъкид ёфтан** ба такрор аниқ ва қувватноктар шудан (-и фикре); **таъкид кардан (намудан)** дубора аниқтар карда гуфтан (*суханеро*). 2. исрор кардан, истодагарӣ кардан.

ТАЪКИДАН *а.* تأكيداً бо таври ҷиддӣ гуфтан.

ТАЪКИДӢ تأكيدى *марбут ба* **таъкид**, ба таври таъкидона.

ТАЪҚИБ *а.* تعقيب афтодан аз паи коре (чизе), дунболагирӣ; пайгирӣ: **таъқиб кардан**.

ТАЪҚИБКУНАНДА تعقيبكننده дунболагиранда, поянда, аз паи касе раванда.

ТАЪҚИБОТ *а.* تعقيبات *ҷ.* **таъқиб**.

ТАЪҚИБОТӢ تعقيباتى ба таври дунболагарӣ.

ТАЪЛИМ *а.* تعليم омӯхтани дониш, ёд додани чизе ба касе; **таълим гирифтан** аз касе чизеро ёд гирифтан; **таълим додан** ба касе чизе ёд додан; **асбоби таълим** асбоб ва таҷҳизоте, ки дар мактабҳо барои омӯзиши аёнӣ лози-

манд.

ТАЪЛИМГИРИФТА تعلیم‌گرفته соҳиби маълумот буда, донишгирифта.

ТАЪЛИМГИРӢ تعلیم‌گیری омӯзиш.

ТАЪЛИМГОҲ تعلیم‌گاه ҷое, ки дарс мехонанд, мактаб.

ТАЪЛИМДИДА تعلیم‌دیده шахси маълумотдор.

ТАЪЛИМДИҲӢ تعلیم‌دهی таълим додан, ёд додан, омӯзиш.

ТАЪЛИМӢ تعلیمی *мансуб ба* **таълим**: **барномаи таълимӣ**.

ТАЪЛИМОТ *а.* تعلیمات 1. *ҷ.* **таълим.** 2. нишон додани роҳ ва тариқаи амал; нишондоди амалкард; **таълимот гирифтан** *аз касе* дар бораи коре нишондоди даркорӣ гирифтан; **таълимот додан** тариқи чӣ гуна амал карданро ба касе нишон додан. 3. ақида, ғоя.

ТАЪЛИМХОНА تعلیم‌خانه ҷое, ки таълим медиҳанд, мактабхона; ◊ **таълимхонаи адаб** зиндон, ҳабсхона.

ТАЪЛИФ *а.* تألیف 1. фароҳам овардан ва ба ҳам пайвастани чанд чиз. 2. навиштани ягон асари илмӣ ё адабӣ.

ТАЪЛИФКУНАНДА تألیف‌کننده шахсе, ки асар менависад, эҷод мекунад.

ТАЪЛИФОТ *а.* تعلیفات *ҷ.* **таълиф**; маҷмӯи навиштаҳои касе.

ТАЪМ *а.* طعم маза, мазаи чизе, ки аз чашидани он пайдо мешавад (талхӣ, ширинӣ, шӯрӣ *ва г.*) **таъми** *чизеро* **чашидан**.

ТАЪМИД I *а.* تعمید **:ғусли таъмид** *д.* мувофиқи маросими махсус дар калисо ғусл додан.

ТАЪМИД II *а.* تعمید қасд кардан, қасдан коре кардан.

ТАЪМИМ *а.* تعمیم *кит.* умумиятдиҳӣ, умумӣ гардонидан, ба ҳам шомил гардондани чизе.

ТАЪМИН *а.* تأمین 1. омин гуфтан ба дуои касе. 2. амният додан ба касе, хотирҷамъ кардани касе; **таъмини маош (маишат)** омода сохтани васоили зиндагӣ; **таъмин будан** муҳайё будани васоили кор ва зиндагӣ барои касе; **таъмин кардан (намудан)** эмин ва хотирҷамъ гардонидан касеро ба васоили зиндагӣ ё аз рӯй додани хатаре; **таъмин шудан (гардидан)** эмин ва осуда шудан; ба воситаҳои кор ва зиндагӣ соҳиб шудан.

ТАЪМИНГАР تأمینگر он ки таъмин мекунад.

ТАЪМИНКУНАНДА تأمین‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **таъмин кардан**; амнияти касеро ҳифз кардан, таъмингар.

ТАЪМИНОТ *а.* تامینات 1. *ҷ.* **таъмин**; амният, бехавфӣ; хотирҷамъ кардани касе: **таъминоти иҷтимоӣ**. 2. барои касе, коре чизҳои заруриро муҳайё кардан.

ТАЪМИНОТӢ تاميناتی *мансуб ба* **таъминот**; амниятӣ, хотирҷамъӣ.

ТАЪМИР *а.* تعمیر 1. ободь (иморат) кардан. 2. ислоҳ кардани шикасту рехти бино; **таъмир кардан**.

ТАЪМИРБОБ تعمیرباب таъмирталаб.

ТАЪМИРГАР تعمیرگر он ки таъмир мекунад.

ТАЪМИРГОҲ تعمیرگاه ҷое, ки баъзе дастгоҳҳоро таъмир мекунанд.

ТАЪМИРОТ *а.* تعمیرات *ҷ.* **таъмир**.

ТАЪМИРТАЛАБ تعمیرطلب эҳтиёҷманд ба таъмир: **иморати таъмирталаб**.

ТАЪН *а.* طعن айбгирӣ; сарзаниш, коҳиш; **таъну лаън** коҳиш ва маломат.

ТАЪНА *а.* طعنه сарзаниш, маломат, коҳиш; **таъна задан (кардан)** айб гирифтан, маломат кардан; сарзаниш ва хоҳиш кардан; **таъна шунидан** мавриди коҳишу маломат гаштан.

ТАЪНАБОРОН طعنه‌باران **:таънаборон кардан** коҳишу маломати зиёд кардан касеро.

ТАЪНАЗАН تعنه‌زن он ки таъна мезанад, маломатгар, айбҷӯй, бадгӯй.

ТАЪНАЗАНӢ طعنه‌زنی таъна кардан.

ТАЪНАОМЕЗ طعنه‌آمیز бо коҳишу маломат.

ТАЪНАОМЕЗОНА طعنه‌آمیزانه маломатомезона.

ТАЪНАСОР طعنه‌سار маломати мардум шудан.

ТАЪРИФ *а.* تعریف 1. ситоиш, таҳсин. 2. шиносондан ё огоҳонидан (*дар бораи чизе*), бо шарҳу эзоҳ чизеро шиносонидан.

ТАЪРИФА *а.* تعریفه низоми меъёрбандӣ, ки аз рӯи он барои хизматрасонӣ маблағ ситонида мешавад.

ТАЪРИФГАР **تعریف‌گر** таърифкунанда.

ТАЪРИФДӮСТ **تعریف‌دوست** он ки сутуда шуданро (таърифро) нағз мебинад.

ТАЪРИФӢ **تعریفی** шоёни таъриф, сазовори таърифу ситоиш.

ТАЪРИФНОМА **تعریف‌نامه** хислатнома (ҳуҷҷат); тавсифнома.

ТАЪРИФОТ *а.* **تعریفات** *ҷ.* **таъриф**.

ТАЪРИХ *а.* **تأریخ** 1. илм дар бораи инкишофи ҷамъият ва табиат; шарҳу баёни силсилаи воқеа ва ҳодисаҳо бо тартиби санаи вуқӯи онҳо. 2. китобе, ки дар он воқеаҳо бо тартиби вуқӯъ зикр ёфтаанд; **Таърихи Бухоро, Таърихи Табарӣ**. 3. санаи вуқӯи ҳодисае; **таърихи фармон; таърихи навишта шудани асар**. 4. *маҷ.* саргузашт.

ТАЪРИХАН *а.* **تأریخاً** аз рӯи таърих.

ТАЪРИХДОН **تاریخ‌دان** воқиф аз воқеоти гузашта, касе, ки таърихро хуб медонад.

ТАЪРИХДОР **تأریخ‌دار** ҳуҷҷате, ки таърихи (соли навишти) он маълум мебошад; **марсияи таърихдор** марсияе, ки дар он солу моҳи вафоти касе зикр ёфтааст.

ТАЪРИХӢ **تأریخی** 1. *мансуб ба* **таърих**, баҳскунанда аз таърих: **романи таърихӣ**. 2. ҳодисаи қобили зикр дар таърих; **ҳуҷҷати муҳимми таърихӣ**; **аҳамияти таърихӣ доштан** дорои аҳамият будан, қобили зикр дар таърих будан. 3. таърихдор; **одами таърихӣ** одами дар гузашта машҳур; **бинои таърихӣ** бинои қадимае, ки аз ҷиҳати таърихи гузашта аҳамият дорад.

ТАЪРИХНАВИС **تأریخ نویس** он ки воқеаҳои гузаштаро қайд мекунад, муаллифи асари таърихӣ.

ТАЪРИХНАВИСӢ **تأریخ نویسی** ба навиштани воқеаҳо машғул шудан.

ТАЪРИХНИГОР **تأریخ‌نگار** *ниг.* **таърихнавис**.

ТАЪРИХНИГОРӢ **تأریخ‌نگاری** *ниг.* **таърихнависӣ**.

ТАЪРИХНОМА **تأریخ‌نامه** номаи таърихӣ, китобе оид ба воқеаҳои гузашта.

ТАЪРИХЧӢ **تأریخچی** *гуфт.* муаррих, таърихнавис; мутахассиси фанни таърих.

ТАЪРИХШИНОС **تأریخ‌شناس** мутахассиси илми таърих, таърихдон.

ТАЪРИХШИНОСӢ **تأریخ‌شناسی** илме, ки таърихро меомӯзад.

ТАЪСИР I *а.* **تأثیر** 1. асар ва нишона гузоштан дар чизе; нуфуз. 2. зарб, асар. 3. амал; **таъсир бахшидан** асар гузоштан, асар кардан; **таъсир гузоштан** *ниг.* **таъсир бахшидан; таъсир кардан (намудан)** асар (нуфуз) кардан, корӣ шудан.

ТАЪСИР II *а.* **تعسیر** *кит.* душвор сохтан, мушкил кардан.

ТАЪСИРБАХШ **تأثیربخش** асаркунанда, амалкунанда, муассир.

ТАЪСИРБАХШО **تأثیربخشا** *ниг.* **таъсирбахш**.

ТАЪСИРНОК **تأثیرناک** муассир, нуфузнок.

ТАЪСИРНОКӢ **تأثیرناکی** ботаъсир, асарбахш.

ТАЪСИРНОПАЗИР **تأثیرناپذیر** бетаъсир, беасар.

ТАЪСИРНОПАЗИРӢ **تأثیرناپذیری** таъсирнобахшанда.

ТАЪСИРОТ *а.* **تأثیرات** *ҷ.* **таъсир**.

ТАЪСИРПАЗИР **تأثیرپذیر** таъсиргиранда, мутаассиршаванда.

ТАЪСИРПАЗИРӢ **تأثیرپذیری** таъсиргирандагӣ, таъсир пазируфтан.

ТАЪСИРРАСОНАНДА **تأثیررساننده** таъсирбахшанда.

ТАЪСИРРАСОНӢ **تأثیررسانی** расонидани таъсири худ ба чиз ё воқеаи дигар.

ТАЪСИС *а.* **تأسیس** бино кардан, бунёд гузоштан ва чизе; **таъсис ёфтан (шудан)** бино шудан; барпо гардидан; **таъсис кардан (намудан)** бино кардан, барпо намудан.

ТАЪСИСДИҲАНДА **تأسیس‌دهنده** бинокунанда, барпокунанда, муассис.

ТАЪТИЛ *а.* **تعطیل** истироҳат, ба муддати маълум мутаваққиф шудани машғулиятҳо дар мактабҳо барои дамгирӣ; **рӯзи таътил** рӯзи истироҳат; **таътил шудан** мутаваққиф шудан (*кор, машғулият*).

ТАЪХИР *а.* **تأخیر** ба қафо андохтани коре; дер кашидан (дер омадан) ба ҷое, дермонӣ, да-

ранг; **ба таъхир андохтан** ба қафо монон-дан (*иҷрои кореро*); **таъхир кардан** дер мондан, дер омадан.

ТАЪХИРНОПАЗИР تأخیرناپذیر он чи ба қафо андохтанаш номумкин аст.

ТАЪХИРНОПАЗИРӢ تأخیرناپذیری ба қафо андохтанашаванда.

ТАЪҶИЛ *а.* تعجیل шитоб кардан; шитоб, аҷала.

ТАЪҶИЛӢ تعجیلی шитобталаб, фаврӣ; таъхирнопазир; **ёрии таъҷилии тиббӣ** дастаи махсуси тиббӣ барои фавран мадад расонидан дар мавриди фалокатҳои ногаҳонӣ; **чораи таъҷилӣ** чораи фаврӣ, илоҷи таъхирнопазир.

ТАЯММУМ *а.* تیمم *д.* ба ҷо овардани таҳорат бо хок ё рег дар мавриди набудани об.

ТАЯММУН *а.* تیمن ба фоли нек гирифтану муборак донистани чизе.

ТЕ ت *номи ҳарфи чоруми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба 400 баробар аст.*

ТЕАТР *лот.* تأتر 1. санъати намоиш додани асари драмавӣ дар саҳна. 2. биное, ки дар он асари драмавӣ ба намоиш гузошта мешавад.

ТЕАТРДӮСТ تأتردوست он ки тамошои асарҳои саҳнавиро дӯст медорад.

ТЕАТРӢ تأتری *мансуб ба* **театр**.

ТЕАТРШИНОС تأترشناس мутахассис ва коршиноси риштаи театршиносӣ.

ТЕАТРШИНОСӢ تأترشناسی илме, ки бо омӯхтани масъалаҳои санъати театрӣ машғул аст.

ТЕБ تیب *кит.* саргашта, овора, ҳайрон, шитобзада.

ТЕВ تیو *кит.* тоб, тавоноӣ, қувват, қудрат, тоқат.

ТЕВАНА تیونه *гуфт.* сӯзани калон барои дӯхтани чизҳои дурушт, ҷуволдӯз.

ТЕГИН تگین *гуфт.* муфт, бепул, ройгон.

ТЕГИНХӮР تگین‌خور *гуфт.* муфтхӯр, туфайлӣ.

ТЕҒ تیغ 1. шамшер, ханҷар. 2. поку, устураи сартарошӣ; **теғу ташт** *маҷ.* нур ва офтоб. 3. лабаи тез ва бурандаи шамшер, корд, поку *ва г*; дами тези олатҳои буранда. 4. шона дар дастгоҳи бофандагӣ, ки торҳои чизи бофтанӣ аз даруни он мегузарад; **аз дами теғ гузарондан** куштан, қатл кардан; **теғ задан** а) бо шамшер зада қатл кардан, шамшер задан; б) ҷангидан; **худро ба теғу табар задан** ба ҳеҷ сахтӣ ва монеа нанигариста, ба коре иқдом кардан, худро ба обу оташ задан; **теғ кашидан** шамшер аз ғилоф баровардан, ба ҷанг баромадан; **теғ рондан** теғ (поку) ба кор бурдан, бо устура тарошидан (*мӯйро*); **теғ кашида нигоҳ кардан** бо нигоҳи тунду тез бар касе (чизе) нигаристан.

ТЕҒА تیغه 1. ҳар чизи монанди теғ тез ва буранда; дами корд, ханҷар *ва г.*. 2. баландии кӯҳ, нӯги кӯҳ, қулла. 3. ҷои баланди ҳар чиз: **теғаи бинӣ, теғаи рег**. 4. шуоъ, партав; **теғаи офтоб** шуои офтоб, партави хуршед. 5. дами корд, дами шамшер.

ТЕҒАДОР تیغه‌دار қулладор; **бинии теғадор** бинии уқобӣ.

ТЕҒАКМОНАНД تیغک‌مانند монанд ба устура, покушакл.

ТЕҒАФРӮЗ تیغافروز *кит.* ҷилодиҳандаи шамшер, шамшеррез, кордсоз.

ТЕҒАФШОН تیغافشان *кит.* афшонандаи шамшер, шамшерзани моҳир.

ТЕҒБАНД تیغبند он ки теғ ба камар мебандад, ҳарбӣ, сипоҳӣ.

ТЕҒБАЛАНД تیغبلند дорои теғаи калон будан, қуллаи баланд доштан (кӯҳ).

ТЕҒБОЗ تیغباز *кит.* теғзан, шамшербози моҳир, кордбоз.

ТЕҒБОЗӢ تیغبازی *кит.* шамшербозӣ, кордзанӣ, бо шамшер ҷангидан.

ТЕҒБОРОН تیغباران *кит.* ҷангу набарди сахт бо шамшер, бороне аз шамшеру теғ.

ТЕҒДОР تیغدار дорандаи теғ, аҳли шамшер; ҷанговар.

ТЕҒЗАН تیغزن *кит.* шамшерзан, кордзан, ҷанговар.

ТЕҒӢ تیغی *мансуб ба* **теғ**; дорои теғу корд.

ТЕҒКАШӢ تیغکشی аз ғилоф баровардани шамшер, баромадан ба ҷанг.

ТЕҒОЗМОЙ تیغ‌آزمای *кит.* шамшерзан,

ҷанговар.

ТЕҒОРОЙ تیغ‌آرای *кит.* моҳиру чобук дар шамшерзанӣ.

ТЕҒПАРТОФТА تیغ‌پرتافته теғдоршуда, қиррадоршуда.

ТЕЗ تیز 1. бурро, буранда (корд, шамшер); *муқоб.* **кунд**. 2. нӯги ҳар чизе, ки борик ва тунук тарошида шуда бошад. 3. зуд, бошитоб; **тезтар биёед** ҳаял накунед. 4. сареъ; сареъгуфтор, суръатнок. 5. он чӣ таъм ва бӯяш забон ва димоғро ба сӯзиш меорад, тунд. 6. *маҷ.* одами тундмиҷоз, зудхашм; он ки зуд аз ҳолати эътидол баромада, асабӣ мешавад; **тезу тунд** бо касе бо хашм рафтор кардан, бо муҷодала пардохтан бо касе; **ақли зеҳни тез** зудфаҳм, ҳушёр, зуд дарёбанда; **бозори тез** бозори часпон, серхаридор; **забони тез** *маҷ.* гуфтори тунду талхи нешдор; **нигоҳи тез** нигоҳи гиро, нигоҳи пуртаъсир; нигоҳи тунди хашмолуд; **нури тез** рӯшноии баланди нуфузкунанда, рӯшноии баланд; **оташи тез** оташи баланд, оташи сӯзон; **қуллаи тез** қуллаи нӯгборик; **тез кардан** а) чарх доштан, сӯҳон кардан, бурро гардонидан (*лаб ё нӯги чизеро монанди корд, найза ва г.*); б) барангехтан, шӯрондан касеро бар зидди касе; хашмгин (асабонӣ) кардан; **тез шудан** а) бурро шудан, буранда гардидан; б) ба шӯр омадан, хашмгин шудан; оташин шудан.

ТЕЗБИН تیزبین бодиққат, ҳамаро зуд фарогиранда; *маҷ.* мушоҳидакор, дақиқназар; **чашми тезбин**.

ТЕЗБИНӢ تیزبینی зудбинандагӣ, зудбинӣ.

ТЕЗБОЛ تیزبال тезпар, парандае, ки парвози сареъ дорад, тезпарвоз.

ТЕЗБОЗОР تیزبازار бозори гарму пурмуштарӣ, бозоре, ки серодаму пурбор аст, бозори боравнақ.

ТЕЗБОЗОРӢ تیزبازاری *маҷ.* гарм будани бозор, пурравнақии бозор.

ТЕЗБӮ(Й) تیزبو(ی) он чи бӯйи тез дорад, монанди сирпиёз, пиёз *ва г.*

ТЕЗВАҶД تیزوجد зуд ба ваҷд оянда, он ки зуд ба ҷӯшу хурӯш меояд.

ТЕЗВИР تیزویر *кит.* тезҳуш, баҳуш, тезфаҳм.

ТЕЗГАЗАК تیزگزک ҳашараи сиёҳчаи хурдтараке, ки ба бадани одам сахт неш мезанад.

ТЕЗГАР تیزگر устои тезкунанда.

ТЕЗГАРД تیزگرد тезрафтор, сареърафтор; бо суръати зиёд роҳраванда: **қатораи тезгард**.

ТЕЗГАРДӢ تیزگردی сареърафторӣ, чолокӣ дар рафтор.

ТЕЗГИР تیزگیر он ки ва он чи чизеро ба чолокӣ ба даст медарорад; тезчангол (*паранда*).

ТЕЗГОМ تیزگام *кит.* тезрафтор, чобукрав, тундрафтор.

ТЕЗГУДОЗ تیزگداز зуд гудохташаванда, осонгудоз, зудгудоз.

ТЕЗГУЗАР تیزگزر зуд гузаранда, зуд тайшаванда; нопойдор.

ТЕЗГУФТОР تیزگفتار он ки бо шитоб ва зудзуд гап мезанад.

ТЕЗГӮШ تیزگوش он ки гӯши шунаво дорад; он, ки ҳама чизро ба гӯш мегирад; **суханчинони тезгӯш.**

ТЕЗГӮША تیزگوشه *риёз.* дорои гӯшаи тез, тезкунҷа.

ТЕЗДАВ تیزدو даванд, зуд даванда.

ТЕЗДАМ تیزدم 1. касе ё ҳайвоне, ки нафасаш тезу сӯзон аст. 2. корд ё асбобе, ки дамаш тез аст.

ТЕЗДАНДОН تیزدندان он ки дандони буранда (гузаранда) дорад.

ТЕЗДАРГИРАНДА تیزدرگیرنده тезоташгиранда.

ТЕЗДАСТ تیزدست чолок, чобук, ӯҳдабаро.

ТЕЗДАСТӢ تیزدستی чолокӣ, чобукӣ, ӯҳдаборӣ.

ТЕЗЗАБОН تیززبان он ки забонаш (гуфтораш) тунду нешдор аст, тундгуфтор.

ТЕЗЗАБОНӢ تیززبانی тундгуфторӣ, сахтгуфторӣ, сахтгӯӣ.

ТЕЗЗЕҲН تیزذهن бофаросат, зирак, ҳушёр.

ТЕЗЗЕҲНӢ تیزذهنی фаросатнокӣ, зиракӣ, ҳушёрӣ.

ТЕЗИС *ю.* تزیس фикри асосие, ки муаллиф ё нотиқ дар таълиф ё баромади худ онро исбот, таъкид, ё рад кардан мехоҳад; баёни мухтасари фикр ва мулоҳизаҳои асосии як

асар ё суханронӣ.

ТЕЗӢ تیزی 1. буррогӣ, бурандагӣ. 2. суръат. 3. тундӣ (*дар таъм ва бӯ*). 4. баландӣ, нуфузкунандагӣ (*овоз*, *рушноӣ*). 5. *мач.* тундмиҷозӣ, асабоният, ғазабнокӣ, хашмгирӣ; **ба тезӣ**, **бо тезӣ** а) бо суръат; б) бо зудӣ, бо шитоб; **тезӣ кардан** хашмгин шудан, дуруштрафторӣ кардан, асабонӣ шудан.

ТЕЗКИН تیزکین бадкина, бадчаҳл, кинагир.

ТЕЗКОР تیزکار чобукдаст; он, ки дар иҷрои кор чолоку чаққон аст.

ТЕЗКОРӢ تیزکاری корро тез анҷом додан, чолокӣ.

ТЕЗКУНАНДА تیزکننده тезонанда касеро бар зидди касе.

ТЕЗКУНҶА تیزکنجه кунҷи тез.

ТЕЗМАҒЗ تیزمغز зудранҷ, зуд хашмгиншаванда.

ТЕЗМИЗОҶ تیزمزاج зудхашм, тундмизоҷ.

ТЕЗНАВИС تیزنویس он ки бо суръат менависад, дар навиштан чобукдаст.

ТЕЗНАВИСӢ تیزنویسی тез китобат кардан.

ТЕЗНИГОҲ تیزنگاه он ки нигоҳи тезу гиро дорад.

ТЕЗНОХУН تیزناخون *ниг.* **тезчангол**.

ТЕЗНӮЛ تیزنول тезминқор, парандае, ки минқори буррову гузаро дорад.

ТЕЗОБ I تیزآب оби тез, оби ҷараёнаш босуръат, оби тез ҷоришаванда.

ТЕЗОБ II تیزآب асид, кислота, маҳлули кислота; кислотаи азотӣ.

ТЕЗОБА تیزآبه *ниг.* **тезоб** I.

ТЕЗОБДИҲАНДА تیزآبدهنده 1. тез об додан. 2. он ки филизотро бо кислота обутоб медиҳад.

ТЕЗОБДИҲӢ تیزآبدهی тезоб додани филизҳо.

ТЕЗОБӢ تیزآبی *мансуб ба* **тезоб**; тезобзада.

ТЕЗОБХӮРДА تیزابخورده асидхӯрда: **филизи тезобхӯрда**.

ТЕЗОН(И)ДАН تیزاندن//تیزانیدن 1. суръати чизеро афзудан, сареътар гардонидан. 2. *мач.* шӯронидан (*касеро ба муқобили касе*).

ТЕЗПАЗ تیزپز зудпаз: **хӯроки тезпаз**, **меваи тезпаз**.

ТЕЗПАЗАК تیزپزک мевае, ки нисбат ба ҳамнавъони худ зудтар мепазад.

ТЕЗПАЙКОН تیزپایکان *кит.* пайкони тез ва зуд фурӯраванда, пайконе, ки нӯгаш бисёр борику тез аст.

ТЕЗПАР تیزپر *ниг.* **тезпарвоз**.

ТЕЗПАРВОЗ تیزپرواز он чи бо суръат мепарад.

ТЕЗПО تیزپا *ниг.* **тезрафтор**.

ТЕЗРАВ تیزرو он ки тез роҳ меравад; зудгарданда, бо суръат ҳаракаткунанда (*мас.*, *мошин*).

ТЕЗРАВӢ تیزروی зудравӣ, тундравӣ, зудгардандагӣ, тез роҳ гаштан.

ТЕЗРАНҶ تیزرنج зудранҷ; он ки аз чизе хеле ба осонӣ ва зуд озурдахотир мешавад.

ТЕЗРАФТОР تیزرفتار *ниг.* **тезрав**.

ТЕЗСАЙРОН تیزسیران *ниг.* **тезрафтор**.

ТЕЗСУРЪАТ تیزسرعت баландсуръат, он чи

суръати зиёд дорад (*мас.*, *ҳавопаймо*).

ТЕЗТАК تیزتک тезрафтор (асп), бодпо, даванд.

ТЕЗ-ТЕЗ تیزتیز 1. зуд-зуд, бо суръат; шитобон. 2. дам ба дам; бисёр.

ТЕЗУТУНД تیزوتند 1. шадид, муташанниҷ. 2. хашмгин, ғазаболуд.

ТЕЗФАҲМ تیزفهم ҳушёр, заковатманд.

ТЕЗФАҲМӢ تیزفهمی қобиляти зуд дарк кардани матлабе, заковатмандӣ, ҳушёрӣ.

ТЕЗФИКР تیزفکر *ниг.* **тезфаҳм**.

ТЕЗФИКРӢ تیزفکری *ниг.* **тезфаҳмӣ**.

ТЕЗХАШМ تیزخشم он ки зуд хашм мегирад, тундхӯй.

ТЕЗҲАРАКАТ تیزحرکت зудҳаракат.

ТЕЗҲАРАКАТӢ تیزحرکتی зудҳаракатӣ.

ТЕЗҲУШ تیزهوش ҳушёр, зирак, зудфаҳм, заковатманд.

ТЕЗЧАНГ تیزچنگ 1. *ниг.* **тездаст**. 2. *ниг.* **тезчангол**.

ТЕЗЧАНГОЛ تیزچنگال дорои панҷаи сахту гиро (*сифати парандаи гӯштхӯр*).

ТЕЗЧАШМ تیزچشم *ниг.* **тезбин**.

ТЕЗЧАШМӢ تیزچشمی чашми тез (бино) доштан.

ТЕЗЧОП تیزچاپ он чи ки тез чоп карда мешавад.

ТЕЗҶАРАЁН تیزجریان сифати дарё, ки обаш босуръат ҷараён дорад: **тезоб**.

ТЕЗШИКАН تیزشکن зудшикан.

ТЕЗШИКАНӢ تیزشکنی ба зудӣ шикастан.

ТЕЗШУНАВ تیزشنو *ниг.* **тезгӯш**.

ТЕКТОНИКА *ю.* تیکتانیکه *геол.* яке аз соҳаҳои илми геология, ки бо омӯхтани сох-ти қишри Замин, қонунияти ҳаракат ва тағйироти он машғул аст.

ТЕКТОНИКӢ تیکتانیکی *геол. мансуб ба* сохти қишри Замин ва ҳодисаҳое, ки дар он рӯй медиҳад: **ҳодисаи тектоникӣ** зилзила.

ТЕЛА تیله *гуфт.* такон; **тела додан (кардан)** такон додан.

ТЕЛАДИҲӢ تیله‌دهی *гуфт.* тела додан, (*махсусан, дар издиҳоми зиёди одамон, дар ҷойҳои ҷамъиятӣ*).

ТЕЛБА تلبه *гуфт.* 1. саросема, шитобкор. 2. ноқисулақл; **телба кардан** касеро саросема кардан, ҳадаҳа кунонидан; **телба шудан** саросема шудан, сари ҳисоби худро гум кардан, чӣ кор кардани худро надониста мондан.

ТЕЛБАГӢ تلبگی *гуфт.* саросемагӣ, ҳаросонӣ; шитобкорӣ.

ТЕЛБАКОР تلبه‌کار *гуфт.* он ки дар иҷрои коре саросема мешавад ва шитоб мекунад; он ки кореро бемулоҳиза, насанҷида ва ҳадаҳа ба ҷо меорад.

ТЕЛБАКОРӢ تلبه‌کاری кори ҳадаҳа, саросема.

ТЕЛЕБАРНОМА تله‌برنامه барномаи симоӣ (телевизионӣ).

ТЕЛЕВИЗИОН *лот.* تلویزیان соҳаи илм, техника ва фарҳанг, ки барои тавассути дастгоҳҳои радиоэлектронӣ ба масофа интиқол додани тасвир мусоидат мекунад.

ТЕЛЕВИЗИОНӢ تلویزیانی он чи ки тариқи телевизион пахш мегардад.

ТЕЛЕВИЗОР *лот.* تلویزار дастгоҳи экрандор барои гирифтани намоишҳои телевизионӣ.

ТЕЛЕГРАММА *ю.* تلگرمه *ниг.* **барқия**.

ТЕЛЕГРАФ *ю.* تلگرف системаи дастгоҳҳои техникии махсус барои мухобира (хабардиҳӣ) аз масофаи дур (*дастгоҳи фиристанда, дастгоҳи гиранда ва симҳои васл*).

ТЕЛЕГРАФӢ تلگرفی 1. *мансуб ба* **телеграф**. 2. ба воситаи телеграф; **агентии телеграфӣ** муассисаи додан ва гирифтани ахбор ба воситаи телеграф; **алоқаи телеграфӣ** мухобира ба воситаи телеграф. **мухобироти телеграфӣ** алоқаи телеграфӣ; хабар фиристодан ва гирифтан ба воситаи телеграф.

ТЕЛЕГРАФХОНА تلگرفخانه ҷое, ки дастгоҳҳои телеграфӣ насб шудааст ва ахбори телеграфӣ қабул карда мешавад.

ТЕЛЕДАСТГОҲ تله‌دستگاه дастгоҳи телевизионӣ.

ТЕЛЕМАНОРА تله‌مناره манораи телевизионӣ.

ТЕЛЕМЕТР *ю.* تله‌متر дурсанҷ, асбоб барои андозагирии масофа.

ТЕЛЕМЕТРӢ تله‌متری *мансуб ба* **телеметр**.

ТЕЛЕМЕХАНИКА *ю.* تله‌مخنیکه идора кардани амалиёти истеҳсолӣ ва назорат бар онҳо аз масофаи дур ба воситаи васоили махсус; соҳаи илме, ки бо ин кор машғул аст.

ТЕЛЕМЕХАНИКӢ تله‌مخنیکی *мансуб ба* **телемеханика**.

ТЕЛЕСКОП *ю.* تلسکاپ дурбини калони астрономӣ барои расад кардани ситораҳо ва ҷисмҳои осмонӣ.

ТЕЛЕСКОПӢ تلسکاپی *марбут ба* **телескоп**.

ТЕЛЕСТУДИЯ *ю.* تله‌ستودیه студияи телевизион; маркази намоишҳои телевизионӣ.

ТЕЛЕТАЙП *англ.* تله‌تیپ дастгоҳе аз қабили мошинкаи хатнависӣ, ки ахбори телеграфиро худ менависад.

ТЕЛЕТАЙПӢ تله‌تیپی ба таври худнависӣ.

ТЕЛЕФОН *ю.* تلفان дастгоҳи махсус барои интиқоли овоз аз масофаи дур ба воситаи симҳо ва қувваи барқ; **телефон гузарондан**

алоқаи телефонӣ барпо кардан; **телефон кардан** гап задан бо телефон; ◊ **телефони дастӣ** дастгоҳи махсусе, ки алоқаро бе сим пайваст мекунад.

ТЕЛЕФОНӢ تلفانی *мансуб ба* **телефон**; ба воситаи телефон; **алоқаи (гуфтугӯи) телефонӣ** гуфтугӯ, мухобира ба воситаи телефон.

ТЕЛЕФОННИГОШТ تله‌فان‌نگاشت хабари расмӣ, ки мазмуни он ба воситаи телефон дода мешавад; хабари телефонӣ.

ТЕЛЕФОНЧӢ تلفانچی *гуфт.* корманди телефон; он ки дар сари дастгоҳи робитаи телефонӣ кор мекунад ва мухобиракунандагонро бо ҳам мепайвандад.

ТЕЛПАК تلپک каллапӯши пӯстӣ (*аз мӯина*).

ТЕЛПАКДОР تلپک‌دار дорои телпак, он ки дар сар телпак дорад: **телпаки қароқӯлӣ** каллапӯши аз пӯсти қароқӯлӣ дӯхташуда.

ТЕЛПАКДӮЗ تلپک‌دوز дӯзандаи каллапӯшҳои пӯстӣ.

ТЕЛПАКДӮЗӢ تلپک‌دوزی амали (кори) телпакдӯз, дӯзандае, ки аз пӯст ва мӯина пӯшиши сар медӯзад.

ТЕЛПАКМӮЙ تلپک‌موی он ки мӯи ғулии телпакшакл дорад.

ТЕМОР تیمار 1. ғам, андӯҳ, ғусса. 2. ғамхорӣ, парасторӣ, нигоҳубин: **темор кашидан** ғам хӯрдан, андӯҳгин шудан.

ТЕНДЕР *англ.* تندر ба даст овардани шартнома ба воситаи гузаронидани музоядаҳо.

ТЕНДЕРӢ تندری *мансуб ба* **тендер**, ба воситаи тендер.

ТЕННИС *англ.* تینس *варз.* бозии варзишӣ байни ду кас бо ракетка ва тӯбчаи майда.

ТЕННИСБОЗ تینسباز иштироккунанда дар бозии теннис, бозингари теннис.

ТЕННИСБОЗӢ تینسبازی бозии теннис.

ТЕНОР *ит.* تنار 1. баландтарин овози мардона. 2. соҳиби чунин овоз.

ТЕОДОЛИТ *ю.* تیآدالیت асбоби геодезии зовиясанҷ, кунҷсанҷ.

ТЕОКРАТИЯ *ю.* تیآکرتیه як тарзи давлатдорӣ, ки дар он ҳокимияти сиёсӣ дар дасти руҳониён мебошад.

ТЕОЛОГИЯ *ю.* تئالاگیه илми илоҳиёт, илми дин; фиқҳ, диншиносӣ.

ТЕОРЕМА *ю.* تیاریمه 1. фикр кардан, дида баромадан. 2. *риёз.* даъво ва иддаое, ки ба далелҳо исбот мешавад; қазия.

ТЕППА تپه 1. баландӣ, пуштаи баланд баромада аз замин, тал. 2. болои (фарқи) чизе; **теппа-теппа** талу теппаҳои ба таври паиҳам омада.

ТЕППАДОР تپه‌دار дорои баландӣ, дорои теппаҳо, пуштаву баландиҳо.

ТЕППАКӮҲ تپه‌کوه талу теппаи доманаи кӯҳмонанд.

ТЕППАЧА تپه‌چه тали на чандон баланд.

ТЕРАПЕВТ *ю.* ترپوت *тиб.* пизишки бемориҳои дарунӣ, пизишки бемориҳои дохили бадан, дармоншинос.

ТЕРАПЕВТӢ تراپوتی *тиб.* дармоншиносӣ, оид ба касалиҳои дарунӣ: **шӯъбаи терапевтӣ.**

ТЕРАПИЯ *ю.* تراپیه *тиб.* яке аз соҳаҳои асосии тиб, ки бе доруҳо дармон муолиҷа кардани касалиҳои дарунииро меомӯзад.

ТЕРГАВ *т.* ترگو *гуфт.* истинтоқ, бозпурсӣ, тафтиш ва маълум кардани шароити вуқӯи ҷинояте; **тергав кардан** аз касе гап гирифтан; **ба тергав афтодан** мавриди истинтоқ ва бозпурсӣ қарор гирифтан, ба маҳкамаи дахлдори тафтиш ҷалб карда шудан (*барои истинтоқ*).

ТЕРМЕКС *ю.* ترمیکس дастгоҳи гармидиҳанда.

ТЕРМИТ *лот.* ترمیت 1. *зоол.* мӯриёна. 2. *тех.* омехтаи алюминӣ бо оксиди оҳан, ки аз сӯзондани он ҳарорати баланд ҳосил мешавад.

ТЕРМИН *лот.* ترمین *ниг.* **истилоҳ**.

ТЕРМОГРАФ *ю.* ترماگرف гармосанҷ, асбоб барои ба таври автоматӣ қайд кардани тағйироти ҳарорат.

ТЕРМОГРАФИЯ *ю.* ترماگرفیه гармосанҷӣ.

ТЕРМОДИНАМИКА *ю.* ترمادینمیکه *физ.* фасли физика, ки хосиятҳои умдаи мувозинати ҳарорати системаҳо, ҷараёни мувозинат ва ба намудҳои дигар табдил ёфтани энергияи

ҳароратро тадқиқ менамояд.

ТЕРМОДИНАМИКӢ *ю.* ترمادنمیکی *мансуб ба* **термодинамика**.

ТЕРМОМЕТР *ю.* ترمامتر ҳароратсанҷ.

ТЕРМОС *ю.* ترماس обдони махсус барои дар як ҳарорати муайян нигоҳ доштани гармии моеи дарунаи он.

ТЕРМОЯДРОӢ ترمایدرای **:реаксияи термоядроӣ** реаксияи табдили ҳастаҳои ҳидроген (обзо) ба ҳастаҳои унсурҳои муқтадиртари дигар: **яроқи термоядроӣ**.

ТЕРРАКОТА *ит.* تره‌کاته маснуоти сафолӣ.

ТЕРРАРИУМ تره‌ریوم бино барои ҳифзи хазандаҳо.

ТЕРРОР *лот.* ترار ситам ва ҷазои ҷисмонӣ (*куштан, ҳабс ва бадарга*) бар муқобили мухолифони сиёсӣ; кору амали бераҳмона (*бар муқобили мухолифони сиёсӣ*); ҷабру фишор, нобуд ва зӯроварӣ барои мағлуб кардани мухолифони сиёсӣ.

ТЕРРОРИЗМ *лот.* تراریزم сиёсати тарсондан ва фурӯ нишондани душманони сиёсӣ, мазҳабӣ *ва г.* бо роҳи зурӣ, нобудсозӣ ва куштор.

ТЕРРОРИСТ *лот.* تراریست тарафдор ё иштироккунанда дар нобудсозӣ ва дигар амалиёти террористӣ.

ТЕРРОРИСТӢ ترارستی *мансуб ба* **террорист**; **амали террористӣ**.

ТЕХНИК *ю.* تخنیک 1. мутахассиси соҳаи техника. 2. мутахассисе, ки маълумоти миёнаи техникӣ дорад.

ТЕХНИКА *ю.* تخنیکه 1. маҷмӯи воситаҳои фаъолияти инсон, ки дар ҷараёни инкишофи истеҳсолот дар ҷомеа ҷамъ шудааст. 2. *тех.* маҷмӯи техника, мошину таҷҳизот *ва г.* 3. маҷмӯи малака, намуд ва тарзҳои пешбурди истеҳсолоти риштаи муайян; **техникаи сохтмон, техникаи ҷамъоварии ҳосил**.

ТЕХНИКАДОН تخنیکه‌دان мутахассиси яке аз соҳаҳои техника.

ТЕХНИКАПАРАСТ تخنیکه‌پرست он ки техникаро мепарастад.

ТЕХНИКАПАРАСТӢ تخنیکه‌پرستی парастиши техника, дӯст доштани техника.

ТЕХНИКӢ تخنیکی *мансуб ба* **техника**; **адабиёти техникӣ** китобҳо оид ба техника; **муҳаррири техникӣ** он ки масъули сохти техникии китоб аст.

ТЕХНОЛОГ *ю.* تخنالاگ мутахассиси соҳаи технология дар истеҳсолот, фановар.

ТЕХНОЛОГИЯ *ю.* تخنالاگیه маҷмӯи донишҳо оид ба тарз ва василаҳои ҷорӣ кардани ҷараёнҳои истеҳсолӣ; фановарӣ.

ТЕХНОЛОГӢ تخنالاگی *мансуб ба* **технология**.

ТЕША تیشه афзори оҳании болғашакли дамаш тез (*барои чӯбтарошӣ ё заминканӣ*); **теша задан** бо теша кор кардан (*чӯб тарошидан ва г.*); **ба пои (решаи)** *касе* **теша задан** *маҷ.* ба нобудии касе кӯшидан; **теша ба сӯи худ задан** *маҷ.* тамаъкор будан; ҳар корро ба нафъи худ кардан.

ТЕЪДОД//ТАЪДОД *а.* تعداد *ниг.* **таъдод**.

ТИБ(Б) *а.* طب маҷмӯи донишҳо оид ба бемориҳо, тарзи муолиҷа ва роҳҳои пешгирии онҳо, пизишкӣ.

ТИБ طب 1. бӯи хуш, форам; ◊ **бӯи тиб** бӯи хуш, хушбӯй. 2. покӣ, покизагӣ: **тиби хулқ** покизагии хулқ, хушхулқӣ.

ТИББӢ طبی *мансуб ба* **тиб**; **ҳамшираи тиббӣ** зане, ки дар касалхона беморонро парасторӣ мекунад, парастор; **ёрии тиббӣ** ташкилоте, ки дар мавриди рӯй додани ягон фалокат ё бемории ногаҳонӣ ба имдоди тиббӣ мешитобад.

ТИБИТ تبیت мӯи нарму нозуке, ки дар зери пари мурғон ё зери пашми бағали чорпоён мерӯяд ва аз нахи он матоъҳои латифу нозук мебофанд.

ТИБИТӢ تبیتی аз тибит бофташуда.

ТИБҚ *а.* طبق мувофиқ, мутобиқ: **тибқи**... мувофиқи... аз рӯи...

ТИЗ تیز *кит.* боде, ки аз шимол мебарояд, боди шикам.

ТИК تک матои бадошти ғафси нахӣ, ки рахҳои рангоранг дорад.

ТИККА I تکه порае аз чизе, пора, парча; **як тикка нон, тикка-тикка** пора-пора; **тикка-тикка кардан** *чизеро* пора-пора кардан, ба порчаҳои майда ҷудо намудан; **тикка-тикка**

шудан пора-пора шудан; ◊ **тиккаи муҳаббат** он чи аз хӯрокворӣ ба касе дода мешавад (*барои бурдан ба хона*), залла.

ТИККА II تکه *гуфт.* рост; фароз; *муқоб.* **нишеб**.

ТИҚҚОНДАН تقاندن *гуфт.* зӯран даровардан, фурӯ бурдан (*чизеро ба ҷойе*) чизеро бо зӯр ва фишор ба ҷойе ҷо кардан; даровардан.

ТИҚҚОНҶ تقانج *гуфт.* даҳанбанди шиша.

ТИҚ-ТИҚ طق-طق *тақлиди овозӣ*, садои пасти чизе; **тиқ-тиқи соат** садои кор кардани соат; **тиқ-тиқ кардан дарро** оҳиста задан (кӯбидан) дарро.

ТИЛИМ طلم *гуфт.* як қисми буридашудаи на чандон калони харбуза ё тарбуз, карч; **як тилим харбуза** як карч харбуза.

ТИЛИСМ *а.* طلسم таъвиз ва ҷодуе, ки фолбин ва ҷодугарон навишта медиҳанд ва ба эътиқоди хурофотӣ гӯё он дорандаашро аз балову озор нигоҳ медорад ё ба вай бахт ва кушоиши кор меорад; **тилисми** *чизеро* **шикастан** а) ботил ва бетаъсир гардонидани тилисм (ҷоду); б) *маҷ.* душвории кореро бартараф кардан; **тилисм бастан** ҷоду кардан: **тилисми ҳайрати авҳом** а) лавҳаҳои фикру хаёлот; б) олами ваҳмҳои ботил.

ТИЛИСМБАНД طلسم‌بند ҷодугар.

ТИЛИСМБОН طلسمبان он ки сирри тилисмро (ҷодуро) дар даст дорад; **аждаҳои тилисмбон** аждаҳои мавҳуме, ки гӯё посбони ганҷҳои тилисм аст.

ТИЛИСМШИКАН طلسم‌شکن он ки тилисмро бетаъсир ва бекор мегардонад; **Эраҷи тилисмшикан** қаҳрамони достони халқӣ.

ТИЛ(Л)О طلا 1. унсури химиявӣ, филизи гаронбаҳои зардранг; зар, зари холис, зари сурх; **тил(л)ои рег** тил(л)ое, ки заршӯён ба воситаи шустани рег ҳосил кардаанд; **тил(л)ои сафед** *маҷ.* пахта; **тил(л)ои сиёҳ** *маҷ.* нафт ва ангиштсанг. 2. *таър.* воҳиди пул.

ТИЛ(Л)ОБАРКАШ طلابرکش *гуфт.* хеле гаронбаҳо ва баландқадр, он чи баробари зар қадр дорад, бисёр қимат; **тил(л)обаркаш кардан** хеле дақиқ вазн кардан.

ТИЛ(Л)ОВОРӢ طلاواری асбобҳои зиннат ва ороиши аз тил(л)о сохташуда.

ТИЛ(Л)ОГИН طلاگین аз тил(л)о сохташуда.

ТИЛ(Л)ОГУН طلاگون монанди тил(л)о.

ТИЛ(Л)ОДОР طلادار он ки тил(л)о дорад ва он чи дар таркиби худ тил(л)о дорад; **реги тил(л)одор** реге, ки дар он зарраҳои тил(л)о омехтааст.

ТИЛ(Л)ОЗАМИН طلازمین *маҷ.* замини ҳосилхези пурбаракат.

ТИЛ(Л)ОӢ طلائی *мансуб ба* **тил(л)о**; аз тил(л)о сохташуда; **асри тил(л)оӣ** даврони равнақу дурахшандагӣ.

ТИЛ(Л)ОКАМАР طلاکمر 1. камарбанди тил(л)оӣ. 2. он ки камарбанди тил(л)оӣ бастааст. 3. *маҷ.* мансабдор.

ТИЛ(Л)ОКОВ طلاکاو 1. он ки бо кофтан ва ёфтани тил(л)о машғул аст. 2. коргари кони тил(л)о; заршӯй.

ТИЛ(Л)ОКОВӢ طلاکاوی кофтани тил(л)о, ҷустуҷӯи тил(л)о.

ТИЛ(Л)ОКОР طلاکار 1. устои асбобу анҷоми зинатии тил(л)оӣ; заркӯб. 2. он чи бо тил(л)о оро дода ё андуда шудааст.

ТИЛ(Л)ОКОРӢ طلاکاری заркӯбӣ, ба рӯяш оби тил(л)о давондашуда, зарандуд.

ТИЛ(Л)ОКӮБ طلاکوب 1. бо тил(л)о орододашуда, зарандуд; **зулфҳои тил(л)окӯб** овезаҳои зарандуди лаҷоми асп. 2. кӯбандаи тил(л)о, устои зарандудкор, тил(л)окор, заркӯб.

ТИЛ(Л)ОКӮБӢ طلاکوبی заркӯбӣ, тил(л)окорӣ.

ТИЛ(Л)ОНОК طلاناک дорои тил(л)о; он чи дар таркибаш тил(л)о ҳаст (*мас., рег.*) дорад.

ТИЛ(Л)ОРАНГ طلارنگ ба ранги тил(л)о, зард; **мӯи тил(л)оранг** мӯи зарди рахшон.

ТИЛ(Л)ОХЕЗ طلاخیز ҷое, ки аз он тил(л)о ба даст меояд; **водии тил(л)охез** минтақае, ки хоки ҳосилноки пурманфиате дорад.

ТИЛЛО طلا *ниг.* **тил(л)о**.

ТИЛМОЧ *т.* تیلماچ *гуфт.* тарҷумон, бештар тарҷумони лафзӣ.

ТИЛЛОАНДУД طلااندود он чи ба рӯяш оби тил(л)о давонда шудааст, зарандуд.

ТИЛЛОВАТ تلاوت бо оҳанг ва қироати махсус

хондани Қуръон; **тилловат кардан**.

ТИЛЛОЯ طلايه 1. *ниг.* **талоя**. 2. чизи молидашаванда, марҳам.

ТИМ I تيم 1. растаи болопӯшида. 2. корвонсарой.

ТИМ II تيم ғам, андӯҳ.

ТИМ III *англ.* تيم дастаи варзишӣ: **тими мунтахаби футбол**.

ТИМОҒ//ТИМОҚ *т.* تماغ//تماق *гуфт.* илтиҳоби пардаи луобии димоғ, ки боиси гирифтагии бинӣ ва резиши об аз он мешавад, зуком, назла; **тимоғ шудан** зуком шудан.

ТИМОР تيمار *кит.* парасторӣ ва нигоҳубин ба одами бемор; *ниг.* **темор**.

ТИМОҶ تيماج пӯсти перосташуда, навъи чарми нозук.

ТИМСОЛ *а.* تمثال 1. сурат, расм. 2. монанд кардан чизеро ба чизи дигаре; **тимсоли...** ба мисли..., ба монанди.. .

ТИМСОҲ *а.* تمساح сусмори калонҷуссаи обӣ.

ТИМЧА تمچه растаи танг ва хурди болопӯшида.

ТИН I *а.* تين анҷир.

ТИН II *т.* تين *кҳн.* тангаи хурдтарини пул дар муомилот, садяки сӯм; **тин ба тин** хеле аниқ ва муайян; **як тин ҳам нест** пул тамоман нест; **ба як тин ҳам намеарзад** хеле беқадр аст.

ТИН III *а.* طين хок, гил, лой.

ТИНАТ *а.* طينت ниҳод, табиат; хулқ, сиришт.

ТИНГ-ТИНГ تنگ تنگ *тақлиди овози* асбобҳои торӣ (*мас., танбӯр*); **тинг-тинг кунондан танбӯрро** танбӯрро оҳиста-оҳиста ба садо даровард

ТИНҶ *т.* تنج *гуфт.* осуда, осоишта; ором; **тинҷ будан** осуда будан; осудаҳол будан; **тинҷ кардан** касеро ором кардан, осуда гардонидан: **тинҷ шудан** осуда шудан.

ТИНҶӢ تنجى *гуфт.* осудагӣ, осоиштагӣ; оромӣ; сулҳ.

ТИП I *ю.* تيپ *кҳн.* 1. навъ, хели чизе, ки аломатҳои хос дорад (*мас., тип – навъҳои асосии муносибатҳои истеҳсолӣ*). 2. образи бадеие, ки хислатҳои характерноки умумиятдодашудаи як гурӯҳ одамонро дарбар дорад.

ТИП II تيپ **:тип-торик** тамоман торик.

ТИПОЛОГИЯ *ю.* تيپالاگيه таснифот аз рӯи ин ё он аломату нишонаҳои умумӣ; умумият.

ТИПОЛОГӢ تيپولوژى *мансуб ба* **типология**.

ТИПСОЗӢ تيپسازى *адш.* офарандаи об- разҳои типии бадеӣ.

ТИР I تير 1. чӯби рости борике, ки ба як нӯгаш оҳани нӯгтезе шинонда, бо камон мепартофтанд. 2. гулӯлае, ки бо милтиқ, тӯп *ва г.* партоб мекунанд, (мепарронанд); **тир андохтан** а) партоб кардани тир (*ба воситаи камон, милтиқ, тӯп ва г.*); б) *маҷ.* таъна задан, пичинг, гап паррондан; **тир задан** паррондан, холӣ кардан (тирро аз туфанг); **тир бар санг расидан (хурдан)** ба мақсад ноил нашудан; аз коре ноумед шудан; **тир хӯрдан** маҷрӯҳ шудан; **тир ба нишон расидан** ҳосил шудани мақсад, ба даст даромадани чизи матлуб; **ба як тир ду нишон (сайд, шикор) задан** дар айни замон ду корро кардан; **тир хок хӯрдан** ба ҳадаф нарасидани тир; ба даст надаромадани мақсад; **тир аз камон ҷаст–ҷаст** кор, ки аз кор гузашт, пушаймонӣ ва чораҷӯӣ фоида надорад: **тири ахтардӯз** тири дуррав; **тиру камон** а) қавси қӯзаҳ; б) абрӯву мижгони ёр.

ТИР II تير 1. чӯби ғафси дарозе, ки дар бинокорӣ ба кор меравад, болор. 2. меҳвар; **тири ароба** оҳане, ки чархҳои ароба ба ду тарафи он гузаронида мешавад; **тири ош** чӯби дарози лӯндаи тарошидашудае, ки бо он хамирро мекушоянд, тирак; **ё тир мекафад ё чувоз** (*зарб.*).

ТИР III تير *нуҷ.* 1. сайёраи Уторид, ки дар илми ситорашиносии бостон ба шакли котиб, дабир тасвир мегардид; **тири фалак** *киноя аз* Уторид. 2. моҳи чоруми соли шамсӣ, ки ба 22 июн – 22 июл рост меояд.

ТИР IV تير фасли сол, ки баъд аз тобистон ояд, тирамоҳ.

ТИР V تير ҳисса, бахра, насиба, қисмат.

ТИР VIتير биёбон.

ТИРА I تيره 1. торик, тор; сиёҳ. 2. гилолуд,

ғайрисоф (*об*); **бахти тира** бахти сиёҳ, бахти бад, бахти шум; **хоки тира** хоки сиёҳ; **чашми тира** чашми хира; чашми қувваи бинонияш кам; **ҳавои тира** ҳавои гирифта (абрнок); **тира гаштан (шудан)** а) торик (хира) шудан; б) гилолуд шудан; в) бад шудан, шиддат пайдо кардан (муносибат, робита); **тира гаштани ақл** халал пайдо намудани ақл, ошуфтагии ақл; **тира кардан** торик кардан; гилолуд кардан; **тираву тор** сахт торик, торику сиёҳ.

ТИРА II طیره *кит.* 1. сабукӣ. 2. хиҷил, шарманда.

ТИРААҚЛ تیره‌عقل ошуфтаақл, он ки қувваи ақлиаш халал пайдо кардааст.

ТИРАБАХТ تیره‌بخت бадбахт, шумтолеъ, сиёҳбахт, беақл, камақл.

ТИРАБАХТӢ تیره‌بختی бадбахтӣ, сиёҳбахтӣ, шумтолеӣ; носозгории бахт.

ТИРАБЕРУН تیره‌بیرون он ки зоҳираш торик аст, одаме, ки зоҳиран бадқавоқ аст.

ТИРАГӢ تیرگی торикӣ, сиёҳӣ, хирагӣ; носозӣ; шиддат ва кашидагӣ (*дар робитаҳо*); кудурат.

ТИРАГУН تیرگون хираранг, сиёҳтоб, хира.

ТИРАДИЛ تیره‌دل сиёҳдил, баддил, бадхоҳи мардум.

ТИРАДИЛӢ تیره‌دلی бадхоҳӣ, сиёҳдилӣ, бадхоҳ будан.

ТИРАЗАМИР تیره‌ضمیر тирадил, сиёҳдил.

ТИРАЖ *фр.* تیرژ *кҳн.* 1. адади нашри рӯзнома, китоб *ва г.*; адади дар як бор чоп кардашудаи рӯзнома, китоб *ва г.* 2. як давраи бозии вомбарг.

ТИРАК تیرک 1. тири ош, чӯби махсус барои кушодани хамир; **тахтаву тирак** *маҷ.* молу мулк, бисот; **тахтаву тираки худро ғундоштан** кореро бас кардан, бисоти кори худро барчидан. 2. дарахти ар-ар, як навъ сафедор.

ТИРАМАҒЗ تیره‌مغز тиработин, тиранихоҳод, дарунсиёҳ.

ТИРАМОҲ تیره‌ماه фасли сеюми сол, фасли паси тобистон, фасли хазон, пойиз.

ТИРАМОҲӢ تیره‌ماهی 1. *мансуб ба* **тирамоҳ**. 2. мевае, ки дар тирамоҳ мепазад, меваи дерпаз: **себи тирамоҳӣ**; **кишти тирамоҳӣ** киште, ки дар тирамоҳ, пас аз ғундоштани ҳосил анҷом дода мешавад, **ҷави тирамоҳӣ** ҷави дар тирамоҳ кишташуда.

ТИРАМОҲРӮЯ تیره‌ماهرویه қарибии тирамоҳ; айёми тирамоҳ;

ТИРАНДОЗ تیرانداز он ки дар тир андохтан моҳир аст.

ТИРАНДОЗӢ تیراندازی тирпаронӣ, тирзанӣ.

ТИРАНИҲОД تیره‌نهاد бадсиришт, тирагуҳар, тираравон.

ТИРАРАНГ تره‌رنگ хира, сиёҳтоб, сиёҳранг.

ТИРАРОЙ تیره‌رای бадният, сиёҳдил.

ТИРАРӮ(Й) (تیره‌رو(ی он ки чеҳрааш хираву гирифта аст.

ТИРАРӮЗ تیره‌روز сиёҳрӯз, бадбахт, сияҳрӯзгор.

ТИРАРӮЗГОР تیره‌روزگار *ниг.* **тирарӯз**.

ТИРАРӮЗӢ تیره‌روزی бадбахтӣ, сиёҳрӯзгорӣ, шумтолеӣ.

ТИРАСӮЗ تیره‌سوز он чи хира месӯзад, он чи рӯшноии баланди расо надорад (*чароғ*).

ТИРАФКАН تیرافکن он ки тир меафканад, тирандоз.

ТИРАФОМ تیره‌فام тираранг, сиёҳфом.

ТИРАЧАШМ تیره‌چشم он ки чашмаш хира мебинад; он ки биниши чашмаш кам аст; нобино.

ТИРАШАБ تیره‌شب шаби торик, шаби зулмонӣ.

ТИРАШАБӢ تیره‌شبی дар тирашаб, дар торикӣ.

ТИРБАНД تیربند *кит.* камарбанд ё миёнбанди бофта аз пашми шутур, ки ба он тир ва ҳар гуна асбоби сафар овезон кунанд.

ТИРБАРГ تیربرگ барги дорои нӯгҳои тез.

ТИРБОЛ *а.* طربال бурҷи баланд дар болои теппа; бинои баланд, иморати баланд.

ТИРБОРОН تیرباران пайдарҳам (бефосила) фурӯ рехтани тир аз ҳар тараф; **тирборон кардан** якбора тири бисёре холӣ кардан ба ҷое ё тарафи касе; бо тир куштан касеро, эъдом бо тир; ба зери оташи тир гирифтан (*ҷоеро*); **тирборон шудан** эъдом шудан; бо

тир кушта шудани одами маҳкум ба эъдом.

ТИРВОР تیروار чун тир, монанди тир; хеле тез ва босуръат.

ТИРГАК تیرگک чӯбе, ки онро ба чизе чун такя мегузоранд, такя, тамба, тирак; **тиргак кардан** тирак (тамба) кардан.

ТИРГАКМОН تیرگکمان тамбамон, тамбагузар, такягузар.

ТИРГОН تیرگان дар Эрони қадим ҷашне, ки дар сездаҳуми Тир ба муносибати як шудани номи рӯз бо номи моҳ баргузор мешуд.

ТИРДОН تیردان ҷои тирмонӣ, тиркаш.

ТИРЕ تیره хатчаи уфуқӣ (-), ки рабт ва алоқаи зичи ду калимаро байни ҳамдигар нишон медиҳад (*мас.*, *иҷтимоӣ-сиёсӣ*).

ТИРЕЗ//ТИРИЗ تیریز порчаи сегӯша буридашудае, ки ба ду тарафи доман ё таги бағали ҷома гузошта дӯхта мешавад.

ТИРЕЗА تیریزه даричае дар девори хона барои даромадани ҳаво ва рушноӣ; чорчӯбаи шишадоре, ки ба ин дарича шинонда мешавад.

ТИРЕЗАКОРӢ تیریزه‌کاری хонае, ки деворҳояш тирезабанд аст, хонаи сертиреза.

ТИРЕЗАЧА تیریزه‌چه тирезаи хурд.

ТИРЗАН تیرزن 1. он ки тир мезанад, тирандоз. 2. *маҷ.* маҳбубае, ки нигоҳаш шӯху тез мебошад.

ТИРЗАНӢ تیرزنی амали тирзан, тирандозӣ.

ТИРИСТ تیرست *кит.* сесад.

ТИРКАШ تیرکش 1. тирдон. 2. зеҳи камон, ки онро кашида тирро партоб мекунанд. 3. сӯрохи тирандозӣ дар девори қалъаҳои қадим.

ТИРКАШОН تیرکشان он ки ба майдони ҷанг барои силоҳҳо тир мекашонад.

ТИРКИШ تیرکش тасмае, ки вақти ба ароба бастани асп аз як шоту ба шотуи дигар меравад (*ба воситаи ҳалқаи зинча*).

ТИРКИШӢ تیرکشی *мансуб ба* **тиркиш**.

ТИРКИШТАСМА تیرکش‌تسمه тасмаи тиркиш.

ТИРМЕХ تیرمیخ *мансуб ба* **тири мехмонанд**.

ТИРМИЗАК تیرمزک бачаи шӯхи гапдон.

ТИРМОНАНД تیرمانند ба монанди тир, ба сони тир.

ТИРМОР تیرمار навъи мор, ки чун тир рост парида – парида меравад ё ҳуҷум мекунад.

ТИРМОРВОР تیرماروار чун тирмор; рост.

ТИРНОГУЗАР تیرناگذر он чи тир ва гулӯла ба он асар намекунад; зиреҳпӯш.

ТИРНОРАС تیرنارس ҷое, ки ба он тир намерасад.

ТИРОЗ تیراز зеб, зинат, ороиш; нақшу нигор; **тирози ҷаҳон** унвони қадимаи шаҳри Хуҷанд.

ТИРОЖА تیراژه *кит., ниг.* **тироза**.

ТИРОЗА تیرازه *кит.* рангинкамон, тирожа, қавси қузаҳ, камони Рустам.

ТИРОЗАНДА تیرازنده зебо ороишдиҳанда, зеббахш, зинатбахш.

ТИРПАРВОЗ تیرپرواز тезпарвоз чун тир.

ТИРПАРРОНӢ تیرپرانی тирандозӣ; **тирпаронӣ кардан** тир андохтан (*аз ду ҷониб ба сӯи ҳамдигар*).

ТИРРАС تیررس ҷое, ки тир омада мерасад, масофае, ки тир омада ба ҳадаф расида метавонад.

ТИРРОМ تیررام *гуфт.* маккор, фиребгар.

ТИРРОМӢ تیررامی *гуфт.* маккорӣ, фиребгарӣ.

ТИРРОНЧА(К) تیرانچه//تیرانچک тирмизак, маҳмадонои якрав.

ТИРСОЗ تیرساز 1. он ки тир месозад. 2. *маҷ.* мизроб, захма.

ТИРУКАМОН تیروکمان нимдоираи рангоранге, ки вақти борон дар осмон намудор мешавад, камони Рустам, қавси қузаҳ.

ТИРХОНА تیرخانه *гуфт.* тирдон, магазин (*дар милтиқ*).

ТИРХӮРДА تیرخورده *сифати феълии замони ҳозира аз* **тир хӯрдан**; захмдор, захмӣ, маҷрӯҳ.

ТИРҶӮЙ تیرجوی ҷӯи рости асосӣ дар пахтазор, шолизор ва майдонҳои дигари кишти обӣ.

ТИТ تیت *гуфт.* пош, пароканда, дарҳаму барҳам, зеру рӯ; **тит кардан** пароканда кардан, пош додан, зеру рӯ намудан; **титу ғози** *касе*, *чизеро* **баровардан** *маҷ.* расво кардан, сирри касеро фош кардан; **титу пит** пароканда, рехтаву пошида; **тит кардан** пароканда

кардан, рехтану пошидан; **титу ғоз кардан** зеру рӯ (дарҳаму барҳам) кардан; **тит шудан** пароканда шудан, пош хӯрдан; парешону дарҳаму барҳам шудан.

ТИТАВ تیتو тазарв, мурғи даштӣ.

ТИТОЛ تیتال суханҳои мутоибаомез; ибора ва ҷумлаҳои ширинкоронаи муаммоомези зоҳиран ба ҳамдигар зид ва ночаспон, ки маънои маҷозӣ ва киноявии иҷтимоӣ дорад. беҳтарин намунаи титол тарзи нигориши Шамсиддини Шоҳин дар «Бадоеъуссаноеъ» аст.

ТИТОЛБОФӢ تیتال‌بافی муаммогӯӣ, суханони зоҳиран ночаспони муаммоомез гуфтан.

ТИТР *фр.* تیتر унвони як навиштае, ки қабл аз шурӯи матлаб маъмулан бо ҳуруфи дурушттар аз матн чоп мешавад.

ТИТШУДА تیت‌شده парокандашуда.

ТИФЛ *а.* طفل кӯдаки навзод; кӯдак; бача кӯдак; **тифли разеъ** бачаи ширхор; **тифли ашк** донаи ашк, қатраи оби дида; **тифли резон** *киноя аз* шароби ангур.

ТИФЛДОР طفلدار кӯдакдор, зане, ки бачаи ширмак дорад.

ТИФЛДӮСТ طفل‌دوست бачадӯст, кӯдакдӯст.

ТИФЛӢ طفلی бачагӣ, хурдӣ, кӯдакӣ.

ТИФЛОНА طفلانه бачагона, кӯдакона.

ТИФОҚ *а.* تفاق иттифоқ, муттафиқ; мувофиқат, якдилӣ

ТИФОҚАН *а.* تفاقاً *гуфт.* тасодуфан; баногоҳ, нохост.

ТИФОҚӢ تفاقی ягонагӣ, ваҳдат.

ТИФОҚО تفاقا *ниг.* **тифоқан**.

ТИФОҚОНА تفاقانه дӯстона.

ТИҲИГОҲ تهی گاه 1. қисми бадан байни шикам ва паҳлу; тарафи рост ва чапи шикам. 2. *маҷ.* дарун.

ТИҲИДАСТ تهی‌دست нодор, бечиз, камбағал; бепул.

ТИҲИДАСТӢ تهی‌دستی нодорӣ, тангдастӣ, камбағалӣ, бепулӣ.

ТИҲИМАҒЗ تهی‌مغز бемағз, беақл; аблаҳ.

ТИҲӢ تهی 1. холӣ, холӣ будани даруни чизе; *муқоб.* **пур**; **тиҳӣ кардан** холӣ кардан; **қолаб тиҳӣ кардан** *маҷ.* ҷон додан, мурдан. 2. соф, пок, барӣ.

ТИҲУ تیهو бедона.

ТИҶОРАТ *а.* تجارت доду гирифт, хариду фурӯш; савдо; **тиҷорат кардан** хариду фурӯш кардан, савдогарӣ кардан.

ТИҶОРАТӢ تجارتی *мансуб ба* **тиҷорат**, марбут ба корҳои хариду фурӯш: **муносибати тиҷоратӣ**.

ТИҶОРАТХОНА تجارت‌خانه муассисаи тиҷоратӣ, ҷои савдо ва хариду фурӯш.

ТО I تا 1. *пешоянд* ҳадди масофа ва вақтро ифода мекунад: **аз кӯҳ то ба кӯҳе, аз дашт то ба даште**; **аз аввал то охир**; **сар то сар**; **то дидан** то мулоқоти дигар.

ТО II تا 1. *пайвандак* модоме ки, агар, вақте ки… 2. ҳамин ки, ба маҳзи он ки, ба муҷарради он ки. 3. ба қадре... ки; ба андозае ки…. 4. иллат, сабаб ва боисро мефаҳмонад; **то ки** барои он ки; ба хотири он ки...; **то ҳол**, **то ба ҳол** то ин вақт.

ТО III تا *калимаи таъкид ва нидо*: 1. ҳаргиз, асло. 2. боэҳтиёт бош!, ҳазар кун!, зинҳор!. 3. охир, ниҳоят (дар хитоб ва савол). 4. ҳатто.

ТО IV **//** **ТА** تا//ته *пасванди нумератив* адад, дона.

ТОАТ *а.* طاعت 1. итоат, фармонбардорӣ. 2. *д.* ибодат, парастидан; **тоату ибодат**.

ТОАТВАРӢ طاعتوری ибодатгарӣ.

ТОАТГАҲ طاعت‌گه *ниг.* **тоатгоҳ**.

ТОАТГОҲ طاعت‌گاه ибодатгоҳ.

ТОАТФУРӮШ طاعت‌فروش он ки ба ибодат кардан худнамоӣ мекунад.

ТОАТПЕША طاعت‌پیشه он ки пайваста ба тоату ибодат машғул аст.

тоб تاب 1. *асоси замони ҳозира аз феъли* **тобидан** ва **тофтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* тобдиҳанда; (*мас.* **ресмонтоб)** тобон, фурӯзон; (*маҷ.* **оламтоб, шабтоб...)**.

ТОБ II تاب тоқат, бардошт, сабр, ором, қудрат, тавоноӣ; **тоб овардан** тоқат (бардошт, истодагӣ, пойдорӣ) кардан; **тоб надоштан** тоқат надоштан, бардошт карда ната-вонистан; б)

бемор будан, ранҷур будан; **тоб гурехтан** бемор (ранҷур) шудан.

ТОБ III تاب печ, печу хам (*дар таноб, мӯй*); **тоб додан** тофтан, печ додан, печухамдор кардан (*ресмон, мӯйро*): **гӯши** *касеро* **тоб додан** а) гӯши касеро бо даст тофтан, печ додан; б) *маҷ.* касеро танбеҳ кардан; **тоб хӯрдан** а) печиш пайдо кардан, тофта шудан, тобида шудан; б) печу хамдор шудан, каҷу килеб шудан; в) ба печутоб афтодан, музтариб шудан; г) гаштан, гардиш кардан ба тарафе; **ба тоб гирифтан** танбеҳ кардан; ҷазо додан, сахт гирифтан; **тоб партофтан** хушкида каҷ шудан (*мас., тахта, ҷӯб*).

ТОБ IV تاب тобиш, нур, дурахш, рушноӣ, фурӯғ, гармӣ; **ба тоб будан** дурахшону тобанда будан; **дар тоб будан** фурӯзон будан; шӯълавар будан; **обу тоб** а) дурахшонӣ, шукуфоӣ; б) *маҷ.* равнақ, ривоҷ, хуррамӣ; **ба обу тоб омадан** сабзу хуррам ва шукуфон шудан; **обу тоб ёфтан** пухта шудан.

ТОБА//ТОВА تابه **//**تاوه зарфи филизие, ки дар он гӯшт, моҳӣ ё тухмро бирён мекунанд; **тоба гирифтан** қатор шудан, саф кашидан вақти иҷрои кори дастҷамъӣ (*мас., ҳангоми дарав*); ◊ **тобаи зар** *киноя аз* офтоб.

ТОБАДОН//ТОБДОН تابه‌دان||تابدان равзанае, ки аз он ҷо ба хона ҳаво ва рӯшноӣ медароянд.

ТОБАК تابک *гуфт.* дард; печиш; **тобаки шикам** дарди шикам.

ТОБАНДА تابنده 1. тобдиҳанда. 2. дурахшанда, рӯшноидиҳанда, рахшанда, тобон.

ТОБАНДАГӢ تابندگی дурахшандагӣ, тобиш, тобонӣ; **давраи тобандагӣ** *маҷ.* давраи шукуфоӣ (*авҷ ва тараққӣ*).

ТОБАСАНГ تابه‌سنگ санги рӯяш ҳамвору паҳн, санги мусаттаҳ.

ТОБҒУЛА تاب‌غوله печу тоби чизе; он чи печу тоб хӯрдааст; **тобғула кардан** печ додан.

ТОБДИҲӢ تابدهی тофтан, тоб додан, печу тоб додани чизе.

ТОБДОДА تابداده тофташуда, ба ҳам бофташуда (*мас., мӯй*).

ТОБДОН تابدان *ниг.* **тобадон**.

ТОБДОР I تابدار печу хамдор, чиндор; **гесӯи (мӯи) тобдор** мӯи фатила.

ТОБДОР II تابدار дурахшон, тобнок, тобишнок.

ТОБЕИН *а.* تابعین тобеъ; тобеот; **тобеин будан** тобеъ будан, фармонбардор будан; тобеъ будан ба марказе.

ТОБЕИЯТ *а.* تابعیت 1. итоат кардан. 2. фуқарои (райяти) давлате будан.

ТОБЕОТ *а.* طابعات деҳа ва ҷойҳои маскуне, ки тобеи як маркази маъмурӣ мебошанд.

ТОБЕЪ *а.* تابع фармонбардор, итоаткунанда, мутеъ; **тобеъ будан** фармонбардор будан, дар таҳти итоати касе ё ҷое будан; **тобеъ гардидан (шудан)** мутеъ шудан, дар итоати касе ё марказе будан; фармонбардор гаштан; пайравӣ кардан.

ТОБЕЪКУНАНДА تابع‌کننده тобеъ кардан.

ТОБИДАН I تابیدن 1. тоб додан, тофтан, печидан, печондан. 2. *маҷ.* гардондан, рӯ гардондан, баргаштан, итоат накардан.

ТОБИДАН II تابیدن 1. дурахшидан, нур додан, рӯшноӣ додан. 2. сахт тафсидан, тафсондан, сӯзондан. 3. *маҷ.* озурда шудан, ғамгин шудан, парешон шудан.

ТОБИДАН III تابیدن тоб овардан, тоқат кардан, бардошт кардан.

ТОБИСТОН تابستان фасли дувуми сол, ки баъди баҳор меояд; фасли гармо, тамуз.

ТОБИСТОНА تابستانه *мансуб ба* **тобистон**; тобистонӣ.

ТОБИСТОНБОБ تابستان‌باب тобистонӣ, муносиби тобистон; **молҳои тобистонбоб** молҳое, ки мавриди истеъмол ва мавсими фурӯшашон фасли тобистон аст.

ТОБИСТОНӢ تابستانی *мансуб ба* **тобистон**; **хонаи тобистонӣ**; **либоси тобистонӣ**.

ТОБИШ تابش дурахш, рахшандагӣ, партав, ҷило.

ТОБИШНОК تابشناک тобон, ҷилодор, дурахшон.

ТОБНОК تابناک 1. тобон, рахшон, дурахшон. 2. тафсон, тафсанда, сӯзон.

ТОБОВАР تاب‌آور бардоштнок, тоқаткунанда.

ТОБОВАРӢ تاب‌آوری тоқат, таҳаммул, бардошт,

истодагарӣ дар пеши чизе; **тобоварӣ кардан** тоқат кардан, сабру таҳаммул доштан.

ТОБОВАРОНА تاب‌آورانه аз рӯи тобоварӣ.

ТОБОН تابان дурахшон, мунаввар, рахшон; **моҳи тобон** моҳи мунаввар; **рухсори тобон** рӯи зебо; **тобон будан** дурахшидан, дурахшон ва рахшанда будан; **тобон шудан** дурахшон (равшан) шудан.

ТОБОНӢ تابانی дурахшонӣ, фурӯзонӣ.

ТОБСИТОН تابستان бетобу тавонкунанда, тоқатрабо.

ТОБУТ تابوت сандуқи чӯбин, ки мурдаро дар он гузошта ба қабристон мебаранд.

ТОБУТКАШ تابوت‌کش он ки тобутро ба дӯш бардошта ба гӯристон мебарад.

ТОБУТСОЗ تابوتساز устое, ки тобут месозад.

ТОБУТХОНА تابوتخانه ҷои махсус дар назди масҷидҳо, ки дар он ҷо тобут нигоҳ дошта мешавад.

ТОБХОНА تابخانه гармхона; гулхона, хонаи зимистона.

ТОБХӮРДА تاب‌خورده тоб додашуда; печдор шуда, тобидашуда.

ТОВ تاو *шакли дигари* **тоб**.

ТОВА تاوه *ниг.* **тоба**.

ТОВАЛ تاول *кит.* гӯсола; курра.

ТОВАСАНГ تاوه‌سنگ *ниг.* **тобасанг**.

ТОВИДАН تاویدن тоб овардан, сабру тоқат кардан.

ТОВОН تاوان ҷаримае, ки дар бадали зарари воридшуда гирифта мешавад, бадал ва ивазе, ки бояд барои чизи талафшуда пардохта шавад; ғаромат; **товон додан** ҷарима (иваз) додан.

ТОВОНГИРӢ توان‌گیری товон гирифтан.

ТОВОНДИҲӢ تواندهی додани товон, супурдани товон.

ТОВОТОВ تاواتاو қудрат, тавоноӣ, қувват.

ТОВУС طاوس 1. мурғе, ки парҳои рангоранги зебо дорад. 2. *маҷ.* одами зебо, хушрӯ; **товуси маст** *киноя аз* маҳбуба.

ТОВУСӢ طاوسی аз пари товус сохташуда.

ТОВУСХИРОМ طاوس‌خرام *маҷ.* хушрафтор.

ТОҒӢ *а.* طاغی туғёнкунанда, саркаш, аз ҳад таҷовузкунанда, нофармон; гарданкаш.

ТОҒУТ *а.* طاغوت 1. бут, дар эътиқоди мусулмонон ба ғайр аз Худо ҳар чизе, ки онро парастиш мекунанд. 2. иблис, шайтон.

ТОҒУТПАРАСТ طاغوت‌پرست 1. бутпараст. 2. девпараст, иблиспараст.

ТОҒУТПАРАСТӢ طاغوت‌پرستی девпарастӣ, бутпарастӣ, иблиспарастӣ.

ТОЖ تاژ *кит.* хайма, чодар, хиргоҳ.

ТОЖИК تاژیک *ниг.* **тоҷик**.

тоз تاز *асоси замони ҳозира аз* **тохтан**, тозидан; амр ба давидан.

ТОЗ I تاز *шакли кӯтоҳшудаи* **тоза**.

ТОЗ II تاز тохт, дав; **тозу дав**; **дар този асп** асп тозондан, асп давондан; **ба тоз** тозон, давон.

ТОЗ III تاز *кит.* ниёи бузург, саравлод; Тоз аз рӯи хабарҳои “Бундаҳишн” ниёи бузург ва саравлоди қабилаи эрониён бо номи тозӣ, ё тозик аст, ки ба номи тоҷик алоқаманд дорад.

ТОЗА I تازه 1. нав, ҷадид; *муқоб.* **кӯҳна**. 2. покиза, пок, беолоиш; соф; **тозаву тар**, **тару тоза** нав, ботароват, сабзу хуррам; **ҳавои тоза** ҳавои бегарду ғубор, ҳавои соф; **тоза кардан** а) нав кардан; б) покиза кардан; **тоза шудан** а) нав шудан, таҷдид ёфтан; б) покиза гардидан, поку ороста шудан; **тоза-тоза** нав ба нав; **тоза ба тоза** паи ҳам омадани чизҳои нав, нав ба нав, зебо; **топ-тоза** тамоман тоза, бе ҳеҷ гуна гарду олоиш.

ТОЗА II تازه **:тоза ҳам** *гуфт.* аҷаб, хело, ниҳоят, расо ҳам.

ТОЗААНДЕША تازه‌اندیشه навандеш, андешаи тоза.

ТОЗАБАР تازه‌بر он чи меваи нав медиҳад.

ТОЗАБАРГ تازه‌برگ пуртароват, ҷавон, хуррам, пурнишот.

ТОЗАБАҲОР تازه‌بهار навбаҳор, баҳори ботароват.

ТОЗАБУМ تازه‌بوم ҷо ва макони нав.

ТОЗАБУНЁД تازه‌بنیاد нав сохташуда, нав эҷодёфта.

ТОЗАВОРИД تازه‌وارید навдаромада.

ТОЗАГӢ تازگی покизагӣ, озодагӣ; тароват, **ба тозагӣ** навӣ; ба қарибӣ, ба наздикӣ, андаке пеш.

ТОЗАГУЛ تازه‌گل 1. гули навшукуфта, гули пуртароват. 2. *мач.* навҷавони зебо.

ТОЗАЗУҲУР تازه‌ظهور навпайдо.

ТОЗАКОР تازه‌کار нававар.

ТОЗАКОРӢ تازه‌کاری навигарӣ, нававарӣ; формсозӣ.

ТОЗАМУСУЛМОН تازه‌مسلمان навмусулмон, он ки ба тозагӣ дини исломро пазируфтааст.

ТОЗАНАФАС تازه‌نفس навомада, нав ба кор даромада, ҳанӯз монданашуда; **қувваи ҳарбии тозанафас**.

ТОЗАНАШАВАНДА تازه‌نشونده он чи ки бетағйир мемонад.

ТОЗАНДА تازنده даванда, батохт раванда, тездав.

ТОЗАНИҲОЛ تازه‌نهال ниҳоли нав шинондашуда, ниҳоли навруста.

ТОЗАПАЙКАР تازه‌پیکر навҷавон, хушандом.

ТОЗАПАРВОЗ تازه‌پرواز нав ба парвоз омада, нав пару бол кушода.

ТОЗАРАС تازه‌رس наврас, навҷавон.

ТОЗАРУХ تازه‌رخ *ниг.* **тозарӯ(й)**.

ТОЗАРУХСОР تازه‌رخسار *ниг.* **тозарӯ(й)**.

ТОЗАРӮ(Й) تازه‌رو(ی) 1. наврӯида, нав ба зуҳуромада. 2. хушрӯй, ботаровт, зебо, хандон, шодон, кушодарӯй.

ТОЗАСОЗ تازه‌ساز навсоз, навсохта.

ТОЗАСУХАН تازه‌سخن *мач.* хушсухан, навпардоз, некгуфтор.

ТОЗАХАТ تازه‌خط он ки ба тозагӣ ришу мӯйлаб баровардааст, навҷавон, навхат.

ТОЗАҶАВОН تازه‌جوان ҷавони наврасида, навҷавон.

ТОЗАҶАНГ تازه‌جنگ он ки нав ба ҷанг даромадааст, ҷангнадида, ноозмуда.

ТОЗИЁНА تازیانه он чи чорпоёнро бо вай зада меронанд, қамчин; **тозиёна хӯрдан** шаллоқ хӯрдан, маҳкум ба ҷазо шудан.

ТОЗИЁНАЗАНӢ تازیانه‌زنی қамчинзанӣ.

ТОЗИШ تازش тохт, дав, такудав; **тозиши асп.**

ТОЗӢ I تازی *мансуб ба* **араб**, арабӣ; **аспи тозӣ** аспи арабинажод.

ТОЗӢ II تازی саги шикорӣ, саги даванд.

ТОЗОН تازان *феъли ҳол* **аз тохтан;** дар ҳоли тохтан, давида-давида, давон, **тозон-тозон** давида–давида, батохт, босуръат.

ТОЗОН(И)ДАН تازاندن//تازانیدن давондан, ба тоз даровардан, ба суръат рондан (*аспро*).

ТОИР *а.* طائر//طایر *кит.* парвозкунанда; паранда, мурғ.

ТОИФА *а.* طایفه//تائفه гурӯҳе аз мардум; қабила.

ТОИФӢ طائفی//طایفی навъе аз ангур, ки пӯсташ сурхтоб ва донаҳояш калон мешавад.

ТОЙ I تای курраи асп, аспи ҷавон.

ТОЙ II تای бори баста; **той бастан** молеро ба таври хоса бастан (*мас.*, *пахтаи тозашуда*); **той-той** тойҳои зиёди як навъи мол.

ТОЙБАНД تایبند он чи ки бо он тойро мебананд.

ТОЙБАНДӢ تایبندی бастани той.

ТОК I تاک дарахти ангур; ◊ **ток фурӯхтану чархушт харидан** чизи асосиро дода, чизеро, ки бе он чизи асосӣ ба кор намеравад, гирифтан; **ток аз сояву аз ҳамсоя метарсад** (*мақ.*) ток ҷои васеи офтобрасро мехоҳад.

ТОК II تاک рафчаи девори хона барои гузоштани чизҳо.

ТОК III تاک ҷараёни барқ дар ноқил.

ТОКБУР تاکبر қайчии токбурӣ.

ТОКБУР(Р)Ӣ تاکبری буридани навдаҳои беҳосили токи ангур.

ТОКГӮРКУНӢ تاک‌گورکنی ба хок пӯшондани ток дар охири тирамоҳ барои аз яхбандони зимистон нигоҳ доштани он.

ТОКДОН تاکدان *ниг.* **ток**, **токча**.

ТОКДОР تاکدار хонае, ки токча дорад.

ТОКДОРӢ تاکداری токпарварӣ.

ТОКЗОР تاکزار ҷойе, ки дар он токи зиёде шинонда шудааст.

ТОКИСТОН تاکستان *ниг.* **токзор**.

ТОККУШОӢ تاککشای дар баҳорон аз таги хок баровардани ток.

ТОКПАРВАР تاکپرور ангурпарвар.

ТОКПАРВАРӢ تاکپروری *ниг.* **токдорӣ**.

ТОКПИЛЛА تاکپله навдаҳои буридашудаи ток.

ТОКСИКОЛОГ *ю.* تاکسیکالاگ мутахассиси токсикология, шахсе, ки хусусияти заҳрҳо ва таъсири онҳоро ба организм меомӯзад, заҳршинос.

ТОКСИКОЛОГИЯ *ю.* تاکسیکالاگیه илм дар бораи заҳрҳо ва таъсири онҳо ба бадан ва мубориза бо заҳролудӣ, заҳршиносӣ.

ТОКСИН *ю.* تاکسین токсин, моддаи заҳрдор, ки аз микроорганизмҳо, инчунин аз ҳайвонот ва растаниҳо пайдо шуда, боиси бемориҳо мешавад.

ТОКЧА طاچه рафи махсуси девори хона барои чидани чинивор, китоб *ва г.*, раф, рафча.

ТОҚ I طاق 1. сақфи камоншакли қуббадор, сақфи осмоншакл. 2. равоқ, айвон, **тоқи нусрат** иншооти тоқмонанде, ки ба муносибати ҷашне сохта мешавад. 3. тоқча, раф; **тоқи абрӯ** *маҷ.* хамидагии абрӯ. 4. *маҷ.* баландӣ, иртифоъ; **тоқи фалак** *киноя аз* осмон.

ТОҚ II طاق 1. фард, якто; *муқоб.* **ҷуфт**; **тоқ шудани тоқати** *касе* ба ниҳояти бетоқатӣ расидани касе, дигар сабру таҳаммул карда натавонистани касе; лабрез шудани косаи сабри касе. 2. *маҷ.* танҳо, якка, беҷуфт, бемонанд; **тоқ афтодан** а) дур мондан, танҳо мондан; ҷудо шудан; б) *бемислу мақсад* будан. 3. як тоқа, як ҷура, як либосвор (*мас.*, *шоҳӣ, беқасаб ва г.*).

ТОҚ III طاق *кит.* ҷомаи рӯпӯш, ҷомае, ки аз болои дигар либосҳо мепӯшанд.

ТОҚА *а.* طاقه 1. якто, як донаи чизҳои ҷуфт. 2. танҳо; **тоқа-тоқа** якто–якто, ҷудо – ҷудо.

ТОҚАСУМ طاقهسم чорпое, ки як сум дорад; чорпое, ки ҷуфтсум нест (*мас.*, *асп.*)

ТОҚАТ *а.* طاقت бардошт, таҳаммул, тоб, тавон; **тоқат доштан (кардан, овардан)** тоб овардан, бардошт кардан, таҳаммул доштан.

ТОҚАТГУДОЗ طاقتگداز таҳаммулпазир, он чи бар он тоб овардан мумкин аст, он чи сабру бардоштро аз байн мебарад.

ТОҚАТНОК طاقتناک тобовар, бобардошт, таҳаммулкунанда.

ТОҚАТНОКӢ طاقتناکی босабрӣ, бардоштнокӣ, тобоварӣ (*ба коре ва ба ҳоле*).

ТОҚАТОВАР طاقتآور тобовар, бобардошт, таҳаммулнок.

ТОҚАТОВАРӢ طاقتآوری батоқат будан, тобоварӣ.

ТОҚАТПАЗИР طاقتپذیر он чи ба он тоқат кардан (тоб овардан) мумкин аст.

ТОҚАТПАЗИРӢ طاقتپذیری қобили тоқат будан, тоқатпазир будан.

ТОҚАТФАРСО طاقتفرسا он чи сабру бардоштро аз байн мебарад, он чи тобу тавони касро мебарад.

ТОҚАТШИКАН طاقتشکن тоқат карданаш номумкин, тобу тавонбаранда.

ТОҚДОР طاقدار он чи дорои тоқ аст, бинои сақфаш тоқшакл.

ТОҚДЕС طاقدیس 1. *кит.* тоқмонанд, тоқшакл. 2. номи тахти Хусрави Парвиз –шоҳаншоҳи Сосонӣ, ки аз Фаридун мерос монда буд.

ТОҚИЯ *а.* طاقیه *ниг.* **тоқӣ**.

ТОҚИЯДӮЗ طاقیهدوز кулоҳдӯз, тоқидӯз.

ТОҚИЯДӮЗӢ طاقیهدوزی касб ва кори тоқидӯз.

ТОҚӢ I *а.* طاقی кулоҳ, каллапӯш.

ТОҚӢ II طاقی тоқ будан, ҷуфт надоштан.

ТОҚЧА طاقچه *ниг.* **токча**.

ТОЛ I تال *гуфт.* дарахти бед.

ТОЛ II تال *кит.* толу мол, парешон, пароканда, аз ҳам пошида, торумор.

ТОЛВОСА تالواسه *ниг.* **талвоса**.

ТОЛЕЪ *а.* طالع бахт, иқбол; тақдир, қисмат; **толеи бад (паст)** бахти носозгор, бебахтӣ; **толеи баланд** бахти нек; **толеаш баландӣ кард** кораш омад кард, бахтиёр шуд; **толеаш тофт** кораш барор гирифт, кораш баногоҳ омад кард; тулӯъкунанда, бароянда (*оид ба* офтобу моҳ); ◊ **толеъ шудан** баромадан (*оид ба* офтобу

моҳтоб); **толеи Савр** касе, ки дар вақти намоён шудани бурҷи Савр зоида шуда бошад; *маҷ.* хушбахт. 3. *маҷ.* бахт, иқбол, тақдир: **толеи саъд** *киноя аз* бахти баланд, бахти нек: **толеи шӯрида** бахти баргашта, бахти бад.

ТОЛЕЪБИН طالعبين мунаҷҷими пешгӯикунандаи толеъ; фолбин, фолгир.

ТОЛЕЪБИНӢ طالعبينى фолбинӣ.

ТОЛЕЪДОН طالعدان он ки чигунагии бахту иқболи касеро медонад, фолгир.

ТОЛЕЪНОМА طالعنامه номае, ки дар он чигунагии толеъ навишта шудааст, китоби таъбири толеъ.

ТОЛЕЪШИНОС طالعشناس бахту тақдиршинос.

ТОЛЕЪШИНОСӢ طالعشناسى *мансуб ба* **толеъшинос**; кору шуғли толеъшинос.

ТОЛИБ *а.* طالب хоҳон, хоҳишманд; талабкунанда, талабгор; **толиби илм** а) донишҷӯй; б) *кӯҳн.* муллобачаи мадраса.

ТОЛИБА *а.* طالبه *муаннаси* **толиб**, хонандаи дабиристон; хонанда.

ТОЛИБИЛМ طالبعلم толиби илм, илмҷӯ.

ТОЛИШ طالش яке аз қавмҳои эронӣ.

ТОЛИШӢ طالشى *мансуб ба* **толиш**: **забони толишӣ**.

ТОЛОБ تالاب ҳавзи калон; ҷои ҷамъ шудани оби борон ва оби рӯдҳо, кӯли хурд.

ТОЛОН تالان тороҷ, ғорат, яғмо; **толон кардан** ба яғмо бурдан, тороҷ кардан; **толон шудан** ба тороҷ рафтан (*чизу чора*).

ТОЛОНГАР تالانگر тороҷгар, ғоратгар.

ТОЛОНГАРӢ تالانگرى тороҷгарӣ, ғоратгарӣ.

ТОЛОНДИДА تالاندیده тороҷшуда; он ки чизу чора ва молу мулкаш ба тороҷ рафтааст.

ТОЛОР تالار хонаи калон, зал; хонаи бузург барои ҷамъомадҳои калон.

ТОЛУМОЛ تالومال *ниг.* **торумор**.

ТОМ (М) *а.* تام 1. пурра, комил, тамом; **адади том** адади пурра, адади бекаср. 2. мутлақ: **ҳокимияти том**, **хомӯшии том**.

ТОМГАРОӢ تامگرائى мутлақгароӣ.

ТОМАКТАБӢ تامکتبى *мансуб ба* давраи то ба мактабравии бача; **муассисаҳои томактабӣ** кӯдакистонҳо ва боғчаҳои бачагон.

ТОМАРҚА *т.* تامرقه *гуфт.* қитъаи замин ё боғи назди хона.

ТОМАТ *ит.* تامت шираи ҷӯшонида қиём кардаи помидор.

ТОМЕЪ *а.* طامع тамаъкор, ҳарис, озманд.

ТОМИА *а.* طامعه *муннаси* **томеъ**, қувваи томеъ, томеъкорӣ, ҳирс.

ТОМОТ *а.* طامات суханони бесару бун, даъвоҳои беасос, ҳазён; лофу газоф.

ТОННА تانه воҳиди вазн, баробар ба 1000 килограм(м).

ТОННЕЛ *англ.* تونل *ниг.* **нақб**.

ТОПОГРАФ *ю.* تاپاگرف мутахассиси соҳаи топография, хаританигор.

ТОПОГРАФИЯ *ю.* تاپاگرفیه яке аз соҳаҳои илми геодезия, ки ба андозагирии сатҳи замин ва нақшакашии он машғул аст.

ТОПОГРАФӢ تاپاگرافى *мансуб ба* **топография**; **харитаи топографӣ.**

ТОПОНИМИКА *ю.* تاپانیمیکه 1. маҷмӯи номҳои ҷуғрофии ягон мамлакат ё мавзӯъ. 2. *збш.* як қисми вожашиносӣ, ки номҳои ҷуғрофиро меомӯзад.

ТОР I تار 1. риштаи дарози борик аз мӯй, абрешим, пахта ва нах. 2. мӯй, як дона (тора) мӯй; **ришаш ягон тор ҳам сафедӣ надошт, тори анкабут** риштае, ки тортанак аз луоби худ метанад ва бо он магас ва ҳашаротҳоро шикор мекунад; **тор танидан** тор бофтани тортанак ва кирми абрешим. 3. риштаи олати мусиқӣ, ки аз рӯдаи ҳайвонот ё аз аз филизот сохта мешавад, сим. 4. асос, замина дар бофандагӣ, қатори наххо, ки ба дарозии матои бофташуда қарор мегирад; *муқоб.* **пуд; тору пуд** наххое, ки дарозӣ ва бари матоъро ташкил медиҳанд. 5. таноби аз як нуқта ба нуқтаи дигар кашидашуда барои овехтани либосворӣ ё чизҳои шусташуда; **(ба) тор кашидан** ба ришта чидан (овехтан) барои хушк кардан (*мас.*, *гӯштро*); **тори фиреб** доми фиреб; **тори** *чизеро* **кашидан** чизеро миқдоран кам кардан, аз вуқӯи коре пешгирӣ кардан; **ба як тори мӯ банд будан** дар дами марг истодан; **тор-тор**

тора–тора, мӯй–мӯй; ба тартиб.

ТОР II تار олати мусиқии торӣ, ки панҷ сим дорад ва бо мизроб навохта мешавад.

ТОР III تار тира, торик, зулмонӣ; **шаби тор** шаби торик; **тор шудани чашм** коста шудани қувваи биниши касе, тираву тор, сиёҳ.

ТОР IV تار фарқ, боло, тепа; **тори сар** фарқи сар, торак.

ТОРА تاره *ниг.* **тор** 1.

ТОРАК تارک фарқи сар, теппаи сар; нӯг, сари чизе.

ТОРАМ تارم 1. хонаи чӯбини тоқдор; хиргоҳ, шипанг. 2. хавоза; **торами ток** хавоза, хавозаи ток. 3. девора, шиғ (чиғ), тавора. 4. гунбаз; ◊ **торами атлас** осмон.

ТОРАФТ تارفت рафта-рафта, бо гузашти замон.

ТОРГИР تارگیر гирандаи тор.

ТОРДОН تاردان зарфе, ки дар он торҳои соз нигоҳдорӣ мешавад.

ТОРЗАН تارزن торнавоз.

ТОРИК تاریک 1. тира, тор; *муқоб.* **равшан**. 2. *маҷ.* номаълум, ноошкор, маҷҳул; **ин тарафи масъала ба ман торик аст; торик шудан (гардидан, гаштан)** тира шудан, тор гардидан.

ТОРИКИСТОН تاریکستان ҷои саросар торик.

ТОРИКӢ تاریکی 1. тирагӣ, сиёҳӣ; зулмат. 2. *маҷ.* ҷаҳолат, нодонӣ, бехабарӣ.

ТОРИКШАБ تریکشب шаби тираву торик, шаби зулмонӣ.

ТОРӢ I تاری *шакли кӯтоҳшудаи* **торик**.

ТОРӢ II *а.* تاری ба ногоҳ воқеъшаванда, рӯйдиҳанда; **торӣ шудан** рӯй додан, воқеъ шудан.

ТОРӢ III تاری *мансуб ба* **тор**; **созҳои торӣ** асбобҳои мусиқие, ки тор доранд.

ТОРМОЗ *ю.* تارماز олати суст кардани суръат ё тамоман аз ҳаракат боздоштани автомобил, қатора *ва г.*; **тормоз додан** ба воситаи тормоз суст кардани суръати автомобил (ё мошини дигар) ё тамоман аз ҳаракат боздоштани он.

ТОРМОЗДИҲӢ تارمازدهی ба воситаи тормоз суст кардан ё боздоштани ҳаракати автомобил, велосипед *ва г.*

ТОРНАВОЗ تارنواز навозандаи тор (*олати мусиқӣ*).

ТОРНАВОЗӢ تارنوازی навохтани тор, торзанӣ.

ТОРОН تاران *бот.* навъи растанӣ.

ТОРОҶ تاراج ғорат, яғмо; **ба тороҷ бурдан** ғорат кардан, бо ҷабру зӯрӣ кашида гирифтан (*чизеро аз касе*); **тороҷ кардан** яғмо (ғорат) кардан; **ба тороҷ рафтан** *ниг.* **тороҷ шудан; тороҷ шудан (гардидан)** ғорат шудан, тороҷу толон шудан; бе чизу чора мондан.

ТОРОҶГАР تاراجگر ғоратгар, толонкунанда.

ТОРОҶГАРДИДА تاراج گردیده *сифати феълии замони гузашта аз* **тороҷ гардидан**; ғоратшуда, толонгардида.

ТОРОҶГАРӢ تاراجگری тороҷ кардани чизе, бо зӯр кашида гирифтани молу чизу чораи касе.

ТОРОҶГАШТА تراج گشته *сифати феълии замони гузашта аз* **тороҷ гаштан**; он ки мол ва мулкашро ғорат кардаанд; ҷойе, ки ғорат шудааст.

ТОРОҶДИДА تاراجدیده он ки молу мулкашро ғорат карданд, тороҷгашта.

ТОРОҶӢ تاراجی *мансуб ба* **тороҷ**; **пулҳои тороҷӣ** пулҳои бо роҳи ғорату тороҷ ба даст даромада.

ТОРОҶКУНАНДА تاراجکننده тороҷгар, ғораткунанда.

ТОРОҶШУДА تاراجشده толоншуда, ғоратшуда.

ТОРС تارس *тақлиди овози* садои кафидан ва таркидани чизе, якбора кафида роғ–роғ шудани чизе; **торс-торс** роғ–роғ, кафида роғ–роғ шудани чизе.

ТОРСАКӢ تارسکی зарбае, ки бо кафи даст ба рӯи касе зада шавад, шаппотӣ; **торсакии обдор** шаппотии сахт; **торсакӣ задан (фуровардан)** ба рӯи касе бо кафи даст шаппотӣ задан.

ТОРТАНАК تارتنک анкабут.

ТОРТАНАНДА تارتننده тор кашидан, танандаи тор.

ТОРТАНӢ تارتنی тор танидан.

ТОРТУҚ *т.* تارتوق *кҳн., таър.* он чи зердаст ба забардаст тақдим мекард, пешкаш, ҳадя;

тортуқ кардан пешкаш кардан, ҳадя тақдим кардан.

ТОРУМ طارم хонаи чӯбини тоқдор, хиргоҳ, шипанг.

ТОРУМОР تارومار пароканда, аз ҳам пошидашуда, зерузабаршуда; несту нобуд; **торумор кардан** аз ҳам пошидан, несту нобуд кардан; **торумор гардидан (шудан)** зеру забар шудан, несту нобуд гардидан.

ТОРФ *олм.* تارف қабати ғафси боқимондаи растаниҳои нимпӯсида дар ботлоқзор, ки барои пору, сӯзишворӣ истифода мешавад.

ТОРФДОР تارفدار ҷойе, ки торфи зиёд дорад.

ТОРФЗОР تارفزار *ниг.* **торфдор**.

ТОРФӢ تارفی *мансуб ба* **торф**; аз торф тайёршуда.

ТОРФКАНӢ تارفکنی кандани торф барои сӯзишворӣ ё пору.

ТОС I طاس навъи матои ҷилодор.

ТОС II طاس лаган, тағораи мисӣ ё биринҷӣ, коса; ташт.

ТОС III طاس бемӯ, мӯяш рехта; **сари тос** сари бемӯ, сартос, кал.

ТОС IV تاس *кит.* қубба ва овезаҳое, ки ба нӯги найза ё парчам овехта мешавад.

ТОС V طاس//تاس *кит.* мӯҳраи нард.

ТОС VI تاس *ниг.* **тоса** I.

ТОСА I تاسه бемории сарь; **тоса гирифтан** пайдо шудани бемории сарь.

ТОСА II تاسه андӯҳ, малол, нороҳатӣ, нотинҷӣ; изтироб, беқарорӣ.

ТОСАЗАДА تاسزده мубталои бемории тоса, гирифтори бемории тоса.

ТОСБОЗ طاسباز шӯъбадабоз.

ТОСБОЗӢ طاسبازی шӯъбадабозӣ.

ТОСИДА *а.* تاسیده 1. пӯсида, буйгирифта. 2. хаставу ташна, кӯфта, дилгир.

ТОСИДАН تاسیدن 1. пӯсидан. 2. музтарибу андӯҳнок будан; ғамноку дилгир будан; хаставу кӯфта будан. 3. пай дар пай нафас кашидан.

ТОСИНФӢ تاصنفی томактабӣ.

ТОСИШ تاسش пӯсиш.

ТОСӢ طاسی сартосӣ, бемӯӣ, калӣ.

ТОСКУЛОҲ طاسکلاه кӯлоҳи филизӣ, ки барои аз зарба нигоҳ доштани сар мепӯшанд, *каска*.

ТОСМОҲӢ تاسماهی навъи моҳӣ.

ТОССАР طاسسر он ки сараш мӯ надорад.

ТОССАРӢ طاسسری сари бе мӯй доштан, калӣ, бемӯӣ.

ТОТ تات *гуфт., шакли кӯтоҳшудаи* **тоат**; то ба ту; то туро.

ТОТ تات номи яке аз қавмҳои эронинажод.

ТОТАЛИТАРӢ تاتلیتری тоталиторӣ, томравоӣ, яккасолорӣ.

ТОТӢ تاتی *мансуб ба* **тот**: **забони тотӣ** як шохаи забонҳои эронӣ.

ТОТОР تاتار 1. халқе ки забонаш мансуб ба гурӯҳи забонҳои туркӣ аст ва қисми асосии аҳолии Тотористонро ташкил медиҳад. 2. *кит.* муғул.

ТОТОРӢ تاتاری *мансуб ба* **тотор**.

ТОТУ تاتو аспи майдаҷуссаи кӯтоҳқад; ёбу.

ТОТУЛА تاتوله *бот.* 1. гиёҳи баландсоқаи калонбарги заҳрдор. 2. *ниг.* **тотура**.

ТОТУРА تاتوره *кит.* банде, ки бо он дасту пои чорпоён, махсусан асп ва хачирро мебанданд; ◊ **тотура ба ҳаво пошидан** чизи диданиро надидан ва фаҳмиданиро нафаҳмидан.

ТОУН *а.* طاعون *тиб.* бемории хеле сирояткунанда, навъи вабо.

ТОУНЗАДА طاعونزده он ки мубталои касалии тоун шудааст.

ТОУНӢ طاعونی *мансуб ба* **тоун**.

ТОФТА تافته 1. *сифати феълии замони гузашта* аз феъли **тофтан**. 2. навъи матои маҳини абрешимӣ.

ТОФТАБАНД تافتهبند банди тофта.

ТОФТАБАНДӢ تافتهبندی *мансуб ба* **тофтабанд**; тофтабанд тофтан.

ТОФТАН I تافتن тоб додан, печидан, ресидан; гардондан; **сар (гардан) тофтан** сар печидан,

нофармонӣ (саркашӣ) кардан; **рӯ тофтан** а) рӯй гардонидан, рӯйро ба сӯи дигар гардондан; б) рӯйгардон шудан, нигаристан нахостан; нафрат кардан.

ТОФТАН II تافتن 1. тобидан, дурахшидан, барафрӯхтан, рушноӣ афкандан, партав андохтан. 2. гарм кардан; **бахт тофтан** омад кардани бахт, рӯ овардани хушбахтӣ; **хушаш тобад…** майл кунад…, дилаш хоҳад…

ТОХТ تاخت 1. дав, рафтори тез; тозиш, давиш. 2. ҳамла овардан бар касе ё ба ҷое бо қасди ҷанг ё толону тороҷ, ҳуҷум.

ТОХТА تاخته 1. давида; давонда (аспро). 2. толоншуда, тороҷдида; **ғуломи тохта** *кӯн.* одами дар вақти тохт дастгир ва ба ғуломӣ фурӯхта шуда.

ТОХТАН تاختن 1. давидан, ба тоз рафтан, тозондан. 2. ҳуҷум овардан, ҳамла кардан. 3. ғорат кардан, ба тороҷ бурдан. 4. ба суръат овардан, ба тохт овардан.

ТОХТУТОЗ تاختوتاز давутоз, даводавӣ.

ТОҲИР *а.* طاهر покӣ, покиза.

ТОҶ تاج 1. кӯлоҳи бо ҷавоҳирот зинатдодашудае, ки шоҳу амирон дар маросимҳои расмӣ ба сар мегузоштанд. 2. ҳар чизи тоҷмонанд; **тоҷи сар** бузург, иззатманд, киромӣ (*дар мавриди ҳурмат ба касе гуфта мешавад*); **тоҷи сар кардан** *касеро*; бузург доштан, ҳурмат кардан касеро **тоҷи хурӯс** а) як порча гӯшти сурх, ки дар сари хурӯсҳост; б) номи гули сурхи машҳур; **тоҷу тахт** подшоҳӣ, ҳукмравоӣ, салтанат, соҳиби тоҷ: **тоҷи бузургӣ** *киноя аз* мартабаи подшоҳӣ; **тоҷи зар** тоҷе, ки шоҳон ба сифати тӯҳфа ба сарлашкарон медоданд. 3. *маҷ.* сар, сардор, пешвои баргузида.

ТОҶВАР تاجور тоҷдор, подшоҳ.

ТОҶВАРӢ تاجوری тоҷдорӣ, подшоҳӣ, шоҳӣ, соҳибтоҷ будан.

ТОҶГУЗОРӢ تاجگزاری маросими махсуси тоҷ ба сар ниҳодани подшоҳон.

ТОҶГУЛ تاجگل чанбари гул, ки барои эҳтиром бар сари касе гузоранд.

ТОҶДОР تاجدار он ки тоҷ бар сар дорад, подшоҳ.

ТОҶИК تاجیک 1. номи яке аз қадимитарини халқҳои Осиё, ки дар рушду такмили илму фарҳанги умумибашарӣ саҳми сазовор гузоштааст, тозак, тозик, тожик. 2. халқи таҳҷоии тамаддунофари Осиёи Марказӣ, ки кишвари Тоҷикистон бо номи он номгузорӣ шудааст. 3. *таър.* ғайритурк, он ки турку муғул набошад: турку тоҷик. 4. *таър.* ғайриараб, ғайритозӣ: тоҷику тозӣ. 5. *таър.* умуман эронӣ, мардуми форсизабон. 6. *маҷ.* тоҷдор, тоҷвар, соҳибтоҷ. 7. *таър., маҷ.* озода, озодаманиш. 8. *нав.* он чи сохта ва парвардаи зеҳни тоҷикон аст: **адабиёти тоҷик**, **фарҳанги тоҷик**, **санъати тоҷик**, **ҳунари тоҷик**; *ниг.* **тоҷикӣ** 1.

ТОҶИКЗАБОН تاجیکزبان он ки забони тоҷикӣ забони модарии ӯст.

ТОҶИКИДОН تاجیکیدان он ки забони тоҷикиро медонад, он ки забони тоҷикиро мефаҳмад ва ба он гап мезанад.

ТОҶИКИСТОНӢ تاجیکستانی *мансуб ба* **Тоҷикистон**; бошанда ва сокини Ҷумҳурии Тоҷикистон.

ТОҶИКӢ تاجیکی 1. *мансуб ба* **тоҷик**: **ҷомаи тоҷикӣ**. 2. *маҷ.* нармӣ, ҳалимӣ, хушмуомилагӣ; *муқоб.* **туркӣ**.

ТОҶИКНИШИН تاجیکنشین кишвар, шаҳр ва ноҳияе, ки тоҷикон дар он иқомат доранд.

ТОҶИКОНА تاجیکانه *мансуб ба* **тоҷик**; монанди тоҷикон; **рӯйи тоҷикона** *маҷ.* чеҳраи ниҳоят зебои тоҷикӣ.

ТОҶИКШИНОС تاجیکشناس олиме, ки бо тоҷикшиносӣ машғул аст (*асосан дар ҳаққи олимони ғайритоҷик гуфта мешавад*).

ТОҶИКШИНОСӢ تاجیکشناسی илме, ки ба омӯхтани ҳаёти сиёсию иқтисодӣ, таърих ва маданияти гузаштаю ҳозираи тоҷикон машғул аст.

ТОҶИР *а.* تاجر тиҷораткунанда, савдогар.

ТОҶИРӢ تاجری савдогарӣ, бозаргонӣ.

ТОҶИХУРӮС تاجخروس 1. гӯште, ки дар болои сари мурғ аст. 2. номи чанд навъ алафи зинатие, ки ба тоҷи хурӯс шабоҳат доранд

ТОҶИЛМУЛУК تاجالملوک//تاجالملک гиёҳи алафӣ, зинатӣ ва коштанӣ ё худрӯй.

ТОҶХОҲ تاجخواه тоҷталаб, даъвогари тоҷу тахти шоҳӣ.

ТОҶХОҲӢ تاجخواهی тоҷталабӣ.

ТОШ تاش 1. доғи сурхест, ки бар рӯи одам пайдо мешавад. 2. *гуфт., шакли кӯтоҳшудаи* **тоаш**; то ба ӯ, то ӯро (*ба охири исмҳо ҳамроҳ шуда ҳамроҳиро мефаҳмонад*). 3. унвони амирони турк.

ТРАЕКТОРИЯ *лот.* ترئکتاریه 1. роҳи ҳаракати ягон ҷисм ё нуқта. 2. хати парвози тир.

ТРАКТОР *англ.* ترکتار мошини худгард барои кор дар соҳаҳои гуногуни кишоварзӣ (*мас., кашидани мошинҳои гуногун, ҳамвор кардан, кофтан ва г.*).

ТРАКТОРРОН ترکتارران ронандаи трактор.

ТРАКТОРРОНӢ ترکتاررانی рондани трактор.

ТРАКТОРСОЗӢ ترکتارسازی сохтану дуруст кардани трактор.

ТРАНЗИТ *лот.* ترنزیت ҳамлу нақли мусофирон, мол ва васоили нақлиёт аз як мамлакат ба мамлакати дигар аз дохили кишваре, ки дар байн воқеъ аст, гузар.

ТРАНЗИТӢ ترنزیتی *мансуб ба* **транзит**.

ТРАНСКРИПСИЯ *лот.* ترنسکریپسیه *збш.* ҳарф ё ишораҳои махсус барои ифодаи нозукиҳои тарзи талаффузи садоҳои забонҳо ва лаҳҷаҳо, овонависӣ, овонавишт.

ТРАНСФОРМАТОР *лот.* ترنسفارمتار дастгоҳ (аппарат) барои зиёд ё кам кардани шиддати қувваи барқ.

ТРАПЕТСИЯ *ю.* ترپتسیه трапетсия, мунҳариф, чоркунҷае, ки ду тарафаш байни худ мутавозӣ ва ду тарафи дигараш ғайримутавозӣ мебошанд.

ТРАХОМА *а.* ترخامه дарди гузаранда ва кашолёбанда дар пилкҳои чашм.

ТРИАДА *ю.* تری‌آده сегона.

ТРИБУНА *лот.* تریبونه минбар, минбари суханварон.

ТРИБУНАЛ *лот.* تریبونل маҳкамаи олии қазоӣ (судӣ): **трибунали ҳарбӣ** суди ҳарбӣ.

ТРИГОНОМЕТРИЯ *ю.* تریگانامتریه як қисми ҳандаса, боби таносуби тарафҳо ва кунҷҳо (зовияҳои секунҷа); мусалласот.

ТРИКО *фр.* تریکا 1. як навъ матои пашмин. 2. либоси махсуси ҳунарварон ва варзишгарон.

ТРИКОТАЖ *фр.* تریکاتژ матои бо мошин бофташуда ва либосҳое, ки аз ин қабил матоъ дӯхта шудаанд, матои кашбофт, кашбоф.

ТРИКОТАЖБОФӢ تریکاتژبافی истеҳсоли матоъҳои бофтаи мошинӣ; корхонаи кашбофӣ.

ТРИОД *ю.* تریاد лампаи электронии сеэлектродӣ.

ТРИПСИН *ю.* تریپسین *анат.* ферменти ҳозима.

ТРИТИЙ *лот.* تریتی *хим.* унсури химиявӣ, изотопи ҳидроген.

ТРИФТОНГ *ю.* تریفتانگ *збш.* як шуда омадани се овози садонок дар як ҳиҷо.

ТРОЛЛЕЙБУС *англ.* تراليبوس нақлиёти дохилишаҳрӣ, ки бо қувваи барқ кор мекунад; автобуси барқӣ.

ТРОЛЛЕЙБУСРОН تراليبوس‌ران ронандаи троллейбус.

ТРОМБОН *ит.* ترامبان як навъи карнаи мисӣ.

ТРОМБОННАВОЗ ترامبان‌نواز навозандаи тромбон (карнай).

ТРОПИКӢ تراپیکی минтақаи гармсер.

ТРОПОСФЕРА *ю.* تراپاسفیره қабати поёнии ҳаво.

ТУ تو ҷонишини шахси дуюми танҳо; **ту (ту-ту) гуфтан** ба касе «ту» гуфта муроҷиат кардан; касеро писанд ва эҳтиром накардан.

ТУБАК توبک 1. зарфи сафолине, ки гулҳои хонагиро дар он парвариш медиҳанд, гулдон:; **тубаки гул**. 2. зарфи махсус барои шошаи кӯдакон дар гаҳвора.

ТУБО//ТУБӢ *а.* طوبی *ниг.* **тӯбо**.

ТУБОН توبان *кит.* шалвори махсуси чармӣ, ки гӯштингирон дар вақти варзиш мепӯшанд.

ТУВАРА تواره *ниг.* **тавора**.

ТУГМА تگمه 1. пулаки устухонӣ, филизӣ *ва г.* барои ба ҳам бастани гиребон, барои либос ва чизҳои дигар истифода мешавад. 2. пахшаки махсус барои пайвастани қувваи барқ ба нуқтаи даркорӣ (*мас., ба чароғ, занг ва г.*).

ТУГМАБАНД تگمه‌بند бо тугма бастан.

ТУГМАДОР تگمه‌دار дорои тугма.

ТУГУН *т.* تگن *гуфт.* 1. гиреҳ. 2. бӯғча, бастаи рӯмол *ва г.*; **тугун кардан** гиреҳ задан, баста (печонда) мондан; (чизеро); ҷамъ ва захира карда мондан.

ТУГУНЧА تگنچه *гуфт.* бӯғчаи хурд, бастаи хурд.

ТУГУНЧАК تگنچک *ниг.* **тугунча**.

ТУҒ I طوغ мӯи думи асп, ки ба нӯги чӯби байрақ мебастанд; байрақ.

ТУҒ II *т.* توغ 1. гиёҳи алафӣ ва худрӯй, ки баргҳои байзавии хордор дорад; тӯғ. 2. дарахтест, ки ҳезуми он муддати дароз месӯзад.

ТУҒАК توغک байрақча.

ТУҒБАРДОР توغبردار байрақбардор.

ТУҒЁН توغیان 1. аз андоза берун баромадан, аз ҳадди худ таҷовуз кардан. 2. аз ҳад зиёд боло омадани оби дарё, обхез. 3. *маҷ.* нофармонбардорӣ, саркашӣ, шӯриш, қиём; **туғён кардан** а) аз ҳад зиёд боло омадани оби дарё; б) шӯридан.

ТУҒРО *т.* طغرا 1. *таър.* гулхате, ки аз ҳарфҳои аввали ном ва лақаби шоҳ дар сари фармонҳои шоҳон навишта мешуд; *маҷ.* фармони шоҳ. 2. навъе аз хатти насх.

ТУҒРОКАШ طغراکش он ки ба хатти туғро менависад; туғронавис.

ТУҒРОНАВИС طغرانویس *ниг.* **туғрокаш**.

ТУК تک *кит.* 1. нӯли паранда. 2. нӯги корд, ханҷар.

ТУҚАЙЗОР *т.* طوقیزار *гуфт.* бешазор, ҷангалзор; буттазор, найзор

ТУЛАК تولک резиши пари парандагон, пари худро иваз кардани парандагон; **тулак кардан** пар рехтани парандаҳо.

ТУЛАНГ تلنگ *кит.* орзу; эҳтиёҷ, ниёз, зарурат.

ТУЛУМ تلم *гуфт.* зарфи чармине, ки дар он об, равған, шиннӣ *ва г.* нигоҳ медоранд, хик, машк; **ангури тулум** донаи ангури дарунаш мулоим ва вайроншуда.

ТУЛӮЪ *а.* طلوع баромадани офтоб ё ситора; зоҳир ва намоён шудани чизе; **тулӯъ кардан** баромадан, зоҳир шудан: **тулӯи субҳ** сар шудани саҳар.

ТУЛӮЪКУНАНДА طلوع‌کننده бароянда.

ТУЛФОР تلفار 1. аспи тунди камқувват. 2. *маҷ.* одами ношуд, ноӯҳдабаро. 3. *маҷ.* бачаи нозуки нозпарвард барои шахсони наздикаш.

ТУМАН I تومن бухоре, ки дар ҳавои боронӣ ва рутубатнок пайдо шуда, ҳаворо тира мекунад, ҳавои ғайришаффофи пур аз буғҳои об ва олуда бо гард.

ТУМАН//ТУМОН II *т.* تومن//تومان воҳиди ҳудуди тақсимоти маъмурӣ дар Бухорои амирӣ, музофот, ноҳия; **тумани Шофирком**, **тумани Вобканд**.

ТУМАНОЛУД تمن‌آلود олудаи дуд, олудаи чангу ғубор.

ТУМТАРОҚ طمطراق *гуфт.* бо карру фар, бо шукӯҳу дабдаба; печида ва муғлақ: **суханҳои тумтароқ**.

ТУМШУҚ *т.* تمشق *гуфт.* гирдогирди даҳони ҳайвоноти чорпо; фук, пуз, қисми поёни манаҳ; **тумшуқ кардан** *бар касе*; **тумшуқаш овезон** *маҷ.* ранҷидахотир, гирифтарӯй, дилгир.

ТУМШУҚБАНД تمشق‌بند *гуфт.* тӯри аз сим ё тасма бофташудае, ки ба даҳони саг ва ҳайвоноти дигар мебананд, то касеро нагазад; даҳонбанд, фукбанд.

ТУНБОН تنبان эзор, шалвор.

ТУНГ تنگ кӯза, кӯзаи об, зарфи шишагин бо гардани танги дароз барои об, шароб *ва г.*

ТУНД تند 1. тез, шиддат, бошитоб. 2. мазаи тез, таъми тезу сӯзон (*мас.*, *мазаи мурч*); **боди тунд** боди сахт, боди бошиддат вазанда; **миҷози тунд** *маҷ.* табиати зуд асабонӣ ва хашмгиншаванда, хулқи тез; **тунд шудан** талхмаза шудан (*мас., бо зиёдии мурч ва г.*); **тезу тунд** бо шиддат; **тунд шудан (тунду тез шудан)** *бо касе* муомилаи дурушт кардан; ба ҷаҳл омада гапи сахт задан ба касе; бо қаҳру хашм гап задан; **тунди халахӯр** одами зудранҷи бадҷаҳл, гапнодаро, бадзабони зудхашм. 3. *маҷ.* хашмгин, ғазабнок. 4. *маҷ.* сахт, бошиддат. 5. *маҷ.* фароз чарми рост буридашуда. 6. *маҷ.* талх, тезтаъм, сӯзон.

ТУНДА تنده муғҷаи дарахт.

ТУНДАК تندک тезак.

ТУНДАР//ТУНДУР تندر ғурриши абр, раъд.

ТУНДБОД تندباد боди сахти башиддат; гирдбод.

ТУНДБӮ تندبو бӯи тунд.

ТУНДГАП تندگپ бадгап, сахтгап.

ТУНДГАПӢ تندگپی бадгапӣ.

ТУНДЗЕҲН تندذهن зеҳни тез.

ТУНДЗАБОН تندزبان сахтгап, бадгап, дурушт-гӯй, теззабон.

ТУНДИДАН I تندیدن сабзидан, муғҷа бастан.

ТУНДИДАН II تندیدن тезӣ кардан, оташин шудан, хашмгин шудан.

ТУНДӢ تندی 1. тезӣ, шиддат, ҳиддат, суръат; тезӣ дар таъм ва маза.

ТУНДМАЗА تندمزه ҳар чизе, ки мазаи он тунд мебошад, тезмаза.

ТУНДНАВИС تندنویس он ки тез менависад, касе, ки ҷараёни ҷаласаеро менависад.

ТУНДНАВИСӢ تندنویسی тез навиштан, тезнависӣ, амали тунднавис.

ТУНДМИҶОЗ تندمجاز бадхӯ, хашмгин, бадзабон, бадрафтор, бадфеъл.

ТУНДМИҶОЗӢ تندمجازی бадрафторӣ, хашмгинӣ, бадфеъли, оташинӣ.

ТУНДПАРВОЗ تندپرواز тезпарвоз, ба шитоб ва тез парвозкунанда.

ТУНДРАВ تندرو он ки тез роҳ меравад; тезрав, тезтак; *муқоб.* **танграв**, **кундрав**.

ТУНДРАВӢ تندروی тез рафтан, якравӣ.

ТУНДРАФТОР تندرفتار 1. бадрафтор, бадмуомила, дағал дар муомила бо касон (*нисбат ба одам*). 2. тезгард (асп).

ТУНДРАФТОРӢ تندرفتاری бадмуомила будан, рафтори бад доштан, бадрафторӣ.

ТУНДРОЙ تندرائی *кит.* беандешагӣ, саросемакорӣ.

ТУНДРОЙ تندرو(ی) беандеша, саросемакор, рафтори беандеша, муносибати саросеманок.

ТУНДРӮ(Й) تندرو(ی) туршрӯй.

ТУНДТОЗ تندتاز он ки тез метозад, тезрав, тезрафтор.

ТУНДУР تندر *ниг.* **тундар**.

ТУНДФЕЪЛ تندفعل хислати бад, тез доштан, бадхӯ, тундхӯ.

ТУНДФЕЪЛӢ تندفعلی феъли тунд доштан.

ТУНДХАШМӢ تندخشمی бадҷаҳлӣ, бадқаҳрӣ.

ТУНДХЕЗ تندخیز тундрав, ба суръат ва бошитоб ҷаҳанда.

ТУНДХУЛҚ تندخلق хулқи бад, бадхулқ, бадхулқӣ.

ТУНДХУЛҚӢ تندخلقی хӯи бад доштан, тундхулқ будан.

ТУНДХӮ(Й) تندخو(ی) бадхулқ, оташмизоҷ, тезхашм.

ТУНДХӮӢ تندخوئی бадҷаҳлӣ, тезхашмӣ, бадхулқӣ.

ТУНЕЛ *англ.* تنل нақб, долони дар зери замин ва ё аз байни кӯҳҳо канда ва махсусан таҷҳизонидашуда барои гузариши қатори роҳи оҳан, роҳи автомобилӣ, оби иншоотҳои обрасонӣ *ва г.*

ТУНЕЛСОЗ تنلساز он ки дар сохтмони роҳи зеризаминӣ иштирок менамояд.

ТУНЕЛСОЗӢ تنلسازی *мансуб ба* **сохтани роҳи зеризаминӣ**.

ТУНТОБ تونتاب *кит.* касе, ки дар оташдони ҳаммом оташ меафрӯзад, гулахӣ.

ТУНӢ تونی *кит.* 1. гулханӣ, гулхантоб, гулахӣ. 2. айёр, дузд.

ТУНУК تنک 1. паҳни нозук, маҳин, латиф; *муқоб.* **ғафс**; **нони тунук** нони паҳни нозук. 2. сирак; кам, андак; *муқоб.* **анбӯҳ ва ғулӣ**; **хоби тунук** *муқоб.* **хоби сахт; шӯрбои тунук** шӯрбои суюқ (рақиқ), *муқоб.***ғализ**.

ТУНУКА تنکه оҳани паҳну тунуки варақ – варақ, ки бо он бомҳоро мепӯшанд ва асбобу анҷоми гуногун месозанд.

ТУНУКАГӢ تنکگی аз тунук сохташуда.

ТУНУКАКОРӢ تنکه‌کاری бо тунука пӯшонида.

ТУНУКАПОРА تنکه‌پاره пораи тунука.

ТУНУКАПӮШ تنکه‌پوش бо тунука пӯшонидашуда.

ТУНУКАСОЗ تنکه‌ساز он ки аз тунука асбобҳои гуногун месозад.

ТУНУКАСОЗӢ تنکه‌سازی амал ва шуғли тунукасоз, устохонаи (коргоҳи) тунукасоз.

ТУНУКБИЗОАТ تنک‌بضاعت *кит.* камбағал, қашшоқ.

ТУНУКДИЛ تنک‌دل *киноя аз* раҳмдил, нармдил.

ТУНУКЗАРФ تنک‌ظرف *кит.* 1. дорои зарфи тунук. 2. *киноя аз* камтоқат, бетоқат.

ТУНУКӢ تنکی нозукӣ, маҳинӣ, ғафсу анбӯҳ набудан.

ТУНУКҚАБАТ تنک‌قبت қабати тунук ва маҳин.

ТУНУКМАҒЗ تنک‌مغز *кит., киноя аз* одами сабук, сабукмағз, камақл.

ТУНУКМОЯ تنک‌مایه *кит.* камсармоя, камбизоат, камбағал.

ТУНУКОБ تنک‌آب дарё, наҳр, ҷӯй, ки обаш зиёд нест; камумқ, камоб; ҷои камоби дарё, ки аз он ҷо гузаштан мумкин аст.

ТУНУКОБА تنک‌آبه ҷойи камоби дарё.

ТУНУКПӮСТ تنک‌پوست он чи пӯсти тунук дорад: **лимӯи тунукпӯст**.

ТУНУКРИШ تنک‌ریش он ки мӯи ришаш анбӯҳ нест, камриш.

ТУНУКРӮЙ تنک‌روی *кит.* шармгин, маҳҷуб.

ТУНУКРӮШНОӢ تنک‌روشنائی *кит.* нимравшанӣ, нимторикӣ; он чи рӯшноии кам дорад.

ТУНУКШАРОБ تنک‌شراب *кит.* он ки зуд маст мешавад.

ТУППА توپه *лаҳҷ.* угро; навъи таоми хамирӣ, ки он паҳн-паҳн бурида мешавад.

ТУППАКАШАК توپه‌کشک он чи бо он туппаро мекашанд.

ТУР تر калимае, ки вақти рондани саг гуфта мешавад.

ТУРБ ترب решаи хӯрокии сабзаи полизӣ, ки маза ва бӯи тунд дорад.

ТУРБАТ *а.* تربت 1. хок. 2. *маҷ.* қабр, гӯр.

ТУРБАТХОНА تربت‌خانه хонаи охират.

ТУРБИНА *фр.* توربینه муҳаррики паррадоре, ки дар он қувваи буғ, газ ё оби равон ба қувваи механикӣ табдил меёбад.

ТУРБИНАСОЗӢ توربینه‌سازی сохтани турбин.

ТУРБОГЕНЕРАТОР *фр.* توباگنیرتار генератори барқӣ, ки бо қувваи турбинаи газ ё бухор кор мекунад.

ТУРБТАРОШ ترب‌تراش асбоби филизӣ, ки сӯрохчаҳои майда-майдаи зиёде дорад, турб, сабзӣ ва ғайраро ба он суда майда мекунанд.

ТУРБЧА تربچه аз сабзавоти хӯрданӣ, турби хурд, ки сурхранг мешавад; шалғамча.

ТУРИЗМ *фр.* ترزم *ниг.* **ҷаҳонгардӣ**.

ТУРИСТ *фр.* تورست *ниг.* **ҷаҳонгард**.

ТУРК ترک халқи забонаш мансуб ба гурӯҳи забонҳои туркӣ, ки сокинони асосии Туркияро ташкил медиҳад.

ТУРКЗАБОН ترک‌زبان халқе ё касе, ки ба забони туркӣ гуфтугӯ мекунад.

ТУРКИДОН ترکی‌دان он ки забони туркиро мефаҳмад ва бо он гап мезананд.

ТУРКӢ ترکی 1. *мансуб ба* **турк**. 2. забони туркон. 3. *маҷ.* ҳуҷуми ногаҳонӣ, ғоратгарӣ, зулму ситам. 4. *маҷ.* тундӣ, тундхӯӣ.

ТУРКМАН ترکمن халқи забонаш мансуб ба гурӯҳи забонҳои туркӣ, мардуми асосии Туркманистон.

ТУРКОНА ترکانه ба мисли туркон, ба расму оини туркон, турквор.

ТУРКОНХИДЕВ ترکان‌خدیو *кит.* шоҳи туркон.

ТУРКТОЗ ترک‌تاز *кит.* ба мисли туркон ҳуҷум кардан, ба ногоҳ ҳуҷум кардан, ҳамлаи ногаҳонӣ барои тороҷу куштор.

ТУРКҶӮШ ترک‌جوش *кит.* гӯшти нимпухта, ки хӯрдани он одати туркон аст; **туркҷӯш кардан** а) гӯштро андак ҷӯшондан; б) *киноя аз* саросемавор ва нимкола анҷом додани коре.

ТУРКШИНОС ترک‌شناس он ки забону таъриху маданияти туркҳоро меомӯзад.

ТУРКШИНОСӢ ترک‌شناسی як соҳаи илм, ки за-

бон, адабиёт, иқтисод, таърих ва дигар масъалаҳои халқҳои туркро таҳқиқ менамояд.

ТУРМ ترم пояи дар; он қисми дар, ки ба остонаю болодарӣ банд мешавад.

ТУРНА ترنه куланг.

ТУРНАҚАТОР ترنه‌قطار *маҷ.* сафкашида, қаторшуда, паси ҳам.

ТУРОБ *а.* تراب хок; замин; **хоку туроб кардан** несту нобуд (помолу маҳв) кардан; **хоку туроб шудан** тамоман несту нобуд шудан.

ТУРОНӢ تورانی *мансуб ба* **тур**; аҳли Турон.

ТУРРА طره 1. фаши салла. 2. дастаи мӯи тобида дар канори пешонӣ, зулф; **турраи сунбул** хӯшаи сунбул; *маҷ.* зулфи маҳбуба

ТУРС I ترس *кит.* маҳкам, сахт, устувор.

ТУРС II ترس *кит.* сипар.

ТУРУНҶ ترنج 1. мевае аз ҷинси лиму ва афлесун. 2. *маҷ.* занахдон, занахдони ёр.

ТУРУШ ترش *ниг.* **турш**.

ТУРФА *а.* طرفه чизи тоза, нав; аҷиб, хушоянд, шигифтовар; камёб.

ТУРШ//ТУРУШ ترش он чи мазаи лиму ё сирко дорад; **турш кардан рӯй (пешона)**-ро пешонӣ ва рӯйро пурчин кардан ба аломати норизоӣ ё ғазаб.

ТУРШАК ترشک навъи ғӯлинг.

ТУРШИДАН ترشیدن турш шудан, туршӣ пайдо кардан; туршида вайрон шудан (*мас.*, *шир*).

ТУРШӢ ترشی 1. ҳолати чизи турш, сиркодорӣ. 2. сабзавоти ба сирко хобонидашуда; **туршии меъда** дараҷаи турш будани (оби) меъда; сӯзиши меъда.

ТУРШМАЗА ترش‌مزه он чи таъми турш дорад.

ТУРШМОНАНД ترش‌مانند ба сони турш, дорои мазаи турш.

ТУРШОН(И)ДАН ترشاندن//ترشانیدن турш кардан, ба ҳоли туршӣ расондан.

ТУРШРӮ(Й) ترشرو(ی) он ки рӯи пурчин дорад; бадқавоқ, тирарӯй.

ТУРШРӮЁНА ترشرویانه тирарӯёна.

ТУРШРӮӢ ترشروی бадқавоқӣ, тирарӯӣ, тундхӯӣ.

ТУТ توت дарахти машҳур, ки баргаш ғизои кирми пилла аст ва меваи ширини он хӯрданист; **тути балхӣ** тути калон – калони сершираи ширин; **тути марворид** тути майда–майдаи сафеди ширин; **тути хасак** тути ёбоӣ, тути бепайванди камшира ва фаҷ; **тут барин рехтан** якбора ва паёпай афтодан, кушта шудан (*мас., аз тирборон*).

ТУТАНҶИР توت‌انجیر анҷири тутмонанд.

ТУТАФШОНӢ توت‌افشانی шохи дарахти тутро таконда ба рӯи боғҷома резондани донаҳои пухтаи он.

ТУТЗОР توت‌زار ҷои анбӯҳии дарахтони тут, тутистон.

ТУТИЛА توتیله он ки вақти гап задан забонаш гирифта ҳарфҳоро дуруст талаффуз карда наметавонад; он ки забонаш лакнат дорад; алкан, кундзабон, сақав.

ТУТИЛАГӢ توتیلگی тутила будан, гирифтани забон, кундзабонӣ.

ТУТМАВИЗ توت‌مویز донаҳои хушк кардашудаи тут.

ТУТПАЗ(Ӣ) توت‌پز(ی) мавсими пухтани тут.

ТУТПАРВАРӢ توت‌پروری парвариши дарахтони тут барои хӯроки кирми пилла.

ТУТХӮРӢ توت‌خوری меваи тутро хӯрдан; **ба тутхурӣ баромадан** ба сайри тутзор баромадан бо мақсади чида хӯрдани тут.

ТУТШИНОНӢ توت‌شنانی амали шинондани ниҳоли тут.

ТУФ تف оби даҳон, оби даҳон, ки аз даҳон берун андозанд; **туфи лаънат** ба аломати нафрин ва изҳори танаффур оби даҳон андохтан ба касе; **туф кардан (ба рӯи** *касе***)** изҳори нафрат кардан; **туф бар ту!** лаънат бод бар ту!.

ТУФАЙЛ *а.* طفیل 1. **аз (ба) туфайли…** дар сояи…, ба сабаби…, барои…, аз боиси…, ба воситаи… 2. меҳмони нохонда, меҳмоне, ки бо меҳмони хонда омадааст; *маҷ.* муфтхӯр.

ТУФАЙЛИХӮР طفیلی‌خور муфтхӯр.

ТУФАЙЛӢ طفیلی 1. нохонда, ногаҳонӣ омада. 2. *мач.* муфтхӯр; **меҳмони туфайлӣ** он ки бе даъват ба дигарон ҳамроҳ шуда ба меҳмонӣ омадааст.

ТУФАНГ تفنگ милтиқ.

ТУФАНГДОР تفنگدار он ки милтиқ ба даст ё ба дӯш дорад; соҳиби милтиқ.

ТУФАНГПАРОНӢ تفنگپرّانی тир холӣ кардан.

ТУФАНГСОЗ تفنگساز милтиқсоз.

ТУФАНГЧА تفنگچه таппонча.

ТУФДОН تفدان зарфи махсус барои андохтани оби даҳон, балғам *ва г.*

ТУФУЛИЯТ *а.* تفولیت тифлӣ, кӯдакӣ, бачагӣ.

ТУХМ تخم 1. донаи наботот, ки кошта мешавад. 2. байзаи мокиён ва парандагони дигар; **аз тухм баромадан** тухмро шикаста баромадани чӯҷа; **тухми** *чизеро* **нест кардан (кандан)** бунёди чизеро барандохтан, асли чизеро нест кардан, чизеро тамоман нест кардан; донаи гиёҳи рӯяндаеро коштан; **тухм пахш кардан** а) ба рӯи тухм (байза) хобидани мурғон; б) *мач.* муддати дароз аз хона набаромадан; **тухми** *чизеро* **коштан** бунёд гузоштан ба коре ё чизе; **тухми нимдунбул** тухми нимпухтаи сахтношуда. 3. *мач.* нутфа, манӣ; асл, нажод.

ТУХМА تخمه ҷанин; насаб, нажод.

ТУХМБИРЁН تخمبریان дар равған бирён кардани тухм (байза).

ТУХМБОЗӢ تخمبازی бозӣ кардан бо байзаи пухтаи мурғ, бозӣ ба воситаи ба ҳам задани нӯги ду тухм аз тарафи ду ҳариф то шикастани яке аз тухмҳо.

ТУХМГУЗОРӢ تخمگزاری **:айёми тухмгузорӣ** мавсими барои ҷӯҷабарорӣ тухм мондани паранда ва мурғон.

ТУХМДОН تخمدان узве, ки ҷанини ҷонварон ва растаниҳо дар дохили он нашъунамо мекунад; қисми узви ҷинсии занон (модина), ки ҳуҷайратухм дар он ба вуҷуд меояд.

ТУХМЗО تخمزا мурғе ё парандае, ки тухм мекунад.

ТУХМЗОӢ تخمزائی зоидани тухм, тухм кардан.

ТУХМИКОР تخمیکار он ки тухм мепошад, деҳқон, барзгар.

ТУХМИКОРӢ تخمیکاری *мансуб ба* **тухм**.

ТУХМИПАРВАР تخمیپرور хоҷагии ба таври махсус ба кишт омодакунандаи донаҳои тухмӣ.

ТУХМИПАРВАРӢ تخمیپروری *мансуб ба* парваридани тухм

ТУХМӢ تخمی ғалла ё пунбадонаи махсус барои кишт ҷудо шуда.

ТУХММОНӢ تخممانی тухмгузорӣ; **тухммонии моҳиён** барои давом додани насл тухм гузоштани моҳиён.

ТУХММУҒҶА تخممغجه ҷанини тухм.

ТУХМПАРТОӢ تخمپرتائی партофтани тухм.

ТУХМПОШАК تخمپاشک мошин барои пошидан (киштани дона).

ТУХМПОШӢ تخمپاشی афшонидани тухм (базр) дар кишт, зироат.

ТУХМҲУҶАЙРА تخمهجیره ҳуҷайратухм.

ТУХМҶАНГ تخمجنگ *ниг.* **тухмбозӣ**.

ТУХМШАКЛ تخمشکل *ҳанд.* байзавӣ, эллипсӣ (*яке аз шаклҳои ҳандасӣ*).

ТУҲАФ *а.* تحف *ҷ.* **тӯҳфа**.

ТУҶҶОР تجار *ҷ.* **тоҷир**.

ТУШ توش 1. тӯша. 2. қувва, қудрат.

ТУШБЕРА توشبیره гӯшти кӯфтаи ба хамири тунуки чоркунҷаи майда буридашудаи ба тарзи махсусе печондашуда, ки дар об ҷӯшонда пухта мехӯранд, ҷӯшбара; ◊ **тушбераро хом шумурдан** хаёли хом шумурдан, кореро саҳл шумурдан, бемулоҳизагӣ кардан; **ғараз аз тушбера гӯшт хӯрдан аст** василаҳои гуногун баҳонаеанд барои ба даст овардани мақсади асосӣ.

ТУШБЕРАГИРАК توشبیره‌گیرک асбобе, ки бо он тушберара мегиранд.

ТӮ I تو *кит.* 1. қабат, ло; **тӯ ба тӯ** қабат ба қабат, печ дар печ, дарун ба дарун. 2. дарун, дохил, андарун.

ТӮ II تو *кит.* саршир, қаймоқ.

ТӮБ I توب *гуфт.* 1. гурӯҳ, даста, издиҳом. 2. ғарам, ғун, чош; **тӯб кардан** ҷамъ кардан; ғарам (ғун) кардан; **тӯб шудан** ҷамъ шудан; ғарам (ғун шудан).

ТӮБ II توب бастаи чизе, даста (*мас., матои либосворӣ*); **тӯб-тӯб** даста-даста, тӯда-тӯда.

ТӮБ III توب ҳаппак (*асбоби бозӣ*); **тӯби футбол**.

ТӮББОЗӢ توب‌بازی бозӣ бо тӯб.

ТӮБӢ *а.* طوبی дарахти серсояи афсонавӣ дар ҷаннат, ки гӯё меваҳои гуногун ва хушбӯй доштааст.

ТӮБО طوبی *ниг.* **тубӣ.**

ТӮБРА توبره 1. тӯрба, емхалта, халтае, ки ба он коҳу алафу ҷав мегиранд ва бар сари асп, хар *ва г.* меовезанд. 2. халта, халтаи бенавоён.

ТӮБСАДА توب‌سده навъе аз дарахти сада, ки намуди даврашакл дорад.

ТӮБЧА توبچه *шакли тасғири* **тӯб**, тӯби хурд.

ТӮҒ توغ *ниг.* **туғ**.

ТӮҒРӢ *т.* توغری *гуфт.* рост, дуруст; **тӯғрӣ омадан** мувофиқ ва баробар воқеъ шудан.

ТӮДА توده 1. ҳар чизе, ки болои ҳам рехта тӯб карда шуда бошад, анбӯҳ, ғарам. 2 тал, пушта.

ТӮДАБАРГ توده‌برگ баргтӯда.

ТӮДАБОЗ توده‌باز ҳизббоз, гурӯҳбоз.

ТӮДАБОЗӢ توده‌بازی ҳизббозӣ.

ТӮДАГУЛ توده‌گل тӯдаи гулҳо.

ТӮДАКАШ توده‌کش аз паси худ баранда.

ТӮДАСИТОРА توده‌ستاره ҷамъи ситораҳо.

ТӮЁНА طویانه ҳадяи тӯй.

ТӮЙ *т.* توی//طوی ҷашн, ид: **тӯйи арусӣ**, **тӯйи хатна**.

ТӮЙГАРДӢ توی‌گردی тӯй ба тӯй гаштан.

ТӮЙФУРОРӢ توی‌فراری арӯсфурорӣ.

ТӮЙХАБАР توی‌خبر он ки ба тӯй хабар мекунад.

ТӮЙХОНА توی‌خانه хонаи тӯйдор.

ТӮЙХӮР توی‌خور иштироккдори тӯй.

ТӮЙЧА توی‌چه тӯи хурд.

ТӮЗ توز *кит.* пӯсти дарахти сахт, ки бар камон, зини асп *ва г.* мепечонданд.

ТӮЗИДАН توزیدن 1. андӯхтан, ҷамъ кардан. 2. тороҷ кардан, тала кардан.

ТӮҚАЙЗОР طوقیزار *гуфт.* бешазор, ҷангалзор.

ТУҚСАБО *т.* توقسبا *таър.* яке аз мансабҳои олии сипоҳӣ дар аморати Бухорои давраи амирӣ.

ТӮҚ-ТӮҚ توق توق *тақлиди овоз* садои паи ҳам задании чизи сахт. (*мас., путк*)

ТӮҚУМ *т.* توقم полони хар, **тӯқум кардан (задан)** полон гузоштан.

ТӮҚУМДӮЗ توقم‌دوز он ки тӯқум (полони хар) медӯзад.

ТӮҚУМШУЛЛУК توقم‌شلک *зоол.* навъи шуллук.

ТӮЛ I *а.* طول 1. дарозӣ. 2. давомнокӣ; **дар тӯли…** (сол, моҳ), дар давоми…, дар муддати…, **тӯл кашидан** дароз давом кардан, кашол ёфтан. 3. *ҷуғр.* масофа аз меридиани муайян, ки ба дараҷа (градус) муайян карда мешавад; **арз ва тӯл**.

ТӮЛ II طول давраи наслдиҳии умумии гӯсфандон, ки ба моҳи ҳамал (март-апрел) рост меояд.

ТӮЛА *а.* طوله *ниг.* **тавила**.

ТӮЛГИРӢ طولگیری давраи баррагирии гӯсфандон.

ТӮЛӢ طولی *мансуб ба* тӯл додан.

ТӮЛОНӢ طولانی дароз.

ТӮМОР طومار *д.* дуои навиштаи дар коғази секунҷа печонида, ки ба бозу ва гардан баста ё ҷои дигари либос овехта мешавад (*барои дафъи бало ё нохушиҳои дигар*); бозубанд.

ТӮМОРШАКЛ طومارشکل ба шакли тӯмор сегӯша.

ТӮП توپ олати ҷангии дарозмили **чархдор,** зам-

барак: **тӯпи дурзан**, **тӯпи зиддитанкӣ**.

ТӮПАНДОЗ توپانداز андохтани тӯп.

ТӮПАЛАНГ توپلنگ ғавғо, ошӯб, дарҳаму барҳамӣ.

ТӮПЗАНӢ توپزنی тӯппаронӣ.

ТӮППАРОНӢ توپپرانی паррондани тӯп.

ТӮППИДӮЗ توپیدوز он ки каллапӯш медӯзад, кулоҳдӯз

ТӮППӢ توپّی *гуфт.* кулоҳ, каллапӯш.

ТӮПСАЛОМ توپسلام маросими идона, мотамӣ ё қабулу гусели меҳмонони фахрӣ бо туппаронии ташрифотӣ.

ТӮПСОЗӢ توپسازی сохтани тӯп.

ТӮПХОНА توپخانه 1. ҷои нигаҳдории тӯпҳо. 2. он дастаи аскарӣ, ки бо тӯп сару кор дорад.

ТӮПЧИБОШӢ توپچیباشی *таър.* сардори тӯпҳо (*мансаби ҳарбӣ дар Бухорои амирӣ*).

ТӮПЧӢ توپچی он ки ба тӯп сару кор дорад..

ТӮР تور 1. бофтаи шабака (сӯрох-сӯрох) аз ресмон ё сими нозук: **тӯри моҳигирӣ**, **тӯр бофтан.**

ТӮРА توره *таър.* унвони валиаҳдон – фарзандони амирони Бухоро. 2. *кҳн.* унвони эҳтиромии эшонҳо. 3. *кҳн.* унвони амалдорони ҳукумати подшоҳии рус дар Туркистон. 4. *маҷ.* мансабпараст, калонгир.

ТӮРАГӢ تورهگی *гуфт.* калонгарӣ.

ТӮРБА توربه *ниг.* **тӯбра**.

ТӮРБОФ تورباف бофандаи тӯр.

ТӮРБОФӢ تورباقی *мансуб ба* **тӯрбоф**; амали тӯрбоф.

ТӮРДОР توردار дорои тӯр.

ТӮРДӮЗӢ تردوزی дӯхтани тӯр.

ТӮРӢ توری тӯрдор, бо тӯр сохташуда.

ТӮРКАДУ توركدو қафаси тагаш аз чӯбкаду сохташуда (*барои бедона*).

ТӮРСАБАД تورسبد сабади тӯрӣ.

ТӮРУҚ تورق : **аспи тӯруқ** аспи сурхранг.

ТӮРХАЛТА تورخلته халтачаи тӯрин.

ТӮРШАКЛ تورشكل шаклан тӯрмонанд.

ТӮС توس навъи сафедор.

ТӮСЗОР توسزار ҷое, ки тӯс бисёр дорад, дашти тӯс.

ТӮСӢ طوسی номи матоест, ки дар шаҳри Тӯс бофта мешавад; матои сурх ё ҷигарӣ.

ТӮТИБАЁН طوطیبیان *маҷ.* ширинсухан, хушзабон.

ТӮТИБУРУТ طوطیبروت марди мӯйлабҳояш ба боло тофташуда.

ТӮТИВОР طوطیوار чун тӯтӣ; **тӯтивор такрор кардан** омӯхтаи худро чун тӯтӣ такрор кардан.

ТӮТИЁ توتیا 1. санги сурма, ки соида ба чашм мекашанд. 2. *маҷ.* чизи камёб.

ТӮТӢ طوطی парандаи сабзранги минқоркаҷ, ки гуфтори одамиёнро тақлид мекунад.

ТӮФАЛАНГ توفلنگ *ниг.* **тӯпаланг**.

ТӮФИДАН توفیدن *кит.* ларзидан, ҷунбидан.

ТӮФОН طوفان боди сахт, тундбод; бӯрон, обхез, гирдоб: **тӯфони Нӯҳ**.

ТӮХТАН توختن *кит.* 1. ҳосил кардан, ба даст овардан, пайдо кардан. 2. пардохтан, қарзро адо кардан.

ТӮҲМАТ *а.* تهمت ба касе нисбат додани коре, ҷинояте, ки вай накардааст; бӯҳтон; **тӯҳмат задан (кардан)** ба касе бӯҳтон кардан, бо гумони бад касеро айбдор кардан; **ба таги тӯҳмат мондан** бо гумони бад ё ноҳақ муттаҳам шудан.

ТӮҲМАТАНГЕЗ تهمتانگیز бӯҳтонангез.

ТӮҲМАТБОР تهمتبار дорои бӯҳтон.

ТӮҲМАТБОФӢ تهمتبافی айбдор кардани бардуруғ.

ТӮҲМАТГАР تهمتگر бӯҳтонгар.

ТӮҲМАТГАРОНА تهمتگرانه ба таври айбҷӯёна.

ТӮҲМАТЗАДА تهمت‌زده бо тӯҳмат ё ноҳаққона гунаҳкор шуда.

ТӮҲМАТӢ تهمتی тӯҳматгар, бӯҳтонкор.

ТӮҲМАТОЛУД تهمت‌آلود ба тӯҳмат олуда, бадном, айбдор, беасос гунаҳгор шуда.

ТӮҲМАТОЛУДА تهمت‌آلوده *ниг.* **тӯҳматолуд**.

ТӮҲМАТОМЕЗ تهمت‌آمیز айбчӯёна.

ТӮҲМАТЧӢ تهمتچی *гуфт.* тӯҳматкунанда, тӯҳматгар.

ТӮҲФА تحفه ҳадя, бахшиш; раҳовард, савғот.

ТӮШ توش *гуфт.* 1. сина. 2. қувват; **тану тӯш** қуввату иқтидор.

ТӮША توشه зоди сафар, хӯрокие, ки дар сафар бо худ гиранд; захираи сафар: **тӯшаи роҳ**.

ТӮШАК توشک кӯрпачае, ки одатан ба зери ҷои хоб партоянд.

ТӮШДОР توشدار *гуфт.* 1. фарохсина (одам). 2. боқувват.

ТӮЪМА *а.* طعمه хӯрданӣ, таом; хӯрок, луқма; **тӯъмаи оташ шудан** сӯхта нобуд шудан.

ТӮЪМАХОР طعمه‌خوار хӯрандаи хӯрок, хӯрокхӯр, насибахӯр.

ТЮЛЕН تیولن саги дарёӣ.

У

У *ҳарфи бисту чоруми алифбои тоҷикӣ; ҳарфи* **у** *дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ дар аввали калимаҳо ба воситаи ҳарфҳои* алиф (ا), айни пешдор (ع), алифу вов (او) ва айну вов (عو), *дар байн ва дар охири калима бо ҳарфи* вов (و) *навишта мешавад*, *мас.*, **умед - امید**, **умр - عمر**, **уфтодан - اوفتادن** , **ур - عور**, **нур - نور**, **дору - دارو**.

- У و *шакли дигари* **ва**: **китобу дафтар**, **ману ту**, **обу ҳаво**.

УБАЙД *а.* عبید *кит., шакли тасгири* **абд**; ғуломи хурд.

УБАР(А) (ابر(ه *ниг.* **ҳубара**.

УББАҲАТ *а.* ابهت *кит.* бузургӣ, шукӯҳ, шавкат, азамат.

УББОД *а.* عباد *ҷ.* **обид**.

УБНА *а.* ابنه *кит.* як навъ бемории хориш, ки дар мақъад пайдо мешавад.

УБОБ *а.* عباب *кит.* сели калон; селоб; борони сел.

УБОЛ *а.* اوبال *гуфт.* [*аслаш* **вабол**] 1. гунаҳ: **савобу убол**. 2. бечора; хору зоргашта: **бачаҳои уболу берузӣ**; **уболи** *касе* ҳайфи касе; вой бар ҳоли касе; **уболи** *касе ё чизе* **гирифтан** гирифтори гуноҳу азоб шудан (*дар натиҷаи рафтори бади худ нисбат ба касе ё чизе*).

УБОЛАК اوبالک *гуфт.*, *шакли тасгир ва навозиши* **убол**; ◊ **мусичаи уболак** а) шахси бегуноҳ, безарар; б) одами бечора, хору зоргашта; *муқ.* **мусичаи бегуноҳ**.

УБРА ابره *кит.* он чи бӯи бад дорад, бадбӯй.

УБУВВАТ *а.* ابوت *кит.* падарӣ: **шафқати убувват**.

УБУДИ(Й)ЯТ *а.* عبودیت *кит.* бандагӣ; **тоату ибодат**; хидматгузорӣ.

УБУР *а.* عبور гузаштан, тай кардан, гузаштан аз об (ҷӯй, дарё *ва г.*); гузариш: **вақти убур**, **ҷои убур**; **убур кардан** гузаштан оберо; паймудан роҳеро; ◊ **убуру мурур** рафту омад.

УБУРГОҲ عبورگاه ҷои гузаштан, гузаргоҳ.

УБУРНОПАЗИР عبورناپذیر ҷое, ки аз он имкони убур вуҷуд надорад.

УБУС *а.* عبوس *кит.* туршрӯӣ, чини абрӯ.

УБУСАТ *а.* عبوست *кит.* туршрӯӣ кардан, абрӯ чин намудан.

УБУҲҲАТ ابهّت *ниг.* **уббаҳат**.

УВАЙС *а.* اویس *кит.* гург.

УВВОС اوّاس *ниг.* **уллос**.

УВОЛ اوال *гуфт., ниг.* **убол**.

УГРО اگرا навъе аз ош, ки хамирро тунук карда, дароз-дароз чун тор бурида мепазанд: **оши угро, угро буридан**.

УҒЛУТА *а.* اغلوطه *кит.* сухани шубҳаноки ба ғалат андозанда; сухани ғалат.

УҒНИЯ *а.* اغنیه *кит.* 1. наға, замзама, тағаннӣ. 2. сози ғайринафасӣ (*аз қабили* чанг, рубоб).

УҒУР اوغر зарфест чӯбӣ ё филизӣ барои кӯфтану орд кардани гандум, намак, суманак *ва г.*, ҳован.

УҒУРАК اوغرک уғури хурд.

УҒУРДАСТА اوغردسته дастаи уғур, ки бо он чизи дар уғур бударо кӯфта майда мекунанд.

УҒУРЧА اوغرچه *ниг.* **уғурак**.

УД I *а.* عود дарахтест, ки чӯби сиёҳранг дорад ва

дар вақти сӯзондан бӯи хуш медиҳад.

УД II *а.* عود *мус.* навъи асбоби торӣ, ки косахонаи мурудшакли калон ва дастаи начандон дароз дорад.

УДАБО ادبا *ҷ.* **адиб**.

УДАЙЧӢ ادیچی *таър.* яке аз мансабдорони олирутбаи дарбори аморати Бухоро, ки ба тартибу иҷрои маросимҳои ташрифот, қабул, зиёфат *ва г.* роҳбарӣ ва назорат мекард.

УДБЕЗ عودبیز *кит.* боде, ки бӯи хуши сӯзондаро ба машом мерасонад

УДВОН *а.* عدوان *кит.* 1. адоват, душманӣ. 2. зулм, ҷабр.

УДДӢ *а.* عدی *кит.* душман, адӯ, хасм.

УДӢ عودی 1. *мансуб ба* **уд**; аз чӯби уд сохташуда. 2. шабеҳ ба ранги уд; ранги сиёҳи моил ба ранги уд.

УДМУРТ ادمورت номи халқест, ки аҳолии асосии Удмуртистонро (дар ҳайати Русия) ташкил медиҳад.

УДМУРТӢ ادمورتی *мансуб ба* **удмурт**: **забони удмуртӣ**.

УДНАВОЗ عودنواز он ки уд менавозад, мутриби навозандаи уд.

УДНАВОЗӢ عودنوازی навохтани уд; ҳунари уднавоз.

УДСӮЗ عودسوز 1. сӯзонандаи уд. 2. бухурдон, миҷмар, манқалдони махсуси удсӯзӣ.

УДУЛ *а.* عدول *кит.* 1. аз ҳадди муайян гузаштан, таҷовуз намудан аз доираи муайян. 2. *маҷ.* реҳлат кардан; вафот кардан. 3. беитоатӣ, саркашӣ; гардантобӣ намудан.

УЗАМО *а.* عظما//عظمی *кит.* 1. *ҷ.* **азим**. 2. одамони бузург, бузургон.

УЗАНГУ ازنگو ҳалқаи филизӣ, ки бо тасма аз ду тарафи зин овезон аст ва савора пояшро дар он мегузорад, рикоб; **аз асп фуроянд ҳам, аз узангу намефуроянд** (*мақ.*) аз мансабе рафта бошад ҳам, калонигариро тарк намекунад; мартабааш поён шуда бошад ҳам, мисли пештара гирумон дорад.

УЗБАК ازبک *ниг.* **ӯзбак**.

УЗБАКӢ ازبکی *ниг.* **ӯзбакӣ**.

УЗВ عضو 1. як қисми бадан (*аз қабили* даст, пой, китф, сар): **узви шунавоӣ**. 2. он ки ба ҳайати ягон созмон, иттиҳодия *ва г.* дохил аст ё пазируфта шудааст; **узви Иттифоқи нависандагон, узви оила, узви ҷомеа, узви вобастаи Академияи илмҳо, узви пайвастаи Академияи илмҳо**.

УЗВАН *а.* عضواً табиатан; бевосита; **узван пайваста будан бо** *чизе*.

УЗВИЯТ عضویت аъзогӣ, узв шудан, дохил шудан ба ҳайати ягон ташкилот ё иттиҳодия, узв шудан, аъзогӣ.

УЗЕЛ اوزیل *баҳр.* андозаи суръати ҳаракати киштӣ, ки ба адади милҳои баҳрии дар як соат тайкардаи он баробар мебошад.

УЗЛАТ عزلت *кит.* гӯшанишинӣ; танҳоиҷӯӣ; хилват: **кунҷи узлат ихтиёр кардан**.

УЗЛАТНИШИН عزلت‌نشین *кит.* гӯшанишин, хилватнишин.

УЗЛАТНИШИНӢ عزلت‌نشینی *кит.* гӯшанишинӣ, хилватгузинӣ.

УЗМО عظمی *кит. муаннаси* **аъзам**: **саодати узмо** саодати бузург, хушбахтии калон.

УЗН *а.* اذن *кит.* гӯш.

УЗОДА//ИЗОДА عضاده *кит.* паҳлударӣ; бозуи дар.

УЗОР *а.* عذار [*аслаш* **изор**] рухсора, ораз.

УЗОТ ازات :**узот кардан (намудан)** *гуфт.*, *маҷ.* пеш кардан, гусел кардан, гуселонидан; равон кардан.

УЗР *а.* عذر 1. сабаб ва далеле, ки пас аз рафтори нодурусте ё барои афви гуноҳе оварда мешавад; бахшоиш пурсидан, маъзарат, пӯзиш; **узри тақсир** узрхоҳӣ барои гузаштан аз гуноҳ, маъзарат пурсидан; **узр овардан** сабаб ва делел нишон додан барои сафед кардани худ аз гуноҳ; маъзарат хостан; **узр хостан (пурсидан, гуфтан)** афви гуноҳ талабидан, маъзарат хостан, бахшоиш пурсидан (*барои ягон амали ношоистаи худ*); **узри** *касеро* **қабул кардан (писандидан)** сабаб ва далели нишондодаи касеро асоснок ҳисоб кардан, пазируфтан; **узри** *касеро* **рад кардан** сабаб ва

баҳонаи касеро барои иҷро накардани коре беасос донистан. 2. баҳона, сабаби беасос барои сафед кардани худ: **дили нохоҳам, узри бисёр** (*мақ.*); **узри бадтар аз гунох** (*мақ.*) узре, ки гуноҳро сабук накарда, боз вазнинтар мекунад, узре, ки овардани он нисбат ба гуноҳи содиршуда гуноҳи калонтар ҳисоб мегардад.

УЗРГӮӢ عذرگوئی *исми амал аз* **узр гуфтан**.

УЗРНОК عذرناک қобили бахшиш, бахшидашаванда; **ғоибӣ бо сабаби узрнок** ғоибии сабаби асоснокдошта, бо узри муваҷҷаҳ ғоиб будан (*мас., дар дарсҳо*).

УЗРНОПАЗИР عذرناپذیر ғайри қобили бахшиш, бахшиданашаванда, афвнопазир.

УЗРОВАР عذرآور узргӯй, маъзаратпурс.

УЗРОВАРӢ عذرآوری узргӯӣ, маъзарат–пурсӣ.

УЗРОМЕЗ عذرآمیز *ниг.* **узрхоҳона**.

УЗРОМЕЗОНА عذرآمیزانه *ниг.* **узрхоҳона**.

УЗРПАЗИР عذرپذیر *ниг.* **узрнок**.

УЗРПУРСӢ عذرپرسی *ниг.* **узрхоҳӣ**.

УЗРСОЗ عذرساز *кит.* баҳонаҷӯй.

УЗРХОҲ عذرخواه бахшоишпурсанда, маъзаратхоҳ, афвпурсанда.

УЗРХОҲӢ عذرخواهی *исми амал аз* **узр хостан**; маъзарат пурсидан, афв талабидан, **бо оҳанги узрхоҳӣ, узрхоҳӣ кардан, ба узрхоҳӣ даромадан**.

УЗРХОҲОНА عذرخواهانه аз рӯи узрхоҳӣ, узрхоҳӣ карда; бахшишхоҳона, маъзаратпурсона; бахшоишталабона: **узрхоҳона нигоҳ кардан**, **узрхоҳона ҷавоб додан**, **бо оҳанги узрхоҳона гуфтан**, **табассуми узрхоҳона кардан**.

УЗРҶӮЁНА عذرجویانه *ниг.* **узрхоҳона**.

УЗУБАТ *а.* عذوبت *кит.* 1. гуворой(-и об, шароб *ва г.*), ширин будан. 2. матбуӣ ва хушояндӣ (-и сухан).

УЙҒУР اویغر 1. номи халқе, ки аҳолии вилоятҳои мухтори Синзян ва Уйғури Ҷумҳурии Халқии Хитойро ташкил медиҳад. 2. нафаре аз халқи уйғур.

УЙҒУРӢ اویغری *мансуб ба* **уйғур**: **забон уйғурӣ**, **рақси уйғурӣ**.

УКА//УКО اکه//اکا *гуфт.* 1. бародари хурдӣ; додар. 2. калимаи мурочиат аст, ки калонсолон ва ҷавонон ва мардон мегӯянд.

УКРАИН اکرئین 1. номи халқе аз халқҳои славянӣ, ки аҳолии асосии Украинаро ташкил медиҳад. 2. нафаре аз халқи украин.

УКРАИНӢ اکرئینی *мансуб ба* **украин**: **забони украинӣ**, **либоси украинӣ**.

УҚАД *а.* عقد *кит., ҷ.* **уқда**.

УҚАЛО *а.* عقلا *кит., ҷ.* **оқил**.

УҚБО *а.* عقبی *кит., д.* охират, он дунё.

УҚДА *а.* عقده *кит.* 1. гиреҳ, банд. 2. *маҷ.* Душворӣ, мушкилот; **уқда кушодан** а) гиреҳ кушодан, банд кушодан; б) *маҷ.* монеаҳоро дур кардан, мушкилиро бартараф карда, корҳои душворро осон кардан.

УҚДАКУШО عقده‌کشا 1. гиреҳкушо. 2. *маҷ.* мушкилкушо, осонкунандаи корҳои мушкил; кордон ва чорасоз.

УҚЁНУС *ю.* اقیانوس сатҳи яклухти оби Замин, ки қитъаву ҷазираҳоро иҳота кардааст, баҳри муҳит, океан: **уқёнуси Ором**, **уқёнуси Атлантик**, **уқёнуси Ҳинд**, **уқёнуси Яхбастаи Шимолӣ**; ◊ **он сӯи уқёнус** *киноя аз* Амрико.

УҚЁНУСГАРД اقیانوس‌گرد киштии калон, ки дар уқёнус шино мекунад: **киштии уқёнусгард**.

УҚЁНУСӢ اقیانوسی *мансуб ба* **уқёнус: ҷонварони уқёнусӣ**.

УҚЁНУСНАВАРД اقیانوس‌نورد 1. ниг. уқёнусгард. 2. муҳаққиқи қаъри уқёнус.

УҚЁНУСПАЙМО اقیانوس‌پیما *ниг.* **уқёнусгард**: **киштии уқёнуспаймо** киштии бузурги дар уқёнусҳо шинокунанда.

УҚЁНУСШИНОС اقیانوس олими илмҳои уқёнуснигорӣ ва уқёнусшиносӣ (океанография ва океанология).

УҚЁНУСШИНОСӢ اقیانوس‌شناسی 1. як соҳаи фани ҷуғрофияи табиӣ, ки ба омӯхтани хусусияти физикӣ ва қонунияти химиявии муҳити обии уқёнусҳо дар алоқамандӣ бо ҳаво, хушкӣ *ва г.* машғул аст, океанография. 2. маҷмӯи илмҳое, ки ҷараёнҳои физикӣ,

химиявӣ, геологӣ ва биологии укёнусҳоро меомӯзад, океонология.

УҚНУМ *ю.* اقنوم *д.* 1. асл, зот. 2. дар ақидаи насрониён яке аз се намуди асосии тазоҳури Худованд, ки падар, писар, рӯҳулқудс (рӯҳи муқаддас) аст; **се уқнум** асли ҳар чиз (*дар тасаввури аҳли насоро*).

УҚОБ *а.* عقاب *зоол.* парандаи чанголдори минқорсахти бузургҷусса ва баландпарвоз, ки бо шикори ҷонварҳои хурд рӯз мегузаронад, бургут: **уқоби кӯҳӣ, ошёни уқоб**; ◊ **уқоби фӯлодин** ҳавопаймо.

УҚОББИНӢ عقاب‌بینی дорои бинии ба минқори уқоб монанд: **марди уқоббинӣ**.

УҚОБВОР عقاب‌وار мисли уқоб, ба монанди уқоб; **уқобвор пахш кардани сайд** монанди уқоб боҷуръат ва якбора ба зер гирифтани сайд.

УҚОБӢ عقابی *мансуб ба* **уқоб**: **бинии уқобӣ** биние, ки қисми болоияш ба минқори уқоб монанд аст; ◊ **уқобӣ шудан** *киноя аз* талабгор шудан; муштоқ шудан.

УҚОБМОНАНД عقاب مانند *ниг.* **уқобвор**.

УҚОБОНА عقابانه 1. *мансуб ба* **уқоб**; **нигоҳи уқобона** нигоҳи тез ва дурбинонаи ба уқоб хос. 2. мисли уқоб, уқобвор.

УҚУБАТ *а.* عقوبت 1. азоб, машаққат; ранҷ, кулфат: **уқубат кашидан (дидан)**. 2. *кит.* ҷазои ягон кори бад ё гуноҳ; **уқубат кардан** ҷазо додан барои кори бад ё гуноҳе.

УҚУБАТДИҲАНДА عقوبت‌دهنده азобдиҳанда, озордиҳанда; ситамгар.

УҚУҚ *а.* عقوق *кит.* нофармонӣ кардан, итоат накардан (*ба падару модар*).

УҚУЛ *а.* عقول *ҷ.* **ақл**.

УЛАВ//УЛОВ الو//الاو чорпои саворӣ ва боркаш (*махсусан хар ва асп*), маркаб, сутур.

УЛАВДОР الودار он ки ҳайвони саворӣ дорад, соҳибулав.

УЛАМО *а.* علما 1. *ҷ.* **олим**. 2. *д.* олимони соҳаи дини ислом; табақаи олии рӯҳониёни ислом.

УЛВИНАЖОД علوی‌نژاد *кит.* баландпоя, олимартаба.

УЛВИЯТ *а.* علویت *кит.* бартарӣ, баланд.

УЛВӢ علوی *кит.* 1. боло, баланд; болоӣ, фавқонӣ. 2. он чи дар осмон аст, осмонӣ; *муқоб.* **сифлӣ**; **олами улвӣ** олами боло.

УЛЁ *а.* علیا *муаннаси* **аъло**.

УЛЁҲАЗРАТ *а.* علیاحضرت *муаннаси* **аълоҳазрат**; унвони малика ва зани шоҳ.

УЛОҒ *т.* الاغ улав, маркаб, сутур.

УЛОҚ *т.* الاق 1. *ниг.* улоғ; бузе, ки кӯбкорӣ мекунанд, куштаи танаи буз ё гӯсолаи дар бузкашӣ кашидашаванда. 2. *гуфт.* бузкашӣ, кӯбкорӣ; **улоқ додан** бузкашӣ барпо кардан.

УЛЛОС الاس *калимаи тақлиди овоз* 1. бонгу нулаи саг, шағол, гург *ва г.*: **уллос задан, уллос кашидан**. 2. садои вазидани боди сахт, ғурриш.

УЛЛОСЗАНАНДА الاس‌زننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **уллос задан**. 2. он чи уллос мезанад.

УЛЛОСЗАНӢ الاس‌زنی *исми амал аз* **уллос задан**; уллос кашидан.

УЛЛОСӢ الاسی 1. ҷонваре, ки бисёр уллос мекашад. 2. *маҷ.* шахси баландгирянда.

УЛЛОСКАШАНДА الاس‌کشنده *ниг.* **уллосзананда**.

УЛЛОСКАШӢ الاس‌کش *ниг.* **уллосзанӣ**.

УЛТИМАТУМ التمتم *лот.* талаботи қатъии давлате ба давлати дигар, ки дар сурати иҷро нашудани ин талабот бо қатъ кардани муносибатҳои дипломатӣ ва истифодаи қувва (эълони ҷанг *ва г.*) таҳдид мекунад, итмоми ҳуҷҷат.

УЛТРА *лот.* اولتره *ҷузъи аввали калимаҳои мураккаб, ки маънои* аз ҳад зиёд зоҳир шудани чизеро *ифода мекунад*: **ултрабунафш, ултрасадо** *ва г.*

УЛТРАБУНАФШ اولتره‌بنفش **:шуоъҳои ултрабунафш** *физ.* шуоъҳои мавҷашон кӯтоҳи диданашаванда, ки дар спектр (тайфнигорӣ) баъд аз нурҳои бунафш ҷой мегиранд.

УЛТРАОВОЗ اولتره‌آواز *ниг.* **ултрасадо**.

УЛТРАСАДО اولتره‌صدا *физ.* садое, ки гӯши инсон онро намешунавад ва асбобҳои махсус

лаппишҳои ниҳоят тези онро нишон медиҳад.

УЛУ *а.* اولو *кит.* **соҳиб**.

УЛУВ(В) *а.* علو *кит.* баландӣ, бартарӣ; бузургии қадр; **улувви ҳиммат** ҳимматбаландӣ.

УЛУҒ *т.* الغ *кит.* калон, бузург, кабир.

УЛУЛАМР *а.* اولوالامر *кит.* соҳиби ҳукму фармон, амир.

УЛУЛХАМР *а.* اولوالخمر *кит.* шаробхӯр, майхора.

УЛУМ *а.* علوم *ҷ.* **илм**: **улуми шеър, таърихи улум**, **таҳсили улум**; **талабаи улум** *кҳн.* толибилм (*дар мадраса*)

УЛУС *м-т.* الوس *таър.* қабила, қавм ва сарзамини он: **соҳиби элу улус**.

УЛУФ *а.* الوف *ҷ.* **алф** (ҳазорҳо, ҳазорон).

УЛУФА *а.* علوفه 1. хӯроки ҳайвонот, ему хошок. 2. *кит.* хӯрокворӣ, ғизо.

УЛФАТ *а.* الفت 1. хӯ гирифтан, унс пайдо кардан бо касе; дӯстӣ, ошноӣ. 2. ҳамнишин, ҳамсӯҳбат, ҳамқадаҳ: **улфат шудан бо касе**; ◊ **улфат шудан** *бо чизе* одат кардан ба *чизе*, мубтало шудан.

УЛФАТӢ الفتی 1. дӯстӣ, ошноӣ; ҳамқадаҳ будан: **улфатӣ доштан** *бо касе*. 2. зуд улфатшаванда, хушмуошират, ба одам часпон: **одами улфатӣ**, **ҷавони улфатӣ**.

УЛФАТПАЗИР الفتپذیر унсгиранда, улфатшаванда; одамдӯст, ба одам часпон.

УЛҶА *т-м.* الجه *ниг.* **ӯлҷа**.

УМ(М) *а.* ام *кит.* **модар**.

УМАМ *а.* امم *кит., ҷ.* **уммат**.

УМАРО *а.* امرا *кҳн., ҷ.* **амир**; **умарои лашкар** фармондеҳони лашкар.

УМДА *а.* عمده *кит.* 1. муҳим; асосӣ: **масъалаи умда, вазифаи умда**. 2. аксар, бештар: **қисми умда**.

УМДАФУРӮШ عمده فروش фурӯшандаи яклухти молу чиз, кӯтафурӯш.

УМДАФУРӮШӢ عمدهفروشی фурӯши яклухт, кӯтарафурӯшӣ.

УМЕД امید 1. чашмдошт, интизор, тавақҷӯъ, омол. 2. эътимод, боварӣ; **ба (бо) умеди** … а) бо орзуи…, бо тавақҷуи…; б) бо нияти…, бо мақсади…; **бо биму умед//бо тарсу умед** дар ҳолате ки аз як тараф, тарсу хавф таҳдид кунад ва аз тарафи дигар, умеди беҳбудӣ дида шавад, гуфта мешавад; **умед бастан** *ба касе, ё чизе* а) чашм доштан, орзу кардан; б) эътимод кардан, бовар кардан (*хусусан ба мадади касе*); **умед бахшидан** умедвор кардан; **умед кардан** *аз касе ё чизе мач.* чашм доштан; орзу кардан; дар интизори коре будан аз касе ё чизе; **умеди худро кандан** *аз касе ё чизе* ноумед шудан аз касе ё чизе (*хусусан аз сиҳат шудани бемор*); **ба умеди касе шудан** умедвори ёрӣ ё дастгирии касе шудан; ба мадади касе нигарон шудан; ба касе бовар карда, фаъолияти худро суст кардан бо умеди ёрӣ ё дастгирии касе; ◊ **умед аст, ки**… а) чашм доштан мумкин аст, ки…; б) бовар кардан мумкин аст, ки…; **умед доштан** а) чашм доштан, интизор будан; орзу доштан; б) боварӣ (эътимод) доштан; **(ҳеҷ) умед надоштам, ки** … (ҳеҷ) интизор набудам, ки…, (ҳеҷ) умедвор набудам, ки…; умеде дар дил бедор кардан; **ба умеди оши ҳамсоя турб натарош** (*мақ.*) ба ёрию мадади касе умедвор нашуда аз пайи корат шав, **дунё ба умед (аст)** то вақте ки инсон зинда аст, дар интизори некӣ аст.

УМЕДБАХШ امیدبخش 1. он ки ё он чи аз он умеди неке ҳаст; **ҷавони умедбахш** ҷавони истеъдодноке, ки аз ӯ дар ягон соҳаи илму ҳунар комёбиеро чашм доштан мумкин аст; **паҳлавони умедбахш** паҳлавони нав, ки аз ӯ ғалабаҳои ояндаро умедвор шудан мумкин аст.

УМЕДВОР امیدوار 1. чашмдоранда, интизорикашанда, нигарон; орзукунанда, орзуманд. 2. *гуфт.*, *мач.* ҳомила; **умедвор будан**: чашм доштан; орзу доштан; интизор будан; **умедвор кардан** умед додан; ваъда дода интизор кардан касеро…; **умедвор шудан** интизор (нигарон) шудан, чашм доштан.

УМЕДВОРКУНАНДА امیدوارکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **умедвор кардан**; *ниг.* **умедбахш**.

УМЕДВОРОНА امیدوارانه бо умеду орзу; орзумандона: **як нигоҳи умедворона кардан**.

УМЕДВОРӢ امیدواری 1. умедвор будан, умед доштан, орзумандӣ; *муқоб.* **навмедӣ**; **ҷои умедворӣ** ҷои ба орзу расидан; манбаи мададу ёрмандӣ. 2. *маҷ.* ҳомилагӣ, дуҷонӣ.

УМЕДГОҲ امیدگاه ҷои расидан ба орзуҳо, умедхона, кӯи умед, хонаи умед.

УМЕДКАДА امیدکنده *ниг.* **умедгоҳ**.

УМЕДХОНА امید خانه *ниг.* **умедгоҳ**.

УМҚ *а.* عمق *кит.* жарфӣ, жарфо, чуқурӣ: **умқи дарё**.

УМҚСАНҶ عمقسنج жарфандеш, баланднигоҳ, дурбин.

УММАТ *а.* امت *кит.* 1. мардум, ҷамоат, гурӯҳи одамон. як миллат ва як дин; **уммати марҳума**. 2. пайрави ислом ва мусулмонон.

УММАҲАТ *а.* امهت *кит., ниг.* **ум(м)**.

УММАҲОТ *а.* امهات *кит., ҷ.* **ум(м)**, **уммаҳат**; ◊ **уммаҳоти арбаа** *ниг.* **чаҳор унсур**.

УММЕД امید *шакли дигари* **умед**, ки бештар хоси забони назм аст.

УММЕДВОР امید وار *ниг.* **умедвор**.

УММӢ *а.* امی 1. *мансуб ба* **ум**; модарӣ. 2. он ки дар тарбияи модар мондааст. 3. нохонда, бесавод; он ки соҳиби илму дониши худодод аст, соҳиби илми ладуннӣ.

УММОЛ عمال *ҷ.* **омил** (амалкунандагон, коркунон…).

УММУЛАМРОЗ *а.* ام الامراض *киноя аз* асос ва сабаби бемориҳо.

УММУЛКИТОБ *а.* ام الکتاب *кит.* 1. китоби муҳим ва асосӣ; китоби китобҳо. 2. Қуръон. 3. матлабҳои асосӣ ва муҳими як китоб, ҷавҳари китоб.

УММУЛҚУРОЪ *а.* ام القراء *кит.* 1. модари шаҳрҳо, шаҳри шаҳрҳо. 2. *маҷ.* Макка.

УММУЛХАБОИС *а.* امالخبایث падари палидиҳо, *киноя аз* **шароб**.

УММУЛХАЛОИҚ *а.* ام الخلائق *кит.* 1. *д.* модари мардумон. 2. лақаби Ҳавво, ки мувофиқи ривояти китобҳои динӣ аввалин зане дар рӯи олам будааст.

УММУЛҲАВОДИС *а.* ام الحوادث *кит.* 1. модари ҳодисаҳо; сарчашмаи ҳаводис (-и олам); *маҷ.* ронда шудани Одам (а) аз биҳишт. 2. *киноя аз* олам, ҷаҳон.

УМНИЯ *а.* امنیه *кит.* мақсад, матлаб, орзу.

УМОЧ اماچ *ниг.* **ӯмоч**.

УМР *а.* عمر 1. муддати зиндагӣ ва дар ҳаёт будан (-и инсон, ҳайвон ва ашёи дигар); ҳаёт, зиндагӣ; даври мавҷудият: **умри дароз** (*дидани касе ё талабидан ба касе)*: **дар умраш, дар охири умр**, **то охири умр, умраш кӯтоҳ будааст**. 2. умрҳо, муддатҳо, замони зиёде; **умри ҷавонӣ** овони ҷавонӣ, айёми ҷавонӣ; **умри ҷовид (абад)** ҳаёти дарози беинтиҳо, зиндагии ҳамешагӣ, ҳаёти абадӣ; **тамоми умр** ҳамаи муддати зиндагӣ, ҳамеша, доим; **умр дидан** дар ҳаёт будан, зиндагӣ кардан, умр ба сар бурдан; **умри дароз дидан** дер зистан, дарозумр будан; умр ба сар бурдан; **умри** *касе* **гузаштан дар ҷое ё бо коре** а) тамоми муддати зиндагии касе дар ҷое ба охир расидан, тамоми умри касе алоқаманд будан бо ҷое: **умри мо дар саҳро гузашт**; б) сарфи коре шудани ҳаёти касе; **умр ба охир расидан** *маҷ.* тамом шудани умри касе; пиру нотавон шудан; **умри дубора** *киноя аз* пас аз бемории вазнин дубора сиҳат ёфтан; наҷот ёфтан аз ягон гирифтории вазнин ё шикасту мушкили саъб; **савдои умр** *киноя аз* хонадор шудан, интихоби зан ё шавҳар; **як умр** а) тамоми умр; б) *киноя аз* асло, ҳаргиз; *бо касе* **умр гузаронидан** бо касе ҳамроҳ зистан; бо касе ҳамхона шуда ҳаёт ба сар бурдан; **умр ба сар бурдан** зистан, зиндагӣ кардан; **риштаи умри касеро буридан (баркандан)** куштан, қатл кардан; **умр боқӣ бошад**… агар зинда бошем; **умр вафо кунад**… агар зинда монем…, агар дар ҳаёт бошем… **умрашро диҳад// умрашро монад** умри зиёд бинад умраш дароз шавад; (*таъбири хоҳиш ва таҳсин*); **умрашро ба шумо дод** мурд, вафот кард.

УМРА *а.* عمره *д.* ҳаҷҷи асғар, як қисми ҳаҷ, ки маросими махсус дорад.

УМРАФЗОЙ عمرافزای *кит.* дарозкунандаи умр.

УМРБОД عمرباد як умр, тамоми умр, ҳамеша: **умрбод миннатдор будан**.

УМРБОҚӢ عمر باقی *лаҳҷ.* навъи харбуза.

УМРВАР عمرور соҳиби умр, умрдида, зинда ва

поянда.

УМРГУЗАРОНӢ عمرگذرانی зиндагонӣ, ҳаёт, зисту зиндагонӣ; рӯзгузаронӣ.

УМРДАРОЗӢ عمردرازی дарозумрӣ, умри зиёд дидан.

УМРДИДА عمردیده умри зиёд дида, синну солаш ба ҷое расида; солхӯрда.

УМРЗОЙ عمرزای *кит.* умрдиҳанда, дарозкунандаи умр.

УМРӢ عمری якумра, умрбод, ба таври доимӣ; **рафиқи умрӣ** а) рафиқи абадӣ, рафиқи доимӣ; б) *мач.* ҳамсар, ҳамхона.

УМРКОҲ عمرکاه кӯтоҳкунандаи умр; озордиҳандаи ҷон.

УМРКӮТОҲ عمرکوتاه *ниг.* **кӯтоҳумр**.

УМРКӮТОҲӢ عمرکوتاهی *ниг.* **кӯтоҳумрӣ**.

УМРОН *а.* عمران ободонӣ, ободӣ.

УМРПАЙМОӢ عمرپیمایی *кит.* умргузаронӣ, рӯзшуморӣ.

УМРФАРСОЙ عمرفرسای *кит.* *киноя аз* нопойдор, бебақо.

УМРҶӮ عمرجو *кит.* умрхоҳ, орзукунандаи умри дароз.

УМУМ *а.* عموم 1. ҳама, ҷумла, кул(л), тамом: **умуми аҳолӣ**, **умуми иштироккунандагони бозӣ**, **умуми навъи башар**; **дар ҳузури умум** дар пеши назари ҷамъият, дар ҳузури омма; **дар маркази диққати умум истодан** барои ҳама диққатҷалбкунанда будан. 2. *ниг.* **умумӣ**: **забони умум**, **роҳи умум**, **хасми умум**.

УМУМАН عموماً 1. ба таври умум; куллиятан, дар аксари мавридҳо, ба эътибори аксарият, асосан; одатан. 2. *гуфт., калимаи туфайлӣ* хулоса, хулосаи калом.

УМУМИАВРУПОӢ عمومی‌اوروپائی тамоми Аврупоро фарогиранда; барои ҳамаи кишвару давлатҳои Аврупо ягонабуда.

УМУМИАРТИШӢ عمومی‌ارتشی барои артиш умумӣ ва ягона; ба тамоми армия тааллуқдошта.

УМУМИАСКАРӢ عمومی‌عسکری ягона барои ҳамаи қисмҳои ҳарбӣ: **ойинномаи умумиаскарӣ**.

УМУМИБАШАРӢ عمومی‌بشری барои умуми башарият хос; барои ҷомеаи инсоният ягона ва яксон, умумиинсонӣ: **қонуни умумибашарӣ**.

УМУМИДАВЛАТӢ عمومی‌دولتی мутааллиқ ба тамоми давлат; ягона барои миқёси тамоми давлат.

УМУМИДЕМОКРАТӢ عمومی‌دیماکرتی ҳамаи қувваҳои демократиро фарогиранда; барои ҳамаи созмонҳои демократӣ ягона ва яксон.

УМУМИДУНЁӢ عمومی دنیائی *ниг.* **умумиҷаҳонӣ**.

УМУМИИНСОНӢ عمومی‌انسانی *ниг.* **умумибашарӣ**.

УМУМИИТТИҲОДӢ عمومی‌اتّحادی ба тамоми иттиҳод тааллуқдошта.

УМУМИИТТИҲОДИЯВӢ عمومی‌اتحادیوی *ниг.* **умумииттиҳодӣ**.

УМУМИМАКТАБӢ عمومی‌مکتبی тамоми мактабҳоро фарогиранда; ягона барои тамоми мактабҳо.

УМУМИХАЛҚӢ عمومی‌خلقی умумӣ ва ягона барои ҳамаи халқ; ба ҳар як фарди халқ тааллуқдошта: **иди умумихалқӣ**; **кори умумихалқӣ** коре, ки ба ҳама тааллуқ дорад, коре, ки бо иштироки тамоми халқ иҷро мешавад; **ҳаракати умумихалқӣ** ҳаракате, ки дар он тамоми халқ иштирок мекунад, ҳаракате, ки тамоми халқро фаро гирифтааст.

УМУМИҲИЗБӢ عمومی‌حزبی ба тамоми ҳизбе тааллуқдошта, тамоми ҳизбро фарогиранда, фарогирандаи тамоми ҳизб.

УМУМИҶАҲОНӢ عمومی‌جهانی дар тамоми ҷаҳон нуфузу эътибордошта; ба ҳамаи кишварҳои ҷаҳон тааллуқдошта; намояндагони ҳамаи кишварҳои ҷаҳонро дарбаргиранда: **адабиёти умумиҷаҳонӣ**, **бозори умумиҷаҳонӣ**, **сулҳи умумиҷаҳонӣ**.

УМУМИҶУМҲУРИЯВӢ عمومی جمهوریوی *ниг.* **умумиҷумҳурӣ**.

УМУМИҶУМҲУРӢ عمومی‌جمهوری умумӣ ва ягона барои тамоми ҷумҳурӣ; ба тамоми ҷумҳурӣ алоқадошта; он чи бо иштироки намояндагони ҳамаи вилоят ва шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ мегузарад.

УМУМИШАХС عمومی شخص :**ҷумлаи умумишахс** *грам.* ҷумлаи яктаркибаи бемубтадо, ки иҷрокунандаи амал бо хабари феълӣ ифода ёфта, ба ҳамаи шахсҳо (*гӯянда, шунаванда, гоиб*) як хел муносибат дорад, *мас.,* **аввал бубин ҷои худ, баъд бимон пои худ** (*фолк.*).

УМУМИШАҲРӢ عمومی شهری умумӣ ва ягона барои тамоми шаҳр; ба тамоми шаҳр алоқадошта; он чи бо иштироки намояндагони ҳамаи муассисаҳову ташкилотҳои шаҳр мегузарад: **ҳашари умумишаҳрӣ**.

УМУМИШУДА عمومی شده ҷамъиятишуда, ба ҷамъият тааллуқдошта; барои истифодаи умум гузошташуда: **қоидаи умумишуда**, **русуми умумишуда**.

УМУМИЯТ عمومیت умумӣ будан, ягонагӣ, муштаракӣ; **умумияти манфиатҳои марду зан**.

УМУМӢ عمومی ҳамагӣ, тамомӣ, ҳамагонӣ: **амалҳои умумӣ**; **афви умумӣ** аз гуноҳи гунаҳгорони маҳкумшуда гузаштан, қисман ё пурра озод кардани онҳо бо фармони ҳукумат; **кори умумӣ** а) кори ба ҳама тааллуқдошта, кори ба ҳама дахлдор; б) кори ҷамъиятӣ, кор барои манфиати халқ ва ҷамъият; **таълимоти умумӣ** таҳсил ва таълимгирӣ дар ҳаҷми мактаби миёна, ки барои ҳамаи аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дастрас ва ҳатмӣ мебошад; **маҷлиси умумӣ** маҷлисе, ки дар он ҳамаи кормандони ягон муассиса бояд иштирок кунанд, ҷаласаи якҷояи ҳамаи созмонҳои ҷамъиятӣ ва маъмурияти муассисае; **хобгоҳи умумӣ** биное, ки дар он коргарони одатан муҷарради як муассиса ё донишҷӯёни ягон муассисаи таълимӣ ва миёнаи махсус зиндагӣ мекунанд; **шӯъбаи умумӣ** шӯъбае дар идораҳои калон, ки мукотиба ва додугирифти ҳуҷҷатҳои расмӣ *ва г.* ба зиммаи он аст; **хулосаи умумӣ баровардан** хулосаи ҷамъбасткунанда баровардан.

УМУР *а.* امور 1. *кит. ҷ.* **амр** (корҳо): **вазорати умури хориҷӣ**. 2. *нав.* ягон соҳаи хизматрасонӣ: **умури шуғли аҳолӣ**.

УНВОН *а.* عنوان 1. сарнома, сарлавҳа; номи китоб ё ягон қисми он, номи мақола ва ё навиштаҳои дигар: **бо унвони** ..., **дар зери унвони**..., **таҳти унвони** .... 2. навиштаи рӯи лифофа ва дигар чизҳои ба воситаи почта фиристодашаванда, ки ном ва ҷои истиқомати гиранда ва фиристандаро дар бар мегирад, нишонӣ: **унвони мактуб**; ба касе ё ҷое нома ва чизи дигар равон (ирсол) намудан; ба унвони касе чизе фиристодан. 3. номи ба шахсе расман додашудае, ки дараҷаи ихтисоси дар соҳае дошта рутба, дараҷаи мақом ва чигунагии хизматҳои ӯро ифода мекунад: **унвони илмӣ**, **унвони ҳарбӣ**, **унвони фахрӣ**, **унвон гирифтан, унвон додан**, **ба унвоне сазовор шудан**, **соҳиби унвон шудан**.

УНВОНӢ عنوانی :**ҷумлаи унвонӣ** *грам.* ҷумлаи содае, ки дар он ашё ё воқеа номбар шуда, вале дар бораи он чизе гуфта намешавад.

УНИВЕРСАЛӢ *лот.* انیویرسلی ҳамакора, ҳамаҷиҳата; **дастгоҳи универсалӣ** *тех.* дастгоҳе, ки дар он қисмҳои гуногун ва маснуоти хурду калонро тайёр кардан мумкин аст; умумӣ: **мағозаи универсалӣ** фурӯшгоҳи калони молҳои мухталифи саноатӣ.

УНИВЕРСИТЕТ *лот.* انیورسیتیت *ниг.* **донишгоҳ**.

УНҚ *а.* عنق *кит.* гардан.

УНҚУД *а.* عنقود *кит.* хӯшаи ангур, сари ангур; ангур.

УННОБ *а.* عنّاب *кит.* 1. *ниг.* **ҷелон**. 2. *маҷ.* лаби маъшуқа.

УННОБГУН عنابگون монанди унноб, сурхранг, сурх.

УННОБӢ عنابی 1. *мансуб ба* **унноб**. 2. *маҷ.* сурх.

УННОБРАНГ عناب رنگ *ниг.* **уннобгун**.

УНС *а.* انس хӯгирӣ; ошноӣ, улфат: **унсу улфат**, **унсу ошноӣ**; **унс гирифтан // унс пайдо кардан** *ба (бо) касе ё чизе* хӯ гирифтан, улфат пайдо кардан, омӯхта шудан, одат кардан ба касе ё чизе.

УНСГИРӢ انس‌گیری *исми амал аз* **унс гирифтан**; улфат гирифтан; омӯхта шудан, одат кардан ба касе ё чизе.

УНСО *а.* انثا *кит.* мода; зан.

УНСУР *а.* عنصر 1. *кит.* асл, асос, бун. 2. *фалс.* ба ақидаи файласуфҳои Юнони қадим ва Машриқзамин ҳар яке аз чаҳор моддае (яъне хок, об, бод ва оташ), ки асоси дунёро таш-

кил медиҳад; **чор (чаҳор) унсур**. 3. *хим.* моддае, ки дар таркиби ҷисмҳои мураккаб мавҷуд аст ва ба моддаҳои аз худ содатар тақсим намешавад, элемент: **ҷадвали даврии унсурҳои химиявии Менделеев**. 4. *маҷ.* намояндаи гурӯҳи ба ҷамъият мухолиф: **унсури бегона** а) намояндаи гурӯҳи ғайр; б) шахси барои доирае номатлуб.

УНСУРӢ عنصری 1. *мансуб ба* **унсур,** моддӣ. 2. номи яке аз шоирони давраи Ғазнавиён (соли вафоташ - 431х//1040м.).

УНФ *а.* عنف *кит.* дуруштӣ, дағалӣ; тундӣ, сахтгапӣ; **бо унфу итоб** бо хашму ғазаб; бо тундӣ, ситезакорона.

УНФӢ عنفی *кит.* дурушт, дағал.

УНФУВОН *а.* عنفوان *кит.* аввали ҳар чиз; **унфувони шубоб** оғози ҷавонӣ; давраи аввали ҷавонӣ.

УПО اپا хокаи хӯшбӯи сафедранг, ки одатан занон ба рӯй мемоланд: **упо задан** (**молидан**).

УР عور *кӯтоҳшудаи* **урён**.

УРАН ارن *хим.* унсури химиявии сафедранг, ки хосияти радиоактивӣ дорад.

УРАФО عرفا *ҷ.* **ориф**.

УРБОН *а.* عربان *кит.* арабҳои бодиянишин, арабҳои кӯчманчӣ, аъробӣ.

УРВА *а.* عروه *кит.* 1. дастгирак; дастаи ҳар чиз (*мас., кӯза, офтоба..*); **урваи вусқо** а) дастгираки маҳкам; б) *маҷ.* эътимодгоҳ, маҳалли эътимод; такягоҳ. 2. ресмони киштӣ.

УРДАК *т.* اوردک//اردک *ниг.* **ӯрдак**.

УРДИБИҲИШТ اردیبهشت 1. *кит.* моҳи дуюми соли ҳиҷрии шамсӣ (мутобиқи савр), ки ба 21 апрел – 21 май рост меояд. 2. *маҷ.* баҳор.

УРДИБИҲИШТӢ اردی بهشتی 1. *кит. мансуб ба* **урдибиҳишт**. 2. баҳорӣ.

УРДУ//ӮРДУ I *т-м.* اردو **1.** лашкар, сипоҳ, қӯшун. 2. *ниг.* **урдугоҳ**.

УРДУ II اردو номи забони асосии аҳолии Покистон ва як қисми Ҳиндустон.

УРДУГОҲ اردوگاه лашкаргоҳ, қароргоҳи лашкар**.**

УРДУЗАБОН اردو زبان он ки забони модариаш забони урду аст.

УРЕБ اوریب кач, качу норост, мунҳариф, ба боло ё ба поён майлкарда; вуреб; **уреб-уреб** качкач.

УРЕБЧА اوریبچه *гуфт.* сарбандаки сегӯшаи занон.

УРЕБЧАШМ اوریب چشم *гуфт.* чашмкач; олус.

УРЁН عوریان 1. луч, лухт, луччак, бараҳна: **тани урён**, **ханҷари урён**. 2. *маҷ.* нодор, камбағал; **гуруснаю урён**; **дашти урён** дашти бедарахту гиёҳ; **урёну бирён будани ҷое** бедарахту бегиёҳу беоб ва тафсон будани ҷое.

УРЁНӢ عوریانی урён будан; бараҳнагӣ, лучӣ.

УРМУЗД اردمزد 1. номи форсии сайёраи Муштарӣ. 2. номи рӯзи аввали ҳар моҳи форсӣ. 3. моҳи якуми соли шамсӣ, ки ба 21 март–21 апрел рост меояд.

УРОҚ//ӮРОҚ *т.* اوراق *таър.* яке аз унвонҳои фахрӣ, ки аз тарафи дарбори амир ба донишмандон дода мешуд.

УРОЛОГ ارالاگ *тиб.* мутахассиси урология; пешобшинос; духтури табобаткунандаи касалиҳои урологӣ.

УРОЛОГИЯ ارالاگیه *тиб.* соҳаи илми тиб оид ба беморихои узвҳои пешоб ва таносул ва роҳҳои муолиҷаю пешгирии онҳо.

УРОЛОГӢ ارالاگی *тиб. мансуб ба* **урология**: **беморихои урологӣ**, **ҳуҷраи урологӣ**.

УРУҒ//УРУҚ I اروغ //اروق 1. қавм, қабила. 2. хешон, ақрабо.

УРУҚ II *а.* عروق 1. *ҷ.* **ирқ** (рагҳо). 2. реша(-и дарахт).

УРУПО اروپا *гуфт., ниг.* **Аврупо**.

УРУС اروس *гуфт., ниг.* **рус**.

УРУҶ *а.* عروج *кит.* болоравӣ; **уруҷ ёфтан** боло рафтан (*бештар дар мансабу мақом*).

УРФ *а.* عرف одат, расм, таомул: **урфу одат**, **урфу одати кӯҳна**; **дар урф (урфият) мегӯянд, ки**… одатан мегӯянд, ки…; ба қавли мардум…

УРФАН *а.* عرفاً *кит.* аз рӯи таомул, дар урфу расми мардум.

УРФИЯТ *а.* عرفیت *ниг.* **урф**.

УРФӢ عرفی маъмулӣ, одӣ, муқаррарӣ.

УРҶУН *а.* عرجون *кит.* шохи хушкидаи кӯҳна ва солхӯрдаи дарахт.

УС(С) *а.* اس *кит.* бунёд, асос, поя, бех.

УСАРО *а.* اسرا *кит., ҷ.* **асир** (асирон, бандиён).

УСКУНА اسکونه чизҳои дар замин барпокардашуда (*иморат ва г.*), мулки ғайриманқул, **асбобу ускуна** асбобу анҷом.

УСҚУФ *ю.* اسقوف кашиши бузурги исавиён (*яке аз рутбаҳои олии калисои насрониён*).

УСЛУБ *а.* اسلوب 1. тарз, тариқ, роҳ, равиш: **услуби ифода**, **услуби кор**, **услуби меъморӣ**, **услуби сохт ва ороиши бино**; **услуби одоб** таомул, муқаррарот. 2. *адш.* сабк, равия ва симои хоси эҷодии шоиру нависандаи ҷудогона ё гурӯҳи шоиру нависандагон, ки дар шакли мазмун ва забони асарҳояшон зоҳир мегардад: **услуби фардии нависанда, услуби адабию бадеӣ, услуби хос, услуби бедилӣ**. 3. *збш.* тарзу равиши баёни сухан, ки вобаста ба чигунагии истифодаи хусусиятҳои забонӣ аз ҳам фарқ мекунад: **услуби илмӣ**, **услуби бадеӣ**, **услуби бадеӣ**, **услуби публисистӣ**.

УСЛУБШИНОС اسلوبشناس олиме, ки бо таҳқиқи услубҳои забонӣ ва тарзи ифодаву воситаҳои бадеии асарҳои адабӣ машғул мегардад.

УСЛУБШИНОСӢ اسلوب شناسی *адш.* илме, ки аз услубҳои забонӣ ва тарзи ифодаву воситаҳои бадеии асарҳо баҳс мекунад, сабкшиносӣ, стилистика.

УСМА//ӮСМА اسمه *гуфт.* гиёҳи махсуси сабзранги ороишӣ, ки занон онро афшурда бо он абрӯвони худро мероянд (*аслаш* **вусма** ва **васма**).

УСОРА *а.* عصاره *кит.* шира, шарбат, оби мевае, ки бо афшурдан ҳосил мешавад.

УСПУШ اسپش *кит.* 1. *ниг.* **куя**. 2. *ниг.* **митта**.

УСРАТ *а.* عسرت *кит.* 1. машаққат, сахтӣ, душворӣ. 2. тангдастӣ, факр, тиҳидастӣ.

УСТО استا *шакли ихтисоршудаи* **устод**. 1. донандаи коре; моҳир дар ҳунаре; мутахассис дар пешае: **устои бинокор (дуредгар**, **роҳсоз**, **челонгар)**; **усто шудан** маҳорат пайдо кардан; **усто будан ба коре** моҳиру чирадаст будан дар коре; ӯҳдабаро будан. 2. омӯзгори ҳунар (касб, пешае). 3. шахсе, ки ба корҳои маъмурӣ ва техникии коргоҳ, баст ва ё шӯъбаи кори сохтмон сардорӣ мекунад. 4. *гуфт., маҷ.* айёр, ҳилагар.

УСТОГӢ استاگی *ниг.* **устоӣ**.

УСТОД استاد 1. муаллим ва омӯзгори бузург: **турфа шогирде, ки дар ҳайрат кунад устодро** (*зарб.*). 2. ихтисосманде, ки дар соҳаи худ ба ҳадди камолот расидааст, доно ва тавоно дар илм ё ҳунаре; **устоди кори худ будан** донандаи кори худ будан; дар кори худ чусту чолок будан, маҳорат доштан; **устоди сухан** суханвар; адиби номдор; **устоди санъат** санъаткори номдор. 3. унвони фахрӣ, ки ба пешқадамони ягон соҳаи кору фаъолият дода мешавад: **устоди санъати Тоҷикистон, устоди варзиш**.

УСТОДӢ استادی 1. *мансуб ба* **устод**; амалу вазифаи устод; муаллимӣ, омӯзгорӣ; роҳбарӣ. 2. маҳорат; ҳунармандӣ; **устодӣ кардан** роҳбарӣ кардан, муаллим будан.

УСТОДОНА استادانه 1. ба устод хос(с), махсуси устод; устодвор: **маҳорати устодона**. 2. устокорона, моҳирона; **устодона тасвир кардан, устодона иҷро кардан кореро**.

УСТОЗ استاذ *ниг.* **устод**.

УСТОӢ استائی маҳорат, кордонӣ; **бо устоӣ** моҳирона, устокорона.

УСТОКОР استاکار 1. соҳибҳунар, донандаи касбу коре; мутахассис дар соҳае; бомаҳорат, моҳир. 2. омӯзанда, ёддиҳанда. 3. *таър.* соҳиби устохона ва корхонаи пешаварӣ, он ки дар зери дасташ чанд нафар шогирд кор мекард.

УСТОКОРӢ استاکاری устогӣ, ҳунармандӣ; маҳорат; **устокорӣ кардан** маҳорат нишон додан, бо кордонию гапдонӣ амал кардан; чаққонию чолокӣ кардан.

УСТОКОРОНА استاکارانه ҳунармандона; моҳирона; бо маҳорати том.

УСТОХ اوستاخ//استاخ *кит.* далер, ҷасур; нотарс, беибо, густох.

УСТОХӢ اوستاخی густохӣ, далерӣ, ҷасурӣ.

УСТОХОНА استاخانه 1. муассисаи ҳунармандӣ, ки дар он чизҳоро таъмир ва дуруст мекунанд ё чизҳои нав месозанд; бинои корхона: **устохонаи оҳангарӣ**, **устохонаи пойафзолдӯзӣ**. 2. шӯъбаи коргоҳ: **устохонаи харротӣ**, **устохонаи дуредгарӣ**; **устохонаи таълимию истеҳсолӣ** муассисаи махсус ё шӯъбае дар мактабҳо, ки талабагон дар он ҷо ҳам касбу ҳунар меомӯзанд ва ҳам маҳсулот тайёр мекунанд.

УСТУВО *а.* استواء *ниг.* **истиво**.

УСТУВОН *а.* استوان *кит.* **сутун**.

УСТУВОНА استوانه 1. *кит.* ҳар чизе, ки сутунмонанд аст; сутун. 2. *ҳанд.* ҷисмҳое, ки ду сари онҳо аз ду доираи ба ҳам мувозӣ иборат буда, онҳоро ду ҳамвории мувозӣ ба ҳам мепайвандад, силиндр. 3. *тех.* яке аз қисмҳои асосии муҳаррики поршендори мошинҳо, ки шакли устувонаӣ дорад.

УСТУВОНАӢ استوانه‌ای 1. *мансуб ба* **устувона**. 2. ҳар чизе ки шакли устувонаро дорад; устувонамонанд, устувонашакл.

УСТУВОР استوار 1. пойдор, побарҷо; маҳкам, мустаҳкам: **қалъаи устувор**; **сулҳи устувор** сулҳи пойдор, сулҳи бардавом, **таҳкурсии устувор** таҳкурсии мустаҳкам, таҳкурсии бақувват; **устувор бастан** маҳкам бастан *чизеро*; **устувор кардан** а) пойдор кардан; барқарор (барпо) кардан; б) рост кардан; шинондан, гузоштан, нишондан, насб кардан, афрохтан; **устувор шудан** пойдор шудан, мустаҳкам шудан, қавӣ гардидан, боқувват шудан. 2. *маҷ.* суботкор, собитқадам, боматонат, қавиирода; **азми (иродаи) устувор** азми қавӣ, азму иродаи мусстаҳкам; **бо қадамҳои устувор** дилпурона, боэътимод; **устувор будан** (*ба аҳду паймон, дар ваъда*) собитқадам (қатъӣ) будан; содиқ будан (дар ваъда, аҳду паймон ва ё дар ишқ); **устувор истодан** а) собитқадам будан, боматонат будан; б) истодагарӣ кардан.

УСТУВОРӢ استواری 1. пойдорӣ; мустаҳкамӣ. 2. собитқадамӣ, суботкорӣ, матонат; истодагарӣ дар аҳди худ ё расидан ба мақсаде.

УСТУВОРОНА استوارانه 1. собитқадамона, суботкорона; бо матонати том. 2. аз рӯи боварӣ ва эътимод, бо боварии том; бо қатъият.

УСТУР استور *кит.* сутур, улов, маркаб.

УСТУРА I استوره поку, теғ.

УСТУРА II *а.* اسطوره афсона, хурофот.

УСТУРБОН استوربان *кит.* сутурбон; он ки ба сутурон нигоҳубин мекунад, саис.

УСТУРВАН استرون *ниг.* **сутурван**.

УСТУРДАН استردن *шакли дигари* **сутурдан**.

УСТУРЛОБ *ю.* اسطرلاب [*аслаш* **астувлоб**] *кҳн.* асбоби кунҷсанҷ, ки ба воситаи он мавқеъ ва баландии ситораҳо ва дигар ҷирмҳои осмониро муайян мекарданд.

УСТУХОН I استخوان 1. моддаи сахт дар бадани инсону ҳайвон, ки устувории андом ва ҷузъҳои онро таъмин мекунад: **устухони даст**, **устухонҳои сутунмӯҳра**. 2. донаки меваҳо (*аз қабили* донаки хурмо, анор, ангур), ҳаста; ◊ **устухони** *касе* **сафед шудан** *маҷ.* азоби сахт кашидан; **устухони** *касе* **сахт шудан** (гаштан) а) ба воя расидан; б) бо коре зиёд машғул шудан; ба коре одат кардан, омӯхта шудан, корозмуда шудан; **корд ба устухон расидан** сахт ба танг омадан, ба ҷон расидан, тоқатшикан шудан (*азобу уқубати касе*); аз шиддати азобу машаққат аз ҷон безор шудан; **дар коре устухон надоштан** дар коре ниҳоят моҳир ва чусту чолок будан; **дар коре устухон сафед кардан** дар натиҷаи зиёд машғул шудан дар коре маҳорат пайдо кардан, корозмуда шудан.

УСТУХОН II استخوان *кҳн.* навъе аз аслиҳаи ҷангии қадим.

УСТУХОНБАНД استخوان بند *ниг.* **шикастабанд**.

УСТУХОНБАНДӢ استخوان بندی 1. маҷмӯи устухонҳо, ки танаи инсону ҳайвон бо воситаи он қоиму устувор аст, склет. 2. *тиб.* бо тартиби муайян тахтачабанд кардани ҷои шикастаи устухонҳо, шикастабандӣ; ◊ **устухонбандии асари бадеӣ** тарзи ҷобаҷогузории силсилаи воқеаҳои ба ҳам вобаста ва иштироккунандагони асари бадеӣ, бандубасти асари бадеӣ, композитсия.

УСТУХОНБУЗУРГ استخوان‌بزرگ *кит.* асилзода, наҷиб, калонзода.

УСТУХОНДАРД استخوان درد дарди устухон.

УСТУХОНДОР استخوان‌دار 1. ҳар чизе ки устухон дорад: **гӯшти устухондор**, **моҳии устухондор**. 2. *гуфт., маҷ.* дорои эътибор, соҳибэътибор, пурқудрат.

УСТУХОНПАРДА استخوان پرده пардаи устухон.

УСТУХОНПОРА استخوان‌پاره як порчаи устухон; пораи устухони шикаставу майдашуда.

УСТУХОНРАБО استخوان‌ربا 1. *маҷ.* саг. 2. мурғи афсонавии Ҳумо, ки гӯё устухон мехӯрдааст.

УСТУХОНРЕЗА استخوان ریزه 1. устухонпора. 2. *маҷ.* хурдҷусса: **одами устухонреза**.

УСТУХОНРЕЗАГӢ استخوان‌ریزگی хурдҷуссагӣ, резаандомӣ.

УСТУХОНСОЗӢ استخوان‌سازی *биол.* табдили ҳуҷайраҳои мулоим ва бофтаҳои ҳуҷайравӣ ба устухон ва таркибҳои устухонӣ.

УСТУХОНТАЛОШӢ استخوان تلاشی часпочаспӣ ва талош барои устухон: **устухонталошии сагон**.

УСТУХОНФУРӮШӢ استخوان فروشی *кит., маҷ.* таъриф ва ситоиши гузаштагони худ.

УСТУХОНХОӢ استخوان‌خائی чида хӯрдани гӯшт аз устухони дар таоме пӯхташуда, хоидани устухон.

УСТУХОНӢ استخوانی 1. *мансуб ба* **устухон**. 2. аз устухон сохташуда: **шонаи устухонӣ, корди досташ устухонӣ**.

УСТУХОНХОР استخوان‌خوار 1. *кит.* устухонхӯр, дорои тавоноии устухон хӯрдан. 2. *маҷ., кит.* мурғи Ҳумо.

УСТУХОНХОРӢ استخوان‌خواری *кит.* амал ва кори устухонхӯр.

УСТУХОНХӮР استخوان‌خور парандае, ки хӯрокаш устухон аст (*мас., мурғи Ҳумо*).

УСТУХОНХӮРӢ استخوان‌خوری устухон хӯрдан; устухонхӯр будан.

УСТУХОНШИНОС استخوان‌شناس *тиб.* мутахассиси устухоншиносӣ, остеолог.

УСТУХОНШИНОСӢ استخوان‌شناسی *анат.* як соҳаи анатомия, ки ба омӯзиши сохт, шакл ва таркиби устухонҳои бадан машғул аст, остеология.

УСУЛ *а.* اصول 1. *ҷ.* **асл** (аслҳо); тарз, тариқ, равиш, роҳ; тартиб: **мактаби усули нав (ҷадид)**, **усули нави табобатӣ**, **усули кор; ба усули** … ба тартиби …, ба шакли …; **бо усули** …, ба тариқи …, ба тарзи…: **усулеро ба кор бурда**, **бо усули литографӣ чоп кардани китоб**, **бо усули чоркунҷа коштани пахта**. 2. *маҷ.* таърих ва моҳияти пайдоиши бемориӣ. 3. нағма, наво, оҳанги мусиқӣ. 4. ҳаракати мавзун; рақс; **усул кардан** рақсидан; **нағмаву усул** рақсу наво, мусиқинавозию рақс. 5. номи яке аз нағмаҳои ҳафтдаҳгонаи мусиқии классикӣ. 6. қоидаи асосии ҳар илм; асосҳои ҳар илм: **усули шеър, усули калом**.

УСУЛАН اصولاً аслан, асосан.

УСУЛӢ اصولی аслӣ, решагӣ; асосӣ.

УСУР *а.* عثور *кит.* лағзиш, афтодан.

УСФУР *а.* عصفور *кит.* гунҷишк.

УТЛАТ *а.* عطلت *кит.* бекорӣ; **дар утлат мондан** бекор мондан.

УТОҚ *т.* اطاق ҷои алоҳидаи аз ҳам бо деворҳо ҷудокардашуда дар дохили бино ё иморат, хона; ҳуҷра: **утоқи кор**, **утоқи хоб**.

УТОҚА *т.* اطاقه *шакли тасғири* **утоқ**; утоқи хурд, хонача.

УТОПИЯ *ю.* اتاپیه 1. хаёл, тасаввур; хаёли хом. 2. *фалс.* таълимот дар бораи дигаргунсозии иҷтимоӣ барпо кардани сохти идеалии ҷамъият, бе назардошти қонуниятҳои объективии тараққиёти он, хаёлпарастӣ: **утопияи иҷтимоӣ**.

УТОРИД *а.* عطارد *ниг.* **Аторуд**.

УТОС *а.* عطاس *кит.* атса.

УТРОР *т.* اترار алафзор, марғзор, чарогоҳ.

УТТӢ اتی *ниг.* **дарзмол**.

УТУ اتو *ниг.* **дарзмол**.

УТУКАШ اتوکش он ки либосҳоро дарзмол мекунад, то ки ҳамвор бошанд, дарзмолкунанда.

УТУФАТ *а.* عطوفت меҳрубонӣ, шафқат, тавачҷӯҳ.

УФ اوف 1. *ҳиссачаи таассуф*. 2. *нидо* оҳ!, вой! (*дар мавриди норозӣ будан ва монда шудан гуфта мешавад*): **уф гуфтан**; **уф-пуф кардан** оҳу воҳ гуфтан.

УФАР افر *мус.* шакли шӯхи оҳангиест, ки дар шӯъбаҳои шашмақом ҳамчун қисми хотимавии мавзӯъҳои асосӣ меояд: **уфари ушшоқ**, **уфари сегоҳ**.

уфт افت *асоси замони ҳозира аз* **уфтодан**.

УФТ افت :**уфту андози нигоҳ** ҳаракати хушоянд ва мавзуни нигоҳ.

УФТОДА اوفتاده//افتاده *ниг.* **афтода**.

УФТОДАГӢ افتادگی *ниг.* **афтодагӣ**.

УФТОДАН افتادن *ниг.* **афтодан**.

УФТУХЕЗ افت وخیز *ниг.* **афтухез**.

УФУҚ *а.* افق 1. он ҷо ки гӯё осмон ба замин мерасад, канораи осмон; фазои ба назар намоёни рӯи Замин; **дар уфуқи дур, уфуқи кабуд** (**нилуфарӣ**). 2. *маҷ.* олам, дунё, офоқ.

УФУҚӢ افقی *мансуб ба* **уфуқ**; **хати уфуқӣ** хате, ки мувозӣ ба сатҳи Замин мебошад; *муқоб.* **амудӣ**.

УФУЛ *а.* افول *кит.* 1. ғуруб, фурӯ рафтан (-и ситора). 2. *маҷ.* мурдан, фавтидан.

УФУНАТ *а.* عفونت 1. бадбӯ шудан, бадбӯӣ пайдо кардан; тааффун, бадбӯӣ, бӯйнокӣ. 2. *тиб.* вайроншавӣ ва фасод кардани захмҳо, варамҳо ва дигар иллатҳои аъзои бадан дар натиҷаи афтодани микробҳо, инфексия.

УХ اخ *нидо* барои изҳори тааҷҷуб ва таассуф.

УХРАВӢ *а.* اخروی *кит.* 1. *мансуб ба* **ухро**. 2. *д.* охиратӣ, ондунёӣ.

УХРО *а.* اخری *кит.* 1. дигар, дувум, сонӣ. 2. охирин, вопасин. 3. *д. маҷ.* охират, он дунё.

УХТ *а.* اخت *кит.* хоҳар, ҳамшира.

УХУВВАТ *а.* اخوت бародарӣ, дӯстӣ.

УҲУ اهو *нидои* тааҷҷуб ва ҳайрат.

УҲУ-УҲУ اهو اهو садои сулфа; **уҳу-уҳу кардан** сулфа кардан, сулфидан.

УЧОҚ اچاق дегдон, оташдон.

УҶБ *а.* عجب *кит.* худписандӣ, ғурур, ҳавобаландӣ: **уҷбу нахват**.

УҶМ *а.* عجم аломат ва ишораҳое, ки дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ба зеру болои ҳарфҳо мегузоранд.

УҶМАТ *а.* عجمت *кит.* 1. кундзабонӣ, лакнати забон. 2. новозеҳӣ, бефасоҳатӣ.

УҶОБ *а.* عجاب *кит.* аҷиб, шигифт, тааҷҷубангез.

УҶОҶ *а.* اجاج *кит.* (намаки) талх, (оби) шӯр.

УҶР *а.* اجر *ниг.* **уҷра(т)**.

УҶРА(Т) *а.* اجره//اجرت *кит.* 1. подош; музд, ҳақ(қ). 2. иҷорапулӣ, ҳаққи кироя, маблағи иҷораи чизе.

УҶРАТГИР اجرت‌گیر *кит.* 1. гирандаи иҷорапулӣ, ситонандаи маблағи кироя чизе. 2. уҷратхӯр, нафақагир, муздгиранда, маошгиранда.

УҶРАТХӮР اجرت‌خور *кит.* нафақахӯр, вазифахӯр; маошгиранда.

УҶРИХОР//УҶРИХӮР اجری‌خوار//اجری‌خور *ниг.* **уҷратхӯр**.

УҶРО *а.* اجرا *кит.* ротиба ва маоши рӯзмарра; таоми ҳаррӯза, ки ба мӯҳтоҷон медиҳанд.

УҶУР *а.* اجور *ҷ.* **аҷр** (подошҳо, муздҳо).

УШКУФА اشکوفه *шакли дигари* **шукуфа**.

УШНА اشنه навъи гиёҳест, ки дар биёбон ва ҷойҳои гарм вомехӯрад ва гулу реша надорад.

УШНАБАСТА اشنه بسته бо ушна фарогирифта, ҷои ушназеркарда.

УШНАГИЁҲ اشنه‌گیاه *ниг.* **ушна**.

УШНАДОР اشنه دار ҷои дорои гиёҳи ушна.

УШНОН اشنان *ниг.* **ушна**.

УШПУЛАК اشپلک ҳуштакчаи бачагонаи сафолин.

УШР *а.* عشر 1. *кит.* даҳяк. 2. *таър.* андозе, ки аз заминҳои корам ба миқдори даҳяки ҳосили онҳо гирифта мешуд. 3. *д.* даҳяки Қуръон. 4. даҳаи аввали моҳи рамазон; **ушри ашир** а) садяк, аз сад як; б) *маҷ.* чизи андак.

УШРА *а.* عشره *кит.* номи як ҷинс дарахти талх-

мева.

УШРИЯ عشریه *ниг.* **ушр** 2.

УШРӢ عشری *кит.* 1. он, ки ба миқдори даҳяк хироҷ медиҳад. 2. тифли навомӯзи қуръонхон.

УШРХОН عشرخوان 1. қуръонхон. 2. *киноя аз* одами маъзул ва бекормонда.

УШТУЛУМ اشتلم *кит.* 1. тундӣ, дағалӣ, дуруштӣ, хушунат; **ба уштулум** тундхӯёна; дағалона. 2. шӯру ғавғо, ҷангу ҷанҷол. 3. зӯрӣ, зулм, таадӣ.

УШТУР اشتر *шакли дигари* **шутур**.

УШТУРАК اشترک 1. шутури майда; шутурбача. 2. *маҷ.* мавҷи дарё.

УШТУРБОН اشتربان *ниг.* **шутурбон**.

УШТУРГИЁҲ اشتر گیاه *ниг.* **янтоқ**.

УШТУРҒОЗ اشترغاز гиёҳест монанди коҳу.

УШТУРПОЙ اشترپای гиёҳе, ки барги он ба кафи пои шутур монанд аст.

УШТУРХОР اشترخار *ниг.* **янтоқ**.

УШШОҚ *а.* عشّاق 1. *ҷ.* **ошиқ**. 2. номи яке аз мақомҳои мусиқии «Шашмақом»; савти калон.

УЮБ *а.* عیوب *ҷ.* **айб**.

УЮН *а.* عیون *ҷ.* **айн** I (чашмҳо).

Ӯ

Ӯ I *ҳарфи бисту панҷуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ дар аввали калимаҳо ба воситаи* алифу вов (او) (*мас.*, اورده ӯрда) *ва дар мобайн ва охири калимаҳо бо* вови маҷҳул (و) (*мас.*, гӯл گول гулӯ گلو) *ифода мегардад; дар ҳиҷоҳои баста пеш аз* «ҳ» (ه) *ва пеш аз* айн (ع) *меояд* (*мас.*, мӯҳтарам محترم, мӯъҷиза معجزه); *дар аввали калимаҳо ҳарфи* айн (ع) *агар замма қабул кунад,* ӯ *хонда мешавад* (*мас.*, **ӯҳда** عهده).

Ӯ II او *ҷонишини шахси сеюми танҳо*; аз ӯ, ба ӯ.

ӮБА *т.-м.* اوبه *кҳн.* ҳаймаи истиқоматии кӯчманчиён, юрт, бошишгоҳи кӯчманчиён.

ӮБАДА اوبده *гуфт.* дарида, порашуда, либоси пахтаҳояш баромадаи овезон.

ӮГАЙ *т.* اوگی *гуфт.* ғайрихунӣ, ғайрихудӣ; **духтари ӯгай** духтарандар, рабиба; **додари ӯгай** додарандар, додари сабабӣ; **модари ӯгай** модарандар; **падари ӯгай** падарандар; **фарзанди ӯгай** писар ё духтари ба зан ё шавҳари пештара тааллуқдошта, рабиб, рабиба.

ӮҒУР اوغر *ниг.* **уғур**.

ӮҒУРАК اوغرک *ниг.* **уғурак**.

ӮҒУРДАСТА اوغردسته *ниг.* **уғурдаста**.

ӮҒУРКӮБӢ اوغر کوبی дар ӯғур чизеро кӯфтан.

ӮҒУРЧА اوغر چه *ниг.* **уғурак**.

ӮҒУРЧАДАСТА اوغرچه‌دسته дастаи ӯғурак; *муқ.* **ӯғурдаста**.

ӮҒУРШАКЛ اوغرشکل ҳар чизи ба ӯғур монанд; **гардани ғафси ӯғуршакл** гардани ғафси безеб.

ӮЗАК *т* اوزک *гуфт.* мағзи миёни танаи дарахт ва ғайри қобили хӯрдании миёни баъзе сабзавот: **ӯзаки карам**; **ӯзаки сабзӣ**; **сабзии ӯзак** сабзии сахти ба реша табдилшуда.

ӮЗБАК اوزبک номи халқи туркизабон, ки аҳолии асосии Ҷумҳурии Ӯзбакистони ҳамсояро ташкил медиҳад.

ӮЗБАКӢ اوزبکی *мансуб ба* **ӯзбак: забони ӯзбакӣ**.

ӮЗБЕК اوزبیک *ниг.* **ӯзбак**.

ӮЗБЕКӢ اوزبیکی *ниг.***ӯзбакӣ**.

ӮЙ اوی I *шакли шеърии* **ӯ**; **андар ӯй** дар вай.

ӮЙ II *нидо* ой, ҳой (*дар вақти мурољиат, хабардор кардани касе гуфта мешавад*).

ӮЛАНГ I *т.* اولنگ суруде, ки дар байни халқҳои туркизабон дар тӯйҳо ва маросимҳо асосан

ба тариқи дастҷамъӣ хонда мешавад.

ӮЛАНГ II *т.* اولنگ сабзазор, марғзор.

ӮЛАТ *т.* اولت *гуфт.* муромурӣ, вабо (-и ҳайвонот).

ӮЛПОН *т.* اولپان *таър.* як навъи андоз аз замин, хироҷи замин.

ӮЛПОНПУЛӢ اولپان پولی *таър.* пули андози замин; маблағи аз пардохти андози замин ҷамъшуда.

ӮЛЧАК *т.* اولچک *гуфт.* андоза, ченак, чен; **ӯлчак кардан** андоза кардан, ченаки чизеро гирифтан.

ӮЛЧАКЧӮБ اولچک چوب *гуфт.* чӯби ченакаш муайян, ки бо он чизеро чен мекунанд ё масофаи чизеро андоза мегиранд.

ӮЛҶА//УЛҶА *т.-м.* اولجه чизу чора ё моле, ки аз (майдони) ҷанг ба даст дароварда мешавад, ғанимати гирифташуда аз душмани мағлуб: **ӯлҷа гирифтан**; **ба ӯлҷа бурдан** ғанимат гирифтан, ба ғорат бурдан.

ӮМОЧ اوماچ *хӯр.* як навъ таоми обдор, ки бо хамири реза-резаи тухми мурғ ва равған омехта тайёр мекунанд.

ӮРА اوره 1. чоҳи одатан начандон чуқури хуммонанд, ки барои нигоҳ доштани ғалла, сабзӣ, картошка *ва г.* дар ягон гӯшаи саҳни ҳавлӣ канда мешавад. 2. хандақ, канда; заминкан (барои мудофиаи ҳарбӣ), **ӯра кандан** (ба ҳар ду маъно). 3. *кҳн.* дара, сой.

ӮРАМОНАНД اوره مانند монанд ба ӯра, мисли ӯра.

ӮРДА I اورده *т. таър.* 1. номи давлат, иттиҳоди қабилаҳо ва қароргаҳи хонҳои тотору муғул. 2. бошишгоҳи хону амир ва ҳокимон; қалъаву ҳисори ҳокимнишон.

ӮРДА II *т.* اورده *кҳн.* ҳарамхонаи хон, амир, подшоҳ ва ҳокимон.

ӮРДАК *т.* اوردک *гуфт.* мурғобӣ.

ӮРДАКПАРРОНӢ اوردک پرانی *киноя аз* истеҳзо ва масхара: **ӯрдакпар(р)онӣ кардан**.

ӮРДУ اوردو *ниг.* **урду** I; **ӯрдуи ситам** лашкари ғаму андӯҳ; **ӯрду задан** истеҳком гирифтан пеш аз ҷанг, лашкаргоҳ сохтан.

ӮРДУГОҲ اوردوگاه *ниг.* **урдугоҳ**.

ӮРМУЗ اورمز *ниг.* **ҳурмуз(д)**.

ӮРМУЗД اورمزد *ниг.* **ҳурмуз(д)**.

ӮРОҚ اوراق *таър., ниг.* **урок**.

ӮСАЛ اوسل *гуфт.* **ӯсал кардан** хиҷолат додан; ба ҳолати ногувор монондан; **ӯсал шудан** ба ҳолати ногувор мондан, хиҷолат кашидан, шармсор шудан.

ӮСМА اوسمه гиёҳи сабзрангест, ки духтарону занон онро фишурда, оби онро барои ороиш ба абрувон мемоланд (*аслаш* **васма** ва **вусма**).

ӮСМАКАШӢ اوسمه کشی ба абрувон ӯсма молидан.

ӮТОВ *т.* اوتاو *гуфт.* хонаи тобистонаи кӯчманчиёни чорводор, ки дар чарогоҳ месозанд.

ӮҲ اوه *нидо калимае*, ки тарс, ҳайрат, афсӯс, мондагӣ, ғамзадагӣ *ва г.-ро ифода мекунад*: эҳ, оҳ, вой ; уф.

ӮҲБАТ *а.* اهبت *кит.* созу сомон; таҷҳизот ва силоҳи лашкар.

ӮҲДА *а.* عهده тааҳҳуд, зимма; ҷавобгарӣ, масъулият; **ӯҳда карда тавонистан** а) иҷро (*анҷом, буд*) карда тавонистан; б) идора карда тавонистан, ба даст гирифта тавонистан; ба тартибу низом андохта тавонистан; **аз ӯҳдаи коре баромадан** кореро иҷро карда тавонистан, ба ҷо оварда тавонистан; **аз ӯҳдаи кори** *касе* **баромадан** кори касеро анҷом ва буд карда тавонистан; **ба ӯҳдаи худ гирифтан** ӯҳдадор шудан, ба зимма гирифтан, масъули иҷрои коре шудан; **ба ӯҳдаи** *касе* **будани коре** ба зиммаи касе будани иҷрои коре; **кореро ба ӯҳдаи** *касе* **гузоштан** иҷрои кореро ба касе супоридан, масъулияти кореро ба касе вогузор кардан.

ӮҲДАБАРО عهده‌برا моҳир, лаёқатнок, чолок дар ҳар кор.

ӮҲДАБАРОЁНА عهده‌برایانه бо ӯҳдаборой, бо кордонӣ, моҳирона, лаёқатмандона.

ӮҲДАБАРОЙ عهده برایی аз ӯҳдаи анҷом додани корҳо ба хубӣ баромада тавонистан; кор-

донӣ; лаёқатнокӣ; чустучолокӣ дар ичрои корҳо.

ӮҲДАДОР عهده‌دار вазифадор, муваззаф, масъул; чавобгар, кореро (чизеро) бар ӯҳда гиранда; **ӯҳдадор кардан** барои коре масъул гардонидан, вазифадор кардан, кореро ба зиммаи касе гузоштан; **ӯҳдадор шудан** вазифадор шудан, масъули коре шудан, ба зимма гирифтан.

ӮҲДАДОРӢ عهده داری ичрои чизеро ё кореро ба зимма гирифтан, мачбурият; вазифадор шудан (барои ичрои коре), вазифадорӣ: **ӯҳдадории ҳарбӣ**.

ӮҲДАНОБАРО عهده‌نابرا он ки аз ӯҳдаи коре намебарояд: белаёқат, ноӯҳдабаро.

ӮҲДАНОБАРОӢ عهده‌نابرایی ноӯҳдабароӣ, белаёқатӣ.

ӮҲӮ-ӮҲӮ اوهو اوهو *калимаи тақлиди овоз*, ки сурфаи сахтро ифода мекунад.

ӮҲҲӮ اوهّو *нидо* ҳайронӣ, тааччуб, таъриф, таҳсин, норизоӣ *ва г.-ро ифода мекунад*: эҳе, эҳа; ачаб!

ӮЪЧУБА *а.* اعجوبه *ниг.* **аъчуба**.

Ф

Ф *ҳарфи бисту шашуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи фе* (ف)*; дар ҳисоби абҷад ба адади 80 баробар аст.*

ФААММО *а.* فاما пас, аммо, валекин.

ФАБИҲО *а.* فبها пас хубтар, боз беҳтар, боз хуштар.

ФАБРИКА *лот.* فبریکه муассисаи саноатӣ барои коркарди мошинии ашёи хом; корхона.

ФАБРИКӢ فبریکی *мансуб ба* **фабрика**; моле, ки дар фабрика истеҳсол шудааст, на дар коргоҳҳои пешаварӣ; **моли истеҳсоли фабрикӣ**.

ФАВВОРА *а.* فواره шарраи об ё моеъ, ки аз сӯрохӣ ё лӯлае бо қувваи фишор ҷӯш зада, баланд мебарояд; **фаввора задан** ҷӯш зада баромадани об, хун ва моеоти дигар; ◊ **фаввораи нур** чашмаи нур, ҷараёни нур.

ФАВВОРАЗАНӢ فواره‌زنی ҷӯш задани об аз фаввора.

ФАВЗ *а.* فوز *кит.* 1. ғалаба, пирӯзӣ, нусрат. 2. раҳоӣ, растагорӣ; наҷот, халосӣ; **фавзи азим** саодати бузург.

ФАВҚ *а.* فوق 1. боло, забар, фарози чизе, рӯи чизе; *муқоб.* **тахт**, **зер**. 2. берун аз..., зиёда аз ..., зиёдтар, болотар.

ФАВҚАН *а.* فوقاً дар боло, он чи марбут ба фавқ аст .

ФАВҚИЯТ *а.* فوقیت боло будан, бартарӣ, баландӣ нисбат ба чизе.

ФАВҚӢ فوقی болоӣ, фарозӣ.

ФАВҚОНӢ فوقانی *ниг.* **фавқӣ**.

ФАВҚУЗЗИКР *а.* فوق‌الذّکر дар боло зикршуда; зикре, ки дар боло шудааст; мазкур.

ФАВҚУЛВАСФ *а.* فوق‌الوصف *кит.* болотар аз ҳадди тавсиф.

ФАВҚУЛИҚТИДОР *а.* فوق‌الاقتدار болотар аз иқтидор, бениҳоят муқтадир.

ФАВҚУЛМИЛЛӢ فوق‌الملّی болотар аз манфиатҳои миллӣ.

ФАВҚУЛОДА *а.* فوق‌العاده аз одат берун, берун ва зиёда аз ҳадди муқаррарӣ, берун аз доираи одоту муқаррарот; дорои ҳуқуқи мустасно: **сафири фавқулода ва мухтор**, **анҷумани фавқулода**.

ФАВҚУЛОДАГӢ فوق‌العادگی фавқулода будан; берун аз ҳадди муқаррарӣ будан; ҳуқуқу салоҳиятҳои истисноӣ доштан.

ФАВҚУЛФАВҚ *а.* فوق‌الفوق аз ҳад берун, аз ҳад афзун, бисёр.

ФАВҚУЛХОЛИС فوق‌الخالص бениҳоят холис; аз ҳадди муқаррарӣ холистар.

ФАВҚУЛҲАД *а.* فوق‌الحد аз ҳад берун, аз ҳад афзун, бисёр.

ФАВҚУЛҲАССОС *а.* فوق‌الحساس бурун аз ҳиссиёт, аз доираи эҳсос берун, ҳиснашаванда.

ФАВҚУННОҚИЛ *а.* فوق‌الناقل ноқили ғайримуқаррарӣ; ноқили дорои қобилияти аз ҳад зиёд.

ФАВҚУННОҚИЛИЯТ فوق‌الناقلیت ноқилияти ғайримуқаррарӣ; дорои қобилияти гузаронандагии аз ҳад зиёд будан.

ФАВҚУССАДО *а.* فوق‌الصدا *физ.* берун аз ҳадди садо: суръати фавқуссадо.

ФАВҚУССУРЪАТ *а.* فوق‌السرعت берун аз ҳадди суръат, барои муқаррароти суръат.

ФАВҚУТТАБИАТ فوق‌الطبیعت 1. берун аз табиат; *ниг.* **метафизика.** 2. *мансуб ба* **илоҳиёт**.

ФАВҚУТТАБИӢ فوق‌الطبیعی ғайримуқаррарӣ: **ҳисси фавқуттабиӣ**.

ФАВҚУТТАМОМ *а.* فوق‌التمام аз ҳама болотар, афзалтар, тамомтар, чизе, ки нисбат ба чизҳои дигар дар сатҳи баланд қарор дорад; чизи беҳтарин дар навъи худ.

ФАВҚУТТАСАВВУР *а.* فوق‌التصور болотар ё хориҷ аз ҳадди тасаввур ва андеша.

ФАВҚУШШИДДАТ *а.* فوق‌الشدت *физ.* болотар аз қувваи шиддат.

ФАВОЕҲ *а.* فوائح *ҷ.* **фоеҳ**; он чизҳое, ки бӯйҳои хуш паҳн мекунанд (гул, райҳон…).

ФАВОЗИЛ *а.* فواضل 1. *ҷ.* **фазилат**. 2. *кит.* чизҳои изофӣ, зиёдӣ, зиёдатӣ. 3. некиҳо, бахшишҳо.

ФАВОИД *а.* فوائد *ҷ.* **фоида**.

ФАВОКЕҲ *а.* فواکه *ҷ.* **фокиҳа** (мева).

ФАВОТ *а.* فوات *кит.* 1. фавтидан, даргузаштан, мурдан. 2. гум шудан, талаф шудан.

ФАВОТЕҲ *а.* فواتح *ҷ.* **фотиҳа(т)**.

ФАВОҲИШ *а.* فواحش *ҷ.* **фоҳиша** II.

ФАВР *а.* فور 1. ҷушиш. 2. зудӣ ва тезӣ, суръати тамом, бошитоб.

ФАВРАН *а.* فوراً дарҳол, базудӣ, батезӣ.

ФАВРАТ *а.* فورت шиддати чизе (*кор*, *ҳарорат хашм*).

ФАВРӢ فوری он чи бояд бетаъхир ва босуръат анҷом гирад, таъҷилӣ: **ҷавоби фаврӣ**.

ФАВТ *а.* فوت 1. даргузаштан, мурдан, вафот. 2. зоеъ шудан, талаф шудан; **фавти вақт** гузаштани вақт, зоеъ шудани вақт; **фавт кардан** даргузаштан, мурдан, вафот кардан; **фавт шудан** а) мурдан, даргузаштан; б) аз байн рафтан, аз даст рафтан.

ФАВТИДАН فوتیدن фавт кардан, даргузаштан, мурдан.

ФАВҲ *а.* فوح паҳн шудани бӯй (махсусан бӯи хуш).

ФАВҶ *а.* فوج гурӯҳ, даста, гурӯҳе аз мардум; дастаи муайяни аскар: **фавҷи силоҳ**; **фавҷ-фавҷ** анбӯҳи одамон, аскарон, лашкариён, ки паиҳам меоянд.

ФАВҶДОР فوج دار сардори фавҷе аз лашкар.

ФАГОНА فگانه *кит.* *шакли дигари афгона* ба маънии норасида, норасо, фиганда, партофта.

ФАҒ فغ 1. *кит.* бут, санам. 2. *маҷ.* маъшуқа.

ФАҒА فغه *ниг.* **поға**.

ФАҒАНД فغند *кит.* ҷаҳиш, ҷастухез.

ФАҒВОРА فغواره *кит.* шахшуда чун бути сангин, санами беҷон, он ки аз хиҷолат ё аз дилтангӣ мабҳут ва ҳайрон монда сухан гуфта натавонад.

ФАҒЁЗ فغیاز *кит.* ато, бахшиш, сила.

ФАҒИСТОН فغستان *кит.* буткада, санамхона.

ФАҒОК فغاک *кит.* аблаҳ, нодон, гӯл; ҳаромзод.

ФАҒОН فغان 1. *ниг.* **фиғон**. 2. бутҳо, санамҳо. 3. *маҷ.* маъшуқон.

ФАҒОНА فغانه *ниг.* **фиғон**: баланд шудани овоз; **фағона кардан** фарёд кашидан, шӯру ғавғо баровардан.

ФАҒФУР فغفور 1. (*айнан* фарзанди Худо), лақаби подшоҳони қадими Чин. 2. зарфҳои чинӣ, чинивор; ◊ **ҳафт фағфур** *киноя аз* ҳафт сайёра.

ФАҒФУРӢ فغفوری 1. он чи мансуб ба фағфур аст; **хонадони фағфурӣ**, **подшоҳони фағфурӣ**. 2. зарфҳои чинӣ (*коса*, *пиёла*).

ФАДАВИЁНА فدویانه *кит.* фидоивор, фидокорона.

ФАДАВӢ *а.* فدوی *кит.* фидоӣ, он ки дар роҳи мазҳаб ё маслаке ҷоннисорӣ мекунад, ҷонсупор.

ФИДОМАТ *а.* فدامت *кит.* дағалӣ, муомилаи дурушт.

ФАДФАД *а.* فدفد *кит.* саҳро ва замини ҳамвор, дашт.

ФАЁЛ فیال *кит.* 1. оғоз, шурӯъ, аввал. 2. замине, ки аввалин бор кишт шудааст, замини навкорам.

ФАЁР فیار *кит.* шуғл, кор, пеша.

ФАЖА فژه *кит.* палид, зишт; олуда.

ФАЖҒАНД فژغند палид; ифлос; зишт.

ФАЖОГИН فژاگین *ниг.* **фажа**.

ФАЖОК فژاک мурдор, ганда, зишт, палид.

ФАЗАЪ *а.* فزع 1. тарс, бим, ваҳм, даҳшат хавф. 2. фарёд, ғулғула, нолаву зорӣ, ғирев.

ФАЗИЛАТ *а.* فضیلت 1. бартарӣ, болотарӣ, афзалият. 2. бартарӣ дар фазл, дониш ва камол, дорои сифатҳои нек будан.

ФАЗИЛАТГУСТАР فضیلت‌گستر 1. он ки дар тарвиҷу вусъати фазлу дониш кӯшиш мекунад. 2. *маҷ.* фозил ва донишманд.

ФАЗИЛАТНОК فضیلتناک фозил, донишманд.

ФАЗИЛАТОИН فضیلت‌آئین *кит.* соҳиби фазилат, соҳиби маърифат ва камол.

ФАЗИЛАТОМЕЗ فضیلت‌آمیز 1. он ки бо фазилат омезиш ёфтааст. 2. *маҷ.* фозил.

ФАЗИҲ *а.* فضیح расво, шарманда, беобрӯ.

ФАЗИҲАТ *а.* فضیحت расвоӣ, шармандагӣ, беобрӯӣ, ошкор кардани кори бад; ◊ **фазиҳат кардан** шарманда кардан, маломат кардан; **фазиҳат шудан** расво шудан, шарманда шудан.

ФАЗЛ *а.* فضل 1. бартарӣ, афзунӣ. 2. дониш, илм, маърифат, камол; **изҳори фазл** фазлу дониши худро зоҳир кардан; доноии худро нишон додан.

ФАЗЛА فضله *а.* 1. зиёдатӣ, бақия, пасмонда. 2. пасхӯрда, сарқут. 3. он чи пас аз хӯрдан аз инсон ва ё ҳайвон берун мешавад, ифрозот, саргин. 4. *маҷ.* гапи беҳудаи барзиёд; **фазлаоб** оби ифлос ва чиркин.

ФАЗЛПАРВАР فضلپرور 1. ихлосманди фазлу дониш. 2. *маҷ.* фозил ва донишманд.

ФАЗЛПЕША فضل پیشه *ниг.* **фазлпарвар**.

ФАЗЛФУРӮШӢ فضل فروشی худнамоӣ бо фазлу дониши худ.

ФАЗО *а.* فضا 1. ҷои васеъ, макони фарох; майдон, соҳа, арса. 2. фалак, осмон, ҳаво. 3. холигӣ, ковокии даруни чизе. 4. маконе, ки кураи Замин дар он ҷо гирифтааст ва аз ҳеҷ тараф маҳдуд нест; ◊ **фазои хок** *киноя аз* дунё.

ФАЗОЕҲ *а.* فضائح *ҷ.* **фазиҳат**.

ФАЗОИЛ فضائل *ҷ.* **фазилат**.

ФАЗОИШ فزایش *ниг.* **физоиш**.

ФАЗОЛИК *а.* فذالک ҳосил, натиҷа, ҷамъбаст, хулоса.

ФАЗОТРОН *ю.* فزاتران *физ.* суръатфизои зарраҳои барқадори вазнин.

ФАЙ *а.* فی *кит.* соя, сояноки; сояи баъд аз пешин, сояи Офтоб дар гашти пешин; **фай гаштан** ҳеҷ шудан, нобуд шудан.

ФАЙЁЗ *а.* فیاض файздиҳанда, бисёр бахшанда, пурхайр, файзбахш.

ФАЙЗ *а.* فیض 1. бахшиш, ато. 2. бисёрӣ, фаровонӣ дар бахшиш ва ато; баракат.

ФАЙЗБАХШ فیض‌بخش атокунанда, баракатдеҳ.

ФАЙЗБАХШӢ فیض‌بخشی лутфу марҳамати бисёр кардан; бахшиш ва хайру барака расонидан.

ФАЙЗБОР فیض‌بار пурбаракат, хайру бахшишкунанда: **борони файзбор** борони баҳор.

ФАЙЗГИРӢ فیض‌گیری баҳраи моддиву маънавӣ гирифтан, баҳрагирӣ.

ФАЙЗЁБ فیض‌یاب баракатбинанда, баҳравар; **файзёб гардидан (шудан)** баҳраманд гардидан (*мас., аз сӯҳбати каси аз худ бузург ё донишманд*).

ФАЙЗЁБӢ فیض‌یابی баҳраи моддиву маънавӣ гирифтан, баҳрагирӣ.

ФАЙЗПАРВАР فیض‌پرور файзбахш, пурбаракат.

ФАЙЛ *англ.* فیل *тех.* маҷмӯаи додаҳо ва барномаҳои мураттаб, ки дар компютер бо як ном шинохта мешавад; маҷмӯи ёддоштҳо дар доираи як санад дар компютер.

ФАЙЛАСУФ *а.* فیلسوف фалсафадон, дӯстдори илму ҳикмат, ҳаким.

ФАЙЛАСУФӢ فیلسوفی *мансуб ба* **файласуф**: **амали файласуфӣ**.

ФАЙЛАСУФМАОБ فیلسوف‌مآب он ки дорои гуфтор ва рафтори шабеҳи файласуфон аст, файласуфмонанд.

ФАЙЛАСУФОНА فیلسوفانه чун файласуфон, ба

тарзи файласуфон.

ФАЙСАЛ *а.* فیصل 1. анҷом додан, қатъ кардан. 2. ҷудо кардани ҳақ аз ботил, ҳукми байни ҳақ ва ботил; қазоват, ҳакамӣ; **файсал ёфтан** ҳал шудан, яктарафа шудан, ба поён расидан; **файсал кардан** яктарафа кардани масъала, ҳаллу фасл кардани мурофиае (коре).

ФАК(К) فک 1. ҷудо шудани ду чизи ба ҳам вобаста. 2. ҳар кадом аз устухонҳои ҷоғ, ки дандонҳо ба он пайвастанд; **факки барин** ҷоғи боло; **факки зерин** ҷоғи поён, чона; **факки изофат** *грам.* афтодани изофа, партофтани бандаки изофии «и» (бештар дар шеър ба тақозои вазн); **соҳибхона, соҳибзавқ**. 3. бахши гирандаи абзорҳои дастиву мошинӣ монанди анбӯр, гира *ва г.* 4. ҷудо кардани чизе аз чизи дигар. 5. *кит.* раҳоӣ, озодӣ.

ФАКОҲАТ *а.* فکاحت 1. ширингуфторӣ, зарофат. 2. мазоҳ, масхара.

ФАКС *англ.* فکس *тех.* василае, ки ба кӯмаки он нусхаи ҳар навъи навишта ё тасвиреро ба таври электронӣ бо кӯмаки хатҳои телефон ирсол ё дарёфт мекунанд; намобар; дурнавис, дурнигор.

ФАКТ *лот.* فکت кори дар ҳақиқат воқеъшуда, ҳодисаи воқеӣ, ҳақиқат, амри воқеъ.

ФАКУЛТА *фр.* فکلته шӯъбаи мактаби олӣ, ки дар он илмҳои соҳаи муайяне таълим дода мешавад: **факултаи физика, факултаи химия**.

ФАКУЛТАТИВӢ فکلتتیوی ғайримаҷбурӣ, ихтиёрӣ; **машғулиятҳои факултативӣ** дарсҳои ғайрирасмӣ ва берун аз нақшаи таълим.

ФАКУЛТЕТ *фр.* فکلتیت *ниг.* **факулта**.

ФАҚАТ *а.* فقط танҳо; мунҳасиран; бас.

ФАҚЕҲ *а.* فقیه донишманди илмҳои шаръӣ; донандаи қонун ва аҳкоми шариати ислом, қонуншиноси шариат.

ФАҚИР *а.* فقیر 1. камбағал, бенаво, қашшоқ, тиҳидаст, нодор. 2. аз рӯи хоксорӣ аз тарафи шахси аввал нисбати худ гуфта мешавад, камина; шахси якуми шумораи танҳо.

ФАҚИРОНА فقیرانه камбағалона; итоаткорона, хоксорона: **фақирона зиндагӣ кардан**.

ФАҚИРӢ فقیری камбағалӣ, нодорӣ, бечизӣ.

ФАҚОҲАТ *а.* فقاهت *кит.* фақеҳӣ, фақеҳ будан, олим будан дар қавонини шаръӣ.

ФАҚР *а.* فقر *кит.* камбағалӣ; фақирӣ, нодорӣ, тиҳидастӣ.

ФАЛАК I *а.* فلک *кит.* 1. осмон, сипеҳр. 2. дар истилоҳи илми нуҷуми қадим ҳар як аз қисмҳои осмон, ки ҷои яке аз сайёраҳост. 3. *маҷ.* қазову қадар, сарнавишт, тақдир, қисмат; **гардиши фалак** гардиши замона, гузашти рӯзгор; тақдир, қисмат; **додаш ба фалак баромад** (печид, расид) сахт ба фиғон омад; **сар ба фалак кашида** … хеле баланд, хеле боло. 4. *маҷ.* улвият ва баландии чизе.

ФАЛАК II فلک бахше аз мусиқии мардумӣ ва суннатии халқи тоҷик.

ФАЛАКВОР فلکوار *кит.* фалакмонанд, ба сони фалак, чархзанандаву мудаввар.

ФАЛАКЗАДА فلک‌زده *маҷ.* ситамзада, бадбахт, бетолеъ.

ФАЛАКЗАДАГӢ فلک‌زدگی *маҷ.* бадбахтӣ, бетолеӣ.

ФАЛАКИЁТ *а.* فلکیات *нуҷ., кҳн.* кайҳоншиносӣ; илми шинохти ситораҳову кайҳон, илми коинотшиносӣ.

ФАЛАКӢ فلکی 1. *мансуб ба* **фалак**. 2. сокини фалак, бурҷи фалак; осмонӣ. 3. мусиқӣ ва суруди мардумӣ, фалакхонӣ.

ФАЛАКМАРТАБА فلک‌مرتبه *кит.* баландмартаба, баландпарвоз.

ФАЛАКПАЙМО فلکپیما осмоннавард, осмонгард: **киштии фалакпаймо**.

ФАЛАКПЕЧ فلک‌پیچ *маҷ.* ба фалак бароянда, то ба фалак расанда, хеле баланд: **фарёди фалакпеч** фарёди сахт, баланд.

ФАЛАКПОЯ فلک‌پایه *маҷ.* ниҳоят баланд, хеле баланд.

ФАЛАКСАЙР فلک‌سیر 1. зудрав, тезпарвоз. 2. *маҷ., ниг.* фалакпеч.

ФАЛАКСАРО فلک‌سرا сароядаи сурудҳои фалак, овозхони фалаксаро.

ФАЛАКСАРОӢ فلک‌سرایی кор ва шуғли ҳунарманди фалаксаро.

ФАЛАКСО(Й) (فلکسا(ی ба фалак расанда, он чӣ сараш ба фалак расидааст; *киноя аз* бисёр баланд, *ниг.* **фалакпеч**.

ФАЛАКТАВОН فلک‌توان *кит.* фалаккувват, фалакнерӯ; *мач.* бисёр зӯр, боқувват, тавоно.

ФАЛАКТОЗ فلکتاز *кит.* парвозкунанда; баландпарвоз.

ФАЛАКУЛАФЛОК *а.* فلک‌الافلاک *нуҷ.* фалаке, ки онро фарогир ва муҳити олами ҷисмонӣ медонистанд; фалаке, ки ҳар шабонарӯз як давр гирди меҳвари худ мегардад ва афлоки дигарро бо худ ҳаракат медиҳад.

ФАЛАКУЛМУҲИТ فلک‌المحیط *кит.* фалаки баландтарин, фалаки нӯҳум.

ФАЛАКФАРСО فلک‌فرسا *ниг.* фалакпаймо. 2. *мач.* олиқадр.

ФАЛАКХОН فلک‌خوان *ниг.* **фалаксаро**.

ФАЛАКХОНӢ فلک‌خوانی *ниг.* **фалаксарой**.

ФАЛАҚ I *а.* فلق *кит.* сапеда, сапедадам, субҳдам.

ФАЛАҚ II *а.* فلق *кҳн.* олати ҷазодиҳӣ дар мактабҳои кӯҳна, ки ба чӯбе пои гунаҳгорро баста, аз ду тараф мебардоштанд ва мактабдор ё халифаи мактаб ба кафи пои ӯ чӯб мезад.

ФАЛАРЗ فلرز *ниг.* **фаларзанг**.

ФАЛАРЗАНГ فلرزنگ *кит.* хӯроке, ки аз тӯй ва ё меҳмонӣ бо худ мебаранд.

ФАЛАХМОН فلخمان олати сангандозӣ, ки аз ресмони тобдода иборат буд ва бо он санг меандохтанд; фалохан.

ФАЛАҶ *а.* فلج 1. аз кор мондани дасту по дар натиҷаи беморӣ, шалӣ. 2. одами гирифтор ба фалаҷ, шал; **фалаҷ шудан** аз кор мондани дасту по ё қисме аз бадан, шал шудан.

ФАЛАҶЗАДА فلج‌زده бемори фалаҷ, он ки гирифтори фалаҷ гардидааст.

ФАЛАҶӢ فلجی *ниг.* **фалаҷзада**.

ФАЛАҶШАВӢ فلج‌شوی фалаҷ шудан, ҳангоми гирифторӣ ва бемории фалаҷ.

ФАЛАҶШУДА فلج شده *ниг.* **фалаҷ** 2.

ФАЛЕВ فلیو *кит.* 1. беҳуда, бефоида. 2. аҳмақ.

ФАЛЛА *а.* فلّه шири аввали ҳайвони навзоида (гов, гӯсфанд), ки чун ба оташ гузоранд, зуд баста мешавад.

ФАЛҒАНД فلغند *кит.* похсаи девор, похсадевор.

ФАЛҚ *а.* فلق *кит.* шикоф, шикофтан; **замин фалқ кардан** замин шудгор кардан, замин гардондан.

ФАЛМОХАН فلماخن *ниг.* **фалахмон**.

ФАЛЛОҲ *а.* فلاح *кит.* 1. деҳқон, барзгар, кишоварз. 2. киштибон. 3. кироядиҳандаи шутурон.

ФАЛОД فلاد *кит., ниг.* **фалода**.

ФАЛОДА فلاده *кит.* бефоида, беҳуда.

ФАЛЛОҚ *а.* فلاق *ниг.* **фалақ** II.

ФАЛОКАТ *а.* فلاکت накбат, бадбахтӣ, ҳодисаи шуми накбатовар; бало, мусибат, фалакзадагӣ; **фалокат рӯй додан** воқеъ шудани ягон ҳодисаи бадбахтона.

ФАЛОКАТБОР فلاکت‌بار пур аз бадбахтӣ ва накбат; бадбахтиовар, он чи ки фалокат меоварад.

ФАЛОКАТЗАДА فلاکت‌زده ба бадбахтӣ дучор гардида, шумтолеъ.

ФАЛОКАТӢ فلاکتی бадбахт, фалокатзада, ба фоҷиа дучоршуда.

ФАЛОКАТОВАР فلاکت‌آور он чи боиси бадбахтӣ, сиёҳрӯзгорӣ, бало ва мусибат аст.

ФАЛОКАТОМЕЗ فلاکت‌آمیز пур аз фалокату бадбахтӣ ва накбат, манҳус, фалокатбор.

ФАЛОКАТОФАР فلاکت‌آفر 1. он ки ва он чи сабаби пайдоиши фалокат мегардад. 2. *мач.* шахси наҳс ва бадбахт, шумқадам.

ФАЛОН فلان *ҷонишини номуайянӣ*, шахс ё чизи номаълум ва номуайян, фалон шахси ғоиб;

фалону бисмадон фалонӣ ва фалонӣ (*шахс ва ё чизи ноаниқ, маҷҳул ва номуайян*).

ФАЛОНАК فلانک *шакли тасғири* **фалон**, ишора ба шахс ё чизе, ки ночиз менамояд.

ФАЛОНӢ فلانی он шахси номаълум, касе, шахсе.

ФАЛОСАНГ فلا سنگ *ниг.* фалахмон.

ФАЛОСИФА *а.* فلاسفه *ҷ.* **файласуф**.

ФАЛОТ *а.* فلات саҳро, биёбон.

ФАЛОТУНСИРАТ فلاطونسيرت *кит.* он ки ботину андешааш ба Афлотун монанд аст, афлотунниҳод.

ФАЛОТУНҲИКМАТ فلاطونحكمت *кит.* бо ақлу хиради афлотунӣ, афлотунхирад.

ФАЛОХАН//ФАЛОХУН فلاخن *ниг.* **фалахмон**.

ФАЛОҲ *а.* فلاح *кит.* наҷот, растагорӣ, комёбӣ, некӯаҳволӣ, салоҳи ҳол, хайрият ва офиятмандӣ.

ФАЛОҲАТ *а.* فلاحت *кит.* 1. кишоварзӣ, деҳқонӣ, барзгарӣ. 2. чарбзабонӣ ва фиреб дар хариду фурӯш.

ФАЛОҲАТӢ فلاحتى 1. он чи марбут ба кишоварзӣ аст. 2 кишоварз, деҳқон.

ФАЛОҶАРАМ *а.* فلاجرم *кит.* пас бинобар ин, пас аз ин сабаб; пас.

ФАЛС *а.* فلس 1. сиккаи мисӣ, пули сиёҳ. 2. пулакчаи моҳӣ.

ФАЛСАФА *ю.* فلسفه 1. илм дар бораи умумитарин қонунҳои рушду инкишофи табиат, ҷамъият ва тафаккур; илме, ки аз мабдаъҳо ва ҳақиқати ашё ва сабаби мавҷудияти онҳо баҳс мекунад; философия. 2. *киноя аз* мулоҳизарониҳои муҷарради ғайриамалӣ.

ФАЛСАФАБОФ فلسفه‌باف он ки суханҳои берабт ва бемантиқи дур аз зеҳният мегӯяд.

ФАЛСАФАБОФӢ فلسفه‌بافى бо суханпарозиҳои берабт ва бемантиқ машғул будан.

ФАЛСАФАВӢ فلسفوى *марбут ба* **фалсафа**.

ФАЛСАФАДОН فلسفه‌دان файласуф, олими фалсафа.

ФАЛСАФАРОНӢ فلسفه‌رانى 1. машғул будан бо муҳокимаҳои фалсафӣ. 2. *маҷ., ниг.* фалсафабофӣ.

ФАЛСАФАФУРӮШӢ فلسفه‌فروشى *ниг.* **фалсафабофӣ**.

ФАЛСАФИЁТ *а.* فلسفيات 1. *ҷ.* **фалсафа**. 2. *ниг.* **фалсафабофӣ**.

ФАЛСАФӢ فلسفى 1. *мансуб ба* **фалсафа**. 2. файласуф.

ФАЛХАМ فلخم олати ҳаллоҷии камоншакл, олати пунбатозакунӣ, асбоби пахтатозакунӣ.

ФАЛХАМДОР فلخم‌دار он ки бо фалхам пахта тоза мекунад, ҳаллоҷ.

ФАЛХАМДОРӢ فلخم‌دارى амалу шуғли фалхамдор.

ФАЛҶ فلج *кит.* фалҷам, ғалақаи дар, занҷири дар.

ФАМ *а.* فم даҳон.

ФАММУЛАСАД *а.* فم‌الاسد 1. *кит.* даҳани шер. 2. *маҷ.* ҷои хатарнок.

ФАН(Н) *а.* فن 1. фиреб, макр; ҳила ва найранг, бозӣ, найрангбозӣ. 2. ҳунар, касб, пеша. 3. илм, соҳае аз илм; бештар илмҳои техникӣ; **илму фан** илму техника.

ФАНАК فنک *кит.* дала, гурбаи саҳроӣ, гурбаи ёбоӣ, ки мӯяш сафед буда, аз он пӯстин месозанд.

ФАНАКПӮШ فنک‌پوش *кит.* пӯшандаи пӯстине, ки аз пӯсти фанак дӯхта шудааст.

ФАНАН *а.* فنن *кит.* шохи дарахт.

ФАНД فند макру ҳила; найранг, фиреб: **фанд додан** фиреб додан; **фанд хӯрдан** фиреб хӯрдан; фирефта шудан, ба доми фиреби касе афтодан.

ФАНДХӮРӢ فندخورى фиребхӯрӣ, фирефта шудан, ба доми макр гирифтор шудан.

ФАНЕР *олм.* فنير тахтаи тунуке, ки аз часпонидани чанд қабат варақаи тунук ҳосил мешавад, сепӯст.

ФАНЕРӢ فنيرى аз фанертахта сохташуда: **тавораи фанерӣ**.

ФАНЕРТАХТА فنيرتخته тахтаи тунук, ки бештар ба сақфи хонаҳо зада мешавад.

ФАНО *а.* فنا нест шудан, нестӣ, завол, нобудӣ; **фано гаштан (шудан)** несту нобуд гардидан, завол ёфтан; **ба боди фано рафтан** несту нобуд шудан, беҳуда нобуд шудан.

ФАНОНАШАВАНДА فنانشونده нестинопазир, мондагор, абадӣ.

ФАНОНОПАЗИР فناناپذير *ниг.* **фанонашаванда**.

ФАНОНОПАЗИРӢ فناناپذیری нестнопазирӣ, мондагорӣ, абадият, фанонашавандагӣ.

ФАНОПАЗИР فناپذیر нестшаванда, рафтагор, маргпазир, фаношаванда.

ФАНОПАЗИРӢ فناپذیری нестшавандагӣ, рафтагорӣ, маргпазирӣ, фаношавандагӣ.

ФАНОХОНА فناخانه *киноя аз* **дунё**.

ФАНОШАВАНДА فناشونده *ниг.* **фанопазир**.

ФАНОШАВӢ فناشوی *ниг.* **фанопазирӣ**.

ФАНТАСТИКА *фр.* فنتستیکه 1. чизи аҷибу ғарибе, ки маҳсули тасаввуроти беасос мебошад. 2. асари бадеӣ дар мавзӯи фантастикӣ.

ФАНТАСТИКӢ فنتستیکی монанд ба фантазия, маҳсули тасаввуроти ғайривоқеӣ, аҷибу ғариб: **мавзӯи фантастикӣ**, **филми фантастикӣ**.

ФАНФУРӮШ فن‌فروش *кит.* нишондиҳандаи илму фан; ҳилагар, фиребгар, маккор.

ФАНШИНОС فن شناس олим ва донишманд дар риштае аз улуми техникӣ.

ФАНШИНОСӢ فنشناسی шуғлу амали фаншинос.

ФАР(Р) فر 1. нур, дурахш, рахшандагӣ. 2. зебоӣ, ҳусн, барозандагӣ. 3. шаън, шавкат, дабдаба; **карру фар** шаъну шавкат, тавоноию ҳашамат.

ФАРА فره *ниг.* **фараҳ** II.

ФАРАЗАН فرضاً аз рӯи фараз (фарз), аз рӯи тахмин, ба таври гумон ва қиёс; тахминан; **фаразан гӯем, ки** …, гирем, ки … пиндорем, ки …

ФАРАМ فرم дилтангӣ ва фурӯмондагӣ дар ғам; ғаму андӯҳ.

ФАРАНГ فرنگ 1. Фарангистон (аз номи Франсия), Аврупо; *мансуб ба* **Фарангистон**, фарангӣ. 2. навъе аз матои абрешимӣ; **даҳани фаранг** купороси мис.

ФАРАНГИЗОДА فرنگی زاده аврупоизод.

ФАРАНГИМАОБ فرنگی‌مآب фарангихислат, фарангихӯ, фарангисифат.

ФАРАНГИТАЛЪАТ فرنگی‌طلعت *маҷ.* сафедгуна, сафедчеҳра.

ФАРАНГӢ فرنگی 1. *мансуб ба* **Фаранг**. 2. навъе аз матои абрешимӣ; **рӯймоли фарангӣ** сарбанди занона аз матои абрешимии фарангӣ.

ФАРАНҶИНОК فرنجیناک зане, ки ба сар фаранҷӣ дорад, фаранҷипӯш.

ФАРАНҶИПӮШ فرنجی‌پوش зане, ки фаранҷӣ дар сар дорад.

ФАРАНҶИПӮШӢ فرنجی‌پوشی амали фаранҷипӯш.

ФАРАНҶӢ فرنجی чодари махсусе, ки занони муслима дар сар мекунанд.

ФАРАНҶМУШК فرنجمشک як навъ гиёҳ.

ФАРАСБ *а.* فرسب *кит.*, *ниг.* **фарасп**.

ФАРАСНИҲОДА فرس‌نهاده *кит., варз.* мағлубшуда, оҷиз гардида (*дар бозии шатранҷ*).

ФАРАСП فرسپ чӯби дарози болорбоб; шоҳпул, шоҳтир, болори хона.

ФАРАХША فرخشه *хӯр.* навъе аз нонҳои вараҷин, кулчаи равғанини вараҷини лавзинадор.

ФАРАҲ I *а.* فرح шод шудан, хурсанд гардидан; шодӣ, сурур, хурсандӣ.

ФАРАҲ II **//ФАРА//ФАРЕҲ//ФИРЕҲ** فره *кит.* 1. афзунӣ, фарвонӣ. 2. фирӯзӣ, ғалаба, пешӣ, сабқат, бартарӣ; **фирез бурдан** пешӣ намудан, бартарӣ нишон додан. 3. бисёр фаровон афзун, зиёда. 4. афзал, хубтар, олӣ. 5. фарох. 6. ширин. 7. сабаб, боис.

ФАРАҲАНГЕЗ فرح‌انگیز шодибахш, масарратовар, хушҳолкунанда, сурурбахш, хурсандиовар.

ФАРҲАНГЕЗӢ فرح‌انگیزی шодиангезӣ, сурурбахшӣ.

ФАРАҲАФЗО فرح‌افزا он чи шодиро зиёд кунад, он чи бар сурур биафзояд.

ФАРАҲАФЗОӢ فرح‌افزای шодиафзоӣ, фузудани сурур.

ФАРАҲБАХШ فرح بخش *ниг.* **фараҳангез**.

ФАРАҲБАХШӢ فرح بخشی *ниг.* **фараҳангезӣ**.

ФАРАҲЗО فرحزا *ниг.* **фараҳбахш**.

ФАРАҲМАНД فرحمند хушҳол, хурсанд, шод,

масрур.

ФАРАҲМАНДӢ فرحمندی хушҳолӣ, шоддилӣ, хурсандӣ, сурур, нишот, шодмонӣ

ФАРАҲМАНДОНА فرحمندانه бо хушҳолӣ, бо сурур, шодон, хуррам, хушҳолона, массрурона.

ФАРАҲНОК فرحناک хурсанд, шод, хушҳол, масрур, сурурманд.

ФАРАҲОВАР فرح‌آور *ниг.* **фараҳбахш**.

ФАРАҲФИЗО فرح‌فزا *ниг.* **фараҳафзо**.

ФАРАҶ *а.* فرج 1. кушоиш, кушоиши кор ва аҳвол. 2. раҳоӣ ва халосӣ аз сахтӣ ва ғам; осоиш.

ФАРАҶӢ فرجی *кит.* либоси боло ҳамчун яктак.

ФАРБЕҲ فربه сергӯшт, серравған, ғафсбадан; *муқоб.* **лоғар**.

ФАРБЕҲӢ فربهی сергӯштӣ, серравғанӣ; *муқоб.* **лоғарӣ**.

ФАРБЕҲТАН فربه‌تن фарбеҳ, сергӯшту серравған, ғафс ва захим.

ФАРБӢ فربی *шакли дигари* **фарбеҳ**.

ФАРВАДИН فرودین *шакли кӯтоҳшудаи* **фарвардин**.

ФАРВАЗ فروز фаровез.

ФАРВАРДИН فروردین моҳи якуми соли шамсӣ, ки ба 21 март - 20 апрел рост меояд, моҳи аввали баҳор.

ФАРВИЗ فرویز *ниг.* **фарваз**.

ФАРВОР فروار хонаи тобистонӣ, болохона.

ФАРҒАНД فرغند печак, гиёҳест печанда, ки ба ниҳолон ва сабзавот печида онҳоро хушк мекунад, зарпечак.

ФАРҒАР فرغر 1. селроҳа ё ҷӯе, ки оби он дар як ҷо каме ҷамъ шудааст. 2. ҷӯи майда, ки аз дарё ҷудо мешавад.

ФАРҒАРДАН فرغردن *кит.* тар кардан, оғушта кардан; ба ҳам сириштан.

ФАРҒЕШ فرغیش ҷомаи кӯҳна, пӯстини кӯҳнаи чиркини дарида.

ФАРД *а.* فرد 1. якка, танҳо. 2. ягона, беҳамто, бемисл. 3. *адш.* як байти ҷудо, байти мумтоз; **фард будан** (**дар коре**) бемисл будан, мислу ҳамто надоштан. 4. ҷудо, дур аз касе ё чизе. **фард-фард** як-як, ҷудо-ҷудо, танҳо-танҳо, ягон-ягон.

ФАРДАН *а.* فرداً **:фардан-ваҳидан** ба таври якка ва ягона, ба таври танҳо.

ФАРДАРА فرده чӯбе, ки дар паси дарвоза барои сахт баста будани он гузоранд, танба.

ФАРДАРӢ فردری *ниг.* **фардара.**

ФАРДБАЙТ فردبیت *ниг.* **фард** 3.

ФАРДИЯТ *а.* فردیت 1. яктоӣ, ягонагӣ. 2. *адш.* хусусият ва рӯҳияи фардӣ, ки шахсеро аз дигаре фарқ мекунонад.

ФАРДӢ فردی *мансуб ба* **фард**; танҳоӣ, ягонагӣ.

ФАРДНАВО فردنوا касе, ки танҳо менавозад ва эҳтиёҷ ба ёридиҳандаи дигаре надорад, ҳофизи яккахон**.**

ФАРДО فردا 1. пагоҳ, рӯзи оянда, рӯзи баъди имрӯз. 2. оянда, мустақбал; **пагоҳ – фардо** ба қарибӣ, анқариб, дарояндаи наздик. 3. *маҷ.* растохез, қиёмат.

ФАРДОИНА فرداینه *мансуб ба* **фардо**; рӯзи дигар, рӯзи оянда.

ФАРДРАВ فردرو он ки танҳо меравад ва мӯҳтоҷи ҳамроҳ ва раҳбар нест, яккарав; солики муҷаррад (*дар тасаввуф*).

ФАРЕШ فریش *кит.* тохтутоз, тороҷ, яғмо, ғорат.

ФАРЁД فریاد овози баланд, бонг, наъра; ёрӣ хостан бо овози баланд, додгӯӣ бо овози баланд; **фарёд задан** *маҷ.* бонг бардоштан, дод задан, оҳу фиғон кардан; **фарёд кардан** а) бо овози баланд бонг бардоштан; оҳу фиғон кардан; б) овоз додан (касеро); **ба фарёди** *касе* **расидан** ба имдоди касе расидан, дармондаеро ёрӣ додан.

ФАРЁДЗАН فریادزن он ки фарёд мезанад, додхоҳ, доду фиғонкунанда.

ФАРЁДЗАНОН فریادزنان дар ҳоли фарёдзанӣ, фарёдкунон.

ФАРЁДКАШОН فریادکشان *ниг.* **фарёдкунон**.

ФАРЁДКУН فریادکن 1. *ниг.* **фарёдзан.** 2. *маҷ.* аҳли доду бедод, он ки доим мағал мекунад.

ФАРЁДКУНОН فریادکنان *ниг.* **фарёдзанон**.

ФАРЁДНОМА فریادنامه *кит.* номаи доду бедод, номае, ки дар он аз касе ёриву кӯмак хоҳанд.

ФАРЁДРАС فریادرس ба доди касе расанда, ёридиҳанда; имдодгар, мададгор, дастгирикунанда.

ФАРЁДРАСӢ فریادرسی ёрӣ, мадад, дастгирӣ.

ФАРЁДХОҲ فریادخواه *маҷ.* додхоҳ, мададхоҳ, имдодталаб.

ФАРЁДХОҲӢ فریادخواهی талабу дархости ёрмандӣ кардан, додхоҳӣ, ёрихоҳӣ.

ФАРЗ I *а.* فرض 1. *д.* аҳкоми дини ислом, ки иҷрояш ба ҳар як мусулмон ҳатмист. 2. ҳар чизи (вазифаи) иҷрояш зарур, ҳатмӣ.

ФАРЗ II *а.* فرض пиндошт, тасаввур; гумон, тахмин; **фарз кардан** пиндоштан, тасаввур кардан, тахмин кардан.

ФАРЗ III *а.* فرز замини ҳамвори паст, ҳамвории байни ду кӯҳ.

ФАРЗ IV *а.* فرز роҳ бар пушта, *ҷ.* **афроз**.

ФАРЗАН *а.* فرضاً ба таври тахминӣ, аз рӯи тасаввур ва пиндор, тахминан, эҳтимолан.

ФАРЗАНД فرزند писар ё духтар нисбат ба падару модар, валад, зода; **фарзанд дидан** фарзандор шудан, соҳиби фарзанд гардидан.

ФАРЗАНДБЕЗОР فرزندبیزار **:зан ё марди фарзандбезор** зан ё марде, ки фарзанд доштан намехоҳад ё аз фарзанди худ рӯй метобад.

ФАРЗАНДВОР فرزندوار чун фарзанд, ба мисли фарзанди худ.

ФАРЗАНДДОР فرزنددار соҳиби фарзанд, зану марде, ки аз онҳо фарзанд ба дунё омадааст.

ФАРЗАНДДОРӢ فرزندداری доштани фарзанд, насл ва авлод.

ФАРЗАНДДӮСТ فرزنددوست он, ки ба фарзанд муҳаббат дорад, хоҳони авлод.

ФАРЗАНДДӮСТӢ فرزنددوستی дӯст доштани фарзанд.

ФАРЗАНДӢ فرزندی *мансуб ба* **фарзанд**; **меҳри фарзандӣ** меҳри падару модар ва фарзанд нисбат ба якдигар.

ФАРЗАНДТАЛАБ فرزندطلب он ки фарзанддор шудан мехоҳад.

ФАРЗАНДХОНДА فرزندخوانده фарзандандар, шахси ба фарзандӣ қабулшуда.

ФАРЗАНДХОНӢ فرزندخوانی бачаи касро ба фарзандии худ қабул кардан.

ФАРЗИЁТ فرضیات маҷмӯи он чи фарз ва тахмин карда мешавад, гипотеза.

ФАРЗИН فرزین яке аз мӯҳраҳои асосии шатранҷ, мӯҳраи муҳим баъд аз шоҳ, вазир, ферз.

ФАРЗИНБАНД فرزین‌بند *кит.* навъе аз равишҳои бозии шатранҷ, ки ҳимояро хеле қавӣ мегардонад.

ФАРЗИНВАШ فرزین‌وش *кит.* фарзинрух, фарзинмонанд.

ФАРЗИЯ *а.* فرضیه ҳадс ва тахмине, ки вақти таҳлили илмӣ барои шарҳ ва эзоҳи ягон ҳодиса оварда мешавад, пиндор, гипотеза.

ФАРЗӢ فرضی 1. зарурӣ, ҳатмӣ. 2. тахминӣ, эҳтимолӣ.

ФАРЗОМ فرزام сазовор, шоиста, лоиқ.

ФАРЗОН فرزان оқил, донишманд, ҳаким.

ФАРЗОНА فرزانه *ниг.* **фарзон**.

ФАРЗОНАГӢ فرزانگی оқилӣ, донишмандӣ.

ФАРИД *а.* فرید ягона, якто, бемисл, бемонанд; **фариди аср** дар замони худ беҳамто.

ФАРИЗА *а.* فریضه 1. *д.* супориш ва вазифаҳои фармудаи Худо, ки иҷрои он фарз ва ҳатмӣ аст, ҳамчун намоз, рӯза *ва г.* 2. он чи иҷрояш воҷиб ва ҳатмист, вазифаи ҳатмӣ.

ФАРИҚ *а.* فریق 1. ҷамоате аз мардум, тоифа; гурӯҳ, тӯда. 2. қисм, ҳисса, гурӯҳ.

ФАРИШТА فرشته 1. *д.* мавҷуди малакутӣ, ки оқилтар ва бартар аз инсон аст, малак. 2. *маҷ.* беайбу нуқсон, зебо; **худро фаришта тарошидан** худро бе айбу нуқсон вонамуд кардан, худро поку тақводор нишон додан.

ФАРИШТАНИҲОД فرشته‌نهاد он ки ниҳод ва ботини комилу болиғ дорад, накӯхӯй.

ФАРИШТАХИСОЛ فرشته‌خصال *ниг.* **фариштаниҳод**.

ФАРИШТАХӮ فرشته‌خو *ниг.* **фариштаниҳод**.

ФАРӢ فری *кит.* 1. офарин, зиҳӣ. 2. писандида, некӯ. 3. хуб, дуруст.

ФАРКАН فرکن *кит.* 1. селроҳае, ки дар он оби сел ҷамъ шуда бошад, гузари об, ҷӯи об; селоб. 2. он чи бо гузашти замон фартут шуда фурӯ рехта бошад, хароб, вайрон.

ФАРКАНД فرکند *ниг.* **фаркан**.

ФАРҚ I فرق *бот.* дарахти клён, ки баргҳояш паҳни зебост.

ФАРҚ II *а.* فرق 1. ҷудо кардани ду чиз аз ҳамдигар, имтиёзи чизе ва ҳаммонанди худ; номонандии ду чиз аз ҳам, тамоиз миёни ду кас ё ду чиз; тафовут; **фарқ доштан** тафовут доштан, мутамайиз будан; **фарқ кардан** а) тафовут доштан; б) тамйиз миёни ду кас ё ду чиз, чизеро аз чизе ҷудо кардан, ташхис додан. 2. *маҷ.* тори сар, торак, болои сар. 3. васат, нӯк ва болои (теппаи) ҳар чиз; **фарқи сар** тори сар. 4. хати рост, ки бар асари шона задани мӯи сар дар он пайдо мешавад.

ФАРҚ III *а.* فرق 1. сапедадам, субҳ; сапедии аввали субҳ. **2.** паймона, қадаҳ

ФАРҚИЯТ *а.* فرقیت тамйиз, ҷудоӣ миёни ду чиз.

ФАРҚКУНАНДА فرق‌کننده тамйиздиҳанда, ҷудокунанда, мумайииз.

ФАРҚНОК فرقناک мутафовит, касе ё чизе, ки аз дигаре тавофут дошта бошад.

ФАРҚПАЗИР فرق پذیر он ки ва он чи қобили тамйииз бошад, пазирои фарқ.

ФАРМАКОЛОГИЯ *ю.* فرمکالاگیه *ниг.* **дорушиносӣ**.

ФАРМАНД فرمند бо фар(р), бошукӯҳ, шукӯҳманд.

ФАРМОИШ فرمایش *исми феълӣ аз* **фармудан** амр, фармон, ҳукм; сухан ё фармудаи одами бузург.

ФАРМОИШГАР فرمایشگر фармоишдиҳанда, амрдиҳанда, ҳукмдиҳанда.

ФАРМО(Й) فرما(ی) *асоси замони ҳозира аз* **фармудан**.

ФАРМОН فرمان амр, ҳукм, ҳукме, ки аз тарафи идораи олӣ ё шахси воломақоме содир мешавад; **фармон додан** ҳукм кардан, ҳукм содир намудан, ба каси дигар кореро ба таври ҳукм фармудан.

ФАРМОНБАР فرمان‌بر он ки фармудаи аз худ бузургтареро иҷро мекунад; мутеъ, итоаткор.

ФАРМОНБАРДОР فرمان‌بردار *ниг.* **фармонбар**.

ФАРМОНБАРДОРӢ فرمان‌برداری итоат, мутеъ будан, тобеӣ, тобеият.

ФАРМОНБАРДОРОНА فرمان‌بردارانه мутеона, итоаткорона, бегуфтугӯ ва бечуну чаро иҷро кардани коре.

ФАРМОНБАРӢ فرمان‌بری фармонбардорӣ, мутеӣ, маҳкумӣ.

ФАРМОНГУЗОР I فرمان‌گذار 1. фармондеҳ. 2. фармондиҳанда, амрдиҳанда; *маҷ.* Худо.

ФАРМОНГУЗОР II فرمان‌گذار *кит.* он ки ба фармони касе итоат кунад, фармонбардор, мутеъ.

ФАРМОНДЕҲ فرمانده 1. он ки фармон медиҳад, он ки дар коре омир ва ҳукмкунанда аст. 2. соҳибмансаби ҳарбӣ, командир.

ФАРМОНДЕҲӢ فرماندهی 1. фармон содир кардан; амал ва кори фармондеҳ. 2. ҳайате, ё касе, ки дар сари лашкар истодааст; **фармондеҳӣ кардан** фармон додан, ба лашкар ё гурӯҳи маълуми аскарон роҳбарӣ намудан.

ФАРМОНДОР فرماندار ҳоким, ҳукмрон.

ФАРМОНПАЗИР فرمان‌پذیر он ки фармонро қабул дорад; *ниг.* **фармонбар**.

ФАРМОНПАЗИРӢ فرمان‌پذیری *ниг.* **фармонбарӣ**.

ФАРМОНРАВО فرمان‌روا касе, ки иҷрои фармонаш ҳатмӣ бошад, он ки ҳукмаш дар ҳама ҷо мегузарад.

ФАРМОНРАВОӢ فرمان‌روایی *маҷ.* ҳукуматдорӣ, ҳукмронӣ.

ФАРМОНФАРМО فرمان‌فرما фармондиҳанда, ҳукмдор, ҳукмфармо.

ФАРМОНФАРМОӢ فرمان‌فرمایی ҳукмронӣ, фармонравоӣ.

ФАРМОНШИКАН فرمان‌شکن он ки сар аз фармону итоат мепечад, нофармонбар.

ФАРМОНШИКАНӢ فرمانشکنی нофармонбарӣ, сарпечӣ**.**

ФАРМОЯНДА فرماینده он ки фармон ё амр медиҳад, фармондиҳанда, амркунанда.

фармуд فرمود *асоси замони гузашта аз* **фармудан**.

ФАРМУД فرمود фармоиш, супориш, амр.

ФАРМУДА فرموده фармон, дастур, супориш.

ФАРМУДАН فرمودن 1. амр додан, фармон додан, ҳукм кардан, дастур додан. 2. гуфтан (*аз рӯи ҳурмат нисбат ба сухани каси бузургвор гуфта мешавад*). 3. супориш додан. 4. феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ; **кор фармудан** ба кор бурдан, истеъмол намудан.

ФАРМУШ فرمش *ниг.* **фаромӯш**.

ФАРМУШӢ فرمشی *ниг.* **фаромӯшӣ**.

ФАРМӮШ فرموش *ниг.* **фаромӯш**.

ФАРМӮШӢ فرموشی *ниг.* **фаромӯшӣ**.

ФАРМӮШКОР فرموشکار *кит. шакли кӯтоҳшудаи* **фаромӯшкор**.

ФАРМӮШКОРӢ فرموشکاری *кит. шакли кӯтоҳшудаи* **фаромӯшкорӣ**.

ФАРНАБЕРА فرنبیره фарзанди абера, чабера.

ФАРНОД فرناد *кит.* гузар, гузаргоҳи дарё, ҷои камоб, ки аз он ҷо пиёда гузаштан мумкин аст, пойоб.

ФАРНОС فرناس *кит.* ғофил, нодон; коҳил.

ФАРО فرا *пешоянд* 1. ба; дар; ба даруни... 2. ба назди…, пеши…, назди…; **фаротар** а) болотар; (аз ин) зиёдтар; б) дуртар; **фаро кардан** а) наздик бурдан, расондан, фурӯ оврардан; б) равон кардан, фиристодан; **фаро гирифтан** дар бар гирифтан, иҳота кардан, ишғол намудан; **фаро расидан** наздик омадан, ба пеши касе, чизе омадан **фаро рафтан** а) пеши касе рафтан, назди касе омадан; б) баромадан, ба боло рафтан. 3. *ҷузъи аввали баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* дуртар, болотар; фаросавтӣ, фаросадо, фарозаминӣ. 4. *ҷузъи аввали баъзе феълҳо ба маънои* ба, бар, болои фаро хестан, фаро рафтан, фаровардан *ва г.*

ФАРОВАРД فراورد 1. анҷом; **дар фароварди сухан** дар хотимаи сухан. 2. *асоси замони гузашта аз* **фаровардан**.

ФАРОВАРДАН فراوردن 1. фуровардан, аз боло ба поин овардан, поин овардан. 2. *маҷ.* мушт ё силӣ задан, сахт задан; **гардан фаровардан** итоат кардан, тан додан, таслим шудан, розӣ шудан.

ФАРОВЕЗ فراویز 1. ҳиҷоби либос, пардаи либос, аз миён пойини курта. 2. *маҷ.* шарму ҳаё, **шахси бефаровез** бешарму ҳаё. **3.** ҳошия, канора, зеҳе, ки ба бар ва домани ҷома дӯхта мешавад; **даҳони бефаровез** пургӯӣ, бемулоҳиза сухан гуфтан.

ФАРОВЕЗДОР فراویزدار 1. куртаи дароз. 2. бașарм, боҳаё, шармгин.

ФАРОВОН فراوان бисёр, зиёд, серҳосил, афзун; **фаровон шудан** афзун шудан, зиёд шудан.

ФАРОВОНӢ فراوانی серобӣ; серию пурӣ, бисёрӣ, афзунӣ, серҳосилӣ.

ФАРОВОНСУХАН فراوان سخن бисёргӯй, пургӯй, сергап.

ФАРОВОНҲОСИЛ فراوانحاصل серҳосил, пурмаҳсул, зиёд ҳосилдиҳанда.

ФАРОВОНҲОСИЛӢ فراوان حاصلی зиёд шудани ҳосил, серҳосилӣ.

ФАРОВОНШИКЕБ فراوانشکیب *кит.* бисёр шикебо, бисёр сабркунанда, бурдбор, сабур.

ФАРОГИР فراگیر дарбаргиранда, шомил, фарогиранда, муҳиб.

ФАРОГИРАНДА فراگیرنده *ниг.* **фарогир**.

ФАРОГИРӢ فراگیری дар бар гирифтан, иҳота кардан, дарбаргирӣ; омӯзиш; ёдгирӣ чизеро.

ФАРОҒ *а.* فراغ 1. осуда шудан, роҳат шудан (аз коре); осоиш, роҳат, оромӣ; **дар фароғати кор** ҳангоми холӣ будан аз кор, баъди кор. 2. озод шудан аз қайди чизе, фориғ шудан.

ФАРОҒАТ *а.* فراغت осудагӣ, роҳат, оромӣ, осоиш, истироҳат.

ФАРОҒАТБАХШ فراغتبخش оромиовар, осоишбахш, оромиш, роҳатбахш, роҳатовар.

ФАРОҒАТГОҲ فراغتگاه осоишгоҳ, истироҳатгоҳ.

ФАРОҒАТХОНА فراغتخانه хилватхона, шаб-

истон; ишратхона.

ФАРОҒБОЛ فراغبال он ки бе ташвиш зиндагӣ мекунад, осудахотир, фориғбол.

ФАРОЗ فراز боло, баланд, баландӣ; *муқоб.* **нишеб**; **фарозу нишеб** баландию пастӣ, баланду паст, болову поин.

ФАРОЗӢ فرازی баландӣ, иртифоъ; *муқоб.* **нишебӣ**.

ФАРОЗАНДА فرازنده 1. баланд бардоранда. 2. барозанда, лоиқ, сазовор, шоиста.

ФАРОЗИДАН فرازیدن баланд бардоштан; **гардан фарозидан** сар баланд кардан; *маҷ.* ифтихор намудан, фахр кардан.

ФАРОЗӢ فرازی баландӣ, ҷои баланд.

ФАРОЗМАНД فرازمند 1. боло, баланд, рафеъ. 2. *маҷ.* баландмақом, воломартаба.

ФАРОЗСАНҶ فرازسنج олати махсус барои андоза кардани баландӣ; иртифоъсанҷ.

ФАРОИЗ *а.* فرائض *ҷ.* **фариза**.

ФАРОМАДАН فرامدن фурӯ омадан, поин шудан.

ФАРОМАДГОҲ فرامدگاه ҷои фаромад(ан), манзили нузул.

ФАРОМАРЗӢ فرامرزی он чи марбут ба хориҷ аз марзҳои як кишвар аст, бурунмарзӣ.

ФАРОМУШТ فرامشت *ниг.* **фаромӯш**.

ФАРОМУШТӢ فرامشتی *ниг.* **фаромӯшӣ**.

ФАРОМӮШ فراموش аз ёд рафта, аз хотир баромада, чизе ки аз ёд рафтааст; **фаромӯш кардан** аз ёд баровардан, дар хотир надоштан; **фаромӯш шудан** аз ёд рафтан, аз хотир баромадан, дар ёд намондан.

ФАРОМӮШӢ فراموشی *мансуб ба* **фаромӯш**; фаромӯшхотирӣ.

ФАРОМӮШКОР فراموشکار он ки фаромушхотир аст ва ҳама чизро аз ёдаш мебарорад.

ФАРОМӮШКОРӢ فراموشکاری фаромӯшхотирӣ, азёдбарорӣ.

ФАРОМӮШНАШАВАНДА فراموش نشونده он чи фаромӯш намешавад ва дар ёд мемонад.

ФАРОМӮШНАШУДАНӢ فراموشنشدنی *ниг.* **фаромӯшнашаванда**.

ФАРОМӮШНОШУДАНӢ فراموشناشدنی *ниг.* **фаромӯшнашаванда**.

ФАРОМӮШПЕША فراموشپیشه *ниг.* **фаромушкор**.

ФАРОМӮШСОЗ فرامش ساز *ниг.* **фаромӯшкор**.

ФАРОМӮШХОНА فراموش خانه *маҷ.* ҷое ки бар асари он ҳама кас ва ҳама чиз фаромӯш мешавад.

ФАРОМӮШХОТИР فراموشخاطر *ниг.* **фаромӯшкор**.

ФАРОМӮШХОТИРӢ فراموشخاطری *ниг.* **фаромушкорӣ**.

ФАРОМӮШШУДА فراموش شده аз ёд рафта, ба гӯшаи фаромӯшӣ афтода.

ФАРОНАВАЙШТА فرانوشته *кит.* печидашуда, печонда, лӯлашуда.

ФАРОНИҲОДАН فرانهادن *кит.* дар миён гузоштан, пеш гузаштан.

ФАРОНСАВӢ فرانسوی *мансуб ба* **Фаронса**; **забони фаронсавӣ**, **олими фаронсавӣ**.

ФАРОРАСӢ فرارسی наздик омадани чизе.

ФАРОРӮ(Й) فرارو(ی) дар пеш; **фарорӯйи** *чизе* дар пеши чизе.

ФАРОРУН فرارون пешгӯикунандаи некӯӣ, башоратдиҳанда аз хушбахтӣ ва саодат; саъд.

ФАРОСАТ I *а.* فراست 1. идрок, дарёфт. 2. зиракӣ, ҳушёрӣ; **ба фаросат дарёфтан** аз сари заковат чизеро пай бурдан, моҳияти чизеро фаҳмидан.

ФАРОСАТ II *а.* فراست 1. аспсаворӣ. 2. аспшиносӣ.

ФАРОСАТМАНД فراستمند дорандаи фаросат, ҳушёр, зирак, закӣ, даррок, фаҳим.

ФАРОСАТМАНДӢ فراستمندی ҳушёрӣ, зиракӣ, заковатмандӣ.

ФАРОСИХ *а.* فراسخ *ҷ.* **фарсах**.

ФАРОСТУК فراستک парасту, фароштурук.

ФАРОХ فراخ кушод, васеъ, паҳновар, паҳноманд.

ФАРОХАНДЕШ فراخاندیش *ниг.* **фарохбин**.

ФАРОХАНДЕШӢ فراخاندیشی *ниг.* **фарохбинӣ**.

ФАРОХБАРВЕЗАН فراخبرویزن *ниг.* **фарохбез**.

ФАРОХБЕЗ فراخبیز парвозане, ки сӯрохиҳои васеъ дорад.

ФАРОХБИН فراخبین он ки дид ва назари кушод дорад, он ки ҷаҳонбинии васеъ дорад.

ФАРОХБОЛ فراخبال *кит., маҷ.* бахшанда, дасткушод.

ФАРОХДАСТ فراخدست кушодадаст, сахӣ, соҳибҳиммат, олиҳиммат, ҷавонмард.

ФАРОХДАСТӢ فراخدستی кушодадастӣ, олиҳимматӣ, саховат, ҷавонмардӣ, саховатпешагӣ.

ФАРОХДАҲАН فراخدهن 1. он ки ва он чи даҳонаш калон аст, бузургдаҳон. 2. *маҷ.* бефаровезгӯӣ, беҳаёгӯ.

ФАРОХДАҲАНӢ فراخدهنی бефаровезии даҳон, беҳаёгӯӣ.

ФАРОХДИДА فراخدیده 1. *маҷ.* баландҳиммат, саховатманд. 2. ҳарис, нодида, гурусначашм.

ФАРОХДИДАГӢ فراخدیدگی 1. *маҷ.* баландҳимматӣ, саховатмандӣ. 2. ҳарисӣ, нодидагӣ.

ФАРОХДИЛ فراخدل олиҳиммат, сахӣ, ҷавонмард.

ФАРОХДИЛӢ فراخدلی олиҳимматӣ, ҷавонмардӣ.

ФАРОХДОМАН فراخدامن 1. фарохдаст, кушодадаст, сахӣ, ҳимматбаланд. 2. *маҷ.* сабукпо, тардоман.

ФАРОХДОМАНӢ فراخدامنی *мансуб ба* **фарохдоман** 1, 2. 1. саховатмандӣ. 2. *маҷ.* сабукпоӣ, тардоманӣ.

ФАРОХДӮШ فراخدوش васеъпушт, *маҷ.* бузургҷусса.

ФАРОХӢ فراخی вусъат, кушодӣ, паҳноварӣ.

ФАРОХМАЙДОН فراخمیدان васеъ, паҳновар.

ФАРОХНЕЪМАТ فراخنعمت он ки неъматаш зиёда аст; наим; *маҷ.* меҳмоннавоз, сахӣ.

ФАРОХНО(Й) فراخنا(ی) 1. ҷои яла, васеъ, кушод; ялангӣ, кушодагӣ. 2. вусъатнокӣ; паҳноварӣ.

ФАРОХО فراخا 1. фарохӣ, кушодӣ, фарохно; ҷои яла. 2. *маҷ.* осудаҳолӣ.

ФАРОХОН فراخوان фаро хондан, даъвати мардум барои анҷоми коре.

ФАРОХОНД فراخواند ба ҳузур талабидан, касеро ба куҷое даъват кардан, бозпас хондан: **фарохонди намоянда**; **фарохонди сафир**.

ФАРОХОНӢ فراخوانی даъват, мурочиат.

ФАРОХОСТИН فراخآستین *маҷ.* олиҳиммат, ҷавонмард; карим.

ФАРОХОҲАНГ فراخآهنگ *кит.* дурраванда, оҳанге, ки аз дуриҳо шунида мешавад.

ФАРОХПАЛЛА فراخپله тарозуе, ки паллаҳояш калону васеъ аст.

ФАРОХПЕШОНӢ فراخپیشانی дилвасеъ, олиҳиммат, сахӣ.

ФАРОХРАВ فراخرو 1. бисёр роҳраванда, зиёд роҳ тайкунанда. 2. *маҷ.* беҳуда сарфкунандаи вақт. 3. *маҷ.* жарфбин, дурандеш.

ФАРОХРАВӢ فراخروی 1. бисёр роҳ рафтан. 2. *маҷ.* исрофкорӣ, хароҷоти беҷо кардан.

ФАРОХРӮ(Й) فراخرو(ی) *маҷ.* 1. *ниг.* **фарохостин**. 2. аз ҳад гузаранда, ифроткор.

ФАРОХРӮЗӢ فراخروزی *маҷ.* серризқ, серрӯзӣ.

ФАРОХРӮӢ فراخرویی 1. *маҷ., ниг.* фарохдастӣ. 2. аз ҳад гузаштан андар коре, ифроткорӣ.

ФАРОХСУХАН فراخسخن пурҳарф, сергап.

ФАРОХТА فراخته *кит., ниг.* **фарошта**.

ФАРОХТАН فراختن 1. *шакли дигари феъли* **афрохтан**. 2. *маҷ.* васеътан, танбузург.

ФАРОХУД فراخود *кит.* он ки ба ғайр аз худ касеро писанд намекунад, бузургманиш, худманиш, худгаро.

ФАРОХУР فراخور мувофиқ, лоиқ, сазовор; **фарохури ҳол** муносиби ҳол, ба қадри ҳол.

ФАРОХЧАШМ فراخچشم *ниг.* **фарохдида**.

ФАРОХШИКАМ فراخشکم *маҷ.* бисёрхӯр, бузургшикам, носерам.

ФАРОХШОНА فراخشانه *ниг.* **фарохдӯш**.

ФАРОҲАМ فراهم ҷамъшуда, гирдомада; **фароҳам овардан** гирд овардан, ба як ҷо ҷамъ намудан; муҳайё кардан *мас.* шароити кореро; **фароҳам омадан** ҷамъ омадан; гирд омадан, ба ҳам баста шудан, пайванд ёфтан;

фароҳам шудан.

ФАРОҲАМОВАРӢ فراهم‌آوری ҷамъоварӣ, гирдоварӣ; **фароҳамоварии мавод**, **фароҳамоварии шароит**.

ФАРОША *а.* فراشه 1. *биол.* парвона. 2. ҷорӯб, олати рӯбучин.

ФАРОШО فراشا *кит.* ҳолате, ки аз гирифтани табларза пайдо мешавад. (*хамёза, кашиши пӯсти бадан ва г.*); **фарошо баровардан** ба табларза дучор шудан.

ФАРОШТАН فراشتن *ниг.* **афроштан**.

ФАРОШТУРУК فراشتروک парасту.

ФАРРА فرّه *кит.* бузургӣ, шукӯҳ, азамат, шавкат, ҷалол.

ФАРРАМАНД فرّمند *кит.* бошукӯҳ, боҷалол, боазамат.

ФАРРАҲӢ فرّهی *кит.* шукӯҳ, азамат, шаъну шавкат, ҷалол ва бузургӣ.

ФАРРОС فراس *гуфт., маҷ.* тез, босуръат, оҷилан, саросема: **фаррос зада гузаштан** хеле зуд, ба суръати зиёд гузашта рафтан.

ФАРРОШ *а.* فراش 1. рубӯчинкунанда, ҷорӯбкаш: **фарроши бозор**, **фарроши кӯча**. 2. хизматгор, хизматгузор.

ФАРРОШЗАН فراشزن 1. зане, ки амалаш фаррошист. 2. *маҷ.* каниз, ходима.

ФАРРОШӢ فراشی кор ва вазифаи фаррош; хизматгорӣ; навкарӣ, дарбонӣ.

ФАРРУХ فرّخ 1. некӯ, зебо. 2. хуҷаста, фархунда.

ФАРРУХАХТАР فرّخاختر *кит.* хушбахт, саодатманд.

ФАРРУХЗОД فرّخزاد 1. фаррухнажод; *маҷ.* олинажод, асилзода. 2. *маҷ.* хушбахт, хуштолеъ.

ФАРРУХӢ فرّخی муборакӣ, хушбахтӣ, масъудӣ.

ФАРРУХҚАДАМ فرّخقدم муборакқадам, некқадам.

ФАРРУХЛИҚО فرّخلقا *маҷ.* муборакрӯ, зебочеҳра.

ФАРРУХНАЖОД فرخ نژاد *ниг.* **фаррухзод**.

ФАРРУХНИҲОД فرخنهاد *ниг.* **фаррухсиришт**.

ФАРРУХПАЙ فرخپی *маҷ.* хуҷастапай, муборакқадам, некқадам.

ФАРРУХРӮЙ فرخ روی *ниг.* **фаррухлиқо**.

ФАРРУХРӮЗ فرخ روز *мус.* мақоми 18-ум аз сӣ мақоми Борбади Марвазӣ.

ФАРРУХРӮЗГОР فرخ روزگار некрӯзгор, *маҷ.* хушбахт, хуштолеъ, муқбил.

ФАРРУХСИМО فرخ سیما *ниг.* **фаррухлиқо**.

ФАРРУХСИРИШТ فرخسرشت *маҷ.* покнажод, муборакхилқат, асилзода, некӯсират, озоднажод.

ФАРРУХТАЛЪАТ فرخطلعت *маҷ.* хуштолеъ, некбахт, мақбул.

ФАРРУХФОЛ فرخ فال *маҷ.* хуштолеъ, хушбахт.

ФАРРУХФОЛӢ فرّخ فالی хуштолеӣ, хушбахтӣ.

ФАРС *а.* فرث он чи дар даруни рӯдаҳо ва меъда мебошад.

ФАРСАНГ فرسنگ воҳиди масоҳат, ки наздик ба шаш километр аст.

ФАРСАНГСОР فرسنگسار аломат ва нишона, ки дар роҳҳо дар паи ҳар фарсанг гузошта мешуд.

ФАРСАХ *а.* فرسخ *ниг.* **фарсанг**.

ФАРСОИДАН فرسائیدن *ниг.* **фарсудан**.

ФАРСОИШ فرسایش фарсудан, фарсуда шудан.

ФАРСУДА فرسوده 1. соидашуда, кӯҳнашуда, пӯсида, аз ҳам рехта ва пошидашуда. 2. *маҷ.* паймудашуда, тайшуда: **роҳи фарсудаи умр**.

ФАРСУДАГӢ فرسودگی 1. кӯҳнагӣ, аз ҳам рехтагӣ, пӯсидагӣ, пажмурдагӣ. 2. *маҷ.* хастагӣ, мондагӣ.

ФАРСУДАН فرسودن молида ва соида шудан, пора-пора шудан, аз ҳам рехтан, *маҷ.* кӯҳна шудан, пӯсидан.

ФАРСУДАХОТИР فرسوده‌خاطر *маҷ., ниг.* **фаромӯшхотирӣ**.

ФАРСУДАХОТИРӢ فرسوده‌خاطری *маҷ., ниг.* **фаромӯшхотирӣ**.

ФАРТ *а.* فرط аз ҳад гузаштан, зиёдаравӣ, ифрот; **аз фарти шодӣ** аз ниҳояти шодӣ.

ФАРТУР فرتور акс, сурати касе ё чизе, ки дар

об, оина ва дигар чизҳои шаффофи соф акс мешавад.

ФАРТУТ فرتوت *маҷ.* солхӯрда; аз кор монда; пири солхӯрдаи аз кор монда, кӯҳансоли сусту нотавон.

ФАРТУТӢ فرتوتی 1. кӯҳнагӣ, фарсудагӣ, фарсудагӣ. 2. пирӣ, нотавонӣ, солхӯрдагӣ.

ФАРТ–ФАРТ فرتفرت бо шитоб, ба чобукию чолокӣ.

ФАРФАР فرفر бо шитоб, чобукона, чолокона, тезу чолок; **фарфар паридан** тез ва беист паридан; беист бо ларзиш ҷунбидан.

ФАРФУР فرفور *кит.* теху, парандаест кабкмонанд, вале аз он хурдтар.

ФАРХ فرخ *кит.* чӯҷаи мурғи хонагӣ ва дигар парандаҳо.

ФАРХАВ فرخو *кит.* хишоваи сабзавот, кандани алафҳои бегона; перостани ток ва буридани шоххҳои зиёдатии дарахтон.

ФАРХАСТ فرخست *кит.* ҷоду, сеҳр, афсун.

ФАРХАСТА فرخسته *кит.* захмӣ ва бар замин афтида.

ФАРХАНҶ فرخنج насиб, баҳра.

ФАРХАША فرخشه *ниг.* **фарахша**.

ФАРХОРДЕС فرخاردیس 1. *кит.* фархормонанд, монанди бутхона. 2. *маҷ.* бисёр зебо ва ороста.

ФАРХУНДА فرخنده муборак, нек; фаррух, саодатманд; хушқадам, ҳумоюн.

ФАРХУНДАБАХТ فرخندهبخت хушбахт, масъуд.

ФАРХУНДАБАХТӢ فرخندهبختی хушбахтӣ, хуштолеӣ, масъудӣ.

ФАРХУНДАГӢ فرخندگی муборакӣ, некӣ, некбахтӣ.

ФАРХУНДАКЕШ فرخندهکیش *маҷ.* фархундаоин, дорои маслак ва одати муборакy нек.

ФАРХУНДАПАЙ فرخندهپی *маҷ.* муборакқадам, некқадам.

ФАРХУНДАРОЙ فرخندهرای муборакандеш, некрой, некандеш.

ФАРХУНДАТОЛЕЪ فرخندهطالع хушбахт, масъуд.

ФАРХУНДАФАРҶОМ فرخندهفرجام *маҷ.* муборакоқибат, некоқибат.

ФАРХУНДАФОЛ فرخنده فال *маҷ.* муборакфол, некбахт, нектолеъ, хуштолеъ.

ФАРХУНДАФОЛӢ فرخندهفالی некбахтӣ, хуштолеӣ.

ФАРХУНДАҲОЛ فرخندهحال *маҷ.* некавзоъ, осудаҳол, оромвазъ.

ФАРҲАНГ فرهنگ 1. маҷмӯи дастовардҳои инсоният дар соҳаи муносибатҳои истеҳсолӣ, ҷамъиятӣ ва ахлоқӣ, маданият; яке аз вазоратҳо ва шӯъбаҳои ҳукуматии вилояту шаҳру ноҳия, ки ба корҳои маданию равшаннамоӣ назорат ва роҳбарӣ мекунанд: **вазорати фарҳанг, шӯъбаи фарҳанг**. 2. *збш.* китобе, ки дар он вожаҳо ва таркибҳои забоне ҷамъоварӣ, тафсир ва ба ягон забон ё чанд забон тарҷума мешавад. 3. одоб, шуур, тарбияи иҷтимоӣ. 4. илм, маърифат. 5. ақл, хирад. 6. тадбир, чора.

ФАРҲАНГДӮСТ فرهنگدوست 1. дӯстдори илму донишу фарҳанг. 2. алоқаманд ба баланд бардоштани сатҳи фарҳангии мардум ва ҷомеа, фарҳангпарвар.

ФАРҲАНГДӮСТӢ فرهنگدوستی дӯстдорӣ ва алоқамандӣ ба илму маърифат, фарҳангпарварӣ.

ФАРҲАНГИСТОН فرهنگستان созмон ё анҷумани расмие, ки дар кишварҳои мухталиф барои рушди соҳаҳои муайяни илму фарҳанг таъсис мешаванд, Академияи илмҳо; **Фарҳангистони забон ва адабиёти Ҷумҳурии Исломии Эрон**.

ФАРҲАНГИСТОНӢ فرهنگستانی 1. *марбут ба* **Фарҳангистон**. 2. он ки дар Фарҳангистон фаъолият дорад.

ФАРҲАНГӢ فرهنگی 1. *марбут ба* **фарҳанг**. 2. хусусияти он чи, ки мавзӯъ ё меҳвари фаъолияти он ба фарҳанг марбут аст. 3. боодоб, ботарбия, маданӣ. 4. таълимдиҳандаи одобу фанҳо, омӯзгор, мураббӣ.

ФАРҲАНГНАВИС فرهنگنویس *ниг.* **фарҳангнигор**.

ФАРҲАНГНАВИСӢ فرهنگنویسی *ниг.* **фарҳангнигорӣ**.

ФАРҲАНГНИГОР فرهنگنگار он ки ба таҳия,

ҷамъоварӣ ва сабти калимаву вожаҳо ва истилоҳоти забон машғул аст, фарҳангсоз, луғатнигор, фарҳангнавис.

ФАРҲАНГНИГОРӢ فرهنگ‌نگاری кор ва шуғли фарҳангнигор, луғатнигорӣ, вожанигорӣ, фарҳангнависӣ.

ФАРҲАНГНОМА فرهنگ‌نامه 1. китобе, ки дорои истилоҳоти махсуси соҳае мебошад; луғатнома, вожанома. 2. номае, ки дорои матлабҳои илмиву адабӣ мебошад.

ФАРҲАНГОФАРИН فرهنگ‌آفرین бавуҷудоварандаи фарҳангу тамаддун, тамаддунофарин.

ФАРҲАНГОФАРИНӢ فرهنگ‌آفرینی эҷод ва офариниши фарҳанг, тамаддунофаринӣ.

ФАРҲАНГПАЗИР فرهنگ‌پذیر он ки истеъдод ва ҳунари адабомӯзӣ ва донишандӯзӣ дорад.

ФАРҲАНГПАЗИРӢ فرهنگ‌پذیری вазъ ва ҳолати фарҳангпазир, қобилияти ҳунаромӯзӣ.

ФАРҲАНГПАРВАР فرهنگ‌پرور *ниг.* **фарҳангдӯст**.

ФАРҲАНГПАРВАРӢ فرهنگ‌پروری *ниг.* **фарҳангдӯстӣ**.

ФАРҲАНГСАРО فرهنگ‌سرا макон ва ҷои фарҳанг, фарҳангистон.

ФАРҲАНГСОЗ فرهنگ ساز 1. он чи дар бунёд ва сохтани тамаддуну фарҳанг нақше дорад, унсури фарҳангсоз. 2. луғатнигор, фарҳангнигор. 3. *маҷ.* донишманд, хирадманд.

ФАРҲАНГСОЗӢ فرهنگ‌سازی 1. эҷоди фарҳанг, сохтан ва бунёд кардани фарҳангу тамаддун. 2. таҳияи луғату фарҳангномаҳо.

ФАРҲАНГҶӮЙ فرهنگ‌جوی ҷӯяндаи илму фарҳанг, ҷӯёи илм, маърифат, дониш ва фарҳанг, фарҳангдӯст.

ФАРҲАНҶ فرهنج фарҳанг.

ФАРҲАНҶИДАН فرهنجیدن *кит.* 1. тарбият намудан, одоб додан. 2. танбеҳ ва ҷазо додан.

ФАРҲАХТА فرهخته *ниг.* **фарҳехта**.

ФАРҲЕХТА فرهیخته 1. соҳибмаърифат, бархурдор аз маърифат, донишманд. 2. омӯхта, ром, дастомӯз.

ФАРҲЕХТАГӢ فرهیختگی вазъ ва ҳолати фарҳехта, фарҳехта будан, донишмандӣ.

ФАРҲЕХТАН فرهیختن *кит.* тарбия кардан, омӯзондан, парваридан.

ФАРҶ *а.* فرج 1. сӯрох, шикоф. 2. андоми ниҳонии зан. 3. фосила, мобайн, танаффус.

ФАРҶА فرجه *ниг.* **фарҷ**.

ФАРҶОД فرجاد *кит.* ҷадди аълои падарӣ ё модарӣ, бобо ё саравлоди муборaки модарӣ ё падарӣ.

ФАРҶОМ فرجام 1. поён, охир, оқибат, анҷом. 2. лаёқат.

ФАРҶОМИДАН فرجامیدن поён додан, ба анҷом расондан, анҷом додан, тамом кардан.

ФАРҶОМИН فرجامین охирин *муқоб.* **аввалин**.

ФАРҶОМҶӮЙ فرجامجوی *маҷ.* дурандеш, оқибатандеш.

ФАРҶОМГОҲ فرجامگاه 1. *маҷ.* қиёмат. 2. гӯр, қабр, оромгоҳ.

ФАРШ *а.* فرش 1. ҳар чизе, ки ба замин густурда мешавад (*бурё, намад, гилем ва г.*). 2. қолин. 3. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* густурда (замини, хона, кӯча *ва г.*); **мумфарш**, **сангфарш, тахтафарш**.

ФАРЪ *а.* فرع 1. он чи аз асл ҷудо шуда аст. 2. шохаи дарахт.

ФАРЪӢ فرعی *мансуб ба* **фаръ**; он чи аҳамияти дуюмдараҷа дорад, камаҳамият, иловагӣ; вобаста: **ширкати фаръӣ**.

ФАРЯ فریه лаънат, нафрин, дуои бад.

ФАС(С) *а.* فص санги қиматбаҳо, ки дар нигин устувор карда мешавад.

ФАСАҚА *а.* فسقه *ҷ.* **фосиқ**.

ФАСД *а.* فصد *тиб.* хунгирӣ, рагзанӣ, раг задан, ки дар тибби қадим барои гирифтани хуни фосид амалӣ мегардид.

ФАСЕҲ I *а.* فسیح фарох, васеъ, паҳновар.

ФАСЕҲ II *а.* فصیح касе, ки суханаш равону зебо бошад; хушсухан, хушқалам, салисбаён; **бо фасоҳат** салису равон (оид ба калом).

ФАСЕҲАТ *а.* فصیحت *шакли дигари* **фасоҳат**.

ФАСЕҲБАЁН فصیح بیان *ниг.* **фасеҳ** II.

ФАСЕҲБАЁНӢ فصیح بیانی *ниг.* **фасоҳат**.

ФАСЕҲЗАБОН فصیح زبان *ниг.* **фасеҳӣ**.

ФАСЕҲЗАБОНӢ فصیح زبانی *ниг.* **фасоҳат**.

ФАСЕҲӢ فصیحی *ниг.* **фасоҳат**.

ФАСЕҲКАЛОМ فصیح کلام *ниг.* **фасеҳ** II.

ФАСЕҲСУХАН فصیح سخن *ниг.* **фасеҳ** II.

ФАСЕҲУЛБАЁН *а.* فصیح البیان *ниг.* **фасеҳ** II.

ФАСЕҲУЛЛИСОН *а.* فصیح اللسان *ниг.* **фасеҳ** II.

ФАСИЛ *а.* فصیل 1. он чӣ ки дар миёни ду чиз фосила мегузорад. 2. девори қалъа ва ҳисор; девори гирдогирди шаҳр.

ФАСИЛА فسیله *кит.* гала, рама; галаи асп.

ФАСИЛАГОҲ فسیله گاه чарогоҳи галаи аспон.

ФАСЛ *а.* فصل 1. қисме аз чизе, қисмат, ҳисса. 2. як қисм аз чаҳор қисмати сол, мавсим; **чор фасл** баҳор, тобистон, тирамоҳ, зимистон. 3. як қисми муайяни асар ё рисола (фасл аз боб хурдтар аст). 4. айём, давр; **фасли гул** айёми шукуфтани гул. 5. як ҳиссаи муайян аз калом, гуфтор. 6. вақт, муддат; **фасле** муддате, замони каме. 7. ҷудоӣ, фосилапазирӣ, **фасл кардан** ҷудо намудан.

ФАСЛӢ فصلی *мансуб ба* **фасл**; мавсимӣ.

ФАСЛУЛХИТОБ *а.* فصل‌الخطاب каломи фасеҳ ва равшанмаъниӣ, ҷудокунандаи ҳақ аз ботил; сухани қатъӣ, ки масъаларо файсал медиҳад.

ФАСОД *а.* فساد 1. табоҳӣ, вайронӣ, зишткорӣ, бадахлоқӣ; **фасоди ахлоқ** вайронии ахлоқ, бадахлоқӣ; **фасоди хун** фосид шудани хун, вайроншавии хун; **фисқу фасод** бадкорӣ ва бадахлоқӣ. 2. фитна, ошӯб, фитнаву фасод; 3. чирк, маддаи ҷароҳат ва реш, рим; **фасод кардан** чирк ва мадда ҷамъ шудан ба ҷароҳат. 4. *иқт.* коррупсия.

ФАСОДАНГЕЗ فسادانگیز он чи сабаби эҷоди фасод мегардад; он чи фасод меорад.

ФАСОДАТ *а.* فسادت фасодӣ, табаҳкорӣ, бадкирдорӣ.

ФАСОДДОР فساددار римдор, чиркдор (ҷароҳат, обила).

ФАСОДКАШ فسادکش *тиб.* ҷароҳате, ки бо худ фасод (*рим*, *чирк*) мекашад.

ФАСОДКОР فسادکار табаҳкор, бадкирдор, фитнаангез, иғвогар.

ФАСОДКОРӢ فسادکاری табаҳкорӣ, бадахлоқӣ, фитнаангезӣ, зиёнкорӣ.

ФАСОДКОРОНА فسادکارانه вайронкорона, фитнаангезона.

ФАСОДНОК فسادناک он чи фасоду рим дорад: **ҷароҳати фасоднок**.

ФАСОДОЛУДА فسادآلوده римолуд, чиркдор.

ФАСОДОМЕЗ فسادآمیز *ниг.* **фасоднок**.

ФАСОН I فسان 1. *кит.* санге, ки бо он корд, теғ *ва г.* тез мекунанд, қайроқсанг. 2. тез кардан бо санги фасон.

ФАСОН II *фр.* فسان ягон тарзи буриши либосе, намунаи буриш ва дӯхти либосе; **фасон будан** ба мӯди охирин либос пӯшидан, олуфтаёна либос пӯшидан; **фасон шудан** ба мӯди охирин либос пӯшидан.

ФАСОНА فسانه афсона, қисса, ҳикоя; **фасона шудан** вирди забонҳо гардидан, овоза шудан, боиси гапу гузори мардум шудан.

ФАСОНАПАРДОЗ فسانه پرداز 1. қиссагӯй, афсонагӯй. 2. сафсатагӯй, беҳудагӯй, дурӯғгӯй.

ФАСОНАХОН فسانه‌خوان афсонахон, афсонагӯй, қиссагӯй.

ФАСОНАШУМОР فسانه‌شمار 1. афсонашумор. 2. *маҷ.* афсонахон, донандаи афсонаҳои бешумор.

ФАСОНАСАРО فسانه سرا афсонахон, қиссахон, афсонагӯй.

ФАСОНГАР فسانگر бо санги фасон (қайроқ) тезкунандаи теғ *ва г.*, чархӣ, тезкунанда, қайроқзан.

ФАСОНГАРӢ فسانگری *гуфт.* 1.зебову хушнамуд гаштан, худро бо либосҳои ҳозиразамон зебову ороиш додан. 2.шуғли чархгарӣ, қайроқзанӣ доштан.

ФАСОНӢ فسانی *гуфт., ниг.* **фасонгарӣ** 1.

ФАСОР فسار *шакли дигари* **афсор**.

ФАСОРОҲЕХТА فسارآهیخته 1. *кит.* ҷилавгусехта, озодҷилав, ҷилавсардода. 2. *маҷ.* худсар, саркаш.

ФАСОҲАТ *а.* فصاحت сухани бурро доштан,

равшанбаёнӣ; ба салосат ва равонӣ сухан гуфтан; баёни салису зебо доштан.

ФАССОД *а.* فصاد фасдкунанда, хунгиранда, рагзан, ҳаҷҷом.

ФАСУРДАГӢ فسردگی афсурдагӣ; афсурда будан; ҳолати пажмурдагӣ, дилсардӣ, андӯҳгинӣ.

ФАСУРДАН فسردن *ниг.* **афсурдан**.

ФАСХ *а.* فسخ *кит.* ботил кардан, барҳам задан, аз эътибор соқит шумурдан (шартнома, байъ *ва г.*) **фасх кардан** бекор кардан, ботил намудан, барҳам задан (байъ, муомиларо).

ФАТАЛИЗМ *фр.* فتلیزم эътиқод ба қазову қадар, эътиқод ба ногузир будани он чи гӯё дар сарнавишт муқаррар шудааст.

ФАТАЛИСТ *фр.* فتلیست он ки ба ногузирии қазову қадар ва сарнавишт эътиқодманд аст.

ФАТАРОТ *а.* فترات 1. *ҷ.* **фатрат**, вайрона, хароба, фарсуда, харобазор. 2. суст, заиф; **фатарот будан** вайрона ва дар ҳоли хароб будан; нообод будан; **фатарот шудан** вайрона шудан, хароб шудан (бино).

ФАТВО//ФАТВӢ *а.* فتوا//فتوی 1. ҳукми шаръӣ, санади навиштаи муфтӣ доир ба ягон масъалаи динӣ ё мурофиа дар асоси аҳкоми шариат; **фатво баровардан (додан, навиштан)** райъ додан ва асоси шаръӣ нишон додани муфтӣ ва мутасаддии аҳкоми шариат оид ба ягон масъала ё мурофиа; **фатво пурсидан (ё хостан)** доир ба масъалае райъ ва ҳукми шаръӣ пурсидан аз муфтӣ. 2. *маҷ.* иҷозат, рухсат, раъю фикр.

ФАТВОНОМА فتوی‌نامه ҳуҷҷати навиштаи муфтӣ оид ба ягон масъалаи шаръӣ.

ФАТВОТАЛАБ فتوی‌طلب он ки дар бораи масъалае аз муфтӣ ҳукми шаръӣ мепурсад.

ФАТИЛА *а.* فتیله ресмони пахтагини тофташудае, ки дар чароғи пилтасӯз ё ба даруни шамъ гузошта нӯги онро меафрӯзанд, ки рӯшноӣ диҳад, пилта.

ФАТИЛАМӮ(Й) فتیله مو(ی) *маҷ.* он ки мӯи тобхӯрда дорад; мӯи дарҳаму барҳамшуда, мӯи шонанадида, ҷаъдмӯй, муҷаъъад.

ФАТИЛАСӮЗ فتیله‌سوز чароғдоне, ки фатила гузошта афрӯхта мешавад; шамъдон.

ФАТИН *а.* فطین *кит.* фусуншуда, афсуншуда, сеҳрзада, шефта, мафтун.

ФАТИР *а.* فطیر ноне, ки аз хамири бемоя (хамиртуруш) пухташуда ё хамири он дуруст нарасида бошад; **аз нӯги хамир фатир** (*зарб.*).

ФАТИРМАСКА فطیر مسکه хӯроке, ки аз фатиру маска иборат аст.

ФАТИРХАМИР فطیرخمیر хамири фатир; **карсони фатирхамир**.

ФАТӢ *а.* فتی *ниг.* **фато**.

ФАТҚ *а.* فتق 1. *тиб.* баромадагие, ки бар асари хуруҷи аҳшо аз маҳалли аслии худ дар бадан (ноф, болои ноф, рон, хоя) пайдо мешавад. 2. шикаст, рахна; кушудан, шикофтан.

ФАТО *а.* فتی 1. ҷавон ҷавонмард. 2. футувват, ҷавонмардӣ.

ФАТОЛИДА فتالیده пароканда, парешон.

ФАТОЛИДАН فتالیدن 1. пароკандан, парешондан. 2. рехтан, пошидан, пароканда кардан. 3. даридан, аз ҳам кандан, гусехтан.

ФАТОНАТ *а.* فطانت дарк кардан, дарёфт; зиракӣ.

ФАТТОК *а.* فتّاک ба ногоҳ ҳамлакунанда; бебок ва ҷасур дар бадкорӣ.

ФАТТОН *а.* فتّان фитнаангез, фитнакор, *маҷ.* он ки бо ҳусну ҷамоли худ мардумро мафтун мекунад, дилрабо; **чашми фаттон** чашми шӯх, чашми дилфиреб (*сифати чашми зебо*).

ФАТТОНӢ فتّانی фитнаангезӣ; дилбарӣ, дилфиребӣ, мафтункунандагӣ; **фаттонӣ кардан** дилрабоӣ кардан.

ФАТРАТ *а.* فترت 1. фосилаи байни ду давр ё чиз. 2. сустӣ, нотавонӣ, заъф.

ФАТТОҲ *а.* فتّاح 1. фатҳкунанда, кушоянда, коркушо. 2. сифати Худованд.

ФАТҲ *а.* فتح 1. кушодан, боз кардан, кушоиш. 2. тасхир кардан, зафар ёфтан; зафар, ғалаба; фирӯзӣ: **фатҳ кардан** тасхир кардан, шаҳреро ё кишвареро ба зӯрӣ ба даст даровардан; ғалаба кардан, фирӯз шудан. 3. *ниг.* **фатҳа**. 4. сураи чиҳилу ҳаштум аз Қуръони карим.

ФАТҲА *а.* فتحه забар, аломат дар ҳуруфи араб.

ФАТҲНОМА فتحنامه 1. номае, ки аз фатҳу зафар хабар медиҳад. 2. китоби пирӯзиҳо, зафарнома.

ФАТҲОВАР فتحآور он чи боиси ғалаба ва фирӯзӣ аст, он ки ғолиб ва фирӯз гаштааст.

ФАХ فخ *гуфт.* 1. сихшуда; **фах кардан** сих кардан. 2. бо бинӣ овоз баровардан, сурфаи бинӣ.

ФАХАМ فخم 1. боғҷома, чодире, ки дар вақти афшондани мева, ҳамчун тут, зардолу *ва г.* ба зери дарахт медоранд. 2. чодире, ки барои ғун кардани нисор (пулу қанду қурс) дар тӯйҳо ва ҷашнҳои хурсандӣ ба рӯи даст нигоҳ дошта мешавад.

ФАХАН فخن *кит.* миёнаҷои боғ, даруни боғ, саҳни боғ.

ФАХИДАН فخیدن 1. сих кашидан (и чизе). 2. бо бинӣ овоз баровардан; сурфа аз роҳи бинӣ.

ФАХМ فخم *ниг.* **фахам**.

ФАХМИДАН فخمیدن тоза кардан, пахтаро аз пунбадона ҷудо кардан.

ФАХН فخن *ниг.* **фахан**.

ФАХОМАТ *а.* فخامت *кит.* бузургвор шудан, бузургворӣ.

ФАХР *а.* فخر 1. нозидан, болидан бо доштани чизе, мубоҳот кардан; **фахр кардан** болидан, нозидан, мубоҳот кардан, ба сарфарозӣ ва бартарии худ бузургӣ кардан. 2. боиси нозиш ва ифтихор.

ФАХРИДАН فخریدن фахр кардан, ифтихор намудан, аз чизе нозиш намудан.

ФАХРИЯ *а.* فخریه *адш.* навъе аз қасида, ки мавзӯи мавриди баҳсаш ифтихори шахсӣ аст, монанди ифтихор аз аслу насаб, аз нажод, аз миллат, аз донишу истеъдод *ва г.*

ФАХРИЯСАРОӢ فخریهسرائی сароидан ё сурудани қасидаи фахрия.

ФАХРӢ فخری он чи боиси ифтихор ва мубоҳот аст, он чи ба нишонаи тақдир ва эҳтиром дода мешавад; **унвони фахрӣ**.

ФАХРОВАРӢ فخرآوری ифтихор кардан; нозиш.

ФАХРФУРӮШӢ فخرفروشی фахр фурӯхтан, *маҷ.* изҳори фахри зиёд кардан аз чизе, масалан аз амалу насаб, аз нажод *ва г.*

ФАХФАРА فخفره сабӯси орди гандум ё орди ҷав; **нони фахфара** ноне, ки аз сабӯси орди гандум ё ҷав пухта шудааст.

ФАХФУР فخفور *ниг.* **фағфур**.

ФАХФУРӢ فخفوری *ниг.* **фағфурӣ**.

ФАХ-ФАХ فخ فخ **:фах-фах кардан** бо нафаскашии сахт дам аз дарун баровардан (*мас.,* асп).

ФАХХАК فخّک дамида баландшуда мисли пахта ва мӯй.

ФАХХАС فخّس овози ғулғуладори чизе (*аз давидан, аз ҳаракат, аз баланд-баланд нафас кашидан*).

ФАХХОС فخّاس **:фаххос задан** аз давидан, аз ҳаракати зиёд ё фарбеҳӣ баланд–баланд нафас гирифтан.

ФАХХОСӢ فخّاسی дамида, баландшуда (*мас. пахта, мӯй*).

ФАҲВО *а.* فحوی//فحوا *кит.* мазмун, маънӣ; мадлул, далелнок; тафсир.

ФАҲЛ فحل 1. нар; *муқоб.* **мода**. 2. марди бообрӯ, мӯътабар ва барҷаста дар ягон соҳа; саромад.

ФАҲЛАВӢ فهلوی *ниг.* **паҳлавӣ**.

ФАҲЛАВИЁТ فهلویات *кит.* шеъре, ки дар яке аз лаҳҷаҳои маҳаллии форсӣ гуфта шудааст, паҳлавиёт.

ФАҲЛӢ فحلی 1. мардӣ; **фаҳлӣ овардан** кори мардона кардан, кори шоистаи мардон ба ҷо овардан. 2. далерӣ, диловарӣ.

ФАҲМ *а.* فهم дарк кардан, дарк, дарёфт, фаросат, донистан; **ба фаҳми** *касе* аз рӯи фаҳмиши *касе*, чунон ки *касе* медонад; **ба фаҳми** *чизе* **нарафтан** моҳият ва маънои чизеро дарнаёфтан, надонистан; бефаросат будан.

ФАҲМИДАН فهمیدن дарёфтан, дарк кардан, расидан ба маънои чизе.

ФАҲМИДАНӢ فهمیدنی 1. он ки хостори фаҳмидани чизе аст. 2. он чи сазовор ва шоистаи фаҳмидану донистан аст.

ФАҲМИШ فهمش идрок, дарёфт.

ФАҲМО فهما мафҳум, фаҳмидашаванда, қобили фаҳм.

ФАҲМОН(И)ДАН فهماندن//فهمانیدن матлаберо ба касе ироа кардан, боиси фаҳмидани каси дигар шудан, матлаберо ба касе маълум ва тафсир намудан.

ФАҲӮЛ *а.* فحول 1. *маҷ.* баргузидагон, барҷастагон. 2. диловарон, шуҷоон.

ФАҲӮЛЛИБОС فحول لباس он ки либоси ба тани худ васеъ ва ношинам дорад.

ФАҲҲОД *а.* فهّاد *кит.* омӯзондани шикор ба юз.

ФАҲҲОШ *а.* فحّاش бисёр бадзабон, хоридиҳанда, дашномдиҳанда.

ФАҲҲОШӢ فحّاشی бадзабонӣ, бадгӯӣ, фаҳшгӯӣ.

ФАҲШ *а.* فحش 1. дашном, носазо; сухани зишт. 2. кори зишт, кори берун аз ахлоқу одоб.

ФАҲШИЁТ فحشیات гапҳои носазо, корҳои зишту носазо, гап ва амалҳои берун аз ахлоқу одоб.

ФАҲШКОРӢ فحشکاری корҳои бо фаҳш омехта, амали зишту нораво.

ФАЧ فچ 1. *гуфт., маҷ.* бемазза, камнамак. 2. *маҷ.* бемаънӣ; **гапи фач** сухани бемаънӣ ва беҳуда; **одами фач** одами беидрок, кундфаҳм.

ФАЧ-ФАЧ فچ فچ *гуфт.* 1. сухани беҳуда ва газофа гуфтан. 2. чизеро дар даҳон хоидан.

ФАЧГӮӢ فچ گوئی *маҷ.* беҳудагӯӣ, газофпардозӣ.

ФАЧӢ فچی *маҷ.* пастӣ, залилӣ, газофгӯӣ.

ФАҶАРА *а.* فجره *ҷ.* **фоҷир**.

ФАҶЕОНА فاجیعانه ба таври фоҷиаомез, ба таври дарднок, аламангез, бо сахтӣ ва мусибат, ба таври риққатангез.

ФАҶЕЪ *а.* فجیع *кит.* дарднок, ҷонгудоз, риққатовар, фоҷиаовар, фоҷиазой.

ФАҶИАТ *а.* فجیعت мусибат, ҳодисаи дардноки андӯҳгин ва аламбахш, фалокат, фоҷеа.

ФАҶО *а.* فجا ногаҳон, банохост; **марги фаҷо** марги муфоҷо, марги ногаҳон.

ФАҶОАТ *а.* فجائة ҳодисаи ногаҳон, воқеаи банохост, рухдоди ногаҳонӣ.

ФАҶОАТАН *а.* فجائتاً ба таври ногаҳонӣ ногаҳонӣ, банохост.

ФАҶОӢ فجائی ногаҳон, банохост.

ФАҶР *а.* فجر 1. *кит.* сапедаи саҳарӣ; бомдод. 2. сураи ҳаштоду нуҳӯми Қуръони Карим.

ФАШ فش 1. нӯги овезони салла; **марди бо ришу фаш** *маҷ.* одами калонсол, солхӯрда, мӯътабар. 2. ёли асп.

ФАШАНГ فشنگ милаи оҳание, ки дар болои нуқтаи такяи худ ҳаракат мекунад ва ба воситаи он ҷисми вазнине бо қувваи кам бардошта мешавад, аҳрам.

ФАШИЗМ *фр.* فشیزم *с.* ҷараёни иртиҷоии сиёсӣ, хоҳони бартарии миллӣ ва нажодӣ аст ва шовинизми ифротӣ, ирқпарастӣ, маҳв намудани озодиҳои демократӣ ва ангехтани ҷангҳои истилогарона аз мушахассоти фашизм аст.

ФАШИСТ *фр.* فشیست пайрави маслаки сиёсии фашизм.

ФАШИСТӢ فشیستی *мансуб ба* **фашизм**; фашистона, дорои низоми фашизм.

ФАШ-ФАШ فش فش :**фаш-фаш кардан** тез-тез бо овоз нафас гирифта; тез-тез ва саросема хӯрок хӯрдан.

ФАШШАС//ФАШШОС فشّس//فشّاس фашшос задан, тез-тез ва бо овоз дам баровардан.

ФАШШОСЗАНӢ فشّاسزنی *маҷ.* тез-тез ва баланд-баланд нафас кашидан.

ФАШШОСӢ فشّاسی махсусияти он ки ва он чи фашшос мезанад ва овози баланд мебарорад.

ФАЪЛА *а.* فعله *кит.* коргар, муздур.

ФАЪОЛ *а.* فعال 1. бисёр коркунанда, серҳаракат, коркун, пуркор. 2. *маҷ.* он ки худро назди ҷомеа ва дар ҷои фаъолият ба рафтори хуб мусбат пешниҳод мекунад.

ФАЪОЛИЯТ *а.* فعالیت кӯшиш, серҳаракатӣ ва ҷиддият дар иҷрои коре, ғайрат ва ҷидду ҷаҳд дар кор.

ФАЪОЛИЯТНОКӢ فعالیتناکی *гуфт.* фаъол будан дар коре.

ФАЪОЛӢ فعالی *маҷ.* хуб ба ҷо овардани коре; ташаббускор будан.

ФАЪОЛОНА فعالانه бо фаъолият, ба таври фаъол, бо ҷидду ҷаҳди тамом.

ФАЯЗОН а. فیضان сероб кардан, обшор кардан: **фаязони саҳро**.

ФЕВРАЛ *лот.* فیورل моҳи дуюм аз тақвими милодӣ.

ФЕДЕРАЛИЗМ *фр.* فیدیرلیزم сохти давлатӣ, ки ба федератсия асос ёфтааст.

ФЕДЕРАЛӢ فیدیرلی *мансуб ба* мақомоти федератсия.

ФЕДЕРАТИВӢ فیدیرتیوی *мансуб ба* **федератсия**.

ФЕДЕРАТСИЯ *фр.* فیدیرتسیه 1. дар доираи як давлати бузурги ягона муттаҳид шудани якчанд давлатҳои мустақил. 2. иттиҳодияи якчанд ҷамъият ва ташкилотҳои ҷудогона.

ФЕЛДЕГЕР *фр.* فیلدیگیر *с.* қосиди ҳукуматӣ, ки кораш аз расонидани ҳуҷҷатҳои муҳим ва махфӣ иборат аст.

ФЕЛДЕГЕРӢ فیلدیگیری амали фелдегер.

ФЕЛДМАРШАЛ *фр.* فیلدمرشل *ҳарб.* мансаби олии ҳарбӣ дар Олмон ва Инглистон.

ФЕЛДШЕР *фр.* فیلدشیر *тиб.* дастёри пизишк, пизишкёр; корманди тиббӣ бо маълумоти тиббии миёна.

ФЕЛДШЕРӢ فیلدشیری *мансуб ба* **фелдшер**.

ФЕЛЕТОН *фр.* فیلیتان мақолаи танқидии ба тарзи бадеӣ ва́ хаҷвомез навишташуда (*барои рӯзнома ё маҷалла*) дар мавзӯи муҳимми рӯз.

ФЕЛЕТОННАВИС فیلیتاننویس он ки барои газета ва маҷаллаҳо ба тарзи ҳаҷвия мақолаҳо менависад, ҳаҷвиянавис.

ФЕОДАЛ *фр.* فیآدل *с.* 1. намояндаи синфи ҳоким дар сохти феодалӣ; заминдори калоне, ки меҳнати деҳқонони ба худ тобеъро истисмор мекунад. 2. *маҷ.* одами худраъй, ситамгар.

ФЕОДАЛИЗМ *фр.* فیآدلیزم *с.* сохти ҷамъиятӣ, ки дар он замин, воситаҳои истеҳсолот ва деҳқонон дар моликияти феодал–заминдори калон буд ва ӯ дар қаламрави ба худ тобеъ идораи давлатиро низ дар даст дошт.

ФЕОДАЛӢ *а.* فیآدلی *мансуб ба* **феодализм** *ва* **феодал**.

ФЕРМА *фр.* فیرمه 1. хоҷагии ҷудогонаи соҳаи махсус ба чорводорӣ. 2. хоҷагии деҳқонии хусусӣ дар заминҳои шахсӣ ё иҷора.

ФЕРМАДОРӢ فیرمه‌داری хусусияти он ки соҳиби ферма аст.

ФЕРМЕНТ *фр.* فیرمنت *биол.* моддаи органикие, ки аз ҳуҷайраҳои зинда ба даст меояд ва дар организм бо мубодилаи моддаҳо ёрӣ медиҳад.

ФЕРМЕР *фр.* فیرمیر соҳиб ё иҷорадори ферма.

ФЕРМЕРӢ فیرمیری *мансуб ба* **фермер**.

ФЕСТИВАЛ *фр.* فیستیول намоиши комёбиҳои кино, театр, мусиқӣ *ва г.* ки дар мавридҳои муайян гузаронида мешавад, ҷашнвора.

ФЕЪЛ *а.* فعل 1. *грам.* яке аз ҳиссаҳои нутқ, ки тарзи амал ё ҳолатеро дар гузашта, ҳозира ва оянда нишон медиҳад. 2. кор, амал. 3. хулқ, хислат, атвор, одат; **феъли бад** а) хӯи бад, одату кирдори бад; б) бадҷаҳлӣ, тундмиҷозӣ; якраҳагӣ, инодкорӣ; **феъли** *касеро* **донистан** аз рафтору кирдор, хулқу хӯ ва табиати касе воқиф будан; **аз феъли худ намондан** аз хӯю одати худ даст накашидан, тарки одат накардан.

ФЕЪЛАН *а.* فعلاً 1. амалан, аз рӯи кор ва амал. 2. *маҷ.* ҳозир, ҳоло, ҳозир.

ФЕЪЛӢ فعلی амалӣ, воқеӣ.

ФЕҲРАСТ فهرست *ниг.* **феҳрист**.

ФЕҲРИСТ فهرست 1. ҷадвал. 2. рӯйхати боб ва фаслҳо ё сарлавҳаҳои ҷудогонаи дохили китоб, ки дар аввал ё дар охири китоб дода мешавад; рӯйхати номгӯи чизе.

ФИБРИН *фр.* فبرین *биол.* моддаи сафеда, ки дар хун ҳосил мешавад.

ФИБРИНОГЕН *фр.* فبریناگین *биол.* ба вуҷудоварандаи фибрин.

ФИГАНДАН فگندن *ниг.* **афкандан**.

ФИГОР فگار *ниг.* **афгор**.

ФИГУРА *фр.* فگوره 1. *риёз.* шакл, шакли ҳандасӣ. 2. шахс, кас, симо; шахсият. 3. мӯҳраҳои қудратманди шоҳмот

ФИҒОН فغان *ниг.* **афғон**, фарёд, нола, зорӣ; **фиғон бардоштан (баровардан)** *маҷ.* фарёду нола кардан, дод гуфтан; **фиғон кардан** нолидан, бо зорӣ фарёд бардоштан; **фиғон кашидан** *ниг.* **фиғон бардоштан; ба фиғон омадан** нолидан, фарёди зорӣ баровардан, ба танг омада, нола кардан.

ФИДИЯ *а.* فدیه *ниг.* **фидя**.

ФИДИЯДИҲАНДА فدیه‌دهنده *ниг.* **фидядиҳанда**.

ФИДИЯДИҲӢ فدیه دهی *ниг.* **фидядиҳӣ**.

ФИДО *а.* فدا 1. *кӯҳн.* додани пул ё чизе барои халосии худ ё касе; фидя, сарбаҳо, қурбонӣ. 2. *маҷ.* барои касе чизе харҷ ё сарф кардан; **фидо гаштан /шудан/** дар роҳи касе ё коре ҷони худро додан; қурбон шудан; **фидо кардан** чизеро қурбон ва садақа кардан; ба хотири касе (ё чизе) аз баҳри чизе гузаштан.

ФИДОГАШТА فداگشته *маҷ.* он ки худро дар роҳи мақсаде қурбон кардааст.

ФИДОИВОР فدایی وار *маҷ.* довталабона, мисли фидоиён амал кардан.

ФИДОӢ فدایی 1. *маҷ.* он ки худро қурбони дигаре мекунад. 2. он ки ба ихтиёр ва хоҳиши худ кореро ба зимма гирифтааст, довталаб, ихтиёрӣ.

ФИДОКОР فداکار он ки дар роҳи коре ҷони худ, манфиати худро дареғ намедорад; аз худ гузашта барои коре.

ФИДОКОРӢ فداکاری аз ҷон гузашта дар роҳи коре; дареғ надоштани ҷон ё манфиати худ дар роҳи коре.

ФИДОКОРОНА فداکارانه чун фидоӣ (амал кардан), қаҳрамонона: **меҳнати фидокорона**.

ФИДЯ *а.* فدیه *таър.* мол ё чизе, ки барои халосии ҷони худ ё каси дигар дода мешуд; сарбаҳо, сархарид.

ФИДЯДЕҲ فدیه ده *ниг.* **фидя диҳанда**.

ФИДЯДИҲАНДА فدیه دهنده он ки барои харидани ҷони худ ё касе дигар пул медиҳад.

ФИДЯДИҲӢ فدیه دهی амали фидядиҳанда.

ФИЗЗА *а.* فضه *кит.* нуқра, сим.

ФИЗИК *ю.* فیزیک мутахассиси илми физика, физикадон.

ФИЗИКА *ю.* فیزیکه илме, ки аз хосият ва сохти модда, аз шаклҳои ҳаракат ва тағйироти онҳо баҳс мекунад, табииёт.

ФИЗИКӢ فیزیکی 1. *мансуб ба* **физика**. 2. ҷисмонӣ.

ФИЗИН فیزین истеҳзо, масхара, пастзанӣ.

ФИЗИОЛОГ *ю.* فیزیالاگ олим ва мутахассиси соҳаи физиология.

ФИЗИОЛОГИЯ *ю.* فیز یالاگیه 1. илме, ки оид ба вазифаҳои аъзои бадани ҷонварон баҳс мекунад. 2. маҷмӯи амалиёти ҳаётие, ки дар аъзои бадан ба вуқӯъ меояд.

ФИЗИОЛОГӢ *фр.* فیزیالاگی *мансуб ба* **физиология**.

ФИЗИОТЕРАПИЯ *ю.* فیزیاتیرپیه *тиб.* муолиҷа ба воситаҳои физикӣ (*бо нур, ҳарорат, ҳаво, қувваи барқ ва г.*).

ФИЗИОТЕРАПИСТ *ю.* فیزیاتیرپیست *тиб.* мутахассиси физиотерапия.

ФИЗОИШ فزائیش *шакли дигари* **афзоиш**.

ФИКАНДАН فکندن *ниг.* **афкандан**.

ФИКР *а.* فکر андеша, тааммул. 2. хаёл; мулоҳиза; **ба фикри ман**... бино ба мулоҳизаи ман, аз рӯи пиндошти ман, чунон ки ман меандешам; **фикр аз як ҷо баромадан** *маҷ.* ҳамфикр ва ҳамақида будани ду кас дар бораи масъалае; **фикр давондан** фикр кардан, мулоҳиза рондан дар бораи масъалае; **фикр доштан** *маҷ.* дар хаёли чизе будан; **ба як фикр омадан** дар бораи масъалае ба қарори маълум расидан; **ба (дар) фикр рафтан (фурӯ рафтан)** андеша кардан; ғарқи андеша (хаёл) шудан; **фикр кардан** *маҷ.* андеша кардан, андешидан; **фикри** *чизеро* **дидан** *маҷ.* дар бораи чизе мулоҳиза ва фикр рондан; ғами чизеро хӯрдан; роҳи ҳалли масъалаеро андешидан; **фикри** *чизеро* **кардан** дар бораи коре (чизе) ба як фикр омадан; ғами чизеро хӯрдан.

ФИКРАН *а.* فکراً дар олами фикру хаёл; дар хаёл ва фикри худ, дар ҳолати фикр будан.

ФИКРАТ *а.* فکرت 1. андеша, андешидан дар бораи коре ё чизе, тааммул. 2. хирад, ақл.

ФИКРДАВОНӢ فکردوانی *маҷ.* мулоҳизаву андеша кардан дар бораи чизе.

ФИКРӢ فکری 1. *марбут ба* **фикр**; *мансуб ба* **андеша**; **инқилоби фикрӣ** табадуллот дар фикрҳо, бедории фикрҳо; **кори (меҳнати) фикрӣ** коре, ки ба воситаи фаъолияти ақлӣ ба амал меояд; *муқоб.* **кори ҷисмонӣ**. 2. *маҷ.* шахси хаёлӣ, вижагии шахси фикркунанда.

ФИКРРАСО فکررسا он ки қувваи андеша ва мулоҳизаронии комил дорад.

ФИКРРОНӢ فکررانی *маҷ.* дар бораи коре, масъалае андеша кардан, мулоҳиза ва тааммул намудан.

ФИҚДОН *а.* فقدان *ниг.* **фуқдон**.

ФИҚРА *а.* فقره 1. банде аз бандҳои сутуни тахтапушт; мӯҳраи тахтапушт. 2. як ҷумла ё ибора; як порча аз сухан; як банд, ҷуфт.

ФИҚ-ФИҚ فق فق *гуфт., маҷ.* гиристан, бо овози паст гиря кардан.

ФИҚҲ *а.* فقه илм доир ба аҳкоми шариати ислом, илми аҳкоми шариат.

ФИЛ فیل *муарраби* **пил** ҳайвони (хушкигарди) калонҷуссаи хартумдор; пил.

ФИЛАФКАН فیل افگن *маҷ.* зӯрманд, боқувват (одам).

ФИЛБОН فیل بان он ки ба филҳо нигоҳубин мекунад, филпой.

ФИЛБОНӢ فیل بانی амали филбон, бонӣ кардан ва тарбияти фил.

ФИЛВОҚЕЪ *а.* فی الواقع воқеан, дар ҳақиқат.

ФИЛГӮШ فیل گوش *бот.* яке аз навъҳои гули савсан.

ФИЛИЗ(З) *а.* فلز *хим.* унсури химиявии содаи дорои ҷилои махсус, ки ноқили гармо ва қувваи барқ аст, ҳар ҷисми маъдание, ки хосияти ҷилодиҳӣ ва ёзандагӣ дошта, гузаронандаи ҳарорат ва ҷараёни барқ аст.

ФИЛИЗГУДОЗ فلزگداز 1. он ки филиз мегудозад. 2. он чи бад-он филизро мегудозанд.

ФИЛИЗГУДОЗӢ فلزگدازی гудохтани филиз.

ФИЛИЗӢ فلزی он чи аз филиз аст; он чи аз филиз сохта мешавад; он чи мансуб бар филиз аст.

ФИЛИЗШИНОСӢ فلزشناسی илме, ки бо омӯхтани сохт ва хосияти физикии филизот машғул аст.

ФИЛИЗОТ *а.* فلزات *ҷ.* **филиз(з)**.

ФИЛИЗСОЗ فلزساز он ки бо филиз кору бор дорад; он ки аз филиз чизҳо месозад.

ФИЛИҚ-ФИЛИҚ فلق فلق *лаҳҷ.* *тақлиди овози* гиряи бардавом.

ФИЛМ *фр.* فیلم *санъ.* 1. навори селлулоидӣ барои сабти лаҳзаҳои кино; аккосӣ, навори ҳассос ва қобили инъитоф. 2. маҷмӯи лаҳзаҳои як намоиши кино, синамо.

ФИЛМАСАЛ *а.* فی المثل 1. масалан. 2. ҳарчанд, агарчи, ҳатто.

ФИЛМБАРДОР فیلم بردار *санъ.* наворбардор, наворгир; аккос, синамогар, сабткунандаи филм.

ФИЛМБАРДОРӢ فیلمبرداری *санъ.* суратгирӣ барои филм, сабти тасвир.

ФИЛМНОМА فیلم نامه *санъ.* навиштае, ки аз рӯи он филм таҳия мешавад, сенария.

ФИЛМОНАНД فیل مانند филнамо, шабеҳи фил, ба монанди фил.

ФИЛМОТЕКА *фр.* فیلماتیکه *санъ.* идорае, ки филмҳоро ҷамъ ва нигоҳ медорад.

ФИЛМСОЗӢ فیلم سازی 1. таҳия ва омодасозии филм. 2. идораи махсус барои таҳияи филм.

ФИЛОЛОГ *ю.* فلالاگ *адш.* олим ва мутахассиси соҳаи филология, суханшинос.

ФИЛОЛОГИЯ *ю.* فلالاگیه *адш.* маҷмӯи илмҳое, ки соҳаи забон ва эҷодиёти адабиро меомӯзад, суханшиносӣ.

ФИЛОЛОГӢ فلالاگی *адш., мансуб ба* **филология**.

ФИЛОСОФ *ю.* فلاساف *ниг.* **файласуф**.

ФИЛОСОФИЯ *ю.* فلاسافیه *ниг.* **фалсафа**.

ФИЛОСОФӢ فلاسافی *ниг.* **фалсафӣ**.

ФИЛПОЙ فیل پای *ниг.* **филбон**.

ФИЛПОЙӢ فیل پائی *ниг.* **филбонӣ**.

ФИЛТАН فیل تن *маҷ.* бузургҷусса, калонҷусса, таҳамтан.

ФИЛТР *англ.* فیلتر *физ.* олат барои соф кардани

моеот, софӣ, софкунак, поло.

ФИЛТРАТСИЯ *англ.* فیلترتسیه *физ.* амалиёти соф кардани моеот, софкорӣ, полоиш.

ФИЛФАВР *а.* فی الفور фавран, дарҳол, дарзамон, бетаъхир.

ФИЛФИЛ فلفل мурчи сиёҳ, мурч.

ФИЛҲОЛ *а.* فی الحال даррав, фавран, базудӣ.

ФИЛХОНА فیل خانه хонае, ки дар он филро нигаҳбонӣ мекунанд; макони нигоҳдошти фил.

ФИЛҲАҚИҚАТ *а.* فی الحقیقت дар ҳақиқат, ҳақиқатан.

ФИЛҶУМЛА *а.* فی الجمله 1. хулласи калом. 2. аз ҷумла. 3. умуман.

ФИНАЛ *фр.* فنل 1. охир, анҷом, хотима; қисми хотимавии чизе. 2. *варз.* қисми охирини мусобиқаҳои варзишӣ, ки баранда ва ғолиб маълум мешавад.

ФИНАЛӢ فنلی охирин, хотимавӣ, **вохӯрии финалӣ** вохурии ниҳоӣ.

ФИНДУҚ فندق *кит.* пунбаки гул ва дарахтон аст, ки аз он ҷо барг ва ғунча расида мебарояд; **финдуқ бастан** дар баҳорон амал сар кардани гул ва дарахтон.

ФИНДУҚЗОР فندقزار анбӯҳи финдуқ.

ФИНИҚӢ فینیقی он ки ва он чи мансуб ба Финиқия аст.

ФИНҶОН فنجان [*муарраби* **пингон**] пиёлаи дастадори чой ё қаҳвахӯрӣ, шабеҳи истакон ё пиёлаи кӯчак.

ФИНҶОНӢ فنجانی *мансуб ба* **финҷон**.

ФИОЛ *а.* فعال *ҷ.* **феъл**.

ФИРДАВС فردوس 1. боғ, боғи хушу хуррам. 2. биҳишт, ҷаннат.

ФИРДАВСӢ فردوسی 1. *мансуб ба* **фирдавс**. 2. аҳли биҳишт, биҳиштӣ. 3. тахаллуси шоири ҷаҳоншумули тоҷику форс Абулқосими Фирдавсӣ, муаллифи «Шоҳнома».

ФИРЕБ I فریب 1. *асоси замони ҳозира аз* **фирефтан//фиребидан**. 2. *ҷузъи баъдинаи баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* фиребо, фиребанда: дилфиреб, назарфиреб.

ФИРЕБ II فریب макр, ҳила; **фиреб хӯрдан**; фирефта шудан; дар натиҷаи макру ҳилаи касе гумроҳ шудан; **фиреб додан** фирефтан, гӯл задан.

ФИРЕБАНДА فریبنده 1. фиребдиҳанда. 2. *маҷ.* дилфиреб, фаттон.

ФИРЕБАНДАГӢ فریبندگی 1. фиребдиҳӣ. 2. *маҷ.* дилфиребӣ, фаттонӣ.

ФИРЕБГАР فریبگر маккор, ҳилакор, фиребдиҳанда.

ФИРЕБГАРӢ فریبگری маккорӣ, ҳиласозӣ, фиребдиҳандагӣ.

ФИРЕБГАРОНА فریبگرانه ба роҳи фиребдиҳӣ, фиребона.

ФИРЕБДИҲАНДА فریب دهنده *ниг.* **фиребгар**.

ФИРЕБДИҲӢ فریب دهی фиреб додан.

ФИРЕБИДАН فریبیدن фиреб додан, гӯл задан, дурӯғ гуфтан.

ФИРЕБКОР فریب کار *ниг.* **фиребгар**.

ФИРЕБКОРӢ فریب کاری *ниг.* **фиребгарӣ**.

ФИРЕБКОРОНА فریب کارانه *ниг.* **фиребгарона**.

ФИРЕБНОК فریبناک фиребдиҳанда, фиребанда.

ФИРЕБО فریبا 1. *маҷ.* бисёр зебо, дилписанд. 2. фирефта.

ФИРЕБОН فریبان *ниг.* **фиребонидан**.

ФИРЕБОНИДАН فریبانیدن *кит.* фиреб додан.

ФИРЕБХӮРДА فریب خورده он ки фиреб хӯрда аст.

ФИРЕБХӮРӢ فریب خوری фиреб хӯрдан, ба доми фиреб афтодан.

ФИРЕФТА فریفته фиребхӯрда, зиёндида; **фирефта кардан** а) *маҷ.* шефта кардан, мафтун кардан; б) фиреб додан; **фирефта шудан** (ба касе, чизе) а) *маҷ.* шефта шудан, мафтун гардидан; шайдо шудан; б) фиреб хӯрдан.

ФИРЕФТАН فریفتن *ниг.* **фиреб додан**.

ФИРИНӢ فرینی хӯрокие монанди ҳалво, ки аз шир, орди биринҷ ва шакар пухта мешавад.

ФИРИСНОФА فرسنافه *кит.* шаби Наврӯз, шаби соли нав (дар аҳди бостон шаби Наврӯз

фиристодани мушк бар дӯстон одат будааст ва чунин ба назар мерсад, ки ин калима аз фиристнофа яъне **нофа (мушк) фиристодан** ҳосил шудааст).

ФИРИСТА فرسته равонакарда, фиристода, вакил, сафир, расул, гумошта, қосид.

ФИРИСТАНДА فرستنده он ки касеро ва чизеро ба ҷое мефиристад.

ФИРИСТОДА فرستاده *ниг.* **фириста**.

ФИРИСТОДАН فرستادن равона кардан, гусел доштан, роҳӣ намудан, ирсол намудан.

ФИРИСТОНАНДА فرستاننده *ниг.* **фиристанда**.

ФИРИСТОДАНӢ فرستادنی он чи бояд равона карда шавад; **фиристоданӣ шудан** равона кардан хостан, дар фикри фиристодан будан.

ФИРИСТОН/И/ДАН فرستاندن//فرستانیدن *ниг.* **фиристодан**.

ФИРИШТА فرشته *ниг.* **фаришта**.

ФИРҚА *а.* فرقه 1. даста, гурӯҳ, ҷамоате аз мардум, тоифа. 2. *кҳн., ниг.* **ҳизб**.

ФИРҚАБОЗӢ فرقه بازی *маҷ.* 1. гурӯҳбозӣ, тоифагароӣ. 2. ҳизбгароӣ.

ФИРҚАВӢ فرقوی *мансуб ба* **фирқа**; узви фирқа.

ФИРҚ-ФИРҚ فرق فرق *лаҳҷ., маҷ.* гиристан; **фирқ-фирқ кардан** гиря кардан (оҳиста ва бо алам) *ниг.* **фиқ-фиқ**.

ФИРМА *фр.* فیرمه *иқт.* муассисаи тиҷоратӣ ё саноатӣ.

ФИРОҚ *а.* فراق ҷудоӣ, дурӣ; *муқоб.* **висол**.

ФИРОҚНОМА فراق نامه шеъре, ки мӯҳтаво ва мазмунаш иборат аз ҳасрати ҷудоӣ аз ёру диёр аст.

ФИРОР *а.* فرار гурехтан, гурез, гурезиш; **фирор кардан** гурехтан.

ФИРОРӢ فراری гуреза; **фирорӣ шудан** гуреза шудан.

ФИРОСАТ *а.* فراست *ниг.* **фаросат**.

ФИРРОС فرّاس *маҷ.* овози маҳини чизе.

ФИРОШ *а.* فراش *ниг.* **фарош**.

ФИРОША *а.* فراشه *ниг.* **фароша**.

ФИРОШХОНА فراشخانه хонаи нигаҳдории фаршҳо (палосҳо, қолинҳо).

ФИРУН فیرون бадбахт ва манҳус, идборовар.

ФИРӮЗ فیروز 1. комёб, муваффақ; ғолиб, музаффар. 2. муборак, хуҷиста. 3. номи мардона; **бахти фирӯз** *маҷ.* бахти накӯ ва баланд, иқболи хуҷиста; **рӯзи фирӯз** рӯзи муборак, рӯзи неку хушбахтона; **фирӯз будан** муваффақ будан, комёб будан, ғолиб будан; **фирӯз шудан** муваффақ шудан, комёб гардидан; ғолиб шудан, фотеҳ шудан.

ФИРӮЗА فیروزه 1. санги гаронбаҳои осмониранг, ки аз он бештар нигини ангуштар мекунанд. 2. номи занона.

ФИРӮЗАГУН فیروزه‌گون *маҷ.* кабудранг, осмониранг.

ФИРӮЗАНИШОН فیروزه‌نشان 1. заргаре, ки санги фирӯзаро мечаспонад. 2. *ниг.* **фирӯзагун**.

ФИРӮЗАРАНГ فیروزه رنگ *ниг.* **фирӯзагун**.

ФИРӮЗАФОМ فیروزه‌فام *маҷ.* кабудранг, осмониранг; ◊ **(ин) чархи фирӯзафом** *киноя аз* осмон.

ФИРӮЗААХТАР فیروزه‌اختر *маҷ.* хушбахт, накӯтолеъ.

ФИРӮЗАЧАШМ فیروزه‌چشم *маҷ.* кабудчашм; **ҷавони фирӯзачашм**.

ФИРӮЗӢ فیروزی муваффақият, комёбӣ, музаффарият, ғалаба.

ФИРӮЗМАНД فیروزمند бамуродрасида, комёбгардида; фотеҳ, музаффар, ғолиб.

ФИРӮЗМАНДӢ فیروزمندی *ниг.* **фирӯзӣ**.

ФИРӮЗМАНДОНА فیروزمندانه вижагии он ки ғолиб ва комёб аст; фирӯзӣ ва ғолибият.

ФИРӮЗРӮЗ فیروزروز *маҷ.* рӯзи саъд ва хуҷаста.

ФИРФИРАК فرفرک *лаҳҷ.* коғазпорае, ки бачаҳо онро ба нӯги ҷӯбе нишонда рӯ ба бод меистанд ё медаванд ва бод онро мегардонад.

ФИРФИРАКБОЗӢ فرفرک بازی бозии бачагона.

ФИРЪАВН *а.* فرعون 1. унвони подшоҳони Мисри Қадим. 2. *маҷ.* одами золиму ситамкор.

ФИРЪАВНӢ فرعونی он чи мансуб ба фиръавн

аст; **даъвои фиръавнӣ кардан** такаббур кардан, худнамоӣ кардан; худро калон нишон додан.

ФИС فس луобе, ки аз димоғ мешорад; **фиси бинӣ** оби бинӣ.

ФИСАД فی‌صد ҳисса, қисм, фоиз, дарсад.

ФИСАДӢ فی‌صدی *мансуб ба* **фисад**.

ФИСИН فسین 1. *лаҳҷ.* он ки оби димоғаш мерезад, фисаш резон. 2. *маҷ.* ҳақир, нотавон.

ФИСҚ *а.* فسق берун шудан аз роҳи хақ ва дуруст, кардани корҳои ношоям, бадахлоқӣ, зинокорӣ; **фисқу фуҷур** бадахлоқӣ ва табаҳкорӣ.

ФИСЛИҚ فسلق *гуфт., маҷ.* оби бинӣ.

ФИСМИРӢ فسمیری *гуфт.* маблағи хеле кам, маблағи ночиз.

ФИСФИСАК فسفسک *гуфт. , маҷ.* шахси содаи ҳақир; ◊ **фисфисаки мавизкӯбак** *гуфт.* хаппаки ба кори худ ҳушёр, маккори зоҳиран содадил, муғамбири дарундори зоҳиран ором.

ФИТНА *а.* فتنه 1. ошӯб, балво, ситеза. 2. иғво, иғвогарӣ. 3. иғвогар; **фитнаи ғайбаткор**; **фитна хестан** ошӯб барпо шудан, балво сар шудан.

ФИТНААНГЕЗ فتنه انگیز он ки ва он чи мӯҷиби эҷоди фитна мешавад, ошӯбгар, вайронкор.

ФИТНААНГЕЗӢ فتنه انگیزی ошӯбгарӣ, иғвогарӣ, вайронкорӣ.

ФИТНАГАР فتنه گر *ниг.* **фитнаангез**.

ФИТНАГАРӢ فتنه گری *ниг.* **фитнаангезӣ**, амали фитнагар; иғвоангезӣ, вайронкорӣ, ошӯбгарӣ.

ФИТНАКОР فتنه کار *ниг.* **фитнагар**.

ФИТНАХОНА فتنه خانه *маҷ.* маҳал ва манбаи фитна.

ФИТНАҶӮ فتنه جو он ки дар паи ошӯб барангехтан аст, он ки ҷӯёи ошӯб аст; фитнаангез.

ФИТОДА فتاده 1. афтода, аз боло ба поён фурӯшуда. 2. *маҷ.* оҷиз, нотавон, забун.

ФИТОДАН فتادن *ниг.* **афтодан**.

ФИТР *а.* فطر кушодани рӯза; **иди фитр** иди тамом шудани моҳи шарифи рамазон; **фитри рӯза** он чӣ аз садақот, ки рӯзадорон ба рӯзи иди фитр ба мӯҳтоҷон бидиҳанд.

ФИТРАТ I *а.* فطرت 1. офариниш, хилқат. 2. табиат, сифат ва хислати табии инсон; сиришт. 3. ақл, заковат.

ФИТРАТ II *а.* فترت *ниг.* **фатрат** 2.

ФИТРӢ فطری зотӣ, табиӣ, ҷибиллӣ: **фаросати фитрӣ**, **хислати фитрӣ**.

ФИТРОК فتراک *кит.* тасмаи чармине, ки барои бастани ҷонварони шикоршуда ва ё чизҳои дигар аз росту чапи зини асп меовезанд.

ФИХ-ФИХ فخ فخ *ниг.* **фиқ-фиқ**, бо овози паст гиристан.

ФИШАНГ فشنگ *ниг.* **фашанг**.

ФИШОНДАН فشاندن *ниг.* **афшондан**.

фишор فشار *асоси замони ҳозира аз* фишурдан // фишордан.

ФИШОР فشار 1. вазнинӣ ва тазйиқе, ки бар рӯи чизе фурӯ омада бошад. 2. *маҷ.* зӯр, ҷабр, ситам; **фишори ҳаво** тазйиқи ҳаво; **фишори хун** тазйиқи хун, ғалаёни хун; **фишор додан** фишурдан, тазйиқ ворид овардан, зеру пахш кардан; **фишор овардан** зӯрӣ кардан, пахш кардан, ба зӯрӣ ба иҷрои коре водор сохтан.

ФИШОРДАН فشاردن *ниг.* **фишурдан**.

ФИШОРДИҲАНДА فشاردهنده тазйиқдиҳанда; зӯроваранда ба чизе, тангкунанда.

ФИШОРДИҲӢ فشاردهی фишор додан, тазйиқ додан, зер кардан, танг овардан.

ФИШОРНИГОР فشارنگار *физ.* асбобе, ки фишорро сабт мекунад, василаи сабти фишор.

ФИШОРОВАРӢ فشارآوری 1. *физ. мансуб ба* **қувваи фишор**. 2. *с.* зӯроварӣ, тазйиқ.

ФИШОРСАНҶ فشارسنج *физ.* василаи ченкунӣ ва андозагирии фишор.

ФИШУРДА فشرده 1. тазйиқдода, зеркарда, батанговарда: **гази фишурда**. 2. баёни мухтасар, мухтасар, **фишурдаи мақола**.

ФИШУРДАН فشردن *ниг.* **фушурдан**.

ФИШУРДАШАВАНДАГӢ فشرده‌شوندگی вижагии он чи ки қобили фишурдан аст.

ФИШ-ФИШ فش فش *лаҳҷ., овози тақлидии тасвири* нафасгирӣ.

ФИШШОС فشاس *овози тақлидии* нафасгирӣ ё нафасбарории чизе, ки ба талаффузи давомдори садои «ш» монанд аст (*мас. садои мор, садои об*): **фишшос задан**.

ФИШШОСЗАНӢ فشاس زنی вижагии он ки ва он чи фишшос мезанад: **фишшосзании мор**.

ФЛЕГМАТИК *ю.* فليگمتيک *тиб.* 1. як навъи миҷоз. 2.одами карахти дар рафтор вазнин, балғаммизоҷ.

ФЛЕКСИЯ *лот.* فليکسيه *збш.* 1. ҳиссаи охири тағйирёбандаи калима, бандак. 2. тасриф, қоидаи калимасозӣ бо роҳи тағйир додани бандакҳо.

ФЛЕКТИВӢ فليکتيوی он чи мансуб ба флексия аст; **забонҳои флективӣ** забонҳое, ки ба воситаи таркибҳои дохили калима маъноҳои нав месозанд.

ФОЕҲ *а.* فائح 1. бӯихушдиҳанда, хушбӯибахш. 2. *маҷ.* паҳнкунанда, мунташир.

ФОЖ(А) فاژ//فاژه хамёза.

ФОЖИДАН فاژيدن хамёза кашидан.

ФОЗИЛ *а.* فاضل 1. соҳиби фазилат, фазилатманд, донишманд, доно. 2. барзиёд, афзун. 3. афзалтар, беҳтар.

ФОИДА *а.* فائده 1. суд, нафъ, манфиат. 2. *иқт.* баҳрае, ки қарздиҳанда аз қарзгиранда изофа мегирад, рибо, суд; **фоидаи пул** маблағе, ки суддиҳанда аз судгиранда меситонад, рибо; **фоида бахшидан** нафъ расондан; судманд шудан; **фоида бурдан** истифода кардан, манфиатдор шудан; фоида дидан нафъ бурдан, фоидаманд шудан; **фоидаи худро дидан** дар коре манфиати худро ба назар гирифтан, ба эътибори нафъи худ кореро анҷом додан; **фоида дидан** *ниг.* **фоида бахшидан**; **ба фоида додан** маблағеро ба касе бо изофаи суд ба қарз додан; **фоида доштан** нофеъ будан, судманд будан; **фоида кардан** суд бахшидан, манфиат расондан, нафъ дидан; **ба фоида мондан** (маблағеро) *ниг.* **ба фоида додан**; **фоидаи** *касе* **ба** *касе* **расидан** барои касе аз ягон ҷиҳат нафърасон будан; расидани нафъ ба касе; **фоида расондан** барои коре нофеъ ва судманд будан; **аз фоида холӣ набудан** фоиданок будан, фоидае доштан, бенафъ набудан.

ФОИДАБАРДОР فائده بردار он ки аз коре нафъе ба даст медорорад; **фоидабардор шудан** аз коре манфиат гирифтан, истифода кардан.

ФОИДАБАРӢ فائده‌بری судбарӣ, манфиатситонӣ.

ФОИДАБАХШ فائده بخش судманд, нафърасон, натиҷаи хубдиҳанда, он ки ё он чи аз он суде ба даст меояд.

ФОИДАБАХШӢ فائده‌بخشی суддиҳӣ, манфиатрасонӣ.

ФОИДАГАРӢ فائده گری *ниг.* **фоидабарӣ**.

ФОИДАДЕҲ فائده ده *ниг.* **фоидабахш**.

ФОИДАДИҲАНДА فائده دهنده *ниг.* **фоидабахш**.

ФОИДАДОР فائده دار он ки ва он чи бар касе ва бар чизе фоида мерасонад, манфиатбахш.

ФОИДАДОРӢ فائده داری вижагии он ки ва он чи фоида дорад.

ФОИДАКОР فائده کار *ниг.* **фоидабахш**.

ФОИДАМАНД فائده‌مند *ниг.* **фоидабахш**; **фоидаманд шудан (аз** *чизе***)** истифода кардан, кор фармуда нафъ ба даст даровардан.

ФОИДАНОК فائده ناک судманд, нафърасон; **кори фоиданок** коре, ки аз он нафъе ба даст меояд.

ФОИДАНОКӢ فائده ناکی *ниг.* **фоидабахшӣ**.

ФОИДАОВАР فائده آور он ки ва он чи бар касе ва бар чизе фоида меоварад.

ФОИДАОВАРӢ فائده آوری вижагии он ки ва он чи фоида меоварад.

ФОИДАРАСОН فائده رسان *ниг.* **фоидабахш**.

ФОИДАРАСОНӢ فائده رسان *ниг.* **фоидабахшӣ**.

ФОИДАСИТОН فائده ستان фоидагир, гирандаи фоида, судситон.

ФОИДАСИТОНӢ فائده‌ستانی фоидагирӣ, ба даст овардани фоида, судситонӣ.

ФОИДАТАЛАБ فائده‌طلب он ки ба коре бо мақсади ҳосил кардани суде иқдом мекунад, нафъҷӯй.

ФОИДАХӮР فائده خور рибохор, ба суддиҳандаи

пул, судхӯр.

ФОИДАХӮРӢ فائده خوری рибохорӣ, судхӯрӣ.

ФОИДАҶӮӢ فائده جوئی вижагии он ки дар коре ҷиҳати фоидаи ҷустан иқдом мекунад.

ФОИДАҶӮЙ فائده جوی он ки дар ҳама ҷо дар пайи нафъе, фоидае мебошад, *ниг.* **фоидаталаб**.

ФОИДАШАРИК فائده شریک муомилае, ки дар он нафъи ҳосилшуда дар байни шарикон тақсим меёбад.

ФОИЗ I *а.* فائض 1. *иқт.* барзиёд, зиёдатӣ, дарсад; саршор, лабрез; фаровон. 2. файзбахш. 3. файзёб, баҳравар.

ФОИЗ II *а.* فائز 1. расанда, ноилшаванда; **фоиз шудан** (**гаштан**) муваффақ шудан, комёб шудан. 2. раҳоиёфта, растагор, халосшуда.

ФОИҚ *а.* فائق 1. он ки фавқи ҳама чиз бошад, болотар, бартар; беҳтарин, баргузидатарин; беҳтар, афзал. 2. ғолиб, забардаст.

ФОИЛ *а.* فاعل 1. кунанда, омил, соҳиби ҳаракату кор, анҷомдиҳандаи кор. 2. *грам.* мубтадо (субъект); *муқоб.* **мафъул**; **фоилу мафъул** мубтадо ва пуркунанда; **фоилу мунфаил** фоилу мафъул, кунанда ва кардашуда.

ФОЙТУН *ю.* فایتون *кҳн.* аробаи чорчархаи одамкашонӣ, ки онро асп мекашад.

ФОЙТУНЧӢ فایتونچی *кҳн.* ронандаи фойтун.

ФОКУС *фр.* فاکس *санъ.* найранг, шӯъбада, ки тарзи иҷрояш тамошобинро ба ҳайрат меандозад, чашмбандӣ, сеҳр, соҳирӣ.

ФОҚА *а.* فاقه *кит.* фақр; камбағалӣ, нодорӣ, тангдастӣ, мӯҳтоҷӣ, тиҳидастӣ, эҳтиёҷмандӣ.

ФОЛ *а.* فال 1. амали хурофие, ки ба воситаи он кор ё ҳоле (ба некӣ ё бадӣ) гӯё пешбинӣ карда мешавад. 2. шугун; бовар; чизе ё ҳодисаеро нишони некӣ ё бадӣ шумурдан; **фоли нек гирифтан (шумурдан)** шугуни нек ҳисоб кардан; **фол дидан** бо амали махсус ояндаи касе ё кореро пешгӯӣ кардан; **фол задан** *маҷ.* тасодуферо пешакӣ нишонаи оқибати нек ё бади коре ҳисоб кардан; **фол кушодан** *ниг.* **фол дидан**; **фол кушоёндан** *маҷ.* ба назди фолбин рафта фол дидан (бинондан).

ФОЛБИН فال بین он ки фол мегӯяд, баёнкунандаи фол, шугунгӯ, шугунгар.

ФОЛБИНӢ فال بینی фолгӯӣ, амали фолбин.

ФОЛГИР فال گیر *ниг.* **фолбин**.

ФОЛГИРӢ فال گیری *ниг.* **фолбинӣ**.

ФОЛГӮӢ فال گویی *ниг.* **фолбинӣ**.

ФОЛГӮЙ فال گوی *ниг.* **фолбинӣ**.

ФОЛЗАН فال زن *ниг.* **фолбин**.

ФОЛЗАНӢ فال زنی *ниг.* **фолбинӣ**.

ФОЛИҶ *а.* فالج 1. гирифтори бемории фалаҷ, он ки қисме ё ҷузве аз танаш фалаҷ шуда аз ҳиссу ҳаракат бозмондааст.

ФОЛКЛОР *англ.* فالکلار 1. эҷодиёти даҳонии халқ. 2. маҷмӯи одатҳо, маросимҳо, афсона ва сурудҳои оммаи мардум.

ФОЛКЛОРӢ فالکلاری *мансуб ба* **фолклор**; адабиёти шифоҳии халқ.

ФОЛКЛОРШИНОС فالکلارشناس мутахассиси эҷодиёти шифоҳии халқ.

ФОЛКЛОРШИНОСӢ فالکلارشناسی илм дар бораи эҷодиёти даҳонии халқ ва одобу русуми он; илме, ки мавзӯи мавриди баҳси он фолклор аст.

ФОЛКУШО فال کشا *ниг.* **фолбин**.

ФОЛКУШОӢ فال کشایی *ниг.* **фолбинӣ**.

ФОЛНОМА فال نامه китоб ё рисолае, ки дар он роҳу тариқи фолгирӣ навишта шудааст.

ФОМ I فام ранг, намо; сиёҳфом, сиёҳранг.

ФОМ II فام *шакли дигари* **вом**; **фом тӯхтан** қарзро пардохтан.

ФОМИЛ//ФОМИЛӢ *англ.* فامیل//فامیلی *гуфт.* навъе аз чой, чои сиёҳ.

ФОН *фр.* فان он қисми сатҳ, ки дар он унсур ё ашёи асосӣ тасвир кашида мешавад.

ФОНА فانه 1. оҳани нӯктезе, ки барои осонтар кафондани ҳезум ва ғӯлачӯб кор фармуда мешавад. 2. чӯбаке, ки барои устувории сутун, қолиби кафш ва *г.* ба зер ё мобайни онҳо зада мешавад; **фона задан** бо воситаи фона сахт ҷафс ё устувор кардани чизе.

ФОНАЗАНӢ فانه زنی ба чӯб, ҳезум *ва г.* фона гузошта таранг кардан.

ФОНАМОНАНД فانه مانند он чи шабеҳи фона аст; чӯби фонамонанд.

ФОНАШАКЛ فانه شکل *ниг.* **фонамонанд**.

ФОНЕМА *ю.* فانیمه *збш.* овоз, ки дар калима маъноро дигар мекунад.

ФОНЕНДОСКОП *ю.* فانینداسکاپ *тиб.* абзоре, ки ба воситаи он задани дил ва садои ҳаракати шушро гӯш мекунанд.

ФОНЕТИКА *ю.* فانیتیکه *збш.* як соҳаи илми забоншиносӣ, ки сохти овозии забонро меомӯзад; таркиби садоии забон; савтиёт, овошиносӣ.

ФОНЕТИКӢ فانیتیکی он чи мансуб ба фонетика аст.

ФОНИД//ФОНИЗ *а.* فانید//فانیذ қанди сафед, шакари сафед, навъе аз ҳалво.

ФОНӢ *а.* فانی фаношаванда, нестшаванда, нобудшаванда, заволпазир, бебақо; **дунёи фонӣ** дунёи бебақо.

ФОНОЛОГИЯ *ю.* فانالاگیه илм дар бораи ташхиси овоз.

ФОНУС *ю.* فانوس олате, ки аз филиз, шиша *ва г.* сохта ба дарунаш шамъ ё чароғ афрӯхта дар ҷое меовезанд ё бо худ мебаранд; ◊ **фонуси хаёл** а) фонусе, ки ба даруни он суратҳо мекашанд ва он суратҳо бо таъсири гармӣ ва дуд ба ҳаракат меоянд; б) *адш., маҷ.* санъати истиора дар маънои хаёлоти рангин ва хуби шоирона.

ФОРАМ فارم гуворо, дилкаш, дилнишин; **боди форам** боди хуш, боди дилнишин.

ФОРАМӢ فارمی гуворо будан, дилкашӣ, дилнишинӣ.

ФОРИҒ *а.* فارغ 1. халосшуда, наҷотёфта, озод, осуда, ором; **фориғ кардан** осуда кардан, хотирҷамъ кардан. 2. бепарво, бехабар. 3. осуда, хуш, осудахотир, хотирҷамъ; **фориғ шудан** озод шудан аз чизе, осуда шудан аз ташвиш.

ФОРИҒБОЛ فارغبال *маҷ.*, осудахотир, осудадил, хотирҷамъ.

ФОРИҒБОЛӢ فارغبالی *маҷ.* осудахотирӣ, хотирҷамъӣ, осудадилӣ.

ФОРИҒБОЛОНА فارغبالانه *маҷ.* бо хотири ҷамъ, бо хотири осуда, осудадилона.

ФОРИҒДИЛ فارغدل *маҷ.* осудадил, хушдил, бепарво.

ФОРИҒДИЛӢ فارغدلی осудадилӣ, оромӣ, бепарвоӣ.

ФОРИҒӢ فارغی 1. осудагӣ, хотирҷамъӣ. 2. бепарвоӣ, оромӣ.

ФОРИҒУТТАҲСИЛ *а.* فارغ التحصیل он ки аз таҳсил озод гаштааст, хатмкардаи таҳсил.

ФОРИДАН فاریدن хуш омадан, гуворо будан.

ФОРИҚ *а.* فارق аз ҳам ҷудокунанда, фарқ гузоранда, тамйиздиҳанда. миёни ҳақ ва ботил.

ФОРИС *а.* فارس *кит.* асптоз, аспсавор.

ФОРИСӢ فارسی аспсаворӣ, асптозӣ.

ФОРМАЛИЗМ *лот.* فارملیزم 1. риояти шакли берунӣ дар ягон кор ба зарари моҳияти он. 2. *санъ., адш.* ҷараёне дар санъат, адабиёт ва илмҳои дигар, ки фақат ба шакл аҳамияти асосӣ дода, мазмуни ғоявиро ба эътибор намегирад; шаклпарастӣ, зоҳирписандӣ, шаклгароӣ.

ФОРМАЛИН *фр.* فارملین *хим.* моддаи зидди уфунӣ, ки бӯи тунде дорад.

ФОРМАЛИСТ *фр.* فارملیست пайрави ҷараёни формализм, шаклгаро, зоҳирпараст.

ФОРМАЛИСТӢ فارملیستی *мансуб ба* **формализм**.

ФОРОНИДАН//ФОРОНДАН فارانیدن//فاراندن 1. *тарзи бавоситаи* **форидан**. 2. хуш қабул кардан.

ФОРС فارس 1. он ки ба забони порсӣ - форсӣ гап мезанад. 2. як қисми сарзамини ҳозираи Эрон, вилояти Форс, ки аз халиҷи Форс сар карда Кирмон, Хузистон, Язд, Исфаҳон ва чанд ноҳияти дигарро дар бар мегирад.

ФОРСИГӮЙ فارسی گوی он ки бо забони форсӣ такаллум мекунад, форсизабон.

ФОРСИЗАБОН فارسی زبان *ниг.* **форсигӯй**.

ФОРСӢ فارسی [*муарраби* **порсӣ**] 1. *мансуб ба* **форс**; **забони форсӣ**. 2. мансуб ба Эрон ва

қавмҳои эронинажод.

ФОРТЕПИАНО *ит.* فارتیپیَنا *санъ.* олати мусиқавии торӣ, ки ба воситаи зер кардан ба клавишҳо ба садо медарояд.

ФОРУМ *лот.* فارم 1. майдони баромадҳои оммавӣ дар Рими қадим. 2. ҷамъомад, анҷуман, ҷашнвора.

ФОРУҚ *а.* فاروق *ниг.* **форик**.

ФОСИД *а.* فاسد вайроншуда, гандида; фасодёфта.

ФОСИҚ *а* فاسق бадахлоқ, бадкор; бадкирдор.

ФОСИҚӢ فاسقی бадкорӣ, табаҳкорӣ, бадахлоқӣ; зинокорӣ.

ФОСИҚОНА فاسقانه бадкорона, бо ахлоқи бад, фосиқвор, ҳамчун фосиқ: **амали фосиқона**, **рафтори фосиқона**.

ФОСИЛА *а.* فاصله вақт ва масоҳати байни ду чиз, масофати миёни ду чиз.

ФОСИЛАВӢ فاصلوی ҳар чи ки бо фосила аст, фосиладор, масофадор.

ФОСИЛАДОР فاصله دار дорои фосила, ду ё чанд чиз, ки аз ҳам фосила доранд.

ФОСИЛАСАНҶ فاصله سنج дастгоҳи махсус барои муайян кардани мизони дурӣ ва масофа.

ФОСФОР *ю.* فاسفار унсури химиявӣ, ки зуд шӯълавар мешавад; моддаи дар торикӣ равшанидиҳанда, ки дар баъзе маъданҳо ва устухони ҷисмҳои зинда мавҷуд аст.

ФОСФОРИТ *ю.* فاسفاریت *хим.* як хел маъдани зардча ё бӯрранг, ки дар таркибаш оҳаки асиди фосфат дорад ва дар зироат ҳамчун нурӣ кор фармуда мешавад.

ФОТЕҲ *а.* فاتح 1. фатҳкунанда, кушоянда. 2. ғолиб, зафарёб; **фотеҳ шудан** ғалаба кардан, музаффар гардидан (ба душман).

ФОТЕҲА//ФОТИҲА *а.* فاتحه 1. оғоз ва ибтидои коре, аввали ҳар чизе; **фотеҳа гирифтан** дар оғози коре барои пешрафти он дуои хайр гирифтан; **фотеҳаи сафед (додан)** нияти нек, дуои хайр кардан барои пешрафт ва хайрияти коре дар оғози он; **фотеҳа кардан** духтареро ба ҷавоне номзад кардан; **фотеҳа хондан** дар маҷлиси сӯгворӣ дар ҳаққи арвоҳи гузаштагон дуои хайр кардан.

ФОТЕҲОНА فاتحانه фирӯзмандона, бо музаффарият, ғолибона.

ФОТИҚ *а.* فاتق 1. шикофанда, кушоянда. 2. *маҷ.* ҳалкунанда, иҷрокунандаи тадбирҳо ва умурот.

ФОТИН *а.* فاتن *кит.* дилбар, дилкаш, дилрабо, ҷозиб, фаттон.

ФОТИР I *а.* فاتر суст, забун, нотавон; **хотири фотир** зеҳни кунд, хотир ва зеҳни заиф.

ФОТИР II *а.* فاطر холиқ, халққунанда, халлоқ, офаринанда, офаридгор ҳаётбахш; **саҳоби фотир** абри ҳаётбахш .

ФОТИҲА *а.* فاتحه *д. ниг.* **фотеҳа**.

ФОТИҲАДИҲАНДА فاتحه دهنده дуодиҳанда, дуогӯй.

ФОТИҲАХОНӢ فاتحه خوانی хондани дуои хайр дар ҳаққи рӯҳи марҳум.

ФОТОНАВОР فاتانوار *санъ.* навор ва аксе, ки тавассути дастгоҳи аккосӣ бардошта мешавад.

ФОТОНУСХА فاتانسخه нусхае, ки аксбардорӣ шудааст.

ФОТОСИНТЕЗ *фр.* فاتاسینتیز *бот.* падидае, ки дар он гиёҳони сабз бо истифода аз нерӯи офтоб моддаҳои органикӣ тавлид мекунанд.

ФОТОСФЕРА *фр.* فاتاسفیره *нуҷ.* равшантарин қисмати дидории Офтоб, ки то умқи 400 км. аз сатҳи он имтидод дорад.

ФОТОХИМИЯ *фр.* فاتاخیمیه *хим.* соҳае аз илми химия, ки асари нурро бар вокунишҳо – аксуламалҳои химиявӣ баррасӣ мекунад.

ФОХИР(А) *а.* فاخر(ه) 1. фахркунанда. 2. *маҷ.* ҳар чизи нағз ва гаронбаҳо, ки боиси фахр аст; олӣ, бошукӯҳ: либоси фохир.

ФОХТА فاخته мусича, қумрӣ, куку.

ФОҲИШ *а.* فاحش қабеҳ, зишт, дар бадӣ аз ҳад гузаранда; **ғалати фоҳиш** ғалати бисёр ошкор.

ФОҲИША I *а.* فاحشه *муаннаси* **фоҳиш**; зани сабукпо, зани зинокор, тардоман.

ФОҲИША II *а.* кори зишт, кори бад, бадкорӣ.

ФОҲИШАБОЗ فاحشه‌باز марде, ки бо фоҳишаҳо зинокорӣ мекунад.

ФОҲИШАГӢ فاحشگی фаҳш, бадахлоқӣ, машғул будан бо зинокорӣ.

ФОҲИШАХОНА فاحشه‌خانه маконе, ки дар он занони фоҳиша фаъолият мекунанд.

ФОҶЕА *а.* فاجعه *ниг.* **фоҷиа**.

ФОҶИА *а.* فاجعه 1. бало, мусибат, ҳодисаи ногувор, фалокати андӯҳовар. 2. *адш.* асари драмавие, ки қаҳрамони он дар мубориза нобуд мешавад, трагедия.

ФОҶИААНГЕЗ فاجعه‌انگیز мусибатнок, андӯҳовар.

ФОҶИАВӢ فاجعوی *мансуб ба* **фоҷиа**; фоҷианок, андӯҳовар.

ФОҶИАГОҲ فاجعه‌گاه ҷое, ки фоҷиае воқеъ гардидааст.

ФОҶИАНАВИС فاجعه‌نویس муаллифе, ки ба эҷоди асарҳои фоҷиавӣ машғул аст.

ФОҶИАНОК فاجعه‌ناک андӯҳовар, мудҳиш, пур аз бало ва азобу уқубат.

ФОҶИАОВАР فاجعه آور он чи мӯҷиби эҷод ва ҳастии фоҷиа мегардад.

ФОҶИАОМЕЗ فاجعه آمیز *ниг.* **фоҷиаангез**.

ФОҶИОНА فاجعانه ваҳшатнок; *ниг.* **фоҷианок**; **манзараи фоҷиона** манзарае, ки боиси ваҳшат ва андӯҳ мегардад ва фоҷеаро намудор мекунад.

ФОҶИР *а.* فاجر *кит.* табаҳкор, бадкор, бадахлоқ, фосиқ, зинокор.

ФОҶИРӢ فاجری бадахлоқӣ, фосиқӣ.

ФОШ فاش ошкоро, зоҳир; машҳуршуда, маъруф; **фош гардидан (шудан)** ошкор шудан, ба ҳама маълум гардидан, интишор ёфтан; **фош гуфтан** суханеро бе ибо ошкоро баён кардан: **фош кардан** ошкор кардан, кушода ба майдон ниҳодан, паҳн кардан (сирре, хабареро).

ФОШКУНАНДА فاش‌کننده он ки ошкор ва маълум мекунад (сирре ё ҷиноятерро).

ФОШОФОШ فاشافاش ошкоро, рӯирост, кушод; **фошофош гуфтан** (суханеро) бе ибо кушоду ошкоро ба ҳама маълум кардан.

ФРАГМЕНТ *фр.* فرگمینت порча, пора; парда.

ФРАЗЕОЛОГИЗМ *ю.* فرزیالاگیزم ибора ва таркибҳои рехта.

ФРАЗЕОЛОГИЯ *ю.* فرزیالاگیه соҳаи илми забоншиносӣ, ки ибора ва таркибҳои устувори рехтаро меомӯзад.

ФРАЗЕОЛОГӢ فرزیالاگی *мансуб ба* **фразеология**.

ФРАКСИЯ *фр.* فراکسیه *с.* дастае аз аъзои як ҳизб ё гурӯҳи сиёсии ҳамфикр, ки барои дастёбӣ ба ҳадафҳои муайян фаъолият мекунанд; гурӯҳи ҷудошуда дар дохили ҳизби сиёсӣ.

ФРУКТОЗА *лот.* فروکتازه *хим.* қанди мева, навъи қанди шашкарбона, ки дар меваҳои ширин ва расида, асал ва шохаи гул ба мушоҳида мерасад.

ФТОР *ю.* فتار *хим.* унсури химиявӣ.

ФУ *ю.* فو 1. *бот.* гиёҳи сунбулуттиб. 2. *гуфт. кӯтоҳшудаи* **туфу**.

ФУВОҚ *а.* فواق ҳиққос, ҳиққичоқ.

ФУГОН فوگان нӯшокии кайфовар, ки аз ҷав ва биринҷ тайёр мешавад.

ФУЗАЛО *а.* فضلا *ҷ.* **фозил**.

ФУЗОЛА *а.* فضاله чизи зиёдатӣ, боқимондаи чизе.

ФУЗУДАН فزودن *ниг.* **афзудан**.

ФУЗУЛ *а.* فضول он ки бесабаб ба кори дигарон мудохила мекунад; забондароз, пургӯй.

ФУЗУЛӢ فضولی *кит.* сергапӣ, забондарозӣ.

ФУЗУН فزون *ниг.* **афзун**; **аз ҳад фузун** аз ҳад зиёд.

ФУЗУНГӮЙ فزون‌گویی сергапӣ, сухан бисёр гуфтан.

ФУК فوک *гуфт.* гирдогирди даҳони чорпоён, пӯз, пӯза.

ФУҚАРО *а.* فقرا 1. *ҷ.* **фақир**. 2. раийят, тобеъ, табаа (и як давлат ё мамлакат).

ФУҚАРОӢ فقرایی *мансуб ба* **фуқаро**; одамони одӣ.

ФУҚАРОПАРВАР فقراپرور раийятнавоз, он ки ғами фақирон ва тобеони худро мехӯрад.

ФУҚАҲО *а.* فقها *ҷ.* **фақеҳ**.

ФУҚДОН فقدان 1. гум кардан, аз даст додан; гум шудан, аз даст рафтан. 2. набудан, дастнорас будан.

ФУҚОЪ *а.* فقاع *ниг.* **фугон**.

ФУЛК *а.* فلک *кит.* киштӣ.

ФУЛОД فولاد *муарраби* **пӯлод**.

ФУЛОН فلان *ниг.* **фалон**.

ФУЛС *а.* فلس *ниг.* **фалс**.

ФУЛУС *а.* فلوس *ҷ.* **фалс;** пули сиёҳ, сиккаи мисӣ.

ФУЛФУЛ فلفل *ниг.* **филфил**.

ФУНДУҚ فندق донаи гирди майда аз ҷинси ҷавз; мағзи донаи фундуқ.

ФУНКСИЯ *лот.* فونکسیه кори узви бадан; *маҷ.* кор, вазифа, ӯҳдадорӣ.

ФУНУДАН فنودن фанд кардан, фиребидан, фирефтан.

ФУНУН *а.* فنون *ҷ.* **фан**, **фанҳо**.

ФУОД *а.* فؤاد *кит.* дил, қалб.

ФУРЗА(Т) *а.* فرضه//فرضت 1. ҷои даромадани киштӣ ба дарё, ҷои савор шудан ба киштӣ, бандар. 2. боҷхона, гумрук.

ФУРҚАТ *а.* فرقت 1. *кит.* ҷудоӣ, дурӣ, фироқ, ҳиҷрон.

ФУРОВАРД فراورد *ниг.* **фаровард**; **дар фуроварди маҷлис** дар хотимаи маҷлис, дар поён ва анҷомёбии маҷлис.

ФУРОВАРДАН فراوردن 1. поин овардан, фурӯ овардан; пиёда кардан (чизе ё касеро аз чое, масалан асп ё ароба *ва г.*). 2. *маҷ.* хатм кардан, хонда ба итмом расонидан; **Қуръон фуровардан** хатми Қуръон; **гардан (сар) фуровардан** *маҷ.* таслим шудан; итоат кардан; **келин фуровардан** *маҷ.* ба хонаи худ арӯс овардан, писари худро зандор кардан; **аз мансабе (вазифае) фуровардан** аз коре холӣ кардан, маъзул намудан, аз вазифае барканор намудан; **мушт фуровардан** мушт задан.

ФУРОМАД فرامد 1. *асоси замони гузашта аз* **фуромадан**. 2. пастӣ, хамӣ, нишебӣ.

ФУРОМАДАН فرامدن 1. фурӯ омадан, аз боло поин шудан, ба зер омадан. 2. ба хонаи касе ворид шудан, дар ҷое манзил кардан. 3. паст шудан, пасанда шудан, кам шудан *мас.,* оби дарё; **аз шаст (ғазаб, ҷаҳл) фуромадан** *маҷ.* паст шудани шаст, таскин ёфтани ғазаб; **аз қувват фуромадан** *маҷ.* камқувват шудан, нотавон шудан; **торикӣ фуромадан** торик шудани осмон, шаб шудан.

ФУРОМАДГОҲ فرامدگاه 1. маҳалли поин фуромадан. 2. *маҷ., ниг.* **фурудгоҳ**.

ФУРС فرس эронӣ; форсӣ; забони форсӣ.

ФУРСАТ *а.* فرصت 1. вақти мусоид барои анҷом додани коре, лаҳзаи мувофиқ, ҳангоми муносиб. 2. вақт, муддат, як қадар вақт; **дар андак фурсат** ба гузашти андак вақт; **фурсатро гузарондан** вақтро талаф кардан, мавриди муносибро аз даст додан, кореро дар мавриди мусоид иҷро накардан; **фурсат додан** имкон додан, ба касе барои адои коре вақти мусоид фароҳам овардан; **фурсатро аз даст додан** аз шароити мусоид истифода набурдан, мавриди муносибро беҳуда талаф кардан; **фурсат донистан** ғанимат шумурдани вақт ва имкониятеро ба иҷрои коре; **фурсат ёфтан** мавқеи муносиб пайдо кардан ба иҷрои коре; даст ёфтан; **фурсат расидан** вақти мусоид фароҳам омадан барои иҷрои коре; **фурсатро ғанимат донистан (шумурдан)** вақти мусоидро аз даст надодан ва ба ҳисоб гирифтан.

ФУРСАТТАЛАБ فرصت طلب он ки барои иҷро ё ба итмом расонидани коре вақт талаб мекунад.

ФУРСАТТАЛАБӢ فرصت طلبی амали фурсатталаб.

ФУРСАТТАЛАБОНА فرصت طلبانه хусусияти он ки ҷиҳати иҷрои коре фурсат мехоҳад.

ФУРСАТҶӮӢ فرصتجویی **:фурсатҷӯӣ кардан** барои иҷро коре дар кофтукови вақт ва шароити мусоид будан.

ФУРСАТҶӮЙ فرصتجوی он ки вақт ва шароити мусоиде меҷӯяд;

ФУРСОН *а.* فرسان *ҷ.* **форис**.

ФУРУД فرود зер, поён; *муқоб.* **боло**; **сар фуруд овардан** а) сар ба поён кардан, сар хам кардан; б) *маҷ.* таъзим ва итоат кардан;

фуруд овардан поин овардан, пиёда кардан; поин кардан; *муқоб.* **баровардан** (ба боло) **фуруд омадан** а) фуромадан, поин омадан, аз чизе ва ҷое поин шудан; б) ба зер омадан (аз асп *ва г.*); в) нузул кардан, таваққуф намудан (ба хонаи касе).

ФУРУДГОҲ فرودگاه 1. макон ва ҷои фуруд омадан. 2. ҷои бархостан ва фуруд омадани ҳавопаймоҳо.

ФУРУДОӢ فرودآئی фуруд омадан, поён шудан.

ФУРУДХОНА فرودخانه бошишгоҳи муваққатӣ, хобгоҳ, хобҷой.

ФУРУЗД فرزد *ниг.* **фараздд**.

ФУРУНҶ فرنج атрофи даҳан, лунҷ, пӯз.

ФУРУСАТ *а.* فروست асптозӣ, аспронӣ.

ФУРУСИЯТ *а.* فروسیت *ниг.* **фурусат**.

ФУРУШ *а.* فروش *ҷ.* **фарш** 1.

ФУРӮ فرو 1. зер поён. 2. пеш аз калимаҳо ба вазифаи пешоянд омада, ба онҳо маъниҳои нав медиҳад; **фурӯ афкандан** ба поён андохтан; **фурӯ нишондан** а) *маҷ.* паст кардан, *мас.* оташро; б) *маҷ.* паст кардан, таскин додан, хомӯш кардан (хашм, шӯриш, балворо); **фурӯ омадан**; **фурӯ рафтан;** в) дохил, дарун; **фурӯ бурдан, фурӯ кашидан**; **фурӯ фиристодан** (мехро); **фурӯ афтодан** (**ғалтидан**) сарозер афтодан, аз боло ба поин ғалтидан; **фурӯ бурдан** (**додан**) *маҷ. чизеро* балъидан; **фурӯ гирифтан** печонда гирифтан, иҳота кардан, муҳосира кардан; **фурӯ додан** а) *маҷ.* фурӯ бурдан, балъидан; б) ба поён афкандан; **фурӯ кашидан** ба дарун кашидан, фурӯ бурдан; **фурӯ мондан** *маҷ.* ҳайрон шудан, моту мабҳут шудан, чи кардани худро надониста ноилоҷ мондан; **фурӯ нишастан** *маҷ.* таскин ёфтан, паст шудан; ором гардидан; хомӯш шудан(*и оташ*); **фурӯ омадан** а) поин шудан, ба зер омадан, нузул кардан; б) *маҷ.* таваққуф намудан; в) фурӯ рафтан, ғуруб кардан; **фурӯ рафтан** *маҷ.* ба даруни чизе даромадан; ғӯтидан, ғарқ шудан, тамоман дода шудан (ба хоб, ба хаёл); **фурӯ рехтан** *маҷ.* аз боло ба рӯи чизе рехтан, рехта болои чизеро пахш кардан; **лаб фурӯ бастан** хомӯш мондан, гап назадан, сукут кардан; **сар фурӯ овардан**, таъзим кардан; *маҷ.* итоат кардан, таслим шудан, сар хам кардан **фурӯ нишастан (рафтан)**-и офтоб, ғуруби офтоб, фаромадани офтоб.

ФУРӮБАРӢ فروبری *маҷ.* балъидан, хӯрдан.

ФУРӮБАСТА فروبسته 1. ба ҳам баста, пӯшида. 2. *маҷ.* чигилшуда; сарбаста, мушкил.

ФУРӮГУЗОР فروگذار **:фурӯгузор кардан** дареғ доштан (коре, чизеро аз касе); кӯтоҳӣ, саҳлгирӣ кардан (дар коре).

ФУРӮГУЗОШТ فروگذاشت 1. ғафлат, сустӣ (дар коре); ба ҳоли худ гузоштани коре. 2. гузашт, чашмпӯшӣ (аз коре); **фурӯгузошт шудан** сустӣ рӯй додан, саҳлангорӣ ва ғафлат дар иҷрои коре, кӯтоҳӣ рӯ додан (аз тарафи касе дар коре).

ФУРӮҒ فروغ 1. рӯшноӣ, тобиш, партав, нур, тобиши офтоб, оташ *ва г.* 2. латофат, обу ранг, зебоӣ.

ФУРӮҒБАХШ فروغبخش 1. нурдиҳанда, рӯшноидиҳанда. 2. обурангдиҳанда, ороишдиҳанда, музайййин.

ФУРӮҒМАНД فروغمند 1. дорои нуру ҷило. 2. *маҷ.* зебо, бо обу ранг, музайян.

ФУРӮҒМАНДӢ فروغمندی 1. дурахшонӣ, тобандагӣ. 2. *маҷ.* зебоӣ, бообурангӣ, тазайюн.

ФУРӮДАСТ فرودست *маҷ.* зердаст, заиф, забун, оҷиз, дастнигар.

ФУРӮЗ فروز 1. равшанӣ, рӯшноӣ; фурӯзонӣ, тобиш. 2. равшанидиҳанда, рушноидиҳанда фурӯзанда.

ФУРӮЗАНДА فروزنده *ниг.* **афрӯзанда**.

ФУРӮЗАНДАГӢ فروزندگی хусусияти он чи ки фурӯзанда ва дурахшон аст; ҷило, таҷалло.

ФУРӮЗИНА فروزینه чӯбпора, параха, коғазу пахта ва хасу хошок, ки воситаи даргиронидани оташ мегардад, пешдаргирон.

ФУРӮЗОН فروزان 1. дурахшон, тобон, равшан, шӯълавар, барафрӯхта. 2. *маҷ.* пурхашму кина, барои хусумат омода: **оташи фурӯзон** а) оташи афрӯхта; б) *маҷ.* барои ҷангу кинаҷӯӣ омода.

ФУРӮЗОНДАН//ФУРӮЗОНИДАН فروزاندن// فروزانیدن афрӯхтан, равшан кардан, шӯълавар намудан (оташро).

ФУРӮЗОНӢ فروزانی равшанӣ, рӯшноӣ, шӯълаварӣ.

ФУРӮКАШ فروکش *кит.* аз сафар бозистодан, манзил кардан; иқомат; **фурӯкаш кардан** манзил кардан, иқомат намудан.

ФУРӮКАШӢ فروکشی 1. манзилу иқомат ихтиёр кадан. 2. фурӯбарӣ, дамкашӣ.

ФУРӮМОНДА فرومانده *маҷ.* 1. ҳайрон, ҳайратзада, мутаҳаййир. 2. дармонда, ба вазъи танг дучоршуда, оҷиз, дармонда.

ФУРӮМОНДАГӢ فروماندگی *маҷ.* ба аҳволи танг мондан, дармондагӣ, оҷизӣ.

ФУРӮМОЯ فرومایه дун, паст, разил, пастфитрат, бадасл; беқадру қимат, хор, залил, хасис, мумсик.

ФУРӮМОЯГӢ فرومایگی пастӣ, разолат, пастфитратӣ.

ФУРӮНИШОНӢ فرونشانی 1. *маҷ.* хомӯш кардан, паст кардан (*оташро*). 2. ором кардан, хобондан (*шӯришро*).

ФУРӮРАВАНДА فرورونده ғутаваршаванда (ба зер), поёнраванда, фурӯнишинанда, нопадидшаванда (офтоб, моҳ).

ФУРӮРАВӢ فرووی 1. фурӯ ғалтидан, резиш, чӯкиш (нисбат ба қисми ҷудошудаи кӯҳ, тарма, кон). 2. поёнравӣ, нишаст, ғуруб; **фурӯравии офтоб** ғуруби офтоб, нопадид шудани офтоб.

ФУРӮРАФТА فرورفته 1. рехта, харобшуда, азҳамрехта. 2. ғарқшуда, ғӯтаваршуда; **чашмони фурӯрафта** чашмони чӯкида (аз беморӣ, заъф *ва г.*).

ФУРӮРАФТАГӢ فرورفتگی *ниг.* **фурӯрафта**.

ФУРӮТАН فروتن *маҷ.* хоксор, шикастанафс, бетакаббур, тавозӯъкор.

ФУРӮТАНӢ فروتنی *маҷ.* хоксорӣ, тавозӯъ, шикастанафсӣ.

ФУРӮТАНОНА فروتنانه *маҷ.* бо тавозӯъ, бо хоксорӣ, хоксорона.

ФУРӮХАМИДА فروخمیده *ниг.* **фурӯрафта**.

ФУРӮХАМИДАГӢ فروخمیدگی хусусияти он ки ва он чи фурӯ мехамад; *ниг.* **фурӯрафта**.

ФУРӮХАМӢ فروخمی 1. фурӯ хамидан, нишеб шудан, поин шудан. 2. ҷой ва макони поин шудан, нишебӣ.

ФУРӮХТ فروخت 1. *асоси замони гузашта аз* **фурӯхтан**. 2. фурӯш, фурӯхтан; **хариду фурӯхт** хариду фурӯш, додугирифт.

ФУРӮХТА فروخته чизе, ки дар бадали пул ба касе вогузор карда шудааст; фурӯхташуда.

ФУРӮХТАН فروختن 1. ба фурӯш расонидан, ба ивази пул моле ё чизеро ба дигаре вогузор намудан, байъ; **фурӯхтани гуноҳ** маросими хоси динӣ дар вақти дафни мурдагон. 2. *маҷ.* хиёнат кардан, кӯрнамакӣ кардан; фурӯхта шудан, хиёнат кардан (ба коре, ба касе дар бадали гирифтани пул аз тарафи муқобил).

ФУРӮХТАНАШУДА فروخته نشده нафурӯхта, ба фурӯш нарафта.

ФУРӮХТАШУДА فروخته شده 1. он чи аз молу мавод, ки ба фурӯш рафтааст. 2. *маҷ.* ба хиёнат дучоргардида.

ФУРӮҲАР فروهر *д.* дар дини зардуштия сурати ғайримоддии ҳар як махлуқот, ки барои муҳофизат аз осмон фуруд меояд.

ФУРӮҲИДА فروهیده писандида, мақбул.

ФУРӮҲИШТА فروهشته сарозер, овезон, овехта.

ФУРӮҲИШТАН فروهشتن овезон ва сарозер кардан, овехтан.

фурӯш فروش *асоси замони ҳозира аз* **фурӯхтан**.

ФУРӮШ فروش 1. *чун ҷузъи баъдинаи калимаҳои мураккаб омада* маънои фурӯшандаи чизеро дорад: **китобфурӯш, матоъфурӯш**. 2. фурӯхтан, **фурӯши дона-дона** донабайъ фурӯхтани чизе; **барои фурӯш** барои фурӯхтан; **ба фурӯш гузоштан (мондан)** чизе ё молеро барои фурӯхтан ба харидор манзур кардан, фурӯхтанӣ шудан; **ба фурӯш расидан (рафтан)** *маҷ.* фурӯхта шудан; **фурӯш ёфтан** ба фурӯш расидан; **фурӯш шудан** фурӯхта шудан.

ФУРӮШАНДА فروشنده 1. он ки молеро ба фурӯш мерасонад. 2. молфурӯш, корманди муассисаи тиҷоратӣ, ки молро ба харидор манзур мекунад.

ФУРӮШАНДАГӢ فروشندگی амалу шуғли фурӯшанда, молфурӯшӣ.

ФУРӮШГОР فروشگار *ниг.* **фурӯшанда**; *муқоб.* **харидор**.

ФУРӮШГОҲ فروشگاه макони фурӯш, ҷои фурӯхтани молу маҳсулот: **фурӯшгоҳи марказӣ**.

ФУРӮШӢ فروشی чизи ба фурӯш гузошташуда, фурӯхтанӣ; **ҳавлии фурӯшӣ** ҳавлие, ки соҳибаш онро ба фурӯш мондааст.

ФУРҶА *а.* فرجه 1. *ниг.* **фарҷа**. 2. *маҷ.* вақт, фурсат.

ФУСАҚО *а.* فسقا *ҷ.* **фосиқ**.

ФУСАҲО *а.* فصحا *ҷ.* **фасеҳ**.

ФУСУҚ *а.* فسوق фисқ, фосиқӣ, бадахлоқӣ.

ФУСУН فسون *шакли дигари* **афсун**, макр, ҳила, тазвир; ҷоду, сеҳр, азоим; **фусун кардан** ҳила кардан, макр ба кор бурдан, сеҳр кардан, ҷоду кардан.

ФУСУНБАЁН فسون بیان *маҷ.* он ки истеъдоди балеғи суханбаёнӣ дорад; нотиқи сомеонро ба худ сахт ҷазбкунанда.

ФУСУНБАЁНӢ فسون بیانی *маҷ.* амали фусунбаён; тавассути нутқ ва баёни ҷозиб ҷалб кардан.

ФУСУНГАР فسونگر 1. он ки афсун мекунад; ҷодугар, соҳир. 2. *маҷ.* ҳилагар, маккор.

ФУСУНГАРӢ فسونگری амалу шуғли фусунгар, афсунгарӣ, ҷодугарӣ, соҳирӣ.

ФУСУНКОР فسون کار ҳилагар, маккор.

ФУСУНКОРӢ فسون کاری ҳилагарӣ, маккорӣ.

ФУСУНПАРДОЗ فسون پرداز *маҷ., ниг.* **фусунгар**.

ФУСУНПАРДОЗӢ فسونپردازی *маҷ., ниг.* **фусунгарӣ**.

ФУСУРДА فسرده *ниг.* **афсурда, фасурда**.

ФУСУРДАГӢ فسردگی *ниг.* **афсурдагӣ**.

ФУСУРДАДИЛ فسرده دل *маҷ.* ғамгин, ноумед, афсурдадил, дилмурда.

ФУСУРДАН فسردن *ниг.* **афсурдан**.

ФУСӮС فسوس 1. *ниг.* афсӯс. 2. тамасхур, истеҳзо.

ФУСҲАТ *а.* فسحت 1. вусъат, фарохӣ, кушодагӣ, паҳноварӣ. 2. *маҷ.* дилкушодагӣ, хушвақтӣ, тафаррӯҳ (-и хотир).

ФУТ فوت бод ё ҳавое, ки аз миёни ду лаб берун биёяд.

ФУТА فوته//فوطه 1. миёнбанде аз матоъ, ки ҷузъи либоси сӯгвории занон дар маросими азо мебошад. 2. дасторча. 3. рӯймол. 4. лӯнгӣ, ки дар вақти оббозӣ ва дар ҳаммом ба камар мебанданд.

ФУТБОЛ *англ.* فوتبال *варз.* бозиест бо тӯб байни ду гурӯҳ, ки дар майдон ёздаҳнафарӣ бо ҳам мусобиқа мекунанд.

ФУТБОЛБОЗ فوتبالباز бозингари мусобиқаи футбол; он ки бо футбол ҳамчун намуди варзиш машғул аст.

ФУТБОЛБОЗӢ فوتبال بازی машғул будан бо бозии футбол; як навъи машҳуртарини варзиш, ки мусобиқоти он дар сатҳҳои гуногун то миқёси ҷаҳонӣ баргузор мегардад.

ФУТУР *а.* فتور 1. сустӣ, заъф, афсурдагӣ, беҳолӣ; харобӣ, вайронӣ; **футур расонидан** хароб кардан, осеб расонидан; **футур рафтан** (*аз чизе*) рӯ додани заъфу харобӣ ба чизе.

ФУТУРИЗМ *фр.* فتوریزم ҷараёне дар адабиёт ва санъат, ки воқеиятро рад ва тамоми анъанаҳоро инкор мекунад.

ФУТУРИСТ *фр.* فتوریست *адш.* пайрави футуризм дар адабиёт ва санъат.

ФУТӮҲ *а.* فتوح 1. *ҷ.* **фатҳ**. 2. *маҷ.* кушоиши кор, пешрафт дар корҳо.

ФУТӮҲОТ فتوحات *ҷ.* футӯҳ ё *ҷамъулҷамъи* **фатҳ**.

ФУҲУЛ *а.* فحول *ҷ.* **фаҳл** 1.

ФУЧФУЧ//ФУҶФУҶ فچفچ//فجفج *гуфт., маҷ.* 1. пичир-пичир гап задан, зери лаб гап задан, бо овози паст, пинҳон гап задан. 2. *маҷ.* бӯсадиҳӣ.

ФУҶОАТ فجائة *ниг.* **фаҷоат**.

ФУҶУР *а.* فجور баромадан аз роҳи рост, бадкорӣ, бадахлоқӣ, зинокорӣ: **фисқу фуҷур**.

ФУҶҶОР *а.* فجّار *ҷ.* **фоҷир**.

ФУШОР فشار 1. гапи фаҷ, бемаза, ҳазён, сафсата. 2. дашном, ҳақорат.

ФУШУРДА فشرده 1. пахшшуда, зеркардашуда; **фушурда шудан** пахш ва зер шудан, дар таъзиқ ва фишор мондан. 2. мухтасар, кӯтоҳ; **фушурдаи мақола** мухтасари мақола, тезис.

ФУШУРДАН فشردن фишор додан, дар тазйиқ гирифтан, зер ва пахш кардан, ҷафидан; **даст фушурдан** дасти ҳамдигарро фишор дода вохӯрӣ кардан.

ФӮЗИДАН فوزیدن оруғ додан, *ниг.* **пӯзидан**.

ФӮЛА فوله дар даруни пӯст мулоимшуда (*мас. харбуза ва монанди ин*); **фӯла кардан** сусту паҷақ кардан.

ФӮЛОД فولاد *ниг.* **пӯлод**.

ФӮЛОДБОЗУ فولادبازو *маҷ.* маҳкамбозу, қавибозу, зӯрманд.

ФӮЛОДГУДОЗӢ فولادگدازی *хим.* гудохтан ва об кардани фӯлод.

ФӮЛОДӢ//ФӮЛОДИН فولادی//فولادین аз пӯлод сохташуда, он чи аз пӯлод сохта мешавад.

ФӮЛОДРЕЗӢ فولادریزی *ниг.* **пӯлодрезӣ**.

ФӮТА فوته//فوطه *ниг.* **фута**.

ФӮТАБОФ فوته باف он ки фӯта тайёр мекунад.

ФӮТАБОФӢ فوته‌بافی амалу шуғли фӯтабоф, фӯта бофтан.

ФӮҲШ فحش *ниг.* **фаҳш**.

Х

Х *ҳарфи бисту ҳафтуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи «*хе, хо*», (*خ*); дар ҳисоби абҷад ба адади 600 баробар аст.*

ХАБА//ХАФА خبه//خفه гулӯфишурдагӣ: **хаба кардан** буғӣ кардан.

ХАБАБ *а.* خبب 1. ба навбат бар сари як пой истодан. 2. навъе аз тохтани асп.

ХАБАЗДӮ//ХАБАЗДӮК خبزدو//خبزدوک *кит.* гамбуск.

ХАБАК خبک *кит.* фишурда шудани гулӯ, ғиҷовак.

ХАБАР *а.* خبر 1. огоҳӣ, дарак, иттилоъ. 2. матлабе, ки барои огоҳии умум дар матбуот, радио *ва г.* дода мешавад. 3. *грам.* он ҷузъи ҷумла, ки кору ҳаракат, амалу ҳолат ё чигунагии муносибати мубтадоро ифода мекунад; аз ҷиҳати сохту таркиб ва воситаи ифода хелҳои гуногун дорад: **хабари сода, хабари таркибӣ, хабари феълӣ, хабари номӣ** *ва г.*; **хабар гирифтан** аҳвол пурсидан, сиҳату саломатии касеро ҷӯё шудан; **хабар додан** дарак додан, огоҳ кардан; **хабар доштан** огоҳ будан, дараки чизеро донистан; **хабар ёфтан** огоҳ шудан, донистан, фаҳмидан, иттилоъ пайдо намудан; **хабар кардан** а) огоҳ кардан, дарак додан ба касе чизеро; б) даъват кардан, чеғ задан, таклиф намудан; **хабар кашидан** матлаберо ба касе расондан, суханчинӣ кардан, сухани касеро ба назди касе рафта гуфтан; **хабар овардан** матлаберо ба касе расондан; **хабар расонидан** касеро аз коре огоҳ сохтан, хабари чизеро ба касе дарак додан.

ХАБАРБАР خبربر 1. он ки хабар, паём мебарад. 2. хабаркаш; суханчин.

ХАБАРБАРӢ خبربری 1. *ниг.* **хабардиҳӣ**. 2. *ниг.* **хабаркашӣ**.

ХАБАРБИЁР خبربیار *гуфт., ниг.* **хабаровар**.

ХАБАРБИЁРӢ خبربیاری *гуфт., ниг.* **хабароварӣ**.

ХАБАРГИР خبرگیر 1. он ки аз аҳволи касе хабар мегирад, он ки дараки чизеро мегирад, аҳволпурс. 2. ҷосус.

ХАБАРГИРӢ خبرگیری 1. хабар гирифтан, аҳволи чизеро фаҳмидан. 2. ҷосусӣ.

ХАБАРГИРОН خبرگیران хабар гирифта истодан, доимо ба хабаргирӣ рафтан (омадан).

ХАБАРГУЗОР خبرگذار *кит.* оваранда, расонанда ва ё фиристонандаи хабар.

ХАБАРГУЗОРӢ خبرگذاری 1. созмон ва идорае, ки ба гирдоварӣ ва пахши хабарҳо барои расонаҳои гурӯҳӣ машғул аст: **хабаргузории ховар**. 2. гумоштагӣ, вакилӣ. 3. дастнишон–дагӣ, ҷосусӣ.

ХАБАРДИҲАНДА خبردهنده хабаррасон, ахбордиҳанда, огоҳкунанда.

ХАБАРДИҲӢ خبردهی хабаррасонӣ, ахбордиҳӣ, огоҳ кардан.

ХАБАРДОР خبردار бохабар, огоҳ, воқиф, мутталеъ; **хабардор кардан** огоҳ намудан, воқиф

сохтан (*касеро аз коре ё ҳодисае*), маълум кардан (*чизеро ба касе*); **хабардор шудан (гардидан)** огоҳ шудан, воқиф гардидан; **хабардор бош**! огоҳ бош!, эҳтиёт шав!, дар ғафлат намон!.

ХАБАРДОРӢ خبرداری огоҳӣ, воқифӣ, огоҳ будан; **хабардорӣ кардан** хабар гирифта истодан.

ХАБАРДОРКУНАНДА خبردارکننده *ниг.* **хабардиҳанда**.

ХАБАРӢ خبری даъватшуда, хабар карда (*ба ҷое*); **хабарӣ будан** хабаршуда будан.

ХАБАРКАШ خبرکش он ки гапи касеро ба мақсади низоъандозӣ ба каси дигаре мерасонад; гапчин, суханчин, ҷосус.

ХАБАРКАШӢ خبرکشی гапи касеро рафта дар назди касе гуфтан, суханчинӣ; **хабаркашӣ кардан** суханчинӣ кардан, гапи касеро рафта ба касе расондан (*бо мақсади вайронкорӣ*).

ХАБАРНАВИС خبرنویس он ки барои рӯзнома дар бораи ҳодисае маълумоти мухтасар менависад, мухбир.

ХАБАРНАВИСӢ خبرنویسی ба рӯзнома ва дигар расонаҳои гурӯҳӣ ва ё барои хабаргузорӣ аз маҳалҳо хабар навиштан, ахбордиҳӣ.

ХАБАРНИГОР خبرنگار он ки дар бораи ҳодисае барои рӯзнома хабар мефиристонад; ахборнавис, мухбир.

ХАБАРНИГОРӢ خبرنگاری 1. касб ва шуғли хабарнавис, мухбирӣ, навиштани ахбор барои рӯзнома, радио *ва г.* 2. хабаргузорӣ.

ХАБАРНОМА خبرنامه 1. огоҳинома, барои анҷоми коре хабари хаттӣ фиристодан. 2. нашрия ё расонае, ки гузоришҳои хабарии ягон муассисаро пахш мекунад.

ХАБАРОВАР خبرآور он ки хабареро аз касе ё ҷое ба касе ё ба ҷое овардааст.

ХАБАРОВАРӢ خبرآوری расондани хабар, овардани маълумот.

ХАБАРПАРОКАНӢ خبرپراکنی 1. пароканиши хабарҳо, паҳн кардани хабар. 2. паҳн кардани хабарҳои бардурӯғ.

ХАБАРПУРС خبرپرس он ки хабар мепурсад, хабаргир, аҳволпурс.

ХАБАРПУРСӢ خبرپرسی хабаргирӣ, аҳволпурсӣ, пурсидани ҳолу аҳволи касе.

ХАБАРРАСОН خبررسان 1. муждарасон, пайк. 2. маълумотдиҳанда, ахбордиҳанда, мухбир; хабаркаш.

ХАБАРРАСОНӢ خبررسانی 1. муждарасонӣ. 2. маълумотдиҳӣ; хабаркашӣ.

ХАБАРХОН خبرخوان он ки дар шабакаи хабарӣ барои ислоҳ кардани хабар онро баланд мехонад.

ХАБАРЧИН خبرچین суханчин, хабаркаш.

ХАБАРЧИНӢ خبرچینی суханчинӣ, хабаркашӣ.

ХАБАРЧӢ خبرچی 1. хабаровар, хабаррасонанда, огоҳ ва воқифкунанда. 2. он ки касонро ба тӯй ё маъракае даъват мекунад; даъваткунанда.

ХАББОЗ *а.* خباز нонвой, нонпаз; нонфурӯш.

ХАББОЗӢ خبازی нонвойӣ, нонпазӣ; нонфурӯшӣ

ХАБЕРА خبیره *кит.* ҷамъ, ҷамъи ҳисоб; **хабера шудан** ҷамъ шудан, фароҳам омадан.

ХАБИР *а.* خبیر бисёр огоҳ ва хабардор; бисёр доно ва кордон.

ХАБИС *а.* خبیث палид, паст, бадкирдор, лаим.

ХАБИСӢ خبیثی палидӣ, пастӣ, лаимӣ, бадтинатӣ, разолат.

ХАБОК خباک *кит.* чордевори саркушода, ки чорворо шабҳо дар он нигоҳ медоранд.

ХАБОСАТ *а.* خباثت палидӣ, нопокӣ, бадкирдорӣ.

ХАВ I خو алафи бегонае, ки дар миёни ғалла *ва г.* мерӯяд, алафи печак.

ХАВ II خو хараки чӯбин барои болои он истодан дар вақти кор кардани гилкор.

ХАВЗ *а.* خوض ба коре бо диққат машғул шудан; **хавз кардан (***ё* **намудан)** а) чуқур рафтан дар коре, чуқур фикр кардан; машғул ва саргарми чизе будан; б) тӯҳмат кардан, бӯҳтон кардан, бадӣ кардан; фитна кардан, иғво кардан.

ХАВИД//ХАВЕД//ХИВЕД//ХЕД خوید//خید *бот.* сабза ва гиёҳ, пояҳои ҷав ва гандуми ҳанӯз сарак набаста.

ХАВОЗА خوازه чӯбҳои бар сари сутунҳо баста, ки

дар бинокорӣ дар болои вай бинокорон истода кор мекунанд; **хавозаи ангур** чӯбҳои бар сутунҳо гузошта, ки навдаҳои токро ба болои он мегиранд.

ХАВОЗАБАРДОРӢ خوازه برداری сохтани хавоза барои навдаҳои ток.

ХАВОНИН *а.* خوانين *ҷ.* **хон** I.

ХАВОРИҚ *а.* خوارق *ҷ.* **хориқ** 2.

ХАВОС(С) I *а.* خواص *ҷ.* **хосият**; хосиятҳо, хислатҳо; табиат, мизоҷ.

ХАВОС(С) II *а.* خواص *ҷ.* **ҳосса**; қувваи дарк, қувваи дарёфт; зеҳн, ҳуш; **хавоси парешон** хотири парешон, дили ноором; хавос шудан, парешонхотир шудан

ХАВОТИР *а.* خواطر *ҷ.* **хотир**; мушаввашхотирӣ; ҳаяҷон, изтироб, безобитагӣ; **ба хавотир афтодан** ба ташвиш афтодан, аз чизе нохотирҷамъ шудан; **хавотир кардан** ба ҳаросу ташвиш андохтан (*касеро*), мушаввашхотир гардонидан; **хавотир кашидан** ба дил ваҳм афтодан, нохотирҷамъ будан, ваҳму хавф доштан.

ХАВОТИРӢ خواطرى нохотирҷамъӣ, ташвишнокӣ.

ХАВОТИРКАШОНА خواطركشانه бо хавотиркашӣ.

ХАВОТИРНОК خواطرناک мушаввашхотирона.

ХАВОТИРОМЕЗ خواطرآميز бо тарсу ҳарос, бо мушаввашхотирӣ.

ХАВФ *а.* خوف бим, тарс, воҳима, хатар; **дар хавф будан** тарс доштан, дар ҳолати ваҳму бим воқеъ шудан; **хавф доштан** аз касе, чизе тарсидан, дар ҳарос будан.

ХАВФДОР خوف دار *ниг.* **хавфнок**.

ХАВФНОК خوفناک тарснок, бимнок, хатарнок, ҳавлнок.

ХАВФНОКӢ خوف ناکی хатарнокӣ, бимнокӣ.

ХАВФОВАР خوف‌آور хавфэҷодкунанда, хатаровар.

ХАД I خد *ниг.* **худ** 1.

ХАД II *а.* خد рухсора, гуна, сурат.

ХАДАМ *а.* خدم *ҷ.* **ходим**.

ХАДАМОТ خدمات *ҷ.* **хидмат**, хизмат.

ХАДАМОТӢ خدماتی *мансуб ба* **хадамот**.

ХАДАНГ خدنگ 1. дарахте бисёр сахт, ки аз чӯби он тир, найза ва зини асп месохтанд. 2. тире, ки аз чӯби ин дарахт месохтанд.

ХАДАНГАФКАН خدنگ‌افكن *кит.* тирандоз.

ХАДАНГДОР خدنگ‌دار **:тири хадангдор** тири аз хаданг сохташуда.

ХАДАНГЗОР خدنگ‌زار ҷангали дарахтони хаданг, анбӯҳи дарахтони хаданг.

ХАДАР *а.* خدر 1. сустии узви бадан, карахт шудани бадан, шах шудан. 2. торикӣ, ҷои торик.

ХАДЕВ خديو 1. подшоҳ; сардор, соҳиб. 2. Худо. 3. лақаби подшоҳони Миср.

ХАДЕВӢ خديوى подшоҳӣ, сардорӣ, соҳибӣ.

ХАДЕШ خديش *кит.* 1. молик; подшоҳ. 2. кадбону, соҳиби хона.

ХАДРА خدره *гуфт.* навда, шохча.

ХАДУК خدوک халал, монеа; **хадук додан** халал расонидан; **хадук хӯрдан** халал ёфтан.

ХАЁЛ *а.* خيال 1. фикр, андеша. 2. пиндошт, гумон, зан(н). 3. орзу, тасаввур: **хаёлҳои ширини ҷавонӣ**. 4. он чи дар хоб дида шуда дар андешаи кас пайдо мешавад; он чи аз дида дар хотир мемонад; **ба хаёлам**... ба фикри ман, аз рӯи пиндор ва гумони ман; **хаёли хом** фикри беасос, орзуи ношуданӣ, пиндори нодуруст; **ба хаёли** *касе, чизе* **афтодан** орзуманди касе, чизе шудан; **аз хаёл гузарондан** фикри чизеро кардан; **хаёл доштан** орзу доштан, дар фикри чизе будан; **хаёл кардан** фикр кардан, тасаввур кардан, пиндоштан; **хаёл паридан** парешонхотир шудан, мушавваш будан; **ба хаёл расидан** ба хотир овардан, ба ёд омадан; **ба хаёл (фурӯ) рафтан** ғарқи фикру андеша шудан.

ХАЁЛАН *а.* خيالاً дар олами хаёл; дар олами тасаввур ва пиндошт.

ХАЁЛАНГЕЗ خيال انگيز он чи боиси хаёл мешавад; он чи касро ба хаёл меандозад.

ХАЁЛАНДЕШ خيال انديش касе, ки бисёр фикру хаёл мекунад; он ки нақшаҳои бисёри ғайриамалӣ мекашад.

ХАЁЛАНДЕШӢ خيال‌انديشى бисёр фикру хаёл

кардан; нақшаҳои ғайриамалӣ кашидан.

ХАЁЛАТӢ خیالتی *ниг.* **хаёлотӣ**.

ХАЁЛБОФ خیالباف он ки дар зеҳни худ фикру андешаҳои ғайриамалӣ мепарварад.

ХАЁЛБОФӢ خیالبافی фикру андешаҳои ғайр-амалӣ парваридан.

ХАЁЛӢ خیالی 1. тасаввурӣ, ғайриҳақиқӣ, тахайюлӣ. 2. одами хаёлотӣ, савдоӣ.

ХАЁЛМАНД خیالمند бо фикру хаёл, ғарқи фикру андеша, хаёломез.

ХАЁЛМАНДОНА خیالمندانه дар ҳолати фикру андеша, ғарқи фикру андеша, андешакунон.

ХАЁЛОЛУД خیال آلود ғарқи фикру андеша, хаёл-мандона.

ХАЁЛОМЕЗ خیال آمیز омехтаи хаёл, хаёлманд.

ХАЁЛОТ خیالات *ҷ.* **хаёл**; фикру андешаҳо, тасав-вурот.

ХАЁЛОТӢ خیالاتی он ки ба фикру пиндорҳои ғайриодӣ дода мешавад; савдоӣ; **хаёлотӣ шу-дан** эътидол ва мувозинати фикрии худро аз даст додан, савдоӣ шудан.

ХАЁЛПАРАСТ خیالپرست одами хаёлотӣ, сав-доӣ, мутахаййил.

ХАЁЛПАРАСТӢ خیالپرستی дар банди хаёл шу-дан, побанди фикру андешаҳои ғайривоқеӣ будан.

ХАЁЛПАРВАР خیال پرور хаёлотӣ, он ки хаёлан иҷрои амалҳои худро орзу мекунад.

ХАЁЛПАРЕШОН خیال پریشان мушаввашхотир, он ки хотири парешон дорад.

ХАЁЛПАРЕШОНӢ خیالپریشانی мушаввашхоти-рӣ, андешаи парешон доштан.

ХАЗ *а.* خز ҷонвари хурдҷусса аз ҷинси самур; **пӯстини хаз** пӯстине, ки аз пӯсти хаз дӯхта шудааст.

ХАЗАНДА خزنده 1. *сифати феълии замони ҳозира* аз **хазидан.** 2. ҷонваре, ки дасту по надорад ва хазида роҳ мегардад (*мисли мор, сусмор ва г.*).

ХАЗАР I خزر кӯр будани яке аз ду чашм; қинчир. 2. танг ва хурд гаштани чашм; дидан бо гӯшаи чашм.

ХАЗАР II خزر 1. номи дигари баҳри Каспий, баҳри Хазар. 2. *таър.* вилояте дар соҳили баҳри Хазар ва ҳудуди Гелони Эрон. 3. *кӯн.* номи мардуме, ки дар навоҳии Хазар дар соҳилҳои баҳри Каспий дар асрҳои миёна зиндагӣ мекарданд, қавме, ки номи ин баҳр аз номи он гирифта шудааст.

ХАЗАР III *а.* خزر 1. тозагӣ, кабудӣ. 2. сабза. 3. сабзавот.

ХАЗАРӢ خزری *кит. марбут ба* **хазар**.

ХАЗАФ *а.* خزف сафол; сафолин, зарфи сафолин, ҳарчизи сафолин.

ХАЗАФПОРА خزف پاره сафолпора.

ХАЗИБ خزیب рангкарда (*мас., бо ҳино*).

ХАЗИДАН خزیدن 1. ба сина ва шикам дароз ка-шида пеш рафтан, гавак кашидан. 2. оҳиста, ниҳонӣ ба ҷое даромадан; **хазида-хазида** га-вак кашида, гаваккашон.

ХАЗИНА *а.* خزینه ҷои нигоҳ доштани пул ва ҷавоҳирот; сандуқи давлатӣ; ганҷина.

ХАЗИНАДОР خزینه‌دار нигаҳбони хазина; мута-саддии хазина, сандуқдор.

ХАЗИНАДОРӢ خزینه‌داری 1. шуғл ва амали хази-надор. 2. маҳал ва ҷои ҷамъшудаи молу сар-ват ва хазина. 3. идораи хазинадорӣ дар Ва-зорати молия.

ХАЗИНАДУЗД خزینه‌دزد он ки молу мулк ва пулу сарватро аз худ мекунад; ғоратгари хазина.

ХАЗИНАДУЗДӢ خزینه‌دزدی молу мулк ва пулу сарватро аз худ кардан, рабудан; ғоратгарӣ кардан.

ХАЗИНАХОНА خزینه خانه ҷое, ки пули нақд ва чизҳои қиматбаҳо нигаҳдорӣ мешавад, хази-на, ганҷхона, ганҷина.

ХАЗОИН خزاین *ҷ.* **хазина**.

ХАЗОН خزان 1. яке аз чор фасли сол, тирамоҳ, пойиз. 2. баргҳои зарду хушкшуда, барги хушкидаю рехта; **мавсими (фасли) хазон** фас-ли тирамоҳ, фасли хушкида рехтан ва хазон шудани барги дарахтон; **хазон шудан** а) паж-мурдан, зард шудан, хушкидан; б) *маҷ.* рӯ ба завол рафтан, нобуд гаштан, ҳалок гардидан.

ХАЗОНА *а.* خزانه *ниг.* **хазина**.

ХАЗОНАДОР خزانه‌دار *ниг.* **хазинадор**.

ХАЗОНАДОРӢ خزانه‌داری *ниг.* **хазинадорӣ**.

ХАЗОНАК خزانک **:хазонак кардани харбуза**.

ХАЗОНАХОНА خزانه‌خانه *ниг.* **хазинахона**.

ХАЗОНБАРГ خزان برگ барги зардшуда, хазонгардида.

ХАЗОНДИДА خزاندیده он чи фасли тирамоҳро аз сар гузаронидааст; ба офати хазон гирифторшуда; афсурда, пажмурда.

ХАЗОНЗАДА خزان زده *ниг.* **хазондида**.

ХАЗОНИЯ خزانیه *адш.* шеъре, ки дар васфи тирамоҳ, пойиз суруда мешавад.

ХАЗОНКАРДА خزان‌کرده *ниг.* **хазонрасида.**

ХАЗОНРАСИДА خزان‌رسیده он чи бар асари беобӣ ё омадани фасли тирамоҳ хазон шудааст; пажмурда ва бетароват.

ХАЗОНРЕЗ خزان‌ریز **:фасли хазонрез** фасли тирамоҳ, мавсими баргрезон.

ХАЗОНРЕЗӢ خزان‌ریزی мавсими зард шуда, хушкида рехтани барги дарахтон; тирамоҳ.

ХАЗХАЗОН خزخزان *кит.* дар ҳоли хазидан.

ХАЙЁМ *а.* خیام 1. устои хаймадӯз, хаймасоз, чодирдӯз. 2. тахаллуси шоир ва риёзидони машҳури форсу тоҷик Умари Хайём (соли вафоташ 1123).

ХАЙЁТ *а.* خیات либосдӯз, дӯзанда, дарзӣ; **хайёти азал** *киноя аз* **Худо**.

ХАЙЁТӢ خیاتی либосдӯзӣ, дӯзандагӣ, дарзигӣ.

ХАЙЗУРОН *а.* خیزران як навъ най, бамбук.

ХАЙЛ *а.* خیل 1. *кит.* гурӯҳ, ҷамоа, тоифа; *муқ.* **хел**. 2. аскарони савора, саворон. 3. галаи аспҳо.

ХАЙЛТОШ خیل‌تاش *кит.* ҳамхайл, ҳамгурӯҳ, аз як тоифа, ҳамқабила.

ХАЙЛХОНА خیل‌خانه макони як гурӯҳи одамон, хона.

ХАЙМА *а.* خیمه чодир, хиргоҳ; **хайма задан** чодир барпо кардан, чодир шинондан.

ХАЙМАГӢ خیمگی 1. *марбут ба* **хайма**, он чи махсуси хайма аст. 2. *кит.* он ки кораш задан ва ҷамъ кардани хайма аст. 3. он ки дар хайма ҷойгир шудааст; *маҷ.* духтар, зан.

ХАЙМАГОҲ خیمه‌گاه ҷои чодир, хиргоҳ; бошишгоҳ, қароргоҳ.

ХАЙМАДӮЗ خیمه‌دوز хайём, чодирдӯз, хиргоҳдӯз.

ХАЙМАДӮЗӢ خیمه‌دوزی хайёмӣ, чодирдӯзӣ, хиргоҳдӯзӣ.

ХАЙМАШАҲРАК خیمه شهرک шаҳрчаи хайманишинон.

ХАЙМАЗОР خیمه‌زار ҷое, ки хаймаи зиёде барпост.

ХАЙР *а.* خیر 1. некӣ, хубӣ, нағзӣ; *муқоб.* **шар**, бадӣ. 2. эҳсон, кори неке, ки нафъаш ба мардум мерасида бошад; **амри (кори) хайр** а) кори нек, некӣ ба мардум; б) *маҷ.* тӯй. 3. хуб, нағз (*ифодаи ризогӣ*); **хайр гуфтан** розӣ шудан, розигӣ додан, розигӣ баён намудан; **хайра мақдам гуфтан** хуш омадед гуфтан, омадан ва ташрифи касеро табрик кардан; **хайру хуш (маъзур) кардан** видоъ намудан.

ХАЙРА *а.* خیره **:хайра мақдам**! қадам ба хайр бод!, хуш омадед!

ХАЙРАНДЕШ خیراندیش он ки дар фикри некӣ ба касон аст, некхоҳ, хайрхоҳ.

ХАЙРАНДЕШӢ خیراندیشی майл ва рағбат ба некии касон, хостори нағзии касон будан.

ХАЙРАНДЕШОНА خیراندیشانه хайрхоҳона, аз рӯи хайрандешӣ.

ХАЙРБОД خیرباد видоъ, орзуҳои нек баён кардан вақти видоъ; **хайрбод гуфтан (кардан)** некӣ хостан вақти видоъ.

ХАЙРГАРД خیرگرد он ки ба ҳар ҷо гашта хайрот ҷамъ мекунад, гадо, садақаталаб.

ХАЙРГӮЙ خیرگوی гуфтани суханҳои хайр–хоҳона ва таскинбахш; видоъгӯӣ, хайрухуш кардан.

ХАЙРИЯ *а.* خیریه он чи нафъ ва хайри халқ дар он аст; **ҷамъияти хайрия** иттиҳодияи одамони хайрхоҳ бо мақсади ёрӣ расондан ба мӯҳтоҷон.

ХАЙРИЯТ *а.* خیریت хубӣ, некӣ; салоҳ, офият; **кор ба хайрият гузашт** кор ба некӣ анҷомид, оқибати кор нағз шуд; **хайрият ки**... нағз ки..., хуб аст ки...

ХАЙРИЯТАСАР خیریت اثر хайриятовар, кори ба

некӣ анҷоманда.

ХАЙРӢ خیری **:гули хайрӣ** гули маъруфе, ки бештар сафед, сурх ва кабудранг мешавад ва дар тиб истифода мешавад.

ХАЙРКУНАНДА خیرکننده эҳсонкунанда, карим.

ХАЙРОТ *а.* خیرات 1. эҳсон, садақа, худоӣ. 2. пул, йиртиш *ва г.,* ки вақти ҷаноза тақсим карда мешавад.

ХАЙРОТӢ خیراتی ҳар чизе, ки барои хайрот пешниҳод шудааст.

ХАЙРУХУШ خیروخوش *ниг.* **хайр**.

ХАЙРХОНА خیرخانه 1. макони хайру эҳсон. 2. ҷои буду боши муваққат ва додани хӯрду хӯрок барои бенавоён.

ХАЙРХОҲ خیرخواه он ки некӣ ва беҳбудии дигаронро хоҳон аст, некандеш; **хайрхоҳ будан** нисбат ба касе ё коре некхоҳ будан.

ХАЙРХОҲӢ خیرخواهی хайр хостан ба дигарон, некӯкорӣ; **хайрхоҳӣ кардан** толиби некии касе будан, тарафдорӣ кардан.

ХАЙРХОҲОНА خیرخواهانه аз рӯи хайрхоҳӣ, бо мақсади некиталабӣ.

ХАКАС خکس хакасҳо (*халқи сокини* вилояти мухтори Хакасияи Федератсияи Русия).

ХАКАСӢ خکسی *мансуб ба* **Хакас**.

ХАЛА I خله дарди сахти халандаи дарунӣ дар паҳлӯ, шикам *ва г.*; **хала задан** дард кардани ягон ҷои бадан, пайдоиши халиш дар ягон узви бадан; **хала шудан** гирифторӣ ба дарди хала.

ХАЛА II خله **:хала кардан** халачӯб халонидан, нихта кардан (*ба хар*).

ХАЛА III خله *кит.* ҳарза, ёва, сафсата, гапи бемаънӣ; қилуқол.

ХАЛА IV خله *кит.* суккони киштӣ.

ХАЛАК خلک 1. сарсӯзан. 2. аломат, нишоне ё сурате, ки ба воситаи сӯзан ба сари сина халонда мешавад.

ХАЛАҚ *а.* خلق кӯҳна, кӯҳнашуда; либоси жанда ва фарсуда.

ХАЛАҚПӮШ *а.* خلق پوش кӯҳнапӯш, жандапӯш.

ХАЛАЛ *а.* خلل 1. рахна, шикофӣ байни ду чиз. 2. нуқсон, монеа; зарар, зиён; **халал расидан ба** *чизе* зиён расидан, нуқсондор шудан; **халал додан (расондан**) монеъ шудан, рахна задан ба коре.

ХАЛАЛДОР خلل دار нуқсондор, зиёндор; **халалдор будан** айбнок будан, нуқсондор будан.

ХАЛАЛДОРШАВӢ خلل دارشوی халалёбӣ.

ХАЛАЛНОПАЗИР خلل ناپذیر он чи қобили халал ва зиён нест, устувор, собит, вайроннашаванда.

ХАЛАЛНОПАЗИРӢ خللناپذیری устувор, тасбият, зиённопазир будан.

ХАЛАЛПАЗИР خللپذیر ноустувор, нопойдор.

ХАЛАЛРАСОН خللرسان ба амал ё коре халал расондан, монеъ шудан, зараррасон.

ХАЛАЛРАСОНАНДА خللرساننده монеъшаванда, зиёновар, монеарасонанда.

ХАЛАЛРАСОНӢ خللرسانی монеъ шудан, зиёноварӣ, зараррасонӣ.

ХАЛАНДА خلنده 1. *сифати феъли замони ҳозира аз* **халидан**. 2. фурӯраванда, тез.

ХАЛАНОК خله ناک халонанда, халазананда; дарди хала.

ХАЛАНҶ خلنج *бот.* навъи буттаи майдабарги ҳамешасабз.

ХАЛАНҶӢ خلنجی *мансуб ба* **халанҷ**.

ХАЛАФ *а.* خلف аз пас оянда; ворис, писар; писари нек, фарзанди сазовор; ҷонишин; *муқоб.* **салаф I**.

ХАЛАХӮР خله خور 1. зудмутаассиршаванда; зудранҷ, оташиншаванда. 2. *маҷ.* он ки бе тазйиқ коре намекунад, он ки ба нихта кардан одат кардааст.

ХАЛАЧӮБ خله چوب чӯбдасти нӯгтез барои рондани чорпоён.

ХАЛАҶОН خله جان ҳаяҷон, изтироб, такон хӯрдан.

ХАЛИДАДИЛ خلیده دل *кит., киноя аз* дилшикаста; хаста, ранҷида, дилозурда.

ХАЛИДАН خلیدن фурӯ рафтан, фурӯ рафтани чизи нӯгтезе (*хор, сӯзан ва г.*) ба бадани кас ё ба чизи дигар.

ХАЛИДАРАВОН خلیده‌روان *кит.* рӯҳафтода, рӯҳафсурда; ранҷур.

ХАЛИҚ *а.* خلیق 1. лоиқ, сазовор. 2. хушхӯй, хушахлоқ; 3. чизи офаридашуда, махлуқ.

ХАЛИҚАТ *а.* خلیقت 1. табиат, сиришт, ниҳод, хулқ. 2. чизи офаридашуда, офаранда, махлуқ.

ХАЛИЛ *а.* خلیل 1. дӯст, дӯсти меҳрубон, дусти наздик. 2. *д.* шакли кӯтоҳи Халилуллоҳ лақаби Иброҳими пайғамбар аст.

ХАЛИЛИХӮРАК خلیلی‌خورک *гуфт.* номи ҳашарае.

ХАЛИЛӢ خلیلی навъе аз ангури тезпаз.

ХАЛИФА *а.* خلیفه *таър.* 1. ҷонишин, касе, ки ҷонишини каси дигаре бошад. 2. лақаби подшоҳони ислом, ки ноиби Муҳаммади пайғамбар (с) ва пешвои мусулмонон маҳсуб мегаштанд. 3. ҷонишин, дастёри усто, косиб.

ХАЛИФАГАРӢ خلیفه‌گری 1. халифагӣ; устое, ки дар касби худ роҳбарӣ ва сарпарастии шогирдонро дар ӯҳда дорад. 2. мақоми пешвоӣ дар бархе аз фирқаҳо ва гурӯҳҳои масеҳият. 3. маҳорати халифа.

ХАЛИФАЗОДА خلیفه‌زاده 1. фарзанди халифа, бузургзода, калонзода. 2. *маҷ.* инсон.

ХАЛИФАКОР خلیفه‌کار шахсе, ки дар устохона халифа шуда кор мекунад.

ХАЛИФАКОРӢ خلیفه‌کاری коргарӣ дар устохонаҳои косибӣ.

ХАЛИФАНИШИН خلیفه‌نشین дорулхилофа, ҷой ва мақоми нишасти халифа, нишастгоҳи халифа.

ХАЛИҶ خلیج *ҷугр.* қисме аз дарё (баҳр), ки ба хушкӣ фурӯ рафта аз се тараф бо хушкӣ иҳота шудааст.

ХАЛИШ I خلش *исми феълӣ аз* **халидан**.

ХАЛИШ II خلش ғавғо, ошӯб, шӯру ғавғо.

ХАЛИШ III خلیش лойи часпанда, гили часпак, лаҷан.

ХАЛҚ *а.* خلق 1. офаридан, ба вуҷуд овардан; **халқ кардан** ба вуҷуд овардан. 2. мардум, тӯдаи одамон; аҳолии як мамлакат.

ХАЛҚДӮСТ خلق دوست *ниг.* **халқпарвар**.

ХАЛҚДӮСТӢ خلق دوستی *ниг.* **халқпарварӣ**.

ХАЛҚИЯ *а.* خلقیه халқи одӣ, мардуми авом.

ХАЛҚИЯТ *а.* خلقیت 1. халқӣ будан, ба халқ тааллуқ доштан. 2. гурӯҳ; қавм, халқ.

ХАЛҚӢ خلقی 1. *мансуб ба* **халқ**, аз они халқ; мувофиқ бо рӯҳи халқ, бо маданият ва ҷаҳонбинии халқ. 2. *мансуб ба* **мамлакат**, ба давлат.

ХАЛҚОЗОР خلق‌آزار он ки бо мардум бадрафторӣ мекунад, мардумозор, золим, ситамгар.

ХАЛҚОЗОРӢ خلق‌آزاری мардумозорӣ, ситамгарӣ, золимӣ, бадрафторӣ нисбат ба халқу мардум.

ХАЛҚПАРАСТ خلق پرست *ниг.* **халқпарвар**.

ХАЛҚПАРАСТӢ خلق پرستی *ниг.* **халқпарварӣ**.

ХАЛҚПАРВАР خلق‌پرور дӯстдори халқ, ғамхори халқ, он ки ба осоиш ва некаҳволии халқ мекӯшад.

ХАЛҚПАРВАРӢ خلق‌پروری дӯстдорӣ аз халқ, тарафдорӣ ва ғамхорӣ ба халқ.

ХАЛҚЧИГӢ خلق‌چیگی *таър.* ҷараёне дар ҳаракати инқилобии рус дар нимаи дуюми асри 19, ки нақши раҳбарии синфи коргарро дар инқилоб инкор мекард.

ХАЛҚЧӢ خلقچی *таър.* тарафдори ҷараёни халқчигӣ.

ХАЛЛОҚ *а.* خلاق офаринанда, халққунанда; *д.* яке аз сифатҳои Худо.

ХАЛО *а.* خلا 1. ҷои холӣ, ҷои хилват, ҷое, ки дар он касе набошад. 2. ҳоҷатхона, мабраз; ҷои қазои ҳоҷат; **барои хало** барои қазои ҳоҷат.

ХАЛОБ خلاب *кит.* замини серлой, сероб, ки пой дар он меғӯтад, ботлоқ, ботлоқзор.

ХАЛОИҚ *а.* خلائق 1. *ҷ.* **халиқат** 2. 2. халқ, мардум, одамон.

ХАЛОЛӮШ خلالوش *кҳн.* ғавғо, шӯр; ошуфтагӣ, изтироб.

ХАЛОН(И)ДАН خلاندن//خلانیدن *шакли бавоситаи* **халидан**; фурӯ кардан, даровардани чизи борики нӯгтез (*сӯзан, хор, сим ва г.*) ба ҷое, хастан.

ХАЛОС *а.* خلاص 1. раҳоӣ, раҳоӣ ёфтан, наҷот,

наҷотёбӣ; **халос кардан** раҳонидан, озод намудан, наҷот додан; **халос шудан** раҳоӣ ёфтан, наҷот ёфтан, озод шудан. 2. дар охири ҷумлаҳо бо феъл омада тамом шудани амал ё кореро ба тарзи хулоса ифода мекунад: тамом, бас: **ин гапро фақат шуниду халос**.

ХАЛОСГАР خلاص گر *ниг.* **халоскунанда**.

ХАЛОСӢ خلاصی наҷот, раҳоӣ, озод шудан; **халосӣ ёфтан** наҷот ёфтан, раҳо шудан, озод гардидан.

ХАЛОСКОР خلاص‌کار раҳокунанда, наҷотбахш, озодкунанда.

ХАЛОСКОРӢ خلاص‌کاری раҳо кунонидан, наҷотбахшӣ, озодкунандагӣ.

ХАЛОСКУНАНДА خلاص‌کننده *ниг.* **халоскор**.

ХАЛОСШУДА خلاص‌شده раҳошуда, озодшуда, наҷотёфта.

ХАЛОҶО(Й) خلاجا(ی) хало, ҳоҷатхона, обхона, мабраз.

ХАЛТА خلته матои дуруште, ки аз се тарафаш дӯхта ба дарунаш чизҳои резандаро (*гандум, ҷав ва г.*) меандозанд; линга, тӯрба; **халта шудан** суст шуда овезон гаштани чизе.

ХАЛТАБИСТАР خلته بستر *ниг.* **хобхалта**.

ХАЛТАДОР خلته‌دار *зоол.* дорои халта: **кенгуруи халтадор**.

ХАЛТАЧА خلتچه халтаи хурд барои андохтани чизҳои резанда.

ХАЛТАШУДА خلته‌شده 1. дар халта гирифташуда. 2. омосӣ, варамида.

ХАЛХОЛ *а.* خلخال ҳалқаи тилло ё нуқра, ки занон барои зинати пой мебананд.

ХАЛЪ *а.* خلع бекор кардан, баровардан, азл кардан, дур кардан аз коре ё ҷое; **халъи силоҳ (кардан)** беяроқ гардонидан, яроқи касеро аз дасташ гирифтан.

ХАМ خم 1. кaҷ, моил ба тарафе; *муқоб.* **рост**. 2. қаҷӣ, хамидагӣ, печутоб; **хаму печ (-и роҳ)** каҷу килебӣ, печутоб хӯрдани роҳ; **хам кардан** каҷ кардан, дуқат кардан; **сар хам кардан** сар ба поин андохтан; *маҷ.* таслим шудан, фармонбардорӣ кардан; **хам шудан** қаҷ шудан, дуқат шудан; **хаму рост шудан** каҷу рост шудан (*мас., дарахт аз вазиши бод*); **хам хӯрдан** печутоб хӯрдан, қаҷ шудан, ба як тараф моил гаштан.

ХАМБА//ХУМБА خمبه хуми калон; чуқурӣ ё чағораи бо чор девора иҳоташуда барои нигаҳдории ғалладона; **хамбаи орд** ҷои махсус барои нигоҳ доштани орд; **хамбаи ҳаммом (обдон)** ҷои махсус дар ҳаммомҳои қадима.

ХАМБИДАН خمبیدن *ниг.* **ханбидан**.

ХАМГАШТ خم‌گشت гардишгоҳ, ҷои печхӯрӣ; **хамгашти зону** хами зону, ҷои қат шудани зону; **хамгашти роҳ** ҷои печутобхӯрии роҳ, ҷои гардиши роҳ.

ХАМГАШТА خم‌گشته хамида, дуқатшуда, қатшуда.

ХАМГИРИФТА خم‌گرفته хамшуда, мунҳанӣ, каҷ, хамида.

ХАМЁЗА خمیازه беихтиёр кушода шудани даҳон (*ҳолате, ки дар натиҷаи мондагӣ, бехобӣ рӯй медиҳад*); **хамёза кашидан** рӯй додани ҳолати хамёза ба кас.

ХАМЁЗАКАШӢ خمیازه کشی хамёза кашидан.

ХАМЁЗАКАШОН خمیازه‌کشان дар ҳоли хамёзакашӣ.

ХАМИДА خمیده хамшуда, дуқатшуда, каҷшуда, моилшуда ба як сӯ.

ХАМИДАГӢ خمیدگی ҷои хамхӯрии чизе, ҷои каҷшуда, каҷӣ.

ХАМИДАҚАД خمیده‌قد он ки қадаш хам шудааст, он ки пушташ аз пирӣ хамида бошад, хамидапушт.

ХАМИДАҚОМАТ خمیده قامت *ниг.* **хамидақад**.

ХАМИДАН خمیدن 1. хам шудан, дуқат шудан, каҷ шудан. 2. аз боло ба поён омадан.

ХАМИДАПУШТ خمیده پشت *ниг.* **хамидақад**.

ХАМИР *а.* خمیر орди омехташуда дар об барои пухтани нон; **хамири расида** хамири тайёршуда ба пухтан; **аз нӯги хамир – фатир** (*зарб.*) яъне ин намуна аз ибтидои кор; **хамир гирифтан(кардан)** ордро бо обу намак сиришта барои нонпазӣ тайёр кардан.

ХАМИРА خمیره хамирмоя, хамиртуруш; **хамираи дандон** хамираи дорои моддаҳои тозакунанда, табобатӣ, зиддиуфунӣ, муаттар барои шустану мисвок кардани дандон.

ХАМИРВОР خمیروار *маҷ.* бисёр мулоим; **хоки хамирвор** хоки нарм.

ХАМИРГИР خمیرگیر хамиркунанда, он ки дар нонвойхонаҳо хамир мекунад.

ХАМИРИН خمیرین *ниг.* **хамирӣ**.

ХАМИРӢ خمیری 1. ордӣ; аз хамир тайёршуда. 2. *ниг.* **хамирмонанд**.

ХАМИРМОЯ خمیرمایه *ниг.* **хамира**.

ХАМИРТУРУШ خمیرترش хамира, хамирмоя, як порча хамири туршида, ки ба хамир барои расидани он ҳамроҳ мекунанд.

ХАМИРХОБОНӢ خمیرخوابانی хамир кардан ва барои расидан онро чанд муддат нигаҳдорӣ кардан.

ХАМИРХОНА خمیرخانه ҷои махсус барои хамиргирӣ дар нонвойхонаҳо.

ХАМИРШӮРӢ خمیرشوری хамир мушт кардан, хелидани хамир.

ХАМӢ خمی каҷӣ, хамшавӣ, мунҳанӣ.

ХАМКОРӢ خمکاری амали хам ва каҷ кардани оҳану филиз, мила *ва г.* ба андозаи дилхоҳ.

ХАММА خمّه *ниг.* **хамба, ханба**.

ХАММОР *а.* خمّار 1. майфурӯш, шаробфурӯш. 2. касе, ки бисёр шароб мехӯрад, майхӯр, шароб.

ХАМОН خمان хамидагӣ, дар ҳоли хам будан.

ХАМОН(И)ДАН خمانیدن//خماندن хам кардан, каҷ кардан, дуқат кардан.

ХАМР *а.* خمر май, шароб, бода.

ХАМСА *а.* خمسه 1. панҷ, панҷгона. 2. *адш.* маҷмӯаи иборат аз панҷ достони манзум.

ХАМУПЕЧ خموپیچ печ дар печ, печу тобдор, каҷу килеб.

ХАМУТ//ХОМУТ خموت//خاموت афзори юғмонанде, ки вақти ба ароба бастан бар гардани асп андохта мешавад.

ХАМӮШ خموش *ниг.* **хомӯш**.

ХАМӮШИДАН خموشیدن хомӯш шудан, ором сокит истодан, сухан нагуфтан, гап назадан.

ХАМӮШӢ خموشی *ниг.* **хомӯшӣ**.

ХАМӮШОНА خموشانه *ниг.* **хомӯшона**.

ХАМХӮРДА خم خورده каҷшуда, каҷу килебшуда, ба як сӯ моилгашта.

ХАН خن 1. *кит.* хона, манзил. 2. бахше аз баданаи киштӣ байни кафи уфуқӣ ва девораҳои он. 3. пойинтарин бахши дохилии баданаи киштӣ.

ХАНБ خنب *кит.* айвони болопӯшида, айвони сақфдор; суфа.

ХАНБА خنبه *кит.* хамба, табоҳӣ, фасод.

ХАНБИДАН خنبیدن хамбидан, сарозер шудан.

ханд خند *асоси замони ҳозира аз* **хандидан**.

ХАНД خند *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* хандон, ханданда: **лабханд, ришханд, шакарханд** *ва г.*

ХАНДА خنده ифодаи хушҳолӣ, шодмонӣ ва ё истеҳзо дар одам, ки бо садои махсусе зоҳир мегардад; **ханда гирифтан** *касеро* пайдо шудани ҳолати ханда ба касе; **ханда кардан** хандидан.

ХАНДАДАРМОНӢ خنده‌درمانی *тиб.* як намуди равондармонӣ, ки ба воситаи ханда ва хандондани бемор фишори дарди рӯҳии ӯро коҳиш медиҳанд ва таскин мебахшанд.

ХАНДАЗОР خنده‌زار мавриди ханда, мавриди мазоҳ қарор гирифта; **хандазор кардан** мавриди ханда ва мазоҳ қарор додан касеро; **хандазор шудан (гардидан)** боиси хандаву масхараи касон гардидан, масхара шудан.

ХАНДАКУНОН خنده‌کنان дар ҳолати ханда, дар аснои хандидан, хандида истода.

ХАНДАҚ خندق *кҳн.* 1.чуқурие, ки дар гирдогирди шаҳрҳо, қалъаҳо канда ба он об пур мекарданд. 2. шинак; чуқурие, ки барои камин гирифта нишастан мекананд. 3. чуқурие, ки барои рехтани об истифода мебаранд: **оби ганда ба хандақ** (*зарб.*).

ХАНДАҚКОВӢ خندق‌کاوی кофтани хандақ.

ХАНДАОВАР خنده‌آور он чи боиси ханда мешавад, он чи ханда тавлид мекунад; *маҷ.* ғалатӣ, аҷиб.

ХАНДАОВАРӢ خنده‌آوری боиси хандашавӣ, хандазо, ба ханда овардан.

ХАНДАОВАРОНА خنده آورانه 1. ба таври хандаовар. 2. *ниг.* **хандаовар**.

ХАНДАОМЕЗ خنده‌آمیز бо истеҳзо, бо ришханд, масхаракунон.

ХАНДАРИШ خنده ریش *ниг.* **хандахариш**.

ХАНДАСОР خنده سار *ниг.* **хандахариш**.

ХАНДАХАРИШ خنده‌خرش он чи боиси хандаву масхара мешавад, мавриди ханда ва истеҳзо; он ки мавриди ханда ва масхараи касон шудааст.

ХАНДИДА خندیده **бо ханда, бо табассум: хандида-хандида** хандакунон, бо чеҳраи хандон.

ХАНДИДАН خندیدن ханда кардан, ханда задан.

ХАНДОН خندان 1. хандакунанда, дар ҳоли хандидан. 2. ҳар чизи шукуфта ва кушодашуда: **гули хандон, пистаи хандон**.

ХАНДОН(И)ДАН خنداندن//خندانیدن касеро ба ханда овардан, боиси хандидани касе шудан.

ХАНДОНЛАБ خندان‌لب он ки лабаш ба ханда боз аст, хурсанд, табассумкунанда.

ХАНДОНРӮ(Й) خندان‌رو(ی) бо чеҳраи хандон, табассумкунанда.

ХАНДОНРӮӢ خندان‌روئی кушодачеҳрагӣ, гармрӯӣ.

ХАНДОНРӮЯК خندان‌رویک шод, хушҳол, мағрур; ҷолиб, дилчасп (*оид ба кӯдак*).

ХАНДОНЧАК خندان چک хандонрӯй.

ХАНДОХАНД خنداخند хандаи давомдор, хандаи баланд, қаҳ-қаҳа.

ХАНОЗИР *а.* خنازیر *тиб.* бемориест, ки ғадудҳои сахт дар таги гулӯ ва гардан пайдо шуда, мадда карда, ҷароҳат ба вуҷуд меоранд.

ХАННОС خنّاس *а. кит.* аҳриман, шайтон; шайтонсифат; бадкор.

ХАНҶ I خنج *гуфт.* хароше, ки бо нохун дар ҷое мезананд, харошидан.

ХАНҶ II خنج *кит.* 1. суд, фоида, нафъ, даромад. 2. осоиш, шодиву шодмонӣ, роҳат.

ХАНҶАК خنجک *кит., бот.* як навъ гиёҳи биёбонии худрӯй, ки дар тибби қадим барои куштани кирми рӯда ба кор мерафт, дармана; хори сегӯша, хори сепаҳлу, хасак.

ХАНҶАР خنجر силоҳи кордмонанди дудамаи нӯгтез.

ХАНҶАРБОЗӢ خنجربازی кордбозӣ, мусобиқа дар ҳунари ханҷарзанӣ.

ХАНҶАРГУЗОР خنجرگذار *кит.* ханҷаркаш.

ХАНҶАРӢ خنجری *марбут ба* **ханҷар**; муносиби ханҷар; ба шакли ханҷар.

ХАНҶАРКАШ خنجرکش ханҷарзан, бо ханҷар амалкунанда.

ХАНҶИР خنجیر *кит.* бӯи тунде, ки аз сӯхтани устухон ё чизи дигар пайдо мешавад.

ХАНҶОЛ خنجال бо нохун чанг зада харошидан; **ханҷол кардан** бо панҷаи даст чанг зада харошидан.

ХАНҶОЛКАШ خنجال‌کش ханҷолкаш кардан, ба рӯи чизе ханҷол кашидан.

ХАП خپ сокит, хомӯш, ором; **хап шудан (нишастан)** сокиту хомӯш шудан.

ХАПГИР خپ‌گیر **:саги хапгир** саги ногаҳонӣ ҳуҷумкунанда, саге, ки хапу дам ва ногаҳонӣ мегирад.

ХАП(П)АК خپک камгап, хомӯш, сокит, камгапзананда.

ХАП(П)АКӢ خپکی бегапу садо (хомӯшона), пинҳонӣ корбудкунанда.

ХАП(П)Й خپی *ниг.* **хаппак**.

хар خر 1. *асоси замони ҳозира аз* **харидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* харанда: **китобхар**, **хонахар**, **арзонхар** *ва г.*

ХАР I خر 1.чорпои боркаши маълум. 2. *маҷ.* одами аҳмақ, аблаҳ; **хар барин кор кардан** бисёр кор кардан; **хараш аз лой гузашт** кораш буд шуд.

ХАР II خر *кит.* лой, гили часпанда; ботлоқзор.

ХАРА I خره дар буҷулбозӣ як паҳлуи буҷул, ки муқобили паҳлуи дигараш – аспа воқеъ мешавад; **хара баромадан** бо паҳлуи хара истодани буҷул.

ХАРА II خره 1. тӯби баланди чизе, хирмани чизе; **хара кардан** хирман кардан, чош кардан, боло-болои ҳам чидан. 2. *кит.* таҳнишин, лойоб, шароб, равған *ва г.*; лой, лаҷан.

ХАРАД//ХАРРАД//ХАРД خرد *кит.* лой, гил, гили часпанда.

ХАРАЗ *а.* خرز он чи ба ресмон кашида мешавад,

(*мас*., *марҷон, мӯҳра ва г.*).

ХАРАК I خرک 1. *шакли тасғири* **хар**; хари хурд; **хараки хокӣ** ҳашараи майдаи харчангмонанад, ки дар ҷойҳои нам мешавад. 2. чорпояи чӯбӣ барои нишасти якчанд кас, нимкат. 3. *варз*. чорпояи дарозрӯя, ки барои машқҳои варзишӣ истифода мешавад.

ХАРАК II خرک олати хурди устухонӣ ё чӯбӣ, ки дар болои косаи танбур ё дутор шинонда симҳоро аз рӯи он мегузаронанд.

ХАРАКӢ خرکی 1. савори хар, ба хар саворшуда. 2. харсавор, он ки ба хар савор аст.

ХАРАКТЕРНОК خرکتیرناک хос, хислатҳои хос, ҷиҳатҳои барҷаста.

ХАРАНБОР خرنبار *кит*. шахсе, ки ӯро бо сабаби гуноҳе ба хар чаппа савор карда, дар кӯчаву бозор мегардонанд.

ХАРАНДА خرنده он ки чизе мехарад, он ки чизеро хариданӣ аст, харидор, муштарӣ.

ХАРАРОБА خرارابه аробае, ки ба он хар бастаанд.

ХАРБАНДА خربنده *кит*. соҳиби хар; **харбанда ба хонаи шутурбон ояд** (*зарб*.) ҳамҷинс ба ҳамҷинс наздик аст.

ХАРБАНДАГӢ خربندگی *кит*. 1. соҳиби хар будан; кирокашӣ, ба кироя додани хар. 2. *маҷ*. ходими хар будан, кори паст кардан.

ХАРБАНДӢ خربندی *гуфт*. бастани хар, лангор кардани хар; **ба харбандӣ роҳ надодан** *киноя аз* одами беҳунар, ки ягон кор аз дасташ намеояд.

ХАРБАТ I خربط *кит*. аблаҳ, аҳмақ, нодон.

ХАРБАТ II خربط *кит*. мурғобии калон.

ХАРБАҲО خربها *кит*. нодон, аҳмақ, камҳуш.

ХАРБЕВОЗ خربیواز *кит*. кӯршабпарак, хуффош.

ХАРБОЗОР خربازار 1. бозори хар. 2. *гуфт*. ҷои серғавғо, ҷои серҷанҷол, ҷойи бенизому бетартиб.

ХАРБОН خربان нигаҳбони хар; соҳиби хар.

ХАРБОР خربار *ниг*. **хирвор**.

ХАРБУЗА خربزه меваи калони ширину обдор аз ҷинси каду.

ХАРБУЗАЗОР خربزه‌زار пайколи харбуза, замини харбузакишта, полези харбуза.

ХАРБУЗАКОР خربزه‌کار он ки харбуза мекорад, корандаи харбуза.

ХАРБУЗАКОРӢ خربزه‌کاری харбузапарварӣ.

ХАРБУЗАПАЗ خربزه‌پز мавсими пухтани харбуза.

ХАРБУЗАФУРӮШ خربزه‌فروش он ки харбуза мефурӯшад, фурӯшандаи харбуза.

ХАРБУЗАФУРӮШӢ خربزه‌فروشی кори харбузафурӯш; ба харбузафурӯшӣ машғул будан: **харбузафурӯшӣ кардан**.

ХАРВОР خروار 1. чун хар, мисли хар. 2. боре, ки як хар бардошта метавонад. 3. *кит*. ченаки вазн баробар ба сад мани Табрез, 300 кг.

ХАРГАЛА خرگله галаи хар.

ХАРГАВОЗ خرگواز *кит., ниг.* **харгувоз**.

ХАРГАДО خرگدا он ки дар иҷрои коре хеле шилқин аст, гадои шилқин, гадои хира.

ХАРГИР خرگیر *кит*. амалдори подшоҳӣ, ки харони мардумро маҷбуран мегирифт.

ХАРГАҲ خرگه *ниг*. **хиргоҳ**.

ХАРГОҲ خرگاه *ниг*. **хиргоҳ**.

ХАРГУВОЗ خرگواز чӯбе, ки бо он харону говонро меронанд, халачӯби говронӣ.

ХАРГӮШ خرگوش ҷонвари хурди алафхӯри дорои гӯшҳои дароз, ки дастҳояш кӯтоҳтар аз пояш буда, хеле чолок ва даванда аст.

ХАРГӮШАК خرگوشک *ниг*. **харгӯшбача**.

ХАРГӮШБАЧА خرگوش‌بچه бачаи харгӯш, харгӯши майда.

ХАРГӮШДОРӢ خرگوش داری *ниг*. **харгӯшпарварӣ**.

ХАРГӮШӢ خرگوشی *мансуб ба* **харгӯш**.

ХАРГӮШПАРВАР خرگوش‌پرور он ки харгӯш мепарварад.

ХАРГӮШПАРВАРӢ خرگوش‌پروری парвариши харгӯш: **хоҷагии харгӯшпарварӣ** хоҷагие, ки дар он харгӯш парварида мешавад.

ХАРД خرد *кит*. хӯрок, хӯрданӣ

ХАРДАЛ خردل донаи бисёр хурди зардранги як навъ гиёҳ, ки мазаи тунду тез дорад, онҳоро

соида дар об ё сирко тар карда барои кушодани иштиҳо бо ғизо мехӯранд.

ХАРДАНДОН خردندان 1. *гуфт.* он ки дандонҳои ниҳоят калон дорад. 2. *биол.* номи гиёҳи биёбонӣ, аз қабили явшон, хоршутур *ва г.*

ХАРЕШИДАН خریشیدن *кит.* хурӯшидан, шӯру ғавғо кардан.

ХАРЗ *а.* خرز *кит.* дӯхтан, халонда дӯхтан; пӯстиндӯзӣ, мӯзадӯзӣ.

ХАРЗАН خرزن тозиёна, қамчин.

ХАРЗИН خرزین *кит.* 1. як навъ чӯби дароз барои овезон кардани зин. 2. полон.

ХАРЗАҲРА خرزهره *биол.* дарахти баргзаҳр, ки баргаш ба барги бед монанд аст.

ХАРИГАРӢ خری‌گری *маҷ.* аблаҳӣ, ҳамоқат, нодонӣ, нофаҳмӣ.

харид خرید *асоси замони гузашта аз* **харидан**.

ХАРИД خرید 1. амали харидани чизе, байъ; *муқоб.* **фурӯш**. 2. он чи харида шудааст; **хариду фурӯш** доду ситад; **харид кардан** харидан, гирифтани чизе аз касе бо додани баҳои он.

ХАРИДА خریده харидашуда, байъшуда; он чи дар бадали пул ба даст дароварда шудааст; **гувоҳони харид** гувоҳи сохтаи ба пул фурӯхташуда, шоҳиди бардурӯғ.

ХАРИДАН خریدن чизеро аз касе дар бадали пардохти баҳои он гирифтан, байъ; *муқоб.* **фурӯхтан**.

ХАРИДАФУРӮШ خریده فروش тоҷир; ҷаллоб, ҳаннот.

ХАРИДАХӮР خریده خور касе, ки хӯроквории мавриди эҳтиёҷи худро истеҳсол накарда, аз бозор мехарад: **шаҳрнишини харидахӯр**.

ХАРИДАНӢ خریدنی он чи қобили харидан аст; **хариданӣ шудан** ба чизе толиб шудан, ба фикри харидани чизе афтодан.

ХАРИДКУНАНДА خریدکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **харид кардан**, он ки харид мекунад, харидор.

ХАРИДОР خریدار харидкунанда, толиб ба харидани чизе, талабгор; **харидор шудан** толиб шудан ба харидани чизе.

ХАРИДОРӢ خریداری моилӣ ба харид, харидор будан; **қобилияти харидорӣ** имконияти хариди чизе, қудрати харидан; **бо чашми харидорӣ нигаристан** ба чизе толиб шудан, чизеро аз ҳар ҷиҳат санҷидан бо мақсади харидани он.

ХАРИДОРТАЛАБ خریدارطلب он ки харидор меҷӯяд, он ки чизеро ба фурӯш гузоштааст, ҷӯёи муштарӣ.

ХАРИДУФУРӮХТ خریدوفروخت харидану фурӯхтан.

ХАРИДУФУРӮШ خریدوفروش тоҷирӣ; ҷаллобӣ, ҳаннотӣ; савдо.

ХАРИТА خریطه нақшаи ҷуғрофӣ, нақшаи рӯи замин, мамлакат ё ҷое.

ХАРИТАКАШ خریطه کش он ки нақшаи ҷуғрофӣ мекашад, тарроҳи харита, нақшакаш.

ХАРИТАКАШӢ خریطه‌کشی амали харитакаш, кашидани тарҳ (нақшаи) ҷое.

ХАРИТАНАВИС خریطه نویس *ниг.* **харитакаш**.

ХАРИТАНАВИСӢ خریطه نویسی *ниг.* **харитакашӣ**.

ХАРИФ I *а.* خریف касе, ки ақлаш аз пирӣ суст шудааст; парешонхотир, фартут.

ХАРИФ II *а.* خریف тирамоҳ, поиз, хазон, мавсими баргрезон, фасли дарав.

ХАРӢ خری *ниг.* **харигарӣ**.

ХАРКАЛЛА خرکله нодон, нофаҳм, бефаросат, каллаварам.

ХАРКОР خرکار 1. он ки тавоноии анҷоми корҳои душворро дорад, пуркор. 2. *маҷ.* дорои қудрат ва мустаҳкамии зиёд.

ХАРКАМОН خرکمان 1. камони калон. 2. доме, ки ба шакли камон аст ва онро дар сари роҳи гургу шағол *ва г.* гузошта, дар он тире пинҳон мекунанд, қапқон.

ХАРКУРРА خرکره курраи хар, бачаи хар.

ХАРҚ *а.* خرق сурох, рахна, шикоф.

ХАРМАГАС خرمگس навъе аз магас, ки хеле калон буда, нештари дароз дорад; ◊ **хармагаси маърака** касе ки нохонда ба ҷое омада боиси дарди сар шудааст.

ХАРМАҒЗ خرمغز аблаҳ, нодон, гӯл.

ХАРМИЗОҶ خرمزاج *маҷ.* одами якраҳа, инодкор.

ХАРМУРД خرمرد **:хармурд кардан** касеро афтонида чандкаса кӯфтан (задан), касеро сахт ва бисёр задан; **хармурд кунондан** ба касе фармуда касеро сахт кӯфтан; **хармурд шудан** аз чанд кас шаллоқ хӯрдан.

ХАРМӮҲРА خرمهره мӯҳра, минчоқи калони арзонбаҳо, ки онро ба гардани аспу хар меовезанд.

ХАРНОЙ خرنای *ниг.* **карнай**.

ХАРНУБ خرنوب *бот.* як навъ рустанӣ, ки донаҳои онро мехӯранд; ҷавдор.

ХАРОБ خراب 1. вайрон, вайрона, валангор; *муқоб.* **обод**. 2. лоғар, шалпар; *муқоб.* **фарбеҳ**; **хароб кардан (намудан)** вайрон кардан, табоҳ сохтан; **хароб шудан** а) вайрон шудан, табоҳ сохтан; б) лоғар шудан, бетобу тавон шудан.

ХАРОБА خرابه 1. вайрона, ҷои вайроншуда. 2. осори ободонии қадима.

ХАРОБАЗОР خرابه زار ҷои вайрона; **харобазор шудан** вайрона шудан.

ХАРОБАК(АК) خرابکک //خرابک лоғар, шалпару камқувват.

ХАРОБАНДАРУН خراباندرون *кит.* парешонхотир, мушавваш, ранҷидахотир.

ХАРОБАНИШИН خرابه نشين сокини харобаҳо, сокини маҳалҳои ноободд.

ХАРОБИОВАР خرابى آور он чи боиси вайронии ободиҳо мегардад.

ХАРОБӢ خرابى 1. вайронӣ, вайронагӣ, табоҳӣ; *муқоб.* **ободӣ**, **ободонӣ**; **ба харобӣ рӯ овардан** вайрона шудан (*ба сабаби бенигоҳубинӣ*); **харобӣ овардан** боиси вайронӣ гардидан.

ХАРОБКОР خرابکار он ки боиси вайронию табоҳӣ мешавад.

ХАРОБКОРӢ خرابکارى зарарасонандагӣ, боиси вайронии чизе шудан.

ХАРОБКОРОНА خرابکارانه аз рӯи харобкорӣ, боиси харобкорӣ.

ХАРОБКУНАНДА خرابکننده вайронкунанда, вайронкор, вайронгар.

ХАРОБОБОД خراب آباد 1. ҷое, ки ободониаш аз харобазорҳо иборат аст. 2. *киноя аз* ин дунё.

ХАРОБОТ خرابات 1. харобиҳо, харобаҳо, вайрониҳо. 2. *маҷ.* майхона, майкада.

ХАРОБОТГАРДӢ خراباتگردى *кит.* гардиш дар харобот.

ХАРОБОТӢ خراباتى *мансуб ба* **харобот**; сокини харобот; *маҷ.* майпараст.

ХАРОБОТНИШИН خراباتنشين *кит.* харороботӣ.

ХАРОБХОНА خرابخانه *кит.* харобот.

ХАРОБШУДА خراب شده 1. вайронгардида, ба ҳоли вайрона афтода, рехта, фарсуда. 2. лоғаршуда.

ХАРОМОЧ خرآماچ позае, ки ба қувваи хар кор фармуда мешавад.

ХАРОС خرآس осиёе, ки бо қувваи хар кор мекунад, харосиё: **аспи харос**.

ХАРОСБОН خرآسبان соҳиби харос, осиёбон.

ХАРОТИН خراطين //خراتين кирми хокӣ, кирми лойхӯрак.

ХАРОҶ *а.* خراج *ниг.* **хироҷ**; ◊ **харочи сар** андози сарона; **хароҷ аз хароб нахоҳанд** (*зарб.*) аз нодорон чизе талабидан норавост.

ХАРОҶОТ خراجات 1. *ҷ.* **харҷ**. 2. харҷ, сарф, баромад; *муқоб.* **дахл**, **даромад**; **харочот кардан** сарф кардан, харҷ кардан, маблағеро сарф намудан.

ХАРОҶОТПУЛӢ خراجاتپولى маблағи барои харҷ истифодашаванда.

ХАРОШ خراش асаре, ки аз нохун ё ягон чизи нӯгтез ба рӯи чизе пайдо мешавад.

ХАРОШДОР خراشدار ханҷол кашида, дорои харошида, харошхӯрда.

ХАРОШИДАН خراشيدن 1. пӯсти бадан ё рӯи чизи дигареро ба нӯги нохун ё ягон чизи нӯгтез хастан. 2. озор додан, осеб расондан.

ХАРОШИДАШУДА خراشيدهشده *ниг.* **харошхӯрда**.

ХАРОШХӮРДА خراشخورده харошидашуда, харошдор.

ХАРПАНҶА خر پنجه *гуфт.* панҷаҳои ҳарду даст ро ба ҳам андохта фишурдан.

ХАРПОЯ خرپايه харак, хавоза.

ХАРПУШТА خرپشته 1. пуштаи калон. 2. *маҷ.* боми гумбазшакл.

ХАРРА خره чош, ғарам, хирвор; *ниг.* **хара** 2; **харра задан** чош кардан, ғарам кардан, болои ҳам чида баланд бардоштан.

ХАРРОЗ *а.* خراز *кит.* мӯзадӯз, машкдӯз.

ХАРРОЗӢ خرازی *кит.* мӯзадӯзӣ, машкдӯзӣ.

ХАРРОТ *а.* خرات чӯбтарош, он ки ба воситаи олати махсус чӯбу ашёи дигарро тарошида аз он ҳар гуна ашё месозад.

ХАРРОТӢ خراتی 1. *мансуб ба* **касби харрот**: **таҷҳизоти харротӣ**, **кӯбачаи харротӣ**. 2. касбу кори харрот. 3. устохонаи харрот;

ХАРРУБ خرّوب *кит.* гиёҳе, ки дар вайронаҳо мерӯяд.

ХАРСАВОР خرسوار он ки савори хар аст.

ХАРСАВОРА خرسواره ба хар саворшуда.

ХАРСАВОРӢ خرسواری ба хар савор шудан; **харсаворӣ кардан** ба хар савор шудан, ба хар тохтан.

ХАРСАНГ خرسنگ санги калон, санги калони нотарошида.

ХАРСАНГДЕВОР خرسنگ‌دیوار девори харсангӣ.

ХАРТАБИАТ خرطبیعت он ки аз ахлоқ ва одоби одамгарӣ бенасиб аст, ноодам; ахмақ, аблаҳ.

ХАРТИЯ *ю.* خرتیه 1. дастнависи қадим. 2. ҳуҷҷат.

ХАРТОЗ خرتاز **:хартоз шудани роҳ** аз барфу ях пок ва тоза шудани роҳҳои кӯҳӣ, кушода шудани роҳ пас аз зимистон.

ХАРТОЗӢ خرتازی 1. хардавонӣ, мусобиқаи хардавонӣ; пойгаҳи хардавонӣ. 2. *маҷ.* кори бачагона; ◊ **пириву хартозӣ**.

ХАРТОЛ خرطال *кит.* киса ё халтае аз пӯсти гов, ки аз нуқра ё тило пур мекарданд.

ХАРТУМ خرطوم бинии фил, ки дароз ва овезон аст.

ХАРТУМДОР خرطوم دار дорандаи хартум; **гамбуски хартумдор** *зоол.* ғалламус, митта.

ХАРТУМӢ خرطومی монанди хартум.

ХАРТУМЧА خرطوم چه хартуми майда.

ХАРХАША خرخشه ҷанҷол, кашмакаш, даъво, низоъ, муҷодала; **хархаша кардан** ҷанҷол кардан, кашмакаш кардан.

ХАРХАШАҶӮӢ خرخشه جوئی хурдагирӣ, айбҷӯӣ, ҷанҷолҷӯӣ, арбадаҷӯӣ.

ХАРХАШАҶӮЙ خرخشه‌جوی арбадакор, ҷанҷолӣ, ҷангара, шӯрапушт.

ХАРХОНА خرخانه 1. оғили хар. 2. *маҷ.* ҷои ҷамъомади аблаҳ ва нодонҳо.

ХАРХУТӮК خرخوتوک курраи хар, хутӯк.

ХАРХӮР خرخور меваи ёбоии бемаза (*мас., тути хасак, себи хасак ва г.*).

ХАРЧАНГ خرچنگ ҷонвари буғумпой, ки чанголҳои дароз дорад, асосан дар об зиндагонӣ мекунад, дар хушкӣ ҳам мегардад, панҷпо, саратон.

ХАРЧАНГГИР خرچنگ گیر шикорчии харчанг.

ХАРЧОЛ خرچال *кит., зоол.* парандаи обии кабудранг; мурғобии калон.

ХАРҶ خرج сарф, хароҷот; **харҷ кардан** сарф намудан; **ба харҷ додан** сарф кардан.

ХАРҶАЛЛОБ خر جلاب касе ки ба мақсади фоидабинӣ ба хариду фурӯши хар машғул аст.

ХАРҶБАРДОР خرج بردار серхарҷ, он чи харҷи зиёд талаб мекунад.

ХАРҶИДАН خرجیدن 1. сарф кардан, харҷ кардан. 2. гиря кардан, гиристан.

ХАРҶӢ خرجی маблағ барои хароҷоти майдачуйда, маблағи хароҷотӣ; **харҷӣ додан** додани пул барои маош, додани маблағе барои масрафи ҳаррӯза.

ХАРҶКУНӢ خرج کنی сарфкардан, харҷ кардан.

ХАРШАЛҒАМ خر شلغم *бот.* карамшалғам.

ХАС خس 1. хошок, хоҳ ва алафи хушк. 2. *маҷ.* ночиз, беарзиш, одами паст ва фурӯмоя; **хас каму ҷаҳон пок** (*зарб.*).

ХАСАК خسک 1. *ниг.* **хас**. 2. меваи ёбоӣ. 3. хорҳои сегӯшаи аз оҳан сохташуда, ки ба сари роҳи душман андохта мешуд, то гузашта натавонад.

ХАСАКӢ خسکی ёбоӣ, худрӯй ва маҳсули он.

ХАСАКХОР خسک خوار *ниг.* **хорхасак**.

ХАСБЕДА خس بیده бедаи алафҳои худрӯй.

ХАСБУР خس بور **:хасбур кардан** *кҳн.* тахминан

муайян кардани ҳосили ҳанӯз надаравида ва ғундоштанашуда.

ХАСГӮГИРД خس گوگرد гӯгирди ҷойдорӣ, ки ба оташ дошта дармегиронанд.

ХАСДУЗД خس‌دزد касе ки майда-чуйда ва чизҳои беарзишро медуздад.

ХАСИН خسین *марбут ба* **хас**, аз хас бофта ё сохташуда.

ХАСИС خسیس лаим, мумсик, одами дар харҷ сахт.

ХАСИСӢ خسیسی лаимӣ, мумсикӣ, сахтӣ; **хасисӣ кардан** мумсикӣ кардан, дар харҷ сахтӣ кардан.

ХАСИСОНА خسیسانه лаимона, мумсикона, аз рӯи сахтӣ.

ХАСӢ I خسی фурӯмоягӣ, пастӣ, қабоҳат.

ХАСӢ II *а.* خصی он ки хояҳояш кашида шуда бошад, ахта.

ХАСӢ III خسی *ниг.* **хасин**.

ХАСКАППА خس‌کپه шипанги хасин, козаи калони хасин.

ХАСКАШ خس کش он ки хасу хошок мекашонад.

ХАСКАШАК خس‌کشک панҷшоха (ё сешоха) барои бардоштани хасу хошок.

ХАСКУЛОҲ خس کلاه кулоҳи хасин, кулоҳи аз хас бофташуда.

ХАСМ *а.* خصم душман, душманикунанда.

ХАСМАЙДА خس میده рехтаву майдаҳои гиёҳ.

ХАСМГИР خصم گیر он ки душманро мегирад, гирандаи душман, мағлубкунандаи душман.

ХАСМОЛ خس مال касалии устухонхора, ки дар нӯги ангуштони даст пайдо мешавад, панаритсия.

ХАСМОНА خصمانه душманона, аз рӯи душманӣ, ах рӯи хусумат, чун хасм.

ХАСМСӮЗ خصم سوز он ки душманро нобуд мекунад.

ХАСОРАТ *а.* خسارت *кит.* зиён дидан; зарар, зиён, осеб; **хасорат дидан** зарар дидан, ба зарар дучор шудан.

ХАСОСАТ *а.* خساست хасисӣ, лаимӣ, мумсикӣ, сахтӣ.

ХАСПАРВАР خس پرور дунпарвар, нокаспарвар.

ХАСПАРДА خس پرده пардаи хасин.

ХАСПОЯ خس پایه пояи хас ё ягон гиёҳ.

ХАСПУЛӢ خس پولی *кӯҳ.* навъе аз андози замони амирӣ (*барои заминҳои киштношуда*).

ХАСПӮШ خس پوش бо хас пӯшондашуда; боми хаспӯш, боме, ки бо хас пӯшонда шудааст; **хаспӯш кардан** а) бо хошок пӯшонидан болои чизеро; б) *маҷ.* пӯшондан, махфӣ нигоҳ доштан сирро ё гуноҳеро; **хаспӯш шудан** пӯшида шудани сирре, пинҳон мондан, фош нашудани сирре, рӯпӯш карда шудани гуноҳ ё ҷинояте.

ХАСРӮБА خس روبه хасу хошоки рӯфта ба як ҷо ҷамъ кардашуда; ахлот.

ХАСРӮБАДОН خس روبه دانахлотдон, ҷои рехтани хасрӯбаҳо.

ХАСТА I خسته 1. харошёфта, озурда. 2. дардманд, бемор. 3. ранҷдида, фарсуда, шалпаршуда, кӯфта (*аз коре ё аз паймудани роҳи дур*); **овози хаста** садои гирифта; **хаста кардан** а) озурдан, маҷрӯҳ кардан; б) мондаву фарсуда кардан; в) харошидан; **хаста шудан** а) харош ёфтан; б) монда шудан, шалпар шудан, озурда шудан.

ХАСТА II خسته донак, мағзи донак; **хастаи зардолу** донаки зардолу.

ХАСТАГӢ خستگی 1. беморӣ, касалӣ, ранҷурӣ. 2. мондагӣ, бемадорӣ, шалпарӣ (*аз кори зиёд ё роҳи дур*).

ХАСТАДИЛ خسته‌دل 1. он ки дилаш маҷрӯҳ шуда бошад; ғамгин, андӯҳгин; озурдадил, ранҷида. 2. *маҷ.* ошиқ.

ХАСТАДИЛӢ خسته دلی 1. ғамгинӣ, озурдадилӣ, ранҷидагӣ. 2. *маҷ.* ошиқӣ.

ХАСТАКУНАНДА خسته‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **хаста кардан**; дилгиркунанда; дурудароз; тӯлонӣ; чизе, ки боиси мондашавӣ мегардад.

ХАСТАН خستن 1. харошидан, ханҷол кардан; озурдан, маҷрӯҳ кардан. 2. халондан.

ХАСТАНАШАВАНДА خسته‌نشونده монданашаванда, дилгирнашаванда.

ХАСТАНОПАЗИР خسته ناپذیر *ниг.* **хастагинопазир**.

ХАСТАХОТИР خسته خاطر *ниг.* **хастадил**.

ХАСТАҲОЛ خسته حال 1. озурда, бетобу тавон. 2. ғамдида.

ХАСТАҲОЛӢ خستهحالی дилшикастагӣ, озурдагӣ, ранҷидагӣ.

ХАСТАҲОЛОНА خسته حالانه шалпарона, бемадорона.

ХАСТАҶИГАР خسته جگر *ниг.* **хастадил**.

ХАСТАҶОН خسته جان *ниг.* **хастадил**.

ХАСТАҶОНӢ خسته جانی *ниг.* **хастаҳолӣ**.

ХАСТАШАВӢ خستهشوی монда шудан, шалпар шудан.

ХАСТУВОНА//ХУСТУВОНА خستوانه либоси пашмини дарвешон.

ХАСТУТ خستوت тути хасак, тути ёбоии пайванднашуда.

ХАСУР خسور зиёндида, зарардида.

ХАСФ *а.* خسف 1. фурӯравӣ ба зери замин, **хасф кардан** фурӯ бурдан, пинҳон кардан. 2. гирифтани Моҳ, гирифта шудани Моҳ.

ХАСХОНА خسخانه коза, чайла, каппа, хонаи хасин.

ХАТ I خط 1. фосилаи байни ду нуқта, он чи (кашиши қалам ё дигар) байни ду нуқтаро бо ҳам мепайвандад; **хати рост** хате, ки кӯтоҳтарин фосилаи байни ду нуқтаро бо ҳам мепайвандад; **хати устуво** доираи тасаввурӣ, ки кураи заминро ба ду нимкура (шимолӣ ва ҷанубӣ) ҷудо мекунад, экватор; **хат кашидан** а) ҷадвал кашидан, хатдор кардан; б) ботил кардан, нест кардан, хат задан, аз эътибор соқит шумурдан. 2. *маҷ.* тарз, роҳ, равиши пешгирифташуда дар коре; **хати сайр** сайрхат; **хати ҳаракат** тарзи амал.

ХАТ II خط 1. он чи навишта шудааст, навишта. 2. маҷмӯи аломатҳое, ки дар як забон вақти навиштан ба кор меравад (*ҳарфҳо ва аломатҳои дигар*): **хати русӣ**, **хати арабӣ**; **хати арабиасоси тоҷикӣ** хати дар асоси алифбои арабӣ таҳияшудаи тоҷикӣ (форсӣ); **хати лотинии тоҷикӣ** хати дар асоси алифбои лотинӣ таҳияшудаи тоҷикӣ, ки аз соли 1930 то соли 1940 ҷорӣ буд; **хати русиасоси тоҷикӣ** хати дар асоси алифбои кириллӣ таҳияшудаи тоҷикӣ; 3. тарзи навишт: **хати хуб**, **хати хоно**; **хату савод** хондан ва навиштан; **хату савод доштан** хондан ва навиштан тавонистан; **ҳусни хат** зебоии тарзи навишт, санъати зебонависӣ, хушнависӣ. 4. мактуб, нома; **хати сиёҳ** хате, ки вақти ҷанг дар бораи кушта шудани касе ба наздиконаш фиристода мешуд; **хат гирифтан** нома гирифтан, омадани мактуб аз ҷое ба касе; **хат задан** хат кашида ботил кардани он чи навишта шудааст, аз эътибор соқит кардан; **хат кардан** нома навиштан, нома фиристодан, мактуб навиштан; **хату мӯҳр карда додан** дар барои масъалае ба касе хати (ҳуҷҷати) расмӣ додан.

ХАТАК خطک 1. ҷӯяк, шиёр. 2. *маҷ.* ожанг.

ХАТАНАК ختنک як хел дарахти буттагии кӯҳӣ, ки меваи ширини сиёҳи хурдтар аз олуболу дорад; *номи дигараш* **яхманак**.

ХАТАР *а.* خطر ҳолати хавфнок, хавф, бим; бими нобудшавии чизе; **бонги хатар** огоҳӣ дар бораи эҳтимоли рӯй додани хавфе; **хатари ҷанг** хавфи сар задани ҷанг.

ХАТАРАНГЕЗ خطرانگیز *ниг.* **хатаровар**.

ХАТАРНОК خطرناک хавфнок, пурхатар, бимнок.

ХАТАРНОКӢ خطرناکی имконияти таҳдид ва рӯй додани ягон ҳодисаи хавфнок ва ҳалокатовар.

ХАТАРОВАР خطرآور хатарангез, хатрэҷод–кунанда, хатарзо.

ХАТБАР خط بر он ки аз як кас ба каси дигар мактуб мебарад, қосид, пайк.

ХАТБАРАК خط برک *ниг.* **хатбар**.

ХАТБАРДОР خط بردار хатбар, хатбаранда.

ХАТБАРДОРӢ خط برداری хатбарандагӣ.

ХАТБАРӢ خط بری хаткашонӣ, номабарӣ, номарасонӣ.

ХАТБИЁР خط بیار хатовар, номаовар; номарасон.

ХАТБОРОН خط باران ба касе бисёр ва паи ҳам мактуб навиштан; **хатборон кардан** бисёр ва ба такрор ба касе ё ба ҷое нома навиштан.

ХАТВА//ХАТВАТ *а.* خطوه//خطوت қадам, фосилаи

байни ду по.

ХАТДОН خطدان хатхон, босавод, соҳиби хату савод; **хатдон шудан** босавод шудан, хату савод баровардан.

ХАТДОР خطدار хаткашида, раҳдор, раҳ-раҳ (*коғаз, дафтар*).

ХАТИАТ *а.* خطيئت гуноҳ, хато, ҷурм, айб.

ХАТИБ *а.* خطيب он ки дар масҷидҳо хутба мехонад, хутбахон: **хатиби масҷид**.

ХАТИР *а.* خطير калон, бузург; муҳим.

ХАТКАШ خط‌کش хат кашанда; хатбар.

ХАТКАШАК خط‌کشک ҷадвал, абзори чӯбин ё филизӣ, ки бо он хати рост кашида мешавад.

ХАТКАШӢ خط‌کشی хат кашидан ба рӯи коғаз ба воситаи хаткашак-ҷадвал.

ХАТКАШОН خط‌کشان хатбар, пайк, номарасон, қосид.

ХАТКӮРКУНАК خط‌کورکنک порчаи махсуси резинӣ барои кӯр кардани хати навишташуда, хатпок.

ХАТЛИХИРОМ ختلی‌خرام *киноя аз* аспе, ки монанди аспи хатлонӣ мехиромад.

ХАТЛӢ ختلی *мансуб ба* **Хатлон**, ки аспони хуб он ҷо парвариш меёфтанд.

ХАТМ *а.* ختم 1. *кит.* мӯҳр задан, мӯҳр гузоштан; мӯҳр; **хатм будан** *маҷ.* мансуб будан, муайян будан. 2. поён, анҷом, тамом, хатми таҳсил, хонданро дар ягон мактаб ба анҷом расондан; **хатми Қуръон** Қуръонро аз аввал то ба охир хонда тамом кардан. 3. маросими фотиҳахонӣ барои мурдагон, ки хатми Қуръон карда мешавад.

ХАТМАШҚКУНӢ خطمشق‌کنی тамрин дар хатнависӣ, омӯзиши хат, машқи навиштани хат.

ХАТМӢ خطمی гули шайпуршакл, ки гул ва решаи он дар тиб ба кор меравад.

ХАТМКАРДА ختم‌کرده 1. муллое, ки дарсҳои расмии мадрасагиро хонда ба итмом расонидааст. 2. касе ки ягон мактабро тамом кардааст.

ХАТМКУНАНДА ختم‌کننده тамомкунандаи мактаб, он ки дар остонаи тамом кардани таҳсил қарор дорад.

ХАТНА *а.* ختنه 1. буридани пӯсти сари олати мардинаи бача. 2. маросими махсусе, ки ба муносибати буридани пӯсти сари олати мардинаи бача барпо карда мешавад: **тӯи хатна**, **хатна кардан**.

ХАТНАВИС خطنويس он ки хатнависиро омӯхтааст, бохату савод; **хатнавис шудан** хат навишта тавонистан, хатнависиро омӯхтан.

ХАТНАВИСӢ خطنويسی навиштани хат, номанигорӣ, мактубнависӣ; асбоби хатнависӣ, лавозими хат, нигориши хат (*қалам, коғаз, сиёҳӣ*).

ХАТНАКУНӢ ختنه‌کنی маросими хатна, хатна кардан.

ХАТНАСУР ختنه‌سور маросим (тӯе), ки ба муносибати хатна кардани кӯдакон барпо карда мешавад.

ХАТНАТӮЙ ختنه طوی *ниг.* **хатнасур**.

ХАТНОК خطناک босавод, хатхон ва хату саводнок.

ХАТО خطا саҳв, ғалат, иштибоҳ, кори нодуруст, гуноҳи ғайрибарқасд; **хато гузаштан аз** *касе* рӯй додани иштибоҳ аз касе, содир шудани хатое аз касе; **хато кардан** саҳв кардан, иштибоҳ намудан; **чашми** *касеро* **хато кардан** касеро ба ғафлат монда кореро анҷом додан; **хато хӯрдан (тир)** ба ҳадаф нарасидан; *маҷ.* ҳосил нашудани муддаои мавриди назар.

ХАТОБАХШ خطابخش он ки хатову саҳви касеро мебахшад; он ки гуноҳи содиршуда аз касеро афв мекунад.

ХАТОБАХШӢ خطابخشی гуноҳбахшӣ, афвкунӣ, аз гуноҳи касе гузаштан.

ХАТОБИН خطابين айббин, бадбин; айбҷӯ, нуқсонбин.

ХАТОВАР خطآور *киноя аз* ҷавоне, ки ришу мӯйлаб нав бароварда бошад, ҷавони навхат.

ХАТОӢ خطائی нодурустӣ, иштибоҳ, ғалат; гуноҳ.

ХАТОКОР خطا کار касе ки хато мекунад, касе ки аз вай хатое содир шудааст; гумроҳ, гунаҳкор.

ХАТОКОРӢ خطاکاری гумроҳӣ, гунаҳкорӣ, иштибоҳ кардан.

ХАТОПЕША خطا پيشه касе, ки бисёр хато мекунад, хатокор.

ХАТОПӮШ خطا پوش касе, ки гуноҳи дигареро авф мекунад ва мепӯшонад.

ХАТОРАВӢ خطاروی гумроҳшавӣ, ғалатравӣ, каҷравӣ, бо роҳи хато рафтан.

ХАТОФАҲМӢ خطافهمی нодуруст фаҳмидан; хатоандешӣ, мулоҳизаи нодуруст.

ХАТОШУНАВӢ خطاشنوی ғалатшунавӣ, нодуруст шунидан, ғалат фаҳмидан.

ХАТ(Т)Ӣ خطی бо ҳарф навишташуда; аз рӯи хат; дар шакли навишта.

ХАТТОТ خطات хатнавис, хушхат.

ХАТТОТӢ خطاطی шуғли хаттот, хатнависӣ.

ХАТХОН خط خوان босавод, дорои хату савод, он ки хонда метавонад.

ХАТЧА خطچه мактубча, арзнома.

ХАТЧӮБ خطچوب 1. чарм, чӯбча ё коғазпорае, ки барои ёфтани саҳифаҳои даркор байни саҳифаҳои китоб гузошта мешавад. 2. ҳисобчӯби чор тарафаш тарошидае, ки барои нигоҳ доштани ҳисоби чизе ба ҳар воҳиди муайян дар рӯи он бо корд рахнае зада ё ишорате карда мешавад.

ХАТШИНОС خط شناس шиносандаи хат, огоҳ аз хусусиятҳои хушнависӣ.

ХАТШИНОСӢ خطشناسی хатшинос будан, амали хатшинос.

ХАФ خف гиёҳе, ки зуд оташ мегирад; пахта ё латтае, ки барои даргирондани алав истифода мешавад, пешгирон.

ХАФА خفه ғамгин, озурда, дилгир, дилтанг, зиқ; **хафа кардан** а) ранҷондан, боиси ранҷиш ва озори касе гардидан; б) буғӣ кардан; **хафа шудан** ғамгин шудан, озурда шудан, ранҷидан, зиқ шудан, дилтанг шудан.

ХАФАБУҒ خفه بغ буғикарда, хафакарда; **хафабуғ кардан** буғӣ карда куштан.

ХАФАГӢ خفگی 1. ғамгинӣ. 2. озурдагӣ, озурдахотирӣ, дилмондагӣ, дилтангӣ.

ХАФАКУНАНДА خفه کننده 1. зиққунанда, озордиҳанда. 2. буғикунанда.

ХАФАҚОН خفه قان *тиб.* бемории таппиши дил; **хафақон гирифтан** таппиши дил пайдо шудан, ҳамлаи (авҷгирии) бемории дил.

ХАФАНАМО خفه نما ғамгин барин, дар намуд дилтанг ва озурда.

ХАФИФ *а.* خفیف 1. *кит.* сабук; *муқоб.* **сақилвазнин**; **овози хафиф** овози паст, овози нарму оҳиста. 2. нарм, оҳиста. 3. яке аз баҳрҳои вазни арӯз (фоилотун мустаъфилун фоилотун).

ХАФӢ خفی пӯшида, ниҳон; *муқоб.* **ошкор**; **хафӣ ва ҷалӣ** пинҳону ошкор.

ХАФО *а.* خفا пӯшидагӣ, мастур, пинҳон ва махфӣ будан.

ХАФТОН خفتان *кит.* ҷомаи сипоҳиён, ки аз таги зиреҳ мепӯшиданд.

ХАФФОШ *а.* خفاش кӯршапарак, муши паррон, шабпарак.

ХАФЧА خفچه *кит.* шӯша, порчаи рехтаи тилло ё нуқра.

ХАЧИР خچیر ҳайвонест, ки аз насли хар ва модиёни асп ба вуҷуд меояд, ҳайвони хеле борбардор ва пуртоқат.

ХАЧИРБОН خچیربان нигаҳбони хачирҳо, нигоҳубинкунандаи хачир, соҳиби хачир.

ХАФҶА خفجه 1. *кит.* дарахте аз ҷинси дарахти дӯлона. 2. *маҷ.* зулф, кокул.

ХАШ I خش **:либоси хашу бархаш** либоси пуркарру фар.

ХАШ I خش модарзан, модарарӯс; модаршавҳар, хушдоман.

ХАШАБ *а.* خشب чӯб, тахта.

ХАШАН خشن як навъи гиёҳе, ки аз он ҷома мебофтанд ва онро камбағалону қашшоқон мепӯшанд.

ХАШАНСОР خشنسار *кит.* навъе аз мурғобӣ, ки ранги баданаш тира ва сараш сафед аст.

ХАШАР-ХАШАР خشرخشر овозе, ки аз ба ҳам расидани матои абрешимӣ, коғаз *ва г.* ҳосил мекунад.

ХАШИН *а.* خشین сахт, дурушт, зумухт, ноҳамвор; бадхӯ, бадмуомила.

ХАШИНА خشینه *кит.* хокистарранг, хокистаррангӣ, сиёҳтоб.

ХАШМ خشم қаҳр, ғазаб, ҷаҳл; **дар сари хашм** ҳангоми қаҳру ғазаб, аз рӯи хашм ва итоб; **хашм гирифтан** хашмгин шудан, ғазабнок

шудан; **хашм кардан бар** *касе* ғазабнок шудан, аз рӯи қаҳр итоб кардан; **ба хашм овардан** *касеро* касеро ғазабнок кардан; **ба хашм омадан** хашмгин шудан, ғазабнок шудан, барошуфтан; **дар хашм шудан** хашм гирифтан, ба қаҳру ғазаб омадан, ғазабнок шудан; **хашмро фурӯ бурдан** хашми худро паст кардан, аз изҳори ғазаб худдорӣ намудан.

ХАШМАНГЕЗ خشم انگیز *ниг.* **хашмовар**.

ХАШМГИН خشمگین оташин, ғазабнок, дар ҳолати хашм; **хашмгин шудан** ба ғазаб омадан, оташин шудан.

ХАШМГИНӢ خشمگینی хашмнокӣ, ғазабнокӣ, оташинӣ.

ХАШМГИНОНА خشم گینانه дар ҳолати қаҳру ғазаб, бо қаҳру ғазаб, қаҳролуд.

ХАШМИН خشمین *ниг.* **хашмгин**.

ХАШМНОК خشم ناک *ниг.* **хашмгин**.

ХАШМНОКӢ خشمناکی ғазабнокӣ, ғазаболудагӣ, хашмгинӣ.

ХАШМОВАР خشمآور хашмангез, хашмэҷодкунанда, хашмзо.

ХАШМОЛУД خشمآلود бо осори қаҳру ғазаб, ғазабнок, хашмгин.

ХАШУК//ХУШУК خشوک *кит.* 1. фарзанди ҳаромӣ, ҳаромзода. 2. *маҷ.* одами бад, зишт.

ХАШ-ХАШ خش خش хашмолуд нафас гирифтан, канда-канда бо овоз нафас кашидан.

ХАШХОШ خشخاش кӯкнордона, донаҳои майдаи сафеди ғӯзаи кӯкнор, ки аз онҳо равған мекашанд.

ХАШШОС خشاس овози хаш-хаш; **хашшос задан** садои хаш-хаш баровардан, гирифтани гулӯ ва хиррӣ шудани овоз.

ХВАШ خوش *ниг.* **хуш**.

ХЕ خ *номи ҳарфи нӯҳуми алифбои арабии тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба адади 600 баробар аст.*

хез خیز 1. *асоси замони ҳозира аз* **хестан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* фаровонии чизе, рӯянда, бароянда, хезанда: **саҳархез**, **ҳосилхез**, **нафтхез**, **зархез** *ва г.*

ХЕЗ خیز 1. ҷаҳиш, аз ҷой баланд паридан бо як ҷаст; **хез задан (кардан)** ҷастан, ҷаҳидан; **бо як хез** бо як ҷаҳиш. 2. хезидан, бархостан, баланд шудан.

ХЕЗЗАНАНДА خیززننده ҷаҳанда, аз ҷой болопаранда.

ХЕЗЗАНӢ خیززنی ҷаҳиш, ҷастан, болопарӣ.

ХЕЗОБ خیزآب ҷаҳиши об, мавҷи об.

ХЕЗОН خیزان дар ҳолати хестан; **афтону хезон** афтодаву хеста, афтидан ва бархостан.

ХЕЗОН(И)ДАН خیزاندن//خیزانیدن 1. аз ҷои нишаст баланд кардан, сари по гузоштан. 2. барпо кардан, сабабгор ва ангезонандаи коре шудан, шӯронидан: **ҷанҷол хезондан**, **балво хезондан**.

ХЕКИРТАК خیکرتک гулӯ, нои гулӯ.

ХЕЛ I خیل навъ, гуна; **хел ба хел** гуна-гуна, навъ ба навъ; **ҳамин хел** ин тавр, ин тариқ, ин гуна, ин қабил.

ХЕЛ II خیل *ниг.* **хайл**; даста, гурӯҳ, тӯда, тоифа, қабила.

ХЕЛЕ خیلی зиёд, бисёр, фаровон, анча.

ХЕЛМАХЕЛ خیلمخیل рангоранг, гуногун.

ХЕЛО خیلا *ниг.* **хеле**.

ХЕСИДАН خیسیدن *кит.* 1. тар кардан, намнок кардан. 2. тар шудан, намнок шудан, хес (хис) шудан.

ХЕСОНИДАН خسانیدن *кит. шакли бавоситаи* **хесидан**, тар кардан, намнок кардан.

ХЕСТАН//ХЕҶИДАН خیستن//خیجیدن 1. баланд шудан аз ҷо. 2. бархостан, сар шудан, оғоз ёфтан. 3. бедор шудан (*аз хоб*). 4. қиём кардан, шӯридан. 5. пайдо шудан, баромадан

ХЕШ I خویش 1. худ, аз они худ. 2. касе ки бо касе нисбате дорад; **аввал хеш, баъд дарвеш** (*зарб.*); **хешу табор** хешовандон, ақрабо; **хеши дур** ақрабои дур; *муқоб.* **хеши наздик**; **хеш будан** нисбати ақрабоӣ доштан; **хеш шудан** бо ҳам ба нисбати ақрабо шудан, хешӣ пайдо кардан.

ХЕШ//ХАЙШ II خیش *кит.* матои дағали зағирпоягӣ, ки аз он парда, қолин *ва г.* тайёр мекунанд.

ХЕШ III خویش *кит.* ҷӯбе, ки бар гардани гов мебастанд.

ХЕШБАЧА خویش‌بچه фарзанди яке аз хешон ва ақрабо.

ХЕШБИН خویش‌بین худбин, худписанд, мағрур, мутакаббир.

ХЕШИГАРӢ خویشی‌گری таборӣ, хешовандӣ, ақрабоӣ.

ХЕШӢ خویشی таборӣ, ақрабо будан, наздикӣ; **хешӣ доштан** бо ҳам нисбати ақрабогӣ доштан, хешу табор будан.

ХЕШКОМ خویش‌کام худсар, инодкор, худрой.

ХЕШКОР خویش‌کار деҳқон, барзгор, кишоварз.

ХЕШНАШИНОС خویش‌نشناس беҳаё, беадаб, беобрӯ.

ХЕШОВАНД خویشاوند касе, ки бо касе нисбати хешу таборӣ дорад, яке аз хешон.

ХЕШОВАНДӢ خویشاوندی таборӣ, қаробат, хешӣ.

ХЕШТАН خویشتن *ниг.* **хеш** 1.

ХЕШТАНБИН خویشتن بین *ниг.* **хешбин**.

ХЕШТАНБИНӢ خویشتن بینی *ниг.* **худпарастӣ**.

ХЕШТАНПАРАСТ خویشتن پرست *ниг.* **худпараст**.

ХЕШТАНПАРАСТӢ خویشتن‌پرستی *ниг.* **худ–парастӣ**.

ХЕШТАНШИНОС خویشتن شناس худшинос.

ХЕШТАНШИНОСӢ خویشتن شناسی худшиносӣ.

ХЕШУАҚРАБОӢ خویش و اقربائی *ниг.* **хешовандӣ**.

ХЕШУТАБОРБОЗӢ خویش‌وتباربازی хешовандбозӣ, хешовандпарастӣ.

ХЕШУТАБОРӢ خویش و تباری *ниг.* **хешовандӣ**.

ХИБРАТ *а.* خبرت дониш, дониши расо; доноӣ, таҷрибанокӣ.

ХИДМАТ *а.* خدمت *ниг.* **хизмат**.

ХИДМАТГОР خدمت‌گار ходим, он ки хизмат мекунад, он ки ба касе кор мекунад.

ХИДМАТГУЗОР خدمت‌گذار хидматкунанда, хидматгор, ходим.

ХИДМАТГУЗОРӢ خدمت‌گذاری хизматкунӣ, ходимӣ, хизматгузорӣ.

ХИДМАТӢ خدمتی 1. хизматгорӣ, ба ҷо овардани хизмати касе, навкарӣ. 2. он ки дар сафари хидматӣ аст, он ки барои кори идорӣ ба ҷое фиристода шудааст: **сафари хидматӣ**.

ХИДМАТПАНОҲ خدمت‌پناه *ниг.* **хизматгузор**.

ХИДР *а.* خدر 1. парда барои духтарон дар гӯшаи хона; ҷойгоҳ барои занон дар манзил; 2. парда, чодир, ниқоб; ◊ **хидри муалло** ибораи лақабмонанд, ки дар ҳаққи зани мӯҳтарам гуфта мешавад.

ХИЁБОН خیابان роҳи рости васеъ ва дароз дар шаҳр.

ХИЁМ *а.* خیام *ҷ.* **хайма**.

ХИЁНАТ *а.* خیانت нақзи аҳду паймон, аҳдшиканӣ, бевафоӣ; **хиёнат бар амонат** мол ё чизи барои нигоҳдорӣ супурдашударо дуруст нигоҳ надоштан; **хиёнат кардан** нисбат ба касе, ё вазифае, ё ватани худ бевафоӣ ва аҳдшиканӣ кардан.

ХИЁНАТГАР خیانت گر *ниг.* **хоин**.

ХИЁНАТГАРӢ خیانت گری хиёнаткорӣ, хоинӣ.

ХИЁНАТГАРОНА خیانت گرانه *ниг.* **хоинона**.

ХИЁНАТКОР خیانت کار *ниг.* **хоин**.

ХИЁНАТКОРӢ خیانت کاری хиёнат, аҳдшиканӣ, бевафоӣ ба аҳду паймон.

ХИЁНАТКОРОНА خیانت‌کارانه бевафоёна; бо макру фиреб.

ХИЁНАТПЕША خیانت پیشه *ниг.* **хиёнаткор**.

ХИЁР I *а.* خیار бодиринг; як навъ бодиринг.

ХИЁР II *а.* خیار ирода, ихтиёр.

ХИЁРА *а.* خیاره чизи ихтиёр карда, баргузида, интихобшуда, хушкарда; **хиёра кардан** хуш кардан, баргузидан.

ХИЗМАТ//ХИДМАТ خذمت//خدمت 1. кор кардан барои касе. 2. кор, фаъолият. 3.вазифа, коре, ки инсон ё чизи дигар ба иҷрои он ӯҳдадор аст: **хизмати ҳарбӣ**, **хизмати нақлиёт**. 4. кор ва фаъолияти шоёни эҳтиром ва сазовори таҳсини умум; **ҳаққи хизмат** музди кор; **ба хизмат гирифтан** касеро барои иҷрои коре қабул кардан; **ба хизмат камар бастан** ба иҷрои коре омода будан; **хизмат кардан** кор кардан, вазифаеро ба ҷо овардан, супоришеро иҷро кардан.

ХИЗМАТГОР خذمت گار пешхизмат, он ки барои

касе кор мекунад: **хизматгори дари хона**, **хизматгори халқ**.

ХИЗМАТГОРЗАН(АК) خدمتگارزن//خدمتگارزنک зане, ки хизматгор аст, он ки дар хонаи касе ба хидматгузорӣ машғул аст.

ХИЗМАТГОРӢ خدمتگاری навкарӣ, хизматгузорӣ.

ХИЗМАТГУЗОР خدمتگذار хизматкунанда, ходим, хизматгор.

ХИЗМАТГУЗОРӢ خدمتگذاری *ниг.* **хидматгузорӣ**.

ХИЗМАТӢ خدمتی *ниг.* **хидматӣ**.

ХИЗМАТНИШОНДОДА خدمت نشانداده касе, ки хизматҳои намоён кардааст: **ходими хизматнишондодаи илм**, **муаллими хизматнишондода**.

ХИЗМАТОНА خدمتانه музди хизмат, ҳаққи кори кардашуда.

ХИЗМАТПЕША خدمت پیشه *ниг.* **хидматпеша**.

ХИЗМАТРАСОН خدمت رسان *ниг.* **хидматрасон**.

ХИЗМАТРАСОНӢ خدمترسانی эҳтиёҷи зиндагии мардумро ба ҷо овардан.

ХИЗМАТЧӢ خدمتچی корманди идораи давлатӣ, корманди соҳаи меҳнати ақлонӣ.

ХИЗОБ *а.* خضاب ранг, ҳино, вусма, ҳар ранге, ки мӯй, панҷаи дасту поро бо он барои ороиш ранг мекунанд.

ХИЗОНА *а.* خزانه *ниг.* **хазина**.

ХИЗР *а.* خضر 1. сабзазор, ҷои серсабза. 2. мувофиқи ривоёти динӣ номи пайғамбарест, ки оби ҳаётбахш нӯшида, умри абадӣ ёфтааст.

ХИК خیک зарфи чармини калоне, ки дар он об, равған ва моеоти дигар нигоҳ медоранд.

ХИКГАРДАН خیک گردن гарданғафс, дорои гардани пургӯшти фарбеҳ.

ХИЛВАТ *а.* خلوت 1. танҳоӣ, гӯшанишинӣ. 2. ҷои танҳонишинӣ, ҷои холӣ аз бегонагон.

ХИЛВАТГОҲ خلوت گاه *ниг.* **хилватхона**.

ХИЛВАТГУЗИН خلوتگزین он ки ҷои хилват, танҳоиро ихтиёр мекунад.

ХИЛВАТГУЗИНӢ خلوتگزینی ҷои хилват, танҳоиро ихтиёр кардан.

ХИЛВАТӢ خلوتی касе, ки дар хилват нишастааст, гӯшанишин, парданишин.

ХИЛВАТКАДА خلوت کده хилватхона, ҷои осоиш; ҷое, ки суфиён гӯшагиру узлатнишин мешуданд.

ХИЛВАТНИШИН خلوت نشین он ки дар гӯшаи танҳоӣ менишинад, он ки танҳоӣ ихтиёр кардаст.

ХИЛВАТНИШИНӢ خلوتنشینی танҳоӣ, гӯшанишинӣ, узлат.

ХИЛВАТСАРОЙ خلوت سرای *ниг.* **хилватхона**.

ХИЛВАТХОНА خلوتخانه 1. ҷои хилват, ҷои танҳо ва холӣ аз бегонагон. 2. ҷои осоиш.

ХИЛҚАТ *а.* خلقت офариниш, пайдоиш, ба вуҷуд омадан; **хилқати олам** офариниши олам.

ХИЛМ I خلم хашм, ғазаб.

ХИЛМ II *а.* خلم дӯст, рафиқ.

ХИЛМ III خلم оби (фиси) бинӣ; **хилми бинӣ** а) фиси бинӣ; б) *маҷ., гуфт.* наарзанда, паст (*оид ба инсон*).

ХИЛМ IV خلم чирк, фасод, хилд, рим; **хилми чашм** рими чашм.

ХИЛОЛ خلال 1. байни ду чиз, фосила дар миёни ду чиз; **дар хилоли**... дар байни..., дар фосилаи... 2. дандонхилол, чӯби махсуси дандонковӣ; **хилол кардан** ду чизро аз ҳам ҷудо кардан, мӯи ришро тор-тор кардан.

ХИЛОФ *а.* خلاف зид, муқобил, мухолиф, зиддият, носозгорӣ; ношоиста (амал, рафтор); **ба хилофи**... бар акси..., бар зидди..., ба муқобили...

ХИЛОФАТ *а.* خلافت 1. ба ҷои касе баъд аз вай нишастан, ҷонишин шудан. 2. халифа будан, халифагӣ кардан (*ниг.* **халифа**).

ХИЛОФӢ خلافی 1. муқобилӣ, носозгорӣ. 2. *збш.* як навъи пайвандакҳо. 3. *збш.* як навъи ҷумлаҳои пайрав

ХИЛОФКОР خلافکار касе ки аз вай корҳои ношоиста содир мешавад.

ХИЛТ *а.* خلط 1. ҳар чизе, ки бо чизи дигар омехта шудааст, таркиб, омезиш. 2. *тиб.* яке аз модаҳои чоргона; хун, балғам, сафро ва савдо, ки гӯё ҳама бемориҳо аз онҳо сар мезадааст.

ХИЛЪАТ خلعت 1. ҷома, сарулибосе, ки подшоҳ, амир ё калоншавандае ба касе мебахшид. 2. ҷома, сарулибос.

ХИЛЪАТПӮШОНӢ خلعتپوشانی 1. хилъат пӯшондан; ҷомапӯшонӣ. 2. *кҳн.* маросими инъоми хилъати қиматбаҳо ва бошукӯҳ, ки амирону шоҳон мебахшанд. 3. *кҳн.* дар тасаввуф маросими ба муриди бакамолрасида пӯшондани хилъат чун нишонаи мустақил гардидани ӯ.

ХИМ I خیم 1. *кит.* ифлосӣ, чиркинӣ, чирке, ки дар гӯшаи чашм пайдо мешавад, хилд. 2. ҷароҳат, яра, захм.

ХИМ II خیم *кит.* хӯи бад, хӯ, атвор, феъли бад.

ХИМ III خیم *кит.* ҷуволе, ки аз нахи пахта бофта мешавад.

ХИМИЁВӢ خیمیاوی *мансуб ба* **химия**.

ХИМИЗАТСИЯ *лот.* خیمیزتسیه бо лавозимоти химия таъмин кардан: **химизатсияи кишоварзӣ**.

ХИМИКАТ خیمیکت *лот.* маҳсулоти саноати химиявӣ, моддаҳои таркибии химиявӣ.

ХИМИКӢ خیمیکی *мансуб ба* **химия**; *мансуб ба* ҳодисаҳо ва амалиёти химиявӣ.

ХИМИЯ *лот.* خیمیه яке аз илмҳои асосии табиатшиносӣ, ки таркиб, сохти дохилӣ, тағйирот ва таҳаввулоти моддаро меомӯзад, кимиё, шимӣ.

ХИМИЯВӢ خیمیوی *ниг.* **химикӣ**.

ХИМОР *а.* خمار парда, чодар, ҳиҷоб, фаранҷӣ.

ХИМЧА خیمچه шохаи борику дарози баргҳояш кандашудаи дарахт.

ХИМЧАБАДАН خیمچه بدن мавзунбадан, дорои қаду қомати зебову чандир.

ХИМЧАГИН خیمچه‌گین аз химча, шоха, навда сохташуда.

ХИМЧАГӢ خیمچگی 1. лоғарӣ, лоғарандомӣ. 2. бачагӣ, кӯдакӣ.

ХИМЧАКОРӢ خیمچه‌کاری *ниг.* **химчакӯб**.

ХИМЧАКӮБ خیمچه‌کوب **:химчакӯб кардан** шаллоқ задан, ҷазодиҳӣ бо химча.

ХИМЧАМИЁН خیمچه‌میان нозукмиён, борикмиён; танноз, зебо, хушқаду қомат, хушандом, зариф.

ХИНА خینه хинин, гина-гина (*доруи зидди вараҷа, ки аз пӯсти дарахти хина тайёр карда мешавад*).

ХИНГ خنگ асп, аспи сафеду хокистарранг; **хинги хатлӣ** аспи хатлонӣ, аспи кӯлобӣ; ◊ **хинги магасӣ** аспи сафед, ки холҳои сиёҳ дорад; **хинги айём дар рон будан** соҳибихтиёр, фармонраво, комрон ва бахтиёр будан.

ХИНГИЛ خنگل **:хару хингил** чорпоёни савориву боркаш, хар бо бору бунааш.

ХИНЗИР *а.* خنزیر хук, ҳайвони машҳури хонагӣ ва ёбоӣ.

ХИРА خیره 1. тира, тор, торик; **ғубори хира**. 2. камнур, норавшан, бефурӯғ, беҷило: **равшании хира**, **чашми хира**. 3. *маҷ.* гирифта, афсурда, нохуш; **табъи хира, табъи** *касеро* **хира кардан** дили касеро сиёҳ кардан, кайфияти касеро нохуш кардан. 4. бешарм, беҳаё, густох; **хира шудан** а) тира шудан, тор шудан; б) камнур шудан, бефурӯғ шудан; в) гирифтан, нохуш шудан (*аҳвол, кайфият*); **хира-хира** тира-тира, хеле норавшан, базӯр намоён; **хира-хира нигоҳ кардан** тираруёна нигаристан; **хира-хира сӯхтан** тира сӯхтан, камнур сӯхтан (*чароғ*).

ХИРАБИН خیره بین он ки чашмаш нағз намебинад, пеши чашмаш тор аст; наздикбин.

ХИРАГӢ خیرگی 1. тирагӣ, торӣ, камнурӣ: **хирагии чашм**. 2. густохӣ, бешармӣ, хархаша, безоригӣ; **хирагӣ кардан** густохӣ кардан, безор кардан.

ХИРАД خرد ақл, ҳуш, зеҳн; идрок, дарёфт.

ХИРАДЁФТА خردیافته оқил, доно, хирадманд.

ХИРАДМАНД خردمند боақл, боҳуш, бозаковат, бофаҳм, боидрок.

ХИРАДМАНДӢ خردمندی оқилӣ, заковатнокӣ, боҳушӣ, боандешагӣ, мулоҳизанокӣ.

ХИРАДМАНДОНА خردمندانه аз рӯи хирадмандӣ, оқилона; зиракона, боҳушона.

ХИРАДНОМА خردنامه дастури зиндагӣ, номаи ҳикматомез, осори панду ахлоқӣ.

ХИРАДПАРВАР خردپرور одил, доно, бохирад, боақлу дониш.

ХИРАДПАРВАРД خردپرورد аз рӯи аҳли хирад парваришёфта, боаклу хирад.

ХИРАДПЕША خردپیشه *кит.* хирадманд, одил, доно.

ХИРАДСӮЗ خردسوز *кинояз аз* оҷиз ва забункунандаи ақлу хирад.

ХИРАКУНАНДА خیره‌کننده 1. чашмбар, дурахшон; *маҷ.* дилрабо, бехудкунанда. 2. кӯркунанда.

ХИРАНАМО خیره نما *ниг.* **хиратоб**.

ХИРАРАНГ خیره رنگ тираранг, норавшан.

ХИРАРӮЙ خیره‌روی 1. густох, бешарм. 2. гирифтарӯй, туршрӯй, тираҷабин, абус, чин дар абрӯ.

ХИРАРӮЙӢ خیره‌روئی 1. бешармӣ, беҳаёӣ; саркашӣ, нофармонӣ, густохӣ. 2. гирифтарӯй, туршрӯй.

ХИРАСАР خیره سر 1. кундзеҳн, аҳмақ, аблаҳ. 2. густох, худсар.

ХИРАСАРӢ خیره‌سری 1. кундзеҳнӣ, нодонӣ, аблаҳӣ. 2. ошуфтагӣ, парешонӣ.

ХИРАСАРОНА خیره‌سرانه 1. аблаҳона, аҳмақона. 2. парешонҳолона.

ХИРАСӮЗ خیره‌سوز тира, норавшан, камнурдиҳанда: **чароғи хирасӯз**.

ХИРАТАБИАТ خیره طبیعت *ниг.* **хиратабъ**.

ХИРАТАБИАТӢ خیره طبیعتی *ниг.* **хиратабъӣ**.

ХИРАТАБЪ خیره طبع бо табъи гирифта, хафа, ғамгин, ношод.

ХИРАТАБЪӢ خیره طبعی бо табъи гирифта будан, хафагӣ, ғамгинӣ, ношодӣ.

ХИРАТОБ خیره تاب норавшан, тира.

ХИРАЧАШМ خیره‌چشم 1. он ки чашмаш норавшан аст, чашмаш камнур; наздикбин. 2. *маҷ.* кӯтоҳбин.

ХИРАЧАШМӢ خیره‌چشمی 1. норавшан дидан, наздикбинӣ. 2. *маҷ.* кӯтоҳбинӣ.

ХИРАШАВӢ خیره‌شوی тирашавӣ (*мас.*, чашм); **хирашавии пардаи шабакаи чашм**.

ХИРВОР خروار *ниг.* **харвор 3; хирвор-хирвор** *маҷ.* хеле зиёд, бисёр.

ХИРГАҲ خرگه *ниг.* **хиргоҳ**.

ХИРГОҲ خرگاه хайма, чодир, шомёна; **хиргоҳ задан** чодир барпо кардан, хайма задан.

ХИРГОҲӢ خرگاهی 1. *мансуб ва марбут ба* **хиргоҳ**. 2. он ки дар хиргоҳ сукунат дорад, хиргоҳнишин.

ХИРҚА خرقه 1. либоси дарвешон, либоси аз пораҳои гуногун дӯхташуда, либоси қуроқ. 2. *маҷ.* либоси тазвиру риё.

ХИРҚАПӮШ خرقه پوش он ки хирқа пӯшидааст; қаландар, зоҳид, сӯфӣ; зоҳиднамо, зоҳидтарош.

ХИРМАН خرمن 1. тӯдаи ғаллаи нокӯфта ва бод доданашуда; ҷои хирманкӯбӣ. 2. тӯда, тӯб, ҳар чизи дар як ҷо тӯб ва тӯдакарда: **хирмани гул**, **хирмани пахта**; **хирман кардан** тӯда кардан, тӯб кардан; **хирман бод кардан** ғалларо аз коҳ ҷудо намудан; **хирман кӯфтан** бо қувваи гову асп ё мошин ғалларо аз хӯшаҳо ҷудо кардан; **хирман-хирман** тӯб-тӯб, галагала, бисёр, фаровон.

ХИРМАНГОҲ خرمن‌گاه ҷое, ки хирманро барои кӯфтан тӯб кардаанд, ҷои хирманкӯбӣ.

ХИРМАНКӮБ خرمن‌کوب 1. хирманкӯбанда. 2. олат ва воситаи хирманкӯбӣ: **мошинаи хирманкӯбӣ**.

ХИРМАНКӮБӢ خرمن‌کوبی амал ва кори хирманкӯб, он чи мансуб ба хирманкӯбист.

ХИРМАНСӮХТА خرمن سوخته *маҷ.* касодшуда, бенавошуда, муфлисшуда.

ХИРМАНҶО(Й) خرمن جا(ی) *ниг.* **хирмангоҳ**.

хиром خرام 1. *асоси замони ҳозира аз* **хиромидан**. 2. рафтори оҳиста бо нозу виқор. 3. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* хушрафторӣ: **хушхиром**, **кабкхиром**.

ХИРОМАНДА خرامنده хусусияти зебову хуб ва бо ишваву ноз роҳ рафтани касе.

ХИРОМАНДАГӢ خرامندگی хиромида будан, вазъ ва ҳолати хиромон доштан.

ХИРОМИДАН خرامیدن роҳ рафтан бо нозу виқор.

ХИРОМИШ خرامش *исми амал аз* **хиромидан**, хиромон роҳ рафтан, хиромидан.

ХИРОМВАР خرام‌آور **:хиромвар шудан** роҳ раф-

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

тан, гузар кардан.

ХИРОМОН خرامان раванда бо нозу виқор; бо хиром раванда; **хиромон шудан** болида, бо нозу истиғно ба роҳ даромадан.

ХИРОҶ//ХАРОҶ *а.* خراج андозе, ки аз замин ва маҳсулоти заминӣ гирифта мешуд; **хироҷ додан** андоз пардохтан; **ба хироҷи як мамлакат меарзад** хеле гаронқадр ва қиматбаҳост.

ХИРОҶГУЗОР خراجگذار хироҷдеҳ, андоздиҳанда, андозсупор, андозсупоранда.

ХИРОҶҒУНДОР خراجغندار он ки хироҷ ҷамъ меоварад, омил.

ХИРОҶДИҲАНДА خراج دهنده *ниг.* **хироҷгузор**.

ХИРОҶДИҲӢ خراج دهی ҳаққи замин ё аз ҳосил андоз дидан, андозсупорӣ.

ХИРРИГӢ خریگی гирифтани овоз.

ХИРРИОВОЗ خری آواز он ки овозаш гирифта бошад, хиррӣ.

ХИРРӢ خرّی он ки овозаш гирифта аст, он ки буғӣ шуда бо хир-хир нафас мегирад; **овози хиррӣ** садои хирросӣ.

ХИРРОС خرّاس **:хиррос задан** хир-хир нафас гирифтан, канда-канда нафас кашидан.

ХИРС خرس ҳайвони дарандаи гӯштхори пурпашм ва тануманд.

ХИРСАК خرسک *ниг.* **хирсбача**, **бачаи хирс**.

ХИРСАКМУРӮД خرسکمرود *бот.* як навъи мурӯд.

ХИРСБАЧА خرس بچه бачаи хирс.

ХИРСБОЗ خرس باز ромкунандаи хирс (*дар сирк*), он ки бо хирс тамрин ва онро нигоҳубин мекунад.

ХИРСБОЗӢ خرس بازی ромкунии хирс, тамрин кардан бо хирс.

ХИРСБОН خرس بان *ниг.* **хирсбоз**.

ХИРСГИР خرس‌گیر дом барои хирс; сайёди хирс.

ХИРСОНА خرسانه чун хирс, хирсвор, ба мисли рафтори хирс; **хизмати хирсона** хизмате, ки аз он ба ҷои нафъ зарар ё натиҷаи ногувор расад, хизмати ноӯҳдабароёна.

ХИРСХОНА خرس خانه ҷой, қафас, панҷара барои хирс.

ХИРСШИКОР خرس‌شکار сайди хирс, шикор кардани хирс.

ХИРУРГ *ю.* خیرورگ *ниг.* **ҷарроҳ**.

ХИРУРГИЯ *ю.* خیرورگیه соҳаи илми тиб, ки бо усули ҷарроҳӣ ва амалиётӣ муолиҷа мекунад; ҷарроҳӣ.

ХИР-ХИР خرخر *калимаи тақлиди овоз, ки* садои аз гулӯи фишурда ё аз гулӯи одами хобида баромадаро ифода мекунад; **садои хир-хир** овози гирифта, овози одами буғишаванда; **хир-хир кардан** а) банд шудани роҳи нафас дар гулӯ; б) гирифтани роҳи нафас, танг шудани роҳи нафас.

ХИСИР-ХИСИР خسیرخسیر *калимаи тақлиди овозӣ, ки* байни хасу хошок хазидани ҷонвареро ифода мекунад.

ХИСЛАТ *а.* خصلت хосият, одат, тинат.

ХИСОИДАН خسائیدن *ниг.* **хисонидан**.

ХИСОЛ *а.* خصال *ҷ.* **хислат**.

ХИСОНИДАН خسانیدن *ниг.* **хесонидан**.

ХИСОРАТ *а.* خسارت зиён, зарар, нуқсон.

ХИСРАВӢ I خسروی 1. мутааллиқ ба Хисрав, аз они подшоҳ. 2. подшоҳӣ, подшоҳ будан.

ХИСРАВОНӢ//ХУСРАВОНӢ خسروانی 1. аз они подшоҳ, шоҳона. 2. *мус.* яке аз оҳангҳои бостонии эронӣ.

ХИССАТ *а.* خسّت хасисӣ, бахилӣ; фурӯмоягӣ.

ХИТ خیت *гуфт.* **:хит кардан** (*касеро*) хафа кардан, ранҷондан, малӯл кардан; **хит шудан** а) ранҷидан, малӯл гаштан; б) оҳиста, номаълум ғоиб шудан.

ХИТО ختا *ниг.* **хато** II.

ХИТОБ *а.* خطاب сухане, ки рӯ ба рӯи касе ё ба касе нигаронида гуфта мешавад; **аломати хитоб (!)** аломате, ки дар охири ҷумлаҳои хитобӣ гузошта мешавад; **хитоб кардан (намудан)** ба касе рӯ оварда гап задан, ба касе мурожиат намудан.

ХИТОБА *а.* خطابه 1. *ниг.* **хитоб**. 2. вазъхонӣ, хутбахонӣ.

ХИТОБӢ خطابی даҳанакӣ, шифоҳӣ.

ХИТОБАН *а.* خطاباً ба касе мурожиат карда гуфтан.

ХИТОБНОМА خطاب نامه варақае, ки дар он доир ба масъалае ба халқ муроҷиат карда мешавад, баённома, муроҷиатнома.

ХИТОӢ ختائی *мансуб ба* **Хитой**, дар Хитой сохташуда.

ХИТОЙ ختای 1. аз мардуми Хитой, аҳли Хитой; 2. мамлакати Хитой (Чин).

ХИТОЙШИНОС ختای شناس мутахассис, ки роҷеъ ба Хитой (Чин) таҳқиқот менамояд.

ХИТОЙШИНОСӢ ختای شناسی бахши илм, ки ба таҳқиқи масъалаҳои таърих, фарҳанг, тамаддун ва ҳунари мардуми Хитой дахл мекунад

ХИТОМ ختام поён, охир, анҷом, тамом, тамомшавӣ; **хитом додан** тамом кардан, ба итмом расонидан; **хитом ёфтан** анҷом пазируфтан, ба охир расидан, тамом шудан.

ХИТТА *а.* خطّه 1. замине, ки барои иморат гирдогирди он хат кашидаанд. 2. мамлакат, сарзамин.

ХИФФАТ *а.* خفّت сабукӣ, камвазнӣ (*ҷисман, ақлан ё аз ҷиҳати коре*).

ХИҶИЛ *а.* خجل ба хиҷолат монда, шармзада; **хиҷил кардан** *касеро* ба хиҷолат монондан; **хиҷил шудан** шарманда шудан, ба хиҷолат мондан; **дил хиҷил шудан** дил зиқ шудан, дил нороҳат шудан.

ХИҶЛАТ *а.* خجلت *ниг.* **хиҷолат**; **арақи хиҷлат** арақрезӣ аз шиддати шармсорӣ ва хиҷолатзадагӣ.

ХИҶЛАТЗАДА خجلت‌زده хиҷил, шармдорондашуда, шармсор.

ХИҶОЛАТ *а.* خجالت шармзадагӣ, шармсорӣ, шарм, ҳаё; **аз хиҷолат баровардан** касеро аз вазъияти шармзадагӣ раҳо кардан; **дар хиҷолат будан (мондан)** шармзада будан, хиҷил будан; **хиҷолат додан** касеро шарм дорондан; **хиҷолат кашидан** шармсор шудан, хиҷил ва шармзада будан аз рафтор ва кирдори хеш; **дар хиҷолат мондан** хиҷил шудан, хиҷолат кашидан.

ХИҶОЛАТЗАДА خجالت‌زده шармсор, хиҷил, шарманда.

ХИҶОЛАТКАШӢ خجالت‌کشی *ниг.* **хиҷолатмандӣ**.

ХИҶОЛАТМАНД خجالت‌مند хиҷил, шармзада, дар хиҷолат монда; **хиҷолатманд будан** хиҷил будан, шармзадагӣ; **хиҷолатманд шудан** дар хиҷолат мондан.

ХИҶОЛАТМАНДӢ خجالت‌مندی хиҷилӣ, шармзадагӣ, изокашӣ.

ХИҶОЛАТМАНДОНА خجالت‌مندانه дар ҳолати шарму хиҷолат, шармгинона, дар ҳолати хиҷолаткашӣ.

ХИҶОЛАТОВАР خجالت‌آور он чи боиси шарм ва хиҷолат мешавад, шармовар.

ХИҶОЛАТОМЕЗ خجالت‌آمیز шармгинона, бо шармсорӣ.

ХИШИРОС خشراس *калимаи тақлиди овоз* аз қабили **хишир-хишир**, **хиширос задан** овози хазидан ё молиши чизеро зоҳир кардан;

ХИШИР-ХИШИР خشرخشر *ниг.* **хиширос**.

ХИШОБА//ХИШОВА خشابه//خشاوه киштзорро аз гиёҳҳои бегона тоза кардан; **хишоба кардан** аз гиёҳҳои бегонаи зарарнок тоза кардани кишт.

ХИШТ I خشت лойе, ки ба қолиби махсус андохта хушконда шудааст ва масолеҳи асосии бинокорист, оҷур; **хишти пухта** хиште, ки дар хумдон пухта бошанд; **хишти хом** хишти дар хумдон пухтанашуда; **хишт рехтан** лойро ба қолиби махсус рехта хишт сохтан; **хишт-хишт** қабат-қабат.

ХИШТ II خشت навъи қарта, ки дар шакли хишт аст.

ХИШТ III خشت навъе аз найзаи хурди кӯтоҳ.

ХИШТ IV خشت номи қисме (наск) аз 21 қисми “Занду Позанд” аст.

ХИШТ V خشت навъе аз ҳалвост, ки ба шакли порча ва қурс тайёр мекунанд..

ХИШТАК خشتک порчаи чоргӯшае, ки зери бағали ҷома ё миёни ду пои тунбон дӯхта мешавад.

ХИШТБАНД خشت‌بند 1. хиштбасткунанда. 2. маҳкам кардан бо хишт.

ХИШТБАСТ خشت بست бо хишт маҳкам карда, деворкарда.

ХИШТБАСТКУНАНДА خشت‌بستکننده он ки ҷоеро хиштбанд мекунад; хиштчин, хишткор.

ХИШТДЕВОР خشت دیوار девори хиштӣ, аз хишт сохташуда.

ХИШТЗАН خشت زن хиштрез.

ХИШТЗАНӢ خشت زنی хиштрезӣ.

ХИШТИН خشتین *ниг.* **хиштӣ**.

ХИШТӢ خشتی аз хишт; **девори хиштин** девори аз хишт сохташуда.

ХИШТКАШОН خشت کشان он ки ба ҷои сохтмон хишт мекашонад.

ХИШТКАШОНӢ خشت کشانی кор ва шуғли касе, ки дар бинокорӣ хишт мекашонад.

ХИШТКОР خشت‌کار коргари хиштчин дар бинокорӣ.

ХИШТКОРӢ خشت‌کاری коре, ки ба хишт рехтан ва чидани он вобастагӣ дорад; бинои аз хишт сохташуда.

ХИШТҚОЛИБ خشت‌قالب чорчӯбаи дарозрӯя барои хиштрезӣ.

ХИШТПАЗ خشت پز он ки дар хумдони хишт кор мекунад, пазандаи хишт.

ХИШТПАЗӢ خشت‌پزی кор ва шуғли коргари хумдони хишт; **корхонаи хиштпазӣ** корхонае, ки дар он амалиёти хиштрезӣ ва хиштпазӣ анҷом меёбад.

ХИШТПАРЧА خشت‌پرچه *ниг.* **хиштпора**.

ХИШТПОРА خشت‌پاره порае аз хишт, хишти шикаста.

ХИШТРЕЗ خشت ریز он ки лойро ба қолиб зада хишт тайёр мекунад, резандаи хишт.

ХИШТРЕЗӢ خشت ریزی кор ва шуғли хиштрез.

ХИШТСОВ خشت ساو белчаи хиштрезон.

ХИШТФАРШ خشت فرش ҷое, ки ба заминаш хишти пухта чида шудааст, фарши бо хишт чидашуда.

ХИШТХОЛ خشت خال холи хиштмонанди қартаи бозӣ.

ХИШТЧИН خشت چین он ки дар бинокорӣ хишт мечинад, устои хишткор.

ХИШТЧИНӢ خشت چینی кор ва касби хиштчин, устои хишткор.

ХИШШОС خشّاس *калимаи тақлиди овоз аз қабили* хиширрос; **хишшос задан** ба зӯрӣ нафас кашидан, дар нафаскашӣ овози хиш-хиш баровардан.

ХЛОР *ю.* خلار унсури химиявӣ, гази нафасгардон, ки дар беҳдоштӣ ҳамчун воситаи пешгирикунанда аз касалиҳои сироятӣ ва дар саноати ҳарбӣ барои сохтани моддаҳои заҳролуд кор фармуда мешавад; **хлор задан** хлор пошидан бо мақсадҳои зиддисироятӣ.

ХЛОРДОР خلاردار *ниг.* **хлорнок**.

ХЛОРЗАНӢ خلارزنی *ниг.* **хлоронӣ**.

ХЛОРИД *ю.* خلارید *хим.* пайвастаҳои хлорӣ.

ХЛОРНОК خلارناک хлоромез; **оҳаки хлорнок**.

ХЛОРОНИДАН خلارانیدن коркарди (шустан, безарар кардан, тамиз додан) ҳар чизе бо маҳлули хлор.

ХЛОРОНӢ خلارانی хлорзанӣ, бо хлор тамиз додан.

ХЛОРОФОРМ *фр.* خلارافارم моеи беранге, ки дар такиби худ хлор дорад ва дар амалиёти ҷарроҳӣ чун моддаи беҳушкунанда кор фармуда мешавад.

ХОБ I خواب 1. ҳолати осоиш ва оромии бадан, ки бо фосилаҳои маълум рӯй медиҳад ва дар аснои он фаъолияти шуур тамоман ё қисман қатъ мегардад; *муқоб.* **бедорӣ**. 2. он чи дар олами хоб ба хобанда зоҳир мегардад. 3. *маҷ.* ғафлат, бехабарӣ; **хоби гарон (вазнин, сахт)** хоби амиқ, хобе, ки аз он кас зуд бедор намешавад; **хобатон хуш!** ором ва осуда бихобед! (*дар мавриди орзуи хоби нагзи роҳат гуфта мешавад*); **хобу хаёл** чизи ғайримумкин, чизи маҳол; **хоб бурдан** ба хоб рафтан, хуфтан, хоб кардан; **хоби** *касеро* **гурезондан (парондан)** боиси хоб карда натавонистани касе гардидан; **хоб дидан** дар хоб ба кас намудани чизе, рӯъё; **худро ба хоб задан** худро бардурӯғ хобида вонамуд кардан; **хоб кардан** а) хобидан, хуфтан; б) карахт шудани даст ё по аз беҳаракатӣ; в) аз кор мондани ягон корхона, соат, машина *ва г.*; **ба (дар) хоб мондан** бисёр хоб кардан, дар вақташ бедор нашуда мавриди кореро гузарондан; **хоб омадан** хобидан хостан, хоб пахш кардан; **хоб паридан** хоб набурдан, ба сабаби монеае хобида натавонистан; **аз хоб сер шудан** ба қадри кифоя ва осуда хоб карда хестан; **аз хоб хестан** бедор шу-

дан; **хобатро ба об гӯй**! ин хаёли хом аст, он чи ту мехоҳӣ шуданӣ нест.

ХОБ II خواب//خاب моилии пати матоъҳои патдор ё қолин ба як сӯ.

ХОБАНДА خوابنده он ки дар хоб аст, касе ки хоб кардааст, одами дар хоб; дар ҳоли хобида.

ХОББИНӢ خواب بینی хоб дидан.

ХОББУРДА خواببرده хобида, пинакрафта, хуфта; *мач.* шах (карахт) шудани по ё даст, бехабар, ногоҳ.

ХОБВОРА خوابواره ба монанди хоб, хоби кӯтоҳ; ба хоб водоршуда, гипноз, хоби сунъӣ.

ХОБГАРД خوابگرد шабгард; он ки шаб дар ҳолати хоб будан бе ихтиёри худ роҳ меравад.

ХОБГАРДӢ خوابگردی як навъ бемории рӯҳие, ки гирифтори он дар ҳолати хоб роҳ мегардад ё коре мекунад.

ХОБГОҲ خوابگاه ҷои хоб, хонаи хоб; **хобгоҳи умумӣ**, иқоматгоҳи якҷояи одамоне, ки дар як муассиса кор мекунанд ё дар як ҷо мехонанд.

ХОБДӮСТ خواب دوست он ки хоб карданро дӯст медорад; танбал; фароғатҷӯй.

ХОБГУЗОР خوابگذار муаббир, касе, ки хобро таъбир мекунад.

ХОБГУЗОРӢ خوابگذاری муаббирӣ, таъбир кардани хоб.

ХОБИДА خوابیده дарозкашида, ёзида, ғелида; кӯфта.

ХОБИДАН خوابیدن 1. хуфтан, хоб кардан. 2. будан, зиндагӣ кардан, иқомат доштан (*дар бемορхона, ҳабсхона*). 3. кор накардан, аз кор мондан, аз кор боз истодан, таваққуф кардан (*соат, корхона ва г.*). 4. ором ёфтан, паст ё тамом шудан, фурӯ нишастан (*шӯриш ё ягон норозигӣ*). 5. ҷӯлидан, афтода мондан. 6. аҳамияти худро гум кардан, фаромӯш шудан; **ин масъала ҳанӯз мехобад**. 7. истодан, бекор истодан; мавҷуд будан; ба фурӯш нарасида мондан (*моле*); **дар анбор чизҳои бисёр хобидаанд**. 8. дар ҳабс будан, маҳбус шудан; **як сол хобида баромад**. 9. карахт шудани дасту по аз беҳаракатӣ: **дастам хобида мондааст**.

ХОБИШ I خوابش самти хобидани тор, мӯяк; **ба хобиши пат** ба самти хобидани пати матоъ.

ХОБИШ II خوابش *геол.* партов (*замин*); кӯҳна (*молу маҳсулот*).

ХОБКАРДА خواب کرده *ниг.* **хобида**.

ХОБКУНӢ خواب کنی хобравӣ, хуфтан.

ХОБНОК خوابناک *ниг.* **хоболуд**.

ХОБНОМА خواب نامه китоб ё рисолае, ки аз рӯи он хобро таъмир мекунанд.

ХОБОВАР خواب آور хоб тавлидкунанда, чизи боиси хоб: **доруи хоб**.

ХОБОЛУД خواب آلود он ки аз хоб сер нашуда хаста бошад, он ки ба сабаби сер нашудан аз хоб карахт бошад: **чашми хоболуд**.

ХОБОЛУДӢ خواب آلودی серхобӣ, хоб пахш кардан.

ХОБОЛУДОНА خواب آلودانه пинакравона, *мач.* карахтона.

ХОБОН خوابان *сохт.* болиштаки чӯбине, ки дар сохтмонҳо – дар айвонҳо дар сари сутун гузошта аз болои он пешхариро мегузоранд.

ХОБОНАК خوابانک навъе аз бозии бачагон, ки яке рӯяшро бо дастон мепӯшонад, то дигарон аз ӯ дур раванд, сипас кадомеро ёфта даст гирад, ҳамон ба ҷои ӯ меистад.

ХОБОН(И)ДАН خواباندن//خوابانیدن *тарзи бавоситаи феъли* **хобидан** 1, 2, 3, 4; 2. тар карда мондан; захира кардан. 3. гузарондан, шинондан. 4. ба зону зада маҷбур намудан.

ХОБПАР خواب پر бехоб, бедорхоб; **хобпар шудан** бедорхоб шудан, хоб наомадан, хобида натавонистан.

ХОБРАВӢ خواب روی *ниг.* **хобкунӣ**.

ХОБУХЕЗ خواب وخیز истиқомат, рӯзгузаронӣ; **хобухез кардан** истиқомат кардан, манзил кардан.

ХОБХАЛТА خواب خلته халтае, ки ба он даромада мехобанд.

ХОБШИНОС خواب شناس *ниг.* **хобгузор**.

ХОБШИНОСӢ خواب شناسی *ниг.* **хобгузорӣ**.

ХОВАР خاور 1. шарқ. 2. тарафи офтоббаро.

ХОВАРОН خاوران 1. ховар, машриқ. 2. ғарб, мағриб. 3. *таър.* номи вилояте дар Хуросон.

ХОВАРШИНОС خاور شناس *ниг.* **шарқшинос**.

ХОВАРШИНОСӢ خاورشناسی шарқшиносӣ, соҳае, ки ба таҳқиқи мамолики Шарқ машғул аст.

ХОВАРЗАМИН خاور زمین шарқ, Машриқ.

ХОГ خاگ 1. *биол.* ташкилаҳои одатан якҳуҷайрагӣ, ки барои бе таносул афзудани бактерияҳо мусоидат мекунанд. 2. *кит.* тухм, тухми мурғ.

ХОГИНА خاگینه *хӯр.* навъе аз таом, ки аз тухми мурғ ва сабзавот пухта мешавад, тухмбирён, омлет.

ХОГИНАКАРАМ خاگینه‌کرم *хӯр.* таоме, ки аз тухми мурғ ва карам пухта мешавад.

ХОД خاد *кит.* заған.

ХОДА خاده чӯби дарози рост; ◊ **дум хода кардан** тез гурехтан аз ҷое.

ХОДИМ *а.* خادم 1. хидматкунанда, хизматчӣ; корманд: **ходими хизматнишондода**. 2. зане, ки дар маъракаҳо (*тӯй, азо ва г.*) хизмати мардумро адо менамояд. 3. *кит.* касе, ки дар ҳаммом мардумро молиш дода шустушӯ мекунад.

ХОДИМӢ خادمی 1. вазифаи ходим, хидматгузорӣ. 2. амали ходим дар ҳаммом; **ходимӣ кардан** муштумол карда шустушӯ додан дар ҳаммом.

ХОЗА I خازه *кит.* гиле, ки ба он деворҳоро андова мекунанд, лойи андова, ҳар чизе, ки бо ҳам омехта шудааст.

ХОЗА II خوازه *ниг.* **хавоза**.

ХОЗЕЪ *а.* خاضع фармонбардор, мутеъ, итоаткор.

ХОЗИН *а.* خازن хазинадор, хазиначӣ, нигаҳбони хазина, анбордор.

ХОИДАН خائیدن 1. бо дандон фишурда нарм кардан, ҷавидан. 2. *маҷ.* касеро бисёр таънаву маломат кардан, бадгӯӣ кардан, носазо гуфтан: **ӯро ин қадар нахоед**; **забон хоидан** дар бораи ину он гап зада ба асли матлаб дахл накардан.

ХОИДАШУДА خائیده شده он чи онро хоидаанд (*мас., устухон*); **сухани хоидашуда** сухани такрорёфта, забонзадашуда.

ХОИН خائن хиёнаткунанда, хиёнаткор.

ХОИНӢ خائنی хиёнат, хиёнатӣ, фурӯхтани манфиатҳои ватан ва мамлакат ба душман.

ХОИНОНА خائنانه *ниг.* **хиёнаткорона**.

ХОИСАК خایسک хоиски хурд, болғача.

ХОИСК خایسک путк, болға, чаккуш.

ХОИСКЗАН خایسک زن путкзан, болғазан, чаккушзан.

ХОИШ خاییش хоидан, ҷавиш.

ХОК خاک 1. қабати болоии қишри сайёраи замин, ки дар он гиёҳу дарахт мерӯяд; замин. 2. мамлакат, кишвар; **хоки Тоҷикистон** кишвари Тоҷикистон; **ба хок рафтан** мурдан, фавтидан; **ба хок супурдан** дафн кардан, гӯрондан; **хок шудан** ба хок мубаддал гаштан, нест гардидан, маҳв шудан; **бо хок яксон кардан** *чизеро* несту нобуд кардан, маҳв сохтан; **хок ба сараш!** рӯзи нек набинад!; **хокашро гардам**... дар мавриди қайд кардани муқаддасӣ ва табаррукии ҷое гуфта мешавад; **хоки поят шавам** фидоят шавам.

ХОКА خاکه хокмонанд, чизи нарми соидашуда; **хокаи ангишт** ангишти майда (гарди ангишт).

ХОКАНДОЗ خاک انداز белчаи оҳанӣ, мисӣ ё тунукагӣ, ки бо он хок, хокистар *ва г.* мебардоранд.

ХОКАҚАНД خاکه قند қанди хока, хокаи қанд, орди қанд, судаи қанд.

ХОКБАРДОРӢ خاک برداری хок бардоштан; хок канда баровардан.

ХОКБАРСАР خاک برسر ғамгин, андӯҳгин; *маҷ.* пажмурда; мурда.

ХОКБЕЗ خاک بیز 1. тӯр барои хок бехтан. 2. он ки хокро мебезад.

ХОКБОД خاک باد чангбод, шамоли пурчангу ғубор, хок.

ХОКБОЗӢ خاک بازی бозӣ бо хок; ба хок оғушта шуда бозӣ кардан: **хокбозӣ кардан**.

ХОКБОН خاک بان нигоҳубинкунандаи хок; *маҷ.* деҳқон, кишоварз.

ХОКБОРИШ خاک بارش *ниг.* **хокборон**.

ХОКБОРОН خاکباران тумани хоколуд, гирдубоди гардовар, бӯрони хокӣ.

ХОКБӮС خاکبوس *кит.* 1. он ки хокро мебӯсад. 2. *маҷ.* таъзимкунанда.

ХОКБӮСӢ خاکبوسی *кит.* 1. амал ва кори хокбӯс. 2. *маҷ.* таъзим кардан, сар ба таъзим фурӯ овардан.

ХОКГАРДОН خاکگردان 1. он қисми испор, ки қабати заминро канда мегардонад. 2. тагу рӯ кардани қабати болои замин.

ХОКДОН خاکدان 1. ҷои рехтани хоку хокрӯба. 2. *маҷ.* дунё, олами хокӣ.

ХОКДОР خاکدار бо хок омехташуда, хокомехта, хоколуд.

ХОКЗАН خاکزن *гуфт.* тамаллуқкор, хушомадгӯй, лаганбардор.

ХОКЗАНӢ خاکزنی *гуфт.* тамаллуқкорӣ, хушомадгӯӣ, лаганбардорӣ.

ХОКЗОД خاکزاد чизи аз хок ва дар хок пайдошуда; *маҷ.* ҳақир, забун.

ХОКЗОР خاک زار *ниг.* **хокистон**.

ХОКИН خاکین *ниг.* **хокӣ**.

ХОКИНИҲОД خاکی‌نهاد хоксор, фурӯтан, инсони хушхулқу ботарбия.

ХОКИРАНГ خاکی رنگ ба ранги хок, хокмонанд аз ҷиҳати ранг.

ХОКИСТАР خاکستر гарде, ки баъд аз сӯхтани чӯб, ангишт *ва ғ.* боқӣ мемонад; **хокистар** *касе, чизеро* **ба бод додан** нобуд кардан *чизе ё касеро*; **хокистар шудан** сӯхта тамом шудан, сӯхта нест шудан.

ХОКИСТАРДОН خاکستر دان зарфи махсус барои андохтани хокистари тамоку ва пасмондаи сигор.

ХОКИСТАРИРАНГ//ХОКИСТАРРАНГ خاکستری رنگ//خاکستررنگ ба ранги хокистар, мисли хокистар.

ХОКИСТАРӢ خاکستری *ниг.* **хокистариранг**.

ХОКИСТАРНИШИН خاکسترنشین *маҷ.* одами бечизу чора ва бехонаву ҷой; **хокистарнишин шудан** хонавайрон шудан, бечизу бехонумон гардидан.

ХОКИСТАРОБ خاکسترآب обе, ки бо хокистар омехта шудааст.

ХОКИСТАРОЛУД خاکسترآلود он чизе, ки бо хокистар омехта шудааст.

ХОКИСТАРРАНГ خاکستررنگ *ниг.* **хокистариранг**.

ХОКИСТОН خاکستان ҷое, ки хок бисёр аст; *маҷ.* дунё, гетӣ.

ХОКӢ خاکی *мансуб ба* **хок**; заминӣ, дар хок зиндагикунанда; **ҷонварони хокӣ** *муқоб.* **ҷонварони обӣ**.

ХОККАШӢ خاک کشی кашидан ва бурдани хок аз ҷое ба ҷои дигар.

ХОККАШОНӢ خاککشانی кашондани хок аз ҷое ба ҷое.

ХОККЕЙ *англ.* خاکیی *варз.* навъе аз чавгонбозӣ, ки дар рӯи ях бо пойафзоли теғшакли яхдав (конки) бозӣ мекунанд.

ХОККЕЙБОЗ خاکیی باز *варз.* иштирокчӣ дар бозии хоккей.

ХОККЕЙБОЗӢ خاکیی بازی чавгонбозии рӯи ях.

ХОКМОЛ خاکمال 1. он ки чизеро ба хок мемолад. 2. молидани чизе ба хок. 3. *киноя аз* кори залилу паст кардан.

ХОКМОНАНД خاکمانند мисли хок; майда, сӯда; ранги хокмонанд.

ХОКНИГОҲДОРАНДА خاکنگاهدارنده заминнигоҳдоранда.

ХОКНИҲОД خاک نهاد *ниг.* **хоксор**.

ХОКНИШИН خاک نشین 1. он ки ба рӯи хок менишинад. 2. *маҷ.* хоксор, ҳақир; мутеъ, итоаткор.

ХОКНУРӢ خاکنوری поруи бо хок омехта, омехтаи хок бо пору, ки барои қувват гирифтан ба замини кишт андохта мешавад.

ХОКОБ خاک آب обёрии аввалин.

ХОКОЛУД خاکآلود олуда бо хок, омехта бо хок, он чи бо гарду хок пӯшида шудааст.

ХОКПАРТО خاک پرتا 1. ҷои махсус барои партофтани хок ва хокрӯба. 2. белча барои гирифта партофтани хоку хокистар.

ХОКПОРУ خاک پارو *ниг.* **хокнурӣ**.

ХОКПОШ خاک پاش *кҳн.* камбағалтарин табақаи деҳқонон дар замони гузашта.

ХОКПОШӢ خاکپاشی 1. пошидани хок, хокро ба ҳаво кардан. 2. *соҳавӣ* дар кӯҳҷойҳо ба рӯи барфи замини кишт пошидани хок барои те-

зондани обшавии барф.

ХОКПУР خاکپر 1. чангу хоколуд. 2. бо хок пуркарда: **хандақро хокпур кардан**.

ХОКПУШТА خاکپشته хоктӯда, тали хокӣ, теппа.

ХОКПӮШ خاکپوش бо хок пӯшондани чизе, ба зери хок пинҳон кардани чизе; **хокпӯш кардан** а) бо хок пӯшондан болои чизеро; б) *маҷ.* кореро болопӯш кардан, сирреро махфӣ нигоҳ доштан.

ХОКРАНГ خاک رنگ *ниг.* **хокиранг**.

ХОКРЕЗ خاکریز хоки рехта, хоки тал карда, тали хоки сунъӣ; **хокрез кардан** хок рехта тал кардан; **хокрез шудан** а) бо хок пӯшида шудан, хок рехта пур шудан, хокандуд гардидан; б) рехтани хок ё андоваи хокии ҷое.

ХОКРЕЗА خاک ریزه резаи хок, резиши хок.

ХОКРЕЗӢ خاک ریزی рехтани хок, пур кардан бо хок.

ХОКРӮБ خاکروب он ки хок ё хокистарро мерӯбад.

ХОКРӮБА خاکروبه хок, хасу хошоке, ки дар натиҷаи рӯфтан ҷамъ мешавад.

ХОКРӮБАДОН خاک روبه دان ҷое, ки хасу хоки рӯфташударо мепартоянд.

ХОКРӮБӢ خاک روبی ҷорӯбкашӣ, фаррошӣ дар ҷое; хизмати ҳақиртарин дар ҷое.

ХОКСАНГ خاکسنگ санги хокакарда, ки дар сохтмон истифода мешавад.

ХОКСИРИШТ خاک سرشت аз хок сохташуда, бо хок саришта.

ХОКСОР خاک سار 1. монанди хок, бо хок яксон; беқадр, беэътибор. 2. фурӯтан, камтар.

ХОКСОРӢ خاکساری фурӯтанӣ, камтаринӣ; **хоксорӣ кардан** худро кам гирифтан, фурӯтанӣ кардан.

ХОКСОРОНА خاکسارانه аз рӯи хоксорӣ, бо хоксорӣ.

ХОКТАПУР خاک تپور хоки майда, гардхок.

ХОКТЕППА خاک تپّه хокпушта, тали хокӣ.

ХОКТӮДА خاک توده *ниг.* **хоктеппа**.

ХОКТӮФОН خاک طوفان хокборон, гирдбоди ховар.

ХОКХОР خاکخوار 1. ҷондороне, ки хӯрокашон хок аст. 2. *маҷ.* он ки ба корҳои беарзиш аҳамият медиҳад.

ХОКХӮРДА خاک خورده 1. хокшуда, ба хок табдилёфта. 2. ба ҳадаф нарасида: **тири хокхӯрда**.

ХОКҶОЙ خاکجای гӯристон, қабристон.

ХОКШИНОС خاکشناس мутахассиси соҳаи хокшиносӣ, олиме, ки хосияти хокҳои гуногунро меомӯзад.

ХОКШИНОСӢ خاکشناسی илме, ки хосияти хокҳои гуногунро барои истифодаи дуруст аз он меомӯзад.

ХОКШИР خاکشیر *бот.* гиёҳи буттамонанд, ки донаҳои сурхи майдааш дар тиб ба кор меравад.

ХОҚОН *т.* خاقان *таър.* лақаби подшоҳони турк ва муғул.

ХОҚОНӢ خاقانی *мансуб ба* **хоқон**.

ХОЛ I خال 1. нуқтаи сиёҳи модарзод ё сунъӣ дар пӯсти рӯй ё ҷои дигари бадан. 2. обила, *маҷ.* обила; табхол.

ХОЛ II خال нақшу нигори кабуд ё сабзранге, ки бар тани одамӣ бо сӯзан ба мақсади зинат кунанд; *ниг.* **холкӯбӣ**; **хол задан** а) бо сӯзан нақшу нигор задан бар тани одамӣ ба мақсади зинат; б) қисман пухтану расидани мева; **хол-хол** а) холдор, доғдор, бо холҳои пароканда; **хол-хол ба назар тофтан; хол-хол** б) чипор, доғдор, ало.

ХОЛ III خال воҳиди ҳисоб барои муайян кардани миқдори афзалиятҳо дар варзиш ва дигар анвои мусобиқа.

ХОЛ IV خال *кит.* бародари модар, тағо.

ХОЛА خاله 1. хоҳари модар. 2. *калимае, ки ба номи занони калонсол ба нишонаи эҳтиром илова карда мешавад*: **Ҳуснияхола, Робиахола** *ва г.*

ХОЛАБАЧА خالهبچه писар ё духтари хола.

ХОЛАБЕҒАМ خالهبیغم бепарво, саҳлангор, фориғбол, лоқайд.

ХОЛАБЕҒАМӢ خالهبیغمی бепарвоӣ, лоқайдӣ, саҳлангорӣ, фориғболӣ, лоуболӣ.

ХОЛАБОЗӢ خالهبازی 1. бозии бачагон, ки ҷоеро

хона таъйин карда, ба хонаҳои ҳамдигар меҳмонӣ мераванд. 2. ба кори беҳудаву пуч машғул шудан.

ХОЛАХАМИР خاله خمیر 1. мисли хамир суст. 2. фарбеҳи нофармон.

ХОЛДОР خالدار он ки хол дорад, дорои холҳои зиёд.

ХОЛЕСТЕРИН *ю.* خالیسترین моддаест аз гурӯҳи стеринҳо, ки дар бофтаҳои бадан ва раги хун мавҷуд аст.

ХОЛИБЕХ خالی بیخ сирак, ба фосилаи зиёд аз ҳам воқеъшуда; *муқоб.* **зич** (*дар кишт*).

ХОЛИГАРДӢ خالی گردی холӣ гаштан, бор нагирифта гаштани мошинҳо.

ХОЛИГӢ خالیگی 1. ҷои холӣ, ҷои тиҳӣ; ҷои холигии ҳаво, фазои беҳаво. 2. аз кор холӣ будан; бекорӣ: **вақти холигӣ**.

ХОЛИД *а.* خالد ҷовид, доимӣ, намиранда, боқӣ.

ХОЛИҚ *а.* خالق 1. халқкунанда, офаринанда, эҷодкунанда. 2. яке аз сифатҳои Худованд, Яздон.

ХОЛИҚӢ خالقی холиқ будан, офаринанда будан.

ХОЛИҚИЯТ *а.* خالقیت холиқӣ, офаринандагӣ.

ХОЛИМОНДА خالی مانده холӣ, тиҳӣ, ҷои бо чизе ишғолшуда.

ХОЛИС خالص 1. беомезиш, беолоиш, беғаш, соф, пок, сара. 2. *маҷ.* беғараз, бетараф; **одами холис** одами бетараф; **оби холис** оби соф; **фоидаи холис** фоидаи нақд, он чи нақд дар даст мондааст.

ХОЛИСАНЛИЛЛОҲ خالصاًلله беғараз, бетамаъ, бе чашмдошти фоидае, холисона, дар роҳи Худованд.

ХОЛИСОНА خالصانه беғаразона, бетарафона, ба таври объективӣ.

ХОЛӢ خالی тиҳӣ, бекасу бечиз; *муқоб.* **пур**; **ҷуволи холӣ рост намеистад** (*зарб.*); **холӣ кардан** а) тиҳӣ гардонидан, бебор кардан, бори чизеро фаровардан; б) аз кору хизмат баровардан, озод кардан, бекор кардан; в) андохтан, холӣ кардан (*мас., тир*); **холӣ шудан** а) тиҳӣ шудани ҷое аз чизе; б) фориғ шудан (*аз коре*); в) озод шудан, баромадан (*аз кор*); ◊ **каллаи холӣ** сари бемағз.

ХОЛКӮБӢ خالکوبی нақше, ки дар бадан бо сӯзанзанӣ кашида мешавад.

ХОЛЧА خالچه доғ, холи майда: **куртаи холча**.

ХОЛШАПАЛАК خال شپلک *зоол.* шапалаки сафеди болҳояш холи сиёҳдор.

ХОМ خام 1. нопухта, норасида. 2. дар ҳоли табиӣ, коркарданашуда: **ашёи хом**, **моли хом**; **чарми хом** чарми даббоғӣ нашуда. 3. беасос, ҳавоӣ, ношуданӣ: **ваъдаи хом**, **гапҳои хом**, **хаёли хом**. 4. *маҷ.* бетаҷриба, корноозмуда(*одам*); *муқоб.* **пухта**; **хом будан** дар коре бетаҷриба ва навкор будан.

ХОМА I خامه он чи бо он менависанд, найқалам, қалам; **хома давондан** хат навиштан.

ХОМА II خامه тӯда, пушта, тали хурд, тӯдаи рег: **хомаи барф**, **хомаи рег**.

ХОМАДӮЗӢ خامه‌دوزی гулдӯзӣ.

ХОМАЗАН خامه‌زن 1. лавҳачаи устухоне, ки нӯги қаламҳои наиро ба болои он гузошта бо кордча дукафон мекарданд, қатзан. 2. он ки қаламро кор мефармояд, нависанда.

ХОМАК خامک нопухта, норасида: **харбузаи хомак**.

ХОМАКӢ خامکی чала; тахминӣ; рӯякӣ; пешакӣ, ғайрирасмӣ.

ХОМАКЧА خامکچه *шакли тасғири* **хомак**.

ХОМАНДЕШ خام اندیش он ки хаёли хом мепарварад ва беасос фикр меронад.

ХОМАНДЕШӢ خام‌اندیشی беҳудаандешӣ, хаёлпарастӣ, ботиландешӣ.

ХОМАРОН خامه‌ران қаламзан, каламкаш; нависанда.

ХОМАРОНӢ خامه‌رانی навиштан, қаламзанӣ, нависандагӣ.

ХОМГӮӢ خام‌گوئی нопухтагӯӣ, ҳарзагӯӣ, беҳудагӯӣ.

ХОМГӮЙ خام‌گوی нопухтагӯй, ҳарзагӯй, беҳудагӯй.

ХОМДАРОН خام دران бемаҳал, пеш аз расидани вақт.

ХОМДАСТ خام‌دست одами бетаҷриба, танбал, мусоҳилакор.

ХОМДАСТӢ خامدستی бетаҷрибагӣ, хомӣ; беҳунарӣ.

ХОМДӮЗ خامدوز либоси пешакӣ ва ба таври муваққат, хомдӯзӣ шудааст: **куртаи хомдӯз**.

ХОМДӮЗӢ خامدوزی либосеро пешакӣ ва тахминӣ дӯхтан барои санҷиш, дӯхти хомакӣ; дӯхти бахяи калон-калони муваққатӣ.

ХОМИГАРӢ خامی‌گری нопухтагӣ, норасидагӣ; *маҷ.* дар коре озмуда ва таҷрибанок набудан, дар коре ба саҳлангорӣ роҳ додан.

ХОМӢ خامی нопухтагӣ, норасидагӣ; *муқоб.* **пухтагӣ**; **хомӣ кардан** корноозмуда ва камтаҷриба будан, кореро нағз саришта карда натавонистан.

ХОМКАЛЛА خامکلّه *маҷ.* корноозмуда, бетаҷриба, корнодида.

ХОМКОР خامکار он ки корро пухта ба ҷо намеорад ва кореро чала ва нимкола мекунад; камтаҷриба.

ХОМКОРӢ خامکاری дар коре пухта набудан, кореро чалаву нимкора ба ҷо овардан; камтаҷрибагӣ, корноозмудагӣ.

ХОМКӮК خام کوک *ниг.* **хомдӯзӣ**.

ХОМҚАЙМОҚ خام قیماق саршир, қаймоқи нав аз рӯи шир гирифташуда.

ХОМНАВИС خام نویس сиёҳнавис, мусаввада.

ХОМОХОМ خاماخام нопухта, норасида, дар ҳолати хомӣ; **хомохом хӯрдан** чизи ҳанӯз нопухта ва норасидаро хӯрдан.

ХОМПАЗ خام پز *ниг.* **хомпазак**.

ХОМПАЗАК خام پزک 1. пухта расидан ва пухтани чизҳои нимхом. 2. нимпухта, нимрасида, ҳанӯз норасида.

ХОМРИШТА خام رشته риштаи хом, калова.

ХОМРОЙ خام رای нопухтафикр; нодон, беҳудаандеш.

ХОМСУФ خام صوف 1. суфи дар дастгоҳи дастӣ бофташуда. 2. навъи дурушти суф.

ХОМСӮЗ خام سوز нопухта, нағз сурхнакарда, сурхнашуда (гӯшт), нимбирён.

ХОМТАБЪ خام طبع нодон, аҳмақ, аблаҳ, он ки андешаҳои фосид ва бад дорад.

ХОМТАБЪӢ خام طبعی нодонӣ, аҳмақӣ, аблаҳӣ.

ХОМТАЛОШ خام تلاش *д.* қурбоние, ки гӯшташро нопухта тақсим карда ба мардум медиҳанд.

ХОМТАМАЪ خام طمع он ки орзуҳои ношуданӣ мепарварад, касе, ки ба чизи нобуда ва дастнорас тамаъ дорад.

ХОМТОК خام تاک **:хомток кардан** барг ва навдаҳои зиёдатии токро канда партофтан (*бо мақсади аз нурҳои офтоб баҳра бурдани хӯшаи ангур*).

ХОМӮШ خاموش 1. сокит, бесадо, он ки овозе намебарорад, ором, хап. 2. оташ ё чароғ, ки рӯшноияш кушташуда ё мурда бошад; **хомӯш кардан** а) ба сукут водоштан; б) куштан (*чарогро*); в) хобондан, фурӯ нишондан (*шӯришро*); **хомӯш мондан (гаштан, шудан)** сукут кардан, хап кардан, аз гап бозистодан.

ХОМӮШАК خاموشک ҳашараи майдаи нешдароз, ки нешаш дардовар аст.

ХОМӮШӢ خاموشی хомӯш будан, сукут, оромӣ, сукунат; **хомӯширо вайрон кардан** хомӯширо халалдор намудан; **хомӯшӣ ҳукмфармо шудан** сокит шудан, оромӣ ва сукунат барқарор гаштан.

ХОМӮШКУНАК خاموش‌کنک асбоби махсус барои кам кардани овози муҳаррики механизмҳо.

ХОМӮШНАШАВАНДА خاموش نشونده 1. оромнашаванда, хап ва сокинагарданда (*садо*), нооөром. 2. куштанашаванда, намиранда (*оташ, нур*).

ХОМӮШОНА خاموشانه бо хомӯшӣ, бесадо, овозе набароварда, оромона.

ХОМӮШШУДА خاموش‌شده сокитшуда, оромшуда, хапшуда, орамида, сокит.

ХОМФАРБЕҲ خام فربه *гуфт.* фарбеҳи номавзун, он ки фарбеҳиаш номутаносиб аст.

ХОМФИКР خام فکر он ки фикраш асоснок ва пухта нест, он ки ҳавоӣ фикр меронад.

ХОМФИКРӢ خام فکری *ниг.* **хомандешӣ**.

ХОМХАЁЛ خام خیال *гуфт.* он ки хаёли хом мепарварад.

ХОМХАЁЛӢ خام‌خیالی хаёлпарастӣ, орзупарварӣ.

ХОМХАЁЛОНА خام‌خیالانه хаёлпарастона, орзупарварона.

ХОМХАШАК خام خشک пуч, дарунхолӣ.

ХОМХОБА خام خوابه **:хомхоба шудан** *гуфт.* аз хоб сер нашудан.

ХОМ-ХОМ خام‌خام *ниг.* **хомохом**.

ХОМЧӮТ *гуфт.* خام‌چوت ҳисоби тахминӣ, тақрибӣ, ба гумон.

хон خوان 1. *асоси замони ҳозира аз* **хондан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* хонанда: **китобхон**, **овозхон**, **сурудхон**...

ХОН I *т.* خان 1. *таър.* лақаби подшоҳон ва сардорони қавм: **хони хонон** шоҳи шоҳон, шоҳаншоҳ, подшоҳи подшоҳон. 2. *ҳиссачаи эҳтиром, ки ба охири номҳои мардона ва занона ҳамроҳ мешавад*: **Аҳмадхон**, **Розияхон**.

ХОН II خوان дастархон, суфра, монда.

ХОН III خان хона, даргоҳ, маскан.

ХОНА خانه 1. маскан, як истиқоматгоҳ дар ҳавлӣ. 2. иморат, ҳавлӣ, ки чанд ҳуҷра дорад. 3. макон, ҷой, ошён; **хонаи бачагон** муассисаи нигоҳубини кӯдакон; *кҳн.* **хонаи маданият** муассисаи маданият ва равшаннамоии байни мардум; **хона кардан** макон кардан, хона сох–тан; ошён кардан, ҷо гирифтан; **хона мондан (дар ҷое)** хона сохтан, ошён сохтан, лона сохтан (*парандаҳо, ҳашарот*); **хона сохтан** хона бино кардан; **хонаи** *касеро* **сӯхтан (сӯзондан)** касеро хонавайрон кардан, ба касе сахт шикаст додан; **хона ба хона шудан** пароканда шуда ҳар кас ба хонаи худ рафтан; **хонаат обод**! офарин ба ту!, раҳмат ба ту!; **хонааш сӯзад**! ба бало гирифтор шавад!, хонавайрон шавад!; **хона-хона** ба ғунҷоиши чандин хона; зиёд, бисёр, фаровон.

ХОНАБАРАНДОЗ خانه‌برانداز он ки хонаву хонумони касеро барбод медиҳад.

ХОНАБАРБОД خانه‌برباد хонавайроншуда, бечизу чора ва бехонаву ҷой монда, шикастхӯрда.

ХОНАБАРДӮШ خانه بردوش одами бехона, касе ки хонаву ҷои муайяне надорад, дарбадар, овора; **хонабардӯш гардидан (шудан)** аз хонаву ҷо ҷудо шудан, бехонаю ҷой мондан, дарбадар гардидан.

ХОНАБАРОРӢ خانه براری *гуфт.* рӯбучини пурраи хона, тоза кардани ҳама ҷои хона (*хусусан пеш аз иду маросим*).

ХОНАБЕЗОР خانه‌بیزار он ки дар хона нишастанро дӯст намедорад; касе ки барои хонаи худ ва оилаи худ кори фоиданоке намекунад.

ХОНАБОФ خانه‌باف *ниг.* **хонабофт**.

ХОНАБОФТ خانه بافت чизе, ки дар хона, бо дасти аҳли хонавода бофта шудааст.

ХОНАВАЙРОН خانه ویران хонааш барбод рафта, оилааш пароканда гардида; **хонавайрон кардан** зиндагии оилавии касеро барбод додан; **хонавайрон шудан** вайрон шудани зиндагии касе.

ХОНАВАЙРОНӢ خانه‌ویرانی хонабардӯшӣ, бехонумонӣ, дарбадарӣ, саргаштагӣ.

ХОНАВОДА خانواده хонадон, оила, аҳли хона, зану фарзанд.

ХОНАВОДАГӢ خانوادگی оилавӣ; **номи хонаводагӣ**, номи хонаводаӣ.

ХОНАВОР خانوار маҷмӯи касоне, ки дар як хонавода зиндагӣ мекунанд, нуфуси як хонавода, хона ё хоҷагӣ.

ХОНАГАДО خانه گدا бепаноҳ, ҷӯёи хона, мӯҳтоҷи паноҳгоҳ.

ХОНАГИРӢ خانه گیری хона гирифтан, соҳиби манзил шудан.

ХОНАГИҲО خانگی ها дар хона будагон, аҳли хона, онҳое, ки дар хона ҳастанд.

ХОНАГӢ خانگی 1. чизе ки дар хона тайёр мешавад: **нони хонагӣ**. 2. он чи дар хона парварда шудааст; **мурғи хонагӣ**; *муқоб.* **мурғи ваҳшӣ**; **ҳабси хонагӣ** дар хонаи шахсии худ таҳти назорат қарор гирифтани касе.

ХОНАГУРЕЗ خانه‌گریز он ки бо сабабе аз хонаи худ гурезон аст; **хонагурез шудан** аз хонаи худ бо сабабе гурезон гаштан.

ХОНАҒУНДОРӢ خانه‌غنداری рӯбучини хона, тоза кардан ва ба тартиб овардани асбобу анҷоми хона.

ХОНАДОМОД خانه‌داماد домоде, ки дар хонаи падару модари арӯс истиқомат мекунад; **хонадомод кардан** ҷавонеро домод карда ба хонаи худ овардан; **хонадомод шудан** домоде, ки

дар хонаи арӯс истиқомат дорад.

ХОНАДОН خاندان *ниг.* **хонавода**.

ХОНАДОР خانه‌دار 1. он ки хона дорад, соҳибхона. 2. он ки кору бори хонаро саришта мекунад; **хонадор кардан** зан гирифта додан, зандор кардан (касеро); **хонадор шудан** зан гирифтан, шавҳардор шудан. 3. марди зандор, зани шавҳардор.

ХОНАДОРӢ خانه داری 1. оиладоршавӣ, соҳиби хонаводашавӣ, зандоршавӣ ё шавҳардорӣ. 2. идора кардани кори рӯзғор, саришта кардани кори хона.

ХОНАДОРШАВӢ خانه‌دارشوی зандоршавӣ, оиладорӣ.

ХОНАДУШМАН خانه‌دشمن касе, ки хонашиниро дӯст намедорад; *муқ*. **хонашин**.

ХОНАЗОД خانه زاد 1. дар хонаводаи маълум зоидашуда. 2. чизи зотии як хонавода: **гови хоназод**, **мурғи хоназод**.

ХОНАКОВАК خانه‌کاوک **:хонаковак кардан** хона ба хона чизеро ҷустуҷӯ кардан, барои ёфтани чизе дар хонаҳо ковиш ба амал овардан.

ХОНАКОВӢ خانه‌کاوی 1. барои худ хона ҷустан, дар тараддуди ёфтани хонаи иқоматӣ будан. 2. дар хонаи касе кофтуков кардан; **хонаковӣ кардан** а) барои худ ҷои истиқомат ҷустуҷӯ намудан; б) дар хонае барои ёфтани чизе кофтуков кардан.

ХОНАКОР خانه‌کار он ки дар хона ба иҷрои коре машғул аст.

ХОНАКӮЧ خانه‌کوچ бо ҳамаи кӯч, бо тамоми анҷому ускунаи хона, хонахез.

ХОНАҚОҲ خانقاه 1. нишемангоҳи шайх ва эшонон, ки дар он ҷо иқомат ва ибодат мекарданд. 2. ҳуҷрае дар паҳлуи масҷидҳо.

ХОНАҚОҲӢ خانقاهی *мансуб ба* **хонақоҳ**.

ХОНАҚОҲНИШИН خانقاه‌نشین он ки дар хонақоҳ иқомат дорад; зоҳид; обид; шайх.

ХОНАМОНДА خانه‌مانده **:духтари хонамонда** духтари шавҳар накарда дар хонаи падар зиндагикунанда.

ХОНАНДА خاننده 1. китобхон, мутолиакунанда. 2. талаба, шогирди мактабхон. 3. сурудхон, ҳофиз.

ХОНАНИШИН خانه نشین он ки дар хона мешинад; гӯшанишин; **хонанишин шудан** аз хонаи худ берун набаромадан, гӯшанишинӣ ихтиёр кардан.

ХОНАНИШИНӢ خانه‌نشینی бештар дар хона нишастан ба берун набаромадан; мунзавӣ будан, гӯшанишинӣ.

ХОНАОБОД خانه آباد 1. хонаи обод доштан. 2. дуои ободиву осоиш дар мавриди таҳсин ва тақдир дар ҳаққи касе гуфта мешавад.

ХОНАПАРВАРД خانه‌پرورد касе, ки дар хона парвариш ёфтааст.

ХОНАПОЙ خانه‌پائی хонаро посбонӣ кардан, дар хона нишастан, хонаро муҳофизат намудан.

ХОНАПОЙ خانه‌پای хонашин, хонабон.

ХОНАПУЛӢ خانه‌پولی маблағи манзил; иҷорапулӣ.

ХОНАПУРӢ خانه‌پوری пуркунии хонаҳо (*катакчаҳо, хатҳо, сатрҳо*).

ХОНАРАВШАНКУНӢ خانه‌روشنکنی лаҳазоте пеш аз марг, ки дар бемор осори беҳбудӣ пайдо мешавад: **хонаравшанкунии пеш аз марг**.

ХОНАРАС خانه‌رس мевае, ки аз шохи дарахти хом канда мешавад ва дар муҳити хона баъдан мепазад.

ХОНАРӮБАК خانه‌روبک чизе ва касе ки хона мерӯбад; василае, ки бо он хонаро рӯбучин мекунанд.

ХОНАРӮБӢ خانه‌روبی рӯбучин дар хона, ҷорубкунӣ, тозакунии хона, рӯфтурӯби хона.

ХОНАСАЛОТ خانه‌سلات *гуфт*. хонавайрон, муфлису ночиз; **хонасалот кардан** касеро ночизу муфлис ва хонахароб кардан; **хонасалот шудан** хонавайрон шудан, хонабардӯш гардидан.

ХОНАСОЗ خانه‌ساز бинокор, устои бинокор, он ки дар хонасозӣ мутахассис шудааст.

ХОНАСОЗӢ خانه‌سازی бино кардани хона, бинокории хонаю ҷой.

ХОНАСӮЗ خانه‌سوز он ки хонаи касонро месӯзонад, он ки касонро дарбадару хонавайрон мекунад.

ХОНАСӮХТА خانه‌سوخته дуои бад; дар ҳаққи ка-

си нобакор.

ХОНАТЛАС خان اطلس навъе аз атласи куртаворӣ (хоматлас); *муқоб.* **атласи пухта**, ки нахи абрешими онро дар об меҷӯшонанд.

ХОНАХАРОБ خانه‌خراب 1. хонавайрон, муфлису дарбадар. 2. хонасӯхта; **хонахароб кардан** касеро бехонаву ҷой, бечизу дарбадар кардан; **хонахароб шудан** дарбадар ва бехонаю ҷой шудан, хонавайрон гардидан.

ХОНАХЕЗ خانه خیز бо тамоми аҳли хона, ҳама, якбора; **хонахез омадан** ҳама якбора омадан; **хонахез куч кардан** бо тамоми хонавор аз як ҷо ба ҷои дигар рафтан.

ХОНАХУДО خانه خدا соҳиб ва хӯҷаини хона, худованди хона.

ХОНАЧА خانچه хонаи майда, катак, катакча.

ХОНАҶОЙ خانه‌جای хонаи истиқоматӣ, бошишгоҳ, ҷои хонасозӣ.

ХОНАШЕР خانه شیر **:хонашери майдонғариб** касе, ки дар гуфтор калонгап ва мағрур, аммо дар амал тарсончак ва оҷиз аст; лофӣ, ёвагӯй, даҳанкалони беҳунар**.**

ХОНАШИКАСТА خانه شکسته касе, ки хонааш шикаста шуда бошад, хонавайрон.

ХОНАШИН خانه شین 1. касе, ки дар хона менишинад ва аз паи касбу коре намеравад. 2. иҷоранишин.

ХОНАШИНӢ خانه‌شینی хонанишинӣ, хонашин будан.

ХОНДА خوانده 1. хондашуда, мутолиашуда: **мактуби хонда**, **китоби хонда**. 2. мактабрафта, таҳсилкарда, маълумотнок, он ки чизеро хондааст; таҳсилдида. 3. даъватшуда.

ХОНДАГӢ خواندگی 1. хондашуда, қироатшуда. 2. хонда, таҳсилдида, бохату савод.

ХОНДАН خواندن 1. қироат кардан, мутолиа кардан навиштаеро, китоберо *ва г.* 2. таҳсил кардан, дарс гирифтан, омӯхтан (*дар мактаб*). 3. хонда додан, хонда шунавондан. 4. номидан, шуморидан; **бародар хондан** касеро ба худ бародар ҳисоб кардан, касеро ба бародарӣ баргузидан. 5. ба назди худ даъват кардан, чеғ задан. 6. суруд хондан, сароидан; сухан гуфтан суханронӣ кардан оид ба ягон мавзӯи илмӣ дар мактаби олӣ ё барои гурӯҳи шунавандагон; **намоз хондан** ба ҷо овардани намоз; **фотиҳа хондан** а) дуо хондан дар ҳаққи касе; б) “омин” гуфта даст ба рӯй кашидан; **хонда баромадан** сартосари чизеро хондан; хонда, мутолиа карда ба охир расонидан.

ХОНДАНБОБ خواندن باب хоно, хонданӣ, ҷолиб, шавқовар: **асари хонданбоб**.

ХОНДАШУДАНӢ خوانده شدنی он чи бояд хонда, мутолиа карда шавад; дарсе, ки бояд омӯхта шавад.

ХОНЗОДА خانزاده *мансуб ба* **хонадони хон**; авлоди хон (*писар ё духтар*).

ХОНИГАРӢ خانیگری хонӣ; ҳукмравои хонҳо, давлатдорие, ки ҳукмронӣ дар дасти хонҳо бошад.

ХОНИМ *т.* خانم *ниг.***хонум**.

ХОНИШ خوانش 1. хондан, мутолиа кардан. 2. таълим гирифтан, дарс гирифтан; **китоби хониш** китоби дарсии махсус барои машқ дар забони модарӣ. 3. тараннум, сароидан, сурудан, нағмасароӣ: **хониши булубул**.

ХОНИШГОҲ خوانشگاه *кит.* ҷои хониш, ҷои таълим, мактаб, дабистон, дабиристон.

ХОНӢ خانی хон будан, ҳукмронӣ кардан; **ба хонӣ бардоштан** касеро хони ҳукмрон эълон намуда ба вай изҳори тобеият кардан.

ХОНО خوانا ба осонӣ хондашаванда, равшан, ошкор(*хат*); **хати хоно** хати ба осонӣ хондашаванда.

ХОНОНДАН خواناندن 1. ба хондан водоштан (*мас., мактуберо*). 2. ба дарсхонӣ мондан, омӯхтан, таълим додан, соҳиби маълумот гардонидан.

ХОНСОЛОР خوانسالار сардори дастархон, тартибдиҳандаи дастархон; ошпаз, таббох; ◊ **хонсолори қудрат** Худо.

ХОНСОҲИБ خان‌صاحب унвони мурочиат ба аъёни афғонӣ дар собиқ.

ХОНТАХТА خوان تخته мизи пояҳояш паст, ки ба рӯяш дастархон андозанд.

ХОНУМ//ХОНИМ *т.* خانم унвони эҳтиромӣ, ки ба номи занон илова карда ё вақти мурочиат ба онон гуфта мешавад.

ХОНУМОН خانمان//خان ومان хона ва бисоти он;

хона ва бошандагони он, аҳли хона, зану фарзанд.

ХОНУМОНСӮЗ خانمان‌سوز хонавайронкун, барбодгар; коре, ки боиси барбодии хонумон, сабаби хонавайронӣ гардад; **ҷанги хонумонсӯз** ҷанги хонаводаҳоро вайрон ва дарбадаркунанда.

ХОНАЧА خانچه хонаи хурд, ҳуҷраи майда; катакча.

ХОНХОНӢ خان خانی ба сари худ ҳукмрон доштани хону феодалҳо, феодализм.

ХОНЧА خان چه хонаи хурд; катак.

ХОР I خار 1. гиёҳе, ки дорои неши тези халанда ва харошанда аст. 2. сихчаҳои нӯгтези халанда ва харошандаи дарахт, хасак; **хори шутур** навъи гиёҳи хордор, ки шутур онро ба майли тамом мехӯрад; хори сари роҳ монеа, хала дар пешрафти коре. 3. устухони майдаи халанда (*мас., дар моҳӣ, қилтиқ*).

ХОР II خوار залил, паст, забун, ҳақир, беқадру эътибор; **хор доштан** *касеро* ҳақир шуморидан, ба касе бо назари таҳқир нигаристан; **хор кардан** *касеро* маломат ва сарзаниш кардан, паст задан; **хор шудан** залил шудан, беқадру эътибор гардидан.

ХОР III *ю.* خار гурӯҳи сарояндагон, ки якҷоя суруд мехонанд: **хори умумӣ**.

ХОРА خاره *ниг.* **хоро**.

ХОРАЗМӢ خوارزمی 1. *мансуб ба* **Хоразм**. 2 сокини Хоразм.

ХОРАК خارک хори майда, хорча.

ХОРАСУМ خاره‌سم сахтсум, *киноя аз* аспи тездав.

ХОРАШИКАН خاره‌شکن шикофкунандаи санги хоро; сахт.

ХОРБАНД خار بند *ниг.* **хорбаст**.

ХОРБАСТ خار بست чапар, девораи пасте, ки ба даври боғ ё мазрае созанд, ки чорпо надароянд, хорбанд; девора аз сими хордор.

ХОРБИНӢ خواربینی кам дидан, бад дидан, паст шумурдан, ҳақир донистан.

ХОРБОР خواربار хӯрокворӣ, озуқа.

ХОРБУН خاربن//خاربون буттаи хор, буттаи хордор.

ХОРБУТТА خاربته буттаи хор, гиёҳи хордор.

ХОРВОР خاروار чун хор, ба мисли хор тез ва халанда.

ХОРГУЛ خارگل *бот.* хуч, ҳулӯл, настаран; насрин.

ХОРДОР خاردار хорнок; **сими хордор** симе, ки сихҳои хормонанд дорад.

ХОРЕОГРАФИЯ *ю.* خاریاگرفیه санъати рақс ва балет, ба саҳнагузории рақсҳои балетӣ.

ХОРЕОГРАФӢ خاریاگرفی *мансуб ба* **хореография**; *мансуб ба* санъати рақс ва балет.

ХОРЗОР خارزار хористон, ҷои пурхор, ҷои зиёд рӯидани буттаҳои хордор.

ХОРИДАН خاریدن хориш кардан пӯсти баданро; **хоридани пушти (паси) сар** ба фикр фурӯ рафтан, фикр кардан.

ХОРИҚ *а.* خارق 1. харқкунанда, поракунанда, шикофанда. 2. *маҷ.* чизе, ки одату тартиботи муқарририро вайрон мекунад; **хориқи одат** берун аз одат (*ба амал оварандаи чизе*).

ХОРИҚУЛҚОИДА *а.* خارق‌القاعده ғайриодӣ, ғайримаъмулӣ, аз ақл берун, хилофи қоида.

ХОРИҚУЛОДА *а.* خارق‌العادة кори ғайриодӣ, хилофи одат, ҳодисаи ғайриодӣ.

ХОРИСТОН خارستان *ниг.* **хорзор**.

ХОРИҶ *а.* خارج 1. берун, дар берун буда; *муқоб.* **дохил**. 2. дар беруни мамлакате; **дар хориҷи**... дар беруни...; **хориҷ кардан(намудан)** берун кардан, баровардан (аз ҷое), пеш кардан, бекор кардан (*аз коре*); **хориҷ шудан (гаштан)** баромадан, аз ҷое берун шудан.

ХОРИҶА خارجه беруна, берунӣ; берун аз кишвари худӣ.

ХОРИҶАПАРАСТ خارجه‌پرست он ки фарҳангу зиндагии хориҷиро дӯст медорад, бегонапараст, аҷнабипараст.

ХОРИҶАПАРАСТӢ خارجه‌پرستی хориҷадӯстӣ, бегонапарастӣ, аҷнабипарастӣ.

ХОРИҶӢ خارجی 1. *мансуб ба* **хориҷа**; аз хориҷа омада, тобеи мамлакати беруна. 2. беруна, берунӣ; *муқоб.* **дохилӣ**; **сиёсати хориҷӣ** сиёсати дахлдор ба мамлакатҳои беруна.

ХОРИҶОҲАНГӢ خارج‌آهنگی 1. *мус.* берун шуда-

ни нағма аз парда ва аз баҳру қоидаҳои худ. 2. *маҷ.* носозгорӣ, мухолифат.

ХОРИШ خارش *ниг.* **хоридан**. 2. бемории гузарандаи пӯстӣ, ки боиси хоридани сахти бадан мегардад; **хориш кардан** хориш пайдо кардани пӯсти бадан; **хориши гулӯ** *маҷ.* тамаъкорӣ, чашмдошти пора, пора гирифтанӣ шудан.

ХОРИШАК خارشک бемории пӯстие, ки боиси пайдоиши хориш мешавад; *ниг.* **хориш** 2.

ХОРИШАНГЕЗ خارشانگیز хориш ба амал оваранда, хоронанда.

ХОРИШДОР خارشدار 1. мубтало ба бемории хориш, он ки хориш дорад. 2. хоришкунанда, хориш ба амаловаранда; дамидагиҳои хоришдор.

ХОРИШОВАР خارشآور таҳриккунандаи хориш.

ХОРӢ خواری хор будан, залилӣ, ҳақирӣ, забунӣ; **ба (дар) хорӣ** дар ҳолати забунӣ, дар забунию ҳақирӣ; **хорӣ додан** ба *касе* таҳқир кардан, маломат кардан; **хорӣ кашидан** дар зиллат мондан, хорузор шудан.

ХОРКАШ خارکش касе ки хор мекашонад, касе, ки аз саҳро хор ғундошта мефурӯшад, хоркан.

ХОРКАШАК خارکشک *ниг.* **хаскашак**.

ХОРКАШӢ خارکشی кор ва амали хоркаш, овардани хор барои фурӯш ё барои аловӣ.

ХОРМЕЙСТЕР *ю.* خارمییستیر *мус.* роҳбари хор.

ХОРМОҲӢ خارماهی *зоол.* моҳиҳои хурд, ки дар пеши болҳои пушти онҳо хорҳое вуҷуд доранд, ки теъдодашон вобаста ба андозаи моҳӣ тағйир меёбад.

ХОРНОК خارناک хордор.

ХОРО خارا санги хоро.

ХОРОЙ خارایی 1. аз санги хоро. 2. *маҷ.* сахтӣ, қувватнокӣ.

ХОРОН خاران *феъли ҳол аз* **хоридан; хорон-хорон** хорида истода..., дар ҳолати хоридан.

ХОРОН(И)ДАН خاراندن//خارانیدن ба хориш овардан, тақозои хориш пайдо кунонидан, хориш додан.

ХОРОСАНГ خاراسنگ санги хеле калони сахт, санги хоро.

ХОРОТАРОШ خاراتراش он ки ба тарошидан ва суфта кардани саису хоро машғул аст, сангтарош.

ХОРОШИКАН خاراشکن он чи хороро мешиканад, олати қавӣ, абзори тавоно ва сангшикан.

ХОРПУЛӢ خارپولی *таър.* навъи андоз дар аморати Бухоро, ки дар мавриди кишта нашудани заминҳои амлок ва хорзор шудани онҳо аз соҳибони он заминҳо гирифта мешуд.

ХОРПУШТ خارپشت ҷонвари майдаи пистондори ҳашарахӯр, ки пӯсташ хордор аст.

ХОРПУШТАК خارپشتک *зоол., ниг.* **хорпушт**.

ХОРПУШТӢ خارپشتی *мансуб ба* **хорпушт**; он чи пушташ ба мисли хорпушт аст.

ХОРПӮСТОН خارپوستان навъе аз ҷонварони дарёӣ, ки баданашон хордор аст.

ХОРСИМ خارسیم симҳои хордор, симхор.

ХОРТУТ خارتوت *бот.* як навъи тут, бектошӣ.

ХОРТӮДА خارتوده тӯдаи (ғарами) хор.

ХОРУЗОР خواروزار залил, ҳақир, беқадру эътибор; **хорузор кардан** касеро беқадру эътибор гардонидан; **хорузор шудан** беқадру эътибор шудан.

ХОРУЗОРӢ خواروزاری пастӣ, зиллат, беэътиборӣ, номӯътабарӣ, хорӣ.

ХОРУМОЛ خارومال хорумол кардан чизеро, чорпоеро молида навозиш кардан.

ХОРХАСАК خارخسک гиёҳи яксола аз оилаи ҳазориспандҳо, ки донаҳои он хусусияти давоӣ доранд.

ХОР-ХОР خار خار ҳолати хориши бадан; ҳолате, ки дар натиҷаи талаб ва ҳавас ба чизе дар одам пайдо мешавад; **забон хор-хор кардан** гуфтан хостан, гуфтанӣ шудан, хоҳиши чизеро гуфтан пайдо кардан.

ХОРШАКАР خارشکر *бот.* шакарак, шираи шахшудаи баъзе гиёҳҳо.

ХОРШУТУР خارشتر буттаи баланди хордор, ки дар биёбон мерӯяд.

ХОС *а.* خاص 1. махсус, хос будан; **хос будан ба** *касе ё чизе* махсус будан. 2. баргузида, имтиёзнок; **хосу ом** одамони баргузида ва одӣ, ҳамагӣ, ҳама.

ХОСА I *а.* خاصه 1. хос, махсус. 2. баргузида, як-

качин; имтиёзнок. 3. муқарраб, наздик (*ба амир ё ҳоким*), надим; **саворони хоса** саворони яккачин, муҳофизони хос (-и амир ё ҳоким).

ХОСА II *а.* خاصه матои нафиси тунуки сафед.

ХОСАБОФ خاصه باف бофанда; истеҳсолкунандаи матои ҳарир, дока.

ХОСАБОФӢ خاصه‌بافی бофандагӣ; ҳарирбофӣ, докабофӣ.

ХОСАГӢ خاصگی 1. хос, махсус, баргузида. 2. ҳар чизи аъло, нафис, мумтоз; **базми хосагӣ** базми махсус ва маҳдуд, базм бо иштироки одамони баргузида.

ХОСИЯТ *а.* خاصیت 1. хислат, одат, табиат, кирдор, сифати (хулқи) ба ягон кас хос. 2. хислати нек, хусусияти хуб, неккадамӣ; **хосият доштан** нек будан, бо пойи қадам будан.

ХОССА *а.* خاصه 1. он чи махсуси касе ё чизе бошад. 2. махсус, махсусан.

ХОСТ خواست хоҳиш, майл, ирода, ихтиёр; **ба хости худ** ба хоҳиши худ, бо майли худ.

ХОСТАГИРӢ خواسته گیری интихоб карда гирифтан, хуш (ҷудо) карда гирифтан.

ХОСТАН I خواستن хоҳиш кардан, орзу доштан, талаб крдан; **хоста гирифтан** интихоб карда гирифтан; **сухан хостан** ба гап задан рухсат пурсидан.

ХОСТАН II خاستن *ниг.* **хестан**, бархостан.

ХОСТГОР خواستگار хоҳанда, толиб, толиби издивоҷ; **хостгор фиристодан** завчӣ фиристодан, ба воситаи касе ба духтаре толиб шудан(ба занӣ), кас мондан; **хостгор шудан** толиб шудан, духтареро ба занӣ хостан.

ХОСТГОРӢ خواستگاری завчагӣ, толибшавӣ ба издивоҷ; **ба хостгорӣ рафтан** завчӣ шуда рафтан ба духтаре.

ХОСТГОРШАВАНДА خواستگارشونده *ниг.* **хостгор**.

ХОСТОР خواستار хоҳон, толиб, хоҳанда.

ХОТАМ I *а.* خاتم ангуштарӣ; ангуштарии мӯҳрадор; нигин; мӯҳр.

ХОТАМ II *а.* خاتم поён, оқибат.

ХОТАМБАНД خاتم بند касе, ки аз дандони фил, устухони уштур ва ё аз чӯб кандакорӣ ва нақшу нигор мебандад.

ХОТАМБАНДӢ خاتم‌بندی санъати аз дандони фил, устухони уштур ва ё аз чӯб кандакорӣ ва нақшу нигор бастан.

ХОТАМКОР خاتم کار он ки шуғлаш хотамкорӣ аст.

ХОТАМКОРӢ خاتم‌کاری ба вуҷуд овардани гулҳо ва нақшҳо аз устухон, чӯб *ва г.* дар рӯи чизе.

ХОТАМСОЗ خاتم ساز *ниг.* **хотамкорӣ**.

ХОТАМСОЗӢ خاتم سازی *ниг.* **хотамкорӣ**.

ХОТАМУЛАНБИЁ خاتم‌الانبیا 1. охирин пайғамбар, пайғамбари охир (замон), расули ниҳоӣ. 2. нигини анбиё, пайғамбарон (*лақаби Муҳаммад* (с.)).

ХОТИМ *а.* خاتم *ниг.* **хотам** II.

ХОТИМА *а.* خاتمه 1. поён, анҷом, охир. 2. охири китоб, поёни гуфтор; **хотима додан** ба поён расонидан кореро, анҷом додан ба коре; **хотима ёфтан** тамом шудан, ба анҷом расидани коре.

ХОТИМАВӢ خاتموی қисми охирини чизе, анҷом ва охири чизе; **сухани хотимавӣ** сухани охирин, сухани ҷамъбастӣ.

ХОТИР *а.* خاطر 1. ёд, ҳофиза. 2. он чи дар дил гузарад, дил, замир; **лавҳи хотир** замири дил; **ба хотир; барои хотир; ба ризои хотири...** барои, ба ҳурмати..., барои хурсандии...; **ба (барои) поси хотир** барои ҳурмат ё хурсандии касе; **хотири ҷамъ** бе ташвиш, бо дили осуда; **аз хотир баромадан (рафтан)** фаромӯш шудан; **аз хотир гузарондан** аз дил гузарондан, дар бораи чизе фикр кардан; **ба (аз) хотир гузаштан** ба ёд омадан; **дар хотир доштан** фаромӯш накардан, дар ёд нигоҳ доштан; **ба хотир овардан** ёдрас кардан; **хотири** *касеро* **риоя кардан** поси ҳурмати касеро нигоҳ доштан; **хотири** *касеро* **ҷамъ кардан** хавотиру ташвиши касеро бартараф сохтан.

ХОТИРА *а.* خاطره 1. ҳофиза, ёд: **хотираро қувват додан**. 2. ёдбуд, ёдоварӣ, ёд: **хотираи рӯзҳои гузашта**. 3. ёддошт, он чи барои ёдоварӣ ва фаромӯш нашудан навишта шудааст; **дафтари хотира** дафтаре, ки дар он ёддоштҳои касе қайд карда шудааст.

ХОТИРАВӢ خاطروی хотировар, фаромӯш–

нашаванда, ёддоштӣ.

ХОТИРАГӮӢ خاطره‌گویی нақлу ривояти хотираҳо, ёдоварии гузаштаҳо.

ХОТИРАНАВИС خاطره نویس нависандаи хотира, ёддоштнигор, ёддоштнавис.

ХОТИРАНАВИСӢ خاطره نویسی қайд кардан, ба қалам овардани ёддоштҳо ва гузоришоти гузашта.

ХОТИРАНИГОРӢ خاطره‌نگاری *ниг.* **хотиранависӣ**.

ХОТИРАФСУРДА خاطرافسرده афсурдахотир, хотирпарешон; он ки хотири ҷамъ ва оромӣ надорад.

ХОТИРБИНӢ خاطربینی нигоҳдории иззату ҳурмати касе, ҳурмату эҳтироми касеро ба ҷо овардан.

ХОТИРДОРӢ خاطرداری алоқа, майл доштан ба касе, поси хотир.

ХОТИРДОШТ خاطرداشت эътибор; эҳтиром, ҳусни таваҷҷӯҳ, мавқеъ.

ХОТИРМУШАВВАШ خاطرمشوش хотирпарешон, ноосудахотир, парешонҳол, шӯрида–аҳвол.

ХОТИРНАВОЗ خاطرنواز мувофиқи табъ; хушоянд; он ки ё он чи касеро хурсанд мекунад.

ХОТИРНИШИН خاطرنشین ҷойгиршуда дар хотир, фаромӯшнашаванда; **хотирнишин сохтан** дар хотири касе ҷойгир кардан (*фикре, воқеаеро*).

ХОТИРНИШОН خاطرنشان нишонакунанда дар хотир, фаромӯшнашуданӣ; ёдоварӣ, бахотиргирӣ; **хотирнишон кардан (намудан)** ба хотири касе овардан, ёдовар кардан, гӯшрас намудан.

ХОТИРОЗОР خاطرآزار мушаввашкунанда, боиси ошуфтагӣ ва парешонӣ, он чи дили касро норозҳат ва озурда месозад.

ХОТИРОЗУРДА خاطرآزرده озордида, ситамкаш.

ХОТИРОТ *а.* خاطرات *ҷ.* **хотира** 3; ёддошти гузаштаҳо, зикри он чи дар ёди кас боқӣ мондааст.

ХОТИРОШУФТА خاطرآشفته *ниг.* **хотирпарешон**.

ХОТИРПАЗИР خاطرپذیر чизе, ки ба касе маъқул аст, писандида, марғуб.

ХОТИРПАРЕШ خاطرپریش 1. он чи фикру хотирро парешон мекунад. 2. он ки фикраш парешон аст.

ХОТИРПАРЕШОН خاطرپریشان касе, ки ҳавосаш ошуфта бошад, мушавваш, нотинҷ; **хотирпарешон будан** аз ҷиҳате дар изтироб будан, хавотир доштан.

ХОТИРПАРЕШОНӢ خاطرپریشانی ошуфтадилӣ, ноосудахотирӣ; *муқоб.* **хотирҷамъӣ**.

ХОТИРРАС//ХОТИРРАСОН خاطررس//خاطررسان ёдрас, ёдовар; **хотиррас кардан** *чизеро ба касе* ёдовар шудан, ба ёди касе овардан чизеро.

ХОТИРПИСАНД خاطرپسند дилкаш, табъи дил, матбӯъ, дилпазир, дилнишин.

ХОТИРРАСОН خاطررسان *ниг.* **хотирнишон**.

ХОТИРРАСОНӢ خاطررسانی хотиррасон кардан, ба ёд овардан.

ХОТИРФИРЕБ خاطرفریب дилфиреб, дилрабо, зебо, дилкаш.

ХОТИРХОҲ خاطرخواه маъқул ва дилхоҳи касе, дилписанд, мувофиқи табъ ва майли кас.

ХОТИРХОҲӢ خاطرخواهی анҷоми коре ба хотири касе, барои ризоӣ ва хурсандии касе, ба риояти хотири касе.

ХОТИРҶАМЪ خاطرجمع дилосуда, беташвиш; **хотирҷамъ будан** осудадил будан, ташвиш ва хавотирӣ надоштан; **хотирҷамъ кардан** *касеро* касеро дилосуда кардан, дилпур кардан; хотирҷамъ шудан аз коре, осуда шудан.

ХОТИРҶАМЪӢ خاطرجمعی осудагии хотир, ташвишу дилбеқарорӣ надоштан, осуда будан.

ХОТИРҶАМЪОНА خاطرجمعانه ба оромӣ, ба осудагӣ, бо фароғи хотир, бе ҳеҷ нигаронӣ ва изтироб.

ХОТИФ *а.* خاطف дурахшанда, ҷилодор.

ХОТӢ *а.* خاطی касе, ки хато мекунад, хатокор, хатокунанда, гунаҳкор.

ХОТУН *т.* خاتون хонум, бону, кадбону.

ХОХОМ خاخام пешвои дини яҳудӣ, раввин.

хоҳ خواه 1. *асоси замони ҳозира аз* **хостан.** 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ва маънои* хоҳанда, толиб: **хайрхоҳ, озодихоҳ…**

ХОҲ خواه 1. *пайвандаки ихтиёр, ки интихобро ифода мекунад*; ё…, ё…; **хоҳ ин, хоҳ вай.**

ХОҲАМ-НОХОҲАМ خواهم‌ناخواهم бо дили нохоҳам, бе майлу рағбат.

ХОҲАНДА خواهنده 1. хоҳишкунанда, дархосткунанда, пурсанда. 2. моил, роғиб, толиб.

ХОҲАР خواهر ҳамшира, духтаре, ки бо писар ё духтари дигар аз як падару модар зоида шуда бошад.

ХОҲАРАНДАР خواهراندر хоҳари ӯгай.

ХОҲАРАРӮС خواهرعروس хоҳари зан.

ХОҲАРЗАН خواهرزن *ниг.* **хоҳарарӯс**.

ХОҲАРЗОДА خواهرزاده фарзанди ҳамшира (*писар ё духтар*).

ХОҲАРӢ خواهری хоҳарона; хоҳар будан.

ХОҲАРОНА خواهرانه мисли хоҳар; хоҳарӣ.

ХОҲАРХОНД خواهرخواند *ниг.* **хоҳархонда**.

ХОҲАРХОНДА خواهرخوانده духтар ё зане, ки касе вайро ба хоҳарӣ қабул карда бошад.

ХОҲАРЧА خواهرچه хоҳари хурдсол, хоҳари хурдӣ.

ХОҲАРШӮ(Й) (خواهرشو(ی духтар ё зане, ки хоҳари шавҳари зане бошад.

ХОҲИШ خواهش 1. хостан, пурсидан, дархост; илтимос. 2. майл, рағбат, орзу.

ХОҲИШГАР خواهشگر хоҳишкунанда, пурсанда, илтимоскунанда.

ХОҲИШДОР خواهش دار *ниг.* **хоҳишманд**.

ХОҲИШМАНД خواهش مند хоҳишкунанда, дархосткунанда, хоҳишдор.

ХОҲ-НОХОҲ خواه ناخواه хоҳӣ нахоҳӣ, ба майл ва бар хилофи майл; ба ҳар ҳол, ба ҳар сурат.

ХОҲОН خواهان хоҳанда, толиб, муштоқ, орзуманд.

ХОЧ خاچ *бот., гуфт.* занбӯруғ, қорч.

ХОҶ خاج салиб, чалипо; **хоҷ кашидан** бо ангуштон дар рӯи сина аломати салибро ифода кардан, ки аз маросимоти дини насронист.

ХОҶА خواجه 1. бузург, соҳиб, соҳибкор, хӯҷаин. 2. *мансуб ба* **насли хоҷагон**.

ХОҶАГИДОР خاجگیدار сарвари хоҷагӣ, сариштакунандаи корҳои хоҷагӣ.

ХОҶАГИДОРӢ خواجگیداری идора кардани хоҷагӣ, саришта намудани хоҷагӣ.

ХОҶАГӢ خواجگی 1. хоҷа будан, мансубият ба хоҷаҳо. 2. хоҷагидории воҳид, воҳиди хурди иқтисодии як оила ё якчанд оила: **хоҷагидории дастаҷамъӣ**; **мудири хоҷагӣ** касе, ки мутасаддии корҳои хоҷагии муассиса ё корхонаест; **хоҷагии коммуналӣ** *мансуб ба* хоҷагии шаҳр ё ноҳия.

ХОҶАЗОДА خواجه زاده фарзанди хоҷа.

ХОҶАСАРОЙ خواجه سرای *кҳн.* навкар, маҳрам, хизматгор дар ҳарами подшоҳ ва амирон.

ХОШОК خاشاک 1. хору хас, алафи хушк, резаи беда, коҳ *ва г.* 2. хӯроки чорво.

ХОШОКДАРАВӢ خاشاکدروی даравидани алафҳои худрӯ барои хӯроки чорпо.

ХОЯ خایه тухми инсон ё ҳайвони нар, байза, хуся.

ХОЯНДА خاینده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **хоидан**. 2. бо дандон резакунанда (*мас., муш, кӯрмуш ва г.*).

ХОЯРЕЗ خایه‌ریز *кит.* нонхӯрише, ки аз тухми мурғ тайёр мешавад, ки онро хогина ҳам мегӯянд.

ХРИСТИАНӢ خرستیانی *мансуб ба* **дини Исо**, исавӣ.

ХРЕСТОМАТИЯ *ю.* خرستامتیه китоби таълимӣ, ки осори мунтахаб ва ё намунаҳо аз осори ягон соҳаи илм аст.

ХРОМ *ю.* خرام 1. унсури химиявӣ. 2. навъе чарми нарми тунук; **мӯзаи хром** мӯзае, ки аз чарми хром дӯхта шудааст.

ХРОМГАР خرام گر *кит., тех.* хромкор, он ки бо хром кор мекунад.

ХРОМДОР خرام دار ҳар чизе, ки дар таркибаш хром дорад, хромандуда.

ХРОМОСОМА *ю.* خراماسامه *биол.* қисми ҳастаи ҳуҷайраи бадани ҳайвоноту наботот, ки шомили маълумоти ирсӣ мебошад.

ХРОНОЛОГИЯ *ю.* خرانالاگیه қайди ҳодисаҳо бо тартиби рӯй додани онҳо, зикри воқеаҳо аз рӯи таърих санаи рӯйдоди онҳо.

ХРОНОЛОГӢ خرانلاگی *мансуб ва оид ба* **хронлогия**.

ХУБ خوب 1. нағз, нек; *муқоб.* **бад**. 2. зебо, хушрӯй; *муқоб.* **зишт**. 3. пас аз шунидани амр ё супорише мегӯянд “хуб”, яъне «қабул дорам», «розӣ ҳастам»; ҳо, оре, бале. 2. *маҷ.* мустаҳкам.

ХУБӢ خوبی 1. некӣ, нағзӣ, некӯӣ; *муқоб.* **бадӣ.** 2. хушрӯӣ, зебоӣ; **ба хубӣ** а) дар хубӣ, дар некӯӣ, дар ҳусну зебоӣ. 3. хуб, нағз**; ба хубӣ дар ёд дорам, ки ...**

ХУБКИРДОР خوب‌کردار дорои кирдори накӯ, накӯхирад.

ХУБКОР خوب‌کار он ки хуб кор мекунад, он ки хубкор аст, он ки хубӣ мекунад.

ХУБМАНЗАР خوب‌منظر хушнамуд, хушшакл, хубсурат.

ХУБНИҲОД خوب نهاد *ниг.* **хубсират**.

ХУБОНӢ خوبانی 1. зардолуе, ки бо мағзи бодом хушконида шудааст. 2. *маҷ.* лаби хурморанг. 3. як навъи себ, ки бо номи себи хубонӣ машҳур аст.

ХУБРӮӢ خوب روئی зебо, дилкаш, хушсурат.

ХУБРӮЙ خوب‌روی зебо, хушрӯй, қашанг, дилписанд.

ХУБС *а.* خبث бадтинатӣ; бадӣ, бадҷинсӣ, палидӣ.

ХУБСИМО خوب سیما *ниг.* **хубрӯй**.

ХУБСИРАТ خوب‌سیرت он ки хулқу хӯйи нек дорад.

ХУБСИРИШТ خوب‌سرشت *ниг.* **хубсират**.

ХУБСУРАТ خوب صور ت *ниг.* **хубрӯй**.

ХУБФАРҶОМ خوب فرجام коре, ки оқибаташ нек аст, касе, ки оқибати кораш нек аст.

ХУБХАД خوب‌خد *кит.* хубрӯй, хубрухсор, нексурат.

ХУБЧЕҲРА خوب چهره хушрӯ, зебо, соҳибҷамол, соҳибҳусн.

ХУВОРА خواره *кит.* таом, ғизо; нӯшиданӣ.

ХУД خود 1. *ҷонишини* **хеш**, **хештан**. 2. ба ҷои ҷонишинҳои шахсӣ низ кор фармуда мешавад: **агар худ ин ҷо бошӣ** агар ту ин ҷо бошӣ; **худ аз худ** ба сари худ; **худ ба худ** а) ба майл ва иродаи худ, ба ихтиёри худ; б) бе ягон сабаб; в) дар замири дили худ; **аз худ кардан** соҳиб шудан, дар тасарруфи худ даровардан; **худро ба нодонӣ задан (андохтан)** худро бехабар вонамуд кардан; **худро нишон додан** дар коре маҳорат ва қобилияти худро зоҳир сохтан; **ба худ омадан** ҳушёр шудан; **аз худ рафтан** а) беҳуш шудан; б) мағруру худписанд шудан; **худро даст гирифтан** худдорӣ карда тавонистан; **худро шинохтан** а) шуурнок шудан, неку бадро фарқ карда метавонистагӣ шудан; б) мавқеъ ва қадру қимати худро муайян карда тавонистан.

ХУДАЗОБДИҲӢ خودعذابدهی худро ранҷу заҳмат додан.

ХУДАМАЛКУНАНДА خودعمل‌کننده худсарӣ, худраъй; абзоре, ки ба таври худкор худ ба худ амал мекунад.

ХУДАНГЕЗӢ خودانگیزی ба ҷунбиш (ҳаракат) овардани худ, шӯрондани худ.

ХУДАФРӮЗ خودافروز худ аз худ даргиранда, худ аз худ равшаншаванда.

ХУДАФРӮЗИШ خودافروزش худ аз худ даргирӣ, худ аз худ равшаншавӣ.

ХУДБИН خودبین мағрур, мутакаббир, худпараст, худхоҳ.

ХУДБИНӢ خودبینی мағрурӣ, такаббур, худпарастӣ, худхоҳӣ.

ХУДБИНОНА خودبینانه бо ғуруру такаббур, худхоҳона.

ХУДБОВАР خودباور он ки ба дигарон беэътиноӣ карда, ба худ аз ҳад зиёд боварӣ дорад.

ХУДБОВАРӢ خودباوری эътимоди афрод ба худ; мағрурӣ, такаббур.

ХУДБОВАРОНА خودباورانه бо итминон ва боварӣ ба худ, мағрурона.

ХУДВИЖА خودویژه хосса, махсус, ба худ хос.

ХУДВИЖАГӢ خودویژگی хоссагӣ, махсусият, хос будан, хусусияти хос доштан.

ХУДГАРД خودگرد мошини худҳаракаткунанда: **техникаи худгард**.

ХУДГУДОЗӢ خودگدازی бисёр ғам хӯрдан, бисёр азоб кашидан, худхӯрӣ.

ХУДГУМКУНӢ خودگمکنی худфаромӯшӣ, худро аз даст додан.

ХУДДАРГИР خوددرگیر худ ба худ даргиранда, худсӯзанда, худсӯз.

ХУДДАРГИРӢ خوددرگیری худ ба худ дар гирифтан, худсӯзандагӣ, *мац.* бе ихтиёр ба ҳаяҷон, ба шӯр омадан.

ХУДДОН خوددان он ки танҳо худ ва манфиати худро дар назар мегирад, худдонам.

ХУДДОНАМ خوددانم худсар, ҳавобаланд, маслиҳатногир, бебок, густох.

ХУДДОНАМӢ خوددانمی ҳавобаландӣ, худситоӣ, якравӣ, худкомӣ.

ХУДДОР خوددار он ки аз корҳои нораво худро боз медорад, хештандор, парҳезгор, батоқат, бошикеб.

ХУДДОРӢ خودداری таҳаммул, бурдборӣ, худро ба даст гирифтан, худнигаҳдорӣ; **худдорӣ кардан (намудан)** худро аз коре боз доштан, худро даст гирифтан.

ХУДДӮСТ خوددوست худбин, худпараст, худхоҳ, он ки танҳо худ ва манфиати худро ба эътибор мегирад.

ХУДДӮСТӢ خوددوستی *ниг.* **худпарастӣ**.

ХУДИДОРА خوداداره ҳуқуқи ҳаллу фасл ва идораи корҳо дар дохили як воҳиди миллӣ - территориавӣ; мухторият.

ХУДӢ خدی 1. *мансуб ба* **худ**. 2. бегона набудан, ошно; **одами худӣ** одами ошно, одами боэътимод.

ХУДКАРДА خودکرده он чи ё коре, ки аз дасти худи кас меояд; **худкардаро даво нест**, **вовайлои пинҳонӣ** (*мақ.*). он ки худаш боиси бадбахтӣ ва фалокати худ гардидааст.

ХУДКИФОӢ خودکفائی *ниг.* **худмаблағгузорӣ**.

ХУДКОМ//ХУДКОМА خودکام//خودکامه худсар, худхоҳ, якрав, маслиҳатношунав.

ХУДКОМӢ خودکامی худсарӣ, якраҳагӣ, ҳавопарастӣ, мағрурӣ.

ХУДКОР خودکار дастгоҳ ва олате, ки ба худии худ кор мекунад, автомат.

ХУДКУШӢ خودکشی ба воситае ба ҳаёти худ хотима додан, худро куштан.

ХУДМАБЛАҒГУЗОРӢ خودمبلغ گذاری худкифоӣ, ҳисоби хоҷагӣ.

ХУДМАНИШӢ خودمنشی *ниг.* **худпарастӣ**.

ХУДМАҲДУДКУНӢ خودمحدودکنی маҳдуд ва танг кардани доираи ихтиёри худ.

ХУДМУРДА خودمرده чорпое, ки сақат шуда ҳаром мурдааст: **гӯсфанди худмурда**.

ХУДМУХТОР خود مختار соҳибихтиёр, автономӣ.

ХУДМУХТОРӢ خود مختاری истиқлол дар идораи дохилии кишвар, вилоят ё ноҳияе, автономия, мухторият.

ХУДНАВИС خودنویس қаламе, ки сиёҳии он аз маҳзани махсус ба таври автоматӣ меояд.

ХУДНАМО خودنما он ки худро таъриф мекунад, худсито, мағрур.

ХУДНАМОӢ خودنمایی худро беш аз он ки ҳаст ба қалам додан, худситоӣ, ғурур; **худнамоӣ кардан** худро ва кору бори худро таъриф кардан, ман-манӣ кардан, худситоӣ кардан.

ХУДО خدا 1. *д.* халқкунанда, холиқ, Аллоҳ. 2. соҳиб, молик; **ба умеди Худо ҳам шавӣ, буттаро маҳкам дор** (*мақ.*); **Худо медонад** дар мавриди саҳеҳ маълум набудани коре гуфта мешавад; **аз барои Худо, ба Худо** дар мавриди қасам гуфта мешавад; **Худо раҳмат кунад** дар мавриди ба некӣ ёд кардани мурдагон гӯянд; **Худо хоҳад** агар насиб бошад (*дар мавриди орзу кардани чизе ё коре гӯянд*).

ХУДОБЕЗОР خدابیزار касе, ки аз вай некӣ намебарояд, одами бадкор, бадтинат.

ХУДОБЕХАБАР خدابیخبر дар ҳаққи одами беинсофу золим ва бемулоҳиза гӯянд.

ХУДОВАНД خداوند *ниг.* **Худо**.

ХУДОГОҲ خداگاه шахси аз таъриху сарнавишту фарҳанг ва тамаддуни миллати худ огоҳ, бафарҳанг.

ХУДОГОҲӢ خداگاهی аз таъриху сарнавишт ва тамаддуни миллати худ ва кишвари хеш огоҳ будан: **худогоҳии миллӣ**.

ХУДОДОД خداداد *ниг.* **худодода**.

ХУДОДОДА خداداده 1. он чи ки гӯё аз тарафи Худо дода шудааст. 2. фитрӣ, модарзод; табиӣ (*мас.*, *қобилияти худодод*).

ХУДОЗАДА خدازده 1. ба ғазаби Худо гирифторшуда. 2. шарманда, расво, беобрӯю беэътибор.

ХУДОЗАДАГӢ خدازدگی *ниг.* **худозада**.

ХУДОЗМОӢ خودآزمائی худсанҷӣ, худро имтиҳон кардан.

ХУДОӢ خدائی 1. *мансуб ба* **Худо**. 2. эҳсон ва хайроте, ки дар роҳи Худо дода мешавад. 3. бемузд, муфт; **худоӣ додан(кардан)** хайрот кардан (*барои мурда*).

ХУДОЙ خدای *ниг.* **Худо**.

ХУДОЙГОН خدایگان *кит.* подшоҳи бузург, подшоҳи муқтадир.

ХУДОЙНАМО خدای نما **:оинаи худойнамо** *киноя аз* оинае, ки саҳеҳу дуруст нишон медиҳад.

ХУДОМӮЗ خودآموز 1. он ки чизеро худаш бе муаллиму устод омӯхтааст. 2. китоб барои омӯхтани чизе бе ёрдами роҳбаре.

ХУДОМӮЗАНДА خودآموزنده он ки чизеро бе кумаку роҳбарии касе ёд мегирад; омӯхта истода.

ХУДОМӮЗӢ خودآموزی ёдгирии чизе ба сари худ, бе ёрдами роҳбаре.

ХУДОНОТАРС خداناترس он ки аз Худо боке надорад; дар ҳаққи одами беинсоф, бемулоҳизаю бебок гӯянд.

ХУДОНОТАРСӢ خداناترسی аз Худо боке надоштан, худоношиносӣ.

ХУДОНОШИНОС خداناشناس *ниг.* **худонотарс**.

ХУДОНОШИНОСӢ خداناشناسی *ниг.* **худонотарсӣ**.

ХУДОПАРАСТ خداپرست мӯътақид ба Худо, диндор, итоаткор ба фармудаҳои дин.

ХУДОПАРАСТӢ خداپرستی мӯътақидӣ, диндорӣ, мӯъминӣ.

ХУДОПИСАНД خداپسند савоб, мақбул, кори хайр.

ХУДОРАҲМАТӢ خدارحمتی шодравон, равоншод, раҳматӣ.

ХУДОРО خودآرا он ки худашро барои намоиш орову торо медиҳад.

ХУДОРОӢ خودآرائی ороиш додани худ барои намоиш ва худнамоӣ.

ХУДОТ خدات унвони подшоҳони Осиёи Миёна қабл аз ислом, маънои соҳибро ифода мекунад.

ХУДОТАРС خداترس он ки аз Худо метарсад, он ки ба сабаби худотарсӣ аз корҳои баду нохушоянд худдорӣ мекунад.

ХУДОТАРСӢ خداترسی аз Худо тарсидан, парҳезгорӣ аз амали нораво ба сабабе.

ХУДОҲОФИЗӢ خداحافظی хайру хуш, видоъ, падруд гуфтан.

ХУДОҶӮ(Й) خداجو(ی) *ниг.* **худопараст**.

ХУДОШИНОС خداشناس он ки худотарсу парҳезгор аст, худопараст, диндор.

ХУДОШИНОСӢ خداشناسی худопарастӣ, диндорӣ; худошинос будан.

ХУДПАРАСТ خودپرست мутакаббир, худхоҳ, худбин.

ХУДПАРАСТӢ خودپرستی худхоҳӣ, худбинӣ, такаббур.

ХУДПАРАСТОНА خودپرستانه худбинона, бо ғуруру такаббур.

ХУДПИСАНД خودپسند худбин, калонгир, мутакаббир,.

ХУДПИСАНДӢ خودپسندی амали худписанд, худхоҳамӣ, такаббур.

ХУДПИСАНДОНА خودپسندانه худбинона, бо ғурур ва такаббур нисбат ба бартарии шахсии худ.

ХУДПУР خودپر худпуршаванда, милтиқи худпур.

ХУДРАВ خودرو худ аз худ раванда, худ аз худ ҳаракаткунанда, мошин, автомобил.

ХУДРАСТА خودرسته растание, ки ба сурати ёбоӣ мерӯяд ва ниёз ба парваришу нигоҳубин надорад, худрӯй, ёвоӣ.

ХУДРАЪЙ خودرأی *ниг.***худрой**.

ХУДРЕЗ خودریز худхоликунанда; **мошини худрез**.

ХУДРОЙ//ХУДРАЪЙ خودرای// خودرأی он ки ҳар корро ба фикри худ карда ба маслиҳати дигарон эътино намекунад; гапнодаро; маслиҳатношунав; худсар, худком, якрав.

ХУДРӮ(Й) خودرو(ی) гиёҳе, ки худ аз худ рӯидааст, ёбоӣ.

ХУДСАР خودسر худрой, бебок, худком, нофар-

монбардор.

ХУДСАРӢ خودسری худроӣ, сарпечӣ аз қонун, кардани коре ба майли худ.

ХУДСАРОНА خودسرانه ба майл ва хоҳиши худ, бе маслиҳату машварат.

ХУДСИТО خودستا касе, ки кору кирдори худро таъриф мекунад ва худро аз дигарон беҳтар мешуморад, мағрур ба худ, таърифӣ.

ХУДСИТОЁНА خودستایانه ба тарзи худситоӣ, худхоҳона.

ХУДСИТОӢ خودستایی худтаърифкунӣ, ғуруру такаббур ба худ, фахркунии беҳуда.

ХУДСОЗӢ خودسازی зоҳири худро оростан; дуруст кардани хулқу рафтор, дуруст кардани корҳои худ.

ХУДСОХТ خودساخت он чи кас худаш бо дасти худ сохтааст.

ХУДСӮЗӢ خودسوزی *ниг.* **худсӯзонӣ**.

ХУДСӮЗОНӢ خودسوزانی 1. худро ба оташ сӯзондан. 2. *мач.* худро ба ғаму ғусса ва ранҷи бардавом гирифтор кардан.

ХУДФАОЪЛИЯТӢ خودفعالیتی бо ташаббуси шахсии худ кореро анҷом додан.

ХУДФАЪОЛӢ خودفعالی ташаббускорӣ, фаъолият нишон додан.

ХУДФИРЕБДИҲӢ خودفریبدهی *ниг.* **худфиребӣ**.

ХУДФИРЕБӢ خودفریبی худро фиреб додан, ба худ нисбат додани чизе, ки дарвоқеъ вуҷуд надорад, беасос тасаллову таскин додан ба худ.

ХУДФУРӮЗ خودفروز *ниг.* **худафрӯз**.

ХУДФУРӮШ خودفروش 1. худсито, худпараст, худнамо, мутакаббир. 2. фоҳиша, танфурӯш.

ХУДФУРӮШӢ خودفروشی 1. худситоӣ; **худфурӯшӣ кардан** худро таърифу тавсиф кардан, худнамоӣ ва худситоӣ кардан. 2. танфурӯшӣ, фоҳишагӣ.

ХУДХИЗМАТГУЗОРӢ خودخدمتگذاری *ниг.* **худхизматрасонӣ**.

ХУДХИЗМАТРАСОНӢ خودخدمترسانی хизматеро худ барои хеш ба ҷой овардан.

ХУДХОҲ خودخواه худпараст, худбин, мутакаббир.

ХУДХОҲӢ خودخواهی худбинӣ, худпарастӣ, такаббур.

ХУДХОҲОНА خودخواهانه худбинона, худпарастона, такаббурона.

ХУДХӮР خودخور касмадеҳ, *мач.* тамаъкор, хасис; худбин.

ХУДҲАРАКАТ خودحرکت *ниг.* **худрав**.

ХУДЧАРХЗАНӢ خودچرخ زنی ғайри таҳрики беруна худ чарх задан.

ХУДШИНОС خودشناس 1. худхоҳ, худбин. 2. қадру қимати худро шинохтан.

ХУДШИНОСӢ خودشناسی 1. қадру қимати худро шинохтан. 2. худбинӣ, худхоҳӣ; **худшиносии миллӣ** худогоҳии миллӣ

ХУДШОР خودشار худаш ҷоришаванда, ба таври механикӣ (*аз мошин ё ягон механизм),* шоранда(*об*).

ХУДЪА *а.* خدعه фиреб, макр, ҳила.

ХУК خوک 1. ҳайвони хонагӣ ва ваҳшии пистондори сергӯшту равған. 2. номи як сол аз даври солшумории дувоздаҳгона бо номи ҳайвонот.

ХУКБАЧА خوک بچه бачаи хук, хукча.

ХУКБОН خوک بان он ки хук мепояд, хукпарвар.

ХУКБОНӢ خوک بانی хукпоӣ, хукпарварӣ.

ХУКДОРӢ خوک داری *ниг.* **хукпарварӣ**.

ХУКӢ خوکی аз хук, аз гӯшт (равған)-и хук; бадрафтор, бадфеълӣ.

ХУКПАРВАР خوک پرور он ки мутасаддии нигоҳубини хук аст, хукбон.

ХУКПАРВАРӢ خوک پروری парвариши хук ҳамчун як соҳаи чорводорӣ.

ХУКПОӢ خوک پایی ба хукҳо нигоҳубин кардан, хукбон.

ХУКТИНАТ خوک‌طینت бадфеъл, баддил, бадтинат.

ХУКСИФАТ خوک‌صفت бадфеъл, бадрафтор; касиф, хуктинат.

ХУКХОНА خوک‌خانه ҷои парвариши хукҳо, бино барои нигоҳубини хукҳо.

ХУЛАФО *а.* خلفا *ҷ.* **халифа**; халифаҳо –

ҷонишинони Муҳаммади пайғамбар (с), ки чор нафар буданд: Абӯбакр, Умар, Усмон ва Алӣ.

ХУЛД *а.* خلد 1. бақои доим, ҷовидонӣ. 2. биҳишт, ҷаннат, фирдавс.

ХУЛЁ *а.* خليا *кит.* хаёлот, хаёлпарварӣ.

ХУЛҚ *а.* خلق хӯй, одат, хислат, сират.

ХУЛҚАН *а.* خلقاً аз рӯйи хулқ, хислат; феълан, табиатан.

ХУЛҚОН *а.* خلقان 1. *ҷамъ* **халақ**. 2. кӯҳна, фарсуда.

ХУЛЛАС *а.* خلص холис, хулоса; **хулласи гап (калом)** хулосаи гап, фишурдаи сухан.

ХУЛОСА *а.* خلاصه 1. кӯтоҳшудаи матлабе ё навиштае, мазмуни мухтасари чизе. 2. дар мавриди ҷамъбасти каломе гуфта мешавад: алқисса, кӯтоҳи гап ин ки...; **хулоса баровардан** ҷамъбаст кардан (*матлаберо*), ба ягон натиҷа омадан**; ба хулоса омадан** дар ниҳояти кор ё сухане ба қароре омадан; **хулоса кардан** ҷамъбаст кардан.

ХУЛОСАВӢ خلاصوی ҷамъбасткунанда, аз ҷамъбаст ҳосилшуда.

ХУЛОСАТАН *а.* خلاصتاً мухтасаран, ҷамъбаст.

ХУЛУС *а.* خلوص *кит.* холисӣ, покӣ, беолоишӣ, самимият; **хулуси қалб** покии дил, софии дил.

ХУЛФ *а.* خلف вафо накардан ба ваъда, ваъдахилоф.

ХУМ خم зарфи сафолини калон барои нигоҳ доштани об ва дигар моеот; [*аслаш* **хунб**].

ХУМДОН خمدان коргоҳи сафолпазӣ, кӯраи хиштпазӣ.

ХУМИСТОН خمستان *кит.* ҷое, ки хумҳои май гузошта мешавад.

ХУМКАЛЛА خم کله каллакалон.

ХУММОНАНД خم مانند ба шакли хум, *маҷ.* шикамкалон.

ХУММОР خمار *ниг.* **хумор**.

ХУМО خما *бот.* зағосаи чилбуғум.

ХУМОР//ХУММОР خمار 1. ҳолати баъд аз мастӣ; **чашми хумор** чашми ниммаст, чашми пурноз. 2. майл ва рағбати зиёд ба чизи одатшуда вақти тарки он; **хумор(и)** *чизе* **гирифтан** майл ва рағбат доштан ба чизи одатшуда вақти тарк ё дастрас набудани он.

ХУМОРГИРИФТА خمارگرفته *ниг.* **хуморӣ**.

ХУМОРИН خمارين хуморӣ, хуморнок; *маҷ.* фаттон.

ХУМОРӢ خماری 1. ҳолати хумор. 2. ба ҳолати хумор афтода; одаткарда ба чизе; **хуморӣ шудан** хоҳиши сахт ба истеъмоли чизе (*май, папирос ва г.*).

ХУМОРОЛУД(А) خمارآلود(ه) хуморзада, шикастагӣ ва кӯфтагии аъзо(*пас аз мастӣ*).

ХУМОРОНА خمارانه *ниг.* **хуморин**; **нигоҳҳои мастона** ва **хуморона**.

ХУМОХИСРАВ خماخسرو *кит.* яке аз оҳангҳои мусиқии бостонӣ.

ХУМОҲАН//ХУМОҲОН خم‌آهن//خم‌آهان санги сахти сиёҳи моил ба сурхӣ, ки дар қадим онро дар тиб ва дар ороиш кор мефармуданд; ақиқ; кони ин маъдан.

ХУМОРЧАШМ خمارچشم он ки чашмони сиёҳ дорад.

ХУМОРШИКАН خمارشکن он чи ҳолати хуморро дафъ мекунад.

ХУМОРШИКАНӢ خمارشکنی дафъи хумор, дур кардани ҳолати хумор.

ХУМС *а.* خمس 1. панҷяк, аз панҷ як. 2. панҷяки даромад, ки мувофиқи қонуни шариат одамони бой бояд ба қашшоқон диҳанд; панҷяки ғаниматҳое, ки дар ҷанг ба даст омадааст ва бояд ба одамони камбағали авлоди пайғамбар бирасад.

ХУМРА *а.* خمره 1. хумча, хуми хурд. 2. хуми калон, кӯзаи калон; **сари гов дар хумра мондааст** (*зарб*) дар мавридҳое гуфта мешавад, ки кор бисёр ҷигил шудааст ва ҳал кардани он ба мушкилӣ ба даст меояд.

ХУМСИТОН خم ستان *ниг.* **хумистон**.

ХУМУЛ *а.* خمول 1. гумномӣ, зиллат, пастӣ, беномунишонӣ. 2. *маҷ.* торикӣ, зулмат.

ХУМХОНА خمخانه *кит.* майкада, майхона, шаробхона.

ХУМЧА خمچه хуми майда.

ХУМЧОЙНИК خم چاینک чойники калон.

ХУН خون 1. моеи сурхранге, ки дар бадани ҷондорон ҷараён дорад ва ба ҳамаи бофтаҳои бадан ғизо медиҳад; **гардиши хун** ҳаракати хун дар рагҳо. 2. ирқ, нажод; **хун як будан** яъне аз як нажод будан; **бо хуни ҷигар** бо азобу машаққати зиёд; **вайрон шудани хун** фосид шудани хун, вайрон шудани таркиби хун дар бадан; **хун ба хун** қасос аз кушанда ба воситаи куштани он ё яке аз наздиконаш; **бо хуни дил навиштан** чизеро бо андӯҳ, ҳасрат ва аламми зиёде навиштан; **хуни ноф рехтан дар ҷое** зоида шудан дар ҷое; **хун хӯрдан** а) сахтӣ ва азоби зиёд кашидан; б) ғам хӯрдан, сахт дар андӯҳ будан; **хуни ҷигар кардан** касеро ба танг овардан, ба ҷон расондан, безор кардан; **хуни** ҷигар **(дил) хӯрдан** а) азобу машаққат кашидан; б) бисёр ғаму ғусса хӯрдан; **хуни** *касеро* **макидан** дар ҳаққи касе ҷабри беҳад кардан, касеро истисмор кардан.

ХУНАФШОН خون افشان хуншор, хунолуд, хунбор.

ХУНБ خنب *ниг.* **хум**.

ХУНБА خنبه хуми калон аз гил ё чӯб сохташуда, ки дар он ғалла, орд *ва г.* нигоҳ медоранд.

ХУНБАНД خون بند *тиб.* он чи ҷараёни хунро нигоҳ медорад.

ХУНБАҲО خون بها чиз ё пуле, ки ба ивази хуни одами кушташуда ба ворисони ӯ медиҳанд.

ХУНБОР خون بار он чи аз он хун мечакад, хунчакон; **чашми хунбор** чашми сахт гирён, гиряи аламангез.

ХУНГАРДخون گرد хунгузарон, шарён: **рагҳои хунгард**.

ХУНГАРДӢ خون گردی гардиши (ҷараёни) хун.

ХУНГАРМ خون گرم 1. ҷонваре, ки хуни баданаш гарм аст ва бо тағйири дамо ва ҳарорати муҳити атроф дигар нашуда собит мемонад. 2. *маҷ.* одами меҳрубон, бомуҳаббат; серғайрат. 3. зуд хашмгиранда, зуд аз ҳолати эътидол бароянда.

ХУНГАРМӢ خونگرمی 1. хунгарм будан. 2. серғайратӣ. 3. бадқаҳрӣ , зуд хашмгиншавӣ.

ХУНГАШТА خون گشته хуншуда, хунолуд, бо хун омехташуда.

ХУНГИРИФТА خون گرفته 1. он ки аз ӯ хун гирифта бошанд. 2. он ки рехтани хуни дигарон худ ба гардани ӯст; хунолуд, хунин; **вазири хунгирифта** вазире, ки боиси рехтани хуни зиёд шудааст.

ХУНГИР خون گیر рагзан, ҳаҷҷом.

ХУНГИРӢ خونگیری амали хунгирӣ, рагзанӣ, ҳиҷомат.

ХУНГУЗАРОН خونگذران 1. хунгард, гузаронидани хун: **раги хунгузарон**. 2. он ки ба касе хун мегузаронад.

ХУНГУЗАРОНӢ خونگذرانی хуни аз ҷиҳати таркиб мувофиқи каси сиҳатро ба одами бемор ё захмдор гузарондан.

ХУНДОР خون دار 1. серхун. 2. *маҷ.* пуртароват, пуршира, тару тоза. 3. маҷ. ҷавонмард. 4. маҷ. қотил. 5. ворис ва бозмондаи мақтул.

ХУНДОРӢ خون داری хуни касе ба гардани касе будан, хундор будан.

ХУНЁ خنیا суруд, нағма, оҳанг.

ХУНЁГАР خنیاگر сурудхон, овозхон, хонанда, мутриб.

ХУНЁГАРӢ خنیاگری сурудхонӣ, овозхонӣ, мутрибӣ.

ХУНИМАРДУМХӮР خونمردمخور золим, ситамгар, бераҳм, он ки дигаронро бераҳмона истисмор мекунад.

ХУНИН خونین хунолуд, оғушта ба хун.

ХУНИНДИЛ خونین دل *ниг.* **хуниҷигар**.

ХУНИНҶИГАР خنینجگر 1. *киноя аз* бисёр андӯҳгин, ғамнок, сахт ғамгин. 2. *киноя аз* ошиқ.

ХУНИҶИГАР خونجگر сахт аламзада ва ғамгин.

ХУНӢ خونی 1. хунин, хунолуд. 2. *маҷ.* сурх. 3. хунрез, қотил, одамкуш.

ХУНКАШӢ خون کشی кашида гирифтани хун аз раг ба воситаи олате; **шохи хункашӣ** шохи ҳаҷҷомат, ки ба воситаи он аз раг хун мекашанд.

ХУННОҚ *а.* خناق *ниг.* **хуноқ**.

ХУНМАК خون مکхунхӯр, хуношом; *маҷ.* золим, бераҳм, хунрез.

ХУНМАСТ خون مست он ки масту мағрур аз хунрезиҳои худ аст.

ХУНОБ//ХУНОБА خون آب// خون آبه хуни омехта ба об; *маҷ.* ашки хунин, ашки сахт аз ҳасрату ғам.

ХУНОҚ *а.* خناق *тиб.* як навъ бемориест, ки гулӯро мегирад, дифтерия.

ХУНОЛУД خون آلود олуда бо хун, доғдор шуда аз хун, омехта бо хун, хунолуда.

ХУНОЛУДАГӢ خون آلودگی бо хун олуда будан, доғи хун доштан.

ХУНОСО خناثا *ниг.* **хунсо**.

ХУНОФАР خون آفر хунҳосилкунанда; **узвҳои хунофар** узвҳои хунзо.

ХУНОШОМ خون آشام хунхӯр, хунрез; *маҷ.* бераҳм, сангдил.

ХУНОШОМӢ خون آشامی 1. хунхӯрӣ, хунрезӣ. 2. *маҷ.* бераҳмӣ, сангдилӣ.

ХУНПАРТОӢ خون پرتایی хун қай кардан, баромадани хун аз роҳи гулӯ.

ХУНПОЛО(Й) خون پالا(ی) *кит.* хуношом, хунрез, хунафшон.

ХУНПОШ خون پاش хунпошанда, пошандаи хун.

ХУНРАВ خون رو :**хунрав шудан** ҷорӣ шудани хун аз бадан (*бемории занона*), ҳайз.

ХУНРАВӢ خون روی берун рехтани хун аз ягон узв, резиши хун.

ХУНРАНГ خون رنگ сурх, ранги монанд ба хун, хуносо, ба сони хун.

ХУНРЕЗ خون ریز касе, ки хуни мардумро мерезад; қотил, *маҷ.* саффок, бераҳм.

ХУНРЕЗӢ خون ریزی кушокушӣ, қатлу куштор.

ХУНСАРД خون سرد касе, ки асабашро ором нигоҳ дошта метавонад ва зуд хашмгин намешавад, ором.

ХУНСАРДӢ خون سردی оромӣ, бурдборӣ, худро дар ҳолати эътидол нигоҳ доштан.

ХУНСАРДОНА خون سردانه оромона, ботамкин.

ХУНСО *а.* خنثا он ки ё он чи ҳам аломати занӣ ва ҳам аломати мардӣ дошта бошад, наромода.

ХУНТАВОН خون توان *ниг.* **хунбаҳо**.

ХУНТАЛАБ خون طلب он ки ба хунрезӣ толиб аст ва қурбонӣ металабад (*аз рӯи ақидаҳои хурофии куҳан*), қасосгир.

ХУНТАЛАБӢ خون طلبی хоҳишу талаби хунрезӣ ва қурбонӣ доштан; талабгори хун, қасосгирӣ.

ХУНТАШНА خونتشنه хостори хунрезӣ, он ки хун рехтан мехоҳад, ташнаи хун.

ХУНУК خنک 1. сард; *муқоб.* **гарм**. 2. нозеб, дилнокаш; **гапи хунук** гапи нохуш; **нафаси хунук** нафаси шум; **хунук задан** а) офат расидан ба сабаби сармо ба дарахтон ва ба меваи онҳо; б) сармо хӯрдан, осеб дидани бадан аз сармо; **хунук хӯрдан** таъсири сарморо ҳис кардани бадан; **хунук шудан** сард шудани чизи гарм; **хунук шудани дил** *маҷ.* нисбат ба касе бемеҳру беоқибат шудан; **хунукро хунук мебурад** *мақ.* ба бадӣ бадӣ рост меояд.

ХУНУКАНДОМ خنک اندام бадафт, безеб; шаклу шамоили зиштдошта.

ХУНУКБАШАРА خنکبشره он ки симояш дилнокаш аст, нозебо, безеб, бадрӯй.

ХУНУКЗАДА خنکزده сардзада, сармохӯрда, сармозада, хунукӣ гирифта.

ХУНУКЗАДАГӢ خنکزدگی сармозадагӣ, сармохӯрдагӣ, сардзадагӣ, хунукзадагӣ.

ХУНУКӢ خنکی сармо, сардӣ.

ХУНУККУНАНДА خنک کننده сардкунанда: **дастгоҳи хунуккунанда**.

ХУНУКҚИЁФА خنک قیافه *ниг.* **хунукбашара**, **безеб**, **бадқиёфа**.

ХУНУКНАЗАР خنکنظر бемасъулият, мулоимхунук.

ХУНУКНАЗАРӢ خنکنظری муносибати дилсардона ба коре, бемасъулиятӣ.

ХУНУКРӮЙ خنکروی *ниг.* **хунукбашара**.

ХУНУКСИТОРА خنکستاره он ки шамоилаш ҷаззобу дилкаш нест.

ХУНУКСУХАН خنک سخن дағал, баддаҳон.

ХУНУКТАРҲ خنک طرح *ниг.* **хунукбашара**.

ХУНУКХОНА خنکخانه қисми нисбатан хунуктар дар ҳаммомҳои қадима.

ХУНУКХӮР خنک خور касе ки сармо ба вай зиёд таъсир мекунад.

ХУНУКХӮРДА خنک‌خورده он ки аз таъсири ҳавои сард сахт хунук хӯрдааст, сармохӯрда.

ХУНУКХӮРӢ خنک خوری сармохӯрӣ.

ХУНУКШАКЛ خنک شکل *ниг.* **хунукбашара**.

ХУНУКШАМОИЛ خنک شمایل *ниг.* **хунукбашара**.

ХУНФИШОН خون فشان он чи ки аз он хун мечакад; хунрез (*мас., шамшер*).

ХУНХОР خون خوار *ниг.* **хунхӯр**; золим, бедодгар.

ХУНХОРА خون خواره *ниг.* **хунхор**.

ХУНХОРӢ خون خواری *ниг.* **хунхӯрӣ**.

ХУНХОРОНА خون خوارانه *ниг.* **хунхӯрона**.

ХУНХОҲ خون خواه интиқомҷӯянда; хунталаб (*барои хуни рехташуда*).

ХУНХОҲӢ خون خواهی *ниг.* **хунталабӣ**.

ХУНХӮР خون خور 1. он ки хун менӯшад. 2. *маҷ.* золим, саффок, хунрез.

ХУНХӮРӢ خون خوری хунрезӣ, саффокӣ, бераҳмӣ.

ХУНХӮРОНА خون خورانه золимона, бераҳмона.

ХУНЧАКОН خون چکان 1. *ниг.* **хунбор**. 2. пурхун.

ХУНҶӮШ خون جوش хуншор, узве, ки аз зарбу лат осеб дида, ба андак расидан хуншор мешавад: **хунҷӯш шудан**.

ХУНҶУШӢ خون جوشی хуни мурда; доғи кабуд, доғи нофармон.

ХУНШИНОС خون شناس *тиб.* касе, ки ба таҳлилу таҷзияи хун машғул аст, гематолог.

ХУНШИНОСӢ خون شناسی *тиб.* соҳае, ки хунро таҳлилу таҷзия мекунад, гематология.

ХУНШОР خون شار он чи аз он хун мечакад, чакидани хун; **хуншор кардан** хунолуд кардан.

ХУНШОРӢ خون شاری хунчакӣ, рехтани хун, шоридани хун, чакидани хун.

ХУР خور *ниг.* **хуршед**.

ХУРД خرد 1. майда, камҷусса; *муқоб.* **калон, бузург**. 2. хурдсол, кӯдак; **хурду калон** хурдсолу калонсол, ҳама, ҳамагӣ; **хурд-хурд** майда, реза-реза; кам-кам.

ХУРДА خرده резаи ҳар чиз, чизи майда.

ХУРДАБИН خرده بین борикбин, дақиқ; ҳушманд.

ХУРДАБИНӢ خرده بینی борикбинӣ, дақиқ будан, ҳушмандӣ.

ХУРДАГИР خورده گیر айбҷӯ, эродгир.

ХУРДАГИРӢ خورده گیری айбҷӯӣ, эродгирӣ.

ХУРДАГИРОНА خورده گیرانه айбҷӯёна, эродгирона.

ХУРДАКАК خوردکک хеле хурд, майда.

ХУРДАКОР خورده کار ҳунарманд, касе, ки бо корҳои дастии зариф ва асбоби зинатӣ машғул аст (*мас., заргар*).

ХУРДАМЛОК خرد املاک майдамулк, мулк (моликият)-и хурд дошта, заминдори хурд.

ХУРДАНДЕШ خرداندیش майдабин, кӯтоҳбин, кӯтоҳфикр.

ХУРДАНДОЗА خرداندازه майда, бо андозаи майда, дорои ҳаҷми кам.

ХУРДАФУРӮШ خرده فروش фурӯшандаи чизҳои майдачуйда, чаканафурӯш, фурӯшандаи дона.

ХУРДАФУРӮШӢ خرده فروشی фурӯхтани чизҳои майдачуйда, чаканафурӯшӣ, фурӯши донаӣ.

ХУРДӢ خردی 1. майдагӣ, хурдсолӣ. 2. хурдсол, хурдтар аз дигарон: **духтари хурдӣ, писари хурдӣ**.

ХУРДКАЛЛА خردکله он ки каллааш ба нисбати танаш хурдтар аст.

ХУРДМАНИШ خردمنش пасттинат, пастҳиммат.

ХУРДОД خرداد 1. моҳи сеюми солшумории эронӣ (23 июн – 22 июл). 2. номи яке аз оташкадаҳои қадим.

ХУРДСОЛ خردسال камсин(н), майда, кӯдак; *муқоб.* **калонсол**.

ХУРДСОЛӢ خردسالی камсолӣ, кӯдакӣ, айёми кӯдакӣ.

ХУРДҲАҶМ خردحجم ҳаҷман хурд, он чи ғунҷоиши зиёде надорад.

ХУРДҶУССА خردجثه он ки тануманду калонбадан нест; ҷуссааш хурд.

ХУРЁК خریاک *лаҳҷ.* як навъ алафи кӯҳӣ, ки мар-

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

думи кӯҳистон бо он мастоба, угро ва дигар таомҳои обакиро тайёр мекунанд.

ХУРМА خرمه зарфи даҳанфарохи гӯшакдори сафолин барои говдӯшӣ.

ХУРМАЧА خرمچه хурмаи хурди говдӯшӣ.

ХУРМО خرما дарахти мевадор, ки дар мамлакатҳои гармсер мерӯяд.

ХУРМОЗОР خرمازار ҷое, ки дарахти хурмо зиёд бошад, нахлистон.

ХУРМОИМӮЙ خرمایی‌موی он ки мӯяш қаҳваранг аст.

ХУРМОИРАНГ خرمایی‌رنگ ранги сурхи сиёҳтоб, қаҳваранг.

ХУРМОӢ خرمایی *ниг.* **хурмоиранг**.

ХУРНОЙ خرنای гулӯ, хекиртак.

ХУРОСОНӢ خراسانی 1. *мансуб ба* **Хуросон**. 2. сабки шеърӣ.

ХУРОФӢ خرافی *ниг.* **хурофотӣ**.

ХУРОФОТ خرافات ақида ва фикрҳои пучу беасос, мавҳумот.

ХУРОФОТӢ خرافاتی *мансуб ба* **хурофот**.

ХУРОФОТПАРАСТ خرافات‌پرست он ки ақидаҳои хурофиро мепарастад.

ХУРОФОТПАРАСТӢ خرافات پرستی пайравӣ ва боварӣ ба ақидаҳои мавҳуму хурофӣ.

ХУРРАК//ХУРРОК خرک//خراک овоз, ки аз гулӯи фишурдашуда ё аз гулӯи одами хобида ё ҳайвонот (*аз қабили* пишак) мебарояд.

ХУРРАМ خرم 1. шод, хурсанд, хандон: **шоду хуррам**, **хушу хуррам**. 2. босафо, хушнамо, дилкаш: **сабзу хуррам**.

ХУРРАМДИЛ خرم دل шодмон, фараҳнок.

ХУРРАМӢ خرمی шодӣ, хурсандӣ, тароват.

ХУРРАМОНА خرمانه шодона, хурсандона, бо фараҳ.

ХУРРОК خراک *ниг.* **хуррак**; **хуррок кашидан** дар хоб аз гулӯ хир-хир садо баровардан.

ХУРРОККАШӢ خراک کشی хуррак кашидан.

ХУРРОС خراس *ниг.* **хуррок; хуррок задан** *ниг.* **хуррок кашидан**.

ХУРСАНД خرسند 1. хушнуд, шод. 2. розӣ, қонеъ; **хурсанд кардан** *касеро* дилхуш ва шод гардонидан, розӣ ва мамнун гардонидан; **хурсанд шудан (гардидан)** а) шод гаштан; б) розӣ шудан.

ХУРСАНДИБАХШ خرسندی‌بخش шодиовар, хушҳолкунанда.

ХУРСАНДИОВАР خرسندی‌آور *ниг.* **хурсандибахш**.

ХУРСАНДӢ خرسندی шодмонӣ, хуррамӣ, ризоият; **хурсандӣ кардан** шодӣ ва хурсандӣ изҳор намудан.

ХУРСАНДКУНАНДА خرسندکننده хушҳолкунанда, масруркунанда.

ХУРСАНДОНА خرسندانه ба хурсандӣ, шодмон, дар ҳолати хушию хуррамӣ.

ХУРУҶ خروج 1. берунравӣ, берун шудан; *муқоб.* **духул**. 2. исён карда баромадан, саркашӣ кардан, шӯриш, исён, қиём.

ХУРӮС خروس мурғи нари хонагӣ; ◊ **хурӯс чеғ задан** дамидани субҳ наздик шудан, субҳ дамидан; **хурӯс дар ҳама ҷо баробар чеғ мезанад** вазъият дар ҳама ҷо як хел аст.

ХУРӮСАК خروسک *тиб.* касалии гузарандае, ки бештар кӯдакон ба он мубтало мешаванд; касалро маврид ба маврид сулфаи сахт мегирад ва садои мисли хурӯс аз гулӯи вай мебарояд; сулфаи кабудак.

ХУРӮСБОЗ خروس‌باز он ки хурӯсҳои ҷангиро парво карда бо ҳам меҷангонад.

ХУРӮСБОЗӢ خروس‌بازی ҷанг андохтани хурӯсҳо бо якдигар.

ХУРӮСБОНГ خروس بانگ ҳангоми бонг задани хурӯс,сапедаи саҳарӣ.

ХУРӮСВОР خروس‌وار 1. монанди хурӯс, чун хурӯс. 2. *маҷ.* калонгир, ҷангара.

ХУРӮСӢ خروسی *маҷ.* калонгирӣ, ҷангарагӣ.

ХУРӮСЧӮҶА خروس چوجه чӯҷаи нарина.

ХУРӮСҶАНГ خروس‌جنگ навъе бозӣ, ки маъмулан хурӯсҳои ҷангӣ ва ваҳширо ба таври мусобиқа ҷанг меандозанд.

ХУРӮШ خروش 1. бонг, фарёд, бонгзанӣ. 2. шӯр, ғавғо; **ба хурӯш овардан** ба шӯру ғалаён овардан; **ба (дар) хурӯш омадан** шӯридан, ба шӯр

омада бонг задан.

ХУРӮШИДАН خروشیدن бонг задан, шӯридан.

ХУРӮШОН خروشان фарёдкунон, наъразанон; пуршӯру ғулғула, бо ҷӯшу хурӯш.

ХУРӮҶ *а.* خروج *ниг.* **хуруҷ**.

ХУР-ХУР خرخر хуррок, садои хуррок.

ХУРФА خرفه як навъ гиёҳи худрӯй, ки тухми он дар тиб ба кор меравад.

ХУРШЕД خورشید офтоб, меҳр, шамс.

ХУРШЕДВАШ خورشیدوش ба мисли офтоб, тобону дурахшон; зебо, хушрӯй, рӯи монанди офтоб.

ХУРШЕДВОР خورشیدوار чун офтоб, тобон, дурахшон, файзовор.

ХУРШЕДӢ خورشیدی офтобӣ; **солшумории хуршедӣ** ҳисоби сол аз рӯи офтоб.

ХУРШЕДНАМО خورشیدنما *кит.* рахшон, тобон, дурахшон, монанди офтоб.

ХУРШЕДПАРАСТ خورشیدپرست 1. офтобпараст; оташпараст. 2. *маҷ.* ошиқ.

ХУРШЕДРӮЙ خورشیدروی хушрӯй, зебо.

ХУРШЕДСАВОР خورشیدسوار 1. он ки субҳи барвақт аз хоб мехезад, саҳархез. 2. *маҷ.* одами баландмартаба.

ХУРШЕДСИМО خورشیدسیما хушрӯй, зебо.

ХУРШЕДТАЛЪАТ خورشیدطلعت *ниг.* **хуршедсимо**.

ХУРШЕДТОБ خورشیدتاب он чи ё он ки монанди хуршед тобону дурахшон бошад.

ХУРШЕДФОМ خرشیدفام хуршедранг, хуршедгун; **лаъли хуршедфом** *киноя аз* шароб.

ХУРШЕДҲУШ خورشیدهوش ҳушёр, бедор, бедорфикр.

ХУСБИДАН خسبیدن *ниг.* **хуспидан**.

ХУСПИДАН خسپیدن хобидан, хоб рафтан, хуфтан.

ХУСРАВ خسرو 1. шоҳ, подшоҳ, шоҳона. 2. *мус.* яке аз оҳангҳои қадим.

ХУСРАВӢ I خسرو *ниг.* **хисравӣ** I.

ХУСРАВӢ II خسرو *ниг.* **хисравӣ** II.

ХУСРАВОНА خسروانه шоҳона, мӯҳташамона.

ХУСРАВОНӢ خسروان 1. лоиқи подшоҳ, шоҳона. 2. *мус.* яке аз оҳангҳои қадим.

ХУСУМАТ *а.* خصومت адоват, душманӣ.

ХУСУМАТГАРӢ خصومت‌گری адоватгарӣ, душмангарӣ.

ХУСУМАТОМЕЗ خصومت‌آمیز адоватомез, душманомез.

ХУСУР خسر падаршавҳар, падарарӯс.

ХУСУС *а.* خصوص бобат, ҷиҳат, бора; **аз (дар) хусуси**... дар бораи..., дар ҳаққи..., оид ба...; **аз (дар) ҳар хусус** дар ҳар бобат..., дар ҳар бора, аз ҳар ҷиҳат.

ХУСУСАН *а.* خصوصاً хоса, махсусан, алалхусус.

ХУСУСИГАРДОНӢ خصوصی‌گردانی аз худ кардан, шахсигардонӣ.

ХУСУСИШУДА خصوصی شده аз худ шуда, шахсӣ гардида.

ХУСУСИЯТ *а.* خصوصیت ҷиҳати хоси чизе, сифати махсуси чизе.

ХУСУСӢ خصوصی 1. хос, хосси касе, чизе. 2. шахсӣ, *мансуб ба* **як кас** (*ғайри ҷамъиятӣ*); **моликияти хусусӣ** моликияти шахсӣ (*моликияти ғайридавлатӣ ва ғайриҷамъиятӣ*).

ХУСУФ *а.* خسوف гирифтани моҳ, байни моҳ ва офтоб қарор гирифтани замин.

ХУТАБО *а.* خطبا *ҷ.* **хатиб**.

ХУТБА *а.* خطبه *д.* мавъизае, ки дар намози ҷумъа ва дар идҳо хонда мешавад; умуман, ваъз, мавъиза. 2. муқаддима, сароғози китобҳо, ки дар ҳамду наът баён меёбад; **хутба хондан** ваъз кардан; **хутба ба номи** *касе* **хондан** дар хутбаҳо зикр кардани номи подшоҳе (*бо баромадани ҳар як подшоҳи нав ба тахт хутба бо номи он хонда мешуд*).

ХУФА خوفه *лаҳч.* сулфа; **хуфа кардан (задан)** сулфа кардан.

ХУФИЯ *а.* خوفیه пинҳонӣ, махфӣ будан: **ба хуфия**; **дар хуфия** ба таври пинҳонӣ.

ХУФИЯГӢ خوفیگی ба таври пинҳонӣ, махфигӣ.

ХУФИЯТ *а.* خوفیت *ниг.* **хуфя(т)**.

ХУФИЯТАН *а.* خوفیتاً *ниг.* **хуфиягӣ**.

хуфт خفت *асоси замони гузашта аз* **хуфтан**.

ХУФТ خفت хоб; **хуфту хоб** хобидан, хоб кардан; **хуфту хоб кардан дар ҷое** хобидан, истиқомат кардан.

ХУФТА خفته хобида, ба хоб рафта, хобкарда.

ХУФТААРКОН خفته‌ارکان *кит.* беҳаракат, ноҷунбон, карахт.

ХУФТАГӢ خفتگی хоб будан, хобида.

ХУФТАН خفتن 1. хобидан, хоб кардан, хоб рафтан. 2. пасе аз шаб, баъд аз якуним соати фурӯ рафтани офтоб.

ХУФТИДАН خفتیدن *ниг.* **хуфтан**.

ХУФТУХЕЗ خفت و خیز 1. сӯҳбат, муошират; наздикӣ бо зан, ҷимоъ. 2. *маҷ.* ҳаяҷон, беқарорӣ, изтироб. 3. *маҷ.* оҳистагӣ, тадриҷ.

ХУФТУХОБ خفت و خواب *ниг.* **хуфтухез**.

ХУФЯ(Т) *а.* خفیه//خفیة *кит.* 1. пинҳон, пӯшида; пинҳонӣ, махфӣ. 2. агенти политсияи махфӣ; **ба таври хуфя** пинҳонӣ, пӯшида.

ХУЧ I خوچ 1. гӯштпораи сурхе, ки ба сари хурӯс аст, тоҷи хурӯс. 2. порчаи сурхе, ки ба сари найзаҳо мехалондаанд.

ХУЧ II خوچ *бот.* настаран, насрин.

ХУЧДОР خوچدار *бот.* гули шоҳписанд, чашми гунҷишк.

ХУҶАСТА//ХУҶИСТА خجسته 1. нек, хуб, хуш. 2. муборак, хушшавгун, некӯибовар.

ХУҶАСТААХТАР خجسته اختر хушахтар, хуштолеъ.

ХУҶАСТАЛИҚО خجسته لقا муборакчеҳра, хубрӯй, хушрӯй, зеборӯй.

ХУҶАСТАНОМ خجسته نام некном, номдор; шӯҳратманд, номвар.

ХУҶАСТАПАЙ خجسته پی он ки пайи қадами нек дорад, муборакқадам, хуҷастафол.

ХУҶАСТАТОЛЕЪ خجسته طالع *ниг.* **хуҷастаахтар**.

ХУҶАСТАФАРҶОМ خجسته فرجام некфарҷом, хубанҷом.

ХУҶИСТА خجسته *ниг.* **хуҷаста**.

ХУШ خوش 1. хуб, нек, некӯ, зебо; дилкаш, ширин, форам. 2. шод, хурсанд, хушвақт, хуррам; **забони хуш** забони ширин ва форам; **овози хуш** овози форам; **рӯи хуш додан ба** *касе* муомилаи хуб кардан, меҳрубонӣ изҳор намудан; **хуш кардан** а) писандидан, маъқул кардан; б) интихоб кардан, баргузидан; хуш омадан (-и чизе ба касе) маъқул шудан, писандида шудан.

ХУШАДО خوش‌ادا 1. хубрафтор, некукирдор, хушфеъл. 2. касе ки тарзи баён ва ифодаи дилписанд дорад.

ХУШАДОӢ خوش ادایی 1. дорои нозу ғамзаи дилнишин будан, хушрафторӣ; некӯкирдорӣ, хушфеълӣ. 2. хушовозӣ, хушсадо.

ХУШАНДОМ خوش اندام он ки қомати мутаносиб дорад, сарвқомат, сарвқомат, сарвқад.

ХУШАНДОМӢ خوش‌اندامی қадду қомати мутаносиб доштан, ҷуссаи зебо доштан, мавзунӣ.

ХУШАТВОР خوش اطوار хушрафтор, хушкирдор, малеҳ, хушфеъл.

ХУШАТВОРӢ خوش‌اطواری хушрафторӣ, хушкирдорӣ; хушандомӣ, малеҳӣ, хушфеълӣ.

ХУШАХЛОҚ خوش‌اخلاق он ки хулқ, рафтори нек ва писандида дорад.

ХУШАХЛОҚӢ خوش‌اخلاقی некӯхӯӣ, дорои ахлоқи писандида.

ХУШАХТАР خوش‌اختر *ниг.* **хуҷастаахтар**.

ХУШАХТАРӢ خوش‌اختری хуштолеӣ, хушбахтӣ; иқболи хуб доштан.

ХУШБАЁН خوش‌بیان он ки тарзи баёни хубу дилкаш дорад; хушгап, хушсухан.

ХУШБАЁНӢ خوش‌بیانی хушсуханӣ, хушгапӣ; хушовозӣ.

ХУШБАСТ خوش‌بست хушандом, хушқаду қомат, хуштарҳ.

ХУШБАХТ خوش‌بخت некбахт, саодатманд; **хушбахт кардан** *касеро* боиси хушбахтии касе шудан, ба воситае касеро шоду саодатманд кардан.

ХУШБАХТӢ خوش‌بختی некбахтӣ, саодатмандӣ, нектолеӣ, хушиқболӣ.

ХУШБАХТОНА خوش بختانه боиси хушбахтӣ аст, ки..., бо хушбахтӣ.

ХУШБАҲР خوش‌بهر дилкушо, фараҳбахш.

ХУШБИН خوش‌بین он ки ба корҳо ва рӯйдодҳо бо назари нек менигарад, оптимист; *муқоб.* **бадбин**.

ХУШБИНӢ خوش بینی *ниг.* **некбинӣ**.

ХУШБИНОНА خوش‌بینانه некбинона, некназарона; *муқоб.* **бадбинона**.

ХУШБОВАР خوش‌باور он ки ба гапи касон зуд ва бечуну чаро бовар мекунад, зудбовар.

ХУШБОД خوش باد хушбоду ҳаво, ҷое, ки иқлими хубу форам дорад.

ХУШБОДУҲАВО خوش‌بادوهوا дорои иқлими хушоянд (*оид ба* ҷой, мавзеъ).

ХУШБОР خوش بار форам, гуворо, ширин; **лаълии хушбор** лаълии пур аз чизҳои фораму ширин.

ХУШБОФТ خوش بافت нағз, бо сифати хуб бофташуда.

ХУШБОШ خوش باش хушҳол, шод, бепарво.

ХУШБОШӢ خوش باشی видоъ; "Роҳатон бехатар бод" гуфтан ба одами сафарӣ; **хушбошӣ кардан** видоъ кардан, орзуҳои нек баён намудан.

ХУШБӮГУЛАК خوش بوگلک як навъ гули даштӣ.

ХУШБӮӢ خوش بویی 1. бӯи хуб доштан. 2. атриёт.

ХУШБӮ(Й) خوش بو(ی) муаттар, дорои бӯи хушу форам.

ХУШВАҚТ خوش وقت шод, хурсанд, хушҳол; **хушвақт бош!**.

ХУШВАҚТӢ خوش‌وقتی шодӣ, хурсандӣ, шодмонӣ.

ХУШГАП خوش‌گپ ширинсухан, хушчақчақ, некӯгуфтор, сергап.

ХУШГАПӢ خوش گپی 1. хушсуханӣ; *маҷ.* меҳрубонӣ. 2. сергапӣ.

ХУШГИЛ خوش گل зебо, хубчеҳр, хушрӯй.

ХУШГИЛӢ خوش‌گلی зебоӣ, хубчеҳра будан, хушрӯӣ.

ХУШГУВОР خوش گوار ғизое, ки зуд ва осон ҳазм мешавад; лазиз, хушмаза, форам.

ХУШГУВОРӢ خوش‌گواری лазизӣ, хушмазагӣ, форам будан.

ХУШГУЗАРОНӢ خوش‌گذرانی бо хоҳишу хушӣ гузаронидани зиндагӣ, вақт.

ХУШГУФТОР خوش گفتار *ниг.* **хушгап**.

ХУШГУФТОРӢ خوش گفتاری *ниг.* **хушгапӣ**.

ХУШГӮ(Й) خوش گو(ی) хушгуфтор, ширинбаён.

ХУШДАРОМАД خوش درامد сердаромад, он чи даромади зиёд дорад.

ХУШДИЛ خوش‌دل шодмон, хурсанд, масрур.

ХУШДИЛӢ خوش‌دلی шодӣ, шодмонӣ, фароғи хотир, хурсандӣ.

ХУШДИМОҒӢ خوش‌دماغی хушҳолӣ, димоғчоқӣ, вақти чоқ доштан.

ХУШДОМАН خوش دامن модарзан; модаршавҳар, зан нисбат ба мард.

ХУШДОР خوش دار ошиқ; **хушдор шудан ба** *касе* нағз дидан, ошиқ шудан, касеро дӯст доштан.

ХУШДӮХТ خوش‌دوخت нағз ва шинам дӯхташуда (*либос*).

ХУШЗАБОН خوش زبان хушгап, ширинсухан.

ХУШЗАБОНӢ خوش‌زبانی гуфтори хушу писандида ва дилкаш.

ХУШЗАВҚ خوش ذوق соҳиби завқ ва салиқаи хуб, соҳиби қувваи дарки фасоҳат ва баён (*дар ҳаққи шоир*).

ХУШЗАВҚӢ خوش ذوقی доштани завқу салиқаи хуб, соҳиби эҳсосу дарки фасоҳат ва баён будан.

ХУШЗЕБ خوش‌زیب шинам, зебанда, зебо (*оид ба* либос).

ХУШЗЕҲН خوش‌ذهن бозаковат, тезфаҳм, зудрас ба асл ва маънии чизе.

ХУШЗЕҲНӢ خوش‌ذهنی заковат, тезфаҳмӣ, зудрасӣ ба маънии чизе.

ХУШЗОТ خوش ذات он ки ва он чи аз зоти хубу асил рӯидааст; **аспи хушзот** аспи зотӣ.

ХУШЗОТӢ خوش ذاتی аз нажоду асли хуб будан.

ХУШЗОТКУНӢ خوش‌ذات‌کنی зоташро беҳтар гардонидан, хушзот кардан (*мас., чорвои хонагиро*).

ХУШИБОРА خوش عباره фасеҳ, осон, равон.

ХУШИҚБОЛ خوش‌اقبال толеъбаланд, хушбахт, саодатманд.

ХУШИЛҲОН خوش الحان хушовоз, он ки овози хубу дилкаш дорад; **мурғи хушилҳон** мурғи хушовоз.

ХУШИСТЕЪДОД خوش‌استعداد дорои истеъдоди баланд.

ХУШИФОДА خوش افاده дорои тарзи баёни хуб.

ХУШИҶОРА خوش اجاره он чи иҷорааш зиёд ва бозоргир аст.

ХУШӢ خوشی 1. некӣ, хубӣ. 2.шодӣ, хурсандӣ, хушнудӣ; **хушӣ ба хушӣ** бо майлу рағбат, бо хост ва хоҳиши худ.

ХУШК خشک 1.чизе ки об ва намӣ надорад, беоб; *муқоб*. **тар**. 2. хушкида, пажмурдашуда аз беобӣ; **дарахти хушк**, **алафи хушк**. 3. бебу алаф, бедолу дарахт; **биёбони хушк**. 4. хушконидашуда, қоқ: **меваи хушк**, **себи хушк**. 5. бебориш; **сол хушк омад**. 6. беасос, беисбот; **тӯҳмати хушк; гапи хушк**; **ваъдаи хушку холӣ** ваъдаи пуч ва ҳавоӣ; **хушк кардан** бо гармии офтоб ё оташ намии чизеро аз байн бурдан, хушкондан; **хушк мондан** бебаҳра мондан, бенасиб шудан; **(бо) дасти хушк омадан** а) бо худ чизе наовардан; б) барои чизе ба ҷое рафта онро наёфта омадан; **хушк шудан** а) аз ҳолати тарӣ баромадан, қоқ шудан; б) пажмурдан, афсурда шудан, аз беобӣ сӯхтан (гиёҳ); в) қатъ гардидан (*об дар ҷӯй, қатъ шудани шир дар пистон*); **хушку холӣ** бе одам, бе долу дарахт, бе чиз; **хушку тар** а) бебу обдор; б) *маҷ*. бефарқ, ҳамагӣ.

ХУШКА خشکه 1. параха, пешдаргирон. 2. навдаҳои хушкшудаи дарахт.

ХУШКАНДОМ خشک‌اندام хароб, лоғар, камгӯшт, қоқина.

ХУШКАНОР خوش‌کنار *киноя аз* **маҳбуба**.

ХУШКАЛОМ خوش‌کلام хушгап, хушгуфтор, некӯмуомила.

ХУШКАЛОМӢ خوش کلامی хушгапӣ, хушгуфторӣ, хушмуомилагӣ.

ХУШКАШӮӢ خشکه شویی бо буғ ва моводи химиявӣ шустани либос.

ХУШКБАДАН خشک بدن қоқина, лоғарандом, камгӯшт; *муқоб*. **фарбеҳ**.

ХУШКБАНД خشک بند хушк бастан; бастан ва табобати захме бе марҳаму давоҳои табобатӣ.

ХУШКБОРГИР خشک بارگیر бори хушкгиранда; **киштии хушкборгир** киштии бораш хушк.

ХУШКДАСТ خشک دست бо дасти холӣ, бе чизу чора; **хушкдаст баргаштан** ба ҷое аз пайи чизе рафта дастхолӣ баргаштан.

ХУШКИГАРД خشکی گرد он чи дар хушкӣ,- дар рӯи замин амал мекунад (*артиш*): **нерӯҳои хушкигард**.

ХУШКИДА خشکیده хушкшуда, беоб монда; қоқ, афсурда, пажмурда (*гиёҳ, мева*) : **гиёҳҳои хушкида**, **ҷӯи хушкида**.

ХУШКИДАН خشکیدن хушк шудан, беоб мондан, афсурдан ва пажмурдан, қоқ шудан (*мас., лаб*).

ХУШКИТОБОВАР خشکی‌تاب‌آور гиёҳ ва киштҳое, ки дар хушксолӣ ба беобӣ тобоваранд ё умуман дар ҷойҳои камоб нашвунамо меёбанд.

ХУШКИТОБОВАРӢ خشکی‌تاب‌آوری ба хушкӣ, беобӣ тоб овардан.

ХУШКИТФ خش‌کتف хушкитфу бозу, хушандом, хушқиёфа, мутаносибандом.

ХУШКӢ خشکی 1. хушк будан; *муқоб*. **тарӣ**. 2. барр; *муқоб*. **баҳр**.

ХУШККОМ خشک‌کام ташна, лабташна.

ХУШККУНАК خشک‌کنک абзори хушксозии пахта ва дигар зироатҳои кишоварзӣ.

ХУШКЛАБ خشک لب лабташна; **хушклаб рафтан** чизе нахӯрда, чизе начашида рафтан аз ҷое.

ХУШКМАҒЗ خشک‌مغز *киноя аз* аҳмақ, аблаҳ; девона.

ХУШКМОНДА خشک‌مانده :**замини хушкмонда** замини нокорам, замини киштнашуда.

ХУШКОМӢ خوش کامی хушбахтӣ, некбахтӣ; шодмонӣ, хурсандӣ.

ХУШКОН(И)ДАН خشکاندن//خشکانیدن хушк гардонидан, ҳолати тарии чизеро гирифтан.

ХУШКОНҶ خشک‌آنج *кит*. хушкандом, лоғар, хароб, камгӯшт.

ХУШКОР//ХУШКОРД خوش‌کار//خوش‌کارد *кит*. орди нобехта, орде, ки сабӯсаш ногирифта бошад.

ХУШКПАҲЛУ خشک‌پهلو шахси бесамар, он ки аз ӯ фоидае нест, одами бехайр.

ХУШКПОЙ خشک‌پای бехосият, бепою қадам.

ХУШКРӮД خشک‌رود рӯд ва ҷӯи хушкида, ки дар он дер боз об ҷорӣ нест, маҷрои хушкмонда.

ХУШКСАР خشک‌سر *ниг*. **хушкмағз**.

ХУШКСОЛ خشک‌سال соли бебориш, соли камнам, беҳосил, соли қаҳтӣ.

ХУШКСОЛӢ خشک‌سالی бебориши, кам ё ҳеҷ на-

боридани боронҳо, ки боиси нобудии зироат мешавад.

ХУШКСОР خشکسار ҷое, ки борон намеборад, минтақаи бебориш.

ХУШКТИНАТ خشکطینت бадсиришт, хушксиришт, шахсе, ки ниҳодаш паст аст, хушкниҳод.

ХУШКТИНАТӢ خشکطینتی бадсириштӣ, хушкниҳодӣ.

ХУШКШУДА خشک شده хушк, қоқ, пажмурда, бенамшуда.

ХУШҚАВЛ خوش قول росткавл, ростгӯ, пухтакор, дақиқ.

ХУШҚАД خوش قد он ки соҳиби қомати зебост: **хушқаду баст**, **хушқаду қомат**.

ХУШҚАДАМ خوش قدم некпай, он ки пайи қадамаш аст (*эътиқоди хурофӣ*).

ХУШҚАЛАМ خوش قلم 1. касе, ки иншои хуб дорад, дорои ҳусни навиштор аст. 2. *ниг.* **хушхат**.

ХУШҚАЛАМӢ خشقلمی 1. иншои хуб доштан, ҳусни навишт доштан. 2. *ниг.* **хушхатӣ**.

ХУШҚАРИҲА خوش قریحه соҳиби завқ ва истеъдод, хуштабъ, хушидрок (*дар шеъргӯӣ ва китобат*); **муншиҳои хушқариҳа** котибони суханоро.

ХУШҚИЁФА خوش قیافه *ниг.* **хушқад**.

ХУШҚОМАТ خوش قامت *ниг.* **хушқад**.

ХУШЛАҲН خوش لحن *ниг.* **хушовоз**.

ХУШЛАҲҶА خوش لهجه 1. хушсухан, хушгӯ. 2. *ниг.* **хушзабон**.

ХУШЛИБОС خوش لباس он ки либосҳои нағз мепӯшад, он ки бо завқ либос мепӯшад, он ки либоси шинами базеб дорад.

ХУШЛИҚО خوش لقا *ниг.* **хушрӯ(й)**.

ХУШМАЗА خوش مزه он чи тамъи форам ва гуворо дорад, болаззат.

ХУШМАЗАГӢ خوش مزگی *ниг.* **хуштаъмӣ**.

ХУШМАЗМУН خوش مضمون дорои мазмуни хубу дилписанд.

ХУШМАИШАТ خوشمعیشت маишати хуб, маишатпараст.

ХУШМАҚОЛ خوش مقال *ниг.* **хушгап**.

ХУШМАҚОЛӢ خوش مقالی хушгӯйӣ, хушгапӣ.

ХУШМАНЗАР خوش منظر хушнамуд, базеб, мутаносиб, хубрӯй, некӯчеҳра.

ХУШМАНЗАР(А) خوش منظر(ه) хушнамуд, базеб.

ХУШМАНЗАРӢ خوش منظری хушнамудӣ, базебӣ, хубрӯӣ, некӯчеҳраӣ, некманзарӣ.

ХУШМАНИШ خوشمنش *кит.* некниҳод, хуштабиат, хушфикр, хушниҳод.

ХУШМАНИШӢ خوشمنشی *кит.* некниҳодӣ, хуштабиатӣ, хушниҳодӣ.

ХУШМАОШ خوشمعاش *кит.* он ки аз лаззатҳои дунё баҳравар аст, хушгузарон.

ХУШМАҲЗАР خوشمحضر меҳрубон, хушмуомила; одамдӯст.

ХУШМАШОМ خوشمشام хуштабъ, хушзавқ.

ХУШМИЗОҶ خوشمزاج софдил, нармдил, ҳалим.

ХУШМУОМИЛА خوشمعامله хушрафтор, хушхулқ, боодоб, тарбиятдида.

ХУШМУОМИЛАГӢ خوش معاملگی хушрафторӣ, некӯхислатӣ, меҳрубонӣ.

ХУШМУОШИРАТ خوشمعاشرت *ниг.* **хушмуомила**.

ХУШМУОШИРАТӢ خوشمعاشرتی *ниг.* **хушмуомилагӣ**.

ХУШМӮЙЛАБ خوشمویلب он ки мӯйлаби зебову зебанда дорад.

ХУШНАВИС خوشنویس *ниг.* **хушхат**: **котиби хушнавис**.

ХУШНАВИСӢ خوشنویسی хушхатӣ, дорои хати хуб; *муқоб.* **бадхат**.

ХУШНАВО خوش نوا хушовоз, хушхон, соҳиби овози фораму дилкаш: **булбули хушнаво**.

ХУШНАВОЗ خوشنواز касе, ки хуб менавозад, навозандаи моҳир, созандаи хуб.

ХУШНАВОӢ خوشنوایی хушовозӣ, хушсадоӣ, хушоҳангӣ.

ХУШНАЗАР خوشنظر некбин.

ХУШНАҚШ خوش نقش он чи нақшу нигори зебову дилкаш дорад.

ХУШНАМАК خوشنمک мувофиқ, мӯътадил, ба қадри даркорӣ намак карда (*оид ба* маҳсулоти хӯрокворӣ).

ХУШНАМО خوش نما он ки ё он чи зоҳири зебову дилнишин дорад, хушнамуд, хушманзар.

ХУШНАМОӢ خوش نمایی хушнамудӣ, зебоӣ.

ХУШНАМУД خوش نمود *ниг.* **хушманзара**.

ХУШНАМУН خوش نمون *ниг.* **хушнамуд**.

ХУШНАСЛ خوش نسل *ниг.* **хушзот**.

ХУШНИГОҲ خوش نگاه зебочашм.

ХУШНИҲОД خوش نهاد *ниг.* **хуштинат**.

ХУШНИЯТ خوش نیت некандеш, хайрхоҳ, хайрандеш.

ХУШНОМ خوش نام некном, обрӯманд.

ХУШНОМӢ خوش نامی некномӣ, обрӯмандӣ.

ХУШНУД خوشنود шод, шодмон, хурсанд; мамнун, розӣ: **хушнуд гаштан**.

ХУШНУДӢ خوشنودی шодӣ, хурсандӣ, мамнуният.

ХУШНУДОНА خوشنودانه бо хушнудӣ, бо хурсандӣ, шодмон.

ХУШО خوشا чи хуш!, чи қадар хуб! (*дар мавриди таҳсин гуфта мешавад*).

ХУШОБ خوشآب обдор, ҷилодор (*дар бораи сангҳои пурбаҳо*): **дурри хушоб; лаъли хушоб**.

ХУШОБУНАМАК خوشآب و نمک *ниг.* **хушнамак**.

ХУШОБУРАНГ خوشآب و رنگ зебо, хушнамуд, хушсурат.

ХУШОБУҲАВО خوشآب وهوا ҷое, ки иқлими фораму дилнишин дорад, хушбахр.

ХУШОВО خوشآوا *ниг.* **хушовоз**.

ХУШОВОЗ خوشآواز он ки садои дилнишин дорад, хушхон: **ҳофизи хушовоз**.

ХУШОВОЗӢ خوش آوازی хушлаҳнӣ, хушхонӣ.

ХУШОДОБ خوشآداب дорои ахлоқи неки писандида.

ХУШОДОБӢ خوش آدابی боодобӣ, одоби писандида, ахлоқӣ.

ХУШОМАД خوشآمد 1. табрик, таҳният. 2. чоплусӣ, тамаллуқ, лаганбардорӣ; **хушомад гуфтан (кардан, гуфтан)** чоплусӣ ва тамаллуқ кардан ба касе.

ХУШОМАДГӮ(Й) خوشآمدگو(ی) чоплус, лаганбардор.

ХУШОМАДГӮЁНА خوشآمدگویانه аз рӯи чоплусӣ ва тамаллуқу лаганбардорӣ.

ХУШОМАДГӮӢ خوشآمدگویی чоплусӣ, тамаллуқ.

ХУШОМАДОМЕЗ خوشآمدآمیز тамаллуқомез, хушомадгӯёна, чоплусона, лаганбардорона.

ХУШОҲАНГ خوش آهنگ *ниг.* **хушнаво**.

ХУШОҲАНГӢ خوش آهنگی доро будан ба садо ва оҳанги хубу дилкаш.

ХУШОЯНД خوشآیند мақбул, дилпазир, писандида.

ХУШПАЗИРӢ خوشپذیری меҳрубонӣ, навозиш, илтифот, меҳмоннавозӣ.

ХУШПАРВОЗ خوش پرواز мурғе, ки парвози зебо дорад.

ХУШПОИҚАДАМ خوشپایقدم хушшавгун, бахосият, он ки омаданаш хуҷиставу муборак ва некӯиовар аст.

ХУШПУЛ خوش پول серпул, пулдор.

ХУШПУЛӢ خوشپولی серпулӣ, пулдорӣ; карру фари пулбозӣ.

ХУШПӮШОК خوشپوشاک он ки либосҳои зебову зебанда пӯшидааст.

ХУШРАВИШ خوشروش хушрафтор, хуб саворӣ кардашуда (*оид ба* асп).

ХУШРАНГ خوش رنگ он чи ранги хубу дилкаш дорад; **хушрангу бӯй** пуртароват, тару тоза (*гул*).

ХУШРАНГӢ خوشرنگی ранги зебо доштан, ҷилонокӣ, дурахшонӣ.

ХУШРАФТОР خوش رفتار он ки рафтори зебо ва мавзун дорад, хушхиром.

ХУШРАФТОРӢ خوشرفتاری рафтори зебову мавзун доштан, хушхиромӣ.

ХУШРЕХТ خوشریخت неккиёфа, хушандом; хушсохт, он чи сохту намуди зебо ва дилкаш дорад.

ХУШРОҲ خوش راه хушрафтор (*асп*).

ХУШРӮ(Й) خوشرو(ی) зебо, хубчеҳр, соҳибҷамол.

ХУШРӮЗӢ خوشروزی некрӯзӣ, хушвақтӣ, хушбахтӣ.

ХУШРӮӢ خوش رویی зебоӣ, ҳусн.

ХУШРӮЙБОЗ خوش‌روی‌باز он ки зеборӯёнро дӯст медорад.

ХУШСАВОД خوش‌سواد босавод, дорои саводи пухта.

ХУШСАДО خوش صدا *ниг.***хушовоз**.

ХУШСАДОӢ خوش صدایی *ниг.* **хушовозӣ**.

ХУШСАЛИҚА خوش سلیقه касе, ки соҳиби завқ ва табиати хубу некӯст.

ХУШСАРАНҶОМ خوش‌سرانجام неканҷом, некоқибат.

ХУШСАРУЛИБОС خوش سرولباس *ниг.* **хушлибос**.

ХУШСИМО خوش سیما *ниг.* **хушрӯй**.

ХУШСИФАТ خوش صفت он чи аз ҷиҳати сифат хубу олист.

ХУШСОХТ خوش‌ساخت он чи сохти (таркиби) хубу зебо дорад, дорои сохти дилпазиру шинам, хуштарҳ.

ХУШСОХТӢ خوش‌ساختی хушсохт будан, зебогӣ ва хубии сохт, хуштарҳӣ.

ХУШСУЛУК خوش سلوک хушмуомила, ҳалим.

ХУШСУРАТ خوش صورت он ки зоҳир ва намуди хубу зебо дорад, хубрӯй, хубшакл.

ХУШСУХАН خوش‌سخن хушгап, он ки фасеҳ, ширин ва форам сухан меронад, некгуфтор, хушзабон.

ХУШСӮҲБАТ خوش‌صحبت сӯҳбатоpo, сухандон, хушрафтор ва некгуфтор.

ХУШТАБИАТ خوش طبیعت *ниг.* **хуштабъ**.

ХУШТАБИАТӢ خوش طبیعتی *ниг.* **хуштабъӣ**.

ХУШТАБЪ خوش‌طبع хушзавқ, ширинзабон; **шоири хуштабъ** шоири хушзавқ ва соҳибистеъдод.

ХУШТАБЪӢ خوش‌طبعی некӯсиратӣ, ширинзабонӣ.

ХУШТАВОЗӮЪ خوش‌تواضع хоксор, соҳиби хислати шикастанафсӣ.

ХУШТАКАЛЛУМ خوش‌تکلم хушгап, хушсухан, ширингуфтор.

ХУШТАРБИЯ خوش‌تربیه он ки нағз тарбия дидааст, боодоб.

ХУШТАРҲ خوش‌ترح хушсохт, хуштаркиб, хушнамуд.

ХУШТАЪМ خوش‌طعم он чи таъм ва мазаи хуб дорад, бомаза, хушхӯр.

ХУШТАЪМӢ خوش‌طعمی бомазагӣ, хушхӯр будан.

ХУШТИНАТ خوش‌طینت наҷиб, олиҳиммат, некӯахлоқ.

ХУШТИНАТӢ خوش‌طینتی наҷибӣ, олиҳимматӣ, некӯахлоқӣ.

ХУШТОЛЕӢ خوش‌طالعی хушбахтӣ, саодатмандӣ, некиқболӣ.

ХУШТОЛЕЪ خوش‌طالع хушбахт, саодатманд, некиқбол.

ХУШУ خشو *кит.* модарзан, модарарӯс; модаршӯй.

ХУШУНАТ *а.* خشونت дағалӣ, дуруштӣ.

ХУШУНАТОМЕЗ خشونت‌آمیز дағалона, дуруштомез, беилтифотона.

ХУШФАҲМ خوش‌فهم заковатнок, боҳуш, нуқтарас, хушзеҳн.

ХУШФЕЪЛ خوش فعل хушрафтор, некмуомила.

ХУШФЕЪЛӢ خوش‌فعلی хушрафторӣ, некмуомилагӣ.

ХУШФИТРАТ خوش فطرت *ниг.* **хуштинат**.

ХУШФИТРАТӢ خوش فطرتی *ниг.* **хуштинатӣ**.

ХУШХАБАР خوش‌خبر хабари хуш, хабари матлуби шодиовар.

ХУШХАНДА خوش خنده он ки хандаи зебо дорад, табассуми малеҳ (*ширин*) дорад.

ХУШХАТ خوش خط касе ки хаташ нағз ва зебост.

ХУШХАТӢ خوش خطی хушхат будан, хатро хубу зебо навиштан.

ХУШХИРОМ خوش‌خرام хубрафтор, хушрафтор, касе, ки рафтори хубу мавзун дорад.

ХУШХИРОМӢ خوش‌خرامی хушрафторӣ, мавзунӣ.

ХУШХИСОЛ خوش‌خصال некӯхислат, соҳиби рафтор ва муомилаи хубу дилкаш.

ХУШХОК خوش‌خاک :**замини хушхок** замине, ки хокаш ҳосилхез аст.

ХУШХОН خوش‌خان хубовоз, он ки садои дилкашу матбӯъ дорад: **булбули хушхон, ҳофизи хушхон**.

ХУШХУЛҚ خوش خلق хушахлоқ, он ки ахлоқи хубу писандида дорад.

ХУШХУЛҚӢ خوش خلقی хушахлоқӣ.

ХУШХӮ خوش خو *ниг.* **хушхулқ**.

ХУШХӮР خوش خور дилкаш, матбӯъ, писандида(*таом*).

ХУШХӮРАК خوش‌خورک *гуфт.* зуккахӯр, бомазахӯрак.

ХУШХӮРОК خوش‌خوراک он ки иштиҳои хуб дорад; ҳама чиз хӯранда, ҳар чиз хӯранда.

ХУШҲАВО خوش هوا 1. ҷое, ки обуҳавои матбӯъу дилкаш дорад. 2. суруде, ки оҳанги дилкашу хуб дорад.

ХУШҲАВСАЛА خوش‌حوصله он ки дар анҷом додани коре майлу рағбат ва тоқату бардошти хуб дорад, баҳавсала.

ХУШҲОЛ خوشحال шод, хурсанд, хушнуд, масрур; **хушҳол шудан** хурсанд гардидан, шод шудан.

ХУШҲОЛӢ خوشحالی хурсандӣ, шодмонӣ, масрурӣ.

ХУШҲОЛКУНАНДА خوشحال‌کننده шодкунанда, хурсандкунанда, хушнуд, хурсанд, масрур мекардагӣ.

ХУШҲОЛОНА خوشحالانه шодона, хурсандона, хушнудона, масрурона.

ХУШЧАҚЧАҚ خوش‌چق چق хушгап, ширингуфтор, сӯҳбаторо.

ХУШЧОП خوش‌چاپ нағз чопшуда; нағз чопкунанда.

ХУШҶИНС خوش‌جنس *ниг.* **хушзот**.

ХУШҶИҲОЗ خوش‌جهاز муҷаҳҳаз, ороста бо воситаҳои даркорӣ.

ХӮД خود *кит.* кулоҳи ҷангӣ, ки аз филиз сохта мешавад.

ХӮ(Й) (خو(ی табиат, тинат, хулқ, хислат; одат; **феълу хӯй** хислат ва табиат; **хӯй гирифтан (кардан)** одат кардан, омӯхта шудан, унс гирифтан.

ХӮЙГИР خوی‌گیر хӯгирифта, одаткарда, мӯътод.

ХӮЛ خول парандаи гунҷишкмонанди хушовоз; **хӯле ба кафам беҳ, ки куланге ба ҳаво** (*зарб.*).

ХӮЛА خوله 1. филизи омехтаи гудохташуда. 2. биринҷӣ.

ХӮЛАГӢ خولگی хӯла будан, аз хӯла сохташуда.

ХӮЛАГИН خولگین *ниг.* **хӯлагӣ**.

хӯр خور 1. *асоси замони ҳозираи* **хӯрдан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* хӯранда: **чойхӯр, арақхӯр, меросхӯр**.

ХӮР خور хуршед, офтоб.

ХӮРА خوره касалии ҷузом, махав.

ХӮРАНДА خورنده 1. он ки хӯрок мехӯрад. 2. аъзои оила, фарзанд.

хӯрд خورد *асоси замони гузашта аз* **хӯрдан**.

ХӮРД خورد хӯрок, таом, хӯрданӣ: **хӯрду хӯрок**.

ХӮРДА خورده :**хӯрда шудан** соида шудан (*аз расиши доимӣ бо чизе*), суда шудан; хӯрда-хӯрда; **хӯрда-хӯрда** хӯрда истода, дар ҳолати хӯрдан.

ХӮРДАГИРӢ خورده‌گیری айбҷӯӣ, эродгирӣ ба ҷузъиёт, ба ҳар чиз айбёбанда будан.

ХӮРДАН خوردن 1. аз гулӯ ба дарун фурӯ бурдан, тановул кардан; **нон хӯрдан, ош хӯрдан**. 2. ошомидан, нӯшидан; **об хӯрдан.** 3.тасарруф кардан, аз худ кардан; сарф кардан (*молу пули мардумро*). 4. *феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ:* **қасам хӯрдан, шикаст хӯрдан, фиреб хӯрдан; офтоб хӯрдан** дар таги офтоб бисёр мондан; **тир хӯрдан** захмдор шудан бо тири силоҳи оташфишон; **сари** *касе* (*чизе*)**-ро хӯрдан** нобуд кардан, боиси нест шудани чизе гардидан; **хато хӯрдан** (*мас., тир, чашм*) ба ҳадаф нарасидан; **хунук хӯрдан** сардӣ ҳис кардани бадан; **шамол хӯрдан** беморӣ дар асари сармо расидан ба яке аз аъзои бадан (*асосан шуш*); **ғами худро хӯрдан** дар фикри худ будан, дар бораи худ андешидан; **ғами** *чизеро* **хӯрдан** дар фикри чизе будан, чизеро тадорук кардан ва муҳайё намудан.

ХӮРДАНБОБ خوردنباب хӯрданӣ, хӯрдашаванда, ба хӯрдан муносиб.

ХӮРДАНӢ خوردنی чизе ки қобили хӯрдан бошад, хӯрок; озуқа.

ХӮРДАШУДА خورده شده 1. он чи ки онро хӯрда тамом кардаанд. 2. соидашуда (*аз бисёр расидани чизе*), судашуда.

ХӮРДХОН خوردخوان *кит.* дастархон, суфра, хони таом.

ХӮРДУХОБ خوردو خواب зиндагӣ, маишат.

ХӮРДУХӮРОК خوردوخوراک чизҳои хӯрданӣ, таом, хӯрокӣ.

ХӮРИШ خورش 1. *исми феълӣ аз* **хӯрдан.** 2. хӯрок, ғизо, он чи ки бо нон хӯранд; газак.

ХӮРИШГАР خورش گر *кит.* ошпаз, таббох, таомпаз, пазанда.

ХӮРИШХОНА خورشخانه *кит.* ошхона, таомхона, ошпазхона.

ХӮРӢ خوری *гуфт.* алам кардан, ба дили кас сахт расидани рафторе ё гуфторе; забунӣ, тавҳин; **хӯрӣ омадан** дар дил алам омадан.

ХӮРОБА خورابه *кит.* оби яхдон, ки аз ҷое таровиш мекунад, оби яхдон барои нӯшидан.

ХӮРОК خوراک 1. таом, хӯрданӣ, ғизо: **хӯроки нимрӯзӣ, хӯроки пагоҳонӣ, хӯроки шом**. 2. ем, бедаву хошоки чорво.

ХӮРОКВОРӢ خوراکواری хӯрду хӯрок, чизҳои хӯрданӣ, озуқа.

ХУРОКДИҲӢ خوراکدهی хӯрок додан; бедаву хошок додан ба чорво.

ХӮРОКӢ خوراکی чизҳои хӯрданӣ, хӯрданвор, он чи ба тан ғизо медиҳад.

ХӮРОКНОМА خوراک نامه суратғизо, таомнома, номгӯи анвои хӯрок.

ХӮРОКПАЗ خوراکپز ошпаз; он ки таом, ғизо, хӯрданӣ мепазад, таббох.

ХӮРОКПАЗӢ خوراکپزی таббохӣ, ошпазӣ, пухтани таоми гарм.

ХӮРОКХӮРӢ خوراک خوری истеъмоли таом.

ХӮРОН(И)ДАН خوراندن//خورانیدن 1. ба хӯрдан водор кардан, ғизо додан. 2. ҷои муносиби гапро ёфта гуфтан; **гапро хӯрон(и)дан**.

ХӮРХӮРАК خورخورک он чи дар сари шасти моҳигирӣ барои доштани моҳӣ мегузоранд.

ХӮРҶИН خورجین ду халтаи ба ҳам пайваста бофта, ки бар болои хар ё асп гузошта дар вай чиз андозанд; **думаш дар хӯрҷин** *маҷ.* кори бесару нӯг, кори хом.

ХӮСА خوسه ҳайкали одаммонанде, ки аз чӯбу латта сохта, дар боғҳо ва полезҳо барои тарсондани парандагон мешиононанд.

ХӮСИДАН خوسیدن тарсидан, рамидан, кебидан.

ХӮСОНДАН خوسانیدن боиси тарс ва рамиши касе шудан, касеро тарсондан, рамондан.

ХӮТИК خوتک бачаи хар, курраи хар.

ХӮЧА خوجه *ниг.* **хоча**.

ХӮҶАИН خوجئن соҳиб, молик, соҳибкор.

ХӮҶАИНӢ خوجئنی соҳибкорӣ, хоҷагӣ, калонӣ.

ХӮҶАИНШИНОС خوجئنشناس он ки бо хӯҷаинҳо сару кор ва нишасту хез дорад; **хӯҷаиншинос шудан** бо хӯҷаинҳо рафтуой пайдо кардан.

ХӮШ خوش 1. калимаест, ки дар ҷавоби чеғ задани касе гуфта мешавад; **хӯш гуфтан** розӣ шудан, розигӣ баён намудан, маъқул донистан (*чизеро, гаперо*). 2. ба маънои хуб; **хӯш, ба ин шумо чи мегӯед**; **хӯш ки бошад** ин тавр ки бошад, пас.

ХӮША خوشه чанд донаи мева ё ғалладона, ки дар як банд ба ҳам пайваста бошад; **хӯшаи ангур, хӯшаи ҷав; хӯша бастан** пайдо шудани хӯшаи ҳосилдор дар шохи дарахт ё соқаи гиёҳ.

ХӮШАБАНДӢ خوشه‌بندی сарбандӣ (*оид ба* зироатҳои ғалла).

ХӮШАВОР خوشه‌وار монанди хӯша, бо донаҳои бо ҳам часпида, зич.

ХӮШАГУЛ خوشه گل *бот.* тӯдагул, хӯшаи гул, тӯдаи гул.

ХӮШАДОР خوشه‌دار растаниҳои ҳосилаш дар хӯша ҷамъшаванда, мисли гандум, ҷав *ва г.*

ХӮШАЧИН خوشه‌چین 1. касе ки баъд аз дарав боқимондаҳои ғалладонаҳоро ҷамъ мекунад. 2. *маҷ.* касе ки аз ҳар дар ва аз ҳар ҷо барои худ чизе меандӯзад (*хоҳ моддӣ, хоҳ маънавӣ*).

ХӮШАЧИНӢ خوشه چینی амали хӯшачин.

ХӮШИДАН خوشیدن *кит.* хушк шудан, хушкидан, қоқ шудан.

ХӮШОНИДАН خشانیدن хушк кунондан, хушконидан

Ҳ

Ҳ *ҳарфи бисту ҳаштуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфҳои* ҳои хут(т)ӣ (ح) ва ҳои ҳа(в)ваз (ه) *ифода меёбад; ҳарфи* ح (*ҳои ҳуттӣ*) *дар ҳисоби абҷад ба адади 8 баробар буда, дар калимаҳои баргирифта аз забони арабӣ истифода мешавад; ҳарфи* ه (*ҳои ҳавваз*) *дар ҳисоби абҷад ба адади 5 баробар аст.*

ҲА I هه *ҳиссачаи тасдиқӣ* оре, бале; **ҳа, ҳамин тавр; ҳа нагуфта** зуд, фавран, тез; **то ҳа гуфтан** дар муддати кӯтоҳ, зуд, дар фосилаи кӯтоҳи вақт.

ҲА II هه *ҳиссача* хуш, бале.

ҲАБ(Б) *а.* حب 1. дона, ғалладона. 2. доруҳои кӯфтаи лунда ва мудаввар, ки дар ҳаҷмҳои гуногун (ба қадри донаи мош то нахӯд) тайёр мекунанд.

ҲАБАК هبک *кит.* каф, кафи даст.

ҲАБАШ حبش 1. Ҳабашистон. 2. ҳабашӣ, аз мардуми Ҳабашистон. 3. *киноя аз* сиёҳпӯст.

ҲАБАШИЗОДА حبشی زاده 1. фарзанди ҳабашӣ. 2. *маҷ.* ғуломи сиёҳпӯст.

ҲАБАШӢ حبشی *мансуб ба* **Ҳабашистон**; аҳли Ҳабашистон, ҳабаш.

ҲАББ حب *а. ниг.* **ҳаб(б)**.

ҲАББА//ҲАББАТ *а.* حبه//حبة *кҳн.* 1. як доначаи ғалла. 2. *маҷ.* миқдори бисёр кам аз чизе. 3. *таър.* воҳиди вазн, ки баробари 1/48 дирҳам мебошад (миқдори як ҷави миёна); воҳиди хурди пул. 4. паймоиши масоҳат дар баъзе мамлакатҳои араб (1/72 фаддон ё 58, 3 метри мурабба).

ҲАББАЗО *а.* حبذا *кит., калимаи нидо* офарин, аҳсант, марҳабо, чӣ хуб.

ҲАББАТ *а.* حبة *ниг.* **ҳабба**.

ҲАББОТ *а.* حبات *ҷ.* **ҳабба//ҳаббат**.

ҲАБДАҲ هبده *шумораи миқдорӣ* адади 17.

ҲАБДАҲСОЛА هبده ساله он ки (чи) ҳабдаҳ сол дорад.

ҲАБДАҲСОЛАГӢ هبده‌سالگی ба синни ҳабдаҳ расидан; ҳабдаҳ сол доштан.

ҲАБДАҲУМ هبدهم дар тартиби (ҷои) ҳабдаҳум қарор доштани касе ё чизе.

ҲАБДАҲУМИН هبدهمین *ниг.* **ҳабдаҳум**.

ҲАБИБ *а.* حبیب дӯстдошта, дӯстдор, маъшуқ; маҳбуб.

ҲАБИБА *а.* حبیبه *муаннаси* **ҳабиб**.

ҲАБК هبک *ниг.* **ҳабак**.

ҲАБЛ *а.* حبل *кҳн.* 1. таноб, расан, ресмон, банд. 2. *биол.* раги варид. 3. алоқа, пайванд.

ҲАБЛУЛВАРИД *а.* حبل‌الورید *биол.* раги гардан, шоҳраги гардан.

ҲАБЛУЛМАТИН *а.* حبل‌المتین *кҳн.* ресмони маҳкам; **ҳаблулматини гесу** *киноя аз* таноби

гесӯ, тори мӯй.

ҲАБО(Ъ) *а.* هبا(ء) *кҳн.* 1.чанг, гард, ғубори ҳаво, зарраи чанг дар ҳаво, ки аз равзан ба воситаи тобиши офтоб дида мешавад. 2. *маҷ.* ночиз, чизи хеле майда; бебақо, нопойдор. 3. *фалс.* ҳаюло.

ҲАБОБ *а.* حباب *ниг.* **ҳубоб**.

ҲАБОИЛ *а.* حبائل *ҷ.* **ҳибола//ҳиболат**.

ҲАБОК//ҲАПОК هباک//هپاک *кҳн.* фарқи сар, тораки сар.

ҲАБОЛА حباله 1. *кит.* тӯр, шабака. 2. *маҷ.* алоқа, ақд; **ба ҳаболаи никоҳ даровардан** хонадор шудан, ба никоҳ даровардан.

ҲАБР *а.* حبر *ниг.* **ҳибр**.

ҲАБС *а.* حبس 1. боздоштан, дастгир кардан. 2. дастгирӣ, тавқиф; дар зиндон будан; **ҳабс кардан** маҳбас кардан, зиндонӣ кардан.

ҲАБСГОҲ حبسگاه*ниг.* **ҳабсхона**.

ҲАБСХОНА حبس خانه ҷои ҳабс шудан, маҳбас, зиндон.

ҲАВАЛ *а.* حول *кит.* олусӣ, дубинӣ.

ҲАВАС *а.* هوس орзу, майл, шавқ, иштиёқ, хоҳиш.

ҲАВАСАКӢ هوسکی *гуфт.* боҳавас, ҳаваскорона, дӯстдорона; аз рӯи ҳавою ҳавас.

ҲАВАСАНГЕЗ هوس انگیز 1. ба вуҷудоварандаи ҳавас, хоҳиш. 2. шавқовар, ҷозиб, дилкаш; **бозиҳои ҳавасангез** бозиҳои шавқангез, ҷолиб.

ҲАВАСАНГЕЗОНА هوس‌انگیزانه шавқоварона, ҷозибона, дилкашона.

ҲАВАСБОЗ هوس‌باز он ки аз хоҳишҳои нафсонӣ ва шаҳвонӣ пайравӣ мекунад.

ҲАВАСБОЗӢ هوس‌بازی амали ҳавасбоз, ҳавасбоз будан, пайрави ҳавову ҳавас ва орзуву майлҳои нафсонӣ.

ҲАВАСДОР هوس‌دار роғиб, моил, иштиёқманд.

ҲАВАСКОР هوس‌کار 1. ҳавасманд, иштиёқманд; хоҳон, моил, дӯстдор, ишқбоз. 2. ҳунарпешаи ғайрикасбӣ, ҳунарпешаи ғайриҳирфаӣ.

ҲАВАСМАНД هوسمند *ниг.* **ҳаваскор**; **ҳавасманд кардан** моил ва иштиёқманд намудан.

ҲАВАСМАНДӢ هوسمندی ҳаваснокӣ, ҳавасдорӣ.

ҲАВАСМАНДГАРДОНӢ هوسمندگردانی майл ва иштиёқ ба вуҷуд овардан дар касе ба коре.

ҲАВАСНОК هوسناک он ки нисбат ба коре ё чизе шавқ дорад, шавқманд.

ҲАВАСНОКӢ هوسناکی ҳаваснок будан, шавқмандӣ.

ҲАВАСОБОД هوس‌آباد 1. ҷои ҳавас, макони орзуҳо. 2. *киноя аз* дили ошиқ.

ҲАВАСОРОӢ هوس‌آرائی ҳавову ҳавас кардан, дар орзу ва ҳаваси чизе будан.

ҲАВАСПЕША هوس پیشه ҳаваспарвар; он ки орзую хоҳишаш бисёр аст.

ҲАВАСРОН هوس‌ران *кит., ниг.* **ҳавасбоз**.

ҲАВАСРОНӢ هوس‌رانی *кит., ниг.* **ҳавасбозӣ**.

ҲАВВАЗ I هوز **:ҳои ҳавваз** а) *номи ҳарфи 31-уми алифбои арабиасоси тоҷикӣ; б)* ҳои дучашм, ҳои гирда; *муқоб.* **ҳои ҳуттӣ**.

ҲАВВАЗ II هوز дувумин сурат аз сурати ҳаштгонаи ҳуруфи ҷумал (абҷад), ки аз ҳарфҳои **х**, **в** ва **з** иборат аст ва онҳо мутаносибан ба ададҳои 6, 7 ва 8 баробаранд.

ҲАВВО حوا *д.* Ҳавво (*ба маънои* «зиндагӣ»), тибқи таълимоти динӣ, модари инсонҳо, уммулбашар, ҳамсари Одам алайҳиссалом, ки дар фарҳанги аврупоиён ба шакли Ева маъмул аст.

ҲАВДАҶ *а.* هودج тахти равон, каҷовае, ки ба асп ё шутур баста ба дарунаш нишаста сафар мекунанд, аморӣ.

ҲАВЗ *а.* حوض чуқурии махсус кандашуда барои ҷамъ шуда истодани об, обгир.

ҲАВЗА I حوزه қитъае аз мамлакат, ноҳия; миёни мамлакат, даруни мамлакат.

ҲАВЗА II حوضه 1. заминҳое, ки аз як дарё ё шохобаҳои он обёрӣ мешаванд; **ҳавзаи дарёи Зарафшон**. 2. *геол.* маҳалли таҷаммӯи ягон ҷинси кӯҳӣ (маъдан); **ҳавзаи ангишти Шӯроб**.

ҲАВЗАВӢ حوزوی *мансуб ба* **ҳавза** I.

ҲАВЗАК حوضک яке аз шаклҳои кандакорӣ дар чӯб.

ҲАВЗАН هوزن гарду ғубор, чанг.

ҲАВЗГАРДАК حوض گردک *зоол.* навъи ҷонвари нармбадани беаррапушт, ки маъмулан дар ҳавзҳо мегардад.

ҲАВЛ هول хавф, тарс, бим, ваҳшат; **ҳавлу ҳарос** тарсу бим.

ҲАВЛАК هولک 1. мавиз, кишмиш. 2. обила (*дар кафи даст ё пой*).

ҲАВЛАНГЕЗ هول انگیز даҳшатовар, хавфнок, ба тарс андозанда; **овози ҳавлангез, хоби ҳавлангез**.

ҲАВЛИБОН حولی بان посбоникунандаи ҳавлӣ.

ҲАВЛИБОНӢ حولیبانی посбонӣ кардани ҳавлӣ.

ҲАВЛИДАРМИЁН حولیدرمیان **:ҳамсояи ҳавлидармиён**.

ҲАВЛИДОР حولی دار он ки ҳавлӣ дорад.

ҲАВЛИПОЙ حولی پای *ниг.* **ҳавлибон.**

ҲАВЛИПОЙӢ حولی پائی *ниг.* **ҳавлибонӣ**.

ҲАВЛИРӮБӢ حولی روبی рӯбу чини саҳни ҳавлӣ.

ҲАВЛИСОЗӢ حولیسازی сохтани манзили истиқоматӣ.

ҲАВЛӢ حولی иқоматгоҳи гирдогирдаш девор кашидаи саҳндори иборат аз чанд хона.

ҲАВЛНОК هولناک тарсовар, ваҳшатнок.

ҲАВО I هوا 1. бухори газмонанди беранг, бебӯ ва бетаъм, ки кураи Заминро иҳота кардааст ва он асосан аз нитроген ва оксиген таркиб ёфтааст, атмосфера. 2. бод; насим. 3. фазои болои замин, осмон; **рӯи ҳаворо абр гирифт; боду (обу) ҳаво** иқлим; **аз ҳаво гирифтан** чизеро беасос, беҳисоб, тахминӣ гуфтан; **ҳаво додан** партофтан, ғуррондан; **аз ҳаво омадан** муфт, беранҷу меҳнат ба даст даромадани чизе; **ҳаво хӯрдан** бо ҳавои тоза нафас гирифтан, дар ҳавои тоза гардиш кардан.

ҲАВО II هوا оҳанг, наво, лаҳн, нағма.

ҲАВО III هوی//هوا 1. иштиёқи зиёд, орзу, ишқ. 2. ҳавас, майли (хоҳиши) нафс; **ҳавои** *чизеро* **дар нафс доштан** дар иштиёқу орзуи чизе будан; **ҳавои даҳан кардан** ҳавобаландӣ кардан, фахр кардан; **ҳаво пухтан** ба фикри чизе будан, орзуи чизе кардан.

ҲАВО IV هوا 1. *ч.* **аҳвия**. 2. миёни осмону замин, хало; холигии ҳар чизе. 3. тарсу, буздил, холӣ аз ҷуръат.

ҲАВОАНГЕЗ هواانگیز *кит.* таҳриккунандаи ҳавову ҳавас ва рағбату ишқу шавқ.

ҲАВОБАЛАНД هوابلند калонгир, мағрур, мутакаббир.

ҲАВОБАЛАНДӢ هوابلندی калонгирӣ, такаббур, ғурур.

ҲАВОБАЛАНДОНА هوابلندانه калонгирона, ботакаббур.

ҲАВОБАРО هوابرا равзана; бодгир, мӯрӣ.

ҲАВОБОРА هواباره ҳавопараст, пайрави ҳавову ҳавас; ҳавасбоз.

ҲАВОБОРОНАК هوابارانک *бот.* як навъи гул.

ҲАВОБУРД هوابرد *кит.* қувваҳои низомие, ки бо ҳамлу нақли ҳавоӣ ва чатрбозӣ фаъолият мекунанд.

ҲАВОГАРМКУНАК هواگرمکنک *тех.* асбоби махсуси гармкунандаи ҳаво.

ҲАВОГИР هواگیر *кит.* 1. парвозкунанда, болопаранда. 2. *маҷ.* беҳад хоҳишдошта.

ҲАВОГИРИФТА هواگرفته 1. парвозкарда, авҷгирифта. 2. *маҷ.* илҳомёфта, илҳомгирифта.

ҲАВОГИРӢ هواگیری сайругашт дар ҳавои тоза.

ҲАВОГУЗАР هواگذر ҷое ё чизе, ки аз он ҳаво мегузарад.

ҲАВОГУЗАРӢ هواگذری ҷой ё чизи қобили ҳаво гузаштан.

ҲАВОГУЗАРОН هواگذران ҷой ё чизе, ки ҳаворо мегузаронад.

ҲАВОГУЗАРОНӢ هواگذرانی гузаронидани ҳаво.

ҲАВОДАМАК هوادمک *тех.* мошине, ки фазои фишурдаро ба печи филизгудозӣ мефиристад.

ҲАВОДАРОЯК هوادرایک ҷои махсус дар сақф ё девор барои ба хона даромадани ҳавои тоза.

ҲАВОДИС *а.* حوادث *ҷ.* **ҳодиса**.

ҲАВОДИҲӢ هوادهی 1. ҳаво додан; нафас додан; шамол додан. 2. партофтан, партоиш. 3. *маҷ., гуфт.* кашидан, ҷалб кардан, гирифтор кардан, аралаш кардани касе ба ягон коре.

ҲАВОДОР هوادار тарафдор, хайрхоҳ; пуштибон.

ҲАВОДОРӢ هواداری тарафдорӣ, пуштибонӣ.

ҲАВОЗАДАГӢ هوازدگی 1. ҳолате, ки дар он шахс ба баландкӯҳҳо рафта эҳсоси камии ҳаво ва нафастангӣ мекунад. 2. маҷмӯи таъсири ҳаво (*гармо, сармо, бод ва г.*) ба санг ва ашёи дигар, ки бар асари онҳо хурда суфта мешаванд.

ҲАВОИҶ *а.* حوائج *ҷ.* **ҳоҷат**.

ҲАВОӢ هوائی 1. *мансуб ба* **ҳаво**; киштии ҳавоӣ. 2. аз ҳаво омада. 3. *маҷ.* муфт ба даст даромада. 4. беасос, бедалел: **суханҳои ҳавоӣ**.

ҲАВОКАШ هواکش 1. бодкаш, ғуборкаш, ҳавотозакунак. 2. сӯрох, тарқиши ҳавотозакунӣ. 3. дудкаш, дудбаро.

ҲАВОЛА *а.* حواله кореро ба каси дигар вогузор кардан, супурдан, вогузоштан; ба зиммаи касе гузоштан; **ҳавола кардан** а) вогузор кардан; б) равона кардан, бо қиёс ҳалли чизеро ба сӯи чизи дигар бурдан.

ҲАВОЛАГАҲ هواله‌گه *кит., ниг.* **ҳаволагоҳ**.

ҲАВОЛАГОҲ هواله‌گاه *кит.* ҷои муроҷиат; паногоҳ.

ҲАВОЛАДИҲӢ حواله دهی 1. ҳаво додан, партофтан. 2. *маҷ.* вогузор кардан.

ҲАВОЛАДОР حواله‌دار *кит.* маъмур, мутасаддӣ, касе, ки коре ба ӯ вогузор шуда бошад.

ҲАВОЛӢ حوالی *кит.* 1. гирду атроф; **дар ҳаволии... наздики, қариби**. 2. хонаҳои гирду атрофаш девор гирифташуда; қӯрғон, работ.

ҲАВОМ(М) *а.* هوام *ҷ.* **ҳомма**.

ҲАВОН *а.* هوان *кит.* хорӣ, пастӣ, зиллат.

ҲАВОНАВАРД هوانورد тайкунандаи ҳаво; ронандаи ҳавопаймо.

ҲАВОНАВАРДӢ هوانوردی *ниг.* **ҳавопаймоӣ**.

ҲАВОНОГУЗАР هواناگذر чиз ё ҷои ҳаворо аз худ хориҷ накунанда.

ҲАВОНОГУЗАРӢ هواناگذری ҳавоногузар будан.

ҲАВОПАЙМО هواپیما тайёра.

ҲАВОПАЙМОБАР هواپیمابر ҳамлкунандаи ҳавопаймо: **киштии ҳавопаймобар**.

ҲАВОПАЙМОЗАДАГӢ هواپیمازدگی ҳол ва вазъияти беморгунаи шахсе, ки бо ҳавопаймо сафар мекунад.

ҲАВОПАЙМОӢ هواپیمائی 1. *мансуб ба* ҳавопаймо: **мактаби ҳавопаймоӣ, ҳавопаймоии низомӣ, ҳавопаймоии ғайринизомӣ, ҳавопаймоии мулкӣ**. 2. амали ҳавопаймо.

ҲАВОПАЙМОРАБО هواپیماربا он ки бо истифода аз силоҳ ва дигар воситаҳо сарнишинони ҳавопайморо ба мақсади ноил шудан ба ҳадафҳои хеш ба тағйири хати сайр маҷбур мекунад.

ҲАВОПАЙМОРАБОӢ هواپیماربائی амали ҳавопаймоpaбо, набудани ҳавопаймо.

ҲАВОПАРАСТ هواپرست ҳавасрон, ба кайфу сафо додашуда, шаҳватпараст; пайрави ҳавас, ҳавасбоз.

ҲАВОПАРАСТӢ هواپرستی шаҳватпарастӣ, ҳавасронӣ, дода шудан ба кайфу сафо.

ҲАВОПАРВАР هواپرور *кит.* ҳавобаланд, аз худ раванда, мағрур; ба ҳавову ҳавас додашуда.

ҲАВОРАНГ هوارنگ кабуд, осмонӣ.

ҲАВОРИЮН *а.* حواریون 1. ёрон, шогирдони Исо, ки 12 нафар буданд; асҳоби Исо. 2. *маҷ., кит.* тарғибгарон, мубаллиғон, паҳнкунандагон, пайравон.

ҲАВОС(С) *а.* حواس *ҷ.* **ҳосса**; қувваҳои ҳискунанда; **ҳавос парешон будан** парешонхотир будан; **ҳавоси худро ҷамъ кардан** худро даст гирифтан.

ҲАВОСАНҶ هواسنج асбоби андозагирии фишори ҳаво; барометр.

ҲАВОСАНҶӢ هواسنجی чен кардани фишори ҳаво.

ҲАВОСИДА هواسیده *кит.* хушку пажмурда.

ҲАВОСИДАН هواسیدن *кит.* хушку пажмурда шудан.

ҲАВОСИЛ I *а.* حواصل *ҷ.* **ҳосил**.

ҲАВОСИЛ II *а.* حواصل *ҷ.* **ҳавсала** I.

ҲАВОСИЛ III *а.* حواصل *зоол.* мурғи саққо, мурғи калони сафед аст, ки дар канори обҳо менишинад, пеликан.

ҲАВОСОФКУНАК هواصافکنک *ниг.* **ҳавотоза-кунак**.

ҲАВОТОЗАКУНАК هواتازه‌کنک ҳавософку-нак.

ҲАВОФИШОР هوافشار ҳавофиристанда, ҳаво-фишоранда.

ҲАВОФИШОРӢ هوافشاری ҳаво фиристодан, ҳаво фишоридан.

ҲАВОХОҲ هواخواه тарафдор, ҳомӣ.

ҲАВОХОҲӢ هواخواهی дӯстдорӣ, хайрхоҳӣ, тарафгирӣ.

ҲАВОХӮРӢ هواخوری сайругашт дар ҳавои тоза.

ҲАВОҶИБ حواجب *ҷ.* **ҳоҷиб**.

ҲАВОҶИС هواجس *кит.* орзу ва хоҳишҳои нафсонӣ.

ҲАВОҶӮӢ هواجوئی ноустуворӣ, булҳавасӣ; сабукфикрӣ.

ҲАВОҶӮЙ هواجوی ноустувор, булҳавас; сабукфикр.

ҲАВОШИНОС هواشناس мутахассиси обу ҳавосанҷӣ.

ҲАВОШИНОСӢ هواشناسی соҳаи обу ҳаво-санҷӣ.

ҲАВОШӢ *а.* حواشی *ҷ.* **ҳошия** (шарҳҳо).

ҲАВОШУДА هواشده *кит.* бухоршуда; буғшуда, ҳеҷшуда.

ҲАВОЯКӢ//ҲАВОАКӢ هوایکی//هوائکی беасос, бедалел: **гапи ҳавоякӣ**.

ҲАВР *а.* حور 1. буғ, бухор: **ҳаври даҳон, ҳаври замин.** 2. тафс, тафт: **ҳаври оташ, ҳаври танӯр; ҳаври дилро баровардан (паст кардан)** таскин додани ҷӯшу хурӯш.

ҲАВСАЛА I *а.* حوصله чинадон, ҷоғар, чиғир-дон (чиғилдон)-и мурғ, меъдаи парандагон.

ҲАВСАЛА II *а.* حوصله бардошт, тоқат, таҳаммул; хоҳиш кардани коре, майл, рағбат; **ҳавсала надоштан** тоқат ва майли анҷом додани кореро надоштан, майл надоштан; **ҳавсала кардан** бо майл ва рағбат ба коре иқдом кардан.

ҲАВСАЛАНОК حوصله‌ناک 1. боғайрат, боҷид-ду ҷаҳд. 2. босабр, ботаҳаммул, пуртоқат.

ҲАВУҶ *т.* هوج қабза, мушт: **як ҳавуҷ гандум**.

ҲАД(Д) *а.* حد 1. канор, канораи чизе, интиҳо; **ҳадду канор** ниҳоят, охир. 2. андоза, ҳисоб**;** **аз ҳад берун (зиёд)** беандоза, хеле, бисёр; **ҳадди аксар** ҳадди аз ҳама баланд; **ҳадди ақал** ҳадди аз ҳама паст; **то ҳадди имкон** ба қадри имкон. 3. салоҳият, иқтидор, ҷуръат; **аз ҳад гузаштан** а) аз доираи салоҳияти худ берун шудан; б) аз андоза зиёд шудан; **ҳад надоштан** а) ҷуръат надоштан, ҳақ надош-тан; б) зиёд будан.

ҲАДАБА *а.* حدبه *кит.* 1. кӯҳон, кӯз, кӯж. 2. барҷастагӣ, дунгӣ. 3. баландӣ, теппа.

ҲАДАҚА//ҲАДҚА *а.* حدقه 1. сиёҳии чашм, мардумаки чашм. 2. косахонаи чашм; **аз ҳадақа баромадани чашм** хашмгин шудан.

ҲАДАР *а.* هدر зоеъ, абас; ботил, кори беҳуда, кори бефоида; **ҳадар рафт** зоеъ шудан.

ҲАДАФ *а.* هدف 1. нишона, нишонаи тир; **ба ҳадаф расидани тир**. 2. *маҷ.* маром, мақсад: **ҳадафи шеъри шоир**.

ҲАДАФГИРӢ هدف‌گیری нишонгирӣ (аслиҳа), ба ҳадаф рост кардан.

ҲАДАФДОР هدفدار дорои ҳадаф ва мақсади муайян, боҳадаф, ҳадафнок.

ҲАДАФМАНД هدفمند ҳадафдор, боҳадаф.

ҲАДАФМАНДӢ هدفمندی дорои ҳадаф будан, ҳадафманд будан, ҳадафдорӣ.

ҲАДАҲА هدهه *гуфт.* зуд, базудӣ, бошитоб.

ҲАДБАНДӢ حدبندی муқаррар кардани меъёр, миқдор, ҳадди чизе, ҳад гузоштан.

ҲАДАЛИМКОН *а.* حتی الامکان ба қадри қувва,

ба қадри имкон, ҳатталимкон.

ҲАДГУЗОР حدگذار марзакаш, танобкаш, рошкаш, воткаш, заминпаймо.

ҲАДГУЗОРӢ حدگذاری 1. муқаррар намудани марз, ҳудуд. 2. маҳдудият.

ҲАДДОД *а.* حداد *кит.* оҳангар.

ҲАДДОДӢ حدادی *кит.* оҳангарӣ; дӯкони оҳангарӣ.

ҲАДЗАДА حدزده *кҳн.* ҷазодида, сазо кардашуда, ба ҷазо гирифташуда.

ҲАДИД *а.* حدید 1. филиз, оҳан. 2. *маҷ.* тез, буранда.

ҲАДИДА *а.* حدیده 1. тахтаи симкашӣ. 2. печбарорак.

ҲАДИДАКАШАК حدیده‌کشک *тех.* симкаш, коргари симкаш.

ҲАДИДАКАШӢ حدیده کشی *тех.* **симкашӣ**.

ҲАДИҚА *а.* حدیقه боғ; боғи атрофаш девор кардашуда.

ҲАДИС *а.* حدیث *кит.* 1. нав, тоза. 2. сухане, ки аз қавли касе нақл шудааст, нақл, ривоят. 3. суханоне, ки аз қавли Муҳаммади пайғамбар (с) нақл шудаанд.

ҲАДИЯ//ҲАДЯ هدیه чизи тӯҳфа кардашуда, тӯҳфа, бахшиш, савғо (*бо феълҳои гирифтан, додан, кардан, овардан меояд*).

ҲАДМ *а.* هدم *кит.* вайрон кардан, хароб кардан, инҳидом, несту нобуд сохтан.

ҲАДОЁ *а.* هدایا *ҷ.* **ҳадия**.

ҲАДОИҚ *а.* حدایق *ҷ.* **ҳадиқа**.

ҲАДОСАТ *а.* حداثت *кит.* аввали ҳар чизе; аввали ҷавонӣ; ҷавонӣ.

ҲАДС *а.* حدس тахмин, фарз; **ҳадс задан** пай бурдан, фаҳмидан, дарёфтан.

ҲАЁ حیا шарм, хиҷолат; **ҳаё кардан** шарм доштан; **ҳаё дар чашм аст** *(мақ.)*.

ҲАЁЗАДА حیازده шармсор, шарманда; хиҷил.

ҲАЁТ I حیات 1. умр, зист, зиндагӣ; зинда будан, зиндагӣ кардан; **ҳаёту мамот** зиндагӣ ва марг. 2. фаъолияти ҷамъият ва инсонҳо дар соҳаҳои гуногун: **ҳаёти адабӣ, ҳаёти фарҳангӣ**.

ҲАЁТ II *а.* حیاط замини атрофаш девор кашида, ҳавлӣ, саҳни ҳавлӣ.

ҲАЁТАН حیاتاً аз ҷиҳати ҳаёт, барои ҳаёт; **ҳаётан зарур** он чи барои ҳаёт зарур аст.

ҲАЁТБАХШ حیات‌بخش зиндагибахш, зиндакунанда; рӯҳафзо.

ҲАЁТБАХШАНДА حیات بخشنده *ниг.* **ҳаётбахш.**

ҲАЁТДӮСТ حیات دوست дӯстдори ҳаёт, зиндадил.

ҲАЁТДӮСТӢ حیات دوستی дӯст доштани ҳаёт.

ҲАЁТӢ حیاتی *мансуб ба* **ҳаёт**; аз ҳаёт гирифташуда; **таҷрибаи ҳаётӣ**.

ҲАЁТОЗМУДА حیات آزموده дунёдида, гарму сарди зиндагиро чашида (одам).

ҲАЁТФАҲМӢ حیات فهمی фаҳмидан, донистани ҳаёт, зиндагӣ.

ҲАЁТШИНОС حیات شناس мутахассиси илми ҳаётшиносӣ, биолог.

ҲАЁТШИНОСӢ حیات‌شناسی илме, ки мавҷудоти зиндаро меомӯзад, биология.

ҲАЁҲУ هیاهو ғавғо, доду фарёд, талотӯб, ғалоғула.

ҲАЁҲУКУНОН هیاهوکنان *феъли ҳол аз* **ҳаёҳу кардан;** бо ҳамҳамаву сару садоҳои зиёд, бо доду фарёд ва ғавғову ғалоғулаи зиёд.

ҲАЖДАҲ هژده *шумораи миқдорӣ* ададӣ 18.

ҲАЖДАҲСОЛА هژده ساله он ки (чи) ҳаждаҳ сол дорад.

ҲАЖДАҲСОЛАГӢ هژده‌سالگی ба синни ҳаждаҳ расидан, ҳаждаҳ сол доштан; синни ҳаждаҳ.

ҲАЖДАҲУМ هژدهم дар тартиби (ҷои) ҳаждаҳум қарор доштани касе ё чизе.

ҲАЖДАҲУМИН هژدهمین *ниг.* **ҳаждаҳум**.

ҲАЖИР//ҲУЖИР هژیر *кит.* нек, хуб, нағз; дилкаш, хубу хуррам.

ҲАЗАЁН *а.* هذیان 1. сафсата, суханҳои беҳуда. 2. суханони берабт гуфтани бемор аз шиддати таб ва дар бехудӣ.

ҲАЗАР *а.* حذر парҳез, канорагирӣ, худдорӣ; **ҳазар кардан** парҳез кардан, худро ба канор гирифтан.

ҲАЗАҶ *а.* هزج *адш.* вазне аз вазнҳои арӯз, ки дар он дар як байт ҳашт бор “мафоилун” такрор мешавад.

ҲАЗЁН هذیان *ниг.* **ҳазаён**.

ҲАЗЁНГӮ(Й) هذیان‌گو(ی) ҳазён гуфтан, суханҳои бемаънӣ гуфтан.

ҲАЗЁНОМЕЗ هذیان‌آمیز омехта бо ҳазён, ҳамроҳ бо ҳазён, суханҳои бемаънӣ.

ҲАЗЁНСАРО هذیان‌سرا *маҷ.* беҳудагӯ, гӯяндаи суханҳои пучу бемаънӣ.

ҲАЗИН *а.* حزین андӯҳгин, ғамгин, ғамангез.

ҲАЗИНОНА حزینانه ғамгинона.

ҲАЗЛ *а.* هزل сухани шӯхиомез, сухани ғайриҷиддӣ; мазоҳ, шӯхӣ; **ҳазл кардан** бо касе шӯхӣ кардан, сухани ҳазломез гуфтан.

ҲАЗЛБАРДОР هزل‌بردار ба шӯхӣ тобовар: **ҳазлро ба ҳазлбардор кун** (*зарб.*)

ҲАЗЛБОЗ هزل‌باز шӯхикунанда, шӯхидӯст, шӯх (*сифати одам*).

ҲАЗЛБОЗӢ هزل‌بازی шӯхӣ.

ҲАЗЛГӮӢ هزل‌گویی суханбозӣ кардан, ба ҳамдигар суханони ҳазломез гуфтан.

ҲАЗЛГӮЙ هزل‌گوی он ки суханони ҳазломез мегӯяд.

ҲАЗЛДӮСТ هزل‌دوست он ки аз ҳазл хушаш меояд.

ҲАЗЛИЁТ هزلیات *адш.* шеърҳои ҳазломез, шеър ё асари ҳаҷвӣ.

ҲАЗЛКАШ هزل‌کش ҳазлбоз, ҳазлгӯй; ҳазлбардор.

ҲАЗЛОМЕЗ هزل‌آمیز шӯхиёна, ширинкорона (*гап*).

ҲАЗМ *а.* هضم ҳал шудани таом дар меъда; **ҳазм шудан**.

ҲАЗОҚАТ *а.* حذاقت маҳорат; зиракӣ, доноӣ (*махсусан дар соҳаи тиб*); ҳозиқ будан.

ҲАЗОР I هزار даҳ бор сад.

ҲАЗОР II هزار булбул.

ҲАЗОРДАСТОН هزاردستان *ниг.* **ҳазор** II.

ҲАЗОРИСПАНД هزاراسپند *ниг.* **сипанд**.

ҲАЗОРПО هزارپا *зоол.* ҳашараест дарози зардранг, ки баданаш аз ҳалқаҳои зиёд иборат буда, дар зери ҳалқа бисту ду по дорад.

ҲАЗОРСОЛА هزارساله он чи таърихаш ба ҳазор сол мерасад; қадим, қадима; **маданияти ҳазорсола**.

ҲАЗРАТ *а.* حضرت 1.ҳузур, ҳозир шудан. 2. даргоҳ, остона. 3. калимаи таъзим ва эҳтиром дар мавриди зикри номи шахсони бузург.

ҲАЙ I هی 1. *калимаи танбеҳ ва огоҳонидан* ҳой! 2. дар мавриди таъриф ва таҳсин гуфта мешавад **ҳай дареғ**!, **ҳай бале**! ва баъзан таассуф.

ҲАЙ II هی бисёр, такрор ба такрор, паиҳам, пайваста, доим.

ҲАЙ III هی :**ҳай кардан** а) пеш кардан, рондан рамаро аз ҷое ба ҷое, одамро аз ҷое; б) рондан, шудгор кардан (заминро).

ҲАЙ IV هی ҳаст, мавҷуд.

ҲАЙ(Й) V *а.* حی 1. *ҷ.* **аҳё**. 2. зинда; *муқоб.* **майт** (мурда). 3. зинда, ҷовид, ҳамеша (*яке аз ном ва сифоти Худованд*).

ҲАЙАТ *а.* هیأت//هیئت 1. шакл, сохт, кайфияти чизе: **тасвири ҳайати масъала**. 2. таркиб. 3. илме, ки дар бораи ситораҳо баҳс мекунад; **илми ҳайат** ситорашиносӣ.

ҲАЙАТШИНОС هیأت‌شناس мунаҷҷим, ситорашинос, ахтаршинос.

ҲАЙБАТ *а.* هیبت 1. тарсоварии намуди зоҳирии касе, чизе. 2. савлат, калонӣ, шукӯҳ, воҳима.

ҲАЙБАТАНГЕЗ هیبت‌انگیز воҳимадор, ба воҳимаандозанда.

ҲАЙБАТНОК هیبت ناک бадвоҳима, тарсангез.

ҲАЙВОН حیوان 1. ҷондор, зинда, ҷонвар, чорпо. 2. *киноя аз* одами нофаҳм, бефаросат; ◊ **ҳайвони нотиқ** одам.

ҲАЙВОНӢ حیوانی *мансуб ба* **ҳайвон**; **нафси ҳайвонӣ**.

ҲАЙВОНМУРӢ حیوان‌مری офати муромурии чорпо.

ҲАЙВОНОТ *а.* حیوانات *ҷ.* **ҳайвон**; **ҳайвоноти корӣ** чорпои коркунанда.

ҲАЙВОНОТДОРӢ حیواناتداری *ниг.* **ҳайвонотпарварӣ**.

ҲАЙВОНОТПАРВАРӢ حیواناتپروری чорводорӣ.

ҲАЙВОНСИРАТ حیوان سیرت касе ки табиати ғайри инсонӣ дорад, ҳайвонтабиат.

ҲАЙВОНСИФАТ حیوان صفت *ниг.* **ҳайвонсират**.

ҲАЙДАР *а.* حیدر 1.шер. 2. лақаби Алӣ (р) - домоди Муҳаммади пайғамбар (с).

ҲАЙДАХ هیدخ *кит.* аспи ҷавон ва тезу тундрав, ки ба сахтӣ ром шавад, аспи ҷангӣ.

ҲАЙЗ *а.* حیض хунравии ҳармоҳаи зан.

ҲАЙЗБИНӢ حیضبینی марҳилаи ҳайз дидани зан.

ҲАЙКАЛ *а.* هیکل 1. пайкар, ҷуссаи одам. 2. сурат, пайкари аз санг тарошида ё аз филизот ё гаҷ рехташуда, муҷассама; **ҳайкал гузоштан** муҷассама сохтан ба ёди воқеае ё касе; **ҳайкали ёдгорӣ**.

ҲАЙКАЛДОР هیکل دار тануманд, қавиҳайкал, бо тану туш.

ҲАЙКАЛӢ هیکلی *мансуб ба* **ҳайкал**; тануманд.

ҲАЙКАЛСОЗ هیکل ساز пайкарасоз.

ҲАЙКАЛСОЗӢ هیکلسازی пайкарасозӣ, пайкартарошӣ, муҷассамасозӣ.

ҲАЙКАЛТАРОШ هیکلتراش устое, ки аз санг ҳайкал метарошад, пайкартарош.

ҲАЙКАЛТАРОШӢ هیکلتراشی ҳайкалсозӣ аз санг, гаҷ *ва г.;* пайкартарошӣ.

ҲАЙРАТ *а.* حیرت чи кор кардани худро надониста мондан, таҳайюр, ҳайронӣ; **дар ҳайрат афтодан** чизе нафаҳмида, ҳайрон шуда истодан; **ба ҳайрат андохтан** дар тааҷҷуб монондан.

ҲАЙРАТАНГЕЗ حیرتانگیز ҳайратовар, ҳайронкунанда, аҷиб.

ҲАЙРАТАФЗО حیرت افزا *ниг.* **ҳайратангез**.

ҲАЙРАТБАХШ حیرت بخش *ниг.* **ҳайратовар**.

ҲАЙРАТГАҲ حیرتگه *ниг.* **ҳайратгоҳ**.

ҲАЙРАТГОҲ حیرتگاه *кит.* ҷои тааҷҷуб, макони таҳайюр.

ҲАЙРАТЗАДА حیرتزده ҳайрон, мутаҳаййир, сахт ба ҳайратафтода.

ҲАЙРАТКАДА حیرتکده *кит.* ҷои таҳайюр, ҳайратгоҳ.

ҲАЙРАТНИГОР حیرت نگار *кит.* он ки нақшу сурати ҳайратбахш мекашад; **хомаи ҳайратнигор** қаламе, ки осори мӯъҷизакорона эҷод мекунад.

ҲАЙРАТОВАР حیرتآور ба тааҷҷуб андозанда, аҷиб.

ҲАЙРАТФИЗО حیرتفزا сахт ҳайронкунанда, боиси тааҷҷуби зиёд.

ҲАЙРОН *а.* حیران мутаҳаййир, ба ҳайрат афтода; ҳайрон мондан (шудан) чӣ кор кардани худро надониста мондан.

ҲАЙРОНӢ حیرانی дар ҳайрат будан, ҳайратзадагӣ.

ҲАЙС *а.* حیث **:аз ҳайси**... аз ҷиҳати..., аз нуқтаи назари...; **ба ҳайси** …; ба сифати …

ҲАЙСИЯТ *а.* حیثیت шоистагӣ, эътибор, нуфуз; қудрату тавоноии маънавӣ.

ҲАЙТАЛ//ҲАЙТОЛ هیطل//هیطال қабилаҳои кӯчии эронӣ, ки дар асрҳои V Осиёи Миёнаро ишғол карданд, яке аз қабилаҳои эфталитҳо.

ҲАЙФ *а.* حیف афсӯс, дареғ, таассуф; **ҳайф шудан** беҳуда нобуд шудан; **ҳайфи ту** дар мавриди маломат ва мазаммат гӯянд; навъи ҷазо.

ҲАЙФО حیفا афсӯс.

ҲАЙҲОТ هیهات калимае, ки дар мавриди тааҷҷуб ва афсӯс гӯянд; дареғ, афсӯс.

ҲАК(К) *а.* حک *кит.* тарошидан, (харошида) нест кардан (*мас.*, *хатро аз болои санг*), соидан, сутурдан.

ҲАКАМ *а.* حکم касе (ҳайате), ки барои ҳукм баровардан дар бораи низое интихоб карда мешавад, довар.

ҲАКАМИЯТ *а.* حکمیت ҳакамӣ, доварӣ, қазоват.

ҲАКИМ *а.* حکیم 1. донандаи илмҳои ҳикмат, донишманд. 2. табиб, пизишк.

ҲАКИМОНА حکیمانه аз рӯи ҳикмат; донишмандона: **сухани ҳакимона.**

ҲАККОК *а.* حکاک нигинтарош, он ки навишта (ё нақше)-ро ба рӯи филиз ё нигин меканад.

ҲАҚ(Қ) *а.* حق 1. рост, дуруст; **гапи ҳақ** гапи рост, гапи дуруст. 2. ростӣ, дурустӣ, ҳақиқат. 3. бахра, музд, ҳисса; **ҳаққи меҳнат** музди кор; **ҳақ додан** музд додан; **дар ҳаққи**... а) дар бораи..., оид ба...; б) барои; **ба ҳаққи Худо** қасам; **ҳаққ асту рост** *ибораест, ки вақти атса задани касе гӯянд*; **ҳаққи намак** миннатдорӣ дар муқобили некии касе.

ҲАҚБИН حقبین бовиҷдон, бошараф, одил, адолатнок.

ҲАҚВАР حق ور *ниг.* **ҳақдор**.

ҲАҚГУЗОР حق‌گذار 1. он ки қадру арзиш ва некии дигаронро медонад ва сипосгузори онон аст. 2. *ниг.* **ҳақшинос**.

ҲАҚГУЗОРӢ حق‌گذاری 1. қадрдонӣ; шукргузорӣ. 2. *ниг.* **ҳақшиносӣ**.

ҲАҚГӮ(Й) حق‌گو(ی) он ки ҳаққи гапро мегӯяд, ҳақиқатгӯй, ростгӯй.

ҲАҚГӮӢ حق‌گویی гуфтани ҳақиқат, ростгӯӣ.

ҲАҚДЕҲ حق‌ده ҳақдиҳанда, боздиҳандаи музд; *маҷ.* довари ҳақиқат, ростӣ.

ҲАҚДИҲӢ حق‌دهی пардохтани ҳақ, боздиҳандагии музд, додани ҳаққулхизмат.

ҲАҚДОР حق دار 1. он ки ҳақ ба ҷониби ӯст. 2. он ки ба коре ҳуқуқ дорад. 3. сазовор.

ҲАҚДӮСТ حق دوست *ниг.* **ҳақиқатдӯст**.

ҲАҚИҚ *а.* حقیق *кит.* лоиқ, сазовор, шоиста, муносиб.

ҲАҚИҚАТ *а.* حقیقت 1. ростӣ, дурустӣ. 2. асли ҳар чиз, моҳият. 3. воқеият; **ҳақиқати таърихӣ** он чи дар таърих рӯй додааст; **дар ҳақиқат** аз рӯи ростӣ ва дурустӣ.

ҲАҚИҚАТАН حقیقتاً дар ҳақиқат, дар воқеъ.

ҲАҚИҚАТБИН حقیقت بین он ки ба ҳама чиз аз назари ҳақиқат менигарад, воқеъбин.

ҲАҚИҚАТГӮӢ حقیقت‌گویی ростқавлӣ, ростгӯӣ.

ҲАҚИҚАТГӮЙ حقیقت‌گوی он ки сухани рост мегӯяд, ҳақгӯй.

ҲАҚИҚАТДӮСТ حقیقت‌دوست ҳақдӯст, ростидӯст, адолатдӯст, ҷонибдори ҳақиқату адолат.

ҲАҚИҚАТДӮСТӢ حقیقت‌دوستی ҳақдӯстӣ, ростидӯстӣ, адолатдӯстӣ, ҷонибдори ҳақиқату ростӣ.

ҲАҚИҚАТНАЗАР حقیقت‌نظر он ки фикру мулоҳизаҳои дуруст дорад, дурустфикр.

ҲАҚИҚАТНИГОР حقیقت نگار он ки рост ва дурустии воқеаро тасвир мекунад.

ҲАҚИҚАТПАРДОЗ حقیقت‌پرداز он ки ҳақиқатро мегӯяд, ростгӯй.

ҲАҚИҚАТҶӮӢ حقیقت جویی аз пайи барқарор намудани ҳақиқату адолат будан.

ҲАҚИҚАТҶӮЙ حقیقت‌جوی он ки аз пайи барқарор намудани ҳақиқату адолат аст, хоҳанда ва ҷӯяндаи ҳақиқат.

ҲАҚИҚАТШИНОС حقیقت‌شناس он ки аз ҳақиқат огоҳ аст, шиносандаи ҳақиқат; одил: **ҳақиқатшиноси боинсоф**.

ҲАҚИҚАТШИНОСӢ حقیقت‌شناسی донистани ҳақиқат; одилӣ, боинсофӣ.

ҲАҚИҚӢ حقیقی аслӣ, воқеӣ.

ҲАҚИР *а.* حقیر 1. залил, хор, забун, паст; назарногир: **одами ҳақир**. 2. дар мавриди худро камтар шуморидан нисбат ба худ гуфта мешавад; *муқ.* **банда, камина**.

ҲАҚИРӢ حقیری хорӣ, пастӣ, забунӣ.

ҲАҚИРОНА حقیرانه назарногир, камқадр; **кулбаи ҳақирона**.

ҲАҚҚ *а.* حق *ниг.* **ҳақ**.

ҲАҚҚАН *а.* حقاً баростӣ ва дурустӣ.

ҲАҚҚИМАРДУМХӮР حق‌مردم‌خور он ки мол, музди кори касони дигарро аз худ мекунад.

ҲАҚҚО حقا ба ростӣ, ба дурустӣ.

ҲАҚҚОБА حق آبه музд ба баҳои об; ҳиссае аз об, ки ба касе ё ба ҷое мерасад.

ҲАҚҚОНИЯТ حقّانیت ҳақ будан, дурустию ростӣ.

ҲАҚҚОНӢ حقانی аз рӯи ҳақ, рост, дуруст.

ҲАҚҚУЗЗАҲМАТ *а.* حق الزحمت музд, подоши меҳнат, кор (*бештар дар мардикорӣ*).

ҲАҚҚУЛАМАЛ *а.* حق‌العمل ширинкома, даллолона, ҳаққи даллолӣ.

ҲАҚҚУЛҚАДАМ *а.* حق‌القدم *кит.* поймузд, музди пой, ки ба табиб ё қосид медоданд.

ҲАҚҚУЛҚАЛАМ *а.* حق‌القلم ҳаққи қалам, музди асари чопшуда.

ҲАҚҚУЛЛОҲ *а.* حق الله *таър.* ҳиссае, ки имоми деҳа дар сари хирман аз ҳосили деҳқон мегирифт.

ҲАҚҚУЛУБУР *а. кит.* حق العبور 1. хироҷ, боҷ, ки барои гузаштани одамон ё гузаронидани мол аз як мамлакат ба мамлакати дигар пардохта мешавад. 2. ҳуқуқ доштан барои аз як марз ба марзи дигар гузаштан.

ҲАҚҚУССАҲМ *а.* حق‌السهم ҳаққи саҳм, фоидаи саҳмдорон, ки мувофиқи сармояи худ аз ширкат мегиранд.

ҲАҚНАШИНОС حق‌نشناس *ниг.* **ҳақношинос**.

ҲАҚНАВОЗ حق‌نواز он ки ҳақро мӯҳтарам мешуморад.

ҲАҚНОГУЗОР حق‌ناگذار *ниг.* **ҳақношинос**.

ҲАҚНОШИНОС حق‌ناشناس носипос, ношукр, кӯрнамак.

ҲАҚНОШИНОСӢ حق‌ناشناسی ношукрӣ, кӯрнамакӣ, носипосӣ.

ҲАҚОИҚ *а.* حقایق *ҷ.* **ҳақиқат**.

ҲАҚОИҚПАЗИР *а.* حقایق‌پذیر *ниг.* **ҳақиқатшинос**.

ҲАҚОИҚШИНОС حقایق شناس *ниг.* **ҳақиқатшинос**.

ҲАҚОИҚШУНАВ حقایق‌شنو он ки ба суханони рост гӯш медиҳад.

ҲАҚОРАТ *а.* حقارت дашном, таҳқир; **ҳақорат додан (кардан)** дашном додан.

ҲАҚОРАТОМЕЗ حقارت‌آمیز таҳқиркунанда; **ҷавоби ҳақоратомез.**

ҲАҚПАРАСТ حق پرست 1. тарафдори ҳақиқату адолат, пуштибони ҳақиқат ва адолат. 2. диндор, тақводор, порсо.

ҲАҚПАРАСТӢ حق‌پرستی 1. тарафдорӣ, пуштибонии ҳақиқату адолат кардан. 2. диндорӣ, тақводорӣ, порсоӣ.

ҲАҚРАВӢ حق‌روی росткорӣ, дурусткорӣ, адлу инсоф.

ҲАҚТАЛАБ حق‌طلب он ки музди кор, ҳаққи худро талаб мекунад.

ҲАҚҶӮ حق جو ҷӯяндаи ҳақиқат.

ҲАҚШИНОС حق شناس он ки ба қадри некии касе мерасад, вафодор, сипосгузор.

ҲАҚШИНОСӢ حق شناسی ба қадри некии касе расидан, вафодорӣ, сипосгузорӣ.

ҲАЛ(Л) I *а.* حل кушодан, кушода шудан; бартараф кардан, файсал; **ҳалли масъала** файсал ёфтани масъала.

ҲАЛ(Л) II *а.* حل об шудани чизе дар дохили чизе (*мас., намак ё доруи хока дар об, хӯрок дар меъда*).

ҲАЛ(Л) III *а.* حل хокаи зар (нуқра), ки бо он чизҳоро зарандуд мекунанд ё бо моеи он менависанд; **ҳалл давондан** бо зар (нуқра) андудан болои чизеро.

ҲАЛАКИШ هلکیش **:ҳалакиш додан** *гуфт.* 1. киш-киш кардани саг сари касе ё чизе. 2. *маҷ.* касеро тез карда ба касе барангехтан,

ҲАЛАПАНД هلپند *кит.* коҳил, танбал, бебанду бар.

ҲАЛВО *а.* حلوا хӯрдании ширине, ки аз орд равған ва шира тайёр мекунанд, ширинӣ.

ҲАЛВОГАР حلوا گر *ниг.* **ҳалвопаз**.

ҲАЛВОГАРӢ حلوا گری *ниг.* **ҳалвопазӣ**.

ҲАЛВОГАРХОНА حلواگرخانه коргоҳи ҳалвогар.

ҲАЛВОӢ حلوا یی дастовезе аз ширинӣ ва нон, ки ба тӯҳфа мебаранд.

ҲАЛВОМАҒЗӢ حلوا مغزی ҳалвое, ки аз мағзи бодом, писта *ва м. ин* омода мешавад.

ҲАЛВОПАЗ حلواپز он ки ҳалво мепазад.

ҲАЛВОПАЗӢ حلواپزی ҳалво пухтан, касби ҳалвопаз.

ҲАЛВОТАРОШ حلواتراش корде, ки дар мавриди тайёр кардани ҳалво истифода мешавад.

ҲАЛВОФУРӮШ حلوافروش фурӯшандаи ҳалво.

ҲАЛВОФУРӮШӢ حلوافروشی фурӯхтани ҳалво; ҷои фурӯши ҳалво.

ҲАЛИЛ *а.* هليل *гуфт.* хуб пухташуда, дампаз (*оид ба* гӯшт).

ҲАЛИЛА I *а.* حليله зан, завҷа, зани қонунӣ.

ҲАЛИЛА II *а.* هليله *бот.* як навъ растании талхмаззае, ки аз он барои рафъи касалиҳои меъда дору тайёр мекунанд.

ҲАЛИЛОБ(А) هليلآب//هليلآبه *хӯр.* як навъ таоме, ки аз обу орд бо иловаи андаке равған ҷиҳати нигоҳдошти қуввату дармон ба маризон медиҳанд.

ҲАЛИМ I *а.* حليم одами нармдил, хушхулқ.

ҲАЛИМ II *а.* حليم оше, ки аз гандуми пӯстканда ва гӯшт мепазанд, ярма.

ҲАЛИМӢ حليمی нармдилӣ, хушхулқӣ.

ҲАЛИМОНА حليمانه хушҳолона, мулоимона; бурдборона, таҳаммулкорона.

ҲАЛИСА//ҲАРИСА هليسه//هريسه хӯрокест, ки аз ярмаи гандум ва гӯшти пухта тайёр мешавад.

ҲАЛКУНАНДА حل کننده асосӣ, муҳим, қатъӣ.

ҲАЛҚ *а.* حلق гулӯ; **ҳалқ тар кардан** об хӯрдан.

ҲАЛҚА *а.* حلقه 1. ҳар чизи давра ва доирашакл, ки дарунаш холӣ бошад: **ҳалқаи дар.** 2. давра, доира; **ҳалқаи иҳота** доираи муҳосира. 3. гӯшвора. 4. печутоби мӯй; **ҳалқа-ҳалқа** доира-доира, гирд-гирд, гиреҳ-гиреҳ.

ҲАЛҚАБАНДӢ حلقه‌بندی ҳалқа андохтан, гиреҳбандӣ; ҳалқа задан (*ба панҷаи паранда ва моҳиҳо*).

ҲАЛҚАБАГӮШ حلقه‌بگوش мутеъ, фармонбардор; **ғуломи ҳалқабагӯш.**

ҲАЛҚАБАРГӮШ حلقه برگوش *ниг.* **ҳалқабагӯш.**

ҲАЛҚАВӢ حلقوی 1. ҳалқагӣ, парҳунӣ. 2. доирашакл, мудаввар; **роҳи ҳалқавӣ** роҳи давродавр.

ҲАЛҚАВОР حلقه‌وار доирашакл, ҳалқазада, гиреҳмонанд.

ҲАЛҚАГӢ حلقگی *ниг.* **ҳалқавӣ**.

ҲАЛҚАДАВАК حلقه‌دوک ҳалқаи нӯги арғамчин, ки вақти аз он ҳалқа гузаронида кашидан арғамчин тез мегузарад.

ҲАЛҚАДАВОНАК حلقه‌دوانک *ниг.* **ҳалқадавак**.

ҲАЛҚАДОР حلقه دار ҳалқанок, ҳалқа-ҳалқа, аз ҳалқаҳо иборат.

ҲАЛҚАМОНАНД حلقه مانند *ниг.* **ҳалқавор**.

ҲАЛҚАНОК حلقه ناک *ниг.* **ҳалқадор**.

ҲАЛҚАПЕЧ حلقه‌پيچ **:ҳалқапеч кардан** иҳота кардан, давродаври чизеро печонда гирифтан.

ҲАЛҚАПУШТ حلقه‌پشت *кит.* 1. пуштхамида. 2. *маҷ.* мутеъ, фармонбардор, банда.

ҲАЛҚАШАКЛ حلقه شکل *ниг.* **ҳалқамонанд**.

ҲАЛҚБИН حلق بين *тиб.* асбоби муоинаи гулӯ.

ҲАЛҚӢ حلقی *мансуб ба* **ҳалқ**; **овози ҳалқӣ** *збш.* овозҳое, ки дар ҳалқ ҳосил мешаванд (чун овози “ҳ”).

ҲАЛҚУМ حلقوم ҳалқ, гулӯ.

ҲАЛҚУМӢ حلقومی *ниг.* **ҳалқӣ**.

ҲАЛЛ *а.* حل *ниг.* **ҳал** 1, 2.

ҲАЛЛОЛ *а.* حلال кушояндаи гиреҳ, осонкунандаи коре; **ҳаллоли мушкилот** гиреҳкушои мушкилиҳо.

ҲАЛЛОС هلاس ҳаллос задан, ҷаҳидан, ҷаҳида гузаштан аз болои чизе.

ҲАЛОҲИН هلاهين *кит.* ҳон, огоҳ бош.

ҲАЛЛОҶ حلاج касе, ки пахтаро аз пунбадона ҷудо мекунад

ҲАЛЛОҶИХОНА حلاجی‌خانه хонаи махсус, ки дар он дастгоҳи ҳаллоҷӣ кор мекунад.

ҲАЛЛОҶӢ حلاجی чархи дастӣ барои ҷудо кардани пунба аз пунбадона; **аз ҳаллоҷӣ гузаронидан** *маҷ.* касеро ҳаматарафа таҳқиқу тафтиш кардан.

ҲАЛОВАТ *а.* حلاوت ширинӣ, лаззат; ҳузуру ҳаловат, роҳату лаззат; **ҳаловат бурдан** лаззат бурдан аз чизе.

ҲАЛОВАТБАХШ حلاوت بخش лаззатбахш.

ҲАЛОК *а.* هلاک 1. нест шудан, нобуд шудан,

мурдан дар натиҷаи ягон ҳодисаи баду ногувор. 2. *гуфт.* монда шудан; **ҳалок кардан** а) нобуд кардан, талаф намудан; б) монда кардан касеро бо коре; **ҳалок шудан** а) нобуд шудан, мурдан; б) монда шудан.

ҲАЛОКАТ *а.* هلاكت нобуд шудан, талаф шудан, марг (*дар натиҷаи ягон фалокат*).

ҲАЛОКӢ هلاكى мондагӣ, касолат.

ҲАЛОКАТАНГЕЗ هلاكت‌انگيز несткунанда; марговар; **хатари ҳалокатангез**.

ҲАЛОКАТОВАР هلاكت‌آور нобудкунанда, несткунанда, ҳалокгардонанда.

ҲАЛОЛ *а.* حلال 1. раво, ҷоиз, иҷозатдода; *муқоб.* **ҳаром**. 2. чизе, ки пок ва хӯрданаш раво бошад; **одами ҳалол** одами пок, ростгӯй ва дурусткор; **нони ҳалол** а) нони бо меҳнат бадастомада; б) *маҷ.* нони чӯпонӣ.

ҲАЛОЛА *а.* حلاله ба марди дигар никоҳ кардан зани сеталоқшуда, ки пас аз ҳамхобагӣ ва дубора талоқ гирифтан никоҳи ӯ ба завҷи аввалаш раво мешавад.

ҲАЛОЛЗОДА حلال‌زاده 1. фарзанде, ки аз падару модари қонунӣ зоида шудааст. 2. *маҷ.* одами пок, ростқавл, амин.

ҲАЛОЛКОР حلال كار дурусткор, бовиҷдон.

ҲАЛОЛКОРӢ حلال‌كارى дурусткорӣ, бовиҷдонӣ.

ХАЛОЛКОРОНА حلال‌كارانه дурусткорона, бовиҷдонона.

ҲАЛОЛӢ حلالى ҳалол будан аз нуктаи назари шариат ва қонун, қонунӣ будан; **ба ҳалолӣ** мувофиқи шариат ва қонун; **ҳалолӣ кардан** маросиме, ки барои аз нав ба никоҳ даровардани зани талоқшуда сурат мегирад.

ҲАЛОЛНАМАКӢ حلال‌نمكى миннатдорӣ, сипосгузорӣ дар бадали некӣ.

ҲАЛОҲИЛ *а.* هلاهل заҳри кушанда.

ҲАЛПАЗИР حل پذير *ниг.* **ҳалшаванда** 1.

ҲАЛТАЛАБ حل‌طلب он чи бояд ҳал ва файсал ёбад: **масъалаи ҳалталаб**.

ҲАЛФО *а.* حلفا *кит.* гиёҳе, ки аз он бурё (ҳасир) мебофанд.

ҲАЛҲАЛА هلهله *кит.* фарёди шодӣ, ғалоғула ва ғавғои шодиомез, ғавғои бо шӯру шавқ ва шодӣ.

ҲАМ هم 1. *пайвандак* дигар, ҳамдигар, боз, низ; **аз паҳлӯи ҳам; аз ин ҷо ҳам мегузарем; ҳам... ва ҳам** низ... ва низ; **ҳам инаш ва ҳам онашро мебарем**. 2. *ҷузъи пешини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* дар як кор ё чиз шарик будани ду кас ё ду чиз: **ҳамзабон, ҳамкор, ҳамнишин; ба (бо) ҳам** бо якдигар, дар як ҷо, ҳамроҳ.

ҲАМ(М) *а.* هم *кҳн.* 1. андӯҳ, ғусса, ғам. 2. обшаванда, маҳлулшаванда. 3. бартарафсозӣ, дурсозӣ.

ҲАМА همه *ҷонишини муайянӣ* тамомӣ, ҷумлаи; **ҳама шаб** тамоми шаб; **ҳама одамонро** ҷумлаи одамонро; **ҳамаи мардум ва ашёро**.

ҲАМАБИН I همه‌بين чашме, ки доираи биниш васеъ аст *сифати чашм.*

ҲАМАБИН II همه بين каси доираи бинишаш васеъ, васеъбин.

ҲАМАБОБ همه باب боби ҳама, маъқули ҳама.

ҲАМАВЛОД هم اولاد *мансуб ба* **авлод** (насл); ба як авлод (насл) тааллуқдошта.

ҲАМАВЛОДӢ هم اولادى мутааллиқ ба як авлод (насл) будан.

ҲАМАГӢ همگى ҳама, тамомӣ.

ҲАМАГОН همگان ҳама, умум; **моли ҳамагон.**

ҲАМАГОНӢ همگانى мутааллиқ ба ҳама, умумӣ, саросарӣ.

ҲАМАГУНА همه‌گونه ҳар хел, ҳарранг, гуногун.

ҲАМАДОН همه دان доно.

ҲАМАКНУН هم‌اكنون ҳоло, акнун, дар ҳоли ҳозир.

ҲАМАКОРА همه‌كاره он ки ҳама кор аз дасташ меояд; он ки ба ҳама кор мечаспад (*сифати манфӣ*).

ҲАМАҚИДА هم عقيده ду нафари дорои як маслаку як ақида, ҳамфикр.

ҲАМАНДЕШ هم انديش ҳамфикр, ҳамақида.

ҲАМАНДЕШӢ هم انديشى ҳамфикрӣ, ҳамақидагӣ.

ҲАМАПУРСӢ همه پرسی назархоҳии умумӣ, референдум.

ҲАМАЛ *а.* حمل 1. барра, бачаи гӯсфанд. 2. моҳи аввали солшумории шамсӣ (22 март-22 апрел).

ҲАМАМОҲА همه ماهه ҳармоҳа, ҳар моҳ.

ҲАМАНДОЗА هم اندازه 1. аз рӯи андоза баробар. 2. аз рӯи шакл якхела. 3. мувофиқ, муносиб, мутаносиб.

ҲАМАНДОМ هم اندام ҳамафт, одаме, ки ба касӣ дигар бисёр монанд бошад.

ҲАМАРЗ I هم ارز арзиши якхела доштан, ҳамарзиш.

ҲАМАРЗ II همعرض фарохӣ ва васеии якхела дошта.

ҲАМАРЗИШ هم ارزش арзиши ягона дошта, баробарақамият, баробарқимат.

ҲАМАРЗИШӢ همارزشی арзиши якхела доштан, баробараҳамиятӣ, баробарқиматӣ.

ҲАМАРЗӢ هم ارزی *ниг.* **ҳамарзишӣ**.

ҲАМАРӮЗА همه روزه ҳаррӯза.

ҲАМАСОЛА همه ساله ҳарсола, солона.

ҲАМАСР هم عصر муосир, ҳамзамон.

ҲАМАТАН همه تن *кит.* аз сар то по, тамоман, комилан.

ҲАМАТАРАФА همه طرفه 1. аз ҳар тараф; **ҳаматарафа фикр кардан** ҳама ҷониби корро мулоҳиза кардан. 2. ҳамаро дарбаргиранда, ҷомеъ; **дар ин кор дониши ҳаматарафа лозим аст**.

ҲАМАФАҲМ همه فهم 1. донанда ва фаҳмандаи ҳама чиз. 2. барои ҳама фаҳмо, оммафаҳм; **забони содаи ҳамафаҳм, калима ва ибораҳои ҳамафаҳм.**

ҲАМАҶОГАРД همه جا گرد ҳарҷогард.

ҲАМАҶОНИБА همه جانبه *ниг.* **ҳаматарафа**.

ҲАМАҶОЯ همه‌جایه 1. ҳарҷоӣ, умумӣ. 2. ҳамаҷо, дар ҳама ҷо, дар ҳар макон.

ҲАМБАЗМ هم بزم ҳамтабақ.

ҲАМБАНД همبند дар як банд буда, бандиёне, ки дар як зиндон ва бандихона будаанд.

ҲАМБАНДӢ همبندی *мансуб ба* **ҳамбанд**; ҳамбанд будан.

ҲАМБАР همبر баробар, қарин; монанд, назир.

ҲАМБАРӢ همبری баробарӣ, қаринӣ; монандӣ, ҳамназир; баробарӣ аз рӯи фарохӣ, васеӣ.

ҲАМБАСТА هم بسته дорои як таркиб; вобаста бо ҳам; алоқаманд.

ҲАМБАСТАГӢ هم بستگی алоқа, робита.

ҲАМБАТН همبطن ҳамшикам, модаряк, таваллудшуда аз як модар.

ҲАМБИСТАР هم بستر зан нисбат ба шавҳар ва шавҳар нисбат ба зан.

ҲАМБОЗ هم باز ҳамто, ҳариф.

ҲАМБОЗӢ همبازی бо якдигар дар ҳоли бозӣ будан, ҳарифӣ.

ҲАМБОЛИН هم بالین *ниг.* **ҳамбистар**.

ҲАМБОЛӢ همبالی ҳампарвозӣ, ҳамроҳӣ дар паридан.

ҲАМБОЛО هم بالا *ниг.* **ҳамқад**.

ҲАМБОЛОЙ همبالایی ҳамқадӣ, қаду қомати яккхела доштан.

ҲАМВАЗН هم وزن ду чизи аз ҷиҳати вазн бо ҳам баробар.

ҲАМВАТАН هم وطن нисбати ду нафари дар як маҳал зоидашуда ба ҳамдигар.

ҲАМВАТАНӢ هم وطنی аз як ватан будан.

ҲАМВИЛОЯТ هم ولایت *ниг.* **ҳамватан**.

ҲАМВИСОҚ هم‌وثاق *кит.* 1. ҳамхона, ҳамманзил. 2. ҳамбистар, ҳамхоба; мард, ҳамсар, зан. 3. ҳамсоя, ҳамҳуҷра.

ҲАМВОР هموار 1. мусаттаҳ, тахт; **ҳамвор кардан** тахт ва мусаттаҳ кардан. 2. ба як қарор, мавзун; **ҳамвор ҳаракат кардан**.

ҲАМВОРА همواره ҳамеша, пайваста, пай дар пай, доим.

ҲАМВОРГАРД هموارگرد он ки ё он чи ором ҳаракат мекунад; муназзам, мавзун раванда.

ҲАМВОРӢ همواری мусаттаҳӣ; замини тахти тенис.

ҲАМВОРКӮҲ هموارکوه паҳнкӯҳ, пуштакӯҳ.

ҲАМВОРСОЗӢ همورسازی тахт кардан, баробар кардан.

ҲАМГАВҲАР هم‌گوهر ҳамзод, ҳамавлод, аз як дудмон, дорои як оин; ҳамасл, ҳамзот, ҳамнажод.

ҲАМГАП همگپ мусоҳиб, ҳамсӯҳбат; **ҳамгап шудан** (*бо касе*) бо касе сӯҳат кардан, бо касе шинос шудан.

ҲАМГАР همگر бофанда, руфӯгар, пинадӯз.

ҲАМГАРДАН همگردن *кит.* ҳамкор, шарик.

ҲАМГАРӢ همگری бофандагӣ, руфӯгарӣ, пинадӯзӣ.

ҲАМГИНОН همگینان ҳама, ҳамагӣ; ҳамҷинсон, ҳамкорон.

ҲАМГИР همگیر бо ҳам вохӯранда, бо ҳам дучоршаванда.

ҲАМГИРО همگیرا дарбаргирандаи якчанд соҳа, фарогирандаи чанд самту мазмун; **таълими ҳамгиро** таълим бо фарогирии ду ва бештар фан.

ҲАМГИРОӢ همگیرایی якҷоя кардан, бо ҳам омадан; **ҳамгироии иқтисодӣ**.

ҲАМГУЗАР هم گذر нисбати ду нафари дар як гузар зиндагикунанда ба ҳамдигар, ҳаммаҳалла.

ҲАМГУН(А) همگون//همگونه *ниг.* **ҳамранг**.

ҲАМГУНӢ همگونی *ниг.* **ҳамрангӣ**.

ҲАМГУНСОЗӢ همگون سازی якхелакунӣ, ба як шакл даровардан, як хел кардан.

ҲАМГУРӮҲ هم‌گروه 1. мутааллиқ ба як гурӯҳ. 2. ҳамроҳ, якҷоя. 3. муттафиқона.

ҲАМГУРӮҲА همگروهه *ниг.* **ҳамгурӯҳ**.

ҲАМГӮША هم‌گوشه 1. ҳамсоя. 2. баробар, ягона, ҳамҷинс.

ҲАМГӮШТ همگوشت рафиқ, шарик, пуштибони ҳамдигар; пайваст, муттаҳид.

ҲАМД *а.* حمد ситудан, ситоиш, сипос; **ҳамду сано** ситоиши бисёр.

ҲАМДАВРА هم دوره *ниг.* **ҳамаср**.

ҲАМДАМ همدم ҳамнафас, дӯсти бисёр наздик, ҳамнишин.

ҲАМДАМӢ همدمی ҳамнафасӣ, дӯстии бисёр наздик доштан, ҳамнишинӣ.

ҲАМДАРД همدرد он ки шарики ғаму дарди дигарӣ бошад, ду нафаре, ки ба як дард ё кулфат дучоранд.

ҲАМДАРДӢ همدردی ба ғаму дарди касе шарик будан; **ҳамдардӣ изҳор кардан** ба сабаби рӯй додани мусибате касеро дилбардорӣ кардан.

ҲАМДАРДОНА همدردانه хайрхоҳона, бошафқатона, дилсӯзона.

ҲАМДАРС هم‌درس нисбати ду нафаре, ки дар як ҷо дарс мехонанд ё хондаанд, шарикдарс.

ҲАМДАРСӢ هم‌درسی ҳамдарс будан, ҳамсинфӣ.

ҲАМДАСТ هم دست шарик ва ҳамроҳ дар коре; ду нафаре, ки кореро якҷоя ба ҷо меоранд; **ҳамдаст шудан** *(бо касе)* рафиқ, ҳамкор шудан бо касе.

ҲАМДАСТӢ هم‌دستی мадад ва ёрӣ ба ҳамдигар дар иҷрои коре, ҳамкорӣ.

ҲАМДАСТОН هم دستان *ниг.* **ҳамдостон**.

ҲАМДЕҲА هم دهه ду нафари сокини як деҳа, ҳамқишлоқ.

ҲАМДИГАР همدیگر яке бо дигаре, якдигар; **бо ҳамдигар** яке бо дигаре.

ҲАМДИГАРӢ همدیگری бо ҳамдигар будан, муносибати ҳамдигарӣ.

ҲАМДИГАРФАҲМӢ همدیگرفهمی бо ҳамдигар муросо кардан, ҳамдигарфаҳм будан.

ҲАМДИЁР هم دیار *ниг.* **ҳамватан**.

ҲАМДИЛ همدل дорои як маслак ва маром; муттафиқ.

ҲАМДИЛӢ همدلی якдилӣ, дар фикру ақида бо ҳам шарик ва муттафиқ будан.

ҲАМДИН هم‌دین пайрави як дин, онҳое, ки ба як дин эътиқод доранд.

ҲАМДОМОН همدامان яке аз онҳое, ки ду хоҳарро ба занӣ гирифтаанд, боҷа.

ҲАМДОСТОН هم‌داستان *кит.* ҳамкор, ҳамақида, шарик, улфат.

ҲАМДОСТОНӢ همداستانی *кит.* ҳамкорӣ, ҳамақидагӣ, шарикӣ, улфатӣ.

ҲАМДУНА *а.* حمدونه маймун, бӯзина.

ҲАМДУРУД هم درود ду ё якчанд кас, ки ба ҳамдигар ҳамсалом ҳастанд 2. *маҷ.* ду ё якчанд каси бо ҳам ошно.

ҲАМДӮКОН هم دوکان 1. он ки бо дигаре дар як дӯкон кор мекунад. 2. *маҷ.* ҳамнишин, қарин, дӯсти наздик.

ҲАМДӮШ همدوش 1. ду нафари ба қаду баст бо ҳам баробар. 2. баробар, шарик, ҳамкор.

ҲАМДӮШӢ همدوشی баробарӣ, шарикӣ, ҳамкорӣ.

ҲАМЕ همی *кит. пешванд ва пасванди феълие, ки бо феълҳо омада* давомнокии амалро ифода мекунад.

ҲАМЕДУН همیدون *кит.* 1. инчунин, ҳамчунин. 2. акнун, ҳоло, дарҳол.

ҲАМЕЛ *а.* حمیل чизҳои ба ришта кашидашуда.

ҲАМЕША همیشه доимо, ҳамавақт, ҳамвора.

ҲАМЕШАБАҲОР همیشه‌بهار 1. гулест зардранги кӯтоҳпоя. 2. *маҷ.* доим шукуфон, сабзу хуррам: **диёри ҳамешабаҳор**.

ҲАМЕШАГӢ همیشگی доимӣ; одати ҳамешагӣ, ба таври доимӣ.

ҲАМЕШАСАБЗ همیشه‌سبز ҳамешабаҳор: **рустаниҳои ҳамешасабз**.

ҲАМЕШАҲОЗИР همیشه‌حاضر ҳамеша омода, ҳамеша ҳузурдошта.

ҲАМЁН همیان 1. халтачае, ки ба он пул андохта ба миёнбанд мебастанд, пулхалта. 2. асбоби чандварақаи кисагӣ, ки дар он пул, муаррифинома (визитка) ва дигар коғазҳои тунукро нигоҳ медоранд. 3. камарбанд, эзорбанд.

ҲАМЁРӢ همیاری ҳамдигарфаҳмӣ, ёрии (дастгирии) ҳамдигарӣ, муовинат; **Шӯрои ҳамёрии иқтисодӣ**.

ҲАМЗА I همزه яке аз аломатҳои хати арабӣ, ки сактаро ифода мекунад ва ба шакли нишон дода мешавад.

ҲАМЗА II *а.* حمزه 1. *кит.* тартезак, як навъ алафи тундмазаи хӯрданӣ. 2. номи амаки Муҳаммади пайғамбар (с), ки яке аз нахустин муҷоҳидон буд.

ҲАМЗАБОН هم زبان 1. касоне ки дар як забон гап мезананд. 2. ба як забон, забон як карда; муттафиқ.

ҲАМЗАБОНӢ هم زبانی 1. умумӣ, забони ягона доштан. 2. *маҷ.* муттафиқӣ, ягонагӣ.

ҲАМЗАМОН همزمان зиндагикунанда дар як замон, муосир.

ҲАМЗИСТӢ همزیستی дар як замон ва дар як ҷо зистан бо ҳам; **ҳамзистии мусолиматомез** бо ҳам дар як ҷо, бо сулҳу мусоламат зиндагӣ кардан.

ҲАМЗОД همزاد 1. ҳамсин, ҳамсол. 2. ду бачаи аз як батн зоидашуда.

ҲАМЗОНУ همزانو 1. ҳамнишин. 2. *маҷ.* ҳамсӯҳбат.

ҲАМЗОТ همذات *ниг.* **ҳамгавҳар**.

ҲАМЗӮР همزور онҳое, ки зури неру ва қувваташон ба ҳам баробар аст, баробарқувват.

ҲАМИД *а.* حمید *кит.* писандида, хуб, нек, сутуда.

ҲАМИДА *а.* حمیده *муаннаси* **ҳамид**.

ҲАМИМ *а.* حمیم *кит.* 1. оби гарм, ба вижа оби гарми ногувори дӯзах. 2. бисёр самимӣ, содиқ.

ҲАМИ(Й)ЯТ *а.* حمیت ғайрат, орият, нангу ор.

ҲАМИН همین *ҷонишини ишоратӣ* ишора ба чизи наздик – ин, худи ин **ҳамин ки** вақте ки, дар баробари...: **ҳамин ки дидед, чеғ занед**.

ҲАМИНРӮЗ(А) همین روزه имрӯза.

ҲАМИНҶО(Й)Ӣ همین جایی бумӣ, ватандор.

ҲАМИНШАБА همین شبه мутааллиқ ба ҳамин шаб.

ҲАМИРС هم ارث ҳаммерос.

ҲАМКАСБ هم کسب ду нафаре, ки бо касбу кори якхела машғуланд.

ҲАМКАСБӢ هم کسبی умумияти касбӣ, якхела будани навъи фаъолият.

ҲАМКЕШ هم کیش *ниг.* **ҳаммазҳаб**.

ҲАМКЕШӢ هم کیشی *ниг.* **ҳаммазҳабӣ**.

ҲАМКИСА هم کیسه *ниг.* **ҳамкоса** 2.

ҲАМКИТФ هم کتف *ниг.* **ҳамдӯш**.

ҲАМКОР همکار ду нафаре, ки як касбу пеша доранд, рафиқи корӣ, ҳамкасб.

ҲАМКОРӢ همکاری кор ва фаъолияти якҷоя; дастгирии кори якдигар.

ҲАМКОСА هم کاسه **1.**ҳамтабақ. 2. *маҷ.* шарик, рафиқ, дӯсти наздик.

ҲАМКУРС هم کورس нисбати донишҷӯёни як курси мактаби олӣ ба ҳамдигар, ҳамҷамоа.

ҲАМҚАБИЛА هم قبیله мансубони як қабила.

ҲАМҚАВМ هم قوم *ниг.* **ҳамқабила**.

ҲАМҚАД هم قد ду нафари дар қад бо ҳам баробар; ҳамсол.

ҲАМҚАДАМ هم قدم нисбати касоне, ки роҳеро якҷоя мепаймоянд, шарики сафар, ҳамроҳ; **ҳамқадами замон**.

ҲАМҚАДАМӢ هم قدمی ҳамроҳӣ, ҳамсафарӣ, ҳамсафӣ; баробарӣ.

ҲАМҚАДАҲ هم قدح нисбати ду нафаре, ки дар як ҷо май ба ҳамдигар менӯшанд.

ҲАМҚАЛАМ هم قلم **1.**ду нафаре, ки дар навиштани як асар ё мақола ширкат варзидаанд. 2. *маҷ.* ҳамкасб, ҳампеша.

ҲАМҚАРИН هم قرین бо ҳам наздик; дӯст, шарик.

ҲАМҚАТОР هم قطار *ниг.* **ҳамсаф**.

ҲАМҚИРОН همقران *кит.* наздик, ҳамроҳ; ҳамсоя.

ҲАМҚИСМАТ هم قسمت касоне, ки қисмат ва тақдирашон як аст.

ҲАМҚИШЛОҚ(Ӣ) هم قشلاق//هم قشلاقی нисбати зода ва бошандагони як қишлоқ ба якдигар.

ҲАМҚОФИЯ هم قافیه шеъри дар як қофия гуфташуда.

ҲАМЛ *а.* حمل 1. аз ҷое ба ҷои дигар бурдан ё кашондани касе ё чизе: **ҳамлу нақл**. 2. *маҷ.* ҳомилагии зан; бордории дарахт.

ҲАМЛА *а.* حمله ҳуҷум, тохт; **ҳамла кардан (овардан)** ҳуҷум кардан.

ҲАМЛАГАР حمله‌گر ҳуҷумовар, ҳуҷумкунанда.

ҲАМЛАОВАР حمله‌آور ҳамлакунанда, ҳуҷумоваранда.

ҲАМЛАФЗ هم لفظ *ниг.* **ҳамзабон** 1.

ҲАМЛАХТ هم لخت *кит.* 1. мӯза, кафш. 2. чарми зери кафш, тагчарм.

ҲАМЛКУНАНДА حمل کننده он ки мол мекашонад, кашонандаи бор, ҳаммол.

ҲАММАЗМУН هم مضمون ду асари дорои як мазмун.

ҲАММАЗҲАБ هم مذهب ҳамдин, ҳамойин.

ҲАММАЗҲАБӢ هم مذهبی ҳамдинӣ, ҳамойинӣ.

ҲАММАКТАБ هم مکتب нисбати рафиқоне, ки дар як мактаб дарс мехонанд, рафиқи мактабӣ.

ҲАММАНЗИЛ هم منزل ду ё якчанд кас, ки бо ҳам дар ҷое истиқомат мекунанд, ҳамхона.

ҲАММАНСАБ هم منصب вазифаи якхела дошта, рутба ё мартабаи якхела дошта.

ҲАММАРЗ هم مرز *ниг.* **ҳамҳудуд**.

ҲАММАРКАЗ هم مرکز *риёз.* дорои мар-кази умумӣ.

ҲАММАРКАЗОНӢ هم‌مرکزانی *тех.* умумӣ гардонидани марказ; мутамарказонӣ.

ҲАММАРТАБА هم مرتبه 1. баробар аз рӯи мартаба ва вазифа. 2. баробар аз рӯи эътибор, қадру қимату манзалат.

ҲАММАРТАБАГӢ هم مرتبگی 1. баробар будан аз рӯи мартаба, вазифа. 2. баробарэътиборӣ, баробарқадрӣ.

ҲАММАСЛАК هم مسلک дорои як ақида ва як маром.

ҲАММАСЛАКӢ هم‌مسلکی ҳамақидагӣ, ҳаммаромӣ.

ҲАММАХРАҶ هم مخرج 1. *риёз.* касрҳое, ки махраҷи умумӣ доранд. 2. *збш.* овозҳое, ки артикулятсияи умумӣ (якхела) доранд.

ҲАММАҲАЛЛА هم‌محله аз як маҳалла будан, аз як ҷо будан.

ҲАММАҲАЛЛӢ هم محلی касоне, ки дар як маҳалла зиндагӣ мекунанд.

ҲАММАШРАБ هم‌مشرب 1. ҳамхислат. 2. ҳамақида.

ҲАММАЪНО هم‌معنا *збш.* дорои як маънӣ, муродиф.

ҲАММАЪНОӢ هم‌معنایی *збш.* якмаъноӣ, муродифӣ.

ҲАММЕҲАН هم میهن *ниг.* **ҳамватан**.

ҲАММЕҲАНӢ هم میهنی *ниг.* **ҳамватанӣ**.

ҲАММИЛЛАТ هم ملت ду каси мансуб ба як миллат.

ҲАММИЛЛАТӢ هم ملتی мансубият ба як миллат, аз як миллат будан.

ҲАММОЛ حمال боркаш, борбардор, борбар.

ҲАММОЛӢ حمالی борбарӣ, боркашӣ, борбардорӣ бар дӯши худ.

ҲАММОМ حمام ҷое, ки дар он шустушӯ мекунанд, гармоба.

ҲАММОМӢ حمامی соҳиби ҳаммом, ходими ҳаммом.

ҲАММОМЧӢ حمامچی *гуфт., ниг.* **ҳаммомӣ**.

ҲАММОНАНД هم‌مانند монанд, шабеҳ, мушобеҳ, ҳамонанд.

ҲАММОНАНДӢ هم مانندی монандӣ, шабеҳӣ, мушобеҳат, ҳамонандӣ.

ҲАММУАЛЛИФ هم مؤلف шарик дар таълифи асар.

ҲАММУАЛЛИФӢ هم مؤلفی шарикӣ дар таълифи асаре.

ҲАММУСОБИҚА هم مسابقه ду кас (ё ду гурӯҳ), ки бо якдигар мусобиқа доранд.

ҲАМНАБАРД هم نبرد нисбати ду нафаре ба якдигар, ки дар як ҷо меҷанганд, ҳаммайдон.

ҲАМНАВАРД هم‌نورد ҳамсаф, ҳамнабард, ҳамкор.

ҲАМНАВОЛА هم نواله *ниг.* **ҳамкоса** 1.

ҲАМНАВО هم نوا ҳамдард, ҳамфикр; ҳамовоз.

ҲАМНАВОЗ همنواز ҳамнаво, он ки дар иҷрои мусиқие ё суруде бо дигарон ҳамнавоз мешавад.

ҲАМНАВОЗӢ همنوازی ҳамнавоз будан, бо ҳам иҷро кардан таронае омехтан.

ҲАМНАВЪ هم نوع *ниг.* **ҳамҷинс**.

ҲАМНАВЪӢ هم نوعی *ниг.* **ҳамҷинсӣ**.

ҲАМНАЖОД هم نژاد 1. аз як нажод. 2. ҳамқабила, ҳамтоифа.

ҲАМНАЗАР هم نظر дид ва ақидаи монанд доштан, ҳамақида, ҳамандеша.

ҲАМНАҚШ هم نقش ба ҳам монанд, шабеҳ, ҳамназир.

ҲАМНАМАК هم نمک ҳамнону намак; тарафҳои нону намакхӯрда.

ҲАМНАРХ هم نرخ қимат ва арзиши якхела дошта.

ҲАМНАФАС هم نفس ҳамдам, дӯст, дӯсти наздик.

ҲАМНИҲОД هم نهاد *ниг.* **ҳамтинат**.

ҲАМНИШАСТ هم نشست *ниг.* **ҳамнишин**.

ҲАМНИШИН همنشین ҳамдам, ҳамсӯҳбат, рафиқ.

ҲАМНИШИНӢ همنشینی ҳамдамӣ, ҳамсӯҳбатӣ, рафиқӣ.

ҲАМНОМ همنام ду нафаре, ки айни як номро доранд.

ҲАМНОМӢ همنامی номи якхела доштан.

ҲАМОВАРД هم‌آورد *кит.* рақиб, мухолиф, ҳариф.

ҲАМОВЕЗ هم‌آویز *кит.* ҳамнабард, ҳариф; ҳамто.

ҲАМОВО هم‌آوا *ниг.* **ҳамовоз**.

ҲАМОВОЗ هم‌آواز ҳамоҳанг, ҷӯр; мувофиқ, ҳамраъй; **ҳамовоз шудан (будан)** а) ҳамоҳанг шудан, ҷӯр шудан (*дар мусиқӣ*); б) муттафиқ ва ҳамраъй шудан.

ҲАМОВОЗӢ هم‌آوازی 1. ҷӯрӣ ва ҳамоҳангӣ. 2. ҳамраъйӣ, мувофиқат.

ҲАМОВОӢ هم آوائی *ниг.* **ҳамовозӣ**.

ҲАМОҒӮШ هم‌آغوش ду нафар, ки даст дар гардани якдигар андохта бошанд, ҳамдигарро дар бағал карда; **ҳамоғӯш**

шудан якдигарро дар бағал гирифтан.

ҲАМОҒӮШӢ همآغوشی дар оғӯши якдигар будан, дар ҳам омехта будан; якҷо будан.

ҲАМОИЛ *а.* حمایل 1. овезон, банде, ки бо вай шамшерро аз гардан овезанд. 2. шаддаи ҷавоҳирот, марҷон *ва г.* ки аз гардан овезанд; **ҳамоил кардан** овехтан.

ҲАМОИШ همایش даври ҳам ҷамъ шудани касоне дар ҷое барои анҷоми амре, гирдиҳамоӣ.

ҲАМОӢ همایی ҳамоянд будан, бо ҳам омадани ду кас ё ду чиз дар канори ҳам.

ҲАМОҚАТ *а.* حماقت аҳмақӣ, беақлӣ.

ҲАМОЛ همال **1.** қарин, ҳамнишин, дӯст, ҳамкор. 2. ҳамто, назир, монанд.

ҲАМОМ *а.* حمام кабӯтар**.**

ҲАМОМА حمامه *кит.* 1. як кабутар; кабӯтар; 2. *маҷ.* соҳибҷамол, зани зебову хушрӯй.

ҲАМОМӮЗ همآموز ҳамдарс, якҷоя омӯхтани коре ё касбе.

ҲАМОМӮЗӢ هم آموزی ҳамдарсӣ, бо ҳам хондан, хондан ва таҳсили якҷоя, ҳамомӯз будан.

ҲАМОМЕЗӢ هم آمیزی алоқаи ҷинсӣ, ҷимоъ.

ҲАМОН همان 1. *ҷонишини ишоратӣ* он, худи он (ишора ба чизи дур). 2. *кӯтоҳшуда аз* **ҳам он**: филфаврӣ, вақт нагузаронида.

ҲАМОНАНД همانند *ниг.* **ҳаммонанд**.

ҲАМОНАНДӢ همانندی *ниг.* **ҳаммонандӣ**.

ҲАМОНО همانا 1. гумони ғолиб аст, ки..., гӯӣ, пиндорӣ; **ҳамоно ин корро кардаанд**. 2. дарҳол; **гузаштан ҳамоно** дарҳол баъди гузаштан.

ҲАМОНСОН همان سان ҳамонтавр, чунон ки...

ҲАМОРА هماره *ниг.* **ҳамвора**.

ҲАМОСА *а.* حماسه эпос, асари эпикӣ.

ҲАМОСАВӢ حماسوی шеъри размӣ, эпикӣ.

ҲАМОСАСАРОӢ حماسه‌سرایی шоире, ки шеъри размӣ мегӯяд.

ҲАМОХӮР هم آخور *гуфт.* ҳампоя, он ки бо дигаре дар як сатҳу як рутба қарор дорад.

ҲАМОҲАНГ هماهنگ мувофиқ, бо ҳамсоз, ҷӯр; **ҳамоҳанг шудан** мувофиқат кардан, ҷӯр шудан (*дар суруд, наво*).

ҲАМОҲАНГӢ هماهنگی ҳамнавоӣ, ҷӯр будан; мувофиқӣ, ҳамсозӣ.

ҲАМОҲАНГСОЗ هماهنگ‌ساز мутобиқсоз, мувофиқкунанда.

ҲАМОҲАНГСОЗӢ هماهنگ‌سازی мутобиқсозӣ, мувофиқ кардан.

ҲАМОШ هماش касоне, ки бо ҳам якҷоя ош (хӯрок) пухта мехӯранд, ҳамтабақ, шарик.

ҲАМОШЁН همآشیان 1. дар як лона зиндагикунанда (парандагон). 2. сокинони як хона.

ҲАМОШЁНА هم آشیانه ҳамсоя (*дар қабат*).

ҲАМОЯНД همایند хусусияти ду ё чанд усуле, ки якҷоя истифода мешаванд.

ҲАМПАЙВАНД همپیوند якҷоя, вобаста, бо ҳам аз як пайванд будан, хешу табор.

ҲАМПАЙВАНДӢ هم پیوندی ба ҳам якҷоя будан, вобаста будан, пайваст будан, тавъам будан; хешиву таборӣ.

ҲАМПАЙМОН هم پیمان 1. ду нафар (ё тараф), ки бо ҳам аҳду паймон бастаанд, шарик дар шартнома. 2. иттифоқӣ, иттифоқчии ширкаткунанда дар шартнома.

ҲАМПАЙМОНӢ هم پیمانی иттифоқ, иттиҳод.

ҲАМПАНҶА هم پنجه он ки бо каси дигар ба зӯрозмоӣ даромадааст, ҳариф.

ҲАМПАНҶАГӢ همپنجگی ҳамдастӣ, баробарӣ, зӯрозмоӣ бо ҳамдигар, ҳарифӣ**.**

ҲАМПАР هم پر он ки бо дигаре ҳамроҳ парад, ҳампарвоз; *маҷ.* баробар

ҲАМПАРВОЗ همپرواز бо ҳам паридан, ҳамбол.

ҲАМПАРВОЗӢ همپروازی ҳампарвоз будан, ҳамболӣ.

ҲАМПАҲЛУ هم پهلو :**ҳампаҳлу рафтан** бо ҳам паҳлу ба паҳлу роҳ рафтан.

ҲАМПЕША هم پیشه *ниг.* **ҳамкасб**.

ҲАМПЕШАГӢ هم پیشگی *ниг.* **ҳамкасбӣ**.

ҲАМПИЁЛА هم پیاله ҳамнишин дар майнӯшӣ; *маҷ.* дӯст ва рафиқи самимӣ шудан.

ҲАМПО(Й) همپا(ی) ҳамроҳ, бо ҳам баробар; **ҳампо шудан** ҳамроҳ рафтан.

ҲАМПОЯ همپایه ҳаммартаба, ду нафаре, ки дар мартаба ва мақом баробаранд; баробар.

ҲАМПУШТӢ همپشتی аз якдигар пуштибонӣ ва ҳимоя кардан, бо ҳам муттаҳид ва якҷоя шудан.

ҲАМРАВ همرو рафиқ, ҳамсафар, ҳамроҳ.

ҲАМРАДИФ همردیف **1.**баробар, ҳампаҳлӯ, дар як қатор раванда. 2. *адш.* дорои радифи ягона.

ҲАМРАЗМ همرزم бо ҳам ҷанганда, душман, ҳариф.

ҲАМРАНГ همرنگ чизҳои дорои як ранг; монанд, шабеҳ.

ҲАМРАНҶ همرنج он ки бо дигаре як ранҷ мекашад.

ҲАМРАҲ هم ره *ниг.* **ҳамроҳ**.

ҲАМРАЪЙ همرأی дорои як фикр ва маром, доштани фикру ақидаи ба ҳам мувофиқ, доштани нуқтаи назари ягона дар масъалае.

ҲАМРИКОБ هم رکاب ҳамсафари савора.

ҲАМРИШТА همرشته ҳамсаф, ҳамрадиф, ҳамкор, ҳамкасб.

ҲАМРОЗ همراز роздон, маҳрами асрор; ду нафаре, ки рози дили худро ба ҳам мегӯянд.

ҲАМРОЙ هم رای *ниг.* **ҳамраъй**.

ҲАМРОҲ همراه 1. ду касе, ки ба як роҳ меравад, ҳамсафар. 2. дар як ҷо, бо ҳам; **ҳамроҳи ӯ омад**. 3. шарик; **ҳамроҳи ӯ ҳам дар ҳамин кор буд; ҳамроҳи худ** бо худ; **ҳамроҳ шудан** а) як шудан, дохил шудан; б) илова шудан, зам шудан.

ҲАМРОҲАК همراهک *тиб.* рудапайвасте, ки бо навзод аз батни модар мебарояд.

ҲАМРОҲӢ همراهی 1. якҷоягӣ, шарокат; **ҳамроҳӣ кардан** иштирок кардан. 2. ҳамовоз шудан (*дар суруд бо касе*), якҷоя амал кардан (бо касе). 3. *грам.* : **алоқаи ҳамроҳӣ**.

ҲАМРУТБА هم رتبه *ниг.* **ҳаммартаба**.

ҲАМРӮЗГОР هم روزگار *ниг.* **ҳамаср**.

ҲАМРӮЙ هم روی ду чизи воқеъ дар як савия, баробар бо чизе, сатҳан баробар.

ҲАМСАБАҚ هم سبق *ниг.* **ҳамдарс**.

ҲАМСАДО هم صدا 1. *ниг.* **ҳамовоз**. 2. *збш.* яке аз гурӯҳҳои овозҳо, ки ҳангоми тавлид гаштан ба монеа дучор меоянд; *муқоб.* **садонок**.

ҲАМСАНГ همسنگ баробарвазн; ду чизи ё каси бо ҳам баробар (*дар мақом ва мартаба*).

ҲАМСАНГАР همسنگر чанд нафар, ки дар як сангар ва дар канори ҳам биҷанганд; ҳамразм, ҳамёроқ.

ҲАМСАР همسر 1. баробар, ҳамқаду баст. 2. завҷ, завҷа, ҷуфт, зан ё шавҳар нисбат ба ҳамдигар.

ҲАМСАРӢ همسری баробар, якхела, баробармартаба; ҷуфтӣ, заношӯӣ.

ҲАМСАРО(Й) همسرا(ی) *кит.* дар як ҷо истиқоматкунанда, ҳамхона, ҳамманзил.

ҲАМСАРҲАД هم سرحد *ниг.* **ҳамҳудуд**.

ҲАМСАТҲ هم سطح баробар, якхела, баробармартаба.

ҲАМСАФ هم صف ҳамкор, ҳамқатор.

ҲАМСАФАР هم سفر ҳамроҳ, шарики сафар.

ҲАМСАФАРӢ هم سفری ҳамроҳӣ, шарикӣ дар сафар.

ҲАМСАФИР هم صفیر *кит.* ҳамовоз, ҳамсадо.

ҲАМСИН(Н) هم سن ду нафаре, ки дар як сол таваллуд ёфтаанд, ҳамсол.

ҲАМСЕЛА هم سیله аз як тӯда, гала, села (*оид ба паранда ва ҳайвонот*).

ҲАМСИЛК هم سلک *ниг.* **ҳаммаслак**.

ҲАМСИЛОҲ هم سلاح чанд нафар, ки дар як қисми низомӣ меҷанганд; ҳамнабард.

ҲАМСИННУСОЛ هم سن وسال *ниг.* **ҳамсол.**

ҲАМСИНФ هم صنف шарики дарс, ҳамдарс.

ҲАМСОЗ همساز шарик, ҳамдаст, ҳамоҳанг, созгор.

ҲАМСОЗӢ همسازی шарикӣ, ҳамдастӣ, ҳам-

оҳангӣ, созгорӣ.

ҲАМСОЛ همسال ду нафари дар синну сол баробар.

ҲАМСОН همسان ҳаммонанд, мисли ҳам.

ҲАМСОНӢ همسانی ҳаммонандӣ, мисли ҳам будан.

ҲАМСОҲА همساحه *мансуб ба* **як соҳа** (*мас., дар саноат*).

ҲАМСОЯ همسایه ду касе ки дар паҳлӯи ҳамдигар хона доранд.

ҲАМСОЯГӢ همسایگی ҳамсоя будан; **муносибатҳои неки ҳамсоягӣ**.

ҲАМСОЯГУЗАР همسایه‌گذر кӯчаҳои ҳамсоя ва ба ҳам наздик.

ҲАМСОЯЗАМИН همسایه‌زمین ду қитъа замини воқеъ дар паҳлӯи ҳам.

ҲАМСОЯҚИШЛОҚ همسایه‌قشلاق деҳаҳои ҳамсоя ва ба ҳам наздик.

ҲАМСУХАН هم سخن *ниг.* **ҳамсӯҳбат**.

ҲАМСУФРА همسفره ҳамхӯрок, ҳамтаом, ҳамдастархон.

ҲАМСӮҲБАТ همصحبت мусоҳиби ҳамдигар, дӯсти наздик, ҳамнишин, ҳамсухан.

ҲАМСӮҲБАТӢ هم صحبتی дӯсти наздик будан, ҳамнишинӣ, ҳамсуханӣ.

ҲАМТАБАҚ هم طبق касоне, ки аз як зарф бо ҳам таом хӯранд; *маҷ.* дӯст ва рафиқи хеле наздик.

ҲАМТАВИЛА همطویله дар як тавила буда, аз як рама ва гала; *маҷ.* монанд, назир, дар қадру мартаба баробар.

ҲАМТАГ//ҲАМТАК همتگ//همتک *кит.* дар давутоз баробар, ҳамтоз, ҳамдав.

ҲАМТАГӢ همتگی ҳамтаг будан, ҳамроҳӣ.

ҲАМТАК هم تک *кит., ниг.* **ҳамтаг**.

ҲАМТАҚДИР هم تقدیر касоне, ки сарнавишташон як аст.

ҲАМТАН هم تن ду нафари аз як падару модар зоидашуда, одами хеле наздик.

ҲАМТАНА همتنه 1. ҳамандоза, дар ғафсию бузургӣ баробар (*оид ба* дарахт). 2. ҳамқад (*оид ба* одам).

ҲАМТАНГ همتنگ *кит.* наздик, ба ҳам наздик, дорои як ранг, якрӯ, яктабиат.

ҲАМТАРОЗУ همترازو 1. ҳамвазн. 2. баробар, мусовӣ. 3. *кит., маҷ.* ҳарифи ҷанг, тарафи муқобил, душман.

ҲАМТАРҲ همطرح дар шаклу қиёфа монанд, назир, ҳамто.

ҲАМТО همتا мисл, баробар, монанд; **ҳамто надоштан** мислу монанд надоштан.

ҲАМТОБ هم تاب баробарқувва.

ҲАМТОИФА هم طایفه ҳамқабила.

ҲАМТУ همتو *гуфт.* шакли гуфтугӯии **ҳамин тавр**.

ҲАМУТОҚ هم اطاق *ниг.* **ҳамхона**.

ҲАМФИКР همفکر одамоне, ки бо якдигар ақида ва нуқтаи назари наздик доранд.

ҲАМФИКРӢ هم فکر ی доро будан ба як ақида ва фикр.

ҲАМХАРҶ هم خرج хусусияти ду ё чанд нафар, ки дар зиндагӣ корҳо ва хароҷоти умумӣ доранд.

ҲАМХИЗМАТ هم خذمت касоне, ки дар як ҷо хизмат мекунанд.

ҲАМХИСЛАТ هم خصلت *ниг.* **ҳамхӯ**.

ҲАМХОБ(А) همخواب//همخوابه 1. ҳамхона, ҳамманзил; зан. 2. ошиқ, хушдор, ёр.

ҲАМХОБАГӢ همخوابگی 1. ҳамхонагӣ, ҳамманзилӣ; заношӯӣ. 2. ошиқӣ, хушдорӣ, ёр будан.

ҲАМХОК همخاک ҳамватан, ҳаммеҳан.

ҲАМХОНА هم خانه 1. бо ҳам иқоматкунанда дар як хона. 2. *маҷ.* зан, завҷа, ҳамсар.

ҲАМХОНАГӢ همخانگی дар як хона зистан; заношӯӣ.

ҲАМХУН همخون ҳампадар, ҳамнажод, ҳамқавм; **бародари ҳамхун**.

ҲАМХУНӢ همخونی ҳамхун будан, пайванди хешу таборӣ доштан, хешовандӣ.

ҲАМХӮ همخو ҳамхислат, рафтору одоби якхела дошта.

ҲАМХӮӢ همخویی ҳамхислатӣ, одобу рафтори якхела доштан.

ҲАМҲАМА همهمه садоҳои дарҳаму барҳами одамон ё ҳайвонот, шавқун, мағал.

ҲАМҲУДУД هم حدود нисбати ду давлате, ки ҳамсояи якдигаранд.

ҲАМҲУДУДӢ همحدودی ҳамсарҳадӣ, ҳаммарзӣ, ҳамҷаворӣ.

ҲАМҲУҚУҚ هم حقوق баробарҳуқуқ.

ҲАМҲУҚУҚӢ هم حقوقی баробарҳуқуқӣ.

ҲАМЧАРО همچرا дар як ҷо чаронидани молу гов; ҳамчаро кардани рама ва пода *ва г.*

ҲАМЧАШМ همچشم **1.**рақиб, душман, ҳариф. 2. дӯст, рафиқ.

ҲАМЧАШМӢ هم چشمی **1.**рақибӣ, душманӣ, ҳарифӣ. 2. дӯстӣ, рафиқӣ.

ҲАМЧУ(Н) همچو(ن) монанди..., мисли..., чун.

ҲАМЧУНИН همچنین ҳамин гуна, ин тавр, ин хел; низ.

ҲАМЧУНОН همچنان ҳамон тавр, ҳамон хел.

ҲАМҶАВОР هم جوار ҳамсоя, ҳамҳудуд.

ҲАМҶАВОРӢ هم جواری ҳамсоягӣ, ҳамҳудудӣ.

ҲАМҶИНС هم جنس аз як ҷинс, ба ҳам монанд.

ҲАМҶИНСӢ هم جنسی аз як ҷинс будан, монандӣ.

ҲАМҶИҲАТ هم جهت пайрави як роҳ ва мақсад.

ҲАМҶУРМ هم جرم шарики ҷиноят.

ҲАМШАКЛ هم شکل монанд, шабеҳ.

ҲАМШАКЛӢ هم شکلی монандӣ, шабоҳат.

ҲАМШАҲР(Ӣ) همشهر(ی) зодагони як шаҳр дар нисбати якдигар.

ҲАМШЕВАН همشیون якҷоя бо каси дигар нолаву фарёд кунанда, ҳамнола, ҳамфиғон.

ҲАМШИКАМ همشکم дугоник; ҳамбатн; модаряк.

ҲАМШИНО همشنا баробар (якҷоя) шинокунанда.

ҲАМШИР هم شیر бародари ширхӯра.

ҲАМШИРА هم شیره хоҳар.

ҲАМШИРАЗОДА همشیره زاده хоҳарзода.

ҲАМШУҒЛ هم شغل *ниг.* **ҳамкасб**.

ҲАМШУҒЛӢ هم شغلی *ниг.* **ҳамкасбӣ**.

ҲАМШУМОР هم شمار *ниг.* **ҳаммартаба**.

ҲАМЪИНОН هم عنان 1. ҳамроҳ, ҳамсафар; ҳамрикоб. 2. дӯст, рафиқ, ҳамдам.

ҲАМЪИНОНӢ هم عنانی 1. ҳамроҳӣ, ҳамсафарӣ; ҳамрикобӣ. 2. дӯстӣ, рафиқӣ, ҳамдамӣ.

ҲАМЯРОҚ هم یراق *ниг.* **ҳамсилоҳ**.

ҲАН هن *кит.* навъи феъли рабтӣ ба маънии **ҳастанд**.

ҲАНАФИЯ *а.* حنفیه *д.* яке аз чор мазҳаби динӣ, ки дар дини ислом эътироф шудааст.

ҲАНАФӢ حنفی *д.* пайрави равияи ҳанафия дар дини ислом.

ҲАНБАЛИЯ *а.* حنبلیه *д.* яке аз мазҳабҳои чаҳоргонаи аҳли суннат.

ҲАНБАЛӢ *д.* حنبلی пайрави равияи ҳанбалия.

ҲАНБОЗ هنباز *кит.* анбоз, шарик, ҳамбоз,

ҲАНБОЗГӮ هنبازگو *кит.*, *маҷ.* мушрик, худоношинос.

ҲАНБОЗӢ هنبازی *кит.* шарикӣ, анбозӣ, мушорикат.

ҲАНГ I هنگ 1. доноӣ, хушёрӣ, фаҳм, арзишу эътибор, виқору матонат. 2. тавоноӣ, зӯрӣ, қудрат.

ҲАНГ II هنگ қасд, ирода, оҳанг.

ҲАНГ III هنگ сипоҳ, лашкар, полк.

ҲАНГ IV هنگ сӯрохи ғормонанди кӯҳ; шикофи кӯҳ.

ҲАНГ V هنگ як қулт об, як ҷуръа об.

ҲАНГ VI هنگ *гуфт.* хуш; **ҳангаш қанд** хушаш парид, ҳайрон шуд; **ҳангу манг шудан** ҳайрон шудан, моту маҳбут шудан, саросема шудан, ҳайратзада шудан.

ҲАНГ VII هنگ *кит.* ҳайрон, фурӯмонда, дармонда, саргашта.

ҲАНГ VIII هنگ бонги хар, ҳангос; **ҳанг задан**

ҳангос кашидани хар.

ҲАНГӢ هنگی **:хари ҳангӣ** хари зиёд ҳангос зананда.

ҲАНГОМ هنگام бахше аз вақт, замон; мавсим; **ҳангоми саҳар** саҳаргоҳ.

ҲАНГОМА هنگامه 1. ҷамъомади мардуми бисёр дар ҷое; маърака, гапу сӯҳбати мардуми бисёр дар ҷое. 2. воқеа, моҷаро.

ҲАНГОМАГИР هنگامه گیر *кит.* маъракагир, бозигар; азоимнок.

ҲАНГОМАДОР هنگامه‌دار бошукӯҳ, пурдабдаба, бо азамат (*дар сифати тӯй ва иморат*); **ҳавлии дарун - беруни ҳангомадор**.

ҲАНГОМАНОК هنگامه ناک *ниг.* **ҳангомадор**.

ҲАНГОМАОРО هنگامه آرا кит. базморо, касе, ки дар ҷамъомад суруд мехонад.

ҲАНГОМАТАЛАБ هنگامه‌طلب он ки маърака ва ҷамъомадҳои пурмоҷароро дӯст медорад, моҷароҷӯ.

ҲАНГОМАТАЛАБӢ هنگامه‌طلبی моҷароҷӯӣ, хоҳони ҳангома будан.

ҲАНГОМАҶӮЙ هنگامه جوی *ниг.* **ҳангоматалаб**.

ҲАНГОМАҶӮӢ هنگامه‌جویی *ниг.* **ҳангоматалабӣ**.

ҲАНГОМАШУДА هنگامه شده *сифати феълии замони гузашта аз* **ҳангома шудан**; овоза ёфта, аз ҳад зиёд овоза кардашуда.

ҲАНГОМҶӮ(Й) هنگام‌جو(ی) он ки вақти муносиб меҷӯяд, фурсатталаб.

ҲАНГОС هنگاس бонги хар.

ҲАНГУФТ هنگفت ғафс, дурушт, зиёд, бисёр.

ҲАНД هند *кҳн., кит.* 1. расм, тартиб, урфу одат, дастур. 2. ҳастанд.

ҲАНДАЛАК هندلک харбузаи кулӯлаи хурди тезпазак.

ҲАНДАСА *а.* هندسه шохае аз риёзиёт, ки ба омӯхтани хосиятҳои андозагирӣ, робитаҳои байни нуктаҳо, хатҳо, кунҷу зовияҳо, сатҳу ҳаҷми ҷисмҳо машғул аст, геометрия.

ҲАНДАСӢ هندسی *мансуб ба* **ҳандаса**; геометрӣ.

ҲАНЗАЛ *а.* هنظل як навъ кадуи ёбоӣ, кадуи талх.

ҲАНИН *а.* حنین *кит.* гиря, нола.

ҲАНИФ *а.* حنیف *д.* касе, ки дар ақидаи худ, махсусан дар ақидаи динӣ пойдор ва побарҷо мебошад; пойдор, побарҷо, устувор, ҳақиқӣ.

ҲАНӢ *а.* هنی *кит.* гуворо, хуш, матбӯъ; *маҷ.* он чи ки бе ранҷу машаққат ба даст медарояд.

ҲАННОТ *а.* حناط 1. харидафурӯш, ҷаллоб. 2. *киноя аз* фурӯшандаи бисёр ноинсоф.

ҲАННОТӢ حناطی 1. харидафурӯшӣ, ҷаллобӣ. 2. *маҷ.* ноинсофӣ, фиребгарӣ.

ҲАНУТ//ҲУНУТ *а.* حنوط *кҳн.* хушбӯиҳое, ки барои пошидан ба бадан ва кафани мурда тайёр мекунанд, монанди кофур, мушк *ва г.*

ҲАНӮЗ هنوز *зарфи замон* то ҳол, то ин вақт, то акнун, ҳоло ҳам.

ҲАНҶАРА حنجره ҳалқ, гулӯ.

ҲАНҶАРӢ حنجری ҳалқӣ.

ҲАНҶИДАН هنجیدن берун кашидан, баровардан.

ҲАНҶОР//ҲИНҶОР هنجار роҳ, тариқ, қоида, андоза; роҳи рост.

ҲАПАЛ هپل лаванд, ноӯҳдабаро.

ҲАПАЛАК هپلک сифати рӯй.

ҲАППАК هپک тӯпи бозӣ.

ҲАППАКБОЗӢ هپک بازی тӯббозӣ.

ҲАПОК هپاک *ниг.* **ҳабок**.

ҲАР هر *ҷонишини таъинӣ* **ҳар кас, ҳар кор, ҳар ҷо** (*бо калимаҳои* кас, чиз, кор *ва г. меояд*).

ҲАР(Р) حر *кит.* гармӣ, ҳарорат, тасф; **ҳару тоб** гармои сахт.

ҲАРАБ *а.* هرب гурехтан, гурез, фирор.

ҲАРАКАТ حرکت 1. ҷунбиш, ҷунбидан; *муқоб.* **сукун**; рафту омад, ҷунбуҷӯл. 2. фаъолияти сиёсӣ, ҷамъиятӣ барои расидан ба ягон мақсади муайян; **ҳаракати миллӣ-озодихоҳӣ**. 3. кӯшиш, саъй, тараддуд; барои ин ҳеҷ ҳаракат лозим нашуд. 4. аломатест, ки дар хатти арабӣ барои нишон додани садонокии ҳарф гузошта мешавад,

аломатҳои диакритӣ; **ҳаракат кардан** а) ҷунбидан; б) равона шудан; в) дар рафтуой будан; г) кӯшиш ва тараддуд кардан.

ҲАРАКАТДИҲАНДА حرکت‌دهنده бо ҳаракат оваранда.

ҲАРАКАТКУНАНДА حرکت‌کننده раванда, ҷунбанда; *маҷ.* он чи саъю кӯшиш мекунад.

ҲАРАКАТОВАР حرکت‌آور *тех., ниг.* **ҳаракатдиҳанда**.

ҲАРАКОТ *а.* حرکات *ҷ.* **ҳаракат**. 1. рафтор, амалу кирдорҳо. 2. *кит., збш.* аломатҳое, ки дар хатти арабӣ барои нишон додани садонокии ҳарфҳо гузошта мешаванд; хелҳои ҳаракот: зер, забар, пеш.

ҲАРАМ I *а.* حرم 1. ҳавлии дарун, ки махсуси занон буд. 2. иҳотаи гирдогирди чизе. 3. зан, ҷои муқаддас.

ҲАРАМ II *а.* هرم 1. заъфу нотавонӣ; пирӣ. 2. пирамида. 3. *таър.* мақбараи азиму сангини фиръавнҳои Мисри Қадим.

ҲАРАМГОҲ حرم‌گاه *кит.* ҷои ҳарам, ҳарамхона.

ҲАРАМНИШИН حرم‌نشین парданишин, пинҳонбуда.

ҲАРАМСАРОӢ حرم سرایی бошишгоҳи занон дар қасри подшоҳӣ.

ҲАРАМХОНА حرم خانه *ниг.* **ҳарамсарой**.

ҲАРБ *а.* حرب ҷанг, набард; **ҳарбу зарб** ҷангу кушокушӣ, задухӯрд.

ҲАРБА *а.* حربه асбоби ҷанг, силоҳ (*шамшер, ханҷар, милтиқ ва г.*).

ҲАРБГОҲ حرب‌گاه майдони ҷанг, арсаи набард.

ҲАРБДИДА حرب دیده касе ки дар майдони ҷанг буда, худ ҷангидааст.

ҲАРБИВОР حربی وار *ниг.* **ҳарбиёна**.

ҲАРБИЁНА حربیانه мисли ҳарбиён, чун ҳарбӣ.

ҲАРБИКУНОНӢ حربی کنانی 1. тақвият додани ҷанбаи низомии рушди кишвар; аз ҷиҳати низомӣ устувор кардани мамлакат. 2. майл кардан ба сиёсати ҷангхоҳона.

ҲАРБӢ حربی 1. *мансуб ба* **ҳарб**; низомӣ: **интизоми ҳарбӣ, қувваҳои ҳарбӣ, хизмати ҳарбӣ.** 2. касе, ки дар хизмати ҳарбӣ мебошад.

ҲАРВАҚТА هروقته доим ба вуқӯъ оянда; доимӣ, мунтазам.

ҲАРВОНА هروانه 1. ҷазо, уқубат, шиканҷа. 2. *маҷ.* бемористон; девонахона, дорушшифо.

ҲАРВОНАГАҲ هروانگه *ниг.* **ҳарвонагоҳ**.

ҲАРВОНАГОҲ هروانگاه ҷои шиканҷа, ҷои ҷазодиҳӣ.

ҲАРГАП هر گپ *ниг.* **ҳаргап**.

ҲАРГИЗ هرگز ҳеҷ вақт, асло, ҳеҷ.

ҲАРГОҲӢ هرگاهی ҳарзамонӣ.

ҲАРДАҚИҚАГӢ هردقیقگی ҳар лаҳза, ҳар дам; дам ба дам.

ҲАРДАМАФЗОЯНДА هردم افزاینده мунтазам инкишофёбанда, пайваста зиёдшаванда.

ҲАРДАМХАЁЛ هردم خیال он ки фикри қатъӣ ва устувор надорад, касе, ки ҳар замон фикраш дигар мешавад.

ҲАРДАМХАЁЛӢ هردم خیالی фикри қатъӣ ва устувор надоштан, ҳар замон аз фикри худ гаштан.

ҲАРДАРӢ هردری *кит.* меҳмони нохонда.

ҲАРЗА هرزه беҳуда, беҷо; ёва, сафсата.

ҲАРЗААМАЛ هرزه‌عمل он ки амали (кори) беҳуда, беҷо мекунад.

ҲАРЗАБОФ هرزه باف ёвагӯй, сафсатагӯй.

ҲАРЗАГАРД هرزه‌گرد беҷогард, беҳудагард, бекорхӯҷа, оворагард.

ҲАРЗАГАРДӢ هرزه‌گردی беҷогардӣ, беҳудагардӣ, бекорхӯҷагӣ, оворагардӣ.

ҲАРЗАГУФТОР هرزه گفتار *ниг.* **ҳарзагӯ(й)**.

ҲАРЗАГӮ(Й) هرزه‌گو(ی) сафсатагӯй, ёвагуфтор, лофзан.

ҲАРЗАГӮӢ هرزه‌گویی бемаънигарӣ, бемазагӯӣ, ёвасароӣ.

ҲАРЗАДАРО(Й) هرزه‌درا(ی) *кит., ниг.* **ҳарзагӯ(й).**

ҲАРЗАДАРОӢ هرزه درایی *ниг.* **ҳарзагӯӣ.**

ҲАРЗАТОЗ هرزه تاز *ниг.* **ҳарзагард.**

ҲАРЗАКОР هرزه‌کار беҳудакор, бекора, бемаънӣ.

ҲАРИҚ *а.* حریق *кит.* оташсӯзӣ, сӯхтор, забонаи оташ; сӯзон.

ҲАРИНА هرینه 1. одами гапнафаҳм, гапнашунав, якраҳа. 2. кори саргум; **дарди ҳарина** дарди чи буданаш номаълум.

ҲАРИНАГӢ هرینگی гапношунавӣ, якраҳагӣ; бефаҳмӣ.

ҲАРИР I هریر *кит.* нолаи саг, фарёди саг, уллоси саг аз сармо.

ҲАРИР II *а.* حریر 1. абрешим, парниён. 2. порчаи абрешимии нафис.

ҲАРИРА I حریره *хӯр.* 1. ордҳола (атола), таоми рақиқе, ки аз орду ширу равған пазанд. 2. як намуди полуда, навъи таоме, ки ба он кӯбидаи бодом, шакар, нашоиста ҳамроҳ мекунанд; **ҳарираи бодом**.

ҲАРИРА II حریره навъе аз ҷомаи абрешимин.

ҲАРИРБАР حریر بر *кит.* мулоимсина, нармоғӯш.

ҲАРИРБОФ حریرباف шоҳибоф.

ҲАРИРБОФӢ حریربافی шоҳибофӣ.

ҲАРИРИН حریرین *ниг.* **ҳарирӣ**.

ҲАРИРӢ حریری аз мӯина сохташуда, абрешимӣ.

ҲАРИРНАМО حریرنما абрешиммонанд.

ҲАРИРФУРӮШ حریرفروش фурӯшандаи абрешим, шоҳифурӯш.

ҲАРИРФУРӮШӢ حریرفروشی абрешим фурӯшӣ, шоҳифурӯшӣ.

ҲАРИС *а.* حریص 1. тамаъкор, он ки фузунӣ ва зиёдатӣ талабад. 2. чашмгурусна, озвар, озманд.

ҲАРИСА//ҲАЛИСА هریسه//هلیسه хӯроке, ки аз гӯшт ва гандуми муқашшар мепазанд.

ҲАРИСАПАЗ هریسه پز *кит.* он ки ҳариса мепазад, пазандаи ҳариса.

ҲАРИСӢ حریصی гушначашмӣ, тамаъкорӣ.

ҲАРИСОНА حریصانه бо ҳарисӣ, бо гушначашмӣ, тамаъкорона.

ҲАРИФ حریف 1. ҳампеша, ҳамкор. 2. рақиб дар коре, тарафи муқобил дар бозӣ, дар ҷанг ва дар қимор.

ҲАРИФӢ حریفی 1. ҳампешагӣ, ҳамкорӣ. 2. рақобат.

ҲАРИФОНА حریفانه дӯстона, шарикона.

ҲАРКОРА I هرکاره 1. он ки ҳар кор аз дасташ меояд (чи нек, чи бад). 2. қосид, номабар.

ҲАРКОРА II هرکاره 1. деги сангӣ, ки дар он таом мепухтанд. 2. зарфи оҳание, ки ҳалвогарон дар он ҳалво мепухтанд.

ҲАРМАЛ(А) حرمل//حرمله *кит.* испанд.

ҲАРМОҲА هرماهه 1. моҳвора. 2. моҳе як бор; **маҷаллаи ҳармоҳа**.

ҲАРОИНА هرآئینه 1. агар, ҳар гоҳ. 2. ночор, ба ҳар тариқ, ки бошад.

ҲАРОМ حرام 1. манъ кардашуда; *муқоб.* **ҳалол**. 2. нопоиста, нопок.

ҲАРОМЗОДА حرام زاده 1. фарзанде, ки аз падари ғайриқонунӣ зоида шудааст, фарзанди номашрӯъ. 2. қаллоб, маккор, фиребгар, ҳиллагар.

ҲАРОМЗОДАГӢ حرامزادگی фиребгарӣ, қаллобӣ, дуздӣ.

ҲАРОМӢ حرامی 1. фарзанди аз падари ғайриқонунӣ зоидашуда. 2. дузд, роҳзан; **ҳарому ҳариш** бетартибӣ, чатоқкорӣ.

ҲАРОМКОР حرامکار порахӯр, касе ки бо роҳҳои ғайримеҳнатӣ ва қаллобӣ пул меёбад.

ҲАРОМКОРӢ حرام کاری қаллобӣ, порахӯрӣ.

ҲАРОММАҒЗ حرام مغز моддаи нарму чарби сафедранг, ки ба даруни сутунмӯҳраи пушт ҷо дорад.

ҲАРОММУРДА حراممرده ҳайвони худмурда (*нисбат ба чорпои ҳалолгӯшт*).

ҲАРОММУРӢ حرام مری ҳаром мурдан (*оид ба* ҳайвонот); *маҷ., гуфт.* аз касофатии худ ба ҳалокат расидан..

ҲАРОМРИЗҚ حرام رزق *ниг.* **ҳаромхӯр**.

ҲАРОМТӮША حرام توشه *ниг.* **ҳаромхӯр**.

ҲАРОМХИШТАК حرام خشتک зинокор.

ҲАРОМХӮР حرامخور касе, ки ризқу рӯзиашро

бо корҳои нораво ба даст меорад; порахӯр.

ҲАРОМХӮРӢ حرامخوری амали ҳаромхӯр.

ҲАРОРАТ حرارت гармӣ, температура.

ҲАРОРАТБАРДОР حرارتبردار тобовар ба гармӣ.

ҲАРОРАТБАХШ حرارت بخش гармкунанда.

ҲАРОРАТӢ حرارتی марбут ба ҳарорат; тавлидкунандаи гармову ҳарорат.

ҲАРОРАТСАНҶ حرارتسنج гармисанҷ, тафсанҷ.

ҲАРОРАТСАНҶӢ حرارتسنجی гармосанҷӣ, тафсанҷӣ; муоинаи ҳарорати бадан ва ҳаво.

ҲАРОС هراس тарс, бим, ваҳм, ҳавл; **ба ҳарос афтодан** дар воҳима мондан.

ҲАРОСА هراسه 1. чизи тарсонанда, восита барои тарсонидан. 2. хӯса.

ҲАРОСАНГЕЗ هراسانگیز ҳароснок, тарсон, ларзон, ангезандаи тарсу бим, ҳавлангез.

ҲАРОСАНГЕЗӢ هراسانگیزی ҳавлангезӣ, тарсангезӣ.

ҲАРОСАНДАهراسنده *кит.* тарсанда, тарсон.

ҲАРОСАТ حراست нигаҳбонӣ, нигоҳдорӣ, муҳофизат; посбонӣ, муроқибат.

ҲАРОСЗАДА هراسزده тарсида, ваҳшатзада, бимзада.

ҲАРОСИДА هراسیده тарсида, дар ҳолати тарсу ҳарос.

ҲАРОСИДАН هراسیدن тарсидан, ба ваҳм афтодан.

ҲАРОСНОК هراسناک боиси тарсу ваҳм, тарснок, бимнок.

ҲАРОСНОКӢ هراسناکی боиси тарс будан, тарснокӣ, бимнокӣ.

ҲАРОСОВАР هراسآور тарсонанда, тарснок, бимнок, ҳавлангез.

ҲАРОСОМЕЗ هراسآمیز ҳамроҳ бо тарсу ҳарос, тарсомез, бо тарсу бим.

ҲАРОСОН هراسان дар ҳолати тарсу бим, тарсон, тарсида; **ҳаросон шудан** ба тарсу ваҳм афтодан.

ҲАРОСОН(И)ДАН هراساند//هراسانیدن ваҳмондан.

ҲАРОСОНӢ هراسانی тарсандагӣ, бимнокӣ, дар ҳолати тарсу бим будан.

ҲАРОСЗО هراس زا тарсзо, зояндаи тарсу ваҳм,

ҲАРРАНГА هررنگه дорои рангҳои гуногун.

ҲАРРИН هرّین *кҳн.* овози муҳиб, наъра, садо, ғурриш.

ҲАРРОҚ *а.* حرّاق 1. оташдиҳанда, он ки оташ афрӯзад, сӯзонанда. 2. оташгиранда, сӯхташаванда.

ҲАРРОҚА *а.* حرّاقه 1. олати оташзанӣ, оташзананда. 2. киштие, ки аз он бар душман нафти сӯзон ва моддаҳои оташин меандохтаанд.

ҲАРРӮЗА هرروزه чизе, ки ҳар рӯз воқеъ мешавад; **кори ҳаррӯза**.

ҲАРС I *а.* حرث зироат, киштукор, заминкорӣ, деҳқонӣ.

ҲАРС II *а.* حرس нигаҳбон, нигаҳбонӣ кардан.

ҲАРСОАТА هر ساعته дар як соат, дар фосилаи як соат, дар ҳар як соат.

ҲАРСОАТӢ هر ساعتی *ниг.* **ҳарсоата**.

ҲАРСОЛА هر ساله он чи ҳар сол рӯй медиҳад, такроршаванда дар ҳар як сол.

ҲАРСОЛИНА هر سالینه *ниг.* **ҳарсола**.

ҲАРСОНИЯГӢ هر ثانیگی он чи дар ҳар сония рух медиҳад, дар ҳар сония.

ҲАРСОС هرساس **ҳарсос задан** ба сахтӣ нафас гирифтан (*аз даводав ё талвоса*).

ҲАРТАРАФА هر طرفه аз ҳар тараф, аз ҳар бобат, аз ҳар ҷиҳат; **ҳартарафа омӯхтан**.

ҲАРУН *а.* حرون *кҳн.* 1. саркаш, ноором. 2. аспи саркаш, нофармон.

ҲАРФ حرف 1. аломатҳои алифбо, ки ҳар кадом садои муайянро ифода мекунад. 2. сухан, гап; **ҳарф задан** сухан гуфтан; **ҳарф ба ҳарф** айнан.

ҲАРФГИР حرفگیر хурдагир, айбҷӯй, нуктагир.

ҲАРФГИРӢ حرفگیری хурдагирӣ, айбҷӯӣ, нуктагирӣ.

ҲАРФӢ حرفی *мансуб ба* **ҳарф**; бо ҳарф навишташуда.

ҲАРФНАВИШТ حرفنوشت *збш.* навиштани ҳарфҳои як алифбо бо ҳарфҳои алифбои дигар.

ҲАРФПАРАСТ حرفپرست зоҳирбин, расмиятчӣ.

ҲАРФПАРАСТӢ حرفپرستی зоҳирбинӣ, расмиятгарӣ.

ҲАРФЧИН حرفچین коргари матбаа, ки ҳарфҳоро барои чоп мечинад.

ҲАРФЧИНӢ حرفچینی кори ҳарфчин дар матбаа.

ҲАРФШИНОС حرفشناس 1. суханшинос, сухансанҷ, нуктафаҳм. 2. саводбароварда, хатхон.

ҲАРХЕЛА هرخیله гуногун, гуногуннавъ, гуногунҷинс.

ҲАРХЕЛАГӢ هرخیلگی гуногунӣ, гуногуннавъӣ, гуногунҷинсӣ.

ҲАРҲАФТ هر هفت маҷмӯаи ҳафт навъ ороиши занона, шомили ҳино, зирк, сурхӣ, сафедӣ, сурма, усма ва ғолия (мушку анбар).

ҲАРҲАФТАГӢ هر هفتگی *ниг.* **ҳарҳафтаина**.

ҲАРҲАФТАИНА هر هفتهئینه он чи ҳар ҳафта рӯй медиҳад, такроршаванда дар ҳар ҳафта.

ҲАРЧАНД هرچند агарчи, гарчи, бо вуҷуди он ки; ҳар қадар.

ҲАРҶ هرج **:ҳарҷу марҷ** дарҳаму барҳамӣ, бетартибӣ, бесарусомонӣ, мағал.

ҲАРҶИҲАТА هرجهته *ниг.* **ҳартарафа**.

ҲАРҶОГАРД هرجاگرد беҳудагард, бехонаву ҷойу сарсаригард.

ҲАРҶОӢ هرجائی касе ки дар ҷое ё ба сари коре барқарор ва дер намеистад.

ҲАРҶОНИБА هرجانبه аз ҳар тараф, аз ҳама тараф.

ҲАРҶО-ҲАРҶО هرجا هرجا ҷо-ҷо.

ҲАРҶУМАРҶ هرج ومرج *ниг.* **ҳарҷ**.

ҲАРҶУМАРҶӢ هرج ومرجی дарҳаму барҳамӣ, бетартибӣ, бесарусомонӣ.

ҲАРҶУМАРҶТАЛАБ هرجومرجطلب ошӯбталаб, он ки ошӯбу ғавғо ва бе сарусомониро мехоҳад.

ҲАРҶУМАРҶТАЛАБӢ هرج ومرج طلبی хоҳони дарҳаму барҳамӣ, бетартибӣ, бесарусомонӣ.

ҲАРШАБА هرشبه он чи ҳар шаб рӯй медиҳад, такроршаванда дар ҳар шаб.

ҲАРШАБОНАРӮЗӢ هرشبانه‌روزی он чи дар ҳар бисту чор соат рӯй медиҳад, такроршаванда дар ҳар 24 соат.

ҲАСАБ *а.* حسب бузургӣ ва ифтихор ба туфайли фазл, илму дониш; *муқоб.* **насаб**, ки ифтихор кардан ба насл – падару бобо мебошад.

ҲАСАД *а.* حسد рашк бурдан ба мол ва обрӯю эътибори касе ва аз даст рафтани онро хостан, рашк, бадхоҳӣ, нотавонбинӣ; **ҳасад бурдан** рашк бурдан, нотавонбинӣ кардан.

ҲАСАДАНГЕЗ حسدانگیز ҳасадовар.

ҲАСАДБАР حسدبر ҳасуд, ҳасудхӯр, бахил.

ҲАСАДБАРӢ حسدبری ҳасудӣ, ҳасудхӯрӣ, бахилӣ.

ҲАСАДВАР حسدور *ниг.* **ҳасадбарӣ**.

ҲАСАДВАРӢ حسدوری *ниг.* **ҳасадбарӣ**.

ҲАСАДНОК حسدناک рашкин, нотавонбин.

ҲАСАДОВАР حسدآور *ниг.* **ҳасадангез**.

ҲАСАДПЕША حسدپیشه *ниг.* **ҳасадбар**.

ҲАСАДХӮР حسدخور ҳасуд, рашкбаранда, нотавонбин.

ҲАСАДХӮРӢ حسدخوری *ниг.* **ҳасудӣ**.

ҲАСАДХӮРОНА حسدخورانه *ниг.* **ҳасудона**.

ҲАСАН *а.* حسن 1. *кит.* соҳиби ҳусн, зебо, хуб, некӯ. 2. номи яке аз наберагони Муҳаммад пайғамбар(с).

ҲАСАНА *а.* حسنه кори нек, амали хайрхоҳона; **қарзи ҳасана** қарзе, ки қарздиҳанда ба он фоида намегирад.

ҲАСАНАК حسنک *бот.* як намуди ҳашарот.

ҲАСАНОТ *а.* حسنات некӯиҳо, корҳои нек.

ҲАСБ *а.* حسب мувофиқи, тибқи...; **бар ҳасби**...

мувофиқи...; **ҳасби ҳол** баёни аҳвол, тафсилоти аҳвол, тарҷумаи ҳол.

ҲАСБА *а.* حسبه 1. доначаҳое, ки дар бадан пайдо мешаванд. 2. тифи ҳасбадор, арақи ҳасбадор.

ҲАСБАДОР حسبه دار дорои ҳасба.

ҲАСИБ I *а.* حسیب гӯшти кӯфтаи дар даруни рӯдаи моли ҳалол пухташуда.

ҲАСИБ II *а.* حسیب 1. ҳисобкунанда, ҳосиб. 2. соҳиби ҳасаб, бузургвор, соҳиби фазилат.

ҲАСИН *а.* حصین *кит.* устувор, мустаҳкам, дастрас; **ҳусни ҳасин** қалъаи дастнорас, мустаҳкам.

ҲАСИР حصیر *а. кҳн.* бӯрё.

ҲАСИРБОФ حصیر بافбӯрёбоф.

ҲАСИРБОФӢ حصیر بافی бӯрёбофӣ.

ҲАСНО *а.* حسنا зебо, зани хушрӯ.

ҲАСОДАТ *а.* حسادت рашк бурдан; ҳасаднокӣ, нотавонбинӣ.

ҲАСОНАТ//ҲИСОНАТ *а.* حصانت мустаҳкамӣ, устуворӣ, пойдорӣ, истеҳком.

ҲАСР حصر *кҳн.* 1. иҳота, муҳосира, гирдо-гирди чизеро печонда гирифтан. 2. ҳад, андоза, ҳисоб; ҳисоб кардан, андоза гирифтан.

ҲАСРАТ *а.* حسرت 1. афсӯс, дареғ, пушаймонӣ. 2. ғам, ғусса, андӯҳ; **ҳасрат кардан** дарди дил гуфтан; орзу ва хоҳиши дил баён кардан.

ҲАСРАТАНГЕЗ حسرت‌انگیز аламовар, ҳасратовар.

ҲАСРАТМАНД حسرت مند озурда, аламзада.

ҲАСРАТНОК حسرت ناک ҳасратомез, бо дареғу афсӯс, бодарду алам; **нигоҳи ҳасратнок**.

ҲАСРАТОВАР حسرت آور *ниг.* **ҳасратангез**.

ҲАСРАТОМЕЗ حسرت آمیز *ниг.* **ҳасратнок**.

ҲАСРАТКАДА حسرت‌کده *кит.* ҷои ҳасрат, ғамхона: 2. *маҷ.* дунё, ҷаҳон.

ҲАСРАТПАРВАР حسرت پرور он чи, ки боиси ҳасрат мешавад, ҳасратовар, ба вуҷуд оварандаи ҳасрат.

ҲАСРАТХӮР حسرت خور 1. ғамнок, андӯҳгин, маҳзун. 2. ҳасуд, бахил.

ҲАССОД I *а.* حساد *кҳн.* ҳасуд, ҳасудхӯр, бахил.

ҲАССОД II *а.* حصاد *кҳн.* даравгар, доскаш.

ҲАССОН *а.* حسان бисёр зебо, хуб, ғалатӣ.

ҲАССОНА *а.* حسانه хушёрона, зиракона; бофаросатона, нуктасанҷона.

ҲАССОС *а.* حساس ҳискунанда, нағз пайбаранда, дарёбанда, зудранҷ; **дили ҳассос.**

ҲАССОСИЯТ حساسیت ҳассос будан, ҳассосӣ; қобилияти ҳискунӣ; вокуниш, аксуламал.

ҲАССОСӢ حساسی ҳиссиётнокӣ, доро будан ба қувваи ҳис кардан баланд.

ҲАСТ هست мавҷуд; *муқоб.* **нест**; **ҳасту нест** тамоми дороии касе; **ҳасту нест кардан** ҳозирғоиб кардан аз рӯи рӯихат.

ҲАСТА هسته донаи мева (*шафтолу, хурмо ва м. ин*).

ҲАСТАӢ هسته‌ای ядроӣ: **бомбаи ҳастаӣ**.

ҲАСТАК هستک **:ҳастаку нестак** кам, ночиз, нокифоя.

ҲАСТИСӮЗ هستی‌سوز несткунанда, қиркунанда.

ҲАСТӢ هستی зиндагӣ, зиндагонӣ; мавҷудият, вуҷуд доштан; **олами ҳастӣ** тамоми мавҷудот.

ҲАСТУ I هستو *кит., ниг.* **ҳаста**.

ҲАСТУ II هستو *кит.* қоил, эътирофкунанда.

ҲАСТУ III هستو дурустӣ, ҳақиқат, ҳақоиқи ашё.

ҲАСУД حسود рашкбаранда, нотавонбин.

ҲАСУДӢ حسودی ҳасудхӯрӣ, ҳасадбарӣ, бахилӣ.

ҲАСУДОНА حسودانه ҳасудхӯрона, ҳасадбарона, бахилона.

ҲАСУДХӮР حسودخور *ниг.* **ҳасуд**.

ҲАСУДХӮРӢ حسودخوری *ниг.* **ҳасудӣ**.

ҲАТАБ *а.* حطب ҳезум, чӯби сӯхтанӣ.

ҲАТК *а.* هتک пора кардан, парда даридан, бадному расво кардан касеро; **ҳатки номус**

пардаи номуси касеро даронидан.

ҲАТМАН *а.* حتماً қатъан, маҷбуран, албатта.

ҲАТМӢ حتمی маҷбурӣ, зарурӣ, ногузир.

ҲАТТАЛИМКОН *а.* حتی الامکان то ҷое, ки имкон ҳаст, ба қадри имкон.

ҲАТТО حتا *пайвандаки халофӣ* ба дараҷае ки..., то ҳадде ки...

ҲАТӮЛ هتول *гуфт.* суст, ноўҳдабаро.

ҲАТӮЛКОР هتول کار *гуфт.* сусткор, лаванд.

ҲАТӮЛКОРӢ هتول کاری сусткорӣ, лавандӣ.

ҲАФДАҲ هفده *ниг.* **ҳабдаҳ**.

ҲАФИЗ *а.* حفیظ *кит.* нигаҳбон, нигаҳдор, ҳимояткунанда.

ҲАФИД حفید 1. набера, фарзанди фарзанд; 2. хидматгор, ходим, ёригар.

ҲАФР *а.* حفر кофтан, кандан (заминро).

ҲАФРИЁТ *а.* حفریات ковишҳо барои тадқиқот ва ёфтани осори қадима.

ҲАФТ هفت 1. *шумораи миқдории* ҳафт. 2. *киноя аз* ҳафт сайёра.

ҲАФТА هفته воҳиди шумори рӯзҳо, ки аз ҳафт рӯз иборат аст.

ҲАФТАВОР هفته‌وار 1. ҳарҳафтаина, ҳафтаина. 2. *ниг.* **ҳафтанома**.

ҲАФТАВРАНГ هفتاورنگ *кит.*, *ниг.* **ҳафтдодарон**.

ҲАФТАГӢ هفتگی ҳафтае як бор.

ҲАФТАИНА هفته ئینه ҳафтагӣ, ҳарҳафтагӣ.

ҲАФТАӢ هفته ای *ниг.* **ҳафтанома**.

ҲАФТАК هفتک **ҳафтак шудан** дар кӯдакӣ мурдан.

ҲАФТАФАҲМ هفته فهم кундзеҳн, камфаросат.

ҲАФТБАР هفت بر *ниг.* **ҳафткунҷа**.

ҲАФТБОЛОР هفت بالار хонаи ҳафтболор хонае, ки сақфаш ҳафт болор дорад.

ҲАФТГАРДОН هفت‌گردان *кишов.* майдони зироатро ба ҳафт тақсим карда ва ҳар қитъаро бо навбат дам дода кишт кардан.

ҲАФТГОНА هفتگانه 1. аз ҳафт воҳид, қисман иборат. 2. рақами ҳафт: **ҳафтгонаи аъзам** (*сарварони ҳафт давлати бузург*).

ҲАФТДОДАРОН هفت دادران *нуҷ.* гурӯҳи ситорагоне, ки бо ҳам ҷамъ меистанд, Дубби Акбар.

ҲАФТКАСА هفت‌کسه ҳафт нафар, ҳафт кас шуда.

ҲАФТКАСӢ هفت‌کسی *ниг.* **ҳафтнафарӣ**.

ҲАФТКУНҶА هفت‌کنجه шакли ҳандасӣ, ки ҳафт кунҷ дорад.

ҲАФТҚАБАТА هفتقبطه ҳафтошёна, ҳафттабақа; **бинои ҳафтқабата**.

ҲАФТМЕВА هفت میوه ҳафт навъ меваи тар, ки дар иди Наврӯз ба дастархон мениҳоданд.

ҲАФТМОҲА هفت ماهه он чи ки ҳафт моҳ дорад; дар моҳи ҳафтум; **кӯдаки ҳафтмоҳа**.

ҲАФТНАФАРӢ هفت نفری ҳафткасӣ, иборат аз ҳафт кас.

ҲАФТОД هفتاد ҳафт бор даҳ.

ҲАФТОДСОЛА هفتادساله он чи ё он ки умраш ба ҳафтод расида бошад.

ҲАФТОДСОЛАГӢ هفتادسالگی ба синни ҳафтод расидан, ҳафтод сол доштан.

ҲАФТОДУМ هفتادم дар шумори (тартиби) ҳафтод қарор дошта.

ҲАФТОДУМИН هفتادمین *ниг.* **ҳафтодум**.

ҲАФТОШЁНА هفت آشیانه *ниг.* **ҳафттабақа**.

ҲАФТПАҲЛУ هفت پهلو *ниг.* **ҳафткунҷа**.

ҲАФТПУШТ هفت پشت ҳафт насли гузашта.

ҲАФТПӮСТ هفت پوست *тиб.* ҷароҳате, ки решааш монанди пиёз қабат-қабат мешавад.

ҲАФТРАНГ هفت رنگ 1. ҳафт ранг дошта; гуногунранг, рангоранг. 2. як навъ гул, ки ҳафт ранг дорад. 3. ҳафт ранги гуногун, ки ба ҳафт сайёра нисбат дода мешавад; сиёҳ ба Зуҳал, ҷигарӣ ба Муштарӣ, сурх ба Миррих, зард ба Офтоб, сафед ба Зӯҳра, кабуд ба Уторид, сабз ба Моҳ.

ҲАФТРӮЗА هفت روزه ҳафт рӯз дошта; барои ҳафт рӯз.

ҲАФТРӮЯ هفت رویه ҳафт теға, ҳафтқира.

ҲАФТСАД هفت صد ададӣ маълум: ҳафт бор сад.

ҲАФТСАДУМ هفت صدم дар шумори (тартиби) ҳафтсад қарордошта.

ҲАФТСАДУМИН هفت صدمین *ниг.* **ҳафтсадум.**

ҲАФТСАР هفتسر *асот.* дорои ҳафт сар; аждаҳои ҳафтсар.

ҲАФТСИН هفت سین ҳафт чизи бо ҳарфи “син” саршаванда, ки бо онҳо дастархони наврӯзӣ мероянд.

ҲАФТСОАТА هفتساعته муддати ҳафт соат дошта.

ҲАФТСОАТӢ هفتساعتی ба муддати ҳафт соат.

ҲАФТСОЛА هفت ساله дорои ҳафт сол; ба муддати ҳафт сол; **мактаби ҳафтсола; аз ҳафтсола то ҳафтодсола** ҳамаи мардум, хурду калон.

ҲАФТСОЛАГӢ هفتسالگی ба синни ҳафт расидан, ҳафт сол доштан.

ҲАФТТОРА هفت تاره ҳафт тор дошта, иборат аз ҳафт тор; сози торие, ки дорои ҳафт тор аст.

ҲАФТУМ هفتم дар шумори (тартиби) ҳафт қарордошта.

ҲАФТУМИН هفتمین вақт ва соати муайян, ки аз ҳафтуним соат иборат аст.

ҲАФТФАРСАНГӢ هفت فرسنگی дар масофаи 7 фарсанг қарордошта (тахминан 42 км).

ҲАФТФАРСАХӢ هفتفرسخی *ниг.* **ҳафтфарсангӣ.**

ҲАФТЧАНД هفتچند ҳафт баробар, ҳафт карат, ҳафт бор.

ҲАФТҶӮШ هفتجوش 1. филизи бисёр сахти маҳкам. 2. *кинояи аз* одами ҷонсахти пуртоқат; **ҳафтҷӯш шудан** устувору мустаҳкам шудан.

ҲАФТШАНБЕ هفت شنبه рӯзи набудаи ҳафта; **ба умеди рӯзи ҳафтшанбе шудан** барабас интизор шудан.

ҲАФТШИН هفتشین ҳафт чизи бо ҳарфи “шин” саршаванда, ки бо онҳо дастархони Наврӯзӣ мероянд.

ҲАФТЯК هفت یک *д.* аз ҳафт як ҷузъи Қуръон, ки барои таълим дар мактабҳо алоҳида чоп мешуд (*асосан сураҳои хурд*).

ҲАЧЧА هچه ходаи нӯгаш душохае, ки ба зери шохаҳои пурбор чун такя мегузоранд.

ҲАҶ حج *д.* маросими зиёрати Каъба, ки яке аз руҷнҳои дини ислом ба шумор меравад.

ҲАҶАР *а.* حجر *кит.* санг; **ҳаҷари масона** санги шошадон .

ҲАҶАРУЛАСВАД *а.* حجرالاسود *д.* санги сиёҳи муқаддаси Каъба (дар Макка).

ҲАҶРУЛҚАМАР حجرالقمر *маъд.* санги қамарӣ, моҳсанг.

ҲАҶВ I *а.* حجو 1. истодан, иқомат ихтиёр кардан дар ҷое. 2. подош додан. 3. нигаҳдорӣ, **ҳаҷви сир** роздорӣ. 4. ғолиб омадан дар мусобиқаи чистон.

ҲАҶВ II هجو 1. баён кардани айби касе ё чизе ба таври шӯхиомез. 2. накӯҳиш; бад гуфтан ва дашном додан касеро бо шеър; **ҳаҷв кардан** айби касеро мавриди ханда қарор додан.

ҲАҶВГӮӢ هجو گویی ҳаҷв гуфтан, ҳаҷв кардан.

ҲАҶВГӮЙ هجوگوی ҳаҷвкунанда.

ҲАҶВИЁТ هجویات маҷмӯаи ашъори ҳаҷвии шоире.

ҲАҶВИЯ هجو یه шеъри ҳаҷвӣ дар ҳаққи касе.

ҲАҶВӢ هجوی *мансуб ба* **ҳаҷв**; **маҷаллаи ҳаҷвӣ, шеъри ҳаҷвӣ**.

ҲАҶВНАВИС هجونویس нависандаи асарҳои ҳаҷвӣ (нависанда, шоир ё рассом).

ҲАҶВНАВИСӢ هجونویسی навиштани асарҳои ҳаҷвӣ.

ҲАҶВНИГОР هجونگار *ниг.* ҳаҷвнавис.

ҲАҶВНОМА هجونامه 1. номаи ҳаҷвӣ, ҳаҷвия. 2. силсилаи асарҳои ҳаҷвӣ.

ҲАҶВОМЕЗ هجوآمیز *ниг.* **ҳаҷвӣ**.

ҲАҶЛА//ҲИҶЛА حجله 1. хонаи ороставу муҷаҳҳаз барои арӯсу домод. 2. иморати мудаввар ва гунбадмонанд.

ҲАҶМ I *а.* حجم 1. он миқдори фазо, ки дар ихтиёри ҷисм қарор дорад; он ҳудуде, ки аз зарби дарозӣ, бар ва баландии ашё ба миён

меояд ва он бо воҳиди мукааб (куб) андоза карда мешавад; захомат, ҷасомат, гунҷ, гунҷоиш. 2. *умуман* андоза, миқдор; **ҳаҷми кор, ҳаҷми умумии маҳсулот**.

ҲАҶМ II حجم 1. боздоштан, манъ кардан аз чизе. 2. нештар зада хун макидан бо шиша ва шох; ҳиҷомат.

ҲАҶМАН حجماً аз ҷиҳати ҳаҷм, бо ҳаҷми худ.

ҲАҶМӢ حجمی ҳаҷмдор, калон, ғафс, бузург, васеъ; таҳлили ҳаҷмӣ *физ.* таҳлили васеъ.

ҲАҶОМАТ *а.* حجامت хун гирифтан аз бадан ба воситаи шох; **шохи ҳаҷомат** шохе, ки ба воситаи он аз бадан хун кашида мегирифтанд.

ҲАҶР *а.* هجر ҷудоӣ, дурӣ, фироқ (*аз ёр, маҳбуба*).

ҲАҶҶОМ *а.* حجام 1. табибе, ки хун мегирад. 2. ҷарроҳ.

ҲАШАМ *а.* حشم хидматгорон ва асбоби шукӯҳу дабдаба.

ҲАШАМАТ//ҲАШМАТ *а.* حشمت дабдаба, шукӯҳу ҷалол; бузургӣ.

ҲАШАМАТНОК حشمتناک бо ҳашамат, пуршукӯҳ, дабдабадор (*мас.,бино*).

ҲАШАР *а.* حشر кори умумӣ бо мақсади ёрӣ ба якдигар (*мас.,барои ҷамъоварии ҳосил, сохтмони роҳ, тоза кардани ҷӯйборҳо ва г.*).

ҲАШАРА *а.* حشره ҷонвари майда аз қабили мӯр, малах, магас, занбӯр *ва г.*

ҲАШАРӢ حشری 1. *мансуб ба* **ҳашар**. 2. *таър.* сарбозе, ки силоҳи сабук дорад; аҳли силоҳ, пиёданафар.

ҲАШАРОТ حشرات *ҷ.* **ҳашара**.

ҲАШАРОТХӮР حشرات‌خور **парандаҳои ҳашаротхӯр** парандаҳое, ки ҳашаротро мехӯранд.

ҲАШАРОТШИНОС حشرات شناس мутахассисе, ки ба таҳқиқи ҳашарот машғул аст.

ҲАШАРОТШИНОСӢ حشرات شناسی соҳае, ки ба шинохту таҳқиқи ҳашарот машғул аст.

ҲАШАРЧӢ حشرچی иштироктдор дар ҳашар.

ҲАШАРҶОЙ حشرجای ҷое, ки маъракаи ҳашар барпо мегардад.

ҲАШВ *а.* حشو 1. *кҳн.* он чи ки чизеро ба он пур мекунад; пур кардани абраву астари либос, кӯрпа, болишт *ва г.* бо пахта, пашм ва чизҳои дигар. 2. нуқтаҳои дағали гиреҳмонанд дар тору пуди матои абрешимӣ, ки баъд аз бофта шудани он намоён шуда меистад. 3. гапи зиёдӣ, сухани зиёди бемаънӣ. 4. *адш.* сухани зиёде, ки дар миёни ҷумла бошад, ҷумла ё калимаи туфайлӣ.

ҲАШИВОР//ҲУШИВОР هشیوار *кит.* хирадманд, оқил, хушёр**.**

ҲАШИШ *а.* حشیش 1. алаф; алафи хушк; гиёҳ; гиёҳи хушк; хас. 2. моддаи ҳисбар ва масткунанда, ки аз барги канаб тайёр мешавад, чарс, банг.

ҲАШМАТ *а.* حشمت *ниг.* **ҳашамат**.

ҲАШМАТПАРАСТ حشمت پرست мақомпараст, ҷоҳпараст, мансабпараст.

ҲАШР *а.* حشر 1. ҷамъ кардан, ғун кардан; ҷамъомад, маҷлис, растохез. 2. *маҷ.* қиёмат.

ҲАШРГОҲ *а.* حشرگاه 1. ҷое, ки қиёмат барпо мешавад; майдони қиёмат. 2. *киноя аз* майдони ҷанг.

ҲАШТ هشت шумораи миқдории ҳашт; ◊ **ҳашт боғ (ё бӯстон)** ҳашт боғи биҳишт: **ҳашт ганҷ** номи ганҷҳои Хисрави Парвиз; Ганҷи Арӯс, Ганҷи Бодоворд, Ганҷи Деба, Ганҷи Афросиёб, Ганҷи Сӯхта, Ганҷи Хазро, Ганҷи Шодоворд, Ганҷи Бор; *муқ.* **ҳафт ганҷ.**

ҲАШТАК هشتک 1. бурҷест, ки дар боми ошхонаҳо барои дудбаро месозанд. 2. зардолуҳои қоқ, ки ба дарунаш ба ҷои донак мағзи дона андохта мехушконанд.

ҲАШТКУНҶА هشت‌کنجه *ҳанд.* сурати ҳандасӣ, ки ки ҳашт кунҷ дорад.

ҲАШТМОҲА هشت ماهه он чи ё он ки ҳашт моҳ умр дорад; ҳар чизе, ки аз пайдоишаш ҳашт моҳ гузаштааст.

ҲАШТОБГАРӢ هشتاب‌گری пиллакашӣ, бофандагӣ.

ҲАШТОД هشتاد рақами маълум, ҳашт бор даҳ.

ҲАШТОДУМ هشتادم дар шумори (тартиби) ҳаштод қарордошта.

ҲАШТОДУМИН هشتادمین *ниг.* **ҳаштодум**.

ҲАШТРӮЯ هشت رویه *ҳанд.* он чи ҳашт рӯ дорад.

ҲАШТОДСОЛА هشتادساله он чи ё он ки умраш ба ҳаштод расида бошад.

ҲАШТОДСОЛАГӢ هشتادسالگی ба синни ҳаштод расидан; ҳаштод сол доштан.

ҲАШТСАД هشتصد рақами маълум ҳашт маротиба сад.

ҲАШТСАДСОЛА هشتصدساله он чи ё он ки умраш ба ҳашсад расида бошад.

ҲАШТСАДСОЛАГӢ هشتصدسالگی ба синни ҳашсад расидан; ҳаштсад сол доштан.

ҲАШТСАДУМ هشت صدم дар шумори (тартиби) ҳаштсад қарор дошта.

ҲАШТСАДУМИН هشت صدمین *ниг.* **ҳаштсадум**.

ҲАШТСОАТА هشت ساعته ҳаштсоатӣ; амале ё ҳар чизе, ки мӯҳлаташ ҳашт соат муқаррар шудааст.

ҲАШТСОАТӢ هشت ساعتی *ниг.* **ҳаштсоата.**

ҲАШТСОЛА هشتساله он ки ё он чи аз ҳастиаш ҳашт сол гузашта бошад.

ҲАШТСОЛАГӢ هشتسالگی ба синни ҳашт расидан; ҳашт сол доштан.

ҲАШТУМ هشتم дар шумори (тартиби) ҳашт қарордошта.

ҲАШТУМИН هشتمین *ниг.* **ҳаштумин.**

ҲАШТЯК هشتیک 1. аз ҳашт як ҳисса. 2. аз ҳашт як ҳиссаи мероси мард, ки аз рӯи шариат ба занаш мерасид.

ҲАШ-ҲАШ هش هش *садои тақлидии* нафасгирии вазнин дар давидан.

ҲАЮЛО *ю.-а.* هیولا 1. *фалс.* модда, моддаи аслӣ, моҳияти ҳар чиз, гавҳар, материя. 2. мусаввада, ангора.

ҲАЮЛОӢ هیولایی 1. *фалс.* моддӣ, ҷисмонӣ. 2. дар шакли мусаввада, ангора.

ҲАЮН هیون *кҳн.* шутур, шутури тезрав.

ҲАЯВОН *а.* حیوان 1. мавҷуд, ҷондор, зинда. 2. чорпо, ҳайвон.

ҲАЯЛ *а.* حیل **:ҳаял кардан** таъхир кардан, дер мондан.

ҲАЯҶОН *а.* هیجان ҷӯшиши даруни одамӣ аз шавқ, шодӣ ё ғазаби аз ҳад зиёд; ба ҷӯшу хурӯш омадан, ҳолати изтироб.

ҲАЯҶОНАНГЕЗ هیجان‌انگیز ба ҳаяҷон оваранда, музтарибкунанда.

ҲАЯҶОНБАХШ هیجان بخش *ниг.* **ҳаяҷонангез**.

ҲАЯҶОННОК هیجان ناک *ниг.* **ҳаяҷономез.**

ҲАЯҶОНОВАР هیجان‌آور боиси ҳаяҷоншаванда, музтарибкунанда.

ҲАЯҶОНОМЕЗ هیجان‌آمیز дар ҳолати ҳаяҷон ва изтироб.

ҲЕ ح//ه *ниг.* **ҳавваз; ҳуттӣ**.

ҲЕЗ هیز он ки мубталои беқувватии таносулист, муханнас

ҲЕЗАЛАК هیزلک *гуфт.* 1. *ниг.* **ҳез**. 2. *киноя аз* марди ноӯҳдабаро, он ки аз дасташ кор намеояд.

ҲЕЗӢ هیزی беқувватии таносулӣ, хунсо будан, маҳрум будан аз қобилияти мардӣ.

ҲЕЗУМ هیزم чӯб ё шохаи хушк, ки барои сӯзишворӣ тайёр карда мешавад.

ҲЕЗУМАРРАКУН هیزم اره کن он ки бо арра ҳезум майда мекунад.

ҲЕЗУМАРРАКУНӢ هیزم اره کنی бо арра майда кардани ҳезум.

ҲЕЗУМБУР هیزم بر касе, ки ҳезум мебурад.

ҲЕЗУМБУРӢ هیزم بری ҳезум буридан, амали ҳезумӣ.

ҲЕЗУМКАФОН هیزم‌کفان он ки бо табар ҳезум майда мекунад.

ҲЕЗУМКАФОНӢ هیزم‌کفانی ҳезум кафондан; ҳезум майда кардан, кори ҳезумкафон.

ҲЕЗУМКАШ هیزم‌کش он ки ҳезум мекашонад.

ҲЕЗУМКАШӢ هیزم‌کشی аз ҷое ба ҷое бурдани ҳезум, кори ҳезумкаш.

ҲЕЗУМКАШОНӢ هیزم‌کشانی бурдани ҳезум аз ҷое ба ҷое.

ҲЕЗУМХОНА هیزم‌خانه ҷои махсус барои нигоҳдории ҳезум.

ҲЕЗУМЧИНӢ هیزم‌چینی ҷамъ кардани чӯбу

шохаҳои хушк барои ҳезум.

ҲЕЗУМШИКАН هیزم شکن *ниг.* **ҳезумкафон**.

ҲЕЗУМШИКАНӢ هیزم شکنی *ниг.* **ҳезум кафонӣ**.

ҲЕЗЧАШМ هیزچشم ҳарза; он ки покии чашмро нигаҳ намедорад.

ҲЕЙ هی *нидо* ҳой, гӯш кун; огоҳ бош! **ҳей, ба по бархез.**

ҲЕЛ I هیل ҷинсе аз дорувори хушбӯй, монанд ба лиму.

ҲЕЛ II هیل *гуфт.* ҷои нигоҳдории тобистонаи чорвои майда (*буз, гӯсфанд*); оғил.

ҲЕЛ-ҲЕЛ هیل هیل **:ҳел-ҳел гаштан** бекор, сарсон гаштан.

ҲЕМА هیمه *кит.* 1. ҳезум, чӯби сӯхт, чуб барои сӯзишворӣ; **ҳемаи тар фурӯхтан** *киноя аз* фиреб додан, ҳуққабозӣ кардан. 2. *хӯр.* гӯштоба, хомшӯрбо.

ҲЕМАДОН هیمدان *кит., ниг.* **ҳемахона**.

ҲЕМАКАШ هیمه کش *кит.* ҳезумкаш, ҳаммоли ҳатаб; хоркаш

ҲЕМАКАШӢ هیمه‌کشی *кит.* ҳезумкашӣ, бо ҳезумкашӣ машғул будан

ҲЕМАХОНА هیمه خانه *кит.* ҷои нигаҳ доштани ҳезум, ҳезумхона, маҳтаб.

ҲЕРБАД//ҲАРБУД هیربد//هربد *кит.* 1. хидматгузори оташкада. 2. қозии зардуштиён.

ҲЕРБАДХОНА هیربد خانه *кит.* оташкада.

ҲЕРБУД هیربد *ниг.* **ҳербад**.

ҲЕҶ هیج *ҷонишини инкорӣ*: 1. ҳаргиз, асло. 2. ягон. 3. *ҳиссачаи саволӣ* оё. 4. ҳамчун ҷузъи таркибҳо ба онҳо маънои инкорӣ медиҳад: **ҳеҷ вақт, ҳеҷ гоҳ, ҳеҷ гуна**, **ҳеҷ кас, ҳеҷ кадом;** 5. беқадр; **ҳеҷ аст** аҳамияте надорад, арзише надорад.

ҲЕҶКОРА هیج کاره бекор, бекорхӯҷа.

ҲЕҶМАДОН هیج مدان нодон.

ҲИБОЛА *а.* حباله қайд, банд; **ба ҳиболаи никоҳ даровардан** ба занӣ гирифтан.

ҲИБР I *а.* حبر сиёҳӣ, сиёҳии давот ва қалам.

ҲИБР II *а.* حبر *кҳн.* олим, хирадманд, доно, донишманд.

ҲИДДАТ *а.* حدت тезӣ, тундӣ.

ҲИДОЯТ *а.* هدایت роҳи рост нишон додан, роҳнамоӣ.

ҲИДОЯТГАР هدایت раҳнамоикунанда, раҳнамо.

ҲИЗАБР//ҲИЖАБР هزبر//هژبر *кит.* 1. шери даранда; шер. 2. *маҷ.* далер, шуҷоъ. нотарс.

ҲИЗАБРАВЖАН هزبراوژن *кит.*, *ниг.* **ҳизабрандоз**.

ҲИЗАБРАНДОЗ هزبرانداز *кит.* шерафкан, шерандоз, далер, диловар.

ҲИЗБ *а.* حزب 1. гурӯҳи одамон, ки бо як мақсад муттаҳид шудаанд; фирқа, партия. 2. гурӯҳ, даста, фавҷ. 3. сипоҳ, лашкар; тобеин, мададгорон. 4. воҳиди тақсим кардани Қуръон, ки ба чаҳоряки ҷузъ ё пора баробар аст ва дар маҷмӯъ Қуръон аз 120 ҳизб иборат аст. 5. дар тасаввуф ва футувват тоифаест, ки ба як шахс мансуб аст.

ҲИЗБӢ حزبی *мансуб ба* **ҳизб**; узви ҳизб; мутаассиби ҳизб.

ҲИЗБПАРАСТ حزب‌پرست мӯътақид ба ҳизб; мутаассиби ҳизб.

ҲИЗБУЛЛОҲ حزب الله 1. ҳизби Худованд. 2. мӯъминон; гурӯҳи солеҳон.

ҲИЗБПАРАСТӢ حزب پرستی эътиқоди ҳизбӣ, таассуби ҳизбӣ.

ҲИККАК//ҲИҚҚАК هکّک//هقّک *ниг.* **ҳиккак**.

ҲИКАМ *а.* حکم *ҷ.* **ҳикмат**.

ҲИКМАТ I *а.* حکمت 1. илм, дониш. 2. доноӣ, хирадмандӣ, фазилат. 3. ҳилм, бурдборӣ, таҳаммул. 4. адл, адолат, дод. 5. Қуръон, китоби муқаддас. 6. панд, андарз, сухани пандомез; **ба Луқмон ҳикмат омӯхтан** омӯхтани чизе ба касе, ки аъламтар аст. 7. сабаб ва иллати ягон ҳодиса, сирри ягон ҳодиса; **арзон бе иллат нест, қимат бе ҳикмат**;

ҲИКМАТ II *а.* حکمت 1. *фалс.* илмест, ки дар он аз ҳақиқати ашё баҳс меравад. 2. дар тасаввуф сиррест, ки ошкор кардани он байни авом норавост ва оқибати ногувор

дорад.

ҲИКМАТНОК حکمت ناک : **сухани ҳикматнок** сухане, ки дар он панду насиҳате ҳаст ва ё моҳияти масъалае баён ёфтааст.

ҲИКМАТОМЕЗ حکمت آمیز *ниг.* **ҳикматнок**.

ҲИКМАТОМӮЗ حکمت آموز пандомӯз.

ҲИКМАТОРО حکمت آرا орояндаи ҳикмат, зебдиҳандаи ҳикмат.

ҲИКМАТШИНОС حکمت‌شناس оқил, хирадманд, файласуф.

ҲИКМАТШИНОСӢ حکمت‌شناسی оқилӣ, хирадмандӣ, файласуфӣ.

ҲИКОЁТ حکایات *ч.* **ҳикоя** (достонҳо, ҳиссаҳо).

ҲИКОЯ(Т) حکایه//حکایت 1. нақл кардани воқеае ё достоне. 2. асари бадеии мансури ҳаҷман хурд, ки дар он воқеа ё саргузаште баён меёбад; қисса, саргузашт; **ҳикоя кардан** нақл кардан, саргузаштеро ривоят кардан.

ҲИКОЯБАНДӢ حکایه‌بندی сохтани ҳикоя аз воқеаи дида ё шунидашуда.

ҲИКОЯГӢ حکایگی нақлӣ, қиссагӣ; **ҷумлаи ҳикоягӣ** ҷумлае, ки дар бораи воқеае ё ҳодисае маълумот медиҳад.

ҲИКОЯГӮЙ حکایه گوی қиссагӯй.

ҲИКОЯНАВИС حکایه‌نویس касе, ки қисса (ҳикоя) менависад.

ҲИКОЯНАВИСӢ حکایه نویسی машғул будан ба эҷоди қиссаву ҳикоя.

ҲИКОЯТ حکایت *ниг.* **ҳикоя**.

ҲИҚҚАК هقک садои канда – кандаи беихтиёре, ки бар асари нуқси меъда пай дар ҳам аз даҳон мебарояд, ҳиқак, саксака.

ҲИҚҚАҚ هقق *ниг.* **ҳиққак**.

ҲИҚҚӢ هقّی :**ҳиққӣ карда натавонистан** дар ҷавоби касе чизе гуфта натавонистан, садо бароварда натавонистан.

ҲИҚҚОС هقّاس *ниг.* **ҳиқ-ҳиқ; ҳиққос задан**.

ҲИҚ-ҲИҚ هق هق ҳиққос, фиқ-фиқ; **ҳиқ-ҳиқ гиристан** фиқ-фиқ гиря кардан.

ҳил هيل *асоси замони ҳозираи феъли* **ҳилидан // ҳиштан**.

ҲИЛ I *а.* هيل як навъ дорувории хушбӯ.

ҲИЛ II حيل *ниг.* **ҳила.**

ҲИЛА حيله 1. макр, фиреб, тазвир. 2. чора, тадбир.

ҲИЛАБОЗ حيله باز *ниг.* **ҳилагар**.

ҲИЛАГАР حيله گر фиребгар, маккор.

ҲИЛАГАРӢ حيله گری маккорӣ, фиребгарӣ.

ҲИЛАГАРОНА حيله‌گرانه маккорона, фиребгарона.

ҲИЛАКОР حيله کار *ниг.* **ҳилагар**.

ҲИЛАКОРӢ حيله کاری *ниг.* **ҳилагарӣ**.

ҲИЛАКОРОНА حيله کارانه *ниг.* **ҳилагарона**.

ҲИЛАОМЕЗОНА حيله آميزانه *ниг.* **ҳилагарона.**

ҲИЛАСОЗ حيله ساز *ниг.* **ҳилагар**.

ҲИЛАҶУ(Й) حيله جو(ی) *ниг.* **ҳилагар**.

ҲИЛИДАН هيليدن *ниг.* **ҳиштан**.

ҲИЛМ حلم нармӣ, мулоимат; **ҳилм-ҳилм мулоим** нарм; **ҳилм-ҳилм пухта** нағз, мулоим пухта (*маъмулан, дар мавриди гӯшт мегӯянд*).

ҲИЛОЛ هلال моҳи нав (*то шаби севум*).

ҲИЛОЛАБРӮ هلال‌ابرو абрӯвони ба шакли моҳи нопурра, камонӣ, хамида.

ҲИЛОЛӢ هلالی ба шакли моҳи нопурра, досмонанд, камонмонанд, хамида.

ҲИЛПИРОС *гуфт.* هلپراس ҷунбидан, ба ҷунбиш омадан (*мас., байрақ аз вазиши бод*), эҳтизоз; **ҳилпирос задан**.

ҲИМЕЛ حميل *ниг.* **ҳамоил**.

ҲИММАТ همّت 1. қасд, ирода, азми қавӣ, ҷаҳд, кӯшиш. 2. саховат, ҷавонмардӣ; **камари ҳиммат бастан** ба коре сахт азму ирода кардан.

ҲИММАТБАЛАНД همّت‌بلند олиҳиммат, назарбаланд.

ҲИММАТБАЛАНДӢ همّت بلندی саховатпешагӣ; назарбаландӣ.

ҲИМОЯ(Т) حمايه//حمايت нигаҳбонӣ, ҳафозат; мудофиа, пуштибонӣ; **ба зери ҳимоят гирифтан** пушту паноҳ шудан (*ба касе*); **ҳимоя**

кардан муҳофизат кардан, мудофиа кардан.

ҲИМОЯГАР//ҲИМОЯТГАР حمایه گر//حمایت گر ҳимоякунанда, мудофеъ, пушту паноҳ, пуштибон.

ҲИМОЯКУНАНДА حمایه کننده *ниг.* **ҳимоятгар**.

ҲИМОЯТ حمایت *ниг.* **ҳимоя**.

ҲИМОЯЧӢ حمایه‌چی мудофиакунанда, пуштибон.

ҲИМОЯШАВАНДА حمایه‌شونده ҳар касе ё чизе, ки мавриди ҳимоя, дифоъ, нигаҳбонӣ қарор мегирад..

ҲИН I هین *кит. калимаи нидо* 1. ана, инак; огоҳ бош, эҳтиёт шав. 2. шитоб кун, зуд.

ҲИН II حین вақт, ҳангом, дам, лаҳза; **дар як ҳин** дар як дам.

ҲИН III *а.* هین сел, селоб.

ҲИНДБО هند با коснӣ.

ҲИНДБОӢ هندبایی мутааллиқ ба ҳиндбо, аз коснӣ тайёршуда: **қаҳваи ҳиндбоӣ**.

ҲИНДӢ هندی мардуми Ҳиндустон, аҳли Ҳинд; **ҳинду эронӣ** *мансуб ба* **ҳиндӣ ва эронӣ**; **забонҳои ҳинду эронӣ**.

ҲИНДУ هندو 1. аҳли Ҳиндустон, ҳинду. 2. пайраи дини ҳиндувон. 3. посбон. 4. ғулом, банда, зархарид. 5. *маҷ.* сиёҳ; **холи ҳинду** холи сиёҳ.

ҲИНДУАВРУПОӢ هندواروپایی *мансуб ба* **минтақаи Ҳинд ва Аврупо; забонҳои ҳинду-аврупоӣ, халқҳои ҳиндуаврупоӣ**.

ҲИНДУАВРУПОШИНОСӢ هندواروپاشناسی соҳае, ки таҳқиқи минтақаи Ҳинд ва Аврупо машғул аст.

ҲИНДУВОНА I هندوانه ба тариқи ҳиндӣ, ба ҳиндӣ, ҳиндигӣ, монанди ҳинду.

ҲИНДУВОНА II هندوانه *кит.* тарбуз; ◊ **ҳиндувона зери бағали** *касе* **додан** касеро бо чизе мағрур кардан, ки ӯ лоиқи он набошад.

ҲИНДУИЯ هندوئیه мазҳаби ҳукмрон дар Ҳиндустон, ки ба бараҳманизм ва буддизм асос ёфтааст.

ҲИНДУӢ هندویی *мансуб ба* **ҳиндӣ**; *гуфт., маҷ.* одами дамдузд, канорачӯй.

ҲИНДУСТОНӢ هندوستانی *мансуб ба* **Ҳиндустон**; сокини Ҳиндустон; забони мардуми Ҳиндустон.

ҲИНДУХИТОӢӢ هندوختایی *мансуб ба* минтақаи Ҳинду Ҳитой; мардуми минтақаи Ҳинду Хитой.

ҲИНДШИНОС هندشناس муҳаққиқи Ҳиндустон ва мардуми он.

ҲИНО I حنا растаниест буттамонанд дорои гулҳои сафед, ки бо кӯфтаи он мӯй, дасту поро ранг мекунанд; **ҳино бастан** (мондан) гарди ҳиноро тар карда ба дасту по бастан, ки ранг гирад; ◊ **ба по ҳино бастан** суст рафтор кардан.

ҲИНО II هناء 1. қатрон. 2. хӯшаи борондидаи хурмо.

ҲИНОБАНДӢ حنابندی *ниг.* **ҳинобандон**.

ҲИНОБАНДОН حنابندان маросимест, ки дар арафаи арӯсӣ арӯсшаванда бо дугонаҳояш мегузаронад.

ҲИНОГУЛ حناگل номи навъе аз гул.

ҲИНОКОР حناکار касе, ки ҳино мекорад, корандаи ҳино.

ҲИНОҲИН هیناهین *кит.* дар ҳоли шитоб, шитобзадагӣ, саросема, саросемакорӣ.

ҲИНҶОР هنجار *ниг.* **ҳанҷор**.

ҲИРҚА(Т) حرقه//حرقت сӯзиш, сӯхтан.

ҲИРМОН *а.* حرمان ноумедӣ, маҳрумӣ, бенасибӣ.

ҲИРМОНЗАДА حرمانزده ноумедшуда, бенасибгардида, бенасиб.

ҲИРОСАТ I *а.* حراست муҳофиза, нигаҳбонӣ, посбонӣ.

ҲИРОСАТ II *а.* حراثت киштукор, зироат, деҳқонӣ.

ҲИРОСАТПЕША حراست پیشه нигаҳбон, посбон, мудофеъ.

ҲИРС حرس тамаи аз ҳад зиёд; гушначашмӣ; **ҳирси мол** орзӯи аз ҳад зиёди молғундорӣ.

ҲИРСБАЛАНД حرس بلند гурусначашм, хасис, тамаъкор.

ҲИРФА(Т) حرفه//حرفت касб, ҳунар, пеша;

аҳли ҳирфа косиб, ҳунарманд.

ҲИС(С) حس қобилияти дарки таассуроти берунӣ, дарк, дарёфт, пайбарӣ; қувваи дарёфт; **ҳисси сомеа** қувваи шунавоӣ; **ҳис кардан** пай бурдан ба чизе.

ҲИСН *а.* حصن паноҳгоҳ, қалъа; **ҳисни ҳасин** қалъаи дастнорас.

ҲИСОБ *а.* حساب 1. шумур, шумурдан, миқдор. 2. муҳосиба, доду гирифти пулӣ; **ба ҳисоб гирифтан** а) шуморидан, шумораи чизеро муайян кардан; б) чизеро ба назари эътибор гирифтан; **ҳисоб ёфтан** шумурда шудан, ба шумор рафтан; **ҳисоби кореро ёфтан** чорае ёфтан, роҳи ҳалли масъалаеро ёфтан; **ҳисоб кардан** а) шумурдан; пиндоштан; кори худро дуруст ҳисоб мекард. 3. илми ҳисоб, арифметика; **ҳисоби абҷад** *ниг.* **абҷад**, бо ҳарфҳои арабӣ, ки ҳар як рақами муайянро ифода мекунад, моддаҳои таърихи ҳодисаеро баён кардан ва баровардан.

ҲИСОББАРӢ حساب بری ҳисоб бурдан; **мошини ҳисоббарӣ** дастгоҳе, ки танзими ҳисобу китоб ва назорати муттасили онро ба зимма дорад.

ҲИСОББАРОР حساببرار мошини ҳисоббарор, мошини ҳисобкунанда.

ҲИСОББАРОРӢ حساب برآری ҳисоб кардан, ҳисоб карда баровардан.

ҲИСОБГАР حساب گر 1. ҳисобкунанда, *маҷ.* он ки ба ҳисоб мегирад. 2. босарфа, сарфакор; боандеша, дурандеш, эҳтиёткор.

ҲИСОБГАРӢ حسابگری 1. ҳисобкор будан, ҳисобкунандагӣ. 2. *маҷ.* сарфакорӣ; боандешагӣ; дурандешӣ, эҳтиёткорӣ.

ҲИСОБГИР حساب گیر баҳисобгиранда.

ҲИСОБГИРӢ حسابگیری аз касе шумури чизеро гирифтан.

ҲИСОБГОҲ حسابگاه ҷой ва макони ҳисоб, **ҳисобгоҳи ҳашр** майдони қиёмат.

ҲИСОБДОН حسابدان каси аз илми ҳисоб хабардор; касе ки муҳосиба карда метавонад.

ҲИСОБДОНӢ حساب دانی аз илми ҳисоб бохабар; донандаи ҳисоб.

ҲИСОБДОР حساب دار касе ки муомила, дахлу харҷи муассисаеро идора мекунад.

ҲИСОБДОРӢ حساب داری 1. кор ва вазифаи ҳисобдор. 2. ҷои ҳисобдорӣ, шӯъбаи муассиса, ки ҳисобу китоби онро мебарад.

ҲИСОБӢ حسابی муҳосиба, ҳисоботи дахлу харҷ, ҳисобдиҳӣ ва ҳисобгирӣ; **ҳисобӣ кардан** яктарафа кардан, ба миён гузоштани дахлу харҷ ё кор ва музд.

ҲИСОБКОР حسابکار нархгузор, нархмонанда, мошини ҳисобу китобгар.

ҲИСОБКОРӢ حسابکاری нархгузорӣ, нархмонӣ.

ҲИСОБКУНАК حسابکنک асбоб барои шумурдани чизе; ҳисобкунаки газ, ҳисобкунаки барқ, ҳисобгар .

ҲИСОБКУНАНДА حساب کننده 1. ҳисобгар. 2. *ниг.* **ҳисобкор**.

ҲИСОБКУНӢ حسابکنی шумурдан, ҳисобу китоб кардан.

ҲИСОБОТ *а.* حسابات 1. муҳосиба. 2. хулосаи кор ва фаъолияти касе ё муассисае; **ҳисобот додан** дар бораи кори кардашуда ё дахлу харҷ маълумот додан (ё маърӯза кардан).

ҲИСОБОТДИҲАНДА حسابات دهنده касе ки аз кор ва фаъолияти худ гузориш медиҳад.

ҲИСОБОТДИҲӢ حساباتدهی ҳисобот додан, оид ба анҷом ё иҷрои коре маълумот додан.

ҲИСОБОТӢ حساباتی *мансуб ба* **ҳисобот**; **маҷлиси ҳисоботӣ** маҷлисе, ки касе аз кори худ ё фаъолияти ташкилоте гузориш медиҳад.

ҲИСОБРАС حساب رس *иқт.* аудитор.

ҲИСОБРАСӢ حساب رسی *иқт.* аудит.

ҲИСОБЧӢ حسابچی ҳисобдор, ҳисобгар; ба ҳисобгирандаи коре.

ҲИСОБШАВАНДА حسابشونده шумурдашаванда.

ҲИСОМ//ҲУСОМ *а.* حسام *кит.* шамшер, теғ.

ҲИСОР *а.* حصار 1. девор, девори даври қалъа. 2. қалъа; **ҳисори баланд** девори баланд.

ҲИСОРДОРӢ حصارداری *кит.* нигаҳдории қалъа, қалъабонӣ.

ҲИСОРӢ **حصاری** 1. бо девор иҳоташуда. 2. *мансуб ба* **қалъа**; қалъавӣ. 3. шаҳр ё одами муҳосирашуда.

ҲИСРИМ *а.* **حصرم** ғӯраи ангур; меваи норасида, *мас., хурмо.*

ҲИСС *а.* **حس** *ниг.* **ҳис**.

ҲИССА **حصه** як қисм аз чизе; бахра, саҳм; **ҳиссаҳои нутқ** *грам.* ҳиссаҳои морфологии нутқ (забон).

ҲИССАБАХШ **حصه‌بخش** тақсимкунандаи бахра, саҳм.

ҲИССАГӢ **حصگی** *мансуб ба* **ҳисса**; шарикӣ.

ҲИССАГУЗОР **حصه‌گذار** касе ки дар коре ҳиссае дорад.

ҲИССАГУЗОРӢ **حصه گذاری** дар коре шарикӣ кардан, саҳм гузоштан.

ҲИССАДОР **حصه دار** саҳмдор, шарик.

ҲИССАДОРӢ **حصه داری** ширкат, саҳмдорӣ.

ҲИССАЧА **حصه چه** 1. зарра, ҷузъ. 2. ҳиссаи нутқ.

ҲИССИЁТ *а.* **حسیات** *ҷ.* **ҳис**; эҳсос, мушоҳидаҳои ҳиссӣ.

ҲИССИЁТПАРАСТ **حسیات پرست** ба таъсири ҳиссиёт додашаванда.

ҲИССӢ **حسی** 1. *мансуб ба* **ҳис.** 2. лирикӣ ҳиссиётпарвар.

ҲИСШАВАНДА **حس‌شونده** эҳсосшаванда, қобили ҳис.

ҲИФЗ *а.* **حفظ** нигаҳдорӣ, нигаҳбонӣ, муҳофизат; **ҳифзи сиҳат** нигаҳдории тандурустӣ; **ҳифз кардан** а) нигаҳдорӣ (нигаҳбонӣ) кардан; б) ёд кардан аз бар кардан.

ҲИФОЗАТ *а.* **حفاظت** нигаҳдорӣ, муҳофизат.

ҲИФОЗАТДОР **حفاظتدار** муҳофизатдор; бехатар.

ҲИҶЛА *а.* **حجله** *ниг.* **ҳаҷла**.

ҲИҶО I *а.* **هجا** 1. *збш.* ҳар банди овози садонокдори як калима (*мас., калимаи пахта аз ду ҳиҷо иборат аст: пах-та*); 2. *адш.* воҳиди вазни шеър.

ҲИҶО II *а.* **هجا** асаре (*бештар манзум*), ки дар он касе ё ҳодисае сахт масхара карда шудааст, ҳаҷв, сатира.

ҲИҶОБ **حجاب** 1. парда. 2. ниқоб, рӯпӯш, рӯ пӯшондан (*мас., зан аз мард*).

ҲИҶОӢ **هجایی** :шеъри ҳиҷоӣ шеъре, ки асоси вазни он ба эътибор гирифтани ҳиҷоҳост.

ҲИҶР *а.* **هجر** *ниг.* **ҳаҷр**.

ҲИҶРАТ *а.* **هجرت** 1. кӯчидан, аз шаҳре ба шаҳри дигар кӯчида ҷойгир шудан; **ҳиҷрат кардан** кӯчида рафтан аз ватан ба ҷои дигар. 2. аввали солшумории қамарии исломӣ (16 июли соли 622 мелодӣ), ки аз кӯчидани Муҳаммади пайғамбар (с) аз Макка ба Мадина ибтидо гирифтааст.

ҲИҶРӢ **هجری** солшумории қамарӣ; *ниг.* **ҳиҷрат** 2.

ҲИҶРОН **هجران** ҷудоӣ, дурӣ аз ёру дӯстон, махсусан аз маъшуқ.

ҲИҶРОНЗАДА **هجرانزده** гирифтори ҳиҷрон, дурафтода аз ёру диёр; ғариб.

ҲИҶРОНДИДА **هجران دیده** касе, ки дурӣ, ҷудоиро дидааст, аз сар гузаронидааст.

ҲИҶҶА **هجه** усули алифбоомӯзии кӯҳна, ки ҳарфҳои ҳиҷоҳоро бо якдигар ҷанг андохта аз ҳиҷоҳо калима сохта мехонданд; (*мас., барои хондани калимаи Аҳмад: алиф бо ҳе забар "аҳ" мим бо дол забар – "мад" – Аҳмад*).

ҲИШТАН **هشتن** 1. тарк кардан, партофтан, мондан. 2. гузоштан, сар додан, раҳо кардан.

ҲИЯЛ *а.* **حیل** *ҷ.* **ҳила**.

ҲО I **ها** *ниг.* **ҳавваз**; ҳуттӣ.

ҲО II **ها** *ҷонишини ишоратӣ* ана, ин, он; **ҳо дар он ҷо**.

ҲО III **ها** *нидо* ҳой, ой, эй; **ҳо, бачаҳо, куҷо меравед?**

ҲО IV **ها** *ҳиссачаи тасдиқ* оре, бале, ҳа; ҳо, бале; **ҳо, ҳамин тавр буд**.

ҲОВАН **هاون** зарфест аз санг ё филиз, ки дар он чизеро андохта кӯфта майда мекунанд, уғур.

ҲОВАНДАСТА **هاون دسته** дастаи ҳован, ки бо он чизеро дар ҳован андохта мекӯбанд.

ҲОВИЯ *а.* هاویه *д.* номи табақаи ҳафтуми дӯзах, дӯзах.

ҲОВИЯБАНД هاویه بند маҳбус дар дӯзах, гирифтори дӯзах.

ҲОВИЯМИСОЛ هاویه مثال 1. монанди дӯзах. 2. дӯзахӣ, ҷаҳаннамӣ.

ҲОВӢ *а.* حاوی *кит.* иҳотакунанда, дарбаргиранда; **ҳовии чанд масоил**.

ҲОД(Д) *а.* حاد *кит.* бурро, тез (*корд ва г.*).

ҲОДИС *а.* حادث чизе ки нав пайдо шудааст, нав пайдошуда; *муқ.* **қадим**; **оламу ҳодис; одаму ҳодис** иборaҳое, ки эҳтимоли шудани ҳар гуна ҳодисаҳоро ифода мекунанд; **ҳодис шудан** пайдо шудан, рӯй додан.

ҲОДИСА *а.* حادثه 1. воқеа, воқеаи нав. 2. пешомад, рӯйдод, тасодуф; **ҳодисаи ногаҳонӣ** воқеаи нохост ва ғайри чашмдошт.

ҲОДИСАПАРВАРД حادثه‌پرورد он ки дар натиҷаи аз сар гузаронидани ҳодисаҳо ботаҷриба шудааст.

ҲОДИСАХЕЗ حادثه خیز ҷое, ки дар он ҳодисаҳо бисёр рух медиҳад; **базмгаҳи ҳодисахез** *киноя аз* **дунё**.

ҲОДӢ *а.* هادی *кит.* роҳнишондиҳанда, роҳнамо, ҳидояткунанда.

ҲОЖ هاژ ҳайрон, фурӯмонда, дармонда, саргашта.

ҲОЖИДАН هاژیدن 1. нигаристан, нигоҳ кардан. 2. фарёд кардан.

ҲОЖУИДАН هاژوئیدن *кит.* ҳайрон мондан, саргардон шудан.

ҲОЗИҚ *а.* حاذق устоди комил, доно, моҳир (*дар илми тиб*); **табиби ҳозиқ**; **ҳакими ҳозиқ**.

ҲОЗИЛ *а.* هازل шӯхикунанда, ҳазлбоз.

ҲОЗИМ حاضم ҳар чизи ҳазмкунандаи хӯрок.

ҲОЗИМА هاضمه ҳазми хӯрок, қувваи ҳазмкунандаи хӯрок дар меъда: **узвҳои ҳозима, қувваи ҳозима**.

ҲОЗИР حاضر 1. ҳузурдоранда, ҳузурдошта; *муқоб.* **ғоиб**. 2. омода, тайёр. 3. мавҷуд, ҳозира, муҳайё. 4. алъон, ҳамин вақт; **ҳозир меояд; ҳозирғоиб кардан** будагон ва набудагонро санҷидан (*мас., дар синф*); **ҳозир будан** а) тайёр будан, омода будан; б) ҳузур доштан; **ҳозир кардан (намудан)** тайёр кардан, омода гардонидан; **ҳозир шудан** а) тайёр шудан, омода шудан; б) омадан, пайдо шудан.

ҲОЗИРА حاضره *мансуб ба* вақти ҳозир; ҳозиразамон, кунунӣ; **адабиёти ҳозира; шароити ҳозира; замони ҳозира** а) вақти ҳозира; б) *грам.* замони ҳозираи феъл.

ҲОЗИРАЗАМОН حاضره زمان *мансуб ба* **замони ҳозира**; чизи нав, кас ва чизи кунунӣ, муосир; **бинои ҳозиразамон; илми ҳозиразамон; шаҳри ҳозиразамон.**

ҲОЗИРАКАК حاضرکک *гуфт.* худди ҳозир, алъон, навакак.

ҲОЗИРАНГӢ حاضرنگی *гуфт.* ҳар чиз ва амали ҳозир дидашуда ё ҳозир ба вуқӯъ пайваста.

ҲОЗИРҒОИБ حاضر غایب номбар кардан, як ба як ҷеғ задан.

ҲОЗИРИН *а.* حاضرین ҳозир будагон, ҳозирон, ҳузур доштагон.

ҲОЗИРӢ حاضری тайёрӣ, омодагӣ; **бе ҳозирӣ** бе тайёрӣ; **ҳозирӣ дидан** тайёрӣ дидан, тайёр шудан.

ҲОЗИРХИДМАТ حاضرخدمت ба хидмат ҳозир, шахси ҳамеша ба хидмат тайёр.

ҲОЗИРХИДМАТӢ حاضرخدمتی хизматрасонӣ, боилтифотӣ.

ҲОЗИРҶАВОБ حاضرجواب каси омодаи ҷавоб, он ки бадоҳатан ҷавоб медиҳад.

ҲОЗИРҶАВОБӢ حاضرجوابی ҳозирҷавоб будан, бадоҳатан ҷавоб дода тавонистан.

ҲОЗИРШАВӢ حاضرشوی 1. ҳозир шудан, омадан; **ба маҷлис ҳозиршавӣ**. 2. тайёр шудан, омодагӣ.

ҲОИЛ//ҲОЙИЛ حائل//حایل *кит.* 1. монеъшаванда, боздорандаи миёни ду чиз, монеъ ба пайвастани ду чиз. 2. чизе ки байни ду чиз истода онҳоро аз ҳам ҷудо мекунад.

ҲОИТ حائط девор, боғи атрофаш деворкашида.

ҲОЙ های *нидо* эй, ой, огоҳ бош! **ҳой бача! ҳой, мардум!**

ҲОЙ-ҲОЙ های های 1. садои гиряи баланд ва

сахт; ҳой-ҳой гиря кардан. 2. чи хуш, чи қадар нағз (*дар мавриди таъриф*).

ҲОЙ-ҲУЙ//ҲОЮ-ҲУЙ های هوی//های‌وهوی шӯру ғавғо, ғалоғула; **ҳой-ҳуи бачагон; ҳой-ҳуй бардоштан**; **ҳой-ҳуй кардан**.

ҲОКАЗО *а.* هکذا ҳамин хел, ба ин тартиб, ҳамин тавр, ғайраву ғайра; **ва ҳоказо** ва ғайра.

ҲОКИМ حاکم ҳукмкунанда, фармонфармо.

ҲОКИМИЯТ حاکمیت ҳукумат, ҳукмронӣ; **ҳокимияти сиёсӣ**; ҳокимият доштан.

ҲОКИМИЯТДӮСТ حاکمیت‌دوست *ниг.* ҳокимиятпараст.

ҲОКИМИЯТДӮСТӢ حاکمیت‌دوستی *ниг.* **ҳокимиятпарастӣ**.

ҲОКИМИЯТПАРАСТ حاکمیت‌پرست ҳокимиятдӯст, мансабпараст, риёсатталаб.

ҲОКИМИЯТПАРАСТӢ حاکمیت‌پرستی ҳокимиятдӯстӣ, мансабпарастӣ, риёсатталабӣ.

ҲОКИМӢ حاکمی ҳукмронӣ, ҳукумат рондан (ҳамчун ҳоким); **ҳокимӣ кардан** ҳукмронӣ кардан.

ҲОКИМНИШИН حاکم نشین *таър.* мавзее, ки дар он ҳоким қарор мегирифт ва фармонфармоӣ мекард; музофот ё вилояте, ки ба ҳокиме вобаста карда шудааст.

ҲОКИМХОНА حاکم خانه 1. *таър.* идораи маъмурии ҳоким. 2. хонаи ҳоким.

ҲОКӢ *а.* حاکی баёнкунанда, ҳикояткунанда, гӯянда.

ҲОЛ *а.* حال 1. аҳвол, вазъият чигунагӣ, чигунагии чизе; **арзи ҳол** баёни ҳолу вазъият; **тарҷимаи ҳол** шарҳи аҳвол, **шарҳи ҳол** баёни ҳол, тафсилоти авҳол; **ҳақиқати ҳол** чигунагии ҳақиқати вазъият; **ҳасби ҳол** чигунагии аҳвол, шарҳи аҳвол. 2. қувват, дармон; **ба қадри ҳол** ба қадри қуввату тавон; 3. вазъи саломатӣ, тандурустӣ; **ҳолаш бехтар гардид; ҳолу аҳвол** саломатӣ, вазъу ҳолат; **ранг бину ҳол пурс** (*зарб.*). 4. минвол, вазъ; **бо ин ҳол** ба ин минвол. 5. замони ҳозир, ҳозир; **дар айни ҳол** дар айни замон, вобаста ба ин; **то (ба) ҳол** ҳанӯз, то ин дам; **дар ҳар ҳол; ба ҳар ҳол** ба ҳар сурат, ҳар чи ҳам бошад; **(ва) ҳол он ки** дар сурате ки; аз ҳол рафтан суст шудан, бехуд гаштан; **ба ҳоли худ гузоштан** (мондан) ба ихтиёри худ мондан (касеро, чизеро), кордор нашудан.

ҲОЛА هاله доираи ғуборолуд дар гирди моҳ, хирмани моҳ.

ҲОЛАТ *а.* حالت 1. чигунагӣ, вазъият, ҳол; **ҳолати аввала** вазъияти пештара; **ҳолати рӯҳӣ** чигунагии вазъи рӯҳӣ; **дар ҳолате ки** дар сурате ки, дар вазъияте ки. 2. вазъият, ҳодиса, воқеа. 3. вақт, замон; **дар ҳолати...** дар вақти..., дар шароити.... 4. мадор, қувват, маҷол, дармон; **ҳолати бевазнӣ** вазъияти набудани вазн (*дар сурати озод будан аз қувваи кашиши замин*).

ҲОЛДОН حال‌دان 1. донандаи ҳолу аҳвол, огоҳ, бохабар; воқиф аз чигунагии воқеа. 2. ҳамроз, ҳамадам; **дӯсти ҳолдон ва ҳамдам**; **ҳолдон будан** бохабар аз ҳолу аҳвол будан, хуб шинос будан; **ҳолдон шудан** аз ҳолу аҳвол хабардор шудан, шинос шудан.

ҲОЛИБ *а.* حالب 1. дӯшанда, ширдӯш. 2. роҳе, ки шоша ба воситаи он аз гурда ба шошакдон меояд; роҳи бавл.

ҲОЛИЁ حالیا *кит.* ҳоло, акнун.

ҲОЛӢ *а.* حالی ороишёфта, ороста, зинатёфта (*бо тилло ва ҷавоҳир*), зарандуд.

ҲОЛО حالا 1. ҳозир, алҳол, дар вақти ҳозира. 2. акнун, кунун. 3. ҳанӯз, дар ин дам; **ҳоло ин масъала давом дошт; аз ҳоло** аз ҳозир, аз ҳамин дам.

ҲОЛПУРСӢ حال پرسی аҳвол пурсидан, ҳолу аҳвол пурсон шудан, саломатӣ ва чигунангии кору бори касеро пурсидан; хабар гирифтан аз ҳоли бемор.

ҲОЛҶӮӢ حال جوئی *ниг.* **ҳолпурсӣ**.

ҲОМИГӢ حامیگی ҳомӣ будан; ҳимоятгарӣ, пуштупаноҳ будан.

ҲОМИД *а.* حامد шукркунанда, ситоишгар, санохон.

ҲОМИЗ *а.* حامض 1. *кит.* турш, туршмаза. 2. туршӣ, кислота; **ҳомизи азот** кислотаи (туршии) азот; **ҳомизи кибрит** туршии гӯгирд.

ҲОМИЛ *а.* حامل баранда, барорандаи бор;

бордор.

ҲОМИЛА *а.* حامله зани бордор, обистан, дуҷон; **ҳомила будан** дар батн бача доштан, дуҷон будан; **ҳомила шудан** дуҷон шудан.

ҲОМИЛАГӢ حاملگی дуҷонӣ, давраи ҳомилагӣ.

ҲОМИЛАДОР حامله دار *ниг.* **ҳомила**.

ҲОМИЛАДОРӢ حامله داری *ниг.* **ҳомилагӣ**.

ҲОМӢ I *а.* حامی *мансуб ба* **Ҳом**; яке аз писарони Нӯҳ (а).

ҲОМӢ II *а.* حامی ҳимоятгар, пуштибон, тарафгир, мададгор.

ҲОМӢ III هامی *кит.* саргардон, ҳайрон.

ҲОММА هامه *кит.* 1. ҳайвони хазанда ва газандаи заҳрнок, махсусан мор. 2. хазанда, ҳашарот.

ҲОМУНБУР هامون بر 1. тайкунандаи ҳомун, он ки аз биёбон мегузарад. 2. *маҷ.* тезрав, сабуксайр.

ҲОМУННАВАРД هامون‌نورد тезрав (*оид ба асп*).

ҲОН هان *нидо* огоҳ бош, хабардор бош, ҳуш дор.

ҲОНИС *а.* حانث шикананда, вайронкунанда (қасамро): **ҳониси қасам**.

ҲОНУТ *а.* حانوت 1. дӯкон. 2. дӯкони майфурӯшӣ.

ҲОР هار девона; **саги ҳор; ҳор шудан** девона шудан чун саг.

ҲОРӢ هاری девонагӣ.

ҲОР(Р) *а.* حار гарм, сӯзон.

ҲОРРА *а.* حاره *кит.* гарм, сӯзон; **минтақаи ҳорра** минтақаи гармсер.

ҲОРИС I *а.* حارث деҳқон, барзгар, зореъ, зироаткунанда.

ҲОРИС II *а.* حارس посбон, нигоҳдоранда.

ҲОРИС III *а.* حارص *ниг.* **ҳарис**.

ҲОСИД *а.* حاسد ҳасадбаранда, нотавонбин, ҳасуд.

ҲОСИДӢ حاسدی нотавонбинӣ, ҳасудӣ.

ҲОСИДОНА حاسدانه бо ҳасадбарӣ, нотавонбинона.

ҲОСИЛ *а.* حاصل 1. бор, самар, маҳсул, ки аз зироат, боғдорӣ, чорводорӣ, истеҳсолот *ва г.* ба даст оварда мешавад; **ҳосили баланд, ҳосили бисёр, ҳосили фаровон.** 2. натиҷа, маҳсул, ҳар чизе ки аз кору амал ба даст меояд. 3. нафъ, фоида, суд; **ҳосили кор** маҳсули кор, натиҷаи кор; **ҳосили меҳнат** самараи кор; **ҳосил бардоштан** ҳосил ғундоштан (гирифтан), самара ба даст овардан; **ҳосил гирифтан** маҳсул ба даст овардан; **ҳосил кардан** ба даст овардан; **ҳосил шудан** а) ба даст омадан; б) ба вуҷуд омадан, пайдо шудан; **қаноат ҳосил кардан** қонеъ шудан. 4. *риёз.* натиҷаи амалиёти арифметикӣ: **ҳосили зарб, ҳосили тарҳ, ҳосили ҷамъ, ҳосили тақсим**.

ҲОСИЛБАНДӢ حاصل‌بندی ҳосил бастан, ба ҳосил даромадан.

ҲОСИЛБАРДОРӢ حاصل‌برداری ғунучини ҳосил, ҷамъоварии ҳосил.

ҲОСИЛГАРАВ حاصل‌گرو *таър.* ҳосили замин, ки барои адои қарзи гирифташуда ба гарав монда мешуд; **ҳосилгарав кардан** маҳсули заминеро пешакӣ ба гарав мондан; **ҳосилгарав шудан** ба гарав монда шудани ҳосили оянда.

ҲОСИЛҒУНДОР حاصل‌غندار ғундорандаи ҳосил, ҷамъоварандаи ҳосил; **техникаи ҳосилғундор**.

ҲОСИЛҒУНДОРӢ حاصل‌غنداری ғундоштани ҳосил, ҷамъоварии ҳосил.

ҲОСИЛДЕҲ حاصل ده ҳосилдиҳанда, ҳосилдор, серҳосил; **замини ҳосилдеҳ; навдаи ҳосилдеҳ.**

ҲОСИЛДИҲАНДА حاصل دهنده *ниг.* **ҳосилдеҳ**.

ҲОСИЛДИҲӢ حاصل‌دهی ҳосил додан, ҳосил овардан.

ҲОСИЛДОР حاصل دار *ниг.* **ҳосилдеҳ**.

ҲОСИЛКУНАНДА حاصل‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҳосил кардан**.

ҲОСИЛНОК حاصل ناک 1. самаранок, серҳосил. 2. маҳсулдор, сермаҳсул. 3. натиҷабахш, натиҷадор.

ҲОСИЛНОКӢ حاصل‌ناکی 1. серҳосилӣ, ҳосило-

варӣ: **ҳосилнокии зироат**. 2. самаранокӣ, маҳсулнокӣ: **ҳосилнокии меҳнат**.

ҲОСИЛОВАР حاصل آور ҳосилдиҳанда.

ҲОСИЛХЕЗ حاصلخیز ҳосилдеҳ, ҳосиловар; **замини ҳосилхез**.

ҲОСИЛХЕЗӢ حاصلخیزی ҳосиловарӣ, серҳосилӣ.

ҲОСИЛШАВАНДА حاصلشونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҳосил шудан**. 2. чизе, ки ҳосил мешавад; ба вуҷуд меояд: **ғаллаи ҳосилшаванда, таассуроти ҳосилшаванда**.

ҲОСИЛШУДА حاصلشده ба вуҷудоамада, пайдошуда: **таассуроти ҳосилшуда**.

ҲОССА *а.* حاسه қуввае, ки ба воситаи он чизеро ҳис мекунанд ва дармеёбанд.

ҲОТА حاطه *гуфт.* 1. замини ҳавлӣ, замини гирдаш иҳоташудаи ҳавлӣ ё боғча; ҳаёт. 2. девори атрофи замини ҳавлӣ ё боғча.

ҲОТАМ *а.* حاتم дар адабиёти классикӣ номи шахсе аз қабилаи Тайи араб, ки дар саховату бахшиш машҳур шудааст; накӯкор, сахӣ, ҷавонмард; **ҳотами даврон; ҳотами замон**; ◊ **гӯри Ҳотамро лагад зад** камоли саховатмандӣ нишон додани касеро таъкид кардан.

ҲОТАМӢ حاتمی саховатмандӣ, бахшояндагӣ, мисли Ҳотам сахӣ будан.

ҲОТАМОНА حاتمانه монанди Ҳотам; саховатмандона, бахшишкорона.

ҲОТИФ *а.* هاتف *кит.* овоздиҳанда, ҷеғзананда, нидокунанда; касе, ки овозаш шунида мешаваду худаш дида намешавад.

ҲОФИЗ حافظ 1. чизеро аз ёд кардан; ҳофизи Қуръон, касе, ки Қуръонро ёд кардааст. 2. сароянда, сурудхон: **ҳофизи халқ**.

ҲОФИЗА حافظه қобилияти дар ёд нигоҳдории таассурот, ёд; **қувваи ҳофиза** лаёқати дар ёд нигоҳ доштан.

ҲОФИЗӢ حافظی 1. сурудхонӣ, мутрибӣ, сарояндагӣ: **ҳофизӣ кардан**. 2. суруд.

ҲОҶ(Ч) *а.* حاج *ниг.* **ҳоҷӣ**.

ҲОҶАТ *а.* حاجت 1. эҳтиёҷ, ниёзмандӣ, зарурат; **ба ин ҳоҷати эзоҳ нест**. 2. даркор, зарур, лозим; **чизе, ки аён аст, ҳоҷат ба баён нест** (*зарб.*); **ҳоҷати** *касеро* **баровардан** эҳтиёҷи касеро қонеъ кардан.

ҲОҶАТБАРОР حاجت برار он ки эҳтиёҷи касеро баҷо меоварад, қонеъкунандаи ҳоҷати касе.

ҲОҶАТБАРОРӢ حاجت برآری ҳоҷати касеро баровардa, ҳоҷатбарор будан.

ҲОҶАТМАНД حاجت مند касе, ки ба чизе, коре ҳоҷат дорад, эҳтиёҷманд, мӯҳтоҷ.

ҲОҶАТМАНДӢ حاجتمندی эҳтиёҷмандӣ, мӯҳтоҷӣ, ҳоҷатманд будан.

ҲОҶАТХОНА حاجتخانه ҷои қазои ҳоҷат, обрез.

ҲОҶИБ I *а.* حاجب парда, чодар.

ҲОҶИБ II *а.* حاجب *кит.* дарбон, пардадор.

ҲОҶИБ III *а.* حاجب абрӯ; **қавси ҳоҷиб** камони абрӯ.

ҲОҶИБ IV *а.* حاجب *адш.* як навъи радиф; радифи дохилӣ.

ҲОҶИЗ *а.* حاجز он чи ба миёни ду чиз даромада бошад, монеъ, ҳоил; **ҳиҷоби ҳоҷиз** *ниг.* **ҳиҷоб**.

ҲОҶИГӢ حاجیگی *мансуб ба* **ҳоҷӣ**; **номи ҳоҷигӣ**.

ҲОҶӢ I حاجی он ки зиёрати Каъба дар Макка карда бошад.

ҲОҶӢ II هاجی ҳаҷвкунанда, ҳаҷвгӯй.

ҲОШАЛИЛЛОҲ//ҲОШОЛИЛЛАҲ حاشالله 1. дур дорад Худо аз бадӣ!; Худо нигаҳ дорад, паноҳ бар ту Худоё!. 2. ҳаргиз, ҳеҷ вақт, мабодо.

ҲОШИЯ حاشیه 1. канори ҳар чиз, канори саҳифаҳои китоб, ки қайду шарҳ навиштан мумкин бошад. 2. шарҳ доир ба матн ё оид ба тафсири ягон китоб.

ҲОШИЯБАНДӢ حاشیه‌بندی 1. танзим ва дуруст кардани ҳошияи чизе. 2. ҷӯяккашӣ, деворбандии атрофи пал.

ҲОШИЯБОФ حاشیه باف чевари тӯрбоф, ки дар канораи гиребон ё остину домон *ва г.* нақшу нигори тӯршакл мебофад.

ҲОШИЯБОФӢ حاشیه‌بافی бофтани ҳошия, канора, зеҳ, лабакӣ.

ҲОШИЯГУЗОР حاشیه‌گذار касе, ки дар канора, атрофи чизе ҷойи холӣ мегузорад.

ҲОШИЯГУЗОРӢ حاشیه‌گذاری ҷойи холӣ гузоштан (*дар китоб, дафтар*).

ҲОШИЯДОР حاشیه‌دار ҳар чизе ки гирдогирдаш нақшу нигор дошта бошад, зеҳдор.

ҲОШИЯДӮЗӢ حاشیه دوزی дӯхтани ҳошия бар канори либос, матоъ ва монанди инҳо.

ҲОШИЯКАШ حاشیه کش *ниг.* **ҳошиябоф**.

ҲОШИЯКАШӢ حاشیه کشی *ниг.* **ҳошиябофӣ**.

ҲОШИЯНАВИС حاشیه نویس он ки дар шарҳу тафсири китоб ҳошия навиштааст.

ҲОШИЯНИШИН حاشیه نشین 1. он ки дар канори шаҳрҳо ва деҳаҳо зиндагӣ мекунад, он ки зиндагии фақирона дорад. 2. нишастагони гирди чизе ё каси воломақом.

ҲОШИЯНИШИНӢ حاشیه نشینی ҳошиянишин будан, дар атрофи шаҳрҳо ва деҳаҳои бузург зиндагӣ кардан.

ҲОШИЯСОЗӢ حاشیه سازی *ниг.* **ҳошиябандӣ**.

ҲОШО I *а.* حاشا 1. ҳаргиз, ҳеҷ вақт, ҳеҷ гоҳ, ҳеҷ. 2. албатта, ҳатман.

ҲОШО II *а.* حاشا *калимаи нидо* 1. Худо нигоҳ дорад, дур бод, пок бод. 2. ҳаргиз, абадан, ҳеҷ гоҳ.

ҲОШОКАЛЛОҲ حاشاکالله ҳатман, албатта (*бо исрори бисёр*).

ҲОЮҲУ هایو هو *ниг.* **ҳаёҳу**.

ҲУ//ҲУВ هو *калимаи ишорат* он, дар он, ба он, ана он: **ҳу ба он хона, ҳу дар он майдон, ҳу ба он дарахт**.

ҲУБАРА هبره *ниг.* **ҳуборӣ**.

ҲУББ *а.* حب меҳр, муҳаббат, дӯстӣ; **ҳубби ватан** меҳру муҳаббати ватан; **ҳубби нафс** иззати нафс.

ҲУББУЛВАТАН حب الوطن муҳаббат ба ватан, ватандӯстӣ.

ҲУББУЛМАЛИК حب‌الملک номи як навъ доруи исҳоловар.

ҲУБОБ *а.* حباب қуббачаҳои рӯи об, ки вақти ба ҷӯш омадани он, вақти борон ё собунро кафк кунондан пайдо мешавад; **ҳубоби об; ҳубоби кафки собун**.

ҲУБОБОСО حباب آسا монанди ҳубоб.

ҲУБОРӢ//ҲУБОРО هوباری//هوبارا *кит.* як навъ мурғи ёбоӣ ба бузургии мурғобӣ.

ҲУБУБ *а.* حبوب *ҷ.* **ҳаб(б)**.

ҲУБУБОТ *а.* حبوبات растаниҳои донагӣ.

ҲУБУР *а.* حبور 1. шодӣ, шодмонӣ. 2. доноён.

ҲУБУТ *а.* هبوط фуруд омадан, фурудоӣ; нишебӣ.

ҲУВ هو *нидо, ниг.* **ҳу**; **ҳув онҳоро дидӣ**?

ҲУВАЙДО هویدا равшан, зоҳир, ошкор, намоён, аён.

ҲУВВАС//ҲУВВОС هوّس//هوّاس *калимаи тасвирӣ*, ки тамом, холӣ шуда мондани ҷоеро ифода мекунад: **хона ҳуввас карда монд, аз беодамӣ ҳуввас мезад**.

ҲУВИЯТ *а.* هویت *кит.* моҳияти шахсе ё чизе, шахсият.

ҲУВ-ҲУВ هوهو *калимаи тақлиди* овоз.

ҲУДА هده ҳақ, рост, дуруст; фоида.

ҲУДАЙЧӢ هدیچی пешхизмати дарбори амирони Бухоро; сардори пешхизматон.

ҲУДО I *а.* حدی//حدا бо суруд рондани шутур; суруди уштуракиҳо; умуман суруд.

ҲУДО II *а.* هدا 1. ростӣ; роҳи рост. 2. ҳидоят, раҳнамунӣ.

ҲУДУД حدود *ҷ.* **ҳад**; 1. канорҳои чизе, интиҳои ҷое. 2. доираи сарзамине; **ҳудуди ҷумҳурӣ**. 3. сарҳад, марз. 4. ҳад, поён, охир, интиҳо; **ин кор ҳудуд надорад**; **ҳудуд гузоштан** ҳад гузоштан, ҷудо кардан; **ҳадду ҳудуд надоштан** интиҳо надоштан, калон ва беохир будан.

ҲУДУДГУЗОР حدودگذار касе, ки барои ҳар чизе ё коре ҳад ва меъёр муқаррар мекунад.

ҲУДУДГУЗОРӢ حدودگذاری ҳад, меъёр гузоштан.

ҲУДУДӢ حدودی *ниг.* **сарҳад(д)ӣ**.

ҲУДУС *а.* حدوث *кит.* пайдоиш, нав ба вуҷуд омадан, рӯй додан.

ҲУДҲУД *а.* هدهد як навъ парандаи тоҷдор,

шонасарак, пӯпишак.

ҲУЖАБР//ҲУЗАБР هژبر//هزبر 1. шери даранда. 2. *маҷ.* паҳлавон, далер.

ҲУЖИР//ҲАЖИР هژیر хуб, нек, нағз; дилкаш, хушу хуррам.

ҲУЖИРӢ هژیری 1. хушзеҳнӣ, хушфаҳмӣ, фаросат. 2. кору рафторҳои нек.

ҲУЗ I هوز овози тезу тунд монанди овози лаганду тоси филизӣ.

ҲУЗ II هوز *ҷ.* **аҳвоз**; ҳуз, номи мардуми сокини Хузистони Эрон.

ҲУЗАРБ هوزرب паҳлавон, боқувват. *ниг.* **ҳужабр**.

ҲУЗВОРИШ هزوارش 1. идеограмма, аломат ва нишонаҳо дар забони форсии қадим, ки ба як тарз навишта мешуд, вале ба тарзи дигар қироат мегашт. 2. баён кардан, шарҳ додан, тафсир намудан.

ҲУЗЗОР *а.* حضار *ҷ.* **ҳозир**; ҳозирон.

ҲУЗН حزن ғам, ғусса, андӯҳ, ғамгинӣ.

ҲУЗНАНГЕЗ حزن‌انگیز андӯҳовар, ғамангез: **манзараи ҳузнангез**.

ҲУЗНОВАР حزن‌آور андӯҳовар, ғамангез: **манзараи ҳузновар; оҳанги ҳузновар**.

ҲУЗНОМЕЗ حزن‌آمیز андӯҳгин, ғамгинона; **табассуми ҳузномез**.

ҲУЗОК//ҲАЗОК *а.* هزاک *кит.* аблаҳ ва нодон, касе, ки зуд фиреб меҳӯрад.

ҲУЗОЛ *а.* هزال харобӣ, лоғарӣ.

ҲУЗУР *а.* حضور 1. ҳозир будан, ҳозир шудан (*дар назди касе*). 2. *бо пешванд ва изофа ба маънои* назд, пеш меояд: **аз ҳузури...** аз назди..., аз пеши...; **ба ҳузури**... ба назди..., ба пеши...; **дар ҳузури**... дар назди.., дар пеши...; **ҳузур доштан** ҳозир будан, иштирок доштан. 3. осудагӣ, фароғат, ҳаловат, осоиш, роҳат; **ҳузуру ҳаловат** роҳату фароғат; **ҳузур кардан** кайф кардан, ҳаловат бурдан.

ҲУКАМО *а.* حکما *ҷ.* **ҳаким**.

ҲУККОМ *а.* حکام *ҷ.* **ҳоким**.

ҲУКМ حکم 1. амр, фармон, фармоиш. 2. қарор, қарори маҳкама, органҳои судӣ *ва г.* 3. қоида, қонун, чизи ба сифати қоида ва қонун фармуда; **ҳукми шариат; ҳукм баровардан** а) фармон баровардан; б) қонуну қоида баровардан; в) ба як фикре омадан, баҳо додан; **ҳукм кардан** фармон баровардан, қарор додан; **ҳукм рондан** а) фармонфармоӣ кардан, ҳукумат кардан; б) барқарор будан, устувор будан; **ба ҳукми (***касе, чизе***) даромадан** а) ба ихтиёри чизе (касе) даромадан, тобеъ шудан; б) ба мисли ҳамон чиз шудан, шакл ё расми ҳамон чизро гирифтан.

ҲУКМАНДОЗ حکم انداز тирандози моҳире, ки ҳаргиз нишонаро хато накунад, устоди тирандозӣ.

ҲУКМАНДОЗӢ حکم اندازی иштибоҳ накардан, хато накардан дар тирандозӣ.

ҲУКМБАРОРӢ حکم‌برآری ҳукм баровардан, ҳукм кардан.

ҲУКМДОР حکم‌دار ҳоким, ҳукмрон, ҳукмфармо: **табақаи ҳукмдор**.

ҲУКМКАШ حکم‌کش мутеъ, фармонбардор; *муқоб.* **ҳукмрон**.

ҲУКМКУНАНДА حکم‌کننده он ки ҳукм мекунад.

ҲУКМНОМА حکم‌نامه қарори маҳкамаҳои судӣ.

ҲУКМРАВО حکم روا *ниг.* **ҳукмрон**.

ҲУКМРАВОӢ حکم روایی *ниг.* **ҳукмронӣ**.

ҲУКМРОН حکم‌ران 1. ҳоким, ҳукмфармо, фармонраво: **синфи ҳукмрон, табақаи ҳукмрон**. 2. ҷорӣ, ҳукмфармо: **ин қоида чанде ҳукмрон буд**.

ҲУКМРОНӢ حکم‌رانی ҳокимӣ, фармонфармоӣ, ҳукмфармоӣ; **ҳукмронӣ кардан** ҳукмфармо будан.

ҲУКМФАРМО حکم فرما 1. ҳоким, ҳукмрон, фармонфармо. 2. соҳиб, ғолиб, соҳиби вазъият ва шароит.

ҲУКМФАРМОӢ حکم‌فرمایی ҳокимӣ, ҳукмронӣ.

ҲУКУМАТ حکومت 1. ҳукмронӣ, фармонфармоӣ, ҳокимӣ; **ҳукумат кардан (рондан)**

ҳукмронӣ кардан. 2. мақоми олии иҷроия ва фармонбарорандаи ҳокимияти давлатӣ дар мамлакат. 3. идораҳое, ки ваколати идоракунии маъмурии маҳалҳоро доранд; **ҳукумати маҳаллӣ.**

ҲУКУМАТДОР حکومتدار *таър.* ҳукмрон, ҳукмфармон, соҳибҳукумат: **ҳукуматдорони Бухоро, ҳукуматдорони подшоҳӣ**.

ҲУКУМАТДОРӢ حکومتداری ҳукмронӣ, соҳиби ҳукумат будан; **ҳукуматдории амирон; ҳукуматдории подшоҳӣ; ҳукуматдории мутлақа.**

ҲУКУМАТӢ حکومتی *мансуб ба* **ҳукумат**; **ахбори ҳукуматӣ.**

ҲУКУМАТПАРАСТ حکومت پرست он ки ҳаваси зиёди ҳукмрон будан дорад, ҳукуматхоҳ.

ҲУҚҚА *а.* حقّه *кит.* 1. қуттича, сандуқча, қуттичаи ҷавоҳирот *ва г.*; **ҳуққаи дур(р); ҳуққаи лаъл.** 2. *маҷ.* даҳони маҳбуба. 3. қуттичаи найрангбоз; найранг, чашмбандӣ; **ҳуққа задан** найранг кардан, ҳилагарӣ кардан.

ҲУҚҚАБОЗ حقّه‌باز 1. найрангбоз. 2. фиребгар.

ҲУҚҚАБОЗӢ حقّه‌بازی 1. найрангбозӣ. 2. фиребгарӣ.

ҲУҚНА *а.* حقنه имола.

ҲУҚУҚ *а.* حقوق *ҷ.* **ҳақ**; маҷмӯи меъёр, рафтор ва муносибатҳои ҷамъиятию иҷтимоии одамон, ки аз тарафи давлат муайян гардида ва муҳофизат карда мешаванд: **ҳуқуқи шаҳрвандӣ, ҳуқуқи занон, баробарии ҳуқуқи марду зан, ҳуқуқи интихоботӣ; ҳуқуқ доштан** а) соҳибҳуқуқ будан; б) ҳақ доштан; **аз ҳуқуқ маҳрум кардан (шудан)** бинобар ҷинояте аз ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ маҳрум шудани касе ба ҳукми суд.

ҲУҚУҚӢ حقوقی *мансуб ба* **ҳуқуқ**; оид ба ҳуқуқ: **масъалаҳои ҳуқуқӣ**.

ҲУҚУҚШИНОС حقوقشناس мутахассиси соҳаи ҳуқуқ, ҳуқуқдон.

ҲУҚУҚШИНОСӢ حقوق شناسی маҷмӯи илмҳо оид ба ҳуқуқ.

ҲУҚУҚДОР حقوقدار соҳибҳуқуқ, он ки ба коре қонунан ҳақ дорад.

ҲУҚУҚДОРӢ حقوقداری ҳуқуқ доштан, соҳибҳуқуқ будан.

ҲУЛБА هلبه *ниг.* **ҳулбӯ(й)**.

ҲУЛБӮ(Й) هلبو(ی) пудина.

ҲУЛҚУМ *а.* حلقوم *ниг.* **ҳалқум**.

ҲУЛЛА *а.* حلّه *кит.* либос, курта.

ҲУЛЛАБОФ حلّه باف *кит.* ҷомабоф, либосбоф, бофанда.

ҲУЛЛАПӮШ حلّه پوش *кит.* пӯшандаи либоси нав.

ҲУЛӮЛ *а.* حلول *лаҳҷ.* гулхор, хуҷ.

ҲУМО(Й) هما(ی) мурғи афсонавие, ки рамзи давлату бахт аст; **мурғи Ҳумо** мурғи бахт.

ҲУМОМ *а.* همام *кит.* шахси бузурги қавм, бузургвор; далер, қаҳрамон.

ҲУМООСО هماآسا *кит.* монанди ҳумо, ба сони ҳумо.

ҲУМОЮН همایون *кит.* муборак, фархунда, хуш.

ҲУМОЮНБАХТ همایونبخت *кит.* хушбахт, некбахт.

ҲУМОЮНГОН همایونگان *кит.* пойтахт, шоҳнишин.

ҲУМОЮНӢ همایونی *кит. мансуб ба* **ҳумоюн**; муборакӣ, фархундагӣ; **зоти ҳумоюнӣ** зоти муборак (*нисбат ба каси олимартаба, асосан подшоҳон*).

ҲУМОЮНФОЛ همایون فال хушбахт, некбахт.

ҲУМРО//ҲУМРА حمری//حمره *кит.* сурх.

ҲУМУМ *а.* هموم *ҷ.* **ҳам II//ҳамм**.

ҲУНАР هنر 1. касб, пеша, шуғл. 2. иҷрои коре мувофиқи қонуну қоидаҳои он, санъат, маҳорат. 3. кордонӣ, истеъдод, лаёқат;

ҳунар ба кор бурдан; аҳли ҳунар ҳунармандон, пешоварон, косибон; **ҳунар омӯхтан** кор омӯхтан, касб ёд гирифтан (ёд додан); **даҳ (панҷааш) дасташ ҳунар; панҷ ангушташ ҳунар** моҳир дар ҳама корҳо; **ба як ҷавон чиҳил ҳунар кам аст** *(мақ.)*.

ҲУНАРВАР هنرور *ниг.* **ҳунарманд**.

ҲУНАРВАРӢ هنروری *ниг.* **ҳунармандӣ**.

ҲУНАРГОҲ هنرگاه *ниг.* **ҳунаристон**.

ҲУНАРИСТОН هنرستان мактаби ҳунаромӯзӣ.

ҲУНАРӢ هنری 1. *мансуб ба* **ҳунар**. 2. аҳли ҳунар, ҳунарманд: **дастаи ҳунарӣ**.

ҲУНАРМАНД هنرمند 1. косиб, пешавар. 2. боистеъдод, моҳир, санъаткор; **ҳунарманди моҳир**.

ҲУНАРМАНДӢ هنرمندی 1. косибӣ, пешаварӣ. 2. кордонӣ, маҳорат: **дар ин кор ҳунармандӣ нишон дод**.

ҲУНАРМАНДОНА هنرمندانه бо ҳунармандӣ, моҳирона.

ҲУНАРНАМО هنرنما ҳунарманд, пурҳунар; **дасти ҳунарнамо.**

ҲУНАРНАМОӢ هنرنمایی ҳунар нишон додан, санъату маҳорат нишон додан.

ҲУНАРОЗМОӢ هنرآزمایی ҳунар ба кор бурдан, қобилияти худро санҷида дидан.

ҲУНАРОМӮЗ هنرآموز 1. он ки ҳунар меомӯзад, касбомӯз, коромӯз, азхудкунандаи шуғле. 2. он ки ба дигарон ҳунар меомӯзад; **муаллимҳои ҳунаромӯз.**

ҲУНАРОМӮЗӢ هنرآموزی ҳунар омӯхтан, касбе ё кореро аз худ кардан.

ҲУНАРПАРВАР هنرپرور ҳунардӯст, он ки ба инкишофи ҳунару санъат таваҷҷӯҳи зиёд дорад.

ҲУНАРПАРВАРӢ هنرپروری ҳунардӯстӣ, барои инкишофи ҳунару санъат таваҷҷӯҳ кардан.

ҲУНАРПЕША هنرپیشه 1. ҳунарманд, косиб, пешавар. 2. санъаткор, аҳли санъат.

ҲУНГАС//ҲУНГОС هنگس//هنگاس овози гиряи баланд; **ҳунгас зада гиристан**.

ҲУНГ-ҲУНГ هنگ هنگ *калимаи тақлиди овоз*, ки овози гиряи пасиҳамро ифода мекунад: **ҳунг-ҳунг гиря кардан**.

ҲУНУД *а.* هنود *ҷ.* **ҳиндӣ**; сокинони мулки Ҳинд.

ҲУНУТ *а.* حنوط *ниг.* **ҳанут**.

ҲУР//ҲУРР I حر озод; *муқоб.* **ғулом**; асир; **мулки ҳур** *таър.* заминҳои аз андоз озод дар аморати Бухоро.

ҲУР II هور офтоб, хуршед.

ҲУР III حور зани бисёр хушрӯй, ки тибқи таълимоти дини ислом дар биҳишт маскун аст: **ҳурони биҳишт**.

ҲУРЗОД حوزاد *киноя аз* соҳибҷамол.

ҲУРҚА(Т) حرقه//حرقت *ниг.* **ҳирқа(т)**.

ҲУРМ هرم *лаҳҷ.* гавр, буғи гармии чизе.

ҲУРМАТ *а.* حرمت 1. азиз доштан, арҷмандӣ, иззат, эҳтиром. 2. обрӯ, эътибор; **ба ҳурмати** а) ба хотири; б) ба эҳтироми, ба иззату икром; **ба ҳурмати муаллим аз ҷо хестан**; **ҳурмат доштан** эҳтиром доштан; **ҳурмати касеро ба ҷо овардан** касеро иззату икром кардан; **ҳурмат кардан** эҳтиром кардан, азиз доштан.

ҲУРМАТГУЗОРӢ حرمت گذاری ҳурмат кардан, иззати касеро ба ҷо овардан.

ҲУРМАТДОН حرمتدان он ки ҳурмату эҳтироми касро ба ҷо меоварад.

ҲУРМАТДОШТ حرمتداشت *кит.* иззат, эҳтиром.

ҲУРМАТКОРОНА حرمتکارانه бо ҳурмат, эҳтиромона.

ҲУРМАТНОК حرمتناک мӯҳтарам, шоёни ҳурмат.

ҲУРРИЯТ حرّیت озодӣ, соҳибихтиёрӣ.

ҲУРРИЯТПАРВАР حرّيت‌پرور озодипарвар, озодихоҳ.

ҲУРРИЯТТАЛАБ حرّيت طلب озодиталаб, озодихоҳ.

ҲУРРИЯТЧӢ حرّيتچى *ниг.* **хурриятпарвар**.

ҲУРРӢ حرّى озодӣ, озод будан.

ҲУРМУЗ(Д) هرمزد 1. Аҳурамаздо (*Худои хайру некӣ дар дини Зардушт*). 2. ҳурмузд (*рӯзи аввали ҳар моҳи солшумории шамсӣ*). 3. *нуҷ.* Муштарӣ (сайёра).

ҲУРНАЖОД حورنژاد *ниг.* **хурзод**.

ҲУРРО هرا *кит.*, *нидо* урра; **ҳурро кашидан** нидои бардавоми "урра" задан.

ҲУРПАЙКАР حورپيكر зебо, зебопайкар; ҳурқомат.

ҲУРСИРИШТ حورسرشت ҳуртабиат; *маҷ.* бисёр зебо, хушрӯй.

ҲУРТУМОН هرتمان як навъи ҷав, ҷави русӣ.

ҲУРУФ حروف *ҷ.* **ҳарф**: **ҳуруфи арабӣ**.

ҲУРУФИЯ حروفيه *д.* номи яке аз равияҳои динӣ, ки дар қарни XVI асос ёфтааст.

ҲУРУФЧИН حروفچين касе ки дар матбаа ҳарфҳоро (*барои чоп кардан*) мечинад.

ҲУРУФЧИНӢ حروفچينى ҳуруф чидан, ҳарфҳоро чидан (*барои чоп*): **касби ҳуруфчинӣ**.

ҲУРЧАШМ حورچشم он ки чашмони зебо дорад, дорои чашмони шаҳло, сиёҳчашм шаҳлочашм

ҲУСАЙНӢ I حسينى номи яке аз оҳангҳо аз «Шашмақом».

ҲУСАЙНӢ II حسينى номи як навъ ангури нозуки сафеди дарозрӯя.

ҲУСН حسن 1. зебоӣ, хушрӯӣ, ҷамол; **ҳусни табиӣ** зебоии аслӣ. 2. хубӣ, имтиёз, бартарӣ, афзалӣ; **ҳусни таваҷҷӯҳ** майлу рағбат ва назару ақидаи нек нисбат ба касе ё чизе; **ҳусни хат** хубӣ ва зебоии хат.

ҲУСОМ//ҲИСОМ *а.* حسام шамшери тез, теғи бурро.

ҲУСОТ *а.* حصاة *тиб.* санги гурда ё шошадон, сангреза, ки дар масона аст.

ҲУСУЛ حصول 1. ҳосил кардан, ба даст даровардан. 2. расидан ба мақсад.

ҲУТ حوت 1. моҳӣ. 2. номи моҳи дувоздаҳуми солшумории шамсӣ (20 феврал- 22 март).

ҲУТТӢ *а.* حطى **:хо – и ҳуттӣ** номи ҳарфи 8-уми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби ҷумалу абҷад адади 8-ро ифода мекунад, онро ҳои мӯҳмала ва ҳои ғайриманқута низ меноманд ва хоси калимаҳои арабӣ аст.

ҲУФРА *а.* حفره замини кофташуда, чуқурӣ.

ҲУҶАЙРА حجيره *биол.* одитарин воҳиди сохти бадани зинда, ки мавҷудияти аъзо ба вай вобаста аст: **ҳуҷайраи асаб, ҳуҷайраи мушак, ҳуҷайраи хун**.

ҲУҶАЙРАВӢ حجيروى *мансуб ба* **ҳуҷайра**; ҳуҷайрагӣ.

ҲУҶАЙРАДОР حجيره دار *биол.* дорои ҳуҷайра.

ҲУҶАЙРАТУХМ حجيره‌تخم *биол.* тухмҳуҷайра, ҳуҷайраи ҷинси модинаи ҳайвонот ва наботот.

ҲУҶАЙРАШАКЛ حجيره‌شكل *биол.* мисли ҳуҷайра, монанди ҳуҷайра.

ҲУҶБ *а.* حجب шарм, ҳаё, шармгинӣ.

ҲУҶЛА *а.* حجله *гуфт.* чодар, пардае, ки арӯсро паси он мешинонад.

ҲУҶРА *а.* حجره **1.**хоначаҳои хурди мадрасаҳо, ки талабаҳои мадраса мезистанд. 2. умуман хонаи хурд.

ҲУҶРАДОР حجره دار соҳибҳуҷра, дорои ҳуҷра.

ҲУҶРАНИШИН حجره‌نشين дар ҳуҷра истиқоматкунанда, сокини ҳуҷра.

ҲУҶУМ هجوم 1. ҳамла, таарруз. 2. пахш кардан, зер кардан; **ҳуҷуми асосӣ** *ҳарбӣ.* ҳуҷуми бисёр калон ва асосӣ бо ҳама

навъҳои силоҳи ҷангӣ; **ҳуҷум кардан** ҳамла овардан, тохт кардан; **ҳуҷум овардан** ҳамла овардан, тохт овардан.

ҲУҶУМКУНАНДА هجوم‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҳуҷум кардан**. 2. ҳамлаовар, ҳамлакунанда, зарбазананда.

ҲУҶУМОВАР هجوم‌آور ҳуҷумкунанда, ҳамлаовар.

ҲУҶҶАТ حجّت 1. далел, бурҳон. 2. асос; *маҷ.* сарчашма, санад: **ҳуҷҷатҳои қадимӣ**. 3. навиштаҷот оид ба сифат, тасдиқи коре, тасдиқу тавсифи ҳоли касе ё чизе: **ҳуҷҷати бойгонӣ, ҳуҷҷати расмӣ, ҳуҷҷати шахсӣ, ҳуҷҷати технологӣ**.

ҲУҶҶАТДОРӢ حجت‌داری ҳуҷҷатдор будан, асоснок кардан.

ҲУҶҶАТӢ حجتی *мансуб ба* **ҳуҷҷат**; ба ҳуҷҷат таалуқдошта: **филми ҳуҷҷатӣ**.

ҲУҶҶАТНИГОР حجت‌نگار 1. он ки ба тартибу танзими ҳуҷҷату санадҳо дар идораҳо машғул аст. 2. ҳуҷҷаткунанда; **ҳуҷҷатнигори филм** он ки масъули далелу асноди филмҳо аст.

ҲУҶҶАТНИГОРӢ حجّت‌نگاری 1. навиштани аснод. 2. ҳуҷҷатнигор будан. 3. ҷараёни таҳияи санаду ҳуҷҷатҳо.

ҲУҶҶАТНОКӢ حجّتناکی дорои ҳуҷҷат, санаду далелдошта.

ҲУҶҶАТНОМА حجّت نامه *ниг.* **ҳуҷҷат**.

ҲУҶҶОҶ *а.* حجاج *ҷ.* **ҳоҷ(ҷ)**.

ҲУШ هوش//هش 1. шуур, идрок, фаҳм, зиракӣ, дарёфт. 2. хотир. 3. ақл, фаросат. 4. фикр, ёд; **ҳуш аз сар паридан** бехуд шудан, карахт гаштан; **аз ҳуш рафтан** беҳуш шудан; **ба ҳуш омадан** ба худ омадан, ҳушёр шудан (*аз ҳолати беҳушӣ*).

ҲУШДОР هوشدار//هشدار огоҳӣ, таъкид; **ҳушдор додан** огоҳ кардан.

ҲУШЕВОР//ҲАШИВОР هشیوار хирадманд, оқил, ҳушёр.

ҲУШЁР هوشیار//هشیار 1. боҳуш, бофаросат, тезфаҳм: **бачаи ҳушёр**. 2. огоҳ, зирак, тезфаҳм. 3. ҳушнабохта; *муқоб.* **маст**. 4. бедор; *муқоб.* **хоб**; **ҳушёр будан** зирак будан, омодаи ҳар пешомад будан; **ҳушёр шудан** а) ба ҳуш омадан, ба худ омадан; б) зирак ва огоҳ гардидан.

ҲУШЁРӢ هوشیاری//هشیاری 1. дорои ҳуш будан, огоҳ будан ва бохабар будан, ба ҳар эҳтимол тайёр будан; **ба ҳушёрӣ даъват кардан**. 2. зиракӣ, оқилӣ, фурсатмандӣ, эҳтиёткорӣ: **ҳушёрии сиёсӣ**.

ҲУШЁРОНА هشیارانه//هوشیارانه 1. бо ҳушёрӣ, бо зиракӣ. 2. оқилона, мулоҳизакорона, огоҳона.

ҲУШЁРХОНА هوشیارخانه//هشیارخانه ҷое, ки мастонро то ҳушёр шуданашон нигоҳ медоранд.

ҲУШМАНД هوشمند//هشمند зирак, оқил.

ҲУШМАНДӢ هوشمندی//هشمندی зиракӣ, оқилӣ.

ҲУШРАБО هوش‌ربا//هش‌ربا рабояндаи ақлу ҳуш, мафтункунанда (*аз зебоӣ*); **манзараи ҳушрабо, ҳусни ҳушрабо**.

ҲУШТ هشت *ниг.* **ҳуштак**.

ҲУШТАК هشتک 1. садое, ки аз даҳон кашишнок ё канда-канда бароварда мешавад. 2. чизи хурдест найчадор, ки посбонон ё бачагон онро ба даҳон монда садо мебароранд: **ҳуштаки посбон, ҳуштаки бачагон, ҳуштаки милитсионер**.

ҲУШТАКВОР هشتکوار ҳуштакмонанд: **садои ҳуштаквор**.

ҲУШТАККАШОН هشتک‌کشان бо ҳуштаккашӣ; *маҷ.* озод ва бекор гаштан.

ҲУШТАККАШӢ هشتک‌کشی ҳуштак кашидан; ҳуштакзанӣ.

ҲУШТАКСОЗ هشتک‌ساز он ки ҳуштак месозад; **устои ҳуштаксоз**.

ҲУШТУТБОЗӢ هشتوت‌بازی як навъ бозии бачагона, руст-рустакон.

ҲУШТ-ҲУШТ هشت هشت садои паси ҳам паридани тир ва монанди ин: **ҳушт-ҳушти тир**.

ҲӮ هو *ниг.* **ҳу**, **ҳӯ ана вай**! **ҳӯ вайро бинед**!.

ҲӮҚҚӢ هوقّی *гуфт.* дағал, бадмуомила, бетарбия, беадаб.

ҲӮП هوپ *лаҳҷ.* ҷуфти гов ё аспу хар, ки онро болои хирмани ғалла гардонида ғалла мекӯбанд; **ҳӯп бастан** аспу гов ва дигар ҳайвони калони хонагиро бо ҳам оварда хирман кӯфтан.

ҲӮППАК//ҲӮППОҚ هوپّک//هوپّاق бо ангушт ба пушти дар, пиёла ё ба пешонӣ задан: **ҳӯппоқ задан.**

ҲӮПРОНӢ هوپرانی **:ҳӯп рондан** галагов кардани хирман, хирман кӯфтан.

ҲӮР هور 1. офтоб. 2. *маҷ.* бахт, толеъ.

ҲӮРТ هورت *калимаи тақлиди овоз*, ки садои як бор ба як дам дар кашидани моеотро ифода мекунад; **ҳӯрт-ҳӯрт дам кашидан, ҳӯрт-ҳӯрт карда ҳӯрдан**.

Ч

Ч *ҳарфи бисту нуҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ*; *дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* чим (چ); *дар ҳисоби абҷад монанди* ҷим (ج) *ба адади 3 баробар аст.*

ЧАББИН//ЧАППИН چبّین//چپّین табақ ё сабаде, ки аз навдаҳои дарахти бед мебофанд; **чаббин ниҳодан** табақ гузоштан.

ЧАБЕРА چبیره фарзанди оила дар насли чорум, набераи набера.

ЧАБИРА//ЧАПИРА چبیره//چپیره *кит.* ҷамъ омадан ва издиҳоми мардум барои коре: **чабира шудан** ҷамъ шудан, омода ва ҳозир шудан, гирд омадан.

ЧАВ//ЧОВ چو//چاو *гуфт.* овоза, шоеа, хабари беасос; **чав андохтан** паҳн кардани хабар (-и беасос).

ЧАВГОН I چوگان 1. чӯбдастаи саркаҷ, ки бо он дар чавгонбозӣ гӯйро мезананд. 2. бозии чавгон, бозии гӯй ва чавгон, чавгонбозӣ. 3. *маҷ.* хамида, дуто, кӯж, мунҳанӣ. 4. чӯбе, ки бо он нақора, дуҳул мезананд, чӯбдасти дуҳулнавозӣ ва нақоразанӣ: **чавгони табл**. 5. ҳар гуна чӯбдастаи саркаҷ ва хамида; **аз зулф чавгон сохтан** сари зулфро печу тоб додан, сари зулфро хам кардан; **аз хами чавгон берун шудан** раҳо шудан, озодӣ ёфтан, халосӣ пайдо кардан; **ба чавгон афтодан** асиру гирифтор шудан; насиб ва баҳраи касе шудан; **ба чавгон андохтан** бо чавгон задан, тавассути чавгон партоб кардан; **ба чавгоне** *касе ё чизе* **гӯй будан** мутеъ ва фармонбардори касе ё чизе шудан, дар асирӣ ва сарпанҷаи қудрати касе будан; **ба чавгон гирифтан** а) гӯйро бо чавгон боздоштан; б) *маҷ.* ба даст овардан, боздоштан; **дар чавгони** *касе* **гаштан** дар итоату тасарруфи касе будан; **дар хами чавгон фикандан** ром кардан, ба фармон овардан, мутеъ кардан; **дар хами чавгони** *касе* (*чизе*) **будан (мондан)** ба фармони касе будан (шудан), мутеъ ва фармонбардори касе будан (шудан), асиру ромгаштаи касе будан (шудан); **гӯй дар чавгон фикандан** *касеро* касеро ба мурод расонидан, касеро ба муваффақият ноил кардан; **захм аз чавгони** *касе* **хӯрдан** аз касе осебу азият дидан, азобу машаққати касеро таҳаммул кардан; **қадди** *касеро* **чавгон кардан** *маҷ.* пир кардан касеро, қомати касеро дуто кардан; **чавгони (сари) зулф** ҳалқаи сари зулф, хамидагии сари зулф; **чавгони зар** а) чавгони тиллоӣ, чавгони заррин; б) *киноя аз* шамшеру теғ; **чавгони каҳрабоӣ** а) чавгони зардранг; б) *киноя аз* моҳтоб, моҳи ҳилол **чавгони мушкин** а) чавгони сиёҳранг; б) *киноя аз* зулфу гесӯи анбарин; **чавгони сунбул** *киноя аз* зулфу гесӯи маҳбуба; **захми чавгон** зарбаи чавгон; **чавгони симин** *киноя аз* моҳтоб, моҳи ҳилол; **фалаки чавгонӣ** фалаки бозигар, дунёи ҳиласоз, чархи каҷрафтор.

ЧАВГОН II چوگان **:чавгони бед** гули (шукуфаи) бед.

ЧАВГОН III چوگان номи яке аз оҳангҳои мусиқӣ.

ЧАВГОНБОЗ چوگان‌باز бозингари чавгон, касе, ки чавгонбозӣ мекунад; **фалаки чавгонбоз**; **сипеҳри чавгонбоз** *маҷ.* дунёи рангоранги чорагар, чархи каҷрафтору ҳилагар.

ЧАВГОНБОЗӢ چوگان‌بازی бозии чавгон; яке аз бозиҳои қадим аст, ки дар Эронзамин пайдо шуда, тадриҷан ба кишварҳои дигари Осиё ва Аврупо интишор ёфтааст ва ҳоло дар барномаи бозиҳои тобистонаи олимпӣ низ (бо номи хоккеи рӯи алаф) дохил аст.

ЧАВГОНЗАН چوگان‌زن воридкунандаи зарба бо чавгон; он ки бо чавгон зарба мезанад, чавгонбоз.

ЧАВГОНӢ چوگانی 1. *мансуб ба* **чавгон;** муносиб ва мувофиқ ба чавгон; **аспи чавгонӣ** аспе, ки барои чавгонбозӣ муносиб аст. 2. хамида, дуто, мунҳанӣ, хамгашта.

ЧАВГОНМОНАНД چوگان‌مانند монанд ба чавгон, чӯби мисли чавгон саркаҷ.

ЧАВГОНПАРАСТ چوگان‌پرست 1. касе, ки шавқу ҳаваси беандоза ба чавгон дорад. 2. *кинояаз* олам, дунё, чарх, сипеҳр аст, ки бозингариву нопойдорӣ сифати он бошад; **чархи чавгонпараст**.

ЧАВКАНД//ЧАВКАНДӢ چوکند//چوکندی *гуфт.* айвони ё шипанги баланди атрофаш кушодаи тобистона, ки бештар дар ҷойҳои васеъ сохта мешавад.

ЧАВКАНДӢ چوکندی *ниг.* чавканд.

ЧАВКАР چوکر *кит.* 1. ало, чипор, ранга (*ранги асп*). 2. ҳаррангалибос.

ЧАВКӢ *ҳ.* چوکی 1. *кҳн.* нигаҳбонӣ, посбонӣ, қаровулӣ. 2. *таър.* базми умумӣ, ки шабона дар ҷойҳои кушод ташкил карда мешуд.

ЧАВЛИГӮШТАК چولیگوشتک *бот.* хурфа, навъи растании хӯрданӣ ва ороишӣ.

ЧАВЛӢ *т.* چولی асбоби махсуси сӯрох-сӯрохи дастадор барои аз дег бардоштани тушбера, баракгирак, чӯлпӣ.

ЧАВОТӢ چواتی *ниг.* **чаппотӣ**.

ЧАВПОРА *ҳ.* چوپاره навъе аз бозӣ дар Ҳинд аз қабили нард бо мӯҳраҳои рангоранг.

ЧАВТОРА *ҳ.* چوتاره ду суфачаи яккасаи рӯ ба рӯ дар паҳлӯи дарвоза.

ЧАГАС چگس *ниг.* **чакас**.

ЧАГОМА//ЧАКОМА چگامه//چکامه шеър, қасидае, ки зиёда аз ҳабдаҳ байтро дар бар мегирад; чома, суруд.

ЧАҒ//ЧУҒ چغ як навъ чӯб, ки ба обнус монандӣ дорад.

ЧАҒАЛ چغل 1. чин, шикан. 2. зарфе ҷумакдор, ки онро аз чарми ошдодашудаи булғорӣ медӯхтанд ва мусофирону шикорчиён ҳамроҳ доштанд, матҳара.

ЧАҒАТОӢ چغتائی *мансуб ба* **чағатой**.

ЧАҒАТОЙ *т.* چغتای 1. номи қавме аз қавмҳои туркнажод. 2. номи яке аз писарони Чингизи муғул аст, ки дар Хуросон ва Мовароуннаҳр ҳукмронӣ кардааст.

ЧАҒБУТ چغبوت пашму пахтаи кӯҳнашудаи миёни кӯрпаву болишт *ва г.,* пахтакӯҳнаи обшуста ва обрасида.

ЧАҒДЕГ چغدیگ *лаҳҷ.* кӯзаи сафолини даҳанфарох, ки дар он аз ҷурғот равған мекашанд.

ЧАҒЗ I چغز *кит.* ҷароҳати даҳонбаста, ки ба дарунаш риму мадда ҷамъ мешавад.

ЧАҒЗ II چغز қурбоққа, ғук, вазағ.

ЧАҒЗ III چغز бутаи гиёҳест бағоят сафед ва шабеҳи ҷорӯб.

ЧАҒЗАК چغزک *лаҳҷ.* касалии гулӯ дар баъзе парандагон.

ЧАҒИДАН چغیدن *ниг.* **чахидан**.

ЧАҒОЗ چغاز полони шутур.

ЧАҒОНА چغانه 1. асбоби мусиқӣ, ки аз як чӯби дар сараш зангӯлачаҳо овехта иборат буд ва онро ҳаракат дода оҳанг нигоҳ медоштанд; умуман сози мусиқист дорои се тор ва бештар аз он. 2. номи парда ва оҳанги мусиқиест. 3. қасида, шеър, чакома, чағома.

ЧАҒОНАЗАН چغانه‌زن навозандаи чағона, мутриб, хунёгар; касе, ки дар навохтани чағона моҳир ва устод аст.

ЧАҒОНИЁН چغانیان 1. минтақае буд дар қисми ғарбии Мовароуннаҳр дар қарибиҳои Тирмиз, ки марказаш низ бо ҳамин ном ёд мешуд. 2. подшоҳони (амирони) Чағонӣ.

ЧАҒОНИРӮД چغانیرود *кҳн.* рӯде, ки аз минтақаи Чағониён мегузашт.

ЧАҒОНӢ چغانی 1. *мансуб ба* **Чағон ва аҳли Чағон**, ки шаҳре дар Мовароуннаҳр будааст (ҳудуди кунунии Сурхондарёи Ҷумҳурии Ӯзбекистон). 2. *мансуб ба* подшоҳони сулолаи Чағониён.

ЧАҒОР چغار 1. овози созу мусиқӣ. 2. садои ҳаёҳу ва ғавғо дар ҷанг.

ЧАҒОРА چغاره 1. навъи гиёҳи хӯрданӣ, занбуруғ, қорч. 2. хумба, ҷой ва зарфи калони гилии ғалланигоҳдорӣ; анбори зеризаминӣ; **чағора кандан**.

ЧАҒУ چغو 1. навъе аз чуғз аст, ки парандаи наҳс ва номуборак маҳсуб мешавад; бум. 2. *шакли кӯтоҳшудаи* **чағук**.

ЧАҒУК چغوک *кит.* гунҷишк, чумчуқ.

ЧАДИР چدیر пойбанди асп, хар *ва г.,* ки бо он ду пои ҳайвонро мебанданд, то ки лагад назанад ё нагурезад.

ЧАЙҚА چیقه **:чайқа кардан** *гуфт.* чайқондан, обгардон кардан, шустан.

ЧАЙҚОВБОЗОР چیقاوبازار *гуфт.* бозоре, ки бо ибтикори фурӯшандагон ба вуҷуд омадааст ва дар он асосан амволи кӯҳнаву истифодашуда муомила мешавад; кӯҳнабозор, кӯҳнафурӯшӣ.

ЧАЙҚОНДАН چیقاندن *гуфт.* обгардон карда шустан: **пиёла чайқондан; дар ҷомашӯӣ либосро чайқондан**.

ЧАЙЛА چیله хоначаи аз шохҳои дарахт ва алафу хас сохташудаи сари кишт, полиз *ва г.,* коза.

ЧАЙНВОРД *англ.* چینوارد навъи бозӣ-чистон (*аз қабили* кроссворд).

ЧАК I چک 1. қатра. 2. садое, ки аз афтидани қатраи об ба вуҷуд ояд.

ЧАК II چک *гуфт.* 1. ҳисса, қисм; **чак кардан** тақсим кардан. 2. қуръа; **чак партофтан** қуръа партофтан.

ЧАК III چک *кҳн.* навиштаҳои ҳуҷҷатӣ, васиқа, санад: **хату чак карда гирифтан, хату чак карда додан, чак навиштан**.

ЧАК IV چک *кит.* олате, ки се ва ё зиёда шоха дошта, барои бод додани ғалла ва ҷудо кардани коҳ аз дона истифода мегардад.

ЧАК V چک буридани навдаҳои ангур ба мақсади боровар кардани дарахт, хомток.

ЧАК//ЧИК VI چک//چک аз чаҳор як тарафи буҷул аст, ки онро дар буҷулбозӣ «дузд» низ мегӯянд; *муқ.* **пук**.

ЧАКАК I چکک 1. *ниг.* **чакка** I. 2. ҷоғ, манаҳ; **чакак боз шудан** ҷоғ тафсидан, бисёр гап задан; **чакак тафсидан** сергапӣ кардан, лаққидан; **чакак шах шудан** ҷоғ беҳаракат шудан, гап зада натавонистан.

ЧАКАК II چکک номи наво, нағма ва оҳангест аз мусиқӣ.

ЧАКАЛАК چکلک ҷои анбӯҳи дарахтони бемева, хусусан сафедор; ҷое, ки дарахтони бемева бисёр бошад, чакалакзор.

ЧАКАЛАКЗОР چکلکزار *ниг.* **чакалак**.

ЧАКАМУҒ چکموغ *бот.* як навъи растанӣ, ки чинорак ва гули арӯсак низ меноманд.

ЧАКАН چکن навъе аз кашидадӯзӣ, ки бо абрешими ранга дар матоъ *ва г.* нақш медӯзанд.

ЧАКАНА چکنه 1. навъи савдо ва тиҷорати мол; савдои дона-дона, ба миқдори кам фурӯхтани молҳо; *муқоб.* **яклухт**; **савдои чакана**. 2. беруна, ғайрихудӣ; **одами чакана**. 3. майда, хурд, назарногир.

ЧАКАНАФУРӮШ چکنه‌فروش майдафурӯш, донафурӯш; *муқоб.* **яклухтфурӯш**.

ЧАКАНАФУРӮШӢ چکنه‌فروشی дона-дона фурӯхтани молҳо, майда карда фурӯхтани мол; *муқоб.* **яклухтфурӯшӣ**.

ЧАКАС چکس 1. чӯби пойдор, ки бар вай мурғони шикориро мешинонанд. 2. ҳар чизи хурду кӯчак. 3. вақти кам.

ЧАКИДА I چکیده қиёми афюн, ки аз шираи ғӯзаи кӯкнор тайёр мекунанд.

ЧАКИДА II چکیده 1. шираву шарбати ҳар чиз. 2. ҳар чизе, ки шираву шарбати он тавассути ҷӯшонидан ва ё тақтир (қатрачинӣ) гирифта шавад; **чакидаи коснӣ, чакидаи бед; чакидаи ҷигар** *кинoя аз* хуни ҷигар; **чакидаи мижа** *киноя аз* ашк; **чакидаи хафқон** *киноя аз* нолаи дардомез. 3. мост,

чурғот ва панире, ки дар машк ё халта овехта, обашро ҷудо карда гирифтаанд, *ниг.* **чакка**.

ЧАКИДА III چکیده *кит.* гурз ва амуд.

ЧАКИДА IV چکیده қатра; *маҷ.* қатраи пурфайзи ҳар чизи хуб ва муборак: **чакидаи қалам**.

ЧАКИДА V چکیده *сифати феълии замони гузашта аз* **чакидан** II; макида; чашида, ҷӯшида.

ЧАКИДАН I چکیدن 1. қатра-қатра резон шудан, қатра-қатра рехтани об *ва г.* аз ҷое; **оби даҳон чакидан** сахт дар ҳаваси чизе шудан, чизеро бисёр ҳавас кардан. 2. *маҷ.* берун шудан, баромадан.

ЧАКИДАН II چکیدن макидан; ҷӯшидан, чашидан.

ЧАКИДАХӮР چکیده‌خور он ки чакида истеъмол мекунад, тарёкӣ, афюнӣ.

ЧАКИДАХӮРӢ چکیده‌خوری истеъмоли чакида, хӯрдани чакида.

ЧАКИШ چکش *исми амал аз* **чакидан**.

ЧАК(К)А I چکه ҷои устухони барҷаста, ки дар байни чашму гӯш ҷой гирифтааст; **даст ба чакка бурдан** ба тарзи низомиён салом додан ва изҳори итоат кардан.

ЧАК(К)А II چکه чурғоти зардобаш заҳида ғафсшуда.

ЧАК(К)А III چکه чакра, қатра, андаке аз чизе.

ЧАК(К)А IV چکه *гуфт.* канор, гӯшаи чизе; **рафта дар як чакка истод**.

ЧАК(К)АК چکک **:чаккак задан** дар талвоса шудан, тапидан.

ЧАК(К)АХАЛТА چکه‌خلته халтае, ки дар он чурғотро андохта, зардобашро заҳонда чакка мекунанд.

ЧАК(К)Ӣ چکی *гуфт.* 1. беҳуда, беҷо; **гапҳои чаккӣ**. 2. андак-мундак, назарногир; **чаккӣ не** ҳазл не, аноӣ не.

ЧАККУШ چکّش *ниг.* **чакуш**.

ЧАКМА *т.* چکمه *кит.* мӯза.

ЧАКМАН چکمن ҷомаи рӯйпӯше, ки аз матои пашмин дӯхта мешавад; **чакмани босма** либоси болоие, ки аз моҳут бофта мешавад; **чакмани мовут; чакмани пиёзӣ; чакмани қоқма**.

ЧАКМЕЗАК چکمیزک беморие, ки гирифтори он пешоби худро нигоҳ дошта наметавонад.

ЧАКОВАК چکاوک парандаи хурди хушовоз, ки тоҷ дорад, сӯфитӯрғай.

ЧАКОД چکاد *ниг.* **чакода**.

ЧАКОДА چکاده 1. болои сар; фарқи сар; болои пешонӣ. 2. сари кӯҳ, қуллаи кӯҳ.

ЧАКОМА چکامه *ниг.* **чагома**.

ЧАКОМАГӮ(Й) چکامه‌گو(ی) *ниг.* **чакомасаро(й)**.

ЧАКОМАГӮӢ چکامه‌گویی *ниг.* **чакомасароӣ**.

ЧАКОМАСАРО(Й) چکامه‌سرا(ی) сарояндаи чакома, эҷодгари чакома, қасидасаро.

ЧАКОМАСАРОӢ چکامه‌سرائی шоирӣ, қасидасароӣ, эҷоди чакома; сурудани чакома.

ЧАКОН(И)ДАН چکاندن//چکانیدن 1. шакли гузаранда ва бавоситаи феъли чакидан. 2. чакра-чакра резондан, қатра-қатра рехтани моеъ. 3. *маҷ.* расондан, як ба як хабар додан; ба гӯши касе гап чакондан.

ЧАКОЧАК//ЧАКОЧОК چکاچک//چکاچاک садои пайдарпай ба ҳам бархӯрдани шамшер ва мисли ин силоҳҳои дигари ҷангӣ.

ЧАКРА چکره қатраи чизҳои моеъ, рашҳа **чакраи арақ, чакраи борон, чакраи об, чакраи мум; чакра-чакра** қатра-қатра.

ЧАКРАРЕЗ چکره‌ریز *тиб.* абзори хурде, ки ба воситаи он доруҳои обакиро қатра-қатра мечаконанд.

ЧАКРАШУМОР چکره‌شمار *ниг.* **чакрарез**.

ЧАКУК چکوک *шакли кӯтоҳшудаи* **чаковак**.

ЧАК(К)УШ چکش асбоби дастиест, ки оҳангарон, заргарон, мисгарон ва дигар косибон истифода мебаранд; болға, путк, митрақа.

ЧАКУШЗАН چکش‌زن болғазан, он ки бо болға кор мекунад.

ЧАКУШКОРӢ چکش‌کاری кӯбидан ва соф кардани зар, нуқра, мис, оҳан *ва г.*; кӯби-

дани филизи тобдида бо мақсади поксозӣ ва шакл додан.

ЧАКУШПАЗИР چکش‌پذیر хосияти кӯбишпазирии филиз; чакушхӯр, кӯфташаванда.

ЧАКУШПАЗИРӢ چکش‌پذیری кӯбишпазир будани филиз; чакушхӯрӣ, кӯфташаванда будани филиз.

ЧАКУШХӮР چکش‌خور *ниг.* **чакушпазир**.

ЧАКУШХӮРӢ چکش‌خوری *ниг.* **чакушпазирӣ**.

ЧАКЧАК چکچک 1. буттаи канабдона. 2. *хӯр.* шириние, ки бо чакондани хамираи орду тухм ба равғани доғ тайёр карда мешавад.

ЧАК–ЧАК چک‌چک *калимаи тақлиди овози* боридани борон, чакидани об ва дигар моеъ.

ЧАҚ(Қ)А چقه *гуфт.* шилқинӣ, кашолшавӣ; **чаққа шудан** шилқинӣ кардан, аз дунболи касе афтода ӯро безор кардан, чақидан.

ЧАҚАЛДОҚ *т.* چقلداق 1. *кҳн.* асбоби дастадори овоздиҳандае, ки посбонон дар шаб онро ҳаракат дода мегаштанд. 2. *гуфт.* навъи бозичаи бачагона.

ЧАҚАЛОҚ *т.* چقلاق *лаҳҷ.* тифли навзод.

ЧАҚАЛОҚБИНӢ چقلاقبینی *лаҳҷ.* барои дидани тифли навзод ба меҳмонӣ рафтан.

ЧАҚАР چقر *кит.* шаробхона, майхона, майкада.

ЧАҚАРСАНГ چقرسنگ *лаҳҷ.* санги сахти сафеди зардрах; *ниг.* **чақир**.

ЧАҚАР-ЧУҚУР چقرچقر *гуфт.* ноҳамвор, нобаробар (*сифати роҳ*).

ЧАҚИДАН//ЧАҚҚИДАН چقیدن *гуфт.* ба касе пайваста расидан, касеро гаранг кардан, безор кардан, чаққа шудан.

ЧАҚИЛДОҚ *т.* چقلداق 1. *ниг.* **чақалдоқ**. 2. чӯбаки санги осиё, ки ба поёни дӯл баста мешавад, то ки бо пайваста ҷунбидани худ якранг рехтани ғалларо нигоҳ дорад.

ЧАҚИР چقیر чашмсафед (*асп*); **санги чақир** санги сахти сафеди зардрах, чақирсанг.

ЧАҚҚОН چقّان *гуфт.* 1. чуст, чолок, сабук, чобук, зудкор. 2. тез, босуръат, бошаст. 3. чолокона, чобукона; **чаққон шудан** а) омода шудан, тайёр шудан (*ба иҷрои коре, амале*); б) суръат гирифтан, чусту чолок гаштан. 4. *маҷ.* гарм, боавҷ, зудрав. 5. *маҷ.* шинам, муносиб, мувофиқ, базеб (*либос*); **чаққон-чаққон** *гуфт.* тез-тез, чобукона, чолокона.

ЧАҚҚОНӢ چقّانی *гуфт.* чобукӣ, чолокӣ, зудкорӣ; **ба чаққонӣ** чолокона, чобукона, ба тезӣ, зуд.

ЧАҚМОҚ چقماق 1. санги сахте, ки онро ба ҳам ё ба оҳан зада, оташ мебароранд. 2. *маҷ.* оташаки барқ, чароғак, оташак. 3. бо корд каме буридани харбуза ё тарбуз барои фаҳмидани сифати он. 4. як қисми милтиқ, ки тирро дармегиронад. 5. *кит.* асо, чӯбдаста.

ЧАҚМОҚАК I چقماقک оташак, чароғак, барқ.

ЧАҚМОҚАК II چقماقک ҳашароти зарарноки меваи дарахт (*мас., зардолу*).

ЧАҚМОҚДОР چقماقدار 1. он ки чақмоқ мезанад, касе, ки чақмоқ дорад. 2. дорои чақмоқ; **милтиқи чақмоқдор** силоҳе, ки бо чақмоқ фаъол мешавад.

ЧАҚМОҚЗАНӢ چقماق‌زنی 1. задани санги чақмоқ бо мақсади оташ гиронидан. 2. паридани оташаки барқ дар ҳаво.

ЧАҚМОҚӢ چقماقی *мансуб ба* **чақмоқ**; гиронандаи оташ ба воситаи чақмоқ.

ЧАҚРИМ چقریم воҳиди ченаки масофа, ки аз як километр андак зиёдтар аст, фарсах, фарсанг.

ЧАҚЧАҚ چقچق *ниг.* **чакчак 2.**

ЧАҚ-ЧАҚ چق‌چق *гуфт.* сӯҳбат ва гуфтугӯи ду ё якчанд кас; **чақчақ кардан** сӯҳбати хуш кардан, хушҳолона гуфтугӯ кардан.

ЧАҚЧАҚӢ چقچقی *гуфт.* хушсӯҳбат, сӯҳбатдӯст: **одами чақчақӣ**.

ЧАЛА I *т.* چله *гуфт.* нотамом, ба анҷом нарасида, нимкора; **чала мондан** нотамом мондан.

ЧАЛА II چله *гуфт.* нимсӯхта, чаласӯхта (*доир ба ҳезум*).

ЧАЛА III چله *гуфт., ниг.* **ангуштарин**.

ЧАЛА IV چله *кҳн.* яҳудии исломро қабул-

карда.

ЧАЛАБ//ЧАЛАП چلب//چلپ 1. *мус.* як навъ олати мусиқӣ, ду порчаи биринҷии тунуки паҳн монанди паллаи тарозу, ки дар бозигоҳҳо ва нақорахонаҳо ба ҳам зада садо мебароранд, санҷ, синҷ. 2. *кит.* шӯру ғавғо, ошӯбу фитна; ҳаёҳуй, ҷанҷол, шағаб.

ЧАЛАБАНДАК چله‌بندک оҳани тасмашакли мудаввар, ки бо мақсади мустаҳкам кардан ба даври бочкаҳои чӯбӣ мегузаронанд.

ЧАЛАВ چلو 1. оши софӣ, палави эронӣ. 2. кабоби махсус, ки бо палави софӣ мехӯранд.

ЧАЛАВИДАН چلویدن як тарзи бо даст таом хӯрдан.

ЧАЛАВКАБОБ چلوکباب ғизое, ки он аз биринҷи дар об пухташуда ва гӯшти қима ё пораи гӯшти бирён таркиб ёфтааст.

ЧАЛАВМАСТӢ چلومستی ҳаловат бурдан аз тановули чалав, кайфбари аз хӯрдани чалав.

ЧАЛАВПАЗХОНА چلوپزخانه ҷое, ки дар он ҷо чалав пазанд ва фурӯшанд.

ЧАЛАВХӮРИШ چلوخورش навъи хӯроке, ки аз бириинҷи дар об пухта ва хӯриш бо гӯшт ё сабзавот иборат аст.

ЧАЛАК چلک 1. зарфи калони тунукагӣ ё оҳанӣ, барои нигоҳ доштани чизҳои моеъ; бочка. 2. *лаҳҷ.* сатил.

ЧАЛАКОР چله‌کار *гуфт.* он ки кори сар кардаашро ба анҷом намерасонад, одами кораш нотамом ва хом, нимкора.

ЧАЛАКОРӢ چله‌کاری хомкорӣ; *муқоб.* **пухтакорӣ**.

ЧАЛАКСОЗ چلکساز он ки чалак месозад, созандаи зарфҳо барои нигоҳ доштани чизҳои обакӣ.

ЧАЛАКСОЗӢ چلکسازی *исми амал аз* **чалак сохтан**; машғулияти сохтани чалак, касбу кори чалаксоз.

ЧАЛАМУЛЛО چله‌ملا муллои чаласавод, муллои саводаш нопурра, муллое, ки саводи кофии динӣ надорад.

ЧАЛА-ПАЛА چله‌پله нимкора, нотамом, ниму нимкора, чала-чулпа.

ЧАЛАППАС//ЧАЛАППОС چلپّس//چلپّاس *калимаи тақлиди* овоз, ки ҳангоми ба чизҳои обакӣ бархӯрдани чизи дигар ҳосил мешавад: **чалаппас задан.**

ЧАЛАП-ЧАЛАП چلپ‌چلپ 1. *ниг.* **чалаппас**. 2. садое, ки ҳангоми роҳ рафтан ё давидан дар замини обнок ҳосил мешавад

ЧАЛАСАВОД چله‌سواد шахси саводаш нопурра, саводаш нима, камсавод.

ЧАЛАСАВОДӢ چله‌سوادی камсавод будан, саводи нопурра доштан.

ЧАЛАУСТО چله‌استا устои камҳунар, устои кораш нотамом ва нуқсдор.

ЧАЛБАК چلبک *гуфт.* нони тунуке, ки дар арафаву айёми идҳои мусулмонӣ ҳамчун хайру садақа ба хотири омӯрзиши гузаштагон мепазанд; *ниг.* **чалпак**.

ЧАЛВОР چلوار *кҳн.* 1. нимтанаи аз матои ғафс ё чарм дӯхташуда, ки бештар аз рӯи либоси дигар пӯшида мешуд. 2. матои пахтагини сафеди оҳордоре, ки аз он пироҳан, зерҷома ва дигар либосҳо медӯзанд; матои салла.

ЧАЛВОРБОФӢ چلواربافی 1. дастгоҳ ва коргоҳе, ки дар он ҷо чалвор мебофанд; коргоҳи чалворбофӣ. 2. машғулияти вобаста бо бофтани чалвор, амал ва шуғли чалворбоф.

ЧАЛВОРӢ چلواری матои пахтагини сафеди нозук, ки барои дӯхтани пираҳан, либоси зер, рӯиҷову рӯболиш *ва г.* истифода мегардад.

ЧАЛҒӮЗА چلغوزه 1. навъи дарахт, ки ба санавбар (қарағай) монанд аст. 2. меваи ғӯзамонанди баъзе дарахтон (*аз қабили* булут, арча *ва г.*).

ЧАЛИДАН I چلیدن ба кор рафтан, дар гардиш будан (*мас., пул*); **чалидани кори** *касе* пеш рафтани кори касе, равнақ ёфтани кори касе.

ЧАЛИДАН II چلیدن равон шудан, рафтан.

ЧАЛИДАН III چلیدن сазовор будан, арзидан, шоиста будан.

ЧАЛИПО چلیپا *д.* салиб; салиби насоро, ки

мувофиқи таълимоти дини насронӣ Исои Масеҳро ба дори чоргӯшае монанд ба он кашида буданд.

ЧАЛИШ چلش 1. гиреҳ, тугун: **чалиш афтодан ба ресмон**. 2. *мац.* нобарорӣ, барор накардани кор. 3. *ниг.* **дурага**.

ЧАЛКАШ چلکش *гуфт.* дарҳам-барҳам, бесару нӯг, омехта.

ЧАЛЛА چلّه *ниг.* **чилла**.

ЧАЛМА چلمه **:нони чалма** *лаҳҷ.* ноне, ки дар он каду, пиёз ё қаланфур андохта пухта шудааст.

ЧАЛМАҚ چلمق *т. гуфт.* 1. кори дарҳаму барҳам, бесарунӯг, бетартиб. 2. хат ё нақши норавшани дарҳаму барҳам.

ЧАЛМАФАТИР چلمه‌فتیر *ниг.* **чалма**.

ЧАЛОБ چلاب *ниг.* **чолоб**.

ЧАЛ(Л)ОНДАН چلاندن дар муомила (савдо) ба кор бурдан пулро; бо хариду фурӯш пулро зиёд кардан.

ЧАЛОЧУЛ(Ӣ) چلاچول//چلاچولی *гуфт.* ғалоғула, мағал, фиғон, доду фарёд.

ЧАЛПАК چلپک нонест, ки аз хамири тунук рост карда дар равған пазанд; *ниг.* **чалбак**; **чалпак кардан (сохтан)** *мац.* пахшу пачақ кардан; **чалпак шудан** *мац.* пахшу пачақ шудан.

ЧАЛПАКПАЗ چلپکپز пазандаи чалпак, он ки чалпак мепазад.

ЧАЛПАКПАЗӢ چلپکپزی пухтани чалпак, чалпак пухтан, кор ва амали чалпакпаз.

ЧАЛПАКХӮР چلپکخور он ки чалпак мехӯрад, хӯрандаи чалпак.

ЧАЛПАС چلپس ноӯҳдабаро, ноқобил, чалфас.

ЧАЛПОНГӮШ چلپانگوش *гуфт.* калонгӯш, лапаргӯш.

ЧАЛПОС چلپاس садои сахт бӯсидан ё лесидани чизе.

ЧАЛУЧ چلوچ асбоби нӯктезу дастадоре аст, ки осиёбонон санги осиёро бо он тез кунанд.

ЧАЛФАС چلفس *ниг.* **чалпас**.

ЧАЛ-ЧАЛ چل چل *гуфт.* мағал, ғулоғула, доду фарёд; **чал-чал кардан** мағал кардан, фарёду фиғон бардоштан.

ЧАЛП–ЧАЛП چلپ‌چلپ садое, ки ҳангоми хӯрдани таом, бӯсидани касе ё чизе ба миён меояд; **чалп-чалп хӯрдан** ҳангоми хӯрдан садои нохушоянд баровардан.

ЧАЛЧИҚ چلچیق *гуфт.* оби тиреи лойолуди дар ягон ҷо ҷамъшуда, толоб.

ЧАМ I چم хиром ва рафтори баноз; ҳаракати бо нозу адо; бо нозу карашма ва такаббур роҳ рафтан; *ниг.* **чамидан** I.

ЧАМ II چم *кит.* 1. назму тартиб дар кор; ба сомон даровардани корҳо; **ба чам будани (гаштани) кор** муназзаму ороста ва ба сомон будани (гаштани) кор. 2. равнақ, барор. 3. рафтор; саъй, кӯшиш; **чаму хам** а) хаму печи ҳар коре, ки эҳтиёҷ ба дарёфтан дорад; б) изҳори адаб бо забон ва ишорати лабу рӯй.

ЧАМ III چم *кит.* 1. маънӣ ва мазмун дар сухан, нутқ ё калима; ифода ва ҷанбаи маънавии вожа; *муқ.* **лафз**. 2. тамиз, маънӣ, шарму ҳаё.

ЧАМ IV چم 1. саҳву хато; ҷурм, гуноҳ, базаҳ. 2. ҷои сусту заифи касе; раги хоби касе; он чи ки бо донистану ба даст овардани он тасаллут ва нуфуз бар касе пайдо кардан мумкин аст; **чами** *касеро* **ба даст овардан** *киноя аз* раги хоби касеро донистан, ҷиҳати сусти касеро ошкор сохтан ва истифода намудан.

ЧАМ V چم каҷӣ, инҳироф; каҷроҳа, хамгашт; печу хами роҳ.

ЧАМ VI چم сина, садр; сари сина, пеши бар.

ЧАМ VII چم 1. обгардони бузурги чӯбин; кафлес; асбоби чӯбин барои аз зарф гирифтани об, ки хурди онро чамча // чумча мегӯянд. 2. табақи паҳне, ки аз най ё навда мебофиданд ва бо он ғалларо аз хасу хошок ва регу хок тоза мекарданд.

ЧАМ VIII چم *мухаффаф ва кӯтоҳшудаи* **чашм**.

ЧАМАН I چمن 1. замини сабзу хуррам, марғзор, боғу бӯстон. 2. гулзори шукуфон. 3. хиёбоне, ки ҳар тарафи он дарахтон шинонда шуда бошад; қисме дар боғ ё бӯстон, ки замини онро ҷо-ҷо сабзаву гул

кошта бошанд ва ду тараф дарахтони сабз ё мевадор шинонда бошанд. 4. номи сабза ва гиёҳест, ки дар қитъаҳои замини хиёбону майдонҳо ва боғҳои шаҳр мекоранд, то бардавомиву хуррамии сабзазорро бештар кунад; **чаман-чаман** ифодаи фаровонии гулҳои шукуфта.

ЧАМАН II چمن аспи хушрафтору роҳвора.

ЧАМАНАНДУД چمن اندود чаманзор, чаманхез, чаманпӯш.

ЧАМАНАФРӮЗ چمن افروز 1. равшанкунандаи боғу бӯстон. 2. *киноя аз* гулҳои сурхранг, ки дар боғу чаман кошта шудаанду рустаанд. 3. *бот.* гули тоҷи хурӯс.

ЧАМАНБУР چمنبر 1. чаманперо(й), чаманзан. 2. асбоб барои буридани чаман ва кӯтоҳ кардани сабзаву сабзбуттаҳо.

ЧАМАНГАРД چمنگرد касе, ки дар боғу чаман сайру гардиш мекунад.

ЧАМАНГАРДӢ چمنگردی гаштугузор кардан дар боғу чаман; чамансайр.

ЧАМАНГОҲ چمنگاه *ниг.* **чаманзор**.

ЧАМАНГУМКАРДА چمنگمکرده дурмонда аз чаман; маҳрумгашта аз боғу чаман; *маҷ.* ғариб, мусофир, дар ҳиҷрат қарордошта.

ЧАМАНД چمند *кит.* 1. аспи коҳили пурхӯру кундрафтор. 2. одами танбалу ҳеҷкора ва беҳосил.

ЧАМАНДА چمنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **чамидан**; хироманда, касе ё чизе, ки хиромон роҳ меравад. 2. сифати асп ва дигар саворихои хушрафтор.

ЧАМАНДОРӢ چمنداری нигоҳубини чаман ва сабзазор.

ЧАМАНЗАН چمنزن 1. буранда ва перояндаи чаман; чаманперой. 2. асбоб барои перостан ва кӯтоҳ кардани чаман; қайчии чаманзанӣ, миқрози чаманбурӣ. 3. мошини чаманзанӣ, ки сабзаи чаман ва варзишгоҳҳоро кӯтоҳ мекунад.

ЧАМАНЗАНӢ چمنزنی буридани зиёдатиҳои чамани боғ; амали боғбон дар перостани чаман.

ЧАМАНЗОР چمنزار 1. маҳалли чаманҳои бисёр, чаманистон, боғу бӯстон, гулзор. 2. *киноя аз* рухсори маъшуқа.

ЧАМАНИСТОН چمنستان *ниг.* **чаманзор**.

ЧАМАНӢ چمنی 1. *мансуб ба* **чаман**. 2. сабзранг, ранге ба монанди ранги сабзаи чаман; **сабзи чаманӣ** ранги сабзи шабеҳ ба чаман.

ЧАМАНКОРӢ چمنکاری машғул будан бо парвариши сабзаву ороиши чаману бӯстон.

ЧАМАНОРО(Й) چمنآرا(ی) 1. боғбон. 2. ороишгар ва зинатдиҳандаи чаман, он ки гулҳо ва дарахтони боғу гулистонро ороиш ва пероста кунад, боғбон. 3. *маҷ.* Худованд, Офаридгор. 4. сифати маҳбуба.

ЧАМАНОРОЙ چمنآرائی боғбонӣ ва амали боғбон; оростан ва перостани дарахтон ва гулҳои боғу бӯстон; зинатдиҳии чаман, чаманперой.

ЧАМАНОСУДА چمن آسوده озод, эмин аз қайди дому қафас; *киноя аз* мурғони озод дар муқобили мурғони гирифтори дому қафас.

ЧАМАНПАРДОЗ چمنپرداز чаманоро, ороишдиҳандаи чаман.

ЧАМАНПАРДОЗӢ چمنپردازی чаманорой, зинат додани чаман.

ЧАМАНПЕРО(Й) چمنپیرا(ی) 1. он ки мутасаддии ороиши боғу чаман аст, боғбон, гулбон. 2. асбоб барои буридану баробар кардани сабзаҳои чаманзор; чаманбур.

ЧАМАНПӮШ چمنپوش чаманзор, чаманхез; ҷое, ки бо сабзаву гулу гиёҳ пӯшида аст.

ЧАМАНРАМИДА چمنرمیده фироркарда аз боғу бӯстон; маҳрумгашта аз бӯстон; *муқоб.* **чаманосуда.**

ЧАМАНСАРОЙ چمنسرای дар чаман сароянда, илҳом ва навокунанда.

ЧАМАНСИМО چمنسیما 1. *кит., киноя аз* **маҳбуб**. 2. *маҷ.* зебо, хушрӯй.

ЧАМАНСОЗ چمنساز боғбон, чаманорой, чамантироз.

ЧАМАНТАБЪ چمنطبع *кит.* он ки табъи хушу латиф дорад, хуштабъ, хушсалиқа.

ЧАМАНТИРОЗ چمن طراز 1. чамансоз, чаманорой, чаманперой, зинатдиҳанда ва орояндаи чаман. 2. он чи боғу чаманро биорояд ва зебу зинат диҳад.

ЧАМАНТИРОЗӢ چمن‌طرازی оростан ва зинат додани чаман; чамансозӣ, чаманороӣ.

ЧАМАНФУРӮЗ چمن‌فروز *ниг.* **чаманафрӯз**.

ЧАМАНХЕЗ چمن‌خیز 1. замин ё ҷое, ки қудрати рӯёнидани сабзаву гулу гиёҳ дорад. 2. чаманзор, ҷое, ки дар он сабзаву гул фаровон аст.

ЧАМАНЧЕҲР چمنچهر он ки чеҳраи мисли боғ шукуфтаву пуртароват дорад, зеборух.

ЧАМБАР چمبر *ниг.* **чанбар**.

ЧАМБАРПЕЧ چمبرپیچ *гуфт., ниг.* **чанбарпеч**.

ЧАМБАРШОХ چمبرشاخ *ниг.* **чанбаршох**.

ЧАМИДАН I چمیدن 1. хиромидан, бо ноз роҳ гаштан, хиромон роҳ рафтан; мағрурона ва нарм-нарм қадам гузоштан; рафтан ва сайру тамошо кардан; **андар чамидан** а) гузаштан, сипарӣ шудан; б) тохт овардан, ҳуҷум кардан. 2. дар роҳгардӣ печу хам хӯрдан.

ЧАМИДАН II چمیدن қад кашидан, болидан; ҷилвагарӣ кардан.

ЧАМИДАН III چمیدن *кҳн.* ҷавлон задан дар майдон ва рақиб хостан; талаби разм кардан.

ЧАМИДАН IV چمیدن печу тоб хӯрдан, даромехтан, оғушта гардидан.

ЧАМОН I چمان хиромон, равон бо нозу хиром ва зебоӣ.

ЧАМОН II چمان 1. пиёлаи шароб; *ниг.* **чамона**. 2. чаман, марғзор, сабзазор, боғу бӯстон.

ЧАМОНА چمانه *кит.* 1. кадуе, ки дар он шароб нигаҳ медоштанд. 2. нимкадуи мунаққаше, ки бо он шароб мехӯрданд.

ЧАМОН(И)ДАН چماندن//چمانیدن 1. *шакли гузарандаи феъли* **чамидан**. 2. ба сайру хиром овардан, хиромонидан, ба нозу хиромиш водор кардан.

ЧАМОНӢ چمانی соқӣ; бодапаймо, майгусор.

ЧАМОНЧӢ چمانچی кӯзаи сартангу шикамвасеи пур аз шароб; тунги шароб, ибриқи май, сурохӣ.

ЧАНА چنه воситаи нақлиёт, ки ба ду чӯби ҳамвор қарор гирифтааст ва дар рӯи хок, барф ё ях ҳаракат медиҳанд.

ЧАНАБ چنب *д.* ба маънии суннат ва мустаҳаб аст; *муқоб.* **фарз** ва **воҷиб**.

ЧАНАБОЗӢ چنه‌بازی 1. шуғлу бозии кӯдакон бо чана. 2. *варз.* намуди зимистонаи варзиш аст, ки варзишгарон бо чана аз рӯи суръат сабқат мекунанд.

ЧАНАСАВОРӢ چنه‌سواری сайр кардан бо чана.

ЧАНАСОЗӢ چنه‌سازی сохтани чана.

ЧАНБАР چنبر 1. доира, ҳалқа, ҳар чизи доирашакл ва ҳалқамонанд; **чанбари зулф** ҳалқаи зулф; **чанбар кардан** доирашакл кардан, ҳалқа кардан; **чанбари ханҷар** чанбаре, ки дар тарафи дохилии он ханҷарҳо гузошта мешуд ва дорбозону чашмбандон аз он мегузаштанд; **чанбари дӯлобӣ** *киноя аз* фалак, осмон; **чанбари кабуд** *киноя аз* осмон; **чанбари осмон** *киноя аз* ҳалқаи осмон, уфуқ; **чанбари аҷал** *киноя аз* **марги ногузир; чанбари чарх** *киноя аз* олам, гетӣ, дунё. 2. гарданбанд, тавқ, қилода; **чанбари меҳвар** доираи уфуқ, меҳвари уфуқ, гирдогирди уфуқ; **чанбари гарданда, чанбари гардун, чанбари даф, чанбари дойира; чанбар задан** ҳалқа задан; ҳалқа ба вуҷуд овардан; **чанбар кардан** ҳалқа кардан чизеро; чанбар сохтан аз чизе; **аз сарв чанбар кардан** *киноя аз* хам кардан, мунҳанӣ ва дуто сохтани чизи рост. 3. *биол.* устухони гардан, тавқи гардан, чанбари дӯш, тарқуҳ; **чанбари гардан** устухони гардан. 4. банд, каманд, гарданбанди асир; ҳалқаи дор; **чанбари ишқ** *киноя аз* доми ишқ, гирифтории ишқ; **чанбари анкабут** *киноя аз* доми анкабут, тори анкабут; **чанбар андохтан** каманд партофтан. 5. ҳалқае, ки барои бозӣ доронданн маймун, саг, асп ва дигар ҳайвонот истифода мебаранд; **чун дафи лӯлӣ дарид, аз баҳри маймун чанбар аст** (*зарб.*). 6. ҳалқаи чӯбӣ ва ё филизӣ, ки ба шакли доира ё байзавӣ сохта шудааст ва бо он бозигарони ҳавоии сирк ва варзишгардухтарон ҳунарнамоӣ мекунанд; *ниг.* **чанбарбозӣ.** 7. *маҷ.* қайд, банд, гирифторӣ, қафас; **дар чанбари итоат даровардан (доштан)** дар қайди итоати худ гирифтан; **гардан (сар) ба чанбари итоат даровардан** ба итоат даромадан, тобеъ шудан; **сар аз чанбари итоат кашидан** аз

итоат баромадан, саркашӣ кардан; **чанбар-чанбар** ҳалқа-ҳалқа, гирда-гирда.

ЧАНБАРА چنبره 1. доира, даф. 2. гардиши миёнхолии чизе; тиреза. 3. *ниг.* **чанбар** 1; **чанбари гул**. 4. асбоби ҳалқамонанде, ки аз порчаҳои матои тофта ва ба ҳам печида тайёр мекунанд ва ҳангоми бо сар кашонидани зарф барои осеб надидан рӯи сар мегузоранд: **чанбараи гардан** *ниг.* **чанбари гардан**.

ЧАНБАРАК چنبرک 1. чӯбҳои аз ҳам гузаронидашудаи панҷарамонанд, ки дар пояҳои сандалӣ аз поён барои пой монда нишастан ва аз боло барои гарм нигоҳ доштани хӯрок устувор кардаанд: **чанбараки сандалӣ.** 2. шабакаи чӯбин, ки ҳамчун асбоби кор дар баъзе соҳаҳои ҳунармандӣ (*мас., кашидадӯзӣ*) истифода мешавад. 3. дом барои парандагон. 4. панҷара; девори панҷарашакл. 5. ҳалқае, ки аз навдаҳои дарахт бофта шуда барои нигаҳдорӣ ва интиқоли маҳсулоти ширӣ истифода мегардад.

ЧАНБАРАКШАКЛ چنبرکشکل мудаввар, ҳалқамонанд.

ЧАНБАРБОЗ چنبرباز касе, ки бо ҳалқаву чанбар ҳунарнамоӣ мекунад.

ЧАНБАРБОЗӢ چنبربازی 1. ҳунарнамоие, ки ҳунармандони сирк ва варзишгар-духтарон бо ҳалқаҳои ба шакли доира ё байзавӣ сохта шуда мекунанд. 2. *варз.* яке аз анвои гимнастикаи занон, ки дар русӣ бо номи «обруч» маъмул аст. 3. *киноя аз* рақс кардан ва чарх задан.

ЧАНБАРДОН چنبردان тӯр, дом барои шикор кардани баъзе парандаҳо.

ЧАНБАРИН چنبرین чанбарӣ, чанбаршакл; каҷ ва хамида.

ЧАНБАРӢ چنبری 1. мудаввар, гирд, доирашакл; хамида, чанбармонанд, ҳалқамонанд. 2. қавсмонанд, камоншакл, ҳилолмонанд; хамида ва мунҳанӣ; ҳар чизе, ки ба шакли камон аст; **чанбарӣ шудан (гаштан)** мунҳанӣ, хамида шудан; **чанбарӣ кардан** хам кардан, камонӣ кардан.

ЧАНБАРКАШ چنبرکش *кит.* камандафкан, афкананда ва кашондани каманд.

ЧАНБАРПЕЧ چنبرپیچ 1. сахт печондашуда (*бо банд, ресмон ё чизҳои дигар*). 2. сахт иҳоташуда (*мас., бо симхораҳо*).

ЧАНБАРСОЗ چنبرساز созандаи чанбар, бунёдгари чанбар; **чанбар сохтан** тавқу қилода ва гарданбанд сохтан.

ЧАНБАРФУРӮШ چنبرفروش касе, ки дойра, ғалбер, ордбез ва чанбар мефурӯшад, фурӯшандаи чанбар.

ЧАНБАРЧАСП چنبرچسپ хеле маҳкам, хеле устувор.

ЧАНБАРШОХ چنبرشاخ ҳайвони шохҳояш хамидаи ба ҳам моили доирашакл; **гови (ҳайвони) чанбаршох**.

ЧАНГ I چنگ гард, ғубор; хоки ба ҳаво бардошташуда; гарди рӯи чизе нишаста; ◊ **чангашро аз осмон овардан** хоку туроб кардан, несту нобуд кардан; **пеш аз пода чанг хезондан** дар бораи коре ё воқеае пеш аз вуқӯъ ҳаёҳу бардоштан.

ЧАНГ II چنگ 1. панҷаи даст бо ангуштони хамидаи нохундор. 2. панҷаи ҳайвонот ва мурғҳои даранда, чангол. 3. даст, қайд, гирифторӣ; **чанг андохтан** *ниг.* **чанг задан**; **чанг андохтан ба дили** *касе* рози дили *касеро* фаҳмидан хостан; **чанг задан** а) ба чанг гирифтан (*чизеро*), чанг андохтан (*ба чизе*), дошта гирифтан бо панҷаи даст; б) даст задан, машғул шудан, ташаббус кардан; ба коре чанг задан; **ба чанг гирифтан (***чизеро***)** ба даст гирифтан чизеро, ба ихтиёри худ даровардани чизеро.

ЧАНГ III چنگ 1. нӯки найза; пайкони тир. 2. минқори парандагон, нӯли парандагон.

ЧАНГ IV چنگ *мус.* 1. номи асбоби камоншакли мусиқӣ, ки дорои тор аст, ба монанди уд, чағона *ва г.*; номи асбоби мусиқии тордор, ки бо ду чӯбча менавозанд. 2. як навъи даф, ки аз ду сафҳаи биринҷӣ иборат буда, онҳоро ба ҳам мезананду оҳанг ба вуҷуд меоваранд. 3. **чанги даҳонӣ** *ниг.* **лабчанг**.

ЧАНГАК چنگک 1. оҳани сархамида, ки бо вай чизҳоро банд карда мегиранд, оҳани сартези махсус; қуллоб. 2. оҳани сархамида барои овехтани чизе; **чангаки гӯштовезӣ, чангаки лойкашӣ**. 3. оҳанчаи сархамида

барои бастани дар. 4. қисми оҳании шасти моҳигирӣ, ки сайд ба он гирифтор мешавад.

ЧАНГАКӢ چنگکی 1. *мансуб ба* **чангак**; куллобӣ. 2. *биол.* номи устухонест, ки ба таркиби гурӯҳи устухонҳои банди даст дохил мешавад.

ЧАНГАЛ چنگل 1. чанги тези бозу шоҳин ва дигар парандагони шикорӣ. 2. нохуни тези панҷаи ҳайвонот, ки дар шикор истифода мебаранд. 3. хори нӯгтези баъзе растаниҳо; **ба таги думи** *касе* **чангал бастан** касеро ба изтироб андохтан, касеро барои ба ҳаракат андохтан таҳрик кардан.

ЧАНГАЛУК چنگلوک *кҳн.* инсон ва ҳайвоне, ки дасту пояш каҷ, маъюб ва чангак аст.

ЧАНГАР-ЧУНГУР چنگرچنگور садои ба ҳам бархӯрдани зарфҳои гуногун ё лаъличаҳои (санҷҳои) мусиқӣ.

ЧАНГБОРОН چنگباران хокбод, гирдбоди чангу ғубор.

ЧАНГДОР چنگدار 1. дорои нохуну чанголи тез. 2. омехта бо гарду чанг.

ЧАНГЗАН چنگزن 1. чангнавоз, чангӣ. 2. *киноя аз* сайёраи Зӯҳра (Ноҳид).

ЧАНГЗАНӢ چنگزنی навохтани чанг; ҳунарнамоӣ кардан бо чанг.

ЧАНГЗАНОН چنگزنان *шакли феъли ҳол аз* **чанг задан**: 1. дар ҳоли чанг задану гирифтан. 2. дар ҳоли навохтани чанг.

ЧАНГӢ چنگی навозандаи чанг, чангнавоз, мутриб.

ЧАНГКАШ چنگکش дастгоҳе, ки чангу ғуборро мекашад ва ҳавои муҳитеро тоза мекунад.

ЧАНГКАШАК چنگکشک асбоби барқии рӯзгор, ки онро барои тоза кардани гарду чанги хона *ва г.* истифода мебаранд.

ЧАНГКАШӢ چنگکشی пок гардонидани манзил ё маконе аз гарду чанг.

ЧАНГҚОВУЗ چنگقاوز *гуфт., ниг.* **лабчанг**.

ЧАНГНАВОЗ چنگنواز *ниг.* **чангзан**.

ЧАНГНАВОЗӢ چنگنوازی *ниг.* **чангзанӣ.**

ЧАНГОЛ چنگال 1. панҷаи дасти инсон; даст, мушт; **чанголи шер** соҳиби қудрат ва тавоноӣ; **чангол зада гирифтан** якбора ба даст даровардан, қапида гирифтан; **аз чанголи** *касе* **растан** аз дасти касе халос шудан, аз қайду гирифтории касе озод гардидан; **чангол дароз кардан** даст ёзидан, дароздастӣ кардан; **чанголи шер хоридан** ба амали хатарнок даст задан, бо думи шер бозӣ кардан; **чангол кунд шудан** аз кор мондан, дармондаву нотавон шудан; **чангол хоидан** а) *киноя аз* хашмгин шудан; б) дучори ҳасрат ва афсус шудан; в) изҳори нотавонӣ кардан. 2. нохунҳои хамидаи тези ҷонварон ва мурғони даранда. 3. қабза, даста, мушт, ба андозаи як қабза, чени як мушт; **чангол задан** *чизеро* сахт доштан (гирифтан) чизеро, ҳамла кардан; **аз чанголи** *касе, чизе* **раҳоӣ ёфтан** аз қайди *касе чизе* халос шудан; **ба чанголи** *касе, чизе* **гирифтор шудан** ба дасти (қайди) *касе ё чизе* афтодан. 4. асбобест, ки барои хӯрдани ғизои сахт (дувум) таъин гадидааст; шоха. 5. *хӯр.* ғизое, ки аз нони гарми резакарда, равғани дунба ё зард ва ягон намуди ширинӣ (шакар, асал ё харбуза) тайёр менамоянд ва онро бо чангол омехта мекунанд, чангола.

ЧАНГОЛА چنگاله *ниг.* **чангол** 4, 5.

ЧАНГОЛАК چنگالک *бот.* як навъи растанӣ.

ЧАНГОЛДОР چنگالدار ҳар чизе, ки дорои чангол аст.

ЧАНГОЛЗАН چنگالزن он ки ва ё он чи чангол мезанад.

ЧАНГОЛӢ چنگالی *хӯр.* хӯроки иборат аз нони гарми фатир, ки ба болояш равғани зард мерезанд.

ЧАНГОЛТЕЗ چنگالتیز 1. тезнохун, тезчангол. 2. *маҷ.* қавипанҷа, омода барои пайкору набард.

ЧАНГОЛУД چنگآلود чанггирифта, чанг пахшкарда, чангнишаста.

ЧАНГОЛХ(В)АСТ چنگالخوست *ниг.* **чангол** 7.

ЧАНГОЛХУШ چنگالخوش *ниг.* **чангол** 7.

ЧАНГОН(И)ДАН چنگاندن//چنگانیدن чанг кардан, чанг бардоштан.

ЧАНГОР چنگار *кит.* харчанг, саратон.

ЧАНГПУШТ چنگپشت *кит.* хамидапушт, хамидақомат, кӯжпушт.

ЧАНГЧА چنگچه 1. оҳанчаи сархамида барои бастани дар; **чангчаи дар**. 2. оҳани сархамида барои аз танӯр кандани нон. 3. оҳани сархамида барои овехтани чизҳо, чангак.

ЧАНҒАЛОК چنغلاک пӯчоқи ғӯзаи пахта, ки нахаш аз он гирифта шуда бошад, чаноқ; **чанғалоки пахта**.

ЧАНД چند 1. миқдори номуайян; **чанд нафар**; **ба чанд** ба якчанд, ба чандин; **ба чанд нафар** бо якчанд нафар. 2. муддати номуайян, мӯҳлати номуайян; **якчанд вақт** дақиқае чанд; **чанд гоҳ (вақт)** якчанд муддат, муддате. 3. *ҷонишини саволӣ, ки ба чӣ миқдор, чӣ қадар, ба чӣ андоза буданро ифода мекунад.* 4. бор, карат, маротиба; **дучанд, даҳчанд; чанд бор** ба маротиб, борҳо; **то чанд** то кай; **ҳар сари чанд гоҳ** баъзан, замон то замон; **чанд-чанд** борҳо; ба маротиб, чандин маротиба.

ЧАНДАЛ *ҳ.* چندل *ниг.* **чандан**.

ЧАНДАН چندن 1. *ниг.* **сандал**. 2. хушранг ва устувор.

ЧАНДАНДЕШӢ چنداندیشی гуногунандешӣ, мавҷуд будани якчанд ақида оид ба масъалае.

ЧАНДАР چندر **:чандар кардан** ду пои пеши ҳайвони савориро ба ҳам бастан, то ки гурехта натавонад, ишкел.

ЧАНДАСРА چندعصره чизе, ки ба чандин аср ё давр тааллуқ дорад, бисёрасра.

ЧАНДАСРИНА چندعصرینه *ниг.* **чандасра**.

ЧАНДАСРӢ چندعصری *мансуб ба* якчанд аср, якчандасрӣ.

ЧАНДБАРНОМАВӢ چندبرنامه‌وی чизе, ки дорои чандин барнома мебошад; бисёрбарномавӣ.

ЧАНДБОРА//ЧАНДБОРӢ چندباره//چندباری якчанд бор, борҳо: **кори чандбора, замин чандборӣ ронда шуд**.

ЧАНДВАҚТА چندوقته 1. давомкунанда дар якчанд муддат. 2. барои якчанд муддат. 3. кӯҳна, қадима, пешина.

ЧАНДВАҚТИНА چندوقتینه *ниг.* **чандвақта**.

ЧАНДГОНА چندگانه дорои чанд унсур, шакл ва сифат.

ЧАНДГУНА چندگونه ҳаргуна, ҳархел.

ЧАНДГӮША چندگوشه 1. *ҳанд.* бисёргӯша; бисёркунҷа, чандкунҷа. 2. чизе, ки дорои якчанд гӯша аст.

ЧАНДЗАБОНА چندزبانه 1. *марбут ба* **якчанд забон; луғатҳои чандзабона**. 2. донандаи якчанд забон.

ЧАНДЗАБОНӢ چندزبانی *ниг.* **чандзабона**.

ЧАНДЕ چندی 1. як муддати номуайян, якчанд вақт. 2. якчанд, як миқдори номуайян.

ЧАНДИН چندین 1. адади бисёри номуайян, якчанд. 2. муддати номуайян, замони номуайян; **чандин сол** якчанд сол, солҳои бисёр. 3. чӣ қадар, чӣ миқдор.

ЧАНДИНАСРА چندین‌عصره *ниг.* **чандасра**.

ЧАНДИНАСРИНА چندین‌عصرینه *ниг.* **чандасра**.

ЧАНДИНБОРА چندین‌باره якчанд маротиба, такрор ба такрор, чандбора.

ЧАНДИНКАРАТА چندین‌کرته *ниг.* **чандинбора**.

ЧАНДИНРӮЗА چندین‌روزه бисёррӯза, дар муддати чандин рӯз мавҷудбуда; **хӯроки чандинрӯза, пазироии чандинрӯза** пазироии давомкарда дар муддати чанд рӯз.

ЧАНДИНСОЛА چندین‌ساله 1. давомкарда дар тӯли чандин сол, бисёрсола; **ошноии чандинсола**. 2. тааллуқдошта ба якчанд сол; **кори чандинсола**.

ЧАНДИНҶИЛДА چندین‌جلده иборат аз якчанд ҷилд; бисёрҷилда.

ЧАНДИР چندیر *гуфт.* 1. қисме аз гӯшти серрагу пай, ки пухтану хоиданаш мушкил аст. 2. ҳар чизи сахти таранг ва қаиш, ки кандан, шикастан тоб додан ё қат кардани он душвор аст.

ЧАНДИРГӮШТ چندیرگوشت гӯште, ки серрагу пай ва сахту душворпаз аст.

ЧАНДИРӢ چندیری 1. устуворӣ, мустаҳкамӣ (*дар мавриди ашё*). 2. *физ.* қуввае, ки пас аз қатъ гардидани фишор ашёро ба шаклу

ҳолати пештара бармегардонад, хосияти фишорпазирӣ; сахт, маҳкам.

ЧАНДИРМУШАК چندیرموشک дорои мушакҳои чандирӣ, сахтмушак.

ЧАНДИРПОЙ چندیرپای дорои пойҳои устувору боқувват; соҳиби пойҳои пурпай.

ЧАНДӢ چندی миқдор ва камияти чизе; *муқоб.* **чунӣ**, ки кайфият ва сифати чизеро ифода мекунад.

ЧАНДКАНАЛА چندکناله *ниг.* **чандшабакавӣ**.

ЧАНДКАРАТӢ چندکرتی *ниг.* **чандинбора**.

ЧАНДКИЛОМЕТРА چندکلامتره 1. масофае, ки ба чандин километр тӯл мекашад; **пойгаи чандкилометра**. 2. чизе ё иншооте, ки чандин километр дарозо дорад; **хатти чандкилометраи об**.

ЧАНДКОРА چندکاره он ки корҳои зиёде дошта, маъмуран ҳамаи корҳояш нимкора ва ба анҷом нарасида мебошад.

ЧАНДКОРПУСА چندکارپوسه 1. созмон ё муассисае, ки дорои якчанд бинову (корпус) иморат аст. 2. сохтори низомие, ки аз воҳидҳои (корпусҳои) сершумор иборат аст.

ЧАНДКУНҶА چندکنجه *ниг.* **чандгӯша**.

ЧАНДҚАБАТА چندقبطه дорои қабатҳои бисёр.

ЧАНДМЕТРА چندمتره дорои якчанд метр дарозӣ; иборат аз якчанд метр масофа.

ЧАНДМИЛЛИОНА چندملّیانه дорои якчанд миллион (*аҳолӣ, маблағ ва ғ.*).

ЧАНДМОҲА چندماهه 1. давомкунанда ба муддати якчанд моҳ. 2. мӯҳлат ба ҳисоби моҳ (пурсиш): **бачаатон чандмоҳа шуд?**

ЧАНДНАФАРА چندنفره дорои ҷой барои якчанд нафар; бисёрҷоя.

ЧАНДНАФАРӢ چندنفری дар ҳайати якчанд нафар.

ЧАНДНИШОНӢ چندنشانی дорои якчанд нишониву суроға.

ЧАНДНУҚТАӢ چندنقته‌ای 1. бисёрнуқта. 2. дорои якчанд бахш ё шӯъба дар нуқтаҳои гуногун.

ЧАНДОДАМА چندآدمه *ниг.* **чанднафара**.

ЧАНДОМАД چندآمد *ниг.* **басомад**.

ЧАНДОН چندان 1. он қадар, бисёр, ба он дараҷа; ин чиз чандон бад не. 2. бор, маротиба; **корро ду чандон зиёд кардан**.

ЧАНДОШЁНА چندآشیانه бисёрқабата, серошёна, бисёрошёна.

ЧАНДПОҒУНДАГӢ چندپاغندگی иборат аз якчанд поғунда (зинапоя).

ЧАНДРАҚАМА چندرقمه серрақама, бисёррақама, иборат аз якчанд рақам; **адади чандрақама**.

ЧАНДРӮЗА چندروزه 1. давомкарда дар якчанд рӯз, чандинрӯза: **ташвиши чандрӯза**. 2. ба (барои) чанд рӯз; **чандрӯза меравед**?

ЧАНДСАДОӢ چندصدائی 1. чандовоза, омадани садои бисёр. 2. равише дар оҳангсозӣ, ки барои чанд нафар оҳанге таҳия мегардад.

ЧАНДСАДСОЛА چندصدساله бисёрасра.

ЧАНДСАР چندسر *бот.* маъсар.

ЧАНДСАРА چندسره дорои якчанд сар; бисёрсара; **аждаҳои чандсара**.

ЧАНДСОАТА چندساعته коре ё фаъолияте, ки дар давоми якчанд соат сурат мегирад, бисёрсоата.

ЧАНДСОАТӢ چندساعتی дар муддати якчанд соат.

ЧАНДСОЛА چندساله 1. давомкарда дар чанд сол. 2. *чизе* ё *шахсе*, ки аз мавҷудияташ якчанд сол сипарӣ шудааст. 3. барои чанд сол.

ЧАНДСОЛӢ چندسالی дар муддати якчанд сол.

ЧАНДТАБАҚА چندطبقه *ниг.* **чандошёна**.

ЧАНДТАРАФА چندطرفه бисёртарафа, бисёрҷиҳата.

ЧАНДУМ چندم ҷонишини саволӣ, ки барои муайян кардани тартиби мафҳуму ашё ба кор меравад; **чандум бор, дар синфи чандум**?

ЧАНДУМИН چندمین *ниг.* **чандум**.

ЧАНДФАЗА چندفزه хатти барқие, ки дорои якчанд фаза мебошад; бисёрфаза.

ЧАНДХЕЛА چندخیله гуногун, ҳархела, бисёрхела, гуногуннавъ.

ЧАНДҲАЗОРА چندهزاره иборат аз якчанд ҳазор.

ЧАНДҲАЗОРӢ چندهزاری ба якчанд ҳазор; мансуб будани якчанд ҳазор ба ҷонибе.

ЧАНДҲАЗОРСОЛА چندهزارساله бисёрҳазорсола; **таърихи чандҳазорсола**.

ЧАНДҲИҶОӢ چندهجائی бисёрҳиҷоӣ; иборат аз якчанд ҳиҷо будан.

ЧАНДҲОЛАТӢ چندحالتی бисёрҳолатӣ, сермавқеӣ, доро будан ба якчанд ҳолат.

ЧАНДЧИЛДА چندجلده *ниг.* **чандинчилда**.

ЧАНДЧИЛДӢ چندجلدی аз ҳар кадом чанд ҷилд.

ЧАНДҶОНИБА چندجانبه бисёртарафа, серҷониба; **шартномаи чандҷониба** шартномае, ки ба чандин тараф дахл дорад.

ЧАНДҶОЯ چندجایه *ниг.* **чанднафара**.

ЧАНДШАБАКАВӢ چندشبکه‌وی 1. дорои шабакаҳои зиёд. 2. хосияти дастгоҳе, ки тавассути шабакаҳои сершумор мавҷ қабул карда метавонанд.

ЧАНОҒ چناغ *зоол.* навъе аз моҳии баҳрӣ, ки аррамоҳӣ низ мегӯянд.

ЧАНОР چنار *ниг.* **чинор**.

ЧАНОРАК چنارک *ниг.* **чинорак**.

ЧАП چپ 1. *муқоб.* **рост**, он тарафи бадан, ки дар он дил воқеъ аст; ясор (*муқоб.* **ямин**), майсара (*муқоб.* **маймана**); **хоби зан чап аст** а) *киноя аз* ғайривоқеӣ ва амалинашаванда будани хоҳишу майли ҷониби дигар (*ба мусоҳиб дар гуфтугӯ мегӯянд*); б) баръакс воқеъ гардидани ҳодиса ё воқеаи мавриди интизории касе; **аз паҳлӯи чап офарида шудан** *киноя аз* макру ҳила доштан ва фиребгар будан; **чап аз рост надонистан** а) тифли ноболиғ будан; б) ақлу тамиз надоштан, ҷоҳил ва бесавод будан; **роҳ чап кардан** *киноя аз* беэътиноӣ кардан, эътибор надодан, ташриф наовардан. 2. роҳи каҷи ғайримаъруф ва дуртар; **роҳи чап**. 3. *с.* равияе, ки нисбат ба ҳокимияти кишвар ё сиёсати давлатӣ мувофиқ нест ва тарафдори тағйироту таҳаввулоти куллӣ мебошад; **чапу чилеб** каҷу килеб, бетартибона; **чап будан бо** *касе* дар муносибати бад будан бо касе, бо касе носозгор будан; **бо** *касе* **чап додан** якбора ба тарафе гашта, аз ҳамла худро халос кардан; **чап нигоҳ кардан** а) яктарафа нигаристан; б) бад нигоҳ кардан, бад муносибат кардан; **чап фаҳмидан** нодуруст фаҳмидан, баръакс фаҳмидан; **чап шудан** а) номувофиқ шудан; б) дар муносибат бад шудан; **ба чапу рост гардондан** ба ҳар тараф бурдан, бо ғараз ё мақсади муайян рафти чизеро дигар кардан; **бо дасти чап бархестан** а) муваффақ нагаштан дар корҳо; б) кайфияти нохуш доштан; **чашми (абрӯи) чап паридан** боварест, ки тибқи он гӯё касро ногуворӣ дар пешаст. 4. касе, ки бо дасти чап бештару беҳтар кор мекунад, чапдаст, чаппадаст; **чап-чап нигоҳ кардан** а) тарсида-тарсида нигоҳ кардан; б) бад-бад нигоҳ кардан; в) пурмаънӣ нигаристан.

ЧАП(П)А چپه 1. дар ҳолати акс воқеъ шудани чизе, сараш поён ва пояш боло воқеъ шудани чизе; вожгун хобидан, афтидан, воқеъ шудани чизе; *муқоб* **роста**; **чаппа гузоштан** рӯ ба поин гузоштан. 2. вожгун, баръакс. 3. рӯгардон; чаппа кардан, зеру рӯ кардан; **чаппа шудан** вожгун шудан, сар ба поин афтидан; **чаппаю посгуна (поскуна) шудан** рӯгардон шудан, тамоман зеру рӯ шудан; **чаппаю роста кардан** ба ҳам омехтан, дарҳаму барҳам кардан, рӯгардон кардан; **рӯ чаппа кардан** рӯй гардондан (тофтан); **ҷома(пӯстин)ро чаппа пӯшидан** барқасд кор кардан, ба коре (*чизе*) муносибати акс нишон додан (*бо ҳисси хашм, ғазаб ва г.*).

ЧАП(П)АГАРДОН چپه‌گردان ба тарафи акс гардондан, зер ба рӯ кардан; **чаппагардон шудан** чаппа шуда афтидан.

ЧАПАК چپک ду кафи дастро ба ҳам зада садо баровардан (*дар вақти табрик кардан, маъқул донистан ва изҳори ҳаяҷони худ*), қарсак, кафкӯбӣ; **чапак задан** а) кафкӯбӣ кардан (*бо як оҳанг дар ягон ҳавои махсус*); б) кафкӯбӣ кардан барои изҳори ҳаяҷон аз чизе ё табрик ва таҳсини касе (чизе).

ЧАПАКЗАНӢ چپکزنی чапак задан, қарсакзанӣ, каф кӯфта садо баровардан барои ҳаяҷон ё изҳори ҳиссиёти дигар: **чапакзаниҳои пурмавҷ**.

ЧАПАН چپن *гуфт.* 1. бесавод, ҷоҳил. 2. одами беодоб.

ЧАПАНА چپنه *гуфт.* 1. чапдаст, чаппадаст. 2. чап, чаппа.

ЧАПАНДОЗ I چپانداز аспсавори моҳир, савори дар бузкашӣ ҳунарманд.

ЧАПАНДОЗ II چپانداز 1. тирандози моҳире, ки ба дасти чап тир мепаронад. 2. фиребгар, ҳилагар, маккор.

ЧАПАНДОЗ III چپانداز номи оҳанге аз оҳангҳои «Шашмақом».

ЧАПАНДОЗӢ I چپاندازی бузкашӣ; машқи аспдавонӣ.

ЧАПАНДОЗӢ II چپاندازی фиребгарӣ, ҳилагарӣ, маккорӣ.

ЧАП(П)АПЕЧ چپّه‌پیچ 1. *кҳн.*, *грам.* вергул, мумаййиз. 2. *тех.* мурвати печаш (рахаш) чаппа буридашуда.

ЧАПАР I چپر 1. хона ва деворе, ки аз шоху навда ва наю хошок сохта мешавад. 2. доира ва ҳалқа; ҳалқаи одамон, ки дар гирди касе ҷамъ меоянд. 3. деворе, ки барои паноҳ бурдан аз хоку об дар муқобили қалъа барои тасхири он созанд. 4. шохаҳои дарахти ба ҳам сахт басташудаи паҳн ё шохаҳои оҳании ба андозаи муайян сохта, ки ба рӯи хирмани ғалла барои майда кардани хӯшаҳои ғалла ва барои ҳамвор кардани замин баъд аз шудгор ва кишт баста мегардонанд; **чапар бастан**, **чапар гардонидан**.

ЧАПАР II چپر 1. қосид, он ки аз як ҷо ба як ҷои дигар фиристода мешавад, мухаффафи чопор. 2. хабаргир, он ки барои фаҳмидани вазъият ба ҷое фиристода мешавад, ҷосус, мукташиф.

ЧАПАРАК I چپرک *ниг.* **чапар** I. 1.

ЧАПАРАК II چپرک бофтае аз шохҳои дарахт, ки дар шустани рег дар заршӯӣ истифода мекунанд.

ЧАПАРАК III چپرک дом барои парандагон, ки аз чоҳ ва болопӯши он дар шакли навдабӯрё иборат аст.

ЧАПАРАК IV چپرک девори аз наю навда бофташуда, шиғ, тавора.

ЧАПАРБОФ چپرباف ҳар чизе, ки ба тариқи чапар ва тавора бофта шавад.

ЧАПАРГАРДОНӢ چپرگردانی ба рӯи хирман бо гов гардонидани чапар.

ЧАПАРГӮШ چپرگوش *лаҳҷ.* калонгӯш, гӯшлаққа.

ЧАП(П)АШАВӢ چپّه‌شوی чаппагардон шудан, чаппа шудан.

ЧАПГИР چپ‌گیر 1. он ки сухани касеро барқасд нодуруст мефаҳмад ва нодуруст эзоҳ медиҳад. 2. касе, ки муносибати боғараз зоҳир мекунад.

ЧАПГИРӢ چپ‌گیری 1. барқасд нодуруст фаҳмидан ва нодуруст маънидод кардани сухани касе. 2. муносибати боғараз зоҳир кардан

ЧАПҒАЛАТ چپ‌غلط дар ҷанг ё вақти гурез чапу рост рафта ҳарифро ба ғалат андохтан; **чапғалат додан** ба чапу рост гашта, дигаронро ба ғалат андохтан, қасдан ба иштибоҳ монондан касеро.

ЧАПДАР چپ‌در аспи пурзӯри тездав.

ЧАПДАСТ چپ‌دست 1. он ки бо дасти чап кор мекунад, чаппадаст. 2. *маҷ.* он ки дар кор бештар ба ҳилагарӣ ва қаллобӣ моил аст.

ЧАПДАСТӢ چپ‌دستی 1. кор кардан бо дасти чап. 2. ба қаллобию ҳилагарӣ майл доштан (моил будан) дар кор.

ЧАПИГАРӢ چپیگری *с., ниг.* **чапӣ**.

ЧАПИРА چپیره ҷамъ, ҷамъият, гурӯҳи аз мардум, ки дар як ҷо ҷамъ шуда бошанд. **чапира шудан** ҷамъ шудан, ғун шудани гурӯҳе аз мардум.

ЧАПӢ چپی *с. мансуб ба* **ҷараёни чап**.

ЧАПКӮЧА چپکوچه *ниг.* **паскӯча**.

ЧАПОН *т.* چپان либоси пахтаноки болопӯш, ҷомаи пахтанок; **чапони беқасаб; чапони сатин**.

ЧАПОТӢ چپاتی *хӯр.* нони тунук.

ЧАППИН چپّین *ниг.* **чаббин**.

ЧАППОТӢ چپّاتی *хӯр.*, *ниг.* **чапотӣ**.

ЧАПРАВ چپرو *с.* моил ба ҷараёни чап.

ЧАПРАВӢ چپروی *с.* майл кардан ба ҷараёни чап.

ЧАПЧАК چپچک *гуфт., ниг.* **чапотӣ**.

ЧАРАҚСА//ЧАРАКСА چرقسه//چرکسه *гуфт.* қатраҳои об, лой ё шарораи оташ, ки бо таъсири чизе мепарад ва ба ашёву ашхоси атроф мерасад.

ЧАРАҚСОН(И)ДАН چرقساندن//چرقسانیدن қатраҳои об ё лойи обакро пароканда карда ба атроф пош додан.

ЧАРАҚ-ЧАРАҚ چرقچرق *калимаи тақлиди овоз,* ки садои ба ҳам бархӯрдани чизҳои оҳаниро ифода мекунад.

ЧАРАНГ چرنگ *кҳн.* 1. овозе, ки ба сабаби пайдарпай ба ҳам бархӯрдани шамшеру гурз *ва г.* ҳосил мешавад, чакочок, ҷаранг. 2. инъикоси акси садо дар кӯҳ, гунбад, ҳаммом *ва г.* 3. овозе, ки ҳангоми тир парондан аз камон ҳосил мешавад.

ЧАРАНГАК چرنگک *зоол.* парандаест ниҳоят хурду кӯчак.

ЧАРАНГИДАН رنگیدن 1. *кҳн.* овоз баровардани гурзу шамшер ва монанди он ҳангоми бархӯрдан ба чизе, ҷарангидан. 2. садои зангу овози зангӯла,ҷарас.

ЧАРАНД چرند 1. сухани пучу бемаънӣ, ёва, ҳарза, ҳазён; **чаранд гуфтан** ёва гуфтан, сухани ҳарзаву бемаънӣ гуфтан; **чаранду паранд** ҳарза, ҳазён, гуфтори беҳуда. 2. ҳайвон, чаранда, чорпо.

ЧАРАНДА چرنده чорпои алафхор, ки чаро мекунад; *муқоб.* паранда; ҳайвони гиёҳхор; **чарандаву паранда** чизе, ки дар замин чаро мекунад ва чизе, ки дар ҳаво парвоз мекунад, *киноя аз* мавҷудоти зинда.

ЧАРАНДГӮЙ چرندگوی ҳарзагӯй, ёвагӯй, гӯяндаи суханҳои беҳудаву бемаънӣ.

ЧАРАНДГӮӢ چرندگوئی 1. ҳарзагӯӣ, ёвагӯӣ, беҳудагӯӣ. 2. гуфтори берабту бемантиқ, сафсата.

ЧАРАНДУ چرندو устухони нарме, ки онро хӯрда мешавад, ба мисли устухони шона, гӯш, параҳои димоғ *ва г.*; ғузруф, тағояк.

ЧАРАС I چرس *кит.* зарф ё ҳавзест, ки дар он ангур рехта бо пой фишоранд, то шираи он ҷудо гардад, чархушт, чархуст, чурух.

ЧАРАС II چرس *кит.* чарогоҳ, чарогоҳи чорпоён, мартаъ.

ЧАРАС III چرس *кит.* 1. банд, зиндон, маҳбас. 2. шиканҷа, озор, азобу машаққат.

ЧАРАС IV چرس *кит.* чизҳое, ки дарвешон ва соилон бо гадоӣ ҷамъ меоранд; хайрот ва садақа.

ЧАРАСДОН چرسدان рӯмоли калоне, ки дарвешон чор гӯшаи онро баста ба дӯш мегирифтанд ва моли ба гадоӣ омадаро дар он ҷамъ мекарданд.

ЧАРАХСА چرخسه *ниг.* **чарақса**.

ЧАРБ چرب 1. равған, пиҳ, ба хусус равғани дарунӣ. 2. равғанин; *муқоб.* хушк ва равғаннадида; серравған; **хӯроки чарб** таоми серравған; **дасти чарб ба сари касе молидан** ба касе аз молу дороии худ насибае додан; **чарбу хушк** а) *киноя аз* баду нек; б) *киноя аз* зиёду кам; в) *киноя аз* саховату хасисӣ. 3. равғанолуд, ифлос, чарболуд, чиркин. 4. *маҷ.* нарм, мулоим, латиф, матбӯъ: **гуфтори чарб, забони чарб, сухани чарб**. 5. беш аз вазну миқдори муайян, каме вазнинтар аз миқдори қарордодшуда.

ЧАРБА چربه 1. коғази бисёр нафиси чарбшуда, ки наққошон ва рассомон рӯи саҳифаи мунаққаш мегузоранд ва нақши онро мебардоранд; коғази тунуке, ки меъморон ва тарроҳон рӯи нақшаи дигар гузошта рӯбардор мекунанд. 2. пардае, ки дар рӯи шир бандад; саршир, қаймоқ.

ЧАРБАК I چربک 1. *ниг.* **чарба** 2. 2. нони тунуке, ки дар равған бирён мекунанд ва ба арвоҳи гузаштагон садақа мекунанд ва онро маъмулан бо ҳалво мехӯранд; чалпак.

ЧАРБАК II چربک 1. сухани дурӯғе, ки ба рост монанд аст. 2. танзу масхарае, ки фасодовар бошад, ҳаҷви бемаврид; шӯхии ноҷову беасос. 3. тӯҳмат, бӯҳтон. 4. чистон, лағв.

ЧАРБАНДА چربنده *маҷ.* бартаридошта, дорандаи бартарӣ дар вазн; дорандаи бартарӣ дар вазн нисбат ба чизи дигаре; бештар, беҳтар.

ЧАРББОЛО چرب‌بالا *кит.* хушқаду қомат,

мавзунқомат, хушандом, чарбқомат.

ЧАРБГУФТОР چرب‌گفتار чарбзабон, хушсухан, ширинзабон.

ЧАРБГУФТОРӢ چرب‌گفتاری чарбзабонӣ, хушсуханӣ, ширинзабонӣ.

ЧАРБГӮ(Й) (چرب‌گو(ی 1. нармгӯй, хушзабон, хушсухан; фасеҳ. 2. чоплус, хушомадгӯй, тамаллуқкор. 3. фиребгар, фиребанда.

ЧАРБГӮӢ چربگوئی 1. ширинзабонӣ, хушзабонӣ, хушсуханӣ; фасоҳат. 2. чоплусӣ, хушомадгӯӣ, тамаллуқкорӣ, забонбозӣ. 3. фиребгарӣ, фиребандагӣ.

ЧАРБДАСТ چرب‌دست 1. чусту чолок; моҳир кордон, тардаст. 2. ширинкор; ҳуққабоз. 3. боҳунар; устод, санъатгар, мутахассис. 4. хирадманд, оқил, доно, донишманд.

ЧАРБДАСТӢ چربدستی 1. тездастӣ, чустию чолокӣ; **чарбдастӣ кардан** чустию чолокӣ кардан. 2. ширинкорӣ, тардастӣ; ҳуққабозӣ. 3. ҳунармандӣ, чирадастӣ; маҳорат. 4. хирадмандӣ, оқилӣ, донишмандӣ.

ЧАРБЗАБОН چرب‌زبان 1. *ниг.* **чарбгӯй**. 2. он ки бо нармсуханӣ ва хушзабонӣ ҳар касро ба худ моил карда тавонад. 3. *киноя аз* чоплусу тамаллуқкор, хушомадгӯй. 4. фиребгар, фиребанда бо забони нарму ширин. 5. фасоҳат ва балоғат дар сухан.

ЧАРБЗАБОНӢ چرب‌زبانی 1. хушсуханӣ, чарбгуфторӣ, ширинсуханӣ. 2. тамаллуқ, чоплусӣ, хушомадгӯӣ; **чарбзабонӣ кардан** хушомадгӯӣ кардан.

ЧАРБИДАН چربیدن 1. ғолиб омадан, пирӯз гардидан, музаффар шудан. 2. бартар омадан; афзунӣ доштан дар мартабаву мақом. 3. *гуфт.* ҳазм шудан, дар бадани касе ҳал шудан. 4. вазнин будан, сангин омадан, зиёд омадан (*дар вазн*).

ЧАРБИШ چربش 1. чизи чарб мисли дунба, пиҳ ва амсоли он; чарбу, равған, чарбии рӯи гӯшт. 2. зиёдшавӣ, афзоиш, фузунӣ, бештарӣ (*аз нигоҳи вазн*); *ниг.* **чарбидан**.

ЧАРБИШДОР چربش‌دار фарбеҳ, равғандор, чарбудор.

ЧАРБИШФУРӮШ چربش‌فروش чарбуфурӯш, равғанфурӯш, фурӯшандаи анвои чарбиҳо.

ЧАРБӢ چربی 1. пиҳ ва равғани даруни гӯспанд, буз, гов *ва г.,* ки аз ғайри дунба мебошад. 2. фарбеҳӣ, танпарварӣ. 3. *мач.* мулоимат, нармӣ; хушӣ, латофат, форамӣ; **ба чарбӣ** бо лутфу хушӣ ва мулоимат.

ЧАРБОНИДАН چربانیدن 1. афзудани миқдори чизе ҳангоми баркашидан, паллаи бор вазнин кардан дар тарозу. 2. нархи чизи фурӯширо аз будаш зиёд кардан. 3. баҳраву ҳиссаи касеро зиёд кардан.

ЧАРБОХУР چربآخور 1. фарохии айшу неъмат, вусъати фароғат ва айшу неъмат; охури чарб. 2. касе, ки рӯзгораш пурнозу неъмат аст. 3. чорпое, ки обу алафаш фаровон аст.

ЧАРБОХУРӢ چرب‌آخوری 1. фаровоннеъматӣ, айшу фароғати комил доштан, нозу неъмати фаровон доштан. 2. фаровонии обу алафи чорво.

ЧАРБПАҲЛУ چرب‌پهلو 1. фарбеҳ; *муқоб.* **лоғар**. 2. он кас, ки мардум аз ӯ баҳраманд шаванд, доро, сарватманд.

ЧАРБРАБО چرب‌ربا 1. зиёдрабо, афзунрабо. 2. рабояндаи ғизову таом, рабояндаи хӯроки чарбдор. 3. рабояндаи чизи нарму матбӯъ; *киноя аз* шахси ғоратгар.

ЧАРБРӮД چرب‌رود *ниг.* **чарбрӯда**.

ЧАРБРӮДА چرب‌روده 1. рӯдае, ки даруни онро чарбӣ, пиҳ ва гӯшт пур карда пазанд, ҳасиб, чуҳудона. 2. чарбии рӯи рӯдаҳо.

ЧАРБСУХАН چرب‌سخن 1. он ки ба суханони нарму диловез шунавандаро чазб кунад, чарбгуфтор, хушгуфтор, хушсухан, чарбзабон. 2. чоплус, забонбоз, тамаллуқкор, мардумфиреб.

ЧАРБСУХАНӢ چرب‌سخنی 1. хушсуханӣ, чарбзабонӣ, нармгуфторӣ. 2. забонбозӣ, мардумфиребӣ. 3. чоплусӣ, хушомадгӯӣ, тамаллуқ.

ЧАРБТАРОЗУ چرب‌ترازو 1. фурӯшандае, ки ба манфиати харидор тарозу вазнин мекунад. 2. *мач.* касе, ки тарозуи аъмолаш вазнин аст; касе, ки корҳои савоб аз кори бад бештар кардааст.

ЧАРБУ چربو равғани дарунии ҳайвонот, пиҳ.

ЧАРБУБАСТА چربوبسته фарбеҳшуда, равғангирифта.

ЧАРБУГӢ چربوگی *мансуб ба* **чарбу**; аз чарбу тайёр кардашуда.

ЧАРБУДОР چربودار дорои чарбу, чарбубаста, равғангирифта аз дарун.

ЧАРБУЗ چربز навъе ҳайвони хурди хокиранг, ки пойҳояш аз дастҳояш баландтар ва кафи пояш паҳн асту думи дароз дорад, дар дашту саҳроҳои васеъ зиндагӣ мекунад, ҳангоми ҳаракат ҷаҳишҳои баланд мекунад, муши саҳроӣ, калокмуш, барбуъ.

ЧАРБХЕЗ چرب‌خیز *кит.* он ки дорои файзу неъмати фаровон аст, мунъим.

ЧАРБХӮРИШ چرب‌خورش хӯрандаи хӯроки равғанин ва гуворо; хӯроки равғанин ва болаззат.

ЧАРБ-ЧАРБ چرب‌چرب 1. *киноя аз* гуфтору рафтори нарму фиребо. 2. меҳрубонӣ ва чоплусӣ дар изҳори муҳаббат.

ЧАРБШИР چرب‌شیر инсон ё ҳайвоне, ки равғаннокии шираш баланд аст.

ЧАРВИДА چرویده *кит.* 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **чарвидан**. 2. равоншуда, рафта.

ЧАРВИДАН چرویدن *кит.* 1. чора ҷустан, чора андешидан, чораҷӯӣ кардан. 2. давидан, равон шудан.

ЧАРГАР چرگر *кҳн.* ҳофиз, сурудхон, муғаннӣ, хунёгар, овозхон.

ЧАРҒ چرغ *зоол.* парандаи сиёҳранги зӯрчанголи шикорӣ аз ҷинси уқоб, сақар; шоҳин, шаҳбоз.

ЧАРҒАНД چرغند *кҳн.* 1. чароғ. 2. чароғдон, чароғпоя.

ЧАРҒАНДА چرغنده *ниг.* **чарғанд**.

ЧАРҒДОР چرغدار он ки чарғу бозро ҳангоми шикор дар даст нигаҳ медорад, саққор.

ЧАРД I چرد *кит.* остонаи хона.

ЧАРД II چرد ранги моил ба сурхӣ, ки ба аспу шутур ва хару астар хос аст.

ЧАРДА چرده *кит.* 1. ранг, лавн. 2. пӯсти рӯй ва бадани инсон.

ЧАРДОН چردان 1. тос ва кашкӯле, ки соилон ҳангоми гадоӣ ба даст гиранд ва дар он чизи ба гадоӣ омадаро оваранд. 2. ҳалқаи дар.

ЧАРЗ چرز *зоол.* **дуғдоғ**.

ЧАРИДАН چریدن 1. гардиш кардану алаф хӯрдани ҳайвонот дар чарогоҳ ва марғзор, чаро кардан. 2. хӯрдан.

ЧАРИК چریک лашкаре, ки барои мадад ва ёрии лашкари дигар аз ҷое ба ҷое фиристонда мешавад.

ЧАРИШ چرش *исми масдар аз* **чаридан**.

ЧАРМ چرم 1. пӯсти даббоғӣ шудаи ҳайвонот, ки барои дӯхтани пойафзору либосу кулоҳ *ва г.* истифода мекунанд: **чарми хом, чарми пухта, чарми сунъӣ; ба рӯи худ чарм кашидан** шарму ҳаёро як сӯ гузоштан. 2. *кит.* пӯст, пӯсти бадани инсон ва ҳайвон.

ЧАРМГАР چرم‌گر он ки касбаш чарм омода кардан аст.

ЧАРМГАРӢ چرم‌گری 1. кор, касби чарм тайёр кардан. 2. корхона ва коркарди чарм; **пӯсташро аз чармгарӣ меёбӣ** а) дар бораи ҳайвоне, ки ҳатман кушта мешавад; б) дар бораи чизе, ки ба нест шудан маҳкум аст.

ЧАРМДАСТАК چرم‌دستک пойафзол, ки дасташ аз чарм аст.

ЧАРМДАСТАКДӮЗӢ چرم‌دستکدوزی дӯхтани дастаки чармини пойафзол.

ЧАРМИН چرمین аз чарм дӯхта ё тайёр кардашуда; **палтои чармин, дӯлчаи чармин**.

ЧАРМИНАПӮШ چرمینه‌پوش дорои либоси чармин, бо либоси чармӣ.

ЧАРМӢ چرمی *мансуб ба* **чарм**; он чи аз чарм дӯзанд; чармина,

ЧАРМОЛОТ چرمالات молу маҳсулоти чармӣ.

ЧАРО I چرا *ҷонишини саволӣ* барои чӣ? ба чӣ сабаб?; **чаро ки**… барои он ки…, зеро ки, азбаски…; **чуну чаро** саволи бисёр, пурсиши бисёр; **бе чуну чаро** бе шакку шубҳа, бе ҳеҷ гап, ҳатман.

ЧАРО II چرا 1. чаридан, алаф хӯрдани ҳайвонот дар чарогоҳ; ба чаро бурдан, ба чаро сар додан, аз чаро баргаштан. 2. алаф, гиёҳе, ки ҷонвар дар чарогоҳ мехӯрад.

ЧАРОГАР چراگر чаранда, алафхӯр.

ЧАРОГОҲ چراگاه маҳалли чаридани ҳайвоноти алафхор.

ЧАРОГОҲӢ چراگاهی *мансуб ба* **чарогоҳ**.

ЧАРОҒ چراغ 1. асбоби равшанидиҳандаест, ки чароғи равғанӣ, нафтӣ (карасинӣ), газӣ ва барқӣ навъҳои мухталифи он мебошад; **чароғи сиёҳ** чароғи иборат аз фатила ва равған, ки дар зарфи махсуси сафолӣ ё чӯянӣ месӯхт; **чароғи худафрӯз** *маҷ.* чароғи барқӣ; **чароғи** *касеро* **афрӯхтан** рӯҳи касеро шод кардан, кори касеро давом додан; **чароғи** *касеро* **хомӯш накардан** ӯро фаромӯш накардан, кори касеро давом додан; **рӯзона бо чароғ кофта наёфтан** *маҷ.* а) нодир будани чизе; б) камнамо будани касе. 2. лампаи барқӣ, лампочкаи электрии ҳар чиз. 3. *маҷ.* фарзанди азиз, нури чашми падару модар.

ЧАРОҒАК چراغک 1. соиқа, оташак, барқ, чақмоқ. 2. чароғи хурд; **чароғаки сиёҳ** пилсӯз, милмилак. 3. кирми шабтоб.

ЧАРОҒАНДА چراغنده *ниг.* **чароғпоя**.

ЧАРОҒАФРӮЗ چراغافروز 1. чароғдаргирон, он ки чароғро равшан мекунад. 2. *маҷ.* нурбахш равшандиҳанда, равшанбахш.

ЧАРОҒБОНА چراغبانه *ниг.* **чароғпоя**.

ЧАРОҒВОНӢ چراغوانی оини пеш аз ҷашне бастани кӯю барзани шаҳр бо чароғи бисёр ва равшан кардан.

ЧАРОҒВОР چراغوار монанди чароғ.

ЧАРОҒВОРА چراغواره қандил, ки дар он чароғро гузошта меафрӯзанд, чароғпоя.

ЧАРОҒВОСА چراغواسه *кит.* парвонае, ки дар атрофи чароғ давр мезанад.

ЧАРОҒДОН//ЧИРОҒДОН چراغدان зарфи чароғи сиёҳ, ки дар он равғани зағир *ва ғ.* рехта мешавад.

ЧАРОҒДОР چراغدار 1. нигаҳдорандаи чароғ; ходиме, ки нигоҳубини чароғҳо ба ӯҳдаи ӯст. 2. дорои чароғ ва мабдаи равшанӣ.

ЧАРОҒИНА چراغینه кирми хурди сабзранг, ки дар шаби торик чун чароғ медурахшад, кирми шабтоб, кирми шабчароғ.

ЧАРОҒИСТОН چراغستان 1. маҳалле, ки ба мақсади баргузории ҷашне бо чароғҳо ороиш дода шудааст. 2. ҷое, ки бо чароғи бисёр равшан карда шудааст.

ЧАРОҒӢ چراغی *кҳн.* 1. ходим ва шогирд дар хонақоҳ. 2. музде, ки ба ходим ва шогирди хонақоҳ медоданд; замине, ки ба масҷид вақф шудааст. 3. садақае, ки ба дарвешони шабгард медоданд.

ЧАРОҒКУШ چراغکوش он ки чароғро хомӯш кунад, кушандаи чароғ.

ЧАРОҒКУШОНӢ چراغکوشانی 1. амали қабеҳ, кирдори зишт; ҳар амали зиште, ки хангоми содир кардани он аз равшанӣ сарфи назар кунанд. 2. чароғро хомӯш кардан.

ЧАРОҒМУРДА چراغمرده торик, зулмонӣ, бенур, бефурӯғ.

ЧАРОҒОВЕЗ چراغآویز он чи ба он чароғ овезанд; **мехи чароғовез**.

ЧАРОҒОН چراغان 1. чароғи бисёр афрӯхтан дар хона ё дар шаҳр ба муносибати ҷашне. 2. равшан, пурнур, мунаввар; **чароғон кардан** а) пурчароғ кардан, бо чароғи бисёр равшан кардан; б) пурнур ва мунаввар кардан; **чароғон шудан** пурнур гаштан, мунаввар гардидан.

ЧАРОҒОНӢ چراغانی *ниг.* **чароғон**.

ЧАРОҒПОЯ چراغپایه 1. ҷой ё асбобе, ки ба болои он чароғ гузошта мешавад. 2. ду пои пешашро бардошта, ба ду пои ақиб рост истодани асп.

ЧАРОҒСОЗ چراغساز 1. созандаи чароғ. 2. касе, ки бо таъмири чароғ машғул аст, чароғчӣ.

ЧАРОҒСОЗӢ چراغسازی 1. тайёр кардани чароғ ва асбобҳои равшанидиҳанда; корхонаи чароғсозӣ. 2. дӯкони таъмири чароғ.

ЧАРОҒЧА چراغچه чароғи хурд: **чароғчаи милмилак, чароғчаи электрӣ, чароғчаи кисагӣ**.

ЧАРОҒФУРӮШ چراغفروش фурӯшандаи чароғ.

ЧАРОҒФУРӮШӢ چراغفروشی 1. фурӯши чароғ. 2. ҷое, ки дар он ҷо чароғу лампаҳои гуногун мефурӯшанд.

ЧАРОЗОР چرازار замини чаро, чарогоҳ, чарохор.

ЧАРОӢ I چرائی чаранда, ҳайвони гиёҳхор.

ЧАРОӢ II چرائی *аз ҷонишини саволии* **чаро** *ва пасванди исмсози – ӣ сохта шудааст, ба маънии пурсиш, чаро гуфтан, сабабиятро муайян кардан.*

ЧАРОН چران 1. дар ҳолати чаридан. 2. дар ҳолати хӯрдан. 3. *маҷ.* дар ҳоли хӯшгузаронӣ, айшкунон.

ЧАРОНАНДА چراننده он ки чорпоро мечаронад, шубон, чӯпон.

ЧАРОН(И)ДАН چراندن//چرانیدن *шакли бавоситаи феъли* **чаридан**. 2. дар чарогоҳ ҳайвонотро алаф хӯрондан, ҳайвонотро ба чаро доштан.

ЧАРОПУЛӢ چراپولی *таър.* навъи андоз барои чаронидани ҳайвонот, ки соҳиби чарогоҳ аз соҳиби чорпо мегирифт.

ЧАРОСАК چراسک ҷондоре, ки аз малах хурдтар асту шабҳо бо овози борики тӯлонӣ чиррос мезанад, чирчирак.

ЧАРОСИТОН چراستان чарогоҳ, ҷои чаридан, чарозор.

ЧАРОХВОРА چراخواره *ниг.* **чароғвора**.

ЧАРОХОР چراخوار 1. чарогоҳ, мартаъ, чаридангоҳ. 2. чаранда, хурандаи алаф.

ЧАРОҶО(Й) (چراجا(ی *ниг.* **чарогоҳ**.

ЧАРС I چرس раманда, уснагирифта, ромнашуда.

ЧАРС II چرس зудшикан, нозук.

ЧАРС III چرس гарди банг аст, ки ҷамъ карда ба сигор ё қалён ниҳода мекашанд ва он тарсу ваҳм ва иштиҳоро меафзояд, ҳашиш, наша.

ЧАРСДОН چرسدان қуттӣ ё халтачае, ки нашъамандон дар он чарс нигоҳ медоранд.

ЧАРСӢ چرسی *кҳн.* он ки чарс мекашад, бангӣ.

ЧАРС-ЧАРС چرسچرس *калимаи тақлиди овоз, ки* садои сӯхтани ҳезум ё шикастани чизеро ифода мекунад.

ЧАРТЕР *англ.* چرتیر шартномаи ҳамлу нақл тавассути киштӣ ва ё ҳавопаймо.

ЧАРТЕРӢ چرتیری *марбут ба* **чартер**.

чарх چرخ *асоси замони ҳозира аз* **чархидан**.

ЧАРХ چرخ 1. ҳар чизи гирд, ки ба даври меҳвари худ мегардад, ғилдирак; **чарх задан**; а) гирд гаштан, давр задан; б) гардиш кардан, роҳ рафта тамошо кардан; **чарх задани сар** гирд гаштани сар (*аз беҳолӣ, мастӣ ва г.*); **об чарх задан (дар чашм)** ашк пайдо шудан дар чашм. 2. асбобҳои бо чарх коркунанда; **чархи кулолгарӣ; чархи ресмонресӣ; чарху дук** асбоби ресмонресии дастӣ; **чарх ресидан** дар чарх ресмон риштан. 3. номи дастгоҳи чархдоре, ки дар он асбобҳои теғадорро дошта тез мекунанд; **кордро чарх доштан** кордро дар чарх тез кардан. 4. *маҷ.* осмон, сипеҳр, фалак; **чархи ахзар** осмони кабуд; **чархи барин** осмони баланд; **чархи миной** осмони кабуд. 5. *маҷ.* гардиш; **чархи айём** гардиши рӯзгор, гузашти замон; **чархи каҷрафтор** *маҷ.* дунёи ҷафопеша; **чархи фалак** а) гардиши рӯзгор; б) чархи калоне, ки ба гирдаш нишастгоҳҳо насб карда, бачаҳоро шинонда онро мегардонанд.

ЧАРХА چرخه 1. чарх. 2. чархи ресмонресӣ. 3. *бот.* гиёҳе, ки пояи борики ноустувор дорад; чарха, коснӣ.

ЧАРХАГАРДОН چرخه‌گردان дастаи чархи ресмонресӣ.

ЧАРХАК چرخک 1. *шакли тасғири* **чарх**. 2. чархҳои хурде, ки ҳаракати механизми соат ба туфайли ҳаракати онҳо сурат мегирад.

ЧАРХАЛА چرخله *бот.* гиёҳе, ки пояи борик дорад ва онро дар арабӣ шакой меноманд; чарха, коснӣ.

ЧАРХБОД چرخباد 1. чархи сабуке, ки ба воситаи бод ба ҳаракат меояд. 2. гирдбод, боди бисёр шадид, ки дар худ мечархад, вочарха, сиклон.

ЧАРХБОЛ چرخبال навъе аз ҳавопаймои гирдбол, ки ҳангоми боло шудан ва фуруд омадан метавонад ба тариқи амудӣ парвоз кунад, вертолёт, ҳуликуптар.

ЧАРХГАР چرخگر филизтарош; он ки корду қайчӣ ва дигар асбобҳоро дар чарх тез мекунад, чархкор.

ЧАРХГАРДОН چرخگردان гардонандаи чарх, чизе, ки чархро мегардонад.

ЧАРХДЕГ چرخدیگ дастгоҳи хурди равғанкашӣ, ки бо нерӯи даст ба ҳаракат меояд.

ЧАРХДОР چرخدار дорои чарх 1.

ЧАРХЗАН چرخزن 1. гирд гардонда чархзанон. 2. рақскунон.

ЧАРХЗАНӢ چرخزنی чарх задан, тоб хӯрдан, гирд гаштан.

ЧАРХЗАНОН چرخزنان дар ҳолати чархидан, дар ҳолати рақс кардан.

ЧАРХЗОНУ چرخزانو бо зону чархидан (*дар вақти рақс*); **чархзону рафтан**.

ЧАРХИДАН چرخیدن чарх задан, гирд гаштан, давр задан.

ЧАРХИНТАБАҚ چرخینطبق *лаҳҷ.* табақи чинии калон.

ЧАРХИОСИЁТАРОШӢ چرخآسیاتراشی тарошидани чархи осиё, шуғли тарошандаи чархи осиё.

ЧАРХИШ چرخش чархзанӣ, чархидан.

ЧАРХИШРАВОН چرخشروان чархзанон.

ЧАРХӢ چرخی 1. ба шакли чарх, мудаввар ва гирда. 2. чархдошта, ба чарх шинондашуда; **трактори чархӣ**. 3. *кҳн.* тарзи махсуси бастани салла.

ЧАРХКАШ چرخکش он ки корду қайчӣ ва дигар асбобҳоро дар чарх тез мекунад, чархгар.

ЧАРХКАШӢ چرخکشی тез кардани корду қайчӣ ва дигар асбобҳо тавассути чарх, чархгарӣ.

ЧАРХМОЛА چرخماله молае, ки ҳаракаташ бо воситаи чарх аст.

ЧАРХОБ چرخاب гирдоб, чархе, ки тавассути нерӯи об ба ҳаракат меояд.

ЧАРХОБА چرخابه ҷои гирдоби дарё, гирдоб.

ЧАРХОН(И)ДАН چرخاندن//چرخانیدن чарх зонондан, гирд гардондан, тоб хӯрондан (*чизеро монанди чарх*).

ЧАРХОФАЛАК چرخافلک чархи бузурге, ки бо нишастгоҳҳо таъмин гардида дар боғи истироҳат ва дигар маҳалҳои фароғатӣ гузошта мешавад ва мардум ба он бо мақсади истироҳат ва аз баландӣ назора кардани шаҳр истифода мебаранд.

ЧАРХПОЯ چرخپایه пояе, ки чархи ресмонресӣ бар вай шинонда шудааст.

ЧАРХРЕСАК چرخریسک *зоол.* парандаи хурди думаш борики дароз аз ҷинси гунҷишк, санговдавак, думҷунбон.

ЧАРХРЕСӢ چرخریسی ресидан дар чарх, ресидани калоба дар чарх.

ЧАРХРИШТ چرخرشت он чи ба чарх ришта шуда бошад; *муқ.* **дастришт**.

ЧАРХСАНГ چرخسنگ санг барои тезу бурро кардани корд, дос *ва г.,* қайроқ, санги фасон, қайроқсанг.

ЧАРХСОЗ چرخساز он ки чарх месозад, созандаи чарх.

ЧАРХСОЗӢ چرخسازی сохтани чарх, тайёр кардани чарх.

ЧАРХУШТ چرخشت зарф ё ҳавзи махсусе, ки дар он ангурро фушурда обашро мегиранд.

ЧАРХЧӢ چرخچی 1. он ки дар чарх корд ва монанди ин чизҳои теғдорро тез мекунад. 2. чархандоз.

ЧАРХЧӮБ چرخچوب дастгохи чӯбинест, ки барои ҷудо кардани равған аз анвои маҳсулоти ширӣ истифода мегардад.

ЧАРЧИН چرچین *ниг.* **чарчинворӣ**.

ЧАРЧИНВОРӢ چرچینواری молҳои ороишӣ ва дӯзандагӣ аз қабили тугма, шона, ҳамён *ва г.*: **молҳои чарчинворӣ**.

ЧАРЧИНФУРӮШ چرچینفروش он ки чарчинворӣ мефурӯшад, фурӯшандаи молҳои чарчинворӣ.

ЧАРЧИНФУРӮШӢ چرچینواری 1. фурӯхтани чарчинворӣ, савдо кардан бо молҳои чарчинворӣ. 2. фурӯшгоҳи чарчинворӣ.

ЧАСАР-ЧУСУР چسرچسر *калимаи тақлиди овоз, ки* садои сӯхтани ҳезуми хушк, доғ шудани равған ва монанди инҳоро ифода мекунад.

ЧАСП چسپ 1. часпидан, талош; часпу талош, дарафтодан бо якдигар, занозанӣ. 2. ширеш, модаи часпанда.

ЧАСПАК چسپک часпанда, ба чизи дигар зуд

пайвастшаванда; **лойи часпак**.

ЧАСПАКӢ چسپکی часпанда, часпак будан, хусусияти часпандагӣ доштан.

ЧАСПАНДА چسپنده *ниг.* **часпак**.

ЧАСПИДА چسپیده пайвастшуда, васлшуда.

ЧАСПИДАН چسپیدن 1. пайвастан (*як чиз ба чизи дигар ё ду чиз ба ҳамдигар*), муттасил шудан (*ду чиз ба ҳамдигар*), часпидани коғаз; **кана барин часпидан** сахт дошта гирифтан чизеро. 2. якҷоя шудан, омезиш ёфтан; **гӯшту нохун барин часпиданд.** 3. дошта гирифтан (чизеро), маҳкам доштан (касеро, чизеро); **бача ба модараш часпида гирифт**. 4. дарафтодан, ҳамла кардан, ҳуҷум кардан. 5. *маҷ.* муносиб омадан, зебидан; **ба кор часпидан** сахт аз паи иҷрои коре шудан; **пӯст рафта ба устухон часпидан** ниҳоят хароб ва лоғар будан.

ЧАСПОН I چسپان *ниг.* **часпак**.

ЧАСПОН II چسپان чаққон, ба ҳар кас ва ҳар чиз зуд унсгиранда.

ЧАСПОН(И)ДАН چسپاندن//چسپانیدن 1. бо ширеш ё бо чизи дигар чизеро ба чизи дигар ё ба ҷое пайвастан; **эълон часпондан**. 2. умуман, чизеро ба чизе пайваст кардан. 3. нисбат додан (*чизеро ба касе*), марбут сохтан: **ин гапро ба ӯ часпониданд**.

ЧАСПОЧАСПӢ چسپاچسپی афтударафт, часпу талош, занозанӣ.

ЧАТАН چتن *биол.* байни олати таносул ва маъқад.

ЧАТМА *ҳ.* چتمه милтиқҳои ба якдигар такя дода рост гузошта; **чатма бастан (кардан)** милтиқҳоро ба ҳам такя дода рост гузоштан.

ЧАТР چتر 1. обзоре, ки аз нури офтоб ва барфу борон муҳофизат мекунад, соябон. 2. офтобгир, сояафкан, пардаи сутундори болои сар, ки зераш менишинанд ё коре анҷом медиҳанд. 3. пардаи кушодашавандаи парашут. 4. *кит.* хайма, хиргоҳ.

ЧАТРАК I چترک *шакли тасгири* **чатр**; чатри хурд.

ЧАТРАК II چترک *бот.* номи гиёҳест табобатӣ, ки баргҳои хурди он буридагиҳои зиёд доранд; ғоғу.

ЧАТРБОЗ چترباز 1. он ки бо чатр бозиҳои гуногунро намоиш медиҳад; он ки бо чатри наҷот аз ҳавопаймо ва восилаи дигар фуруд меояд ва гоҳе дар осмон машқҳои намоишӣ анҷом медиҳад. 2. неруҳои ҳавобурди махсус, воҳиди низомии чатрбоз.

ЧАТРБОЗӢ چتربازی амал ва шуғли чатрсоз.

ЧАТРДОР چتردار касе, ки чатр дар даст дорад, он ки ба болои сари худ ва ё сари касе соябон нигоҳ медорад.

ЧАТРДОРӢ چترداری амали чатрдор, чатр дар даст доштан.

ЧАТРӢ چتری ба шакли чатр, чатршакл, нимдоира.

ЧАТРКАШ چترکش *ниг.* **чатрдор**.

ЧАТРҚОҚУ چترقاقو *бот.* растаниест аз ҷумлаи гулҳо, ки тохаш (гулаш) ба шакли чатр аст.

ЧАТРМАН چترمن дорандаи аломатҳои чатр аз аҳли салотин, аз ҷумлаи подшоҳон; чатрмон.

ЧАТРМОН چترمان *ниг.* **чатрман**.

ЧАТРСОЗ چترساز 1. он ки чатр месозад. 2. чатрдор, чатркаш.

ЧАТРСОЗӢ چترسازی 1. амал ва кори чатрсоз. 2. ҷои фурӯш ва таъмири чатрҳо.

ЧАФСИДАН چفسیدن *ниг.* **часпидан**.

ЧАФТ چفت *кит.* 1. чӯббанд, ҳавозае ки шохҳои токро ба болои он мегузоранд. 2. толор, иморате, ки аз чӯбу тахта сохта мешавад ва сақфаш хамидааст.

ЧАФТА چفته 1. хамида. 2. *ниг.* **чафт**. 3. тӯҳмат, бӯҳтон.

чах چخ *асоси замони ҳозира аз феъли* **чахидан**.

ЧАХ چخ 1. ғилофи корду шамшер. 2. ҷанг, тааддӣ, хусумат.

ЧАХДЕГ چخدیگ *ниг.* **чархдег**.

ЧАХИДАН چخیدن ҷангидан, ситеза кардан.

ЧАХМОҚ چخماق *гуфт.* 1. барқи абр, тироза, оташак, чароғак. 2. санге, ки бо он оташ мегиронданд, чақмоқ.

ЧАХС چخس *гуфт.* ҳезуммайда, чӯбчаву пораха; **чӯбу чахс**.

ЧАХТ چخت *лаҳҷ.* ҳалқаи чӯбин, ки ба як сари ресмони арғамчин барои маҳкам кашида бастани бор банд карда мешавад.

ЧАХТАКПАЙ چختکپی *лаҳҷ.* қапқон, дом.

ЧАХЧӮБ چخچوب чӯби асбоби равғанкашӣ, чӯби гуппӣ.

ЧАҲ چه *ниг.* **чоҳ**.

ЧАҲКАН چهکن *ниг.* **чоҳкан**.

ЧАҲКАНӢ چهکنی *ниг.* **чоҳканӣ**.

ЧАҲОР چهار адади маълум, ки баъд аз се ва пеш аз панҷ меояд, чор.

ЧАҲОРАСПА چهاراسپه аробае, ки бо қувваи чор асп ҳаракт мекунад.

ЧАҲОРБАР چهاربر *ниг.* **чорпаҳлу**.

ЧАҲОРБАРГА چهاربرگه *бот.* дорои чаҳор барг.

ЧАҲОРБОҒ چهارباغ *ниг.* **чорбоғ**.

ЧАҲОРГОНА چهارگانه 1. аспи роҳвораи тезқадам. 2. чаҳор унсур; **унсури чаҳоргона** (*об, оташ, хок, бод*).

ЧАҲОРГОҲ چهارگاه *ниг.* **чоргоҳ**.

ЧАҲОРГӮША چهارگوشه он чи дорои чаҳор гӯша бошад.

ЧАҲОРГӮШАГӢ چهارگوشگی дорои чаҳор гӯша будан.

ЧАҲОРДАРА چهاردره *ниг.* **чордара**; хонаи тобистона дар байни боғ ё гулзор.

ЧАҲОРДАҲСОЛА چهارده ساله *ниг.* **чордаҳсола**.

ЧАҲОРДАҲСОЛАГӢ چهاردهسالگی *ниг.* **чордаҳсола**.

ЧАҲОРДАҲУМ چهاردهم *ниг.* **чордаҳум**.

ЧАҲОРДАҲУМИН چهاردهمین *ниг.* **чордаҳумин**.

ЧАҲОРЗАРБ چهارضرب *ниг.* **чорзарб**.

ЧАҲОРЗОНУ چهارزانو *ниг.* **чорзону**.

ЧАҲОРКАСӢ چهارکسی *ниг.* **чоркаса**.

ЧАҲОРКИТОБ چهارکتاب *ниг.* **чоркитоб**.

ЧАҲОРКУНҶА چهارکنجه *ниг.* **чоркунҷа**.

ЧАҲОРҚАБАТА چهارقبته *ниг.* **чорқабата**.

ЧАҲОРМАВҶА چهارموجه *кит.* гирдоб, варта.

ЧАҲОРМАҒЗ چهارمغز *ниг.* **чормағз**.

ЧАҲОРМЕХ چهارمیخ *таър.* чормех, як навъ ҷазо, ки дасту пойҳои гунаҳкорро мехкӯб мекарданд; **чаҳормех кардан** *киноя аз* куштан бо азоби сахт.

ЧАҲОРОШЁНА چهارآشیانه *ниг.* **чорошёна**.

ЧАҲОРПАҲЛӮ چهارپهلو *ниг.* **чорпаҳлӯ**.

ЧАҲОРПО(Й) (چهارپا(ی чорпо, чорво, ҳайвоне, ки чаҳор пой дорад, ҳамчун асп, гов, хар, шутур *ва ғ.*

ЧАҲОРПОЯ چهارپایه *ниг.* **чорпоя**.

ЧАҲОРРАХА چهاررخه *ниг.* **чорраха**.

ЧАҲОРСАД چهارصد *ниг.* **чорсад**.

ЧАҲОРСАДУМ چهارصدم *ниг.* **чорсадум**.

ЧАҲОРСАДУМИН چهارصدمین *ниг.* **чорсадумин**.

ЧАҲОРСОАТА چهارساعته *ниг.* **чорсоата**.

ЧАҲОРСОАТӢ چهارساعتی *ниг.* **чорсоатӣ**.

ЧАҲОРСОЛА چهارساله *ниг.* **чорсола**.

ЧАҲОРСОЛАГӢ چهارسالگی *ниг.* **чорсола**.

ЧАҲОРСОЛИНА چهارسالینه *ниг.* **чорсола**.

ЧАҲОРСӮ چهارسو *ниг.* **чорсӯй**.

ЧАҲОРТАРАФА چهارطرفه *ниг.* **чортарафа**.

ЧАҲОРУМ چهارم *ниг.* **чорум**.

ЧАҲОРУМИН چهارمین *ниг.* **чорумин**.

ЧАҲОРЧАРХА چهارچرخه *ниг.* **чорчарха**.

ЧАҲОРЧӮБА چهارچوبه *ниг.* **чорчӯба**.

ЧАҲОРҶОНИБА چهارجانبه *ниг.* **чортарафа**.

ЧАҲОРШАНБЕ چهارشنبه *ниг.* **чоршанбе**.

ЧАҲОРШОХ چهارشاخ *ниг.* **чоршох**.

ЧАҲОРЯК چهاریک *шумораи касрӣ* аз чаҳор як ҳиссаи чизе, чоряк.

ЧАҲ-ЧАҲ چهچه *калимаи тақлиди овоз, ки* хониши булбулро ифода мекунад; **чаҳ-чаҳ задан (кардан)** хониши булбул ва дигар

мурғони хушовоз.

ЧАҲ-ЧАҲА چه‌چهه *ниг.* **чаҳ-чаҳ**.

ЧАШАНДА چشنده касе, ки таом ё шаробро мечашад ва таъми онро муайян мекунад, чошнигир.

ЧАШИДАН چشیدن 1. барои донистани мазаи чизе аз он андак хӯрда дидан, мазаи таомро санҷидан. 2. андаке хӯрдан аз чизе. 3. *маҷ.* дидан, ҳис кардан, аз сар гузаронидан; **талху ширинии** *чизеро* **чашидан** неку бади чизеро дидан (*аз сар гузаронидан*), аз гармию сардии чизе огоҳ будан.

ЧАШИЁӢ چشیائی қувваи чашидан.

ЧАШМ چشم 1. узви биниш дар инсон ва ҳайвон; **чашм(он)и бодомӣ** чашми бодомшакл; **чашми тар** дидаи гирён; **чашми тира** чашми камнур ва хира; **чашм(он)и мешӣ** чашмони калон-калони сиёҳ; **чашмони шаҳло** чашми сиёҳи моил ба кабудӣ, ки бисёр зебо ҳисоб меёбад; **ба чашми мардум хуб намудан; пеши чашми…** дар назари…, дар мадди назари… 2. назар, нигоҳ. 3. *маҷ.* умед, интизорӣ. 4. ҳар паҳлуи хурҷин; ҳар қабати ҳамёни бисёрқабата. 5. сӯрохии баъзе чизҳо: **чашми сӯзан**, **чашми ғалбер; чашми дарахт (чӯб)** ҷои укдаи дарахт ва чӯб; **чашми бад** чашме, ки аз нигоҳаш озору нуқсон расида метавонад; ◊ **чашми бад дур**! иборае, ки барои чашми бад нарасидан гуфта мешавад, балову офат дур бод! **чашми бедор** чашми кушода ва ҳушёр; **чашми бино** чашми равшан ва ҳамабин; **чашми булбул** а) номи накше дар ҳунари гулдӯзӣ; б) дараҷаи қиёми шираи ангур, ки ҷӯшида ҳубобҳои монанди чашми булбул пайдо мекунад; **чашми гурусна** ҳарис, носер; чашми гуруснаро хок ҳам сер карда наметавонад: *мақ*.; **чашми маст** а) чашми пурхумор; б) чашми шӯх; **чашми оташбор** чашми баркпош, чашми дурахшон; **чашми рӯз** *маҷ.* офтоб; **чашми пурбин** чашми дақиқнигоҳ, ҳақиқатбин; **чашми (пур) хумор** чашми хуморолуд, чашми пурноз; **чашми тамаъ** ҳарисӣ, тамаъкорӣ; **чашми танг** ҳарис, хасис, бахил; **чашми танги дунёдорро хоки гӯр пур мекунад** (*мақ.*); **чашми шутур** дараҷаи охирини қиёми шираи ангур, ки ҷӯшида, ҳубобҳои калон-калони монанди чашми шутур пайдо мекунад; **чашми ҷаҳонбин** чашми бино, чашми пурхирад; **чашми ҷоду** чашми пурафсун, чашми пурсеҳр, чашми зебо; **чашмони дурахшон** чашмони баркпош; **чашм(он)и меҳрангез** дидаи пурмеҳр, нигоҳи пурмеҳру муҳаббат; **чашмони пурандӯҳ** чашме, ки аз он осори ғаму андӯҳ пайдост; **чашмони оташбор** чашми дурахшон, чашми барқафшон; **чашмони шӯх** чашмони фаттон, ҷозибадор; **чашм(он)и ҳаросон** чашме, ки аз осори тарсу ҳарос пайдост; **имои чашм** ишора ба чашм; **нури чашм** *маҷ.* фарзанд; **ҳаққи чашм** миқдоре аз таом, ки барои шиносони тасодуфан ба сари таом ҳозир шуда дода мешавад; **ба чашм, болои чашм** дар мавриди қабул ва итоат ба гуфта ё супориши касе гӯянд, бо ҷону дил; **чашм аз нигоҳи** *касе* **гурезондан** кӯшидан барои ба нигоҳи он касе рӯбарӯ нашудан; **чашм ало кардан, чашм песондан** бад-бад нигоҳ кардан; **чашм андохтан (афкандан)** нигоҳ кардан; **чашм афтодан ба** *чизе, касе* дидан, дида мондан (чизе, касеро); **чашм ба замин (зер) дӯхтан** сархам нишастан, ба замин нигоҳ карда истодан (*аз рӯи эҳтиром, содир кардани гуноҳ, оҷиз омадан ва г.*); **чашм ба** *касе* **будан** ба касе умед бастан; **чашм ба косахонааш фурӯ рафтан** хароб, лоғар шудан (*аз беморӣ ва г.*); **чашм ба омадани** *касе* **дӯхтан** роҳи касеро поидан, сахт интизор шудан ба омадани касе; **чашм ба роҳ чор шудан** интизор шудан, сахт интизор ба омадани касе будан; **чашм ба роҳ дӯхтан** интизор шудан, раҳи касеро поида нишастан; **чашм барқ задан** дурахшидани чашм аз шодӣ; **чашм ба чашми** *касе* **афтидан** ба ҳам бархӯрдани нигоҳи ду кас; **чашм ба чашм шудан** рӯ ба рӯ шудан, нигоҳи ду кас рост омадан; **чашм** *ба чизе* **афтидан** чизеро ногоҳ дидан, ба чизе назар афкандан; **чашм ба як нуқта бастан (дӯхтан)** ба як нуқта бодиққат нигоҳ карда истодан; **чашм ба ҳар тараф давондан** ҳар тарафро як-як аз назар гузаронидан; **чашм ба ҷое афтидан** ногоҳ ба ҷое нигоҳ кардан; **чашм ба ҷояш афтидан** ҷазо дида, танбеҳ дида хатоеро ислоҳ кардан; **чашм бегона шудан** *аз чизе* аз чизи одаткарда дур шудани чашм, хато рафтани чашм; **чашм беҷо шудан** а) бо назари дигар нигоҳ кардан, аз итоат берун рафтанӣ шудан; б)

тағйири ҳолати чашм аз ғазаб, хашм ё аз таъсири чизи дигар; **чашм давондан** дида баромадан, аз назар гузаронидан (*чизеро*); **чашм дар роҳ будан** интизор будан, раҳи касеро поидан; **чашм доштан** а) умед доштан, интизор доштан; б) тахмин кардан; **чашм дӯхтан** а) бодиққат нигоҳ кардан (ба чизе, ба касе); б) бо ғараз нигоҳ кардан, тамаъ доштан; **чашм заиф будан** чашм суст (хира) будан; **чашми бад расидан** захми чашм асар кардан, аз сабаби нигоҳи чашми ҳасад ба чизе расидани балову офат; **чашми дидан надоштан** хеле бад дидан, сахт нафрат доштан аз касе; **чашми** *касе* **ба хонааш афтодан** танбеҳ дида рафтору кирдори худро ислоҳ кардани касе; **чашми** *касе* **мош барин гардидан** *ниг.* **чашм мисли мош кушода шудан**; **чашми** *касеро* **бастан** касеро ба ғалат андохтан, касеро фиреб кардан; **чашми** *касеро* **ба хонааш фуровардан** ҷазо дода, ба итоат даровардан, адабашро додан; **чашми** *касеро* **во кардан** *ниг.* **чашми** *касеро* **кушодан; чашми** *касеро* **кофтан** *маҷ.* сахт рашк ва бахилӣ зоҳир намудан; **чашми** *касеро* **кушодан** касеро ҳушёр кардан, касеро омӯзондан; **чашми** *касеро* **тарсондан** ба ваҳму бим андохтан (касеро), ба тарс андохтан; **чашми** *касеро* **хато кардан** аз ғафлати касе истифода бурдан; **чашми** *касеро* **хато хӯрондан** *ниг.* **чашми** *касеро* **хато кардан; чашми** *касеро* **шира гирифтан (бастан)** ҳавобаланд шудан, мағрур гаштан, саргаранг шудан аз муваффақияте; **чашми** *касе* **танг будан** хасис будан; **чашми** *касе* **шудан** ба ҷои касе назорат карда истодан ба коре; **чашми корро донистан** қобилияти пеш бурдани корро доштан, дар кор таҷриба ва тахассус доштан; **чашми некӣ умед кардан** дар интизори некӣ будан; **чашми рӯз накафида** Офтоб набаромада, рӯз нашуда; **чашми рӯз кушода шудан** рӯз шудан, дамидани субҳ; **чашми тез доштан** борикбин (дурбин) будан; **чашми хат доштан** савод доштан, хондан ва навиштан тавонистан; **чашми худро ба чашми** *касе* **дӯхтан** ба чашмони касе мижа назада, нигоҳ кардан; **чашми ҳасад дӯхтан** бо ҳасад нигоҳ кардан; **чашм кандан аз** *чизе* нигоҳи худро гурезондан, қатъи назар кардан (*аз чизе*); **чашм канда шудан** сахт чашм дӯхтан ба роҳи касе, сахт интизорӣ кашидан; **кушода будани чашм** а) бедор будан; б) дар ҳаёт будан, зинда будан; **чашм кушодан** а) бедор шудан; б) арзи ҳастӣ кардан, ба дунё омадан; **чашм кушода шудан** ҳушёр шудан, некро аз бад фарқ кардан; **чашм кӯр шудан** нобино гаштан; **чашм мисли мош кушода шудан** аз ғафлат берун шуда, якбора огоҳ шудан аз моҳияти масъалае (*коре, ҳодисае*); **чашм нагузаштан** заиф шудани қувваи биноӣ, хира шудани чашм; **чашм нарасидан** бовар надоштан ба мумкин будани чизе; **чашм об додан** ба чизе нигоҳ карда лаззат бурдан, аз тамошои чизе кайф кардан; **чашм ошно намудан** шинос намудан, шинос будан; **чашм паридан** ҷастани пилкҳои чашм, ки дар урфият гӯё фоли нек ё бад аст; **чашм паронидан** бо чашм ишора кардан; **чашм партофтан** лаҳзае нигоҳ кардан; **чашм песондан** *лаҳҷ.* чашм ало кардан; **чашм пухта шудан** чашм одат кардан, таҷриба ҳосил кардан, ба кор омӯхта шудан; **чашм пӯшида гузаштан** аҳамият надодан, сарфи назар кардан, нодида гирифтан; **чашм пӯшидан** а) хобидан, хуфтан, б) нодида гирифтан; **чашм пӯшидан аз дунё** мурдан; **чашм пӯшида шудан** хоб бурдан, хоб ғалаба кардан; **чашм пӯшидан аз** *чизе* ба чизе эътибор надодан, сарфи назар кардан аз чизе; **чашм равшан шудан** зоидан; **чашм расидан** *ниг.* **чашми бад расидан**; **чашмро бурдан** чашмро хира кардан (*рӯшноии баланд*); **чашмтанг будан** ҳарис будан, гурусначашм будан; **чашмро гармӣ бурдан** хоби сабук будан; **чашмро хира кардан** чашмро бурдан; **чашм роғ рафтан** чашм нимпӯш шудан; **чашм сер шудан** қонеъ шудан (*аз чизе*); **чашм сиёҳ рафтан (задан)** торик шудани пеши чашм аз таъсири хабари нохуш ва дард; **чашм чашмро надидан** ниҳоят торик будан; **чашм чор шудан** сахт интизор шудан; **аз таги чашм нигоҳ кардан** номаълум назар афгандан; **аз чашм гузарондан** дида баромадан, тафтиш кардан; **аз чашм гурезондан** а) надида мондан; б) ба қадри даркорӣ диққат накардан ба чизе; **аз чашм дур мондан** пинҳон мондан, номаълум мондан; **аз чашм дур накардан** ҳамеша дар пеши назар нигоҳ доштан (*касеро*); **аз чашм мондан** қобилияти дидан надоштан, нобино шудан; **аз чашм оташ боридан** хашмгин будан; **аз чашм пинҳон мондан** нонамоён мондан, маълум

нашудан; **аз чашм ғоиб шудан** нопадид гаштан, нонамоён шудан; **ба чашм вохӯрдан** дида шудан, намоён будан; **ба чашм гарм тофтан (намудан)** а) ба чашм шинос (барин) намудан; б) маъқул шудан, ба дида нишастан; **ба чашми кам дидан** ҳақир шуморидан, ба назари таҳқир нигоҳ кардан; **ба чашми** *касе* **хок пошидан** *касеро* фиреб кардан; **ба чашми худ бовар накардан** дар ниҳояти ҳайрат шудан, дида истода ба ҳақиқати он бовар надоштан; **ба чашм нанамудан** худро нишон надодан; **ба чашм расидан** дида шудан, ба нигоҳ бархӯрдан; **ба гӯшаи чашм дидан (нигоҳ кардан)** номаълум нигоҳ кардан; **бо чашми бад нигоҳ кардан** қасди бад кардан; **бо чашми душманӣ нигоҳ кардан** душманона муносибат кардан; **бо чашми умед нигоҳ кардан** умедвор шудан, умедворӣ зоҳир кардан; **бо чашми харидорӣ нигоҳ кардан** бо диққат, ҳаматарафа аз назар гузарондан чизеро; **бо чашми худ дидан** аниқ дидани худро таъкид кардан, худ нозири воқеа будан; **бо чашми ҳайрат нигаристан** бо таҳайюр нигоҳ кардан, ҳайрон шуда назар кардан; **бо қирраи чашм нигоҳ кардан** *ниг.* **бо гӯшаи чашм нигоҳ кардан**; **дар пеши чашм дидан** наздик тасаввур кардан, манзараеро пеши назар овардан; **дар як чашм задан** ниҳоят тез, да як лаҳза; **(ба) зери чашм гирифтан (кардан)** назорат кардан, таъқиб кардан рафтору кирдори касеро; **чашми гандум** чоке, ки дар донаи гандум ба назар мерасад.

ЧАШМА چشمه 1. обе, ки бо роҳи табиӣ аз зери замин ҷӯшида мебарояд, ҷои ҷӯшида баромадани об аз зери замин; **чашмаи маъданӣ** чашмаи оби маъдан; **чашмаи ҳайвон** *д.* мувофиқи таълимоти дини ислом чашмаи афсонавиест, ки Ҳазрати Хизр аз оби он нӯшида, умри абадӣ ёфтааст, чашмаи ҳаёт, чашмаи Хизр; **чашма барин ҷӯшида баромадан** фаровон ҷорӣ шудан. 2. *маҷ.* манбаъ, саргаҳ, ҷои пайдоиши чизе.

ЧАШМАДОР چشمه‌دار ҷое, ки чашма дорад, чашмасор.

ЧАШМАК چشمک 1. *шакли хурдӣ ва навозиши* **чашм**. 2. бо чашм имову ишора кардан, маънидорона бо чашм ишорат кардан; **чашмак задан** а) барои ифодаи ягон маънӣ (*хурсандӣ, қаноатманд, майлу ҳавас ва г.*) бо гӯшаи чашм ишорат кардан; б) милт-милт кардан, дурахшида намоён шудан; **чашмаки ман чашмаки ту** ба якдигар нигоҳ карда, гап назада нишастани ду кас; *киноя аз* бефаъолиятӣ.

ЧАШМАКБОЗӢ چشمکبازی бозие, ки дар он ду кас ба чашмони якдигар мижа назада, нигоҳ карда меистанд, ҳар кас мижа занад, мағлубшуда ҳисоб мешавад.

ЧАШМАКДОР چشمکدار 1. дорои сӯрохӣ ва равзана барои нигаристан: **дари чашмакдор**. 2. дорои гиреҳ ва нақс (*дар бораи чӯб*): **чӯби чашмакдор** тахта ё болоре, ки гиреҳ ё чашмаке дорад.

ЧАШМАКЗАНӢ چشمکزنی 1. чашмак задан, ишора кардан бо чашм. 2. милт-милт тофтан; **чашмакзании ситора** дурахшида намоён шудан (-и ситора).

ЧАШМАКӢ چشمکی имои чашм, ишора бо гӯшаи чашм; **чашмакӣ задан** бо гӯшаи чашм маънидорона ишора кардан.

ЧАШМАЛО چشم‌الا алочашм, шокосачашм.

ЧАШМАНДОЗ چشم‌انداز доираи назар, масоҳате, ки чашм онро фаро гирифта метавонад; дурнамо, чашмафкан; манзара.

ЧАШМАНДОЗӢ چشم‌اندازی биниш, дид, назар.

ЧАШМАСОН چشمه‌سان чашмавор.

ЧАШМАСОР چشمه‌سار ҷои серчашма, маҳалле, ки дар он чашма фаровон аст.

ЧАШМБАНД I چشم‌بند тӯр, бофтае аз мӯи думи асп, ки бо он занон рӯи худро мепӯшониданд; рӯйбанд, рӯйпӯш.

ЧАШМБАНД II چشم‌بند сеҳргар, найрангбоз; ҳилагар, фиребгар.

ЧАШМБАНДАК چشم‌بندک *ниг.* **чашмбандакбозӣ**.

ЧАШМБАНДАКБОЗӢ چشم‌بندکبازی бозиест байни тифлон, ки мувофиқи қоидаҳои он чашми яке аз кӯдакон мебананд, то муддате, ки дигарон пинҳон мешаванд, сипас ин кӯдак чашмашро кушода ба ҷустуҷӯи дигарон мепардозад.

ЧАШМБАНДӢ چشم‌بندی ҷодугарӣ, найрангбозӣ, соҳирӣ; ҳилагарӣ, фиребгарӣ.

ЧАШМБАНОМ//ЧАШМПАНОМ چشم‌بنام// چشم‌پنام дуо ва тӯморе, ки барои дафъи захми чашм диҳанд; дуову тӯмори ботил гардонидани сеҳр; таъвиз, тӯмор.

ЧАШМБАРОҲ چشم‌براه интизор, мунтазир, нигарон; он ки нигарони омадани касе ё хабаре бошад.

ЧАШМБАРОҲӢ چشم‌براهی интизорӣ, нигаронӣ, мунтазир будан.

ЧАШМБАСТА چشم‌بسته 1. бо чашмони баста. 2. бетаҷриба, ҷоҳил, нодон.

ЧАШМБЕҶО چشم‌بیجا *маҷ.* бадният, бадкор.

ЧАШМБИНО چشم‌بینا 1. басир, дорои чашми солим; *муқоб.* **нобино**, **кӯр**. 2. дурбин; тезбин. 3. равшанбин, дурнигар, оқибатбин.

ЧАШМБОДОМ چشم‌بادام бодомчашм, зебочашм.

ЧАШМБОЗ چشم‌باز чашмкушода; *муқоб.* **чашмбаста**.

ЧАШМГАШТА چشم‌گشته каҷназар, каҷбин, аҳвал, олус.

ЧАШМГУРУСНА چشم‌گرسنه гурусначашм, тамаъкор, ҳариси ҳар чиз, носер; *муқоб.* **чашмсер**.

ЧАШМГУРУСНАГӢ چشم‌گرسنگی тамаъкорӣ, носерӣ, ҳарисии аз ҳад зиёд; *муқоб.* **чашмсерӣ**.

ЧАШМГУШНА چشم‌گشنه *ниг.* **чашмгурусна**.

ЧАШМГУШНАГӢ چشم‌گشنگی *ниг.* **чашмгуруснагӣ**.

ЧАШМДАРД چشم‌درد дарди чашм, бемории чашм.

ЧАШМДАРИДА چشم‌دریده 1. интизоршуда, интизорикашида. 2. *маҷ.* бешарм, беҳаё, беадаб. 3. густох, шӯхчашм..

ЧАШМДИД چشم‌دید 1. дидашуда, пеш аз ин дидашуда, шинос: **одами чашмдид, чашмдид будан**. 2. тахминан муайян кардан бо чашм; тахмин бо нигоҳ. 3. намоён, дидашаванда.

ЧАШМДОР چشم‌دار 1. бочашм, соҳибчашм. 2. мунтазир, интизор, умедвор; **чашмдор будан** мунтазир будан; **чашмдор шудан** мунтазир шудан. 3. одами чашмбеҷо, бадчашм. 4. касе, ки хавфи захми чашм кардан дорад.

ЧАШМДОРӢ چشم‌داری мунтазирӣ, интизорӣ.

ЧАШМДОШТ چشم‌داشت 1. интизорӣ; умедворӣ, мунтазир будан ба чизе. 2. пиндошт, тахмин; **бар хилофи (акси) чашмдошт**… бар хилофи он чи интизор мерафт…, бар акси он чи тахмин карда мешуд….

ЧАШМЗАД چشم‌زد 1. лаҳза, андак вақт; **як чашмзад** як лаҳза, як дам. 2. чашмрасида, захми чашмрасида, чашми бад расида.

ЧАШМЗАДА چشم‌زده 1. чашмрасида, захми чашм хӯрда. 2. маъюс, ноумед.

ЧАШМЗАН چشم‌زن 1. чашмрасонанда, он ки ба касе ё чизе захми чашм расонад. 2. доруи чашм, қатраҳое, ки ба чашм мечаконанд.

ЧАШМЗАНӢ چشم‌زنی 1. мижа ба ҳам задан. 2. мамониат кардан, манъ кардан.

ЧАШМЗАХМ چشم‌زخم чашмрасӣ, расидани чашми бад.

ЧАШМИКОРДОН چشم‌کاردان донандаи кор, таҷрибадор: **одами чашмикордон**.

ЧАШМИМУРҒӢ چشم‌مرغی монанд ба чашми мурғ, хурд-хурд.

ЧАШМКАБУД چشم‌کبود дорои чашми кабуд, кабудчашм.

ЧАШМКАЛОН چشم‌کلان дорои чашми калон, он ки чашми калон-калон дорад.

ЧАШМКАҶ چشم‌کج дорои чашми каҷ, олус.

ЧАШМКУШОДА چشم‌کشاده *маҷ.* он ки неку бадро дидааст ва медонад, таҷрибадор, ботаҷриба.

ЧАШМНАДИДА چشم‌ندیده чизе, ки онро чашм ҳаргиз надидааст, ғайримуқаррарӣ.

ЧАШМНАМО چشم‌نما *ниг.* **чашмдид**.

ЧАШМНАМОӢ چشم‌نمائی *киноя аз* таҳдид, изҳори хашму норизоӣ.

ЧАШМНОГУЗАР چشم‌ناگذر нодиданӣ, ниҳоят торик, ноаён, нонамоён: **торикии чашмногузар**.

ЧАШМНОК چشم‌ناک 1. он чи чашм дорад. 2. он чи гиреҳ ва ӯқда дорад.

ЧАШМОЛУС چشم‌آلوس *ниг.* **чашмалус**.

ЧАШМПИЗИШК چشم‌پزشک *тиб.* духтури чашм; пизишки чашм, офталмолог, окулист.

ЧАШМПИЗИШКӢ چشم‌پزشکی 1. *тиб.* пажӯҳиш ва табобати бемориҳои чашм, машғул будан бо табобати чашми беморон; офталмология. 2. дармонгоҳи чашм.

ЧАШМПӮШ چشم‌پوش 1. ғамзагар; беэътино, бепарво. 2. авфкунанда, бахшанда, гузашткунанда.

ЧАШМПӮШӢ چشم‌پوشی 1. чашм пӯшидан. 2. нодида ангоштан, мисли нодида гузаштан.

ЧАШМРАС چشم‌رس дидашаванда, ба чашм намоён.

ЧАШМРАСИДА چشم‌رسیده аз захми чашм зарардида, чашмкарда.

ЧАШМСЕР چشم‌سیر қонеъ, қаноатманд; *муқоб.* **чашмгурусна**.

ЧАШМСЕРӢ چشم‌سیری қаноатмандӣ, қонеъ будан; *муқоб.* **чашмгуруснагӣ**.

ЧАШМСИЁҲ چشم‌سیاه он ки дорои чашмони сиёҳ аст, сиёҳчашм, соҳиби чашмони сиёҳ.

ЧАШМТАНГ چشم‌تنگ 1. сохти чашмонаш танг, тангчашм. 2. *маҷ.* хасис, чашмгурусна, бахил.

ЧАШМТАНГӢ چشم‌تنگی 1. тангчашм будан. 2. *маҷ.* хасисӣ, чашмгуруснагӣ, бахилӣ.

ЧАШМТАР چشم‌تر гирён, ашкрез, бо чашми ашкбор.

ЧАШМТЕЗ چشم‌تیز тезчашм, дорои чашмони дақиқбин.

ЧАШМХАРОШ چشم‌خراش ранге, ки ба чашм таъсири ногувор мерасонад; рангҳои баланди ногувор; *муқ.* **гӯшхарош**.

ЧАШМХИРАКУНАНДА چشم‌خیره‌کننده чашмбаранда, чашмгир (нур).

ЧАШМХОНА چشم‌خانه косахонаи чашм.

ЧАШМЧУҚУР چشم‌چقور дорои чашмони фурӯрафта.

ЧАШМШАҲЛО چشم‌شهلا шаҳлочашм, он ки чашми зебои дилфиреб дорад.

ЧАШОН(И)ДАН چشاندن//چشانیدن аз чизе андак нӯшонидан ё хӯрондан барои донистани мазаи он.

ЧЕВАР چیور 1. дӯзанда. 2. шахси моҳир дар кори дӯзандагӣ ва кашидадӯзӣ.

ЧЕВАРА چیوره *гуфт.* фарзанди абера нисбат ба бобо ва модаркалон, *ниг.* **чабера**.

ЧЕВАРӢ چیوری 1. соҳибмаҳорат будан дар кори дӯзандагӣ. 2. дӯзандагӣ, кашидадӯзӣ: **маҳфили чеварӣ, касби чеварӣ**.

ЧЕҒ//ЧИҒ چیغ навъе аз бурё, ки дар он навда ё най бо ресмонҳо ба ҳамдигар зич пайванд карда мешавад ва ҳамчун парда дар пеши хонаҳо ва айвонҳо гузошта мешаванд.

ЧЕҒӢ چیغی як навъи матои рах–рахи дуранг.

ЧЕК *англ.* چک 1. ҳуҷҷате, ки барои пул гирифтан аз банк ва хазина аз тарафи маблағгузор навишта мешавад: **чеки пулгирӣ**. 2. ҳуҷҷате, ки барои арзиши муайяни ягон хизмат ба ивази пул дода мешавад: **чеки бозор, чеки тарозу дар бозор**.

ЧЕКАНА *р.* چکنه *кишов.* бурида гирифтани нуги навда ва растаниҳо, бо мақсади бештар ба ҳосил равона кардани қувва: **чеканаи пахта, чекана кардан**.

ЧЕКИСТ *р.* چکیست *таър.* ходими чека, корманди хадамоти амниятии собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ.

ЧЕЛОН I چیلان 1. дарахти хордор, ки меваащ ба санҷид монанд аст. 2. меваи ин дарахт, унноб.

ЧЕЛОН II چیلان асбобҳои хурди оҳанӣ аз қабили занҷиру зулфин, ҳалқа *ва г.*

ЧЕЛОНГАР چیلان‌گر устои оҳангар, ки асбобҳои майдаи оҳанӣ месозад.

ЧЕЛОНГАРӢ چیلان‌گری *мансуб ба* **челонгар**: **устохонаи челонгарӣ, асбобҳои челонгарӣ, корхонаи челонгарӣ, коргоҳи челонгарӣ, касби челонгар**.

ЧЕМПИОН *англ.* چمپئان *кҳн.* 1. варзишгаре, ки ғолиби мусобиқа гаштааст; қаҳрамони мусобиқа. 2. дастаи варзишӣ, ки дар мусобиқа ҷои якумро гирифта аст; дастаи қаҳрамони мусобиқа.

ЧЕМПИОНАТ *англ.* چمپئانت мусобиқа ё

қувваозмоӣ барои муайян кардани ғолибон дар ягон намуди варзиш.

ЧЕН چن *гуфт.* андоза, миқёс, (барои муайян кардани дарозӣ, масофа ва ҳаҷми чизе); **чен кардан** андоза кардан: **ҳафт бор чен куну як бор бур** (*мақ.*).

ЧЕНАК چنک воҳиди андоза ва қиёси чизҳо; воҳиди андозаи дарозӣ ё ҳаҷми чизе.

ЧЕНКУНАК چنکنک 1. *тех.* андозагир. 2. андоза.

ЧЕНКУНӢ چنکنی андозагирӣ; муайян кардани андозаҳо ё нишондодҳо.

ЧЕР//ЧЕРА چیر // چیره *ниг.* **чира**.

ЧЕРВОНЕС *р.* چروانس 1. тангаи тиллои русӣ бо арзиши 3,5 ва 10 рубл дар давраҳои гуногун. 2. дар Иттиҳоди Шӯравӣ дар солҳои 1922–1947 пули коғазии арзишаш ба даҳ сӯм баробар.

ЧЕСУЧА *кит.* چسوچه навъи матои сафеди зардчатоби абрешимӣ.

ЧЕТ چت *гуфт.* 1. канор, паҳлӯ. 2. дур. 3. дурдаст, канорӣ.

ЧЕТГИР چتگیر 1. касе, ки худро канор мегирад, гӯшанишин, каноранишин. 2. човандозе, ки дар канор истода лаҳзаи мувофиқро интизор мешавад ва ҷасади бузро аз дигар бозингар кашида гирифта ба марра мерасонад.

ЧЕТКАШ چتکش *ниг.* **четгир**.

ЧЕХ چخ номи яке аз халқҳои славянӣ, ки бештар сокини Ҷумҳурии Чехия мебошанд.

ЧЕХӢ چخی 1. *мансуб ба* **Чехия**. 2. *мансуб ба* **чеҳҳо**; **забони чехӣ** яке аз забонҳои оилаи ҳинду аврупоӣ, ки бо он намояндагони миллати чех ҳарф мезананд.

ЧЕҲР چهر *ниг.* **чеҳра**.

ЧЕҲРА چهره рӯй, рухсор, лиқо, ораз, симо: **чеҳраи гандумгун, чеҳраи зебо, чеҳраи сафед, чеҳраи сиёҳчатоб, чеҳраи хандон; чеҳраи гарм** рӯи писандида, рӯи зебо ва дилкаш; **бо чеҳраи кушод(а)** бо рӯи хандон, хушҳолона; **чеҳраи** *касе* **кушода шудан** табъи касе хуш гардидан, хушҳол гардидан; **чеҳраи** *касе* **равшан гардидан** хушҳол шудан, шод гаштани касе; **чеҳраи** *касе* **гирифтан** андӯҳгин шудан; **чеҳра кушодан (намудан)** рӯй нишон додан, намоён гаштан.

ЧЕҲРААФРӮЗӢ چهره‌افروزی *кит.* нурпошӣ, нурафрӯзӣ; равшан кардан.

ЧЕҲРАГАРМ چهره‌گرم рӯйгарм, гармрӯй, писандидарӯй, ситорагарм, зебо: **одами чеҳрагарм**.

ЧЕҲРАГУЛГУН چهره‌گلگون рӯсурх, зеборӯй, соҳибҷамол, сурхинарӯй.

ЧЕҲРАГУЛНОР چهره‌گلنار сурхрӯй, шукуфтарӯй, дорои чеҳраи, дорои чеҳраи ба сони гули анор.

ЧЕҲРАКУШОДА چهره‌کشاده хандонрӯй, кушодарӯй, хушмуомила.

ЧЕҲРАОРО چهره‌آرا зинатдиҳанда, ороишгар.

ЧЕҲРАПАРДОЗ چهره‌پرداز 1. наққош, суратгар. 2. он ки дар театр чеҳра ва рӯйи ҳунарваронро оро медиҳад ва ба сурати нақшҳо мувофиқ мегардонад, чеҳрасоз. 3. нависандае, ки чеҳраҳоро хеле хуб тавсиф мекунад, офарандаи чеҳраҳои хуб.

ЧЕҲРАПАРДОЗӢ چهره‌پردازی 1. суратгарӣ, наққошӣ, рассомӣ. 2. чеҳрасозӣ, мувофиқ кардани чеҳраи ҳунарпеша ба чеҳраи нақши бозикардаи ӯ. 3. тавсиф, тавсифи чеҳраи қаҳрамонон аз тарафи нависанда.

ЧЕҲРАХАНДОН چهره‌خندان хандонрӯй, чеҳракушод, хушҳол.

ЧЕЧАК چیچک *гуфт., ниг.* **нағзак**.

ЧИ I چه *пайвандак* паи ҳам омада, баробариро ифода мекунад: чи… чи… ҳам… ҳам…, хоҳ… хоҳ…: **чи дар шаҳр, чи дар қишлоқ, чи дар кор, чи дар хона**.

ЧИ II چه кӯтоҳшудаи **чиз**; **ҳар чи** ҳар чиз; **ҳеҷ чи** *гуфт.* ҳеҷ чиз; ҳеҷ чи нагуфт; чиҳо чигуна, чизҳо.

ЧИГИЛ چگل 1. ба ҳам печида, печ дар печ, гиреҳ дар гиреҳ, бетартиб ва бесару нӯг (*мас., ришта, мӯй ва г.*). 2. *маҷ.* печ дар печ, мушкил, ба ҳам омехта, саргумшуда. 3. гил, лой, лаҷан; **чигили** *чизеро* **кушодан** гиреҳ ва банд аз коре (масъалае) боз кардан, бесару нӯгии кореро бартараф кардан; **чигил кардан** печ дар печ гардонидан, саргум

кардан; **чигил шудан** бесару нӯг гаштан, печ дар печ шудан, мушкил гаштан; **ба чигил андохтан** саргум гардонидан, печ дар печ сохтан.

ЧИГИЛӢ چگلی бесару нӯг будан, печдарпечӣ, саргумӣ, номафҳумӣ, мушкилӣ.

ЧИГИЛШУДА چگلشده бесару нӯгшуда, дарҳамшуда, сару нӯг надошта, мураккабшуда.

ЧИГИНА چگینه навъи воситаи нақлиёти чанамонанд, ки дар деҳот бо он ғаллаи нокӯфта ё коҳу хошок мекашонанд.

ЧИГИНАКАШ چگینه‌کش касе, ки чигинаро идора мекунад, ронандаи чигина.

ЧИГИНАКАШӢ چگینه‌کشی чигина кашидан, чиз кашондан бо чигина.

ЧИГИТ چگت тухми пахта, пунбадона; **чигит коштан**.

ЧИГӢ-ЧИГӢ چگی‌چگی *калимаи такрор*, ки барои чеғ задани буз истифода мешавад.

ЧИГУНАГӢ چگونگی 1. кайфият, чунӣ, чи хел будан, чи тавр будан; *муқоб.* **камият**. 2. вазъият, ҳолат. 3. шарҳу тафсир, тавзеҳ. 4. ҳақиқат, баёни воқеият.

ЧИҒ چیغ 1. найи борик. 2. чизи бурёмонанде, ки аз найи борик ё навдаҳои нозук мебофанд ва барои фарш ва ё иҳота кардани ҷое истифода мекунанд, шиғ.

ЧИҒАЗАН چیغه‌زن 1. диловар, ҷасур. 2. ҷанговар, набарда, касе, ки ҳариф ба набард даъват мекунад; *ниг.* **чеғ**, **чеға**.

ЧИҒБОФ چیغباف касе, ки ба бофидани бӯрё аз чиғ машғул аст.

ЧИҒБОФӢ چیغبافی шуғли бӯрёбофӣ, ба бофидани бӯрё машғул будан.

ЧИҒИЛ I چغل гилу лой; реги дурушт, реги сурхи калон-калон; чагал, шағал.

ЧИҒИЛ II چغل ғалбери калонсӯрох, ки бештар бо вай рег мебезанд.

ЧИҒИР I چغر чархи калони ба гирдаш зарфҳо (дӯлчаҳо) басташуда, ки бо он аз наҳр ё ҷӯйҳои калон об мебароранд.

ЧИҒИР II چغر ғавғо, доду фарёд, сару садо.

ЧИҒИР III چغر 1. гӯшти сахти серрагу пай. 2. хӯрдание, ки сахт ва ғайри қобили хоидан аст. 3. номи гиёҳест биёбонӣ.

ЧИҒПАРДА چغپرده пардае, ки аз чиғ сохтаву овехта шудааст.

ЧИДА چیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **чидан**. 2. *грам.* ҳамвазифа, якхела: **аъзои чидаи ҷумла**. 3. *маҷ.* баргузида, хоста, интихобшуда, сара. 4. ороста ба назму тартиби хос. 5. ғуншуда, ҷамъшуда; фароҳамомада.

ЧИДААЪЗО چیده‌اعضا *грам.* ҷумлае, ки аъзои ҳамгунаш паи ҳам омадаанд: **ҷумлаи чидааъзо**.

ЧИДАН چیدن 1. як-як канда гирифтан, кандан; гул чидан. 2. якто-якто гирифтан, якто-якто ҷамъ кардан, чиндан. 3. ҷамъ кардан: **пахта чидан**. 4. ба тартиб андохтан қатор карда ё болои ҳам бо тартиб гузоштан; **чида гирифтан** ҷамъ кардан, ғун карда (*чизҳои парокандаро*), интихоб карда гирифтан; **чида шудан** ба тартиб гузошта шудан, чоп шудан. 5. оростан, ба назму тартиб овардан; **рӯфтаву чида** рӯфта ва ба тартиб андохташуда. 6. гирифтан, ҳосил кардан; **чидани нонреза аз дастурхони** *касе маҷ.* баҳра бурдан аз касе, резахӯри касе будан; **чида-чида** а) дар ҳолати чидан (чизеро); б) якто-якто, оҳиста-оҳиста, интихобан. 7. паҳлуи ҳам гузоштани ҳарфҳо дар матбаа, дастгоҳи чоп ва ё компютер; навиштани калима ва матн бо роҳи ҳуруфчинӣ.

ЧИЗ I چیز он чи вуҷуд дорад ва мавҷуд аст, шайъ, ашё, предмет; падида, мавҷуд.

ЧИЗ II چیز 1. мол, сарват, дороӣ, молу мулк, хоста. 2. ҳар ҷисми беҷон; **чизу чора** асбобу анҷом, масолеҳи даркорӣ; **як чиз** предмети номуайян; **як чиз як чиз** чизҳои ҷудогона, чизҳои гуногун, чизе; **ҳама чиз** ҳама, беистисно, ҳар он чи буд ё ҳаст; **аз ҳеҷ чиз камбудӣ надоштан** ҳама чиз доштан, эҳтиёҷе надоштан; **ба назар ҳеҷ чиз нанамудан** аз паи фикре шуда, ба чизе аҳамият надодан; **ба ҳеҷ чиз мӯҳтоҷ набудан** эҳтиёҷе надоштан; **кам-кам чиз хӯрдан** андак-андак хӯрок хӯрдан; **ягон чиз шудан** қадр пайдо кардан; **чизе** а) як чизи номуайян; б) он чи ки ҳаст, ҳар он чи…; в) ягон чиз, ҳеҷ чиз; чизе нафаҳмид; г) қадаре, андаке, як миқдор; **чизе ки**… он чи ки; **ба**

чизе ба ягон чиз; **ҳар** *чизе* ҳар он чӣ; чизе гуфтан гап задан, ҳарфе гуфтан. 3. кас, шахс.

ЧИЗА چیزه асбоби мӯчинии занона, мӯчинак, миқшата.

ЧИЗДОР چیزدار сарватманд, доро, давлатманд, тавонгар, бой.

ЧИЗКАШОНӢ چیزکشانی аз ҷое ба ҷои дигар бурдани молу ашё, интиқоли бор.

ЧИЗОМӮЗӢ چیزآموزی омӯхтани ягон чиз, ёд гирифтан, аз худ кардани чизе.

ЧИЗПАРАСТ چیزپرست 1. он ки ҳамеша дар ҳавову ҳаваси молу мулк аст. 2. хасис, ҳарис, чашмтанг, носер.

ЧИЗПАРАСТӢ چیزپرستی 1. ҳамеша дар ҳавову ҳаваси молу сарват будан. 2. хасисӣ, ҳарисӣ, чашмтангӣ, носерӣ.

ЧИЗУ چیزو хорпушт; хорпушти калон.

ЧИККА چکه *гуфт.* тарафи фурӯхамидаи буҷул, ки дар вақти бозӣ бурдро ифода мекунад; *муқоб.* **пукка**.

ЧИКОРА چکاره бо шуғле ва коре машғул будани касе.

ЧИК-ЧИК چکچک *калимаи тақлиди овоз*, ки садои қатра-қатра чакидани об ё гаштани раққосаки соатро ифода мекунад.

ЧИҚИЛ چقل *ниг.* **чиғил** I.

ЧИҚ-ЧИҚ چقچق садои ба ҳам бархӯрдани ду зарфи чинӣ, ҳаракати раққосаки соат ва монанди инҳо.

ЧИЛ چل 1. адади маълум, ду карат бист, чиҳил; **ба чил гӯлах оташ сар додан** ниҳоят бадкор ва бадамал будан. 2. маросими ёдбуд ва талаби омӯрзиш, ки рӯзи чилуми марги касе барпо карда мешавад; **чил додан** маросими рӯзи чилуми марҳумро қайд кардан.

ЧИЛ(Л)А I چله 1. муддати чил рӯзи баъд аз таваллуд барои зан ва кӯдаки навзод, чил рӯзи навхонадорон баъди арӯсӣ, ки ҳам аз ҷиҳати ҷисмонӣ ва ҳам аз нигоҳи рӯҳонӣ давраи хатарнок ҳисобида мешавад. 2. муддати чил рӯзе, ки дарвешон гӯшанишинӣ мекунанд ва ба тоату ибодат машғул мебошанд; муддати чил рӯзе, ки сӯфиён тарки нафсоният менамоянд ва риёзату машаққат ихтиёр мекунанд; **чилла нишастан** а) чил рӯз гӯшанишин будан ва ибодат кардан; б) гӯшанишин шудан, аз одамон канорачӯӣ кардан. 3. чиҳилумин рӯз баъди вафоти шахсе, ки дар ин рӯз барои талаби омурзиши ӯ маросиме барпо кунанд.

ЧИЛ(Л)А II چله қисме аз фасли зимистон ва ё тобистон аст, ки чил рӯзи мобайнии онро дар бар мегирад; **чиллаи зимистон** а) фосилаи чилрӯзаи зимистон, ки айёми сардтарини ин фасл буда, аз 25 декабр оғоз меёбад ва тақрибан то аввали моҳи феврал давом мекунад; б) *маҷ.* давраи сардиҳои зимистон; **чиллаи тобистон** а) фосилаи чилрӯзаи тобистон, ки айёми гармтарини ин фасл буда, аз 25 июн то аввали моҳи август давом мекунд; б) *маҷ.* давраи гармиҳои шадиди тобистон; **чиллаи калон** *ниг.* **чиллаи зимистон; чиллаи хурд** давраи бистрӯзаи хунукиҳои сахттарин, ки ба ду даҳаи аввали моҳи феврал рост меояд.

ЧИЛ(Л)А III چله *боф.* 1. кулӯлаи асосии абрешим, ки аз он торҳо ресида мешаванд, торҳои барои бофтан тайёр шуда дар шоҳибофӣ. 2. торҳои аз бофт боқимондаи бофандагӣ.

ЧИЛ(Л)А IV چله зеҳи камон, ресмони камон; **чилла афшондан** зеҳи онро ба ҳаракат даровардан ва такон додан; чиллаи камонро кашидан ва раҳо кардан.

ЧИЛАВ چلو навъе аз палав.

ЧИЛАВКАБОБ چلوکباب чалаве, ки бо кабоб ва равғани маска мехӯранд.

ЧИЛ(Л)АНИШИН چله‌نشین он ки чил рӯз нишаста ба тоату ибодат машғул мешавад; он ки чил рӯз аз дигарон дурӣ меҷӯяд, махсусан зани зоида ва навхонадорон.

ЧИЛ(Л)АНИШИНӢ چله‌نشینی чил нишастан, чил рӯз гӯшанишинӣ ихтиёр кардан; ибодат кардан, риёзат кашидан.

ЧИЛБАНД چلبند 1. *ниг.* **чилбуғум**. 2. либоси раққосони лӯлӣ, ки чинҳои домани он ба рангҳои мухталиф ба зери якдигар аст.

ЧИЛБУҒУМ چلبغم *бот.* навъи растании бегули пулакчабарг.

ЧИЛБУР چلبر арғамчини бориктари бештар аз пашм ресидашуда, расан, ресмон.

ЧИЛГАЗА چلگزه баландӣ ё дарозо ба андозаи чил газ (*як газ тақрибан муодили як метр аст*).

ЧИЛГАЗАМӮЙ چلگزه‌موی духтари дорои гесувони дароз, мӯйдароз.

ЧИЛҒӮЗА چلغوزه 1. меваи дарахти санавбар; мевае ба монанди писта; чалғӯза. 2. дарахти санавбар, ки ба сабаби фаровон будани ғӯзааш онро чилғӯза гуфтаанд.

ЧИЛДАРА چلدره минтақаи кӯҳистон, ки дар он дараҳои танги кӯҳӣ зиёд аст.

ЧИЛДАРАҶАГӢ چلدرجگی ба андозаи чил дараҷа; **гармии чилдараҷагӣ** гармие, ки ба чил дараҷа баробар аст.

ЧИЛДУРӮҒ چلدروغ он ки бисёр дурӯғ мегӯяд; дурӯғгӯи гузаро, каззоб.

ЧИЛДУХТАРОН چلدختران *афсонавӣ* 1. гурӯҳи духтарони зебо, ки чил нафар будаанд. 2. номи мавзеъ.

ЧИЛЁСИН چلیاسین *д.* чил бор хондани сураи «Ёсин» аз Қуръон аз тарафи як ё чанд кас.

ЧИЛ(Л)ИК I چلک *лаҳҷ., ниг.* **ангуша**.

ЧИЛИМ چلیم асбоби найнӯли сархонадор, ки дар дарунаш об андохта, дар сархонааш тамоку даргиронда, аз нӯлаш мекашанд.

ЧИЛИМАНДОЗ چلم‌انداز он ки чилимро барои кашидан омода мекунад, чилимдор.

ЧИЛИМДОР چلم‌دار *ниг.* **чилимандоз**.

ЧИЛИМКАДУ چلم‌کدو кадуи пӯсташ сахт, ки барои сохтани ҳар гуна зарф истифода мебаранд.

ЧИЛИМКАШ چلم‌کش он ки чилим мекашад, кашандаи чилим.

ЧИЛИМКАШӢ چلم‌کشی 1. амали кашидани чилим, қалёнкашӣ. 2. ҷой ва макони чилимкашӣ.

ЧИЛКОКУЛ چلکاکل дорои мӯи бофтаи зиёд (*сифати духтар*).

ЧИЛКОФХОН چلکافخوان *кҳн.* он ки чилкоф мехонад, соҳири деву аҷинаҳо.

ЧИЛЛАГИЁҲ چلّه‌گیاه *ниг.* **чил(л)адору**.

ЧИЛЛАГӢ چلّگی навъе аз ангур, ки дар чиллаи тобистон мепазад.

ЧИЛЛАГУРЕЗОН چله‌گریزان маросими ба хонаи яке аз хешу таборон бурдани тифли навзод ба муносибати чилрӯзагии ӯ.

ЧИЛЛАДОРУ چلّه‌دارو *бот.* як навъ растании шифобахш.

ЧИЛЛАК چلّک *ниг.* **аққол**.

ЧИЛЛАКБОЗӢ چلّک‌بازی *ниг.* **аққолбозӣ**.

ЧИЛЛАНИШИН چلّه‌نشین *ниг.* **чил(л)анишин**.

ЧИЛЛАНИШИНӢ چلّه‌نشینی *ниг.* **чил(л)анишинӣ**.

ЧИЛЛАНОК چلّه‌ناک ҳанӯз чил рӯзаш нагузашта (*арӯс баъд аз никоҳ ё тифли навзод*).

ЧИЛЛАОБ چلّه‌آب обе, ки дар чиллаи зимистон ба замин мемонанд: **чиллаоб додан** бо оби чилла замин обёрӣ кардан.

ЧИЛЛАПЕЧ چلّه‌پیچ *боф.* чӯбе, ки торҳои барои бофтан тайёршудаи абрешим ба вай печонида шудааст.

ЧИЛЛАХОНА چلّه‌خانه хонае, ки дар он ба чилла нишаста, ибодат ба ҷо меоваранд.

ЧИЛЛИК I چلّک ду чӯби аз болои якдигар гузаронидашуда, чалипо, салиб.

ЧИЛЛИК II چلّک ду чӯби аз болои ҳам салибмонанд гузаронидашудаи тирдор, ки бо вай панба ва ресмон мересанд; **чиллик ресидан (риштан)** ба чилик пашм ё панбаро дастӣ риштан.

ЧИЛЛИК III چلّک *лаҳҷ.* ангушти даст.

ЧИЛЛИК IV چلّک 1. зарфи чӯбин барои нигаҳ доштани шаробу сирко, ки ду тарафи он мудаввар аст ва онҳо бо тахтаҳо (-и фурӯхамида) ба ҳамдигар васл гардидаанд, *ниг.* **бочка**, **бӯшка**. 2. зарфи филизӣ, ки барои нигаҳ доштани нафт, равған *ва г.* истифода баранд.

ЧИЛЛИКБОЗӢ چلّک‌بازی навъе аз бозии кӯдакон, ки бо дастаи чӯбин чиллики чӯбии тақрибан 20-25 сантиметраи аз ду тараф сартезро ба мақсади ҳарчи дуртар фиристодан мезананд ва анвои гуногуни ин бозӣ вуҷуд дорад; чиллакбозӣ, чилликдангал.

ЧИЛЛИКДАСТА چلّک‌دسته чӯбдастае, ки бо он чилликро мезананд, дангал.

ЧИЛЛИКӢ چلّکی ба шакли чиллик, чилликшакл, салибмонанд.

ЧИЛЛИКРЕС چلّک‌ریس он ки бо чиллик пашм мересад, он ки касбаш дар чиллик пашм ресидан аст.

ЧИЛЛИКРЕСӢ چلّک‌ریسی бо чиллик пашм ресидан.

ЧИЛЛИКХОЛ چلّک‌خال навъи қартабозӣ; **қартаи чилликхол** қартае, ки нақши сиёҳи чилликмонанд дорад.

ЧИЛЛИКШАКЛ چلّک‌شکل салибшакл, салибмонанд, салибӣ.

ЧИЛОЛАК چلالک 1. гирдачӯби яклухти аз танаи дарахт буридашуда. 2. чархе, ки аз гирдачӯби яклухт сохта шудааст. 3. чархи ароба: **чилолаки ароба**. 4. сатҳи доирашакли асбоби кулолгарӣ, ки гилро дар он гузошта, ба қолаб меандозанд.

ЧИЛПО چل‌پا *зоол.* навъи ҳашароти хурди бисёрпо, ҳазорпо.

ЧИЛПО(Й) چل‌پا(ی) *бот.* номи гиёҳи табобатиест, ки дорои танаи ғафси зерихокӣ ва баргҳои калони яклухти дароз аст, дар минтақаҳои мӯътадил мерӯяд, номҳои дигари он зангидору, усқулуқиндриюн (scolopӯndrium) мебошад.

ЧИЛСОЛА چل‌ساله 1. он ки синнаш ба чил расидааст, он ки ба чил даромада бошад. 2. дар муддати чил сол иҷрошуда, ба иҷрояш чил сол сарфшуда.

ЧИЛСОЛАГӢ چل‌سالگی 1. давраи зиндагӣ, ки ба чил сол баробар аст: **ҷашни чилсолагӣ**. 2. синни муайяни зиндагӣ, айёми чилсолагии ҳаёт: **дар синни чилсолагӣ**.

ЧИЛСУТУН چل‌ستون толор, бино ё қасри серсутун, бисёрсутун.

ЧИЛТАН چل‌تن *д.* мувофиқи ривоёти динӣ, чиҳил нафаре, ки ҳамроҳи Мӯсо-пайғамбар ба Кӯҳи Тур рафта буданд.

ЧИЛТАНОН چلتنان *д.* мувофиқи таълимоти дини ислом, гурӯҳе аз солеҳон ва хосони худованд, ки ҳеҷ гоҳ ҷаҳон аз онҳо холӣ нест ва замин ҳамеша ба онон барпост ва ҳар гоҳ, ки яке аз онҳо бимирад, худованд дигареро ба ҷои ӯ вогузорад.

ЧИЛТОР چلتار *мус.* асбоби мусиқии бисёртореест аз қабили тор, дутор, думбра *ва г.*

ЧИЛТОРА چل‌تاره бисёртора, майдабоф (*нисбат ба мӯй*).

ЧИЛУМ چلم *шумораи тартибӣ аз* **чил**.

ЧИЛЧАРОҒ چل‌چراغ чароғи овезаи булурӣ, ки чанд шоха дорад ва дар ҳар кадоми онҳо чароғе месӯзад, қандил.

ЧИЛЧӮБ چل‌چوب дастаи химчаҳои басташуда, ки онро дар тайёр кардани нишолло истифода мекунанд.

ЧИЛЯМОҚ چل‌یماق либосе, ки дарбеҳу бахяи бисёр дорад, либосе, ки поргии зиёд дорад.

ЧИМ I چم 1. қабати болои замини сабзапӯш бо решаҳои фаровону устувори алафи бисёрсола. 2. пораҳои буридашудаи қабати болоии замини сабзадори серреша, ки онро барои алафпӯш кардани варзишгоҳҳо, бастани сари ҷӯй *ва г.* истифода мекунанд.

ЧИМ II چم чизи сабзтобест шабеҳ ба абрешим, ки дар рӯи об пайдо мешавад, ҷули вазағ, хонаи қурбоққа, ҷомаи ғук, базағсама.

ЧИМ III چم мухаффаф аз «чӣ маро» аст ба маънии «ҳар чӣ ба ман», ба монанди **чи-т, чи-ш, к-ат, к-аш**.

ЧИМ IV چم *номи ҳарфи ҳафтумини алифбои арабиасоси тоҷик аст, ки аз ҷумлаи ҳарфҳои хоси тоҷикӣ буда, дар асоси ҳарфи ҷим бо иловаи ду нуқтаи дигари таҳтонӣ сохта шудааст.*

ЧИМ V چم *ниг.* **чам** III.

ЧИМБУР چم‌بر касе, ки мутахассиси буридану задани чим аст.

ЧИМЗОР چمزار 1. замине, ки қабати болои он бо сабзаи фаровони серрешаву устувори бисёрсола пӯшида аст. 2. ҷое, ки барои канда гирифтани чим мувофиқ аст.

ЧИМИЛИҚ *т.* چملق пардае, ки дар шаби арӯсӣ барои мулоқоти кӯтоҳи арӯсу домод кашида мешавад; чодари арӯс, арӯспарда.

ЧИМПӮШ چم‌پوش маҳалле, ки бо чим пӯшо-

нидаву ороста шудааст.

ЧИМХӮР چم‌خور камхур, майдахур, беиштиҳо.

ЧИМХӮРӢ چمخوری камхурӣ, беиштиҳоӣ.

чин چین 1. *асоси замони ҳозира аз феъли* **чидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* чидашуда (**гулчин, дастчин, таҳчин…**) чинанда, ҷамъоваранда (**суханчин, пахтачин…**), ба худ гиранда, ҷаббанда (**арақчин, обчин**…).

ЧИН I چین 1. шикан, баҳамкашидагӣ дар пӯсти рӯй, ожанг. 2. печ, гиреҳ, хаму тоб дар мӯй, абрӯ: **чини зулф, чини абрӯ**. 3. шикан ва қати либос: **чинҳои курта**; **чин дар чин** печ дар печ, хам андар хам**; чин ба абрӯ овардан (фикандан)** абрӯ ва пешонаро чиндор, ожангдор кардан, осори хашм ва норозигӣ зоҳир кардан; **абрӯ чин кардан** хашмгин шудан, ҳолати ғазаб ба худ гирифтан; **чин ба абрӯ фитодан** а) *киноя аз* андӯҳгин шудан, маҳзун гаштан; б) *киноя аз* пиру нотавон шудан; **чин ба ҷабин** хашмгин, ғазабнок; **чин-чин** чиндор, ожангдор, серожанг.

ЧИН II چین 1. сулолае аз подшоҳони Чин, ки солҳои 321-207 то мелод ҳукмфармоӣ кардаанд. 2. қисмате аз Осиёи Марказӣ дар ҳудуди байни кӯҳҳои Тиёншон, Олой ва Помир, ки Туркистони Шарқӣ ё Туркистони Чин номида мешуд ва музофоти Кошғар ва Хутанро дар бар мегирифт; вилояти *Шинҷони* (Синтсзяни) Хитои имрӯза; **хоқони Чин** номи умумии фармонравоёни Туркистони Шарқӣ.

ЧИНА I چینه 1. дона, ки мурғу парандаҳо чида мехӯранд. 2. хӯроки мурғону парандагон. 3. чинадон, ҷиғилдони мурғону парандагон; жоғар, ғарғараи парандагон.

ЧИНА II چینه *сохт.* 1. девори похса; девори гилӣ бидуни хишту санг. 2. ҳар як қабати девори похса. 3. анбори ғалла.

ЧИНА III چینه *геол.* қабати сангини замин, ки сатҳи он нисбатан ҳамвор ва аз қабатҳои фавқониву тахтонӣ мушаххасу фарққунанда аст.

ЧИНАДОН چینه‌دان чиғилдони мурғон, жоғар.

ЧИНАК چینک давраи муайяни чидани пахта ва зироатҳои дигари чидашаванда: **чинаки аввал, чинаки охирин**.

ЧИНАКЧӢ چینکچی он ки пахта, мева ва зироатҳои дигари чидашавандаро мечинад, пахтачин, хӯшачин *ва г.*

ЧИНАНДА چیننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **чидан**. 2. ҷамъоваранда, оне, ки ба ғунучини ҳосил машғул аст.

ЧИН(А)ВАД چینود мувофиқи таълимоти дини зардуштӣ пули сирот аст, ки некӯкорон онро мегузаранд ва бадкорон аз он сарозер ба дӯзах меафтанд.

ЧИН(А)ВАТ چینوت *ниг.* **чин(а)вад**.

ЧИНГА چنگه порахои хурди чӯб, ки ҳангоми шикастани ҳезум ба вуҷуд меоянд.

ЧИНГАК چنگک хушкшуда, қоқ; ожангзада, пажмурда.

ЧИНГ-ЧИНГ چنگ‌چنگ *калимаи тақлиди овоз*, ки садои борику гӯшхароши чизеро (*мас., нолиши сагро*) ифода мекунад.

ЧИНДАН چیندن *ниг.* **чидан**.

ЧИНДОР چین‌دار дорои печу хам, гиреҳнок, ожангнок, тобдор, рах-рах, печ-печ.

ЧИНДОРКУНӢ چین‌دارکنی *тех.* 1. пайдо кардани чин дар қаду бари чизе. 2. баровардани рах ва печ дар қисму олатҳо.

ЧИНИБАНД چینی‌بند устое, ки пораҳои шикастаи зарфҳои чиниро бо бандҳои филизӣ ба ҳам мепайвандад, косадӯз, қадоқгар.

ЧИНИБАНДӢ چینی‌بندی ба ҳам пайваст кардани пораҳои шикастаи зарфҳои чинӣ бо бандҳои филизӣ, косадӯзӣ, қадоқгарӣ.

ЧИНИВОР چینی‌وار зарфҳои чинӣ.

ЧИНИВОРӢ چینی‌واری *ниг.* **чинивор**.

ЧИНИВОРФУРӮШ چینی‌وارفروش он ки зарфҳои чинӣ мефурӯшад, фурӯшандаи чиниворӣ.

ЧИНИВОРФУРӮШӢ چینی‌وارفروشی 1. ҷои фурӯхтани зарфҳои чинӣ. 2. амали фурӯши чиниворӣ

ЧИНИГУЛ چینی‌گل 1. *бот.* гули чатршакли майдабарг. 2. навъи нақши гулҳои калон-калон дар ҳунари гулдӯзӣ.

ЧИНИГУҶУМ چینی‌گجم *бот.* навъи дарахти сада; *ниг.* **чинӣ** 2.

ЧИНИКУЛОҲ چینی‌کلاه 1. кулоҳе, ки сохти Чин ё маъмули Чин аст. 2. касе, ки кулоҳи сохти Чин ба сар дорад.

ЧИНИНИГОР چینی‌نگار 1. сохтаву пардохтаи Чин. 2. бо нақшу нигори чинӣ.

ЧИНИПАРАНД چینی‌پرند ҳарииру парниёни бофтаи Чин, матои нафиси истеҳсоли Чин.

ЧИНИСАДА چینی‌سده 1. *ниг.* **чинигуҷум**. 2. *ниг.* **чинӣ** 2.

ЧИНИСИРИШТ چینی‌سرشت он чизе, ки бунёду аслаш ба Чин тааллуқ дорад.

ЧИНИСОЗ چینی‌ساز касе, ки ба сохтани зарфҳои чинӣ машғул аст.

ЧИНИСОЗӢ چینی‌سازی ҳунар ё санъати сохтани зарфҳои ҷилодори чинӣ.

ЧИНИТАРОЗ چینی‌طراز бо ороишу зинати чинӣ.

ЧИНИТОҶ چینی‌تاج тоҷе, ки сохти Чин аст.

ЧИНИФУРӮШ چینی‌فروش *ниг.* **чиниворфурӯш**.

ЧИНИФУРУШӢ چینی‌فروشی *ниг.* **чиниворфурӯшӣ**.

ЧИНИХОНА چینی‌خانه ҳуҷра ё маконе, ки дар он ҷо зарфҳои чинӣ нигаҳ доранд.

ЧИНИҲАРИР چینی‌حریر матои нафису қимате, ки дар Чин мебофиданд.

ЧИНИШ چینش 1. *исми амал аз* **чиндан**: **ҷамъоварӣ, ғунучин**. 2. ба тартиб гузоштан, муназзам ҷобаҷо гузоштан.

чинӣ چینی *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб, ки аз асоси замони ҳозираи феъли* **чиндан** *ва пасванди исмсози* **-ӣ** *таркиб ёфтааст ва дар калимасозӣ сермаҳсул аст*: **пахтачинӣ, ангурчинӣ, себчинӣ, хӯшачинӣ, пулчинӣ, гапчинӣ** *ва г.*

ЧИНӢ I چینی навъе аз зарфҳои шикастпазири пурҷило, ки дар кӯра пазанд ва ба сабаби аввалин бор дар Чин ихтироъ гаштанаш чунин ном гирифтааст: **косаи чинӣ, табақи чинӣ**.

ЧИНӢ II چینی 1. *мансуб ба* **кишвари Чин**. 2. аз аҳли Чин, сокини Чин; хитоӣ. 3. *мансуб ба* **мардуми Чин**; **забони чинӣ**, **алифбои чинӣ**.

ЧИНӢ III چینی :**гуҷуми чинӣ** навъе аз дарахти сада (қарағоч), ки сершоху хушсурат аст.

ЧИНӢ IV چینی бофта, матоъ, мансуҷ.

ЧИНӢ V چینی :**чӯби чинӣ** пораҳои чӯби сурхранг аст, ки дар Чини қадим оби бо ушбаи чинӣ ҷӯшондаи онро барои тасфияи хун ва бемориҳои сӯзок чун дору истифода мебурданд.

ЧИНОР چنار *бот.* дарахти бемева, бисёрумр ва пуршоху барги танумaнд, ки баргаш панҷамонанд ва чӯбаш мавҷдори сахт аст; ◊ **аз худ оташ гирифтани чинор** худ аз худ сар задани коре, ки ба оташ гирифтан худ аз худи чинор монанд аст; **чинору каду** набудани таносуб ва баробарӣ дар шакл ё маънӣ байни ду кас ё ду чиз, ки ин маънӣ аз масали ҳамноми Мавлавӣ пайдо гардидааст; **чинору манор кардан** а) дашноми қабеҳ, ҳақорати сахт; б) овораву саргардон.

ЧИНОРАК چنارک *бот.* гиёҳи даштии чинорбарги зардгули заҳрнок.

ЧИНОРЗОР چنارزار 1. он ҷо, ки дарахти чинор фаровон аст. 2. ҷои коштан ва парвариш кардани чинор.

ЧИНОРИСТОН چنارستان *ниг.* **чинорзор**.

ЧИНОРӢ چناری *мансуб ба* **чинор**; аз чӯби чинор сохташуда.

ЧИНХӮРДА چین‌خورده 1. чиндор, ожангдор, гиреҳдор. 2. *геол.* қабат-қабат.

ЧИНШИНОС چین‌شناس мутахассиси соҳаи чиншиносӣ, муҳаққиқ ва донишманди соҳаҳои мухталифи ҳаёти иқтисодӣ ва иҷтимоии Чин.

ЧИНШИНОСӢ چینشناسی омӯзиши соҳаҳои гуногуни кишвари Чин, таҳқиқи ҷанбаъҳои мухталифи иқтисод ва соҳаи дигари давлати Чин.

ЧИПҚОН *т.* چپقان *гуфт.* захми фасоддор, ки дар ҷойҳои мухталифи бадан пайдо мешавад, пучак.

ЧИПОР چپار ду ранги хол-холи ба ҳам омехта: **мори чипор, мурғи чипор**.

ЧИПОРӢ چپاری дурангӣ, омехта ҷой гирифтани холҳои ду ранги гуногун.

ЧИПТА I چپته 1. матои дуруштбоф, ки аз вай бештар қанор ё ҷувол медӯзанд. 2. қанор ё фарши аз лиф бофташуда.

ЧИПТА II چپته *гуфт.* билети васоили нақлиёт, бештар нақлиёти роҳи оҳан.

ЧИПТАБОФ چپته‌باف он ки ба бофидани матои дурушт аз лиф машғул аст.

ЧИПТАБОФӢ چپته‌بافی бофтани матои дурушт аз лиф, ки асосан барои дӯхтани ҷуволу халта истифода мешавад.

ЧИПТАГИН چپته‌گین аз матои дурушти чипта сохташуда.

ЧИПТАГӢ چپتگی аз чипта дӯхташуда: **халтаи чиптагӣ**.

ЧИПТАФАРШ چپته‌فرش фарше, ки ба он матои дурушти чипта густурда шудааст.

ЧИПТАФУРӮШ چپته‌فروش он ки шуғлаш фурӯхтани чипта аст, билетфурӯш.

ЧИПТАФУРӮШӢ چپته‌فروشی шуғли фурӯхтани чипта, билетфурӯшӣ.

ЧИПТОРА چپتاره хонаи хаспӯш; *ниг.* **чӯбтора**.

ЧИР چر садои гӯшхароши борики касе ё чизе; **чир задан** сахт чиррос кардан.

ЧИРА چیره *кит.* ғолиб, фирӯз, мусаллат.

ЧИРАДАСТ چیره‌دست *кит.* 1. забардаст, ғолиб. 2. моҳир.

ЧИРАДАСТӢ چیره‌دستی 1. ғолибият, забардастӣ, тасаллут. 2. маҳорат, ҳунармандӣ.

ЧИРАЗАБОН چیره‌زبان *кит.* сухангӯи бофасоҳат, балеғсухан, чарбзабон, суханвар.

ЧИРАЗАБОНӢ چیره‌زبانی истеъдоди суханварӣ, забон ва баёни фасеҳ, балоғат дар сухан.

ЧИРГИН چرگین полон, тӯқум.

ЧИРГӢ چرگی намад ё матои ғафси дӯхта, ки аз зери зини асп гузошта мешавад.

ЧИРИҚҚОС چرقّاس *ниг.* **чириқ-чириқ**.

ЧИРИҚ-ЧИРИҚ چرق‌چرق садои гунчишк ва парандаҳои дигари монанди он: **чириқ-чириқ кардан**.

ЧИРИНГ چرنگ *ниг.* **чаранг**.

ЧИРК چرک 1. чизи тира ва сиёҳе, ки дар бадан ва либос пайдо мешавад. 2. рим ва фасоди реш дар ҷароҳатҳо. 3. саргини ҳайвонот аз қабили гов, хар саг *ва г.*

ЧИРКБАРДОР چرک‌بردار либосворие, ки сафед набошад ва нишастани доғ ва сиёҳӣ дар он зуд маълум нагардад.

ЧИРКИН چرکین 1. чиркгирифта, олудаи чирк, доғгирифта, касиф, нопок, ношуста; *муқоб.* **тоза**: **чиркин кардан, чиркин шудан**. 2. *маҷ.* бадкор, баднният, олудаи бадӣ, ифлос. 3. *маҷ.* **моли дунё, сарват**.

ЧИРКИНӢ چرکینی ифлосӣ, олудагӣ, касифӣ.

ЧИРКНОБАРДОР چرک‌نابردار зудифлосшаванда; чизе, ки олудагии он зуд маълум мешавад.

ЧИРКОБ چرکاب 1. оби чирколуд, оби касиф, оби олудаи чирку чарбӣ. 2. рими ҷароҳат.

ЧИРКОБА چرک‌آبه оби чиркин, оби истифодашуда (*мас.*, *оби ҳаммом*).

ЧИРКОЛУД چرک‌آلود олудаи чирк, ифлос, чиркин.

ЧИРОҒ چراغ *ниг.* **чароғ**.

ЧИРОҒАК چراغک *ниг.* **чароғак**.

ЧИРОҒВОРА چراغواره *ниг.* **чароғвора**.

ЧИРОҒОН چراغان *ниг.* **чароғон**.

ЧИРОҒПОЯ چراغ‌پایه *ниг.* **чароғпоя**.

ЧИРОҒЧӢ چراغچی *гуфт.* чароғбардор.

ЧИРРАС//ЧИРРОС چرّس//چرّاس овози чирчири чизе, ки борики гӯшхарош аст; чиррас задан.

ЧИРРОСЗАНОН چرّاس‌زنان дар ҳолати чиррос задан.

ЧИРРОСЗАНӢ چرّاس‌زنی баровардани садои борики гӯшхарош.

ЧИРРОСӢ چرّاسی садои борики гӯшхарош; **овози чирросӣ**.

ЧИР-ЧИР چرچر *ниг.* **чиррос**.

ЧИРС-ЧИРС چرس‌چرس садои сӯхтани ҳезум ё ба чизи гарм расидани чизе.

ЧИРЧИРАК چرچرک *зоол.* навъи малах, ки бештар дар гандумзорҳо мегардад ва дар

гармо дуру дароз чир-чир мекунад.

ЧИСТ چیست *шакли пайваста ва ихтисоршудаи* **чӣ аст**; **номат чист**?

ЧИСТОН چیستان тасвири ягон муаммо ба воситаи ҷумла ё шеър, ки ҷавобро талаб мекунад; чист он?

ЧИСТОНГӮӢ چیستان‌گوئی 1. гуфтани чистон; ёфтани чистон. 2. мусобиқаи чистонгӯиву чистонёбӣ байни ду ва ё зиёда ашхос.

ЧИСТОНГӮЙ چیستان‌گوی он ки чистон мегӯяд, гӯяндаи чистон.

ЧИСТОНГӮЯК چیستان‌گویک *ниг.* **чистонгуй**.

ЧИСТОНЁБӢ چیستان‌یابی пайдо кардани ҷавоби муаммои ба воситаи чистон додашуда.

ЧИТ چیت 1. газворе, аз нахи пахта бофта мешавад. 2. *шакли мухаффаси* **чият** чӣ чизат.

ЧИТГАР چیتگر бофанда, он ки ба чит нақшу нигор меандозад (*дар бофандагии дастӣ*).

ЧИТГАРӢ چیتگری бофандагӣ, нақшу нигор андохтан ба чит: **сехи читгарӣ**.

ЧИТФУРӮШ چیت‌فروش фурӯшандаи чит, он ки газвор савдо мекунад.

ЧИТФУРӮШӢ چیت‌فروشی фурӯши чит, савдои газвор ва матоъ.

ЧИХ I چیخ он ки аз чашмаш оби чиркин меравад, касе, ки аз сабаби об рафтан аз чашмаш мижаҳояш рехтаанд, касе, ки чашмаш шилпуқ аст.

ЧИХ II چخ 1. садое, ки бо он сагро дур кунанд; овозе барои рондани саг, дур шав, тур. 2. *гуфт.* садое, ки барои ба зону нишондани уштур гуфта мешавад**: чих-чих**.

ЧИҲИЛ چهل *ниг.* **чил**.

ЧӢ I چه//چی 1. *ҷонишини саволӣ* барои ашё, предмет, ҳама чиз (*ба ғайр аз инсон*); **ин чист?, чӣ мекунӣ?, чӣ дорӣ?, чӣ гуфтӣ?, чӣ тавр?, чӣ хел?, чӣ гуна?, чӣ навъ?; чӣ қадар** ба кадом миқдор, чӣ андоза (*барои ифодаи чизи бисёр ва бисёрии чизе*) **чӣ шуд**? куҷо шуд?. 2. барои чӣ?, аз чӣ? барои чӣ? бо кадом сабаб?. 3. бо кадом мақсад?. 4. чӣ чиз, кадом чиз?. 5. чӣ хел?, чӣ навъ?, иборат аз чӣ?. 6. магар, оё (*тааҷҷуб*).

ЧӢ II چه *ҳиссачаи пурсиш*: **чӣ хел**?, **чӣ навъ** ?.

-ЧӢ I چه *гуфт. ҳиссачаи саволии хоҳишмандӣ*: **шумо ҳам як фикр карда бинед-чӣ, ба вай як гуфта бинед-чӣ**.

-ЧӢ II چی *пасванди калимасоз*: **аълочӣ, нақорачӣ, тракторчӣ**.

ЧОБА//ЧОВА چابه//چاوه зарфи тунукагии равғанандозии ҷувозкашҳо, чалаки равған.

ЧОБУК چابک 1. чаққон, чусту чолок, зудкор; **одами чобук**. 2. тез, босуръат; **чобук роҳ рафтан** тез ва чаққон роҳ гаштан.

ЧОБУКАНДЕШ چابک‌اندیش *кит.* зирак, тезфаҳм, ҳушёр, бозаковат.

ЧОБУКАНДЕША چابک‌اندیشه *ниг.* **чобукандеш**.

ЧОБУКДАСТ چابک‌دست моҳир дар кори худ, бомаҳорат, тезкор.

ЧОБУКДАСТӢ چابک‌دستی маҳорат, моҳирӣ, чаққонӣ.

ЧОБУКӢ چابکی чолокӣ, чаққонӣ.

ЧОБУКҚАДАМ چابک‌قدم тезрав, тезрафтор, сабукпай.

ЧОБУКҚАЛАМ *ит.* چابک‌قلم тезнавис, зуднавис.

ЧОБУКОНА چابکانه 1. тез, босуръат, чолокона. 2. моҳирона, бомаҳорат.

ЧОБУКПАР چابک‌پر тезпарвоз, зудпарвоз.

ЧОБУКПО(Й) چابک‌پا(ی) тезрав, тездав; аспи чобукпой.

ЧОБУКРАВ چابک‌رو тезрав, чобукрафтор.

ЧОБУКРАФТОР چابک‌رفتار тезрав, тездав (*сифати асп*).

ЧОБУКСАВОР چابکسوار савори моҳир, савори бомаҳорат; аспрон дар пойга ва мусобиқаҳои аспдавонӣ.

ЧОБУКСАВОРӢ چابک‌سواری моҳирона идора кардани асп дар пойга.

ЧОБУКСАРОӢ چابک‌سرائی *кит.* бо маҳорат сароянда, фасеҳбаён, хушсухан.

ЧОБУКҲАРАКАТ چابک‌حرکت тезрафтор, чаққон.

ЧОВ I *ҳ.* چاو пули коғазии чоркунҷаи дарозрӯя.

ЧОВ II چاو овози парандагон ҳангоми тарс ва хавфу хатар.

ЧОВА چاوه *ниг.* **чоба**.

ЧОВАНДОЗ چاوانداز асптоз, савори моҳир, чопандоз.

ЧОВАНДОЗӢ چاواندازی асптозӣ кардан, маҳорати аспсаворӣ нишон додан, чопандозӣ.

ЧОВАЧА چاوه‌چه чалакча, чобаи хурд.

ЧОВИДАН چاویدن 1. фарёд кардани парандагон ҳангоми таарруз ба ошёнаи онҳо. 2. бонг задани инсону ҳайвонот. 3. тавалло ва зорӣ кардан.

ЧОВОЛА چاواله як навъ гули садбарги сурхи хушранг.

ЧОВУШ *т.* چاوش *таър.* 1. сарҳанги лашкар, пешрави лашкар. 2. шотир, хизматгоре, ки пешопеши ҳоким ё амалдор ҳаракат мекунад.

ЧОВУШӢ چاوشی ҳаракат кардан пешопеши рикоби подшоҳ ё корвон.

ЧОВ–ЧОВ چاوچاو *овози парандагон*; **чов–човон** чов-човкунон, чи-чикунон.

ЧОДАР//ЧОДИР//ЧОДУР چادر 1. пардае, ки занон ба сар гирифта, ба воситаи он худро аз мардон мепӯшонанд, фаранҷӣ; **чодари сиёҳ** рӯйпӯши занон, фаранҷӣ; **чодар партофтан** рӯй кушодан, фаранҷӣ партофтан. 2. хайма, хиргоҳ; **чодир задан** хайма барпо кардан. 3. парда, чимилиқ. 4. рӯпӯш, лиҳоф; ҳиҷоб; **чодари сиёҳ паҳн кардани шаб** *маҷ.* фаро расидани шаб.

ЧОДАРБАСАР چادربسر зане, ки ба сар фаранҷӣ дорад.

ЧОДАРНИШИН چادرنشین 1. он ки дар чодар менишинад, сокини хайма. 2. кӯчманчӣ.

ЧОДАРНИШИНӢ چادرنشینی 1. хайманишинӣ. 2. саҳронишинӣ, бодиянишинӣ.

ЧОДАРПӮШ چادرپوش он ки ба сар чодар дорад, фаранҷипӯш.

ЧОДАРХАЁЛ چادرخیال 1. *маҷ.* чизи пӯшида ва пинҳон, ки зераш бозиву найранг дошта бошад. 2. *маҷ.* чизи ҳаррангаи назарфиреб. 3. театри лӯхтак.

ЧОДИР چادر 1. *ниг.* **чодар**. 2. пардаи тутшипонӣ, боғҷома.

ЧОДИРНИШИН چادرنشین *ниг.* **чодарнишин**.

ЧОДИРХАЁЛ چادرخیال *ниг.* **чодархаёл**.

ЧОДИРШАБ چادرشب матое, ки бо он болои чизеро мепӯшанд.

ЧОЙ *ҳ.* چای 1. растании хушбӯй, ки барги сабзи хушконидаи онро ба оби ҷӯш андохта дам карда менӯшанд: **чойи кабуд, чойи маҳин, чойи сиёҳ**. 2. нӯшобае, ки аз барги чой ва оби ҷӯш тайёр карда шудааст; **чойи хунук** чои сардшуда; **чой гардонидан** а) чой рехтан; б) чои дамкардаро якчанд бор ба пиёла рехта ба чойник гардондан; **чой дам кардан** ба чойи хушк оби ҷӯш рехта дам кардан; **чой кашидан** чой рехтан; **чой мондан** ҷӯшондани об барои дам кардани чой; **чой ҷӯшондан** ҷӯшондани об барои дам кардани чой. 3. чойнӯшӣ.

ЧОЙБОДКАШ چای‌بادکش *ниг.* **чойгардон**.

ЧОЙГАРДОН چای‌گردان 1. кафлези калон барои рехтану кашидани ширчой ва таомҳои моеъ ва *м.ин.* 2. гардонида рехтани чой баъд аз дам кардани он.

ЧОЙДОН چای‌دان зарф барои андохтани чои хушк, зарфи чойгирӣ.

ЧОЙЗОР چایزار киштзоре, ки дар он чой парвариш карда мешавад.

ЧОЙИСТОН چایستان *ниг.* **чойзор**.

ЧОЙКАҲАК چای‌کهک *бот.* як навъ гиёҳи бисёрсола, ки чун дору истифода мешавад.

ЧОЙКАШ چای‌کش он ки чой кашида медиҳад, чойрез.

ЧОЙКАШӢ چای‌کشی 1. кашидани чой, рехта додани чой. 2. кашондани чой, бурдани чой.

ЧОЙКОР چای‌کار он ки чой кишт мекунад, корандаи чой.

ЧОЙКОРӢ چای‌کاری машғул будан бо киштукори чой.

ЧОЙҚУТТӢ چای‌قتی 1. *ниг.* **чойдон**. 2. қуттии чой.

ЧОЙНАК چاینک *ниг.* **чойник**.

ЧОЙНИК چاینک зарфи чинӣ, ки дар он чой дам мекунанд.

ЧОЙНИКМОНАК چاینک‌مانک 1. раф ё тоқе, ки дар он чойник ва дигар зарфҳои чиниро нигоҳ медоранд. 2. он чизе, ки болояш чойникро мегузоранд.

ЧОЙНИКПӮШАК چاینک‌پوشک чизи пахтагии аз матоъ дӯхта, ки чойникро барои гарм нигоҳ доштани чой бо он мепӯшанд.

ЧОЙНӮШ چای‌نوش он ки чой менӯшад, чойхӯр.

ЧОЙНӮШӢ چای‌نوشی нӯшидани чой.

ЧОЙПУЛӢ چای‌پولی пули андаке, ки ба сифати хизматона медиҳанд.

ЧОЙФУРӮШ چای‌فروش он ки чой мефурӯшад, фурӯшандаи чой.

ЧОЙФУРӮШӢ چای‌فروشی 1. фурӯхтани чой, савдои чой. 2. ҷои фурӯши чой.

ЧОЙХАЛТА چای‌خلته халтача барои нигоҳ доштани чой, халтаи чой.

ЧОЙХОНА چای‌خانه бино ё ҷои махсус, ки барои нишаста чой нӯшидан ва истироҳат истифода мешавад.

ЧОЙХОНАГӢ چای‌خانگی *мансуб ба* **чойхона**, муносиби чойхона: **чойҷуши чойхонагӣ**.

ЧОЙХОНАДОР چای‌خانه‌دار ходими чойхона, чойхоначӣ, соҳиби чойхона.

ЧОЙХОНАЧӢ چای‌خانچی *ниг.* **чойхонадор**.

ЧОЙХӮР چای‌خور *ниг.* **чойнӯш**.

ЧОЙХӮРАК چای‌خورک 1. *кҳн.* танаффус барои чойхӯрӣ (*дар мактаби кӯҳна*). 2. дӯстдори чой, мухлиси чойнӯшӣ.

ЧОЙХӮРӢ چای‌خوری нӯшидани чой, чойнӯшӣ.

ЧОЙҶУВОРӢ چای‌جواری *бот.* растании калонхӯшаи тӯдагул, ки барои хӯрок ва эҳтиёҷоти техникӣ ба кор мебаранд.

ЧОЙҶӮШ چای‌جوش зарфи филизие, ки дар он барои чой дам кардан об меҷӯшонанд.

ЧОЙҶӮШОНӢ چای‌جوشانی ҷӯшондани чой, ҷӯшонда тайёр кардани чой.

ЧОК چاک 1. шикоф, даридагии ягон чиз, пора; **дили чок** дили ҷароҳатнок, дили пураламу озор. 2. ҷои буридашуда, буриш; **чок задан** шикоф кардан, даррондан, пора кардан; **чок кардан** а) шикофтан, сӯрох кардан; б) харошидан, даррондан, пора кардан; **чок шудан (гардидан, гаштан)** шикоф шудан, даридан; чок-чок шудан пора-пора шудан; **гиребон (курта, ҷома) чок кардан** аз сахтии ғаму алам нолаву фиғон кардан. 3. ҷои дӯхт, ҷое, ки бояд дӯхта шавад. 4. сӯзанӣ, як навъ чодари мунаққаши дастдӯз, ки дар ороиши хонаву маросими арӯсӣ истифода мебаранд.

ЧОКАР چاکر навкар, хизматгор, фармонбардор; **чокар кардан** мутеъ ва фармонбардор гардонидан.

ЧОКАРӢ چاکری 1. чокар будан, хидматгорӣ. 2. фармонбардорӣ, мутеъ будан.

ЧОКАРОНА چاکرانه 1. хизматгорона, бандавор. 2. фармонбардорона, мутеона.

ЧОКБУР چاکبر он ки андоза гирифта матоъ мебурад (*дар дӯзандагӣ*).

ЧОКБУРАК چاک‌برک қайчии матоъбурӣ.

ЧОКБУРӢ چاک‌بری андозагирӣ ва буридани матоъ барои дӯхтани либос.

ЧОКДӮЗ چاک‌دوز 1. дӯзанда, либосдӯз. 2. касе, ки чок ва сӯзаниҳои махсус медӯзад.

ЧОКДӮЗӢ چاک‌دوزی 1. либосдӯзӣ, дӯзандагӣ. 2. дӯхтани чок ва сӯзаниҳои махсус.

ЧОКӢ چاکی сӯрохӣ, шикофӣ.

ЧОККУНӢ چاک‌کنی 1. пора кардан, даридан, шикофтани чизе. 2. буридани бадан ба мақсади ошкор кардани беморӣ, иллати марг ё гузаронидани ҷарроҳӣ.

ЧОКУПОРАДӮЗ چاک‌وپاره‌دوز *гуфт.* он ки чоку пора (-и либос, пойафзорро) медӯзад, ямоқдӯз, пинадӯз.

ЧОКУПОРАДӮЗӢ چاک‌وپاره‌دوزی *гуфт.* дӯхтани чоку пора, дӯхтани ямоқ (пина).

ЧОК–ЧОК چاک‌چاک 1. пора–пора, дарида–дарида, лахт–лахт. 2. *ниг.* **чакочак**.

ЧОҚ *т.* چاق *гуфт.* 1. фарбеҳ, сергӯшт, ғафс. 2. сиҳат, тандуруст. 3. *маҷ.* болида, болон, хуррам; **димоғ чоқ будан** табъ хуш будан, хурсанд будан; **вақт чоқ шудан** хушҳол

шудан; **димоғ(и)** *касеро* **чоқ кардан** хурсанд кардан, хушҳол гардонидан касеро; **димоғ чоқ шудан** хушҳол гардидан, хурсанд шудан; **кайф (табъ) чоқ кардан** хушҳол кардан. 4. мамнун, қонеъ.

ЧОҚУ چاقو кордча, қаламтарош.

ЧОЛ I *т.* چال *гуфт.* мӯйсафед, пирамард; **чолу кампир** пирмард ва пиразан.

ЧОЛ II چال хӯшаҳои кӯфтнахӯрдаи ғалла; пасмондаи гандум ё ҷави кӯфта дар ғалбер баъди бехтан, чор.

ЧОЛ III چال 1. чуқурӣ, мағок; гудол. 2. чоҳе, ки ба он бандиёнро меандохтанд, сияҳчол. 3. чоҳ барои нигоҳ доштани гандуму ҷав, силу. 4. чоҳ барои нигоҳ доштани ях, яхчол.

ЧОЛ IV چال аспе, ки мӯи сурху сафеди омехта дорад.

ЧОЛ V چال 1. гараве, ки қиморбозон бо ҳам мебастанд. 2. маҳалле (чоҳе), ки қиморбозон пинҳонӣ дар он ҷо қимор мезаданд.

ЧОЛА چاله 1. чоҳи хурд. 2. *ниг.* **чол** III; **аз чола гурехта ба чоҳ афтодан** аз борон гурехта ба новадон дучор шудан.

ЧОЛВОР چالوار 1. матои пахтагини сафеди оҳорӣ, ки аз он пироҳан ва либоси зер омода мекунанд. 2. шалвор, шим.

ЧОЛИШ *т.* چالش 1. мубориза, ҷангу ҷидол, задухӯрд, ҳамлаву ҳуҷум. 2. ҳаракат, рафтор; хиромиш, рафтори ба нозу такаббур.

ЧОЛИШГАР چالشگر *кит.* 1. ҷанговар, мубориз, ҳамлагар. 2. он ки бо нозу такаббур роҳ мегардад.

ЧОЛИШГАРӢ چالشگری *кит.* ҷанговарӣ, ҳарбу зарб, ҳамлагарӣ.

ЧОЛОБ چالاب чакаи дар об омехта, ки ҳамчун нӯшоба истифода мебаранд.

ЧОЛОК چالاک 1. чуст, чаққон, чобук; **чусту чолок** чобук, чаққон. 2. моҳир. 3. ҳушёр, зирак.

ЧОЛОКГАРД چالاکگرد тезгард, тезрав.

ЧОЛОКДАСТ چالاکدست тезкор, моҳир, боғайрат: **духтари чолокдаст**.

ЧОЛОКДАСТӢ چالاکدستی тезкорӣ, моҳирӣ, ғайратмандӣ.

ЧОЛОКӢ چالاکی 1. чобукӣ, чаққонӣ. 2. моҳирӣ, кордонӣ.

ЧОЛОКОНА چالاکانه чаққон, чобукона.

ЧОМ چام печу хами кӯҳ ва дара; **чом-чом** роҳҳои каҷу килеб ва пасту баланд.

ЧОМА چامه *кҳн.* шеър, ғазал.

ЧОНА I چانه гирдогирди даҳон, манаҳ, закан, колинг.

ЧОНА II چانه *кит.* наср; *муқ.* **чона;** ◊ **чонаи бечо задан** беҳуда гапӣ кардан, ҳарзагӯӣ кардан.

ЧОНАБАНД چانهبند *кит.* манаҳбанд, порчае, ки бо он манаҳи мурдаро мебананд.

ЧОНАГӮӢ چانهگوئی *кит.* 1. ғазалсаро, шоир. 2. ҳофиз. 3. сурудхон, овозхон.

ЧОП *ҳ.* چاپ 1. паҳлуи ҳам чидани ҳарфҳо дар матбаа, дастгоҳи чоп ва ё компютер; навиштани калима ва матн бо роҳи ҳуруфчинӣ. 2. бо роҳи нусхабардорӣ дар мошини махсус зиёд кардани миқдори навишта; **мошини чоп** дастгоҳи табъи китоб, рӯзнома *ва г.*; **чоп шудан** ба табъ расидан, нашр шудан; **аз чоп баромадан** нашр шудан, ба табъ расидан; **ба чоп додан** барои нашр ба матбаа супоридан; **ба чоп тавсия кардан** (намудан) ба нашр пешниҳод кардан; **чопи сангин** чопи литографӣ. 3. дурӯғ, газофа, иғроқ.

ЧОПА چاپه *ниг.* **чопӣ**: **девони чопаи Ҳофиз**.

ЧОПАНДОЗ چاپانداز *ниг.* **човандоз**.

ЧОПАР چاپر *ниг.* **чопор**.

ЧОПАРХОНА چاپرخانه истгоҳ ё манзил барои қосидону чопарон.

ЧОПГАР چاپگر 1. касе, ки чоп мекунанд, ҳуруфчин. 2. ба табърасонанда, ношир.

ЧОПИДАН چاپیدن *кит.* ба зӯрӣ гирифтани моли касе, ғорат кардан, ба яғмо бурдан.

ЧОПӢ چاپی 1. *мансуб ба* **чоп**: **ҷузъи чопӣ**. 2. чопшуда, матбӯъ, табъшуда; *муқоб.* **дастӣ**.

ЧОПКУНАНДА چاپکننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **чоп кардан**; он ки ва он чи чоп мекунад.

ЧОПКУНӢ چاپ‌کنی 1. чоп кардан, ҳуруфчинӣ. 2. ба табъ расонидан, нашр кардан, интишор кардан.

ЧОПЛУС چاپلوس хушомадгӯи фиребгар, тамаллуққор, забонбози фиребгар.

ЧОПЛУСӢ چاپلوسی хушомадгӯӣ, тамаллуқ, забонбозӣ барои фирефтан.

ЧОПЛУСОНА چاپلوسانه хушомадгӯёна, тамаллуққорона.

ЧОПНАВИС چاپ‌نویس чопӣ, тавассути дастгоҳи ҳарфчин навишташуда; *муқоб.* **дастнавис**.

ЧОПОР *т.* چاپار *таър.* қосиди тезрав, пайк, хабаррасон.

ЧОПОРӢ چاپاری қосидӣ, хабаррасонӣ ва хабарбиёрӣ.

ЧОПХОНА چاپ‌خانه ҷои чоп, матбаа.

ЧОР I چار *шакли кӯтоҳи шумораи миқдории* **чаҳор; чор кас медидагӣ** писанди умум, намоён, чизи маъқул ва назаргир; **чор тараф қибла** бе ҳеҷ монеа, роҳ кушода ва бемонеа; **чор-чор** чортоӣ, чоркасӣ, иборат аз чор; **чор даҳан гап задан** каме сӯҳбат кардан; **чашм чор будан** сахт дар интизор будан; **чашми** *касеро* **чор кардан** хеле интизор ва чашмбароҳ кардан; **ба чор танга намеарзад** ҳеҷ қадр ва арзиш надорад.

ЧОР II چار *ниг.* **чол** 2.

ЧОР III چار *шакли кӯтоҳи* **чора; чору ночор** хоҳу ноҳоҳ, ноилоҷ.

ЧОРА چاره 1. илоҷ, тадбир; чораи маъмурӣ; **чораву тадбир** илоҷ; **чӣ чора** чӣ илоҷ; **чора андешидан** илоҷ ҷустан, тадбир кофтан; **чора дидан** а) илоҷ ёфтан, тадбир ҷустан; б) ҷазо муайян кардан, ҷазо додан; **чора доштан** илоҷ доштан, имконият доштан; **чора ёфтан** илоҷ пайдо кардан, роҳ ёфтан; **чора намондан** илоҷ набудан, роҳ намондан. 2. даво, дармон, илоҷ; **дарди ман чора надорад; чора кардан** даво кардан; **чизу чора** асбобу анҷом.

ЧОРААНДЕШ چاره‌اندیش он ки барои ҳалли корҳо чораву тадбирҳо меандешад, чорагар, тадбирсоз.

ЧОРААНДЕШӢ چاره‌اندیشی 1. илоҷ пайдо кардан, ҷустани роҳу равиши ҳалли мушкилӣ, чорагар. 2. ҷазо муқаррар кардан.

ЧОРАБЗОЛ چارابزال 1. асбобҳо, абзолҳо, таҷҳизот. 2. рандаи теғаш чорпара, ки дар чӯб ҷадвали чорқатора мебарорад.

ЧОРАБИН چاره‌بین тадбирандеш, илоҷгар, чораҷӯй.

ЧОРАБИНӢ چاره‌بینی ҷустуҷӯи чора ва илоҷи коре, тадбир.

ЧОРАГАР چاره‌گر чораҷӯй, чорабин, тадбирандеш, чорасоз.

ЧОРАГАРӢ چاره‌گری тадбирандешӣ, чорасозӣ.

ЧОРАКОР چاره‌کار *ниг.* **чорасоз**.

ЧОРАКОРӢ چاره‌کاری *ниг.* **чорасозӣ**.

ЧОРАНГУШТ(Ӣ) چارانگشت//چارانگشتی *гуфт.* воҳиди ченак, аз сари ангушти ишорат то сари ангушти хурд.

ЧОРАНОПАЗИР چاره‌ناپذیر 1. илоҷнопазир; 2. ислоҳнопазир.

ЧОРАПАЗИР چاره‌پذیر дорои роҳи ҳал; тадбирпазир, қобили ба кор бурдани илоҷи ислоҳ, ислоҳпазир.

ЧОРАПАЗИРӢ چاره‌پذیری 1. мавҷуд будани роҳи ҳал. 2. мавҷуд будани илоҷи ислоҳ.

ЧОРАРКОН چارارکان 1. чор унсур, яъне об, хок, бод ва оташ. 2. навъе аз хаймаи чаҳоргӯша аст, ки онро шарвонӣ низ мегӯянд, чаҳоройин. 3. айвони кушоде, ки ба чаҳор сутун (рукн) устувор аст. 4. чаҳор тарафи олам, яъне шарқу ғарбу ҷанубу шимол.

ЧОРАСОЗ چاره‌ساز чорагар, чоракунанда.

ЧОРАСОЗӢ چاره‌سازی чорабинӣ, тадбирёбӣ, илоҷёбӣ.

ЧОРАСПА چاراسپه пайваст ба чор асп, бо чор асп кашидашаванда: **аробаи чораспа**.

ЧОРАҶӮӢ چاره‌جوئی тадбирҷӯӣ, илоҷёбӣ, кофтани роҳи иҷрои коре ё пешгирӣ аз коре.

ЧОРАҶӮ(Й) چاره‌جو(ی) тадбирҷӯ, чораандеш.

ЧОРБАНД چاربند 1. пайвандгоҳи чоргонаи тана ба ду дасту ду пой; **устухони чорбанд**. 2. *киноя аз* дунё ва олам. 3. *киноя аз* аносири чоргона, чор унсур. 4. бо ресмон ё банди

дигар аз чаҳор тарафаш печонда бастани чизе: **чорбанд карда бастан**.

ЧОРБАНДӢ چاربندی 1. ресмон ё танобе, ки тифли навомӯзро ҳангоми саворӣ ба асп устувор мекунанд. 2. борхалта, кӯлборе, ки мусофир бо ду банд аз зери бағал ва ду банд аз рӯи шона ба танаш устувор мекунад. 3. *мансуб ба* **чорбанд**.

ЧОРБАРГА چاربرگه иборат аз чор барг; **чорбарга шудан** чор барг баровардан (*оид ба* растаниҳои навруста).

ЧОРБАРӮЙ چاربروی рӯ ба рӯ шудан ё дар як ҷо ҳозир шудани ду ё чанд кас барои ҳалли баҳс ё мунозишае.

ЧОРБЕЛА چاربیله 1. мутаҳаррик бо чор бел. 2. завраке, ки барои ҳаракати он чор бел муқаррар гардидааст. 3. намуди варзиш дар қаиқронӣ, ки дар он завракро чор нафар ба ҳаракат медароранд.

ЧОРБЕХ چاربیخ он чи чор реша дорад; ◊ **дарахти чорбех** дунё, ки тибқи баъзе аз таълимот аз чор унсур (об, хок, бод, оташ) таркиб ёфтааст.

ЧОРБОҒ I چارباغ 1. боғи калони зебо бо дарахтони соядор ва боровар. 2. боғҳои чоргона дар канори ҳамдигар, ки бо хиёбон аз ҳам ҷудо шудаанд. 3. қаср, кӯшк; бӯстонсаро.

ЧОРБОҒ II چارباغ номи яке аз оҳангҳои қадимии тоҷикӣ, чаҳорбоғ.

ЧОРБОҒНОК چارباغناک чорбоғдор.

ЧОРБОҒЧА چارباغچه чорбоғи хурд.

ЧОРБОЗОРГАРД چاربازارگرد *кҳн.* савдогаре, ки ба навбат дар рӯзҳои бозор деҳаҳоро гашта моли худро мефурӯшад.

ЧОРБОЛИШТ چاربالشت 1. тахти шоҳӣ. 2. дорои чор болишт (*мас.*, *тахти хоб*).

ЧОРБОРА چارباره 1. чор баробар, чор бор зиёдтар. 2. маротибаи чорум.

ЧОРБУРҶА چاربرجه иборат аз чор бурҷ, чорбурҷнок.

ЧОРВО چاروا ҳайвоноти чорпои хонагӣ, аз қабили гов, асп, гӯсфанд *ва ғ.*: **маҳсулоти чорво, парвариши чорво, хӯроки чорво**.

ЧОРВОДОР چاروادار 1. чорвопарвар, нигоҳубинкунандаи чорво. 2. соҳиби чорво.

ЧОРВОДОРӢ چارواداری нигоҳубини чорво, чорвопарварӣ.

ЧОРВОПАРВАР چارواپرور *ниг.* **чорводор**.

ЧОРВОПАРВАРӢ چارواپروری *ниг.* **чорводорӣ**.

ЧОРГОН چارگان *кит.* чортагӣ, чорта-чорта, чортоӣ; **баҳои чоргона** ба ивази чор (танга, дирам).

ЧОРГОНА چارگانه 1. иборат аз чор, чортоӣ: **сарнишини чоргона**, **комиссияи чоргона, фаслҳои чоргона**. 2. чортарафа, чорҷониба: **аҳдномаи чоргона**.

ЧОРГОҲ چارگاه номи яке аз навоҳои мусиқии классикии тоҷик.

ЧОРГУЛ چارگل дорои нақши чоргул (*мас.*, *тӯппӣ*).

ЧОРГУЛА چارگله *ниг.* **чоргул**.

ЧОРГӮША I چارگوشه 1. чоркунҷа; бинои чоргӯша; тахтаи чоргӯша. 2. *ҳанд.* шакли ҳандасаӣ чоркунҷа, мураббаъ. 3. тахти подшоҳӣ, сарир. 4. хонаи хурд, чордевор. 5. *киноя аз* тобут. 6. чор самт, чор тараф, чор ҷониб.

ЧОРГӮША II چارگوشه зарфе, ки чор даста дорад, чизе, ки чордастгирак дорад: **деги чоргӯша**, **кӯзаи чоргӯша**.

ЧОРДАРА چاردره 1. хонаи дорои чор дар, ки ду дар аз шимол ва дутои дигараш аз ҷануб бошад. 2. автомашинаи дорои чор дар.

ЧОРДАРД چاردرد охирин ва сахттарин дарди занон ҳангоми (пеш аз) таваллуд кардан; дарди шадиди зоиш.

ЧОРДАСТА چاردسته 1. он чи чор даста дорад: **хуми чордаста**. 2. бо чор даст, бо истифода аз чор даст.

ЧОРДАҲ چارده шумораи миқдорие, ки аз даҳ бо замми чор иборат аст; **чордаҳсола** он чи ва он ки чордаҳ сол дошта бошад; **чордаҳшаба** он чи чордаҳ шабро гузаронида бошад; **моҳи шаби чордаҳ** а) маҳтоб, ки чордаҳшаба шуда бошад; б) *маҷ.* духтари соҳибҷамол, арӯси нозанин.

ЧОРДАҲУМ چاردهم *шумораи тартибӣ аз* **чордаҳ**.

ЧОРДАҲУМИН چاردهمین *ниг.* **чордаҳумин**.

ЧОРДЕВОР چاردیوار 1. ҷои чор тарафаш деворнок, ҳавлӣ. 2. ҳавлӣ ё мавзеи хароба. 3. хонаи хурд, *ниг.* **чоргӯша**.

ЧОРДЕВОРӢ چاردیواری *ниг.* **чордевор**.

ЧОРДОРУ چاردارو давое, ки аз чор унсур таркиб ёфтааст.

ЧОРЁР چاریار *д.* чаҳор халиф, ҷонишинони Муҳаммад пайғамбар, хулафои рошидин, ки Абубакр, Умар, Усмон ва Алӣ мебошанд.

ЧОРЗАБОН چارزبان пургӯй, пурҳарф, сергап.

ЧОРЗАБОНӢ چارزبانی 1. пургӯӣ, пурсадоӣ. 2. *киноя* аз чаҳор унсур: обу хок ва боду оташ. 3. *киноя* аз чаҳор унсур, ки ба чаҳор забонаи дӯзах ташбеҳ шудаанд.

ЧОРЗАРБ چارضرب номи яке аз навоҳои мусиқии классикии тоҷик.

ЧОРЗИД چارضد чор падидаи сифатӣ, ки иборатанд аз гармӣ, сардӣ, тарӣ ва хушкӣ.

ЧОРЗОНУ چارزانو тарзи нишастан, пойҳоро қат карда, андар якдигар гузаронида нишастан: **чорзону нишастан**.

ЧОРӢ چاری 1. чортогӣ. 2. чорсола (*нисбат ба ҳайвонот, хусусан гӯсфанд*): **гӯсфанди чорӣ**.

ЧОРКАСА چارکسه 1. муносиб ва мувофиқ ба чор кас; барои чор нафар: **дивани чоркаса**. 2. чорнафара, дар ҳайати чор нафар: **чоркаса омадан, чоркаса рафтан**.

ЧОРКАСӢ چارکسی *ниг.* **чоркаса** 2.

ЧОРКАФОН چارکفان чорпора; **чоркафон кардан** ба чор пора ҷудо кардан (*ҳезумро*).

ЧОРКИТОБ چارکتاب 1. рисола дар бораи усул ва роҳҳои иҷрои талаботи дини ислом, ки чор китобро дар бар гирифта, яке аз воситаҳои асосии дарсии мадрасаҳо пешина будааст. 2. чаҳор китоби муқаддаси ба пайғамбарон нозилгашта, ки иборатанд аз «Забур»-и Довуд, «Таврот»-и Мӯсо, «Инҷил»-и Исо ва «Қуръон»–и Муҳаммад.

ЧОРКУНҶ(А) چارکنج//چارکنجه *ҳанд.* шакли ҳандасавӣ чоркунҷа, мураббаъ; шакли ҳандасавӣ, ки чор кунҷ дорад.

ЧОРҚАБ چارقب *таър.* либоси махсуси подшоҳон ва амирон.

ЧОРҚАБАТА چارقبته 1. иборат аз чор қабат. 2. чорошёна.

ЧОРҚАРС چارقرس навъи ракс ба ҳавои доира.

ЧОРҚАТ چارقت 1. чизи ба чор ҳисса қат шуда, ба чор таҳ кардашуда. 2. хамшуда, дутошуда; **чорқат гардидан** миёнро бисёр хам кардан; **чорқат зада нишастан** миён хам карда нишастан.

ЧОРҚАТОРА چارقطاره иборат аз чор қатор, дорои чор қатор.

ЧОРҚАТОРӢ چارقطاری ба тариқи чор қатор, дар шакли чор қатор, дар ҳайати чор қатор.

ЧОРҚИРРА چارقرّه дорои чор қирра.

ЧОРМАҒЗ چارمغز меваи гирдае бо пӯстлохи сахт, ки дар дарунаш чор пора мағзи серравған дорад: **дарахти чормағз, равғани чормағз;** ◊ **ба сари** *касе* **чормағз шикастан** касеро сахт азоб додан; **бо чормағзи пуч бағал (доман) пур кардан** бо ваъдаҳои дурӯғ фиреб додан, бо гапу сафсата умедвор кардан.

ЧОРМАҒЗБОЗӢ چارمغزبازی бозиест, ки бачагон аз масофаи гуногун чормағзи ҳамдигарро бо чормағз нишон мегиранд ва дар сурати ба нишон расидан аз худ мекунанд.

ЧОРМАҒЗЗОР چارمغززار боғ ё ҷое, ки дарахти чормағзи бисёр дорад.

ЧОРМАҒЗРАНГ چارمغزرنگ ба ранги чормағз; дорои ранги дарахти чормағз.

ЧОРМЕХ چارمیخ *таър.* ҷазои давраи амирӣ, ки бандиро ба замин хобонда, дасту пояшро кашида ба чор мех баста, мезаданд.

ЧОРМОҒАК چارماغک *бот., ниг.* **шумтол, шунг**.

ЧОРМОТОРА چارماتاره дорои чор муҳаррик: **ҳавопаймои чормотора**.

ЧОРМОҲА چارماهه 1. ба муддати чор моҳ: **курси чормоҳа, кори чормоҳа**. 2. дарбаргирандаи чор моҳ, дорои замони иборат аз чор моҳ: **кӯдаки чормоҳа**.

ЧОРМОҲАГӢ چارماهگی овони чормоҳа будан, ҳангоми моҳи чорумини ҳаёт.

ЧОРМУҲАРРИКА چارمحرّکه *ниг.* **чормотора**.

ЧОРНАЪЛ(А) چارنعل//چارنعله чорхез, бо суръати тамом; **чорнаъла тохтан** бо суръати тамом тохтани асп.

ЧОР-НОЧОР چارناچار хоҳу нохоҳ, ноилоҷ.

ЧОРОВОЗА چارآوازه бо иштироки чор овоз; **суруди чоровоза** суруде, ки дар иҷрои он чор овоз иштирок мекунад.

ЧОРОИНА چارآئینه *ниг.* **чоройна**.

ЧОРОЙНА چارآینه 1. дорои чор оина, чор тарафаш оинадор: **хонаи чороина**. 2. *кӯҳ.* ҷазои давраи амирӣ, ки ба бадани гунаҳгор 75-ҷӯб зада мешуд.

ЧОРОШЁНА چارآشیانه чорқабата, иборат аз чор ошёна (табақа): **бинои чорошёна**.

ЧОРПАР چارپر дорои чаҳор пар, тире, ки чор пар дорад.

ЧОРПАРА چارپره 1. иборат аз чор пара, дорои чор пара. 2. *тех.* асбоб, олот ва қисми ягон механизм, ки чор пара дорад.

ЧОРПАҲЛУ I چارپهلو 1. он чи чор паҳлу дорад. 2. қадкӯтоҳи фарбеҳ. 3. китфвасеъ, тануманд.

ЧОРПАҲЛУ II چارچهلو :**чорпаҳлу задан** *гуфт.* баҳузур дароз кашида чой гирифтан, бофароғат дароз кашидан.

ЧОРПО چارپا 1. ҳайвоне, ки чор пой дорад. 2. ҳайвоноти хонагӣ, чорво: **чорпоя давидан**.

ЧОРПОДОР چارپادار *ниг.* **чорводор**.

ЧОРПОДОРӢ چارپاداری *ниг.* **чорводорӣ**.

ЧОРПОРА چارپاره 1. як навъи тир, сочмаи туфанги сарбур, ки чоряки гулӯлаи муқаррарӣ аст. 2. як навъ рақс. 3. як ҷуфт занги раққосӣ. 4. номи асбоби мусиқиест, ки аз чор пора васл гардидааст.

ЧОРПОРАЗАН چارپاره‌زن 1. навозандаи сози махсус, ки чорпора ном дорад. 2. касе, ки дар тӯй ва маъракаҳо чор чӯбро ба ҳамдигар зада оҳанги мавзун мебарорад.

ЧОРПОЯ چارپایه 1. он чи чор поя орад, тез, ба ҳеҷ чиз нигоҳ накарда давидан. 2. мизе, ки чор поя дорад: **мизи чорпоя**. 3. курсӣ.

ЧОРРАХ(А) چاررخ//چاررخه он чи чор рах дорад, чорраха; **шишаи чорраха** зарфи шишагии чор тарафаш ҳамвор.

ЧОРРАҲА چارره ҷои ҳамдигарро бурида гузаштани якчанд роҳ.

ЧОРРОҲА چارراهه *ниг.* **чорраҳа**.

ЧОРРУКНА چاررکنه 1. дорои чор рукн; **шеъри чоррукна** шеъре, ки дорои чор рукн аст. 2. *ниг.* **чораркон**.

ЧОРРӮЗА چارروزه 1. ба муддати чор рӯз. 2. *маҷ.* кӯтоҳ, кӯтоҳмуддат, гузарон, бебақо.

ЧОРРӮЗАГӢ چارروزگی синни мусовӣ ба чор рӯз.

ЧОРРӮЯ چاررویه 1. чортарафа, чорпаҳлу. 2. *мат.* чорпаҳлу.

ЧОРСАД چارصد *шумораи миқдорӣ*, чор бор сад.

ЧОРСАДӢ چارصدی 1. *мансуб ба* **чорсад**. 2. ба тариқи (андозаи) чорсад.

ЧОРСАДСОЛА چارصدساله чизе, ки ба будани он чорсад сол шудааст.

ЧОРСАДСОЛАГӢ چارصدسالگی зикр ё ёдоварии гузаштани муддати чорсад сол бар чизе.

ЧОРСАДУМ چارصدم касе ё чизе, ки рақами тартибиаш чорсад аст.

ЧОРСАДУМИН چارصدمین *ниг.* **чорсадум**.

ЧОРСИНФА چارصنفه иборат аз чор синф, дорои чор синф: **мактаби чорсинфа**.

ЧОРСИНФДОР چارصنف‌دار *ниг.* **чорсинфа**.

ЧОРСОАТА چارساعته 1. чор соат давомкунанда. 2. ба муддати чор соат.

ЧОРСОАТИНА چارساعتینه *ниг.* **чорсоата**.

ЧОРСОАТӢ چارساعتی ба муддати чор соат; ба миқдори чор соат.

ЧОРСОЛА چارساله 1. ба синни чор сол расида. 2. дар муддати чор сол, барои чор сол: **кори чорсола**.

ЧОРСОЛАГӢ چارسالگی 1. синни чорсола. 2. гузаштани муддати чор сол бар чизе.

ЧОРСӮ I چارسو чорроҳа, ҷои ҳамдигарро бурида гузаштани чанд роҳ ё роҳҳои асосӣ.

ЧОРСӮ II چارسو бозори болопӯшида, ки дорои чор даромадгоҳ аст.

ЧОРСӮ III چارسو 1. миёнбанди гулдӯзӣ, яккабанд. 2. сарандози чоркунҷаи занон.

ЧОРТАГӢ//ЧОРТОГӢ چارتگی//چارتاگی он чи аз чор адад иборат бошад: **чортагӣ қалам, чортагӣ дафтар**.

ЧОРТАРАФА چارطرفه 1. чорҷониба, ба иштироки чор тараф: **созиши чортарафа**. 2. аз чор тараф; **чортарафа печонда гирифтан** аз чор тараф иҳота кардан.

ЧОРТАРК چارترک телпак ё калапӯши чоргӯша, чоркунҷа.

ЧОРТАРОШ چارتراش чор тарафаш тарошидашуда: **болори чортарош, чӯби чортарош**.

ЧОРТАҲ چارته ба чор қисм таҳ шуда, чорқат карда: **чортаҳ кардан**.

ЧОРТОБА چارتابه чор бор тофташуда (*мас., банд, аргамчин*): **банди чортоба**.

ЧОРТОГӢ چارتاگی *ниг.* **чортоӣ**.

ЧОРТОӢ چارتائی ба миқдори чор, ба андозаи чор.

ЧОРТОҚ I چارطاق сақф ё гунбазе, ки ба болои чаҳорпоя сохта шуда бошад.

ЧОРТОҚ II چارطاق нишастангоҳи ба болои чор сутун устуворкардаи баланд дар киштзор ё тамошогоҳҳо.

ЧОРТОР I چارتار *мус.* асбоби мусиқии кӯтоҳтар аз танбӯр, ки чор тор дорад.

ЧОРТОР II چارتار абрешими навъи аъло, ки ресмонаш аз чор тор тофта шуда бошад.

ЧОРУҒ چارغ *ниг.* **чоруқ**.

ЧОРУҚ چارق пойафзоли бепошнаи дастдӯхт аз чарми хоми гов (*бештар аз пӯсти каллаи гов*), ки бандҳояшро ба соқи по мепечанд.

ЧОРУҚДӮЗ چارقدوز устои дӯзандаи чоруқ.

ЧОРУҚДӮЗӢ چارقدوزی шуғли дӯхтани чоруқ.

ЧОРУҚПӮШ چارقپوش 1. он ки чоруқ пӯшидааст. 2. *маҷ.* камбағал, нодор.

ЧОРУМ چارم *шумораи тартибӣ аз* **чор**; **ҳокимияти чорум** васоити ахбори омма, ки яке аз қувваҳои муассири ҷомеа аст.

ЧОРУМИН چارمین *ниг.* **чорум**.

ЧОРУМӢ چارمی касе ё чизе, ки рақами тартибиаш чорум аст.

ЧОРФОИЗА چارفائضه иборат аз чор фоиз, иборат аз чордарсад.

ЧОРХЕЗ چارخیز сахт давидани асп, ба чор по сахт тохтани асп.

ЧОРХИШТ چارخشت охури аз санг ё хишт сохташуда, ки дар он ангурро зер карда, шираашро мегиранд, чархушт.

ЧОРХОНА چارخانه ҳар чизи катакнусха: **нақши чорхона, чити чорхона**.

ЧОРХОНАГӢ چارخانگی дорои чор хона; **ҳуҷраи чорхонагӣ** ҳуҷраи (квартираи) иборат аз чор хона.

ЧОРҲАД چارحد *кит.* чор тарафи аслӣ: шарқ, ғарб, шимол ва ҷануб.

ЧОРҲАЗОРА چارهزاره иборат аз чор ҳазор.

ЧОРҲАРБА چارحربه *варз.* намуди варзиш, ки чор навъ мусобиқаро дар бар мегирад.

ЧОРҲИҶОӢ چارهجائی *грам.* иборат аз чор ҳиҷо.

ЧОРҲОКИМ چارحاکم *таър.* номи чор намояндаи ҳукумат дар аморати Бухоро: қозӣ, раис, амлокдор ва миршаб.

ЧОРЧАНД چارچند чор маротиба бештар.

ЧОРЧАРХА چارچرخه он чи чор чарх дорад: **аробаи чорчарха**.

ЧОРЧАШМА چارچشمه 1. ҳар чизе, ки ба назар чор чашм дорад. 2. хеле бодиққат; **чорчашма шудан** а) ба чизе (касе) бодиққат нигоҳ кардан; б)мунтазир шудан, нигарон.

ЧОРЧИЛ(Л)А چارچله *ниг.* **чорзону**.

ЧОРЧИЛ(Л)ИК چارچلک 1. гузаронидашуда аз болои ҳам, ба тарзи салиб. 2. асбоби салибмонанди тирдор, ки тоб дода ба он ресмон мепечонанд.

ЧОРЧИЛ(Л)ИКШАКЛ چارچلکشکل ба шакли чорчиллик, салибнусха.

ЧОРЧИЛОЛАК چارچلالک аробаи чорчарха, фойтун.

ЧОРЧӮБ چارچوب чор чӯби тарошидаи ба ҳам пайванд, ки дар он дар ё тиреза шинонда мешавад ва ё сурат гузошта мешавад.

ЧОРЧӮБА چارچوبه 1. *ниг.* **чорчӯб**. 2. *маҷ.* доира, ҳудуди амал ё нашъунамои чизе.

ЧОРЧӮККА چارچوکه чор пои худро қат карда, хобидани ҳайвонот: **шутурро чорчӯкка шинондан**.

ЧОРҶИЛДА چارجلده иборат аз чор ҷилд: **фарҳанги чорҷилда**.

ЧОРҶОНИБА چارجانبه *ниг.* **чортарафа**.

ЧОРҶОЯ چارجایه дорои ҷой барои чор кас.

ЧОРШАНБЕ چارشنبه яке аз рӯзҳои ҳафта, ки байни сешанбе ва панҷшанбе меояд.

ЧОРШАРБАТ چارشربت 1. давое, ки аз чор навъ шарбат таркиб ёфтааст. 2. чор навъ ширинӣ ё ҳалвою меваҷот, ки бар лаълӣ рӯи дастурхон мегузоранд.

ЧОРШОНА چارشانه 1. касе, ки қадаш кӯтоҳу шонаҳояш паҳну тануманд аст. 2. тануманд, қавиҳайкал, ситабр. 3. номавзун ва бадандом.

ЧОРШОХА چارشاخه асбоби оҳании дастадор, ки чор шоха дорад ва барои ғундоштани алафу хасу хошок истифода мешавад.

ЧОРЯК چاریک 1. аз чор як ҳиссаи ягон чиз, аз чор як қисми ягон чиз: **choряки соат, чоряки сол, чоряки роҳ** *ва г.* 2. *кҳн.* воҳиди вазн, ки ба 2 кг баробар буд. 3. яке аз чор давраи соли таҳсил дар мактабҳои низоми таҳсилоти умумии Тоҷикистон: **чоряки аввал, чоряки чорум**.

ЧОРЯКАСРА چاریکعصره биступанҷсола.

ЧОРЯКӢ چاریکی баҳоҳои ҷамъбастии мактабиён дар яке аз чор давраи соли таҳсил дар мактабҳои низоми таҳсилоти умумӣ.

ЧОРЯККОР چاریککار *таър.* он ки замини мулкдорро барои чоряки ҳосилаш кишт мекард.

ЧОРЯККОРӢ چاریککاری кишт кардани замини шахсони доро аз тарафи камбағалон ба музди чоряки ҳосили кишт: **чоряккорӣ кардан**.

ЧОРЯКФИНАЛ چاریکفنل яке аз ҳафт давраи мусобиқоти ниҳоӣ, ки дар он 8 даста ё ҷониб иштирок мекунанд ва баъди хатми он 4 даста ё варзишгари ғолиб мусобиқаро давом медиҳанд; мусобиқоти байни ҳаштякфинал ва нимфинал.

ЧОРЯКФИНАЛӢ چاریکفنلی *мансуб ба* **чорякфинал**: **бозии чорякфиналӣ**.

ЧОҲ چاه 1. чуқурии рост кандашуда, ки аз он об мекашанд, қудуқ. 2. ҳар чуқурӣ, ки канда шуда ё худ ба худ ба вуҷуд омада бошад: **чоҳи нафт, чоҳи артезианӣ, чоҳи ғалла**. 3. *кҳн.* зиндон. 4. *кит., маҷ.* бадбахтӣ, номад. 5. *кит., маҷ.* хавф, хатар; **чоҳи Нахшаб** чоҳи Муқаннаъ, ки ӯ аз он чоҳ равшание намудор кардааст; **чоҳи хаспӯш** чуқурии рӯяш тунук пӯшида, ки бо нияти ба даст афтондани чизе ё чун воситаи монеа канда мешавад; **ба сари роҳи** *касе* **чоҳ кандан** ба касе қасди бад кардан.

ЧОҲБУН چاهبن зери чоҳ, таги чоҳ, буни чоҳ.

ЧОҲДОР چاهدار он ки дар чоҳ нишаста аст, зиндонӣ, маҳбус.

ЧОҲКАН چاهکن 1. он ки чоҳ меканад, канандаи чоҳ. 2. *маҷ.* бадқасд, бадният; **чоҳкан зери чоҳ** (*зарб.*) касе, ки ба дигаре қасди бад мекунад, худ ба мусибат гирифтор мешавад.

ЧОҲКАНӢ چاهکنی чоҳ кандан, чоҳ кофтан.

ЧОҲКОВӢ چاهکاوی *ниг.* **чоҳканӣ**.

ЧОҲСОР چاهسار 1. ҷое, ки чоҳ дар он ҷо бисёр аст. 2. чоҳ; чоҳи бисёр чуқур.

ЧОҲЧА چاهچه 1. чоҳи хурд. 2. чуқурие, ки дӯкони бофандагӣ болои вай шинонда мешавад.

ЧОЧ چاچ шахре будааст бо камонҳои худ машҳур, дар Тошканд, шаҳри Шош.

ЧОЧӢ چاچی *мансуб ба* **Чоч**, умуман ва камони чочӣ хусусан.

чош چاش *асоси замони ҳозира аз* **чошидан**.

ЧОШ I چاش 1. тӯдаи кӯфтаву ғалбершудаи ғалла. 2. чизи дар як ҷо тӯдашуда: **чошҳои калони пахта; чошу пош; резу чош** паҳну парешон, титу пит; **бе резу чош** нарезондаву начаконда; **чошу пош кардан (додан)** паҳну пароканда кардан, титу пит кардан.

ЧОШҒАЛБЕР چاشغلبیر ғалбери махсус барои бехтани гандум ва ҷав дар хирмангоҳ.

ЧОШИДАН چاشیدن рехтан, пошидан, паро-

канда кардан, пош додан.

ЧОШНИГИР چاشنی گیر 1. чашанда. 2. *таър.* шахсе, ки мутасаддии чашидани хӯроки подшоҳ ва санҷидани он буд. 3. баҳравар-шаванда, насибахӯр.

ЧОШНИГИРӢ چاشنی گیری чашидани тамъи таоми подшоҳ ва санҷидани он бо мақсади ошкор кардани заҳролуд будан ё набудани он.

ЧОШНӢ چاشنی 1. андаке аз таом ва нӯшидани, ки барои фаҳмидани мазаву санҷидани он ба даҳон мебаранд. 2. намуна: **чошнӣ гирифтан; чошнии субҳ** сапедаи субҳ, аввали субҳ.

ЧОШТ چاشت охири ҳиссаи якум аз чор ҳиссаи рӯз, ки вақти паҳн шудани офтоб аст.

ЧОШТГОҲ چاشتگاه *ниг.* **чошт; чоштгоҳи калон** қарибии пешин.

ЧОШТГОҲӢ چاشتگاهی 1. *мансуб ба* **чоштгоҳ**: **чойнӯшии чоштгоҳӣ, хоби чоштгоҳӣ беҳ аз подшоҳӣ** (*мақ.*).

ЧУ چو *шакли кӯтоҳи* **чун**; 1. монанди, мисли. 2. ҳамин ки..., даме ки...

ЧУББИН چوبّین *ниг.* **чаббин**.

ЧУБУҚ چبق асбоби сархонадори тамокукашӣ, ки ба он тамоку андохта оташ медиҳанду мекашанд; **чубуқ кашидан** бо чубуқ тамоку кашидан.

ЧУБУҚКАШ چبق کش он ки чубуқ мекашад, кашандаи чубуқ.

ЧУВАШ چوش *номи* яке аз халқҳои туркзабони сокини Россия, ки асосан дар Чувашистон зиндагӣ мекунанд.

ЧУВАШӢ چوشی *мансуб ба* **чуваш**; **забони чувашӣ** забони халқи чуваш, ки ба гурӯҳи забонҳои туркӣ мансуб аст.

ЧУВВАС//ЧУВВОС چوّس//چوّاس овози баланди борики гурӯҳи ягон чиз ё бачагон: **чуввас задан, чуввас кардан**.

ЧУВВАСЗАНӢ چوّس زنی ғалоғула барпо кардан, овози борик баровардани гурӯҳи парандагон, бачагон *ва г.*

ЧУГУТ چگوت ҳуштаке, ки тавассути он сайдро ба назди сайёд мехонанд.

ЧУҒ چغ пораи ангишти фурӯзон (*аз ангишт-санг ё аз чӯб*), лахчаи оташ.

ЧУҒАЛ چغل либоси ҷангӣ, ҷавшан, навъе аз силоҳ, ки ҳангоми ҷанг мепӯшиданд; зиреҳ, ҷомае, ки аз ҳалқаҳои оҳанин тартиб дода шудааст.

ЧУҒЗ//ЧУҒД چغز//چغد 1. парандаест аз бум хурдтар ва бадовоз, ки онро маъмулан манҳус ва бехосият мешуморанд. 2. кунгура, ҳисор, қалъа.

ЧУҒУ چغو гунҷишк, чумчуқ.

ЧУҒУЛ چغل *гуфт.* суханчин, хабаркаш, ғайбаткунанда, моҷароҷӯ.

ЧУҒУЛӢ چغلی хабаркашӣ, ғайбат, иғвогарӣ; розу асрори касеро ифшо кардан: **чуғулӣ кардан**.

ЧУҒУЛХӮР چغل خور суханчин, хабаркаш, касе, ки бо хабаркашӣ умр ба сар мебарад.

ЧУҒУНДАР چغندر лаблабу.

ЧУҒУР-ЧУҒУР چغرچغر *калимаи тақлиди овоз аз қабили* садои мурғон.

ЧУҒУРЧУҚ چغرچق 1. *зоол.* навъе парандаест аз оилаи гунҷишк. 2. *маҷ.* зани серманаҳ, зани серҷоғ.

ЧУК I چوک олати таносули тифлон.

ЧУК II چک 1. зону задан, ба зону нишастан. 2. зону задани шутур.

ЧУКБУР چکبور устое, ки маросими хатнаи тифлонро ба ҷой меорад.

ЧУКБУРӢ چکبوری шуғли касе, ки тифлонро хатна мекунад.

ЧУКБУРОН چکباران қисми маросими тӯи суннатӣ, ки ҳангоми он тифлро хатна мекунанд.

ЧУКРӢ چکری *бот.* растании хӯрданибоби паҳнбарги ғафспоя, ки аввали баҳор дар кӯҳҳо мерӯяд ва дар тиб, қаннодӣ истифода мешавад, ревоҷ, ревос.

ЧУҚУР چقور *гуфт.* 1. амиқ, жарф: **чоҳи чуқур**. 2. ҳаматарафа: **чуқур омӯхтан**.

ЧУҚУРИКОВӢ چقوری کاوی кофтани жарфо, гӯдол, чоҳ.

ЧУҚУРӢ چقوری 1. ҷои фурӯрафта ё канда-

шуда, ҷои аз сатҳи муқаррарӣ поён ва паст, чуқур. 2. умқ, амиқӣ, жарфо.

ЧУҚУРОБ چقورآب **:замини чуқуроб** замине, ки аз сатҳи об пасттар қарор дорад.

ЧУҚУРРАВӢ چقورروی фурӯ рафтан ба умқ, дохил шудан ба умқ.

ЧУҚУРРАФТА چقوررفته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **чуқур рафтан**. 2. ба умқ расида, фурӯрафта.

ЧУҚУРЧА چقورچه *шакли мусаггари* **чуқур**; чуқурии хурд.

ЧУЛАК چولک *лаҳҷ.* 1. таноби абрешим, ресмон. 2. калоба.

ЧУЛБУЛА چلبله 1. *лаҳҷ.* шитоб, изтироб, беқарорӣ. 2. шитобкор, музтариб, шитобзада.

ЧУМАК چمک нӯли офтоба, ҷумаки чойник *ва г.*

ЧУМОҚ *т.* چماق гурзи оҳанине, ки шаш пара дорад, шашпар.

ЧУМЧА چمچه қошуқ.

ЧУМЧУҚ *т.* چمچق *лаҳҷ.* гунҷишк: **аз чумчуқ тарсӣ, арзан накор** (*зарб.*).

ЧУН چون *пайвандак* азбаски, бинобар ин ки, аз сабаби он ки. 2. вақте ки, ҳангоме ки, ҳамин ки. 3. агар, гар. 4. чӣ гуна, чӣ тавр, чӣ хел; **чуну чаро** а) баҳс, мунозиша; б) суол, пурсуҷӯ; **чуну чаро гуфтан** баҳс кардан, сабаб пурсидан; **бе чуну чаро** бе ҳеҷ гап, бешубҳа, ҳатман. 5. мисли, монанди, ҳамчун. 6. мувофиқи, аз рӯи.

ЧУНА چونه хамири ба андозаи як нон буридашуда, завола, гирдаи хамир.

ЧУНБА چنبه 1. чӯбдаст, калтак, таёқ. 2. чӯбе, ки занон дар вақти ҷомашӯӣ бо он либосро мекӯбанд. 3. чӯбе, ки аз паси дар гузошта мешавад. 4. *маҷ.* одами ғафси дағал.

ЧУНБАК چنبک 1. оҳанрабо, санги оҳанрабо, миқнотис. 2. ҷасту хез, ҷунбидан.

ЧУНГ I چنگ сухан ва гуфтор; *ниг.* **чунгидан**.

ЧУНГ II چنگ 1. киштии бузург. 2. ҷиҳози фаровон.

ЧУНГ III چنگ аз замин дона чидани мурғон.

ЧУНГ IV چنگ *лаҳҷ.* дурушт.

ЧУНГУРАК چنگرک *лаҳҷ.* чангак, печалак; **чунгурак шудан** чангак шудан, печалак задан; **чунгурак шиштан** бо ду зону, нӯги ду пой нишастан.

ЧУНДАК چندک *лаҳҷ.* сархонаи чизе, нӯги кунгурадори чизе: **чундаки манора**.

ЧУНДАР چندر *мухаффафи* **чуғундар**, лаблабу.

ЧУНИН چنین ин тавр, ин гуна, ин хел, мисли ин, монанди ин.

ЧУНӢ چونی чигунагӣ, кайфият.

ЧУНКИ چنکه *пайвандак* зеро ки, азбаски, барои ин ки.

ЧУНОГ چناگ қафас, қафаси мокиён.

ЧУНОН چنان 1. он гуна, ҳамон тавр, он тавр. 2. ба дараҷае, он қадар, ба ҳадде. 3. тавре, ба тарзе. 4. пайваста, паёпай, бетанаффус, лоянқатъ; ◊ **чунону чунин** а) ону ин, фалону баҳмон, ину он; б) таҳқиру тазлил, дашноми қабеҳ.

ЧУНОНКИ چنانکه он гуна ки…, тавре ки…, монанди он ки…, мисли он ки…

ЧУНОНЧИ چنانچه он тавр ки…, он гуна ки…, масалан.

ЧУНОНЧУН چنانچون 1. чунонки, ҳамчунонки, ба монанди, мисли. 2. он гуна, он сон, ба тавре ки.

ЧУППИН چپّین *ниг.* **чаббин**.

ЧУРАК چرک навъи ноне, ки хоси мардуми Кавказ аст.

ЧУРБАК چربک 1. дурӯғи ростмонанд, дурӯғ. 2. иғво, суханчинӣ, дурӯягӣ; тӯҳмат, бӯҳтон.

ЧУРГАР چرگر 1. муфтӣ, фатводиҳанда. 2. пешнамоз, имом.

ЧУРРА I چرّه *тиб.* боди фатақ, дабба.

ЧУРРА II چرّه чолок, чаққон, тезгард.

ЧУРРАК چرّک ҳуштак; **чуррак кашидан** сахт ҳуштак кашидан.

ЧУРТ چرت ғанаб, пинак, ҳолати байни хобу бедорӣ, нимхобӣ.

ЧУРУК چروک *лаҳҷ.* 1. фарсуда, ба даридан

наздикшуда. 2. хаста, азҳолрафта.

ЧУРУҚҚОС چروقّاس *калимаи тақлиди овоз*, ки чириқ-чириқи парандагонро ифода мекунад.

ЧУСТ چست 1. чаққон, чобук, чолок; **чусту чолок** хеле чаққон, чусту чобук. 2. зуд, тез, басуръат.

ЧУСТАК چستک анбӯри хурди нӯгборики ҳамвор, ки бо он қисмҳои хеле резаро ҷо ба ҷо мекунанд.

ЧУСТӢ I چستی 1. чолокӣ, чобукӣ, чаққонӣ. 2. ҳушёрӣ.

ЧУСТӢ II چستی *мансуб ба* **Чуст**, ки мавзеест дар водии Фарғона: **тӯппии чустӣ**.

ЧУСТХЕЗ چستخیز ҷаҳанда, тезрафтор, чобукрав.

ЧУСУНЧА چسونچه *шакли тағйирёфтаи* чесунча, *ки матои сафеди зардтоби абрешимӣ аст.*

ЧУФТ چفت танг, часпон, зич.

ЧУХА چخه *ниг.* **чухо**.

ЧУХО چخا як навъ либоси пашмини кӯтоҳи беостин; як навъ ҷомаи насрониён.

ЧӮБ چوب 1. тана, навда ва шохаи ғафси дарахт, ки баъд аз буридан барои сӯзишворӣ, бинокорӣ ва сохтани чизҳои дигар истифода мешавад. 2. чӯбдаста, калтак. 3. қуфл, ғалақаи дар, занҷиру зулфини дар. 4. калтак; адабчӯб; қамчин: **то набошад чӯби тар, фармон нагирад гову хар** (*зарб.*). 5. *маҷ.* хароб, хушк, лоғар: **хирс мулло мешавад аз зарби чӯб** *(зарб.*); **чӯбу чахс** *гуфт.* ҳезуммайда, чӯбҳои майда-чуйдаи шикаста; **чӯб хӯрдан** бо чӯб зада шудан, шатта хӯрдан; **ба сари** *касе* **чӯб шикастан** ҷазо додан, сахт азоб додан касеро; **гӯру чӯб кардан** дафн кардан мурдаро; **чӯби тар ба** *касе* **фурӯхтан** *касеро* фиреб додан; **чӯби нармро кирм мехӯрад** ба одами нарму бурдбор озор бештар мерасад; **чӯб пеши** *касе* **гузошта** ба касе монеае сохтан; **чӯби сӯрохи занбур** иғвогар, шӯрангез; **чӯби Мӯсо** *киноя аз* асои Мӯсо пайғамбар; **чӯби худо садо надорад, ҳар ки хурад, даво надорад** (*зарб.*).

ЧӮБА چوبه 1. тири тахтаи ош, ки бо вай хамирро тунук мекунанд. 2. чӯби чизҳои дигар, ки он чизҳо ба он чӯб шинонда ё баста мешавад: **чӯбаи байрақ, чӯбаи дор**.

ЧӮБАК چوبک *гуфт.* чӯбчае, ки бо онҳо нақора менавозанд.

ЧӮБАКЗАН چوبکزن 1. пойдори шабгард, ки шақиллоқ зада посбонӣ мекунад. 2. *маҷ.* ғайбаткунанда, паҳнкунандаи овозаҳои росту дурӯғ.

ЧӮББАНДӢ چوببندی 1. девора ё монеаи аз чӯб сохташуда. 2. қисми бо чӯб мустаҳкам кардашудаи кӯпрук, хона ва монанди инҳо. 3. пояҳои чӯбин ё оҳании болои ҳам басташуда, ки барои сохтан ё таъмири иморат муваққатан шинонда мешавад.

ЧӮББОЗ چوبباز он ки болои пои чӯбин бозӣ мекунаду мерақсад.

ЧӮББОЗӢ چوببازی ба бадан пои чӯбин баста, бозӣ кардани бозингар.

ЧӮББУР چوببر он ки чӯб мебурад.

ЧӮББУРӢ چوببری буридани чӯб: **корхонаи чӯббурӣ**.

ЧӮБГАЗ چوبگز *кҳн.* чӯби андоза барои чен кардани дарозӣ ва масофа.

ЧӮБГАРӢ چوبگری коркард ва истеҳсоли чӯб: **саноати чӯбгарӣ**.

ЧӮБДАСТ چوبدست асо, таёқ; калтак.

ЧӮБДАСТА چوبدسته 1. *ниг.* **чӯбдаст**. 2. дастаи чӯбини ягон олат.

ЧӮБДОР چوبدار *ниг.* **калтакдор**.

ЧӮБЗАН چوبزن он ки чӯб мезанад, ҷазодиҳанда бо чӯб.

ЧӮБЗАНӢ چوبزنی задан (ҷазо додан) бо чӯб.

ЧӮБИН چوبین он чи аз чӯб бошад, ҳар чизи аз чӯб сохташуда: **кати чӯбин, сандуқи чӯбин, мехчаи чӯбин; пои чӯбин** пои сунъӣ; **аспи чӯбин** *маҷ.* тобут.

ЧӮБКАДУ چوبکدو навъи каду, ки пӯсти ғафси сахт дорад ва онро ба сифати зарф барои андохтани об ва чизҳои моеъ истифода мекунанд.

ЧӮБКАШ چوبکش мошине, ки барои интиқоли чӯб таъйин гардидааст.

ЧӮБКАШӢ چوب‌کشی интиқоли чӯб ва масолеҳи чубӣ.

ЧӮБКОР چوب‌کار он ки аз чӯб ҳар гуна лавозимот месозад.

ЧӮБКОРӢ چوبکاری 1. аз чӯб сохташуда, сохтмоне, ки дар он чӯб истифода шудааст. 2. дуредгарӣ, аз чӯб чизе сохтани дуредгар. 3. задан бо чӯб; задан бо калтак; **чӯб кардан** бо чӯб ё калтак лат кардан. 4. *мач*. суст, холӣ, беасос: **айбномаи тагаш чӯбкорӣ**.

ЧӮБМОНАНД چوب‌مانند шабеҳи чӯб, чизе, ки ба чӯб монандӣ дорад.

ЧӮБПОРА چوب‌پاره пораи аз чӯб кандашуда, тароша, параха.

ЧӮБРОСТ چوب‌راست *кит., бот.* извичи печон, гиёҳи часпандаву печон, ки дар иқлими ҷануб парвариш меёбад, лиана.

ЧӮБРОҲА چوب‌راهه мавзеъ ва роҳе, ки бо он чӯбҳои буридашударо ба минтақаи интиқолпазир мерасонанд.

ЧӮБСО(Й) چوب‌سا(ی) асбоби оҳанин барои соидан ва суфта кардани чӯб; сӯҳони чӯб.

ЧӮБТАРОШ چوب‌تراش *гуфт*. дуредгар.

ЧӮБТАРОШӢ چوب‌تراشی *гуфт*. дуредгарӣ.

ЧӮБТОРА چوب‌تاره *лаҳҷ*. 1. шипанги бо ходачаҳо ё чӯб пӯшидашуда. 2. қисми хона аз шифт то бом, чортоқ; чердак.

ЧӮБХӮРАК چوب‌خورک *зоол*. 1. ҳашаротест, ки чӯбро хӯрда сурох-сӯрох мекунад, мӯрёна. 2. ҷонварест, ки қисмҳои чӯбии киштӣ ва бандарро хӯрда нобуд мекунад, мӯрёна, чӯбхора; **мӯрёна ҳама чизи хонаро хурад, ҷуз ғами соҳиби хона** (*зарб.*).

ЧӮБХӮРДА چوب‌خورده бо чӯб задашуда, калтакхӯрда.

ЧӮБЧА چوبچه *шакли мусаггари* **чӯб**, чӯби хурд.

ЧӮБЧАК چوبچک чӯбҳои хурду резу шикаста барои сӯзондан.

ЧӮБШАВӢ چوب‌شوی раванди мубаддал гаштан ба чӯб.

ЧӮБШИНОС چوب‌شناس касе, ки дар шинохтани анвои чӯб мутахассис аст, шиносандаи чӯб.

ЧӮБШИНОСӢ چوب‌شناسی илм дар бораи чӯб ва анвои он.

ЧӮЗА چوزه *ниг.* **чӯҷа**.

ЧӮК(К)А چوکه *гуфт*. ҳолати ба зону истодан; **чӯкка задан** ба зону истодан; **чӯкка зада нишастан** ба зону нишастан.

ЧӮКИДА چوکیده ба таг нишаста, фурӯрафта: **чашмони чӯкида**.

ЧӮКИДАН چوکیدن 1. фурӯ рафтан. 2. *мач*. хамидан, паст шудан.

ЧӮК(К)ОНДАН چوکاندن ба зону шинондан.

ЧӮЛ چول дашт, биёбон, саҳрои беоб.

ЧӮЛИСТОН چولستان биёбони васеъ, дашти холӣ ва беодаму беоб.

ЧӮЛӢ چولی *мансуб ба* **чӯл**; биёбонӣ.

ЧӮЛМАРГ چول‌مرگ *гуфт*. 1. фавтида дар чӯл. 2. *мач*. сарсон, саргардон.

ЧӮЛОҚ *т.* چولاق *гуфт*. 1. он ки мелангад, ланг. 2. маъюб (*мас.*, *дасташ аз кор баромада*).

ЧӮЛПӢ چولپی *ниг.* **чавлӣ**.

ЧӮНГ چونگ *гуфт*. 1. дароз, қадбаланд. 2. дағал, ноҳамвор, номавзун.

ЧӮПОН چوپان нигаҳбон ва чаронандаи рамаи гӯсфанд ва буз, шубон, рамабон, подабон.

ЧӮПОНБАЧА چوپان‌بچه бачае, ки шубонӣ мекунад, рамабони ҷавон.

ЧӮПОНӢ چوپانی 1. кори чӯпон, рамабонӣ, даҳмардагӣ; **чӯпонӣ кардан** чӯпон шуда кор кардан, бо касби чӯпонӣ машғул будан. 2. *мансуб ба* **чӯпон**; мутааллиқ ба чӯпон: **калтаки (чӯбдастаи) чӯпонӣ, наи чӯпонӣ, саги чӯпонӣ**.

ЧӮПОНПИСАР چوپان‌پسر писарбачае, ки чӯпон бошад, чӯпони ҷавон.

ЧӮПЧИЛЛА چوپچلّه *боф*. чиллаи торҳои барои бофтан тайёршуда.

ЧӮРИГӢ چوریگی чӯрӣ будан, канизӣ.

ЧӮРӢ چوری ғуломзан, канизак.

ЧӮРТАКИГӮЙ چورتکی‌گوی *гуфт*. касе, ки беибо, лучу пӯстканда гап мезанад.

ЧӮТ چوت 1. асбоби чоркунҷаи симу мӯҳрадор барои ҳисобу китоб. 2. шакли дигаргуншудаи калимаи русии «счет»; **чӯт задан** ҳисоб кардан.

ЧӮТАЛ چوتل пуле, ки дар сари қимор аз бурд ва касони берун аз бозӣ медиҳанд; **чӯт гирифтан** аз бурди қимор ҳисса гирифтан (бидуни иштирок дар бозӣ).

ЧӮТАЛГИР چوتل‌گیر он ки чӯтал мегирад.

ЧӮТАЛПУЛӢ چوتل‌پولی пули чӯтал.

ЧӮТЗАН چوت‌زن касе, ки бо чӯт амал иҷро мекунад.

ЧӮТКА *р.* چوتکه олати аз мӯй ё қил басташуда, ки барои тоза кардани либос ё чизи дигар ва барои молидани ранг *ва ғ.* истифода мешавад, ки он шакли дигаргуншудаи калимаи русии «щетка» мебошад: **чӯтка задан, бо чӯтка тоза кардан, бо чӯтка молидан**.

ЧӮТУР چوتور *лаҳҷ., гуфт.* оне, ки рӯяш доғи нағзак дорад, он ки бар рӯяш доғҳои нағзак боқӣ мондааст: **одами чӯтур, рӯи чӯтур**.

ЧӮТУРӢ چوتوری чӯтур будан.

ЧӮҶА چوجه бачаи мурғ, мурғбача, дурусташ ҷӯҷа; **чӯҷа баровардан** аз тухми хобондашуда чӯҷа баровардан; **чӯҷа хобонидан** зери мурғи курк барои чӯҷа баровардан тухмҳоро гузоштан: **чӯҷаро дар тирамоҳ мешуморанд** (*мақ.*).

ЧӮҶАБАРОРАК چوجه‌برارک *ниг.* **ҷӯҷабарорак**.

ЧӮҶАБАРОРӢ چوجه‌براری *ниг.* **ҷуҷабарорӣ**.

ЧӮҶАХУРӮС چوجه‌خروس хурӯсчӯҷа, хурӯси ҷавон.

ЧӮЯН چوین 1. гудохтаи маъдании оҳан омехта бо углерод, ки аз пӯлод нозук буда, дар саноат ашёи муҳим ҳисоб меёбад: **чӯян гудохтан, чӯян рехтан**. 2. аз чӯян сохташуда: **деги чӯян**.

ЧӮЯНГУДОЗ چوین‌گداز он ки чӯян мегудозад.

ЧӮЯНГУДОЗӢ چوین‌گدازی гудохтани чӯян, об кардани чӯян.

ЧӮЯНИН چوینین чизе, ки аз чӯян аст.

ЧӮЯНӢ چوینی *мансуб ба* **чӯян**; аз чӯян сохташуда: **деги чӯянӣ, офтобаи чӯянӣ, бухории чӯянӣ**.

ЧӮЯНПОРА چوین‌پاره пораи чӯян, резаи чӯян.

ЧӮЯНРЕЗ چوین‌ریز он ки чӯянро об карда ба қолаб мерезад, рехтагар.

ЧӮЯНРЕЗА چوین‌ریزه заррахо ва пораҳои хурди чӯян.

ЧӮЯНРЕЗӢ چوین‌ریزی 1. об кардани чӯян. 2. ба қолаб рехтани олоти чӯянӣ.

Ҷ

Ҷ *ҳарфи сиюми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи* ҷим (ج); *дар ҳисоби абҷад ба адади 3 баробар аст.*

ҶАБАЛ *а.* جبل кӯҳ; **ҷабали росих** кӯҳи устувор, кӯҳи побарҷо.

ҶАБАЛӢ جبلی *мансуб ба* **ҷабал**; кӯҳистонӣ, кӯҳӣ.

ҶАБ(Б)АНДА جبنده хосияти он чизе, ки чизи моеъро ба худ кашида мегирад.

ҶАБАРИЯ *а.* جبریه *д.* фирқае (мазҳабе) аз ислом, ки ба эътиқоди пайравони ин фирқа тамоми корҳои инсон бе ихтиёр ва иродаи ӯ ба хости Худо рӯй медиҳад.

ҶАБАРӢ//ҶАБРӢ جبری *мансуб ба* **ҷабария**.

ҶАБАРУТ *а.* جبروت *кит.* қудрат, азамат, бузургӣ.

ҶАББА جبّه *ниг.* **ҷубба**.

ҶАББИДАН جبّیدن *ниг.* **ҷабидан**.

ҶАББОР *а.* جبّار 1. соҳиби тавоноӣ, соҳиби қудрат (*сифати Худо*); **ҷонро ба ҷаббор супоридан** *киноя аз* мурдан. 2. ҷабркунанда, зулмкунанда, золим.

ҶАББОРӢ جبّاری 1. соҳибиқтидорӣ, тавоноӣ. 2. зулму ҷабркунандагӣ; зӯроварӣ.

ҶАБҒАТ//ҶАБҒУТ جبغت//جبغوت латта, пахта, пашм *ва г.*, ки ба даруни кӯрпа, болишт ва монанди он меандозанд.

ҶАБДУҚ جبدق *гуфт.* олати зинат, бештар барои асп: **ҷабдуқи нуқракӯб**; **ҷабдуқи сафарро муҳайё кардан** тайёрии сафарро дидан.

ҶАБИДАН جبیدن ба худ кашида гирифтан (обро, намиро), макида гирифтан.

ҶАБИН *а.* جبین пешонӣ, ҷабҳа, носия; **ҷабин пурчин кардан** бадқаҳр шудан, хафа шудан; **аз ҷабин чин кушодан** чеҳра кушода кардан, аз қаҳр фуромадан; **арақи ҷабин рехтан** бисёр меҳнат кардан, арақ рехта кор кардан; **бо арақи ҷабин ёфтан** бо меҳнати бисёр ба даст овардан (чизеро).

ҶАБИНГИРИФТА جبین گرفته туршрӯй, қаҳрӣ, бадқавоқ; ғамгин.

ҶАБИРА I جبیره **:ҷабира шудан** ҷамъ шудан, гирд омадан.

ҶАБИРА II *а.* جبیره *кит., д.* вузӯ ё ғусл, ки дар он агар ҷое аз аъзои бадан ҷароҳат ё захме дошта бошад, бе расонидани об ба ҷои ин захм ғусл ё таҳорат кардан мумкин аст.

ҶАБ(Б)ИШ جبش *ниг.* **ҷабидан**.

ҶАБОБИРА *а.* جبابره 1. *ҷ.* **ҷаббор**. 2. тоғиён, гарданкашон, исёнгарон. 3. нирумандон, қавиён, зӯрмандон, бақувватон.

ҶАБОН *а.* جبان тарсу, тарсончак, буздил.

ҶАБОНАТ *а.* جبانت тарсончакӣ, буздилӣ; тарс.

ҶАБР I *а.* جبر 1. касеро бо зӯр ба коре водор кардан. 2. зулм, ситам, зӯрӣ, ҷавр; **ҷабру зулм** зулму ситам; **ҷабр дидан** ситам кашидан, зулм дидан; **ҷабр кардан** зулму ситам кардан; **ҷабр шудан дар ҳаққи** *касе* беадолатӣ нисбат ба касе, зӯр афтодан ба касе; **ба ҷони худ ҷабр кардан** ба худ ситам кардан, худро ба азоб монондан.

ҶАБР II *а.* جبر 1. *кит.* устухонбандӣ кардан. 2. *кит.* дуруст кардан, ба ҳоли аввала овардан.

ҶАБР III *а.* جبر илми ҷабр, алҷабр, алгебра.

ҶАБРАИЛ *а.* جبرئیل *д.* номи яке аз фариштагон, ки оварандаи ваҳйи илоҳӣ ба пайғамбарон аст.

ҶАБРАН *а.* جبراً бо зӯрӣ, бо зулму ситам зӯран маҷбуран.

ҶАБРДИДА جبردیده 1. ситамкаш, мазлум, ситамдида. 2. зарардида, ранҷдида.

ҶАБРИЯ *а.* جبریه **:қувваи ҷабрия** қувваи маҷбуркунандаи ҳокима.

ҶАБРӢ جبری *ниг.* **ҷабарӣ**.

ҶАБРКУНАНДА جبرکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷабр кардан**. 2. ситамкунанда, золим, ҷобир.

ҶАБРПЕША جبرپیشه золим, ҷафокор, ситамгар.

ҶАБРРАСИДА جبررسیده *ниг.* **ҷабрдида**.

ҶАБУН جبون *кҳн.* тарсончак.

ҶАБҲА I *а.* جبهه пешонӣ, ҷабин; **ҷабҳаи пурчин** пешонаи чиндор.

ҶАБҲА II *а.* جبهه 1. хатти пеши ҷанг; майдони пеши ҳарбу зарб; **ҷабҳаи меҳнат (кор)** саҳни меҳнат. 2. соҳа, арса.

ҶАБҲАСОӢ جبهه‌سائی пешонӣ ба замин мондан, саҷда кардан, изҳори итоат.

ҶАВ I جو ғаллае, ки бештар ба чорпоён медиҳанд ва аз ордаш нон ҳам мепазанд; **орди ҷав; ҷави баҳорӣ** ҷаве, ки баҳор кишт мешавад; **ҷави тирамоҳӣ** ҷаве, ки дар тирамоҳ кишт мегардад; **ҷаве, як ҷав** каме, андаке, ба қадри як ҷав; **аз охури баланд ҷав хӯрдан** бо имтиёз зиндагӣ кардан, ба зиндагии имтиёзнок одат кардан; **як ҷав наарзидан** ҳеҷ арзиш надоштан; **ҳисоб ҷав-ҷав, бахшиш лаг-лаг** (*зарб.*) ҳисоби аниқ дар ҷои худ, бахшиш ҳам ба ҷои худ; ҷав-ҷав *маҷ.* кам-кам.

ҶАВ II **//ҶАВВ** *а.* جو *кит.* қабати ҳаво, ки Заминро иҳота кардааст, фазо, атмосфера; **ҷавви ҳаво** байни замину осмон.

ҶАВБЕД جوبید як навъ беди чӯбаш сахт: **асои ҷавбед**, **чӯбдасти ҷавбед**.

ҶАВБЕДӢ جوبیدی аз чӯби ҷавбед сохташуда: **асои ҷавбедӣ**.

ҶАВВОЛ *а.* جوّال 1. ҷавлонкунанда. 2. *маҷ.* ҷаҳанда.

ҶАВВОЛА *а.* جوّاله *кит.* ҷаҳанда; гирдгарданда; машъали фурӯзони даврзананда, ки мисли доираи оташ менамояд.

ҶАВГИР جوگیر *лаҳҷ.* иллати пои асп, ки дар натиҷаи тасфи аспро хунук накарда бо ҷав сер кардани он пайдо мешавад.

ҶАВДАРАВ جودرو вақти расидани ҷав ва дарави он, замони дарави ҷав.

ҶАВДАРАВӢ جودروی *ниг.* **ҷавдарав**.

ҶАВДАТ *а.* جودت некӣ, хубӣ, некӯ шудан; фазилат, бартарӣ.

ҶАВДОН جودان *кит.* доғ ва лаккаи сиёҳранг дар дандони асп ва дигар чорпоён, ки аз рӯи он синну соли онҳоро муайян мекунанд.

ҶАВДОНА جودانه 1. *кит., бот.* навъи бед, ки аз чӯби он дастаи белу каланд месозанд. 2. як навъ бофт дар бофандагӣ, ки монанди донаи ҷав аст. 3. *кит.* навъи кофури муаттар ва марғуб.

ҶАВДОР جودار 1. гандуми сиёҳранги борик, ки дар байни гандумпоя мерӯяд. 2. навъе аз ғаллаи ҷавмонанд, ки ба чорпоён медиҳанд ва аз ордаш нон низ мепазанд.

ҶАВЗ جوز 1. *кит., муарраби* **гавз**; чормағз; **ҷавзи бӯё** ҷавзи мускат; **ҷавзи ҳиндӣ** норгил, чормағзи ҳиндӣ. 2. навъе аз ангури сафеди ба зардӣ моили хеле ширин: **ангури ҷавз**.

ҶАВЗАК جوزک хекиртак, қуртак.

ҶАВЗБУН جوزبن дарахти чормағз.

ҶАВЗИНА جوزینه ҳалвои чормағздор.

ҶАВЗӢ جوزی *мансуб ба* **ҷавз**; ба ранги чормағз, чормағзӣ.

ҶАВЗО *а.* جوزا *нуҷ.* 1. номи бурҷи сеюм аз дувоздаҳ бурҷи фалак, Дупайкар. 2. яке аз моҳҳои шамсӣ (23 май–24 июн), ки мавсими дарави ҷаву гандум аст.

ҶАВЗОР جوزار ҷое, ки ҷав коштаанд, майдони кишти ҷав.

ҶАВИН جوین *мансуб ба* **ҷав**; аз ҷав пухташуда: **нони ҷавин**.

ҶАВӢ جوی *ниг.* **ҷавин**.

ҶАВКӮБ جوکوب кӯфташуда, майдашуда, резашуда, ҷави кӯфта, ҷави кӯбида шуда.

ҶАВҚ *а.* جوق *кит.* гурӯҳ, тӯда, дастае аз мар-

дум; села.

ҶАВЛАҚ جولق *муарраби* **ҷавлах**.

ҶАВЛАҚӢ جولقی *муарраби* **ҷавлахӣ**.

ҶАВЛАХ جولخ *кит.* матои пашмин, ки аз он хӯрҷину ҷувол медӯзанд.

ҶАВЛАХӢ جولخی *кит.* ҷавлахпӯш, пашминапӯш, қаландари жандапӯш.

ҶАВЛОН *а.* جولان 1. ҳаракатҳои пай дар пай, ҷунбиши пай дар пай, тоб хӯрда ҳаракат кардан. 2. давидан, тохтан, тез ҳаракат кардан; **мардро майдон нишон медиҳад, харро ҷавлон** (*мақ.*). 3. ҳаракати тез, хез кардан. 4. рафтори хиромон; **ҷавлон рафтан** хиромон рафтан; **ҷавлон додан** ба ҳар тараф ҳаракат додан, гирд гардондан; **ҷавлон задан** а) тоб хӯрда ҳаракат кардан, хез кардан; б) гирд гаштан, давр задан; в) давидан, тохтан, ҳуҷум кардан; **ҷавлон кардан (намудан)** а) ҳаракатҳои сахт ва тез кардан; б) тоб хӯрда давидан, гирд гашта ҳаракат кардан; в) сахт давидан, ҳуҷум кардан; **ба ҷавлон даромадан (омадан)** тез ҳаракат кардан, тез ва паи ҳам ҷунбидан.

ҶАВЛОНГАР جولانگر ҷавлонкунанда, ҳаракаткунанда.

ҶАВЛОНГАҲ//ҶАВЛОНГОҲ جولانگه//جولانگاه ҷои ҷавлон кардан, ҷои ҳаракат, майдони ҳаракат ва давидан.

ҶАВЛОНШИТОБ جولانشتاب *кит.* зудсайр, тезҳаракат.

ҶАВМАСТ جومست бо ҷав парваришёфта, ҷав хӯрда қувватгирифта, масти ҷав: **аспи ҷавмаст**, **хари ҷавмаст**.

ҶАВОБ *а.* جواب 1. сухан ё гапе, ки дар посухи (*ё* ба ивази) пурсише гуфта мешавад, посух; **суолу ҷавоб** пурсишу посух: **ҷавоби хаттӣ, ҷавоби шифоҳӣ**. 2. пайравӣ, назира (ба ягон шеър, ғазал *ва ғ.*); **ҷавоб гуфтан** а) посух додан ба пурсиши касе; б) назира навиштан ба шеъри касе. 3. муқобилат ба кор ё ба сухан; **ба ҷавоби…**, **дар ҷавоби…** дар ивази, дар посухи, дар муқобили... 4. *маҷ.* ҳисоб, ҳисобот (барои амали худ, барои кирдору рафтори худ): **ҷавоби кирдори худ, ҷавоби рафтори худ**; **ҷавоб гардондан** а) ҷавоб додан; б) ҳамроҳ шудан, пайравӣ кардан, дастгирӣ кардан кори касеро; в) муқобилат кардан; **аз ҷавоб оҷиз омадан** гапи ҷавобӣ ёфта натавонистан; **ба салом ҷавоб додан**, **ҷавоби саломро гардонидан** алайк гуфтан; **ба талаб(от) ҷавоб додан** мувофиқи талаб(от) будан, талаб(от)ро қонеъ кунондан; **ҷавоб ёфта натавонистан** гап ёфта натавонистан, ба пурсиши касе посух дода натавонистан; **бе ҷавоб мондан** ҷавоб надодан, иҷро накардан; **ҷавоби** *касеро* **дода натавонистан** а) ба пурсиши касе посух дода натавонистан; б) қудрати муқобилати касе (чизе)-ро надоштан; **гап пурсу ҷавоб шунав** дар мавриде гуфта мешавад, ки тараф дар посухи савол сухани ғайриқаноатбахш, лофи беҳуда гуфта бошад. 5. рухсат, иҷозат, озод кардан (аз коре); **ҷавоб гирифтан** рухсат гирифтан, иҷозат гирифтан (барои озод шудан, барои аз кор рафтан); **ҷавоб додан** а) ба суоли касе посух додан; б) касеро аз кор, озод кардан, ба касе барои рафтан рухсат додан; в) муқобилат кардан; г) ҳисобот додан (дар бораи кирдор, рафтор, кор ва амали худ), масъул шудан; **ҷавоб шудан** озод шудан, иҷозати рафтан гирифтан. 6. *маҷ.* ҷонибдорӣ, пайравӣ, дастгирӣ; **дар ҷавоби кори пешқадамон, дар ҷавоби даъвати сарвари давлат**.

ҶАВОБАН *а.* جواباً ба ҷавоб, дар ҷавоб: **ҷавобан** *чизе* **гуфтан**.

ҶАВОБГАРجوابگر 1. масъул, мутасаддӣ ва масъули коре. 2. ӯҳдадор. 3. гунаҳгор, айбдор, ҷавобдиҳанда (дар мурофиа); **ҷавобгар будан** масъул будан, гунаҳгор будан; **ҷавобгар кардан** масъул гардонидан, ӯҳдадор кардан, гунаҳгор кардан; **ҷавобгар шудан** масъул шудан, гунаҳгор шудан.

ҶАВОБГАРӢ جوابگری 1. масъул будан, масъулият, ҷавобгар будан. 2. гунаҳгорӣ, айбдорӣ; **ҷавобгариро ба гардан гирифтан** масъулиятро ба зимма гирифтан; **ҷавобгарӣ доштан** масъулиятнок будан, масъулият доштан (кор, вазифа); **ба ҷавобгарӣ кашидан** гунаҳгор кардан, масъул гардонидан (касеро барои коре): **ҷавобгарии маъмурӣ**, **ҷавобгарии моддӣ**.

ҶАВОБГӮ(Й) (جوابگو(ی 1. мувофиқи чизе (талаботе) будан: **ба талабот ҷавобгӯй будан**. 2. *ниг.* **ҷавобгар** 1.

ҶАВОБГӮӢ جوابگوئی ҷавоб гуфтан, ҷавоб додан.

ҶАВОБДИҲАНДА جواب‌دهنده 1. он ки ҷавоб медиҳад. 2. ҷавобгар.

ҶАВОБИЯ *а.* جوابیه ҷавоб, посух, ки ба тарзи хаттӣ навишта шуда бошад.

ҶАВОБӢ جوابی 1. дар ҷавоби чизе гуфташуда: **мактуби ҷавобӣ, ғазали ҷавобӣ**. 2. дар ҷавоби (муқобили, баробари) чизе коре кардан: **ҳуҷуми ҷавобӣ, ҳамлаи ҷавобӣ, ташрифи ҷавобӣ, зарбаи ҷавобӣ**.

ҶАВОД I *а.* جواد *кит.* асп, аспи хушзот, аспи тездав, аспи даванди зотӣ.

ҶАВОД II *а.* جواد *кит.* сахӣ, саховатманд, ҷавонмард.

ҶАВОЗ *а.* جواز 1. иҷозат, рухсат, изн. 2. иҷозатнома, коғаз барои озодона сафар кардан, гузарнома. 3. раҳоӣ, рухсати раҳоӣ.

ҶАВОЗНОМА جوازنامه *ниг.* **ҷавоз** 2.

ҶАВОМЕЪ *а.* جوامع *ҷ.* **ҷомеа**.

ҶАВОН//ҶУВОН جوان 1. одам, ҳайвон ва ё дарахт, ки ба ҳадди миёнаи умри табиии худ ҳанӯз нарасида бошад, барно; *муқоб.* **пир**. 2. нав, навбунёд: **шаҳри ҷавон**; **насли ҷавон** насли наврас; **пиру ҷавон**, **ҷавону пир** ҳама, ҷумла; **ҷавон мондан** ҳамеша ҷавон мондан; **аз нав ҷавон гаштан (шудан)** тару тоза шудан, намуди тоза гирифтан, ҷавонии нав пайдо кардан; **ба ҷони ҷавонат зарар нарасад (ҷабр нашавад)** умри ҷавонат бадиро набинад.

ҶАВОНА جوانه 1. гови ҷавони нар, гӯсолаи нар, навбас. 2. муғҷа, муғҷаи дарахт.

ҶАВОНАГОВ جوانه‌گاو гӯсолаи мода, гови ҷавони мода.

ҶАВОНАК جوانک *шакли навозиши* **ҷавон**.

ҶАВОНАКАК جوانکک *шакли тасғири* **ҷавон**.

ҶАВОНБАХТ جوان‌بخت хушбахт, некбахт, навбахт.

ҶАВОНБУХОРИЁН جوان‌بخاریان *таър.* созмони инқилобӣ дар Бухорои амирии охири асри XIX ва ибтидои асри XX.

ҶАВОНБУХОРӢ جوان‌بخاری *таър.* узви созмони ҷавонбухориён.

ҶАВОНВОР جوان‌وار ҷавонмонанд, мисли ҷавон: **ҷавонвор кор кардан**.

ҶАВОНГАШТА جوان‌گشته ба ҳолати ҷавонӣ баргашта (расида): **кишвари кӯҳансоли ҷавонгашта, пири ҷавонгашта, шаҳри қадимаи ҷавонгашта**.

ҶАВОНДИЛ جوان‌دل дилаш ҷавон, бардам: **пири ҷавондил**.

ҶАВОНДУХТАР جوان‌دختر духтари наврасида, духтари ҷавон.

ҶАВОНЗАН جوان‌زن зани ҷавон.

ҶАВОНИБ *а.* جوانب *ҷ.* **ҷониб**.

ҶАВОНИМАРГ جوانی‌مرگ *ниг.* **ҷавонмарг**.

ҶАВОНИМАРГБОБ جوانیمرگ‌باب *гуфт., таҳқ.* касе ки сазовори ҷавонимарг шудан бошад.

ҶАВОНӢ جوانی барноӣ, шабоб; айёми ҷавон будани одам ва ҳар чизи дигар; *муқоб.* **пирӣ: айёми ҷавонӣ**, **замони ҷавонӣ**, **солҳои ҷавонӣ**, **муҳаббати ҷавонӣ**, **зӯри ҷавонӣ**; **ҷавонӣ доштан** ҷавон будан.

ҶАВОНМАРГ جوان‌مرگ 1. он ки дар ҷавонӣ мурдааст; **ҷавонмарг кардан** дар ҷавониаш нобуд кардан; **ҷавонмарг шудан** дар ҷавонӣ мурдан. 2. калимаи дашном, ки дар вақти изҳори норизоӣ аз касе гӯянд.

ҶАВОНМАРГӢ جوان‌مرگی дар ҷавонӣ вафот кардан.

ҶАВОНМАРД جوان‌مرد 1. марди ҷавон, одами ҷавон. 2. ҳимматбаланд, олиҳиммат, бомурувват, сахӣ.

ҶАВОНМАРДӢ جوان‌مردی 1. мардонагӣ, диловарӣ, далерӣ. 2. ҳимматбаландӣ, олиҳимматӣ, саховат, футувват.

ҶАВОНМАРДОНА جوان‌مردانه 1. мардона, ба тарзи ҷавонмард, қаҳрамонона. 2. ҳимматбаландона, саховатмандона, меҳрубонона: **рафтори ҷавонмардона, ҳиммати ҷавонмардона**.

ҶАВОННАМО جوان نما он ки синнаш аз ҷавонӣ гузашта, аммо зоҳиран ё ба рафтор ба ҷавон монанд аст: **чеҳраи ҷавоннамо**.

ҶАВОННАМОӢ جوان‌نمائی амали он ки синнаш аз ҷавонӣ кайҳо гузашта, аммо онро зоҳир кардан намехоҳад ва ё зоҳиран ҷавон ба на-

зар мерасад.

ҶАВОНОНА جوانانه 1. ҷавонвор(она); **зиндагии ҷавонона** мисли зиндагии ҷавонон. 2. ҷавонвор, дар ҳолати барноӣ ва ҷавонӣ.

ҶАВОНПАҲЛАВОН جوانپهلوان паҳлавони ҷавон, ҷавони қавӣ, пурзӯр.

ҶАВОНПИСАР جوانپسر писаре, ки ҷавон аст, писари ҷавон, наврас.

ҶАВОНРОЙ جوانرای *кит.* дорои ақли солим, солимақл.

ҶАВОНСОЛ جوانسال *ниг.* **ҷавон**.

ҶАВОНТАРОШ جوانتراش одами солхӯрдае, ки худро ҷавон нишон медиҳад.

ҶАВОНФИКР جوانفکر касе, ки нисбат ба сохти мавҷуда ба тарзи нав фикр мекунад, равшанфикр, навҷӯй.

ҶАВОР *а.* جوار *кит.* ҳамсоягӣ, наздикӣ; **то ҷавори**… то наздики…; **ба (дар) ҷавори**… ба (дар) наздикии…, ба (дар) ҳамсоягии…

ҶАВОРИМАККА جواریمکّه *ниг.* **ҷуворимакка**.

ҶАВОРИШ جوارش *муарраби* **гувориш**, доруи мураккаби хушмаза ва тезҳазм.

ҶАВОСИС *а.* جواسیس *ҷ.* **ҷосус**.

ҶАВОҲИР *а.* جواهر *ҷ.* **ҷавҳар**; гавҳарҳо, марворидҳо, сангҳои қиматбаҳо.

ҶАВОҲИРДОР جواهردار дорои ҷавоҳир.

ҶАВОҲИРДОРУ جواهردارو навъи сурмае, ки ба чашм қувват мебахшад ва ба он ҷавоҳиротро ҳал мекунанд.

ҶАВОҲИРКОР جواهرکار бо ҷавоҳир ороста шуда: **ҷомаи ҷавоҳиркор**.

ҶАВОҲИРКОРӢ جواهرکاری бо ҷавоҳир оросташуда, ҷавоҳирдор, ҷавоҳирнишон: **дастпонаи ҷавоҳиркорӣ, тоҷи ҷавоҳиркорӣ**.

ҶАВОҲИРНИГОР جواهرنگار гавҳарнишонда, гавҳаркӯб, мурассаъ ба ҷавоҳир.

ҶАВОҲИРНИСОР جواهرنثار *кит.* ҷавоҳирпош; ◊ **килки ҷавоҳирнисор** қалам.

ҶАВОҲИРНИШОН جواهرنشان ҷавоҳиршинондашуда, ҷавоҳиркорӣ.

ҶАВОҲИРОЛОТ جواهرآلات *ниг.* **ҷавоҳирот**.

ҶАВОҲИРОТ *а.* جواهرات ҷавоҳир, сангҳои қиматбаҳо.

ҶАВОҲИРСОЗ جواهرساز он ки аз ҷавоҳирот ҳар чи месозад, заргар.

ҶАВОҲИРСОЗӢ جواهرسازی 1. шуғлу амали ҷавоҳирсоз, заргарӣ кардан. 2. маҳал ва макони ҷавоҳирсозӣ, дӯкони заргарӣ.

ҶАВОҲИРФУРӮШ جواهرفروش он ки ҷавоҳирот савдо мекунад, фурӯшандаи ҷавоҳирот.

ҶАВОҲИРФУРӮШӢ جواهرفروشی ҷавоҳир фурӯхтан, бо ҷавоҳир савдо кардан, хариду фурӯши ҷавоҳирот.

ҶАВОҲИРШИНОС جواهرشناس он ки ҷавоҳирро нағз мешиносад, шиносандаи сангҳои қиматбаҳо, гавҳаршинос.

ҶАВПАЗ جوپز *ниг.* **ҷавпазак**.

ҶАВПАЗАК جوپزک навъи мевае, ки дар ҷинси худ пештар мепазад; меваҳои пешпаз, меваҳои пешпазак.

ҶАВР *а.* جور зулм, ситам, ҷафо, озор, бедод; *муқоб.* **адл: ҷавру ҷафо**, **ҷавру зулм, ҷавру ситам**; **ҷавр дидан (кашидан)** зулму ситам дидан (кашидан); **ба худ ҷавр кардан** худро азоб додан, худро ба азоб монондан, сахтиеро ба зимма гирифтан.

ҶАВРПЕША جورپیشه золим, ситамгар.

ҶАВСАҚ *а.* جوسق *кит.* кӯшк, қаср.

ҶАВСАНГ جوسنگ санге, ки ҳамвазни як дона ҷав аст, чизе, ки ба вазн ва бузургӣ ба андозаи як дона ҷав аст.

ҶАВСАР جوسر гандуме, ки хӯшааш мисли хӯшаи ҷав сӯзандор мешавад, монанд ба ҷавдор.

ҶАВФ *а.* جوف ковокӣ, миёнхолигии даруни чизе.

ҶАВФУРӮШ جوفروش он ки ба хариду вурӯши ҷав машғул аст, фурӯшандаи ҷав; ◊ **гандумнамои ҷавфурӯш** ҳилагар, дағобоз.

ҶАВФУРӮШӢ جوفروشی 1. амали ҷавфурӯш; фурӯхтан ва харидани ҷав. 2. *маҷ.* ҳилагарию фиреб кардан.

ҶАВҲАР جوهر [*муарраби* **гавҳар**] 1. санги қиматбаҳо (алмос, марворид, ёқут *ва г.*). 2.

фалс. асли ҳар чиз, асли ҳар чизе, ки вуҷуди мустақил дорад; *муқоб.* **араз**; асл. 3. моҳият: **ҷавҳари маънӣ**, **ҷавҳари сухан**. 4. *хим.* асид, кислота, шира, эссенсия: **ҷавҳари лиму, ҷавҳари сирко**. 5. обутоби силоҳи буранда (корд, шамшер *ва г.*).

ҶАВҲАРДОР I جوهردار обутобёфта; обдида: **шамшери ҷавҳардор**.

ҶАВҲАРДОР II جوهردار дорои асид, дорои шираи чизе.

ҶАВҲАРИЁТ جوهريات давоҳое, ки аз ҷавҳарҳои доругӣ тайёр карда мешаванд.

ҶАВҲАРӢ جوهری он ки ҷавоҳиротро мешиносад, ҷавҳаршинос, гавҳаршинос: **қадри зар заргар шиносад**, **қадри ҷавҳар ҷавҳарӣ** (*зарб.*).

ҶАВҲАРШИНОС جوهرشناس *ниг.* **ҷавҳарӣ.**

ҶАВ –ҶАВ جو جو *ниг.* **ҷав**.

ҶАВШАН جوشن 1. *кҳн.* як навъ либоси ҷангии қадима, ки аз ҳалқаву порчаҳои оҳан сохта мешуд, зиреҳ; *ба тарзи истиора*: **ҷавшани дил, ҷавшани тан, ҷавшани ҷон**. 2. *зоол.* косахонаи сангпушт.

ҶАВШАНВАР جوشنور ҷавшандор, ҷавшанпӯш.

ҶАВШАНГУЗАР جوشن‌گذر *кит., ниг.* **ҷавшангузор.**

ҶАВШАНГУЗОР جوشن‌گذار *кит.* сӯрохкунандаи ҷавшан (*сифати* тир, найза *ва г.*).

ҶАВШАНПӮШ جوشن‌پوش касе, ки ҷавшан пӯшидааст, зиреҳпӯш.

ҶАВШАНХОЙ جوشن‌خای *кит.* ҷавшаншикан, ҷавшанфарсо.

ҶАВШАНШИКАН جوشن‌شکن *кит., ниг.* **ҷавшангузор**.

ҶАҒАЛЛИҚ *т.* جغّلق ду болиштчаи намадӣ, ки аз ду тараф ба зери зин гузошта мешавад.

ҶАҒБУТ جغبوت *ниг.* **ҷабғат**.

ҶАҒИДАН جغیدن 1. саъю кӯшиш кардан. 2. дам задан; **ҷағидан наёристан** ёрои дам задан надоштан. 3. гуфт. кафидан, пора шудан, ҷағ ёфтан.

ҶАҒОЛА//ҶАҒОЛА جغاله//چغاله *кит.* дастае аз мурғон, гурӯҳе аз парандагон: **ҷағола-ҷағола** даста–даста, гурӯҳ–гурӯҳ.

ҶАҒОЗ جغاز болопӯши шутур монанди зин ё полон, ки вақти савор шудан ё бор кардан ба он мениҳанд, полони шутур; **ҷағоз пахш кардан** ҷағоз ниҳодан ба шутур.

ҶАҒҶАҒ جغجغ *бот., лаҳҷ.* як навъ гиёҳ, ки аввали баҳор гул мекунад, қоқу.

ҶАД(Д) *а.* جد 1. падари падар, бобо; **ҷадди аъло** бобокалон, падари бобо. 2. ба шакли *ҷамъ* **ҷаддон** гузаштагон.

ҶАДАЛ *а.* جدل 1. ҷанг, ҳарб, набард, ҷидол: **ҷангу ҷадал**. 2. баҳсу мунозира; муноқиша, ҳархаша, кашмакаш, бигӯ–магӯ. 3. саъю кӯшиш, мубориза; **бо ҷадал** а) бо саъю кӯшиш, бо ғайрат, бо ҳаракати зиёд; б) бо шитоб, бо суръат; **ҷаҳду ҷадал** саъю кӯшиш, кӯшишу талош: **ҷадал доштан** саъю кӯшиш доштан, мубориза кардан; **ҷадал кардан (намудан)** а) саъю кӯшиш кардан; б) мубориза бурдан. 4. *кит.* илмест, ки ба воситаи он усулу шароит ва чигунагии мунозира шинохта мешавад.

ҶАДАЛА *а.* جدله *гуфт.* шитоб, суръат, талотӯб, хурӯш.

ҶАДАЛӢ *а.* جدلی 1. *марбут ба* **ҷадал**. 2. баҳсу мунозиракунанда. 3. *фалс.* диалектик. 4. ҷангӣ.

ҶАДАР *а.* جدر 1. варам, омос. 2. *тиб.* ҷоғар, ғуррӣ.

ҶАДАРӢ *а.* جدری *кит., тиб.* як навъ бемории нағзак.

ҶАДВАЛ *а.* جدول 1. хати рост, раҳи хат дар китоб ё дафтар. 2. олате, ки ба воситаи он хати рост кашида мешавад. 3. намудор, нақша, рӯйхате, ки барои ҳисоби давомати кор, дарс, иҷрои кор ва бо тартиб нишон додани вақт ва хусусияти чизҳои дигар тартиб дода мешавад: **ҷадвали дарс**, **ҷадвали имтиҳонот**, **ҷадвали машғулият**, **ҷадвали кор, ҷадвали ҳаракати автобус**, **ҷадвали зарб** *риёз.* ҷадвали зарб задани рақамҳо; **ҷадвал кашидан** а) хат кашидан; б) ҷадвали кор, дарс, машғулият *ва г.*, тартиб додан.

ҶАДВАЛБАНДӢ جدول‌بندی 1. ҷадвал кашидан. 2. ба воситаи кашидани хатҳои уфуқӣ ва

амудӣ тақсим кардани замин, сохтмон *ва г.* ба андозаҳои мушаххас. 3. гурӯҳбандӣ ва тақсими иттилооти муайян ба шакли ҷадвал.

ҶАДВАЛВОР جدولوار ҷадвалмонанд, рост, ба сони ҷадвал.

ҶАДВАЛДОР جدولدار хати рост кашида, ҷадвал кашидашуда (барои коре, машғулияте, ҳисобе *ва г.*).

ҶАДВАЛКАШ جدولکش 1. хаткаш, хати рост кашанда. 2. нақшакаш, тарҳсоз, лавҳнигор.

ҶАДВАЛКАШӢ جدولکشی амали мансуб ба ҷадвалкаш.

ҶАДВАЛСОЗӢ جدولسازی *ниг.* **ҷадвалбандӣ**.

ҶАДВОР جدوار *бот.* решаи дармана.

ҶАДД *а.* جدّ *ниг.* **ҷад(д)**.

ҶАДДА *а.* جدّه модаркалон, бибӣ.

ҶАДИД *а.* جدید 1. *кит.* нав, тоза. 2. *таър.* пайрави ҳаракати ҷадидӣ, тарафдори ҷадидия.

ҶАДИДАН *а.* جدیداً аз нав, такроран.

ҶАДИДИЯ *а.* جدیدیه *таър.* ҷараёни сиёсии байни табақаҳои буржуазияи маҳаллӣ ва зиёиёни Осиёи Марказӣ, ки шиораш ислоҳталабӣ буд.

ҶАДИДӢ جدیدی *ниг.* **ҷадидия**.

ҶАДИДКУШӢ جدیدکشی ҳаракат барои нест кардани ҷадидон дар аморати Бухоро дар солҳои 1918-1920.

ҶАДИДТАРОШ جدید تراش он ки даъвои ҷадидӣ мекунад, он ки худро ҷадид нишон медиҳад.

ҶАДИР *а.* جدیر шоён, сазовор, лоиқ.

ҶАДӢ *а.* جدی *нуҷ.* номи бурҷи даҳум аз бурҷҳои дувоздаҳгонаи фалакӣ, ки Офтоб 22 декабр то 21 январ ба он дохил мешавад, дар китобҳои нуҷуми қадим ин бурҷ ба шакли бузғола тасвир шудааст, Бузғола, Бузак.

ҶАДОВИЛ *а.* جداول *ҷ.* **ҷадвал**.

ҶАДР جدر *кит.* девор.

ҶАЗ *фр.* جز *мус.* оркестри махсуси мусиқӣ, ки аз асбобҳои нафасӣ, тордор ва баландовоз ташкил ёфтааст.

ҶАЗ(З) جز боқимондаи бирёни равғани дунбаи гӯсфанд, баъд аз гудохтан (об кардан), ҷазза.

ҶАЗАБА جزبه *гуфт.* хашм, ғазаб, қаҳр, тундӣ; тарсондан, дӯғу пӯписа.

ҶАЗАБАДОР جزبه‌دار 1. сахтгир, ҷиддӣ. 2. пурхашм, хашмгин; тарсовар.

ҶАЗАК جزک номи иллат ва марази мурғон аст, ки бар асари он аз бехи пар то ба устухони онҳо сӯрох мешавад.

ҶАЗАЪ *а.* جزع 1. бесабрӣ, бетоқатӣ, беқарорӣ; нола ва зорӣ; **ҷазау фазаъ** гиряву зорӣ, оҳу шеван. 2. тарс, бим. 3. илтимос, тазаррӯъ, тавалло.

ҶАЗБ *а.* جذب 1. ба худ кашидан, кашиш; **қувваи ҷазби Замин**. 2. кашиш (*диққатро*), дилрабоӣ, ҷалб; **ҷазб кардан (намудан)** кашидан, ба худ ҷалб кардан.

ҶАЗБА *а.* جذبه кашиш, кашиши қалбӣ; **аҳли ҷазба** сӯфиён.

ҶАЗБКУНАНДА جذب‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷазб кардан**. 2. ҷалбкунанда (ба худ), кашанда; дилрабо.

ҶАЗБМАНД جذبمند *гуфт.* сахт азмкарда, касе ки бо азм ва қатъият ба коре иқдом мекунад, иштиёқманд.

ҶАЗЗАГИН//ҶАЗЗАГӢ جزّه‌گین//جزگی ҷаззадор, омехта ба ҷазза; **нони ҷаззагин** ноне, ки дар таркибаш ҷазза – порчаҳои равғани дунба баъди бирёнро дорост.

ҶАЗЗАДОР جزّه‌دار *ниг.* **ҷаззагин**.

ҶАЗЗАС جزّس *калимаи тақлиди овоз;* 1. садои бирён шудани чизе. 2. дард ё сӯзиш кардани ягон узви баданро ифода мекунад: **ҷаззас задани гӯшт дар вақти бирён кардан, ҷаззас зада дард кардани даст ё ҷои дигари бадан**.

ҶАЗЗИН جزّین *ниг.* **ҷаззагин**.

ҶАЗЗӢ جزّی *гуфт.* сӯзиш ё дарди ногаҳонӣ; **дилам ҷаззӣ карда монд**.

ҶАЗЗОБ *а.* جذّاب *кит.* ба худ кашанда, ҷазбкунанда.

ҶАЗЗОБИЯТ جذّابیت он ки ва он чи хусусияти ба худ ҷалб карданро дорад.

ҶАЗИЛ *а.* جزیل 1. бисёр, фаровон. 2. бузург. 3. маҳкам, устувор, дуруст.

ҶАЗИР جزیر 1. хушк (аз беобӣ), сӯхта, бирёншуда, хароб, валангор (замин). 2. *гуфт.* ифлос, чиркин; **ҷазир кардан** ифлос кардан.

ҶАЗИРА *а.* جزیره хушкӣ дар миёни об (*хоҳ хурд бошад хоҳ калон*), ки об аз ҳар сӯ онро иҳота кардааст.

ҶАЗИРАВӢ جزیروی *мансуб ба* **ҷазира**.

ҶАЗИРАГӢ جزیرگی *мансуб ба* **ҷазира**; воқеъ дар ҷазира: **давлати ҷазирагӣ**.

ҶАЗИРАНИШИН جزیره‌نشین сокини ҷазира, аҳли ҷазира.

ҶАЗМ *а.* جزم қарори қатъӣ, қарори ҳатмӣ; қатъият, ҷиддият; **азми ҷазм** азми қатъӣ, қасди ҷиддӣ, хоҳиши қатъӣ; **ҷазм кардан** азми ҷиддӣ намудан, қатъиян қарор додан.

ҶАЗМАНД جزمند *гуфт., ниг.* **ҷазбманд**; **харидори ҷазманд** харидори бисёр толиб, харидори бисёр борағбат ва иштиёқманд.

ҶАЗМӢ جزمی қатъӣ, ҷиддӣ, устувор, ҳатмӣ: **ваъдаи ҷазмӣ**; **иродаи ҷазмӣ**.

ҶАЗО *а.* جزا 1. мукофоти бадӣ, сазои кори бад ё гуноҳе; подош, музд; **ҷазои олӣ, ҷазои марг** ҳукми қатл; **рӯзи ҷазо** а) рӯзи азобу машаққат, рӯзи сазодиҳӣ, рӯзи ҳисобот барои кирдорҳои худ; б) *д.* рӯзи қиёмат, рӯзи маҳшар, рӯзи ҳисоби бандагон аз кардаи худ назди Худо; **ҷазо гирифтан** ба ҷазо расидан, ба ҷазо маҳкум шудан; **ҷазо дидан** ба ҷазо расидан барои кори кардаи худ; **ҷазо додан** сазо додан барои кору кирдори бад; **ҷазои** *касеро* **додан** барои кирдораш ба ҷазо расонидан; **ҷазои худро дидан** ба ҷазои кори бади кардаи худ расидан; **ҷазо кашидан** ҷазо дидан; **ба ҷазо гирифтор кардан** ба ҷазо расонидан; **ба ҷазои худ расидан** барои амали бад сазои худро дидан; **ба ҷазояш расондан** ба ҷазои муносибаш гирифтор кардан. 2. ҷаримаи нақдӣ.

ҶАЗОБИНӢ جزا بینی ҷазо дидан, маҳкум шудан ба ҷазо.

ҶАЗОГИРӢ جزاگیری ҷазо гирифтан, ҷазо дидан.

ҶАЗОГОҲ جزاگاه *таър.* ҷои қатл, ҷои ҷазо.

ҶАЗОДИДА جزا دیده он ки ба ҷазо маҳкум шудааст.

ҶАЗОДИҲАНДА جزادهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷазо додан**. 2. он ки ҷазо медиҳад.

ҶАЗОДИҲӢ جزا دهی ҷазо додан.

ҶАЗОИЛ جزایل *кҳн.* як навъ тӯпи ҷангии қадима, ки ба асп ё шутур баста аз ҷое ба ҷое мебурданд ва кор мефармуданд: **тӯпи ҷазоил**.

ҶАЗОИР I جزائر *ниг.* **ҷазоил**.

ҶАЗОИР II *а.* جزایر *ҷ.* **ҷазира**.

ҶАЗОИР III جزایر номи яке аз оҳангҳои мусиқии тоҷикӣ.

ҶАЗОӢ جزائی 1. ҷиноятӣ: **қонуни ҷазоӣ**. 2. қасдгирӣ, қасос.

ҶАЗОНОМА جزانامه 1. *таър.* қарори қозӣ барои ҷазо. 2. фармони хаттии ҷазо.

ҶАЗР I *а.* جذر 1. бех, реша. 2. *риёз.* ададест, ки онро ба худаш зарб мезаданд, масалан, адади се ба худаш зарб шавад, адади нӯҳ ҳосил мешавад, ки ин се ҷазри нӯҳ аст: **ҷазри мукааб, ҷазри мураббаъ; ҷазр гирифтан** аз реша баровардан.

ҶАЗР II *а.* جزر 1. *ҷугр.* кам шудан ва аз соҳил дур рафтани оби баҳр бо таъсири қувваи кашиши Офтобу Моҳ, ки дар шабонарӯз ду бор такрор меёбад; *муқоб.* **мад(д)**. 2. *маҷ.* пасту баланд шудани чизе.

ҶАЗ-ҶАЗ جزجز *гуфт.* дард, озор (*аз сӯхтани ягон узви бадан ё газак гирифтани ҷароҳате*): **ҷаз-ҷаз сӯхтан**.

ҶАЗЪ *а.* جزع 1. навъе аз сангҳои ороишӣ, ки сафеду сиёҳ аст ва мӯҳраи сулаймонӣ ё яманӣ ҳам номида мешавад. 2. *маҷ.* чашм; **ҷазъи дида** *киноя аз* чашм.

ҶАЙБ *а.* جیب 1. кисаи либос, кисаи бағалӣ; **аз ҷайби худ пул додан** пули худро сарф кардан. 2. гиребон, гиребони курта.

ҶАЙБӢ جیبی кисагӣ: **соати ҷайбӣ.**

ҶАЙЛИҚ *т.* جیلق болиштакҳои махсус, ки аз ду тарафи зини асп мемонанд, чиргӣ, арақчини асп; *муқ.* **ҷағаллиқ**.

ҶАЙЛОВ جیلاو *гуфт.* чарогоҳ, ҷои чорпочаронӣ.

ҶАЙРА جیره *зоол.* ҷонвари ширхора аз гурӯҳи

хояндаҳо, ки пушту паҳлӯяш бо хорҳои сӯзанмонанд иҳота шудааст.

ҶАЙРОН جیران *зоол.* як навъи оҳу.

ҶАЙШ *а.* جیش *кҳн.* лашкар, қӯшун.

ҶАЙЪАТ *а.* جیعت омада расидан, ворид шудан.

ҶАЛ جل *кит.* парандаи хушовоз аз хонаводаи гунҷишкҳо, ки аз гунҷишк бузургтар ва аз сор хурдтар аст, чаковак, нору.

ҶАЛАБ I جلب 1. ғалоғула, ғавғо. 2. аспҷаллоб, гӯсфандҷаллоб, он ки барои фоида аспу гӯсфанд *ва г.* харида мефурӯшад.

ҶАЛАБ II *а.* جلب зани бадахлоқ, қаҳба, фоҳиша; руспӣ.

ҶАЛАБӢ جلبی ҳилагарӣ, бадҷинсӣ, фоҳишагарӣ, бадахлоқӣ, руспигарӣ.

ҶАЛАБХОНА جلب‌خانه фоҳишахона, руспихона.

ҶАЛАСА *а.* جلسه маҷлис, ҷамъомад.

ҶАЛБ *а.* جلب ҷазб, кашиш, кашидан ба сӯи худ; **ҷалб кардан (намудан)** касеро ҷазб намудан, кашидан (ба иҷрои вазифае); **диққат ҷалб кардан** ба чизе диққат додан, диққат ҷазб кардан ба чизе; **диққат ҷалб шудан** диққат равона шудан ба чизе.

ҶАЛБКУНАНДА جلب‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷалб кардан.** 2. ҷазбкунанда, кашанда (ба худ, ба ягон чизи дигар).

ҶАЛВИЗ جلویز *кит.* муфсид, ғаммоз.

ҶАЛҒӮЗА جلغوزه ғӯзаи дарахти санавбар, умуман ғӯзаи дарахтони сӯзанбарг, чалғӯза.

ҶАЛД *а.*جلد *кит.* чусту чолок, чобуку чаққон; зирак.

ҶАЛДӢ جلدی 1. чобукӣ, чаққонӣ; зиракӣ. 2. тезӣ, тундӣ.

ҶАЛДКОР جلدکار тезкор, зудкор, чаққон.

ҶАЛДУ جلدو тӯҳфа, подош, ато; ҳадяи молӣ аз тарафи амалдори олӣ, инъом.

ҶАЛИДИЯ *а.* جلدیه зуҷоҷа; адасӣ.

ҶАЛИЛ *а.* جلیل бузург, азим, мӯҳтарам.

ҶАЛИС *а.* جلیس *кит.* ҳамнишин, ҳамсӯҳбат; рафиқ.

ҶАЛӢ *а.* جلی *кит.* равшани калон-калон (дар бораи хат); **хати ҷалӣ; қалами ҷалӣ** қалами махсус, ки бо он хати ҷалӣ менавиштанд ё машқ мекарданд.

ҶАЛЛА *а.* جلّ **:Худои азза ва ҷалла** Худованди бузургу олӣ.

ҶАЛЛОБ *а.* جلّاب касе, ки молҳоро харида бо фоидааш қимат мефурӯшад, аз қабили говҷаллоб, гӯсфандҷаллоб, мавизҷаллоб *ва г.*

ҶАЛЛОБӢ جلّابی чизҳоро арзон харида бо фоидааш қимат фурӯхтан, кор ва амали шахси ҷаллоб: **ҷаллобӣ кардан**.

ҶАЛЛОД *а.* جلّاد 1. касе, ки ҳукми куштанро ба иҷро мерасонад, одамкуши расмӣ (*дар давраҳои пешин*). 2. *маҷ.* ситамгар, золими гузаро.

ҶАЛЛОДӢ جلّادی 1. *мансуб ба* **ҷаллод**: **теғи ҷаллодӣ, кори ҷаллодӣ**. 2. амали ҷаллод, шуғли ҷаллод. 3. *маҷ.* бераҳмӣ, ситамгарӣ, ҷафокорӣ, хунхорӣ.

ҶАЛО *а.* جلا *ниг.* **ҷило** II.

ҶАЛОДАТ *а.* جلادت чустӣ, чолокӣ, далерӣ, ҷасорат.

ҶАЛОЛ *а.* جلال 1. бузургӣ, бузургворӣ. 2. иззат, шавкат; **ҷоҳу ҷалол** мартаба ва базургӣ.

ҶАЛОЛАТ *а.* جلالت *кит.* бузургӣ, шукӯҳ, азамат.

ҶАЛОЛАТМАОБ جلالت‌مأب ҷаноб, ҳазрат.

ҶАЛОҶИЛ *а.* جلاجل *ҷ.* **ҷулҷул**.

ҶАЛОҶИН جلاجین *гуфт.* пиразани фартути баднамои ҳилагар: **кампири ҷалоҷин**.

ҶАЛОҶИНКАМПИР جلاجین‌کمپیر кампири ҷалоҷин.

ҶАЛОҶУЛ *а.* جلاجل 1. ҳалқачаҳои оҳанин, ки гирдогирди ҷанбари доира овехта мешавад. 2. зангӯлачаҳое, ки ба тасмаи гардани шутур ё асп баста мешавад, ё раққосагон ба дасту пои худ мебананд.

ҶАЛҲУНДӢ جلهندی *ниг.* **ҷулҳундӣ**.

ҶАМАЛ *а.* جمل шутури нар.

ҶАМАЛҒА جملغه *гуфт.* воситаҳои таъмини рӯзгор, харҷу ташвиши оила; **ҷамалға каши-**

дан хонаводаро таъмин кардан, дар ташвиши воситаҳои рӯзгузаронӣ шудан.

ҶАМБӮС جمبوس *гуфт.* як навъ пойафзор.

ҶАМЕАН *а.* جميعاً *ниг.* **ҷамъан**.

ҶАМЕЪ *а.* جميع ҳама, ҳамагӣ, ҷамоат, мардум.

ҶАМИЛ *а.* جميل хушрӯ, зебо, соҳибҷамол, некӯсурат.

ҶАМИЛА جميله *муаннаси* **ҷамил**; зан ё духтари хушрӯй.

ҶАМИЛӢ جميلى зебоӣ, хушрӯӣ.

ҶАМОА *а.* جماعه 1. гурӯҳ, тӯда, гурӯҳи мардум. 2. гурӯҳи талабагони дар як ҷо таҳсилкунанда дар мадрасаҳои собиқ. 3. табақа, тоифа, қабила. 4. деҳшӯро, деҳаҳое, ки тобеи як деҳшӯроанд: **идораи ҷамоа, раиси ҷамоа, котиби ҷамоа**.

ҶАМОАТ *а.* جماعت 1. *ниг.* **ҷамоа**. 2. ҷамъият, умум.

ҶАМОАТӢ جماعتى 1. *мансуб ба* **ҷамоат.** 2. ҷамъиятӣ, умумӣ: **вазифаи ҷамоатӣ, кори ҷамоатӣ.**

ҶАМОД *а.* جماد *кит.* чизи беҷон, санг, маъдан, канданиҳои ғайриорганикӣ.

ҶАМОДОТ *а.* جمادات *ҷ.* **ҷамод**; чизҳои беҷон, сангҳо, маъданҳо; ғайри ҳайвонот ва наботот: **олами ҷамодот**.

ҶАМ(М)ОЗА *а.* جمازه шутури тезрафтор.

ҶАМОЛ *а.* جمال 1. хушрӯӣ, зебоӣ, ҳусн; хубии сурат ва сират; **ҳусну ҷамол** зебоӣ, хушрӯии комил. 2. *маҷ.* рӯи зебо, чеҳраи тобону дурахшон; **ҷамоли ҷаҳоноро** чеҳраи тобон, рӯи зебо.

ҶАМОЛАК جمالک кокули сохтаи абрешимӣ ё аз чизҳои дигар бофта, ки ба мӯй баста ба пушт мепартоянд: **ҷамолак бофтан**, **ба мӯй ҷамолак андохтан**.

ҶАМОЛАККОКУЛ جمالک کاکل кокулҳои ҷамолакдор.

ҶАМОҲИР *а.* جماهير 1. *ҷ.* **ҷумҳур**; мардуми бисёр, умум. 2. ҷумҳуриятҳо, давлатҳо; **Иттиҳоди Ҷамоҳири Шӯравӣ** *таър.* давлати шӯравии собиқ, ки аз иттиҳоди 15 ҷумҳурӣ иборат буд.

ҶАМ(М)ОШ *а.* جماش *кит.* 1. шӯх. 2. фусункор (*бештар ҳамчун сифати маҳбуб ё чашми ӯ*).

ҶАМР *а.* جمر *исми ҷомеъ* ахгарҳо, лахчаҳо.

ҶАМРА *а.* جمره оташпора, лахча, ахгар.

ҶАМӮҲ *а.* جموح *кит.* якраҳа, якрав, саркаш, инодкор, гарданшах.

ҶАМШЕДӢ جمشيدى **:базми ҷамшедӣ**; базми пурдабдаба, базми бошукӯҳ.

ҶАМЪ *а.* جمع 1. фароҳам, гирду ғун: **ҳама ҷамъ будан**. 2. ғундоштан, тӯб кардан. 3. гурӯҳе аз мардум, ҷамоат: **гузаштани ҷамъе аз кӯча**. 4. ҳама, умум; **ҷамъе** гурӯҳе, ҷамоате; **ҷамъ гардидан** ғун шудан, гирд омадан; **ҷамъ кардан** фароҳам овардан, гирд овардан; **ҷамъ омадан** фароҳам омадан, ғун шудан, тӯб шудан ба як ҷо; **ҷамъ шудан** гирд омадан, ғун шудан; **ақлу ҳуш ҷамъ кардан** ҳушёр шудан; **ҳавоси худро ҷамъ кардан** осуда ва ором шудан, ҳушёр шудан; **хотири ҷамъ** осуда, бе ташвиш, бе нигаронӣ ва ошуфтагии хотир; **хотир ҷамъ кардан** осуда будан, безобита нашудан. 5. *риёз.* яке аз чор амали ҳисоб, афзудани як адад ба адади дигар, зам кардани ду ва ё чанд адад ба якдигар. 6. *грам.* аломати ҷамъ дар забони тоҷикӣ бо «-он» ва «-ҳо» ифода мегардад; *муқоб.* **танҳо**.

ҶАМЪАН *а.* جمعاً 1. ба тарзи ҷамъ, дар ҳолати ҷамъ кардан. 2. ҳамагӣ, якҷоя.

ҶАМЪБАНДӢ جمع‌بندى *грам.* ҷамъ бастани калима.

ҶАМЪБАСТ جمع‌بست 1. ҷамъ кардан. 2. натиҷа, хулоса: **ҷамъбасти корҳои яксола**; **ҷамъбаст кардан** а) ҳисоб кардан, шумурда хулоса кардан; б) натиҷа баровардан, ба як натиҷа омадан, хулоса баровардан аз кори кардашуда ё фикрҳои гуногун.

ҶАМЪБАСТӢ جمع‌بستى ҷамъбаст шуда, натиҷагӣ: **маълумоти ҷамъбастӣ**.

ҶАМЪБАСТКУНАНДА جمعبست‌کننده *ниг.* **ҷамъбастӣ**; он ки ё он чи ҷамъбасти коре ё амале бошад.

ҶАМЪБАСТШАВАНДА جمعبست‌شونده он чи натиҷааш дар якҷоягӣ маълум шавад.

ҶАМЪБАСТШУДА جمعبست شده *ниг.* **ҷамъбастӣ.**

ҶАМЪДАСТӢ جمعدستی муттафиқӣ, аҳлона, дастаҷамъӣ: **бо ҷамъдастӣ кор кардан**.

ҶАМЪИҶАМЪ *ниг.* **ҷамъулҷамъ.**

ҶАМЪИЯТ *а.* جمعیت 1. маҷмӯи мардум, ки дар шароити муайяни тараққиёти таърихӣ дар асоси тарзи истеҳсоли неъматҳои моддӣ ва муносибатҳои муайяни истеҳсолӣ ба ҳам омадаанд, ҷомеа: **ҷамъияти ибтидоӣ, ҷамъияти ғуломдорӣ, ҷамъияти феодалӣ**. 2. гурӯҳи одамон, ки аз рӯи мақсад, манфиат, ихтисос ё ягон ҷиҳати дигар ҷамъ омадаанд, созмон: **ҷамъияти ихтиёрӣ, ҷамъияти саҳомӣ, ҷамъияти китобдӯстон**. 3. доираи одамон, ки бо умумияти шароити иҷтимоӣ, баромад ва мансубияти табақавӣ муайян шудааст: **ҷамъияти коргарон**. 4. нуфус, аҳолии шаҳре ё маҳаллае. 5. гурӯҳ, тӯда, доира, иҳота: **ҷамъияти дӯстон; ҷамъияти хотир** хотири ҷамъ.

ҶАМЪИЯТӢ جمعیتی *мансуб ба* **ҷамъият**; ҷамоатӣ, иҷтимоӣ, умумӣ: **афкори ҷамъиятӣ, вазифаи ҷамъиятӣ, идораҳои ҷамъиятӣ, кори ҷамъиятӣ, моликияти ҷамъиятӣ, сохти ҷамъиятӣ, тақсимоти ҷамъиятии меҳнат, илмҳои ҷамъиятӣ; ҷамъиятӣ кардан** барои истифодаи умум якҷоя кардан.

ҶАМЪИЯТШИНОС جمعیتشناس он ки ба омӯзиши илмҳои ҷамъиятӣ машғул аст, он ки дар шинохти ҷамъият собиқаю салиқа дорад, ҷомеашинос.

ҶАМЪИЯТШИНОСӢ جمعیتشناسی илмҳое, ки соҳаҳои гуногуни ҷамъиятро меомӯзанд, ҷомеашиносӣ: **илмҳои ҷамъиятшиносӣ**.

ҶАМЪӢ جمعی ҳамагӣ, дастаҷамъона.

ҶАМЪКУНАНДА جمعه‌کننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷамъ кардан.** 2. он ки чизҳоро ҷамъ мекунад, гирдоваранда.

ҶАМЪОВАРӢ جمع‌آوری 1. ҷамъ кардан, ҷамъ овардан, гирд овардан, ғун кардан. 2. ғундоштан, бардоштан, чидан: **ҷамъоварии пахта, ҷамъоварии ғалла, ҷамъоварии ҳосил**.

ҶАМЪОМАД جمع‌آمد 1. ҷамъ омадан, ҷамъ шудан, дар як ҷо ғун шудан: **ҷойҳои ҷамъомади мардум**. 2. нишаст, маҷлис, маҳфил; **ҷамъомади дӯстон**.

ҶАМЪОМАДА جمع‌آمده ҷамъшуда, ғундошта, гирдомада: **одамони ҷамъомада** ҷамъомадагон.

ҶАМЪОМАДГОҲ جمع‌آمدگاه 1. ҷои ҷамъ омадан, ҷои ҷамъ шудан. 2. маҷлисгоҳ, маҳфил.

ҶАМЪУЛҶАМЪ *а.* جمع‌الجمع 1. ҷамъи умумӣ, ҷамъиҷамъ, ҳосили умумии ҷамъ, ҳамагӣ: **ҷамъулҷамъи даромад.** 2. бо аломати ҷамъ овардани калимае, ки худаш дар шакли ҷамъ бошад; *мас*., ахбор-ахборот.

ҶАМЪШАВАНДА جمع شونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷамъ шудан**. 2. *риёз.* ададе, ки ба адади дигар ҷамъ мешавад.

ҶАНБ *а.* جنب паҳлу, тараф: **андар ҷанби…, ба ҷанби…**

ҶАНБА *а.* جنبه хислат ва хусусиятҳои хос, сифат; асос.

ҶАНВАР جنور *ниг.* **ҷонвар**.

ҷанг جنگ 1. *асоси замони ҳозира аз* **ҷангидан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* ҷанганда: **хурӯсҷанг**, **сагҷанг**…

ҶАНГ جنگ 1. ҳарб, набард, муҳориба байни ду тарафи мутақобил, задухӯрд ва кушокушии ду лашкари тарафҳо ё давлатҳои ба ҳам муқобил. 2. бо ҳам дастбагиребон шудан ва ҳамдигарро дашному ҳақорат додани ду кас ё ду гурӯҳ, занозанӣ ва задухӯрди ду ҳайвон бо ҳам. 3. ҷабҳа, фронт. 4. дашном, сарзаниш, носазо: **ҷангу сарзаниш; ҷанги беяроқ** *ниг.* **ҷанги сард; Ҷанги Бузурги Ватанӣ** ҷанги халқи шӯравӣ дар солҳои 1941-1945 ба муқобили Олмони фашистӣ; **ҷанги дохилӣ** ҷанги байни гурӯҳҳои ба ҳам муқобили як мамлакат; **ҷанги дастбагиребон** бо душман омехта шуда ҷангидан, ҷанги тан ба тан; **ҷанги даҳонакӣ** ҷанҷолу хархашаи лафзӣ, дашномдиҳӣ (якдигарро); **ҷанги ғоратгарона**; **ҷанги кӯчагӣ** ҷанге, ки дар кӯчаҳо бурда мешавад; **ҷанги мағлуба** ба ҳам омехта бо якдигар задухӯрд ва кашокаш кардани ду лашкар (ду тараф); **ҷанги сард** низоъ ва душманӣ кардан бе кор фармудани аслиҳа, хархаша ва кашмакаши сиёсӣ; **ҷанги синфӣ** ҷанги байни синфҳои ҷамъият, муборизаи синфӣ; **ҷанги тан ба тан** ҷанги якка ба якка, ҷанги даст ба гиребон; **ҷанги хунин** задухӯрди хунин, ҷанги сахт; **ҷанги ҳамватанӣ** *ниг.* **ҷанги дохилӣ**; **ҷанги ҷаҳонӣ** ҷанге, ки як қатор давлатҳоро

ба гирдоби худ кашида бошад; **ҷангу ҷанҷол** кашмакашу хархашаи байни ду тараф, ду кас; **ҷангу ҷидол** а) ҳарбу зарб, муҳориба; б) мубориза; в) хархаша, кашмакаш; **машқи ҷанг** машқи ҷанг кардан, тамрини ҷанг, омӯхтани тариқаҳои ҷанг; **ҷанг андохтан ду тараф ё ду касро** ҷанг кунондан ду тараф ё ду касро, боиси ҷанги ду тараф гардидан (*бештар бо игво*); **ҷанг кардан** а) муҳориба кардан, ҷангидан (бо силоҳ); б) ба якдигар дарафтодан, занозанӣ кардан, ҳамдигарро дашном додан, хархашаи лафзӣ кардан; в) ҷанҷол кардан, сарзаниш ва маломат кардан (касеро); **ҷанг хезондан** ҷанҷол бардоштан; боиси ҷанг ва хархаша гардидан; **ба ҷанг даромадан** ба ҳарбу зарби байни давлатҳо дохил шудани давлате, ҷанг сар кардан.

ҶАНГАЛ جنگل 1. дарахтзори зич ва ба ҳам печида, беша; **ҷангали дарахтони сӯзанбарг, ҷангали касногузар, хоҷагии ҷангал, саноати ҷангал; пул бошад, дар ҷангал шӯрбо** (*мақ.*). 2. як хел растании паттагии хордор, ки хорҳои тез дорад.

ҶАНГАЛБОН جنگلبان посбони ҷангал, бонигкунандаи ҷангал.

ҶАНГАЛБОНӢ جنگلبانی шуғл ва амали ҷангалбон; бонӣ кардани ҷангал.

ҶАНГАЛБУРӢ جنگلبری буридани дарахтони ҷангалӣ.

ҶАНГАЛДАШТ جنگلدشت *ҷуғр.* даште, ки ҷангал дорад.

ҶАНГАЛДАШТӢ جنگلدشتی ҳар чизи мансуб ба ҷангалдашт.

ҶАНГАЛДОР جنگلدار ҷое, ки ҷангал дорад; дорандаи ҷангал, ҷангалбон, ҷангалпарвар.

ҶАНГАЛДОРӢ جنگلداری нигоҳубини ҷангал, ҷангалпарварӣ.

ҶАНГАЛЁЛ جنگلیال дорои ёли дарозу зич, ки нисбат ба асп ё шер истифода мешавад.

ҶАНГАЛЗОР جنگلزار ҷое, ки ҷангали бисёр дорад, ҷои дарахтони буттагӣ, бешаи дарахтони хордор.

ҶАНГАЛИСТОН جنگلستان *ниг.* **ҷангалзор**.

ҶАНГАЛӢ جنگلی *мансуб ба* **ҷангал**; рӯида дар ҷангал, бошанда дар ҷангал: **буттаҳои ҷангалӣ, парандагони ҷангалӣ**.

ҶАНГАЛНИШИН جنگلنشین он ки дар ҷангал зиндагӣ мекунад, сокини ҷангал, бошандаи ҷангал.

ҶАНГАЛПАРВАР جنگلپرور он ки нигоҳубини ҷангал бар дӯши ӯст, посбони ҷангал, парварандаи ҷангал.

ҶАНГАЛПАРВАРӢ جنگلپروری ҷангал парвариш кардан, ҷангал рӯёндан, сабзондани ҷангал.

ҶАНГАНДОЗӢ جنگاندازی ҷанг андохтани ду тараф ё ду кас, ҷанг хезондан байни ду тараф ё ду кас, низоъандозӣ.

ҶАНГАРА جنگره 1. одам ё ҳайвоне, ки бе ҷанг истода наметавонад, касе ё ҳайвоне, ки ҳамеша майли ҷангидан дорад: **бачаи ҷангара, тагали ҷангара**. 2. ҷанҷолӣ, серғавғо, серхархаша.

ҶАНГАРАГӢ جنگرگی ҷангара будан, ҷанҷолӣ будан.

ҶАНГАРОС جنگراس *калимаи тақлиди овоз*, ки афтида овоз баровардани чизҳои филизӣ ва тунукагиро мефаҳмонад.

ҶАНГАР-ҶУНГУР جنگرجنگر *калимаи тақлиди овоз*, ки садои зангӯла ё чизҳои ба ин монандро ифода мекунад.

ҶАНГАФЗОР جنگافزار василаҳои ҷангӣ, воситаҳои размӣ, силоҳу яроқ, аслиҳа.

ҶАНГАФРӮЗ جنگافروز он ки боиси ҷанг мешавад, афрӯзандаи ҷанг.

ҶАНГБОЗӢ جنگبازی 1. ҷанг кардан ба тариқи бозӣ. 2. ба ду тараф ҷудо шуда, ба тақлид бо ҳам ҷангидани бачаҳо.

ҶАНГВАР جنگور 1. ҷангхоҳ. 2. сарбоз, аскар, марди ҷангӣ.

ҶАНГГОҲ جنگگاه ҷои ҷанг, майдони ҷанг, набардгоҳ, маҳали муҳориба.

ҶАНГДИДА جنگدیده иштирокдори ҷанг, дар ҷанг таҷрибаҳосилкарда, ҷангозмуда.

ҶАНГДӮСТ جنگدوست 1. ҷангхоҳ. 2. ҷангара.

ҶАНГИДАН جنگیدن 1. ҷанг кардан, ҳарб намудан, набард кардан, дар ҷанг ширкат кардан. 2. занозанӣ кардан, дастбагиребон шудан; **бо**

дандону нохун ҷангидан сахт ҷангидан, то охирин қуввати худ ҷангидан; **бо ҳам ҷангидан** бо ҳам ҷанҷол кардан, бо ҳам ситезидан.

ҶАНГӢ جنگی 1. *мансуб ба* **ҷанг: кулоҳи ҷангӣ, лавозимоти ҷангӣ, нишони ҷангӣ, таҷрибаи ҷангӣ, техникаи ҷангӣ.** 2. ҷанговар, мубориз: **ҷавонони ҷангӣ**. 3. ҷангара, ҷангҷӯ: **хурӯси ҷангӣ**. 4. ҷанговарӣ, ҳарбӣ: **маҳорати ҷангӣ**. 5. ҳолати ноолштӣ будани ду кас, ногап будани ду кас; **ҷангӣ будан** ногап будан; **ҷангӣ шудан** ногап шудан, қаҳрӣ шудан.

ҶАНГКУНАНДА جنگ‌کننده *ниг.* **ҷангӣ** 2. 3.

ҶАНГНОДИДА جنگ‌نادیده бе таҷрибаи ҷангӣ, дар ҷанг набуда.

ҶАНГНОМА جنگنامه китоб ё асаре, ки дар он ҷангҳо тасвир шудаанд, китоби корномаҳои ҷангӣ: **ҷангномаи Рустам, ҷангномаи Абумуслим**.

ҶАНГНОМАХОНӢ جنگنامه‌خوانی хондани китоби ҷангнома, қироати ҷангномаҳо.

ҶАНГОВАР جنگ‌آور 1. аскар, сипоҳӣ, сарбоз, марди ҷангӣ, муборизи майдони ҷанг. 2. мубориз, шуҷоъ, диловар дар ҳама корҳо.

ҶАНГОВАРӢ جنگ‌آوری ҷанговар будан, қаҳрамонӣ, шуҷоат, далерӣ (*дар ҷанг*).

ҶАНГОВАРОНА جنگ‌آورانه ба тарз ва рафтори ҷанговар, ба тарзи ҷангӣ ва ҷанговарӣ; **корнамоиҳои ҷанговарона; рӯҳи ҷанговарона.**

ҶАНГОЗМО(Й) جنگ‌آزما(ی) ҷанговари ботаҷриба.

ҶАНГОЗМУДА جنگ‌آزموده ҷангдида, дар ҷанг иштироккарда.

ҶАНГОНДАН جنگاندن *шакли бавоситаи* **ҷангидан**; ҷанг андохтан (ду касро), боиси ҷанг шудан.

ҶАНГСИГОЛ جنگ‌سگال ҷангандеш, ҷангҷӯй.

ҶАНГСОЗ جنگ‌ساز он ки омодаи ҷанг аст, ҷангхоҳ.

ҶАНГТАЛАБ جنگ‌طلب ҷангхоҳ, ҷангҷӯ.

ҶАНГТАЛАБӢ جنگ‌طلبی амалу хислати ҷангталаб, ҷангталаб будан.

ҶАНГТАЛАБОНА جنگ‌طلبانه ҷангхоҳона, ҷангҷӯёна.

ҶАНГХОҲ جنگ‌خواه ҷангҷӯ, ҷангталаб, ҷангара.

ҶАНГХОҲӢ جنگ‌خواهی ҷангҷӯӣ, ҷангталабӣ.

ҶАНГХОҲОНА جنگ‌خواهانه ҷангталабона, ҷангҷӯёна.

ҶАНГҶӮ(Й) جنگ‌جو(ی) 1. ҷангхоҳ, ҷангталаб; *муқоб.* **сулҳҷӯ.** 2. баҳонаталаб барои ҷанг кардан бо касе.

ҶАНГҶӮЁНА جنگ‌جویانه дар ҳолати ҷангҷӯӣ, ҷангталабона: **сиёсати ҷангҷӯёна.**

ҶАНГҶӮӢ جنگ‌جوئی 1. ҷангхоҳӣ, ҷангталабӣ. 2. ҷанҷолкобӣ, хархашаталабӣ, баҳона кофтан ба ҷанг: **ҷангҷӯӣ кардан**.

ҶАНДА جنده *ниг.* **жанда**.

ҶАНДАЛА جندله ҷидду ҷаҳд, саъю кӯшиш; **ҷандала кардан (намудан)** кӯшиш кардан.

ҶАНДАПӮШ جنده‌پوش *ниг.* **жандапӯш**.

ҶАНИБА(Т) *а.* جنیبه//جنیبت *кит.* асп; аспи кӯтал, аспи етакӣ (*бештар аспи махсуси подшоҳ*); аспи радиф, аспе, ки саворон ҳамроҳи худ мебаранд.

ҶАНИБАБАР جنیبه‌بر *кит.* барандаи ҷаниба, ҷанибаткаш, мирохур; саис.

ҶАНИБАТДОР جنیبت‌دار *ниг.* **ҷанибаткаш**: **ҷанибатдори нури субҳгоҳӣ** *киноя аз* Офтоб.

ҶАНИБАТКАШ جنیبت‌کش *кит.* мирохур, саис.

ҶАНИН *а.* جنین 1. бачае, ки дар шиками модар аст. 2. *маҷ.* ибтидои ҳар чиз, оғози ҳар чиз.

ҶАНИНДОН جنین‌دان ҷои ҷанин дар шикам, басадон, раҳмадон.

ҶАНИНДОР جنین‌دار зан ё ҳайвоне, ки дар шикам ҷанин дорад.

ҶАНИНӢ جنینی 1. дар ҳолати ҷанин будан. 2. *маҷ.* шакли ибтидоӣ, ҳолати оғози ҳар чиз: **дар ҳолати ҷанинӣ**.

ҶАНИНШИНОС جنین‌شناس *тиб.* мутахассиси илми ҷаниншиносӣ, эмбриолог.

ҶАНИНШИНОСӢ جنین‌شناسی *тиб.* илм дар бораи пайдоиш ва афзоиши ҷанин, эмбриология.

ҶАННАТ *а.* جنّت 1. *ниг.* **биҳишт**. 2. *маҷ.* макони озодӣ ва хушбахтӣ.

ҶАННАТӢ جنّتی 1. *мансуб ба* **ҷаннат**. 2. лоиқи ҷаннат; **одами ҷаннатӣ** одами пок ва бегуноҳ.

ҶАННАТКАДА جنّت‌کده ҷой монанди ҷаннат.

ҶАННАТМАКОН جنّت‌مکان *ниг.* **ҷаннатӣ** 2.

ҶАНОБ I *а.* جناب калимае, ки барои иззату эҳтиром нисбат ба касе гуфта мешавад, ҳазрат: **ҷанобиоли олӣ**.

ҶАНОБ II *а.* جناب *кит.* остона.

ҶАНОБАТ *а.* جنابت *д.* ҳолати пеш аз ғусл, ҷунубӣ, нопокӣ, нопокии пас аз ҷимоъ ва эҳтилом, ки барои тоза шудан аз он ғусл зарур аст.

ҶАНОЗА *а.* جنازه 1. мурда, ҷасади мурда. 2. тобут бо ҷасади мурда.

ҶАНОЗАХОНӢ جنازه‌خوانی *д.* хондани намози ҷаноза.

ҶАНОН *а.* جنان *кит.* дил, қалб.

ҶАНОҲ *а.* جناح 1. бол, қаноти паранда. 2. қисми паҳлӯии лашкар, яке аз ду тарафи лашкар, ки маймана ё майсара мебошад.

ҶАНОҲАЙН *а.* جناحین ду паҳлуи лашкар; маймана ва майсара.

ҶАНОҲӢ جناحی *ҳ.* *мансуб ба* **ҷаноҳ** 2.

ҶАНУБ *а.* جنوب яке аз тарафҳои чоргона; тарафи муқобили шимол.

ҶАНУБӢ جنوبی *мансуб ба* **ҷануб**: воқеъ дар тарафи ҷануб; **канори ҷанубии..., тарафи ҷанубии....**

ҶАНҶОЛ جنجال ҷанг, нархаша, кашокаш, кашмакаш, низоъ, ғавғо; **ҷанҷоли забонӣ** ғавғо, дашному ҳақорат; **ҷанҷолу занозанӣ** кашмакаш ва дастбагиребон шудан; **ҷанҷол афтидан (миёни ду кас)** низоъ пайдо шудан; **ҷанҷол бардоштан (баровардан)** ғавғо сар кардан, низоъ ангехтан; **ҷанҷол кардан** низоъ ва нархаша кардан; **ҷанҷол баромадан (хестан)** низоъ бархостан (дар сари чизе); **ҷанҷол яктарафа шудан** низоъ аз байн рафтан, хотима ёфтани ғавғою низоъ; **дар ҷанҷол мондан** дар бало мондан, ба низоъ ва ғавғо дучор шудан.

ҶАНҶОЛӢ جنجالی 1. масъалае, ки дар атрофи он низоу нархаша меравад, баҳснок: **масъалаи ҷанҷолӣ**. 2. ҷанҷолбардор, ҷанҷолхезонанда, он ки ҳамеша майли ҷанҷол кардан дорад. 3. ҷанҷолӣ, он ки ҷанҷол мекунад: **одами ҷанҷолӣ**.

ҶАНҶОЛТАЛАБ جنجال‌طلب ҷанҷолӣ, ҷанҷолхоҳ, пархошгар.

ҶАР(Р) *а.* جر 1. кашиш, кашидан ба сӯи худ; **ҷарри сақил** а) асбоб барои бардоштан ё кашидани борҳои вазнин; б) *кҳн.* механикаи назарӣ. 2. *грам.* ҳаракати зер, касра.

ҶАР جر 1. ҷои чуқури ба ҷӯи калон монанд, ки аз кофтани об, фурӯравии замин *ва г.* ҳосил шудааст, чуқуриҳои табиии замин; **ҷар кардан** аз баландӣ ба поён андохтан (касе, чизеро); **ҷар шудан** ба зер афтидан, аз баландӣ ба поён ғелида афтодан. 2. хандақ.

ҶАРАБ *а.* جرب яке аз бемориҳои пӯст, хориш.

ҶАРАЁН *а.* جریان 1. ҷорӣ шудан, равон шудан: **ҷараёни об, ҷараёни хун, ҷараёни ҳаво.** 2. гузориш, мурур, рафт; **ҷараёни воқеа**; **ҷараён доштан** гузаштан, ҷорӣ будан, давом ёфтан. 3. ҳаракат, амалиёт, равия: **ҷараёни нави адабӣ.**

ҶАРАЁНГОҲ جریان‌گاه ҷои ҷараёни чизе, маҷро: **ҷараёнгоҳи дарё, ҷараёнгоҳи об**.

ҶАРАҚҚА جرقّه ҷастани оташ, ба ҳаво ҷаҳидани оташи фурӯзон, барқи оташ, якбора дурахшидан.

ҶАРАҚҚИДАН جرقّیدن якбора дурахшидан, якбора ҷило додан.

ҶАРАҚ–ҶАРАҚ جرق‌جرق *гуфт.* дурахш(идан), ҷило додан, барқ задан: **ҷарақ-ҷарақ тофтан**.

ҶАРАНГАС جرنگس *калимаи тақлиди овоз*, ки аз якбора ба ҳам задани чизи филизӣ ҳосил мешавад.

ҶАРАНГДОР جرنگ‌دار 1. чизе ки садои ҷаранг дорад. 2. ҷарангосӣ, ҷарангкунанда; **ҳамсадои ҷарангдор** (*мас.*, б, в, г).

ҶАРАНГДОРӢ جرنگ‌داری овози ҷарангосӣ дошта.

ҶАРАНГОС جرنگاس *ниг.* **ҷарангас**; овози баланди чизҳои сахт ва таранг; **ҷарангоси тор;**

гӯш ҷарангос задан *ё* **дар гӯш ҷарангос задан** аз овози баланд ба танг омадани гӯш, сахт садо додан.

ҶАРАНГОСЗАНӢ جرنگاس‌زنی ҷарангос задан, овози ҷарангоси чизе: **садои ҷарангосзании тангаҳо**.

ҶАРАНГОСЗАНОН جرنگاس‌زنان дар ҳолати ҷарангос задан.

ҶАРАНГОСӢ جرنگاسی овози ҷарангдор доштан, ҷаранги карда садодиҳанда (*мас.,* филизот): **овози ҷарангосӣ, овози ҷарангосӣ баровардан**.

ҶАРАНГ-ҶАРАНГ جرنگ‌جرنگ овози ҷарангоси давомдор.

ҶАРАС *а.* جرس *кит.* занге, ки бар гардани чорпоён, хусусан шутур мебанданд, зангӯла.

ҶАРАСҶУНБОН جرس‌جنبان *кит.* зангӯлаҷунбон; посбон, посдори шаб, ки дар кӯчаҳо зангӯла ва ё шақшаққа ҷунбонда мегардад, то дуздҳо кӯчаро хилват наёбанд.

ҶАРИБ *а.* جریب 1. масоҳате тақрибан баробари даҳ ҳазор метри мураббаъ. 2. паймонаи ғалла.

ҶАРИБКАШ جریب‌کش он ки замин андоза мекунад.

ҶАРИБОНА جریبانه *кҳн.* як навъ андоз, ки барои ҳар як ҷариб замин мегирифтанд.

ҶАРИД *а.* جرید танҳо; он ки ба танҳоӣ кор мекунад.

ҶАРИДА *а.* جریده 1. *кит.* дафтар, китоб. 2. рӯзнома.

ҶАРИДАНАВИС جریده نویس *ниг.* **рӯзноманигор**.

ҶАРИДАНАВИСӢ جریده‌نویسی *ниг.* **рӯзноманигорӣ**.

ҶАРИДАНИГОР جریده‌نگار рӯзноманигор, аҳли матбуот.

ҶАРИДАНИГОРӢ جریده‌نگاری амалу шуғли ҷариданигор, навиштани матолиб (хабари гузориш *ва г.*) барои рӯзнома ва ороишу таҳияи онҳо.

ҶАРИМА *а.* جریمه ҷазои пулӣ, ҷазои молӣ: **ҷарима андохтан, ҷарима гирифтан, ҷарима додан, ҷарима бастан**.

ҶАРИМАБАНДӢ جریمه‌بندی ҷарима ситондан, ҷарима кардан, ҷарима бастан.

ҶАРИМАВӢ جریموی *мансуб ба* **ҷарима: тӯби ҷаримавӣ.**

ҶАРИМАПУЛӢ جریمه‌پولی *нав.* пули ҷарима.

ҶАРИНОК جریناک ҷое, ки ҷарӣ дорад, ҷое, ки ҷарҳои бисёр дорад.

ҶАРӢ I جری 1. *ниг.* **ҷар: дар ҷарӣ, ҷарии чуқур, ҷои ҷарӣ, аз ҷариҳо гузаштан**. 2. *ба тарзи истиора* ҷои пурхатар, пурбим.

ҶАРӢ II *а.* جری ҷуръаткор, шуҷоъ, далер.

ҶАРОД *а.* جراد *кит.* малах; **ҷароди афсар** малахи зард.

ҶАРОДУЛБАҲР *а.* جرادالبحر *зоол.* харчанги хурди баҳрӣ.

ҶАРОИД *а.* جرائد//جراید *ҷ.* **ҷарида**.

ҶАРОИМ *а.* جرائم//جرایم *ҷ.* **ҷарима**.

ҶАРОСАК جراسک чирчирак, малахи сиёҳ.

ҶАРОҲАТ *а.* جراحت захм, реш, ки дар бадани инсон ё ҳайвон худ аз худ ё аз асари чизе пайдо шавад; **ҷароҳати баҳамомада** реши сиҳатшуда ё ба сиҳат шудан наздик; **ҷароҳати омоскарда** захми варамида ва газакгирифта; **ҷароҳати ҷанг** *маҷ.* осебҳое, ки дар натиҷаи ҷанг ба ҷое расидааст; **ба ҷароҳати касе намак пошидан** дарду алами касеро бо гапе ё коре боз ҳам афзудан.

ҶАРОҲАТБАНД جراحت‌بند дока ва ё чизе, ки бо он ҷароҳат банданд, бандина.

ҶАРОҲАТБАНДӢ جراحت‌بندی 1. ҷароҳатро бастан. 2. **ҷои ҷароҳатбандӣ**.

ҶАРОҲАТДИДА جراحت‌دیده ҷароҳатдор.

ҶАРОҲАТДОР جراحت‌دار захмдор, ярадор.

ҶАРОҲАТНОК جراحت‌ناک *ниг.* **ҷароҳатдор.**

ҶАРРА *а.* جرّه *кит.* кӯза, сабӯ.

ҶАРРОР *а.* جرّار 1. ба сӯи худ кашанда. 2. анбӯҳ, бисёр: **лашкари ҷаррор**. 3. *маҷ.* далер, нотарс; **каждуми ҷаррор** як навъ каждуми калони зардранги пурзаҳри кушанда.

ҶАРРОҲ *а.* جرّاح *тиб.* муолиҷакунандаи ҷароҳатҳо, пизишке, ки бо усули ҷарроҳӣ ба бе-

мор шифо бахшад.

ҶАРРОҲИЯ *а.* جرّاحیه *ниг.* **ҷарроҳӣ**.

ҶАРРОҲӢ جرّاحی 1. касб ва амали ҷарроҳ. 2. он чи ки ба кори ҷарроҳӣ мансуб аст: **амалиёти ҷарроҳӣ, асбоби ҷарроҳӣ, утоқи ҷарроҳӣ**.

ҶАРРУЛАСҚОЛ جرّالاثقال *физ.* механика, илми бардоштан ва бурдани чизҳои вазнин; ҷарри сақил, ҷарри асқол.

ҶАРЧӢ جرچی касе, ки дар кӯчаву бозорҳо фармони ҳукумат, гум шудан ё ёфт шудани чизеро бо овози баланд эълон мекард, ҷорчӣ, мунодӣ.

ҶАСАД *а.* جسد 1. бадан, тан, ҷисми одам. 2. тани шахси мурда, наъш.

ҶАСИМ *а.* جسیم *кит.* бузурҷусса, калонҷусса, ҷисман бузург: **кӯҳи ҷасим**.

ҶАСК جسک *кит.* ранҷ, бало.

ҶАСОМАТ *а.* جسامت *кит.* калонӣ, бузургӣ, азимӣ, танумандӣ.

ҶАСОРАТ *а.* جسارت 1. ҷасурӣ, далерӣ, шуҷоат. 2. нотарсии густохона, густохӣ, бебокӣ; **ҷасорат кардан** ҷуръат нишон додан, дилу гурда кардан.

ҶАСОРАТМАНД جسارت‌مند ҷасур, шуҷоъ, далер, шуҷоатманд.

ҶАСОРАТНОК جسارتناک *ниг.* **ҷасоратманд**.

ҶАСОРАТНОКӢ جسارتناکی шуҷоатмандӣ, нотарсӣ, далерӣ.

ҶАСТ جست ҷаҳиш, ҷаҳидан; ҷасту хез.

ҶАСТА جسته ҷаҳида, якбора аз ҷо баромада: **тири аз камон ҷаста; ҷаста-ҷаста** ҳаракати ҷаҳишдори пайваста ва давомдор.

ҶАСТАН جستن 1. хез задан, паридан, ҷаҳидан, якбора аз ҷо баланд шудан. 2. халос шудан, раҳо шудан, раҳоӣ ёфтан; **аз ҷой ҷастан** а) аз ҷой ҷаҳидан; б) аз ҷой канда шудан; **берун ҷастан** берун шудан, тохта баромадан.

ҶАСТАНГОҲ جستن‌گاه *ниг.* **ҷастгоҳ**.

ҶАСТУХЕЗ جست‌وخیز ҳаракати ҷаҳишдор, ҷастану хез задан (*ҳаракати тези об, мавҷ, този асп ва г.*).

ҶАСТГОҲ جست‌گاه *нав.* теппача, суфача ё ҷои баланди махсус барои ҷаҳидани варзишгари лижарон ё шиновар.

ҶАСУР *а.* جسور далер, шуҷоъ, нотарс, пур– дил.

ҶАСУРӢ جسوری ҷасорат, нотарсӣ, далерӣ.

ҶАСУРОНА جسورانه далерона, шуҷоатмандона, нотарсона, пурдилона.

ҶАФАНГ جفنگ *кит.* беҳуда, гапи бемаънӣ, ёва.

ҶАФН *а.* جفن *кит.* пилки чашм, милки чашм.

ҶАФО *а.* جفا ситам, зулм, ҷабр, озор; **ҷафову зорӣ** зулму машаққат, азобу озор; **ҷабру ҷафо** зулму ситам, азобу озор; **теғи ҷафо** шамшери зулму тааддӣ; **ҷафо кардан** озор додан, зулму ситам кардан; **ҷафо кашидан** азоб кашидан, ҷавр дидан, ситам дидан; **ба ҷони худ ҷафо кардан** худро ба азоб мондан, ба худ ситам кардан.

ҶАФОАНДЕШ جفااندیش бадандеш, он ки нияти ҷафо кардан дорад.

ҶАФОБИН جفابین ҷафокаш, ситамкаш.

ҶАФОГАР جفاگر *ниг.* **ҷафокор**.

ҶАФОГУСТАР جفاگستر зулму ситамкарда ба халқ.

ҶАФОДИДА جفادیده ситамкашида, озордида, азобдида.

ҶАФОКАШ جفاکش ситамкаш, мазлум.

ҶАФОКАШӢ جفاکشی *марбут ба* **ҷафокаш**.

ҶАФОКЕШ جفاکیش *ниг.* **ҷафокор**.

ҶАФОКОР جفاکار ситамгар, золим.

ҶАФОКОРӢ جفاکاری зулмпешагӣ, золимӣ, ситамгорӣ, ҷафопешагӣ.

ҶАФООМЕЗ جفاآمیز кирдор ва рафторе, ки аз раҳму шафқат дур аст, омехта ба ҷафо.

ҶАФОПЕША جفاپیشه ҷафокор, золим, ситампеша, ситамгор.

ҶАФОПИСАНД جفاپسند раводорандаи зулму ситам, он ки бадкориву ҷафокорӣ амали писандидаи ӯ мебошад.

ҶАФОҶӮЙ جفاجوی ҷафокор, ситамгор, ситамгар, зулмпеша.

ҶАФС جفس ба ҳамдигар пайваст, ба ҳамдигар

хеле наздик, зич; **ҷафс-ҷафс** зич, ба якдигар хеле наздик; **ҷафс кардан (намудан)** чизеро ба чизе пайваст кардан, чизеро ба чизе сахт часпондан, зич шудан, ба якдигар расида истодан.

ҶАФСӢ جفسی зичӣ, ҳолати пайвастагии чизе.

ҶАФСРАНДА جفسرنده як навъ рандаи дарози дуредгарон.

ҶАФТА جفته *кит.* хамида, дуто, дуқад; кач.

ҶАФТАН جفتن *кит.* хамидан, хам шудан, дуто шудан.

ҶАХ//ҶАХ جخ//چخ *кит.* ғилоф, ғилофи корд, шамшер *ва ғ.*

ҶАХШ جخش ғуррӣ, буқоқ.

ҷаҳ جه *асоси замони ҳозира аз* **ҷастан, ҷаҳидан**.

ҶАҲАНДА جهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷаҳидан**. 2. ҷастухезкунанда, хеззананда, паранда (аз болои чизе, *мас.*, дар варзиш).

ҶАҲАННАМ *а.* جهنّم 1. дӯзах, ҷое, ки дар он ҷо гунаҳгорон месӯзанд. 2. *маҷ.* ҷои бисёр гарми пуразобу пуразият; **ба ҷаҳаннам**! ибораи дашном барои ифода кардани номатлубии чизе; **ба ҷаҳаннам рафтан** несту нобуд шудан; **ба ҷаҳаннам фиристодан** нест кардан, кушта нобуд кардан (дар ҳаққи одами бадкор); **алавмони ҷаҳаннам** *киноя аз* одами ниҳоят бадкор.

ҶАҲАННАМӢ جهنّمی 1. *мансуб ба* **ҷаҳаннам**; ҷаҳаннамбоб. 2. *маҷ.* одами хеле бад.

ҶАҲД *а.* جهد 1. саъй, кӯшиш, ғайрат. 2. зӯрзанӣ барои иҷрои коре: **ҷаҳду кӯшиш (ғайрат), азму ҷаҳд; ҷаҳду ҷадал** ҷаҳди бисёр, кӯшиш ва ҷандала; **ҷаҳд доштан** кӯшиш кардан; **ҷаҳд кардан (намудан)** а) кӯшиш кардан; б) ғайрат кардан, саъй кардан.

ҶАҲИДАН جهیدن 1. ҷастан, хез задан, паридан (аз ҷое ба ҷое дар замин); **ҷаҳида (берун) баромадан** ҷаста баромадан, ҷаста берун шудан; **ҷаҳида гузаштан** хез карда гузаштан, парида гузаштан; **ҷаҳида баромадан** хез карда баромадан ба болои *мас.,* асп; **ҷаҳида хестан** якбора ҷастан аз ҷои худ, бо шиддат аз ҷо хестан; **берун ҷаҳидан** бо суръат берун шудан (аз ҷое). 2. берун шудан, ҷастан, тез баромадан, парида баромадан. 3. паридан, бо суръат рафтан; **бо як ҷаҳидан** *маҷ.* бо андак кӯшиш.

ҶАҲИМ *а.* جحیم *д.* дӯзах, номи яке аз ҳафт қисми дӯзах; **нори ҷаҳим** оташи дӯзах.

ҶАҲИШ جهش 1. ҷаҳидан, хез задан, ҳаракати якбора аз ҷое ба ҷое. 2. *маҷ.* пешрафти бузург, пешравии хеле суръатнок.

ҶАҲЛ *а.* جهل 1. нодонӣ, ҷаҳолат, беилмӣ; **ҷаҳли мураккаб** нодонии худро надониста худро доно шуморидан, нодонии аз ҳад зиёд; **аз сари ҷаҳл** ба сабаби нодонӣ. 2. *гуфт.* хашм, қаҳр, ғазаб; **ҷаҳли касеро овардан** касеро ба ғазаб овардан, хашмгин кардан; **аз аспи ҷаҳл фуровардан** қаҳру ғазаби касеро паст кардан; **аз ҷаҳл фуромадан** ором шудан, таскин ёфтани хашмгинии касе; **ба аспи ҷаҳл савор шудан** ғазабнок шудан; **гардани ҷаҳл шиканад**! дар мазаммати хашм барои паст кардани хашми касе гуфта мешавад.

ҶАҲЛОМЕЗ جهل‌آمیز хашмомез, боғазаб, қаҳролуд.

ҶАҲОЗ *а.* جهاز 1. *ниг.* **ҷиҳоз**. 2. полони шутур.

ҶАҲОЛАТ *а.* جهالت нодонӣ, бехабарӣ, ғафлат.

ҶАҲОЛАТПАРАСТ جهالت‌پرست 1. мутаассиб, ҷоҳил. 2. маърифатбезор, душмани фарҳанг, иртиҷопараст.

ҶАҲОЛАТПАРАСТӢ جهالت‌پرستی 1. мутаассибӣ, ҷоҳилӣ. 2. маърифатбезорӣ, иртиҷоӣ.

ҶАҲОЛАТПЕША جهالت‌پیشه *ниг.* **ҷаҳолатпараст**.

ҶАҲОН I جهان *феъли ҳоли замони ҳозираи* **ҷастан, ҷаҳидан**.

ҶАҲОН II جهان 1. дунё, гетӣ, олам, рӯи Замин, кураи Замин. 2. *киноя аз* ҳамаи халқ, тамоми мардум. 3. ҷамъият, сохти ҷамъиятӣ; **ҷаҳони сармоядорӣ**; **ҷаҳони ботинӣ** олами ботинӣ, замири дил; **ҷаҳони бекасӣ** танҳоӣ, надоштани ҳамдам; **ҷаҳони гузарон** дунёи гузаранда; **аҳли ҷаҳон** мардум, мардуми рӯи Замин; **ду ҷаҳон** *д.* ду дунё, ин дунё ва охират; **ҷаҳон ба** *касе* **танг шудан** *киноя аз* сахт дилтанг шудан, ба худ ҷо ёфта натавонистан; **як ҷаҳон** хеле бисёр, ниҳоят фузун; **ҷаҳон-ҷаҳон** як дунё, хеле бисёр; **аз ҷаҳон чашм пӯшидан** вафот

кардан, мурдан; **ба ҷаҳон омадан** таваллуд ёфтан; **машҳури ҷаҳон будан** шӯҳрати калон доштан; **овораи ду ҷаҳон гардидан** овора шудан, саргардон шудан, ба худ ҷо ёфта натавонистан, аз ҷое ронда ва аз ҷои дигар монда будани касе.

ҶАҲОНАФРӮЗ جهان‌افروز равшанкунандаи ҷаҳон, нурбахш ба ҷаҳон: **хуршеди ҷаҳонафрӯз**.

ҶАҲОНБАХШ جهان‌بخش саховатманд, ниҳоят саховатпеша,

ҶАҲОНБИН جهان‌بين 1. он ки ё он чи ҷаҳон ва ҳодисоти онро мебинад: **ақли ҷаҳонбин**. 2. сифати чашм: **дидаи ҷаҳонбин**. 3. сайёҳ, ҷаҳонгард.

ҶАҲОНБИНӢ جهان‌بينى доираи назар, доираи назари ҳар кас нисбат ба табиат ва ҷамъият, мафкура: **ташаккули ҷаҳонбинӣ; васеъ шудани ҷаҳонбинӣ.**

ҶАҲОНБОН جهان‌بان 1. Худованд, Офаридгор. 2. *маҷ.* нигаҳбони ҷаҳон; подшоҳ.

ҶАҲОНБОНӢ جهان‌بانى ҷаҳонбон будан, ҳукмрони ҷаҳон будан, ихтиёри ҷаҳонро дар даст доштан.

ҶАҲОНГАРД جهان‌گرد ҷаҳонпаймо, сайёҳ, гардишгард.

ҶАҲОНГАРДӢ جهان‌گردى ҷаҳонро гаштан, ҷаҳонро сайру саёҳат кардан, сайёҳӣ, гардишгарӣ.

ҶАҲОНГАРОӢ جهان‌گرائى бо пешрафти илму техникаи дунё ҳамқадам будан, глобализатсия, ҷаҳонишавӣ, ҷаҳоншумулӣ.

ҶАҲОНГАШТА جهان‌گشته он ки бисёр сафар карда бисёр ҷоҳоро дидааст, дунёдида, ҷаҳондида.

ҶАҲОНГИР جهانگير 1. тасхиркунандаи ҷаҳон, истилогар; фотеҳ (*сифати подшоҳон*). 2. *маҷ.* машҳур ва шӯҳратманд бо ягон хислати худ: **шӯҳрати ҷаҳонгир**.

ҶАҲОНГИРӢ جهانگيرى истилогарӣ, тасхир кардани ҷаҳон.

ҶАҲОНДАН جهاندن *ниг.* **ҷаҳонидан**.

ҶАҲОНДИДА جهان‌ديده 1. он ки бисёр сафар кардааст, пурдида, ботаҷриба, пурдон. 2. он ки бисёр сафар карда ҷаҳонро дидааст, сайёҳи ҷаҳонгард.

ҶАҲОНДОР جهان‌دار *кҳн.* соҳиб ва нигаҳбони ҷаҳон (*лақаби подшоҳон*).

ҶАҲОНДОРӢ جهان‌دارى 1. идора кардани ҷаҳон. 2. *маҷ.* подшоҳӣ.

ҶАҲОНИДАН جهانيدن 1. рондан, давондан. 2. гурезондан. 3. партоб кардан. 4. ба паридан аз ҷое маҷбур кардан; пойга давондан.

ҶАҲОНИЁН جهانيان *ниг.* **ҷаҳонӣ**; аҳли ҷаҳон, мардуми ҷаҳон.

ҶАҲОНИШАВӢ جهانى شوى *ниг.* **ҷаҳонгароӣ**.

ҶАҲОНӢ جهانى *мансуб ба* **ҷаҳон**; сазовори ҷаҳон, лоиқи ҷаҳон, хоси ҷаҳон: **мусобиқаи ҷаҳонӣ, рекорди ҷаҳонӣ, сулҳи ҷаҳонӣ, файласуфи ҷаҳонӣ, шӯҳрати ҷаҳонӣ; ҷаҳониён** аҳли ҷаҳон; мардуми ҷаҳон: **ҷаҳонӣ шудан**.

ҶАҲОНКУШО جهان‌كشا *кҳн.* тасхиркунандаи олам (*лақаби подшоҳон*).

ҶАҲОНКУШОӢ جهان‌كشائى амалу сифати ҷаҳонкушо.

ҶАҲОННАВАРД جهان نورد *ниг.* **ҷаҳонгард**.

ҶАҲОННАМО جهان‌نما нишондиҳандаи ҷаҳон, акскунандаи ҷаҳон; **ҷоми ҷаҳоннамо** *асот.* ҷоми Ҷамшед, ки гӯё чун оина ҳама ҳодисаҳои оламро дар худ мунъакис мекардааст; **оинаи ҷаҳоннамо** *киноя аз* телевизор.

ҶАҲОНОЗМУДА جهان‌آزموده *ниг.* **ҷаҳондида**.

ҶАҲОНОРО جهان‌آرا *кит.* зебдиҳандаи дунё, зеби ҷаҳон, зебо: **Офтоби ҷаҳоноро, моҳи ҷаҳоноро, рӯи (чеҳраи, ҷамоли) ҷаҳоноро.**

ҶАҲОНОФАРИН جهان‌آفرين 1. офарандаи ҷаҳон. 2. *маҷ.* Худо, Офаридгор.

ҶАҲОНПАЙМО جهان پيما *ниг.* **ҷаҳонгард**.

ҶАҲОНПАҲЛАВОН جهان‌پهلوان паҳлавони ҷаҳон, паҳлавони машҳури ҷаҳон (*лақаби Рустам аз «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ*).

ҶАҲОНРАВОӢ جهان‌روائى *ниг.* **ҷаҳондорӣ**.

ҶАҲОНСИТОН جهان‌ستان *ниг.* **ҷаҳонгир**.

ҶАҲОНСОЛОР جهان‌سالار сардору пешвои ҷаҳон; *киноя аз* подшоҳ.

ҶАҲОНСӮЗ جهان‌سوز 1. сӯзонандаи ҷаҳон, зо-

лим, ситамгор; истилогар. 2. ҷонгудоз (*дар бораи оҳ, нола, фиғон, фарёд*).

ҶАҲОНТОБ جهان‌تاب ҷаҳонафрӯз, оламафрӯз, равшанкунандаи ҷаҳон: **офтоби (хуршеди, шамси) ҷаҳонтоб**.

ҶАҲОНФАҲМӢ جهان‌فهمی *ниг.* **ҷаҳонбинӣ**. 2. дарк ва фаҳмидани ҳодисаву воқеаҳои ҷаҳон.

ҶАҲОНҶӮЙ جهان‌جوی ҷаҳонхоҳ, ҷаҳонгир; *киноя аз* подшоҳ.

ҶАҲОНҶӮЁНА جهان‌جویانه 1. ҷанговарона. 2. ҷангҷӯёна.

ҶАҲОНШУМУЛ جهان‌شمل дорои аҳамияти ҷаҳонӣ, ба ҷаҳон машҳур; машҳури ҷаҳон: **асари ҷаҳоншумул, олими ҷаҳоншумул**.

ҶАҲР I *а.* جهر 1. бо овози баланд дод зада хондани чизе. 2. овоз андохта, калимаҳоеро такрор кардани шайхон ва қаландарон.

ҶАҲР II جهر *ниг.* **ҷар**.

ҶАҲР III *а.* جهر ба равшанӣ аз ҳад зиёд ҳассос будани чашм, муассирии хеле баланди чашм ба равшанӣ.

ҶАҲРАН *а.* جهراً ба таври ошкоро, рӯйирост.

ҶАҲРӢ جهری он ки ҷаҳр мекунад.

ҶАҲ-ҶАҲАК جهجهک як навъ бозии бачагон, ки аз монеае ҷаҳида мегузаранд.

ҶАҲ-ҶАҲАКБОЗӢ جهجهک‌بازی бозии ҷаҳҷаҳак.

ҶАҲЧАҚ جهچق *ниг.* **ҷағчағ**.

ҶАҲУЛ *а.* جهول *кит.* сахт ҷоҳил, он ки аз ҳад зиёд нодон аст.

ҶАШАН *а.* جشن *кит.* ҳарорат, таб, тabларза.

ҶАШН جشن 1. ид, рӯзи тантана ва сурур (ба муносибати ягон воқеаи фараҳбахшу хуб): **ҷашни Истиқлол, ҷашни Наврӯз.** 2. маҷлиси шодмонӣ ба муносибати санаи таваллуди касе ё солгарди ягон ҳодисаи таърихӣ *ва ғ.*: **ҷашни Соли забони тоҷикӣ, ҷашни 1150-солагии Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, ҷашни ҳабдаҳсолагии Истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон**; **ҷашн доштан** ҷашн гирифтан; **ҷашн гирифтан (кардан)** ид кардан.

ҶАШНВОРА جشنواره ид ва тантанаи махсус ба ягон муносибат.

ҶАШНГИРӢ جشن‌گیری ид кардан, маҷлиси шодмонӣ барпо кардан.

ҶАШНГОҲ جشنگاه ҷои ҷашн, ҷои тантанаву сурур бахшида ба ҷашн.

ҶАЪБА *а.* جعبه *кит.* қуттӣ, сандуқча.

ҶАЪД *а.* جعد марғула, печдории мӯй, мӯйи ҷингила; **ҷаъди гесӯ** марғулаҳои гесӯ.

ҶАЪДМӮЙ جعدموی ҷингиламӯй, марғуламӯй.

ҶАЪЛ *а.* جعل *кит.* қалбакӣ, дурӯғин, сохта.

ҶАЪЛӢ جعلی *марбут ба* **ҷаъл**; **ёқути ҷаълӣ** ёқути қалбакӣ.

ҶАЪФАРӢ I *а.* جعفری *бот.* 1. номи як гиёҳи хӯрданӣ, ки ба шибит монанд аст. 2. номи гули зарди хушбӯи яксола.

ҶАЪФАРӢ II *а.* جعفری **:зари ҷаъфарӣ** тиллои тоза, зари холис.

ҶЕБ جیب *ниг.* **ҷайб**.

ҶЕВА I *а.* جیوه симоб.

ҶЕВА II جیوه *кҳн.* қаравулӣ, дидбонӣ.

ҶЕВАДОР جیوه‌دار симобдор, симобӣ.

ҶЕВАХОНА جیوه‌خانه *таър.* посбонхона, қаравулхонаи бурҷдор, ки дар арк, қалъа ва қӯрғонҳо сохта мешуд ва аз он ҷо дидбонӣ мекарданд.

ҶЕВАЧӢ جیوچی *таър.* номи яке аз мансабҳои поёнӣ дар аморати Бухоро; сардори қаравул ва дидбонҳо.

ҶЕВОН جیوان навъе аз мебел, ки дару хоначаҳо дорад ва барои нигоҳ доштани чизҳо истифода мешавад: **ҷевони китоб, ҷевони либос, ҷевони оинакорӣ**.

ҶЕҒ جیغ 1. фарёд, садо (барои даъват, талаб) хондани касе пеши худ; **ҷеғу дод** фарёд, садобарорӣ, овозбарорӣ; **ҷеғ задан** а) фарёд кардан, даъват кардан пеши худ, хондан; б) номбар кардан, номашро гирифта даъват кардан, муроҷиат кардан; в) даъват кардан, барпо кардан; **маҷлис ҷеғ задан; ба ёрӣ ҷеғ задан** мадад хостан аз касе; **ба меҳмонӣ ҷеғ задан** ба меҳмонӣ даъват кардан; **ба мусобиқа ҷеғ задан** ба мусобиқа даъват кардан; **гӯшҳоям ҷеғ зад** гӯшҳоям ҷарангос зад. 2. овози хурӯс; фарёди хурӯс; **ҷеғ задани**

хурӯс; **хурӯс дар ҳама ҷо баробар ҷеғ мезанад** (*мақ.*); шароити ҳама ҷо як хел аст.

ҶЕҒА جیغه *кҳн.* зинати аз пари парандаҳо ё пӯпак сохташуда, ки дар баъзе сарпӯш ё кулоҳҳо дӯхта мешавад, ҳар чизи тоҷмонанд, ки ба кулоҳ насб карда мешавад, тоҷ.

ҶЕҒЗАДА جیغزده даъватшуда, талабида.

ҶЕҒЗАНАНДА جیغزننده 1. фарёдкунанда, даъваткунанда. 2. овоздиҳанда (*нисбат ба хурӯс*).

ҶЕҒЗАНӢ جیغزنی ҷеғ задан, даъват кардан.

ҶЕҒӢ جیغی ҷеғзананда, ку-ку карда фарёдкашанда (*дар бораи мурғҳои дастпарвар*): **бедонаи ҷеғӣ**.

ҶЕЛ جیل *кҳн.* занҷире, ки (дар иморати Бухоро) ба гардани бандиён мебастанд: **ҷел андохтан, ҷел задан**.

ҶЕЛАК جیلک либоси сабуки бе остари болопӯш.

ҶЕМПЕР *англ.* جیمپیر куртаи болопӯши бофтаи фабрика ё дастӣ: **ҷемпери занона**.

ҶЕРАН(Д) جیرند//جیرن *ниг.* **ҷиран**.

ҶИБИЛЛАТ *а.* جبلّت фитрат, табиат, сиришт, асл.

ҶИБИЛЛӢ *а.* جبلّی *т.* фитрӣ, табиӣ, зотӣ.

ҶИБОЛ *а.* جبال *кит. ҷ.* **ҷабал**.

ҶИГАР جگر 1. яке аз узвҳои дарунии бадани инсон ва баъзе ҳайвонҳо, ки ҳосилкунандаи заҳра мебошад ва барои таъмини мубодилаи моддаҳо дар бадан хизмат мекунад. 2. *маҷ.* фарзанд, фарзанди азиз ва дилбанд; **ҷону ҷигар** *маҷ.* хешу ақрабои хеле наздик. 3. *маҷ.* шуҷоат, далерӣ, ҷуръат; **аз ҷигар // аз банди ҷигар** аз дил, аз таҳти дил, бо самимият; **ҷигар сӯрох-сӯрох будан** *киноя аз* дарду алами сахт доштан; **ҷигар хун кардан** *киноя аз* азобу уқубати сахт кашидан; **аз ҷигарат занад!** некии касеро, ки надонистӣ, осеби азиме ба ту расад; **аз ҷигар оҳ кашидан** оҳи чуқур кашидан аз шиддати дарду ғам; **хуни ҷигар хӯрда...** хеле азоб кашида..., хеле ранҷ бурда...; **хуни ҷигар шудан** хеле азоб кашидан, хеле машаққат дидан.

ҶИГАРБАНД جگربند 1. маҷмӯи ҷигар, дил, шуш *ва г.* 2. фарзанд, хеши наздик. 3. ҳар чизи наздик.

ҶИГАРБИРЁН جگربریان 1. ҷигари бирён карда. 2. *маҷ.* ҷигарсӯхта, азобкашида, ранҷдида.

ҶИГАРГОҲ جگرگاه даруни сина, ки ҷои қарор доштани ҷигар, дил, шуш *ва г.* мебошад.

ҶИГАРГӮША جگرگوشه 1. *маҷ.* фарзанд, фарзанди азиз. 2. *маҷ.* бародар, бародарзода, хеши наздик.

ҶИГАРДОР جگردار далер, ҷуръатдор, нотарс.

ҶИГАРДОРӢ جگرداری нотарсӣ, далерӣ.

ҶИГАРДӮЗ جگردوز 1. рост ба ҷигар халанда. 2. *маҷ.* мафтункунанда, шайдокунанда.

ҶИГАРИРАНГ جگریرنگ ба ранги ҷигар, олуболуранг.

ҶИГАРИТОБ جگریتاب ба ранги ҷигарӣ, ҷигаримонанд: **ранги ҷигаритоб**.

ҶИГАРӢ جگری 1. *мансуб ба* **ҷигар**; аз ҷигар тайёршуда: **кабоби ҷигарӣ**. 2. ҷигариранг, рангаш ба ранги ҷигар. 3. бо тамоми қувва, аз таҳти дил; **ҷигарӣ зӯр задан** бо тамоми қувва зӯр задан; **оҳи ҷигарӣ кашидан** оҳи чуқур кашидан.

ҶИГАРКАБОБ جگرکباب 1. ҷигарбирён, кабобе, ки аз ҷигар пухта шудааст. 2. *маҷ.* ғамзада, мусибатзада, аламдида.

ҶИГАРОВАР جگرآور *кит.* пурдил, диловар, нотарс.

ҶИГАРПОЛУДА جگرپالوده ҷигархун, ҷигаробшуда, пурдарду алам.

ҶИГАРПОРА جگرپاره 1. як пораи ҷигар, лахти ҷигар. 2. фарзанди азиз; хеши наздик.

ҶИГАРРАНГ جگررنگ *ниг.* **ҷигариранг**.

ҶИГАРРЕШ جگرریش *маҷ.* бисёр аламдида, мусибатзада, ғамзада.

ҶИГАРСӮЗ جگرسوز сахт азобдиҳанда, сахт ранҷрасон, аламангез; **оҳи ҷигарсӯз** оҳи пурдарду алам.

ҶИГАРСӮЗАНДА جگر سوزنده *ниг.* **ҷигарсӯз**.

ҶИГАРСӮХТА جگرسوخته аламдида, ҷигарреш, ғамзада, мусибатзада.

ҶИГАРТОБ جگرتاب ҷигарсӯз, дарду ғамдиҳанда.

ҶИГАРХАСТА جگرخسته ҷигарреш, ғамзада, андӯҳгин.

ҶИГАРХАРОШ جگرخراش ҷигарсӯз, аламовар, хеле пуртаъсир.

ҶИГАРХОР جگرخوار бераҳм, дурушт, зишткор, золими хунхор.

ҶИГАРХОРА جگرخواره *ниг.* **ҷигархор**.

ҶИГАРХУН جگرخون ҷигарреш, ғамзада; **ҷигархун кардан** ҷигарреш кардан, сахт аламзада кардан.

ҶИГДА جگده *ниг.* **санҷид**.

ҶИГДАГУЛ جگده گل гулаш ба ранги гули ҷигда, гули монанди гули санҷид.

ҶИГДАГУЛӢ جگده گلی **:пиёлаи ҷигдагулӣ** пиёлаи гулаш ба ранги гули ҷигда.

ҶИГӢ–ҶИГӢ I جگی‌جگی лафзест, ки дар вақти зорӣ ва тавба кардан аз коре, инчунин, ба тарзи шӯхӣ гуфта мешавад; **ҷигӣ-ҷигӣ тавба кардам** дигар намегӯям, дигар намекунам.

ҶИГӢ–ҶИГӢ II جگی‌جگی буз ё бузғоларо садо кардан, ҷеғ задан.

ҶИҒДА–ҶИҒДА جغده‌جغده пора-пора, тамоман дарида, тика-тика.

ҶИҒИЛДОН جغلدان 1. донадони парандагон, ки аз ҳалқум поёнтар ҷой гирифтааст, сангдон, чинадон. 2. *маҷ.* гулӯ, ҳалқ, шикам ва нафси одам; **ба ҷиғилдон задан**, **ба ҷиғилдони** *касе* **рафтан** аз тарафи ҳамон одам азони худ карда шудан (-и чизе).

ҶИҒ-ҶИҒ جغ‌جغ *тақлиди овоз*, *ки* садои парандаҳо, даридани матоъ, кушодаву пӯшида шудани дарро ифода мекунад.

ҶИД(Д) *а.* جد 1. кӯшиш, саъй; **ҷидду ҷаҳд** ғайрату кӯшиши зиёд, зӯрзанӣ. 2. аз тахти дил; *муқоб.* **ҳазл**, **шӯхӣ**.

ҶИДДАН *а.* جدًّا 1. ба таври ростию дурустӣ. 2. бе ҳазлу шӯхӣ. 3. ба саъйу кӯшиш, бо қатъият.

ҶИДДИЁНА جدّیانه ба таври ҷиддӣ, ба таври қатъӣ, бешӯхӣ.

ҶИДДИНАМО جدّی نما зоҳиран ҷиддӣ, ҷидди нишон додани худ.

ҶИДДИСИМО جدّی‌سیما дорои симои ҷиддӣ.

ҶИДДИЯТ *а.* جدّیت ҷиддӣ будан; ҷиддигӣ, қатъият, сахт ва устувор будан дар иҷрои коре, тамкин дар гап ва кор; **бо ҷиддият** аз таҳти дил, бо қатъият.

ҶИДДӢ جدّی 1. ҳар чизе ки аз таҳти дил буда, ба тариқи ҳазлу шӯхӣ набошад; *муқоб.* **шӯхӣ**, **ҳазл**. 2. қатъӣ, бо қатъият. 3. диққатталаб. 4. муҳим, зиёд, куллӣ; **тағйироти ҷиддӣ** тағйироти ба назар намоён, тағйироти муҳим, куллӣ. 5. пуртамкин, бовиқор, ба қадру эътибори худ расанда, вазнин. 6. бодиққат. 7. ҳақиқӣ, аслӣ, чунонки бояду шояд; **зиндагии ҷиддӣ**. 8. он чи барои пешгирӣ аз оқибати бад, диққат ва аҳамияти калон талаб мекунад: **беморӣи ҷиддӣ, бӯҳрони ҷиддӣ; гапи ҷиддӣ** гапи муҳим, гапи аҳамиятнок; **ҷиддӣ гап задан** ба таври бояду шояд дар бораи чизе сухан кардан, бо қатъият, бидуни шӯхӣ чизеро гуфтан; **ранги ҷиддӣ гирифтан** аҳамият пайдо кардан, қатъият пайдо кардани коре; **эътибори ҷиддӣ додан** ба таври бояду шояд аҳамият додан ба чизе; **вазъияти ҷиддӣ гирифтан** ҳолати устувор ва қатъӣ гирифтан.

ҶИДОЛ *а.* جدال 1. ҷанг, ҳарб, задухӯрд: **ҷангу ҷидол**. 2. хусумат, низоъ, кашмакаш.

ҶИДОР *а.* جدار *кит.* девор.

ҶИДОРӢ جداری ҳар чизи мансуб ба девор.

ҶИЗ-БИЗ جزبز садои бирён шудани гӯшт дар дег.

ҶИЗЯ *а.* جزیه *таър.* як навъ андоз, ки дар мамлакатҳои мусулмонӣ аз ғайри мусулмонон ба тарзи саршуморӣ гирифта мешуд.

ҶИЗЯГИРӢ جزیه گیری *таър.* ҷизя гирифтан.

ҶИЛАВ جلو 1. афзори чармини сари асп, ки барои ба даҳони асп андохтан ду оҳанчаи пайваст дорад ва ба он асп идора карда мешавад, лаҷоми асп; **ҷилави** *касе* **ба дасти** *касе* **будан** *маҷ.* ихтиёри касе ба дасти касе будан; **ҷилави** *касеро* **кашидан** касеро танбеҳ додан, касеро ба итоат (тартиб) даъват кардан; **ҷилави** *чизеро* **ба даст гирифтан** ихтиёри чизеро ба даст гирифтан; **ҷилави** *чизеро* **сар додан** чизеро ба ихтиёри худ мондан, кордор

нашудан (бо касе, чизе). 2. пеш, пеши ҳар чиз; **дар ҷилави** *касе* **рафтан** пеш-пеши касе рафтан; **ба (дар) ҷилави асп рондан** пеш-пеши асп пиёда рондан касеро; **ба ҷилави** *касе* **афтодан** пеш-пеши касе рафтан.

ҶИЛАВБАНД جلو بند банди ҷилав, лаҷомбанд.

ҶИЛАВГИРӢ جلوگیری пешгирӣ, манъ кардан, боздоштан; **ҷилавгирӣ кардан** пешгирӣ кардан, боздоштан (*аз амале*).

ҶИЛАВДОР جلودار *кӯҳн.* 1. хизматгоре, ки аспи хоҷаашро дошта меистад, пешхизмати мутасаддии асп, хизматгоре, ки пеш-пеши одами мансабдор меравад. 2. аскари хизматгори афсари қисми савора.

ҶИЛАВКАШ جلوکش касе, ки ҷилави чизеро (*аспро*, *харро*) мекашад.

ҶИЛАВХОНА جلوخانه *таър.* 1. айвони ду тарафи дарвозахонаи ҳавлии мансабдорон ё ҳокимон; майдони ҳавлии подшоҳ ё ҳоким. 2. як қисми болопӯши ҳавлии масҷид, ки ба иморати масҷид пайванд аст.

ҶИЛАВШАХ جلوشخ *ниг.* **шахҷилав**; гарданшах (*мас.*, *асп*).

ҶИЛБОБ *а.* جلباب чодир.

ҶИЛБУР جلبر коғази ба рӯяш як навъ рег часпондашуда, ки онро барои судан ва ҷилодор кардани чӯб ва филизот ба кор мебаранд, коғази соё.

ҶИЛВА *а.* جلوه 1. ба тарзи дилрабо ва бо ҳаракатҳои дилкаш намудор шудан, худро нишон додан. 2. намуди чизҳои дилрабо; **ҷилва кардан** а) тофтан, хуш ва дилкаш намудан; б) дилрабоӣ кардан, карашма намудан, бо нозу карашма роҳ гаштан; **ҷилва додан** намоён кардан, зоҳир сохтан.

ҶИЛВАГАР جلوه گر 1. намоён, намудор, тобон, дурахшон. 2. ҷилобахш, дурахшон; **ҷилвагар шудан** намудор гаштан, тофтан, тобидан, дурахшидан.

ҶИЛВАГАРӢ جلوه گری 1. тобиш, тобидан, дурахшидан, намоён шудан, намудор гаштан. 2. нозу карашма.

ҶИЛВАГОҲ جلوه گاه майдони намоиши ҳунар, саҳна.

ҶИЛВАДОР جلوه‌دار *ниг.* **ҷилодор**.

ҶИЛВАФУРӮШ جلوه‌فروش ишвагар, ноздор, танноз.

ҶИЛВАФУРӮШӢ جلوه‌فروشی ишвагарӣ, ноз, таннозӣ: **ҷилвафурӯшӣ кардан**.

ҶИЛД *а.* جلد 1. пӯст. 2. парда, рӯйпӯш. 3. рӯйпӯш, болопӯш, *мас.*, **ҷилди болишт, лӯла** *ва г.* 4. китобандоз, ғилоф. 5. муқова ва рӯи муқоваи китоб. 6. қисм, як китоби алоҳидаи муқовадор.

ҶИЛДБАНД جلدبند муқовабанд; он ки китобро муқова мебандад.

ҶИЛДБАНДӢ جلدبندی амал ва шуғли ҷилдбанд; муқовабандии китоб.

ҶИЛДДОР جلددار он чи ҷилд дорад: **дутори ҷилддор, ҷомадони ҷилддор.**

ҶИЛДИРОБА جلدرابه оби ҷории миқдораш хеле кам, оби ҷӯйчаи хӯрдакак.

ҶИЛДИРОС جلدراس *калимаи тақлиди овоз, ки* садои оби ҷории миқдоран камро ифода мекунад.

ҶИЛДНОК جلدناک ҷилддор, ҷилдпӯш: **курсии ҷилднок**.

ҶИЛО I *а.* جلا 1. сайқал, равшанӣ; дурахш, тобиши дурахши чизе, хусусан баъди пардоз ва сайқал додан; **ҷило додан** сайқал додан, дурахшон кардан, аз чангу ғубор пок карда пардоз додан.

ҶИЛО II جلا *ниг.* **ҷало; ҷилои ватан (кардан)** тарки ватан (кардан), маҷбуран ба кишвари дигар барои иқомат рафтан.

ҶИЛОДЕҲ جلاده он ки ва он чи ҷило медиҳад, ҷилобахш, дурахшон, тобон.

ҶИЛОДИҲАНДА جلادهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷило додан**. 2. ҷилодор, тобишдор, дурахшанда: **оби ҷилодиҳанда, барфи ҷилодиҳанда**. 3. сайқалдиҳанда.

ҶИЛОДИҲӢ جلادهی 1. дурахш, тобиш, дурахшонӣ, тобишнокӣ. 2. сайқал додан, сайқалдиҳӣ: **дастгоҳи ҷилодиҳӣ.**

ҶИЛОДОР جلادار ҷилодиҳанда, дурахшнок, дурахшон, тобишдор, сайқалнок: **санги ҷилодор**, **шамшери ҷилодор**.

ЧИЛОКОР جلاكار он ки фарши тахтагӣ ё мармарро бо мошини махсус суфта карда, ба онҳо ҷило мебахшад.

ЧИЛОНОК جلاناک *ниг.* **ҷилодор**.

ЧИЛФ *а.* جلف *кит.* одами дурушт, беадаб, нодон; сафеҳ.

ЧИМ I جم *гуфт.* дам, ором, хомӯш; **ҷим истодан** хомӯш истодан, ором нишастан; **ҷим нишастан** ором нишастан, хомӯш истодан, гап назада, ҷавоб нагуфта нишастан; **ҷим шудан** хомӯш гаштан.

ЧИМ II جيم *номи ҳарфи шашуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба адади 3 баробар аст.*

ЧИМОД *а.* جماد *ниг.* **ҷамод**.

ЧИМОЛ *а.* جمال *ҷ.* **ҷамал**.

ЧИМОЪ *а.* جماع мубоширати марду зан, алоқаи ҷинсӣ.

ЧИМЧИМА جمجمه лойдони зоҳиран хушк, ки баъд аз по мондан бар болои он одам ва ҳайвонро оҳиста-оҳиста фурӯ мекашад.

ЧИМ-ЧИТ جمجت *гуфт.* тамоман ором, тамоман хомӯш, осуда; **ҷим-ҷит нишастан** хомӯш нишастан, гап назадан ва овоз набароварда ан.

ЧИН *англ.* جن *тех.* мошини пахтатозакунӣ, мошинае, ки пахтаро аз чигит ҷудо мекунад.

ЧИН(Н) *а.* جن махлуқи мавҳуми афсонавӣ аз қабили деву парӣ; **ҷин задан** осеб расонидани ҷин, девона шудан; **ҷин занад!** ибораест, ки ҳамчун дашноми сабук вақти норизо будан аз касе ё чизе гуфта мешавад; **ҷӣ ҷин задааст**! ҷӣ рӯй додааст, ҷӣ таъсир кардааст, ҷӣ бало задааст (*дар мавриди ҳайронӣ ва тааҷҷуб аз кирдори касе гуфта мешавад*).

ЧИНГИЛА جنگله марғула, печутобхӯрда, фатила; **мӯй ҷингила**; ◊ **гилаву ҷингила кардан** шикояти бисёр кардан, бисёр гила кардан, изҳори норизогӣ кардан.

ЧИНГИЛАКОКУЛ جنگله كاكل ҷингиламӯй.

ЧИНГИЛАМӮЙ جنگله‌موی дорои мӯйи ҷингила, марғуламӯй, фатиламӯй.

ЧИНГИЛАПО جنگله‌پا мӯи пояш ҷингила: **бузаки ҷингилапо**.

ЧИНГИЛАРИШ جنگله‌ریش риши марғула.

ЧИНГИРОС جنگراس *калимаи тақлиди овоз, ки* садои занг ва чизҳои бо он монандро ифода мекунад: **ҷингироси телефон, ҷингирос задан**.

ЧИНДОР جن دار *ниг.* **ҷиннинамо**.

ЧИНЗАДА جن‌زده он ки дар асари ҳодисае ба бемории руҳӣ гирифтор шудааст, девонаавзоъ.

ЧИН(Н)ИБАШАРА جنی بشره *ниг.* **ҷиннинамо**.

ЧИНКӮЧА جن كوچه *гуфт.* тангкӯчаи печ дар печ ва хаму рост.

ЧИННИАВЗОЪ جنّی‌اوضاع ҷиннинамо, ҷиннибашара, атвор ва гуфтораш ғайритабиӣ.

ЧИННИГӢ جنّیگی 1. девонагӣ. 2. бадрафторӣ, беақлӣ, бемулоҳизагӣ; **ҷиннигӣ кардан** бемулоҳиза ва беақлона рафтор кардан.

ЧИННИНАМО جنّینما девонанамо, девонамизоҷ, девонавазъ.

ЧИННИТАБИАТ جنّی‌طبیعت девонатабъ, ҷинниавзоъ.

ЧИННИХОНА جنّی‌خانه *гуфт.* девонахона, беморхонаи бемориҳои рӯҳӣ.

ЧИННӢ جنّی девона, аз ақл бегона.

ЧИНОӢ جنائی *мансуб ба* **ҷиноят**; ҷиноятӣ: **кори ҷиноӣ, парвандаи ҷиноӣ, ҷустуҷӯи ҷиноӣ**.

ЧИНОН *а.* جنان *ҷ.* **ҷаннат**.

ЧИНОС *а.* جناس *адш.* ду ё чанд калимаи лафзан ва шаклан як, ки ҳар кадом маънои дигар доранд.

ЧИНОҲ *а.* جناه *дурусташ* **ҷаноҳ**; бол, қанот.

ЧИНОЯТ *а.* جنایت гуноҳи ҷиддӣ, ҷурм ва хатои зараровар, ки сазовори ҷазои сахт бошад: **ҷиноят кардан**.

ЧИНОЯТӢ جنایتی *мансуб ва оид ба* **ҷиноят: кодекси ҷиноятӣ, парвандаи ҷиноятӣ**.

ЧИНОЯТКОР جنایتکار он ки ҷиноят кардааст, он ки аз ӯ гуноҳи сахт содир шудааст, айбдор, гунаҳгор.

ЧИНОЯТКОРӢ جنایتکاری ҷиноят кардан, амали ҷиноятькор, ҷиноятькор будан.

ҶИНОЯТКОРОНА جنایت‌کارانه ба таври ҷиноятӣ, душманона.

ҶИНОЯТПЕША جنایت‌پیشه он ки шуғлаш ҷинояткорист, ҷинояткори ашаддӣ, ҷинояткори хавфнок.

ҶИНОЯТШАРИК جنایت‌شریک шарики ҷинояткор, касе ки дар ҷиноятe иштирок доштааст.

ҶИНС I *а.* جنس 1. навъ, хел, гунаи чизҳо, ки боз хелҳои дигар дошта бошад: **ҷинси нави пахта, ҷинси ҳайвонот, ҷинси растанӣ**. 2. зот, насл. 3. мол, матоъ, чизи фурӯхтанӣ. 4. ҷинсият, тааллуқ доштан ба навъи мардона ё занона: **ҷинси занона, ҷинси мардона**. 5. *грам.* ҷинсияти грамматикӣ дар баъзе забонҳо, масалан, дар забони русӣ ва арабӣ, ки аломати хоси фарққунанда дорад.

ҶИНС II *лот.* جنس як навъ матои ғафси пахтагӣ; шим ё либоси аз матои ҷинс тайёршуда.

ҶИНСАН *а.* جنساً 1. вобаста ба ҷинс, аз рӯи ҷинс, вобаста ба хел ва навъ. 2. вобаста ба зот ва насл.

ҶИНСИЯТ جنسیت мансуб будан ба ин ё он ҷинс, навъ, хел, тааллуқ доштан ба ин ё он ҷинс.

ҶИНСӢ جنسی 1. *мансуб ба* **ҷинс**; **тафриқаҳои ҷинсӣ** фарқ кардани ҷинси чизе. 2. зотӣ, наслӣ, нажодӣ. 3. марбут ба амали шаҳвонӣ: **алоқаи ҷинсӣ**.

ҶИНСШИНОС جنسشناس молшинос, мутахассиси навъ ва моҳияти матоъ.

ҶИНЧАРОҒ جنچراغ чароғи хурди бе шишаи лампа, ки пилта дар равған месӯзад.

ҶИНҶАК جنجک *гуфт.* 1. чизи сахт бирён ва қоқу сурхшуда. 2. сӯхта, сӯхта сиёҳшуда.

ҶИНҶАККАБОБ جنجک‌کباب кабоби гӯшташ резаи то ба сурхӣ бирёншуда.

ҶИР جیر чарми мулоими бахмалмонанд аз пӯсти оҳу, буз *ва г.*, замша.

ҶИРА *а.* جیره 1. *кӯн.* хӯроки ройгон, тақсими ройгони хӯрокӣ ё хӯроквории ҳаррӯза. 2. музди рӯзбайъ.

ҶИРАН//ҶИРАНД جیرن//جیرند аспи рангаш зарди ба сурхӣ моили думу ёлаш сиёҳ.

ҶИРАНАЛО جیرن الا аспи ҷирани холдор.

ҶИРГА *т.* جرگه 1. *ниг.* **ҷурга**. 2. маҷлиси олӣ (дар Афғонистон).

ҶИРЕШ جریش *ниг.* **ҷириш** I.

ҶИРИНГАС//ҶИРИНГОС جرنگس//جرنگاس *калимаи тақлиди овоз, ки* садои телефон ва садои ба замин задани ягон чизи филизиро ифода мекунад: **телефон ҷирингас зад**.

ҶИРИНГ-ҶИРИНГ جرنگ‌جرنگ *калимаи тақлиди овоз, ки* садои ба ҳам бархӯрдани чизҳои филизӣ ё садои занги телефонро ифода мекунад.

ҶИРИНДӢ جرندی *гуфт.* ҷойҳои чиркину ифлос.

ҶИРИШ I جریش 1. орди дурушт, орди сабӯсдор. 2. сабӯс, орди нимбехта.

ҶИРИШ II جرش як навъ пойгаи асп, ки саворон ҳамдигарро кӯшиши аз асп партофтан мекунанд.

ҶИРМ I *а.* جرم *кит.* ҷисми шаффоф; ҷирмҳои осмонӣ ҷисмҳои осмонӣ (моҳ, ситораҳо).

ҶИРМ II جرم *гуфт.* айб, камбудӣ, нуқсон, дард; *муқ.* ҷурм.

ҶИСМ *а.* جسم 1. ҳар чизе, ки аз фазо ҷой ишғол мекунад; ҳар чизе, ки дарозо, паҳно ва жарфо дошта бо ҳавоси панҷгона дарк мешавад: **ҷисми газмонанд, ҷисми моеъ, ҷисми осмонӣ, ҷисми сахт**. 2. бадан, ҷасад, пайкар, тан.

ҶИСМАН *а.* جسماً аз ҷиҳати ҷисм, ба эътибори ҷисм: **ҷисман солиму боқувват**.

ҶИСМИЯТ *а.* جسمیت ҷисм будан, ҷисмӣ будан.

ҶИСМӢ جسمی 1. *мансуб ба* **ҷисм**. 2. ҷисмият, ҷисмдор.

ҶИСМОНИЯТ *а.* جسمانیت *ниг.* **ҷисмият**.

ҶИСМОНӢ جسمانی 1. ҷисмӣ, вобаста ба ҷисм; *муқоб.* **рӯҳонӣ**. 2. бо ҷисм, бо бадан, бо тан, ба воситаи ҷисм; *муқоб.* **рӯҳӣ, фикрӣ**: **кори ҷисмонӣ, меҳнати ҷисмонӣ, қувваи ҷисмонӣ**.

ҶИСР *а.* جسر пул, кӯпрук; пули муваққат ба рӯи об ба воситаи киштӣ *ва г.*, понтон.

ҶИФА *а.* جیفه *(ҳайвони)* мурдори гандида, табоҳшуда.

ҶИҲАК جهک *ниг.* **ҷияк**.

ҶИҲАКДОР جهکدار *ниг.* **ҷиякдор**.

ҶИҲАТ *а.* جهت 1. ҷониб, сӯй, тараф; **ҷиҳатҳои аслӣ** чор тарафи аслӣ: шимол, ҷануб, шарқ, ғарб. 2. ҷанба, тараф: **ҷиҳати мусбат, ҷиҳати манфӣ**. 3. сабаб, ваҷҳ, тарафи коре, масъалае; **ба ҷиҳати** ба сабаби, ба иллати. 4. хислат, хусусият: **ҷиҳати нек.** 5. нисбат, муносибат; **ҷиҳати хешӣ доштан**; **аз ин ҷиҳат** а) аз ин сабаб, бинобар ин, ба ин ваҷҳ; б) аз ин хусус, дар ин бора; **аз ҳамин ҷиҳат** аз ҳамин сабаб, бинобар ин; **аз ҳар ҷиҳат** аз ҳар тараф, ҳаматарафа, комилан; **аз ҷиҳати**... а) аз хусуси..., аз бобати...; б) ба сабаби..., барои….

ҶИҲОД *а.* جهاد 1. *д.* ҷанг дар роҳи дин. 2. ҷанг; **ҷиҳод кардан** ҷангу мубориза бурдан.

ҶИҲОЗ *а.* جهاز 1. асбоб ва чизҳое, ки арӯс бо худ ба хонаи шавҳар меорад. 2. ҳар гуна асбобу анҷоме, ки барои иҷрои коре лозим аст, таҷҳизот.

ҶИҲОЗОНИДАН جهازانیدن бо чизҳои даркорӣ таъмин кардан, муҷаҳҳаз кардан (*мас.*, *корхонаеро*).

ҶИҲОЗОНИДА جهازانیده ба ҳар чизи даркорӣ таъминшуда, муҷаҳҳаз.

ҶИҲОН جهان *ниг.* **ҷаҳон**.

ҶИЯК جیک тасмаи борики бофта ё дӯхта, ки ба гирди каллапӯш, ҷома *ва г.* дӯхта мешавад, фаровез, шероза, зеҳ: **ҷияки ҷома.**

ҶИЯКБОФ جیک باف он ки ҷияк мебофад.

ҶИЯКБОФӢ جیکبافی амалу шуғли ҷиякбоф.

ҶИЯКДОР جیکدار дорои ҷияк, ҷиякдӯзӣ шуда.

ҶИЯН جیین фарзанди бародар ё хоҳар, додарзода, хоҳарзода, ки аз худи шахс хурд бошад.

ҶО//ҶОЙ جا//جای 1. фазо ё масоҳате, ки аз тарафи касе ё чизе ишғол шуда бошад ё ишғол шавад ё мавқеи ягон ҳаракат, амал ва ҳодиса бошад, макон, мавзеъ, маҳал. 2. манзили истиқомат, оилаву рӯзгор, бошишгоҳ, манзил. 3. мавқеъ, маврид, вақт. 4. дам, вақт. 5. *маҷ.* мансаб, вазифа, кор, мартаба. 6. қисм, пора, ҳисса. 7. ҷойгоҳ, ҷогаҳ, рахти хоб. 8. куҷо; **аз ҷое** аз ҳеҷ куҷо. 9. сабаб, асос. 10. тараф. ҷиҳат; **ин ҷои кор муҳим аст**. 11. *маҷ.* идора, ташкилот дахлдор; **ба ҷо** ба мавқеъ, муносиб; **ҷо ба ҷо** аз рӯи тартиб, ба тартиб, ба низом, нуқта ба нуқта, ҳар кадом ба ҷои худ; **ҷои**... ба ҷои..., ба сифати..., ба ивази..., ҳамчун; **ҷои андеша** маҳалли андеша; **ҷои даркорӣ** мавриди истифода, маҳалли истифода; **ҷои истиқомат** истиқоматгоҳ, бошишгоҳ, манзили истиқомат; **ҷояш холӣ** дар мавриди дар ягон маҷлис ҳозир набудани касе ва ё фавтидани касе ба тариқи таассуф гуфта мешавад; **ҷо-ҷо** ҳар ҷо ҳар ҷо; **аз он ҷо ки**... аз он сабаб ки..., азбаски; дар ҷояш устувор пойдор, мавҷуд, воқеъ; **ба ҷои** ба ивази, дар бадали…; **чӣ ҷои ин(он) ки**... чӣ ҳоҷат бар он ки...; чӣ ҷои ин сухан? **чӣ ҷои фикр** чӣ ҳоҷат ба фикр, чӣ эҳтиёҷ ба фикр карда нишастан; **ҷо ба ҷо афтодан** дар ҷои худ наҷунбида ғалтидан, якбора афтидан; **ҷо ба ҷо гузоштан** аниқ ба ҷои худ гузоштан, айнан дар ҷояшон ба тартиб мондан; **ҷо ба ҷо истодан** дар ҷои худ якбора, наҷунбида истодан; **ҷо ба ҷо кардан** ба ҷои худ гузоштан, ба тартиб ҷой додан, ҷойгир кардан; **ҷо ба ҷо мурдан** якбора мурдан, дарҳол мурдан; **ҷо ба ҷо нишастан** ба тартиб ба ҷои худ нишастан; **ҷо ба ҷо шудан** ба ҷои худ қарор гирифтан, ҷойгир шудан; **ҷои гарми худро хунук кардан** манзили хуб ё кори мувофиқи худро монда ба дигар ҷо ё кор рафтан; **ҷо гарм кардан** дуруст ҷойгир шудан, дар ҷое мустаҳкам барқарор шудан; **ҷо гирифтан** а) ҷойгир шудан, маскан кардан дар ҷое; б) воқеъ будан; **ҷо додан** а) ҷойгир кардан; б) шинондан; **ҷо доштан** а) ҷойгир будан, муқим будан; б) мавҷуд будан, дида шудан; в) асос доштан; **ҷои гап нест** ҳоҷати гап нест; **ҷои гурез набудан** илоҷ надоштан, илоҷи халосӣ набудан; **ҷой намеёфт(анд), ки** ... сахт саросема ва безобита будан, чи кор кардани худро надониста мондан; **ҷои нишастан наёфтан** безобита будан, бисёр беқарор будан; **ҷои сӯзан задан набудан** ниҳоят пур будан, ҳеҷ ҷои холӣ набудан; **ҷои** *чизеро* **гирифтан** чизеро иваз кардан; **ҷои шубҳа намондан** барои шубҳа кардан асос ва сабабе набудан; **ҷо кардан** ҷойгир кардан, ҷо додан, андохтан, ғунҷондан; **ҷо шудан** а) ҷойгир гаштан, маскан гирифтан; б) пинҳон шудан; **ҷояш ояд** мавридаш бошад, мавқеяш муносиб бошад, маҳалли мувофиқаш бошад; **аз ҷо бархестан** хестан, баланд шудан, омодаи коре шудан, қиём кардан; **ақл ба ҷояш омадан**

ҳушёр шудан; **ба як ҷо расидани синну сол** пир шудан, солхӯрда шуда мондан; **ба ҷое расондан** *чизеро, кореро* ба дараҷае расондан, ба ҳадде расондан; **ба ҷои** *касе* **нишастан** ҷои касеро гирифтан, касеро дар коре, шуғле иваз кардан; **ба ҷо овардан** а) иҷро кардан, анҷом додан (коре, супоришеро); б) риоя кардан; ҳурматашро ба ҷо овардан; **гап дар ин ҷо будан** сабаб ва манбааш ин ҷо будан; **дил ба ҷояш омадан** дил осуда гаштан, дил ором ёфтан; **хонаю ҷо кардан** истиқомат кардан, оиладорӣ кардан; **ҷо–ҷо** дар баъзе ҷойҳо, на дар ҳама ҷо: **гандум ҳама ҷо, паланда ҷо-ҷо** (*зарб.*).

ҶОБАҶО جابجا касе ё чизеро бо тартиб ва дар ҷояш гузоштан.

ҶОБАҶОГУЗОРӢ جابجاگذاری чизҳоро бо тартиби муайян дар ҷояшон мондан.

ҶОБАҶОКУНАНДА جابجاکننده он ки ҷобаҷо мекунад.

ҶОБАҶОМОНӢ جابجاکنی *ниг.* **ҷобаҷогузорӣ**.

ҶОБИР *а.* جابر *кит.* ҷабркунанда, ситамгар.

ҶОБИРӢ جابری амал ва сифати ҷобир.

ҶОБИРОНА جابرانه золимона, бераҳмона.

ҶОВИД جاوید 1. абадӣ, ҳамешагӣ, доимӣ; **ҷовид мондан** абадӣ боқӣ мондан, ҳамеша будан. 2. ҳамеша, доим, мудом, доимо.

ҶОВИДНОМ جاویدنام он ки номаш доим зинда мондааст, некном.

ҶОВИДОН جاویدان 1. ҳамешагӣ, абадӣ, доимӣ. 2. ҳамеша, доим, доимо; **ҷовидон гаштан (шудан)** абадӣ боқӣ мондан; **ҷовидон мондан** абадӣ мондан.

ҶОВИДОНА جاویدانه абадӣ, доимӣ, ҳамешагӣ.

ҶОВИДОНӢ جاویدانی 1. абадӣ, доимӣ, ҳамешагӣ: **асари ҷовидонӣ, бахти ҷовидонӣ**. 2. ҷовид, ҷовидон, ҳамеша, доим.

ҶОГА(Ҳ) I جاگه 1. бисоти хоб, бистар рахти хоб: **ҷогаҳ андохтан, ҷогаҳ партофтан: ҷогаҳи** *касеро* **хушк кардан** ҳаёти касеро барбод додан, зиндагии касеро барҳам задан; **ҷо ҳасту ҷогаҳ нест** тамоман нопадид шудани чизе аз ҷое. 2. ҷойгир, руст, пинҳон, *ниг.* **ҷого**.

ҶОГА(Ҳ) II جاگه зарфу асбоби рӯзгор.

ҶОГА(Ҳ) III جاگه *гуфт.* пинҳон кардан, баҷо кардан.

ҶОГАҲҒУНДОРӢ جاگه‌غنداری рахти хобро ғундоштан, бистари хобро ҷамъ кардан.

ҶОГА(Ҳ)МЕЗ جاگه‌میز *гуфт.* он ки пешоби худро дошта наметавонад, он ки вақти хоб дар бистар мемезад, сиҷинг.

ҶОГИР جاگیر 1. *ниг.* **ҷойгир**. 2. *таър.* ҷое, ки ба подоши хизмат инъом мегардад (дар Ҳиндустон).

ҶОГИРӢ جاگیری 1. ҳаҷм ва андозаи ҷои гирифта. 2. ҷои муносиб ишғол кардан, ҷогир будан.

ҶОГО//ҶОГОҲ جاگا//جاگاه *гуфт.* пинҳон, руст, пӯшида, махфӣ; **ҷого доштан** пинҳон кардан; **ҷого кардан** пинҳон кардан.

ҶОГОЙ//ҶОГОҲӢ جاگائی//جاگاهی пинҳонӣ, рустӣ, махфӣ, ҷогаҳӣ.

ҶОҒ جاغ 1. устухони рӯй, ки дар он дандонҳо қарор гирифтааст: **ҷоғи боло, ҷоғи поён**. 2. *маҷ.* даҳон, манаҳ. 3. *маҷ.* сергапӣ, лаққигӣ; **ҷоғ задан** *гуфт.* бисёр гап задан, лаққидан; **ҷоғи** *касе* **кушода шудан; ҷоғи** *касе* **тасфидан** *маҷ.* бисёр гап задани касе, ба гап даромада рафтани касе; **ҷоғ монда кардан** бисёр гап задан.

ҶОҒАР جاغر 1. ғуррии гулӯи инсон, ки як навъ беморист: **бемории ҷоғар**. 2. чинадони (ҷиғилдони) мурғон.

ҶОҒАРДОР جاغردار бемории ҷоғар дошта, дорои бемории ҷоғар.

ҶОҒВАСЕЪ جاغ وسیع дорои ҷоғи калон.

ҶОҒЗАНӢ جاغزنی ҷоғ задан, манаҳзанӣ, ниҳоят сергапӣ.

ҶОДА *а.* جاده 1. роҳ, роҳи рост. 2. *маҷ.* мартаба, дараҷа, мақом; **ба ҷодае расидан** ба дараҷае расидан. 3. соҳа, ришта.

ҶОДАБУРӢ جاده‌بری *кит., маҷ.* роҳзанӣ, дуздӣ.

ҶОДАСОЗӢ جاده‌سازی *кит.* роҳсозӣ, бунёд ва сохтани роҳҳо.

ҶОДУ I جادو 1. ҷодугар, афсунгар, соҳир, сеҳркунанда. 2. сеҳр, афсун, он чи ҷозибаи пурқувват ва фиребу мафтункунанда дошта

бошад; **наргиси (чашми) ҷоду** *маҷ.* чашми ҷозибадор, нигоҳи мафтункунанда; **сеҳру ҷоду** а) соҳирӣ ва ҷодугарӣ, сеҳру афсун; б) чизи ҷозибу мафтункунанда; **ҷоду кардан** сеҳр кардан, афсун кардан, ба худ ҷазб кардан, фиреб дода моил кардан.

ҶОДУ II جادو *кишов.* дастгоҳи алафбурӣ.

ҶОДУБАЁН جادوبیان 1. сеҳрбаён. 2. *маҷ.* фасеҳзабон.

ҶОДУБАЁНӢ جادوبیانی 1. сеҳрбаёнӣ. 2. *маҷ.* фасеҳзабонӣ.

ҶОДУБАНД جادوبند он ки сеҳру ҷодуро бартараф мекунад, бартарафкунандаи сеҳру ҷоду.

ҶОДУВАШ جادووش дилбар, маҳваш.

ҶОДУВОНА جادوانه ҷодугарона, сеҳрангез.

ҶОДУГАР جادوگر 1. он ки ҷоду мекунад, соҳир, афсунгар. 2. дилфиреб, мафтункунанда.

ҶОДУГАРЗАН جادوگرزن зане, ки ҷоду мекунад.

ҶОДУГАРӢ جادوگری амали ҷодугар, соҳирӣ, афсунгарӣ; **ҷодугарӣ кардан** афсунгарӣ кардан.

ҶОДУГАРОНА جادوگرانه 1. ба тарзи ҷоду ва ҷодугарӣ; соҳирона, афсунгарона. 2. ҷодугарӣ, афсунгарӣ.

ҶОДУЗАБОН جادوزبان сухангӯйи моҳир, бо гап ҳамаро дар ҳайрат гузоранда.

ҶОДУЗАБОНӢ جادوزبانی суханони ҷаззоб ва тасхиркунанда гуфтан, бо сухан ба дил роҳ ёфтан.

ҶОДУЗАН جادوزن *ниг.* **ҷодугарзан**.

ҶОДУӢ جادوئی 1. *ниг.* **ҷодугарӣ**. 2. фиребгарӣ, сохтакорӣ, қаллобӣ.

ҶОДУКУШО جادوکشا *ниг.* **ҷодубанд**.

ҶОДУМАНИШ جادومنش дорои рафтор ва кирдори ҷодувона, ҷодуниҳод.

ҶОДУПАРАСТ جادوپرست парастанда ва парварандаи ҷодугарон ва ҷодугарӣ.

ҶОДУСУХАН جادوسخن шоире, ки суханаш дилрабо, мафтункунанда ва монанди сеҳру ҷоду таъсирбахш аст.

ҶОДУСУХАНӢ جادوسخنی амали ҷодусухан.

ҶОДУХАЁЛӢ جادوخیالی сеҳрангезии хаёл; *маҷ.* мавзунтабъӣ, хаёлпардозӣ.

ҶОДУЧАШМ جادوچشم соҳиби чашмони мафтункунанда ва дилрабо.

ҶОЗИБ *а.* جاذب 1. ҷазбкунанда, ба худ кашанда, ба худ ҷалбкунанда. 2. дилрабо, мафтункунада: **чашми ҷозиб**.

ҶОЗИБА *а.* جاذبه 1. *муаннаси* **ҷозиб**. 2. ба худ кашанда, ба худ ҷалбкунанда. 3. кашиш, қувваи кашанда, ҷазбкунандагӣ; **қувваи ҷозибаи Замин** қувваи кашиши Замин.

ҶОЗИБААНГЕЗ جاذبه‌انگیز ангезандаи ҷозиба, эҷодкунандаи ҷозиба.

ҶОЗИБАДОР جاذبه‌دار 1. боҷозиба, ҷозибанок, он ки ва он чи хосияти ба худ кашандагӣ дорад. 2. диққатҷалбкунанда, дилкаш, дилрабо, мафтункунанда.

ҶОЗИБАДОРӢ جاذبه‌داری 1. ҷозибадор будан, диққатҷалбкунандагӣ, қобилияти ба худ кашандагӣ доштан. 2. дилкашӣ, дилрабоӣ, мафтункунандагӣ.

ҶОЗИБАНОК جاذبه ناک *ниг.* **ҷозибадор**.

ҶОЗИБАНОКӢ جاذبه‌ناکی *ниг.* **ҷозибадорӣ**.

ҶОЗИБАСАНҶ جاذبه‌سنج *физ.* асбобе, ки бо он ҷозиба (қувваи кашиш)-ро месанҷанд.

ҶОЗИБАСАНҶӢ جاذبه‌سنجی *мансуб ба* **ҷозибасанҷ**; санҷидани қувваи ҷозиба.

ҶОЗИБОНА جاذبانه дилрабоёна, ба худ ҷалб карда, бо рафтори ҷазбкунанда.

ҶОЗИМ *а.* جازم қасди қатъикунанда ба иҷрои коре, ҷазмкунанда; **ҷозим шудан** а) азми қатъӣ кардан, қарори қатъӣ гирифтан; б) яқин ҳосил кардан.

ҶОИЗ *а.* جائز иҷозатшуда, раво, мумкин; **ҷоиз дидан (донистан)** раво донистан, мумкин ҳисоб кардан; **ҷоиз доштан** раво донистан, мумкин шуморидан; **агар ин таъбир ҷоиз бошад**... агар ин ифода (ин тавр гуфтан) раво бошад....

ҶОИЗА *а.* جائزه инъом, мукофот: **ҷоизаи давлатии ба номи Рӯдакӣ**; **шарҳҷоиза** ҷоизаи асосӣ, гран-при.

ҶОИЗАДОР جائزه دار мукофотгирифта, соҳиби ҷоиза.

ҶОЙАНДОЗ جای‌انداز он ки ҷои хоб тайёр мекунад; матоъ ё порчаи густурданӣ.

ҶОЙБАРОӢ جای‌برائی *гуфт.* ба ҷое рафтан, ба меҳмонӣ рафтан.

ҶОЙГАҲ جای‌گه *ниг.* **ҷогаҳ**.

ҶОЙГИР جای‌گیر ҷойгиркунанда, маконгиранда, муқим; **ҷойгир гардидан (гаштан)** ҷо гирифтан; **ҷойгири** *касе* **шудан (гаштан)** ҷои касеро гирифтан, ба ҷои касе нишастан, мақоми касеро ишғол кардан; **ҷойгир кардан** ҷо додан, маскан додан, шинондан; **ҷойгир шудан** а) ҷо гирифтан, даромада нишастан, маскан кардан; б) ҷо шудан, ғунҷидан; в) ба худ ҷой ёфтан.

ҶОЙГИРӢ جای‌گیری ҷой гирифтан, воқеъ шудан (ба тарзи табиӣ дар ҷое), ҷогирӣ.

ҶОЙГИРКУНОНӢ جایگیرکنانی 1. ҷо додан, ҷойгир кардан. 2. татбиқ кардан, ҷорӣ кардан.

ҶОЙГИРОНӢ جای‌گیرانی ҷой тайёр карда гузоштан, ҷо гирифтан.

ҶОЙГОҲ جای‌گاه 1. ҷои хоб, рахти хоб; *муқ.* **ҷога(ҳ)**. 2. ҷой, манзил, маскан. 3. зарф, ҷои барои нигоҳдории чизе.

ҶОЙГУЗИН جای‌گزین ивазкунанда.

ҶОЙДОР جای دار доро ва соҳиб ба ҷои нишаст.

ҶОЙДОРӢ جای‌داری маҳаллӣ, ҳар чизе ки хоси ҳамон маҳал бошад, ҳар чизе ки истеҳсол ё рӯидаи ҳамон маҳал бошад: **коғази ҷойдорӣ, қолини ҷойдорӣ, ғӯзаи ҷойдорӣ, шамъи ҷойдорӣ**.

ҶОЙИВАЗКУНАНДА جای‌عوض‌کننده 1. ҳар ки ва ҳар чи ки ҷояшро иваз мекунад. 2. ғайридоимӣ, ноустувор, тағйирёбанда.

ҶОЙНАМОЗ جاینماز рӯйҷое, ки дар рӯи он намоз мехонанд, саҷҷода.

ҶОЙПӮШ جای‌پوش пардаи дӯхта ё кашидадӯзишуда, ки бо он рахти хоб ё кӯрпаро мепӯшонанд.

ҶОЙПӮШАК جای‌پوشک :**либоси ҷойпӯшак** *ниг.* **ҷойпӯшӣ: либоси ҷойпӯшӣ**.

ҶОЙПӮШӢ جای‌پوشی :**либоси ҷойпӯшӣ** либосе, ки ҳангоми ба ҷое рафтан мепӯшанд.

ҶОЙРАВ جای‌رو он ки ба маъракву маросимҳо рафта ҳунарнамоӣ мекунад; маросимрав, маъракарав.

ҶОЙРАВӢ جای‌روی *гуфт.* ба меҳмонӣ рафтан: **либоси ҷойравӣ**.

ҶОЙХОБ جای‌خواب ҷогаҳ, рахти хоб, бистари хоб, ҷои хоб.

ҶОЛА جاله *ниг.* **жола**.

ҶОЛАБАРФАК جاله‌برفک барфи ба ҷола омехта.

ҶОЛИБ *а.* جالب ба худ кашанда, ҷалбкунанда, ҷозибадор, ҳавасангез; **ҷолиби диққат** диққатҷалбкунанда, сазовори диққат, шавқовар, ҳавасангез.

ҶОМ جام 1. қадаҳ, пиёлаи майнӯшӣ; ҷоми бода: **ҷоми булӯрӣ, ҷоми гулгун, ҷоми май, ҷоми шароб**. 2. *ба тариқи истиора* худи ҳамон чизро ифода мекунад; **ҷоми зафар, ҷоми ишрат, ҷоми меҳр, ҷоми саодат, ба ҷоми** *касе* **заҳр рехтан** зиндагии касеро заҳролуд кардан. 3. *варз.* ҷоизае барои ягон соҳаи варзиш, **ҷоми футбол, шаҳҷом** ҷоизаи ҷаҳонӣ барои мусобиқа дар варзиш.

ҶОМА I جامه либоси пахтаноки дарозиаш аз зону поён, ки аз рӯй мепӯшанд; **ҷомаи абраастари кампахта, ҷомаи алоча, ҷомаи банорас, ҷомаи беқасаб, ҷомаи зеҳборик, ҷомаи серпахта, ҷомаи боронӣ** ҷомаи обногузар, ки вақти борон мепӯшанд; **ҷомаи хоб** бистари хоб; **ҷомаи корӣ** корҷома, либоси корӣ; **ҷомаи амал пӯшидан** амалӣ гардидан, ба вуҷуд омадан, иҷро гардидан; **ҷома пӯшондан** *ба касе* ҳурмати касеро ба ҷо оварда ба вай ҷома инъом кардан; **ҷома чаппа пӯшидан** дар қаҳру ғазаб будан, оташин будан, якравӣ кардан; **чанд ҷома пеш дарондан** синну солаш калон будан аз касе, таҷрибааш бештар будан аз касе; **ба гап ҷома пӯшондан** гапдон будан, суханпардозӣ кардан; **ҷомаи бомаслиҳат (буридашуда) кӯтоҳ намеояд** (*мақ*); **ҷомаи азо пӯшидан** азо доштан.

ҶОМА II جامه *кит.* ҷом, қадаҳ; кӯза, кӯзаи шароб.

ҶОМАБОБ جامه‌باب матои лоиқ ва муносиб ба-

рои ҷома дӯхтан.

ҶОМАБОФ جامه‌باف *кит.* бофанда.

ҶОМАБОФӢ جامه‌بافی *кит.* бофандагӣ.

ҶОМАБУРОН جامه‌بران чанд рӯз пеш аз тӯй либосвории арӯсро буридану дӯхтан.

ҶОМАВОР جامه‌وار 1. либоси муносиб барои ҷома. 2. матое, ки барои дӯхтани як ҷома кифоя мекунад.

ҶОМАВОРӢ جامه‌واری 1. матои муносиб барои дӯхтани ҷома. 2. як порча матоъ, ки барои як ҷома дӯхтан кифоя бошад: **як ҷомаворӣ сатин.**

ҶОМАГӢ I جامگی либоспулӣ, пули либос; *маҷ.* маош, ротиба, мавоҷиб.

ҶОМАГӢ II جامگی *ниг.* **ҷомавор.**

ҶОМАДАРИДА جامه‌دریده 1. он ки ҷомааш дарида аст. 2. *маҷ.* камбағал, бенаво, муздур.

ҶОМАДАРОН جامه‌دران он ки ҷома медаронад; он ки дар таъминоти каси дигаре бошад, хӯранда, пӯшанда: **нонхӯру ҷомадарон**.

ҶОМАДАРОНӢ جامه‌درانی ҷомаи якдигарро даронидан, либосдаронӣ, занозанӣ.

ҶОМАДОН جامه‌دان қуттии (сандуқчаи) махсуси дастакдор барои андохтани либосворӣ ва чизҳои дигар, чамадон.

ҶОМАДОР جامه‌دار 1. ҷомапӯш, ҷомапӯшида. 2. *таър.* он ки либосвории амирро назорат мекард.

ҶОМАДӮЗ جامه‌دوز он ки ҷома медӯзад, он ки ба духтани ҷома машғул аст.

ҶОМАДӮЗӢ جامه‌دوزی ҷома дӯхтан: **кори (касби) ҷомадӯзӣ, ҷомадӯзӣ кардан**.

ҶОМАЗЕБ جامه‌زیب 1. чизи муносиб барои дӯхтани ҷома (*мас.*, *матоъ*, зеҳ *ва г.*). 2. *маҷ.* одаме, ки ҷома ё либосҳои дигар ба вай мезебад, одами хушқад ва хушнамуд.

ҶОМАКАН جامه‌کن *кит.* ҷое, ки дар гармоба либосҳоро аз тан мекашанд, рахткан.

ҶОМАКОР جامه‌کار ҷомаи корӣ, корҷома.

ҶОМАПӮШ جامه‌پوش он ки ҷома пӯшида бошад, он ки дар тан ҷома дорад.

ҶОМАПӮШОНӢ جامه‌پوشانی 1. ба касе ҷома пӯшонидан. 2. ба касе ҷома инъом кардан (дар тӯй, ҷашн *ва г.*); ◊ **ба сухан ҷомапӯшонӣ** суханпардозӣ.

ҶОМАСАФЕДОН جامه‌سفیدان *таър.* пайравони Муқаннаъ ва шуришиёни Осиёи Миёна ва Хуросон ба муқобили аъроб дар асрҳои VII – VIII *ва г.*

ҶОМАФУРӮШӢ جامه‌فروشی фурӯхтани ҷома, фурӯши ҷома: **бозори (дӯкони, растаи) ҷомафурӯшӣ**.

ҶОМАХОБ جامه‌خواب *кит.* бистар, рахти хоб.

ҶОМАХОНА جامه‌خانه ҷои либосовезӣ, гардероб, ҷолибос.

ҶОМАШӮӢ جامه‌شوئی 1. шустани либос, либосшӯӣ. 2. чизе ки барои ҷомашӯӣ истифода мешавад: **тағораи ҷомашӯӣ, хокаи ҷомашӯӣ, собуни ҷомашӯӣ**. 3. чизҳои, либосҳои шусташаванда; **ҷомашӯии** *касеро* **овардан**.

ҶОМАШӮЙ جامه‌شوی он ки ҷома мешӯяд, либосшӯянда.

ҶОМАШӮЙХОНА جامه‌شوی‌خانه ҷои махсус, ки дар он ҷомашӯӣ мекунанд.

ҶОМЕА *а.* جامعه ҷамъияти одамон, гурӯҳи одамон, иҷтимоъ, ҷамъият.

ҶОМЕАГАРО جامعه‌گرا 1. он ки ба корҳои иҷтимоӣ майл дорад. 2. *с.* он ки манфиатҳои умумиро ҳимоят мекунад.

ҶОМЕАГАРОӢ جامعه‌گرائی ба ҷомеа майл доштан, манфиатҳои одамонро ҳимоя кардан.

ҶОМЕАПАЗИРӢ جامعه‌پذیری қабулкунандаи урфу одат, кирдор, рафтор ва муносибат, иҷтимоӣ будан, зуд бо атрофиён забон ёфтан.

ҶОМЕАСИТЕЗӢ جامعه‌ستیزی аз ҷомеа гурехтан, хилватнишинӣ, бо гурӯҳи одамон забон наёфтан, муошират карда натавонистан.

ҶОМЕАШИНОС جامعه‌شناس олиме, ки ба масъала ва мушкилоти иҷтимоии ҷомеа сару кор дорад.

ҶОМЕАШИНОСӢ جامعه‌شناسی илме, ки ҳаёти иҷтимоии ҷамъиятро меомӯзад.

ҶОМЕЪ *а.* جامع 1. ҷамъкунанда, гирдоваранда. 2. дарбаргиранда, аз худкунанда; **ҷомеъул-**

ҳикоёт дарбаргирандаи ҳикояҳо. 3. маҷмӯъ, ҳама. 4. масҷиди калон: **масҷиди ҷомеъ**.

ҶОМИД *а.* جامد 1. сахт, зич. 2. сахтшуда, яхкарда. 3. *хим.* ғайриорганикӣ. 4. ғайризинда. 5. *грам.* каммаҳсул, сода.

ҶОМИЗ جاميز ҷое дар зери мизи корӣ барои гузоштани китоб, дафтар ва дигар ашёи лозими корӣ.

ҶОМОНДА جامانده 1. он ки аз ҷое ё аз гурӯҳе ақиб мондааст, ҷудоафтода, дурафтода. 2. боқимонда; он чи баъд аз марг аз касе боқӣ мондааст, мерос.

ҶОМОНДАГӢ جاماندگى ҷудо шудан ё дур мондан аз касе ё аз гурӯҳе, дурафтодагӣ, ҷудомондагӣ.

ҶОМПАЙМО جامپيما он ки шаробнӯширо дӯст дорад, арақхӯр, майхора.

ҶОН جان 1. олами рӯҳии дохилии инсон, ки ҳамчун як чизи шартӣ ва мавҳум тасаввур мешавад ва онро сабаби зиндагӣ мешуморанд, рӯҳ, равон. 2. умуман, як чизи мавҳуме, ки сабаби зиндагии ҳамаи ҷондорон тасаввур мешавад, василаи асосии зиндагӣ; **бо ҳавли ҷон** аз тарси зиёд; **талвосаи ҷон**; **ваҳми ҷон** тарсу ваҳм барои ҳифзи зиндагӣ. 3. ҳаёт, зиндагӣ; **ҷон гарав ҷома гарав** (*мақ.*) вақте гуфта мешавад, ки бо ҳар роҳе кореро иҷро кардан хоҳанд; **дили одаткарда балои ҷон** (*мақ.*). 4. *маҷ.* дил, қалб; **аз мағзи ҷон** бо самими дил; **ба ҷон** аз таҳти дил; **ба (бо) ҷону дил** аз самими қалб, бо самимияти тамом. 5. *маҷ.* одами хеле наздик, хеш ё фарзанд; ҷону ҷигар. 6. муроҷиат ба тарзи навозиш, эҳтиром ва таъкиди наздикӣ, азиз, киромӣ: **ҷони бобо!, ҷони ширин!, эй ҷон!, эй ҷони ман!, ҷӯраи ҷон** ҷӯраи қарин. 7. моҳият, асос, мағз; **ҷони гапро гуфтан** моҳияти гапро гуфтан. 8. пасванди навозиш ва эҳтиром: **додарҷон, модарҷон, муаллимҷон; ҷони одам** одами хеле хуб, одами меҳрубон ва шафиқ; **балои ҷон** а) офати ҷони одам; б) боиси ташвиш, заҳмат, ранҷ, бадбахтӣ *ва г.*; **ҷон аз бадан баромадан** мурдан, тамом шудан; **ҷон ҳузур кардан** роҳат кардан, кайф кардан; **ҷон ба каф гирифтан** фидокорӣ кардан, ҷонбозӣ кардан, аз хатар натарсида коре кардан; **ҷон ба лаб расидан (омадан)** қариб ба мурдан расидан, сахт ба танг омадан; **ҷон ба саломат бурдан** зинда халос шудан аз таҳлукае; **ҷон ба хатар андохтан** зиндагии худро ба хавф мондан, ба кори хавфнок иқдом кардан; **ҷон бахшидан** а) боиси мадор ва қувват шудани чизе ба касе; б) фидо шудан, қурбон шудан; **ҷон ба ҳалқ овардан** ба мурдан наздик кардан, хеле дилтанг ва безор кардан аз коре; **ҷон бохтан** ҷон фидо кардан, ҷон нисор кардан дар иҷрои коре, дар мубориза; **ҷон гирифтан** а) қувват пайдо кардан; б) равнақ ёфтан, ба ҳаракат даромадан; **ҷон гарав мондан** ба мурдан розӣ шуда кореро анҷом додан; **ҷон дар амон мондан** саломат мондан, таҳлукае набудан барои зиндагӣ; **ҷон даромадан** *ба касе* қувват пайдо шудан дар касе, шавқу иштиёқ пайдо шудан барои коре; **ҷон дар рамақ доштан** ҳанӯз зинда будан; **ҷон додан** а) мурдан; б) қурбон шудан; в) таслим шудан, сар фуровардан; **ҷон дода ҷон гирифтан** сахт задухӯрд кардан; **ҷон доштан** а) зинда будан; б) асос доштан, сабаб доштан; **ҷони** *касе* **баромадан** а) мурдан; б) сахт хашмгин шудан; **ҷони** *касеро* **бахшидан** зинда монондан, ҳукми куштани касеро бекор кардан; **ҷони** *касеро* **халос кардан** раҳоӣ додан, озод кардан касеро (аз қайде, ташвише, хатаре *ва г.*); **ҷони** *касе* **ҳалок будан** дар ғами чизе будан, дар талвосаи чизе будан; **ҷони худро дареғ надоштан** ҷон фидо кардан, фикри зинда мондани худро накардан; **ҷони худро халос кардан** саломат халос шудан, наҷот ёфтан; **ҷон кандан** а) дар ҳолати назъ будан, дар дами марг будан; б) азобу машаққат кашидан, сахт кӯшидан барои коре; **ҷон коҳондан** азоб кашидан, ранҷ бурдан, заҳмати бисёр кашидан; **ҷонро ба ҷаббор додан** мурдан, ба мурдан розӣ шудан; **ҷон фидо кардан** ҳаёти худро бахшидан, ранҷу заҳмати бисёр кашидан барои коре; **ҷон ситондан** ҷон гирифтан, куштан; **ҷон супурдан** мурдан, ҳалок шудан; **ҷон қурбон кардан** худро фидо кардан; **ҷон-ҷон гуфтан** аз самими қалб розӣ шудан, бо камоли майл маъқул донистан; **аз сад ҷон як ҷонаш ҳам халос нашудан** вақте гуфта мешавад, ки аз халосии касе ҳеҷ умеде набошад; **аз ҷон андешидан** ғами зиндагии худро хӯрдан, дар бораи ҳаёти худ фикр кардан, аз ҷони худ тарсидан; **аз ҷон безор кардан** сахт ба танг овардан; **аз ҷони худ гузаштан** а) аз баҳри зиндагӣ гузаштан; б) ҷон фидо кардан; **аз ҷон сер кардан** касеро безор

кардан, ба танг овардан; **аз ҷон сер шудан** аз тангӣ ва вазнинии аҳвол ба мурдани худ розӣ шудан, сахт ба танг омадан; **ба фикри молу ҷон шудан** дар ғами чизу чора ва саломатии худ будан; **ба ҷони** *касе* **расидан** безор шудан аз чизе, хеле ба танг омадан аз чизе; **ба ҷони** *касе* **қасд кардан** дар паи нест кардани касе шудан; **ба ҷон омадан** безор шудан, ба танг омадан; **ба ҷон расондан** безор кардан; ба ҷону ҳолаш намондан маҷбур кардан касеро; **ба ҷон ҷабр кардан** худро ба азоби сахт мондан, худро сахт азият додан; **дард аз ҷон гузаштан** сахт дар азоб будан аз озоре; **дар ғами ҷон будан** дар фикри зиндагии (зинда мондани) худ будан; **дуои ҷони** *касеро* **кардан** саломатию беҳбуди касеро хостан; **то ҷон дар тан будан** то зинда будан; **то ҷон доштан** а) то зинда будан; б) бо тамоми қувва; **як тану як ҷон шудан** муттаҳид шудан.

ҶОНАВАР جانور *ниг.* **ҷонвар**.

ҶОНАК جانک *калимаи навозиш аз* **ҷон**: **ҷонаки ширинам**.

ҶОНАМБАРО جانمبرا *гуфт.* ниҳоят зихна ва ҳарис, хасиси гузаро.

ҶОНАМОЗ جانماز *ниг.* **ҷойнамоз**.

ҶОНАФЗО(Й) (جانافزا(ی руҳафзо, зиндагибахш.

ҶОНАФРӮЗ جانافروز хурсандибахш, ба ваҷд оваранда.

ҶОНАФШОН جانافشان *ниг.* **ҷонсупор**.

ҶОНАФШОНӢ جانافشانی ҷонсупорӣ, ҷонфишонӣ.

ҶОНБАР جانبر 1. ҷонгир, ҷонрабо, кушанда. 2. *маҷ.* мафтункунанда.

ҶОНБАРОР جانبرار ҷонгиранда, кушанда, маҳвкунанда.

ҶОНБАХШ جانبخش 1. ҳаётбахш, фараҳбахш. 2. он ки барои касе ё коре худро фидо мекунад, ҷонфидо, фидокор.

ҶОНБИН جانبین бинандаи ҷон, бинандаи дил; ботинбин, дақиқбин, нозукбин.

ҶОНБОЗ جانباز муборизи диловар, фидокор.

ҶОНБОЗӢ جانبازی ҷон фидо кардан, ҷон дареғ надоштан, фидокорӣ; **бо ҷонбозӣ** фидокорона, ҷон дареғ надошта (коре кардан); **ҷонбозӣ кардан** фидокорӣ кардан, аз қурбон шудан натарсида коре кардан.

ҶОНБОЗОНА جانبازانه фидокорона, ҷонро дареғ надошта.

ҶОНБОХТА جانباخته ҷонбозанда, ҷонбоз, фидокор, қурбоншаванда.

ҶОНВАР جانور 1. ҳар чизи зинда ғайр аз инсон. 2. *маҷ.* одами бад ва бешуур, одами ҳайвонхислат.

ҶОНВАРАК جانورک ҷонвари хурд, ҷонзоти хурд: **ҷонвараки баҳрӣ**.

ҶОНВАРДОР جانوردار *кит.* сайёд, шикорчӣ.

ҶОНВАРШИНОС جانورشناس олиме, ки ғайр аз инсон чизҳои дигари зиндаро меомӯзад.

ҶОНВАРШИНОСӢ جانورشناسی илме, ки дар бораи ҳайвонот баҳс мекунад, зоология.

ҶОНГАЗО(Й) (جانگزا(ی *кит.* 1. осебрасондаи ҷон, ҷонкоҳ. 2. кушанда.

ҶОНГИР جانگیر ҷонбарор, кушанда: **тири ҷонгир**.

ҶОНГИРИФТА جانگرفته ҷондароварда, қувватгирифта, беҳтаршуда.

ҶОНГУДОЗ جانگداز гудозандаи ҷон, обу адокунандаи ҷон, ҷонгусил, ҷонкан, ҷонкоҳ: **азоби ҷонгудоз, мусибати ҷонгудоз, озори ҷонгудоз, тири ҷонгудоз, фарёди ҷонгудоз, оҳи ҷонгудоз**.

ҶОНГУДОЗОНА جانگدازانه хеле пуразоб, хеле сахт,бо як азоб, бо душвориву мушкилӣ.

ҶОНГУЗАР جانگذر аз ҷон гузаранда, ҷонгусил, ҷонкан, кушанда: **тири ҷонгузар**.

ҶОНГУСИЛ جانگسیل ҷонгудоз, ҷонкан, кушанда; **шабохуни ҷонгусил**.

ҶОНДАРОЗӢ جاندرازی *кит.* умрдарозӣ.

ҶОНДЕҲ جانده ҷонбахш, зиндагибахш.

ҶОНДОДА جانداده ҷонфидо, фидокор.

ҶОНДОР I جاندار 1. ҳар чизе ки ҷон дошта бошад, зинда. 2. ҳайвон, чорпо: **моли ҷондор**. 3. ҷоннок, қувватнок.

ҶОНДОР II جاندار он ки барои амният ва эминии шахсе масъул аст, силоҳдор, ароқдор;

нигаҳбон, посбон.

ҶОНДОРАК جاندارک тасғири ҷондор, ҷондори хурд.

ҶОНДОРУ جان‌دارو 1. нӯшдору, подзаҳр, доруи зидди заҳр, тарёк. 2. *маҷ.* май, шароб.

ҶОНЗОД جانزاد *ниг.* **ҷонзот**.

ҶОНЗОТ جانذات 1. ҷондор, ҳар чизи зинда. 2. кас, одам.

ҶОНИБ *а.* جانب 1. тараф, сӯй, самт. 2. *маҷ.* ашхос, одамон; **аз ҷониби...** а) аз сӯи..., аз самти...; б) аз тарафи..., аз номи...; **аз ҷониби** *касе* **кор кардан**; в) ба ҷои..., ба номи..., аз тани...; **ба ҷониби**... ба тарафи...; **ин ҷониб** а) то ин дам, то ин вақт, ин тараф, ин сӯ; б) банда, камина; **ҷониби** *чизеро* **тарҷеҳ кардан (додан)** чизеро беҳтар шумурдан, чизеро бартар шумурдан, тарафи чизеро гирифтан; **ҷониби** *чизе* **шудан** ба сӯи чизе рафтан; **ба ҷониби дигар гардондан (тофтан)** ба сӯи дигар тофтан.

ҶОНИБДОР جانب‌دار тарафдор, ҳаводор, дастгир.

ҶОНИБДОРӢ جانب‌داری тарафгирӣ, ҳимоя, дастгирӣ дар вақти муайян.

ҶОНИШИН I جانشین 1. он ки ба ҷои касе дар вақти набудани ӯ кор мебарад. 2. он ки ба каси дигар барои бурдани кор ёрӣ мерасонад, кофил, муовин: **ҷонишини мудир, ҷонишини раис, ҷонишини сардор**. 3. ёвар, мададгор, давомдиҳанда.

ҶОНИШИН II جانشین *грам.* ҳиссаи нутқе, ки ба ҷои исму сифату шумора меояд.

ҶОНИШИНӢ جانشینی ҷонишин будан, муовинӣ, кофилӣ.

ҶОНӢ I جانی 1. самимӣ, ҳақиқӣ, содиқ, босадоқат: **бародари ҷонӣ, дӯсти ҷонӣ, ҷӯраи ҷонӣ**. 2. қаттол, бераҳм: **душмани ҷонӣ.**

ҶОНӢ II *а.* جانی ҷинояткунанда, ҷинояткор.

ҶОНКАН جان‌کن он ки аз дилу ҷон кор мекунад, меҳнатдӯст, фидокор.

ҶОНКАНӢ جان‌کنی 1. азобу машаққати сахт, талвосаи марг, ҳолати назъ. 2. *маҷ.* ҳаракати пурмашаққат, зӯрзании пуршиддати боазоб.

ҶОНКАНОНА جان‌کنانه дар ҳолати ҷонканӣ, ҳаракати ниҳоят бошиддат аз ҳавли ҷон.

ҶОНКОҲ جان‌کاه 1. ҷонгусил, ҷонгудоз, пурдард, пуразоб: **нолаи ҷонкоҳ, овози ҷонкоҳ, оҳи ҷонкоҳ, садои ҷонкоҳ, фарёди ҷонкоҳ**. 2. кушанда, марговар, ҷонбарор: **найзаи ҷонкоҳ**.

ҶОНКОҲОНА جان‌کاهانه ҷонкоҳ, безоркунанда ва тоқатшикан: **умедвориҳои ҷонкоҳона**.

ҶОНКОҲОНӢ جان‌کاهانی ҷон коҳонидан, ташвиш, заҳмат.

ҶОННИСОР جان‌نثار нисоркунандаи ҷон, ҷонфидо, фидокор.

ҶОННИСОРӢ جان‌نثاری нисор кардани ҷон, фидокорӣ, ҷонфидоӣ.

ҶОННИСОРКУНАНДА جان‌نثارکننده *ниг.* **ҷоннисор**.

ҶОННИСОРОНА جان‌نثارانه ба тарзи ҷоннисорӣ, фидокорона.

ҶОННОК جاناک 1. ҷондор, зинда; **қувваи ҷоннок** қувваи зинда. 2. боҳаракат, пурҷӯш, пурхурӯш, гарму ҷӯшон, боравнақ; **ҷоннок гузаронидан (дарсро, машғулиятро)**; **ҷоннок кардан**; **ҷоннок гардонидан** (кореро, амалеро).

ҶОННОКӢ جاناکی 1. зинда будан, ҷон доштан. 2. пурҷӯшӣ, пурхурӯшӣ, гарму ҷӯшонӣ, равнақдорӣ.

ҶОНО جانا эй ҷон (*мухотаб*).

ҶОНОЗОР جان‌آزار озордиҳандаи ҷон, ҷонкоҳ, азобдиҳанда.

ҶОНОЗОРӢ جان‌آزاری амалу шуғли ҷонозор.

ҶОНОН جانان маҳбуб, маҳбуба, маъшуқ, маъшуқа.

ҶОНОНА جانانه маҳбуба, маъшуқа.

ҶОНОСО جاناسا ҷоноромкунанда, оромбахши руҳу ҷон.

ҶОНОФАРИН جان‌آفرین 1. *д. сифати* Худо. 2. *маҷ.* ҷонбахш, рӯҳбахш, зиндакунанда, соҳибҳунар, соҳибистеъдод.

ҶОНОҶОН جاناجان маҳбуб, дӯстдор, меҳрубон, азиз: **ватани ҷоноҷон, дӯсти ҷоноҷон**.

ҶОНПАНОҲ جان‌پناه ҷонпарвар, ҷонбахш; *ки-*

ноя аз роҳату ҳаловатдиҳанда.

ҶОНПАРВАР جانپرور ҷонбахш, рӯҳафзо, роҳатбахш, ҳаловатбахш.

ҶОНПАРДОЗ جانپرداز дилрабо, шавқовар, ҷаззоб.

ҶОНСАБИЛ جانسبیل 1. он ки ҷонаш зоеъ шудааст, ҷонфигор. 2. *маҷ.* бадбахт: **одами ҷонсабил**.

ҶОНСАРАК جانسرک *гуфт.* 1. саросема, беқарор. 2. саросемавор, беқаророна, аз ҳавли ҷон, бо ошуфтагии тамом.

ҶОНСАХТ جانسخت тоқатовар, тобоваранда, бобардошт, устувор: **дарахти ҷонсахт, одами ҷонсахт, растании ҷонсахт**.

ҶОНСАХТӢ جانسختی сахтҷонӣ, пояндагӣ, дерпоӣ, зуд барҳамнахӯрандагӣ: **ҷонсахтии урфу одатҳои кӯҳна**.

ҶОНСЕР جانسیر он ки аз ҷони худ сер шудааст, он ки аз ҷон безор шудааст, азобдида.

ҶОНСИПОР جانسپار *ниг.* **ҷонсупор**.

ҶОНСИПОРӢ جانسپاری *ниг.* **ҷонсупорӣ**.

ҶОНСИПОРОНА جانسپارانه *ниг.* **ҷонсупорона**.

ҶОНСИПӮЗ جانسپوز *кит.* нигаҳдорандаи ҷон, аз мурдан нигоҳдоранда, нигаҳдори ҷон.

ҶОНСИТОН جانستان 1. ҷонгир, кушанда. 2. ҷонгудоз, ҷонгусил, бисёр сахт.

ҶОНСИТОНӢ جانستانی ҷонгирӣ, ҷон гирифтан, кушандагӣ, қатл.

ҶОНСУПОР جانسپار он ки кореро фидокорона иҷро мекунад, он ки ба касе, ба коре ба тамом дода шудааст; фидокор, ҷонфидо, ҷонбахш, содиқ.

ҶОНСУПОРӢ جانسپاری ҷон фидо кардан, фидокорӣ, ҷонбахшӣ, ҷонфидоӣ; **ҷонсупорӣ кардан** фидокорӣ нишон додан, ҷон фидо кардан.

ҶОНСУПОРОНА جانسپارانه фидокорона, ҷонфидоёна, ҷонбахшона: **ҷонсупорона** *коре* **кардан.**

ҶОНСӮЗ جانسوز 1. сӯзонандаи ҷон, азобдиҳанда: **гармии ҷонсӯз, оташи ҷонсӯз**. 2. он ки барои касе ё коре ҷонашро фидо мекунад, фидокор, ниҳоят ғамхор ва дилсӯз: **модари ҷонсӯз, одами ҷонсӯз.** 3. пурсӯз, пуразоб, пуралам, аламнок: **ишқи ҷонсӯз, нолаи ҷонсӯз, оҳи ҷонсӯз**.

ҶОНСӮЗӢ جانسوزی 1. пурсӯзӣ, пураламӣ, пуразобӣ, ҷонгудозӣ. 2. ғамхорӣ, дилсӯзӣ: **ҷонсӯзӣ кардан ба** *касе*, *чизе*; **ҷонсӯзӣ кардан дар ҳаққи** *касе*, *чизе*.

ҶОНСӮЗОНА جانسوزانه фидокорона, дилсӯзона, аз таҳти дил: **ҷонсӯзона кор кардан**.

ҶОНТАЛВОСА جانتلواسه *гуфт.* дар талвосаи ҷон, аз тарси ҷон: **ҷонталвоса дасту по задан**.

ҶОНФАЗО جانفزا *ниг.* **ҷонфизо**.

ҶОНФАЗОӢ جانفزائی *кит.* ҷонафзоӣ, рӯҳафзоӣ, равонбахшӣ.

ҶОНФАЗОЯНДА جانفزاینده *кит.* ҷонафзо, рӯҳафзо, зиндагибахш, ҳаётбахш.

ҶОНФАРСО(Ӣ) جانفرسا(ی) 1. ҳалокатовар, кушанда: **тири ҷонфарсо, ҳуҷуми ҷонфарсо**. 2. ҷонфигор, пуразоб, пурмашаққат: **кори ҷонфарсо, роҳи ҷонфарсо**.

ҶОНФАРСОӢ جانفرسائی ҷонгудозӣ, ҷонкоҳӣ.

ҶОНФИГОР جانفگار афгор ва хастакунандаи ҷон, сахт азобдиҳанда.

ҶОНФИДО جانفدا фидокор, ҷонсупор.

ҶОНФИДОЁНА جان فدایانه *ниг.* **ҷонфишонӣ**.

ҶОНФИДОӢ جانفدائی фидокорӣ, ҷонсупорӣ: **ҷонфидоӣ кардан**.

ҶОНФИЗО جانفزا ҷонафзо, рӯҳафзо, фараҳбахш, роҳатбахш, ҳаётбахш.

ҶОНФИШОН جانفشان ҷонфидо, ҷоннисор, фидокор, ҷонбахш, ҷонсупор.

ҶОНФИШОНӢ جانفشانی 1. фидокорӣ, ҷонбахшӣ, ҷонсупорӣ, қурбон шудан. 2. ғамхорӣ, дилсӯзӣ.

ҶОНХАРОШ جانخراش ҷонфигор, ҷонсӯз: **нолаи ҷонхарош, фарёди ҷонхарош**.

ҶОНШИКОР جانشکار шикоркунандаи ҷон, ҷонситон.

ҶОНШИКОФ جانشکاف ҷонсӯз, ҳалокатовар: **тири ҷоншикоф**.

ҶОНШУМУРӢ جانشمری ҳисоби сари оила, гурӯҳи мардум *ва г.*, оморгирии аҳолӣ.

ҶОПОНӢ جاپانی *мансуб ба* **ҷопон**; японӣ: **рӯймоли ҷопонӣ**.

ҶОР I جار 1. овоз, садо, фарёд. 2. хабар, хабардиҳӣ, даракдиҳӣ: **ҷор андохтан, ҷор задан, ҷор кашидан** бо овози баланд чизеро эълон кардан (*хабар додан, шунавондан, ба ҳама маълум кардан*).

ҶОР II *а.* جار ҳамсоя.

ҶОРЗАН جارزن *ниг.* **ҷорчӣ**.

ҶОРИГАРДИДА جاری گردیده ҷоришуда.

ҶОРИКУНАНДА جاری کننده он ки чизеро ҷорӣ мекунад, он ки чизеро амалӣ ва умумӣ мегардонад.

ҶОРИШАВАНДАГӢ جاری‌شوندگی дорои қобилияти ҷорӣ шудан, ба равон шудан қобил будан (*дар бораи* моеъ).

ҶОРИШАВӢ جاری‌شوی 1. ҷорӣ шудан, равон шудан; **ҷоришавии об.** 2. татбиқ; амалӣ шудан; умумӣ ва ҳаётӣ гаштан.

ҶОРИЯ I *а.* جاریه *кит. муаннаси* **ҷорӣ**; **лаҳзаи ҷория** лаҳзаи гузарон.

ҶОРИЯ II *а.* جاریه *кҳн.* 1. духтар. 2. канизак.

ҶОРӢ جاری 1. равон, раванда, гузаранда, муруркунанда: **оби ҷорӣ**. 2. амалӣ, маъмул: **таомули ҷорӣ.** 3. дар вақти ҳозира амалкунанда, дар айни ҳол ҳаракаткунанда ва мавҷуд, ҳозира: **кори ҷорӣ**, **масъалаи ҷорӣ, панҷсолаи ҷорӣ**, **соли ҷорӣ**, **тартиботи ҷорӣ**, **ҳисоби ҷорӣ (дар ҳисобарорӣ)**; **ҷорӣ гаштан (гардидан)** ҷорӣ шудан; **ҷорӣ доштан** маъмул гардонидан; **ҷорӣ кардан** а) равон кардан; б) рехтан; в) амалӣ гардонидан, ба ҳаракат даровардан, маъмул кардан, татбиқ гардондан: **дигаргунӣ ҷорӣ кардан, тартиб ҷорӣ кардан, ҷорӣ намудан ҷорӣ кардан; ҷорӣ шудан** а) равон шудан (*мас., об ва г.*); б) амалӣ гаштан, татбиқ шудан, барқарор гаштан, ба ҳаракат даромадан; в) гузаштан, мурур кардан: **ҷорӣ шудани вақт, ҷорӣ шудани рӯз**.

ҶОРӮБ جاروب асбоби рӯфтурӯб, ки аз шохаҳои баъзе гиёҳҳо баста тайёр мекунанд; **ҷорӯб задан (кардан)** рӯфтан, рӯфта тоза кардан.

ҶОРӮБАЛАФ جاروب‌علف алафи ҷорӯб, алафе, ки барои ҷойрӯбӣ истифода мешавад.

ҶОРӮББАНД جاروب‌بند он ки ҷорӯбро баста тайёр мекунад.

ҶОРӮББУТТА جاروب‌بته буттаи ҷорӯб, буттае, ки аз он ҷорӯб мебанданд.

ҶОРӮБДУМ جاروب‌دم ҳайвоне, ки думаш монанди ҷорӯб дарози пахн аст.

ҶОРӮБЗАН جاروب‌زن касе, ки ҷорӯб мезанад, он ки рӯфтурӯб мекунад.

ҶОРӮБӢ جاروبی *мансуб ба* **ҷорӯб**; бутаҳои барои ҷорӯббандӣ муносиб.

ҶОРӮБКАШ جاروب کش *ниг.* **ҷорӯбзан**.

ҶОРӮБКАШӢ جاروب کشی ҷорӯбзанӣ.

ҶОРӮБМОНАНД جاروب‌مانند он чи ба ҷорӯб монанд аст.

ҶОРӮБНОРАСИДА جاروب‌نارسیده норӯфта, рӯбучиннашуда.

ҶОРӮБРИШ جاروب‌ریش серриш, паҳнриш: **марди ҷорӯбриш**.

ҶОРЧӢ جارچی *ниг.* **ҷарчӣ**.

ҶОСИЛИҚ *ю.* جاثلیق 1. пешвои руҳонии насрониёни католик, ки аз усқуф болотар меистод. 2. насронӣ, масеҳӣ.

ҶОСУС *а.* جاسوس хабаркаши махсус, ҷустуҷӯ карда хабардиҳандаи аҳволи ягон давлат ё мамлакат ба одамони дахлдори давлати дигар, хабаркаши сиёсии махфӣ.

ҶОСУСӢ جاسوسی амали ҷосус, касби ҷосус, ҷосус будан, аҳволи мамлакатеро ба мамлакати дигар хабар додан: **кори ҷосусӣ, ҷосусӣ кардан**.

ҶОФИРОЙ جافی‌رای *кит.* он ки ният ва қасди ҷафокорӣ дорад, ҷафоандеш, ҷафокор.

ҶОФӢ *а.* جافی *кит.* ҷафокор, ҷафопеша.

ҶОХСУК//ҶОХШУК جاخسوک//جاخشوک доси ғалладаравӣ.

ҶОҲ جاه 1. мартаба, мақом, дараҷаи баланд, рутба, мансаб: **ҷоҳу маснад**. 2. шаъну шавкат, шӯҳрат, дастгоҳу дабдаба; **ҷоҳу ҷалол** қадру эътибор, давлату шавкат.

ҶОҲДӮСТ جاه‌دوست мартабапараст, мансабпараст.

ҶОҲИЛ *а.* جاهل 1. нодон, бедониш, бефаҳм. 2. бемаърифат, бефарҳанг, мутаассиб.

ҶОҲИЛИЯТ *а.* جاهلیت 1. *таър.* давраи тоисломии таъриху адабиёти араб. 2. давраи бутпарастӣ. 3. *ниг.* **ҷоҳилӣ**.

ҶОҲИЛӢ جاهلی 1. ҷаҳолат, нодонӣ. 2. таассуб, мутаассибӣ, бемаърифатӣ, бефарҳангӣ.

ҶОҲИЛОНА جاهلانه 1. ҷоҳилвор, ба таври ҷоҳилон: **ҷоҳилона коре кардан, ҷоҳилона фарёд кардан**. 2. ҷоҳилӣ, нодонӣ, бефарҳангӣ, бемаданиятӣ: **таассуби ҷоҳилона**.

ҶОҲПАРАСТ جاه‌پرست мансабпараст, мансабдӯст, мартабахоҳ.

ҶОҲПАРАСТӢ جاه‌پرستی мансабпарастӣ.

ҶОҲПАРАСТОНА جاه‌پرستانه шӯҳратпарастона, мансабпарастона.

ҶОҲТАЛАБ جاه‌طلب *ниг.* **ҷоҳпараст**.

ҶОҲТАЛАБӢ جاه‌طلبی *ниг.* **ҷоҳпарастӣ**.

ҶОҲТАЛАБОНА جاه‌طلبانه *ниг.* **ҷоҳпарастона**.

ҶОҲҶӮ(Й) جاه‌جو(ی) *ниг.* **ҷоҳпараст**.

ҶОШ جاش *кит.* нон.

ҶОШДОН جاشدان сандуқи нон, нондон.

ҶУББА جبّه *кҳн.* ҷомаи болопӯши васеи дароз.

ҶУББАХОНА جبه‌خانه *кҳн.* анбори аслиҳа.

ҶУБН I *а.* جبن *кит.* панир.

ҶУБН II //**ҶУБУН** *а.* جبن//جبون *кит.* тарсончакӣ, буздилӣ.

ҶУБРОН *а.* جبران *кит.* 1. товон. 2. пур кардани ҷои чизи талафшуда.

ҶУБРОНПАЗИР جبران‌پذیر қобили ҷуброн, барқароршавандагии талафшуда.

ҶУБРОНПУЛӢ جبران‌پولی пуле, ки дар ивази чизи талафшуда диҳанд.

ҶУВОЗ جواز дастгоҳест иборат аз кундаи миёнкофтаи калон ва тири сутунӣ, ки ба он асп ё говро баста чарх занонда аз кунҷид, зағир *ва г.* равған мекашанд: **ҷувози равғанкашӣ, аспи ҷувоз, ҷувози дари хона** *киноя аз* гови дӯшоӣ.

ҶУВОЗКАШ جوازکش 1. он ки дар ҷувоз равған мекашад. 2. ҳайвоне, ки ба ҷувоз мебанданд: **аспи ҷувозкаш, гови ҷувозкаш**.

ҶУВОЗКАШӢ جوازکشی ба воситаи ҷувоз равған кашидан.

ҶУВОЗКУНДА جوازکنده 1. кундаи ҷувоз. 2. *маҷ.* одами ғафси дағал.

ҶУВОЗРОН جوازران *ниг.* **ҷувозкаш.**

ҶУВОЗТАРОШ جوازتراش устои ҷӯбтароше, ки бисёртар кундаи ҷувоз метарошад.

ҶУВОЗТАРОШӢ جوازتراشی амалу шуғли ҷувозтарош.

ҶУВОЗХОНА جوازخانه ҷое, ки дар он бо ҷувоз равған мекашанд.

ҶУВОЛ جوال халта ё тӯрбаи калон, ки аз қанор хурдтар буда дар он ғалла ва чизҳои дигар меандозанд; **ҷувол-ҷувол** якчанд ҷувол, хеле бисёр; **як ҷувол сухан гуфтан** сухани бисёр гуфтан; **дурӯғро бо ҷуволаш гуфтан** дурӯғи бисёр гуфтан.

ҶУВОЛГӮША جوال‌گوشه хурҷин.

ҶУВОЛДӮЗ جوال‌دوز 1. он ки ҷувол медӯзад. 2. сӯзани калон, ки бо он ҷувол, қанор ва монанди инҳоро медӯзанд.

ҶУВОЛДӮЗӢ جوال‌دوزی амали ҷуволдӯз.

ҶУВОЛЧА جوالچه ҷуволи хурд, халта, линга.

ҶУВОН جوان *гуфт.* 1. *ниг.* **ҷавон**. 2. *кҳн.* амрад, бериш.

ҶУВОНА جوانه *ниг.* **ҷавона** 1.

ҶУВОНБОЗ جوان‌باز *кҳн.* амрадбоз.

ҶУВОНИМАРГ جوانمرگ он ки дар ҷавонӣ мурдааст; *маҷ.* ноком, ба муроднорасида.

ҶУВОНИМАРГБОБ جوانمرگباب *гуфт.* сазовори ҷавонимарг шудан (*дар ҳаққи ҷавони бадкора гуфта мешавад*).

ҶУВОНӢ جوانی *ниг.* **ҷавонӣ**.

ҶУВОНМАРГ جوان‌مرگ *гуфт., ниг.* **ҷавон(и)-марг.**

ҶУВОНМАРД جوان‌مرد *ниг.* **ҷавонмард.**

ҶУВОРИҒУНДОРӢ جواری‌غنداری ҷамъ кардани маҳсули ҷуворӣ, ғундоштани ҳосили ҷуворӣ.

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

ҶУВОРИЗОР جواری‌زار ҷое, ки ҷуворӣ кошта-анд, ҷое, ки ҷуворимакка хеле зиёд аст, киштзори ҷуворӣ.

ҶУВОРИКОР جواری‌کار он ки ҷуворӣ кишт мекунад, коранда ва кишткунандаи ҷуворӣ.

ҶУВОРИКОРӢ جواری‌کاری шуғли ҷуворикор, коридан ва коштани ҷуворӣ.

ҶУВОРИМАККА جواری‌مکّه *ниг.* **ҷуворӣ**.

ҶУВОРИМАККАҒУНДОР جواری‌مکّه‌غندار он ки ҷуворимакка кишта, ҳосилашро ғун медорад; восита ва техникае, ки бо он ҷуворӣ ҷамъоварӣ мекунанд.

ҶУВОРИМАККАҒУНДОРӢ جواری‌مکّه‌غنداری *ниг.* **ҷувориғундорӣ**.

ҶУВОРИМАККАЗОР جواری‌مکّه‌زار майдони кишти ҷуворимакка.

ҶУВОРИМАККАПАРВАР جواری‌مکّه پرور он ки ҷуворимакка кишт мекунад.

ҶУВОРИМАККАПАРВАРӢ جواری‌مکّه‌پروری *ниг.* **ҷуворикорӣ**.

ҶУВОРИПОЯ جواری‌پایه пояи ҷуворӣ.

ҶУВОРИШ جوارش *тиб.* омехтаи доругӣ барои мӯътадил гардондани ҳозима, ҷавориш.

ҶУВОРӢ جواری растаниест ғалладонагӣ, ки пояаш наймонанди ғафс буда, донаҳои сафедаш дар хӯшаи нӯги пояаш ғун мешавад: **ҷувории сафед**.

ҶУҒЗ *а.* جغذ ҷуғз, ҷуғд, бум.

ҶУҒРОФИДОН جغرافی‌دان *ниг.* **ҷуғрофиядон**.

ҶУҒРОФИЯ *ю.* جغرافیه илмест, ки вазъияти кураи Замин, шароити табиӣ, нуфус, захираҳо ва иқтисодиёти онро меомӯзад ва вобаста ба ин соҳаҳои гуногун дорад: **ҷуғрофияи иқтисодӣ, сиёсӣ, табиӣ** *ва г.*

ҶУҒРОФИЯДОН جغرافیه‌دان мутахассиси соҳаи ҷуғрофия; донандаи илми ҷуғрофия.

ҶУҒРОФӢ جغرافی *мансуб ба* **ҷуғрофия: мавқеи ҷуғрофӣ, харитаи ҷуғрофӣ.**

ҶУД *а.* جود ҷавонмардӣ, саховат, бахшиш, эҳсон.

ҶУДО I جدا 1. фосиладор, дур аз ҳам, алоҳида, канда. 2. буридашуда аз чизе, қатъшуда. 3. танҳо; **ҷудо будан** ба таври алоҳида воқеъ будан, дур будан, танҳо будан; **ҷудо гардидан (гаштан)** а) дур шудан, канда шудан; б) маҳрум гаштан; **ҷудо кардан** а) дур кардан, алоҳида карда мондан, сиво кардан; б) буридан, аз ҳам фосиладор гардонидан; в) махсус гардонидан, таъйин кардан; г) интихоб кардан, хоста сара карда гирифтан; ғ) аз ҳам дур гардонидан, маҳрум намудан; д) фарқ кардан, фарқ кунондан, мумтоз ва мушаххас гардонидан; **аз ҳам ҷудо кардан** аз ҳамдигар дур кардан, ба байни ду кас ҷудоӣ андохтан; **ҷудо мондан** дур мондан, канда шуда мондан, танҳо мондан; **ҷудо шудан** а) канда шудан, гусистан, қатъ гардидан, дур афтодан; б) дур афтодан; в) тақсим шудан, аз ҳам бурида шудан; **ҷудо шудан аз зани худ (ё аз шавҳари худ)** якҷоя зиндагӣ накардан бо зани худ (бо шавҳари худ), талоқ додан зани худро (баромадан аз шавҳари худ); **ҷудо шудан** *аз касе, аз чизе* маҳрум шудан аз касе, чизе, гум кардан касеро, чизеро; **ҷудо шуда истодан** фарқ кардан (*ду чиз аз ҳамдигар*), имтиёз доштан нисбат ба дигаре; **ҷудо-ҷудо** алоҳида-алоҳида, ба таври алоҳида.

ҶУДО II جدا *гуфт.* хеле, бисёр, бисёр ҳам, хусусан, аз ҳад зиёд.

ҶУДОГАШТА جداگشته аз ҳамдигар ҷудо шуда.

ҶУДОГӢ جداگی *шакли нодурусти* **ҷудоӣ.**

ҶУДОГОНА جداگانه 1. алоҳида, дигар-дигар. 2. фарқкунанда, дигаргун, махсус, хос; **хислатҳои ҷудогона; ҷудогона-ҷудогона** алоҳида-алоҳида, ҷудо-ҷудо, ба таври алоҳида.

ҶУДОГОНАГӢ جداگانگی дар ҳолати аз ҳам ҷудо ва алоҳида будан, алоҳидагӣ, фарқ.

ҶУДОИАНДОЗӢ جدائی‌اندازی тафриқа андохтан, доштани хоҳиши аз ҳам ҷудо кардан: **сиёсати ҷудоиандозӣ**.

ҶУДОӢ جدائی 1. ҷудо будан, аз ҳам канда ва дур будан; **ҷудоӣ аз хешон**. 2. дурӣ, фироқ, ҳаҷр; **аламӣ ҷудоӣ ва сӯзи фироқ**. 3. фарқ, тафовут.

ҶУДОКУНАК جداکنک 1. асбоби рӯзгор аст, ки барои ҷудо кардани шир ба равған, дӯғ *ва г.* ба кор бурда мешавад. 2. *барқ.* қатъкунак.

ҶУДОКУНАНДА جداکننده 1. он ки ва он чи чи-

зеро аз чизе ҷудо мекунад; **хати ҷудокунанда**. 2. фарқкунанда: **аломати ҷудокунанда**.

ҶУДОНАШАВАНДА جدانشونده тафриқанопазир, он чи ҷудо намешавад: **қисми ҷудонашаванда**.

ҶУДОНАШАВАНДАГӢ جدانشوندگی хосияти ҷудонашаванда.

ҶУДОНОШУДАНӢ جداناشدنی ҷудонашаванда.

ҶУДОШАВАНДА جداشونده он ки ва он чи ҷудо мешавад, тақсимшаванда.

ҶУДОШУДА جداشده 1. кандашуда, буридашуда (аз чизе). 2. маҳрумшуда, дуршуда.

ҶУЗ جز *калимаи истисно* ба ғайр аз, ғайр аз, ғайри..., ғайр; ба истиснои; магар; **ба ҷуз** ғайр аз, ғайри….

ҶУЗВ//ҶУЗЪ *а.* جزو//جزء дастае аз коғази навишташуда ё китоби нашршуда: **ҷузъи таълифӣ, ҷузви чопӣ**.

ҶУЗВБАНД//ҶУЗЪБАНД جزوبند//جزءبند касе, ки ҷузвҳои китобро ба ҳам дӯхта барои муқова тайёр мекунад, саҳифабанд.

ҶУЗВБАНДӢ//ҶУЗЪБАНДӢ جزوبندی//جزءبندی ҷузвҳои китобро барои муқова ба ҳам дӯхтан: **ҷузъбандӣ кардан**.

ҶУЗВАДОН جزوه‌دان *ниг.* **ҷузвдон**.

ҶУЗВГИР//ҶУЗЪГИР جزوگیر//جزءگیر *ниг.* **ҷузвдон**.

ҶУЗВДОН جزودان//جزءدان ҷилди картонӣ ё чармин барои нигоҳ доштани коғазҳо.

ҶУЗВИЁТ *а.* جزویات *ниг.* **ҷузъиёт**.

ҶУЗВӢ جزوی *ниг.* **ҷузъӣ**.

ҶУЗҒУН جزغون *бот.* як навъ растании пӯстлохи сафед дошта.

ҶУЗОМ *а.* جذام *кҳн., тиб.* бемории махав, хӯра.

ҶУЗЪ *а.* جزء 1. пораи чизе, ҳисса, қисм; *муқоб.* **кул(л)**. 2. *ниг.* **ҷузв**.

ҶУЗЪАН *а.* جزءاً як қисм, порае аз…

ҶУЗЪБАНД جزءبند *ниг.* **ҷузвбанд**.

ҶУЗЪБАНДӢ جزءبندی *ниг.* **ҷузвбандӣ**.

ҶУЗЪИЁТ *а.* جزئیات *ҷ.* **ҷузъӣ**; 1. чизҳои ҷузъӣ, чизҳои хурд ва андак. 2. тафсил, тафсилот, баёни ҳама қисмҳои матлабе. 3. *кҳн.* шеър ва адабиёт (*дар истилоҳи мадрасаҳои Бухоро*).

ҶУЗЪИЁТБАЁНӢ جزئیات‌بیانی ҷузъ ба ҷузъ, қисм ба қисм ва нукта ба нукта гуфта додан; ба тафсил нақл кардан.

ҶУЗЪӢ جزئی 1. *мансуб ба* **ҷузъ**. 2. қисм, ҳисса, пора, майда, хурд, қисми ғайри асосӣ; *муқоб.* **куллӣ**; **кори ҷузъӣ, қисми ҷузъӣ, ҷузъӣ ва куллӣ; маслиҳатҳои ҷузъӣ** маслиҳатҳои оид ба майда-чуйдаҳои масъалае; **масъалаҳои ҷузъӣ** масъалаҳои ғайриасосӣ.

ҶУЛ(Л) *а.* جل болопӯши аспу хар *ва г.*; **ҷулу ҷиҳоз (ҷаҳоз)** а) афсори асп, шутур *ва г.*; б) чизу чора, лахту лухт, чизҳои майда-чуйда; **ҷулу пӯстак** лоқу пар, чизҳои майда-чуйда.

ҶУЛАСО *а.* جلسا *ҷ.* **ҷалис**.

ҶУЛБОН جلبان *бот.* як навъ гиёҳи яксола ё бисёрсола аз оилаи лӯбиёиҳо.

ҶУЛҒУНДӢ جلغندی аловмон, гулахӣ, оташмон, хидматрасони ҳаммом бо либосҳои пора–пора ва сиёҳи равғанмонанд.

ҶУЛДУ *м.* جلدو инъом, бахшиш.

ҶУЛДУРПӮШ جلدرپوش *гуфт.* жандапӯш, либосаш дарида.

ҶУЛЛА جلّه навъе аз занбӯруғ.

ҶУЛ(Л)ОБ جلاب шарбати қанд, ки бо гулоб омехтаанд ва хосияти доруӣ дорад.

ҶУЛУС *а.* جلوس *кҳн.* 1. нишастан. 2. бар тахти подшоҳӣ нишастан, ибтидои подшоҳии касе; **ҷулус кардан** бар тахти подшоҳӣ нишастан, подшоҳ шудан.

ҶУЛҲУНДИПӮШ جلهندی‌پوش *гуфт.* даридалибос, жандапӯш, либосҳояш даридаи чиркин.

ҶУЛҲУНДӢ جلهندی *гуфт.* дарида, ҷиғда-ҷиғда, тикка-тикка (либос).

ҶУЛҶУЛ *а.* جلجل 1. зангӯлаи хурд, ки ба доираву нақора ё гардани ҳайвонот мебанданд. 2. доира, даф.

ҶУМАК جمک нӯли чойник, офтоба, лӯлаи об *ва г.*

ҶУМАКШИКАСТА جمک‌شکسته нулаш шикаста (*мас.*, *чойник*).

ҶУМАЛ *а.* جمل *ниг.* **абҷад**.

ҶУМБИДАН جمبيدن *шакли гуфтугӯии* **ҷунбидан**.

ҶУМЛА *а.* جمله 1. ҳама, ҳамагӣ; **ҷумлаи**... ҳамаи..., тамоми.... 2. гурӯҳ, тӯда, доира; **аз ҷумла** аз ин гурӯҳ, аз ин ҳисоб, дар он миён; **аз ҷумлаи**... а) аз гурӯҳи..., аз қабили…; **бар ҷумлаи**... ба ҳамаи...; **аз ин (он) ҷумла** аз ин ҳисоб, инчунин. 3. *грам.* як калима ё якчанд калимаи аз ҷиҳати грамматикӣ ва овоӣ муташаккил, ки як фикри томро ифода мекунад: **ҷумлаи сода, ҷумлаи мураккаб, ҷумлаи хабарӣ, ҷумлаи саволӣ, ҷумлаи хитобӣ, ҷумлаи пайрав; ҷумла-ҷумла** бо ҷумлаҳои алоҳида, қисм-қисм.

ҶУМЛАБАНДӢ جمله‌بندى 1. *грам.* сохти ҷумла. 2. тарзи гуфтор, шакли ифодаи фикр.

ҶУМЛАГӢ جملگى ҳамагӣ, ҳама, тамом, тамомӣ.

ҶУМЛАПАРДОЗ جمله‌پرداز 1. он ки фикрашро хуб ифода мекунад, суханпардоз. 2. устоди сухан, суханвар.

ҶУМЛАСОЗӢ جمله‌سازى *ниг.* **ҷумлабандӣ**.

ҶУММАК جمّک *ниг.* **ҷумак**.

ҶУМОДЕУЛАВВАЛ جمادى‌الاوّل номи моҳи панҷуми солшумории қамарии мусулмонӣ, ҷамодиулаввал.

ҶУМОДЕУЛОХИР جمادى‌الآخر номи моҳи шашуми солшумории қамарии мусулмонӣ, ҷамодиулохир.

ҶУМОДЕУУСОНӢ جمادى‌الثانى *ниг.* **ҷумодеулохир**.

ҶУМҲУД *а.* جمهود *кит.* яхбандӣ.

ҶУМҲУР *а.* جمهور гурӯҳи мардум, ҳама.

ҶУМҲУРИХОҲ جمهورى‌خواه тарафдори давлатдории ҷумҳуриявӣ.

ҶУМҲУРИЯВӢ جمهوريوى *мансуб ба* **ҷумҳурӣ**: **рӯзномаи ҷумҳуриявӣ**.

ҶУМҲУРИЯТ جمهوريت *ниг.* **ҷумҳурӣ**.

ҶУМҲУРӢ جمهورى 1. кишвар ё давлате, ки роҳбари аввали вай интихобист; **Ҷумҳурии Тоҷикистон**. 2. саросарӣ, умумиҷумҳурӣ ҷумҳуриявӣ: **Кумитаи ҷумҳурии истилоҳот**.

ҶУМҶУМА جمجمه *кит.* косахонаи сар.

ҶУМҶУМАМОҲӢ جمجمه‌ماهى *зоол.* як навъи моҳӣ.

ҶУМЪА *а.* جمعه номи як рӯзи ҳафта, ки баъди панҷшанбе ва пеш аз шанбе меояд, рӯзи одина; **намози ҷумъа** *д.* намозе, ки рӯзи ҷумъа хонда мешавад.

ҶУМЪАБОЗОР جمعه‌بازار бозоре, ки танҳо рӯзҳои ҷумъа баргузор мешавад.

ҶУМЪАХОНӢ جمعه‌خوانى *д.* хондани намози ҷумъа.

ҶУНБАНДА جنبنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷунбидан.** 2. ҳаракаткунанда, ҷондор.

ҶУНБИДАН جنبيدن 1. ҳаракат кардан, ба ҳаракат даромадан. 2. рафтан, аз ҷое ба ҷое рафтан. 3. *маҷ.* кор кардан, ба кор машғул шудан; **ёрои (мадори) ҷунбидан надоштан** беқувват будан, беҳолу бемадор будан.

ҶУНБИШ جنبش 1. ҳаракат, аз ҷое ба ҷое шудан, ҷунбидан, ба ҳаракат даромадан: **ҷунбиши одам, ҷунбиши шохҳои дарахт**. 2. *маҷ.* кор, шуғл; **ҷунбиши рӯзгор**; **ҷунбиш додан** ҷунбонидан, ҳаракат додан; **ҷунбиш кардан** ба ҳаракат даромадан; **ҷунбиш хӯрдан** (якбора) ҳаракат кардан, ҷунбидан; **ба ҷунбиш даромадан** а) ба ҳаракат даромадан, ҳаракат кардан; б) қувват гирифтан; **ба ҷунбиш овардан** ба ҳаракат даровардан; **ба ҷунбиш омадан** ба ҳаракат даромадан.

ҶУНБОН جنبان *ниг.* **ҷунбонак**.

ҶУНБОНАК جنبانک ҷунбанда, ноустувор, лиқҷонак: **дандони ҷунбонак, ҷунбонак шудан**.

ҶУНБОН(И)ДАН جنباندن//جنبانيدن 1. чизеро ба ҷунбиш даровардан, чизеро ба ҳаракат даровардан (андохтан); **ҷунбондани шоху баргҳои дарахтон**. 2. чизеро ин тарафу он тараф рост кардан; **гаҳвора ҷунбондан; китф ҷунбондан** изҳори тааҷҷуб кардан; **лаб ҷунбондан** оҳиста чизе гуфтан; **сар ҷунбондан** а) салом додан; б) бо ҳамин ишора чизеро тасдиқ кардан; в) изҳори норизогӣ ё сарзаниш кардан.

ҶУНБОНИШ جنبانش *ниг.* **ҷунбонидан**.

ҶУНБУҶӮЛ جنبوجول дар ҷунбиш будан, ба

коре машғул шуда истодан, дар ҳаракат будан: **ҷунбуҷӯл доштан: ҷунбуҷӯл кардан: дар ҷунбуҷӯл будан**.

ҶУНГ جنگ *кҳн.* дафтаре, ки ба он ашъори шоирон навишта шудааст, баёз.

ҶУНД *а.* جند лашкар, сипоҳ, қӯшун.

ҶУНУБ *а.* جنوب *д.* он ки баъд аз муомилаи заношӯӣ ғусл накарда бошад, касиф, нопок.

ҶУНУД *а.* جنود *ҷ.* **ҷунд**.

ҶУНУН *а.* جنون ҷиннигӣ, девонагӣ.

ҶУНУНДОР جنوندار девонаавзоъ, ҷиннифеъл, девона.

ҶУНУНКАДА جنونکده ҷиннихона; **ин ҷунункада** *киноя аз* дунё.

ҶУНУНМИЗОҶ جنونمزاج девонамизоҷ, девонатабъ, девонаавзоъ.

ҶУНУНОВАР جنونآور амал ё маводе, ки ба девонагӣ бурда мерасонад.

ҶУНУНОМЕЗ جنونآمیز *ниг.* **ҷунуновар.**

ҶУР جر *гуфт.* навъ, хел, қисм.

ҶУРГА//ҶИРГА//ҶАРГА *т.* جرگه 1. ҳалқа задан, давра кашидан, ҳалқавор қатор шудани мардум; давра задани мардум барои дар миёна гирифтани сайд. 2. анҷуман, анҷуманороӣ: **ҷиргаи қабоили Афғонистон**.

ҶУРҒОТ جرغات шири туршонидашуда, ки баъди таровиши обаш чакка мешавад; **ҷурғот хобондан; ба ҳар ош ҷурғот шудан** гунаи дигари **ба ҳар ош қатиқ шудан**.

ҶУРҒОТАК جرغاتک *бот.* яке аз гулҳои ҷурғотак.

ҶУРҒОТИН جرغاتین *ниг.* **ҷурғотӣ**.

ҶУРҒОТӢ جرغاتی *мансуб ба* **ҷурғот**; ҷурғот ҳамроҳшуда, ҷурғот рехташуда (*мас.*, *ягон хели хӯрок*).

ҶУРМ *а.* جرم гуноҳ, айб; **ҷурм доштан** гуноҳ доштан, гунаҳгор будан.

ҶУРМОНА جرمانه *ниг.* **ҷарима**.

ҶУРМШИНОС جرمشناس *ҳуқ.* мутахассиси соҳаи корҳои ҷиноятӣ.

ҶУРМШИНОСӢ جرمشناسی *ҳуқ.* илмест, ки воситаву василаҳои махсуси ҷамъ кардан, тадқиқ ва муайян намудани далелҳои судиро таъйин мекунад.

ҶУРЪА *а.* جرعه миқдори як дам кашиданӣ аз ҳар як чизи нӯшиданӣ; миқдори андак аз ҳар чизи нӯшиданбоб, як қулт: **ҷуръаи об, як ҷуръа май, як ҷуръа чой**.

ҶУРЪАДОН جرعهدان *кит.* зарфи шароб, қадаҳи шароб, шаробдон.

ҶУРЪАКАШ جرعهکش соқӣ, бодарез.

ҶУРЪАНӮШ جرعهنوش шаробхӯр, майнӯш, майхӯр.

ҶУРЪАРЕЗ جرعهریز 1. пиёлаи майхӯрӣ. 2. соқӣ.

ҶУРЪАТ *а.* جرئت//جرأت ҷасорат, далерӣ, нотарсӣ; **ҷуръат додан** ҷасорату далерӣ бахшидан; **ҷуръат доштан** ҷасорат доштан, натарсидан, тарс надоштан; **ҷуръат кардан** натарсида кореро иҷро кардан, ҷасорат нишон додан; **ҷуръат пайдо кардан** ҷасорат ёфтан, натарсидан дар иҷрои коре.

ҶУРЪАТНОК جرئتناک соҳибҷасорат, нотарс, ҷасур, далер.

ҶУРЪАТТАЛАБ جرئتطلب ягон коре, ки иҷрояш ҷуръат металабад.

ҶУССА جثّه бадан, тан, пайкар, ҷасад: **ҷуссаи бузург, ҷуссаи лоғар, ҷуссаи назарногир**.

ҶУССАДОР جثّهدار паҳлавонҷусса, қавиҳайкал, бузургҷусса.

ҶУССАКАЛОН جثّهکلان *ниг.* **ҷуссадор**.

ҶУСТАН جستن 1. ҷӯёи чизе шудан, кофтан, ҷустуҷӯ кардан: **баҳона ҷустан, даво ҷустан, чора ҷустан, фурсат ҷустан**. 2. хостан, пурсидан: **мадад ҷустан, маслиҳат ҷустан**.

ҶУСТОР جستار *кит.* ҷустуҷӯ, кофтуков, пурсуков.

ҶУСТУҶӮ(Й) جستجو(ی) 1. кофтуков; **ба ҷустуҷӯи...** ба кофтукови...; **бо ҷустуҷӯй...** бо кофтуков, бо пурсуҷӯ, бо пурсиш. 2. пурсуҷӯй, пурсиш: **ҷустуҷӯ кардан, дар ҷустуҷӯ афтодан**. 3. талаб, хост; **дар ҷустуҷӯи** *чизе* дар талаби чизе, барои чизе.

ҶУСТУҶӮКУНАНДА جستجوکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷустуҷӯ кардан**. 2. он

ки ҷустуҷӯ мекунад, ҷӯянда.

ҶУТ جوت *бот.* як навъ гиёҳи тордорест, ки аз лифи вай матоъҳои дағал ва арғамчин бофта мешавад.

ҶУФТ جفت 1. ду дона аз як чиз, ҳар чизи дугона аз қабили пойафзор, либосворӣ *ва г.*; **як ҷуфт кафш (мӯза), як ҷуфт куртаю эзор, як ҷуфт гӯшвора**. 2. ду барзагов, ки барои шудгор кардани замин ба юғ баста мешавад: **ҷуфти гов: як ҷуфт барзагов; ҷуфт бастан** говҳоро ба юғ бастан; **ҷуфт рондан** бо ҷуфт замин шудгор кардан. 3. нару модаи ҳар чиз. 4. ҳамсар, ҳамболин, зану шӯй; **сари** *касеро* **ҷуфт кардан** хонадор кардан касеро, зандор ё шавҳардор кардан касеро. 5. ҳамроҳ, шарик; **ҷуфт гаштан (гардидан)** бо чизе ҳамроҳи чизе шудан. 6. рақами ҷуфт, шумори ба ду бе каср тақсимшаванда; *муқоб.* **тоқ**: **адади ҷуфт, рақами ҷуфт; ҷуфт-ҷуфт** дутоӣ, дуто-дуто.

ҶУФТА جفته ҷуфтак, лагад; **ҷуфта задан** ҷуфтак задан, бо ду пои ақиб баробар лагад задан.

ҶУФТАК جفتک 1. лагадзанӣ бо ҳар ду пой. 2. ба ҳеҷ чиз нигоҳ накарда гурехтан; **ҷуфтак задан** а) лагад задан; б) якбора ва бо ҷаҳидан гурехтан.

ҶУФТАКЗАНОН جفتکزنان лагадзанон.

ҶУФТАН جفتن 1. ҷуфт–ҷуфт мувофиқ шудан. 2. як чизро ба ду қисми баробар тақсим карда болои ҳам гузоштан.

ҶУФТАНГУШТ جفتانگشت пои баъзе аз парандаҳо, ки ду ангушт доранд (*мас.*, *шутурмург*).

ҶУФТБАНД جفتبند абзоре, ки аз ду ҳалқа ва занҷирае барои бастани чорпоён (аспу хар, гов…) дар тавила ва ё ҷои дигар иборат аст.

ҶУФТБАРОРОН جفتبراران маъракаи ҷуфт баровардан дар оғози киштукор.

ҶУФТБОШӢ جفتباشی *таър.* дар гузашта як навъ андоз буд аз сари ҳар як чорпо.

ҶУФТГАР جفتگر он ки заминро бо барзагов шудгор мекунад.

ҶУФТГАРӢ جفتگری амали ҷуфтгар.

ҶУФТӢ جفتی якҷо шудан, ҳамроҳ шудан, наздик шудан (нар ва мода); **ҷуфтӣ кунондан** наздик кунондан барои наслгирӣ.

ҶУФТОНА جفتانه *ниг.* **ҷуфтбошӣ**.

ҶУФТРАНДА جفترنده рандаи хурде, ки барои суфта кардан истифода мешавад.

ҶУФТРОН جفتران он ки ҷуфт меронад, он ки бо ҷуфт замин шудгор мекунад.

ҶУФТРОНӢ جفترانی ҷуфт рондан, замин рондан, шудгор кардан: **вақти ҷуфтронӣ, ҷуфтронӣ кардан**.

ҶУФТСУМ جفتسم баъзе аз ҳайвоноте, ки суми пояшон ба ду қисми баробар тақсим шудааст (*аз қабили* гов, буз *ва г.*).

ҶУФТСУМОН جفتسمان чорпоёне, ки суми ҷуфт доранд (гов, гӯсфанд).

ҶУҲАЛО *а.* جهلا *ҷ.* **ҷоҳил**.

ҶУҲҲОЛ *а.* جهّال *ҷ.* **ҷоҳил**.

ҷӯ(й) جو(ی) 1. *асоси замони ҳозира аз* **ҷустан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* ҷӯянда, ҷустуҷӯкунанда: **савобҷӯй, баҳонаҷӯй, донишҷӯ…**

ҶӮ جو *ниг.* **ҷӯй**.

ҶӮБОР جوبار *ниг.* **ҷӯйбор**.

ҶӮГАК//ҶӮКАК جوگک//جوکک ҷӯҷа; мурғаки бисёр майда; гунҷишк.

ҶӮГИХОНА جوگیخانه ҷои зисти ҷӯгиҳо, маҳалли ҷӯгиҳо.

ҶӮГӢ جوگی лӯлӣ, аз қавми лӯлӣ.

ҶӮЁ جویا ҷӯянда, кобанда, пурсуҷӯкунанда; **ҷӯё будан** дар ҷустуҷӯи чизе будан; **ҷӯё шудан** а) кофтан, кофтуков кардан; б) пурсон шудан, пурсидан, пурсиш кардан; **ҷӯёи ҳолу аҳвол шудан** ҳолу аҳвол пурсидан.

ҶӮЁН جویان 1. ҷӯянда, кофтуковкунанда; талабанда; **ҷӯён шудан** кофтуков кардан, пурсуҷӯ кардан. 2. дар ҳолати ҷустан.

ҶӮЙ جوی замини (роҳи) ба дарозӣ кандашуда (ба таври табиӣ кофта), ки дар он об ҷорӣ мешавад, наҳри хурд: **ҷӯи обёрӣ, ҷӯи равон, ҷӯй кандан, ҷӯй кофтан, ҷӯй баровардан.**

ҶӮЙБОР جویبار 1. ҷои ҷӯяш бисёр. 2. ҷӯи калон, анҳор, ки ҷӯйҳои дигар аз он об мегиранд; **ба ҷӯйбори** *касе* **об омадан** *маҷ.* ханди-

дани бахт ба рӯи касе, омад кардани кори касе.

ҶӮЙБОРӢ جويباری *мансуб ба* **ҷӯйбор**.

ҶӮЙБОРКАНӢ جويبارکنی кандани маҷрои ҷӯи нав.

ҶӮЙБОРТОЗАКУНӢ جويبارتازه‌کنی одатан дар баҳорон ҷӯйборонро аз сангу гил тоза кардан.

ҶӮЙКАН جوی‌کن он ки ҷӯй меканад, ҷӯйков.

ҶӮЙКАНӢ جوی‌کنی ҷӯй кандан, ҷӯй кофтан.

ҶӮЙКОВ جويکاو касе ки ҷӯй меканад, ҷӯйкан.

ҶӮЙКОВӢ جويکاوی ҷӯй кофтан, ҷӯйканӣ.

ҶӮЙТОЗАКУНӢ جوی‌تازه‌کنی ҷӯйро кофта аз лойқа тоза кардан.

ҶӮЙЧА جويچه ҷӯи хурд.

ҶӮЙЧАБОЗӢ جويچه‌بازی ҷӯйча канда бозӣ кардани кӯдакон дар ҷои сероб.

ҶӮЛ جول **:ҷӯлу пӯстак** чизу чора; майда чуйда, кӯрпаву болишт, ҷул.

ҶӮЛИДА جوليده 1. парешон, ба ҳам омехта, печу тобхӯрда (*сифати мӯй*) (*дурусташ жӯлида*). 2. касе ё чизе, ки ба ягон чизи чиркин олуда бошад: **ба лой ҷӯлида; ба хок ҷӯлида**.

ҶӮЛИДАМӮ(Й) جوليده‌مو(ی) дорои мӯйи парешону ба ҳампечида.

ҶӮЛИДАН جوليدن олуда шудан, оғуштаи чизе шудан, ба ҳам печидан.

ҶӮЛОН(И)ДАН جولاندن//جولانيدن *шакли бавоситаи* **ҷӯлидан**; олуда кардан, оғуштаи чизе кардан: **ба хок ҷӯлондан**.

ҶӮЛОҲ(А) جولاه//جولاهه *кҳн.* 1. бофанда. 2. тортанак.

ҶӮЛОҲАК جولاهک 1. *шакли тасғири* **ҷӯлоҳ**, бофанда. 2. тортанак, анкабут.

ҶӮР I جور 1. мувофиқ, мутобиқ, ҳамовоз, ҳамоҳанг (будани чизе ба чизе); **бо ҷӯр** бо як овоз, бо як оҳанг, бо ҳамовозӣ; **ҷӯр гардидан** ҷӯр шудан; ҷӯр кардан ҳамоҳанг кардан, ҳамовоз намудан (чизеро бо чизи дигар, *мас.*, *оҳангро ё ягон асбоби мусиқӣ*), бо ҳам мутобиқ гардонидан; **ҷӯр шудан** а) ҳамоҳанг гаштан, мувофиқ шудан ба оҳанг ё овози чизи дигар; б) *маҷ.* ҳамроҳ шудан, дӯст гардидан. 2. хушвақт ва тандуруст (будани касе).

ҶӮР II جور *зоол.* як навъ парандаест булбулмонанд аз гурӯҳи гунҷишкон.

ҶӮРА جوره дӯст, рафиқ, ошно: **ҷӯраи қарин, ҷӯраи ҷонӣ, ду ҷӯра, ҷӯраи обногузар** *гуфт.* рафиқи хеле наздик; **ҷӯра шудан** дӯст гаштан (бо якдигар). 2. ду порчаи як матоъ, ки як либосворӣ мешавад: **як ҷӯра алоча, як ҷӯра беқасаб**.

ҶӮРАБОЗ جوره‌باز шахсе, ки бо дигарон ҷӯрагӣ мекунад, касе ки ошнои бисёр дошта вақташро бештар бо онҳо мегузаронад.

ҶӮРАБОЗӢ جوره‌بازی 1. муносибати ҷӯрагии ҳамсолон, бо айшу ишрат вақтгузаронии мардони ҳамсол. 2. *маҷ.* дар коре риояи хотири ҷӯраи худро кардан.

ҶӮРАГӢ جورگی дӯстӣ, рафоқат, ошноӣ; **ҷӯрагӣ кардан** дӯстӣ доштан.

ҶӮРАҚАНДӢ جوره‌قندی яке аз навъҳои харбуза: **харбузаи ҷӯрақандӣ**.

ҶӮРКУНАНДА جوره‌کننده он ки асбобҳои мусиқиро мувофиқи қоидаи мусиқӣ ҷӯр мекунад.

ҶӮРОБ جوراب пайпоқи пахтагин ё синтетикӣ.

ҶӮРОББОФ جوراب‌باف он ки ҷӯроб мебофад, бофандаи ҷӯроб.

ҶӮРОББОФӢ جوراب‌بافی ҷӯроб бофтан, ҷӯроб тайёр кардан: **дастгоҳи ҷӯроббофӣ, коргоҳи ҷӯроббофӣ**.

ҶӮРТАКИГӮЙ جورتکی‌گوی *шева.* чизеро барқасд гӯянда, ба тарзи ҳазл суханкунанда.

ҶӮРХОНӢ جورخوانی ҷӯр шуда хондан, ҳамоҳанг шуда хондан, хор.

ҶӮУЛБАҚАР *а.* جوع البقر *ниг.* **ҷӯулкалб**.

ҶӮУЛКАЛБ *а.* جوع‌الکلب бемории пурхӯрӣ, ки гирифтори ин беморӣ бо хӯрдан сер намешавад.

ҶӮРШАВАНДА جورشونده он ки ва он чи ҷӯр мешавад, ҳамоҳангшаванда.

ҶӮҶА جوجه ҷӯҷа, бачаи мурғ, бачаи парандагон: **ҷӯҷа баровардан, ҷӯҷа хобондан**.

ҶӮҶАБАРОРАК جوجه‌برارک *гуфт.* инкубатор.

ҶӮҶАБАРОРӢ جوجه‌براری баровардани ҷӯҷа нисбат ба замон ё макон: **давраи ҷӯҷабарорӣ, мошини ҷӯҷабарорӣ**.

ҷӯш جوش *асоси замони ҳозира аз* **ҷӯшидан**.

ҶӮШ I جوش 1. ҷӯшидани об ва моеоти дигар бо таъсири оташ, ҳар чизи гарм ва тафсон; **оби ҷӯш; дар ҷӯш будан** дар ҳолати ҷӯшиш будан, ҷӯшида истодан. 2. хурӯш, туғён, шӯр, ғалаён; **ҷангу ҷӯш** ҷанг дар ҳолати ғалаёни ҳиссиёт; **ҷангу ҷӯшу ғавғо** ғалаён, талотум. 3. *маҷ.* ғазаб, қаҳр, хашм. 4. *маҷ.* гармогармӣ, тафс, авҷ; **дар вақти ҷӯши кор**; **ҷӯшу хурӯш** а) шӯру ғавғо; б) шавқу ҳаяҷон; в) гармогармӣ, авҷ, равнақ; **ҷӯш задан** а) фаввора задан, ҷӯшида баромадан; б) туғён кардан, бо туғён ҷорӣ шудан; **дар ҷӯш будани дарё**; в) ба ҳаяҷон омадан; г) авҷ кардан, дар равнақ будан; **аз ҷӯш мондан** а) аз ҷӯшидан мондан, хунук шудан; б) аз авҷ фаромадан, гармиашро гум кардан; **ба ҷӯш даромадан** ба ҷунбишу ҳаракат омадан; **ба ҷӯш овардан** ба ҷӯшиш даровардан, ба шӯру ҳаяҷон овардан; **ба ҷӯш омадан** а) ҷӯшидан, ҷӯшиш кардан, туғён кардан; б) ба шӯру ҳаяҷон омадан; **ба ҷӯшу хурӯш овардан** ба ҷунбишу ҳаяҷон даровардан, ба шавқу завқ даровардан.

ҶӮШ II جوش пайвастан (*ду филизро ба воситаи ҷӯшдиҳӣ*); **ҷӯш додан** ба ҳам пайвастани ду чизи филизӣ, кафшер кардан.

ҶӮША I جوشه ранги сурхи шингарфӣ барои ранг кардани чизҳои моеъ.

ҶӮША II جوشه ҷои нав кафшершуда.

ҶӮШАГАРӢ جوشه‌گری ба ҳам васл – кафшер кардани филизҳо ба воситаи ҷӯшдиҳӣ.

ҶӮШАНДА جوشنده чизе ки меҷӯшад, туғёнкунанда; **дарёи ҷӯшанда.**

ҶӮШЗАНОН جوشزنان *феъли ҳол аз* **ҷӯш задан**; дар ҳолати ҷӯш задан.

ҶӮШИДАН I جوشیدن 1. ба ҷӯш омадани об ё моеи дигар бо таъсири оташ ё ҳарорати дигар. 2. фаввора зада баромадани об ва чизҳои обакии дигар аз зери замин. 3. ба сабаби дер истодан дар ҳолати табиӣ туршида ба ҳаракат омадани моеот: **ҷӯшидани сирко, шароб, ҷурғот** *ва г.*. 4. *маҷ.* дамидан, туғён кардан, ба талотум даромадан, хурӯшидан. 5. *маҷ.* ба ҳаяҷон омадан, ба изтироб омадан, дар ғазаб шудан. 6. *маҷ.* равнақу ривоҷ ёфтан, бо авҷу суръат пеш рафтан. 7. *маҷ.* ба шавқ омадан, саъю кӯшиши зиёд пайдо кардан; **деги касе ҷӯшидан** кори касе омад кардан, даромад ва маишати хуб доштан.

ҶӮШИДАН II جوشیدن *гуфт.* дӯшида гирифтани шири гов, буз, гӯсфанд *ва г.*: **гов ҷӯшидан, шир ҷӯшидан**.

ҶӮШИШ جوشش 1. ҷӯшидани об ва чизҳои дигари обакӣ бо таъсири оташ ва ҳарорати дигар. 2. фаввора зада баромадани об. 3. *маҷ.* гармӣ, авҷ, болоравӣ, равнақ. 4. *маҷ.* ҳаяҷон, изтироб. 5. *маҷ.* саъй, кӯшиш. 6. *маҷ.* шиддат, бисёрӣ. 7. дар ҳолати табиӣ туршида дамидани моеот: **ҷӯшиши сирко, ҷӯшиши шароб**.

ҶӮШОӢ جوشائی *гуфт.* дӯшоӣ, ширдиҳанда, дӯшидашаванда: **гови ҷӯшоӣ**.

ҶӮШОН جوشان 1. ҷӯшанда, дар ҳолати ҷӯшидан: **деги ҷӯшон**. 2. гарм, тафсон: **оби ҷӯшон, чойи ҷӯшон.** 3. пуртуғён, пурталотум; **дарёи ҷӯшон**. 4. фавворазананда: **чашмаи ҷӯшон.** 5. дар изтиробу ҳаяҷон, пурҷӯшу хурӯш: **дили ҷӯшон; гарму ҷӯшон** пурҳарорат; **пурсупоси гарму ҷӯшон** пурсупоси самимӣ, аз таҳти дил, бо ҷӯшу хурӯш; **саломи гарму ҷӯшон, суханронии гарму ҷӯшон**.

ҶӮШОНДА جوشانده 1. ҷӯшонидашуда: **оби ҷӯшонда**. 2. пухташуда дар об: **тухми ҷӯшонда**.

ҶӮШОН(И)ДАН جوشاندن//جوشانیدن 1. об ё моеоти дигарро ба воситаи оташ ё ҳарорати дигар ба ҷӯш овардан; об ҷӯшон(и)дан: **шир ҷӯшондан**, *чизеро* **ҷӯшондан.** 2. чизеро дар об ҷӯшонда пухтан: **тухм ҷӯшондан, картошка ҷӯшондан, нахӯд ҷӯшондан**.

ҶӮШОНДАШУДА جوشانده‌شده *ниг.* **ҷӯшонда**.

ҶӮЪ *а.* جوع *кит.* гуруснагӣ.

ҶӮЯ-ҶӮЯ جویه‌جویه *ниг.* **ҷӯяк.**

ҶӮЯ//ҶӮЯК جویه//جویک ҷӯйчаҳои майдони кишт, ки барои обёрӣ кашида мешаванд, хатак: **ҷӯяки пахта, ҷӯяки харбуза, ҷӯяк кашидан; ҷӯя-ҷӯя** *ниг.* **ҷӯяк (ҷӯяк–ҷӯяк).**

ҶӮЯК جویک *ниг.* **ҷӯя**.

ҶӮЯК–ҶӮЯК جویک‌جویک ба ҷӯякҳо тақсимшу-

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

да: **оби ҷӯяк–ҷӯяк**.

ҶӮЯКДАРМИЁН جویک‌درمیان дар байн як ҷӯяк-ро партофта ба дигарӣ гузаштан.

ҶӮЯКДОР جویک‌دار замини киштшудае, ки ҷӯ-як дорад.

ҶӮЯКӢ جویکی он чи марбут ба ҷӯяк аст.

ҶӮЯККАШАК جویک‌کشک *кишов.* олати мах сус, ки бо вай ҷӯяк мекашанд, огардкашак.

ҶӮЯНДА جوینده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **ҷустан**. 2. ҷустуҷӯкунанда, кобанда: **ҷӯяндагони сарватҳои зеризаминӣ; ҷӯянда ёбанда** (*зарб.*). 3. тарафдор, толиб; **ҷӯяндагони сулҳ**.

ҶӮЯНДАГӢ جویندگی ҷустуҷӯ кардан, ҷустуҷӯ-кунандагӣ, кофтуков намудан

Ш

Ш *ҳарфи сиву якуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфи* шин (ش) *ифода мешавад*; *дар ҳисоби абҷад ба адади 300 баробар аст.*

ШААФ *а.* شعف шодӣ, хурсандӣ, хушҳолӣ, шодмонӣ.

ШАБ شب 1. муддати муайян аз фурӯ рафтани Офтоб то баромадани он, ки ҳаво торик мешавад; *муқоб.* **рӯз**. 2. шабона, шабҳангом; **шаби адабӣ** шабнишиние, ки дар он масъалаҳои адабӣ баҳсу муҳокима ва асарҳои адабӣ хонда мешавад; **шабу рӯз** муддати як шабонарӯз; **шаб гузарондан** дар ҷое шабона мондан, хобидан дар ҷое; **шаб шудан** фаро расидани шаб; ◊ **шаб ба хайр** шабро нағз гузаронед (ибораест, ки шабона ҳангоми видоъ гӯянд).

ШАБА I شبه шабона, шабина, дар вақти шаб, шабҳангом.

ШАБА II شبه 1. санги сиёҳи барроқ, ки дар асбобҳои зинатии заргарӣ ба кор бурда мешавад. 2. *маҷ.* сиёҳӣ, тирагӣ, тирагунӣ.

ШАБАГУН شبگون *ниг.* **шабгун**.

ШАБАК شبک *шакли тасғир ва навозиши* **шаб**.

ШАБАКА *а.* شبکه 1. ҳар чизи сӯрох-сӯрох; панҷара; тирезаи шабакадор (сӯрох-сӯрох), ки аз сим ё тахта созанд; тӯри моҳигирӣ. 2. маҷмӯи муассисаҳои ҳамнавъ, ки дар доираи маълуме ҷо гирифта кор мекунанд: **шабакаи роҳи оҳан**, **шабакаи якуми телевизион**.

ШАБАКАДОР شبکه‌دار дорои шабака; дорои сӯрох буда.

ШАБАКАДОРӢ شبکه‌داری шабакадор будан; дорои сӯрохҳо будани панҷара.

ШАБАКИЯ *а.* شبکیه *тиб.* яке аз пардаҳои дохили чашм.

ШАБАКӢ شبکی шабона, шабонгоҳ.

ШАБАНГӢ شبنگی *гуфт.* 1. *мансуб ба* **шаб;** он чи дишаб рух дода буд. 2. дирӯза.

ШАБАФРӮЗ شب‌افروز 1. шабро равшанкунанда; **моҳи шабафрӯз** моҳе, ки бо партави худ шабро равшан мекунад. 2. кирми шабтоб.

ШАБАФРӮЗӢ شب‌افروزی **:шабафрӯзӣ кардан** шабро равшан кардан, чароғон кардани шаб.

ШАБАҲ I *а.* شبح сиёҳии шакли одам ё чизе ки аз дур дида мешавад; сиёҳӣ, суроб.

ШАБАҲ II شبه *ниг.* **шаба** I.

ШАБАҲМОНАНД شبح‌مانند *мансуб ба* **шабаҳ** I; ба суроб монанд.

ШАБАҲРАНГ شبه‌رنگ сиёҳранг.

ШАБАЪ *а.* شبع серӣ.

ШАББЕДОРӢ شب‌بیداری дар шаб бедор будан, бедорхобӣ, шабзиндадорӣ.

ШАББОДА شب‌باده боди нарми бегоҳонӣ, насими форами шабона; боди сабук.

ШАББОШ شب باش касе, ки шабро ҳам дар ҷои кор мегузаронад; **шаббош будан** шабона ҳам

кор кардан.

ШАББӮ(Й) (شب‌بو(ی *бот.* гиёҳи баландсоқае, ки гулҳои сабзи зебо ва муаттар дорад.

ШАБГАРД شب‌گرد 1. он ки шаб гардиш мекунад; **дузди шабгард** дузде, ки шабона ба дуздӣ даст мезанад. 2. посбони шабона.

ШАБГАРДӢ شب‌گردی 1. шабона гардиш (саёҳат) кардан. 2. дар шаб посбонӣ кардан.

ШАБГАҲ شبگه *кит.* шабҳангом, шабона.

ШАБГИР شب‌گیر *кит.* 1. сафар кардан саҳаргоҳи барвақт. 2. саҳаргоҳ, ҳангоми саҳар, субҳи барвақт; **гоҳи шабгир** вақти саҳар, вақти бомдод. 3. шабона, ҳангоми шаб (*то саҳар*); **нолаи шабгир** нолаи шабона (*то саҳаргоҳ*).

ШАБГИРГОҲ شب‌گیرگاه *кит.* саҳаргоҳ.

ШАБГИРӢ شب‌گیری *мансуб ба* **шабгир**; **боди шабгирӣ** боди шабгиранда ва шамоли саҳаргоҳӣ.

ШАБГОҲ شبگاه *ниг.* **шабгаҳ**.

ШАБГУЗАРОНӢ شب‌گذرانی *исми амал аз* **шаб гузаронидан**; шабона дар ҷое манзил кардан ва хоб рафтан.

ШАБГУН شبگون чун шаб тираву сиёҳ, сияҳранг; сиёҳ, тира.

ШАБДАР شبدر *бот.* гиёҳест себарга аз ҷинси юнучқа, ки хӯроки чорпоёни алафхӯр аст, себаргаи сурх.

ШАБДАРАВ شب‌درو дарав дар шабҳангом, шаб даравидан, дарави шабона.

ШАБДАРМИЁН شب‌درمیان коре, ки як шаб мешавад ва шаби дигар намешавад: **шабдармиён посбонӣ кардан**.

ШАБДАРТУРШАК شب درترشک *гуфт.* навъе аз юнучқа.

ШАБДЕЗ شبدیز *кит.* 1. номи аспи Хисрави Парвиз, ки сиёҳранг будааст. 2. *маҷ.* асп. 3. *киноя аз* **шаб**. 4. номи яке аз навоҳои сигонаи Борбад.

ШАБДИЗ شبدیز *ниг.* **шабдез** 1., 2.

ШАБДОР شبدار *ниг.* **шабдар**.

ШАБЕХУН شبیخون ҳамлаи ногаҳонӣ дар шаб; ҳуҷуми ногаҳонии шабона ба душман; **шабехун задан** шабона ногаҳон ҳуҷум кардан ба душман.

ШАБЕҲ *а.* شبیه монанд, мисл, назир, моно.

ШАБЁЗА شبیازه *кит., ниг.* **шабпарак**.

ШАБЗИНДАДОР شب‌زنده‌دار он ки шаб бедор бошад, шаббедор.

ШАБЗИНДАДОРӢ شب زنده داری бедор будан дар шаб; азоби шаббедориро кашидан; **шабзиндадорӣ кардан** шаб нахобида ба коре машғул будан.

ШАБИКА *а.* شبیکه *кит.* тӯри дом, тӯри сайёдӣ, ки бо он парандаҳо, ҳайвонҳо, моҳӣ *ва г.* сайд мекунанд.

ШАБИНА شبینه *мансуб ба* **шаб**; шабона, дишаба, шабангӣ.

ШАБИСТОН شبستان 1. хонаи хоб, хобхона. 2. ҳарамсаро.

ШАБИХУН شبخون *ниг.* **шабехун**.

ШАБКОР شبکار он ки шаб кор мекунад, корманди басти шабона.

ШАБКОРӢ شبکاری кор кардан дар шаб; **шабкорӣ кардан** шабона кор кардан.

ШАБКУК شبکوک *кит.* гадое, ки шабона болои манора баландӣ, теппа ё дарахте баромада, як-як мардуми шаҳр ё маҳалларо дуо мекардааст, то садақа диҳанд.

ШАБКУЛОҲ شب‌کلاه як навъ каллапӯши сабук, ки ҳангоми хоб ё шаб дар сар мекунанд.

ШАБКӮР شب‌کور он ки ба беморнии шабкӯрӣ мубталост.

ШАБКӮРӢ شب‌کوری яке аз бемориҳои чашм, ки гирифтори он шабҳо дар рӯшноии заиф чизеро намебинад.

ШАБМОНДА شبمانده боқимондаи хӯроки шаб ё дирӯз пухташуда: **оши шабмонда.**

ШАБНАВАРД شب‌نورد **:чароғи шабнавард** фонуси дастӣ.

ШАБНАМ شبنم рутубате, ки шабона ё саҳар ба рӯи гиёҳҳо, сабза ва гулҳо мерезад; **шабнам рехтан (фаромадан)** пайдо шудани намӣ дар рӯи наботот ва гиёҳҳо.

ШАБНАМО شبنما чизе, ки дар шаб саҳехтар метобад; дар шаб тобанда.

ШАБНАМХӮРДА شبنم‌خورده гулу гиёҳ ва алафе, ки бар он шабнам нишаста бошад.

ШАБНИШИН شب‌نشين он ки дар шабнишинӣ иштирок дорад.

ШАБНИШИНӢ شب‌نشينى 1. шабона даври ҳам ҷамъ шуда маҳфил оростани дӯстон. 2. меҳмонӣ дар шаб, шабгузаронӣ бо сӯҳбат ва дилхушӣ.

ШАБОБ *а.* شباب *кит.* ҷавонӣ.

ШАБОБАТ شبابت *ниг.* **шабоб: давраи шабобат**.

ШАБОВЕЗ شب‌آويز **:мурғи шабовез** гӯё мурғе будааст, ки тамоми шаб ба як по истода фарёд мекашидааст ва ба ривояте, гӯё то чакраи хун аз гулӯяш начакад, хомӯш намешудааст; онро мурғи ҳақгӯй ё мурғи ҳақ ҳам меноманд.

ШАБОНА شبانه ҳангоми шаб, шабонгоҳӣ, ба вақти шаб: **посбони шабона**, **хӯроки шабона**; **мактаби шабона** мактабе, ки дар он шаб дарс мехонанд.

ШАБОНАРӮЗ شبانه‌روز як шабу як рӯз, 24 соат.

ШАБОНАРӮЗӢ شبانه‌روزى амали беисти шабонарӯз: **хизмати шабонарузӣ**.

ШАБОНАХОН شبانه‌خوان он ки шабона таҳсил мекунад; ◊ **мурғи шабонахон** мурғе, ки шаб нағмасароӣ мекунад.

ШАБОНГАҲ//ШАБОНГОҲ شبانگه//شبانگاه ҳангоми шаб, шабҳангом.

ШАБОНГОҲӢ شبانگاهى шабона, ҳангоми шаб; *мансуб ба* **шабонгоҳ**: **оҳангҳои шабонгоҳӣ**.

ШАБОНРӮЗ شبانروز *ниг.* **шабонарӯз**.

ШАБОРӮЗ شباروز *ниг.* **шабонарӯз**.

ШАБОРӮЗӢ شباروزى **:даври шаборӯзӣ** мурури замон, гузаштани вақт.

ШАБОХУН شباخون *ниг.* **шабехун**.

ШАБОҲАНГ شباهنگ 1. мурғи саҳар, мурғи саҳархон; булбул. 2. ситораи субҳ, ситораи корвонкаш (Сирус). 3. *маҷ.* шаб, шабонгоҳ.

ШАБОҲАНГОМ شباهنگام *кит., ниг.* **шабҳангом**.

ШАБОҲАТ *а.* شباهت шабеҳ будан, монанд будан, монандӣ; **шабоҳат доштан** монанд будан.

ШАБОШАБ شباشب ҳангоми шаб, шабона, дар шаб.

ШАБПАЙМО شب‌پيما *кит.* 1. шабгард, шабрав, дар вақти шаб гарданда, роҳпаймо дар шаб. 2. *маҷ.* он ки шаби дароз аз ишқ ва ҳиҷрони ёр бесабру тоқат қадам мезанад, ошиқи шабзиндадор.

ШАБПАРА//ШАБПАРАК شب‌پره//شب‌پرک кӯршабпарак, хаффош, муши паррон.

ШАБПАРАСТ شب‌پرست парастандаи шаб, дӯстдори шаб, шабгард.

ШАБПАРВОЗ شب‌پرواز шабона парвоз-кунанда; **ҳавопаймои шабпарвоз** ҳавопаймое, ки шабона мепарад.

ШАБПОС شب‌پاس посбони шабона.

ШАБПӮШ شب‌پوش *ниг.* **шабпӯшак**.

ШАБПӮШАК شب‌پوشک калла ва либосе, ки ба шаб вақти хоб мепӯшанд.

ШАБРАВ شبرو 1. он ки шаб роҳ меравад ё шабона аз пайи коре мешавад; **дузди шабрав** дузде, ки шабона ба дуздӣ мебарояд.

ШАБРАНГ شبرنگ сиёҳ, сиёҳтоб; **аспи шабранг** аспи сиёҳмушкин; **зулфи шабранг** мӯи зулфи сиёҳ; **абри шабранг** абри сиёҳ.

ШАБТОБ شب‌تاب ба шаб тобанда, шабона аз худ рӯшноидиҳанда; **кирми шабтоб** кирми хурде, ки моддаи фосфории рӯи баданаш дар торикӣ аз худ рӯшноӣ медиҳад, кирми шабафрӯз; **соати шабтоб** соате, ки ақрабакҳои фосфордораш ба шаб метобад.

ШАБТОБОН شب‌تابان *ниг.* **шабтоб**.

ШАБТОЗ شب‌تاز *ниг.* **шабехун**.

ШАБУШ//ШАПУШ شبش//شپش ҳашараи майдаи беболи хунмак, ки дар натиҷаи чиркинӣ дар бадани инсон ва ҳайвонот пайдо мешавад ва аз паҳнкунандагони баъзе бемориҳои сироятӣ аст; **шабуш кардан** шабуш пайдо шудан дар бадан ва либос.

ШАБУШАК شبشک резаҳои сафеди сабӯсмонанд, ки дар сар пайдо мешавад, сабӯсак.

ШАБУШЗОР شبشزار ҷои зиёдии шабуш; **шабушзор шудан** шабуш зер кардан, сершабуш шудан.

ШАБУШИН شبشین касе, ки дар бадан ва либос шабуш дорад.

ШАБУШК شبشک *ниг.* **шабуш**.

ШАБХЕЗ شب‌خیز 1. он ки шаб, пеш аз дамидани субҳ аз хоб хеста ба коре машғул мешавад. 2. *маҷ.* ошиқи шаббедор.

ШАБХЕЗӢ شب‌خیزی шаббедорӣ, шабзиндадорӣ.

ШАБХОБӢ شبخوابی ба шаб хобидан; **либоси шабхобӣ** либос барои хобидан дар шаб.

ШАБХОНА شبخانه хобгоҳ; ҷое, ки камбағалони бехонумон шабро дар он ҷо мегузаронанд.

ШАБҲАНГОМ شبهنگام шабона, вақти шаб.

ШАБЧАРА شب‌چره он чи шабона мехӯранд.

ШАБЧАРО شب‌چرا шабона чаридани чорпо; рама, пода ё галаро шабона ба чаро бурдан: **аспро ба шабчаро баровард**.

ШАБЧАРОҒ شب‌چراغ ҳар гавҳари обдор ва дурахшанда, тобон; **гавҳари шабчароғ** гавҳари дурахшони қиматбаҳо, ки шабона равшанӣ медиҳанд.

ШАВ شو ҳавл, тарс, ваҳм; **шав бурдан** ба ҳавл афтодан, ваҳмидан: **дилам нохост шав бурд; шав гирифтан** рамидан, ваҳмида рам кардан, ба ҳавл афтодан.

ШАВВАС شوّس садои ҷараёни об.

ШАВВОЗ شوّاز *гуфт., шакли вайроншудаи* “**Шоҳбоз**”, *ки дар мавриди таъриф ва таҳсини касе гуфта мешавад.*

ШАВВОЛ شوّال номи моҳи даҳуми солшумории қамарӣ.

ШАВВОС شوّاس *ниг.* **шаввас**.

ШАВГУН شوگون *ниг.* **шугун**.

ШАВӢ *а.* شوی *кит.* бирён, бирён шуда, гӯшти бирён.

ШАВКАРОН شوکران *бот.* гиёҳи доруӣ аз оилаи ҷаъфарӣ.

ШАВКАТ *а.* شوکت ҷоҳ, ҷалол, бузургворӣ, ҳашамат, азамат, шукӯҳ.

ШАВҚ *а.* شوق орзумандӣ, майли зиёд, рағбат, иштиёқ: **шавқу завқ** майл ва хоҳиш**; шавқ доштан** майли зиёд доштан (*ба коре*); **ба шавқ овардан** *касеро* ба коре иштиёқманд кардан; **ба шавқ омадан** иштиёқманд шудан, бо майли тамом ба коре даромадан.

ШАВҚАНГЕЗ شوق انگیز *ниг.* **шавқовар**.

ШАВҚАНГЕЗӢ شوق‌انگیزی шавқовар будан, шавқоварӣ.

ШАВҚАНГЕЗОНА شوق‌انگیزانه бо завқу ҳавас ба чизе машғул шудан.

ШАВҚАФЗО شوق‌افزا он чи шавқу ҳавас ва майли касро ба коре меафзояд.

ШАВҚДОР شوق دار *ниг.* **шавқманд**.

ШАВҚМАНД شوقمند хеле ҳавасманд ва иштиёқнок.

ШАВҚМАНДӢ شوقمندی майл ва орзумандии зиёд доштан ба чизе.

ШАВҚНОК شوق‌ناک *ниг.* **шавқманд**.

ШАВҚОВАР شوق‌آور 1. он чи боиси шавқ ва рағбат мегардад; **шавқовар будан** диққатҷалбкунанда будан. 2. чизе ки касро барои коре ҳавасманд мекунад.

ШАВҚОВАРӢ شوق آوری *ниг.* **шавқангезӣ**.

ШАВҚОВАРОНА شوق‌آورانه *ниг.* **шавқангезона**.

ШАВҚУН شوقون *гуфт.* доду фарёд; **шавқун андохтан** доду фарёд барпо кардан; **шавқун бардоштан** доду фарёд кардан; **шавқун баромадан** аз ҷое садои доду фарёд баромадан, баланд шудани садоҳо; **шавқун кардан** доду фарёд кардан, ҳаёҳу бардоштан.

ШАВҚФИЗО شوق فزا ба шавқ оваранда.

ШАВЛА شوله оши мулоим аз биринҷ, шӯла.

ШАВНИЗ شونیز *ниг.* **шуниз**.

ШАВНӢ شونی *лаҳҷ.* даҳанбанди ҷувол, канаби пашмин, ки бо он даҳони ҷуволро медӯзанд ё мебанданд.

ШАВОМИХ *а.* شوامخ *ҷ.* **шомих**; **шавомихи ҷибол** ҷойҳои баланди кӯҳ.

ШАВОРЕЪ *а.* شوارع *ҷ.* **шореъ.**

ШАВР *а.* شور *кит.* маслиҳат, машварат; **шавр кардан (намудан)** маслиҳат кардан, машварат намудан.

ШАВУОЙ شووآی рафтуой, рафтуомад; ҳаракати доимӣ.

ШАВҲАР شوهر марди зандор, шӯй, ҳамсар: **ба шавҳар баромадан; шавҳар кардан** ба никоҳи марде даромадани зан.

ШАВҲАРДОР شوهردار зане, ки дорои шавҳар аст.

ШАВҲАРДОРӢ شوهرداری дар никоҳи касе будани зан; тарзи муомила ва рафтори зан бо шавҳар.

ШАВҲАРКАРДА شوهرکرده зани ба шавҳар баромада.

ШАВҲАРҶУДО شوهرجدا зани ҷудомонда ва дурафтода аз шавҳар.

ШАВҲАРШАВАНДА شوهرشونده касе, ки ба духтаре ё зане шавҳар шудан мехоҳад, ба шавҳар шудан муносиб.

ШАВШУВ شوشو садои ҷараёни об.

ШАВШУВДОР شوشودار *збш.* овозҳои ҳамсадое, ки дар талаффузашон ғулғула (шавшув) бештар ба назар мерасад.

ШАГО شگا *кит.* тирдон, тиркаш.

ШАГОЛ شگال *ниг.* **шағол**.

ШАҒ شغ *кҳнш.* 1. шох, шохи дарахт; шохи ҳайвон. 2. қадаҳи шаробнӯшӣ аз шохи гов.

ШАҒА شغه *кит.* обила, қубла, пина.

ШАҒАБ *а.* شغب *кит.* 1. овози баланди ғулғуладори шӯрангез, мағал, шӯру ғавғо. 2. фитна ва фасод; ҷидол, хархаша.

ШАҒАБНОК شغبناک *кит.* пуршӯру ғавғо, пурҷӯшу хурӯш, пурмағал.

ШАҒАВУЛ//ШИҒОВУЛ شغول//شغاول *таър.* ноиби удайчӣ, ки як мансабе дар дарбори амири Бухоро буд.

ШАҒАЛ شغل сангмайда, сангреза.

ШАҒАЛДОР شغلدار дорои шағал, омехта бо сангрезаву сангпораҳо.

ШАҒАЛЗАМИН شغلزمین замини камхоки сангрезадор.

ШАҒАЛЗОР شغل زار замини шағалаш бисёр.

ШАҒАЛРЕЗӢ شغل ریزی рехтани сангпораҳо (*ба роҳ ё ба бандҳои об*).

ШАҒАЛРЕХТА شغلریخته **:роҳи шағалрехта** роҳи фаршаш аз шағал.

ШАҒАФ *а.* شغف *кит.* муҳаббат ва дӯстии пурэҳтирос ва шиддатнок; шавқу ҳавас.

ШАҒБА I شغبه *кит.* обилаи шахшудаи пӯсти даст, пой *ва г.*

ШАҒБА II شغبه *кит.* фирефта, хору залил; мутеъ.

ШАҒО شغا *ниг.* **шаго**.

ШАҒОЛ شغال ҳайвони даранда аз ҷинси саг, ки лошахор аст ва мурғони хонагиро шикор мекунад.

ШАДДА I *а.* شدّه сангҳои гаронбаҳо, ки ба ришта гузаронида ба гардан меовезанд; **шаддаи марҷон** марҷонҳои ба як ришта кашидашуда. 2. умуман ҳар чизи ба ришта кашидашуда.

ШАДДА II *а.* شدّه *грам.* 1. шиддатнок ду бор талаффуз кардани овоз. 2. аломати “ ّ ” монанде, ки дар алифбои арабӣ ба болои ҳарфҳои ташдиддошта монда мешавад.

ШАДДОД *а.* شدّاد 1. номи як подшоҳи ситамгари афсонавӣ, ки гӯё даъвои худоӣ кардааст. 2. *маҷ.* золим, бераҳм.

ШАДДОДӢ شدّادی бераҳмӣ, золимӣ; ◊ **даъвои шаддодӣ кардан** хеле аз худ рафта худро қавитару тавонотар аз ҳама пиндоштан.

ШАДИД *а.* شدید шиддатнок, сахт.

ШАДИДА *а.* شدیده сахтӣ, бадбахтӣ.

ШАДИДАН *а.* شدیداً қатъӣ, ҷиддӣ: **шадидан маҳкум кардан**.

ШАДОИД *а.* شدائد *ҷ.* **шадида.**

ШАЁН شیان *ниг.* **шиён**.

ШАЁТИН *а.* شیاطین *ҷ.* **шайтон**.

ШАИР *а.* شعیر *кит.* ҷав.

ШАЙ *а.* شئ *ниг.* **шайъ**.

ШАЙБ *а.* شیب *кит.* сафед шудани мӯй, мӯйсафедӣ, пирӣ; *муқоб.* **шабоб**.

ШАЙБА *олм.* شیبه 1. ҳалқаи миёнаш сӯрохе, ки ба таги гайка гузошта маҳкам мекунанд. 2. ҳаппаки дарунпури вазнин, ки дар хоккей ба ҷои тӯб бозӣ карда мешавад.

ШАЙД *а.* شید *кит.* ҳила, макр, фиреб, риё, тазвир.

ШАЙДО شیدا 1. ошуфта, шефта, мафтун, ошиқ. 2. девона, маҷнун; **шайдо шудан** ошиқу

ошуфта шудан, мафтун гардидан.

ШАЙДОДИЛ شیدادل ошуфтадил, дилдода, ошиқи гузаро.

ШАЙДОӢ شیدایی ошуфтагӣ; аз ишқ шайдо будан.

ШАЙЁД *а.* شیّاد *кит.* фиребгар, маккор, дағобоз, ҳилагар.

ШАЙЛАМ شیلم *бот.* гиёҳи мадҳушкунанда.

ШАЙН *а.* شین *кит.* нуқсон, камукост, айб; зиштӣ.

ШАЙПУР شیپور карнайча, карнайи аскарон ва мактабиён.

ШАЙПУРЗАН شیپورزن *ниг.* **шайпурнавоз**.

ШАЙПУРӢ شیپوری *бот.* як навъ гул: **гули шайпурӣ**.

ШАЙПУРНАВОЗ شیپورنواز он ки шайпур менавозад.

ШАЙПУРЧӢ شیپورچی *ниг.* **шайпурнавоз**.

ШАЙТАНАТ *а.* شیطنت шайтонӣ, шӯрангезӣ, ҳилагарӣ, фитнагарӣ.

ШАЙТОН *а.* شیطان 1. иблис, аҳриман; яке аз фариштаҳо, ки мувофиқи раъйи Худованд рафтор накард (*шахсияти мавҳуми афсонавӣ*). 2. *маҷ.* одами ҳилагар, маккор; **шайтон бераҳа кардан, шайтон аз роҳ баровардан (задан)** ба роҳи хато рафт, гумроҳ шудан; **шайтонро фиреб додан** ниҳоят фиребгару ҳилагар будан (дар ҳаққи одами ҳилагари гузаро гуфта мешавад).

ШАЙТОНАК شیطانک *шакли тасгир ва навозиши* **шайтон**.

ШАЙТОНАРОБА شیطانارابه *кҳн.* велосипед, дучарха.

ШАЙТОНӢ شیطانی 1. шайтон будан, шайтанат. 2. саркашӣ, нофармонӣ, бадкорӣ; **шайтонӣ кардан** ҳилагарӣ кардан, маккорӣ кардан.

ШАЙТОНПАРАСТ شیطانپرست парастандаи шайтон; маккор, ҳилагар.

ШАЙТОНПАРАСТӢ شیطانپرستی парастандаи шайтон; маккорӣ, ҳилагарӣ.

ШАЙТОНСИФАТ شیطانصفت дорои сифати шайтон; маккорӣ, ҳилагарӣ.

ШАЙТОНТЕРИГӢ شیطانتیریگی либоси аз матои шайтонтерӣ дӯхташуда.

ШАЙТОНТЕРӢ شیطانتیری як навъ матои дурушт ва доштноки наҳӣ.

ШАЙТОНФИРЕБ شیطانفریب фиребгари гузаро, ниҳоят ҳилагар.

ШАЙТОНЧА شیطانچه шайтонак, шайтони хурд (*ба бачаҳои шӯх гуфта мешавад*).

ШАЙХ *а.* شیخ 1. марди пир, кӯҳансол; **шайху шоб** пиру ҷавон. 2. олим, донишманд: **Шайх Саъдӣ**, **Шайх Аттор**. 3. муршид, пешвои рӯҳонӣ, эшон, пир; обид, зоҳид.

ШАЙХӢ شیخی муршидӣ, эшонӣ, пирӣ.

ШАЙХТАРОШ شیختراش он ки худро шайх вонамуд мекунад.

ШАЙХУЛИСЛОМ شیخالاسلام 1. сардор ва пешвои дин дар ислом. 2. мансаби олии динӣ дар Бухорои давраи амир, сардори муллоён.

ШАЙХУХАТ *а.* شیخوخت пирӣ, солхӯрдагӣ.

ШАЙЪ *а.* شیء чиз.

ШАЙЪӢ شیئی чизӣ, моддӣ; чизи дайнкунанда, чизи исботкунанда; **далели шайъӣ** чизи дайнкунандаи ҷиноят.

ШАК(К) *а.* شک шубҳа, гумон; **ба шак афтодан** шубҳа кардан; **шак доштан** шубҳа доштан, гумонбар шудан; **шак овардан** шубҳа кардан ба дурустии ақидае (*бештар ақидаи динӣ*).

ШАКАЛОД *фр.* شکلاد як навъ ширинӣ, ки аз какао, шакар, шир таҳия мешавад.

ШАКАР *ҳ.* شکر шираи аз лаблабуи қанд ё найшакар ҳосилкарда, ки резаи дона-дона мешавад (*дар шеър ба шакли* **шаккар** *ҳам меояд*).

ШАКАРАК شکرک доначаҳои шакармонанде, ки дар меваҳои хушк ва мураббо пайдо мешавад; **шакарак бастан** пайдо шудани доначаҳои шакармонанд дар мавиз, мураббо *ва г.*

ШАКАРАКБАСТА شکرکبسته шакарак пайдокарда, сахт шуда шакармонандшудаи асал *ва г.*

ШАКАРАНГУР شکرانگور ангури сафедранги лӯндаи донакдор.

ШАКАРАФШОН شکرافشان 1. шакарбор,

шакарпош, шакаррез. 2. *мач.* ширинсухан, хушзабон; **лаъли шакарафшон** *киноя аз* лаби маҳбуба.

ШАКАРАФШОНӢ شکرافشانی 1. шакарборӣ, шакаррезӣ. 2. *мач.* ширинсуханӣ, хушгӯӣ, хушгуфторӣ.

ШАКАРБАРГ شکربرگ як навъ ҳалво.

ШАКАРБЕЗА شکربیزه як навъ кулчақанд.

ШАКАРБОДОМ شکربادام омехтаи бодом ва зардолуи хушк (ғӯлинг).

ШАКАРБОР شکربار шакаррез, хеле ширин; **лаби шакарбор** *киноя аз* лаби маъшуқа.

ШАКАРБУРА شکربوره як навъ самбӯсаи ширин аз асалу шакар.

ШАКАРВАШ شکروش *кит.* шакармонанд, ширин; **лаби шакарваш** *киноя аз* лаби маҳбуба.

ШАКАРВОР شکروار шакармонанд, ширин.

ШАКАРГУН شکرگون *кит.* шакармонанд, шакарранг, сафед; **шакаргун** пораи матои абрешимии сафедранги нафис.

ШАКАРГУФТОР شکرگفتار ширинсухан, ширинзабон, хушгап.

ШАКАРГУФТОРӢ شکرگفتاری ширинсуханӣ, ширинзабонӣ.

ШАКАРДАҲАН شکردهن *ниг.* **шакардаҳон**.

ШАКАРДАҲОН شکردهان *киноя аз* ширин-сухан, хушгап.

ШАКАРДОН شکردان зарф барои нигоҳдории шакар дар рӯи дастархон (суфра).

ШАКАРДОР شکردار ҳар чизе, ки дорои шакар бошад.

ШАКАРЗАБОН شکرزبان ширинзабон, ширингуфтор.

ШАКАРЗОРشکرزار 1. *ниг.* **шакаристон**. 2. *мач.* латофат, назокат, ҷозибадорӣ.

ШАКАРИН شکرین *мансуб ба* **шакар**; шакаромез, ширин.

ШАКАРИНЛАЪЛ شکرین‌لعل *кит. киноя аз* ширинлаб.

ШАКАРИСТОН شکرستان мазрааи найшакар, найшакарзор.

ШАКАРӢ شکری *ниг.* **шакарин**.

ШАКАРЛАБ شکرلب *ниг.* **шакаргуфтор**.

ШАКАРЛАНГ شکرلنگ он ки андаке мелангад, он ки дар роҳ гаштан саҳлакак мелангад, шакарпо.

ШАКАРЛАҲҶА شکرلهجه *кит., киноя аз* ширинзабон, ширинсухан.

ШАКАРМАСТ شکرمست *ниг.* **ширакайф**.

ШАКАРМУРӮД شکرمرود навъе аз амруди хеле ширини гуворо.

ШАКАРНАМ شکرنم андак намӣ аз бориши кам.

ШАКАРНИСОР شکرنثار *кит.* шакарбор, шакаррез, шакарафшон.

ШАКАРОБ شکراب 1. оби бо шакар ширин кардашуда. 2. навъи хӯрок аз реза буридаи пиёз, помидор, қаланфур ва кабудӣ, ки дар он нон пора карда мехӯранд.

ШАКАРОЛУД شکرآلود *кит.* 1. бо шакар омехта; **шакаролуд кардан** а) ба шакар омехтан, ширин кардан; б) *мач.* баҳра гирифтан, завқ бурдан. 2. *мач.* ширин, хуш (*дар бораи сухан*); **ба лаб хокро шакаролуд кардан** *киноя аз* заминбӯсӣ ва таъзим кардан.

ШАКАРОЛУДА شکرآلوده шакаромехта; **ақиқи шакаролуда** *киноя аз* лаби маҳбуба.

ШАКАРОМЕХТА شکرآمیخته *ниг.* **шакаролуда**.

ШАКАРПО شکرپا *ниг.* **шакарланг**.

ШАКАРПОРА شکرپاره номи навъе аз харбузаи ширин.

ШАКАРРЕЗ شکرریز 1. шакарафшон, шакарбор; ширинӣ ва пуле, ки ба сари арӯс мепошанд. 2. *мач.* садои форам, сухани дилкашу ширин.

ШАКАРРЕЗӢ شکرریزی 1. шакарафшонӣ, шакарборӣ. 2. *мач.* гуфтани суханони латиф ва ширин.

ШАКАРФАСОНА شکرفسانه *кит.* 1. *киноя аз* ширинсухан, хушгуфтор. 2. гӯяндаи афсонаҳои форам ва шавқовар.

ШАКАРФУРӮШ شکرفروش фурӯшандаи шакар.

ШАКАРХАНД شکرخند он ки хандаи ширину латифе дорад; **лаъли шакарханд** *мач.* лаби маъшуқа.

ШАКАРХАНДА شکرخنده табассум, табассуми зерилабӣ, хандаи латифи ишваомезона.

ШАКАРХЕЗ شکرخیز 1. ҳосилкунандаи шакар, шакарафшон. 2. *маҷ.* шакарзор, шакаристон.

ШАКАРХОБ شکرخواب 1. хоби хушу ширин, хоби форам. 2. хоби саҳаргоҳ.

ШАКАРХОЙ شکرخای 1. шакармаканда, мазакунандаи шакар. 2. *маҷ.* ширинзабон.

ШАКАРХОР شکرخوار 1. хӯрандаи шакар. 2. *киноя аз* ширинсухан.

ШАКАРЧАШ شکرچش *кит.* намуна, чошнӣ, ки барои санҷидани маза мегиранд ё ба лаб мерасонанд.

ШАКАРЧОЙ شکرچای он ки ба дурустии чизе шубҳа мекунад.

ШАКДОР شکدار ҳар чизе, ки дорои шак бошад.

ШАКИДАН شکیدن *гуфт.* молидан; часпондан.

ШАКК *а.* شک *ниг.* **шак**.

ШАККАР شکّر *ниг.* **шакар** (*шакли мустаъмал дар назм*).

ШАККАРФИШОН شکرفشان *кит., ниг.* **шакарафшон**.

ШАККАРФИШОНӢ شکرفشانی *ниг.* **шакарафшонӣ**.

ШАККАРШИКАН شکرشکن *кит.* 1. шакарафшон, шаккарез. 2. *маҷ.* ширинсухан.

ШАККАРШИКАНӢ شکرشکنی *кит., киноя аз* хушсуханӣ, хушгуфторӣ.

ШАККОК *а.* شکّاک шаккунанда.

ШАККОКӢ شکّاکی шак кардан, шак овардан, шак доштан; **шаккокӣ кардан** дар ақидае шак овардан, нобоварӣ баён кардан.

ШАККОКОНА شکّاکانه аз рӯи шак, бо шаккокӣ,нобоварона.

ШАКЛ *а.* شکل 1. мисл, монанд, назир**; ба шакли…** ба монанди.... 2. тарз, навъ, намуд; **шакл ва мундариҷа** сурат ва мазмун: **шаклҳои адабӣ, шаклҳои шеърӣ**. 3. қиёфа, шамоил, афту андом, башара: **шакли безеб**. 4. сурат; **шакли** *чизеро* **гирифтан** шабеҳу монанд шудан ба чизе.

ШАКЛАН *а.* شکلاً аз ҷиҳати шакл ва намуд; бо шакл ва намуди худ: **маданияти шаклан миллӣ.**

ШАКЛГИРӢ شکل‌گیری шакл гирифтан, сурат пайдо кардан; пайдоиш; ҳосилшавӣ: **шаклгирии қабати ҳосилхези замин.**

ШАКЛДИҲӢ شکل‌دهی тағйир додани шаклу намуди чизе.

ШАКЛПАРАСТ شکل‌پرست он ки шакл, ҷиҳати зоҳирии чизеро мебинад ва меписандад; формалист.

ШАКЛПАРАСТӢ شکل‌پرست *мансуб ва марбут ба* **шаклпараст**.

ШАКЛСОЗӢ شکل‌سازی *ниг* . **шаклдиҳӣ**.

ШАҚ(Қ) *а.* شق *кит.* шикоф; чок, шикофта; нима. 2. устувор ва рост, ки хаму рост намешавад.

ШАҚАЛДОҚ *т.* شقلداق *ниг.* **шақилдоқ**.

ШАҚАРРОС شقرّاس *калимаи тақлиди* овоз, ки садои бархӯрдани ду чизро ифода мекунад; **шақаррос задан** садои шақаррос баровардан.

ШАҚАР-ШАҚАР شقر شقر *калимаи тақлиди овоз*, ки пайи ҳам ба ҳам задани чизҳоро ифода мекунад.

ШАҚИҚА *а.* شقیقه 1. мобайни гӯшаи абрӯ ва гӯш, чакка. 2. *тиб.* дарди ними сар.

ШАҚИЛДОҚ//ШАҚИЛЛОҚ *т.* شقلداق//شقلاق як навъ бозичаи кӯдакона, ки ҳангоми ҷунбонидан садо мебарорад.

ШАҚӢ *а.* شقی *кит.* 1. бадбахт. 2. золим, бераҳм.

ШАҚҚА *а.* شقّه :**девонаи шаққа** *гуфт.* тамоман девона, девонаи гузаро.

ШАҚО *а.* شقا *кит.* бадбахтӣ, бало.

ШАҚОВАТ *а.* شقاوت *кит.* 1. бадбахтӣ, тирабахтӣ, накбат; *муқоб.* **саодат**. 2. сахтдилӣ, сангдилӣ, бераҳмӣ.

ШАҚОВАТПЕША شقاوت‌پیشه *кит.* сахтдил, бераҳм.

ШАҚОИҚ *а.* شقائق яке аз навъҳои лола.

ШАҚОҚУЛ شقاقل сабзии кӯҳӣ.

ШАҚ-ШАҚ شق شق 1. *калимаи тақлиди овози* паранда (акка) 2. *маҷ.* гапҳои беҳуда, сафсата.

ШАҚШАҚА شقشقه *ниг.* **шақилдоқ; шақшақаи дарвоза** навъе аз кӯбаҳои дарвоза.

ШАЛ شل касе, ки даст ё пояш ба иллате аз кор баромада бошад; фалаҷ; **шал шудан** ба иллате аз кор баромадани даст ё по.

ШАЛАҚ شلق фарсуда, аз кор баромада; ◊ **даҳанаш шалақ** одами даҳонаш бефаровез, шартакигӯй; **шалақ шудан** фарсуда шудан.

ШАЛАППАС شلپّس садои ба ҳам задани мавҷҳои об: **шалаппас задан**.

ШАЛАП-ШАЛАП شلپ شلپ садои баҳамзании бардавоми об.

ШАЛВОР شلوار 1. эзор. 2. шим.

ШАЛВОРБАНД شلواربند эзорбанд.

ШАЛҒАМ شلغم бехгиёҳи хӯрокии турбмонанд, ки мазаи тунду тезе дорад.

ШАЛҒАМАК شلغمک *бот.* вазирак.

ШАЛҒАМБАРКАШ شلغم‌برکش *маҷ.* бебаркаш, беҳисоб, бемеъёр.

ШАЛҒАМӢ شلغمی шалғамдор, бошалғам; **шӯрбои шалғамӣ** шӯрбои шалғам андохта; ◊ **шалғамӣ карда бастан (-и салла)** навъе аз бастани салла, ки шакли болояш қуббадор баста мешавад.

ШАЛҒАМЧА شلغمچه турбча.

ШАЛҒАМШӮРБО شلغم‌شوربا шӯрбое, ки бо шалғам пазанд.

ШАЛДАРД شل درد бемории шалӣ, фалаҷ.

ШАЛДАРОС شلدراس *ниг.* **шалдар-шалдар; шалдарос задан** бо садои шалдарос равон шудани об.

ШАЛДАР-ШАЛДАР شلدرشلدر садои ҷараён ва резиши об.

ШАЛИЛ شلیل навъе аз шафтолу, ки пӯсташ монанди зардолу бе пат буда, рангаш сурху сафед мешавад, шафтолуи луччак.

ШАЛӢ شلی фалаҷ, фалаҷ будан.

ШАЛЛОҚ *а.* شلاق 1. тозиёна, тозиёнаи тасмагӣ. 2. зарба задан (*бо тозиёна, даст ва г.*); **шаллоқ хӯрдан** зарбу лат додан.

ШАЛЛОҚӢ شلاقی 1. берӯ, беобрӯ, айёр. 2. шаллоқхӯрда, тозиёнахӯрда.

ШАЛЛОҚКОРӢ شلاق‌کاری бо қамчин латту кӯб кардан.

ШАЛОИН شلاین *гуфт.* 1. шилқин (*одаме, ки аз касе чизе нарӯёнад, намемонад*). 2. монда, кӯфта, бекора, шалпар; **шалҳаю шалоин** а) шилқини часпак; б) кӯфтаю бекора.

ШАЛОЛА شلاله 1. харсанги овезони зери ях; яхпораи овезон. 2. шаршара, обшорон.

ШАЛПАР شلپر аз қувват афтода, мондаю афсурда, беҳол, бемадор, лакот; **шалпар кардан** касе ё чорпоеро бо кор ё бо роҳгардӣ лакоту бемадор кардан; **шалпар шудан** лакот шудан.

ШАЛПАРӢ شلپری беҳолӣ, бемадорӣ.

ШАЛПӮЙ شلپوی шарфаи по, садои по дар вақти гаштан; шарфа.

ШАЛТАҚ *т.* شلتق тар, намкашида, шип – шилта; шилтиқ; маҷақу вайроншуда (*нисбат ба меваҳо*).

ШАЛТОҚ شلتاق *ниг.* **шилтоқ**.

ШАЛТӮК شلتوک шолӣ.

ШАЛҲА شلهه 1. пардаи равғандори часпак дар гӯшт. 2. *маҷ.* одами шилқин, безоркунанда.

ШАЛҲАГӢ شلهگی шилқинӣ, безоркунандагӣ.

ШАЛҲАДОР شلهه دار **:гӯшти шалҳадор** гӯшти дорои пардаи равғандори часпак.

ШАЛҲИДАГӢ شلهیدگی хушк, пажмурда.

ШАМ(М) *а.* شم қувваи шомма, ки яке аз ҳисси панҷгонаи инсон аст, бӯёӣ.

ШАМА شمه *ниг.* **шамма**.

ШАМАД شمد *кит.* 1. рӯйҷо, болопӯши сафед, ки тобистон дар вакти хоб ба болои худ мегиранд. 2. як навъ нони сафеди калон.

ШАМАК شمک курмак.

ШАМАН شمن бутпараст.

ШАМАР شمر ҳавзча, обгир, кӯлча.

ШАМИДАН I شمیدن бӯидан, бӯй кардан.

ШАМИДАН II شمیدن *кит.* 1. рамидан, тарсидан; беҳуш шудан. 2. ошуфтан.

ШАМИЛА شمیله *кит. ба ин шакл камистеъмол аст*; *ҷамъаш* **шамоил**.

ШАМИМ *а.* شمیم бӯи хуш, хушбӯй.

ШАМИМА *а.* شمیمه *муаннаси* **шамим**.

ШАМЛ *а.* شمل 1. ҷамъият, гурӯҳ. 2. парешонхотирӣ.

ШАММА *а.* شمّه 1. пасмондаи чой, ки баъди нӯшидани он дар чойник мемонад. 2. андаке, мухтасаре.

ШАММОМА *а.* شمّامه меваест хурди хушбӯй аз ҷинси харбуза; дастанбӯй.

ШАММОЪ *а.* شمّاع *кит., ниг.* **шамърез**.

ШАМОИЛ *а.* شمایل 1. *ҷ.* **шамила**, хислатҳои нек. 2. қиёфа, намуди берунӣ.

ШАМОЛ *а.* شمال бод; **шамол додан** а) худро бод додан дар ҳавои гарм (*бо бодбезак, рӯймол ва г.*); б) ба ҷои ҳаворас бароварда хушкондани либос, кӯрпа *ва г.*; в) ба воситаи кушодани тиреза ё дарича тоза кардани ҳавои хона; ◊ **шамол кашидан//шамол хӯрдан** а) дар ҳавои тоза гаштан, ҳавои тоза гирифтан; б) бемор шудан дар натиҷаи расидани ҳавои хунук; **шамол набошад, шохи дарахт намеҷунбад** (*зарб.*) ҳеҷ чиз бесабаб намешавад, ҳар рӯйдоде сабабе дорад.

ШАМОЛГАРДОН شمالگردان садде ки шамол аз он намегузарад (*кӯҳ, девор*).

ШАМОЛГУЗАР شمالگذر аз байнаш шамолгузаранда.

ШАМОЛДАРО شمالدرا ҷои ҳаводароии хона, ҷое ки аз он ҷо ҳавои тоза медарояд.

ШАМОЛДИҲӢ شمالدهی *исми амал аз* **шамол додан**.

ШАМОЛЗАДА شمالزده дар натиҷаи зиёд истодан дар ҳавои кушодаву ҷои шамолрас дурушт шудани пӯсти рӯю даст.

ШАМОЛКАШ شمالکش шамолдаро, ҷои ба хона даромадани ҳавои тоза.

ШАМОЛНОК شمالناک шамолвазанда; **рӯзи шамолнок** рӯзе, ки шамол вазида истода бошад.

ШАМОЛПАНАҲ شمالپنه *ниг.* **шамолпаноҳ**.

ШАМОЛПАНОҲ شمالپناه ҷое, ки аз вазидани шамол эмин аст, ҷои шамолнорас.

ШАМОЛРАС شمالرس ҷое, ки ба он шамол мерасад; *муқоб.* **шамолпаноҳ**.

ШАМОЛСАНҶ شمالسنج *ниг.* **бодсанҷ**.

ШАМОМА *а.* شمامه хушбӯӣ, атрдон; шамъи муаттар, шамъи атрноку хушбӯй.

ШАМОТАТ *а.* شماتت 1. шоду хурсанд шудан ба ғам ва ранҷи касе. 2. сарзаниш; таъна; ришханд.

ШАМОТАТОМЕЗ شماتتآمیز хурсандии бадниятона.

ШАМОНИДАН شمانیدن *шакли бавоситаи феъли* **шамидан**; бӯидан.

ШАМПАН *фр.* شمپن *гуфт.* навъи шароби ангурии кафкдор.

ШАМПУН *англ.* شمپون маҳлули собун барои шустани мӯи сар *ва г.*: **шампуни саршӯӣ**.

ШАМС *а.* شمس офтоб, хуршед, меҳр; **шамсу қамар** офтобу моҳ, меҳру моҳ.

ШАМСА شمسه қурси зарандуд, ки дар қуббаҳо, гунбазҳо, иморатҳо, шодурвонҳо насб мекунанд.

ШАМСИЯ *а.* شمسیه 1. *мансуб ба* **шамс**. 2. соябон, чатр, ки дар гармои тобистон ба сар гирифта мегарданд.

ШАМСӢ شمسی *мансуб ба* **шамс**; **соли шамсӣ** муддати як давр задани Замин гирди Офтоб, ки 12 моҳ ё 365 рӯзу 5 соат ва 48 дақиқаву 46 сония аст (*аз аввали* ҳамал-фарвардин *то охири* ҳут-исфандмоҳ).

ШАМХОЛ *т.* شمخال *кит.* раис.

ШАМШЕР شمشیر яроқи сарди оҳанӣ ё фӯлодии дарози якдама ё дудамаи дастадор, шоф; ◊ **бо шамшер сухан гуфтан** бо шамшер ба ҷанги касе баромадан.

ШАМШЕРБАДАСТ شمشیربدست он ки дар дасташ шамшер дорад; ҷанговари шамшердор.

ШАМШЕРБОЗ شمشیرباز шамшерзан; шамшербозикунанда.

ШАМШЕРБОЗӢ شمشیربازی навъе аз варзиши дукаса, ки бо шамшер ба ҳамдигар ҳамла мекунанд.

ШАМШЕРГАР شمشیرگر шамшерсоз, шофсоз.

ШАМШЕРДОР شمشیردار *ниг.* **шамшербадаст**.

ШАМШЕРЁЛ شمشیریال ҳайвони ёлаш сих-сихи ростистода.

ШАМШЕРЗАБОН شمشیرزبان *киноя аз* теззабон, бурросухан; устоди сухан.

ШАМШЕРЗАН شمشیرزن 1. он ки дар шамшер задан маҳорат дорад. 2. марди ҷангӣ; диловар.

ШАМШЕРЗАНӢ شمشیرزنی шуғлу амали шамшерзан.

ШАМШЕРҚАЛАМ شمشیرقلم адиби қалами таҳрираш фасеҳи гузарову таъсирбахш.

ШАМШЕРМОНАНД شمشیرمانند чизе ки шабеҳи шамшер аст, ба шамшер монанд, ба сони шамшер.

ШАМШЕРМОҲӢ شمشیرماهی *биол.* як навъ моҳӣ, ки бинии дарози шамшермонанд дорад.

ШАМШЕРСОЗ شمشیرساز устои оҳангаре, ки кораш махсуси шамшерсозӣ буд, шамшергар.

ШАМШОД شمشاد дарахти ҳамешасабзе, ки баргҳои хурди анбӯҳ ва чӯби хеле сахт дорад, аз чӯби шамшод асбобҳои гуногун, аз ҷумла шона месозанд; **қомати шамшод** қомати рости мавзун ва зебо.

ШАМШОДБОЛО شمشادبالا *киноя аз* қади мавзун ва зебои маъшуқа.

ШАМШОДҚАД شمشادقد он ки қомати рости мавзун дорад.

ШАМШОДҚОМАТ شمشادقامت *ниг.* **шамшодқад.**

ШАМЪ *а.* شمع яке аз манбаъҳои равшандиҳанда, ки аз мум ё чарбу тайёр карда ба дарунаш пилта монда мегиронанд; **шамъ гирондан** шамъ афрӯхтан.

ШАМЪГАР شمعگر *ниг.* **шамърез**.

ШАМЪГАРӢ شمعگری шамърезӣ кардан.

ШАМЪДОН شمعدان зарфи махсусе, ки дар он шамъ мегузоранд.

ШАМЪКУШАК شمعکشک асбоби найчамонанди махсус, ки барои куштани шамъ истифода мешавад.

ШАМЪҚАЙЧӢ شمعقیچی василаи ба қайчӣ монанд, ки барои гирифтани пилтаи сӯхтаи шамъ ба кор бурда шавад.

ШАМЪРЕЗ شمعریز он ки шамъ тайёр мекунад.

ШАМЪРЕЗӢ شمعریزی 1. тайёр кардани шамъ. 2. корхонае, ки дар он шамъ истеҳсол мекунанд.

ШАМЪСОН شمعسان монанди шамъ, мисли шамъ гудозон.

ШАМЪЧА شمعچه шамъи хурду борик; шамъи истифодашуда

ШАМЪЧАРОҒ شمعچراغ чароғдон, ки дохили он шамъ гузошта мегиронанд.

ШАНБАЛИД شنبلید *бот.* гиёҳест, ки гули зардранги он бӯи тезу ғализ дорад ва бар сари роҳҳо мерӯяд.

ШАНБЕ شنبه рӯзи баъди ҷумъа.

ШАНБЕГӢ شنبه گی 1. *мансуб ба* **шанбе**. 2. ҳашари ҷамъиятӣ, ки барои корҳои умумӣ, бемузд рӯзҳои шанбе гузаронида мешавад.

ШАНГ شنگ ширинрафтор, хушрафтор, зариф, шӯх; зебо, хушрӯй; **шӯху шанг** шӯху зебо.

ШАНГАРФ شنگرف 1. яке аз навъҳои сангҳои маъданӣ–симоби гӯгирддор, ки гарди сурхи қаҳварангаш дар наққошӣ ба кор меравад. 2. кирми дароз, ки дар киштзор пайдо шуда, ғалларо нобуд мекунад.

ШАНГИНА شنگینه *кит.* чӯби гувронӣ.

ШАНГӢ شنگی шӯхӣ, зарофат.

ШАНГУЛ شنگول *ниг.* **шанг**.

ШАНГУЛА شنگوله *ниг.* **шанг.**

ШАНҒУ شنغو *лаҳҷ.* бефаҳм, ақлгумкарда; **девонаи шанғу** девонаи гузаро.

ШАНД شند *кит.* минқор, нӯли паранда.

ШАНДАФ شندف *кит.* духул, табл.

ШАНЕЪ *а.* شنیع *кит.* зишт, қабеҳ, нописанд; **амри шанеъ** кори қабеҳ, кори ношоиста.

ШАНОАТ *а.* شناعت зиштӣ, қабоҳат, кори ганда ва зишт.

ШАНТАЖ *фр.* شنتژ таҳдид, найранг.

ШАПАЛАК شپلک 1. шабпарак. 2. парвона.

ШАПАЛОҚ شپلاق шаппотӣ, силӣ, шаппотии ҷарангдор; **шапалоқ задан** шаппотӣ задан, силӣ задан.

ШАПИДАН شپیدن *лаҳҷ.* 1. задан, лат кардан. 2. сава кардан, тит-пит кардан, бо роҳи шапидан ба воситаи чӯб мулоим кардани пахтаи кӯҳна.

ШАППОТӢ شپاتی задан бо кафи даст ба рӯи касе, силӣ, шапалоқ, торсакӣ.

ШАП-ШАП شپشپ *калимаи тақлиди овози*: **помонӣ: шап-шапи по**.

ШАР(Р) *а.* شر бадӣ; *муқоб.* **некӣ**, **хайр**; **шар расондан ба** *касе* бадӣ кардан, зарар расондан.

ШАРА شره *ниг.* **шараҳ**.

ШАРАҚҚОС شرقّاس *калимаи тақлидии* овоз, ки овози ба ҳам задани ду чизро ифода мекунад.

ШАРАҚҚОСЗАНӢ شرقّاسزنی садои шараққос карда аз ҳам ҷудо шудани чизҳо.

ШАРАҚҚОСӢ شرقّاسی шараққосзананда; чизи нав (*оид ба пул, когаз*).

ШАРАҚ-ШАРАҚ شرق شرق *ниг.* **шараққос**.

ШАРАНГ شرنگ 1. ҳанзал. 2. ҳар чизи талх, заҳр.

ШАРАНГЕЗ شرنگیز фитнакор, бадкор.

ШАРАР *а.* شرر *ниг.* **шарора**.

ШАРАРАНГЕЗ شررانگیز оташакпар, оташпош.

ШАРАРАФШОН شررافشان *ниг.* **шарорапош**.

ШАРАРБОР شرربار оташбор, шарорапош; **табъи шарарбор** истеъдоди хеле баланд ва ҳисси-ётбахш (*хусусан дар шеъргӯӣ*).

ШАРАРПОШ شررپاش *ниг.* **шарарфишон**.

ШАРАРФИШОН شررفشان *кит.* шарарпош, шӯълавар.

ШАРАРФИШОНӢ شررفشانی *кит.* 1. шарарпошӣ, шӯълаварӣ. 2. *маҷ.* таъсири зиёд.

ШАРАФ *а.* شرف 1. обрӯ, номус, шаън, ифтихор. 2. бузургворӣ, бузургӣ, баландии мақом ва насаб. 3. фазилат, бартарӣ, шарофат; **ба шарафи**... ба ҳурмати..., барои бузургдошти...

ШАРАФЁБ شرفیاب касе, ки ба шараф ва ифтихоре ноил шуда бошад; он ки ба ҳузури бузурге расидааст; **шарафёб шудан** (*ба ҳузури касе*) ба ифтихори қабули каси бузурге сазовор шудан.

ШАРАФЁБӢ شرفیابی шарафёб шудан; шарафманд шудан.

ШАРАФМАНД شرفمند бошарофат, баномус.

ШАРАФНОК شرفناک шарофатманд, бошарофат.

ШАРАФОТ *а.* شرفات 1. кунгураҳои иморатҳои олӣ; қасрҳо. 2. *маҷ.* баландиҳо.

ШАРБАТ *а.* شربت нӯшобаи ширин; оби мева ё фушурдаи он, ки бо шакар омехта пухта бошанд; доруи нӯшиданӣ.

ШАРБАТДОР شربتدار 1. хизматгоре, ки шарбат ва нӯшобаҳо дар ихтиёри ӯст. 2. мансаби махсус дар дарбори амирон, аз қабили дастархончӣ.

ШАРБАТОБ شربتآب обе, ки бо шираи пору омезиш ёфта ба киштзор ҷорӣ карда мешавад.

ШАРБАТОБДИҲӢ شربتآبدهی ба кишт шарбатоб додан.

ШАРБАТПАЗӢ شربتپزی оби мева ва шираи он, ки бо шакар омехта мепазанд.

ШАРБАТФУРӮШ شربتفروش нӯшобафурӯш, фурӯшандаи шарбат.

ШАРБАТФУРӮШӢ شربتفروشی амали шарбатфурӯш.

ШАРБАТХОНА شربتخانه ҷои нигоҳ дории ширавор ва нӯшобаҳо (*дар зиёфат ва тӯйҳо*).

ШАР(А)ЁН *а.* شریان раги хунгард, раге, ки дар он хун мегардад.

ШАР(А)ЁНӢ شریانی *мансуб ба* **шараён**: **фишори шараёнӣ**.

ШАРЗА شرزه хашмгин ва зӯровар.

ШАРИАТ *а.* شریعت 1. оин, суннат, тариқат, дин. 2. *маҷ.* расм, одат. 3. роҳ ва қонунҳои дини Ислом.

ШАРИАТГУЗОР شریعتگذار ба шариат эҳтиромгузоранда, қонунҳои шариатро риоякунанда.

ШАРИАТДОН شریعتدان он ки аз аҳкоми шариат ба хубӣ огоҳ аст.

ШАРИАТЗАДА شریعت زده мардуди шариат, аз шариат рӯйгардонида.

ШАРИАТМАДОР شریعتمدار унвони рӯҳониёни олии Ислом.

ШАРИАТПАНОҲ شریعتپناه унвони рӯҳониёни мусулмон; унвони эҳтиромии қозиён.

ШАРИАТПАРВАРӢ شریعتپروری риоят кардани аҳкоми шариат.

ШАРИДАН شریدن равон ва ҷои шудан, шоридан.

ШАРИК *а.* شریک 1. ҳамроҳ, ҳамкор. 2. ҳамдарс, ҳамсабақ; **шарик шудан** ҳамроҳ шудан.

ШАРИКДАВЛАТ شریکدولت шарики молу давлат, касе ки бо дигаре дар молу сарват шарик аст.

ШАРИКДАРС شریکدرس ҳамсабақ, ҳаммактаб.

ШАРИКДАСТ شریک دست касе, ки дар коре бо каси дигар шарикӣ дорад.

ШАРИКӢ شریکی ширкат, ҳамкорӣ, ҳамдастӣ; **шарикӣ кардан** ҳамроҳ будан, ҳамдаст будан.

ШАРИКОНА شریکانه кори бо шарикӣ иҷрошаванда; **кори шарикона** кори якҷоя.

ШАРИКУЛИҶОРА *а.* شریکالاجاره он ки дар хонаи ба иҷора гирифта бо як ё чанд нафари дигар саҳмгузор аст.

ШАРИКУЛМОЛ *а.* شریکالمال касе ки бо ду ё чанд нафари дигар дар моле ё чизе баробар саҳм дорад.

ШАРИР *а.* شریر бадкор, бадкирдор, бадикунанда: **марди шарир, гурги шарир.**

ШАРИРОНА شریرانه бадкорона, бадкир-дорона.

ШАРИФ *а.* شریف 1. асил, наҷиб, соҳиби шараф ва ифтихор. 2. шарофатманд, обрӯманд. 3. муборак. 4. *маҷ.* пок ва муқаддас: **Қуръони Шариф, Бухорои Шариф.**

ШАРҚ *а.* شرق 1. ба тарафи офтоббаро, самти тулӯи Офтоб, Ховар, Ховар-замин; *муқоб.* **ғарб**. 2. мамлакатҳое, ки дар тарафи шарқи рӯи Замин воқеъ гаштаанд.

ШАРҚИЁНА شرقیانه махсус ба мардуми Шарқ, ба тарзи мардуми Шарқ, анъана ва урфу одатҳои Шарқ.

ШАРҚИХОНӢ شرقیخوانی сурудхонӣ.

ШАРҚӢ I شرقی 1. *мансуб ба* **шарқ**; ховарӣ; *муқоб.* **ғарбӣ**. 2. сокини машриқзамин, машриқӣ.

ШАРҚӢ II شرقی суруд, тарона.

ШАРҚШИНОС شرقشناس олиме, ки бо омӯхтани Шарқ ва забонҳои шарқӣ машғул аст, ховаршинос.

ШАРҚШИНОСӢ شرقشناسی маҷмӯи илмҳои доир ба Шарқ, омӯхтани Шарқ, ховаршиносӣ.

ШАРМ شرم 1. хиҷолат, ҳаё. 2. номус, ор; **шарм доштан (кардан**) шармидан, ҳаё кардан, изо кашидан.

ШАРМАНДА شرمنده шармсор, хиҷолатзада, хиҷил; **шарманда кардан** *касеро* дар хиҷолат монондан, беобрӯ кардан (*касеро бо фош кардани ягон кори қабеҳи он*); **шарманда шудан** дар ҳиҷолат мондан.

ШАРМАНДАВОР شرمندهوار мисли шарманда, хиҷолаткашида.

ШАРМАНДАГӢ شرمندگی шармсорӣ, шарманда будан, хиҷолат, хиҷолатмандӣ.

ШАРМГИН شرمگین бошарм, боҳаё, хиҷолаткашанда.

ШАРМГИНӢ شرمگینی хиҷолат, шармсорӣ, шармдорӣ.

ШАРМГИНОНА شرمگینانه хиҷолатомез, шармсорона, дар ҳолати шарм ва ҳаё.

ШАРМГОҲ شرمگاه узви таносули мард ё зан.

ШАРМДОР شرم دار *ниг.* **шармгин**.

ШАРМДОРАНДАГӢ شرمدارندگی шармгинӣ, шармсорӣ.

ШАРМЗАДА شرمزده шармдошта аз амали норавои худ.

ШАРМИДАН شرمیدن шарм кардан, хиҷолат кашидан.

ШАРМИН شرمین шармгин, шармдор.

ШАРМНОК شرمناک шармгин, изокаш, он ки шарму ҳаё дорад.

ШАРМОВАР شرمآور он чи боиси шарм ва хиҷолат мешавад.

ШАРМОМЕЗ شرم آمیز шармгинона.

ШАРМСОР شرمسار шарманда, хиҷил; шармгин, хиҷолатманд; **шармсор кардан** шарманда кардан, дар хиҷолат монондан.

ШАРМСОРӢ شرمساری ҳолати шармсор; хиҷолат, шармандагӣ.

ШАРМҶОЙ شرمجای *ниг.* **шармгоҳ.**

ШАРОБ *а.* شراب 1. нӯшиданӣ, нӯшоба. 2. май, бода, мусаллас.

ШАРОБДОР شراب‌دار мутасаддии шаробхона (*анбори нигоҳдошти шароб*)-и подшоҳон дар давраи пешин, соқӣ.

ШАРОБДӮСТ شراب‌دوست он ки май ва арақнӯширо дӯст медорад.

ШАРОБЗАДА شراب‌زده майзада, касе, ки шаробнӯшӣ ба вай одат шудааст, майхора.

ШАРОБЗАДАГӢ شراب‌زدگی майхорагии доимӣ, майнӯшии ҳамешагӣ.

ШАРОБӢ شرابی 1. ранги арғувонӣ. 2. *ниг.* **шаробнӯш**; соқӣ.

ШАРОБКАШ شراب‌کش соқӣ, шаробрез.

ШАРОБНӮШ شراب‌نوش он ки шароб ва умуман нӯшобаҳои масткунанда менӯшад.

ШАРОБНӮШӢ شراب‌نوشی майхорагӣ, бодапарастӣ.

ШАРОБПАЗ شراب‌پز он ки май тайёр мекунад, тайёркунандаи май ва мусаллас аз ангур.

ШАРОБПАЗӢ شراب‌پزی шаробсозӣ, мусалласпазӣ.

ШАРОБРЕЗ شراب ریز *ниг.* **шаробкаш**.

ШАРОБСОЗ شراب ساز *ниг.* **шаробпаз**.

ШАРОБСОЗӢ شراب‌سازی амали шаробсоз, шаробпазӣ.

ШАРОБФУРӮШ شراب‌فروش он ки касбаш фурӯхтани шароб аст, фурӯшандаи шароб.

ШАРОБФУРӮШӢ شراب‌فروشی 1. касби шаробфурӯш. 2. ҷое, ки дар он шароб мефурӯшандмайкада.

ШАРОБХОНА شراب‌خانه майхона, майкада, ҷои шаробнӯшӣ.

ШАРОБХОРА شراب‌خواره шаробзада, майзада.

ШАРОБХОРАГӢ شراب‌خوارگی шаробзадагӣ, майхорагӣ, шаробхӯр будан.

ШАРОБХӮР شراب خور *ниг.* **шаробнӯш**.

ШАРОБХӮРӢ شراب‌خوری майнӯшӣ, шаробнӯшӣ.

ШАРОБШИНОС شراب شناس 1. мутахассиси соҳаи истеҳсоли шароб, энолог. 2. он ки шаробро қадр мекунад.

ШАРОБШИНОСӢ شراب‌شناسی соҳаи махсуси истеҳсоли шароб.

ШАРОИН *а.* شراین *ҷ.* **шараён**.

ШАРОИТ *а.* شرائط *ҷ.* **шарт**. 1. талабҳое, ки яке аз ду тарафи имзокунандагони шартнома ба миён мегузорад. 2. вазъият, аҳвол, вазъ; **шароити кор** аҳволи кор, чигунагии вазъияти кор.

ШАРОКАТ *а.* شراکت шарик шудан, ҳамроҳ ва ҳамкор шудан дар коре ё муассисае.

ШАРОКАТӢ شراکتی шарикӣ кардан, ҳамроҳӣ намудан.

ШАРОКАТНОМА شراکت‌نامه ҳуҷҷат дар бораи ҳамкор ва шарик будан дар коре ё соҳае.

ШАРОР *а.* شرار 1. *ниг.* **шаршара**. 2. оташ.

ШАРОРА شراره оташпораҳои ҷаҳанда, ҷириққа; **шарора задан** ба ҳаво ҷастани оташпораҳо; аланга зада баромадан.

ШАРОРАБАРОРӢ شراره‌براری оташрезӣ, оташафшонӣ.

ШАРОРАБОР شراره‌بار 1. оташрез, оташфишон. 2. пурҷӯшу хурӯш: **дили шарорабор**; **чашмони шарорабор** чашмони оташрез ва шарорапош.

ШАРОРАДОР شراره‌دار 1. он чи аз он шарора мепарад. 2. *маҷ.* ҷаззоб: **чашмони шарорадор**.

ШАРОРАНИШОН شراره نشان шароракуш.

ШАРОРАОЛУД شراره آلود шароранок.

ШАРОРАПОШ شراره پاش *ниг.* **шарорабор**.

ШАРОРАТ *а.* شرارت 1. бадӣ кардан, зиён расондан ба касон; бадӣ, бадкорӣ, бадкирдорӣ. 2. фитнаангезӣ.

ШАРОРАТОМЕЗ شرارت‌آمیز бадкорона, фитнаангезона.

ШАРОРАТПЕША شرارت‌پیشه он ки пешааш бадкорӣ ва фитнаангезист.

ШАРОФАТ *а.* شرافت бошараф будан, бузургқадр будан; бошарафӣ, обрӯмандӣ; **аз (ба) шарофати**... ба туфайли ..., аз лутф ва марҳамати..., дар сояи...

ШАРОФАТМАНД شرافت‌مند бошараф, бообрӯ, шариф, наҷиб.

ШАРОФАТМАНДӢ شرافت‌مندی бошараф будан, шарифӣ, наҷибӣ.

ШАРОФАТМАНДОНА شرافت‌مندانه аз рӯи шаро-

фат, бо шарофат, бо риояти ҳайсият ва обрӯмандӣ.

ШАРР *а.* شرّ *ниг.* **шар(р)**.

ШАРРАҚӢ شرّقی *калимаи тақлиди овоз*; **шараққӣ кардан** якбора овоз баровардан: **қулф шараққӣ карда дар кушода шуд**.

ШАРРОС شرّاس садои ҷараёни тези об аз баландӣ; **шаррос задан** паёпай бо ғулғула рехтани об; ◊ **шаррос зада хондан** *чизеро* равон ва дарнамонда хондан, озод хондан.

ШАРРОСӢ شرّاسی **:шарросӣ аз ёд кардан** *гуфт.* дарс ё шеърро нағз ва пухта донистан ва аз ёд бурро гуфта тавонистан.

ШАРРУННОС *а.* شرالناس бадтарини одамон.

ШАРТ *а.* شرط 1. қарор, паймон, аҳд, қавлу қарор: **шарт бастан** қавлу қарор кардан. 2. лозим шумурдан ва алоқаманд гардидани чизе ба чизе; **шарт будан** лозим будан, зарур дониста шудан; **шарт мондан** иҷрои қарору аҳди худро пеш гузоштан.

ШАРТАКИГӮӢ شرتکی گویی рӯирост ва беистиҳола гуфтани гапе.

ШАРТАКИГӮӢ شرتکی گوی *гуфт.* он ки гапро бетакаллуф ва бемулоҳиза росту пӯстканда мегӯяд.

ШАРТАН *а.* شرطاً ба тарзи шарт, аз рӯи шарт, шартӣ; нисбӣ, нисбатан; **шартан ҳамин тавр номидан** шартан номгузорӣ кардан.

ШАРТБАНДӢ شرطبندی *исми амал аз* **шарт бастан**; барои исботи дурустии даъво чизеро ба гарав мондан.

ШАРТДОР شرطدار дорои шарту шароит, бо шарту шароит.

ШАРТИКУНОН شرتی کنان шартӣ карда, якбора.

ШАРТӢ I شرطی чизи пешакӣ муқаррар кардашудаи рамзӣ, ки фақат ба муқаррар-кунандагон маълум аст, машрут.

ШАРТӢ II شرتی якбора, бемулоҳиза, беистиҳола: кореро шарти кардан.

ШАРТНОМА شرطنامه паймоннома, аҳднома, қарордод; **шартнома бастан** ӯҳдадорӣ бастан.

ШАРТНОМАБАНДӢ شرط نامه بندی *исми амал аз* **шартнома бастан**; қарордод бастан.

ШАРТНОМАВӢ شرطناموی *мансуб ба* **шартнома**; **ӯҳдадориҳои шартномавӣ** ӯҳдадорие, ки дар шартнома қайду шарт шудаанд.

ШАРТНОМАДОР дорои шартнома, бо шартнома.

ШАРТНОМАПАЗИР شرطنامه‌پذیر қобили шартнома будан.

ШАРТ-ШУРТ شرت‌شرت якбора, бе ҳеҷ фосила.

ШАРФА I شرفه *кит.* кунгураи биноҳои бошукӯҳ.

ШАРФА II شرفه садо, овоз: **шарфаи по** садои по, садои помонӣ.

ШАРҲ *а.* شرح 1. баён кардан, тавзеҳ кардан; баён, тавзеҳ ва маънидод кардани ягон масъалаи илмӣ; **шарҳи ҳол** баёни аҳвол ва зиндагонии шахсӣ, ҳолнома. 2. китобҳое, ки махсус дар тавзеҳ ва баёни ягон асар навишта мешавад: **шарҳ додан (кардан)** маънидод кардан, баён кардани мазмуни чизе.

ШАРҲА *а.* شرحه порча, луқма; порчаи гӯшт, буридаи гӯшт; **шарҳа-шарҳа** порча-порча.

ШАРҲДИҲАНДА شرح‌دهنده он ки китобе ё масъалаеро шарҳ дода ҷойҳои душвори онро мефаҳмонад.

ШАРҲДИҲӢ شرح دهی *исми амал аз* **шарҳ додан**.

ШАРҲДОР شرح‌دار дорои шарҳу тавзеҳ, тафсирдор.

ШАР-ШАР شرشر садои резиши об, обшор.

ШАРШАРА شرشره ҷои рост аз боло ба поён рехтани об, обшорон.

ШАРЪ *а.* شرع 1. *ниг.* **шариат**. 2. қонун, қоида.

ШАРЪАН *а.* شرعاً мувофиқи шаръ, аз рӯи шариат.

ШАРЪӢ شرعی *мансуб ба* **шаръ**: **ваҷҳи шаръӣ, сабаби шаръӣ, далели шаръӣ; таклифи шаръӣ** аҳком ва қавоиде, ки иҷрои он ба ҳар як мусулмони болиғ фарз аст.

ШАССӢ *фр.* شسّی 1. рамаи автомобил бо ҳамаи қисмҳои механикиаш, ки дар он насб шудааст. 2. қисми ҳавопаймо, ки ба он имконияти ба рӯи замин ҳаракат карданро медиҳад (*чарх ва механизмҳои ба он вобаста*).

ШАСТ I شست//شصت *шумораи миқдорӣ* шаш бор даҳ, 60.

ШАСТ II شست қуллоби моҳигирӣ, банд; **аз шасти** *чизе* **раҳоӣ ёфтан** аз банд ва чанголи чизе халос шудан.

ШАСТ III شست бо суръат, чобук ва тез ҳаракат кардани ягон чиз; **аз шаст фуромадан** кам ва суст шудани гирифтугири касе дар коре, паст шудани дағдаға ва дӯғу пӯписаи касе.

ШАСТГИР شستگیر тирандоз аз камон, камондор.

ШАСТСОЛА شصتساله он ки аз умраш шаст (60) сол гузаштааст.

ШАСТСОЛАГӢ شصت سالگی шаст сол пур шуда, шастсола будан.

ШАСТУМ شصتم *шумораи тартибӣ аз* **шаст**.

ШАСТУМИН شصتمین *мансуб ба* **шастум**; касе ё чизе, ки дар шумораи шаст қарор дорад.

ШАТ(Т) *а.* شط 1. канори дарё, соҳил. 2. рӯди бузург, дарё. 3. номи дарёи бузург, ки дар Ироқ аз баҳам пайвастани дарёҳои Даҷла ва Фурот ба вуҷуд омадааст, Шаттуларaб.

ШАТАК شتک аспи дигарро ҳамроҳи аспи асосӣ ба ароба бастан; **шатак кардан** асперо дар ароба ба паҳлӯи аспи асосӣ бастан.

ШАТАКБАНДӢ شتکبندی бастани шатак, шатак кардан.

ШАТАКЧӮБ شتکچوب чӯби махсус барои бастани аспҳо ба ароба.

ШАТАЛ *а.* شتل маблағе, ки қиморбоз пас аз бурдани пули ҳариф ба тариқи инъом ба дигарон медиҳад, чӯтал.

ШАТАН *а.* شطن таноб, ресмон, расани дароз.

ШАТМ *а.* شتم дашном додан, ҳақорат кардан; **зарбу шатм** шаллоқу дашном.

ШАТР *а.* شطر 1. нимаи ягон чиз; ҷузъ, пора; **шатре** қадре, каме, андаке. 2. ҷониб, сӯй, тараф.

ШАТРАМА شترمه шӯх, бесар.

ШАТРАНГ شترنگ *ниг.* **шатранҷ**.

ШАТРАНҶ شطرنج шоҳмот.

ШАТРАНҶБОЗ شطرنج باز шоҳмотбоз, он ки дар ин бозӣ маҳорат дорад.

ШАТРАНҶБОЗӢ شطرنج بازی шоҳмотбозӣ.

ШАТРАНҶӢ شطرنجی *кит.* шоҳмотбоз, шатранҷбоз.

ШАТТА شتّه *гуфт.* **шаллоқ**; **шатта задан** ба касе бо даст, по чизи дигаре зарба задан; **шатта хӯрдан** зада шудан, кӯфта шудан, шаллоқ хӯрдан; **шатта аз ҷони** *касе* **гузаштан** сахт таъсир кардани зарбаи шаллоқ.

ШАТТОҲ *а.* شطّاح берӯй, густох, бешарм.

ШАТТОҲӢ شطاحی густохӣ, берӯӣ

ШАТУН *р.* شتون як қисми техникӣ дар муҳаррик (мотор).

ШАТҲ *а.* شطح 1. *дар тасаввуф* - суханони мухолифи зоҳири шаръ гуфтан ва калимоти мухолифи шариат ба забон овардан. 2. суханҳои бешармонаи густохона.

ШАФАҚ *а.* شفق сурхии нури Офтоб вақти ғуруб ва ё саҳаргоҳон пеш аз тулӯъ.

ШАФАҚАТ//ШАФҚАТ *а.* شفقت меҳрубонӣ, дилсӯзӣ, марҳамат, тараҳҳум.

ШАФАҚГУН شفق گون *маҷ.* сурхранг.

ШАФАҚӢ شفقی *кит. мансуб ба* **шафақ**.

ШАФАҚОСО شفق آسا монанди шафақ, сурхранг.

ШАФАҚРАНГ شفقرنگ ба ранги шафақ, сурхранг.

ШАФАҚРУХСОРА شفقرخساره *кит. киноя аз* сурхрӯ, гулчеҳра

ШАФАТ شفت паҳлуи чизе, назди чизе; **дар шафати**... дар паҳлӯи..., дар назди...

ШАФЕЪ *а.* شفیع шафоаткунанда, он ки барои дигаре илтимоси афв ва ё ёрмандӣ мекунад, восита; **шафеъ овардан** касеро восита қарор додан.

ШАФИҚ *а.* شفیق меҳрубон, дилсӯз; **рафиқи шафиқ** дӯсти меҳрубон.

ШАФИҚОНА شفیقانه бо меҳрубонӣ, аз рӯи дилсӯзӣ, дилсӯзона.

ШАФИРА شفیره *зоол.* зочаи кирмак.

ШАФҚАТОМЕЗ شفقتآمیز меҳрубонона, дилсӯзона, раҳмдилона.

ШАФОАТ *а.* شفاعت илтимос, талаби афв ё ёрмандии касе ба касе; **шафоат кардан** восита шудан, илтимоси афв барои касе.

ШАФОАТГАР شفاعت‌گر *ниг.* **шафеъ**.

ШАФОАТКУНАНДА شفاعت‌کننده *ниг.* **шафеъ.**

ШАФОАТНОМА شفاعت‌نامه номае, ки бо хоҳише, бештар бо хоҳиши афви гуноҳе навишта мешавад.

ШАФОАТТАЛАБ شفاعت‌طلب *ниг.* **шафоатхоҳ**.

ШАФОАТТАЛАБӢ شفاعت‌طلبی *ниг.* **шафоатхоҳӣ**.

ШАФОАТХОҲ شفاعت‌خواه толиби шафоат, хоҳони шафоат, шафоатталаб.

ШАФОАТХОҲӢ شفاعت‌خواهی шафоатталабӣ, шафоатхоҳ будан.

ШАФРА شفره теғи(корди) мӯзадӯзӣ.

ШАФТАРАНГ شفترنگ меваест аз ҷинси шафтолу, бештар сурху сафед аст.

ШАФТОЛУ شفتالو *бот.* дарахт ва меваи серширан хуштамъи он, ки донаҳои калон ва сахту талх дорад.

ШАФТОЛУГИН شفتالوگین хӯрданӣ ё нӯшидание, ки аз меваи шафтолу тайёр шудааст: **мураббои шафтолугин**.

ШАФТОЛУГӢ شفتالوگی *ниг.* **шафтолугин**.

ШАФТОЛУГУЛ شفتالوگل (нусхаи) гули шафтолу.

ШАФТОЛУЗОР شفتالوزار боғи дарахтони шафтолу.

ШАФТОЛУҚОҚ شفتالوقاق шафтолуи хушк.

ШАФТОЛУОБ شفتالوآب шираи шафтолу, шарбати шафтолу.

ШАФТОЛУРАНГ شفتالورنگ ранги зарди сурхтоб.

ШАФФОФ شفّاف 1. он чи мисли булӯр ва шиша соф буда, аз паси он чизҳои дигар дида мешавад. 2. тобон, дурахшон (*монанди булӯр*); соф, беғубор, зулол.

ШАФФОФИЯТ *а.* شفّافیت 1. *ниг.* **шаффофӣ**. 2. *маҷ.* вазъу ҳолати ошкоро.

ШАФФОФӢ شفّافی дурахшандагӣ, тобандагӣ; софӣ, зулолӣ, беғуборӣ.

ШАФША شفشه *кит.* 1. шохи дарахт. 2. шӯшаи тилло ё нуқра. 3. нахи тилло ё нуқра, симҳои борики тилло ва нуқра. 4. чӯбе, ки ҳаллоҷон пахтаро ба он мезананд, савачӯб.

ШАФ-ШАФ شف شف холӣ аз маънӣ: ◊ **шаф-шаф нагуфта, шафтолу гуфтан** якбора равшану пӯстканда суханро гуфтан, гапро дароз накардан.

ШАФШОҲАНГ شفشاهنگ *кит.* тахтаи оҳан, ки сӯрохҳои майда ва калон дорад; заргарон симҳои тилло, нуқра ва ғайраро барои борик кардан аз он гузаронда мекашанд, кирётахта.

ШАХ I شخ 1. маҳкам, устувор, қат ва хамнашаванда. 2. карахтшуда, беҳисшуда *(ягон узви бадан*); карахт.

ШАХ II شخ кӯҳпора, сахра; кӯҳ.

ШАХДАМ شخدم **:дари шахдам** даре, ки ба сахтӣ кушода ва баста шуда, дар вақти кушодану пӯшидан садо медиҳад.

ШАХДАСТ شخدست 1. сахтдаст. 2. *маҷ.* мумсик, хасис.

ШАХЗАМИН شخزمین замини сахти киштнобоб.

ШАХӢ شخی шах (I) будан.

ШАХКАМОН شخ‌کمان тирандозе, ки зеҳи камони ӯ сахту таранг бошад, кашидани чунин камон далели қуввати зиёд аст.

ШАХКАМОНӢ شخت‌کمانی 1. пурзӯрӣ, тавоноӣ. 2. *маҷ.* сахтдилӣ, сангдилӣ, бераҳмӣ.

ШАХКОСА شخ کاسه *кит.* жола, яхча.

ШАХНАВАРД شخنورد кӯҳу кӯталгард, кӯҳнавард (*сифати аспи тездав*).

ШАХОР شخار *кит.* ишқор.

ШАХПОРА شخ پاره пораи шах, кӯҳпора.

ШАХС *а.* شخص кас, одам, нафар.

ШАХСАН *а.* شخصاً бевосита, бевосита худ.

ШАХСИЯТ شخصیت 1. хислати хоси фардии ҳар кас, ки ӯро аз дигарон фарқ мекунонад. 2. иззати нафс, ҳайсият.

ШАХСИЯТПАРАСТ شخصیت‌پرست он ки шахсиятпараст аст; он ки ба шахсе сари итоату парастиш фуруд овардааст.

ШАХСИЯТПАРАСТӢ شخصیت‌پرستی парастиши шахс; шахспарастӣ.

ШАХСӢ شخصی *мансуб ба* **шахс**; оид ба шахси худ; фардӣ, хусусӣ: **манфиати шахсӣ** манфиати фардии касе; **ғарази шахсӣ** а)

душмании шахсӣ; б) дар коре дар назар доштани манфиати шахсии худ; **ҳайати шахсӣ** а) афроди мансуб ба идора ё муассиса; б) тамоми афроди фармондеҳон ва тобеони як дастаи аскарӣ.

ШАХСОНИЯТ شخصانیت ғараз, ғараз доштан ба касе, душманӣ ва адовати шахсӣ.

ШАХСПАРАСТӢ شخص‌پرستی боло бардории мавқеи як шахс, нисбат додан ба вай он сифатҳое, ки дар воқеъ надорад.

ШАХУДАН شخودن *кит.* харошидан ва реш намудан бо нохун.

ШАХУЛИДАН شخولیدن *кит.* бонгу фарёд кардан, дод задан; ҳуштак кашидан.

ШАХЧА شخچه девораи ростбаромадаи кӯҳ.

ШАХЧИЛАВ شخچلو саркаш, гарданшах (*оид ба* асп).

ШАХШ شخش *кит.* кӯҳна *(оид ба* ҷома, пӯстин *ва г.*).

ШАХШАВӢ شخشوی шах I (2) шудан.

ШАХШИДАН شخشیدن *кит.* лағжидан; аз ҷо афтидан.

ШАХШУДА شخ‌شده сахтшуда, қоқшуда; аз ҳаракат монда.

ШАХШУДАМОНДА شخ‌شده‌مانده беҳаракат-монда, аз ҷунбиш бозмонда.

ШАХШӮЛ شخشول ноҳамвор, носуфта, дағар-буғур; **дастҳои шахшӯл** дастҳои аз кори ҷисмонӣ сахту дуруштшуда.

ШАХШӮЛӢ شخشولی ноҳамворӣ, дағар-буғурӣ, дуруштӣ.

ШАҲ شه *ниг.* **шоҳ**.

ШАҲАВОТ *а.* شهوات *ҷ.* **шаҳват**.

ШАҲАНШОҲ شهنشاه *ниг.* **шоҳаншоҳ**.

ШАҲБАЙТ شه‌بیت *ниг.* **шоҳбайт**.

ШАҲБОЗ شهباز *ниг.* **шоҳбоз**.

ШАҲБОЛ شهبال бузургтарин пар аз парҳои боли мурғ, шаҳпар; бол.

ШАҲВАТ *а.* شهوت орзу ва майли сахт барои расидан ба ягон талаби нафс; майл ба ҷимоъ.

ШАҲВАТАНГЕЗ شهوت‌انگیز ба вуҷудоварандаи шаҳват.

ШАҲВАТНОК شهوتناک он ки ҳисси шаҳвониаш зиёд бошад, шаҳватпараст.

ШАҲВАТОМЕЗ شهوت‌آمیز чизе ё амале, ки боиси бедории ҳиссиёти шаҳвонӣ мешавад.

ШАҲВАТПАРАСТ شهوت پرست касе, ки аз пайи майлҳои нафсонӣ меравад; ҳарис ба ҷимоъ; фосиқ, бадахлоқ.

ШАҲВАТПАРАСТӢ شهوت‌پرستی шаҳватпараст будан, ба шаҳват дода шудан.

ШАҲВАТПАРАСТОНА شهوت‌پرستانه бо ҳисси шаҳвонӣ; фосиқона: **нигоҳи шаҳватпарастона**.

ШАҲВАТРОНӢ شهوت‌رانی ба шаҳват дода шудан; шаҳватпарастӣ.

ШАҲВОНӢ شهوانی *мансуб ба* **шаҳват**; **қувваи шаҳвонӣ** қуввае, ки касро ба сӯи шаҳват мебарад.

ШАҲВОР شهوار *ниг.* **шоҳвор**.

ШАҲД *а.* شهد асал, ангубин; ширинӣ.

ШАҲДБОР شهدبار 1. ширин. 2. *маҷ.* ширин-гуфтор.

ШАҲДГУФТОР شهدگفتار 1. ширинзабон, хушгап. 2. *киноя аз* **маҳбуба**.

ШАҲДДОР شهددار бо асал махлутшуда, хӯрданӣ ё доруи бо асал омехташуда.

ШАҲДӢ شهدی *ниг.* **шаҳддор**.

ШАҲДРЕЗ شهد ریز *ниг.* **шаҳдбор**.

ШАҲДХАНД شهدخند он ки хандаи малеҳу дилкаш дорад.

ШАҲЗОДА شهزاده *ниг.* **шоҳзода**.

ШАҲЗОДАГӢ شهزادگی *кит., ниг.* **шоҳзодагӣ**.

ШАҲИД I *а.* شهید 1. кушташуда дар роҳи дин. 2. умуман кушташуда дар роҳи кори ҳақ; кушташудаи бегуноҳ; **шаҳид шудан** кушта шудан.

ШАҲИД II شهید *а. ниг.* **шоҳид**.

ШАҲИҚ *а.* شهیق *кит.* овози баланди хар, ҳангос задани хар.

ШАҲИН شهین *ниг.* **шоҳин**.

ШАҲИР *а.* شهیر маъруф, машҳур, номдор.

ШАҲӢ I شهی *ниг.* **шоҳӣ**.

ШАҲӢ II *а.* شهی *кит.* ҷалбкунандаи майлу орзу; форам.

ШАҲКОСА شه کاسه *ниг.* **шоҳкоса**.

ШАҲҚА *а.* شهقه *кит.* бонг бо овози баланд.

ШАҲЛО *а.* شهلا 1. зани мешчашм. 2. чашми сиёҳи калони зебо; **наргиси шаҳло** чашми зебои дилфиреб.

ШАҲЛОЧАШМ شهلاچشم он ки чашмони калон-калони зебо дорад.

ШАҲЛУТ شهلوت навъи хӯрок аз чарбу.

ШАҲМ *а.* شهم чарбу, равғани дарунии гӯсфанд, буз, гов *ва г.*

ШАҲНА *а.* شهنه *таър.* посбони шаҳр, миршаб, доруға, сардори шабгардон.

ШАҲНАГӢ شهنگی *кит.* вазифа ва амали шаҳна.

ШАҲНАГОҲ شهنه گاه миршабхона.

ШАҲНАЙ شهنی *мус.* як навъи най.

ШАҲНИШИН شه‌نشین 1. *таър.* ҷои нишасти подшоҳон. 2. ҷои аз фарши хона андак баланд дар пешгоҳ барои меҳмонони баландқадр.

ШАҲНОЗ شهناز яке аз мақомҳои фаръии “Шашмақом”.

ШАҲНОЙ شهنای *ниг.* **шаҳнай**.

ШАҲОБ *а.* شهاب *ниг.* **шиҳоб**.

ШАҲОБРАНГ شهاب رنگ ба ранги сурх.

ШАҲОДАТ *а.* شهادت 1. шаҳид шудан, кушта шудан (*дар роҳи дин*); **ба шаҳодат расидан** шаҳид шудан. 2. шоҳидӣ, гувоҳӣ додан; **шаҳодат додан** гувоҳ шудан; **калимаи шаҳодат** фикраи махсуси “лоилоҳа-иллаллоҳ”, ки ба забон овардани он расмияти мусулмонист.

ШАҲОДАТГОҲ شهادتگاه ҷои кушта шудан, ҷои шаҳид шудан.

ШАҲОДАТНОМА شهادتنامه ҳуҷҷат, ки ягон ҳуқуқи воқеиро тасдиқ мекунад; ҳуҷҷати шиносномаи шахсӣ, ҳуҷҷат барои таҳсил, касб ё ихтирои шахсӣ; **шаҳодатномаи таваллуд** зоднома.

ШАҲОМАТ *а.* شهامت далерӣ, нотарсӣ, бебокӣ.

ШАҲПАР//ШОҲПАР شهپر//شاهپر *ниг.* **шаҳбол**.

ШАҲР I شهر 1. ободии калони сернуфус, ки марказе маъмурӣ, тиҷоратӣ ва саноат аст: **шаҳри марказӣ, шаҳри саноатӣ; шаҳри сераҳолӣ.** 2. *кит.* кишвар, сарзамин, мамлакат.

ШАҲР II *а.* شهر *кит.* моҳи сол.

ШАҲРАК شهرک 1. шаҳри хурд, шаҳрча. 2. маркази аксари ноҳияҳо дар Тоҷикистон.

ШАҲРАФРӮЗ شهرافروز яке аз аз оҳангҳои мусиқии классикии шарқӣ.

ШАҲРБАНД شهربند 1. девори қалъа, ҳисор. 2. маҳбус, зиндонӣ.

ШАҲРВАНД شهروند аҳолии расмии шаҳр ё кишвар.

ШАҲРВАНДӢ شهروندی *марбут ба* **шаҳрванд**; табаа.

ШАҲРДИДА شهردیده касе, ки дар шаҳр буда, аз тартибу кордориҳои шаҳр бохабар аст.

ШАҲРДОР شهردار он ки масъулияти идора намудани шаҳрро дар ӯҳда дорад, мири шаҳр, раиси шаҳр.

ШАҲРДОРӢ شهرداری 1. амал ва вазифаи шаҳрдор. 2. маркази идораи шаҳр, ҳукумати шаҳр, баладия.

ШАҲРИВАР شهریور моҳи шашуми соли шамсӣ (мутобиқи сунбула), ки ба 23 август- 22 сентябр рост меояд.

ШАҲРИВАРӢ شهریوری *кит.* 1. *мансуб ба* **шаҳривар**. 2. аввали фасли тирамоҳ: **абри шаҳриварӣ**.

ШАҲРИЁНА شهریانه ба тартибу қоидаи шаҳрӣ.

ШАҲРИЁР شهریار *кит.* подшоҳ, шоҳ.

ШАҲРИЁРӢ شهریاری 1. *мансуб ба* **шаҳриёр**; оид ба шаҳриёр. 2. подшоҳӣ, шоҳӣ.

ШАҲРИСТОН شهرستان *кӯҳн.* шаҳри калоне, ки қалъа ва дар гирдогирдаш ҳисор дорад, гирду атрофи арк, шористон, шорсон; шаҳр.

ШАҲРИСТОНӢ شهرستانی *мансуб ба* **шаҳристон**; шаҳрӣ.

ШАҲРӢ شهری 1. *мансуб ба* **шаҳр**: **китобхонаи шаҳрӣ**. 2. аҳли шаҳр, сокини шаҳр.

ШАҲРНИШИН شهرنشین муқим дар шаҳр.

ШАҲРОРОЙ شهرآرایی зебу оро додани шаҳр ба

ягон муносибат.

ШАҲРОҲ شهراه *ниг.* **шоҳроҳ**.

ШАҲРОШӮБ شهرآشوب 1. он ки шаҳреро ба ошӯб меандозад, он ки дар ҳусну ҷамол шаҳреро ба шӯр овардааст. 2. шӯрангез. 3. як навъи шеър, ки мазмуни шӯху шӯрангез дорад.

ШАҲРОШӮБОНА شهرآشوبانه ба таври шаҳрошӯб; шӯрангезона.

ШАҲРУХ شهرخ дар бозии шатранҷ якбора расидани кишти асп ҳам ба шоҳ, ҳам ба рух.

ШАҲРРӮД شهررود рӯди асосие, ки шаҳрро бо об таъмин мекунад.

ШАҲРӮД شهرود 1. *ниг.* **шоҳрӯд**. 2. номи рӯде дар Эрон.

ШАҲРСОЗ شهرساز он ки дар сохтану бино кардан ва ободии шаҳр саҳмгузор аст, он ки шаҳр месозад.

ШАҲРСОЗӢ شهرسازی бино кардани шаҳр, сохтани шаҳр.

ШАҲРТОШ شهرتاش *кит.* ҳамшаҳрӣ.

ШАҲРЧА شهرچه шаҳри хурд; қасаба.

ШАҲСАВОР شه‌سوار *ниг.* **шоҳсавор**.

ШАҲСУТУН شه‌ستون *ниг.* **шоҳсутун**.

ШАҲСУФА شه صفه суфаи калони баланд.

ШАҲТОР شه تار *мус.* тори ғафсу асосии асбоби мусиқии тордор.

ШАҲТУТ شهتوت *ниг.* **шоҳтут**.

ШАҲҶӮЙ شهجوی ҷӯи калон, наҳр.

ШАҲШАРОБ شهشراب навъи майи (шароби) олӣ.

ШАҶАН *а.* شجن *кит.* ғам, андӯҳ.

ШАҶАР *а.* شجر *кит.* дарахт.

ШАҶАРА *а.* شجره рӯйхати номи аҷдоди касе, насабнома, шаҷаранома.

ШАҶАРӢ شجری 1. *мансуб ба* **шаҷар**; дорои нишона ё аломате аз дарахт. 2. навъи хати арабӣ-форсӣ ва ҳисоби абҷад, ки шакли ҳарфҳо ба шохаҳои дарахт монанданд.

ШАҶАРАНАВИС شجره‌نویس он ки насабномаи авлодро навишта бошад.

ШАҶАРНОМА شجرنامه *ниг.* **шаҷара**.

ШАҶИР *а.* شجیر *кит.* тир.

ШАҶОМ شجام *кит.* сармои сахт.

ШАШ شش *шумораи миқдорӣ* байни панҷу ҳафт,6.

ШАШАНГУШТА شش انگشته он ки панҷаи по ё дасташ шаш ангушт дорад, барака.

ШАШАФЗОЛ شش‌افزال ду қисми мудаввари дандонадори як ҷузъи мошин, ки ба воситаи шаш дандона ҳаракат мекунанд.

ШАШАФЗОР شش افزار *ниг.* **шашафзол**.

ШАШБАЛЛА شش‌بلّه шаш балл дошта: **боди шашбалла**, **заминҷунбии шашбалла**.

ШАШБЕЛА شش‌بیله сифати заврақе, ки тавассути шаш бел ронда мешавад: **заврақи шашбела**.

ШАШБУРҶА شش‌برجه дорои шаш бурҷ, шашманорадор: **мадрасаи шашбурҷа**.

ШАШГӮША شش‌گوشه *ниг.* **шашкунҷа**.

ШАШДАР شش در 1. ҷое ва чизе, ки шаш дари баромад дошта бошад. 2. дар бозии нардмавриде, ки яке аз бозигарон ҳамаи шаш хонаи пеши роҳи ҳарифро гирифта роҳи ӯро баста бошад. 3. баста будани роҳи баромад ва наҷот; **ба шашдар афтодан** а) шашдар шудан дар бозии нард; б) сахт дар тангӣ мондан; **дар шашдари ҳайрат мондан** дар коре сахт ҳайрон монда чӣ кор кардан ва куҷо рафтани худро надонистан, оҷиз мондан.

ШАШДАРА شش دره дорои шаш дар.

ШАШДОНГ شش‌دانگ тамоми моликияти ба шаш қисм тақсимшаванда; тамоми моликияти касе; пурра, комил.

ШАШӢ ششی 1. *мансуб ба* **шаш**. 2. қартаи шашхолдор.

ШАШКА *р.* ششکه бозӣ дар тахтаи 64 (ё 100) хонадор бо мӯҳраҳои сиёҳу сафед.

ШАШКАБОЗ ششکه باز бозикунандаи шашка.

ШАШКАБОЗӢ ششکه‌بازی машғул шудан бо бозии шашка, бозии шашка.

ШАШКАРАТА شش‌کرته шаш баробар, ба шаш зарбшуда; **қаҳрамони шашкаратаи ҷаҳон** варзишгаре, ки ба гирифтани унвони қаҳрамонӣ шаш бор муяссар шудааст.

ШАШКАРАТӢ شش‌کرتی шашзарбӣ.

ШАШКУНҶА شش‌کنجه шакли ҳандасие, ки шаш кунҷ дорад.

ШАШҚАБАТА شش‌قبطه 1. аз шаш қабат иборатбуда; шаш қабат кӯрпа; **бинои шашқабата** бинои шашошёна.

ШАШҚАТОР شش‌قطار иборат аз шаш қатор: **ашки шашқатор**.

ШАШМАҚОМ ششمقام *мус.* маҷмӯи шаш мақоми асосии мусиқии классикии тоҷик, ки ҳар як мақом дар дохили худ шӯъбаҳо ва ҷузъҳои зиёде дорад.

ШАШМАҚОМДОН ششمقام‌دان мутахассиси суруҷан ва навохтани оҳангҳои мусиқии классикии тоҷик-Шашмақом.

ШАШМАҚОМХОН ششمقام‌جوان сарояндаи оҳангҳои Шашмақом; сарояндаи оҳангҳои классик.

ШАШМЕТРА شش‌متره он чи шаш метр (600см) андоза дорад: **тахтаи шашметра.**

ШАШМЕТРӢ ششمتری он чи ки ба ду ва зиёдтар қисми баробари иборат аз шаш метр ҷудо карда шудааст: **даҳ дона тахтаи шашметрӣ**.

ШАШМОҲА شش‌ماهه муддати шаш моҳро фарогиранда; **курси шашмоҳа** курсе, ки муддати давомоташ шаш моҳ аст.

ШАШМОҲАГӢ ششماهگی шаш моҳ дошта: дар шашмоҳагӣ.

ШАШОШЁНА شش‌آشیانه аз шаш ошёна (қабат) иборатбуда: **бинои шашошёна**.

ШАШОШЁНАДОР شش‌آشیانه‌دار дорои шаш ошёна, шашқабата.

ШАШПАНҶЗАН ششپنج‌زن бозингари бозиҳои саргармкунанда, қиморбоз.

ШАШПАР شش‌پر гурзе, ки шаш пару шаш паҳлу дорад.

ШАШПО شش پا он чи ки дорои шаш по бошад.

ШАШРУКНА شش‌رکنه 1. *адш.* дар арӯз шеъре, ки ҳар мисраи он ба шаш қисм тақтеъ шавад. 2. *меъ.* биное, ки дорои шаш сутун бошад.

ШАШРӮЗА شش‌روزه бо шаш рӯз, ба муддати шаш рӯз, он чи муддаташ шаш рӯз аст; **дунёи шашрӯза** дунёи гузарон.

ШАШРӮЗАГӢ شش روزگی **:дар шашрӯзагӣ** дар аз шаш рӯзи арзи вуҷуд карданаш.

ШАШРӮЗӢ شش روزی *марбут ба* **шашрӯза**.

ШАШРӮЯ شش‌رویه ҷисме ё шакли ҳандасие, ки шаш тараф дорад.

ШАШСАД شش‌صد *шумораи миқдорӣ* шаш бор сад.

ШАШСАДӢ شش صدی ҳар чизи шашсад-шашсад ҷудошуда.

ШАШСАДУМ شش‌صدم *шумораи тартибӣ аз* **шашсад**.

ШАШСАДУМИН شش‌صدمین *марбут ба* **шашсадум**; тартиби касе ё чизе, ки дар шумораи шашсад қарор дорад.

ШАШСАРӢ شش‌سری *кит.* ҳар чизи навъи аъло; ◊ **зари шашсарӣ** тиллои комилиёр.

ШАШСОАТА شش‌ساعته мӯҳлати шаш соат дошта; барои шаш соат.

ШАШСОАТӢ شش‌ساعتی шаш соат –шаш соат ҷудо шуда.

ШАШСОЛА شش‌ساله мӯҳлати шаш сол дошта, ба ҳастияш шаш сол пуршуда.

ШАШСОЛАГӢ شش‌سالگی шашсола будан; шаш сол доштан: **дар шашсолагӣ**.

ШАШСОЛӢ شش‌سالی шаш сол–шаш сол тақсим шуда.

ШАШТАБАҚА شش طبقه *ниг.* **шашқабата**.

ШАШТАРАФА شش‌طرفه дорои шаш тараф буда.

ШАШТИРА شش‌تیره силоҳи оташфишоне, ки ба тирхонааш шаш тир меғунҷад: **таппончаи шаштира**.

ШАШТОГӢ ششتاگی шаш дона –шаш дона.

ШАШТОӢ ششتایی *ниг.* **шаштогӣ**.

ШАШТОР شش تار номи яке аз олатҳои мусиқии торӣ.

ШАШҲАЗОРА شش هزاره *ниг.* **шашҳазорум**.

ШАШҲАЗОРӢ شش‌هزاری шаш ҳазор –шаш ҳазор ҷудошуда.

ШАШҲАРБА شش‌حربه як навъи варзиш.

ШАШҲАФТАИНА شش هفتئینه мӯҳлати шаш ҳафта дошта.

ШАШҶИЛДА شش‌جلده асаре, ки аз шаш ҷилд иборат аст: **куллиёти шашҷилда**.

ШАШҶИЛДӢ ششجلدی *марбут ба* **шашҷилда**.

ШАШЯК شش یک аз шаш як ҳисса, 1,6.

ШАЪБ *а.* شعب *кит.* мардум, тӯдаи мардум.

ШАЪБАДА *а.* شعبده 1. найранг, найрангбозӣ. 2. *маҷ.* ҳила, макр, фиреб.

ШАЪБАДАБОЗ شعبده باز найрангбоз.

ШАЪБАДАБОЗӢ شعبده‌بازی амали шаъбадабоз.

ШАЪБОН *а.* شعبان моҳи ҳаштуми солшумории қамарии ҳиҷрӣ.

ШАЪН//ШОН *а.* شأن//شان шараф, эътибор, қадр, мартаба, дараҷа; **ба шаъни...** ба шарафи...

ШАЪР *а.* شعر *кит.* 1. мӯй; маҷмӯи мӯйсари касе. 2. болопӯши мӯини сабуки шабона.

ШАЪРБОФ شعرباف *кит.* 1. мӯйтоб, мӯйбоф. 2. он ки аз мӯй ё абрешим порча мебофад.

ШАЪРПӮШ شعرپوش *кит.* пӯшандаи ҷомаи мӯина, мӯинапӯш.

ШАЪШАА *а.* شعشعه дурахш, дурахшонӣ, ҷило, тобонӣ, тобандагӣ.

ШАЪШААДОР شعشعه‌دار дурахшон, тобон, нурпош.

ШАЪШААПОШ شعشعه‌پاش нурафшон; **офтоби шаъшаапош** офтоби нурпош ва равшанипарокан.

ШАЪШААПОШӢ شعشعه‌پاشی нурафшонӣ, нурпароканӣ (Офтоб, Моҳ, ситораҳо).

ШЕБ شیب *шакли ихтисории* **нишеб**; *муқоб.* **фароз**.

ШЕБА شیبه *кит.* аз камон тир партоб кардан.

ШЕБДОР شیب‌دار ҷои нишебӣ ва пастхамӣ дошта.

ШЕБИДАН شیبیدن *кит.* омехтан, аралаш кардан.

ШЕБО شیبا *кит.* шефта, мушавваш, пуризтироб.

ШЕВА I شیوه 1. тарз, тариқ, равиш. 2. ноз, карашма. 3. ҳила. 4. ҳунар, фазилат.

ШЕВА II شیوه тарзи талаффузи маҳал ва ҷои муайяне, лаҳҷа.

ШЕВАБОЗ شیوه باز *ниг.* **шевагар**.

ШЕВАГАР شیوه گر ишвагар, дилфиреб.

ШЕВАГАРӢ شیوه‌گری 1. ишвагарӣ, нозу карашма кардан. 2. *маҷ.* фиребгарӣ, ҳилагарӣ.

ШЕВАГӢ شیوگی *гуфт. мансуб ба* **шева**; лаҳҷавӣ.

ШЕВАН شیون нола, навҳа, гиряву зорӣ ҳангоми рӯй додани мусибате; **шеван кардан** оҳу нола кардан, доду фиғон баровардан.

ШЕВАНД شیوند тахтаи нонросткунӣ, тахта барои рост кардани нон ва дигар маҳсулоти хамирӣ.

ШЕВАШИНОС شیوه‌شناس мутахассиси таҳқиқи шеваҳо, он ки шеваҳоро меомӯзад.

ШЕВАШИНОСӢ شیوه‌شناسی илми омӯхтани шеваҳо; лаҳҷашиносӣ.

ШЕВО شیوا фасеҳ, балеғ.

ШЕВОЗАБОН شیوازبان забони фасеҳ, ширин ва фаҳмо.

ШЕВОӢ شیوایی *мансуб ба* **шево**; фасоҳат, балоғат.

ШЕД شید *шакли кӯтоҳшудаи* **хуршед**.

ШЕЛОН شیلان *кит.* 1. дастархон. 2. *маҷ.* зиёфат, меҳмондорӣ, базм; масолеҳи зиёфат.

ШЕР شیر 1. ҳайвони дарандаи қавиҷусса, ки бозу ва чанголи қавӣ дорад. 2. *маҷ.* далер, ҷасур, диловар; ◊ **бо думи шер бозӣ кардан** кори хафвнок кардан; **дер ояду шер ояд** коре бо таъхир мешуда бошад ҳам, расову пухта шавад.

ШЕРАК شیرک **:шерак шудан** далер шудан, ҷуръат пайдо кардан.

ШЕРАМАРД شیر مرد *ниг.* **шермард**.

ШЕРАФКАН شیرافکن 1. он ки шерро ғалтонда мағлуб мекунад. 2. пурзӯр, қавибозу, далер.

ШЕРБАЧА شیربچه 1. бачаи шер. 2. як гурӯҳ сарбозони хоси амири Бухоро.

ШЕРБОЗУ شیربازو қавидаст, зӯр, шуҷоъ, паҳлавон.

ШЕРБОН شیربان нигоҳубинкунанда ба шер.

ШЕРВАШ شیروش *кит.* шермонанд, шерфаш.

ШЕРАВЖАН شیراوژن *кит., ниг.* **шерафкан**.

ШЕРВОН شیروان ҷои холӣ байни сақф ва боми дупӯшаи он.

ШЕРВОНИПӮШ شیروانی‌پوش боме, ки болояш ба шакли махрутӣ пӯшонда шудааст; *ниг.* **шервонӣ**.

ШЕРВОНӢ شیروانی боме, ки хаймавор чӯбкорӣ шуда ба он тунука зада бошанд.

ШЕРВОР شیروار чун шер, шер барин; далер, бебок.

ШЕРГИР شیرگیر 1. он ки шерро шикор карда метавонад. 2. *мач.* далер, нотарс, зӯрманд.

ШЕРДИЛ شیردل далер, нотарс, бебок; **шердил кардан** касеро дар коре далер кардан; **шердил шудан** ҷуръат пайдо кардан.

ШЕРДИЛӢ شیردلی ҷасорат, диловарӣ, нотарсӣ, бебокӣ.

ШЕРДИЛОНА شیردلانه ҷасурона, бебокона, нотарсона.

ШЕРДОР شیردار 1. *ниг.* **шербон**. 2. дорои тасвири шер: **мадрасаи Шердор**.

ШЕРЗАҲРА شیر زهره *ниг.* **шердил**.

ШЕРЗОД شیر زاد *ниг.* **шердил**.

ШЕРЗӮР شیرزور 1. зӯрманди шермонанд, хеле зӯр. 2. сифати Баҳроми Гӯр, ки гӯё монанди шер зӯрӣ доштааст.

ШЕРӢ شیری шер будан, монанди шер будан, ҳайбат ва зӯрии шерона доштан; диловарӣ, ҷасурӣ; **шерӣ гирифтан** шердил шудан, ҷасорат пайдо кардан; **шерӣ кардан** рафтори шерона кардан; далерӣ ва шуҷоат нишон додан.

ШЕРМАРД شیرمرد диловар, далер, нотарс, шуҷоъ, бебок.

ШЕРМАРДӢ شیرمردی диловарӣ, ҷасорат, аз ҷон натарсида худро ба обу оташ задан.

ШЕРМОНАНД شیرمانند монанди шер, ба сони шер.

ШЕРОЗА I شیرازه ҳошия, зеҳе, ки ба даври тоқӣ, бари ҷома, гирди остин *ва г.* медӯзанд.

ШЕРОЗА II شیرازه дар истилоҳи саҳҳофӣ ҷузвабандии китоб; бахяи махсусе, ки саҳҳоф ба ду тарафи варақҳои дӯхташуда мезанад.

ШЕРОЗАБАНД شیرازه بند саҳҳоф, муқовагар.

ШЕРОЗАБАНДӢ شیرازه‌بندی муқовабандӣ, саҳҳофӣ.

ШЕРОЗАДӮЗ شیرازه‌دوز он ки шероза медӯзад.

ШЕРОЗАДӮЗӢ شیرازه دوزی амали шерозадӯз.

ШЕРОЗӢ شیرازی 1. *мансуб ба* **шаҳри Шероз.** 2. яке аз навъҳои харбуза.

ШЕРОНА شیرانه чун шер, мисли шер, шервор; ҷасурона, далерона.

ШЕРОСО شیرآسا *ниг.* **шервор**.

ШЕРПАЛАНГ شیرپلنگ *зоол.* як навъ ҳайвони палангмонанд, ирбис.

ШЕРПАНҶА شیرپنجه *киноя аз* зӯр, қавӣ.

ШЕРСАГ شیرسگ саге чун шер нотарс, зӯр ва фарогирандаи шикор.

ШЕРСИФАТ شیر صفت *ниг.* **шерона**.

ШЕРСОН شیرسان *ниг.* **шерона**.

ШЕРТАВОН شیرتوان дар қувват ва зӯрӣ чун шер, тавоно.

ШЕРТАН شیرتن *кит.* паҳлавоне, ки ҳамчун шер миёнборику тану тӯшу бозуҳояш калон ва қавӣ мебошад.

ШЕРФАШ شیرفش *кит.* шермонанд, шерваш.

ШЕРШИКОР شیرشکار *кит.* 1. шикоркунандаи шер. 2. ҳамчун шер шикоркунанда, дар шикор ҳамчун шер зӯру тавоно. 3. марди далер, паҳлавон, шерафкан.

ШЕФ *англ.* شیف *гуфт.* 1. идорае, ки муассисае, мактабе ё муассисаи дигареро ба шефӣ гирифтааст, сарпараст. 2. сардор, раис.

ШЕФӢ شیفی ӯҳдадории ҷамъиятии муассисае барои ёрии моддӣ додан ба идора, мактаб ё муассисаи дигар: **ба шефӣ гирифтан** ягон муассисаро зери сарпарастӣ ва мадад гирифтан, сарпарастӣ.

ШЕФТА شیفته шайдо, дилдода, мафтун, ошиқ; ошуфта, ҳайрон; **шефта шудан** а) ошиқ шудан, дил бохтан; б) ҳайрон шудан.

ШЕФТАГӢ شیفتگی ошиқӣ, дилбохтагӣ; ошуфтагию саргаштагӣ (*аз ишқ*).

ШЕФТАДИЛ شیفته‌دل шайдо, мафтун; дилбохта.

ШЕФТАН شیفتن 1. мафтун шудан, шайдову шефта шудан. 2. телба шудан, саросема шудан.

ШЕҲА شیهه *ниг.* **шиҳа**.

ШЕҲАКАШӢ شیهه‌کشی бонгзании асп.

ШЕЪР *а.* شعر сухани мавзуни қофиядор, асари бадеие, ки ба ин тарз навишта шудааст: **шеър бастан**, **шеър гуфтан**, **шеър хондан**; **шеъри** “**нав**” ашъори дар шакли нав, ки дар солҳои охир расм гардид; **шеъри сафед** *ниг.* **шеъри нав**.

ШЕЪРБОФ شعرباف *кит.* 1. шоир, нозим. 2. шоиртарош, қофиябоф.

ШЕЪРБОФӢ شعربافی амали шеърбоф.

ШЕЪРГӮӢ شعرگویی шеърнависӣ, шоирӣ.

ШЕЪРДОН شعردان он ки шеъри зиёдеро аз ёд медонад ва ба маънии шеър мерасад.

ШЕЪРДОНӢ شعردانی шеърдон будан.

ШЕЪРДУЗД شعردزد он ки шеъри дигаронро аз они худ ба қалам медиҳад.

ШЕЪРДӮСТ شعردوست он ки шеърро бисёр мехонад ва дӯст медорад.

ШЕЪРДӮСТӢ شعردوستی дӯст доштани шеър.

ШЕЪРЁДКУНӢ شعریادکنی аз бар кардани шеър, ки барои парвариш ва инкишофи завқи бадеӣ аҳамияти калон дорад.

ШЕЪРИЯТ *а.* شعریت шоирона будан; латифу нафис будан.

ШЕЪРӢ شعری *мансуб ба* **шеър**; **қувваи шеърӣ** истеъдоди шоирӣ.

ШЕЪРНАВИС شعرنویس шоир, иншокунандаи шеър, шеъргӯй.

ШЕЪРНАВИСӢ شعرنویسی шеър эҷод кардан, шеър гуфтан, шоирӣ.

ШЕЪРРАС شعررس он ки маъно ва нозукиҳои шеърро дарк мекунад; шеърфаҳм, маънишикоф.

ШЕЪРСАРОЙ شعرسرای гӯянда ва хонандаи шеър бо лаҳну оҳанг; шоир.

ШЕЪРТИРОЗ شعرطراز *киноя аз* шоир.

ШЕЪРФАҲМ شعرفهم *ниг.* **шеъррас**.

ШЕЪРФАҲМӢ شعرفهمی дарк кардани маъно, нозукиҳо ва нуктаҳои шеър; соҳиб будан ба завқи бадеӣ.

ШЕЪРХОН شعرخوان он ки шеъри худ ё дигареро хонда ба дигарон мешунавонад.

ШЕЪРХОНӢ شعرخوانی 1. хондан, мутолиа кардани шеър. 2. бо овози баланд хондан ва сурудани шеър; **шеърхонӣ кардан** шеър хондан.

ШЕЪРШИНОС شعرشناس он ки дақоиқи маънӣ ва қоидаву қонунҳои шеърро медонад, шеъррас.

ШЕЪРШИНОСӢ شعرشناسی шеършинос будан.

ШИА *а.* شیعه яке аз мазҳаби асосӣ дар Ислом; пайравони Алӣ.

ШИАМАЗҲАБ شیعه‌مذهب *д.* пайрави мазҳаби шиа, он ки дар мазҳаби шиа аст.

ШИБАР شبر замини пурнам.

ШИБАРЗАМИН شبرزمین замини сернами лаби об, замини серзаҳ.

ШИБАРШАВӢ شبرشوی шибар шудани замин, сернам шудани замин, заҳ зер кардани замин.

ШИББА شبّه бо кӯбаи махсус, бо паси каланд ё бел зада ҳамвор кардани замини сусти ягон ҷо: **шибба кардан**.

ШИББАЗАНӢ شبّه زنی *ниг.* **шиббакунӣ**.

ШИББАКУНӢ شبّه‌کنی бо васоили махсус зада сахт кардани замини нарм.

ШИББАКӮБАК شبّه‌کوبک ғулаест дастадор, ки онро бар замини суст зада заминро сахт мекунанд.

ШИББАМОШИН شبّه‌ماشین *гуфт.* мошини махсуси шиббакунӣ.

ШИББАХӮРДА شبّه‌خورده замини сахтшуда дар натиҷаи помолшавӣ ё задан бо чизе.

ШИБИРҒОНӢ شبرغانی навъе аз ангури сиёҳ, ки ба вилояти Шибирғони Афғонистон мансуб аст.

ШИБИР-ШИБИР شبر شبر *калимаи тақлиди овози* ба ҳам расидани баргҳо аз таъсири боди сабук *ва г.*

ШИБИТ شبت гиёҳи полезии хӯрокӣ, ки тамъ ва бӯи хуше дорад.

ШИБОҒ شباغ *бот.* буттаи худрӯй аз қабили явшон, ки чун сӯзишворӣ ба кор меравад.

ШИБОҒӢ شباغی *гуфт.*, *мансуб ба* **шибоғ**; **нони шибоғӣ** нони дар оташи шибоғ пухташуда.

ШИБР *а.* شبر вачаб; андозаи паймоиш баробар ба 22,5 см.

ШИБРАМ شبرم *бот.* гиёҳест биёбонӣ, баланд-поя, рост ва ширадор монанди най, ки дар тибби қадим барои муоличаи истисқо (обхӯра), қулинч, дарди мафосил *ва г.* ба кор мерафтааст.

ШИБУРҒОНӢ شبرغانی *ниг.* **шибирғонӣ**.

ШИБ-ШИДАМ شب شدم **:шиб-шидам кардан** *касеро гуфт.* ҳамаи чизу чораи касеро рабудан.

ШИБ-ШИЛТА شب شلته *гуфт.* тамоман тар.

ШИВАР شور *ниг.* **шибар**.

ШИВАРЗАМИН شورزمین *ниг.* **шибарзамин**.

ШИВИР-ШИВИР شویرشویر *калимаи тақлиди овоз* садои ба ҳам расиши баргҳои дарахт.

ШИВОҚ شواق *ниг.* **шибоғ**.

ШИГАРФ شگرف 1. *кит.* ачиб, ҳайратовар; хуб, зебо. 2. одами ҳайратовар; одами пӯшидахислат.

ШИГАРФӢ شگرفی 1. зебоӣ. 2. чобукдастӣ, чолокӣ, ҳунармандӣ.

ШИГИФТ شگفت 1. тааччуб, ҳайрат, ҳайронӣ. 2. ачиб, ҳайратовар.

ШИГИФТАН شگفتن дар тааччуб мондан, ҳайрон шудан.

ШИГИФТИДАН شگفتیدن *кит., ниг.* **шигифтан**.

ШИГИФТӢ شگفتی 1. ҳайратангез, мавриди тавачҷуҳ қароргирифта. 2. ачобат, ачоибӣ, ғалатӣ будан.

ШИГОФ شگاف *шакли дигари* **шикоф**.

ШИГОФИДАН شگافیدن *ниг.* **шикофидан**.

ШИГОФТАН شگافتن *ниг.* **шикофтан**.

ШИГУФА شگوفه шукуфа.

ШИГУФОНИДАН شگوفانیدن шукуфонидан, гулкунонидан.

ШИГУФТАН شگفتن *шакли дигари* **шукуфтан**.

ШИҒ شغ *ниг.* **чиғ**.

ШИҒҒАС شغّس *калимаи тақлиди* овози қамиш дар қамишзор ва монанди он.

ШИҒЕЛ شغیل сермеваю серҳосил, пурбор (*шохаи дарахт*).

ШИҒОВУЛ شغاول *таър.* аз мансабҳои дарборӣ дар аморати Бухоро — ноиби удайчӣ.

ШИДДАТ *а.* شدّت 1. ҳадди баланд ва сахти ҳолате; **аз шиддати...** аз сахтии..., аз зиёдии..., аз баландии...; **шиддат кардан** а) авч гирифтан, ба дарачаи баланд расидан; б) *киноя аз* дӯғ задан, таҳдид кардан. 2. тезӣ ва суръати баланди қувваи барқ.

ШИДДАТГИРӢ شدّت گیری *ниг.* **шиддатёбӣ**.

ШИДДАТЁБӢ شدّتیابی авчгирии шиддат; баланд шудани шиддат.

ШИДДАТНОК شدّتناک сахт, тез, бошиддат.

ШИДДАТНОКӢ شدّتناکی сахтӣ, тезӣ.

ШИЁН شیان *кит.* чазо, мукофот, подош.

ШИЁРشیار *кит.* шудгор; **шиёр кардан** шудгор кардан, рондани замин.

ШИЗ شیز *кит.* обнус, чӯби сахти сиёҳ, ки аз он асбобҳои гаронбаҳои гуногун сохта мешавад

ШИКАМ شکم қисме аз аъзои бадани одам ва ё ҳайвонот, ки аъзои ҳозима дар вай чо дорад; ◊ **шикам танбӯр навохтан** сахт гушна будан; **шикам хорида гаштан** а) баҳона кардан, узр овардан; б) кор накарда гаштан, беҳуда вақт гузаронидан.

ШИКАМБА شکمبه меъдаи чорпоён, меъдаи ҳайвоноти алафхӯр.

ШИКАМБАНД شکم‌بند миёнбанди махсус барои дуруст нигоҳ доштани шикам; миёнбанди занона барои маҳкам доштани доман.

ШИКАМБАНДА شکم‌بنده пурхӯр, шикампараст, баднафс.

ШИКАМБАНДАГӢ شکم‌بندگی баднафсӣ, пурхӯрӣ, носерамӣ.

ШИКАМГИРИФТА شکم‌گرفته шахси гирифтори қабзи меъда ё рӯда.

ШИКАМГИРИФТАГӢ شکم‌گرفتگی гирифт кардани меъда ва ё рӯда; қабзи меъда ё рӯда.

ШИКАМГУРУСНА شکم‌گرسنه гурусна, гушна.

ШИКАМҒАФС شکم غفس *ниг.* **шикамкалон**.

ШИКАМДАМ شکم دم *ниг.* **шикамкалон**.

ШИКАМДАРД شکم‌درد дарди меъда ё рӯда.

ШИКАМДОР شکم دار *ниг.* **шикамкалон**.

ШИКАМӢ شکمی *мансуб ба* **шикам**.

ШИКАМКАЛОН شکم‌کلان он чи ва ё он ки шикамаш калон ва баромада бошад.

ШИКАМНОКӢ شکمناکی бо шикам рӯ ба замин.

ШИКАМПАРАСТ شکم‌پرست пурхӯр, он ки ҳамеша дар пайи хӯрокхӯрӣ ва дар ҷустуҷӯи хӯрокҳои лазиз аст.

ШИКАМПАРАСТӢ شکم‌پرستی шикампараст будан; шикамбандагӣ.

ШИКАМПАРВАР شکم‌پرور он ки фақат дар ғами шикамсерии худ аст, шикамбанда.

ШИКАМПАРВАРӢ شکم‌پروری *ниг.* **шикампарастӣ**.

ШИКАМПЕЧ شکم پیچ *ниг.* **шикампечон**.

ШИКАМПЕЧОН شکم‌پیچان дарди шикам, пайдоиши печиш дар шикам.

ШИКАМРАВ شکم رو дарунрав, исҳол.

ШИКАМСЕР شکم‌سیر сер, он ки ба хӯрок майл ва эҳтиёҷ надорад.

ШИКАМСЕРӢ شکم سیری серӣ.

ШИКАМЧА شکمچه 1. шиками хурд. 2. *маҷ.* нисбат ба касе гуфта мешавад, ки қадаш паст бошаду шикамаш калон.

ШИКАМЧАРОН شکم چران *ниг.* **шикампараст**.

ШИКАМЧАРОНӢ شکم‌چرانی *ниг.* **шикампарастӣ**.

шикан شکن 1. *асоси замони ҳозира аз феъли* **шикастан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* шикананда: **яхшикан, аҳдшикан, паймоншикан**.

ШИКАН شکن печу хами зулф.

ШИКАНҶ شکنج *ниг.* **шиканҷа**.

ШИКАНҶА شکنجه азоб, ранҷ, озор, уқубат; фишор; **шиканҷа кардан** азоб додан, таҳти фишор қарор додан.

ШИКАНҶАГОҲ شکنجه‌گاه ҷои азобу азиятдиҳӣ (*мас., ба маҳбусон*).

ШИКАНҶАОМЕЗ شکنجه‌آمیز пуразоб, озордиҳанда.

ШИКАРА شکره *кит.* мурғи шикорӣ, шикоркунанда.

ШИКАСТ شکست 1. шикаста шудан. 2. мағлубият; **шикаст афтодан** (*ба кори касе*) нобарорӣ рӯй додан; **шикаст ёфтан** шикастан, лат хӯрдани ягон узви бадан; **шикаст додан** мағлуб кардан касеро, пирӯз шудан бар касе; **шикаст хӯрдан** ба мағлубият дучор шудан, мағлуб гардидан.

ШИКАСТА شکسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **шикастан**. 2. ба шикаст дучоршуда; **дили шикаста** дили малул, маъюс ва гирифтори андӯҳ; **хати шикаста** а) хати бурида-бурида, хати мункасир; б) яке аз тарзҳои навишти хатти арабӣ.

ШИКАСТАБАНД شکسته‌بند он ки устухони шикастаи баданро ба ҳам оварда мебандад ва муолиҷа мекунад.

ШИКАСТАБАНДӢ شکسته‌بندی ҷогузорӣ ва бастани устухонҳои шикастаи бадан.

ШИКАСТАБОЗУ شکسته‌بازو *кит.* беқувват, нотавон.

ШИКАСТАБОЛ شکسته‌بال 1. мурғе, ки болҳояш шикаста аст. 2. *маҷ.* оҷиз, нотавон.

ШИКАСТАВОР شکسته‌وار 1. монанди одами устухонҳояш шикаста. 2. *маҷ.* зарфҳои шишагӣ.

ШИКАСТАВОРӢ شکسته‌واری *гуфт.* зарфҳои шишагин, ки хеле зиёд мешикананд.

ШИКАСТАГӢ شکستگی 1. шикаста, пора-пора шудан ё будан. 2. бозораш касодшуда, дар рақобати савдо шикастхӯрда, муфлисшуда. 3. *маҷ.* хоксорӣ. 4. *маҷ.* дара, ҷойҳои ноҳамвор. 5. каср, кам кардан.

ШИКАСТАДИЛ شکسته‌دل ғамзада, маҳзун, ноумед, маъюс.

ШИКАСТАДИЛӢ شکسته‌دلی озурдахотирӣ, маҳзунӣ, ноумедӣ.

ШИКАСТАЗАБОН شکسته‌زبان он ки вақти гап задан забонаш мегирад, он ки гуфтори равону фасеҳ надорад.

ШИКАСТАКОМӢ شکسته‌کامی бадбахтӣ, мусибатзадагӣ, офатзадагӣ.

ШИКАСТАМИЗОҶ شکسته‌مزاج бемор, тани носиҳат.

ШИКАСТАН شکستن 1. реза-реза кардан, пора-пора кардан, майда кардан; **ҳезум шикастан** ҳезум майда кардан, ҳезум кафондан. 2. буридан, қатъ кардан. 3. дар рақобати тиҷорат, савдо ё молиявӣ шикаст хӯрдан. 4. таскин ёфтан, пасанда шудан: **шикастани ташнагӣ**; **аҳд (паймон, қавл) шикастан** ба аҳду қавли худ вафо накардан; **миёни** *кори касе* **шикастан** ба кори касе халал расидан, аз равнақ мондани кори касе; **сухани** *касеро* **шикастан** сухани касеро ба инобат нагирифтан.

ШИКАСТАНАФС شکسته‌نفس одами фурӯтан, хоксор.

ШИКАСТАНАФСӢ شکسته‌نفسی фурӯтанӣ, хоксорӣ; *муқоб.* **калонгирӣ**.

ШИКАСТАНАШАВАНДА شکسته‌نشونده сахт, маҳкам, мустаҳкам.

ШИКАСТАНОМ شکسته‌نام бадном; ба фасодӣ ва бадӣ ном бароварда.

ШИКАСТАНОПАЗИР شکسته‌ناپذیر қавӣ, устувор, доимӣ.

ШИКАСТАПАЙВАНД شکسته‌پیوند чизи шикастаро ба воситае ба ҳам пайванд намудан (*мас., бо ширеш*).

ШИКАСТАПО(Й) شکسته‌پا(ی) 1. касе ё чизе, ки устухони пояш шикаста бошад. 2. *маҷ.* суст, беқувват, заиф.

ШИКАСТАПОРА شکسته‌پاره реза, хӯрда, майда.

ШИКАСТАРАНГ شکسته‌رنگ рангпарида, зардранг.

ШИКАСТАРӮҲ شکسته‌روح *ниг.* **шикастахотир**.

ШИКАСТАУСТУХОН شکسته استخوان он ки устухони ӯ шикастааст.

ШИКАСТАХОТИР شکسته‌خاطر озурдадил, афтодарӯҳ, дилшикаста, маъюс.

ШИКАСТАХОТИРӢ شکسته‌خاطری ҳолати шикастахотир.

ШИКАСТАҲОЛ شکسته‌حال парешонхотир, бадаҳвол, навмеду маъюс.

ШИКАСТАҲОЛӢ شکسته‌حالی аломат ва ҳолати шикастаҳол.

ШИКАСТАҶОН شکسته‌جان *ниг.* **шикастахотир**.

ШИКАСТАҶОНӢ شکسته‌جانی *ниг.* **шикастахотирӣ**.

ШИКАСТАШОХ شکسته‌شاخ 1. чорпои шохдоре, ки ба сабабе шохаш шикаста бошад. 2. шохааш шикаста (*дарахт*). 3. *маҷ.* шикастхӯрда.

ШИКАСТНАЁБАНДА شکست‌نیابنده *ниг.* **шикастнопазир**.

ШИКАСТНАХӮРАНДА شکست‌نخورده *ниг.* **шикастнопазир**.

ШИКАСТНОПАЗИР شکست‌ناپذیر мағлубнашаванда; қавӣ, тавоно.

ШИКАСТНОПАЗИРӢ شکست‌ناپذیری шикастнопазир будан, шикастнопазир, мағлубнопазирӣ; мустаҳкамӣ.

ШИКАСТОВАР شکست‌آور мағлубкунанда; харобиовар.

ШИКАСТУРЕХТ شکست وریخت таъмир, тармим; камбуду нуқсони бино.

ШИКАСТХӮРДА شکست‌خورده мағлуб, ба шикаст дучоршуда.

ШИКАСТХӮРӢ شکست‌خوری мағлубият; дучори шикаст шудан.

ШИКВА شکوه гила, шикоят, изҳори норизоӣ; **шиква кардан** шикоят кардан.

ШИКВАОМЕЗ شکوه‌آمیز гиламандона, бо изҳори шикоят.

ШИКЕБ شکیب сабр, тоқат, таҳаммул; қарор, оромӣ.

ШИКЕБАНДА شکیبنده босабр, тоқатнок.

ШИКЕБИДАН شکیبیدن сабр кардан, таҳаммул ва бурдборӣ намудан, тоқат овардан; орому қарор гирифтан.

ШИКЕБО شکیبا бобардошт, тоқатнок, таҳаммулкунанда, босабр, сабур.

ШИКЕБОӢ شکیبائی сабр, таҳаммул, тоқат; орому қарор.

ШИКЕБОНИДАН شکیبانیدن *тарзи бавоситаи* **шикебидан**; ором кардан; таскин додан.

ШИКОЛ *а.* شکال ресмоне, ки бо он пойҳои асп ва хачирҳои саркашро мебанданд, ишкел.

ШИКОР شکار 1. ҳайвони сайдшуда. 2. сайд

кардан, шикоргирӣ; ◊ **шикори** *касе* **барор гирифтан** омад кардани кори касе, барор гирифтани кори касе, ба даст даромадани чизи матлуб.

ШИКОРГИР شکارگیر гирандаи шикор, ба даст дарорандаи сайд.

ШИКОРГОҲ شکارگاه ҷои шикор, ҷои сайд.

ШИКОРДУЗД شکاردزد ғайриқонунӣ ба шикор машғул шудан.

ШИКОРДУЗДӢ شکاردزدی амали шикордузд.

ШИКОРИДАН شکاریدن сайд кардан, шикор кардан.

ШИКОРӢ شکاری *мансуб ба* **шикор**: **бози шикорӣ, туфанги шикорӣ, саги шикорӣ**.

ШИКОРЧИГӢ شکارچیگی амали шикорчӣ.

ШИКОРЧӢ شکارچی шикоркунанда, сайёд, мерган.

шикоф شکاف *асоси замони ҳозира аз* **шикофтан**.

ШИКОФ شکاف ҷои кафидаи чизе, кафида, рахна, сӯрохӣ, сӯрох.

ШИКОФА شکافه *кит.* захмаи мутрибон, мизроб, нохун.

ШИКОФИДАН شکافیدن сӯрох кардан, чок кардан, рахна задан.

ШИКОФӢ شکافی сӯрохӣ, ҷои рахна ва сӯрох.

ШИКОФКУНӢ شکاف کنی *ниг.* **шикофидан**.

ШИКОФТАН شکافتن чок кардан, кафондан, сӯрох кардан.

ШИКОЯТ *а.* شکایت изҳори гила ва норизоӣ аз касе ё чизе, гила, шиква, гиламандӣ; **шикоят кардан** норозигӣ изҳор намудан, гила кардан.

ШИКОЯТГАР شکایتگر шикояткунанда.

ШИКОЯТӢ شکایتی *мансуб ба* **шикоят: аризаи шикоятӣ.**

ШИКОЯТКУНАНДА شکایت‌کننده касе, ки норозигиашро нисбат ба касе ё чизе ба мақомоти дахлдор изҳор кунад.

ШИКОЯТНОМА شکایتنامه аризаи шикоятӣ, хате, ки дар он шикояте баён ёфтааст.

ШИКОЯТНОПАЗИР شکایتناپذیر шикояте, ки қобили баррасӣ нест; ғайри қобили қабул будани шикоят.

ШИКОЯТОМЕЗ شکایت آمیز *ниг.* **шикоятомезона**.

ШИКОЯТОМЕЗОНА شکایت‌آمیزانه бо оҳанги гила ва норизоӣ.

ШИКУХ شکوخ *кҳн.* пешпохӯрӣ; лағзиш.

ШИКУХИДАН شکوخیدن *кҳн.* 1. пешпо хӯрдан, лағзидан. 2. тарсидан, ҳаросидан.

ШИКӮҲ شکوه *кҳн.*хавф, бим, ҳарос, тарс.

ШИКӮҲАНДАГӢ شکوهندگی *кит.* тарсу бим; ҳаросандагӣ.

ШИКӮҲИДАН شکوهیدن *кит.* тарсидан, ҳаросидан, ваҳмидан.

ШИҚ(Қ) *а.* شقّ 1. нимаи чизе; як тарафи бор. 2. қисм, пора. 3. ноҳия, як қисмати вилоят.

ШИҚИРРОС شقّراس садои ба ҳам задани чизҳои оҳанӣ ва шишагӣ; **шиқиррос задан** садои шиқирросӣ баровардан.

ШИҚОҚ *а.* شقاق мухолифат, ихтилофот; нифоқ, ҷудоӣ, душманӣ.

ШИЛ شل *кҳн.* найзаи хурди дупарра ё сепарра.

ШИЛДИРОБА شلدرآبه оби ҷории кам.

ШИЛДИРОС شلدراس 1. садои начандон баланди резиши об, садои ҷараёни об. 2. садои ба ҳам расиши чизҳои тунуки оҳанӣ ё булӯрӣ; **шилдирос задан** бо садои шилдирос равон шудан, садои шилдиросӣ баровардан.

ШИЛДИРОСЗАНӢ شلدراس‌زنی *исми амал аз* **шилдирос задан**.

ШИЛДИРОСЗАНОН شلدراس‌زنان *феъли ҳол аз* **шилдирос задан;** дар ҳоли шилдиросзанӣ.

ШИЛИМ شلم *ниг.* **шилм**.

ШИЛИМПАЗӢ شلم پزی *ниг.* **шилмпазӣ**.

ШИЛҚ شلق *кит.* лойи часпанда, гили ёзанда.

ШИЛҚИН شلقین *гуфт.* 1. безоркунанда, берӯй (*аз сифатҳои бади одам*). 2. хеле ҳарис дар коре.

ШИЛҚИНӢ شلقینی берӯӣ, безоркунандагӣ; часпида гирифтан ба коре.

ШИЛЛИК شلیک якбора якҷоя тир холӣ кардани чанд яроқи оташбор; **шиллик додан** якҷоя тир холӣ кардан ба шараф ё эҳтироми касе ё чизе.

ШИЛЛИНГ شیلنگ воҳиди пулии Инглистон баробари 1/20 фунт стерлинг.

ШИЛМ شلم моддаи часпаке, ки аз шоху танаш дарахти мева таровида сахт ҷудо мемонад.

ШИЛМАК شلمک *гуфт.* 1. шилми дарахт. 2. **часпанда**, **часпак**.

ШИЛМПАЗӢ شلم‌پزی пухтани шилм барои ҳосил кардани ширеш, ширешпазӣ.

ШИЛПУҚ شلپق чашми дардманди обрав: **чашми шилпуқ**.

ШИЛТА شلته тамоман тар, шип-шилта.

ШИЛТИҚ شلتق *гуфт.* таршуда, ба об афтода, сар то сар таршуда (*либос*).

ШИЛТОҚ شلتاق ҷанҷол, хархашае, ки бесабаб бошад; **тӯҳмати шилтоқ** тӯҳмати беасос.

ШИЛХА شلخه *бот.* як навъ алафи турши хӯрданбоб.

ШИЛХАШӮРБО شلخه‌شوربا шӯрбое, ки бо шилха пухта шуда бошад.

ШИЛҲА شلهه як хел алафи хӯрданӣ, шавел.

ШИЛҲАШӮРБО شلهه‌شوربا шӯрбое, ки бо шавел пухта шудааст.

ШИЛШИЛА شلشله 1. занҷираи коғазҳои ранго-ранг барои ороиш, овеза барои зинат; **шилшилаи коғазӣ** коғазҳои рангоранги секунҷа ва дарозрӯяи ба як ресмон қатор часпондашуда, ки дар ҷашнҳо барои тазйин меовезанд. 2. овезаҳои торнок ва ё пӯпакдори канори чизҳои матоӣ.

ШИЛШИЛАДОР شلشله‌دار дорои шилшила, пӯпакдор.

ШИЛШИЛАПО شلشله‌پا пойҳояш пари пӯпакдор: **мурғи шилшилапо**.

ШИМ I شیم шалвор.

ШИМ II شیم *кит.* як навъ моҳии холдор.

ШИМА//ШИМАТ *а.* شیمه//شیمت хулқ, табиат, хӯй, одат.

ШИМОЛ *а.* شمال 1. яке аз чор тарафи асосӣ: *муқоб.* **ҷануб**. 2. маҳалле, ки дар ҳамин тараф воқеъ шуда бошад.

ШИМОЛӢ شمالی *мансуб ба* **шимол**; воқеъ дар тарафи шимол.

ШИМПАНЗЕ *фр.* شمپنزی навъе аз маймунҳои одамнамо, ки дум надорад.

ШИМШОР شمشار *кит.* шохчаҳои навсабзидаи шамшод.

шин شین 1. *асоси замони ҳозира аз* **шиштан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* шинанда: **офтобшин, идорашин, хонашин...**

ШИН ش *номи ҳарфи шонздаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ* (ش), *ки дар ҳисоби абҷад ба* 300 *баробар аст*; *ин ҳарф* шини манқута, шини мӯъҷама *ва* шини қарашат *ҳам номида мешавад*.

ШИН//ШИНА *олм.* شین//شینه чанбараки оҳанӣ ё резинии чархи ароба ё мошин.

ШИНАБАРОРӢ شینه‌براری истеҳсоли шина, баровардани шина: **корхонаи шинабарорӣ**.

ШИНАК شینک хандақ барои панаҳ шуда тирандозӣ кардан, сангар.

ШИНАКНИШИН شینک‌نشین он ки дар хандақ нишаста омодаи тирандозист, сангарнишин.

ШИНАКСОЗ شینک‌ساز он ки дар ҷанггоҳ шинак месозад, сангарсоз.

ШИНАКСОЗӢ شینک‌سازی сангару хандаққовӣ барои панох шуда ҷангидан, сангарсозӣ.

ШИНАМ I شینم зебанда, муносиб, мувофиқ, дилкаш; **нақши шинам** нақши дилчасп ва бисёр муносиб; **шинам афтодан (омадан)** созгор омадан, мувофиқат кардан, ҷӯр ва соз омадан (-и *чизе ба чизе*), ба ҳам мутаносиб будан ва зебидани ду чиз.

ШИНАМ II شینم :**шинам-шинами Офтоб** ҳангоми ба ғуруб майл кардани Офтоб; **шинам – нашинам** нишастан ҳамоно, ба муҷарради нишастан.

ШИНГАРФ شنگرف *ниг.* **шангарф**.

ШИНГИЛ شنگل хӯшаи хурди ангур: **як шингил ангур**; **як шингил** камтар, андак аз чизе.

ШИНЕЛ *фр.* شنیل палтои ҳарбии расмие, ки дӯхти махсус дорад.

ШИНЕЛПӮШ شنیل‌پوش марде, ки шинели ҳарбӣ дар бар дорад.

ШИНО شنا обдонӣ, оббурӣ, шиноварӣ.

ШИНОВАР شناور шинокунанда, обдон, оббур; касе ё чизе, ки дар рӯи об ҳаракат мекунад.

ШИНОВАРӢ شناوری амали шиновар, шино кардан.

ШИНОКУНАНДА شناکننده *ниг.* **шиновар**.

ШИНОН(И)ДАН شناندن//شنانیدن 1. дар ҷое чизеро устувор кардан, насб кардан, ҷойгир кардан. 2. коштан, коридан, нишондан; **дарахт шинондан** ниҳол ё қаламчаи дарахтро ба замин шинондан. 3. *маҷ.* ҳабс кунондан, ба маҳбас шинондан.

ШИНОР شنار *кит.* шиноварӣ, обдонӣ, обварзӣ.

шинос شناس 1. *асоси замони ҳозира аз* **шинохтан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* шиносанда, донандаи чизе: **суханшинос, вазифашинос**, **забоншинос…**

ШИНОС شناس ошно, шиносо; маълум; наздик, қариб: **овози шинос, шаҳри шинос; шинос кардан** ошно кардан, муаррифӣ кардан (*касеро ба касе*); **шинос шудан** ошноӣ пайдо кардан.

ШИНОСНОМА شناس‌نامه ҳуҷҷати махсус барои нишон додани шахсияти шаҳрвандӣ; паспорт: **шиносномаи хориҷӣ**.

ШИНОСНОМАДИҲӢ شناسنامه‌دهی додани шиноснома: **идораи шиносномадиҳӣ**.

ШИНОСО شناسا *ниг.* **шинос**.

ШИНОСОӢ شناسائی 1. ошно будан, ошноӣ, шинос шудан (*бо касе ё коре*). 2. огоҳӣ, бохабарӣ; **шиносоӣ пайдо кардан** (*бо касе, бо чизе*) ошно шудан, бохабар ва огоҳ гардидан (*аз чизе*).

ШИНОСОН(И)ДАН شناساندن//شناسانیدن *тарзи бавоситаи* **шинохтан**; касеро бо касе шинос кардан, касеро ба касе муаррифӣ кардан; маълум кардан чизеро ба касе.

ШИНОХТ شناخت шинохтан, фаҳму фаросат, маърифат ва дониш; **аҳли шинохт** аҳли маърифат.

ШИНОХТА شناخته шиносшуда, машҳур.

ШИНОХТАН شناختن 1. шинос будан, донистан, воқиф будан (шудан); ошноӣ доштан, балад будан. 2. ташхис додан, муайян кардан. 3. фарқ кардан, тамйиз додан: **аз дур** *чизеро* **шинохтан**. 4. расман эътироф кардан, қабул намудан; ◊ **худро шинохтан** ба камол расидан.

ШИНОХТАНАШАВАНДА شناخته‌نشونده ба тавре ки шинохта намешавад.

ШИНУФТАН شنفتن шунидан.

ШИНУХЕЗ شین وخیز 1. тарзи зиндагӣ; рафтор; **шину хез кардан** рафтор кардан. 2. шишту хез, болову поин шудан, нишастану бархостан.

ШИНУША شنوشه *кит.* атса.

ШИНҶАРФ شنجرف *ниг.* **шангарф**.

ШИОР *а.* شعار 1. мақсад, маром. 2. касб, пеша; **шиор кардан** ба худ касбу пеша қарор додан (чизеро). 3. хитобаи дар шакли мӯҷаз, ки дар ягон ғояи раҳнамоӣ ё талаби сиёсӣ баён ёфтааст. 4. варақа ё лавҳаҳое, ки дар рӯи он хитоба ё мароҷиате навишта шудааст.

ШИОРПАРТОӢ شعارپرتائی шиор пешниҳод кардан, шиор додан.

ШИПАНГ شپنگ айвони аз чор тараф кушода дар боғҳо.

ШИПЕЛИДАН شپیلیدن фишурдан, фишор додан.

ШИПИРРОС شپرّاس овози пасти бо суръат гузаштан аз ҷое.

ШИППАК شپّک кафши сарипоии одатан бепошнаи хонапӯш.

ШИППӢ شپی оҳиста, вале ниҳоят тези номаълум; **шиппӣ карда даромадан** *ба ҷое* номаълум карда, банохост даромадан ба ҷое.

ШИППОНДАН شپّاندن 1. афшондан. 2. *маҷ.* танбеҳ додан, сарзаниш кардан касеро. 3. *маҷ.* афшонда гирифтан, кашида гирифтан.

ШИП-ШИЛТА شپ شلته тар, тамом тар; **шип-шилта шудан** тамоман тар шудан.

ШИП-ШИП شپ شپ *калимаи тақлиди* овози нарму оҳиста.

ШИР شیر моеи сафедранги ширинтаъм, ки баъд аз зоидан аз пистони занон ва ҷонварони пистондор таровида мебарояд ва аввалин ғизои навзодон аст; **шири хушк** шире, ки онро бо усули махсусе хушконда ба ҳолати орд даровардаанд; ◊ **бо шир даромада бо ҷон баромадан** хулқу хислати азалӣ, аз модарзод будани чизе; **аз шир мондан** хушк шудани шири гову гӯсфанд; **аз даҳонаш бӯи шир меояд** ҳанӯз кӯдак, хом ва бетаҷриба будани касе;

ширу шакар қитъаи манзуме, ки ба ду забон навишта шудааст (*мас.*, *як байт тоҷикӣ, байти дигар ба туркӣ ё арабӣ ва г.*); **шири мурғу пои мор** чизи ноёб, он чи аслан вуҷуд надорад.

ШИРА شيره моеи ширине, ки аз меваҳо ба воситаи фушурдан ҳосил мекунанд, оби мева, афшура: **шираи себ**; **шира гирифтан** а) ширадор шудан, пухта обдору ширин шудани мева, ангур *ва г*; б) *маҷ.* авҷ кардан, гарму ҷӯшон шудан (*мас.*, *сӯҳбат*).

ШИРАВОР شيره‌وار хӯрданиҳои ширин (*муррабо, ҳар гуна нуқл, набот ва ҳалво*), ширинӣ.

ШИРАВОРДОН شيره‌واردان ҷои нигоҳдории ширавор ва шириниҳо.

ШИРАВОРПАЗ شيره‌وارپز ширинипаз, ҳалвопаз, қаннод.

ШИРАВОРПАЗӢ شيره‌وارپزى 1. амали ширавор-паз. 2. корхонае, ки дар он ҷо ширавор тайёр мекунанд.

ШИРАВОРФУРӮШ شيره‌وارفروش касе, ки шира-вор мефурӯшад.

ШИРАВОРФУРӮШӢ شيره‌وارفروشى бозоре, дӯ-коне, ки дар он ширавор мефурӯшанд.

ШИРАВОРХОНА شيره‌وارخانه хоначаи махсус барои нигоҳдории шириниёт дар тӯю маъракаҳо.

ШИРАДОР شيره‌دار дорои шира; обдор, пурта-риват; **овози ширадор** садои хуш, форам ва пуртаъсир.

ШИРАКАЙФ شيره كيف андак маст.

ШИРАКАЙФӢ شيره كيفى ҳолати ширакайф.

ШИРАКАШ شيره كش 1. он ки аз чизе шира мекашад. 2. он ки муътод ба кашидани дуди ширяи тарёк аст.

ШИРАКАШӢ شيره كشى амали ширакаш.

ШИРАНОК شيره ناک *ниг.* **ширадор**.

ШИРАТОЛА شيراتاله атолае, ки аз ширу орд мепазанд.

ШИРБАДАН شيربدن он ки пӯсти баданаш сафед аст, симтан, симинтан.

ШИРБАҲО شيربها он чи домод вақти арӯсӣ ба падару модари арӯс медиҳад, маҳр.

ШИРБИРИНҶ شيربرنج таоме, ки аз шир ва биринҷ пухта мешавад.

ШИРБО شيربا биринҷи дар шир пухташуда, ширшулла.

ШИРБОЗ شيرباز :**барраи ширбоз** баррае, ки шири модарро ба серӣ макида ба воя расида бошад, парваришёфта бо шир.

ШИРБӮЙ شيربوى дорои бӯи шир: **лаби ширбӯй** лаби кӯдак.

ШИРВОНӢ شيروانى *ниг.* **шервонӣ**.

ШИРВОР شيروار чун шир сафед, ба ранги шир.

ШИРГАРМ شيرگرم ба гармии шири нав аз пистон дӯшида, андак гарм.

ШИРГИЁҲ شيرگياه *бот.* як навъ гиёҳ, ки зарбат ҳам гӯянд.

ШИРГОВ شيرگاو *бот.* як навъ алафест, ки ширяи сафеди заҳролуд дорад.

ШИРГУН شيرگون ба ранги шир, ба мисоли шир (*дар ранг*).

ШИРДЕҲ شيرده 1. гову гӯсфанди ширдиҳанда. 2. *маҷ.* касе, ки аз вай нафъе ҳосил мешавад, касе, ки аз вай чизе рӯёндан мумкин аст, серпул.

ШИРДИҲӢ شيردهى шир додан; **ширдиҳии гов** муддате, ки гов шир медиҳад.

ШИРДОҒ شيرداغ шири сӯзон бо маска ва набот.

ШИРДОН شيردان 1. шиканбаи барра, бузғола. 2. зарфи шир.

ШИРДОР شيردار моле, ки шир медиҳад, моле, ки шири зиёд дорад.

ШИРДӮШ شيردوش говдӯш, говҷӯш.

ШИРДӮШӢ شيردوشى амали дӯшандаи шир.

ШИРЕШ شريش моддаи часпдоре, ки аз хушконида кӯфтани соқаи гиёҳе ҳосил мешавад, асосан дар саҳҳофӣ ва пойафзордӯзӣ ба кор меравад, сиреш.

ШИРЕШКОРӢ شريش‌كارى бо ширеш пайваст кардану часпондан.

ШИРЕШКОСА شريش‌كاسه косаи махсус барои нигоҳ доштани ширеш.

ШИРЕШПАЗ شريش‌پز он ки ширеш тайёр мекунад.

ШИРЕШПАЗӢ شریش پزی амали ширешпаз.

ШИРЁН *а.* شیریان *ниг.* **шараён**.

ШИРЗАДА شیرزده тифле, ки аз бенизомии синамаконӣ бемор шудааст; кӯдаки харобу лоғар.

ШИРЗИМА شیرذمه *кит.* гурӯҳи начандон калони одамон.

ШИРИН شیرین 1. ба таъму мазаи қанду асал. 2. ширадор, лазиз: **харбузаи ширин**, **себи ширин**. 3. латиф, хуш, форам, гуворо, дилкаш, хушоянд: **забони ширин, сухани ширин, хоби ширин; ширин кардан (даҳонро)** чашидани ширавор; ◊ **ҷони ширин** азиз (*дар мавриди илтифот, меҳрубонӣ ва навозиш хитоб карда мешавад*).

ШИРИНАДО شیریناادا хушрафтору хушгуфтор, малеҳ.

ШИРИНАДОӢ شیریناادائی ширинсуханӣ, латифгуфторӣ, хуштакаллумӣ, хушсуханӣ.

ШИРИНБАЁН شیرینبیان он ки фасеҳу дилчасп сухан мегӯяд, хушгуфтор, ширинкалом.

ШИРИНБИЯ شیرینبیه *бот.* гиёҳе, ки решаи ширинмазаи он дар табобати беморон ба кор меравад.

ШИРИНГУФТОРشیرین گفتار *ниг.* **ширинбаён**.

ШИРИНГУФТОРӢ شیرینگفتاری хушгапӣ, ширинкаломӣ.

ШИРИНДАҲАН شیریندهن хушгуфтор, ширинзабон.

ШИРИНДАҲОН شیریندهان *ниг.* **шириндаҳан**.

ШИРИНДОНА شیریندانه мевае, ки донаҳои ширин дорад: **анори ширидона**.

ШИРИНЗАБОН شیرینزبان 1. ширингуфтор, хуштакаллум. 2. хушмуомила, нармгап.

ШИРИНЗАБОНӢ شیرینزبانی ширинзабон будан, хушсуханӣ, хушгапӣ.

ШИРИНИДӮСТ شیرینیدوست он ки шираворро нағз мебинад ва зиёд мехӯрад.

ШИРИНИПАЗ شیرینیپز он ки касбаш пухтани шириниҳост.

ШИРИНИПАЗӢ شیرینیپزی шуғли ширинипаз.

ШИРИНИПАЗХОНА شیرینی پزخانه коргоҳе, ки махсус барои пухтани хӯрданиҳои ширин аст.

ШИРИНИФУРӮШ شیرینیفروش он ки ба фурӯши шириниҳо машғул аст.

ШИРИНИФУРӮШӢ شیرینیفروشی шуғл ва амали ширинифурӯш.

ШИРИНИХӮР شیرینیخور он ки ширинӣ бисёр дӯст дорад.

ШИРИНӢ شیرینی 1. ширин будан; *муқоб.* **талхӣ** ва **туршӣ**. 2. ширaи меваҳо, ки бо роҳи ҷӯшонидани онҳо гирифта мешавад.

ШИРИНКАЛОМ شیرینکلام хушсухан, хушгап.

ШИРИНКОМ شیرینکام он ки дар кораш муваффақият ҳаст, хушбахт.

ШИРИНКОМА شیرینکامه маблаҒе, ки баъд аз муомилаи харид ё фурӯш ба каси миёнарав ё ба даллол ба тариқи мукофот дода мешавад.

ШИРИНКОР شیرینکار ҳазлкаш, шӯх, латифагӯй, масхарабоз.

ШИРИНКОРӢ شیرینکاری ҳазлгӯӣ, латифагӯӣ, шӯхӣ; **ширинкорӣ кардан** шӯхӣ, латифагӯӣ кардан ё бо чақчаққои ширин дигаронро хурсанд кардан.

ШИРИНЛАБ شیرینلب 1. хушгуфтор, хушгап, гуфтораш фасеҳу балеғ. 2. сифати маҳбуба.

ШИРИНЛИҚО شیرینلقا хушсурат, дилкаш, хубрӯй.

ШИРИНМАЗА شیرین مزه таъми шириндошта.

ШИРИНМИЯ شیرینمیه *ниг.* **ширинбия**.

ШИРИННАМО شیرین نما камтар ширин.

ШИРИННАФАС شیرین نفس он ки сухани ӯ ба шунаванда таъсирбахш аст, одами хушсӯҳбат, ширингуфтор.

ШИРИНРАҚАМ شیرینرقم *кит.* хушнавис, хушхат.

ШИРИНСУРУД شیرین سرود *ниг.* **ширинтарона**.

ШИРИНСУХАН شیرین سخن *ниг.* **ширинбаён**.

ШИРИНСУХАНӢ شیرینسخنی ширинбаёнӣ, хушгапӣ.

ШИРИНТАКАЛЛУМ شیرینتکلم *ниг.* **ширинсухан**.

ШИРИНТАРОНА شیرین ترانه *кит.* ширинсуруд,

хушовоз, хушхон.

ШИРИНХАНД شیرین خند хушханд, хушхон.

ШИРИНХИСОЛ شیرین خصال дорои хислатҳои некӯ, он ки дорои хулқи нек аст.

ШИРИНҲАРАКОТ شیرین‌حرکت *ниг.* **ширинадо**.

ШИРИНЧА شیرینچه *зоол.* ҳашараи майдаи зараррасон, ки ба танаи дарахтон ва гиёҳҳо часпида шираи онҳоро мемакад ва аз офатҳои хавфноки наботот аст.

ШИРИНҶАВОБ شیرین‌جواب он ки бо суолҳо ҷавобҳои латиф ва нозук медиҳад, хушадо, ширинадо.

ШИРИНШАМОИЛ شیرین‌شمائل хушрӯ, хушсурат, зебо.

ШИРӢ شیری *мансуб ба* **шир**: **хӯроки ширӣ**; **дандони ширӣ** дандоне, ки одатан дар айёми ширхорагӣ мебарояд.

ШИРК شرک *д.* куфр, ба ягонагии Худо шак овардан.

ШИРКАДУ شیرکدو *хӯр.* кадуи дар шир пухташуда.

ШИРКАТ *а.* شرکت иштирок кардан, шарик будан; **ширкат доштан (кардан)** иштирок кардан, ҳамроҳӣ намудан. 2. муассисаи тиҷоратӣ, саноатӣ *ва г.*, ки аз иштироки чанд сармоядор ба вуҷуд меояд.

ШИРКАТКУНАНДА شرکت‌کننده иштироккунанда.

ШИРҚАҲВА شیرقهوه қаҳваи бо шир ва шакар омехта.

ШИРҚИЁМ شیرقیام шире, ки дар корхона махсус ғафс карда мешавад.

ШИРМАК شیرمک бачаи одам ё ҳайвон, ки шири модар мемакад.

ШИРМАСТ شیرمست бузғола ё барраи ҳанӯз ширмаки шӯху чолоку бозигар, аз шири модар сер.

ШИРМАҲТОБ شیرمهتاب нури маҳину ба назар хушу форами Моҳ.

ШИРМОЛ شیرمال навъи нон, ки хамири онро аз орди гандуму нахӯди кофта ва ширу равған тайёр мекунанд.

ШИРМОЛПАЗ شیرمال‌پز нонвое, ки нони ширмол мепазад.

ШИРМОЛПАЗӢ شیرمال‌پزی 1. пухтани нони ширмол. 2. нонвойхонае, ки дар он нони ширмол мепазанд.

ШИРМОҲӢ شیرماهی *зоол.* як навъ моҳии гӯшташ болаззат аз оилаи гулмоҳиҳо.

ШИРМУРҒ شیرمرغ *кит.* муши паррон, кӯршабпарак, хаффош.

ШИРНАВБАТ شیرنوبت қарор дар байни чанд хонаводаи говдор, ки шири дӯшидашударо ба навбати рӯзи муқаррариашон мегиранд.

ШИРО(Ъ) *а.* شراء // شرا харид, харидан; **широу байъ** харидуфурӯш.

ШИРОВАР شیرآور зиёдкунандаи шир: **ғизои шировар**.

ШИРОЗ شیراز *кит.* нонхӯрише, ки шибитро реза карда бо мост меомезанд ва камтар шир рехта чанд рӯз то турш шуданаш нигоҳ медоранд ва баъд онро мехӯранд.

ШИРОК *а.* شراک банди кафш, тасмаи кафш.

ШИРОЪ *а.* شراء *кит.* 1. бодбони киштӣ. 2. ҳар чизи баландбардошта чун хайма ва соябон.

ШИРПАЙВАНД شیرپیوند навъе аз зардолуи ширину хуштаъм.

ШИРПАРВАРД شیرپرورد ширхор; нозпарвард.

ШИРПОЛАК شیرپالک *ниг.* **ширполо**.

ШИРПОЛО شیرپالا дока барои соф кардани шир.

ШИРПУЛӢ شیرپولی *ниг.* **ширбаҳо**.

ШИРРАВҒАН شیرروغن шири гарми равғанохмехта.

ШИРРАНГ شیررنگ ранги сафеди зардтоб.

ШИРРОС شیراس садои ҷараён ва резиши об; **ширрос задан** бо садо ҷорӣ шудани об.

ШИРСӮЗ شیر سوز *ниг.* **ширдоғ**.

ШИРФУРӮШ شیرفروش он ки шир мефурӯшад, фурӯшандаи шир.

ШИРФУРӮШӢ شیرفروشی шуғли ширфурӯш; фурӯши шир; ҷои фурӯхтани шир.

ШИРХИШТ شیرخشت ширае, ки танаи баъзе гиёҳҳоро харошида ҳосил мекунанд ва ранги

зардчатоб дошт ва дар давраи пеш ҳамчун дору истифода мешуд.

ШИРХОНА شیرخانه хонаи нигоҳдории шир.

ШИРХОР//ШИРХОРА شیرخوار//شیرخواره кӯдаке, ки ҳанӯз шири модар мемакад, бачаи ширхӯр, тифл, кӯдак.

ШИРХОРА شیرخواره *ниг.* **ширхор**.

ШИРХОРАГӢ شیرخارگی кӯдакӣ, тифлӣ, даврони ширмакӣ.

ШИРХӮР شیرخور *ниг.* **ширхор**.

ШИРХӮРА شیرخوره 1. ширхӯр. 2. бародар ё хоҳари ширӣ, ду бачаи падару модар ҷудое, ки аз пистони як модар шир хӯрдаанд.

ШИРХӮРАГӢ شیرخورگی *мансуб ба* **ширхӯра**; ширхӯра будан.

ШИРЧОЙ شیرچای шири бо чой ҷӯшонида, ки равғани зард андохта мехӯранд.

ШИРҶӮШ شیرجوش *ниг.* **ширдӯш**.

ШИРҶӮШӢ شیرجوشی дӯшидани шири гов, гӯсфанд *ва г.,* амали ширҷӯш.

ШИР-ШИР شرشر *калимаи тақлиди овози* ҷорӣ шудани об.

ШИРШӮЛА شیر شوله *ниг.* **ширбиринҷ**.

ШИРЪАТ *а.* شرعت *кит.* 1. зеҳи камон. 2. дом барои паранда.

ШИСТАН شستن *шакли кӯтоҳшудаи* **нишастан.**

ШИТИРРОС شترّاس *калимаи тақлиди овози* баҳамрасии барг ва гиёҳҳо; **шитиррос задан** ба ҳам расида садо баровардани барг ва гиёҳҳо.

ШИТО I *а.* شتاء *кит.* зимистон, фасли зимистон.

ШИТО II شتا *кит.* он ки ноништа (ношто) накардааст ё наҳор нахӯрдааст, гурусна.

ШИТОБ شتاب таъҷил, аҷала; *муқоб.* **даранг**; **шитоб доштан (кардан)** аҷала кардан, саросема будан.

ШИТОБЗАДА شتاب زده саросема, боаҷала.

ШИТОБЗАДАГӢ شتابزدگی *марбут ба* **шитобзада**; шитобзада будан.

ШИТОБИДАН شتابیدن *ниг.* **шитофтан**.

ШИТОБКОР شتابکار аҷалакунанда, шитобкунанда дар иҷрои коре, саросема.

ШИТОБКОРӢ شتابکاری аҷала, саросемагӣ.

ШИТОБКОРОНА شتابکارانه бо аҷала, бо шитоб, басуръат, саросемаворона.

ШИТОБКУНӢ شتابکنی саросема шудан.

ШИТОБОЛУД شتابآلود шитобон, ботаъҷил.

ШИТОБОН شتابان дар ҳолати шитоб, босуръат, башитоб.

ШИТОЛАНГ شتالنگ буҷули по, устухони пошнаи по.

ШИТОЛИНГ شتالنگ *ниг.* **шитоланг**.

ШИТОФТАН شتافتن шитоб кардан, аҷала кардан, бо суръат рафтан ва давидан.

ШИТТА شتّه 1. лойқаи собун, он чи вақти собунпазӣ дар таги дег таҳнишин мешавад. 2. умуман лойқа; **лойи шитта** лойи часпаки мулоим.

ШИФЕР *олм.* شیفیر масолеҳи сохтмонӣ барои бомпӯшӣ.

ШИФЕРБАРОРӢ شیفیربراری истеҳсоли шифер: **корхонаи шифербарорӣ**.

ШИФЕРӢ شیفیری бо шифер пӯшондашуда.

ШИФЕРПӮШ شیفیرپوش бо шифер пӯшидашуда (*боми ҷое*).

ШИФЕРФУРӮШ شیفیرفروش он ки ба фурӯхтани шифер машғул аст, фурӯшандаи шифер.

ШИФЕРФУРӮШӢ شیفیرفروشی фурӯши шифер: **ҷои шиферфурӯшӣ**.

ШИФО *а.* شفا 1. тандурустӣ, раҳоӣ аз беморӣ, сиҳатшавӣ. 2. даво, дармон; **шифо ёфтан** сиҳат шудан, аз беморӣ раҳоӣ ёфтан.

ШИФОАНГЕЗ شفاانگیز *ниг.* **шифобахш**.

ШИФОБАХШ شفابخش сиҳаткунанда, беҳбудибахшанда; давоӣ, аз дарде шифодиҳанда.

ШИФОБАХШӢ شفابخشی шифобахш будан; хусусияти доруӣ доштан (-и доруе); шифодиҳанда будан.

ШИФОДИҲАНДА شفا دهنده *ниг.* **шифобахш**.

ШИФОЁБАНДА شفایابنده дард ё касалие, ки илоҷи даво дорад.

ШИФОЁБӢ شفایابی беҳ гаштани ҳоли бемор.

ШИФОКОР شفاکار табиби ҳозиқ, пизишки донишманд.

ШИФОН *фр.* شفان матои туникӣ нарми абрешимӣ ё нахӣ, ҳарир.

ШИФОНЕР *фр.* شفانیر ҷевон барои нигаҳдории либос.

ШИФОНОПАЗИР شفاناپذیر беҳна шаванда, бедаво, бедармон: **дарди шифонопазир**.

ШИФОПАЗИР شفاپذیر дурустшаванда, сиҳатёбанда, дармонпазир: **дарди шифопазир**.

ШИФОХОНА شفاخانه муолиҷахона, беморхона, дармонгоҳ.

ШИФОҲАН *а.* شفاهاً *ниг.* **шифоҳӣ**.

ШИФОҲӢ شفاهی он чи даҳанакӣ гуфта шавад, забонӣ, даҳанакӣ; *муқоб.* **хаттӣ**.

ШИФР *фр.* شیفر *ниг.* **рамз**.

ШИФРКУШОӢ شیفر کشای *ниг.* **рамзкушоӣ**.

ШИФТ شفت пӯшиши болои хона аз дарун, сақф.

ШИФТРАВ شفت‌رو **:дузди шифтрав** дузди гузаро, дузди моҳиру чолок.

ШИХОР شخار араќи дастии яҳудиён.

ШИҲ شیه *бот.* явшон, дармана.

ШИҲА شیهه овози баланди асп; шеҳа; **шиҳа задан (кашидан)** бонг задан (-и асп).

ШИҲАК شیهک **:шиҳак додан** *лаҳҷ.* ҳавои касеро баланд кардан, барангехтан.

ШИҲАКАШӢ شیهه‌کشی шиҳа кашидани асп.

ШИҲОБ *а.* شهاب 1. шӯъла, шӯълаи оташ. 2. ситораи дурахшони паррон.

ШИҲОББОРОН شهاب‌باران бархӯрди ситораҳои паррони бисёр бо ситораи дигар ё бо сайёрае.

ШИҲОБИРАНГ شهابی‌رنگ ранги сурхи арғувонӣ, сурхи баланд, қирмизӣ.

ШИҲОБӢ شهابی ба шиҳоб монанд.

ШИҲОБПОРА شهاب‌پاره қисми хурди шиҳоб, шикаста ва тиккае аз шиҳоб.

ШИҲОБСИФАТ شهاب‌صفت шиҳобвор, чун шиҳоб дурахшон.

ШИША شیشه 1. ҷисми шаффофи шиканандае, ки аз гудохта ба қолибҳои гуногун рехтани омехтаи реги квартсӣ ҳосил мешавад: **шишаи тиреза**. 2. зарфи шишагӣ барои моеот.

ШИШАБАНД شیشه‌بند шиша нишондашуда, бо шишаҳо басташуда**: айвони шишабанд**.

ШИШАБАНДӢ شیشه‌بندی **:шишабандӣ кардан** шиша нишондан, бо шишаҳо орову зинат додан.

ШИШАБАРОРӢ شیشه‌براری коргоҳе, ки дар он шиша истеҳсол мешавад.

ШИШАБОЗ شیشه باز он ки дар сирк ба воситаи шиша найранг нишон медиҳад, *мас.* шишапора мехӯрад, бо пойи бараҳна болои шишапораҳо рақс мекунад *ва г.*

ШИШАБОЗӢ شیشه‌بازی найрангбозӣ, шӯъбадабозӣ; **шишабозии сиришк** ҷорӣ шудани оби дида.

ШИШАБУР شیشه‌بر 1. устои махсуси бурандаи шиша. 2. *ниг.* **шишабурак**.

ШИШАБУРАК شیشه‌برک асбоби чархакдори алмосии махсус барои буридани шиша.

ШИШАБУРӢ شیشه بری амали шишабур.

ШИШАВОР شیشه‌وار 1. чун шиша, ба монанди шиша; зудшикан. 2. маснуоти шишагӣ.

ШИШАГАР شیشه‌گر шишасоз, коргари коргоҳи шишабарорӣ.

ШИШАГАРӢ شیشه‌گری 1. касбу кори шишагар. 2. коргоҳи шишасозӣ.

ШИШАГИН شیشگین *ниг.* **шишагӣ**: **сандуқчаи шишагин**.

ШИШАГӢ شیشگی аз шиша сохташуда; **дари шишагӣ** дари шишадор.

ШИШАГУН شیشه‌گون ба шиша монанд, беранг; ранги обӣ.

ШИШАДИЛ شیشه‌دل нозукдил; *муқоб.* **сангдил**.

ШИШАДОР شیشه‌دار он чи дар худ ва дар таркиби худ шиша дорад: **дари шишадор**.

ШИШАК شیشک барраи яксолаи гӯсфанд.

ШИШАКОР شیشه‌کار *кит.* нозуккор, нозуктабъ.

ШИШАКОРӢ شیشه کاری *ниг.* **шишабандӣ**.

ШИШАМ//ШИШУМ شیشم *кит.* 1. номи яке аз оҳангҳои таснифкардаи Борбад. 2. номи олати мусиқӣ.

ШИШАМАЙДА شیشه‌میده пораю резаҳои шишаи шикаста.

ШИШАМОНАНД شیشه‌مانند *ниг.* **шишагун.**

ШИШАНИҲОД شیشه‌نهاد *кит.* 1. шишамонанд. 2. бебаҳо; **фалаки шишаниҳод** *киноя аз* нопойдор, бебаҳо, бевафо.

ШИШАПАЗ شیشه‌پز он ки дар корхона шиша тайёр мекунад.

ШИШАПАЗӢ شیشه‌پزی шуғли шишапаз; шишагарӣ, шишабарорӣ.

ШИШАПАХТА شیشه‌پخته пахтаи шишагӣ, ки барои гарминигаҳдорӣ ба лӯлаҳо мепечонанд.

ШИШАПОРА شیشه پاره *ниг.* **шишамайда**.

ШИШАРЕЗА شیشه ریزه *ниг.* **шишамайда**.

ШИШАСОЗ شیشه ساز *ниг.* **шишагар**.

ШИШАСОЗӢ شیشه سازی *ниг.* **шишагарӣ.**

ШИШАТОЗАКУНАК شیشه‌تازه‌کنک асбоби махсус, ки дар вақти боридани барфу борон шишаи пеши мошинҳоро тоза мекунад, барфпок.

ШИШАҶОН شیشه جان *киноя аз* каси нозуктабъу заифтабъ.

ШИШТ ششت *гуфт.* нишаст; сӯҳбат, зиёфат.

ШИШТАН ششتن *ниг.* **нишастан**.

ШИШТА-ШИШТА ششته ششته *гуфт.* пас аз муддате нишастан; оҳиста-оҳиста.

ШИШТУХЕЗ ششت‌وخیز нишасту бархост, равуо, зиндагӣ, рӯзгузаронӣ.

ШИШТУХЕЗӢ ششت وخیزی муоширaт ва рафтор доштан бо касе, ба ҷое равуо доштан.

ШИШУМ شیشم *ниг.* **шишам**.

ШЛАГБАУМ *олм.* شلگبئم ғави бардошта ва фуровардашаванда барои бастани роҳ дар гузаргоҳҳои умумӣ (*мас., дар ҷоҳое, ки роҳи оҳан гузаргоҳи умумиро бурида мегузарад*).

ШЛАНГ *р.* شلنگ лӯлаи дарунхолии резинӣ барои гузарондан ё кашида гирифтани ҷисмҳои обакӣ ва газҳо.

ШЛЮЗ *р.* شلیوز таҷҳизоти махсус аз қабили бандҳо ва дарғотҳо барои сатҳи оби дарёҳоро пасту баланд кардан.

ШОБ(Б) *а.* شاب *кит.* ҷавон; **шайху шоб** пиру ҷавон; ҳама.

ШОБЕЗАК شابیزک *бот.* гиёҳи заҳрноки меваҳояш сиёҳранг, ки хосияти табобатӣ дорад.

ШОБОЗ شاباز *шакли гуфтугӯии* **шоҳбоз** (2); диловар, далер, чолок, чирадаст (*дар мавриди таҳсин гуфта мешавад*).

ШОБОШ شاباش 1. *шакли кӯтоҳшудаи* **шодбош**; аҳсан, офарин; 2. саломат бош, хушнуд бош.

ШОВИНИЗМ *фр.* شاوینزم миллатгароии ифротии иртиҷоӣ, ки бартарии иркӣ тарғиб мекунад ва байни миллатҳо тафриқаву низоъ меангезад.

ШОВИНИСТ *фр.* شاونیس тарафдори шовинизм, миллатгарои иртиҷоӣ.

ШОВИНИСТӢ شاونیستی *мансуб ба* **шовинист**; пайравӣ аз шовинизм.

ШОГИРД شاگرد 1. он ки дар назди усто ё муаллиме чизе меомӯзад (*дарс, касбу ҳунаре*). 2. хонанда, талаба, дарсхон. 3. ёрманд, дастёр, хизматгор; **шогирд шудан** ба касе кор омӯхтан, барои коромӯзӣ кор кардан ё хондан дар назди касе.

ШОГИРДАК شاگردک 1. *шакли тасғирии* **шогирд**. 2. дар мӯзадӯзӣ - ресмончаи кӯтоҳаке, ки ба сӯзан гузаронда шудааст ва вақти дӯхтан ресмони дарозро ба он васл мекунанд.

ШОГИРДӢ شاگردی омӯхтани касб ё дониш дар назди усто ё муаллиме; амал ва шуғли шогирд; **ба шогирдӣ гирифтан** *касеро* касеро ба назди худ барои ҳунаромӯзӣ гирифтан; **шогирдӣ кардан** шогирд будан, вазифа ва кори шогирдро ба ҷо овардан; **ба шогирдӣ додан** касеро барои омӯхтани касбу ҳунаре ба назди устое мондан.

ШОГИРДОНА شاگردانه ҳамчун шогирд; дар пайравӣ.

ШОГИРДПЕША شاگردپیشه 1. чокар, мулозим, пайкор, навкар (*дар ҳузури амалдори калон ё ҳоким дар Бухорои амирӣ*). 2. пасттарин дараҷаи хизмати давлатӣ (*дар аморати Бухоро*).

ШОГИРДПЕШАӢ شاگردپیشه‌ای кор ва вазифаи шогирдпеша.

ШОГИРДЧӮБ شاگرد چوب чӯбе, ки ба воситаи он пиллаи абрешимро пас аз ҷӯшондан аз ҳам ҷудо мекунанд.

ШОД شاد хушнуд, хурсанд, хушҳол, хушу хуррам; **шод кардан** боиси хурсандии касе шудан; ◊ **арвоҳи** *касеро* **шод кардан** касеро ба хайру некӣ ёд кардан.

ШОДАРВОН شادروان *ниг.* **шодурвон**.

ШОДБАҲР شادبهر *кит.* хушбахт, хурсанд, аз шодӣ баҳравар.

ШОДБОД شادباد табрик; таҳсину таъриф; **шодбод гуфтан** таҳсин кардан, офарин хондан.

ШОДБОДӢ شادبادی **:шодбодӣ кардан** табрик кардан, муборакбодӣ кардан.

ШОДБОШ(Ӣ) شادباش//شادباشی табрик кардан, муборакбод намудан.

ШОДВАРД شادورد *кит.* 1. хирмани Моҳ, ҳола. 2. тахт, сарир, маснад.

ШОДГУНА شادگونه *кит.* 1. такягоҳ, болишт. 2. зани мутриба.

ШОДДИЛ شاددل хушҳол, дилшод, масрур.

ШОДИАНГЕЗ شادی‌انگیز он чи боиси хурсандию хушҳолӣ мегардад; хурсандибахш.

ШОДИБАХШ شادی‌بخش хушҳолкунанда, хурсандиовар.

ШОДИЁНА شادیانه 1. хурсандона, аз рӯи хурсандӣ; ба муносибати рӯй додани ягон ҳодисаи шодибахш. 2. ҳадя ба касе, ки ягон хабари шодибахш овардааст, муждагонӣ; **шодиёна гирифтан** *аз касе* муждагонӣ ситондан барои овардани хабари хуше.

ШОДИКАФ(АК) شادی‌کف//شادی‌کفک дилкаф шудан аз хурсандӣ, марги ногаҳонӣ аз шунидани ягон хабари хуш; **шодикафак шудан**.

ШОДИМАРГ شادی مرگ марги ногаҳоние, ки аз ниҳояти шодӣ рӯй медиҳад.

ШОДИОВАР شادی‌آور шодибахш, хушҳолкунанда.

ШОДӢ شادی хурсандӣ, хушҳолӣ, хушнудӣ.

ШОДКОМ شادکام 1. хушҳол, шодмон. 2. комрон.

ШОДКОМӢ شادکامی 1. хушнудӣ, хурсандӣ. 2. комронӣ, комгорӣ.

ШОДМОН شادمان шод, хурсанд, хушҳол.

ШОДМОНӢ شادمانی шодӣ, хурсандӣ, хушҳолӣ.

ШОДМОНОНА شادمانانه бо шодӣ, бо хурсандӣ, шодон.

ШОДОБ شاداب 1. пуроб, сероб, обдор, ширадор. 2. тару тоза, сабзу хуррам, пуртароват; **шодоб кардан** аз об сер кардан; сабзу шукуфон гардонидан.

ШОДОН شادان дар ҳолати шодию хурсандӣ, шодмон, хушҳол, хушдил.

ШОДОНДИЛ شادان دل *кит.* дилшод, хуррамдил, хурсанд.

ШОДРАВОН شاد روان 1. бо эҳтиром ёдоварӣ кардани шахси вафоткарда. 2. марҳум, раҳматӣ.

ШОДУРВОН شادروان *кит.* саропарда, хайма; шомиёнаи подшоҳӣ.

ШОДХОР شادخوار *кит.* 1. шодмон, хушҳол. 2. шаробхӯр, майхӯр, махора.

ШОДХОРӢ شادخواری шодмонӣ, хушҳолӣ, хурсандӣ.

ШОЕА *а.* شایعه *кит.* хабари рост ё дурӯғ, ки шоеъ (паҳн) шудааст, овоза, миш-миш.

ШОЕЪ *а.* شایع *кит.* паҳншуда, ошкор, овозашуда; **шоеъ шудан** паҳн шудан, ошкор шудан, ба ҳама маълум гардидан.

ШОЁН شایان шоиста, сазовор, лоиқ, арзанда; **шоёни диққат** сазовори диққат, ба диққат арзанда; **шоёни тақдир** он чи сазовор ва лоиқи тақдир аст.

ШОИБА *а.* شائبه *кит.* 1. омезиш, олудагӣ; олуда шудан ба чизи ифлос ва палид. 2. шакку шубҳа, гумон. 3. офат, бадбахтӣ; осеб. 4. мисл, монанд

ШОИДАН شائیدن//شاییدن *кит.* лоиқ будан, муносиб будан, шоиста ва сазовор будан.

ШОИҚ *а.* شائق 1. шавқдиҳанда, шавқангез. 2. ҳавасманд, орзуманд, иштиёқманд.

ШОИР شاعر он ки шеър мегӯяд (менависад), гӯяндаи шеър.

ШОИРА شاعره *муаннаси* **шоир**; зане, ки шеър менависад, зани шеъргӯянда.

ШОИРӢ شاعری шеърнависӣ, шеър гуфтан, касбу

пешаи шоир.

ШОИРНАМО شاعرنما он ки худро шоир метарошад.

ШОИРОНА شاعرانه шоирвор, чун шоир.

ШОИРТАБИАТ شاعرطبیعت он ки табиаташ моил ба шоирист; шеърфаҳм, шеърдӯст.

ШОИРТАБЪ شاعرطبع *ниг.* **шоиртабиат**.

ШОИРТАРОШ شاعرتراش он ки худро шоир ба қалам медиҳад.

ШОИРТАРОШӢ شاعرتراشی амали шоиртарош; шоиртарош будан.

ШОИСТА شایسته сазовор, лоиқ, муносиб, шоён.

ШОИСТАГӢ شایستگی арзандагӣ, сазоворӣ; эътибор, манзалат.

ШОИСТАН شایستن сазовор будан, лоиқ будан, муносиб будан.

ШОЙВАРД شایورد *ниг.* **шодвард**.

ШОЙГОН شایگان *кит.* 1. сазовор, лоиқ, шоиста. 2. фаровон, бисёр: **ганҷи шойгон**.

ШОКИР *а.* شاکر шукргузор, шукркунанда, сипосгузор, миннатдор.

ШОКӢ *а.* شاکی *кит.* шикояткунанда, гилакунанда.

ШОКОР شاکار *кит.* корҳои маҷбурии бемузд, бегор.

ШОКОСА شاکاسه *ниг.* **шоҳкоса**.

ШОҚ(Қ) *а.* شاق *кит.* сахт, душвор, мушкил.

ШОҚҚА *а.* شاقه *кит. муаннаси* **шоқ(қ)**; душвор, сахт, кори душвори тоқатфарсо; **меҳнати шоққа** меҳнати (кори) тоқатфарсо.

ШОҚУЛ شاقول гулӯлаи махсус, ки ба сари ресмоне меовезанд ва дар бинокорӣ барои санҷидани ростӣ ё каҷии девор ба кор мебаранд.

ШОҚУЛӢ شاقولی *мансуб ба* **шоқул**.

ШОЛ شال 1. матои дастибофти дағал аз пашм: **ҷуволи шол** 2. палоси дастибофти пашмин, гилеми пашмин.

ШОЛВОР شالوار *ниг.* **шалвор**.

ШОЛИЗОР شالیزار киштзори шолӣ, замине, ки дар он шолӣ киштаанд.

ШОЛИКОР شالیکار он ки бо кишту кор шолӣ машғул аст, кишткунандаи шолӣ.

ШОЛИКОРӢ شالیکاری 1. амали шоликор. 2. замине, ки дар он шолӣ киштаанд. 3. кишти шолӣ, киштани шолӣ.

ШОЛИКӮБАК شالیکوبک асбоби махсус барои ҷудо кардани биринҷ аз пӯстлохи шолӣ.

ШОЛИКӮБӢ شالیکوبی кӯфта ҷудо кардани биринҷ аз пӯстлохи шолӣ.

ШОЛИПАХОЛ شالیپخال алафе, ки дар натиҷаи кӯфтани шолӣ аз пояи он ҳосил мешавад.

ШОЛИПОЯ شالیپایه 1. киштзори шолӣ, шолизор. 2. соқаи шолӣ.

ШОЛӢ I شالی биринҷи ҳанӯз нокӯфта ва аз пӯстлох ҷудо карданашуда.

ШОЛӢ II شالی *мансуб ба* **шол**.

ШОЛНАМАД شالنمد ҷул, сағрипӯши намадин; палоси намадин.

ШОЛУДА شالوده *кит.* пойдевор, таҳкурсӣ, бунён.

ШОЛҲАНГ شالهنگ *кит.* 1. гарав, гаравгон. 2. шӯр, ғавғо. 3. макр, фиреб, ҳила, найранг.

ШОЛЧА شالچه палоси хурд; палос.

ШОМ شام 1. аввали шаб, ҳангоми акнун торик шудани ҳаво, вақти говгум; **шому саҳар** ҳама вақт, мудом, доимо. 2. хӯроке, ки бегоҳӣ хӯрда мешавад: **хӯроки шом**. 3. номи қадимаи кишвари Сурия.

ШОМГОҲ شامگاه вақти шом, бегоҳӣ, вақти говгум, ҳангоми ғуруби Офтоб.

ШОМГОҲОН شامگاهان дар вақти шом, вақте ки шом шавад, говгум.

ШОМИЁНА شامیانه хиргоҳ (чодир, хайма)-и калони зебо барои пазироии меҳмонон; саропарда; **шомиёна задан** шомиёна барпо кардан, чодир афроштан.

ШОМИЛ *а.* شامل фарогиранда, дарбаргиранда; **шомил будан** доро будан.

ШОМИХ *а.* شامخ 1. баланд. 2. ҳавобаланд, мутакаббир.

ШОМӢ شامی 1. *мансуб ба* **шом**. 2. хӯроки бегоҳӣ.

ШОММА *а.* شامّه ҳисси бӯё, бӯйфаҳмӣ (*яке аз панҷ ҳис*).

ШОМХӮРДА شام‌خورده аз пуррагӣ ва ҳолати бадр ба нақс ва ба завол майлкарда: **моҳи шомхӯрда**.

ШОН I *а.* شان *ниг.* **шаън**.

ШОН II شان *шакли ихтисории* **эшон**; онҳо; вайҳо.

ШОН III شان қолиби соқи мӯза, шончӯб: **шони мӯза**.

ШОН IV شان *кит.* канду, хонаи занбӯри асал.

ШОНА I شانه 1. олати дандонадор барои ҳамвор кардан ва ба тартиб овардани мӯй; **шона задан** мӯйҳоро бо шона ба тартиб овардан; **шона бастан** шоху навда баровардани ниҳолҳо (*растаниҳо*). 2. олатест дар дӯкони бофандагӣ, ки торҳоро дуто-дуто аз даруни вай мегузаронанд; ◊ **шона-шона кардан** сарпечӣ кардан, саркашӣ кардан; чапғалат додан..

ШОНА II شانه устухонҳои паҳну тунуки белчамонанад, ки бозуҳои дастро ба бадан мепайвандад; дӯш, китф.

ШОНАБАЙН شانه‌بین *тиб.* байни ду шона, қисми болоии сутунмӯҳра, аз гардан поёнтар.

ШОНАБАНДӢ شانه‌بندی *исми амал аз* **шона бастан**.

ШОНАБАҲО شانه‌بها *маҷ.* арзонбаҳо, хеле арзон.

ШОНАГӢ شانگی 1. торҳои аз даруни олати шона дутоӣ гузаронидашаванда. 2. матои ҷомавори бо ин торҳо бофташуда.

ШОНАДОН شانه دان ғилоф барои шона.

ШОНАЗАН شانه‌زن 1. устои бофанда, ки торҳоро аз даруни шона дутоӣ мегузаронад. 2. *ниг.* **машшота** 1.

ШОНАЗАНӢ شانه زنی амали шоназан.

ШОНАКУНӢ شانه کنی *ниг.* **шоназанӣ**.

ШОНАМОНАНД شانه‌مانند ба шона монанд, мисли шона.

ШОНАНАДИДА شانه‌ندیده мӯи чанд вақт боз шонанашуда.

ШОНАПАРТОӢ شانه‌پرتائی ҳосил набаста шонаашро партофтани растанӣ.

ШОНАПАҲН شانه‌پهن он ки китфи сербар дорад, фарохкитф; тануманд.

ШОНАСАР//ШОНАСАРАК شانه‌سر// شانه‌سرک ҳуд–ҳуд, парандае, ки болои сараш ба шона монанд аст.

ШОНАСАРАК شانه سرک *ниг.* **шонасар.**

ШОНАСИФАТ شانه‌صفت монанди шона, шонасон.

ШОНАТАРОШ شانه‌تراش устое, ки аз чӯби махсус шона метарошад.

ШОНАТАРОШӢ شانه‌تراشی касбу кори шонатарош; сохтани шона аз чӯби махсус.

ШОНАФАРОХ شانه فراخ *ниг.* **шонапаҳн**.

ШОНАХӮРДА شانه خورده шонашуда.

ШОНДАН شاندن *кит.* 1. шона кардан. 2. шинондан, фурӯ нишондан, бартараф кардан.

ШОНЗДАҲ شانزده *шумораи миқдори* адади даҳ ва шаш, 16.

ШОНЗДАҲСОЛА شانزده‌ساله он ки умраш ба шонздаҳ расида бошад.

ШОНЗДАҲСОЛАГӢ شانزده سالگی дар давраи шонздаҳсола будан, шонздаҳсола шудан.

ШОНЗДАҲУМ شانزدهم *шумораи тартибӣ аз* **шонздаҳ**.

ШОНЗДАҲУМИН شانزدهمین *ниг.* **шонздаҳум**.

ШОНӢ *а.* شانی *кит.*душман.

ШОНЧӮБ شان چوب *ниг.* **шон** III.

ШОПУЛ شاپول *ниг.* **шоҳпул**.

шор شار 1. *асоси замони ҳозира аз* **шоридан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* **шоранда**, **раванда**: **обшор**, **хуншор**, **арақшор**.

ШОР شار *кит.* шаҳр.

ШОРА *ҳ.* شاره 1. дастори бузурги нафис ва мунаққаши ҳиндӣ, салла. 2. чодире, ки занони ҳиндӣ ба таври махсус мепӯшанд, сорӣ.

ШОРАК شارک *зоол.* парандаи хурди сиёҳранги хушовоз; сор, мурғак.

ШОРБУН شاربون *тиб.* захме, ки дар меъда ё дигар узвҳои дарунӣ пайдо мешавад.

ШОРЕҲ *а.* شارح шарҳкунанда, баёнкунанда, тафсир ва маънидодкунанда; шарҳнавис ба асаре.

ШОРЕЪ *а.* شارع 1. роҳи бузург, кӯчаи калон, роҳи рост, шоҳроҳ. 2. соҳиби шаръ, муайянкунандаи аҳкоми шариат.

ШОРИБ شارب 1. нӯшанда, ошоманда. 2. мӯйлаб, бурут.

ШОРИДАН شاریدن равон шудан, ҷорӣ шудан; аз боло ба поин рехтани об, моеот ва чизҳои дигар.

ШОРИҚ *а.* شارق 1. тулӯъкунанда. 2. тобон, фурӯзон.

ШОРИҚА *а.* شارقه тобанда, фурӯзанда.

ШОРИСТОН شارستان *ниг.* **шаҳристон**.

ШОРО شارا шоранда, он чи мешорад.

ШОРОН شاران шоранда, доимо шоридан, дар ҳоли шоридан.

ШОРОНДАН شاراندن *тарзи бавоситаи* **шоридан**; резондан, равон кардан, ҷорӣ сохтан; ғеҷонда фуровардан.

ШОРСОН شارسان *ниг.* **шаҳристон**.

ШОСПАРАМ شاسپرم *ниг.* **шоҳсипарғам**.

ШОССЕ *фр.* شاسّی роҳи калону ҳамвори сангрехта ё сангфаршшуда, раҳи заминаш сахту ҳамвор, шоҳроҳ.

ШОТ *а.* شات *кит.* гӯсфанд, барра.

ШОТАРА شاتره *ниг.* **шоҳтара**.

ШОТИР *а.* شاطر *кҳн.* 1. дар қадим касе ки пеш-пеши аспи подшоҳ чусту чолок давида, аризаҳои додхоҳонро мегирифт. 2. чусту чолок (*одам*).

ШОТИРХОНА شاطرخانه ҷои ҷамъ омадани **шотирон**.

ШОТУ شاتو 1. шоҳтир, ариш; тири ароба. 2. нардбон.

ШОТУПОЯ شاتو پایه *лаҳҷ.* зинапоя.

ШОУ *англ.* شاو намоиши умумӣ, намоиши барномаҳои фароғатию иқтисодӣ дар телевизион.

ШОФ شاف шамшер; **дасти худро шоф кардан** дасти худро чун шамшер боло бардоштан.

ШОФАК شافک *бот.* як навъ растанӣ.

ШОФБУРУТ شاف بروت *ниг.* **шофмӯйлаб**.

ШОФЕИЯ *а.* شافعیه *д.* яке аз чаҳор мазҳаби дини ислом, ки асосгузори он имом Абдуллоҳ Муҳаммад ибни Шофеӣ будааст.

ШОФЕӢ شافعی пайрави мазҳаби шофеия.

ШОФЕР//ШОФЁР *фр.* شافیر//شافیار *гуфт.* ронандаи автомобил (хоҳ саворӣ бошад, хоҳ боркаш).

ШОФЕЪ *а.* شافع шафоаткунанда, дархостнамоянда, хоҳишгар.

ШОФӢ 1. شافی басанда, қаноатбахш, кофӣ; **ҷавоби шофӣ** посухи дуруст. 2. шифобахш, шифодиҳанда.

ШОФМОҲӢ شاف ماهی *зоол.* моҳие, ки бинии чун шамшер дароз дорад, шамшермоҳӣ.

ШОФМӮЙЛАБ شافمویلب касе ки мӯйлаби дарози ғафси моил ба боло дорад, шофбурут.

ШОХ شاخ 1. ҷисми устухонмонанде, ки аз каллаи баъзе ҳайвонот (*буз, гов ва г.*) мерӯяд. 2. он қисми дарахт, ки аз танаи асосӣ рӯидааст, шоха, навда; **шох задан** а) ҳамла карда бо шохи худ ба касе зарба расондани чорпои шохдор; б) бо табар ва дасткола буридани шохҳои дарахт; **шохи ҳаҷомат** шохе, ки вақти хунгирӣ аз бадан ба воситаи он пӯстро макида теғ мезаданд; ◊ **шох шудан** номаълум аз ҷое бадар рафтан гурехтан.

ШОХА شاخه 1. шохи (навдаи) дарахт ва бутта. 2. қисми ҷудошуда аз дарё ё роҳ.

ШОХАК شاخک *ниг.* **шохча**.

ШОХБАНД شاخبند арғамчине, ки аз шохи чорпо (*гов ва г.*) гузаронда баста мемонанд.

ШОХБАСТ شاخبست деворае, ки аз химчаҳои ба ҳам бофта тайёр мекунанд, чапарак.

ШОХБУР شاخبر асбоби шамшермонанд, ки барои буридани шохи дарахтон ва буттаҳо ба кор бурда мешавад.

ШОХДОР شاخدار чорпое, ки шох дорад; ◊ **милтиқи шохдор** милтиқи поядор, ки устувор карда баъд тир меандохтанд.

ШОХЗАН شاخزن шохзананда; **гови шохзан** гове, ки одати бо шохи худ ҳуҷум кардан дорад.

ШОХЗАНӢ شاخ زنی амали шохзан.

ШОХИС شاخص *кҳн.* аломати нишондиҳандаи роҳ, ки одатан аз сангу чӯб сохта мешуданд,

ШОМХӮРДА شام‌خورده аз пуррагӣ ва ҳолати бадр ба нақс ва ба завол майлкарда: **моҳи шомхӯрда**.

ШОН I *а.* شان *ниг.* **шаън**.

ШОН II شان *шакли ихтисории* **эшон**; онҳо; вайҳо.

ШОН III شان қолиби соқи мӯза, шончӯб: **шони мӯза**.

ШОН IV شان *кит.* канду, хонаи занбӯри асал.

ШОНА I شانه 1. олати дандонадор барои ҳамвор кардан ва ба тартиб овардани мӯй; **шона задан** мӯйҳоро бо шона ба тартиб овардан; **шона бастан** шоху навда баровардани ниҳолҳо (*растаниҳо*). 2. олатест дар дӯкони бофандагӣ, ки торҳоро дуто-дуто аз даруни вай мегузаронанд; ◊ **шона-шона кардан** сарпечӣ кардан, саркашӣ кардан; чапғалат додан..

ШОНА II شانه устухонҳои паҳну тунуки белча-монанад, ки бозуҳои дастро ба бадан мепайвандад; дӯш, китф.

ШОНАБАЙН شانه‌بین *тиб.* байни ду шона, қисми болоии сутунмӯҳра, аз гардан поёнтар.

ШОНАБАНДӢ شانه‌بندی *исми амал аз* **шона бастан**.

ШОНАБАҲО شانه‌بها *мач.* арзонбаҳо, хеле арзон.

ШОНАГӢ شانگی 1. торҳои аз даруни олати шона дутоӣ гузаронидашаванда. 2. матои ҷомавори бо ин торҳо бофташуда.

ШОНАДОН شانه دان ғилоф барои шона.

ШОНАЗАН شانه‌زن 1. устои бофанда, ки торҳоро аз даруни шона дутоӣ мегузаронад. 2. *ниг.* **машшота** 1.

ШОНАЗАНӢ شانه زنی амали шоназан.

ШОНАКУНӢ شانه کنی *ниг.* **шоназанӣ**.

ШОНАМОНАНД شانه‌مانند ба шона монанд, мисли шона.

ШОНАНАДИДА شانه‌ندیده мӯи чанд вақт боз шонанашуда.

ШОНАПАРТОӢ شانه‌پرتائی ҳосил набаста шонаашро партофтани растанӣ.

ШОНАПАҲН شانه‌پهن он ки китфи сербар дорад, фароххитф; тануманд.

ШОНАСАР//ШОНАСАРАК شانه‌سر// شانه‌سرک ҳуд–ҳуд, парандае, ки болои сараш ба шона монанд аст.

ШОНАСАРАК شانه سرک *ниг.* **шонасар.**

ШОНАСИФАТ شانه‌صفت монанди шона, шона-сон.

ШОНАТАРОШ شانه‌تراش устое, ки аз чӯби махсус шона метарошад.

ШОНАТАРОШӢ شانه‌تراشی касбу кори шона-тарош; сохтани шона аз чӯби махсус.

ШОНАФАРОХ شانه فراخ *ниг.* **шонапаҳн**.

ШОНАХӮРДА شانه خورده шонашуда.

ШОНДАН شاندن *кит.* 1. шона кардан. 2. шинон-дан, фурӯ нишондан, бартараф кардан.

ШОНЗДАҲ شانزده *шумораи миқдори* адади даҳ ва шаш, 16.

ШОНЗДАҲСОЛА شانزده‌ساله он ки умраш ба шонздаҳ расида бошад.

ШОНЗДАҲСОЛАГӢ شانزده سالگی дар давраи шонздаҳсола будан, шонздаҳсола шудан.

ШОНЗДАҲУМ شانزدهم *шумораи тартибӣ аз* **шонздаҳ**.

ШОНЗДАҲУМИН شانزدهمین *ниг.* **шонздаҳум**.

ШОНӢ *а.* شانی *кит.*душман.

ШОНЧӮБ شان چوب *ниг.* **шон** III.

ШОПУЛ شاپول *ниг.* **шоҳпул**.

шор شار 1. *асоси замони ҳозира аз* **шоридан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии* **шоранда**, **раванда**: **обшор**, **хуншор**, **арақшор**.

ШОР شار *кит.* шаҳр.

ШОРА *ҳ.* شاره 1. дастори бузурги нафис ва мунаққаши ҳиндӣ, салла. 2. чодире, ки занони ҳиндӣ ба таври махсус мепӯшанд, сорӣ.

ШОРАК شارک *зоол.* парандаи хурди сиёҳранги хушовоз; сор, мурғак.

ШОРБУН شاربون *тиб.* захме, ки дар меъда ё дигар узвҳои дарунӣ пайдо мешавад.

ШОРЕҲ *а.* شارح шарҳкунанда, баёнкунанда, тафсир ва маънидодкунанда; шарҳнавис ба асаре.

додан, далел овардан; **шоҳиди ҳоли** *касе* **будан** ба аҳволи касе воқиф будан. 2. *маҷ.* зан ё ҷавони хушрӯй; хубрӯй, маҳбуб, маҳбуба.

ШОҲИДБОЗ شاهدباز амрадбоз, бачабоз, фосиқ.

ШОҲИДБОЗӢ شاهدبازی *кҳн.* амрадбозӣ.

ШОҲИДӢ شاهدی гувоҳӣ, шоҳид будан, шаҳодат.

ШОҲИДПАРАСТ شاهدپرست *кит.* шоҳидбоз; зебопараст.

ШОҲИДПАРАСТӢ شاهدپرستی *кит.* шоҳидбозӣ; зебопарастӣ.

ШОҲИКАБОБ شاهی‌کباب гӯштбирён (*аз гӯшти тунук ва майда резашуда бо дунба*).

ШОҲИҚ *а.* شاهق *кит.* баланд.

ШОҲИМАРДОН شاهی‌مردان *д.* лақаби халифаи чорум Али ибни Абутолиб.

ШОҲИН I شاهین 1. навъе аз парандагони шикорӣ. 2. *маҷ.* далер, диловар.

ШОҲИН II شاهین милаи чӯбин ё оҳании тарозуи дастӣ аст, ки дар ду тарафи он палла баста чизҳо бармекашанд: **шоҳини тарозу**.

ШОҲИНШАҲПАР شاهین‌شهپر *кит.* дорои болҳои монанди боли шоҳин.

ШОҲӢ I شاهی матои аз нахи абрешимӣ бофташуда, ҳарир.

ШОҲӢ II شاهی *мансуб ба* **шоҳ**; шоҳона.

ШОҲКАБОБ شاه کباب *ниг.* **шоҳикабоб**.

ШОҲКОР شاه‌کار кори барҷастаи бузург, ки дар иҷрои он ҳунарнамоӣ карда бошанд.

ШОҲКОСА شاه‌کاسه косаи калон, шоҳкоса, шокоса.

ШОҲКОСАЧАШМ شاه‌کاسه‌چشم калончашм, барҷастачашм.

ШОҲМОР شاهمار *зоол.* навъе аз морҳои калон.

ШОҲМОТ شاهمات номи бозии маъруф, шатранҷ.

ШОҲМОТБОЗ شاهمات‌باز он ки шоҳмот мебозад, шатранҷбоз.

ШОҲМОТБОЗӢ شاهمات بازی шатранҷбозӣ.

ШОҲНАЙ شاهنی *ниг.* **шаҳнай**.

ШОҲНИШИН شاه‌نشین *ниг.* **шаҳнишин**.

ШОҲНОМАСАРОӢ شاهنامه‌سرایی навиштани асари манзум дар мавзӯъ ва шакли “Шоҳнома”-и Фирдавсӣ.

ШОҲНОМАХОН شاهنامه‌خوان он ки “Шоҳнома”- и Фирдавсиро бо оҳанги махсус мехонад.

ШОҲНОМАХОНӢ شاهنامه‌خوانی :**шоҳномахонӣ кардан** дар ҷамъомадҳо “Шоҳнома”-ро ба овози баланд хондан.

ШОҲОНА شاهانه 1. *мансуб ба* **шоҳ;** аз ҷониби шоҳ: **фармони шоҳона**. 2. муносиби шоҳ; олӣ, пуршукӯҳ.

ШОҲПАР شاهپر *ниг.* **шоҳбол**.

ШОҲПАРАСТ شاه‌پرست он ки тарафдори сохтори давлатдории шоҳигарӣ (монархистӣ) мебошад.

ШОҲПАРАСТӢ شاه‌پرستی *мансуб ба* **шоҳпараст**.

ШОҲПИСАНД شاه پسند *бот.* гиёҳест зинатӣ, ки гулҳои зебои хушбӯ дорад.

ШОҲПУЛ شاه پول пул (кӯпрук)-и калон.

ШОҲРАГ شاهرگ раги гардан, раге, ки хунро аз дил ба сар мерасонад.

ШОҲРОҲ شاهراه роҳи васеи калон, роҳи асосӣ, шоссе.

ШОҲРӮД شاهرود 1. рӯди калон. 2. *мус.* тори калони созҳои мусиқӣ, тори “бам”. 3. номи яке аз созҳои торӣ.

ШОҲСАВОР شاهسوار 1. савори боҳашамат, савори далер ва бомаҳорат. 2. *киноя аз* **маҳбуба**.

ШОҲСИМ شاهسیم сими ғафси асосии барқ дар дастгоҳ ё бино; сими бисёртораи ғафс, ки кабел низ гӯянд.

ШОҲСИПАРҒАМ شاهسپرغم *бот.* як навъи райҳон, нозбӯ.

ШОҲСУТУН شاهستون сутуни асосии бино.

ШОҲТАРА شاهتره *бот.* номи гиёҳи худрӯе, ки гулҳои бунафшранги хурд-хурд дорад; дар об ҷӯшондаи он ба хориши бадан нофеъ аст.

ШОҲТИР شاهتیر 1. болори асосии сақфи хона. 2. ариш, шоту.

ШОҲТУТ شاهتوت тути сиёҳи калондонаи ширадор, шаҳтут.

ШОҲҶОДА شاهجاده *ниг.* **шоҳроҳ**.

ШОШ//ШОША شاش//شاشه бавл, пешоб, мезак; **шоша кардан** шошидан, бавл кардан.

ШОША شاشه *ниг.* **шош**.

ШОШАДОН شاشه‌دان халтачае дар бадани инсон, ки дар он пешоб ҷамъ мешавад, мезакдон, масона.

ШОШБАНД شاش‌بند *тиб.* душвории пешобкунӣ.

ШОШИДАН شاشیدن бавл кардан, пешоб кардан, мезидан; **хун шошидан** ба ҷои бавл хун пешоб кардан (*ба сабаби иллат ё зарбате*).

ШОЯД شاید балки, эҳтимол, мумкин ки; аҷаб не.

ШОЯМ شایم шоиста, сазовор.

ШПАЛ شپل *ҳол.* чӯб ё ғӯлаҳои оҳанӣ, ки ба зери релсҳои роҳи оҳан чида, релсро бо меххо бо он васл мекунанд.

ШПАТ *олм.* شپت *маъд.* номи умумии гурӯҳе аз маъданҳо аз ҷинси силикатҳо.

ШТАМП *олм.* شتمپ 1. қолиб дар рехтагарӣ. 2. тамғае, ки одатан ба гӯшаи чапи коғазҳои расмӣ зада мешавад.

ШТАНГ//ШТАНГА *олм.* شتنگ//شتنگه мили оҳание, ки дар ду тарафаш дискҳои оҳанӣ дорад, вазна барои бардошта қуввазмоӣ кардан дар мусобиқаҳо.

ШТАНГАБАРДОР شتنگه بردار вазнабардор.

ШТАПЕЛ *олм.* شتپیل *боф.* нахи дар корхонаи бофандагӣ ҳосилшуда.

ШТАТ *лот.* شتت *ниг.* **баст**.

ШТАТӢ شتتی *мансуб ба* **штат**.

ШТЕМПЕЛ *англ.* شتیمپل мӯҳр, тамға.

ШУАБ *а.* شعب *ҷ.* **шӯъба**.

ШУАРО *а.* شعرا *ҷ.* **шоир**.

ШУБОБ *а.* شباب ҷавонӣ; *муқоб.* **пирӣ; айёми шубоб** рӯзгори ҷавонӣ.

ШУБОН شبان *шакли арабишудаи* **чӯпон**; галабон.

ШУБОНӢ شبانی чӯпонӣ, амали чӯпон.

ШУБҲА *а.* شبهه шак, гумонбарӣ; **ба шубҳа андохтан** *касеро* бадгумон кардан, ба шак андохтан; **ба (дар) шубҳа афтодан** бадгумон шудан, гумонбар шудан; **шубҳа доштан** дилпур набудан, шак доштан; **шубҳа кардан** гумонбар шудан, шак доштан.

ШУБҲААНГЕЗ شبهه‌انگیز он чи боиси тардиду шак мешавад.

ШУБҲАДОР شبهه دار он ки дар коре ё масъалае шакку тардид дорад.

ШУБҲАКУНАНДА شبهه‌کننده *ниг.* **шубҳадор**.

ШУБҲАНОК شبهه‌ناک он чи мавриди шак ва шубҳа мебошад, шубҳаовар.

ШУБҲАНОКӢ شبهه ناکی *мансуб ба* **шубҳанок.**

ШУБҲАОВАР شبهه‌آور *ниг.* **шубҳаангез**.

ШУБҲАОМЕЗ شبهه‌آمیز нодилпурона, бо шакку тардид.

ШУВВАС//ШУВВОС شوّس//شوّاس садои резиши об ё вазиши бод.

ШУВВӢ شوّی **:шувӣ кардани дил** *гуфт.* аз ягон хабари ногаҳонӣ ваҳмида ба ҳаяҷон омадани дил.

ШУВОТ شوات *гуфт.* борони сим-сим, борони майда.

ШУГ شگ масал, афсона.

ШУГУН شگون 1. фоли нек; муборак шумурдани чизе, шавгун. 2. байъи аввал (дар савдо).

ШУГУФТАН شگفتن *кит.*, *ниг.* **шукуфтан**.

ШУҒ شغ *ниг.* **шағ**.

ШУҒА شغه *кит.* пӯсти ғафсе, ки аз кори зиёд дар даст ё аз роҳгардии зиёд дар пои одам пайдо мешавад, обила, пина.

ШУҒЛ *а.* شغل машғулият, кор, пеша, касб; **шуғл кардан** машғул шудан бо коре.

ШУҒНӢ شغنی *ниг.* **шуғнонӣ**.

ШУҒНОНӢ شغنانی аҳли ноҳияи Шуғнони вилояти Бадахшон, ки забони хоса доранд: **забони шуғнонӣ**.

ШУДАН شدن 1. гардидан, гаштан. 2. анҷом ёфтан, иҷро гардидан. 3. рафтан, равон гаштан: **аз пайи кор шудан**, **хона ба хона шудан**. 4. будан. 5. *феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ:* **саргардон шудан, ҳайрон шудан, дуруст шудан, ислоҳ шудан, сиҳат шудан; калон шудан** а) ба воя расидан, бузург шудан; б) ба мансаб расидан, амал гирифтан; **сар шудан** а) сардорӣ кардан; б)

шурӯъ ёфтан, оғоз гардидан: **маҷлис сар шуд.**

ШУДАНӢ شدنی 1. *сифати феълии замони оянда аз* **шудан**; он чи бояд бишавад, он чи воқеъ гаштанаш мумкин аст; **шуданӣ мешаваду омаданӣ меояд** (*мақ.*); **шуданӣ шуд** он чи боист мешуд, рӯй дод (*дар мавриди гузаштани кор аз кор гуфта мешавад*). 2. лоиқ, сазовор. 3. солим, тандуруст; назаррас, ояндадор.

ШУДГОР شدگار замини рондашуда, замини барои кишт омодашуда; **шудгор кардан** заминро барои кишт рондан; **шудгори тирамоҳӣ** тирамоҳ баъд аз бардоштани ҳосил шудгор карда мондани замин.

ШУДГОРБОБ شدگار باب замини барои шудгор мувофиқ.

ШУДГОРКУНӢ شدگارکنی *исми амал аз* **шудгор кардан**; заминро барои кишт рӯгардон ва мулоим кардан.

ШУДГОРПУЛӢ شدگارپولی *таър.* андозе, ки дар аморати Бухоро аз заминҳои шудгор, аммо нокишта гирифта мешудааст.

ШУДГОРШУДА شدگارشده замини барои кишт тайёршуда.

ШУДОМАД شدآمد омадурафт, равуо, рафтуой.

ШУЙӮЪ *а.* شیوع *кит.* ошкор гардидан, машҳур шудан, овоза шудан.

ШУК شک *гуфт., бот.* як навъ буттаи хордор, ки дар дашту биёбон мерӯяд, шутурхор.

ШУКР *а.* شکر сипосгузорӣ, миннатдорӣ аз некии касе, ташаккур; **шукр кардан** қонеъ будани худро бо миннатдорӣ изҳор кардан.

ШУКРГУЗОР شکرگذار шукркунанда, сипосгузор, миннатдор.

ШУКРГУЗОРӢ شکرگذاری шукру неъмати эҳсони касеро гуфтан, сипосгузорӣ, миннатдорӣ.

ШУКРИЯ شکریه *ниг.* **шукрнома**.

ШУКРНОМА شکرنامه навиштае, ки дар он миннатдорӣ аз некии касе баён ёфтааст, номаи шукрона, номаи миннатдорӣ, шукрия.

ШУКРОН شکران сипосгузорӣ кардан, шукр гуфтан, миннатдорӣ изҳор намудан.

ШУКРОНА شکرانه *ниг.* **шукрон**; **шукрона кардан** миннатдорӣ изҳор намудан.

ШУКУФА شکوفه 1. гули дарахти мева. 2. *тиб.* як навъ бемории пӯст, ки дар бадан пайдо мешавад.

ШУКУФАДОР شکوفه‌دار гулдор, дорои гул, гулнок.

ШУКУФАЗОР شکوفه‌زار ҷое, ки дарахтони зиёде шукуфтаанд, ҷои зиёдии шукуфа.

ШУКУФО شکوفا *ниг.* **шукуфон**.

ШУКУФОН شکوفان 1. дар ҳолати шукуфоӣ, шукуфта. 2. *маҷ.* обод, маъмур, дар ҳоли тараққӣ (*мамлакат, ҷой*). 3. шод, хуррам; **шукуфон шудан** а) шукуфтан; б) *маҷ.* шоду хурраму хандон шудан.

ШУКУФОНИДАН شکوفانیدن *тарзи бавоситаи* аз **шукуфтан**; **шукуфонидани оҳак** ба воситаи об кушоёндани оҳак.

ШУКУФОНӢ شکوفانی 1. шукуфо будан, дар ҳолати шукуфон будан. 2. *маҷ.* хуррам, айни мавсими авҷ ва барор.

ШУКУФТ شکفت кушода шудан, шукуфта шудан.

ШУКУФТА شکفته 1. вошуда, гулкарда, кушодашуда (гул, ғунча). 2. хандоншуда, мутабассим; **оҳаки шукуфта** оҳаке, ки об расида аз ҳам пошида ва гардмонанд шудааст.

ШУКУФТАН شکفتن 1. гул кардан, кушодан (-и гул). 2. хандон шудан, табассум кардан: **чеҳрааш аз шодӣ шукуфт**. 3. афрӯхтан, фурӯзон шудан: **шукуфтани оташ**.

ШУКУФТАРӮЙ شکفته‌روی хандонрӯй, пуртабассум .

ШУКУФТАХӮ(Й) شکفته‌خو(ی) *кит.* кушодатабъ, хушхулқ.

ШУКӮҲ شکوه 1. шавкат, ҳашамат. 2. ҳайбат ва даҳшат. 3. тавоноӣ, қудрат, дабдаба, ҷалол. 4. ҳисси эҳтиром ва таъзим, ки аз дидани шахси бузург пайдо мешавад.

ШУКӮҲДОР شکوه‌دار соҳиби ҷалол ва шавкат.

ШУКӮҲИДАН شکوهیدن *кит.* шаъну шавкат намудор кардан, пайдо кардани ҳисси тафохур.

ШУКӮҲМАНД شکوهمند *ниг.* **шукӯҳдор**.

ШУКӮҲМАНДӢ شکوه‌مندی соҳиби шукӯҳу ҳашамат будан.

ШУКӮҲНОК شکوه‌ناک соҳиби шукӯҳу ҳашамат.

ШУКӮҲНОКӢ شکوه‌ناکی соҳиби шукӯҳу ҳашамат будан.

ШУҚҚА *а.* شقه порае аз чизе; мактуби хурд, руқъа.

ШУЛҒУТ شلغوت дастзада, маҷақшуда; *маҷ.* фартут.

ШУЛЛУК شلّوک кирми сиёҳи дар лойқа пайдошавандаи хунмак, золу, зулук.

ШУЛЛУКДОН شلوک‌دان зарфе, ки шуллукҳоро дар он нигоҳ медоранд.

ШУЛОН شولان хӯроки шӯлаи суюқ.

ШУЛХА *р.* شلخه *гуфт.* сабӯси (пӯчоқи) чигит баъд аз кашидани равғани он, ки ба чорво медиҳанд (*аз* шелухаи *русӣ*).

ШУЛХАХӮР شلخه‌خور хӯрандаи шулха (*чорво*).

ШУМ شوم 1. наҳс, манҳус, номуборак; **хабари шум** хабари бад, хабари нохуш. 2. шӯх, беитоат.

ШУМАРИДАН شومریدن *ниг.* **шуморидан**.

ШУМАТ شمت 1. ғурур, такаббур. *2.* ҳирс. оз.

ШУМБАЧА شوم بچه 1. бадкор, бадкир дор. 2. нооором, шӯх.

ШУМГИЁҲ شوم‌گیاه *бот.* гиёҳи худрӯй, ки дар харбузазорҳо пайдо шуда палаки онро мехушконад.

ШУМДИДОР شوم‌دیدار манҳус, номуборак, шумрӯй.

ШУМЗОДА شوم‌زاده манҳусзода, аз зоти наҳс.

ШУМЕР شومیر халқияти бостоние дар минтақаи Байнаннаҳрайн.

ШУМЕРӢ شومیری *мансуб ба* **шумер**: **забони шумерӣ**.

ШУМӢ شومی 1. наҳсӣ, бадбахтӣ. 2. шӯхӣ, густохӣ.

ШУМҚАДАМ شوم‌قدم *ниг.* **шумпой**.

ШУМНАФАС شوم‌نفس он ки хабари баде овардааст, он ки гапи бади нохушро гуфтааст.

ШУМО شما 1. *ҷонишини шахсии шахси дуюми ҷамъ.* 2. ба тарзи эҳтиром барои ифодаи шахси дуюми танҳо низ истеъмол мешавад.

шумор شمار *асоси замони ҳозира аз* **шуморидан//шумурдан**.

ШУМОР شمار 1. ҳисоб, миқдор: **шумори пул**. 2. адад; **беҳадду бешумор** беҳисоб, ба қадре зиёд, ки ҳисоб надорад; **шумор надоштан** беҳисоб будан, зиёд будан; **ба шумор рафтан** ҳисоб ёфтан, шумурда шудан. 3. *кҳн.* илми ҳисоб, арифметика.

ШУМОРА شماره 1. адад, миқдор. 2. рақам, рақами тартибии чизе.

ШУМОРАГУЗОР شماره‌گذار 1. он ки ба чизе рақам мегузорад. 2. асбоби рақамгузорӣ.

ШУМОРАГУЗОРӢ شماره‌گذاری амали шуморагузор.

ШУМОРАЗАНӢ شماره‌زنی *ниг.* **шуморагузорӣ**.

ШУМОРИДАН شماریدن //شماردن *ниг.* **шумурдан**.

ШУМОРИШ شمارش *исми феълӣ аз* **шумор(и)дан**; ҳисоб, ҳисоб кардан.

ШУМПАЙ شوم پی шумқадам, оварандаи бадбахтӣ, манҳус.

ШУМПОЙ شوم‌پای он ки пои қадамаш шум, бехосият ва накбатовар аст, наҳсқадам.

ШУМТОЛ شومتال навъе аз ҷинси дарахти сафедор.

ШУМТОЛЕЪ شوم‌طالع бадбахт, накбатзада, беиқбол.

ШУМУЛ شمول чизеро фаро гирифтан, дар бар гирифтан.

ШУМУР شمر шумор, адад, миқдор.

ШУМУРДАН شمردن 1. ҳисоб кардан, теъдод кардан, шумора кардан. 2. пиндоштан, маҳсуб донистан.

ШУМУРДА شمرده *сифати феълии замони гузашта аз* **шумурдан**; **шумурда-шумурда** ҳолати шумурдани чизе; ҳисобкунон; якто-якто; **шумурда-шумурда қадам мондан** якто-якто, бо эҳтиёт қадам мондан.

ШУМХАБАР شوم‌خبر 1. хабари шум, хабари бад ва наҳс. 2. он ки хабари ногувор меорад.

ШУМШАКЛ شوم‌شکل шакли наҳсу накбатовар, одаме, ки шакли дилнокаш дорад.

ШУМШАПАЛАК شوم‌شپلک *зоол.* шапалаки калони бунафштоби зери болҳояш тираи

раҳдор.

ШУМШУК شومشوک *гуфт.* безоркунанда, берӯй, беҳаё, густох; **гадои шумшук** гадои берӯи безоркунанда, гадои шилқин.

ШУНАВАНДА شنونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **шунидан**; он ки ба чизе гӯш мекунад, гӯшкунанда, сомеъ. 2. хонанда, донишҷӯ (*дар баъзе мактабҳои олӣ*).

ШУНАВИДАН شنویدن *ниг.* **шунидан**.

ШУНАВО شنوا шунидашаванда, ба гӯш расанда, он чи возеҳ гуфта шуда ва нағз шунида мешавад; **бо овози шунаво** бо овози баланде, ки ҳама шунаванд.

ШУНАВОӢ شنوایی 1. шунаво будан. 2. яке аз ҳавоси панҷгона, ки шунидани садо ба воситаи гӯш аст; қобилияти шунидан, сомеа.

ШУНАВОНИДАН شنوانیدن ба гӯши касе расондан, ба самъи касе расондан, гуфтан барои он ки касе шунавад.

ШУНАҲ شنه *гуфт.* шӯълаи Моҳ ва Офтоб.

ШУНИД شنید шунидан, самъ; **аз рӯи шуниди ман** мувофиқи он чи ки ман шунидаам.

ШУНИДАН شنیدن истимоъ кардан, ба гӯш гирифтан, суханро гӯш кардан, чизеро гӯш кардан, дарк кардани овоз ба воситаи гӯш, гӯш додан; **шунидан кай бувад монанди дидан** (*зарб.*).

ШУНИДАНАШУДА شنیده‌نشده хабару овозаи гушношунид.

ШУНИДАНӢ شنیدنی *сифати феълии замони ҳозира аз* **шунидан**; сазовори шунидан, он чи ба шунидан меарзад: **ҳикояи шуниданӣ.**

ШУНИЗ شنیز *ниг.* **сиёҳдона**.

ШУНҚОР *т.* شنقار мурғи шикорӣ аз ҷинси боз.

ШУНУФТАН شنفتن *ниг.* **шунидан**.

ШУНУФТАНӢ شنفتنی *ниг.* **шуниданӣ**.

ШУОЪ *а.* شعاع нури Офтоб; партав, рӯшноӣ: **шуои Офтоб; шуоъ афкандан** рӯшноӣ ба чизе андохтан, равшан кардан.

ШУОЪАФКАН شعاع‌افکن партавандоз, партавнок, тобон, дурахшон.

ШУОЪАФКАНӢ شعاع‌افکنی нурафканӣ, партавандозӣ.

ШУОЪДОР شعاع‌دار *ниг.* **шуоъафкан**.

ШУОЪЗАНӢ شعاع‌زنی шуоъ афкандан, дурахшидан.

ШУОЪОСО شعاع‌آسا монанди дурахш, мисли шуоъ.

ШУОЪПОШ شعاع‌پاش партавафшон, нурбор.

ШУПУШК شپشک *ниг.* **шабуш**.

ШУРАКО *а.* شرکا *ҷ.* **шарик**.

ШУРАФО *а.* شرفا *ҷ.* **шариф**.

ШУРБ *а.* شرب 1. нӯшидан, нӯшин. 2. шаробнӯшӣ, майнӯшӣ.

ШУРРУТ شرّوت суюқ, обакӣ: **лойи шуррут**.

ШУРТА *а.* شرطه 1. *кҳн.* дастаи посбонони шаҳр, шаҳна; **соҳиби шурта** сардори низому интизом. 2. *кит.* мувофиқ, матбӯъ; **боди шурта** боди мувофиқ.

ШУРУҚ شروق 1. тулӯи Офтоб, баромадани Офтоб. 2. *маҷ.* зуҳур ва тобиш.

ШУРУР شرور *ҷ.* **шар**(р).

ШУРУТ شروط *ҷ.* **шарт**.

ШУРУФ *а.* شرف *кит.* наздикӣ, қарибӣ, арафаи...; **дар шуруфи** *чизе* **будан** дар арафаи содиршавии чизе будан.

ШУРӮҲ *а.* شروح *ҷ.* **шарҳ**; китобҳое, ки дар шарҳи китобе навишта шудаанд.

ШУРӮЪ *а.* شروع оғоз кардан ба коре, сар кардан кореро; саршавӣ, оғоз, ибтидо; **шурӯъ кардан (намудан)** сар кардан, оғоз намудан; **шурӯъ кардан** сар шудан, оғоз шудан.

ШУРФА *а.* شرفه нақш ва кунгурае, ки дар қисми болоии девори хонаҳо наздик ба сақф месозанд; кунгура.

ШУСТА شسته *сифати феълии замони гузашта аз* **шустан**; шусташуда, покиза; **шуставу рӯфта** поку покиза.

ШУСТАГАР شسته‌گر 1. гозур, либосшӯй, ҷомашӯй, он ки касбаш ҷомашӯӣ аст. 2. он ки суфи дастбофро барои сафеду тозатар шудан мешӯяд.

ШУСТАГАРӢ شسته‌گری касб ва кори шустагар.

ШУСТАДИЛ شسته‌دل покдил, софботин, поктинат.

ШУСТАН شستن 1. пок ва тоза кардани чизе бо об. 2. *маҷ.* пок кардани чизе аз олоиш: **шустани доғ**; **шустани гунох;** ◊ **даст шустан** *аз коре, касе* аз баҳри чизе гузаштан, аз чизе умеди худро кандан.

ШУСТАШУДА شسته‌شده пок ва тоза кардашуда.

ШУСТУШӮ(Й) شستوشو(ی) бо об поку тоза кардан, бо об равондани чирк ва олудагӣ аз бадан.

ШУТУЛУМ شتلم *шакли дигари* **уштулум**.

ШУТУР شتر ҳайвони аҳлии калонҷуссаи кӯҳондори боркаш.

ШУТУРАКӢ شترکی 1. шутурсавор, ба шутур савор шуда: **шутуракӣ омадан**. 2. шутурбон, шутуркаш.

ШУТУРБАЧА شتربچه бачаи уштур, уштурча.

ШУТУРБОН شتربان нигаҳбони шутур; ронандаи шутур, сорбон.

ШУТУРБОНӢ شتربانی кор ва шуғли шутурбон.

ШУТУРБОР شتربار боре, ки як шутур бардошта тавонад; бори вазнин,.

ШУТУРВОР شتروار *кит., ниг.* **шутурбор.**

ШУТУРГАРДАН شترگردن ағба ва талу теппаҳои дарозу печдарпеч.

ШУТУРГИЁҲ شترگیاه *ниг.* **шутурхор**.

ШУТУРҒОЗ شترغاز *бот.* гиёҳе, ки онро бо сирко мехӯранд, бехи ров.

ШУТУРДИЛ شتردل 1. кинавар, кинаҷӯ, бадхоҳ. 2. тарсончак, буздил.

ШУТУРДИЛӢ شتردلی дорои сифат ва хислати шутурдил будан.

ШУТУРДОР شتردار соҳиби шутур, он ки шутур дорад.

ШУТУРЗАҲРА شترزهره *ниг.* **шутурдил**.

ШУТУРКАШ شترکش шутурбон, сорбон.

ШУТУРКИНА شترکینه баддил, кинаҷӯ.

ШУТУРҚАТОР شترقطار корвони шутурҳо.

ШУТУРЛАБ شترلب шахси лабаш монанд ба лаби шутур, лабовезон.

ШУТУРМУРҒ شترمرغ *зоол.* бузургтарин паранда, ки қадаш то ба се метр мерасад ва хеле тез медавад.

ШУТУРПАЙ شتر پی *бот.* шанбалид.

ШУТУРПАЛАНГ//ШУТУРГОВПАЛАНГ شترپلنگ//شترگاوپلنگ *зоол.* ҳайвони алафхӯри дорои гардани хеле дароз, зарофа.

ШУТУРПАРВАР شترپرور он ки бо парвариши шутур машғул аст.

ШУТУРПАРВАРӢ شترپروری кор ва шуғли шутурпарвар.

ШУТУРСАВОР شترسوار савори шутур, он ки ба шутур савор аст.

ШУТУРСАВОРӢ شترسواری амали шутурсавор, шутурсавор будан.

ШУТУРХОНА شترخانه тавилаи шутурон.

ШУТУРХОР شترخوار *бот.* растании хордоре, ки онро шутур бо рағбат мехӯрад.

ШУТУРХӮ(Й) شترخو(ی) бадхӯй, бадкин.

ШУТУРХӮӢ شترخوئی бадхӯӣ, бадкинагӣ.

ШУТУРҶАНГ شترجنگ ба ҳам ҷанг андохтани шутурони маст барои ҳангома.

ШУУБИЯ *а.* شعوبیه ҷараёне, ки дар асрҳои миёна дар баробари бартариҷӯии арабҳо нисбат ба мардуми эронинажод ба майдон омадааст.

ШУУР *а.* شعور ҳис кардан, дарёфтан; идрок, дарёфт, фаросат, фаҳм; **шуур доштан** фаросат доштан, соҳиби идрок будан.

ШУУРНОК شعورناک қобилияти дарк ва дарёфт, бофаросат

ШУУРНОКӢ شعورناکی шуурнок будан, шуур доштан.

ШУХ I شوخ *кит.* чирк, ифлосӣ.

ШУХ II شوخ *ниг.* **шах** II.

ШУХМ شخم шудгор, бо омоч ё трактор рондани замин.

ШУХЧА شخچه *гуфт.* резаҳои санг дар хок.

ШУҲАДО *а.* شهدا *ҷ.* **шаҳид**.

ШУҲУД *а.* شهود *ҷ.* **шоҳид**.

ШУҶОАТ *а.* شجاعت далерӣ, пурдилӣ, ҷасурӣ, нотарсӣ, ҷуръат.

ШУҶОАТМАНД شجاعتمند шуҷоъ, соҳиби

шуҷоат, диловар, пурдил.

ШУҶОАТМАНДӢ شجاعتمندی диловарӣ, ҷасурӣ, шуҷоатманд будан.

ШУҶОАТПЕША شجاعتپیشه далер, нотарс, пурдил, шуҷоатманд.

ШУҶОАТНОК شجاعتناک шуҷоатманд.

ШУҶОЪ *а.* شجاع шуҷоатманд, далер, ҷасур, диловар.

ШУШ شش яке аз аъзои асосӣ дар бадани инсон ва ҳайвон, ки узви аслии нафасгирист.

ШУША ششه *ниг.* **шӯша**.

ШУШБАНД ششبند *гуфт.* камтар хӯроке, ки барои андак фурӯ нишондани гуруснагӣ хӯранд; **шушбанд кардан** андак рафъи гуруснагӣ кардан; **шушбанд шудан** боиси рафъи гуруснагӣ шудани хӯроке.

ШУЮЪ *а.* شیوع паҳн шудан, шоеъ шудан.

ШӮ//ШӮЙ شو//شوی шавҳар; **ба шӯ додан** ба шавҳар додан.

ШӮЁНДАН شویاندن *тарзи бавоситаи* **шустан**; чизеро ба воситаи касе ё чизе шустан, чизеро ба касе ба шустан додан.

ШӮЙДОР شوی دار шавҳардор.

ШӮЛА شوله *ниг.* **шавла**.

ШӮЛАК شولک *кит.* аспи тезрафтор.

ШӮЛАКАДУ شوله‌کدو шӯлае, ки дар он каду меандозанд.

шӯр شور *асоси замони ҳозира аз* **шӯридан**.

ШӮР I شور 1. ҳаяҷон, изтироб, ошуфтагӣ. 2. ғавғо, фарёд. 3. фитна, фасод, ошӯб; **шӯру ғавғо** доду фарёд, фитнаю ошӯб; **ба шӯр андохтан // ба шӯр овардан** ба ҳаяҷон овардан, барангехтан; **ба шӯр омадан** шӯридан, ба ҳаяҷон омадан, бадҷаҳлу оташин шудан.

ШӮР II شور *бот.* сернамак, намакаш аз ҳадди эътидол зиёд, намакин.

ШӮРА I شوره 1. ҷисми сафеди намакмонанд, ки дар заминҳои шӯр ва беҳосил пайдо мешавад. 2. шӯразамин; замини беҳосил; **шӯра задан(-и замин)** пур аз шӯра шудани хок, ки дар он гиёҳ намерӯяд; ◊ **тухм дар шӯра афкандан** кори бесамар кардан.

ШӮРА II شوره як навъи гиёҳи ёбоии биёбонӣ.

ШӮРАБАНДӢ شوره‌بندی **:шӯрабандии замин** шӯра (намак) пайдо кардани замин (хок).

ШӮРАБУМ شوده بوم *ниг.* **шӯразамин**.

ШӮРАВӢ شوروی 1. *мансуб ба* **шӯро.** 2. *марбут* **Иттиҳоди Шӯравии собиқ**

ШӮРАДОР شوره دار шӯра пайдокарда, шӯрзада.

ШӮРАЗАДА شوره زده намакзада, намакин.

ШӮРАЗАМИН//ШӮРЗАМИН شوره زمین//شورزمین хоки ба рӯяш шӯра дамида, шӯрзада, шӯрахок; замини беҳосил.

ШӮРАЗОР I شوره‌زار замине, ки онро гиёҳи шӯра пахш кардааст.

ШӮРАЗОР II شوره زار замини шӯрахок, замини пур аз шӯра, ки дар он гиёҳ намерӯяд.

ШӮРАК شورک донаки зардолу ва дигар меваҳои намакини бирёнкарда.

ШӮРАНГЕЗ شورانگیز ҳаяҷонбахш, ошуфтакунанда, ошӯбовар; фитнаангез.

ШӮРАНГЕЗӢ شورانگیزی шӯрангез будан, ҳаяҷонбахшӣ.

ШӮРАНДОЗ شورانداز *ниг.* **шӯрангез**.

ШӮРАНДОЗӢ شوراندازی *ниг.* **шӯрангезӣ**.

ШӮРАПУШТ شوره پشت авбош, бозорӣ.

ШӮРАПУШТӢ شوره پشتی авбошӣ, безоригӣ.

ШӮРАФКАН شورافگن *ниг.* **шӯрангез**.

ШӮРАХОК شوره‌خاک *ниг.* **шӯразамин**.

ШӮРБАХТ شوربخت бадбахт, бетолеъ, тирабахт, сияҳрӯз.

ШӮРБАХТӢ شوربختی бадбахтӣ, бетолеӣ, тирарӯзӣ.

ШӮРБО شوربا *хӯр.* таоми обакӣ, ки аз гӯшт, сабзавот ва нахӯд пухта мешавад: **пул бошад, дар ҷангал шӯрбо** (*зарб.*).

ШӮРГИЁҲ شورگیاه *ниг.* **шӯра** II.

ШӮРЗАДА شورزده замини шӯр пахшкардаи беҳосил.

ШӮРЗАМИН شورزمین *ниг.* **шӯразамин**.

ШӮРИДА شوریده *сифати феълии замони гузашта аз* **шӯридан**; бадқаҳршуда, ба шӯр омада, ба

ҳаяҷон омада; ошуфтахотир, ошуфта, парешон.

ШӮРИДАБАХТ شوریده‌بخت *кит.* шӯрбахт, бахтбаргашта.

ШӮРИДАБАХТӢ شوریده‌بختی шӯрбахтӣ, бахтбаргаштагӣ.

ШӮРИДАВОР شوریده‌وار *кит.* девонавор, ба монанди девона.

ШӮРИДАГӢ شوریدگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **шӯридан**; ошуфтагӣ, изтироб. 2. девонагӣ.

ШӮРИДАДИЛ شوریده‌دل дилбохта, ошиқи шайдо, беқарор.

ШӮРИДАКОР شوریده‌کار *кит.* он ки кораш чаппа шудааст, ошуфтаҳол, парешонҳол.

ШӮРИДАМАҒЗ شوریده‌مغز саргаранг, гич; ҳайрон.

ШӮРИДАН شوریدن 1. ба ҳаяҷон омадан, ошуфта шудан, ба ҷӯшу хурӯш омадан. 2. ба қаҳру ғазаб омадан, оташин шудан. 3. *маҷ.* ба талотум афтодан, туғён кардан (-и *дарё*).

ШӮРИДАРАНГ شوریده‌رنگ *кит.* рангпарида, ҳаросон.

ШӮРИДАРАҲ شوریده‌ره *ниг.* **шӯридарох**.

ШӮРИДАРОЙ شوریده‌رای *кит.* 1. парешонхотир. 2. бадандеш, он ки нияташ бад аст.

ШӮРИДАРОҲ شوریده‌راه *кит.* роҳгумзада, гумроҳ, гумкардароҳ, бероҳашуда.

ШӮРИДАРӮЗГОР شوریده‌روزگار бечора, бенаво, дармонда.

ШӮРИДАСАР شوریده‌سر *кит.* беқарор, саргашта; овора, қаландар.

ШӮРИДАХОТИР شوریده‌خاطر парешонхотир, ошуфтаҳол.

ШӮРИДАҲОЛ شوریده‌حال парешонхотир, ошуфтаҳол, беқарор, бесару сомон.

ШӮРИСТОН شرستان *ниг.* **шӯразор**.

ШӮРИШ شورش 1. ҳаяҷон, ошуфтагӣ, ҷӯшу хурӯш. 2. хашм, оташинӣ. 3. балво, фитна. 4. ошӯб, исён.

ШӮРИШГАР شورشگر балвогар, ошӯбгар; исёнкунанда.

ШӮРИШГАРӢ شورشگری исёнгарӣ, ёғигарӣ, балвогарӣ.

ШӮРИШЧӢ شورشچی *ниг.* **шӯришгар**.

ШӮРӢ شوری шӯр будан, сернамакӣ.

ШӮРМОҲӢ شورماهی 1. *зоол.* номи як навъ моҳӣ. 2. моҳии шӯр, моҳии намакин.

ШӮРНӮЛ شورنول зоғи сиёҳ, ғуроб.

ШӮРО *а.* شورا 1. машварат. 2. барои машварат гирди ҳам ҷамъ омадани ҳайате. 3. мақоми ҳокимияти маҳал: **шӯрои деҳа (ҷамоа)**.

ШӮРОБ شوراب оби шӯр, оби намакин.

ШӮРОБА شورابه 1. оби шӯр, оби намакин. 2. *киноя аз* ашк, сиришк, оби дида.

ШӮРОӢ شورایی 1. *мансуб ба* **шӯро**. 2. таър. шӯравӣ; **мактаби шӯроӣ** мактаби шӯравӣ; **ҳукумати шӯроӣ** ҳукумати шӯравӣ.

ШӮРОНИДАН شورانیدن 1. *тарзи бавоситаи* **шӯридан**. 2. ба шӯр овардан, ба ҷӯшу хурӯш овардан. 3. барангехтан, ба балво ва шӯриш таҳрик кардан; ба қаҳру хашм овардан. 4. ба талотум андохтан (*мас.*, *дарёро*).

ШӮРПАХТА شورپخته пахтаи дар оби ҷӯшидаи намакдор ё дар пешоби кӯдак таршуда, ки ба узви латхӯрдаи бадан мебанданд.

ШӮРТАК شورتک камнамак; **бодиринги шӯртак** бодиринги камнамак.

ШӮРТАН شورتن *зоол.* навъи моҳии баҳрӣ.

ШӮРТОЛЕЙ شورطالعی *ниг.* **шӯрбахтӣ**.

ШӮРТОЛЕЪ شورطالع *ниг.* **шӯрбахт**.

ШӮРХОК شورخاک *ниг.* **шӯразамин**.

ШӮРЧАМОҲӢ شورچه ماهی *зоол.* як навъи моҳӣ.

ШӮТАЛАБ شوطلب *гуфт.* зан ё духтари талабгори шавҳар: **шӯталаб шудан**.

ШӮХ I شوخ 1. чолок, беқарор, серҳаракат, ноором, бозигар: **бачаи шӯх**. 2. зиндадил, ширинкор, ширинсухан. 3. фаттон, ишвагар: **чашми шӯх, рафтори шӯх**. 4. зебо, танноз. 5. шодиафзо, фараҳбахш, шӯрангез (*оҳанг, суруд*): **шӯху шанг** зебо ва танноз; чусту чолок, зарифу хушрафтор.

ШӮХ II شوخ чирку риме, ки дар болои ҷароҳат сахт шудааст.

ШӮХГАП شوخ گپ базлагӯй, ҳазлгӯй.

ШӮХДИДА شوخ دیده *ниг.* **шӯхчашм**.

ШӮХИБАРДОР شوخی‌بردار он ки ҳазлу шӯхиро мефаҳмад.

ШӮХИОМЕЗ شوخی آمیز омехта бо шӯхӣ, бо мазоҳу ҳазл, нимҷиддию нимшӯхӣ.

ШӮХИОМЕЗОНА شوخی‌آمیزانه *ба таври* **шӯхиомез**.

ШӮХӢ شوخی 1. серҳаракатӣ, бозигарӣ, ноормӣ. 2. ширинкорӣ, ҳазл, мазоҳ; **шӯхӣ кардан** а) бозию бетартибӣ кардан; ҳаракати бачагона кардан; б) ҳазл кардан, ширинкорӣ кардан, бо ҳазлу мазоҳ гап задан.

ШӮХМИЗОҶ شوخ‌مزاج шӯхтабиат, базлагӯй, ширинкор, шӯхидӯст.

ШӮХНИГОҲ شوخ نگاه он ки нигоҳи фаттону дилангез дорад.

ШӮХОБ شوخ‌آب **:дарёи шӯхоб** дарёи тези пурталотум.

ШӮХОҲАНГ شوخ‌آهنگ мусиқие, ки оҳанги шӯх дорад.

ШӮХРАНГ شوخ‌رنگ чашмхарош, баланд, чашмбар (*дар бораи ранг*).

ШӮХРАНГӢ شوخ‌رنگی шӯхранг будан, чашмбар будан, назаррабоии рангҳо.

ШӮХРӮЙ شوخ‌روی боҷуръат, боҷасорат; бебок; нотарс.

ШӮХТАБИАТ شوخ طبیعت *ниг.* **шӯхтабъ**.

ШӮХТАБИАТӢ شوخ‌طبیعتی табиати шӯх доштан, шӯхтабиат будан, шӯхмизоҷӣ.

ШӮХТАБЪ شوخ‌طبع шӯхмизоҷ, хушгуфтор, базлагӯй.

ШӮХЧАШМ شوخ‌چشم 1. он ки чашмони зебо ва дилфиреби айёрона дорад. 2. *маҷ.* густох, бешарм, беҳаё, фиребо.

ШӮХЧАШМӢ شوخ‌چشمی 1. беҳаёӣ, бешармӣ, густохӣ. 2. фиребгарӣ. 3. ишвагарӣ, фаттонӣ; зебоӣ, диловезӣ.

ШӮХЧАШМОНА شوخ‌چشمانه 1. беҳаёёна, густохона. 2. ишвагарона, бо фатонат.

ШӮХШАНГ شوخ‌شنگ *кит.* 1. шӯх, бозигар. 2. ишвагар, бокарашма; сернозу карашма.

ШӮҲРА *а.* شهره машҳур, номдор, овозадор; **шӯҳраи офоқ будан** машҳуру маъруфи тамоми дунё будан; **шӯҳра гаштан (шудан)** машҳур шудан, ном баровардан, овоза гаштан.

ШӮҲРАВАР شهره ور *ниг.* **шӯҳратманд**.

ШӮҲРАТ *а.* شهرت *кит.* машҳурӣ, номдорӣ, ном баровардан, маъруф гаштан; **шӯҳрат доштан** машҳур будан, маъруф будан, ном баровардан; **шӯҳрат ёфтан** а) маъруф шудан, машҳур шудан, ном баровардан; б) овоза шудан; **шӯҳрат пайдо кардан** шӯҳрат ёфтан.

ШӮҲРАТАФЗО شهرت‌افزا он чи шӯҳрат, маъруфият ва номдории чизеро боз ҳам зиёдтар мекунад.

ШӮҲРАТБАЛАНД شهرت‌بلند дорои шӯҳрат ва маъруфияти зиёд.

ШӮҲРАТДОР شهرت دار *ниг.* **шӯҳратманд**.

ШӮҲРАТЁР شهرت یار *ниг.* **шӯҳратманд**.

ШӮҲРАТМАНД شهرت‌مند машҳур, номбаровар-да, маъруф.

ШӮҲРАТМАНДӢ شهرت‌مندی машҳурӣ, маъруфӣ, маъруфият, овозадорӣ; машҳурии ифтихормандона.

ШӮҲРАТНОК شهرت ناک *ниг.* **шӯҳратманд**.

ШӮҲРАТНОКӢ شهرت‌ناکی *ниг.* **шӯҳратмандӣ**.

ШӮҲРАТПАРАСТ شهرت پرست он ки хоҳони шӯҳрат ва маъруфият мебошад, он ки аз паи машҳур шудан мегардад, толиби шӯҳрат.

ШӮҲРАТПАРАСТӢ شهرت‌پرستی шӯҳратпараст будан, толиби шӯҳрат будан, шӯҳратҷӯй.

ШӮҲРАТТАЛАБӢ شهرت‌طلبی хоҳони маъруфият ва номбарорӣ, дар талаби шӯҳрат будан.

ШӮҲРАТҶӮ(Й) شهرت‌جو(ی) *ниг.* **шӯҳратпараст**.

ШӮША شوشه 1. яхе, ки дар зимистон дар нӯги новадонҳо баста овезон мешавад. 2. пораи яклухти хок, ангишт *ва г.*

ШӮШАБАНДӢ شوشه‌بندی шӯша бастан, шӯшазор шудан, бо шӯша мунҳасир шудан.

ШӮШАЛАК شوشلک *ниг.* **шӯша**.

ШӮШАШАКЛ شوشه شکل мисли овезаҳои ях (шӯша) шуда, ба шӯша монанд.

ШӮЪБА *а.* شعبه яке аз қисмҳои як идора ё

муассисаи калон, қисми хурди як идора, бахш.

ШӮЪБАДА شعبده *ниг.* **шаъбада**.

ШӮЪБАДАБОЗ شعبده با ز *ниг.* **шаъбадабоз.**

ШӮЪБАДАБОЗӢ شعبده‌بازی *ниг.* **шаъбадабозӣ**.

ШӮЪЛА *а.* شعله 1. забонаи оташ, аланга. 2. фурӯғ, равшанӣ, тобиш, шуоъ; **шӯъла задан** а) забона кашидан, аланга задани оташ; б) оташ задан, афрӯхтан.

ШӮЪЛААФКАН شعله‌افگن нурдиҳанда, равшанкунанда.

ШӮЪЛААФРӮЗ شعله‌افروز оташафрӯз, алангазананда, тобон.

ШӮЪЛААФШОН شعله‌افشان шӯълапош, оташбор, паҳнкунандаи забона ва фурӯғи оташ.

ШӮЪЛАБОР شعله‌بار оташбор, фурӯзон, нурпош; ◊ **оҳи шӯълабор** оҳи пурсӯз, оҳи пурдарду алам.

ШӮЪЛАБОРӢ شعله‌باری оташафшонӣ, нурпошӣ, партавафканӣ.

ШӮЪЛАВАР شعله‌ور забоназананда чун оташ даргирифта; нурпош, фурӯзон, тобон; **шӯълавар кардан** барафрӯхтан, даргирондан, **шӯълавар шудан (гардидан)** барафрӯхтан, даргирифтан, забона задан, дурахшидан.

ШӮЪЛАВАРӢ شعله‌وری аланга задан, барафрӯхтан (-и оташ); фурӯзонӣ, шӯълаафшонӣ.

ШӮЪЛАВОР شعله‌وار шӯъламонанд, мисли шӯъла.

ШӮЪЛАЗАН شعله‌زن алангазананда, оташафкан, оташзананда, забона кашида сӯзанда (*оташ*).

ШӮЪЛАЗО(Й) شله زا(ی) шӯълавар, оташафрӯз.

ШӮЪЛАПАРАСТӢ شعله پرستی оташпарастӣ.

ШӮЪЛАПАРВАР شعله‌پرور *кит.* шӯъланок, шӯъладор; ◊ **оҳи шӯълапарвар** оҳи пурсӯз, оҳи пурдарду алам, оҳи шӯълабор.

ШӮЪЛАПОШ شعله‌پاش *ниг.* **шӯълабор**, **шӯълаафкан**.

ШӮЪЛАРАНГ شعله‌رنگ ба ранги оташ, сурху тобон.

ШӮЪЛАРЕЗ شعله‌ریز шӯълаафшон, шӯълапош.

ШӮЪЛАРӮ(Й) شعله‌رو(ی) 1. оташинрӯй, дурахшонрӯй. 2. *киноя аз* зебо, хушрӯй.

ШӮЪЛАСИФАТ شعله‌صفت ба мисли шӯъла, ба аланга монанд, шӯълавор.

ШӮЪЛАФИКАН شعله فکن *ниг.* **шӯълаафкан**.

ШӮЪЛАФИШОН شعله‌فشان *ниг.* **шӯълаафшон.**

ШӮЪЛАХЕЗ شعله‌خیز *кит.* забоназананда, алангапош; тобон, дурухшон.

ШӮЪЛАХӮ شعله‌خو оташмизоҷ, тундхӯй, бадфеъл.

ШӮЯНДА شوینده *сифати феълии замони ҳозира аз* **шустан**; поккунанда, покизакунанда: **маводи шӯянда**.

Э

Э *ҳарфи сиву сеюми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ дар аввали калима бо ҳарфҳои* алиф (ا) *ва* йо (ی) *ишора мешавад.*

Э ای *нидо, ки* норизоӣ, ҳайрат, афсӯс, надомат, нобоварӣ *ва г.-ро ифода мекунад*: **э**, **монед**, **э**, **не**, **э**, **пурсида чӣ кор мекунӣ**!

ЭБ ایب *гуфт.* муносиб, мувофиқ, сазовор, арзанда; **ба эбаш**... ба ҳадди эътидол; **эб кардан** саришта кардан; **ба худ эб дидан** ба худ муносиб донистан; **ба эб омадан** андаке дуруст шудан, мувофиқи ҳол шудан.

ЭБАК//ИБАК ایبک *кит.* 1. бут, санам. 2. қосид; ғулом.

ЭВАКУАТСИОНӢ ایوکوئتسیانی *мансуб ба* **эвакуатсия**; **нуқтаи (маркази) эвакуатсионӣ (тахлия)**.

ЭВАКУАТСИЯ *ю.* ایوکوتسیه аз маҳалли хавфнок ба ҷои бехавф кӯчонидани аҳолӣ, чизу чора ва муассисаҳои гуногун вақти таҳдиди душман, офати табиӣ *ва г.*, тахлия.

ЭВЕН ایوین халқи бумӣ дар Ёқутистон, Коряк, Чукотка ва дигар ноҳияҳои Сибир; ламутҳо.

ЭВЕНК ایوینک халқест, ки дар Сибир ва Шарқи Дур зиндагӣ мекунад; тунгусҳо.

ЭВЕНКӢ ایوینکی *мансуб ба* **эвенк**.

ЭВКАЛИПТ *ю.* ایوکلیپت *бот.* як навъ дарахти бузург, ки дар ҷануб, аз ҷумла дар Австралия, мерӯяд ва чӯб, реша ва баргҳояш маҳсулоти гаронбаҳои саноатӣ ҳисоб меёбад.

ЭВОЛЮТСИОНИЗМ *лот.* ایوالیوتسیانیزم таълимот оид ба инкишофи тадриҷӣ.

ЭВОЛЮТСИОНИСТ *лот.* ایوالیوتسیانیست тарафдори эволютсионизм.

ЭВОЛЮТСИОНӢ ایوالیوتسیانی *мансуб ба* **эволютсия**; тадриҷӣ.

ЭВОЛЮТСИЯ *лот.* ایوالیوتسیه *фалс.* инкишофи тадриҷӣ; муттасил тараққӣ ёфтан, аз ҳоле ба ҳоле гузаштани чизе (воқеае), таҳаввул, таҳаввулот.

ЭВОР ایوار *кит.* 1. вақти байни аср ва шом, вақти торик шудани рӯз, шомгоҳон, говгум. 2. сафари шабона, роҳравӣ дар шаб; **эвор рондан** вақти аср сафар кардан.

ЭВРИСТИКА *ю.* ایوریستکه 1. илмест, ки тафаккури эҷодии пурсамарро тадқиқ ва таҳлил мекунад. 2. дар Юнони қадим усули таълиме буд бо роҳи саволу ҷавоб.

ЭВФЕМИЗМ *ю.* ایوفیمیزم *збш.* муродифе, ки ба ҷои ягон сухани дағал ё беадабона кор фармуда мешавад (*мас.*, *ба ҷои* ҳомила дуҷон ё вазнин; *ба ҷои* мурд қазо кард).

ЭВФЕМИСТӢ ایوفیمیستی *мансуб ба* **эвфемизм**.

ЭВФОНИЯ *ю.* ایوفانیه *адш.* дар асоси таносуби хушоҳангии забон навиштани шеър.

ЭДАР ایدر *кит.* 1. ин ҷо, дар ин ҷо. 2. акнун, инак, кунун, ҳоло.

ЭДИР ایدیر :**эдир кардан** *лаҳҷ.* пӯсти гӯсолаи мурдаро коҳ пур карда, вақти дӯшидани мо-

дагов зинда вонамуд кардани он; ба пистони гов даст зада, ба дӯшидан омода кардани он.

ЭДУН ایدون *кит.* 1. акнун, ҳоло. 2. ба ин тариқ, ин тавр.

ЭЗИД ایزد *кит.* Худо, Яздон.

ЭЗИДӢ//ЭЗАДӢ//ИЗАДӢ ایزدی 1. *мансуб ба* **эзид**. 2. *маҷ.* ниҳояти олимансабӣ.

ЭЗИДПАРАСТ ایزدپرست *кит.* худопараст, обид, зоҳид.

ЭЗИДШИНОС ایزدشناس *кит.* худотарс, худоҷӯй.

ЭЗМА ایزمه *гуфт.* сергапи шилқин, он ки дар бораи чизе бисёр сергапӣ мекунад.

ЭЗМАГӢ ایزمگی *гуфт.* эзма будан; сергапӣ, шилқинӣ.

ЭЗОПӢ ایزاپی *мансуб ба* масалнависи Юнони қадим Эзоп; сухани ба таври маҷозу киноя гуфташуда, ки мақсадро ба таври пинҳон ифода мекунад.

ЭЗОР ایزار либоси яккабатаи почадор, ки аз миён поёнро мепӯшонад, лозимӣ, поҷома: **куртаву эзор**.

ЭЗОРА ایزاره қисми поёнии гирдогирди девори хона, аз токча то замини хона.

ЭЗОРБАНД ایزاربند ресмони тасмамонанд, ки барои ба миён бастан аз нифаи эзор гузаронида мешавад.

ЭЗОРДЕВОРӢ ایزاردیواری *ниг.* **эзора**.

ЭЗОРПОЧА ایزارپاچه як почаи эзор, қисми поёни эзор, ки соқи пойро мепӯшонад.

ЭЗОРСУРХАК ایزارسرخک *зоол.* номи як парандаи бешагии нӯлборик, ки бо нӯлҳояш пӯсти дарахтро сӯрох мекунад.

ЭЗОҲ *а.* ایضاح возеҳ ва равшан кардани матлабе; шарҳ, тавзеҳ; **эзоҳ додан** шарҳ додан, тафсил кардан, баён кардан.

ЭЗОҲДИҲАНДА ایضاح‌دهنده шарҳдиҳанда, тафсиркунанда.

ЭЗОҲДИҲӢ ایضاح‌دهی шарҳу тавзеҳ додан, баён.

ЭЗОҲӢ ایضاحی *ниг.* **эзоҳдиҳанда**.

ЭЗОҲНОМА ایضاح‌نامه мактуби эзоҳӣ, ба таври хаттӣ шарҳу эзоҳ додан.

ЭЙ ای *ҳарфи нидо ва хитоб*: **эй**, **рафиқон**!

ЭЙДУН ایدون *ниг.* **эдун**.

ЭКВАТОР *лот.* ایکواتار *ҷугр.* доираи тасаввурӣ, ки заминро ба нимкураи шимолӣ ва ҷанубӣ ҷудо мекунад; истуво, хати истуво.

ЭКВАТОРӢ ایکواتاری *мансуб ба* **экватор**; воқеъ дар экватор.

ЭКВИВАЛЕНТ *лот.* ایکویولنت як чизи ба чизи дигар айнан баробар, ҳаммаъно, ҳамарзиш, муодил, ҳамчанд.

ЭКЗЕМА *ю.* ایکزیمه *тиб.* навъе аз бемории пӯст, ки дар он қублачаҳои намдор пайдо шуда хориш ба амал меоварад; бемории шукуфа.

ЭКЗОГАМИЯ ایکزاگمیه одате, ки аз қабила, қавм ё гурӯҳи иҷтимоии худ зангириро манъ мекунад; *муқ.* **эндогамия**.

ЭКЗОТИКА *ю.* ایکزاتیکه чизҳои ба шароити ягон ҷо хос набуда, ки бегона менамояд; чизҳои ғайримуқаррарӣ ва ба расму одати ягон ҷо бегона; аҷибу ғариб.

ЭКИЗАК *т.* ایکیزک *гуфт.* тифлони дар як вақт аз як модар таваллудшуда, ҳамзод, тавъам(он), дугоник: **экизак таваллуд кардан**.

ЭКИПАЖ *фр.* ایکیپژ *ниг.* **сарнишин**.

ЭКЛЕКТИЗМ *ю.* ایکلیکتیزم ба таври механикӣ ба ҳам омехтани ақида ва таълимоти гуногун дар навиштан, тадқиқот ва эҷод кардани чизе.

ЭКОЛОГИЯ *ю.* ایکالاگیه як шохаи биология, ки муносибати организмро бо муҳити атроф меомӯзад, ҳифзи муҳити зист: **экологияи растанӣ, экологияи ҳайвонот**.

ЭКОЛОГӢ ایکالاگی *марбут ба* **экология**.

ЭКРАН *фр.* ایکرن 1. пардае, ки тасвирҳои навори кино дар он мунъакис мешавад, пардаи кино. 2. кино: **экран барои бачаҳо**. 3. оинаи телевизор, ки дар он намоишҳо инъикос меёбанд: **экрани телевизор**.

ЭКСКАВАТОР *лот.* ایکسکوتار мошини заминкан, ки дар кандану ба ҷои дигар партофтани хок, лой, сангреза дар роҳсозӣ, кӯҳканӣ, иншоотҳои обӣ *ва г.* истифода мешавад.

ЭКСКАВАТОРЧӢ ایکسکوتارچی он ки бо экскаватор кор мекунад, идоракунандаи экскаватор.

ЭКСКУРСАНТ *лот.* ایکسکورسنت он ки дар экс-

курсия иштирок мекунад, аъзои экскурсия.

ЭКСКУРСИОНӢ ایکسکورسیانی *мансуб ба* корҳои экскурсия: **бюрои экскурсионӣ**, **пойгоҳи экскурсионӣ**.

ЭКСКУРСИЯ *лот.* ایکسکورسیه тамошои муташаккили гурӯҳӣ ба ягон ҷои хушманзараи табиат, музей, иншоот ва муассисаҳои дигар.

ЭКСПАНСИОНИЗМ ایکسپنسیانیزم тавсеаталабӣ, таҷовуз.

ЭКСПАНСИОНӢ ایکسپنسیانی *мансуб ба* **экспансия** *ва* **экспансионизм**: **сиёсати экспансионӣ**.

ЭКСПАНСИЯ *лот.* ایکسپنسیه бо роҳи истило вусъат додани ҳудуди ягон давлат ва ба давлатҳои дигар паҳн кардани нуфузи иқтисодӣ ва сиёсии он.

ЭКСПЕДИТСИОНӢ ایکسپیدیتسیانی *мансуб ба* **экспедитсия**.

ЭКСПЕДИТСИЯ ایکسپیدیتسیه 1. сафар ё саёҳати илмии як гурӯҳ одамон ба ҷои муайян: **экспедитсияи археологӣ**, **экпедитсияи илмӣ**. 2. саёҳати як гурӯҳ ба ягон ҷо бо мақсади муайян. 3. аъзои ҳамин гурӯҳ.

ЭКСПЕРИМЕНТ *лот.* ایکسپیریمینت *ниг.* **озмоиш**.

ЭКСПЕРИМЕНТАЛӢ ایکسپیریمینتلی *ниг.* **озмоишӣ**; таҷрибавӣ: **ҷойгоҳи экспериментал**ӣ, **усули эксперименталӣ**; **маълумоти эксперименталӣ** маълумотҳои аз таҷриба ба даст омада.

ЭКСПЕРТ *лот.* ایکسپیرت мутахассиси ягон соҳа, ки доир ба ягон масъала хулосаи худро медиҳад; комиссияи экспертҳо, ташхисгар, коршинос.

ЭКСПЕРТИЗА ایکسپیرتیزه ягон масъаларо дида баромада хулоса баровардани мутахассисион, ташхис, муоина; ҳукми экспертҳо: **экспертизаи тиббӣ, аз экспертиза гузаштан**.

ЭКСПЕРТӢ ایکسپیرتی *мансуб ба* **эксперт**: **комиссияи экспертӣ**.

ЭКСТЕНСИВӢ ایکستینسیوی танҳо ба афзоиши миқдорӣ аҳамият дода, сифатро ба эътибор нагирифтан; *муқоб.* **интенсивӣ**; **кишоварзии экстенсивӣ**.

ЭКСТЕРН *лот.* ایکستیرن он ки дар ягон мактаб дарс нахонда, мустақилан тайёрӣ дида, имтиҳон месупорад.

ЭКСТЕРНАТ *лот.* ایکستیرنت системаи бо роҳи худомӯзӣ тайёрӣ дида, имтиҳон супурдан.

ЭКСТРЕМИЗМ *лот.* ایکستریمیزم пайравӣ ба назария ва чорабиниҳои ифротӣ (*хусусан дар сиёсат*), ифротталабӣ.

ЭКСТРЕМИСТ *лот.* ایکستریمیست тарафдори ақидаи қатъӣ ва ифротӣ.

ЭКСТРЕМИСТӢ ایکستریمیستی *мансуб ба* **экстремист**: **назари экстремистӣ**, **қувваҳои экстремистӣ**.

ЭЛ *т.* ایل 1. дӯст, ёр, рафиқ: **эл шудан**. 2. қавм, қабила, тоифа; **элу улус** қабилаҳо, тоифаҳо; ◊ **эл сохтан** мутеъ кардан.

ЭЛАК ایلک ордбезак: **элак баҳона**, **дидор ғанимат** (*мақ.*).

ЭЛАКБОФ ایلکباف он ки элак мебофад, бофандаи элак.

ЭЛАКБОФӢ ایلکبافی амал ва шуғли элакбоф.

ЭЛДОР ایلدار *кит.* соҳибқабила, соҳибтоифа, хешутабордор; сардори қабила, пешвои қабила.

ЭЛЕВАТОР الیوتار 1. иморати аз ҷиҳати техникӣ муҷаҳҳаз барои нигоҳ доштани ғалла. 2. *тех.* мошини борбардорӣ.

ЭЛЕКТР *ю.* الیکتر *ниг.* **барқ**.

ЭЛЕКТРӢ الیکتری *ниг.* **барқӣ** 2.

ЭЛЕКТРОВОЗ *ю.* الیکتراواز як навъ нақлиёт, ки ба воситаи қувваи барқ ҳаракат мекунад.

ЭЛЕКТРОД *ю.* الیکتراد 1. асбоби барқгузарон, ки ба воситаи он ток ба моеъ ё газ мегузарад. 2. воситаи кафшергарӣ.

ЭЛЕКТРОДИНАМИКА *ю.* الیکترادینمیکه як шӯъбаи физика, ки хосиятҳои қувваи барқро меомӯзад.

ЭЛЕКТРОДИНАМИКӢ الیکترادینمیکی *физ.* *мансуб ба* **электродинамика**.

ЭЛЕКТРОКАР *ю.* الیکتراکر борбари дорои муҳаррики барқӣ.

ЭЛЕКТРОКАРДИОГРАММА *ю.* الیکتراکردیاگرمه наворе, ки дар он пасту баландии заниши дил навишта шудааст.

ЭЛЕКТРОКАРДИОГРАФ *ю.* الیکتراکردیاگرف дастгоҳе, ки пасту баландии заниши дилро ба навор сабт мекунад.

ЭЛЕКТРОКАРДИОГРАФИЯ *ю.* الیکتراکردیاگرفیه ба навор навишта гирифтани пасту баландии задани дил.

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

ЭЛЕКТРОКОМБАЙН *ю.* الیکتراکامبین комбайне, ки бо қувваи барқ кор мекунад.

ЭЛЕКТРОКӮРА الیکتراکوره печи барқӣ.

ЭЛЕКТРОЛИЗ *ю.* الیکترالیز *хим.* ба қисмҳои таркибӣ ҷудо шудани моддаҳо бо таъсири қувваи барқ.

ЭЛЕКТРОЛИТ *ю.* الیکترالیت *хим.* моддаҳои химиявӣ ва системаҳое, ки дар таркиби онҳо ҷараёни электрикӣ бо воситаи ионҳо интиқол меёбад.

ЭЛЕКТРОЛИТӢ الیکترالیتی *мансуб ба* **электролит**.

ЭЛЕКТРОМАГНЕТИЗМ *ю.* الیکترامگنیتیزم *физ.* маҷмӯи ҳодисаҳои магнитӣ, ки бо таъсири қувваи электрик пайдо шуда бошад.

ЭЛЕКТРОМАГНИТ *ю.* الیکترامگنیت магнити (оҳанрабои) электрикӣ.

ЭЛЕКТРОМАГНИТӢ الیکترامگنیتی *мансуб ба* **электромагнит**: **мавҷҳои электромагнитӣ**.

ЭЛЕКТРОМЕХАНИК *ю.* الیکترامیخنیک мутахассиси электромеханика: **муҳандиси электромеханик**.

ЭЛЕКТРОМЕХАНИКА *ю.* الیکترامیخنیکه як шӯъбаи электротехника оид ба мошинаҳои электрикӣ.

ЭЛЕКТРОМЕХАНИКӢ الیکترامیخنیکی *мансуб ба* **электромеханика**.

ЭЛЕКТРОМОБИЛ *ю.* الیکترامابیل автомобиле, ки бо қувваи барқ кор мекунад.

ЭЛЕКТРОН *ю.* الیکتران *физ.* хурдтарин зарраи электрикии зарядаш манфӣ, ки қисми таркибии ҳастаро ташкил дода, дар атрофи ядрои мусбат ҳаракат мекунад.

ЭЛЕКТРОНИКА *ю.* ایلیکترانیکه илмест дар бораи ҷараёнҳои электронӣ ва инчунин техникаи ба кор бурдани таҷҳизоти электронӣ.

ЭЛЕКТРОНӢ الیکترانی *мансуб ба* **электрон** ва **электроника**: **саноати электронӣ**, **мошинаи электронии ҳисоббарӣ**.

ЭЛЕКТРОТЕХНИКА *ю.* الیکتراتیخنیکه 1. илми истифода аз қувваи электрик; асосҳои назарии электротехника. 2. як соҳаи саноат, ки асбобҳои электрикӣ истеҳсол мекунад: **маҳсулоти электротехникаи маишӣ**.

ЭЛЕКТРОТЕХНИКӢ الیکتراتیخنیکی *мансуб ба* **электротехника**: **саноати электротехникӣ**.

ЭЛЕКТРОХИМИКӢ الیکتراخیمیکی *ниг.* **электрохимиявӣ**.

ЭЛЕКТРОХИМИЯ *ю.* الیکتراخیمیه *хим.*, *физ.* як шӯъбаи химияи физикӣ, ки муносибати протсессҳои электрикӣ ва химиявиро меомӯзад.

ЭЛЕКТРОХИМИЯВӢ الیکتراخیمیوی *мансуб ба* **электрохимия**: **комбинати электрохимиявӣ**.

ЭЛЕМЕНТ *лот.* الیمینت *ниг.* **унсур**. 2. *хим.* унсури басит, ҷисми басит; чизи сода, ки бо усулҳои муқаррарии химиявӣ ба қисмҳои таркибӣ ҷудо намешавад: **элементҳои химиявӣ**, **системаи даврии элементҳо**, **таснифи химиявии элементҳо**.

ЭЛЕМЕНТАРӢ الیمینتری сода, басит: **курси элементарӣ**, **математикаи элементарӣ**.

ЭЛИКСИР *фр.* ایلکسیر 1. як навъ нӯшокӣ, қиём ё шираи чизе барои нӯшидан. 2. нӯшокии афсонавие, ки гӯё барои инсон умри абадӣ ва ҷавонӣ мебахшидааст, нӯшдору.

ЭЛЛИКБОШӢ ایلّیک‌باشی *таър.* яке аз мансабҳои хурди маъмурии пешазинқилобӣ; сардори панҷоҳ аскар дар сипоҳи хонигарӣ.

ЭЛЛИНИЗМ ایلّینیزم 1. *таър.* як давраи таърихии ноҳияҳои шарқии Баҳри Миёназамин, Осиёи Пеш ва атрофи Баҳри Сиёҳ аз истилои Искандар то солҳои 30-юми солшумории мелодӣ мо. 2. *мансуб ба* забон ва тамаддуни Юнон.

ЭЛЛИПС//ЭЛЛИПСИС *ю.* ایلّپس//ایلّپسس *риёз.* доираи дарозрӯяи тухмшакл.

ЭЛЛИПСӢ ایلّپسی *мансуб ба* **эллипс**; тухмшакл: **мадори эллипсӣ**.

ЭЛНАВКАР ایلنوکر *таър.* қисми аскарӣ дар Бухорои амирӣ, ки аз қабилаҳои ӯзбак ва туркман ташкил мeёфт.

ЭЛОТ ایلات *ҷ.* **эл**; қабилаҳои ӯзбак ва туркман.

ЭЛОТИЯ ایلاتیه элҳо, элот, ӯзбакҳои кӯчманчӣ.

ЭЛХОН *т.- м* ایلخان *таър.* лақаб ва унвони подшоҳони муғул.

ЭЛЧИГАРӢ ایلچیگری *таър.* сафорат, сафирӣ, намояндагии ягон давлат дар давлати дигар.

ЭЛЧИХОНА ایلچی‌خانه *таър.* сафоратхона.

ЭЛЧӢ *т.* ایلچی *таър.* 1. намояндаи як давлат дар давлати дигар, фиристодаи махсус, сафир. 2. намояндае, ки дар майдони ҷанг барои гуфтугӯ кардан ба тарафи муқобил фиристода мешавад.

ЭМ ایم **:эм кардан** *гуфт.* нағзак пайванд кардан, гул буридан: ◊ **эму алас**; **эму дам** (**дем**) бо дуо ва ҷоду гӯё муолиҷа кардани касалҳо.

ЭМБАРГО *исп.* امبرگا аз тарафи давлат манъ карда шудани содирот ва воридоти молҳои хориҷӣ, таҳрим.

ЭМБРИОЛОГИЯ *ю.* امبرآلاگیه як соҳаи биология, ки инкишофи ҷанинро меомӯзад.

ЭМБРИОН *ю.* ایمبریان *анат.* ҷанини ҳайвон ва одам дар ибтидои инкишофаш.

ЭМГАР ایمگر 1. он ки эм мекунад. 2. он ки эму дам мекунад.

ЭМИЗАК ایمزک *гуфт.* пистонаки резинӣ, ки ба даҳони шишаи пуршир гузаронда, ба кӯдак мемаконанд.

ЭМИН *а.* ایمین бехавф, дар амну амон; хотирҷамъ, осуда; **эмин будан** дар амон будан, хотирҷамъ будан; **эмин кардан** бехавф гардонидан, бехатар кардан, хотирҷамъ гардонидан; **эмин мондан** саломат мондан, маҳфуз мондан.

ЭМИНӢ ایمینی 1. бехавфӣ, бехатарӣ, амонӣ, амният. 2. хотирҷамъӣ, осудагӣ, оромӣ.

ЭМИССАР *лот.* امیسّر он ки аз тарафи созмонҳои сиёсӣ ё давлате бо супориши махсус (асосан махфӣ) ба давлати дигар фиристода мешавад.

ЭМИССИЯ I *лот.* امیسّیه *иқт.* баровардан ва паҳн кардани пулҳои коғазӣ ва ҳар гуна ҳуҷҷатҳои пулӣ, барориши пул.

ЭМИССИЯ II *лот* امیسّیه *физ.* фотон, электрон, ион *ва г.*, афкандани ҷисмҳои гарм ё ҷисмҳое, ки ба онҳо майдонҳои электромагнитӣ таъсир мерасонанд.

ЭМКУНӢ ایم‌کنی *лаҳҷ.* эм кардан, нағзак пайванд кардан.

ЭМУЛСИЯ *лот.* ایمولسیه моеъ, ки дар таркибаш ба миқдори муайян қатраҳои микроскопии моеи дигар мавҷуд аст, масалан омехтаи обу равған ва ишқор, ки дар коркарди филизот истифода мешавад.

ЭМУЛСИЯОФАР ایمولسیه‌آفر моддаҳое, ки аз онҳо эмулсия ҳосил шавад.

ЭНДОГАМИЯ *ю.* انداگمیه одати зан гирифтан танҳо аз қабила, қавм ё гурӯҳи иҷтимоии худ; *муқоб.* **экзогамия**.

ЭНДОКРИНӢ انداکرینی *марбут ба* **эндрокринология**: **бемории эндрокринӣ**.

ЭНДОКРИНОЛОГ *ю.* انداکرینالاگ *тиб.* мутахассиси соҳаи эндокринология, ғадудшинос.

ЭНДОКРИНОЛОГИЯ اندراکرینالاگیه *тиб.* соҳаест оид ба ғадудҳои дохилӣ ва бемориҳои вобаста ба он.

ЭНДШПИЛ *олм.* ایندشپیل марҳилаи интиҳоии бозии шоҳмот.

ЭНЕРГЕТИКА *ю.* انیرگیتکه 1. як соҳаи физика, ки хусусиятҳои неруро меомӯзад. 2. соҳаи техника, ки бо тарзи истеҳсол ва истифодаи анвои неру машғул мешавад.

ЭНЕРГЕТИКӢ انیرگیتکی *мансуб ба* **энергетика**: **иншооти энергетикӣ**.

ЭНЕРГИЯ *ю.* انیرگیه *физ.* неру, қувва: **энергияи барқӣ**, **энергияи ҳастаӣ**.

ЭНСЕФАЛИТ *ю.* انسیفلیت *тиб.* варами мағзи сар, ки аз таъсири микроорганизмҳои касалиовар пайдо мешавад, илтиҳоби мағз.

ЭНСИКЛОПЕДИСТ *ю.* انسیکلاپیدیست донишманди ҳамаи соҳаҳои илм, аллома.

ЭНСИКЛОПЕДИЯ *ю.* انسیکلاپیدیه китоби махсуси ба шакли луғат тартиб додашуда, ки дар он дар бораи ҳама ё як соҳаи дониши инсон маълумоти илмӣ ҷамъ оварда шудааст, донишнома, доиратулмаориф: **Донишномаи Рӯдакӣ**.

ЭНСИКЛОПЕДӢ انسیکلاپیدی *мансуб ба* **энсиклопедия**: **луғати энсиклопедӣ**.

ЭНТОМОЛОГ انتامالاگ мутахассиси энтомология, ҳашаротшинос.

ЭНТОМОЛОГИЯ انتامالاگیه як соҳаи зоология, ки ҳашаротро меомӯзад, ҳашаротшиносӣ.

ЭНТОМОЛОГӢ انتامالاگی *мансуб ба* **энтомология**.

ЭПИГРАФ *ю.* ایپیگرف *адш.* ҷумла ё иқтибосе, ки дар аввали китоб ё фасли алоҳидаи он навишта шуда, ба ғоя ва мазмуни асосии асар ишора мекунад.

ЭПИДЕМИОЛОГ *ю.* ایپیدیمیآلاگ мутахассиси соҳаи илми эпидемиология, коршинос ва пизишки бемориҳои гузаранда ва оммавӣ.

ЭПИДЕМИОЛОГИЯ *ю.* ایپیدیمیآلاگیه *тиб.* илме, ки пайдоиши бемориҳои гузарандаи оммавӣ, роҳҳои пешгирӣ ва мубориза бо ин бемориҳоро меомӯзад.

ЭПИДЕМИОЛОГӢ ایپیدیمیآلاگی *мансуб ба* **эпидемиология**: **маркази беҳдоштӣ эпидемологӣ**.

ЭПИДЕМИЯ *ю.* ایپیدیمیه паҳн шудани ягон бемории гузаранда, вабо.

ЭПИДЕМИЯВӢ ایپیدیمیوی *мансуб ба* **эпидемия**: **бемориҳои эпидемиявӣ**.

ЭПИЗОД *ю.* ایپیزاد 1. воқеа, ҳодиса. 2. *адш.* воқеае, ки дар сюжети асари бадеӣ ба андозае мустақилона ба назар мерасад.

ЭПИКУРЕИЗМ *ю.* ایپیکوریزم 1. *фалс.* фалсафаи материалист ва атеисти Юнони қадим Эпикур, ки дар асоси ақидаҳои атомистӣ оламро тавзеҳ дода буд. 2. ҷаҳонбиние, ки аз таҳрифи таълимоти этикии Эпикур пайдо шудааст ва он айшу ишратро мақсади ҳаёт мешуморад. 3. *маҷ.* ишратпарастӣ, айшдӯстӣ.

ЭПИКӢ ایپیکی *мансуб ба* эпос ва тарзи баёни он; ҳамосӣ, размӣ.

ЭПИЛЕПСИЯ *ю.* ایپیلیپسیه *тиб.* бемории асаб, саръ.

ЭПИЛЕПТИКӢ ایپیلیپتکی *мансуб ба* **эпилепсия**.

ЭПИЛОГ *ю.* ایپیلاگ *адш.* хотимаи асари бадеӣ, ки одатан дар он тақдири минбаъдаи қаҳрамон нақл карда мешавад.

ЭПОПЕЯ *ю.* ایپاپیه силсилаи асарҳо ё асари калони эпикии як нависанда, ки воқеаҳои муҳими таърихии ягон давраи калонро тасвир мекунад. («Шоҳнома»-и Фирдавсӣ; «Ҷанг ва сулҳ»-и Л. Толстой *ва ғ.*).

ЭПОС *ю.* ایپاس *адш.* 1. достони қаҳрамонӣ, достони ҳамосӣ. 2. маҷмӯи осори достонҳои фолклорӣ.

ЭРАТӢ ایرتی *лаҳҷ.* сохта, қалбакӣ, сунъӣ: **мӯи эратӣ**.

ЭРГАНАК ایرگنک *лаҳҷ.* чизи аз химчаву навдаҳои дарахт сохташуда, ки ҳамчун девор ҷоеро иҳота мекунад, девораи химчагин, чапар.

ЭРИТРОСИТ *ю.* ایریتراسیت ҷузъи таркибии хун – ҷисмчаҳои хурде, ки гемоглобин дарбар доранд.

ЭРКА *т.* ایرکه *гуфт.* нозпарвард: **писари эрка**, **эрка кардан (бачаро)** ба нозу нузи бача роҳ додан.

ЭРКАГӢ ایرکگی 1. нозу нуз. 2. нозпарвардӣ; **эркагӣ кардан** нозу нуз кардан.

ЭРКАТОЙ *т.* ایرکه‌تای *гуфт.* пурнозу нуз.

ЭРКАТУЛФОР ایرکه تلفار *ниг.* **эркатой**.

ЭРМАК *т.* ایرمک *гуфт.* худро ба чизе машғул доштан, воситае, ки боиси вақтгузаронӣ бошад.

ЭРОД *а.* ایراد 1. гуфтор, баён, зикр, гуфтан; **эрод кардан** гуфтан, сухан рондан. 2. эътироз, нуктагирӣ, хурдагирӣ (*ба гап ё кори касе*); **эрод гирифтан** а) хурдагирӣ кардан, айбҷӯӣ кардан (*ба кор, гапи касе*); б) ба ягон фикри касе розӣ нашуда, сухани ӯро буридан.

ЭРОДГИР ایرادگیر он ки ба ягон фикр ё коре эрод мегирад, он ки ба чизе хурдагирӣ мекунад, нуктагиранда ба чизе.

ЭРОДГИРАНДА ایرادگیرنده *ниг.* **эродгир**.

ЭРОДГИРӢ ایرادگیری амали эродгир.

ЭРОДНОПАЗИР ایرادناپذیر он чи ба эрод гирифтани он касе ҳақ надорад.

ЭРОЗИЯ ایرازیه *геол.* шуставу хӯрда шудани замин (хок) аз борон, об *ва ғ.*, фарсоиш

ЭРОН ایران 1. *таър.* номи умуми сарзамини эронинажодон. 2. номи расмии Ҷумҳурии Исломии Эрон

ЭРОНЗАМИН ایرانزمین *таър.* сарзамини Эрон, мамлакати Эрону эронинажодон.

ЭРОНИНАМО ایرانی‌نما монанд ба эронӣ.

ЭРОНӢ ایرانی *мансуб ба* **Эрон**: **гурӯҳи забонҳои эронӣ**.

ЭРОНШАҲР ایرانشهر *таър.* сарзамин ва кишвари Эрон.

ЭРОНШИНОС ایرانشناس мутахассиси соҳаи таъриху филология ва иқтисоду маданияти Эрон.

ЭРОНШИНОСӢ ایرانشناسی омӯзиш, таҳқиқ ва тадқиқи таърих, филология ва маданияти Эрон.

ЭСКАДРИЛИЯ *фр.* ایسکدریلیه гурӯҳи ҳавопаймоҳои ҳарбӣ: **экскадрилияи ҳавопаймоҳои бомбаандоз**, **экскадрилияи ҳавопаймоҳои қиркунанда**.

ЭСКАЛАТОР *англ.* ایسکلتار зинапояи равон (*мас.*, *дар метро*).

ЭСКИЗ *фр.* ایسکیز тарҳи пешакии ягон тасвир, расм *ва г.*, ангора.

ЭСКИМО *фр.* ایسکما яхмоси шоколаддор.

ЭСКИМОС ایسکماس як тоифаи халқ, ки дар Аляска, шимоли Канада, Чукотка ва ҷазираи Врангел зиндагӣ мекунад.

ЭСКИМОСӢ ایسکماسی *марбут ба* **эскимос**: **забони эксимосӣ**.

ЭСКОРТ ایسکارت *ҳ.* дастаи аскарони муҳофизат ва мушояаткунандаи касе ё чизе, дастаи ташрифот: **эскорти фахрӣ**.

ЭСОР *а.* ایثار *кит.* нисор кардан, бахшидан.

ЭСПЕРАНТО *фр.* ایسپرنتا забони байналхалқӣ, ки дар асри XIX дар асоси грамматика ва луғатҳои забонҳои аврупоӣ ба таври сунъӣ эҷод шуда буд.

ЭССЕ *фр.* ایسّی навъи очерк.

ЭССЕНАВИС ایسّی‌نویس нависанда ё рӯзноманигоре, ки дар эҷодаш эссе нақши ғолибтар дорад.

ЭСССЕНАВИСӢ ایسّی‌نویسی ба навиштани эссе машғул будан.

ЭСТАКАДА *фр.* ایستکده пули релсдори пасту баланд шаванда, ки дар роҳҳои оҳан, бандарҳо ё амади дарёҳо пайваст карда мешавад ва барои бор кардану фаровардани бор истифода мегардад.

ЭСТАФЕТА *фр.* استفیته 1. *варз.* мусобиқаи дави дастаҳо, ки дар он пойгачиён дар ҷои муайяни роҳ якдигарро иваз карда аломати шартиро гирифта медаванд, намояндаи кадом тим аломатро ба ҷои муқаррар пештар расонад, ҳамон даста ғолиб мешавад. 2. аломате, ки як пойгачӣ ба дигараш вақти ивазшавиаш медиҳад. 3. *маҷ.* навбати ягон кори бузург, ки дар иҷрояш одамони гуногунсин иштирок мекунанд; **эстафетаро гирифтан** *киноя аз* давом додани коре, ки дигарон сар кардаанд.

ЭСТАФЕТӢ استفیتی *марбут ба* **эстафета**.

ЭСТЕТИЗМ *ю.* استیتیزم 1. нафосатдӯстӣ. 2. ба ҷиҳати зоҳирии асарҳои санъат дода шуда, ғояи онҳоро ба назар нагирифтан; формализм дар санъат.

ЭСТЕТИКА *ю.* استیتیکه таълимоти фалсафиест, ки қонунҳои умумӣ, моҳият, пайдоиш ва тараққиёти санъатро таҳқиқ менамояд ва қонунҳои тараққиёти онро аз нуқтаи назари зебоии ҳаёт ва инъикоси он дар асарҳои санъат меомӯзад.

ЭСТЕТИКӢ استیتیکی *мансуб ба* **эстетика**: **лаззати эстетикӣ**, **идеяи эстетикӣ**, **назарӣ ё**, **тарбияи эстетикӣ**.

ЭСТОНӢ ایستانی *мансуб ба* **Эстония**: **забони эстонӣ**.

ЭСТРАДА *фр.* ایستروه 1. ҷои баланди махсус ба оркестр ва барои баромадкунандагон. 2. иҷрои асарҳои хурди мусиқавӣ ва драмаӣ аз эстрада.

ЭСТРАДӢ ایستردی *мансуб ба* **эстрада**: **оркестри эстрадӣ**.

ЭТАК ایتک аз лаҷом (нӯхта) гирифта бурдан (*мас.*, *аспро*).

ЭТАЛОН *фр.* ایتالان намунаи дақиқона сохташудаи ченак ва андоза, ки барои санҷидани ҳамин гуна чизҳо истифода мешавад: **эталони симобӣ**, **эталони симин**.

ЭТИКА *фр.* ایتکه таълимот дар бораи ахлоқ, принсипҳо ва мавқеи он дар ҷамъият.

ЭТИЛӢ ایتیلی аз этил: **спирти этилӣ**.

ЭТИМОЛОГ ایتیمالاگ *збш.* мутахассиси соҳаи этимология, пажӯҳишгари решашиносии калимаҳо.

ЭТИМОЛОГИЯ *ю.* ایتیمالاگیه *збш.* 1. як соҳаи забоншиносӣ, ки пайдоиши калимаҳоро меомӯзад. 2. пайдоиши калима, решашиносии вожаҳо.

ЭТИМОЛОГӢ اتيمالاگى *збш. мансуб ба* **этимология**: **луғати этимологӣ**, **тадқиқоти этимологӣ**.

ЭТНИКӢ اتنيكى мансуби ягон халқ ва халқият; *ниг.* **нажодӣ** 2.: **таркиби этникии аҳолӣ**.

ЭТНОГЕНЕЗ *ю.* اتناگينيز пайдоиши халқ.

ЭТНОГРАФ *ю.* اتناگرف мутахассиси этнография, он ки бо мардумшиносӣ машғул аст, мардумшинос.

ЭТНОГРАФИЯ *ю.* اتناگرفيه 1. илме, ки маишат, урфу одат ва маданияти моддию маънавии халқҳоро меомӯзад, мардумшиносӣ. 2. хусусиятҳои маишат, урфу одат ва маданияти ягон халқ: **этнографияи сокинони ягон маҳал**.

ЭТНОГРАФӢ اتناگرفى *мансуб ба* **этнография**: **маълумоти этнографӣ**, **экспедитсияи этнографӣ**.

ЭТНОЛИНГВИСТ اتنالنگويست муҳаққиқи забон ва хусусиятҳои этнографии як халқ.

ЭТНОЛИНГВИСТИКА *ю.* اتنالنگويستكه бахши илми забоншиносӣ, ки алоқа ва муносибати байни забон ва хусусиятҳои этникиро меомӯзад.

ЭТЮД *фр.* اتيود 1. тарҳи ягон асар ё ягон қисми вай дар санъати тасвирӣ. 2. асари хурди мусиқавӣ. 3. асари мусиқавӣ.

ЭФИОП ايفياپ ҳабашӣ, ҳабашистонӣ.

ЭФИОПӢ ايفياپى *марбут ба* **Эфиопия** (Ҳабашистон).

ЭФИР I *ю.* ايفير моддаи обакии зудбухор, ки аз имтизоҷи спиртҳо ё спирту туршиҳо иборат аст; **равғани эфир** моддаи моеи зудпари равғаннамуди беранг ё зардранги бӯяш тез, ки аз баргу меваи баъзе растаниҳои хушбӯй ҳосил мекунанд ва дар атриёт ва тиб истифода мешавад.

ЭФИР II *ю.* ايفير муҳити ҳаво, ки дар он радиомавҷҳо ва сигналҳо паҳн мешаванд.

ҲСЭФИРДОР ايفيردار дорои эфир: **равғани эфирдор**.

ЭХИНОКОКК ايخيناكاکّ *зоол.* кирми паразити риштамонанд, ки дар рӯдаи саг, гурба ва гург мешавад ва дар рӯдаи одам пайдо шуданаш хавфнок аст.

ЭҲ ايه *калимаи нидо, ки* ҳайрат, тааҷҷуб, таассуф, шавқ, шодӣ *ва монанди инҳоро ифода мекунад.*

ЭҲА ايهه *калимаи нидо*, *ки* ҳайрат, таассуф ва аз чизе норозӣ буданро *ифода мекунад*.

ЭҲДО *а.* اهدا *кит.* ҳадя додан, инъом фиристодан.

ЭҲДОС *а.* احداث аз нав сохтан; ба вуҷуд овардан, падид овардан, эҷод намудан, бино кардан.

ЭҲЕ ايهى *калимаи нидо*, *ниг.* **эҳа**.

ЭҲЁ *а.* احيا *кит.* 1. аз нав зинда гардонидан, ҳаёт бахшидан. 2. зинда шудан.

ЭҲЁКУНӢ احياكنى аз нав зинда кардан, барқарор кардан.

ЭҲЁШАВӢ احياشوى аз нав пайдо шудан, аз нав зинда шудан.

ЭҲЗОН *а.* احزان андӯҳгин кардан, ғамгин сохтан: **кулбаи эҳзон** хонаи ғам, ғамхона.

ЭҲЗОР *а.* احضار *кит.* ҳозир кардан, чеғ зада оварондан (*касеро ба ҷое*).

ЭҲМОЛ *а.* اهمال *кит.* бепарвоӣ, саҳлангорӣ; таъхир, сустӣ.

ЭҲМОЛКОР اهمالكار сусткор, корро ақибкашанда.

ЭҲРОҚ *а.* احراق *кит.* сӯхтан; сӯзиш; сӯхтор.

ЭҲРОМ *а.* احرام *д.* дар вақти маросими ҳаҷ дар ҳудуде, ки муқаддас шуморида шудааст, пӯшидани порчаи сафеди нодӯхта: **эҳром бастан**.

ЭҲРОМБАНД احرامبند он ки маросими ҳаҷ ба ҷо оварда эҳром бастааст.

ЭҲРОМӢ احرامى матои нодӯхтаи сафед, ки ҳоҷиён дар вақти ҳаҷ мепӯшанд.

ЭҲСОЪ *а.* احصاء шумор, шумурдан, ҳисоб кардан, ба ҳисобгирӣ.

ЭҲСОИЯ *а.* احصائيه *кҳн.* идораи омор.

ЭҲСОН I *а.* احسان 1. некӯӣ, лутфу марҳамат. 2. ато, бахшиш, инъом; **эҳсон кардан (намудан)** а) бахшидан, инъом кардан; б) лутфу марҳамат кардан.

ЭҲСОН II *а.* احصان зан гирифтан, зандор шудан.

ЭҲСОНГАР احسان گر *ниг.* **эҳсонкор**.

ЭҲСОНКОР احسان کار соҳибмарҳамат, саховатманд.

ЭҲСОНКОРӢ احسان کاری некукорӣ, бахшандагӣ.

ЭҲСОС *а.* احساس ҳис кардан, ба воситаи яке аз ҳисҳои панҷгона дарёфтани чизе; ҳис, фаҳм; **эҳсос кардан** ҳис кардан, дарк кардан, пай бурдан, фаҳмидан.

ЭҲСОСОТӢ احساساتی ба эҳсосот додашаванда, ҳассос, зуд мутаассиршаванда.

ЭҲСОСШАВАНДА احساس‌شونده ҳисшаванда.

ЭҲТИЁТ *а.* احتیاط 1. оқибатандешӣ, кори бомулоҳиза, кори ботадбир, ботадбирӣ, ҳушёрӣ, пухтагӣ. 2. пасандоз барои эҳтиёҷи муҳим, барои эҳтиёҷи номаълум нигоҳ доштани чизе. 3. нигоҳбонӣ, муҳофизат; **аз рӯи эҳтиёт** мулоҳизакорона, барои пешгирӣ аз чизе, эҳтиётан, бо мулоҳизаи ноомади кор; **барои эҳтиёт** барои пешгирӣ аз пешомаде; **эҳтиёт кардан** а) ҳушёр шудан, барҳазар будан; б) нигоҳ доштан, муҳофизат кардан; в) нигоҳ доштан, захира кардан барои эҳтиёҷ ва рӯзи ноомад; **эҳтиёт шудан** хабардор шудан, ҳушёр будан.

ЭҲТИЁТАН *а.* احتیاتاً аз рӯи **эҳтиёт**.

ЭҲТИЁТӢ احتیاطی 1. барои эҳтиёт нигоҳ доштašуда, захиравӣ: **қисмҳои эҳтиётӣ**, **тирҳои эҳтиётӣ**. 2. барои эҳтиёт, пешакӣ: **чораҳои эҳтиётӣ**.

ЭҲТИЁТКОР احتیاط کار мулоҳизакор, ботадбир, оқибатандеш, ҳушёр.

ЭҲТИЁТКОРӢ احتیاط کاری эҳтиёткор будан, мулоҳизакорӣ, оқибатандешӣ, бо эҳтиёт кор кардан.

ЭҲТИЁТКОРОНА احتیاط کارانه 1. мулоҳизакорона, оқибатандешона. 2. ҳушёрона, мудаббирона; эҳтиёткорона кор кардан. 3. эҳтиётан, аз рӯи эҳтиёт.

ЭҲТИЁҶ *а.* احتیاج 1. ҳоҷат, ҳоҷатмандӣ, ниёзмандӣ ба чизе. 2. зарурат; **эҳтиёҷ доштан** ҳоҷатманд будан, зарурат доштан.

ЭҲТИЁҶМАНД احتیاج‌مند ҳоҷатманд, он ки ба чизе эҳтиёҷ дорад.

ЭҲТИЁҶМАНДӢ احتیاج‌مندی ҳоҷатмандӣ, мӯҳтоҷӣ ба чизе.

ЭҲТИЗОЗ *а.* اهتزاز *кит.* 1. шод шудан, шодмонӣ, хурсандӣ. 2. лаппидан, ҷунбидан, такон хӯрдан дар ҷои худ (*мас.*, *байрақ*).

ЭҲТИЗОР *а.* احتضار *кит.* фаро расидани марг: **ҳолати эҳтизор** лаҳзаи ҷонканӣ.

ЭҲТИКОР *а.* احتکار *кит.* анбор карда мондани мол барои ба нархи гарон фурӯхтан.

ЭҲТИҚОР *а.* احتقار *кит.* таҳқир кардан, ҳақорат; хору ҳақир шумурдан.

ЭҲТИЛОМ احتلام *а.* нутфа рехтан ҳангоми хоб, ки нишонаи балоғат аст, «шайтон задан», шайтонӣ шудан.

ЭҲТИМОЛ *а.* احتمال 1. пешомади номаълум; ҳар чиз ё воқеае, ки шуданаш ё нашуданаш маълум нест. 2. гумон, тахмин, занн. 3. шояд, мумкин аст ки, аҷаб нест, ки; **ба ҳар эҳтимол** а) ба ҳар ҳол; б) ба ҳар ҳодиса..., ба ҳар гуна пешомад.

ЭҲТИМОЛАН احتمالاً фаразан, мумкин аст ки, шояд.

ЭҲТИМОЛӢ احتمالی 1. фарзӣ, тахминӣ. 2. имконпазир, он чи шуданаш имкон дорад: **ҳуҷуми эҳтимолӣ**.

ЭҲТИМОМ *а.* اهتمام *кит.* саъю кӯшиш, ҳиммат, ғамхорӣ.

ЭҲТИРОЗ *а.* احتراز *кит.* парҳез ва худдорӣ кардан аз коре ё аз чизе.

ЭҲТИРОҚ *а.* احتراق *кит.* сӯхтан, сӯзиш, даргирифтан.

ЭҲТИРОҚӢ احتراقی даргиранда, сӯзанда.

ЭҲТИРОМ *а.* احترام ҳурмат, иззату икром; **эҳтироми** *касеро* **ба ҷо овардан** касеро мувофиқи қадраш иззату икром кардан; **эҳтиром кардан (намудан)** ҳурмат кардан.

ЭҲТИРОМАН *а.* احتراماً барои эҳтиром, ба сабаби ҳурмат.

ЭҲТИРОМГУЗОР احترام‌گذار соҳиби иззату эҳтиром.

ЭҲТИРОМГУЗОРӢ احترام‌گذاری мӯҳтарам шумурдан, соҳибэҳтиром донистан.

ЭҲТИРОМӢ احترامی эҳтиромнок, ҳурматнок:

унвони эҳтиромӣ.

ЭҲТИРОМКОР احترامکار он ки нисбат ба ҳама ҳурмату эҳтиром дорад.

ЭҲТИРОМКОРОНА احترامکارانه бо эҳтиром, бо иззату икром, эҳтиром зоҳир карда, эҳтиромкунон.

ЭҲТИРОМКУНАНДА احترامکننده *ниг.* **эҳтиромкор**.

ЭҲТИРОМОНА احترامانه *ниг.* **эҳтироман**.

ЭҲТИРОС *а.* احتراس хоҳиши зӯр, майл ва рағбати бисёр.

ЭҲТИСОБ *а.* احتساب *кит.* 1. шумурдан, ба ҳисоб гирифтан. 2. бозхост, ба ҷавобгарӣ кашидан (*амали мӯҳтасиб*); **эҳтисоб кардан** ҷазо додан, ба ҷавобгарӣ кашидан.

ЭҲТИСОС *а.* احتساس ҳиссиёт, эҳсосот.

ЭҲТИШОМ *а.* احتشام 1. соҳиби ҳашамат ва шукӯҳ будан. 2. *маҷ.* кибру ғурур, калонгирӣ, худписандӣ.

ЭЧКАМАР//ЭЧКЕМАР *т.* ایچکمر//ایچکیمر *лаҳҷ.* калтакалоси калон, сусмори калон.

ЭҶ ایج *ниг.* **ҳеҷ**.

ЭҶОБ *а.* ایجاب *кит.* воҷиб, зарур гардонидан, қабул гардонидан; **ба эҷоби**... ба тақозои; **ба эҷоби инсониятпарварӣ**.

ЭҶОБӢ ایجابی мусбат, тасдиқӣ; *муқоб.* **манфӣ**: **ҷавоби эҷобӣ** ҷавоби мусбат.

ЭҶОД *а.* ایجاد 1. ба вуҷуд овардан, офаридан. 2. асар, чизи офаридашуда; **эҷод кардан (намудан)** офаридан, ба вуҷуд овардан.

ЭҶОДГАР ایجادگر эҷодкунанда, офаранда, эҷодкор.

ЭҶОДИЁТ ایجادیات асар, ёдгорӣ ва чизҳои пурарзиши маданӣ ва моддӣ, ки мундариҷаи нав дошта бошанд; ба вуҷуд овардани асарҳои бадеӣ, ёдгорӣ ва чизҳои пурарзиши модӣ: **эҷодиёти нависанда**, **эҷодиёти халқ**.

ЭҶОДӢ ایجادی ҳар чизе ва коре, ки ба эҷодкорӣ вобаста аст, ҳар чизе ва амале ки ба эҷодиёт мансуб аст; эҷодкорӣ, бунёдкорӣ: **кори (меҳнати) эҷодӣ**, **фаъолияти эҷодӣ**, **қувваҳои эҷодӣ**, **иттифоқҳои эҷодӣ**.

ЭҶОДКОР ایجادکار он ки чизеро эҷод мекунад, бавуҷудоваранда, офариананда, бунёдкунанда: **халқи эҷодкор**.

ЭҶОДКОРӢ ایجادکاری эҷод кардан, бо бунёд ва офаридани чизе машғул шудан, бунёдкорӣ.

ЭҶОДКОРОНА ایجادکارانه коре, ки хусусияти эҷодӣ дорад, коре, ки дар он чизе офарида мешавад ва бунёд мегардад; бунёдкорона, бунёдкорӣ.

ЭҶОДКУНАНДА ایجادکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз* **эҷод кардан**. 2. он ки эҷод мекунад, эҷодкор, бунёдкунанда, офаринандаи чизе.

ЭҶОЗ *а.* ایجاز кӯтоҳӣ, ихтисор дар сухангӯӣ, мухтасарбаёнӣ.

ЭҶОЗАН ایجازاً ба таври кӯтоҳ, ихтисоран.

ЭШИКОҒОСӢ *т.* ایشیکاغاسی *таър.* мансаби нуҳум дар тартиби мартабаҳо дар аморати Бухоро, раиси ташрифот.

ЭШИКОҒОБОШӢ *т.* ایشیکاغاباشی *ниг.* **эшикоғосӣ**.

ЭШОН I ایشان 1. *ҷонишини шахси сеюми ҷамъ* **онҳо**. 2. баъзан барои эҳтироми шахси сеюми танҳо кор фармуда мешавад.

ЭШОН II ایشان *таър.* рӯҳонии намоён, шайх, муллои рӯҳонӣ, ки гузаштагонаш низ ба ҳамин табақа мансуб бошанд, лақаби шайхҳо, хоҷагон ва муллоҳои калон.

ЭШОНБИБӢ ایشانبیبی зане, ки аз хона водаи эшонҳо бошад, зани солхӯрдае аз эшонҳо.

ЭШОНЗОДА ایشانزاده фарзанди эшон, бачаи домулло ё шайхи калон.

ЭШОНӢ ایشانی *мансуб ба* **эшон**; кор ва амали эшон, эшон будан; рӯҳонӣ будан, муллоӣ; дуохонӣ.

ЭШОНТӮРА ایشانتوره *таър.* пешвои дарвешон.

ЭЪДОД *а.* اعداد *кит.* тайёрӣ, омодагӣ.

ЭЪДОМ *а.* اعدام *кит.* нест кардан, куштан, нобуд сохтан.

ЭЪЗОЗ *а.* اعزاز ҳурмат, иззат, эҳтиром: **эъзозу икром**; **эъзоз кардан** иззат кардан.

ЭЪЗОМ I *а.* اعزام *кит.* фиристодан, равона кардан.

ЭЪЗОМ II *а.* اعظام *кит.* бузург доштан, бузург кардан.

ЭЪЗОР *а.* اعذار *кит.* 1. узроварӣ, маъзарат хостан. 2. баҳона ҷустан, баҳона кардан.

ЭЪЛОМ I *а.* ائلام 1. огоҳ кардан, огоҳонидан. 2. огоҳӣ.

ЭЪЛОМ II *а.* اعلام аламнок кардан, озор расонидан, азият расонидан.

ЭЪЛОМИЯ اعلاميه изҳорот, баёноти расмӣ.

ЭЪЛОН *а.* اعلان 1. ошкор кардан. 2. огоҳӣ, хабардиҳӣ, маълумгардонӣ; эълон кардан, хабар додан, маълум гардонидан. 3. эълоннома, реклама.

ЭЪЛОНКУНАНДА اعلان‌کننده хабардиҳанда, маълумкунанда, огоҳонанда.

ЭЪЛОННОМА اعلان‌نامه варақае, ки дар он эълон навишта шудааст; **эълоннома часпонидан** коғази эълонро ба ҷое часпондан, ки мардум хонанд.

ЭЪМОҚ *а.* اعماق *кит.* чуқуриҳо, тагҳо (*дурусташ* **аъмоқ**).

ЭЪРОБ *а.* اعراب *кит.* 1. дуруст талаффуз кардан ва дуруст навиштани калимаҳо. 2. ҳаракатҳо (*забар, зер, пеш, сукун ва г.*) дар навишти калимаҳо ба алифбои арабӣ; ҳамаи ҳаракатҳои навишти арабии калимаҳо.

ЭЪРОЗ *а.* اعراض 1. ҳазар кардан, дурӣ намудан. **эъроз кардан** (ё **намудан).** 2. норозигӣ, эътироз; зиддият, мухолифат.

ЭЪТИБОР *а.* اعتبار 1. обрӯ, қадр, мартаба, манзилат, аҳамият. 2. эътимод, бовар, имтинон; **ба эътибори...** ба назар гирифтани..., асосан...; **ба эътибори ин ки** аз он сабаб ки, ба сабаби ин ки, бинобар ин ки; **эътибор додан** аҳамият додан, диққат кардан, ба назар гирифтан; **эътибор доштан** арзиш доштан, сазовори боварӣ будан, қадр ва аҳамият доштан; **аз назари эътибор дур мондан** аз доираи назар берун мондан, аҳамият дода нашудан; **аз эътибор соқит кардан** аз ҳисоб берун кардан, ба ҳисоб нагирифтан, мавҷуд ҳисоб накардан. 3. доштани ҳаққи истифодаи қарз, хидматрасонӣ ё хариди маҳсулот бе пардохти фаврии пул.

ЭЪТИБОРАН *а.* اعتباراً сар карда..., давом дода...; **аз имрӯз эътиборан** аз имрӯз сар карда.

ЭЪТИБОРДОР اعتباردار дорои мартабаву обрӯву эътибор, дорои аҳамият ва арзиш, арзишдор.

ЭЪТИБОРНОК اعتبارناک 1. мавриди эътимод, соҳибэътибор, баобрӯ, боқадр, бонуфуз. 2. асоснок, ҳақиқӣ, мӯътабар: **маълумотҳои эътиборнок**. 3. ҷорӣ, дар истифодабуда: **ҳуҷҷати эътиборнок**.

ЭЪТИБОРНОКӢ اعتبارناکی 1. эътимоднокӣ, боқадрӣ, бонуфузӣ, бообрӯӣ. 2. асоснокӣ, мӯътабарӣ.

ЭЪТИБОРНОМА اعتبارنامه *дипл.* ҳуҷҷати давлатӣ, ки ба намояндаи дипломатӣ дар бораи таъйин шуданаш ба сафорат дода мешавад, ваколатнома.

ЭЪТИДОЛ *а.* اعتدال дараҷаи миёна, мӯътадилӣ (*мас., на гарм ва на хунук, на тар ва на хушк*); баробарӣ, мувозанат; **аз ҳадди эътидол гузаштан** вайрон шудани мувозанат, аз байн рафтани мӯътадилӣ.

ЭЪТИЗОЛ *а.* اعتزال гӯшанишинӣ, ҷудоӣ, узлат; **аҳли эътизол** аҳли мӯътазила, мансубони мазҳаби мӯътазила.

ЭЪТИЗОР *а.* اعتذار *кит.* узрталабӣ, узрхоҳӣ.

ЭЪТИКОФ *а.* اعتکاف *д.* гӯшанишинӣ барои ибодат.

ЭЪТИКОФНИШИН اعتکاف‌نشین гӯшанишин, узлатӣ.

ЭЪТИҚОД *а.* اعتقاد ақида доштан, бовар, яқин доштан; **эътиқод доштан (кардан)** бовар кардан, ақида доштан.

ЭЪТИҚОДМАНД اعتقادمند *ниг.* **эътиқоднок**.

ЭЪТИҚОДНОК اعتقادناک боэътиқод, боварнок.

ЭЪТИЛО *а.* اعتلا *кит.* баланд шудан, улув, болоравӣ, бартарӣ.

ЭЪТИЛОЛ *а.* اعتلال *кит.* бемор шудан, иллат пайдо кардан.

ЭЪТИЛОФ *а.* ائتلاف *кит.* иттиҳод, ба ҳам пайвастан.

ЭЪТИЛОФӢ ائتلافی пайвастшавӣ, муттаҳид шудан: **неруҳои эътилофӣ**.

ЭЪТИМОД *а.* اعتماد бовар кардан ба чизе, ба

касе ё чизе бовар карда кореро кардан, боварӣ, итминон; **бо эътимод** бо боварӣ, бо итминон; **эътимод доштан** бовар кардан, дилпурӣ доштан; **эътимод кардан** бовар кардан, итминон доштан.

ЭЪТИМОДБАХШ اعتمادبخش боварибахш, мавриди эътимод.

ЭЪТИМОДИЯТ اعتمادیت қобили боварӣ будан: **эътимодияти истифодаи таҷҳизот**.

ЭЪТИМОДНОК اعتمادناک 1. боэътимод, эътимодбахш, мавриди итминон: **одами эътимоднок**, **мисоли эътимоднок**. 2. боэътибор, эътиборнок.

ЭЪТИМОДНОКӢ اعتمادناکی боэътимод будан, боварибахшӣ, боваринокӣ.

ЭЪТИМОДНОМА اعتمادنامه ҳуҷҷати расмие, ки намояндагии дипломатӣ таъйин шудани касеро тасдиқ мекунад.

ЭЪТИМОДУДДАВЛА *а.* اعتمادالدّوله такягоҳи давлат, паноҳи давлат, боэътибори давлат (*сифати шахси мӯътамад*).

ЭЪТИНО *а.* اعتنا таваҷҷӯҳ, диққат: **эътино кардан** аҳамият додан, диққат кардан, таваҷҷӯҳ доштан.

ЭЪТИРОЗ *а.* اعتراض эродгирӣ, бо хӯрдагирӣ пеши сухани касеро бастан; норозигӣ ва муқобилат ба фикр ё кори касе; **эътироз баён кардан** норозигӣ изҳор кардан.

ЭЪТИРОЗӢ اعتراضی эътирознок: **мактуби эътирозӣ**, **митинги эътирозӣ**.

ЭЪТИРОЗНОМА اعتراض‌نامه эътирози хаттӣ.

ЭЪТИРОЗНОПАЗИР اعتراض‌ناپذیر раднашаванда, инкорнопазир.

ЭЪТИРОЗОМЕЗ اعتراض‌آمیز эътирознок, норозиёна: **суоли эътирозомез**.

ЭЪТИРОФ *а.* اعتراف иқрор шудан, камбудии худро ё бартарии чизеро ба гардан гирифтан, ба коре розӣ шудан ва қабул кардан; *муқоб.* **инкор**; **эътироф кардан (намудан)** ба чизе розӣ шудан, чизеро қабул кардан.

ЭЪТИСОБ *а.* اعتصاب *кит.* корпартой.

ЭЪТО *а.* اعطا *кит.* ато кардан, бахшидан, бахшиш.

ЭЪҶОЗ *а.* اعجاز оҷиз гардондан, ба аҷз овардан, кардани коре, ки дигарон аз он оҷиз бошанд; кори аз одат берун ва ҳайратовар (*хоси пайғамбарон*).

ЭЪҶОЗКОР اعجازکار он ки кори ҳайратовар мекунад, мӯъҷизакор.

ЭЪҶОЗКОРӢ اعجازکاری кори ҳайратовар кардан, мӯҷизакорӣ.

ЭЪҶОЗКОРОНА اعجازکارانه мӯъҷизакорона, ба таври ҳайратовар.

ЭЪҶОЗНАВИС اعجازنویس нависандаи эъҷоз, мӯъҷизанавис, шоире, ки шеъри аҷиби ҳайратовар мегӯяд.

Ю

Ю *ҳарфи сию чоруми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ду ҳарф –* йо ва вов (یو) *ифода мегардад.*

Ю و (یو) *пайвандаки пайвасткунандаи паиҳам, ки баъди калимаҳои бо садонок тамомшавандаи паиҳам ба ҷои* «ва» *истифода мешавад*: **хонаю дар, ҳавою ҳавас**….

ЮБА یوبه *кҳн.* орзу, хоҳиш, ҳавас, иштиёқ.

ЮБС//ЯБС *а.* یبس хушк шудан.

ЮБУСАТ *а.* یبوست *кит.* 1. хушкӣ, беобӣ. 2. қабзият.

ЮҒ *т.* یوغ 1. абзори ҷуфт, ки бар гардани ҷуфти гов ниҳода, чӯби испор ё моларо ба вай мебананд. 2. *маҷ.* асорат, бандагӣ.

ЮҒАК یوغک юғи хурди ҷувоз, ки ба гардани асп ё гови ҷувоз мебананд.

ЮҒАН یوغن *бот.* номи як хел алафи хӯрокии чорпо, ки ӯған, юғон, юға низ меноманд.

ЮҒӢ یوغی чӯби ғафсест, ки дар тарафи пешайвони болои сутунҳо гузошта бар болои вай яксар болорҳо мемонанд.

ЮҒЧА یوغچه ходаи калон, чӯби кундаланг.

ЮЗ یوز 1. *зоол.* ҳайвони дарандаи хурдтар аз паланг. 2. саги шикорӣ

ЮЗА I یوزه *кит.* бачаи юз, бачаи саги шикорӣ.

ЮЗА II یوزه *кит.* гадо, соил.

ЮЗБОШӢ *т.* یوزباشی *кҳн.* сардори дастаи саднафараи қӯшун.

ЮЛҒУН *т.* یولغون як навъ дарахти буттагӣ, ки дар даштҳо ва соҳили санглохи дарёҳо мерӯяд.

ЮЛМА *т.* یولمه **:юлма кардан** аз пашм тоза кардани пӯсти гӯсфанд бо роҳи дар оби ҷӯш тар кардани он.

ЮМН *а.* یمن 1. *кит.* бахт, толеъ, иқбол. 2. баракат. 3. некӣ, хубӣ; **ба (аз) юмни…** ба шарофати..., аз баракати...

ЮН یون *кит.* 1. намадзин, ҷул. 2. пашиз, дирам, фулус.

ЮНГ ینگ *гуфт.* инчиқии шахси касалманд аз бемории бардавом.

ЮНДИКОСА ینديکاسه *лаҳҷ.* зарфест, ки ба он сагро хӯрок медиҳанд.

ЮНДӢ *т.* یوندی *гуфт.* обе, ки пас аз шустани косаю табақ ва дег боқӣ мемонад.

ЮНДУҚ *т.* یوندق *ниг.* **юндӣ**.

ЮНЕСКО یونیسکا яке аз муассисаҳои СММ, ки ба масъалаҳои илм, маориф ва фарҳанг машғул аст.

ЮНОН یونان номи кишвари маъруф дар нимҷазираи Балкан; ◊ **юнони рӯз** субҳи рӯз, субҳидам.

ЮНОНЗАМИН یونانزمين сарзамини Юнон.

ЮНОНӢ یونانی *мансуб ба* **Юнон**.

ЮНУС یونس номи яке аз пайғамбарон, ки ба коми моҳӣ фурӯ рафта буд; ◊ **Юнус андар даҳони моҳӣ шуд** рафтани рӯз ва фаро расидани шаб.

ЮНУЧҚА *т.* یونچقه алафест дарозпояи баргаш

ба барги себарга монанд, ки барои хӯроки ҳайвонот кишт мешавад.

ЮНУЧҚАДАРАВ(Ӣ) (یونچقه‌دروی) вақти дарави юнучқаи расида.

ЮНУЧҚАЗОР یونچقه‌زار замини кишти юнучқа.

ЮНУЧҚАКОРӢ یونچقه‌کاری юнучқаро кишт карда, парвариш кардан.

ЮНУЧҚАПАЯ یونچقه‌پیه *ниг.* **юнучқапоя**.

ЮНУЧҚАПОЯ یونچقه‌پایه замине, ки юнучқа кишт шудааст, замини юнучқа.

ЮРГАК *т.* یورگک *гуфт.* **:юргак кардан** парпеч кардани кӯдак.

ЮРГАКПЕЧ یورگک‌پیچ *ниг.* **юргак**.

ЮРҒА *т.* یورغه сифати ҳайвони савории резақадами тезрафтор.

ЮРИШ *т.* یورش тохти лашкар ба душман, ҳуҷуми лашкар, тохтутоз; **юриш кардан** ҳуҷум кардан, ҳамла овардан.

ЮРИШГАР یورشگر *кҳн.* нисбат ба шоҳ ё сарлашкаре мегӯянд, ки муттасил ба дигар кишварҳо лашкар мекашад.

ЮРМА *т.* یورمه як навъ гулдӯзӣ.

ЮРМАДӮЗ یورمه‌دوز он ки ба гулдӯзии юрма машғул аст.

ЮРМАДӮЗӢ یورمه‌دوزی амали юрмадӯз.

ЮРМОН یورمان *зоол.* ҷонварест хурд аз хояндагон, зараррасони кишт.

ЮРТ *т.* یورت хонаи муваққати махрутшакли мардуми кӯчманчӣ.

ЮРУШ *т.* یورش *ниг.* **юриш**.

ЮСА یوسه *кит., ниг.* **арра**.

ЮСР *а.* یسر осонӣ, осон шудан, осоиш, осонии кор, кушоиши кор; *муқоб.* **уср**.

ЮСРО *а.* یسری осонӣ, осоиштагӣ; *муқоб.* **усро**.

ЮСУФ یوسف номи писари Яъқуби пайғамбар, ки дар ҳусну ҷамол бемисл будааст; **Юсуфи рӯз** *киноя аз* офтоб.

ЮСУФИСТОН یوسفستان *кит., киноя аз* макони зебоӣ, маҳалли хубрӯён.

ЮСУФӢ یوسفی *мансуб ба* **Юсуф**; **ҷамоли юсуфӣ** юсуфмонанд зебо будан, зебоӣ, хушрӯӣ.

ЮСУФНИГОР یوسف‌نگار *киноя аз* зебо, хушрӯй, хушнамуд.

ЮСУФРУХ یوسف‌رخ *киноя аз* зебо, бисёр хушрӯй.

ЮСУФРӮ(Й) (یوسف‌روی) *ниг.* **юсуфрух**.

ЮСУФТАЛЪАТ یوسف‌طلعت *ниг.* **юсуфрух**.

ЮСУФҶАМОЛ یوسف‌جمال *ниг.* **юсуфрух**.

ЮФӢ یوفی *кит.* ҳарзагӯй, беҳудагӯй, лофзан.

ЮФУН یفون *кит.* 1. кӯҳналибос, даридалибос, ҷандапӯш. 2. даридагӣ, лахт-лахт.

ЮҲО یوها 1. ҷонвари пурдаҳшати афсонавӣ. 2. *гуфт.* носерам, бисёр пурхӯр.

Я

Я *ҳарфи сию панҷуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ дар аввали калимае, ки бо* йои *фатҳадор сар мешавад, танҳо бо ҳарфи* йо (ی) *ва дар охири калима бо ҳарфҳои* йо ва ҳои ҳаввази ғайрималфуз (یه) *ифода мегардад*: **як** - یک, **ягона** - یگانه, **қофия** - قافیه, **ноҳия** - ناحیه.

ЯБ یب *кӯҳ.* тир, тири пайкондор.

ЯБҒУ *т.* یبغو *таър.* унвони ҳокимони муғулӣ-туркӣ дар Осиёи Миёна ва Эрон.

ЯБОБ *а.* یباب *кит.* вайрон, хароб.

ЯБРУҶ *а.* یبروج *ниг.* **ябрӯҳ**.

ЯБРӮҲ *а.* یبروح *бот.* як навъ гиёҳест, ки бех ва решаи он ба шакли одам аст; астаранг, меҳргиёҳ, мардумгиёҳ.

ЯБРӮҲУССАНАМ//ЯБРУҶУССАНАМ *а.* یبروح‌الصّنم//یبروج‌الصّنم *ниг.* **ябрӯҳ**.

ЯБС *а.* یبس *ниг.* **юбс**.

ЯВҒОН یوغان хӯроки бегӯшту беравған; *маҷ.* хӯроки факирона.

ЯВМ *а.* یوم *кит.* рӯз.

ЯВМИН *а.* یومین *кит.* рӯзҳо; **кулли явмин батар** (*мақ.*) рӯз аз рӯз бадтар, беҳбудӣ нест.

ЯВМИЯ *а.* یومیه *мансуб ба* **явм**; рӯзона; якрӯза; ҳаррӯза.

ЯВМӢ یومی 1. рӯзона. 2. ҳаррӯза; якрӯза.

ЯВМУДДИН *а.* یوم‌الدّین *д.* рӯзи қиёмат.

ЯВМУЛҚИЁМ *а.* یوم‌القیام *д.* рӯзи ба по хестан; *киноя аз* рӯзи қиёмат, рӯзи растохез, рӯзи ҳашр.

ЯВМУЛҲИСОБ *а.* یوم‌الحساب *д.* рӯзи ҳисоб; охири дунё, рӯзи қиёмат, рӯзи маҳшар.

ЯВМУЛҶАЗО *а.* یوم‌الجزا рӯзи ҷазо додани гунаҳгорон, рӯзи қиёмат

ЯВОҚИТ *а.* یواقیت *ҷ.* **ёқут**.

ЯВОШ *т.* یواش *гуфт.* ором, мулоим, гапдаро.

ЯВШОН یوشان *бот.* як навъ гиёҳи худрӯи биёбонӣ, ки бӯй ва мазаи талх дорад.

ЯГОН یگان *ҷонишини номуайян, ки* шахс *ё* чизи номуайянро *ифода мекунад*; **ягон рӯз**, **ягон кас**, **ягон вақт**; **якта ҳам**, **ягонто ҳам, ягон-ягон** а) якто-якто, як-як, ҷудо-ҷудо, аҳёнан; б) алоҳида-алоҳида, ҳарҷо-ҳарҷо, тоқа-тоқа, аҳён-аҳён.

ЯГОНА یگانه 1. танҳо, якка. 2. яккаву ягона; маҳз, фақат (*бо тобиши таъкид*); **яккаву ягона** танҳо, фақат якто. 3. беҳамто, бемисл, беназир. 4. як, якшуда, муттаҳид, умумӣ; **ҷабҳаи ягона** ҷабҳаи муттаҳид; **ягона кардан** растаниҳои ғулув шуда баромадаро тоқа-тоқа кардан.

ЯГОНАГӢ یگانگی иттифоқ, ваҳдат, иттиҳод, якҷиҳатӣ.

ЯГОНАГӮӢ یگانه‌گویی худопарастӣ, яктопарастӣ.

ЯГОНАГӮЙ یگانه‌گوی *кит.* худогӯй, худоҷӯй, худопараст, яктопараст.

ЯГОНАДИЛ **یگانه‌دل** якдил, мувофиқ, ҳамақида, ҳамовоз, ҳамраъй.

ЯГОНАКУНӢ **یگانه‌کنی** ягона кардан, тоқа-тоқа гузоштани ниҳоли наврастаи растаниҳо.

ЯГОНТА **یگانته** *гуфт.* 1. бисёр не якто, якто ҳам бошад. 2. ҳеҷ як аз (онҳо), ҳеҷ кадом.

ЯГУНА **یگونه** *шакли кӯтоҳшудаи* **як гуна**.

ЯҒИР *т.* **یغیر** захме, ки дар пушти ҳайвоноти саворӣ аз зарби молиш хӯрдани полон ё зин пайдо мешавад; **шутур калон, яғираш ҳам калон** (*зарб.*) яъне ташвиши ҳар кас мувофиқи ҳоли худи ӯ мебошад.

ЯҒЛОҒУ//ЁҒЛОҒУ *т.* **یغلاغو//یاغلاغو** *гуфт.* зарфи мисин ё чӯянӣ (-и дастадор) барои пухту паз ё доғ кардани равған.

ЯҒМО *т.* **یغما** талаву тороҷ, ғорат, маҷбуран кашида гирифтани чизу чораи дигарон; **ба яғмо бурдан** тороҷ кардан; **ба яғмо рафтан** тороҷ шудан, ғорат гардидан.

ЯҒМОБАР **یغماگر** ғоратгар.

ЯҒМОГАР **یغماگر** тороҷгар, ғоратгар.

ЯҒМОГАРӢ **یغماگری** тороҷгарӣ, ғоратгарӣ.

ЯҒМОДИДА **یغمادیده** тороҷшуда, ғоратшуда.

ЯҒМОӢ **یغمائی** 1. *мансуб ба* **яғмо**: **бути яғмоӣ** маҳбубаи зебо. 2. тороҷгарӣ, яғмогарӣ. 3. тороҷгар, ғоратгар: **турки яғмоӣ**.

ЯҒНОБӢ **یغنابی** *мансуб ба* **Яғноб**: **забони яғнобӣ**; **аҳли Яғноб**.

ЯҒОМ *а.* **یغام** дев, иблис; шайтон.

ЯД *а.* **ید** даст; ◊ **яди байзо** а) дасти мӯъҷизаноки Мӯсои пайғамбар, ки агар дар бағал карда, сипас берун мебаровард, мисли офтоб медурахшид; б) дасти сафеди ёр; в) равшанӣ; офтоб; г) мӯъҷиза; корнома; д) маҳорат, тавоноӣ, қудрат; е) машҳур, маълум, забардаст: **яди суфло** дасти паст; дасти мӯҳтоҷ ва гадо; **яди тӯло**, **яди улё** дасти дароз; маҳорат, тавоноӣ.

ЯДАЙН *а.* **یدین** ду даст.

ЯДАК **یدک** 1. аспи эҳтиётии зинкарда ва ороста, ки пешопеши подшоҳон ва амирон мебурданд, аспи ятак. 2. *тех.* аробае, ки аз қафои мошин ё трактор баста мешавад, притсеп.

ЯДАККАШ **یدک‌کش** 1. аз ҷилав гирифта бурдан (*мас., аспро*). 2. мошин ё трактори махсус, ки барои бурдани мошинҳои вайрон ё бемотор истифода мешавад.

ЯДАККИШТӢ **یدک‌کشتی** киштии махсус барои баста бурдани дигар киштиҳо.

ЯДАКСАНҶ **یدکسنج** асбобе, ки барои чен кардани қувваи кашиш истифода мешавад.

ЯДРО *р.* **یدرا** *ниг.* **ҳаста**.

ЯДРОӢ **یدرائی** *мансуб ба* **ядро**; вобаста ба ядро; **физикаи ядроӣ**; **силоҳи ядроӣ**.

ЯЗАК **یزک** *кит.* 1. пешқаровули лашкар, ки барои аз душман хабардор шуда истодан истифода мешавад, пешрави сипоҳ, пешҷанг ва ҷилавгарди лашкар, талиа: **язак бар язак** қаравул паси қаравул, даста ба даста, гурӯҳ-гурӯҳ; **язак нишондан** қаравул мондан, посбон таъйин кардан. 2. ҷосус.

ЯЗАКДОР **یزکدار** *кит.* сардори пешқаравулон, раиси фавҷи ҷилавгард, сардори талиаи лашкар

ЯЗАКДОРӢ **یزکداری** *кит.* посбонӣ, қаравулӣ, нигаҳбонӣ.

ЯЗДӢ **یزدی** *мансуб ба* **Язд**; истиқоматкунандаи Язд; сокини Язд.

ЯЗДОДӢ **یزدادی** *кит.* навъи хӯрок аз гӯшти қима ё ҷигар, ки болои он тухми пухтаи мурғро гузошта, рӯи оташ мегузоранд, наргисӣ.

ЯЗДИГУРДӢ **یزدگردی** 1. *таър., марбут ва мансуб ба* **Яздигурди савум** – охирин подшоҳи Сосонӣ. 2. солшуморӣ ва таърихи яздигурдӣ.

ЯЗДОН **یزدان** *кит. д.* Худо, Худованд, Офаридгор.

ЯЗДОНӢ **یزدانی** *мансуб ба* **яздон**; ◊ **(ин) хилъати яздонӣ** а) *д.* чизи худодод; б) бадани инсон.

ЯЗДОНПАРАСТ **یزدان‌پرست** худопараст, худоҷӯй, худотарс.

ЯЗДОНПАРАСТӢ **یزدان‌پرستی** худопарастӣ, худоҷӯӣ, худотарсӣ.

ЯЗДОНШИНОС **یزدان‌شناس** худошинос, худопараст.

ЯЗДОНШИНОСӢ **یزدان‌شناسی** худошиносӣ, худопарастӣ.

ЯЗИДӢ یزیدی 1. *мансуб ба* **Язид** – номи яке аз халифаҳои умавӣ, ки набераи Муҳаммади пайғамбар (с) – Ҳусайн ибни Алӣ дар дашти карбало бо фармони ӯ кушта шуд. 2. *киноя аз* одами бадкеш.

ЯЗНА *т.* یزنه шавҳари хоҳар, хола ё амма, ки нисбат ба хешони зан калонсолтар бошад, поччо.

ЯЙЛОВ *т.* ییلاو *ниг.* **яйлоқ**.

ЯЙЛОВӢ ییلاوی *ниг.* **яйлоқӣ**.

ЯЙЛОҚ *т.* ییلاق ҷои тобистонгузаронии чорво ва чорводорон; ҷои хушобу ҳаво барои истироҳати тобистонӣ.

ЯЙЛОҚӢ ییلاقی *мансуб ба* **яйлоқ**: **чорводории ялоқӣ**.

ЯК یک 1. *шумораи миқдорӣ* адади аввалин. 2. *ҳамчун артикли* «е»: **як нафар** нафаре; **як нафас** нафасе; **як рӯз** рӯзе, дар яке аз рӯзҳо; **дар як зум** дар лаҳзае, дар оне. 3. *ҷонишини номуайян*; **як-ду** чанд; **як дараҷа** то андозае, то ҳадде; **як навъ** ба навъе, ба тарзе, ким чи хел; **қадар** то андозае, каме; **кадом як ба кимкадом** (*чизи номуайян*). 4. баробар, якхела (*ин ба он ё он ба ин*); **як ба як** а) алоҳида-алоҳида; б) сар ба сар, батафсил, аз як сар; **як дунё (олам)** ниҳоят бисёр, хеле зиёд; **як миқдор** каме, камтар; **як сари қадам (по)** масофаи наздик ба ягон нуқтае, маконе ҳангоми роҳ рафтан; **як тану як ҷон** муттаҳид, муттафиқ; **як тиру ду нишон** бо як ҳаракат ба ду чиз соҳиб шудан; **як умр** тамоми умр; **яку якбора** ногаҳон, дафъатан; **як хел** монанд, баробар; **аз як сар** аз аввал, аз ибтидо, аз аввал то охир, ҳамагӣ; **бо як забон** муттафиқона, муттаҳидона; **якаш ду намешуд** дар зиндагиаш бартарие вуҷуд намеомад, чиз андӯхта наметавонист; **як гапи** *касеро* **ду накардан** гапи касеро нагардондан, гуфтаҳояшро ҳатман иҷро кардан; **як дилу як ҷон (тан) шудан** муттаҳид шудан, муттафиқ гаштан; **яки** *касеро* **ду гуфтан** гапи касеро гардондан, гуфтаашро накардан; **як кардан** муттаҳид кардан; **як кор накарда намемонд** ҳатман зарар мерасонд; **якро сад кардан** хеле муболиға кардан, хеле афзудан (чизеро); **як чашм пӯшида кушодан** фурсати андак, лаҳзае, онан; **як чиз шудан** ягон воқеае рӯй додан; **як шудан** муттаҳид шудан; **як қад паридан** ба-нохост аз чизи ногаҳонӣ тарсидан; **ба як пул нагирифтан** қадр накардан, ба эътибор нагирифтан; **як-як** а) паси ҳам, ба навбат, аз як сар; б) якто-якто, яктой; в) ҷудо-ҷудо, алоҳида-алоҳида, ҳар яке.

ЯКАНДОЗ یک‌انداز 1. гилемчаи камбар. 2. кӯрпачаи камбар.

ЯКАСПА یک‌اسپه воситаи нақлиёт, ки онро як асп мекашад: **аробаи якаспа**.

ЯКБАҒАЛА یک‌بغله курта ё дигар либоси болопӯш, ки аз як тарафаш киса дорад.

ЯКБАРА یک‌بره 1. яктарафа: **пичаки тугмааш якбара.** 2. нисбат ба матоъ; **матои якбара** матое, ки бараш 80-100 см аст.

ЯКБАРГА یک‌برگه *бот.* як намуд алаф, ки тана ва як дона барг дорад.

ЯКБАСӢ یک‌بسی *кит.* якборагӣ, тамоман.

ЯКБЕЛА یک‌بیله қаиқе, ки бо як бел ронда мешавад.

ЯКБОРА یکباره 1. дар айни замон. 2. якҷоя, ҳама бо ҳам, баробари ҳам. 3. баногоҳ, ногаҳон, банохост; **яку якбора** тамоман, бакуллӣ.

ЯКБОРАГӢ یکبارگی *ниг.* **якбора**; **ба якборагӣ** банохост, дафъатан.

ЯКБОРӢ یکباری як бор-як бор, якдафъагӣ.

ЯКБУРДАГӢ یک‌بردگی як бурда-як бурда: **якбурдагӣ нон**.

ЯКВАҚТА یک‌وقته дар як вақт иҷрошаванда, вобастаи як вақти муайян: **ёрдампулии яквақта**.

ЯКВАҚТӢ یک‌وقتی дар як вақт иҷрошаванда ва ба як вақт мансуб ва мавқуф.

ЯКВАҶАБӢ یک‌وجبی як ваҷаб-як ваҷаб.

ЯКГАЗА یک‌گزه иборат аз як газ, ба андозаи як газ.

ЯКГӮША یک‌گوشه он ки ё он чи ки як гӯш дорад: **деги якгӯша**.

ЯКДАҚИҚА(Г)Ӣ یک‌دقیقه‌ای//یک‌دقیقگی як дақиқа–як дақиқа (вақти ҷудошуда): **фурсати якдақиқагӣ**.

ЯКДАМА یکدمه чизи буранда (*корд, ханҷар*), ки

як дам (канори тези буранда) дорад.

ЯКДАМИНА یکدمینه яклаҳзагӣ, кӯтоҳмуддат.

ЯКДАРА یکدره як дар дошта, дорои як дар: **хонаи якдара**, **ҳуҷраи якдара**.

ЯКДАСТ یکدست 1. бо як даст, якбора. 2. якхела, якшакл. 3. монанд, ҳамсол. 4. муттаҳид, мутаффиқ.

ЯКДАСТА یکدسته 1. якдастадор, дорои фақат як даст. 2. *гуфт.* номи зарфи обгирӣ, ки як даста дорад.

ЯКДАСТӢ یکدستی мутаффиқӣ, ягонагӣ, муттаҳидӣ.

ЯКДАФЪА یکدفعه *ниг.* якдафъагӣ; подоши якдафъа подоше, ки як маротиба дода мешавад.

ЯКДАФЪАГӢ یک دفعگی барои як бор, барои як навбат, якмартабагӣ: **иҷозатномаи якдафъагӣ**.

ЯКДАФЪАИНА یکدفعئینه *ниг.* **якдафъагӣ**.

ЯКДАФЪАГИНА یکدفعگینه *гуфт., ниг.* **якдафъагӣ**.

ЯКДАҲОНӢ یکدهانی хӯроки ба миқдори як даҳон; андак, каме.

ЯКДИГАР یکدیگر ҳамдигар, нисбат ба ду кас (чанд кас), ду чиз (чанд чиз) ба ҳам.

ЯКДИГАРӢ یکدیگری муносибат нисбат ба ҳам, ҳамдигарӣ, ҳамдигарфаҳмӣ.

ЯКДИГАРФАҲМӢ یکدیگرفهمی ду ва ё чанд нафар, ки дар масъалае мувофиқат кунанд.

ЯКДИЛ یکدل ҳамфикр, муттафиқ, муттаҳид; **якдил шудан** муттаҳиду муттафиқ шудан.

ЯКДИЛА یکدله *ниг.* **якдил**.

ЯКДИЛАГӢ یکدلگی *гуфт.* 1. ҳамфикрӣ, ҳамақидагӣ, муттаҳидӣ: **бо якдилагӣ.** 2. устуворӣ, маҳкамиродагӣ.

ЯКДИЛӢ یکدلی ҳамраъйӣ, ҳамақидагӣ, ҳамфикрӣ.

ЯКДИЛОНА یکدلانه бо якдилӣ, бо ҳамраъйӣ, муттафиқона, бо як овоз.

ЯКДОНА یکدانه 1. ягона, танҳо. 2. беназир, бемисл.

ЯКЕ یکی 1. шахсе, нафаре, як нафар, як кас. 2. ҳар як, ҳар кадом. 3. дафъатан, якбора, баногоҳ; **яке аз…** аз ҷумлаи...; **яке (яку) якбора** ба як бор, якбора, тамоман, (ба таври) ҳамешагӣ.

ЯКЗАБОН یکزبان ҳамфикр, ҳамраъй, якдил, муттаҳид, муттафиқ; **якзабон шудан** а) ҳамфикр шудан, муттаҳид ва муттафиқ шудан; б) забон як кардан, созиш кардан.

ЯКЗАБОНА یکزبانه *ниг.* **якзабон**.

ЯКЗАБОНӢ یکزبانی якдилӣ, ҳамовозӣ, ҳамфикрӣ.

ЯКЗАЙЛ یکذیل 1. ба андозаи баробар, бо як қарор. 2. муттасил, пайваста, беист.

ЯКЗАЙЛА یکذیله якхела; ҳамвора, пайваста, муттасил.

ЯКЗАНА یکزنه марде, ки танҳо як зани никоҳӣ дорад.

ЯКЗАНАГӢ یکزنگی ойине, ки танҳо як зан, як никоҳро раво медонад, моногамия.

ЯКЗАНӢ یکزنی *ниг.* **якзанагӣ**.

ЯКЗОНУ یکزانو бо як зону, як зону (нишастан), як зонуро ба замин такя дода нишастан.

ЯККА یکّه 1. танҳо, ба танҳоӣ; **якка ба якка** танҳо ба танҳо. 2. ягона, танҳо худаш. 3. бемисл, беҳамто; **яккаву ягона** танҳо, ягона; **хоҷагии якка** хоҷагии танҳо ва алоҳида, хоҷагии шахсӣ; **якка мондан** а) танҳо мондан; б) танҳо монондан; **якка-якка** ҷудо-ҷудо, алоҳида-алоҳида.

ЯККААНДОЗ یکّهانداز *ниг.* **якандоз**.

ЯККАБАЙТ یکّهبیت шоҳбайт, беҳтарини байтҳо аз шеър, фардбайт.

ЯККАБАНД یکّهبند рӯймоли миёнбанди мардон.

ЯККАБЕХ یکّهبیخ **:яккабех кардан** ягона кардан.

ЯККАБОҒ یکّهباغ боғе, ки берун аз шаҳр ё деҳ дар ҷои кушод воқеъ шуда бошад.

ЯККАГАРД یکّهگرد он ки танҳо меравад (мегардад), танҳо ҳаракаткунанда.

ЯККАГӢ یکّگی танҳоӣ, ҷудо ва танҳо будан (*зистан, кор кардан*).

ЯККАДАРМИЁН یکّهدرمیان ҷудо-ҷудо, бо фоси-

ла, номураттаб.

ЯККАДАСТ یکّه‌دست он ки худаш танҳо кор мекунад, касе ки дар хоҷагиаш худаш кор мекунад: **деҳқони яккадаст**, **хоҷагии яккадаст**; **яккадаст шудан** дар кори хоҷагӣ танҳо мондан.

ЯККАДАСТӢ یکّه‌دستی яккадаст будан, яккадаст шуда кор кардан.

ЯККАЗАНӢ یکّه‌زنی якканикоҳӣ, якзанӣ.

ЯККАЗИРОАТ یکّه‌زراعت *кишов.* фақат як намуд зироатро коштан.

ЯККАКОРД یکّه‌کارد корди калони ғилофдор, ки ба миён меовезанд.

ЯККАҚАДАМ یکّه‌قدم якта-якта қадам партофта роҳ гаштан, бо оҳистагӣ қадам монда рафтан.

ЯККАЛАЧОМ یکّه‌لجام ресмони дароз, ки ба як ҳалқаи лачом мебанданд.

ЯККАМАРДИКОРӢ یکّه‌مردکاری кори мардикории алоҳида, мардикоре, ки танҳо кор мекунад.

ЯККАМАХАВ یکّه‌محو *кҳн.* он ки аз одамон ҷудо шуда зиндагӣ кунад, мардумҷудо.

ЯККАМЕХ یکّه‌میخ мехи калони чӯбини қуббадор (*барои бастани асп ва г*).

ЯККАНАВОЗ یکّه‌نواز навозандае, ки дар саҳна танҳо худаш асбоби мусиқӣ менавозад.

ЯККАНАВОЗӢ یکّه‌نوازی амали якканавоз; навозиши мусиқии яковоза.

ЯККАНАФАС یکّه‌نفس *маҷ.* мардумгурез, гӯшанишин.

ЯККАНИКОҲӢ یکّه‌نکاحی *ниг.* **якказанӣ**.

ЯККАПИСАР یکّه‌پسر писари танҳои як оила, фарзанди ягона.

ЯККАРАВОҚ یکّه‌رواق иборат аз як равоқ, дорои як равоқ (*ҳуҷраи мадраса*).

ЯККАРАҚС یکّه‌رقص номи яке аз оҳангҳои шӯх, барои рақси якка.

ЯККАРАТА یک‌کرته якдафъаина, якмаротиба; истифодааш як маротиба: **сузандоруи яккарата**.

ЯККАРАТӢ یک‌کرتی якборӣ, якмаротибагӣ.

ЯККАРЕЗ یکّه‌ریز маҳини оҳиста ва фосиладор: **садои яккарез**.

ЯККАСА یک‌کسه 1. муносиби як кас, барои як кас: **ҷои яккаса**. 2. як кас иҷрокунанда: **хониши яккаса**.

ЯККАСАВОР یکّه‌سوار танҳосавор, савори танҳо, яккатоз.

ЯККАСАР یکّه‌سر якка, танҳо, муҷаррад.

ЯККАСАРДОР یکّه‌سردار сардори ягона, сарвари ягона.

ЯККАСАРДОРӢ یکّه‌سرداری сардор, сарвар, пешвои ягона доштан, яккасолорӣ, фармонравоии мутлақ.

ЯККАСӢ یک‌کسی як кас-як кас, як нафар-як нафар.

ЯККАСУМ یکّه‌سم *зоол.* тоқсум; *муқоб.* **ҷуфтсум**.

ЯККАТИР یکّه‌تیر милтиқи ба тирдонаш як тир ҷошаванда: **милтиқи яккатир**.

ЯККАТОЗ یکّه‌تاز 1. аспи пештози пешсаф. 2. *маҷ.* худбин, худпарвар. 3. *маҷ.* ягона, беҳамто.

ЯККАФУРӮШӢ یکّه‌فروشی якта-якта фурӯхтан, чаканафурӯшӣ.

ЯККАХОН یکّه‌خوان он ки худаш якка суруд мехонад: **ҳофизи яккахон**.

ЯККАХОНӢ یکّه‌خوانی танҳо суруд хондан, амали яккахон.

ЯККАХОҶАГӢ یکّه‌خواجگی хоҷагидории хонавода, хоҷагии якка.

ЯККАХУДОӢ یکّه‌خدایی Худои ягонаро парастиш кардан, эътиқод доштан ба ягонагии Худо; тавҳид.

ЯККАҲИЗБӢ یکّه‌حزبی давлат ва ҳокимияте, ки тахти роҳбарии як ҳизб қарор дорад.

ЯККАҲОКИМИЯТӢ یکّه‌حاکمیتی ҳокимияти якка, ҳокимияти мутлақа.

ЯККАЧИН یکّه‌چین 1. баргузида, интихобшуда, интихобӣ, сара; **ҳайати яккачин**; **яккачин кардан** интихоб карда гирифтан.

ЯККАЧӮБ یکّه‌چوب чӯби калонро болои сой ва дарёча ҳамчун кӯпрук мондан.

ЯККАЧЕҒ یکّه‌جیغ хониши канда-кандаи бедона.

ЯККАЧИЛАВ **یکّه‌جلو** ресмони (банди) ба як ҳалқаи лаҷом басташаванда.

ЯККИЛОГРАММӢ **یک‌کلاگرمی** як кило-як кило: **аз ҳар навъаш як килограммӣ**.

ЯККИЛОМЕТРА **یک‌کلامتره** масофаи як километр: **роҳи яккилометра**.

ЯККИЛОМЕТРӢ **یک‌کلامتری** як километр-як километр тақсим ё ҷудо кардани масофае.

ЯККӮҲОНА **یک‌کوهانه** шутуре, ки як кӯҳон дорад: **шутури яккӯҳона**.

ЯКҚАБАТА **یک‌قبطه** 1. иборат аз як қабат: **тирезаи якқабата**. 2. якошёна: **бинои якқабата**.

ЯКҚАВЛ **یک‌قول** қавлаш як, дар қавлаш устувор.

ЯКҚАВЛӢ **یک‌قولی** вафодор ба як қавл, як ваъда, устувор будан дар қавлу ваъда, истодагарӣ дар гапи худ.

ЯКҚАЛАМ **یک‌قلم** 1. яку якбора, якбора гуфтан; ҳама, якҷоя, пурра. 2. ягон бор; аққалан, лоақал.

ЯКҚАТОРА **یک‌قطاره** дар як қатор мондан, дар як хат саф кашидан.

ЯКҚОЛИБА **یک‌قالبه** якхела, дар як қолиб сохташуда, як андозаю як хел қолиб дошта, стандартӣ.

ЯКҚУЛОЧӢ **یک‌قلاچی** иборат аз қулоч, бо дарозии як қулоч.

ЯКҚУЛТӢ **یک‌قلتی** як қулт-як қулт: **якқултӣ об нӯшидан**.

ЯКҚУТБА **یک‌قطبه** як қутб дошта.

ЯКЛАБА **یک‌لبه** ба як тараф майл кардан ё қатъ шудани чизе: **яклаба шудан**.

ЯКЛАХТ **یک‌لخت** *ниг.* **яклухт**.

ЯКЛАҲЗАГӢ **یک‌لحظگی** ба муддати хеле кам, онӣ: **нигоҳи яклаҳзагӣ**.

ЯКЛИНГА **یک‌لینگه** якпо, чӯлоқ, маиб.

ЯКЛИТРӢ **یک‌لیتری** 1. ба андозаи як литр. 2. як литр–як литр: **яклитрӣ шир додан**.

ЯКЛУНҶА **یک‌لنجه** яктарафа овезон шудан, бо як тарафи даҳон.

ЯКЛУХТ **یک‌لخت** 1. якпора, яккитъа, бутун, яктаркиба: **замини яклухт, санги яклухт**. 2. маҷмӯан, ҷамъан, ба қисмҳо тақсим накарда: **усули яклухт обёрӣ кардани пахта**. 3. кӯтара; **савдои яклухт** умдафурӯшӣ.

ЯКЛУХТГИР **یک‌لخت‌گیر** кӯтарахар (*дар хариду фурӯш, савдо*).

ЯКЛУХТӢ **یک‌لختی** бутунӣ, якҷоягӣ, яктаркибӣ.

ЯКЛУХТФУРӮШ **یک‌لخت‌فروش** кӯтарафурӯш, умдафурӯш.

ЯКЛУХТФУРӮШӢ **یک‌لخت‌فروشی** кӯтарафурӯшӣ, умдафурӯшӣ.

ЯКЛУХТХАРАНДА **یک‌لخت‌خرنده** кӯтара харидкунанда.

ЯКМАЗҲАБ **یک‌مذهب** дар пайравии як дин будан, фақат ба як дин мӯътақид будан.

ЯКМАҚОМӢ **یک‌مقامی** *мус*. яковоза.

ЯКМАНӢ **یک‌منی** ба вазни як ман, ба миқдори як ман; **ҷоми якманӣ** қадаҳи калон, ки як ман(900 г) май ҷой мегирад.

ЯКМАРОМ **یک‌مرام** якзайл, якхела, оҳанги якнавохти якранга; дилгиркунанда, дорои ҳадафи ягона.

ЯКМЕТРА **یک‌متره** он чи як метр дарозӣ дорад; ба андозаи як метр.

ЯКМЕТРӢ **یک‌متری** як метр-як метр: **якметрӣ буридан** (*мас., ресмонро*).

ЯКМИЗОН **یک‌میزان** *ниг.* **якнавохт**.

ЯКМИЛА **یک‌میله** нисбат ба милтиқ ва туфанге гӯянд, ки як мил дорад.

ЯКМОЛ **یک‌مال** ба як андоза молишхӯрда.

ЯКМОҲА **یک‌ماهه** ба муддати як моҳ, як моҳ вақтро гузаронида: **бачаи якмоҳа**, **хӯроки якмоҳа**, **якмоҳа рафтан**.

ЯКМОҲАГӢ **یک‌ماهگی** дар даврае, ки якмоҳа буд; муддат ва мӯҳлати як моҳ дошта.

ЯКНАВОХТ **یک‌نواخت** якхела, якоҳанг.

ЯКНАВОХТӢ **یک‌نواختی** якоҳанг будан, якхелагӣ, доимӣ дар як маром қарордошта.

ЯКНАВЪӢ **یک‌نوعی** якхела, ба ҳам монанд будан.

ЯКНАСАҚ **یک‌نسق** якхела, ба як тартиб, якнавъ;

асарҳои якнасақ.

ЯКНАФАРА یکنفره *ниг.* **яккаса**.

ЯКНАФАРӢ یکنفری *ниг.* **яккасӣ**.

ЯКНИКОҲӢ یکنکاحی *ниг.* **якканикоҳӣ**.

ЯКНИШЕБА یکنشیبه болопӯши бино, ки як тараф нишеб дорад.

ЯКОВОЗА یکآوازه бо як овоз хондашаванда: **суруди яковоза**.

ЯКОҲАНГ یکآهنگ якнавохт, якхела.

ЯКОҲАНГӢ یکآهنگی якнавохтӣ, якхелагӣ (-и оҳанг).

ЯКОШЁНА یکآشیانه иборат аз як ошён, якқабата: **бинои якошёна**.

ЯКОЯК یکایک 1. якто-якто, яке аз паси дигаре, як ба як. 2. аз як сар, сар то сар, тамоман.

ЯКПАЛЛАГӢ یکپلّگی *бот.* растаниҳои якпаллагӣ.

ЯКПАРДАГӢ یکپردگی нисбат ба намоишномае, ки аз як парда (намоиш) иборат аст.

ЯКПАҲЛУ یکپهلو 1. ба як паҳлу, бо як паҳлу (*хобидан, дароз кашидан, ёзидан, истодан*). 2. *мач.* якрав, якраҳа.

ЯКПО یکپا он ки танҳо як пой дорад: чулоқ, маиб.

ЯКПОЗАГӢ یکپازگی иборат аз як поза, позааш якто, яккапоза: **плуги якпозагӣ**.

ЯКПОХСАГӢ یکپاخسگی иборат аз як қатор похса: **девори якпосхагӣ**.

ЯКПОРА یکپاره яклахт, яккитъа, якпорча.

ЯКПОРЧА یکپارچه 1. том, ягона, пурра. 2. яклухт, муттаҳид.

ЯКПОРЧАГӢ یکپارچگی ягонагӣ, муттаҳидӣ, муттафиқӣ.

ЯКПОЯ یکپایه 1. дорои фақат як поя, ба як поя қароргирифта: **мизи мудаввари якпоя**. 2. ба як пой; **якпоя истодан** *мач.* исрор кардан, сахт исрор кардан.

ЯКПУДА یکپوده як пуд (*тахм.* 16 кг) вазн дошта.

ЯКПУДӢ یکپودی ҳар баркаши як пуд.

ЯКПУЛА یکپوله ба арзиши як пул; тамоман беарзиш, ҳеч.

ЯКРАВ یکرو гарданшах, гапнодаро, инодкор.

ЯКРАВӢ یکروی гарданшахӣ, гапнодарой, инодкорӣ; **якравӣ кардан** а) гапнодарой кардан, инодкорӣ кардан; б) исрор кардан, истодагарӣ кардан (*барои гузаронидани гапи худ, кори худ*).

ЯКРАВОНА یکروانه якравӣ кардан, гапнодарой кардан; якрав, гапнодаро.

ЯКРАҚАМА یکرقمه *риёз.* адади воҳид, шумораи аз 1 то 9.

ЯКРАНГ یکرنگ 1. ба як ранг, дорои як хел ранг: **куртаи якранг**. 2. якхела, бо як тарзу намуд, баробар, якнасақ.

ЯКРАНГА یکرنگه *ниг.* **якранг** 1.

ЯКРАНГӢ یکرنگی 1. якхелагӣ, яктарзӣ, якнамудӣ, якнавохтӣ. 2. монандӣ, набудани махсусият ва фарқият. 3. ҳамраъйӣ, ҳамфикрӣ, ҳамкорӣ.

ЯКРАҲА یکرهه исроркор, гарданшах, гапнодаро.

ЯКРАҲАГӢ یکرهگی 1. якравӣ, саркашӣ, гарданшахӣ. 2. исрор, истодагарӣ, қатъият, суботкорӣ.

ЯКРАЪЙ یکرأی 1. устувор дар раъй ва ақидаи худ, принсипнок. 2. исроркор, якрав.

ЯКРАЪЙӢ یکرأیی 1. ягонагии фикр дар масъалае, якдилӣ. 2. устуворӣ дар ақидаи худ, принсипнокӣ.

ЯКРОН I یکران 1. аспи сурхранги ёлу думаш сафед; аспи хуб ва хушнамуд. 2. яктарафа, якпаҳлу; **якрон нишастан** болои асп қадре кач шуда бо ғурур нишастан.

ЯКРОН II یکران *варз.* як тарзи гӯштингирии тоҷикӣ.

ЯКРӮ یکرو 1. яктарафа; **матои якрӯ** матое, ки як тарафаш нақшу нигор дорад. 2. якпаҳлу, яктарафа. 3. якақида, пайрав ва содиқ ба як фикру ақидаи муайян.

ЯКРӮЗА یکروزه 1. ба муддати (тӯли) як рӯз; **борони садрӯза - офтоби якрӯза** (*мақ.*). 2. барои як рӯз: **хӯроки якрӯза, якрӯза рафтан**. 3. *мач.* бебақо, ноустувор, тезгузаранда; кай-

фияти якрӯза.

ЯКРӮЗӢ یکروزی як рӯз–як рӯз; ҳар кас як рӯз: **якрӯзӣ истироҳат кардан**.

ЯКРӮӢ یکروئی самимият, рӯирост; ҳақгӯӣ, росткорӣ.

ЯКРӮЯ یکرویه 1. яктарафа, ба якпаҳлу. 2. рост, ошкор. 3. *ниг.* **якрӯ**.

ЯКСАВОР یکسوار танҳосавор, савори танҳо.

ЯКСАВОРА یکسواره *ниг.* **яксавор**.

ЯКСАВТӢ یکصوتی яковоза, якнавоӣ.

ЯКСАР یکسر 1. ҳама, ҳамагӣ, ҷумла. 2. сар то сар, ҳама ҷо. 3. ҳамеша, доимо, пайваста, мудом; **аз яксар** аз сар то охир, аз аввал сар карда.

ЯКСАРА یکسره якбора; ҳамагӣ, сар то сар; **чигит яксара неш зада баромад**.

ЯКСАРӢ یکسری тамоман, пурра.

ЯКСАФ یکصف ҳамсаф; иттиҳод; **яксаф шудан** ҳамрадиф шудан, муттаҳид гаштан.

ЯКСОАТА یکساعته ба муддати як соат: **суханронии яксоата**, **танаффуси яксоата, кори яксоата**.

ЯКСОАТӢ یکساعتی як соат-як соат ҷудо шуда, ҳар кас як соат: **яксоатӣ дам гирифтан**.

ЯКСОЛА یکساله 1. ба синни як сол: **бачаи яксола**. 2. давоми як сол, ба муддати як сол: **хизмати яксола**.

ЯКСОЛАГӢ یکسالگی яксола будан: **синни яксолагӣ**.

ЯКСОН یکسان 1. якхел, бефарқ, баробар, мусовӣ. 2. якхела, монанд; **ба замин (хок) яксон кардан** несту нобуд кардан.

ЯКСОНӢ یکسانی якхелагӣ, баробар будан бо чизе.

ЯКСОХТ یکساخت сохташ монанд ва якхела.

ЯКСУТУНА یکستونه биное, ки дар як сутуни асосӣ қарор дорад.

ЯКСУХАН یکسخن якқавл, якзабон, устуворӣ дар қавлу аҳд.

ЯКСУХАНӢ یکسخنی дар қавлу аҳд устувор будан, якзабон будан.

ЯКСӮ(Й) یکسو(ی) як тараф, дар як канор; **яксӯй ниҳодан** бартараф кардан, дур кардан; **яксӯй шудан** барканор шудан, ҳазар кардан, дур шудан.

ЯКСӮМА یکسومه *кҳн.* пуле, ки аз як сӯм иборат аст; чизе ки арзишаш баробари як сӯм аст.

ЯКСӮЯ یکسویه ба як сӯ, ба як тараф ба як паҳлӯ майлкарда: **яксӯя шудан**.

ЯКТА یکته *гуфт., ниг.* **якто**; яктаву ягона; яктанимта; **якта-якта** ҷудо-ҷудо, алоҳидаалоҳида, як-як: **якта-якта гап задан**, **якта-якта қадам гузоштан**.

ЯКТАБАҚА یکطبقه дорои як табақа: **дари (дарвозаи) яктабақа**.

ЯКТАБАҚӢ یکطبقی як табақ-як табақ; **ба ҳар кас яктабақӣ**.

ЯКТАГӢ یکتگی *гуфт., ниг.* **яктогӣ**.

ЯКТАК//ЯКТАГ//ЯКТАҲ یکتک//یکتگ//یکته ҷомаи беостар, хилъат.

ЯКТАН یکتن муттаҳид, муттафиқ: **яктану якҷон**.

ЯКТАНА یکتنه танҳо, якка, ба танҳоӣ.

ЯКТАРАФА یکطرفه якпаҳлу, якрӯя; **масъаларо яктарафа кардан** ҳал кардан масъалаеро, ба як қарор омадан (*дар бораи чизе*); **яктарафа рафтор кардан** танҳо як тарафи масъалаеро ба эътибор гирифта қарор баровардан, тарафи якеро гирифтан; **яктарафа шудан** ҳал шудан, бартараф шудан (-и баҳсе, муноқишае…).

ЯКТАРАФАГӢ یکطرفگی дар як тараф қарор гирифтан, як тарафро гирифтан, ҷонибдори як тараф будан.

ЯКТАРАФӢ یکطرفی *ниг.* **яктарафагӣ**.

ЯКТАҲ یکته *ниг.* **яктак**.

ЯКТАҲКУРТА یکته‌کرته яктаҳе, ки ба даруни вай мисли гиребони курта гиребоне дӯхта мешуд, ин гиребонро кушода мондан ё тугма кардан мумкин буд, агар бо тугма баста шавад, монанди пӯшидани курта аз зери яктак менамуд.

ЯКТАҲПӮШ یکته‌پوش он ки дар тан яктаҳ дорад.

ЯКТИНА یکتینه *кҳн.* воҳиди хурдтарини пулӣ

дар давраи Шуравӣ, воҳиди хурдтарини пули Россия (копейка); он чи қурби як тинро дорад.

ЯКТИНӢ یکتینی 1. пуле, ки як тин арзиш дорад. 2. як тин-як тин, ба қимати як тин.

ЯКТИРА یکتیره нисбат ба аслиҳа: **милтиқи яктира**.

ЯКТО یکتا 1. як адад, фард, якто. 2. ягона, сара, беназир; **дурри якто** марвориди калон; **якто-якто** *ниг.* **як-як**; **якто-якто номбар кардан**.

ЯКТОГӢ یکتاگی якто-якто, як-як, паси ҳам.

ЯКТОДИЛ یکتادل софдил, бекина, бекудурат.

ЯКТОЗ یکتاز бадав, саросема, таъҷилӣ.

ЯКТОЙ یکتایی якто-якто, ба ҳар кас якто.

ЯКТОПАРАСТ یکتاپرست он ки Худои ягонаро мепарастад, монотеист.

ЯКТОПАРАСТӢ یکتاپرستی равия ё дини яккахудоӣ, монотеизм.

ЯКТОРА یکتاره 1. иборат аз тор (мӯй); ресмони борик. 2. якнӯг, якнӯга.

ЯКУМ یکم 1. аввалини ҳар чиз дар муайян кардани тартиби он; нахуст, аввал: **бори якум**, **ошёнаи якум**, **синфи якум**, **қатори якум**. 2. хубтарин, беҳтарин, баландтарин; **навъи якум**, **ҷои якум**, **ҷои якумро гирифтан**. 3. аввал, сараввал; **якум ин ки** аввал ин ки; **якум шудан** аввалин шудан, ҷои аввалро гирифтан.

ЯКУМИН یکمین 1. нахустин, аввалин: **якумин бор**; **якумин шуда** аввалин шуда, нахустин шуда. 2. аз ҳама беҳтар, аз ҳама хубтарин: **якумашро интихоб кардан**.

ЯКУМИНДАРАҶА یکمین‌درجه дараҷаи якум, дараҷаи аввал, бисёр нағз.

ЯКУМРА یک‌عمره *ниг.* **якумрӣ: ҳабси якумра**.

ЯКУМРӢ یک‌عمری ба як умр, барои тамоми умр: **нафақаи якумрӣ**; **рафиқи якумрӣ**.

ЯКУНИМ یک‌ونیم як чизи пурра ва боз нисф аз яктои дигар, киифодаи риёзиаш чунин аст: 0,5 ё ½.

ЯКУНИММЕТРА یک‌ونم‌متره он чи 1 метру 50 сантиметр бошад, 150 сантиметр.

ЯКУНИММОҲА یک‌ونیم‌ماهه он ки ва он чи, ки ба таваллуд ва ё пайдоишаш якуним моҳ пур шуда бошад.

ЯКУНИМРӮЗА یک‌ونیم‌روزه он чи ки мӯҳлаташ якуним рӯз шуда бошад (*ё аст*).

ЯКУНИМСОЛА یک‌ونیم‌ساله он ки ва он чи ба таваллуд ва ё пайдоишаш якуним сол пур шуда бошад.

ЯКУНИМФОИЗА یک‌ونیم‌فائضه он чи таркибашро якуним фоиз чизи муҳим ташкил диҳад.

ЯКФАЗА یکفزه нисбат ба барқ, ки як фазаи муқаррарӣ 220 волтро ташкил медиҳад.

ЯКФИКРӢ یک‌فکری *ниг.* **ҳамфикрӣ.**

ЯКХЕЛА یک‌خیله яксон, ҳамсон; якзайла, якшакл, ҳамнавъ, ҳамшакл; монанд, шабеҳ.

ЯКХЕЛАГӢ یک‌خیلگی якхела будан, ҳамшаклу монанд будан.

ЯКХЕЛӢ یک‌خیلی *ниг.* **якхелагӣ**.

ЯКХОНАГӢ یک‌خانگی *ниг.* **якҳуҷрагӣ**.

ЯКХУДОӢ یک‌خدایی *ниг.* **яктопарастӣ**.

ЯКХОНАНОК یک‌خانه‌ناک *гуфт.,* иборат аз як хона, якхонагӣ.

ЯКҲИҶОӢ یک‌هجایی *грам.* иборат аз як ҳиҷо.

ЯКҲУҶРАГӢ یک‌هجرگی хонае, ки барои як нафар одам ё як оилаи фақат аз зану шавҳар иборатбуда пешбинӣ шудааст.

ЯКЧАНД یک‌چند як миқдор, чанде, чандин: **якчанд рӯз пеш**, **якчанд сол пеш**, **якчанд воқеаи аҷоиб**, **ба якчанд ҳазор мерасад** ба чандин ҳазор мерасад.

ЯКЧАНДВАҚТА یک‌چندوقته вақти на чандон тӯлонӣ, муваққатан.

ЯКЧАНДКАРАТА یک‌چندکرته ду-се маротиба, якчанд бор, чандин карат.

ЯКЧАНДСОАТА یک‌چندساعته барои ду-се соат, тахминан вақти аз ду то панҷ соат.

ЯКЧАНДСОАТӢ یک‌چندساعتی ба ду–се соатӣ ҷудошуда.

ЯКЧАНДТА یک‌چندته *ниг.* **якчандто**.

ЯКЧАНДТАГӢ یک‌چندتگی тахминан се-чорто-се-чорто.

ЯКЧАНДТО یکچندتا *шумораи ками номаълум,* чандто, чанд нафар.

ЯКЧАРХА یکچرخه якчархдор, дорои як чарх: **аробаи дастии якчарха**.

ЯКЧАШМА یکچشمه он ки танҳо як чашмаш солим аст; **шаҳри якчашма равӣ**, **якчашма шав** (*мақ.*) *дар ҳолати худро ба шароит мувофиқ кардан гуфта мешавад.*

ЯКҶИЛДА//ЯКҶИЛДӢ یکجلده//یکجلدی иборат аз як ҷилд, ҳаҷман дар як ҷилд.

ЯКҶИНС یکجنس аз якҷинс, якнавъ, якхел.

ЯКҶИНСА یکجنسه *биол.* иборат аз як ҷинс, якхела.

ЯКҶИНСӢ یکجنسی 1. *биол.* аз ҷиҳати ҷинс якхела. 2. якхелагӣ, якнавъӣ.

ЯКҶИҲАТ یکجهت 1. розӣ, мувофиқ. 2. ҳамфикр, дӯст, рафиқ, яксамт, ба як тараф.

ЯКҶИҲАТӢ یکجهتی розигӣ, мувофиқатӣ, муттаҳидӣ, дӯстӣ.

ЯКҶО یکجا ҳама бо ҳам; муттаҳид, якдилу якҷон, якҷоя.

ЯКҶОӢ یکجایی якҷоя, якҷояшуда, ҷамъшуда, маҷмӯъ.

ЯКҶОН یکجان *маҷ.* якдил, муттаҳид: **якдилу якҷон будан.**

ЯКҶОНИБА یکجانبه яктарафа, нопурра, ғайримунсифона: **якҷониба баҳо додан**.

ЯКҶОЯ یکجایه 1. бо ҳам, дар як ҷо: **якҷоя кор кардан**. 2. дар якҷо, якбора, ҷамъан. 3. якшуда, муттаҳидшуда; **якҷоя кардан** як кардан, ҷамъ кардан; **якҷоя шудан** ҷамъ шудан, муттаҳид гаштан.

ЯКҶОЯГӢ یکجایگی ҳамакаса, ҳама якбора; ҳамроҳ бо дигарон; **дар якҷоягӣ бо...**

ЯКҶОЯКУНАНДА یکجایه‌کننده ҳама кас ё ҳамаи чизҳоро бо ҳам якҷо кунанда; муттаҳидкунанда, он чи ё он ки ҳамаро бо ҳам меорад.

ЯКҶОЯШАВӢ یکجایه‌شوی бо ҳам муттаҳид шудан, дар як ҷо ҷамъ шудан.

ЯКҶӮР یکجور якхела, яксохт, якшакл.

ЯКШАБӢ یکشبی як шаб-як шаб, ҳар кас як шабӣ: **якшабӣ посбонӣ кардан**.

ЯКШАВӢ یکشوی як шудан, иттиҳод кардан, муттаҳид гаштан.

ЯКШАКЛА یکشکله *ниг.* **якхела**.

ЯКШАКЛӢ یکشکلی якхелагӣ, ҳамшакл.

ЯКШАНБЕ یکشنبه номи рӯзи охири ҳафта, ки пас аз шанбе меояд.

ЯКШАНБЕГӢ یکشنبگی *мансуб ба* **якшанбе**.

ЯКШОХА یکشاخه 1. дорои як шох, чизе ки як шох дорад. 2. ба як сӯ моилшуда, яктарафа, каҷ гузошташуда (*доир ба* каллапӯш).

ЯҚА یقه *ниг.* **яха**.

ЯҚЗОН *а.* یقظان бедор, ҳушёр.

ЯҚИН *а.* یقین 1. дониши дақиқ дар бораи чизе, чизи возеҳ ва собитшуда; бешубҳаву гумон. 2. бегуфтугӯ, бечунучаро, ҳатман; **ба яқин** бе ҳеҷ шубҳа, бе хато, аниқ; **яқин гаштан** равшан шудан, итминон пайдо шудан; **яқин доштан** бовар кардан, боварӣ ҳосил кардан; **яқин донистан** боварӣ ҳосил кардан, хуб дониста гирифтан; **яқин кардан** бовар кардан, итминон пайдо кардан; **яқин ҳосил кардан** боварӣ ҳосил кардан, итминон пайдо кардан; **яқин ҳосил шудан** боварӣ пайдо шудан, эътимод пайдо гаштан.

ЯҚИНАН *а.* یقیناً бешубҳа, бо боварии комил, комилан дуруст, бо эътимоди муайян.

ЯҚИНӢ یقینی дурустӣ, эътимоднокӣ, боитминонӣ.

ЯҚТИН *а.* یقطین *бот.* растание, ки танаи дарози дар рӯи замин паҳну густурда дорад, аз қабили бодиринг ва каду.

ЯЛ یل *кит.* паҳлавон, далер, шуҷоъ.

ЯЛА یله кушода, боз; **яла кардан** кушодан, боз кардан; **яла шудан** кушода шудан; **даҳон яла шуда мондан** *маҷ.* сахт ҳайрон шудан.

ЯЛАВ یلو *гуфт.* байрақ, ливо.

ЯЛАГАРД یله‌گرد дар тирамоҳ, баъд аз ғундоштани ҳосил ба заминҳои кишт барои чаро сар додани ҳайвонот.

ЯЛАҚҚОС یلقّاس *калимаи тасвирӣ* якбора тофтани чизи дурахшон ва шаффоф: **ялаққос задан**.

ЯЛАҚҚОСӢ یلقّاسی дурахшон, шаффоф, ҷилодиҳанда.

ЯЛАҚ-ЯЛАҚ يلقيلق *калимаи тасвирӣ* паси ҳам ҷило дода тофтани чизҳои дурахшон.

ЯЛАЛӢ//ЯЛЛАЛӢ يللى овоз ё бонгу фарёде, ки дар ҳолати хушӣ, айшу ишрат ва кайфу сафо баровларда мешавад; **ялалӣ ялло** *ниг.* **ялла-ялло**; ◊ **аз ялалӣ во кардан** тарк кардани айшу ишрат.

ЯЛАМА *т.* يلمه *хӯр., гуфт.* 1. хӯроки биринҷӣ назар ба мастоба ғафстар. 2. *маҷ.* одами суст.

ЯЛАНГ يلنگ *гуфт.* замини кушоди холӣ аз иморат ва кишт; **яланг-яланг гаштан** *гуфт.* беҳуда ва бекор гаштан.

ЯЛАНГӢ يلنگى *ниг.* **яланг**; **ҷои ялангӣ** майдони кушод.

ЯЛДАРРОС يلدرّاس *калимаи тасвирӣ* дурахш, ҷило, тобиши чизҳои шаффоф: **ялдаррос задан**, **ялдаррос кардан**.

ЯЛДАР-ЯЛДАР يلدريلدر *калимаи тасвирӣ* ҷило, дурахш, тобиши такрории чизҳои шаффоф; **ялдар-ялдар кардан** дурахшидан, ҷило додан.

ЯЛДО يلدا шаби аз ҳама дарозтарини сол, ки ба шаби 22 декабр рост меояд: **шаби ялдо**.

ЯЛЛА-ЯЛЛО يلّه‌يلاّ 1. нақароти сурудҳои халқӣ; сурудхонии вақтхушона. 2. кайфу сафо (*бо суруд*); **ялла-ялло карда гаштан** кайф карда фориғболона гаштан.

ЯЛМОҒУЗ يلماغز *гуфт.* 1. ҷонвари афсонавии пурхӯри носер. 2. *маҷ.* одами бад, ки мисли он чизи афсонавӣ носер бошад.

ЯЛОҚ *т.* يلاق *гуфт.* зарфи кӯҳна ё кафида, ки дар он ба саг хӯрок медиҳанд.

ЯЛТАР-ЯЛТАР يلتريلتر *ниг.* **ялдар-ялдар**.

ЯЛТИ يلتِ *гуфт.* якбора, ногоҳ: **ялти карда нигаристан** ногоҳ бо дурахши якбораи чашм нигаристан.

ЯЛТИРОС يلتيراس *ниг.* **ялтос**.

ЯЛТОС يلتاس дурахш, ҷило ва тобиши чизҳои шаффоф, ки чашмро мебарад: **ялтос задан, ялтос кардан**.

ЯЛТОСӢ يلتاسى дурахшанда, ҷилодор.

ЯЛТУР-ЮЛТУР يلتريولتر *ниг.* **ялдар-ялдар**.

ЯМ *а.* يم *кит.* баҳр.

ЯМАНӢ يمنى *мансуб ба* **Яман**; **ақиқи яманӣ** а) ақиқи машҳур, ки аз Яман меоваранд; б) *киноя аз* лаби маҳбуба; **бурди яманӣ** як навъ матои хатдор, ки аз Яман меоваранд; **теғи яманӣ** шамшери аълосифат, ки дар Яман месохтанд.

ЯМИН *а.* يمين *кит.* дасти рост; тарафи дасти рост; **ямину ясор** тарафи росту чап.

ЯМИНАН *а.* يميناً дар тарафи рост қарор дошта, дар тарафи рост буда.

ЯМОҚ *т.* يماق порчае, ки ба чизҳои дарида ва порашуда дӯхта мешавад; пина, васла, дарбеҳ; **ямоқ кардан** дӯхтан, дарбеҳ монда дӯхтан; **ин ба вай ямоқ ҳам намешавад** *маҷ.* ин дар назди вай тамоман ночиз ва нотавон аст.

ЯМОҚДОР يماقدار ҳар чизи боямоқ, чизе ки ба вай ямоқ андохта шуда бошад.

ЯМОҚДӮЗ يماقدوز он ки ба чизи дарида ямоқ медӯзад, пинадӯз, дарбеҳандӯз.

ЯМОҚДӮЗӢ يماقدوزى амал ва шуғли ямоқдӯз.

ЯМОҚИН يماقين *ниг.* **ямоқдор**.

ЯМОҚӢ يماقى ямоқдор, дарбеҳдор.

ЯМОҚНОК يماقناک *ниг.* **ямоқдор**.

ЯМОН *а.* يمان *кит.* дурахшанда, тобанда.

ЯМОНӢ يمانى *ниг.* **яманӣ**.

ЯНВАР ينور номи моҳи якуми солшумории милодӣ.

ЯНГА *т.* ينگه зани бародар, амак ва тағо; келин (*нисбат ба хешони шавҳар, ки дар синну сол калон бошад*).

ЯНТОҚ ينتاق *бот.* гиёҳест майдабарги хордор, ки бештар дар биёбонҳо мерӯяд, хори уштурхӯр: **ба уштур янтоқ даркор бошад, гарданашро дароз мекунад** (*мақ.*).

ЯНТОҚЗОР ينتاقزار замине, ки дар он бештар янтоқ мерӯяд.

ЯНТОҚФУРӮШ ينتاقفروش он ки янтоқ мефурӯшад, янтоқкаш.

ЯНТОҚФУРӮШӢ ينتاقفروشى касбу амали янтоқфурӯш.

ЯПОН يپان мардуми аслии Япония.

ЯПОНӢ یپانی *мансуб ба* **япон**: **забони японӣ**.

ЯРА یره *гуфт.* захм, ҷароҳат; **яраи афғонӣ** *тиб.* пашшахӯрд(а).

ЯРАДОР یره‌دار захмдор; маҷрӯҳ, он ки ҷароҳат бардоштааст; ярадор шудан дар ҷанг ё ҳодисае захмдор шудан, захм бардоштан, ҷароҳат бардоштан.

ЯРАҚОН *т.* یره‌قان *тиб.* касалии зардча, зардпарма.

ЯРАҚОНӢ یره‌قانی зардшуда, зардчашуда; **ярақонӣ шудан** *киноя аз* хазон шудан.

ЯРҒОҚ *т.* یرغاق *гуфт.* пашмаш рехта пӯсташ намудоршуда: **пӯстини ярғоқ**.

ЯРҒУ *т.* یرغو *кит.* 1. ҳукм, фармон. 2. шикоят, даъво, арзу дод. 3. мусодираи молу мулки касе ҳамчун ҷазо.

ЯРҒУЧОҚ *т.* یرغوچاق *гуфт.* ӯғурчоқ, ҳовани кӯчак.

ЯРД *англ.* یرد воҳиди андозаи дарозӣ дар баъзе кишварҳо баробари 91,5 см.

ЯРЛИҒ *т.* یرلیغ *ниг.* **ярлиқ**.

ЯРЛИҚ *т.* یرلیق 1. *таър.* фармони подшоҳӣ. 2. фармон барои додани мансаб, рутба, номаи фахрӣ, номаи имтиёз *ва г.* 3. тамғаи мол, ки дар он таърих, навъ, миқдор ва нархаш навишта мешавад, ярлиғ.

ЯРЛИҚДОР یرلیق‌دار *кит.* он ки аз хон мансаб ё номаи имтиёзе гирифтааст.

ЯРМА یرمه ғалладонаи нимкӯфти муқашшар: **оши ярма**, **ярмаи қӯноқин**.

ЯРМАРКА *р.* یرمرکه бозори калон, ки барои намоиш ва фурӯхтани молҳо дар вақтҳои муайян ташкил карда мешавад, бозори фурӯши чизе: **ярмаркаи маҳсулоти кишоварзӣ**.

ЯРОВУЛ *т.* یراول қисми пешоҳанг ва посбонии лашкар.

ЯРОҚ *т.-м.* یراق *ниг.* **силоҳ**.

ЯРОҚБАДАСТ یراق‌بدست *ниг.* **силоҳбадаст**.

ЯРОҚБАРДОР یراق‌بردار *кҳн.* дар гузашта дар кишварҳои Ғарб паҳлавонони номӣ барои аслиҳабарӣ бо худ одами махсус доштанд; *ниг.* **силоҳбардор**.

ЯРОҚДОР یراق‌دار *ниг.* **силоҳдор**.

ЯРОҚДОРӢ یراق‌داری *ниг.* **силоҳдорӣ**.

ЯРОҚНОК یراق‌ناک *ниг.* **мусаллаҳ**.

ЯРОҚНОКӢ یراق‌ناکی *ниг.* **силоҳдорӣ**.

ЯРОҚПАРТОӢ یراق‌پرتایی *ниг.* **силоҳпартоӣ**.

ЯРОҚСОЗ یراق‌ساز силоҳсоз.

ЯРОҚСОЗӢ یراق‌سازی *ниг.* **силоҳсозӣ**.

ЯРОҚФУРӮШ یراق‌فروش *ниг.* **силоҳфурӯш**.

ЯРОҚФУРӮШӢ یراق‌فروشی *ниг.* **силоҳфурӯшӣ**.

ЯРОҚҶАЛЛОБ یراق‌جلّاب *ниг.* **силоҳфурӯш**.

ЯРОҚҶАЛЛОБӢ یراق‌جلّابی *ниг.* **силоҳфурӯшӣ**.

ЯРЧ یرچ фурӯравии теппа ё ҷарии лаби дарё дар вақти заминларза ё боронгарӣ.

ЯРЧӢ یرچی *мансуб ба* **ярч**.

ЯСАВ *т.* یسو *кҳн.* қатор, тартиб (*истилоҳи аскарӣ*).

ЯСАВУЛ//ЯСОВУЛ *т.* یسول//یساول *таър.* хидматгори дарбори амир, ҳоким ва мансабдори калон, ки чӯб ва яроқ гирифта тартиб нигоҳ медошт ва дар сафар ҳамроҳӣ мекард.

ЯСАВУЛБОШӢ//ЯСОВУЛБОШӢ یسول‌باشی//یساول‌باشی *таър.* сардори ясавулон дар дарбори амир ва ҳокимон.

ЯСИР *а.* یسیر *кит.* саҳл, осон.

ЯСИРАК یسیرک яке аз воҳидҳои хурди ченаки вазн.

ЯСО *а.* یسا *кҳн.* ҷазо, қассос.

ЯСОВУЛ *т.* یساول *ниг.* **ясавул**.

ЯСОВУЛБОШӢ *т.* یساول‌باشی *ниг.* **ясавулбошӣ**.

ЯСОВУЛӢ یساولی *кит.* бахшиши махсуси хурд, хизматонаи ясавулон, умуман инъоми ночиз.

ЯСОВУЛХОНА یساول‌خانه *таър.* постгоҳ, хонача барои осоиши ясавулон.

ЯСОҚ *т.* یساق *кҳн.* қоида, қонун, тартиб; **чӯби ясоқ** чӯби ҷазо, чӯбе, ки бо он гунаҳкорро ҷазо медиҳанд.

ЯСОҚӢ *т.* یساقی *кит.* аскарбача, ҷанговари ҷавон.

ЯСР *а.* یسر *кит.* чап, тарафи чап.

ЯСОР *а.* يسار *кит.* тарафи дасти чап.

ЯСОРАН *а.* يساراً аз тарафи чап қароргирифта.

ЯТИМ *а.* يتيم 1. бачаи бепадару бемодар, сағир; **ятим кардан** аз падару модар маҳрум кардани кӯдак; **ятим мондан** бе падару модар мондан. 2. *кҳн.* хидматгори корҳои кишоварзӣ, ки солона ё моҳона нигоҳ дошта мешуд, батрак.

ЯТИМАК يتيمک ятимбача, ятимча.

ЯТИМБАЧА يتيم‌بچه 1. бачае, ки ятим аст, ятимак. 2. батракбача, хидматгорбача.

ЯТИМДОР يتيم‌دار *кҳн.* беваи кӯдакдор.

ЯТИМДУХТАР يتيم‌دختر духтари бе падару модар калоншуда.

ЯТИМӢ يتيمی 1. бепадару бемодар будан, сағирӣ. 2. ятим шуда кор кардан, хидматкорӣ, батракӣ.

ЯТИММОНДА يتيم‌مانده он ки падар ё модар ва ё ҳар дуяш вафот карданд.

ЯТИМОНА يتيمانه монанди ятим: **дар вазъияти ятимона**.

ЯТИМПАРВАР يتيم‌پرور ғамхори ятим.

ЯТИМХОНА يتيم‌خانه 1. *кҳн.* паноҳгоҳи ятимон, хонаи нигоҳубини ятимон. 2. хидматгорхона, хонаи истиқомати батракҳои хидматгор дар ҳавлиҳои одамони доро.

ЯТИМШУДА يتيم‌شده *ниг.* **ятиммонда**.

ЯТИМЧА يتيمچه *ниг.* **ятимак**.

ЯТИМНАВОЗ يتيم‌نواز навозиши ятимон, меҳрубонӣ ва парастиши кӯдакони ятим.

ЯТОҚ *т.* يتاق посбонӣ, муҳофизат.

ЯТОҚДОР يتاق‌دار *кит.* посбон, нигаҳбон, посдор, муҳофиз.

ЯТОҚДОРӢ يتاق‌داری *кит.* посбонӣ, нигаҳбонӣ, посдорӣ.

ЯТОҚӢ يتاقی *кит.* посбон, муҳофиз, нигаҳбон.

ЯХ يخ оби аз шиддати хунукӣ басташуда, оби афсурда; **ях бастан (кардан)** а) ба ях табдил ёфтани об *ва г.*; б) бисёр хунук хӯрдан; **ях барин шудан** а) бисёр хунук шудан; б) ҳарорати гармиро гум кардан.

ЯХАК يخک 1. яхпора; яхи тунук. 2. як навъ ҳалво; **ҳалвои яхак**. 3. як навъ атр; **атри яхак**. 4. навъе аз себ.

ЯХБАНД يخبند яхбаста, яхгирифта (*аз шиддати хунукӣ*).

ЯХБАНДӢ يخبندی ях бастан, ях кардан (*аз шиддати хунукӣ*).

ЯХБАНДОН يخبندان шиддати сармои зимистон, ки ҳам чиз ях мебандад, яхбандие, ки ҳатто раҳҳо мисли шиша мегарданд.

ЯХБАСТА يخبسته *сифати феълии замони гузашта аз* **ях бастан**; яхкарда, ба ях табдилёфта, бо ях пӯшидашуда: **Уқёнуси яхбастаи шимолӣ**.

ЯХБАСТАГӢ يخبستگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* **яхбаста;** яхбандии умумӣ ва тӯлонӣ.

ЯХБОЗ يخباز он ки дар рӯйи ях бозӣ ё рақс мекунад.

ЯХБОЗӢ يخبازی амали яхбоз.

ЯХБУР يخبر 1. он ки кораш буридани яххост. 2. асбоби махсус барои буридану пора кардани ях.

ЯХБУРҶА يخبرجه ҷои шикастагии ях (*барои обгирӣ*); ҷои шикофи яхи рӯи ҳавз, дарё *ва г.*

ЯХДОН I يخدان сандуқи чармин, ки дар он ашёи гуногун нигоҳ дошта мешавад.

ЯХДОН II يخدان 1. ҷои нигоҳ доштани ях, анбори ях, яххона. 2. ҷиҳози махсус барои хунук нигоҳ доштани хӯрданиҳо, ки дар он дастгоҳи хунуккунанда шинонда шудааст, яхчол.

ЯХДОНДОР يخدان‌دار ҷой ва ё воситаи нақлиёт, ки бо яхдон муҷаҳҳаз гаштааст: **вагони яхдондор**.

ЯХДОР يخدار он чи дар таркибаш ях дорад, бо ях омехташуда.

ЯХЗАДА يخزده *сифати феълии замони гузашта аз* **ях задан**; сахт сармозада, яхбаста.

ЯХЗАДАГӢ يخزدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз* **яхзада**; яхкарда, сахт хунук зада.

ЯХИН يخين яхдор; бо ях пӯшондашуда, яхбаста:

қуллаҳои яхин.

ЯХЗОР یخزار *чугр.* ҷои бисёрии ях, ҷой ва макони ях, ҷойҳои саросар яхбаста, яхистон.

ЯХИСТОН یخستان ҷойҳои саросар бо ях пӯшидашуда, макони ях.

ЯХӢ یخی *мансуб ба* **ях**; **моҳиҳои яхӣ**.

ЯХКАРДА یخ کرده *ниг.* **яхбаста**: **оби яхкарда**, **замини яхкарда**.

ЯХКУНАК یخکنک 1. як қисми яхдон II, 2. 2. чиҳози махсус барои истеҳсоли ях.

ЯХКУНОНӢ یخکنانی *тарзи бавоситаи* **ях кардан**; ях кунонидан.

ЯХКӮБ یخ کوب 1. асбоби яхшиканӣ. 2. яхкӯбанда, шиканандаи ях.

ЯХКӮМА یخکومه *ниг.* **яхтӯда**.

ЯХКӮЧ یخ کوچ аз гармӣ об шуда ҳаракат карданипиряххо.

ЯХЛАХШАК یخلخشک *ниг.* **яхмола**.

ЯХМАЙДАКУНАК یخمیده کنک *ниг.* **яхкӯб**.

ЯХМАН(АК) یخمن//یخمنک *лаҳҷ.* растании буттагӣ, ки меваи хурди олуболумонанди сурхи туршак дорад.

ЯХМОЛ یخمال *ниг.* **яхмолак**.

ЯХМОЛА یخماله *ниг.* **яхмолак**.

ЯХМОЛАК یخمالک ба рӯи ях давида лағжида бозӣ кардан; ба пой асбоби яхмолакпарӣ баста рӯи ях давидан: **яхмолак паридан**, **яхмолак рафтан**.

ЯХМОЛАКБОЗӢ یخمالک‌بازی *ниг.* **яхмолак**.

ЯХМОЛАКПАРӢ یخمالک‌پری яхмолакбозӣ, рӯ-рӯи ях бозӣ кардан.

ЯХМОС یخماس хӯрдании мисли ях хунук, ки аз ширу шакар тайёр мекунанд, бастанӣ, ширях.

ЯХМОСФУРӮШ یخماس‌فروش он ки яхмос мефурӯшад.

ЯХМОСФУРӮШӢ یخماس‌فروشی 1. амал ва кори яхмосфурӯш. 2. ҷой ва макони фурӯши яхмос: **дӯкони яхмосфурӯшӣ**.

ЯХНӢ یخنی 1. гӯшти ҷӯшонида ё дар равған пухтаи сардшуда: **гӯшти яхнӣ**, **мурғи яхнӣ**. 2. ҷои хунук кардашуда, ҷои сард.

ЯХНОГИР یخناگیر он чи чизи моеъро аз ях кардан эмин медорад, зидди ях.

ЯХОБ یخاب 1. оби мисли ях хунук, оби бисёр хунук. 2. оби бо ях хунук кардашуда. 3. обе, ки дар баъзе ҷойҳо дар зимистон ба замини кишт медиҳанд: **яхоб додан**, **яхоб мондан**; **ба дил яхоб (оби хунук) задан** тамоман ноумед шудан.

ЯХОБА یخابه *ниг.* **яхоб**.

ЯХОБДОН یخابدان 1. ҷои яхоб, зарфи яхобандозӣ. 2. ниҳоят хунук, бисёр сард.

ЯХОБӢ یخابی меваи тар, ки дар тобистон дар ҷои хунук ва ё бо ях нигаҳ дошта мешавад.

ЯХОБМОНӢ یخاب‌مانی яхоб мондан, яхобдиҳӣ (*ба замини кишт*).

ЯХОБФУРӮШ یخاب‌فروش он ки яхоб мефурӯшад.

ЯХОБХӮРДА یخاب‌خورده замини дар зимистон об додашуда.

ЯХОЛУД یخ‌آلود махлут бо ях, омехта бо ях; он чи қисме аз он ях бастааст.

ЯХПАРАК یخ‌پرک *ниг.* **яхмолак**.

ЯХПАРЧА یخ‌پرچه яхреза, реза ва пораи ях.

ЯХПИР یخپیر яхҳои чандинсола, пиряхи дар муддати чандин солҳо ҳосилшуда дар кӯҳсори баланд; пирях, лозар.

ЯХПОРА//ЯХПОРЧА یخپاره//یخپارچه пораи ях, яхреза.

ЯХПӮШ یخ‌پوش ҷое, ки таги ях мондааст: **қуллаҳои яхпӯш**.

ЯХРАВ یخرو оби бо ях равон дар зимистон ё аввали баҳор.

ЯХРЕЗА یخ‌ریزه пораҳои майдаи ях.

ЯХСОЗӢ یخ‌سازی ях ҳосил кардан.

ЯХТАРОШ یخ‌تراش он ки ях метарошад.

ЯХТАРОШАК یخ‌تراشک асбоби тешамонанди дамаш аррашакл, ки бо он яхро тарошида реза мекунанд.

ЯХТЕША یخ‌تیشه яхзанак, яхмайдакунак.

ЯХТӮДА یخ‌توده дар баҳрҳои қутби шимол ҷамъ

ва ғарам шудани яххо.

ЯХХОНА یخخانه хоначаи зеризаминии сард, ки дар он чизҳои хӯроквориро аз вайрон шудан нигоҳ медоранд.

ЯХЧА یخچه 1. яхреза, яхпарча, жолаи яхин. 2. қабати тунуки яхи рӯи об.

ЯХЧАБАНДӢ یخچه‌بندی *ниг.* **яхбандӣ**.

ЯХЧОЛ یخچال таххонаи ниҳоят хунук, заминкани яхин; яхдон.

ЯХШИКАН یخشکن он чи яхро мешиканад, яхро шикофанда: **киштии яхшикан**.

ЯХШИКАНӢ یخشکنی яхро шикастан; қобилияти ях шикастан.

ЯХШОРА یخشاره фурӯравии ях.

ЯХШУДА یخشده ба ях табдилшуда: **газҳои яхшуда**.

ЯҲУД یهود *ниг.* **яҳудӣ**.

ЯҲУДИЯТ یهودیت расму оини яҳудиён, дини яҳудиён.

ЯҲУДӢ یهودی *мансуб ба* **халқи яҳудӣ**; банӣ Исроил, исроилӣ: **забони яҳудӣ**; **халқи яҳудӣ**.

ЯШБ یشب *ниг.* **яшм**.

ЯШК یشک дандони тез ва калони пешини ҳайвонҳои бузург ва даранда, ашк, ноб.

ЯШМ یشم як хел санги сафеди сабзтоби шаффофи гаронбаҳо, ки барои ороиши деворҳо ва сохтани асбобу зарфҳо истифода мешавад.

ЯШМИН یشمین *ниг.* **яшмӣ**: **пиёлаҳои яшмин**.

ЯШМӢ یشمی аз яшм сохташуда.

ЯШШИҚ *т.* یشّیق *гуфт.* гӯшти беравған, гӯшти моли хароб.

ЯЪНЕ *а.* یعنی *калимае, ки пеш аз ҷумла ё ибораи тафсилӣ меояд*: 1. маънояш ин аст ки..., маънои мақсудӣ ин аст ки; хулоса. 2. ба ҳамин тариқ, тавре ки маълум аст..., тавре ки дида мешавад.

ЯЪС *а.* یأس маъюсӣ, ғамгинӣ, ноумедӣ.

ЯЪСОВАР یأس‌آور маъюсиовар, андӯҳовар.

ЯЪСОМЕЗ یأس‌آمیز ноумед, маъюс.

ЯЪСУБ *а.* یعسوب маликаи занбӯри асал.

ЯЪСШИКАН یأس‌شکن *кит.* барҳамдиҳандаи ноумедӣ, аз дил барандаи ғаму андӯҳ.

ЯЪҚУБ *а.* یعقوب 1. кабк. 2. номи яке аз пайғамбарони банӣ-Исроил (яҳудиён), ки падари Юсуф буд.

ЯЪҚУБӢ یعقوبی 1. пайрави Яъқуб, пайрави мазҳаби яъқуб. 2. *маҷ.* меҳрубонӣ, дӯстдорӣ.

ЯЪҶУҶ *а.* یعجوج 1. дар ривоятҳо навъе аз махлуқот, ки Яъҷуҷу Маъҷуҷ низ мегӯянд ва бадкора ҳисоб меёбад. 2. қавме, ки аз сершуморӣ дар ҷанг мағлубнашаванда буда, гӯё Искандар барои лашкари онҳо садде сохта будааст.

ЯШМА یشمه пӯсти хоми сафед, ки бо даст молида пардоз мекунанд.

МИФТОҲИ ВОЖАҲОИ ФАРҲАНГ БО АЛИФБОИ АРАБИАСОСИ ТОҶИКӢ

مفتاح واژهای فرهنگ با الفبای عربی اساس تاجیکی

Алифбои арабиасоси тоҷикӣ ва ҳуруфи кириллии мутобиқи он

الفبای عربی اساس تاجیکی و حروف کریلّئ مطابق آن

آ	о	ذ	з	غ	ғ
ا	и,э,у,ӯ	ر	р	ف	ф
ب	б	ز	з	ق	қ
پ	п	ژ	ж	ک	к
ت	т	س	с	گ	г
ث	с	ش	ш	ل	л
ج	ҷ	ص	с	م	м
چ	ч	ض	з	ن	н
ح	ҳ	ط	т	و	в,у,ӯ
خ	х	ظ	з	ه	ҳ
د	д	ع	ъ	ی	и,е,й

آ،ا

آI о I
آII о II
آ(ی) о(й)
آب I об I
آب II об II
آبا обо
آباد обод
آبادکنی ободкунӣ
آبادان ободон
آبادانی ободонӣ
آبادانیدن ободонидан
آبادسازی ободсозӣ
آبادگر ободгар
آبادنشین ободнишин
آبادی ободӣ
آبآشنا обошно
آبان обон
آب انبار обанбор
آبانماه обонмоҳ
آبا оббо
آبائی обоӣ
آبباز оббоз
آب‌بازی оббозӣ
آب‌بازی‌داری оббозидорӣ
آببر оббар
آببرا оббаро
آببدل оббадал
آببرداشته оббардошта
آب‌بردار оббардор
آب‌برداری оббардорӣ
آببر оббур
آببرده оббурда
آببری оббурӣ
آببند оббанд
آببها оббаҳо
آب انباشت обанбошт
آب انجیر обанҷир
آب آورد обовард
آبپاش обпош
آبپر обпар
آبپاشک обпошак
آبپاشکبازی обпошакбозӣ
آبپاشی обпошӣ
آبپرتا(و) обпарто(в)
آبپیکر обпайкар
آبتازه обтоза
آبترازو обтарозу

آبتقسیمکنک обтақсимкунак
آبتلاشی обталошӣ
آبجو//آبجو обҷав//обиҷав
آبجواز обҷувоз
آبچوب обчӯб
آبخانه обхона
آبخاک обхок
آبخاکی обхокӣ
آبخواه обхоҳ
آبداده I обдода I
آبداده II обдода II
آبدرمانی обдармонӣ
آبدندان обдандон
آبدوستی обдӯстӣ
آبشش обшуш
آبشیب обшеб
آبشیشه обшиша
آبطلب обталаб
آبفروش обфурӯш
آبفروشی обфурӯшӣ
آبفشار//آبافشار
обфишор//обафшор
آبقند обқанд
آبکاست обкост
آبکدو обкаду
آبکرته обкурта
آبکش обкаш
آبکشت обкишт
آبکور обкӯр
آبگردش обгардиш
آبگرمکننده обгармкунанда
آبگوشتی обгӯштӣ
آبگون обгун
آبنبات обнабот
آبنگاری обнигорӣ
آبنما обнамо
آبنمک обнамак
آبهراس обҳарос
آبهراسی обҳаросӣ
آبورنگ обуранг
آبوتاب обутоб
آبوتابدهی обутобдиҳӣ
آبوتابیافته обутобёфта
آبورز обварз
آبورزی обварзӣ
آبوروغن обуравған
آبوهواسنجی обуҳавосанҷӣ
آبئیکت обйект
آبئیکتیو обйектив
آبئیکتیوانه обйективона
آبئیکتیوی обйективӣ

آبئیکتیویزم обйективизм
آبافکن обафкан
آبآلود оболуд
آبانداز обандоз
آباندازی обандозӣ
آباندام обандом
ابجبک обҷаббак
آبجهی обҷаҳӣ
آبجو(ی) обҷӯ(й)
آبجوش обҷӯш
آبجوشفروشی//آبجوشفروشی
обиҷӯшфурӯшӣ//обҷӯшфурӯшӣ
آب جوشانک обҷӯшонак
آب جوشان обҷӯшон
آب جوشانک обҷӯшонак
آبچه обча
آبچه‌کاری обчакорӣ
آبچه‌کار обчакор
آبچین обчин
آبچینک обчинак
آبخست//آبخوست обхаст//обхуст
آبخوار обхор
آبخواره обхора
آبخور обхӯр
آبخورده обхӯрда
آبخوره обхӯра
آبخورک обхӯрак
آبخوری обхӯрӣ
آبخیز обхез
آبخیزی обхезӣ
آبد II обид II
آبدار I обдор I
آبدار II обдор II
آبداری обдорӣ
ابداغ обдоғ
آبدان I обдон I
آبدان II обдон II
آبدزد обдузд
آبدرا обдаро
آبدزدک обдуздак
آبدزدی обдуздӣ
آبدست обдаст
آبدستان обдастон
آبدسته обдаста
آبدسته گردان обдастагардон
آبدستی обдастӣ
آبده обида
ابدهی обдиҳӣ
آبدو обдав
آبدوست обдӯст
آبدوغ обдӯғ

آبدوک обдавак
آبدیده обдида
آبران оброн
آبرانی обронӣ
آبراهه оброҳа
آبرز образ
آبرزآفری образофарӣ
آبرزناک образнок
آبرسانی обрасонӣ
آبرسیده обрасида
آبرفتار обрафтор
آبرنگ обранг
آبرهه обраҳа
آبرو обрав
آبرودار обрӯдор
آبرو(ی) обрӯ(й)
آبروبک обрӯба(к)
آبرومند обрӯманд
آبرومندی обрӯмандӣ
آبروناک обрӯнок
آبریز обрез
ابریزک обрезак
آبپز обпаз
آبزا обзо
آبزن обзан
آبسال обсол
آبسبز(ه) обсабз(а)
آبستن обистан
آبستنی обистанӣ
آبسنج обсанҷ
آبشار обшор
آبشارکنی обшоркунӣ
آبشتنگاه обиштангоҳ
آبشخور/آبشحو
обишхӯр//обишхар//обишхор
آبشسته обшуста
آبشناس обшинос
آبشناسی обшиносӣ
آبشونده обшаванда
آبشوی обшӯй
آبشوی обшавӣ
آبشیرینکن(ک) обширинкун(ак)
آبصافکنک обсофкунак
آبغلت обғалт
آبگاه обгоҳ
آبگذشته обгузашта
آبگرائی обгароӣ
آبگردان обгардон
آبگردانچه обгардонча
آبگرمکنک обгармкун(ак)
آبگری обгарӣ

آب گریز	обгурез
آب گریزی	обгурезӣ
آب گز	обгаз
آبگذر	обгузар
آبگذرانی	обгузаронӣ
آبگوشت	обгӯшт
آبگیر	обгир
آبگیرک	обгирак
آبگیری	обгирӣ
آبگینه	обгина
آبگینه خانه	обгинахона
آبگینه رنگ	обгинаранг
آبگینه گر	обгинагар
آبگینه‌حصار	обгинаҳисор
آبگینه‌گهر	обгинагуҳар
آبله	обила
آبله پا	обилапо
آبله دار	обиладор
آبله داری	обиладорӣ
آبله رو(ی)	обиларӯ(й)
آبله ریز	обиларез
آبله زار	обилазор
آبله زده	обилазада
آبله فرسا	обилафарсо
آبله گذرانی	обилагузаронӣ
آبله کوبی	обилакӯбӣ
آبلوج	облуҷ//обилуҷ
آبمان	обмон
آبمانی	обмонӣ
آبموری	обмӯрӣ
آبنابردار	обнобардор
آبنارسیده//آبنرسیده	
	обнарасида//обнорасида
آبناگذر	обногузар
آبناگیر	обногир
آبناک	обнок
آبنبات	обинабот
آبنبار	обанбор
آبنوس	обнӯс
آبنوسرنگ	обнӯсранг
آبنوسی	обнӯсӣ
آبونه	обуна
آبونه شوی	обунашавӣ
آبونوی	обунавӣ
آبک	обак
آبکار	обкор
آبکامه	обкома
آبکان	обакон
آبکریزدار	обгурездор
آبکشانی	обкашонӣ
آبکشک	обкашак
آبکشی	обкашӣ
آبکشیده	обкашида
آبکند	обканд
آبکنده	обканда
آبکی	обакӣ
آبی I	обӣ I
آبی II	обӣ II
آبیرنگ/آبرنگ	обиранг//обранг
آبیکاری	обикорӣ
آبیار	обёр
آبیاری	обёрӣ
آبیاریشونده	обёришаванда
آبیاریکننده	обёрикунанда
آپّارتونیزم	оппортунизм
آپّارتونیست	оппортунист
آپّارتونیستی	оппортунистӣ
آپتیمیزم	оптимизм
آپتیمیست	оптимист
آپتیمیستی	оптимистӣ
آپتیکه	оптика
آپتیکی	оптикӣ
آپیره	опера
آپیره تیوی	оперативӣ
آپیره وی	операвӣ
آپیریتّه	оперетта
آتش	оташ
آتشارابه	оташароба
آتشافروز	оташафрӯз
آتش افروزی	оташафрӯзӣ
آتش افشان	оташафшон
آتش افشانی	оташафшонӣ
آتش آلود	оташолуд
آتش انداز	оташандоз
آبشوی	обшавӣ
آبشیرینکن(ک)	обширинкун(ак)
آبصافکنک	обсофкунак
آبغلت	обғалт
آبگاه	обгоҳ
آبگذشته	обгузашта
آب گرائی	обгароӣ
آب گردان	обгардон
آب گردانچه	обгардонча
آب گرم کنک	обгармкун(ак)
آبگری	обгарӣ
آب گریز	обгурез
آب گریزی	обгурезӣ
آب گز	обгаз
آبگزر	обгузар
آبگزرانی	обгузаронӣ
آبگوشت	обгӯшт
آبگیر	обгир
آبگیرک	обгирак
آبگیری	обгирӣ
آبگینه	обгина
آبگینه خانه	обгинахона
آبگینه رنگ	обгинаранг
آبگینه گر	обгинагар
آبگینه‌حصار	обгинаҳисор
آبگینه‌گهر	обгинагуҳар
آبله	обила
آبله پا	обилапо
آبله دار	обиладор
آبله داری	обиладорӣ
آبله رو(ی)	обиларӯ(й)
آبله ریز	обиларез
آبله زار	обилазор
آبله زده	обилазада
آبله فرسا	обилафарсо
آبله گذرانی	обилагузаронӣ
آبله کوبی	обилакӯбӣ
آبلوج	облуҷ//обилуҷ
آبمان	обмон
آبمانی	обмонӣ
آبموری	обмӯрӣ
آبنابردار	обнобардор
آبنارسیده//آبنرسیده	
	обнарасида//обнорасида
آبناگذر	обногузар
آبناگیر	обногир
آبناک	обнок
آبنبات	обинабот
آبنبار	обанбор
آبنوس	обнӯс
آبنوسرنگ	обнӯсранг
آبنوسی	обнӯсӣ
آبونه	обуна
آبونه شوی	обунашавӣ
آبونوی	обунавӣ
آبک	обак
آبکار	обкор
آبکامه	обкома
آبکان	обакон
آبکریزدار	обгурездор
آبکشانی	обкашонӣ
آبکشک	обкашак
آبکشی	обкашӣ
آبکشیده	обкашида
آبکند	обканд
آبکنده	обканда
آبکی	обакӣ
آبی I	обӣ I
آبی II	обӣ II
آبیرنگ/آبرنگ	обиранг//обранг
آبیکاری	обикорӣ
آبیار	обёр
آبیاری	обёрӣ
آبیاری‌شونده	обёришаванда
آبیاری‌کننده	обёрикунанда
آپّارتونیزم	оппортунизм
آپّارتونیست	оппортунист
آپّارتونیستی	оппортунистӣ
آپتیمیزم	оптимизм
آپتیمیست	оптимист
آپتیمیستی	оптимистӣ
آپتیکه	оптика
آپتیکی	оптикӣ
آپیره	опера
آپیره‌تیوی	оперативӣ
آپیره‌وی	операвӣ
آپیریتّه	оперетта
آتش	оташ
آتشارابه	оташароба
آتشافروز	оташафрӯз
آتشافروزی	оташафрӯзӣ
آتشافشان	оташафшон
آتشافشانی	оташафшонӣ
آتشآلود	оташолуд
آتشانداز	оташандоз
آتشاندود	оташандуд
آتشانگیز	оташангез
آتشبار	оташбор
آتشباران	оташборон
آتشباری	оташборӣ
آتشباز	оташбоз
آتشبازی	оташбозӣ
آتشبردار	оташбардор
آتشبرگ	оташбарг
آتشبس	оташбас
آتشبند	оташбанд
آتشبیان	оташбаён
آتشبیانی	оташбаёнӣ
آتشپا(ی)	оташпо(й)
آتشپاد	оташпод
آتشپاره	оташпора
آتشپاشنده	оташпошанда
آتشپران	оташпарон
آتشپرست	оташпараст
آتشپرستی	оташпарастӣ
آتشتاب	оташтоб
آتشتابآور	оташтобовар
آتشخاموشکن	оташхомӯшкун
آتشخاموشکنک	
	оташхомӯшкунак

آتشخاموشکنی оташхомӯшкунӣ
آتشخانه оташхона
آتشخو(ی) оташхӯ(й)
آتشخوار оташхор
آتشخواره оташхора
آتشخواری оташхорӣ
آتشخواریگی оташхоригӣ
آتشدان оташдон
آتشدم оташдам
آتشدهنده оташдиҳанда
آتشدیده оташдида
آتشرنگ оташранг
آتشریز оташрез
آتشزبان оташзабон
آتشزبانی оташзабонӣ
آتشزن оташзан
آتشزننده оташзананда
آتشزنه оташзана
آتشسخن оташсухан
آتشسرخکن оташсурхкун
آتشطبع оташтабъ
آتشفشان оташфишон
آتشفشانی оташфишонӣ
آتشفکن оташфикан
آتشقلم оташқалам
آتشگاوک оташковак
آتشگر оташгар
آتشگرخواه оташгархоҳ
آتشگردان оташгардон
آتشگری оташгарӣ
آتشگیر оташгир
آتشگیران оташгирон
آتشگیرانک оташгиронак
آتشگیرنده оташгиранда
آتشگیره оташгира
آتشگیرک оташгирак
آتشلباس оташлибос
آتشمان оташмон
آتشمانی оташмонӣ
آتشمزاج оташмизоҷ
آتشمزاجی оташмизоҷӣ
آتشمنش оташманиш
آتشناک оташнок
آتشنشان оташнишон
آتشنشانی оташнишонӣ
آتشنفس оташнафас
آتشنوا оташнаво
آتشوار оташвор
آتشکاو оташков
آتشکش оташкуш
آتشکشایی оташкушоӣ
آتشکشک оташкушак
آتشکشی оташкушӣ
آتشبان оташбон
آتشده оташдеҳ
آتشفروز оташфурӯз
آتشگاه оташгоҳ
آتشگل оташгул
آتشگون оташгун
آتشوش оташваш
آتشکI оташакI
آتشکIV оташак IV
آتشکII оташак II
آتشکIII оташак III
آتشکده оташкада
آتشی оташӣ
آتشین оташин
آتشینخانه оташинхона
آتشینخو(ی) оташинхӯ(й)
آتشینخوئی оташинхӯӣ
آتشینسخن оташинсухан
آتشینطبع оташинтабъ
آتشینقلم оташинқалам
آتشینمزاج оташинмизоҷ
آتشینمزاجی оташинмизоҷӣ
آتشیننفس оташиннафас
آتشینانه оташинона
آتشینی оташинӣ
آتنگ отанг
آته ота
آتون отун
آتی отӣ
آتییه отия
آثار осор
آثارخانه осорхона
آثام осом
آثم осим
آج оҷ
آجلIII оҷил III
آجلIV оҷил IV
آجنگ оҷинг
آجنگدار оҷингдор
آجور оҷур
آچارI очор I
آچارII очор II
آچاردن//آچاریدن
очордан//очоридан
آچاری очорӣ
آچر очар
آچه оча
آچهکلان очакалон
آچیرک очерк
آچیرکنویس очеркнавис
آخال охол
آختن охтан
آخته охта
آخذ охиз
آخر охир
آخربین охирбин
آخربینی охирбинӣ
آخرزمان охирзамон
آخر//آخور охур
آخراً охиран
آخرالامر охируламр
آخرالزمان охируззамон
آخراندیش охирандеш
آخراندیشی охирандешӣ
آخرت охират
آخرتشناسی охиратшиносӣ
آخرتگر охиратгаро
آخرتگرایی охиратгароӣ
آخرچه охурча
آخرچوب охурчӯб
آخرچی охурчӣ
آخرسالار охурсолор
آخرسخن охирсухан
آخرعمری охириумрӣ
آخره//آخرک охура//охурак
آخری охурӣ
آخری охирӣ
آخرین охирин
آخشیج охшиҷ
آخشیگ охшиг
آخوند охунд
آخوندنما охунднамо
آدمیت одамият
آداب одоб
آداب одобдонӣ
آدابدان одобдон
آداغ одоғ
آدرخش//آذرخش
озарахш//одарахш
آدرم одарм
آدرم одрам
آدمI одам I
آدم(ی)گری одам(ӣ)гарӣ
آدمII одам II
آدمIII одам III
آدمبدبین одамбадбин
آدمبدبینی одамбадбинӣ
آدمبیزار одамбезор
آدمپرور одампарвар
آدمخوار//آدمخور
одамхор//одамхӯр
آدمخوری одамхӯрӣ
آدمدزد одамдузд
آدمدزدی одамдуздӣ
آدمدوست одамдӯст
آدمدوستی одамдӯстӣ
آدمدیده одамдида
آدمربا одамрабо
آدمربایی одамрабоӣ
آدمسر одамсар
آدمسنجیده одамсанҷида
آدمشناس одамшинос
آدمشونده одамшаванда
آدمشکار одамшикор
آدمشکل одамшакл
آدمصورت одамсурат
آدمگریز одамгурез
آدمگریزی одамгурезӣ
آدمگیاه одамгиёҳ
آدم مری одаммурӣ
آدمناشناس одамношинос
آدمناگذر одамногузар
آدمندیده одамнадида
آدمنشین одамнишин
آدمنما одамнамо
آدموار одамвор
آدمکارفرمائی одамкорфармоӣ
آدمکشانی одамкашонӣ
آدمانه одамона
آدمکش одамкуш
آدمکشی одамкушӣ
آدمی одамӣ
آدمیخوار одамихор
آدمیزاد(ه) одамизод(а)
آدمینما одаминамо
آدمییانه одамиёна
آده ода
آدی одӣ
آدینده одиянда
آدینه одина
آذرI озар I
آذرII озар II
آذرIII озар III
آذرIV озар IV
آذرافروز озарафрӯз
آذربایجانی озарбойҷонӣ
آذرگان озаргон
آذرگشسب озаргушасб
آذرگونه озаргун(а)
آذرنگ//آدرنگ озаранг//одаранг
آذرکده озаркада

آذرکیش озаркеш
آذری I озарӣ I
آذری II озарӣ II
آر I ор I
آر II ор II
آرا оро
آرأ ороъ
آراتارا оро-торо
آراده ородеҳ
آرادهی ородеҳӣ
آراستگی оростагӣ
آراستن оростан
آراسته ороста
آراگر орогар
آراگری орогарӣ
آرام ором
آرام افزا оромафазо
آرامپز оромпаз
آرامجای оромҷой
آرامسوز оромсӯз
آرام آرام ором-ором
آراماندن оромондан
آرامانه оромона
آرامبخش оромбахш
آرامبند оромбанд
آرامش оромиш
آرامشگاه оромишгоҳ
آرامفزا//آرامافزا
оромфизо//оромафзо
آرامگاه оромгоҳ
آرامگه оромгаҳ
آرامی оромӣ
آرامیدن оромидан
آرامیده//آرمیده-
оромида//орамида
آرائیدن ороидан
آرایش ороиш
آرایشدهنده ороишдиҳанда
آرایشگاه ороишгоҳ
آرایشگر ороишгар
آرایشی ороишӣ
آراینده ороянда
آرد орд
آرداب//آردابه ордоб\\ордоба
آردار ордор
آردبریان ордбирён
آردبیز ордбез
آردبیزخانه ордбезхона
آردبیزک ордбезак
آردبیزی ордбезӣ
آردخلته ордхалта

آردسازی ордсозӣ
آردفروش ордфурӯш
آردفروشی ордфурӯшӣ
آردوار ордвор
آردک ордак
آردکش ордкаш
آردکشی ордкашӣ
آردی ордӣ
آردین орден
آردینتار ординатор
آردینتوره ординатура
آردیندار ордендор
آرزو орзу
آرزوبخش орзубахш
آرزوپرور орзупарвар
آرزوپروری орзупарварӣ
آرزوپزیر орзупазир
آرزودار орзудор
آرزوداری орзудорӣ
آرزوسنجی орзусанҷ
آرزومند орзуманд
آرزومندانه орзумандона
آرزومندی орзумандӣ
آرزوکش орзукуш
آرستن орастан
آرسته ораста
آرفاپی орфоэпӣ
آرفاآپیه орфоэпия
آرفاگرفیه орфография
آرگنیکی органикӣ
آرمان ормон
آرمانخواه ормонхоҳ
آرمانخواهی ормонхоҳӣ
آرمانطلب ормонталаб
آرمانطلبی ормонталабӣ
آرمانگرا ормонгаро
آرمانگرایی ормогарой
آرمانی ормонӣ
آرمیدن орамидан
آرمیده орамида
آرنج оранҷ//оринҷ
آرنج оринҷ
آرنجبند оринҷбанд
آرنچشار оринҷшор
آرنچمانک оринҷмонак
آرنده оранда
آرنگ I оранг I
آرنگ II оранг II
آرنگ III оранг III
آرنگ IV оранг IV
آرو ору

آروخانه орухона
آروغ оруғ
آروغده оруғда
آرکستر оркестр
آری оре
آری I орӣ I
آریا ориё
آریان ориён
آریانژاد ориёнажод
آریانی ориёнӣ
آریای ориёӣ
آریت II орият II
آریغ ореғ
آریه ория
آز оз
آزاد озод
آزاداندیش озодандеш
آزادچهر озодчеҳр
آزادشوی озодшавӣ
آزادگی озодагӣ
آزادماهی озодмоҳӣ
آزاداندیشی озодандешӣ
آزادانه озодона
آزادزیستی озодзистӣ
آزادسازی озодсозӣ
آزادسرو озодсарв
آزادسیر озодсайр
آزادشده озодшуда
آزادطبع озодтабъ
آزادفکر озодфикр
آزادفکری озодфикрӣ
آزادمرد озодмард
آزادمنش озодманиш
آزادمنشی озодманишӣ
آزادنامه озоднома
آزاده озода
آزاده گردی озодагардӣ
آزاده مرد//
آزادمرد озодамард//озодмард
آزادوار озодвор
آزادکرد озодкард
آزادکنی озодкунӣ
آزادی озодӣ
آزادی بخش озодибахш
آزادی پرست озодипараст
آزادی خواه озодихоҳ
آزادی خواهانه озодихоҳона
آزادی خواهی озодихоҳӣ
آزادی دوست озодидӯст
آزادی دوستدار озодидӯстдор
آزادی دوستی озодидӯстӣ

آزادی طلب озодиталаб
آزادی طلبی озодиталабӣ
آزادی‌نامه озодинома
آزار озор
آزار I озор I
آزار II озор II
آزارپرست озорпараст
آزارداده озордода
آزاردار озордор
آزاردن озордан
آزارده озордеҳ
آزاردهنده озордиҳанда
آزاردهی озордиҳӣ
آزاردیده озордида
آزارش озориш
ازارمند озорманд
آزاری II озорӣ II
آزاری I озорӣ I
آزپرست озпараст
آزپرستی озпарастӣ
آزپسند озписанд
آزخ озах
آزخدار озахдор
آزدار оздор
آزرپرست озарпараст
آزرخش озурахш
آزردن озурдан
آزرده озурда
آزرده جان озурдаҷон
آزرده خاطر озурдахотир
آزرده خاطری озурдахотирӣ
آزرده دل озурдадил
آزرده دلی озурдадилӣ
آزرده گی озурдагӣ
آزرم I озарм I
آزرمجو(ی) озармҷӯ(й)
آذرماه озармоҳ
آزفنداک озфандок
آزمائیدن озмоидан
آزمایش озмоиш
آزمایشگاه озмоишгоҳ
آزمایشگاهی озмоишгоҳӣ
آزمایشگر озмоишгар
آزمایشکار озмоишкор
آزمایشی озмоишӣ
آزماینده озмоянда
آزمند озманд
آزمندانه озмоидан
آزمندی озмандӣ
آزمودن озмудан
آزمودنی озмуданӣ

آزموده **озмуда**
آزموده شده **озмудашуда**
آزموده کار **озмудакор**
آزمون **озмун**
آزمونه **озмуна**
آزمونی **озмунӣ**
آزور **озвар//озур**
آزوق//آزوقه **озуқ\\озуқа**
آزوقه فروش **озуқафурӯш**
آزوقه فروشی **озуқафурӯшӣ**
آزوقه واری **озуқаворӣ**
آزوقوی **озуқавӣ**
آزی **озӣ**
آزینبندی **озинбандӣ**
آژدن//آژیدن//آجیدن
ожадан//ожидан//очидан
آژده **ожада**
آژنگ **ожанг**
آژنگچهر **ожангчеҳр**
آژنگدار **ожангдор**
آژیدن **ожидан**
آژیده **ожида**
آژیر **ожир**
آس **осV**
آس **осVI**
آس **ос I**
آس **ос IV**
آس **ос II**
آس **ос III**
آسا **осо I**
آسا **осо II**
آسان **осон**
آسانفهم **осонфаҳм**
آسان آسان **осон-осон**
آسانکک **осонакак**
آسانی **осонӣ**
آسائیدن **осоидан**
آسائیده **осоида**
آسایش **осоиш**
آسایشگاه **осоишгоҳ**
آسایشتگی **осоиштагӣ**
آسایشته **осоишта**
آستان **остон**
آستان روب **остонрӯб**
آستانه **остона**
آستانه برا **остонабаро**
آستانه بوس **остонабӯс**
آستر//استر **остар\\астар**
آستردار **остардор**
آسترشاهی **остаршоҳӣ**
آستروار **остарвор**

آستری **остарӣ**
آستین **остин**
آستینافشانی **остинафшонӣ**
آستیندار **остиндор**
آستیندراز **остиндароз**
آستینفشان **остинфишон**
آستینکوتاه **остинкӯтоҳ**
آستینچه **остинча**
آسغده **осаѓда**
آسغده **осуѓда**
آسمان **осмон**
آسماناساس **осмонасос**
آسمانبوس **осмонбӯс**
آسمانپیما(ی) **осмонпаймо(и)**
آسمانتاز **осмонтоз**
آسمانتخت **осмонтахт**
آسمانخراش **осмонхарош**
آسمانخیز **осмонхез**
آسماندره
осмондара//осмондарра
آسمانرس **осмонрас**
آسمانرنگ **осмонранг**
آسمانروز **осмонрӯз**
آسمانزده **осмонзада**
آسمانسای **осмонсой**
آسمانسنج **осмонсанҷ**
آسمانسیر **осмонсайр**
آسمانشتاب **осмоншитоб**
آسمانشکاف **осмоншикоф**
آسمانفر **осмонфар**
آسمانگاه **осмонго(ҳ)**
آسمانگرد **осмонгард**
آسمانگیر **осмонгир**
آسماننما **осмоннамо**
آسماننهاد **осмонниҳод**
آسماننورد **осмоннаворд**
آسمانکف **осмонкаф**
آسمانفرهنگ **осмонфарҳанг**
آسمانگر **осмонгар**
آسمانگون **осмонгун**
آسمانگونه **осмонгуна**
آسمانه **осмона**
آسمانوش **осмонваш**
آسمانی **осмонӣ**
آسمانیرنگ **осмониранг**
آسه **оса**
آسودن **осудан**
آسوده **осуда**
آسوده جان **осудаҷон**
آسوده جانی **осудаҷонӣ**
آسودهحالانه **осудаҳолона**

آسوده خاطر **осудахотир**
آسوده خال **осудаҳол**
آسوده خالی **осудаҳолӣ**
آسوده خیال **осудахаёл**
آسوده دل **осудадил**
آسوده دلانه **осудадилона**
آسوده گاه **осудагоҳ**
آسوده گی **осудагӣ**
آسوده کاری **осудакорӣ**
آسوری **осурӣ**
آسی II **осӣ II**
آسیا I **осиё I**
آسیا II **осиё II**
آسیاب **осиёб**
آسیابان **осиёбон**
آسیابانی **осиёбонӣ**
آسیاپولی **осиёпулӣ**
آسیاچرخ **осиёчарх**
آسیاخانه **осиёхона**
آسیاسنگ **осиёсанг**
آسیب **осеб**
آسیبده **осебдеҳ**
آسیب دهنده **осебдиҳанда**
آسیب دیده **осебдида**
آسیب رسان **осебрасон**
آسیب شناس **осебшинос**
آسیب شناسی **осебшиносӣ**
آسیتین **осетин**
آسیتینی **осетинӣ**
آسیمه **осема**
آسیمه سر// سرآسیمه// آسیمه سا ر
осимасар//осемасар//осема-сор
آسیمه نظر **осеманазар**
آسیوار **осивор**
آسیون **осеван**
آش I **ош I**
آشتحته **оштахта**
آشخانه **ошхона**
آشخانه دار **ошхонадор**
آشخور **ошхӯр**
آشخوره **ошхӯра**
آشخورک **ошхӯрак**
آشخوری **ошхӯрӣ**
آشکدو **ошкаду**
آشآلود **ошолуд**
آشام **ошом**
آشامیدن **ошомидан**
آشامیدنی **ошомиданӣ**
آشپز **ошпаз**
آشپزخانه **ошпазхона**

آشپزی **ошпазӣ**
آشتی **оштӣ**
آشتیجویانه **оштиҷӯёна**
آشتیخواهی **оштихоҳӣ**
آشتیخوره(ک) **оштихӯра(к)**
آشتیدهنده **оштидиҳанда**
آشتیدهی **оштидиҳӣ**
آشتیناپذیر **оштинопазир**
آشتیناپذیری **оштинопазирӣ**
آشتینشونده **оштинашаванда**
آشتیگی **оштигӣ**
آشدان **ошдон**
آشفتگی **ошуфтагӣ**
آشفتن **ошуфтан**
آشفته **ошуфта**
آشفتهبخت **ошуфтабахт**
آشفتهحال **ошуфтаҳол**
آشفتهحالی **ошуфтаҳолӣ**
آشفتهخاطر **ошуфтахотир**
آشفتهدل **ошуфтадил**
آشفتهروز **ошуфтарӯз**
آشفتهروزگار **ошуфтарӯзгор**
آشفتهسامان **ошуфтасомон**
آشفتهمغز **ошуфтамаѓз**
آشفتهموی **ошуфтамӯй**
آشفته کاکل **ошуфтакокул**
آشمال **ошмол**
آشمالی **ошмолӣ**
آشنا I **ошно I**
آشنا II **ошно II**
آشنائی **ошноӣ**
آشناباز **ошнобоз**
آشنابازی I **ошнобозӣ I**
آشنابیزار **ошнобезор**
آشناخانه **ошнохона**
آشنارو(ی) **ошнорӯ(й)**
آشنازی II **ошнобозӣ II**
آشنانما **ошнонамо**
آشناور **ошновар**
آشنایانه **ошноёна**
آشوب I **ошӯб I**
آشوب II **ошӯб II**
آشوبکار **ошӯбкор**
آشوبگر **ошӯбгар**
آشوبگرانه **ошӯбгарона**
آشوبگری **ошӯбгарӣ**
آشوبیدن **ошӯбидан**
آشوغ **ошӯѓ**
آشکار **ошкор**
آشکارا **ошкоро**
آشکاربیانی **ошкорбаёнӣ**

آشکارکننده ошкоркунанда
آشکوبه ошкӯба
آشکوخیدن//اشکوخیدن
ошкӯхидан//ашкӯхидан
آشی ошӣ
آشیان//آشیانه ошён\\ошёна
آصف осаф
آصفی осафӣ
آغاریدن оғоридан
آغا/اقا оғо\\оқо
آغار оғор
آغاز оғоз
آغازیدن оғозидан
آغازین оғозин
آغال оғол
آغال I оғол I
آغال II оғол II
آغالانیدن оғолонидан
آغالش оғолиш
آغالیدن оғолидан
آغالیق оғолиқ
آغرده оғарда
آغشت оғушт
آغشتگی оғуштагӣ
آغشتن
оғаштан//оғиштан\\оғуштан
آغشتن оғуштан
آغشته оғушта
آغشته оғашта//оғишта\\оғушта
آغل I оғил I
آغل II оғил II
آغلخانه оғилхона
آغوشکشی оғӯшкашӣ
آغوش оғӯш
آغوش огӯш
آغوشیدن огӯшидан
آفاق офоқ
آفاقگرد офоқгард
آفاقگیر офоқгир
آفاقی офоқӣ
آفت офат
آفت بار офатбор
آفترسیده офатрасида
آفتزده офатзада
آفتاب офтоб
آفتاب بازگشت офтоббозгашт
آفتاب برا офтоббаро
آفتاب پرست офтобпараст
آفتاب پرستی офтобпарастӣ
آفتاب پوش офтобпӯш
آفتاب تیغه офтобтеға

آفتاب خورده офтобхӯрда
آفتاب دوست офтобдӯст
آفتاب رخ офтобрух
آفتاب ررویه офтобрӯя
آفتاب رس офтобрас
آفتاب رو(ی) офтобрӯ(й)
آفتابرویه نشین офтобрӯянишин
آفتابزده офтобзада
آفتابزدگی офтобзадагӣ
آفتاب سنج офтобсанч
آفتاب سوختگی офтобсӯхтагӣ
آفتاب سوخته офтобсӯхта
آفتاب سیما офтобсимо
آفتاب شنم офтобшинам
آفتاب فرا офтобфаро
آفتاب گرد офтобгард
آفتاب گردش офтобгардиш
آفتاب گردک офтобгардак
آفتاب گیر офтобгир
آفتاب نارس офтобнорас
آفتاب ندیده офтобнадида
آفتاب نشین офтобнишин
آفتابزار офтобзор
آفتابناک офтобнок
آفتابه офтоба
آفتابه دار офтобадор
آفتابه کش офтобакаш
آفتابی офтобӣ
آفتلمالاگ офталмолог
آفتلمالاگیه офталмология
آفرنده офаранда
آفریدگار офаридгор
آفریدن офаридан
آفریده офарида
آفریده گار офаридагор
آفرین I офарин I
آفرین II офарин II
آفرین خوان офаринхон
آفرین سرایی офаринсароӣ
آفرینش офариниш
آفرینگر офарингар
آفرین گو(ی) офарингӯ(й)
آفریننده офаринанда
آفرینندگی офаринандагӣ
آفند офанд
آقا оқо
آقسقال оқсаққолӣ
آقسقال оқсақол\\оқсаққол
آکتیبر октябр
آکتیبری октябрӣ
آکج окач

آکسد ها оксидҳо
آکسگین оксиген
آکسه окаса
آکل окил
آکله окила
آگاهدل огоҳдил
آگاهانیدن огоҳонидан
آگاهاننده огоҳонанда
آگاهانه огоҳона
آگاهانیدن/آگهانیدن
огаҳонидан//огоҳонидан
آگاهمند огоҳманд
آگاهی огоҳӣ
آگاهی نامه огоҳинома
آگاهیدن огоҳидан
آگر огар
آگرد огард
آگردکش огардкаш
آگردکشک огардкашак
آگردکشی огардкашӣ
آگفت огафт
آگنج оганч
آگندگی//آکندگی
огандагӣ//окандагӣ
آگندن//آکندن огандан\\окандан
آگندنی//آکندنی
оганданӣ//оканданӣ
آگنده پر//آکنده پر
огандапар//окандапар
آگنده پهلو огандапаҳлу
آگنده گوش огандагӯш
آگنده//آکنده оганда//оканда
آگنش//آکنش оганиш//оканиш
آگنه//آکنه огана//окана
آگه огаҳ
آگهی огаҳӣ
آگور огур
آگین огин
آل I ол I
آل II ол II
آل III ол III
آلات олот
آلاله олола
آلاندن//آلانیدن олон(и)дан
آلائیدن олоидан
آلائیش олоиш
آلاینده олоянда
آلبالو олболу
آلپوش олпӯш
آلپیکر олпайкар
آلت олат

آلتین گوگرد олтингӯгирд
آلش олаш
آلشزار олашзор
آلغده олуғда
آلغونه олғуна
آلفتگی олуфтагӣ
آلفته олуфта
آلفته باز олуфтабоз
آلفته تراش олуфтатарош
آلفته ستنگ олуфтасатанг
آلفته نما олуфтанамо
آلفته وار олуфтавор
الله Оллоҳ
آلم олам
آلمانی олмонӣ
آلهه олиҳа
آلو олав
آلو олу
آلوخانه олавхона
آلومان олавмон
آلوبالو олуболу
آلوبالورنگ олуболуранг
آلوبالوقاق олуболуқоқ
آلوبالوگی олуболугӣ
آلوچه بندک олучабандак
آلوچه олуча
آلوچین олучин
آلود олуд
آلودگی олудагӣ
آلودن олудан
آلوده олуда
آلوده دامان олудадомон
آلوده دامانی олудадомонӣ
آلوده دامن олудадоман
آلوده ساز олудасоз
آلوده کاری олудакорӣ
آلوده کننده олудакунанда
آلوزار олузор
آلوس олус
آلوغوندار олуғундор
آلوق олук
آلوقاق олуқоқ
آلومانی олавмонӣ
آلک олак
آلیمپی олимпӣ
آلیمپیئده олимпиада
آماج I омоч I
آماج II омоч II
آماجگاه омочгоҳ
آماچ омоч
آماده омода

آماده باش омодабош
آماده سازی омодасозӣ
آماده شوی омодашавӣ
آماده گاه омодагоҳ
آمادگی омодагӣ
آمار омор
آمارشناس оморшинос
آمارگر оморгар
آمارگیر оморгир
آمارگیری оморгирӣ
آماری оморӣ
آماریدن оморидан
آماس омос
آماس کرده омоскарда
آماس دار омосдор
آماسی омосӣ
آماسیدن омосидан
آماسیده омосида
آماسیدگی омосидагӣ
آمال омол
آمانیم омоним
آماه омоҳ
آماهنده омоҳонанда
آماهیده омоҳида
آماهیدن омоҳидан
آماهانیدن омоҳонидан
آمد омад
آمدورفت کننده
омадурафткунанда
آمدوشد омадушуд
آمدآمد омад-омад
آمدن омадан
آمده омада
آمده آمده омада-омада
آمدورفت омадурафт
آمر I омир I
آمرانه омирона
آمرزش омурзиш
آمرزگار омурзгор
آمرزگاری омурзгорӣ
آمرزیدن омурзидан
آمرزیده омурзида
آمرغ омурғ
آمله омула
آموت омут
آموختگاری омӯхтгорӣ
آموختگی омӯхтагӣ
آموختن омӯхтан
آموختنی омӯхтанӣ
آموخته омӯхта
آمودن омудан

آمودن омӯдан
آموده омӯда
آموز омӯз
آموزاندن/آموزانیدن
омӯзондан//омӯзонидан
آموزخانه омӯзхона
آموزش омӯзиш
آموزشگاه омӯзишгоҳ
آموزشگاهی омӯзишгоҳӣ
آموزشکده омӯзишкада
آموزشی омӯзишӣ
آموزگار омӯзгор
آموزگاری омӯзгорӣ
آموزنده омӯзанда
آموزندگی омӯзандагӣ
آموزه омӯза
آموزیدن омӯзидан
آمیانه омиёна
آمیختگی омехтагӣ
آمیختن омехтан
آمیخته омехта
آمیز омез
آمیزش омезиш
آمیزشیابی омезишёбӣ
آمیزگار омезгор
آمیزگاری омезгорӣ
آمیزه омеза
آمیغ омеғ
آمین I омин I
آمین II омин II
آمینگوی омингӯй
آمینگویی омингӯӣ
آمینه омина
آن I он I
آن II он II
آنامستیکه ономастика
آنتالاگیه онтология
آندنیایی ондунёӣ
آندون ондун
آنف ониф
آنفاً онифан
آنه она
آنه مرغ онамурғ
آنه کلان онакалон
آنوقته онвақта
آنکالاگی онкологӣ
آنکالاگیه онкология
آنین онин
آویز I овез I
آویز II овез II
آویزان овезон

آوا ово
آوائی овоӣ
آوار овор
آوارگی оворагӣ
آواره овора
اواره گرد оворагард
آواره گردی оворагардӣ
آواز овоз
آوازدار овоздор
آوازگرفته овозгирифта
آوازگذراننده овозгузаронанда
آوازگیر овозгир
آوازناک овознок
آوازنویسی овознависӣ
آوازانداز овозандоз
آوازاندازی овозандозӣ
آوازخوان овозхон
آوازخوانی овозхонӣ
آوازدارک овоздорак
آوازدهنده овоздиҳанда
آوازدهی овоздиҳӣ
آوازرس овозрас
آوازغفس овозғафс
آوازه овоза
آوازه انگیز овозаангез
آوازه دار овозадор
آوازه گو(ی) овозагӯ(й)
آوازه ناک овозанок
آوازی овозӣ
آوان овон
آوانگار овонигор
آوانگاری овонигорӣ
آوانویسی овонависӣ
آوخ овах
آور I овар I
آور овар
آور II овар II
آورانیدن оваронидан
آورد овард
آوردگاه овардгоҳ
آوردجوی овардҷӯй
آوردخواه овардхоҳ
آوردگه овардгаҳ
آوردن овардан
آورده оварда
آورده شده овардашуда
آورنده оваранда
آوری оварӣ
آوریدن оваридан
آورینگ овринг
آوستا овасто

آوستاخوان овастохон
آول овул
آولنشین овулнишин
آولجا овулҷо
آوند ованд
آوندی овандӣ
آونگ ованг
آوه оваҳ
آویختگی овехтагӣ
آویختن овехтан
آویخته овехта
آویز овез
آویزانگوش овезонгӯш
آویزه овеза
آویشن овешан
آویشه овеша
آه оҳ
آهگوی оҳгӯй
آهکشی оҳкашӣ
آها оҳо
آهار оҳор
آهاردار оҳордор
آهاری оҳорӣ
آهر оҳар
آهردار оҳардор
آهرزده оҳарзада
آهرزنی оҳарзанӣ
آهرمن оҳарман
آهری оҳарӣ
آهستگی оҳистагӣ
آهسته оҳиста
آهسته رای оҳистарой
آهسته رو оҳистарав
آهسته سخن оҳистасухан
آهسته کار оҳистакор
آهسته کاری оҳистакорӣ
آهسته آهسته оҳиста-оҳиста
آهستکک оҳистакак
آهستیک оҳистаяк
آهمند оҳманд
آهن оҳан
آهنبال оҳанбол
آهنبدن оҳанбадан
آهنبر оҳанбур
آهنپاره оҳанпора
آهنپایه оҳанпоя
آهنپوش оҳанпӯш
آهنتخته оҳантахта
آهنتراش оҳантарош
آهنتراشی оҳантарошӣ
آهنتسمه оҳантасма

آهنتن оҳантан
آهن جامه оҳанҷома
آهندار оҳандор
آهن دل оҳандил
آهن ربا оҳанрабо
آهن ریزه оҳанреза
آهنساز оҳансоз
آهنسازی оҳансозӣ
آهنساو оҳансов
آهن فروش оҳанфурӯш
آهنگداز оҳангудоз
آهنگدازی оҳангудозӣ
آهن میده оҳанмайда
آهنکوب оҳанкӯб
آهنچیدن оҳанчидан
آهنگI оҳангI
آهنگII оҳангII
آهنگدار оҳангдор
آهنگساز оҳангсоз
آهنگسازی оҳангсозӣ
آهنگر оҳангар
آهنگرخانه оҳангархона
آهنگری оҳангарӣ
آهنی оҳанӣ
آهنین оҳанин
آهنین اراده оҳанинирода
آهنین بازو оҳанинбозу
آهنین پنجه оҳанинпанҷа
آهنین پیکر оҳанинпайкар
آهنین تن оҳанинтан
آهنین دل оҳаниндил
آهنین رای оҳанинрой
آهوI оҳуI
آهوII оҳуII
آهوIII оҳуIII
آهوبره оҳубар(р)а
آهوتک оҳутак
آهوچشم оҳучашм
آهوبچه оҳубача
آهودل оҳудил
آهودلی оҳудилӣ
آهودو оҳудав
آهومند оҳуманд
آهون оҳун
آهووار оҳувор
آهک оҳак
آهکپز оҳакпаз
آهکپزی оҳакпазӣ
آهکزرنیخ оҳакзарних
آهکسنگ оҳаксанг
آهکآب оҳакоб

آهکزنی оҳакзанӣ
آهکناک оҳакнок
آهکی оҳакӣ
آهیختن//آهختن
оҳехтан//оҳихтан
آهیدن оҳидан
آی ой
آیا ё
آیات оёт
آیان оён
آیانی оёнӣ
آیس оис
آیند оянд
آینده оянда
آینده بینیояндабинӣ
آینده دارояндадор
آیهI ояI
آیه//آیتII оя\\оятII
آیینI оинI
آیینII оинII
آیینIII оинIII
آیینپرست оинпараст
آیین نامه оиннома
آییننامه‌وی оинномавӣ
آیینهI оинаI
آیینهII оинаII
آیینهIII оинаIII
آیینه بازی оинабозӣ
آیینه بند оинабанд
آیینه بندان оинабандон
آیینه بندی оинабандӣ
آیینه بین оинабин
آیینه تاب оинатоб
آیینه دار оинадор
آیینه دان оинадон
آیینه دوزی оинадӯзӣ
آیینه رخسار оинарухсор
آیینه رو(ی) оинарӯ(й)
آیینه ساز оинасоз
آیینه سازی оинасозӣ
آیینه سان оинасон
آیینه قدی оинақадӣ
آیینه گر оинагар
آیینه گری оинагарӣ
آیینه گون оинагун
آیینه وار оинавор
آیینه کاری оинакорӣ
آیینه کردار оинакирдор
اثراپارت аэропорт
اثراپلن аэроплан
اثرادرام аэродром

اثرادینمیکه аэродинамика
اثرازال аэрозол
اثراستت аэростат
اثرانوتیکه аэронавтика
اثرانویگتسیه аэронавигатсия
ائمه аимма
ائودت аудит
ائودتار аудитор
ائودتاری аудиторӣ
ائوکسیان ауксион
الائی алоӣ
اب аб
اباII абоII
اباI ибоI
اباII ибоII
ابا//عباI абоI
ابابیل абобил
ابتدا ибтидо
ابتدائی ибтидоӣ
ابتداع ибтидоъ
ابتذال ибтизол
ابتر абтар
ابتسام ибтисом
ابتشار ибтишор
ابتغاء ибтиғо
ابتکار ибтикор
ابتلا ибтило
ابتلاع ибтилоъ
ابتنا ибтино
ابتهاج ибтиҳоҷ
ابتهال ибтиҳол
ابتیاع ибтиёъ
ابجد абҷад
ابجدخوانی абҷадхонӣ
ابجیل//ابجیر абҷил//абҷир
ابحار ибҳор
ابخار ибхор
ابخازی абхозӣ
ابد абад
ابداً абадан
ابدا ибдо
ابداع ибдоъ
ابدال абдол
ابدال ибдол
ابدالآباد абадулобод
ابدالابد абадулабад
ابدالآبدین абадулобидин
ابدالدهر абадуддаҳр
ابدزنده абадзинда
ابدی абадӣ
ابدیت абадият

ابر абар
ابر абар
ابرI абрI
ابرII абрII
ابرIII абрIII
ابراء ибро
ابرار аброр
ابراز иброз
ابرآلود абролуд
ابرآلوده абролуда
ابرام ибром
ابربند абрбанд
ابربندی абрбандӣ
ابرپاره абрпора
ابرپوش абрпӯш
ابرتوده абртӯда
ابردار абрдор
ابرسفت абрсифат
ابرش абраш
ابرص абрас
ابرق абрақ
ابرقدرت абарқудрат
ابرقدرتی абарқудратӣ
ابرقی абрақӣ
ابرگرفته абргирифта
ابرمرد абармард
ابرناک абрнок
ابرناکی абрнокӣ
ابرناگذر абрногузар
ابرنجن абранҷан//абранҷин
ابرندود абрандуд
ابره абра
ابره убар(а)
ابره убра
ابره‌استر абраастар
ابرو//ابروی абрӯ//абрӯй
ابروبارک абрӯборик
ابروپیوست абрӯпайваст
ابروچینک абрӯчинак
ابروچینی абрӯчинӣ
ابرودراز абрӯдароз
ابروسیاه абрӯсиёҳ
ابروفراخ абрӯфарох
ابروفراخی абрӯфарохӣ
ابروقلم абрӯқалам
ابروکشادگی абрӯкушодагӣ
ابروکشاده абрӯкушода
ابروکمان абрӯкамон
ابروهلال абрӯҳилол
ابری абрӣ
ابریز ибриз

ابریشمکار абрешимкор
ابریشمکاری абрешимкорӣ
ابریشم абрешим//абрешум
ابریشمریس абрешимрес
ابریشمباری абрешимборӣ
ابریشمباف абрешимбоф
ابریشمبافی абрешимбофӣ
ابریشمبها абрешимбаҳо
ابریشمتاب абрешимтоб
ابریشمتابی абрешимтобӣ
ابریشمدوز абрешимдӯз
ابریشمدوزی абрешимдӯзӣ
ابریشمرنگ абрешимранг
ابریشمریسی абрешимресӣ
ابریشمکشی абрешимкашӣ
ابریشمگون абрешимгун
ابریشممانند абрешиммонанд
ابریشموار абрешимвор
ابریشمواری абрешимворӣ
ابریشمی абрешимӣ
ابریشمین абрешимин
ابریق ибриқ
ابزار абзор
ابزاردان абзордон
ابزارساز абзорсоз
ابزارسازی абзорсозӣ
ابزارفروش абзорфурӯш
ابزارفروشی абзорфурӯшӣ
ابزال абзол
ابساربسیه абсорбсия
ابساس ибсос
ابسترکت абстракт
ابسترکتسیانیزم абстрактсионизм
ابسترکتسیانیست абстрактсионист
ابسترکتسیه абстрактсия
ابسترکتی абстрактӣ
ابصار ибсор
ابطاء ибто
ابطال ибтол
ابعاد абъод
ابعاد ибъод
ابعد абъад
ابقاء ибқо
ابکم абкам
ابگار абгор
ابگاری абгорӣ
ابل ибил
ابلاغ иблоғ
ابلغ аблағ
ابلق аблақ

ابلقسوار аблақсавор
ابلقی аблақӣ
ابله аблаҳ
ابلهانه аблаҳона
ابلهفریب аблаҳфиреб
ابلهفریبانه аблаҳфиребона
ابلهفریبی аблаҳфиребӣ
ابلهنما аблаҳнамо
ابلهوار аблаҳвор
ابلهوش аблаҳваш
ابلهی аблаҳӣ
ابلوچ//ابلوج аблуч//аблуҷ
ابلیس иблис
ابلیسانه иблисона
ابلیسی иблисӣ
ابن ибн
ابنا абно
ابن السبیل ибнуссабил
ابن الوقت ибнулвақт
ابنه убна
ابهام I ибҳом I
ابهام II ибҳом II
ابهت уббаҳат
ابهت убуҳҳат
ابهر абҳар
ابو(ل) абу(л)
ابواب абвоб
ابو البشر абулбашар
ابو الهول абулҳавл
ابوان абавон
ابوت убувват
ابوی абавӣ
ابویت абавият
ابوین абавайн
ابی абе
ابی دانش абедониш
ابیات абёт
ابیره абера
ابیشه абеша
ابیض абяз
اپا упо
اپتیت апатит
اپریل апрел
اپریلی апрелӣ
اپه апа
اتابک атобак
اتابکان атобакон
اتاپیا утопия
اتاقه утоқа
اتاله атола
اتاله پا атолапо

اتاله پزی атолапазӣ
اتاله خور атолахӯр
اتالیق атолиқ
اتام атом
اتامی атомӣ
اتامیزم//اتامستیکه атомизм//атомистика
اتباع атбоъ
اتّباع иттибоъ
اتّحاد иттиҳод
اتّحادیه иттиҳодия
اتّخاذ иттихоз
الاتراپی аллотропӣ
الاتراپیه аллотропия
اترار утрор
اتراک атрок
اترکسیان аттраксион
اتّساع иттисоъ
اتّسام иттисом
اتشی атташе
اتّصاف иттисоф
اتّصال иттисол
اتّفاق иттифоқ
اتّفاقاً иттифоқан
اتّفاقا иттифоқо
اتّفاقچی иттифоқчӣ
اتّفاق نامه иттифоқнома
اتّفاقی иттифоқӣ
اتّکا иттико
اتنیکی этникӣ
اتلنت атлант
اتماسفیره атмосфера
اتماسفیری атмосферӣ
اتمام итмом
اتناگراف этнограф
اتناگرافی этнографӣ
اتناگرفیه этнография
اتناگینیز этногенез
اتنالنگویست этнолингвист
اتنالنگویستیکه этнолингвистика
اتّهام иттиҳом
اتو уту
اتوکش утукаш
اتویزم атавизм
اتی утӣ
اتّیستت аттестат
اتّیستتسیانی аттестатсионӣ
اتّیستت دهی аттестатдиҳӣ
اتّیستتسیه аттестатсия
اتیمالاگی этимологӣ
اثاثه асоса

اثبات исбот
اثباتپذیر исботпазир
اثباتپذیری исботпазирӣ
اثباتشونده исботшаванда
اثباتکننده исботкунанда
اثباتناپذیر исботнопазир
اثباتناپذیری исботнопазирӣ
اثر асар
اثربخش асарбахш
اثربخشی асарбахшӣ
اثرپذیر асарпазир
اثرپزیری асарпазирӣ
اثردزد асардузд
اثردزدی асардуздӣ
اثرکننده асаркунанда
اثرگذار асаргузор
اثرگذاری асаргузорӣ
اثرناک асарнок
اثقال асқол
اثم исм I
اثنا асно
اجابت иҷобат
اجاج уҷоҷ
اجاره иҷора
اجارهپولی иҷорапулӣ
اجارهخور иҷорахӯр
اجارهدار иҷорадор
اجارهده иҷорадеҳ
اجارهدهی иҷорадиҳӣ
اجارهکار иҷоракор
اجارهگیر иҷорагир
اجارهگیری иҷорагирӣ
اجارهمانی иҷорамонӣ
اجارهنشین иҷоранишин
اجاروی иҷоравӣ
اجازت иҷозат
اجازتنامه иҷозатнома
اجانب аҷониб
اجبار иҷбор
اجباراً иҷборан
اجباری иҷборӣ
اجتبا иҷтибо
اجتذاب иҷтизоб
اجتلاب иҷтилоб
اجتماع иҷтимоъ
اجتماعانه иҷтимоона
اجتماعی иҷтимоӣ
اجتماعیت иҷтимоият
اجتماعیون иҷтимоиюн
إجتنا иҷтино
اجتناب иҷтиноб

اجتهاد ичтиҳод
اجحاف ичҳоф
اجداد аҷдод
اجدادی аҷдодӣ
ابجدخوان абҷадхон
اجر аҷр
اجر уҷр
اجرخوار//اجرخور
уҷрихор//уҷрихӯр
اجرا иҷро
اجرا уҷро
اجرائیه иҷроия
اجراشونده иҷрошаванда
اجراکننده иҷрокунанда
اجراگر иҷрогар
اجرام аҷром
اجرتخور уҷратхӯр
اجرتگیر уҷратгир
اجره//اجرت уҷрат
اجریق аҷриқ
اجزا аҷзо
اجساد аҷсод
اجسام аҷсом
اجل аҷалI
اجلّ аҷалII//аҷалл
اجل رسیده аҷалрасида
اجلاس иҷлос
اجلاسیه иҷлосия
اجلال иҷлол
اجل گیاه аҷалгиёҳ
اجماع иҷмоъ
اجمال иҷмол
اجمالاً иҷмолан
اجمالی иҷмолӣ
اجناس аҷнос
اجنبی аҷнабӣ
اجور уҷур
اجیر аҷир
اجیرق аҷириқ
اجیرقزار аҷириқзор
اجینه аҷина
اجینه بادک аҷинабодак
اجینه خانه аҷинахона
اجینه زده аҷиназада
اچاق учоқ
الاچپار алочипор
الاچشم алочашм
الاچه‌باف алочабоф
الاچه‌بافی алочабофӣ
الاچه‌پوش алочапӯш
احادیث аҳодис

احاطه иҳота
احاطه گیر иҳотагир
احباب аҳбоб
احتراز эҳтироз
احتراس эҳтирос
احتراق эҳтироқ
احتراقی эҳтироқӣ
احترام эҳтиром
احترامکار эҳтиромкор
احترامکننده эҳтиромкунанда
احترامگذار эҳтиромгузор
احترامگذاری эҳтиромгузорӣ
احتراماً эҳтироман
احترامانه эҳтиромона
احترامکارانه эҳтиромкорона
احترامی эҳтиромӣ
احتساب эҳтисоб
احتساس эҳтисос
احتشام эҳтишом
احتضار эҳтизор
احتقار эҳтиқор
احتکار эҳтикор
احتمال эҳтимол
احتمالاً эҳтимолан
احتمالی эҳтимолӣ
احتمام ихтитом
احتیاتا эҳтиётан
احتیاج эҳтиёҷ
احتیاجمند эҳтиёҷманд
احتیاجمندی эҳтиёҷмандӣ
احتیاط эҳтиёт
احتیاطکار эҳтиёткор
احتیاطکارانه эҳтиёткорона
احتیاطکاری эҳтиёткорӣ
احتیاطی эҳтиётӣ
احد аҳад
احدا эҳдо
احداث аҳдос
احداث эҳдос
احدب аҳдаб
احدیت аҳадият
احرار аҳрор
احراق эҳроқ
احرام эҳром
احرامبند эҳромбанд
احرامی эҳромӣ
احزان аҳзон
احساس эҳсос
احساسشونده эҳсосшаванда
احساساتی эҳсосотӣ
احسان I эҳсон I

احسانکار эҳсонкор
احسانکاری эҳсонкорӣ
احسانگر эҳсонгар
احسن аҳсан
احسنت аҳсант
احصا эҳсоъ
احسان I эҳсон I
احصان II эҳсон II
احصائیه эҳсоия
احضار эҳзор
احکام аҳком
احمر аҳмар
احمق аҳмақ
احمق فریب аҳмақфиреб
احمق نما аҳмақнамо
احمقانه аҳмақона
احمقی аҳмақӣ
احوال аҳвол
احوال پرسی аҳволпурсӣ
احوال فهمی аҳволфаҳмӣ
احوالجوئی аҳволҷӯӣ
احوالدان аҳволдон
احور аҳвар
احوط аҳват
احول аҳвал
احیا эҳё
احیاشوی эҳёшавӣ
احیاکنی эҳёкунӣ
احیان аҳён
احیاناً аҳёнан
اخ ах
اخ ух
اخبارنویس ахборнавис
اخبار ахбор
اخباردهنده ахбордиҳанда
اخباردهی ахбордиҳӣ
اخبارنامه ахборнома
اخبارنویسی ахборнависӣ
اخت ухт
اختئآلاگ ихтиолог
اختئآلاگیه ихтиология
اختر ахтар
اختراع ихтироъ
اختراعچی ихтироъчӣ
اختراعکار ихтироъкор
اختراعکاری ихтироъкорӣ
اختراعگر ихтироъгар
اختربین ахтарбин
اخترسپاه ахтарсипоҳ
اخترسوخته ахтарсӯхта
اخترشمار ахтаршумор

اخترشماری ахтаршуморӣ
اخترشناس ахтаршинос
اخترشناسی ахтаршиносӣ
اخترگو(ی) ахтаргӯ(й)
اخترنگاری ахтарнигорӣ
اختری ахтарӣ
اختصار ихтисор
اختصارات ихтисорот
اختصارشوی ихтисоршавӣ
اختصاره ихтисора
اختصاص ихтисос
اختصاص طلب ихтисосталаб
اختصاص آموزی ихтисосомӯзӣ
اختصاصمند ихтисосманд
اختفا ихтифо
اختلاج ихтилоҷ
اختلاط ихтилот
اختلاف ихтилоф
اختلاف‌اندازی ихтилофандозӣ
اختلاف کار ихтилофкор
اختلاف کاری ихтилофкорӣ
اختلافناک ихтилофнок
اختلال ихтилол
اختناق ихтиноқ
اخته ахта
اخته خانه ахтахона
اخته کنی ахтакунӣ
اختیار ихтиёр
اختیاراً ихтиёран
اختیارانه ихтиёрона
اختیارداری ихтиёрдорӣ
اختیاری ихтиёрӣ
اخذ ахз
اخراج ихроҷ
اخرب ахраб
اخرم ахрам
اخروی ухравӣ
اخری ухро
اخش ахш
اخشم ахшам
اخشیج ахшеҷ
اخشیجان ахшеҷон
اختصاص‌ناک ихтисоснок
اخضر ахзар
اخضری ахзарӣ
اخطار ахтор
اخطار ихтор
اخفا ихфо
اخفش ахфаш
اخگر ахгар
اخگرآسا ахгаросо

اخگرستان ахгаристон
اخگروار ахгарвор
اخگل ахгул
اخلات ахлот
اخلات پرتائی ахлотпартоӣ
اخلات جای ахлотҷой
اخلات توده ахлоттӯда
اخلات خانه ахлотхона
اخلات ریزی ахлотрезӣ
اخلات کشانی ахлоткашонӣ
اخلاص ихлос
اخلاصمند ихлосманд
اخلاصمندانه ихлосмандона
اخلاصمندی ихлосмандӣ
اخلاف ахлоф
اخلاق ахлоқ
اخلاق آموزی ахлоқомӯзӣ
اخلاقاً ахлоқан
اخلاقی ахлоқӣ
اخلاقیات ахлоқиёт
اخلال ихлол
اخوان ахавон
اخوان ихвон
اخوت ухуввот
اخیار ахёр
اخیر ахир
اخیراً ахиран
ادا адо
ادا آمیز адоомез
ادات адот
اداره идора
اداره خانه идорахона
اداره شوندگی идорашавандагӣ
اداره شونده идорашаванда
اداره کننده идоракунанда
اداروی идоравӣ
اداری идорӣ
ادافهم адофаҳм
ادافهمی адофаҳмӣ
ادامه//ادامت идома//идомат
ادامه دهنده идомадиҳанда
ادانشونده адонашаванда
ادئی аддоӣ
ادب адаб
ادبدوست адабдӯст
ادبدوستی адабдӯстӣ
ادبگاه//ادبگه адабгоҳ//адабгаҳ
ادبا удабо
ادبار идбор
ادب آموز адабомӯз
ادب آموزی адабомӯзӣ
ادب پرور адабпарвар
ادب پرورده адабпарварда
ادب پیشه адабпеша
ادب چوب адабчӯб
ادب خانه адабхона
ادبدان адабдон
ادبدانی адабдонӣ
ادبستان адабистон
ادب سرا(ی) адабсаро(й)
ادب سنج адабсанҷ
ادبی адабӣ
ادبی نویس адабинавис
ادبیات адабиёт
ادبیاتشناس адабиётшинос
ادبیاتشناسی адабиётшиносӣ
ادبیات دوست адабиётдӯст
ادبیات دوستی адабиётдӯстӣ
ادخال идхол
ادراج идроҷ
ادرار I идрор I
ادرار II идрор II
ادرار پولی идрорпулӣ
ادرارنامه идрорнома
ادراک идрок
ادراک نارس идрокнорас
ادرس адрас
ادرس باف адрасбоф
ادرس بافی адрасбофӣ
ادرس پوش адраспӯш
ادرسمان адрасмон
ادریس адрес
ادریس идрис
ادژیا адажио
ادّعا иддао
ادعا иддио
ادعیه адъия
ادغام идғом
ادکن адкан
ادمان идмон
ادمورت удмурт
ادمورتی удмуртӣ
ادمیرل адмирал
ادمیرلی адмиралӣ
ادنی адно
ادهم адҳам
ادوات адавот
ادوار I адвор I
ادوار II адвор II
ادواکت адвокат
ادواکتی адвокатӣ
ادویات адвиёт
ادویجات адвияҷот
ادویه адвия
ادیئلی идеалӣ
ادیان адён
ادیب адиб
ادیبانه адибона
ادیچی удайчӣ
ادیر адир
ادیش идиш
ادیم адим
ادیوتنت адютант
اذا//ایذا изо I.
اذابت изобат
اذاعه//اذاعت изоат I.
اذان азон
اذان گو(ی) азонгӯ(й)
اذان گوئی азонгӯӣ
اذعان изъон
اذفر азфар
اذکار азкор
اذلال излол I
اذن изн
اذن узн
اذناب азноб
اذواق азвоқ
اذیت азият
اذیت آور азиятовар
اذیتدهنده азиятдиҳанда
اذیتدهی азиятдиҳӣ
اذیت دیده азиятдида
اذیت کش азияткаш
ار ар
ارابچه аробача
ارابه ران аробарон
ارابه رانی аробаронӣ
ارابه کش аробакаш
ارابه کشی аробакашӣ
ارابه ароба
ارابه خانه аробахона
ارابه درا аробадаро
ارابه سازی аробасозӣ
ارابه گذر аробагузар
ارابه گرد аробагард
ارابه ساز аробасоз
ارابه سوار аробасавор
ارابه سواری аробасаворӣ
ارادت иродат
ارادت گرائی иродатгароӣ
ارادت گرای иродатгарой
ارادتمند иродатманд
ارادتمندی иродатмандӣ
اراده ирода
اراذل арозил
ارار ар-ар
ار ارکنان ар-аркунон
ار اری ар-арӣ
اراز ароз
ارالاگ уролог
ارالاگی урологӣ
ارالاگیا урология
ارن уран
ارباب арбоб
اربابانه арбобона
اربابزاده арбобзода
اربابی арбобӣ
اربیترژ арбитраж
ارپخان//ارپغان арпахон//арпағон
ارپه بادیان арпабодиён
ارپه شالی арпашолӣ
ارتباط иртибот
ارتجاع иртиҷоъ
ارتجاع پرست иртиҷоъпараст
ارتجاعی иртиҷоӣ
ارتجاعیت иртиҷоият
ارتجاعیون иртиҷоиюн
ارتجال иртиҷол
ارتحال иртиҳол
ارتزاق иртизоқ
ارتسام иртисом
ارتش артиш
ارتضا иртизо
ارتضاع иртизоъ
ارتعاد иртиод
ارتعاش иртиош
ارتفاع иртифоъ
ارتفاع شناس иртифоъшинос
ارتفاق иртифоқ
ارتفاه иртифоҳ
ارتقا иртиқо
ارتکاب иртикоб
ارتیاش иртиёш
ارتیاض иртиёз
ارتیرئاسکلیراز артериосклероз
ارتیزئنی артезианӣ
ارتیست артист
ارتیکل артикл
ارتیل артел
ارتیلیریه артиллерия
ارث ирс
ارثی ирсӣ
ارثیت ирсият
ارج арҷ

ارجل арҷал
ارجمند арҷманд
ارجمندی арҷмандӣ
ارچند арчанд
ارچه арча
ارچه арчи
ارچه‌زار арчазор
ارحام арҳом
ارحم арҳам
ارحم‌الراحمین арҳамарроҳимин
ارخئزم архаизм
ارخاو ирхо
ارخر архар
ارخئآلاگ археолог
ارخئآلاگیه археология
ارخیتیکتار архитектор
ارخیتیکتوره архитектура
ارخیو архив
ارخیی архей
ارد ард
ارد ирд
ارداف ардоф
اردام ардом
اردک//اوردک урдак
اردم ардам
اردمزد урмузд
اردوI урду//ӯрдуI
اردوII урдуII
اردوزبان урдузабон
اردوگاه урдугоҳ
اردیبهشت урдибиҳишт
اردیبهشتی урдибиҳиштӣ
ارذال арзол
ارز арз
ارز арзIV
ارزاق арзоқ
ارزان арзон
ارزان بها арзонбаҳо
ارزان فروش арзонфурӯш
ارزان فروشی арзонфурӯшӣ
ارزانی арзонӣ
ارزش арзиш
ارزشگذاری арзишгузорӣ
ارزشیابی арзишёбӣ
ارزشمند арзишманд
ارزشناک арзишнок
ارزمند арзманд
ارزن арзан
ارزن‌خواره арзанхора
ارزن‌خور(ک) арзанхӯр(ак)
ارزندگی арзандагӣ
ارزنده арзанда
ارزن‌زار арзанзор
ارزن‌کاری арзанкорӣ
ارزنی арзанӣ
ارزیاب арзёб
ارزیابی арзёбӣ
ارزیدن арзидан
ارزیز арзиз
ارژن аржан
ارژنگ//ارتنگ//ارسنگ аржанг//артанг//арсанг
ارس арс I
ارس//اراس аррас//аррос
ارسال ирсол
ارسال‌کننده ирсолкунанда
ارسلان арсалон
ارسینها арсинҳо
ارش араш
ارشاد иршод
ارشد аршад
ارض арзI
ارضی арзӣII
ارغاب ирғоб
ارغام арғом
ارغج арғач//арғич
ارغشت//ارغشتک арғушт//арғуштак
ارغمچین арғамчин
ارغمچین‌باف арғамчинбоф
ارغمچین‌بافی арғамчинбофӣ
ارغمچین‌تابی арғамчинтобӣ
ارغمچین‌فروش арғамчинфурӯш
ارغمچین‌فروشی арғамчинфурӯшӣ
ارغن арған
ارغنچک арғунчак
ارغنچک‌بازی арғунчакбозӣ
ارغند//ارغنده арғанд//арғанда
ارغنون арғунун//арғанун
ارغنون‌زن арғунунзан
ارغنون‌ساز арғунунсоз
ارغنون‌نواز арғунуннавоз
ارغنون‌نوازی арғунуннавозӣ
ارغنونی арғунунӣ
ارغوان арғувон//арғавон
ارغوانی арғувонӣ
ارغوانیرنگ арғувониранг
ارغومک//ارغوماق арғумак//арғумоқ
ارغون арғун
ارفاع ирфоъ
ارفه арфа
ارقام арқом
ارقم арқам
ارک арк
ارکان аркон
ارکتیکه арктика
ارکتیکی арктикӣ
ارگ арг
ارگا арго
ارگان аргон
ارل арал
ارلش аралаш
ارلندی ирландӣ
ارم ирам
ارمان армон
ارمتوربند арматурбанд
ارمتورچی арматурчӣ
ارمتورسازی арматурсозӣ
ارمتوره арматура
ارمد армад
ارمغان армуғон
ارمغانی армуғонӣ
ارمل армал
ارمله армала
ارمنده арманда
ارمنی арманӣ
ارمنی‌تبار арманитабор
اره موی аррамӯй
ارنب арнаб
ارنگ аранг
ارنگی аранге
اره арра
اره داس аррадос
اره زبان арразабон
اره وار арравор
ارّه‌پشت аррапушт
اره‌پشت‌دار аррапуштдор
اره‌کش арракаш
اره‌کشی арракашӣ
اره‌مانند аррамонанд
ارّه‌ماهی аррамоҳӣ
اره‌میده аррамайда
اروا ирво
ارواح арвоҳ
اروانه арвона
اروپا урупо
اروس урус
اروق//اروغ урук I//уруғ
اروند арванд
اریس ирис
اریفمامتر арифмометр
اریفمتیکه арифметика
اریفمتیکی арифметикӣ
اریکه арика
اریه ария
ارئیرگرد арйергард
از аз
ازا изоII
ازات азот
ازات узот
ازاتی азотӣ
ازاتیرمی изотермӣ
ازاتیرمیه изотермия
ازار изорI
ازاره изора
ازالت изолат
ازالیتار изолятор
ازالیتسیه изолятсия
ازآن‌خودی азонихудӣ
ازبس азбас
ازبسکه азбаски
ازبک ӯзбак
ازبکی ӯзбакӣ
ازپاافتاده азпоафтода
ازپامانده азпомонда
ازخوددرفته азхудрафта
ازخودکنی азхудкунӣ
ازدحام издиҳом
ازدست‌دهی аздастдиҳӣ
ازدواج издивоҷ
ازدوسر аздусар
ازدیاد издиёд
ازدیگرسازی аздигарсозӣ
ازرق азрақ
ازرق پوش азрақпӯш
ازرق چشم азрақчашм
ازرقفام азрақфом
ازرق لباس азрақлибос
ازرقی азрақӣ
ازغیج изғич
ازکارافتادگی азкорафтодагӣ
ازکارافتاده азкорафтода
ازکیاء(ъ) азкиё(ъ)
ازل азал
ازلال излолII
ازلی азалӣ
ازمان измон
ازمنه азмина
ازنظرگذرانی азназаргузаронӣ
ازنگو узангу
ازنوسازی азнавсозӣ
ازهر азҳар
ازواج азвоҷ

ازیرا(ک) азеро(к)
ازیمت азимут
اژدر аждар
اژدرگون аждаргун
اژدرنهاد аждарниҳод
اژدرها аждарҳо
اژدها аждаҳо
اژدهاباره аждаҳобора
اژدهاپیکر аждаҳопайкар
اژدهاخو(ی) аждаҳохӯ(й)
اژدهادوش аждаҳодӯш
اژدهاسر аждаҳосар
اژدهاشکار аждаҳошикор
اژدهاشکاری аждаҳошикорӣ
اژدهاشونده аждаҳошаванда
اژدهافش аждаҳофаш
اژدهاک аждаҳок
اژدهاکیش аждаҳокеш
اژدهامانند аждаҳомонанд
اژدهانفس аждаҳонафс
اژدهاوش аждаҳоваш
اژرقی ажрикӣ
اژرقی چشم ажрикичашм
اژغل ажғал
الاس уллос
الاس زننده уллосзананда
الاسزنی уллосзанӣ
الاسکشی уллоскашӣ
الاسکشنده уллоскашанда
اس ус(с)
اسائه//اسائت исоа(т)
اسّتسئتسیه ассотсиатсия
اساتین//اساطین асотин
اسارت асорат
اسارت آور асоратовар
اساس асос
اساسگذار асосгузор
اساسناک асоснок
اساساً асосан
اساس دار асосдор
اساس گذارنده асосгузоранда
اساس ناکی асоснокӣ
اساس نامه асоснома
اساسی асосӣ
اساطیر асотир
اساطیرشناس асотиршинос
اساطیرشناسی асотиршиносӣ
اساطیری асотирӣ
اسافل асофил
اسامی асомӣ
اسباب асбоб

اسباب براری асбоббарорӣ
اسباب خانه асбобхона
اسباب دار асбобдор
اسباب ساز асбобсоз
اسباب سازی асбобсозӣ
اسباسمینت асбосемент
اسباغ исбоғ
اسبیست асбест
اسپ асп
اسپبندی аспбандӣ
اسپپائی асппойӣ
اسپ پای асппой
اسپ پرور аспарвар
اسپ پروری аспарварӣ
اسپ تاز аспто̄з
اسپتازی аспто̄зӣ
اسپ جلاب аспҷаллоб
اسپ جلابی аспҷаллобӣ
اسپ خانه аспхона
اسپ رامکنی аспромкунӣ
اسپ سوار аспсавор
اسپ سواری аспсаворӣ
اسپ نمد аспнамад
اسپار испор
اسپافکن аспафкан
اسپانگیز аспангез
اسپانه аспона
اسپاه испоҳ
اسپ باز аспбоз
اسپ بازی аспбозӣ
اسپبان аспбон
اسپبانی аспбонӣ
اسپچ испич
اسپدار аспдор
اسپداری аспдорӣ
اسپدزد аспдузд
اسپدزدی аспдуздӣ
اسپدوان аспдавон
اسپدوانی аспдавонӣ
اسپدوست аспдӯст
اسپرچ испурч
اسپرغم аспарағм//аспарғам
اسپرغم испарғам
اسپرک испарак
اسپرگ испараг
اسپرلوس испарлус
اسپرمه испарма
اسپریز//اسپریس аспрез//аспрес
اسپست аспист
اسپک аспак
اسپک بازی аспакбозӣ

اسپکی аспакӣ
اسپناج испаноҷ
اسپناق испанок
اسپناه испаноҳ
اسپند испанд
اسپندآرمذ//اسفندآرمذ
испандормуз//исфандормуз
اسپندان испандон
اسپنددانه испанддона
اسپنی испанӣ
اسپه аспа
اسپهسالار испаҳсолор
اسپوار аспвор
اسپوش успуш
اسپی аспӣ
اسپید испед
اسپیرنت аспирант
اسپیرنتوره аспирантура
اسپیرنتی аспирантӣ
اسپیرین аспирин
اسپیل аспил
است аст
استا усто
استاخ//اوستاخ устох
استاخانه устохона
استاد//استاذ устод
استادانه устодона
استاده//ایستاده истода
استادی устодӣ
استاذ устоз
استار истор
استاره истора
استفیته эстафета
استفیتی эстафетӣ
استاکار устокор
استاکارانه устокорона
استاکاری устокорӣ
استاگی устогӣ
استائی устоӣ
استبداد истибдод
استبدال истибдол
استبر истабр
استبرک//استبرق
истабрак//истабрақ
استبصار истибсор
استبعاد истибъод
استثمار истисмор
استثمارشونده истисморшаванда
استثمارکننده истисморкунанда
استثمارگر истисморгар
استثنا истисно

استثنائی истисноӣ
استجازه истиҷоза
استجلاء истиҷло
استجلاب истиҷлоб
استحاله истиҳола
استحسان истеҳсон
استحصال истеҳсол
استحصالات истеҳсолот
استحصال کننده истеҳсолкунанда
استحصالی истеҳсолӣ
استحضار истеҳзор
استحقاق истеҳқоқ
استحقاقی истеҳқоқӣ
استحکام истеҳком
استخاره истихора
استخبار истихбор
استخدام истихдом
استخر//اصطخر истахр
استخراج истихроҷ
استخفا истихфо
استخفاف истихфоф
استخلاص истихлос
استخوان I устухон I
استخوان II устухон II
استخوان بزرگ устухонбузург
استخوان بند устухонбанд
استخوان بندی устухонбандӣ
استخوان پاره устухонпора
استخوان پرده устухонпарда
استخوان تلاشی устухонталошӣ
استخوان خائی устухонхоӣ
استخوان خوار устухонхор
استخوان خواری устухонхорӣ
استخوان خور устухонхӯр
استخوان خوری устухонхӯрӣ
استخوان دار устухондор
استخوان درد устухондард
استخوان ربا устухонрабо
استخوان ریزه устухонреза
استخوان ریزگی устухонрезагӣ
استخوان سازی устухонсозӣ
استخوان شناس устухоншинос
استخوان شناسی устухоншиносӣ
استخوان فروشی устухонфурӯшӣ
استخوانی устухонӣ
استدامت истидомат
استدراک истидрок
استدعا истидъо
استدلال истидлол
استر I астар I
استر II астар II

استرائد астероид
استراحت истироҳат
استراحت گاه истироҳатгоҳ
استرافزیکه астрофизика
استرالاگیه астрология
استرانامیه астрономия
استرانوت астронавт
استرانوتیکه астронавтика
استربار астарбор
استرباری астарборӣ
استرداد истирдод
استردار астардор
استردن устурдан
استرشاهی астаршоҳӣ
استرضا истирзо
استروار астарвор
استرواری астарворӣ
استرون астарван
استرون устурван
استسقا истисқо
استسقائی истисқоӣ
استشاره//استشارت истишора(т)
استشمام истишмом
استشهاد истишҳод
استطاعت иститоат
استطراد иститрод
استظهار истизҳор
استعاذه//استعاذت истиоза(т)
استعاره истиора
استعاره آمیز истиораомез
استعاروی истиоравӣ
استعانت истионат
استعباد истеъбод
استعجال истеъҷол
استعداد истеъдод
استعدادناک истеъдоднок
استعفا истеъфо
استعلا истеъло
استعلاج истеълоҷ
استعلام истеълом
استعمار истеъмор
استعمارگر истеъмолгар
استعمال истеъмол
استعمالات истеъмолот
استعمال شونده истеъмолшаванда
استعمال کننده истеъмолкунанда
استعمالی истеъмолӣ
استغاثه//استغاثت истиғоса(т)
استغراق истиғроқ
استغفار истиғфор
استغفرالله астағфируллоҳ

استغنا истиғно
استفاده истифода
استفاده برنده истифодабаранда
استفاده بری истифодабарӣ
استفاضه//استفاضت истифоза(т)
استفراغ истифроғ
استفسار истифсор
استفهام истифҳом
استقامت истиқомат
استقامت جای истиқоматҷой
استقامت گاه истиқоматгоҳ
استقامتی истиқоматӣ
استقبال истиқбол
استقرا истиқро
استقراب истиқроб
استقرار истиқрор
استقلال истиқлол
استقلالیت истиқлолият
استکبار истикбор
استکشاف истикшоф
استکمال истикмол
استم I истамI
استماع истимоъ
استمالت истимолат
استمتاع истимтоъ
استمداد истимдод
استمرار истимрор
استمزاج истимзоҷ
استمساک истимсок
استمگر истамгар
استملاک истимлок
استمناء истимно
استناد истинод
استناس истинос
استنباط истинбот
استنجا истинҷо
استنساخ истинсох
استنشاق истиншоқ
استنطاق истинтоқ
استنفار истинфор
استنکار истинкор
استنکاف истинкоф
استه I астаI
استه II астаII
استهانت истиҳонат
استهزا истеҳзо
استهزاآمیز истеҳзоомез
استهزاآمیزانه истеҳзоомезона
استهزاکار истеҳзокор
استهزاکارانه истеҳзокорона
استواء истиво

استواء устуво
استوار устувор
استوارانه устуворона
استواری устуворӣ
استوان устувон
استوانه устувона
استوانه ای устувонаӣ
استور устур
استوربان устурбон
استوره I устураI
استیتیزم эстетизм
استیتیکه эстетика
استیتیکی эстетикӣ
استیزه истеза
استیلا истило
استیلاگرانه истилогарона
استیلاگری истилогарӣ
اسحاب исҳоб
اسد асад
اسر IV асрIV
اسرا исро
اسرا усаро
اسرار асрор
اسرارآمیز асроромез
اسرارآمیزانه асроромезона
اسرارانگیز асрорангез
اسرارانگیزانه асрорангезона
اسرارناک асрорнок
اسراعیلی исроилӣ
اسراف исроф
اسرافکار исрофкор
اسراف کارانه исрофкорона
اسراف کاری исрофкорӣ
اسطبل//اصطبل истабл
اسطرلاب устурлоб
اسطوره II устураII
اسعار асъор
اسعد асъад
اسف асаф
اسفلالسافلین асфалассофилин
اسفل السافلین асфалуссофилин
اسفلت асфалт
اسفلت پوش асфалтпӯш
اسفناج исфаноҷ
اسفناخ исфанох
اسفنج исфаноҷ
اسفند I исфандI
اسفند II исфандII
اسقا исқо
اسقاط исқот
اسقوف усқуф

اسکدار искудор
اسکریده аскарида
اسک انجبین исканҷабин
اسکنجه исканҷа
اسکندر искандар
اسکنه искана
اسکنه پیوند исканапайванд
اسکنه قلم исканақалам
اسکونه ускуна
اسکیه аския
اسکیه باز аскиябоз
اسگدار асгудор
اسلاف аслоф
اسلام ислом
اسلامی исломӣ
اسلامیت исломият
اسلحه аслиҳа
اسلحه ساز аслиҳасоз
اسلحه سازی аслиҳасозӣ
اسلحه پرتایی аслиҳапартоӣ
اسلحه خانه аслиҳахона
اسلحه دار аслиҳадор
اسلحه داری аслиҳадорӣ
اسلحه نار аслиҳанок
اسلحه ناکشوی аслиҳанокшавӣ
اسلم аслам
اسلوب услуб
اسلوبشناس услубшинос
اسلوبشناسی услубшиносӣ
اسلیق ислик
اسلیقی исликӣ
اسلیمی ислимӣ
اسم асам(м)
اسم. исмII.
اسما асмо
اسماً исман
اسماعیل دوان исмоилдавон
اسماعیلی исмоилӣ
اسماعیلیه исмоилия
اسمبلییه ассамблея
اسمر асмар
اسمه усма//ӯсма
اسن асан(н)
اسناد аснод
اسناد иснод
اسهال исҳол
اسهال آور исҳоловар
اسهل асҳал
اسو асав
الاسی уллосӣ
اسیپتیکه асептика

اسیتت асетат
اسیتیلن асетилен
اسیداز асидоз
اسیر асир
اسیر افتاده асирафтода
اسیرک асирак
اسیروار асирвор
اسیری асирӣ
اسیستنت ассистент
اسیمتریه аси(м)метрия
اسیمیلیتسیه ассимилятсия
اسینخرانی асинхронӣ
اشّار ашшор
اشارتی ишоратӣ
اشاره//اشارت ишора//ишорат
اشاره چوب ишорачӯб
اشاره خط ишорахат
اشپلک ушпулак
اشتباه иштибоҳ
اشتداد иштидод
اشتر уштур
اشتر گیاه уштургиёҳ
اشترا иштиро
اشتراک иштирок
اشتراکچی иштирокчӣ
اشتراکدار иштирокдор
اشتراکداری иштирокдорӣ
اشتراک کننده иштироккунанда
اشتراکیون иштирокиюн
اشتربان уштурбон
اشترپای уштурпой
اشترخار уштурхор
اشترغاز уштурғоз
اشترک уштурак
اشتغال иштиғол
اشتق аштақ
اشتقاق иштиқоқ
اشتقی аштақӣ
اشتلم уштулум
اشتها иштиҳо
اشتها انگیز иштиҳоангез
اشتها آور иштиҳоовар
اشتهار иштиҳор
اشتها کشا иштиҳокушо
اشتی иштӣ
اشتیاق иштиёқ
اشتیاقمند иштиёқманд
اشتی باز иштибоз
اشتی بازی иштибозӣ
اشتی خانه иштихона
اشجار ашҷор

اشخار//اشقار ишхор//ишқор
اشخاص ашхос
اشد ашадд
اشدی ашаддӣ
اشرار ашрор
اشراف ашроф
اشراف ишроф
اشرافانه ашрофона
اشراف زاده ашрофзода
اشراق ишроқ
اشراک ишрок
اشرف ашраф
اشرفی ашрафӣ
اشعار ашъор
اشغال ашғол
اشغال ишғол
اشغال شده ишғолшуда
اشغالگر ишғолгар
اشغالگرانه ишғолгарона
اشغالی ишғолӣ
اشقار ишқор
اشقار آب ишқороб
اشقاردار ишқордор
اشقاررانی ишқорронӣ
اشقارناکی ишқорнокӣ
اشقاری ишқорӣ
اشقر ашқар
الاشقشقه алошақшақа
اشقه ашақа
اشک ашкI
اشک ашкII
اشکپیما ашкпаймо
اشکفشانی ашкфишонӣ
اشکاشیمی ишкошимӣ
اشک افشان ашкафшон
اشک افشانی ашкафшонӣ
اشکال ашкол
اشکال ишкол
اشکالود ашколуд
اشکانیان ашкониён
اشک آور ашковар
اشکبار ашкбор
اشکباری ашкборӣ
اشک پالا ашкполо
اشک ریز ашкрез
اشک ریزان ашкрезон
اشک ریزی ашкрезӣ
اشکفشان ашкфишон
اشکم ишкам
اشکمبه ишкамба
اشکم کلان ишкамкалон

اشکنجه ишканча
اشکوب ашкӯб
اشکوفه ушкуфа
اشکیل ишкел
اشکیل باغی ишкелбоғӣ
اشکیل بند ишкелбанд
اشکیلدار ишкелдор
اشکیلک ишкелак
اشن ашанI
اشن ашанII
اشنان ушнон
اشنه ашна
اشنه ушна
اشنه بسته ушнабаста
اشنه دار ушнадор
اشنه گیاه ушнагиёҳ
اشهب ашҳаб
اشهر ашҳар
اشهل ашҳал
اشوله ашӯла
اشوله چی ашӯлачӣ
اشوله خوان ашӯлахон
اشوله خوانی ашӯлахонӣ
اشوله گوئی ашӯлагӯӣ
اشیا(ء) ашё
اشیاع ашёъ
اصابت исобат
اصالت асолат
اصبع исбаъ
اصحاب асҳоб
اصرار исрор
اصراراً исроран
اصرارکارانه исроркорона
اصرارکاری исроркорӣ
اصطبار истибор
اصطلاح истилоҳ
اصطلاحات истилоҳот
اصطلاح شناس истилоҳшинос
اصطلاح شناسی истилоҳшиносӣ
اصطلاحی истилоҳӣ
اصطیاد истиёд
اصعب асъаб
اصغر асғар
اصفر асфар
اصفی асфо
اصل асл
اصلاً аслан
اصلا асло
اصلاح ислоҳ
اصلاحات ислоҳот
اصلاحات پرور ислоҳотпарвар

اصلاحات پروری ислоҳотпарварӣ
اصلاحات خواه ислоҳотхоҳ
اصلاحات خواهی ислоҳотхоҳӣ
اصلاحات طلب ислоҳотталаб
اصلاحات طلبی ислоҳотталабӣ
اصلاح پذیر ислоҳпазир
اصلاح شونده ислоҳшаванда
اصلاح طلب ислоҳталаб
اصلاح کار ислоҳкор
اصلاح ناپذیر ислоҳнопазир
اصلاح نشونده ислоҳнашаванда
اصلع аслаъ
اصلی аслӣ
اصلیت аслият
اصناف асноф
اصنام асном
اصول усул
اصولاً усулан
اصولی усулӣ
اصیل асил
اصیل زاده асилзода
اصیل زادگی асилзодагӣ
اضائه//اضائت изоатII
اضاعت изоатIII
اضافت изофат
اضافگی изофагӣ
اضافه//اضافت изофа//изофат
اضافه پرداخت изофапардохт
اضافه کاری изофакорӣ
اضافه معاش изофамаош
اضافه نویسی изофанависӣ
اضافی изофӣ
اضحی азҳо
اضداد аздод
اضرار азрор
اضرار изрор
اضطراب изтироб
اضطراب آمیز изтиробомез
اضطراب انگیز изтиробангез
اضطراب آور изтиробовар
اضطراب ناک изтиробнок
اضطرار изтирор
اضعاف изъоф
اضلال излолIII
اضمار измор
اضمحلال измиҳлол
اطاعت итоат
اطاعت کار итоаткор
اطاعت کارانه итоаткорона
اطاعت کاری итоаткорӣ
اطاعت کیش итоаткеш

اطاعت گری итоатгарӣ
اطاق уток
اطاله//اطالت итола(т)
اطبا атиббо
اطراف атроф
اطرافی атрофӣ
اطعمه атъима
اطفا итфо
اطفال атфол
اطقی иткӣ
اطّلاع иттилоъ
اطّلاعات иттилоот
اطّلاعاتی иттилоотӣ
اطّلاعیه иттилоия
اطلاق итлок
اطلس атласII
اطلس атласI
اطلس باف атласбоф
اطلس بافی атласбофӣ
اطلس پوش атласпӯш
اطلس کرته атласкурта
اطلسی атласӣ
اطمنان итминон
اطمنان بخش итминонбахш
اطناب итноб
اطوار атвор
اظغی изғӣ
اظلمالظالمین азламуззолимин
اظهار изҳор
اظهارات изҳорот
اظهار کننده изҳоркунанда
اظهار گه изҳоргаҳ
اظهارنامه изҳорнома
اعاده//اعادت иода(т)
اعانت ионат
اعانه иона
اعتبار эътибор
اعتبارنامه эътиборнома
اعتباراً эътиборан
اعتباردار эътибордор
اعتبارناک эътиборнок
اعتبارناکی эътиборнокӣ
اعتدال эътидол
اعتذار эътизор
اعتراض эътироз
اعتراضآمیز эътирозомез
اعتراض ناپذیر эътирознопазир
اعتراض نامه эътирознома
اعتراضی эътирозӣ
اعتراف эътироф
اعتزال эътизол

اعتصاب эътисоб
اعتقاد эътиқод
اعتقادناک эътиқоднок
اعتقادمند эътиқодманд
اعتکاف эътикоф
اعتکافنشین эътикофнишин
اعتلا эътило
اعتلاف эътилоф
اعتلافی эътилофӣ
اعتلال эътилол
اعتماد эътимод
اعتمادالدوله эътимодуддавла
اعتمادنامه эътимоднома
اعتمادبخش эътимодбахш
اعتمادناک эътимоднок
اعتمادناکی эътимоднокӣ
اعتمادییت эътимодият
اعتنا эътино
اعجاز эъҷоз
اعجاز کار эъҷозкор
اعجاز کارانه эъҷозкорона
اعجاز کاری эъҷозкорӣ
اعجازنویس эъҷознавис
اعجوبه аъҷуба
اعدا аъдо
اعداد эъдод
اعدام эъдом
اعذار эъзор
اعراب аъроб
اعراب эъроб
اعرابی аъробӣ
اعراض эъроз
اعراف аъроф
اعزاز эъзоз
اعزام эъзомI
اعزه аизза
اعشار аъшор
اعشاری аъшорӣ
اعصاب аъсоб
اعضا аъзо
اعطا эъто
اعظام эъзомII
اعظم аъзам
اعلام аълом
اعلام эъломI
اعلام эъломII
اعلامیه эъломия
اعلان эълон
اعلان کننده эълонкунанда
اعلان نامه эълонннома
اعلان کنی эълонкунӣ

اعلم аълам
اعلمی аъламӣ
اعلی//اعلا аъло
اعلی چی аълочӣ
اعلی حضرت аълоҳазрат
اعلی خوان аълохон
اعلی خوانی аълохонӣ
اعلی درجه аълодарача
اعلی صفت аълосифат
اعم аам(м)
اعماق аъмок
اعماق эъмок
اعمال аъмол
اعمش аъмаш
اعمی аъмо
اعوان аъвон
اعوذبالله аузубиллох
اعور аъвар
اعیان аъён
اغاثت иғосат
اغالق ағолук
اغانی ағонӣ
اغانی سرا ағонисаро
اغبر ағбар
اغبری ағбарӣ
اغبه аға
اغتراب иғтироб
اغتسال иғтисол
اغتشاش иғтишош
اغتفار иғтифор
اغتمام иғтимом
اغتنام иғтином
اغر аға(р)
اغرا иғро
اغراق иғрок
اغزیه ағзия
اغفال иғфол
اغلاط ағлот
اغلاق иғлок
اغلب ағлаб
اغلوطه уғлута
اغماز иғмозI
اغماز کاری иғмозкорӣI
اغماض иғмозII
اغماض کاری иғмозкорӣII
اغنیا ағниё
اغنیه уғния
اغوا иғво
اغوانگیز иғвоангез
اغواپیشه иғвопеша
اغواگر иғвогар

اغواگرانه иғвогарона
اغواگری иғвогарӣ
اغیار ағёр
افادناک ифоданок
افاده ифода
افاریزم афоризм
افاضل афозил
افاضه//افاضت ифоза(т)
اف اف аф-аф
افاقه ифоқа
افت афт
افت уфт
افت و خیز уфтухез
افتادگی афтодагӣ
افتادن//افتیدن афтодан//афтидан
افتاده афтода
افتاده уфтода
افتادگی уфтодагӣ
افتاده آواز афтодаовоз
افتاده حال афтодаҳол
افتادهروح афтодарӯх
افتادهمانده//افتیدهمانده афтодамонда//афтидамонда
افتان афтон
افتاندن афтондан
افتانیدن афтонидан
افتتاح ифтитох
افتتاحانه ифтитоҳона
افتتاحی ифтитоҳӣ
افتادن уфтодан
افتخار ифтихор
افتخارآمیز ифтихоромез
افتخارمند ифтихорманд
افتخارمندانه ифтихормандона
افتخارمندی ифтихормандӣ
افتخارنامه ифтихорнома
افتخاری ифтихорӣ
افتراء ифтиро
افتراق ифтирок
افتش афтиш
افتضاح ифтизох
افتکار ифтикор
عفّتناکی иффатнокӣ
افتوخیز афтухез
افتودرفت афтударафт
افتیدن афтидан
افچه афча
افدر афдар
افر уфар
افراختن афрохтан
افراخته قامت афрохтақомат

افراد афрод
افراز афроз
افراز ифроз
افراشتن афроштан
افراط ифрот
افراط کارانه ифроткорона
افراط کاری ифроткорӣ
افراط گرائی ифротгароӣ
افراطی ифротӣ
افروختگی афрӯхтагӣ
افروختن афрӯхтан
افروخته афрӯхта
افروز афрӯз
افروزان афрӯзон
افروزانیدن//افروزاندن
афрӯзон(и)дан
افروزش//فروزش
афрӯзиш//фурӯзиш
افزار афзор
افزارساز афзорсоз
افزارسازی афзорсозӣ
افزایش афзоиш
افزایشناک афзоишнок
افزاینده афзоянда
افزودگی афзудагӣ
افزودن афзудан
افزودنی афзуданӣ
افزوده афзуда
افزون афзун
افزونگردانی афзунгардонӣ
افزونی афзунӣ
افساد ифсод
افسار афсор
افسار گسیخته афсоргусехта
افسانگی афсонагӣ
افسانه афсона
افسانه پرداز афсонапардоз
افسانه پردازی афсонапардозӣ
افسانه پرست афсонапараст
افسانه خوان афсонахон
افسانه خوانی афсонахонӣ
افسانه ساز афсонасоз
افسانه سازی афсонасозӣ
افسانه سرا афсонасаро
افسانه سرائی афсонасароӣ
افسانه شنوی афсонашунавӣ
افسانه گوئی афсонагӯӣ
افسانه گوی афсонагӯӣ
افسانه مانند афсонамонанд
افسانه وار афсонавор
افسانوی афсонавӣ

افسد афсад
افسر афсарI
افسر афсарII
افسردگی афсурдагӣ
افسردن афсурдан
افسرده афсурда
افسرده جان афсурдаҷон
افسرده خاطر афсурдахотир
افسرده خاطری афсурдахотирӣ
افسرده دل афсурдадил
افسرده دلی афсурдадилӣ
افسرده رو(ی) афсурдарӯ(й)
افسرده شده афсурдашуда
افسر طراز афсартироз
افسری афсарӣ
افسوس афсӯс
افسوس آمیز афсӯсомез
افسوس خورانه афсӯсхӯрона
افسون афсун
افسون ساز афсунсоз
افسونسازی афсунсозӣ
افسون سخن афсунсухан
افسون کار афсункор
افسون خوان афсунхон
افسونگر афсунгар
افسونگری афсунгарӣ
افشا ифшо
افشاگر ифшогар
افشان афшон
افشان афшон
افشانیدن//افشاندن афшон(и)дан
افشردن афшурдан
افشرده афшурда
افشرده گام афшурдагом
افشره афшура
افصح афсаҳ
افصحبیان афсаҳбаён
افضل афзал
افضلی афзалӣ
افضلیت афзалият
افطار ифтор
افطاری ифторӣ
افطسی афтасӣ
افعال афъол
افعی афъӣ//афъо
افغان афғонI
افغان афғонII
افغانی афғонӣ
افق уфуқ
افقی уфуқӣ
افکار афкор

افکندگی афкандагӣ
افکندن//افگندن
афкандан//афгандан
افکندنی//افگندنی
афканданӣ//афганданӣ
افکننده афкананда
افگار афгор
افگانه афгона
افگندن афгандан
افگنده//افکنده афканда//афганда
افلاطونی афлотунӣ
افلاطونیه афлотуния
افلاح ифлоҳ
افلاس ифлос
افلاس کاری ифлоскорӣ
افلاس کننده ифлоскунанда
افلاس گری ифлосгарӣ
افلاسی ифлосӣ
افلاک афлок
افلاک شناس афлокшинос
افلاکی афлокӣ
افلیسون афлесун
افنا ифно
افندیگی афандигӣ
افندی афандӣ
افوات афвот
افواج афвоҷ
افواه афвоҳ
افول уфул
افهام афҳом
افیکس аффикс
افیون афюн
افیون خور афюнхӯр
افیونی афюнӣ
الاق улоқ
اقارب ақориб
اقاله иқола
اقامت иқомат
اقامت کده иқоматкада
اقامت گاه иқоматгоҳ
اقبال иқбол
اقبال بلند иқболбаланд
اقبال ناک иқболнок
اقتباس иқтибос
اقتباسی иқтибосӣ
اقتحام иқтиҳом
اقتدا иқтидо
اقتدار иқтидор
اقتراب иқтироб
اقتراح иқтироҳ
اقتراض иқтироз

اقتراع иқтироъ
اقتران иқтирон
اقتصاد иқтисод
اقتصادچی иқтисодчӣ
اقتصاددان иқтисоддон
اقتصادشناس иқтисодшинос
اقتصادی иқтисодӣ
اقتصادیات иқтисодиёт
اقتصار иқтисор
اقتضا иқтизо
اقتفا иқтифо
اقتنا иқтино
اقدام иқдом
اقدس ақдас
اقرار иқрор
اقرارشوی иқроршавӣ
اقراری иқрорӣ
اقران ақрон
اقرب ақрабI
اقربا ақрабо
اقربایی ақрабоӣ
اقربک ақрабак
اقرن ақран
اقسام ақсом
اقسم ақсум
اقصا ақсо
اقصر ақсар
اقطاع иқтоъ
اقطاع دار иқтоъдор
اقطع ақтаъ
اقل(ل) ақал(л)
اقلاً ақаллан
اقلام ақлом
اقلیت ақаллият
اقلیم иқлим
اقلیم شناس иқлимшинос
اقلیم شناسی иқлимшиносӣ
اقلیم گیر иқлимгир
اقلیم گیری иқлимгирӣ
اقلیمی иқлимӣ
اقلیمیا иқлимиё
اقلیون ақаллиюн
اقمشه ақмиша
اقناع иқноъ
اقنوم уқнум
اقوات ақвот
اقوام ақвом
اقیانوس укёнус
اقیانوس پیما укёнуспаймо
اقیانوس شناس укёнусшинос
اقیانوس شناسی укёнусшиносӣ

اقیانوس گرد уқёнусгард
اقیانوس نورد уқёнуснавард
اقیانوسی уқёнусӣ
اکا ако
اکابر акобир
اکابرزاده акобирзода
اکارد аккорд
اکاردئآن аккордеон
اکاس акосI
اکاسیره акосира
اک اک ак-ак
اکّال акколI
اکّال акколII
اکّال بازی акколбозӣ
اکّال دسته акколдаста
اکبر акбар
اکت акт
اکتحال иктиҳол
اکتساب иктисоб
اکتشاف иктишоф
اکتفا иктифо
اکتنامیتستها актиномитсетҳо
اکتنیه актиния
اکتنیی актиний
اکتیار актёр
اکتیاری актёрӣ
اکتیو актив
اکثر аксар
اکثراً аксаран
اکثریت аксарият
اکثریون аксариюн
اکدر акдар
اکدش акдиш
اکدمی академӣ
اکدمیزم академизм
اکدمیک академик
اکدمیکی академикӣ
اکدمیه академия
اکدمیوی академиявӣ
اکر акр
اکرابتی акробатӣ
اکرابتیکه акробатика
اکرام икром
اکراه икроҳ
اکرئین украин
اکرئینی украинӣ
اکرخین акрихин
اکرم акрам
اکریدتیو аккредитив
اکس икс
اَکّس//اکّاس аккас//аккос
اکسنت аксент
اکسیر иксир
اکسیرگر иксиргар
اکسیه аксия
اکل акл
اکلیل иклил
اکمال икмол
اکمل акмал
اکمه акмаҳ
اکناف акноф
اکنون//کنون акнун//кунун
اکه ака
اکه//اکا ука//уко
اکه ملا акамулло
اکوریل акварел
اکورئوم аквариум
اکوستیکه акустика
اکوستیکی акустикӣ
اکوشیر акушер
اکوشیری акушерӣ
اکومرین аквамарин
اکوملیتار аккумулятор
اکوملیتاری аккумуляторӣ
اکید акид
اکیداً акиданI
اکیداً аккиданII
اگر агар
اگرا угро
اگرابئالاگی агробиологӣ
اگرابئالاگیه агробиология
اگراتخنیکه агротехника
اگراتخنیکی агротехникӣ
اگراخیمیه агрохимия
اگرافیزیکه агрофизика
اگرانام агроном
اگرانامی агрономӣ
اگرانامیه агрономия
اگرچند агарчанд
اگرچه агарчи
اگرری аграрӣ
اگریک игрек
اگریگت агрегат
اگلامیرت агломерат
اگلامیرتسیه агломератсия
اگناستیتسیزم агноститсизм
اگینت агент
اگینتی агентӣ
الا алоI
الا алоII
الّا илло
الاغ улоғ
الامان аламон
الامشک аломушак
الآن алъон
الاندن аллондан
الاو алов
الاو улов
الاوبازی аловбозӣ
الاوخانه аловхона
الاودان аловдон
الاوگیرک аловгирак
الاومان аловмон
الاوی аловӣ
الباقی албоқӣ
البام албом
البته албатта
البستی албастӣ
البسه албиса
الپینیزم алпинизм
الت алт
التباس илтибос
التجا илтиҷо
التجاآمیز илтиҷоомез
التجاج илтиҷоҷ
التحاق илтиҳоқ
التحام илтиҳом
التذاذ илтизоз
التراق алатарок
التزام илтизом
التزام نامه илтизомнома
التصاق илтисоқ
التفات илтифот
التفات آمیز илтифотомез
التفات کارانه илтифоткорона
التفات کاری илтифоткорӣ
التقاء илтиқо
التقاط илтиқот
التقام илтиқом
التمتم ултиматум
التماس илтимос
التماس کننده илтимоскунанда
التماس نامه илтимоснома
التماسی илтимосӣ
التهاب илтиҳоб
التواء илтиво
التیام илтиём
التیرنتیوه алтернатива
التیرنتیوی алтернативӣ
الثغ алсағ
الجبر алҷабр
الجه улҷа
الحاج илҳоҳ
الحاد илҳод
الحاق илҳоқ
الحال алҳон
الحان алҳон
الحان илҳон
الحذر алҳазар
الحق алҳақ
الحمد алҳамд
الحمدلله алҳамдулиллоҳ
الزام илзом
الس алас
الست аласт
السلام ассалом
الصاق илсоқ
الصلا ассало
الطاف алтоф
الطف алтаф
الغو алғав
الغ улуғ
الغاو алғов
الغده алағда
الغرض алғараз
الغش алғаш
الغیاث алғиёс
الف алифI
الف алф
الف илф
الفلام алифлом
الفاسا алифосо
الفاظ алфоз
الفالقد алифулқад
الفبا алифбо
الفباخوانی алифбохонӣ
الفبانویس алифбонавис
الفبانویسی алифбонависӣ
الفبایی алифбоӣ
الفت улфат
الفت پذیر улфатпазир
الفتی улфатӣ
الفختن алфахтан
الفراق алфироқ
الفنجیدن алфанчидан
الفوار алифвор
الفه алфа
الفه زرهها алфа-заррахо
الفه کاهش алфа-коҳиш
القا илқо
القاب алқоб
القصه алқисса
القضا алқазо
القندی алқундӣ

الکسیر эликсир
الکلائد алкалоид
الکن алкан
الکل алкул
الکلی алкулӣ
الکی аллакай
الکیمیا алкимиё
الگارتم алгоритм
الگیبره алгебра
الگیبری алгебрӣ
الله аллоҳ
الم аламI
الم انگیز аламангез
المآور аламовар
الم بر аламбар
الم رسیده аламрасида
الم زده аламзада
الم کش аламкаш
المناک аламнок
الماس алмос
الماس پاره алмоспора
الماس پیکان алмоспайкон
الماس تراش алмостарош
الماس تراشی алмостарошӣ
الماسدار алмосдор
الماس رنگ алмосранг
الماس کاری алмоскорӣ
الماس مانند алмосмонанд
الماسگون алмосгун
الماسوار алмосвор
الماسی алмосӣ
المان аламон
المانگیز аламангез
المبرار аламбарор
المدار аламдорI
المدیده аламдида
المزدگی аламзадагӣ
المینت алимент
النگه аланга
النگه‌دار алангадор
الو алав
الودار улавдор
الو//الاو улав//улов
الوان алвонI
الوان алвонII
الوان پوش алвонпӯш
الوانج алвонҷ
الوانجبازی алвонҷбозӣ
الوانجخوران алвонҷхӯрон
الوانجخورنده алвонҷхӯранда
الوانجخوری алвонҷхӯрӣ
الوانجدهی алвонҷдиҳӣ
الوپاره алавпора
الوپاشی алавпошӣ
الوخانه алавхона
الوداع алвидоъ
الودان алавдон
الوس улус
الوف улуф
الوقت алвақт
الوکوش алавкуш
الوگیری алавгирӣ
الومان алавмон
الّه алла
اله илоҳ
اله گویی аллагӯӣ
الها илоҳо
الهام илҳом
الهام‌بخش илҳомбахш
الهام‌ده илҳомдеҳ
الهی илоҳӣ
الهیات илоҳиёт
الیرگیه аллергия
الیف алифII
الیف алифIII
الیک илик
الیکتر электр
الیکتر электродинамика
الیکتر электродинамикӣ
الیکتراکر электрокар
الیکتراکردیاگرفیه
электрокардиография
الیکتراتیخنیکه электротехника
الیکتراتیخنیکی электротехникӣ
الیکتراخیمیکی электрохимикӣ
الیکتراخیمیوی электрохимиявӣ
الیکتراخیمیه электрохимия
الیکتراد электрод
الیکتراکامبین электрокомбайн
الیکتراکردئاگرف
электрокардиограф
الیکتراکردئاگرمه
электрокардиограмма
الیکتراکوره электрокӯра
الیکترالیت электролит
الیکترالیتی электролитӣ
الیکترالیز электролиз
الیکترامابیل электромобил
الیکترامگنیت электромагнит
الیکترامگنیتی электромагнитӣ
الیکترامگنیتیزم
электромагнетизм
الیکترامیخنیک электромеханик
الیکترامیخنیکه электромеханика
الیکترامیخنیکی
электромеханикӣ
الیکتران электрон
الیکترانی электронӣ
الیکترانیکی электроникӣ
الیکتراواز электровоз
الیگرا аллегро
الیم алимI
الیمینت элемент
الیمینتری элементарӣ
الیومین алюмин
الیومینی алюминӣ
الیومینیی алюминий
ام ум(м)
امالامراض уммуламроз
امالحوادث уммулҳаводис
امالخبائس уммулхабоис
امالخلائق уммулхалоик
امالقراُ уммулқуроъ
امالکتاب уммулкитоб
امّا аммо
اماج амоҷ
اماچ умоч
امّار аммор
امارت аморат
امارت иморатI
امارت‌پناه аморатпаноҳ
امارتزتار амортизатор
امارتزتسئانی амортизатсионӣ
امارتزتسیه амортизатсия
امّاره аммора
اماکن амокин
اماله имолаI
اماله имолаII
امام имом
امامت имомат
امامتی имоматӣ
امام‌خطیب имомхатиб
امامزاده имомзода
امامیه имомия
امان амон
امانات амонот
امان‌پولی амонпулӣ
امانت амонат
امانت فروش амонатфурӯш
امانت گذار амонатгузор
امانت گذاری амонатгузорӣ
امانت‌دار амонатдор
امانت‌فروشی амонатфурӯшӣ
امانت کسه амонаткасса
امانت‌نگاهدار амонатнигоҳдор
امانتی амонатӣ
امان گاه амонгоҳ
امّانل аммонал
امان‌نامه амоннома
امانی амонӣ
امّانیت аммонит
امّانیی аммоний
امبرئالاگییه эмбриология
امبرگا эмбарго
امبلتاری амбулаторӣ
امبلتاریه амбулатория
امپیرتار император
امپیرتاری императорӣ
امپیریلیزم империализм
امپیریلیست империалист
امپیریلیستی империалистӣ
امپیریه империя
امپلیتوده амплитуда
امپوتتسیه ампутатсия
امپوله ампула
امپیر ампер
امپیرمتر амперметр
امت уммат
امتثال имтисол
امتحان имтиҳон
امتحانات имтиҳонот
امتحان‌دهنده имтиҳондиҳанда
امتحان‌سپارنده
имтиҳонсупоранда
امتحان گیرنده имтиҳонгиранда
امتحان گیری имтиҳонгирӣ
امتحانی имтиҳонӣ
امتداد имтидод
امتزاج имтизоҷ
امتعه амтиа
امتلا имтило
امتناع имтиноъ
امتنان имтинон
امتیاز имтиёз
امتیازدار имтиёздор
امتیازناک имтиёзнок
امتیازناکی имтиёзнокӣ
امثال амсолI
امثال амсолII
امحاق имҳоқ
امداد имдод
امدادطلب имдодталаб
امدادطلبانه имдодталабона
امدادطلبی имдодталабӣ

امدادگر имдодгар
امدادی имдодӣ
امر амр
امرا умаро
امرار имрор
امراض амроз
امربر амрбар
امرخط амрхат
امرد амрад
امردبازی амрадбозӣ
امردهنده амрдиҳанда
امردهی амрдиҳӣ
امرکننده амркунанда
امرود амруд
امرودبن амрудбун
امروز имрӯз
امروزپگاه имрӯз-пагоҳ
امروزه имрӯза
امروزها имрӯзҳо
امروزی имрӯзӣ
امروزینه имрӯзина
امری амрӣ
امزجه амзича
امساک имсок
امسال имсол
امساله имсола
امشب имшаб
امشبه имшаба
امضا имзо
امضادار имзодор
امضانامه имзонома
امعان имъон
امفیتأتر амфитеатр
امفیبیه амфибия
امکان имкон
امکان‌پذیر имконпазир
امکان‌پذیری имконпазирӣ
امکان‌ناپذیر имконнопазир
امکان‌ناپذیری имконнопазирӣ
امکانیت имконият
املاء имло
املائی имлоӣ
املاک амлок
املاکدار амлокдор
املاکدارخانه амлокдорхона
املح амлаҳ
املح‌الشعرا амлаҳушшуаро
املس амлас
امم умам
امن амн
امن‌آباد амнобод
امنیت амният
امنیت‌جوی амниятҷӯӣ
امنیت‌خواه амниятхоҳ
امنیتی амниятӣ
امنیه умния
امواج амвоч
امواج‌زنان амвочзанон
اموال амвол
امور умур
امهات уммаҳот
امهال имҳол
امهت уммаҳат
امی уммӣ
امّیئک аммиак
امیابه амёба
امید умед
امید уммед
امیدبخش умедбахш
امیدخانه умедхона
امیدوار уммедвор
امیدکده умедкада
امیدگاه умедгоҳ
امیدوار умедвор
امیدوارکننده умедворкунанда
امیدوارانه умедворона
امیدواری умедворӣ
امیر амир
امیرآخور амирохур
امیرالبحر амирулбаҳр
امیرالحجاب амирулҳуҷҷоб
امیرالشعرا амирушшуаро
امیرالمؤمنین амирулмӯъминин
امیرزاده амирзода
امیرشناس амиршинос
امیرکان//امیرکانی амеркон//амерконӣ
امیری амирӣ
امیسر эмиссар
امیسّیه I эмиссияI
امیسّیه II эмиссияII
امین амин
امیناکیسلاته аминокислота
امینانه аминона
انا ино
اناالحق аналҳақ
انابت инобат
اناتتسیه аннотатсия
اناد анод
انار анор
انار بن анорбун
انارت инорат
انار دانک анордонак
انار دانه анордона
انار رنگ анорранг
انار زار анорзор
انارستان анористон
انار گل аноргул
اناری анорӣ
انافیلیس анофелес
انام аном
انامليه аномалия
انانس анонс
انای аноӣ
انبئاز анабиоз
انبار анбор
انباربان анборбон
انبارچی анборчӣ
انبارخانه анборхона
انباردار анбордор
انبارداری анбордорӣ
انبارزده анборзада
انبارکنی анборкунӣ
انباری анборӣ
انباریدن анборидан
انباز анбоз
انباز анбоз
انبازی анбозӣ
انباشتن анбоштан
انباشته анбошта
انبان анбон
انبانچه анбонча
انبانه анбонча
انبر//انبور анбур//анбӯр
انبرک анбурак
انبزیس анабазис
انبساط инбисот
انبسته анбаста
انبوذن//انبودن анбузан//анбудан
انبوه анбӯҳ
انبوهی анбӯҳӣ
انبیاء анбиё
انبیق анбиқ
انت анти-
انتام анатом
انتامالاگ энтомолог
انتامالاگی энтомологӣ
انتامالاگیه энтомология
انتامی анатомӣ
انتامیه анатомия
انتانیم антоним
انتبئاتکها антибиотикҳо
انتباه интибоҳ
انتیزس антитезис
انتخاب интихоб
انتخاب کننده интихобкунанда
انتخابات интихобот
انتخاباتی интихоботӣ
انتخابی интихобӣ
انتراپالاگ антрополог
انتراپالاگیه антропология
انتزاع интизоъ
انتساب I интисоб I
انتساخ интисох
انتساق интисоқ
انتسکلان антисиклон
انتسپتکه антисептика
انتشار интишор
انتشارات интишорот
انتصاب интисобII
انتصاح интисоҳ
انتصار интисор
انتصاف интисоф
انتظار интизор
انتظاربرنده интизорбаранда
انتظاری интизорӣ
انتظام интизом
انتظام‌دوست интизомдӯст
انتظام‌ناک интизомнок
انتظام‌ناکی интизомнокӣ
انتظامی интизомӣ
انتعاش интиош
انتفاع интифоъ
انتفشیست антифашист
انتقاد интиқод
انتقادی интиқодӣ
انتقاش интиқош
انتقاص интиқос
انتقال‌پذیر интиқолпазир
انتقال‌دهنده интиқолдиҳанда
انتقال‌ناپذیر интиқолнопазир
انتقال‌ناپذیری интиқолнопазирӣ
انتقام интиқом
انتقام‌جو интиқомҷӯ
انتقام‌جوئی интиқомҷӯӣ
انتقام‌خواه интиқомхоҳ
انتقام‌خواهی интиқомхоҳӣ
انتقام‌ستانی интиқомситонӣ
انتقام‌گیر интиқомгир
انتقام‌گیری интиқомгирӣ
انتقلال интиклол
انتکاس интикос
انتگانزم антагонизм
انتما интимо

انتها интиҳо
انتیرنتسئنال интернатсионал
انتیرنیت интернет
انتینه антенна
انثا унсо
انجاح инҷоҳ
انجاز инҷоз
انجامI анҷомI
انجامII анҷомII
انجام خانه анҷомхона
انجام شدنی анҷомшуданӣ
انجام‌بخش анҷомбахш
انجام‌پزیر анҷомпазир
انجام‌دهنده анҷомдиҳанда
انجام‌ناپزیر анҷомнопазир
انجامه анҷома
انجامیدن анҷомидан
انجدان анҷудон
انجذاب инҷизоб
انجره анҷара
انجلا инҷило
انجم анҷум
انجم‌سپاه анҷумсипоҳ
انجم‌شناس анҷумшинос
انجمن анҷуман
انجمن‌آرا анҷуманоро
انجمن‌افروز анҷуманафрӯз
انجمن‌پیرا анҷуманпиро
انجمن‌ساز анҷумансоз
انجمنگاه анҷумангоҳ
انجوخ анҷух
انجوخیدن анҷухидан
انجوره анҷура
انجیبر анҷибар
انجیدن анҷидан
انجیده анҷида
انجیر анҷир
انجیربن анҷирбун
انجیرپزان анҷирпазон
انجیرخوار анҷирхор
انجیرخور анҷирхӯр
انجیرزار анҷирзор
انجیل инҷил
انچر анчар
انچه анча
انحدار инҳидор
انحراف инҳироф
انحصار инҳисор
انحطاط инҳитот
انحفاظ инҳифоз
انحلال инҳилол

انحنا инҳино
انخذال инхизол
انخرانیزم анахронизм
انخفاض инхифоз
انخلاع инхилоъ
اند анд
انداII андоII
اندا//اندای андоI//андой
اندائیدن андоидан
انداخت андохт
انداخت андохт
انداختن андохтан
انداختنی андохтанӣ
انداخته андохта
انداز андоз
انداز андоз
اندازپرداز андозпардоз
اندازچینی андозчинӣ
اندازدهنده андоздиҳанда
اندازسپار андозсупор
اندازه андоза
اندازه شناس андозашинос
اندازه گذاری андозагузорӣ
اندازه گیر андозагир
اندازه گیری андозагирӣ
انداکرینالاگ эндрокринолог
انداکرینالاگییه эндокринология
انداکرینی эндрокринӣ
انداگمییه эндогамия
اندام андом
انداوه андова
انداوه چی андовачӣ
انداوه‌چوب андовачӯб
انداوه‌شده андовашуда
انداوه‌کنی андовакунӣ
انداوه‌گر андовагар
انداویدن андовидан
اندائیش андоиш
اندائیشگر андоишгар
اندر андар
اندراس индирос
اندرافتادن андарафтодан
اندرآمدن андаромадан
اندرآوردن андаровардан
اندرآویختن андаровехтан
اندرخور андархур
اندرخورد андархурд
اندرخوردن андархурдан
اندررسیدن андаррасидан
اندرز андарз
اندرزخوانی андарзхонӣ

اندرزگو(ی) андарзгӯ(й)
اندرزنامه андарзнома
اندرشدن андаршудан
اندرکشیدن андаркашидан
اندرگاه андаргоҳ
اندرگذشتن андаргузаштан
اندرمان андармон
اندرماندن андармондан
اندرمانی андармонӣ
اندرون андарун
اندرونی андарунӣ
اندریافت андарёфт
اندریک андаряк
اندک андак
اندک ریش андакриш
اندک مایه андакмоя
اندک یاب андакёб
اندک‌خرد андакхирад
اندک‌خوار андакхор
اندک‌خور андакхӯр
اندکسیدن андаксидан
اندک‌مایگی андакмоягӣ
اندک مندک андак-мундак
اندمه андама
اندوخت андӯхт
اندوختن андӯхтан
اندوخته андӯхта
اندود андуд
اندودن андудан
اندوز андӯз
اندوه андӯҳ
اندوه انگیز андӯҳангез
اندوه خوار андӯҳхор
اندوه خیز андӯҳхез
اندوه سرای андӯҳсарой
اندوه گسار андӯҳгусор
اندوه گساری андӯҳгусорӣ
اندوهناک андӯҳнок
اندوه‌آور андӯҳовар
اندوه‌زده андӯҳзада
اندوه‌کش андӯҳкаш
اندوه گین андӯҳгин
اندوه گینانه андӯҳгинона
اندوه گینی андӯҳгинӣ
اندوه‌مند андӯҳманд
اندی анде
اندیش андеш
اندیشه андеша
اندیشه سنج андешасанҷ
اندیشه مند андешаманд
اندیشه ور андешавар

اندیشه‌رانی андешаронӣ
اندیشه‌سگال андешасигол
اندیشه‌سوز андешасӯз
اندیشه کار андешакор
اندیشه کاری андешакорӣ
اندیشه‌مندانه андешамандона
اندیشه‌مندی андешамандӣ
اندیشه‌ناک андешанок
اندیشه‌ناکی андешанокӣ
اندیشه‌ورز андешаварз
اندیشیدن андешидан
انذار инзор
انرخاسیندکلیزم анархосиндикализм
انرخیست анархист
انرخیستی анархистӣ
انرخیزم анархизм
انرخیه анархия
انزال инзол
انزوا инзиво
انزور анзур
انزورت анзурат
إنس инс
انس унс
انسگیری унсгирӣ
انساب ансоб
انسان инсон
انسان‌بدبینانه инсонбадбинӣ
انسان‌بدبینی инсонбадбинӣ
انسان‌پرور инсонпарвар
انسان‌دوست инсондӯст
انسان‌دوستانه инсондӯстона
انسان‌دوستی инсондӯстӣ
انسان‌شناسی инсоншиносӣ
انسان‌نواز инсоннавоз
انسان‌وار инсонвор
انسانی инсонӣ
انسانیت инсоният
انسانیت‌پرور инсониятпарвар
انسانیت‌دوست инсониятдӯст
انستیتوت институт
انسداد инсидод
انسکاب инсидод
انسمبل ансамбл
انسور ансур
انسول ансул
انسی инсӣ
انسیفالیت энсефалит
انسیکلاپیدی энсиклопедӣ
انسیکلاپیدیست энсиклопедист
انسیکلاپیدییه энсиклопедия

انشا **иншо**
انشاءالله **иншоаллоҳ**
انشاات **иншоот**
انشاد **иншод**
انشانویس **иншонавис**
انشانویسی **иншонависӣ**
انشراح **иншироҳ**
انشعاب **иншиоб**
انشقاق **иншиқоқ**
انصار **ансор**
انصاف **инсоф**
انصاف‌جوی **инсофҷӯй**
انصباب **инсибоб**
انصر **унсур**
انصراف **инсироф**
انصرام **инсиром**
انصری **унсурӣ**
انضباط **инзибот**
انضمام **инзимом**
انطباق **интибоқ**
انطفا **интифо**
انطماس **интимос**
انطوا **интиво**
انظار **анзор**
انعام **инъом**
انعامبخشی **инъомбахшӣ**
انعامدهی **инъомдиҳӣ**
انعامی **инъомӣ**
انعدام **инъидом**
انعطاف **инъитоф**
انعقاد **инъиқод**
انعکاس **инъикос**
انعکاسکننده **инъикоскунанда**
انفاذ **инфоз**
انفاس **анфос**
انفاق **инфоқ**
انفتاح **инфитоҳ**
انفجار **инфиҷор**
انفراد **инфирод**
انفرادی **инфиродӣ**
انفراز **инфироз**
انفس **анфус**
انفساخ **инфисоҳ**
انفصال **инфисол**
انفطار **инфитор**
انفعال **инфиол**
انفکاک **инфикок**
انتقال‌پذیری **интиқолпазирӣ**
انقراض **инқироз**
انقسام **инқисом**
انقضا **инқизо**

انقطاع **инқитоъ**
انقلاب **инқилоб**
انقلابچی **инқилобчӣ**
انقلابی **инқилобӣ**
انقلابیون **инқилобиюн**
انقیاد **инқиёд**
انکار **инкор**
انکارناپذیر **инкорнопазир**
انکسار **инкисор**
انکشاف **инкишоф**
انکشاف‌یابنده **инкишофёбанда**
انکشاف‌یابی **инкишофёбӣ**
انکیته **анкета**
انگ **анг I**
انگ **анг II**
انگار **ангор**
انگار **ангор**
انگاره **ангора**
انگاره‌خر **ангорахар**
انگاریدن **ангоридан**
انگاز **ангоз**
انگاشتن **ангоштан**
انگبین **ангубин**
انگبین **ангабин**
انگبین‌خانه **ангубинхона**
انگبیندار **ангубиндор**
انگبین‌لب **ангубинлаб**
انگبینه **ангубина**
انگت **ангат**
انگتزار **ангатзор**
انگر **ангар**
انگستریم **ангстрем**
انگشبه **ангашба**
انگشت **ангушт**
انگشت **ангишт**
انگشتمانند **ангуштмонанд**
انگشتال **ангиштол**
انگشتانه **ангуштона**
انگشت‌براری **ангиштбарорӣ**
انگشت‌پاره **ангиштпора**
انگشت‌پانه **ангуштпона**
انگشت‌پولی **ангиштпулӣ**
انگشت‌پیچ **ангуштпеч**
انگشت‌خانه **ангиштхона**
انگشتخائی **ангуштхоӣ**
انگشتر **ангуштар**
انگشتری **ангуштарӣ**
انگشترین **ангуштарин**
انگشت‌سنگ **ангиштсанг**
انگشت‌شمار **ангуштшумор**
انگشت‌فروش **ангиштфурӯш**

انگشت‌فروشی **ангиштфурӯшӣ**
انگشتک **ангуштак**
انگشتکن **ангишткан**
انگشتکنی **ангиштканӣ**
انگشتگر **ангиштгар**
انگشتگز **ангуштгаз**
انگشت‌گزان **ангуштгазон**
انگشت‌نما **ангуштнамо**
انگشت‌نمائی **ангуштнамоӣ**
انگشته **ангушта**
انگشتوار **ангиштвор**
انگشتوانه **ангуштвона**
انگف **ангаф**
انگک **ангак**
انگل **ангал**
انگله **ангала**
انگلیس‌زبان **англисзабон**
انگلیسی **англисӣ**
انگلیسی‌زبان **англисизабон**
انگلیون **ангалюн**
انگودان **ангудон**
انگور **ангур**
انگورالا **ангурало**
انگورپرور **ангурпарвар**
انگورپروری **ангурпарварӣ**
انگورپز **ангурпаз**
انگورپزان **ангурпазон**
انگورپزی **ангурпазӣ**
انگورچین **ангурчин**
انگورچینی **ангурчинӣ**
انگوردان **ангурдон**
انگورزار **ангурзор**
انگورفروش **ангурфурӯш**
انگورفروشی **ангурфурӯшӣ**
انگوری **ангурӣ**
انگوله **ангула**
انگیختن **ангехтан**
انگیخته **ангехта**
انگیدرد **ангидрид**
انگیز **ангез**
انگیز **ангез**
انگیزان **ангезон**
انگیزانیدن **ангезонидан**
انگیزش **ангезиш**
انگیزنده **ангезанда**
انگیزه **ангеза**
انگیزیدن **ангезидан**
انگینه **ангина**
انلیتیکی **аналитикӣ**
انلیزتار **анализатор**
اننس **ананас**

انوار **анвор**
انوارافشان **анворафшон**
انواع **анвоъ**
انود **ануд**
انودانه **анудона**
انور **анвар**
انوشه **анӯша**
انه **ана**
انهار **анҳор**
انهدام **инҳидом**
انهزام **инҳидор**
انیاب **анёб**
انیرسیه **инерсия**
انیرگیتکه **энергетика**
انیرگیتکی **энергетикӣ**
انیرگییه **энергия**
انیس **анис I**
انیس **анис II**
انیق **аниқӣ**
انیقی **аниқӣ**
انین **анин**
انیورستست **университет**
انیویرسالی **универсалӣ**
او **у**
او **ӯ I**
او **ӯ II**
اوئتسیانی **авиатсионӣ**
اوئتسیه **авиатсия**
اوئه **авиа**
اوئه پاچته **авиапочта**
اوائل **авоил**
اواخر **авохир**
اواره **авора**
اواس **уввос**
اواسط **авосит**
اوال **увол**
اوان **авон I**
اواو **ав-ав**
اوباریدن **авборидан**
اوباش **авбош**
اوباشانه **авбошона**
اوباشی **авбошӣ**
اوبال **убол**
اوبالک **уболак**
اوبده **ӯбада**
اوبه **ӯба**
اوتابوس **автобус**
اوتادرام **автодром**
اوتاروچکه **авторучка**
اوتاسیستیرنه **автосистерна**
اوتاگینی **автогенӣ**

اوتامابیل автомобил
اوتامابیلران автомобилрон
اوتامابیلرانی автомобилронӣ
اوتامابیل‌سازی автомобилсозӣ
اوتامابیل‌گرد автомобилгард
اوتامابیلی автомобилӣ
اوتامت автомат
اوتامتانی автоматонӣ
اوتامتانیدن автоматонидан
اوتامتچی автоматчӣ
اوتامتی автоматӣ
اوتامتیکه автоматика
اوتامشینه автомашина
اوتاو ӯтов
اوج авҷ
اوج‌پر авҷпар
اوج‌رو авҷрав
اوج‌گیری авҷгирӣ
اوج‌نورد авҷнавард
اوراد аврод
اورادخوانی авродхонӣ
اوراق авроқ
اوراق уроқ//ӯроқ
اوراق ӯроқ
اوردک ӯрдак
اوردکپرانی ӯрдакпарронӣ
اورده II ӯрдаII
اورده I ӯрдаI
اوردو ӯрду
اوردوگاه ӯрдугоҳ
اورمز ӯрмуз
اورمزد ӯрмузд
اورند авранд
اورندیدن аврандидан
اورنگ авранг
اوره ӯра
اوره مانند ӯрамонанд
اوروپایی аврупоӣ
اوروپایی‌دوخت аврупоидӯхт
اوریب уреб
اوریبچشم уребчашм
اوریبچه уребча
اورینگ авринг
اوزبک ӯзбак
اوزبکی ӯзбакӣ
اوزبیک ӯзбек
اوزبیکی ӯзбекӣ
اوزک ӯзак
اوزیل узел
اوستا авасто
اوستا авесто

اوستائی авастоӣ
اوستاخی устохӣ
اوسط авсат
اوسل ӯсал
اوسمه ӯсма
اوسمه کشی ӯсмакашӣ
اوسون авсун
اوصاف авсоф
اوضاع авзоъ
اوطان автон
اوعجبه ӯъҷуба
اوغر уғур
اوغر ӯғур
اوغرچه ӯғурча
اوغرچه دسته ӯғурчадаста
اوغردسته уғурдаста
اوغرشکل ӯғуршакл
اوغرکوبی ӯғуркӯбӣ
اوغرچه уғурча
اوغردسته ӯғурдаста
اوغرک уғурак
اوغرک ӯғурак
اوف уф
اوفر авфар
اوقات I авқотI
اوقات II авқотII
اوقاتپزی авқотпазӣ
اوقاتتلخ авқотталх
اوقاتتلخی авқотталхӣ
اوقاتخوری авқотхӯрӣ
اوقاتواری авқотворӣ
اوقاف авқоф
اوگست август
اوگستی августӣ
اوگی ӯгай
اول аввал
اول авул
اولاً аввалан
اولا аввало
اولا авло
اولاد авлод
اولادی авлодӣ
اولپان ӯлпон
اولپانپولی ӯлпонпулӣ
اولت ӯлат
اولتره صدا ултрасадо
اولتره ултра
اولتره آواز ултраовоз
اولتره بنفش ултрабунафш
اولجه ӯлча//ӯлча
اولچک ӯлчак

اولچکچوب ӯлчакчӯб
اول‌شخص аввалшахс
اول‌مقام аввалмақом
اولنگ I ӯлангI
اولنگ II ӯлангII
اوله аввала
اول‌ها аввалҳо
اولو улу
اولوالامر улуламр
اولوالخمر улулхамр
اولویت авлавият
اولی аввалӣ
اولیا авлиё
اولیتر авлотар
اولین аввалин
اولین‌درجه аввалиндараҷа
اولیه аввалия
اوماچ ӯмоч
اوه ӯҳ
اوهام авҳом
اوهواوهو ӯҳҳӯ-ӯҳҳӯ
اوهواوهو ӯҳӯ-ӯҳӯ
اوی ӯй
اویتمیناز авитаминоз
اویس увайс
اویغر уйғур
اویغری уйғурӣ
اهار аҳор
اهالی نشین аҳолинишин
اهالی аҳолӣ
اهانت иҳонат
اهبت ӯҳбат
اهتزاز эҳтизоз
اهتمام эҳтимом
اهداب аҳдоб
اهرام аҳром
اهرام‌شکل аҳромшакл
اهرام‌مانند аҳроммонанд
اهرمن аҳраман
اهریمن аҳриман
اهریمن аҳреман
اهل аҳл
اهلانه аҳлона
اهلی аҳлӣ
اهلیت аҳлият
اهم аҳам(м)
اهمال эҳмол
اهمالکار эҳмолкор
اهمیت аҳамият
اهمیت‌دار аҳамиятдор
اهمیتناک аҳамиятнок

اهمیتناکی аҳамиятнокӣ
اهو уху
اهواهو уху-уху
اهورامزدا аҳуромаздо
ای ай
ای эI
ای эII
ای эй
ایا аё
ایاب иёб
ایار аёр//иёр
ایاره аёра
ایاریج аёрич
ایاس аёс
ایاغ//ایاق аёғ//аёқ
ایالات иёлот
ایالت иёлат
ایام айём
ائان ион
ائاناسفره ионосфера
ائانزتسیه ионизатсия
ایب эб
ایبک эбак//ибак
ایپاپییه эпопея
ایپاتیکه ипотека
ایپّادرام ипподром
ایپاس эпос
ایپچیل эпчил
ایپیدیمیالاگ эпидемиолог
ایپیدیمیالاگی эпидимиологӣ
ایپیدیمیالاگییه эпидемиология
ایپیدیمییه эпидемия
ایپیدیمییوی эпидемиявӣ
ایپیزاد эпизод
ایپیسینتر эписентр
ایپیکوریزم эпикуреизм
ایپیکی эпикӣ
ایپیگرف эпиграф
ایپیلاگ эпилог
ایپیلیپتکی эпилептикӣ
ایپیلیپسییه эпилепсия
ایتالان эталон
ایتام айтом
ایتک этак
ایتیکه этика
ایتلیوی италиявӣ
ایتیلی этилӣ
ایتیمالاگ этимолог
ایتیمالاگیه этимология
ایتیود этюд
ایثار исор

ایثار эсор
ایج эҷ
ایجاب эҷоб
ایجابی эҷобӣ
ایجاد эҷод
ایجادکار эҷодкор
ایجادکارانه эҷодкорона
ایجادکاری эҷодкорӣ
ایجادکننده эҷодкунанда
ایجادگر эҷодгар
ایجادی эҷодӣ
ایجادیات эҷодиёт
ایجاز эҷоз
ایجازا эҷозан
ایچکیمر эчкемар
ایخچم ихчам
ایخیناکاک эхинокок
ایدر эдар
ایدون айдун
ایدون эдун
ایدون эйдун
ایدیئل идеал
ایدیئلیزتسیه идеализатсия
ایدیئلیزم идеализм
ایدیئلیست идеалист
ایدیئلیستی идеалистӣ
ایدئاگرمه идеограмма
ایدیامه идиома
ایدیر эдир
ایدیه идея
ایدیه‌ناکی идеянокӣ
ایدیوی идеявӣ
ایرتی эратӣ
ایراد эрод
ایراددار эроддор
ایرادگیر эродгир
ایرادگیری эродгирӣ
ایرادناپذیر эроднопазир
ایرازییه эрозия
ایران айрон
ایران شناس эроншинос
ایران شناسی эроншиносӣ
ایرانی эронӣ
ایرانی نما эронинамо
ایرتسیانلیزم ирратсионализм
ایرغی ирғай
ایرکه эрка
ایرکه تلفار эркатулфор
ایرکه تای эркатой
ایرکگی эркагӣ
ایرگنک эрганак

ایرمان I ирмон I
ایرمان//ارمان II ирмон II
ایرمان‌سرا(ی) ирмонсаро(й)
ایرمک эрмак
ایریتراسیت эритросит
ایریم ирим
ایریمچی иримчӣ
ایز из
ایزاپی эзопӣ
ایزاتاپ изотопо
ایزار эзор
ایزاربند эзорбанд
ایزارپاچه эзорпоча
ایزاردیواری эзордеворӣ
ایزارسرخک эзорсурхак
ایزاره эзора
ایزامیرها изомерҳо
ایزان изон
ایزد эзид
ایزد изад
ایزدپرست изадпараст
ایزدشناس изадшинос
ایزدی эзидӣ//эзадӣ//изадӣ
ایزشناس изшинос
ایزشناسی изшиносӣ
ایزگیر изгир
ایزگیری изгирӣ
ایزمگی эзмагӣ
ایزمه эзма
ایسپیرنتا эсперанто
ایست ист
ایست ист
ایستادگی истодагӣ
ایستادن истодан
ایستاده‌گری истодагарӣ
ایستکده эстакада
ایستایاندن истоёндан
ایستانی эстонӣ
ایسترده эстрада
ایستردی эстрадӣ
ایستگاه истгоҳ
ایستم II истам II
ایسر айсар
ایسسی نویس эссенавис
ایسسی نویسی эсссенависӣ
ایسکدریلیه эскадрилия
ایسکلتار эскалатор
ایسکیما эскимо
ایسکیماس эскимос
ایسکیماسی эскимосӣ
ایکسکورسیه экскурсия

ایسکیز эскиз
ایسی эссе
ایسیسچی эсесчӣ
ایشان I эшон I
ایشان II эшон II
ایشانبیبی эшонбибӣ
ایشانزاده эшонзода
ایشانتوره эшонтӯра
ایشانی эшонӣ
ایشیک‌آغاباشی эшикоғобошӣ
ایشیک‌آغاسی эшикоғосӣ
ایصبیرگ айсберг
ایضاً айзан
ایضاح эзоҳ
ایضاح دهنده эзоҳдиҳанда
ایضاح دهی эзоҳдиҳӣ
ایضاح نامه эзоҳнома
ایضاحی эзоҳӣ
ایغاق айғоқ
ایغاقی айғоқӣ
ایغیر айғир
ایفا ифо
ایفده айфуда
ایفده‌سری айфудасарӣ
ایفیاپ эфиоп
ایفیاپی эфиопӣ
ایفیر I эфир I
ایفیر II эфир II
ایفیردار эфирдор
ایقان икон
ایکالاگی экологӣ
ایکالاگییه экология
ایکانه икона
ایکرن экран
ایکزاتیکه экзотика
ایکزاگمیه экзогамия
ایکزیمه экзема
ایکسپارت экспорт
ایکسپنسیانی экспансионӣ
ایکسپنسیانیزم экспансионизм
ایکسپنسیه экспансия
ایکسپیدیتسیانی экспедитсионӣ
ایکسپیدیتسیه экспедитсия
ایکسپیرت эксперт
ایکسپیرتی экспертӣ
ایکسپیرتیزه экспертиза
ایکسپیریمینت эксперимент
ایکسپیریمینتالی эксперименталӣ
ایکسپیریمینتی экспериментӣ
ایکستریمیزم экстремизм
ایکستریمیست экстремист

ایکستریمیستی экстремистӣ
ایکستیرن экстерн
ایکستیرنت экстернат
ایکستینسیوی экстенсивӣ
ایکسکوتار экскаватор
ایکسکوتارچی экскаваторчӣ
ایکسکورسنت экскурсант
ایکسکورسیانی экскурсионӣ
ایکلیکتیزم эклектизм
ایکوتار экватор
ایکوتاری экваторӣ
ایکوولینت эквивалент
ایکیپژ экипаж
ایکیزک экизак
ایل эл
ایلنوکر элнавкар
ایلات элот
ایلاتیه элотия
ایلاق айлоқ
ایلپس//ایلیپسس эллипс\\эллипсис
ایلپسی эллипсӣ
ایلچی элчӣ
ایلچیخانه элчихона
ایلچیگری элчигарӣ
ایلخان элхон
ایلدار элдор
ایلغار//الغار илғор
ایلغی илғай
ایلک элак
ایلکباف элакбоф
ایلکبافی элакбофӣ
ایلکباشی элликбошӣ
ایلمی эламӣ
ایلیکترانیکه электроника
ایلینیزم эллинизм
ایلّیوزیانیزم иллюзионизм
ایلّیوزیانیست иллюзионист
ایلّیوزیه иллюзия
ایلّیومینتار иллюминатор
ایم эм
ایمکنی эмкунӣ
ایما имо
ایماکننده имокунанда
ایمان имон
ایمان‌فروش имонфурӯш
ایمبریان эмбрион
ایمپرتیو императив
ایمچی эмчӣ
ایمیزک эмизак
ایمن айман
ایمولسییه эмулсия

ایمولسیه آفر эмулсияофар
ایمّونیتیت иммунитет
ایمین эмин
ایمینی эминӣ
این ин
اینجابزن инҷобизан
ایناق//اناق инок
اینترمدیه интермедия
اینترنت интернат
اینترنتسیانلی интернатсионалӣ
اینترنتسیانلیزم интернатсионализм.
اینترنتسیانلیست интернатсионалист.
اینتگرل интеграл
اینج инҷ
اینجائی инҷой
اینجهانی инҷаҳонӣ
اینجو инҷу
اینجیق инҷиқ
اینجیقی инҷиқӣ
اینچنین инчунин
ایندشپیل эндшпил
ایندکس индекс
ایندوکسیه индуксия
ایندیکتار индикатор
اینفره‌ساختار инфрасохтор
اینفره‌سرخ инфрасурх
اینفره‌صدا инфрасадо
اینفوزاریه инфузория
اینک инак
اینکوبتار инкубатор
اینکوبتاری инкубаторӣ
اینکویزتسیه инквизитсия
اینگلیتسیه ингалятсия
اینولید инвалид
ایوار эвор
ایه эх
ایوکواتسیانی эвакуатсионӣ
ایوکواتسیه эвакуатсия
ایوالیوتسیانی эволютсионӣ
ایوالیوتسیانیزم эволютсионизм
ایوالیوتسیانیست эволютсионист
ایوالیوتسیه эволютсия
ایوان айвон
ایوانچه айвонча
ایواندار айвондор
ایوریستیکه эвристика
ایوفانیه эвфония
ایوفیمیزم эвфемизм
ایوفیمیستی эвфемистӣ
ایوکلیپت эвкалипт
ایول июл
ایولی июлӣ
ایون июн
ایونی июнӣ
ایوین эвен
ایوینک эвенк
ایوینکی эвенкӣ
ایهاالناس айюҳаннос
ایهاالساقی айюҳассоқӣ
ایهاالصلاة айюҳассалот
ایهام иҳом
ایهه эҳа
ایهی эҳе
ایئراگلف иероглиф
ایئراگلفی иероглифӣ
ایئررخیه иерархия
اییل аил//айил

ب

ب б
با боII
با боI
با боIII
باآبرو(ی) бообрӯ(й)
بااحترام боэҳтиром
بااحتیاط боэҳтиёт
بااحتیاطی боэҳтиётӣ
بااختصاص боихтисос
بااختصاصی боихтисосӣ
باآداب боодоб
باآدابانه боодобона
باآدابی боодобӣ
باادب боадаб
باادبانه боадабона
باادبی боадабӣ
باادراک боидрок
بااراده боирода
بااساس боасос
بااستحقاق боистеҳқоқ
بااستعداد боистеъдод
بااستعدادی боистеъдодӣ
بااصرار боисрор
بااضطراب боизтироб
بااعتبار боэътибор
بااعتدال боэътидол
بااعتقاد боэътиқод
بااعتماد боэътимод
باافتخار боифтихор
بااقتدار боиқтидор
باالتفات боилтифот
باالتفاتی боилтифотӣ
باامتیاز боимтиёз
باامید боумед
باانتظام боинтизом
باانتظامی боинтизомӣ
بااندام боандом
بااندیشگی боандешагӣ
بااندیشه боандеша
باانصاف боинсоф
باانصافانه боинсофона
باانصافی боинсофӣ
بااهتمام боэҳтимом
باایمان боимон
باب бобI
باب бобII
باب бобIII
بابا бобо
بابائی бобой
باباپیرک бобопирак
باباجان бобоҷон
باباخانه бобохона
باباکلان бобокалон
بابایانه бобоёна
بابت бобат
بابرار бобарор
بابراری бобарорӣ
بابرداشت бобардошт
بابرکتی бобаракатӣ
بابرکه//بابرکت бобарака(т)
باآبرو(ی) баобрӯ(й)
باآبرویی баобрӯӣ
بابزن бобзан
بابضاعت бобизоат
بابقا бобақо
بابک бобак
بابونه бобуна
بابی бобӣ
بابیل бобил
بابیه бобия
باتأثیر ботаъсир
باتجربه ботаҷриба
باتحمل ботаҳаммул
باتدبیر ботадбир
باتدبیری ботадбирӣ
باتدریج ботадриҷ
باترتیب ботартиб
باترتیبی ботартибӣ
باترحّم ботараҳҳум
باتره ботара
باتشبث боташаббус
باتعجّب ботааҷҷуб
باتعجیل ботаъҷил
باتفصیل ботафсил
باتکلف ботакаллуф
باتکلفانه ботакаллуфона
باتکلفی ботакаллуфӣ
باتلاطم боталотум
باتلاق ботлоқ
باتلاق‌زار ботлоқзор
باتلاق‌زمین ботлоқзамин
باتلاقی ботлоқӣ
بئتلان биатлон
باتمکین ботамкин
باتمکینانه ботамкинона
باتمکینی ботамкинӣ
باتمیز ботамиз
باتمیزی ботамизӣ
باتنیک ботаник
باتنیکه ботаника
باتنیکی ботаникӣ
باتور ботур
باثبات босабот
باثبات босубот
باثباتی босаботӣ
باثباتی босуботӣ
باثروت босарват
باثمر//باثمره босамар//босамара
باج боҷ
باجپولی боҷпулӣ
باجخانه боҷхона
باج‌خواه боҷхоҳ
باجداو боҷдов
باجده боҷдеҳ
باجرأت боҷуръат
باجرأتانه боҷуръатона
باجرأتی боҷуръатӣ
باجستان боҷситон
باجستانی боҷситонӣ
باجگاه боҷгоҳ
باجگذار боҷгузор
باجگذاری боҷгузорӣ
باجگیر боҷгир
باجگیری боҷгирӣ
باجوهر боҷавҳар
باجه боҷа
باچکه бочка
باچکه‌ساز бочкасоз
باچکه‌مانند бочкамонанд
باحتیاط баэҳтиёт
باحجاب боҳиҷоб

باحرارت боҳарорат
باحرمت боҳурмат
باحشمت боҳашамат
باحلاوت боҳаловат
باحور боҳур
باحورا боҳуро
باحوری боҳурӣ
باحوصلگی боҳавсалагӣ
باحوصله боҳавсала
باحیا боҳаё
باحیائی боҳаёӣ
باخبر бохабар
باخت бохт
باخت‌خیز бохтхез
باختر бохтар
باخترزمین бохтарзамин
باختری бохтарӣ
باختن бохтан
باخته бохта
باخرد бохирад
باخردی бохирадӣ
باخط бохат
باخه боха
باد бодI
باد бодII
بادا бодо
بآداب баодоб
باداباد бодобод
بآدابانه баодобона
بآدابی баодобӣ
بادآسا бодосо
بادافراه бодафроҳ
بادام бодом
بادامچشم бодомчашм
بادامچه бодомча
بادامچه‌گل бодомчагул
بادامزار бодомзор
بادامستان бодомистон
بادامشکل бодомшакл
بادام‌شکنک бодомшикан(ак)
بادامک бодомак
بادام‌گل бодомгул
بادامی бодомӣ
بادانگیز бодангез
بادآور бодовар
بادآورد бодовард
بادآورده бодоварда
بادبان бодбон
بادباندار бодбондор
بادبانی бодбонӣ
بادبدبه бодабдаба

بادبدست бодбадаст
بادبر бодбур
بادبرک бодбарак
بادبرک‌باز бодбаракбоз
بادبرک‌بازی бодбаракбозӣ
بادبرک‌پرانی бодбаракпарронӣ
بادبند бодбанд
بادبندی бодбандӣ
بادبیزک бодбезак
بادبیزک‌شکل бодбезакшакл
بادبیزکمانند бодбезакмонанд
بادبیزن бодбезан
بادپای(ی) бодпо(й)
بادپیما(ی) бодпаймо(й)
بادپیمائی бодпаймоӣ
بادخوان бодхон
بادخور бодхӯр
بادخورده бодхӯрда
بادخورک бодхӯрак
بادخوره бодхӯра
بادخیز бодхез
باددار боддор
باددرا боддаро
باددست боддаст
باددستی боддастӣ
باددهک боддиҳак
باددهنده боддиҳанда
بادرفتار бодрафтор
بادرم бодрум
بادرنجبویه бодранҷбӯя
بادرنگ бодиринг
بادرنگ бодрангI
بادرنگ бодрангII
بادروج бодруҷ
بادروزه бодрӯза
بادرویه бодрӯя
بادریز//بادریزک
бодрез//бодрезак
بادریسه бодреса
بادسار бодсор
بادساری бодсорӣ
بادست‌وپا бодаступо
بادسر бодсар
بادسنج бодсанҷI
بادسنج бодсанҷII
بادشکن бодшикан
بادعنان бодинон
بادغر//بادغرد бодғар//бодғард
بادقّت бодиққат
بادقّتی бодиққатӣ
بادکرده бодкарда

بادکش бодкаш
بادکشک бодкашак
بادگر бодгар
بادگردان бодгардон
بادگرفته бодгирифта
بادگری бодгарӣ
بادگیر бодгир
بادل бодил
بادمانند бодмонанд
بادموری бодмӯрӣ
بادناک боднок
بادنجان бодинҷон
بادنما боднамо
بادوار бодвор
بادولت бодавлат
باده бода
بادها бодаҳо
باده‌پرست бодапараст
باده‌پرستی бодапарастӣ
باده‌پیما бодапаймо
باده‌پیمایی бодапаймоӣ
باده‌خانه бодахона
باده‌خوار бодахор
باده‌خواری бодахорӣ
باده‌خواه бодахоҳ
باده‌ده бодадеҳ
باده‌رنگ бодаранг
باده‌فروش бодафурӯш
باده‌فروشی бодафурӯшӣ
باده کش бодакаш
باده کشی бодакашӣ
باده گسار бодагусор
باده گساری бодагусорӣ
باده‌نوش боданӯш
باده‌نوشی боданӯшӣ
بادی бодӣ
بادیان бодиён
بادیانت бодиёнат
بادیانه бодиёна
بادیانی бодиёнӣ
بادی‌گر бодигар
بادی‌گری бодигарӣ
بادیگی бодигӣ
بادیه бодияI
بادیه бодияII
بادیه گرد бодиягард
بادیه‌پیما бодияпаймо
بادیه گردی бодиягардӣ
بادیه‌نشین бодиянишин
بادیه‌نشینی бодиянишинӣ
باذکاوت бозаковат

باذل бозил
باذهن бозеҳн
باذوق бозавқ
بار бор
بار борI
بار борII
بار борIII
بار борIV
بار борV
بارافتیده борафтида
بارافکنی борафтида
باران борон
بارانخورده боронхӯрда
باران سنج боронсанҷ
بارانسنجی боронсанҷӣ
بارانگری боронгарӣ
بارانداز борандоз
باراندازی борандозӣ
باران‌دیده борондида
بارانرسیده боронрасида
بارانزا боронзо
بارانک боронак
بارانگذر боронгузар
باران گیر боронгир
باراننا گذر боронногузар
بارانی боронӣ
بارانیدن боронидан
بارآور боровар
بارآوری бороварӣ
باربر борбар
باربردار борбардор
باربرداری борбардорӣ
باربند борбанд
باربندک борбандак
باربندی борбандӣ
بارت борт
بارتردیست бортрадист
بارتمیخنیک бортмеханик
بارجامه борҷома
بارحم бораҳм
بارخانه борхона
بارخدا борхудо
بارخط борхат
بارخلته борхалта
بارخواه борхоҳ
بارخیز борхез
بارخیزی борхезӣ
بارد борид
باردار бордор
باردارشوی бордоршавӣ
باردارکنی бордоркунӣ

бордорӣ بارداری
бордон باردان
бордеҳ بارده
бордиҳӣ باردهی
бориз بارز
борсолор بارسالار
борсанҷ بارسنج
бориш بارش
боришот بارشات
борашк بارشک
боришнок بارشناک
бореъ بارع
борағбат بارغبت
борфурор بارفرار
борфурорӣ بارفراری
борфиристонӣ بارفرستانی
борфиристанда//борфиристонанда بارفرستنده//بارفرستاننده
борфурӯшӣ بارفروشی
борик بارق
борика بارقه
борак بارک
боракаллоҳ بارک‌الله
боркаш بارکش
боркашон بارکشان
боркашонӣ بارکشانی
боркашӣ بارکشی
боркунак بارکنک
боркунанда بارکننده
боргоҳ بارگاه
боргузорӣ بارگذاری
боргаҳ بارگه
борагӣ بارگی
боргир بارگیر
боргиранда بارگیرنده
боргирӣ بارگیری
боргин بارگین
бормонак بارمانک
борномаI بارنامه
борномаII بارنامه
борандагӣ بارندگی
боранда بارنده
бору بارو
борвор باروار
борубуна بارو بنه
борут باروت
борутхона باروتخانه
борутдон باروتدان
борутсоз باروتساز
борутсозӣ باروتسازی
боруткӯб باروت کوب
боруткӯбӣ باروت کوبی
борутӣ باروتی
борвар بارور
борварсозӣ بارورسازی
борварӣ باروری
бораI باره
бораII باره
бораIII باره
бораIV باره
борӣ باری
борёб باریاب
борӣ-таоло باری‌تعالی
боридан باریدن
бореша باریشه
борик باریک
борикбинӣI باریک‌بینی
борикандом باریک‌اندام
борикандеш باریک‌اندیش
борикандешӣ باریک‌اندیشی
борикбадан باریک‌بدن
борикбин باریک‌بین
борикбинӣII باریک‌بینی
борикхаёл باریک‌خیال
бориксанҷ باریک‌سنج
борикгир باریک‌گیر
борикмиён باریک‌میان
борикӣ باریکی
боз باز
бозI باز
бозII باز
бозIII باز
бозIV باز
бозор بازار
озорҷо(й) بازارجا(ی)
бозорча بازارچه
бозорчӣ بازارچی
бозоршинос بازارشناس
бозоршиносӣ بازارشناسی
бозоракӣ بازارکی
бозоргон بازارگان
бозоргонӣ بازارگانی
бозоргоҳ بازارگاه
бозоргард بازارگرد
бозоргардӣ بازارگردی
бозоргир بازارگیر
бозорногузар بازارناگذر
бозорӣ بازاری
бозорёб بازاریاب
бозорёбӣ بازاریابی
бозоридӯз بازاری‌دوز
бозоридӯзӣ بازاری‌دوزی
бозоризода بازاری‌زاده
бозориёна بازاریانه
бозафкандан بازافکندن
бозомадан بازآمدن
бозомӯзӣ بازآموزی
бозондан بازاندن
бозандешидан بازاندیشیدن
бозистодан بازایستادن
бозбон بازبان
бозбастан بازبستن
бозбаста بازبسته
бозбинӣ بازبینی
бозпухт بازپخت
бозпардохт بازپرداخت
бозпардохтан بازپرداختن
бозпурс بازپرس
бозпурсӣ بازپرسی
бозпурсидан بازپرسیدن
бозпарвардан بازپروردن
бозпарварӣ بازپروری
бозпас بازپس
бозпасгирӣ بازپسگیری
бозпасин بازپسین
бозпеч بازپیچ
бозпирой بازپیرائی
бозпайвастан بازپیوستن
бозҷустан بازجستن
бозҷӯӣ بازجویی
бозхарид بازخرید
бозхаридан بازخریدن
бозхост بازخواست
бозхостан بازخواستن
бозхонд بازخواند
бозхондан بازخواندن
бозхонда بازخوانده
бозхонӣ بازخوانی
бозхоҳ بازخواه
боздод بازداد
боздодан بازدادن
боздор بازدار
боздоранда بازدارنده
боздорӣI بازداری
боздорӣII بازداری
боздошт بازداشت
боздоштшуда بازداشت‌شده
боздоштгоҳ بازداشت‌گاه
боздоштан بازداشتن
боздошта بازداشته
боздонистан بازدانستن
боздеҳ بازده
боздеҳӣ بازدهی
боздид بازدید
боздидкунанда بازدیدکننده
бозрас بازرس
бозрастан بازرستن
бозрасӣ بازرسی
бозрафтан بازرفتن
бозаргон//бозургон بازرگان
бозаргонӣ//бозургонӣ بازرگانی
бозсозӣ بازسازی
бозшуморӣ بازشماری
бозгустурдан بازگستردن
бозкашидан بازکشیدن
бозкунанда بازکننده
бозкӯшидан بازکوشیدن
бозгузоштан بازگذاشتن
бозгард بازگرد
бозгардон(и)дан بازگردانیدن
бозгарданда بازگردنده
бозгардидан بازگردیدن
бозгирифтан بازگرفتن
бозгузаштан بازگذشتن
бозгусастан بازگسستن
бозгашт بازگشت
бозгаштан بازگشتن
бозгаштнопазир بازگشت‌ناپذیر
бозгашта بازگشته
бозгаштӣ بازگشتی
бозгуфтан بازگفتن
бозгӯ(й) بازگو(ی)
бозгӯӣ بازگوئی
бозгӯкунанда بازگوکننده
бозгуна بازگونه
бозгӯй بازگوی
бозгирӣ بازگیری
бозмонондан بازماناندن
бозмондан بازماندن
бозмонда بازمانده
бозногард بازناگرد
бознома بازنامه
бозинат بازینت
бозанда بازنده
бознишаста بازنشسته
бозингар بازنگر
бознигарӣ بازنگری
бознамудан بازنمودن
бозу بازو
бозӯ بازو
бозубанд بازوبند
бозударoз بازودراز
боза بازه

بازی **бозӣ**
بازیابی **бозёбӣ**
بازیافت **бозёфт**
بازیافتن **бозёфтан**
بازیافته **бозёфта**
بازیچه **бозича**
بازیچه‌فروش **бозичафурӯш**
بازیچه‌فروشی **бозичафурӯшӣ**
بازیدن **бозидан**
بازی‌ده **бозидеҳ**
بازی گاه **бозигоҳ**
بازیگر **бозигар**
بازی گردان **бозигардон**
بازی گردانی **бозигардонӣ**
بازی گری **бозигарӣ**
بازی گوش **бозигӯш**
بازین **бозин**
باژ **бож**
باژدار **бождор**
باژستان **божситон**
باژگاه **божгоҳ**
باژگونه **божгуна**
بأس//باس **баъсII//бос**
باستان **бостон**
باستانگرایی **бостонгароӣ**
باستانشناس **бостоншинос**
باستان‌شناسی **бостоншиносӣ**
باستانی **бостонӣ**
باسترمه **бостурма**
باسخا **босахо**
باسخاوت **босаховат**
باسرشتگی **босариштагӣ**
باسرشته **босариштa**
باسرعت **босуръат**
باسعادت **босаодат**
باسعادتی **босаодатӣ**
بآسفیره **биосфера**
بَاسق **босиқ**
باسقاق **босқоқ**
باسقان **босқон**
باسلیق **бослиқ**
باسلیقه **босалиқа**
باسمچی **босмачӣ**
باسمچیگری **босмачигарӣ**
باسمچیگی **босмачигӣ**
باسمه **босма**
باسواد **босавод**
باسوادانه **босаводона**
باسوادی **босаводӣ**
باسور **босур**
باسیاست **босиёсат**

بآسیناز **биосеноз**
بَاش **бош**
باش **бош**
باشتاب **бошитоб**
باشجاعت **бошуҷоат**
باشد **бошад**
باشدت **бошиддат**
باشرافت **бошарофат**
باشرف **бошараф**
باشرفانه **бошарафона**
باشرفی **бошарафӣ**
باشش **бошиш**
باششگه//باششگاه **бошишгаҳ//бошишгоҳ**
باشعور **бошуур**
باشعورانه **бошуурона**
باشعوری **бошуурӣ**
باشفقت **бошафқат**
باشقرد **бошқирд**
باشقردی **бошқирдӣ**
باشکوه **бошукӯҳ**
باشگاهی **бошгоҳӣ**
باشگه//باشگاه **бошгаҳ//бошгоҳ**
باشنده **бошанда**
باشنگ **бошанг**
باشوق **бошавқ**
باشوکت **бошавкат**
باشه **бошаI**
باشه **бошаII**
باشهامت **бошаҳомат**
باشیدن **бошидан**
باشیده **бошида**
باصبر **босабр**
باصبرانه **босаброна**
باصبری **босабрӣ**
باصداقت **босадоқат**
باصر **босир**
باصرفه **босарфа**
باصره **босира**
باصفا **босафо**
باصفت **босифат**
باصلابت **босалобат**
باصلابتی **босалобатӣ**
باصولت **босавлат**
باضربه **бозарба**
باطراوت **ботароват**
باطل **ботил**
باطن **ботин**
باطنسیاه **ботинсиёҳ**
باطناً **ботинан**
باطن‌بین **ботинбин**

باطن‌خراب **ботинхароб**
باطن‌شناس **ботиншинос**
باطنطنه **ботантана**
باطنی **ботинӣ**
باطیه **ботия**
باظرافت **бозарофат**
باظرافتی **бозарофатӣ**
باظفر **бозафар**
باعتبار **баэътибор**
باعث **боис**
باعدالت **боадолат**
باعدالتانه **боадолатона**
باعدالتی **боадолатӣ**
باعزت **боиззат**
باعصمت **боисмат**
باعصمتی **боисматӣ**
باعظم **боазм**
باعظمت **боазамат**
باعفت **боиффат**
باعفتی **боиффатӣ**
باعقل **боақл**
باعقلانه **боақлона**
باعقلک **боақлак**
باعقلی **боақлӣ**
باغ **боғ**
باغات **боғот**
باغبان **боғбон**
باغبانی **боғбонӣ**
باغبند **боғбанд**
باغپرور **боғпарвар**
باغپروری **боғпарварӣ**
باغپیرا(ی) **боғперо(й)**
باغچه **боғча**
باغچه‌دار **боғчадор**
باغدار **боғдор**
باغداری **боғдорӣ**
باغرض **боғараз**
باغرضانه **боғаразона**
باغرور **боғурур**
باغساز **боғсоз**
باغسازی **боғсозӣ**
باغستان **боғистон**
باغ‌شهر **боғшаҳр**
باغکار **боғкор**
باغکوچی **боғкӯчӣ**
باغلغله **боғулғула**
باغنده **боғунда**
باغنشین **боғнишин**
باغی **боғӣ**
باغیرتانه **боғайратона**
باغیرتی **боғайратӣ**

باغیریت **боғайрат**
باف **боф**
بافبند//بافتبند
бофбанд//бофтбанд
بافبندی//بافتبندی
бофбандӣ//бофтбандӣ
بافت **бофт**
بافت **бофт**
بافت‌برداری **бофтбардорӣ**
بافتبند **бофтбанд**
بافتبندی **бофтбандӣ**
بافت‌شناسی **бофтшиносӣ**
بافتن **бофтан**
بافتنی **бофтанӣ**
بافته **бофтаI**
بافته **бофтаII**
بافته‌شناس **бофташинос**
بافته‌شناسی **бофташиносӣ**
بافدم **бофдум**
بافر **бофар(р)**
بافراست **бофаросат**
بافراستی **бофаросатӣ**
بافراغت **бофароғат**
بافرهنگ **бофарҳанг**
بافرهنگی **бофарҳангӣ**
بافزن **бофзан**
بافصاحت **бофасоҳат**
بافضل **бофазл**
بافضیلت **бофазилат**
بافطانت **бофатонат**
بافندگی **бофандагӣ**
بافنده **бофанда**
بافه **бофа**
بافهم **бофаҳм**
بافیدن **бофидан**
بئآفیزیکه **биофизика**
بَئآفیزیکی **биофизикӣ**
بَافیض **бофайз**
باقدرت **боқудрат**
باقدرتی **боқудратӣ**
باقوّت **боқувват**
باقوّتی **боқувватӣ**
باقی **боқӣ**
باقی‌دار **боқидор**
باقی‌مانده **боқимонда**
باک **бок**
باکرگی **бокирагӣ**
باکره **бокира**
باکرّه **бокурра**
باکرّوفر **бокарруфар**
باکس **бокс**

باکسچی боксчӣ
باکسیت боксит
باکسیت‌دار бокситдор
باکفایت бокифоят
باکلّه бокалла
باکره бокура
باکی бокӣ
بال болI
بال бол
بال болII
بالا болоI
بالابردار болобардор
بالا//بالائی болоII//болой
بالای‌قطبی болоиқутбӣ
بالاآب болооб
بالابر болобар
بالابرائی болобарой
بالابرداری болобардорӣ
بالابلند болобаланд
بالابلندی болобаландӣ
بالاپر болопур
بالاپوش болопӯш
بالاپوشک болопӯшак
بالاپوشیده болопӯшида
بالاخانه болохона
بالاخانه‌دار болохонадор
بالآخره билохира
بالاد болод
بالادار болодор
بالادراز болодароз
بالادرجه болодарача
بالادری болодарӣ
بالادست болодаст
بالادستی болодастӣ
بالار болор
بالاروی болоравӣ
بالاری болорӣ
بالاساخت болосохт
بالاسنگ болосанг
بال‌افشان болафшон
بال‌افشانی болафшонӣ
بالاکاری болокорӣ
بالاکشاد(ه) болокушод(а)
بالاکوچه болокӯча
بئآلاگ биолог
بَالاگذر бологузар
بالاگرو бологарав
بئآلاگی биологӣ
بئآلاگیه биология
بَالان болонI
بالان болонII

بالانشین болонишин
بالانشینی болонишинӣ
بالای болой
بالایی болойI
بالایی болойII
بالای‌هم болоиҳам
بالجمله билҷумла
بالخاصه билхос(с)а
بالدار болдор
بالذات биззот
بالذت болаззат
بالذتی болаззатӣ
بالزنان болзанон
بالسرخ болсурх
بالش болиш
بالش//بالشت болиш(т)
بالشتچه болиштча
بالشتک болиштак
بالشکسته болшикаста
بالشیویزم болшевизм
بالشیویک болшевик
بالشیویکی болшевикӣ
بالضرورت биззарурат
بالطافت болатофат
بالعکس билъакс
بالغ болиғ
بالغ болуғ
بالغچه болғача
بالغ‌دل болиғдил
بالغ‌دولت болиғдавлат
بالغ‌نظر болиғназар
بالغه болға
بالفرض билфарз
بالفعل билфеъл
بالفور билфавр
بالقوّه билқувва
بالکل билкулл
باللّٰه биллаҳ
بالمرّه билмарра
بالمعاینه билмуояна
بالنده боланда
بالو болуI
بالو болуII
بالوایه болвоя
بالوعه болуа
بالیاقت болаёқат
بالیاقتی болаёқатӣ
بالید болид
بالیدن болидан
بالیده болида
بالین болин

بام бомI
بام бомII
بامب бомб
بامبه бомба
بامبه‌انداز бомбаандоз
بامبه‌اندازی бомбаандозӣ
بامبه‌باران бомбаборон
بامبه‌پرتا бомбапарто
بامبه‌پرتایی бомбапартой
بام‌پوش бомпӯш
بام‌پوشی бомпӯшӣ
بامدار бомдор
بامتانت боматонат
بامچه бомча
بامحبّت бомуҳаббат
بامداد бомдод
بامدادان бомдодон
بامدادی бомдодӣ
بامدنیت бомаданият
بامدنیتی бомаданиятӣ
بام‌زد бомзад
بامزد бомузд
بامزه бомаза
بامسلک бомаслак
بامشقّت бомашаққат
بامشقّتی бомашаққатӣ
بامصلحت бомаслиҳат
بامعرفت бомаърифат
بامعرفتی бомаърифатӣ
بامعلومات бомаълумот
بامعنی бомаънӣ
بامغز бомағз
بام‌کوبه(ک) бомкӯба(к)
بامگاه бомгоҳ
بامگوشه бомгӯша
باملاحت бомалоҳат
باملاحظگی бомулоҳизагӣ
باملاحظه бомулоҳиза
بامنش боманиш
بامنطق бомантиқ
باموفقیت бомуваффақият
بامهار бомаҳорат
بامهر бомеҳр
بامید баумед
بان бонI
بان бонII
باندام баандом
باندیشگی баандешагӣ
باندیشه баандеша
بانزاکت боназокат
بانزاکتی боназокатӣ

بانشاط бонишот
بانظام бонизом
بانعمت бонеъмат
بانفاست бонафосат
بانفوذ бонуфуз
بانک бонк
بانکدار бонкдор
بانکداری бонкдорӣ
بئآنکه бионика
بانکه бонка
بانکی бонкӣ
بانگ бонг
بانو бону
بانوا бонаво
بانی бонӣI
بانی бонӣII
بآوازمانی баовозмонӣ
باوجدان бовиҷдон
باوجدانانه бовиҷдонона
باوجدانی бовиҷдонӣ
باور бовар
باورخط боварxат
باورکننده боваркунанда
باوری боварӣ
باوری بخش боварибахш
باوریناک боваринок
باوفا бовафо
باوفائی бовафоӣ
باوقار бовиқор
باوقارانه бовиқорона
باوقاری бовиқорӣ
باه боҳ
باهتور боҳтур//баҳтур
باهدف боҳадаф
باهر боҳир
باهمت боҳиммат
باهمتی боҳимматӣ
باهمضد боҳамзид//баҳамзид
باهنر боҳунар
باهو боҳу
باهوا боҳаво
باهوش боҳуш
باهوشی боҳушӣ
باهیبت боҳайбат
بای бойI
بای бойII
بایدهنده бойдиҳанда
بایزن бойзан
بایانه боёна
بای‌بابا бойбобо
بایبچگی бойбачагӣ

بایبچه бойбача
بایبچّه бойбачча
بایبکه бойбика
بایچه бойча
بایچیچک бойчечак
باید бояд
بایداده бойдода
بایدختر бойдухтар
بایراق боярок
بایست боист
بایستگی боистагӣ
بایستن боистан
بایستنی боистанӣ
بایسته боиста
بایشوی бойшавӣ
بایع боеъ
بایگان бойгон
بایگانی бойгонӣ
بایمجان бойимҷон
ببر бабр
ببرافکن бабрафкан
ببرداشت бабрдошт
به اندام баандом
ببرکتی бабаракатӣ
ببلئاگرفی библиографӣ
بپا бапо
بپاکننده бапокунанда
بپای‌قدم бапоиқадам
بت бут
بتساز бутсоз
بتاز батоз
بتبات батбот
بت پرست бутпараст
بت پرستانه бутпарастона
بت پرستی бутпарастӣ
بت تراش буттарош
بت تراشی буттарошӣ
بت خانه бутхона
بتدبیر батадбир
بتدریج батадриҷ
بتر батар
بتریه батареяI
بتریه батареяII
بتسیله батсилла
بتشکن бутшикан
بتفصیل батафсил
بتکده буткада
بتکرار батакрор
بتگر бутгар
بتگری бутгарӣ
بتلیان баталион

بتم битум
بتمام батамом
بتمکین батамкин
بتون бутунI
بتّه бутта
بته‌بند бутабанд
بته‌بندی бутабандӣ
بتّه‌بور буттабур
بتّه‌دیوار буттадевор
بتّه‌زار буттазор
بته‌قالب бӯтақолиб
بتّه‌گی буттагӣ
بجل//بجول буҷул
بجا баҷо
بجاآورنده баҷоованда
بجاآوری баҷооварӣ
بجان‌رساننده баҷонрасонанда
بجرأت баҷуръат
بجرس//بجراس
биҷиррас//биҷиррос
بجک буҷҷак
بجلباز буҷулбоз
بجلبازی буҷулбозӣ
بجلک буҷулак
بچک бичак
بچکم бачкам
بچکی бачкӣ
بچگی бачагӣ
بچله бачилла
بچه бача
بچه буча
بچه бучча
بچه‌باز бачабоз
بچه‌بازی бачабозӣ
بچه‌بان бачабон
بچه‌بانی бачабонӣ
بچه‌پا(ی) бачапо(й)
بچه‌پائی бачапоӣ
بچه‌پرتا бачапарто
بچه‌پرتایی бачапартоӣ
بچه‌چه бачача
بچه‌خوار бачахор
بچه‌خور бачахӯр
بچه‌خورک бачахӯрак
بچه‌دار бачадор
بچه‌داری бачадорӣ
بچه‌دان бачадон
بچه‌دزد бачадузд
بچه‌دزدی бачадуздӣ
بچه‌دوست бачадӯст
بچه‌زا бачазо

بچه‌زایی бачазоӣ
بچه‌غر бачағар
بچه کش бачакуш
بچه کشک бачакушак
بچه گانه бачагона
بچه‌مرد бачамард
بچه‌مردم бачамардум
بچه‌مرده бачамурда
بچه‌مور бачамур
بچه‌یک бачаяк
بحبس گیری баҳабсгирӣ
بحت баҳт
بحث баҳс
بحث‌انگیز баҳсангез
بحث برانگیز баҳсбарангез
بحث پذیر баҳспазир
بحث‌طلب баҳсталаб
بحثمه‌بحث баҳсмабаҳс
بحث‌ناپذیر баҳснопазир
بحث‌ناطلب баҳсноталаб
بحثناک баҳснок
بحر баҳрI
بحرآسا баҳрoсо
بحران бӯҳрон
بحرپیما баҳрпаймо
بحرپیمایی баҳрпаймоӣ
بحردست баҳрдаст
بحرکت‌داری баҳаракатдорӣ
بحرگرد баҳргард
بحرگردی баҳргардӣ
بحرنگار баҳрнигор
بحرنورد баҳрнавард
بحرنوردی баҳрнавардӣ
بحری баҳрӣ
بحساب گیری баҳисобгирӣ
بحضور баҳузур
بحور буҳур
بحیره буҳайра
بخار бухор
بخارآلود бухоролуд
بخارایی бухороӣ
بخارپز бухорпаз
بخارخانه бухорхона
بخارخدات бухорхудот
بخارکنک бухоркунак
بخارمانند бухормонанд
بخاری бухорӣI
بخاری бухорӣII
بخاری‌دوخت бухоридӯхт
بخاری‌ساز бухорисоз
بخاری‌سازی бухорисозӣ

بخاریگی бухоригӣ
بخاصیت бахнав
بخت бахт
بخت آزمایی бахтозмоӣ
بخت‌آور бахтовар
بخت‌برگشتگی бахтбаргаштагӣ
بخت‌برگشته бахтбаргашта
بخت‌بسته бахтбаста
بخت‌بیدار бахтбедор
بخت‌جنبان бахтҷунбон
بخت‌جوی бахтҷӯй
بخت‌سفید бахтсафед
بخت‌فیروز бахтфирӯз
بخت‌قرین бахтқарин
بخت کشا бахткушо
بخت کشایی бахткушоӣ
بخت کور бахткӯр
بخت‌نامه бахтнома
بخته бахта
بخت‌ور бахтвар
بختور бахтур
بختور бухтур
بختی бухтӣ
بختیار бахтёр
بختیار бахтиёр
بختیارانه бахтиёрона
بختیاری бахтиёрӣ
بخرد бихрад
بخردی бихрадӣ
بخس бухс
بخسانیدن бахсонидан
بخسیدن бахсидан
بخش бахш
بخش бахш
بخشائین бахшоидан
بخشاندن бахшондан
بخشاننده бахшонанда
بخشایش бахшоиш
بخشش бахшиш
بخشش‌دهی бахшишдиҳӣ
بخشش‌ستانی бахшишситонӣ
بخشش گیری бахшишгирӣ
بخشش‌ناپذیر бахшишнопазир
بخشش‌نامه бахшишнома
بخشگاه бахшгоҳ
بخشندگی бахшандагӣ
بخشنده бахшанда
بخشودن бахшудан
بخشی бахшӣ
بخشیدن бахшидан
بخشیدنی бахшиданӣ

بخشیده **бахшида**
بخگلتیر **бухгалтер**
بخگلتیری **бухгалтерӣ**
بخگلتیریه **бухгалтерия**
بخل **бухл**
بخمل **бахмал**
بخمل برگ **бахмалбарг**
بخمل گل **бахмалгул**
بخمل مانند **бахмалмонанд**
بخملین **бахмалин**
بخنو **бахнав**
بخور **бахур**
بخور **бухур**
بخوردان **бухурдон**
بخیازه **бахиёза**
بخیدن **бахидан**
بخیر **бахайр**
بخیل **бахил**
بخیلی **бахилӣ**
بخیه **бахия//бахя**
بخیه‌دوزی **бахядӯзӣ**
بخیه‌دوزی//بخیدوزی
бахиядӯзӣ//бахядӯзӣ
بد **бадI**
بد **бадII**
بدسر **бадсар**
بدسری **бадсарӣ**
بدسلیقه **бадсалиқа**
بدصدا **бадсадо**
بدمنصب **бадмансаб**
بدنهادی **бадниҳодӣ**
بدا **бадо**
بدائت **бидоат**
بدائی **буддоӣ**
بدائیه **буддоия**
بدآب‌وهوا **бадобуҳаво**
بداختر **бадахтар**
بداختری **бадахтарӣ**
بداخلاق **бадахлоқ**
بداخلاقی **бадахлоқӣ**
بدارکشی **бадоркашӣ**
بداشت **бадошт**
بداشتها **бадиштиҳо**
بداشتی **бадоштӣ**
بداصل **бадасл**
بداعت **бадоат**
بداعمال **бадаъмол**
بداعمالی **бадаъмолӣ**
بداغ **бадоғ**
بداغ **будоғ**
بدآغاز **бадоғоз**
بدافت **бадафт**
بدافعال **бадафъол**
بداقبال **бадиқбол**
بداقبالی **бадиқболӣ**
بدآمد **бадомад**
بدآموخته **бадомӯхта**
بدآموز **бадомӯз**
بدآموزی **бадомӯзӣ**
بدآمیز **бадомез**
بدان **бад-он**
بدان **бидонI**
بدان **бидонII**
بدانجام **баданҷом**
بداندام **бадандом**
بداندرون **бадандарун**
بداندیش **бадандеш**
بداندیشه **бадандеша**
بداندیشی **бадандешӣ**
بداهت **бадоҳат**
بداهتاً **бадоҳатан**
بداهه **бадоҳа**
بداهه‌پرداز **бадоҳапардоз**
بداهه‌خوان **бадоҳахон**
بداهه‌خوانی **бадоҳахонӣ**
بداهه‌ساز **бадоҳасоз**
بداهه‌سرا **бадоҳасаро**
بداهه‌سرایی **бадоҳасаройӣ**
بداهه‌نواز **бадоҳанавоз**
بداهه‌نوازی **бадоҳанавозӣ**
بدآواز **бадовоз**
بداوت **бадоват**
بداوضاع **бадавзоъ**
بدایت **бидоят**
بدایع **бадоеъ**
بدآیین **бадоин**
بدباطن **бадботин**
بدبخت **бадбахт**
بدبختانه **бадбахтона**
بدبختی **бадбахтӣ**
بدبدرقه **бадбадрақа**
بدبرش **бадбуриш**
بدبروت **бадбурут**
بدبشره **бадбашара**
بدبندگی **бадбандагӣ**
بدبنده **бадбанда**
بدبنه **бадбуна**
بدبنیاد **бадбунёд**
بدبو(ی) **бадбӯ(й)**
بدبوشده **бадбӯшуда**
بدبویی **бадбӯӣ**
بدبین **бадбин**
بدبینانه **бадбинона**
بدبینی **бадбинӣ**
بدپسند **бадписанд**
بدپوشاک **бадпӯшок**
بدپیمان **бадпаймон**
بدپیوند **бадпайванд**
بدتن **бадтан**
بدتنی **бадтанӣ**
بدجلو **бадчилав**
بدجنس **бадчинс**
بدجنسی **бадчинсӣ**
بدجه//بدجیت **будҷа//будҷет**
بدجهل **бадҷаҳл**
بدجهلانه **бадҷаҳлона**
بدجهلی **бадҷаҳлӣ**
بدچشم **бадчашм**
بدچشمی **бадчашмӣ**
بدحال **бадҳол**
بدحالت **бадҳолат**
بدحجاب **бадҳиҷоб**
بدحجابی **бадҳиҷобӣ**
بدخرج **бадхарҷ**
بدخشانی **бадахшонӣ**
بدخشم **бадхашм**
بدخشمانه **бадхашмона**
بدخشمی **бадхашмӣ**
بدخشی **бадахшӣ**
بدخصال **бадхисол**
بدخصلت **бадхислат**
بدخط **бадхат**
بدخطی **бадхатӣ**
بدخلق **бадхулқ**
بدخلقی **бадхулқӣ**
بدخیم **бадхим**
بدخو(ی) **бадхӯ(й)**
بدخوئی **бадхӯӣ**
بدخواب **бадхоб**
بدخوابی **бадхобӣ**
بدخوان **бадхон**
بدخوانی **бадхонӣ**
بدخواه **бадхоҳ**
بدخواهانه **бадхоҳона**
بدخواهی **бадхоҳӣ**
بدخور **бадхӯр**
بدخیال **бадхаёл**
بدخیالی **бадхаёлӣ**
بددرونی **баддарунӣ**
بددفعلی **бадфеълӣ**
بددل **баддил**
بددلی **баддилӣ**
بددماغ **баддимоғ**
بددماغی **баддимоғӣ**
بددوخت **баддӯхт**
بددوزی **баддӯзӣ**
بددهن **баддаҳан**
بددهنی//بددهانی
баддаҳанӣ//баддаҳонӣ
بددین **баддин**
بددینی **баддинӣ**
بدذات **бадзот**
بدر **бадр**
بدر **бадар**
بدراس **бидиррос**
بدرام **бадром**
بدراه **бадроҳ**
بدراهی **бадроҳӣ**
بدرای **бадрой**
بدرأی//بدرای **бадраъй//бадрой**
بدرایی **бадройӣ**
بدربدر **бидир-бидир**
بدرجات **бадараҷот**
بدردخورد **бадардхӯрд**
بدرشک **бадрашк**
بدرشکانه **бадрашкона**
بدرشکی **бадрашкӣ**
بدرغگی **бадарғагӣ**
بدرغه **бадарға**
بدرغه‌شده **бадарғашуда**
بدرفتار **бадрафтор**
بدرفتاری **бадрафторӣ**
بدرقه **бадрақа**
بدرکاب **бадрикоб**
بدرکابی **бадрикобӣ**
بدرگ **бадраг**
بدرگی **бадрагӣ**
بدرنگ **бадранг**
بدرو **бадрав**
بدرو(ی) **бадрӯ(й)**
بدروئی **бадрӯӣ**
بدرود **бадруд**
بدرود **бидруд**
بدروز **бадрӯз**
بدروزگار **бадрӯзгор**
بدروزگاری **бадрӯзгорӣ**
بدروزی **бадрӯзӣ**
بدره **бадра**
بدریخت **бадрехт**
بدریختی **бадрехтӣ**
بدریشه **бадреша**
بدزا **бадзо**
بدزبان **бадзабон**
بدزبانی **бадзабонӣ**

بدّیزم буддизм
بدزهر бадзаҳр
بدزهره бадзаҳра.
بدزهری бадзаҳрӣ
بدزین бадзин
بدسابقه бадсобиқа
بدساخت бадсохт
بدساختگی бадсохтагӣ
بدساز бадсоз
بدسازی бадсозӣ
بدست бидаст
بدست бадаст
بدسته бадаста
بدست‌وپا бадаступо
بدست‌وپاگی бадаступогӣ
بدسخن бадсухан
بدسرشت бадсиришт
بدسرشتی бадсириштӣ
بدسگال бадсигол
بدسگالی бадсиголӣ
بدسلوک бадсулук
بدسلوکی бадсулукӣ
بدسیر бадсияр
بدسیرت бадсират
بدسیرتی бадсиратӣ
بدسیما бадсимо
بدشعار бадшиор
بدشکل бадшакл
بدشکلی бадшаклӣ
بدشگون бадшугун
بدشگونی бадшугунӣ
بدصفت бадсифат
بدصفتی бадсифатӣ
بدصورت бадсурат
بدطالع бадтолеъ
بدطالعی бадтолеӣ
بدطعم бадтаъм
بدطعمی бадтаъмӣ
بدطینت бадтинат
بدطینتی бадтинатӣ
بدعادت бадодат
بدعت бидъат
بدعت‌کار бидъаткор
بدعمل бадамал
بدعهد бадаҳд
بدعهدی бадаҳдӣ
بدفرجام бадфарҷом
بدفطرت бадфитрат
بدفعل бадфеъл
بدفکر бадфикр
بدقدم бадқадам
بدقدمی бадқадамӣ
بدقصد бадқасд
بدقصدانه бадқасдона
بدقصدی бадқасдӣ
بدقلب бадқалб
بدقلبی бадқалбӣ
بدقلیق бадқилиқ
بدقلیقی бадқилиқӣ
بدقمار бадқимор
بدقماری бадқиморӣ
بدقوارگی бадқаворагӣ
بدقواره бадқавора
بدقواق бадқавоқ
بدقواقی бадқавоқӣ
بدقول бадқавл
بدقولی бадқавлӣ
بدقهر бадқаҳр
بدقهرانه бадқаҳрона
بدقهری бадқаҳрӣ
بدقیافگی бадқиёфагӣ
بدقیافه бадқиёфа
بدکار бадкор
بدکارگی бадкорагӣ
بدکاره бадкора
بدکاری бадкорӣ
بدکام бадком
بدکامه бадкома
بدکردار бадкирдор
بدکردارانه бадкирдорона
بدکرداری бадкирдорӣ
بدکش бадкаш
بدکلّه бадкалла
بدکنش бадкуниш
بدکنشی бадкунишӣ
بدکیش бадкеш
بدکیشی бадкешӣ
بدکینه бадкин//бадкина
بدگپ бадгап
بدگپی бадгапӣ
بدگذران бадгузарон
بدگرد бадгард
بدگشت бадгашт
بدگشتی бадгаштӣ
بدگفتار бадгуфтор
بدگفتاری бадгуфторӣ
بدگل бадгил
بدگلویی бадгулӯӣ
بدگلی бадгилӣ
بدگمان бадгумон
بدگمانی бадгумонӣ
بدگهر бадгуҳар
بدگو(ی) бадгӯ(й)
بدگوئی бадгӯӣ
بدگوار бадгувор
بدگوشت бадгӯшт
بدگوهر бадгавҳар
بدگوهری бадгавҳарӣ
بدگیر бадгир
بدگیری бадгирӣ
بدل бадал
بدلجام бадлаҷом
بدل‌شوندگی бадалшавандагӣ
بدل‌شونده бадалшаванда
بدل‌شوی бадалшавӣ
بدلگام бадлагом
بدلگامی бадлагомӣ
بدلهجه бадлаҳҷа
بدلی бадалӣ
بدلیجات бадалиҷот
بدلی‌سازی бадалисозӣ
بدمحضر бадмаҳзар
بدمذاق бадмазоқ
بدمذهب бадмазҳаб
بدمذهبی бадмазҳабӣ
بدمر бадмур
بدمرد бадмард
بدمردی бадмардӣ
بدمزاج бадмизоҷ
بدمزگی бадмазагӣ
بدمزه бадмаза
بدمست бадмаст
بدمستی бадмастӣ
بدمسیر бадмасир
بدمعاش бадмаош
بدمعاشرت бадмуоширaт
بدمعاشی бадмаошӣ
بدمعاملگی бадмуомилагӣ
بدمعامله бадмуомила
بدمنتان бадминтон
بدمنتانباز бадминтонбоз
بدمنتان‌بازی бадминтонбозӣ
بدمنش бадманиш
بدمنظر бадманзар
بدمنظری бадманзарӣ
بدمهر бадмеҳр
بدمهری бадмеҳрӣ
بدن бадан
بدنام бадном
بدنام‌کنی бадномкунӣ
بدنامی бадномӣ
بدنژاد баднажод
بدنظر бадназар
بدنعل баднаъл
بدنعلی баднаълӣ
بدنفس баднафас
بدنفس баднафс
بدنفسی баднафсӣ
بدنقش баднақш
بدنما баднамо
بدنمایی баднамоӣ
بدنمود баднамуд
بدنه бадана
بدنهاد баднињод
بدنی баданӣ
بدنی буданӣ
بدنیت бадният
بدو бадвI
بدو бадвII
بدو бидав
بدواهمه бадвоҳима
بدوضع бадвазъ
بدوضعی бадвазъӣ
بدولت бадавлат
بدون бидуни
بدوی бадавӣ
بدویت бадавият
بدهضم бадҳазм
بدهضمی бадҳазмӣ
بدهوا бадҳаво
بدهوایی бадҳавоӣ
بدهیئت бадҳайат
بدهیبت бадҳайбат
بدهیبتانه бадҳайбатона
بدهیبتی бадҳайбатӣ
بدی бадӣ
بدیع бадеъ
بدیع‌الجمال бадеулҷамол
بدیعه бадеа
بدیعی бадеӣ
بدیعیات бадеиёт
بدیعیت бадеият
بدیل бадил
بدین бад-ин
بدیهتاً бадеҳатан
بدیهه бадеҳа
بدیهه‌خوان бадеҳахон
بدیهه‌گو(ی) бадеҳагӯ(й)
بدیهه‌گویی бадеҳагӯӣ
بدیهه‌نواز бадеҳанавоз
بدیهه‌نوازی бадеҳанавозӣ
بدیهی бадеҳӣ
بدیهیات бадеҳиёт
بذال баззол

базр بذر
базрафшон بذرافشان
базрулбанҷ بذرالبنج
базл بذل
бар بر
барI برI
барII برII
барIII برIII
барIV برIV
барV برV
бар(р) بر(ر)
барр بر
бирII برّII
бирр بر
бур بر
бур(р) بر(ر)
бар بر
бароатI برائتI
бароатII برائتII
бурро برا
бароатутталаб برائت‌الطلب
баробар برابر
баробаро برابرا
баробарандоза برابراندازه
баробарпаҳлу برابرپهلو
баробартаъсир برابرتأثیر
баробарҳаҷм برابرحجم
баробарҳуқуқ برابرحقوق
баробарҳуқуқӣ برابرحقوقی
баробарсуръат برابرسرعت
баробаршавӣ برابرشوی
баробартараф برابرطرف
баробарқувва برابرقوّه
баробарқимат برابرقیمت
баробаркунҷа برابرکنجه
баробармаъноӣ برابرمعنایی
баробармаъно برابرمعنی
баробармиқдор برابرمقدار
баробарниҳода برابرنهاده
баробарвазн برابروزن
баробарвазнӣ برابروزنی
баробарвазнӣ برابری
баротI براتI
баротII براتII
бародар برادر
бародарандар برادراندر
бародарона برادرانه
бародархонд برادرخواند
бародархондагӣ برادرخواندگی
бародархонда برادرخوانده
бародарзода برادرزاده

бародарзан برادرزن
бародаршаҳр برادرشهر
бародаршӯӣ برادرشوی
бародаркуш برادرکش
бародаркушӣ برادرکشی
бародарвор برادروار
бародарӣ برادری
барор برار
барор برار
бароростан برآراستن
баророста برآراسته
барориш برارش
барорнок برارناک
барорнокӣ برارناکی
бароранда برآرنده
бароз براز
барозI برازI
барозII برازII
барозандагӣ برازندگی
барозанда برازنده
барозидан برازیدن
баристодан براستادن
баросудан برآسودن
барошуфтан برآشفتن
баризофа براضافه
бараъло براعلا
баралоина براعلائینه
барафрохтан برافراختن
барафроштан برافراشتن
барафрошта برافراشته
барафрӯхтагӣ برافروختگی
барафрӯхтан برافروختن
барафзудан برافزودن
барафшондан برافشاندن
барафкандан برافکندن
бароқ براق
барроқ براق
буроқ براق
бароқабрӯ براق ابرو
брокер براکیر
буррогӣ براگی
бром برام
барометр برامتر
баромад برآمد
баромадI برآمدI
баромадII برآمدII
баромадгоҳ برامدگاه
баромадагӣ برآمدگی
баромадан برآمدن
баромадангоҳ برامدنگاه
баромада برآمده

баромудан برآمودن
баромехтан برآمیختن
барфомехта برآمیخته
барон بران
брон بران
буррон بران
бронх برانخ
бронхит برانخیت
барандохтан برانداختن
барандоз برانداز
барондан براندن
барандудан براندودن
баронғор برانغار
барангоштан برانگاشتن
барангехтан برانگیختن
барангезонидан برانگیزانیدن
барангезиш برانگیزش
барангезанда برانگیزنده
баровар برآور
баровард براورد
баровардан برآوردن
баровардани برآوردنی
баровардa براورده
бароваранда براورنده
баровехтан برآویختن
бароҳама براهمه
бароҳехтан براهیختن
бароҳин براهین
барои برای
бройлер برایلیر
бароянд برایند
бароянда براینده
бурройӣ برایی
барбоддеҳ بربادده
барбоддиҳанда بربāدهنده
барбоддиҳӣ بربāدهی
барбодрафта بربادرفته
барбодравӣ بربادروی
барбар(ҳо) بربر(ها)
барбурдан بربردن
барбарӣ بربری
барбарият بربریت
барбаризм بربریزم
барбаст بربست
барбастан بربستن
барбаста بربسته
барбат بربط
барбатзан بربطزن
барбатнавоз بربطنواز
барбанд بربند
барпо برپا

барпокунанда برپاکننده
барпокунӣ برپاکنی
барпаридан برپریدن
бартофтан برتافتن
бартар برتر
бартарӣ برتری
бартариҷӯӣ برتری‌جویی
бартаридошта برتری‌داشته
бартарин برترین
бартан برتن
бартанг برتنگ
бартангӣ برتنگی
бартанӣ برتنی
бартанидан برتنیدن
батартибандозӣ//батартибоварӣ بترتیب‌اندازی//بترتیب‌آوری
бартер برتیر
бурҷ برج
барҷо برجا
барҷомондагӣ برجاماندگی
барҷомонда برجامانده
бурҷсозӣ برج‌سازی
барҷастакор برجسته کار
барҷастакорӣ برجسته کاری
барҷастагӣ برجستگی
барҷастан برجستن
барҷаста برجسته
барҷастадӯзӣ برجسته دوزی
барҷастаустухон برجسته‌استخوان
барҷастарухсор برجسته‌رخسار
барҷастатабъ برجسته‌طبع
барҷастатабъӣ برجسته‌طبعی
барҷӯшидан برجوشیدن
барҷаҳидан برجهیدن
барч برچ
барчасп برچسپ
барчак برچک
бурчак برچک
барча برچه
барчидагӣ برچیدگی
барчидан برچیدن
.барчида برچیده
барҳазар برحذر
барҳақ برحق
барҳаёт برحیات
барх برخ
бархост برخاست
бархостан برخاستن
бархоста برخاسته
бархон برخان

бархурӯшидан برخروشیدن
бархато برخطا
бархафч برخفج
бархилоф برخلاف
бархур برخور
бархӯр برخور
бархӯрд برخورد
бархӯрд برخورد
бархурдор برخوردار
бархурдорӣ برخورداری
бархӯрдан برخوردن
бархурда برخورده
бархуранда برخورنده
бархе برخی
бархӣ برخی
бархира برخیره
бархезондан برخیزاندن
бархестан//бархостан برخیستن||برخاستن
бард برد
бурд برد
бурдI برد
бурдII برد
бардодан بردادن
бардор بردار
бардорI بردار
бардорII بردار
бардорон(и)дан برداراندن//بردارانیدن
бардоранда بردارنده
бардорузан برداروزن
бардошт برداشت
бардошт برداشت
бардошттaлаб برداشت‌طلب
бардоштан برداشتن
бардоштнопазир برداشت‌ناپذیر
бардоштнопазирӣ برداشت‌ناپذیری
бардоштнок برداشتناک
бардоштанӣ برداشتنی
бардошта برداشته
бӯрдокӣ برداقی
бурдбор بردبار
бурдборӣ بردباری
бардурӯғ بردروغ
бардагӣ بردگی
бурдагӣ بردگی
бардам بردم
бардамондан بردماندن
бардама بردمه
бардамӣ بردمی

бардамидан بردمیدن
бурданI بردن
бурданII بردن
бурднок بردناک
бардавом بردوام
бурдуовард بردوآورد
бардӯхтан بردوختن
бардавида بردویده
барда برده
бурдаI برده
бурдаII برده
бардадор برده‌دار
бардадорӣ برده‌داری
бардафурӯш برده‌فروش
бардафурӯшӣ برده‌فروشی
бардӣ بردی
бардидан بردیدن
баррустан بررستن
баррасидан بررسیدن
баррӯидан برروییدن
барз برز
бурз برز
барзах برزخ
барзадан برزدن
барзиш برزش
барзкӯх برزکوه
барзгор برزگار
барзгар برزگر
барзгарӣ برزگری
барзан برزن
барзанда برزنده
барзангӣ برزنگی
барзакор برزه‌کار
барзагов برزه‌گاو
барзагар برزه‌گر
барзиёд برزیاد
барзиёдӣ برزیادی
барзидан برزیدن
барзигар برزیگر
барзигарӣ برزیگری
буржуазӣ برژوئزی
буржуазия برژوئزیه
биржа برژه
бурс برس
барс برس
барасот برسات
барсохтан برساختن
барсом برسام
барсам برسم
баррасидан بررسیدن
буриш برش

барш//барч برش//برچ
баршпаз برشپز
бириштан برشتن
биришта برشته
баршудан برشدن
баршуда برشده
баршикофтан برشکافتن
баршикастан برشکستن
баршукуфтан برشکفتن
буришгох برشگاه
баршумурдан برشمردن
баршӯридан برشوریدن
барас برص
бартараф برطرف
бартарафшуда برطرف‌شده
бартарафкунанда برطرف‌کننده
барабас برعبث
баръакс برعکس
баръало برعلا
барилова برعلاوه
баръалоина برعلاینه
барғалат برغلط
бурғу برغو
барф برف
барфпора برف پاره
барфпӯш برف پوش
барфоб برف‌آب
барфосо برف‌آسا
барфолуд(а) برف‌آلود(ه)
барфандоз برف‌انداز
барфбозӣ برف‌بازی
барфбелкунӣ برف‌بیلکنی
барфпок برف‌پاک
барфпоккун برف‌پاک‌کن
барфтозакунак برف‌تازه‌کنک
барфтӯда برف‌توده
барфарохтан برفراختن
барфарозанда برفرازنده
барфарозидан برفرازیدن
барфароштан برفراشتن
барфарошта برفراشته
барфрӯб برف‌روب
барфрӯба برف‌روبه
барфрӯбӣ برف‌روبی
барфурӯхтан برفروختن
барфурӯзондан برفروزاندن
барфрезон برف‌ریزان
барфреза برف‌ریزه
барфузудан برفزودن
барфсанч برف‌سنج
барфишондан برفشاندن

барфтӯфон برف‌طوفان
барфак برفک
барфактарош برفک‌تراش
барфикандан برفکندن
барфкӯб برف‌کوب
барфкӯрӣ برف‌کوری
барфгирифта برف‌گرفته
барфгир برف‌گیر
барфнигоҳдорӣ برف‌نگاه‌داری
барфӣ برفی
барфин برفین
барқ برق
барқосо برق‌آسا
барқафшон برق‌افشان
барқафшонӣ برق‌افشانی
барқандоз برق‌انداز
барқпош برق‌پاش
барқпарвоз برق‌پرواز
барқчавлон برق‌جولان
барқад برقد
барқдор برق‌دار
барқдармонӣ برق‌درمانی
барқдуздӣ برق‌دزدی
барқарор برقرار
барқарорсозӣ برقرارسازی
барқароршавӣ برقرارشوی
барқароркунанда برقرارکننده
барқароркунӣ برقرارکنی
барқарорӣ برقراری
барқрасонӣ برق‌رسانی
барқрафтор برق‌رفتار
барқрав برق‌رو
барқзабон برق‌زبان
барқзадагӣ برق‌زدگی
барқзада برق‌زده
барқзанон برق‌زنان
барқзананда برق‌زننده
барқзанӣ برق‌زنی
барқсанч برق‌سنج
барқасд برقصد
барқасдона برقصدانه
барқсифат برق‌صفت
бурқаъ برقع
барқкор برق‌کار
барқкорӣ برق‌کاری
барқгардон برق‌گردان
барқгирифтагӣ برق‌گرفتگی
барқгирифта برق‌گرفته
барқгир برق‌گیر
барқмонанд برق‌مانند
барқмоҳӣ برق‌ماهی

برقناک барқнок
برق‌نگاه барқнигоҳ
برق‌نما барқнамо
برقه барқа
برقه‌دار барқадор
برق‌وار барқвор
برقی барқӣ
برقیه барқия
برک баракI
برک баракII
برک баракIII
برک брак
برکات баракот
برکات‌السماء баракотуссамоъ
برکات‌العرض баракотуларз
برک‌الله баракаллоҳ
برکت баракат
برکت‌ناک барака(т)нок
برکت‌ناک баракатнок
برکردن баркандан
برکش баркаш
برکش баркашI
برکش баркашII
برکشادن//برکشودن
баркушодан//баркушудан
برکشنده баркашанда
برکشیدن баркашидан
برکشیده баркашида
برک‌گیرک баракгирак
برکمال баркамол
برکمالی баркамолӣ
برکنار барканор
برکناری барканорӣ
برکندن баркардан
برکنده барканда
برکوفتن баркӯфтан
برکه баракаI
برکه бирка
برکه бурка
برکه//برکت баракаII//баракат
برکی баракӣ
برگ барг
برگریزانی баргрезонӣ
برگاشتن баргоштан.
برگ‌انجیری барганҷирӣ
برگ‌پیوند баргпайванд
برگچه баргча
برگ‌خورک баргхӯрак
برگ‌دار баргдор
برگذار баргузор
برگذاری баргузорӣ

برگذاشتن баргузоштан
برگذرانیدن//برگذراندن
баргузарон(и)дан
برگذردن баргузардан
برگذشتن баргузаштан
برگردان баргардон
برگرداندن//برگردانیدن
баргардон(и)дан
برگردانده//برگردانیده
баргардон(и)да
برگردنده баргарданда
برگردیدن баргардидан
برگرفتن баргирифтан
برگ‌ریز баргрезӣ
برگریزان баргрезон
برگریزی баргрезӣ
برگزن баргзан
برگ‌زنی баргзанӣ
برگزیدگی баргузидагӣ
برگزیدن баргузидан
برگزیدنی баргузиданӣ
برگزیده баргузида
برگستوان баргустувон
برگستواندار баргустувондор
برگستوان‌ور баргустувонвар
برگشت баргашт
برگشت‌پذیر баргаштпазир
برگشت‌پذیری баргаштпазирӣ
برگشتگی баргаштагӣ
برگشتن//برگردیدن
баргаштан//баргардидан
برگشت‌ناپذیر баргаштнопазир
برگشت‌ناپذیری
баргаштнопазирӣ
برگشتنی баргаштанӣ
برگشته баргашта
برگشته‌اختر баргаштаахтар
برگشته‌ایام баргаштаайём
برگشته‌بخت баргаштабахт
برگشته‌دولت баргаштадавлат
برگشته‌طالع баргаштатолеъ
برگشته‌مژگان баргаштамижгон
برگ‌شکل баргшакл
برگفتن баргуфтан
برگک баргак
برگماشتن баргумоштан
برگن бурган
برگه барга
برگه‌دان баргадон
برگه‌نویسی барганависӣ
برگوت бургут

برگوت‌بینی бургутбинӣ
برلاس барлос
برم барм
برمالیدن бармолидан
برمحل бармаҳал
برمخیدن бармахидан
برملا бармало
برمنش барманиш
برمنشی барманишӣ
برمه бурма
برنا барно
برنادل барнодил
برناس барнос
برناموی барномавӣ
برنامه барнома
برنامه‌ریزی барномарезӣ
برنامه‌ساز барномасоз
برنامه‌سازی барномасозӣ
برنامه‌سنجی барномасанҷӣ
برنامه‌گذاری барномагузорӣ
برنامه‌نویس барноманавис
برنامه‌نویسی барноманависӣ
برنایی барноӣ
برنج биринҷ
برنج‌آبه биринҷоба
برنج‌دار биринҷдор
برنج‌زار биринҷзор
برنج‌فروش биринҷфурӯш
برنج‌فروشی биринҷфурӯшӣ
برنج‌کار биринҷкор
برنج‌کاری биринҷкорӣ
برنجی биринҷӣI
برنجی биринҷӣII
برندگی барандагӣ
برندگی бурандагӣ
برنده барандаI
برنده барандаII
برنده буранда//бурранда
برنده бурранда
برنشاندن барнишондан
برنشستن барнишастан
برنگاریدن барнигоридан
برنوس бурнус
برنوشتن//برنبشتن
барнавиштан//барнабиштан
برنهادن барниҳодан
بره бара
برّه барра
برهان бурҳон
بره‌بریان баррабирён
بره‌پیاز баррапиёз

بره‌چه баррача
بره‌زای барразоӣ
بره‌کباب барракабоб
بره‌گاو баррагов
برهم барҳам
برهم‌خوردگی барҳамхӯрдагӣ
برهم‌خوری барҳамхӯрӣ
برهمدهی барҳамдиҳӣ
برهمزن барҳамзан
برهمن бараҳман
برهمنی бараҳманӣ
برهمنیه бараҳмания
برهنگی бараҳнагӣ
برهنه бараҳна
برهنه‌پا(ی) бараҳнапо(й)
برهنه‌تن бараҳнатан
برهنه‌سر бараҳнасар
برهوا барҳаво
بروت бурут
بروتسیلیاز брутселлёз
بروتی бурутӣ
بروج буруҷ
برودت бурудат
برودوز бурудӯз
بروز буруз
بروزیدن барвазидан
بروفه буруфа
بروقت барвақт
بروقتکک барвақтакак
بروقتی барвақтӣ
برومند барӯманд
برون бурун
برون‌افکنی бурунафканӣ
برون‌ریز бурунрез
برون‌سو бурунсӯ
برون‌شهری буруншаҳрӣ
برونق баравнақ
برون‌مرزی бурунмарзӣ
برونه буруна
برونی бурунӣ
برویخط‌گیری барӯйхатгирӣ
بریی барий
بری барӣ
بری баррӣ
بریاپوش бӯрёпӯш
بریان бирён
بریت бурят
بریتان баритон
بریتی бурятӣ
برید барид
بریدن буридан

بريده бурида
بريدی баридӣ
بريزن||بريجن барезан//баречан
بريزنت брезент
بريزنتپوش брезентпӯш
بريزنتی брезентӣ
بريشم барешим
بريشم бирешим
بريشمزن барешимзан
بريشمنواز барешимнавоз
بريشمنوازی бирешимнавоз
بريشمی бирешимӣ
بريشمين барешимин
بريشيم کشی барешимкашӣ
بريق бариқ
بريکيت брикет
بريل баррел
بريليئنت бриллиант
برعلاوه барилова
برين баринII
برينک баринак
بز(ز) баз(з)
بز буз
بزاز баззоз
بزازی баззозӣ
بزان бизон
بزانه базона
بزبازی бузбозӣ
بوزبله бӯзбала
بزپروری бузпарварӣ
بزدل буздил
بزدلانه буздилона
بزدلی буздилӣ
بزرگ бузург
بزرگانه бузургона
بزرگ جثه бузургҷусса
بزرگ حجم бузургҳаҷм
بزرگداشت бузургдошт
بزرگدل бузургдил
بزرگدلی бузургдилӣ
بزرگ زادگی бузургзодагӣ
بزرگ زاده бузургзода
بزرگ سال бузургсол
بزرگ سالی бузургсолӣ
بزرگ مرد бузургмард
بزرگ مردی бузургмардӣ
بزرگ منش бузургманиш
بزرگ منشانه бузургманишона
بزرگ منشی бузургманишӣ
بزرگوار бузургвор
بزرگوارانه бузургворона

بزرگی бузургӣ
بزرهه бузраҳа
بزريش бузриш
بزغاله бузғола
بزک бузак
بزکش бузкаш
بزکشک бузкашак
بزکشی бузкашӣ
بزلت базалт
بزله базла
بزله‌خوانی базлахонӣ
بزله گو(ی) базлагӯ(й)
بزله گويی базлагӯӣ
بزم базм
بزم آرا базморо
بزم آرائی базмороӣ
بزم افروز базмафрӯз
بزم آورد базмовард
بزم‌خانه базмхона
بزمدوست базмдӯст
بزم‌ساز базмсоз
بزم‌طلب базмталаб
بزمک базмак
بزم گرد базмгард
بزم گردی базмгардӣ
بزمگه//بزم گاه базмгаҳ//базмгоҳ
بزم‌نشين базмнишин
بزمه базма
بزمی базмӣ
بزن бизан
بزنگاه бизангоҳ
بزنيس бизнес
بزنيسمين бизнесмен
بزوار бузвор
بزور базӯр
بزوری базӯрӣ
بزه база
بزه базаҳ
بزهکار базаҳкор
بزهکاری базаҳкорӣ
بزهگر базаҳгар
بزيب базеб
بزيبی базебӣ
بزيچه бузича
بزيس базис
بزين базин
بژ баж//буж
بس бас
بسا басо
بساتين басотин
بساط бисот

بساطدار бисотдор
بسامان басомон
بسآمد басомад
بسآمدی басомадӣ
بساونده басованда
بساويدن басовидан
بست бастI
بست бастII
بستان бустон
بستر бистар
بستری бистарӣ
بستری‌شده бистаришуда
بستگان бастагон
بستگی бастагӣI
بستگی бастагӣII
بستن бастан
بستنی бастанӣ
بستوه бистӯҳ
بسته баста
بسته‌بند бастабанд
بسته‌بندی бастабандӣ
بسته‌پا бастапо
بسته‌دست бастадаст
بسته‌دل бастадил
بسته‌دم бастадам
بسته‌دهان бастадаҳон
بسته‌زبان бастазабон
بسته‌شده басташуда
بسته‌شونده басташаванда
بسته کار бастакор
بسته‌ميان бастамиён
بستيزه баситеза
بسحنه گذارنده басаҳнагузоранда
بسد буссад
بسدين буссадин
بسرشته басаришта
بسرعت басуръат
بسزا басазо
بسطت. бастат.
بسغده басағда
بسکتبال баскетбол
بسکتبال باز баскетболбоз
بسکتبال بازی баскетболбоз
بسکه баски
بسلفت бисулфат
بسليقه басалиқа
بسم‌الله бисмиллоҳ
بسمبس басмабас
بسمدان бисмадон
بسمل бисмил
بسنده басанда

بسی басе
بسيار бисёр
بسيار آشيانه бисёрошёна
بسيار آواز бисёровоз
بسيار آوازه бисёровоза
بسيار پازه бисёрпоза
بسيار پرده бисёрпарда
بسيار تر бисёртар
بسيار ترين бисёртарин
بسيار تيره бисёртираI
بسيار تيره бисёртираII
بسيار جانبه бисёрҷониба
بسيار چينه бисёрчена
بسيار حاکميتی бисёрҳокимиятӣ
بسيار حجره бисёрҳуҷра
بسيار حربه бисёрҳарба
بسيار حزبی бисёрҳизбӣ
بسيار خدای бисёрхудоӣ
بسيار خوار//بسيار خواره
.бисёрхор//бисёрхора
بسيار خور бисёрхӯр
بسيار ديده бисёрдида
بسيار رويه бисёррӯя
بسيار زبانی бисёрзабонӣ
بسيار زنی бисёрзанӣ
بسيار ساحه бисёрсоҳа
بسيار ساله бисёрсола
بسيار سرداری бисёрсардорӣ
بسيار شوهری бисёршавҳарӣ
بسيار عصره бисёрасра
بسيار عضوه бисёрузва
بسيار فن бисёрфан
بسيار قبته бисёрқабата
بسيار قطبه бисёрқутба
بسيار قيمته бисёрқимата
بسيار کنجه бисёркунҷа
بسيار مر бисёрмар
بسيار مغز бисёрмағз
بسيار منزله бисёрманзила
بسيار نقطه бисёрнуқта
بسيار نکاحی бисёрникоҳӣ
بسياری бисёрӣ
بسيج басеҷ
بسيج//بسيچ басич//басеҷ
بسيجيدن басеҷидан
بسيچيدن басечидан
بسيط басит
بسيکتريسه биссектриса
بسيم басим
بش башI
بش башII

بش **буш**
بشارت **башорат**
بشارت‌نامه **башоратнома**
بشاش **башшош**
بشاشت **башошат**
بشال **бушол**
بشتاب **башитоб**
بشدّت **башиддат**
بشر **башар**
بشردوست **башардӯст**
بشردوستانه **башардӯстона**
بشردوستی **башардӯстӣ**
بشره **башара**
بشری **башарӣ**
بشریت **башарият**
بشست **башаст**
بشک **башкI**
بشک **башкII**
بشکفه **бишкуфа**
بشکم **башкам**
بشکولیدن **бишкӯлидан**
بشکولیده **бишкӯлида**
بشلیدن **башлидан**
بشم **башм**
بشمار//بشمور **башумор//башумур**
بشن **башн**
بشولیدن **бишӯлидан**
بشیر **баширI**
بشیر **баширII**
بصبر **басабр**
بصبرانه **басаброна**
بصبری **басабрӣ**
بصر **басар**
بصرفگی **басарфагӣ**
بصفا **басафо**
بصل **басал**
بصولت **басавлат**
بصیر **басир**
بصیرت **басират**
بضاعت **бизоат**
بضربه **базарба**
بضع **бизъ(а)**
بط **бат**
بطیء **батеъ**
بطال **баттол**
بطالت **батолат**
بطالت **битолат**
بطالی **баттолӣ**
بطانه//بطانت **битона(т)**
بطراوت **батароват**
بطس(ت) **батис(т)**
بطش **батш**
بطکوب **баткӯб**
بطل **батал**
بطلان **батлон**
بطلان **бутлон**
بطن **батн**
بطنت **битнат**
بطنی **батнӣ**
بطون **бутунII**
بطون **бутунIII**
بطین **батин**
بعاقبت **баоқибат**
بعث **баъсI**
بعد **баъд**
بعد **бӯъд**
بعداً **баъдан**
بعدانقلابی **баъдиинқилобӣ**
بعدجنگی **баъдиҷангӣ**
بعده **баъдаҳу**
بعدی **баъдӣ**
بعدینه **баъдина**
بعزت **баиззат**
بعضاً **баъзан**
بعضی **баъзе**
بعقل **баақл**
بعقلی **баақлӣ**
بعمد **баамд**
بعید **баид**
بعیدالغور **баидулғавр**
بعیدالفکر **баидулфикр**
بغاچ **бағоч**
بغاچ‌خانه **бағочхона**
بغاچ‌کشانی **бағочкашонӣ**
بغاچ‌مانک **бағочмонак**
بغاچ **бағоч**
بغاز **бағоз**
بغاوت **бағоват**
بغایت **бағоят**
بغبغه **бағбаға**
بغپور **бағпур**
بغجامه **буғчома**
بغچه **буғча**
بغدادی **бағдодӣ**
بغرا **бағро//буғро**
بغض **буғз**
بغل **бағал**
بغل **бағл**
بغلابه **бағлоба**
بغل‌بند **бағалбанд**
بغل‌پنجره **бағалпанҷара**
بغل‌تاق **бағалтоқ**
بغل‌تاک **бағалток**
بغل‌شاخ **бағалшох**
بغل‌عصا **бағаласо**
بغلک **бағалак**
بغلکش **бағалкаш**
بغل‌کشی **бағалкашӣ**
بغل‌کیسه **бағалкиса**
بغل‌گاه **бағалгоҳ**
بغلی **бағалӣ**
بغوز **буғӯз**
بغوزک **буғӯзак**
بغوزی **буғӯзӣ**
بغوم **буғум**
بغوم‌پایها **буғумпойҳо**
بغومدرد **буғумдард**
بغومک **буғумак**
بغی **бағӣ**
بغیت **бағият**
بغیرت **бағайрат**
بغیرتانه **бағайратона**
بغیرتی **бағайратӣ**
بفراغت **бафароғат**
بفرجه **бафурҷа**
بفشتکس **бифштекс**
بفهم **бафаҳм**
بفیت **буфет**
بفیتچی **буфетчӣ**
بفیض **бафайз**
بقاء **бақо**
بقاق **буқоқ**
بقّال **баққол**
بقّالی **баққолӣ**
بقایا **бақоё**
بقر **бақар**
بقراس **бақаррос**
بقرب **бақурб**
بقعه **буқъа**
بقل **бақл**
بقم **бақ(к)ам**
بقوّت **бақувват**
بقوّتی **бақувватӣ**
بقّه **буққа**
بقیه **бақия**
بقیه‌پولی **бақияпулӣ**
بک **бакII**
بک **бакI**
بکا **буко**
بکارت **бакорат**
بکاره **бакора**
بکتر **бактар**
بکترئالاگی **бактериологӣ**
بکترئالاگیه **бактериология**
بکترئیه **бактерия**
بکترئیه‌شناسی **бактерияшиносӣ**
بکر **бикр**
بکرالعمل **бикруламал**
بکسیر **буксир**
بکلور **бакалавр**
بکلّی **бакуллӣ**
بکه **бика**
بکه‌بم **бакабум**
بکول//بکاول **бакавул//баковул**
بکولی **бакавулӣ**
بگانه **багона**
بگتر//بکتر **баггар//бактар**
بگذار **бигзор**
بگرس **баграс**
بگز **бигиз**
بگذار **бигузор**
بگماز **бигмоз**
بگنی **багнӣ**
بل **бал**
بل **балл**
بلا **бало**
بلا **било**
بلازدگی **балозадагӣ**
بلااخر **билоохир**
بلااراده **билоирода**
بلاانگیز **балоангез**
بلاآور **балоовар**
بلاتأخیر **билотаъхир**
بلاتوقف **билотаваққуф**
بلاچ **балоч**
بلاجو(ی) **балоҷӯ(й)**
بلاچه **балоча**
بلاخور **балохӯр**
بلاخورده **балохӯрда**
بلاخیز **балохез**
بلاد **билод**
بلادت **балодат**
بلادیده **балодида**
بلارج **балорач**
بلارسیده **балорасида**
بلارک **балорак**
بلازده **балозада**
بلاعمل **билоамал**
بلاعوض **билоиваз**
بلاغ **балоғ**
بلاغت **балоғат**
بلاغی **балоғӣ**
بلاک **блокI**

بلاک блокII
بلاکش балокаш
بلاکشی балокашӣ
بلاگردان балогардон
بلال билол
بلالک балолак
بلان баллон
بلان балон
بلانهایه билониҳоя
بلاهت балоҳат
بلایه балоя
بلبل булбул
بلبل‌زبان булбулзабон
بلبل‌زبانی булбулзабонӣ
بلبلستان булбулистон
بلبل‌ستان булбулситон
بلبلک булбулак
بلبلنوا булбулнаво
بلبله булбула
بلبله‌گردان булбулагардон
بلبله‌گردانی булбулагардонӣ
بلبلوار булбулвор
بلچیق балчиқ
بلخی балхӣ
بلد баладI
بلد баладII
بلدازیر булдозер
بلدازیرچی булдозерчӣ
بلداق балдоқ
بلده балда
بلده баллада
بلّدی баладӣ
بلذّت балаззат
بلسان баласон
بلع балъ
بلعجب булаҷаб
بلعیدن балъидан
بلغار булғорI
بلغار булғорII
بلغاری булғорӣI
بلغاری булғорӣII
بلغاک булғок
بلغم балғам
بلغم‌آور балғамовар
بلغم‌پرتایی балғампартоӣ
بلغمی балғамӣ
بلغمی‌مزاج балғамимизоҷ
بلغه булға
بلغور балғур
بلغور булғур
بلغوری балғурӣ

بلقّاس‌زنان балаққосзанон
بلق‌بلق балақ-балақ
بلقس//بلقاس
балаққас//балаққос
بلک балк
بلکفد булкафд
بلکن балкан
بلکنجک булканчак
بلکه балки
بلند баланд
بلندآبروی баландобрӯй
بلنداختر баландахтар
بلنداختری баландахтарӣ
بلنداختصاص баландихтисос
بلنداراده баландирода
بلندآشیانه баландошёна
بلنداقبال баландиқбол
بلنداقبالی баландиқболӣ
بلندآهنگ баландоҳанг
بلندآواز баландовоз
بلندآوازه баландовоза
بلندبالا баландболо
بلندپایگی баландпояги
بلندپایه баландпоя
بلندپرواز баландпарвоз
بلندپروازی баландпарвозӣ
بلندحاصل баландҳосил
بلندحرارت баландҳарорат
بلنددیوار баланддевор
بلندرطبه баландрутба
بلندشدّت баландшиддат
بلندشونده баландшаванда
بلندصدا баландсадо
بلندصفت баландсифат
بلندصفتی баландсифатӣ
بلندطالع баландтолеъ
بلندطبع баландтабъ
بلندعیار баландиёр
بلندغایه баландғоя
بلندفشار баландфишор
بلندقامت баландқомат
بلندقد баландқад
بلندکوه баландкӯҳ
بلندگو баландгӯ
بلندگویک баландгӯяк
بلندگویی баландгӯӣ
بلندمحصول баландмаҳсул
بلندمرتبگی баландмартабагӣ
بلندمرتبه баландмартаба
بلندمضمون баландмазмун
بلندمعرفت баландмаърифат

بلندمعرفتی баландмаърифатӣ
بلندمقام баландмақом
بلندمهک баландмаҳак
بلندنام баландном
بلندنظر баландназар
بلندنظری баландназарӣ
بلندهمّت баландҳиммат
بلندهمّتی баландҳимматӣ
بلندهوا баландҳаво
بلندوالت баландволт
بلندی баландӣ
بلندی‌سنج баландисанҷ
بلندین баландин
بلنس баланс
بلوا балво
بلواانگیز балвоангез
بلواگر балвогар
بلواگرانه балвогарона
بلواگری балвогарӣ
بلوت балут
بلوت булутII
بلوچ балуч
بلوچی балучӣ
بلور булӯр
بلورشکل булӯршакл
بلورشناسی булӯршиносӣ
بلورگردی булӯргардӣ
بلوروار булӯрвор
بلوری булӯрӣ
بلورین булӯрин
بلورینه булӯрина
بلوط булутI
بلوطزار булутзор
بلوطی булутӣ
بلوغ булуғ
بلوق булуқ
بلوک булук
بلی бале
بلّئان биллион
بلیت балет
بلیت балия(т)
بلیت билет
بلیت‌فروش билетфурӯш
بلیت‌فروشی билетфурӯшӣ
بلیت‌میستر балетмейстер
بلید балид
بلیردبازی билярдбозӣ
بلیرد билиярд
بلیرد билярд
بلیردباز билиярдбоз
بلیردباز билярдбоз

بلیردبازی билиярдбозӣ
بلیسان балисон
بلیستیکه баллистика
بلیستیکی баллистикӣ
بلیغ балеғ
بلیغ балиғ//балеғ
بلیق балиқ
بلی‌گو(ی) балегӯ(й)
بلی‌گویی балегӯӣ
بلیله балила
بلیومنگ блюминг
بم бам
بمبوک бамбук
بمزه бамаза
بمزه‌خورک бамазахӯрак
بمعنی бамаънӣ
بمورد бамаврид
بمی бамӣ
بن бин
بنساله бунсола
بن//بون бун
بنا банно
بنا биноI
بناً биноан
بنابر бинобар
بنات банот
بنات‌النعش банотуннаъш
بناچار баночор
بناحق баноҳақ
بناخواست банохост
بنارس банорас
بناساز биносоз
بناسازی биносозӣ
بناکار бинокор
بناکاری бинокорӣ
بناکننده бинокунанда
بناگاه баногоҳ
بناگر биногар
بناگوش баногӯш
بناگوش буногӯш
بناموس баномус
بناموسی баномусӣ
بنان банон
بنبست бунбаст
بنت бинтI
بنت бинтII
بنت‌پیچ бинтпеч
بنج банҷ
بنچه бунча
بند банд
بند банд

بندار бундор
بنداندن бандондан
بندباز бандбоз
بندچه бандча
بندر бандар
بندرگاه бандаргоҳ
بندری бандарӣ
بندسازی бандсозӣ
بندق бундуқI
بندقدار бундуқдор
بندک бандакI
بندک бандакII
بندک‌جانشین бандакҷонишин
بندک‌دار бандакдор
بندکشا//بندگشا
бандкушо//бандгушо
بندکشایی бандкушоӣ
بندکنه бандкана
بندگی бандагӣ
بندوبست бандубаст
بندورغ бандварғ
بندوق бундуқII
بنده банда
بنده‌پرور бандапарвар
بنده‌پروری бандапарварӣ
بنده‌خانه бандахона
بنده‌زاده бандазода
بنده‌فروش бандафурӯш
بنده‌فروشی бандафурӯшӣ
بنده‌نواز банданавоз
بنده‌نوازی банданавозӣ
بنده‌وار бандавор
بندی бандӣ
بندی‌بان бандибон
بندی‌خانه бандихона
بندیرال бандерол
بندینه бандина
بندی‌وار бандивор
بنصر бинсир
بنفش банафш
بنفش бунафш
بنفشه бунафша
بنفشه‌رنگ бунафшаранг
بنفشه‌زار бунафшазор
بنفشه‌گون бунафшагун
بنفوذ бануфуз
بنقشه‌گیری банақшагирӣ
بنک банкI
بنک бунак
بنکامت банкомат
بنکدار бунакдор

بنک‌دهی бунакдиҳӣ
بنکر банкир
بنکه банка
بنگ банг
بنگالی банголӣ
بنگاه//بنگه бунгоҳ//бунгаҳ
بنگاهی бунгоҳӣ
بنگدانه бангдона
بنگی бангӣ
بنگیانه бангиёна
بنگی‌خانه бангихона
بنلاد бунлод
بنمایه бунмоя
بنن банан
بنور банур
بنه бунаI
بنه бунаII
بنه‌خیز бунахез
بنه‌دار бунадор
بنی банӣ
بنیاد бунёд
بنیادکار бунёдкор
بنیادکارانه бунёдкорона
بنیادکاری бунёдкорӣ
بنیادکن бунёдкан
بنیادکننده бунёдкунанда
بنیادگذار бунёдгузор
بنیادگذاری бунёдгузорӣ
بنیادگر бунёдгар
بنیادگرا бунёдгаро
بنیادگرایی бунёдгароӣ
بنی‌آدم банӣ-одам
بنیادی бунёдӣ
بنیان бунён
بنیان‌فکن бунёнфикан
بنیان‌کن бунёнкан
بنیان‌گذار бунёнгузор
بنیان‌گذاری бунёнгузорӣ
بنیانی бунёнӣ
بنی‌بشر банӣ-башар
بنیز баниз
بنیگردنی бунигарданӣ
بوی گرفته бӯйгирифта
بو(ی) бӯ//бӯй
بوئیدن бӯидан
بوّاب баввоб
بوّابی баввобӣ
بواجب бавочиб
بوادی баводӣ
بوار бавор
بوارد баворид

بوارق баворик
بواسطه бавосита
بواسیر бавосир
بواسیری бавосирӣ
بواطن бавотин
بوالفضول булфузул
بوالکرم булкарам
بوالهوس булҳавас
بوالهوسانه булҳавасона
بوالهوسی булҳавасӣ
بوالوفا булвафо
بوب буб
بوبو бубу
بوتفاری бутафорӣ
بوتفاریه бутафория
بوتله бутала
بوتنه бӯтана
بوته бӯта
بوته خشت бӯтахишт
بوته‌ساز бӯтасоз
بوتیربراد бутерброд
بوتیمار бутемор
بوتیمار бутимор
بوجدان бавичдон
بوجودآری бавуҷудорӣ
بوجودآیی бавуҷудоӣ
بوجی буҷӣ
بوجیت буҷет
بوجیتی буҷетӣ
بوخچه бӯхча
بود бувад
بود буд
بودار бӯдор
بودگار будгор
بودگی будагӣ
بودن будан
بوده буда
بودهنده бӯдиҳанда
بودوباش будубош
بور бӯрI
بور бӯрII
بورابرش бӯрабраш
بوران бӯрон
بوران‌آور бӯроновар
بورانی бӯронӣ
بوربرد бӯбурд
بوررنگ бӯрранг
بورک бӯрак
بوره бӯра
بوریا бӯрё
بوریائی бӯрёӣ

بوریاباف бӯрёбоф
بوریابافی бӯрёбофӣ
بوریاپولی бӯрёпулӣ
بوریاپیچ бӯрёпеч
بوریاچه бӯрёча
بوریاکوبان бӯрёкӯбон
بوریکله бӯрикалла
بوزه бӯза
بوزه‌خوری бӯзахӯрӣ
بوزه‌خانه бӯзахона
بوزه‌خور бӯзахӯр
بوزینگی бӯзинагӣ
بوزینه бӯзина
بوس бӯс
بوسابوس бӯсобӯс
بوسابوسی бӯсобӯсӣ
بوستان бӯстон
بوستان‌افروز бӯстонафрӯз
بوستان‌سرا(ی) бӯстонсаро(й)
بوستانی бӯстонӣ
بوسه бӯса
بوسه‌افشان бӯсаафшон
بوسه‌باران бӯсаборон
بوسه‌بازی бӯсабозӣ
بوسه‌جای бӯсаҷой
بوسه‌چین бӯсачин
بوسه‌ربا бӯсарабо
بوسه‌ستان бӯсаситон
بوسه‌فریب бӯсафиреб
بوسه‌گاه бӯсагоҳ
بوسه‌گیر бӯсагир
بوسیدن бӯсидан
بوش бавиш
بوش бавш
بوش бувиш
بوشجو бавшҷӯ
بوشناس бӯшинос
بوشهری бӯшаҳрӣ
بوغ буғI
بوغ буғII
بوغ буғIII
بوغ‌انبار буғанбор
بوغ‌تاب буғтоб
بوغ‌تابشده буғтобшуда
بوغ‌تقسیم‌کنک буғтақсимкунак
بوغچه бӯғча
بوغچه‌بردار бӯғчабардор
بوغچه‌بندی бӯғчабандӣ
بوغچه‌پیچ бӯғчапеч
بوغچه‌دار бӯғчадор
بوغچه‌زده бӯғчазада

بوغ خانه **буғхона**
بوغ داده **буғдода**
بوغ دهی **буғдиҳӣ**
بوغ رانک **буғронак**
بوغ رانی **буғронӣ**
بوغرساق **бӯғурсоқ**
بوغرنج **буғранч**
بوغسردکنک **буғсардкунак**
بوغشوندگی **буғшавандагӣ**
بوغشوی **буғшавӣ**
بوغ کشی **буғкашӣ**
بوغ کنک **буғкунак**
بوغ گرد **буғгард**
بوغ گردانی **буғгардонӣ**
بوغ گرم کنک **буғгармкунак**
بوغمه **буғмаI**
بوغمه **буғмаII**
بوغی **буғӣI**
بوغی **буғӣII**
بوغیکننده **буғикунанда**
بوفیر **буфер**
بوق **бӯқ**
بوقلمون **буқаламун**
بوقلمون **бӯқаламун**
بوقلمون‌صفت **бӯқаламунсифат**
بوقلمون‌صفتی **бӯқаламунсифатӣ**
بوقلمونی **бӯқаламунӣ**
بوقی **бӯқӣ**
بوکترخلته **буктерхалта**
بوکری **букрӣ**
بوکک **буккак**
بوگان **бугон**
بوگرفته **бӯгирифта**
بوگند **бӯганд**
بوگیر **бӯгир**
بوگین **бӯгин**
بول **бавл**
بولک **бӯлак**
بولیدن **бавлидан**
بوم **бумI**
بوم **бумII**
بومزی **бумазӣ**
بومهن **бумҳан**
بومی **бумӣ**
بون **бавн**
بوه **бува**
بوی **бӯй**
بویبر **бӯйбар**
بویبری **бӯйбарӣ**
بویا **бӯё**
بویدار **бӯйдор**
بویژه **бавежа//бавижа**
بویکشی **бӯйкашӣ**
بویگیر **бӯйгир**
بویمادران **бӯймодарон**
بویناک **бӯйнок**
بوینده **бӯянда**
بویه **бӯяI**
بویه **бӯяII**
بنیه **буния**
بنیه **буня**
به **ба**
به **беI**
به **беII**
به تاب **батоб**
بها **баҳо**
بها//بهاء(ъ) **баҳо(ъ)**
به‌ابا **баибо**
بهادار **баҳодор**
بهادر **баҳодур**
بهادرانه **баҳодурона**
بهادری **баҳодурӣ**
بهادهنده **баҳодиҳанда**
بهادهی **баҳодиҳӣ**
بهار **баҳорI**
بهار **баҳорII**
بهاران **баҳорон**
بهارانه **баҳорона**
بهارخانه **баҳорхона**
بهارخواب **баҳорхоб**
بهاررویه **баҳорруя**
بهارستان **баҳористон**
بهارگاه **баҳоргоҳ**
بهاری **баҳорӣ**
بهاریات **баҳориёт**
بهاری کاری **баҳорикорӣ**
بهاریه **баҳория**
به‌اصل **баасл**
به‌افتاد **баҳафтод**
بهاکننده **баҳокунанда**
بهاگذار **баҳогузор**
بهاگذاری **баҳогузорӣ**
بهامانی **баҳомонӣ**
به‌انصاف **баинсоф**
بهانه **баҳона**
بهانه‌تراشی **баҳонатарошӣ**
بهانه‌جو(ی) **баҳоначӯ(й)**
بهانه‌جویی **баҳоначӯӣ**
بهانه‌طلب **баҳонаталаб**
بهانه‌طلبی **баҳонаталабӣ**
بهانه‌کاو **баҳонаков**
بهانه‌کاوی **баҳонаковӣ**
بهانه‌گیر **баҳонагир**
بهایم **баҳоим**
بهائیه **баҳоия**
بهائی **баҳоӣ**
به‌به **баҳ-баҳ**
به‌به **беҳ-беҳ**
بهبود **беҳбуд**
بهبودی **беҳбудӣ**
بهتان **бӯҳтон**
بهتان آمیز **бӯҳтономез**
بهتان‌زن **бӯҳтонзан**
بهتان گوی **бӯҳтонгӯй**
بهتانگویی **бӯҳтонгӯӣ**
بهتر **беҳтар**
به‌ترتیب **батартиб**
بهجت **баҳчат**
بهداشت **беҳдошт**
بهداشتی **беҳдоштӣ**
بدرد **бадард**
بهر **баҳрII**
بهر **баҳрIII**
به‌راحت **бароҳатIII**
بهرام **баҳром**
بهرامه **баҳрома**
بهرانی **бӯҳронӣ**
بهره **баҳра**
بهره‌اندوز **баҳраандӯз**
بهره‌اندوزی **баҳраандӯзӣ**
بهره‌بر **баҳрабар**
بهره‌بردار **баҳрабардор**
بهره‌برداری **баҳрабардорӣ**
بهره‌بری **баҳрабарӣ**
بهره‌مان **баҳрамон**
بهره‌مند **баҳраманд**
بهره‌مندی **баҳрамандӣ**
بهره‌ور **баҳравар**
بهره‌وری **баҳраварӣ**
بهره‌یاب **баҳраёб**
بهره‌یابی **баҳраёбӣ**
بهروز **беҳрӯз**
بهروزی **беҳрӯзӣ**
بهرین **баҳрайн**
بهرینی **баҳрайнӣ**
بهزادی **беҳзодӣ**
بی‌زمینه **безамина**
به‌زیستی **беҳзистӣ**
بهشت **биҳишт**
بهشت‌روی **биҳиштрӯй**
بهشتی **биҳиштӣ**
به‌شوق آمده **башавқомада**
به‌صرفه **басарфа**
بی‌عیب **беайб**
بقدر **бақадр**
بقیمت **бақимат**
به گزین **беҳгузин**
بهل **биҳил**
بهله **баҳла**
بهله‌دوز **баҳладӯз**
بهم آمیزی **баҳамомезӣ**
بهمان **баҳмон**
بهمدان **беҳмадон**
بهمضد **баҳамзид**
بملاحظگی **бамулоҳизагӣ**
بملاحظه **бамулоҳиза**
بهمن **баҳман**
بهمنگان **баҳмангон**
بهموت **баҳмут**
بهنانه **беҳнона**
بنوارگری **банаворгирӣ**
بهمت **баҳиммат**
بهوا **баҳаво**
بهوسله **баҳавсала**
بوجودآوری **бавучудоварӣ**
بهوده **баҳуда**
بهوسلگی **баҳавсалагӣ**
بهوش **баҳуш**
بهی **баҳӣ**
بهی **беҳӣ**
بهی **биҳӣ**
بهیگی **биҳигӣ**
بهیگین **биҳигин**
بهیمه **баҳима**
بهین **беҳин**
بی **беI**
بی **бий**
بی اختلاف **беихтилоф**
بی اختلافی **беихтилофӣ**
بی اشتباه **беиштибоҳ**
بی اشتهایی **беиштиҳоӣ**
بی اعتباری **беэътиборӣ**
بی الکاگال **беалкогол**
بی ایمانی **беимонӣ**
بی بار **бебор**
بیبی **бай-бай**
بی تحاشا **бетаҳошо**
بی تحاشی **бетаҳошӣ**
بی تردید **бетардид**
بی ثبات **бесубот**
بی حوصلگی **беҳавсалагӣ**
بی حوصله **беҳавсала**
بی خاندان **бехонадон**
بی خانواده **бехонавода**

بی خراج бехироҷ
بی دقت бедиққат
بی دولت бедавлат
بی دولتی бедавлатӣ
بی دیانتی бедиёнатӣ
بی رغبت берағбат
بی رنج беранҷ
بی زر безар
بی زرده безарда
بی زیانی безиёнӣ
بی ساز бесоз
بی ستون‌مهره бесутунмӯҳра
بیسلوق бесулук
بی صاحبمانده бесоҳибмонда
بی صاحبی бесоҳибӣ
بیضابطگی безобитагӣ
بی غلاغله беғалоғула
بیغوله беғӯла
بی فراستی бефаросатӣ
بی فرمان бефармон
بی قول беқавл
بی کدورت бекудурат
بی کلاهی бекулоҳӣ
بی گپ бегап
بی گزند бегазанд
بی گله бегила
بی گناهی бегуноҳӣ
بی گنه// بی گناه
бегунаҳ//бегуноҳ
بی گیاهی бегиёҳӣ
بی مثال бемисол
بی مذهب бемазҳаб
بی مذهبی бемазҳабӣ
بی میل бемайл
بی نظمی беназмӣ
بی نوری бенурӣ
بی وفا бевафо
بی وفایی бевафоӣ
بی وقفه бевақфа
بی وقوف бевуқуф
بی یراق беяроқ
بی یراقی беяроқӣ
بیا биё
بی آب беоб
بی ابا беибо
بی اباگی//بی ابایی беибогӣ//беибоӣ
بیابان биёбон
بیابان‌زدایی биёбонзудоӣ
بیابان‌گرد биёбонгард
بیابان‌گردی биёбонгардӣ
بیابان‌مرگ биёбонмарг
بیابان‌نشین биёбоннишин
بیابان‌نورد биёбоннавард
بیابان‌نوردی биёбоннавардӣ
بیابانی биёбонӣ
بی ابایانه беибоёна
بی ابر беабр
بی ابرو беабрӯ
بی آبرو беобрав
بی آبرو(ی) беобрӯ(й)
بی آبرویی беобрӯӣ
بی ابری беабрӣ
بی آبگریز беобгурез
بی آب‌ورنگ беобуранг
بی آب‌ورنگی беобурангӣ
بی آبی беобӣ
بیات баётI
بیات баётII
بی اتمنان беитминон
بی اتمنانی беитминонӣ
بی اثبات беисбот
بی اثر беасар
بی اجازت беиҷозат
بی احترام беэҳтиром
بی احترامانه беэҳтиромона
بی احترامی беэҳтиромӣ
بی احتیاج беэҳтиёҷ
بی احتیاجی беэҳтиёҷӣ
بی احتیاط беэҳтиёт
بی احتیاطانه беэҳтиётона
بی احتیاطی беэҳтиётӣ
بی اختیار беихтиёр
بی اختیارانه беихтиёрона
بی آخر беохир
بی آخری беохирӣ
بی اخلاص беихлос
بی اخلاصی беихлосӣ
بی آداب беодоб
بی آدابانه беодобона
بی آدابی беодобӣ
بی ادب беадаб
بی ادبانه беадабона
بی ادبی//بی آدابی беадабӣ//беодобӣ
بی ادراک беидрок
بی ادراکی беидрокӣ
بی آدم беодам
بی آدمی беодамӣ
بی ادیه беидея
بی ارادگی беиродагӣ
بی اراده беирода
بی آرام беором
بی آرامی беоромӣ
بی ارج беарҷ
بی ارز беарз
بی ارزش беарзиш
بی ارمان беармон
بی آرمان беормон
بی آزار беозор
بی آزاری беозорӣ
بی آزرم беозарм
بی آزرمی беозармӣ
بی آزمون беозмун
بی عضمی беазмӣ
بی اساس беасос
بی اساسی беасосӣ
بی اسباب беасбоб
بی استثنا беистисно
بی استحاله беистиҳола
بی استخوان беустухон
بی استر беастар
بی استعداد беистеъдод
بی استعدادی беистеъдодӣ
بی استفاده беистифода
بی آستین беостин
بی اسلحه беаслиҳа
بی اسم беисм
بی آسیب беосеб
بی اصالت беасолат
بیاض баёз
بی اطاعت беитоат
بی اطاعتی беитоатӣ
بی اطّلاع беиттилоъ
بی اطّلاعی беиттилоӣ
بیاع байёъ
بی اعتبار беэътибор
بی اعتبارانه беэътиборона
بی اعتدال беэътидол
بی اعتدالی беэътидолӣ
بی اعتراض беэътироз
بی اعتقاد беэътиқод
بی اعتقادی беэътиқодӣ
بی اعتماد беэътимод
بی اعتمادی беэътимодӣ
بی اعتنا беэътино
بی اعتنایانه беэътиноёна
بی اعتنایی беэътиноӣ
بی آفت беофат
بی آفتاب беофтоб
بی اقتدار беиқтидор
بی اقتداری беиқтидорӣ
بی آلایش беолоиш
بی آلایشی беолоишӣ
بی التفات беилтифот
بی التفاتانه беилтифотона
بی التفاتی беилтифотӣ
بی الفت беулфат
بی الفتی беулфатӣ
بی امان беамон
بی امانت беамонат
بی امانتی беамонатӣ
بی امّت беуммат
بی امتحان беимтиҳон
بی امتیاز беимтиёз
بی امداد беимдод
بی امدادی беимдодӣ
بی امضا беимзо
بی املاک беамлок
بیان баён
بیانات баёнот
بی انباز беанбоз
بی انتظام беинтизом
بی انتظامی беинтизомӣ
بی انتها беинтиҳо
بی انتهایی беинтиҳоӣ
بی انجام беанҷомI
بی انجام беанҷомII
بی انجامی беанҷомӣI
بی انجامی беанҷомӣII
بی انداز беандоз
بی اندازه беандоза
بی اندام беандом
بی اندامی беандомӣ
بی اندیشگی беандешагӣ
بی اندیشه беандеша
بی انصاف беинсоф
بی انصافانه беинсофона
بی انصافی беинсофӣ
بیان کننده баёнкунанда
بی انگشت беангушт
بیان‌نامه баённома
بیانیه баёния
بی اهالی беаҳолӣ
بی اهمیت беаҳамият
بی اهمیتی беаҳамиятӣ
بی آهنگ беоҳанг
بی آواز беовоз
بی اوزان беавзон
بی اولاد беавлод
بی ایست беист
بی ایمان беимон
بی باج бебоҷ
بی باخت бебохт
بی باد бебод
بی بادی бебодӣ

بی باران **беборон**
بی بارانی **бебоpонӣ**
بی بارش **бебориш**
بی بارشی **беборишӣ**
بی بازگشت **бебозгашт**
بی باک **бебок**
بی باکانه **бебокона**
بی باکچه **бебокча**
بی باکی **бебокӣ**
بی بال **бебол**
بی بالابندی **беболобандӣ**
بی بچگی **бебачагӣ**
بی بچه **бебача**
بی بحث **бебаҳс**
بی بخت **бебахт**
بی بخش **бебахш**
بی بدل **бебадал**
بی بدی **бебадӣ**
بی بر **бебар**
بی برار **бебарор**
بی براری **бебарорӣ**
بی برش **бебуриш**
بی برشی **бебуришӣ**
بی برف **бебарф**
بی برق **бебарқ**
بی برکه(ت) **бебарака(т)**
بی برکتی **бебаракатӣ**
بی برکش **бебаркаш**
بی برگ **бебарг**
بی برگی **бебаргӣ**
بی بروت **бебурут**
بی بری **бебарӣ**
بی بساط **бебисот**
بی بصر **бебасар**
بی بصری **бебасарӣ**
بی بضاعت **бебизоат**
بی بضاعتی **бебизоатӣ**
بی بقا **бебақо**
بی بقایی **бебақоӣ**
بی بندوبار **бебандубор**
بی بندوباری **бебандуборӣ**
بی بنیاد **бебунёд**
بی بنیادی **бебунёдӣ**
بی بها **бебаҳо**
بی بهر **бебаҳр**
بی بهره **бебаҳра**
بی بو(ی) **бебӯ(й)**
بیبی **бибӣ**
بیبی آتون **бибиотун**
بیبیجان **бибиҷон**
بیبیچه **бибича**
بیبی خلیفه **бибихалифа**
بیبی سه شنبه **бибисешанбе**
بیبی کلان **бибикалон**
بیبی کیوانی **бибикайвонӣ**
بی بیم **бебим**
بی بینی **бебинӣ**
بی پا(ی) **бепо(й)**
بی پاداش **беподош**
بی پاسبان **бепосбон**
بی پاشنه **бепошна**
بی پاوسر **беповусар**
بی پایان **бепоён**
بی پایانی **бепоёнӣ**
بی پایگی **бепоягӣ**
بی پایه **бепоя**
بی پت **бепат**
بی پدر **бепадар**
بی پر **бепар**
بی پرایگی **бепироягӣ**
بی پرایه **бепироя**
بی پرتاو **бепартов**
بی پرداز **бепардоз**
بی پردگی **бепардагӣ**
بی پرده **бепардаI**
بی پرده **бепардаII**
بی پرده گویی **бепардагӯӣ**
بی پرستار **бепарастор**
بی پرستاری **бепарасторӣ**
بی پرسش **бепурсиш**
بی پرهیز **бепарҳез**
بی پروا **бепарво**
بی پروافلک **бепарвофалак**
بی پروای **бепарвой**
بی پروایانه **бепарвоёна**
بی پرینسپ **бепринсип**
بی پرینسپانه **бепринсипона**
بی پرینسپی **бепринсипӣ**
بی پسایند **бепасоянд**
بی پشت **бепушт**
بی پشتیبان **бепуштибон**
بی پشت و پناه **бепуштупаноҳ**
بی پول **бепул**
بی پولی **бепулӣ**
بی پناه **бепаноҳ**
بی پناهی **бепаноҳӣ**
بی پوست **бепӯст**
بی پیر **бепир**
بی پیشایند **бепешоянд**
بی پیکان **бепайкон**
بی پیوندک **бепайвандак**
بیت **байтI**
بیت **байтII**
بیت **байтIII**
بیتبندی **байтбандӣ**
بی تاب **бетоб**
بی تابی **бетобӣ**
بی تأثیر **бетаъсир**
بی تأثیری **бетаъсирӣ**
بی تأخیر **бетаъхир**
بی تار **бетор**
بی تاریخ **бетаърих**
بیت الاحزان **байтулаҳзон**
بیت الاحزان **байтулэҳзон**
بیت الادویه **байтуладвия**
بیت الاصنام **байтуласном**
بیت الجنون **байтулҷунун**
بیت الحرام//بیت الحرم **байтулҳарам//байтулҳаром**
بیت الحزن **байтулҳазан**
بیت الخلا **байтулхало**
بیت الشرف **байтушшараф**
بیت الصمد **байтуссамад**
بیت الصنم **байтуссанам**
بیت العروس **байтуларӯс**
بیت العمل **байтуламал**
بیت الغزل **байтулғазал**
بیت القصیده **байтулқасида**
بیت الکعبه **байтулкаъба**
بیت اللحم **байтуллаҳм**
بیت الله **байтуллоҳ**
بیت المال **байтулмол**
بیت المعمور **байтулмаъмур**
بیت الملک **байтулмулк**
بیت النحل **байтулнаҳл**
بی تأمّل **бетааммул**
بی تأمّلی **бетааммулӣ**
بیتان **бетон**
بیتان پوش **бетонпӯш**
بیتان پوشی **бетонпӯшӣ**
بیتان ریز **бетонрез**
بیتان ریزی **бетонрезӣ**
بیتانگر **бетонгар**
بیتانی **бетонӣ**
بیت برک **байтбарак**
بیت برک بازی **байтбаракбозӣ**
بی تجربگی **бетаҷрибагӣ**
بی تجربه **бетаҷриба**
بی تحرکی **бетаҳаррукӣ**
بی تحمل **бетаҳаммул**
بی تحملی **бетаҳаммулӣ**
بی تخلف **бетахаллуф**
بی تخم **бетухм**
بیت خوانی **байтхонӣ**
بی تدبیر **бетадбир**
بی تدبیری **бетадбирӣ**
بی تربیتی **бетарбиятӣ**
بی تربیه(ت) **бетарбия(т)**
بی ترتیب **бетартиб**
بی ترتیبانه **бетартибона**
بی ترتیبی **бетартибӣ**
بی ترحّم **бетараҳҳум**
بی ترحّمی **бетараҳҳумӣ**
بی تزلزل **бетазалзул**
بی تزویر **бетазвир**
بی تشبث **беташаббус**
بی تشبّثی **беташаббусӣ**
بی تشویش **беташвиш**
بی تشویشی **беташвишӣ**
بی تعارف **бетаоруф**
بی تعذر **бетааззур**
بی تعلّق **бетааллуқ**
بی تعلّقی **бетааллуқӣ**
بی تعمیر **бетаъмир**
بی تغییر **бетағйир**
بی تفاوت **бетафовут**
بی تفاوتی **бетафовутӣ**
بی تقصیر **бетақсир**
بی تقصیری **бетақсирӣ**
بی تکلّف **бетакаллуф**
بی تکلّفانه **бетакаллуфона**
بی تکلّفی **бетакаллуфӣ**
بی تگ **бетаг**
بیتل **байтал**
بی تلف **беталаф**
بی تلفات **беталафот**
بی تمثال **бетимсол**
بی تملّق **бетамаллуқ**
بی تملّقی **бетамаллуқӣ**
بی تمیز **бетамиз**
بی تمیزی **бетамизӣ**
بی تناسب **бетаносуб**
بی تناسبی **бетаносубӣ**
بی تنفس **бетанаффус**
بی توان **бетавон**
بی توجه **бетаваҷҷӯҳ**
بی توجهی **бетаваҷҷӯҳӣ**
بی توش **бетӯш**
بی توشه **бетӯша**
بی توفیق **бетавфиқ**
بی توفیقی **бетавфиқӣ**
بی توقّع **бетаваққӯъ**
بی توقّف **бетаваққуф**
بی تنه **бетана**

бетах بی‌ته
бета-афканиш بیته‌افکنش
бета-зарраҳо بیته‌زرّه‌ها
бета-коҳиш بیته کاهش
бетир بی‌تیر
бетимор بی‌تیمار
бетиморӣ بی‌تیماری
бесуботӣ بی‌ثباتی
бесамар بی‌ثمر
бесамара بی‌ثمره
бесамарӣ بی‌ثمری
беҷо بیجا
беҷохарҷӣ بیجاخرجی
беҷодагӣ بیجادگی
беҷодаI بیجادهI
беҷодаII بیجادهII
беҷодаранг بیجاده‌رنگ
беҷодагун بیجاده‌گون
беҷодалаб بیجاده‌لب
беҷогард بیجاگرد
беҷогардӣ بیجاگردی
беҷон بیجان
беҷонӣ بیجانی
беҷой بیجای
беҷойгоҳ بیجایگاه
беҷуръат بی‌جرئت
беҷуръатона بی‌جرئتانه
беҷуръатӣ بی‌جرئتی
беҷирм بی‌جرم
беҷурм بی‌جرم
беҷаранг بی‌جرنگ
беҷазо بی‌جزا
беҷигар بی‌جگر
беҷило بی‌جلا
беҷамол بی‌جمال
беҷанҷол بی‌جنجال
беҷиҳоз بی‌جهاز
беҷиҳат بی‌جهت
беҷавоб بی‌جواب
беҷавҳар بی‌جوهر
беҷавҳарӣ بی‌جوهری
бечорагӣ بی چارگی
бечора بی چاره
бечорапарвар بی چاره‌پرور
бечораҳол بی چاره‌حال
бечоравор بی چاره‌وار
бечашм بی‌چشم
бечашмурӯ بی‌چشم‌ورو
бечашмурӯӣ بی‌چشم‌ورویی
бечашмӣ بی‌چشمی
бечун بیچون
бечунӣ بی‌چون‌وچرا
бечунучарой بیچونی
бечиз بی‌چیز
бечизӣ بی‌چیزی
беҳосил بی‌حاصل
беҳосилӣ بی‌حاصلی
беҳокимиятӣ بی‌حاکمیتی
беҳол بی‌حال
беҳолона بی‌حالانه
беҳолкунанда بی‌حال‌کننده
беҳолӣ بی حالی
беҳомӣ بی‌حامی
беҳиҷоб بی‌حجاب
беҳад(д) بی‌حد(د)
беҳудуд بی‌حدود
бетаҳаррук بی تحرک
беҳаракат بی‌حرکت
беҳаракатӣ بی‌حرکتی
беҳурмат بی‌حرمت
беҳурматӣ بی‌حرمتی
беҳис(с) بی‌حس(س)
беҳисоб بی‌حساب
беҳисобӣ بی‌حسابی
беҳискунанда بی‌حس‌کننده
беҳусн بی‌حسن
беҳиссӣ بی‌حسی
беҳузур بی‌حضور
беҳузурӣ بی‌حضوری
беҳифоз بی‌حفاظ
беҳуқуқ بی‌حقوق
беҳуқуқӣ بی‌حقوقی
беҳикмат بی‌حکمت
беҳаловат بی‌حلاوت
беҳаловатӣ بی‌حلاوتی
беҳимоят بی‌حمایت
беҳамият بی‌حمیت
беҳамиятӣ بی‌حمیتی
беҳаё بی‌حیا
беҳаёгӣ بی‌حیاگی
беҳаёёна بی‌حیایانه
беҳаёӣ بی‌حیایی
беҳайсият بی‌حیثیت
беҳайсиятӣ بی‌حیثیتی
беҳила بی‌حیله
бех بیخ
бехор بی‌خار
бехосият بی‌خاصیت
бехотира بی‌خاطره
بی‌خانمانی//بی‌خان‌ومانی
бехонумонӣ
бехона بی‌خانه
бехонумон بی‌خان‌ومان//بی‌خانمان
бехабар بی‌خبر
бехабарӣ بی‌خبری
бехпиёз بیخپیاز
бехтан بیختن
бехта بیخته
бехчаст بیخجست
бехудо بی‌خدا
бехудованд بی‌خداوند
бехарҷ بی‌خرج
бехарҷӣ بی‌خرجی
бехирад بی‌خرد
бехирадӣ بی‌خردی
бехазон بی‌خزان
бехат بی‌خط
бехато بی‌خطا
бехатар بی‌خطر
бехатарӣ بی‌خطری
бехатусаводӣ بی‌خط‌وسوادی
бехатӣ بی‌خطی
бехкан بیخکن
бехканда بیخکنده
бехгӯшӣ بیخگوشی
бехалал بی‌خلل
бехмева بیخمیوه
бехоб بی‌خواب
бехобӣ بی‌خوابی
бехост بی‌خواست
бехоста بی‌خواسته
бехавотир بی‌خواطر
бехуд بیخود
бехудона بی‌خودانه
бехудӣ بیخودی
бехӯрок بی‌خوراک
бехӯрокӣ بی‌خوراکی
бехавф بی‌خوف
бехавфӣ بی‌خوفی
бехун بی‌خون
бехунӣ بی‌خونی
бехеш بی‌خویش
бехешованд بی‌خویشاوند
бехештан بی‌خویشتن
бехешутабор بی‌خویش‌وتبار
бехӣ بیخی
бехаёл بی‌خیال
бехаёлона بی‌خیالانه
бехайр بی‌خیر
бедI بیدI
бедII بیدII
байдо(ъ) بیدا(ء)
бедод بی‌داد
бедодпеша بی‌دادپیشه
бедодгар بی‌دادگر
бедодгарона بی‌دادگرانه
бедодгарӣ بی‌دادگری
бедодӣ بی‌دادی
бедор بیدار
бедорбош بیدارباش
бедорбахт بیداربخت
бедорхоб بیدارخواب
бедорхобӣ بیدارخوابی
бедордил بیداردل
бедордилӣ بیداردلی
бедоршуда بیدارشده
бедорфикр بیدارفکر
бедормағз بیدارمغز
бедорӣ بیداری
бедошт بی داشت
бедоғ بی‌داغ
бедол بی دال
беданҷир بیدانجیر
бедониш بی‌دانش
бедонишӣ بی‌دانشی
бедонак بیدانک
бедонаI بی دانهI
бедонаII بیدانهII
бедонабоз بیدانه‌باز
бедонабозӣ بیدانه‌بازی
бедов بیداو
бедбарг بیدبرگ
бедбун بیدبن
бедахл بی‌دخل
бедар بی‌در
бедаромад بی‌درامد
бедарахт بی‌درخت
бедарахтӣ بی‌درختی
бедард بی‌درد
бедардисар بی‌دردسر
бедардгардонӣ بی‌دردگردانی
бедардӣ بی‌دردی
бедарак بی‌درک
бедармон بی‌درمان
бедармонӣ بی‌درمانی
бедаранг بی‌درنگ
бедарангӣ بی‌درنگی
бедарвоза بی‌دروازه
бедареғ بیدریغ
бедзор بیدزار
бедаст بی‌دست
бедистон بیدستان
бедастар بیدستر
бедастгоҳ بی‌دستگاه

بی‌دستگاهی бедастгоҳӣ
بی‌دسته бедаста
بی‌دستیار бедастёр
بی‌دستیاری
бедастёрӣ//бедастиёрӣ
بیدق байдақ
بی‌دقتی бедиққатӣ
بیدگل бедгул
بیدگون бедгун
بیدل бедил
بیدلشناس бедилшинос
بیدلشناسی бедилшиносӣ
بی‌دلان бедилон
بیدلخوان бедилхон
بیدل‌خوانی бедилхонӣ
بیدلی бедилӣ
بی‌دلیل бедалел
بی‌دلیلی бедалелӣ
بی‌دم бедам
بی‌دم бедум
بی‌دماغ бедимоғ
بی‌دماغی бедимоғӣ
بیدمشک бедмушк
بی‌دندان бедандон
بی‌دندانی бедандонӣ
بیده беда
بیده‌برک бедабурак
بیده‌بری бедабурӣ
بیده‌پایه//بیده‌پیه
бедапоя//бедапая
بیده‌خانه бедахона
بی‌دهن//بی‌دهان бедаҳан//бедаҳон
بی‌دوا бедаво
بی‌دوام бедавом
بی‌دود бедуд
بی‌دودمان бедудмон
بی‌دیانت бедиёнат
بی‌دین бедин
بی‌دینی бединӣ
بی‌دیوار бедевор
بی‌ذات безот
بی‌ذریات безурёт//безуриёт
بی‌ذریاتی безурётӣ//безуриётӣ
بی‌ذوق безавқ
بی‌ذوقی безавқӣ
بیر бирI
بی‌رابطه беробита
بی‌راحت бероҳат
بیراهه‌شده бероҳашуда
بی‌راهی//بی‌رهی бероҳӣ//бераҳӣ
بی‌ربط берабт

بی‌ربطی берабтӣ
بی‌رحم бераҳм
بی‌رحمانه бераҳмона
بی‌رحمت бераҳмат
بی‌رحمی бераҳмӣ
بی‌رخصت берухсат
بی‌رد берад
بی‌ریسمان бересмон
بی‌رغبتی берағбатӣ
بیرق//بیراق байрақ//байроқ
بیرق‌بر байрақбар
بیرق‌بردار байрақбардор
بیرقچه байрақча
بیرق‌دار байрақдор
بیرق‌ستان байрақситон
بیرق‌کش байрақкаш
بی‌رمق берамақ
بی‌رمقی берамақӣ
بی‌رنگ беранг
بی‌رنگوبار берангубор
بی‌رنگوبو берангубӯ
بی‌رنگی берангӣ
بی‌رواج беривоҷ
بی‌رواجی беривоҷӣ
بی‌روپایی бесарупоӣ
بی‌روح берӯҳ
بی‌روحی берӯҳӣ
بی‌روزی берӯзӣ
بی‌روغن беравған
بیرون берун
بی‌رونق беравнақ
بیرون‌مرزی берунмарзӣ
بیرونه беруна
بیرونی берунӣ
بیرون‌شهری берунишаҳрӣ
بی‌روی//بی‌رو берӯй
بی‌رویانه берӯёна
بیرویی берӯӣ
بی‌ره бераҳ
بی‌رهگی бераҳагӣ
بی‌رهه бераҳа
بی‌رهه//بی‌راهه бероҳа//бераҳа
بی‌رهی бераҳӣ
بی‌ریا бериё
بی‌ریای бериёӣ
بی‌ریجه береҷа
بی‌ریش бериш
بی‌ریشگی берешагӣ
بی‌ریشه береша
بیز без
بیز безI

بیز безII
بی‌زاد безод
بیزار безор
بیزارکننده безоркунанда
بیزاری безорӣ
بیزان безон
بیزاور безовар
بی‌زبان безабон
بی‌زبانی безабонӣ
بی‌زحمت безаҳмат
بی‌زده безада
بی‌زری безарӣ
بی‌زرید безаряд
بیزق байзақ
بیزگک безгак
بی‌زمین безамин
بی‌زمینی безаминӣ
بیزن бизан
بی‌زن безан
بی‌زنی безанӣ
بی‌زوال безавол
بی‌زوالی безаволӣ
بی‌زهرگی безаҳрагӣ
بی‌زهره безаҳра
بی‌زیان безиён
بی‌زیب безеб
بی‌زیبی безебӣ
بی‌زینهار//بی‌زنهار безинҳор
بی‌سابقه бесобиқа
بی‌ساحل бесоҳил
بی‌سازش бесозиш
بی‌سامان бесомон
بی‌سبب бесабаб
بی‌سپاس бесипос
بی‌سپاسی бесипосӣ
بیست бистI
بیست бистII
بیستسالگی бистсолагӣ
بیستیک бистяк
بی‌ستاره беситора
بی‌ستر бесатр
بی‌ستری бесатрӣ
بیست‌ساله бистсола
بیستگانی бистгонӣ
بیستم//بستمین бистум//бистумин
بی‌ستون бесутун
بی‌سحو бесаҳв
بی‌سخن бесухан
بی‌سر бесар
بی‌سرابان бесаробон
بی‌سرابانی бесаробонӣ

بی‌سرانجام бесаранҷом
بی‌سرانجامی бесаранҷомӣ
بی‌سرایت бесироят
بی‌سرپرست бесарпараст
بی‌سرپرستی бесарпарастӣ
بی‌سرپناه бесарпаноҳ
بی‌سرپناهی бесарпаноҳӣ
بی‌سررشتگی бесариштагӣ
بی‌سررشته бесаришта
بی‌سرنجامانه бесаранҷомона
بی‌سروپا(ی) бесарупо(й)
بی‌سروسامان бесарусомон
بی‌سروسامانی бесарусомонӣ
بی‌سروصدا бесарусадо
بی‌سرونوگ бесарунӯг
بی‌سرونوگی бесарунӯгӣ
بی‌سری бесарӣ
بی‌سزا бесазо
بی‌سکان бесуккон
بی‌سکّه бесикка
بی‌سکون бесукун
بی‌سلاح бесилоҳ
بی‌سلب бесалаб
بی‌سلیقگی бесалиқагӣ
بی‌سلیقه бесалиқа
بی‌سنگ бесанг
بی‌سواد бесавод
بی‌سوادانه бесаводона
بی‌سوادی бесаводӣ
بی‌سود бесуд
بی‌سوز бесӯз
بی‌سوک бесӯк
بی‌سیاست бесиёсат
بی‌سیاستی бесиёсатӣ
بی‌سیرت бесират
بی‌سیرتی бесиратӣ
بی‌سیم бесимI
بی‌سیم бесимII
بی‌سیما бесимо
بی‌سیمی бесимӣ
بیش беш
بیش беш//биш
بیش биш
بی‌شاخ бешох
بی‌شاخه бешоха
بی‌شاگرد бешогирд
بی‌شبهه бешубҳа
بی‌شتاب бешитоб
بیشتر бештар
بیشترین бештарин
بی‌شخص бешахс

бешарофат بی‌شرافت
бешарофатӣ بی‌شرافتی
бешараф بی‌شرف
бешарафона بی‌شرفانه
бешарафӣ بی‌شرفی
бешарм بی‌شرم
бешармона بی‌شرمانه
бешармӣ بی‌شرمی
бешарик بی‌شریک
бешуур بی‌شعور
бешуурона بی‌شعورانه
бешуурӣ بی‌شعوری
бешафқат بی‌شفقت
бешафқатӣ بی‌شفقتی
бешак(к) بی‌شک
бешикаст بی‌شکست
бешакл بی‌شکل
бешаклӣ بی‌شکلی
бешиква بی‌شکوه
бешагӣ بیشگی
бешумор بی‌شمار
бешамол بی‌شمال
бешамолӣ بی‌شمالی
бешумар بی‌شمر
бешумур بی‌شمر
бешӯ(й) بی‌شو(ی)
бешӯхӣ بی‌شوخی
бешавқ بی‌شوق
бешавҳар بی‌شوهر
бешавҳарӣ بی‌شوهری
бешӯӣ بی‌شویی
беша بیشه
бешадашт بیشه دشت
бешабоғ بیشه‌باغ
бешабон بیشه‌بان
бешабонӣ بیشه‌بانی
бешадор بیشه‌دار
бешадорӣ بیشه‌داری
бешадошта بیشه‌داشته
бешаҳрӣ بی‌شهری
бешазор بیشه‌زار
бешӣ بیشی
бешир بی‌شیر
бешина بیشینه
бесоҳиб بی‌صاحب
бесабр بی‌صبر
бесаброна بی‌صبرانه
бесабрӣ بی‌صبری
бесаҳн بی‌صحن
бесадо بی‌صدا
бесадоқат بی‌صداقت

бесадоқатӣ بی‌صداقتی
бесарфа بی‌صرفه
бесафо بی‌صفا
бесифат بی‌صفت
бесифатӣ بی‌صفتی
бесалоҳият بی‌صلاحیت
бесалоҳиятӣ بی‌صلاحیتی
бесинф بی‌صنف
бесурат بی‌صورت
бесайқал بی‌صیقل
байзо بیضا
безобита بی‌ضابطه
безарар بی‌ضرر
байза بیضه
байзаосо بیضه آسا
байзашакл بیضه‌شکل
байзамонанд بیضه‌مانند
байзавӣ بیضوی
байзӣ بیضی
безиё بی‌ضیا
байтор بیطار
байторӣ بیطاری
бетоат بی‌طاعت
бетоатӣ بی‌طاعتی
бетоқат بی‌طاقت
бетоқатона بی‌طاقتانه
бетоқатӣ بی‌طاقتی
бетолеъ بی‌طالع
бетолеӣ بی‌طالعی
бетароват بی‌طراوت
бетараф بی‌طرف
бетарафона بی‌طرفانه
бетарафӣ بی‌طرفی
бетамаъ بی‌طمع
бетамаӣ بی‌طمعی
бетаҳорат بی‌طهارت
бетаҳоратӣ بی‌طهارتی
безарф بی‌ظرف
безарфӣ بی‌ظرفی
безарфият بی‌ظرفیت
безарфиятӣ بی‌ظرفیتی
байъ بیع
беоилагӣ بی‌عائلگی
беоила بی‌عائله
беор بی‌عار
беорӣ بی‌عاری
беоқибат بی‌عاقبت
беоқибатӣ بی‌عاقبتی
байъона بیعانه
байъпулӣ بیع‌پولی
байъат بیعت

байъатнома بیعت‌نامه
байъатӣ بیعتی
беадолат بی‌عدالت
беадолатона بی‌عدالتانه
беадолатӣ بی‌عدالتی
беадад بی‌عدد
беадил بی‌عدیل
беиззат بی‌عذّت
беиззатӣ بی‌عذّتی
беазият بی‌عذیت
беазм بی‌عزم
беасал بی‌عسل
беақл بی‌عقل
беақлона بی‌عقلانه
беақлӣ بی‌عقلی
беақида بی‌عقیده
беилоҷ بی‌علاج
беилоҷӣ بی‌علاجی
беалоқагӣ بی‌علاقگی
беалоқа بی‌علاقه
беалоиқ بی‌علایق
беиллат بی‌علت
беиллатӣ بی‌علتی
беалаф بی‌علف
беалафӣ بی‌علفی
беилм بی‌علم
беилмӣ بی‌علمی
беамал بی‌عمل
беамалӣ بی‌عملی
байънома بیع‌نامه
беаҳд بی‌عهد
беаҳдӣ بی‌عهدی
беиёр بی‌عیار
беайбӣ بی‌عیبی
байғора بیغاره
беғоя بی‌غایه
беғубор بی‌غبار
беғурбат بی‌غربت
беғараз بی‌غرض
беғаразона بی‌غرضانه
беғаразӣ بی‌غرضی
беғаш بی‌غش
беғил بی‌غل
беғалат بی‌غلط
беғам بی‌غم
беғамона بی‌غمانه
беғамӣ بی‌غمی
беғавғо بی‌غوغا
байғула بیغوله
байғуланишин بیغوله‌نشین
беғӯланишин بی‌غوله‌نشین

беғайрат بی‌غیرت
беғайратӣ بی‌غیرتی
бефоида بی‌فائده
бефосила بی‌فاصله
бефоиз بی‌فائذ
бефаросат بی‌فراست
бефаровез بی‌فراویز
бефарҷом بی‌فرجام
бефардо بی‌فردا
бефарзанд بی‌فرزند
бефарзандӣ بی‌فرزندی
бефарқ بی‌فرق
бефармонӣ بی‌فرمانی
бефаранҷӣ بی‌فرنجی
бефарҳанг بی‌فرهنگ
бефарҳангӣ بی‌فرهنگی
бефурӯз بی‌فروز
бефурӯшанда بی‌فروشنده
бефурӯғ بی‌فروغ
бефарёд بی‌فریاد
бефасоҳат بی‌فساحت
бефазл بی‌فضل
бефазлӣ بی‌فضلی
бефаъолият بی‌فعالیت
бефаъолиятӣ بی‌فعالیتی
бефикр بی‌فکر
бефикрӣ بی‌فکری
бефано بی‌فنا
бефаҳм بی‌فهم
бефаҳмӣ بی‌فهمی
бефайз بی‌فیض
бефайзӣ بی‌فیضی
беқобилият بی‌قابلیت
беқобилиятӣ بی‌قابلیتی
беқош بی‌قاش
беқоидагӣ بی‌قاعدگی
беқоида بی‌قاعده
беқофия بی‌قافیه
беқолиб بی‌قالب
беқонунӣ بی‌قانونی
беқадр بی‌قدر
беқадрӣ بی‌قدری
беқарор بی‌قرار
беқаророна بی‌قرارانه
беқарорӣ بی‌قراری
беқурб بی‌قرب
беқурбшавӣ بیقرب‌شوی
беқарин بی‌قرین
беқасамI بی‌قسم
беқасамII بیقسم
беқасаб بیقصب

бекасаббоф بیقصب باف
бекатъият بی قطعیت
бекатъиятӣ بی قطعیتی
бекилтиқ بی قلتق
бекавора بی قواره
бекувват بی قوت
бекувватӣ بی قوتی
бекавлӣ بی قولی
бекиёс بی قیاس
бекиёфа بی قیافه
бекайд بی قید
бекайдона بی قیدانه
бекайдӣ بی قیدی
бекилуқол بی قیل و قال
бекимат بی قیمت
бек بیک
бекор بی کار
бекористӣ بی کارایستی
бекорхобӣ بی کارخوابی
бекорхобида بی کارخوابیده
бекорхӯчагӣ بی کارخوجگی
бекорхӯча بی کارخوجه
бекоршуда بی کارشده
бекоргард بی کارگرد
бекоргардӣ بی کارگردی
бекорагӣ بی کارگی
бекормонда بی کارمانده
бекормонӣ بی کارمانی
бекора بی کاره
бекорагард بی کاره گرد
бекорубор بی کاروبار
бекорӣ بی کاری
бекост بی کاست
бектошӣ بیکاشتی
беком بی کام
бекомӣ بی کامی
беконкурс بی کانکرس
баякбор بیکبار
бекитоб بی کتاب
бекзотӣ بیک ذاتی
бекарон بی کران
бекарона بی کرانه
бекирдор بی کردار
бекзода بیکزاده
бекас بی کس
бекасӣ بی کسی
бекишт بی کشت
бекифоят بی کفایت
бекифоятӣ بی کفایتی
бекафан بی کفن
бекафанӣ بی کفنی

бекулоҳ بی کلاه
бекалла بی کله
бекам بی کم
бекамбудӣ بی کمبودی
бекамар بی کمر
бекамузиёд بی کم و زیاد
бекамукостӣ بی کم و کاستی
беканор بی کنار
беканора بی کناره
беканорӣ بی کناری
бекӯ(й) بیکو(ی)
бекӣ بیکی
бекайф بی کیف
бекигарӣ بیکی گری
бекинагӣ بی کینگی
бекина بی کینه
бег بیگ
бегор بیگار
бегорӣ بیگاری
бегонагӣ بیگانگی
бегона بیگانه
бегонапараст بیگانه پرست
бегонапарастӣ بیگانه پرستی
бегонаписанд بیگانه پسند
бегонарӯ بیگانه رو
бегоназабон بیگانه زبان
бегоназамин بیگانه زمین
бегонавор بیگانه وار
бегоҳ بیگاه
بیگاهان//بیگاهانی
бегоҳон//бегоҳонӣ
бегоҳхез بیگاه خیز
бегоҳӣ بیگاهی
بیگاهیروز//بیگاهیروزی
бегоҳирӯз//бегоҳирӯзӣ
бегузашт بی گذشت
бегурдагӣ بی گردگی
бегурда بی گرده
бегуфтугӯ(й) بی گفتوگو(ی)
бегумон بی گمان
бегӯш بی گوش
бегӯшт بی گوشت
бегаҳ بیگه
бегаҳхез بیگه خیز
бегаҳӣ بیگهی
бегӣ بیگی
бегиёҳ بی گیاه
бегичон بیگی جان
бегим بیگیم
бел بیل
белоф بی لاف

белона بی لانه
белаб بی لب
белбинӣ بیل بینی
белпо(й) بیل پا(ی)
белачом بی لجام
белачомӣ بی لجامی
белча بیلچه
белдор بیل دار
белдандон بیل دندان
белаззат بی لذت
белаззатӣ بی لذتی
белзан بیل زن
белзанӣ بیل زنی
белатофат بی لطافت
белутф بی لطف
белутфӣ بی لطفی
белафз بی لفظ
белақаб بی لقب
байлак بیلک
белак بیلک
белкорӣ بیلکاری
белкаш بیلکش
белкашӣ بیلکشی
белакка بیلکه
белагом بی لگام
белгардон بیل گردان
белаганда بی لگنده
белгиягӣ بیلگیگی
белинчак بیلنچک
белаёқат بی لیاقت
белаёқатӣ بی لیاقتی
бим بیم
бемодар بی مادر
бемодарӣ بی مادری
бемор بیمار
беморона بیمارانه
беморбинӣ بیماربینی
беморпурс بیمارپرس
беморпурсон بیمارپرسان
беморпараст بیمارپرست
беморпарастӣ بیمارپرستی
беморпурсӣ بیمارپرسی
беморхона بیمارخانه
беморхез بیمارخیز
бемордор بیماردار
бемордорӣ بیمارداری
бемордил بیماردل
беморсон بیمارسان
бемористон بیمارستان
беморак بیمارک
беморгуна بیمارگونه

беморнамо بیمارنما
беморӣ بیماری
беморёбӣ بیماریابی
беморизо بیماری زا
бемолI بی مال
бемолII بی مال
бимолуд بیم آلود
бемонеа بی مانعه
бемонанд بی مانند
бемоя بی مایه
бемубоҳиса بی مباحثه
бемуболиға بی مبالغه
бемуттако بی متکا
бемисл بی مثل
бемачол بی مجال
бемуҳобо(т) بی محابا(ت)
бемуҳокима بی محاکمه
бемаҳсул بی محصول
бемаҳак بی محک
бемаҳал بی محل
бемеҳнат بی محنت
бемадор بی مدار
бемадоро بی مدارا
бемадорона بی مدارانه
бемадорӣ بی مداری
бемудово بی مداوا
бемуддат بی مدت
бемаданият بی مدنیت
бемаданиятӣ بی مدنیتی
бемурод بی مراد
бемуродӣ بی مرادی
бемароқ بی مراق
бемароқона بی مراقانه
бемароқӣ بی مراقی
бемарҳамат بی مرحمت
бемарҳаматӣ بی مرحمتی
бемарз بی مرز
бемарг بی مرگ
бемаргӣ بی مرگی
бемурувват بی مروت
бемурувватӣ بی مروتی
бемурур بی مرور
бемузд بی مزد
бимзада بیم زده
бемазагӣ بی مزگی
бемаза بی مزه
бемасъулият بی مسئولیت
бемасъулиятона بی مسئولیتانه
бемасъулиятӣ بی مسئولیتی
бемустасно بی مستثنا
бемаслак بی مسلک

بی‌مسلکی бемаслакӣ
بی‌مشقت бемашаққат
بی‌مصرف бемасраф
بی‌مصلحت бемаслиҳат
بی‌مضمون бемазмун
بی‌مطلب бематлаб
بی‌معاش бемаош
بی‌معرفت бемаърифат
بی‌معرفتی бемаърифатӣ
بی‌معنا бемаъно
بی‌معنویت бемаънавият
بی‌معنویتی бемаънавиятӣ
بی‌معنی бемаънӣ
بی‌معنی گویی бемаънигӯӣ
بی‌معنیگی бемаънигӣ
بی‌مغز бемағз
بی‌مغزی бемағзӣ
بی‌مقدار бемиқдор
بی‌مقصد бемақсад
بی‌مکافات бемукофот
بی‌مکان бемакон
بی‌مکانی бемаконӣ
بی‌مکر бемакр
بیمگاه бимгоҳ
بی‌ملاحظگی бемулоҳизагӣ
بی‌ملاحظه бемулоҳиза
بیملال бемалол
بی‌ملک бемулк
بی‌ممانعت бемамониат
بی‌مناسبت бемуносибат
بیمناک бимнок
بی‌منت беминнат
بی‌منتها бемунтаҳо
بی‌منزل беманзил
بی‌منزلی беманзилӣ
بی‌منطق бемантиқ
بی‌منطقی бемантиқӣ
بی‌منفعت беманфиат
بی‌منفعتی беманфиатӣ
بی‌مورد бемаврид
بی‌موفقیت бемуваффақият
بی‌موفقیتی бемуваффақиятӣ
بی‌موقع бемавқеъ
بی‌مونس бемӯнис
بی‌موی бемӯй
بی‌مویلب бемӯйлаб
بیمه бима
بی‌مهتاب бемаҳтоб
بی‌مهر бемеҳр
بی‌مهره бемӯҳра
بی‌مهری бемеҳрӣ

بیمه‌شده бимашуда
بیمه‌گذار бимагузор
بیمه‌گر бимагар
بی‌مهلت бемӯҳлат
بیمه‌نامه биманома
بی‌میلان бемайлон
بی‌میلانه бемайлона
بی‌میلی бемайлӣ
بی‌مینه бемайна
بی‌میوه бемева
بین байн
بین. баян
بین бин
بین قطعوی байниқитъавӣ
بین منطقوی байниминтақавӣ
بین موسمی байнимавсимӣ
بینا биноII
بینائی бинойI
بینائی бинойII
بینابین байнобайн
بی‌ناخون бенохун
بین‌اداروی байниидоравӣ
بین‌اداری байниидорӣ
بینادل бинодил
بین‌العابدین байналобидин
بین‌الحاجبین байналҳочибайн
بین‌الخلقی байналхалқӣ
بین‌العوام байналавом
بین‌الملل байналмилал
بین‌المللی байналмилалӣ
بین‌الناس байнаннос
بین‌النهرین байнаннаҳрайн
بی‌نام беном
بی‌ناموس беномус
بی‌ناموسانه беномусона
بی‌ناموسی беномусӣ
بی‌نام‌و‌ننگ беномунанг
بی‌نان бенон
بین‌پرلمنتی//بینپرلمانی
байнипарламентӣ//байнипарлумонӣ
بی‌نتیجه бенатиҷа
بین‌جمهورِیوی байниҷумҳуриявӣ
بین‌جمهوری байниҷумҳурӣ
بین‌حجروی байниҳуҷравӣ
بین‌حجیروی байниҳуҷайравӣ
بین‌حکومتی байниҳукуматӣ
بین‌خودی байнихудӣ
بین‌دری байнидарӣ
بین‌دندانی байнидандонӣ
بین‌دولتی байнидавлатӣ

بی‌ندید бенадид
بی‌نزاع бенизоъ
بی‌نزاعی бенизоӣ
بی‌نزاکت беназокат
بی‌نزاکتی беназокатӣ
بینزال бензол
بین‌زبانی байнизабонӣ
بینزین бензин
بینزین‌انداز‌ک бензинандозак
بینزین‌دهی бензиндиҳӣ
بینزین‌فروش бензинфурӯш
بینزین‌فروشی бензинфурӯшӣ
بینزین‌کش бензинкаш
بین‌ساحوی байнисоҳавӣ
بین‌ستاروی байниситоравӣ
بی‌نسل бенасл
بی‌نسلی бенаслӣ
بین‌سیاروی байнисайёравӣ
بینش биниш
بی‌نشان бенишон
بی‌نشانی бенишонӣ
بین‌شهری байнишаҳрӣ
بینشور бинишвар
بی‌نصب бенасаб
بین‌صنفی байнисинфӣ
بی‌نصیب бенасиб
بی‌نصیبی бенасибӣ
بی‌نطق бенутқ
بی‌نظارت беназорат
بی‌نظارتی беназоратӣ
بی‌نظام бенизом
بی‌نظامی бенизомӣ
بی‌نظری беназарӣ
بی‌نظم беназм
بی‌نظیر беназир
بی‌نعل бенаъл
بی‌نفاست бенафосат
بی‌نفس бенафас
بی‌نفع бенафъ
بین‌فکلتوی байнифакултавӣ
بی‌نفوس бенуфус
بی‌نقاب бениқоб
بین‌قبرغوی байниқабурғавӣ
بین‌قبیلوی байниқабилавӣ
بی‌نقص бенақс
بی‌نقشه бенақша
بی‌نقص бенуқс
بی‌نقصان бенуқсон
بین‌قطاری байниқаторӣ
بی‌نکاح беникоҳ
بین کارخانوی байникорхонавӣ

بین کتابخانوی байникитобхонавӣ
بی‌نگاه‌و‌بین бенигоҳубин
بی‌نگه‌بان бенигаҳбон
بی‌نماز бенамоз
بی‌نمازی бенамозӣ
بی‌نمک бенамак
بی‌نمکی бенамакӣ
بی‌نمود бенамуд
بی‌نمودی бенамудӣ
بین‌ناحیه‌وی байниноҳиявӣ
بیننده бинанда
بی‌ننگ бенанг
بی‌ننگی бенангӣ
بینوا бенавоI
بینوا бенавоII
بی‌نوایانه бенавоёна
بی‌نوایی бенавойI
بی‌نوایی бенавойII
بی‌نوبت бенавбат
بی‌نوخته бенӯхта
بی‌نور бенур
بین‌وزارتی байнивазоратӣ
بی‌نوگ бенӯг
بین‌ولایتی байнивилоятӣ
بینه байина
بی‌نهایت бениҳоят
بین‌همدگری байниҳамдигарӣ
بینی бинӣ
بی‌نیاز бениёз
بی‌نیازی бениёзӣ
بی‌نیام бенаём
بی‌نیام бениём
بینی باریک биниборик
بینی پچق бинипачақ
بینی پُچُق бинипучуқ
بینی دراز бинидароз
بینی دراز کها бинидарозакҳо
بینی دری бинидарӣ
بی‌نیرنگ бенайранг
بینی سرخ бинисурх
بینی کج биникаҷ
بینی کشی биникашӣ
بینی کلان биникалон
بی‌وارث беворис
بی‌وارثی беворисӣ
بی‌واره бевора
بی‌واسطه бевосита
بی‌وجدان бевиҷдон
بی‌وجدانانه бевиҷдонона
بی‌وجدانی бевиҷдонӣ
بی‌وجه бевачҳ

бевучуд بی‌وجود
бевучудӣ بی‌وجودی
бевар بیور
бюро بیورا
бюрократ بیوراکرت
бюрократизм بیوراکرتیزم
бюрократӣ بیوراکرتی
бюрократия بیوراکرتیه
бевазн بی‌وزن
бевазнӣ بی‌وزنی
баюсидан بیوسیدن
бевузӯъ بی‌وضوء
беватан بی‌وطن
беватанӣ بی‌وطنی
бевиқор بی‌وقار
бевақт بی‌وقت
бевақтӣ بی‌وقتی
бевақтирӯзӣ بی‌وقتی‌روزی
баюгон بیوگان
бевагӣ بیوگی
бюллетен بیولیتین
бева بیوه
бевапир بیوه‌پیر
бевазан بیوه‌زن
беваҳм بی‌وهم
бевамард بیوه‌مرد
бевамарг بیوه‌مرگ
бия بیه
беҳадаф بی‌هدف
беҳарос بی‌هراس
беҳиммат بی‌همت
беҳамто بی‌همتا
беҳимматона بی‌همتانه
беҳимматӣ بی‌همتی
беҳанҷор بی‌هنجار
беҳанҷорӣ بی‌هنجاری
беҳунар بی‌هنر
беҳунарона بی‌هنرانه
беҳунарӣ بی‌هنری
беҳавоI بی‌هوا
беҳавоII بی‌هوا
беҳудагӣ بیهودگی
беҳуда بیهوده
беҳудагард بیهوده‌گرد
беҳудагардӣ بیهوده‌گردی
беҳудагӯ(й) بیهوده‌گوی
беҳудагӯӣ بیهوده‌گویی
беҳавас بی‌هوس
беҳавасӣ بی‌هوسی
беҳуш بی‌هوش
беҳушона بی‌هوشانه
беҳушӣ بی‌هوشی
беҳувият بی‌هویت
беҳаяҷон بی‌هیجان
беёд بی‌یاد
беёр بی‌یار
беёвар بی‌یاور
беёварӣ بی‌یاوری

پ

п پ
паёб پیاب
пилафсар پیل افسر
паём پیام
паёмовар پیام‌آور
пагоҳ پگاه
пагаҳхез پگه خیز
пагаҳхезӣ پگه خیزی
пагоҳхез پگاه خیز
пагоҳхезӣ پگاه خیزی
пагоҳшаб پگاه‌شب
пагоҳон پگاهان
пагоҳӣ پگاهی
пагоҳирӯз پگاهی‌روز
пагоҳирӯзӣ پگاهی‌روزی
пайбарӣ پی بری
пешбинишуда بینیشده‌پیش
поафшор پاافشار
побозӣ پابازی
побаланд پابلند
пойнорас پای نارس
по(й)бурида پا(ی)بریده
поандоз پااندازِ
пооҳу پاآهو
поавранҷан پااورنجن
побарҷо(й)I پابرجا(ی)
побарҷо(й)II پابرجای
побараҳна پابرهنه
побараҳнагӣ پابرهنگی
побаст پابست
побастагӣ پابستگی
побаста پابسته
побанд پابند
побӯс پابوس
побӯсӣ پابوسی
побел پابیل
побелкарда پابیلکرده
поп پاپ
попӯш پاپوش
попӯшӣ پاپوشی
попеч پاپیچ
потар پاتر
потусқа پاتوسقه
потеша پاتیشه
потила پاتیله
поҷома پاجامه
поҷо پاچا
поччо پاچا
почпоя پاچپایه
почта پاچته
почтахона پاچته خانه
почак پاچک
почангI پاچنگ
почангII پاچنگ
поча پاچه
почапаз پاچه پز
почадароз پاچه دراز
похса پاخسه
похсадевор پاخسه دیوار
похсазан پاخسه زن
похсагӣ پاخسگی
похсагин پاخسه گین
под پاد
подор پادار
подорӣ پاداری
подош پاداش
подошдеҳ پاداشده
подошдиҳанда پاداشدهنده
подошдиҳӣ پاداشدهی
подошт پاداشت
подом پادام
подполковник پادپالکاونیک
подарҳаво پادرهوا
подароз پادراز
пойдароз پادراز
подард پادرد
подаргил پادرگل
подарӣ پادری
подзаҳр پادزهر
подшо پادشا
подшоҳ پادشاه
подшоҳбозӣ پادشاه بازی
подшоҳдухтар پادشاه دختر
подшоҳзода پادشاهزاده
подшоҳона پادشاهانه
подшоҳӣ پادشاهی
подшаҳ پادشه
подшипник پادشیپنیک
подуконӣ پادکانی
подгон پادگان
поданг پادنگ
подавон پادوان
пода پاده
подабон پاده بان
подабонӣ پاده بانی
подабаро پاده برا
подаҷо پاده جا
подачаро پاده چرا
подачӣ پاده چی
подахона پاده خانه
подир پادیر
пор پار
поргин پارکین
поргӣ پارگی
поров پاراو
порт پارت
портӣ پارتی
порча پارچه
порчабоф پارچه باف
порчабофӣ پارچه بافی
порча-порча پارچه-پارچه
порчафурӯш پارچه فروش
порчафурӯшӣ پارچه فروشی
порчагул پارچه گل
пордум پاردوم
порс پارس
порсо پارسا
порсол پارسال
порсола پارساله
порсолина پارسالینه
порсоӣ پارسای
порсанг پارسنگ
порсӣ پارسی
порсизабон پارسی زبان
порсигӯй پارسی گوی
порсиёна پارسی یانه
прагматизм پارگمتیزم
порлумон پارلمان
порлумонӣ پارلمانی
пору پارو
поруоб پاروآب
поруандозӣ پاروانداز ی
порупошӣ پاروپاشی
порутӯда پاروتوده
порухона پاروخانه
порукаш پاروکش
порукашон پاروکشان
порукашонӣ پاروکشانی
порузанӣ پاروزنی
порукашӣ پاروکشی
пораI پاره
пораII پاره

پاره **пораIII**
پاره ای **порай**
پاره-پاره **пора-пора**
پاره خوار **порахор**
پاره خور **порахӯр**
پاره خوری **порахӯрӣ**
پاره ده **порадеҳ**
پاره دهنده **порадиҳанда**
پاره دهی **порадиҳӣ**
پاره دوز **порадӯз**
پاره دوزی **порадӯзӣ**
پاره زن **поразан**
پاره شده **порашуда**
پاره کیری **порагирӣ**
پاره گی **порагӣ**
پاره گیر **порагир**
پارین **порин**
پارینه **порина**
پازاچ **позоч**
پازخ **позах**
پازند **позанд**
پازه **поза**
پازه ریز **позарез**
پازهر **позаҳр**
پازیتیویزم **позитивизм**
پازیتیوی **позитивӣ**
پازیر **позер**
پاژخ **пожах**
پاژند **пожанд**
پاس **пос**
پاسار **посор**
پاسبان **посбон**
پاسبانگاه **посбонгоҳ**
پاسبانی **посбонӣ**
پاسخگوئی **посухгӯӣ**
پاسدار **посдор**
پاسدارنده **посдоранда**
پاسداری **посдорӣ**
پاسکنا **поскуно**
پاسکنه **поскуна**
پاسگاه **посгоҳ**
پاسنگ **посанг**
پاسخ **посух**
پاسخگو(ی) **посухгӯ(й)**
پاسخنامه **посухнома**
پاسوخته **посӯхта**
پاسیره **посираI**
پاسیره **посираII**
پاسیره کار **посиракор**
پاش **пош**
پاش-پاش **пош-пош**

پاشخورده **пошхӯрда**
پاشخورنده **пошхӯранда**
پاشخوری **пошхӯрӣ**
پاشدهک **пошдиҳак**
پاشا **пошшо**
پاشابیبی **пошшобибӣ**
پاشاخان **пошшохон**
پاشان **пошон**
پاشنگ **пошанг**
پاشنه **пошна**
پاشنه باریک **пошнаборик**
پاشنه بلند **пошнабаланд**
پاشنه پست **пошнапаст**
پاشنه پهن **пошнапаҳн**
پاشنه دار **пошнадор**
پاشیدن **пошидан**
پاشیده **пошида**
پاغند **поғанд**
پاغنده **поғунда**
پاغه **поға**
پاغه-پاغه **поға-поға**
پاغه چوب **поғачӯб**
پاغه مال **поғамол**
پافشار **пофишор**
پافشاری **пофишорӣ**
پاک **пок**
پاکآب **покоб**
پاک باز **покбоз**
پاک بازی **покбозӣ**
پاک باطن **покботин**
پاکبین **покбин**
پاک-پاکیزه **пок-покиза**
پاک جامه **покҷома**
پاک حساب **покҳисоб**
پاک دامن **покдоман**
پاک دامنی **покдоманӣ**
پاک دست **покдаст**
پاک دل **покдил**
پاک دلانه **покдилона**
پاک دلی **покдилӣ**
پاک دهان **покдаҳон**
پاک دیده **покдида**
پاک دین **покдин**
پاک دینی **покдинӣ**
پاک رگ **покраг**
پاک رو **покрав**
پاک زات **покзот**
پاک زاد **покзод**
پاک زاده **покзода**
پاک زبان **покзабон**
پاک زبانی **покзабонӣ**

پاک ضمیر **покзамир**
پاک ضمیری **покзамирӣ**
پاک سیرت **поксират**
پاک سرشت **поксиришт**
پاک سریشتی **поксириштӣ**
پاک شو(ی) **покшӯ(й)**
پاک طبیعت **поктабиат**
پاک طینت **поктинат**
پاک فطرت **покфитрат**
پاککاری **поккорӣ**
پاک کردار **поккирдор**
پاک گوهر **покгавҳар**
پاک لغز **поллағз**
پاکمرد **покмард**
پاک مغز **покмағз**
پاک مهر **покмеҳр**
پاک نژاد **покнажод**
پاک نژادی **покнажодӣ**
پاک نسب **покнасаб**
پاک نظر **покназар**
پاکن هشونده **покнашаванда**
پاک نهاد **покниҳод**
پاکنویسی **покнависӣ**
پاک نیت **покният**
پاک وجدان **поквиҷдон**
پاک وجدانی **поквиҷдонӣ**
پاکار **покор**
پاکاری **покорӣ**
پاک رائ **покрой**
پاکشا **покушо**
پاکشال **покашол**
پاکشک **покашак**
پاکشکبازی **покашакбозӣ**
پاکلته **покалта**
پاکنده **покунда**
پاکو **поку**
پاکوبی **покӯбӣ**
پاکی **покӣ**
پاکیزه **покиза**
پاکیزه اخلاق **покизаахлоқ**
پاکیزه اندام **покизаандом**
پاکیزه پاسخ **покизапосух**
پاکیزه تن **покизатан**
پاکیزه جان **покизаҷон**
پاکیزه چهر **покизачеҳр**
پاکیزه خو(ی) **покизахӯ(й)**
پاکیزه دامن **покизадоман**
پاکیزه دامنی **покизадоманӣ**
پاکیزه دل **покизадил**
پاکیزه دلی **покизадилӣ**
پاکیزه رائ **покизарой**

پاکیزه رو(ی) **покизарӯ(й)**
پاکیزه روی **покизарӯӣ**
پاکیزه سرشت **покизасиришт**
پاکیزه سیرت **покизасират**
پاکیزه طبع **покизатабъ**
پاکیزه طینت **покизатинат**
پاکیزه قول **покизақавл**
پاکیزه کار **покизакор**
پاکیزه کارانه **покизакорона**
پاکیزه کاری **покизакорӣ**
پاکیزه کنی **покизакунӣ**
پاکیزه گوهر **покизагавҳар**
پاکیزه گوی **покизагӯӣ**
پاکیزه گی **покизагӣ**
پاکیزه مغز **покизамағз**
پاکیزه نظر **покизаназар**
پاکیزه نفس **покизанафс**
پاکیزه نویس **покизанавис**
پاکیزه وجدان **покизавиҷдон**
پاگان **погон**
پاگاندار **погондор**
پاگران **погарон**
پاله نگ **полҳанг**
پالا **полоI**
پالاپالا **полополо**
پالایش **полоиш**
پالایشگاه **полоишгоҳ**
پالائیدن **полоидан**
پالان **полон**
پالاندوز **полондӯз**
پالاندوزی **полондӯзӣ**
پالانگر **полонгар**
پالانگری **полонгарӣ**
پالانبند **полонбанд**
پالانه **полона**
پالانی **полонӣ**
پالایک **полояк**
پالاینده **полоянда**
پالغ **полуғ**
پالک **полк**
پالکانه **полкона**
پالکاونیک **полковник**
پالگانه **полгона**
پالنگ **поланг**
پالوچ **получ**
پالودگی **полудагӣ**
پالودن **полудан**
پالوده **полуда**
پالوده مغز **полудамағз**
پالوان **полвон**
پالوانکچل **полвонкачал**

پالوانی полвонӣ
پالوده پز полудапаз
پالهنگ полаҳанг
پالیتسیه политсия
پالیتیخنیکی политехникӣ
پالیتئیزم политеизм
پالیدن полидан
پالیز полез
پالیز полиз
پالیزبان полизбон
پالیزکار полизкор
پالیزکاری полизкорӣ
پالیزگاه полизгоҳ
پالیزک полизак
پالیزی полизӣ
پالیس полис
پالیسیمیه полисемия
پالیفانیه полифония
پالیک полик
پالیکانه поликона
پالیکلینیکه поликлиника
پالیگانه полигона
پالیگرفی полиграфӣ
پالیگرفیه полиграфия
پالیئتیلین полиэтилен
پامال помол
پامالگشته помолгашта
پامانک помонак
پامانی помонӣ
پامس помас
پامیدار помидор
پامیرشناس помиршинос
پامیرشناسی помиршиносӣ
پامیری помирӣ
پانزده понздаҳ
پانزدهسالگی понздаҳсолагӣ
پانزدهساله понздаҳсола
پانزدهم понздаҳум
پانصد понсад
پاورق поварак
پاورقی поваракӣ
پاویست повест
پای по(й)
پای пой
پای пой
پای пой
پای افزار пойафзор
پای افزال пойафзол
پای افزالدوز пойафзолдӯз
پای افزالدوزی пойафзолдӯзӣ
پای افزالفروش поафзолфурӯш
پای افزالفروشی поафзолфурӯшӣ
پای انداز пойандоз
پاآور пойовар
پاباریک пойборик
پاباز по(й)боз
پابازی пойбозӣ
پابرهنه пойбараҳна
پابست пойбаст
پابسته пойбаста
پابند пойбанд
پابوسی пойбӯсӣ
پاپرتای пойпартоӣ
پاپیش пойпаш
پاپوش пойпӯш
پاپیچ пойпеч
پاپیچک пойпечак
پاتابه пойтоба
پاتک пойтак
پاتیشه пойтеша
پاجامه//پاجامه пойҷома//поҷома
پایچه پز // پایچاپز
пойчапаз//пойчопаз
پایچه//پاچه пойча//поча
پاخست пойхаст
پایدار пойдор
پایداره пойдора
پایداری пойдорӣ
پایداس пойдос
پایدام пойдом
پایدان пойдон
پایدیوار пойдевор
پاینج пойранҷ
پایستون пойсутун
پای سوخته//پاسوخته
пойсӯхта//посӯхта
پای‌شکسته//پاشکسته-
пойшикаста//пошикаста
پای شکن пойшикан
پای شویخانه пойшӯйхона
پایکار пойкор
پایکهنشین пойгаҳнишин
پایکوب I пойкӯб I
پایکوب II пойкӯб II
پایکوبی пойкӯбӣ
پایگوی пойгавӣ
پای لوچ пойлуч
پایگاه пойгоҳ
پایگه пойга
پایگه пойгаҳ
پایگه چی пойгачӣ
پایلغز пойлағз
پایمانک поймонак
پایمانی поймонӣ
پایمزد поймузд
پایمزدی поймуздӣ
پاینرسیده пойнарасида
پایا поё
پایان поён
پایاب поёб
پایاناب поёноб
پایانبین поёнбин
پایانبینی поёнбинӣ
پایان ناپذیر поённопазир
پایان نشین поённишин
پایانی поёнӣ
پایتخت пойтахт
پائیدن поидан
پایده-پایده поида-поида
پاییز поиз
پاییزان поизон
پایزد поезд
پاییزگاه поизгоҳ
پایزه поиза
پایژه поижа
پایستن поистан
پایسته поиста
پایک пояк
پایکزنی поякзанӣ
پایکی поякӣ
پایمال поймол
پایمالشده поймолшуда
پایمالکننده поймолкунанда
پایمالکنی поймолкунӣ
پایمالگشته поймолгашта
پایمرد поймард
پایمردی поймардӣ
پایین поин
پایینآب поиноб
پایین پرست поинпараст
پایین پرستی поинпарастӣ
پایین طلب поинталаб
پاینگاه поингоҳ
پایین نگر поиннигар
پایندگی пояндагӣ
پاینده поянда
پاینی поинӣ
پایه поя
پایه افزار пояафзор
پایه خراب пояхароб
پایه کزار поягузор
پایه گزاری поягузорӣ
پایه ور появар
پپلس паплус
پپیراس папирос
پپیراسدان папиросдон
پپیراسکش папироскаш
پپیراسکشی папироскашӣ
پپیروس папирус
پت пат
پت пут
پتالاکی патологӣ
پتالاکیه патология
پتدار патдор
پترپتر питир-питир
پتر патар
پتر پتر патар-патар
پتراس патаррос
پتفوز патфуз
پتک патак
پتک путк
پتکفروش патакфурӯш
پتکچه патакча
پتناک патнок
پتواز патвоз
پتیاره патёра
پتیفان патефон
پتیله патила
پتینت патент
پچق пачақ
پچقشده пачақшуда
پچیر پچیر пичир-пичир
پچیراس пичиррос
پچیراسی пичирросӣ
پچینگ пичинг
پچینگآمیز пичингомез
پچینگآمیزه пичингомеза
پچینگپرانی пичингпаронӣ
پحلو شکار паҳлушикор
پهناگاه паҳногоҳ
پخ пах
پخ пих I
پخال пахол
پخالپوش пахолпӯш
پخالی//پخالین пахолӣ//пахолин
پخت пахт
پختوپز пухтупаз
پختگی пухтагӣ
پختن пухтан
پخته пахта
پخته пухта
پخته تازه کنی пахтатозакунӣ
پخته جلاب пахтачаллоб
پخته جلابی пахтачаллобӣ

پخته چی пахтачӣ
پخته چین пахтачин
پخته چینی пахтачинӣ
پخته خار пухтахор
پخته خشکانی пахтахушконӣ
پخته خشک کنک пахтахушккунак
پخته دار пахтадор
پخته رای пухтарой
پخته ریسی пахтаресӣ
پخته زار пахтазор
پخته سازی пахтасозӣ
پخته سازی пухтасозӣ
پخته سپاری пахтасупорӣ
پخته سخن пухтасухан
پخته سیب пахтасеб
پخته شانه کنی пахташонакунӣ
پخته شناس пахташинос
پخته غنداری пахтағундорӣ
پخته کار пахтакор
پخته کار пухтакор
پخته کارانه пухтакорона
پخته کاری пахтакорӣ
پخته کاری пухтакорӣ
پخته کش пахтакаш
پخته کشانی пахтакашонӣ
پخته کشی пахтакашӣ
پختگی пахтагӣ
پخته گین пахтагин
پخته مغز пухтамағз
پخته ناک пахтанок
پخسان пахсон
پخسگین//پخسگی пахсагӣ(н)
پخش пахшII
پخش пахшI
پخشخورده пахшхӯрда
پخشکنی пахшкунӣ
پخشاپش пахшопаш
پخماق пахмоқ
پخماقمو(ی) пахмоқмӯ(й)
پخنو пахну
پداندر падандар
پدر падар
پدرقصور падарқусур
پدرآزار падарозор
پدرامیدن пидромидан
پدراندر падарандар
پدرانه падарона
پدربزرگ падарбузург
پدربیزار падарбезор
پدرجد падарҷад
پدرخته падрахта
پدرخواند(ه) падархонд(а)
پدرداده падардода
پدردار падардор
پدررحمت падарраҳмат
پدرزن падарзан
پدرسالار падарсолор
پدرسالاری падарсолорӣ
پدرسگ падарсаг
پدرسوخته падарсӯхта
پدرشاهی падаршоҳӣ
پدرشوهر падаршавҳар
پدرشوی падаршӯӣ
پدرعروس падарарӯс
پدرفرزندی падарфарзандӣ
پدرکش падаркуш
پدرکشته падаркушта
پدرکشی падаркушӣ
پدرکلان падаркалон
پدرلعنت падарлаънат
پدرمادر падармодар
پدرمرده падармурда
پدروار падарвор
پدرود падруд
پدرودن падрудан
پدروکیل падарвакил
پدری падарӣ
پده пада
پده пуда
پدواز падвоз
پدید падид
پدیدائی падидоӣ
پدیدار падидор
پدیدارشناسی падидоршиносӣ
پدیداری падидорӣ
پدیدآورنده падидоваранада
پدیده падида
پدیده شناسانی падидашиносона
پدیده شناسی падидашиносӣ
پدینه пудина
پذیدن пазидан
پذیر пазир
پذیرا пазиро
پذیرائی пазироӣ
پذیرش пазириш
پذیرفت пазируфт
پذیرفتار пазируфтор
پذیرفتاری пазируфторӣ
پذیرفتگاری пазируфтгорӣ
پذیرفتن пазируфтан
پذیرفتنی пазируфтанӣ
پذیرفته пазируфта
پذیرنده пазиранда
پذیره пазира
پر пар
پر парI
پر парII
پر парIII
پر парIV
پر пурI
پرادا пурадо
پرارزش пурарзиш
پراسرار пурасрор
پراشک пурашк
پرافسون пурафсун
پرافغان пурафғон
پرالم пуралам
پراندوه пурандӯҳ
پراندیش пурандеш
پراندیشه пурандеша
پراندیشگی пурандешагӣ
پراندیشی пурандешӣ
پرانوار пуранвор
پربرکت пурбаракат
پربرگ пурбарг
پرپر пар-парII
پرپر пар-парI
پرپر пир-пир
پرپر пур-пур
پرواز парвоз
پرده دران пардадарон
پریشانکار парешонкор
پریشان نصز парешонназар
پریشان نفس парешоннафас
پریشان نگاه парешоннигоҳ
پراشیدن парошидан
پراکوه парокӯҳ
پرآب пуроб
پرآبله пуробила
پرابلیمه проблема
پرآبی пуробӣ
پراپر пуропур
پراتاکال протокол
پراتسیسار протсесор
پرآتش пуроташ
پراتیز протез
پراتیستنتی протестантӣ
پراتیستنتیزم протестантизм
پرآجنگ пурочинг
پراحتراس пурэҳтирос
پراحترام пурэҳтиром
پراحساس пурэҳсос
پراحسان пурэҳсон
پراختلاف пурихтилоф
پراختلال пурихтилол
پرآدم пуродам
پرآذر пурозар
پرآرزو пурорзу
پراریکتار проректор
پرآزار пурозор
پرآزرم пурозарм
پرآژنگ пурожанг
پراستعداد пуристеъдод
پراستغنا пуристиғно
پراشتها пуриштиҳо
پراشتیاق пуриштиёқ
پرآشوب пурошӯб
پراضطراب пуризтироб
پراعتماد пурэътимод
پراعجاز пурэъҷоз
پرافتخار пурифтихор
پرافسانه пурафсона
پرافشان парафшон
پرافشانی парафшонӣ
پرافیسّار профессор
پرافیسّاری профессорӣ
پراقتدار пуриқтидор
پراقتداری пуриқтидорӣ
پراکورتوره прокуратура
پراکندگی парокандагӣ
پراکندن парокандан
پراکنده احوال парокандааҳвол
پراکنده//پراگنده пароканда//пароганда
پراکنده خاطر парокандахотир
پراکنده خاطری парокандахотирӣ
پراکنده دل парокандадил
پراکنده رزق парокандаризқ
پراکنده روز парокандарӯз
پراکنده شوی парокандашавӣ
پراکنده کنی парокандакунӣ
پراکنده گوی парокандагӯӣ
پراکنده حال парокандаҳол
پراکنش пароканиш
پراکورار прокурор
پراکوراری прокурорӣ
پرالتفات пурилтифот
پرالک паролак
پرالهام пурилҳом
پرام паром
پرامران паромрон
پران паронI
پران паронII
پران پران парон-парон

پرانچه паронча
پرانچک парончак
پرانخوجه паронхӯҷа
پراندن парондан
پراندن//پرانیدن парон(и)дан
پراننده паронанда
پرآواز пуровоз
پرآوازه пуровоза
پراوج пуравҷ
پرآور паровар
پراهتزاز пурэҳтизоз
پرآهو пуроҳу
پرانتظار пуринтизор
پرباد пурбод
پرباده пурбода
پربار пурбор
پرباری пурборӣ
پربر пурбар
پربرداشت пурбардошт
پربستر парбистар
پربسته парбаста
پربها пурбаҳо
پربهره пурбаҳра
پربیم пурбим
پربین пурбин
پرپا(ی) парпо(й)
پرپران парпарон
پرپره парпара
پرپشه парипашша
پرپشگی парипашшагӣ
پرپنک парпанак
پرپهن парпаҳан
پرپی парпӣ
پرپیچ парпеч
پرپیچ пурпеч
پرپینه пурпина
پرتI партI
پرتII партII
پرتا парто
پرتاب партоб
پرتاب пуртоб
پرتابشناسی партобшиносӣ
پرتابی партобӣ
پرتابیدن партобидан
پرتأثیر пуртаъсир
پرتشده партшуда
پرتافتن партофтан
پرتاوI партовI
پرتاوII партовII
پرتب пуртаб
پرتجربه пуртаҷриба

پرتدبیر пуртадбир
پرتزویر пуртазвир
پرتشویش пурташвиш
پرتعفن пуртааффун
پرتکبر пуртакаббур
پرتگاه партгоҳ
پرتلاطم пурталотум
پرتمکین пуртамкин
پرتوI партавI
پرتوII партавII
پرتوانداز партавандоз
پرتوافشان партавафшон
پرتوافشانی партавафшонӣ
پرتوافکن партавафкан
پرتوافکنی партавафканӣ
پرتوان пуртавон
پرتودرانی партавдаронӣ
پرتوسنج партавсанҷ
پرتوشناس партавшинос
پرتوشناسی партавшиносӣ
پرتوفکن партавфикан
پرتهدید пуртаҳдид
پرتهلکه пуртаҳлука
پرثروت пурсарват
پرثمر пурсамар
پرثمره пурсамара
پرجاذبه пурҷозиба
پرجثه пурҷусса
پرجدل пурҷадал
پرجسارت пурҷасорат
پرجفا пурҷафо
پرجگر пурҷигар
پرجگری пурҷигарӣ
پرجلا пурҷило
پرجلوه пурҷилва
پرجنجال пурҷанҷол
پرجوش пурҷӯш
پرچم парчам
پرچمدار парчамдор
پرچمداری парчамдорӣ
پرچمی парчамӣ
پرچمین пурчамин
پرچنگ пурчанг
پرچهI парчаI
پرچهII парчаII
پرچه بری парчабурӣ
پرچه پرچه парча-парча
پرچه کل парчагул
پرچینI парчинI
پرچینII парчинII
پرچین пурчин

پرچین پیوند парчинпайванд
پرچین کار парчинкор
پرچین کاری парчинкорӣ
پرچین میخ парчинмех
پرحذر пурҳазар
پرحرارت пурҳарорат
پرحرج пурҳараҷ
پرحرکت пурҳаракат
پرحزن пурҳузн
پرحسد пурҳасад
پرحسرت пурҳасрат
پرحشم пурҳашам
پرحشمت пурҳашамат
پرحکمت пурҳикмат
پرحلاوت пурҳаловат
پرحوادث пурҳаводис
پرحیرت пурҳайрат
پرحیله пурҳила
پرخوارI пурхорI
پرخاش пархош
پرخاشجوی пархошҷӯй
پرخاشدیده пархошдида
پرخاشساز пархошсоз
پرخاشکیش пархошкеш
پرخاشاک пурхошок
پرخاشگاه//پرخاشگه
пархошгоҳ//пархошгаҳ
پرخاصیت пурхосият
پرخاک пурхок
پرخرد пурхирад
پرخروش пурхурӯш
پرخشم пурхашм
پرخشمانه пурхашмона
پرخطر пурхатар
پرخم пурхам
پرخمار пурхумор
پرخنده пурханда
پرخواب пурхоб
پرخوارII пурхорII
پرخواطر пурхавотир
پرخور пурхӯр
پرخوری пурхӯрӣ
پرخوف пурхавф
پرخون пурхун
پرخه параха
پرخیال пурхаёл
پردگی пардагӣ
پردیواری пардеворӣ
پرداخت пардохт
پرداختشونده пардохтшаванда
پرداختکننده пардохткунанда

پرداختگر пардохтгар
پرداختن пардохтан
پرداختنی пардохтанӣ
پرداختی пардохтӣ
پردار пардор
پرده عروسک пардаарӯсак
پرداز пардоз
پرداز пардоз
پردازدهنده пардоздиҳанда
پردازدهی пардоздиҳӣ
پردازگر пардозгар
پردازگری пардозгарӣ
پردازناک пардознок
پردازنده пардозанда
پردازیدن пардозидан
پرداشت пурдошт
پرداکس парадокс
پرداکسلی парадоксалӣ
پردامنه пурдомана
پردان пурдоғ
پردان пурдон
پردانه пурдона
پردبدبه пурдабдаба
پردرامد пурдаромад
پردربه пурдарбеҳ
پردرد пурдард
پردقت пурдиққат
پردقتی пурдиққатӣ
پردل пурдил
پردلی пурдилӣ
پردهI пардаI
پردهII пардаII
پرده بال пардабол
پرده بردار: пардабардор
پرده برداری пардабардорӣ
پرده پوش пардапӯш
پرده پوشانه пардапӯшона
پرده خت пардахт
پردختن пардахтан
پردخته пардахта
پرددوز пардадӯз
پرده در пардадар
پرده دارI пардадорI
پرده دارII пардадорII
پرده داری пардадорӣ
پرده دریده пардадарида
پرده ساز пардасоз
پرده سرا(ی)I пардасаро(й)I
پرده سرا(ی)II пардасаро(й)II
پرده سوز пардасӯз
پرده شکاف пардашикоф

پرده شناس **пардашинос**
پرده پوشی **пардапӯшӣ**
پردک **пардак**
پرده کش **пардакаш**
پرده کشا **пардакушо**
پرده گاه **пардагоҳ**
پرده گر **пардагар**
پرده گیلیم **пардагилем**
پرده نشین **пардашин**
پرده نشینی **парданишинӣ**
پرده وار(ی) **пардавор(ӣ)**
پردهشت **пурдаҳшат**
پردود **пурдуд**
پردیده **пурдида**
پردیز **пардез**
پرذوق **пурзавқ**
پرز **пурз**
پرراز **пурроз**
پرریخته **паррехта**
پره دار **пар(р)адор**
پررطوبت **пуррутубат**
پررک **пар(р)ак**
پررنگ **пурранг**
پررونق **пурравнақ**
پرریزی **паррезӣ**
پرریک **пар(р)ик**
پرزبان **пурзабон**
پرزخم **пурзахм**
پرزحمت **пурзаҳмат**
پرزده رو(ی) **парзадарӯ(й)**
پرزر **пурзар**
پرزنان **парзанон**
پرزنی **парзанӣ**
پرزور **пурзӯр**
پرزوری **пурзӯрӣ**
پرزهر **пурзаҳр**
پرزیان **пурзиён**
پرزیت **паразит**
پرزیتالاگیه **паразитология**
پرزین **пурзин**
پرزینت **пурзинат**
پرسوپاس **пурсупос**
پرسوجو(ی) **пурсуҷӯ(й)**
پرسوکاو **пурсуков**
پرساپرس **пурсопурс**
پرسان **пурсон**
پرسایه **пурсоя**
پرسبزه **пурсабза**
پرست **параст**
پرستار **парастор**
پرستارزن **парасторзан**
پرستاره **пурситора**
پرستاری **парасторӣ**
پرستنده **парастанда**
پرسته **параста**
پرستو **парасту**
پرستوه **пурсутӯҳ**
پرستیدن **парастидан**
پرستش **парастиш**
پرستشخانه **парастишхона**
پرستشکده **парастишкада**
پرستشگاه **парастишгоҳ**
پرستشگر **парастишгар**
پرستشگری **парастишгарӣ**
پرسخاوت **пурсаховат**
پرسرمایه **пурсармоя**
پرسرور **пурсурур**
پرسش **пурсиш**
پرسشجانشین **пурсишҷонишин**
پرسشنامه **пурсишнома**
پرسعادت **пурсаодат**
پرسلابت **пурсалобат**
پرسنده **пурсанда**
پرسنگ **пурсанг**
پرسوخته **парсӯхта**
پرسوز **пурсӯз**
پرسوزوگداز **пурсӯзугудоз**
پرسیدن **пурсидан**
پرسیدنی **пурсиданӣ**
پرسیم **пурсим**
پرسینبسته **парсинбаста**
پرسینگ **парсинг**
پرسینگبسته **парсингбаста**
پرشأن **пуршаън**
پرشان **пуршон**
پرشتاب **пуршитоб**
پرشجاعت **пуршуҷоат**
پرشدت **пуршиддат**
پرشر **пуршар**
پرشراب **пуршароб**
پرشراره **пуршарора**
پرشرافت **пуршарофат**
پرشرر **пуршарар**
پرشرف **пуршараф**
پرشرم **пуршарм**
پرشعله **пуршӯъла**
پرشفق **пуршафақ**
پرشفقت **пуршафқат**
پرشکر **пуршак(к)ар**
پرشکست **пуршикаст**
پرشکسته **паршикаста**
پرشکن **пуршикан**
پرشکوفه **пуршукуфа**
پرشکوه **пуршукӯҳ**
پرشهامت **пуршаҳомат**
پرشوت **парашут**
پرشور **пуршӯр**
پرشوق **пуршавқ**
پرشوکت **пуршавкат**
پرشوهرت **пуршӯҳрат**
پرشهد **пуршаҳд**
پرشیب **пуршеб**
پرصبر **пурсабр**
پرصبرانه **пурсаброна**
پرصبری **пурсабрӣ**
پرصدا **пурсадо**
پرصریح **пурсареҳ**
پرصفا **пурсафо**
پرصنعت **пурсанъат**
پرصورت **пурсурат**
پرضرر **пурзарар**
پرضیا **пурзиё**
پرطاقت **пуртоқат**
پرطاقتانه **пуртоқатона**
پرطاقتی **пуртоқатӣ**
پرطاوسی **паритовусӣ**
پرطراوت **пуртароват**
پرطغیان **пуртуғён**
پرطلب **пурталаб**
پرطمع **пуртамаъ**
پرطنطنه//پرتنتنه **пуртантана**
پرظاهر **пурзоҳир**
پرعذاب **пуразоб**
پرعزم **пуразм**
پرش **париш**
پرعظمت **пуразамат**
پرغبار **пурғубор**
پرغذا **пурғизо**
پرغرور **пурғурур**
پرغش **пурғаш**
پرغضب **пурғазаб**
پرغصه **пурғусса**
پرغلاغله **пурғалоғула**
پرغلط **пурғалат**
پرغلغل **пурғулғул**
پرغلغله **пурғулғула**
پرغلیان **пурғалаён**
پرغم **пурғам**
پرغمزه **пурғамза**
پرغنجایش **пурғунҷоиш**
پرغوغا **пурғавғо**
پرغیرت **пурғайрат**
پرفاجعه **пурфоҷиа**
پرفایده **пурфоида**
پرفتن **пурфитан**
پرفتنه **пурфитна**
پرفتوح **пурфутӯҳ**
پرفره **пурфараҳ**
پرفریب **пурфиреб**
پرفزع **пурфазаъ**
پرفسون **пурфусун**
پرفشان **парфишон**
پرفشانی **парфишонӣ**
پرفصاحت **пурфасоҳат**
پرفضیلت **пурфазилат**
پرفن **пурфан**
پرفیض **пурфайз**
پرفینی **парфиянӣ**
پرقدرت **пурқудрат**
پرقیمت **пурқимат**
پرقوت **пурқувват**
پرقهر **пурқаҳр**
پرک **паракI**
پرک **паракII**
پرک **парк**
پرکار **пуркор**
پرکاری **пуркорӣ**
پرکاله **паргола**
پرکاله **паркола**
پرکبر **пуркибр**
پرکروفر **пуркарруфар**
پرکشی **паркашӣ**
پرکفک **пуркафк**
پرکلفت **пуркулфат**
پرکم **паркам**
پرکنده **парканда**
پرکننده **пуркунанда**
پرکین//پرکینه **пуркин(а)**
پرگار **паргор**
پرگاردان **паргордон**
پرگارزن **паргорзан**
پرگاری **паргорӣ**
پرگپ **пургап**
پرگپی **пургапӣ**
پرگر **паргар**
پرگرد **пургард**
پرگره **пургиреҳ**
پرگس//پرگست **паргас//паргаст**
پرگل **пургул**
پرگنده **парганда**
پرگو(ی) **пургӯ(й)**
پرگوئی **пургӯӣ**
پرگسسته **паргусаста**
پرگوشت **пургӯшт**

пургавҳар پرگوهر
пурраги̅ پرگی
пургил پرگل
пурлоф پرلاف
пурлой پرلای
пурлаззат پرلذت
пурлатофат پرلطافت
пурлаъл پرلعل
парлумонӣ پرلمانی
парламент پرلمینت
парламентӣ پرلمینتی
парлумон پرلومان
паралел پرلیل
параллелограмм پرلیلاگرم
параллелӣ پرلیلی
параллелепипед پرلیلیپیپید
парам پرم
пармосидан پرماسیدن
пурмоҷаро پرماجرا
пармос پرماس
пурмоя پرمایه
пурмуболиға پرمبالغه
пурматонат پرمتانت
пурмаҳорат پرمحارت
пурмуҳаббат پرمحبت
пурмӯҳтаво پرمحتوا
пурмаҳсул پرمحصول
пармахида پرمخیده
пурмуддао پرمدعا
пурмарорат پرمرارت
пурмасом پرمسام
пурмасаррат پرمسرت
пурмасъулият پرمسولیت
пурмуштарӣ پرمشتری
пурмашғала پرمشغله
пурмашаққат پرمشقت
пурмусибат پرمصیبت
пурмазмун پرمضمون
пурмаърифат پرمعرفت
пурмуаммо پرمعما
пурмаъно پرمعنا
пурмаъной پرمعنائی
пурмаънӣ پرمعنی
пурмағз پرمغز
пурмағал پرمغل
пурмакр پرمکر
пурмалол پرملال
пурмаломат پرملامت
пурманиш پرمنش
пурманфиат پرمنفعت
пурмавҷ پرموج

парма پرمه
пармаосо پرمه آسا
пармачоҳ پرمه چاه
пармасон پرمه سان
пармакунанда پرمه کننده
пармакунӣ پرمه کنی
пармагар پرمه گر
пармавор پرمه وار
пурмеҳр پرمهر
параметр پرمتر
пурмева پرمیوه
паран پرن
парно پرنا
пурноз پرناز
пурнозунуз پرنازونوز
парнок پرناک
пурнола پرناله
пурнатиҷа پرنتیجه
парандI پرندI
парандII پرندII
пурнидо پرندا
парандох پرنداخ
паранда پرنده
парандбофӣ پرندبافی
парандапарвар پرنده پرور
парандапарварӣ پرنده پروری
парандашинос پرنده شناس
парандашиносӣ پرنده شناسی
пурназокат پرنزاکت
парониш پرنش
пурнишот پرنشاط
пурнашъа پرنشعه
пурнеъмат پرنعمت
пурнаим پرنعیم
пурнафосат پرنفاست
пурнафъ پرنفع
пурнуфуз پرنفوذ
пурнақш پرنقش
пурнақшунигор پرنقش و نگار
пурнуқсон پرنقصان
пурнакҳат پرنکهت
пурнигор پرنگار
пурнам پرنم
пурнамак پرنمک
парнӯ پرنو
пурнур پرنور
пурнӯш پرنوش
пурнӯф پرنوف
парнун پرنون
пурнавид پرنوید
пурнихеб پرنهیب

пурниёз پرنیاز
парниён پرنیان
парниёнпӯш پرنیان پوش
парниёнӣ پرنیانی
пурнайранг پرنیرنگ
парӯ پرو
парво پروا
парвор پروار
парворбанд پرواربند
парворбандӣ پرواربندی
парвораI پرواره I
парвораII پرواره II
парворӣ پرواری
парвозкунанда پرواز کننده
парвозкунон پرواز کنان
پروازگاه//پروازگه
парвозгаҳ\\парвозгоҳ
парвоза پروازه
парвозӣ پروازی
парвос پرواس
парвосидан پرواسیدن
парвонча پروانچه
парвонак پروانک
парвонаI پروانه I
парвонаII پروانه II
парвонаIII پروانه III
парвоначӣ پروانه چی
парвонадор پروانه دار
парвонадеҳ پروانه ده
парвонасон پروانه سان
парвонасифат پروانه صفت
парвонагӣ پروانه گی
парвонавор پروانه وار
пурвоҳима پرواهمه
парвой پروائی
паруболрехта پروبالریخته
паруболсӯхта پروبالسوخته
пурваҷд پروجد
пурваҳшат پروحشت
парваронидан پرورانیدن
парвард پرورد
парвардигор پروردگار
парвардаI پرورده I
парвардаII پرورده II
парвардахона پرورده خانه
парвариш پرورش
парваришкунанда پرورشکننده
парваришёфта پرورشیافته
парваришгоҳ پرورشگاه
парваранда پرورنده
парвар(и)дан پروریدن

парвар(и)да پروریده
парваз پروز
пурвазн پروزن
пурвасах پروسخ
пурвусъат پروسعت
пурвасваса پروسوسه
пурвиқор پروقار
пурвалвала پرولوله
парванд پروند
парвандаI پرونده I
парвандаII پرونده II
парвонадеҳ پروانه ده
парва پروه
парваҳон پروهان
парвезан\\парвизан پرویزن
парвин پروین
пар(р)а پره
пурра پره
пуррабадан پره بدن
пурраҳуқуқ پره حقوق
пуррарӯ(й) پره رو(ی)
пурҳадас پرحدث
пурҳиммат پرهمت
пурҳунар پرهنر
пурҳавас پرهوس
пурҳуш پرهوش
парҳун پرهون
пурҳаёҳу پرهیاهو
пурҳайбат پرهیبت
пурҳаяҷон پرهیجان
парҳез پرهیز
парҳезӣ پرهیزی
парҳезона پرهیزانه
парҳезкор پرهیزکار
парҳезкорӣ پرهیزکاری
парҳезкунӣ پرهیزکنی
парҳезгор پرهیزگار
парҳезгорӣ پرهیزگاری
парҳезидан پرهیزیدن
париӣI پری I
пурӣ پری
париафсой پری افسای
париандом پری اندام
парибанд پری بند
парипайкар پری پیکر
паричеҳр(а) پری چهر(ه)
парихона پری خانه
парихон پری خوان
парихонӣ پری خوانی
паридухт پری دخت
паридухтар پری دختر

парида(гӣ) پریده(گی)
парида پریده
парирухсор پریرخسار
парирӯ(й) پریرو(ی)
парирух پری رخ
паризод(а) پری زاد(ه)
паризада پری زده
парисо(й) پریسا(ی)
парисо پریسا
парисимо پری سیما
парисурат پری صورت
паригирифта پری گرفته
паримонанд پری مانند
паринажод پری نژاد
паривор پریوار
паривара پریوره
париваш پریوش
паритет پریتیت
паридор پریدار
предмет پریدمیت
паридан پریدن
паридахаёл پریده خیال
паридаранг پریده رنگ
парер پریر
парир پریر
парерӯз پریروز
парирӯз پریروز
парез پریز
призма پریزمه
президент پریزیدینت
президентӣ پریزیدینتی
президиум پریزیدئوم
пареш پریش
парешон پریشان
парешонаҳвол پریشان احوال
парешонаҳволӣ پریشان احوالی
парешонҳол پریشان حال
парешонҳолӣ پریشان حالی
парешонхотир پریشان خاطر
پریشان خاطرانه
парешонхотирона
парешонхотирӣ پریشان خاطری
парешонхаёл پریشان خیال
парешондил پریشان دل
парешондимоғ پریشان دماغ
парешонрӯзгор پریشان روزگار
پریشان روزگاری
парешонрӯзгорӣ
парешонсафар پریشان سفر
парешонсайр پریشان سیر
парешоншуда پریشان شده

парешонфикр پریشان فکر
парешонфикрӣ پریشان فکری
парешонгӯӣ پریشان گوئی
парешонмӯй پریشان موی
парешонӣ پریشانی
парешаб پریشب
паришаб پریشب
паришамоил پری شمایل
парешан پریشن
парешидан پریشیدن
префикс پریفیکس
принтер پرینتیر
принсип پرینسیپ
принсипнок پرینسیپناک
паз پز
пазон(и)дан پزانیدن
пурзабонӣ پزبانی
пазиш پزش
пизишк پزشک
пизишкӣ پزشکی
пазмон پزمان
пазмоншуда پزمانشده
пазмонӣ پزمانی
пазандагӣ پزندگی
пазанда پزنده
паж پژ
пажмурда پژمرده
пажвин پژوین
пажогин//пажоган پژاگن
пажованд پژاوند
пажмон پژمان
пажмонҳол پژمان حال
пажмонӣ پژمانی
пажмурдагӣ پژمردگی
пажмурдан پژمردن
пажмурданӣ پژمردنی
пажмурдаҳол پژمرده حال
пажмурдадил پژمرده دل
пажмурдарӯх پژمرده روح
пажмурдарӯй پژمرده روی
пажмурида پژمریده
пажан پژن
пажанд پژند
пажвок پژواک
пажул پژول
پژولاندن//پژولانیدن
пажӯлон(и)дан
пажӯлидан پژولیدن
пижӯлидан پژولیدن
пажӯлида پژولیده
пажӯҳ پژوه

пажӯҳиш پژوهش
пажӯҳишкор پژوهشکار
пажӯҳишгоҳ پژوهشگاه
пажӯҳишкада پژوهشکده
пажӯҳишгар پژوهشگر
пажӯҳишнома پژوهشنامه
пажӯҳишӣ پژوهشی
пажӯҳандагӣ پژوهندگی
пажӯҳанда پژوهنده
пажӯҳидан پژوهیدن
пижӯҳидан پژوهیدن
пажӯҳида پژوهیده
пас پس
пус پس
пасоб پسآب
пасазҷангӣ پس ازجنگی
пасафтодагӣ پس افتادگی
пасафтода پس افتاده
пасафканд پس افکند
пасафканда پس افکنده
пасомад پسآمد
пасандоз پس انداز
пасандеш پس اندیش
пасоҳанг پسآهنگ
пасипо پسپا
паспагоҳ پسپگاه
паспӯс پسپوس
пасхез پسخیز
пасравӣ پسروی
пасфардо پسفردا
пасқадам پسقدم
пасмонда پسمانده
пасмондагӣ پسماندگی
паснокӣ پسناکی
пасногард پسناگرد
паснишинӣ پسنشینی
пасванд پسوند
пасопеш پساپیش
пасочин پساچین
пасодаст پسادست
пасованд پساوند
пасоянд پسایند
пасояндагон پسایندگان
пасовидан پساویدن
паспорт پسپارت
пасипардагӣ پسپردگی
паст پست
пист پست
пастоб پستآب
паст-паст پست پست
пастҷинс پستجنس

пастхамӣ پستخمی
пастзеҳн پست ذهن
пастраванда پسترونده
пастравӣ پستروی
пастсағрӣ پستسغری
пастсалиқа پست سلیقه
пастшаванда پستشونده
пастшавӣ پستشوی
пастсифат پست صفت
пастсифатӣ پست صفتی
пасттолеъ پست طالع
пасттинат پست طینت
пасттинатӣ پست طینتی
пастфитрат پست فطرت
пастфитратӣ پست فطرتی
пастқомат پست قامت
пастқад پست قد
пастгонӣ پستگانی
пастмазмун پست مضمون
пастназар پست نظر
пастназарӣ پست نظری
пастниҳод پست نهاد
пастҳиммат پست همت
пастҳимматӣ پست همتی
пистоқӣI پستاقی
пистоқӣII پستاقی
пистоқиранг پستاقرنگ
пистонI پستان
пистонII پستان
пистонбанд پستان بند
пистондор پستاندار
пистондорак پستاندارک
пистонак پستانک
пистонӣ پستانی
пастболо پستبالا
пистақӣ پستقی
пастак پستک
пастакча پستکچه
пастакак پستکک
писта پسته
пистадаҳон پسته دهان
пистазор پسته زار
пистакорӣ پسته کاری
пистакорӣ پسته کاری
пистагӣ پستگی
писталаб پسته لب
пистамағз پسته مغز
пастӣ پستی
пасхам پسخم
пасхамӣ پسخمی
писханд پسخند

پسخندآمیز писхандомез
پسخورده пасхӯрда
پسر писар
پسر пусар
پسرانه писарона
پسربچه писарбача
پسرچه писарча
پسردار писардор
پسرزاده писарзода
پسرنبیره писарнабера
پسراندر писарандар
پسراندر пусарандар
پسرخاله писархола
پسرخاند(ه) писархонд(а)
پسرک писарак
پسرگیر писаргир
پسری писарӣ
پسرینه писарина
پسک писк
پسکش паскаш
پسکشی паскашӣ
پسکوچه паскӯча
پسند пасанд
پسند писанд
پسند писанд
پُس اندر пусандар
پسنده пасанда
پسندیدن писандидан
پسندیده писандида
پسندیده خلق писандидахулқ
پسندیده خو(ی) исандидахӯ(й)
پسندیده رای писандидадарой
پسندیده طبع писандидатабъ
پسندیده فکر писандидафикр
پسندیده کار писандидакор
پسندیده کیش писандидакеш
پسیچ пасич
پسیچیدن пасичидан
پسیخالاکیه психология
پسین пасин
پسینگاه пасингоҳ
پسینه пасина
پسینیان пасиниён
پش паш
پش پش пиш-пиш
پشاوری пишовурӣ
پشت пишт
پشت пушт
پشتبالا пуштболо
پشتپردگی пуштипардагӣ
پشتخمزده пуштхамзада

پشتخمیده пуштхамида
پشتریش пуштреш
پشتسوخته пуштсӯхта
پشتکوز пушткӯз
پشتاپشت пуштопушт
پشتاره пуштора
پشتاره کش пушторакаш
پشتی گیر пуштигир
پشتی گل пуштигул
پشتیوانی пуштивонӣ
پشتبان пуштбон
پشتبانی пуштбонӣ
پشتبرهنه пуштбараҳна
پشت پشت пушт-пушт
پشتک пуштакI
پشتک пуштакII
پشتکامی пуштикомӣ
پشتکی пуштакӣ
پشتگرم пуштгарм
پشتگرمی пуштгармӣ
پشتلنگ пушталанг
پشتناک пуштнок
پشتناکی пуштнокӣII
پشتناکی пуштнокӣI
پشتناکی пуштнокӣIII
پشتنگ пуштанг
پشتو пашту
پشتو пушту
پشتواره пуштвора
پشتوان пуштвон
پشته пушта
پشته پشته пушта-пушта
پشته کوه пуштакӯҳ
پشتی пуштӣ
پشتیبان пуштибон
پشتیباندار пуштибондор
پشتیبانی пуштибонӣ
پشک пашк
پشک пишак
پشک пишк
پشک пушак
پشکبچه пишакбача
پشکشوی пишакшӯ(й)
پشک пушк
پشگل пишгил
پشلاق пишлоқ
پشلنگ пушланг
پشم пашм
پشماگند пашмоганд
پشمآلود пашмолуд
پشمبار пашмбор

پشمباری пашмборӣ
پشم بزی пашмибузӣ
پشم بر пашмбур
پشمتراشک пашмтарошак
پشمتراشی пашмтарошӣ
پشم چین пашмчин
پشم چینی пашмчинӣ
پشمدار пашмдор
پشمریخته пашмрехта
پشمریس пашмрес
پشمریسی пашмресӣ
پشمشانکنک пашмшонакунак
پشمشوئی пашмшӯӣ
پشمناک пашмнок
پشماق//بسیماق
пашмоқ//басимоқ
پشمک пашмак
پشمین пашмин
پشمینه пашмина
پشمینه بافی пашминабофӣ
پشمینه پوش пашминапӯш
پشمینه بافی пашминабофӣ
پشنگ пашанг
پشه паш(ш)а
پیشه пеша
پشه بند паш(ш)абанд
پشه بندی паш(ш)абандӣ
پشه خانه паш(ш)ахона
پشه خورده паш(ш)ахӯрда
پشه کشک//پشه کش
паш(ш)акуш(ак)
پشه گیر паш(ш)агир
پشیز пашиз
پشیزه пашиза
پشیمان пушаймон
پشیمانی пушаймонӣ
پشیمانی آور пушаймониовар
پغنه пағна
پغه паға
پغه پغه паға-паға
پغه تابی пағатобӣ
پغنه пағана
پف пуф
پفک пуфак
پقاس пиққос
پقر پقر пиқир-пиқир
پقراس пиқиррос
پک пакI
پک пакII
پکر пакар
پکری пакарӣ

پکند паканд
پکنه пакана
پکنی паканӣ
پگاهتر//پگهتر
пагоҳтар//пагаҳтар
پگاهینه пагоҳина
پگاهانی пагоҳонӣ
پگاهی пагаҳӣ
پگه пагаҳ
پل палI
پل палII
پل пулII
پلساز пулсоз
پلسازی пулсозӣ
پلارک палорак
پلارکخور палоракхӯр
پلاسی палосӣ
پلالک палолак
پلالکتیغ палолактеғ
پلانج палонч
پلاس палос
پلاسپوش палоспӯш
پلاسین палосин
پلامبه пломба
پلبندی палбандӣ
پلپایه палпоя
پلتا палто
پلتاواری палтоворӣ
پلتر палтар
پلترخورجین палтархӯрчин
پلتسکرته платскарта
پلته палатаI
پلته палатаII
پلتینه платина
پلچه палча
پلخ палах
پلزمه плазма
پلستلین пластилин
پلستمسه пластмасса
پلستیده ها пластидаҳо
پلشت пилишт//палашт
پلشک пилишк
پلغده палағда
پلق پلق палақ-палақ
پلک палак
پلک паллак
پلکبان палакбон
پلک سرخ пилксурх
پلک مرده палакмурда
پلکزار палакзор
پلکی палакӣ

پلم **палм**
پلمیدن **палмидан**
پلماس **палмос**
پلماسیدن **палмосидан**
پلمودن **палмудан**
پلنگ **паланг**
پلنگ افکن **палангафкан**
پلنگ مش(ک) **палангмуш(к)**
پلنگوار **палангвор**
پلنگینه **палангина**
پلنگینه پوش **палангинапӯш**
پلو **палав**
پلوپز **палавпаз**
پلوپزی **палавпазӣ**
پلو کدو **палавкаду**
پلوخوز **палавхӯр**
پلوگ **плуг**
پله **пал(л)а**
پله بردار **паллабардор**
پله پرور **пиллапарвар**
پله پروری **пиллапарварӣ**
پلیآزای **палеозой**
پلیآلیت **палеолит**
پلیآنتالاگ **палеонтолог**
پلیآنتالاگیه **палеонтология**
پلیا **палео**
پلید **палид**
پلیدکار **палидкор**
پلیدی **палидӣ**
پنترکیزم **пантуркизм**
پنترکیست **пантуркист**
پنترکیستی **пантуркистӣ**
پنام **паном**
پناه **паноҳ**
پناهبر **паноҳбар**
پناهجو(ی) **паноҳҷӯ(й)**
پناهدهنده **паноҳдиҳанда**
پناهدهی **паноҳдиҳӣ**
پناهگاه **паноҳгоҳ**
پناهگیرنده **паноҳгиранда**
پناهنده **паноҳанда**
پناهندگی **паноҳандагӣ**
پناهی **паноҳӣ**
پناهیدن **паноҳидан**
پنبک(ک) **пунба(к)**
پنبه **панба**
پنبه **пунба**
پنبه چوب **пунбачӯб**
پنبه دانه **панбадона**
پنبه دانه **пунбадона**
پنبه درگوش **пунбадаргӯш**
پنبه زار **панбазор**
پنبه زار **пунбазор**
پنبه زن **панбазан**
پنبه زنی **панбазанӣ**
پنبه صفت **пунбасифат**
پنبه فروش **панбафурӯш**
پنبه کار **панбакор**
پنبه کاری **панбакорӣ**
پنتئیزم **пантеизм**
پنج **панҷ**
پنجپا(یه) **панҷпо(я)**
پنجپره **панҷпар(р)а**
پنجتار **панҷтор**
پنجتاگی **панҷто(г)ӣ**
پنجتانگی **панҷтоннагӣ**
پنجتگی **панҷтагӣ**
پنجتیره **панҷтира**
پنجخانه دار **панҷхонадор**
پنجزبانه **панҷзабона**
پنج ضربه **панҷзарб**
پنجاه ساله **панҷоҳсола**
پنجساله **панҷсола**
پنجسالگی **панҷсолагӣ**
پنج سطحه **панҷсатҳа**
پنجسیر **панҷсер**
پنجسیمه **панҷсима**
پنجشاخه **панҷшоха**
پنجصد **панҷсад**
پنجصدساله **панҷсадсола**
پنجصدسالگی **панҷсадсолагӣ**
پنجصدمین **панҷсадумин**
پنجصدم **панҷсадум**
پنج قیره **панҷқирра**
پنجکسه **панҷкаса**
پنجکسی **панҷкасӣ**
پنجکنجه **панҷкунҷа**
پنجگاه **панҷгоҳ**
پنجگوشه **панҷгӯша**
پنج مصرع **панҷмисра**
پنجنوش **панҷнӯш**
پنجوقته **панҷвақта**
پنجوقتی **панҷвақтӣ**
پنجیک **панҷяк**
پنجیک خور **панҷякхӯр**
پنجیک کار **панҷяккор**
پنجیک کاری **панҷяккорӣ**
پنجابی **панҷобӣ**
پنجاه **панҷоҳ**
پنجاهسالگی **панҷоҳсолагӣ**
پنجاهم **панҷоҳум**
پنجاهمین **панҷоҳумин**
پنجباره **панҷбора**
پنجبالار **панҷболор**
پنجبالاره **панҷболора**
پنجحربه **панҷҳарба**
پنجرخه **панҷраха**
پنجرکنه **панҷрукна**
پنجروزه **панҷрӯза**
پنجروزی **панҷрӯзӣ**
پنجروی **панҷравӣ**
پنجرویه **панҷрӯя**
پنجره **панҷара**
پنجره آهنین **панҷараоҳанин**
پنجره دیوار **панҷарадевор**
پنجره دار **панҷарадор**
پنجرک **панҷарак**
پنجره گلچین **панҷарагулчин**
پنجره نشین **панҷаранишин**
پنجشنبه **панҷшанбе**
پنجگانه **панҷгона**
پنجم **панҷум**
پنجمین **панҷумин**
پنجه **панҷа**
پنجه افکنی **панҷаафканӣ**
پنجه دار **панҷадор**
پنجه زن **панҷазан**
پنجه شکل **панҷашакл**
پنجه کش **панҷакаш**
پنجه گیر **панҷагир**
پنجه گیری **панҷагирӣ**
پنج هزاری **панҷҳазорӣ**
پنجی **панҷӣ**
پنجهزاره **панҷҳазора**
پندI **пандI**
پندII **пандII**
پندآموز **пандомӯз**
پندآمیز **пандомез**
پندآمیزانه **пандомезона**
پندپذیر **пандпазир**
پندشنو **пандшунав**
پندناپذیر **панднопазир**
پندار **пиндор**
پنداشت **пиндошт**
پنداشتن **пиндоштан**
پندام **пандом**
پندآموزی **пандомӯзӣ**
پندآمیز **пандомез**
پندانه **пундона**
پندتوز **пандтӯз**
پنددهنده **панддиҳанда**
پنددهی **панддиҳӣ**
پندگو(ی) **пандгӯ(й)**
پندگوئی **пандгӯӣ**
پندمند **пандманд**
پندنامه **панднома**
پندی **пандӣ**
پنگان **пингон**
پنه **панаҳ**
پنهکاری **панаҳкорӣ**
پنهان **пинҳон**
پنهانداری **пинҳондорӣ**
پنهانکار **пинҳонкор**
پنهانکارانه **пинҳонкорӣ**
پنهانکاری **пинҳонкорӣ**
پنهانکنی **пинҳонкунӣ**
پنهانگاه **пинҳонгоҳ**
پنهانکی **пинҳонакӣ**
پنهانی **пинҳонӣ**
پنیر **панир**
پنیرپزی **панирпазӣ**
پنیرآب **панироб**
پنیرپز **панирпаз**
پنیرک **панирак**
پنیرمایه **панирмоя**
پنیری **панирӣ**
پنیومتیکی **пневматикӣ**
پو **пӯ**
پو(ی) **пӯ(й)**
پوئیدن **пӯйидан**
پویش **пӯиш**
پوبلیسیستی **публисистӣ**
پوبلیسیستیکه **публисистика**
پوپتش **пӯптиш**
پوپ//پوپ **пӯб//пӯп**
پوپک **пӯпак**
پوپکدار **пӯпакдор**
پوپکی **пӯпакӣ**
پوپنک **пӯпанак**
پوپنکبسته **пӯпанакбаста**
پوپو **пӯпу**
پوپی **пӯпӣ**
پوپیدار **пӯпидор**
پوپیسه **пӯписа**
پوپینه مرغ **пӯпинамурғ**
پوچ **пуч**
پوچمغز **пучмағз**
پوچمغزی **пучмағзӣ**
پوچیدن **пучидан**
پوچاق **пӯчоқ**
پوچکI **пучакI**
پوچکII **пучакII**
پوچک **пуччак**
پوچله(ک)//پوچلک(ک) **пучала(к)**

پوچوق **пучук**
پودI **пудI**
پودII **пудII**
پودIII **пудIII**
پودنگی **пудинагӣ**
پورII **пурII**
پوز **пӯз**
پوزبند **пӯзбанд**
پوزخند **пӯзханд**
پوزش **пӯзиш**
پوزشپذیر **пӯзишпазир**
پوزشگر **пӯзишгар**
پوسانیدن **пӯсонидан**
پوساننده **пӯсонанда**
پوساندن **пӯсондан**
پوست **пӯст**
پوستپاره **пӯстпора**
پوستپرتا **пӯстпарто**
پوست پرتافته **пӯстпартофта**
پوستپرتائی **пӯстпартоӣ**
پوست پرده **пӯстпарда**
پوست سفید **пӯстсафед**
پوست غفس **пӯстғафс**
پوست کنده **пӯстканда**
پوستلاخ **пӯстлох**
پوستلاق **пустлоқ**
پوستلاق خور **пӯстлоқхӯр**
پوست لخت **пӯстлахт**
پوستمال **пӯстмол**
پوست نوشت **пӯстнавишт**
پوست دنبه **пӯстдунба**
پوستک **пӯстак**
پوستکچه **пӯстакча**
پوستکنی **пӯстканӣ**
پوستی **пӯстӣ**
پوستین **пӯстин**
پوستین پوش **пӯстинпӯш**
پوستینچه **пӯстинча**
پوستیندوز **пӯстиндӯз**
پوستیندوزی **пӯстиндӯзӣ**
پوسش **пӯсиш**
پوسندگی **пӯсандагӣ**
پوسیدگی **пӯсидагӣ**
پوسیدن **пӯсидан**
پوسیده **пӯсида**
پوش **пӯш**
پوش **пӯш**
پوشاک **пӯшок**
پوشاکواری **пӯшокворӣ**
پوشاکی **пӯшокӣ**
پوشاندن//پوشانیدن **пӯшон(и)дан**

پوشانده شده **пӯшондашуда**
پوشت خانه **пӯштахона**
پوشیدگی **пӯшидагӣ**
پوشیدن **пӯшидан**
پوشیدنی **пӯшиданӣ**
پوشیده **пӯшида**
پوشیده چشم **пӯшидачашм**
پوشیده حال **пӯшидаҳол**
پوشیده راز **пӯшидароз**
پوشیده رازی **пӯшидарозӣ**
پوشیده رخ **пӯшидарух**
پوشیده روی **пӯшидарӯй**
پوشش **пӯшиш**
پوغنک **пуғанак**
پوک **пук**
پوکI **пукI**
پوکII **пукII**
پوکI **пӯкI**
پوکII **пӯкII**
پوک دهن **пӯкдаҳан**
پوک کشک **пӯккашак**
پوک شوی **пӯкшавӣ**
پوکه **пукка**
پوکه **пӯка**
پوکه **пӯкка**
پوکی **пӯкӣ**
پوکیدن **пӯкидан**
پوکیدن **пӯккидан**
پولI **пулI**
پولپرست **пулпараст**
پولپرستی **пулпарастӣ**
پول جداکنی **пулҷудокунӣ**
پولجمعکنی **пулҷамъкунӣ**
پولدار **пулдор**
پولداری **пулдорӣ**
پولدوست **пулдӯст**
پولسپارنده **пулсупоранда**
پولطلب **пулталаб**
پولغنداری **пулғундорӣ**
پولکی **пулакӣ**
پولمست **пулмаст**
پولناسیر **пулносер**
پولناک **пулнок**
پولیاب **пулёб**
پولیابی **пулёбӣ**
پولاد **пӯлод**
پولادوار **пӯлодвор**
پولادبال **пӯлодбол**
پولادپوش **пӯлодпӯш**
پولادخای **пӯлодхой**
پولاددست **пӯлоддаст**

پولادرگ **пӯлодраг**
پولادرنگ **пӯлодранг**
پولادریز **пӯлодрез**
پولادریزی **пӯлодрезӣ**
پولادسای **пӯлодсой**
پولادسم **пӯлодсум**
پولادسنج **пӯлодсанҷ**
پولادگداز **пӯлодгудоз**
پولادگدازی **пӯлодгудозӣ**
پولادگر **пӯлодгар**
پولادمیخ **пулодмех**
پولادنعل **пӯлоднаъл**
پولادی **пӯлодӣ**
پولادین **пӯлодин**
پولت **пулт**
پولدان **пулдон**
پولکچه **пулакча**
پولکچه بال **пулакчабол**
پولکچه دار **пулакчадор**
پوله **пӯла**
پولی **пулӣ**
پولیمیات **пулемёт**
پولیمیاتچی **пулемётчӣ**
پونش **пунш**
پویا **пӯё**
پویان **пӯён**
پوینده **пӯянда**
پوینده راه **пӯяндароҳ**
پویه **пӯя**
په په **паҳ-паҳ**
پهلو **паҳлу\\паҳлӯ**
پهلوان **паҳлавон**
پهلوان پیکر **паҳлавонпайкар**
پهلوان جثه **паҳлавонҷусса**
پهلوان صورت **паҳлавонсурат**
پهلوانانه **паҳлавонона**
پهلوانزاده **паҳлавонзода**
پهلوانی **паҳлавонӣ**
پهلوچوب **паҳлучӯб**
پهلودار **паҳлудор**
پهلوداری **паҳлудорӣ**
پهلودری **паҳлударӣ**
پهلوزن **паҳлузан**
پهلونشین **паҳлунишин**
پهلوی **паҳлавӣ**
پهلوئی **паҳлуӣ**
پهلوی شناس **паҳлавишинос**
پهن **паҳн**
پهنآب **паҳноб**
پهن بال **паҳнбол**
پهنبر **паҳнбар**

پهن برگ **паҳнбарг**
پهن پیشانه **паҳнпешонӣ**
پهن دشت **паҳндашт**
پهن دوش **паҳндӯш**
پهن روی **паҳнрӯй**
پهن ریش **паҳнриш**
پهن شانه **паҳншона**
پهن سینه **паҳнсина**
پهنشده **паҳншуда**
پهن کتف **паҳнкитф**
پهنکننده **паҳнкунанда**
پهنکنی **паҳнкунӣ**
پهن کوه **паҳнкӯҳ**
پهن گوش **паҳнгӯш**
پهنا **паҳно**
پهنائی **паҳноӣ**
پهنانه **паҳнона**
پهن آور **паҳновар**
پهناوری **паҳноварӣ**
پهنک **паҳнак**
پهنهII **паҳнаII**
پهنهI **паҳнаI**
پهنی **паҳнӣ**
پی **пи**
پیI **пайI**
پیII **пайII**
پیIII **пайIII**
پی افکن **пайафкан**
پی افکنی **пайафканӣ**
پیتابه **пайтоба**
پیتیشه **пайтеша**
پیخجسته **пайхуҷаста**
پیدرپیی **пайдарпайӣ**
پیدرهم **пайдарҳам**
پیدرهمی **пайдарҳамӣ**
پیدگاگ **педагог**
پیدگاگی **педагогӣ**
پیدگاگیکه **педагогика**
پیریزی **пайрезӣ**
پیسپاری **пайсипорӣ**
پیسپر **пайсипар**
پیسپری **пайсипарӣ**
پیسفید **пайсафед**
پیسکون **пайсукун**
پیسوده **пайсуда**
پیشناس **пайшинос**
پیشناسی **пайшиносӣ**
پیغلط **пайғалат**
پیفراخ **пайфарох**
پیفراخی **пайфарохӣ**
پیکاوی **пайковӣ**

پیکرده пайкарда
پیگسسته пайгусаста
پیگفتار пайгуфтор
پیگمکنی пайгумкунӣ
پی‌چین пайчин
پیابه//پیهآبه пиёба//пеҳоба
پیاپی паёпай
پیاپیی паёпайӣ
پیادگی пиёдагӣ
پیاده пиёда
پیاده پایگه пиёдапойга
پیاده راهه пиёдароҳа
پیاده رو пиёдарав
پیاده روی пиёдаравӣ
پیاده عسکر пиёдаскар
پیاده قوشون пиёдақӯшун
پیاده گذر пиёдагузар
پیاده گرد пиёдагард
پیاده گردی пиёдагардӣ
پیاده نظام пиёданизом
پیاز пиёз
پیازبریان пиёзбирён
پیازبیخ пиёзбех
پیازداغ пиёздоғ
پیازدانه пиёздона
پیازشکل пиёзшакл
پیازک пиёзак
پیازین пиёзин
پیازآبه пиёзоба
پیازفروش пиёзфурӯш
پیازی пиёзӣ
پیاله пиёла
پیاله پیما пиёлапаймо
پیاله دار пиёладор
پیاله کش пиёлакаш
پیاله گردان пиёлагардон
پیاله نوش пиёланӯш
پیامگزار паёмгузор
پیامگزاری паёмгузорӣ
پیامگیر паёмгир
پیامنامه паёмнома
پیامنگار паёмнигор
پیامبر паёмбар
پیامبرانه паёмбарона
پیامبرگونه паёмбаргуна
پیامبری паёмбарӣ
پیبری паямбарӣ
پیپاره пайпора
پیت пайт
پیتپلیق питпилик
پیتان питон

پیتراگرفییه петрография
پیچ печI
پیچ печII
پیچبر печбур
پیچ پیچ печ-печ
پیچخورده печхӯрда
پیچدار печдор
پیچدرپیچ печдарпеч
پیچوتاب печутоб
پیچوتابخورده печутобхӯрда
پیچوتابخوری печутобхӯрӣ
پیچاپیچ печопеч
پیچاک печок
پیچان печон
پیچان печон
پیچانده شده печондашуда
پیچانیدن//پیچاندن печон(и)дан
پیچدرپیچی печдарпечӣ
پیچک печакI
پیچک печакII
پیچک печакIII
پیچن(د) пичан(д)
پیچنده печанда
پیچه печа
پیچه пича
پیچه بند печабанд
پیچه بند пичабанд
پیچه سفید пичасафед
پیچلک печалак
پیچیدن печидан
پیچیده печида
پیچش печиш
پیخ пихII
پیخ пех
پیخال пайхолI
پیخال пайхолII
پیخال пехол
پیختن пехтан
پیخس пайхас
پیخست пайхаст
پیخستن пайхастан
پیخسته пайхаста
پیدئتر педиатр
پیدا пайдо
پیداشونده пайдошаванда
پیداشوی пайдошавӣ
پیداور пайдовар
پیدایش пайдоиш
پدرام пидром
پیدرپی пайдарпай
پیدل педал

پیر пир
پیرامون пиромун
پیرخر пирхар
پیردختر пирдухтар
پیرزن пирзан
پیرشوی пиршавӣ
پیرا перо
پیرانسال пиронсол
پیرا(ی) перо(й)
پیرار перор
پیرارسال перорсол
پیرارساله перорсола
پیرارینه перорин(а)
پیرازه пироза
پیراستنперостан
پیراستن пиростан
پیراسته пероста
پیراشتگی перостагӣ
پیرامون перомун
پیران перрон
پیرانسالی пиронсолӣ
پیرانسالگی пиронсолагӣ
پیرانه пирона
پیرانه سر пиронасар
پیرانه سری пиронасарӣ
پیراهن пероҳан
پیراهن пироҳан
پیراهن چاک пироҳанчок
پیراهن خواب пироҳанхоб
پیراهن دوز пироҳандӯз
پیراهن دوزی пироҳандӯзӣ
پیراهن گلگون пироҳангулгун
پیراهنی пироҳанӣ
پیرهه пайраҳа
پیراهه пайроҳа
پیرایش пероиш
پیرایش пироиш
پیرایه пероя
پیرایه пироя
پیرایه بند пероябанд
پیرایه بند пироябанд
پیرایه بندی пероябандӣ
پیرایه بندی пироябандӣ
پیرایه پوش перояпӯш
پیرایه پوش пирояпӯш
پیرایه ده пероядеҳ
پیرایه سازی пероясозӣ
پیرایه سازی пироясозӣ
پیرایه گر пероягар
پیربانو пирбону
پیرپیندیکولیر перпендикуляр

پیرخانه пирхона
پیره زال пиразол
پیرزال пирзол
پیرسال пирсол
پیرسانژ персонаж
پیرسگ пирсаг
پیرشده пиршуда
پیرک пирак
پیرکی піракӣ
پیرگاو пиргов
پیرگمینت пергамент
پیرمام пирмом
پیرمرد пирмард
پیرو пайравI
پیرو пайравII
پیروانه пайравона
پیروز пирӯз
پیروزاختر пирӯзахтар
پیروزبخت пирӯзбахт
پیروزبخت пирӯзбахтӣ
پیروزجنگ пирӯзҷанг
پیروزرزم пирӯзразм
پیروزروز пирӯзрӯз
پیروزگر пирӯзгар
پیروزه گون пирӯзагун
پیروزمند пирӯзманд
پیروزمندانه пирӯзмандона
پیروزمندی пирӯзмандӣ
پیروزه пирӯза
پیروزه تخت пирӯзатахт
پیروزه رنگ пирӯзаранг
پیروزه طشت пирӯзаташт
پیروزی пирӯзӣ
پیروی пайравӣ
پیرویکننده пайравикунанда
پیره пира
پیره زن пиразан
پیره سر пирасар
پیره مرد пирамард
پیره میده пирамида
پیرهن пираҳан
پیرهن пераҳан
پیرهنپوش пераҳанпӯш
پیرهنچاک пераҳанчок
پیرهندار пераҳандор
پیری пирӣ
پیریخ пирях
پیریگیی перигей
پیریمیتر периметр
پیرینی пиринӣ
پیزده пайзада

پیس	пес
پیسپار	пайсипор
پیسخا	писхо
پیسه	пайса
پیسه	песа
پیسی	песӣ
پیسیمیزم	пессимизм
پیسیمیست	пессимист
پیسیمیستی	пессимистӣ
پیش	пешI
پیش	пешII
پیشآب	пешоб
پیشآبآور	пешобовар
پیشآب براری	пешоббарорӣ
پیشآبدان	пешобдон
پیشآبراه	пешоброҳ
پیشآبرن	пешоброн
پیش از انتخاباتی	пешазинтихоботӣ
پیش از انقلابی	пешазинқилобӣ
پیش از جنگی	пешазҷангӣ
پیش از عیدی	пешазидӣ
پیش افتاد	пешафтод
پیشآمد	пешомад
پیشآمده	пешомада
پیش انداز	пешандоз
پیش اندیش	пешандеш
پیش اندیشه	пешандешӣ
پیش اندیشی	пешандеша
پیشآهنگ	пешоҳанг
پیشآهنگی	пешоҳангӣ
پیش ایوان	пешайвон
پیش ایواندار	пешайвондор
پیشباده	пешбода
پیشباز	пешбоз
پیشبال	пешбол
پیشبر	пешбар
پیشبرد	пешбурд
پیشبرنده	пешбаранда
پیشبری	пешбарӣ
پیشبسته	пешбаста
پیشبند	пешбандI
پیشبند	пешбандII
پیشبین	пешбин
پیشبینانه	пешбинона
پیشبینی	пешбинӣ
پیشپاخور	пешпохӯр
پیشپاره	пешпора
پیشپای(ی)	пешпо(й)
پیشپرداخت	пешпардохт
پیشپزک	пешпазак
پیشپیرا	пешперо
پیش پیش	пеш-пеш
پیشتاز	пештоз
پیشتخته	пештахта
پیشتر	пештар
پیشتره	пештара
پیشجلو	пешҷилав
پیشجنگ	пешҷанг
پیشخانه	пешхона
پیشخدمت	пешхидмат
پیشخذمت	пешхизмат
پیشخذمتی	пешхизматӣ
پیشخرید	пешхарид
پیشخوان	пешхонI
پیشخورد	пешхӯрд
پیشخیز	пешхез
پیشخیزی	пешхезӣ
پیشداد	пешдод
پیشدار	пешдор
پیشدرگیر	пешдаргир
پیشدرگیران	пешдаргирон
پیشدست	пешдаст
پیشدستی	пешдастӣ
پیشدندان	пешдандон
پیشدهن	пешдаҳан
پیشدهنی	пешдаҳанӣ
پیشدوکان	пешдӯкон
پیشدیوار	пешдевор
پیشرانده	пешронда
پیشرس	пешрас
پیشرفت	пешрафт
پیشرفتگی	пешрафтагӣ
پیشرفته	пешрафта
پیشرو	пешрав
پیشرواق	пешравоқ
پیشروبه	пешрӯба
پیشروی	пешравӣ
پیشسلام	пешсалом
پیشسلامی	пешсаломӣ
پیشصف	пешсаф
پیشطاق	пештоқ
پیشعهد	пешаҳд
پیشقبضه	пешқабза
پیشقدم	пешқадам
پیشقدمی	пешқадамӣ
پیشقرارداد	пешқарордод
پیشقراول	пешқаравул
پیشکار	пешкор
پیشکاره	пешкора
پیشکرایه	пешкироя
پیشکساده(ا)	пешкушод(а)
پیشکسوت	пешкисват
پیشکه	пешгаҳ
پیشگاه	пешгоҳ
پیشگذاشته	пешгузошта
پیشگذشته	пешгузашта
پیشگرد	пешгард
پیشگفتار	пешгуфтор
پیشگوی(ی)	пешгӯ(й)
پیشگویی	пешгӯӣ
پیشگرفته	пешгирифта
پیشگیرک	пешгирак
پیشگیری	пешгирӣ
پیشلشکر	пешлашкар
پیشمزد	пешмузд
پیش مصرع	пешмисраъ
پیشناف	пешноф
پیشناکی	пешнокӣ
پیشنماز	пешнамоз
پیشنویس	пешнавис
پیشنهادشده	пешниҳодшуда
پیشنهادی	пешниҳодӣ
پیشنهاد	пешниҳод
پیشیار	пешёр
پیشادست	пешодаст
پیشاپیش	пешопеш
پیشار	пешор
پیشان	пешон
پیشانه بافک	пешонабофак
پریشان حواس	парешонҳавос
پیشانه	пешона
پیشانی	пешонӣ
پیشانی باریک	пешониборик
پیشانی بلند	пешонибаланд
پیشانی بند	пешонибанд
پیشانی بندک	пешонибандак
پیشانی پهن	пешонипаҳн
پیشانی تنگ	пешонитанг
پیشانی دونگ	пешонидӯнг
پیشانی سخت	пешонисахт
پیشانی فراخ	пешонифарох
پیشانی قشقه	пешониқашқа
پیشانی کشاد	пешоникушод
پیشانی کشاده	пешоникушода
پیشانی نوشت	пешониннавишт
پیشانی وسیع	пешонивасеъ
پیشایند	пешояндI
پیشایند	пешояндII
پیشاینددار	пешоянддор
پیشاینده	пешоянда
پیشبندی	пешбандӣ
پیشپا	пешипо
پیشپاخوری	пешпохӯрӣ
پیشخان	пешхонII
پیشدامن	пешдоман
پیشکش	пешкаш
پیشکی	пешакӣ
پیشگیر	пешгир
پیشه ور	пешавар
پیشه وری	пешаварӣ
پیشوا	пешво
پیشواز	пешвоз
پیشوازگیرنده	пешвозгиранда
پیشوازکیری	пешвозгирӣ
پیشوائی	пешвоӣ
پیشوند	пешванд
پیشی	пешӣ
پیشزبانی	пешизабонӣ
پیشین	пешин
پیشنزمان	пешинзамон
پیشینگاه	пешингоҳ
پیشینگه	пешингаҳ
پیشینه	пешина
پیشینی	пешинӣ
پیشنیان	пешиниён
پیغاره	пайғора
پیغاله	пайғола
پیغام	пайғом
پیغامآور	пайғомовар
پیغامبر	пайғомбар
پیغمبرزاده	пағамбарзода
پیغامبری	пайғомбарӣ
پیغامده	пайғомдеҳ
پیغامرسان	пайғомрасон
پیغامرسانی	пайғомрасонӣ
پیغامگزار	пайғомгузор
پیغامگزاری	пайғомгузорӣ
پیغمبر	пайғамбар
پیغمبرانه	пайғамбарона
پیغمبری	пайғамбарӣ
پیغو	пайғу
پیغوله	пайғӯла
پیغوله نشین	пайғӯланишин
پیغونژاد	пайғунажод
پیقوی	пайғавӣ
پیک	пайк
پیکار	пайкор
پیکارجوی	пайкорҷӯ(й)
پیکارگه	пайкоргаҳ
پیکارگاه	пайкоргоҳ
پیکارپرست	пайкорпараст
پیکارساز	пайкорсоз
پیکارگر	пайкоргар
پیکال	пайкол

پیکان пайкон
پیکانخورده пайконхӯрда
پیکانزن пайконзан
پیکانگر пайконгар
پیکاننشان пайконнишон
پیکانه пайкона
پیکانه سم пайконасум
پیکانی пайконӣ
پیکر пайкар
پیکربزرگ пайкарбузург
پیکرتراشی пайкартарошӣ
پیکرتراش пайкартарош
پیکرآرا(ی) пайкароро(й)
پیکرآرائی пайкаророӣ
پیکرساز пайкарсоз
پیکرسازی пайкарсозӣ
پیکرنگار пайкарнигор
پیکره пайкара
پیکره ساز пайкарасоз
پیکره سازی пайкарасозӣ
پیکنده пайканда
پیگار пайгор
پیگرد пайгард
پیگم пайгум
پیگمکرده пайгумкарда
پیگمینت пигмент
پیگیر пайгир
پیگیرانه пайгирона
پیگیری пайгирӣ
پیل пил
پیل استخوان пилустухон
پیلافکن пилафкан
پیلافگن пилафган
پیلبالا пилболо
پیلپا(ی) пилпо(й)
پیلپیکر пилпайкар
پیلزور пилзӯр
پیلسوز пилсӯз
پیلگوش пилгӯш
پیلوار пилвор
پیلبار пилбор
پیلبان пилбон
پیلبند пилбанд
پیلتن пилтан
پیلته пилта
پیلته بخمل пилтабахмал
پیلته پیچ пилтапеч
پیلته تاو пилтатов
پیلته چراغ пилтачароғ
پیلته سوز пилтасӯз
پیلته کش пилтакаш

پیلتگی пилтагӣ
پیلسته пиласта
پیلک пилк
پیلمرغ пилмурғ
پیلمیدن пилмидан
پیله I пилаI
پیله II пилаII
پیله III пилаIII
پیله I пиллаI
پیله II пиллаII
پیله III пиллаIII
پیله افکنی пилафканӣ
پیله پایه пиллапоя
پیله پز пиллапаз
پیله پزی пиллапазӣ
پیله جا пиллачо
پیله چگی пиллачигӣ
پیله خانه пиллахона
پیله خشککنک
пиллахушккунак
پیله خشکانی пиллахушконӣ
پیله دار пилладор
پیله داری пилладорӣ
پیله ریسی пилларесӣ
پیله سپاری пилласупорӣ
پیله طیارکنی пиллатайёркунӣ
پیله کش пиллакаш
پیله کشک пиллакашак
پیله کشی акашӣпилл
پیله گر пиллагар
پیله گزاری пилагузорӣ
پیله ور пилавар
پیما паймо
پیمان паймон
پیماندار паймондор
پیمانداری паймондорӣ
پیمانده паймондех
پیمانشکن паймоншикан
پیمانشکنانه паймоншиканона
پیمانشکنی паймоншиканӣ
پیمانکار паймонкор
پیمانکاری паймонкорӣ
پیمانگسل паймонгусил
پیمان نامه паймонномa
پیمانه شکن паймонашикан
پیمانه کش паймонакаш
پیمانه کشی паймонакашӣ
پیمانه گسار паймонагусор
پیمانه نوش паймонанӯш
پیمانه паймона
پیمانی паймонӣ

پیمایش паймоиш
پیمبر паямбар
پیمه пима
پیمودن паймудан
پینتان пентон
پینسین пенсин
پینک пинак
پینکروی пинакравӣ
پینکی пинакӣ
پینگوین пингвин
پینو пину
پینه пина
پینه دار пинадор
پینه دوز пинадӯз
پینه دوزی пинадӯзӣ
پینه زده пиназада
پینیتسیلین пенитсиллин
پیه пеҳ
پیه пийҳ
پیه пиҳ//пеҳ
پیهآبه пеҳоба
پئنینا пианино
پئنینانواز пианинонавоз
پیو пайӯ
پیوگانی паюгонӣ
پیوا пиво
پیواپز пивопаз
پیوافروش пивофурӯш
پیوافروشی пивофурӯшӣ
پیوست пайваст
پیوست пайваст
پیوستشونده пайвастшаванда
پیوستشوی пайвастшавӣ
پیوستکننده пайвасткунанда
پیوستکنی пайвасткунӣ
پیوستار пайвастор
پیوستگان пайвастагон
پیوستگی пайвастагӣ
پیوستن пайвастан
پیوسته пайваста
پیوسته ابرو пайвастаабрӯ
پیوسیدن паюсидан
پیوند пайванд
پیوندخورده пайвандхӯрда
پیوندشوندگی пайвандшавандагӣ
پیوندشونده пайвандшаванда
پیوندکاری пайвандкорӣ
پیوندکنک пайвандкунак
پیوندکننده пайвандкунанда
پیوندکنی пайвандкунӣ
پیوندناپذیر пайванднопазир

پیونددار пайванддор
پیوندک пайвандак
پیوندکدار пайвандакдор
پیوندگر пайвандгар
پیوندگری пайвандгарӣ
پیوندگه//پیوندگاه
пайвандгах//пайвандгох
پیوندی пайвандӣ
پیوندش пайвандиш
پییزژ пейзаж

ت

ت т
ت те
تاI тоI
تاII тоII
تاIII тоIII
تا||ته тоIV//та
تاب тобI
تاب тобI
تاب тобIII
تاب тобIV
تابان тобон
تابانی тобонӣ
تاب‌آور тобовар
تاب‌آورانه тобоварона
تاب‌آوری тобоварӣ
تابداده тобдода
تابدار тобдорI
تابه‌دار тобдорII
تابعین тобеин
تابعیت тобеият
تابع тобеъ
تابع کننده тобеъкунанда
تابیدن тобиданI
تابیدن тобиданII
تابیدن тобиданIII
تابستان тобистон
تابستانه тобистона
تابدان тобдон
تابدهی тобдиҳӣ
تاب‌ستان тобситон
تابستان‌باب тобистонбоб
تابستانی тобистонӣ
تابش тобиш
تابشناک тобишнок
تاب‌غوله тобғула
تابک тобак
تابناک тобнок
تابنده тобанда
تابندگی тобандагӣ
تابه-تاوه тоба//това
تابه‌دان||تابدان тобадон//тобдон
تابه‌سنگ тобасанг

تابوت тобут
تابوتخانه тобутхона
تابخانه тобхона
تاب‌خورده тобхӯрда
تاو тов
تابوتساز тобутсоз
تابوتکش тобуткаш
تات тот
تاتار тотор
تاتاری тоторӣ
تأتر театр
تأتردوست театрдӯст
تأترشناس театршинос
تأترشناسی театршиносӣ
تأتری театрӣ
تاتلیتری тоталитарӣ
تا то
تاتو тоту
تاتوره тотура
تاتوله тотула
تاتی тотӣ
تأثیرI таъсирI
تأثیرII таъсирII
تأثیرات таъсирот
تأثیربخش таъсирбахш
تأثیربخشا таъсирбахшо
تأثیرپذیر таъсирпазир
تأثیرپذیری таъсирпазирӣ
تأثیررساننده таъсиррасонанда
تأثیررسانی таъсиррасонӣ
تأثیرناپذیر таъсирнопазир
تأثیرناپذیری таъсирнопазирӣ
تأثیرناک таъсирнок
تأثیرناکی таъсирнокӣ
تاج‌الملوک||تاج‌الملک тоҷилмулук
تاج‌خروس тоҷихурӯс
تاج‌خواه тоҷхоҳ
تاج‌خواهی тоҷхоҳӣ
تاج‌دار тоҷдор
تاجری тоҷирӣ
تاج گذاری тоҷгузорӣ
تاج گل тоҷгул
تاجور тоҷвар
تاجوری тоҷварӣ
تاجر тоҷир
تاجیک тоҷик
تاجیکانه тоҷикона
تاجیک‌زبان тоҷикзабон
تاجیکستانی тоҷикистонӣ
تاجیک‌شناس тоҷикшинос
تاجیک‌شناسی тоҷикшиносӣ
تاجیک‌نشین тоҷикнишин
تاجیکی тоҷикӣ
تاجیکی‌دان тоҷикидон
تاخت тохт
تاختن тохтан
تاخته тохта
تاخت‌وتاز тохтутоз
تأخیر таъхир

تأخیرناپذیر таъхирнопазир
تأخیرناپذیری таъхирнопазирӣ
تآدالیت теодолит
تأدیب таъдиб
تاراج тороҷ
تاراج‌دیده тороҷдида
تاراج‌شده тороҷшуда
تاراج کننده тороҷкунанда
تاراجگر тороҷгар
تاراج گردیده тороҷгардида
تاراجگری тороҷгарӣ
تاراجی тороҷӣ
تاران торон
تارتنک тортанак
تارتننده тортананда
تارتنی тортанӣ
تارتوق тортук
تارس торс
تارسکی торсакӣ
تارف торф
تارف‌دار торфдор
تارف‌زار торфзор
تارف کنی торфканӣ
تارفی торфӣ
تارمازدهی тормоздиҳӣ
تارنواز торнавоз
تارنوازی торнавозӣ
تارومار торумор
تأریخ таърих
تاریخ‌نگار таърихнигор
تأریخاً таърихан
تأریخچی таърихчӣ
تأریخ‌دار таърихдор
تاریخ‌دان таърихдон
تأریخ‌شناس таърихшинос
تأریخ‌شناسی таърихшиносӣ
تأریخ‌نامه таърихнома
تأریخ‌نگاری таърихнигорӣ
تأریخ‌نویس таърихнавис
تأریخ‌نویسی таърихнависӣ
تأریخی таърихӣ
تاز тоз
تازI тозI
تازIII тозIII
تازII тозII
تازش тозиш
تازه тоза
تازهi тозаi
تازه‌اندیشه тозаандеша
تازه‌بر тозабар
تازه‌برگ тозабарг
تازه‌بهار тозабаҳор
تازه‌بوم тозабум
تازه‌بنیاد тозабунёд
تازه‌وارید тозаворид
تازگی тозагӣ
تازه گل тозагул
تازه‌ظهور тозазуҳур
تازه کار тозакор

تازه‌کاری тозакорӣ
تازه‌مسلمان тозамусулмон
تازه‌نفس тозанафас
تازه‌نشونده тозанашаванда
تازنده тозанда
تازه‌نهال тозаниҳол
تازه‌پیکر тозапайкар
تازه‌پرواز тозапарвоз
تازه‌رس тозарас
تازه رخ тозарух
تازه‌رخسار тозарухсор
تازه‌رو(ی) тозарӯ(й)
تازه‌ساز тозасоз
تازه‌سخن тозасухан
تازه‌خط тозахат
تازه‌جوان тозаҷавон
تازه‌جنگ тозаҷанг
تازیانه тозиёна
تازیانه‌زنی тозиёназанӣ
تازیI тозӣI
تازیII тозӣII
تازان тозон
تازانیدن тозон(и)дан
تایI тойI
تاژ тож
تاژیک тожик
تاسIV тосIV
تاسVI тосVI
تاس||طاسV тосV
تاسه زده тосазада
تاس‌ماهی тосмоҳӣ
تاسنفی тосинфӣ
تاسهI тосаI
تاسهII тосаII
تاسیده тосида
تأسیس таъсис
تأسیس‌دهنده таъсисдиҳанда
تاش тош
تافتنI тофтанI
تافتنII тофтанII
تافته тофта
تافته‌بند тофтабанд
تافته‌بندی тофтабандӣ
تئاکرتیه теократия
تأکید таъкид
تأکیداً таъкидан
تأکیدی таъкидӣ
تألمI тааллумI
تألیف таълиф
تألیف کننده таълифкунанда
تأمین таъмин
تأمینات таъминот
تأمیناتی таъминотӣ
تأمین کننده таъминкунанда
تأمینگر таъмингар
تاواتاو товотов
تاوان товон
تاواندهی товондиҳӣ
تاوانگیری товонгирӣ

تاول товал
تاوه това
تاوه‌سنگ товасанг
تاویدن товидан
تأویلI таъвилI
تأویلII таъвилII
تایII тойII
تایبند тойбанд
تایبندی тойбандӣ
تاکI токI
تاکII токII
تاکIII токIII
تاک بور токбур
تاک بوری токбур(р)ӣ
تاک گورکنی токгӯркунӣ
تاک‌دان токдон
تاک‌دار токдор
تاک‌داری токдорӣ
تاکزار токзор
تاکستان токистон
تاک کشای токкушоӣ
تاک‌پرور токпарвар
تاک‌پروری токпарварӣ
تاک‌پله токпилла
تاکسیکالاگ токсиколог
تاکسیکالاگیه токсикология
تاکسین токсин
تالI толI
تالII толII
تالواسه толвоса
تأثرII таассурII
تأثرات таассурот
تأثرانگیز таассурангез
تأثرآور таассуровар
تأسفII таассуфII
تأسف‌آمیز таассуфомез
تأسف‌انگیز таассуфангез
تأسف‌آور таассуфовар
تأسف‌بار таассуфбор
تب таб
تبادل табодул
تبار табор
تباشیرII табоширII
تبان табон
تباه табоҳ
تباه‌روزگار табоҳрӯзгор
تباه‌کار табоҳкор
تباهی табоҳӣ
تبت таббат
تبسّم табассум
تبخال табхол
تبخاله табхола
تبخیر табхир
تب‌دار табдор
تبدل табаддул
تبدّلات табаддулот
تبدیل табдил
تبدیل‌دهنده табдилдиҳанда
تبدیل‌دهی табдилдиҳӣ

تبدیل‌شونده табдилшаванда
تبدیل‌نشونده табдилнашаванда
تبدیلی табдилӣ
تبدیل‌یابنده табдилёбанда
تبدیل‌یابی табдилёбӣ
تبر табар
تبرا||طبری табарро//табаррӣ
تبرتقسیم табартақсим
تبردسته табардаста
تبرزد // طبرزد табарзад
تبرزه табарза
تبرزین табарзин
تبرع табарруъ
تبرک табаррук
تبرکی табаррукӣ
تبریک табрик
تبریکات табрикот
تبریکاتی табрикотӣ
تبریک‌نامه табрикнома
تبریکی табрикӣ
تبسم‌آمیز табассумомез
تب‌شکن табшикан
تبشیر табшир
تبصره табсира
تبعه табаа
تبعه‌گی табаагӣ
تبعیت табаият
تبعید табъид
تبعیدگاه табъидгоҳ
تبعیض табъиз
تب‌گردان табгардон
تب‌گرفته табгирифта
تبلا табло
تبلر табаллур
تب‌لرزه‌داری табларзадорӣ
تبلیغ таблиғ
تبلیغات таблиғот
تبلیغاتچی таблиғотчӣ
تبلیغاتی таблиғотӣ
تبلیغ‌کننده таблиғкунанда
تب‌ناک табнок
تبنگ табанг
تبلک زنی таблакзанӣ
تب لرزه табларза
تبنگه табанга
تبنگو табангу
تبه табаҳ
تبه‌روزگار табаҳрӯзгор
تبه‌کار табаҳкор
تبیر табир
تبیره табира
تبیره‌زن табиразан
تبیعتاً табиатан
تبیین табйин
تپاندن тапондан
تپ تپ тап-тап
تپراس тапаррос
تپر تپر тапар–тапар
تپس таппас
تپک таппак
تپنده тапанда
تپه таппа
تپه теппа
تپه تپه теппа-теппа
تپه‌چه теппача
تپه‌دار теппадор
تپور тапур
تپورخاک тапурхок
تپور کلخ тапуркулӯх
تپی тапӣI
تپ таппиII
تپیدن тапидан
تپش тапиш
تتبع татаббӯъ
تثبیت тасбит
تثبیت‌گر тасбитгар
تجار туҷҷор
تجارب таҷориб
تجارت тиҷорат
تجارت‌خانه тиҷоратхона
تجارتی тиҷоратӣ
تجاهل таҷоҳул
تجاوز таҷовуз
تجاوزکار таҷовузкор
تجاوزکارانه таҷовузкорона
تجاوزکاری таҷовузкорӣ
تجاوزگر таҷовузгар
تجدد таҷаддуд
تجددپرور таҷаддудпарвар
تجددخواه таҷаддудхоҳ
تجدید таҷдид
تجربه таҷриба
تجربه‌آموز таҷрибаомӯз
تجربه‌آموزی таҷрибаомӯзӣ
تجربه‌خانه таҷрибахона
تجربه‌دار таҷрибадор
تجربه‌دیده таҷрибадида
تجربه‌کار таҷрибакор
تجربه‌گذرانی таҷрибагузаронӣ
تجربه‌ناک таҷрибанок
تجربوی таҷрибавӣ
تجرد таҷаррдуд
تجرید таҷрид
تجریدی таҷридӣ
تجزیه таҷзия
تجزیه‌خانه таҷзияхона
تجزیه‌کننده таҷзиякунанда
تجسّس таҷассус
تجسّم таҷассум
تجلّی таҷаллӣ
تجلی таҷалло
تجلی‌گاه таҷаллигоҳ
تجلیل таҷлил
تجمّع таҷаммӯъ
تجمّل таҷаммул
تجملات таҷаммулот
تجملی таҷаммулӣ
تجن تجند таҷан(д)
تجنگ таҷанг
تجنیس таҷнис
تجوید таҷвид
تجویز таҷвиз
تجویف таҷвиф
تجهیز таҷҳиз
تجهیزات таҷҳизот
تجهیزانیدن таҷҳизонидан
تجهیزانیده‌شده таҷҳизонидашуда
تحت таҳт
تحت‌اللفظ таҳтуллафз
تحت‌اللفظی таҳтуллафзӣ
تحتانی таҳтонӣ
تحت‌خانه таҳтхона
تحدید таҳдидII
تحرک таҳаррук
تحریب таҳриб
تحریر таҳрир
تحریراً таҳриран
تحریرات таҳрирот
تحریرطلب таҳрирталаб
تحریری таҳрирӣ
تحریریه таҳририя
تحریص таҳрис
تحریف таҳриф
تحریف‌کار таҳрифкор
تحریف‌کاری таҳрифкорӣ
تحریف‌گر таҳрифгар
تحریف‌گری таҳрифгарӣ
تحریک таҳрик
تحریک‌آمیز таҳрикомез
تحریکی таҳрикӣ
تحریم таҳрим
تحریمی таҳримӣ
تحسر таҳассур
تحسین таҳсин
تحسین‌آمیز таҳсиномез
تحسینانه таҳсинона
تحسین‌کارانه таҳсинкорона
تحصیل таҳсил
تحصیلات таҳсилот
تحصیل‌دیده таҳсилдида
تحصیل‌کرده таҳсилкарда
تحصیلی таҳсилӣ
تحف туҳаф
تحفه тӯҳфа
تحقّق таҳаққуқ
تحقیر таҳқир
تحقیرآمیز таҳқиромез
تحقیردیده таҳқирдида
تحقیرشده таҳқиршуда
تحقیق таҳқиқ
تحقیقات таҳқиқот
تحقیقاتی таҳқиқотӣ
تحقیق‌کننده таҳқиқкунанда
تحقیقگر таҳқиқгар
تحقیقی таҳқиқӣ
تحکم таҳаккум
تحکیم таҳким
تحکیمات таҳкимот
تحکیماتی таҳкимотӣ
تحلیل таҳлил
تحلیلگر таҳлилгар
تحلیلات таҳлилот
تحلیل‌کننده таҳлилкунанда
تحلیلی таҳлилӣ
تحمل таҳаммул
تحمل‌ناپذیر таҳаммулнопазир
تحمیل таҳмил
تحمیلی таҳмилӣ
تحول таҳаввул
تحولات таҳаввулот
تحولی таҳаввулӣ
تحویل таҳвилI
تحیر таҳайюр
تحیرآمیز таҳайюромез
تحیرانگیز таҳайюрангез
تخاری тахорӣ
تخت тахтI
تخت тахтII
تخت тахтIII
تخت‌بام тахтбом
تخت‌گان тахтгон
تخت‌گاه тахтгоҳ
تخت‌مان тахтмон
تخت‌نشین тахтнишин
تخت‌نشینی тахтнишинӣ
تخته тахта
تخته‌بازی тахтабозӣ
تخته‌بر тахтабур
تخته‌بست тахтабаст
تخته‌بند тахтабанд
تخته‌بندی тахтабандӣ
تخته‌بر тахтабурӣ
تخته‌بیتان тахтабетон
تخته‌پاره тахтапора
تخته‌پشت тахтапушт
تخته‌پل тахтапул
تخته‌پوشت тахтапушт
تخته‌پوش тахтапӯш
تخته‌چای тахтачой
تخته‌چه тахтача
تخته‌چه‌بندی тахтачабандӣ
تخته‌چه‌خوانی тахтачахонӣ
تخته‌چوب тахтачӯб
تخته‌دیوار тахтадевор
تخته‌رواق тахтаравоқ
تخته‌سفه тахтасуфа
تخته‌سنگ тахтасанг
تخته‌فرش тахтафарш
تخته کت тахтакат
تخته کلاه тахтакулоҳ
تخته کنجاره тахтакунҷора
تخته کنه тахтакана
تخته کوب тахтакӯб
تختگی тахтагӣ
تخته گیر тахтагир
تخته گیری тахтагирӣ

تخته گین тахтагин
تخته‌نرد тахтанард
تخته‌ورغ тахтаварғ
تختی тахтӣ
تخریب тахриб
تخریب کار тахрибкор
تخریب کاری тахрибкорӣ
تخصص тахассус
تخصص‌طلب тахассусталаб
تخصصی тахассусӣ
تخصیص тахсис
تخفیف тахфиф
تخلخل тахалхул
تخلص тахаллус
تخلف тахаллуф
تخلف‌پذیر тахаллуфпазир
تخلف‌ناپذیر тахаллуфнопазир
تخلیص тахлис
تخلیط тахлит
تخلیه тахлия
تخم тухм
تخمان тахмон
تخم‌بازی тухмбозӣ
تخم‌بریان тухмбирён
تخم‌پاشی тухмпошӣ
تخم‌پرتائی тухмпартоӣ
تخم‌پاشک тухмпошак
تخم‌جنگ тахмҷанг
تخم‌دان тухмдон
تخم‌زا тухмзо
تخم‌زای тухмзой
تخم‌شکل тухмшакл
تخم گذاری тухмгузорӣ
تخم‌مانی тухммонӣ
تخم‌مغچه тухммуғча
تخمه тухма
تخم‌هجیره тухмҳуҷайра
تخمی тухмӣ
تخمی‌پرور тухмипарвар
تخمی‌پروری тухмипарварӣ
تخمی کار тухмикор
تخمی کاری тухмикорӣ
تخمینٍ тахмин
تخمیناً тахмин
تخمینی тахминӣ
تخیر тахир
تخیل тахайюл
تخیلات тахайюлот
تداخل тадохул
تدارک тадорук
تداوی тадовӣ
تدبر тадаббур
تدبیر тадбир
تدبیرساز тадбирсоз
تدبیرشناس тадбиршинос
تدریجٍ тадриҷ
تدریجاً тадриҷан
تدریجی тадриҷӣ
تدریس тадрис
تدریس گاه тадрисгоҳ
تدریسی тадрисӣ
تدفین тадфин
تدقیق тадқиқ
تدقیقات тадқиқот
تدقیقاتچی тадқиқотчӣ
تدقیقاتی тадқиқотӣ
تدقیق کننده тадқиққунанда
تدقیق گر тадқиқгар
تدقیقی тадқиқӣ
تدلیس тадлис
تدویر тадвир
تدوین тадвин
تذرو тазарв
تذکر тазаккур
تذکره тазкираI
تذکره тазкираII
تذکره‌نویس тазкиранавис
تذکیه // تذکیت тазкия(т)II
تذلیل тазлилI
تذهب тазҳиб
تر тар
تر тур
تراب туроб
تراپاسفیره тропосфера
ترپتسیه трапетсия
تیرپوتی терапевтӣ
تراپیکی тропикӣ
تیراپییه терапия
تراتر таротар
تراج گشته торочғашта
ترخامه трахома
ترار террор
تراز||طراز тароз//тироз
ترازو тарозу
ترازوبان тарозубон
ترازوجای тарозуҷой
ترازوخانه тарозухона
ترازودار тарозудор
ترازوداری тарозудорӣ
ترازوسنج тарозусанҷ
ترازوشکن тарозушикан
ترازوکش тарозукаш
ترازوکشی тарозукашӣ
ترازومثقال тарозумисқол
ترازی||طرازی тарозӣ
ترازیدن||طرازیدن
тарозидан//тирозидан
تراش тарош
تراش کار тарошкор
تراش کاری тарошкорӣ
تراشنده тарошанда
تراشه тароша
تراشه کفانی тарошакафонӣ
تراشه‌چین тарошачин
تراشیدن тарошидан
تراشیدنی тарошиданӣ
تراشیده тарошида
ترکتار трактор
ترکتاران тракторрон
ترکتارانی тракторронӣ
ترکتارسازی тракторсозӣ
تراکم тарокум
ترامبان тромбон
ترامبان‌نواز тромбоннавоз
ترانداm тарандом
ترنزیت транзит
ترنزیتی транзитӣ
ترنسفارمتار трансформатор
ترنسکریپسیه транскрипсия
ترانه тарона
ترانه‌خوان таронахон
ترانه‌خوانی таронахонӣ
ترانه‌ساز таронасоз
ترانه‌سازی таронасозӣ
ترانه‌سرا(ی) таронасаро(й)
ترانه‌سرائی таронасароӣ
ترانه گو(ی) таронагӯ(й)
ترانه گوئی таронагӯӣ
ترانه‌نویس таронанавис
ترانه‌نویسی таронанависӣ
تراوش таровиш
تراوشی таровишӣ
تراویح таровеҳ
تراویدن таровидан
ترئکتارییه траектория
ترب турб
ترباد тарбод
تربادزده тарбодзада
تربادشناس тарбодшинос
تربادشناسی тарбодшиносӣ
ترباکینیرتار турбогенератор
تربت турбат
تربت‌خانه турбатхона
ترب‌تراش турбтарош
تربچه турбча
تربندی тарбандӣ
تربوز тарбуз
تربیت тарбият
تربیت‌پذیر тарбиятпазир
تربیت‌دهنده тарбиятдиҳанда
تربیت‌دیده тарбиятдида
تربیت کننده тарбияткунанда
تربیت گر тарбия(т)гар
تربیت گیرنده тарбия(т)гиранда
تربیت‌ناپذیر тарбиятнопазир
تربیتی тарбиятӣ
تربیت‌یافته тарбиятёфта
تربیع тарбеъ
تربینه турбина
تربینه سازی турбинасозӣ
تربیه //تربیت тарбия//тарбият
تربیه گیری тарбиягирӣ
تربیوی тарбиявӣ
تیرپیوت терапевт
ترتیب тартиб
ترتیبات тартибот
ترتیب‌دهنده тартибдиҳанда
ترتیب‌دهی тартибдиҳӣ
ترتیب‌ناک тартибнок
ترتیبی тартибӣ
ترتیل тартил
ترجمان тарҷимон
ترجمان тарҷумон
ترجمانی тарҷумонӣ
ترجمهٔ‌حالی тарҷимаиҳолӣ
ترجمهٔ‌حالی тарҷумаиҳолӣ
ترجمه тарҷима
ترجمه тарҷума
ترجمه‌شده тарҷумашуда
ترجموی тарҷумавӣ
ترجیح тарҷеҳ
ترجیع тарҷеъ
ترجیع بند тарҷеъбанд
ترح کش тарҳкаш
ترح کشی тарҳкашӣ
ترحم тараҳҳум
ترحم‌آمیز тараҳҳумомез
ترحم‌آور тараҳҳумовар
ترخوری тархӯрӣ
ترخون тархун
ترخیص тархис
تردامن тардоман
تردامنی тардоманӣ
تردد тараддуд
تردست тардаст
تردستی тардастӣ
تردماغ тардимоғ
توردوزی тӯрдӯзӣ
تردید тардид
تردیدناپذیر тардиднопазир
ترزبان тарзабон
ترزبانی тарзабонӣ
ترزخمه тарзахма
تریزم туризм
ترس тарс
ترس турсI
ترس турсII
ترسا тарсо
ترسازاده тарсозода
ترسان тарсон
ترسان‌چک тарсончак
ترسانچکی тарсончакӣ
ترسان‌دل тарсондил
ترساندنی тарсонданӣ
ترساننده тарсонанда
ترسانیدن тарсон(и)дан
ترسبزه тарсабза
ترس ترس тарс-тарс
ترس‌خانه тарсхона
ترس‌خورده тарсхӯрда
ترس کار тарскор
ترس کاری тарскорӣ
ترسکی тарсакӣ
ترس گار тарсгор
ترس گاری тарсгорӣ
ترسل тарассул

ترسناک тарснок
ترسنده тарсанда
ترسو тарсу
ترسیدن тарсидан
ترسیده тарсида
ترسیم тарсим
ترسیمی тарсимӣ
ترش туруш
ترش турш//туруш
ترشانیدن туршон(и)дан
ترشح тарашшӯҳ
ترشروی(ی) туршрӯ(й)
ترش‌روئی туршрӯӣ
ترش‌رویانه туршрӯёна
ترشک туршак
ترش‌ماننده туршмонанда
ترش‌مزه туршмаза
ترشی туршӣ
ترشیدن туршидан
ترصد тарассуд
ترصیع тарсеъ
ترغیب тарғиб
ترغیبات тарғибот
ترغیباتی тарғиботӣ
ترغیب‌کننده тарғибкунанда
ترغیب‌گر тарғибгар
ترف V тарф V
ترفة‌العین тарфатулъайн
طرفت // ترفه тарфа//тарфат
ترقا тараққо
ترقاترق тарақотуруқ
ترقاس тараққос
ترقاس‌زنان тараққосзанон
ترق ترق тарақ-туруқ
ترقی тараққӣ
ترقیات тараққиёт
ترقی‌پرور тараққипарвар
ترقی‌خواه тараққихоҳ
ترقی‌خواهانه тараққихоҳона
ترقی‌خواهی тараққихоҳӣ
ترقیش тарқиш
ترقیشدار тарқишдор
ترک тарак
ترک I тарк I
ترک II тарк II
ترک таррак
ترک турк
ترکاندن||ترکانیدن таркондан//тарконидан
ترکان‌خدیو турконхидев
ترکاننده тарконанда
ترکانه туркона
ترکانش таркониш
ترک‌تاز турктоз
ترک‌جوش туркҷӯш
ترک‌زبان туркзабон
ترک‌شناس туркшинос
ترک‌شناسی туркшиносӣ
ترکمن туркман

ترکنده тарканда
ترکننده таркунанда
ترکه тарака
ترکه‌چی таракачӣ
ترکی туркӣ
ترکیب таркиб
ترکیبا таркибан
ترکیبات таркибот
ترکیب‌بند таркиббанд
ترکیب‌بندی таркиббандӣ
ترکیبی таркибӣ
ترکی‌دان туркидон
ترکیدن таркидан
ترکش таркиш
ترگو тергав
ترم турм
ترمادینمیکی термодинамикӣ
ترمادینمیکه термодинамика
ترماگرف термограф
ترماگرفیه термография
ترمامتر термометр
ترمایدرائی термоядроӣ
ترمه тарма
ترمه خیزی тармахезӣ
ترمه دوی тармадавӣ
ترمه فرایی тармафуроӣ
ترمه‌ترید тарматарид
ترمه‌خیز тармахез
ترمه‌دو тармадав
ترمه‌کن тармакан
ترماس термос
ترمیت термит
ترمیکس термекс
ترمیم тармим
ترمیم‌گر тармимгар
ترمیم‌گری тармимгарӣ
ترمیمی тармимӣ
ترمین термин
ترمیوه тармева
ترناو тарнов
ترناوچه тарновча
ترنج турунҷ
ترانجبین таранҷабин
ترنشونده тарнашаванда
ترنگ таранг
ترنگی тарангӣ
ترنم тараннум
ترنه турна
ترنه‌قطار турнақатор
تره тар(р)а
تره‌تیزک таратезак
تیره‌رنگ тираранг
ترریئوم террариум
تراکاته терракота
تراریستی террористӣ
تراریزم терроризм
تراریست террорист
ترالیبوس троллейбус
ترولیبوسران троллейбусрон

ترویج тарвиҷ
تری тарӣ
تریئده триада
تریاک тарёк
تریاک‌خانه тарёкхона
تریاک‌کش тарёккаш
تریاک‌کشی тарёккашӣ
تریاکی тарёкӣ
تریبونل трибунал
تریبونه трибуна
تریپسین трипсин
تریت тарит
تریتیی тритий
ترید I тарид I
تریفتانگ трифтонг
تریکاتژ трикотаж
تریکاتژبافی трикотажбофӣ
تریکا трико
تریگانامتریه тригонометрия
ترینه тарина
تریاد триод
تریوه тарева
تزرق тазрик
تزیید тазйид
تزلزل тазалзул
تزلزل‌ناپذیر тазалзулнопазир
تزوج тазаввуҷ
تزویج тазвиҷ
تزویر тазвир
تزویرگر тазвиргар
تزیس тезис
تزیی тазйӣ
تزیّن тазайн
تزیین тазйин
تساوی тасовӣ
تسبیح тасбеҳ
تسبیح‌گردانی тасбеҳгардонӣ
تسخیر тасхир
تسخیرشده тасхиршуда
تسخیرکننده тасхиркунанда
تسخیرناپذیر тасхирнопазир
تسر تسُر тасар-тусур
تسف тасф
تسفیدن тасфидан
تسکین таскин
تسکین‌آمیز таскиномез
تسکین‌بخش таскинбахш
تسکین‌دهنده таскиндиҳанда
تسکین‌ناپذیر таскиннопазир
تسکین‌نیابنده таскиннаёбанда
تسلا // تسلی тасалло//тасаллӣ
تسلسل тасалсул
تسلط тасаллут
تسلی тасаллӣ
تسلی‌آمیز тасаллиомез
تسلی‌آور тасаллиовар
تسلیت таслият
تسلیت‌بخش таслиятбахш
تسلی‌دهنده тасаллидиҳанда

تسلی‌دهی тасаллидиҳӣ
تسلیم таслим
تسلیم‌کارانه таслимкорона
تسلی‌یاب тасаллиёб
تسلی‌یابی тасаллиёбӣ
تسمه тасма
تسمه‌ارّه тасмаарра
تسمه‌پولاد тасмапӯлод
تسمه تسمه тасма-тасма
تسمه‌چرخ тасмачарх
تسمه‌دار тасмадор
تسمه‌شکل тасмашакл
تسمه‌قمچین тасмақамчин
تسمه‌گی тасмагӣ
تسمه‌وار тасмавор
تسنن тасаннун
تسوید тасвид
تسویه// تسویت тасвия//тасвият
تسهیل тасҳил
تش I таш I
تش II таш II
تشبث ташаббус
تشبث‌کار ташаббускор
تشبث‌کاری ташаббускорӣ
تشبیب ташбиб
تشبیه ташбеҳ
تشتت ташаттут
تشت // طشت ташт
تشتک таштак
تشتگر таштгар
تشخیص ташхис
تشخیصات ташхисот
تشدد ташаддуд
تشدید ташдид
تشریح ташреҳ
تشریحی ташреҳӣ
تشریف ташриф
تشریفات ташрифот
تشریفاتی ташрифотӣ
تشریف‌آور ташрифовар
تشریف‌آوری ташрифоварӣ
تشریف‌فرما ташриффармо
تشریک ташрик
تشفی ташаффӣ
تشکر ташаккур
تشکرنامه ташаккурнома
تشکل ташаккул
تشکل‌یابی ташаккулёбӣ
تشکیل ташкил
تشکیلات ташкилот
تشکیلات‌چیگی ташкилотчигӣ
تشکیلاتی ташкилотӣ
تشکیل‌دهنده ташкилдиҳанда
تشکیل‌دهی ташкилдиҳӣ
تشکیلی ташкилӣ
تشناب ташноб
تشنج ташаннуҷ
تشنج‌آور ташаннуҷовар
تشوق ташаввуқ

تشویر ташвир
تشویش ташвиш
تشویش آمیز ташвишомез
تشویش انگیز ташвишангез
تشویش آور ташвишовар
تشویش دهنده ташвишдиҳанда
تشویش دهی ташвишдиҳӣ
تشویش کشی ташвишкашӣ
تشویشناک ташвишнок
تشویق ташвиқ
تشویقات ташвиқот
تشویقاتگر ташвиқотгар
تشویقاتی ташвиқотӣ
تشویق کننده ташвиққунанда
تشنه ташна
تشنه جگر ташначигар
تشنه چشم ташначашм
تشنه حال ташнаҳол
تشنه خوار ташнахор
تشنه خون ташнахун
تشنه دل ташнадил
تشنه دلی ташнадилӣ
تشنه زبان ташназабон
تشنه زده ташназада
تشنه شکن ташнашикан
تشنه کام ташнаком
تشنه کامی ташнакомӣ
تشنگی ташнагӣ
تشنگی شکن ташнагишикан
تشنه لب ташналаб
تشهیر ташҳир
تصادف тасодуф
تصادفاً тасодуфан
تصادفات тасодуфот
تصادفی тасодуфӣ
تصادم тасодум
تصحیف тасҳиф
تصحیح тасҳеҳ
تصحیحات тасҳеҳот
تصحیحگر тасҳеҳгар
تصدق тасаддуқ
تصدی тасаддӣ
تصدیع тасдеъ
تصدیق тасдиқ
تصدیق کننده тасдиққунанда
تصدیق نامه тасдиқнома
تصرف тасарруф
تصرفی тасарруфӣ
تصریح тасреҳ
تصریف тасриф
تصریف شونده тасрифшаванда
تصریف نشونده тасрифнашаванда
تصفیه тасфия
تصلی بخش||تسلابخش тасаллибахш//тасаллобахш
تصمیم тасмим
تصنع тасаннӯъ
تصنیف тасниф
تصنیفات таснифот

تصنیفگر таснифгар
تصور тасаввур
تصورات тасаввурот
تصور شونده тасаввуршаванда
تصور ناپذیر тасаввурнопазир
تصور نشونده тасаввурнашаванда
تصوری тасаввурӣ
تصوف тасаввуф
تصوفی тасаввуфӣ
تصویب тасвиб
تصویر тасвир
تصویرات тасвирот
تصویر شده тасвиршуда
تصویر شونده тасвиршаванда
تصویر ناپذیر тасвирнопазир
تصویرناک тасвирнок
تصویر نشونده тасвирнашаванда
تصویری тасвирӣ
تصویر یافته тасвирёфта
تضاد(د) тазод(д)
تضرع тазаррӯъ
تضلیل II тазлил II
تضمین тазмин
تضمینات тазминот
تضمینی тазминӣ
تضییق тазйиқ
تطاول татовул
تطبیق татбиқ
تطبیقی татбиқӣ
تطور татаввур
تطویل татвил
تطهیر татҳир
تظاهر тазоҳур
تظاهرات тазоҳурот
تظلم тазаллум
تعارف таоруф
تعارفات таоруфот
تعاقب таоқуб
تعالی таолӣ
تعالی таоло
تعامل таомул
تعاهد таоҳуд
تعب тааб
تعبد тааббуд
تعبیر таъбир
تعبیردان таъбирдон
تعبیر دهنده таъбирдиҳанда
تعبیر کننده таъбиркунанда
تعبیر گر таъбиргар
تعبیر گوی таъбиргӯй
تعبیر نامه таъбирнома
تعبیه таъбия
تعجب тааччуб
تعجب آمیز тааччубомез
تعجب انگیز тааччубангез
تعجب آور тааччубовар
تعجب کارانه тааччубкорона
تعجیل таъчил
تعجیلی таъчилӣ

تعداد таъдод//теъдод
تعداد теъдод//таъдод
تعدّد тааддуд
تعدی тааддӣ
تعرض таарруз
تعرض ناپذیر тааррузнопазир
تعریف таъриф
تعریفات таърифот
تعریف دوست таърифдӯст
تعریف گر таърифгар
تعریف نامه таърифнома
تعریفه таърифа
تعزز тааззур
تعزیر таъзир
تعزیه // تعزیت(ت) таъзия(т)
تعسر I таассур I
تعسف I таассуф I
تعسف کنان таассуфкунон
تعصب таассуб
تعطیل таътил
تعظیم таъзим
تعفدان таафдон
تعفن тааффун
تعفنی тааффунӣ
تعقیب таъқиб
تعقیبات таъқибот
تعقیباتی таъқиботӣ
تعقیب کننده таъқибкунанда
تعریف таъриф
تعریفی таърифӣ
تعلق тааллуқ
تعلقدار тааллуқдор
تعلق داری тааллуқдорӣ
تعلل тааллул
تعلم II тааллум II
تعلیفات таълифот
تعلیم таълим
تعلیمات таълимот
تعلیم خانه таълимхона
تعلیم دهی таълимдиҳӣ
تعلیم دیده таълимдида
تعلیم گاه таълимгоҳ
تعلیم گرفته таълимгирифта
تعلیم گیری таълимгирӣ
تعلیمی таълимӣ
تعمق тааммуқ
تأمّل I тааммул I
تعمل II тааммул II
تعمید I таъмид I
تعمید II таъмид II
تعمیر таъмир
تعمیرات таъмирот
تعمیر باب таъмирбоб
تعمیر طلب таъмирталаб
تعمیر گاه таъмиргоҳ
تعمیر گر таъмиргар
تعمیم таъмим
تعنه آمیز таънаомез
تعنه باران таънаборон

تعنه زن таъназан
تعنه زنی таъназанӣ
تعنی тааннӣ
تعهد тааҳҳуд
تعهدنامه тааҳҳуднома
تعهل тааҳҳул
تعود тааввуд
تعویذ I таъвиз I
تعویض II таъвиз II
تعویق таъвиқ
تأیید таъйид
تعیین таъйин
تعیینات таъйинот
تعیین نامه таъйиннома
تغائی тағо(ӣ)
تغائی тағоӣ
تغابچه тағобача
تغار тағор
تغاره тағора
تغاره چه тағорача
تغافل тағофул
تغافل پیشه тағофулпеша
تغایک тағояк
تغایک دار тағоякдор
تغذیه тағзия
تغزل тағаззул
تغمه тағма
تغنی тағаннӣ
تغیر тағайюр
تغییر тағйир
تغییرات тағйирот
تغییر پذیر тағйирпазир
تغییر پذیری тағйирпазирӣ
تغییر دهی тағйирдиҳӣ
تغییر ناپذیر тағйирнопазир
تغییر ناپذیری тағйирнопазирӣ
تغییر یابنده тағйирёбанда
تغییر یابی тағйирёбӣ
تغییر یافته тағйирёфта
تف таф(ф)
تف туф
تفاؤل тафоул
تفاخر тафохур
تفاق тифоқ
تفاقاً тифоқан
تفاقا тифоқо
تفاقانه тифоқона
تفاقی тифоқӣ
تفاوت тафовут
تفاوت ناک тафовутнок
تفاله тафола
تفاهم тафоҳум
تفباد таффбод
تفت тафт
تفتان тафтон
تفت باد тафтбод
تفتن тафтан
تفته тафта
تفته جگر тафтачигар

تفته‌دل тафтадил
تفتیش тафтиш
تفتیشات тафтишот
تفتیشاتی тафтишотӣ
تفتیش کننده тафтишкунанда
تفتیشی тафтишӣ
تفحص тафаҳҳус
تفدان туфдон
تفرج тафарруҷ
تفرج گاه тафарруҷгоҳ
تفرق тафарруқ
تفرقه тафриқа
تفرقه‌انداز тафриқаандоз
تفرقه‌اندازی тафриқаандозӣ
تفریح тафреҳ
تفریحات тафреҳот
تفریط тафрит
تفس тафс
تفسان тафсон
تفساندن тафсондан
تفسانده‌شده тафсондашуда
تفسانیدن тафсонидан
تفسیدن тафсидан
تفسیده тафсида
تفسیر тафсир
تفسیر کننده тафсиркунанда
تفسیره тафсира
تفسیری тафсирӣ
تفسش тафсиш
تفشیله тафшила
تفصیلاً тафсилан
تفصیل тафсил
تفصیلات тафсилот
تفصیلناک тафсилнок
تفصیلی тафсилӣ
تفضل тафаззул
تلفظ талаффуз
تفقد тафаққуд
تفکر тафаккур
تفنگ туфанг
تفنگ‌پرانی туфангпаронӣ
تفنگ‌چه туфангча
تفنگ‌دار туфангдор
تفنگ‌ساز туфангсоз
تفور тафӯр
تفهم тафаҳҳум
تفهیم тафҳим
تقابل тақобул
تقارب I тақоруб I
تقارب II тақоруб II
تقاضا тақозо
تقاضاگر тақозогар
تقانج тиққонч
تقاندن тиққондан
تقبل тақаббул
تق تق тақ-тақ
تقتیر I тақтир I
تقدس тақаддус
تقدیر I тақдир I
تقدیر II тақдир II
تقدیرپرست тақдирпараст
تقدیرپرستی тақдирпарастӣ
تقدیرجنبان тақдирчунбон
تقدیرساز тақдирсоз
تقدیرنامه тақдирнома
تقدیس тақдис
تقدیم тақдим
تقر тақар
تقراس тақаррос
تقرب тақарруб
تقر تقر тақар-тақар
تقر تقور тақар-туқур
تقریب тақриб
تقریباً тақрибан
تقریبی тақрибӣ
تقریر тақрир
تقریراً тақриран
تقریض I тақриз I
تقریظ II тақриз II
تقریظ نویس тақризнавис
تقسیم тақсим
تقسیمات тақсимот
تقسیم‌بندی тақсимбандӣ
تقسیمچه тақсимча
تقسیم‌شونده тақсимшаванда
تقسیم‌شوندگی тақсимшавандагӣ
تقسیم‌کننده тақсимкунанда
تقسیم‌گر тақсимгар
تقسیم‌ناپذیر тақсимнопазир
تقسیم‌نشونده тақсимнашаванда
تقسیمی тақсимӣ
تقصیر I тақсир I
تقصیر II тақсир II
تقصیربین тақсирбин
تقصیرگوئی тақсиргӯӣ
تقطیر II тақтир II
تقطیع тақтеъ
تقل тақал
تقلا тақалло
تقلب тақаллуб
تقلب‌کار тақаллубкор
تقلب‌کاری тақаллубкорӣ
تقلبی тақаллубӣ
تقل‌کاری тақалкорӣ
تقلید тақлид
تقلیدچی тақлидчӣ
تقلیدکار тақлидкор
تقلیدکارانه тақлидкорона
تقلیدکاری тақлидкорӣ
تقلیدکننده тақлидкунанда
تقلیدگر тақлидгар
تقلیدگری тақлидгарӣ
تقلیدناپذیر тақлиднопазир
تقلیدی тақлидӣ
تقلیل тақлил
تقوا تقوی тақво
تقوادار тақводор
تقواداری тақводорӣ
تقوافروش тақвофурӯш
تقویت тақвия(т)
تقویت کننده тақвияткунанда
تقویم тақвим
تقیّد тақайюд
تک I так I
تک II так II
تک тик
تک тук
تکاب такоб
تکاپو(ی) такопӯ(й)
تکامل такомул
تکان такон
تکان‌خوری таконхӯрӣ
تکانیدن такон(и)дан
تکاور таковар
تکاوری таковарӣ
تکبر такаббур
تکبّرانه такаббурона
تکبّرفروشی такаббурфурӯшӣ
تک‌برگ такбарг
تکبرناک такаббурнок
تکبری такаббурӣ
تک‌بند такбанд
تک‌بندباف такбандбоф
تکبیر такбир
تک‌پائی такпой
تک‌پرسی такпурсӣ
تک‌تاز тактоз
تک تک так-так
تک‌تیکه тактика
تکتیکی тактикӣ
تک‌ثیر I таксир I
تک‌جائی такҷой
تک‌جای такҷой
تک‌چرم такчарм
تک‌خانه такхона
تک‌دو тақдав
تکذیب такзиб
تکرار такрор
تکراراً такроран
تکراراستحصال такрористеҳсол
تکرارشوندگی такроршавандагӣ
تکراری такрорӣ
تکریم такрим
تک‌سنج таксинч
تکسی таксӣ
تکسیر II таксир II
تک‌شین I такшин I
تک‌شین II такшин II
تکفیر такфир
تکفیری такфирӣ
تکفین такфин
تک کرسی таккурсӣ
تک گیر такгир
تک گیری такгирӣ
تکلف такаллуф
تکلم такаллум
تکلیف таклиф
تکمیل такмил
تکمیل‌دهی такмилдиҳӣ
تکمیلی такмилӣ
تکمیلیابی такмилёбӣ
تک‌نشان такнишон
تک‌نشین такнишин
تخنالاگ технолог
تخنالاگیه технология
تخنالاگی технологӣ
تخنیک техник
تخنیکه техника
تخنیکه پرست техникапараст
تخنیکه‌پرستی техникапарастӣ
تخنیکه‌دان техникадон
تخنیکی техникӣ
تکه I така I
تکه II така II
تکه I тикка I
تکه II тикка II
تکه такка
تکه‌بز такабуз
تکه‌سلتنگ такасалтанг
تکگی такагӣ
تک‌وپو такупӯ
تک‌وتاز такутоз
تک‌ودو такудав
تک‌ورو(ی) такурӯ(й)
تک دیگی такидегӣ
تکیه такя
تکیه گاه такягоҳ
تکیه‌جای такяҷой
تکیه‌دار такядор
تکیه‌کلام такякалом
تکیه‌گه такягаҳ
تکیه‌نشین такянишин
تگ I таг I
تگ II таг II
تگدار тагдор
تگدوزی тагдӯзӣ
تگ و رو тагурӯ
تگاب тагоб
تگابی тагобӣ
تگالاوی тагаловӣ
تگ‌پا тагипо
تگ‌پایمانی тагипоймонӣ
تگ‌پرسی тагпурсӣ
تگ‌پوش тагпӯш
تگپوشی тагпӯшӣ
تگ‌پهن тагпаҳн
تگ تگ таг-таги
تگ‌لمه‌دوز тагламадӯз
تگ‌جای тагҷой
تگ‌چرم тагчарм
تگ‌چشم тагичашм
تگ‌خانه тагхона
تگدان тагдон
تگ‌رگ тагарг
تگ‌ریخته тагрехта
تگ‌زمینی тагизаминӣ

تگس **тагас**
تگ‌سری **тагисарӣ**
تگ‌سری **тагсарӣ**
تگ‌سنج **тагсинч**
تگ‌شفتی **тагишифтӣ**
تگ کابی **тагкобӣ**
تگ کرسی **тагкурсӣ**
تگ کش **тагкаш**
تگگی **тагакӣ**
تگ گیری **таггирӣ**
تگل **тагал**
تگل‌بره **тагалбарра**
تگل‌جنگ **тагалчанг**
تگل‌جنگ‌اندازی **тагалчангандозӣ**
تگلک **тагалак**
تگ‌لمه **таглама**
تگ‌مانک **тагмонак**
تگمه **тугма**
تگمه‌بند **тугмабанд**
تگمه‌دار **тугмадор**
تگن **тугун**
تگ ناکی **тагнокӣ**
تگنچک **тугунчак**
تگ‌نشین **тагнишин**
تگیدن||تکیدن **тагидан//такидан**
تگ دیگی **тагидегӣ**
تگین **тагин//тигин**
تگین **тегин**
تگین‌خور **тегинхӯр**
تلاتوب **талотӯб**
تلاتوف **талотуф**
تلاشیدن **талошидан**
تلاش **талош**
تلاشی **талошӣ**
تلاطم **талотум**
تلاغو **таллоғу**
تلافی **талофӣ**
تلان **таллон**
تلان **талонI**
تلان **талонII**
تلاوت **тиловат**
تلبگی **телбагӣ**
تلبه **телба**
تلبه کار **телбакор**
تلبه کاری **телбакорӣ**
تلبیس **талбис**
تلبیس کار **талбискор**
تلبیس کاری **талбискорӣ**
تلبیسی **талбисӣ**
تلپک **телпак**
تلپک‌دار **телпакдор**
تلپک‌دوز **телпакдӯз**
تلپک‌دوزی **телпакдӯзӣ**
تلپک‌موی **телпакмӯӣ**
تل‌چه **талча**
تلخ **талх**
تلخ آب **талхоб**
تلخ آبه **талхоба**

تلخ‌پسند **талхиписанд**
تلخ‌زبان **талхзабон**
تلخ‌زبانی **талхзабонӣ**
تلخ‌سخن **талхсухан**
تلخ‌سخنی **талхсуханӣ**
تلخ‌سرشت **талхсиришт**
تلخ‌فام **талхфом**
تلخک **талхак**
تلخ کام **талхком**
تلخ کامی **талхкомӣ**
تلخ کش **талхкаш**
تلخ گفتار **талхгуфтор**
تلخ گفتاری **талхгуфторӣ**
تلخ گوئی **талхгӯӣ**
تلخ گوی **талхгӯй**
تلخ‌مزاج **талхмизоч**
تلخ‌مزه **талхмаза**
تلخ‌نما **талхнамо**
تلخه **талхаI**
تلخه **талхаII**
تلخه دان **талхадон**
تلخه کف **талхакаф**
تلخی **талхӣ**
تلخیص **талхис**
تلسکپ **телескоп**
تلسکپی **телескопӣ**
تلطف **талаттуф**
تلف **талаф**
تلفات **талафот**
تلفار **тулфор**
تلفان **телефон**
تلف کاری **талафкорӣ**
تلف کشده **талафшуда**
تلف گار||تلف کار **талафгор//талафкор**
تلفن‌چی **телефончӣ**
تلفنی **телефонӣ**
تلقان **талқон**
تلون **талаввун**
تلگرف **телеграф**
تلگرفی **телеграфӣ**
تلگرفخانه **телеграфхона**
تلم **тулум**
تلمود **талмуд**
تلمیح **талмеҳ**
تلنگ **туланг**
تله **талаI**
تله **талаII**
تلبرنامه **телебарнома**
تلتیپ **телетайп**
تلتیپی **телетайпӣ**
تلدستگاه **теледастгоҳ**
تلستودیه **телестудия**
تلفانگاشت **телефоннигошт**
تلگرمه **телеграмма**
تلمتر **телеметр**
تلمتری **телеметрӣ**
تلمخنیکه **телемеханика**
تلمخنیکی **телемеханикӣ**

تلمناره **телеманора**
تلویزار **телевизор**
تلواسه **талвоса**
تلون **талаввун**
تلویح **талвеҳ**
تلویزیان **телевизион**
تلویزیانی **телевизионӣ**
تلوین **талвин**
تمارض **таморуз**
تماس **тамос**
تماسک **тамосук**
تماشا **тамошо**
تماشائی **тамошоӣ**
تماشاباب **тамошобоб**
تماشابین **тамошобин**
تماشابینی **тамошобинӣ**
تماشاخانه **тамошохона**
تماشادوست **тамошодӯст**
تماشاطلب **тамошоталаб**
تماشاکده **тамошокада**
تماشاکدو **тамошокаду**
تماشاکن **тамошокун**
تماشاکنان **тамошокунон**
تماشاگر **тамошогар**
تماشاگری **тамошогарӣ**
تماشاگه||تماشاگاه **тамошогах//тамошогоҳ**
تماغ // تماق **тимоғ//тимоқ**
تماکو **тамоку**
تماکوپرور **тамокупарвар**
تماکوپروری **тамокупарварӣ**
تماکوخلته **тамокухалта**
تماکودان **тамокудон**
تماکوزار **тамокузор**
تماکوفروشی **тамокуфурӯшӣ**
تماکوقوطی **тамокуқуттӣ**
تماکوکار **тамокукор**
تماکوکاری **тамокукорӣ**
تماکوکش **тамокукаш**
تماکوکشی **тамокукашӣ**
تمالک **тамолук**
تمام **тамом**
تماما **тамоман**
تمامت **тамомат**
تمام‌تأریخ **тамомтаърих**
تمام‌رخ **тамомрух**
تمام‌شدنی **тамомшуданӣ**
تمام‌شده **тамомшуда**
تمام‌عیار **тамомъиёр**
تمام‌کننده **тамомкунанда**
تمام‌نشدنی **тамомнашуданӣ**
تمام‌نشونده **тамомнашаванда**
تمامی **тамомӣ**
تمامیت **тамомият**
تمایل **тамоил**
تمایل **тамоюл**
تمایلات **тамоюлот**
تمبل **тамбал**
تمبلانه **тамбалона**

تمبلی **тамбалӣ**
تمبه **тамба**
تمبور **тамбур**
تمتع **таматтӯъ**
تمتمی **тамтамӣ**
تمثال **тимсол**
تمثیل **тамсил**
تمثیلی **тамсилӣ**
تمجید **тамчид**
تمچه **тимча**
تمدن **тамаддун**
تمدیح **тамдеҳ**
تمدید **тамдид**
تمر **тамрI**
تمر **тамрII//тимр**
تمرکز **тамаркуз**
تمرین **тамрин**
تمساح **тимсоҳ**
تمسخر **тамасхур**
تمسخرآمیز **тамасхуромез**
تمشق **тумшуқ**
تمشق‌بند **тумшуқбанд**
تمغه **тамға**
تمغا **тамғо**
تمکین **тамкин**
تملق **тамаллуқ**
تملق‌آمیز **тамаллуқомез**
تملق‌پیشه **тамаллуқпеша**
تملق کار **тамаллуқкор**
تملق کارانه **тамаллуқкорона**
تملق کاری **тамаллуқкорӣ**
تملق گوئی **тамаллуқгӯӣ**
تملق گوی(ی) **тамаллуқгӯ(й)(ӣ)**
تملک **тамаллук**
تملیک **тамлик**
تمن **туманI**
تمنا // تمنی **таманно**
تمن‌آلود **туманолуд**
تموز **тамуз**
تمهید **тамҳид**
تموک **тамук**
تمول **тамаввул**
تمیز **тамайюз**
تمیز **тамиз**
تمییز **тамйиз**
تن **танI**
تن **танII**
تنار **тенор**
تنار(ی) **таноро(й)**
تنارائی **танорой**
تن‌ازاد **танозод**
تنازع **танозӯъ**
تنازی **таннозӣ**
تناسا **таносо**
تناسائی **таносой**
تناسب **таносуб**
تناسبا **таносубан**
تناسبناک **таносубнок**
تناسخ **таносух**

تناسل таносул
تناسلی таносулӣ
تنافر танофур
تناقص таноқус
تناقض таноқуз
تنآور тановар
تناول тановул
تنباکو танбоку
تنبان тунбон
تن‌برهنه танбараҳна
تنبل танбал
تنبلانه танбалона
تنبلی танбалӣ
تنبور танбӯр
تنبورنواز танбӯрнавоз
تنبورنوازی танбӯрнавозӣ
تنبوری танбӯрӣ
تنبه танба
تنبه танбеҳ
تنبه‌دهی танбеҳдиҳӣ
تنبه‌کارانه танбеҳкорона
تنپاک‌کن танпоккун
تن‌پرست танпараст
تن‌پرستی танпарастӣ
تن‌پرور танпарвар
تن‌پروری танпарварӣ
تن‌پوشه танпӯша
تنتنه طنطنه тантана
تنتنه‌ناک тантананок
تنتنه‌ناکی тантанокӣ
تنتنوی тантанавӣ
تنته танте
تنج тинҷ
تنجی тинҷӣ
تن‌خراب танхароб
تن‌خواه танхоҳ
تنخواهدار танхоҳдор
تند тунд
تندار тандор
تندباد тундбод
تندبالا тундболо
تندبو тундбӯ
تندپرواز тундпарвоз
تندتاز тундтоз
تندخشمی тундхашмӣ
تندخلق тундхулқ
تندخلقی тундхулқӣ
تندخو(ی) тундхӯ(й)
تندخوئی тундхӯӣ
تندخیز тундхез
تندذهن тундзеҳн
تندر тендер
تندر тундар//тундур
تندر тундур
تندرائی тундроӣ
تندرای тундрой
تندرای тундрӯ(й)
تن‌درست тандуруст
تندرستی тандурустӣ

تندرفتار тундрафтор
تندرفتاری тундрафторӣ
تندرو тундрав
تندروی тундравӣ
تندری тендерӣ
تندزبان тундзабон
تندفعل тундфеъл
تندفعلی тундфеълӣ
تندک тундак
تندگپ тундгап
تندگپی тундгапӣ
تندمجاز тундмиҷоз
تندمجازی тундмиҷозӣ
تندمزه тундмаза
تندنویس тунднавис
تندنویسی тунднависӣ
تنده тунда
تندهی тандиҳӣ
تندی тундӣ
تندیدن тандидан
تندیدن тундиданI
تندیدن тундиданII
تندیس тандис
تنزل таназзул
تنزیه танзеҳ
تنزیل танзилI
تنزیل танзилII
تنشریک таншарик
تنشوئی таншӯӣ
تنشوی таншӯй
تنشویک таншӯяк
تن‌صحت тансиҳат
تن‌صحتی тансиҳатӣ
تنظیم танзим
تنظیمات танзимот
تنظیم‌کاری танзимкорӣ
تنظیم‌کننده танзимкунанда
تنظیم‌گر танзимгар
تنظیم‌گری танзимгарӣ
تنظیم‌نشونده танзимнашаванда
تنعم танаъум
تنفر танаффур
تنفرآمیز танаффуромез
تنفس танаффус
تنقیح танқеҳ
تنقید танқид
تنقیداً танқидан
تنقیدآمیز танқидомез
تنقیدکارانه танқидкорона
تنقیدکننده танқидкунанда
تنقیدی танқидӣ
تنقیص танқис
تنقیصی танқисӣ
تنقیه // تنقیت танқия//танқият
تنک танк
تنک тунук
تنک‌آب тунукоб
تنک‌آبه тунукоба
تنک‌بضاعت тунукбизоат

تنک‌پوست тунукпӯст
تنک‌چی танкчӣ
تنک‌دل тунукдил
تنک‌ران танкрон
تنک‌رانی танкронӣ
تنک‌روشنائی тунукрӯшноӣ
تنک‌روی тунукрӯй
تنک‌ریش тунукриш
تنک‌زن танкзан
تنک‌ساز танксоз
تنک‌سازی танксозӣ
تنک‌شراب тунукшароб
تنک‌شکن танкшикан
تنک‌ظرف тунукзарф
تنک‌قبت тунукқабат
تنکگی тунукагӣ
تنک‌مایه тунукмоя
تنک‌مغز тунукмағз
تنکه тунука
تنکه‌پاره тунукапора
تنکه‌پوش тунукапӯш
تنکه‌ساز тунукасоз
تنکه‌سازی тунукасозӣ
تنکه‌کاری тунукакорӣ
تنکی танкӣ
تنکی тунукӣ
تنکیر танкер
تنگ тангI
تنگ тангII
تنگ тангIII
تنگ тунг
تنگضرف тангзарф
تنگاتنگ танготанг
تنگ آستین тангостин
تنگ آغوشی тангоғӯшӣ
تنگ‌بختی тангбахтӣ
تنگ‌بسته тангбаста
تنگ‌بهر тангбаҳр
تنگ‌پیشانی тангпешонӣ
تنگ‌تاب тангтоб
تنگ تنگ танг-танг
تنگ تنگ тинг-тинг
تنگ‌چشم тангчашм
تنگ‌چشمی тангчашмӣ
تنگ‌خرد тангхирад
تنگ‌خردی тангхирадӣ
تنگ‌در тангдар
تنگ‌درزی тангдарзӣ
تنگ‌دز тангдарз
تنگ‌دست тангдаст
تنگ‌دستی тангдастӣ
تنگ‌دل тангдил
تنگ‌دلی тангдилӣ
تنگ‌دهن тангдаҳан
تنگ‌رو танграв
تنگ‌روزی тангрӯзӣ
تنگ‌زهره тангзаҳра
تنگ‌سال тангсол
تنگ‌سالی тангсолӣ

تنگ‌عیش тангайш
تنگ‌عیشی тангайшӣ
تنگ‌قبا тангқабо
تنگ کوچه тангкӯча
تنگ‌مایه тангмоя
تنگ‌مزاج тангмизоҷ
تنگ‌معاش тангмаош
تنگ‌مغز тангмағз
تنگ‌میدان тангмайдон
تنگ‌نای тангно(й)
تنگ‌نظر тангназар
تنگ‌نظرانه тангназарона
تنگ‌نظری тангназарӣ
تنگ‌نفس тангнафас
تنگه тангаI
تنگه тангаII
تنگه тангаIII
تنگه‌دان тангадон
تنگ‌وتار тангутор
تنگ‌حوصلگی тангҳавсалагӣ
تنگ‌حوصله тангҳавсала
تنگی тангӣ
تنلساز тунелсоз
تنلسازی тунелсозӣ
تن‌لوچ танлуч
تنمیه // تنمیت танмия//танмият
تنور танӯр
تنورخانه танӯрхона
تنورساز танӯрсоз
تنورسازی танӯрсозӣ
تنورکباب танӯркабоб
تنوره танӯраI
تنوره танӯраII
تنوع танаввӯъ
تنومند тануманд
تنومندی танумандӣ
تنویر танвир
تنویرگر танвиргар
تنویری танвирӣ
تنه танаI
تنه танаII
تنها танҳо
تنهائی танҳоӣ
تنهادست танҳодаст
تنهادستی танҳодастӣ
تنهاگرد танҳогард
تنهاگردی танҳогардӣ
تنهانشینی танҳонишинӣ
تنه‌بسته танабаста
تنه‌کار танакор
تنه‌وار танавор
تنی танӣ
تنیدن танидан
تو ту
تو тӯI
تو тӯII
توابع тавобеъ
تواره тавора
تواره тувора

таворабанд توارهبند
таворагирӣ تواره گیری
таворих تواریخ
тавозӯъ تواضع
тавозӯъпеша تواضع‌پیشه
тавозӯъшева تواضع‌شیوه
тавозӯъкор تواضع کار
тавозӯъкорона تواضع کارانه
тавофур توافر
тавофуқ توافق
тавъам توأم
тавъамон توأمان
тавон توان
тавоно توانا
тавонозмой توان آزمایی
тавоной توانائی
тавонбахш توان‌بخش
тавонистан توانستن
тавониш توانش
тавонгар توانگر
тавонгардил توانگردل
тавонгардилӣ توانگردلی
тавонгарӣ توانگری
тӯбI توب
тӯбII توب
тӯбIII توب
тӯбо توبا
тубон توبان
тӯпандоз توب‌انداز
тӯббозӣ توب‌بازی
тӯбча توبچه
тӯпчибошӣ توب‌چی‌باشی
тӯпхона توب‌خانه
тӯбра توبره
тӯпсозӣ توپسازی
тӯбсада توب‌سده
тӯпсалом توپ‌سلام
тубак توبک
тавба توبه
тавбахона توبه‌خانه
тавбашикан توبه‌شکن
тавбакор توبه کار
тавбакунанда توبه کننده
тавбагар توبه گر
тӯбӣ توبی
тӯп توپ
тӯппаронӣ توپ‌پرانی
тӯпчӣ توپچی
тӯпурхор توپرخار
тӯпзанӣ توپ‌زنی
тӯпаланг توپلنگ
туппа توپه
туппакашак توپه کشک
тӯппӣ توپّی
тӯппидӯз توپی‌دوز
тут توت
тутафшонӣ توت‌افشانی
тутанҷир توت‌انجیر
тутпарварӣ توت‌پروری
тутхӯрӣ توت‌خوری
тутпаз توت‌پز
тутзор توت‌زار
тутшинонӣ توت‌شنانی
тутмавиз توت‌مویز
тутила توتیله
тутилагӣ توتیلگی
таваҷҷӯҳ توجه
тавҷеҳ توجیه
таваҳҳуш توحش
тавҳид توحید
тӯхтан توختن
тӯда توده
тӯдабоз توده‌باز
тӯдабозӣ توده‌بازی
тӯдабарг توده‌برگ
тӯдаситора توده‌ستاره
тӯдакаш توده کش
тӯдагул توده گل
тӯр تور
таврот تورات
туронӣ تورانی
тӯрбоф تورباف
тӯрбофӣ توربافی
тӯрба توربه
тӯрхалта تورخلته
тӯрдор توردار
тӯрсабад تورسبد
турист توریست
тӯршакл تورشکل
тӯрук تورق
тӯркаду تور کدو
таваррум تورم
тӯра توره
тӯрагӣ توره گی
тӯрӣ توری
тӯз توز
тавзеъ توزیع
тӯзидан توزیدن
тӯс توس
тӯсзор توس‌زار
тавассут توسط
тавсеа توسعه
тавсеаталабӣ توسعه‌طلبی
тавассулI توسل
тавсан توسن
тавсандилӣ توسن‌دلی
туш توش
тӯш توش
тушбера توشبیره
тушберагирак توشبیره گیر ک
тӯшак توشک
тӯшдор توشدار
тӯша توشه
тавсиф توصیف
тавассулII توصل
тавсифнома توصیف‌نامه
тавсия توصیه
тавсиякунанда توصیه کننده
тавсиянома توصیه‌نامه
тавзеҳ توضیح
тавзеҳот توضیحات
тавзеҳӣ توضیحی
тавтеа توطعه
тавтеаомез توطعه آمیز
тавтеакор توطعه کار
туғII توغ
тӯғ توغ
туғбардор توغبردار
тӯғрӣ توغری
туғак توغک
туғён توغیان
тавф توف
тӯфаланг توفلنگ
тӯфидан توفیدن
тавфир توفیر
тавфирсанҷ توفیرسنج
тавфиқ توفیق
таваќ توق
таваққуд توقد
туқсабо توقسبا
таваққӯъ توقع
таваққуф توقف
тавқиф توقیف
таваққуфгоҳ توقف گاه
тӯқум توقم
тӯқумдӯз توقم‌دوز
тӯқумшуллук توقم‌شلک
тавқир توقیر
тавқеъ توقیع
таваккал تو کل
таваккул تو کلٍ
таваккалан تو کلا
таваккалӣ تو کلی
тавалло تولا||تولی
таваллуд تولد
таваллудхона تولدخانه
таваллудгоҳ تولدگاه
тулак تولک
таваллоомез تولی آمیز
тавлид تولید
тавлидот تولیدات
тавлидотӣ تولیداتی
тавлидкунанда تولید کننده
тавлидӣ تولیدی
туман//тумонII تومن//تومان
тунтоб تون‌تاب
тунел تونل
тунӣ تونی
таваҳҳум توهم
тавил تویل||طویل
таҳI ته
таҳII ته
таҳоҷум تهاجم
таҳоҷумӣ تهاجمی
таҳбағалӣ ته‌بغلی
таҳпӯш ته‌پوش
таҳпӯшӣ ته‌پوشی
таҳтар ته‌تر
таҳтӯл تهتول
таҳҷой ته‌جائی
таҳчӯбкорӣ ته‌چوبکاری
таҳхонагӣ ته‌خانگی
таҳхона ته‌خانه
таҳхонадор ته‌خانه‌دار
таҳдор ته‌دار
таҳдон ته‌دان
таҳдар تهدر
таҳдидI تهدید
таҳдидомез تهدیدآمیز
таҳдидомезона تهدیدآمیزانه
таҳдидкорона تهدید کارانه
таҳдидкунон تهدید کنان
таҳдидкунанда تهدید کننده
таҳдидгар تهدید گر
таҳдевор ته‌دیوار
таҳранг ته‌رنگ
таҳзиб تهزیب
таҳсуфа ته‌سفه
таҳшинот ته‌شنات
таҳшир ته‌شیر
таҳширӣ ته‌شیری
таҳшин ته‌شین
таҳшинӣ ته‌شینی
таҳғалбер ته غلبیر
таҳкурсӣ ته کرسی
таҳкаш ته کش
таҳгир ته گیر
таҳлука تهلکه
таҳлукаомез تهلکه آمیز
таҳлукаангез تهلکه‌انگیز
таҳлукаовар تهلکه آور
таҳлуканок تهلکه‌نا ک
таҳлика تهلیکه
таҳмон ته‌مان
тӯҳмат تهمت
тӯҳматолуд تهمت آلود
тӯҳматолуда تهمت آلوده
тӯҳматомез تهمت آمیز
тӯҳматангез تهمت‌انگیز
тӯҳматбор تهمت‌بار
тӯҳматбофӣ تهمت‌بافی
тӯҳматчӣ تهمتچی
тӯҳматзада تهمت‌زده
тӯҳматгар تهمت گر
тӯҳматгарона تهمت گرانه
таҳамтан تهمتن
тӯҳматӣ تهمتی
таҳнишаста ته‌نشسته
таҳнишин ته‌نشین
таҳният تهنیت
таҳаввур تهور
таҳвилII تهویل
таҳвилӣ تهویلی
таҳвия تهویه
тиҳӣ تهی
тиҳидаст تهی‌دست

тиҳидастӣ تهی‌دستی
тиҳигоҳ تهیگاه
тиҳимағз تهی‌مغز
таҳия تهیه
таҳиякунанда تهیه کننده
таҳиягар تهیه گر
тайёрIII تیارIII
тайёрII تیارII
тайёрхӯр تیارخور
тайёрхӯрӣ تیارخوری
тайёрI تیار // طیارI
тайёрфурӯш تیارفروش
тайёркунанда تیارکننده
тайёрӣ تیاری
тайёрибинӣ تیاری‌بینی
теорема تیاریمه
таёқ تیاق
теб تیب
тибит تیبیت
тибитӣ تیبیتی
типI تیپI
типII تیپII
типсозӣ تیپ‌سازی
теппакӯҳ تیپه کوه
типология تیپالاگیه
типологӣ تیپالاگی
тит تیت
титол تیتال
титолбофӣ تیتال‌بافی
титр تیتر
титшуда تیت‌شده
титав تیتو
тирI تیرI
тирII تیرII
тирIII تیرIII
тирIV تیرIV
тирV تیرV
тирVI تیرVI
тироз تیراز
тирозанда تیرازنده
тироза تیرازه
тираж تیرژ
тирожа تیراژه
тирафкан تیرافکن
тирронча(к) تیرانچک
тирандоз تیرانداز
тирандозӣ تیراندازی
тирборон تیرباران
тирбарг تیربرگ
тирбанд تیربند
тирпарронӣ تیرپرانی
тирпарвоз تیرپرواز
тирҷӯӣ تیرجوی
тирхона تیرخانه
тирхӯрда تیرخورده
тирдон تیردان
тиррас تیررس
тирзан تیرزن
тирзанӣ تیرزنی

тирсоз تیرساز
тирист تیریست
тирак تیرک
тиркаш تیرکش
тиркашон تیرکشان
тиркашӣ تیرکشی
тиркиш تیرکیش
тиркиштасма تیرکیش‌تسمه
тиргон تیرگان
тиргак تیرگک
тиргакмон تیرگکمان
тирмор تیرمار
тирморвор تیرماروار
тирмонанд تیرمانند
тирмизак تیرمزک
тирмех تیرمیخ
тирнорас تیرنارس
тирногузар تیرناگزر
тираI تیره‌I
тире تیره
тирабахт تیره‌بخت
тирабахтӣ تیره‌بختی
тираберун تیره‌بیرون
тирачашм تیره‌چشم
тирадил تیره‌دل
тирадилӣ تیره‌دلی
тирарой تیره‌رای
тирарӯз تیره‌روز
тирарӯзгор تیره‌روزگار
тирарӯзӣ تیره‌روزی
тирарӯ(й) تیره‌روی
тирасӯз تیره‌سوز
тирашаб تیره‌شب
тирашабӣ تیره‌شبی
тиразамир تیره‌ضمیر
тираақл تیره‌عقل
тирафом تیره‌فام
тирагун تیره‌گون
тирагӣ تیره‌گی
тирамоҳ تیره‌ماه
тирамоҳрӯя تیره‌ماهرویه
тирамоҳӣ تیره‌ماهی
тирамағз تیره‌مغز
тиранихоҳод تیره‌نهاد
тирвор تیروار
тирукамон تیروکمان
тирез//тириз تیریز
тиреза تیریزه
тирезача تیریزه‌چه
тирезакорӣ تیریزه کاری
тез تیز
тиз تیز
тезобI تیزآبI
тезобII تیزآبII
тезобхӯрда تیزآب‌خورده
тезобдиҳанда تیزآبدهنده
тезобдиҳӣ تیزآبدهی
тезоба تیزآبه
тезобӣ تیزآبی

тезон(и)дан تیزانیدن
тезбозор تیزبازار
тезбозорӣ تیزبازاری
тезбол تیزبال
тезбӯ(й) تیزبو(ی)
тезбин تیزبین
тезбинӣ تیزبینی
тезпо تیزپا
тезпайкон تیزپیکان
тезпар تیزپر
тезпарвоз تیزپرواز
тезпаз تیزپز
тезпазак تیزپزک
тезтак تیزتک
тезҷараён تیزجریان
тезчоп تیزچاپ
тезчашм تیزچشم
тезчашмӣ تیزچشمی
тезчанг تیزچنگ
тазчангол تیزچنگال
тезҳаракат تیزحرکت
тезҳаракатӣ تیزحرکتی
тезхашм تیزخشم
тездаргиранда تیزدرگیرنده
тездаст تیزدست
тездастӣ تیزدستی
тездам تیزدم
тездандон تیزدندان
тездав تیزدو
теззеҳн تیزذهن
теззеҳнӣ تیزذهنی
тезрафтор تیزرفتار
тезранҷ تیزرنج
тезрав تیزرو
тезравӣ تیزروی
теззабон تیززبان
теззабонӣ تیززبانی
тезсуръат تیزسرعت
тезсайрон تیزسیران
тезшикан تیزشکن
тезшиканӣ تیزشکنی
тезшунав تیزشنو
тезфикр تیزفکر
тезфикрӣ تیزفکری
тезфаҳм تیزفهم
тезфаҳмӣ تیزفهمی
тезкор تیزکار
тезкорӣ تیزکاری
тезкунҷа تیزکنجه
тезкунанда تیزکننده
тезкин تیزکین
тезгом تیزگام
тезгудоз تیزگداز
тезгар تیزگر
тезгард تیزگرد
тезгардӣ تیزگردی
тезгузар تیزگذر
тезгазак تیزگزک
тезгуфтор تیزگفتار

тезгӯш تیزگوش
тезгӯша تیزگوشه
тезгир تیزگیر
тезмизоҷ تیزمزاج
тезмағз تیزمغز
тезнохун تیزناخون
тезнигоҳ تیزنگاه
тезнӯл تیزنول
тезнавис تیزنویس
тезнависӣ تیزنویسی
тезҳуш تیزهوش
тезутунд تیزوتند
тезваҷд تیزوجد
тезвир تیزویر
тезӣ تیزی
тайсал تیسل
теша تیشه
теғ تیغ
теғорой تیغ‌آرائی
теғозмой تیغ‌آزمائی
теғафрӯз تیغ‌افروز
теғафшон تیغ‌افشان
теғборон تیغ‌باران
теғбоз تیغ‌باز
теғбозӣ تیغ‌بازی
теғбаланд تیغ بلند
теғбанд تیغ بند
теғпартофта تیغ‌پرتافته
теғдор تیغدار
теғзан تیغ‌زن
теғкашӣ تیغکشی
теғакмонанд تیغک‌مانند
теға تیغه
теғадор تیغه‌دار
теғӣ تیغی
тектоника تیکتانیکه
тектоникӣ تیکتانیکی
тилмоч تیلماچ
тела تیله
теладиҳӣ تیله‌دهی
тимI تیم
тимII تیم
тимIII تیم
тимоч تیماج
темор تیمار
тимор تیمار
таяммум تیمم
таяммун تیمن
тинI تین
тинII تین
теннис تینس
теннисбоз تینسباز
теннисбозӣ تینسبازی
тиҳу تیهو
тев تیو
тюлен تیولن
тевана تیونه

ث

ثاباتناک соботнок
ثابت собит
ثابت‌رأی собитрой
ثابت‌قدم собитқадам
ثابت‌قدمانه собитқадамона
ثابت قدمی собитқадамӣ
ثابت عزم собитазм
ثاقب соқиб
ثالث солис
ثالثاً солисан
ثامن сомин
ثانی сонӣ
ثانیاً сониян
ثانیه сония
ثانیه گرد сониягард
ثانیوی сониявӣ
ثانیه‌سنج сониясанҷ
ثانیه‌شمار сонияшумор
ثبات сабот
ثبات субот
ثباتکار суботкор
ثباتکارانه суботкорона
ثباتکاری суботкорӣ
ثبات کارانه саботкорона
ثبات کاری саботкорӣ
ثبت I сабтI
ثبت‌دارو сабтдору
ثبوت субут
ثبور субур
ثخونت II сухунатII
ثروت сарват
ثروتخیز сарватхез
ثروتدار сарватдор
ثروتمند сарватманд
ثروتمندی сарватмандӣ
ثریا сурайё
ثریاسریر сурайёсарир
ثریامقام сурайёмақом
ثریامکان сурайёмакон
ثعالب саолиб
ثعبان суъбон
ثعبانی суъбонӣ
ثعلب I саълабI
ثعلب II саълабII
ثغر I сағрI
ثغر II сағрII
ثفل суфл
ثفلی суфлӣI
ثقالت сақолат
ثقبه сукба
ثقل сиқл
ثقلت сиқлат
ثقه сиқа
ثقیل I сақилI
ثلاثه салоса
ثلث сулс
ثلج салҷ
ثلمه//ثلمت сулма
ثمار симор
ثمان//ثمانه самона
ثمر I самарI
ثمر(ه)بخش
самарабахш//самарбахш
ثمر II самарII
ثمره самара
ثمره آور самараовар
ثمره ناکی самаранокӣ
ثمره‌دار самарадор
ثمره‌ناک самаранок
ثمین I саминI
ثنا I саноI
ثنا II саноII
ثناگستر саногустар
ثناگوی саногӯӣ
ثناخوان санохон
ثناخوانی санохонӣ
ثناگر саногар
ثناگوئی саногӯӣ
ثنایا саноё
ثنیه сания
ثواب I савобI
ثواب‌اندوزی савобандӯзӣ
ثوابت савобит
ثواب‌جو савобҷӯ
ثواب‌طلب савобталаб
ثواب کار савобкор
ثواب کاری савобкорӣ
ثوابی савобӣ
ثوب II савбII
ثور савр
ثوری I саврӣI
ثوری II саврӣII
ثیب сайиб
ثیبه сайиба

ج

ج ҷ
جاعوضکنی ҷоивазкунӣ
جا//جای ҷо\\ҷой
جائز ҷоиз
جائزه ҷоиза
جائزه دار ҷоизадор
جابجا ҷобаҷо
جابجاکننده ҷобаҷокунанда
جابجاکنی ҷобаҷомонӣ
جابجاگذاری ҷобаҷогузорӣ
جابر ҷобир
جابرانه ҷобирона
جابری ҷобирӣ
جاپانی ҷопонӣ
جاثلیق ҷосилик
جاجا ҷо–ҷо
جاخسک//جاخشک
ҷохсук//ҷохшук
جاده ҷода
جاده بری ҷодабурӣ
جاده سازی ҷодасозӣ
جادو I ҷодуI
جادو II ҷодуII
جادوپرست ҷодупараст
جادوکشا ҷодукушо
جادومنش ҷодуманиш
جادوانه ҷодувона
جادوبند ҷодубанд
جادوبیان ҷодубаён
جادوبیانی ҷодубаёнӣ
جادوچشم ҷодучашм
جادوخیالی ҷодухаёлӣ
جادوزبان ҷодузабон
جادوزبانی ҷодузабонӣ
جادوزن ҷодузан
جادوسخن ҷодусухан
جادوسخنی ҷодусуханӣ
جادوگر ҷодугар
جادوگرانه ҷодугарона
جادوگرزن ҷодугарзан
جادوگری ҷодугарӣ
جادووش ҷодуваш
جادوی ҷодуӣ
جاذب ҷозиб
جاذبانه ҷозибона
جاذبه ҷозиба
جاذبه انگیز ҷозибаангез
جاذبه دار ҷозибадор
جاذبه داری ҷозибадорӣ
جاذبه سنج ҷозибасанҷ
جاذبه سنجی ҷозибасанҷӣ
جاذبه ناک ҷозибанок
جاذبه ناکی ҷозибанокӣ
جار I ҷорI
جار II ҷорII
جارچی ҷорчӣ
جارزن ҷорзан
جاروب ҷорӯб
جاروب بته ҷорӯббутта
جاروب بند ҷорӯббанд
جاروب دم ҷорӯбдум
جاروب علف ҷорӯбалаф
جاروب مانند ҷорӯбмонанд
جاروب نارسیده ҷорӯбнорасида
جاروب ریش ҷорӯбриш
جاروب زن ҷорӯбзан
جاروب کش ҷорӯбкаш
جاروب کشی ҷорӯбкашӣ
جاروبی ҷорӯбӣ
جاری ҷорӣ
جاریشونده ҷоришавандагӣ
جاریشوی ҷоришавӣ
جاریکننده ҷорикунанда
جاریکنی ҷорикунӣ
جاریگردیده ҷоригардида
جاریه I ҷорияI
جاریه II ҷорияII
جازم ҷозим
جاسوس ҷосус
جاسوسی ҷосусӣ
جاش ҷош
جاشدان ҷошдон
جاغ ҷоғ
جاغزنی ҷоғзанӣ
جاغوسیع ҷоғвасеъ
جاغر ҷоғар
جاغردار ҷоғардор
جافرای ҷофирой
جافی ҷофӣ
جاگه میز ҷога(х)мез
جاگا//جاگاه ҷого\\ҷогох
جاگائی//جاگاهی ҷогой\\ҷогохӣ
جاگه I ҷога(х)I
جاگه II ҷога(х)II
جاگه III ҷога(х)III
جاگهغونداری ҷогахғундорӣ
جاگیر ҷогир
جاگیری ҷогирӣ
جالب ҷолиб
جاله I ҷолаI
جاله II ҷолаII
جاله برفک ҷолабарфак
جام ҷом
جامپیما ҷомпаймо
جاماندگی ҷомондагӣ
جامانده ҷомонда
جامگی I ҷомагӣI
جامه I ҷомаI
جامه II ҷомаII
جامه باب ҷомабоб
جامه باف ҷомабоф
جامه بافی ҷомабофӣ
جامه بران ҷомабур(р)он
جامه پوش ҷомапӯш
جامه پوشانی ҷомапӯшонӣ
جامه جواب ҷомахоб
جامه خانه ҷомахона
جامه دار ҷомадор

جامه دان чомадон
جامه دران чомадарон
جامه درانی чомадар(р)онӣ
جامه دریده чомадарида
جامه دوز чомадӯз
جامه دوزی чомадӯзӣ
جامه زیب чомазеб
جامه سفیدان чомасафедон
جامه شوی чомашӯӣ
جامه شوئی чомашӯйӣ
جامه شویخانه чомашӯйхона
جامه فروشی чомафурӯшӣ
جامه کار чомакор
جامه کن чомакан
جامگی II чомагӣII
جامه وار чомавор
جامه واری чомаворӣ
جامد чомид
جامیز чомиз
جامع чомеъ
جامعه чомеа
جامعه پذیری чомеапазирӣ
جامعه ستیزی чомеаситезӣ
جامعه شناس чомеашинос
جامعه شناسی чомеашиносӣ
جامعه گرا чомеагаро
جامعه گرائی чомеагароӣ
جان чон
جانآزار чонозор
جانآزاری чонозорӣ
جان افروز чонафрӯз
جانآفرین чонофарин
جان افزا(ی) чонафзо(й)
جان افشان чонафшон
جان افشانی чонафшонӣ
جانباخته чонбохта
جانباز чонбоз
جانبازانه чонбозона
جانبازی чонбозӣ
جانبخش чонбахш
جانبر чонбар
جانبرار чонбарор
جانبین чонбин
جانپرداز чонпардоз
جانپرور чонпарвар
جانپناه чонпаноҳ
جانتلواسه чонталвоса
جانخراش чонхарош
جانداده чондода
جاندارو чондору
جاندرازی чондарозӣ
جانده чондеҳ
جانسبیل чонсабил
جانسپار чонсипор
جانسپار чонсупор
جانسپارانه чонсипорона
جانسپارانه чонсупорона
جانسپاری чонсипорӣ
جانسپاری чонсупорӣ

جانسپوز чонсипӯз
جانستان чонситон
جانستانی чонситонӣ
جانسخت чонсахт
جانسختی чонсахтӣ
جانسرک чонсарак
جانسوز чонсӯз
جانسوزانه чонсӯзона
جانسوزی чонсӯзӣ
جانسیر чонсер
جانشکار чоншикор
جانشکاف чоншикоф
جانفدا чонфидо
جانفدای чонфидоӣ
جانفدایانه чонфидоёна
جانفرسای чонфарсо(й)
جانفرسای чонфарсоӣ
جانفزا чонфазо
جانفزائی чонфазоӣ
جانفزاینده чонфазоянда
جانفشانی чонфишонӣ
جانفگار чонфигор
جانکن чонкан
جانگداز чонгудоз
جانگدازانه чонгудозона
جانگذر чонгузар
جانگرفته чонгирифта
جانگسیل чонгусил
جانگیر чонгир
جان نثار чоннисор
جان نثارانه чоннисорона
جان نثارکننده чоннисоркунанда
جان نثاری чоннисорӣ
جانا чоно
جاناجان чоночон
جاناسا чоносо
جانان чонон
جانانه чонона
جانب чониб
جانبدار чонибдор
جانبداری чонибдорӣ
جاندار I чондорI
جاندار II чондорII
جاندارک чондорак
جانزات чонзот
جانزاد чонзод
جانشمری чоншумурӣ
جانشین I чонишинI
جانشین II чонишинII
جانشینی чонишинӣ
جانفزا чонфизо
جانفشان чонфишон
جانک чонак
جانکاه чонкоҳ
جانکاهانه чонкоҳона
جانکاهانی чонкоҳонӣ
جانکنانه чонканона
جانکنی чонканӣ
جانگزا(ی) чонгазо(й)

جانمبرا чонамбаро
جانماز чонамоз
جاناک чоннок
جاناکی чоннокӣ
جانور чонавар
جانور чонвар
جانوردار чонвардор
جانورشناس чонваршинос
جانورشناسی чонваршиносӣ
جانورک чонварак
جانی I чонӣI
جانی II чонӣII
جاوید човид
جاویدان човидон
جاویدانه човидона
جاویدانی човидонӣ
جاویدنام човидном
جاه чоҳ
جاه پرست чоҳпараст
جاه پرستانه чоҳпарастона
جاه پرستی чоҳпарастӣ
جاه جوی чоҳчӯ(й)
جاه دوست чоҳдӯст
جاه طلب чоҳталаб
جاه طلبانه чоҳталабона
جاه طلبی чоҳталабӣ
جاهل чоҳил
جاهلانه чоҳилона
جاهلی чоҳилӣ
جاهلیت чоҳилият
جای انداز чойандоз
جای برائی чойбароӣ
جای پوش чойпӯш
جای پوشی чойпӯшӣ
جای خواب чойхоб
جای دار чойдор
جای داری чойдорӣ
جای رو чойрав
جای روی чойравӣ
جای عوضکننده чойивазкунанда
جاپپوشک чойпӯшак
جایگاه чойгоҳ
جایگذین чойгузин
جایگه чойгаҳ
جایگیر чойгир
جایگیرانی чойгиронӣ
جایگیرکنانی чойгиркунонӣ
جایگیری чойгирӣ
جای نماز чойнамоз
جابره чабобира
جبار чаббор
جباری чабборӣ
جبال чибол
جبان чабон
جبانت чабонат
جبدق чабдук
جبر I чабрI
جبر II чабрII
جبر III чабрIII

جبرپیشه чабрпеша
جبردیده чабрдида
جبررسیده чабррасида
جبرکننده чабркунанда
جبراً чабран
جبران чуброн
جبران پذیر чубронпазир
جبران پولی чубронпулӣ
جبروت чабарут
جبری чабарӣ//чабрӣ
جبری чабрӣ
جبرائیل чабраил
جبریه чабрия
جبریه чабария
جبش чаб(б)иш
جبغت чабғат//чабғут
جبل чабал
جبلی чабалӣ
جبن I чубнI
جبن//جبون чубнII//чубун
جبنده чаб(б)анда
جبون чабун
جبه чабба
جبه чубба
جبه خانه чуббахона
جبهه II чабҳаII
جبهه I чабҳаI
جبهه سائی чабҳасоӣ
جبیدن чаббидан
جبیدن чабидан
جبیره I чабираI
جبیره II чабираII
جبین чабин
جبینگرفته чабингирифта
جخ//چخ чах//чах
جخش чахш
جد(د) чад(д)
جد(د) чид(д)
جداً чадд
جداً чиддан
جداجدا чудо-чудо
جدا I чудоI
جدا II чудоII
جدار чидор
جداری чидорӣ
جداشده чудошуда
جداکنک чудокунак
جداکننده чудокунанда
جداگانه чудогона
جداگانگی чудогонагӣ
جداگی чудогӣ
جدال чидол
جداناشدنی чудоношуданӣ
جدانشونده чудонашаванда
جدانشونده чудошаванда
جدانشوندگی чудонашавандагӣ
جداول чадовил
جدائی чудоӣ
جدای اندازی чудоиандозӣ

جدر чадр
جدر чадар
جدری чадарӣ
جداگشته чудогашта
جدل чадал
جدله чадала
جدلی чадалӣ
جدوار чадвор
جدول чадвал
جدولبندی чадвалбандӣ
جدولدار чадвалдор
جدولسازی чадвалсозӣ
جدولکش чадвалкаш
جدولکشی чадвалкашӣ
جدولوار чадвалвор
جده чадда
جدی чиддӣ
جدی чадй
جدی سیما чиддисимо
جدی نما чиддинамо
جدی یانه чиддиёна
جدید чадид
جدیدتراش чадидтарош
جدیداً чадидан
جدیدکشی чадидкушӣ
جدیدی чадидӣ
جدیدیه чадидия
جدیر чадир
جدییت чиддият
جذاب чаззоб
جذابیت чаззобият
جذب чазб
جذبکننده чазбкунанда
جذبمند чазбманд
جذبه чазба
جذرI чазрI
جر чар
جر чур
جر(ر) чар(р)
جرائد//جراید чароид
جرائم//جرایم чароим
جراح чарроҳ
جراحت чароҳат
جراحتبند чароҳатбанд
جراحتبندی чароҳатбандӣ
جراحتدار чароҳатдор
جراحتدیده чароҳатдида
جراحتناک чароҳатнок
جراحی чарроҳӣ
جراحیه чарроҳия
جراد чарод
جرادالبحر чародулбаҳр
جرار чаррор
جراسک чаросак
جرالاثقال чарруласқол
جرب чараб
جرچی чарчӣ
جرس чарас
جرسجنبان чарасчунбон

جرعت чуръат
جرعت طلب чуръатталаб
جرعتناک чуръатнок
جرعه чуръа
جرعه دان чуръадон
جرعه ریز чуръарез
جرعه کش чуръакаш
جرعه نوش чуръанӯш
جرغات чурғот
جرغاتک чурғотак
جرغاتی чурғотӣ
جرغاتین чурғотин
جرق جرق чарақ–чарақ
جرقه чарақка
جرقیدن чарақкидан
جرگه чирга
جرگه чурга//чирга//чарга
جرمI чирмI
جرمII чирмII
جرم чурм
جرمشناس чурмшинос
جرمشناسی чурмшиносӣ
جرمانه чурмона
جرندی чириндӣ
جرنگ جرنگ чиринг-чиринг
جرنگ جرنگ чаранг–чаранг
جرنگدار чарангдор
جرنگداری чарангдорӣ
جرنگاس чарангос
جرنگاسزنان чарангосзанон
جرنگاسزنی чарангосзанӣ
جرنگاسی чарангосӣ
جرنگس//جرنگاس
чирингас\\чирингос
جرنگس чарангас
جره чарра
جریI чарӣI
جریII чарӣII
جری чаррӣ
جریان чараён
جریانگاه чараёнгоҳ
جریب чариб
جریبکش чарибкаш
جریبانه чарибона
جرید чарид
جریده чарида
جریده نگار чариданигор
جریده نگاری чариданигорӣ
جریده نویس чариданавис
جریده نویسی чариданависӣ
جریش чиреш
جریشI чиришI
جریشII чиришII
جریمه чарима
جریمه بندی чаримабандӣ
جریمه پولی чаримапулӣ
جریموی чаримавӣ
جریناک чаринок
جزجز чаз-чаз

جزII чазII
جزI чаз(з)I
جز чуз
جزا чазо
جزابینی чазобинӣ
جزادهنده чазодиҳанда
جزادهی чазодиҳӣ
جزادیده чазодида
جزاگاه чазогоҳ
جزاگیری чазогирӣ
جزانامه чазонома
جزائرI чазоирI
جزام чузом
جزائی чазоӣ
جزایرII чазоирII
جزایرIII чазоирIII
جزایل чазоил
جزبز чиз-биз
جزبه чазаба
جزبه دار чазабадор
جزدار чаззин
جزرII чазрII
جزس чаззас
جزع чазаъ
جزع чазъ
جزع чузъ
جزعبند чузъбанд
جزعبندی чузъбандӣ
جزعا чузъан
جزعی чузъӣ
جزعیات чузъиёт
جزعیاتبیانی чузъиётбаёнӣ
جزغون чузғун
جزک чазак
جزم чазм
جزمند чазманд
جزمی чазмӣ
جزه чазза
جزه دار чаззадор
جزه گین//جزه گی
чаззагин\\чаззагӣ
جزو//جزء чузв\\чузъ
جزوبند//جزءبند
чузвбанд\\чузъбанд
جزوبندی//جزءبندی
чузвбандӣ\\чузъбандӣ
جزودان//جزعدان чузвдон
جزوگیر//جزءگیر
чузвгир\\чузъгир
جزوهدان чузвадон
جزوی чузвӣ
جزویات чузвиёт
جزی чаззӣ
جزیر чазир
جزیره чазира
جزیرگی чазирагӣ
جزیره نشین чазиранишин
جزیروی чазиравӣ
جزیل чазил

جزیه чизя
جزیه گیری чизягирӣ
جسارت часорат
جسارتمند часоратманд
جسارتناک часоратнок
جسارتناکی часоратнокӣ
جسامت часомат
جست част
جستوخیز частухез
جستار чустор
جستجوکننده чустучӯкунанда
جستجوی чустучӯ(й)
جستگاه частгоҳ
جستن чустан
جستن частан
جستنگاه частангоҳ
جسته جسته часта–часта
جسته часта
جسد часад
جسر чиср
جسک часк
جسم чисм
جسماً чисман
جسمانی чисмонӣ
جسمانیت чисмоният
جسمی чисмӣ
جسمیت чисмият
جسه чусса
جسه دار чуссадор
جسه کلان чуссакалон
جسور часур
جسورانه часурона
جسوری часурӣ
جسیم часим
جشن чашн
جشن чашан
جشنگیری чашнгирӣ
جشنگاه чашнгоҳ
جشنواره чашнвора
جعبه чаъба
جعد чаъд
جعدموی чаъдмӯй
جعفریI чаъфарӣI
جعفریII чаъфарӣII
جعل чаъл
جعلی чаълӣ
جغ جغ чиғ-чиғ
جغاز чағоз
جغاله//چغاله чағола//чағола
جغبوت чағбут
جغجغ чағчағ
جغده جغده чиғда–чиғда
جغذ чуғз
جغرافی чуғрофӣ
جغرافیدان чуғрофидон
جغرافیه чуғрофия
جغرافیه دان чуғрофиядон
جغلدان чиғилдон
جغلق чағаллиқ

جغیدن ҷағидан
جفا ҷафо
جفاآمیز ҷафоомез
جفااندیش ҷафоандеш
جفابین ҷафобин
جفاجوی ҷафоҷӯӣ
جفادیده ҷафодида
جفاکار ҷафокор
جفاکاری ҷафокорӣ
جفاکشی ҷафокашӣ
جفاگستر ҷафогустар
جفاپسند ҷафописанд
جفاپیشه ҷафопеша
جفاکش ҷафокаш
جفاکیش ҷафокеш
جفاگر ҷафогар
جفت ҷуфт
جفت انگشت ҷуфтангушт
جفتباشی ҷуфтбошӣ
جفتبراران ҷуфтбароров
جفتبند ҷуфтбанд
جفتران ҷуфтрон
جفترانی ҷуфтронӣ
جفترنده ҷуфтранда
جفتسم ҷуфтсум
جفتسمان ҷуфтсумон
جفتشوی ҷуфтшавӣ
جفتانه ҷуфтона
جفتک ҷуфтак
جفتکزنان ҷуфтакзанон
جفتگر ҷуфтгар
جفتگری ҷуфтгарӣ
جفتن ҷуфтан
جفتن ҷафтан
جفته ҷафта
جفته ҷуфта
جفتی ҷуфтӣ
جفس ҷафс
جفسرنده ҷафсранда
جفسی ҷафсӣ
جفن ҷафн
جفنگ ҷафанг
جگده ҷигда
جگده گل ҷигдагул
جگده گلی ҷигдагулӣ
جگر ҷигар
جگرآور ҷигаровар
جگرخراش ҷигархарош
جگرسوز ҷигарсӯз
جگرسوزنده ҷигарсӯзанда
جگرکباب ҷигаркабоб
جگرالده ҷигарполуда
جگربریان ҷигарбирён
جگربند ҷигарбанд
جگرپاره ҷигарпора
جگرتاب ҷигартоб
جگرخسته ҷигархаста
جگرخوار ҷигархор
جگرخواره ҷигархора

جگرخون ҷигархун
جگردار ҷигардор
جگرداری ҷигардорӣ
جگردوز ҷигардӯз
جگررنگ ҷигарранг
جگرریش ҷигарреш
جگرسوخته ҷигарсӯхта
جگرگاه ҷигаргоҳ
جگرگوشه ҷигаргӯша
جگری ҷигарӣ
جگریتاب ҷигаритоб
جگریرنگ ҷигариранг
جگی جگیII ҷигӣ–ҷигӣII
جگی جگیI ҷигӣ–ҷигӣI
جل ҷал
جل ҷалла
جل ҷул(л)
جلاI ҷилоI
جلا ҷало
جلاII ҷилоII
جلاب ҷаллоб
جلاب ҷул(л)об
جلابی ҷаллобӣ
جلاجل ҷалоҷул
جلاجل ҷалоҷил
جلاجین ҷалоҷин
جلاجین کمپیر ҷалоҷинкампир
جلاد ҷаллод
جلادار ҷилодор
جلادت ҷалодат
جلاده ҷилодеҳ
جلادهنده ҷилодиҳанда
جلادهی ҷилодиҳӣ
جلادی ҷаллодӣ
جلاکار ҷилокор
جلال ҷалол
جلالت ҷалолат
جلالتمعاب ҷалолатмаоб
جلاناک ҷилонок
جلبI ҷалабI
جلبII ҷалабII
جلب ҷалб
جلبخانه ҷалабхона
جلبکننده ҷалбкунанда
جلباب ҷилбоб
جلبان ҷулбон
جلبر ҷилбур
جلبی ҷалабӣ
جلجل ҷулҷул
جلد ҷилд
جلد ҷалд
جلددار ҷилддор
جلدکار ҷалдкор
جلدبند ҷилдбанд
جلدبندی ҷилбандӣ
جلدرآبه ҷилдироба
جلدراس ҷилдирос
جلدرپوش ҷулдурпӯш
جلدناک ҷилднок

جلدو ҷалду
جلدو ҷулду
جلدی ҷалдӣ
جلدیه ҷалидия
جلسا ҷуласо
جلسه ҷаласа
جلغندی ҷулғундӣ
جلغوزه ҷалғӯза
جلف ҷилф
جلو ҷилав
جلوبند ҷилавбанд
جلوخانه ҷилавхона
جلودار ҷилавдор
جلوس ҷулус
جلوشخ ҷилавшах
جلوکش ҷилавкаш
جلوگیری ҷилавгирӣ
جلوه ҷилва
جلوه دار ҷилвадор
جلوه فروش ҷилвафурӯш
جلوه فروشی ҷилвафурӯшӣ
جلوه گاه ҷилвагоҳ
جلوه گر ҷилвагар
جلوه گری ҷилвагарӣ
جلویز ҷалвиз
جله ҷулла
جلهندی ҷалҳундӣ
جلهندی ҷулҳундӣ
جلهندیپوش ҷулҳундипӯш
جلی ҷалӣ
جلیس ҷалис
جلیل ҷалил
جمI ҷимI
جم جت ҷим-ҷит
جماد ҷамод
جماد ҷимод
جمادات ҷамодот
جمادی الآخر ҷумодиюлохир
جمادی الاوّل ҷумодиюлаввал
جمادی الثانی ҷумодиюсонӣ
جمازه ҷам(м)оза
جماش ҷам(м)ош
جماع ҷимоъ
جماعت ҷамоат
جماعتی ҷамоатӣ
جماعه ҷамоа
جمال ҷамол
جمال ҷимол
جمالک ҷамолак
جمالک کاکل ҷамолаккокул
جماهیر ҷамоҳир
جمبوس ҷамбӯс
جمبیدن ҷумбидан
جمجمه ҷимҷима
جمجمه ҷумҷума
جمجمگی ҷимҷимагӣ
جمجمه ماهی ҷумҷумамоҳӣ
جمر ҷамр
جمره ҷамра

جمشیدی ҷамшедӣ
جمع ҷамъ
جمعآمد ҷамъомад
جمعآمدگاه ҷамъомадгоҳ
جمعآمده ҷамъомада
جمعآوری ҷамъоварӣ
جمع بست ҷамъбаст
جمع بستی ҷамъбастӣ
جمع بندی ҷамъбандӣ
جمع شونده ҷамъшаванда
جمع کننده ҷамъкунанда
جمعاً ҷамъан
جمع الجمع ҷамъулҷамъ
جمعبستشده ҷамъбастшуда
جمعبستشونده ҷамъбастшаванда
جمعبستکننده ҷамбасткунанда
جمعدستی ҷамъдастӣ
جمعه ҷумъа
جمعه بازار ҷумъабозор
جمعه خوانی ҷумъахонӣ
جمعی ҷамъӣ
جمعیت ҷамъият
جمعیتشناس ҷамъиятшинос
جمعیتشناسی ҷамъиятшиносӣ
جمعیتی ҷамъиятӣ
جمک ҷуммак
جمکشکسته ҷумакшикаста
جمک//جمّک ҷумак\\ҷуммак
جمل ҷамал
جمل ҷумал
جملغه ҷамалға
جمله ҷумла
جمله بندی ҷумлабандӣ
جمله پرداز ҷумлапардоз
جمله سازی ҷумласозӣ
جملگی ҷумлагӣ
جموه ҷамӯҳ
جمهود ҷумҳуд
جمهور ҷумҳур
جمهوری ҷумҳурӣ
جمهوریخواه ҷумҳурихоҳ
جمهوریت ҷумҳурият
جمهوریهوی ҷумҳурияви
جمی ҷамил
جمیع ҷамеъ
جمیعاً ҷамеан
جمیله ҷамила
جمیلی ҷамилӣ
جن ҷин
جن(ن) ҷин(н)
جندار ҷиндор
جنزده ҷинзада
جنکوچه ҷинкӯча
جنابII ҷанобII
جنابI ҷанобI
جنابت ҷанобат
جناح ҷаноҳ
جناحی ҷаноҳӣ
جناحین ҷаноҳайн

جنازه ҷаноза
جنازهخوانی ҷанозахонӣ
جناس ҷинос
جنان ҷанон
جنان ҷинон
جناه ҷиноҳ
جنای ҷиноӣ
جنایت ҷиноят
جنایتپیشه ҷиноятпеша
جنایتشریک ҷиноятшарик
جنایتکار ҷинояткор
جنایتکارانه ҷинояткорона
جنایتکاری ҷинояткорӣ
جنایتی ҷиноятӣ
جنب ҷанб
جنبوجول ҷунбуҷӯл
جنبان ҷунбон
جنبانش ҷунбониш
جنبانک ҷунбонак
جنبانیدن ҷунбон(и)дан
جنبش ҷунбиш
جنبنده ҷунбанда
جنبه ҷанба
جنبیدن ҷунбидан
جنت ҷаннат
جنتکده ҷаннаткада
جنتمکان ҷаннатмакон
جنتی ҷаннатӣ
جنجال ҷанҷол
جنجالطلب ҷанҷолталаб
جنجالی ҷанҷолӣ
جنجککباب ҷинҷаккабоб
جنچراغ ҷинчароғ
جنچک ҷинчак
جند ҷунд
جندله ҷандала
جنده ҷанда
جنده پوش ҷандапӯш
جنس ҷинсI
جنساً ҷинсан
جنسشناس ҷинсшинос
جنسی ҷинсӣ
جنسیت ҷинсият
جنگ ҷангI
جنگ ҷангII
جنگ ҷунг
جنگآزما(ی) ҷангозмо(й)
جنگآزموده ҷангозмуда
جنگ افروز ҷангафрӯз
جنگ اندازی ҷангандозӣ
جنگآورانه ҷанговарона
جنگآوری ҷанговарӣ
جنگبازی ҷангбозӣ
جنگجو(ی) ҷангҷӯ(й)
جنگجوئی ҷангҷӯӣ
جنگجویانه ҷангҷӯёна
جنگخواه ҷангхоҳ
جنگخواهی ҷангхоҳӣ
جنگ دوست ҷангдӯст

جنگ سگال ҷангсигол
جنگ طلب ҷангталаб
جنگ طلبانه ҷангталабона
جنگ طلبی ҷангталабӣ
جنگ نامه ҷангнома
جنگاندن ҷангондан
جنگاور ҷанговар
جنگلبانی ҷангалбонӣ
جنگخواهانه ҷангхоҳона
جنگدیده ҷангдида
جنگر جنگر ҷангар-ҷунгур
جنگراس ҷангаррос
جنگراس ҷингирос
جنگره ҷангара
جنگرگی ҷангарагӣ
جنگساز ҷангсоз
جنگکننده ҷангкунанда
جنگگاه ҷанггоҳ
جنگل ҷангал
جنگلبری ҷангалбурӣ
جنگلپرور ҷангалпарвар
جنگلپروری ҷангалпарварӣ
جنگلدار ҷангалдор
جنگلداری ҷангалдорӣ
جنگلدشت ҷангалдашт
جنگلدشتی ҷангалдаштӣ
جنگلنشین ҷангалнишин
جنگلبان ҷангалбон
جنگلزار ҷангалзор
جنگلستان ҷангалистон
جنگله ҷингила
جنگله پاه ҷингилапоҳ
جنگله ریش ҷингилариш
جنگله کاکل ҷингилакокул
جنگله موی ҷингиламӯй
جنگلی ҷангалӣ
جنگلیال ҷангалёл
جنگنادیده ҷангнодида
جنگنامه خوانی ҷангномахонӣ
جنگور ҷангвар
جنگی ҷангӣ
جنگیدن ҷангидан
جنوب ҷануб
جنوب ҷунуб
جنوبی ҷанубӣ
جنود ҷунуд
جنور ҷанвар
جنون ҷунун
جنونآمیز ҷунуномез
جنونآور ҷунуновар
جنوندار ҷунундор
جنونکده ҷунункада
جنونمزاج ҷунунмизоҷ
جنی ҷиннӣ
جنی اوضاع ҷинниавзоъ
جنی بشره ҷин(н)ибашара
جنی خانه ҷиннихона
جنی طبیعت ҷиннитабиат
جنیبت ҷаниба(т)

جنیبتدار ҷанибатдор
جنیبتکش ҷанибаткаш
جنیبه بر ҷанибабар
جنیگی ҷиннигӣ
جنین ҷанин
جنیندار ҷаниндор
جنیندان ҷаниндон
جنینشناس ҷаниншинос
جنینشناسی ҷаниншиносӣ
جنی نما ҷиннинамо
جنینی ҷанинӣ
جوجو ҷав–ҷав
جو ҷавI
جو ҷавII//ҷавв
جو ҷӯ
جوبید ҷавбед
جودرو ҷавдарав
جوفروش ҷавфурӯш
جوفروشی ҷавфурӯшӣ
جواب ҷавоб
جوابدهنده ҷавобдиҳанда
جواباً ҷавобан
جوابگر ҷавобгар
جوابگری ҷавобгарӣ
جوابگو(ی) ҷавобгӯ(й)
جوابگوئی ҷавобгӯӣ
جوابی ҷавобӣ
جوابیه ҷавобия
جواد ҷаводI
جواد ҷаводII
جوار ҷавор
جوارش ҷавориш
جوارش ҷувориш
جواری مکه ҷуворимакка
جواریمکهپرور
ҷуворимаккапарвар
جوارمکه پروری
ҷуворимаккапарварӣ
جواری مکه غوندار
ҷуворимаккағундор
جواری مکه غونداری
ҷуворимаккағундорӣ
جواری مکه زار ҷуворимакказор
جواری ҷуворӣ
جوارپایه ҷуворипоя
جوارغونداری ҷувориғундорӣ
جوارکار ҷуворикор
جوارکاری ҷуворикорӣ
جوارزار ҷуворизор
جواز ҷувоз
جواز ҷавоз
جوازتراش ҷувозтарош
جوازخانه ҷувозхона
جوازکشی ҷувозкашӣ
جوازکنده ҷувозкунда
جوازتراشی ҷувозтарошӣ
جوازران ҷувозрон
جوازکش ҷувозкаш
جوازنامه ҷавознома

جواسیس ҷавосис
جوال ҷаввол
جوال ҷувол
جوالدوز ҷуволдӯз
جوالدوزی ҷуволдӯзӣ
جوالگوشه ҷуволгӯша
جوالچه ҷуволча
جواله ҷаввола
جوامع ҷавомеъ
جوان ҷавон//ҷувон
جوان ҷувон
جوانباز ҷувонбоз
جوانبخاری ҷавонбухорӣ
جوانبخاریان ҷавонбухориён
جوانبخت ҷавонбахт
جوانپسر ҷавонписар
جوان پهلوان ҷавонпаҳлавон
جوانتراش ҷавонтарош
جواندختر ҷавондухтар
جواندل ҷавондил
جوانزن ҷавонзан
جوانسال ҷавонсол
جوان فکر ҷавонфикр
جوانگشته ҷавонгашта
جوان مرد ҷавонмард
جوان مرد ҷувонмард
جوانمردانه ҷавонмардона
جوانمردی ҷавонмардӣ
جوانمرگ ҷавонимарг
جوانمرگ ҷувонмарг
جوانمرگ باب ҷавонимаргбоб
جوانمرگی ҷавонмаргӣ
جوان نما ҷавоннамо
جوان نمائی ҷавоннамоӣ
جوانانه ҷавонона
جوانب ҷавониб
جوانرای ҷавонрой
جوانک ҷавонак
جوانکک ҷавонакак
جوانه ҷавона
جوانه ҷувона
جوانه گاو ҷавонагов
جوانوار ҷавонвор
جوانی ҷавонӣ
جوانی ҷувонӣ
جوانیمرگ ҷувонимарг
جوانیمرگ باب ҷувонимаргбоб
جواهر ҷавоҳир
جواهرآلات ҷавоҳиролот
جواهردارو ҷавоҳирдору
جواهرساز ҷавоҳирсоз
جواهرسازی ҷавоҳирсозӣ
جواهرشناس ҷавоҳиршинос
جواهرفروش ҷавоҳирфурӯш
جواهرفروشی ҷавоҳирфурӯшӣ
جواهرکار ҷавоҳиркор
جواهرکاری ҷавоҳиркорӣ
جواهرنشان ҷавоҳирнишон
جواهرنگار ҷавоҳирнигор

جواهرات чавоҳирот
جواهردار чавоҳирдор
جواهرنثار чавоҳирнисор
جوبار чӯбор
جوبیدی чавбедӣ
جوپز чавпаз
جوپزک чавпазак
جوت чут
جوجه чӯча
جوجه برارک чӯчабарорак
جوجه براری чӯчабарорӣ
جود чуд
جودار чавдор
جودان чавдон
جودانه чавдона
جودت чавдат
جودروی чавдаравӣ
جور чавр
جورI чӯрI
جورII чӯрII
جورپیشه чаврпеша
جورخوانی чӯрхонӣ
جورکننده чӯркунанда
جوراب чӯроб
جورابباف чӯроббоф
جورابافی чӯроббофӣ
جورتکیگو чӯртакигӯӣ
جورشونده чӯршаванда
جوری مکه чаворимакка
جوره чӯра
جوره بازی чӯрабоз
جوره بازی чӯрабозӣ
جوره قندی чӯрақандӣ
جورگی чӯрагӣ
جوز чавз
جوزا чавзо
جوزار чавзор
جوزبون чавзбун
جوزک чавзак
جوزی чавзӣ
جوزینه чавзина
جوسر чавсар
جوسق чавсақ
جوسنگ чавсанг
جوشI чӯшI
جوشII чӯшII
جوش чӯш
جوشان чӯшон
جوشاندگی чӯшонда(гӣ)
جوشاندهشده чӯшондашуда
جوشانیدن чӯшон(и)дан
جوشائی чӯшоӣ
جوشزنان чӯшзанон
جوشش чӯшиш
جوشن чавшан
جوشنپوش чавшанпӯш
جوشنخوای чавшанхоӣ
جوشنشکن чавшаншикан
جوشنگذار чавшангузор

جوشنگذر чавшангузар
جوشنده чӯшанда
جوشنوار чавшанвар
جوشهII чӯшаII
جوشهI чӯшаI
جوشه گری чӯшагарӣ
جوشه чӯша
جوشیدنI чӯшиданI
جوشیدنII чӯшиданII
جوع чӯъ
جوعالبقر чӯулбақар
جوعالکلب чӯулкалб
جوف чавф
جوق чавқ
جوکوب чавкӯб
جوگک//جوکک чӯгак//чӯкак
جوگی чӯгӣ
جوگی خانه чӯгихона
جوگیر чавгир
جول чӯл
جولآب чӯлоб
جولان чавлон
جولانشتاب чавлоншитоб
جولانگر чавлонгар
جولانگه//جولانگاه чавлонгах\\чавлонгох
جولانیدن чӯлон(и)дан
جولاهک чӯлоҳак
جولاهه чӯлоҳ(а)
جولخ чавлах
جولخی чавлахӣ
جولق чавлақ
جولقی чавлақӣ
جولیدن чӯлидан
جولیده чӯлида
جولیده موی чӯлидамӯ(й)
جومست чавмаст
جوهر чавҳар
جوهردارI чавҳардорI
جوهردارII чавҳардорII
جوهرشناس чавҳаршинос
جوهری чавҳарӣ
جوهریات чавҳариёт
جوی чавӣ
جوی чӯ(й)
جوی чӯй
جویتازه کنی чӯйтозакунӣ
جویکن чӯйкан
جویکنی чӯйканӣ
جویا чӯё
جویان чӯён
جویبار чӯйбор
جویبارتازه کنی чӯйбортозакунӣ
جویبارکنی чӯйборканӣ
جویباری чӯйборӣ
جویچه чӯйча
جویچه بازی чӯйчабозӣ
جویک جویک чӯяк–чӯяк
جویکدار чӯякдор

جویکدرمیان чӯякдармиён
جویککشک чӯяккашак
جوی کاو чӯйков
جوی کاوی чӯйковӣ
جویکی чӯякӣ
جوین чавин
جوینده чӯянда
جوینده گی чӯяндагӣ
جویه جویه чӯя–чӯя
جویه//جویک чӯя\\чӯяк
جه чаҳ
جهجهک чаҳ-чаҳак
جهاد чиҳод
جهاز чаҳоз
جهاز чиҳоз
جهازانیدن чиҳозонидан
جهازانیده شده чиҳозонида
جهال чуҳҳол
جهالت чаҳолат
جهالت پرست чаҳолатпараст
جهالت پرستی чаҳолатпарастӣ
جهالت پیشه чаҳолатпеша
جهانII чаҳонII
جهانI чаҳонI
جهان чиҳон
جهانآرا чаҳоноро
جهانآزموده чаҳонозмуда
جهان افروز чаҳонафрӯз
جهانآفرین чаҳонофарин
جهان پهلوان чаҳонпаҳлавон
جهان پیما чаҳонпаймо
جهانتاب чаҳонтоб
جهان جهان чаҳон-чаҳон
جهانجوی чаҳончӯй
جهانجویانه чаҳончӯёна
جهانسالار чаҳонсолор
جهان ستان чаҳонситон
جهان سوز чаҳонсӯз
جهان شمل чаҳоншумул
جهان فهمی чаҳонфаҳмӣ
جهان کشا чаҳонкушо
جهان کشای чаҳонкушой
جهانگرائی чаҳонгарой
جهانگشته чаҳонгашта
جهان نما чаҳоннамо
جهان نورد чаҳоннавард
جهانبان чаҳонбон
جهانبانی чаҳонбонӣ
جهانبخش чаҳонбахш
جهانبین чаҳонбин
جهانبینی чаҳонбинӣ
جهاندار чаҳондор
جهانداری чаҳондорӣ
جهاندن чаҳондан
جهاندیده чаҳондида
جهانروائی чаҳонравой
جهانگرد чаҳонгард
جهانگردی чаҳонгардӣ
جهانگیر чаҳонгир

جهانگیری чаҳонгирӣ
جهانی чаҳонӣ
جهانی شوی чаҳонишавӣ
جهانیان чаҳониён
جهانیدن чаҳонидан
جهت чиҳат
جهجق чаҳчак
جهجهکبازی чаҳ-чаҳакбозӣ
جهد чаҳд
جهرI чаҳрI
جهرII чаҳрII
جهرIII чаҳрIII
جهران чаҳран
جهری чаҳрӣ
جهش чаҳиш
جهک чиҳак
جهکدار чиҳакдор
جهل чаҳл
جهلآمیز чаҳломез
جهلا чуҳало
جهنده чаҳанда
جهنم чаҳаннам
جهنمی чаҳаннамӣ
جهول чаҳул
جهیدن чаҳидан
جهیم чаҳим
جیب чайб
جیب чеб
جبلت чибиллат
جبلی чибиллӣ
جیبی чайбӣ
جیر чир
جیران чайрон
جیرنالا чиранало
جیرن(د) черан(д)
جیرن//جیرند чиран\\чиранд
جیره чайра
جیره чира
جیش чайш
جیعت чайъат
جیغ чеғ
جیغزننده чеғзананда
جیغزدهشده чеғзада
جیغزنی чеғзанӣ
جیغه чеға
جیغی чеғӣ
جیفه чифа
جیک// جحک чияк\\чиҳак
جیکباف чиякбоф
جیکبافی чиякбофӣ
جیکدار чиякдор
جیکداری чиякдорӣ
جیل чел
جیلاو чайлов
جیلق чайлиқ
جیلک челак
جیمII чимII
جیمپیر чемпер
جین чиян

جنس чинсII
جیوان чевон
جیوه чеваI
جیوه чеваII
جیوه چی чевачӣ
جیوه خانه чевахона
جیوه دار чевадор

چ

چ ч
چابک чобук
چابکپای чобукпо(й)
چابکپر чобукпар
چابکحرکت чобукҳаракат
چابکدست чобукдаст
چابکرو чобукрав
چابکسواری чобуксаворӣ
چابک اندیش чобукандеш
چابک اندیشه чобукандеша
چابکانه чобукона
چابک‌دستی чобукдастӣ
چابک رفتار чобукрафтор
چابک‌سرای чобуксарой
چابکسوار чобуксавор
چابک قدم чобукқадам
چابکقلم чобукқалам
چابکی чобукӣ
چابه\\چاوه чоба\\чова
چاپ чоп
چاپخانه чопхона
چاپار чопор
چاپار чопорӣ
چاپ انداز чопандоз
چاپر чопар
چاپرخانه чопархона
چاپکننده чопкунанда
چاپکنی чопкунӣ
چاپگر чопгар
چاپیدن чопидан
چاپلوس чоплус
چاپلوسانه чоплусона
چاپلوسی чоплусӣ
چاپنویس чопнавис
چاپه чопа
چاچ чоч
چاچی чочӣ
چادر чодар\\чодир\\чодур
چادر чодир
چادربسر чодарбасар
چادرپوش чодарпӯш
چادرخیال чодархаёл
چادرخیال чодирхаёл
چادرشب чодиршаб
چادرنشین чодарнишин
چادرنشین чодирнишин
چادرنشینی чодарнишинӣ
چار ناچار чор-ночор
چار чорI
چار чорII
چار чорIII
چارارکان чоракон
چاراسپه чораспа
چارانگشتی чорангушт(ӣ)
چاررخه чоррах(а)
چارضرب чорзарб
چارآئنه чороина
چارآشیانه чорошёна
چارآوازه чоровоза
چارآینه чоройна
چارابزال чорабзол
چارباره чорбора
چاربازارگرد чорбозоргард
چارباغ чорбоғI
چارباغ чорбоғII
چارباغچه чорбоғча
چارباغناک чорбоғнок
چاربالشت чорболишт
چاربرچه чорбурча
چاربرگه чорбарга
چاربروی чорбарӯй
چاربند чорбанд
چاربندی чорбандӣ
چاربیخ чорбех
چاربیله чорбела
چارپا чорпо
چارپادار чорподор
چارپاداری чорподорӣ
چارپاره чорпора
چارپاره زن чорпоразан
چارپایه чорпоя
چارپر чорпар
چارپره чорпара
چارتائی чортоӣ
چارتابه чортоба
چارتار чорторI
چارتار чорторII
چارتاگی чортогӣ
چارتراش чортарош
چارترک чортарк
چارته чортах
چارتگی\\چارتاگی
чортагӣ\\чортогӣ
چارجانبه чорчониба
چارجایه чорҷоя
چارجرخه чорчарха
چارجلده чорҷилда
چارجلک чорчил(л)ик
چارجله чорчил(л)а
چارچشمه чорчашма
چارچلالک чорчилолак
چارچلکشکل чорчил(л)икшакл
چارچند чорчанд
چارچوب чорчӯб
چارچوبه чорчӯба
چارچوکه чорчӯкка
چارچهلو чорпаҳлуI
چارچهلو чорпаҳлуII
چارحاکم чорҳоким
چارحد чорҳад
چارحربه чорҳарба
چارخانه чорхона
چارخانه گی чорхонагӣ
چارخشت чорхишт
چارخیز чорхез
چاردارو чордору
چاردرد чордард
چاردره чордара
چاردسته чордаста
چارده чордаҳ
چاردهم чордаҳум
چاردهمین чордаҳумин
چاردیوار чордевор
چاردیواری чордеворӣ
چاررکنه чоррукна
چارروزه чоррӯза
چارروزهگی чоррӯзагӣ
چاررویه чоррӯя
چاررهه\\چارراهه
чорраҳа\\чорроҳа
چارزانو чорзону
چارزبان чорзабон
چارزبانی чорзабонӣ
چارساله чорсола
چارساله گی чорсолагӣ
چارسو чорсӯIII
چارسو чорсӯI
چارسو чорсӯII
چارشاخه чоршоха
چارشانه чоршона
چارشربت чоршарбат
چارشنبه чоршанбе
چارصاعته чорсоата
چارصاعتی чорсоатӣ
چارصاعتینه чорсоатина
چارصد чорсад
چارصد чорсад
چارصدساله чорсадсола
چارصدسالهگی чорсадсолагӣ
چارصدم чорсадум
چارصدمین чорсадумин
چارصدی чорсадӣ
چارصنفدار чорсинфдор
چارصنفه чорсинфа
چارضد чорзону
چارطاق чортоқI
چارطاق чортоқII
چارطرفه чортарафа
چارغ чоруғ
چارفائضه чорфоиза
چارق чорук
چارقپوش чорукпӯш
چارقدوز чорукдӯз
چارقدوزی чорукдӯзӣ
چارقب чорқаб
چارقبته чорқабата
چارقت чорқат
چارقرس чорқарс
چارقره чорқирра
چارقطاره чорқатора
چارقطاری чорқаторӣ
چارکتاب чоркитоб
چارکسه чоркаса
چارکسی чоркасӣ
چارکفان чоркафон
چارکنجه чоркунч(а)
چارگان чоргон
چارگانه чоргона
چارگاه чоргоҳ
چارگل чоргул
چارگله чоргула
چارگوشه чоргӯшаI
چارگوشه чоргӯшаII
چارم чорум
چارماتاره чормотора
چارماغک чормоғак
چارماهه чормоҳа
چارماهه گی чормоҳагӣ
چارمحرکه чормуҳаррика
چارمغز чормағз
چارمغزبزی чормағзбозӣ
چارمغززار чормағззор
چارمغزرنگ чормағзранг
چارمی чорумӣ

چارمیخ чормех
چارمین чорумин
چارنعله чорнаъл(а)
چاروا чорво
چاروا پرور чорвопарвар
چاروا پروری чорвопарварӣ
چاروادار чорводор
چارواداری чорводорӣ
چاره чора
چاره اندیشی чораандешӣ
چاره بین чорабин
چاره بینی чорабинӣ
چاره پذیر чорапазир
چاره پذیری чорапазирӣ
چاره جوئی чорачӯӣ
چاره جوی чорачӯ(й)
چارهساز чорасоз
چاره سازی чорасозӣ
چاره کار чоракор
چاره کاری чоракорӣ
چاره گر чорагар
چاره گری чорагарӣ
چاره ناپذیر чоранопазир
چارهجائی чорҳиҷоӣ
چاره زاره чорҳазора
چاری чорӣ
چاریار чорёр
چاریک чоряк
چاریک عصره чорякасра
چاریک فنل чорякфинал
چاریکفنلی чорякфиналӣ
چاریککار чоряккор
چاریککاری чоряккорӣ
چاریکی чорякӣ
چاش чошI
چاش чошII
چاشغلبیر чошғалбер
چاشت чошт
چاشتگاه чоштгоҳ
چاشتگاهی чоштгоҳӣ
چاشنی чошнӣ
چاشنیگیر чошнигир
چاشنیگیری чошнигирӣ
چاشیدن чошидан
چاق чоқ
چاقو чоқу
چاک چاک чок–чок
چاک чок
چاکبرک чокбурак
چاکبری чокбурӣ
چاکدوز чокдӯз
چاکدوزی чокдӯзӣ
چاککنی чоккунӣ
چاکبر чокбур
چاکر чокар
چاکرانه чокарона
چاکری чокарӣ
چاکوپاره دوز чокупорадӯз
چاکوپاره دوزی чокупорадӯзӣ
چاکی чокӣ
چال чолII
چال чолIII
چال чолV
چال чолI
چال чолIV
چالوار чолвор
چالاب чолоб
چالاک чолок
چالاکدست чолокдаст
چالاکدستی чолокдастӣ
چالاکگرد чолокгард
چالاکانه чолокона
چالاکی чолокӣ
چالش чолиш
چالشگر чолишгар
چالشگری чолишгарӣ
چاله чола
چام чом
چامه чома
چانه чонаI
چانه بند чонабанд
چانه گوی чонагӯӣ
چانه чонаII
چاو човI
چاو човII
چاواله човола
چاوانداز човандоз
چاواندازی човандозӣ
چاوش човуш
چاوشی човушӣ
چاوه чова
چاوه چه човача
چاویدن човидан
چاه чоҳ
چاهچه чоҳча
چاهدار чоҳдор
چاهسار чоҳсор
چاهکاوی чоҳковӣ
چاهکن чоҳкан
چاهکنی чоҳканӣ
چاهبن чоҳбун
چای чой
چای чоӣ
چایبادکش чойбодкаш
چایجواری чойҷуворӣ
چایجوش чойҷӯш
چایجوشانی чойҷӯшонӣ
چایخانچی чойхоначӣ
چایخانه чойхона
چایخلته чойхалта
چایخور чойхӯр
چایخورک чойхӯрак
چایخوری чойхӯрӣ
چایدان чойдон
چایفروش чойфурӯш
چایفروشی чойфурӯшӣ
چایقطی чойқуттӣ
چایکار чойкор
چایکاری чойкорӣ
چایکش чойкаш
چایکشی чойкашӣ
چایکهک чойкаҳак
چایگردان чойгардон
چایپولی чойпулӣ
چای خانگی чойхонагӣ
چای خانهدار чойхонадор
چایزار чойзор
چایستان чойистон
چاینک чойнак
چاینک чойник
چاینکپوشک чойникпӯшак
چاینکمانند чойникмонак
چاینوش чойнӯш
چاینوشی чойнӯшӣ
چبق чубуқ
چبقکش чубуққаш
چبیره чабера
چبیره//چپیره чабира//чапира
چبین//چبین//چپین чаббин//чуббин//чаппин
چپ чап
چپانداز чапандозII
چپانداز чапандозI
چپانداز чапандозIII
چپاندازی чапандозӣI
چپاندازی чапандозӣII
چپ چپ чап-чап
چپاتی чапотӣ
چپاتی чаппотӣ
چپار чипор
چپاری чипорӣ
چپان чапон
چپتاره чиптора
چپته чиптаI
چپته чиптаII
چپته باف чиптабоф
چپته بافی чиптабофӣ
چپته فرش чиптафарш
چپته فروش чиптафурӯш
چپته فروشی чиптафурӯшӣ
چپته گی чиптагӣ
چپته گین чиптагин
چپچک чапчак
چپدر чапдар
چپدست чапдаст
چپدستی чапдастӣ
چپر чапарI
چپر чапарII
چپرباف чапарбоф
چپرک чапаракI
چپرک чапаракII
چپرک чапаракIII
چپرک чапаракIV
چپرگردانی чапаргардонӣ
چپرگوش чапаргӯш
چپرو чаправ
چپروی чаправӣ
چپغلط чапғалат
چپقان чипқон
چپک чапак
چپکزنی чапакзанӣ
چپکوجه чапкӯча
چپگیر чапгир
چپگیری чапгирӣ
چپن чапан
چپنه чапана
چپه чаппа
چپه پیچ чаппапеч
چپه شوی чаппашавӣ
چپه گردان чаппагардон
چپی чапӣ
چپیگری чапигарӣ
چپیره чапира
چپین чаппин
چپین чуппин
چت чет
چتر чатр
چتردار чатрдор
چترداری чатрдорӣ
چترساز чатрсоз
چترقاقو чатрқоқу
چترک чатракI
چترک чатракII
چترکش чатркаш

چترمان чатрмон
چترمن чатрман
چتری чатрӣ
چتکش четкаш
چتگیر четгир
چتمه чатма
چتن чатан
چخ чах
چخ чех
چخ чихII
چخچوب чахчӯб
چخا чухо
چخت чахт
چختکپی чахтакпай
چخدیگ чахдег
چخس чахс
چخماق чахмоқ
چخه чуха
چخی чехӣ
چخیدن чахидан
چدیر чадир
چر чир
چرچر чир-чир
چرا чароI
چرا чароII
چرائی чаройI
چرائی чаройII
چراپولی чаропулӣ
چراجا(ی) чароҷо(й)
چراخوار чарохор
چراخواره чарохвора
چرازار чарозор
چراسزنان чиррозанон
چراسزنی чиррозанӣ
چراسک чаросак
چراستان чароситон
چراسی чиррозӣ
چراغ чароғ
چراغ чироғ
چراغپایه чироғпоя
چراغ‌آویز чароғовез
چراغ‌افروز чароғафрӯз
چراغان чароғон
چراغان чироғон
چراغانی чароғонӣ
چراغبانه чароғбона
چراغپایه чароғпоя
چراغچه чароғча
چراغچی чироғчӣ
چراغدار чароғдор
چراغدان чароғдон//чироғдон

چراغساز чароғсоз
چراغسازی чароғсозӣ
چراغستان чароғистон
چراغ‌فروش чароғфурӯш
چراغ‌فروشی чароғфурӯшӣ
چراغک чароғак
چراغک чироғак
چراغ کوش чароғкуш
چراغ کوشانی чароғкушонӣ
چراغ‌مرده чароғмурда
چراغنده чароғанда
چراغوار чароғвор
چراغواره чароғвора
چراغواره чироғвора
چراغواسه чароғвоса
چراغوانی чароғвонӣ
چراغی чароғӣ
چراغینه чароғина
چراگاه чарогоҳ
چراگاهی чарогоҳӣ
چراگر чарогар
چران чарон
چراننده чаронанда
چرانیدن чаронидан
چرب чарб
چرب آخور чарбохур
چرب آخوری чарбохурӣ
چربانیدن чарбонидан
چرب‌بالا чарбболо
چرب‌پهلو чарбпаҳлу
چرب‌ترازو чарбтарозу
چرب‌چرب чарб-чарб
چرب‌خورش чарбхӯриш
چرب‌خیز чарбхез
چرب‌دست чарбдаст
چرب‌دستی чарбдастӣ
چرب‌ربا чарбрабо
چرب‌رود чарбрӯд
چرب‌روده чарбрӯда
چربز чарбуз
چرب‌زبان чарбзабон
چرب‌زبانی чарбзабонӣ
چرب‌سخن чарбсухан
چرب‌سخنی чарбсуханӣ
چربش чарбиш
چربش‌دار чарбишдор
چربش‌فروش чарбишфурӯш
چرب‌شیر чарбшир
چربک чарбакII
چربک чурбак
چربک чарбакI

چرب گفتار чарбгуфтор
چرب گفتاری чарбгуфторӣ
چرب گو(ی) чарбгӯ(й)
چرب گوئی чарбгӯӣ
چربنده чарбанда
چربو чарбу
چربوبسته чарбубаста
چربودار чарбудор
چربو گی чарбугӣ
چربه чарба
چربی чарбӣ
چربیدن чарбидан
چرت чурт
چرتیر чартер
چرتیری чартерӣ
چرچرک чирчирак
چرچین чарчин
چرچین‌فروش чарчинфурӯш
چرچین‌فروشی чарчинфурӯшӣ
چرچینواری чарчинворӣ
چرخ чархII
چرخ чархI
چرخزانو чархзону
چرخسنگ чархсанг
چرخ‌آسیاتراشی
чархиосиётарошӣ
چرخاب чархоб
چرخابه чархоба
چرخافلک чархофалак
چرخاندن//چرخانیدن
чархон(и)дан
چرخباد чархбод
چرخبال чархбол
چرخپایه чархпоя
چرخچوب чархчӯб
چرخچی чархчӣ
چرخدار чархдор
چرخدیگ чархдег
چرخریسک чархресак
چرخریسی чархресӣ
چرخریشت чархришт
چرخزن чархзан
چرخزنان чархзанон
چرخزنی чархзанӣ
چرخساز чархсоз
چرخسازی чархсозӣ
چرخسه чарахса
چرخش чархиш
چرخشت чархушт
چرخشروان чархишравон
چرخک чархак

چرخکش чархкаш
چرخکشی чархкашӣ
چرخگر чархгар
چرخ گردان чархгардон
چرخله чархала
چرخماله чархмола
چرخه чарха
چرخه گردان чархагардон
چرخی чархӣ
چرخیدن чархидан
چرخین‌تبق чархинтабақ
چرد чардI
چرد чардII
چردان чардон
چرده чарда
چرز чарз
چرس چرس чирс-чирс
چرس\\چراس чиррас\\чиррос
چرس чарасI
چرس чарасII
چرس чарасIII
چرس чарасIV
چرس чарсI
چرس чарсII
چرس чарсIII
چرس‌چرس чарс-чарс
چرسدان чарасдон
چرسدان чарсдон
چرسی чарсӣ
چرش чариш
چرغ чарғ
چرغدار чарғдор
چرغند чарғанд
چرغنده чарғанда
چرق چرق чириқ-чириқ
چرقاس чириққос
چرقاس чуруққос
چرق‌چرق чарақ-чарақ
چرقسانیدن чарақсондан
چرقسه чарақса
چرقی чуруққӣ
چرک чирк
چرک чурак
چرک чуррак
چرکآبه чиркоба
چرکآلود чирколуд
چرکبردار чиркбардор
چرکنابردار чиркнобардор
چرکاب чиркоб
چرکین чиркин
چرکینی чиркинӣ

چرگر **чургар**
چرگر **чаргар**
چرگی **чиргӣ**
چرگین **чиргин**
چرم **чарм**
چرمدستک **чармдастак**
چرمالات **чармолот**
چرم‌دستکدوزی **чармдастакдӯзӣ**
چرمگر **чармгар**
چرمگری **чармгарӣ**
چرمی **чармӣ**
چرمین **чармин**
چرمینه‌پوش **чарминапӯш**
چرند **чаранд**
چرندگوئی **чарандгӯӣ**
چرندگوی **чарандгӯй**
چرندو **чаранду**
چرنده **чаранда**
چرنده **чаранда**
چرنگ **чаранг**
چرنگ **чиринг**
چرنگک **чарангак**
چرنگیدن **чарангидан**
چروانس **червонес**
چروک **чурук**
چرویدن **чарвидан**
چرویده **чарвида**
چره I **чурраI**
چره II **чурраII**
چریدن **чаридан**
چریک **чарик**
چسپ **часп**
چسپاچسپی **часпочаспӣ**
چسپان **часпонI**
چسپان **часпонII**
چسپانیدن **часпон(и)дан**
چسپک **часпак**
چسپکی **часпакӣ**
چسپنده **часпанда**
چسپیدن **часпидан**
چسپیده **часпида**
چست **чуст**
چستخیز **чустхез**
چستک **чустак**
چسرچسر **часар-чусур**
چسنی **чустӣI**
چسنی **чустӣII**
چسوچه **чесуча**
چسونچه **чусунча**
چشانیدن **чашон(и)дан**
چشم **чашм**

چشمآلوس **чашмолус**
چشمالا **чашмало**
چشمانداز **чашмандоз**
چشماندازی **чашмандозӣ**
چشمبند I **чашмбандI**
چشمبند کبازی **чашмбандакбозӣ**
چشمپزشک **чашмпизишк**
چشمپزشکی **чашмпизишкӣ**
چشمتر **чашмтар**
چشمتنگ **чашмтанг**
چشمتنگی **чашмтангӣ**
چشمتیز **чашмтез**
چشمدریده **чашмдарида**
چشمرس **чашмрас**
چشمزد **чашмзад**
چشمسیر **чашмсер**
چشمشهلا **чашмшаҳло**
چشمکاردان **чашмикордон**
چشمکبود **чашмкабуд**
چشمناک **чашмнок**
چشم‌بادام **чашмбодом**
چشم‌باز **чашмбоз**
چشم‌براه **чашмбароҳ**
چشم‌براهی **чашмбароҳӣ**
چشم‌بسته **чашмбаста**
چشم‌بنام **чашмбаном//чашмпаном**
چشم‌بند II **чашмбандII**
چشم‌بندک **чашмбандак**
چشم‌بندی **чашмбандӣ**
چشم‌بیجا **чашмбеҷо**
چشم‌بینا **чашмбино**
چشمپوش **чашмпӯш**
چشم پوشی **чашмпӯшӣ**
چشم‌چقور **чашмчуқур**
چشم‌خانه **чашмхона**
چشم‌خراش **чашмхарош**
چشم‌خیره کننده **чашмхиракунанда**
چشم‌دار **чашмдор**
چشم‌داری **чашмдорӣ**
چشم‌داشت **чашмдошт**
چشم‌درد **чашмдард**
چشم‌دید **чашмдид**
چشم‌رسیده **чашмрасида**
چشم‌زخم **чашмзахм**
چشم‌زده **чашмзада**
چشم‌زن **чашмзан**
چشم‌زنی **чашмзанӣ**
چشم‌سیاه **чашмсиёҳ**
چشم‌سیری **чашмсерӣ**

چشمک **чашмак**
چشم کج **чашмкаҷ**
چشمکدار **чашмакдор**
چشمکزنی **чашмакзанӣ**
چشم کلان **чашмкалон**
چشم کوشاده **чашмкушода**
چشمکی **чашмакӣ**
چشم گرسنگی **чашмгуруснагӣ**
چشم گرسنه **чашмгурусна**
چشم گشته **чашмгашта**
چشم گشنگی **чашмгушнагӣ**
چشمگشنه **чашмгушна**
چشم‌مرغی **чашмимурғӣ**
چشم‌ناگذر **чашмногузар**
چشم‌ندیده **чашмнадида**
چشم‌نما **чашмнамо**
چشم‌نمائی **чашмнамоӣ**
چشمه **чашма**
چشمه دار **чашмадор**
چشمه سان **чашмасон**
چشمه‌سار **чашмасор**
چشنده **чашанда**
چشیائی **чашиёӣ**
چشیدن **чашидан**
چغ **чағ//чуғ**
چغ **чуғ**
چغار **чағор**
چغاره **чағора**
چغاز **чағоз**
چغانه **чағона**
چغانه‌زن **чағоназан**
چغانی **чағонӣ**
چغانی **чағонирӯд**
چغانیان **чағониён**
چغبوت **чағбут**
چغپرده **чиғпарда**
چغتائی **чағатоӣ**
چغتای **чағатой**
چغدیگ **чағдег**
چغر III **чиғирIII**
چغرچغر **чуғур-чуғур**
چغر I **чиғирI**
چغر II **чиғирII**
چغرچق **чуғурчуқ**
چغز\\چغد **чуғз\\чуғд**
چغز I **чағзI**
چغز II **чағзII**
چغز III **чағзIII**
چغزک **чағзак**
چغل **чағал**
چغل I **чиғилI**

چغل II **чиғилII**
چغل **чуғул**
چغلخور **чуғулхур**
چغل **чуғал**
چغلی **чуғулӣ**
چغندر **чуғундар**
چغو **чағу**
چغو **чуғу**
چغوک **чағук**
چغیدن **чағидан**
چفت **чафт**
چفت **чуфт**
چفته **чафта**
چفسیدن **чафсидан**
چقّان **чаққон**
چقّانی **чаққонӣ**
چقچق **чақчак**
چق‌چق **чақ-чак**
چق‌چق **чиқ-чик**
چقچقی **чақчакӣ**
چقر **чақар**
چقرچقر **чақар-чуқур**
چقرسنگ **чақарсанг**
چقریم **чақрим**
چقل **чиқил**
چقلاق **чақалоқ**
چقلاق بینی **чақалоқбинӣ**
چقلداق **чақалдоқ**
چقماق **чақмоқ**
چقماقدار **чақмоқдор**
چقماق‌زنی **чақмоқзанӣ**
چقماقک I **чақмоқакI**
چقماقک II **чақмоқакII**
چقماقی **чақмоқӣ**
چقور **чуқур**
چقوررفته **чуқуррафта**
چقورآب **чуқуроб**
چقورچه **чуқурча**
چقورروی **чуқурравӣ**
چقوری **чуқурӣ**
چقوریکاوی **чуқуриковӣ**
چقه **чақ(қ)а**
چقّه **чаққа**
چقیدن **чақидан\\чаққидан**
چقّیدن **чаққидан**
چقیر **чақир**
چقیلدن **чақилдоқ**
چک I **чакI**
چک **чек**
چک II **чукII**
چک II **чакII**

چکIII **чакIII**
چکIV **чакIV**
چکV **чакV**
چکچک **чак–чак**
چکچک **чик-чик**
چک//چکI **чак//чикvI**
چکاچک\\چکاچاک
чакочак\\чакочок
چکاده **чакод(а)**
چکاره **чикора**
چکامه **чакома**
چکامه‌سرا(ی) **чакомасаро(й)**
چکامه‌سرائی **чакомасарой**
چکامه گوئی **чакомагӯӣ**
چکامه گوی **чакомагӯ(й)**
چکاندن//چکانیدن **чакон(и)дан**
چکاوک **чаковак**
چک بوران **чукбурон**
چک بور **чукбур**
چک بوری **чукбурӣ**
چکچک **чакчак**
چکره **чакра**
چکره‌جکره **чакра-чакра**
چکره‌ریز **чакрарез**
چکره‌شمار **чакрашумор**
چکری **чукрӣ**
چکس **чакас**
چکش **чакиш**
چکش **чак(к)уш**
چکش **чаккуш**
چکشپذیر **чакушпазир**
چکشپذیری **чакушпазирӣ**
چکشخور **чакушхӯр**
چکشخوری **чакушхӯрӣ**
چکش‌زن **чакушзан**
چکشکاری **чакушкорӣ**
چککI **чакакI**
چککII **чакакII**
چکّک **чаккак**
چکلک **чакалак**
چکلکزار **чакалакзор**
چکمن **чакман**
چکموغ **чакамуғ**
چکمه **чакма**
چکمیزک **чакмезак**
چکن **чакан**
چکنه **чакана**
چکنه **чекана**
چکنه‌فروش **чаканафурӯш**
چکنه‌فروشی **чаканафурӯшӣ**
چکوک **чакук**

چکّهI **чаккаI**
چکّهII **чаккаII**
چکّهIII **чаккаIII**
چکّهIV **чаккаIV**
چکه **чикка**
چکّه‌خلته **чаккахалта**
چکّی **чаккӣ**
چکیدنI **чакидан I**
چکیدنII **чакидан II**
چکیدهII **чакидаII**
چکیدهI **чакидаI**
چکیدهIII **чакидаIII**
چکیدهIV **чакидаIV**
چکیدهV **чакидаV**
چکیده خور **чакидахӯр**
چکیست **чекист**
چگامه//چکامه **чагома//чакома**
چگت **чигит**
چگس **чагас**
چگل **чигил**
چگلی **чигилӣ**
چگل شده **чигилшуда**
چگوت **чугут**
چگونگی **чигунагӣ**
چگیچگی **чигӣ-чигӣ**
چگینه **чигина**
چگینه کش **чигинакаш**
چگینه کشی **чигинакашӣ**
چل **чил**
چلبر **чилбур**
چلبغم **чилбуғум**
چلپا(ی)II **чилпо(й)II**
چلپا **чилпоI**
چلتاره **чилтора**
چلتن **чилтан**
چلچراغ **чилчароғ**
چلچل **чал-чал**
چلچوب **чилчӯб**
چلدختران **чилдухтарон**
چلدروغ **чилдурӯғ**
چلستون **чилсутун**
چلکافخان **чилкофхон**
چلکاکل **чилкокул**
چلگزه **чилгаза**
چلیاسین **чилёсин**
چلیماق **чилямоқ**
چلاب **чалоб**
چلاچول(ی) **чалочул(й)**
چلالک **чилолак**
چلاندن **чаллондан**
چلب//چلپ **чалаб//чалап**

چلبک **чалбак**
چلبله **чулбула**
چلبند **чилбанд**
چلپ چلپ **чалап-чалап**
چلپ چلپ **чалп–чалп**
چلپاس **чалпос**
چلپان گوش **чалпонгӯш**
چلپس **чалпас**
چلپس\\چلپاس
чалаппас\\чалаппос
چلپک **чалпак**
چلپک پز **чалпакпаз**
چلپک پزی **чалпакпазӣ**
چلپک خور **чалпакхӯр**
چلتار **чилтор**
چلتنان **чилтанон**
چلچی **чалчиқ**
چلدرجه گی **чилдарачагӣ**
چلدره **чилдара**
چلساله **чилсола**
چلسالگی **чилсолагӣ**
چلش **чалиш**
چلغوزه **чалғӯза**
چلغوزه **чилғӯза**
چلفس **чалфас**
چلک **чалак**
چلک **чилликIV**
چلک **чил(л)икI**
چلک **чиллак**
چلک **чилликI**
چلک **чилликII**
چلک **чилликIII**
چلکبازی **чиллакбозӣ**
چلک **чилликбозӣ**
چلکبازی **чилликдаста**
چلکخال **чилликхол**
چلکریس **чилликрес**
چلکریسی **чилликресӣ**
چلکشکل **чилликшакл**
چلکساز **чалаксоз**
چلکسازی **чалаксозӣ**
چلکش **чалкаш**
چلکی **чилликӣ**
چلگزهموی **чилгазамӯӣ**
چلم **чилум**
چلمانداز **чилимандоз**
چلمدار **чилимдор**
چلمکدو **чилимкаду**
چلمق **чалмақ**
چلم کش **чилимкаш**
چلم کشی **чилимкашӣ**

چلمه **чалма**
چلمه‌فتیر **чалмафатир**
چلو **чалав**
چلو **чилав**
چلوار **чалвор**
چلواربافی **чалворбофӣ**
چلواری **чалворӣ**
چلوپزخانه **чалавпазхона**
چلوچ **чалуч**
چلوخورش **чалавхуриш**
چلوکباب **чалавкабоб**
چلوکباب **чилавкабоб**
چلویدن **чалавидан**
چلهI **чил(л)аI**
چلهI **чалаI**
چلهII **чалаII**
چلهIII **чалаIII**
چلهIV **чалаIV**
چله **чалла**
چلهII **чил(л)аII**
چلهIII **чил(л)аIII**
چلهIV **чил(л)аIV**
چله آب **чиллаоб**
چله پله **чала-пала**
چله پیچ **чиллапеч**
چله چلپه **чалачулпа**
چله خانه **чиллахона**
چله گی **чиллагӣ**
چله گیاه **чиллагиёҳ**
چله ملا **чаламулло**
چله ناک **чилланок**
چله نشین **чилланишин**
چله نشینی **чиланишинӣ**
چله‌استا **чалаусто**
چله‌بندک **чалабандак**
چله‌دارو **чилладору**
چله‌سواد **чаласавод**
چله‌سوادی **чаласаводӣ**
چله کار **чалакор**
چله کاری **чалакорӣ**
چله گریزان **чиллагурезон**
چله‌نشین **чил(л)анишин**
چله‌نشینی **чил(л)анишинӣ**
چلیپا **чалипо**
چلیدنI **чалиданI**
چلیدنII **чалиданII**
چلیدنIII **чалиданIII**
چلیم **чилим**
چمIV **чамIV**
چمVII **чамVII**
چمI **чимI**

چم чамI
چم чамII
چم чамIII
چم чамV
چم чамVI
چم чамVIII
چم чимII
چم чимIII
چم чимIV
چم чимV
چمبر чимбур
چمپوش чимпӯш
چمخور чимхӯр
چماق чумоқ
چمان чамонII
چمان чамонI
چمانچی чамончӣ
چمانه чамона
چمانی чамонӣ
چمانیدن//چمانیدن чамон(и)дан
چمبر پیچ чамбарпеч
چمبر شاخ чамбаршох
چمپئان чемпион
چمپئانت чемпионат
چمپر чамбар
چمچق чумчуқ
چمچه чумча
چمخوری чимхӯрӣ
چمزار чимзор
چمک чумак
چملق чимилиқ
چمن чаманI
چمن чаманII
چمن آرا(ی) чаманоро(й)
چمنآرائی чаманоройӣ
چمن آسوده чаманосуда
چمن افروز чаманафрӯз
چمن اندود чамананудуд
چمنبر чаманбур
چمنپرداز чаманпардоз
چمنپردازی чаманпардозӣ
چمن پوش чаманпӯш
چمنپیرای чаманперо(й)
چمن جهر чаманчеҳр
چمن چمن чаман-чаман
چمن خیز чаманхез
چمند чаманд
چمن داری чамандорӣ
چمنده чаманда
چمن رمیده чаманрамида
چمن زار чаманзор

چمن زن чаманзан
چمن زنی чаманзанӣ
چمنساز чамансоз
چمنستان чаманистон
چمن سرای чамансарой
چمن سیما чамансимо
چمن طبع чамантабъ
چمن طراز чамантироз
چمن طرازی чамантирозӣ
چمن فروز чаманфурӯз
چمن کاری чаманкорӣ
چمنگاه чамангоҳ
چمن گرد чамангард
چمن گردی чамангардӣ
چمن گمکرده чамангумкарда
چمنی чаманӣ
چمیدن чамиданI
چمیدن чамиданII
چمیدن чамиданIII
چمیدن чамиданIV
چن чен
چنار чанор
چنار чинор
چنارزار чинорзор
چنارستان чинористон
چنارک чанорак
چنارک чинорак
چناری чинорӣ
چناغ чаноғ
چناگ чуноғ
چنان чунон
چنانچون чунончун
چنانچه чунончи
چنانکه чунонки
چنب чанаб
چنبر чанбар
چنبرباز чанбарбоз
چنبربازی чанбарбозӣ
چنبر پیچ чанбарпеч
چنبر چسپ чанбарчасп
چنبر چنبر чанбар-чанбар
چنبردان чанбардон
چنبرساز чанбарсоз
چنبرشاخ чанбаршох
چنبر فروش чанбарфурӯш
چنبرک чанбарак
چنبر کش чанбаркаш
چنبر کشکل чанбаракшакл
چنبره чанбара
چنبری чанбарӣ
چنبرین чанбарин

چنبک чунбак
چنبه чунба
چند чанд
چند آدمه чандодама
چند آشیانه чандошёна
چندامد чандомад
چندان чандон
چنداندیشی чандандешӣ
چندباره\\چندباری
чандбора\\чандборӣ
چندبرنامه وی чандбарномавӣ
چندپاغندگی чандпоғундагӣ
چندجانبه чандҷониба
چندجایه чандҷоя
چندجلده чандҷилда
چندجلدی чандҷилдӣ
چندچند чанд-чанд
چندحالتی чандҳолатӣ
چندخیله чандхела
چندر чандар
چندر чандир
چندر чундар
چندرپای чандирпой
چندرقمه чандрақама
چندرگوشت чандиргӯшт
چندروزه чандрӯза
چندری чандирӣ
چندزبانه чандзабона
چندزبانی чандзабонӣ
چندساعته чандсоата
چندساعتی чандсоатӣ
چند ساله чандсола
چندسالی чандсолӣ
چندسر чандсар
چندسره чандсара
چندشبکوی чандшабакавӣ
چندصدائی чандсадоӣ
چندصدساله чандсадсола
چندطبقه чандтабақа
چندطرفه чандтарафа
چندعصره чандасра
چندعصری чандасрӣ
چندعصرینه чандасрина
چندفزه чандфаза
چندقبته чандқабата
چندک чундак
چندکارپوسه чандкорпуса
چندکاره чандкора
چندکرتی чандкаратӣ
چندکلامتره чандкилометра
چندکنجه чандкунҷа

چندکنله чандканала
چندگانه чандгона
چندگوشه чандгӯша
چندگونه чандгуна
چندل чандал
چندم чандум
چندماهه чандмоҳа
چندمتره чандметра
چندملیانه чандмиллиона
چندمین чандумин
چندن чандан
چندنشانی чанднишонӣ
چندنفره чанднафара
چندنفری чанднафарӣ
چندنقطه ا ی чанднуқтаӣ
چندوقته чандвақта
چندوقتینه чандвақтина
چندهجائی чандҳиҷоӣ
چندهزارساله чандҳазорсола
چندهزاره чандҳазора
چندهزاری чандҳазорӣ
چندی чанде
چندی чандӣ
چندیرموشک чандирмушак
چندین чандин
چندین باره чандинбора
چندین جلده чандинҷилда
چندین روزه чандинрӯза
چندین ساله чандинсола
چندین عصره чандинасра
چندین عصرینه чандинасрина
چندین کرته чандинкарата
چنغلاک чанғалок
چنک ченак
چنکال خوست чанголх(в)аст
چنکانیدن чангон(и)дан
چنکرچنکور чангар-чунгур
چنکنک ченкунак
چنکنی ченкунӣ
چنکه чунки
چنگ чангII
چنگ чангIII
چنگ чунгII
چنگ чангI
چنگ чангIV
چنگ чунгI
چنگ чунгIII
چنگ чунгIV
چنگچنگ чинг-чинг
چنگ آلود чанголуд
چنگار чангор

چنگال чангол
چنگالتیز чанголтез
چنگال‌خوش чанголхуш
چنگالدار чанголдор
چنگالزن чанголзан
چنگالک чанголак
چنگاله чангола
چنگالی чанголӣ
چنگ‌باران чангборон
چنگپشت чангпушт
چنگچه чангча
چنگدار чангдор
چنگرک чунгурак
چنگ زن чангзан
چنگ‌زنان чангзанон
چنگ‌زنی чангзанӣ
چنگقاوز чангқовуз
چنگک чангак
چنگک чингак
چنگکش чангкаш
چنگکشک чангкашак
چنگکشی чангкашӣ
چنگکی чангакӣ
چنگل чангал
چنگلوک чангалук
چنگنواز чангнавоз
چنگنوازی чангнавозӣ
چنگه чинга
چنگی чангӣ
چنه чана
چنه‌بازی чанабозӣ
چنه‌سازی чанасозӣ
چنه‌سواری чанасаворӣ
چنین чунин
چو чав
چو чу
چاوچاو чов–чов
چواتی чавотӣ
چوب чӯб
چوبباز чӯббоз
چوببازی чӯббозӣ
چوببندی чӯббандӣ
چوب بور чӯббур
چوب بوری чӯббурӣ
چوبپاره чӯбпора
چوبتاره чӯбтора
چوبتراش чӯбтарош
چوبتراشی чӯбтарошӣ
چوبخورده чӯбхӯрда
چوبخورک чӯбхӯрак
چوبدست чӯбдаст
چوبدسته чӯбдаста
چوبراست чуброст
چوبراهه чӯброҳа
چوبزن чӯбзан
چوبزنی чӯбзанӣ
چوبسای(ی) чӯбсо(й)
چوبشناس чӯбшинос
چوبشناسی чӯбшиносӣ
چوبکار чӯбкор
چوبکدو чӯбкаду
چوبکش чӯбкаш
چوبکشی чӯбкашӣ
چوبگری чӯбгарӣ
چوبگز чӯбгаз
چوبمانند чӯбмонанд
چوبچک чӯбчак
چوبچه чӯбча
چوبدار чӯбдор
چوبشوی чӯбшавӣ
چوبک чӯбак
چوبکزن чӯбакзан
چوبکاری чӯбкорӣ
چوبه чӯба
چوببین чуббин
چولک чулак
چوبین чӯбин
چوپان чӯпон
چوپان بچه чӯпонбача
چوپان پسر чӯпонписар
چوپانی чӯпонӣ
چوپچله\چوبچله
чӯпчилла\\чӯбчилла
چوپاره чавпора
چوت чӯт
چوتزن чӯтзан
چوتاره чавтора
چوتکه чӯтка
چوتل чӯтал
چوتلپولی чӯталпулӣ
چوتلگیر чӯталгир
چوتور чӯтур
چوتوری чӯтурӣ
چوجه чӯча
چوجه برارک чӯчабарорак
چوجه براری чӯчабарорӣ
چوجه خروس чӯчахурӯс
چورتکیگوئی чӯртакигӯӣ
چوری чӯрӣ
چوریکیده чакидахӯрӣ
چوریگی чӯригӣ
چوزه чӯза
چوس\\چواس чуввас\\чуввос
چوسزنی чуввасзанӣ
چوش чуваш
چوشی чувашӣ
چوکI чукI
چوکانیدن чӯк(к)ондан
چوکر чавкар
چوکندی\\چوکند
чавканд\\чавкандӣ
چوکه чӯкка
چوکی чавкӣ
چوکیدن чӯкидан
چوکیده чӯкида
چوگانI чавгонI
چوگانII чавгонII
چوگانIII чавгонIII
چوگانباز чавгонбоз
چوگانبازی чавгонбозӣ
چوگان پرست чавгонпараст
چوگانزن чавгонзан
چوگانمانند чавгонмонанд
چوگانی чавгонӣ
چول чӯл
چولمرک чӯлмарг
چولاق чӯлоқ
چولپی чӯлпӣ
چولستان чӯлистон
چولی чӯлӣ
چولی чавлӣ
چولی گوشتک чавлигӯштак
چون чун
چونگ чунг
چونه чуна
چونی чунӣ
چوین чӯян
چوینپاره чӯянпора
چوینریز чӯянрез
چوینریزه чӯянреза
چوینریزی чӯянрезӣ
چوینگداز чӯянгудоз
چوینگدازی чӯянгудозӣ
چوینی чӯянӣ
چوینین чӯянин
چه چه чаҳ-чаҳ
چه чаҳ
چهI чиI
چهII чиII
چهI -чӣI
چهII чӣII
چهچهه чаҳ–чаҳа
چهار чаҳор
چهارساله чаҳорсола
چهارکنجه чаҳоркунҷа
چهارگاه чаҳоргоҳ
چهارگوشه чаҳоргӯша
چهارمغز чаҳормағз
چهارآشیانه чаҳорошёна
چهاراسپه чаҳораспа
چهارباغ чаҳорбоғ
چهاربر чаҳорбар
چهاربرگه чаҳорбарга
چهارپا(ی) чаҳорпо(й)
چهارپایه чаҳорпоя
چهارپهلو чаҳорпаҳлӯ
چهارجانبه чаҳорҷониба
چهارچرخه чаҳорчарха
چهارچوبه чаҳорчӯба
چهاردره чаҳордара
چهارده سالگی чаҳордаҳсолагӣ
چهارده ساله чаҳордаҳсола
چهاردهم чаҳордаҳум
چهاردهمین чаҳордаҳумин
چهاررخه чаҳорраха
چهارزانو чаҳорзону
چهارصرب чаҳорзарб
چهارسالگی чаҳорсолагӣ
چهارسالینه чаҳорсолина
چهارسو чаҳорсӯ
چهارشاخ чаҳоршох
چهارشنبه чаҳоршанбе
چهارصاعته чаҳорсоата
چهارصاعتی чаҳорсоатӣ
چهارصد чаҳорсад
چهارصدم чаҳорсадум
چهارصدمین чаҳорсадумин
چهارطرفه чаҳортарафа
چهارقبته чаҳорқабата
چهارکتاب чаҳоркитоб
چهارکسی чаҳоркасӣ
چهارگانه чаҳоргона
چهارگوشگی чаҳоргӯшагӣ
چهارم чаҳорум
چهارموجه чаҳормавҷа
چهارمیخ чаҳормех
چهارمین чаҳорумин
چهاریک чаҳоряк
چهر чеҳр
چهره чеҳра
چهره پردازی чеҳрапардозӣ
چهره خندان чеҳрахандон
چهره کشاده чеҳракушода
چهره گرم чеҳрагарм

چهره‌آرا чеҳраоро
چهره‌افروزی чеҳраафрӯзӣ
چهره‌پرداز чеҳрапардоз
چهره گلگون чеҳрагулгун
چهره گلنار чеҳрагулнор
چه کن чаҳкан
چه کنی чаҳканӣ
چهل чиҳил
چیII -чӣII
چی\\چهI чӣI
چیت чит
چیتفروش читфурӯш
چیتفروشی читфурӯшӣ
چیتگر читгар
چیتگری читгарӣ
چیچک чечак
چیخI чихI
چیدن чидан
چیده чида
چیده اعضا чидааъзо
چیر//چیره чер//чера
چیره чира
چیره دست чирадаст
چیره دستی чирадастӣ
چیره زبان чиразабон
چیره زبانی чиразабонӣ
چیزI чиз I
چیزII чизII
چیزآموزی чизомӯзӣ
چیزپرست чизпараст
چیزپرستی чизпарастӣ
چیزدار чиздор
چیزکشانی чизкашонӣ
چیزو чизу
چیزه чиза
چیست чист
چیستان чистон
چیستانگوئی чистонгӯӣ
چیستانگوی чистонгӯй
چیستانگویک чистонгӯяк
چیستانیابی чистонёбӣ
چیغ чеғ//чиғ
چیغ чиғ
چیغباف чиғбоф
چیغبافی чиғбофӣ
چیغه زن чиғазан
چیغی чеғӣ
چیقاندن чайқондан
چیقاوبازار чайқовбозор
چیقه чайқа
چیلانI челонI

چیلانII челонII
چیلانگر челонгар
چیلانگری челонгарӣ
چیله чайла
چینII чинII
چینIII чинIII
چینIV чинIV
چینV чинV
چینI чинI
چین چین чин-чин
چینخورده чинхӯрда
چیندار чиндор
چیندارکنی чиндоркунӣ
چینشناس чиншинос
چیندن чиндан
چینش чиниш
چینشناسی чиншиносӣ
چینک чинак
چینکچی чинакчӣ
چیننده чинанда
چینوارد чайнворд
چینوت чин(а)ват
چینود чин(а)вад
چینهI чинаI
چینهII чинаII
چینهIII чинаIII
چینهدان чинадон
چینیII чиниII
چینی чинӣ
چینیI чиниI
چینیIII чиниIII
چینیIV чиниIV
چینیV чиниV
چینی بند чинибанд
چینی بندی чинибандӣ
چینی پرند чинипаринд
چینی تاج чинитоҷ
چینی حریر чиниҳарир
چینیخانه чинихона
چینیساز чинисоз
چینیسازی чинисозӣ
چینی سده чинисада
چینی سرشت чинисиришт
چینی طراز чинитароз
چینی فروش чинифурӯш
چینی فروشی чинифурушӣ
چینی کلاه чиникулоҳ
چینی گجم чинигуҷум
چینی گل чинигул
چینینگار чининигор
چینی وار чинивор

چینی وارفروش чиниворфурӯш
چینی وارفروشی чиниворфурӯшӣ
چینی واری чиниворӣ
چیور чевар
چیوره чевара
چیوری чеварӣ

ح

ح\\حه хе
حائط ҳоит
حائل\\حایل ҳоил\\ҳойил
حاتم ҳотам
حاتمانه ҳотамона
حاتمی ҳотамӣ
حاج ҳоҷ(ч)
حاجب ҳоҷибI
حاجب ҳоҷиб
حاج ҳоҷибI
حاجب ҳоҷибI
حاجت ҳоҷат
حاجتبرار ҳоҷатбарор
حاجتبراری ҳоҷатбарорӣ
حاجتخانه ҳоҷатхона
حاجتمند ҳоҷатманд
حاجتمندی ҳоҷатмандӣ
حاجز ҳоҷиз
حاجیI ҳоҷӣI
حاجیگی ҳоҷигӣ
حاد ҳод(д)
حادث ҳодис
حادثه ҳодиса
حادثه‌پرورد ҳодисапарвард
حادثه‌خیز ҳодисахез
حاذق ҳозиқ
حار ҳор(р)
حارثI ҳорисI
حارسII ҳорисII
حارصIII ҳорисIII
حاره ҳорра
حازل ҳозил
حاسد ҳосид
حاسدانه ҳосидона
حاسدی ҳосидӣ
حاسه ҳосса
حاشالله\\حاشلله- ҳошалиллоҳ//ҳошолиллаҳ
حاشا ҳошо
حاشاI ҳошоI
حاشاکالله ҳошокалло
حاشیه ҳошия
حاشیه‌باف ҳошиябоф
حاشیه‌بافی ҳошиябофӣ
حاشیه بندی ҳошиябандӣ
حاشیه دار ҳошиядор
حاشیه دوزی ҳошиядӯзӣ

حاشیه سازی ҳошиясозӣ
حاشیه گذار ҳошиягузор
حاشیه گذاری ҳошиягузорӣ
حاشیه‌نشین ҳошиянишин
حاشیه‌نشینی ҳошиянишинӣ
حاشیه‌نویس ҳошиянавис
حاشیه‌کش ҳошиякаш
حاشیه‌کشی ҳошиякашӣ
حاصل ҳосил
حاصلآور ҳосиловар
حاصلبرداری ҳосилбардорӣ
حاصلبندی ҳосилбандӣ
حاصلخیز ҳосилхез
حاصلخیزی ҳосилхезӣ
حاصلدار ҳосилдор
حاصلده ҳосилдеҳ
حاصلدهنده ҳосилдиҳанда
حاصلدهی ҳосилдиҳӣ
حاصلشده ҳосилшуда
حاصلشونده ҳосилшаванда
حاصلغندار ҳосилғундор
حاصلغنداری ҳосилғундорӣ
حاصلگرو ҳосилгарав
حاصلناک ҳосилнок
حاصلناکی ҳосилнокӣ
حاصلکننده ҳосилкунанда
حاصلکنی ҳосилкунӣ
حاضر ҳозир
حاضر غایب ҳозирғоиб
حاضر جواب ҳозирҷавоб
حاضر جوابی ҳозирҷавобӣ
حاضر خذمت ҳозирхизмат
حاضر خذمتی ҳозирхизматӣ
حاضر شوی ҳозиршавӣ
حاضر نگی ҳозирангӣ
حاضره ҳозира
حاضر هزمان ҳозиразамон
حاضر کک ҳозиракак
حاضری ҳозирӣ
حاضرین ҳозирин
حاضم ҳозим
حاضمه ҳозима
حاطه ҳота
حافظ ҳофиз
حافظه ҳофиза
حافظی ҳофизӣ
حال ҳол
حالپرسی ҳолпурсӣ
حالجوئی ҳолчӯӣ
حالدان ҳолдон
حالا ҳоло
حالب ҳолиб
حالت ҳолат
حالی ҳолӣ
حالی ҳолӣ
حالیا ҳолиё
حامد ҳомид
حامض ҳомиз
حامل ҳомил

حاملگی ҳомилагӣ
حامله ҳомила
حاملهدار ҳомиладор
حاملهداری ҳомиладорӣ
حامی I ҳомӣI
حامی II ҳомӣII
حامیگی ҳомигӣ
حانث ҳонис
حانوت ҳонут
حاوی ҳовӣ
حاکم ҳоким
حاکمخانه ҳокимхона
حاکمنشین ҳокимнишин
حاکمی ҳокимӣ
حاکمیت ҳокимият
حاکمیتپرستی ҳокимиятпарастӣ
حاکمیتدوست ҳокимиятдӯст
حاکمیتدوستی ҳокимиятдӯстӣ
حاکمیتپرست ҳокимиятпараст
حاکی ҳокӣ
حب ҳаб(б)
حب ҳабб
حب ҳубб
حبالملک ҳуббулмалик
حبالوطن ҳуббулватан
حبائل ҳабоил
حباب ҳабоб
حباب ҳубоб
حباباساس ҳубобосос
حبات ҳаббот
حباله ҳабола
حباله ҳибола
حبهٔ ҳаббат
حبذا ҳаббазо
حبر ҳабр
حبر I ҳибрI
حبر II ҳибрII
حبس ҳабс
حبسخانه ҳабсхона
حبسکنی ҳабскунӣ
حبسگاه ҳабсгоҳ
حبش ҳабаш
حبشی ҳабашӣ
حبشیزاده ҳабашизода
حبل ҳабл
حبلالمتین ҳаблулматин
حبلالورید ҳаблулварид
حبه\\حبهٔ ҳабба//ҳаббат
حبوب ҳубуб
حبوبات ҳубубот
حبور ҳубур
حبیب ҳабиб
حبیبه ҳабиба
حتا ҳатто
حتماً ҳатман
حتمی ҳатмӣ
حتیالامکان ҳатталимкон
حج ҳаҷ
حجاب ҳиҷоб

حجاج ҳуҷҷоч
حجام ҳаҷҷом
حجامت ҳаҷомат
حجب ҳуҷб
حجت ҳуҷҷат
حجتداری ҳуҷҷатдорӣ
حجتنامه ҳуҷҷатнома
حجتناکی ҳуҷҷатнокӣ
حجتنگار ҳуҷҷатнигор
حجتنگاری ҳуҷҷатнигорӣ
حجتی ҳуҷҷатӣ
حجر ҳаҷар
حجرالاسود ҳаҷаруласвад
حجرالقمر ҳаҷрулқамар
حجره ҳуҷра
حجرهدار ҳуҷрадор
حجرهنشین ҳуҷранишин
حجله ҳаҷла\\ҳиҷла
حجله ҳуҷла
حجله ҳиҷла
حجم I ҳаҷмI
حجم II ҳаҷмII
حجماً ҳаҷман
حجمی ҳаҷмӣ
حجه ҳиҷҷа
حجو ҳаҷв I
حجوم ҳуҷум
حجومآور ҳуҷумовар
حجومکننده ҳуҷумкунанда
حجومکنی ҳуҷумкунӣ
حجیره ҳуҷайра
حجیرهتخم ҳуҷайратухм
حجیرهدار ҳуҷайрадор
حجیرهشکل ҳуҷайрашакл
حجیروی ҳуҷайравӣ
حد ҳад(д)
حداثت ҳадосат
حداد ҳаддод
حدادی ҳаддодӣ
حدالامکان ҳадалимкон
حدایق ҳадоиқ
حدبندی ҳадбандӣ
حدبه ҳадаба
حدت ҳиддат
حدث ҳадс
حدزده ҳадзада
حدقه ҳадақа\\ҳадқа
حدوث ҳудус
حدود ҳудуд
حدودگذار ҳудудгузор
حدودگذاری ҳудудгузорӣ
حدودی ҳудудӣ
حدگذار ҳадгузор
حدگذاری ҳадгузорӣ
حدی\\حداً ҳудоI
حدیث ҳадис
حدید ҳадид
حدیده ҳадида
حدیده کش ҳадидакашак

حدیده کشی ҳадидакашӣ
حدیقه ҳадиқа
حذر ҳазар
حر ҳар(р)
حر I ҳур\\ҳуррI
حراثت II ҳиросатII
حرارت ҳарорат
حرارتبخش ҳароратбахш
حرارتبردار ҳароратбардор
حرارتسنج ҳароратсанҷ
حرارتسنجی ҳароратсанҷӣ
حرارتی ҳароратӣ
حراست ҳаросат
حراست I ҳиросатI
حراستپیشه ҳиросатпеша
حراق ҳаррок
حراقه ҳарроқа
حرام ҳаром
حراموشه ҳаромтӯша
حرامخشتک ҳаромхиштак
حرامرزق ҳаромризқ
حرامزادگی ҳаромзодагӣ
حرامزاده ҳаромзода
حراممرده ҳароммурда
حراممری ҳароммурӣ
حراممغز ҳароммағз
حرامکار ҳаромкор
حرامکاری ҳаромкорӣ
حرامکنی ҳаромкунӣ
حرامخور ҳаромхӯр
حرامخوری ҳаромхӯрӣ
حرامی ҳаромӣ
حرب ҳарб
حربدیده ҳарбдида
حربگاه ҳарбгоҳ
حربه ҳарба
حربی ҳарбӣ
حربیوار ҳарбивор
حربیکنای ҳарбикунонӣ
حربیانه ҳарбиёна
حرث ҳарсI
حرچ ҳарч
حرس ҳарсII
حرس ҳирс
حرسبلند ҳирсбаланд
حرسکنی ҳискунӣ
حرف ҳарф
حرفپرست ҳарфпараст
حرفپرستی ҳарфпарастӣ
حرفچین ҳарфчин
حرفچینی ҳарфчинӣ
حرفشناس ҳарфшинос
حرفگیر ҳарфгир
حرفگیری ҳарфгирӣ
حرفنوشت ҳарфнавишт
حرفه\\حرفت ҳирфа(т)
حرفی ҳарфӣ
حرقهٔ\\حرقه
ҳуркбюат//ҳурқа//ҳиркат//

ҳирка
حرم ҳарамI
حرم ҳурм
حرمخانه ҳарамхона
حرمسرای ҳарамсарой
حرمگاه ҳарамгоҳ
حرمنشین ҳарамнишин
حرمان ҳирмон
حرمانزده ҳирмонзада
حرمت ҳурмат
حرمتداشت ҳурматдошт
حرمتدان ҳурматдон
حرمتگذاری ҳурматгузорӣ
حرمتناک ҳурматнок
حرمتکارانه ҳурматкорона
حرمله ҳармал(а)
حروف ҳуруф
حروفچین ҳуруфчин
حروفچینی ҳуруфчинӣ
حروفیه ҳуруфия
حرون ҳарун
حرکات ҳаракот
حرکت ҳаракат
حرکتآور ҳаракатовар
حرکتدهنده ҳаракатдиҳанда
حرکتکننده ҳаракаткунанда
حری ҳуррӣ
حریت ҳуррият
حریتپرور ҳурриятпарвар
حریتطلب ҳурриятталаб
حریتچی ҳурриятчӣ
حریر ҳарирII
حریربر ҳарирбар
حریرباف ҳарирбоф
حریربافی ҳарирбофӣ
حریرفروش ҳарирфурӯш
حریرفروشی ҳарирфурӯшӣ
حریرنما ҳарирнамо
حریره ҳарираI
حریره ҳарираII
حریری ҳарирӣ
حریرین ҳаририн
حریسه پز ҳарисапаз
حریص ҳарис
حریصانه ҳарисона
حریصی ҳарисӣ
حریف ҳариф
حریفانه ҳарифона
حریفی ҳарифӣ
حریق ҳарик
حزب ҳизб
حزبالله ҳизбуллоҳ
حزبپرست ҳизбпараст
حزبپرستی ҳизбпарастӣ
حزبی ҳизбӣ
حزن ҳузн
حزن آمیز ҳузномез
حزن انگیز ҳузнангез
حزنآور ҳузновар

ҳазин حزين
ҳазинона حزينانه
ҳис(с) حس
ҳисс حس
ҳисшаванда حسشونده
ҳисоб حساب
ҳисобборор حساب برار
ҳисобборорӣ حساب براری
ҳисоббарӣ حساب بری
ҳисобчӣ حسابچی
ҳисобдор حسابدار
ҳисобдорӣ حسابداری
ҳисобдон حسابدان
ҳисобдонӣ حسابدانی
ҳисобрас حسابرس
ҳисобрасӣ حسابرسی
ҳисобшаванда حسابشونده
ҳисобгоҳ حسابگاه
ҳисобгар حسابگر
ҳисобгарӣ حسابگری
ҳисобгир حسابگیر
ҳисобгирӣ حسابگیری
ҳисобкор حسابکار
ҳисобкорӣ حسابکاری
ҳисобкунанда حسابکننده
ҳисобкунак حسابکنک
ҳисобкунӣ حسابکنی
ҳисобот حسابات
ҳисоботдиҳанда حسابات دهنده
ҳисоботдиҳӣ حساباتدهی
ҳисоботӣ حساباتی
ҳисобӣ حسابی
ҳассодI حسادI
ҳасодат حسادت
ҳассос حساس
ҳассосӣ حساسی
ҳассосият حساسیت
ҳисом//ҳусом حسام
ҳусом//ҳисом حسام
ҳассон حسان
ҳассона حسانه
ҳасаб حسب
ҳасб حسب
ҳасба حسبه
ҳасбадор حسبه دار
ҳасад حسد
ҳасадангез حسدانگیز
ҳасадовар حسدآور
ҳасадбар حسدبر
ҳасадбарӣ حسدبری
ҳасадпеша حسدپیشه
ҳасадхӯр حسدخور
ҳасадхӯрона حسدخورانه
ҳасадхӯрӣ حسدخوری
ҳасаднок حسدناک
ҳасадвар حسدور
ҳасадварӣ حسدوری
ҳасрат حسرت
ҳасратомез حسرت آمیز

ҳасратангез حسرت انگیز
ҳасратовар حسرت آور
ҳасратпарвар حسرتپرور
ҳасратхӯр حسرتخور
ҳасратманд حسرتمند
ҳасратнок حسرتناک
ҳасраткада حسرتکده
ҳасраткада حسرتکده
ҳусн حسن
ҳасан حسن
ҳасно حسنا
ҳасанот حسنات
ҳасана حسنه
ҳасанак حسنک
ҳасуд حسود
ҳасудона حسودانه
ҳасудхӯр حسودخور
ҳасудхӯрӣ حسودخوری
ҳасудӣ حسودی
ҳиссӣ حسی
ҳиссиёт حسیات
ҳиссиётпараст حسیاتپرست
ҳасибII حسیبII
ҳасибI حسیبI
ҳусайниI حسینیI
ҳусайниII حسینیII
ҳашр حشر
ҳашар حشر
ҳашарот حشرات
ҳашаротхӯр حشراتخور
ҳашаротшинос حشراتشناس
ҳашаротшиносӣ حشراتشناسی
ҳашарҷой حشرجای
ҳашарчӣ حشرچی
ҳашргоҳ حشرگاه
ҳашара حشره
ҳашарӣ حشری
ҳашам حشم
ҳашмат حشمت
ҳашамат\\ҳашмат حشمت
ҳашматпараст حشمتپرست
ҳашаматнок حشمتناک
ҳашв حشو
ҳашиш حشیش
ҳусот حصاة
ҳассодII حصادII
ҳисор حصار
ҳисордорӣ حصارداری
ҳисорӣ حصاری
ҳасонат//ҳисонат حصانت
ҳаср حصر
ҳисрим حصرم
ҳиссагӣ حصگی
ҳисн حصن
ҳисса حصه
ҳиссабахш حصه بخش
ҳиссача حصه چه
ҳиссадор حصه دار
ҳиссадорӣ حصه داری

ҳиссагузор حصه گذار
ҳиссагузорӣ حصه گذاری
ҳусул حصول
ҳасир حصیر
ҳасирбоф حصیرباف
ҳасирбофӣ حصیربافی
ҳасин حصین
ҳуззор حضار
ҳазрат حضرت
ҳузур حضور
ҳатаб حطب
ҳуттӣ حطی
ҳифозат حفاظت
ҳифозатдор حفاظتدار
ҳафр حفر
ҳуфра حفره
ҳафриёт حفریات
ҳифз حفظ
ҳафид حفید
ҳафиз حفیظ
ҳақ(қ) حق
ҳаққ حق
ҳаққоба حقآبه
ҳаққуззаҳмат حقالزحمت
ҳаққуссаҳм حقالسهم
ҳаққулубур حقال عبر
ҳаққуламал حقالعمل
ҳаққулқадам حقالقدم
ҳаққулқалам حقالقلم
ҳаққуллоҳ حق الله
ҳақбин حقبین
ҳақпараст حقپرست
ҳақпарастӣ حقپرستی
ҳақҷӯ حقجو
ҳақдор حقدار
ҳақдеҳ حقده
ҳақдиҳӣ حقدهی
ҳақдӯст حقدوست
ҳақшинос حقشناس
ҳақшиносӣ حقشناسی
ҳақталаб حقطلب
ҳақгузорӣ حقگذاری
ҳақгузор حقگزار
ҳақгӯ(й) حقگو(ی)
ҳақгӯӣ حقگویی
ҳаққимардумхӯр حق مردمخور
ҳақношинос حقناشناس
ҳақношиносӣ حقناشناسی
ҳақногузор حقناگذار
حقنشناس\\حقناشناس
ҳақнашинос
ҳақнавоз حقنواز
ҳақвар حقور
ҳаққан حقا
ҳаққо حقا
ҳақорат حقارت
ҳақоратомез حقارت آمیز
ҳаққонӣ حقانی
ҳаққоният حقانیت

ҳақоиқпазир حقایق پذیر
ҳақоиқшинос حقایق شناس
ҳақоиқшунав حقایق شنو
ҳақоиқ حقایق
ҳақравӣ حقروی
ҳуқна حقنه
ҳуққа حقه
ҳуққабоз حقه باز
ҳуққабозӣ حقه بازی
ҳуқуқ حقوق
ҳуқуқдор حقوقدار
ҳуқуқдорӣ حقوقداری
ҳуқуқшинос حقوقشناس
ҳуқуқшиносӣ حقوقشناسی
ҳуқуқӣ حقوقی
ҳақир حقیر
ҳақирӣ حقیری
ҳақирона حقیرانه
ҳақиқ حقیق
ҳақиқат حقیقت
ҳақиқатбин حقیقتبین
ҳақиқатпардоз حقیقتپرداز
ҳақиқатҷӯй حقیقتجوی
ҳақиқатҷӯӣ حقیقتجویی
ҳақиқатдӯст حقیقت دوست
ҳақиқатдӯстӣ حقیقت دوستی
ҳақиқатшинос حقیقتشناس
ҳақиқатшиносӣ حقیقتشناسی
ҳақиқатгӯй حقیقتگوی
ҳақиқатгӯӣ حقیقتگویی
ҳақиқатназар حقیقتنظر
ҳақиқатнигор حقیقتنگار
ҳақиқатан حقیقتا
ҳақиқӣ حقیقی
ҳал(л)I حلI
ҳал(л)II حلII
ҳал(л)III حلIII
ҳалл حل
ҳалпазир حلپذیر
ҳалталаб حلطلب
ҳалкунанда حلکننده
ҳаллоҷ حلاج
ҳаллоҷӣ حلاجی
ҳаллоҷихона حلاجیخانه
ҳалол حلال
ҳаллол حلال
ҳалолзода حلالزاده
ҳалолнамакӣ حلالنمکی
ҳалолкор حلالکار
ҳалолкорона حلالکارانه
ҳалолкорӣ حلالکاری
ҳалола حلاله
ҳалолӣ حلالی
ҳаловат حلاوت
ҳаловатбахш حلاوتبخش
ҳалокат حلاکت
ҳалокатангез حلاکت انگیز
ҳалокатовар حلاکت آور
ҳалокӣ حلاکی

حلفا ҳалфо
حلق ҳалқ
حلقبین ҳалқбин
حلقگی ҳалқагӣ
حلقه ҳалқа
حلقه حلقه ҳалқа-ҳалқа
حلقه بر گوش ҳалқабаргӯш
حلقه بگوش ҳалқабагӯш
حلقه بندی ҳалқабандӣ
حلقه پشت ҳалқапушт
حلقه پیچ ҳалқапеч
حلقه دار ҳалқадор
حلقه دوانک ҳалқадавонак
حلقه دوک ҳалқадавак
حلقه شکل ҳалқашакл
حلقه مانند ҳалқамонанд
حلقه ناک ҳалқанок
حلقوار ҳалқавор
حلقوم ҳалқум
حلقوم ҳулқум
حلقومی ҳалқумӣ
حلقوی ҳалқавӣ
حلقی ҳалқӣ
حک ҳак
حکام ҳукком
حکاک ҳаккок
حکایات ҳикоёт
حکایت ҳикоят
حکایگی ҳикоягӣ
حکایه بندی ҳикоябандӣ
حکایه گوی ҳикоягӯй
حکایه نویس ҳикоянавис
حکایه نویسی ҳикоянависӣ
حکایه(ة) ҳикоя(т)
حکم ҳукм
حکم ҳакам
حکم ҳикам
حکمانداز ҳукмандоз
حکماندازی ҳукмандозӣ
حکمبراری ҳукмбарорӣ
حکمدار ҳукмдор
حکمران ҳукмрон
حکمرانی ҳукмронӣ
حکمروا ҳукмраво
حکمروایی ҳукмравоӣ
حکمفرما ҳукмфармо
حکمفرمایی ҳукмфармоӣ
حکمنامه ҳукмнома
حکمکش ҳукмкаш
حکمکننده ҳукмкунанда
حکما ҳукамо
حکمت ҳикматI
حکمت ҳикматII
حکمت آرا ҳикматоро
حکمتآموز ҳикматомӯз
حکمتآمیز ҳикматомез
حکمتشناس ҳикматшинос
حکمتشناسی ҳикматшиносӣ
حکمتناک ҳикматнок

حکمیت ҳакамият
حکومت ҳукумат
حکومتپرست ҳукуматпараст
حکومتدار ҳукуматдор
حکومتداری ҳукуматдорӣ
حکومتی ҳукуматӣ
حکیم ҳаким
حکیمانه ҳакимона
حلم ҳилм
حله ҳулла
حله باف ҳуллабоф
حله پوش ҳуллапӯш
حلوا ҳалво
حلوامغزی ҳалвомағзӣ
حلواگر ҳалвогар
حلواگرخانه ҳалвогархона
حلواگری ҳалвогарӣ
حلوایی ҳалвоӣ
حلواپز ҳалвопаз
حلواپزی ҳалвопазӣ
حلواتراش ҳалвоторош
حلوافروش ҳалвофурӯш
حلوافروشی ҳалвофурӯшӣ
حلول ҳулӯл
حلیم ҳалимI
حلیم ҳалимII
حلیمانه ҳалимона
حلیمی ҳалимӣ
حماسه ҳамоса
حماسه سرای ҳамосасароӣ
حماسوی ҳамосавӣ
حماقت ҳамоқат
حمال ҳаммол
حمالی ҳаммолӣ
حمام ҳамом
حمام ҳаммом
حمامچی ҳаммомчӣ
حمامه ҳамома
حمایت ҳимоя(т)
حمایت ҳимоят
حمایل ҳамоил
حمایه چی ҳимоячӣ
حمایه شونده ҳимояшаванда
حمایه گر \\ حمایتگر
ҳимоягар\\ҳимоятгар
حمایهکننده ҳимоякунанда
حمد ҳамд
حمری\\حمره ҳумро\\ҳумра
حمزه ҳамзаII
حمل ҳамал
حمل ҳамл
حملکننده ҳамлкунанда
حمله ҳамла
حمله آور ҳамлаовар
حمله گر ҳамлагар
حمید ҳамид
حمیده ҳамида
حمیل ҳамел
حمیل ҳимел

حمیم ҳамим
حنا ҳиноI
حنابندان ҳинобандон
حنابندی ҳинобандӣ
حناط ҳаннот
حناطی ҳаннотӣ
حناگل ҳиногул
حناکار ҳинокор
حنبلی ҳанбалӣ
حنبلیه ҳанбалия
حنجره ҳанҷара
حنجری ҳанҷарӣ
حنفی ҳанафӣ
حنفیه ҳанафия
حنوط ҳанут//ҳунут
حنوط ҳунут
حنیف ҳаниф
حنین ҳанин
حوا ҳавво
حوائج ҳавоиҷ
حواجب ҳавоҷиб
حوادث ҳаводис
حواریون ҳавориюн
حواسیدن ҳавосидан
حواسیده ҳавосида
حواشی ҳавошӣ
حواصل ҳавосилI
حواصل ҳавосилII
حواصل ҳавосилIII
حواله ҳавола
حواله دار ҳаволадор
حواله دهی ҳаволадиҳӣ
حواله گاه ҳаволагоҳ
حواله گه ҳаволагаҳ
حوالی ҳаволӣ
حوت ҳут
حور ҳавр
حور ҳурIII
حورجشم ҳурчашм
حورپیکر ҳурпайкар
حورسرشت ҳурсиришт
حورنژاد ҳурнажод
حوزاد ҳурзод
حوصله ҳавсалаі
حوصله ҳавсалаі
حوصله ناک ҳавсаланок
حوض ҳавз
حوضگردک ҳавзгардак
حوضه ҳавзаII
حوضه ҳавзаI
حوضوی ҳавзавӣ
حوضک ҳавзак
حول ҳавал
حولی ҳавлӣ
حولیبان ҳавлибон
حولیبانی ҳавлибонӣ
حولیپائی ҳавлипо(й)ӣ
حولیپای ҳавлипой
حولیدار ҳавлидор

حولیدرمیان ҳавлидармиён
حولیروبی ҳавлирӯбӣ
حولیسازی ҳавлисозӣ
حه ҳ
حی ҳай(й)V
حیا ҳаё
حیات ҳаётI
حیاتآزموده ҳаётозмуда
حیات بخش ҳаётбахш
حیات بخشنده ҳаётбахшанда
حیات دوست ҳаётдӯст
حیات دوستی ҳаётдӯстӣ
حیات شناس ҳаётшинос
حیات شناسی ҳаётшиносӣ
حیات فهمی ҳаётфаҳмӣ
حیاتن ҳаётан
حیاتی ҳаётӣ
حیازده ҳаёзада
حیاط ҳаётIIژ
حیث ҳайс
حیثیت ҳайсият
حیجمدان ҳеҷмадон
حیدر ҳайдар
حیران ҳайрон
حیرانی ҳайронӣ
حیرت ҳайрат
حیرتافزا ҳайратафзо
حیرت انگیز ҳайратангез
حیرت آور ҳайратовар
حیرت بخش ҳайратбахш
حیرت زده ҳайратзада
حیرت فزا ҳайратфизо
حیرتگاه ҳайратгоҳ//ҳайротгоҳ
حیرتگخ ҳайратгаҳ
حیرتنگار ҳайратнигор
حیرتکده ҳайраткада
حیز\\هیز ҳез
حیض ҳайз
حیضبینی ҳайзбинӣ
حیف ҳайф
حیفا ҳайфо
حیل ҳаял
حیل ҳил
حیله ҳила
حیله آمیزانه ҳилаомезона
حیله باز ҳилабоз
حیله جو(ی) ҳилаҷу(й)
حیله ساز ҳиласоз
حیله گر ҳилагар
حیله گرانه ҳилагарона
حیله گری ҳилагарӣ
حیله کار ҳилакор
حیله کارانه ҳилакорона
حیله کاری ҳилакорӣ
حین ҳинII
حیوان ҳайвон
حیوان ҳаявон
حیوان سیرت ҳайвонсират
حیوان صفت ҳайвонсифат

حیوان مری ҳайвонмурӣ
حیوانات ҳайвонот
حیواناتپروری ҳайвонотпарварӣ
حیواناتداری ҳайвонотдорӣ
حیوانی ҳайвонӣ

خ

خ х
خ хе
خاتم хотамі
خاتم хотамii
خاتم хотим
خاتمالانبیا хотамуланбиё
خاتمبند хотамбанд
خاتمبندی хотамбандӣ
خاتمساز хотамсоз
خاتمسازی хотамсозӣ
خاتمکار хотамкор
خاتمکاری хотамкорӣ
خاتموی хотимавӣ
خاتمه хотима
خاتون хотун
خاج хоҷ
خاجگی دار хоҷагидор
خاج I хоҷI
خاج II хоҷII
خاخام хохом
خاد ход
خادم ходим
خادمی ходимӣ
خاده хода
خارخار хор-хор
خار хорI
خار хорII
خاربست хорбаст
خاربند хорбанд
خاروار хорвор
خارا хоро
خاراپلی хоропулӣ
خاراتراش хоротарош
خاراسنگ хоросанг
خاراشکن хорошикан
خاران خاران хорон-хорон
خارانیدن хорон(и)дан
خارایی хороӣ
خواربار хорбор
خاربته хорбутта
خاربن хорбун
خاربینی хорбинӣ

خارپشت хорпушт
خارپشتک хорпуштак
خارپشتی хорпуштӣ
خارپوستان хорпӯстон
خارتوت хортут
خارتوده хортӯда
خارج хориҷ
خارج آهنگی хориҷоҳангӣ
خارجه хориҷа
خارجه پرست хориҷапараст
خارجه پرستی хориҷапарастӣ
خارجی хориҷӣ
خارخسک хорхасак
خاردار хордор
خارزار хорзор
خارستان хористон
خارسیم хорсим
خارش хориш
خارشآور хоришовар
خارش انگیز хоришангез
خارش دار хоришдор
خارشتر хоршутур
خارشک хоришак
خارق хориқ
خارقالعادهٔ хориқулода
خارقالقاعده хориқулқоида
خارک хорак
خارکش хоркаш
خارکشک хоркашак
خارکشی хоркашӣ
خارگل хоргул
خارماهی хормоҳӣ
خارمییستیر хормейстер
خارناک хорнок
خارومال хорумол
خاره سم хорасум
خاره хора
خاره شکن хорашикан
خاریاگرفی хореографӣ
خاریاگرفییه хореография
خاریدن хоридан
خازن хозин
خازه хозаI
خازه хозаI
خاسه хосаII
خاسه باف хосабоф
خاسه بافی хосабофӣ
خاشاک хошок
خاشاک دروی хошокдаравӣ
خاص хос
خاصگی хосагӣ

خاصه хосаі
خاصه хосса
خاصیت хосият
خاضع хозеъ
خاطر хотир
خاطرداشت хотирдошт
خاطرآزار хотирозор
خاطرآزرده хотирозурда
خاطرآشفته хотирошуфта
خاطرات хотирот
خاطرافرده хотирафсурда
خاطربینی хотирбинӣ
خاطرپذیر хотирпазир
خاطرپریش хотирпареш
خاطرپریشان хотирпарешон
خاطرپریشانی хотирпарешонӣ
خاطرپسند хотирписанд
خاطرجمع хотирҷамъ
خاطرجمعانه хотирҷамъона
خاطرجمعی хотирҷамъӣ
خاطرخواه хотирхоҳ
خاطرخواهی хотирхоҳӣ
خاطرداری хотирдорӣ
خاطررس//خاطررسان
хотиррас\\хотиррасон
خاطررسان хотиррасон
خاطررسانی хотиррасонӣ
خاطرفریب хотирфиреб
خاطرمشوش хотирмушавваш
خاطرنشان хотирнишон
خاطرنشین хотирнишин
خاطرنواز хотирнавоз
خاطروی хотиравӣ
خاطره хотира
خاطره گویی хотирагӯӣ
خاطره نگاری хотиранигорӣ
خاطره نویس хотиранавис
خاطره نویسی хотиранависӣ
خاطف хотиф
خاطی хотӣ
خاک хок
خاقان хоқон
خاقانی хоқонӣ
خاکآب хокоб
خاکآلود хоколуд
خاک انداز хокандоз
خاک باد хокбод
خاک بارش хокбориш
خاکبازی хокбозӣ
خاکبان хокбон
خاکبرداری хокбардорӣ

خاکبرسر хокбарсар
خاکبوس хокбӯс
خاکبوسی хокбӯсӣ
خاکبیز хокбез
خاکپارو хокпору
خاکپاش хокпош
خاکپاشی хокпошӣ
خاکپرتا хокпарто
خاکپشته хокпушта
خاکتپور хоктапур
خاکتپه хоктеппа
خاکتوده хоктӯда
خاکخوار хокхор
خاکخورده хокхӯрда
خاکرنگ хокранг
خاکروب хокрӯб
خاکروبه хокрӯба
خاکروبه دان хокрӯбадон
خاکروبی хокрӯбӣ خاکریز хокрез
خاکریزه хокреза
خاکریزی хокрезӣ
خاکزاد хокзод
خاکزار хокзор
خاکزن хокзан
خاکزنی хокзанӣ
خاکسار хоксор
خاکسارانه хоксорона
خاکساری хоксорӣ
خاکسرشت хоксиришт
خاکسنگ хоксанг
خاکطوفان хоктӯфон
خاککشانی хоккашонӣ
خاککشی хоккашӣ
خاکگردان хокгардон
خاکمال хокмол
خاکمانند хокмонанд
خاکنشین хокнишин
خاکنگاهدارنده хокнигоҳдоранда
خاکنوری хокнурӣ
خاکنهاد хокниҳод
خاکباران хокборон
خاکپر хокпур
خاکپوش хокпӯш
خاکچای хокчой
خاکدار хокдор
خاکدان хокдон
خاکستان хокистон
خاکستر хокистар
خاکستردان хокистардон
خاکسترآب хокистароб
خاکسترآلود хокистаролуд

خاکستررنگ хокистарранг
خاکستررنگ//خاکستریرنگ
хокистариранг//хокистарранг
خاکسترنشین хокистарнишин
خاکستری хокистарӣ
خاکشناس хокшинос
خاکشناسی хокшиносӣ
خاکشیر хокшир
خاکه хока
خاکه قند хокақанд
خاکی хокӣ
خاکیرنگ хокиранг
خاکین хокин
خاکینهاد хокиниҳод
خاکیی хоккей
خاکییباز хоккейбоз
خاکییبازی хоккейбозӣ
خاگ хог
خاگینه хогина
خاگینه کرم хогинакарам
خال холI
خال холII
خال холIII
خال холIV
خالشپلک холшапалак
خالکوبی холкӯбӣ
خالچه холча
خالد холид
خالدار холдор
خالص холис
خالصالله холисанлиллоҳ
خالصانه холисона
خالق холиқ
خالقی холиқӣ
خالقیت холиқият
خاله хола
خاله بازی холабозӣ
خاله بچه холабача
خاله بیغم холабеғам
خاله بیغمی холабеғамӣ
خاله خمیر холахамир
خالی холӣ
خالی بیخ холибех
خالیکنی холикунӣ
خالیگردی холигардӣ
خالیگی холигӣ
خالیمانده холимонда
خالیسترین холестерин
خام хом
خام اندیش хомандеш
خام اندیشی хомандешӣ
خامپز хомпаз
خامپزک хомпазак
خامتاک хомток
خامتلاش хомталош
خامچوت хомчӯт
خام خام хом-хом
خامخشک хомхашак
خامخوابه хомхоба
خامخیال хомхаёл
خامخیالانه хомхаёлона
خامخیالی хомхаёлӣ
خامدران хомдарон
خامدست хомдаст
خامدستی хомдастӣ
خامدوز хомдӯз
خامدوزی хомдӯзӣ
خامرای хомрой
خامرشته хомришта
خامسوز хомсӯз
خامصوف хомсуф
خامطبع хомтабъ
خامطبعی хомтабъӣ
خامطمع хомтамаъ
خامفربه хомфарбеҳ
خامفکر хомфикр
خامفکری хомфикрӣ
خامقیماق хомқаймоқ
خامکار хомкор
خامکاری хомкорӣ
خامکله хомкалла
خامکوک хомкӯк
خامگویی хомгӯӣ
خامگوی хомгӯй
خامنویس хомнавис
خاماخام хомохом
خامک хомак
خامکچه хомакча
خامکی хомакӣ
خاموش хомӯш
خاموش شده хомӯшшуда
خاموشنشونده хомӯшнашаванда
خاموشانه хомӯшона
خموشانه хамӯшона
خاموشک хомӯшак
خاموشکنک хомӯшкунак
خاموشی хомӯшӣ
خاموشیدن хомӯшидан
خامه хомаI
خامه хомаII
خامه دوزی хомадӯзӣ
خامه ران хомарон
خامه رانی хомаронӣ
خامه زن хомазан
خامی хомӣ
خامی گری хомигарӣ
خان хонI
خاناطلس хонатлас
خانتخته хонтахта
خانچه хонча
خانخانی хонхонӣ
خانزاده хонзода
خانسالار хонсолор
خانصاحب хонсоҳиб
خانه دان хонадон
خانه قاه хонақоҳ
خانه قاهی хонақоҳӣ
خانقاه نشین хонақоҳнишин
خانگی хонагӣ
خانگیها хонагиҳо
خانم хоним
خانم хонум\\хоним
خانمان سوز хонумонсӯз
خانمان//خانومان хонумон
خاننده хонанда
خانوادگی хонаводагӣ
خانواده хонавода
خانوار хонавор
خانه خانه хона-хона
خانه хона
خانه آباد хонаобод
خانه باف хонабоф
خانه بافت хонабофт
خانه براری хонабарорӣ
خانه برانداز хонабарандоз
خانه برباد хонабарбод
خانه بردوش хонабардӯш
خانه بیزار хонабезор
خانه پائی хонапой
خانه پای хонапой
خانه پرورد хонапарвард
خانه پوری хонапурӣ
خانه پولی хонапулӣ
خانه جای хоначой
خانه چه хонача
خانه چه хонача
خانه خدا хонахудо
خانه خراب хонахароб
خانه خیز хонахез
خانه دار хонадор
خانه دارشوی хонадоршавӣ
خانه داری хонадорӣ
خانه داماد хонадомод
خانه دشمن хонадушман
خانه رس хонарас
خانه روبک хонарӯбак
خانه روبی хонарӯбӣ
خانه روشنکنی хонаравшанкунӣ
خانه زاد хоназод
خانه ساز хонасоз
خانه سازی хонасозӣ
خانه سلات хонасалот
خانه سوخته хонасӯхта
خانه سوز хонасӯз
خانه شکسته хонашикаста
خانه شیر хонашер
خانه شین хонашин
خانه شینی хонашинӣ
خانه غنداری хонағундорӣ
خانه کار хонакор
خانه کاوک хонаковак
خانه کاوی хонаковӣ
خانه کوچ хонакӯч
خانه گدا хонагадо
خانه گریز хонагурез
خانه گیری хонагирӣ
خانه مانده хонамонда
خانه نشین хонанишин
خانه نشینی хонанишинӣ
خانه ویران хонавайрон
خانه ویرانی хонавайронӣ
خانی хонӣ
خانیگری хонигарӣ
خاور ховар
خاورزمین ховарзамин
خاورشناس ховаршинос
خاورشناسی ховаршиносӣ
خاوریان ховариён
خایسک хоисак
خایسک хоиск
خایسکزن хоискзан
خاین хоин
خاینانه хоинона
خاینده хоянда
خاینی хоинӣ
خایه хоя
خایه ریز хоярез
خاییدن хоидан
خاییده شده хоидашуда
خاییش хоиш
خباثت хабосат
خباز хаббоз
خبازی хаббозӣ
خباک хабок

خبب хабаб
خبث хубс
خبر хабар
خبرآور хабаровар
خبرآوری хабароварӣ
خبربر хабарбар
خبربری хабарбарӣ
خبربیار хабарбиёр
خبربیاری хабарбиёрӣ
خبرپراکنی хабарпароканӣ
خبرپرس хабарпурс
خبرت хибрат
خبرچی хабарчӣ
خبرچین хабарчин
خبرچینی хабарчинӣ
خبرخوان хабархон
خبردار хабардор
خبردارکننده хабардоркунанда
خبرداری хабардорӣ
خبردهنده хабардиҳанда
خبردهی хабардиҳӣ
خبررسان хабаррасон
خبررسانی хабаррасонӣ
خبرکش хабаркаш
خبرکشی хабаркашӣ
خبرگذاری хабаргузорӣ
خبرگیر хабаргир
خبرگیران хабаргирӣ
خبرگیری хабаргирӣ
خبرنگار хабарнигор
خبرنگاری хабарнигорӣ
خبرنویس хабарнавис
خبرنویسی хабарнависӣ
خبری хабарӣ
خبزدو хабаздӯ//хабаздӯк
خبک хабак خبه хаба
خبیث хабис
خبیثی хабисӣ
خبیر хабир
خبیره хабера
خپ хап
خپگیر хапгир
خپک хаппак
خپکی хаппакӣ
خپی хаппӣ
ختا хито
ختائی хитой
ختام хитом
ختای хитой
ختای شناس хитойшинос
ختای شناسی хитойшиносӣ

ختلی хатлӣ
ختلی خرام хатлихиром
ختم хатм
ختمکرده хатмкарда
ختمکننده хатмкунанда
ختنک хатанак
ختنه хатна
ختنه سور хатнасур
ختنه طوی хатнатӯй
ختنه کنی хатнакунӣ
خجالت хиҷолат
خجالتآمیز хиҷолатомез
خجالتآور хиҷолатовар
خجالتزده хиҷолатзада
خجالتکشی хиҷолаткашӣ
خجالتمند хиҷолатманд
خجالتمندانه хиҷолатмандона
خجالتمندی хиҷолатмандӣ
خجسته хуҷаста\\хуҷиста
خجسته хуҷиста
خجسته اختر хуҷастаахтар
خجسته پی хуҷастапай
خجسته طالع хуҷастатолеъ
خجسته فرجام хуҷастафарҷом
خجسته لقا хуҷасталиқо
خجسته نام хуҷастаном
خجل хиҷил
خجلت хиҷлат
خجلتزده хиҷлатзада
خچیر хачир
خچیربان хачирбон
خخ خخ хих-хих
خد хадI
خد хадII
خدا худо
خدائی худой
خدابیزار худобезор
خدابیخبر худобехабар
خداوند худованд
خداداد худодод(а)
خدازده худозада
خدازدگی худозадагӣ
خداپرست худопараст
خداپرستی худопарастӣ
خداپسند худописанд
خدات худот
خداترس худотарс
خداناترسی худонотарсӣ
خداترسی худотарсӣ
خداجو(ی) худоҷӯ(й)
خداحافظی худоҳофизӣ

خدارحمتی худораҳматӣ
خداشناس худошинос
خداشناسی худошиносӣ
خداناترس худонотарс
خداناشناس худоношинос
خداناشناسی худоношиносӣ
خدایگان худойгон
خداینما худойнамо
خدایی худой
خدر хадар
خدر хидр
خدره хадра
خدعه худъа
خدم хадам
خدمات хадамот
خدماتی хадамотӣ
خدمت хидмат
خدمتپناه хидматпаноҳ
خدمتگار хидматгор
خدمتگزار хидматгузор
خدمتگزاری хидматгузорӣ
خدمتی хидматӣ
خدنگ хаданг
خدنگ افکن хадангафкан
خدنگدار хадангдор
خدنگزار хадангзор
خدوک хадук
خدی худӣ
خدیش хадеш
خدیوی хадевӣ
خدیو хадев
خذمتانه хизматона
خذمتچی хизматчӣ
خذمتپیشه хизматпеша
خذمترسان хизматрасон
خذمترسانی хизматрасонӣ
خذمتگار хизматгор
خذمتگارزنک хизматгорзан(ак)
خذمتگاری хизматгорӣ
خذمتگزار хизматгузор
خذمتگزاری хизматгузорӣ
خذمتنشانداده хизматнишондода
خذمت//خدمت хизмат\\хидмат
خذمتی хизматӣ
خر хар
خر харI
خر харII
خرآس харос
خرآسبان харосбон
خرآماچ харомоч
خراب хароб

خرابآباد харобобод
خراب اندرون харобандарун
خرابشده харобшуда
خرابکار харобкор
خرابکاری харобкорӣ
خرابکننده харобкунанда
خرابات харобот
خراباتگردی хароботгардӣ
خراباتنشینی хароботнишин
خراباتی хароботӣ
خرابخانه харобхона
خرابک(ک) харобак(ак)
خرابکارانه харобкорона
خرابه хароба
خرابه زار харобазор
خرابه نشین харобанишин
خرابی харобӣ
خرابی آور харобиовар
خرات харрот
خراتی харротӣ
خراتین харотин
خراج хароч
خراج хироч\\хароч
خراجدهنده хироҷдиҳанда
خراجدهی хироҷдиҳӣ
خراجگذار хироҷгузор
خراجغذار хироҷғундор
خراجات хароҷот
خراجاتپلی хароҷотпулӣ
خراز харроз
خرازی харрозӣ
خراس хиррос
خراس хуррос
خراسانی хуросонӣ
خراش харош
خراشخورده харошхӯрда
خراشدار харошдор
خراشیدن харошидан
خراشیده شده харошидашуда
خرافات хурофот
خرافات پرست хурофотпараст
خرافات پرستی хурофотпарастӣ
خرافاتی хурофотӣ
خرافی хурофӣ
خراک хуррок
خراککشی хурроккашӣ
خرام хиром
خرام хром
خرامآور хиромвар
خرامدار хромдор
خرامگر хромгар

خراماسه хромосома
خرامان хиромон
خرامش хиромиш
خرامندگی хиромандагӣ
خرامنده хироманда
خرامیدن хиромдан
خرانبار харанбор
خرانالاگی хронологӣ
خرانالاگیه хронология
خربازار харбозор
خرب харруб
خربار харбор
خربان харбон
خربت харбатI
خربت харбатII
خربزه харбуза
خربزه پز харбузапаз
خربزه زار харбузазор
خربزه فروش харбузафурӯш
خربزه فروشی харбузафурӯшӣ
خربزه کار харбузакор
خربزه کاری харбузакорӣ
خربندگی харбандагӣ
خربنده харбанда
خربندی харбандӣ
خربها харбаҳо
خربیواز харбевоз
خرپایه харпоя
خرپنجه харпанча
خرکله харкалла
خرگوش харгӯш
خرپشته харпушта
خرتاز хартоз
خرتازی хартозӣ
خرتال хартол
خرتیه хартия
خرج харҷ
خرج بردار харҷбардор
خرجکنی харҷкунӣ
خرجلاب харҷалоб
خرجی харҷӣ
خرجیدن харҷидан
خرچال харчол
خرچنگ харчанг
خرچنگگیر харчанггир
خرخانه хархона
خرخر хир-хир
خرخر хур-хур
خرخشه хархаша
خرخشه جوئی хархашаҷӯӣ
خرخشه جوی хархашаҷӯй
خرخوتوک хархутӯк
خرخور хархӯр
خرد хирад
خرد хурд
خردملاک хурдамлок
خرداندازه хурдандоза
خرداندیش хурдандеш
خردحجم хурдҳаҷм
خرد харад//харрад//хард
خرد хард
خرداد хурдод
خردپرور хирадпарвар
خردپرورد хирадпарвард
خردپیشه хирадпеша
خردجسه хурдҷусса
خردسال хурдсол
خردسالی хурдсолӣ
خردسوز хирадсӯз
خردکله хурдкалла
خردل хардал
خردمند хирадманд
خردمندانه хирадмандона
خردمندی хирадмандӣ
خردمنش хурдманиш
خردنامه хираднома
خردندان хардандон
خرده хурда
خرده بین хурдабин
خرده بینی хурдабинӣ
خرده فروش хурдафурӯш
خرده فروشی хурдафурӯшӣ
خردی хурдӣ
خردیافته хирадёфта
خرز хараз
خرز харз
خرزن харзан
خرزهره харзаҳра
خرزین харзин
خرس хирс
خرسباز хирсбоз
خرسبازی хирсбозӣ
خرسبان хирсбон
خرسبچه хирсбача
خرسخانه хирсхона
خرسشکار хирсшикор
خرس گیر хирсгир
خرسانه хирсона
خرستامتیه хрестоматия
خرستیانی христиёнӣ
خرسک хирсак
خرسک مرود хирсакмурӯд
خرسند хурсанд
خرسندانه хурсандона
خرسندکننده хурсандкунанда
خرسندی хурсандӣ
خرسندیآور хурсандиовар
خرسندی بخش хурсандибахш
خرسنگ харсанг
خرسنگدیوار харсангдевор
خرسوار харсавор
خرسواره харсавора
خرسواری харсаворӣ
خرشلغم харшалғам
خرشیدوش хуршедваш
خرشیدپرست хуршедпараст
خرشیدروی хуршедрӯй
خرشیدسیما хуршедсимо
خرشیدطلعت хуршедталъат
خرشیدوار хуршедвор
خرشیدی хуршедӣ
خرطبیعت хартабиат
خرطوم хартум
خرطومچه хартумча
خرطومدار хартумдор
خرطومی хартумӣ
خرارابه харароба
خرفه хурфа
خرفه پوش хирқапӯш
خرق харқ
خرقه хирқа
خرک харакI
خرک харакII
خرک//خراک хуррак\\хуррок
خرکار харкор
خرکتیرناک характернок
خرکره харкурра
خرکمان харкамон
خرکی харакӣ
خرگاه хиргоҳ
خرگاه харгоҳ
خرگاهی хиргоҳӣ
خرگدا харгадо
خرگله харгала
خرگواز харгувоз
خرگوشچه харгӯшбача
خرگوشپرور харгӯшпарвар
خرگوشپروری харгӯшпарварӣ
خرگوشداری харгӯшдорӣ
خرگوشک харгӯшак
خرگوشی харгӯшӣ
خرگه хиргаҳ
خرگواز харгавоз
خرگه харгаҳ
خرگیر харгир
خرم хуррам
خرما хурмо
خرمازار хурмозор
خرمانه хуррамона
خرمایی хурмоӣ
خرمایی رنگ хурмоиранг
خرمایی موی хурмоимӯй
خرمدل хуррамдил
خرمرد хармурд
خرمزاج хармизоҷ
خرمغز хармағз
خرمگس хармагас
خرمن хирман
خرمنجای(ی) хирманҷо(й)
خرمن سوخته хирмансӯхта
خرمن کوب хирманкӯб
خرمن کوبی хирманкӯбӣ
خرمنگاه хирмангоҳ
خرمه хурма
خرمه چه хурмача
خرمهره хармӯҳра
خرمی хуррамӣ
خرنای харной
خرنای хурной
خرنده харанда
خرنوب харнуб
خروار харвор
خروار хирвор
خروج хуруҷ
خروج хурӯҷ
خروس хурӯс
خروسباز хурӯсбоз
خروسبازی хурӯсбозӣ
خروسبانگ хурӯсбонг
خروسجنگ хурӯсҷанг
خروسچوجه хурӯсчӯҷа
خروسک хурӯсак
خروسوار хурӯсвор
خروسی хурӯсӣ
خروش хурӯш
خروشان хурӯшон
خروشیدن хурӯшидан
خره хараI
خره хараII
خره харра
خری харӣ
خری хиррӣ
خری آواز хирриовоз
خریاک хурёк

خرید харид
خرید харид
خریدار харидор
خریدارطلب харидорталаб
خریداری харидорӣ
خریدکننده харидкунанда
خریدن харидан
خریدنی хариданӣ
خریدوفروخت харидуфурӯхт
خریدوفروش харидуфурӯш
خریده харида
خریده خور харидахӯр
خریده فروش харидафурӯш
خریشیدن харешидан
خریطه харита
خریطه کش харитакаш
خریطه کشی харитакашӣ
خریطه نویس хаританавис
خریطه نویسی хаританависӣ
خریفI харифI
خریفII харифII
خریگری харигарӣ
خریگی хирригӣ
خز хаз
خزان کرده хазонкарда
خزان хазон
خزانبرگ хазонбарг
خزانریز хазонрез
خزانریزی хазонрезӣ
خزانزده хазонзада
خزاندیده хазондида
خزانرسیده хазонрасида
خزانک хазонак
خزانه хазона
خزانه хизона
خزانه خانه хазонахона
خزانه دار хазонадор
خزانیه хазония
خزاین хазоин
خزاینه داری хазонадорӣ
خزخزان хазхазон
خزرI хазарI
خزرII хазарII
خزرIII хазарIII
خزری хазарӣ
خزف хазаф
خزفپاره хазафпора
خزنده хазанда
خزیب хазиб
خزیدن хазидан
خزیده хазида

خزینه хазина
خزینه خانه хазинахона
خزینه دار хазинадор
خزینه دزد хазинадузд
خزینه داری хазинадорӣ
خزینه دزدی хазинадуздӣ
خس хас
خسارت хисорат
خسارت хасорат
خساست хасосат
خسبر хасбур
خسبیدن хусбидан
خسبیده хасбеда
خسپایه хаспоя
خسپرده хаспарда
خسپرور хаспарвар
خسپوش хаспӯш
خسپولی хаспулӣ
خست хиссат
خستن хастан
خستوانه хастувона//хустувона
خستوت хастут
خستهI хастаI
خستهII хастаII
خسته جان хастаҷон
خسته جانی хастаҷонӣ
خسته جگر хастаҷигар
خسته حال хастаҳол
خسته حالانه хастаҳолона
خسته حالی хастаҳолӣ
خسته خاطر хастахотир
خسته دل хастадил
خسته دلی хастадилӣ
خسته شوی хасташавӣ
خسته کننده хастакунанда
خستگی хастагӣ
خسته ناپذیر хастанопазир
خسته نشونده хастанашаванда
خسخانه хасхона
خسدزد хасдузд
خسروبه хасрӯба
خسروبه دان хасрӯбадон
خسر хусур
خسروI хусравӣI
خسروII хусравӣII
خسرو хусрав
خسروانی хусравонӣ
خسروانه хусравона
خسروی хисравӣI
خسروی хисравонӣ//хусравонӣ
خسف хасф

خسک хасак
خسکپه хаскаппа
خسکخوار хасакхор
خسکش хаскаш
خسکشک хаскашак
خسکلاه хаскулох
خسکی хасакӣ
خسگوگرد хасгӯгирд
خسمال хасмол
خسمیده хасмайда
خسمانه хасмона
خسور хасур
خسوف хусуф
خسی хасӣ
خسیI хасӣI
خسیII хасӣII
خسیدن хесидан
خسیرخسیر хисир-хисир
خسیس хасис
خسیسانه хасисона
خسیسی хасисӣ
خسین хасин
خشI хашI
خشکتف хушкитф
خشI хашI
خشابه//خشاوه хишоба\\хишова
خشاس хашшос
خشاس хишшос
خشب хашаб
خشت خشت хишт-хишт
خشتV хиштV
خشتI хиштI
خشتIV хиштIV
خشتII хиштII
خشتIII хиштIII
خشت بست хиштбаст
خشتبستکننده хиштбасткунанда
خشت بند хиштбанд
خشتپاره//خشتپرچه хиштпора\\хиштпарча
خشت پز хиштпаз
خشت پزی хиштпазӣ
خشت چین хиштчин
خشت چینی хиштчинӣ
خشت خال хиштхол
خشت دیوار хиштдевор
خشت ریز хиштрез
خشت ریزی хиштрезӣ
خشت زن хиштзан
خشت زنی хиштзанӣ

خشت ساو хиштсов
خشت فرش хиштфарш
خشت قالب хиштқолиб
خشت کاری хишткорӣ
خشت کشان хишткашон
خشت کشانی хишткашонӣ
خشت کار хишткор
خشتتین хиштин
خشتک хиштак
خشتی хиштӣ
خشخاش хашхош
خشخش хаш-хаш
خشرخشر хишир-хишир
خشراس хиширос
خشرخشر хашар-хашар
خشک хушк
خشکانیدن хушкон(и)дан
خشک اندام хушкандом
خشک بارگیر хушкборгир
خشک بدن хушкбадан
خشک بند хушкбанд
خشک پای хушкпой
خشک دست хушкдаст
خشک رود хушкрӯд
خشک سار хушксор
خشک سال хушксол
خشک سالی хушксолӣ
خشک سر хушксар
خشک طینت хушктинат
خشک شده хушкшуда
خشک طینتی хушктинатӣ
خشک کام хушкком
خشک کنک хушккунак
خشک لب хушклаб
خشک مانده хушкмонда
خشک مغز хушкмағз
خشک хашук//хушук
خشکه хушка
خشکه شویی хушкашӯӣ
خشکی хушкӣ
خشکی تاب‌آور хушкитобовар
خشکی تاب‌آوری хушкитобоварӣ
خشکی گرد хушкигард
خشکیدن хушкидан
خشکیده хушкида
خشم хашм
خشم‌آلود хашмолуд
خشم‌آور хашмовар
خشم انگیز хашмангез
خشمگین хашмгин
خشمگینانه хашмгинона

خشمگینی хашмгинӣ
خشمناک хашмнок
خشمناکی хашмнокӣ
خشمین хашмин
خشن хашан
خشنسار хашансор
خشونت хушунат
خشونتآمیز хушунатомез
خشین хашин
خشینه хашина
خصال хисол
خصلت хислат
خصم хасм
خصمسوز хасмсӯз
خصمگیر хасмгир
خصوص хусус
خصوصاً хусусан
خصوصی хусусӣ
خصوصیشده хусусишуда
خصوصیگردانی хусусигардонӣ
خصوصیت хусусият
خصومت хусумат
خصومتآمیز хусуматомез
خصومتگری хусуматгарӣ
خضاب хизоб
خضر хизр
خط хатI
خط хатII
خط آور хатовар
خطا хато
خطاپوش хатопӯш
خطاپیشه хатопеша
خطاکار хатокор
خطاکاری хатокорӣ
خطائی хатоӣ
خطاب хитоб
خطابنامه хитобнома
خطاباً хитобан
خطابخش хатобахш
خطابخشی хатобахшӣ
خطابه хитоба
خطابی хитобӣ
خطابین хатобин
خطات хаттот
خطاروی хаторавӣ
خطاشنوی хатошунавӣ
خطاطی хаттотӣ
خطافهمی хатофаҳмӣ
خط باران хатборон
خط بر хатбар
خط بردار хатбардор

خط برداری хатбардорӣ
خط برک хатбарак
خط بری хатбарӣ
خطبا хутабо
خطبه хутба
خط بیار хатбиёр
خط خوان хатхон
خطچه хатча
خطچوب хатчӯб
خط دار хатдор
خط دان хатдон
خطر хатар
خطرآور хатаровар
خطرانگیز хатарангез
خطرناک хатарнок
خطرناکی хатарнокӣ
خط شناس хатшинос
خط شناسی хатшиносӣ
خطک хатак
خط کش хаткаш
خط کشان хаткашон
خط کشک хаткашак
خط کشی хаткашӣ
خط کورکنک хаткӯркунак
خط مشقکنی хатмашқкунӣ
خط ناک хатнок
خط نویس хатнавис
خط نویسی хатнависӣ
خطمی хатмӣ
خطوه хатва
خطه хитта
خطی хаттӣ
خطیئت хатиат
خطیب хатиб
خطیر хатир
خف хаф
خفا хафо
خفاش хаффош
خفت хиффат
خفت хуфт
خفتوخواب хуфтухоб
خفتوخیز хуфтухез
خفت хуфт
خفتان хафтон
خفتدن хуфтадан
خفتگی хуфтагӣ
خفتن хуфтан
خفته хуфта
خفته ارکان хуфтааркон
خفجه хафча
خفچه хафча

خفگی хафагӣ
خفه хафа
خفه بغ хафабуғ
خفه قان хафақон
خفه کننده хафакунанда
خفه نما хафанамо
خفی хафӣ
خفیة хуфя(т)
خفیف хафиф
خکخانه хукхона
خکس хакас
خکستان хукситон
خکسی хакасӣ
خلا хало
خلاب халоб
خلاجا(ی) халочо(й)
خلار хлор
خلارافارم хлороформ
خلارانی хлоронӣ
خلارانیدن хлоронидан
خلاردار хлордор
خلارزنی хлорзанӣ
خلارناک хлорнок
خلارید хлорид
خلاص халос
خلاصشده халосшуда
خلاصکار халоскор
خلاصکاری халоскорӣ
خلاصکننده халоскунанда
خلاصگر халосгар
خلاصتاً хулосатан
خلاصوی хулосавӣ
خلاصه хулоса
خلاصی халосӣ
خلاف хилоф
خلافکار хилофкор
خلافت хилофат
خلافی хилофӣ
خلاق халлоқ
خلال хилол
خلالوش халолӯш
خلانیدن халон(и)дан
خلایق халоиқ
خلته халта
خلته بستر халтабистар
خلته چه халтача
خلته دار халтадор
خلخال халхол
خلته شده халташуда
خلد хулд
خلص хуллас

خلط хилт
خلع халъ
خلعت хилъат
خلعت پوشانی хилъатпӯшонӣ
خلف халаф
خلف хулф
خلفا хулафо
خلق халақ
خلق халқ
خلق хулқ
خلقپرست халқпараст
خلقپرستی халқпарастӣ
خلقپرور халқпарвар
خلقپروری халқпарварӣ
خلقپوش халақпӯш
خلقچیگی халқчигӣ
خلقچی халқчӣ
خلق دوست халқдӯст
خلق دوستی халқдӯстӣ
خلق آزار халқозор
خلق آزاری халқозорӣ
خلقاً хулқан
خلقان хулқон
خلقت хилқат
خلقی халқӣ
خلقیت халқият
خلقیه халқия
خلک халак
خلل халал
خللپذیر халалпазир
خللدار халалдор
خللدارشوی халалдоршавӣ
خللرساننده халалрасонанда
خللرسانی халалрасонӣ
خللناپذیر халалнопазир
خللناپذیری халалнопазирӣ
خلم хилмIV
خلم хилмI
خلم хилмII
خلم хилмIII
خلنج халанч
خلنجی халанчӣ
خلنده халанда
خلوت хилват
خلوت خانه хилватхона
خلوت سرای хилватсарой
خلوت کده хилваткада
خلوتگاه хилватгоҳ
خلوت گذین хилватгузин
خلوت گذینی хилватгузинӣ
خلوت نشین хилватнишин

خلوت نشینی хилватнишинӣ
خلوتی хилватӣ
خلوص хулус
خله халаI
خله халаII
خله جان халаҷон
خله چوب халачӯб
خله خور халахӯр
خله ناک халанок
خله халаIII
خله халаIV
خلیا хулё
خلیج халиҷ
خلیدن халидан
خلیده دل халидадил
خلیده روان халидаравон
خلیش халишII
خلیش халишIII
خلیش халишI
خلیفه زاده халифазода
خلیفه گری халифагарӣ
خلیفه نشین халифанишин
خلیفه халифа
خلیفه کار халифакор
خلیفه کاری халифакорӣ
خلیق халиқ
خلیقت халиқат
خلیل халил
خلیلی халилӣ
خلیلیخورک халилихӯрак
خم хам
خم хум
خم химI
خم химII
خم химIII
خما хумо
خمار хаммор
خمار химор
خمار хуммор
خمار хумор\\хуммор
خمارآلوده хуморолуд(а)
خمارانه хуморона
خمارچشم хуморчашм
خمارشکن хуморшикан
خمارشکنی хуморшиканӣ
خمارگرفته хуморгирифта
خماری хуморӣ
خماری хаморӣ
خمارین хуморин
خمان хамон
خمانیدن хамон(и)дан

خماهان хумоҳан//хумоҳон
خم چاینک хумчойник
خم خورده хамхӯрда
خمدان хумдон
خم کله хумкалла
خم گرفته хамгирифта
خم گشت хамгашт
خم گشته хамгашта
خم مانند хуммонанд
خمبه хамба\\хумба
خمبیدن хамбидан
خمچه хумча
خمر хамр
خمره хумра
خمس хумс
خمستان хумистон
خمسه хамса
خموپیچ хамупеч
خموت//حاموت хамут\\хомут
خموش хамӯш
خموشی хамӯшӣ
خمول хумул
خمه хамма
خمی хамӣ
خمیازه хамёза
خمیازه کشان хамёзакашон
خمیازه کشی хамёзакашӣ
خمیدن хамидан
خمیده хамида
خمیده پشت хамидапушт
خمیده قامت хамидақомат
خمیده قد хамидақад
خمیده گی хамидагӣ
خمیر хамир
خمیرگیر хамиргир
خمیرترش хамиртуруш
خمیرخانه хамирхона
خمیرخوابانی хамирхобонӣ
خمیرشوری хамиршӯрӣ
خمیرمایه хамирмоя
خمیروار хамирвор
خمیره хамира
خمیری хамирӣ
خمیرین хамирин
خن хан
خناثا хуносо
خنادیک ханодиқ
خنازیر ханозир
خناس ханнос
خناق хунноқ
خناق хуноқ

خنب ханб
خنب хунб
خنبه хунба
خنبه ханба
خنبیدن ханбидан
خنثا хунсо
خنج ханҷI
خنج ханҷII
خنجال ханҷол
خنجالکش ханҷолкаш
خنجر ханҷар
خنجرکش ханҷаркаш
خنجربازی ханҷарбозӣ
خنجرگذار ханҷаргузор
خنجری ханҷарӣ
خنجک ханҷак
خنجیر ханҷир
خند ханд
خند ханд
خنده آمیز хандаомез
خنداخند хандоханд
خندان хандон
خندانچک хандончак
خندان رو(ی) хандонрӯ(й)
خندان روئی хандонрӯӣ
خندان رویک хандонрӯяк
خندانلب хандонлаб
خندانیدن хандон(и)дан
خندق хандақ
خندق کاوی хандаққовӣ
خنده ханда
خنده آور хандаовар
خنده آورانه хандаоварона
خنده آوری хандаоварӣ
خنده خریش хандахариш
خنده درمانی хандадармонӣ
خنده ریش хандариш
خنده زار хандазор
خنده سار хандасор
خنده کنان хандакунон
خندیدن хандидан
خندیده хандида
خنزر хинзир
خنک хунук
خنک اندام хунукандом
خنک بشره хунукбашара
خنک خانه хунукхона
خنک خور хунукхӯр
خنک خورده хунукхӯрда
خنک خوری хунукхӯрӣ
خنک روی хунукрӯӣ

خنک زدگی хунукзадагӣ
خنک زده хунукзада
خنک ستاره хунукситора
خنک سخن хунуксухан
خنک شکل хунукшакл
خنک شمایل хунукшамоил
خنک طرح хунуктарх
خنک قیافه хунукқиёфа
خنک کننده хунуккунанда
خنک نظر хунукназар
خنک نظری хунукназарӣ
خنکی хунукӣ
خنگ хинг
خنگل хингил
خنیا хунё
خنیاگر хунёгар
خنیاگری хунёгарӣ
خنین جگر хунинҷигар
خنین دل хуниндил
خو хавI
خو хавII
خو(ی) хӯ(й)
خواب хобI
خوابآلود хоболуд
خوابآلودانه хоболудона
خوابآلودی хоболудӣ
خوابآور хобовар
خوابآور хобвора
خواب برده хоббурда
خواب بینی хоббинӣ
خواب پر хобпар
خواب خلته хобхалта
خواب دوست хобдӯст
خواب روی хобравӣ
خواب شناس хобшинос
خواب شناسی хобшиносӣ
خواب کرده хобкарда
خواب کنی хобкунӣ
خواب گاه хобгоҳ
خواب گذار хобгузор
خواب گذاری хобгузорӣ
خواب گرد хобгард
خواب گردی хобгардӣ
خواب نامه хобнома
خواب وخیز хобухез
خواب//خاب хобII
خواباتک хобонак
خوابان хобон
خوابانیدن хобон(и)дан
خوابناک хобнок
خوابش хобишI

خوابش	хобишII
خوابنده	хобанда
خوابیدن	хобидан
خوابیده	хобида
خواجگی	хоҷагӣ
خواجگیداری	хоҷагидорӣ
خواجه	хоҷа
خواجه زاده	хоҷазода
خواجه سرای	хоҷасарой
خوار	хорII
خوارزمی	хоразмӣ
خوارق	хавориқ
خواروزار	хорузор
خواروزاری	хорузорӣ
خواره	хувора
خواری	хорӣ
خوازه	хавоза
خوازه برداری	хавозабардорӣ
خواست	хост
خواستار	хостор
خواستگار	хостгор
خواستگارشونده	хостгоршаванда
خواستگاری	хостгорӣ
خواستن	хостанI
خواستن	хостанII
خواسته گیری	хостагирӣ
خواص	хавос(с)I
خواص	хавос(с)II
خواطر	хавотир
خواطرکشانه	хавотиркашона
خواطرآمیز	хавотиромез
خواطرناک	хавотирнок
خواطری	хавотирӣ
خوان	хонII
خوان	хон
خوان	хонIII
خوانا	хоно
خواناندن	хонондан
خواندگی	хондагӣ
خواندن	хондан
خواندن باب	хонданбоб
خوانده	хонда
خوانده شدنی	хондашуданӣ
خوانش	хониш
خوانشگاه	хонишгоҳ
خوانین	хавонин
خواه	хоҳ
خواه ناخواه	хоҳ-нохоҳ
خواهان	хоҳон
خواهر	хоҳар
خواهر	хоҳарӣ

خواهراندر	хоҳарандар
خواهرانه	хоҳарона
خواهرخواند	хоҳархонд
خواهرخوانده	хоҳархонд(а)
خواهرزاده	хоҳарзода
خواهرزن	хоҳарзан
خواهرشوی	хоҳаршӯ(й)
خواهرعروس	хоҳарарӯс
خواهرجه	хоҳарча
خواهش	хоҳиш
خواهشدار	хоҳишдор
خواهشگر	хоҳишгар
خواهشمند	хоҳишманд
خواهم ناخواهم	хоҳам-нохоҳам
خواهنده	хоҳанда
خوب	хуб
خوب چهره	хубчеҳра
خوب رویی	хубрӯӣ
خوب روی	хубрӯй
خوب سرشت	хубсиришт
خوب سیرت	хубсират
خوب سیما	хубсимо
خوب صورت	хубсурат
خوب فرجام	хубфарҷом
خوب کردار	хубкирдор
خوب منظر	хубманзар
خوب نهاد	хубниҳод
خوب انی	хубонӣ
خوب خد	хубхад
خوب کار	хубкор
خوبی	хубӣ
خوتک	хӯтук
خوجئن	хӯчаин
خوجئن شناس	хӯчаиншинос
خوجئنی	хӯчаинӣ
خوجه	хӯча
خوچ	хучI
خوچ	хучII
خوچدار	хучдор
خود	худ
خود	хӯд
خودآرا	худоро
خودآرائی	худороӣ
خودآزمائی	худозмоӣ
خودآموز	худомӯз
خودآموزنده	худомӯзанда
خودآموزی	худомӯзӣ
خوداداره کنی	худидора
خودافروزش	худафрӯзиш
خودافروزی	худафрӯзӣ
خودانگیز	худангезӣ

خودباور	худбовар
خودباورانه	худбоварона
خودباوری	худбоварӣ
خودبین	худбин
خودبینانه	худбинона
خودبینی	худбинӣ
خودپر	худпур
خودپرست	худпараст
خودپرستانه	худпарастона
خودپرستی	худпарастӣ
خودپسند	худписанд
خودپسندانه	худписандона
خودپسندی	худписандӣ
خودچرخزنی	худчархзанӣ
خودحرکت	худҳаракат
خودخدمترسانی	худхизматрасонӣ
خودخدمتکزاری	худхизматгузорӣ
خودخواه	худхоҳ
خودخواهانه	худхоҳона
خودخواهی	худхоҳӣ
خودخور	худхӯр
خوددار	худдор
خودداری	худдорӣ
خوددانمی	худдонамӣ
خوددان	худдон
خوددانم	худдонам
خوددرگیر	худдаргир
خوددرگیری	худдаргирӣ
خوددوست	худдӯст
خوددوستی	худдӯстӣ
خودرأی	худраъй
خودرای//خودرأی	худрой//худраъй
خودرسته	худраста
خودرو	худрав
خودرو(ی)	худрӯ(й)
خودریز	худрез
خودساخت	худсохт
خودسازی	худсозӣ
خودستا	худсито
خودستایانه	худситоёна
خودستایی	худситоӣ
خودسر	худсар
خودسرانه	худсарона
خودسری	худсарӣ
خودسوزانی	худсӯзонӣ
خودسوزی	худсӯзӣ
خودشار	худшор
خودشناس	худшинос
خودشناسی	худшиносӣ
خودعذابدهی	худазобдиҳӣ
خودعملکننده	худамалкунанда

خودفروز	худфурӯз
خودفروش	худфурӯш
خودفروشی	худфурӯшӣ
خودفریبدهی	худфиребдиҳӣ
خودفریبی	худфиребӣ
خودفعالی	худфаъолӣ
خودفعالیتی	худфаоълиятӣ
خودکار	худкор
خودکامه	худком//худкома
خودکامی	худкомӣ
خودکفائی	худкифоӣ
خودمختار	худмухтор
خودمختاری	худмухторӣ
خودکرده	худкарда
خودکشی	худкушӣ
خودگدازی	худгудозӣ
خودگرد	худгард
خودگمکنی	худгумкунӣ
خودمبلغگزاری	худмаблағгузорӣ
خودمحدودکنی	худмаҳдудкунӣ
خودمرده	худмурда
خودمنشی	худманишӣ
خودنما	худнамо
خودنمایی	худнамоӣ
خودنویس	худнавис
خودویژگی	худвижагӣ
خودویژه	худвижа
خور	хур
خور	хӯрI
خور	хӯрII
خورابه	хӯроба
خوراک	хӯрок
خوراکپزی	хӯрокпазӣ
خوراکخوری	хӯрокхӯрӣ
خوراکدهی	хурокдиҳӣ
خوراکنامه	хӯрокнома
خوراکپز	хӯрокпаз
خوراکواری	хӯрокворӣ
خوراکی	хӯрокӣ
خورانیدن	хӯрон(и)дан
خورجین	хӯрчин
خورخورک	хӯрхӯрак
خورد	хӯрд
خورد	хӯрд
خوردخان	хӯрдхон
خوردن	хӯрдан
خوردنباب	хӯрданбоб
خوردنی	хӯрданӣ
خوردوخواب	хӯрдухоб
خوردوخوراک	хӯрдухӯрок
خورده	хӯрда

خورده شده **хӯрдашуда**
خورده کار **хурдакор**
خورده کک **хурдакак**
خورده گیر **хурдагир**
خورده گیرانه **хурдагирона**
خورده گیری **хурдагирӣ**
خورده گیری **хӯрдагирӣ**
خورش **хӯриш**
خورشید **хуршед**
خورشیدتاب **хуршедтоб**
خورشیدسوار **хуршедсавор**
خورشیدفام **хуршедфом**
خورشیدنما **хуршеднамо**
خورشیدهوش **хуршедхуш**
خورنده **хӯранда**
خوره **хӯра**
خوری **хӯрӣ**
خورش خانه **хӯришхона**
خورشگر **хӯришгар**
خوساندن **хӯсондан**
خوسه **хӯса**
خوسیدن **хӯсидан**
خوش **хваш**
خوش **хуш**
خوش **хӯш**
خوش آداب **хушодоб**
خوش آدابی **хушодобӣ**
خوش آمد **хушомад**
خوش آمدآمیز **хушомадомез**
خوش آمدگو(ی) **хушомадгӯ(й)**
خوش آمدگویانه **хушомадгӯёна**
خوش آمدگویی **хушомадгӯӣ**
خوش آواز **хушовоз**
خوش آوازی **хушовозӣ**
خوش آهنگ **хушоҳанг**
خوش آهنگی **хушоҳангӣ**
خوش آیند **хушоянд**
خوش اجاره **хушиҷора**
خوش اختر **хушахтар**
خوش اختری **хушахтарӣ**
خوش اخلاق **хушахлоқ**
خوش اخلاقی **хушахлоқӣ**
خوش ادا **хушадо**
خوش ادایی **хушадоӣ**
خوش استعداد **хушистеъдод**
خوش اطوار **хушатвор**
خوش اطواری **хушатворӣ**
خوش افاده **хушифода**
خوش اقبال **хушиқбол**
خوش الحان **хушилҳон**
خوش اندام **хушандом**

خوش اندامی **хушандомӣ**
خوش باد **хушбод**
خوش بادوهوا **хушбодуҳаво**
خوش بار **хушбор**
خوش باش **хушбош**
خوش باشی **хушбошӣ**
خوش بافت **хушбофт**
خوش باور **хушбовар**
خوش بخت **хушбахт**
خوش بختانه **хушбахтона**
خوش بختی **хушбахтӣ**
خوش بست **хушбаст**
خوش بو(ی) **хушбӯ(й)**
خوش بوگلک **хушбӯгулак**
خوش بویی **хушбӯӣ**
خوش بهر **хушбаҳр**
خوش بیان **хушбаён**
خوش بیانی **хушбаёнӣ**
خوش بین **хушбин**
خوش بینانه **хушбинона**
خوش بینی **хушбинӣ**
خوش پایقدم **хушпоиқадам**
خوش پذیری **хушпазирӣ**
خوش پرواز **хушпарвоз**
خوش پوشاک **хушпӯшок**
خوش پول **хушпул**
خوش پولی **хушпулӣ**
خوش پهلو **хушкпаҳлу**
خوش تربیه **хуштарбия**
خوش ترح **хуштарҳ**
خوش تکلم **хуштакаллум**
خوش تواضع **хуштавозӯъ**
خوش جنس **хушҷинс**
خوش جهاز **хушҷиҳоз**
خوش چاپ **хушчоп**
خوش چقچق **хушчақчақ**
خوشحال **хушҳол**
خوشحال کننده **хушҳолкунанда**
خوشحالانه **хушҳолона**
خوشحالی **хушҳолӣ**
خوش حوصله **хушҳавсала**
خوش خاک **хушхок**
خوش خوان **хушхон**
خوش خبر **хушхабар**
خوش خرام **хушхиром**
خوش خرامی **хушхиромӣ**
خوش خصال **хушхисол**
خوش خط **хушхат**
خوش خطی **хушхатӣ**
خوش خلق **хушхулқ**
خوش خلقی **хушхулқӣ**

خوش خنده **хушханда**
خوش خو **хушхӯ**
خوش خور **хушхӯр**
خوش خوراک **хушхӯрок**
خوش خورک **хушхӯрак**
خوش دار **хушдор**
خوش درامد **хушдаромад**
خوش دل **хушдил**
خوش دلمن **хушдоман**
خوش دلی **хушдилӣ**
خوش دماغی **хушдимоғӣ**
خوش دوخت **хушдӯхт**
خوش ذات **хушзот**
خوش ذاتکنی **хушзоткунӣ**
خوش ذاتی **хушзотӣ**
خوش ذوق **хушзавқ**
خوش ذوقی **хушзавқӣ**
خوش ذهن **хушзеҳн**
خوش ذهنی **хушзеҳнӣ**
خوش راه **хушроҳ**
خوش رفتار **хушрафтор**
خوش رفتاری **хушрафторӣ**
خوش رنگ **хушранг**
خوش رنگی **хушрангӣ**
خوش رو(ی) **хушрӯ(й)**
خوش روزی **хушрӯзӣ**
خوش روش **хушравиш**
خوش رویباز **хушрӯйбоз**
خوشرویی **хушрӯӣ**
خوش ریخت **хушрехт**
خوش زبان **хушзабон**
خوش زبانی **хушзабонӣ**
خوش زیب **хушзеб**
خوش ساخت **хушсохт**
خوش ساختی **хушсохтӣ**
خوش سخن **хушсухан**
خوش سرانجام **хушсаранҷом**
خوش سرولباس **хушсарулибос**
خوش سلوک **хушсулук**
خوش سلیقه **хушсалиқа**
خوش سواد **хушсавод**
خوش سیما **хушсимо**
خوش صحبت **хушсӯҳбат**
خوش صدا **хушсадо**
خوش صدایی **хушсадоӣ**
خوش صفت **хушсифат**
خوش صورت **хушсурат**
خوش طالع **хуштолеъ**
خوش طالعی **хуштолеӣ**
خوش طبع **хуштабъ**
خوش طبعی **хуштабъӣ**

خوش طبیعت **хуштабиат**
خوش طبیعتی **хуштабиатӣ**
خوش طعم **хуштаъм**
خوش طعمی **хуштаъмӣ**
خوش طینت **хуштинат**
خوشطینتی **хуштинатӣ**
خوش عباره **хушибора**
خوش فطرت **хушфитрат**
خوش فطرتی **хушфитратӣ**
خوش فعل **хушфеъл**
خوش فعلی **хушфеълӣ**
خوش فهم **хушфаҳм**
خوش قامت **хушқомат**
خوش قد **хушқад**
خوش قدم **хушқадам**
خوش قریحه **хушқариҳа**
خوش قلم **хушқалам**
خوش قلمی **хушқаламӣ**
خوش قول **хушқавл**
خوش قیافه **хушқиёфа**
خوش کامی **хушкомӣ**
خوش کانج **хушконч**
خوش کلام **хушкалом**
خوش کلامی **хушкаломӣ**
خوش کنار **хушканор**
خوش گپ **хушгап**
خوش گپی **хушгапӣ**
خوش گذرانی **хушгузаронӣ**
خوش گفتار **хушгуфтор**
خوش گفتاری **хушгуфторӣ**
خوش گل **хушгил**
خوش گلی **хушгилӣ**
خوش گو(ی) **хушгӯ(й)**
خوش گوار **хушгувор**
خوش گواری **хушгуворӣ**
خوش لباس **хушлибос**
خوش لحجه **хушлаҳҷа**
خوش لحن **хушлаҳн**
خوش لقا **хушлиқо**
خوش محضر **хушмаҳзар**
خوش مزاج **хушмизоҷ**
خوش مزگی **хушмазагӣ**
خوش مضمون **хушмазмун**
خوش مزه **хушмаза**
خوش معاش **хушмаош**
خوش معاشرت **хушмуоширот**
خوش معاشرتی **хушмуоширатӣ**
خوش معاملگی **хушмуомилагӣ**
خوش معامله **хушмуомила**
خوش معیشت **хушмаишат**
خوش مقال **хушмақол**

خوش مقالی хушмақолӣ
خوش منظر хушманзар
خوش منظره хушманзар(а)
خوش منظری хушманзарӣ
خوش منش хушманиш
خوش منشی хушманишӣ
خوش مویلب хушмӯйлаб
خوش نام хушном
خوش نامی хушномӣ
خوش نسل хушнасл
خوش نظر хушназар
خوش نقش хушнақш
خوش نگاه хушнигоҳ
خوش نما хушнамо
خوش نمایی хушнамоӣ
خوش نمک хушнамак
خوش نمود хушнамуд
خوش نمون хушнамун
خوش نوا хушнаво
خوش نواز хушнавоз
خوش نوایی хушнавоӣ
خوش نویس хушнавис
خوش نویسی хушнависӣ
خوش نهاد хушниҳод
خوش نیت хушният
خوش وقت хушвақт
خوش وقتی хушвақтӣ
خوش هوا хушҳаво
خوش آب хушоб
خوش آبورنگ хушобуранг
خوش آبونمک хушобунамак
خوش آبوهوا хушобуҳаво
خوشا хушо
خوشانیدن хӯшонидан
خوش کار//خوش کارد хушкор//хушкорд
خوش مشام хушмашом
خوشنود хушнуд
خوشنودانه хушнудона
خوشنودی хушнудӣ
خوشو хушу
خوشه хӯша
خوشه بندی хӯшабандӣ
خوشه چین хӯшачин
خوشه چینی хӯшачинӣ
خوشه دار хӯшадор
خوشه گل хӯшагул
خوشه وار хӯшавор
خوشی хушӣ
خوشیدن хӯшидан
خوض хавз

خوف хавф
خوف آور хавфовар
خوف دار хавфдор
خوفناک хавфнок
خوفناکی хавфнокӣ
خویشبین хешбин
خوفه хуфа
خفیت хуфият
خفیتاً хуфиятан
خفیه хуфия
خفیگی хуфиягӣ
خوک хук
خوکبان хукбон
خوکبانی хукбонӣ
خوک بچه хукбача
خوک پایی хукпоӣ
خوک پرور хукпарвар
خوک پروری хукпарварӣ
خوک خانه хукхона
خوک داری хукдорӣ
خوک صفت хуксифат
خوک طینت хуктинат
خوکی хукӣ
خول хӯл
خولگی хӯлагӣ
خولگین хӯлагин
خوله хӯла
خون хун
خون آب хуноб
خون آب//خونآبه хуноб\\хуноба
خون آشام хуношом
خون آشامی хуношомӣ
خون آفر хунофар
خون آلود хунолуд
خون آلودگی хунолудагӣ
خون افشان хунафшон
خون بار хунбор
خون بند хунбанд
خون بها хунбаҳо
خون پاش хунпош
خون پالای хунполо(й)
خون پرتایی хунпартоӣ
خون توان хунтавон
خون جگر хуниҷигар
خون جوش хунҷӯш
خون جوشی хунҷушӣ
خون چکان хунчакон
خون خوار хунхор
خون خوارانه хунхорона
خون خواره хунхора
خون خواری хунхорӣ

خون خواه хунхоҳ
خون خواهی хунхоҳӣ
خون خور хунхӯр
خون خورانه хунхӯрона
خون خوری хунхӯрӣ
خون دار хундор
خون داری хундорӣ
خون رنگ хунранг
خون رو хунрав
خون روی хунравӣ
خون ریز хунрез
خون ریزی хунрезӣ
خون سرد хунсард
خون سردانه хунсардона
خون سردی хунсардӣ
خون شار хуншор
خون شاری хуншорӣ
خون شناس хуншинос
خون شناسی хуншиносӣ
خون طشنه хунташна
خون طلب хунталаб
خون طلبی хунталабӣ
خون فشان хунфишон
خون کشی хункашӣ
خون گذران хунгузарон
خون گذرانی хунгузаронӣ
خون گرد хунгард
خون گردی хунгардӣ
خون گرفته хунгирифта
خون گرم хунгарм
خون گرمی хунгармӣ
خون گشته хунгашта
خون گیر хунгир
خون گیری хунгирӣ
خون مردمخور хунимардумхӯр
خون مست хунмаст
خون مک хунмак
خونی хунӣ
خونین хунин
خونین دل хуниндил
خوی گیر хӯйгир
خوید//خید хавид//хавед//хивед//хед
خویش хеш
خویش بچه хешбача
خویش نشناس хешнашинос
خویش واقربائی хешуақрабоӣ
خویش وتبارباِزی хешутаборбозӣ
خویش وتباری хешутаборӣ
خویش хешIII
خویش хеш//хайшII

خویش آوند хешованд
خویش آوندی хешовандӣ
خویشتن хештан
خویشتنبین хештанбин
خویشتنبینی хештанбинӣ
خویشتنپرست хештанпараст
خویشتنپرستی хештанпарастӣ
خویشتنشناس хештаншинос
خویشتنشناسی хештаншиносӣ
خویشکار хешкор
خویشکام хешком
خویشی хешӣ
خویشیگری хешигарӣ
خیابان хиёбон
خیات хайёт
خیاتی хайётӣ
خیار хиёрI
خیار хиёрII
خیارک хиёрак
خیال хаёл
خیال آلمیز хаёломез
خیال آلود хаёлолуд
خیال اندیش хаёландеш
خیال اندیشی хаёландешӣ
خیال انگیز хаёлангез
خیال باف хаёлбоф
خیال بافی хаёлбофӣ
خیا ل پرست хаёлпараст
خیال پرستی хаёлпарастӣ
خیال پرور хаёлпарвар
خیال پریشان хаёлпарешон
خیال پریشانی хаёлпарешонӣ
خیالاً хаёлан
خیالات хаёлот
خیالاتی хаёлотӣ
خیالتی хаёлатӣ
خیال خانه хаёлхона
خیالمند хаёлманд
خیالمندانه хаёлмандона
خیالی хаёлӣ
خیام хайём
خیام хиём
خیانت хиёнат
خیانت پیشه хиёнатпеша
خیانتکار хиёнаткор
خیانتکارانه хиёнаткорона
خیانتکاری хиёнаткорӣ
خیانتگر хиёнатгар
خیانتگرانه хиёнатгарона
خیانتگری хиёнатгарӣ
خیت хит

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

خیر хайр
خیر کننده хайркунанда
خیرات хайрот
خیراتی хайротӣ
خیراندیش хайрандеш
خیراندیشانه хайрандешона
خیراندیشی хайрандешӣ
خیرباد хайрбод
خیرخانه хайрхона
خیرخواه хайрхоҳ
خیرخواهانه хайрхоҳона
خیرخواهی хайрхоҳӣ
خیرگرد хайргард
خیرگوی хайргӯй
خیرگی хирагӣ
خیروخوش хайрухуш
خیرورگ хирург
خیرورگیه хирургия
خیره خیره хира-хира
خیره хайра
خیره хира
خیره بین хирабин
خیره تاب хиратоб
خیره چشم хирачашм
خیره چشمی хирачашмӣ
خیره رنگ хираранг
خیره روئی хирарӯйӣ
خیره روی хирарӯй
خیره سر хирасар
خیره سرانه хирасарона
خیره سری хирасарӣ
خیره سوز хирасӯз
خیره شوی хирашавӣ
خیره طبع хиратабъ
خیره طبعی хиратабъӣ
خیره طبیعت хиратабиат
خیره طبیعتی хиратабиатӣ
خیره کننده хиракунанда
خیره نما хиранамо
خیره خیره хира-хира
خیری хайрӣ
خیریت хайрият
خیریت اثر хайриятасар
خیریه хайрия
خیز хезI
خیز хезII
خیزآب хезоб
خیزان хезон
خیزاندن хезондан
خیزران хайзурон
خیززننده хеззананда
خیززنی хеззанӣ
خیساندن хисондан
خیسانیدن хесонидан
خیستن хестан//хеҷидан
خیک хик
خیک گردن хикгардан
خیکرتک хекиртак
خیل хайл
خیل хелI
خیل хелII
خیلا хело
خیلتاش хайлтош
خیلمخیل хелмахел
خیلی хеле
خمچه химча
خمچه بدن химчабадан
خمچه کاری химчакорӣ
خمچه کوب химчакӯб
خمچگی химчагӣ
خمچگین химчагин
خمچه میان химчамиён
خیمگی хаймагӣ
خیمه хайма
خیمه دوز хаймадӯз
خیمه دوزی хаймадӯзӣ
خیمه زار хаймазор
خیمه شهرک хаймашаҳрак
خیمه گاه хаймагоҳ
خیمیاوی химиёвӣ
خیمیزتسیه химизатсия
خیمیکت химикат
خیمیکی химикӣ
خیمیوی химиявӣ
خیمیه химия
خینه хина

د

د д
دأب даъб
دابه добба
داتسینت дотсент
داتسینتی дотсентӣ
داج доч
داخل дохил
داخل شده дохилшуда
داخل شونده дохилшаванда
داخل شوی дохилшавӣ
داخله дохила
داخلی дохилӣ
داخنده дохунда
داخول дохул
داد дод
داد додI
داد додII
دادا додо
دادار додор
دادآفرید додофарид
دادآفرین додофарин
دادبخش додбахш
دادبخشی додбахшӣ
دادبیگی додбегӣ
دادپاک додпок
دادپرست додпараст
دادپرور додпарвар
دادپروری додпарварӣ
دادجو додҷӯ
دادخواه додхоҳ
دادخواهی додхоҳӣ
دادر додар
دادرانه додарона
دادرخواند(ه) додархонд(а)
دادرزاده додарзода
دادرس додрас
دادرسی додрасӣ
دادرشوی додаршӯй
دادرعروس додарарӯс
دادرک додарак
دادری додарӣ
دادزننده додзананда
دادزنی додзанӣ
دادستان додситон
دادستانی додситонӣ
دادسرا(ی) додсаро(й)
دادگاه додгоҳ
دادگاهی додгоҳӣ
دادگر додгар
دادگری додгарӣ
دادگستر додгустар
دادگستری додгустарӣ
دادگو додгӯ
دادگوئی додгӯӣ
دادن додан
دادنامه доднома
دادنی доданӣ
داده дода
دادور додвар
دادوستد додуситад
دادوگرفت додугирифт
دار дор
دار дорI
دار дорII
دارا доро
دارائی доройI
دارائی доройII
دارافزین дорафзин
دارالاخلاق дорулахлоқ
دارالاسلام дорулислом
دارالامارت доруламора(т)
دارالامان доруламон
دارالبقا дорулбақо
دارالبوار дорулбавор
دارالبیع дорулбайъ
دارالخلافت дорулхилофат
دارالسرور доруссурур
دارالسلطنه доруссалтана
دارالشفا дорушшифо
دارالضرب доруззарб
دارالضیافت доруззиёфат
دارالفنا дорулфано
دارالفنون дорулфунун
دارالقرائت дорулқироат
دارالقضا дорулқазо
دارالکتب дорулкутуб
دارالمعلمین дорулмуаллимин
دارالملک дорулмулк
دارباز дорбоз
داربازی дорбозӣ
داربام дорбом
داربست дорбаст
داربوی дорбӯй
دارپرنیان дорпарниён
دارچین дорчин
دارچین رنگ дорчинранг
دارچینی дорчинӣ
دارک дорак
دارکدو доркаду
دارم дорам
دارمی дорамӣ
دارندگی дорандагӣ
دارنده доранда
دارو дору
داروبرد дорубард
داروپاشک дорупошак
داروپاشی дорупошӣ
داروپز дорупаз
داروچکانک доручаконак
داروخانه дорухона
دارودار дорудор
دارودان дорудон
داروزنی дорузанӣ
داروساز дорусоз

дорусозӣ داروسازی
дорушинос داروشناس
дорушиносӣ داروشناسی
доруғагӣ داروغگی
доруға داروغه
доруфурӯш داروفروش
доруфурӯшӣ داروفروشی
доруқуттӣ داروقوطی
дорукада داروکده
дорукӯбак داروکوبک
доругузаронӣ داروگذرانی
доругӣ داروگی
доругир داروگیر
дорувор دارووار
доруворӣ داروواری
дос داس
досарра داس ارّه
досранда داس رنده
достон داستان
достонхонӣ داستانخوانی
достонзеб داستان زیب
достонсароӣ داستان سرائی
достонгӯӣ داستان گوئی
достоннавис داستان نویس
достоннависӣ داستان نویسی
достонхон داستان‌خوان
достонсоз داستان‌ساز
достонсозӣ داستان‌سازی
достонсаро(й) داستان‌سرا(ی)
достонгӯ(й) داستان‌گو(ی)
достонӣ داستانی
достак داستک
досак داسک
доскола داسکاله
доскалла داس کلّه
дош داش
дошхона داشخانه
дошод داشاد
дошт داشت
дошт داشت
доштдор داشتدار
доштан داشتن
доштнок داشت‌ناک
доштнокӣ داشت‌ناکی
доштанӣ داشتنی
дошта داشته
дошан داشن
дошӣ داشی
доуссаълаб داءالثعلب
доӣI داعیI
доия داعیه

доғ داغ
доғоб داغ آب
доғоҳан داغ‌آهن
доғдор داغدار
доғдоғ داغداغ
доғдил داغدل
доғзан داغزن
доғкарда داغکرده
доғгоҳ داغگاه
доғгирифта داغ گرفته
доғдида داغ‌دیده
доғгар داغگر
доғгаҳ داغ‌گه
доғӣ داغی
дофеъ دافع
доқёнус//доқиёнус داقیانوس
доқёнусӣ داقیانوسی
доктор داکتار
докторант داکتارنت
докторантура داکتارنتوره
докторӣ داکتاری
докагӣ داکگی
дока داکه
докапеч داکه پیچ
догматизм داگمتیزم
догматикӣ داگمتیکی
догма داگمه
долI دالI
долII دالII
долIII دالIII
дол(л) دال(ل)
долон دالان
доллар دالر
долак دالک
домI دامI
домII دامII
домIII دامIII
домод داماد
домодбоб دامادباب
домодбаророн دامادبرآران
домодбаророн دامادبرآری
دامادتوره//دامادخواجه
домодтӯра//домодхоча
домоддор داماددار
домоддоророн دامادداران
домодшаванда دامادشونده
домодталабон دامادطلبان
домодӣ دامادی
домон دامان
домкрат دامکرت
домгоҳ دامگاه

домулло داملا
домуллотарош داملاتراش
домуллонамо داملانما
доман دامن
доманафшонӣ دامن افشانی
доманолуда دامن آلوده
доманбасар دامن بسر
домантар دامنتر
домандароз دامن دراز
доманрас دامن رس
доманфарох دامن فراخ
доманкаш دامنکش
доманкашон دامنکشان
домангир دامنگیر
доманолудагӣ دامن‌آلودگی
доманаI دامنهI
доманаII دامنهII
доманадор دامنه دار
домино دامینا
доминобоз دامیناباز
доминобозӣ دامینابازی
дон دان
дон دان
донпошӣ دان پاشی
донхӯр دانخور
донкоса دانکاسه
доно دانا
доной دانائی
донотарош داناتراش
донотарошӣ داناتراشی
донача دانه چه
донча دانچه
донистан دانستن
донистанӣ دانستنی
дониста دانسته
донистакор دانسته کار
дониш دانش
донишафрӯз دانش افروز
донишалфанҷ دانش الفنج
донишомӯхта دانش آموخته
донишомӯз دانش آموز
донишомӯзӣ دانش آموزی
донишандӯзӣ دانش اندوزی
донишпарвар دانشپرور
донишпарварӣ دانشپروری
донишпажӯҳ دانشپژوه
донишҷӯӣ دانشجوئی
донишҷӯй دانشجوی
доништалаб دانشطلب
донишгустар دانشگستر
донишварӣ دانشوری

донишандӯхта دانش‌اندوخته
донишандӯз دانش‌اندوز
донишпазир دانش‌پذیر
донишпараст دانش‌پرست
донишпажӯҳӣ دانش‌پژوهی
донишдӯст دانش‌دوست
донишдӯстӣ دانش‌دوستی
доништалабӣ دانش‌طلبی
донишфурӯз دانش‌فروز
донишқарин دانش‌قرین
донишкада دانشکده
донишгоҳ دانشگاه
донишгоҳӣ دانشگاهی
донишманд دانشمند
донишмандона دانشمندانه
донишмандӣ دانشمندی
донишнома دانش نامه
донишвар دانش‌ور
донишӣ دانشی
донак دانک
донакбозӣ دانک بازی
донакшӯрак دانک شورک
донакдор دانکدار
донг دانگ
дониста دانسته
донгона دانگانه
донагӣ دانگی
донанда داننده
дона دانه
донаафшон دانه افشان
донабаркаш دانه برکش
донабайъ دانه بیع
донапош دانه پاش
донахӯрак دانه خورک
донасӯз دانه سوز
донашакл دانه شکل
донамонанд دانه مانند
донахӯр دانه‌خور
донадор دانه‌دار
донашӯрак دانه‌شورک
донафурӯшӣ دانه‌فروشی
дов داو
довар داور
доваргоҳ داورگاه
доварӣ داوری
довталаб داوطلب
довталабона داوطلبانه
довталабӣ داوطلبی
доҳул داهل
доҳӣ داهی
доҳиёна داهیانه

داهیگی **доҳигӣ**
داهیه **доҳияI**
داهیه **доҳияII**
دائر **доир**
دائرت‌المعارف **доиратулмаориф**
دائرگی **доирагӣ**
دائره **доираI**
دائره **доираII**
دائره زن **доиразан**
دائره شکل **доирашакл**
دائره وار **доиравор**
دائره‌کش **доиракаш**
دائره‌مانند **доирамонанд**
دائره‌نواز **доиранавоз**
دائره‌نوازی **доиранавозӣ**
دائم **доим**
دائماً **доиман**
دائما **доимо**
دائم‌بهار **доимбаҳор**
دائمی **доимӣ**
دائمیت **доимият**
دایرگی **дойрагӣ**
دایره **дойра**
دایره بزم **дойрабазм**
دایره دست **дойрадаст**
دایره دستی **дойрадастӣ**
دایره کش **дойракаш**
دایره‌خبر **дойрахабар**
دایره‌زن **дойразан**
دایره‌زنی **дойразанӣ**
دایره‌نواز **дойранавоз**
دایره‌نوازی **дойранавозӣ**
دایره‌وار **дойравор**
دایه **доя**
دایگی **доягӣ**
دایی **доӣII**
دب **даб**
دب **дубб**
دباغ **даббоғ**
دباغت **дабоғат**
دباغت **дибоғат**
دباغ‌خانه **даббоғхона**
دباغی **даббоғӣ**
دبدبه **дабдаба**
دبدبه‌دار **дабдабадор**
دبدبه‌ناک **дабдабанок**
دبدله **дабдала**
دبران **дабарон**
دبردوقی **дабардӯқӣ**
دبره **дабара**
دبستان **дабистон**
دبستانی **дабистонӣ**
دبنگ **дабанг**
دبور **дабур**
دبوس **даб(б)ус**
دبه **даббаI**
دبه **даббаII**
دبه **даббаIII**
دبیت **дебет**
دبیت **дебит**
دبیر **дабир**
دبیرانه **дабирона**
دبیرپیشه **дабирпеша**
دبیرخانه **дабирхона**
دبیرستان **дабиристон**
دبیرستانی **дабиристонӣ**
دبیروار **дабирвор**
دبیری **дабирӣ**
دبیقی **дабиқӣ**
دبیله **дабила**
دپه درست **дуппа-дуруст**
دثار **дисор**
دجا//دجی **дуҷо**
دجّال **даҷҷол**
دجله **даҷла**
دچار **дучор**
دچارآمده **дучоромада**
دخالت **дахолат**
دخالت ناپزیر **дахолатнопазир**
دخالت‌ناپذیری **дахолатнопазирӣ**
دخان **духонI**
دخت **духт**
دختر **духтар**
دختراندر **духтарандар**
دخترانه **духтарона**
دخترباز **духтарбоз**
دختربازی **духтарбозӣ**
دختربچه **духтарбача**
دختربرآری **духтарбарорӣ**
دختربینان **духтарбинон**
دختربینی **духтарбинӣ**
دخترچه **духтарча**
دخترخاله **духтархола**
دخترخانه **духтархона**
دخترخواند **духтархонд**
دخترخوانده **духтархонда**
دختردار **духтардор**
دختردزد **духтардузд**
دخترزا **духтарзо**
دخترزاده **духтарзода**
دخترعمک **духтарамак**
دخترعمه **духтарамма**
دخترک **духтарак**
دختری **духтарӣ**
دختور **духтур**
دختورخانه **духтурхона**
دختوری **духтурӣ**
دخش **дахш**
دخل **дахл**
دخلدار **дахлдор**
دخمسه **дахмаса**
دخمه **дахма**
دخمه بان **дахмабон**
دخمه‌بانی **дахмабонӣ**
دخمه‌گاه **дахмагоҳ**
دخن **духн**
دخنه **духна**
دخول **духул**
دخیل **дахил**
دد **дад**
ددمنش **дадманиш**
ددمنشانه **дадманишона**
دده **дадаI**
دده **дадаII**
ددی **дадӣ**
در **дарI**
در **дарII**
در **дур(р)**
در(ی) **даро(й)**
درآ **даро**
درآبرآ **даробаро**
دراج **дурроҷ**
درآدرآ **дародаро**
دراز **дароз**
درازا **дарозо**
درازآهنگ **дарозоҳанг**
درازبالا **дарозболо**
درازبینی **дарозбинӣ**
درازپا(ی) **дарозпо(й)**
درازپایه **дарозпоя**
درازپنجه **дарозпанча**
درازدامن **дароздоман**
درازدست **дароздаст**
درازدست **дароздаст**
درازدستی **дароздастӣ**
درازدم **дароздум**
درازرو(ی) **дарозрӯ(й)**
درازرویه **дарозрӯя**
درازریش **дарозриш**
درازشکل **дарозшакл**
درازشکلی **дарозшаклӣ**
درازشیر **дарозшир**
درازعمر **дарозумр**
درازعمری **дарозумрӣ**
درازقد **дарозқад**
درازک **дарозак**
درازکشیده **дарозкашида**
درازگپی **дарозгапӣ**
درازگردن **дарозгардан**
درازگوئی **дарозгӯӣ**
درازگوش **дарозгӯш**
درازمدت **дарозмуддат**
درازمو(ی) **дарозмӯ(й)**
درازموج **дарозмавҷ**
درازمهلت **дарозмӯҳлат**
درازمیل **дарозмил**
درازنا **дарозно**
درازنخ **дарознах**
درازنول **дарознӯл**
درازنویس **дарознавис**
درازنویسی **дарознависӣ**
درازی **дарозӣ**
درّاس **диррос**
دراست **диросат**
درآشفتن **дарошуфтан**
درّاعه **дурроа**
درافتادن **даруфтодан**
درافتادن//درافتیدن
дарафтодан//дарафтидан
درافروختن **дарафрӯхтан**
درافزودن **дарафзудан**
درافشان//درافشان
дурафшон//дурфишон
درافشاندن **дарафшондан**
درافکندن **дарафкандан**
درّاک **даррок**
درآگندن **дароғандан**
درآگنده **дароғанда**
درآمد **даромад**
درآمددهنده **даромаддиҳанда**
درآمددهی **даромаддиҳӣ**
درآمدگاه **даромадгоҳ**
درآمدن **даромадан**
درآمدناک **даромаднок**
درآمدناکی **даромаднокӣ**
درآمده **даромада**
درآموختن **даромӯхтан**
درآمیختگی **даромехтагӣ**
درآمیختن **даромехтан**
درآمیخته **даромехта**
درانداختن **дарандохтан**
درانیدن **дарон(и)дан**
درآوردن **даровардан**
درآویختن **даровехтан**

درآویخته **даровехта**
درای **дарой**
درایت **дироят**
درآینده **дароянда**
درب **дарб**
درباختن **дарбохтан**
دربار **дарбор**
درباری **дарборӣ**
دربافتن **дарбофтан**
دربان **дарбон**
دربان‌خانه **дарбонхона**
دربانی **дарбонӣ**
دربایست **дарбоист**
دربایسته **дарбоиста**
دربچه **дарбача**
دربدر **дарбадар**
دربدرگردی **дарбадаргардӣ**
دربدری **дарбадарӣ**
دربدوار **дарбадевор**
دربرگیرنده **дарбаргиранда**
دربستن **дарбастан**
دربسته **дарбаста**
دربند **дарбанд**
دربندان **дарбандон**
دربه **дарбеҳ**
دربه‌دار **дарбеҳдор**
دربه‌ناک **дарбеҳнок**
دربین **дурбин**
درپ **драп**
درپذیر **дарпазир**
درپرده **дарпарда**
درپیچیدن **дарпечидан**
درتاز **дартоз**
درج **дарҷ**
درج **дурҷ**
درج‌شده **дарҷшуда**
درجه **дараҷа**
درجه‌بندی **дараҷабандӣ**
درجه‌دار **дараҷадор**
درجه‌داری **дараҷадорӣ**
درچه **дарча**
درچیدن **дарчидан**
درحال **дарҳол**
درخت **дарахт**
درخت بر **дарахтбур**
درخت‌بری **дарахтбурӣ**
درخت‌دار **дарахтдор**
درخت‌زار **дарахтзор**
درختستان **дарахтистон**
درخت‌سنبه **дарахтсунба**
درخت‌شناسی **дарахтшиносӣ**
درختک **дарахтак**
درخرامیدن **дархиромидан**
درخزیدن **дархазидан**
درخش **дурахш**
درخشان **дурахшон**
درخشانی **дурахшонӣ**
درخشیدن **дурахшидан**
درخواست **дархост**
درخواست کننده **дархосткунанда**
درخواستنI **дархостанI**
درخواستنII **дархостанII**
درخور//درخورد **дархур//дархӯр//дархӯрд**
درخوردن **дархӯрдан**
درخیستن **дархестан**
درد **дард**
دردا **дардо**
دردادن **дардодан**
دردار **дардор**
دردآشنا **дардошно**
دردافزا **дардафзо**
دردآلود **дардолуд**
دردآلوده **дурдолуда**
دردآمیز **дардомез**
دردانگیز **дардангез**
دردانه **дурдона**
دردآور **дардовар**
دردبار **дардбор**
دردپرور **дардпарвар**
دردچین **дардчин**
دردخند **дардханд**
دردر **дир-дир**
دَردَرک **дардарак**
دردزده **дардзада**
دردشناس **дардшинос**
دردکش **дардкаш**
دردکشی **дардкашӣ**
دردکشیده **дардкашида**
دردم **дардам**
دردمند **дардманд**
دردمندانه **дардмандона**
دردمندی **дардмандӣ**
دردمیدن **дардамидан**
دردمیده **дардамида**
دردناک **дарднок**
دردناک‌کردنی **дарднокарданӣ**
درده **дурда**
دردی آمیز **дурдиомез**
دردی خوار **дурдихор**
دردی کش **дурдикаш**
دردی نوش **дурдинӯш**
دردی‌آشام **дурдиошом**
درربودن **даррабудан**
دررساندن **даррасондан**
دررسیدن **даррасидан**
دررفتن **даррафтан**
درز **дарз**
درزدن **дарзадан**
درزدوز **дарздӯз**
درزدوزی **дарздӯзӣ**
درزمال **дарзмол**
درزه **дарза**
درزه‌بند **дарзабанд**
درزی **дарзӣ**
درزیگی **дарзигӣ**
درس **дарс**
درساختن **дарсохтан**
درساز **дарсоз**
درساعت **дарсоат**
درس‌آموز **дарсомӯз**
درس‌آموزی **дарсомӯзӣ**
درست **дуруст**
درست رفتار **дурустрафтор**
درستکار **дурусткор**
درستکاری **дурусткорӣ**
درست‌اندیش **дурустандеш**
درست‌پیمان **дурустпаймон**
درست‌شدنی **дурустшуданӣ**
درست‌نویسی **дурустнависӣ**
درستی **дурустӣ**
درس‌خانه **дарсхона**
درس‌خوان **дарсхон**
درس‌خوانی **дарсхонӣ**
درس‌دهی **дарсдиҳӣ**
درس‌فهمی **дарсфаҳмӣ**
درسگاه **дарсгоҳ**
درس گذرانی **дарсгузаронӣ**
درس گوی **дарсгӯй**
درس گویی **дарсгӯӣ**
درسی **дарсӣ**
درشت **дурушт**
درشت‌باف **дуруштбоф**
درشت‌بافت **дуруштбофт**
درشت‌پشم **дуруштпашм**
درشت‌خو **дуруштхӯ**
درشت‌روئی **дуруштрӯӣ**
درشت‌روی **дуруштрӯй**
درشت گوئی **дуруштгӯӣ**
درشت گوی **дуруштгӯй**
درشت‌معاملگی
дуруштмуомилагӣ
درشت‌معامله **дуруштмуомила**
درشتی **дуруштӣ**
درشدن **даршудан**
درشکستن **даршикастан**
درع **диръ**
درع پوش **диръпӯш**
درغ **дарғ**
درغات **дарғот**
درغات‌پولی **дарғотпулӣ**
درغات‌سازی **дарғотсозӣ**
درغضب **дарғазаб**
درفتادن **дарфитодан**
درفزودن **дарфузудан**
درفش **дарафш**
درفشI **дирафшI**
درفشII **дирафшII**
درفشIII **дирафшIII**
درفش **дурафш**
درفشان **дирафшон**
درفشان **дурфишон**
درفشیدن **дирафшидан**
درفنجک **дарфанҷак**
درقّاس **даракқос**
درق‌درق **дарақ-дарақ**
درکIII **даракIII**
درکI **даракI**
درکII **даракII**
درک **дарк**
درکار **даркор**
درکاری **даркорӣ**
درکردن **даркардан**
درکشا **даркушо**
درکشائی **даркушоӣ**
درکشاده **даркушода**
درک شوندگی **даркшавандагӣ**
درک شونده **даркшаванда**
درکشیدن **даркашидан**
درکوبی **даркӯбӣ**
درکوشیدن **даркӯшидан**
درگاه//درگه **даргоҳ//даргаҳ**
درگاه‌نشین **даргоҳнишин**
درگاهی **даргоҳӣ**
درگذر **даргузар**
درگذرانیدن **даргузаронидан**
درگذشت **даргузашт**
درگذشت **даргузашт**
درگذشتن **даргузаштан**
درگذشته **даргузашта**
درگیراندن **даргирондан**
درگیرانیدن **даргиронидан**
درگرفتن **даргирифтан**
درگرفته **даргирифта**

درگسیختن **даргусехтан**
درگشتن **даргаштан**
درگشته **даргашта**
درگه **даргаҳ**
درگهی **даргаҳӣ**
درگیر **даргир**
درگیرنده **даргиранда**
درگیری **даргирӣ**
درم **дирам**
درمزن **дирамзан**
درمان **дармон**
درماناندن **дармонондан**
درمانبخش **дармонбахш**
درمانپذیر **дармонпазир**
درماندگی **дармондагӣ**
درماندن **дармондан**
درمانده **дармонда**
درمانگاه **дармонгоҳ**
درمانگاهی **дармонгоҳӣ**
درمانگر **дармонгар**
درمانگری **дармонгарӣ**
درماناپذیر **дармоннопазир**
درمانی **дармонӣ**
درمخرید **дирамхарид**
درمدار **дирамдор**
درمدوست **дирамдӯст**
درمریز **дирамрез**
درمنه **дармана**
درمه **драма**
درمتورگی **драматургӣ**
درموترگ **драматург**
درموترگیه **драматургия**
درموی **драмавӣ**
درمه نویس **драманавис**
درمه نویسی **драманависӣ**
درمتیزم **драматизм**
درمیان **дармиён**
درمیانی **дармиёнӣ**
درناگیر **дарногир**
درناگیری **дарногирӣ**
درندگی **дарандагӣ**
درنده **даранда**
درنده وار **дарандавор**
درنشاندن **дарнишондан**
درنشستن **дарнишастан**
درنگ **даранг I**
درنگ **даранг II**
درنگ پیشه **дарангпеша**
درنگ‌درنگ **даранг-даранг**
درنگ‌درنگ **дарангидаранг**
درنگ‌د-رنگ **диринг-диринг**

درنگرستن **дарнигаристан**
درنگس//درنگاس
дарангас//дарангос
درنگی **дарангӣ**
درنگیرنده **дарнагиранда**
درنمودن **дарнамудан**
درنهادن **дарниходан**
درنوردیدن **дарнавардидан**
درنوشتن **дарнавaштан**
درو **дарав**
درّو **даррав**
درواخ **дарвох**
دروازه **дарвоза**
دروازه‌بان **дарвозабон**
دروازه‌بانی **дарвозабонӣ**
دروازه‌خانه **дарвозахона**
دروازه‌دار **дарвозадор**
دروازی **дарвозӣ**
درواپست **дарвоист**
درواپستن **дарвоистан**
درود **дуруд I**
درود **дуруд II**
درودن **дурудан**
دروغ **дурӯғ**
دروغ آمیز **дурӯғомез**
دروغ باف **дурӯғбоф**
دروغ بافی **дурӯғбофӣ**
دروغ پراکنی **дурӯғпароканӣ**
دروغ‌پرداز **дурӯғпардоз**
دروغ‌پردازی **дурӯғпардозӣ**
دروغ زن **дурӯғзан**
دروغگو(ی) **дурӯғгӯ(й)**
دروغگوئی **дурӯғгӯӣ**
دروغکی **дурӯғакӣ**
دروغی **дурӯғӣ**
دروغین **дурӯғин**
دروگر **даравгар**
دروگری **даравгарӣ**
درون **дарун**
درون‌افروز **дарунафрӯз**
درون‌بر **дарунбар**
درون‌بین **дарунбин**
درون‌بینی **дарунбинӣ**
درون‌پرور **дарунпарвар**
درون‌تهی **дарунтиҳӣ**
درونج **дарунач**
درون‌خالی **дарунхолӣ**
درون‌دار **дарундор**
درون‌درون **дарун-дарун**
درون‌رانی **дарунронӣ**
درون‌رو **дарунрав**

درون‌روی **дарунравӣ**
درون‌زا **дарунзо**
درون‌سوخته **дарунсӯхта**
درون‌سوز **дарунсӯз**
درون‌سوزی **дарунсӯзӣ**
درون‌سیاه **дарунсиёҳ**
درون‌شهری **даруншаҳрӣ**
درون‌صاف **дарунсоф**
درون کاواک **дарунковок**
درونکی **дарунакӣ**
درون گرا **дарунгаро**
درون گرایی **дарунгароӣ**
درون‌مایه **дарунмоя**
درون‌مرزی **дарунмарзӣ**
درون‌ناکی **даруннокӣ**
درون‌نگاری **даруннигорӣ**
درون‌نگری **даруннигарӣ**
درونه **даруна**
درونی **дарунӣ**
درویدن **даравидан**
درویزه **дарвеза**
درویزه گری **дарвезагарӣ**
درویش **дарвеш**
درویش صفت **дарвешсифат**
درویشانه **дарвешона**
درویش‌پرور **дарвешпарвар**
درویش‌دوست **дарвешдӯст**
درویش‌سیرت **дарвешсират**
درویش‌صفتی **дарвешсифатӣ**
درویش‌نما **дарвешнамо**
درویش‌نواز **дарвешнавоз**
درویش‌نوازی **дарвешнавозӣ**
درویشی **дарвешӣ**
دره **дара I**
دره **дара II**
درّه **дарра I**
درّه **дарра II**
دره‌دست **даррадаст**
دره‌زن **дарразан**
دره‌زنی **дарразанӣ**
درهم **дарҳам**
درهم **дирҳам**
درهمرفته **дарҳамрафта**
درهم آمیختگی **дарҳамомехтагӣ**
درهم آمیخته **дарҳамомехта**
درهم آمیزه **дарҳамомеза**
درهم آمیزی **дарҳамомезӣ**
درهم‌پیچیده **дарҳампечида**
درهم‌ریخته **дарҳамрехта**
درهم‌زده **дарҳамзада**
درهم‌شکستگی **дарҳамшикастагӣ**

درهم‌شکسته **дарҳамшикаста**
درهم کشیده **дарҳамкашида**
درهمی **дарҳамӣ**
دری **дарӣ I**
دری **дарӣ II**
دریا **дарё**
دریاب **дарёб**
دریاباد **дарёбод**
دریابار **дарёбор**
دریابندگی **дарёбандагӣ**
دریابنده **дарёбанда**
دریاچه **дарёча**
دریادل **дарёдил**
دریادلانه **дарёдилона**
دریادلی **дарёдилӣ**
دریادمکش//دریادرکش
дарёдамкаш//дарёдаркаш
دریاشکوه **дарёшукӯҳ**
دریاشناس **дарёшинос**
دریافت **дарёфт**
دریافت **дарёфт**
دریافتن **дарёфтан**
دریاکش **дарёкаш**
دریاگرد **дарёгард**
دریاگردی **дарёгардӣ**
دریانورد **дарёнавард**
دریانوردی **дарёнавардӣ**
دریاوش **дарёваш**
دریایی **дарёӣ**
دریچه **дарича**
دریچه‌دار **даричадор**
دریخانه **дарихона**
دریدگر **дуредгар**
دریدگری **дуредгарӣ**
دریدگی **даридагӣ**
دریدن **даридан**
دریده **дарида**
دریده‌جامه **даридаҷома**
دریده‌دهان **даридадаҳон**
دریده‌دهن **даридадаҳан**
دریده‌لباس **даридалибос**
دری‌زبان **даризабон**
دریغ **дареғ**
دریغا **дареғо**
دریغاگو(ی) **дареғогӯ(й)**
دریغ گویی **дареғгӯӣ**
دریواس **даревос**
دریوزه **дарюза**
دریوزه گر **дарюзагар**
دزد **дузд**
دزدادزدی **дуздодуздӣ**

دزدافشار дуздафшор
دزدافشان дуздафшон
دزدافشانی дуздафшонӣ
دزداندن дуздондан
دزدانه дуздона
دزدبازار дуздбозор
دزدبرده дуздбурда
دزدبشره дуздбашара
دزدپیشه дуздпеша
دزدخانه дуздхона
دزدزده дуздзада
دزدصفت дуздсифат
دزدگاه дуздгоҳ
دزدنده дузданда
دزدوار дуздвор
دزدی дуздӣ
دزدیدن дуздидан
دزدیده дуздида
دزیودا дзюдо
دژ диж
دژآگاه дижогоҳ
دژآلود дижолуд
دژآهنگ дижоҳанг
دژبان дижбон
دژخیم дижхим
دژخیم дужхим
دژدار диждор
دژغال дажғол
دژغال‌بیتان дажғолбетон
دژغیم дажғим
دژم дижам
دژمروی дижамрӯй
دژن дижан
دست даст
دست дуст
دستپاچه дастпоча
دست پاک کن дастпоккун
دست پخت дастпухт
دست پرور дастпарвар
دست پرورد дастпарвард
دست پرورده дастпарварда
دست پوشک дастпӯшак
دست پیچ дастпеч
دست پیمان дастпаймон
دست تنگی дасттангӣ
دست تنها дасттанҳо
دست تنهایی дасттанҳоӣ
دست تهی дасттиҳӣ
دست تیشه дасттеша
دستجمعی дастҷамъӣ
دست شکسته дастшикаста

دستخالی дастхолӣ
دستخشک дастхушк
دستخشکی дастхушкӣ
دستخط дастхат
دستخوش дастхуш
دسترام дастром
دسترسا дастрасо
دسترسی дастрасӣ
دستromal//دستroyمال
дастрӯмол//дастрӯймол
دستساخت дастсохт
دست ساز дастсоз
دست سای дастсой
دست سوز дастсӯз
دست شکسته дастшикаста
دستشنان дастшинон
دستشنانده дастшинонда
دستشویک дастшӯяк
دست فروش дастфурӯш
دست فروشی дастфурӯшӣ
دست و پادار даступодор
دست و پازنی даступозанӣ
دستادست дастодаст
دستار дастор
دستاران дасторон
دستارچه дасторча
دستارخوان дасторхон
دستاردار дастордор
دستارداری дастордорӣ
دستارک дасторак
دستارّه дастарра
دست آزمایی дастозмоӣ
دست آس дастос
دستافزار дастафзор
دستافشار дастафшор
دستافشان дастафшон
دست آموز дастомӯз
دستان дастон
دستانگو дастонгӯ
دستانداز дастандоз
دستاندازی дастандозӣ
دستانساز дастонсоз
دستانسرا(ی) дастонсаро(й)
دستاننواز дастоннавоз
دستاننوازی дастоннавозӣ
دست آورد дастовард
دستاول даставвал
دست آویز дастовез
دستبازی дастбозӣ
دستبافت дастбофт
دستبالا дастболо

دستبخاک дастбахок
دستبدست дастбадаст
دستبرد дастбурд
دستبسته дастбаста
دستبکار дастбакор
دستبگریبان дастбагиребон
دستبگریبانی дастбагиребонӣ
دستبند дастбанд
دستبوس дастбӯс
دستبوسی дастбӯсӣ
دستپاک дастпок
دستپاکی дастпокӣ
دستپانه дастпона
دستدراز дастдароз
دستدرازی дастдарозӣ
دسترخوان дастархон
دسترخوان дастурхон
دسترخوانچی дастархончӣ
دسترخواندار дастархондор
دسترخوانداری дастархондорӣ
دستدهی дастдиҳӣ
دسترس дастрас
دسترنج дастранҷ
دستزد дастзад
دستزن дастзан
دستشو//دستشویه
дастшӯ//дастшӯя
دستفال дастфол
دستفشاری//دستفشوری
дастфишорӣ/дастфишурӣ
دستک дастак
دستکار дасткор
دستکاری дасткорӣ
دست کاله дасткола
دستکام дастком
دست کج дасткаҷ
دست کجی дасткаҷӣ
دستکدار дастакдор
دستکدوزی дастакдӯзӣ
دستکزن дастакзан
دستکزنان дастакзанон
دستکش II дасткаш II
دستکش I дасткаш I
دست کشاده(ه) дасткушод(а)
دست کشادی дасткушодӣ
دست کشت дасткишт
دست کشی дасткашӣ
دست کشیده дасткашида
دست کفان дасткафон
دست کوتاه дасткӯтоҳ
دست کوتاهی дасткӯтоҳӣ

دستکی дастакӣ
دستکی‌فروش дастакифурӯш
دستکی‌فروشی дастакифурӯшӣ
دستگاه дастгоҳ
دستگاه‌ساز дастгоҳсоз
دستگاه‌سازی дастгоҳсозӣ
دست گرائی дастгароӣ
دست گرای дастгарой
دست گرمی дастгармӣ
دستگه дастгаҳ
دستگیر I дастгир I
دستگیر II дастгир II
دستگیر III дастгир III
دستگیرشده дастгиршуда
دستگیرک дастгирак
دستگیری I дастгирӣ I
دستگیری II дастгирӣ II
دستلاف дастлоф
دستمال дастмол
دستمال کدو дастмолкаду
دستمالی дастмолӣ
دستمایه дастмоя
دستمزد дастмузд
دستموزه дастмӯза
دستنارس дастнорас
دستنبو(ی) дастанбӯ(й)
دستنبویه дастанбӯя
دستنخورده дастнахӯрда
دستنشان дастнишон
دستنشانده дастнишонда
دستنشین дастнишин
دستنگار дастнигор
دستنگر дастнигар
دستنگری дастнигарӣ
دستنهال дастниҳол
دستنوشت дастнавишт
دستنوشته дастнавишта
دستنویس дастнавис
دستوار(ه) даствор(а)
دستوپابسته даступобаста
دستوپنجه دار даступанҷадор
دستور дастур
دستورالعمل дастуруламал
دستوردهنده дастурдиҳанда
دستوردهی дастурдиҳӣ
دستورزاده дастурзода
دستورعمل дастурамал
دستوروشویی дастурӯшӯӣ
دستوری дастурӣ
دسته даста
دسته‌برنجی дастабиринҷӣ

дастабандӣ دسته‌بندی
дастаҷамъона دسته‌جمعانه
дастаҷамъӣ دسته‌جمعی
дастадароз دسته‌دراز
дастасозӣ دسته‌سازی
дастасадаф دسته‌صدف
дастакӯтоҳ دسته‌کوتاه
дастагул دسته‌گل
дастанукра دسته‌نقره
дастӣ دستی
дастёб دست‌یاب
дастёр دستیار
дастёрӣ دستیاری
дастисохт دستی‌ساخت
дастина دستینه
дасиса دسیسه
дасисабоз دسیسه‌باز
дасисабозӣ دسیسه‌بازی
дасисакор دسیسه‌کار
дасисакорона دسیسه‌کارانه
дасисакорӣ دسیسه‌کاری
дашт دشت
даштбозор دشت بازار
даштпаймо دشت پیما
даштрӯя دشت رویه
даштнишин دشت نشین
даштнавард دشتنورد
даштбон دشتبان
даштӣ دشتی
душх(в)ор دشخوار
душман دشمن
душмантарошӣ دشمن تراشی
душмандор دشمن دار
душмансӯз دشمن سوز
душманфикан دشمن فکن
душманкуш دشمنکش
душманкушӣ دشمنکشی
душмангудоз دشمن گداز
душманвор دشمنوار
душманафкан دشمن‌افکن
душманафканӣ دشمن‌افکنی
душманона دشمنانه
душманкӯбӣ دشمن کوبی
душманӣ دشمنی
дашном دشنام
душвор دشوار
душворбаро دشواربرآ
душвориписанд دشوارپسند
душворталаффуз دشوارتلفظ
душворхор دشوارخوار
душворфаҳм دشوارفهم
душворфаҳмӣ دشوارفهمی
душворгудоз دشوارگداز
душворгузар دشوارگذر
душворгард دشوارگرد
душворӣ دشواری
душворёб دشواریاب
дашна دشنه
дуо دعا
дуохон دعاخوان
дуохонӣ دعاخوانی
дуогар دعاگر
дуогӯӣ دعاگوئی
дуогӯй دعاگوی
дуогӯён دعاگویان
дуонавис دعانویس
даовӣ دعاوی
даъво دعوا
даъвоӣ دعوائی
даъвогар دعواگر
даъвогарӣ دعواگری
даъват دعوت
даъватшаванда دعوت شونده
даъватгар دعوتگر
даъватгаҳ دعوتگه
даъватнома دعوتنامه
даъватшуда دعوت‌شده
даъватӣ دعوتی
даъвӣ دعوی
дағ دغ
даға دغا
дағобоз دغاباز
дағобозӣ دغابازی
дағопеша دغاپیشه
дағ-дағ دغ‌دغ
дағдағон دغدغان
дағдағак دغدغک
дағдаға دغدغه
дағдағадор دغدغه‌دار
дағар-буғур دغربغر
дағал دغل
дағалона دغلانه
дағалбоз دغلباز
дағалбозӣ دغلبازی
дағалбофт دغل‌بافت
дағалпашм دغل‌پشم
дағалтабиат دغل‌طبیعت
дағалкорӣ دغل‌کاری
дағалмизоҷ دغل‌مزاج
дағалмуомилагӣ دغل‌معاملگی
дағалмуомила دغل‌معامله
дағалмӯй دغل‌موی
дағалӣ دغلی
дағеч دغیج
даф دف
дафзан دفزن
дафзанон دفزنان
дафгардон دفگردان
дафнавоз دفنواز
дифоъ دفاع
даффоф دفّاف
дафтарI دفترI
дафтарII دفترII
дафтардорӣ دفترداری
дафтарча دفترچه
дафтардор دفتردار
дафтарӣ دفتری
дафъ دفع
дафъулвақт دفع الوقت
дафънопазир دفع ناپذیر
дафъатан دفعتاً
дафъа دفعه
дифло دفلا//دفلی
дафн دفن
дафнук دفنوک
дафӣ دفی
дафин دفین
дафина دفینه
дақ دق
дақ(қ)I دقI
дақ(қ)II دقII
дақоиқ دقائق
даққоқ دقاق
даққоқӣ دقاقی
дақёнус دقیانوس
дақёнусӣ دقیانوسی
дақиқ دقیق
дақиқан دقیقاً
дақиқона دقیقانه
дақиқбин دقیق‌بین
дақиқкор دقیق کار
дақиқкорона دقیق کارانه
дақиқкорӣ دقیق کاری
дақиқагӣ دقیقگی
дақиқназар دقیق‌نظر
дақиқназарона دقیق‌نظرانه
дақиқаI دقیقه I
дақиқаII دقیقه II
дақиқахӯ(й) دقیقه‌خو(ی)
дақиқадон دقیقه‌دان
дақиқасанҷ دقیقه‌سنج
дақиқашумор دقیقه‌شمار
дақиқашуморӣ دقیقه‌شماری
дақиқашинос دقیقه‌شناس
дақиқагард دقیقه‌گرد
дақиқаёб دقیقه‌یاب
дақиқаёбӣ دقیقه‌یابی
дақиқӣ دقیقی
дуккон دکان
дак-дак دک‌دک
дакаданг دکدنگ
дакар-дукур دکردکور
дукур-дукур دکردکر
диккак دکک
даканг دکنگ
дакка دکه
дукка دکه
дил دل
дилобкунанда دل آبکننده
дилором دل آرام
дилозор دل آزار
дилозурдагӣ دل آزردگی
дилосо دل آسا
дилафсурда دل افسرده
дилафгорӣ دل افگاری
дилбардор دلبردار
дилбардорӣ دلبرداری
дилбеҳузурӣ دل بیحضوری
дилпазир دلپذیر
дилпазирӣ دلپذیری
дилҷазир دلجزیر
дилдузд دلدزد
дилсахт دلسخت
дилсардона دلسردانه
дилсардӣ دلسردی
дилсӯз دلسوز
дилсӯзона دلسوزانه
дилсиёҳ دلسیاه
дилсиёҳӣ دل سیاهی
дилшикор دل شکار
дилшикаста دل شکسته
дилшикан دل شکن
дилсоф دل صاف
дилзаиф دل ضعیف
дилкашол دل کشال
дилкашолӣ دل کشالی
дилканда دلکنده
дилкӯр دلکور
дилгудоз دلگداز
дилмонда دلمانده
дилмурдагӣ دلمردگی
дилнохоҳона دلناخواهانه
дилнозук دلنازک
дилнокаш دلناکش

дилнигарон دلنگران
дилёб دلیاب
дилёбӣ دلیابی
далоил دلائل
дилобхӯр دل آبخور
дилоро دلآرا
дилороӣ دل آرائی
дилозорӣ دل آزاری
дилозурда دل آزرده
дилосоӣ دل آسائی
дилосуда دل آسوده
дилошуфта دل آشفته
дилошно دل آشنا
дилошӯб دل آشوب
дилафтода دل افتاده
дилафрӯз دل افروز
дилафгор دل افگار
даллок دلاک
даллокӣ دلاکی
дилогоҳ دلآگاه
дилогоҳӣ دلآگاهی
даллол دلال
далол دلال
даллолона دلالانه
далолат دلالت
даллола دلاله
даллолагӣ دلالگی
даллолӣ دلالی
диломI دلام
диломII دلام
дилангез دل انگیز
диловар دلاور
диловарона دلاورانه
диловарӣ دلاوری
диловез دلاویز
диловезӣ دلاویزی
дилбохтагӣ دلباختگی
дилбохта دلباخته
дилбоз دلباز
дилбозӣ دلبازی
дилбар دلبر
дилбарона دلبرانه
дилбурдагӣ دلبردگی
дилбурда دلبرده
дилбарак دلبرک
дилбарӣ دلبری
дилбазан دل بزن
дилбастагӣ دلبستگی
дилбаста دلبسته
дилбанд دلبند
дилбеҷокунанда دل بی جا کننده
дилбеҳузуркунанда دل بی حضور کننده
дилпора دل پاره
дилпок دل پاک
дилпокӣ دل پاکی
дилпур دل پر
дилпурона دل پرانه
дилпурсӣ دل پرسی
дилпуршаванда دل پرشونده
дилпурӣ دل پری
дилписанд دل پسند
дилписандӣ دل پسندی
дилтанг دلتنگ
дилтангӣ دلتنگی
дилҷамъ دلجمع
дилҷамъона دلجمعانه
дилҷамъӣ دلجمعی
дилҷӯ(й) دلجو(ی)
дилҷӯӣ دلجوئی
дилҷавон دلجوان
дилҷӯёна دلجویانه
дилчок دلچاک
дилчасп دل چسپ
дилчаспӣ دل چسپی
дилҳазин دل حزین
дилхиҷил دل خجل
дилхиҷилӣ دل خجلی
дилхароб دل خراب
дилхаробӣ دل خرابی
дилхарош دل خراش
дилхастагӣ دل خستگی
дилхаста دل خسته
дилхунук دلخنک
дилхунукӣ دلخنکی
дилхост دلخواست
дилхоста دلخواسته
дилхоҳ دلخواه
дилхуш دلخوش
дилхушкунанда دلخوش کننده
дилхушӣ دلخوشی
дилхун دلخون
дилдодагӣ دلدادگی
дилдода دلداده
дилдор دلدار
дилдорӣ دلداری
дулдул دلدل
дилдӯз دلدوز
дилрабо دل ربا
дилрабоӣ دل ربائی
дилрабоёна دل ربایانه
дилрабоянда دل رباینده
дилреш دل ریش
дилзинда دل زنده
дилзанӣ دل زنی
дилситон دلستان
дилсахтӣ دل سختی
дилсард دلسرد
дилсафед دل سفید
дилсӯхта دل سوخته
дилсӯзӣ دل سوزی
дилшод دلشاد
дилшодона دلشادانه
дилшодкунанда دلشاد کننده
дилшодӣ دلشادی
дилшуда دلشده
дилшикорӣ دل شکاری
дилшикастагӣ دل شکستگی
дилсофона دل صافانه
дилсофӣ دل صافی
дилфарох دلفراخ
дилфиреб دلفریب
дилфиребона دلفریبانه
дилфиребӣ دلفریبی
дилфигор دلفگار
далфин دلفین
дулфин دلفین
далқ دلق
далқпӯш دلق پوش
дилак دلک
дилкаш دلکش
дилкушо دلکشا
дилкушоӣ دلکشائی
дилкушод دل کشاد
дилкаф دلکف
дилгудохта دل گداخته
дилгарон دل گران
дилгурусна دل گرسنه
дилгарм دلگرم
дилгармӣ دلگرمی
даллагӣ دلگی
дилгир دلگیر
дилгирона دلگیرانه
дилгиркунанда دلگیر کننده
дилгирӣ دلگیری
дилмондагӣ دل ماندگی
дилмурда دل مرده
дулмул دلمل
дилнохуш دل ناخوش
дилнохушӣ دل ناخوشی
дилнозукӣ دل نازکی
дилнарм دلنرم
дилнармӣ دلنرمی
дилнишон دلنشان
дилнишин دلنشین
дилнигаронӣ دل نگرانی
дилнавоз دلنواز
дилнавозӣ دلنوازی
далв دلو
далаI دله
далаII دله
далла دله
дилвасеъ دل وسیع
далер دلیر
далерона دلیرانه
далервор دلیروار
далерӣ دلیری
далелI دلیل
далелII دلیل
далелнок دلیل ناک
далелӣ دلیلی
дам دم
дамI دم
дамII دم
дамIII دم
дамIV دم
дим دم
дум دم
думбардор دمبردار
думбардорӣ دمبرداری
думчунбонӣ دمجنبانی
думрав دمرو
думкалта دمکلته
думкӯтоҳ دمکوتاه
думликконӣ دملکانی
дамоба دم آبه
дамосат دماثت
дамодам دمادم
думодум دمادم
димор دمار
димоғI دماغ
димоғII دماغ
димоғбаланд دماغ بلند
димоғпарвар دماغ پرور
димоғчоқӣ دماغ چاقی
димоғсӯхтагӣ دماغ سوختگی
димоғсӯхта دماغ سوخته
димоғсӯз دماغ سوز
димоғсӯзӣ دماغ سوزی
димоғошуфта دماغ آشفته
димоғчоқ دماغ چاق
димоға دماغه
димоғи دماغی
дамолуда دم آلوده

دمامه **дамома**
دمان **дамон**
دمان **дамон**
دماندن **дамондан**
دمبال **думбол**
دمبر دمبر **думбур-думбур**
دمبر دمبور **дамбар-дамбур**
دمبر ک **думбурак**
دمبره **думбура**
دم بریده **думбурида**
دمبسته **дамбаста**
دمبک **думбак**
دمبل **дамбал**
دمبل **думбал**
دمبل **думбул**
دمبلی **дамбалӣ**
دمبوق **дамбук**
دمبه **думба**
دمبه دار **думбадор**
دم پخت **дампухт**
دم پختگی **дампухтагӣ**
دم پخته **дампухта**
دم پز **дампаз**
دمتیز **дамтез**
دم جنبان **думҷунбон**
دمچه **думча**
دمچه چین **думчачин**
دمچه دار **думчадор**
دمخور **дамхӯр**
دمخورده **дамхӯрда**
دم دار **дамдор**
دمدار **думдор**
دم دراز **думдароз**
دم دزد **дамдузд**
دم دزدانه **дамдуздона**
دم دزدی **дамдуздӣ**
دمدمکی **дамдамакӣ**
دمدمه **дамдамаI**
دمدمه **дамдамаII**
دم روی **думравӣ**
دمساز **дамсоз**
دمسازی **дамсозӣ**
دم سرد **дамсард**
دمش **дамиш**
دم طبق **дамтабак**
دمع **дамъ**
دم غازه **думғоза**
دم کردگی **дамкардагӣ**
دم کردنی **дамкарданӣ**
دم کرده **дамкарда**
دم کش **дамкаш**

دمگاه **дамгоҳ**
دمگر **дамгар**
دمگرفته **дамгирифта**
دمگه **дамгаҳ**
دمگیر **дамгир**
دمگیری **дамгирӣ**
دمل **думмал**
دملمه **дамлама**
دمن **даман**
دمنده **даманда**
دمنه **димна**
دموی **дамавӣ**
دموی مزاج **дамавимизоҷ**
دمه **дамаI**
دمه **дамаII**
دمه **дамаIII**
دم‌هات کرده **дамҳоткарда**
دمیدگی **дамидагӣ**
دمیدن **дамиданI**
دمیدن **дамиданII**
دمیده **дамида**
دن **дан(н)**
دنائت **диноат**
دنازور **динозавр**
دنان **данон**
دنب **дунб**
دنبال **дунбол**
دنبال بریده **дунболбурида**
دنبالچه **дунболча**
دنبال گیر **дунболгир**
دنبال گیری **дунболгирӣ**
دنباله **дунбола**
دنباله دار **дунболадор**
دنباله گیر **дунболагир**
دنباله گیری **дунболагирӣ**
دنباله پر **дунболапур**
دنبره **дунбура**
دنبره نواز **дунбуранавоз**
دنبره نوازی **дунбуранавозӣ**
دنبل **дунбул**
دنبل بریان **дунбулбирён**
دنبه **дунба**
دنبه دار **дунбадор**
دنبه گداز **дунбагудоз**
دنبه کلان **дунбакалон**
دند **дандI**
دند **дандII**
دندان **дандон**
دندان بر **дандонбар**
دندان پزشک **дандонпизишк**
دندان پزشکی **дандонпизишкӣ**

دندان خای **дандонхой**
دندان خایک **дандонхояк**
دندان خلال **дандонхилол**
دندان دار **дандондор**
دندان دراز **дандондароз**
دندان درد **дандондард**
دندان ریخته **дандонрехта**
دندان زد **дандонзад**
دندان زنی **дандонзанӣ**
دندان ساز **дандонсоз**
دندان سازی **дандонсозӣ**
دندان سفید **дандонсафед**
دندان شکن **дандоншикан**
دندان شوئی **дандоншӯӣ**
دندان شویک **дандоншӯяк**
دندان صدف **дандонсадаф**
دندان طلا **дандонтил(л)о**
دندان کاو(ک) **дандонков(ак)**
دندان کن **дандонкан**
دندان گذر **дандонгузар**
دندان گیر **дандонгир**
دندان ماله **дандонмола**
دندان ناگذر **дандонногузар**
دندان نما **дандоннамо**
دندانه **дандона**
دندانه بری **дандонабурӣ**
دندانه دار **дандонадор**
دندانه کشی **дандонакашӣ**
دندانه ماله **дандонамола**
دندانی **дандонӣ**
دندنه **дандана**
دنده **дандаI**
دنده **дандаII**
دنگ **дангI**
دنگ **дангII**
دنگ **дангIII**
دنگل **дангал**
دنگاسگی **дангосагӣ**
دنگاسه **дангоса**
دنگانه **дангона**
دنگ دنگ **данг-данг**
دنگر دنگر **дангар-дангар**
دنگل **дангил**
دنگی **дангӣ**
دنگله **дингила**
دنن **дунан**
دنه **дана**
دنی **данӣ**
دنیا **дунё**
دنیائی **дунёӣ**
دنیائی **дунявӣ**

دنیابیزار **дунёбезор**
دنیابیزاری **дунёбезорӣ**
دنیابین **дунёбин**
دنیاپرست **дунёпараст**
دنیاپرستی **дунёпарастӣ**
دنیاجوی **дунёҷӯӣ**
دنیادار **дунёдор**
دنیادشمن **дунёдушман**
دنیادوست **дунёдӯст**
دنیادیده **дунёдида**
دنیاطلب **дунёталаб**
دنیاگردی **дунёгардӣ**
دنیاگیر **дунёгир**
دنیاوی **дунёвӣ**
دنیدن **данидан**
دو **дав**
دو **дав**
دو **ду**
دوئی **дуӣ**
دوئیت **дуият**
دوا **даво**
دوائر **давоир**
دوائی **давоӣ**
دواالمسک **давоулмиск**
دواب **давоб(б)**
دوابخش **давобахш**
دوابدار **давобдор**
دوآبه **дуоба**
دواپذیر **давопазир**
دوات **давот**
دوات خانه **давотхона**
دوات دار **давотдор**
دوات ساز **давотсоз**
دوات سازی **давотсозӣ**
دوآتشه **дуоташа**
دوات گر **давотгар**
دوات گری **давотгарӣ**
دواتی **давотӣ**
دواج **давоҷ**
دوادو//دوادوی **даводав//даводавӣ**
دوّار **даввор**
دوارّگی **дуаррагӣ**
دوازده **дувоздаҳ**
دوازده انگشته **дувоздаҳангушта**
دوازده انگشتی **дувоздаҳангуштӣ**
دوازده برج **дувоздаҳбурҷ**
دوازده روزه **дувоздаҳрӯза**
دوازده ساعته **дувоздаҳсоата**
دوازده ساعتی **дувоздаҳсоатӣ**
دوازده قبطه **дувоздаҳқабата**
دوازده قطاره **дувоздаҳқатора**

دوازده گانه **дувоздаҳгона**
دوازده مقام **дувоздаҳмақом**
دوازده آشیانه **дувоздаҳошёна**
دوازده امامه **дувоздаҳимомa**
دوازده پرده **дувоздаҳпарда**
دوازده تیره **дувоздаҳтира**
دوازده ساله **дувоздаҳсола**
دوازده گره **дувоздаҳгиреҳ**
دوازدهم **дувоздаҳум**
دواساز **давосоз**
دواسازی **давосозӣ**
دواسپه **дуаспа**
دواشونده **давошаванда**
دو آشیانه **дуошёна**
دواکننده **давокунанда**
دواگر **давогар**
دوال **давол**
دوالباز **даволбоз**
دوال بازی **даволбозӣ**
دوالزم **дуализм**
دوالیست **дуалист**
دوالیستی **дуалистӣ**
دواله **давола**
دوالی **даволӣ**
دوام **давом**
دوامات **давомот**
دوام پذیر **давомпазир**
دوامت **давомат**
دوام دار **давомдор**
دوام داری **давомдорӣ**
دوام ده **давомдеҳ**
دوام دهنده **давомдиҳанда**
دوام کننده **давомкунанда**
دوام ناک **давомнок**
دوام ناکی **давомнокӣ**
دوامیت **давомият**
دوان **давонI**
دوان **давонII**
دواناپذیر **давонопазир**
دواندن//دوانیدن **давон(и)дан**
دواندیش **дуандеш**
دواندیشی **дуандешӣ**
دواننده **давонанда**
دوانه **давона**
دو آهنه **дуоҳана**
دواوین **давовин**
دوباره **дубора**
دوباره پز **дуборапаз**
دوباره دوزی **дуборадӯзӣ**
دوباره کاری **дуборакорӣ**
دوباری **дуборӣ**

دوبالا **дуболо**
دوباله **дубола**
دوباله ها **дуболаҳо**
دوبخته **дубахта**
دوبرجه **дубурҷа**
دوبرجی **дубурҷӣ**
دوبرگه **дубарга**
دوبرگی **дубаргӣ**
دوبره **дубараI**
دوبره **дубараII**
دوبسته **дубаста**
دوبستی **дубастӣ**
دوبهره **дубаҳра**
دوبیته **дубайта**
دوبیتی **дубайтӣ**
دوبیزه **дубеза**
دوبیله **дубела**
دوبین **дубин**
دوبینی **дубинӣ**
دوپا **дупо**
دوپاره **дупора**
دوپازگی **дупозагӣ**
دوپایه **дупоя**
دوپشته **дупушта**
دوپله **дупалла**
دوپوسته **дупӯста**
دوپوله **дупула**
دوپیکر **дупайкар**
دوتا **дуто**
دوتائی **дутоӣ**
دوتار **дутор**
دوتارنواز **дуторнавоз**
دوتارنوازی **дуторнавозӣ**
دوتاری **дуторӣ**
دوتبعیتی **дутабаиятӣ**
دوتخمه **дутухма**
دوتیغه **дутеға**
دوجان **дуҷон**
دوجانبه **дуҷониба**
دوجانی **дуҷонӣ**
دوجایگی **дуҷоягӣ**
دوجایه **дуҷоя**
دوجنسه **дуҷинса**
دوجنسی **дуҷинсӣ**
دوچرخه **дучарха**
دوچرخه سوار **дучархасавор**
دوچرخه سواری **дучархасаворӣ**
دوچند **дучанд**
دوچندان **дучандон**
دوچه **давча**
دوحه **давҳа**

دوخت **дӯхт**
دوخت **дӯхт**
دوختن **дӯхтан**
دوخت و دوز **дӯхтудӯз**
دوخوابه **духоба**
دوخوان **духонII**
دوخوره **духӯра**
دوخیز **духез**
دوخیله **духела**
دود **дуд**
دود آسا **дудосо**
دودافکن **дудафкан**
دودافکنی **дудафканӣ**
دود آلود **дудолуд**
دوداندود **дудандуд**
دودانگیز **дудангез**
دود آهنگ **дудоҳанг**
دودبر آ **дудбаро**
دودبرائی **дудбароӣ**
دودپولی **дудпулӣ**
دودخانه **дудхона**
دودخورده **дудхӯрда**
دودداده **дуддода**
دوددار **дуддор**
دوددهی **дуддиҳӣ**
دودر **дудар**
دودرنگ **дудранг**
دودره **дудара**
دودزدگی **дудзадагӣ**
دودزده **дудзада**
دودسته **дудаста**
دودصفت **дудсифат**
دودغوله **дудғӯла**
دودکش **дудкаш**
دودگاه **дудгоҳ**
دودگرفته **дудгирифта**
دودلانه **дудилона**
دودلگی **дудилагӣ**
دودله **дудила**
دودم **дудам**
دودمان **дудмон**
دودمانند **дудмонанд**
دودمه **дудама**
دودناک **дуднок**
دوده **дудаI**
دوده **дудаII**
دوده خورد **дудахард**
دوده خورد **дудахӯрд**
دودوان **дав-давон**
دودوک **дав-давак**
دودوک بازی **дав-давакбозӣ**

دودی **дудӣ**
دور **давр**
دور **дур**
دورادور **давродавр**
دورادور **дуродур**
دورافتادگی **дурафтодагӣ**
دورافتاده **дурафтода**
دورافکن **дурафкан**
دوران **даварон**
دوران **даврон**
دورانداز **дурандоз**
دوران دیده **даврондида**
دوراندیش **дурандеш**
دوراندیشانه **дурандешона**
دوراندیشی **дурандешӣ**
دورانی **даваронӣ**
دوراهه **дуроҳа**
دوراهی **дуроҳӣ**
دورباش **дурбош**
دوربرد **дурбурд**
دوربینانه **дурбинона**
دوربینی **дурбинӣ**
دورپرواز **дурпарвоз**
دوردست **дурдаст**
دوررو **дуррав**
دورزن **дурзан**
دورزننده **даврзананда**
دورزنی **даврзанӣ**
دورزنی **дурзанӣ**
دورسنج **даврсанч**
دورکنه **дурукна**
دورگرد **давргард**
دورگرد **дургард**
دورگه **дурага**
دورگی **даврагӣ**
دورگیر **давргир**
دورماندگی **дурмондагӣ**
دورمانده **дурмонда**
دورمدراز **дурмадароз**
دورنظر **дурназар**
دورنظری **дурназарӣ**
دورنگ **дуранг**
دورنگار **дурнигор**
دورنگاری **дурнигорӣ**
دورنگر **дурнигар**
دورنگری **дурнигарӣ**
دورنگه **дуранга**
دورنگی **дурангӣ**
دورنما **дурнамо**
دورنماساز **дурнамосоз**
دورنویس **дурнавис**

давра دوره
даврапилта دوره‌پلته
даврагард دوره گرد
даврагардӣ دوره گردی
дураҳа دورهه
дурӯ دوررو
дурӯӣ دوروئی
даврубар دوروبر
дурударoз دورودراز
дурӯза دوروزه
дурӯягӣ دورویگی
дурӯя دورویه
давраичангӣ دورۀجنگی
даврӣ دوری
дурӣ دوری
даврзанӣ دورزنی
дӯз دوز
дӯзондан دوزاندن
дузону دوزانو
дузабон دوزبان
дузабона دوزبانه
дузабонӣ دوزبانی
дузабар دوزبر
дӯзах دوزخ
дӯзахошом دوزخ آشام
дӯзахошомӣ دوزخ آشامی
дӯзахсаро(й) دوزخسرا(ی)
дӯзахӣ دوزخی
дӯзахирӯ دوزخی‌رو
дузарда دوزرده
дӯзандагӣ دوزندگی
дӯзанда دوزنده
дӯзандазан دوزنده زن
дузанагӣ دوزنگی
дузана دوزنه
дӯза دوزه
дузист دوزیست
дузистӣ دوزیستی
дусоата دوساعته
дусоатӣ دوساعتی
дусоатина دوساعتینه
дусолагӣ دوسالگی
дусола دوساله
дӯст دوست
дӯстангез دوست انگیز
дӯстбоз دوست باز
дӯстбозӣ دوست بازی
дӯстпарвар دوست پرور
дӯстдорона دوستدارانه
дӯстдоштанӣ دوستد اشتنی
дӯстдошта دوست داشته
дӯстрӯ(й) دوسترو(ی)
дӯстрӯяк دوسترویک
дӯстком دوستکام
дӯсткомӣ دوستکامی
дӯстнавоз دوستنواز
дӯствор دوستوار
дӯстона دوستانه
дӯстдор دوستدار
дӯстдорӣ دوستداری
дӯстрӯӣ دوست‌روئی
дӯстгон دوستگان
дӯстгонӣ دوستگانی
дусутуна دوستونه
дӯстӣ دوستی
дусар دوسر
дусара دوسره
дусамта دوسمته
дӯсидан دوسیدن
давиш دوش
дӯш دوش
дӯшI دوش
дӯшII دوش
дӯшо دوشا
дӯшоӣ دوشائی
дӯшоб دوشاب
душохдор دوشاخدار
душоха دوشاخه
дӯшодӯш دوشادوش
душабака دوشبکه
дӯшиш دوشش
душакла دوشکله
душанбегӣ دوشنبگی
душанбе دوشنبه
душаҳрвандӣ دوشهروندی
дӯшидан دوشیدن
дӯшизагӣ دوشیزگی
дӯшиза دوشیزه
дӯшин//дӯшина دوشین//دوشینه
дусад دوصد
дусадум دوصدم
дусадӣ دوصدی
дутабақа دوطبقه
дутарафа دوطرفه
дуғI دوغ
дуғII دوغ
дӯғоб دوغاب
дӯғобӣ دوغابی
дуғдоғ دوغداغ
дӯғзанӣ دوغزنی
дуғилдирака دوغلدرکه
дуқабатӣ دوقبتی
дуқабата دوقبطه
дуқат دوقت
дуқатора دوقطاره
дуқутба دوقطبه
дуқанота دوقناته
дуқавла دوقوله
давак دوک
дук دوک
дукбинӣ دوک بینی
дуктарош دوک تراش
дуктарошӣ دوک تراشی
дукрес دوک ریس
дукшакл دوکشکل
дукорда دوکارده
дукора دوکاره
дӯкон دوکان
дӯконбофӣ دوکانبافی
дӯконхона دوکانخانه
дӯкондор دوکاندار
дӯкондорӣ دوکانداری
дӯконча دوکانچه
дукдон دوکدان
дук-дук دوک‌دوک
дукарата دوکرته
дукаратӣ دوکرتی
дукаса دوکسه
дукасӣ دوکسی
дукафон دوکفان
дукафа دوکفه
дука دوکه
дукӯҳона دوکوهانه
дукӯҳа دوکوهه
дукӣ دوکی
дуг دوگ
дугпушт دوگ پشت
дугоник دوگانک
дугонагӣ دوگانگی
дугона دوگانه
дугонабоз دوگانه باز
дугонабозӣ دوگانه بازی
дугонапараст دوگانه پرست
дугонапарастӣ دوگانه پرستی
дугонасӯз دوگانه‌سوز
дугонӣ دوگانی
дугоҳ دوگاه
дугбинӣ دوگبینی
дугурӯҳӣ دوگروهی
дугаза دوگزه
дугазӣ دوگزی
дугумона دوگمانه
дугӯӣ دوگوئی
дугӯша دوگوشه
дугетӣ دوگیتی
дугесӯ دوگیسو
дувал دول
дӯлI دول
дӯлII دول
дӯлIII دول
дӯлIV دول
дӯло دولا
дӯлоб دولاب
дӯлобкор دولابکار
дӯлобкорӣ دولابکاری
дӯлобӣ دولابی
дӯлона دولانه
дулабӣ دولبی
давлат دولت
давлатпаноҳ دولت‌پناه
давлатхона دولت‌خانه
давлатхоҳ دولت‌خواه
давлатхоҳона دولت‌خواهانه
давлатхоҳӣ دولت‌خواهی
давлатдорӣ دولت‌داری
давлатсаро دولت‌سرا
давлатшаҳр دولت‌شهر
давлатманд دولتمند
давлатмандӣ دولتمندی
давлатӣ دولتی
давлатёр دولت‌یار
давлатёрӣ دولت‌یاری
дӯлча دولچه
дӯлма دولمه
дулунча دولنجه
дӯлӣ دولی
дувум دوم
дувумдарача دوم درجه
думотора دوماتاره
думоҳа دوماهه
думеҳвара دومحوره
думаъноӣ دومعنائی
думаънидор دومعنی دار
думаънодор دومعنا دار
думағз دومغز
думағза دومغزه
дӯм-дӯм دوم–موم
думӯҳра دومهره
думила دومیله
дувумин دومین
дун دون
дунпоя دونپایه
дунпарвар دونپرور
дунпарварӣ دونپروری

دون‌پرست дунпараст
دوند даванд
دوندگی давандагӣ
دونده даванда
دونژاده дунажода
دونفری дунафарӣ
دونقطه дунукта
دونگ даванг
دونگ дӯнг
دونگ‌پیشانی дӯнгпешонӣ
دونگی дӯнгӣ
دون‌همت дунҳиммат
دون‌همتی дунҳимматӣ
دونیم дуним
دونیمه дунима
دوهجائی дуҳиҷоӣ
دوهفته‌ای дуҳафтаӣ
دووتاز давутоз
دووغیج давуғеч
دویدن давидан
دویده давида
دویده‌روان давидаравон
دویست дувист
دویوم дуюм
دویومباره дуюмбора
دویومین дуюмин
ده даҳ
ده деҳ
ده деҳ
دهتایی даҳтоӣ
دهساله даҳсола
دهشورا деҳшӯро
دهکرته даҳкарата
دهمرده‌گوی даҳмардагӯй
دهنشین деҳнишин
دهیک даҳяк
دهیک گیر даҳякгир
دهیکچی даҳякчӣ
دهاو даҳо
دهات деҳот
دهاتی деҳотӣ
دهاده деҳодеҳ
دهار даҳор
دهاز даҳоз
دهاقین даҳоқин
دهانبند даҳонбанд
دهانبندی даҳонбандӣ
دهان بیفراویز даҳонбефаровез
دهانتنگ даҳонтанг
دهان//دهن даҳон//даҳан
دهان‌پزشک даҳонпизишк
دهان‌پزشکی даҳонпизишкӣ
دهان‌زده даҳонзада
دهان‌سوخته даҳонсӯхта
دهان‌سوز даҳонсӯз
دهان‌کشایی даҳонкушоӣ
دهانکی даҳонакӣ
دهانه даҳона
دهانی даҳонӣ
دهباشی даҳбошӣ
ده‌پنجی даҳпанҷӣ
ده‌چار даҳчор
ده‌چند даҳчанд
دهخدا деҳхудо
ده‌دل(ه) даҳдил(а)
ده‌دهی даҳдаҳӣ
دهر даҳр
دهره даҳра
ده‌روزگی даҳрӯзагӣ
ده‌روزه даҳрӯза
ده‌رویه даҳрӯя
دهری даҳрӣ
دهریانه даҳриёна
دهریگی даҳригӣ
ده‌زبان даҳзабон
ده‌سالگی даҳсолагӣ
دهستان деҳистон
دهش диҳиш
دهشت даҳшат
دهشت افزا даҳшатафзо
دهشت انگیزی даҳшатангезӣ
دهشتبار даҳшатбор
دهشتزا даҳшатзо
دهشتزدگی даҳшатзадагӣ
دهشتزده даҳшатзада
دهشتناک даҳшатнок
دهشت‌افزایی даҳшатафзоӣ
دهشت‌افکن даҳшатафкан
دهشت‌آلوده даҳшатолуда
دهشت‌انگیز даҳшатангез
دهشت‌انگیزانه даҳшатангезона
دهشت‌آور даҳшатовар
دهقان‌بچه деҳқонбача
دهقان деҳқон
دهقان‌پسر деҳқонписар
دهقان‌زاده деҳқонзода
دهقانی деҳқонӣ
دهکده деҳкада
ده‌گزه даҳгаза
دهل дуҳул
دهل دریده дуҳулдарида
دهل‌زن дуҳулзан
دهلیز даҳлез
دهلیزی даҳлезӣ
دهم даҳум
ده‌مرده даҳмарда
ده‌منی даҳманӣ
دهن даҳан
دهنباز даҳанбоз
دهنبسته даҳанбаста
دهنبین даҳанбин
دهندریده даҳандарида
دهندوز даҳандӯз
دهنسوز даҳансӯз
دهن شیرینی даҳаншаринӣ
دهنفراخ даҳанфарох
دهنکلان даҳанкалон
دهنده диҳанда
دهن‌دوخته даҳандӯхта
دهن‌زده даҳанзада
دهن‌سوخته даҳансӯхта
دهن کلانی даҳанкалонӣ
دهنکی даҳанакӣ
دهن‌مرد даҳанмард
دهن‌وسیع даҳанвасеъ
دهن‌یلگی//دهان‌یلگی
даҳанялагӣ//даҳонялагӣ
دهن‌یله//دهان‌یله
даҳаняла//даҳоняла
دهه даҳа
دهی даҳӣ
ده‌یک‌خور даҳякхӯр
دی дай
دی дӣ
دیّار I дайёрI
دیار II дайёрII
دیَار диёр
دیّان дайён
دیانت диёнат
دیبا дебо
دیباچه дебоча
دیباچه نویس дебочанавис
دیبارخ деборух
دیبیوت дебют
دیپا депо
دیپرتمنت департамент
دیپلام диплом
دیپلامتی дипломатӣ
دیپلامتیه дипломатия
دیپلامدار дипломдор
دیپلام‌نویس дипломнавис
دیپلام‌نویسی дипломнависӣ
دیپلامی дипломӣ
دیت дият
دیتستان диятситон
دیت‌سمیتر детсиметр
دیتیکتیو детектив
دیجور дайчур
دیدار дидор
دیداربینی дидорбинӣ
دیداری дидорӣ
دیدبان дидбон
دیدبانگاه дидбонгоҳ
دیدبانی дидбонӣ
دیدکتیکه дидактика
دیدکتیکی дидактикӣ
دیدگاه дидгоҳ
دیدگی дидагӣ
دیدن дидан
دیدن‌باب диданбоб
دیدنی диданӣ
دیده дидаI
دیده дидаII
دیده باز дидабоз
دیده بوسی дидабӯсӣ
دیده خانه дидахона
دیده دار дидадор
دیده گاه дидагоҳ
دیده نشده диданашуда
دیده وری дидаварӣ
دیده‌افروز дидаафрӯз
دیده‌تر дидатар
دیده‌درآئی дидадароӣ
دیده‌درآ дидадаро
دیده‌دوز дидадӯз
دیده‌شونده дидашаванда
دیده کش дидакаш
دیده گریان дидагирён
دیده‌ور дидавар
دیدو дайду
دیدوزن дайдузан
دیدوکسیه дедуксия
دیدوگی дайдугӣ
دیر дайр
دیر дер
دیرادیر деродер
دیرآرام дером
دیرآشنا дерошно
دیرآموز деромӯз
دیرباز дербоз
دیرباور дербовар
دیرپا(ی) дерпо(й)
دیرپز дерпаз
دیرپزک дерпазак

дерчунб دیرجنب
дерхуфта دیرخفته
дерхез دیرخیز
деррасида دیررسیده
дерзӣ دیرزی
дерсоз دیرساز
дерсол دیرسال
дерсола دیرساله
дерсӯз دیرسوز
дерфаҳм دیرفهم
дерфаҳмӣ دیرفهمی
деркард دیرکرد
дергоҳ دیرگاه
дергудоз دیرگداز
дергузар دیرگذر
дермон دیرمان
дермонда دیرمانده
дермонӣ دیرمانی
дерматология دیرمتالاگیه
дермуддат دیرمدت
дермур دیرمر
деранд دیرند
дайрнишин دیرنشین
дира دیره
дерҳазм دیرهضم
дирӯз دیروز
дирӯзакак دیروزکک
дирӯза دیروزه
дирӯзӣ دیروزی
дирӯзина دیروزینه
дерӣ دیری
дирижабл دیریژبل
дирижёр دیریژیار
дирижёрӣ دیریژیاری
директор دیریکتار
директорӣ دیریکتاری
дерин دیرین
деринасос دیریناساس
деринагӣ دیرینگی
дерина دیرینه
деринабунёд دیرینه بنیاد
деринарӯз دیرینه روز
деринасол دیرینه‌سال
дезинфексия دیزینفیکسیه
деза دیزه
дезӣ دیزی
дизел دیزیل
дизелӣ دیزیلی
дизентерия دیزینتیریه
диспансер دیسپنسیر
дистиллятсия دیستیلیتسیه

диск دیسک
дискотека دیسکاتیکه
десант دیسنت
десантчӣ دیسنتچی
десантӣ دیسنتی
диссертатсия دیسیرتتسیه
диссимилятсия دیسیمیلیتسیه
дишаб دیشب
дишаба دیشبه
дифтонг دیفتانگ
диффузия دیفوزیه
дифференсиал دیفیرینسئل
дифференсиалӣ دیفیرینسَئلی
дефис دیفیس
декабр دیکبر
декабрӣ دیکبری
диктофон دیکتافان
декатонна دیکتانه
диктатор دیکتتار
диктатура دیکتتوره
диктант دیکتنت
дикта دیکته
декрет دیکریت
декламатсия دیکلمتسیه
декан دیکن
деканат دیکنت
декалитр دیکلتر
дег دیگ
дегпоя دیگپایه
дегпӯшак دیگ پوشک
дегхона دیگ خانه
дегрез دیگ ریز
дегрезӣ دیگ ریزی
дегсалла دیگ سلّه
дегшакл دیگ شکل
деггирак دیگ گیرک
деглес دیگ لیس
деглесӣ دیگلیسی
дегчӯш دیگجوش
дегча دیگچه
дегдон دیگدان
дигар دیگر
дигарандеш دیگراندیش
дигарандешӣ دیگراندیشی
дигарбор دیگربار
дигарбора دیگرباره
дигархела دیگرخیله
дигарсон دیگرسان
дигарсаро(й) دیگرسرا(ی)
дигаршавӣ دیگرشوی
дигаргун دیگرگون

دیگرگون
дигаргуншавандагӣ شوندگی
دیگرگون
дигаргуншаванда شونده
дигаргуншавӣ دیگرگون شوی
дигаргунсозӣ دیگرگون‌سازی
дигаргуна دیگرگونه
дигаргунӣ دیگرگونی
дигарӣ دیگری
дегазатсия دیگزتسیه
дегшӯ دیگشو
дегшӯӣ دیگشوی
деггардиш دیگ گردش
дегмонак دیگمانک
дегӣ دیگی
делфин دیلفین
дилер دیلیر
дилерӣ دیلیری
демократ دیماکرت
демократӣ دیماکرتی
демократия دیماکرتیه
демографӣ دیماگرفی
демография دیماگرفیه
даймаҳ//даймоҳ دیماه//دیمه
даймоҳӣ دیماهی
демпинг دیمپنگ
дайн دین
дин دین
диновар دیناور
динбовар دین باور
динбоварӣ دین باوری
динпазир دین پذیر
динпараст دین پرست
динпарвар دین پرور
динпарварӣ دین پروری
динфурӯш دین فروش
динфурӯшӣ دین فروشی
динор دینار
динорбор دیناربار
динорбахш دیناربخش
динорсанч دینارسنج
диноргон دینارگان
диноргун دینارگون
динорӣ دیناری
денатурат دینتورت
диндор دیندار
диндорона دیندارانه
диндорӣ دینداری
динакак//динаякак دینکک//دینیکک
динамо دینما

динамометр دینامیتر
динамит دینمیت
динамика دینمیکه
динамикӣ دینمیکی
дина دینه
динарӯз دینه روز
динашаб دینه شب
динаяк دینه یک
динӣ دینی
диния دینیه
деҳагӣ دیهگی
деҳа دیهه
деҳанишин دیهه نشین
дайҳим دیهیم
дайҳимдор دیهیم‌دار
дев دیو
девахтар دیواختر
девор دیوار
деворбанд دیواربند
деворафкан دیوارافکن
деворбутта دیواربوته
деворбадевор دیواربدیوار
деворбаст دیواربست
деворбаланд دیواربلند
деворпаст دیوارپست
деворхишт دیوارخشت
девордор دیواردار
девордармиён دیواردرمیان
деворзан دیوارزن
деворзанӣ دیوارزنی
деворшикан دیوارشکن
деворкашӣ دیوارکشی
деворкан دیوارکن
деворкӯб دیوارکوب
деворгар دیوارگر
деворгарӣ دیوارگری
деворнигора دیوارنگاره
деворнигорӣ دیوارنگاری
деворнавишта دیوارنوشته
девора دیواره
деворӣ دیواری
девол دیوال
девон دیوان
девонбон دیوانبان
девонбегӣ دیوانبیگی
девонсолор دیوانسالار
девонхона دیوان‌خانه
девонсолорӣ دیوان‌سالاری
девонагӣ دیوانگی
девона دیوانه
девонаавзоъ دیوانه‌اوضاع

دیوانه‌خانه девонахона
دیوانه‌صفت девонасифат
دیوانه‌طبیعت девонатабиат
دیوانه‌فعل девонафеъл
دیوانه‌فعلی девонафеълӣ
دیوانه‌مانند девонамонанд
دیوانه‌مزاج девонамизоҷ
دیوانه‌نما девонанамо
دیوانه‌وار девонавор
دیوانی девонӣ
دیوباد(ه) девбод(а)
دیوبچه девбача
دیوبشره девбашара
دیوبند девбанд
دیوبندی девбандӣ
دیوپا//دیوپای девпо//девпой
دیوطینت девтинат
دیوث даюс
دیوجوهر девҷавҳар
دیوچه девча
دیوخانه девхона
دیودار девдор
دیودل девдил
دیودلی девдилӣ
دیورالیومینیی дюралюминий
دیوزاد девзод
دیوزده девзада
دیوزیره девзира
دیوث дайюс
دیوسار девсор
دیوسرشت девсиришт
دیوسوار девсавор
دیوسیر девсияр
دیوسیرت девсират
دیوسیما девсимо
دیوشکل девшакл
دیوصورت девсурат
دیوطبع девтабъ
دیوک девак
دیوکار девкор
دیوکاری девкорӣ
دیوکده девкада
دیوکردار девкирдор
دیوگاه девгоҳ
دیولاخ девлох
دیولوتسیه девалватсия
دیومار девмор
دیومانند девмонанд
دیومرد девмард
دیومردم девмардум
دیوه дева

دیویزیان дивизион
دیویزیه дивизия
دیویم дюйм
دیئبیت диабет
دیئفرگمه диафрагма
دیئگرمّه диаграмма
دیئلاگ диалог
دیئلیکتزم диалектизм
دیئلیکتیکه диалектика
دیئلیکتیکی диалектикӣ
دییزم деизм

ذ

ذات зотI
ذات зотII
ذاتاً зотан
ذات‌البروج зотулбуруҷ
ذات‌البین зотулбайн
ذات‌الکبد зотулкабад
ذات پروری зотпарварӣ
ذاتی зотӣ
ذاتیه зотия
ذاکر зокир
ذال золI
ذایقه зоиқа
ذباب зубоб
ذباله зубола
ذبح забҳ
ذبح зибҳ
ذبیح забеҳ
ذخیره захира
ذخیره‌دار захирадор
ذرّات заррот
ذراع зироъ
ذرّه зарра
ذرّه‌بین заррабин
ذرّه‌سان заррасон
ذروه зирва
ذروه зурва(т)
ذریات зурриёт
ذریت зуррият
ذریعه зареа//зариа
ذقن зақан
ذکا зако
ذکاوت заковат
ذکاوت‌مند заковатманд
ذکاوت‌ناک заковатнок
ذکر зикр
ذکر закар
ذکر شده зикршуда
ذکر یافته зикрёфта
ذکی закӣ
ذکی‌طبع закитабъ
ذلت зиллат
ذلیل залил
ذلیلانه залилона
ذلیلی залилӣ
ذم зам(м)II
ذمه зимма
ذمی зиммӣ
ذمیم замим
ذنب занаб
ذنب занб
ذو//ذی зу//зӣ
ذوالجلال зулҷалол
ذوالحجّه зулҳиҷҷа
ذواللسانین зуллисонайн
ذوالفقار зулфиқор
ذوالقرنین зулқарнайн
ذوالقعده зулқаъда
ذوب завб
ذوبان завабон
ذوذنب зузанаб
ذوفنون зуфунун
ذوفنون зӯфунун
ذوق завқ
ذوق‌انگیز завқангез
ذوق‌آور завқовар
ذوق‌بخش завқбахш
ذوق‌مند завқманд
ذوق‌یاب завқёб
ذولبیا зулбиё//зулибиё
ذهب заҳаб
ذهن зеҳн
ذهناً зеҳнан
ذهن‌تیز зеҳнтез
ذهن‌مانی зеҳнмонӣ
ذهنی зеҳнӣ
ذهین заҳин
ذی зӣ
ذی‌روح зирӯҳ
ذیل зайл

ر

ر р
ر ре
رابات робот
رابطه робита
راتار ротор
راتب ротибI
راتب ротибII
راتبه ротиба
راتبه‌خور ротибахӯр
راتسیه ратсия
راتق ротиқ
راته рота
راجع роҷеъ
راجع النقد роҷеуннақд
راجه роҷа
راجی роҷӣ
راح. роҳIII
راحت роҳат
راحت‌آمیز роҳатомез
راحت‌الحلقوم роҳатулҳулқум
راحت طلب роҳатталаб
راحت طلبی роҳатталабӣ
راحت فزای(ی) роҳатфазо(й)
راحت‌آور роҳатовар
راحت‌انگیز роҳатангез
راحت‌افزا роҳатафзо
راحت‌بخش роҳатбахш
راحت‌جان роҳатиҷон
راحت کرسی роҳаткурсӣ
راحتی роҳатӣ
راحل роҳил
راحله роҳила
راد род
رادمرد родмард
رادمردی родмардӣ
رادمنش родманиш
رادمنشی родманишӣ
رادی родӣ
ردئتسیانی радиатсионӣ
ردئتسیه радиатсия
ردئتور радиатор
راز роз
راز گوی розгӯй
رازدار роздор
رازداری роздорӣ
رازدان роздон
رازدانی роздонӣ
رازک розак
رازککار розаккор
رازککاری розаккорӣ
راز کشایی розкушо
راز کشای розкушой
رازنگه‌دار рознигаҳдор
رأس раъс
راست рост

راست بر آمده ростбаромада
راست بین ростбин
راسترو рострав
راست فکر ростфикр
راست فکری ростфикрӣ
راست قلم ростқалам
راست قولی ростқавлӣ
راستکار росткор
راستکاری росткорӣ
راست کنجه росткунча
راستگرا ростгаро
راستنما ростнамо
راستا росто
راستایی ростоӣ
راستخطه ростхатта
راستخطی ростхаттӣ
راستدل ростдил
راستقول ростқавл
راست کردار росткирдор
راست کرداری росткирдорӣ
راست گفتار ростгуфтор
راست گو(ی) ростгӯ(й)
راست گوشه ростгӯша
راست ناکی ростнокӣ
راسته роста
راستی ростӣ
راستین ростин
راسخ росих
راس خدم росихдам
راس خقدم росихқадам
راسل росил
راسم росим
راسو росу
راش рош
راشد рошид
راشکش рошкаш
راشکشی рошкашӣ
راصد росид
راضی розӣ
رازیانه розиёна
راضیگی розигӣ
راغ роғI
راغ роғII
راغدار роғдор
راغ دندان роғдандон
راغب роғиб
راغه راغه роға-роға
راغی роғӣ
رافت рофат
رافضی рофизӣ
رافع рофеъ

رافه рофа
رازق розиқ
راقم роқим
راقی роқӣI
راقی роқӣII
راک//راگ рок//роғI
راگ рокII
راکب рокиб
راکد рокид
رال рол
رام ромI
رام ромII
رام ромIII
رام کننده ромкунанда
رام کنی ромкунӣ
رام گشته ромгашта
رام نشونده ромнашаванда
رامانس романс
رامب ромб
رامبشکل ромбшакл
رامروز ромрӯз
رامش ромиш
رامشده ромшуда
رامشگاه ромишгоҳ
رامشگر ромишгар
رامشگری ромишгарӣ
رامشی ромишӣ
رامن роман
رامن نویس романнавис
رامنتیک романтик
رامنتیزم романтизм
ران ронI
ران ронII
راناندن ронондан
راندن рондан
رانده ронда
رانده‌شده рондашуда
رانش рониш
رانندگی ронандагӣ
راننده ронанда
راو ров
راود ровад
راورا//رأورا роваро//раавро
راوک ровак
راوکی ровакӣ
راوی ровӣ
راه роҳI
راه роҳII
راه آورد роҳовард
راهبان роҳбон
راهبانی роҳбонӣ

راهبلد роҳбалад
راهبند роҳбанд
راهبندان роҳбандон
راهبین роҳбин//раҳбин
راهپای роҳпой
راه پولی роҳпулӣ
راهپوی роҳпӯй
راهتوشه роҳтӯша//раҳтӯша
راهدار роҳдор
راهداری роҳдорӣ
راهدان роҳдон
راهدیده роҳдида
راهرو//رهروی роҳрав\\раҳрав
راهروان роҳравон
راهروی роҳравӣ
راهزن роҳзан
راهزنانه роҳзанона
راهزنی роҳзанӣ
راهساز роҳсоз
راهسازی роҳсозӣ
راهسپار роҳсипор
راه سنج//ره سنج роҳсанҷ//раҳсанҷ
راه کرا роҳкиро
راه کشا // راه роҳкушо \\
роҳкушоянда
راه کشایی роҳкушоӣ
راه گذار роҳгузор
راه گذر роҳгузар
راه گرد роҳгард
راه گردی роҳгардӣ
راهنمای роҳнамо(й)
راهنورد роҳнавард
راهوار//رهوار роҳворI//раҳвор
راهیاب роҳёб
راه‌آهنچی роҳиоҳанчӣ
راهب роҳиб
راهبر роҳбар
راهبرزیب роҳбарзеб
راهبری роҳбарӣ
راهبری کننده роҳбарикунанда
راهبریت роҳбарият
راهبی роҳибӣ
راهبیت роҳибият
راه‌پیما роҳпаймо
راه‌پیمایی роҳпаймоӣ
راه‌جوی роҳҷӯ(й)
راه‌خرجی роҳхарҷӣ
راه‌خط роҳхат
راه‌خطی роҳхатӣ
راه‌دوک роҳдавак
راه‌شناس роҳшинос

راهکی роҳакӣ
راه گم роҳгум
راه گم زده роҳгумзада
راه گم کرده роҳгумкарда
راهن роҳин
راهنامه роҳнома
راهنشاندهی роҳнишондиҳӣ
راهنشین роҳнишин
راهنمائی роҳнамоӣ
راهنمون роҳнамун
راهنوردی роҳнавардӣ
راهوار//راهور роҳворII//роҳвар
راهی роҳӣ
راهیابی роҳёбӣ
راهیافته роҳёфта
رایی роӣ
رای ройI
رای ройII
رایت роят
رایجه роич(а)
رایحه роиҳа
رایزن ройзан
رایزنی ройзанӣ
رای‌ساز ройсоз
رای‌شناس ройшинос
رایض роиз
رایق роиқ
رایگان ройгон
رایل роял
رب раб(б)
رب руб(б)
رب الناس рабуннос
ربا рибо
رباب рубоб
رباب نواز рубобнавоз
رباطی работӣ
رباح рабоҳ
رباخوار//رباخور
рибохор\\рибохӯр
رباخواری рибохорӣ
رباخور рибохӯр
رباخوری рибохӯрӣ
رباط работ
رباط بان работбон
رباعی рубоӣ
رباعیات рубоиёт
ربانی раббонӣ
ربایش рабоиш
ربایندگی рабояндагӣ
رباینده рабоянда
رباییدن рабоидан

ربض рабаз
ربط рабт
ربع рабъ
ربع рубъ
ربقه рибқа
ربنا раббано
ربو рабвII
ربو//ربوه. рабвI//рабва
ربوبی рабубӣ
ربوخه рабуха
ربودگی рабудагӣ
ربودن рабудан
ربوده рабуда
ربون рабун
ربی раббӣ
ربیب рабиб
ربیبه рабиба
ربیع рабеъ
ربیع الآخر рабеулохир
ربیع الاول рабеулаввал
ربیع الثانی рабеуссонӣ
ربیعی рабеӣ
رپارتژ репортаж
رپسادیه рапсодия
رتب рутабI
رطب рутабII
رتبه рутба
رتبه پرست рутбапараст
رتبه پرستی рутбапарастӣ
رتسپیت ретсепт
ریتم ритм
رجا//رجاء раҷо//риҷо
رجاء риҷо
رجب раҷаб
رجز раҷаз
رجزخوانی раҷазхонӣ
رجوع руҷӯъ
رجولیت раҷулият//руҷулият
رجه раҷҷа
رجه‌چوب раҷҷачӯб
رجیم раҷим
رچک раҷак//раҷук
رحل раҳлI
رحل раҳлII
رحم раҳм
رحم دلی раҳмдилӣ
رحم آور раҳмовар
رحم دل раҳмдил
رحم دلانه раҳмдилона
رحمان раҳмон
رحم‌انگیز раҳмангез
رحمت раҳмат
رحمت نامه раҳматнома
رحمتی раҳматӣ
رحم‌خور раҳмхӯр
رحم‌خوری раҳмхӯрӣ
رحیق раҳиқ
رحیل раҳил
رحیم раҳимI
رحیم раҳимII
رخ рах
رخ рухI
رخ рухII
رخ рухIII
رخه پیچ рахапеч
رخ پیچ рахпеч
رخ رخ рах-рах
رخ زرد рухзард
رخا рахо
رخام рухом
رخامی рухомӣ
رخاوت раховат
رخ‌باریک рахборик
رخ‌برآر рахбарор
رخ‌برآری рахбарорӣ
رخ‌بین рахбин
رخت рахт
رخت‌آویز рахтовез
رخت‌خانه рахтхона
رخت‌شور рахтшур
رخت‌شوی рахтшӯ(й)
رختک рахтак
رخت‌کش рахткаш
رخت рахт
رخت‌دار рахтдор
رخچه рахча
رخ‌دار рахдор
رخسار//رخسار рухсор\\рухсора
رخساره سرخ рухсорасурх
رخساره گلگون рухсорагулгун
رخش рахшI
رخش рахшII
رخش рахшIII
رخشان рахшон
رخشاندگی рахшондагӣ
رخشانی рахшонӣ
رخشنده рахшанда
رخشیدن рахшидан
رخصت рухсат
رخصت طلبی рухсатталабӣ
رخصت نامه рухсатнома
رخصتی рухсатӣ
رخک рухак
رخنک рахнак
رخنگی рахнагӣ
رخنه рахна
رخنه دار рахнадор
رخنه کنی рахнакунӣ
رخنه گاه рахнагоҳ
رخنه‌گر рахнагар
رد рад(д)I
رد рад(д)II
رد рад(д)III
رداء ридо
ردائت радоат
ردان радон
ردت риддат
ردر радар
ریدک ридак
ردیکولیت радикулит
ردناپذیر раднопазир
ردنشونده раднашаванда
رده рада
ردیا радио
ردیااکتیوی радиоактивӣ
ردیااکتیویت радиоактивият
ردیاتخنیک радиотехник
ردیاتخنیکه радиотехника
ردیاخانه радиохона
ردیاستنسیه радиостансия
ردیاستودیه радиостудия
ردیاعلاقه радиоалоқа
ردیاگذرانی радиогузаронӣ
ردیاگرمه радиограмма
ردیاموج радиомавҷ
ردیایی радиоӣ
ردیست радист
ردیف радиф
ردیااکتیو радиоактив
ردیوس радиус
ردیاشنوانی радиошунавонӣ
ردیه раддия
ردیی радий
رذالت разолат
رذیل разил
رذیلانه разилона
رذیلت разилат
رذیلی разилӣ
رز раз
رزاق раззоқ
رزانت разонат
رزبان разбон
رزق ризқ
رزم разм
رزم دوست размдӯст
رزم‌آور размовар
رزم‌جو(ی) размҷӯ(й)
رزمگر размгар
رزمگه//رزمگاه размгах\\размгоҳ
رزمنده разманда
رزمه разма
رزمی размӣ
رزمیدن размидан
رزیدن разидан
رزین разин
رژد ражд
رژه ража
رس русII
رس//رست русIII//руст
رسا расо
رساقامت расоқомат
رسارسی расорасӣ
رساره рессор(а)
رسالت рисолат
رساله рисола
رسام рассом
رسامی рассомӣ
رسانت расонат
رساننده расонанда
رسانیدن расон(и)дан
رسایی расоӣ
رسایل расоил
رسپوبلیکه республика
رست раст
رست рустI
رست рустII
رست رستکان بازی
руст-рустаконбозӣ
رستاخیز растохез
رسته چه растача
رستگار растагор
رستگاری растагорӣ
رستم рустам
رستم دل рустамдил
رستمانه рустамона
رستن растанI
رستن растанII
رستن рустан
رستنی растанӣII
رستنی растанӣI
رستنی рустанӣ
رستنی‌پرور растанипарвар
رستنی‌پروری растанипарварӣ
رستنی شناس растанишинос

رستنی شناسی растанишиносӣ
رسته растаI
رسته растаII
رسته рустаI
رسته рустаII
رستی рустӣ
رسد расадI
رسش расишI
رسش расишII
رسم расмI
رسم расмII
رسمدار расмдор
رسماً расман
رسم‌الخط расмулхат
رسمانه расмона
رسم‌باز расмбоз
رسم‌شده расмшуда
رسم کش расмкаш
رسم کشی расмкашӣ
رسم گیر расмгир
رسمناک расмнок
رسمه расама
رسمی расмӣ
رسمیگذشت расмигузашт
رسمیت расмият
رسمیت‌پرست расмиятпараст
رسمیت‌پرستی расмиятпарастӣ
رسمیتچی расмиятчӣ
رسمیتچیگی расмиятчигӣ
رسمیت‌دوست расмиятдӯст
رسمیت‌دوستی расмиятдӯстӣ
رسن расан
رسن‌باز расанбоз
رسن‌بازی расанбозӣ
رسن‌بر расанбур
رسن‌تاب расантоб
رسن‌تابی расантобӣ
رسنده расанда
رسنگر расангар
رسن‌ور расанвар
رسوا расво
رسوایی расвоӣ
رسول расул
رسول русул
رسول‌خانه расулхона
رسول‌دار расулдор
رسولی расулӣ
رسوم русум
رسید расид
رسیدگی расидагӣ
رسیدن расидан

رسیدنگاه расидангоҳ
رسیدنی расиданӣ
رسیده расида
رش рашI
رش рашII
رش рашIII
رش рашIV
رشاد рашод
رشادت рашодат
رشاسه рашоша//ришоша
رشت рашт
رشت ришт
رشتن риштан
رشته риштаI
رشته риштаII
رشته ای риштаӣ
رشته شکل ришташакл
رشته علف риштаалаф
رشته کش риштакаш
رشته مانند риштамонанд
رشح рашҳ
رشحه рашҳа
رشد рушд
رشدیه рушдия
رشقه ришқа
رشک рашк
رشک ришк
رشک دار рашкдор
رشک‌آمیز рашкомез
رشک‌آور рашковар
رشک‌انگیز рашкангез
رشک‌ناک рашкнок
رشکین рашкин
رشوه خوار//رشوه خور
ришвахор\\ришвахӯр
رشوه خوری ришвахӯрӣ
رشوه دهنده ришвадиҳанда
رشوه ستان ришваситон
رشوه گیر ришвагир
رشوه گیری ришвагирӣ
رشوه//رشوت ришва(т)
رشوه‌ستانی ришваситонӣ
رشید рашид
رصاص расос
رصاصه расоса
رصد расадII
رصدبند расадбанд
رصدبندی расадбандӣ
رصدبین расадбин
رصدخانه расадхона
رصددار расаддор

رصددان расаддон
رصدگاه//رصدگه
расадгоҳ//расадгаҳ
رصدنشین расаднишин
رصین расин
رضا ризо
رضاجو ризоҷӯ
رضاجویی ризоҷӯӣ
رضاع ризоъ
رضامند ризоманд
رضامندی ризомандӣ
رضایی ризоӣ
رضایت ризоят
رضایتمند ризоятманд
رضایتمندی ризоятмандӣ
رضایت نامه ризоятнома
رضاییت ризоият
رضوان ризвон
رضی разӣ
رضیع разеъ
رطب ратб
رطل ратлI
رطل ратлII
رطل ритл
رطوبت рутубат
رطوبت آمیز рутубатомез
رطوبت پذیر рутубатпазир
رطوبت سنج рутубатсанҷ
رطوبت ناپذیر рутубатнопазир
رطوبت ناک рутубатнок
رطوبت ناکی рутубатнокӣ
رطیب ратиб
رعاف руоф
رعایا раоё
رعایه//رعایت риоя\\риоят
رعب руъб
رعد раъд
رعدآسا раъдосо
رعدآور раъдовар
رعدبانگ раъдбонг
رعدوار раъдвор
رعده реъда//раъда
رعشه раъша
رعنا раъно
رعنایی раъноӣ
رعی раъйI
رعی раъйII
رعیت раийя\\раийят
رعیت раият
رعیت‌پرور раиятпарвар
رعیت‌پروری раиятпарварӣ

رعیت‌نواز раиятнавоз
رعیت‌نوازی раиятнавозӣ
رعیتی раиятӣ
رغبت рағбат
رغبت рағбатнок
رغبت انگیز рағбатангез
رغبتناکی рағбатнокӣ
رغبت‌آور рағбатовар
رغزه рағза
رغزه‌بافی рағзабофӣ
رغم рағм
رغیف рағиф
رف раф
رفرف рафрафI
رفرف рафрафII
رفات руфот
رفاقت рафоқат
رفاه рафоҳ//рифоҳ
رفاه рифоҳ
رفاهت//رفاهیت
рафоҳат\\рафоҳият
رفت рафт
رفت‌آوری рафтоварӣ
رفتار рафтор
رفتارفت рафто-рафт
رفتن рафтан
رفتنی рафтанӣ
رفت‌و‌آ(ی) рафтуо(й)
رفت‌و‌آمد рафтуомад
رفته рафта
رفته رفته рафта-рафта
رفته روان рафта-равон
رفته‌گار рафтагор
رفچه рафча
رفع рафъ
رفعت рафъат\\рифъат
رفق рифқ
رفقا руфақо
رفک рафак
رفو руфӯ
رفوگر руфӯгар//рафӯгар
رفوگری руфӯгарӣ
رفیده рафида
رفیده پا рафидапо
رفیده روی рафидарӯӣ
رفیده ماهی рафидамоҳӣ
رفیع рафеъ
رفیق рафиқ
رفیقانه рафиқона
رفیقی рафиқӣ
رقابت рақобат

رقابت پذیر рақобатпазир
رقابت کننده рақобаткунанда
رقابت ناپذیر рақобатнопазир
رقابتدار рақобатдор
رقابتناک рақобатнок
رقابتناکی рақобатнокӣ
رقاص раққос
رقاصک раққосак
رقاصی раққосӣ
رقاع риқоъ
رقاق риқоқ//руқоқ
رقاقت рақоқат
رقبا руқабо
رقبت риқба//риқбат
رقبه рақаба
رقت риққат
رقت انگیز риққатангез
رقت آور риққатовар
رقص рақс
رقصان рақсон
رقصانیدن рақсон(и)дан
رقصیدن рақсидан
رقعات руқаот
رقعه руқъа
رقم рақам
رقمدار рақамдор
رقم گذاری рақамгузорӣ
رقمزن ракамзан
رقمی рақамӣ
رقیب рақиб
رقیق рақиқI
رقیق рақиқII
رقیم рақим
رقیه руқя
رکاب рикобI
رکاب рикобII
رکابدار рикобдор
رکاکت ракокат
رکتار ректор
رکتارت ректорат
رکعت ракъат
رکن рукн
رکو//رکوک
раку//руку//ракук//рукук
رکود рукуд
رکوع рукӯъ
رکون рукун
رکیک ракик
رکین ракин
رگ раг
رگبند рагбанд

رگبندی рагбандӣ
رگدار рагдор
رگزن рагзан
رگزنی рагзанӣ
رگشناس рагшинос
رگشناسی рагшиносӣ
رگ کش рагкаш
رگ کشی рагкашӣ
رگمال рагмол
رگمالی рагмолӣ
رگو рагу
رگه рага
رم рамI
رم рамII
رمخورده рамхӯрда
رماد рамод
رمارم раморам
رمال раммол
رمالی раммолӣ
رمان руммон
رماندن рамондан
رمح рамх
رمح румх
رمد рамад
رمزدار рамздор
رمز рамз
رمز آشنا рамзошно
رمزخوانی рамзхонӣ
رمزکشا рамзкушо
رمزآمیز рамзомез
رمزاً рамзан
رمزکشایی рамзкушоӣ
رمزگر рамзгар
رمزناک рамзнок
رمزنویس рамзнавис
رمزنویسی рамзнависӣ
رمزی рамзӣ
رمضان рамазон
رمق рамақ
رمل рамал
رمل рамл
رمنده раманда
رمندگی рамандагӣ
رموز рамуз
رموز румуз
رموزفهم рамузфаҳм
رموزفهمی рамузфаҳмӣ
رمه рама
رمه بان//رمه وان рамабон//рамавон
رمه پای рамапо(й)

رمه ران рамарон
رمه رمه рама-рама
رمیح рамех
رمیدن рамидан
رمیده рамида
رنتگین рентген
رنتگینی рентгенӣ
رنج ранҷ
رنج آور ранҷовар
رنج دیده ранҷдида
رنجاندن ранҷон(и)дан
رنجبر ранҷбар
رنج برد ранҷбурд
رنج بردار ранҷбардор
رنج برده ранҷбурда
رنجبرزاده ранҷбарзода
رنج بری ранҷбарӣ
رنج زا ранҷзо
رنجش ранҷиш
رنجش آمیز ранҷишомез
رنج کش ранҷкаш
رنجمند ранҷманд
رنجمندی ранҷмандӣ
رنجور ранҷур
رنجوری ранҷурӣ
رنجه ранҷа
رنجیدگی ранҷидагӣ
رنجیدن ранҷидан
رنجیده ранҷида
رنجیده خاطر ранҷидахотир
رند рандII
رند ринд
رند ранд
رند рандI
رندی риндӣ
رندانه риндона
رنده рандаI
رنده рандаII
رنده کاری рандакорӣ
رنده کنی рандакунӣ
رنده گر рандагар
رنده گری рандагарӣ
رندیدن рандидан
رنگ рангI
رنگ рангII
رنگ باخته рангбохта
رنگ رفته ранграфта
رنگ رو ранграв
رنگ ریز рангрез
رنگ آمیز рангомезI
رنگ آمیز рангомезII

رنگ آمیزی рангомезӣ
رنگ آور ранговар
رنگارنگ рангоранг
رنگارنگی рангорангӣ
رنگ بال рангинбол
رنگ برنگ рангбаранг
رنگ بست рангбаст
رنگ پاشک рангпошак
رنگ پر рангпар
رنگ پریدگی рангпаридагӣ
رنگ پریده рангпарида
رنگ پوش рангпӯш
رنگخشم рангчашм
رنگدار рангдор
رنگدان рангдон
رنگ دهنده рангдиҳанда
رنگ دهی рангдиҳӣ
رنگ رز ранграз
رنگ رنگ ранг-ранг
رنگ ریزخانه рангрезхона
رنگ انگیزی рангангезӣ
رنگ ریزی рангрезӣ
رنگ زرد рангзард
رنگ زردی рангзардӣ
رنگ زن рангзан
رنگ زنی рангзанӣ
رنگ ساز рангсоз
رنگ سازی рангсозӣ
رنگ ساو рангсов
رنگستان рангистон
رنگ سنج рангсанҷ
رنگ شناسی рангшиносӣ
رنگ کار рангкор
رنگ کندگی рангкандагӣ
رنگ کنده ранганда
رنگ کنی рангкунӣ
رنگ گر ранггар
رنگ مال рангмол
رنگ مالی рангмолӣ
رنگوار рангвор
رنگوارفروش рангворфурӯш
رنگوارفروشی рангворфурӯшӣ
رنگ وبار рангубор
رنگ وبارخانه рангуборхона
رنگ وباردهی рангубордиҳӣ
رنگ وبارفروشی рангуборфурӯшӣ
رنگه ранга
رنگین рангин
رنگین ادائی рангинадоӣ
رنگینا//رنگینان
рангино//рангинон

رنگین‌خیال рангинхаёл
رنگین‌کمان рангинкамон
رنگینی рангинӣ
رو рав
رو рӯ
روپوشی рӯпӯшӣ
روخنک рӯхунук
رو(ی)بسته рӯ(й)баста
رو//روی ру\\рӯй
رو//روی рӯ\\рӯй
روئیدن рӯидан
روئیده рӯида
روییدگی рӯидагӣ
روئین рӯин
روئین‌تن рӯин(а)тан
روئین‌تن рӯйинтан
روئین‌تنی руйинтанӣ
روئینه рӯина
رووآ//رووآی равуо\\равуой
روا раво
روابین равобин
روابط равобит
ریواج ривоч
رواج ревоч
رواج‌دهنده ривочдиҳанда
رواج‌ناک ривочнок
رواح равоҳ
رواحل равоҳил
روادید раводид
روارو раворав
رواروی раворавӣ
ریواس ревосI
ریواس ревосII
رواق равоқ
رواق раввоқ
رواقدار равоқдор
رواقی равоқӣ
رواکام равоком
روان равонI
روان равонII
روان‌آسای равоносо(й)
روان‌بخش равонбахш
روان‌بیمار равонбемор
روان‌بیماری равонбеморӣ
روان‌پرداز равонпардоз
روان‌پرور равонпарвар
روان‌پزشک равонпизишк
روان‌پزشکی равонпизишкӣ
روان‌خوان равонхон
روان‌خوانی равонхонӣ
روان‌خواه равонхоҳ
روان‌درمانی равондармонӣ
روان‌شاد равоншод
روان‌شناختی равоншинохтӣ
روان‌شناس равоншинос
روان‌شناسی равоншиносӣ
روان‌طبع равонтабъ
روانک равонак
روانه равона
روانه کننده равонакунанда
روانی равонӣI
روانی равонӣI
روانیدن равон(и)дан
روایت ривоят
روایت کننده ривояткунанда
روایت‌محضر ривоятмаҳзар
روایت‌نگار ривоятнигор
روایح равоеҳ
روب рӯб
روب و چین рӯбучин
روباری рӯборӣ
روباز рӯбоз
روبالا//رویبالا рӯболо\\рӯйболо
روبالین рӯболин
روبانیدن рӯбонидан
روباه باز рубоҳбоз
روباه بازی рӯбоҳбозӣ
روباه بچه рӯбоҳбача
روباه صفت рӯбоҳсифат
روباه صفتی рӯбоҳсифатӣ
روباه طبیعت рӯбоҳтабиат
روباه//روبه рӯбоҳ\\рӯбаҳ
روباهانه рӯбоҳона
روباه‌مزاج рӯбоҳмизоч
روباهوار рӯбоҳвор
روباهی рӯбоҳӣ
روبردار рӯбардор
روبرو(ی) рӯбарӯ(й)
روبروشوی рӯбарӯшавӣ
روبروکنی рӯбарӯкунӣ
روبل рубл
روبند//رویبند рӯбанд\\рӯйбанд
روبنده рӯбанда
روبوسی рӯбӯсӣ
روبه рӯбаҳ
روبهانه рӯбаҳона
روبه‌صفت рӯбаҳсифат
روبه‌مزاج рӯбаҳмизоч
روبیدن рӯбидан
روبین//رویبین рӯбин\\рӯйбин
روبینان//رویبینان
рӯбинон\\рӯйбинон.
روبینانه рӯбинона
روبینک рӯбинак
روبینی рӯбинӣ
روپنه рӯпанаҳ
روپوست рӯпӯст
روپوش рӯпӯш
روپوشک рӯпӯшак
روپوش کنی рӯпӯшкунӣ
روپیه рупия
روترش рӯтурш
روح الله руҳуллоҳ
روح рӯҳ
روح равҳ
روح руҳI
روح руҳII
روح پرور
руҳпарвар\\рӯҳпарвар
روح شناس рӯҳшинос
روح فرسا рӯҳфарсо
روح مرده рӯҳмурда
روح نواز рӯҳнавоз
روحاً рӯҳан
روح‌افتاده рӯҳафтода
روح‌افتادگی рӯҳафтодагӣ
روح‌افزا//روح‌فزا рӯҳафзо\\рӯҳфизо
روح‌افزایی рӯҳафзоӣ
روح‌القدس рӯҳулқудс
روحانی рӯҳонӣ
روحانیت рӯҳоният
روح‌بخش рӯҳбахш
روح‌بلند рӯҳбаланд
روح‌بلندانه рӯҳбаландона
روح‌بلندکنی рӯҳбаландкунӣ
روح‌بلندی рӯҳбаландӣ
روح‌پرور рӯҳпарвар
روح‌شناسی рӯҳшиносӣ
روحقه рӯҳқа
روحنت равҳанат
روحی руҳӣ\\рӯҳӣ
روحی рӯҳӣ
روحین руҳин
روحیه руҳия
روحیه руҳия\\рӯҳийя
رود руд
رود рӯд
رودخانه рӯдхона
رودزن рӯдзан
رودنواز рӯднавоз
رودبار рӯдбор
روده دراز рӯдадароз
رودکاوی рӯдковӣ
رودنواز рӯднавоз
رودوی рӯдавӣ
روده рӯда
روده ای рӯдаӣ
روده بند рӯдабанд
روده پا рӯдапо
روده غفس рӯдағафс
روده غفسی рӯдағафсӣ
روده کف рӯдакаф
روده کن рӯдакан
روده کنک рӯдаканак
روز рӯз
روزبه рӯзбеҳ
روزافروز рӯзафрӯз
روزافزون рӯзафзун
روزانه рӯзона
روزبان рӯзбон
روزبیع рӯзбайъ
روزدرمیان рӯздармиён
روزدیده рӯздида
روزسیاه рӯзсиёҳ
روزشماری рӯзшуморӣ
روزغار рӯзғор
روزغارداری рӯзғордорӣ
روزغارکشی рӯзғоркашӣ
روزقرار рӯзқарор
روزکور рӯзкӯр
روزگار рӯзгор
روزگاردار рӯзгордор
روزگارداری рӯзгордорӣ
روزگاردیده рӯзгордида
روزگذرانی рӯзгузаронӣ
روزگرد рӯзгард
روزگون рӯзгун
روزمره рӯзмарра
روزمزد рӯзмузд
روزنادیده рӯзнодида
روزنامه рӯзнома
روزنامه نویس рӯзноманавис
روزناموی рӯзномавӣ
روزنامه‌خوان рӯзномахон
روزنامه‌خوانی рӯзномахонӣ
روزنامه‌فروش рӯзномафурӯш
روزنامه‌فروشی рӯзномафурӯшӣ
روزنامه‌نگار рӯзноманигор
روزنامه‌نگاری рӯзноманигорӣ
روزنامه‌نویسی рӯзноманависӣ
روزنه//روزن равзан\\равзана
روزه рӯза
روزه خور рӯзахӯр

روزه دار рӯзадор
روزه داری рӯзадорӣ
روزه کشای рӯзакушоӣ
روزی рӯзӣ
روزی‌بخش рӯзибахш
روزی‌ده рӯзидеҳ
روزینه рӯзина
روس русI
روس рӯс
روس زبان русзабон
روسبی//روسپی русбӣ//руспӣ
روسپی руспӣ
روسپی زاده руспизода
روستا русто\\рӯсто
روستاق русток
روستایی рустоӣ
روسرخ рӯсурх
روسری рӯсарӣ
روسفید рӯсафед
روسفیدی рӯсафедӣ
روسی русӣ
روسیدان русидон
روسیاه рӯсиёҳ
روسیاهی рӯсиёҳӣ
روش равиш
روش آموز равишомӯз
روش آموزی равишомӯзӣ
روشن равшан
روشن рӯшан
روشندل равшандил
روشنروان равшанравон
روشنروانی равшанравонӣ
روشناس рӯшинос
روشناسی рӯшиносӣ
روشنایی равшаноӣ
روشنایی рӯшноӣ
روشنایی‌ترسی рӯшноитарсӣ
روشنایی‌درآ рӯшноидаро
روشنایی دوست рӯшноидӯст
روشنایی‌دهنده рӯшноидиҳанда
روشنایی‌دهی рӯшноидиҳӣ
روشنایی گذر рӯшноигузар
روشنایی ناگذر рӯшноиногузар
روشنایی‌هراسی рӯшноиҳаросӣ
روشن‌بصر равшанбасар
روشن‌بیان равшанбаён
روشن‌بین равшанбин
روشن‌بینی равшанбинӣ
روشن‌تاب равшантоб
روشن‌جبین равшанчабин
روشن‌دلی равшандилӣ
روشن‌رای равшанрой
روشن‌شوی равшаншавӣ
روشن‌ضمیر равшанзамир
روشن‌فکر равшанфикр
روشن‌فکری равшанфикрӣ
روشن‌قیاس равшанқиёс
روشنگر равшангар//рӯшангар
روشن گهر равшангуҳар
روشن‌نفس равшаннафас
روشن‌نمائی равшаннамоӣ
روشن‌نهاد равшанниҳод
روشنی равшанӣ
روشنی‌بخش равшанибахш
روشنی‌دهنده равшанидиҳанда
روشنی‌ناگذر равшаниногузар
روضه равза
روضه‌رنگ равзаранг
روضه گاه равзагоҳ
روغن کاری равғанкорӣ
روغن مالی равғанмолӣ
روغن مانند равғанмонанд
روغن ماهی равғанмоҳӣ
روغن‌آلود равғанолуд
روغن‌انداز равғанандоз
روغن‌برآری равғанбарорӣ
روغن‌جلاب равғанчаллоб
روغن‌خانه равғанхона
روغن‌خور равғанхӯр
روغن‌خورده равғанхӯрда
روغن‌دار равғандор
روغن‌داغ равғандоғ
روغن‌دان равғандон
روغن‌ریزی равғанрезӣ
روغن‌زده равғанзада
روغن‌سوزی равғансӯзӣ
روغن‌شار равғаншор
روغن‌فروش равғанфурӯш
روغن‌فروشی равғанфурӯшӣ
روغن کدو равғанкаду
روغن کش равғанкаш
روغن کشی равғанкашӣ
روغن گر равғангар
روغن گری равғангарӣ
روغن گلی равғангулӣ
روغن گیری равғангирӣ
روغن ناکی равғаннокӣ
روغنی равғанӣ
روغنین равғанин
روغیزه рӯғеза
روفت وچین рӯфтучин
روفت وروب рӯфтурӯб
روفتن рӯфтан
روفته рӯфта
روگر//رویگر рӯгар//рӯйгар
روگردان//رویگردان-
рӯгардон\\рӯйгардон
روگردان شده рӯгардоншуда
روگرم рӯгарм
رول рул
رومی румӣI
رومی румӣII
رون равон
رون рун
روناس рунос
روناس рӯнос
روناسی рӯносӣ
روند раванд
رونده раванда
رونده‌نشین раванданишин
رونق равнақ
رونق‌انگیز равнақангез
رونق گری равнақгарӣ
رونمایی рӯнамоӣ
روورقه рӯварақ(а)
روی равӣ
روی руй\\рӯй
روی рӯй
روی اندود рӯйандуд
روی باریک рӯйборик
روی تراشیده рӯйтарошида
رویجا(ی) рӯйчо(й)
روی حولی خوابی рӯиҳавлихобӣ
روی حولیگی рӯиҳавлигӣ
روی خاطر рӯихотир
روی خط рӯйхат
روی خط کنی рӯйхаткунӣ
روی خطچی рӯйхатчӣ
رویخوش рӯйхуш
رویراست рӯйрост
روی سیاه рӯйсиёҳ
روی کرته рӯйкурта
روی کشباب рӯйкашбоб
رویکششده рӯйкашшуда
روی کش کنی рӯйкашкунӣ
روی کشاده рӯйкушода
روی کنی рӯйканӣ
روی گردان рӯйгардон\\рӯгардон
روی مال рӯймол
روی مالچه рӯймолча
رویهم рӯиҳам
روی آبی рӯиобӣ
روی آستینی рӯиостинӣ
روی آور рӯйовар
رویا рӯё
روی‌استخوانی рӯиустухонӣ
رویانیدن рӯён(и)дан
روی‌بند рӯйбанд
روی‌بست рӯйбаст
روی‌بست‌شده рӯйбастшуда
روی‌بست کنی рӯйбасткунӣ
روی‌بین рӯйбин
روی‌بینان рӯйбинон
روی‌بینی рӯйбинӣ
روی‌پوش рӯйпӯш
روی‌پوش کنی рӯпӯшкунӣ
روی‌پوشی//روپوشی
рӯйпӯшӣ\\рӯпӯшӣ
روی‌پهن рӯйпаҳн
روی‌جای рӯйчой
روی‌داد рӯйдод
روی‌داده рӯйдода
روی‌دراز руйдароз
روی‌دریچه рӯидарича
روی‌دلکی рӯидилакӣ
روی‌راست рӯирост
روی‌زرد руйзард
روی‌زمینی рӯизаминӣ
روی‌سینگی рӯисинагӣ
روی‌صحنی рӯисаҳнӣ
رویکی بین рӯякибин
رویکی بینی рӯякибинӣ
روی کش рӯйкаш
رویکی рӯякӣ
رویکی کار рӯякикор
رویکی‌فهمی рӯякифаҳмӣ
روی گردان شده рӯгардоншуда
روی گردانی рӯйгардонӣ
رویمال//رومال рӯмол\\рӯймол
رویمالچه//رومالچه
рӯмолча\\рӯймолча
رویمیزی рӯимизӣ
رویمیزی рӯмизӣ
روین рӯян
روی‌نادید рӯйнодид
روی‌ناکی рӯйнокӣ
روین‌رنگ рӯянранг
روی‌نما рӯйнамо
روی‌نما//رونما рӯнамо\\рӯйнамо
روی‌نمائی рӯйнамоӣ
روی‌نوشت рӯйнавишт
روی‌نویس рӯнавис
روی‌نویس//رونویس
рӯйнавис\\рӯнавис

روی‌نویسی рӯйнависӣ
روی‌نویسی рӯнависӣ
روینی рӯянӣ
رویه равия
رویه рӯя
رویین руин
رویین تن руинтан
رؤسا руасо
رؤیا рӯъёё
رؤیت рӯъят
ره раҳ
ره پولی раҳпулӣ
رهپیما раҳпаймо
رهپیمایی раҳпаймоӣ
رهره раҳ-раҳ
رهنورد раҳнавард
رهنورد раҳовард
ره‌آموز раҳомӯз
رها раҳо
رهائی раҳоӣ
رهائی‌بخش раҳоибахш
رهاره раҳорах
رهاسازی раҳосозӣ
رهاشدگی раҳошудагӣ
رهاشده раҳошуда
ره‌انجام раҳанҷом
رهاننده раҳонанда
رهانیدن раҳон(и)дан
رهاوری раҳовӣ
رهایش раҳоиш
رهبان рӯҳбон
رهبانیت рӯҳбоният//раҳбоният
رهبر раҳбар
رهبری раҳбарӣ
رهبری کننده раҳбарикунанда
رهبریه раҳбария
ره‌بلد//راه‌بلد раҳбалад\\роҳбалад
رهبه раҳаба//раҳба
ره‌پائی раҳпоӣ
رهدوک раҳдавак
رهرو раҳрав
رهروان раҳравон
رهزن раҳзан
رهزنی раҳзанӣ
رهسپار//راهسپار
раҳсипор\\роҳсипор
رهسپاری раҳсипорӣ
رهفرسا раҳфарсо
ره کشا раҳкушо
ره کوفتگی раҳкӯфтагӣ
رهکی раҳакӣ

رهگذر раҳгузарI
رهگذر раҳгузарII
ره گرائی//ره گیرائی
раҳгароӣ//раҳгироӣ
ره گرد раҳгард
ره گردی раҳгардӣ
رهگم раҳгум
رهگم زده раҳгумзада
رهگم کرده раҳгумкарда
رهن раҳн
رهن نامه раҳнномa
ره‌نارفته раҳнорафта
رهنما раҳнамо
رهنمایی раҳнамоӣ
ره‌نمون раҳнамун
ره‌نوردی раҳнавардӣ
رهی раҳӣI
رهی раҳӣII
رهیدن раҳидан
رهین раҳин
رئیس раис
رئیس جمهور раисҷумҳур
رئیس شناس раисшинос
رئیسی کننده раисикунанда
رئیس باب раисбоб
رئیس‌جمهوری раисҷумҳурӣ
رئیس‌خانه раисхона
رئیسی раисӣ
ریا риё
ریاکار риёкор
ریاحین раёҳин
ریاست раёсат//риёсат
ریاضت риёзат
ریاضت کشی риёзаткашӣ
ریاضت‌کش риёзаткаш
ریاضی риёзӣ
ریاضیدان риёзидон
ریاضیات риёзиёт
ریاکارانه риёкорона
رئکتاری риёкорӣ
رئکتار реактор
رئکتیو реактив
رئکتیوی реактивӣ
ریال риёл
رئلیزم реализм
ریان райён
ریاورز риёварз
ریاورزی риёварзӣ
ریب райб
رپیرتوئر репертуар
ریجه реча

ریچال//ریچار речор//речол
ریح реҳ
ریحان райҳон
ریحانی райҳонӣ
ریحلت реҳлат
ریخ рих
ریخت‌شناسی рехтшиносӣ
ریختگی рехтагӣ
ریختن рехтан
ریخته рехта
ریخته پا рехтапо
ریخته گری рехтагарӣ
ریخته‌پیکر рехтапайкар
ریخته گر рехтагар
ریخته گرخانه рехтагархона
ریخن рехан//рихан
ریخین рихин
ریخینک рихинак
ریخین کدار рихинакдор
ریز рез
ریز резII
ریزریز рез-рез
ریزان резон
ریزاننس резонанс
ریزاندن резондан
ریزباف резбоф
ریزبافت резбофт
ریزبرگه резбарга
ریزبین резбин
ریزبینی резбинӣ
ریزپردازنده резпардозанда
ریزترشه резтарша
ریزدینت резидент
ریزروتسیه резерватсия
ریزسنگ резсанг
ریزش резиш
ریزشگاه резишгоҳ
ریزفیلم резфилм
ریزگ резгӣ
ریزموج резмавч
ریزندگی резандагӣ
ریزنده резанда
ریزه реза
ریزه باران резаборон
ریزه باز резабоз
ریزه چینی резачинӣ
ریزه دانه резадона
ریزه دندان резадандон
ریزه ریزه реза-реза
ریزه سنگ резасанг
ریزه کاری резакорӣ

ریزه کنی резакунӣ
ریزه وار резавор
ریزه‌اندام резаандом
ریزه‌چارپا резачорпо
ریزه‌چین резачин
ریزه‌خور//ریزه‌خوار
резахор\\резахӯр
ریزه‌مهره резамӯҳра
ریزه‌وارفروش резаворфурӯш
ریزه‌وارفروشی резаворфурӯшӣ
ریزیدن резидан
ریزین резинпӯш
ریزینوار резинвор
ریزینه//ریزین резин\\резина
ریزینی резинӣ
ریژ реж
ریژسیار режиссёр
ریژه режа
ریس рес
ریس рейс
ریس рес
ریسمان ресмон
ریسمان بافی ресмонбофӣ
ریسمانی ресмонӣ
ریسمانبند ресмонбанд
ریسمان‌باز ресмонбоз
ریسمان‌بازی ресмонбозӣ
ریسمان‌باف ресмонбоф
ریسمان‌تاب ресмонтоб
ریسمان‌جلاب ресмончаллоб
ریسمان‌ریس ресмонрес
ریسمان‌ریسی ресмонресӣ
ریسمان‌شکل ресмоншакл
ریسمان‌مانند ресмонмонанд
ریسمان پیچانی ресмонпечонӣ
ریسیدگی ресандагӣ
ریسیدن ресанда
ریسیدن ресидан
ریشیده решидаI
ریش реш
ریش риш
ریش تراش риштарош
ریش تراشک риштарошак
ریش تراشی риштарошӣ
ریش تراشیده риштарошида
ریش تنک риштунук
ریشخندآمیز ришхандомез
ریش ریش реш–реш
ریش سیاه ришсиёҳ
ریش کلان ришкалон
ریش‌جنبانی ришҷунбонӣ

ریشخند **ришханд**
ریش‌دار **ришдор**
ریش‌دراز **ришдароз**
ریش‌سفید **ришсафед**
ریش‌گاو **ришгов**
ریش‌گیرک **ришгирак**
ریشناک **ришнок**
ریشه **реша**
ریشه برانداز **решабарандоз**
ریشه‌ای **решаӣ**
ریشه‌چه **решача**
ریشه‌دار **решадор**
ریشه‌سوز **решасӯз**
ریشه‌شناختی **решашинохтӣ**
ریشه‌شناس **решашинос**
ریشه‌شناسی **решашиносӣ**
ریشه‌کاو **решаков**
ریشه‌کاوی **решаковӣ**
ریشه‌کش **решакаш**
ریشه‌کن **решакан**
ریشه‌کنی **решаканӣ**
ریشگی **решагӣ**
ریشه‌یابی **решаёбӣ**
ریشیدن **решидан**
ریشیده **решидаII**
ریشین **решин**
ریع **райъ**
ریعان **райъон**
ریغ **реғ**
ریفیرات **реферат**
ریفیرنت **референт**
ریفریندم **референдум**
ریفلکس **рефлекс**
ریک//ریگ **регII//рек**
ریکارد **рекорд**
ریکاردی **рекордӣ**
ریکاشه//ریکاسه **рекоша//рекоса**
ریکلمه **реклама**
ریکلمه دهنده **рекламадиҳанда**
ریگ **регI**
ریگ پشته **регпушта**
ریگ خاک **регхок**
ریگ خانه **регхона**
ریگدار **регдор**
ریگ ریزه **регреза**
ریگ سنگ **регсанг**
ریگ سنگی **регсангӣ**
ریگ شور **регшӯр**
ریگ شوی **регшӯ(й)**
ریگ فرش **регфарш**
ریگ کوچی **регкӯчӣ**
ریگ میده **регмайда**
ریگ‌آمیز **регомез**
ریگ‌بازی **регбозӣ**
ریگبوم **регбум**
ریگبی **регбӣ**
ریگ‌پخش کنی **регпахшкунӣ**
ریگ توده **регтӯда**
ریگ‌داغ **регдоғ**
ریگ‌ذره **регзарра**
ریگ‌زار **регзор**
ریگ‌زردک **регзардак**
ریگسار **регсор**
ریگستان **регистон**
ریگلمنت **регламент**
ریگ‌لای **реглой**
ریگی **регӣ**
ریلس **релс**
ریلس‌سازی **релссозӣ**
ریلی **реле**
ریلیف **релйеф**
ریم **римI**
ریم **римII**
ریمدار **римдор**
ریمکش **римкаш**
ریمناک **римнок**
ریمه **рима**
ریمی **римӣ**
رینگ **ринг**
ریومتیزم **ревматизм**
ریوه **рева**
رییتنگ **рейтинг**

ز

ز **зе**
ز **зи**
زایش **зоиш**
زایشگاه **зоишгоҳ**
زائل **зоил**
زاب **зобI**
زابغر **зобғур**
زابگر **зобгар**
زاتخنیکه **зоотехника**
زاج **зоч**
زاچه **зоча**
زاچه‌بازی **зочабозӣ**
زاد **зодI**
زاد **зод**
زادبوم **зодбум**
زادروز **зодрӯз**
زادسال **зодсол**
زادسرو **зодсарв**
زادگان **зодагон**
زادگاه **зодгоҳ**
زادن **зодан**
زادنامه **зоднома**
زادوبود **зодубуд**
زاده **зода**
زار **зор**
زار **зорI**
زار//زار **зор//зоррII**
زارا **зоро**
زاران **зорон**
زارمانده **зормонда**
زارنده **зоранда**
زاره **зора**
زاری **зорӣ**
زاریدن **зоридан**
زاری کنان **зорикунон**
زاغ **зоғ**
زاغ‌چشم **зоғчашм**
زاغچه **зоғча**
زاغ‌چهر **зоғчехр**
زاغسار **зоғсор**
زاغسر **зоғсар**
زاغنول **зоғнӯл**
زاغه **зоға**
زافه **зофа**
زاک//زاگ **зок//зог**
زاکاب **зокоб**
زال **золII**
زاالاگیه. **зоология.**
زالو **золу**
زامهران **зомахрон**
زامهران **зомхарон**
زامو **зому**
زاموچه **зомуча**
زامیاد **зомиёд**
زان **з-он**
زانو **зону**
زانوبند **зонубанд**
زانوکشان **зонукашон**
زانونشین **зонунишин**
زانی **зонӣ**
زانیه **зония**
زاو **зовI**
زاو **зовII**
زاور **зоварI**
زاور **зоварII**
زاور **зоварIII**
زاویه **зовия**
زاویه‌سنج **зовиясанч**
زاویه‌نشین **зовиянишин**
زاویه‌نشینی **зовиянишинӣ**
زاهد **зоҳид**
زاهدی **зоҳидӣ**
زائچه **зоича**
زائد **зоид**
زائدن **зоидан**
زاییده **зоида**
زائر **зоир**
زایا **зоё**
زایاندن **зоёндан**
زاینده **зоянда**
زب//زپ **заб//зап**
زبان **забон**
زبان کوتاه **забонкӯтоҳ**
زبان‌آموز **забономӯз**
زبان‌آموزی **забономӯзӣ**
زبانور **забоновар**
زبان‌آوری **забоноварӣ**
زبانباز **забонбоз**
زبانبازی **забонбозӣ**
زبان‌بریده **забонбурида**
زبان‌بستگی **забонбастагӣ**
زبان‌بسته **забонбаста**
زبان‌بند **забонбанд**
زبان‌تیز **забонтез**
زبان‌چرب **забончарб**
زبانچه **забонча**
زبان‌خائی **забонхоӣ**
زبان‌خط **забонхат**
زبان‌دان **забондон**
زبان‌دانی **забондонӣ**
زبان‌دراز **забондароз**
زبان‌درازی **забондарозӣ**
زبان‌ران **забонрон**
زبان‌رسانی **забонрасонӣ**
زبان‌زد **забонзад**
زبان‌زده **забонзада**
زبان‌سوخته **забонсӯхта**
زبان‌شناس **забоншинос**
زبان‌شناسی **забоншиносӣ**
زبان‌فروش **забонфурӯш**
زبان‌فهم **забонфаҳм**
زبانک **забонак**
زبان‌کوتاهی **забонкӯтоҳӣ**
زبان‌گرفته **забонгирифта**
زبان‌گیر **забонгир**
زبان‌گیری **забонгирӣI**
زبان‌گیری **забонгирӣII**
زبانه **забона**

забонадор زبانه‌دار
забонвар زبان‌ور
забонӣ زبانی
зубда زبده
забар زبر
зибр زبر
забарпӯш زبرپوش
забартанг زبرتنگ
забарҷад زبرجد
забардаст زبردست
забардастӣ زبردستی
забаррав زبررو
заб-зард زب‌زرد
забуда زبوده
забур زبور
забурхон زبورخان
забун زبون
забункуш زبون‌کش
забунгир زبون‌گیر
забунгирӣ زبون‌گیری
забунӣ زبونی
забиб زبیب
зап زپ
заҷҷоҷ زجاج
зуҷоҷ زجاج
зуҷоҷсоз زجاج‌ساز
зуҷоҷӣ زجاجی
зуҷоҷия زجاجیه
заҷр زجر
зуҳал زحل
заҳамот زحمات
заҳматI زحمتI
заҳматII زحمتII
заҳматталаб زحمت‌طلب
заҳматкаш زحمت‌کش
захм زخم
захмбанд زخم‌بند
захмбандӣ زخم‌بندی
захмхӯрда زخم‌خورده
захмдор زخم‌دار
захмдоршавӣ زخم‌دارشوی
захмгоҳ زخم‌گاه
захма زخمه
захмӣ زخمی
захмида زخمیده
зихнагӣ زخنگی
зихна زخنه
зудо//зидо زدا
задагӣ زدگی
заданӣ زدنی
задухӯрд زدوخورد

зидудан زدودن
зудудан زدودن
зада زده
задашуда زده‌شده
зар(р) زر
зарр زر
зароб زرآب
зироат زراعت
зироаткор زراعت‌کار
зироаткорӣ زراعت‌کاری
зироатӣ زراعتی
зароған//зароғанг زرآغن//زرآغنگ
заррофа زرّافه
зарогин زرآگین
заролу زرآلو
зарандӯз زراندوز
зарандӯзӣ زراندوزی
зарбофт زربافت
зарбофтӣ زربافتی
зирбон(и)дан زرباندن//زربانیدن
зарбахш زربخش
зарбафт//зарбафта زربفت//زربفته
зирбак زربک
зарбед زربید
зирбидан زربیدن
зарпош زرپاش
зарпошӣ زرپاشی
зарпараст زرپرست
зарпӯш زرپوش
зарпечак زرپیچک
зарпайкар زرپیکر
зарҷӯ زرجو
зарчӯба زرچوبه
зарҳал زرحل
зарҳалпеч زرحل‌پیچ
зарҳалкорӣ زرحل‌کاری
зарҳалӣ زرحلی
зархок زرخاک
зархарид زرخرید
зархез زرخیز
зард زرد
зардоб زردآب
зардор زردار
зардолу زردآلو
зардолуоб زردآلوآب
зардолуафшонӣ زردآلوافشانی
зардолупаз//зардолупазӣ زردآلوپز//زردآلوپزی
зардолучин زردآلوچین

зардолучинӣ زردآلوچینی
зардолузор زردآلوزار
зардпарма زردپرمه
зардпӯст زردپوست
зардтоб زردتاب
зардчашм زردچشم
зардчӯба//зарчӯба زردچوبه//زرچوبه
зардча زردچه
зардхок زردخاک
зардрӯ زردرو
зардрӯӣ زردروئی
зардушт زردشت
зардуштӣ زردشتی
зардуштия زردشتیه
зардак زردک
зардгун زردگون
зардгуна زردگونه
зардӯз زردوز
зардӯзӣ زردوزی
зарда زرده
зардаҷӯш زرده‌جوش
зардӣ زردی
зардина زردینه
заррез زرریز
зиришк زرشک
заршинос زرشناس
заршӯӣ زرشوی
заршӯӣ زرشویی
заръI زرعI
заръII زرعII
зарғилдоқ زرغلداق
зарфом زرفام
зарафшон زرفشان
зарфишон زرفشان
зарқ زرق
зирк زرک
заркор زرکار
заркаш زرکش
заркашида زرکشیده
заркафил زرکفیل
заркӯб زرکوب
заргудоз زرگداز
заргузор زرگذار
заргар زرگر
заргарона زرگرانه
заргарӣ زرگری
заргулдор زرگلدار
заргӯш زرگوش
заргӯшпарварӣ زرگوش‌پروری
заргун زرگون

зарим زرم
зарм زرم
зармоҳӣ زرماهی
зарнисор زرنثار
зарандуд زراندود
зарнард زرنرد
заранг زرنگ
зарнигор زرنگار
зарангӣ زرنگی
зарних زرنیخ
зирних زرنیخ
зурвонӣ زروانی
заруд زرود
зарварақ زرورق
зиреҳ زره
зиреҳпӯш زره‌پوش
зиреҳдор زره‌دار
зиреҳзан زره‌زن
зиреҳшикан زره‌شکن
зиреҳгар زره‌گر
зарӣ زری
заряд زرید
заряддор زریددار
зириқ-зириқ زریق‌زریق
заррин زرّین
зарин زرین
зарринтоб زرّین‌تاب
зарринкамар زرّین‌کمر
зишт زشت
зиштандом زشت‌اندام
зишттинат زشت طینت
зиштхӯ زشت‌خو
зиштрӯ زشت‌رو
зишткор زشت‌کار
зиштӣ زشتی
заъфар زعفر
заъфарон زعفران
заъфаронӣ زعفرانی
заъфарма زعفرمه
заъм زعم
зӯъм زعم
зӯъмӣ زعمی
зағор زغار
зағораI زغارهI
зағораII زغارهII
зағорамоҳӣ زغاره‌ماهی
зуғол زغال
зуғолсанг زغال‌سنگ
зағома زغامه
зағомарӯӣ زغامه‌روی
заған زغن

زغوته зағӯта
زغیر зағир
زغیرپایه зағирпоя
زغیرپرور зағирпарвар
زغیردروی зағирдаравӣ
زغیرکار зағиркор
زغیرکوبی зағиркӯбӣ
زف зуф
زفاف зифоф
زفت зифт
زفت зафт
زفت зуфт
زقوم заққум
زکات закот
زکاتچی закотчӣ
زکام зуком
زکام‌شده зукомшуда
زکّه‌خور зуккахӯр
زل зал
زلازل залозил
زلال зулол
زلزله зилзила
زلزله‌بردار зилзилабардор
زلزله‌برداری зилзилабардорӣ
زلزله‌خیز зилзилахез
زلزله‌سنج зилзиласанҷ
زلزله‌سنجی зилзиласанҷӣ
زلف зулф
زلف آشفته зулфошуфта
زلف‌چوگان зулфчавгон
زلفک зулфак
زلفین зулфин
زلل залал
زلو//زلوک зулу//зулук
زلّه заллаI
زلّه заллаII
زله‌بند заллабанд
زم замII
زم зум
زم замI
زم зим
زماروغ заморуғ
زمام зимом
زمام‌دار зимомдор
زمام‌داری зимомдорӣ
زمان замон
زمان‌بندی замонбандӣ
ضمانت замонат
زمان‌جنگی замониҷангӣ
زمان‌گیری замонгирӣ
زمانه замона
زمانه‌ساز замонасоз
زمانه‌سازی замонасозӣ
زمانی//زمانوی замонӣ//замонавӣ
زمبوروغ замбӯруғ
زمبوروغ‌بریان замбӯруғбирён
زمبوروغ‌زار замбӯруғзор
زمخت зумухт
زمرد зумрад
زمرّد зумуррад
زمرّدرنگ зумуррадранг
زمرّدفام зумуррадфом
زمرّدگون зумуррадгун
زمرّدی зумуррадӣ
زمردین//زمردی
зумуррадин//зумуррадӣ
زمره зумра
زمزم замзамI
زمزم замзамII
زمزمه замзама
زمستان замистон
زمستان зимистон
زمستان گذرانی зимистонгузаронӣ
زمستانه зимистона
زمستانی зимистонӣ
زمن заман
زمهریر замҳарир
زمی замӣ
زمین заминI
زمین заминII
زمین заминIII
زمین‌بوس заминбӯс
زمین‌بوسی заминбӯсӣ
زمین‌پیما заминпаймо
زمین‌جنبی заминҷунбӣ
زمین‌خیز заминхез
زمین‌دار заминдор
زمین‌داری заминдорӣ
زمین‌دوزی заминдӯзӣ
زمین‌ران заминрон
زمین‌رانی заминронӣ
زمین‌سازی заминсозӣ
زمین کاو заминков
زمین کشا заминкушо
زمین کشائی заминкушоӣ
زمین کن заминкан
زمین کنی заминканӣ
زمین کوب заминкӯб
زمین گیر замингир
زمین‌لرزه заминларза
زمینه замина
زمین‌وصله заминвасла
زمینی заминӣ
زن зан
زن зан
زنا зино
زنّار зуннор
زنازنی занозанӣ
زناشویی заношӯӣ
زناکار зинокор
زناکاری зинокорӣ
زناگر зиногар
زناگری зиногарӣ
زنان занон
زناندن//زنانیدن
занондан//занонидан
زنانه занона
زن‌باره занбора
زن‌باز занбоз
زن‌بازی занбозӣ
زنبر занбар
زنبرغلتک занбарғалтак
زنبرک//زنبورک
занбарак//занбӯрак
زنبرکش занбаркаш
زنبرمیان занбармиён
زن‌بشره занбашара
زنبق занбақ
زنبور занбӯр
زنبوربان занбӯрбон
زنبورپروری занбӯрпарварӣ
زنبورخانه занбӯрхона
زنبورک занбӯрак
زنبوروغ занбӯруғ
زن‌بیزار занбезор
زنبیل занбил
زنبیل‌باف занбилбоф
زنبیل‌بافی занбилбофӣ
زن‌پرست занпараст
زن‌پرستی занпарастӣ
زنجبیل занҷабил
زن‌جلاب занҷаллоб
زن‌جلب занҷалаб
زنجیر занҷир
زنجیربند занҷирбанд
زنجیرچه занҷирча
زنجیردار занҷирдор
زنجیرشکل занҷиршакл
زنجیرگاه занҷиргоҳ
زنجیرگسسته занҷиргусиста
زنجیرموی занҷирмӯй
زنجیره занҷира
زنجیروار занҷирвор
زنجیری занҷирӣ
زنخ занах
زنخدان занахдон
زند занд
زن‌دار зандор
زن‌داری зандорӣ
زندان зиндон
زندان‌بان зиндонбон
زندان‌خانه зиндонхона
زندان‌شکن зиндоншикан
زندانی зиндонӣ
زندگانی зиндагонӣ
زندگی зиндагӣ
زن‌دوست зандӯст
زن‌دوستی зандӯстӣ
زنده зинда
زنده‌جدا зиндаҷудо
زنده‌جدایی зиндаҷудоӣ
زنده‌دار зиндадор
زنده‌دل зиндадил
زنده‌دلانه зиндадилона
زنده‌دلی зиндадилӣ
زنده‌زایی зиндазоӣ
زنده‌صغیر зиндасағир
زنده‌یاد зиндаёд
زنده‌یتیم зиндаятим
زندیق зиндиқ
زن‌سه‌طلاق зансеталоқ
زنش заниш
زن‌شونده заншаванда
زن‌طبیعت зантабиат
زن‌طلاق занталоқ
زن‌طلاقی занталоқӣ
زنغر занғар
زنک занак
زنک занака
زنک‌باز занакбоз
زنکه‌باز занакабоз
زنکه‌بازی занакабозӣ
زنگ зангII
زنگ зангI
زنگار зангор
زنگاربسته зангорбаста
زنگارتاب зангортоб
زنگارخورده зангорхӯрда
زنگاررنگ зангорранг
زنگاری зангорӣ
زنگ‌بسته зангбаста
زنگ‌دار зангдор
زنگ‌زده зангзада
زنگ‌زن зангзан

زنگله зангила
زنگ‌ناگیر зангногир
زنگوله зангӯла
زنگوله‌چه зангӯлача
زنگوله‌دار зангӯладор
زنگی зангӣ
زنگیانه зангиёна
زنگیر зангир
زنگیری зангирӣ
زنگی‌مزاج зангимизоҷ
زن‌مرده занмурда
زن‌مزاج занмизоҷ
زننده зананда
زن به مزد занбамузд
زنی занӣ
زواد завод
زواده завода
زوّار заввор
زوار завор
زواش завош
زوال завол
زوال‌پذیر заволпазир
زوال‌پذیری заволпазирӣ
زوال‌ناپذیر заволнопазир
زواله завола
زوال‌یافته заволёфта
زوبین зӯбин
زوپین зӯпин
زوج завҷ
زوجه завҷа
زوجیت завҷият
زوجین завҷайн
زوجی завҷӣ
زوجیگی завҷигӣ
زود зуд
زودباور зудбовар
زودباوری зудбоварӣ
زودبدل зудбадал
زودپرواز зудпарвоз
زودپز зудпаз
زودپزک зудпазак
زودتر зудтар
زودحرکت зудҳаракат
زودخیز зудхез
زودرس зудрас
زودرنج зудранҷ
زودرو зудрав
زودشکن зудшикан
زودعمل зудамал
زودفهم зудфаҳм
زودقهر зудқаҳр

زودگداز зудгудоз
زودگذر зудгузар
زودنویس зуднавис
زودنویسی зуднависӣ
زودهضم зудҳазм
زودی зудӣ
زور зӯр
زوراً зӯран
زورآزما зӯрозмо
زورآزمائی зӯрозмоӣ
زورآور зӯровар
زورآوری зӯроварӣ
زوربهزورکی зӯрбазӯракӣ
زورجانه зӯрхона
زورزنی зӯрзанӣ
زورطلب зӯрталаб
زورق заврақ
زورقران заврақрон
زورقرانی заврақронӣ
زورق‌کش заврақкаш
زورکی зӯракӣ
زورگویی зӯргӯӣ
زورمند зӯрманд
زورمندی зӯрмандӣ
زوری зӯрӣ
زوریگری зӯригарӣ
زوغ зуғ
زکه зукка
زولانه завлона
زونج заванҷ
زه заҳ
زهI зеҳI
زهII зеҳII
زهIII зеҳIII
زهاب заҳоб
زهار заҳор//зиҳор
زهاف зиҳоф
زهبافی зеҳбофӣ
زهبر заҳбур
زهبرکنی заҳбурканӣ
زهد зӯҳд
زهدار заҳдор
زهدار зеҳдор
زهدان заҳдон
زهدان зеҳдон
زهدپیشه зӯҳдпеша
زهدفروش зӯҳдфурӯш
زهرI заҳрI
زهرII заҳрII
زهرا заҳро
زهراب заҳроб

زهرآبه заҳроба
زهراگین заҳрогин
زهرآلود заҳролуд
زهرآلودشوی заҳролудшавӣ
زهرآمیز заҳромез
زهربا заҳрбо
زهربیز заҳрбез
زهرپیچک заҳрпечак
زهرخنده заҳрханд(а)
زهردار заҳрдор
زهرزن заҳрзан
زهرکش заҳркаш
زهرناک заҳрнок
زهره заҳра
زهره зӯҳра
زهره‌جبین зӯҳрачабин
زهره‌دار заҳрадор
زهره‌دان заҳрадон
زهره‌کف заҳракаф
زه‌زمین заҳзамин
زهک зеҳак
زه باریک зеҳборик
زه کدار зеҳакдор
زه‌کش заҳкаш
زه کشیده заҳкашида
زهگیر зеҳгир
زه‌ناک заҳнок
زهی зиҳӣ
زهیدن заҳидан
زهیرI заҳирI
زهیراندام заҳирандом
زیاد зиёд
زیادت зиёдат
زیادتی зиёдатӣ
زیاده зиёда
زیاده‌سر зиёдасар
زیاده‌طلبی зиёдаталабӣ
زیادی зиёдӣ
زیارت зиёрат
زیارت‌گاه зиёратгоҳ
زیان зиён
زیان‌آور зиёновар
زیان‌پروری зиёнпарварӣ
زیان‌دار зиёндор
زیان‌رسانی зиёнрасонӣ
زیان‌زده зиёнзада
زیان‌کار зиёнкор
زیان‌کاری зиёнкорӣ
زیان‌گرفته зиёнгирифта
زیب зеб
زیبا зебо

زیبااندام зебоандом
زیباپیکر зебопайкар
زیباطینت зеботинат
زیباچشم зебочашм
زیبادختر зебодухтар
زیباروی зеборӯй
زیباسیما зебосимо
زیباشناسی зебошиносӣ
زیباصنم зебосанам
زیباصورت зебосурат
زیباطلعت зеботалъат
زیبامنظر зебоманзар
زیبایی зебоӣ
زیبایی‌پرست зебоипараст
زیبایی‌شناس зебоишинос
زیب‌ده зебдеҳ
زیبش зебиш
زیبق зайбақ
زیبنده зебанда
زیبیدن зебидан
زیتون зайтун
زیتونی зайтунӣ
زیج зич
زیچ зич
زیچی зичӣ
زیچی‌سنج зичисанҷ
زید зайд
زیر зер
زیرا зеро
زیرآبی зериобӣ
زیرافکن//زیرافکند зерафкан(д)
زیرانداز зерандоз
زیرباب зербоб
زیربغلی зерибағалӣ
زیربنا зербино
زیربند зербанд
زیرپوستی зерипӯстӣ
زیرپوش зерпӯш
زیرپیراهن зерпироҳан
زیرتنگ зертанг
زیرجامه зерҷома
زیرچشمی зеричашмӣ
زیردست зердаст
زیردستی зердастӣ
زیرزمینی зеризаминӣ
زیرستون зерсутун
زیرسنگی зерисангӣ
زیرفون зерфун
زیرفون зирфун
زیرک зирак
زیرکانه зиракона

زیرک‌طبیعت зирактабиат
زیرک‌منش зиракманиш
زیرکنده зеркунда
زیرکوهی зерикӯҳӣ
زیرکی зиракӣ
زیرگاه зергоҳ
زیرگذر зергузар
زیرگروه зергурӯҳ
زیرگی зирагӣ
زیرلبی зерилабӣ
زیرنشین зернишин
زیره зира
زیره‌با зирабо
زیره‌چای зирачой
زیررو зеррав
زیربیه зиреба
زیرین зерин
زیست зист
زیست‌شناسی зистшиносӣ
زیست‌کوره зисткура
زیستن зистан
زیغ зиғ
زیغال зиғол
زیغ‌باف зиғбоф
زیلو зилу
زین зайн
زین зин
زین з-ин-
زین‌بردار зинбардор
زین‌پوش зинпӯш
زینت зинат
زینت‌بخش зинатбахш
زینت‌ده зинатдеҳ
زین‌خانه зинхона
زین‌دار зиндор
زین‌ساز зинсоз
زین‌سازی зинсозӣ
زینه зина
زینهار зинҳор
زینهاردار зинҳордор
زینه‌باغ зинабоғ
زینه‌پایه зинапоя
زیور зевар

ژ

ژاژ жож
ژاژخا(ی) жожхо(й)
ژاژخایی жожхоӣ
ژاژدرا(یی) жождаро(ӣ)
ژاژطبع жожтабъ
ژاژک жожак
ژاژگو(ی) жожгӯ(й)
ژاژوک жожук
ژاژیدن жожидан
ژاغر жоғар
ژاله жола
ژاله‌باران жолаборон
ژاله‌برفک жолабарфак
ژاله‌ریز жоларез
ژاله‌سان жоласон
ژاله‌گون жолагун
ژاله مانند жоламонанд
ژانگلیار жонглёр
ژانگلیاری жонглёрӣ
ژاویدن жовидан
ژخ//زخ жах//зах
ژخار жихор
ژخش жахш
ژراغن//ژراغنگ
жароған//жароғанг
ژرد жард
ژرف жарф
ژرفا жарфо
ژرفاسنج жарфосанч
ژرف‌اندیش жарфандеш
ژرف‌اندیشی жарфандешӣ
ژرفبین жарфбин
ژرف بینی жарфбинӣ
ژرف نگاه жарфнигоҳ
ژرف نگر жарфнигар
ژرف نگری жарфнигарӣ
ژرفی жарфӣ
ژرنلیست журналист
ژرنلیستکه журналистика
ژغژغ жағ-жағ
ژغارI жағорI
ژغارII жағорII
ژغارهI жағораI
ژغارهII жағораII
ژغارهIII жағораIII
ژغارهIII жағораIII
ژغاله жағола
ژغند жағанд
ژف жаф
ژفت жафт
ژفک жафк
ژفکاب жафкоб
ژفکی жафкӣ
ژفیدن жафидан
ژکI жакI
ژکII жакII
ژکاره жакора
ژکان жакон
ژکور жакур
ژکیت жакет
ژکیدن жакидан
ژگاره жагора
ژگور//ژکور жагӯр//жакӯр
ژلیت жилет
ژندI жандI
ژندII жандII
ژندرم жандарм
ژندرمیریه жандармерия
ژندهI жандаI
ژندهII жандаII
ژنده‌پوش жандапӯш
ژنده‌پوشی жандапӯшӣ
ژنده‌پیراهن жандапероҳан
ژنده‌پیراهن жандапироҳан
ژنده‌پیل жандапил
ژنده‌شیر жандашер
ژنده‌قبا жандақабо
ژنده کفش жандакафш
ژندگی жандагӣ
ژنر жанр
ژنری жанрӣ
ژنگI жангI
ژنگII жангII
ژنگ жинг
ژنگدان жангдон
ژنه жана
ژو//زو жав//зав
ژواگار//ژواغار//ژواگر
жавогор//жавоғор//жавогар
ژوبین жӯбин
ژوبین‌زن//ژوپین‌زن
жӯбинзан//жӯпинзан
ژوبین کش//ژوپین کش
жӯбинкаш//жӯпинкаш
ژوبین‌وار//ژوبین‌وار
жӯбинвор//жӯпинвор
ژوپین жупин
ژوپین жӯпин
ژورک жаврак
ژوژ жӯж
ژولیدگی жӯлидагӣ
ژولیدن жӯлидан
ژولیده жӯлида
ژولیده‌زلف жӯлидазулф
ژولیده‌مو(ی) жӯлидамӯ(й)
ژوهیدن жӯҳидан
ژی же
ژی жӣ
ژیان жаён
ژیان жиён
ژیدن жидан
ژیده жида
ژیلتین желатин
ژیوه жева
ژیوه жива

س

ساتسئلیست сотсиалист
سابات собот
سابق собиқ
سابقاً собиқан
سابق‌الذکر собиқуззикр
سابقه собиқа
ساتر сотир
ساتگین сотгин
ساجI соҷI
ساجII соҷII
ساج گون соҷгун
ساچ соч
ساچمدان сочмадон
ساچمه ریز сочмарез
ساچم ریزی сочмарезӣ
ساچمه сочма
ساحرI соҳирI
ساحرانه соҳирона
ساحرهII соҳираII
ساحری соҳирӣ
ساحل соҳил
ساحل‌بندی соҳилбандӣ
ساحه соҳа
ساحوی/ساحگی соҳавӣ//соҳагӣ
ساختI сохтI
ساختII сохтII
ساختار сохтор
ساختمان сохтмон
ساختمانی сохтмонӣ
ساختن сохтан
ساخته сохта
ساختگی сохтагӣ
ساختوک сохтук
ساخته‌کار сохтакор
ساخته‌کارانه сохтакорона
ساخته‌کاری сохтакорӣ
سادات содот
سادگی содагӣ

ساده I **содаI**
ساده II **содаII**
ساده رفتار **содарафтор**
ساده رفتاری **содарафторӣ**
ساده روی **содарӯӣ**
ساده عذار **содаизор**
ساده عذاری **содаизорӣ**
ساده لوح **содалавҳ**
ساده لوحی **содалавҳӣ**
ساده لوحانه **содалавҳона**
ساده‌دل **содадил**
ساده‌دلانه **содадилона**
ساده‌دلی **содадилӣ**
ساده‌رو(ی) **содарӯ(й)**
ساده‌زنخ **содазанах**
ساده‌نویسی **соданависӣ**
سار **сор**
سار I **сорI**
سار II **сорII**
سارا **соро**
ساربان **сорбон**
ساربان سرای **сорбонсарой**
ساربانخانه **сорбонхона**
سارق **сорик**
سارنج **соранч**
سارنگ **соранг**
ساروان **сорвон**
ساری **сорӣ**
ساز **соз**
ساز I **созI**
ساز II **созII**
سازاندن **созондан**
سازش **созиш**
سازش کنی **созишкунӣ**
سازشکار **созишкор**
سازشکارانه **созишкорона**
سازشکاری **созишкорӣ**
سازشگر **созишгар**
سازشگرانه **созишгарона**
سازشگری **созишгарӣ**
سازشناپذیر **созишнопазир**
سازشنامه **созишнома**
سازگار **созгор**
سازگاری **созгорӣ**
سازمان **созмон**
سازمانده **созмондеҳ**
سازماندهنده **созмондиҳанда**
سازماندهی **созмондиҳӣ**
سازندگی I **созандагӣI**
سازنده I **созандаI**
سازنده II **созандаII**

سازنده کار **созандакор**
سازو **созу**
سازوار **созвор**
سازواری **созворӣ**
سازور **созвар**
سازیدن **созидан**
ساسانی **сосонӣ**
ساسانیان **сосониён**
ساسکن **соскан**
ساطع **сотеъ**
ساطور **сотур**
ساعات **соот**
ساعت **соат**
ساعت‌بیع **соатбайъ**
ساعت‌ساز **соатсоз**
ساعت‌سازی **соатсозӣ**
ساعدسفید **соидсафед**
ساع کیسه **соаткиса**
ساغ **соғ**
ساغر **соғар**
ساغرکش **соғар**
ساغرکشی **соғаркашӣ**
ساغو **соғу**
ساغوتراش **соғутарош**
ساغوتراشی **соғутарошӣ**
سافل **софил**
ساق I **соқI**
ساق II **соқII**
ساقط **соқит**
ساقه I **соқаI**
ساقه II **соқаII**
ساقه III **соқаIII**
ساقی **соқӣ**
ساقی‌نامه **соқинома**
ساقیه **соқия**
ساکب **сокиб**
ساکت **сокит**
ساکتانه **сокитона**
ساکتی **сокитӣ**
ساکن **сокин**
ساکن رگ **сокинраг**
ساکنک **сокинак**
ساکول **сокӯл**
سال I **солI**
سال II **солII**
سالآزمای **солозмой**
سالدار **солдор**
سالار **солор**
سالانه **солона**
سالب **солиб**
سالبر **солбар**

سالبند **солбанд**
سالخورده **солхӯрда**
سالدیده **солдида**
سال روز **солрӯз**
سال شماری **солшуморӣ**
سالغ **солиғ**
سالغوت **солғут**
سالف **солиф**
سالک **солик**
سالگرد **солгард**
سالگردانی **солгардонӣ**
سالم گردانی **солимгардонӣ**
سال گشت **солгашт**
سالم **солим**
سالم عقلی **солимақлӣ**
سالماً **солиман**
سالم‌عقل **солимақл**
سالم‌فکر **солимфикр**
سالم فکری **солимфикрӣ**
سالمند **солманд**
سالمی **солимӣ**
سالنامه **солнома**
سالنامه‌نویسی **солноманависӣ**
سالنامه‌نویس **солноманавис**
سالنوی **солинавӣ**
سالو **солу**
سالوس **солус**
سالوسی **солусӣ**
سالوک **солук**
سالیان **солиён**
سالیانه **солиёна**
سام **сом(м)**
سام I **сомI**
سام II **сомII**
سامان **сомон**
سامان‌آلات **сомонолот**
سامان‌سوز **сомонсӯз**
سامانه **сомона**
سامانی II **сомонӣII**
سامانی I **сомонӣI**
سامانیان **сомониён**
سامح **сомеҳ**
سامی I **сомӣI**
سامی II **сомӣII**
سان I **сонI**
سان II **сонII**
سان III **сонIII**
سان IV **сонIV**
سان V **сонV**
ساناته **соната**
ساناتاریه **санатория**

سانتی‌متر **сантиметр**
سانسکریت **санскрит**
سانسکریت شناس **санскритшинос**
سانسکریت شناسی **санскритшиносӣ**
سانسکریتی **санскритӣ**
سانیت **сонет**
ساو **сов**
ساوخوز **совхоз**
ساوری **соварӣ**
ساولیق **совлик**
ساوه **сов(а)**
ساویت//سافیتی **советӣ**
ساویدن **совидан**
ساهر I **соҳираI**
ساهره I **соҳираI**
ساهی I **соҳӣI**
سائر I **соирI**
سائر II **соирII**
سائس **соис**
سائق **соиқ**
سائقه II **соиқаII**
سائل II **соилII**
سائل//سایل I **соилI**
سائلی **соилӣ**
سائم II **соимII**
ساعدن III **соидIII**
سائیدن **соидан**
سای **сой**
سای **сой**
سایت II **сайтII**
سایش **соиш**
سایه **соя**
سایه بان شکل **соябоншакл**
سایه بانگل **соябонгул**
سایه پرست **сояпараст**
سایه پرورد **сояпарвар**
سایه ناک **соянок**
سایه زده **соязада**
سایه سایه **соячашм**
سایگاه **соягоҳ**
سایه گرد **соягард**
سایه گیر **соягир**
سایه مند **сояманд**
سایه نما **соянамо**
سایه‌افکن **сояафкан**
سایه‌افکن **сояфикан**
سایه‌انداز **сояандоз**
سایه‌بان **соябон**
سایه‌پرورده **сояпарварда**
سایه‌دار **соядор**
سایه‌دست **соядаст**

سایه‌دوست	соядӯст
سایه‌رو	соярав
سایه‌رو	соярӯ
سایه‌روشن	сояравшан
سایه‌صفت	соясифат
سایه گستر	соягустар
سایه گه//سایه گاه	соягах//соягоҳ
سایگی	соягӣ
سایه‌نشین	соянишин
سبّ	сабб
سب(ب)	саб(б)
سبّابه	саббоба
سبّاح	саббоҳ
سبّاحی	саббоҳӣ
سباع	сибоъ
سبّاک	саббок
سبال	сибол
سبب	сабаб
سبب‌جویی	сабабҷӯӣ
سبب‌جوی	сабабҷӯй
سبب‌خواه	сабабхоҳ
سببدار	сабабдор
سببگار	сабабгор
سبب‌ناک	сабабнок
سبب‌ناکی	сабабнокӣ
سببی I	сабабӣ I
سببی II	сабабӣ II
سببیت	сабабият
سبت II	сабт II
سوبتراپیکی	субтропикӣ
سبچه	сабча
سبحان	субҳон
سبحان الله	субҳоналлоҳ
سبحانه	субҳона
سبحه	сабҳа//субҳа
سبحه	субҳа
سبد	сабад
سبدتور	сабадтӯр
سبدچین	сабадчин
سبدباف	сабадбоф
سبدبافی	сабадбофӣ
سبدپوش	сабадпӯш
سبدچه	сабадча
سبدچوب	сабадчӯб
سبز	сабз
سبزچشم	сабзчашм
سبزآب	сабзоб
سبزاندن//سبزانیدن	сабзон(и)дан
سبزپای	сабзпой
سبزپوش	сабзпӯш
سبزتاب	сабзтоб
سبزچه	сабзча
سبزچهره	сабзчеҳра
سبزخط	сабзхат
سبزرنگ	сабзранг
سبزش	сабзиш
سبزفام	сабзфом
سبزقبا	сабзқабо
سبزک I	сабзак I
سبزک II	сабзак II
سبزک III	сабзак III
سبزکاری	сабзкорӣ
سبزگون(ه)	сабзгун//сабзгуна
سبزنما	сабзнамо
سبزوات	сабзавот
سبزوات‌فروش	сабзавотфурӯш
سبزوات‌فروشی	сабзавотфурӯшӣ
سبزوات‌کار	сабзавоткор
سبزوات‌کاری	сабзавоткорӣ
سبزواتی	сабзавотӣ
سبزه	сабза
سبزه‌بندی	сабзабандӣ
سبزه‌خور	сабзахӯр
سبزه‌زار	сабзазор
سبزه‌زارکنی	сабзазоркунӣ
سبزی I	сабзӣ I
سبزی II	сабзӣ II
سبزی‌پاره‌کنی	сабзипоракунӣ
سبزی‌جات‌فروش	сабзиҷотфурӯш
سبزی‌جات‌فروشی	
	сабзиҷотфурӯшӣ
سبزی‌دان	сабзидон
سبزیدن	сабзидан
سبزی‌رنگ	сабзиранг
سبزی‌ریزه‌کنک	сабзирезакунак
سبزی‌ریزه‌کنی	сабзирезакунӣ
سبزی‌فروش	сабзифурӯш
سبزی‌فروشی	сабзифурӯшӣ
سبزی‌کهک	сабзикаҳак
سبزینگی	сабзинагӣ
سبزینه	сабзина
سبزینه‌چهره	сабзиначеҳра
سبزینه‌رنگ	сабзинаранг
سبزینه‌رو(ی)	сабзинарӯ(й)
سوبستنسیه	субстансия
سبسترت	субстрат
سبع I	сабъ I
سبع II	сабъ II
سبع	субъ
سبع‌سیرت	сабъсират
سبعی	сабъӣ
سبعیکت	субект
سبعیکتیوی	субективӣ
سبعیکتیویزم	субективизм
سبق	сабақ II//сабқ
سبق اللسان	сабқуллисон
سبدچوب	сабадчӯб
سبق آموز	сабақдиҳӣ
سبق آموزی	сабақомӯзӣ
سبقت	сабқат
سبقت	сибқат
سبق‌دهی	сабақдиҳӣ
سبق گیری	сабақгирӣ
سبک	сабк I
سبک	сабк II
سبک	сабук
سبکتاز	сабуктоз
سبکوار	сабуквор
سبک‌اراده	сабукирода
سبک‌اندیش//سبک‌اندیشه	
	сабукандеш(а)
سبک‌بار	сабукбор
سبک‌باری	сабукборӣ
سبک‌بال	сабукбол
سبک‌پا(ی)	сабукпо(й)
سبک‌پر	сабукпар
سبک‌پرواز	сабукпарвоз
سبک‌تن	сабуктан
سبک‌جان	сабукҷон
سبک‌جانی	сабукҷонӣ
سبک‌جثّه	сабукҷусса
سبک‌جلو	сабукҷилав
سبک‌خیز	сабукхез
سبک‌دست	сабукдаст
سبک‌دستی	сабукдастӣ
سبک‌دو	сабукдав
سبک‌دوش	сабукдӯш
سبک‌رأی	сабукраъй
سبک‌رای	сабукрой
سبک‌رفتار	сабукрафтор
سبک‌رو	сабукрав
سبک‌روی	сабукравӣ
سبک‌روح	сабукрӯҳ
سبک‌روحی	сабукрӯҳӣ
سبک‌روی	сабукрӯй
سبک‌زبان	сабукзабон
سبکسار	сабуксор
سبکساری	сабуксорӣ
سبک‌سر	сабуксар
سبک‌سری	сабуксарӣ
سبک‌سنگ	сабуксанг
سبک‌سوار	сабуксавор
سبک‌سیر	сабуксайр
سبک‌شناسی	сабкшиносӣ
سبک‌شوی	сабукшавӣ
سبک‌عنان	сабукъинон
سبک‌فکر	сабукфикр
سبک‌فکرانه	сабукфикрона
سبک‌فکری	сабукфикрӣ
سبک‌قدم	сабукқадам
سبکک	сабукак
سبک گرد	сабукгард
سبک‌لقا	сабуклико
سبک‌مایگی	сабукмоя
سبک‌مایه	сабукмоягӣ
سبک‌مزاج	сабукмизоҷ
سبک‌مغز	сабукмағз
سبک‌مغزی	сабукмағзӣ
سبک‌وزن	сабуквазн
سبک‌وزنی	сабуквазнӣ
سبکی	сабукӣ
سبل	сабал
سبل	субул
سبلت	сабалат
سبلت	саблат
سبلت	сиблат
سبو	сабӯ
سبو(ی)	сабу//сабӯ(й)
سبوس	сабӯс
سبوس‌تریت	сабӯстарит
سبوس‌داغ	сабӯсдоғ
سبوسک	сабӯсак
سبوسناک	сабӯснок
سبوکش	сабукаш
سبوکش	сабӯкаш
سبوی	сабӯӣ
سبیکه	сабика
سبیل I	сабил I
سبیل II	сабил II
سبیل	сибил
سبیل‌مانده I	сабилмонда I
سبیل‌مانده II	сабилмонда II
سپ‌سرخ	суп-сурх
سپار	сипор
سپار	сипор
سپار	супор
سپار	супор//сипор
سپارت	спорт
سپارتلاتا	спортлото
سپردن	супурдан
سپارش	супориш
سپارش دهنده	супоришдиҳанда
سپارش‌گر	супоришгар
سپارشنامه	супоришнома

سپارشی **супоришӣ**
سپاریدن//سپردن
супоридан//супурдан
سپارنده **супоранда**
سپاره **сипора**
سپاس **сипос**
سپاستن **сипостан**
سپاسدار **сипосдор**
سپاسگ ذار **сипосгузор**
سپاسگ ذاری **сипосгузорӣ**
سپاسگو(ی) **сипосгӯ(й)**
سپاسه **сипоса**
سپاهI **сипоҳI**
سپاه سالر **сипоҳсолор**
سپاه سالری **сипоҳсолорӣ**
سپاهانه **сипоҳона**
سپاه گرانه **сипоҳгарона**
سپاهگری **сипоҳгарӣ**
سپاهیگری **сипоҳигарӣ**
سپاهی **сипоҳӣ**
سپر **сипар**
سپر **сипар**
سپرباز **сипарбоз**
سپربالک **сипарболак**
سپرتار **сепаратор**
سپرتکیئده **спартакиада**
سپرجی **сипарчӣ**
سپرچه گل **сипарчагул**
سپردار **сипардор**
سپرداری **сипардорӣ**
سپردیواره **сипардевора**
سپردن **сипурдан**
سپردیوار **сипардевор**
سپرز **сипурз**
سپرز **супурз**
سپرشکل **сипаршакл**
سپرغم **сипарғам**
سپرم **сипарам**
سپرمانند **сипармонанд**
سپریI **сипарӣI**
سپریدن//سپردن **сипар(и)дан**
سپریغ **супареғ**
سپریII **сипарӣII**
سپس **сипас**
سپسالار **сипаҳсолор**
سپسفید **сап-сафед**
سپل **сапал**
سپل پا(ی) **сапалпо(й)**
سپنج **сипанҷ**
سپند **сипанд**
سپندارمز **сипандормуз**

سپنددانه **сипанддона**
سپندان **сипандон**
سپوختن **сипӯхтан//сипӯзидан**
سپوزگار **сипӯзгор**
سپوزیدن **сипӯзидан**
سپه **сипаҳ**
سپهداری **сипаҳдорӣ**
سپه سالاری **сипаҳсолорӣ**
سپه سرور **сипаҳсарвар**
سپه شکل **сипаҳкаш**
سپه شکن **сипаҳшикан**
سپهبد **сипаҳбад//сипаҳбуд**
سپهدار **сипаҳдор**
سپهر **сипеҳр**
سپهرسرای **сипеҳрсой**
سپهروار **сипеҳрвор**
سپید **сапед**
سپیددست **сапеддаст**
سپیدفام//سفیدفام
сапедном//сафедном
سپیدکاری//سپیدگاری
сапедкорӣ//сапедгорӣ
سپیدگار//سپیدکار
сапедкор//сапедгор
سپیدار **сапедор**
سپیدجامه **сапедҷома**
سپیدگار **сапедгор**
سپیدگاری **сапедгорӣ**
سپیده **сапеда**
سپیده‌دم **сапедадам**
سپیده‌دمان **сапедадамон**
سپیدی//سفیدی **сапедӣ//сафедӣ**
سپیرت **спирт**
سپیرتدار **спиртдор**
سپیرتناک **спиртнок**
سپیرتی **спиртӣ**
سپکتکل **спектакл**
سپیکتر **спектр**
سپیکر **спикер**
ستا **сито**
ستا//ستای **сито(й)**
ستاد **ситод**
ساده رویی **содарӯӣ**
ستدیان **стадион**
ستادن **ситодан**
ستار **саттор**
ستار(ه)II **ситор(а)II**
ستارهI **ситораI**
ستاره توده **ситоратӯда**
ستاره خنک **ситорахунук**
ستاره سپاه **ситорасипоҳ**

ستاره سوخته **ситорасӯхта**
ستاره شکل **ситорашакл**
ستاره شناسی **ситорашиносӣ**
ستاره مانند **ситорамонанд**
ستاره وار **ситоравор**
ستاره‌باران **ситорабор**
ستاره‌زار **ситоразор**
ستاره‌شمار **ситорашумор**
ستاره‌شماری **ситорашуморӣ**
ستاره‌شناس **ситорашинос**
ستاره گرم **ситорагарм**
ستاره گرمی **ситорагармӣ**
ستاغ **ситоғ**
ستاک **ситок**
ستام **ситом**
ستامتالاگیه **стоматология**
ستان **ситон**
ستان//استان **стон//истон**
ستندرتانی **стандартонӣ**
ستاندن//ستانیدن **ситон(и)дан**
ستانش **ситониш**
ستاننده **ситонанда**
ستانه **ситона**
ستاوس **ситвус**
ستایدن **ситоидан**
ستایش **ситоиш**
ستایش سرا **ситоишсаро**
ستایش کار **ситоишкор**
ستایشگاه **ситоишгоҳ**
ستایشگر **ситоишгар**
ستبری **ситабрӣ**
ستخوان **сутхон**
ستد **ситад**
سترI **сатрI**
ستر **ситр**
ستراتاسفرا **стратосфера**
ستراتیگی **стратегӣ**
ستراتگیه **стратегия**
ستروس پروری **ситруспарварӣ**
ستردن **ситурдан//сутурдан**
ستردن **сутурдан**
ستروس پروری **ситруспарварӣ**
ستروسی **ситрусӣ**
سترشینه **старшина**
سترگ **ситург**
سترگ **сутург**
سترگاه **сутургоҳ**
سترگی **сутургӣ**
سترنگ **сатранг**
ستوره **сутра**
ستره **сутура**

سترون **сатарван**
سترون **сутурван//сатарван**
ستکان **стакан**
ستمگاره(ا) **ситамгор(а)**
سطل‌ساز **сатилсоз**
ستم **ситам**
ستم‌اندیش **ситамандеш**
ستم پیشگی **ситампешагӣ**
ستمگاریی//ستمگری
ситамгорӣ//ситамгарӣ
ستمکاری **ситамкорӣ**
ستمکده **ситамкада**
ستم کشیده **ситамкашида**
ستم‌پیشه **ситампеша**
ستم‌دیده **ситамдида**
ستم‌رسیده **ситамрасида**
ستم‌زده **ситамзада**
ستم‌کار **ситамкор**
ستم‌کش **ситамкаш**
ستم گر//ستمگار
ситамгар//ситамгор
ستم گری **ситамгарӣ**
ستنبه **ситанба**
ستندارت **стандарт**
ستنگ نما **сатангнамо**
ستوخوان **сутухон**
ستودان **сутудон**
ستودن **ситудан**
ستودن **сутудан**
ستوده **ситуда//сутуда**
ستوده **сутуда**
ستوده گزین **сутудагузин**
ستوده معاش **ситудамаош**
ستوده‌خصال **ситудахисол**
ستودیه **студия**
ستودینت **студент**
ستورI **сутурI**
ستوع **сутӯъ**
ستون **сутун**
ستون بندی **сутунбандӣ**
ستوندار **сутундор**
ستون گوشه
ستونچه **сутунча**
ستون‌مهره **сутунмӯҳра**
ستوهI **сутӯҳI**
ستیI **сатӣI**
ستیII **сатӣII**
ستیIII **сатӣIII**
ستیتاسکاپ **стетоскоп**
ستیدن **ситидан**
ستیرI **сатирI**

ستیر ситер
ستیرلیزتسیه стерилизатсия
ستیره II сатир(а)II
ستیز ситез
ستیزه جو(ی) ситезаҷӯ(й)
ستیزنده ситезанда
ستیزه ситеза
ستیزه رایی ситезароӣ
ستیزه روی ситезарӯ(й)
ستیزه کاری ситезакорӣ
ستیزه کار ситезакор
ستیزیدن ситезидан
ستیغ ситеғ
ستیم ситем
ستین сатин
ستیناگرافیه стенография
ستیناگرمه стенограмма
ستیواردیسه стюардесса
ستیهیدن ситеҳидан
سجاده саҷҷода
سجاده پرست саҷҷодапараст
سجاده نشین саҷҷоданишин
سجده саҷда
سجده گاه саҷдагоҳ
سجع саҷъ
سجل сиҷил
سجن сиҷн
سجود суҷуд
سجیه саҷийя
سچاق сачоқ
سحار саҳҳор
سحب суҳуб
سحر I саҳарI
سحر I сеҳрI
سحرآفرین сеҳрофарин
سحرالبیان сеҳрулбаён
سحرانگیز сеҳрангез
سهره باز сеҳрабоз
سهره بازی сеҳрабозӣ
سحرباف сеҳрбоф
سحربند сеҳрбанд
سحرخوان саҳархон
سحرخیز саҳархез
سحرخیزک саҳархезак
سحرخیزی саҳархезӣ
سحرزده сеҳрзада
سحرساز сеҳрсоз
سحرکادی сеҳркорӣ
سحرکار сеҳркор
سحرکردار сеҳркирдор
سحرگاه саҳаргоҳ

سحرگاهان саҳаргаҳон
سحرگاهان//سحرگهان
саҳаргоҳон//саҳаргаҳон
سحرگاهی саҳаргоҳӣ
سحرگر сеҳргар
سحرگری сеҳргарӣ
سحرگه/سحرگاه
саҳаргаҳ//саҳаргоҳ
سحرگهی саҳаргаҳӣ
سحرنگار сеҳрнигор
سحرنما сеҳрнамо
سحره саҳара
سحری саҳарӣ
سحق саҳқ
سحور саҳур//суҳур
سحور суҳур//саҳур
سحوری саҳурӣ
سخا сахо
سخاپیشه сахопеша
سخافت сахофат
سخاوت саховат
سخاوت پیشه саховатпеша
سخاوتمند саховатманд
سخاوتمندانه саховатмандона
سخاوتمندی саховатмандӣ
سخت сахт
سخت برگ сахтбарг
سخت پای(ی) сахтпо(й)
سخت جوش сахтҷӯш
سخت چشم сахтчашм
سخت روی сахтрӯӣ
سخت سری сахтсарӣ
سخت شده сахтшуда
سخت شوی сахтшавӣ
سخت لجام сахтлаҷом
سخت اراده сахтирода
سخت اعتقاد сахтэътиқод
سخت بازو сахтбозу
سخت بال сахтбол
سخت بنیاد сахтбунёд
سخت بنیان сахтбунён
سخت پنجه сахтпанҷа
سخت جان сахтҷон
سخت جانی сахтҷонӣ
سخت جلو сахтҷилав
سخت دست сахтдаст
سخت دل сахтдил
سخت دلی сахтдилӣ
سخت رو(ی) сахтрӯ(й)
سخت روز сахтрӯз
سخت سر сахтсар

سخت کمان сахткамон
سخت کوش сахткӯш
سخت گپ сахтгап
سخت گوی сахтгӯ(й)
سخت گیر сахтгир
سختی گیری сахтигарӣ
سختگیری сахтгирӣ
سخت معامله сахтмуомила
سختن сахтан
سختو сахту
سختی сахтӣ
سختیکش сахтикаш
سختیان сахтиён
سختی دیده сахтидида
سخره I сухраI
سخره II сухраII
سخریه//سخریت сухрия(т)
سخسور сухсур
سخن сахун
سخن сухан
سخن آرایی суханороӣ
سخن بازی суханбозӣ
سخن بافی суханбофӣ
سخن پراکنی суханпароканӣ
سخن پردازانه суханпардозона
سخن پرور суханпарвар
سخن پروری суханпарварӣ
سخن پیوند суханпайванд
سخن درایی сухандароӣ
سخن درای сухандарой
سخن دوست сухандӯст
سخن سرایی сухансароӣ
سخن سوار сухансавор
سخن طلب суханталаб
سخن فهمی суханфаҳмӣ
سخن گذار сухангузор
سخنگر сухангар
سخن گستر сухангустар
سخن گستری сухангустарӣ
سخنگوی сухангӯӣ
سخن ناشنوی суханношунавӣ
سخن آور сухановар
سخنوران суханварона
سخن آرا(ی) суханоро(й)
سخن آفرین суханофарин
سخن باز суханбоз
سخن باف суханбоф
سخن پرداز суханпардоз
سخن پردازی суханпардозӣ
سخن پرست суханпараст
سخن چین суханчин

سخن چینی суханчинӣ
سخندان сухандон
سخندانی сухандонӣ
سخنران суханрон
سخنرانی суханронӣ
سخن ریزه суханреза
سخن ساز сухансоз
سخن سرا сухансаро(й)
سخن شناش суханшинос
سخن سنج сухансанҷ
سخن سنجی сухансанҷӣ
سخن شنو суханшунав
سخن طراز сухантироз
سخن فهم суханфаҳм
سخنگو(ی) сухангӯ(й)
سخن ناشنو суханношунав
سخنور суханвар
سخنوری суханварӣ
سخول сахлав
سخون сухун
سخونت I сухунатI
سخی сахӣ
سخیگی сахигӣ
سد сад(д)
سداد садод
سدبندی сад(д)бандӣ
سدرک сидирк
سدره сидра
سدشکن садшикан
سدکیس//سدگیس садкес//садгес
سدگیس садгес
سده I садаI
سده IV садаIV
سده V садаV
سده I суддаI
سده II суддаII
سده بید садабед
سده ریحان садарайҳон
سدید садид
سر I сарI
سر II сарII
سر I сирI
سر сир(р)
سر сирр
سر IV сурIV
سرآستین саростин
سرآغوش сароғӯш
سرافزال сарафзол
سراگرانام сарагроном
سرانداز II сарандозII
سرآهنگ сароҳанг

سرباغی сарбоғӣ
سربری сарбурӣ
سربریده сарбурида
سربزرگ сарбузург
سربزرگی сарбузургӣ
سرپوشی сирпӯшӣ
سرکوچک саркӯчак
سرگران саргарон
سرگرانی саргаронӣ
سرگین دان саргиндон
سرمتخصص сармутахассис
سرا саро
سرا саро
سرأ сарро
سراً сирран
سرابستر саробистар
سراپرده саройпарда
سرائیدن сароидан
سراب I сароб I
سراب II сароб II
سراب суроб
سرابان саробон
سرابانی саробонӣ
سرابوستان саробӯстон
سرابی саробӣ
سراپای(ی) саропо(й)
سراپرده саропарда
سراج сарроҷ
سراج сироҷ
سراجه сароча
سراجی сарроҷӣ
سراچه сароча
سراخبار сарахбор
سرواد сарвод
سرادار сародор
سراداره саридора
سراداری сародорӣ
سرادق сародиқ//суродиқ
سرازیر сарозер
سراسپکی сараспакӣ
سراسر саросар
سراسری саросарӣ
سراسور суросур
سراسیمگی саросемагӣ
سراسیمه саросема
سراسیمه‌وار саросемавор
سرآشپز сарошпаз
سراشیب сарошеб
سراعضا сараъзо
سراغ суроғ
سرآغاز сароғоз

سراغه суроға
سرافراز сарафроз
سرافرازی сарафрозӣ
سرافسار сарафсор
سرافشان сарафшон
سرافکندگی сарафкандагӣ
سرافکنده сарафканда
سرافکنی сарафканӣ
سرافگندگی//سرافکندگی
سرافگندگی//سرافکندگی
сарафгандагӣ//сарафкандагӣ
سرافگنده//سرافکنده
сарафганда//сарафканда
سراقتصاددان сариқтисоддон
سروال сарвол
سرآمد саромад
سران сарон
سران сурон
سرانجام саранҷом
سرانجامدهی саранҷомдиҳӣ
سرانداز I сарандоз I
سرانرو саронрӯ
سرانگشت сарангушт
سرانه сарона
سرآواز саровоз
سراوان саровон
سراول сараввал
سراولاد саравлод
سرای сарой
سرایبان саройбон
سرایبانی саройбонӣ
سرایت сироят
سرایت ناپذی сироятнопазир
سرایت کننده сирояткунанда
سرایتی сироятӣ
سرایندگی сарояндагӣ
سراینده сароянда
سراینشین саройнишин
سرب сурб
سربار сарбор
سرباری сарборӣ
سرباز I сарбоз I
سرباز II сарбоз II
سربازگیری сарбозгирӣ
سربازخانه сарбозхона
سربازی сарбозӣ
سربال сирбол
سربالا сарболо
سربخش сарбахш
سربداران сарбадорон
سربر сарбур

سربرهنه сарбараҳна
سربسته сарбаста
سربلند сарбаланд
سربلندانه сарбаландона
سربلندی сарбаландӣ
سربمهر сарбамӯҳр
سربند I сарбанд I
سربند II сарбанд II
سربندک сарбандак
سربنه сарбуна
سربرهوا сарбарҳаво
سربی сурбӣ
سربین сурбин
سرپائی сарипоӣ
سرپاس сарпос
سرپاسبان сарпосбон
سرپایان I сарпоён I
سرپایان II сарпоён II
سرپرتایک(сарпарто(як)
سرپرست сарпараст
سرپرست сарпаст
سرپرستار сарпарастор
سرپرستاری сарпарасторӣ
سرپستانه сарпастона
سرپرستی сарпарастӣ
سرپستی сарпастӣ
سرپزشک сарпизишк
سرپناه сарпаноҳ
سرپنجه сарпанча
سرپوش(ک) сарпӯш(ак)
سرپوشدار сарпӯшдор
سرپوشیده сарпӯшида
سرپیاز сарпиёз
سرپیچ сарпеч
سرپیچک сарпечак
سرپیچی сарпечӣ
سرپیچیده сарпечида
سرتاب сартоб
سرتاپا сартопо
سرتاریک сарторик
سرتاسر сартосар
سرتاسری сартосарӣ
ستراتاستت стратостат
سرتراش сартарош
سرتراشان сартарошон
سرتراشخانه сартарошхона
سرتراشی сартарошӣ
سیرتشویش серташвиш
سیرتعداد сертеъдод
سیرتکلف сертакаллуф
سرتگ сартаг

سرتنگ сатанг
سرتوئی сартуӣ
سرتیز сартез
سیرجاغ серҷоғ
سرجریده сарҷарида
سرجنگ сарҷанг
سرجلو сарҷилав
سرجلودار сарҷилавдор
سرجمع сарҷамъ
سرجمعی сарҷамъӣ
سرجمله сарҷумла
سرجنبانی сарҷунбонӣ
سیرجنجال серҷанҷол
سرجوئی сарҷӯӣ
سرجوبار сарҷӯбор//сарҷӯйбор
سرجوش сарҷӯш
سرجوشی сарҷӯшӣ
سرجیک сарҷик
سرجین сарҷин
سرچرخ сарчарх
سرچرخک сарчархак
سرچشمه сарчашма
سرچوپان сарчӯпон
سرچین сарчин
سرحاصل сарҳосил
سیرحاصل серҳосил
سرحال сарҳол
سرحد сарҳад
سرحدبان сарҳадбон
سرحدبانی сарҳадбонӣ
سرحدچی сарҳадчӣ
سرحددار сарҳаддор
سرحدداری сарҳаддорӣ
سرحدشکن сарҳадшикан
سرحدشکنی сарҳадшиканӣ
سرحدی сарҳадӣ
سرحرف сарҳарф
سیرحرکت серҳаракат
سرحساب сарҳисоб
سرحسابدار сарҳисобдор
سرحکم сарҳакам
سرحلقه сарҳалқа
سرحلقه сарҳалқагӣ
سیرحوصله серҳавсала
سرحوض сарҳавз
سرحوض‌دار сарҳавздор
سرخ сурх
سرخآب II сурхоб II
سرخ بینی сурхбинӣ
سرخ چهره сурхчеҳра
سرخ خاک сурххок

سرخ ریش **сурхриш**
سرخ زمین **сурхзамин**
سرخاب I **сурхоб I**
سرخار **сархор**
سرخاری I **сархорӣ I**
سرخاری II **сархорӣ II**
سرخانه **сархона**
سیرخانه **серхона**
سرخبید **сурхбед**
سرخپوست **сурхпӯст**
سرخپوش **сурхпӯш**
سرختاب **сурхтоб**
سرخچه تاب **сурхчатоб**
سرخچشم **сурхчашм**
سرخچه **сурхча**
سیرخراجات **серхароҷот**
سرخ رخسار **сурхрухсор**
سرخرمنی **сархирманӣ**
سرخرنگ **сурхранг**
سرخروده **сурхрӯда**
سرخروی **сурхрӯй**
سیرخریدار **серхаридор**
سرخس **сарахс**
سرخشک **сархушк**
سرخط I **сархат I**
سرخط II **сархат II**
سرخک **сурхак**
سرخکان **сурхакон**
سرخلانی **сархалонӣ**
سرخم **сархам**
سرخمانه **сархамона**
سرخمی **сархамӣ**
سرخنای **сурхной**
سرخها **сурхҳо**
سرخواب **серхоб**
سرخاره **сархора**
سرخوان **сархон**
سرخور **сархӯр**
سرخوش **сархуш**
سرخوشی **сархушӣ**
سرخونی **серхунӣ**
سرخی **сурхӣ**
سرخیل **сархайл**
سرخیل I **сархел I**
سرخیل II **сархел II**
سرخیلی **сархайлӣ**
سرخینه **сурхина**
سرخینه‌روی **сурхинарӯй**
سرخموی **сурхмӯ(й)**
سرد **сард**
سردگوی **сардгӯй**
سرداب **сардоб**
سردابه **сардоба**
سردار **сардор**
سردار I **сирдор I**
سردار II **сирдор II**
سرداری **сардорӣ**
سرداشت **сирдошт**
سردان **сирдон**
سرداور **сардовар**
سردبیر **сардабир**
سردخانه **сардхона**
سردختور **сардухтур**
سردخون **сардхун**
سردم **сарддам**
سردرهوا **сардарҳаво**
سردرختی **сардарахтӣ**
سردرد **сардард**
سردرگم **сардаргум**
سردرگمی **сардаргумӣ**
سردروقت **саридарвақт**
سردری **сардарӣ**
سردسته **сардаста**
سردستی **сардастӣ**
سردستی **саридастӣ**
سردسیر **сардсер**
سردسیری **сардсерӣ**
سردشوی **сардшавӣ**
سردفتر **сардафтар**
سردلب **сардлаб**
سردوانی **сирдавонӣ**
سردوز **сардӯз**
سردهی I **сирдиҳӣ I**
سردهی II **сирдиҳӣ II**
سردی **сардӣ**
سردیواری **саридеворӣ**
سرراهی **сарироҳӣ**
سررده **саррада**
سرشتن **сириштан**
سررشته **сарришта**
سرشته **сиришта**
سررشته کار **сариштакор**
سررشته کارانه **сариштакорона**
سررشته کاری **сариштакорӣ**
سه رویه **серӯя**
سیرریش **серриш**
سیرریشه **серреша**
سرزده I **сарзада I**
سرزده II **сарзада II**
سرزده III **сарзада III**
سرزمین **сарзамин**
سرزمینی **саризаминӣ**
سرزنده **сарзинда**
سرزنش **сарзаниш**
سرزیاد **сарзиёд**
سرژنت **сержант**
سرژنتی **сержантӣ**
سیرساحه **серсоҳа**
سرسام **сарсом**
سرسامی **сарсомӣ**
سرسان **сарсон**
سرسانی **сарсонӣ**
سرسانی **сарсонӣ**
سرسایه **серсоя**
سرسبد **сарсабад**
سرسبز **сарсабз**
سرسبزه **серсабза**
سرسبزی **сарсабзӣ**
سرسپرده **сарсупурда**
سرسترده **сарсутурда**
سرستون **сарсутун**
سرسخت **сарсахт**
سرسخن **сарсухан**
سرسری I **сарсарӣ I**
سرسری II **сарсарӣ II**
سرسریانه **сарсариёна**
سرسری گرد **сарсаригард**
سرسری گردی **сарсаригардӣ**
سرسطر **сарсатр**
سرسفید **сарсафед**
سرسلاح **сарсилох**
سرسلاله **сарсулола**
سیرسنگ **серсанг**
سرسینگی **сарисинагӣ**
سرسوزن **сарсӯзан**
سرسینه **сарсина**
سیرشاخ **саршох**
سرشاخ(ه) **сершох(а)**
سرشار **саршор**
سرشبان **саршубон//саршабон**
سرشت **сиришт**
سرشته **саришта**
سرشتی **сириштӣ**
سرشک I **сиришк I**
سرشک II **сиришк II**
سرشک ریز **сиришкрез**
سرشکسته **саршикаста**
سرشکن **саршикан**
سرشمار **саршумор**
سیرشمار(ه) **сершумор(а)**
سرشماری **саршуморӣ**
سیرشمال **сершамол**
سرشناس **саршинос**
سرشوئی **саршӯӣ**
سرشوی **саршӯй**
سرشویان **саршӯён**
سیرشیر **саршир**
سرشیر **сершир**
سرصفحه **сарсафҳа**
سرطاس **сартос**
سرطان I **саратон I**
سرطان II **саратон II**
سرطانزا **саратонзо**
سرطانشناس **саратоншинос**
سرطانشناسی **саратоншиносӣ**
سیرطلب **серталаб**
سرعت **суръат**
سرعت فزا **суръатфизо**
سرعت‌افزا **суръатафзо**
سرعت‌افزا **суръатфазо**
سرعتناک **суръатнок**
سرعتناکی **суръатнокӣ**
سرعسکر **сараскар**
سیرغذا **серғизо**
سرغلتان **сарғалтон**
سرغوچ **сурғуч**
سرغوچی **сурғучӣ**
سرفاش کننده **сирфошкунанда**
سیرفایده **серфоида**
سرفراز **сарфароз**
سرفرازی **сарфарозӣ**
سرفرمانده **сарфармондеҳ**
سرفشان **сарфишон**
سرفکنده **сарфиканда**
سرفه I **сурфа I**
سرفه II **сурфа II**
سرفه گر **сарфагар**
سرفهم **сарфаҳм**
سرفیدن **сурфидан**
سرقات **сирқот//сариқот//сарақот**
سرقافله **сарқофила**
سرقانون **сарқонун**
سرقبیله **сарқабила**
سرقت **сирқат**
سرقتی **сирқатӣ**
سرقره **серқир(р)а**
سرقند **сарқанд**
سرقته **сарқата**
سرقوت **сарқут**
سرک **сарак**
سرک **сирк**
سرکا **сирко**
سرکاتب **саркотиб**

سرکار саркор
سرکایی сиркоӣ
سرکبندی саракбандӣ
سرکج саркач
سرک چینی саракчинӣ
سرکردگی саркардагӣ
سرکرده саркарда
سرکسی сарикасӣ
سرکش саркаш
سرکشاده саркушода
سرکشانه саркашона
سرکشی саркашӣ
سرکفته саркафта
سرکلان саркалон
سرکنجبین сирканҷабин
سرکنسول сарконсул
سرکوب саркӯб
سرکوبی саркӯбӣ
سرکوچکی саркӯчакӣ
سرکوفته саркӯфта
سرکه сирка
سرکه پیشانی сиркапешонӣ
سرگاه саргоҳ
سرگیج саргич
سرگذشت саргузашт
سرگذشته саргузашта
سرگر сиргар
سرگرد саргурд
سرگردانI саргардонI
سرگردانII саргардонII
سرگردانی саргардонӣ
سرگردی саргардӣ
سرگرفته саргирифта
سرگرم саргарм
سرگرم کننده саргармкунанда
سرگرمی саргармӣ
سرگرنگ саргаранг
سرگرنگی саргарангӣ
سرگروه саргурӯҳ
سرگره саргиреҳ
سرگریز саргурез
سرگزیت саргазит
سرگشتگی саргаштагӣ
سرگشته саргашта
سرگله саргала
سرگم саргум
سرگمشده саргумшуда
سرگمی саргумӣ
سرگوشی саргӯшӣ
سرگوشی саригӯшӣ
سرگه саргаҳ

سرگیرک саргирак
سرگین саргин
سرلشکر сарлашкар
سرلوچ сарлуч
سرلوحه сарлавҳа
سرلوحه دار сарлавҳадор
سرما сармо
سرماخوردگی сармохӯрдагӣ
سرمابردار сармобардор
سرمابرداری сармобардорӣ
سرماخورده сармохӯрда
سرمازده сармозада
سرمازدگی сармозадагӣ
سراماس саромос
سرمانک сармонак
سرمایه сармоя
سرمایه دار сармоядор
سرمایه‌داری сармоядорӣ
سرمایه گذار сармоягузор
سرمایه گذاری сармоягузорӣ
سرمحاسب сармуҳосиб
سرمحرر сармуҳаррир
سرمد сармад
سرمدی сармадӣ
سرمساق саримсоқ
سرمست сармаст
سرمستی сармастӣ
سرمشاور сармушовир
سرمشق сармашқ
سردمعامله сардмуомила
سردمعاملگی сардмуомилагӣ
سرمعمار сармеъмор
سرمقاله сармақола
سرمخنیک сармеханик
سرمه کش сурмакаш
سرمه کشک сурмакашак
سرمنبع сарманбаъ
سرمنزل сарманзил
سرمنشأ сарманшаъ
سرمنشی сармуншӣ
سرمه сурма
سرمه چوب сурмачӯб
سرمه خاک сурмахок
سرمه رنگ сурмаранг
سرمه سان сурмасон
سرمه فام сурмафом
سرمه کشی сурмакашӣ
سرمه گون сурмагун
سرمه ناک сурманок
سرمه‌دان сурмадон
سردمهر сардмеҳр

سردمهری сардмеҳрӣ
سرمه‌سا сурмасо
سرمهندس сармуҳандис
سرمه ی сурмаӣ
سرناک сирнок
سرناکی сарнокӣ
سرنامه сарнома
سرنای сурноӣ
سرنج суринҷ
سرنجان суранҷон
سرنخ сарнах
سرنسل сарнасл
سرنشیب сарнишеб
سرنشین сарнишин
سرنقش сарнақш
سرنگون сарнагун
سرنگون سازی сарнагунсозӣ
سرنگون شوی сарнагуншавӣ
سرنگونسار
сарнагунсор//сарнигунсор
سرنگونی сарнагунӣ//сарнигунӣ
سرنهان сарниҳон
سرنوشت сарнавишт
سرنوشت‌ساز сарнавиштсоз
سرنی сурнай
سرنای сурноӣ
سرنیچه сурнайча
سرنی نوازی сурнайнавозӣ
سرنی‌چی сурнайчӣ
سرنیزه сарнайза
سرنی‌نواز сурнайнавоз
سرو сарв
سرو суру
سرواندام сарвандом
سروبالا сарвболо
سرورفتار сарврафтор
سروا сарво
سرواده сарвода
سروبن сарвбун
سروپا сарупо
سروپاپوشانی сарупопӯшонӣ
سروتن сарутан
سروخرام сарвхиром
سرود суруд
سروددوست суруддӯст
سرودخوان сурудхон
سرودخوانی сурудхонӣ
سرودسرا(ی) сурудсаро(й)
سرودگوئی сурудгӯӣ
سرودن сурудан
سرودنویس суруднавис

سرودنویسی суруднависӣ
سروده суруда
سرواده‌خوان сарводахон
سرور сарвар
سرور сурур
سرورانگیز сурурангез
سرورآور суруровар
سروربخش сурурбахш
سروری сарварӣ
سروزیر сарвазир
سروستان сарвистон
سروقامت сарвқомат
سروقت сарвақт
سروقتی саривақтӣ
سروقد сарвқад
سروک сурук
سرولباس сарулибос
سرون сарун
سرون сурун
سروین сарвин
سرهI сараI
سرهII сараII
سره مرد сарамард
سرهنگ сарҳанг
سریI сарӣI
سریII сарӣII
سری сиррӣ
سریع الانتقال сареулинтиқол
سریان сараён
سریچه сарича
سریرI сарирI
سریرII сарирII
سریش сиреш//сириш
سریشم сирешим
سریع сареъ
سریع الزوال сареуззавол
سریع السیر сареуссайр
سریع الکتاب сареулкитобат
سریع الکتابتی сареулкитобатӣ
سرین сарин
سرین сурин
سریه//سریت суррия(т)
سزا сазо
سزاوار сазовор
سزایی сазоӣ
سزیدن сазидан
سست суст
سست ارادهگی сустиродагӣ
سست آواز сустовоз
سست پی сустпай
سست جولان сустҷавлон

سست حرکتی сустҳаракатӣ
سست دل сустдил
سست رای сустрой
سست رگ сустраг
سست شوی сустшавӣ
سست عقیده сустақида
سست عهدی сустаҳдӣ
سست کوش сусткӯш
سست همت сустҳиммат
سست‌اراده сустирода
سست‌ارکان сустаркон
سست‌اساس сустасос
سست‌اعتقاد сустэътиқод
سست‌اندیش сустандеш
سست‌بازو сустбозу
سست‌بنیاد сустбунёд
سست‌پیمان сустпаймон
سست‌حرکت сустҳаракат
سست‌رو сустрав
سست‌عهد сустаҳд
سست‌قدم сустқадам
سست کار сусткор
سست کاری сусткорӣ
سست کمر сусткамар
سست گرد сустгард
سست گیری сустгирӣ
سست‌مزاج сустмизоҷ
سست‌مغز сустмағз
سست‌نهاد сустниҳод
سستی сустӣ
سسزار сусзор
سسستیرنه систерна
سصیانت сиёнат
سطاره сат(т)ора
سطبر//ستبر ситабр
سطح сатҳ
سطحی сатҳӣ
سطر сатрII
سطرلابسنج
сутурлобсанҷ//ситирлобсанҷ
سطل сатил
سطل сатл
سطوت сатват
سطوح сутӯҳII
سطور сутурII
سعادت саодат
سعادت مآب саодатмаоб
سعادت‌بخش саодатбахш
سعادتمند саодатманд
سعادتمندانه саодатмандона
سعادتمندی саодатмандӣ
سعادت‌نشان саодатнишон
سعادت‌یار саодатёр
سعال суолII
سعایت сиоят
سعایت نما сиоятнамо
سعبه саъба
سعتر//صعتر саътар
سعتری منظر саътариманзар
سعد саъд
سعدا суадо
سعدی саъдӣ
سعر суър
سعود суудII
سعی саъй
سعید саид
سعیدطالع саидтолеъ
سعیر саир
سغانه сағона
سغانه‌شکل сағонашакл
سغبه суғба
سغدی суғдӣ
سغر суғур
سغرته суғурта
سغرته پولی суғуртапулӣ
سغری сағрӣ
سغری‌باریک сағриборик
سغری‌پهن сағрипаҳн
سغری‌وسع сағривасеъ
سغل сағал
سغود суғуд
سفائن сафоинI
سفائن сафоинII
سفاحت آمیز сафоҳатомез
سفارت сафорат
سفارتخانه сафоратхона
سفاره сафора
سفاک саффок
سفال сафол
سفال суфол//сифол//сафол
سفال پاره сафолпора
سفال پوش сафолпӯш
سفالت сафолат
سفالک сафолакI
سفالک сафолакII
سفالگر сафолгар
سفالگرخانه сафолгархона
سفالگری сафолгарӣ
سفالی сафолӣ
سفالی суфолӣ//сифолӣ//сафолӣ
سفالین сафолин
سفالین لب сафолинлаб
سفالینه суфолин
سفاهت сафоҳат
سفت суфт
سفته گر суфтагар
سفته گری суфтагарӣ
سفتن суфтан
سفته суфта
سفته کننده суфтакунанда
سفته گوش суфтагӯш
سفر сафарI
سفر сафарII
سفر сифрII
سفرخط сафархат
سفرکننده сафаркунанда
سفرا суфаро
سفربر сафарбар
سفربری сафарбарӣ
سفرجل сафарҷал
سفرجلرنگ сафарҷалранг
سفرکرده сафаркарда
سفرنامه сафарнома
سفره суфра
سفره ماهی суфрамоҳӣ
سفری сафарӣ
سفسطه сафсата
سفسطه آمیز сафсатаомез
سفسطه خوانی сафсатахонӣ
سفسطه فروش сафсатафурӯш
سفسطه‌فروشی сафсатафурӯшӣ
سفسطه گویی сафсатагӯӣ
سفسطه گوئی сафсатагӯӣ
سفلگی сифлагӣ
سفله сифла
سفله طبع сифлатабъ
سفله‌پرور сифлапарвар
سفلی сифлӣ
سفلی суфлӣII
سفن сафан
سفیهی сафеҳӣ
سفول суфул
سفون суфун
سفید сафед
سفیدپیشانی сафедпешонӣ
سفیدشده сафедшуда
سفید(ها) сафед//сафедҳо
سفیدآب сафедоб
سفیدبا сафедбо
سفیدباد сафедбод
سفیدبخت сафедбахт
سفیدبختی сафедбахтӣ
سفیدبدن сафедбадан
سفیدبید сафедбед
سفیدپوچاق сафедпӯчоқ
سفیدپوست сафедпӯст
سفیدپوش сафедпӯш
سفیدپوشان сафедпӯшон
سفیدتاب сафедтоб
سفیدجامه сафедҷома
سفیدجامگان сафедҷомагон
سفیدچه сафедча
سفیدچه تاب сафедчатоб
سفیدچه رنگ сафедчаранг
سفیدچهره сафедчеҳра
سفیدچه‌رو(ی) сафедчарӯ(й)
سفیدخونی сафедхунӣ
سفیدار сафедор
سفیددیگ сафеддег
سفیدرخسار сафедрухсор
سفیدرنگ сафедранг
سفیدرو(ی) сафедрӯ(й)
سفیدریش сафедриш
سفیدارزار сафедорзор
سفیدفام сафедфом
سفیدک сафедак
سفیدکار сафедкор
سفیدکاری сафедкорӣ
سفیدکاسه сафедкоса
سفیدکننده сафедкунанда
سفیدکنی сафедкунӣ
سفیدگر сафедагар
سفیدگر//سفیده گر
сафедгар//сафедагар
سفیدگری сафедгарӣ
سفیدگل сафедгил
سفیدگل сафедгул
سفیدگونه сафедгун(а)
سفیدمال сафедмол
سفیدماهی сафедмоҳӣ
سفیدموی сафедмӯй
سفیدموی сафедмӯй
سفیدمهره сафедмӯҳра
سفیدنام сафедном
سفیدنژاد сафеднажод
سفیده сафедаI
سفیده сафедаII
سفیده‌دم сафедадам
سفیدی сафедӣ
سفیر сафирI
سفیر сафирIII
سفیل сафилI
سفیل сафилII
سفیلی сафилӣ

سفینه I **сафинаI**
سفینه II **сафинаII**
سفیه **сафеҳ**
سفیه خانه **сафеҳона**
سقا I **саққоI**
سقا II **саққоII**
سقا III **саққоIII**
سقا IV **саққоIV**
سقا V **саққоV**
سقادار **саққодор**
سقامانند **саққомонанд**
سقائی **саққоӣ**
سقابازی **саққобозӣ**
سقاخانه **саққохона**
سقال **саққол**
سقام **сақом**
سقامت **сақомат**
سقاندن **сиққондан**
سقاة **суқот**
سقایه **сақоя**
سقایه//سقایت **сиқоя(т)**
سقر **сақар**
سقر **сақр**
سقرلات//سقرلاط **сақирлот**
سقط **сақат**
سقط همت **сақатҳиммат**
سقف **сақф**
سقف‌دار **сақфдор**
سقلاطون **сақлотун**
سقلب//صقلب//سقلاب//صقلابی **сақлоб//сақлаб**
سقلب//صقلب//سقلاب//صقلابی **сақлобӣ//сақлабӣ**
سقم **сақам**
سقمونیا **сақмуниё**
سقنقور **сақанқур**
سقو **сақав**
سقوط **суқут**
سقی **сақӣ**
سقیچ **сақич**
سقیم **сақим**
سکفندر **скафандр**
سکاک **саккок**
سکاکی **саккокӣ**
سکان I **сукконI**
سکان II **сукконII**
سکاندار **сукқондор**
سکاهن **сакоҳан**
سکاهن **сикоҳан**
سکپیدر **скипидар**
سکته **сакта**

سکته‌خوانی **сактахонӣ**
سکته‌ملیح **сактамалеҳ**
سکیچ **сакич**
سکر **сакр**
سکر **сукр**
سکرآور **сукровар**
سکرات **сакарот**
سکرت **сакрат**
سکرات الموت **сакаротулмавт**
سکران **сакрон**
سکرانگیز **сукрангез**
سکره **сукурра//сукра**
سکرپیکه **скрипка**
سکسوول **саксавул**
سکسوول‌زار **саксавулзор**
سکسافان **саксофон**
سکلان **сиклон**
سکلیراز **склероз**
سکنج **сиканҷ**
سکنجبین **сиканҷабин**
سکنجه **сиканҷа**
سکنگبین **сикангубин**
سکنه//سکنت **сакана//саканат**
سکنی **сукно**
سکوبا **сакубо//сукубо**
سکوت **сукут**
سکون **сукун**
سکونت **сукунат**
سکه I **сиккаI**
سکه II **сиккаII**
سکه دار **сиккадор**
سکه درست **сиккадуруст**
سکه زن **сикказан**
سکه‌خانه **сиккахона**
سکه زنی **сикказанӣ**
سکپیتیسیزم **скептитсизм**
سکین **секин**
سکینه//سکینت **сакина//сакинат**
سگ **саг**
سگزن **сагзан**
سگ‌آبی **сагобӣ**
سگال **сигол**
سگالش **сиголиш**
سگالشگری **сиголишгарӣ**
سگالیدن **сиголидан**
سگ‌باز **сагбоз**
سگ‌بان **сагбон**
سگ‌بچه **сагбача**
سگ‌پرست **сагпараст**
سگ‌پروری **сагпарварӣ**
سگ‌جان **сагҷон**

سگ‌جانی **сагҷонӣ**
سگچه **сагча**
سگ‌خانه **сагхона**
سگدار **сагдор**
سگ‌دل **сагдил**
سگ‌دلی **сагдилӣ**
سگ‌دیده **сагдида**
سگزی **сигзӣ**
سگزی//سکزی
сагзӣ//сигзӣ//сакзӣ
سگسار **сагсор**
سگستن **сугустан**
سگک I **сагакI**
سگک II **сагакII**
سگک III **сагакIII**
سگک‌خوار **сагакхор**
سگماهی **сагмоҳӣ**
سگ‌مزاج **сагмизоҷ**
سگ‌مگس **сагмагас**
سگ‌منش **сагманиш**
سگنل **сигнал**
سگنل‌دهنده **сигналдиҳанда**
سگنل‌دهی **сигналдиҳӣ**
سگی **сагӣ**
سل//سال **сал//сол**
سل **сил**
سل **сул(л)**
سلات **саллот**
سلاح **силоҳ**
سلاحبدست **силоҳбадаст**
سلاح برآری **силоҳбарорӣ**
سلاح جلاب **силоҳҷаллоб**
سلاح جلابی **силоҳҷаллобӣ**
صلاح خانه **силоҳхона**
سلاح داری **силоҳдорӣ**
سلاح شور **силоҳшӯр**
سلاح‌بردار **силоҳбардор**
سلاح‌پرتائی **силоҳпартоӣ**
سلاحدار **силоҳдор**
سلاح‌ساز **силоҳсоз**
سلاح‌سازی **силоҳсозӣ**
سلاح‌فروش **силоҳфурӯш**
سلاح‌فروشی **силоҳфурӯшӣ**
سلاحناک **силоҳнок**
سلاحیت **салоҳият**
سلاحیت‌دار **салоҳиятдор**
سلاخ **саллоҳ**
سلاخ‌خانه **саллоҳхона**
سلاخی **саллоҳӣ**
سلاست **салосат**
سلاستناک **салосатнок**

سلاسل **салосил**
سلاطت **салотат**
سلاطین **салотин**
سلافن **селлофан**
سلافنی **селлофанӣ**
سلالوی **сулолавӣ**
سلاله **сулола**
سلام **салом**
سلامانه **саломона**
سلامت **саломат**
سلامت مانده **саломатмонда**
سلامتی **саломатӣ**
سلام‌خانه **саломхона**
سلام‌نامه **саломнома**
سلاوکی **словакӣ**
سلوینشناس **славяншинос**
سلوینشناسی **славяншиносӣ**
سلوینی **славянӣ**
سلاید **селлоид**
سلایق **салоиқ**
سلب **салаб**
سلب I **салбI**
سلباده **силбода**
سلبی **салбӣ**
سلبیه **сулбия**
سلت **салт**
سلت سوار **салтсавор**
سلتو **силтав**
سلجوقی **салҷуқӣ**
سلجوقیان **салҷуқиён**
سلچوب **салчӯб**
سلح **силаҳ**
سلح‌شور **силаҳшӯр**
سلحفات **сулаҳфот**
سلخ I **салхI**
سلخ II **салхII**
سلخوردگی **солхӯрдагӣ**
سلرانی **салронӣ**
سلس البول **саласулбавл**
سلسال I **салсолI**
سلسبیل **салсабил**
سلسله **силсила**
سلسله پیوند **силсилапайванд**
سلسله‌دار **силсиладор**
سلسله زلف **силсилазулф**
سلسله نامه **силсиланома**
سلسله‌بند **силсилабанд**
سلسله‌بندی **силсилабандӣ**
سلسله‌جنبان **силсилаҷунбон**
سلسله کوه **силсилакӯҳ**
سلسله‌مو(ی) **силсиламӯ/й/**

سلط салат
سلطان султон
سلطانی султонӣ
سلطنت салтанат
سلطنت خواه салтанатхоҳ
سلطنت‌خواهی салтанатхоҳӣ
سلف салафI
سلفت сулфат
سلفوت салафут
سلفور сулфур
سلفوردار сулфурдор
سلفه کبوتک сулфакабутак
سلفه сулфа
سلفی салафӣ
سلفید сулфид
سلفیدن сулфидан
سلفیه салафия
سلق салк//силк
سلق силиқ
سلق силқ
سلقود салқуд
سلقین салқин
سلقینی салқинӣ
سلقین شوی салқиншавӣ
سلک силк
سلکت силикат
سل کسل силкасал
سلکش салкаш
سلم суллам
سلمنا салламно
سلمه салма
سلمی салмо
سلنگ-سلنگ саланг-саланг
سلنگ саланг
سلا گیزم силлогизм
سلوت салват//сулват
سلوت сулват
سلوسن силавсин
سولق сулук
سلوق сӯлук
سلوک сулук
سلوک сулук
سلوی салвӣ
سلوی салвоI
سلوی салвоII
سله салла
سله сила
سله بندان саллабандон
سله دار салладор
سله کاسه саллакоса
سلی силӣI

سلیتره селитра
سلیس салис
سلیطه салита
سلیقه салиқа
سلیقه ناک салиқанок
سلیقه‌دار салиқадор
سلیکسانیر селексионер
سلیکسیه селексия
سلیم салим
سلیم الفطره//سلیم الفطرة
салимулфитра(т)
سلیم قلب салимқалб
سلیم‌دل салимдил
سلیندر силиндр
سلیویازه селлюлоза
سم сам(м)
سم самм
سم сум
سم сумI
سم сум(м)II
سم الخیاط саммулхиёт
سمتراش сумтарош
سما само
سمات сум(м)от
سماجت самоҷат
سماجت پیشه самоҷатпеша
سماح самоҳ
سماحت самоҳат
سمارس саморис
سمارغ саморуғ
سماط симот
سماع самоъ
سماع симоъ
سماق сум(м)оқ
سماوات самовот
سماوار самовор
سماوارچی самоворчӣ
سماوارخانه самоворхона
سماوی самовӣ
سمایی самойI
سمایی самойII//симой
سمبا самбо
سمباچی самбочӣ
سمباده сумбода
سمبل сумбул
سمبله сумбула
سمبه сумба
سمبگی сумбагӣ

سمپازیوم симпозиум
سمبوسه самбӯса

سمبوسه پز самбӯсапаз
سمبوسه پزی самбӯсапазӣ
سمبوسه فروش самбӯсафурӯш
سمبوسه فروشی самбӯсафурӯшӣ
سمت самт
سمت симат
سمت الرأس самтурраъс
سمتگیری самтгирӣ
سمت‌یابی самтёбӣ
سمج сумҷ
سمدار самдор
سمدار сумдор
سمرقندی самарқандӣ
سمره сумра
سمسار симсор
سمسم симсим
سمع самъ
سمفانی симфонӣ
سمفانیه симфония
سمک самак
سمکش сумкаш
سم کوب сумкӯб
سمکی салмакӣ
سملکی сумалак
سمن саман//суманII
سمن саманI
سمن суман
سمنبرگ суманбарг
سمن‌بر саманбар//суманбар
سمنبر суманбар
سمن‌برگ саманбарг//суманбарг
سمنبو суманбӯ(й)
سمن‌بو(ی) саманбӯ//суманбӯ(й)
سمند саманд
سمندر самандар
سمن‌زار саманзор//суманзор
سمن‌سا(ی)
самансо(й)//сумансо(й)
سمنسای сумансо(й)
سمنک суманак
سمو сумув(в)
سموت сумутII
سمور самур
سموری самурай
سمورین//سمورین
самурин//самурӣ
سموم самум
سموم сумум
سمیت саммит
سمیته смета
سمیع самеъ

سمین саминII
سمینر семинар
سن син(н)
سنابل санобил
سناج саноҷ
سناجق саноҷиқ
سناچ саноч
سناچک саночак
سنار санор//синор
سنار синор
ستاغ کره ситоғкурра
سنامی сунами
سنان синон
سنان گذاری синонгузорӣ
سنیپر снайпер
سنب сунб
سنباده сунбода
سنبانیدن сунбонидан
سنبل сунбул
سنبلستان сунбулистон
سنبله сунбулаI
سنبله сунбулаII
سنبه сунба
سنبگی сунбагӣ
سنبوسه فروش санбӯсафурӯш
سنبوسه санбӯса
سنبوسه‌پز санбӯсапаз
سنبوسه‌پزی санбӯсапазӣ
سنبوسه‌فروشی санбӯсафурӯшӣ
سنبیدن сунбидан
سنت суннат
سنتگمه синтагма
سنتریفوگه сентрифуга
سنتگرایی суннатгароӣ
سنتیمنتلیزم сентиментализм
سنتنیر сентнер
سنتور сантур
سنتورزن сантурзан
سنتوری сантурӣ
سنتی суннатӣ
سنتیبر сентябр
سنج санҷ
سنج синҷII
سنجاب санҷоб
سنجابی санҷобӣ
سنجاق санҷоқ
سنجش санҷиш
سنجید санҷид
سنجیدن санҷидан
سنجیده گویی санҷидагӯӣ
سنجیده‌شده санҷидашуда

سنجیده کار санчидакор
سنجیده گوی санчидагӯӣ
سنج I синчI
سنچه синча
سنچه کارانه синчакорона
سنچه کار синчакор
سنخج синахч
سنخرانی синхронӣ
سنخرانیه синхрония
سند санад
سند синд
سندان شکن сандоншикан
سندساز санадсоз
سندسازی санадсозӣ
سندان сандон
سندان синдон
سندان شکاف сандоншикоф
سنددار санаддор
سندروس сандарус
سندس сундус
سندلگ сандалак
سندوس сандус
سندوسی сандусӣ
سندوف сандуф
سندی санадӣ
سندیت санадият
سنغر сунғур
سنقر сунқур
سنک синк
سنگ I сангI
سنگ II сангII
سنگ آزمای сангозмой
سنگپخت сангпухт
سنگپشتمانند сангпуштмонанд
سنگخورک сангхӯрак
سنگ ریزی сангрезӣ
سنگ زنی сангзанӣ
سنگ شکنی сангшиканӣ
سنگ شناس сангшинос
سنگ فرسا сангфарсо
سنگ کابک сангобак
سنگ کشانی сангкашонӣ
سنگ مانند сангмонанд
سنگ میده کنک сангмайдакун(ак)
سنگ آب сангоб
سنگ ابدوک сангобдавак
سنگار сингор
سنگاسن сангосанг
سنگ انداز сангандоз
سنگ اندازی сангандозӣ

سنگ آویز санговез
سنگ باران сангборон
سنگ بر сангбур
سنگ بری сангбурӣ
سنگ بقه сангбақа
سنگ پاره сангпора
سنگ پایه сангпоя
سنگ پخته сангпахта
سنگ پر сангпар
سنگ پرانی сангпаронӣ
سنگ پشت сангпушт
سنگ پشتوار сангпуштвор
سنگ پل сангпул
سنگ تراش сангтарош
سنگ تراشی сангтарошӣ
سنگ توده сангтӯда
سنگ چال сангчол
سنگچه باز сангчабоз
سنگچه بازی сангчабозӣ
سنگ چین сангчин
سنگ چینی сангчинӣ
سنگ خوار сангхор
سنگ دان сангдон
سنگ دل сангдил
سنگ دلی сангдилӣ
سنگ دیوار сангдевор
سنگر сангар
سنگربندی сангарбандӣ
سنگرگاه сангаргоҳ
سنگ ریز сангрез
سنگریزه сангреза
سنگ زار сангзор
سنگ زن сангзан
سنگ سار сангсор
سنگسان сангсон
سنگستان сангистон
سنگشده сангшуда
سنگ شکن сангшикан
سنگ شناسی сангшиносӣ
سنگ غیلان сангғелон
سنگ غیلانی сангғелонӣ
سنگ فرش сангфарш
سنگک сангак
سنگک сингак
سنگکار сангкор
سنگکاری сангкорӣ
سنگ کوبک сангкӯбак
سنگ لاخ санглох
سنگ میده сангмайда
سنگ نمک сангнамак
سنگ نوشته сангнавишт(а)

سنگوله сангула
سنگه I сингаI
سنگه II сингаII
سنگی сангӣ
سنگین сангин
سنگین جان сангинҷон
سنگین اراده сангинирода
سنگین بار сангинбор
سنگین بها сангинбаҳо
سنگین دست сангиндаст
سنگین دل сангиндил
سنگین دلی сангиндилӣ
سنگینی сангинӣ
سن مکتبی синнимактабӣ
سنوح II сунӯхII
سنه сана
سنه I сунӯхI
سنی санӣ
سنی суннӣ
سنیتری санитарӣ
سنیتریه санитария
سنی مذهب суннимазҳаб
سنین I санинI
سنین II санинII
سو(ی) сӯ(й)
سو суII//сув
سو//سوٌ суI//суъ
سوء суъ
سوء اداره суиидора
سوء اداره суиидора
سوء استعمال суиистеъмол
سوء استفاده суиистифода
سؤال I суолI
سوا саво
سوا сиво
سوابق савобиқ
سواحل савоҳил
سواد I саводI
سواد II саводII
سوادآموز саводомӯз
سوادآموزی саводомӯзӣ
سوادکاری саводкорӣ
سوادناک саводнок
سوادناکی саводнокӣ
سوار савор//сувор
سوار сивор
سوارشوی саворшавӣ
سوارگرد саворгард
سواره II савораII
سواره савора//сувораI
سواره сувора

سوارهجوم саворахуҷум
سواره گرد саворагард
سواره گردی саворагардӣ
سواره نظام саворанизом
سواری саворӣ//суворӣ
سوال савол
سوّال суввол
سوال آمیز саволомез
سوال باران саволборон
سوال دار саволдор
سوال نامه саволнома
سوالی саволӣ
سوانح савонеҳ
سوپچک сӯпчак
سوت сут
سوتام сутом
ساتر сотир
ساتسیلیستی сотсиалистӣ
سوته I сӯтаI
سوته II сӯтаII
سوخ сух
سوخت сӯхт
سوخت و سوز сӯхтусӯз
سوختار сӯхтор
سوختار نشانی сӯхторнишонӣ
سوختار نشین сӯхторнишон
سوختن сӯхтан
سوختن باب сӯхтанбоб
سوختنی I сӯхтанӣI
سوختنی II сӯхтанӣII
سوخته сӯхта
سوخته جگر сӯхтаҷигар
سوخته دل сӯхтадил
سوختگی сӯхтагӣ
سوخته خرمن сӯхтахирман
سوخته مغز сӯхтамағз
سود I судI
سود II судII
سودآور судовар
سودا I савдоI
سودا II савдоII
سودائی савдоӣ
سودائیت савдоият
سوداب судоб
سودابی судобӣ
سودازده савдозада
سوداگر савдогар
سوداگربچه савдогарбача
سوداگری савдогарӣ
سودانی судонӣ
سوداوی савдовӣ

سودامزاج савдоимизоҷ
سودباز судбоз
سودبازی судбозӣ
سودبخش судбахш
سودپرست судпараст
سودپرستانه судпарастона
سودپرستی судпарастӣ
سودخور судхӯр
سودخوری судхӯрӣ
سودده судадд
سودشونده судшаванда
سودمند судманд
سودمندی судмандӣ
سودن судан
سوده суда
سودی судӣ
سودیه судя
سورII суварII
سورI сурI
سورII сурII
سورIII сурIII
سورV сурV
سور сӯр
سوراخ сӯрох
سوراخدار сӯрохдор
سوراخ کنی сӯрохкунӣ
سوراخی сӯрохӣ
سوراغ сӯроғ
سورت саврат
سوره сура
سوروش сурӯш
سوریI сурӣI
سوریII сурӣII
سوری сӯрӣ
سوریانی суриёнӣ
سورینجان савринҷон
سوز сӯз
سوز сӯз
سوزاک сӯзок
سوزان сӯзон
سوزاندن//سوزانیدن сӯзон/и/дан
سوزن دان сӯзандон
سوزش сӯзиш
سوزشناک сӯзишнок
سوزشواری сӯзишворӣ
سوزکار сипӯзкор
سوزن сӯзан
سوزنبند сузанбанд
سوزندوزی сӯзандӯзӣ
سوزنزده сӯзанзада
سوزنکاری сӯзанкорӣ
سوزنکرده сӯзанкарда
سوزناک сӯзнок
سوزنبرگ сӯзанбарг
سوزن دارو сӯзандору
سوزنخورده сӯзанхӯрда
سوزنده сӯзанда
سوزنزنی сӯзанзанӣ
سوزنکI сӯзанакI
سوزنکII сӯзанакII
سوزنکIII сӯзанакIII
سوزنکIV сӯзанакIV
سوزن کاب сӯзанкоб
سوزنگر сӯзангар
سوزنگری сузангарӣ
سوزنوار сӯзанвор
سوزنی сӯзанӣ
سوزنی دوزی сӯзанидӯзӣ
سوزنیدوز сӯзанидӯз
سوسI сусI
سوسII сусII
سوسار савсор
سوسمار сусмор
سوسن савсан
سوسن сӯсан
سوسنی савсанӣ
سوطII савтII
سوءظن(ن) суизан(н)
سوغات савғот
سوغاتی савғотӣ
سوفار сӯфор
سوفچه суфча
سوفسطایی суфастоӣ
سوقII суқII
سوقI савқI
سوقII савқII
سوقI суқI
سوءقصد суиқасд
سوقوم сӯқум
سوقومی сӯқумӣ
سوقیه суқи(й)я
سوکI сӯкI
سوکII сӯкII
سوگ сӯг
سوگدار сӯгдор
سوگداری сӯгдорӣ
سوگزده сӯгзада
سوگناک сӯгнок
سوگنامه сӯгнома
سوگند савганд
سوگندشکن савгандшикан
سوگندشکنی савгандшиканӣ
سوگندنامه савганднома
سوگوار сӯгвор
سوگواری сӯгворӣ
سول сӯл
سولک сӯлак
سولمه сӯлама
سوم савум
سوم сейум
سوم сеюм
سوم сӯм
سومین савумин
سومین сейумин
سومین сеюмин
سون сун
سونش суниш
سونه сӯна
سوه сава
سوهان сӯҳон
سوهانچه сӯҳонча
سوهانسنگ сӯҳонсанг
سوه‌چوب савачӯб
سهI сеI
سهII сеII
سه آشیانه сеошёна
سه آواز сеовоз
سه بافه себофа(к)
سه بندار себанддор
سه پر сепар
سپیرتیزم сепаратизм
سه تاری сеторӣ
سه تاگی сетогӣ
سه تایی сетоӣ
سه تو сетӯ
سه جایه сеҷоя
سه چرخه сечарха
سه چند сечанд
سه چندی сечандӣ
سه رخه сераха
سه‌رکنه серукна
سه روزگی серӯзагӣ
سه ساعته сесоата
سه ساعتینه сесоатина
سه سالگی сесолагӣ
سه ساله сесола
سه سو сесӯ
سه صد сесад
سه صدم сесадум
سه صدمین сесадумин
سه طبقه сетабақа
سه طلاقه сеталоқа
سه عضوه сеузва
سه فزه сефаза
سه قبطه сеқабата
سه کرتی секаратӣ
سه گانگی сегонагӣ
سه ماهه семоҳа
سه ماهگی семоҳагӣ
سه مسرعگی семисрагӣ
سه نقطه сенуқта
سه هزاری сеҳазорӣ
سه یکی сеякӣ
سه‌ئی сеӣ
سه‌اسپه сеаспа
سهام саҳом
سهام сиҳом
سهامی саҳомӣ
سه‌باره себора
سه‌برجه себурча
سه‌برگه себарга
سه‌برگه‌زار себаргазор
سه‌بند себанд
سه‌بنددار себанддор
سه‌پایه сепоя
سه‌پره сепара
سه‌تار сетор
سه‌تیرهII сетираII
سه‌تیرهI сетираI
سه‌دندانه седандона
سهرII саҳарII
سهرII сеҳрII
سه‌راهه сероҳа
سه‌رنگه серанга
سهره сеҳра
سه‌رهه сераҳа
سه‌زبانه сезабона
سه‌زنه сезана
سه‌شاخه сешоха
سه‌شنبگی сешанбегӣ
سه‌شنبه сешанбе
سه‌طرفه сетарафа
سه‌قره сеқирра
سه‌کرته секарата
سه‌کسه//کسی секаса//секасӣ
سه‌کنجه секунча
سه‌گانه сегона
سه‌گاه сегоҳ
سه‌گزه//سه‌گزی сегаза//сегазӣ
سه‌گوشه сегӯша
سهلI саҳлI
سهلII саҳлII
سهل‌گوی саҳлгӯй
سهلگویی саҳлгӯйӣ

سهل گیر саҳлгир
سهل گیری саҳлгирӣ
سهلنگار саҳлангор
سهل انگارانه саҳлангорона
سهل انگاری саҳлангорӣ
سهلی саҳлӣ
سهم саҳмI
سهم саҳмII
سهم саҳмIII
سهمداری саҳмдорӣ
سهمدار саҳмдорI
سهمدار саҳмдорII
سهم گذار саҳмгузор
سهم گذاری саҳмгузорӣ
سهمگیر саҳмгир
سهم گیری саҳмгирӣ
سهمگین саҳмгин
سهمناک саҳмнок
سهمیه саҳмия
سهو саҳвI
سهوروی саҳвравӣ
سهواً саҳван
سهول суҳул
سهولت суҳулат
سهوناک саҳвнок
سهی саҳӣ
سهی بالا саҳиболо
سهی قامت саҳиқомат
سهی قد саҳиқад
سهی‌سرو саҳисарв
سهی‌قد саҳиқад
سه‌یک сеяк
سهیل суҳайл
سهیم саҳим
سوی сӯй
سویق савик
سوین сӯян
سوین‌ساو сӯянсов
سویه сави(й)я
سویه сӯян
سویه‌سنگ сӯясанг
سئانس сеанс
سئیس саис
سئیس‌خانه саисхона
سئیسی саисӣ
سی сӣ
سی سالگی сисолагӣ
سیاح сайёҳ
سیاحت саёҳат
سیاحت‌دوست саёҳатдӯст
سیاحت‌گاه саёҳатгоҳ

سیاحت‌نامه саёҳатнома
سیاحی сайёҳӣ
سیادت сиёдат//саёдат
سیار сайёр
سیار сиёр
سیاره сайёра
سیاره‌شناس сайёрашинос
سیاره‌شناسی сайёрашиносӣ
سیاست сиёсат
سیاست‌باز сиёсатбоз
سیاست بازی сиёсатбозӣ
سیاست‌باف сиёсатбоф
سیاست دان сиёсатдон
سیاست‌شناس сиёсатшинос
سیاست‌شناسی сиёсатшиносӣ
سیاستگاه сиёсатгоҳ
سیاست گردانی сиёсигардонӣ
سیاستمدار сиёсатмадор
سیاستمدارانه сиёсатмадорона
سیاستمداری сиёсатмадорӣ
سیاستناک сиёсатнок
سیاسی сиёсӣ
سیاف сайёф
سیاق саёқ
سیاق сиёқ
سیاقت сиёқат
سیال сайёл
سیان сиён
سیاه сиёҳI
سیاه сиёҳIII
سیاه آب сиёҳоб
سیاه ابرو сиёҳабрӯ
سیاه‌اختر сиёҳахтар
سیاه آلو сиёҳолу
سیاه اندام сиёҳандом
سیاه‌باد сиёҳбод
سیاه‌باطن сиёҳботин
سیاه بال сиёҳбол
سیاه‌بخت сиёҳбахт
سیاه بختی сиёҳбахтӣ
سیاه بدن сиёҳбадан
سیاه برد сиёҳбурд
سیاه بروت сиёҳбурут
سیاه بند сиёҳбанд
سیاه‌بید сиёҳбед
سیاه پشم сиёҳпашм
سیاه‌پوست сиёҳпӯст
سیاه‌پوش сиёҳпӯш
سیاه پوشی сиёҳпӯшӣ
سیاه‌پیر сиёҳпир
سیاه‌تاب сиёҳтоб

سیاه‌توت сиёҳтут
سیاه‌تورق сиёҳтӯрук
سیاه‌جورده сиёҳҷурда
سیاه‌چتاب сиёҳчатоб
سیاهچرده сиёҳчарда//сиёҳчурда
سیاه‌چشم сиёҳчашм
سیاهچه сиёҳча
سیاهچه رنگ сиёҳчаранг
سیاه‌چهره сиёҳчеҳра
سیاه‌خاک сиёҳхок
سیاه خال сиёҳхол
سیاه‌دان сиёҳидон
سیاه‌دانه сиёҳдона
سیاه درون сиёҳдарун
سیاه‌دل сиёҳдил
سیاه‌دلی сиёҳдилӣ
سیاه‌دوک сиёҳдук
سیاه‌رگ сиёҳраг
سیاه‌رنگ сиёҳранг
سیاه‌روز сиёҳрӯз
سیاه‌روزگار сиёҳрӯзгор
سیاه‌روزی сиёҳрӯзӣ
سیاهروی//سیهروی
сиёҳрӯ(й)//сияҳрӯй
سیاهروی сиёҳрӯӣ
سیاه‌روی сиёҳрӯй
سیاه‌ریش сиёҳриш
سیاه‌زلف сиёҳзулф
سیاه‌زمین сиёҳзамин
سیاهسده сиёҳшуда
سیاه‌سر сиёҳсар
سیاهسفره сиёҳсурфа
سیاه‌سنگ сиёҳсанг
سیاهشوی сиёҳшавӣ
سیاه‌طالع сиёҳтолеъ
سیاه‌طینت сиёҳтинат
سیاه‌علف сиёҳалаф
سیاهفام сиёҳфом
سیاهفامی сиёҳфомӣ
سیاهقاش сиёҳқош
سیاهقلمی сиёҳқаламӣ
سیاهک сиёҳак
سیاه کار сиёҳкор
سیاهکاری//سیهکاری
сиёҳкорӣ//сияҳкорӣ
سیاه کاسه сиёҳкоса
سیاهکدار сиёҳакдор
سیاه گلیم сиёҳгилем
سیاه گوش сиёҳгӯш
سیاه گونه сиёҳгун
سیاه‌مشکین сиёҳмушкин

سیاهمله сиёҳмилла
سیاه‌مو(ی) сиёҳмӯ(й)
سیاه‌نام сиёҳном
سیاهنامه сиёҳнома
سیاهنامی сиёҳномӣ
سیاه‌نویس сиёҳнавис
سیاهی сиёҳӣ
سیایه‌علا сиёҳало
سیب себ
سیب‌چای себчой
سیب‌چه себча
سیب‌چینی себчинӣ
سیب‌زار себзор
سیب‌قاق себқоқ
سیبک себак
سیبی себӣ
سیپ‌سیاه сип-сиёҳ
سیتاپلازم ситоплазма
سیتارزن ситозан
سیترس ситрус
سیچ//سیج сеч//сеч
سیچک сақичак
سیحون сайҳун
سیخ сихi
سیخپر сихпар
سیخچه сихча
سیخ‌راهه сихроҳа
سیخ‌رودده сихрӯда
سیخک сихii
سیخ کباب сихкабоб
سیخ کباب‌پز сихкабобпаз
سیخگوش сихгӯш
سیخ‌ماله сихмола
سیخمالهرانی сихмоларонӣ
سیخمالهکنی сихмолакунӣ
سید сайид
سیده//سیدهٔ сайида//сайидат
سیر сайр
سیر серI
سیر серII
سیر сирII
سیر сияр
سیراب сероб
سیرابر серабр
سیرآبی серобӣ
سیرادعا сериддао
سیرآدم серодам
سیرآدمی серодамӣ
سیرآرایش серороиш
سیرآرایشی серороишӣ
سیرآزخ серозах

سیر آژنگ серожанг
سیر استعمال серистеъмол
سیر آشوب серошӯб
سیر آشیانه серошён//серошёна
سیر آفتاب серофтоб
سیر الطفات серилтифот
سیران сайрон//саярон
سیران саярон
سیر اندیشه серандеша
سیر آواز серовоз
سیر آوازی серовозӣ
سیر اوج серавҷ
سیر اولاد серавлод
سیر اولادی серавлодӣ
سیر اهالی сераҳолӣ
سیر اهمیت сераҳамият
سیر باتلاق серботлоқ
سیر باجنگ серочинг
سیر بار сербор
سیر باران серборон
سیر بارانی серборонӣ
سیر بارش серборищ
سیر بارش серборишӣ
سیر بته сербутта
سیر بچه сербача
سیر بچهگی сербачагӣ
سیر بر сербар
سیر برداشت сербардошт
سیر برکت сербаракат
سیر برگ сербарг
سیر بری сербарӣ
سیر بیشه сербеша
سیر پخته серпахта
سیر پشم серпашм
سیر پشمی серпашмӣ
سیر پهلو серпаҳлӯ
سیر پول серпул
سیر پولی серпулӣ
سیر پی серпай
سیر پیاز сирпиёз
سیرت сират
سیر تاً сиратан
سیر تار сертор
سیر تپه сертеппа
سیر تجربه сертаҷриба
سیر تجربهگی сертаҷрибагӣ
سیر تخم сертухм
سیر تردد сертараддуд
سیر ترددی сертараддудӣ
سیر ترقش сертарқиш
سیر ترکیبه сертаркиб(а)

سیر تشبس серташаббус
سیر تکلفی сертакаллуфӣ
سیر ثمره серсамара
سیر جاغی серчоғӣ
سیر جبهه серчабҳа
سیر جنبوجول серҷунбуҷӯл
سیر جنگل серчангал
سیر چیم серчим
سیر حاصلی серҳосилӣ
سیر حرکت серҳаракатӣ
سیر خاک серхок
سیر خاکستر серхокистар
سیر خرج серхарҷ
سیر خرید серхарид
سیر خوابی серхобӣ
سیر خوشه серхӯша
سیر خون серхун
سیر داشت сердошт
سیر درآمد сердаромад
سیر دربیه сердарбеҳ
سیر درخت сердарахт
سیر دردسر сердардисар
سیر دستیار сердастёр
سیر دعوا сердаъво
سیر دود сердуд
سیر رخی серрахӣ
سیر رفت آی серрафтуой
سیر رفتوآمد серрафтуомад
سیر رنگ серранг
سیر رنگوبار серрангубор
سیر رهه серраха
سیر روغن серравған
سیر روغنی серравғанӣ
سیر زحمت серзаҳмат
سیر زلزله серзилзила
سیر زمین серзамин
سیر زن серзан
سیر زنی серзанӣ
سیر زه серзаҳ
سیر زینه серзина
سیر سبزی серсабзӣ
سیر سفیده серсафеда
سیر سوراخ серсӯрох
سیر شغل сершағал
سیر شکل сершакл
سیر شکلی сершаклӣ
سیر شلم сершилм
سیر شلمی сершилмӣ
سیر شهوت сершаҳват
سیر شوی сершавӣ
سیر شیره сершира

سیر شیری серширӣ
سیر طرفه сертарафа
سیر طلبی серталабӣ
سیر طمع сертамаъ
سیر عدد серадад
سیر عذاب серазоб
سیر عرق серарақ
سیر عشوه серишва
سیر علف сералаф
سیر عمل серамал
سیر عملی серамалӣ
سیر عیب серайб
سیر غار серғор
سیر غذای серғизой
سیر غربت серғурбат
سیر غربتی серғурбатӣ
سیر غلاغله серғалоғула
سیر غلغله серғулғула
سیر غله серғалла
سیر غمزه серғамза
سیر غنجایش сергунчоиш
سیر غوغا серғавғо
سیر غیرت серғайрат
سیر غیرتی серғайратӣ
سیر فرزند серфарзанд
سیر فرزندی серфарзандӣ
سیر قبطه серқабата
سیر قرهگ серқир(р)агӣ
سیر قلتق серқилтиқ
سیر قلتقی серқилтиқӣ
سیر ک сирак
سیر کار серкор
سیر کاری серкорӣ
سیر کباز сиркбоз
سیر کبازی сиркбозӣ
سیر کشمکش серкашмакаш
سیر کفک серкафк
سیر که серка
سیر کوه серкӯҳ
سیر کی сиракӣ
سیر گاه сайргоҳ
سیر گپ сергап
سیر گپی сергапӣ
سیر گریه сергиря
سیر گشتوگذار сергаштугузор
سیر گلبرگ сергулбарг
سیر گوشت сергӯшт
سیر گوشتی сергӯштӣ
سیر لای серлой
سیر ماشین сермошин
سیر مال сермол

سیر مالی сермолӣ
سیر ماهی сермоҳӣ
سیر محصول сермаҳсул
سیر محصول сермаҳсулӣ
سیر محنت сермеҳнат
سیر محور сермеҳвар
سیر مشقت сермашаққат
سیر مصرف сермасриф
سیر مضمون сермазмун
سیر مطالعه сермутолиа
سیر معنا сермаъно
سیر معنای сермаъной
سیر مغز сермағз
سیر مغل сермағал
سیر ملت сермиллат
سیر منه серманаҳ
سیر موی сермӯй
سیر میوه сермева
سیر میوهگی сермевагӣ
سیر ناز серноз
سیر نازونوز сернозунуз
سیر نالش сернолиш
سیر نسخه сернусха
سیر نسل сернасл
سیر نسلی сернаслӣ
سیر نشدنی сернашуданӣ
سیر نفوذ сернуфуз
سیر نفوس сернуфус
سیر نقشونگار сернақшунигор
سیر نقطه сернуқта
سیر نم сернам
سیر نمک сернамак
سیر نمی сернамӣ
سیره сайра
سیر هجا серҳиҷо
سیر هجای серҳиҷой
سیر هجیره серҳуҷайра
سیر هوس серҳавас
سیروزه серӯза
سیرون серун
سیرونی серунӣ
سیری серӣ
سیر یخ серях
سیر یماق серямоқ
سیری ناپذیر серинопазир
سیزده сездаҳ
سیزده بالار сездаҳболор
سیزدهساله сездаҳсола
سیزدهسالهگی сездаҳсолагӣ
سیزدهم сездаҳум
سیزدهمین сездаҳумин

سیزیی сезий
سی ساله сисола
سیستیماتکی систематикӣ
سیستیمه система
سیسماگراف сейсмограф
سیسماگرافیه сейсмография
سیسمالاگ сейсмолог
سیسمالاگیه сейсмология
سیسنبر сисанбар
سیف I сайф I
سیف сейф
سیفور сайфур
سیکلتو сакалту
سیگار сигор
سیگارت сигарет
سیگارفروش сигорфурӯш
سیگارفروشی сигорфурӯшӣ
سیگارکش сигоркаш
سیگارکشی сигоркашӣ
سیگاری сигорӣ
سیگستن сигустан//сугустан
سیل сайлI//сел
سیل сел
سیلاب сайлоб//селоб
سیلاب селоб
سیلابکند селобканд
سیلآبه селоба
سیلاس силос
سیلاسخابانی силосхобонӣ
سیلان сайлон
سیلان саялон
سیلان селон
سیلانیت сайлоният
سیلآورد селовард
سیلبار селбор
سیلبارش селбориш
سیل راهه селроҳа
سیل رفتار
сайлрафтор//селрафтор
سیلرفتار селрафтор
سیلگاه сайлгоҳ//селгоҳ
سیلگاه селгоҳ
سیله села
سیله сила(т)
سیله باران селборон
سیلوار селвор
سیلی силӣII
سیم сейм
سیم симI
سیم симII
سیما симо

سیماب симоб
سیماباور симобвор
سیمابچشم симобичашм
سیمابدل симобдил
سیمابرنگ симобиранг
سیمابی симобӣ
سیماره симарра
سیماسیالاگیا семасиология
سیمافار семафор
سیمانتکا семантика
سیمانتکی семантикӣ
سیماندام симандом
سیماندود симандуд
سیماندوده симандуда
سیمای симоӣ
سیمایلک симэлак
سیمبار симбор
سیمباز симбоз
سیمبر симбар
سیمبر симбур
سیمبیاض симбаёз
سیمپالا симполо
سیمپیچ симпеч
سیمپیکر симпайкар
سیمتن симтан
سیمتنی симтанӣ
سیمتور симтӯр
سیمچوب симчӯб
سیمخار симхор
سیمدار симдор
سیمدوزی симдӯзӣ
سیمرغ симурғ
سیمستر семестр
سیم سیم сим–сим
سیم عذار симъизор
سیم کار симкор
سیم کاری симкорӣ
سیمکش симкаш
سیم کش симкуш
سیمکشی симкашӣ
سیم کوب симкӯб
سیم گون симгун
سیم گونه симгуна
سیم ماهی симмоҳӣ
سیمنت семент
سیمنتباراری сементбарорӣ
سیمنتپوش сементпӯш
سیمنتریزی сементрезӣ
سیمنتکاری сементкорӣ
سیمنتکش сементкаш
سیمنتی сементӣ

سیمی симӣ
سیمیا симиё
سیمیاتکه семиотика
سیمین симин
سیمین اندام симинандом
سیمین بدن симинбадан
سیمینبر симинбар
سیمینبند симинбанд
سیمینپیکر симинпайкар
سیمینتن симинтан
سیمینرنگ симинранг
سیمینفان симинфом
سیمینه симина
سین син
سینانم синоним
سینت сенат
سینتار сенатор
سینتاکسس синтаксис
سینتیتکا синтетика
سینتیتکی синтетикӣ
سینتیز синтез
سیندکت синдикат
سیندکتلیست синдикалист
سیندیکلیزم синдикализм
سینس синус
سینسولیزم сенсуализм
سینما синамо
سینمای синамоӣ
سینتاکسسی синтаксисӣ
سینه сина
سینهافگار синаафгор
سینهبریان синабирён
سینهبند синабанд
سینه پهن синапаҳн
سینه تخت синатахт
سینهچاک синачок
سینهخراش синахарош
سینه خروش синахурӯш
سینهخلته синахалта
سینه درد синадард
سینه دوز синадӯз
سینهریش синареш
سینهزنی синазанӣ
سینهسپر синасипар
سینه سفید синасафед
سینهسوز синасӯз
سینهشکاف синашикоф
سینهصاف синасоф
سینهفراخ синафарох
سینه کباب синакабоб
سینه کلان синакалон

سینه کوب синакӯб
سینه گداز синагудоз
سینهمک синамак
سینی синӣ
سیواغر севоғар
سیوال севол
سیورتک сюртук
سیورغال сиюрғол
سیورغال суюрғол
سیوف суюф
سیوم сиюм
سیومین сиюмин
سیونچی севанчӣ
سیونیزم сионизм
سیه сияҳ
سیه آلو сияҳолу
سیهبادام сияҳбодом
سیهبخت сияҳбахт
سیهپستان сияҳпистон
سیهپوش сияҳпӯш
سیهتاب сияҳтоб
سیهجامه сияҳҷома
سیهچال сияҳчол
سیهچرده сияҳчарда
سیهچشم сияҳчашм
سیهچهره сияҳчеҳра
سیهخاک сияҳхок
سیهدل сияҳдил
سیهدلی сияҳдилӣ
سیهرنگ сияҳранг
سیهرنگ сияҳрӯз
سیهروزگار сияҳрӯзгор
سیهروزی сияҳрӯзӣ
سیهروی сияҳрӯ(й)
سیهریش сияҳриш
سیهستاره сияҳситора
سیهسر сияҳсар
سیهفام сияҳфом
سیهک сияҳак
سیه کار сияҳкор
سیه کاری сияҳкорӣ
سیه کاسه сияҳкоса
سیهکام сияҳком
سیهکامی сияҳкомӣ
سیهکوش сияҳкӯш
سیه گلیم сияҳгилем
سیهگوش сияҳгӯш
سیهمست сияҳмаст
سیهنام сияҳном
سیهنامه сияҳнома
سیهنامی сияҳномӣ

سیهی сиёҳӣ

ش

شاب шоб(б)
شاباز шобоз
شاباش шобош
شابیزک шобезак
شاپول шопул
شات шот
شاتر шотир
شاترخانه шотирхона
شاتره шотара
شاتو шоту
شاتوپایه шотупоя
شاخ шох
شاخ بر шохбур
شاخ جوی шохҷӯй
شاخدار шохдор
شاخزن шохзан
شاخ زنی шохзанӣ
شاخ شکسته шохшикаста
شاخ نشکسته шохнашикаста
شاخاب шохоб//шохоба
شاخبست шохбаст
شاخبند шохбанд
شاخچه шохча
شاخچه بند шохчабанд
شاخچه بندی шохчабандӣ
شاخس шохис
شاخسار шохсор
شاخه шоха
شاخک шохак
شاخی шохӣ
شاد шод
شادباد шодбод
شادباشی шодбош(й)
شادخوار шодхор
شادخواری шодхорӣ
شادبهر шодбаҳр
شاددل шоддил
شادروان шодравон
شادکام шодком
شاداب шодоб
شادان шодон
شادان دل шодондил
شادباشی шодбодӣ
شادروان шодарвон
شادروان шодурвон

شادگونه шодгуна
شادمان шодмон
شادمانانه шодмонона
شادمانی шодмонӣ
شادمرگ шодмарг
شادورد шодвард
شادکامی шодкомӣ
شادی шодӣ
شادی انگیز шодиангез
شادی آور шодиовар
شادی بخش шодибахш
شادی سنج шодисанҷ
شادی مرگ шодимарг
شادیکف//شادیکفک
шодикаф//шодикафак
شادی کفک шодикафак
شادیانه шодиёна
شار шор
شار шор
شارا шоро
شاران шорон
شاراندن шорондан
شارب шориб
شاربون шорбун
شارح шореҳ
شارسان шорсон
شارستان шористон
شارع шореъ
شارق шориқ
شارقه шориқа
شاره шора
شارک шорак
شاریدن шоридан
شاسپرم шоспарам
شاسی шоссе
شاش//شاشه шош//шоша
شاشاک шошок
شاشبند шошбанд
شاشه دان шошадон
شاشه шоша
شاشید шошидан
شاعر шоир
شاعرتراش шоиртарош
شاعرتراشی шоиртарошӣ
شاعرطبیعت шоиртабиат
شاعرنما шоирнамо
شاعرانه шоирона
شاعرطبع шоиртабъ
شاعری шоирӣ
شاف шоф
شاف بروت шофбурут

شاف ماهی шофмоҳӣ
شاف مویلب шофмӯйлаб
شافع шофеъ
شافعی шофеӣ
شافول шоқул
شافک шофак
شافی шофӣ
شافیار шофер//шофёр
شاق шок(к)
شاقلی шоқулӣ
شاقه шоққа
شاگرد шогирд
شاگردپیشه шогирдпеша
شاگردپیشه ای шогирдпешаӣ
شاگردچوب шогирдчӯб
شاگردانه шогирдона
شاگردک шогирдак
شاگردی шогирдӣ
شال шол
شالنمد шолнамад
شالچه шолча
شالو шолуда
شالوار шолвор
شاله шола
شالهنگ шолҳанг
شالیI шолӣI
شالیII шолӣII
شالیپایه шолипоя
شالی پخال шолипахол
شالی کار шоликор
شالی کاری шоликорӣ
شالی کوبک шоликӯбак
شالی کوبی шоликӯбӣ
شالی زار шолизор
شام шом
شام خورده шомхӯрда
شامگاه шомгоҳ
شامگاهان шомгоҳон
شامل шомил
شامه шомма
شامی шомӣ
شامیانه шомиёна
شانI шонI
شانII шонII
شانIII шонIII
شانچوب шончӯб
شانIV шонIV
شاندن шондан
شانزده шонздаҳ
شانزده ساله шонздаҳсола
شانزده سالگی шонздаҳсолагӣ

شانزدهم шонздаҳум
شانزدهمین шонздаҳумин
شانه شانه шона-шона
شانه I шонаI
شانه II шонаII
شانه بندی шонабандӣ
شانه بها шонабаҳо
شانه بین шонабайн
شانه پرتای шонапартой
شانه پهن шонапаҳн
شانه تراش шонатарош
شانه تراشی шонатарошӣ
شانه خورده шонахӯрда
شانه دان шонадон
شانه زن шоназан
شانه زنی шоназанӣ
شانه سر// شانه سرک
шонасар//шонасарак
شانه سرک шонасарак
شانه صفت шонасифат
شانه فراخ шонафарох
شانگی шонагӣ
شانه مانند шонамонанд
شانه ندیده шонанадида
شانه کنی шонакунӣ
شانی шонӣ
شاونیست шовинист
شاونیستی шовинистӣ
شاونیزم шовинизм
شاه шоҳ
شاه اثر шоҳасар
شاه بانو//شه بانو
шоҳбону//шаҳбону
شاه برزگاو шоҳбарзагов
شاه بروت шоҳбурут
شاه بلوت шоҳбулут//шоҳбалут
شاه بلوت шоҳбалут
شاه بلوتی
шоҳбулутӣ//шоҳбалутӣ
شاه بلوتی шоҳбалутӣ
شاه بیت шоҳбайт
شاه پرست шоҳпараст
شاه پرستی шоҳпарастӣ
شاه پسند шоҳписанд
شاه پول шоҳпул
شاه دارو шоҳдору
شاه دانه шоҳдона
شاه دخت шоҳдухт
شاه دختر шоҳдухтар
شاهزاده//شهزاد
шоҳзода//шаҳзода

شاهزاده خانم шоҳзодахоним
شاه گوزن шоҳгавазн
شاه مردان шоҳимардон
شاهنشین шоҳнишин
شاهکار шоҳкор
شاهکاسه шоҳкоса
شاهکاسه چشم шоҳкосачашм
شاه کباب шоҳкабоб
شاهانه шоҳона
شاهباز шоҳбоз
شاهبال шоҳбол
شاهبو(ی) шоҳбӯ(й)
شاهپر шоҳпар
شاهپر//شهپر шаҳпар//шоҳпар
شاهتره шоҳтара
شاه توت шоҳтут
شاه تیر шоҳтир
شاه جاده шоҳчода
شاهد шоҳид
شاهدباز шоҳидбоз
شاهدبازی шоҳидбозӣ
شاهدپرستی шоҳидпарастӣ
شاهدپرست шоҳидпараст
شاهدی шоҳидӣ
شاهراه шоҳроҳ
شاهرگ шоҳраг
شاهرود шоҳрӯд
شاهزن шоҳзан
شاهسپرغم шоҳсипарғам
شاهستون шоҳсутун
شاهسوار шоҳсавор
شاهسیم шоҳсим
شاهق шоҳиқ
شاهمات шоҳмот
شاهمات باز шоҳмотбоз
شاهمات بازی шоҳмотбозӣ
شاهمار шоҳмор
شاهنامه خوان шоҳномахон
شاهنامه خوانی шоҳномахонӣ
شاهنامه سرایی шоҳномасароӣ
شاهنشاه шоҳаншоҳ//шоҳаншаҳ
شاهنشاهی
шоҳаншоҳӣ//шоҳаншаҳӣ
شاهنشه шоҳаншаҳ
شاهنی шоҳнай
شاهوار шоҳвор
شاهوش шоҳваш
شاهیI шоҳӣI
شاهیII шоҳӣII
شاهیباف шоҳибоф
شاهیبافی шоҳибофӣ

شاهیوار шоҳивор
شاهیکباب шоҳикабоб
شاهینI шоҳинI
شاهینII шоҳинII
شاهینشهپر шоҳиншаҳпар
شاکار шокор
شاکاسه шокоса
شاکر шокир
شاکی шокӣ
شائبه шоиба
شائق шоиқ
شأن шаън//шон
شائو шоу
شایان шоён
شاید шояд
شایدن шоидан
شایستن шоистан
شایسته шоиста
شایستگی шоистагӣ
شایع шоеъ
شایعه шоеа
شایگان шойгон
شایم шоям
شایورد шойвард
شب شدم шиб-шидам
شب شلته шиб-шилта
شب шаб
شب افروز шабафрӯз
شب افروزی шабафрӯзӣ
شب باده шаббода
شب باش шаббош
شب بوی шаббӯ(й)
شب بیداری шаббедорӣ
شب پیما шабпаймо
شب درمیان шабдармиён
شب درو шабдарав
شب زنده داری шабзиндадорӣ
شب گذرانی шабгузаронӣ
شب گرد шабгард
شب گردی шабгардӣ
شب گیرگاه шабгиргоҳ
شبگیری шабгирӣ
شب نشین шабнишин
شب هنگام шабоҳангом
شبکور шабкӯр
شبکوری шабкӯрӣ
شبکیر шабгир
شبI шабаI
شباب шабоб
شباب шубоб
شبابت шабобат

شباخون шабохун
شباروز шаборӯз
شباروزی шаборӯзӣ
شباشب шабошаб
شباغی шибоғӣ
شباغ шибоғ
شبان шубон
شبانروز шабонрӯз
شبانگاه(ی) шабонгоҳ(ӣ)
شبانگه شبانگاه
шабонгаҳ//шабонгоҳ
شبانه шабона
شبانه خوان шабонахон
شبانه روز шабонарӯз
شبانه روزی шабонарӯзӣ
شبانی шубонӣ
شباهت шабоҳат
شباهنگ шабоҳанг
شباویز шабовез
شبّه шибба
شبّه خورده шиббахӯрда
شبّه زنی шиббазанӣ
شبّه ماشین шиббамошин
شبّه کنی шиббакунӣ
شبّه کوبک шиббакӯбак
شبپاس шабпос
شبپرست шабпараст
شب پرواز шабпарвоз
شبپرک//شبپره
шабпара//шабпарак
شبپوش шабпӯш
شب پوشک шабпӯшак
شبت//شود шибит
شبتاب шабтоб
شبتابان шабтобон
شبتاز шабтоз
شبچرا шабчаро
شبچراغ шабчароғ
شبچره шабчара
شبحI шабаҳI
شبح مانند шабаҳмонанд
شبخانه шабхона
شب خوابی шабхобӣ
شبی خون шабхушӣ
شبخون шабихун
شبخیز шабхез
شبخیزی шабхезӣ
شبدار шабдор
شبدر шабдар
شبدر ترشک шабдартуршак
شبدیز шабдез

شبدیز шабдиз
شبر شبر шибир-шибир
شبر шибар
شبر шибр
شبرزمین шибарзамин
شبرشبر шабар-шабар
شبرشوی шибаршавӣ
شبرغانی шибирғонӣ
شبرغانی шибурғонӣ
شبرم шибрам
شبرنگ шабранг
شبرو шабрав
شبروی шабравӣ
شبزنده دار шабзиндадор
شبستان шабистон
شبش||شپش шабуш//шапуш
شبشچینی шабушчинӣ
شبشزار шабушзор
شبشک шабушак
شبشک шабушк
شبشین шабушин
شبع шабаъ
شبگون шабагун
شبگون шабгун
شبگاه шабгоҳ
شبگه шабгаҳ
شبلان шаблон
شلتی шалтӣ
شبمانده шабмонда
شبنشینی шабнишинӣ
شبنگی шабангӣ
شبنم шабнам
شبنما шабнамо
شبنم خورده шабнамхӯрда
شب نورد шабнавард
شبهII шабаII
شبهII шабаҳII
شبح رنگ шабаҳранг
شب هنگام шабҳангом
شبکوک шабкук
شبهه шубҳа
شبهه آمیز шубҳаомез
شبهه انگیز шубҳаангез
شبهه آور шубҳаовар
شبهه دار шубҳадор
شبهه ناک шубҳанок
شبهه ناکی шубҳанокӣ
شبهه کننده шубҳакунанда
شبک шабак
شبکار шабкор
شبکاری шабкорӣ

شبکره шабкара
شبکلاه шабкулоҳ
شبکه шабака
شبکه داری шабакадорӣ
شبکه دار шабакадор
شبکی шабакӣ
شبکیه шабакия
شبیازه шабёза
شبیخون шабехун
شبینه шабина
شبیه шабеҳ
شبیکه шабика
شپ شپ шип-шип
شپ شلته шип-шилта
شپاتی шаппотӣ
شپاندن шиппондан
شپّک шиппак
شپت шпат
شپراس шипиррос
شپ شپ шап-шап
شپشک шупушк
شپل//شپله шпал//шпала
شپلاق шапалоқ
شپلک шапалак
شپنگ шипанг
شپی шиппӣ
شپیدن шапидан
شپیلیدن шипелидан
شتاI шитоI
شتاII шитоII
شتاب шитоб
شتاب آبود шитоболуд
شتاب زدگی шитобзадагӣ
شتابزده шитобзада
شتابکار шитобкор
شتابکارانه шитобкорона
شتابکاری шитобкорӣ
شتابکنی шитобкунӣ
شتابان шитобон
شتابیدن шитобидан
شتافتن шитофтан
شتالنگ шитоланг
شتالنگ шитолинг
شتاهی шаттоҳӣ
شتب штаб
شتپیل штапел
شتت штат
شتّاه шаттоҳ
شتّه шата
شتتی штатӣ
شتر шутур
شترپرور шутурпарвар
شترپروری шутурпарварӣ
شترپی шутурпай
شترجنگ шутурҷанг
شتربچه шутурбача
شترخار шутурхор
شترخانه шутурхона
شترخوی шутурхӯ(й)
شترخوی шутурхӯӣ
شتردل шутурдил
شتردلی шутурдилӣ
شترزهره шутурзаҳра
شترسوار шутурсавор
شترسواری шутурсаворӣ
شترقطار шутурқатор
شترگاوپلنگ//شترپلنگ шутурпаланг//шутурговпа-ланг
شترگردن шутургардан
شترگیاه шутургиёҳ
شترلب шутурлаб
شترمرغ шутурмурғ
شترکش шутуркаш
شترکینه шутуркина
شترانی шатронӣ
شتربار шутурбор
شتربان шутурбон
شتربانی шутурбонӣ
شتردار шутурдор
شترّاس шитиррос
شترغاز шутурғоз
شترمه шатрама
شترنگ шатранг
شتروار шутурвор
شترکی шутуракӣ
شتل шатал
شتلم шутулум//уштулум
شتم шатм
شتمپ штамп
شتنگ//شتنگه штанг//штанга
شتنگه بردار штангабардор
شتون шатун
شته шитта
شتهریگی шутҳаригӣ
شتک шатак
شتکبندی шатакбандӣ
شتکچوب шатакчӯб
شتیمپل штемпел
شجاع шуҷоъ
شجاعت шуҷоат
شجاعت پیشه шуҷоатпеша
شجاعتناک шуҷоатнок
شجاعتمندی шуҷоатманд
شجاعتمندی шуҷоатмандӣ
شجام шаҷом
شجر шаҷар
شجرنامه шаҷарнома
شجره шаҷара
شجرهنویس шаҷаранавис
شجری шаҷарӣ
شجن шаҷан
شجیر шаҷир
شخI шахI
شخII шахII
شخ آتش шахоташ
شخ پاره шахпора
شخ دست шахдаст
شخ زمین шахзамин
شخشده шахшуда
شخ شده مانده шахшудамонда
شخکاسه шахкоса
شخ کمان шахкамон
شخ کمانی шахкамонӣ
شخار шахор
شخار шихор
شخجلو шахчилав
شخجه шахча
شخچه шухча
شخدم шахдам
شخش шахш
شخشول шахшӯл
شخ شولی шахшӯлӣ
شخ شوی шахшавӣ
شخشیدن шахшидан
شخص шахс
شخص پرستی шахспарастӣ
شخصانیت шахсоният
شخصی шахсӣ
شخصیت پرست шахсиятпараст
شخصیت پرستی шахсиятпарастӣ
شخصاً шахсан
شخضیت шахсият
شخولیدن шахулидан
شخم шухм
شخنورد шахнавард
شخودن шахудан
شخی шахӣ
شدائد//شدایدшадоид
شداد шаддод
شدادی шаддодӣ
شدآمد шудомад
شدّت шиддат
شدّت گیری шиддатгирӣ
شدّت یابی шиддатёбӣ
شدّتناک шиддатнок
شدّتناک шиддатнокӣ
شدگار шудгор
شدگارباب шудгорбоб
شدگارپولی шудгорпулӣ
شدگارشده шудгоршуда
شدگارکنی шудгоркунӣ
شدن шудан
شدنی шуданӣ
شدّهI шаддаI
شدّهII шаддаII
شدید шадид
شدیداً шадидан
شدیده шадида
شرِ шар(р)
شرّ шарр
شر شر шир-шир
شرا//شراء широ(ъ)
شراء широъ
شراب шароб
شراب خانه шаробхона
شراب خور шаробхӯр
شراب خوری шаробхӯрӣ
شراب دار шаробдор
شراب ریز шаробрез
شراب زده шаробзада
شراب زدگی шаробзадагӣ
شراب ساز шаробсоз
شراب سازی шаробсозӣ
شراب شناس шаробшинос
شراب شناسی шаробшиносӣ
شراب فروش шаробфурӯш
شراب فروشی шаробфурӯшӣ
شراب نوش шаробнӯш
شراب نوشی шаробнӯшӣ
شرابکش шаробкаш
شراب پزی шаробпазӣ
شراب پز шаробпаз
شراب خوارگی шаробхорагӣ
شراب خواره шаробхора
شراب دوست шаробдӯст
شرابی шаробӣ
شرار шарор
شرارت шарорат
شرارت آمیز шароратомез
شرارت پیشه шароратпеша
شراره шарора
شراره آلود шарораолуд
شراره بار шарорабор

شراره باری шарорабарорӣ
شراره پاش шарорапош
شراره دار шарорадор
شراره نشان шароранишон
شراس ширрос
شرافت шарофат
شرافتمند шарофатманд
شرافتمندانه шарофатмандона
شرافتمندی шарофатмандӣ
شرالناس шарруннос
شرانگیز шарангез
شراک широк
شراکت шарокат
شراکت نامه шарокатнома
شراکتی шарокатӣ
شرایط шароит
شراین шароин
شرب шурб
شربت шарбат
شربت آب шарбатоб
شربت آبدهی шарбатобдиҳӣ
شربتخانه шарбатхона
شربتدار шарбатдор
شربت فروش шарбатфурӯш
شربت فروشی шарбатфурӯшӣ
شربت پزی шарбатпазӣ
شرت شرت шарт-шурт
شرتکی گوی шартакигӯӣ
شرتکی گوی шартакигӯй
شرتی шарти
شرتی کنان шартикунон
شرح шарҳ
شرح دار шарҳдор
شرح دهنده шарҳдиҳанда
شرحدهی шарҳдиҳӣ
شرحه шарҳа
شرر шарар
شرّاس шаррос
شرّاسی шарросӣ
شررافشان шарарафшон
شررانگیز шарарангез
شرربار шарарбор
شررپاش шарарпош
شررفشان шарарфишон
شررفشانی шарарфишонӣ
شروت шуррут
شرزه шарза
شر شر шар-шар
شرشره шаршара
شرط шарт
شرطاً шартан
شرط بندی шартбандӣ
شرط نامه шартнома
شرط نامه بندی шарномабандӣ
شرط نامه پذیر шартномапазир
شرط نامه وی шартномавӣ
شرطدار шартдор
شرط نامه دار шартномадор
شرطه шурта
شرطی шартӣ
شرع шаръ
شرعاً шаръан
شرعت ширъат
شرعی шаръӣ
شرف шараф
شرفیاب шарафёб
شرفیابی шарафёбӣ
شرفا шурафо
شرفات шарафот
شرفمند шарафманд
شرفناک шарафнок
شرفهI шарфаI
شرفهII шарфаII
شرفه шурфа
شرق шарқ
شرق شرق шарақ-шарақ
شرق شناس шарқшинос
شرق شناسی шарқшиносӣ
شرقاس шараққос
شرقاس زنی шараққосзанӣ
شرقاسی шараққосӣ
شرقیI шарқӣI
شرقیII шарқӣII
شرقی шарракӣ
شرقیانه шарқиёна
شرقی خوانی шарқихонӣ
شرک ширк
شرکا шурако
شرکت ширкат
شرکت کننده ширкаткунанда
شرم шарм
شرم آمیز шармомез
شرم آور шармовар
شرم جای шармҷой
شرم دار шармдор
شرم دارندگی шармдорандагӣ
شرم زد шармзад
شرم زده шармзада
شرم زدگی шармзадагӣ
شرمسار шармсор
شرمساری шармсорӣ
شرمگاه шармгоҳ
شرمگین шармгин
شرمگینانه шармгинона
شرمگینی шармгинӣ
شرمناک шармнок
شرمنده шарманда
شرمنده وار шармандавор
شرمندگی шармандагӣ
شرمیدن шармидан
شرمین шармин
شرنگ шаранг
شروح шурӯҳ
شرور шурур
شروط шурут
شروع шурӯъ
شروف шуруф
شروق шурук
شره шара
شریان шар(а)ён
شریان ширён
شریانی шар(а)ёнӣ
شریدن шаридан
شریر шарир
شریرانه шарирона
شریعت шариат
شریعت پروری шариатпарварӣ
شریعت پناه шариатпаноҳ
شریعت دان шариатдон
شریعت زده шариатзада
شریعت گذار шариатгузор
شریعت مدار шариатмадор
شریف шариф
شریک шарик
شریک الاجاره шарикулиҷора
شریک المال шарикулмол
شریک درس шарикдарс
شریک دست шарикдаст
شریک دولت шарикдавлат
شریکانه шарикона
شریکی шарикӣ
شستII шастII
شستIII шастIII
شستگیر шастгир
شستوشوی шустушӯ(й)
شستن шустан
شسته шуста
شسته دل шустадил
شسته شده шусташуда
شسته گر шустагар
شسته گری шустагарӣ
شسی шассӣ
شش шаш
شش шуш
شش آشیانه шашошёна
شش آشیانه دار шашошёнадор
شش افزار шашафзор
شش افزال шашафзол
شش انگشته шашангушта
شش پا шашпо
ششپر шашпар
ششتار шаштор
ششتیره шаштира
شش جلده шашчилда
شش حربه шашҳарба
شش دانگ шашдонг
شش در шашдар
شش دره шашдара
شش روزه шашрӯза
شش روزگی шашрӯзагӣ
ششروزی шашрӯзӣ
شش رویه шашрӯя
شش رکنه шашрукна
شش ساعته шашсоата
شش ساعتی шашсоатӣ
شش ساله шашсола
شش سالگی шашсолагӣ
شش سالی шашсолӣ
ششسری шашсарӣ
ششصد шашсад
ششصدم шашсадум
ششصدمین шашсадумин
ششصدی шашсадӣ
شش طبقه шаштабақа
شش طرفه шаштарафа
شش قبطه шашқабата
شش قطار шашқатор
شش ماهه шашмоҳа
شش هزاره шашҳазора
شش هزاری шашҳазорӣ
شش هفته ینه шашҳафтаина
شش کرته шашкарата
شش کرتی шашкаратӣ
شش کنجه шашкунҷа
ششیک шашяк
شش برجه шашбурҷа
شش بلّه шашбалла
شش بیله шашбела
شش پنجه زن шашпанҷзан
ششت шишт
ششت و خیز шиштухез
ششت و خیزی шиштухезӣ
ششتاگی шаштогӣ
ششتایی шаштой

ششتن шиштан
ششته ششته шишта-шишта
ششجلدی шашчилдӣ
ششگوشه шашгӯша
ششم шишум
ششماهگی шашмоҳагӣ
شش مقام خوان шашмақомхон
شش مقلم шашмақом
شش مقلم دان шашмақомдон
شش میتره шашметра
شش میتری шашметрӣ
ششه шуша
ششبند шушбанд
ششکه шашка
ششکه باز шашкабоз
ششکه بازی шашкабозӣ
ششی шашӣ
شصت шаст I
شصت ساله шастсола
شصت سالگی шастсолагӣ
شصتم шастум
شصتمین шастумин
شط шат(т)
شطح шатҳ
شطر шатр
شطرنج шатранҷ
شطرنج باز шатранҷбоз
شطرنج بازی шатранҷбозӣ
شطرنجی шатранҷӣ
شطن шатан
شعار шиор
شعارپرتایی шиорпартоӣ
شعاع шуоъ
شعاع آسا шуоосо
شعاع افکن шуоафкан
شعاع افکنی шуоафканӣ
شعاع پاش шуоъпош
شعاع دار шуодор
شعاع زنی шуозанӣ
شعب шаъб
شعب шуаб
شعبان шаъбон
شعبده шаъбада
شعبده шӯъбада
شعبده باز шаъбадабоз
شعبده باز шӯъбадабоз
شعبده بازی шаъбадабозӣ
شعبده بازی шӯъбадабозӣ
شعبه шӯъба
شعر шаър
شعر шеър

شعرخوان шеърхон
شعرخوانی шеърхонӣ
شعردان шеърдон
شعردانی шеърдонӣ
شعرسرای шеърсарой
شعرشناس шеършинос
شعرشناسی шеършиносӣ
شعرفهم шеърфаҳм
شعرفهمی шеърфаҳмӣ
شعرگویی шеъргӯӣ
شعرنویس шеърнавис
شعرنویسی шеърнависӣ
شعرا шуаро
شعرباف шеърбоф
شعرباف шаърбоф
شعربافی шеърбофӣ
شعرپوش шаърпӯш
شعرطراز шеъртироз
شعرتراش шеъртарош
شعرخراش шеърхарош
شعردزد шеърдузд
شعردوست шеърдӯст
شعردوستی шеърдӯстӣ
شعررس шеъррас
شعری шеърӣ
شعریادکنی шеърёдкунӣ
شعریت шеърият
شعشعه шаъшаа
شعشعه پاش шаъшаапош
شعشعه پاشی шаъшаапошӣ
شعشعه دار шаъшаадор
شعف шааф
شعله шӯъла
شعله шӯълахӯ
شعله افروز шӯълаафрӯз
شعله افشان шӯълаафшон
شعله افگن шӯълаафкан
شعله بار шӯълабор
شعله باری шӯълаборӣ
شعله پاش шӯълапош
شعله پرستی шӯълапарастӣ
شعله پرور шӯълапарвар
شعله خیز шӯълахез
شعله رنگ шӯъларанг
شعله رو(ی) шӯъларӯ(й)
شعله ریز шӯъларез
شعله زا(ی) шӯълазо(й)
شعله زن шӯълазан
شعله صفت шӯъласифат
شعله فشان шӯълафишон
شعله فکن шӯълафикан

شعله ور шӯълавар
شعله وار шӯълавор
شعله وری шӯълаварӣ
شعوبیه шуубия
شعور шуур
شعورناک шуурнок
شعورناکی шуурнокӣ
شعیر шаир
شغ шағ
شغ шуғ
شغ шиғ
شغا шағо
شغال шағол
شغاول шиғовул
شغب шағаб
شغبه шағба I
شغبه шағба II
شغّس шиғғас
شغف шағаф
شغل шағал
شغل шуғл
شغب دار шағабдор
شغل ریخته шағалрехта
شغل ریزی шағалрезӣ
شغلزار шағалзор
شغل زمین шағалзамин
شغل دار шағалдор
شغلناک шағабнок
شغنانی шуғнонӣ
شغنی шуғнӣ
شغه шаға
شغه шуға
شغول//شغاول шағавул//шиғовул
شغیل шиғел
شفا шақо
شفا шифоҳӣ
شفابخش шифобахш
شفاپذیر шифопазир
شفاخانه шифохона
شفادهنده шифодиҳанда
شفاناپذیر шифонопазир
شفاکار шифокор
شفاکاری шифокорӣ
شفایابنده шифоёбанда
شفایابی шифоёбӣ
شفاء шифо
شفاانگیز шифоангез
شفابخشی шифобахшӣ
شفاعت шафоат
شفاعت طلب шафоатталаб
شفاعت طلبی шафоатталабӣ

شفاعت نامه шафоатнома
شفاع تکن шафоаткун
شفاعت کننده шафоаткунанда
شفاعت خواه шафоатхоҳ
شفاعت خواهی шафоатхоҳӣ
شفاعتگر шафоатгар
شفافیت шаффофият
شفان шифон
شفانیر шифонер
شفاهاً шифоҳан
شفت шафат
شفت шифт
شفترو шифтрав
شفتالو шафтолу
شفتالو آب шафтолуоб
شفتالو رنگ шафтолуранг
شفتالوزار шафтолузор
شفتالوقاق шафтолуқоқ
شفتالوگل шафтолугул
شفتالوگی шафтолугӣ
شفتالوگین шафтолугин
شفترنگ шафтаранг
شفتگی шукуфтагӣ
شفره шафра
شفشاهنگ шафшоҳанг
شف شف шаф-шаф
شفشه шафша
شفّاف шаффоф
شفّافی шаффофӣ
شفق шафақ
شفق آسا шафақосо
شفق رخساره шафақрухсора
شفق رنگ шафақранг
شفقت шафақат//шафқат
شفقت آمیز шафқатомез
شفقگون шафақгун
شفقی шафақӣ
شفیره шафира
شفیع шафеъ
شفیعیه шофеия
شفیق шафиқ
شفیقانه шафиқона
شق шақ(қ)
شق شق шақ-шақ
شقاق шиқоқ
شقاقل шақоқул
شقاوت шақоват
شقاوت پیشه шақоватпеша
شقایق шақоиқ
شقر شقر шақар-шақар
شقراس шақаррос

شقراّس **шикиррос**
شقشقه **шақшақа**
شقّ(ق) **шиқ(қ)**
شقلداق **шақалдоқ**
شقلداق **шақилдоқ//шақиллоқ**
شقه **шаққа**
شقه **шуққа**
شقی **шақӣ**
شقیقه **шақиқа**
شک(ک) **шак(к)**
شک **шакк**
شک **шук**
شکار **шикор**
شکاردزد **шикордузд**
شکاردزدی **шикордуздӣ**
شکارچی **шикорчӣ**
شکارچیگی **шикорчигӣ**
شکارگاه **шикоргоҳ**
شکارگیر **шикоргир**
شکاری **шикорӣ**
شکاریدن **шикоридан**
شکاف **шикоф**
شکاف کنی **шикофкунӣ**
شکافتن **шикофтан**
شکافه **шикофа**
شکافی **шикофӣ**
شکافیدن **шикофидан**
شکال **шикол**
شکاک **шаккок**
شکاکانه **шаккокона**
شکاکی **шаккокӣ**
شکایت **шикоят**
شکایت آمیز **шикоятомез**
شکایت آمیزانه **шикоятомезона**
شکایت ناپذیر **шикоятнопазир**
شکایت نامه **шикоятнома**
شکایت کننده **шикояткунанда**
شکایت کنی **шикояткунӣ**
شکایتگر **шикоятгар**
شکایتی **шикоятӣ**
شکر **шакар**
شکر **шаккар**
شکر **шукр**
شکرگذار **шукргузор**
شکرگذاری **шукргузорӣ**
شکرآب **шакароб**
شکرافسانه **шакарфасона**
شکرافشان **шакарафшон**
شکرافشانی **шакарафшонӣ**
شکرآلود **шакаролуд**
شکرآلوده **шакаролуда**

شکرآمیخته **шакаромехта**
شکران **шукрон**
شکرانگور **шакарангур**
شکرانه **шукрона**
شکربادام **шакарбодом**
شکربار **шакарбор**
شکربرگ **шакарбарг**
شکربسته **шакаракбаста**
شکربوره **шакарбура**
شکربیزه **шакарбеза**
شکرپا **шакарпо**
شکرپاره **шакарпора**
شکرپیوند **шакарпайванд**
شکرچای **шакарчой**
شکرچش **шакарчаш**
شکرخار **шакархор**
شکرخای **шакархой**
شکرخند **шакарханд**
شکرخنده **шакарханда**
شکرخواب **шакархоб**
شکرخیز **шакархез**
شکردار **шакардор**
شکردان **шакардон**
شکردتر **шакдор**
شکردهان **шакардаҳон**
شکردهن **шакардаҳан**
شکرریز **шакаррез**
شکرریزی **шакаррезӣ**
شکرزار **шакарзор**
شکرزبان **шакарзабон**
شکرستان **шакаристон**
شکرشکن **шаккаршикан**
شکرشکنی **шаккаршиканӣ**
شکرفروش **шакарфурӯш**
شکرفشان **шаккарфишон**
شکرفشانی **шаккарфишонӣ**
شکرگفتار **шакаргуфтор**
شکرگفتاری **шакаргуфторӣ**
شکرگون **шакаргун**
شکرلب **шакарлаб**
شکرلعل **шакаринлаъл**
شکرلنگ **шакарланг**
شکرلهجه **шакарлаҳҷа**
شکرمرود **шакармуруд**
شکرمست **шакармаст**
شکرنامه **шукрнома**
شکرنثار **шакарнисор**
شکرنم **шакарнам**
شکروار **шакарвор**
شکروش **шакарваш**
شکره **шикара**

شکرک **шакарак**
شکری **шакарӣ**
شکرین **шакарин**
شکریه **шукрия**
شکست **шикаст**
شکست آور **шикастовар**
شکست آور **шикаставор**
شکست آوری **шикаставорӣ**
شکست خورده **шикастхӯрда**
شکست خوری **шикастхӯрӣ**
شکست ناپذیر **шикастнопазир**
شکست ناپذیری **шикастнопазирӣ**
شکست نخورده **шикастнахӯранда**
شکست نیابنده **шикастнаёбанда**
شکست وریخت **шикастурехт**
شکستن **шикастан**
شکسته **шикаста**
شکسته استخوان **шикастаустухон**
شکسته بال **шикастабол**
شکسته بند **шикастабанд**
شکسته بندی **шикастабандӣ**
شکسته پا(ی) **шикастапо(й)**
شکسته پاره **шикастапора**
شکسته پیوند **шикастапайванд**
شکسته جان **шикастаҷон**
شکسته جانی **шикастаҷонӣ**
شکسته حال **шикастаҳол**
شکسته حالی **шикастаҳолӣ**
شکسته خاطر **шикастахотир**
شکسته خاطری **шикастахотирӣ**
شکسته دل **шикастадил**
شکسته دلی **шикастадилӣ**
شکسته رنگ **шикастаранг**
شکسته روح **шикастарӯҳ**
شکسته زبان **шикастазабон**
شکسته شاخ **шикасташох**
شکستگی **шикастагӣ**
شکسته مزاج **шикастамизоҷ**
شکسته ناپذیر **шикастанопазир**
شکسته نامی **шикастаном**
شکسته نشونده **шикастанашаванда**
شکسته نفس **шикастанафс**
شکسته نفسی **шикастанафсӣ**
شکسته کامی **шикастакомӣ**
شکسته‌بازو **шикастабозу**
شکفا **шукуфо**
شکفت **шукуфт**
شکفته خو(ی) **шукуфтахӯ(й)**
شکوفه دار **шукуфадор**
شکل **шакл**

شکل دهی **шаклдиҳӣ**
شکلاً **шаклан**
شکلاد **шакалод**
شکل پرست **шаклпараст**
شکل پرستی **шаклпарастӣ**
شکل سازی **шаклсозӣ**
شکل گیری **шаклгирӣ**
شکم **шикам**
شکم بند **шикамбанд**
شکم بنده **шикамбанда**
شکم بندگی **шикамбандагӣ**
شکم پرست **шикампараст**
شکم پرستی **шикампарастӣ**
شکم پرور **шикампарвар**
شکم پروری **шикампарварӣ**
شکم پیچ **шикампеч**
شکم پیچان **шикампечон**
شکم چران **шикамчарон**
شکم چرانی **шикамчаронӣ**
شکمدار **шикамдор**
شکم درد **шикамдард**
شکم دم **шикамдам**
شکم رو **шикамрав**
شکم سیر **шикамсер**
شکم سیری **шикамсерӣ**
شکم غفس **шикамғафс**
شکم گرسنه **шикамгурусна**
شکم گرفتگی **шикамгирифтагӣ**
شکم گرفته **шикамгирифта**
شکم کلان **шикамкалон**
شکمبه **шикамба**
شکمچه **шикамча**
شکمناکی **шикамнокӣ**
شکمی **шикамӣ**
شکن **шикан**
شکن **шикан**
شکنج **шиканҷ**
شکنجه **шиканҷа**
شکنجه آمیز **шиканҷаомез**
شکنجه گاه **шиканҷагоҳ**
شکوخ **шикух**
شکوخیدن **шикухидан**
شکوفان **шукуфон**
شکوفانی **шукуфонӣ**
شکوفانیدن **шукуфонидан**
شکفتن **шукуфтан**
شکفته **шукуфта**
شکوفته روی **шукуфтарӯй**
شکوفه **шукуфа**
شکوفه زار **шукуфазор**
شکوه **шиква**

شکوه шикӯҳ
شکوه шукӯҳ
شکوهیدن шукӯҳидан
شکوه دار шукӯҳдор
شکوه مند шукӯҳманд
شکوه مندی шукӯҳмандӣ
شکوه ناک шукӯҳнок
شکوه ناکی шукӯҳнокӣ
شکوه آمیز шикваомез
شکوهندگی шикӯҳандагӣ
شکوهیدن шикӯҳидан
شکیب шикеб
شکیبا шикебо
شکیبانیدن шикебонидан
شکیبایی шикебоӣ
شکیبنده шикебанда
شکیبیدن шикебидан
شکیدن шакидан
شگ шуг
شگا шаго
شگاف шигоф
شگافتن шигофтан
شگافیدن шигофидан
شگال шагол
شگرف шигарф
شگرفی шигарфӣ
شگفانیدن шигуфонидан
شگفت шигифт
شگفتیدن шигифтидан
شگفتن шигифтан
شگفتن шигуфтан
شگفتن шугуфтан
شگفتی шигифтӣ
شگوفه шигуфа
شگون шугун
شل шал
شل шил
شلاق шаллоқ
شلاق کاری шаллоқкорӣ
شلاقی шаллоқӣ
شلاله шалола
شلاین шалоин
شلباق шалтоқ
شلپ شلپ шалап-шалап
شلپر шалпар
شلپری шалпарӣ
شلپس шалаппас
شلپق шилпуқ
شلپوی шалпӯӣ
شلتاق шилтоқ
شلتق шалтақ

شلتبق шилтиқ
شلته шилта
شلتوک шалтӯк
شلخه шилха
شلخه шулха
شلخه خور шулхахӯр
شلخه شوربا шилхашӯрбо
شلدرآبه шилдироба
شلدر شلدر шалдар-шалдар
شلدراس шалдарос
شلدراس шилдирос
شلدراس زنان шилдиросзанон
شلدراس زنی шилдиросзанӣ
شلدرد шалдард
شلشله шилшила
شلشله پا шилшилапо
شلشله دار шилшиладор
شلغم шалғам
شلغم برکش шалғамбаркаш
شلغمچه шалғамча
شلغم شوربا шалғамшӯрбо
شلغمک шалғамак
شلغمی шалғамӣ
شلغوت шулғут
شلق шалақ
شلق шилқ
شلقین шилқин
شلقینی шилқин
شلگبئوم шлагбаум
شلّوک шуллук
شلم шилим
شلم шилм
شلم پزی шилимпазӣ
شلم پزی шилмпазӣ
شلمک шилмак
شلنگ шланг
شلوار шалвор
شلواربند шалворбанд
شلوکدان шуллукдон
شله шила
شلهه шалҳа
شلهه шилҳа
شلهه دار шалҳадор
شلهه شوربا шилҳашӯрбо
شلهگی шалҳагӣ
شلهیدن шалҳидан
شلهیدگی шалҳидагӣ
شلک шиллик
شلی шалӣ
شلیل шалил
شلیوز шлюз

شم шам(м)
شما шумо
شمار шумор
شمار шумор
شماردن//شماریدن
шумордан//шуморидан
شمارش шумориш
شماره шумора
شماره زنی шуморазанӣ
شماره گذار шуморагузор
شماره گذاری шуморагузорӣ
شماع шаммоъ
شمال шамол
شمال шимол
شمال پناه шамолпаноҳ
شمال پنه шамолпанаҳ
شمال درآ шамолдаро
شمال زده шамолзада
شمال گذر шамолгузар
شمال گردان шамолгардон
شمال کش шамолкаш
شمال دهی шамолдиҳӣ
شمال رس шамолрас
شمال سنج шамолсанҷ
شمالناک шамолнок
شمالی шимолӣ
شماتت шамотат
شماتت آمیز шамотатомез
شمامه шаммома
شمامه шамома
شمانیدن шамонидан
شمایل шамоил
شمبیگی шамбегӣ
شمپن шампан
شمپنزی шимпанзе
شمپون шампун
شمخال шамхол
شمد шамад
شمدیدار шумдидор
شمر шамар
شمر шумур
شمردن шумурдан
شمرده شمرده шумурда-шумурда
شمریدن шумаридан
شمس шамс
شمسه шамса
شمسی шамсӣ
شمسیه шамсия
شمشاد шамшод
شمشادبالا шамшодболо
شمشادقامت шамшодқомат

شمشادقد шамшодқад
شمشار шимшор
شمشیر шамшер
شمشیرباز шамшербоз
شمشیربازی шамшербозӣ
شمشیربست шамшербадаст
شمشیردار шамшердор
شمشیرزبون шамшерзабун
شمشیرزن шамшерзан
شمشیرزنی шамшерзанӣ
شمشیرساز шамшерсоз
شمشیرقلم шамшерқалам
شمشیرگر шамшергар
شمشیرمانند шамшермонанд
شمشیرماهی шамшермоҳӣ
شمشیریال шамшерёл
شمع шамъ
شمعدان шамъдон
شمع ریز шамърез
شمع ریزی шамърезӣ
شمعسان шамъсон
شمع قیچی шамъқайчӣ
شمع چراغ шамъчароғ
شمعچه шамъча
شمعگر шамъгар
شمعگری шамъгарӣ
شمع کشک шамъкушак
شمل шамл
شمّت шумат
شمن шаман
شمه//شمت шима//шимат
شمه шама
شمه шамма
شمول шумул
شمک шамак
شمیدن I шамиданI
شمیدن II шамиданII
شمیم шамим
شمیمه шамима
شمیمه فروش шамимафурӯш
شوم پی шумпай
شوم زاده шумзода
شنا шино
شناخت шинохт
شناختن шинохтан
شناخته шинохта
شناخته نشونده
шинохтанашаванда
شنار шинор
شناس шинос
شناسنامه шиноснома

шиносо شناسا
шиносон(и)дан شناسانیدن
шиносоӣ شناسایی
шиносномадиҳӣ شناسنامه دهی
шаноат شناعت
шинондашуда شنانده شده
шинон(и)дан شنانیدن
шиновар شناور
шиноварӣ شناوری
шинокунанда شناکننده
шанеъ شنیع
шанбалид شنبلید
шанбе شنبه
шанбегӣ شنبه گی
шантаж شنتژ
шинҷарф شنجرف
шанд شند
шандаф شندف
шанғу شنغو
шинуфтан شنفتن
шунуфтан شنفتن
шунуфтанӣ شنفتنی
шунқор شنقار
шанг شنگ
шангарф شنگرف
шингарф شنگرف
шангул شنگل
шингил شنگل
шангула شنگله
шангӣ شنگی
шангина شنگینه
шиннӣ شنّی
шиннипаз شنّی پز
шиннипазӣ شنّی پزی
шунаҳ شنه
шунав شنو
шунаво شنوا
шунавонидан شنوانیدن
шунавоӣ شنوایی
шинуша شنوشه
шунаванда شنونده
шунавидан شنویدن
шунид شنید
шунидан شنیدن
шуниданӣ شنیدنی
шуниданашуда شنیده نشده
шуниз شنیز
шинел شنیل
шинелпӯш شنیل پوش
шӯ//шӯй شو//شوی
шав شو

шӯталаб شوطلب
шувот شوات
шавореъ شوارع
шаввоз شوّاز
шаввос شوّاس
шивоқ شواق
шаввол شوّال
шавомих شوامخ
шух شوخ
шӯхI شوخI
шӯхII شوخII
шӯхоб شوخاب
шӯхоҳанг شوخ آهنگ
шӯхчашм شوخ چشم
шӯхчашмона شوخ چشمانه
шӯхчашмӣ شوخ چشمی
шӯхранг شوخ رنگ
шӯхрангӣ شوخ رنگی
шӯхрӯй شوخ روی
шӯхшанг شوخشنگ
шӯхтабъ شوخ طبع
шӯхтабиат شوخ طبیعت
шӯхтабиатӣ شوخ طبیعتی
шӯхгап شوخ گپ
шӯхмизоҷ شوخ مزاج
шӯхнигоҳ شوخ نگاه
шӯхона شوخانه
шӯхдида شوخ دیده
шӯхиомез شوخی آمیز
шӯхиомезона شوخی آمیزانه
шӯхибардор شوخی بردار
шӯхӣ شوخی
шӯрабум شوره بوم
шӯразорI شوره زارI
шавр شور
шивар شور
шӯрI شورI
шӯрII شورII
шӯрафкан شورافکن
шӯрандоз شورانداز
шӯрандозӣ شوراندازی
шӯрангезӣ شورانگیزی
шӯрбахт شوربخت
шӯрбахтӣ شوربختی
шӯрпахта شورپخته
шӯрахок شوره خاک
шӯргиёҳ شورگیاه
шӯро شورا
шӯроб شوراب
шӯроба شورآبه
шӯрангез شورانگیز

шӯронидан شورانیدن
шӯрой شورایی
шӯрбо شوربا
шӯртумшуқ شورتمشق
шӯртан شورتن
шӯртак شورتک
шӯрчамоҳӣ شورچه ماهی
шӯрхок شورخاک
шӯридаранг شوردرنگ
шиварзамин شورزمین
шӯрзамин شورزمین
шӯристон شورستان
шӯриш شورش
шӯришчӣ شورشچی
шӯришгар شورشگر
шӯришгарӣ شورشگری
шӯртолеъ شورتالع
шӯртолеӣ شورطالعی
шӯрмоҳӣ شورماهی
шӯрнӯл شورنول
шӯраI شورهI
шӯраII شورهII
шӯрабандӣ شورهب ندی
шӯрапушт شوره پشت
шӯрапуштӣ شوره پشتی
шӯрадор شوره دار
шӯразорII شوره زارII
шӯразада شوره زده
شوره
زمین//شورزمین
шӯразамин//шӯрзамин
шӯравӣ شوروی
шӯрак شورک
шӯрӣ شوری
шӯридан شوریدن
шӯрида شوریده
шӯридабахт شوریده بخت
шӯридабахтӣ شوریده بختی
шӯридаҳол شوریده حال
шӯридахотир شوریده خاطر
шӯридадил شوریده دل
шӯридароҳ شوریده راه
шӯридарой شوریده رای
шӯридараҳ شوریده ره
шӯридарӯзгор شوریده روزگار
шӯридасар شوریده سر
шӯридагӣ شوریدگی
шӯридамағз شوریده مغز
шӯридавор شوریده وار
шӯридакор شوریده کار
шаввас شوّس

шӯшалак شوشلک
шӯша شوشه
шӯшабандӣ شوشه بندی
шӯшашакл شوشه شکل
шавшув شوشو
шавшувдор شوشودار
шавшӯлак شوشولک
шавқафзо شوق افزا
шавқ شوق
шавқовар شوق آور
шавқоварона شوق آورانه
шавқоварӣ شوق آوری
шавқдор شوقدار
шавқманд شوقمند
шавқангез شوق انگیز
шавқангезона شوق انگیزانه
шавқангезӣ شوق انگیزی
шавқфизо شوق فزا
шавқмандӣ شوقمندی
шавқнок شوقناک
шавқун شوقون
шавгун شوگون
шулон شولان
шавла شوله
шӯла شوله
шӯлакаду شوله کدو
шӯлак شولک
шум شوم
шумбача شوم بچه
шумпой شوم پای
шумхабар شوم خبر
шумшапалак شوم شپلک
шумшук شومشوک
шумшакл شوم شکل
шумтолеъ شوم طالع
шумқадам شوم قدم
шумгиёҳ شوم گیاه
шумнафас شوم نفس
шумтол شومتال
шумӣ شومی
шумер شومیر
шумерӣ شومیری
шавнӣ شونی
шавниз شونیز
шавҳар شوهر
шавҳарҷудо شوهرجدا
шавҳардор شوهردار
шавҳардорӣ شوهرداری
шавҳаршаванда شوهرشونده
шавҳарнок شوهرناک
шавҳаркарда شوهرکرده

شوو آی шавуой
شوّس//شواس шуввас//шуввос
شوکت шавкат
شوکران шавкарон
شوی шуввӣ
شویدار шӯйдор
شوی шавӣ
شویاندن шӯёндан
شویر شویر шивир-шивир
شوینده шӯянда
شه шаҳ
شهتار шаҳтор
شه ستون шаҳсутун
شهصفه шаҳсуфа
شهکاسه шаҳкоса
شهاب шаҳоб
شهاب шиҳоб
شهاب باران шиҳобборон
شهاب پاره шиҳобпора
شهاب رنگ шаҳобранг
شهاب صفت шиҳобсифат
شهابی шиҳобӣ
شهابی رنگ шиҳобиранг
شهادت шаҳодат
شهادت نامه шаҳодатнома
شهادتگاه шаҳодатгоҳ
شهامت шаҳомат
شهنای шаҳной
شهباز шаҳбоз
شهبال шаҳбол
شهبیت шаҳбайт
شهتوت шаҳтут
شهجوی шаҳҷӯй
شهد шаҳд
شهدبار шаҳдбор
شهدخند шаҳдханд
شهددار шаҳддор
شهدریز шаҳдрез
شهدگفتار шаҳдгуфтор
شهدا шуҳадо
شهدی шаҳдӣ
شهرI шаҳрI
شهرII шаҳрII
شهرآشوب шаҳрошӯб
شهرآشوبانه шаҳрошӯбона
شهرافروز шаҳрафрӯз
شهربند шаҳрбанд
شهردار шаҳрдор
شهردیده шаҳрдида
شهرنشین шаҳрнишин
شهرآرایی шаҳророй

شهرستان шаҳристон
شهرستانی шаҳристонӣ
شهراه шаҳроҳ
شهرت шӯҳрат
شهرت افزا шӯҳратафзо
شهرت بلند шӯҳратбаланд
شهرت پرست шӯҳратпараст
شهرت پرستی шӯҳратпарастӣ
شهرت جو шӯҳратҷӯ(й)
شهرت دار шӯҳратдор
شهرت طلبی шӯҳратталабӣ
شهرتمند шӯҳратманд
شهرتمندی шӯҳратмандӣ
شهرتناک шӯҳратнок
شهرتناکی шӯҳратнокӣ
شهرتیار шӯҳратёр
شهرتاش шаҳртош
شهرچه шаҳрча
شهرخ шаҳрух
شهرداری шаҳрдорӣ
شهررود шаҳр(р)ӯд
شهرساز шаҳрсоз
شهرسازی шаҳрсозӣ
شهره шӯҳра
شهره ور шӯҳравар
شهرود шаҳрӯд
شهروند шаҳрванд
شهروندی шаҳрвандӣ
شهرک шаҳрак
شهری шаҳрӣ
شهریار шаҳриёр
شهریاری шаҳриёрӣ
شهریانه шаҳриёна
شهریور шаҳривар
شهریوری шаҳриварӣ
شهزادگی шаҳзодагӣ
شهزاده шаҳзода
شهشراب шаҳшароб
شهقه шаҳқа
شهلا шаҳло
شهلاچشم шаҳлочашм
شهلوت шаҳлут
شهم шаҳм
شهوت ناک шаҳватнок
شهناز шаҳноз
شهنشاه шаҳаншоҳ
شهنشین шаҳнишин
شهنگی шаҳнагӣ
شهنه шаҳна
شهنه گاه шаҳнагоҳ
شهنی шаҳнай

شهوات шаҳавот
شهوار шаҳвор
شهوانی шаҳвонӣ
شهوت шаҳват
شهوت آمیز шаҳватомез
شهوت انگیز шаҳватангез
شهوت پرست шаҳватпараст
شهوت پرستانه шаҳватпарастона
شهوت پرستی шаҳватпарастӣ
شهوت رانی шаҳватронӣ
شهود шуҳуд
شهیI шаҳӣI
شهیII шаҳӣII
شهیدI шаҳидI
شهیدII шаҳидII
شهیر шаҳир
شهیق шаҳиқ
شهین шаҳин شیٔ шай
شیٔ шайъ
شیئی шайъӣ
شیار шиёр
شیاطین шаётин
شیان шаён
شیان шиён
شیب шеб
شیبدار шебдор
شیب шайб
شیبا шебо
شیبه шеба
شیبه шайба
شیبیدن шебидан
شیپور шайпур
شیپورچی шайпурчӣ
شیپورزن шайпурзан
شیپورنواز шайпурнавоз
شیپوری шайпурӣ
شیخ шайх
شیخ الاسلام шайхулислом
شیخوخت шайхухат
شیخ تراش шайхтарош
شیخی шайхӣ
شید шайд
شید шед
شیدا шайдо
شیدادل шайдодил
شیدایی шайдоӣ
شیر шер
شیر шир
شیراتاله ширатола
شیرافکن шерафкан
شیربا ширбо

شیرباز ширбоз
شیربدن ширбадан
شیربرنج ширбиринҷ
شیربها ширбаҳо
شیرپالا ширполо
شیرپلنگ шерпаланг
شیرپولی ширпулӣ
شیرپیوند ширпайванд
شیرتوان шертавон
شیرخانه ширхона
شیرخشت ширхишт
شیرخور ширхӯр
شیرخوره ширхӯра
شیرخورگی ширхӯрагӣ
شیردار ширдор
شیرداغ ширдоғ
شیردل шердил
شیردلانه шердилона
شیردلی шердилӣ
شیرده ширдеҳ
شیردهی ширдиҳӣ
شیردوشی ширдӯшӣ
شیرزاد шерзод
شیرزهره шерзаҳра
شیرزور шерзӯр
شیرسوز ширсӯз
شیرشوله ширшӯла
شیرصفت шерсифат
شیرگیر шергир
شیرمرد шерамард
شیرمرد шермард
شیرمردی шермардӣ
شیرمست шермаст
شیروار шервор
شیرکیف шеркайф
شیراز широз
شیرازهI шерозаI
شیرازهII шерозаII
شیرازه بند шерозабанд
شیرازه بندی шерозабандӣ
شیرازه دوز шерозадӯз
شیرازه دوزی шерозадӯзӣ
شیرازی шерозӣ
شیراسا шеросо
شیرانه шерона
شیرآور шировар
شیربازو шербозу
شیربان шербон
شیربچه шербача
شیربوی ширбӯй
شیرپالک ширполак

شیرپرورد ширпарвард
شیرپنجه шерпанҷа
شیرجوش ширҷӯш
شیرجوشی ширҷӯшӣ
شیرچای ширчой
شیرخوار//شیرخواره ширхор//ширхора
شیرخوارگی ширхорагӣ
شیرخواره ширхора
شیردار шердор
شیردان ширдон
شیردوش ширдӯш
شیرذمه ширзима
شیررنگ ширранг
شیرروغن ширравған
شیرزده ширзада
شیرسان шерсон
شیرسگ шерсаг
شیرشکار шершикор
شیرفروش ширфурӯш
شیرفروشی ширфурӯшӣ
شیرفش шерфаш
شیرقهوه ширқаҳва
شیرقیام ширқиём
شیرگاه ширгиёҳ
شیرگاو ширгов
شیرگرم ширгарм
شیرگون ширгун
شیرمال ширмол
شیرمال پز ширмолпаз
شیرمال پزی ширмолпазӣ
شیرمانند шермонанд
شیرماهی ширмоҳӣ
شیرمرغ ширмурғ
شیرمست ширмаст
شیرمهتاب ширмаҳтоб
شیرمک ширмак
شیرمکان ширмакон
شیرنوبت ширнавбат
شیروار ширвор
شیروان шервон
شیروانی پوش шервонипӯш
شیروانی шервонӣ
شیروانی ширвонӣ
شیراوژن шеравжан
شیروش шерваш
شیره шира
شیره دار ширадор
شیره ناک ширанок
شیره وار ширавор
شیره وارپز шираворпаз
شیره وارپزی шираворпазӣ
شیره وارخانه шираворхона
شیره وارفروش шираворфурӯш
شیره وارفروشی шираворфурӯшӣ
شیره واردان ширавордон
شیره کش ширакаш
شیره کشی ширакашӣ
شیره کیف ширакайф
شیره کیفی ширакайфӣ
شیرک шерак
شیرکدو ширкаду
شیرکش ширкаш
شیری шерӣ
شیری ширӣ
شیریشک ширешак
شیریش ширеш
شیریشپز ширешпаз
شیریش پزی ширешпазӣ
شیریش کاسه ширешкоса
شیریش کاری ширешкорӣ
شیرین ширин
شیرین ادا ширинадо
شیرین ادایی ширинадой
شیرین بیان ширинбаён
شیرین ترانه ширинтарона
شیرین تکلم ширинтакаллум
شیرین جواب ширинҷавоб
شیرین حرکت ширинҳаракат
شیرین خصال ширинхисол
شیرین خنده ширинханд
شیرین دانه шириндона
شیرین دهان шириндаҳон
شیرین دهن шириндаҳан
شیرین زبان ширинзабон
شیرین زبانی ширинзабонӣ
شیرین سخن ширинсухан
شیرین سخنی ширинсуханӣ
شیرین سرود ширинсуруд
شیرین شمائل шириншамоил
شیرین قدم ширинқадам
شیرین گفتار ширингуфтор
شیرین لب ширинлаб
شیرین لقا ширинлиқо
شیرین مزه ширинмаза
شیرین نفس шириннафас
شیرین نما шириннамо
شیرین کار ширинкор
شیرین کاری ширинкорӣ
شیرین کام ширинком
شیرین کلام ширинкалом
شیرینبیه ширинбия
شیرینچه ширинча
شیرین مقال ширинмақолӣ
شیرینمیه ширинмия
شیرینوار ширинвор
شیرینک بازی ширинакбозӣ
شیرین کارانه ширинкорона
شیرین کامه ширинкома
شیرین گفتاری ширингуфторӣ
شیرینی ширинӣ
شیرینی پز ширинипаз
شیرینی پزی ширинипазӣ
شیرینی خور ширинихӯр
شیرینی دوست ширинидӯст
شیرینی فروش ширинифурӯш
شیرینی فروشی ширинифурӯшӣ
شیرینی پزخانه ширинипазхона
شیز шиз
شستن шистан
شیشم шишам//шишум
شیشه шиша
شیشه باز шишабоз
شیشه بازی шишабозӣ
شیشه بر шишабур
شیشه برآری шишабарорӣ
شیشه برک шишабурак
شیشه بری шишабурӣ
شیشه بند шишабанд
شیشه بندی шишабандӣ
شیشه پاره шишапора
شیشه پخته шишапахта
شیشه پز шишапаз
شیشه پزی шишапазӣ
شیشه تازه کنک шишатозакунак
شیشه جان шишаҷон
شیشه دار шишадор
شیشه دل шишадил
شیشه ریزه шишареза
شیشه ساز шишасоз
شیشه سازی шишасозӣ
شیشهگر шишагар
شیشه گرخانه шишагархона
شیشه گری шишагарӣ
شیشه گون шишагун
شیشگی шишагӣ
شیشگین шишагин
شیشه میده шишамайда
شیشه نهاد шишаниҳод
شیشه وار шишавор
شیشه کار шишакор
شیشه کاری шишакорӣ
شیشه مانند шишамонанд
شیشک шишак
شیطان шайтон
شیطان ارابه шайтонароба
شیطان پرست шайтонпараст
شیطان پرستی шайтонпарастӣ
شیطان تیرگی шайтонтеригӣ
شیطان تیری шайтонтерӣ
شیطان صفت шайтонсифат
شیطان فریب шайтонфиреб
شیطان کوب шайтонкӯб
شیطانچه шайтонча
شیطانک шайтонак
شیطانی шайтонӣ
شیطنت шайтанат
شیعه шиа
شیعه مذهب шиамазҳаб
شیف шеф
شیفتن шертан
شیفتن шефтан
شیفته шефта
شیفته دل шефтадил
شیفتگی шефтагӣ
شیفر шифр
شیفرکشایی шифркушоӣ
شیفسکه шефска
شیفی шефӣ
شیفیر шифер
شیفیربرآری шифербарорӣ
شیفیرپوش шиферпӯш
شیفیرفروش шиферфурӯш
شیفیرفروشی шиферфурӯшӣ
شیفیری шиферӣ
شیلان шелон
شیلنگن шиллинг
شیلم шайлам
شیم шимI
شیم шимII
شین шайн
شینه برآری шинабарорӣ
شین وخیز шинухез
شین//شینه шин//шина
شین шин
شینم шинамI
شینم шинамII
شینک шинак
شینک ساز шинаксоз
شینک سازی шинаксозӣ
شینک نشین шинакнишин
شیوا шево
شیوازبان шевозабон
شیوایی шевоӣ

شیوع шуйӯъ
شیوع шуюъ
شیون шеван
شیوند шеванд
شیوه шеваI
شیوه шеваII
شیوه باز шевабоз
شیوه شناس шевашинос
شیوه شناسی шевашиносӣ
شیوه گر шевагар
شیوه گری шевагарӣ
شیوگی шевагӣ
شیوه کار шевакор
شیه шиҳ
شیهه шеҳа
شیهه шиҳа
شیهه کشی шеҳакашӣ
شیهه کشی шиҳакашӣ
شیهک шиҳак
شیاد шайёд

ص

صابر собирӣ
صابرانه собирона
صابری собирӣ
صابوته//سابوته собута
صابون собун
صابون شویی собуншӯӣ
صابون‌پز собунпаз
صابون پزخانه собунпазхона
صابون‌پزی собунпазӣ
صابونک собунак
صابونگر собунгар
صابونگری собунгарӣ
صاحب соҳиб
صاحب اخلاق соҳибахлоқ
صاحب ادراک соҳибидрок
صاحب اراده соҳибирода
صاحب استقلال соҳибистиқлол
صاحب اقبال соҳибиқбол
صاحب الجیش соҳибулҷайш
صاحب امضا соҳибимзо
صاحب انتظام соҳибинтизом
صاحب تاج соҳибтоҷ
صاحب تجربگی соҳибтаҷрибагӣ
صاحب تجمل соҳибтаҷаммул
صاحب تخت соҳибтахт
صاحب تفرس соҳибтафаррус
صاحب تفکر соҳибтафаккур

صاحب چنگال соҳибчангол
صاحب حشمت соҳибҳашамат
صاحب خبر соҳибхабар
صاحب خرد соҳибхирад
صاحب دیوان соҳибдевон
صاحب رعی соҳибраъй
صاحب سخا соҳибсахо
صاحب سکون соҳибсукун
صاحب سلطنت соҳибсалтанат
صاحب سوق соҳибсуқ
صاحب عنایت соҳибиноят
صاحب عیار соҳибъиёр
صاحب غرض соҳибғараз
صاحب فراش соҳибфирош
صاحب فکر соҳибфикр
صاحب فهم соҳибфаҳм
صاحب مایه соҳибмоя
صاحب مصلحت соҳибмаслиҳат
صاحب منزلت соҳибманзалат
صاحب ناموس соҳибномус
صاحب‌احترام соҳибэҳтиром
صاحب‌احسان соҳибэҳсон
صاحب‌اختصاص соҳибихтисос
صاحب‌اختیاری соҳибихтиёрӣ
صاحب‌استعداد соҳибистеъдод
صاحب‌اعتبار соҳибэътибор
صاحب‌افسر соҳибафсар
صاحب‌اقتدار соҳибиқтидор
صاحب‌امتیاز соҳибимтиёз
صاحب‌تجربه соҳибтаҷриба
صاحب‌تدبیر соҳибтадбир
صاحب‌تردد соҳибтараддуд
صاحب‌جاه соҳибчоҳ
صاحب‌جمال соҳибҷамол
صاحب‌جشن соҳибҷашн
صاحب‌حقوق соҳибҳуқуқ
صاحب‌خانه соҳибхона
صاحب‌خانه‌زن соҳибхоназан
صاحب‌دل соҳибдил
صاحب‌دولت соҳибдавлат
صاحب‌ذوق соҳибзавқ
صاحب‌زمین соҳибзамин
صاحب‌سخن соҳибсухан
صاحب‌سرمایه соҳибсармоя
صاحب‌سریر соҳибсарир
صاحب‌سعادت соҳибсаодат
صاحب‌سلیقه соҳибсалиқа
صاحب سماع соҳибсимоъ
صاحب‌طبع соҳибтабъ
صاحب‌عدالت соҳибадолат
صاحب‌عقل соҳибақл

صاحب‌عیال соҳибаёл
صاحب‌فراست соҳибфаросат
صاحب‌قران соҳибқирон
صاحب‌قلم соҳибқалам
صاحب‌قوت соҳибқувват
صاحب ار соҳибкор
صاحب کاری соҳибкорӣ
صاحب‌کتاب соҳибкор
صاحب کرامت соҳибкаромат
صاحب‌کرم соҳибкарам
صاحب‌کلام соҳибкалом
صاحب‌کلاه соҳибкулоҳ
صاحب‌کمال соҳибкамол
صاحب‌لسان соҳиблисон
صاحب‌معلومات соҳибмаълумот
صاحب‌منصب соҳибмансаб
صاحب‌نام соҳибном
صاحب‌نظر соҳибназар
صاحب‌نعمت соҳибнеъмат
صاحب‌نفوذ соҳибнуфуз
صاحب‌همت соҳибҳиммат
صاحب‌هنر соҳибҳунар
صاحبیI соҳибӣI
صاحبیII соҳибӣII
صاحل‌نشین соҳилнишин
صاحیII соҳӣII
صاد сод
صادر содир
صادرات содирот
صادراتی содиротӣ
صادرکننده содиркунанда
صادره содира
صادق القول содиқулқавл
صادقانه содиқона
صادق‌قول содиққавл
صارف сориф
صارم сорим
صاع соъ
صاع‌خاه соъхоҳ
صاعدI соидI
صاعقهI соиқаI
صاعقه بار соиқабор
صاف قلب софқалб
صافگوهر софгавҳар
صاف‌دل софдил
صاف دلانه софдилона
صافدلی софдил
صاف‌ضمیر софзамир
صاف‌طینت софтинат
صاف کاری софкорӣ
صاف‌مشرب софмашраб

صافی софӣ
صافی خمیر софихамир
صافی سریرت софисарират
صافی طینت софитинат
صافیت софият
صالح солеҳ
صالحانه солеҳона
صامت сомит
صامع сомеъ
صامعه сомеа
صانحه сонеҳа
صانع сонеъ
صائب تدبیر соибтадбир
صائب رای//صایب رأی
соиброй//соибраъй
صائب رأئی соибраъйӣ
صائدII соидII
صائن соин
صائب соиб
صایغ соиғ
صایمI соимI
صباI сабоI
صباII сабоII
صباسرعت сабосуръат
صبا//صبی сибо
صباح сабоҳ
صباحتI сабоҳатI
صباحت сабоҳатII//сибоҳат
صباحی сабоҳӣ
صبّار саббор
صبّاغ саббоғ
صبّاغی саббоғӣ
صبایاI сабоёI
صبایاII сабоёII
صبح субҳ
صبحدم субҳдам
صبحدم субҳидам
صبحگاهان(он) субҳгоҳ(он)
صبحگاهان субҳгоҳон
صبحگاهی субҳгоҳӣ
صبرI сабрI
صبرII сабрII
صبرناک сабрнок
صبغت сибғат
صبوح сабӯҳ
صبوح субӯҳ
صبوحی сабӯҳӣ
صبور сабур
صبوری сабурӣ
صبی сабӣ
صبیان сибён

صبیح сабеҳ
صبیر сабир
صبیه сабия
صحائف саҳоиф
صحاب саҳоб
صحابه саҳоба
صحاف саҳҳоф
صحافی саҳҳофӣ
صحبت сӯҳбат
صحبتبرار сӯҳбатбарор
صحبت آرا сӯҳбаторо
صحبت آرائی сӯҳон
صحت саҳат
صحت сиҳат
صحت сиҳҳат
صحتشوی сиҳатшавӣ
صحتبخش сиҳатбахш
صحتشونده сиҳатшаванда
صحت کننده сиҳаткунанда
صحتی сиҳатӣ
صحتیابنده сиҳатёбанда
صحتیابی сиҳатёбӣ
صحرا саҳро
صحراگردی саҳрогардӣ
صحرانوردی саҳронавардӣ
صحرائی саҳроӣ
صحرارو саҳрорав
صحراگرد саҳрогард
صحرانشین саҳронишин
صحرانورد саҳронавард
صحف суҳуф
صحن саҳн
صحنوی саҳнавӣ
صحنه саҳнаI
صحنه саҳнаII
صحنه آرا саҳнаоро
صحنه چه саҳнача
صحنه‌زیب саҳназеб
صحنه‌ساز саҳнасоз
صحنه‌سازی саҳнасозӣ
صحو саҳвII
صحی сиҳӣ//саҳӣ
صحیح саҳеҳ
صحیح الاعضا саҳеҳулаъзо
صحیح الطبع саҳеҳуттабъ
صحیح النفس саҳеҳуннафс
صحیح مزاج саҳеҳулмизоҷ
صحیحی саҳеҳӣ
صحیفه//صفحه саҳифа//сафҳа
صحیفه بندی саҳифабандӣ
صحیفه‌بند саҳифабанд

صخره саҳр(а)
صد сад
صدا садоI
صدا садоII
صدافروبری садофурубарӣ
صداناگذرانی садоногузаронӣ
صدابردار садобардор
صداپرده садопарда
صدادار садодор
صداده садодеҳ
صدادهی садодиҳӣ
صدارت садорат
صدارس садорас
صداسنج садосанҷ
صداع судоъ
صداع پذیر судоъпазир
صداق сидоқ
صداقت садоқат
صداقت کار садоқаткор
صداقتمند садоқатманд
صداقتمندانه садоқатмандона
صداقتمندی садоқатмандӣ
صداگذران садогузарон
صداگرفته садогирифта
صداگیر садогир
صداناک садонок
صداناکی садонокӣ
صداناگذر садоногузар
صداناگذری садоногузарӣ
صدانشان садонишон
صدبرگ садбарг
صدبرگزار садбаргзор
صدپاره садпора
صدتا садто
صدتو садтӯ
صدچاک садчок
صدچند садчанд
صدد садад
صددانه саддона
صدر садр
صدرنگ садранг
صدرنشین садрнишин
صدره судра
صدری садрӣ
صدریش садреш
صدسالگی садсолагӣ
صدساله садсола
صدف садаф
صدف آسا садафосо
صدف‌پاره садафпора
صدف‌دندان садафдандон

صدف رنگ садафранг
صدف کاری садафкорӣ
صدف گون садафгун
صدفی садафӣ
صدفین садафин
صدق сидқ
صدقه садақа
صدقه садқа
صدقه‌خور садақахӯр
صدقه‌خوری садақахӯрӣ
صدقی сидқӣ
صدکاره садкора
صدگونه садгуна
صدم садум
صدمه садама//садма
صدمین садумин
صدور судурI
صدور судурII
صده садаII
صده садаIII
صدی садӣ
صدیق садиқ
صدیق сиддиқ
صدیک садяк
صدیماق садямоқ
صدیماقی садямоқӣ
صرافت сарофат
صراح сурох
صراحت сароҳат
صراحتاً сароҳатан
صراحی суроҳӣ
صراط сирот
صراف сарроф
صرافخانه саррофхона
صرافی саррофӣ
صرامت саромат
صرح сарҳ
صرصر сарсар
صرصر сарсарӣIII
صرع саръ
صرع‌زده саръзада
صرعی саръӣ
صرف сарфI
صرف сарфII
صرف сирф
صرف شونده сарфшаванда
صرف کننده сарфкунанда
صرفاً сирфан
صرفه ناک сарфанок
صرفه сарфа
صرفه بر сарфабар

صرفه جویانه сарфаҷӯёна
صرفه‌جوئی сарфаҷӯӣ
صرفه کار сарфакор
صرفه کارانه сарфакорона
صرفه کاری сарфакорӣ
صرفه گری сарфагарӣ
صرفی сарфӣ
صرقه جو сарфаҷӯ
صره сурра
صریح сареҳ
صریحی сареҳӣ
صطرلابدان
сутурлобдон//ситирлобдон
صطرلابنگر
//ситирлобнигарсутурлобнигар
صطرلاب//سترلاب
сутурлоб//ситурлоб
صعالیک саолик
صعب саъб
صعقه саъқа
صعلوک саълук
صعلوک сӯълук
صعوبت суубат
صعود суудI
صعوه саъва
صغار сиғор
صغر сиғар
صغیر сағир
صغیرخانه сағирхона
صغیره сағира
صغیره‌پرور//صغیرپرور
сағирапарвар//сағирпарвар
صغیره‌خانه сағирахона
صغیره‌مانده сағирамонда
صغیری сағирӣ
صف саф
صف کشی сафкашӣ
صف نشین сафнишин
صفا сафоI
صفا сафоII
صفابخش сафобахш
صفابخشنده сафобахшанда
صفات сифот
صفار саффор
صفارائی сафороӣ
صفاری саффорӣ
صفاکیش сафокеш
صفاوت сафова(т)
صف‌بندی сафбандӣ
صفت сифат
صفتاً сифатан

صفت ناک сифатнок
صفتی сифатӣ
صفچه сафча
صفح сафҳ
صفحه сафҳа
صفدار сафдор
صفدر сафдар
صفدری сафдарӣ
صفر сафарIII
صفر сифрI
صفر суфр
صفراء сафро
صفرائی сафроӣ
صفرابر сафробар
صفرازده сафрозада
صفراسوخته сафросӯхта
صفرامزاج сафро(и)мизоҷ
صفراوی сафровӣ
صفراوی مزاج сафровимизоҷ
صفرت//صفره суфра(т)
صفروار сифрвор
صف‌شکن сафшикан
صف‌شکنی сафшиканӣ
صفوان сафвон
صفوت сафват
صفوف суфуф
صفوی сафавӣ
صفه сафаҳ
صفه суфа
صفه суффа
صفه کوه суфакӯҳ
صفی сафӣ
صفیر сафирII
صقال сиқол
صقیل сақилII
صلا сало
صلاب суллоб
صلابت салобат
صلابت ناک салобатнок
صلاح салоҳ
صلاحدید салоҳдид
صلایه салоя
صلب салбII
صلب сулбI
صلب сулбII
صلبی салибӣ
صلح сулҳ
صلح پرست сулҳпараст
صلح پرستی сулҳпарастӣ
صلح پروری сулҳпарварӣ
صلح جوی сулҳҷӯӣ
صلح خواهی сулҳхоҳӣ
صلح دوستانه сулҳдӯстона
صلح طلب сулҳталаб
صلح طلبانه сулҳталабона
صلح طلبی сулҳталабӣ
صلح فروش сулҳфурӯш
صلح آور сулҳовар
صلح‌پرور сулҳпарвар
صلح جو сулҳҷӯ
صلح‌جویانه сулҳҷӯёна
صلح‌خواه сулҳхоҳ
صلح‌دوست сулҳдӯст
صلح دوستی сулҳдӯстӣ
صلح‌ناپذیر сулҳнопазир
صلح نامه сулҳнома
صلحیه сулҳия
صلصال салсолII
صلصل сулсул
صلف салафII
صلوات салавот
صلوة//صلات салот
صله اندیش силаандеш
صلیب салиб
صلیب شکل салибшакл
صلیب‌دار салибдор
صلیب کشی салибкашӣ
صلیبی сулбӣ
صم сум(м)III
صماء саммо
صماخ//سماخ симох
صمام симом
صمد самад
صمدیت самадият
صمصام самсом
صمغ самғ
صمغی самғӣ
صموت сумутI
صمیم самим
صمیمانه самимона
صمیمی самимӣ
صمیمیت самимият
صنادق санодиқ
صنادید санодид
صناع санноъ
صناع сунноъ
صناعت саноат
صناعت санъат
صناعت синоат
صناعت پیشه саноатпеша
صناعتچی саноатчӣ
صناعتور саноатвар
صناعتی саноатӣ
صنایع саноеъ
صندل сандалII
صندل сандалI
صندل سرای сандалсарой
صندل نشین сандалнишин
صندل سای сандалсой
صندلی сандалӣ
صندلیچه сандалича
صندلیگی сандалигӣ
صندوق сандуқ
صندوق زده сандуқзада
صندوق سازی сандуқсозӣ
صندوقچه сандуқча
صندوق‌ساز сандуқсоз
صندوقه сандуқа
صندید сандид
صنع санъ
صنع сунъ
صنعت‌دوست санъатдӯст
صنعت‌شناس санъатшинос
صنعت‌شناسی санъатшиносӣ
صنعت‌کار санъаткор
صنعت‌کارانه санъаткорона
صنعت‌کاری санъаткорӣ
صنعت‌گر санъатгар
صنعتگری санъатгарӣ
صنعی сунъӣ
صنعی‌ساخت сунъисохт
صنف синф
صنف синфII
صنفی синфӣ
صنم санам
صنم پرست санампараст
صنم خانه санамхона
صنوبر санавбар
صنوبرقد санавбарқад
صنوبرخرام санавбархиром
صنوبرزار санавбарзор
صنوبرقامت санавбарқомат
صنوف сунуф
صنیع санеъ
صواب савобII
صواب‌دید савобдид
صواعق савоиқ
صوامع савомеъ
صوب савбI
صوبه савба//сӯба
صوبه сӯба
صوبه‌دار савбадор//сӯбадор
صوبه دار сӯбадор
صوت савтI
صوت‌خوان савтхон
صوت‌خوانی савтхонӣ
صوتی савтӣ
صوتیات савтиёт
صوتیه савтия
صور суварI
صور сурVI
صورت сурат
صورت پرست суратпараст
صورت ساز суратсоз
صورت کده сураткада
صورت ناپذیری суратнопазирӣ
صورت ناپذیری суратпазирӣ
صورت نگار суратнигор
صورت نگاری суратнигорӣ
صورت‌پذیر суратпазир
صورت پرستی суратпарастӣ
صورت‌چستان суратчистон
صورت‌حساب суратҳисоб
صورت‌خانه суратхона
صورت‌دار суратдор
صورت‌زیب суратзеб
صورت کش сураткаш
صورت کشی сураткашӣ
صورت‌گری суратгарӣ
صورت‌گیر суратгар
صورت‌گیری суратгирӣ
صورت‌مجلس суратмаҷлис
صورت‌ناپذیر суратнопазир
صورت‌ناک суратнок
صورگ گیر суратгир
صورنگار суварнигор
صوری суварӣ
صوف суфI
صوف суфII
صوف сӯф
صوف‌پوش суфпӯш
صوفی сӯфиI
صوفی сӯфиII
صوفی сӯфиIII
صوفیانه сӯфиёна
صوفی‌ترغی сӯфитӯрғай
صوفی گری сӯфигарӣ
صوفیگی сӯфигӣ
صولت савлатI
صولت савлатII
صولت‌دار савлатдор
صولت‌داری савлатдорӣ
صولتمند савлатманд
صولتمندی савлатмандӣ

صوله‌جان савлаҷон
صوم савм
صومعه савмаа
صومعه сӯмиа//савмаа
صومعه‌نشین савмаанишин
صهبا саҳбо
صهریت сеҳрият
صهریج сеҳрич
صهوه саҳва
صهیل саҳил
صیاح II сиёҳ II
صیاد сайёд
صیادی сайёдӣ
صیام сиём
صیت I сайт I
صیت сит
صیحه//صیحت сайҳа//сайҳат
صید сайд
صیدآزمود сайдозмуд
صیدپرست сайдпараст
صیدافکن сайдафкан
صیدگاه сайдгоҳ
صیدگیر сайдгир
صیرفی сайрафӣ
صیغه сиға
صیف II сайф II
صیفی сайфӣ
صیفیه сайфия
صیقل сайқал
صیقل‌کار сайқалкор
صیقل‌دار сайқалдор
صیقل‌دهی сайқалдиҳӣ
صیقل‌گر сайқалгар
صیقل‌گری сайқалгарӣ
صیقلی сайқалӣ
صیود суюд
صیین сайин

ض

ض з
ضاب II зоб II
ضابط зобит
ضابطه зобита
ضاحک зоҳик
ضاد II зод II
ضارب зориб
ضاره зорра
ضامن зомин
ضایع зоеъ
ضباب забоб
ضبط забт
ضبط‌شده забтшуда
ضبط‌کننده забткунанда
ضبط‌گردیده забтгардида
ضحک зеҳк
ضخامت захомат
ضخیم захим
ضد зид(д)
ضداخلاقی зиддиахлоқӣ
ضداسلامی зиддиисломӣ
ضدبشری зиддибашарӣ
ضدجاسوسی зиддиҷосусӣ
ضدجمعیتی зиддиҷамъиятӣ
ضدجنگی зиддиҷангӣ
ضدحکومتی зиддиҳукуматӣ
ضدخلقی зиддихалқӣ
ضددولتی зиддидавлатӣ
ضددیماکرتی зиддидемократӣ
ضددینی зиддидинӣ
ضدعلمی зиддиилмӣ
ضدقانونی зиддиқонунӣ
ضدمذهبی зиддимазҳабӣ
ضدملی зиддимиллӣ
ضدیت зиддият
ضدیت‌ناک зиддиятнок
ضرّاب зарроб
ضرّاب‌خانه зарробхона
ضرب зарб
ضرب‌المثل зарбулмасал
ضربان зарабон
ضرب‌بردار зарббардор
ضربت зарбат
ضرب‌خانه зарбхона
ضرب‌خورده зарбхӯрда
ضربدار зарбдор
ضرب‌دارانه зарбдорона
ضرب‌سنج зарбсанҷ
ضربه зарба
ضربه‌خورده зарбахӯрда
ضربه‌دار зарбадор
ضربه‌گیر зарбагир
ضربی зарбӣ
ضرر зарар
ضررآور зараровар
ضرردیده зарардида
ضرررسان зараррасон
ضرررسانی зараррасонӣ
ضررکننده зараркунанда
ضررناک зарарнок
ضرور зарур
ضرورت зарурат
ضروری зарурӣ
ضریبه зариба
ضریح зариҳ
ضریر зарир
ضعف заъф
ضعیف заиф
ضعیف‌آواز заифовоз
ضعیف‌اندام заифандом
ضعیفانه заифона
ضعیف‌بدن заифбадан
ضعیف‌بنیاد заифбунёд
ضعیف‌تن заифтан
ضعیف‌جثه заифҷусса
ضعیف‌دل заифдил
ضعیف‌دلی заифдилӣ
ضعیف‌کالبد заифколбуд
ضعیف‌نالی заифнолӣ
ضعیفه заифа
ضعیفی заифӣ
ضغت зағт
ضلال залол
ضلالت I залолат I
ضلالت II залолат II
ضلع зилъ
ضم I зам(м) I
ضماد зимод
ضمن зимн
ضمناً зимнан
ضمّه замма
ضمیر I замир I
ضمیر II замир II
ضمیمه замима
ضوء завъ
ضیا зиё
ضیابخش зиёбахш
ضیافت зиёфат
ضیافت‌خور зиёфатхӯр
ضیافت‌دار зиёфатдор
ضیافت‌دهی зиёфатдиҳӣ
ضیافت‌گاه зиёфатгоҳ
ضیاگستر зиёгустар
ضیایی зиёӣ
ضیعت I зайъат I
ضیعت II зайъат II
ضیغم зайғам
ضیف зайф
ضیق зиқ
ضیقی зиқӣ
ضیمران займарон

ط

طاقچه токча
طاق I тоқ I
طاق II тоқ II
طاق III тоқ III
طاقه тоқа
طاقه‌سم тоқасум
طاقت тоқат
طاقت‌گداز тоқатгудоз
طاقت‌ناک тоқатнок
طاقت‌ناکی тоқатнокӣ
طاقت‌آور тоқатовар
طاقت‌آوری тоқатоварӣ
طاقت‌پذیر тоқатпазир
طاقت‌پذیری тоқатпазирӣ
طاقت‌فرسا тоқатфарсо
طاقت‌شکن тоқатшикан
طاقدار тоқдор
طاقدیس тоқдес
طاقیه тоқия
طاقیه‌دوز тоқиядӯз
طاقیه‌دوزی тоқиядӯзӣ
طاقی I тоқӣ I
طاقی II тоқӣ II
طاقچه тоқча
طابعات тобеот
طائر-طایر тоир
طائفه-طایفه тоифа
طائفی-طایفی тоифӣ
طارم торум
طاس I тос I
طاس II тос II
طاس III тос III
طاس‌باز тосбоз
طاس‌بازی тосбозӣ
طاس‌سر тоссар
طاس‌سری тоссарӣ
طاسش тосиш
طاس‌کلاح тоскулоҳ
طاسی тосӣ
طاسیدن тосидан
طاعت тоат
طاعت‌پیشه тоатпеша
طاعت‌فروش тоатфурӯш
طاعت‌گاه тоатгоҳ
طاعت‌گه тоатгаҳ
طاعتوری тоатварӣ
طاعون тоун

طاعون‌زده тоунзада
طاعونی тоунӣ
طاغوت тоғут
طاغوت‌پرست тоғутпараст
طاغوت‌پرستی тоғутпарастӣ
طاغی тоғӣ
طاقچه токча
طاق I тоқI
طاق II тоқII
طاق III тоқIII
طاقه тоқа
طاقه‌سم тоқасум
طاقت тоқат
طاقت‌گداز тоқатгудоз
طاقت‌ناک тоқатнок
طاقت‌ناکی тоқатнокӣ
طاقت‌آور тоқатовар
طاقت‌آوری тоқатоварӣ
طاقت‌پذیر тоқатпазир
طاقت‌پذیری тоқатпазирӣ
طاقت‌فرسا тоқатфарсо
طاقت‌شکن тоқатшикан
طاقدار тоқдор
طاقدیس тоқдес
طاقیه тоқия
طاقیه‌دوز тоқиядӯз
طاقیه‌دوزی тоқиядӯзӣ
طاقی I тоқӣI
طاقی II тоқӣII
طاقچه токча
طالشی толишӣ
طامع томеъ
طامعه томиа
طامات томот
طالع‌بینی толеъбинӣ
طالع‌دان толеъдон
طالع‌نامه толеънома
طالع‌شناس толеъшинос
طالع‌شناسی толеъшиносӣ
طالب толиб
طالبه толиба
طالب‌علم толибилм
طالش толиш
طالع толеъ
طالع‌بین толеъбин
طالع‌بینی толеъбинӣ
طالع‌دان толеъдон
طالع‌نامه толеънома
طالع‌شناس толеъшинос
طالع‌شناسی толеъшиносӣ
طالب толиб

طالبه толиба
طالب‌علم толибилм
طالش толиш
طاهر тоҳир
طاوس товус
طاوس‌خرام товусхиром
طاوسی товусӣ
طائر-طایر тоир
طائفه-طایفه тоифа
طائفی-طایفی тоифӣ
طب тиб(б)
طب тиб
طبابت табобат
طبابت‌خانه табобатхона
طبابت‌کننده табобаткунанда
طبابتی табобатӣ
طباشیر||تباشیر табоширI
طبخ табх
طبع I табъI
طبع II табъII
طبعاً табъан
طبع‌آزمایی табъозмоӣ
طبع‌چاق табъчоқ
طبع‌چاقی табъчоқӣ
طبع‌نازک табънозук
طبعیات табиёт
طبق табақ
طبق тибқ
طبق‌بر табақбар
طبق‌بری табақбарӣ
طبق‌تراش табақтарош
طبق‌تراشی табақтарошӣ
طبقچه табақча
طبق‌کشانی табаққашонӣ
طبق‌مانک табақмонак
طبقه табақа
طبقه‌بندی табақабандӣ
طبقوی|طبقه‌وی табақавӣ
طبل табл
طبل‌خوار таблхор
طبلزنی таблзанӣ
طبل‌زن таблзан
طبلک таблак
طبلک‌زن таблакзан
طبل‌کوب таблкӯб
طبی тиббӣ
طبیب табиб
طبیبی табибӣ
طبیخ табих
طبیعت I табиатI
طبیعت II табиатII
طبیعت‌دوست табиатдӯст

طبیعت‌دوستی табиатдӯстӣ
طبیعت‌شناس табиатшинос
طبیعت‌شناسی табиатшиносӣ
طبیعی табиӣ
طپانچه I тап(п)ончаI
طپانچه II тап(п)ончаII
طراح таррох
طراحی таррохӣ
طرار таррор
طراری таррорӣ
طراوت тароват
طراوت‌افزا тароватафзо
طراوت‌بخش тароватбахш
طراوت‌ناک тароватнок
طرب тараб
طرب‌افزا тарабафзо
طربال тирбол
طرب‌انگیز тарабангез
طرب‌آور тарабовар
طرب‌پیشه тарабпеша
طرب‌خانه тарабхона
طرب‌خیز тарабхез
طرب‌زا тарабзо
طرب‌سرا(ی) арабсаро(й)
طرب‌گاه тарабгоҳ
طرب‌ناک тарабнок
طرح I тарҳI
طرح II тарҳII
طرح‌ریز тарҳрез
طرح‌ریزی тарҳрезӣ
طرح‌ساز тарҳсоз
طرح‌سازی тарҳсозӣ
طرح‌شونده тарҳшаванда
طرخان-ترحان тархон
طرد тард
طرز I тарзI
طرف тараф
طرف I тарфI
طرف II тарфII
طرف III тарфIII
طرف IV тарфIV
طرفانه тарафона
طرف‌بازی тарфбозӣ
طرفدار тарафдор
طرفداری тарафдорӣ
طرفکشی тарафкашӣ
طرفگیر тарафгир
طرفگیری тарафгирӣ
طرفه турфа
طرفین тарафайн
طره турра

طرید II таридII
طریدگاه таридгоҳ
طریف I тарифI
طریف II тарифII
طریق тариқ
طریقت‌شناس тариқатшинос
طریقه I тариқаI
طریقه // طریقت тариқаII//тариқат
طعم таъм
طعام таом
طعام‌پز таомпаз
طعام‌پزی таомпазӣ
طعام‌خانه таомхона
طعام‌خوری таомхӯрӣ
طعام‌فروش таомфурӯш
طعام‌فروشی таомфурӯшӣ
طعام‌نامه таомнома
طعمه тӯъма
طعمه‌خوار тӯъмахор
طعن таън
طعنه таъна
طعنه‌آمیزانه таънаомезона
طعنه‌سار таънасор
طغرا туғро
طغراکش туғрокаш
طغرانویس туғронавис
طفل тифл
طفلانه тифлона
طفلدار тифлдор
طفل‌دوست тифлдӯст
طفلی тифлӣ
طفولیت туфулият
طفیل туфайл
طفیلی туфайлӣ
طفیلی‌خور туфайлихӯр
طق-طق тиқ-тиқ
طل I тал(л)I
طل II тал(л)II
طلا тил(л)о
طلا тило
طلائی тил(л)оӣ
طلااندود тилоандуд
طلابرکش тил(л)обаркаш
طلاخیز тил(л)охез
طلادار тил(л)одор
طلارنگ тил(л)оранг
طلازمین тил(л)озамин
طلاق талоқ
طلاقت талоқат
طلاق‌کخط талоқхат
طلاکار тил(л)окор

طلاکاری тил(л)окорӣ
طلاکاو тил(л)оков
طلاکاوی тил(л)оковӣ
طلاکمر тил(л)окамар
طلاکوب тил(л)окӯб
طلاکوبی тил(л)окӯбӣ
طلاگون тил(л)огун
طلاگین тил(л)огин
طلاناک тил(л)онок
طلاواری тил(л)оворӣ
طلایگی талоягӣ
طلایه талоя
طلایه тилоя
طلب талаб
طلب талаб
طلبات талабот
طلبان талбон
طلب کارانه талабиданӣ
طلب کننده талабкунанда
طلب گار талабгор
طلب نامه талабнома
طلبنده талабанда
طلبنده талбанда
طلبه талаба
طلبیدن талабидан
طلبیدن талбидан
طلبیدنی талабиданӣ
طلسم тилисм
طلسم بان тилисмбон
طلسم بند тилисмбанд
طلسم شکن тилисмшикан
طلعت талъат
طلم тилим
طلوع тулӯъ
طلوع کننده тулӯъкунанда
طماع таммоъ
طمث тамс
طمطراق тумтароқ
طمع тамаъ
طمع тамъ
طمع جوی тамаъҷӯ(й)
طمع جویی тамаъҷӯӣ
طمع دار тамаъдор
طمع کار тамаъкор
طمع کارانه тамаъкорона
طمع کاری тамаъкорӣ
طمع ورزی тамаъварзӣ
طناب I таноб
طنابانه танобона
طناب باز таноббоз
طناب بازی таноббозӣ

طناب باف таноббоф
طناب بافی таноббофӣ
طناب پولی танобпулӣ
طناب پیچ танобпеч
طناب تابک танобтобак
طناب چی танобчӣ
طناب راهه танобраҳа
طناب کش танобкаш
طناب کشی танобкашӣ
طنابه II таноб
طناز танноз
طنز танз
طنین танин
طنین انداز танинандоз
طنین دار таниндор
طواف тавоф
طوبی тубо//тубӣ
طور тавр
طوسی тӯсӣ
طوطی тӯтӣ
طوطیا тӯтиё
طوطی بروت тӯтибурут
طوطی بیان тӯтибаён
طوطی وار тӯтивор
طوعاً тавъан
طوغ I туғ
طوفان тӯфон
طوق тавқ
طوق بند тавқбанд
طوق دار тавқдор
توق توق тӯқ-тӯқ
طوقیزار тӯқайзор
طوقی زار тӯқайзор
طول I тӯл
طول II тӯл
طولانی тӯлонӣ
طول گیری тӯлгирӣ
طوله тӯла
طولی тӯлӣ
طومار тӯмор
طومار شکل тӯморшакл
طوی тӯй
طویانه тӯёна
طوی چه тӯйча
طوی خانه тӯйхона
طوی خبر тӯйхабар
طوی خور тӯйхӯр
طوی فراری тӯйфурорӣ
طوی گردی тӯйгардӣ
طویله тавила
طویله بند тавилабанд

طهارت таҳорат
طهارت خانه таҳоратхона
طهور таҳур
طی тай
طیاره тайёра
طیر тайр
طیران тайарон
طیره II тира
طی شده тайшуда
طی گشته тайгашта
طیلاق тайлоқ
طیلسان тайласон
طین III тин
طینت тинат
طیب тайиб

ظ

ظالم золим
ظالمانه золимона
ظالمی золимӣ
ظاهر зоҳир
ظاهراً зоҳиран
ظاهربین зоҳирбин
ظاهربینی зоҳирбинӣ
ظاهرپرست зоҳирпараст
ظاهرپرستی зоҳирпарастӣ
ظاهری зоҳирӣ
ظرافت зарофат
ظرافت گوی зарофатгӯӣ
ظرف зарф
ظرف شوی зарфшӯӣ
ظرف شویی зарфшӯӣ
ظرفیت зарфият
ظروف зуруф
ظریف зариф
ظریفانه зарифона
ظریفی зарифӣ
ظعن заън
ظفر зафар
ظفرآئین зафароин
ظفرآور зафаровар
ظفرانگیز зафарангез
ظفربخش зафарбахш
ظفرمند зафарманд
ظفرمندانه зафармандона
ظفرنامه зафарнома
ظفریاب зафарёб
ظل зилл
ظلال зилол

ظلم зулм
ظلم آباد зулмобод
ظلمات зулмот
ظلمانی зулмонӣ
ظلم پیشه зулмпеша
ظلمت зулмат
ظلمت سرا зулматсаро
ظلمت کده зулматкада
ظلم دیده зулмдида
ظلم کیش зулмкеш
ظن занн
ظهر зӯҳр
ظهور зуҳур
ظهورات зуҳурот
ظهیر II заҳир

ع

ع ие
عابد I обид
عابدفریب обидфиреб
عابس I обис
عابس II обис
عاتب отиб
عاثف II осиф
عاجز I оҷиз
عاجز II оҷиз
عاجزانه оҷизона
عاجزکش оҷизкуш
عاجزنوازی оҷизнавозӣ
عاجزه оҷиза
عاجزی оҷизӣ
عاجل II оҷил
عاجل I оҷил
عاجلاً оҷилан
عاد од
عادت одат
عادتاً одатан
عادتی одатӣ
عادل одил
عادلانه одилона
عادیانه одиёна
عاذین озин
عارض ораз
عارض ориз
عارضه ориза
عارضی оразӣ
عارضی оризӣ
عارطلب орталаб

عارف ориф
عارف اندیش орифандеш
عارفانه орифона
عارفه орифа
عارفی орифӣ
عاری II орӣ
عاریت I орият
عاریتاً ориятан
عاریتناک ориятнок
عاریت نشین ориятнишин
عاریتی ориятӣ
عاریدن оридан
عازل озил
عازم озим
عاسی I осӣ
عاشق ошиқ
عاشق پیچان ошиқпечон
عاشق پیشه ошиқпеша
عاشق مزاج ошиқмизоҷ
عاشق نواز ошиқнавоз
عاشقانه ошиқона
عاشقی ошиқӣ
عاصف I осиф
عاصییانه осиёна
عاطر отир
عاطفه//عاطفت отифа\\отифат
عاطل отил
عافیت офият
عافیت طلبی офиятталабӣ
عاق оқ
عاق پدر оқипадар
عاق شده оқшуда
عاقب оқиб
عاقب انداز оқибандоз
عاقبت оқибат
عاقبت оқубат
عاقبت الامر оқибатуламр
عاقبت اندیش оқибатандеш
عاقبت اندیشی оқибатандешӣ
عاقل оқил
عاقل تراش оқилтарош
عاقل تراشی оқилтарошӣ
عاقلانه оқилона
عاقلی оқилӣ
عاکف окиф
عالم олим
عالم آرای оламоро(й)
عالم آشوب оламошӯб
عالم افروز оламафрӯз
عالم بین оламбин
عالم پسند оламписанд
عالم پناه олампаноҳ
عالمتاب оламтоб
عالم تراش олимтарош
عالم دیده оламдида
عالم سوز оламсӯз
عالم شمول оламшумул
عالم شونده олимшаванда
عالم فروز оламфурӯз
عالم گرد оламгард
عالمگیر оламгир
عالم نما оламнамо
عالم نما олимнамо
عالمانه олимона
عالم عالم олам-олам
عالمی олимӣ
عالمیان оламиён
عالی олӣ
عالیتبار олитабор
عالیجاه оличоҳ
عالیجناب оличаноб
عالیجنابانه оличанобона
عالیجنابی оличанобӣ
عالی حشم олиҳашам
عالی حضرت олиҳазрат
عالی درجه олидарача
عالی رتبه олирутба
عالی شأن олишаън
عالیشان олишон
عالی شکوه олишукӯҳ
عالی صفت олисифат
عالی طبیعت олитабиат
عالی قدر олиқадр
عالی مرتبه олимартаба
عالی مقام олимақом
عالی منصب олимансаб
عالی نژاد олинажод
عالی نسب олинасаб
عالی همت олиҳиммат
عالی همتانه олиҳимматона
عالی همتی олиҳимматӣ
عالیه олия
عام ом(м)
عام الناس омуннос
عام فهم омфаҳм
عامر II омир
عامر III омир
عامگی оммагӣ
عامل I омил
عامه омма
عامه باب оммабоб
عامه پسند оммаписанд
عامه فهم оммафаҳм
عامه فهمی оммафаҳмӣ
عاموی оммавӣ
عامی омӣ
عانک II онук
عانک I онук
عائد оид
عائدات оидот
عائداتی оидотӣ
عائده оида
عائق оиқ
عائل оил
عائله оила
عائله بیزار оилабезор
عائله دار оиладор
عائله داری оиладорӣ
عائله دوستدار оиладӯстдор
عائله دوستی оиладӯст
عائله دوستی оиладӯстӣ
عائله ناک оиланок
عائله ویران оилавайрон
عائلوی оилавӣ
عبا III або
عباب убоб
عباد ибод
عباد уббод
عبادت ибодат
عبادتخانه ибодатхона
عبادت کننده ибодаткунанда
عبادتگاه ибодатгоҳ
عبارت иборат
عبارت آرائی ибораторой
عباره ибора
عباره آرا ибораоро
عباره آرائی ибораорой
عباره پرداز иборапардоз
عباره پردازی иборапардозӣ
عباس аббос
عباسی I аббосӣ
عباسی II аббосӣ
عباسیان аббосиён
عباسیه аббосия
عبث I абас
عبث II абас
عبد абд
عبده абада
عبرانی ибронӣ
عبرت ибрат
عبرت آموز ибратомӯз
عبرت آموزی ибратомӯзӣ
عبرت آمیز ибратомез
عبرت انگیز ибратангез
عبرت بخش ибратбахш
عبرت بخشی ибратбахшӣ
عبرت بین ибратбин
عبرت خانه ибратхона
عبری ибрӣ
عبری شناسی ибришиносӣ
عبقری абқарӣ
عبهری абҳарӣ
عبودیت убуди(й)ят
عبور убур
عبور ناپذیر убурнопазир
عبورگاه убургоҳ
عبوس абус
عبوس убус
عبوست убусат
عبید убайд
عبیر абир
عبیرافشان абирафшон
عبیر آگند абироганд
عبیر آمیز абиромез
عبیر سرشت абирсиришт
عبیرفشان абирфишон
عتاب итоб
عتاب آمیز итобомез
عتاب کارانه итобкорона
عتیق атиқ
عتیقه атиқа
عتیقه شناس атиқашинос
عتیقه فروش атиқафурӯш
عتیقه فروشی атиқафурӯшӣ
عتیقی атиқӣ
عشرة//عشرت асрат
عثور усур
عجائب аҷоиб
عجائب المخلوقات аҷоибулмахлуқот
عجائب خانه аҷоибхона
عجائب خصلت аҷоибхислат
عجائب خلقت аҷоибхилқат
عجائبات аҷоибот
عجائب شکل аҷоибшакл
عجائب لباس аҷоиблибос
عجاب уҷоб
عجابت аҷобат
عجابت انگیز аҷобатангез
عجالت аҷолат
عجب аҷаб
عجب уҷб
عجبا аҷабо
عجز аҷз

عجله ачала
عجم ачамII
عجم ачамI
عجم учм
عجمت учмат
عجمی ачамӣ
عجمی‌نژاد ачаминажод
عجوز//عجوزه ачуз//ачуза
عجوز کمپیر ачузкампир
عجول ачул
عجولانه ачулона
عجولی ачулӣ
عجیب ачиб
عجیب‌الاخلاق ачибулахлоқ
عجیب‌طبیعت ачибтабиат
عد(د) ад(д)
عداد идод
عدالت адолат
عدالتخانه адолатхона
عدالت‌پرور адолатпарвар
عدالت‌پرورانه адолатпарварона
عدالت‌پروری адолатпарварӣ
عدالت‌پیشه адолатпеша
عدالت‌خواه адолатхоҳ
عدالت‌خواهانه адолатхоҳона
عدالت‌خواهی адолатхоҳӣ
عدالت‌دوست адолатдӯст
عدالت‌گاه адолатгоҳ
عدالت‌گستر адолатгустар
عدالت‌گستری адолатгустарӣ
عدالت‌مند адолатманд
عدالت‌ناک адолатнок
عداوت адоват
عداوت‌جو(ی) адоватҷӯ(й)
عداوت‌خواه адоватхоҳ
عداوت‌ناک адоватнок
عدت иддат
عدد адад
عدداً ададан
عددنویسی ададнависӣ
عددی ададӣ
عدس адас
عدسشکل адасшакл
عدسی адасӣ
عدل адл
عدل‌پرور адлпарвар
عدل‌پروری адлпарварӣ
عدل‌جو(ی) адлҷӯ(й)
عدل‌خوئی адлҷӯӣ
عدل‌سگال адлсигол
عدل‌فرما(ی) адлфармо(й)

عدل کردار адлкирдор
عدل کرداری адлкирдорӣ
عدل گستر адлгустар
عدل گستری адлгустарӣ
عدل‌ورز адлварз
عدل‌ورزی адлварзӣ
عدلی адлӣ
عدلیه адлия
عدلیه‌وی адлиявӣ
عدم адам
عدن адн
عدو аду//адув(в)
عدو адӯ
عدوان удвон
عدوبند адӯбанд
عدوسوز адӯсӯз
عدوشکن адӯшикан
عدول удул
عده идда
عدی уддӣ
عدیل адил
عدیم адимII
عذاب азоб
عذاب کده азобкада
عذاب کشی азобкашӣ
عذابناک азобнок
عذاب‌آور азобовар
عذاب‌دهنده азобдиҳанда
عذاب‌دهی азобдиҳӣ
عذاب‌دیده азобдида
عذاب‌کشیده азобкашида
عذار изорII
عذار узор
عذب азб
عذب گوی азбгӯй
عذر узр
عذرخواهانه узрхоҳона
عذرساز узрсоз
عذرا азро
عذرآمیز узромез
عذرآمیزانه узромезона
عذرآور узровар
عذرآوری узроварӣ
عذرپذیر узрпазир
عذرپرسی узрпурсӣ
عذرجویانه узрҷӯёна
عذرخواه узрхоҳ
عذرخواهی узрхоҳӣ
عذرگوی узргӯй
عذرناپذیر узрнопазир
عذرناک узрнок

عذوبت узубат
عذول азул
عرا иро
عراده аррода
عراق ироқ
عراقی ироқӣ
عراقی‌دوزی ироқидӯзӣ
عرب араб
عربان урбон
عرب‌پرورد арабпарвард
عربده арбада
عربده کار арбадакор
عربده کش арбадакаш
عربده کشان арбадакашон
عربده‌جو(ی) арбадаҷӯ(й)
عربده‌جویانه арбадаҷӯёна
عربده‌کنان арбадакунон
عرب‌زاده арабзода
عرب‌زبان арабзабон
عرب‌شناس арабшинос
عرب‌شناسی арабшиносӣ
عربی арабӣ
عربیزم арабизм
عرجون урчун
عرش арш
عرش‌پیما аршпаймо
عرش‌نشین аршнишин
عرشه арша
عرشی аршӣ
عرشیان аршиён
عرص арсII
عرصات арасот
عرصه арса
عرصه گاه арсагоҳ
عرض араз
عرض арзII
عرض арзIII
عرض ирз
عرضه арза
عرضه داشت арзадошт
عرضی аразӣ
عرضی арзӣI
عرف урф
عرفا урафо
عرفاً урфан
عرفان ирфон
عرفانی ирфонӣ
عرفه арафа
عرفی урфӣ
عرفیت урфият
عرق аракI

عرق аракII
عرق ирк
عرق النساء иркуннисо
عرق خور арақхӯр
عرق خوری арақхӯрӣ
عرق فروش арақфурӯш
عرق فروشی арақфурӯшӣ
عرق آب арақоб
عرق آلود арақолуд
عرق آور арақовар
عرق جوش арақҷӯш
عرق چین арақчин
عرق ریز арақрез
عرق ریزان арақрезон
عرق ریزی арақрезӣ
عرق سوز арақсӯз
عرق سوزی арақсӯзӣ
عرق شار арақшор
عرق کش араққаш
عرق کشی араққашӣ
عرق گیری арақгирӣ
عرق ناک арақнок
عرق نوش арақнӯш
عرق نوشی арақнӯшӣ
عرقی арақӣ
عرقین арақин
عروج уруч
عروس арӯс
عروس بینان // عروس بینی арӯсбинон//арӯсбинӣ
عروس‌شونده арӯсшаванда
عروس‌طلبان арӯстал(а)бон
عروسک арӯсак
عروسک‌انداز арӯсакандоз
عروسک‌باز арӯсакбоз
عروسک‌بازی арӯсакбозӣ
عروسک‌بران арӯсбарон
عروسی арӯсӣ
عروض арӯз
عروض‌شناس арӯзшинос
عروضی арӯзӣ
عروق урукII
عروه урва
عریش ариш
عریضه ариза
عریضه بر аризабар
عریضه بردار аризабардор
عریضه خوان аризахон
عریضه دهنده аризадиҳанда
عریضه نویس аризанавис
عریضه نویسی аризанависӣ

عريضه‌باز	аризабоз
عريضه‌بازی	аризабозӣ
عريضه‌بری	аризабарӣ
عريضه‌چوب	аризачӯб
عريضه‌چی	аризачӣ
عرين	арин
عز	из(з)
عزا	азо
عزائمخوانی	азоимхонӣ
عزائم//عزايم	азоим
عزائم‌خوان	азоимхон
عزاخانه	азохона
عزاخوان	азохон
عزاخوانی	азохонӣ
عزادار	азодор
عزاداری	азодорӣ
عزازيل	азозил
عزاگری	азогирӣ
عزت	иззат
عزت‌پسند	иззатписанд
عزت‌خواه	иззатхоҳ
عزت‌خواهی	иззатхоҳӣ
عزت‌داری	иззатдорӣ
عزت‌طلب	иззатталаб
عزت‌طلبی	иззатталабӣ
عزت‌مند	иззатманд
عزت‌مندی	иззатмандӣ
عزرائيل	азроил
عزل	азл
عزلت	узлат
عزلت‌نشين	узлатнишин
عزلت‌نشينی	узлатнишинӣ
عزم	азмI
عزيز	азиз
عزيزالوجود	азизулвуҷуд
عزيمتگر	азиматгар
عسرت	усрат
عسس	асас
عسکر	аскар
عسکرباشی	аскарбошӣ
عسکربچه	аскарбача
عسکرخانه	аскархона
عسکرکشی	аскаркашӣ
عسکرگيری	аскаргирӣ
عسکری	аскарӣ
عسکيه چی	аскиячӣ
عسکيه گوئی	аскиягӯӣ
عسکيه گويی	аскиягӯӣ
عسل	асал
عسل‌پرور	асалпарвар
عسل‌پروری	асалпарварӣ
عسل‌طعم	асалтаъм
عسلک	асалак
عسلين//عسلی	асалин//асалӣ
عشاق	ушшоқ
عشاير	ашоир
عشر	ушр
عشرخوان	ушрхон
عشريه	ушрия
عشرت	ишрат
عشرت‌پرست	ишратпараст
عشرت‌پرستی	ишратпарастӣ
عشرت‌خانه	ишратхона
عشرت‌خواه	ишратхоҳ
عشرت‌دوست	ишратдӯст
عشرت‌سرا	ишратсаро
عشرتگاه//عشرتگه	ишратгоҳ//ишратгаҳ
عشرتی	ишратӣ
عشره	ушра
عشری	ушрӣ
عشق	ишқ
عشق‌اندرپيچان	ишқандарпечон
عشق‌انگيز	ишқангез
عشق‌باز	ишқбоз
عشق‌بازی	ишқбозӣ
عشق‌سرا	ишқсаро
عشق‌ورزی	ишқварзӣ
عشقی	ишқӣ
عشقيه	ишқия
عشوه	ишва
عشوه‌آميز	ишваомез
عشوه‌باز	ишвабоз
عشوه‌بازانه	ишвабозона
عشوه‌بازی	ишвабозӣ
عشوه‌ده	ишвадеҳ
عشوه‌ساز	ишвасоз
عشوه‌فروش	ишвафурӯш
عشوه‌فروشانه	ишвафурӯшона
عشوه‌فروشی	ишвафурӯшӣ
عشوه‌کار	ишвакор
عشوه‌کارانه	ишвакорона
عشوه‌کاری	ишвакор
عشوه‌گر	ишвагар
عشوه‌گرانه	ишвагарона
عشوه‌گری	ишвагарӣ
عشير	ашир
عشيره(ت)	ашира(т)
عصا	асо
عصابدست	асобадаст
عصابغل	асобағал
عصابه	исоба
عصاچوب	асочӯб
عصار	ассор
عصاره	усора
عصازنان	асозанон
عصاکش	асокаш
عصب	асаб
عصبانی	асабонӣ
عصبانيت	асабоният
عصب‌درد	асабдард
عصب‌شناسی	асабшиносӣ
عصب‌کشی	асабкашӣ
عصب‌کشی	асабкушӣ
عصبه	асаба
عصبی	асабӣ
عصبيانه	асабиёна
عصبيت	асабият
عصبی‌مزاج	асабимизоҷ
عصبی‌نما	асабинамо
عصر	асрI
عصر	асрII
عصر	асрIII
عصرميانگی	асримиёнагӣ
عصری	асрӣ
عصرينه	асрина
عصفور	усфур
عصمت	исмат
عصيان	исён
عصيان‌کار	исёнкор
عصيان‌کارانه	исёнкорона
عصيان‌کاری	исёнкорӣ
عصيان‌گر	исёнгар
عصيان‌گرانه	исёнгарона
عصيان‌گری	исёнгарӣ
عصيده	асида
عضاده	изода
عضاده	узода//изода
عضد	азуд
عضله	азала
عضو	узв
عضواً	узван
عضويت	узвият
عطا	ато
عطابخش	атобахш
عطاپيشه	атопеша
عطار	аттор
عطارد	аторуд
عطارد	уторид
عطاری	атторӣ
عطاس	утос
عطر	атр
عطرافزا	атрафзо
عطرافشان	атрафшон
عطرافشانی	атрафшонӣ
عطرآگين	атрогин
عطرآميز	атромез
عطربار	атрбор
عطربو	атрбӯ
عطرپاشک	атрпошак
عطردان	атрдон
عطرسا(ی)	атрсо(й)
عطرساز	атрсоз
عطرسازی	атрсозӣ
عطرسوز	атрсӯз
عطرفروش	атрфурӯш
عطرفروشی	атрфурӯшӣ
عطرفزا	атрфазо
عطرگردان	атргардон
عطرگل	атргул
عطرگيری	атргирӣ
عطرمايه	атрмоя
عطری	атрӣ
عطريات	атриёт
عطسه	атса
عطسه‌آور	атсаовар
عطف	атф
عطلت	утлат
عطوفت	утуфат
عطيه//عطيۀ	атия//атият
عظام	изомII
عظام	изомI
عظم	азмII
عظم	изам//узм
عظما	узамо
عظمت	азамат
عظمی	узмо
عزّوجل	аззавачал(л)
عظيم	азим
عظيم الشأن	азимушшаън
عظيمت	азимат
عظيمی	азимӣ
عفّت	иффат
عفريت	ифрит
عفن	афин
عفو	афв
عفوپذيری	афвпазирӣ
عفوطلبانه	афвталабона
عفوناپذير	афвнопазир
عفونت	уфунат
عفيف	афиф
عفيفه	афифа
عقعق	ақъақ
عقائد	ақоид

عقاب **иқоб**
عقاب **уқоб**
عقاب بینی **уқоббинӣ**
عقاب مانند **уқобмонанд**
عقابوار **уқобвор**
عقابانه **уқобона**
عقابی **уқобӣ**
عقار **ақор**
عقار **иқор**
عقاقیا **ақоқиё**
عقب **ақиб**
عقب افتادگی **ақибафтодагӣ**
عقب افتاده **ақибафтода**
عقب انداز **ақибандоз**
عقب روی **ақибравӣ**
عقب کشی **ақибкашӣ**
عقبگاه **ақибгоҳ**
عقب گردی **ақибгардӣ**
عقب ماندگی **ақибмондагӣ**
عقب مانده **ақибмонда**
عقب مانی **ақибмонӣ**
عقب ناکی **ақибнокӣ**
عقب نشینی **ақибнишинӣ**
عقبه **ақаба**
عقبه **ақба**
عقبی **уқбо**
عقد **ақд**
عقد **иқд**
عقد **уқад**
عقدبندی **ақдбандӣ**
عقد کرده **ақдкарда**
عقدنامه **ақднома**
عقده **уқда**
عقده کشا **уқдакушо**
عقرب **ақрабII**
عقل **ақл**
عقل سنج **ақлсанҷ**
عقل کتاه **ақлкӯтоҳ**
عقلاً **ақлан**
عقلا **уқало**
عقل آزمای **ақлозмой**
عقلانی **ақлонӣ**
عقل بر **ақлбар**
عقل پسند **ақлписанд**
عقل خیره کننده **ақлхиракунанда**
عقل دزد **ақлдузд**
عقل رس **ақлрас**
عقل رسا **ақлрасо**
عقل رمیده **ақлрамида**
عقلک **ақлак**
عقلکی **ақлакӣ**

عقل گرا **ақлгаро**
عقل گرایی **ақлгароӣ**
عقل مختصر **ақлмухтасар**
عقل نارس **ақлнорас**
عقلناک **ақлнок**
عقلی **ақлӣ**
عقوبت **уқубат**
عقوبت دهنده **уқубатдиҳанда**
عقوق **уқуқ**
عقول **уқул**
عقیده **ақида**
عقیق **ақиқ**
عقیق فام **ақиқфом**
عقیقه **ақиқа**
عقیقین **ақиқин**
عقیم **ақим**
عکاس **аккосII**
عکاس خانه **аккосхона**
عکاس زنی **аккосзанӣ**
عکاسی **аккосӣ**
عکس **акс**
عکس الانقلاب **аксулинқилоб**
عکس الانقلابی **аксулинқилобӣ**
عکس الحرکت **аксулҳаракат**
عکس الحرکتچی **аксулҳаракатчӣ**
عکس العمل **аксуламал**
عکس الهجوم **аксулҳуҷум**
عکس انداز **аксандоз**
عکس اندازی **аксандозӣ**
عکس بر آری **аксбарорӣ**
عکس بردار **аксбардор**
عکس برداری **аксбардорӣ**
عکس دار **аксдор**
عکس ساز **акссоз**
عکس سازی **акссозӣ**
عکس کنانی **акскунонӣ**
عکس کننده **акскунанда**
عکس گیر **аксгир**
عکس گیری **аксгирӣ**
عکسه **акса**
عکسیز **аксиз**
عکّه **акка**
علائق **алоиқ**
علائم **алоим**
علاج **илоҷ**
علاج پذیر **илоҷпазир**
علاج ناپذیر **илоҷнопазир**
علاچه **алоча**
علاف **аллоф**
علاقه چی **алоқачӣ**

علافی **аллофӣ**
علاقه **алоқа**
علاقه دار **алоқадор**
علاقه داری **алоқадорӣ**
علاقه گاه **алоқадор**
علاقه مند **алоқаманд**
علاقه مندی **алоқамандӣ**
علاقه ناک **алоқанок**
علالا **алоло**
علام **аллом**
علامت **аломат**
علامت گذاری **аломатгузорӣ**
علامه **аллома**
علانیه **алония**
علاوگی **иловагӣ**
علاوه **илова**
علّت **иллатI**
علّت **иллатII**
علّتدار **иллатдор**
علّتگین **иллатгин**
علّتناک **иллатнок**
علّتناکی **иллатнокӣ**
علّتی **иллатӣ**
علف **алаф**
علفکاری **алафкорӣ**
علفگاه **алафгоҳ**
علف پایه **алафпоя**
علفخور **алафхӯр**
علف خوار **алафхор**
علف خورانی **алафхӯронӣ**
علف درو **алафдарав**
علف دروک **алафдарав(ак)**
علف دروی **алафдаравӣ**
علف زار **алафзор**
علف غندار **алафғундор**
علف غنداری **алафғундорӣ**
علف مالکنی **алафмолкунӣ**
علف مانند **алафмонанд**
علفین//علفی **алафин//алафӣ**
علل **илал**
عَلم **аламII**
علم **илм**
علمدار **аламдорII**
علما **уламо**
علم الیقین **илмулякин**
علم آموزی **илмомӯзӣ**
علم جو **илмҷӯ**
علم جوئی **илмҷӯӣ**
علم دار **илмдор**
علم دوست **илмдӯст**
علم دوستی **илмдӯстӣ**

علم شناسی **илмшиносӣ**
علم ناک **илмнок**
علمی **илмӣ**
علمیت **илмият**
علمی نما **илминамо**
علن//علنی **алан//аланӣ**
علنی **аланӣ**
علنیت **аланият**
علو **улув(в)**
علوف **улуфа**
علوم **улум**
علوی **алавӣ**
علوی **улвӣ**
علوی نژاد **улвинажод**
علویت **улвият**
علوی گری **алавигарӣ**
علویه **алавия**
علیّ **алийя**
علی الجمله **алалҷумла**
علی الحال **алалҳол**
علی الخصوص **алалхусус**
علی الدوام **аладдавом**
علی الصباح **алассабоҳ**
علی الفور **алалфавр**
علی ذالک **алозолик**
علی هذا **алоҳозо**
علیا **улё**
علیا حضرت **улёҳазрат**
علی السویه **алассавия**
علیحده **алоҳида**
علی قدر **алоқадр**
علیک **алайк**
علیک **алейк**
علیک السلام **алайкассалом**
علیکم **алайкум**
علیل **алил**
علیل المزاج **алилулмизоҷ**
علیلی **алилӣ**
علیم **алимII**
علیه **алайҳи**
علیه السلام **алайҳиссалом**
علی هشتک **алаҳуштак**
علیین//علیون **иллийин//иллийюн**
عم **амм**
عما **амо**
عماد **имод**
عمارات **иморот**
عمارت **иморатII**
عمارت باب **иморатбоб**
عمارت ساز **иморатсоз**
عمارت سازی **иморатсозӣ**

عمارت گر **иморатгар**
عماری **иморӣ**
عماری **аморӣ**
عماریدار **аморидор**
عماری کش **аморикаш**
عمّافاس **аммофос**
عمال **уммол**
عمّامه **аммома**
عمامه **имома**
عمد **амад**
عمد **амд**
عمداً **амдан**
عمدچی **амадчӣ**
عمدران **амадрон**
عمده **умда**
عمده فروش **умдафурӯш**
عمده فروشی **умдафурӯшӣ**
عمر **умр**
عمرافزای **умрафзой**
عمرباقی **умрбоқӣ**
عمرپیمای **умрпаймоӣ**
عمرجو **умрҷӯ**
عمردرازی **умрдарозӣ**
عمردیده **умрдида**
عمرزای **умрзой**
عمرفرسایی **умрфарсоӣ**
عمرکاه **умркоҳ**
عمرکوتاه **умркӯтоҳ**
عمرکوتاهی **умркӯтоҳӣ**
عمرگذرانی **умргузаронӣ**
عمران **умрон**
عمرباد **умрбод**
عمره **умра**
عمرگذرانی **умргузаронӣ**
عمری **умрӣ**
عمق **умқ**
عمق سنج **умқсанҷ**
عمک **амак**
عمک بابا **амакбобо**
عمک بچه **амакбача**
عمک خواند **амакхонд**
عمک زاده **амакзода**
عمکی **амакӣ**
عمل **амал**
عملاً **амалан**
عمل پرست **амалпараст**
عمل پرستی **амалфармо**
عمل خانه **амалхона**
عمل دار **амалдор**
عمل داری **амалдорӣ**
عمل فرما **амалфармо**
عمل کرد **амалпараст**
عملی **амалӣ**
عملیات **амалиёт**
عملیه **амалия**
عمود **амуд**
عموداً **амудан**
عمودی **амудӣ**
عموم **умум**
عموماً **умуман**
عمومی **умумӣ**
عمومی اتحادی **умумииттиҳодӣ**
عمومی اتحادیوی
умумииттиҳодиявӣ
عمومی ارتشی **умумиартишӣ**
عمومی انسانی **умумиинсонӣ**
عمومی اوروپای **умумиаврупоӣ**
عمومی جمهوریه وی
умумиҷумҳуриявӣ
عمومی جمهوری **умумиҷумҳурӣ**
عمومی جهانی **умумиҷаҳонӣ**
عمومی حزبی **умумиҳизбӣ**
عمومی خلقی **умумихалқӣ**
عمومی دماکراتی
умумидемократӣ
عمومی دنیوی **умумидунёӣ**
عمومی دولتی **умумидавлатӣ**
عمومی شخص **умумишахс**
عمومی شده **умумишуда**
عمومی شهری **умумибашарӣ**
عمومی شهری **умумишаҳрӣ**
عمومی عسکری **умумиаскарӣ**
عمومی مکتبی **умумимактабӣ**
عمومیت **умумият**
عمّه **амма**
عمّه بچه **аммабача**
عمید **амид**
عمیق **амиқ**
عمیق الفکر **амиқулфикр**
عمیقی **амиқӣ**
عمیم **амим**
عنا **ано**
عناب **унноб**
عنابرنگ **уннобранг**
عنابگون **уннобгун**
عنابی **уннобӣ**
عناد **инод**
عنادپیشه **инодпеша**
عنادکار **инодкор**
عنادکارانه **инодкорона**
عنادکاری **инодкорӣ**
عنادل **анодил**
عناصر **аносир**
عناکب **анокиб**
عنان **инон**
عنان پیچ **инонпеч**
عناندار **инондор**
عنانکش **инонкаш**
عنانگیر **инонгир**
عنایت **иноят**
عنب **иноб**
عنبر//عمبر **анбар//амбар**
عنبرآئین **анбароин**
عنبرآسا **анбаросо**
عنبرافشان **анбарафшон**
عنبرآگین **анбарогин**
عنبرآلود **анбаромез**
عنبرآمیز **анбаромез**
عنبربار **анбарбор**
عنبرباریس **анбарборис**
عنبربو(ی) **анбарбӯ(й)**
عنبربیز **анбарбез**
عنبرپاش **анбарпош**
عنبرزا(ی) **анбарзо(й)**
عنبرسا **анбарсо**
عنبرسرشت **анбарсиришт**
عنبرسرشته **анбарсиришта**
عنبرسوز **анбарсӯз**
عنبرشکن **анбаршикан**
عنبرفروش **анбарфурӯш**
عنبرفشان **анбарфишон**
عنبرگه **анбарга**
عنبرماهی **анбармоҳӣ**
عنبرموی **анбармӯй**
عنبرنثار **анбарнисор**
عنبری **анбарӣ**
عنبرین **анбарин**
عنبریندار **анбариндор**
عنبرین گیسو(ی) **анбарингесӯ(й)**
عنبرینمو(ی) **анбаринмӯ(й)**
عنبرینه **анбарина**
عنبه **анба**
عنبی **инабӣIII**
عنبی **инабӣI**
عنبی **инабӣII**
عنبیه **инабия**
عنتیقه **антиқа**
عنتیقه فروش **антиқафурӯш**
عنتیقه فروشی **антиқафурӯшӣ**
عنتیقی **антиқӣ**
عندلیب **андалеб**
عندلیب آهنگ **андалебоҳанг**
عنعنه **анъана**
عنعنه پرست **анъанапараст**
عنعنه پرستی **анъанапарастӣ**
عنعنوی **анъанавӣ**
عنف **анф//унф**
عنف **унф**
عنفوان **унфувон**
عنفی **унфӣ**
عنق **унқ**
عنقا **анқо**
عنقریب **анқариб**
عنقود **унқуд**
عنکبوت **анкабут**
عنوان **унвон**
عنوانی **унвонӣ**
عنید **анид**
عنیف **аниф**
عنین **иннин**
عوا **авво**
عوار **ивор**
عوارض **авориз**
عواصف **авосиф**
عواطف **авотиф**
عواقب **авоқиб**
عوام **авом**
عوام الناس **авомуннос**
عوامانه **авомона**
عوام فریب **авомфиреб**
عوام فریبانه **авомфиребона**
عوام فریبی **авомфиребӣ**
عوام فهم **авомфаҳм**
عوان **авонII**
عوج **ивач**
عود **авд**
عود **удI**
عود **удII**
عودبیز **удбез**
عودسوز **удсӯз**
عودنواز **уднавоз**
عودنوازی **уднавозӣ**
عودی **удӣ**
عور **ур**
عورت **аврат**
عوریان **урён**
عوریانی **урёнӣ**
عوض **иваз**
عوضشونده **ивазшаванда**
عوض کننده **ивазкунанда**
عوض نشونده **ивазнашаванда**
عوف **авф**
عول **авлI**
عول **авлII**

عویص авис
عهد аҳд
عهدبندی аҳдбандӣ
عهدشکن аҳдшиканона
عهدشکنانه аҳдшиканона
عهدشکنی аҳдшиканона
عهدنامه аҳднома
عهده ӯҳда
عهده بر آ ӯҳдабаро
عهده بر آیی ӯҳдабаройӣ
عهده بر آیانه ӯҳдабароёна
عهده دار ӯҳдадор
عهده داری ӯҳдадорӣ
عهده نابر آ ӯҳданобаро
عهده نابر آیی ӯҳданобаройӣ
عده идда عیادت аёдат
عیادت иёдат
عیار айёр
عیار иёр
عیّاران айёрон
عیّارانه айёрона
عیّار پیشه айёрпеша
عیار گیر иёргир
عیّارنما айёрнамо
عیاری айёрӣ
عیّاش айёш
عیاشانه айёшона
عیّاشی айёшӣ
عیال аёл
عیالدار аёлдор
عیالت аёлат
عیالمند аёлманд
عیالمندی аёлмандӣ
عیان аён
عیاناً аёнан
عیانتر аёнтар
عیانی аёнӣ
عیانیت аёният
عیب айб
عیبپوش айбпӯш
عیبپوشی айбпӯшӣ
عیبجو(ی) айбчӯ(й)
عیبجویی айбчӯӣ
عیبشمار айбшумор
عیبگذاری айбгузорӣ
عیبمانی айбмонӣ
عیبنامه айбнома
عیببین айббин
عیبدار айбдор
عیب دارشده айбдоршуда
عیب دارشونده айбдоршаванда

عیب دارکننده айбдоркунанда
عیب دارکنی айбдоркунӣ
عیبداری айбдорӣ
عیبدان айбдон
عیب گو(ی) айбгӯ(й)
عیب گویی айбгӯӣ
عیبگیر айбгир
عیبگیری айбгирӣ
عیبناک айбнок
عیبناکی айбнокӣ
عیبه айба
عید ид
عیدانه идона
عیدجا(ی) идҷо(й)
عیدگردک идгардак
عیدگردی идгардӣ
عیدگه//عیدگاه идгаҳ//идгоҳ
عیدی идӣ
عیدیه идия
عیسوی исавӣ
عیسی исо
عیسیدم исодам
عیش айш
عیش آباد айшобод
عیش افروز айшафрӯз
عیش پرست айшпараст
عیش پرستی айшпарастӣ
عیش پرور айшпарвар
عیش پروری айшпарварӣ
عیش دوست айшдӯст
عیش دوستی айшдӯстӣ
عیش ساز айшсоз
عیش طلب айшталаб
عیشگاه айшгоҳ
عیشخانه айшхона
عیشسازی айшсозӣ
عین айн
عیناً айнан
عینالحیات айнулҳаёт
عینالعیان айнулаён
عینالکمال айнулкамол
عینالیقین айнулякин
عینک айнак
عینکدار айнакдор
عینکناک айнакнок
عینکساز айнаксоз
عینکسازی айнаксозӣ
عینکفروش айнакфурӯш
عینکفروشی айнакфурӯшӣ
عینکی айнакӣ
عینی айнӣ

عینیت айният
عینیشناس айнишинос
عینیشناسی айнишиносӣ
عیوب уюб
عیون уюн

غ

غاب I ғоб I
غاب II ғоб II
غابه ғоба
غادر ғодир
غادیه ғодия
غاذی II ғозӣ II
غاذیه ғозия
غار I ғор I
غار II ғор II
غارب ғориб
غارت ғорат
غارتپیشه ғоратпеша
غارتدیده ғоратдида
غارتزده ғоратзада
غارتشده ғоратшуда
غارتگر ғоратгар
غارتگرانه ғоратгарона
غارتگری ғоратгарӣ
غارتی ғоратӣ
غارستان ғористон
غارشناسی ғоршиносӣ
غارق ғорик
غارنشین ғорнишин
غارنشینی ғорнишинӣ
غاز I ғоз I
غاز II ғоз II
غازسوخته ғозсӯхта
غازگردن ғозгардан
غازه ғоза
غازی I ғозӣ I
غازیپیشه ғозипеша
غازیدن ғозидан
غاسق ғосик
غاش ғош
غاشیه ғошия
غاشیهبردار ғошиябардор
غاصب ғосиб
غاصبانه ғосибона
غاصبی ғосибӣ
غافر ғофир
غافل ғофил
غافلانه ғофилона

غافلگیر ғофилгир
غافلی ғофилӣ
غال ғол
غالب ғолиб
غالباً ғолибан
غالبانه ғолибона
غالبی ғолибӣ
غالبیت ғолибият
غالط ғолит
غاله ғола
غالیدن ғолидан
غالیفام ғолияфом
غالیه ғолия
غالیهبار ғолиябор
غالیهبوی ғолиябӯй
غالیهدان ғолиядон
غالیهزلف ғолиязулф
غالیهسا(ی) ғолиясо(й)
غالیهگون ғолиягун
غالیهموی ғолиямӯй
غامض ғомиз
غان ғон
غانم ғоним
غاو ғов
غاوشنگ ғовшанг
غاوشو ғовшу
غاوی ғовӣ
غائبباز ғоиббоз
غائبنما ғоибнамо
غائی ғоӣ
غایب ғоиб
غایبانه ғоибона
غایبخوان ғоибхон
غایبی ғоибӣ
غایت ғоят
غایله ғоила
غایه ғоя
غایهدار ғоядор
غایهناکی ғоянокӣ
غایوی ғоявӣ
غبار ғубор
غبارآلود(ه) ғуборолуд(а)
غباردار ғубордор
غبارروبی ғуборрӯбӣ
غبارزدائی ғуборзудоӣ
غبارکش ғуборкаш
غبارگرفته ғуборгирифта
غبارناک ғуборнок
غباری ғуборӣ
غبازه ғабоза
غباوت ғабоват

غبرا(ء) ғабро(ъ)
غبرائی ғаброӣ
غبطه ғибта
غبغب ғабғаб
غبغب دار ғабғабдор
غبغبه ғабғаба
غبن ғабн
غبوق ғабуқ
غبی ғабӣ
غبیرا ғубайро
غبین ғабин
غت غت ғут-ғут
غثیان ғасаён
غثیان ғасён
غجرّاس ғачаррос
غجر غجر ғачар-ғачар
غجک ғиччак
غجک نواز ғиччакнавоз
غجوم ғучум
غجّ ғиччи
غجیراس ғичиррос
غجیر غجیر ғичир-ғичир
غجیم ғичим
غجیم شده ғичимшуда
غجین ғичин
غچراس ғичиррос
غد ғад
غدائر ғадоир
غدار ғаддор
غدارانه ғаддорона
غداری ғаддорӣ
غدر ғадр
غد غد ғуд-ғуд
غدغد ғид-ғид
غدنگ ғаданг
غدو ғадв
غدود ғадуд
غدودچه ғадудча
غدوددار ғадуддор
غدودی ғадудӣ
غدّه ғудда
غدیغدی ғидӣ-ғидӣ
غدیر ғадир
غذا ғизо
غذائی ғизоӣ
غذابخش ғизобахш
غذابخشی ғизобахшӣ
غذاخور ғизохӯр
غذاخوری ғизохӯрӣ
غذادار ғизодор
غذادهنده ғизодиҳанда

غذادهی ғизодиҳӣ
غذاکش ғизокаш
غذاگیری ғизогирӣ
غذاناک ғизонок
غذاناکی ғизонокӣ
غر ғар
غر ғирр
غرّ ғурр
غرّا ғарро
غراب ғуроб
غرابت ғаробат
غراب رنگ ғуробранг
غرابه ғароба
غرار(ه) ғирор(а)
غراره ғарора
غرّاس ғаррос
غرّاس ғуррос
غرّاس زنان ғурросзанон
غراش ғарош
غراش ғарош
غراشیدن ғарошидан
غرام ғиром
غرامت ғаромат
غرامی ғиромӣ
غرّان ғуррон
غرّاندن ғуррондан
غرایب ғароиб
غرایبات ғароибот
غرب ғарб
غربال ғирбол
غرب پرست ғарбпараст
غرب پرستی ғарбпарастӣ
غربت ғурбат
غربت خانه ғурбатхона
غربت دیده ғурбатдида
غربت زده ғурбатзада
غربت سرا ғурбатсаро
غربی ғарбӣ
غرچ ғарч
غرچ غرچ ғирч-ғирч
غرچ غرچ ғарч-ғарч
غرچه ғарча
غرس ғарс
غرّس ғуррас
غرّس//غرّاس ғаррас//ғаррос
غرش ғурриш
غرض ғараз
غرض آمیز ғаразомез
غرض آلود ғаразолуд
غرض دار ғараздор
غرض کار ғаразкор

غرض کارانه ғаразкорона
غرض کاری ғаразкорӣ
غرض گوی ғаразгӯй
غرضناک ғаразнок
غرضناکی ғаразнокӣ
غرض ورزی ғаразварзӣ
غرضی ғаразӣ
غرغر ғарғар
غر غر ғир-ғир
غر غر ғур-ғур
غرغرک ғирғирак
غرغرک بازی ғирғиракбозӣ
غرغرکنان ғурғуркунон
غرغرهI ғарғараI
غرغرهII ғарғараII
غرف ғарф
غرفه ғурфа
غرق ғарқ
غرقاب ғарқоб
غرقابه ғарқоба
غرق پخته ғарқпухта
غرق شده ғарқшуда
غرق شونده ғарқшаванда
غرقه ғарқа
غرقه گاه ғарқагоҳ
غرّک ғуррак
غرمI ғурмI
غرمII ғурмII
غرمIII ғурмIII
غرم ғарам
غرمچ ғурмач
غرمجاب ғурмачоб
غرمدار ғурмдор
غرمزار ғарамзор
غرّنده ғурранда
غرنگ ғаранг
غرنگ غرنگ ғиринг-ғиринг
غرنگاس ғирингос
غرنگاس//غرنگس
ғурунгос//ғурунгас
غرنگس ғурунгас
غرنگ غرنگ ғурунг-ғурунг
غرنگیدن ғурунгидан
غرو ғарав
غرواشه ғурвоша
غروب ғуруб
غروب گاه ғурубгоҳ
غروبیدن ғурубидан
غرور ғурур
غرورناک ғурурнок
غروشانیدن ғурӯшонидан

غروشه ғурӯша
غرّه ғарра
غرّهI ғурраI
غرّهII ғурраII
غرّهIII ғурраIII
غرّه ستون ғаррасутун
غری ғарӣ
غرٍّ ғирри
غرّی ғуррӣ
غریب ғариб
غریبانه ғарибона
غریب پرور ғарибпарвар
غریب پروری ғарибпарварӣ
غریب خانه ғарибхона
غریب دوست ғарибдӯст
غریب دوستی ғарибдӯстӣ
غریب زاده ғарибзода
غریبستان ғарибистон
غریبک ғарибак
غریب کش ғарибкуш
غریب گور ғарибгӯр
غریب مرگ ғарибмарг
غریب نواز ғарибнавоз
غریب نوازی ғарибнавозӣ
غریبه ғариба
غریبی ғарибӣ
غری پیشانه ғуррипешона
غریدار ғурридор
غریدن ғурридан
غریز ғариз
غریزه ғариза
غریزه گرائی ғаризагароӣ
غریزی ғаризӣ
غریق ғариқ
غریم ғарим
غرین ғарин
غری ناک ғурринок
غریو ғирев
غریوان ғиревон
غریویدن ғиревидан
غزا ғазо
غزارت ғазорат
غزاطلب ғазоталаб
غزال ғазол
غزال ғизол
غزالانه ғизолона
غزاله ғазола
غزاله ғизола
غزّس ғижиррос
غزل ғазал
غزلیات ғазалиёт

غزلخوان ғазалхон
غزلخوانان ғазалхонон
غزلخوانی ғазалхонӣ
غزلسرا ғазалсаро
غزلسرایی ғазалсароӣ
غزلگوی ғазалгӯй
غزلگویی. ғазалгӯӣ.
غزلنویس ғазалнавис
غزلنویسی ғазалнависӣ
غزو//غزوه ғазв//ғазва
غزوات ғазавот
غژ ғаж
غژب ғужб
غژد ғажд
غژرّاس ғижиррос
غژس ғажжас
غژس//غژاس ғижжас//ғижжос
غژ غژ ғаж-ғаж
غژ غژ ғиж-ғиж
غژگاو ғажгов
غژم I ғужмI
غژم II ғужмII
غژیدن ғажидан
غسّال ғассол
غسّالخانه ғассолхона
غسق ғасақ
غسل ғусл
غسلخانه ғуслхона
غسلگاه ғуслгоҳ
غسول ғасул
غش I ғашI
غش II ғашII
غش ғаш(ш)
غشا//غشاء ғишо(ъ)
غشآور ғашовар
غشاوه ғашова
غشدار I ғашдорI
غشدار II ғашдорII
غشغاو ғашғов
غشگیر ғашгир
غشم ғашм
غشمشم ғашамшам
غشناک ғашнок
غشه ғишша
غشوم ғашум
غشی ғашй
غشیان ғашён
غصب ғасб
غصباً ғасбан
غصبی ғасбӣ
غصن ғусн

غصه ғусса
غصهانگیز ғуссаангез
غصهآور ғуссаовар
غصهخانه ғуссахона
غصهخور ғуссахӯр
غصهدار ғуссадор
غصهمرگ ғуссамарг
غصهمند ғуссаманд
غضاضت ғазозат
غضب ғазаб
غضبآلود ғазаболуд
غضبآمیز ғазабомез
غضبان ғазбон
غضبانگیز ғазабангез
غضبآور ғазабовар
غضببار ғазаббор
غضبناک ғазабнок
غضبناکی ғазабнокӣ
غضروف ғузруф
غضنفر ғазанфар
غطا(ء) ғито(ъ)
غفّار ғаффор
غفّاری ғаффорӣ
غفران ғуфрон
غفس ғафс
غفسآواز ғафсовоз
غفسبدن ғафсбадан
غفسپوست ғафспӯст
غفستنه ғафстана
غفسصدا ғафссадо
غفسی ғафсӣ
غفلت ғафлат
غفلتاً//غفلةً ғафлатан
غفلتآباد ғафлатобод
غفلتاندیش ғафлатандеш
غفلتبرده ғафлатбурда
غفلتپرست ғафлатпараст
غفلتپیشه ғафлатпеша
غفلتزده ғафлатзада
غفلتکار ғафлаткор
غفلتکاری ғафлаткорӣ
غفلتورز ғафлатварз
غفلتی ғафлатӣ
غفه ғаффа
غفه ғуф(ф)а//ғуфа
غفهبند ғафабанд
غفور ғафур
غفیر ғафир
غل ғил
غل ғилл
غلّ ғул//ғулл

غلا ғало
غلابچه ғулобча
غلاغل ғалоғул
غلاغله ғалоғула
غلاغلهناک ғалоғуланок
غلاف ғилоф
غلافبند ғилофбанд
غلافدار ғилофдор
غلافک ғилофак
غلافی ғилофӣ
غلام ғулом
غلامانه ғуломона
غلامبچه ғуломбача
غلامتازی ғуломтозӣ
غلامجلاب ғуломҷаллоб
غلامجلابی ғуломҷаллобӣ
غلامخانه ғуломхона
غلامدار ғуломдор
غلامداری ғуломдорӣ
غلامزاده ғуломзода
غلامفروش ғуломфурӯш
غلامفروشی ғуломфурӯшӣ
غلامک ғуломак
غلامگرد ғуломгард
غلامگردش ғуломгардиш
غلاموار ғуломвор
غلاموارانه ғуломворона
غلامی ғуломӣ
غلبچه ғулбача
غلبکن ғалбакан
غلبه ғалаба
غلبه I ғулбаI
غلبه//غلپه ғулбаII//ғулпа
غلبهآور ғалабаовар
غلبهشکل ғулбашакл
غلبهناپذیر ғалабанопазир
غلبیر ғалбер
غلبیرباف ғалбербоф
غلبیربافی ғалбербофӣ
غلبیروار ғалбервор
غلت ғалт
غلتان ғалтон
غلتاندن||غلتانیدن ғалтон(и)дан
غلتزنان ғалтзанон
غلتش ғалтиш
غلتک ғалтак
غلتکارابه ғалтакароба
غلتکدار ғалтакдор
غلتکی ғалтакӣ
غلتگاه ғалтгоҳ
غلتیدن ғалтидан

غلتیده ғалтида
غلچ ғалч
غلچ ғилч
غلچه ғалча
غلدرغلدر ғулдур-ғулдур
غلدرک ғилдирак
غلدرکدار ғилдиракдор
غلدرکساز ғилдираксоз
غلسمگی ғалсамагӣ
غلسمه ғалсама
غلسمهدار ғалсамадор
غلط ғалат
غلطافشان ғалатафшон
غلطانداز ғалатандоз
غلطاندازی ғалатандозӣ
غلطبین ғалатбин
غلطبینی ғалатбинӣ
غلطخوانی ғалатхонӣ
غلطفهمانی ғалатфаҳмонӣ
غلطفهمی ғалатфаҳмӣ
غلطکاری ғалаткорӣ
غلطگیر ғалатгир
غلطگیری ғалатгирӣ
غلطنامه ғалатнома
غلطنویسی ғалатнависӣ
غلطی ғалатӣ
غلطیاب ғалатёб
غلظت ғилзат
غلظتسنج ғилзатсанч
غلغل ғалғал
غلغل ғулғул
غلغله ғулғула
غلغلهافکن ғулғулаафкан
غلغلهانداز ғулғулаандоз
غلغلهانگیز ғулғулаангез
غلغلهدار ғулғуладор
غلغلهفکن ғулғулафикан
غلغلهناک ғулғуланок
غلقه ғалақа
غلقهدرا ғалақадаро
غلمان I ғилмонI
غلمان II ғилмонII
غلمغل ғалмағал
غلمک ғилмак
غلموس ғаламус
غلو ғулув
غلول ғулул
غلّه ғалла
غلّه بیزک ғаллабезак
غلّهبم ғаллабум
غلّهپایه ғаллапоя

غله‌جلاب ғаллачаллоб
غلّه‌جلابی ғаллачаллобӣ
غله‌خشکانک ғаллахушконак
غله‌خشک‌کنک ғаллахушккунак
غلّه‌خیز ғаллахез
غلّه‌دان I ғалладон I
غله‌دان II ғалладон II
غله‌دانه ғалладона
غله‌دانه‌کار ғалладонакор
غلّه‌دروی ғалладаравӣ
غله‌زار ғаллазор
غلّه‌سپاری ғалласупорӣ
غله‌غندار ғаллағундор
غلّه‌غنداری ғаллағундорӣ
غلّه‌فروش ғаллафурӯш
غلّه‌فروشی ғаллафурӯшӣ
غلّه‌کار ғаллакор
غلّه‌کاری ғаллакорӣ
غلّه‌کشانی ғаллакашонӣ
غلّه‌کوبک ғаллакӯбак
غلّه‌کوبی ғаллакӯбӣ
غلّه‌گی ғаллагӣ
غلّه‌موس ғалламус
غلیان ғалаён
غلیان ғалён
غلیان‌آمیز ғалаёномез
غلیظ ғализ
غلیظ‌القلب ғализулқалб
غلیظی ғализӣ
غلیواج ғалевоч
غم ғам
غمدار ғамдор
غم‌آباد ғамобод
غماز ғаммоз
غمازک ғаммозак
غمازی ғаммозӣ
غم‌آشام ғамошом
غم‌افزا ғамафзо
غم‌آلود ғамолуд
غم‌آلوده ғамолуда
غم‌آمیز ғамомез
غم‌انجام ғаманчом
غم‌اندوز ғамандӯз
غم‌اندیش ғамандеш
غم‌انگیز ғамангез
غم‌آور ғамовар
غمای ғумой
غمای‌زار ғумойзор
غم‌باده ғамбода
غم‌بار ғамбор
غم‌برآر ғамбарор

غم‌بردار ғамбардор
غم‌بیمار ғамбемор
غم‌پرست ғампараст
غم‌پرور ғампарвар
غمخانه ғамхона
غمخوار ғамхор
غمخوارانه ғамхорона
غمخوارگی ғамхорагӣ
غمخواره ғамхора
غمخواری ғамхорӣ
غمخور ғамхӯр
غمخوری ғамхӯрӣ
غم‌دیده ғамдида
غم‌رسیده ғамрасида
غم‌روزی ғамрӯзӣ
غمز ғамз
غمزدا(ی) ғамзудо(й)
غمزدگی ғамзадагӣ
غمزده ғамзада
غمزه ғамза
غمزه زن ғамзазан
غمزه‌دار ғамзадор
غمزه کار ғамзакор
غمزه کننده ғамзакунанда
غمزه گر ғамзагар
غمس ғамус
غم‌سرا ғамсаро
غم‌سوز ғамсӯз
غمشریک ғамшарик
غم‌فرسا ғамфарсо
غم‌فرسوده ғамфарсуда
غم‌فزا ғамфизо
غمک ғамак
غم‌کاه ғамкоҳ
غمکده ғамкада
غم‌گرفته ғамгирифта
غم‌گسار ғамгусор
غم‌گسارانه ғамгусорона
غم‌گساری ғамгусорӣ
غمگین ғамгин
غمگینانه ғамгинона
غمگینی ғамгинӣ
غمناک ғамнок
غمناکی ғамнокӣ
غمنامه ғамнома
غموم ғумум
غمی ғамӣ
غمیده ғамида
غمیده‌دل ғамидадил
غمین ғамин
غن ған

غن ғун
غنا ғано
غنا ғино
غنائم ғаноим
غناچین ғуночин
غناگر ғиногар
غناوت ғановат
غنایی ғиноӣ
غنب ғанаб
غنج I ғунч I
غنج ғанч
غنج II ғунч II
غنجار ғанчор
غنجال ғанчол
غنجاندن//غنجانیدن ғунчон(и)дан
غنجایش ғунчоиш
غنجیدن ғунчидан
غنچه ғунча
غنچه‌خسب ғунчахусб
غنچه‌دهان ғунчадаҳон
غنچه‌سان ғунчасон
غنچه‌گی ғунчагӣ
غنچه‌مانند ғунчамонанд
غند ғунд
غندار ғундор
غندارنده ғундоранда
غنداشتن ғундоштан
غنداشته ғундошта
غنده ғунда
غن‌شده ғуншуда
غن‌شونده ғуншаванда
غن‌شوی ғуншавӣ
غنک ғанак
غنگ I ғанг I
غنگ II ғанг II
غنگ III ғанг III
غنگ‌غنگ ғунг-ғунг
غنگ//غنگی ғинг//ғингӣ
غنگس//غنگاس ғингас//ғингос
غنگس//غنگاس ғунгас//ғунгос
غنگ‌غنگ ғинг-ғинг
غنم ғанам
غنن ғунан
غنو ғанав
غنوچین ғунучин
غنودگی ғунудагӣ
غنودن ғунудан
غنوده ғунуда
غنویدن ғанавидан
غنویده ғунувида
غنّه ғунна

غنی ғанӣ
غنیم ғаним
غنیمت ғанимат
غنیمتی ғаниматӣ
غو II ғав II
غو//غاو I ғав//ғов I
غوادی ғаводӣ
غواص ғаввос
غواصانه ғаввосона
غواصی ғаввосӣ
غوامض ғавомиз
غوایت ғавоят
غوبندی ғавбандӣ
غوت ғӯт
غوتان//غوطان ғӯтон
غوتاندن//غوتانیدن//غوطانیدن
ғӯтон(и)дан
غوته//غوطه ғӯта
غوته‌خوری//غوطه‌خوری ғӯтахӯрӣ
غوته‌ور//غوطه‌ور ғӯтавар
غوته‌وری//غوطه‌وری ғӯтаварӣ
غوتیدن ғӯтидан
غوتیده ғӯтида
غوث I ғавс I
غوج ғуч
غوچوب ғавчӯб
غور ғавр
غورمگس ғурмагас
غوره ғура//ғӯра
غوره ғӯра//ғура
غوره‌آب ғӯраоб
غوره‌بندی ғӯрабандӣ
غوره‌گل ғӯрагил
غوره‌مرگ ғӯрамарг
غوری ғӯрӣ
غوریان ғӯриён
غوزه ғӯза
غوزه‌آبله ғӯзаобила
غوزه‌پایه ғӯзапоя
غوزه‌پایه‌غنداری ғӯзапояғундорӣ
غوزه‌جلاب ғӯзачаллоб
غوزه‌چشم ғӯзачашм
غوزه‌چینی ғӯзачинӣ
غوزه‌کار ғӯзакор
غوزه‌کاری ғӯзакорӣ
غوزه‌کشی ғӯзакашӣ
غوزه‌مال ғӯзамол
غوّس//غوّاس ғуввас//ғуввос
غوّس‌زنی ғуввасзанӣ
غوش ғӯш
غوشاد ғавшод

غوشه ғӯша
غوص II ғавс II
غوغا ғавғо
غوغاسالاری ғавғосолорӣ
غوغاطلب ғавғоталаб
غوغاگر ғавғогар
غوغو ғув-ғув
غوک ғук
غوک‌چشم ғукчашм
غول I ғӯл I
غول II ғӯл II
غول III ғӯл III
غول‌پیکر ғӯлпайкар
غول‌آسا ғӯлосо
غولبک ғӯлбак
غولچه ғӯлача
غول‌خانه//غلخانه ғулхона
غولک I ғӯлак I
غولک II ғӯлак II
غولک‌انداز ғӯлакандоз
غولنگ ғӯлунг
غولنگ‌آب ғӯлунгоб
غوله I ғӯла I
غوله II ғӯла II
غوله‌بر ғӯлабур
غوله‌بری ғӯлабурӣ
غوله‌چوب ғӯлачӯб
غوله‌دنگ ғӯладинг
غوله‌فرش ғӯлафарш
غوله‌مانند ғӯламонанд
غولی ғул(л)ӣ
غولی ғӯлӣ
غولینگ ғӯлинг
غولینگ‌آب ғӯлингоб
غولینگ‌خایی ғӯлингхоӣ
غوی ғавӣ
غیاب ғиёб
غیاث ғиёс
غیب ғайб
غیب‌بین ғайббин
غیبت.I ғайбат I
غیبت II ғайбат II
غیبتچی ғайбатчӣ
غیبت‌خانه ғайбатхона
غیبت‌دوست ғайбатдӯст
غیبت‌کننده. ғайбаткунанда.
غیبت‌گاه ғайбатгоҳ
غیبت‌گر ғайбатгар
غیبت‌گو(ی) ғайбатгӯ(й)
غیبت‌گویی ғайбатгӯӣ
غیب‌دان ғайбдон

غیب‌دانی ғайбдонӣ
غیب‌زده ғайбзада
غیب‌گو(ی) ғайбгӯ(й)
غیب‌گوئی ғайбгӯӣ
غیب‌نما(ی) ғайбнамо(й)
غیبه ғайба
غیبی ғайбӣ
غیجان ғеҷон
غیجاندن//غیجانیدن ғеҷон(и)дан
غیجانک ғеҷонак
غیجیدن ғеҷидан
غیجیده ғеҷида
غیچ ғич
غیر ғайр
غیراختیاری ғайриихтиёрӣ
غیرآرگنیکی ғайриорганикӣ
غیراساسی ғайриасосӣ
غیراصلی ғайриаслӣ
غیرامکان ғайриимкон
غیرانتظاری ғайриинтизорӣ
غیراندازی ғайриандозӣ
غیرانسانی ғайриинсонӣ
غیربهداشتی ғайрибеҳдоштӣ
غیرپرست ғайрпараст
غیرپرستی ғайрпарастӣ
غیرت ғайрат
غیرت‌بخش ғайратбахш
غیرتجارتی ғайритиҷоратӣ
غیرت‌دار ғайратдор
غیرتصریفی ғайритасрифӣ
غیرتعجیلی ғайритаъҷилӣ
غیرت‌کش ғайраткаш
غیرت‌کشی ғайраткашӣ
غیرتماسی ғайритамосӣ
غیرت‌مند ғайратманд
غیرت‌مندانه ғайратмандона
غیرت‌مندی ғайратмандӣ
غیرت‌ناک ғайратнок
غیرت‌ناکی ғайратнокӣ
غیرتی ғайратӣ
غیرجدّی ғайриҷиддӣ
غیرچشم‌داشت ғайричашмдошт
غیرحربی ғайриҳарбӣ
غیرحرفه‌ای ғайриҳирфаӣ
غیرحزبی ғайриҳизбӣ
غیرحقیقی ғайриҳақиқӣ
غیرحکومتی ғайриҳукуматӣ
غیرحیاتی ғайриҳаётӣ
غیرخالص ғайрихолис
غیردماکرتی ғайридемократӣ
غیردولتی ғайридавлатӣ

غیردینی ғайридинӣ
غیررسمی ғайрирасмӣ
غیرزمینی ғайризаминӣ
غیرستندرتی ғайристандартӣ
غیرسنیتری ғайрисанитарӣ
غیرشتتی ғайриштатӣ
غیرشرعی ғайришаръӣ
غیرشفّاف ғайришаффоф
غیرصریح ғайрисареҳ
غیرصمیمی ғайрисамимӣ
غیرصنعی ғайрисунъӣ
غیرصنفی ғайрисинфӣ
غیرضروری ғайризарурӣ
غیرطبیعی ғайритабиӣ
غیرعادلانه ғайриодилона
غیرعادی ғайриодӣ
غیرعلمی ғайриилмӣ
غیرعملی ғайриамалӣ
غیرفعال ғайрифаъол
غیرقابل ғайриқобили
غیرقانونی ғайриқонунӣ
غیرقطاری ғайриқаторӣ
غیرقناعت‌بخش
ғайриқаноатбахш
غیرکاری ғайрикорӣ
غیرکافی ғайрикофӣ
غیرکامل ғайрикомил
غیرکپیتلستی ғайрикапиталистӣ
غیرکسبی ғайрикасбӣ
غیرمادی ғайримоддӣ
غیرمتشکل ғайримуташаккил
غیرمجازی ғайримаҷозӣ
غیرمجبوری ғайримаҷбурӣ
غیرمدنی ғайримаданӣ
غیرمسئول ғайримасъул
غیرمستقل ғайримустақил
غیرمستقیم ғайримустақим
غیرمسکون ғайримаскун
غیرمسکونی ғайримаскунӣ
غیرمشروع ғайримашрӯъ
غیرمطلوب ғайриматлуб
غیرمعتدل ғайримӯътадил
غیرمعذور ғайримаъзур
غیرمعروف ғайримаъруф
غیرمعمول ғайримаъмул
غیرمقرری ғайримуқаррарӣ
غیرمقیمی ғайримуқимӣ
غیرمکتبی ғайримактабӣ
غیرممکن ғайримумкин
غیرمنتشر ғайримунташир
غیرمنتظر(ه) ғайримунтазир(а)

غیرمنتظم ғайримунтазам
غیرمنصرف ғайримунсариф
غیرمنطقی ғайримантиқӣ
غیرمنظم ғайримуназзам
غیرمنقول//غیرمنقوله
ғайриманқул(а)
غیرمنکوحه ғайриманкуҳа
غیرمهم ғайримуҳим
غیرنافذ ғайринофиз
غیرناقل ғайриноқил
غیرنظامی ғайринизомӣ
غیرنوبتی ғайринавбатӣ
غیره ғайра
غیرواجب ғайривоҷиб
غیرواقعی ғайривоқеӣ
غیری ғайрӣ
غیری‌ادبی ғайриадабӣ
غیریت ғайрият
غیژاندن//غیژانیدن ғежон(и)дан
غیژک ғижак
غیژک ғижжак
غیژیدن ғежидан
غیشه ғеша
غیض I ғайз I
غیظ II ғайз II
غیل ғел
غیلاغیل ғелоғел
غیلان ғелон
غیلان I ғелон I
غیلان II ғелон II
غیلاندن//غیلانیدن ғелон(и)дан
غیلش ғелиш
غیلغیلان ғелғелон
غیلغیلک ғелғелак
غیلک ғелак
غیلک‌شوربا ғелакшӯрбо
غیلک‌کباب ғелаккабоб
غیلنده ғеланда
غیلیدن ғелидан
غیلیده ғелида
غیم ғайм
غین ғайн
غیو ғев
غیور ғаюр
غیورانه ғаюрона
غیوری ғаюрӣ

ف

فاتاخیمیه фотохимия

фотосфера فاتاسفیره
фотосинтез فاتاسینتیز
фотонусха فاتانسخه
фотонавор فاتانوار
фотеҳ فاتح
фотеҳона فاتحانه
фотеҳа//фотиҳа فاتحه
фотиҳа فاتحه
фотиҳахонӣ فاتحه خوانی
фотиҳадиҳанда فاتحه دهنده
фотирI فاتر
фотиқ فاتق
фотин فاتن
фоҷир فاجر
фоҷирӣ فاجری
фоҷиавӣ فاجعوی
фоҷиона فاجعانه
фоҷеа فاجعه
фоҷиа فاجعه
фоҷиаомез فاجعه آمیز
фоҷиаангез فاجعه انگیز
фоҷиаовар فاجعه آور
фоҷиагоҳ فاجعه گاه
фоҷианок فاجعه ناک
фоҷианавис فاجعه نویس
фоҳиш فاحش
фоҳишагӣ فاحشگی
фоҳишаI فاحشه
фоҳишаII فاحشه
фоҳишабоз فاحشه باز
фоҳишахона فاحشه خانه
фохта فاخته
фохир//фохира فاخر//فاخره
فارانیدن//فاراندن
форонидан//форондан
фортепиано فارتیپیئَنا
форис فارس
форс فارس
форисӣ فارسی
форсӣ فارسی
форсизабон فارسی زبان
форсигӯй فارسی گوی
фориғ فارغ
фориғуттаҳсил فارغ التحصیل
фориғбол فارغبال
фориғболӣ فارغبالی
фориғдил فارغدل
фориғболона فارغبالانه
фориғдилӣ فارغ دلی
фориғӣ فارغی
форик فارق

форам فارم
форум فاروم
формализм فارملیزم
формалист فارملیست
формалистӣ فارملیستی
формалин فارملین
форамӣ فارمی
форуқ فاروق
форидан فاریدن
фож(а) فاژ//فاژه
фожидан فاژیدن
фосид فاسد
фосфор فاسفار
фосфорит فاسفاریت
фосиқ فاسق
фосиқона فاسقانه
фосиқӣ فاسقی
фош فاش
фошкунанда فاشکننده
фошофош فاشافاش
фосилавӣ فاصلوی
фосила فاصله
фосиладор فاصله دار
фосиласанҷ فاصله سنج
фозил فاضل
фотирII فاطر
фотимачумчуқ فاطمه چمچق
фоил فاعل
фоқа فاقه
фокус فاکس
фол فال
фолбин فال بین
фолбинӣ فال بینی
фолкушо فالکشا
фолкушоӣ فالکشایی
фолгӯй فال گوی
фолгӯйӣ فال گویی
фолгир فالگیر
фолгирӣ فالگیری
фолнома فالنامه
фолиҷ فالج
фолзан فال زن
фолзанӣ فال زنی
фолклор فالکلار
фолклоршинос فالکلارشناس
фолклоршиносӣ فالکلارشناسی
фолклорӣ فالکلاری
фомII فام
фомI فام
фаммо فاما
фомил//фомилӣ فامل//فاملی

фон فان
фонология فانالاگیه
фонус فانوس
фона فانه
фоназанӣ فانه زنی
фонашакл فانه شکل
фонамонанд فانه مانند
фонӣ فانی
фонетика فانیتیکه
фонетикӣ فانیتیکی
фонид//фониз فانید//فانیذ
фонема فانیمه
фонендоскоп فانینداسکاپ
фоеҳ فائح
фоида فائده
фоидаовар فائده آور
фоидаоварӣ فائده آوری
фоидабахш فائده بخش
фоидабахшӣ فائده بخشی
фоидабардор فائده بردار
фоидабарӣ فائده بری
фоидаҷӯӣ فائده جوئی
фоидаҷӯй فائده جوی
фоидахӯр فائده خور
фоидахӯрӣ فائده خوری
фоидадор فائده دار
фоидадорӣ فائده داری
фоидадеҳ فائده ده
фоидадиҳанда فائده دهنده
фоидарасон فائده رسان
фоидарасонӣ فائده رسانی
фоидаситон فائده ستان
фоидаситонӣ فائده ستانی
фоидашарик فائده شریک
фоидаталаб فائده طلب
фоидакор فائده کار
фоидагарӣ فائده گری
фоидаманд فائده مند
фоиданок فائده ناک
фоиданокӣ فائده ناکی
фоизII فائز
фоизI فائض
фоиқ فائق
фойтун فایتون
фойтунчӣ فایتونچی
фабрика فبریکه
фабрикӣ فبریکی
фибрин فبرین
фибриноген فبریناگین
фабиҳо فبها
фаттоҳ فتاح

фитодан فتادن
фитода فتاده
фтор فتار
фатток فتاق
фатолидан فتالیدن
фатолида فتالیده
фаттон فتان
фаттонӣ فتانی
фатҳ فتح
фатҳовар فتحآور
фатҳнома فتحنامه
фатҳа فتحه
фатарот فترات
фитрок فتراک
фатрат فترت
фитратII فترت
фатқ فتق
фатализм فتلیزم
фаталист فتلیست
фатво//фатвӣ فتوا//فتوی
футӯҳ فتوح
футӯҳот فتوحات
футур فتور
футуризм فتوریزم
футурист فتوریست
фатвоталаб فتوی طلب
фатвонома فتوی نامه
фитна فتنه
фитнаангез فتنه انگیز
фитнаангезӣ فتنه انگیزی
фитнаҷӯ فتنه جو
фитнахона فتنه خانه
фитнакор فتنه کار
фитнагар فتنه گر
фитнагарӣ فتنه گری
фатӣ فتی
фато فتی
фатила فتیله
фатиласӯз فتیله سوز
фатиламӯ(й) فتیله مو(ی)
фаҷо فجا
фаҷоат فجائت
фуҷоат فجائت
фаҷоатан فجائتاً
фаҷоӣ فجائی
фуҷҷор فجار
фаҷр فجر
фаҷара فجره
фуҷур فجور
фаҷеъ فجیع
фаҷиат فجیعت

فج **фач**
فجفج **фач-фач**
فج گوئی **фачгӯӣ**
فچفچ//فجفج **фучфуч//фучфуч**
فجی **фачӣ**
فحاش **фаҳҳош**
فحاشی **фаҳҳошӣ**
فحش **фаҳш**
فحش **фӯҳш**
فحشکاری **фаҳшкорӣ**
فحشیات **фаҳшиёт**
فحل **фаҳл**
فحلی **фаҳлӣ**
فحول **фуҳул**
فحول **фаҳӯл**
فحول لباس **фаҳӯллибос**
فحوی//فحوا **фаҳво**
فخ **фах**
فخ فخ **фах-фах**
فخ فخ **фих-фих**
فخاس **фаххос**
فخاسی **фаххосӣ**
فخامت **фахомат**
فخر **фахр**
فخرآوری **фахроварӣ**
فخرفروشی **фахрфурӯшӣ**
فخری **фахрӣ**
فخریدن **фахридан**
فخریه **фахрия**
فخریه سرای **фахриясарой**
فخس **фаххас**
فخفره **фахфара**
فخفور **фахфур**
فخفوری **фахфурӣ**
فخک **фаххак**
فخم **фахам**
فخم **фахм**
فخمیدن **фахмидан**
فخن **фахан**
فخن **фахн**
فخیدن **фахидан**
فدا **фидо**
فداکار **фидокор**
فداکارانه **фидокорона**
فداکاری **фидокорӣ**
فداگشته **фидогашта**
فدامت **фидомат**
فدایی **фидоӣ**
فدایی وار **фидоивор**
فدفد **фадфад**
فدوی **фадавӣ**

فدویانه **фадавиёна**
فذالک **фазолик**
فر **фар(р)**
فرا **фаро**
فراگیر **фарогир**
فرائض **фароиз**
فراخ **фарох**
فراخ آستین **фарохостин**
فراخ اندیش **фарохандеш**
فراخ اندیشی **фарохандешӣ**
فراخ آهنگ **фарохоҳанг**
فراخ بال **фарохбол**
فراخ برویزن **фарохбарвезан**
فراخ بیز **фарохбез**
فراخ بین **фарохбин**
فراخ پله **фарохпалла**
فراخ پیشانی **фарохпешонӣ**
فراخ چشم **фарохчашм**
فراخ دامن **фарохдоман**
فراخ دامنی **фарохдоманӣ**
فراخ دست **фарохдаст**
فراخ دستی **фарохдастӣ**
فراخ دل **фарохдил**
فراخ دلی **фарохдилӣ**
فراخ دهن **фарохдаҳан**
فراخ دهنی **фарохдаҳанӣ**
فراخ دوش **фарохдӯш**
فراخ دیده **фарохдида**
فراخ دیدگی **фарохдидагӣ**
فراخ رو **фарохрав**
فراخ روزی **фарохрӯзӣ**
فراخ روی **фарохравӣ**
فراخ روی(ی) **фарохрӯ(й)**
فراخ رویی **фарохрӯӣ**
فراخ سخن **фарохсухан**
فراخ شانه **фарохшона**
فراخ شکم **фарохшикам**
فراخ میدان **фарохмайдон**
فراخنای(ی) **фарохно(й)**
فراخ نعمت **фарохнеъмат**
فراختن **фарохтан**
فراخته **фарохта**
فراخوان **фарохон**
فراخواند **фарохонд**
فراخوانی **фарохонӣ**
فراخود **фарохуд**
فراخور **фарохур**
فراخی **фарохӣ**
فرار **фирор**
فرارسی **фаросӣ**
فرارو(ی) **фарорӯ(й)**

فرارون **фарорун**
فراری **фирорӣ**
فراز **фароз**
فرازسنج **фарозсанч**
فرازمند **фарозманд**
فرازنده **фарозанда**
فرازی **фарозӣ**
فرازیدن **фарозидан**
فراس **фаррос**
فرّاس **фиррос**
فراست **фиросат**
فراست **фаросатI**
فراست **фаросатII**
فراستک **фаростук**
فراست مند **фаросатманд**
فراست مندی **фаросатмандӣ**
فراسخ **фаросих**
فراش **фаррош**
فراش **фирош**
فراش زن **фаррошзан**
فراشا **фарошо**
فراشتروک **фароштурук**
فراشتن **фароштан**
فراش خانه **фирошхона**
فراشه **фароша**
فراشه **фироша**
فراشی **фаррошӣ**
فراغ **фароғ**
فراغبال **фароғбол**
فراغت **фароғат**
فراغت بخش **фароғатбахш**
فراغت خانه **фароғатхона**
فراغتگاه **фароғатгоҳ**
فراق **фироқ**
فراقنامه **фироқнома**
فراکسیه **фраксия**
فراگیرنده **фарогиранда**
فراگیری **фарогирӣ**
فرامد **фуромад**
فرامدگاه **фаромадгоҳ**
فرامدگاه **фуромадгоҳ**
فرامدن **фаромадан**
فرامدن **фуромадан**
فرامرزی **фаромарзӣ**
فرامش ساز **фаромӯшсоз**
فرامشت **фаромушт**
فرامشتی **фаромуштӣ**
فراموش ناشدنی
фаромӯшношуданӣ
فراموش **фаромӯш**
فراموش پیشه **фаромӯшпеша**

فراموش خاطر **фаромӯшхотир**
فراموش خاطری **фаромӯшхотирӣ**
فراموش خانه **фаромӯшхона**
فراموش شده **фаромӯшшуда**
فراموش کار **фаромӯшкор**
فراموش کاری **фаромӯшкорӣ**
فراموش
نشدنی **фаромӯшнашуданӣ**
فراموش نشونده
фаромӯшнашаванда
فراموشی **фаромӯшӣ**
فرانسوی **фаронсавӣ**
فرانهادن **фарониҳодан**
فرانوشت **фаронавишт**
فراهم **фароҳам**
فراهم آوری **фароҳамоварӣ**
فراوان **фаровон**
فراوان حاصل **фаровонҳосил**
فراوان حاصلی **фаровонҳосилӣ**
فراوان سخن **фаровонсухан**
فراوان شکیب **фаровоншикеб**
فراوانی **фаровонӣ**
فراورد **фаровард**
فراورد **фуровард**
فراوردن **фаровардан**
فراوردن **фуровардан**
فراویز **фаровез**
فراویزدار **фаровездор**
فربه **фарбеҳ**
فربهتن **фарбеҳтан**
فربهی **фарбеҳӣ**
فربی **фарбӣ**
فرت فرت **фарт–фарт**
فرتوت **фартут**
فرتوتی **фартутӣ**
فرتور **фартур**
فرث **фарс**
فرج **фарач**
فرج **фарч**
فرجاد **фарҷод**
فرجام **фарҷом**
فرجام جوی **фарҷомҷӯй**
فرجامگاه **фарҷомгоҳ**
فرجامیدن **фарҷомидан**
فرجامین **фарҷомин**
فرجه **фарҷа**
فرجه **фурҷа**
فرجی **фараҷӣ**
فرح **фараҳI**
فرح افزا **фараҳафзо**
فرح افزای **фараҳафзой**

فرح انگیز **фараҳангез**
فرح انگیزی **фарҳангезӣ**
فرح آور **фараҳовар**
فرح بخش **фараҳбахш**
فرح بخشی **фараҳбахшӣ**
فرح فزا **фараҳфизо**
فرحزا **фараҳзо**
فرحمند **фараҳманд**
فرحمندانه **фараҳмандона**
فرحمندی **фараҳмандӣ**
فرحناک **фараҳнок**
فرخ **фаррух**
فرخ **фарх**
فرخ اختر **фаррухахтар**
فرخ پی **фаррухпай**
فرخ روز **фаррухрӯз**
فرخ روزگار **фаррухрӯзгор**
فرخ روی **фаррухрӯй**
فرخ زاد **фаррухзод**
فرخ سرشت **фаррухсиришт**
فرخ سیما **фаррухсимо**
فرخ طلعت **фаррухталъат**
فرخ فال **фаррухфол**
فرخ فالی **фаррухфолӣ**
فرخ قدم **фаррухқадам**
فرخ لقا **фаррухлиқо**
فرخ نژاد **фаррухнажод**
فرخ نهاد **фаррухниҳод**
فرخ اردیس **фархордес**
فرخست **фархаст**
فرخسته **фархаста**
فرخشه **фарахша**
فرخشه **фархаша**
فرخنج **фарханҷ**
فرخنده **фархунда**
فرخو **фархав**
فرخنده بخت **фархундабахт**
فرخنده بختی **фархундабахтӣ**
فرخنده پی **фархундапай**
فرخنده حال **фархундаҳол**
فرخنده رای **фархундарой**
فرخنده طالع **фархундатолеъ**
فرخنده فال **фархундафол**
فرخنده فالی **фархундафолӣ**
فرخنده فرجام **фархундафарҷом**
فرخنده کیش **фархундакеш**
فرخندگی **фархундагӣ**
فرخی **фаррухӣ**
فرد **фард**
فرداً **фардан**
فردا **фардо**

فرداینه **фардоина**
فردبیت **фардбайт**
فردرو **фардрав**
فردره **фардара**
فردری **фардарӣ**
فردنوا **фарднаво**
فردوس **фирдавс**
فردوسی **фирдавсӣ**
فردی **фардӣ**
فردیت **фардият**
فرزIV **фарзIV**
فرزIII **фарзIII**
فرزام **фарзом**
فرزان **фарзон**
فرزانگی **фарзонагӣ**
فرزانه **фарзона**
فرزد **фурузд**
فرزند **фарзанд**
فرزندبیزار **фарзандбезор**
فرزندخوانده **фарзандхонда**
فرزندخوانی **фарзандхонӣ**
فرزنددار **фарзанддор**
فرزندداری **фарзанддорӣ**
فرزنددوست **фарзанддӯст**
فرزنددوستی **фарзанддӯстӣ**
فرزندطلب **фарзандталаб**
فرزندوار **фарзандвор**
فرزندی **фарзандӣ**
فرزیالاگی **фразеологӣ**
فرَزیالاگیزم **фразеологизм**
فرزیالاگیه **фразеология**
فرزین **фарзин**
فرزین بند **фарзинбанд**
فرزین وش **фарзинваш**
فرس **фурс**
فر سنهاده **фараснихода**
فرسائیدن **фарсоидан**
فرسان **фурсон**
فرسایش **фарсоиш**
فرسب **фарасб**
فرسب **фарасп**
فرستادن **фиристодан**
فرستادنی **фиристоданӣ**
فرستاده **фиристода**
فرستاننده **фиристонанда**
فرستادن // فرستانیدن
فرستن **фиристон/и/дан**
فرستنده **фиристанда**
فرسته **фириста**
فرسخ **фарсах**
فرسنافه **фириснофа**

فرسنگ **фарсанг**
فرسنگسار **фарсангсор**
فرسودن **фарсудан**
فرسوده **фарсуда**
فرسوده خاطر **фарсудахотир**
فرسوده خاطری **фарсудахотирӣ**
فرسودگی **фарсудагӣ**
فرش **фарш**
فرشته **фаришта**
فرشته **фиришта**
فرشته خصال **фариштахисол**
فرشته خو **фариштахӯ**
فرشته نهاد **фариштаниҳод**
فرصت **фурсат**
فرصت جوی **фурсатҷӯй**
فرصت جویی **фурсатҷӯӣ**
فرصت طلب **фурсатталаб**
فرصت طلبانه **фурсатталабона**
فرصت طلبی **фурсатталабӣ**
فرضI **фарзI**
فرضII **фарзII**
فرضاً **фаразан**
فرضاً **фарзан**
فرضه//فرضت **фурза(т)**
فرضی **фарзӣ**
فرضیات **фарзиёт**
فرضیه **фарзия**
فرط **фарт**
فرع **фаръ**
فرعون **фиръавн**
فرعونی **фиръавнӣ**
فرعی **фаръӣ**
فرغر **фарғар**
فرغردن **фарғардан**
فرغند **фарғанд**
فرغیش **фарғеш**
فرفر **фарфар**
فرفرک **фирфирак**
فرفرکبازی **фирфиракбозӣ**
فرفور **фарфур**
فرقI **фарқI**
فرقII **фарқII**
فرقIII **фарқIII**
فرق پذیر **фарқпазир**
فرق فرق **фирқ-фирқ**
فرق کننده **фарққунанда**
فرقت **фурқат**
فرقناک **фарқнок**
فرقوی **фирқавӣ**
فرقه **фирқа**
فرقه بازی **фирқабозӣ**

فرقیت **фарқият**
فرکن **фаркан**
فرکند **фарканд**
فرگمینت **фрагмент**
فرم **фарам**
فرما(ی) **фармо(й)**
فرمان **фармон**
فرمانبر **фармонбар**
فرمانبردار **фармонбардор**
فرمانبردارانه **фармонбардорона**
فرمانبرداری **фармонбардорӣ**
فرمانبری **фармонбарӣ**
فرمان پذیر **фармонпазир**
فرمان پذیری **фармонпазирӣ**
فرماندار **фармондор**
فرمانده **фармондеҳ**
فرماندهی **фармондеҳӣ**
فرمانروا **фармонраво**
فرمانروایی **фармонравоӣ**
فرمانشکن **фармоншикан**
فرمانشکنی **фармоншиканӣ**
فرمانفرما **фармонфармо**
فرمانفرمایی **фармонфармоӣ**
فرمانگذارii **фармонгузорii**
فرمانگذارi **фармонгузорi**
فرمایش **фармоиш**
فرمایشگر **фармоишгар**
فرماینده **фармоянда**
فرمتد **фарманд**
فرمش **фармуш**
فرمشی **фармушӣ**
فرمکالاگیه **фармакология**
فرمود **фармуд**
فرمودن **фармудан**
فرموده **фармуда**
فرموش **фармӯш**
فرموشکار **фармӯшкор**
فرموشکاری **фармӯшкорӣ**
فرموشی **фармӯшӣ**
فرناد **фарнод**
فرناس **фарнос**
فرنبیره **фарнабера**
فرنج **фурунҷ**
فرنج مشک **фаранҷмушк**
فرنجی **фаранҷӣ**
فرنجی پوش **фаранҷипӯш**
فرنجی پوشی **фаранҷипӯшӣ**
فرنجی ناک **фаранҷинок**
فرنگ **фаранг**
فرنگی **фарангӣ**
فرنگی زاده **фарангизода**

فرنگی طلعت **фарангиталъат**
فرنگی مآب **фарангимаоб**
فرو **фурӯ**
فروار **фарвор**
فروبری **фурӯбарӣ**
فروبسته **фурӯбаста**
فروتن **фурӯтан**
فروتنانه **фурӯтанона**
فروتنی **фурӯтанӣ**
فروخت **фурӯхт**
فروختن **фурӯхтан**
فروخته **фурӯхта**
فروخته شده **фурӯхташуда**
فروخته نشده **фурӯхтанашуда**
فروخمی **фурӯхамӣ**
فروخمیده **фурӯхамида**
فروخمیدهگی **фурӯхамидагӣ**
فرود **фуруд**
فرودآئی **фурудоӣ**
فرودخانه **фурудхона**
فرودست **фурӯдаст**
فرودگاه **фурудгоҳ**
فرودین **фарвадин**
فروردین **фарвардин**
فرورفتگی **фурӯрафтагӣ**
فرورفته **фурӯрафта**
فرورونده **фурӯраванда**
فروروی **фурӯравӣ**
فروز **фарваз**
فروز **фурӯз**
فروزان **фурӯзон**
فروزاندن//فروزانیدن
фурӯзондан//фурӯзонидан
فروزانی **фурӯзонӣ**
فروزنده **фурӯзанда**
فروزندگی **фурӯзандагӣ**
فروزینه **фурӯзина**
فروست **фурусат**
فروسیت **фурусият**
فروش **фуруш**
فروش **фурӯш**
فروشگار **фурӯшгор**
فروشگاه **фурӯшгоҳ**
فروشنده **фурӯшанда**
فروشندهگی **фурӯшандагӣ**
فروشی **фурӯшӣ**
فروغ **фурӯғ**
فروغ بخش **фурӯғбахш**
فروغ مند **фурӯғманд**
فروغ مندی **фурӯғмандӣ**
فروکتازه **фруктоза**

فروکش **фурӯкаш**
فروکشی **фурӯкашӣ**
فروگذار **фурӯгузор**
فروگذاشت **фурӯгузошт**
فرومانده **фурӯмонда**
فروماندگی **фурӯмондагӣ**
فرومایه **фурӯмоя**
فرومایه گی **фурӯмоягӣ**
فرونشانی **фурӯнишонӣ**
فروهر **фурӯҳар**
فروهشتن **фурӯҳиштан**
فروهشته **фурӯҳишта**
فروهیده **фурӯҳида**
فرویز **фарвиз**
فرّه **фарра**
فره **фара**
فره
фараҳII//фара//фарех//фирех
فرّه مند **фарраманд**
فرهخته **фарҳахта**
فرهنج **фарҳанч**
فرهنجیدن **фарҳанчидан**
فرهنگ **фарҳанг**
فرهنگ آفرین **фарҳангофарин**
فرهنگ آفرینی **фарҳангофаринӣ**
فرهنگ پذیر **фарҳангпазир**
فرهنگ پذیری **фарҳангпазирӣ**
فرهنگ پرور **фарҳангпарвар**
فرهنگ پروری **фарҳангпарварӣ**
فرهنگ جوی **фарҳангҷӯӣ**
فرهنگ دوست **фарҳангдӯст**
فرهنگ دوستی **фарҳангдӯстӣ**
فرهنگساز **фарҳангсоз**
فرهنگسازی **фарҳангсозӣ**
فرهنگ سرا **фарҳангсаро**
فرهنگنامه **фарҳангнома**
فرهنگ نگار **фарҳангнигор**
فرهنگ نگاری **фарҳангнигорӣ**
فرهنگ نویس **фарҳангнавис**
فرهنگ نویسی **фарҳангнависӣ**
فرهنگستان **фарҳангистон**
فرهنگستانی **фарҳангистонӣ**
فرهنگی **фарҳангӣ**
فرّهی **фарраҳӣ**
فرهیختگی **фарҳехтагӣ**
فرهیختن **фарҳехтан**
فرهیخته **фарҳехта** فری **фарӣ**
فریاد **фарёд**
فریادخواه **фарёдхоҳ**
فریادخواهی **фарёдхоҳӣ**
فریادرس **фарёдрас**

فریادرسی **фарёдрасӣ**
فریادزن **фарёдзан**
فریادزنان **фарёдзанон**
فریادکشان **фарёдкашон**
فریادکن **фарёдкун**
فریادکنان **фарёдкунон**
فریادنامه **фарёднома**
فریب **фиребI,II**
فریب خورده **фиребхӯрда**
فریب خوری **фиребхӯрӣ**
فریب دهنده **фиребдиҳанда**
فریب دهی **фиребдиҳӣ**
فریب کار **фиребкор**
فریب کارانه **фиребкорона**
فریب کاری **фиребкорӣ**
فریبا **фиребо**
فریبان **фиребон**
فریبانیدن **фиребонидан**
فریبگر **фиребгар**
فریبگرانه **фиребгарона**
فریبگری **фиребгарӣ**
فریبناک **фиребнок**
فریبنده **фиребанда**
فریبندهگی **фиребандагӣ**
فریبیدن **фиребидан**
فرید **фарид**
فریش **фареш**
فریضه **фариза**
فریفتن **фирефтан**
فریفته **фирефта**
فریق **фариқ**
فرینی **фиринӣ**
فریه **фаря**
فزائیش **физоиш**
فزاتران **фазотрон**
فزایش **фазоиш**
فزع **фазаъ**
فزودن **фузудан**
فزون **фузун**
فزونگویی **фузунгӯӣ**
فژاک **фажок**
فژاگین **фажогин**
فژغند **фажғанд**
فژه **фажа**
فس **фис**
فساد **фасод**
فسادآلوده **фасодолуда**
فسادآمیز **фасодомез**
فسادانگیز **фасодангез**
فسادت **фасодат**
فساددار **фасоддор**

فسادکار **фасодкор**
فسادکارانه **фасодкорона**
فسادکاری **фасодкорӣ**
فسادکش **фасодкаш**
فسادناک **фасоднок**
فسار **фасор**
فسار آهیخته **фасороҳехта**
فسانI **фасонI**
فسانII **фасонII**
فسانگر **фасонгар**
فسانگری **фасонгарӣ**
فسانه **фасона**
فسانه پرداز **фасонапардоз**
فسانه خوان **фасонахон**
فسانه سرا **фасонасаро**
فسانه شمار **фасонашумор**
فسانی **фасонӣ**
فسحت **фусҳат**
فسخ **фасх**
فسردن **фасурдан**
فسردن **фусурдан**
فسرده **фусурда**
فسرده دل **фусурдадил**
فسردگی **фасурдагӣ**
فسردگی **фусурдагӣ**
فسفسک **фисфисак**
فسق **фиск**
فسقا **фусақо**
فسقه **фасақа**
فسلق **фислиқ**
فسمیری **фисмирӣ**
فسوس **фусӯс**
فسوق **фусуқ**
فسون **фусун**
فسون بیان **фусунбаён**
فسون بیانی **фусунбаёнӣ**
فسون پرداز **фусунпардоз**
فسون پردازی **фусунпардозӣ**
فسونکار **фусункор**
فسونکاری **фусункорӣ**
فسونگر **фусунгар**
فسونگری **фусунгарӣ**
فسیح **фасеҳI**
فسیله **фасила**
فسیله گاه **фасилагоҳ**
فسین **фисин**
فش **фаш**
فش فش **фаш-фаш**
فش فش **фиш-фиш**
فشار **фишор**
فشار **фушор**

فشار آوری фишороварӣ
فشاردن фишордан
فشاردهنده фишордиханда
فشاردهی фишордиҳӣ
فشارسنج фишорсанҷ
فشارنگار фишорнигор
فشاس фишшос
فشاس زنی фишшосзанӣ
فشاس زنی фашшосзанӣ
فشاسی фашшосӣ
فشاندن фишондан
فشردن фишурдан
فشردن фушурдан
فشرده фишурда
فشرده фушурда
فشرده شوندگی фишурдашавандагӣ
فشس//فشاس фашшас//фашшос
فشنگ фашанг
فشنگ фишанг
فشیزم фашизм
فشیست фашист
فشیستی фашистӣ
فص фас(с)
فصاحت фасоҳат
فصاد фассод
فصحا фусаҳо
فصد фасд
فصل фасл
فصلال خطاب фаслулхитоб
فصلی фаслӣ
فصیح фасеҳII
فصیح البیان фасеҳулбаён
فصیح اللسان фасеҳуллисон
فصیح بیان фасеҳбаён
فصیح بیانی фасеҳбаёнӣ
فصیح زبان фасеҳзабон
فصیح زبانی фасеҳзабонӣ
فصیح سخن фасеҳсухан
فصیح کلام фасеҳкалом
فصیحت фасеҳат
فصیحی фасеҳӣ
فصیل фасил
فضا фазо
فضائح фазоеҳ
فضائل фазоил
فضاله фузола
فضل фазл
فضل پرور фазлпарвар
فضل پیشه фазлпеша
فضل فروشی фазлфурӯшӣ
فضلا фузало
فضول фузул
فضولی фузулӣ
فضله фазла
فضه физза
فضیح фазиҳ
فضیحت фазиҳат
فضیلت фазилат
فضیلت آئین фазилатоин
فضیلت آمیز фазилатомез
فضیلت گستر фазилатгустар
فضیلت ناک фазилатнок
فطانت фатонат
فطر фитр
فطرت фитратI
فطری фитрӣ
فطیر фатир
فطیرخمیر фатирхамир
فطیرمسکه фатирмаска
فطین фатин
فعال фаъол
فعال фиол
فعالانه фаъолона
فعالی фаъолӣ
فعالیت фаъолият
فعالیتناکی фаъолиятнокӣ
فعل феъл
فعلاً феълан
فعله фаъла
فعلی феълӣ
فغ фағ
فغاک фағок
فغان фағон
فغان фиғон
فغانه фағона
فغستان фағистон
فغفور фағфур
فغفوری фағфурӣ
فغند фағанд
فغواره фағвора
فغه фаға
فغیاز фағёз
ففه фақеҳ
فق فق фиқ-фиқ
فقاع фуқоъ
فقاهت фақоҳат
فقدان фиқдон
فقدان фуқдон
فقر фақр
فقرا фуқаро
فقراپرور фуқаропарвар
فقرایی фуқароӣ
فقره фиқра
فقط фақат
فقه фиқҳ
فقها фуқаҳо
فقیر фақир
فقیرانه фақирона
فقیری фақирӣ
فک фак(к)
فکاحت факоҳат
فکت факт
فکر фикр
فکراً фикран
فکرت фикрат
فکردوانی фикрдавонӣ
فکررانی фикрронӣ
فکررسا фикррасо
فکری фикрӣ
فکس факс
فکلتتیوی факултативӣ
فکلته факулта
فکلتیت факултет
فکندن фикандан
فگار фигор
فگانه фагона
فگندن фигандан
فگوره фигура
فل مانند филмонанд
فلاسنگ фалосанг
فلات фалот
فلاجرم фалоҷарам
فلاح фаллоҳ
فلاح фалоҳ
فلاحت фалоҳат
فلاحتی фалоҳатӣ
فلاخن фалохан
فلاخن фалохун
فلاد фалод
فلاده фалода
فلاساف философ
فلاسافی философӣ
فلاسافیه философия
فلاسفه фалосифа
فلاطون حکمت фалотунҳикмат
فلاطون سیرت фалотунсират
فلاق фаллоқ
فلاکت фалокат
فلاکت آفر фалокатофар
فلاکت آمیز фалокатомез
فلاکت آور фалокатовар
فلاکت بار фалокатбор
فلاکت زده фалокатзада
فلاکتی фалокатӣ
فلالگ филолог
فلالگی филологӣ
فلالگیه филология
فلان фалон
فلان фулон
فلانک фалонак
فلانی фалонӣ
فلج фалаҷ
فلج фалҷ
فلج زده фалаҷзада
فلج شده фалаҷшуда
فلج شوی фалаҷшавӣ
فلجی фалаҷӣ
فلخم фалхам
فلخم دار фалхамдор
فلخم داری фалхамдорӣ
فلخمان фалахмон
فلرز фаларз
فلرزنگ фаларзанг
فلز филиз(з)
فلزشناسی филизшиносӣ
فلزات филиззот
فلزساز филизсоз
فلزگداز филизгудоз
فلزگدازی филизгудозӣ
فلزی филизӣ
فلس фалс
فلس фулс
فلسفه фалсафа
فلسفه باف фалсафабоф
فلسفه بافی фалсафабофӣ
فلسفه دان фалсафадон
فلسفه رانی фалсафаронӣ
فلسفه فروشی фалсафафурӯшӣ
فلسفوی фалсафавӣ
فلسفی фалсафӣ
فلسفیات фалсафиёт
فلغند фалғанд
فلفل филфил
فلفل фулфул
فلق фалақI
فلق фалақII
فلق фалқ
فلق فلق филиқ-филиқ
فلک фалакI
فلک фалакII
فلک фулк
فلک الافلاک фалакулафлок
فلک المحیت фалакулмуҳит

فلک پایه **фалакпоя**
فلک پیچ **фалакпеч**
فلک توان **фалактавон**
فلک خوان **фалакхон**
فلک خوانی **фалакхонӣ**
فلک زدگی **фалакзадагӣ**
فلک زده **фалакзада**
فلکسرا **фалаксаро**
فلکسرایی **фалаксароӣ**
فلک سیر **фалаксайр**
فلک فرسا **фалакфарсо**
فلک مرتبه **фалакмартаба**
فلک پیما **фалакпаймо**
فلک تاز **фалактоз**
فلکسا(ی) **фалаксо(й)**
فلک وار **фалаквор**
فلکی **фалакӣ**
فلکیات **фалакиёт**
فلم **филм**
فلمبردار **филмбардор**
فلمبرداری **филмбардорӣ**
فلمسازی **филмсозӣ**
فلمنامه **филмнома**
فلماتیکه **филмотека**
فلماخن **фалмохан**
فلوس **фулус**
فله **фалла**
فلیکتیوی **флективӣ**
فلیکسیه **флексия**
فلیگمتیک **флегматик**
فلیو **фалев**
فم **фам**
فم الاسد **фаммуласад**
فن **фан(н)**
فنا **фано**
فناپذیر **фанопазир**
فناپذیری **фанопазирӣ**
فناخانه **фанохона**
فناشونده **фаношаванда**
فناشوی **фаношавӣ**
فناناپذیر **фанонопазир**
فناناپذیری **фанонопазирӣ**
فنانشونده **фанонашаванда**
فنتستیکه **фантастика**
فنتستیکی **фантастикӣ**
فنجان **финҷон**
فنجانی **финҷонӣ**
فند **фанд**
فندخوری **фандхӯрӣ**
فندق **финдуқ**
فندق **фундуқ**
فندقزار **финдуқзор**
فنشناس **фаншинос**
فنشناسی **фаншиносӣ**
فنفروش **фанфурӯш**
فنک **фанак**
فنک پوش **фанакпӯш**
فنل **финал**
فنلی **финалӣ**
فنن **фанан**
فنودن **фунудан**
فنون **фунун**
فنیر **фанер**
فنیر تخته **фанертахта**
فنیری **фанерӣ**
فؤاد **фуод**
فو **фу**
فوایح **фавоеҳ**
فوائد **фавоид**
فوات **фавот**
فواتح **фавотеҳ**
فواحش **фавоҳиш**
فواره **фаввора**
فواره زنی **фавворазанӣ**
فواضل **фавозил**
فواق **фувоқ**
فواکه **фавокеҳ**
فوت **фавт**
فوت **фут**
فوتبال **футбол**
فوتبالباز **футболбоз**
فوتبالبازی **футболбозӣ**
فوته باف **фӯтабоф**
فوته بافی **фӯтабофӣ**
فوته//فوطه **фута**
فوته//فوطه **фӯта**
فوتیدن **фавтидан**
فوج **фавҷ**
فوجدار **фавҷдор**
فوح **фавҳ**
فور **фавр**
فوراً **фавран**
فورت **фаврат**
فوری **фаврӣ**
فوز **фавз**
فوزیدن **фӯзидан**
فوق **фавқ**
فوق الاقتدار **фавқулиқтидор**
فوق التصور **фавқуттасаввур**
فوق التمام **фавқуттамом**
فوق الحد **фавқулҳад**
فوق الحساس **фавқулҳассос**
فوق الخالص **фавқулхолис**
فوق الذکر **фавқуззикр**
فوق السرعت **фавқуссуръат**
فوق الشدت **фавқушшиддат**
فوق الصدا **фавқуссадо**
فوق الطبیعت **фавқуттабиа(т)**
فوق الطبیعی **фавқуттабиӣ**
فوق العاده **фавқулода**
فوق العادگی **фавқулодагӣ**
فوق الفوق **фавқулфавқ**
فوق الملی **фавқулмиллӣ**
فوق الناقل **фавқунноқил**
فوق الناقلیت **фавқунноқилият**
فوق الوصف **фавқулвасф**
فوقاً **фавқан**
فوقانی **фавқонӣ**
فوقی **фавқӣ**
فوقیت **фавқият**
فوک **фук**
فوگان **фугон**
فولاد **фулод**
فولاد **фӯлод**
فولادبازو **фӯлодбозу**
فولادریزی **фӯлодрезӣ**
فولادگدازی **фӯлодгудозӣ**
فولادی//فولادین **фӯлодин//фӯлодӣ**
فوله **фӯла**
فونکسیه **функсия**
فهاد **фаҳҳод**
فهرست **феҳраст**
فهرست **феҳрист**
فهلوی **фаҳлавӣ**
فهلویات **фаҳлавиёт**
فهم **фаҳм**
فهما **фаҳмо**
فهماندن//فهمانیدن **фаҳмон(и)дан**
فهمش **фаҳмиш**
فهمیدن **фаҳмидан**
فهمیدنی **фаҳмиданӣ**
فی **фай**
فی الجمله **филҷумла**
فی الحال **филҳол**
فی الحقیقت **филҳақиқат**
فی الصدد **фисад**
فی الصدی **фисадӣ**
فی الفور **филфавр**
فی المثل **филмасал**
فی الواقع **филвокеъ**
فیادل **феодал**
فیادلی **феодалӣ**
فیادلیزم **феодализм**
فیار **фаёр**
فیاض **файёз**
فیال **фаёл**
فیدیرتسیه **федератсия**
فیدیرتیوی **федеративӣ**
فیدیرلی **федералӣ**
فیدیرلیزم **федерализм**
فیدیه **фидия**
فیدیه **фидя**
فیدیه ده **фидядеҳ**
فیدیه دهنده **фидиядиҳанда**
فیدیه دهنده **фидядиҳанда**
فیدیه دهی **фидиядиҳӣ**
فیدیه دهی **фидядиҳӣ**
فیرمنت **фермент**
فیرمه **ферма**
فیرمه **фирма**
فیرمهداری **фермадорӣ**
فیرمیر **фермер**
فیرمیری **фермерӣ**
فیروز **фирӯз**
فیروزروز **фирӯзрӯз**
فیروزمند **фирӯзманд**
فیروزمندانه **фирӯзмандона**
فیروزمندی **фирӯзмандӣ**
فیروزه **фирӯза**
فیروزه اختر **фирӯзаахтар**
فیروزه چشم **фирӯзачашм**
فیروزه رنگ **фирӯзаранг**
فیروزه فام **фирӯзафом**
فیروزه گون **фирӯзагун**
فیروزه نشان **фирӯзанишон**
فیروزی **фирӯзӣ**
فیرون **фирун**
فیزیالاگیه **физиология**
فیزیاترپیست **физиотерапист**
فیزیاترپیه **физиотерапия**
فیزیالاگ **физиолог**
فیزیالاگی **физиологӣ**
فیزیک **физик**
فیزیکه **физика**
فیزیکی **физикӣ**
فیزین **физин**
فیستیول **фестивал**
فیصل **файсал**
فیض **файз**
فیض بار **файзбор**
فیض بخش **файзбахш**
فیض بخشی **файзбахшӣ**
فیض پرور **файзпарвар**
فیض گیری **файзгирӣ**

فیض یاب файзёб
فیض یابی файзёбӣ
فیضان фаязон
فیل файл
فیل фил
فیل افگن филафкан
فیلبان филбон
فیلبانی филбонӣ
فیلپائی филпойӣ
فیلپای филпой
فیل تن филтан
فیل خانه филхона
فیل گوش филгӯш
فیلِتان фелетон
فیلِتاننویس фелетоннавис
فیلتر филтр
فیلترتسیه филтратсия
فیلدیگیر фелдегер
فیلدرنگیری фелдегерӣ
فیلدشیر фелдшер
فیلدشیری фелдшерӣ
فیلدمرشل фелдмаршал
فیلسوف файласуф
فیلسوف مآب файласуфмаоб
فیلسوفانه файласуфона
فیلسوفی файласуфӣ
فینیقی финикӣ
فیورل феврал

ق

قاب қоб
قابض қобиз
قابل қобил I,II
قابلک қобилак
قابله қобила I,II
قابلی қобилӣ I,II
قابلیت қобилият
قابلیت ناک қобилиятнок
قابلیت ناکی қобилиятнокӣ
قابیل қобил III
قاپچه қопча
قات қот
قاتر қотир I
قاترمه қотурма
قاتل қотил
قاتلی қотилӣ
قاچاق қочоқ
قاچاقبر қочоқбар
قاچاقچی қочоқчӣ

قاچاقچیگی қочоқчигӣ
قاچاقی қочоқӣ
قادح қодих
قادر қодир
قادرانداز қодирандоз
قادری қодирӣ
قادریه қодирия
قار қор III
قار қор I,II
قارچ қорч
قاره қор(р)а
قاروردان қорурадон
قاروره қорура
قاروری қорурӣ
قارون қорун I
قارون қорун II
قاروی қор(р)авӣ
قاری қорӣ
قاری از یادد қориазёдд
قاری خانه қорихона
قاریگی қоригӣ I
قاز қоз
قاز گیر қозгир
قاسط қосит
قاسم қосим II
قاسم қосим I
قاش қош
قاش چینک қошчинак
قاش سیاه қошсиёҳ
قاش طلا қоштилло
قاشق қошуқ
قاشق تراش қошуқтарош
قاشق تراشی қошуқтарошӣ
قاشقچه қошуқча
قاص қос
قاصب қосиб
قاصد қосид
قاصدی қосидӣ
قاصر қосир
قاضی қозӣ I
قاضی қозӣ II
قاضیات қозиёт
قاضی الحاجات қозиюлҳоҷот
قاضی القضات қозиюлқузот
قاضی القوت қозиюлқут
قاضی بازی қозибозӣ
قاضی خانگی қозихонагӣ
قاضی خانه қозихона
قاضی زاده қозизода
قاضی کلان қозикалон
قاضی گی қозигӣ

قاطر қотир II
قاطر қотир III
قاطع қотеъ
قاعد қоид II
قاعدتاً қоидатан
قاعده қоида
قاعده دان қоидадон
قاغاتی қоғотӣ
قاف қоф I
قاف қоф II
قافله қофила
قافله سالار қофиласолор
قافیه қофия
قافیه اندیش қофияандеш
قافیه باز қофиябоз
قافیه بازی қофиябозӣ
قافیه باف қофиябоф
قافیه بند қофиябанд
قافیه بندی қофиябандӣ
قافیه پرداز қофияпардоз
قافیه پردازی қофияпардозӣ
قافیه خوان қофияхон
قافیه دار қофиядор
قافیه سنج қофиясанҷ
قافیه سنجی қофиясанҷӣ
قافیه گو(ی) қофиягӯ(й)
قافیه گوئی қофиягӯӣ
قاق қоқ
قاق بدن қоқбадан
قاقتی қоқтӣ
قاق شده қоқшуда
قاقم қоқум
قاقمه қоқма
قاقو қоқу
قاقی қоқӣ
قاقینه қоқина
قاقینه اندام қоқинаандом
قاقینه رو//قاقینه روی қоқинарӯ(й)
قال қол
قالب қолаб
قالب қолиб
قالب تهی қолабтиҳӣ
قالب دار қолибдор
قالب ریز қолибрез
قالب ریزی қолибрезӣ
قالب زده қолибзада
قالب زنی қолибзанӣ
قالب ساز қолибсоз
قالب سازی қолибсозӣ
قالبک қолибак
قالب کشی қолибкашӣ

قالب گر қолибгар
قالب گری қолибгарӣ
قالب گیر қолибгир
قالب گیری қолибгирӣ
قالب مسطر қолибмистар
قالبی қолибӣ
قال و قیل қолуқил
قال و مقال қолумақол
قالی қолӣ
قالی باف қолибоф
قالی بافی қолибофӣ
قالیچه қолича
قالین қолин
قالین باف қолинбоф
قالین بافی қолинбофӣ
قالین پوش қолинпӯш
قالینچه қолинча
قالین فرش қолинфарш
قالین فروش қолинфурӯш
قالین فروشی қолинфурӯшӣ
قام қом I
قام//قامت қом II қомат
قامت بالا қоматболо
قامت بلند қоматбаланд
قامت پست қоматпаст
قامت خم қоматхам
قامت خمیده қоматхамида
قامت رسا қоматбаланд
قاموس қомус
قاموس نگار қомуснигор
قاموس نگاری қомуснигорӣ
قانع қонеъ
قانع شوی Iқонеъшавӣ
قانع کننده қонеъкунанда
قانع گردانی қонеъгардонӣ
قانون қонун II
قانون қонун
قانوناً қонунан
قانون اساس қонунасос
قانون برار қонунбарор
قانون براری қонунбарорӣ
قانون پرستی қонунпарастӣ
قانون دان қонундон
قانون دانی қонундонӣ
قانون شکنی қонуншиканӣ
قانون شناس қонуншинос
قانون شناسی қонуншиносӣ
قانون گذار қонунгузор
قانون گذاری қонунгузорӣ
قانون نامه қонуннома
قانون نواز қонуннавоз

қонунӣI,II قانونی
қонуният قانونیت
қоҳир قاهر
қоҳира قاهره
қоҳ-қоҳ قاهقاه
қовға قاوغه
қоидI قایدI
қоиф قایف
қоил قایل
қоим قایم
қоиммақом قائممقام
қоима قایمه
қаб(б) قب(ب)
қабо قبا
қабоил قبائل
қабопӯстин قباپوستین
қабопӯш قباپوش
қабоҳат قباحت
қабоҳатнок قباحتناک
қабоқ قباق
қабола قباله
қаболанавис قبالهنویس
қаболанависӣ قبالهنویسی
қабонамад قبانمد
қабат قبت
қуббача قبّچه
қубҳ قبح
қабр قبر
қабристон قبرستان
қабркан قبرکن
қабрканӣ قبرکنی
қабргоҳ قبرگاه
қуббара قبّره
қабас قبس
қабзI قبضI
қабзII قبضII
қабзулвусул قبضالوصول
қабзаII قبضهII
қабзаI قبضهI
қабзагир قبضهگیر
қабзият قبضیت
қибт قبط
қибтӣ قبطی
қабақ قبق
қубул قبل
қабл قبل
қибал قبل
қаблан قبلاً
қибла قبله
қублаI قبلهI
қублаII قبلهII

қублазада قبلهزده
қиблазан قبلهزن
қиблагоҳ قبلهگاه
қиблагоҳӣ قبلهگاهی
қибланамо قبلهنما
қаблӣ. قبلی.
қабу قبو
қубурI قبورI
қубурII قبورII
қубурхобонӣ قبورخوابانی
қубурсозӣ قبورسازی
қабурға قبورغه
қабурғадор قبورغهدار
қубургузор قبورگذار
қубургузорӣ قبورگذاری
қабул قبول
қабулон(и)дан قبولاندن//قبولانیدن
қабулхона قبولخانه
қабулдор قبولدار
қабулшаванда قبولشونده
қабулкунак قبولکنک
қабулкунанда قبولکننده
қабулгоҳ قبولگاه
қабулёбанда قبولیابنده
қаба قبه
қубба قبه
қуббадор قبّهدار
қуббасӯзан قبهسوزن
қуббашакл قبهشکل
қуббамонанд قبهمانند
қабеҳ قبیح
қабеҳулвачҳ قبیحالوجه
қабеҳона قبیحانه
қабеҳа قبیحه
қабеҳӣ قبیحی
қабил قبیل
қабила قبیله
қабилавӣ قبیلهوی
қапондан قپاندن
қапчуқ قپچوق
қапқон قپقان
қаппак قپّک
қапидан قپیدن
қапида قپیده
қаттол قتّال
қитол قتال
қатар-қатар قتر قتر
қатағон قتغن
қатл قتل
қатлгоҳ قتلگاه
қатлама قتلمه

қатӣ//катӣ قتی//کتی
қатиқ قتیق
қитиқ قتیق
қитиқовар قتیقآور
қатил قتیل
қатим قتیم
қаҳба قحبه
қаҳт قحط
қаҳтобод قحطآباد
қаҳтсол قحطسال
қаҳтсолӣ قحطسالی
қаҳтӣ قحطی
қад(д) قد(د)
қадд قدّ
қуд-қуд قدقد
қудо قدا
қудоӣ قدائی
қудошаванда قداشونده
қадафрозӣ قدافرازی
қадоқII قداقII
қадоқI قداقI
қадоқчӣ قداقچی
қадоқхона قداقخانه
қадоқгарI قداقگرI
қадоқгарII قداقگرII
қадоқгарӣI قداقگریI
қадоқгарӣII قداقگریII
қадоқӣ قداقی
қадоқин قداقین
қадбаланд قدبلند
қадпаст قدپست
қадпастӣ قدپستی
қадаҳ. قدح.
қадҳ قدح
қадаҳпаймо قدح پیما
қадаҳбардор قدحبردار
қадаҳхор قدحخوار
қадаҳсоз قدحساز
қадаҳкаш قدحکش
қадаҳгӯӣ قدحگوئی
қадаҳнӯш قدحنوش
қадаҳнӯшӣ قدحنوشی
қадхамида قدخمیده
қаддароз قددراز
қадарI قدرI
қадарII قدرII
қадр قدر
қадарандоз قدرانداز
қадрбаланд قدربلند
қудрат قدرت
қудратбахш قدرتبخش

қудратманд قدرتمند
қудратмандӣ قدرتمندی
қудратнок قدرتناک
қудратнокӣ قدرتناکی
қудратӣ قدرتی
қадрдон قدردان
қадрдонзода قدردانزاده
қадрдонӣ قدردانی
қадрас قدرس
қадрасо قدرسا
қадрасида قدرسیده
қадршинос قدرشناس
қадршиносӣ قدرشناسی
қадармоя قدرمایه
қадрношинос قدرناشناس
қадрношиносӣ قدرناشناسی
қадрнок قدرناک
қудс قدس
қудсӣ قدسی
қудсият قدسیت
қадаған قدغن
қадфароз قدفراز
қадакI قدکI
қадакII قدکII
қадкашак قدکشک
қадкашӣ قدکشی
қадкалта قدکلته
қадкӯтоҳ قدکوتاه
қадам قدم
қудамо قدما
қадампартоӣ قدمپرتائی
қидмат قدمت
қадамчой قدمجای
қадамзанон قدمزنان
қадамзанӣ قدمزنی
қадамшумор قدمشمار
قدمشماری//قدمشمری
қадамшуморӣ//қадамшумурӣ
қадамшум قدمشوم
қадамфарсо قدمفرسا
қадамгоҳ قدمگاه
қадамгузор قدمگذار
қадамгузорӣ قدمگذاری
қадамгир قدمگیر
қадаммонӣ قدممانی
қадамнорас قدمنارس
қадамвор قدموار
қаднорас قدنارس
қаднамо قدنما
қаднавча قدنوچه
қуддус قدّوس

قدوق қудуқ
قدوم қудум
قدی қадӣ
قدید қадид
قدیم қадим
قدیماً қадиман
قدیم الایام қадимулайём
قدیمانه қадимона
قدیم نسل қадимнасл
قدیم نسلی қадимнаслӣ
قدیمه қадима
قدیمی қадимӣ
قدیمی ساخت қадимисохт
قرائت I қироат I
قرائت خانه қироатхона
قرائت کننده қироаткунанда
قراب II қироб II
قرابادین қарободин
قرابت қаробат
قرابه қароба
قرابه پرداز қаробапардоз
قرابه کش қаробакаш
قراخانیان қарохониён
قرار қарор
قراربخش қарорбахш
قرارداد қарордод
قراردادی қарордодӣ
قرارگاه қароргоҳ
قرارنویس қарорнавис
قراری қарорӣ
قرّاس қиррос
قراسان қаросон
قراق қуроқ
قراقندی қароқандӣ
قراقولی қароқӯлӣ
قراقی қуроқӣ
قراکرت қарокурт
قراکول پروری қарокӯлпарварӣ
قراموغ қаромуғ
قران II қирон II
قران II қирон II
قران III қирон III
قرآن қуръон
قرآن خوان қуръонхон
قرآن خوانی қуръонхонӣ
قراول қаровул
قراول بیگی қаровулбегӣ
قراول خانه қаровулхона
قراولک қаровулак
قراولی қаровулӣ
قرب I қурб I

قرب II қурб II
قربا қурбо
قربائی қарабоӣ
قرباقه қурбоққа
قربان. II қурбон//қирбон II
قربان I қурбон I
قربان گاه қурбонгоҳ
قربانی қурбонӣ
قربت қурбат
قرته I қарта I
قرته. II қарта II
قرته باز қартабоз
قرته بازی қартабозӣ
قرته مانک қартамонак
قرچ қурч
قرچیغی қарчиғай
قرحه қарҳа
قرس I қарс I
قرس II қарс II
قرس قرس қарс-қарс
قرساس қарсос
قرساس қирсос
قرسس қарсас
قرسک қарсак
قرسک زنی қарсакзанӣ
قرسکی қарсакӣ
قرس وار қарсвор
قرس و قرس қарсуқурс
قرسی қарсӣ
قرص қурс
قرض қарз
قرض بردار қарзбардор
قرض خواه қарзхоҳ
قرض دار қарздор
قرض داری қарздорӣ
قرض دهنده қарздиҳанда
قرض دهی қарздиҳӣ
قرض طلب қарзталаб
قرض گیر қарзгир
قرض گیرنده қарзгиранда
قرض گیری қарзгирӣ
قرض مند қарзманд
قرض مندی қарзмандӣ
قرضه қарза
قرضی қарзӣ
قرطاس қиртос
قرطاسی қиртосӣ
قرعه қуръа
قرعه پرتائی қуръапартоӣ
قرعه زن қуръазан
قرعه کشی қуръакашӣ

قرغاچ қарағоч
قرغه қарға
قرغی қарағай
قرغی زار қарағайзор
قرق қарқ
قرقات қарақот
قرق بسته қарқбаста
قرقچی қарақчӣ
قرقوش қарақуш
قرمز қирмиз
قرمزک қирмизак
قرمزی қирмизӣ
قرمزی تاب қирмизитоб
قرمزی رنگ қирмизиранг
قرمطی қарматӣ
قرمطیه қарматия
قرن I қарн I
قرن II қарн II
قرنفل қаранфул
قرّه қирра
قرّه دار қиррадор
قروت қурут
قروت آب қурутоб
قروتک қурутак
قروق مالی қуруқмолӣ
قرول қаравул
قرول خانه қаравулхона
قرولک қаравулак
قرولی қаравулӣ
قرون қурун
قرّةالعین қурратулайн
قریب қариб
قریبی қарибӣ
قریحه қариҳа
قرین қарин
قرینه қарина
قرینی қаринӣ
قریه қария//қаря
قریه қаря
قز(ز) қаз(з)
قزاق қазоқ
قزاق نشین қазоқнишин
قزاقی қазоқӣ
قزاگند қазоганд
قزان دوخت қазондӯхт
قزناق қазноқ
قزی қазӣ
قزی دار қазидор
قسّام қассом
قساوت қасоват
قساوت آمیز қасоватомез

قسر III қаср III
قسر قسر қасар-қасар
قسر قسر қасар-қусур
قسط қист
قسطاس қистос
قسقان қасқон
قسم қасам
قسم қисм
قسماً қисман
قسمت қисмат
قسمت خور қисматхӯр
قسم زده қасамзада
قسمی қасамӣ
قسم یاد کنی қасамёдкунӣ
قسوت қасват
قسیر қисир
قسیر آس қисиррос
قسیر قسیر қисир-қисир
قسیر مانده қисирмонда
قسیر مانی қисирмонӣ
قسیری қисирӣ
قسیم қасим
قشّاق қашшоқ
قشّاقانه қашшоқона
قشّاق بچه қашшоқбача
قشّاق زاده қашшоқзода
قشّاقی қашшоқӣ
قشر қишр
قشقری қашқарӣ
قشقلداق қашқалдоқ
قشقه I қашқа I
قشقه II қашқа II
قشقه پیشانی қашқапешонӣ
قشقه چینی қашқачинӣ
قشلاق қишлоқ
قشلاق جای қишлоқҷой
قشلاقی қишлоқӣ
قشلاقی دختر қишлоқидухтар
قشنگ қашанг
قشنگی қашангӣ
قشو қашав
قشون//قوشن қӯшун
قصّاب қассоб
قصّاب خانه қассобхона
قصّابک қассобак
قصّاب وار қассобвор
قصّابی қассобӣ
قصّار қассор
قصارت қасорат
قصاص қасос
قصّاص қассос

قصاص گیر **қасосгир**
قصاص گیرنده **қасосгиранда**
قصاص گیری **қасосгирӣ**
قصاید **қасоид**
قصب **қасаб**
قصب پوش **қасабпӯш**
قصبه **қасаба**
قصد **қасд**
قصداً **қасдан**
قصددار **қасддор**
قصر I **қаср I**
قصر II **қаср II**
قصص **қасас**
قصّه **қисса**
قصّه پرداز **қиссапардоз**
قصّه خوان **қиссахон**
قصّه خوانی **қиссахонӣ**
قصّه گوئی **қиссагӯӣ**
قصّه گوی **қиссагӯй**
قصور I **қусур I**
قصور II **қусур II**
قصیب **қасиб**
قصیده I **қасида I**
قصیده II **қасида II**
قصیده خوان **қасидахон**
قصیده خوانی **қасидахонӣ**
قصیده سرا(ی) **қасидасаро(й)**
قصیده سرائی **қасидасароӣ**
قصیده گوی **қасидагӯй**
قصیده گوئی **қасидагӯӣ**
قصیر **қасир**
قضا **қазо**
قضات **қузот**
قضاجریان **қазоҷараён**
قضاوت **қазоват**
قضایا **қазоё**
قضیب **қазиб**
قضیه **қазия**
قط I **қат I**
قط **қатт**
قط II **қат II**
قطار I **қатор I**
قطار II **қатор II**
قطاربست **қаторбаст**
قطاربید **қаторбед**
قطارک **қаторак**
قطارکوه **қаторкӯҳ**
قطارمیخ **қатормех**
قطاروزنه **қаторвазна**
قطاری **қаторӣ**
قطاره I **қатора I**
قطاره II **қатора II**
قطاس **қутос**
قطاس پرور **қутоспарвар**
قطاس پروری **қутоспарварӣ**
قطب I **қутб I**
قطب II **қутб II**
قطب III **қутб III**
قطب گرد **қутбгард**
قطب نما **қутбнамо**
قطبی **қутбӣ**
قطر **қутр**
قطران **қатрон**
قطران کشی **қатронкашӣ**
قطران مالی **қатронмолӣ**
قطران مالیده **қатронмолида**
قطرانی **қатронӣ**
قطره **қатра**
قطره باران **қатраборон**
قطره چکان **қатрачакон**
قطره دزد **қатрадузд**
قطره ریز **қатрарез**
قطره زن **қатразан**
قطره شمار **қатрашумор**
قطره شمر **қатрашумур**
قطره ظرف **қатразарф**
قطره فشان **қатрафишон**
قطره گی **қатрагӣ**
قطری **қутрӣ**
قط شده **қатшуда**
قطع **қатъ**
قطعاً **қатъан**
قطع نامه **қатънома**
قطعه **қитъа**
قطعه وی **қитъавӣ**
قطعی **қатъӣ**
قطعیاً **қатъиян**
قطعیت **қатъият**
قطن **қутн**
قطی **қуттӣ**
قطی چه **қуттича**
قطیع **қатеъ**
قطیفه **қатифа**
قعر **қаър**
قعود **қууд**
قفا **қафо**
قفاخوارگی **қафохорагӣ**
قفاخواره **қафохора**
قفاخورده **қафохӯрда**
قفاروی **қафоравӣ**
قفاکش **қафокаш**
قفاگاه **қафокгоҳ**
قفاگردی **қафогардӣ**
قفاگیر **қафогир**
قفامانده **қафомонда**
قفامانی **қафомонӣ**
قفاناکی **қафонокӣ**
قفانشین **қафонишин**
قفس **қафас**
قفس باف **қафасбоф**
قفس بافی **қафасбофӣ**
قفس ساز **қафассоз**
قفسه **қафаса**
قفسی **қафасӣ**
قفقازی **қафқозӣ**
قفل//قلف **қуфл//қулф**
قفل انداز **қуфландоз**
قفل بند **қуфлбанд**
قفل ساز **қуфлсоз**
قفل کشا **қуфлкушо**
قفل گر **қуфлгар**
قفیز **қафиз**
ققراس **қақа(р)рос**
ققرّاس **қиқиррос**
ققرققر **қақар-қақар**
ققنوس **қақнус**
قل **қул**
قلاب **қаллоб**
قلاب I **қуллоб I**
قلاب II **қуллоб II**
قلابانه **қаллобона**
قلاّبی **қаллобӣ**
قلاج کش **қулочкаш**
قلاچ **қулоч**
قلاچ کشی **қулочкашӣ**
قلاده **қалода**
قلاده **қилода**
قلاش **қаллош**
قلاق **қаллоқ**
قلاق I **қалоқ I**
قلاق II **қалоқ II**
قلاق بسته **қалоқбаста**
قلاق زنی **қаллоқзанӣ**
قلان **қулон**
قلاوز **қаловуз**
قلب I **қалб I**
قلب II **қалб II**
قلب گاه **қалбгоҳ**
قلباً **қалбан**
قلب دست **қалбдаст**
قلب کار **қалбкор**
قلب کاری **қалбкорӣ**
قلبکی **қалбакӣ**
قلبه **қулба**
قلبی I **қалбӣ I**
قلبی II **қалбӣ II**
قلپاق **қалпоқ**
قلپاق دوز **қалпоқдӯз**
قلّت **қиллат**
قلت **қулт**
قلتبان **қалтабон**
قلتوس **қалтус**
قلتیق **қилтиқ**
قلتیق دار **қилтиқдор**
قلزم **қулзум**
قلع **қалъ**
قلعگی I **қалъагӣ I**
قلعگی II **қалъагӣ II**
قلعه **қалъа**
قلعه اندودی **қалъаандудӣ**
قلعه بندی **қалъабандӣ**
قلعه چه **қалъача**
قلعه چی **қалъачӣ**
قلعه حولی **қалъаҳавлӣ**
قلعه دار **қалъадор**
قلعه رو **қалъарав**
قلعه ساز **қалъасоз**
قلعه سازی **қалъасозӣ**
قلعه کوب **қалъакӯб**
قلعه مانند **қалъамонанд**
قلعه وار **қалъавор**
قلعی **қалъӣ**
قلف **қулф**
قلف ساز **қулфсоз**
قلفنی **қулфинай**
قلق **қалақ**
قلق **қалақ**
قل قل **қул-қул**
قلم I **қалам I**
قلم II **қалам II**
قلماق **қалмоқ**
قلماقی **қалмоқӣ**
قلم انداز **қаламандоз**
قلم بدست **қаламбадаст**
قلم بند **қаламбанд**
قلم تراش **қаламтарош**
قلمتراشک **қаламтарошак**
قلم جدول **қаламчадвал**
قلم چرا **қаламчаро**
قلمچگی **қаламчагӣ**
قلمچه **қаламча**
قلمچه شنانی **қаламчашинонӣ**
قلمداد **қаламдод**
قلمدار **қаламдор**

қаламдон قلمدان
қаламдаст قلم‌دست
қаламдида قلم‌دیده
қаламрон قلم‌ران
қаламронӣ قلم‌رانی
қаламрафта قلم‌رفته
қаламрав قلمرو
қаламзада قلم‌زده
қаламзан قلمزن
қаламзанӣ قلمزنی
қаламфарсо قلم‌فرسا
қаламфарсоӣ قلم‌فرسایی
қаламфур قلمفور
қаламфурдон قلمفوردان
қаламфурӣ قلمفوری
қаламқош قلم‌قاش
қаламқат قلم‌قت
қаламкор قلمکار
қаламкорӣ قلمکاری
қаламкирдор قلم‌کردار
қаламкаш قلم‌کش
қаламкашӣ قلم‌کشی
қаламгир قلم‌گیر
қаламвор قلم‌وار
қаламаII قلمه II
қаламаI قلمه I
қаламӣ قلمی
қаламибоф قلمی‌باف
қулинчон قلنجان
қаландар قلندر
қаландарона قلندرانه
қаландарбача قلندربچه
қаландархона قلندرخانه
қаландармашраб قلندرمشرب
қаландарнамо قلندرنما
қаландарӣ قلندری
қаландария قلندریه
қалансува قلنسوه
қаланфур قلنفور
қулуб قلوب
қулунI قلون I
қулла قلّه
қалён قلیان
қалил قلیل
қалин قلین
қаля قلیه
қум قم
қимор قمار
қиморбоз قمارباز
қиморбозӣ قماربازی
қиморпеша قمارپیشه
қиморхона قمارخانه
қумош قماش
қумондон قماندان
қамчӣ قمچی
қамчин قمچین
қамчинбоф قمچین‌باف
қамчинбофӣ قمچین‌بافی
қамчинбӯтта قمچین‌بتّه
қамчиндаста قمچین‌دسته
қамчинзанӣ قمچین‌زنی
қамчинак قمچینک
қамчинкорӣ قمچین‌کاری
қамчинкӯб قمچین‌کوب
қамар قمر
қамарулмуқаннаъ قمرالمقنع
қумрон قمران
қамарчабин قمرجبین
қамарсо قمرسا
қамарманзар قمرمنظر
қамарӣ قمری
қумрӣ قمری
қамарин قمرین
қумзор قمزار
қумғон قمغان
қумқума قمقمه
қимиз قمیز
қамиш قمیش
қамишзор قمیش‌زار
қамишкаппа قمیش‌کپّه
қамишӣ قمیشی
қамис قمیص
қанотI قنات I
қанотII قنات II
қанотдор قنات‌دار
қанотак قناتک
қаннод قنّاد
қаннодӣ قنّادی
қанор قنار
қанора قناره
қаноат قناعت
қаноатбахш قناعت‌بخش
қаноатбахшо قناعت‌بخشا
қаноатбахшанда قناعت‌بخشنده
қаноатпеша قناعت‌پیشه
қаноатталабӣ قناعت‌طلبی
қаноаткор قناعت‌کار
қаноаткорона قناعت‌کارانه
қаноатманд قناعت‌مند
қаноатпеша قناعت‌مندانه
қаноатмандӣ قناعت‌مندی
қанбил//қанбила قنبیل//قنبیله
қанту قنتو
қанчиғ//қанчиқ قنچیغ//قنچیق
қанд قند
қандоб قندآب
қундоқ قنداق
қандпора قندپاره
қандпаз قندپز
қандпазӣ قندپزی
қандчой قندچای
қандхӯр قندخور
қанддор قنددار
қанддон قنددان
қандреза قندریزه
қундиз قندز
қундуз قندز
қундузӣ قندزی
қандшикан قندشکن
қандшиканак قندشکنک
қандфурӯш قندفروش
қандфурӯшӣ قندفروشی
қандак قندک
қандалот قندلات
қандалотфурӯш قندلات‌فروش
қандалотфурӯшӣ قندلات‌فروشی
қанднокӣ قندناکی
қанднокӣ قندی
қандил قندیل
қандилӣI قندیلی I
қандилӣII قندیلی II
қандин قندین
қантар قنطر
қантарак قنطرک
қантара قنطره
қантарӣ قنطری
қинғолбозӣ قنغال‌بازی
қинғола قنغاله
қинғолабозӣ قنغاله‌بازی
қунғурот قنغرات
қунғуз قنغوز
қунғузак قنغوزک
қунфуз قنفذ
қунутI قنوت I
қунутII قنوط II
қаиш قئیش
қаишӣ قئیشی
қаиқ قئیق
қаиқрон قئیق‌ران
қаиқронӣ قئیق‌رانی
қаиқсавор قئیق‌سوار
қаиқсаворӣ قئیق‌سواری
қавI قو I
қавII قو II
қу قو
қуво قوا
қаввод قوّاد
қавводхона قوّادخانه
қавводагӣ قوّادگی
қаввода قوّاده
қавора قواره
қувора//қавора قواره
қаввос قوّاس
қавоид قواعد
қавоқ قواق
қаввол قوّال
қавволбанд قوّال‌بند
қавола قواله
қавволӣ قوّالی
қавом قوام
қивом قوام
қавонин قوانین
қӯпал قوپل
қувват قوّت
қутI قوت I
қутII قوت II
қувватбахш قوّت‌بخش
қувватдор قوّت‌دار
қувватдиҳанда قوّت‌دهنده
қувватдиҳӣ قوّت‌دهی
қутканда قوت‌کنده
қӯтан قوتن
қувватнок قوّتناک
қувватнокӣ قوّتناکی
қӯтур قوتور
қӯч قوچ
қӯчқор قوچقار
қавад قود
қӯзақандӣ قوذقندی
қӯрI قور I
қӯрII قور II
қур-қур قورقور
қӯрайил قورابیل
қӯрбошӣ قورباشی
қӯрчӣ قورچی
қӯрхона قورخانه
қавурдоқ قورداق
қӯрғошим قورغاشیم
қӯрғошимранг قورغاشیم‌رنگ
қӯрғошимӣ قورغاشیمی
қӯрғон قورغان
қӯрғонча قورغانچه
қӯрғонӣ قورغانی
қавурма قورمه

қавурмашӯрбо قورمه‌شوربا
қӯра قوره
қӯрук قوروق
қӯрукбон قوروق‌بان
қӯрукшикан قوروق‌شکن
қӯрукшиканӣ قوروق‌شکنی
қӯрукгоҳ قوروق‌گاه
қӯрӣ قوری
қавс قوس
қавсоб قوساب
қавсуннаҳор قوس‌النهار
қавсӣ قوسی
қавсайн قوسین
қӯшI قوشI
қӯшII قوشII
қӯшоқ قوشاق
қушбегӣ قوش‌بیگی
қӯшпулӣ قوش‌پولی
қӯшчӣ قوشچی
қӯшхона قوشخانه
қӯшдоира قوش‌دایره
қӯшқорак قوشقارک
қӯшкарнай قوش‌کرنی
қӯшкунанда قوش‌کننده
қӯшгир قوش‌گیر
қӯшлагад قوش‌لگد
қӯшнай قوش‌نی
қӯша قوشه
қӯшапир قوشه‌پیر
қавсар(а) قوصر//قوصره
қӯқандӣ قوقندی
қавлI قولI
қавлII قولII
қуввал قوّل
қавлона قولانه
қӯлтуқ قولتوق
қавлнома قول‌نامه
қуланҷ قولنج
қулинҷ قولنج
қулунII قولونII
қулай قولی
қавм قوم
қавмӣ قومی
қӯноқ قوناق
қувва(т) قوّه//قوّت
қава قوه
қувваозмой قوّه‌آزمائی
қавахона قوه‌خانه
қуввасанҷ قوّه‌سنج
қуввасанҷӣ قوّه‌سنجی
қавӣ قوی

қавиирода قوی‌اراده
қавиэътиқод قوی‌اعتقاد
қавиандом قوی‌اندام
қавибозу قوی‌بازو
қавибол قوی‌بال
қавибунёд قوی‌بنیاد
қавипой قوی‌پای
қавипанҷа قوی‌پنجه
қавипайкар قوی‌پیکر
қавитан قوی‌تن
қавиҷусса قوی‌جثه
қавичанг قوی‌چنگ
қавичангол قوی‌چنگال
қавиҳол قوی‌حال
қавидаст قوی‌دست
қавидастгоҳ قوی‌دستگاه
қавидастгаҳ قوی‌دستگه
қавидил قوی‌دل
қавирӯҳ قوی‌روح
қавишаън قوی‌شأن
қавишавкат قوی‌شوکت
қавитабъ قوی‌طبع
қавиазм قوی‌عزم
қавим قویم
қуйма قویمه
қавиниҳод قوی‌نهاد
қавиҳиммат قوی‌همّت
қавиҳайкал قوی‌هیکل
қавиёл قوی‌یال
қаҳҳор قهّار
қаҳҳорӣ قهّاری
қаҳр قهر
қаҳран قهراً
қаҳролуд قهرآلود
қаҳромез قهرآمیز
қаҳрангез قهرانگیز
қаҳратун قهرتون
қаҳрамонI قهرمانI
қаҳрамонII قهرمانII
қаҳрамонона قهرمانانه
қаҳрамонтарошӣ قهرمان‌تراشی
қаҳрамонзан قهرمان‌زن
қаҳрамоншаҳр قهرمان‌شهر
қаҳрамонмодар قهرمان‌مادر
қаҳрамонвор قهرمان‌وار
қаҳрамонӣI قهرمانیI
қаҳрамонӣII قهرمانیII
қаҳрнок قهرناک
қаҳрӣ قهری
қаҳистон قهستان
қаҳқос قهقاس

қаҳқаро قهقرا
қаҳ-қаҳ قه‌قه
қаҳқаҳа قهقهه
қаҳвагӣ قهوگی
қаҳва قهوه
қаҳваордкунак قهوه‌آردکنک
қаҳваӣ قهوه‌ای
қаҳвачӯш قهوه‌جوش
қаҳвачӯшонак قهوه‌جوشانک
қаҳвахона قهوه‌خانه
қаҳвахӯрӣ قهوه‌خوری
қаҳвадон قهوه‌دان
қаҳваранг قهوه‌رنگ
қаҳварез قهوه‌ریز
қаҳвафурӯшӣ قهوه‌فروشی
қаҳвагун قهوه‌گون
қаҳванӯшӣ قهوه‌نوشی
қай قی
қайёр قیار
қиёс قیاس
қиёсан قیاساً
қиёсӣ قیاسی
қиёфа قیافه
қиёфабозӣ قیافه‌بازی
қиёфасозӣ قیافه‌سازی
қиёфашинос قیافه‌شناس
қиёфашиносӣ قیافه‌شناسی
қиёқ قیاق
қиёмI قیامI
қиёмII قیامII
қиёмат قیامت
қиёматангез قیامت‌انگیز
қиёматпеша قیامت‌پیشه
қиёматпайкар قیامت‌پیکر
қиёматҷилва قیامت‌جلوه
қиёматхиром قیامت‌خرام
қиёматзор قیامتزار
қиёматкада قیامت‌کده
қиёматгоҳ قیامت‌گاه
қиёматнигоҳ قیامت‌نگاه
қиёматнигаҳ قیامت‌نگه
қиёматӣ قیامتی
қиёмқуттӣ قیام‌قوطی
қиёмкунандаI قیام‌کنندهI
қиёмкунандаII قیام‌کنندهII
қайовар قی‌آور
қайчӣ قیچی
қайчизада قیچی‌زده
қайд قید
қайдшуда قیدشده
қайдкунанда قیدکننده

қайдгир قیدگیر
қирI قیرI
қирII قیرII
қирIII قیرIII
қиробI قیرابI
қайроғоч قیراغاچ
қайрот قیراط
қайроқ قیراق
қайроқбоз قیراق‌باز
қайроқбозӣ قیراق‌بازی
қайроқсанг قیراق‌سنگ
қирандуд قیراندود
қирпӯш قیرپوش
қирғиз قیرغیز
қирғизӣ قیرغیزی
қиркунанда قیرکننده
қиргун قیرگون
қирав قیرو
қиравбаста قیروبسته
қиравпӯш قیروپوش
қиравдор قیرودار
қиравзада قیروزده
қириндӣ قیریندی
қайса. قیسه
қайсар قیصر
қайсарӣ قیصری
қайтон قیطان
қиф قیف
қифол قیفال
қифшакл قیف‌شکل
қилI قیلI
қилII قیلII
қайла قیله
қайладон قیله‌دان
қилуқол قیل‌وقال
қайим قیم
қимоб قیماب
қаймоқ قیماق
қаймоқчой قیماق‌چای
қаймоқранг قیماق‌رنگ
қаймоқак قیماقک
қаймоқакбаста قیماقک‌بسته
қаймоқӣ قیماقی
қимат قیمت
қиматбаҳо قیمت‌بها
қиматдор قیمت‌دار
қиматсанҷ قیمت‌سنج
қиматшавӣ قیمت‌شوی
қиматнок قیمت‌ناک
қиматӣ قیمتی
қима قیمه

қимаандозӣ قیمه‌اندازی
қимабоб قیمه‌باب
қимапалав قیمه‌پلو
қимакабоб قیمه‌کباب
қаймумият قیمومیت
қин قین
қинӣ قینی
қуюд قیود
қайюм قیوم
қайюмӣ قیومی

ک

кобра کابره
кобалт کابلت
кобина کابنه
кобус کابوس
кобук کابوک
кобидан کابیدن
кобин کابین
котиб کاتب
котибот کاتبات
котибона کاتبانه
котиба کاتبه
котибӣ کاتبی
котлет کاتلت
кота کاته
котабоз کاته‌باز
котабозӣ کاته‌بازی
котура کاتوره
коттеҷ کاتّیج
кочI کاج
кочII کاج
кочI کاچ
кочII کاچ
кочор کاچار
кочол کاچال
кочул کاچول
кочӣ کاچی
кох کاخ
код کاد
кодок کاداک
кодекс کادکس
козиб کاذب
кор کار
кор کار
корой کارائی
корозмо(й) کارآزما(ی)
корозмоӣ کارآزمائی
корозмудагӣ کارآزمودگی
корозмуда کارآزموده
корафтода کارافتاده
корафзо(й) کارافزا(ی)
корогоҳ کارآگاه
корогоҳӣ کارآگاهی
коромад کارآمد
коромӯхта کارآموخته
коромӯз کارآموز
коромӯзӣ کارآموزی
корандоз کارانداز
корандозӣ کاراندازی
корондан کاراندن
короям کارآیم
корбоф کارباف
корбофӣ کاربافی
корбурд کاربرد
корбарӣ کاربری
корбаст کاربست
корбанд کاربند
корбайъ کاربیع
корпоратсия کارپارتسیه
корпартоӣ کارپرتائی
корпардоз کارپرداز
корпардозӣ کارپردازی
коррупсия کارپسیه
корпус کارپوس
корҷома کارجامه
корҷунбон کارجنبان
корчаллон کارچلان
корчаллонӣ کارچلانی
корхона کارخانه
корхонадор کارخانه‌دار
корхӯрда کارخورده
корд کارد
кордор کاردار
кордорӣ کارداری
кордон کاردان
кордонӣ کاردانی
кордбоз کاردباز
кордбозӣ کاردبازی
кордча کاردچه
кордхӯрда کاردخورده
кордзанӣ کاردزنی
кордсоз کاردساز
кордсозӣ کاردسازی
кордак کاردک
кордкаш کاردکش
кордкашӣ کاردکشی
кордиҳанда کاردهنده
кордӯст کاردوست
кордӯстӣ کاردوستی
кордида کاردیده
корзор کارزار
корзада کارزده
корсоз کارساز
корсозӣ کارسازی
корсон کارسان
користон کارستان
коршоям کارشایم
коршоямӣ کارشایمی
коршикан کارشکن
коршиканӣ کارشکنی
коршинос کارشناس
коршиносӣ کارشناسی
корталаб کارطلب
корфармо کارفرما
корфармоӣ کارفرمائی
коркард کارکرد
коркушта کارکشته
коркун کارکن
коркӯфта کارکوفته
коргоҳ کارگاه
коргузор کارگذار
коргузорӣ کارگذاری
коргар کارگر
коргарҷавон کارگرجوان
коргардон کارگردان
коргарзода کارگرزاده
коргарзан کارگرزن
коргарнишин کارگرنشین
коргарӣ کارگری
коргурез کارگریز
коргурезӣ کارگریزی
коргаҳ کارگه
корам کارم
кормузд کارمزد
корамшуда کارم‌شده
корманд کارمند
корамнашуда کارم‌نشده
корнодида کارنادیده
корношоям کارناشایم
корношоямӣ کارناشایمی
корнома کارنامه
коранда کارنده
корнамоӣ کارنمائی
кора کاره
корвон کاروان
корвонбошӣ کاروان‌باشی
корвонхона کاروان‌خانه
корвонсолор کاروان‌سالار
корвонсаро(й) کاروان‌سرا(ی)
корвонак کاروانک
корвонкаш کاروان‌کش
корвонгоҳ کاروان‌گاه
корвонгузар کاروان‌گذر
корвонгард کاروان‌گرد
корвонкуш کاروان‌گش
корвонӣ کاروانی
корубор کاروبار
корварз کارورز
корунд کاروند
корӣ کاری
корёбӣ کاریابی
коридан کاریدن
корез کاریز
корезкан کاریزکن
козар کازر
козур کازر
козарӣ کازری
козурӣ کازری
коза کازه
кож کاژ
косI کاس
косII کاس
косIII کاس
косиб کاسب
косиббача کاسب‌بچه
косибдеҳқон کاسب‌دهقان
косибнишин کاسب‌نشین
косибӣ کاسبی
кост کاست
костан کاستن
коста کاسته
костӣ کاستی
косид کاسد
космополит کاسماپالیت
космополитизм کاسماپالیتیزم
космодром کاسمادرام
космогония کاسماگانیه
космология کاسمالاگیه
косметика کاسمتیکه
косметикӣ کاسمتیکی
коснӣ کاسنی
коса کاسه
косапушт کاسه‌پشت
косатарош کاسه‌تراش
косатарошӣ کاسه‌تراشی
косахона کاسه‌خانه
косадум کاسه‌دم
کاسه‌شکن//کاسه‌شکن(ک) **косашикан(ак)**
косагар کاسه‌گر
косагарӣ کاسه‌گری

косагул کاسه گل
косалес کاسه لیس
косалесӣ کاسه لیسی
косамонанд کاسه مانند
косанавоз کاسه نواز
косинус کاسینوس
кош کاش
кошона کاشانه
коштан کاشتن
коштанӣ کاشتنی
кошта کاشته
кошиф کاشف
кошки کاشکه
коша کاشه
кошӣ کاشی
кошикор کاشی کار
кошикорӣ کاشی کاری
кошин کاشین
кошинкор کاشین کار
кошинкорӣ کاشین کاری
козим کاظم
коғI کاغ
коғII کاغ
коғатӣ//коғотӣ کاغتی//کاغاتی
коғаз کاغذ
коғазбоз کاغذباز
коғазбозӣ کاغذبازی
коғазбарор کاغذبرار
коғазбарорӣ کاغذبراری
коғазбур کاغذبور
коғазпора کاغذپاره
коғазпаронӣ کاغذپرانی
коғазпеч کاغذپیچ
коғазхалта کاغذخلته
коғазхӯрак کاغذخورک
коғазгир کاغذگیر
коғазӣ کاغذی
коғазин کاغذین
кофI کاف
кофII کاف
кофтан کافتن
кофтанӣ کافتنی
кофта کافته
кофтуков کافت و کاو
кофар کافر
кофир کافر
кофирдил کافردل
кофиркеш کافرکیش
кофирнеъмат کافرنعمت
кофирнеъматӣ کافرنعمتی
кофирниҳод کافرنهاد
кофирӣ کافری
кофур کافور
кофурбор کافوربار
кофурбӯ(й) کافوربو(ی)
кофурӣ کافوری
кофӣ کافی
кофидан کافیدن
кофеин کافیین
кокI کاک
кокII کاک
кокIII کاک
кокIV کاک
кокV کاک
кокаин کاکئین
кокаинӣ کاکئینی
коко کاکا
коктейл کاکتیل
кокс کاکس
коксшаванда کاکس شونده
кокул کاکل
кокулпарешон کاکل پریشان
кокулдор کاکل دار
кокула کاکله
кокутӣ کاکوتی
кол کال
колI کال
колII کال
коло کالا
коллоид کالاید
колбад کالبد
колбуд کالبد
колба کالبه
коллеч کالج
колчедан کالچیدن
колуфта کالفته
коллектор کالکتار
коллективонӣ کالکتیوانی
коллексионер کالکسیانر
коллексия کالکسیه
коллегия کالگیه
колум کالم
колаI کاله
колаII کاله
колус کالوس
колуша کالوشه
колидан کالیدن
колив(а) کالیو(ه)
комI کام
комII کام
комичроия کام اجرائیه
комбахш کام بخش
комбахшӣ کام بخشی
комбайн کامبین
комбинат کامبینت
комбайнчӣ کامبین چی
комбайнрон کامبین ران
компресс کامپرس
компрессор کامپرسار
компрессорхона کامپرسارخانه
компрессорӣ کامپرساری
компас کامپس
компютер کامپیوتر
компютерӣ کامپیوتری
комчӯ(й) کام جو(ی)
комчӯӣ کام جوئی
комрон کامران
комронӣ کامرانی
комраво کام روا
комравоӣ کام روائی
комситонӣ کام ستانی
комгор کام گار
комгорӣ کام گاری
комдорӣ کام گاری
комагӣ کامگی
комил کامل
комилан کاملاً
комилихтисос کامل اختصاص
комилҳуқуқ کامل حقوق
комилҳуқуқӣ کامل حقوقی
комилраъй کامل رأی
комилъиёр کامل عیار
комендатура کامندتوره
комендант کامندنت
комендантӣ کامندنتی
командир کامندیر
комаI کامه
комаII کامه
комаIII کامه
комаIV کامه
комбардорӣ کامه برداری
комадор کامه دار
комаковак کامه کاوک
комаканӣ کامه کنی
коммутатор کاموتتار
комвар کام ور
коммуналӣ کامّونلی
коммуна کامونه
коммунизм کامونیزم
коммунист کامونیست
коммунистӣ کامونیستی
комӣ کامی
комёб کامیاب
комёбӣ کامیابی
комёр کام یار
комитет کامیتت
комиссар کامیسّر
комиссариат کامیسریت
комиссия کامیسیه
кон کان
коно کانا
коноӣ کانائی
контейнер کانتینر
контейнеркаш کانتینرکش
контейнерӣ کانتینری
континент کانتیننت
континенталӣ کانتیننتلی
кондитсионер کاندتسیانر
конденсатор کاندنستار
конденсатсия کاندنستسیه
консепсия کانسپسیه
конспект کانسپکت
конструктор کانستروکتار
конструктивӣ کانستروکتیوی
конструктивизм کانستروکتیویزم
конструксия کانستروکسیه
конститутсионӣ کانستیتوتسیانی
конститутсия کانستیتوتسیه
консерт کانسرت
консертӣ کانسرتی
консерн کانسرن
консерв(а) کانسرو(ه)
консервбарорӣ کانسروبرآری
консерватор کانسروتار
консерватория کانسروتاریه
консерватсия کانسروتسیه
консерватизм کانسروتیزم
консервативӣ کانسروتیوی
консервагӣ کانسروگی
консервант کانسرونت
консул کانسول
консултатсия کانسولتتسیه
консулхона کانسول خانه
консулгарӣ کانسول گری
консулӣ کانسولی
консилиум کانسیلیوم
конфет کانفت
конфедератсия کانفدرتسیه
конфронс کانفرانس
конференсия کانفرنسیه
конкурс کانکرس
конкурсӣ کانکرسی
конкан کانکن
конгресс کانگرس

конгломерат کانگلامرت
конвейер کانوئیر
конвой کانوای
конверт کانورت
конверсия کانورسیه
конус کانوس
конусӣ کانوسی
конунII کانونII
конунI کانونI
конунIII کانونIII
конвенсия کانونسیه
коняк کانیک
ков کاو
ковок کاواک
ковокӣ کاواکی
ковондан کاواندن
ковиш کاوش
ковишгар کاوشگر
ковишгарӣ کاوشگری
ковак کاوک
ков-ков کاوکاو
ковиён//ковиёнӣ کاویان//کاویانی
ковидан کاویدن
коҳ کاه
коҳон(и)дан کاهاندن//کاهانیدن
коҳхона کاهخانه
коҳдон کاهدان
коҳдуд کاهدود
коҳрабо کاهربا
коҳранг کاهرنگ
коҳреза کاهریزه
коҳиш کاهش
коҳишомез کاهش‌آمیز
коҳкашон کاه‌کشان
коҳгил کاهگل
коҳилI کاهلI
коҳилII کاهلII
коҳилона کاهلانه
коҳилтан کاهل‌تن
коҳилтанӣ کاهل‌تنی
коҳилӣ کاهلی
коҳмайда کاه‌میده
коҳин کاهن
коҳу کاهو
коҳвор کاه‌وار
коҳидан کاهیدن
коҳида کاهیده

коин کائن
коинот کائنات
коэффитсиент کایفتسئنت

кабоб کباب
кабобпаз کباب‌پز
кабобпазӣ کباب‌پزی
кабобғелак کباب‌غلک
кабобӣ کبابی
каб(б)ода کباده
кибор کبار
киборзода کبارزاده
кубито کبتا
кабар کبر
кибр کبر
кубро کبرا
кибриё کبریا
кибрит کبریت
кабзафурӯмон کبزه‌فرومان
кабаст کبست
кабк کبک
кабканҷир کبک‌انجیر
каб-кабуд کب‌کبود
кап-кабуд کب‌کبود
кабкчӯча کبک‌چوجه
кабкхиром کبک‌خرام
кабкрафтор کبک‌رفتار
кабкӣ کبکی
кабел کبل
кабелтов کبلتاو
кабелӣ کبلی
каба کبه
кабӯтар کبوتر
кабӯтарбоз کبوترباز
кабӯтарбозӣ کبوتربازی
кабӯтарӣ کبوتربازی
кабӯтархона کبوترخانه
кабуд کبود
кабудбол کبودبال
кабудбар کبودبر
кабудпӯш کبودپوش
кабудпӯшӣ کبودپوشی
кабудтоб کبودتاب
кабудҷома کبودجامه
кабудчашм کبودچشم
кабудчанбар کبودچنبر
кабудча کبودچه
кабудчатоб کبودچه‌تاب
кабудчаранг کبودچه‌رنگ
кабудар کبودر
кабудранг کبودرنگ
кабудгар کبودگر
кабуда کبوده
кабудӣ کبودی
кабудизор کبودی‌زار

кабудифурӯш کبودی‌فروش
кабудифурӯшӣ کبودی‌فروشی
кабудикорӣ کبودی‌کاری
кабид کبید
кабир کبیر
кабира کبیره
кабиса کبیسه
кабинет کبینت
кабина کبینه
кап کپ
каппон کپّان
капча کپچه
капар کپر
капрон کپران
капак کپک
капанакпӯш کپک‌پوش
капакзада کپک‌زده
капелла کپله
капанак کپنک
каппаI کپّهI
каппаII کپّهII
каппапӯш کپّه‌پوش
каппадор کپّه‌دار
каппа-калон کپّه‌کلان
каппанок کپّه‌ناک
каппӣ کپّی
капитал کپیتل
капитализм کپیتلیزم
капиталист کپیتلیست
капиталистӣ کپیتلیستی
капитан کپیتن
капидан کپیدن
капилляр کپیلیر
капиллярӣ کپیلیری
кат کت
китоб کتاب
китоборой کتاب‌آرائی
китоббарорӣ کتاب‌براری
китобпараст کتاب‌پرست
китобпарастӣ کتاب‌پرستی
китобатӣ کتابتی
китобча کتابچه
китобхона کتاب‌خانه
китобхон کتاب‌خوان
китобхонда کتاب‌خوانده
китобхонӣ کتاب‌خوانی
китобдор کتاب‌دار
китобдорӣ کتاب‌داری
китобат کتاب‌دان
китобдон کتاب‌دان
китобдӯст کتاب‌دوست

китобдӯстӣ کتاب‌دوستی
китобсозӣ کتاب‌سازی
китобшинос کتاب‌شناس
китобшиносӣ کتاب‌شناسی
китобфурӯш کتاب‌فروش
китобфурӯшӣ کتاب‌فروشی
китобмонак کتاب‌مانک
китобнома کتاب‌نامه
китобнавис کتاب‌نویس
китобнависӣ کتاب‌نویسی
китоба کتابه
китобӣ کتابی
китобиёт کتابیات
катод کتاد
катодӣ کتادی
католик کتالیک
католикӣ کتالیکی
катон کتان
катонбоф کتان‌باف
катонбофӣ کتان‌بافی
катонӣ کتانی
кутуб کتب
кутубхона کتب‌خانه
катча کتچه
катар کتر
катер کتر
китф کتف
китфтанг کتف‌تنگ
китфвасеъ کتف‌وسیع
катак کتک
кутак کتک
каттагӣ کتگی
куталI کتلI
куталII کتلII
каталог کتلاگ
китмон کتمان
катӣ کتی
катиба کتیبه
катибашинос کتیبه‌شناس
катибашиносӣ کتیبه‌شناسی
катир کتیر
категория کتیگاریه
касофат کثافت
касофатовар کثافت‌آفر
касофатбор کثافت‌بار
касофатӣ کثافتی
касирI کثیرI
касирII کثیرII
касирулавлод کثیرالاولاد
касируладад کثیرالعدد
касирулмиллат کثیرالملّت

кашиф کثیف
кучо کجا
кучой کجائی
качабрӯ کج ابرو
качандеш کج اندیش
качова کجاوه
качовадор کجاوه دار
качовашикам کجاوه شکم
качбаҳс کجبحث
качбаҳсӣ کجبحثی
качбин کجبین
качбинӣ کجبینی
качпо(й) کج پا(ی)
качпаҳлу کج پهلو
каччашм کج چشم
качхата کج خطّه
качдаст کجدست
качдастӣ کجدستی
качдил کج دل
качдум کج دم
качдаҳон کج دهان
качрафтор کج رفتار
качрафторӣ کج رفتاری
качрав کج رو
качравӣ کج روی
качшох کج شاخ
качтабъ کج طبع
качфикр کج فکر
качфикрӣ کج فکری
качфаҳм کج فهم
качфаҳмӣ کج فهمی
качак کجک
качкор کج کار
качкорд کج کارد
качкорӣ کج کاری
качкулоҳ کج کلاه
качкунч(а) کج کنج(ه)
качкӯл کجکول
качгардан کج گردن
качалак کجله // کجلک
качмакач کج مکج
качниҳод کج نهاد
качнӯг کج نوگ
качукилеб کج و کلیب
качукилебӣ کج و کلیبی
качӣ کجی
кач کچ
кучола کچاله
кучук کچک
кучукбача کچک بچه
качкӯл کچکول

качалI کچل
качалII کچل
качалпо کچل پا
качалидан کچلیدن
кача کچه
качабозӣ کچه بازی
кучула کچوله
кичирӣ کچیری
кӯҳл کحل
кӯҳлдон کحلدان
кӯҳлӣ کحلی
кадI کد
кадII کد
кадIII کد
кад(д) کد(د)
кадом کدام
кадомӣ کدامی
кадомин کدامین
кадбону کدبانو
кадбонуӣ کدبانوئی
кадхудо(й) کدخدا(ی)
кадхудоӣ کدخدایی
кадарI کدر
кадарII کدر
кадрI کدر
кадрII کدر
када کده
куда کده
каду کدو
кадуӣ کدوئی
кадвода کدواده
кадубо کدوبا
кадубичак کدوبچک
кадубинӣ کدوبینی
кадучагӣ کدوچگی
кадуча کدوچه
кадучадор کدوچه دار
кадӯх کدوخ
кадудона کدودانه
кудурат کدورت
кадусар کدوسر
кадусанбӯса کدوسنبوسه
кадушӯрбо کدوشوربا
кадушавла کدوشوله
кадукорӣ کدوکاری
кадукӯза کدوکوزه
кадугӣ کدوگی
кадугин کدوگین
кудунг کدونگ
кудунггар کدونگ گر
кудунггарӣ کدونگری

кадунима کدونیمه
кадир کدیر
кадевар کدیور
кадеварӣ کدیوری
казоӣ کذائی
каззоб کذاب
кизб کذب
кар کر
кар(р) کر
киро کرا
кироӣ کرائی
корободин کرابادین
киропулӣ کراپولی
кросс کراسّ
кроссворд کراسّوارد
кирошуда کراشده
карошидан کراشیدن
карошида کراشیده
карок کراک
кирокаш کراکش
кирокашхона کراکش خانه
кирокашӣ کراکشی
кирокунанда کراکننده
кирокунӣ کراکنی
киромI کرام
киромII کرام
каромот کرامات
каромат کرامت
киромӣ کرامی
карон کران
карона کرانه
каронаҷӯ(й) کرانه جو(ی)
каронаҷӯӣ کرانه جویی
кароҳат کراهت
кароҳатангез کراهت انگیز
кароҳатовар کراهت آور
кароҳатбор کراهت بار
кароҳатнок کراهتناک
кароҳият کراهیت
кироя کرایه
кироянишин کرایه نشین
карбос کرباس
карбосбоф کرباس باف
карбосбофӣ کرباس بافی
карбоса کرباسه
карбосӣ کرباسی
карбон کربان
карбаса کربسه
карбаш کربش
карбид کربید
карабин کربین

карбюратор کربیوراتار
карат کرت
карт کرت
картотека کرتاتکه
картошка کرتاشکه
картошкабирён کرتاشکه بریان
картошкачинӣ کرتاشکه چینی
کرتاشکه شنانک
картошкашинонак
картошкашинонӣ کرتاشکه شنانی
کرتاشکه غندارک
картошкағундорак
کرتاشکه غنداری
картошкағундорӣ
картошкакор کرتاشکه کار
картошкакорӣ کرتاشکه کاری
картошкагул کرتاشکه گل
картографӣ کرتاگرفی
картография کرتاگرفیه
картон کرتان
картонӣ کرتانی
картрич کرتریج
картсер کرتسر
куртак کرتک
каратэ کرته
курта کرته
куртавор کرته وار
куртаворӣ کرته واری
каратӣ کرتی
карч کرج
карахт کرخت
карахтшуда کرخت شده
карахтшавӣ کرخت شوی
карахткунанда کرخت کننده
карахта کرخته
карахтӣ کرختی
карахш کرخش
курд کرد
кирдор کردار
кардар کردر
кирдигор کردگار
кардан کردن
карданӣ کردنی
карда کرده
кардакор کرده کار
курдӣ کردی
кардиография کردیاگرفیه
кардиограмма کردیاگرمه
кардиологӣ کردیالاگی
кардиология کردیالاگیه
карсон کرسان

карастун کرستون
курсӣI کرسی
курсӣII کرسی
курсича کرسی‌چه
карасин کرسین
карасиндон کرسین‌دان
курсинишин کرسی‌نشین
карасинлампа کرسین‌لمپه
карасинӣ کرسینی
карашма کرشمه
карашмадор کرشمه‌دار
карафс کرفس
карк کرک
куркI کرک
куркII کرک
каркадан کرکدن
каркам کرکم
каркунанда کرکننده
каргас کرگس
карамI کرم
карамII کرم
кирм کرم
карампеша کرم‌پیشه
кирмча کرم‌چه
кирмхӯрда کرم‌خورده
карамхӯрак کرم‌خورک
кирмзада کرم‌زده
кирмшакл کرم‌شکل
карамшалғам کرم‌شلغم
карамшӯрбо کرم‌شوربا
кирмак کرمک
курмак کرمک
кирмакпарвар کرمک‌پرور
кирмакпарварӣ کرمک‌پروری
курмакчинӣ کرمک‌چینی
кирмакдор کرمک‌دار
кирмакдорӣ کرمک‌داری
кирмкарда کرم‌کرده
карамгустар کرم‌گستر
карманд کرمند
карамӣ کرمی
криминалистика کرمینلستیکه
кранI کرن
кранII کرن
карной کرنای
карантин کرنتین
каранчу کرن‌جو
куранд کرند
крандор کرن‌دار
куранг کرنگ
карнамо کرنما
карнавал کرنول
карнай کرنی
карнайча کرنی‌چه
карнайчӣ کرنیچی
карнайгул کرنی‌گل
карнайнавоз کرنی‌نواز
карнайнавозӣ کرنی‌نوازی
кара کره
карра کرّه
курра کره
карра(т) کرّه//کرّت
карҳан کرهاً
карв(а) کرو(ه)
каравот کروات
курурI کرور
курурII کرور
куруз کروز
куруж کروژ
карруфар کرّوفر
каррук کرّوک
каррукӣ کرّوکی
курум کروم
курӯх کروه
карвиёт کرویات
карӣ کری
курез کریز
курезӣ کریزی
карикатура کریکتوره
карикатурӣ کریکتوری
карим کریم
крем کریم
каримона کریمانه
карима کریمه
каримӣ کریمی
кареҳ کریه
кареҳулманзар کریه‌المنظر
кареҳманзар کریه‌منظر
кузоз کزاز
казар کزر
казарма کزرمه
казарманишин کزرمه‌نشین
казино کزینا
каж کژ
кажтарозу کژترازو
каждум کژدم
каждумзада کژدم‌زده
каждумак کژدمک
каждумгазида کژدم‌گزیده
каждума کژدمه
каждумвор کژدم‌وار
каждумӣ کژدمی
кажнигар کژنگر
кажин کژین
кас کس
касод کساد
касодшуда کسادشده
касодшавӣ کسادشوی
касодӣ کسادی
касолат کسالت
касона کسانه
касб کسب
касбомӯз کسب‌آموز
касбомӯзӣ کسب‌آموزی
касаба کسبه
касабавӣ کسبوی
касбӣ کسبی
кассатсия کستسیه
каста کسته
кустӣ//куштӣ کستی//کشتی
кустибоф کستی‌باف
касдон کسدان
касрI کسر
касрII کسر
касрат کسرت
касрдор کسردار
касра کسره
касруф کسروف
кисро کسری
касрӣ کسری
кайфаршинос کسفرشناس
касак کسک
каскадёр کسکدیار
касал کسل
касалбон کسل‌بان
касалбонӣ کسل‌بانی
касалбинӣ کسل‌بینی
касалпоӣ کسل‌پائی
касалхона کسل‌خانه
касалманд کسل‌مند
касалнамо کسل‌نما
касалӣ کسلی
касалиовар کسلی‌آور
касмахар کسمخر
касмадон کسمدان
касмагард کسمگرد
касмаёб کسمیاب
касношунид کس‌ناشنید
каснофаҳм کس‌نافهم
касногузар کس‌ناگذر
касандар کسندر
касав کسو
кисват کسوت
кисватгарӣ کسوت‌گری
кусуф کسوف
касе کسی
кассета کسیته
кассетӣ کسیتی
каш کش
кашI کش
кашII کش
кашIII کش
куш کش
куш کش
кушо کشا
кушод کشاد
кушодагӯӣ کشادگی
кушодан کشادن
кушода کشاده
кушодапешонӣ کشاده‌پیشانی
кушодадаст کشاده‌دست
кушодадастӣ کشاده‌دستی
кушодадил کشاده‌دل
кушодарӯ(й) کشاده‌رو(ی)
кушодазабон کشاده‌زبان
кушодашаванда کشاده‌شونده
кушодатабъ کشاده‌طبع
кушодагӯӣ کشاده‌گوی
кашшоф کشّاف
кашокаш کشاکش
кашокашӣ کشاکشی
кушокушӣ کشاکشی
кашол کشال
кашолпо کشال‌پا
кашолдор کشال‌دار
кашолдиҳӣ کشال‌دهی
кашолкор کشال‌کار
кашолкорӣ کشال‌کاری
кашола کشاله
кашолакор کشاله‌کار
кашолакорӣ کشاله‌کاری
кашолакунон کشاله‌کنان
кашолёбӣ کشال‌یابی
кашон کشان
кушон کشان
кашондан کشاندن
кушондан کشاندن
кашонидан کشانیدن
кашоварз کشاورز
кишоварз کشاورز
кашоварзӣ کشاورزی
кишоварзӣ کشاورزی
کشایاندن//کشایانیدن
кушоён(и)дан

کشایش **кушоиш**
کش‌بافت **кашбофт**
کش‌بافی **кашбофӣ**
کشبر **кашбар**
کشت I **кишт I**
کشت II **кишт II**
کشتار **куштор**
کشت‌باب **киштбоб**
کشت‌بازی **киштбозӣ**
کشت‌زار **киштзор**
کشت‌گاه **киштгоҳ**
کشت‌گردان **киштгардон**
کشتل **каштал**
کشتن **киштан**
کشتن **куштан**
کشتن‌گاه **куштангоҳ**
کشته **кишта**
کشته **кушта**
کشته‌زار **киштазор**
کشته‌شده **кушташуда**
کشت‌وکار **киштукор**
کشتی **киштӣ**
کشتی‌بان **киштибон**
کشتی‌بندان **киштибандон**
کشتی‌بندی **киштибандӣ**
کشتی‌ران **киштирон**
کشتی‌رانی **киштиронӣ**
کشتی‌ساز **киштисоз**
کشتی‌سازی **киштисозӣ**
کشتی‌سوار **киштисавор**
کشتی‌شکستگان **киштишикастагон**
کشتی‌کش **киштикаш**
کشتی‌کشی **киштикашӣ**
کشتی‌گاه **киштигоҳ**
کشتی‌گرد **киштигард**
کشتی‌نشین **киштинишин**
کش‌خانه **кушхона**
کشش **кашиш I**
کشش **кушиш**
کشش‌خانه **кушишхона**
کشش‌دار **кашишдор**
کشش‌گاه **кушишгоҳ**
کشف **кашаф**
کشف **кашф**
کشفی **кашфӣ**
کشفیات **кашфиёт**
کشک **кашак**
کشک **кашк**
کشکاب **кашкоб**
کشک‌آس **кашкос**

کش‌کش **каш-каш**
کش‌کشان **каш-кашон**
کش‌کشک **кашкашак**
کشکک **кашкак**
کشکله **кашкала**
کشکنجیر **кушканчир**
کشکول **кашкӯл**
کشکوله **кашкӯла**
کشکی **кашкӣ**
کشکین **кашкин**
کشم **кашам**
کشمش **кишмиш**
کشمشی **кишмишӣ**
کشمکش **кашмакаш**
کشمکشی **кашмакашӣ**
کشمیری **кашмирӣ**
کشندگی **кашандагӣ**
کشنده **кушанда**
کشنده **кашанда**
کشنیچ **кашнич**
کشنیز **кашниз**
کشه **кашша**
کشودن **кушудан**
کشور **кишвар**
کشورخدای **кишвархудой**
کشورستان **кишварситон**
کشورشناس **кишваршинос**
کشورشناسی **кишваршиносӣ**
کشورکشا(ی) **кишваркушо(й)**
کشورکشائی **кишваркушоӣ**
کشوری **кишварӣ**
کشی **кашӣ**
کشیدن **кашидан**
کشیده **кашида**
کشیده‌دوز **кашидадӯз**
کشیده‌دوزی **кашидадӯзӣ**
کشیش **кашиш II**
کظم **казм**
کعب **каъб**
کعبه **каъба**
کف **каф I**
کف **каф II**
کف **куф I**
کف **куф II**
کفّار **куффор**
کفّاره//تکفّارۀ **каф(ф)ора(т)**
کفاف **кифоф**
کفالت **кафолат**
کفالت‌دهنده **кафолатдиҳанда**
کفالت‌نامه **кафолатнома**
کفاندن **кафондан**

کفانیدن **кафонидан**
کفایت‌کننده **кифояткунанда**
کفایه//کفایت **кифоя(т)**
کف‌بسته **кафбаста**
کف‌بین **кафбин**
کف بینی **кафбинӣ**
کفت **кифт**
کفتار **кафтор**
کفتر **кафтар**
کفترباز **кафтарбоз**
کفتربازی **кафтарбозӣ**
کفترخانه **кафтархона**
کفچه **кафча**
کفر **куфр**
کفران **куфрон**
کفری **куфрӣ**
کف‌زن **кафзан**
کف‌زنی **кафзанӣ**
کفسن **кафсан**
کفش **кафш**
کفش‌بردار **кафшбардор**
کفش‌برداری **кафшбардорӣ**
کفش‌دوز **кафшдӯз**
کفش‌دوزی **кафшдӯзӣ**
کفش کن **кафшкан**
کفشیر **кафшер**
کفشیرکاری **кафшеркорӣ**
کفشیرکش **кафшеркаш**
کفشیرکنی **кафшеркунӣ**
کفشیرگر **кафшергар**
کفشیرگری **кафшергарӣ**
کفک **кафк**
کفکازی **кафкозӣ**
کفک‌آلود **кафколуд**
کفک‌دار **кафкдор**
کف کوبی **кафкӯбӣ**
کفکی **кафакӣ I**
کفکی **кафакӣ II**
کفگیر **кафгир**
کفگیرزن **кафгирзан**
کفگیرزنی **кафгирзанӣ**
کفل **кафал**
کفلیز **кафлез**
کفلیزک **кафлезак**
کفلیزه **кафлеза**
کفلیس **кафлес**
کف‌مال **кафмол**
کفن **кафан**
کفن **кафн**
کفن پولی **кафанпулӣ**
کفن پیچ **кафанпеч**

کفن‌دوز **кафандӯз**
کفن‌دزد **кафандузд**
کفن‌دزدی **кафандуздӣ**
کفن‌دوزی **кафандӯзӣ**
کفن‌فروشی **кафанфурӯшӣ**
کفن‌گدا **кафангадо**
کفنی **кафанӣ**
کفّه **каффа**
کفیدره **кафедра**
کفیدگی **кафидагӣ**
کفیدن **кафидан**
کفیده **кафида**
کفیل **кафил**
کفیلی **кафилӣ**
ککئا **какао**
ککتوس **кактус**
ککس **кекс**
ککنه **какана**
کل **кал**
کل **кулл**
کلا **кило I**
کلابتن **калобатун**
کلابتنی **калобатунӣ**
کلابه **калоба**
کلابه‌ریس **калобарес**
کلابه‌ریسی **калобаресӣ**
کلاپیسه **калопеса**
کلاچه **калоча**
کلاریه **калория**
کلاریه‌ناک **калориянок**
کلاریه‌ناکی **калориянокӣ**
کلاژه **каложа I**
کلاژه **каложа II**
کلاغ **калоғ**
کلاف پیچ **калофпеч**
کلاف کشی **калофкашӣ**
کلافه **калоф(а)**
کلال **калол I**
کلال **калол II**
کلال **кулол**
کلال **кулола**
کلالت **калолат**
کلال‌خانه **кулолхона**
کلال گری **кулолгарӣ**
کلالی **кулолӣ**
کلام **калом**
کلام‌الله **каломуллоҳ**
کلامی **каломӣ**
کلان **калон**
کلان‌پای **калонпой**
کلانتر **калонтар**

калонтарошӣ کلان تراشی
калонҷусса کلان جثه
калонҷуссагӣ کلان جثه گی
калонҳаҷм کلان حجم
калонхарҷ کلان خرج
калонзода کلان زاده
калонсол کلان سال
калонсолӣ کلان سالی
калонсар کلان سر
калоншаванда کلان شونده
калоншавӣ کلان شوی
калонкор کلان کار
калонгап کلان گپ
калонгапӣ کلان گپی
калонгир کلان گیر
калонгирона کلان گیرانه
калонгирӣ کلان گیری
калонворона کلان وارانه
калонӣ کلانی
калонигарӣ کلانی گری
кулоҳ کلاه
кулоҳбардорӣ کلاه برداری
кулоҳхӯд کلاه خود
кулоҳдор کلاه دار
кулоҳдорӣ کلاه داری
кулоҳдӯз کلاه دوز
кулоҳдӯзӣ کلاه دوزی
кулоҳсоз کلاه ساز
кулоҳсозӣ کلاه سازی
кулоҳак کلاهک
кулоҳгузорӣ کلاه گذاری
кулоҳгӯша کلاه گوشه
калова کلاوه
калб کلب
калбоғ کلباغ
калбуз کلبز
кулба کلبه
калпатра کلپتره
клапан کلپن
калпеса کلپیسه
калтак کلتک
калтакбозӣ کلتک بازی
калтакбадаст کلتک بدست
калтакча کلتکچه
калтакхӯрӣ کلتک خوری
калтакдор کلتک دار
калтаккорӣ کلتک کاری
калтаккӯб کلتک کوب
калтамил کلتک میل
калта کلته
калтапо(й) کلته پا(ی)

калтапоя کلته پایه
калтапӯстин کلته پوستین
калтача کلته چه
калтадум کلته دم
калтариш کلته ریش
калтазабон کلته زبان
калтафаҳм کلته فهم
калтакиро کلته کرا
калтакалос کلته کلاس
килч کلچ
кулча کلچه
кулчабиҳӣ کلچه بهی
кулчапаз کلچه پز
кулчарӯ(й) کلچه رو(ی)
кулчақанд کلچه قند
кулчамонанд کلچه مانند
калхот کلخات
кларнет کلرنت
калзоғ کلزاغ
калсий کلسی
класситсизм کلسیتسیزم
классик کلسیک
классикона کلسیکانه
классикӣ کلسیکی
калаф کلف
кулфат کلفت
кулфатангез کلفت انگیز
кулфатзада کلفت زده
каллак کلک
калакI کلک
калакII کلک
килк کلک
куллук کلّک
кал-кал کل کل
кулкан کلکن
калка کلکه
калкулятор کلکولیتار
калкулятсия کلکولیتسیه
калгов کلگاو
калал کلل
калимот کلمات
калмурғ کل مرغ
калмасҷид کل مسجد
калима کلمه
калимабоз کلمه باز
калимабозӣ کلمه بازی
калимасоз کلمه ساز
калимасозӣ کلمه سازی
каланд کلند
каландча کلندچه
каланддаста کلنددسته

каландрав کلندرو
каландриш کلندریش
каландзан کلندزن
каландзанӣ کلندزنی
каландкорӣ کلندکاری
каландкаш کلندکش
каландкунӣ کلندکنی
каландгардон کلندگردان
каландгардонӣ کلندگردانی
каланда کلنده
кулангI کلنگ
кулангII کلنگ
кулангIII کلنگ
кулангдор کلنگ دار
кулангдон کلنگ دان
кулангдил کلنگ دل
кулангӣ کلنگی
кулӯта کلوته
кулӯтапӯшак کلوته پوشک
кулӯтариш کلوته ریش
кулӯча کلوچه
кулӯх کلوخ
кулӯхандоз کلوخ انداز
кулӯхчин کلوخ چین
кулӯхдор کلوخ دار
кулӯхрӯй کلوخ روی
кулӯхшудгор کلوخ شدگار
кулӯхкӯб کلوخ کوب
калавиш کلوش
калӯш کلوش
калӯшкӯҳна کلوش کهنه
кулӯк کلوک
кулӯла کلوله
кулӯлашакл کلوله شکل
калаванда کلونده
калавидан کلویدن
калавида کلویده
калла کله
килла کلّه
кулаҳ کله
کله باران//کله باران(ی)
кулаҳборон(ӣ)
каллабур کلّه بر
каллапо کلّه پا
каллапоча کلّه پاچه
каллапаз کلّه پز
каллапазӣ کلّه پزی
каллапӯш کلّه پوش
каллапӯшфурӯш کلّه پوش فروش
کلّه پوش فروشی
каллапӯшфурӯшӣ

каллаҷунбон کلّه جنبان
каллаҷунбонӣ کلّه جنبانی
каллаҷанг کلّه جنگ
каллахушк کلّه خشک
кулаҳхӯд کله خود
калладор کلّه دار
кулаҳдор کله دار
каллазан کلّه زن
каллазанӣ کلّه زنی
каллашӯрбо کلّه شوربا
каллақанд کلّه قند
каллақандӣ کلّه قندی
каллакаду کلّه کدو
каллакарам کلّه کرم
каллакалон کلّه کلان
каллакан کلّه کن
каллакӯбак کلّه کوبک
калламанора کلّه مناره
калламуш کلّه موش
калламушгирак کلّه موش گیرک
калламех کلّه میخ
каллаварам کلّه ورم
калаварамӣ کلّه ورمی
калӣ کلی
куллӣ کلّی
куллиёт کلّیات
килеб کلیب
куллият کلّیت
куллиятан کلّیتاً
калитак کلیتک
кулича کلیچه
калид کلید
калиддор کلیددار
калиддон کلیددان
клиринг کلیرنگ
калисо کلیسا
килик کلیک
калил کلیل
калим کلیم
калимуллоҳ کلیم الله
калимӣ کلیمی
келин کلین
келинбиёрон کلین بیاران
келинбибӣ کلین بیبی
келинбинӣ کلین بینی
келинпошшо کلین پاشا
келинчак کلین چک
келиншаванда کلین شونده
келинтал(а)бон کلین طلبان
келинфурорӣ کلین فراری
клиника کلینیکه

کلّیه куллия
کم кам
کم кум
کم آب камоб
کم ابر камабр
کم آبشوی камобшавӣ
کم آبی камобӣ
کماج I кумоч I
کماج II кумоч II
کماچ кумоч
کم آدم камодам
کم ارزش камарзиш
کم آزار камозор
کم آزاری камозорӣ
کماس камос
کم استعداد камистеъдод
کم استعمال камистеъмол
کماسه камоса
کم اعتبار камэътибор
کم اعتباری камэътиборӣ
کم اعتقاد камэътиқод
کم اعتنا камэътино
کم اعتنائی камэътиноӣ
کم اقتدار камиқтидор
کم اقتداری камиқтидорӣ
کمال I камол I
کمال II камол II
کمالات камолот
کم التفات камилтифот
کم التفاتی камилтифотӣ
کمال نامه камолнома
کم آمد камомад
کم آمده камомада
کمان камон
کمان ابرو камонабрӯ
کمان انداز камонандоз
کمان اندازی камонандозӣ
کمان بینی камонбинӣ
کمان پای камонпой
کمان جوله камонҷӯла
کمانچه камонча
کمان خانه камонхона
کمان دار камондор
کم اندیشگی камандешагӣ
کم اندیشه камандеша
کمان ساز камонсоз
کمان سازی камонсозӣ
کمان شکل камоншакл
کمان غولک камонғӯлак
کمانک камонак
کمان کش камонкаш
کمان کشی камонкашӣ
کمان گر камонгар
کمان گروهه камонгурӯҳа
کمان گری камонгарӣ
کمان گوشه камонгӯша
کمان گیر камонгир
کمان مهره камонмӯҳра
کمانه камона
کمان وار камонвор
کمان ور камонвар
کمان وری камонварӣ
کمانی камонӣ
کم اهالی камаҳолӣ
کم اهمیت камаҳамият
کم آواز камовоз
کم باد камбод
کمبار камбор
کم باران камборон
کم بارانی камборонӣ
کم بارش камбориш
کم باور камбовар
کم بخت камбахт
کمبر камбар
کمبرد камбурд
کم بضاعت камбизоат
کم بضاعتی камбизоатӣ
کمبغل камбағал
کمبغلانه камбағалона
کمبغل بچه камбағалбача
کمبغل پرور камбағалпарвар
کمبغل زاده камбағалзода
کمبغل شوی камбағалшавӣ
کمبغل نشین камбағалнишин
کمبغلی камбағалӣ
کم بها камбаҳо
کم بود камбуд
کم بودی камбудӣ
کمبوی камбӯй
کم بین камбин
کم بینی камбинӣ
کم پخته кампахта
کم پشم кампашм
کمپل кампал
کم پول кампул
کم پولی кампулӣ
کمپیر кампир
کمپیرانه кампирона
کمپیر گلک кампиргулак
کم تأثیر камтаъсир
کم تجربگی камтаҷрибагӣ
کم تجربه камтаҷриба
کمتر камтар
کم تردّد камтараддуд
کم ترین камтарин
کم تشوش камташвиш
کم ثمر камсамар
کم جرأت камҷуръат
کم جلا камҷило
کم چیز камчиз
کم چین камчин
کم چینی камчинӣ
کم حاصل камҳосил
کم حاصلی камҳосилӣ
کم حافظه камҳофиза
کم حرارت камҳарорат
کم حرکت камҳаракат
کم حرکتی камҳаракатӣ
کم حس камҳис(с)
کم حواس камҳавос
کم حواسی камҳавосӣ
کم حوصلگی камҳавсалагӣ
کم حوصله камҳавсала
کیمخت кемухт
کیمخت گر кемухтгар
کیمختی кемухтӣ
کم خرج камхарҷ
کم خرد камхирад
کم خردی камхирадӣ
کم خواب камхоб
کم خوابی камхобӣ
کم خوار камхор
کم خوارگی камхорагӣ
کم خواره камхора
کم خور камхӯр
کم خوراک камхӯрок
کم خوراکی камхӯрокӣ
کم خوری камхӯрӣ
کم خون камхун
کم خونی камхунӣ
کم داشت камдошт
کم دان камдон
کم دانش камдониш
کم دانشی камдонишӣ
کم دانی камдонӣ
کم دخل камдахл
کم درامد камдаромад
کم درخت камдарахт
کم دستمایه камдастмоя
کم دل камдил
کم دیدار камдидор
کم دیده کار камдидакор
کمر камар
کمر باریک камарборик
کمربسته камарбаста
کمربند камарбанд
کمرتان камертон
کمرچه камарча
کمرشکن камаршикан
کم رغبت камрағбат
کم رغبتی камрағбатӣ
کمرگاه камаргоҳ
کمرگه камаргаҳ
کم رنگ камранг
کمره камера
کمروار камарвор
کم روغن камравған
کم رووآی камравуой
کمروی камеравӣ
کمری камарӣ
کم ریش камриш
کم زبان камзабон
کم زده камзада
کم زمین камзамин
کم زمینی камзаминӣ
کم زن камзан
کم زور камзӯр
کم زول камзӯл
کم زولچه камзӯлча
کم سال камсол
کم سالی камсолӣ
کم سان камсон
کم سخن камсухан
کم سخنی камсуханӣ
کم سن камсин(н)
کم سن وسال камсин(н)усол
کم سواد камсавод
کم سوادی камсаводӣ
کم شعور камшуур
کم شمار камшумор
کم شماری камшуморӣ
کم شوی камшавӣ
کم شیر камшир
کم شیره камшира
کم صبری камсабрӣ
کم طلب камталаб
کم ظرف камзарф
کم ظرفی камзарфӣ
کم ظرفیت камзарфият
کم ظرفیتی камзарфиятӣ
کمعدد камадад
کم عقل камақл
کم عقلی камақлӣ
کم علم камилм

کم عمر камумр
کم عیار камъиёр
کم غذا камғизо
کم غیرت камғайрат
کم غیرتی камғайратӣ
کم فائده камфоида
کم فراست камфаросат
کم فرزند камфарзанд
کم فهم камфаҳм
کم قدر камқадр
کم قوت камқувват
کم قوتی камқувватӣ
کمک кумак
کم کار камкор
کم کاری камкорӣ
کمک پولی кумакпулӣ
کمک رسان кумакрасон
کمکک камакак
کمک هزینه кумакҳазина
کم گپ камгап
کم گپی камгапӣ
کم گنجایش камгунҷоиш
کم گوشت камгӯшт
کم گوشتی камгӯштӣ
کم گوی камгӯй
کم مایه каммоя
کم محصول каммаҳсул
کم مدنیت каммаданият
کم مزد каммузд
کم مصرف каммасраф
کم مضمون каммазмун
کم معاش каммаош
کم معرفت каммаърифат
کم مقدار каммиқдор
کم منفعت камманфиат
کم مهارت каммаҳорат
کم مهر каммеҳр
کم موی каммӯй
کم میوه каммева
کمند каманд
کمندافکن камандафкан
کمندیده каманддида
کم نظیر камназир
کم نفع камнафъ
کم نما камнамо
کم نمائی камнамоӣ
کم نمک камнамак
کم نور камнур
کم همّت камҳиммат
کم همّتی камҳимматӣ
کم هنر камҳунар

کم و بیش камубеш
کم و تم камутум
کم وزن камвазн
کم وزنی камвазнӣ
کم و کاست камукост
کمی каме
کمی камӣ
کمیاب камёб
کمیابی камёбӣ
کم یافت камёфт
کمیت камият
کمیت кумайт
کمیته кумита
کمیز кумез
کمین I камин I
کمین II камин II
کمین گاه камингоҳ
کمین گه камингаҳ
کمینه камина
کمین ور каминвар
کمینی каминӣ
کن кан
کن кун
کنار канор
کنارنگ каноранг
کناره канора
کناره جوئی канораҷӯӣ
کناره جوی канораҷӯй
کناره دار канорадор
کناره گیر канорагир
کناره گیری канорагирӣ
کناری канорӣ
کنّاس каннос
کناغ куноғ
کنام куном
کناندن канондан
کنانیدن кунонидан
کنایه آمیز кинояомез
کنایه دار киноядор
کنایه وی киноявӣ
کنب канаб
کنبور(ه) канбур(а)
کنبی канабӣ
کنتته кантата
کنج кинҷ
کنج кунҷ
کنجاره кунҷора
کنجاله кунҷола
کنجک кунҷак
کنج کاو кунҷков
کنج کاوی кунҷковӣ

کنجکی кунҷакӣ
کینجه кенҷа
کنجی кунҷӣ
کنجت кунҷит
کنجیتک кунҷитак
کنجید кунҷид
کنجیدک кунҷидак
کنجیدی кунҷидӣ
کند кунд
کنداش кундош
کنداور кундовар
کنداوری кундоварӣ
کندپا кундпо
کندچه кундача
کندذهن кундзеҳн
کندذهنی кундзеҳнӣ
کندر к-андар
کندوره кандура
کندرو кундрав
کندوری кандурӣ
کندزبان кундзабон
کندزبانی кундзабонӣ
کندعقل кундақл
کندعقلی кундақлӣ
کندفهم кундфаҳм
کندفهمی кундфаҳмӣ
کندک кандак
کندکار кандакор
کندکاری кандакорӣ
کندکنجه кундкунҷа
کندگی кандагӣ
کندل кундал
کندن кандан
کندنی канданӣ
کنده канда
کنده кунда
کنده پیخ кундапих
کنده خانه кундахона
کنده زانو кундазону
کنده کاو кундаков
کنده کاوی кундаковӣ
کندو кунду
کندو канду
کندوک кандук
کندوکوب кандукӯб
کندی I кундӣ I
کندی II кундӣ II
کندیر кандир
کندیری кандирӣ
کنز канз
کنسلر канслер

کنش куниш
کنشت куништ
کنشتو(ک) канашту(к)
کنگ кинг
کنگر кунгур
کنگره I кунгура I
کنگره II кунгура II
کنگره دار кунгурадор
کنگره کاری кунгуракорӣ
کنگرو кенгуру
کنل канал
کنل کابی каналкобӣ
کنل کاو каналков
کنلیزتسیانی канализатсионӣ
کنلیزتسیه канализатсия
کن مکن кун-макун
کنور I канур I
کنور II канур II
کنوریدن кануридан
کنون кунун
کنونی кунунӣ
کنه кана
کنّه I кунна I
کنّه II кунна II
کنه кунҳ
کنه خانه канахона
کنه دانه канадона
کنه زده каназада
کنه کنجید канакунҷид
کنه مانند канамонанд
کنی канӣ
کنیز каниз
کنیزک канизак
کنیزی канизӣ
کنیسه каниса
کنیفال канифол
کنیه// کنیت куния(т)
کو ку
کو кӯ
کواته квота
کوارجا каворачо
کواروم кворум
کواره II кавора II
کواره I кавора I
کواکب кавокиб
کوب кӯб
کوب I куб I
کوب II куб II
کوب II кӯб II
کوبش кӯбиш
کوبک кӯбак

کوبکاری кӯбкорӣ
کوبنده кӯбанда
کوبه куба
کوبه кӯба
کوبی кӯбӣ
کوبیدن кӯбидан
کوبیده кӯбида
کوبین кӯбин
کوپال кӯпол
کوپان купон
کوپروک кӯпрук
کوپروکساز кӯпруксоз
کوپروکسازی кӯпруксозӣ
کوپه купе
کوتاه кӯтоҳ
کوتاه‌آستین кӯтоҳостин
کوتاه‌اندیش кӯтоҳандеш
کوتاه‌اندیشی кӯтоҳандешӣ
کوتاه‌انگشت кӯтоҳангушт
کوتاه‌بیانی кӯтоҳбаёнӣ
کوتاه‌بین кӯтоҳбин
کوتاه‌بینانه кӯтоҳбинона
کوتاه‌بینی кӯтоҳбинӣ
کوتاه‌پای кӯтоҳпой
کوتاه‌پایه кӯтоҳпоя
کوتاه‌پشم кӯтоҳпашм
کوتاه‌دامن кӯтоҳдоман
کوتاه‌دست кӯтоҳдаст
کوتاه‌دستی кӯтоҳдастӣ
کوتاه‌زبان кӯтоҳзабон
کوتاه‌عقل кӯтоҳақл
کوتاه‌عقلی кӯтоҳақлӣ
کوتاه‌عمر кӯтоҳумр
کوتاه‌عمری кӯтоҳумрӣ
کوتاه‌قامت кӯтоҳқомат
کوتاه‌قد кӯтоҳқад
کوتاهک кӯтоҳак
کوتاهکک кӯтоҳакак
کوتاه‌گردن кӯтоҳгардан
کوتاه‌متراژ кӯтоҳметраж
کوتاه‌مدّت кӯтоҳмуддат
کوتاه‌مژگان кӯтоҳмижгон
کوتاه‌مهلت кӯтоҳмӯҳлат
کوتاه‌موج кӯтоҳмавҷ
کوتاه‌میل кӯтоҳмил
کوتاه‌نظر кӯтоҳназар
کوتاه‌نظرانه кӯтоҳназарона
کوتاه‌نظری кӯтоҳназарӣ
کوتاهی кӯтоҳӣ
کوتره кӯтара
کوتره‌بیع кӯтарабайъ

کوتره‌سودا кӯтарасавдо
کوتره‌فروش кӯтарафурӯш
کوتره‌فروشی кӯтарафурӯшӣ
کوتره‌گیر кӯтарагир
کوتک кӯтак
کوتکارابه кӯтакароба
کوتل кӯтал
کوته кӯтаҳ
کوته‌بین кӯтаҳбин
کوته‌دست кӯтаҳдаст
کوته‌دستی кӯтаҳдастӣ
کوتهی кӯтаҳӣ
کوتوال кутвол
کوتوال кӯтвол
کوثر кавсар
کوثری кавсарӣ
کوچ кӯч
کوچاکوچ кӯчокӯч
کوچاندن// کوچانیدن кӯчон(и)дан
کوچانده// کوچانیده кӯчон(и)да
کوچ‌بندی кӯчбандӣ
کوچت кӯчат
کوچت‌شنانی кӯчатшинонӣ
کوچش кӯчиш
کوچک кӯчак
کوچک‌دل кӯчакдил
کوچک‌دلی кӯчакдилӣ
کوچ‌کشانی кӯчкашонӣ
کوچگی кӯчагӣ
کوچمنچی кӯчманчӣ
کوچمنچی‌گی кӯчманчигӣ
کوچن кучан
کوچن кӯчан
کوچنده кӯчанда
کوچن‌وار кӯчанвор
کوچه кӯча
کوچه‌باغ кӯчабоғ
کوچه‌باغی кӯчабоғӣ
کوچه‌پوشی кӯчапӯшӣ
کوچه‌گرد кӯчагард
کوچه‌گردی кӯчагардӣ
کوچی кӯчӣ
کوچیدن кӯчидан
کوچیدنی кӯчиданӣ
کودرت квадрат
کودرتی квадратӣ
کودک кӯдак
کودکانه кӯдакона
کودک‌دار кӯдакдор
کودکستان кӯдакистон
کودک‌وار кӯдаквор

کودکی кӯдакӣ
کودن кавдан
کور кавар
کور кӯр
کورآب кӯроб
کورارت курорт
کوربخت кӯрбахт
کوربرزنگی кӯрбарзангӣ
کورپتک кӯрпатак
کورپچه кӯрпача
کورپچه‌وار кӯрпачавор
کورپستان кӯрпистон
کورپشّه кӯрпашша
کورپه кӯрпа
کورپه‌دوز кӯрпадӯз
کورپه‌دوزان кӯрпадӯзон
کورپه‌دوزی кӯрпадӯзӣ
کورپه‌وار(ی) кӯрпавор(ӣ)
کورتار куратор
کورتت квартет
کورتس квартс
کورتکه куртка
کورخرید кӯрхарид
کورخریدار кӯрхаридор
کوردل кӯрдил
کوردود кӯрдуд
کورروده кӯррӯда
کورزار каварзор
کورس курс
کورسنت курсант
کورسواد кӯрсавод
کورسوادی кӯрсаводӣ
کورسیو курсив
کورش кураш
کورشبپرک кӯршабпарак
کورک каварак
کورک кӯрак
کورک‌بندی кӯракбандӣ
کورک‌چینک кӯракчинак
کورک‌چینی кӯраккчинӣ
کورک‌دار кӯракдор
کورکش кӯркаш
کورک‌غندار кӯракғундор
کورک‌غنداری кӯракғундорӣ
کورک‌کشک кӯраккашак
کورک‌کشی кӯраккашӣ
کورک‌کنی кӯракканӣ
کورکورانه кӯр-кӯрона
کورگره кӯргирех
کورمار кӯрмор
کورمهتاب кӯрмаҳтоб

کورموش кӯрмуш
کورنمک кӯрнамак
کورنمکی кӯрнамакӣ
کوره кура
کوره кӯраI
کوره кӯраII
کوره‌خانه кӯрахона
کوره‌شکل курашакл
کوره‌گر кӯрагар
کوره‌گری кӯрагӣ
کوره‌مانند курамонанд
کوری кӯрӣ
کوز кӯз
کوز(ه)پشت кӯз(а)пушт
کوزه кӯза
کوزه‌چه кӯзача
کوزه‌گر кӯзагар
کوزه‌گری кӯзагарӣ
کوزه‌گل кӯзагул
کوژ кӯж
کوژپشت кӯжпушт
کوس кӯсI
کوس квас
کوس кӯсII
کوست кӯст
کوسدار кӯсдор
کوسک кӯсак
کوسن кавсан
کوسه кӯса
کوسه‌ریش кӯсариш
کوش кӯш
کوشا кӯшо
کوشش кӯшиш
کوشک кӯшк
کوشنده кӯшанда
کوشه кавша
کوشیدن кӯшидан
کوفت кӯфт
کوفتگی кӯфтагӣ
کوفتن кӯфтан
کوفتنی кӯфтанӣ
کوفته кӯфта
کوفته شده кӯфташуда
کوفته‌کاری кӯфтакорӣ
کوفته‌کباب кӯфтакабоб
کوفت‌وکوب кӯфтукӯб
کوفجان кӯфҷон
کوفشانه кӯфшона
کوفی кӯфӣ
کوک кӯкI
کوک кӯкII

کوک кӯкIII
کوکب кавкаб
کوکب‌شناس кавкабшинос
کوکبه кавкаба
کوکبه‌دار кавкабадор
کوکچه кӯкча
کوکزی кавказӣ
کوک‌سلطان кӯксултон
کوکنار кӯкнор
کوکنارخانه кӯкнорхона
کوکناردانه кӯкнордона
کوکناری кӯкнорӣ
کوکو ку-ку
کوکو кукуI
کوکو кукуII
کوکوپلو кукупалав
کول кавал
کول кӯл
کولاب кӯлоб
کولابی кӯлобӣ
کولبار кӯлбор
کولتیوتار култиватор
کولتیوتسیه култиватсия
کول‌شناس кӯлшинос
کول‌شناسی кӯлшиносӣ
کولمک кӯлмак
کولوار кӯлвор
کولی кӯлӣ
کومه кӯма
کون кун
کون кавн
کونت квант
کونتی квантӣ
کونده‌لنگ кӯндаланг
کونه‌فروش кӯҳнафурӯш
کونین кавнайн
کوه кӯҳ
کوهان кӯҳон
کوهاندار кӯҳондор
کوه‌بان кӯҳбон
کوه‌بانی кӯҳбонӣ
کوه‌برا кӯҳбаро
کوه‌برائی кӯҳбароӣ
کوه‌پاره кӯҳпора
کوه‌پایه кӯҳпоя
کوه‌پیاز кӯҳпиёз
کوه‌پیکر кӯҳпайкар
کوه‌پیما кӯҳпаймо
کوه‌پیمائی кӯҳпаймоӣ
کوه‌تن кӯҳтан
کوه‌جگر кӯҳҷигар
کوه‌دامن кӯҳдоман
کوهسار кӯҳсор
کوهستان кӯҳистон
کوهستانی кӯҳистонӣ
کوه‌شناسی кӯҳшиносӣ
کوه‌کن кӯҳкан
کوه‌کنی кӯҳканӣ
کوه‌گرد кӯҳгард
کوه‌گردی кӯҳгардӣ
کوهنشین кӯҳнишин
کوهنگی кӯҳнагӣ
کوهنه‌پرستانه кӯҳнапарастона
کوهنه‌فروشی кӯҳнафурӯшӣ
کوهنه‌لباس кӯҳналибос
کوه‌نوردی кӯҳнавардӣ
کوهه кӯҳа
کوهه‌گرفته кӯҳагирифта
کوه‌وار кӯҳвор
کوهی кӯҳӣ
کوی кӯй
کویان куён
کویر кавир
کُیه куя
کیه‌خورده куяхӯрда
کویه‌زده куязада
که каҳ
که кеҳ
که ки
کهانت киҳонат
کهبد кӯҳбудI
کهبد кӯҳбудII
کهتاب каҳтоб
کهتر кеҳтар
کهتری кеҳтарӣ
کهتوده каҳтӯда
کهخانه каҳхона
کهدان каҳдон
که‌درزه каҳдарза
کهدود каҳдуд
کهربا каҳрабо
کهربائی каҳрабоӣ
کهربارنگ каҳраборанг
کهریزه каҳреза
کهکشان каҳкашон
کهگیل каҳгил
کهل каҳл
کهله каҳла
کهمیده каҳмайда
کهن куҳан
کهن куҳун
کهن‌پنیاد куҳанбунёд
کهن‌پیوند куҳанпайванд
کهن دیز куҳандиз
کهن‌ساخت куҳансохт
کهن‌سال куҳансол
کهن‌سالی куҳансолӣ
کهنه кӯҳна
کهنه‌آباد кӯҳнаобод
کهنه‌پاره кӯҳнапора
کهنه‌پرست кӯҳнапараст
کهنه‌پرستی кӯҳнапарастӣ
کهنه‌جهان кӯҳначаҳон
کهنه‌دم кӯҳнадам
کهنه‌دنیا кӯҳнадунё
کهنه‌دوز кӯҳнадӯз
کهنه‌دوزی кӯҳнадӯзӣ
کهنه‌شده кӯҳнашуда
کهنه‌شوی кӯҳнашавӣ
کهنه‌عقیده кӯҳнаақида
کهنه‌کار кӯҳнакор
کهنه‌کاله кӯҳнакола
کهنه‌کسل кӯҳнакасал
کهنه‌کیش кӯҳнакеш
کهنه‌کیشی кӯҳнакешӣ
که‌نورد кӯҳнавард
کهولت куҳулат
کهیر каҳир
کهیل каҳил
کهین кеҳин
کی кайI
کی кайII
کی кӣ
کی кайII
کیا киё
کیار киёр
کیاست киёсат
کیان каён
کیانا киёно
کیانی каёнӣ
کیبانو кайбону
کیبرنتیکه кибернетика
کیبرنتیکی кибернетикӣ
کبیدن кебидан
کیچّه кичча
کیریا кирё
کیریاتخته кирётахта
کیسگی кисагӣ
کیسلاته кислота
کیسنه кайсана
کیسه киса
کیسه‌بر кисабур
کیسه‌بری кисабурӣ
کیسه‌بغل кисабағал
کیسه‌تهی кисатиҳӣ
کیسه‌خالی кисахолӣ
کیسه‌خرجی кисахарҷӣ
کیسه‌دار кисадор
کیسه‌کاوی кисаковӣ
کیسه‌کسل кисакасал
کیسه‌کمر кисакамар
کیسه‌مال кисамол
کیش кешI
کیش кешII
کیش кешIII
کیش кешIV
کیش кишI
کیش кишII
کیش‌بافت кешбофт
کیش‌بافی кешбофӣ
کیشن кишан
کیف кайф
کیفاً кайфан
کیفال кифол
کیفالگی кифолагӣ
کیف‌آور кайфовар
کیف‌چاق кайфчоқ
کیف‌چاقی кайфчоқӣ
کیفر кайфарI
کیفر кайфарII
کیفرخواست кайфархост
کیفرشناسی кайфаршиносӣ
کیف‌ناک кайфнок
کیفی кайфӣ
کیفیت кайфият
کیک кайк
کیک кек
کیگل кегл
کیلا килоII
کیلا килоIII
کیلابیت килобайт
کیلاتانه килотонна
کیلاگرم килограмм
کیلامتر километр
کیلاوالت киловолт
کیلاوت киловатт
کیلاوتساعت киловатт-соат
کیم ким
کیماک каймок
کیمال кимол
کیمخا//کیمخاب кимхо//кимхоб
کیمه кема
کیمیا кимиё
کیمیائی кимиёӣ

کیمیاگر **кимиёгар**
کیمیاگری **кимиёгарӣ**
کین **кин**
کین **к-ин**
کینا **кино**
کیناتیاتر **кинотеатр**
کیناستودیه **киностудия**
کیناشناس **киношинос**
کیناشناسی **киношиносӣ**
کینافستول **кинофестивал**
کینافیلم **кинофилм**
کیناکامدیه **кинокомедия**
کیناوری **киноварӣ**
کینایه **кинояа**
کینتیکه **кинетика**
کینتیکی **кинетикӣ**
کیندار **киндор**
کینسکاپ **кинескоп**
کینمتاگرفیست **кинематографист**
کینمتاگرفیه **кинематография**
کینه **кина**
کینه آور **киновар**
کینه توز **кинатӯз**
کینه توزی **кинатӯзӣ**
کینه جو(ی) **киначӯ(й)**
کینه جوئی **киначӯӣ**
کینه چی **киначӣ**
کینه خواه **кинахоҳ**
کینه خواهی **кинахоҳӣ**
کینه دار **кинадор**
کینه داری **кинадорӣ**
کینه کش **кинакаш**
کینه گر **кинагар**
کینه ور **кинавар**
کیها **кайҳо**
کیهان **кайҳон**
کیهان شناسی **кайҳоншиносӣ**
کیهان نورد **кайҳоннавард**
کیهان نوردی **кайҳоннавардӣ**
کیهانی **кайҳонӣ**
کیهزار **кайҳазор**
کیهه **кайҳа**
کیوان **кайвон**
کیوان مثال **кайвонмисол**
کیوانی **кайвонӣII**
کیوانی **кайвонӣI**
کَوچوک **каучук**

گ

گاتیکه **готика**
گاتیکی **готикӣ**
گاج **гоч**
گاجی//گاجی گری **гочӣ//гочигарӣ**
گارد **горд**
گارمان **гормон**
گاریله **горилла**
گاز **гозI**
گاز **гозII**
گاز **гозIII**
گازه **гоза**
گازور **гозур**
گازورگاه **гозургоҳ**
گاسپیتل **госпитал**
گاشتن **гоштан**
گاطبعی **говтабъӣ**
گاف **гоф**
گال **голI**
گال **голII**
گالندی **голландӣ**
گالیدن **голидан**
گام **гом**
گامشمار **гомшумор**
گامافانیه **гомофония**
گاو **гов**
گاواره **говораI**
گاواره **говораII**
گاو آهن **говоҳан**
گاوباره **говбора**
گاوباز **говбоз**
گاوبازی **говбозӣ**
گاوبان **говбон**
گاوبانی **говбонӣ**
گاوبند **говбанд**
گاوبندی **говбандӣ**
گاوپای **говпой**
گاوپایی **говпойӣ**
گاوپرست **говпараст**
گاوپرستی **говпарастӣ**
گاوپوست **говпӯст**
گاوپیکر **говпайкар**
گاوتاز **говтоз**
گاوتازی **говтозӣ**
گاوجسه **говҷусса**
گاوجگر **говҷигар**
گاوجلاب **говҷаллоб**
گاوجلابی **говҷаллобӣ**
گاوجوش **говҷӯш**
گاوجوشی **говҷӯшӣ**
گاوچران **говчарон**
گاوچرانی **говчаронӣ**

گاوچشم **говчашм**
گاوچهر **говчеҳр**
گاوخانه **говхона**
گاوخلته **говхалта**
گاوخور **говхӯр**
گاودار **говдор**
گاوداری **говдорӣ**
گاودل **говдил**
گاودم **говдум**
گاودوش **говдӯш**
گاودوشه **говдӯша**
گاودوشی **говдӯшӣ**
گاوران **говрон**
گاورانه **говрона**
گاورانی **говронӣ**
گاورس **говарс**
گاورسه **говарса**
گاورنگ **говранг**
گاوروغن **говравған**
گاوروی **говрӯй**
گاوریش **говриш**
گاوزبان **говзабон**
گاوزنبور **говзанбӯр**
گاوزهره **говзаҳра**
گاوزور **говзӯр**
گاوزوری **говзӯрӣ**
گاوسار **говсор**
گاوسر **говсар**
گاوشیر **говшир**
گاوصندوق **говсандук**
گاوکش **говкаш**
گاوکیسه **говкиса**
گاوگاه **говгоҳ**
گاوگدنگ **говгаданг**
گاوگوم **говгум**
گاوگوش **говгӯш**
گاوگون **говгун**
گاولند(ی) **говланд(й)**
گاومانند **говмонанд**
گاوماهی **говмоҳӣ**
گاومرگی **говмаргӣ**
گاوملخ **говмалах**
گاومیری **говмирӣ**
گاومیش **говмеш**
گاوی **говӣ**
گاویال **говёл**
گاویزنه **говизана**
گاویگری **говигарӣ**
گاه **гоҳ**
گاها **гоҳо**
گاهبار **гоҳбор**

گاه جوی **гоҳчӯй**
گاه شماری **гоҳшуморӣ**
گاه گیر **гоҳгир**
گاه نامه **гоҳнома**
گاهنبار **гоҳанбор**
گاهنگان **гоҳангон**
گاهوار **гоҳвор**
گاهواره **гоҳвора**
گاهی **гоҳӣ**
گبر **габарI**
گبر **габарII**
گبر **габрI**
گبر **габрII**
گبری **габрӣ**
گبز **габз**
گبزی **габзӣ**
گپ **гап**
گپفروشی **гапфурӯшӣ**
گپیا//گپا **гепо//гипо**
گپ باز **гапбоз**
گپ بازی **гапбозӣ**
گپ باف **гапбоф**
گپ بافی **гапбофӣ**
گپ بردار **гапбардор**
گپ پرانی **гаппаронӣ**
گپ پرسی **гаппурсӣ**
گپچه **гапча**
گپچین **гапчин**
گپچینی **гапчинӣ**
گپ خور **гапхӯр**
گپ خوری **гапхӯрӣ**
گپ دان **гапдон**
گپ دانی **гапдонӣ**
گپ درا **гапдаро**
گپ دوست **гапдӯст**
گپ رو **гаправ**
گپ زنان **гапзанон**
گپ زنی **гапзанӣ**
گپ فروش **гапфурӯш**
گپ فهم **гапфаҳм**
گپ کاو **гапков**
گپ کاوی **гапковӣ**
گپ کلان **гапкалон**
گپ گردانی **гапгардонӣ**
گپ گذرانی **гапгузаронӣ**
گپ گذرانک **гапгузаронак**
گپ گیر **гапгир**
گپ گیری **гапгирӣ**
گپ نابردار **гапнобардор**
گپ نادرا **гапнодаро**
گپ ناشنو **гапношунав**

гапнофаҳм گپ‌نافهم
гапногир گپ‌ناگیر
гапнабардор گپ‌نبردار
гапнабардорӣ گپ‌نبرداری
гапӣ گپی
гаҷ گج
гиҷ گیج
гаҷсоз گجساز
гаҷандуд گج‌اندود
гаҷбур گجبر
гаҷбурӣ گجبری
гаҷбандӣ گجبندی
гаҷпаз گجپز
гаҷпазӣ گجپزی
гаҷхок گج‌خاک
гаҷдӯст گجدوست
гаҷсозӣ گجسازی
гаҷсанг گجسنگ
гаҷкор گجکار
гаҷкорӣ گجکاری
гаҷкӯб گجکوب
гаҷкӯбӣ گجکوبی
гаҷгар گجگر
гаҷгарӣ گجگری
гуҷум گجم
гаҷир گجیر
гаҷӣ گجی
гаҷин گجین
гач گچ
гачбандӣ گچبندی
гачкорӣ گچکاری
гача گچه
гачча گچه
гачабозӣ گچه‌بازی
гадо//гадой گدا||گدای
гадой گدائی
гадобозӣ گدابازی
гадобача گدابچه
гадопеша گداپیشه
гадочашм گداچشم
гадочашмӣ گداچشمی
гадохона گداخانه
гудохт گداخت
гудохтан گداختن
гудохтанӣ گداختنی
гудохта گداخته
гадохислат گداخصلت
гадохислатӣ گداخصلتی
гадохулқ گداخلق
гадодухтар گدادختر
гадорафтор گدارفتار

гадорӯ(й) گدارو(ی)
гудоз گداز
гудоз گداز
гадозодагӣ گدازادگی
гадозода گدازاده
гудозиш گدازش
гудозишгар گدازشگر
گدازگر//گدازشگر
гудозгар//гудозишгар
гадозан گدازن
гудозанда گدازنده
гудоза گدازه
гудозвар گدازور
гудозидан گدازیدن
гудозида گدازیده
гадосимо گداسیما
гадосифат گداصفت
гадосифатӣ گداصفتی
гадосифатӣ گداطبع
гадокуш گداکش
гадогурусна گداگرسنه
гадогушна گداگشنه
гадомонанд گدامانند
гадоманиш گدامنیش
гадоҳиммат گداهمت
гадой گدای
гадоёна گدایانه
гадойбача گدای‌بچه
гадак گدک
гадик گدیک
гадя گدیه
гидя//гадя گدیه
гадяпараст گدیه پرست
گدیه‌پرست
гидяпараст//гадяпараст
гузар گذر
гузар گذر
гузаро گذرا
гузарон گذران
гузарон(и)дан گذراندن//گذرانیدن
гузаронанда گذراننده
гузариш گذرش
гузаргоҳ گذرگاه
гузаргаҳ گذرگه
гузаранда گذرنده
гузарӣ گذری
гузашт گذشت
гузашткунанда گذشت‌کننده
гузаштагон گذشتگان
гузашт گذشتن
гузаштан گذشتن

гузаштанӣ گذشتنی
гузашта گذشته
гузаштагароӣ گذشته‌گرایی
гарI گرI
гар گر
гарII گرII
гароидан گرائیدن
гироидан گرائیدن
гурозI گرازI
гурозII گرازII
гурозIII گرازIII
гурозон گرازان
гуроздандон گرازدندان
гурозсум گرازسم
гуроза گرازه
гурозидан گرازیدن
гуррос گراس
гроссмейстер گراسمیستر
гиромӣ گرامی
гаронбор//гиронбор گرانبار
гаронсар گرانسر
гаронқимат گرانقمت
гарон//гирон گران//گیران
гаронборона گرانبارانه
гаронборӣ گرانباری
гаронбаҳо گرانبها
гаронпоя گرانپایه
гаронтамкин گرانتمکین
гаронҷон گرانجان
гаронҷонӣ گرانجانی
гаронхоб گرانخواب
гаронхор گرانخوار
гаронхез گرانخیز
гарондаст گراندست
гарондастӣ گراندستی
гирондан گراندن
гаронрикоб گرانرکاب
гаронрикобӣ گرانرکابی
гаронрав گرانرو
гаронсоя گرانسایه
гаронсанг گرانسنگ
гаронсангӣ گرانسنگی
гаронсайр گرانسیر
гарониш گرانیش
гаронишӣ گرانیشی
гаронфурӯш گرانفروش
гаронфурӯшӣ گرانفروشی
гаронқадр گرانقدر
гаронгӯш گرانگوش
гаронгӯшӣ گرانگوشی
гаронмоягӣ گرانمایگی

гаронмоя گرانمایه
гароннарх گران‌نرخ
гаронӣ گرانی
гароиш//гироиш گرایش
гироиш گرایش
героин گراین
гароянда گراینده
гиройӣ گرایی
герб گرب
гурбача گربچه
гербарий گربریی
гурбуз گربز
гурбузӣ گربزی
гурбагӣ گربگی
гурба گربه
гурбабед گربه بید
гурбадав گربه دو
гурбачашм گربه‌چشم
гурбачашмӣ گربه‌چشمی
гурбадавак گربه‌دوک
гурбарав گربه‌رو
гурбарӯй گربه‌روی
гурбасон گربه‌سان
гурбасонон گربه‌سانان
гурбашӯ(й) گربه‌شو(ی)
гурбагун گربه گون
гурбалиқо گربه‌لقا
гурбамонанд گربه‌مانند
гурбамоҳӣ گربه‌ماهی
гурбавор گربه‌وار
гербитсид گربیتسید
гурҷӣ گرجی
гарчанд گرچند
гарчи گرچه
гирдI گردI
гард گرد
гард گرد
гурд گرد
гардо گردا
гирдоб گرداب
гардоба گردابه
гирдобвош گرداب‌وش
гурдос گرداس
гардафшонӣ گردافشانی
гурдафкан گردافکن
гардогард گرداگرد
гирдогирд گرداگرد
гардолуд گردآلود
гардолудшавӣ گردآلودشوی
гардолуда گردآلوده
гирдомада گردآمده

گردان гардон
گردان гардон
گرداندن||گردانیدن гардон(и)дан
گرداننده гардонанда
گردانه гардона
گردآورنده гирдоваранда
گردآوری гирдоварӣ
گردباد гирдбод
گردبادآسا гирдбодосо
گردبادمانند гирдбодмонанд
گردباده гирдбода
گردباف гирдбоф
گردبالش гирдболиш
گردبان гирдбон
گردبر гирдбур
گردبرگ//گردنبرگ гардбарг//гарданбарг
گرد به گردان гирдбагирдон
گردپاش гардпош
گردپاشک гардпошак
گردپای гирдпой
گردپیچ гирдпеч
گردچینکُنک гардченкунак
گردچین гардчин
گردخان гирдхон
گرددارشوی гарддоршавӣ
گرددان гарддон
گرددندان гирддандон
گردر гардар
گردراب гардероб
گردران гирдрон
گردروی гирдрӯй
گردزاد гурдзод
گردسوز гирдсӯз
گردش гардиш
گردشباب гардишбоб
گردشدار гардишдор
گردش کنان гардишкунон
گردشگاه гардишгоҳ
گردش گر гардишгар
گردش گری гардишгарӣ
گردفشان гардфишон
گردک гардак
گردک гирдак
گردک гурдак
گردکان гирдакон
گردکشک гардкашак
گردکم гардкам
گردگاه гирдгоҳ
گردگرد гирдгард
گردگردان гирдгардон

گردگردنده гирдгарданда
گردگرفته гардгирифта
گردگیر гардгир
گردگیر гурдгир
گردگیرک гардгирак
گردگیری гардгирӣ
گردمان гирдмон
گردنبند гарданбанд
گردن гардан
گردنا гардано
گردنا гирдно
گردن افراخته гарданафрохта
گردن افراز гарданафроз
گردنا گذر гардногузар
گردنان гарданон
گردن آور гардановар
گردن بریده гарданбурида
گردن باریک гарданборик
گردن پیچ гарданпеч
گردن پیچانک гарданпечонак
گردن تابی гардантобӣ
گردن دادگی гардандодагӣ
گردن دراز гардандароз
گردن درازی гардандарозӣ
گردندگی гардандагӣ
گردنده гарданда
گردن زن гарданзан
گردن شخ гарданшах
گردن شخی гарданшахӣ
گردن شکسته гарданшикаста
گردن غفس гарданғафс
گردن غفسی гарданғафсӣ
گردن فراز гарданфароз
گردن فرازی гарданфарозӣ
گردن کج гарданкаҷ
گردن کش гарданкаш
گردن کشی гарданкашӣ
گردن کنده гарданканда
گردن کوتاه гарданкӯтоҳ
گردنگاه гардангоҳ
گردن گیر гардангир
گردنه гардана
گردنه گیر гарданагир
گردنوری гарднурӣ
گردنی гарданӣ
گرده гарда
گرده гирда
گرده гурда
گرده سوهان гирдасӯҳон
گرده آلو гурдаолу
گرده پرتایی гирдапартоӣ

گرده پز гирдапаз
گرده دار гурдадор
گرده رو гирдарӯ
گرده کف гурдакаф
گرده گاه гурдагоҳ
گردهم آیی гирдиҳамоӣ
گردو гирду
گردوبازی гирдубозӣ
گردوخواکی гардухокӣ
گردون гардун
گردون سوار гардунсавор
گردون شکوه гардуншукӯҳ
گردون کش гардункаш
گردون کلاه гардункулоҳ
گردون گزار гардунгузор
گردون نورد гардуннавард
گردونه гардуна
گردی гардӣ
گردی гирдӣ
گردی гурдӣ
گردیدن гардидан
گردینه гардина
گرز гурз
گرزبان гурзбон
گرزدار гурздор
گرزن гарзан
گرزه гарза//гурза
گرزه гурза
گرژ гараж
گرژدنی гражданӣ
گرژدنین гражданин
گرس гурс
گرستن гиристан
گرسنگی гуруснагӣ
گرسنه гурусна
گرسنه چشم гурусначашм
گرسنه چشمی гурусначашмӣ
گرسنه مرگی гуруснамаргӣ
گرسنه نشینی гуруснанишинӣ
گرسینه гурсина
گرف граф
گرفت гирифт
گرفت гирифт
گرفتار гирифтор
گرفتاری гирифторӣ
گرفتگی гирифтагӣ
گرفتن гирифтан
گرفتنی гирифтанӣ
گرفته гирифта
گرفته خاطر гирифтахотир
گرفته زبان гирифтазабон

گرفته لب гирифталаб
گرفت وگیر гирифтугир
گرفت ومان гирифтумон
گرفیکه графика
گورکنی гӯрканӣ
گرکیش гиркиш
گرگ гург
گرگتینت гургтинат
گرگ آشتی гургоштӣ
گرگ آشنایی гургошноӣ
گرگانه гургона
گرگاو гургов
گرگ بچه гургбача
گرگ بند гургбанд
گرگ پا гургпо
گرگ خانه гургхона
گرگ دندان гургдандон
گرگ دو гургдав
گرگ ربایی гурграбоӣ
گرگ زاده гургзода
گرگسار гургсор
گرگ سگ гургсаг
گرگ سیرت гургсират
گرگ صفت гургсифат
گرگ طبیعت гургтабиат
گرگک гургак
گرگ کردار гургкирдор
گرگ مانند гургмонанд
گرگ مزاج гургмизоҷ
گرگ مست гургмаст
گرگ منیش гургманиш
گرگوار гургвор
گرگی гургӣ
گرگین гаргин
گرگین гургин
گرگینه гургина
گرگینه چرم гургиначарм
گرگینه دوز гургинадӯз
گرم гарам
گرم гарм
گرم грамм
گرم гурмI
گرم гурмII
گرما гармо
گرمائی гармоӣ
گرمابه гармоба
گرمابه بان гармобабон
گرمابه دار гармобадор
گرماتشخیص гармоташхис
گرمادرمانی гармодармонӣ
گرمازدگی гармозадагӣ

гармозада گرمازده
гармосанҷ گرماسنج
гармогарм گرماگرم
гармогармӣ گرماگرمی
гармон گرمان
гармоннавоз گرمان‌نواز
гармония گرمانیه
гармоҳанг گرماهنگ
гармоиш گرمایش
гармоишӣ گرمایشی
гармбӯсӣ گرم‌بوسی
гармпурсӣ گرم‌پرسی
гармтоз گرم‌تاز
гармтак گرم‌تک
грамматика گرمتیکه
грамматикӣ گرمتیکی
гармҷӯшӣ گرم‌جوشی
гармчашма گرم‌چشمه
гурмча گرمچه
гармчеҳра گرم‌چهره
гармхона گرم‌خانه
гармхушк گرم‌خشک
гармхӯ گرم‌خو
гармхӯӣ گرم‌خوئی
гармхун گرم‌خون
гармхунӣ گرم‌خونی
гармхез گرم‌خیز
гармхезӣ گرم‌خیزی
гармдор گرم‌دار
гурмдор گرم‌دار
гармдору گرم‌دارو
гармдил گرم‌دل
гармдимоғ گرم‌دماغ
гармдимоғӣ گرم‌دماغی
гармрухсор گرم‌رخسار
гармрафтор گرم‌رفتار
гармрав گرم‌رو
гармрӯ(й) گرم‌رو(ی)
гармсарӣ گرم‌سری
гармсайр گرم‌سیر
гармсер گرم‌سیر
гармсерӣ گرم‌سیری
гармсел گرم‌سیل
гармселзада گرم‌سیل‌زده
гармшикамӣ گرم‌شکمی
гармшавӣ گرم‌شوی
гармсӯҳбат گرم‌صحبت
гармтабъ گرم‌طبع
гармалаф گرم‌علف
гармқоқ گرم‌قاق
гармак گرمک
гармакфурӯш گرمک‌فروش
гармкунак گرم‌کنک
гармкунанда گرم‌کننده
гармкунӣ گرم‌کنی
гармкинӣ گرم‌کینی
гармгоҳ گرمگاه
гарммизоҷ گرم‌مزاج
гармнафас گرم‌نفس
гармнигоҳ گرم‌نگاه
германӣ گرمنی
германий گرمنیی
гарма گرمه
гармӣ گرمی
гармиён گرمیان
гармибахш گرمی‌بخش
гармибар گرمی‌بر
гармибардор گرمی‌بردار
гармибардорӣ گرمی‌برداری
гармипазир گرمی‌پذیر
гармитобовар گرمی‌تاب‌آور
гармича گرمیچه
гармихоҳ گرمی‌خواه
гармидор گرمی‌دار
гармидиҳанда گرمی‌دهنده
гармидӯст گرمی‌دوست
гармисанҷ گرمی‌سنج
гармиивазкунак گرمی‌عوض‌کنک
гармиивазкунӣ گرمی‌عوض‌کنی
гармиғунҷоиш گرمی‌غنجایش
гармигузарон گرمی‌گزران
гармигузаронӣ گرمی‌گزرانی
гарминогузар گرمی‌ناگزر
гарминигоҳдор گرمی‌نگاه‌دار
гарминигоҳдорӣ گرمی‌نگاه‌داری
геран گرن
грант گرنت
граната گرنته
гранатаандоз گرنته‌انداز
гурунҷ گرنج
гаранг گرنگ
гарангшуда گرنگ‌شده
гарангнамо گرنگ‌نما
гарангӣ گرنگی
гарна گرنه
гарнитур گرنیتور
гарнизон گرنیزان
гарнизонӣ گرنیزانی
гарав گرو
гаравондан گرواندن
гаравбандӣ گروبندی
гаравпулӣ گروپولی
гаравхона گروخانه
гаравхат گروخط
гаравдор گرودار
гаравдеҳ گروده
гаравдиҳанда گرودهنده
гаравиш گرویش
гаравкашӣ گروکشی
гаравгон گروگان
гаравгонгирӣ گروگان‌گیری
гаравгузор گروگذار
гаравгузорӣ گروگذاری
گروگیر// گروگیرنده
гаравгир//гаравгиранда
гаравгирӣ گروگیری
гаравмон گرومان
гирумон گرومان
гаравнома گرونامه
гурӯҳ گروه
гурӯҳбон گروهبان
гурӯҳогурӯҳ گروهاگروه
гурӯҳон گروهان
гурӯҳбоз گروه‌باز
гурӯҳбозӣ گروه‌بازی
гурӯҳбандӣ گروه‌بندی
гурӯҳак گروهک
гурӯҳӣ گروهی
гаравӣ گروی
гаравидан گرویدن
гиреҳ گره
гиреҳбур گره‌بر
гиреҳбаста گره‌بسته
гиреҳбанд گره‌بند
гиреҳпеч گره‌پیچ
гиреҳпешонӣ گره‌پیشانی
гиреҳдор گره‌دار
гиреҳзада گره‌زده
гиреҳзанӣ گره‌زنی
гиреҳкушо گره‌کشا
гиреҳкушо(й) گره‌کشا(ی)
гиреҳкушоӣ گره‌کشایی
гиреҳгоҳ گره‌گاه
гиреҳгир گره‌گیر
гиреҳмӯ(й) گره‌مو(ی)
гириҳа گرهه
гирён گریان
гирёнчак گریانچک
гирёнчакӣ گریانچکی
гирён(и)дан گریاندن// گریانیدن
гиребон گریبان
гиребонбанд گریبانبند
гиребонгирӣ گریبانگیری
гиребончок گریبان‌چاک
гиребондарида گریبان‌دریده
гиребонкушод گریبان‌کشاد
гиребонкушода گریبان‌کشاده
гиребонгир گریبان‌گیر
гиребонӣ گریبانی
гиребоняла گریبان‌یله
грипп گریپ
гурехтагӣ گریختگی
гурехтан گریختن
гурехтангоҳ گریختن‌گاه
гурехтанӣ گریختنی
гурехта گریخته
грейдер گریدر
гурез گریز
гурез گریز
гурезогурез گریزاگریز
гурезон گریزان
گریزاندن// گریزانیدن
гурезон(и)дан
гурезона گریزانه
гурезонӣ گریزانی
гурезпо(й) گریزپا(ی)
гурезиш گریزش
гурезгоҳ گریزگاه
гурезгаҳ گریزگه
гурезагӣ گریزگی
гурезанда گریزنده
гуреза گریزه
грим گریم
гирянда گرینده
гиря گریه
гиряолуд گریه‌آلود
гиряомез گریه‌آمیز
гиряангез گریه‌انگیز
гиряовар گریه‌آور
гиревоз گریواز
гирева گریوه
гарева//гирева گریوه// گیریوه
газ گز
газI گز
газII گز
газIII گز
газIV گز
газо(й) گزا(ی)
газоб گزاب
газобетон گزابیتان
газобетонӣ گزابیتانی
газопровод گزاپراواد
гузор گزار
гузор گزار

گزارد гузорд
گزاردن гузордан
گزارش гузориш
گزارشدهی гузоришдиҳӣ
گزارشگر гузоришгар
گزارشنامه гузоришнома
گزارنده гузоранда
گزاره I гузора I
گزاره II гузора II
گزاری гузорӣ
گزاریدن гузоридан
گزاشتن гузоштан
گزاف газоф//гизоф
گزاف гизоф
گزافکار газофкор
گزافکاری газофкорӣ
گزافگو(ی) газофгӯ(й)
گزافگوی газофгӯӣ
گزافگویی гизофгӯӣ
گزافه газофа//гизофа
گزافه гизофа
گزاگنرتار газогенератор
گزآلود газолуд
گزآلودگی//گزآلودی
газолудагӣ//газолудӣ
گزالین газолин
گزان газон
گزاندن газондан
گزانگبین газангубин
گزاوانگان газовангон
گزایدن газоидан
گزاینده газоянда
گزپاشک газпошак
گزتازه‌کنی газтозакунӣ
گزتازه‌کنک газтозакунак
گزتقسیمکنی газтақсимкунӣ
گزتنویر газтанвир
گزچراغ газчароғ
گزچنکنک газченкунак
گزچوب газчӯб
گزحاصل‌کنی газҳосилкунӣ
گزخانه газхона
گزخیز газхез
گزدار газдор
گزدم газдум
گزر газар
گزسنج газсанҷ
گزصفت газсифат
گزفکار гизофкор
گزک III газак III
گزک I газак I

گزک II газак II
گزکفشیر газкафшер
گزکفشیرچی газкафшергар
گزکواری газакворӣ
گزگذر газгузар
گزگز газ-газ
گزگزاران газгузарон
گزگزارانی газгузаронӣ
گزگوش газгӯш
گزگوشت газгӯшт
گزگوشتی газгӯштӣ
گزگون газгун
گزگونی газгунӣ
گزلک газлак
گزم газм
گزمال газмол
گزمانند газмонанд
گزمه газма
گزن газан
گزناک газнок
گزناگزر газногузар
گزند I газанд I
گزند II газанд II
گزندرسان газандрасон
گزندگی газандагӣ
گزنده газанда
گزنه газна
گزنه زار газназор
گزه газа
گزوار газвор
گزوارباف газворбоф
گزواربافی газворбофӣ
گزوارفروش газворфурӯш
گزوارفروشی газворфурӯшӣ
گزواری газворӣ
گزیته газета
گزید//گزیت газид//газит
گزیدن газидан
گزیدن гузидан
گزیده газида
گزیده гузида
گزیر газир
گزیر гузир
گزیستان газистон
گزیش газиш
گزین гузин
گزین гузин
گزینه газина
گزینه газина
گژ гаж
گژار гужор

گژدم гаждум
گژدمک гаждумак
گژدمه гаждума
گژدموار гаждумвор
گسار гусор
گسارنده гусоранда
گساریدن гусор(и)дан
گستاخ густох
گستاخانه густохона
گستاخ‌دست густохдаст
گستاخکاری густохкорӣ
گستاخوار густохвор
گستاخی густохӣ
گستپا гестапо
گستر густар
گسترااینترالاگیه
гастроэнтерология
گستراندن//گسترانیدن
густарон(и)дан
گستردن густурдан
گستردن//گستریدن густар(и)дан
گستردنی густарданӣ
گستردنی густурданӣ
گسترده густурда
گسترک густарак
گستره густара
گستریت гастрит
گستریش густариш
گسترین густарин
گستوان густувон
گسستگی гусастагӣ
گسستن гусастан//гусистан
گسستن гусистан
گسسته гусаста//гусиста
گسسته‌امید
гусастаумед//гусистаумед
گسسته‌خرد гусастахирад
گسسته‌دل гусастадил
گسسته‌دم гусастадам
گسسته‌رگ гусастараг
گسسته‌روان гусастаравон
گسسته‌عنان гусастаинон
گسسته‌لجام гусасталиҷом
گسسته‌مهار гусистамиҳор
گسسته‌ناپذیر гусастанопазир
گسلانیدن гусилонидан
گسلیدن гусилидан
گسیختن гусехтан
گسیخته гусехта
گسیل гусел
گسیل гусел

گسیلاندن//گسیلانیدن
гуселон(и)дан
گسیل‌کننده гуселкунанда
گش гаш
گشاسب гушосб
گشت гашт
گشت гашт
گشتا(ی) гушто(й)
گشتار гаштор
گشتاری гашторӣ
گشتاگشت гаштогашт
گشت‌روزی гаштирӯзӣ
گشت‌زنی гаштзанӣ
گشتک гаштак
گشتن гаштан
گشتنی гаштанӣ
گشته гашта
گشته‌سر гаштасар
گشت‌وگزاری гаштугузор
گشتی гаштӣ
گشن гашан
گشن гушн
گشن‌سار гашансор
گشنگی гушнагӣ
گشن‌گیری гушнгирӣ
گشنه гушна
گشنه‌پرزور гушнапурзӯр
گشنه‌چشم гушначашм
گشنه‌چشمی гушначашмӣ
گشنه‌گدا гушнагадо
گشنه‌مرده гушнамурда
گشنه‌مست гушнамаст
گشنی гушнӣ
گشنیچ//گشنیج гашнич//гашнич
گشنیچک гашничак
گشنیدن гушнидан
گشنیز гашниз
گشنیزه гашниза
گشنیزی гашнизӣ
گفت гуфт
گفت I гуфт I
گفت II гуфт II
گفتار гуфтор
گفتاردرمانی гуфтордармонӣ
گفتارفروش гуфторфурӯш
گفتاری гуфторӣ
گفتن гуфтан
گفتن‌باب гуфтанбоб
گفتنی гуфтанӣ
گفته гуфта
گفت‌وشنفت гуфтушунуфт

гуфтушунид گفت و شنید
гуфтугузор گفت و گزار
гуфтугӯ(й) گفت و گو(ی)
гуфтугӯӣ گفت و گویی
гекто گکتا
гектар گکتر
гил گل
гул گل
гулбахмал گلبخمل
гулгардонӣ گلگردانی
гулоб گلاب
гулобтун گلابتون
гулобдон گلابدان
гулобзан گلابزن
гулобгар گلابگر
гулобгир گلابگیر
гулобгирӣ گلابگیری
глобализатсия گلابلیزتسیه
гилоба گلابه
глобус گلابوس
гулобӣ گلابی
гулобпош گلابی پاش
гулобитоб گلابی تاب
гулобиранг گلابی رنگ
гулоҷ گلاج
гулафсор گل افسار
гулафшон گل افشان
гулафшонӣ گل افشانی
галоген(хо) گلاگن(ها)
галогенӣ گلاگنی
гулола گلاله
гилолуд گل آلود
гилолуда گل آلوده
галлон گلان
гулон گلان
гуландохта گل انداخته
гиландуд گل اندود
гулангубин گل انگبین
гуловез گل اویز
гилоя گلایه
гилояомез گلایه آمیز
гилоякунон گلایه کنان
гулбод گلباد
гулбодом گلبادام
гулбор گلبار
гулборон گلباران
гулбоз گلباز
гулбоғ گلباغ
гулбофт گلبافت
гулбом گلبام
гулбон گلبان
гулбонг گلبانگ
гулбахмалпӯш گلبخمل پوش
гулбадан گلبدن
гулбур گلبر
гулбарг گلبرگ
гулбаргрӯй گلبرگ روی
гулбурӣ گلبری
гулбазм گل بزم
гулбасар گل بسر
гулбун گلبن
гулбанд گلبند
гулбандӣ گلبندی
гулбаҳор گلبهار
гулбиҳӣ گل بهی
гулбӯ(й) گلبو(ی)
гилбӯта گل بوته
гулбутта گلبوته
гулбез گلبیز
гулпош گلپاش
гулпошӣ گلپاشی
гулпар گلپر
гулпартоӣ گل پرتایی
гулпараст گل پرست
гулпарастӣ گل پرستی
гулпарвар گل پرور
гулпарварӣ گل پروری
гулпӯш گلپوش
гулпечак گل پیچک
گلپیرهن
гулпераҳан//гулпираҳан
гилтобӣ گلتابی
гулҷом گل جام
гулҷӯш گلجوش
гулчой گلچای
гулчанбар گل چنبر
гулчеҳр گلچهر
гулчеҳра گلچهره
гулчин I گلچین I
гулчин II گلچین II
гулчиндор گلچین دار
гулчинӣ گلچینی
гилхора گلخاره
гилхок گلخاک
гулхона گلخانه
гулхат گلخط
гулхан گلخن
гулханафрӯз گلخن افروز
гулхантоб گلخن تاب
гулханда گل خنده
гулхангиронӣ گلخن گرانی
гулханнишин گلخن نشین
гулханнишинӣ گلخن نشینی
гулханӣ گلخنی
гулхӯрак گلخورک
гулхез گلخیز
гулдор گلدار
гилдор گلدار
гулдом گلدام
гулдон گلدان
гулдаст گلدست
гулдаста I گلدسته I
гулдаста II گلدسته II
гулдурос//гулдуррос گلدوراس
گلدوراس زنان
гулдурос//гулдуррос
гулдӯз گلدوز
гулдӯзӣ گلدوزی
гулдӯст گلدوست
гулрух گلرخ
гулрухсор گلرخسار
гулранг گل رنگ
гулрӯ(й) گلرو(ی)
гулрез گلریز
гулрезон گلریزان
гулреза گلریزه
галерея گلریه
гулзор گلزار
гулзорбон گلزاربان
гулситон گلستان
гулистон گلستان
гулсанг گل سنگ
гулсангшиносӣ گلسنگ شناسی
гулшакар گلشکر
гулшан گلشن
гулшаноро گلشن آرا
гулшансаро گلشن سرا
гулшанӣ گلشنی
гулсифат گل صفت
гулъизор گلعزار
гулъузор گلعزار
гулғар گلغر
гилғилмон گلغلمان
гулғунча گل غنچه
гулғанда گلغنده
гулфом گلفام
гилфарш گل فرش
гулфурӯш گلفروش
гулфурӯшӣ گلفروشی
гулфишон گلفشان
гулфишонӣ گلفشانی
гулфаҳшанг گلفهشنگ
гулқанд گلقند
гулак گلک
гулакдӯзӣ گلکدوزی
гилкор گلکار
гулкор گلکار
гилкорӣ گلکاری
гулкорӣ گلکاری
галактика گلکتیکه
гулкарда گل کرده
гулкарам گل کرم
гилкаш گلکش
гилкашӣ گلکشی
гулгаҷ گلگج
гилгар گل گر
гулгардон گل گردان
гулгузорӣ گل گزاری
гулгашт گل گشت
гулгул گل گل
гулгун گلگون
гулгунрухсор گلگون رخسار
гулгунрух گلگون روخ
гулгунсавор گلگون سوار
гулгунқабо گلگون قبا
гулгункафан گلگون کفن
гулгуна گلگونه
гулгунӣ گلگونی
гилгир گل گیر
гулгирак گل گیرک
гилгин گلگین
гилмола گلماله
гилмолӣ گلمالی
гулмоҳӣ گلماهی
гилмоя گلمایه
гулмахмал گل مخمل
гулмахмалпӯш گل مخمل پوش
гулмижа گل مژه
гилмӯҳра گل مهره
гулмех گل میخ
гуланор گلنار
гулнор گلنار
гулноргун گلنارگون
гулнорӣ گلناری
гилнок گلناک
гулнисор گلنثار
гуландоз گلنداز
гуландом گلندام
гулнасаб گل نسب
гулнақш گل نقش
гулангдон گلنگدان
гулнам گلنم
гулнӯш گلنوش
гулӯ گلو

گلوافشانی гулӯафшонӣ
گلوام гулвом
گلواژه гулвожа
گلوبند гулӯбанд
گلوبندگی гулӯбандагӣ
گلوبنده гулӯбанда
گلودرد гулӯдард
گلوزندانک гулӯзиндонак
گلوسوز гулӯсӯз
گلوفشار гулӯфишор
گلوگاه гулӯгоҳ
گلوگرفتگی гулӯгирифтагӣ
گلوگرفته гулӯгирифта
گلوگیر гулӯгир
گلوله гулӯла
گلوله زنی гулӯлазанӣ
گلوله‌اندازی гулӯлаандозӣ
گلوله‌باران гулӯлаборон
گلوله‌پاره гулӯлапора
گلوله‌پرانی гулӯлапаронӣ
گلوله‌ریز гулӯларез
گلوله‌کمان гулӯлакамон
گلونامتر галванометр
گلونی галванӣ
گلونیزتسیه галванизатсия
گله гала//галла
گله галла
گله гила
گله гула
گله آسیا галаосиё
گله آمیز гилаомез
گله آمیزانه гилаомезона
گله‌بان галабон
گله‌بانی галабонӣ
گله‌بهادر галабаҳодур
گله‌جزیره галаҷазира
گله‌دار галадор
گله‌داری галадорӣ
گله‌رو галарав
گله‌ستاره галаситора
گله‌صاحبی галасоҳибӣ
گله‌کنان гилакунон
گله‌گاو галагов
گله‌گزاری гилагузорӣ
گله‌مند гиламанд
گله‌مندانه гиламандона
گلی гелий
گلی гилӣ
گلی гулӣ
گلیا гелио
گلیاتخنیکه гелиотехника
گلیادستگاه гелиодастгоҳ
گلیاگرفیه гелиография
گلیامتر гелиометр
گلیامرکزی гелиомарказӣ
گلیتسرین глитсерин
گلیفه галифе
گلیم гилем
گلیم‌باف гилембоф
گلیم‌بافی гилембофӣ
گلیم‌پاره гилемпора
گلیمچه гилемча
گلیم‌فروش гилемфурӯш
گلیم‌فروشی гилемфурӯшӣ
گلین гилин
گلیوکازه глюкоза
گمI гумI
گمII гумII
گمIII гумIII
گماتالاگیه гематология
گمار гумор
گمارنده гуморанда
گماریدن гумор(и)дан
گماشتن гумоштан
گماشته гумошта
گماگلابین гемоглобин
گمان гумон
گمان آمیز гумономез
گمان‌بر гумонбар
گمان‌بری гумонбарӣ
گمان‌پذیر гумонпазир
گمان‌دار гумондор
گمان‌زد гумонзад
گمان‌زده гумонзада
گمانمند гумонманд
گمانمندی гумонмандӣ
گمانه гумона
گمانه‌زنی гумоназанӣ
گمانیدن гумонидан
گمبراس гумбурос//гумбуррос
گمبس гамбуск
گمبسک гамбусак
گمبسکوار гамбусквор
گم‌بودگی гумбудагӣ
گم‌بوده гумбуда
گمبیت гамбит
گمراه гумроҳ
گمراه‌شده гумроҳшуда
گمراهی гумроҳӣ
گمرک гумрук
گمرکخانه гумрукхона
گمرکی гумрукӣ
گمره гумраҳ
گمرهی гумраҳӣ
گمزده‌راه гумзадароҳ
گمست гамаст
گم‌شده гумшуда
گمکرده гумкарда
گمکرده‌پی гумкардапай
گمکرده‌دل гумкардадил
گم کرده‌راه гумкардароҳ
گم گرس гумгурс
گمگشتگی гумгаштагӣ
گمگشته гумгашта
گم گم гум-гум
گمنام гумном
گمنامی гумномӣ
گمنیتری гуманитарӣ
گمّه гаммаI
گمّه гаммаII
گمّه‌شعاع‌ها гамма-шуоъҳо
گموس гумус
گم و گور гумугӯр
گمی гамӣ
گمیز гумиз
گمیزدان гумиздон
گن ген
گناتسید генотсид
گناستیسیزم гностисизм
گناسیاآلاگی гносеологӣ
گناسیاآلاگیه гносеология
گنافاند генофонд
گناگون آوازی гуногуновозӣ
گناه//گنه гуноҳ//гунаҳ
گناه‌آلود гуноҳолуд
گناه‌آمورز гуноҳомурз
گناه‌بخش гуноҳбахш
گناه‌کار гуноҳкор
گناه‌کارانه гуноҳкорона
گناه‌کاری гуноҳкорӣ
گناه‌گارانه гуноҳгорона
گناه‌گاری гуноҳгорӣ
گنبد гунбад
گنبدخانه гунбадхона
گنبدسرای гунбадсарой
گنبدمانند гунбадмонанд
گنبدی гунбадӣ
گنبز гунбаз
گنبزچه гунбазча
گنبزدار гунбаздор
گنبزشکل гунбазшакл
گنبزمانند гунбазмонанд
گنبزی гунбазӣ
گنتکی генетикӣ
گنتیکه генетика
گنتیل гантел
گنج ганҷ
گنجا гунҷо
گنج‌افشانی ганҷафшонӣ
گنج آگن ганҷоган
گنجاندن//گنجانیدن гунҷон(и)дан
گنجایش гунҷоиш
گنجایش‌دار гунҷоишдор
گنجایی гунҷой
گنج‌بان ганҷбон
گنج‌بخش ганҷбахш
گنج‌بخشی ганҷбахшӣ
گنج‌پرداز ганҷпардоз
گنج‌جو ганҷҷӯ
گنج‌جویی ганҷҷӯӣ
گنج‌خانه ганҷхона
گنج‌خدا ганҷхудо
گنج‌دان ганҷдон
گنج‌ریز ганҷрез
گنج‌سنج ганҷсанҷ
گنجشک гунҷишк
گنجشک‌روزی гунҷишкрӯзӣ
گنجشکک гунҷишкак
گنجشکی гунҷишкӣ
گنج‌کاو ганҷков
گنج‌کاوی ганҷковӣ
گنج‌نامه ганҷнома
گنجه ганҷа
گنجور ганҷур
گنجوره ганҷура
گنجوری ганҷурӣ
گنجوله гунҷула
گنجوی ганҷавӣ
گنجی ганҷӣ
گنج‌یاب ганҷёб
گنجیدن гунҷидан
گنجینه ганҷина
گنجینه‌دار ганҷинадор
گنجینه‌سنج ганҷинасанҷ
گند ганд
گندا гандо
گندا гундо
گنداب гандоб
گندابرو гандобрав
گنداندن гандондан
گنداور гундовар
گندآوری гундоварӣ
گندبال гандбол
گندبالباز гандболбоз

گندپیر гандпир
گنددماغ ганддимоғ
گنددهان ганддаҳон
گندر гендер
گندری гендерӣ
گندزدا гандзудо
گندزدائی гандзудоӣ
گندزدگی гандзадагӣ
گندزده гандзада
گندگی гандагӣ
گندم гандум
گندمگونی гандумгунӣ
گندمبا гандумбо
گندمبرداری гандумбардорӣ
گندمبریان гандумбирён
گندمپایه гандумпоя
گندمپز(ی) гандумпаз(ӣ)
گندمجوشک гандумчӯшак
گندمخیز гандумхез
گندمدرو гандумдарав
گندمدروی гандумдаравӣ
گندمرنگ гандумранг
گندمزار гандумзор
گندمشورک гандумшӯрак
گندمفروش гандумфурӯш
گندمفروشی гандумфурӯшӣ
گندمک гандумак
گندم کار гандумкор
گندم کاری гандумкорӣ
گندم کوب//گندم کوبه
гандумкӯб(а)
گندم کوبی гандумкӯбӣ
گندمکوچه гандумкӯча
گندمگون гандумгун
گندمگونه гандумгуна
گندمنما гандумнамо
گندمنمائی гандумнамоӣ
گندمی гандумӣ
گندمیان гандумиён
گندمین гандумин
گندنا гандано
گنده ганда
گنده гунда
گندهبر гандабар
گندهبر гандабур
گندهبرید гандабурид
گندهبوی гандабӯй
گندهپران гандапарон
گندهپرانی гандапаронӣ
گندهپیر гандапир
گندهخشتک гандахиштак

گندهدرو гандадарав
گندهدماغ гандадимоғ
گندهدماغی гандадимоғӣ
گندهدهان гандадаҳон
گنده کار гандакор
گنده کاری гандакорӣ
گنده گپ гандагап
گنده گپی гандагапӣ
گنده گرد гандагард
گنده گشت гандагашт
گنده گو гандагӯ
گنده گوئی гандагӯӣ
گندهمغز гандамағз
گندهمغزی гандамағзӣ
گندهنویس ганданавис
گندهنویسی ганданависӣ
گندی гандӣ
گندی гундӣ
گندیدگی гандидагӣ
گندیدن гандидан
گندیده гандида
گنرتار генератор
گنرتاری генераторӣ
گنرل генерал
گنرلتیت генералитет
گنرلسیموس генералиссимус
گنرل-گوبرنتار генерал-
губернатор
گنرلی генералӣ
گنزیس генезис
گنسازی генсозӣ
گنگI гангI
گنگII гангII
گنگIII гангIII
گنگ гунг
گنگار гунгор
گنگار гангор
گنگبار гангбор
گنگستر гангстер
گنگستریزم гангстеризм
گنگی гунгӣ
گنه гунаҳ
گنه آمورز гунаҳомурз
گنهسوز гунаҳсӯз
گنه کار гунаҳкор
گنه کارانه гунаҳкорона
گنه کاری гунаҳкорӣ
گنهگار гунаҳгор
گنهگارانه гунаҳгорона
گنهگاری гунаҳгорӣ
گنیائی гунёӣ

گنیائی гуниёӣ
گو гав
گو гӯ
گوئیائی гӯиёӣ
گوار гувор
گوارا гуворо
گواران гуворон
گوارایی гуворой
گوارندگی гуворандагӣ
گوارنده гуворанда
گواره гавора
گواریدن гуворидан
گوارش гувориш
گواز гавоз//гувоз
گواژه гавожа
گواژه гувожа
گواشتن гувоштан
گوالیدن гаволидан
گوالیدن гуволидан
گوانپهلوان гавонпаҳлавон
گوانجی гавончӣ
گواه гувоҳ
گواهنامه//گواهینامه
гувоҳнома//гувоҳинома
گواهی гувоҳӣ
گوباز гавбоз
گوپاره гавпора
گوپال гупол
گوپال гӯпол
گوپان гӯпон//гӯппон
گوپچک гупчак
گوپسر гупсар
گوپسرسوار гупсарсавор
گوپیI гуппӣI
گوپیII гуппӣII
گوپیدسته гуппидаста
گوپیچه гуппича
گوپی چوب гуппичӯб
گوپی زنی гуппизанӣ
گوجگر гавҷигар
گوخانه гавхона
گود гавд
گودآب гавдоб
گودال гавдол//гудол
گودبرداری гавдбардорӣ
گودر(ه) гавдар(а)
گودران гудрон
گودرفته гавдрафта
گودنشست гавднишаст
گودنشین гавднишин
گوده гавда

گودهحرام гавдаҳаром
گودهدار гавдадор
گوده کلان гавдакалон
گودوشه гавдӯша
گودی гавдӣ
گورI гӯрI
گورII гӯрII
گوراب гӯроб
گورابه гӯроба
گوراسپ гӯрасп
گورافکن гӯрафкан
گورافکنی гӯрафканӣ
گورافگنی гӯрафганӣ
گوراگور гӯрогӯр
گوران гаврон
گوراندن//گورانیدن гӯрон(и)дан
گورانه гаврона
گوربان гӯрбон
گورپشته гӯрпушта
گورچشم гӯрчашм
گورخانه гӯрхона
گورخر гӯрхар
گوردیه гвардия
گورزا гӯрзо
گورزاد гӯрзод
گورستان гӯристон
گورسخته гӯрсӯхта
گورسم гӯрсум
گورشکن гӯршикан
گورغولی гӯрғулӣ
گورکاو гӯрков
گورکاوک гӯрковак
گورکاوی гӯрковӣ
گورکن гӯркан
گورگاه гӯргоҳ
گورگهI гӯргаҳI
گورگهII гӯргаҳII
گورگیاه гӯргиёҳ
گورگیر гӯргир
گورگیری гӯргирӣ
گورمانند гӯрмонанд
گوروغلی гӯрӯғлӣ
گوروغلیخوان гӯрӯғлихон
گوروغلیسرا гурӯғлисаро
گوری гурӣ
گوری гӯрӣ
گوریدن гӯридан
گوریده гӯрида
گوز гавз
گوزاب гавзоб
گوزاده гавзода

گوزباز гавзбоз
گوزبن гавзбун
گوزن гавазн
گوزنچه гавазнбача
گوزنبره гавазнбарра
گوزنپرور гавазнпарвар
گوزنپروری гавазнпарварӣ
گوساله гӯсола
گوسالهبان гӯсолабон
گوسالهبانی гӯсолабонӣ
گوسالهپرست гӯсолапараст
گوساله پرستی гӯсолапарастӣ
گوسالهچشم гӯсолачашм
گوسالهمزاج гӯсоламизоҷ
گوسپند гӯспанд
گوسپند کشان гӯспандкушон
گوسفند гӯсфанд
گوسفندبان гӯсфандбон
گوسفندبانی гӯсфандбонӣ
گوسفندپرور гӯсфандпарвар
گوسفندپروری гӯсфандпарварӣ
گوسفندتراش гӯсфандтарош
گوسفندتراشی гӯсфандтарошӣ
گوسفندجلاب гӯсфандҷаллоб
گوسفندجلابی гӯсфандҷаллобӣ
گوسفندچرانی гӯсфандчаронӣ
گوسفندخانه гӯсфандхона
گوسفنددار гӯсфанддор
گوسفندداری гӯсфанддорӣ
گوسفندوار гӯсфандвор
گوسفندی гӯсфандӣ
گوشI гӯшI
گوشII гӯшII
گوشخزک гӯшхазак
گوشاگوش гӯшогӯш
گوشانه гӯшона
گوشآهنگ гӯшоҳанг
گوشآویز гӯшовез
گوشبر гӯшбур
گوشبری гӯшбурӣ
گوشبریده гӯшбурида
گوشبستر гӯшбистар
گوشبقمار гӯшбақимор
گوشبند гӯшбанд
گوشپهن гӯшпаҳн
گوشپیچI гӯшпечI
گوشپیچII гӯшпечII
گوشپیوند гӯшпайванд
گوشت гӯшт
گوشتاب гӯштоб
گوشتابک гӯштобак

گوشتابه гӯштоба
گوشتآدمخور гӯштиодамхӯр
گوشتآلود гӯштолуд
گوشتآور гӯштовар
گوشتبرده гӯштбурда
گوشتبریان гӯштбирён
گوشتپاره гӯштпора
گوشتخوار гӯштхор
گوشتخواری гӯштхорӣ
گوشتخور гӯштхӯр
گوشتخوری гӯштхӯрӣ
گوشتدار гӯштдор
گوشتداری гӯштдорӣ
گوشتفروش гӯштфурӯш
گوشتفروشی гӯштфурӯшӣ
گوشتقیمه гӯштқима
گوشتقیمه کنک
гӯштқимакунак.
گوشت کوبI гӯшткӯбI
گوشت کوبک гӯшткӯбак
گوشت کوبیII гӯшткӯбII
گوشتناک гӯштнок
گوشتیI гӯштӣI
گوشتیII гӯштӣII
گوشتیز гӯштез
گوشتیزی гӯштезӣ
گوشتی گیر гӯштигир
گوشتی گیری гӯштигирӣ
گوشتینI гӯштинI
گوشتینII гӯштинII
گوشتین گیر гӯштингир
گوشتین گیری гӯштингирӣ
گوشخار гӯшхор
گوشخانه гӯшхона
گوشخراش гӯшхарош
گوشخیز гӯшхез
گوشخیزک гӯшхезак
گوشدار гӯшдор
گوشدراز гӯшдароз
گوشدرایک гӯшдарояк
گوشدرد гӯшдард
گوشدهنده гӯшдиҳанда
گوشرس гӯшрас
گوشروز гӯшрӯз
گوشزد гӯшзад
گوشسیخ гӯшсих
گوششوی гӯшшӯй
گوششویی гӯшшӯйӣ
گوشفیل гӯшфил
گوشک гӯшак
گوشکاوک гӯшковак

گوشکدار гӯшакдор
گوش کر гӯшкар
گوش کر کننده гӯшкаркунанда
گوش کشان гӯшкашон
گوش کشک гӯшкашак
گوش کشی гӯшкашӣ
گوش کلان гӯшкалон
گوشکی гӯшакӣ
گوش گذار гӯшгузор
گوش گران гӯшгарон
گوش گرانی гӯшгаронӣ
گوشگی гӯшагӣ
گوش گیر гӯшгир
گوشمال гӯшмол
گوشمالک гӯшмолак
گوشمالی гӯшмолӣ
گوشمانک гӯшмонак
گوشماهی гӯшмоҳӣ
گوشناشنید гӯшношунид
گوشناشنیده гӯшношунида
گوشنواز гӯшнавоз
گوشه гӯша
گوشهپیما гӯшапаймо
گوشهدار гӯшадор
گوشه کش гӯшакаш
گوشه کشی гӯшакашӣ
گوشه گیر гӯшагир
گوشه گیری гӯшагирӣ
گوشهنشین гӯшанишин
گوشهنشینی гӯшанишинӣ
گوشوار гӯшвор
گوشوارک гӯшворак
گوشواره гӯшвора
گوشوان гӯшвон
گوشوانی гӯшвонӣ
گوشوزنین гӯшвазнин
گوشوزنینی гӯшвазнинӣ
گوشی гӯшӣ
گوشیدن гӯшидан
گوشیده гӯшида
گوغلتک гавғалтак
گوک гавак
گوک کشان гаваккашон
گوک کشی гаваккашӣ
گوگرد гӯгирд
گوگردچوب гӯгирдчӯб
گوگرددار гӯгирддор
گوگردزنی гӯгирдзанӣ
گوگردقطی гӯгирдқуттӣ
گوگردی гӯгирдӣ
گوگم гавгум

گول гӯл
گولاق гавлоқ
گولخ гӯлах
گولخور гӯлхӯр
گولخورده гӯлхӯрда
گولخی гӯлахӣ.
گولزن гӯлзан
گولگرد гӯлгард
گولگیر гӯлгир
گولگیری гӯлгирӣ
گولنما гӯлнамо
گوله гӯла
گولی гӯлӣ
گولیس гавлес
گومنیزم гуманизм
گومیژه гавмижа
گومیش гавмеш
گون гун
گون -гун
گوناگون гуногун
گوناگوناختصاص гуногунихтисос
گوناگوناندیشی гуногунандешӣ
گوناگونآهنگ гуногуноҳанг
گوناگوناهنگی гуногуноҳангӣ
گوناگونآواز гуногуновоз
گوناگونبرگ ногунбарг
گوناگونپهلو гуногунпаҳлу
گوناگونتخم гуногунтухм
گوناگونتسریف гуногунтасриф
گوناگونتمغه гуногунтамға
گوناگونجنس гуногунҷинс
گوناگونجنسه гуногунҷинса
گوناگونحجم гуногунҳаҷм
گوناگونخال гуногунхол
گوناگونذات гуногунзот
گوناگونرتبه гуногунрутба
گوناگونرنگ гуногунранг
گوناگونزبان гуногунзабон
گوناگونزبانی гуногунзабонӣ
گوناگونژنر гуногунжанр
گوناگونساحه гуногунсоҳа
گوناگونساخت гуногунсохт
گوناگونسال гуногунсол
گوناگونسویه гуногунсавия
گوناگونسیما гуногунсимо
گوناگونشکل гуногуншакл
گوناگونطایفه гуногунтоифа
گوناگونطبقه гуногунтабақа
گوناگونطبیعت гуногунтабиат
گوناگونقد гуногунқад
گوناگون کسب гуногункасб

گوناگون‌لفظ гуногунлафз
گوناگون‌مضمون гуногунмазмун
گوناگون‌معنا гуногунмаъно
گوناگون‌ملّت гуногунмиллат
گوناگون‌موضوع гуногунмавзӯъ
گوناگون‌میل гуногунмил
گوناگون‌نام гуногунном.
گوناگون‌نسل гуногуннасл
گوناگون‌وقت гуногунвақт
گوناگونی гуногунӣ
گونه гуна
گونی гунӣ
گوهر гавҳар
گوهرافشان гавҳарафшон
گوهرافشانی гавҳарафшонӣ
گوهربار гавҳарбор
گوهرپاره гавҳарпора
گوهرپاش гавҳарпош
گوهرچین гавҳарчин
گوهرخیز гавҳархез
گوهردار гавҳардор
گوهرریز гавҳаррез
گوهرزا гавҳарзо
گوهرزاد гавҳарзод
گوهرسنج гавҳарсанҷ
گوهرشمار гавҳаршумор
گوهرشناس гавҳаршинос
گوهرشناسی гавҳаршиносӣ
گوهرفروش гавҳарфурӯш
گوهرفروشی гавҳарфурӯшӣ
گوهرفشان гавҳарфишон
گوهرک гавҳарак
گوهرکش гавҳаркаш
گوهرگر гавҳаргар
گوهرگین гавҳаргин
گوهرمایه гавҳармоя
گوهرنژاد гавҳарнажод
گوهرنشان гавҳарнишон
گوهرنگار гавҳарнигор
گوهرنگین гавҳарнигин
گوهری гавҳарӣ
گوهرین гавҳарин
گوی гӯй
گوی‌بازی гӯйбозӣ
گوی// گو гӯй//гӯ
گویا I гӯё I
گویا II гӯё II
گویاندن гӯёндан
گویایی гӯёӣ
گویش гӯиш
گویش гӯйиш

گوینده гӯянда
گوی‌وار гӯйвор
گویی гӯӣ
گه гаҳ
گهان геҳон
گهان‌خدیو геҳонхидев
گهبد гаҳбуд
گهر гуҳар
گهرافشان гуҳарафшон
گهرافشانی гуҳарафшонӣ
گهربار гуҳарбор
گهربخش гуҳарбахш
گهربیز гуҳарбез
گهرپاش гуҳарпош
گهرپاک гуҳарпок
گهرپرور гуҳарпарвар
گهرپوش гуҳарпӯш
گهرخیز гуҳархез
گهردار гуҳардор
گهرریز гуҳаррез
گهرزا гуҳарзо
گهرزاد гуҳарзод
گهرسنج гуҳарсанҷ
گهرفروش гуҳарфурӯш
گهرفشان гуҳарфишон
گهرکش гуҳаркаш
گهرنثار гуҳарнисор
گهرنما(ی) гуҳарнамо(й)
گهری гуҳарӣ
گه‌گیر гаҳгир
گه‌گیری гаҳгирӣ
گهنبار гаҳанбор
گهواره гаҳвора
گهواره‌بخش гаҳворабахш
گهواره‌بندان гаҳворабандон
گهواره‌پوشک гаҳворапӯш(ак)
گهواره‌جنبان гаҳворачунбон
گهواره‌جنبانی гаҳворачунбонӣ
گهواره‌ساز гаҳворасоз
گیا гиё
گیاآسا гиёосо
گیاباتنیکه геоботаника
گیابن гиёбун
گیاخار гиёхор
گیاخاک гиёхок
گیاخیمیه геохимия
گیادارو гиёдору
گیادزی геодезӣ
گیادزیه геодезия
گیازار гиёзор
گیاسنتریزم геосентризм

گیاغ гиёғ
گیافیزیکه геофизика
گیافیزیکی геофизикӣ
گیاگرفیه география
گیالاگیه геология
گیامتریه геометрия
گیاه гиёҳ
گیاه‌آبه гиёҳоба
گیاهان гиёҳон
گیاه‌پزشک гиёҳпизишк
گیاه‌پزشکی гиёҳпизишкӣ
گیاه‌خوار гиёҳхор
گیاه‌خواری гиёҳхорӣ
گیاه‌خورد гиёҳхӯрд
گیاه‌درمانی гиёҳдармонӣ
گیاه‌زار гиёҳзор
گیاه‌شناس гиёҳшинос
گیاه‌شناسی гиёҳшиносӣ
گیاهک гиёҳак
گیاهمند гиёҳманд
گیاهنامه гиёҳнома
گیاهی гиёҳӣ
گیپا гипо
گیپاتنوزه гипотенуза
گیپارترافیه гипертрофия
گیپتیت гепатит
گیپرباله гипербола
گیپس гипс
گیپناتیزم гипнотизм
گیپناز гипноз
گیپنازکننده гипнозкунанда
گیپنازگر гипнозгар
گیتا гетто
گیتره гитара
گیتره‌نواز гитаранавоз
گیتره‌نوازی гитаранавозӣ
گیتی гетӣ
گیتی‌فیروز гетифурӯз
گیتی‌آرا гетиоро
گیتی‌افروز гетиафрӯз
گیتی‌بان гетибон
گیتی‌پژوه гетипажӯҳ
گیتی‌پناه гетипаноҳ
گیتی‌پیما гетипаймо
گیتی‌دار гетидор
گیتی‌ستان гетиситон
گیتی‌شناس гетишинос
گیتی‌کشا(ی) гетикушо(й)
گیتی‌نگار гетинигор
گیتی‌نما(ی) гетинамо(й)
گیتی‌نورد гетинавард

گیجه гичча
گیدرا- гидро-
گیدراآگریگت гидроагрегат
گیدراتخنیکه гидротехника
گیدراتروبینه гидротурбина
گیدرادینمیکه гидродинамика
گیدرادینمیکی гидродинамикӣ
گیدراگن гидроген
گیدراگنرتار гидрогенератор
گیدراگیالاگیه гидрогеология
گیدرالاگیه гидрология
گیدرالیز гидролиз
گیدراملی آرتسیه
гидромелиоратсия
گیدراملی آرتیوی
гидромелиоративӣ
گیدرت гидрат
گیدره гидра
گی‌دزد гапдузд
گیر гир
گیرا гиро
گیراگر гирогир
گیرگیرک гиргирак
گیرگیرک‌بازی гиргиракбозӣ
گیرنده гиранда
گیرودار гирудор
گیریم// گیرُم гирим//гирум
گیز гиз
گیزیر гейзер
گیس гес
گیس‌باف гесбоф
گیس‌بافی гесбофӣ
گیستلاگیه гистология
گیسو гесу//гесӯ
گیسوبریده гесубурида
گیسوبند гесубанд
گیسودار гесудор
گیکتالتر гектолитр
گیکتامتر гектометр
گیکتاوت гектоватт
گیکه гайка
گیکه‌تاب гайкатоб
گیگرا- гигро-
گیگرااسکاپ гигроскоп
گیگرااسکاپی гигроскопӣ
گیگرامتر гигрометр
گیگه‌بیت гигабайт
گیگیینه гигиена
گیگیینی гигиенӣ
گیلاس гелос
گیلاسی гелосӣ

گیلزه **гилза**
گیمنزیه **гимназия**
گیمنستیکه **гимнастика**
گیمنستیکی **гимнастикӣ**
گینکالاگی **гинекологӣ**
گینکالاگیه **гинекология**
گیهان **гайҳон//геҳон**
گیهانخدیو **гайҳонхидев//геҳонхидев**
گیوه **гева**
گیوه‌کش **гевакаш**

ل

لآلی **лаолӣ**
لآمه **лаома**
لا **лоI**
لا//لای **ло//лойII**
لائیدن **лоидан**
لاابال **лоубол**
لاابالانه **лоуболона**
لاابالی **лоуболӣ**
لااقل **лоақал**
لابد. **лобуд(д)**
لابداً **лобуддан**
لابدی **лобуддӣ**
لابه **лоба**
لابه‌کنان **лобакунон**
لابه گر **лобагар**
لابه گری **лобагарӣ**
لات **лот**
لاتا **лото**
لاتیریه **лотерея**
لاتینانیدن **лотинонидан**
لاتینی **лотинӣ**
لاجرعه **лоҷуръа**
لاجرم **лоҷарам**
لاجواب **лоҷавоб**
لاجورد **лоҷ(у)вард**
لاجوردی **лоҷ(у)вардӣ**
لاچار **лочор**
لاچره **лочира**
لاچین **лочин**
لاچین‌وار **лочинвор**
لاحول **лоҳавл(а)**
لاخ **лох**
لاد **лодI**
لاد **лодII**
لاد **лодIII**
لادن//لاذن **лодан//лозан**

لاده **лода**
لارد **лорд**
لازال **лозол**
لازم **лозим**
لازمه **лозима**
لازمی **лозимӣ**
لازمیت **лозимият**
لاژورد **ложвард**
لاژه **ложа**
لاس **лос**
لاش **лош**
لاشیٔ **лошайъ**
لاشریک **лошарик**
لاشک(ک) **лошак(к)**
لاشه **лоша**
لاشه‌خر **лошахар**
لاشه‌خوار **лошахор**
لاشه‌خور **лошахӯр**
لاشی **лошӣ**
لاعلاج **лоилоҷ**
لاغ **лоғ**
لاغر **лоғар**
لاغراندام **лоғарандом**
لاغراندامی **лоғарандомӣ**
لاغربدن **лоғарбадан**
لاغرتن **лоғартан**
لاغرجثه **лоғарҷусса**
لاغرزمین **лоғарзамин**
لاغرمیان **лоғармиён**
لاغرنهاد **лоғарниҳод**
لاغری **лоғарӣ**
لاف **лоф**
لاف‌زن **лофзан**
لاف‌زنی **лофзанӣ**
لافکی **лофакӣ**
لافیدن **лофидан**
لاق **лоқ**
لاقید **лоқайд**
لاقیدانه **лоқайдона**
لاقیدی **лоқайдӣ**
لاک **локII**
لاک **локIII**
لاک **локIV**
لاک **локV**
لاکدار **локдор**
لاک//لک **лок//лакI**
لاکاماتیو **локомотив**
لاک‌پشت **локпушт**
لاکتار **локатор**
لاک‌خورده **локхӯрда**
لاک‌زده **локзада**

لاک‌زنی **локзанӣ**
لاکی **локӣI**
لاکی **локӣII**
لاکن **локин**
لاگریفم **логарифм**
لاگریفمی **логарифмӣ**
لال **лолI,II**
لالا **лолоI**
لالا **лолоII**
لالایی **лолой**
لال‌مانی **лоломонӣ**
لالنگ **лоланг**
لاله **лола**
لاله آسا **лолаосо**
لاله‌پوش **лолапӯш**
لاله‌چینی **лолачинӣ**
لاله‌خسک **лолахасак**
لاله‌رخ **лоларух**
لاله‌رخسار **лоларухсор**
لاله‌رنگ **лоларанг**
لاله‌رو(ی) **лоларӯ(й)**
لاله‌زار **лолазор**
لاله‌سان **лоласон**
لاله‌کهک **лолакаҳак**
لاله‌گون **лолагун**
لاله‌وار **лолавор**
لالی **лолӣ**
لام **ломI,II,III,IV**
لامبرد **ломбард**
لامحال//لامحاله **ломаҳол//ломаҳола.**
لامذهب **ломазҳаб**
لامذهبی **ломазҳабӣ**
لامسه **ломиса**
لامع **ломеъ**
لامعه **ломеа**
لامکان **ломакон**
لامکانی **ломаконӣ**
لامه **ломаII**
لامه **ломаI**
لامیه **ломия**
لانه **лона**
لانه‌سازی **лонасозӣ**
لاویدن **ловидан**
لاهز **лоҳаз**
لاهزی **лоҳазӣ**
لاهوت **лоҳут**
لاهوتی **лоҳутӣ**
لاهی **лоҳӣ**
لای **лойI**
لای **лойII**

لای‌آب//لای‌آبه **лойоб//лойоба**
لای‌آلود **лойолуд**
لای‌آماج **лойомоч**
لای‌بازی **лойбозӣ**
لایجوز **лоячуз**
لایح **лоех**
لایحوی **лоиҳавӣ**
لایحه **лоиҳа**
لایحه‌ساز **лоиҳасоз**
لایحه‌سازی **лоиҳасозӣ**
لایحه‌کش **лоиҳакаш**
لایحه‌کشی **лоиҳакашӣ**
لای‌خوابانی **лойхобонӣ**
لای‌خانه **лойхона**
لای‌خورک **лойхӯрак**
لای‌دان **лойдон**
لایزال **лоязол**
لای‌شکر **лойшакар**
لایعقل **лояъқил**
لایعنی **лояънӣ**
لای‌فشان **лойфишон**
لایفوت **лояфут**
لایق **лоиқ**
لایقه **лойқа**
لایقه‌دار **лойқадор**
لایقه‌زار **лойқазор**
لای‌کاری **лойкорӣ**
لای‌کش **лойкаш**
لای‌گر **лойгар**
لای‌گری **лойгарӣ**
لایموت **лоямут**
لاینام **лояном**
لاینقطع **лоянқатеъ**
لایی **лоӣ**
لایین **лойин**
لب **лаб**
لب **луб(б)**
لب‌آویزان **лабовезон**
لباب **лубоб**
لباچه **лабоча**
لباد **лабод**
لباد **лубод**
لبارتاری **лабораторӣ**
لبارتاریه **лаборатория**
لبارنت **лаборант**
لبارنتی **лаборантӣ**
لباس **либос**
لباس‌آویزک **либосовезак**
لباس‌بر **либосбур**
لباس‌بری **либосбурӣ**
لباس‌پوشی **либоспӯшӣ**

либосхона لباس‌خانه
либосдор لباس‌دار
либосдӯз لباس‌دوز
либосдӯзӣ لباس‌دوزی
либосшӯӣ لباس‌شویی
либосфурӯшӣ لباس‌فروشی
либосқапак لباس‌قپک
либоскашӣ. لباس‌کشی
либосвор لباس‌وار
либосворӣ لباس‌واری
лаболаб لبالب
лаббоф لب‌باف
лаббофӣ لب‌بافی
лаббаргардон لب‌برگردان
лаббаргашта لب‌برگشته
лаббаста لب‌بسته
лабпар لب‌پر
лабпаридагӣ لب‌پریدگی
лабпарида لب‌پریده
лабтоб لبتاب
лабтахт لب‌تخت
лабтурш لب‌ترش
лабтуршӣ لب‌ترشی
лабташна لب‌تشنه
лабтанг لب‌تنگ
лабас لبث
лабчок لب‌چاک
лабчаро لب‌چرا
лабчасп لب‌چسپ
лабчашак لب‌چشک
лабчанг لب‌چنگ
лабхушк لب‌خشک
лабханд لبخند
лабхандак لبخندک
лабханда لبخنده
лабхонӣ لب‌خوانی
лабад لبد
лабидарёӣ لب‌دریایی
лабдӯз لبدوز
лабдӯл لبدول
либретто لبریتا
лабрез لبریز
лабс لبس
лабсурхкунак لب‌سرخ‌کنک
лабсӯхта لب‌سوخته
лабсӯз لب‌سوز
лабшон لبشان
лабшакар لب‌شکر
лабшикаста لب‌شکسته
лабшӯр لب‌شور
лабшӯйлатта لب‌شوی لته

лабғафс لب‌غفس
лабак لبک
лабкач لب‌کج
лабкашол لب‌کشال
лабакӣ لبکی
лабакидӯзӣ لبکی‌دوزی
лабгирд لب‌گرد
лабгардон لب‌گردان
лабгаз لب‌گز
лабгазӣ لب‌گزی
лаблобI لبلاب
лаблобII لبلاب
лаблабу لبلبو
лаблабуранг لبلبورنگ
лаблабузор لبلبوزار
лаблабушӯрбо لبلبوشوربا
лаблабуғундор لبلبوغندار
лаблабуғундорӣ لبلبوغنداری
лаблабуфурӯш لبلبوفروش
лаблабуфурӯшӣ لبلبوفروشی
лаблабукор لبلبوکار
лаблабукорак لبلبوکارک
лаблабукорӣ لبلبوکاری
лаблабуковак لبلبوکاوک
лаблабугин//лаблабугӣ لبلبوگین//لبلبوگی
луб-луч لب‌لچ
луб-лучак لب‌لچک
лаблӯла لب‌لوله
лаблӯладор لبلوله‌دار
лаблес لب‌لیس
лабан لبن
лабанӣ لبنی
лабаниёт لبنیات
лаба لبه
лабадор لبه دار
лабадӯзӣ لبه دوزی
лабӣ لبی
лаббай لبی
лабиб لبیب
либерализм لبیرلیزم
лабиринт لبیرینت
лабеша//лабоша لبیشه//لباشه
лабиқ لبق
лаббайк لبیک
лаббайкзанон لبیک‌زنان
лаббайгӯӣ لبی گوئی
лаббайгӯӣ لبی گوی
лаббайгӯён لبی گویان
лаппос لپاس
лаппон(и)дан لپاندن//لپانیدن

лаппидан لپیدن
лептоп لپتاپ
лапарI لپر
лапарII لپر
лаппасзанӣ لپس‌زنی
лаппас//лаппос لپس//لپاس
лаппиш لپش
лап-лап لپ‌لپ
лип-лип لپ‌لپ
лаппӣ لپّی
лаппида لپیده
латIII لت
латI لت
латII لت
литография لتاگرفیه
латбардор لت‌بردار
латбардорӣ لت‌برداری
латхора لتخواره
латхӯрдагӣ لتخوردگی
латхӯрда لتخورده
латхӯрӣ لتخوری
латар لتر
латра لتره
литсензия لتسینزیه
литсей لتسیی
латтагин//латтагӣ لتگین//لتگی
латанбон لت انبان
латанбар//латанбор لتنبر//لت انبار
литвонӣ لتوانی
литвагӣ لتوگی
латвӣ لتوی
латвиягӣ لتویه‌گی
латта لته
латтабанд لته‌بند
латтапора لته‌پاره
латта-путта لته‌پته
латтапараст لته‌پرست
латтапеч لته‌پیچ
латтахор لته‌خوار
латтакӯҳна لته کهنه
латиш لتیش
латишӣ لتیشی
ласм لثم
лаҷ(ҷ) لج
лаҷ لج
лаҷоҷ لجاج
лаҷоҷат لجاجت
лаҷҷора لجاره
лаҷом لجام
лаҷомдӯз لجام‌دوز

лаҷомзада لجام‌زاده
лаҷомак لجامک
лаҷомгусехта لجام‌گسخته
лаҷомгусаста لجام‌گسسته
лаҷомгусехтагӣ لجام‌گسیختگی
лаҷомнопазир لجام‌ناپذیر
лаҷан لجن
луҷҷа لجه
лачак لچک
лиҳоз لحاظ
лиҳоф لحاف
лаҳад لحد
лаҳзавӣ لحظوی
лаҳза لحظه
лаҳзашуморӣ لحظه‌شماری
лаҳф لحف
лаҳм لحم
лаҳмӣ لحمی
лаҳн لحن
лаҳнак لحنک
луҳумат لحومت
лаҳиф لحیف
лаҳим لحیم
лаҳимхӯрда لحیم‌خورده
лаҳимкор لحیم‌کار
лаҳимкорӣ لحیم‌کاری
лаҳимкаш لحیم‌کش
лиҳя لحیه
лух لخ//لوخ
лахтII لخت
лахтI لخت
лухт لخت
лахтак لختک
лахта لخته
лахташавӣ لخته شوی
лахчак//лахшак لخچک//لخشک
лахча لخچه
лахчавор لخچه‌وار
лахш لخش
лахшон لخشان
лахша لخشه
лахшиданI لخشیدن
лахшиданII لخشیدن
лахшида لخشیده
лахшиш لخشش
лах-лах لخ‌لخ
лахлаха لخلخه
лаха لخه
лаха-лаха لخه‌لخه
ладғ لدغ
ладға لدغه

لدنی ладуннӣ
لدیر лидер
لذت лаззат
لذت آور лаззатовар
لذت افزا лаззатафзо
لذت بخش лаззатбахш
لذت فزا лаззатфизо
لذت گیر лаззатгир
لذت ناک лаззатнок
لذت یاب лаззатёб
لذت یابی лаззатёбӣ
لذع лазъ
لذیذ лазиз
لر лар
لرز ларз
لرز ларз
لرزان ларзон
لرزاندن//لرزانیدن ларзон(и)дан
لرزانک ларзонак
لرزاننده ларзонанда
لرزش ларзиш
لرزلرزان ларз-ларзон
لرزنده ларзанда
لرزه ларза
لرزیدن ларзидан
لرزیده ларзида
لزگی лазгӣ
لزگینی лазгинӣ
لزوم лузум
لزومات лузумот
لزیر лазер
لزیری лазерӣ
لس лас
لسان лисон
لسان الغیب лисонулғайб
لسی ласӣ
لسین ласин
لشI лашI
لشII лашII
لشکر лашкар
لشکرشکوف лашкаршукуф
لشکرشکن лашкаршикан
لشکرشکنی лашкаршиканӣ
لشکرکش лашкаркаш
لشکرکشی лашкаркашӣ
لشکرگاه лашкаргоҳ
لشکری лашкарӣ
لطائف латоиф
لطائف الحیل латоифулҳиял
لطافت латофат
لطف лутф
لطف آمیز лутфомез
لطفاً лутфан
لطمه латма
لطیف латиф
لطیف اندام латифандом
لطیف اندامی латифандомӣ
لطیف بازو латифбозу
لطیف پیوند латифпайванд
لطیف خوئی латифхӯӣ
لطیف سرشت латифсиришт
لطیف طبیعت латифтабиат
لطیف منظر латифманзар
لطیفه латифа
لطیفه گوی латифагӯй
لطیفه گویی латифагӯӣ
لطیفه نما латифанамо
لطیفی латифӣ
لعاب луоб
لعاب دهی луобдиҳӣ
لعب лаъб
لعب лаиб
لعبت лӯъбат
لعبت باز лӯъбатбоз
لعبت بازی лӯъбатбозӣ
لعبتک лӯъбатак
لعب گر лаъбгар
لعل лаъл
لعلآشام лаълошом
لعل فام лаълфом
لعل قند лаълқанд
لعلک лаълак
لعل گر лаългар
لعل گون лаългун
لعل گونه лаългуна
لعل وش лаълваш
لعلیI лаълӣI
لعلیII лаълӣII
لعلیچه лаълича
لعن лаън
لعنت лаънат
لعنت کرده лаънаткарда
لعنت نامه лаънатнома
لعنتی лаънатӣ
لعین лаин
لغات луғот
لغایت лиғоят
لغت луғат
لغت دان луғатдон
لغت ساز луғатсоз
لغت سازی луғатсозӣ
لغت شناس луғатшинос
لغت شناسی луғатшиносӣ
لغت نامه луғатнома
لغت نویس луғатнавис
لغت نویسی луғатнависӣ
لغجیدن лағчидан
لغد лағад
لغز лағз
لغز лағз
لغز луғз
لغزان лағзон
لغزاندن//لغزانیدن лағзон(и)дан
لغزش лағзиш
لغزش گاه лағзишгоҳ
لغزلغزان лағз-лағзон
لغزندگی лағзандагӣ
لغزنده лағзанда
لغزیدن лағзидан
لغژان лағжон
لغژانک лағжонак
لغژش//لغزش лағжиш//лағзиш
لغژندگی лағжандагӣ
لغژنده лағжанда
لغژیدن//لغزیدن//لغجیدن
лағжидан//лағзидан//лағчидан
لغژیده лағжида
لغمان лағмон
لغو лағв
لغوی луғавӣ
لف лаф(ф)
لفافه лифофа
لفیت лафет
لفج лафч
لفج лафча
لفچ//لفج лафч//лафч
لفچن лафчан
لفچه//لفجه лафча//лафча
لفظباز лафзбоз
لفظاً лафзан
لفظ بازی лафзбозӣ
لفظی лафзӣ
لفیف лафиф
لق лақ
لق лиқ
لق луқ
لقا лиқо
لقاندن//لقانیدن лаққон(и)дан
لقاندنی//لقانیدنی лаққон(и)данӣ
لقّانک лиққонак
لقب лақаб
لقب گذاری лақабгузорӣ
لقطه луқата
لقظ лафз
لقلق лақлақ
لق لق лиқ-лиқ
لق لقه лақлақа
لقمه луқма
لقمه پرتای луқмапартоӣ
لقمه دهی луқмадиҳӣ
لق ولق лақулуқ
لقوه лақва
لقّه лаққа
لقّه лиққа
لقی лаққӣ
لقی лақай
لقیدن лаққидан
لقیدن лиққидан
لقیده лаққида
لقیده лиққида
لقیط лақит
لقیگی лаққигӣ
لقیی лақайӣ
لکI лакI
لکII лакII
لک//لاکIII лак//локIII
لکات лакот
لکاتی лакотӣ
لکانه лакона
لکتار лектор
لک درای лакдирой
لکّس ликкас
لکقه ماهی лаққамоҳӣ
لکلک лакалак
لکلک лаклак
لک لک лик-лик
لکلکبازی лаклакбозӣ
لکلک خانه лаклакхона
لکلکی лаклакӣ
لکموس лакмус
لکنت лакнат//лукнат
لکنت лукнат
لکوک лукук
لکّه лакка
لکّه دار лаккадор
لکشم лакашам
لکّه گیری лаккагирӣ
لکهن лакҳан
لکیار ликёр
لگII лагII
لگI лагI
لگلگ лаглаг
لگام лагом
لگام گسیختگی лагомгусехтагӣ

لگام گسیخته лагомгусехта
لگتوره лигатура
لگد лагад
لگدانداز лагадандоз
لگداندازی лагадандозӣ
لگدپران лагадпарон
لگدپرانی лагадпаронӣ
لگدپرتایی лагадпартоӣ
لگدخسته лагадхаста
لگدخوار лагадхор
لگدخور лагадхӯр
لگدخورنده лагадхӯранда
لگدزن лагадзан
لگدزنی лагадзанӣ
لگدکاری лагадкорӣ
لگدکوب лагадкӯб
لگدکوبه лагадкӯба
لگدکوبی лагадкӯбӣ
لگدمال лагадмол
لگدمالی лагадмолӣ
لگن лаган
لگن‌بردار лаганбардор
لگن‌برداری лаганбардорӣ
لگنچه лаганча
لگنده лаганда
لگیر лагер
للم лалм
للمی лалмӣ
للمی‌کار лалмикор
للمی‌کاری лалмикорӣ
للّو//للوق лаллу//лаллуқ
للوقانه лаллуқона
لمپاچکه лампочка
لمپه лампа
لمپه‌دار лампадор
لمتر ламтур
لمحه ламҳа
لمسI ламсI
لمسII ламсII
لمعه ламъа
لمعه‌فشان ламъафишон
لم‌لم лам-лум
لمهI ламаI
لمهII ламаII
لمه‌مرکیسم ламаркизм
لمه‌یزم ламаизм
لمیت лимит
لم‌یزل ламязал
لنج ланч
لنج лунч
لنجه ланча

لنجی ланчӣ
لنجیدن ланчидан
لندهور ландаҳур
لندهوری ландаҳурӣ
لنگI лангI
لنگII лангII
لنگ линг
لنگاک лангок
لنگان лангон
لنگچه лингча
لنگر лангар
لنگراندازی лангарандозӣ
لنگرچوب лангарчӯб
لنگردار лангардор
لنگرک лангарак
لنگرگاه лангаргоҳ
لنگری лангарӣ
لنگس лангас
لنگه линга
لنگی лангӣ
لنگیدن лангидан
لنگیده лангида
لؤلؤ луълуъ
لؤلؤبند луълуъбанд
لؤلؤسنج луълуъсанч
لؤلو луълӯ
لؤم луъм
لوI лавI
لوII лавII
لوIII лавIII
لوIV лавIV
لوV лавV
لوا лаво
لوا ливо
لواح лаввоҳ
لواحی лаввоҳӣ
لواحق лавоҳиқ
لوازم лавозим
لوازمات лавозимот
لواش лавош
لواشی лавошӣ
لواطه ливота
لواطه‌گر ливотагар
لوامع лавомеъ
لوایح лавоеҳ
لوب‌لونده лӯб-лӯнда
لوبیا лӯбиё
لوبیاشورک лӯбиёшӯрак
لوبیایی лӯбиёӣ
لوتI лутI
لوتII лутII

لوت‌خور лутхӯр
لوث лавс
لوچ луч
لوچک лучак
لوچّک луччак
لوچی лучӣ
لوح лавҳ
لوحه лавҳа
لوحه‌کش лавҳакаш
لوحه‌کشی лавҳакашӣ
لوختک лӯхтак
لوختک‌باز лӯхтакбоз
لوختک‌بازی лӯхтакбозӣ
لوختک‌مانند лӯхтакмонанд
لوختکی лӯхтакӣ
لوخسیدن лухсидан
لوخسیده лухсида
لوره лӯра
لوزIII лавзIII
لوزI лавзI
لوزII лавзII
لوزتین лавзатайн
لوزی лавзӣ
لوزینه лавзина
لوّس лаввас
لوس лӯс
لوسانه лӯсона
لوش луш
لوشI лӯшI
لوشII лӯшII
لوطی лутӣ
لوطی лӯттӣ
لوطی‌باز лӯттибоз
لوطی‌بازی лӯттибозӣ
لوک лӯк
لوکّاس лӯккос
لوک‌لوک лӯк-лӯк
لوکّه лӯкка
لوکیدان лӯкидон
لوکّیدن лӯккидан
لوکیده лӯккида
لوگوش лавгӯш
لول лӯл
لوله лӯла
لوله‌بالار лӯлаболор
لوله‌بالشت лӯлаболишт
لوله‌بچه лӯлибача
لوله‌پیچ лӯлапеч
لوله‌شکل лӯлашакл
لوله‌کباب лӯлакабоб
لولی лӯлӣ

لولی زن лӯлизан
لولی دختر лӯлидухтар
لولی گری лӯлигарӣ
لولیگی лӯлигӣ
لولی‌وش лӯливаш
لوم лавм
لون лавн
لوند лаванд
لوندانه лавандона
لوندچه лӯндача
لونده лӯнда
لونده‌خوجه лӯндахӯча
لونده‌سر лӯндасар
لونده‌شکل лӯндашакл
لونده‌یکک лӯндаякак
لوندی лавандӣ
لوندیک лӯндаяк
لونگی лӯнгӣ
لونگی‌دار лӯнгидор
لونه лавна
لوید лавед//лавид
له лаҳ
لهب лаҳаб
لهجگی лаҳҷагӣ
لهجوی лаҳҷавӣ
لهجه лаҳҷа
لهجه‌شناس лаҳҷашинос
لهجه‌شناسی лаҳҷашиносӣ
لهذا лиҳозо
لهو лаҳв
لهه лаҳа
لهیب лаҳиб
لئیم лаим
لئیم‌الطبع лаимуттабъ
لئیمانه лаимона
لئیمی лаимӣ
لین лайин
لیاتچیک лётчик
لیاقت лаёқат
لیاقتمند лаёқатманд
لیاقتمندی лаёқатмандӣ
لیاقت‌ناک лаёқатнок
لیاقت‌ناکی лаёқатнокӣ
لیالی лаёлӣ
لیان лаён
لیبیرل либерал
لیتر литр
لیترگیه летаргия
لیث лайс
لیرزیم лиризм
لیرهI лираI

لیره II лираII
لیریکه лирика
لیریکی лирикӣ
لیزک лезак
لیزگین лезгин
لیزیدن лезидан
لیژتاز лижатоз
لیژتازی лижатозӣ
لیژرانی лижаронӣ
لیژه лижа
لیس лес
لیسالیس лесолес
لیساندن//لیسانیدن лесон(и)дан
لیسک лесак
لیسیده лесида
لیسنده лесанда
لیسیدن лесидан
لیف лиф
لیفافه‌ناک лифофанок
لیفت лифт
لیفت‌بان лифтбон
لیف‌دار лифдор
لیف‌زنی лифзанӣ
لیفکدو лифкаду
لیفه лифа
لیفی лифӣ
لیقّاندن ликқондан
لیک лек
لیکلیک ликлик
لیکاندن ликкондан
لیکسیکاگرفیه лексикография
لیکسیکالاگیه лексикология
لیکسیکه лексика
لیکسیکی лексикӣ
لیکن лекин
لیکسیه лексия
لیگلی легалӣ
لیگه I лигаI
لیگیان легион
لیل лайл
لیلا лайло
لیلةالقدر лайлатулкадр
لیله// لیلک лела(к)
لیلکی лайлакӣ
لیلی лайлӣ
لیماند лимонад
لیمو лимӯ
لیموپرور лимӯпарвар
لیموپروری лимӯпарварӣ
لیموخانه лимӯхона
لیمورگیاه лимӯгиёҳ
لیمورنگ лимӯранг
لیموزار лимӯзор
لیمیائی лимиёӣ
لیناتیپ линотип
لینالئوم линолеум
لینته лента
لینتیر линтер
لینزه линза
لینگافان лингофон
لینگ‌دراز лингдароз
لینگ‌زنی лингзанӣ
لینگویستیکه лингвистика
لیوک люк
لیوکس I люксI
لیوکس II люксII
لیولنگ левланг
لیباریست лейборист
لیباریستی лейбористӣ
لیتننت лейтенант
لیتننتی лейтенантӣ
لیکاست лейкотсит

م

مَ- ма-
مآب I маобI
مآل маол
ما мо
ما мо
مائده моида
مائل//مایل моил
مابین мобайн
مابینی мобайнӣ
مات мот
ماتار мотор
ماتارالیر мотороллер
ماتاردار мотордор
ماتارسازی моторсозӣ
ماتاسیکل мототсикл
ماتاسیکل‌ران мототсиклрон
ماتاسیکل‌رانی мототсиклронӣ
ماتاسیکل‌سوار мототсиклсавор
مات‌خانه мотхона
ماتم мотам
ماتم‌بار мотамбор
ماتم‌خانه мотамхона
ماتم‌دار мотамдор
ماتم‌داری мотамдорӣ
ماتم‌زده мотамзада
ماتم‌سرا мотамсаро
ماتم‌کده мотамкада
ماتمی мотамӣ
ماجد моҷид
ماجرا моҷаро
ماجراجو(ی) моҷароҷӯ(й)
ماجراجویانه моҷароҷӯёна
ماجراجویی моҷароҷӯӣ
ماجراطلب моҷароталаб
ماچه моча
ماچه‌خر мочахар
ماحصل моҳасал
ماحضر моҳазар
ماخ мох
مأخذ маъхаз
مأخذشناسی маъхазшиносӣ
مأخوذ маъхуз
مادام модом
ماداندر модандар
مادح модеҳ
مادر модар
مادرآورد модаровард
مادراندر модарандар
مادرانه модарона
مادربزرگ модарбузург
مادربه‌خطا модарбахато
مادربه‌خطایی модарбахатоӣ
مادربیزار модарбезор
مادرخدا модархудо
مادرخواند(ه) модархонд(а)
مادرزاد модарзод
مادرزادی модарзодӣ
مادرزن модарзан
مادرسالاری модарсолорӣ
مادرسگ модарсаг
مادرشاهی модаршоҳӣ
مادرشو(ی) модаршӯ(й)
مادرشوهر модаршавҳар
مادرشهر модаршаҳр
مادرعروس модарарӯс
مادرک модарак
مادرکلان модаркалон
مادرمرده модармурда
مادرنیزم модернизм
مادروار модарвор
مادری модарӣ
مادل модел
مادل‌ساز моделсоз
مادل‌سازی моделсозӣ
مادول модул
ماده мода
ماده I моддаI
ماده II моддаII
ماده‌بز модабуз
ماده‌خر модахар
ماده‌سگ модасаг
ماده‌شیر модашер
ماده‌گاو модагов
ماده‌گرگ модагург
مادی моддӣ
مادیان модиён
مادیت моддият
مادی‌گرائی моддигароӣ
مادینه модина
مادیون моддиюн
مار мор
ماراسپند мориспанд
ماراسفند морисфанд
مارافسا морафсо
مارافسایی морафсоӣ
مارباز морбоз
مارباز ی морбозӣ
ماربچه морбача
مارپیچ морпеч
مارتاریه моратория
مارچوبه морчӯба
مارخور морхӯр
مارد морид
ماردی моридӣ
مارزبان морзабон
مارزده морзада
مارژ морж
مارسار морсор
مارستان I мористонI
مارستان II мористонII
مارسرها морсарҳо
مارفالاگی морфологӣ
مارفالاگیه морфология
مارفیمه морфема
مارفیی морфий
مارگ морг
مارگز моргаз
مارگزیده моргазида
مارگیاه моргиёҳ
مارگیر моргир
مارمانند мормонанд
مارماهی мормоҳӣ
ماروار морвор
ماز моз
مازاد(ه) мозод(а)
مازو мозу
ماس мос

ماسان мосон
ماست мост
ماست آبه||مست آبه
мостоба//мастоба
ماسوا мосиво
ماسه моса
ماسه‌بادی мосабодӣ
ماسه‌زار мосазор
ماسه‌سنگ мосасанг
ماسیدن мосидан
ماش мош
ماشابه мошоба
ماشابه‌خور мошобахӯр
ماشاق I мошоқI
ماشبا мошбо
ماش‌پلو мошпалав
ماش‌پیابه мошпиёба
ماشرا мошаро
ماشک мошак
ماش کچری мошкичирӣ
ماش کدو мошкаду
ماش‌وبرنج мошубиринч
ماشوره мошура//мошӯра
ماشه I мошаI
ماشه II мошаII
ماشی I мошӣI
ماشی II мошӣII
ماشی III мошӣIII
ماشین(ه) мошин(а)
ماشین آلات мошинолот
ماشین‌باز мошинбоз
ماشین‌بازی мошинбозӣ
ماشین‌خانه мошинхона
ماشین‌دار мошиндор
ماشین‌درا мошиндаро
ماشین‌ران мошинрон
ماشین‌رانی мошинронӣ
ماشین‌ساز мошинсоз
ماشین‌سازی мошинсозӣ
ماشین‌سوار мошинсавор
ماشین‌سواری мошинсаворӣ
ماشین گذر мошингузар
ماشین گرد мошингард
ماشین‌نویس мошиннавис
ماشین‌نویسی мошиннависӣ
ماشینه‌چی мошиначӣ
ماشینه‌دوزی мошинадӯзӣ
ماشینی мошинӣ
ماضی мозӣ
ماغ I моғI
ماغ II моғII

مافات мофот
مافوق мофавқ
مافوق الطبیعت мофавқуттабиат
ماقبل моқабл
ماقوت моқут
ماک мок
ماکو моку
ماکیان мокиён
مال мол
مال I молI
مال II молII
مالاکلام молокалом
مالامال I моломолI
مالامال II моломолII
مالان молон
مالاندن молондан
مال‌اندوز моландӯз
مال‌پرست молпараст
مال‌پرستی молпарастӣ
مال‌پرور молпарвар
مال‌پروری молпарварӣ
مال‌جلاب молчаллоб
مال‌جلابی молчаллобӣ
مال‌خانه молхона
مال‌خری молхарӣ
مال‌دار молдор
مال‌داری молдорӣ
مال‌دوست молдӯст
مالش молиш
مالش‌ده молишдеҳ
مالش‌گر молишгар
مال‌شناس молшинос
مال‌شناسی молшиносӣ
مال‌غنداری молғундорӣ
مال‌فروش молфурӯш
مال‌فروشی молфурӯшӣ
مالک молик
مالکانه моликона
مالک مالک молак-молак
مالکی моликӣ
مالکیت моликият
مالکیت‌پرست моликиятпараст
مالکیت‌پرستی моликиятпарастӣ
مال‌گذار молгузор
مال‌گذاری молгузорӣ
مال‌گیرنده молгиранда
مال‌مردم‌خور молимардумхӯр
مال‌مردم‌خوری молимардумхӯрӣ
ماله I молаI
ماله II молаII
ماله کشی молакашӣ

ماله کنی молакунӣ
مالی молӣ
مالیات молиёт
مالیبدن молибден
مالیت молият
مالیخولیا молихулиё
مالیدن молидан
مالیدنی молиданӣ
مالیده молида
مالیکولوی молекулавӣ
مالیکوله молекула
مالیکولی молекулӣ
مالیوی молиявӣ
مالیه молия
مام мом
ماما момо
مامائی момоӣ
ماماجرغاتک момочурғотак
مامادایگی момодоягӣ
مامادایه момодоя
ماماگل момогул
مامراز момроз
مامک момак
مأمن маъман
مأمور I маъмурI
مأمور II маъмурII
مأموری I маъмурӣI
مأموریت маъмурият
مأمول I маъмулI
مأمون маъмун
مامه мома
مامیران момирон
مان мон
مان мон
مانا моно
ماناپالیزم монополизм
ماناپالیست монополист
ماناپالیستی монополистӣ
ماناپالیه монополия
ماناتیزم монотеизм
ماناگرمه монограмма
مانالاگ монолог
ماناندن I монондан I
مانتژ монтаж
ماندگار мондагор
ماندگاری мондагорӣ
ماندن I мондан I
ماندن II мондан II
ماندنی монданӣ
مانده монда
مانده‌شده мондашуда

مانده‌شوی мондашавӣ
مانده‌کننده мондакунанда
مانده‌گی мондагӣ
مانرخیزم монархизм
مانرخیست монархист
مانرخیه монархия
مانستن монистан
مانع монеъ
مانعه монеа
مانعی монеӣ
مانند монанд
مانندی монандӣ
مأنوس маънус
مان‌وگیر монугир
مانومینتلی монументалӣ
مانوی монавӣ
مانوی کردار монавикирдор
مانیتار монитор
مانیدن монидан
مانیده монида
مانیزم монизм
مانیست монист
مانیستی монистӣ
مانی‌قلم моникалам
مانیه мония
مأواگاه маъвогоҳ
مأواگه маъвогаҳ
ماوت мовут
ماورا моваро
ماوراءالنهری мовароуннаҳрӣ
ماومنی мовуманӣ
مأوی||مأوا маъво
ماه//مه моҳ//маҳ
ماهار моҳор
ماهانه моҳона
ماهانه‌خور моҳонахӯр
ماهانه‌خوری моҳонахӯрӣ
ماهانه‌گیر моҳонагир
ماهانه‌گیری моҳонагирӣ
ماه‌پاره||مه‌پاره моҳпора//маҳпора
ماه‌پرست моҳпараст
ماه‌پروین моҳпарвин
ماه‌پیکر||مه‌پیکر
моҳпайкар//маҳпайкар
ماه‌پیما моҳпаймо
ماهتاب//مه‌تاب моҳтоб//маҳтоб
ماهتاب‌شب||مه‌تاب‌شب
моҳтобшаб//маҳтобшаб
ماهتابی//مهتابی
моҳтобӣ//маҳтобӣ
ماهجبین моҳчабин

моҳҷамол ماهجمال
моҳчеҳра ماهچهره
моҳдармиён ماه‌درمیان
моҳир ماهر
моҳирона ماهرانه
моҳрух//маҳрух ماهرخ||مه‌رخ
моҳрухсор ماهرخسار
ماه‌رو(ی)||مه‌رو(ی)
моҳрӯ(й)//маҳрӯ(й)
моҳирӣ ماهری
моҳсанг ماهسنگ
моҳсимо ماهسیما
моҳталъат ماه‌طلعت
моҳгард ماهگرد
моҳлиқо//маҳлиқо ماه‌لقا||مه‌لقا
моҳманзар ماه‌منظر
моҳнома ماهنامه
моҳнавард ماه‌نورد
моҳнавардӣ ماه‌نوردی
моҳвор ماهوار
моҳвора ماهواره
моҳвораӣ ماهواره‌ای
моҳут ماهوت
моҳутбоф ماهوت‌باف
моҳутбофӣ ماهوت‌بافی
моҳутӣ ماهوتی
моҳваш ماه‌وش
моҳӣ ماهی
моҳиён ماهیان
моҳиёна ماهیانه
моҳибирён ماهی‌بریان
моҳипарвар ماهی‌پرور
моҳипарварӣ ماهی‌پروری
моҳипаз ماهی پز
моҳипазӣ ماهی‌پزی
моҳият ماهیت
моҳиятан ماهیتاً
моҳича ماهیچه
моҳихор ماهی‌خوار
моҳихӯр ماهی‌خور
моҳихӯрак ماهی‌خورک
моҳидор ماهی‌دار
моҳидорӣ ماهی‌داری
моҳидон ماهی‌دان
моҳидудӣ ماهی‌دودی
моҳишинос ماهی‌شناس
моҳишиносӣ ماهی‌شناسی
моҳишӯрбо ماهی‌شورбا
моҳифурӯш ماهی‌فروش
моҳифурӯшӣ ماهی‌فروشی
моҳигир ماهی گیر

моҳигирӣ ماهی گیری
мояҳтоҷ مایحتاج
моеъ مایع
моеӣ مایعی
мояк مایک
моиндар مایندر
мояндар مایندر
маъюс مأیوس
маъюсона مأیوسانه
маюсӣ مأیوسی
моя مایه
моядор مایه‌دار
моядон مایه‌دان
моякӯбӣ مایه کوبی
моявар مایه‌ور
моӣ مایی
мубоҳ مباح
мабоҳис مباحث
мубоҳиса//мубоҳаса مباحثه
мубоҳисакунанда مباحثه کننده
мубоҳисавӣ مباحثه‌وی
мабод مباد
мабодо مبادا
мубодарат مبادرت
мубодилагӣ مبادلگی
мубодила مبادله
мубодилавӣ مبادله‌وی
мабор//мубор//мубо مبار//مبا
мубориз مبارز
мубориза مبارزه
муборизакунанда مبارزه کننده
муборак مبارک
муборакбод مبارکباد
муборакбодӣ مبارکبادی
муборакпай مبارک‌پی
муборакфол مبارک‌فال
муборакқадам مبارک‌قدم
муборакнома مبارک‌نامه
муборакниҳод مبارک‌نهاد
муборакӣ مبارکی
мубошир مباشر
мубоширaт مباشرت
маболиғ مبالغ
муболиға مبالغه
муболиғаомез مبالغه آمیز
муболиғадор مبالغه‌دار
муболиғакор مبالغه کار
муболиғавӣ مبالغه‌وی
мубоҳот مباهات
мубтадо مبتدا
мубтадӣ مبتدی

мубаттар مبتر
мубтакир مبتکر
мубтало مبتلا||مبتلی
мубтанӣ مبتنی
мабҳас مبحث
мабдаъ مبدأ
мубаддал مبدّل
мубаддалшавӣ مبدل‌شوی
мабзул مبذول
мааҳозо مبرهٔ
мубаррад مبرد
мубаррид مبرد
мабраз مبرز
мубрам مبرم
мабрус مبروص
мубарро مبری||مبرا
мабсут مبسوط
мубашшир مبشر
мубассир مبصر
мебелсозӣ مبل‌سازی
маблағ مبلغ
мубаллиғ مبلغ
маблағҷудокунӣ مبلغ‌جداکنی
маблағғундорӣ مبلغ‌غنداری
маблағгузор مبلغ گذار
маблағгузорӣ مبلغ گذاری
мабно مبنا
мабнӣ مبنی
мубҳам مبهم
мубҳамӣ مبهمی
мабҳут مبهوت
мабҳутӣ مبهوتی
мубайян مبین
мубин مبین
мутобеъ متابع
мутобиат متابعت
мутаассир متأثر
мутаассиршавӣ متأثرشوی
мутааххир متأخر
муторика متارکه
мутаассиф متأسف
мутаассифан متأسفاً
мутаассифона متأسفانه
матоъ متاع
матоъбоф متاع‌باف
матоъбофӣ متاع‌بافی
мутааллим متألم
матонат متانت
мутааҳҳил متأهل
мутабассим متبسم
мутаҷовиз متجاوز

мутаҷассис متجسس
муттаҳид متحد
муттаҳидан متحداً
муттаҳидона متحدانه
муттаҳидшавӣ متحدشوی
муттаҳидкунанда متحد کننده
муттаҳидгардонӣ متحد گردانی
муттаҳида متحده
муттаҳидӣ متحدی
мутаҳаррик متحرق
мутаҳаррик متحرک
мутаҳаррикӣ متحرکی
мутаҳассис متحصص
мутаҳаққиқ متحقق
мутаҳаммил متحمل
мутаҳаййир متحیر
мутаҳайирона متحیرانه
мутахассис متخصص
мутахассисӣ متخصصی
мутахаллис متخلص
мутадовил متداول
мутадайин متدین
мутазаккир متذکّر
метр متر
мутародиф مترادف
мутароким متراکم
мутараттиб مترتب
мутарҷим مترجم
мутараддид متردد
мутараддидона مترددانه
мутараддидӣ مترددی
метраж مترژ
мутарашшеҳ مترشح
мутарассид مترصد
мутараққӣ مترقی
мутаранним مترنم
матрук متروک
матрукот متروکات
метрӣ متری
материализм متریئلیزم
материалист متریئلیست
материалистӣ متریئلیستی
материя متریه
мутазалзил متزلزل
муттасеъ متسع
муташаккир متشکر
муташаккил متشکل
муташаккилона متشکلانه
муташаккилӣ متشکلی
муташанниҷ متشنج
мутасаддӣ متصدی

متصرف мутасарриф
متصل муттасил
متصلاً муттасилан
متصله муттасила
متصلی муттасилӣ
متصوف мутасаввиф
متضاد мутазод(д)
متعارف мутаориф
متعال мутаол
متعجب мутаачҷиб
متعجبانه мутаачҷибона
متعدد мутааддид
متعدی мутааддӣ
متعصب мутаассиб
متعصبانه мутаассибона
متعصبی мутаассибӣ
متعفن мутааффин
متعقد мутааққид
متعلق мутааллиқ
متعلقات мутааллиқот
متعلقی мутааллиқӣ
متعلم мутааллимII
متعه мутъа
متعهد мутааҳҳид
متغایر мутағоир
متغلب мутағаллиб
متغیر мутағайир
متفرد мутафаррид
متفرق мутафарриқ
متفق муттафиқ
متفکر мутафаккир
متفکرانه мутафаккирона
متقابل мутақобил
متقارب мутақориб
متقال митқол
متقالی митқолӣ
متقدم мутақаддим
متقلب мутаққаллиб
متقلد мутаққаллид
متقی муттақӣ
متکبر мутакаббир
متکبرانه мутакаббирона
متکبری мутакаббирӣ
متکفل мутакаффил
متکلم мутакаллим
متکی||متکا муттако
متکی муттакӣ
متل матал
متلاشی муталошӣ
متلّورگی металлургӣ
متلون муталаввин

متمادی мутамодӣ
متمایل мутамоил
متمدن мутамаддин
متمرکز мутамарказ
متمرکزانیدن мутамарказонидан
متمکن мутамаккин
متملق мутамаллиқ
متملقانه мутамаллиқона
متمنی||متمنا мутаманно
متمنی мутаманнӣ
متمول мутамаввил
متن матн
متناسب мутаносиб
متناسباً мутаносибан
متناسبی мутаносибӣ
متناهی мутаноҳӣ
متنبه мутанаббеҳ
متنبی мутанаббӣ
متن خوانی матнхонӣ
متن شناس матншинос
متن شناسی матншиносӣ
متنفر мутанаффир
متنفس мутанаффис
متنکر мутанаккир
متنوع мутанавве'ъ
متواتر мутавотир
متواری мутаворӣ
متوازی мутавозӣ
متوازیاً мутавозиян
متواضع мутавозеъ
متواضعانه мутавозеона
متوالی мутаволӣ
متوالیاً мутаволиян
متوجه мутавачҷеҳ
متورع мутаварреъ
متوسط мутавассит
متوضا мутаваззо
متوطن мутаваттин
متوفی||متوفا мутаваффо
متوقع мутаваққеъ
متوقف мутаваққиф
متوکل мутаввакил
متولد мутаваллид
متولی мутаваллӣ
متون мутун
متوهم мутаваҳҳим
متّه митта
متهم муттаҳам
متهم муттаҳим
متهمی муттаҳамӣ
متهور мутаҳаввир

متیلی метилӣ
متیمتیک математик
متیمتیکه математика
متین матин
متین اراده матинирода
متینج матинҷ
متینی матинӣ
مثابه масоба
مثال мисол
مثانه масона
مثبت мусбат
مثقال мисқол
مثقالی мисқолӣ
مثقب мисқаб
مثل масал
مثل мисл
مثلاً масалан
مثلث мусаллас
مثلثات мусалласот
مثل نویس масалнавис
مثله мусла
مثمر мусмир
مثمن мусамманI
مثمن мусамманII
مثنوی маснавӣ
مثنوی خوان маснавихон
مثنوی خوانی маснавихонӣ
مثوبت масубат
مجاب муҷоб
مجادل муҷодил
مجادله муҷодила
مجاذبه муҷозиба
مجار маҷор
مجاری маҷорӣ
مجاز маҷоз
مجازاً маҷозан
مجازات муҷозот
مجازی маҷозӣ
مجال маҷол
مجالس маҷолис
مجامع маҷомеъ
مجامعت муҷомиат
مجاناً маҷҷонан
مجانی маҷҷонӣ
مجاور муҷовир
مجاهد муҷоҳид
مجاهده муҷоҳида
مجبور маҷбур
مجبوراً маҷбуран
مجبوری маҷбурӣ
مجبوریت маҷбурият

مجبول маҷбул
مجتبا муҷтабо
مجتث муҷтас
مجتمع муҷтамаъ
مجتهد муҷтаҳид
مجد маҷд
مجدد муҷаддад
مجدد муҷаддид
مجدداً муҷаддадан
مجدر муҷаддар
مجذب муҷаззиб
مجذوب маҷзуб
مجرا//مجری маҷро
مجرا муҷро
مجرب муҷарраб
مجرد муҷаррад
مجردانه муҷаррадона
مجردی муҷаррадӣ
مجرگ маҷарг
مجرم муҷрим
مجروح маҷрӯҳ
مجروحی маҷрӯҳӣ
مجره миҷарра
مجری муҷрӣ
مجزا муҷаззо
مجس маҷас(с)
مجسم муҷассам
مجسمه муҷассама
مجسمه ساز муҷассамасоз
مجسمه سازی муҷассамасозӣ
مجصص муҷассас
مجعد муҷаад
مجق маҷақ
مجگان миҷгон
مجلا||مجلی муҷалло
مجلد муҷаллад
مجلس маҷлис
مجلس آرا маҷлисоро
مجلس افروز маҷлисафрӯз
مجلس بازی маҷлисбозӣ
مجلس قماب маҷлисқимоб
مجلس گاه маҷлисгоҳ
مجلس نشین маҷлиснишин
مجلسی маҷлисӣ
مجله маҷалла
مجماروق миҷморуқ
مجمر миҷмар
مجمع маҷмаъ
مجمعه маҷмаа
مجمل муҷмалI
مجمل муҷмалII

مجملی муҷмалӣ
مجموع маҷмӯъ
مجموعاً маҷмӯан
مجموعه маҷмӯа
مجن миҷан(н)
مجنون маҷнун
مجنون‌بید маҷнунбед
مجنون‌وار маҷнунвор
مجوز муҷавваз
مجوس маҷус
مجوسی маҷусӣ
مجوف муҷавваф
مجه миҷа
مجهز муҷаҳҳаз
مجهول маҷҳул
مجیب муҷиб
مجید маҷид
مجینگ миҷинг
مچی муччӣ
محابات муҳобот
محاذی муҳозӣ
محارب муҳориб
محاربه муҳориба
محارم маҳорим
محاسب муҳосиб
محاسبات муҳосибот
محاسبه муҳосиба
محاسن маҳосин
محاصره муҳосира
محاط муҳот
محافظ муҳофиз
محافظت муҳофизат
محافظتچی муҳофизатчӣ
محافظت کننده
муҳофизаткунанда
محافظتگر муҳофизатгар
محافظه муҳофиза
محافظه‌کار муҳофизакор
محافظه‌کاری муҳофизакорӣ
محافل маҳофил
محاق муҳоқ
محاکمه муҳокима
محاکمه‌رانی муҳокимаронӣ
محاکمه‌شده муҳокимашуда
محال маҳол
محال‌اندیش муҳоландеш
محاوره муҳовара
محب муҳиб(б)
محبانه муҳиббона
محبت муҳаббат
محبت آمیز муҳаббатомез

محبت پرور муҳаббатпарвар
محبتناک муҳаббатнок
محبره меҳбара
محبس маҳбас
محبسی маҳбасӣ
محبوب маҳбуб
محبوبه маҳбуба
محبوبیت маҳбубият
محبوس маҳбус
محبوس‌خانه маҳбусхона
محبوسی маҳбусӣ
محتاج мӯҳтоҷ
محتاجی мӯҳтоҷӣ
محتال мӯҳтол
محترض мӯҳтариз
محترم мӯҳтарам
محترماً мӯҳтараман
محترمانه мӯҳтарамона
محتسب мӯҳтасиб
محتشم мӯҳташам
محتشمی мӯҳташамӣ
محتضر мӯҳтазир
محتمل мӯҳтамал
محتمل мӯҳтамил
محتوی||محتوا мӯҳтавӣ//мӯҳтаво
محتویات мӯҳтавиёт
محجب мӯҳҷаб
محجمه меҳҷама
محجن меҳҷан
محجوب маҳҷуб
محدب муҳаддаб
محدث муҳаддис
محدث муҳдас
محدود маҳдуд
محدود اختصاص маҳдудихтисос
محدود کننده маҳдудкунанда
محدود کنی маҳдудкунӣ
محدودنظری маҳдудназарӣ
محدوده маҳдуда
محدودیت маҳдудият
محذور маҳзур
محراب меҳробI
محرر муҳаррир
محرری муҳаррирӣ
محرق муҳарриқ
محرق мӯҳрақ
محرق мӯҳриқ
محرک муҳаррик
محرم маҳрам
محرم муҳаррам
محرمانه маҳрамона

محرم‌بچه маҳрамбача
محرم‌پیشه маҳрампеша
محرمی маҳрамӣ
محرم‌یسول маҳрамясавул
محروس маҳрус
محروم маҳрум
محرومی маҳрумӣ
محرومیت маҳрумият
محزون маҳзун
محزونانه маҳзунона
محزونی маҳзунӣ
محسن муҳассан
محسن мӯҳсинI
محسوب маҳсуб
محسوس маҳсус
محسی маҳсӣ
محشر маҳшар
محشی||محشا муҳашшо
محصل муҳассал
محصل муҳассил
محصلانه муҳассилона
محصن муҳсинII
محصور маҳсур
محصول маҳсул
محصولات маҳсулот
محصولات‌برآری маҳсулотбарорӣ
محصولات‌سپاری маҳсулотсупорӣ
محصول‌ناکی маҳсулнокӣ
محض маҳз
محضر маҳзар
محفل маҳфил
محفل‌آرا маҳфилоро
محفوظ маҳфуз
محفه миҳаффа
محق муҳиқ(қ)
محقر муҳаққар
محقق муҳаққиқ
محققانه муҳаққиқона
محک маҳак
محکم маҳкам
محکم‌اراده маҳкамирода
محکم‌اعتقاد маҳкамэътиқод
محکمشوی маҳкамшавӣ
محکمه маҳкама
محکمی маҳкамӣ
محکوم маҳкум
محکوم‌شده маҳкумшуда
محکومی маҳкумӣ
محکومیت маҳкумият
محل маҳал(л)
محلب меҳлаб

محل‌باز маҳалбоз
محل‌بازی маҳалбозӣ
محل‌پرست маҳалпараст
محل‌پرستی маҳалпарастӣ
محلتی маҳаллатӣ
محل‌دان маҳалдон
محل‌گرا маҳалгаро
محل‌گرایی маҳалгароӣ
محلول маҳлул
محله маҳалла
محلی маҳаллӣ
محلی муҳалло
محلی‌دوخت маҳаллидӯхт
محمدانا маҳмаддоно
محمدانائی маҳмаддоноӣ
محمدی муҳаммадӣ
محمل маҳмил
محمل‌کش маҳмилкаш
محمود маҳмуд
محمول маҳмул
محنت меҳнат
محنت‌آباد меҳнатобод
محنت‌دوست меҳнатдӯст
محنت‌دوستی меҳнатдӯстӣ
محنت‌رسان меҳнатрасон
محنت‌روزی меҳнатрӯзӣ
محنت‌سرا меҳнатсаро
محنت‌شناسی меҳнатшиносӣ
محنت‌طلب меҳнатталаб
محنت‌قرین меҳнатқарин
محنت کش меҳнаткаш
محنت کوفته меҳнаткӯфта
محنت گریز меҳнатгурез
محنت گریزی меҳнатгурезӣ
محنتی меҳнатӣ
محو маҳв
محور меҳвар
محوری меҳварӣ
محوطه муҳаввата
محول муҳаввал
محیط муҳит
محیط‌شناسی муҳитшиносӣ
محیل муҳилI
مخابره мухобира
مخارج махориҷI
مخارج махориҷII
مخاز мухоз
مخازن махозин
مخاصم мухосим
مخاصمه мухосама//мухосима
مخاطب мухотаб

مخاطب мухотиб
مخاطره мухотира//мухотара
مخالف мухолиф
مخالفت‌انداز мухолифатандоз
مخالف‌اندازی мухолифатандозӣ
مخالفت мухолифат//мухолафат
مخالفت‌کار мухолифаткор
مخالفت‌کاری мухолифаткорӣ
مخالفین мухолифин
مخبر мухбир
مخبری мухбирӣ
مختار мухтор
مختاریت мухторият
مخترع мухтараъ
مخترع мухтареъ
مختص мухтас(с)
مختصر мухтасар
مختصراً мухтасаран
مختفی мухтафӣ
مختل мухтал(л)
مختلط мухталит
مختلف мухталиф
مختلف‌زبان мухталифзабон
مختلفی мухталифӣ
مختوم махтум
مخدر мухаддар
مخدر мухаддир
مخدرات мухаддарот
مخدره мухаддара
مخدره мухаддира
مخدوم махдум
مخرب мухарриб
مخرج махрач
مخرقه михрақа
مخروب махруб
مخروط махрут
مخروط‌شکل махрутшакл
مخروطی махрутӣ
مخروطی‌شکل махрутишакл
مخزن махзан
مخسوم махсум
مخصوص махсус
مخصوصاً махсусан
مخصوص‌گردانی махсусгардонӣ
مخصوص‌گردانیده махсусгардонида
مخصوصیت махсусият
مخطی мухтӣ
مخفف мухаффаф
مخفی махфӣ
مخفیانه махфиёна
مخلب михлаб
مخلد мухаллад
مخلص махлас
مخلص мухалласI
مخلص мухалласII
مخلص мухлис
مخلصانه мухлисона
مخلصی мухлисӣ
مخلوط махлут
مخلوطی махлутӣ
مخلوق махлуқ
مخمر мухаммар
مخمس мухаммас
مخمصه махмаса
مخمل махмал
مخمل‌باف махмалбоф
مخمل‌بافی махмалбофӣ
مخمل‌پوش махмалпӯш
مخملک махмалак
مخمل‌نما махмалнамо
مخملی махмалӣ
مخملین махмалин
مخمور махмур
مخمورسار махмурсор
مخموری махмурӣ
مخنث муханнас
مخنقه михнақа
مخو махав
مخوخانه махавхона
مخوف махуф
مخوکاسه махавкоса
مخوی махавӣ
مخیر мухайир
مخیر мухайяр
مخیل мухайил
مخیل мухайял
مخیله мухайила
مخیم мухайям
مدّ мад(д)I
مدّ мад(д)II
مدائن мадоин
مدّاح маддох
مدّاحی маддохӣ
مداخل мадохилI
مداخل мадохилII
مداخله мудохила
مداد мидод
مدار мадорI
مدار мадорII
مدارا мадоро
مدارا мудоро
مدارس мадорис
مداری мадорӣ
مدافع мудофеъ
مدافعه‌وی мудофиавӣ
مدافعه‌کار мудофиакор
مدافعه‌کننده мудофиакунанда
مدافعه‌گاه мудофиагоҳ
مدافعه‌گر мудофиагар
مدافعه мудофиа
مدام мудомI
مدام мудомII
مدام‌العمر мудомулумр
مدان мадон
مداوا мудово
مداوم мудовим
مداومت мудовимат
مداهن мудоҳин
مداهنه//مداهنت мудоҳана//мудоҳанат
مدایح мадоеҳ
مدبّر мудаббир
مدبر мудбар//мудбир
مدت муддат
مدح мадҳ
مدحت мидҳат
مدح‌خوان мадҳхон
مدح‌خوانی мадҳхонӣ
مدحگر мадҳгар
مدح گو(ی) мадҳгӯ(й)
مدح گوی мадҳгӯйӣ
مدح‌نویس мадҳнавис
مدح‌نویسی мадҳнависӣ
مدحیه мадҳия
مدحیه‌خوان мадҳияхон
مدحیه‌خوانی мадҳияхонӣ
مدحیه‌سرا мадҳиясаро
مدحیه‌سرائی мадҳиясароӣ
مدحیه‌گوئی мадҳиягӯӣ
مدحیه‌گوی мадҳиягӯй
مدحیه‌نویس мадҳиянавис
مدحیه‌نویسی мадҳиянависӣ
مدخل мадхал
مدد мадад
مددپرسی мададпурсӣ
مددجوی мададчӯйӣ
مددجویی мададчӯйӣ
مددخواه мададхоҳ
مددخواهی мададхоҳӣ
مددرسان мададрасон
مددرسانی мададрасонӣ
مددگار мададгор
مددگاری мададгорӣ
مددمعاش мададмаош
مدر мадар
مدرج мудрач
مدرس мударрис
مدرسه мадраса
مدرسه‌خوان мадрасахон
مدرسه‌دیده мадрасадида
مدرسی мударрисӣ
مدرک мадрак
مدرک мудрак
مدرک мудрик
مدعا муддао
مدعی муддаӣ
مدعیانه муддаиёна
مدغم мудғам
مدفن мадфан
مدفوع мадфӯъ
مدفون мадфун
مدقق мудаққиқ
مدقوق мадқуқ
مدل медал
مدل دار медалдор
مدنگ маданг
مدنی маданӣ
مدنیت маданият
مدنیت‌ناک маданиятнок
مدنیت‌ناکی маданиятнокӣ
مدور мудаввар
مدوزه медуза
مده маддаI
مدّه маддаII
مدهش мудҳиш
مدهوش мадҳуш
مدهوش‌کننده мадҳушкунанда
مدهوشوار мадҳушвор
مدهوشی мадҳушӣ
مدیجه мадеҳа
مدید мадид
مدیر мудир
مدیری мудирӣ
مدیریت мудирият
مدینه мадина
مدیون мадюн
مذاب музоб
مذاق мазоқI
مذاق мазоқII
مذاکره музокира
مذاهب мазоҳиб
مذبح мазбаҳ
مذبذب музабзаб

مذبوح **мазбӯҳ**
مذبوحخانه **мазбӯҳона**
مذکّر **музаккар**
مذکور **мазкур**
مذلّت **мазаллат**
مذمّت **мазаммат**
مذمّت آمیز **мазамматомез**
مذموم **мазмумI**
مذهب **мазҳаб**
مذهّب **музаҳҳаб**
مذهب پرست **мазҳабпараст**
مذهب پرستی **мазҳабпарастӣ**
مذهبی **мазҳабӣ**
مذیت **мазият**
مرًّ **мар//маррI**
مر **марII**
مرآت **миръот**
مراتب(ه) **маротиб(а)**
مراجعت **муроҷиат**
مراجعت کننده **муроҷиаткунанда**
مراجعت نامه **муроҷиатнома**
مراحل **мароҳил**
مراد **мурод**
مرادبخش **муродбахш**
مرادف **муродиф**
مرارت **марорат**
مراسا **муросо**
مراساکار **муросокор**
مراساکارانه **муросокорона**
مراساکاری **муросокорӣ**
مراساگر **муросогар**
مراسلات **муросилот**
مراسله **муросила**
مراسم **маросим**
مراسمی **маросимӣ**
مراعات **муроот**
مراعات النظیر **муроотунназир**
مراعت **муроат**
مراغه||مراغت **мароға//мароғат**
مرافعه **мурофиа//мурофаа**
مرافعه خانه **мурофиахона**
مرافقت **мурофиқат**
مراق **мароқ**
مراق آور **мароқовар**
مراق انگیز **мароқангез**
مراقب **муроқиб**
مراقبت **муроқибат//муроқабат**
مراق ناک **мароқнок**
مراکز **марокиз**
مرام **маром**
مرامری **муромурӣ**

مرامنامه **маромнома**
مراهق **муроҳиқ**
مربّا **мураббо**
مربّاپزی **мураббопазӣ**
مربط **марбат//марбит**
مربط **марбит**
مربع **марбаъ**
مربّع **мураббаъ**
مربوط **марбут**
مربوطه **марбута**
مربّی **мураббӣ**
مربیگی **мураббигӣ**
مربیه **мураббия**
مرت **март**
مرتاض **муртоз**
مرتّب **мураттаб**
مرتِّب **мураттиб**
مرتّباً **мураттабан**
مرتبه **мартаба**
مرتّبی **мураттибӣ**
مرتجع **муртаҷеъ**
مرتد **муртад**
مرتدی **муртадӣ**
مرتضی **муртазо**
مرتفع **муртафеъ**
مرتکب **муртакиб**
مرتی **мартӣ**
مرتینی **мартенӣ**
مرثیه **марсия**
مرثیه خوان **марсияхон**
مرثیه خوانی **марсияхонӣ**
مرثیه سرا(ی) **марсиясаро(й)**
مرثیه سرائی **марсиясароӣ**
مرثیه گوئی **марсиягӯӣ**
مرثیه گوی **марсиягӯй**
مرجان **марҷон**
مرجانی **марҷонӣ**
مرجع **марҷаъ**
مرجل **мирҷал**
مرجوع **марҷӯъ**
مرجمک **марҷумак**
مرچ **мурч**
مرچدان **мурчдон**
مرحبا **марҳабо**
مرحلوی **марҳалавӣ//марҳилавӣ**
مرحله **марҳала//марҳила**
مرحله **марҳила**
مرحله بندی **марҳилабандӣ**
مرحله دار **марҳиладор**
مرحمت **марҳамат**
مرحوم **марҳум**

مرحومه **марҳума**
مرخشه **марахша**
مرخّص **мураххас**
مرخّصی **мураххасӣ**
مرخّمI **мураххамI**
مرخّمII **мураххамII**
مرد **мард**
مردآزما(ی) **мардозмо(й)**
مرداب **мурдоб**
مرداد **мурдод**
مردار **мурдор**
مردارانه **мурдорона**
مرداری **мурдорӣ**
مردافکن **мардафкан**
مردانگی **мардонагӣ**
مردانه **мардона**
مردانه پوش **мардонапӯш**
مردانه دوز **мардонадӯз**
مردانه رو **мардонарав**
مردانه وار **мардонавор**
مردبندی **мардбандӣ**
مردپسند **мардписанд**
مردرنگ **мардранг**
مردسالار **мардсолор**
مردسالاری **мардсолорӣ**
مردستان **мардистон**
مردصفت **мардсифат**
مردک **мардак**
مردکار **мардикор**
مردکارگیر **мардикоргир**
مردکارگیری **мардикоргирӣ**
مردکاری **мардикорӣ**
مردگران **мардгирон**
مردگری **мардигарӣ**
مردم **мардум**
مردم آزار **мардумозор**
مردم آزاری **мардумозорӣ**
مردم آمیز **мардумомез**
مردم آمیزی **мардумомезӣ**
مردم بیزار **мардумбезор**
مردم بیزاری **мардумбезорӣ**
مردم پسند **мардумписанд**
مردم خوار **мардумхор**
مردم خور **мардумхӯр**
مردم خوری **мардумхӯрӣ**
مردم دار **мардумдор**
مردم داری **мардумдорӣ**
مردم در **мардумдар**
مردم دوست **мардумдӯст**
مردم دوستی **мардумдӯстӣ**
مردم زاد **мардумзод**

مردم زاده **мардумзода**
مردم سار **мардумсор**
مردم سالار **мардумсолор**
مردم سالارانه **мардумсолорона**
مردم سالاری **мардумсолорӣ**
مردم ستانی **мардумситонӣ**
مردم شناس **мардумшинос**
مردم شناسی **мардумшиносӣ**
مردم فریب **мардумфиреб**
مردم فریبی **мардумфиребӣ**
مردمک **мардумак**
مردم کش **мардумкуш**
مردم کشی **мардумкушӣ**
مردم گریز **мардумгурез**
مردم گریزی **мардумгурезӣ**
مردم گزا//مردم گزای
мардумгазо(й)
مردم گیاه **мардумгиёҳ**
مردم نشین **мардумнишин**
مردم نواز **мардумнавоз**
مردم نوازی **мардумнавозӣ**
مردم وش **мардумваш**
مردمی **мардумӣ**
مردن **мурдан**
مردنی **мурданӣ**
مردوار **мардвор**
مردود **мардуд**
مرده **мурда**
مرده آسا **мурдаосо**
مرده خانه **мурдахона**
مرده خور **мурдахӯр**
مرده دل **мурдадил**
مرده دلی **мурдадилӣ**
مرده ریگ **мурдарег//мурдариг**
مرده سوزی **мурдасӯзӣ**
مرده شو(ی) **мурдашӯ(й)**
مرده شویی **мурдашӯӣ**
مرده کش **мурдакаш**
مرده کشی **мурдакашӣ**
مرده مانند **мурдамонанд**
مرده نیوار **мурданивор**
مرده وار **мурдавор**
مردی **мардӣ**
مردینه **мардина**
مرز **марз**
مرزبان **марзбон**
مرزبانی **марзбонӣ**
مرزبندی **марзбандӣ**
مرزدار **марздор**
مرزداری **марздорӣ**
مرزشکن **марзшикан**

مرزشکنی **марзшиканӣ**
مرزکشی **марзакашӣ**
مرزنجوش **марзанҷӯш**
مرزنشین **марзнишин**
مرزنگوش **марзангӯш**
مرزوبوم **марзубум**
مرزه **марза**
مرزه‌غن **марзаған**
مرزه‌کش **марзакаш**
مرزی I **марзӣ I**
مرس **марас**
مرسات **мирсот**
مرسل **мурсал**
مرسل **мурсил**
مرسله **мурсала**
مرسوم **марсум**
مرش I **марш I**
مرش II **марш II**
مرشروت **маршрут**
مرشل **маршал**
مرشید **муршид**
مرصاد **мирсод**
مرصّع **мурассаъ**
مرصّع‌کاری **мурассаъкорӣ**
مرض **мараз**
مرض‌سوز **маразсӯз**
مرضی II **марзӣ II**
مرطوب **мартуб**
مرغ **марғ**
مرغ **мурғ**
مرغابی **мурғобӣ**
مرغابی‌پرور **мурғобипарварӣ**
مرغابی‌وار **мурғобивор**
مرغ‌باز **мурғбоз**
مرغ‌بازی **мурғбозӣ**
مرغ‌بان **мурғбон**
مرغ‌بانی **мурғбонӣ**
مرغ‌بریان **мурғбирён**
مرغ‌پرور **мурғпарвар**
مرغ‌پروری **мурғпарварӣ**
مرغ‌چوجه **мурғчӯҷа**
مرغ‌خانه **мурғхона**
مرغزار **марғзор**
مرغزار **марғузор**
مرغزاری **марғзорӣ**
مرغزی **марғазӣ**
مرغ‌شورباء **мурғшӯрбо**
مرغ‌فریاد **мурғфарёд**
مرغک **мурғак**
مرغ‌کباب **мурғкабоб**
مرغوا **мурғво**

مرغوب **марғуб**
مرغوز **марғуз**
مرغوزی **марғузӣ**
مرغوله **марғӯла**
مرغوله‌دار **марғӯладор**
مرغوله‌مو(ی) **марғӯламӯ(й)**
مرغه‌زن **марғазан**
مرفانی **марафонӣ**
مرفق **мирфақ**
مرفوع **марфӯъ**
مرفّه **мураффаҳ**
مرفّه‌الحال **мураффаҳулҳол**
مرقد **марқад**
مرقّع **мураққаъ**
مرقّع‌پوش **мураққаъпӯш**
مرقوم **марқум**
مرکب **маркаб**
مرکّب **мураккаб**
مرکّبات **мураккабот**
مرکب‌سوار **маркабсавор**
مرکب‌سواری **маркабсаворӣ**
مرکّب‌نویسی **мураккабнависӣ**
مرکّبی **мураккабӣ**
مرکتینگ **маркетинг**
مرکز **марказ**
مرکز **маркиз**
مرکزانی **марказонӣ**
مرکزانیدن **марказонидан**
مرکزانیده‌شده **марказонидашуда**
مرکزرو **марказрав**
مرکزشتاب **марказшитоб**
مرکزگرا **марказгаро**
مرکزگرایی **марказгароӣ**
مرکزگریز **марказгурез**
مرکزی **марказӣ**
مرکزیت **марказият**
مرکزیت **маркизет**
مرکسیزم **марксизм**
مرکسیست **марксист**
مرکسیستی **марксистӣ**
مرکن **миркан**
مرکه **марка**
مرگ **марг**
مرگ‌آبه **маргоба**
مرگ‌آسا **маргосо**
مرگ‌آفرین **маргофарин**
مرگ‌آور **марговар**
مرگامرگ **маргомарг**
مرگامرگی **маргомаргӣ**
مرگ‌اندیش **маргандеш**
مرگ‌اندیشی **маргандешӣ**

مرگ‌بار **маргбор**
مرگ‌پرستی **маргпарастӣ**
مرگ‌خوانی **маргхонӣ**
مرگ‌دارو **маргдору**
مرگرین **маргарин**
مرگزا **маргзо**
مرگ‌موش **маргимуш**
میرگن **мерган**
مرگو **мургу//мургӯ**
مرگوار **маргвор**
مرمت **марамат**
مرمر **мармар**
مرمرتراش **мармартарош**
مرمرتراشی **мармартарошӣ**
مرمرشکل **мармаршакл**
مرمرک **мармарак**
مرمرمانند **мармармонанд**
مرمری **мармарӣ**
مرمرین **мармарин**
مرملاد **мармалод**
مرموز **мармуз**
مرمیجان//مرمینجان **марми(н)ҷон**
مروا **мурво**
مروارید **марворид**
مرواریدک **марворидак**
مرواریدکاری **марворидкорӣ**
مروت **мурват**
مروت **мурувват**
مروت‌تاب **мурваттоб**
مروح **муравваҳ**
مروحه **мирваҳа**
مرود **мурӯд**
مرور **мурур**
مرورگاه **мурургоҳ**
مروزی **марвазӣ**
مروّق I **мураввақ I**
مروّق II **мураввақ II**
مروک **марвак**
مروی I **марвӣ I**
مروی II **марвӣ II**
مره **марра**
مرهم **марҳам**
مرهون **марҳун**
مریخ **миррих**
مریخ‌نبرد **миррихнабард**
مرید **мурид**
مریدی **муридӣ**
مریدئن **меридиан**
مریض **мариз**
مریضی **маризӣ**
مزاج I **мизоҷ I**

مزاج II **мизоҷ II**
مزاجدان **мизоҷдон**
مزاح **мазоҳ**
مزاحکار **мазоҳкор**
مزاحم **музоҳим**
مزاحمت **музоҳимат**
مزاد **мазод**
مزار **мазор**
مزارستان **мазористон**
مزارع **мазореъ**
مزارگذشته **мазоргузашта**
مزازای **мезозой**
مذاکره‌چی **музокирачӣ**
مزاوجت **музоваҷат**
مزاوله **музовала**
مزایا **мазоё**
مزایده **музоида**
مزایده **музояда**
مزایده‌بر **музоядабар**
مزبله **мазбала**
مزبور **мазбур**
مزجات **музҷот**
مزخرف **музахраф**
مزد **музд**
مزددهی **музддиҳӣ**
مزدگیر **муздгир**
مزدگیری **муздгирӣ**
مزدوج **муздавиҷ**
مزدور **муздур**
مزدی **муздӣ**
مزراق **мизроқ**
مزرع **мазраъ**
مزرعه **мазраа**
مزروع **мазрӯъ**
مزعفر **музаъфар**
مزمار I **мизмор I**
مزمزه I **мазмаза I**
مزمن **музмин**
مزنگ **мазанг**
مزوت **мазут**
مزوت‌آلود **мазутолуд**
مزور **музаввар**
مزور **музаввир**
مزوره **музаввара**
مزه **маза**
مزه‌خورک **мазахӯрак**
مزه‌دار **мазадор**
مزه‌کنان **мазакунон**
مزه‌ناک **мазанок**
مزیب **музайяб**
مزید **мазид**

مزیدن мазидан
مزین музайян
مژ маж
مژار мажор
مژده мужда
مژده‌آور муждаовар
مژده‌بر муждабар
مژده‌دهنده муждадиҳанда
مژده‌رسان муждарасон
مژده‌رسانی муждарасонӣ
مژده گانی муждагонӣ
مژده‌ور муждавар
مژگان мижгон
مژگان‌دراز мижгондароз
مژه мижа
مژه‌زنی мижазанӣ
مس мис
مسئله масъала
مسئله آموز масъалаомӯз
مسئله‌تلاشی масъалаталошӣ
مسئله‌دار масъаладор
مسئله‌زا масъалазо
مسئله‌ساز масъаласоз
مسئله گزاری масъалагузорӣ
مسئول масъул
مسئولیت масъулият
مسئولیت‌شناس масъулиятшинос
مسئولیت‌شناسی
масъулиятшиносӣ
مسئولیت‌ناک масъулиятнок
مسئولیت‌ناکی масъулиятнокӣ
مسا||مساء масо(ъ)
مسائل масоил
مسابقه мусобиқа
مسابقه کننده мусобиқакунанда
مساجد масоҷид
مساح массоҳ
مساحت масоҳа(т)
مساحت мисоҳат
مساحت گر мисоҳатгар
مساس мисос
مساعد мусоид
مساعدت мусоидат
مسافر мусофир
مسافربر мусофирбар
مسافربری мусофирбарӣ
مسافرت мусофират
مسافرخاک мусофирхок
مسافرخانه мусофирхона
مسافرکش мусофиркаш
مسافرکشانی мусофиркашонӣ

مسافرگیری мусофиргирӣ
مسافری мусофирӣ
مسافه||مسافت масофа//масофат
مسافه‌سنج масофасанҷ
مساکن масокин I
مساکین масокин II
مسالحه мусолиҳа
مسالک масолик
مسالمت мусолимат//мусоламат
مسالمت‌آمیز мусолиматомез
مسام масом
مسامحه мусомаҳа//мусомиҳа
مسامره мусомара
مسان муссон
مساوات мусовот
مساوی мусовӣ
مساویت мусовият
مساهله мусоҳила
مساهله‌کار мусоҳилакор
مساهله‌کارانه мусоҳилакорона
مساهله‌کاری мусоҳилакорӣ
مساهم мусоҳим
مساهمت мусоҳамат
مسبار мисбор
مسبب мусаббиб
مسبح мусаббеҳ
مسبوق масбуқ
مست маст
مست муст
مستابه мастоба
مستأصل мустаъсал
مستامست мастомаст
مستانه мастона
مستبد мустабид
مستبدانه мустабидона
مستبدی мустабидӣ
مستثمر мустасмар
مستثمر мустасмир
مستثنی||مستثنا мустасно
مستجاب мустаҷоб
مستجیر мустаҷир
مستحب мустаҳаб(б)
مستحق
мустаҳиқ(қ)//мустаҳақ(қ)
مستحکم мустаҳкам
مستحکم‌شوی мустаҳкамшавӣ
مستحکم کننده
мустаҳкамкунанда
مستحکم کنی мустаҳкамкунӣ
مستحکمی мустаҳкамӣ
مستدام мустадом

مستدر мустадир
مستراح мустароҳ
مسترح мустареҳ
مسترد мустарад
مستزاد мустазод
مستشار мусташор
مستشرق мусташриқ
مستطاب мустатоб
مستطیل мустатил
مستظهر мустазҳар
مستظهر мустазҳир
مستعار мустаор
مستعان мустаон
مستعد мустаид(д)
مستعرب мустаъриб
مستعفی мустаъфӣ
مستعمل мустаъмал
مستعین мустаин
مستغرق мустағриқ
مستغل мустағал
مستغنی мустағнӣ
مستفاد мустафод
مستقبل мустақбал
مستقر мустақар(р)
مستقر мустақир(р)
مستقل мустақил
مستقلاً мустақилан
مستقلانه мустақилона
مستقل‌شوی мустақилшавӣ
مستقل‌معنا мустақилмаъно
مستقلی мустақилӣ
مستقلیت мустақилият
مستقلیتی мустақилиятӣ
مستقیم мустақим
مستقیماً мустақиман
مستقیمانه мустақимона
مستک мастак I
مستک мастак II
مستکبر мустакбир
مستکبری мустакбирӣ
مست کننده масткунанда
مستمر мустамир(р)
مستملکه وی мустамликавӣ
مستملکه мустамлика
مستملکه‌دار мустамликадор
مستملکه‌داری мустамликадорӣ
مستمند мустаманд
مستمندی мустамандӣ
مستند мустанад
مستنشق мустаншиқ
مستنیر мустанир

مستوار маствор
مستور мастур
مستوره мастура
مستوری мастурӣ
مستوفی муставфӣ I
مستوفی муставфӣ II
مستولی муставлӣ
مستوی муставӣ
مسته муста I
مسته муста II
مستی мастӣ I
مستیگری мастигарӣ
مسجد масҷид
مسجع мусаҷҷаъ
مسجود масҷуд
مسح масҳ
مسحگر масҳгар
مسحی масҳӣ
مسحی‌دوز масҳидӯз
مسحی‌دوزی масҳидӯзӣ
مسحی‌فروش масҳифурӯш
مسحی‌فروشی масҳифурӯшӣ
مسخ масх
مسخر мусаххар
مسخرگی масхарагӣ
مسخره масхара
مسخره‌آمیز масхараомез
مسخره‌آمیزانه масхараомезона
مسخره‌باز масхарабоз
مسخره‌بازی масхарабозӣ
مسدد мусаддад
مسدس мусаддас
مسدود масдуд
مسران мисрон
مسرت масаррат
مسرت‌بخش масарратбахш
مسرع мусреъ
مسرف мусриф
مس‌رنگ мисранг
مسرور масрур
مسرورانه масрурона
مسطح мусаттаҳ
مسطر мистар
مسعود масъуд
مسکت мускат
مسکت мускит
مسکر мускир
مسکرد маскарад
مس‌کلاه мискулоҳ
مسکن маскан
مسکنت масканат

مسکوک маскук
مسکون маскун
مسکوی маскавӣ
مسکه маска
مسکین мискин
مسکین‌خانه мискинхона
مسکین‌نوازی мискиннавозӣ
مسکینی мискинӣ
مس‌گداز мисгудоз
مس‌گدازی мисгудозӣ
مس‌گر мисгар
مس‌گری мисгарӣ
مسلّح мусаллаҳ
مسلّحانه мусаллаҳона
مسلّح‌شوی мусаллаҳшавӣ
مسلّح‌کنی мусаллаҳкунӣ
مسلخ маслаҳ
مسلسل мусалсал
مسلّط мусаллат
مسلک маслак
مسلک‌فروش маслакфурӯш
مسلک گم کرده маслакгумкарда
مسلم мусаллам
مسلم муслим
مسلماً мусалламан
مسلمان мусалмон
مسلمان мусулмон
مسلمان‌آباد мусулмонобод
مسلمانی мусалмонӣ
مسلمانی мусулмонӣ
مسلمه муслима
مسلوب I маслуб I
مسلوخ I маслух I
مسلوق маслуқ
مسلوک маслук
مسمات мусаммот
مسمار мисмор
مسمر мусаммар
مسمط мусаммат
مسموع масмӯъ
مسموم масмум
مسمّی//مسمّا мусаммо
مسن мусин(н)
مسند маснад
مسند муснад
مسندنشین маснаднишин
مسندنشینی маснаднишинӣ
مسواک мисвок
مسوده мусаввада
مسهل мусҳил
مسی мисӣ
مسیح||مسیحا масеҳ//масеҳо
مسیحا масеҳо
مسیحادم масеҳодам
مسیحانفس масеҳонафас
مسیحی масеҳӣ
مسیحیت масеҳият
مسیر масир
مسین мисин
مسینه мисина
مسینه کوبی мисинакӯбӣ
مشئوم машъум
مشاء машшоъ
مشائیه машшоия
مشابه мушобеҳ
مشابهت мушобеҳат
مشارالیه мушорунилайҳ
مشاطه машшота
مشاعره мушоира
مشاق машшоқ
مشاقی машшоқӣ
مشاکرت мушокират
مشاکل мушокил
مشال мушол
مشام машом
مشانه мушона
مشاور мушовир
مشاوره мушовара
مشاوره мушовира
مشاهد мушоҳид
مشاهده мушоҳида
مشاهده‌کار мушоҳидакор
مشاهده‌کاری мушоҳидакорӣ
مشاهده‌کننده мушоҳидакунанда
مشاهیر машоҳир
مشایخ машоих
مشایعت мушоиат
مشایعت мушояат
مشبع мушаббаъ
مشبک мушаббак
مشبه мушаббаҳ
مشت I мушт I
مشت‌افشار муштафшор
مشتاق муштоқ
مشتاقانه муштоқона
مشتاقی муштоқӣ
مشت‌باران муштборон
مشت‌برداری муштбардорӣ
مشتبه муштабаҳ
مشتبه муштабеҳ
مشت‌پر муштипар
مشت‌جنگ муштҷанг
مشترک муштарак
مشترک муштарик
مشترک‌المنافع муштаракулманофеъ
مشترکانه муштаракона
مشت‌رنده муштранда
مشتری I муштарӣ I
مشتری II муштарӣ II
مشتری‌اخلاق муштариахлоқ
مشتری‌بخت муштарибахт
مشتری‌دار муштаридор
مشتری روی муштарирӯй
مشتری‌عارض муштариораз
مشت‌زن муштзан
مشت‌زنی муштзанӣ
مشت‌زور муштзӯр
مشت‌زوری муштзӯрӣ
مشتغل муштағил
مشتق муштақ
مشتقات муштақот
مشتک муштак
مشت‌کاری мушткорӣ
مشتک گیری муштакгирӣ
مشتک‌نورد муштакнавард
مشت‌کوبی мушткӯбӣ
مشتکی муштакӣ
مشت‌مال муштмол
مشت‌مالی муштмолӣ
مشتمل муштамил
مشتوت маштут
مشته мушта
مشتهر муштаҳар
مشتهی||مشتها муштаҳо
مشجب мишҷаб
مشجر мушаҷҷар
مشحون машҳун
مشخته мушахта
مشخص мушаххас
مشخصات мушаххасот
مشدد мушаддад
مشرب машраб
مشربه машраба
مشرف мушарраф
مشرف мушриф
مشرق машриқ
مشرق‌زمین машриқзамин
مشرقی машриқӣ
مشرک мушрик
مشرکی мушрикӣ
مشروب машруб
مشروبات машрубот
مشروبات‌فروش машруботфурӯш
مشروبات‌فروشی машруботфурӯшӣ
مشروح машрӯҳ
مشروط машрут
مشروطه وی машрутавӣ
مشروطه машрута
مشروطه‌خواه машрутахоҳ
مشروطه‌خواهی машрутахоҳӣ
مشروطه‌طلب машрутаталаб
مشروطه‌طلبی машрутаталабӣ
مشروطیت машрутият
مشروع машрӯъ
مشط II мушт II
مشعبد мушаъбид
مشعبدی мушаъбидӣ
مشعشع мушаъшаъ
مشعل машъал
مشعل‌افروز машъалафрӯз
مشعل‌افروزی машъалафрӯзӣ
مشعل‌بر машъалбар
مشعل‌دار машъалдор
مشعوف машъуф
مشغله машғала
مشغول машғул
مشغولی машғулӣ
مشغولیت машғулият
مشفق мушфиқ
مشفقانه мушфиқона
مشفقی мушфиқӣ
مشق машқ
مشقت машаққат
مشقت‌آور машаққатовар
مشقت‌ناک машаққатнок
مشق‌دهنده машқдиҳанда
مشق‌دیده машқдида
مشق کنی машқкарда
مشق‌گاه машқгоҳ
مشقی машқӣ
مشک машк
مشک мушк
مشکاب машкоб
مشکابی машкобӣ
مشکات мишкот
مشک‌افشانی мушкафшонӣ
مشک‌بار мушкбор
مشک‌بو//مشک‌بوی мушкбӯ(й)
مشک‌بید мушкбед
مشک‌بیز мушкбез
مشک‌بیزی мушкбезӣ
مشک‌خیز мушкхез

مشکدانه мушкдона
مشک دم мушкдум
مشکرنگ мушкранг
مشک ریز мушкрез
مشک سا(ی) мушксо(й)
مشکستان мушкистон
مشکشکن мушкшикан
مشکفروش мушкфурӯш
مشکفشان мушкфишон
مشکک мушкак
مشکل мушкил
مشکلات мушкилот
مشکل افشا мушкилифшо
مشکل بیان мушкилбаён
مشکل بیانی мушкилбаёнӣ
مشکل پسند мушкилписанд
مشکل پسندی мушкилписандӣ
مشکل تراشی мушкилтарошӣ
مشکل تربیه мушкилтарбия
مشکل فهم мушкилфаҳм
مشکلک мушклак
مشکل کشا мушкилкушо
مشکل گذر мушкилгузар
مشکلی мушкилӣ
مشک مالی мушкмолӣ
مشک مانند мушкмонанд
مشک موی мушкмӯй
مشک نکهت мушкнакҳат
مشکو(ی) мушкӯ(й)
مشکوفی//مشکوفه машкуфӣ//машкуфа
مشکوک машкук
مشکی мушкӣ
مشکین мушкин
مشکین بوی мушкинбӯй
مشکین خال мушкинхол
مشکین رقم мушкинрақам
مشکین شمایل мушкиншамоил
مشکین کلاله мушкинкулола
مشکین کمند мушкинкаманд
مشکین موی мушкинмӯй
مشلک||مشکلک
мушлак//мушклак
مشمش миш-миш
مشمشه машмаша
مشمله мушмула
مشموم машмум
مشنگ мушанг
مشنگ мушунг
مشورت машварат
مشورتچی машваратчӣ

مشورت خانه машваратхона
مشورت گاه машваратгоҳ
مشورتی машваратӣ
مشوش мушавваш
مشوشانه мушаввашона
مشوش خاطر мушаввашхотир
مشوش خاطری мушаввашхотирӣ
مشوش خیال мушаввашхаёл
مشوشی мушаввашӣ
مشهد машҳад
مشهود машҳуд
مشهور машҳур
مشی машӣ
مشیب машиб
مشیت машият
مشیر мушир
مشیمه машима
مشینه машина
مصائب масоиб
مصاحب мусоҳиб
مصاحبه мусоҳиба
مصاحبی мусоҳибӣ
مصادره وی мусодиравӣ
مصادره//مصادرت
мусодира//мусодара(т)
مصادم мусодим
مصادمه мусодима
مصارف масориф
مصاف масоф
مصاف آزموده масофозмуда
مصافحه мусофаҳа
مصافگاه масофгоҳ
مصالح масолеҳI
مصالح масолеҳII
مصالح سنجی масолеҳсанҷӣ
مصالح شناسی масолеҳшиносӣ
مصباح мисбоҳ
مصحح мусаҳҳаҳ
مصحح мусаҳҳеҳ
مصححی мусаҳҳеҳӣ
مصحف мусаҳҳаф
مصحف мусҳаф
مصداق мисдоқ
مصدر масдар
مصدق мусаддиқ
مصر миср
مصر мусир(р)
مصرع мисраъ
مصرف масраф//масриф
مصروع масрӯъ
مصروف масруф

مصروفیت масруфият
مصری мисрӣ
مصطبه мастаба
مصطفی мустафо
مصطلح мусталаҳ//мусталеҳ
مصطلحات
мусталаҳот//мусталеҳот
مصفا мусаффо
مصقل мисқал
مصقول масқул
مصلح муслеҳ
مصلحت маслиҳат
مصلحت آشی маслиҳатошӣ
مصلحت آمیز маслиҳатомез
مصلحت آمیزانه маслиҳатомезона
مصلحت اندیش маслиҳатандеш
مصلحت بین маслиҳатбин
مصلحت چی маслиҳатчӣ
مصلحت خانه маслиҳатхона
مصلحت خواه маслиҳатхоҳ
مصلحت خواهی маслиҳатхоҳӣ
مصلحت دهنده маслиҳатдиҳанда
مصلحت دید маслиҳатдид
مصلحت شنو маслиҳатшунав
مصلحت گذار маслиҳатгузор
مصلحتگر маслиҳатгар
مصلحت گو//مصلحت گوی
маслиҳатгӯ(й)
مصلحت گیری маслиҳатгирӣ
مصلحتی маслиҳатӣ
مصلوب маслубII
مصلّی//مصلا мусалло
مصمم мусаммам
مصنف мусаннаф
مصنف мусанниф
مصنفی мусаннифӣ
مصنوع маснӯъ
مصنوعات маснуот
مصنوعی маснӯӣ
مصوب мусаввиб
مصوت мусаввит
مصور мусаввар
مصور мусаввир
مصوره мусаввара
مصون масун
مصونیت масуният
مصونیت شناسی масуниятшиносӣ
مصیبت мусибат
مصیبت دیده мусибатдида
مصیبت زده мусибатзада
مصیبت کده мусибаткада

مصیبت ناک мусибатнок
مصیبت نامه мусибатнома
مصیقل мусайқал
مضاجعت музоҷаат
مضارع музореъ
مضاعف музоаф
مضاف музоф
مضافات музофот
مضافاتی музофотӣ
مضامین мазомин
مضایقه музоиқа//музояқа
مضبوط мазбут
مضحک музҳик
مضحکوی мазҳакавӣ
مضحکه мазҳака
مضحکه نویس мазҳаканавис
مضحکه نویسی мазҳаканависӣ
مضر музир(р)
مضراب мизроб
مضرب мазриб
مضرت мазаррат
مضروب мазруб
مضطر музтар
مضطرانه музтарона
مضطرب музтариб
مضطربانه музтарибона
مضطرب حال музтарибҳол
مضطری музтарӣ
مضمار мизморII
مضمحل музмаҳил
مضمر музмар
مضمضه мазмазаII
مضموم мазмумII
مضمون мазмун
مضموناً мазмунан
مضموندار мазмундор
مضیق||مضیقه мазиқ//мазиқа
مطابق мутобиқ
مطابقاً мутобиқан
مطابقت мутобиқат
مطار матор
مطاع мутоъ
مطالب матолиб
مطالبه||مطالبت
мутолиба//мутолибат
مطالعه мутолиа
مطالعه کننده мутолиакунанда
مطایبه мутоиба
مطایبه گوئی мутоибагӯӣ
مطبخ матбах
مطبخی матбахӣ

مطبعه матбаа
مطبوع матбӯъI
مطبوع матбӯъII
مطبوعات матбуот
مطحن митҳан
مطرا мутарро
مطراگر мутаррогар
مطران митрон
مطرانه митрона
مطرب мутриб
مطربی мутрибӣ
مطرح матраҳ
مطرد митрад
مطرقه митрақа
مطعون матъун
مطلا муталло
مطلب матлаб
مطلع матлаъ
مطلع мутталеъ
مطلق мутлақ
مطلقاً мутлақан
مطلقا мутлақо//мутлақан
مطلقیت мутлақият
مطلوب матлуб
مطلوبات матлубот
مطلوباتچی матлуботчӣ
مطمئن мутмаин
مطمح матмаҳ
مطمع матмаъ
مطموره матмура
مطمورهنشان матмуранишон
مطمورهنشین матмуранишин
مطنطن мутантан
مطهر мутаҳҳар
مطهره митҳара
مطیر матир
مطیع мутеъ
مطیعانه мутеона
مطیعی мутеӣ
مطیعیت мутеият
مظروف мазруф
مظفّر музаффар
مظفرانه музаффарона
مظفّریت музаффарият
مظلم музлим
مظلمه мазлима
مظلوم мазлум
مظله мизалла
مظلهدار мизалладор
مظنون мазнун
مظنه мазанна

مظهر мазҳар
مع маа
معاب маобII
معاد маод
معاد муод
معادل муодил
معادله муодила
معادن маодин
معاذ маоз
معاذالله маозаллоҳ
معارف маориф
معارفپرور маорифпарвар
معارفپروری маорифпарварӣ
معارفدوست маорифдӯст
معارفدوستی маорифдӯстӣ
معاریف маорифII
معاش маош
معاشخور маошхӯр
معاشر муошир
معاشرت муоширaт
معاشقه муошиқа
معاصر муосир
معاف маоф//муоф
معاف муоф
معالتأسّف мааттаассуф
معالج муолиҷ
معالجه муолиҷа
معالجهپذیر муолиҷапазир
معالجهخانه муолиҷахона
معالجهشونده муолиҷашаванда
معالجهکننده муолиҷакунанда
معالجهناپذیر муолиҷанопазир
معالجهنشونده
муолиҷанашаванда
معالجهوی муолиҷавӣ
معالقصّه маалқисса
معامل муомил
معاملات муомилот//муомалот
معامله муомила
معاملهدار муомиладор
معانی маонӣ
معانیسرا маонисаро
معاودت муовадат
معاوضه муовиза
معاون муовин
معاونت муованат
معاهد муоҳид
معاهده муоҳида
معاهدهبندی муоҳидабандӣ
معاهدهنامه муоҳиданома
معاینه муоина

معبد(ه) маъбад(а)
معبر(ه) маъбар(а)
معبر муаббир
معبود маъбуд
معتاد мӯътод
معتبر мӯътабар
معتبری мӯътабарӣ
معتد мӯътад(д)
معتدل мӯътадил
معتدلانه мӯътадилона
معتدلی мӯътадилӣ
معترض мӯътариз
معترف мӯътариф
معتزل мӯътазил
معتزله мӯътазила
معتزلیه мӯътазилия
معتقد мӯътақид
معتقداً мӯътақидан
معتکف мӯътакиф
معتمد мӯътамад
معجر меъҷар
معجز мӯъҷиз
معجزوی мӯъҷизавӣ
معجزه мӯъҷиза
معجزهآسا мӯъҷизаосо
معجزهآفرین мӯъҷизаофарин
معجزهآور мӯъҷизаовар
معجزهدار мӯъҷизадор
معجزهساز мӯъҷизасоз
معجزهکار мӯъҷизакор
معجزهکارانه мӯъҷизакорона
معجزهکاری мӯъҷизакорӣ
معجم мӯъҷам
معجون маъҷун
معد муад(д)
معدل муаддил
معدلالنهار муаддилуннаҳор
معدن маъдан
معدندار маъдандор
معدنشناس маъданшинос
معدنشناسی маъданшиносӣ
معدنکن маъданкан
معدنکنی маъданканӣ
معدنگدازی маъдангудозӣ
معدنی маъданӣ
معدنیات маъданиёт
معدود маъдуд
معدوم маъдум
معده меъда
معذالک маазолик(а)
معذب муаззаб

معذرت маъзарат
معذرتخواهی маъзаратхоҳӣ
معذور маъзур
معرب муарраб
معرض маъраз
معرف муарриф
معرفت маърифат
معرفتبیزار маърифатбезор
معرفتپذیری маърифатпазирӣ
معرفتپرور маърифатпарвар
معرفتپروری маърифатпарварӣ
معرفتدوست маърифатдӯст
معرفتناک маърифатнок
معرفتناکی маърифатнокӣ
معرفتی маърифатӣ
معرفی муаррифӣ
معرفینامه муаррифинома
معرکه маърака
معرکهآرا маъракаоро
معرکهزیب маъраказеб
معرکهگیری маъракагирӣ
معروض маъруз
معروضه маърӯза
معروضهچی маърӯзачӣ
معروضهکننده маърӯзакунанда
معروف маъруф
معری||معرا муарро
معز муиз(з)
معزز муаззаз
معزول маъзул
معزی||معزا муаззо
معشر маъшар
معشوق маъшуқ
معشوقه маъшуқа
معشوقهبازی маъшуқабозӣ
معشوقی маъшуқӣ
معصفر муасфар
معصوم маъсум
معصومانه маъсумона
معصومه маъсума
معصومی маъсумӣ
معصیت маъсият
معطّر муаттар
معطّری муаттарӣ
معطل маътал
معطّل муаттал
معطلی маъталӣ
معطوف маътуф
معظم муаззам
معظم мӯъзам
معظمی муаззамӣ

معفو маъфув
معقول маъқул
معک маак
معکوس маъкус
معلاق меълоқ
معلّق муаллақ
معلق‌زن муаллақзан
معلق‌زنان муаллақзанон
معلق‌زنی муаллақзанӣ
معلقه муаллақа
معلل муаллал
معلم муаллимI
معلم муаллимII
معلم муаллимI
معلم муълам
معلم‌تیارکنی муаллимтайёркунӣ
معلمی муаллимӣ
معلول маълул
معلوم маълум
معلومات маълумот
معلوماتدار маълумотдор
معلومات‌دهی маълумотдиҳӣ
معلوماتناک маълумотнок
معلومات‌نامه маълумотнома
معلی||معلا муалло
معمادار муаммодор
معمار меъмор
معماری меъморӣ
معماگوئی муаммогӯӣ
معمر муаммар
معموری маъмурӣII
معمول маъмулII
معمولی маъмулӣ
معمی||معما муаммо
معنا//معنی маъно//маънӣ
معناً маънан
معنائی маъноӣ
معنبر муанбар
معنوی маънавӣ
معنویات маънавиёт
معنی маънӣ
معنیداد маънидод
معنیدار маънидор
معنیدارانه маънидорона
معود муаввад
معوض муаввaз
معونت маунатII
مع‌هذا маaҳозо
معهود маъҳуд
معیار меъёр
معیاری меъёрӣ

معیب маиб
معیشت маишат
معیشت‌پرست маишатпараст
معیشت‌پرستی маишатпарастӣ
معیشت‌دوست маишатдӯст
معیشی маишӣ
معیل муил
معین маин
معین муайян
معین муин
معین‌شده муайяншуда
معین‌شونده муайяншаванда
معین کننده муайянкунанда
معینی муайянӣ
معیوب маъюб
مغ мағ
مغ муғ
مغار||مغاره мағорII//мағора
مغار мағорI
مغاربسته мағорбаста
مغاره‌نشین мағоранишин
مغازه мағоза
مغازه‌دار мағозадор
مغاص мағос
مغاک мағок
مغاکی мағокӣ
مغالطه муғолата
مغانه муғона
مغبچه муғбача
مغبون мағбун
مغتنم муғтанам
مغجه муғча
مغجه‌بندی муғчабандӣ
مغجه‌پیوند муғчапайванд
مغجه‌دار муғчадор
مغرب мағриб
مغرب‌پرست мағрибпараст
مغرب‌رویه мағрибрӯя
مغربی мағрибӣ
مغرض муғриз
مغرضانه муғризона
مغرور мағрур
مغرورانه мағрурона
مغروری мағрурӣ
مغریب‌زمین мағрибзамин
مغز мағз
مغزآبه мағзоба
مغزپوشیده мағзпӯшида
مغزدار мағздор
مغزشوئی мағзшӯӣ
مغزوب мағзуб

مغزی мағзӣ
مغزی‌دار мағзидор
مغزیدن мағзидан
مغزی‌دوزی мағзидӯзӣ
مغزی گذاری мағзигузорӣ
مغزین мағзин
مغسرا муғсаро
مغسول мағсул
مغشوش мағшуш
مغفر миғфар
مغفرت мағфират
مغفور мағфур
مغل//مغول муғул
مغل мағал
مغل‌چای муғулчой
مغل‌چه муғулча
مغلطه мағлата
مغلق муғлақ
مغلق‌بیان муғлақбаён
مغلق‌بیانی муғлақбаёнӣ
مغلق گو(ی) муғлақгӯ(й)
مغلق گوئی муғлақгӯӣ
مغلقی муғлақӣ
مغل گاه мағалгоҳ
مغلوب мағлуб
مغلوب‌شوندگی мағлубшавандагӣ
مغلوب‌شونده маглубшаванда
مغلوب‌ناپذیر мағлубнопазир
مغلوب‌ناپذیری мағлубнопазирӣ
مغلوب‌نشوندگی
мағлубнашавандагӣ
مغلوبنشونده мағлубнашаванда
مغلوبه мағлуба
مغلوبی мағлубӣ
مغلوبیت мағлубият
مغلول мағлул
مغلی//مغول муғулӣ
مغمبر муғамбир
مغمبرانه муғамбирона
مغمبرنما муғамбирнамо
مغمبری муғамбирӣ
مغموم мағмум
مغمومانه мағмумона
مغنی муғаннӣ
مغیلان мағелон
مغیلان муғайлон
مغیلان муғелон
مفاتیح мафотеҳ
مفاجا(ت) муфоҷо(т)
مفاخر муфохир
مفاخرت муфохират

مفارق муфориқ
مفارقت муфориқат
مفاسد мафосид
مفاصل мафосил
مفت муфт
مفتاح мифтоҳ
مفت‌باز муфтбоз
مفت‌بر муфтбар
مفت‌بری муфтбарӣ
مفتح муфаттеҳ
مفتخر муфтахар
مفت‌خوار||مفت‌خواره
муфтхор//муфтхора
مفت‌خواری муфтхорӣ
مفت‌خور муфтхӯр
مفت‌خوری муфтхӯрӣ
مفترق муфтариқ
مفتش муфаттиш
مفتشی муфаттишӣ
مفتضح муфтазеҳ
مفتقر муфтақир
مفتوح мафтӯҳ
مفتول мафтул
مفتون мафтун
مفتون کننده мафтункунанда
مفتونی мафтунӣ
مفتی муфтӣI
مفتی муфтӣII
مفتیات муфтиёт
مفتیگی муфтигӣ
مفحش муфҳиш
مفخر мафхар
مفرح муфарраҳ
مفرح муфарреҳ
مفرحنامه муфарреҳнома
مفرد муфрад
مفردات муфрадот
مفرش мафраш
مفروز мафрузI
مفروش мафруш
مفروض мафрузII
مفروضات мафрузот
مفسد муфсид
مفسده мафсада
مفسدی муфсидӣ
مفسر муфассир
مفصل мафсил
مفصل муфассал
مفصلاً муфассалан
مفصلی муфассалӣ
مفضال мифзол

مفعول мафъул
مفقود мафқуд
مفکوروی мафкуравӣ
مفکوره мафкура
مفلاک мифлок
مفلس муфлис
مفلسشوی муфлисшавӣ
مفلسکننده муфлискунанда
مفلسی муфлисӣ
مفلق муфлиқ
مفلوج мафлуҷ
مفلوک мафлук
مفوض муфавваз
مفهم муфҳим
مفهوم мафҳум
مفید муфид
مفیض муфиз
مفیه мафия
مقابل муқобил
مقابل برایی муқобилбарой
مقابل گذاری муқобилгузорӣ
مقابله муқобила//муқобала
مقابلیت муқобилият
مقاتله муқотала
مقادیر мақодир
مقارن муқорин
مقارنه муқорана
مقاصد мақосид
مقاطع мақотеъ
مقاطعه муқотаа
مقال мақол
مقاله мақола
مقاله‌نویس мақоланавис
مقاله‌نویسی мақоланависӣ
مقام мақомI
مقام мақомII
مقامات мақомот
مقاومت муқовимат//муқовамат
مقاوه муқова
مقاوه‌بند муқовабанд
مقاوه‌بندی муқовабандӣ
مقاوه‌دار муқовадор
مقاوه‌ساز муқовасоз
مقاوه‌سازی муқовасозӣ
مقایسوی муқоисавӣ
مقایسه муқоиса
مقایسه‌شونده муқоисашаванда
مقایسه‌ناپذیر муқоисанопазир
مقایسه‌نشونده
муқоисанашаванда
مقبره мақбара

مقبل муқбил
مقبوض мақбуз
مقبول мақбул
مقتدر муқтадир
مقتدری муқтадирӣ
مقتدی муқтадо
مقتضا муқтазо
مقتضی муқтазӣ
مقتل мақтал
مقتول мақтул
مقدار миқдор
مقداراً миқдоран
مقداری миқдорӣ
مقدر муқаддар
مقدس муқаддас
مقدسات муқаддасот
مقدسی муқаддасӣ
مقدم мақдам
مقدم муқаддам
مقدمات муқаддамот
مقدموی муқаддимавӣ
مقدمه муқаддима
مقدور мақдур
مقر мақар(р)
مقراض миқроз
مقراضه миқроза
مقرب муқарраб
مقرر муқаррар
مقرراً муқарраран
مقررات муқаррарот
مقرری муқаррарӣ
مقرض муқарриз
مقرضی муқарризӣ
مقرعه миқраа
مقرنس муқарнас
مقرون мақрун
مقری муқрӣ
مقسوم мақсум
مقشر муқашшар
مقشرکننده муқашшаркунанда
مقصد мақсад
مقصدناک мақсаднок
مقصدناکی мақсаднокӣ
مقصر муқассир
مقصود мақсуд
مقصور мақсур
مقصوره мақсураI
مقصوره мақсураII
مقطر муқаттар
مقطع мақтаъ
مقطع миқтаъ

مقطعات муқаттаот
مقطوع мақтӯъ
مقعد мақъад
مقعد муқъад
مقل муқл
مقلب муқаллиб
مقلد муқаллид
مقلدی муқаллидӣ
مقلوب мақлуб
مقله муқла
مقناطیس миқнотис
مقناطیسی миқнотисӣ
مقناع миқноъ
مقنع муқаннаъ
مقنعه//مقنع//مقناع
миқнаа//миқнаъ//миқноъ
مقود миқвад
مقور муқаввар
مقوس муқаввас
مقوله мақула
مقوی муқаввӣ
مقهور мақҳур
مقیاس миқёс
مقید муқайяд
مقیم муқим
مقیمی муқимӣ
مک мак
مکابره мукобара
مکاتب макотибI
مکاتبات мукотибот
مکاتبه мукотиба
مکاتیب макотибII
مکّار маккор
مکّارانه маккорона
مکّاری маккорӣ
مکاس мукос
مکافات мукофот
مکافاتانیدن мукофотонидан
مکافات گیری мукофотгирӣ
مکالمه муколама//муколима
مکان маконI
مکان маконII
مکان‌نما маконнамо
مکان‌یابی маконёбӣ
مکانیدن макон(и)дан
مکةالله маккатуллоҳ
مکتب мактаб
مکتب‌بچه мактаббача
مکتب‌خانه мактабхона
مکتب‌خوان мактабхон
مکتب‌خوانی мактабхонӣ

مکتب‌دار мактабдор
مکتب‌داری мактабдорӣ
مکتب‌رو мактабрав
مکتب‌روی мактабравӣ
مکتبی мактабӣ
مکتوب мактуб
مکتوباً мактубан
مکتوبچه мактубча
مکتوب‌نویس мактубнавис
مکتوب‌نویسی мактубнависӣ
مکتوبی мактубӣ
مکث макс
مکحول макҳул
مکدر мукаддар
مکر макр
مکرآمیز макромез
مکراموج микромавҷ
مکران макарон
مکران‌پلو макаронпалав
مکراندیش макрандеш
مکرر мукаррар
مکروه макрӯҳ
مکرهه макраҳа
مکسور максур
مکسیموم максимум
مکشوف макшуф
مکعب мукааб
مکعب‌شکل мукаабшакл
مکعب‌متر мукаабметр
مکفوف макфуф
مکلف мукаллаф
مکلفیت мукаллафият
مکلل мукаллал
مکمل мукаммал
مکمل мукаммил
مکملی мукаммалӣ
مکمنه макмана
مکناس микнос
مکنت мукнат
مکنون макнун
مکو маку
مکون мукаввaн
مکه макака
مکّه маккаI
مکّه маккаII
مکّه‌جواری маккаҷуворӣ
مکیت макет
مکیت‌ساز макетсоз
مکیدن макидан
مکیدنی макиданӣ
مکیده||مکیدت макида(т)

مکیده макида
مکین макин
مگر магар
مگزین магазин
مگس магас
مگس افشان магасафшон
مگس پران магаспаррон
مگس پرانی магаспарронӣ
مگس ران магасрон
مگس رانی магасронӣ
مگس کش магаскуш
مگس وار магасвор
مگسی магасӣ
مگمه магма
مگنالیه магнолия
مگنی магний
مگنیت магнит
مگنیتافان магнитофон
مگنیت سنج магнитсанҷ
مگنیتی магнитӣ
مگنیتیزم магнетизм
مگنیزیه магнезия
میگفان мегафон
مگه وت мегаватт
مگیستر магистр
مگیستر توره магистратура
مگیسترل магистрал
مگیسترلی магистралӣ
مل мул
ملا//ملأ мало//малоъ
ملا мулло
ملائک//ملائکه
малоик//малоика
ملابچگی муллобачагӣ
ملابچه муллобача
ملابدبوتک муллобудбӯтак
ملاتراش муллотарош
ملاجرنگ муллоҷиринг
ملاح маллоҳ
ملاحت малоҳат
ملاحظه мулоҳиза
ملاحظه رانی мулоҳизаронӣ
ملاحظه کار мулоҳизакор
ملاحظه کارانه мулоҳизакорона
ملاحظه کاری мулоҳизакорӣ
ملاّحی маллоҳӣ
ملادرمه мелодрама
ملازاده муллозода
ملازم мулозим
ملازمت мулозимат
ملازمی мулозимӣ

ملاطفت мулотафат//мулотифат
ملاقات мулоқот
ملاقات گاه мулоқотгоҳ
ملاقی мулоқӣ
ملاک маллок
ملاک милок
ملاگی муллогӣ
ملال малол
ملال آور малоловар
ملال انگیز малолангез
ملالت малолат
ملالت بار малолатбор
ملامت маломат
ملامت آمیز маломатомез
ملامت دیده маломатдида
ملامت کش маломаткаш
ملامتگر маломатгар
ملامت گوی маломатгӯй
ملانما муллонамо
ملاهی малоҳӣ
ملایانه муллоёна
ملایم мулоим
ملایمانه мулоимона
ملایم بدن мулоимбадан
ملایمپشم мулоимпашм
ملایمت мулоимат
ملایمتی мулоиматӣ
ملایم خنک мулоимхунук
ملایم خنکانه мулоимхунукона
ملایم خنکی мулоимхунукӣ
ملایم سخن мулоимсухан
ملایم سخنی мулоимсуханӣ
ملایم شده мулоимшуда
ملایم شوی мулоимшавӣ
ملایم طبع мулоимтабъ
ملایم طبیعت мулоимтабиат
ملایم گپ мулоимгап
ملایم گپی мулоимгапӣ
ملایم گفتاری мулоимгуфторӣ
ملایمی мулоимӣ
ملایی муллоӣ
ملبس малбас
ملبوس малбус
ملت миллат
ملتبس мултабас
ملت پرست миллатпараст
ملت پرستی миллатпарастӣ
ملتجی мултаҷӣ
ملت چی миллатчӣ
ملت چیگی миллатчигӣ

ملترس//ملتراس
милтирас//милтирос
ملتس||ملتاس милтас//милтос
ملتفت мултафит
ملتیق милтиқ
ملتیق اندازی милтиқандозӣ
ملتیق دار милтиқдор
ملتیق ساز милтиқсоз
ملتیق سازی милтиқсозӣ
ملتیق ناک милтиқнок
ملت گرا миллатгаро
ملت گرایی миллатгароӣ
ملت ملت милт-милт
ملت ملتکنان милт-милткунон
ملتیپلیکتسیه мултипликатсия
ملتیق پرانی милтиқпарронӣ
ملجا малҷо
ملح милҳ
ملحد мулҳид
ملحدی мулҳидӣ
ملحق мулҳақ
ملحقات мулҳақот
ملحم мулҳамII
ملحوظ малҳуз
ملخ малах
ملخص мулаххас
ملخک малахак
ملزم мулзам
ملزوم малзум
ملعبه малъаба
ملعون малъун
ملفوف малфуф
ملقب мулаққаб
ملک малак
ملک малик
ملک милкI
ملک милкII
ملک мулк
ملک الشعرا маликушшуаро
ملک العرش маликуларш
ملک الکلام маликулкалом
ملک الموت малакулмавт
ملک خوئی малакхӯӣ
ملک خوی малакхӯй
ملک دار милкдорI
ملک دار милкдорII
ملک دار мулкдор
ملک داری мулкдорӣ
ملک زاده маликзода
ملک ستا(ی) маликсито(й)
ملکک милкак

ملکک мулкак
ملکک گون мулкакгун
ملکوت малакут
ملکه малака
ملکه малика
ملکه بانو маликабону
ملکه دار малакадор
ملکی мулкӣ
ملکیت мулкият
ملگی маллагӣ
ملل милал
ملمع муламмаъ
ململک милмилак
ملنگ маланг
ملواح милвоҳ
ملوث мулаввас
ملوک мулук
ملول малул
ملولانه малулона
ملولی малулӣ
ملون мулавван
ملوه мулӯҳ
مله малла
ملّه تاب маллатоб
ملّه رنگ малларанг
ملّه ریش маллариш
ملهم малҳам
ملهم мулҳамI
ملهم мулҳим
مله موی малламӯй
ملهوف малҳуф
ملهی малҳо
ملی миллӣ
ملیارتسیه мелиоратсия
ملیت миллият
میلیتسیانیر милитсионер
میلیتسیه милитсия
ملیح малеҳ
ملیح بیان малеҳбаён
ملیح دیدار малеҳдидор
میلیسه милиса
میلیسه خانه милисахона
ملی شکل миллишакл
ممات мамот
ممالک мамолик
ممانت мамонт
ممانعت мамониат
ممبرنه мембрана
ممتاز мумтоз
ممتحن мумтаҳанI
ممتحن мумтаҳин

мумтад(д) ممتد
мумтанеъ ممتنع
мумтанеъулвуҷуд ممتنع‌الوجود
мумтаҳанII ممتهن
мумид(д) ممد
мамдӯҳ ممدوح
мамдуд ممدود
мамдуда ممدوده
мамар(р) ممر
мамзуҷ ممزوج
мумсик ممسک
мумсикӣ ممسکی
мумкин ممکن
мумкинулвуҷуд ممکن‌الوجود
мамлакат مملکت
мамлакатдорӣ مملکت داری
мамлу مملو
мамлук مملوک
мамнӯъ ممنوع
мамнӯъгоҳ ممنوع گاه
мамнун ممنون
мамнунона ممنونانه
мамнуният ممنونیت
мумаввах مموه
мумаҳҳад ممهد
мумаҳҳид ممهد
мумайиз ممیز
манI من
манII من
мин من
манобеъ منابع
манот منات
муноҷот مناجات
мунодо منادا
мунодӣ منادی
манор منار
маноршакл منارشکل
манора مناره
манорадор مناره‌دار
манорӣ مناری
манозил منازل
муносиб مناسب
муносибат مناسبت
муносибатдор مناسبت‌دار
манос مناص
маносиб مناصب
манотиқ مناطق
мунозирагар مناظرگر
мунозиравӣ مناظروی
мунозира مناظره
манноъ مناع

мунофират منافرت
манофеъ منافع
мунофиқ منافق
мунофиқона منافقانه
мунофиқӣ منافقی
маноқиб مناقب
маноқибнома مناقب‌نامه
маноқибнавис مناقب‌نویس
муноқиша مناقشه
муноқиз مناقض
манол منال
маном منام
манометр منامتر
маннон منّان
мунаббат منبت
мунаббаткор منبت کار
мунаббаткорӣ منبت کاری
минбар منبر
манбаъ منبع
минбаъд من‌بعد
минбаъда من‌بعده
миннат منت
миннатбардор منت‌بردار
миннатпазир منت‌پذیر
миннатпазирӣ منت‌پذیری
мунтаҷаб منتجب
мунтаҳал منتحل
мунтаҳил منتحل
мунтахаб منتخب
мунтахабот منتخبات
миннатдор منت‌دار
миннатдорона منت‌دارانه
миннатдорӣ منت‌داری
мандатӣ منتدی
мунтасиб منتسب
мунтасах منتسخ
мунитсипалӣ منیتسیپلی
мунитсипалитет منیتسیپلیتت
мунташир منتشر
мунтасаб منتصب
мунтазир منتظر
мунтазирӣ منتظری
мунтазам منتظم
мунтазаман منتظماً
мунтазамона منتظمانه
мунтазамӣ منتظمی
миннатгузорӣ منت گذاری
мунтамис منتمس
манту منتو
мунтаҳо منتهی//منتها
мунтаҳӣ منتهی

мунсанӣ منثنی
мансурI منثور
мунҷI منج
мунҷII منج
мунҷар منجر
манҷак منجک
мунҷик منجک
минҷал منجل
манҷалак(ӣ) منجلق(ی)
мунаҷҷим منجّم
мунҷамид منجمد
минҷумла من جمله
менеҷмент منجمنت
мунаҷҷимӣ منجّمی
манҷаниқ منجنیق
манҷаниқандоз منجنیق انداز
манҷуқ منجوق
менеҷер منجیر
минҷоқ//мунҷоқ منچاق
мунҷоқ منچاق
мунча منچه
минҳат منحت
мунҳариф منحرف
мунҳасир منحصر
мунҳат(т) منحط
мунҳал منحل
мунҳанӣ منحنی
манҳус منحوس
манҳул منحول
минхар//минхор منخر//منخار
мунхарит منخرط
-манд مند
мандат مندت
мундариҷ مندرج
мундариҷа مندرجه
мундарис مندرس
мандал مندل
мундӣ مندی
мунзаҳиф منزحف
манзил منزل
мунзал منزل
манзилгоҳ منزلگاه
манзилгаҳ منزلگه
манзала//манзалат منزله//منزلت
манзила//манзилат منزله||منزلت
манзилӣ منزلی
мунзавӣ منزوی
муназзаҳ منزه
мунсареҳ منسرح
мунсалик منسلک
мансубI منسوب

мансубаI منسوبه
мансубият منسوبیت
мансуҷ منسوج
мансух منسوخ
маниш منش
муншаот منشآت
маншаъ منشأ
миншафа منشفه
маншур منشور
меншевизм منشویزم
меншевик منشویک
манша منشه
маншаталаб منشه‌طلب
муншӣ منشی
муншигӣ منشیگی
мансаб منصب
мансабпараст منصب پرست
мансабпарастӣ منصب‌پرستی
мансабталош منصب‌تلاش
мансабталошӣ منصب‌تلاشی
мансабҷӯӣ منصب‌جوئی
мансабҷӯӣ منصب‌جوی
мансабдор منصبدار
мансабдӯст منصب‌دوست
мансабдӯстӣ منصب‌دوستی
мансабгирӣ منصب گیری
мансабӣ منصبی
мунсиф منصف
мунсифона منصفانه
мансубII منصوب
мансубаII منصوبه
мансурII منصور
мансус منصوص
минасса منصه
мунзам(м) منضم
мунтабеъ منطبع
мантиқ منطق
мантиқан منطقاً
мантиқуттайр منطق‌الطیر
минтақатулбуруҷ منطقةالبروج
мантиқдор منطق دار
минтақа منطقه
минтақавӣ منطقه‌وی
мантиқӣ منطقی
манзар منظر
манзаргоҳ منظرگاه
манзаргаҳ منظرگه
манзаравӣ منظروی
манзара منظره
манзаранигор منظره‌نگار
муназзам منظّم

منظّم муназзим
منظور манзур
منظوم манзум
منظومه манзума
منظومه‌نویس манзуманавис
منع манъ
منعدم мунъадим
منعکس мунъакис
منعم мунъим
منغّص мунағғас
منغیت манғит
منغیتیه манғития
منفجر мунфаҷир
منفجره мунфаҷира
منفخ минфах
منفذ манфаз
منفرد мунфарид
منفسخ мунфасих
منفصل мунфасил
منفصله мунфасила
منفعت манфаат
منفعت манфиат
منفعت‌آور манфиатовар
منفعت‌بخش манфиатбахш
منفعت‌پرست манфиатпараст
منفعت‌پرستی манфиатпарастӣ
منفعت‌جو(ی) манфиатҷӯ(й)
منفعت‌جوئی манфиатҷӯӣ
منفعت‌خواه манфиатхоҳ
منفعت دار манфиатдор
منفعت‌رسان манфиатрасон
منفعت‌ناک манфиатнок
منفعل мунфаил
منفک мунфак
منفور манфур
منفی манфӣ
منقار минқор
منقارگاه минқоргоҳ
منقاش минқош
منقبت манқабат
منقّح мунаққаҳ
منقّد мунаққид
منقرض мунқариз
منقّش мунаққаш
منقضی мунқазӣ
منقل манқал
منقلا(ی) минқало(й)
منقلب мунқалиб
منقل‌دان манқалдон
منقورت манқурт
منقورتی манқуртӣ
منقورتیت манқуртият
منقوش манқуш
منقول манқул
منقه манқа
منقّی//منقّا мунаққо
منک манак
منکر мункар
منکر мункир
منکرشوی мункиршавӣ
منکسر мункасир
منکسف мункасиф
منکشف мункашиф
منکوب манкуб
منکوحه манкӯҳа
منکوس манкус
منکین манекен
منگ I мангI
منگ II мангII
منگا манго
منگ‌باشی мингбошӣ
منگله мангула
منگنه мангана
منگیدن мангидан
منمنی манманӣ
مننگیت менингит
منوال минвол
منوّر мунаввар
منوّری мунавварӣ
منوط манут
منوفکتوره мануфактура
منه мана
منه манаҳ
منهاج минҳоҷ
منهج манҳаҷ
منهدم мунҳадим
منهزم мунҳазим
منه‌زنی манаҳзанӣ
منهل манҳал
منهی манҳӣ
منهیات манҳиёт
منهیهٔ манҳи(й)ят
منی манӣI
منی манӣII
منیاور манёвр
منیر мунир
منیسک манисак
منیفست манифест
مؤاخذه//مؤاخذات
муохиза//муохизат
مؤبّد муаббад
مؤثر муассир
مؤثری муассирӣ
مؤخّر муаххар
مؤدب муаддаб
مؤدبانه муаддабона
مئذنه меъзана
مؤرخ муаррих
مئزر меъзар
مؤسس муассис
مؤسساتی муассисотӣ
مؤسسه муассиса
مؤسسه‌وی муассисавӣ
مؤکد муаккад
مؤلف муаллиф
مؤلفی муаллифӣ
مؤلم муаллимII
مؤمن мӯъмин
مؤنت маунатI
مؤنث муаннас
مئوزر маузер
مؤید муайид
مو(ی)I мӯ(й)I
مو мӯ
موات мавот
مواج мавваҷ
مواجب мавоҷиб
مواجه мувоҷеҳ
مواد мавод(д)
مواریث маворис
موازنه//موازنت
мувозина//мувозинат
موازی мувозӣ
مواسا//مواسات мувосо
مواساکار мувосокор
مواساکارانه мувосокорона
مواساکاری мувосокорӣ
مواصله//مواصلت
мувосила//мувосилат
مواضعه мувозаа
موافق мувофиқ
موافقت мувофиқат
موافقت‌نامه мувофиқатнома
موافقه мувофиқа
موالد маволид
موالی маволӣ
موانع мавонеъ
موبد мӯбад
موت мавт
موتنت мутант
موج мавҷ
موج‌انگیز мавҷангез
موجب мӯҷиб
موج‌بر мавҷбур
موج‌خیز мавҷхез
موج‌خیزی мавҷхезӣ
موج‌دار мавҷдор
موجدانه муҷид(д)она
موج‌ریز мавҷрез
موجز муҷаз
موجز мӯҷаз
موجزبیان мӯҷазбаён
موجزبیانی мӯҷазбаёнӣ
موجزبیانی мӯҷазбаёнӣ
موج‌زن мавҷзан
موج‌زنان мавҷзанон
موج‌زنی мавҷзанӣ
موج‌سنج мавҷсанҷ
موج‌سوار мавҷсавор
موج‌سواری мавҷсаворӣ
موج‌شکن мавҷшикан
موجک мавҷак
موج گردان мавҷгардон
موج‌گیر мавҷгир
موج‌مانند мавҷмонанд
موج‌ناک мавҷнок
موج‌وار мавҷвор
موجود мавҷуд
موجودات мавҷудот
موجوده мавҷуда
موجودی мавҷудӣ
موجودیت мавҷудият
موجه мавҷа
موجه муваҷҷаҳ
موجیب мавҷиб
موچل мучал
موچینک мӯчинак
موحد муваҳҳид
موحیی мӯҳйӣ
موخشک کنک мӯхушккунак
موخورک||موخارک
мӯхӯрак//мӯхорак
مود(د) муд(д)
مود мӯд
مودب муаддиб
مودّت маваддат
مودشده мӯдшуда
موذن муаззин
موذنی муаззинӣ
مور мӯр
مورث муваррас
مورث мурис
مورچال||مورچل мӯрчол//мӯрчал
مورچل мӯрчал

مورچه мӯрча
مورچه‌خانه мӯрчахона
مورچه‌خوار||مورچه‌خور мӯрчахор//мӯрчахӯр
مورچه گیر мӯрчагир
مورچه‌میان мӯрчамиён
مورد маврид
مورد муваррад
مورد мӯрд
موردناشناس мавридношинос
مورسان мӯрсон
مورمیان мӯрмиён
موروث маврус
موروثی маврусӣ
موری мӯрӣ
موریانه мӯриёна
موزرد мӯзард
موزون мавзун
موزون‌قامت мавзунқомат
موزون‌قد мавзунқад
موزونی мавзунӣ
موزه мӯза
موزه‌پوش мӯзапӯш
موزه‌جلاب мӯзаҷаллоб
موزه‌دار мӯзадор
موزه‌دوز мӯзадӯз
موزه‌دوزی мӯзадӯзӣ
موزی‌شناسی музейшиносӣ
موزیی музей
موژ мӯж
موسر мусир
موسفید мӯсафед
موسفیدی мӯсафедӣ
موسم мавсим
موسمه мавсима
موسمی мавсимӣ
موسوس мувасвас
موسوم мавсум
موسوی мусавӣ
موسی мӯсо
موسیاه мӯсиёҳ
موسیچه мусича
موسیقار мусиқор
موسیقه‌وی мусиқавӣ
موسیقی мусиқӣ
موسیقی‌دان мусиқидон
موسیقی‌دانی мусиқидонӣ
موسیقی‌دوست мусиқидӯст
موسیقی‌شناس мусиқишинос
موسیقی‌شناسی мусиқишиносӣ
موسیقی‌فهم мусиқифаҳм
موسیقی‌نواز мусиқинавоз
موسیقی‌نوازی мусиқинавозӣ
موش муш
موش‌بروت мушбурут
موشح мувашшаҳ
موش‌خار мушхор
موش‌خانه мушхона موش‌خانه
موش‌خورده мушхӯрда
موش‌دندان мушдандон
موش‌زده мушзада
موش‌قپک мушқапак
موشک I мушак I
موشک II мушак II
موشک III мушак III
موشکاف мӯшикоф
موشکافانه мӯшикофона
موشکافی мӯшикофӣ
موشک‌انداز мушакандоз
موشک‌باران мушакборон
موشک‌باز мушакбоз
موشک‌بازی мушакбозӣ
موشک‌بزی мушакбезӣ
موشک‌پرانی мушакпаронӣ
موش‌کشک мушкушак
موش گیر мушгир
موش گیرک мушгирак
موش‌هلک мушҳалак
موصل мувассал
موصوف мавсуф
موصول мавсул
موض мавз
موضع мавзеъ
موضوع мавзӯъ
موضوعی мавзӯӣ
موظف муваззаф
موعد мавъид
موعظه мавъиза
موعود мавъуд
موفق муваффақ
موفقانه муваффақона
موفقیت муваффақият
موفی||موفا муваффо
موقت муваққат
موقتاً муваққатан
موقتی муваққатӣ
موقع мавқеъ
موقعشناس мавқеъшинос
موقف мавқиф
موقلم мӯқалам
موقوف мавқуф
موقوفات мавқуфот
موکب мавкиб
موکل муваккал
موکله мӯкалла
مول I мӯл I
مول II мӯл II
مولامول мӯломӯл
مولانا мавлоно
مولتانی мӯлтонӣ
مولجر мӯлчар
مولد мавлид
مولد муваллид
مولو мулу
مولود мавлуд
مولوی мавлавӣ
مولویه мавлавия
موله мӯла
مولی||مولا мавло
مولی мӯлӣ
مولیدن мӯлидан
مولیزاده мавлозода
موم мум
موم‌اندود мумандуд
موم‌دار мумдор
موم‌زده мумзада
موموج‌بار мавҷбор
مومول мумул
مومی мумӣ
مومیا мумиё
مومیا мӯмиё
مومیایی мумиёӣ
مومین мумин
مونس мунис
مونس мӯнис
مونمونه мунмуна
موهبه//موهبت
мавҳиба//мавҳибат
موهش муваҳҳиш
موهوم мавҳум
موهومات мавҳумот
موهومات‌پرست мавҳумотпараст
موهومات‌پرستی
мавҳумотпарастӣ
موی//مو II мӯй//мӯ II
مویان мӯён
موی‌بافی мӯйбофӣ
موی‌بند мӯйбанд
موی‌پریشان мӯйпарешон
موی‌چینک мӯйчинак
موی‌دار мӯйдор
موی‌دراز мӯйдароз
موی‌رگ мӯйраг
موی‌ریخته мӯйрехта
موی‌ریزی мӯйрезӣ
مویز мавиз
مویزدار мавиздор
موی‌زرد мӯйзард
مویزک мавизак
موی‌سر мӯйсар
مویسرا мӯясаро
موی‌سرتراشی мӯйсартарошӣ
موی‌سرگیر мӯйсаргир
موی‌سرگیران мӯйсаргирон
موی‌سرگیری мӯйсаргирӣ
موی‌سفید мӯйсафед
موی‌سفیدی мӯйсафедӣ
موی‌سیاه мӯйсиёҳ
موی‌قلم мӯйқалам
مویک мӯяк
مویک دار мӯякдор
موی کشان мӯйкашон
موی کنان мӯйканон
موی کنی мӯйканӣ
موی گیری мӯйгирӣ
موی‌لب мӯйлаб
موی‌لب‌دار мӯйлабдор
موی‌لب‌دراز мӯйлабдароз
موی‌لب‌سفید мӯйлабсафед
موی‌لب‌سیاه мӯйлабсиёҳ
موی‌لب گیری мӯйлабгирӣ
موی‌لبی мӯйлабӣ
موی‌مانده мӯймонда
موی‌میان мӯймиён
موین мӯин
مویه I мӯя I
مویه II мӯя II
مویه گر мӯягар
موینه мӯина
موینه‌فروش мӯинафурӯш
موینه‌فروشی мӯинафурӯшӣ
موینه‌وار мӯинавор
مه ма
مه маҳ
مه меҳ
مهابت маҳобат
مهابتناک маҳобатнок
مهاجر муҳоҷир
مهاجرت муҳоҷират
مهاجری муҳоҷирӣ
مهار маҳор//миҳор
مهارت маҳорат
مهارتناکی маҳоратнокӣ
مه‌پاره||ماه‌پاره маҳпора//моҳпора

مه‌پرست **маҳпараст**
مه‌پیکر **маҳпайкар**
مهتاب **маҳтоб**
مهتاب‌شب **маҳтобшаб**
مهتابی **маҳтобӣ**
مهتر **меҳтар**
مهتر آئین **меҳтаройин**
مهترپرست **меҳтарпараст**
مهترزاده **меҳтарзода**
مهترنژاد **меҳтарнажод**
مهتری **меҳтарӣ**
مهجبین **маҳҷабин**
مهجز **мӯҳҷаз**
مهجور **маҳҷур**
مهجوری **маҳҷурӣ**
مهد **маҳд**
مهذار **меҳзор**
مهر **маҳр**
مهر **меҳр**
مهر **мӯҳр**
مهرآفرین **меҳрофарин**
مهرآمیز **меҳромез**
مهرا **муҳарро**
مهراب **меҳробII**
مهرانگیز **меҳрангез**
مهرانه **маҳрона**
مهرانه **мӯҳрона**
مهربار **меҳрбор**
مهربان **меҳрубон**
مهربانانه **меҳрубонона**
مهربانی **меҳрубонӣ**
مهربند **мӯҳрбанд**
مهرپرست **меҳрпараст**
مهرپرستی **меҳрпарастӣ**
مهرپرور **меҳрпарвар**
مهرپیوند **меҳрпайванд**
مهرداری **мӯҳрдорӣ**
مهردان **мӯҳрдон**
مهردولت **меҳрдавлат**
مهرزنی **мӯҳрзанӣ**
مهرساز **меҳрсоз**
مهرسان **меҳрсон**
مهرقالب **мӯҳрқолаб**
مهرکار **меҳркор**
مهرکن **мӯҳркан**
مهرکنی **мӯҳрканӣ**
مهرگان **меҳргон**
مهرگانی **меҳргонӣ**
مهرگسیل **меҳргусил**
مهرگیاه **меҳргиёҳ**
مهرماه **меҳрмоҳ**
مهرنامه **меҳрнома**
مه‌رو **маҳрӯ**
مه‌روخ **маҳрух**
مهرور **меҳрвар**
مهرورز **меҳрварз**
مهرورزی **меҳрварзӣ**
مهره **мӯҳра**
مهره‌باز **мӯҳрабоз**
مهره‌بازی **мӯҳрабозӣ**
مهره‌دار **мӯҳрадорI**
مهره‌دار **мӯҳрадорII**
مهره‌زن **мӯҳразан**
مهره‌زنی **мӯҳразанӣ**
مهره‌قلم **мӯҳрақалам**
مهره‌کش **мӯҳракаш**
مهره‌کشی **мӯҳракашӣ**
مهره‌گر **мӯҳрагар**
مهری **меҳрӣI**
مهری **меҳрӣII**
مه‌طلعت **маҳталъат**
مهل **маҳл**
مهلت **мӯҳлат**
مهلت‌دار **мӯҳлатдор**
مه‌لقا **маҳлиқо**
مهلک **маҳлак**
مهلک **мӯҳлик**
مهلکه **маҳлака**
مهم **муҳим**
مهمات **муҳиммот**
مهماز **меҳмоз**
مهمان//میهمان **меҳмон**
مهمان‌پذیر **меҳмонпазир**
مهمان‌خانه **меҳмонхона**
مهمان‌دار **меҳмондор**
مهمان‌داری **меҳмондорӣ**
مهمان‌دوست **меҳмондӯст**
مهمان‌دوستی **меҳмондӯстӣ**
مهمان‌سرا//مهمان‌سرای
меҳмонсаро(й)
مهمانک **меҳмонак**
مهمان‌کده **меҳмонкада**
مهمان‌گریز **меҳмонгурез**
مهمان‌نواز **меҳмоннавоз**
مهمان‌نوازانه **меҳмоннавозона**
مهمان‌نوازی **меҳмоннавозӣ**
مهمانی **меҳмонӣ**
مهمل **мӯҳмал**
مهملات **мӯҳмалот**
مهمله **мӯҳмала**
مه‌منظر **маҳманзар**
مهمیز **маҳмез**
مهنا **муҳанно**
مهند **муҳаннад**
مهندس **муҳандис**
مهندسی **муҳандисӣ**
مهندم **муҳандам**
مهوس **муҳаввис**
مهوش **маҳваш**
مهیا **муҳайё**
مهیب **муҳиб**
مهیل **маҳил**
مهیل **муҳилII**
مهین **маҳинI**
مهین **маҳинII**
مهین **маҳинIII**
مهین **меҳин**
مهین‌پشم **маҳинпашм**
مهین‌نخ **маҳиннах**
می **майI**
می **майII**
میار **майор**
میاکرد **миокард**
میاکردیت **миокардит**
میامن **маёминI**
میامن **маёминII**
میان **миён**
میان‌بر//میانه‌بر **миёнбур//миёнабур**
میان‌بست **миёнбаст**
میان‌بند **миёнбанд**
میان‌بندی **миёнбандӣ**
میان‌تهی **миёнтиҳӣ**
میانجا(ی) **миёнҷо(й)**
میان‌جدا **миёнҷудо**
میانجی **миёнҷӣ**
میانجیگری **миёнҷигарӣ**
میان‌خالی **миёнхолӣ**
میان‌داری **миёндорӣ**
میان‌درد **миёндард**
میان‌دری **миёндарӣ**
میان‌دشتی **миёндаштӣ**
میان‌سال **миёнсол**
میان‌سالی//میانه‌سالی
миёнсолӣ//миёнасолӣ
میان‌سرای **миёнсарой**
میان‌سوراخ **миёнсӯрох**
میان‌شکاف **миёншикоф**
میان‌شکن **миёншикан**
میان‌غو **миёнғу**
میان‌کالی **миёнколӣ**
میانه **миёна**
میانه‌پرواز **миёнапарвоз**
میانه‌جا(ی) **миёнаҷо(й)**
میانه‌حال **миёнаҳол**
میانه‌حالانه **миёнаҳолона**
میانه‌درآ **миёнадаро**
میانه‌دهلیز **миёнадаҳлез**
میانه‌دیوار **миёнадевор**
میانه‌رو **миёнарав**
میانه‌روک **миёнаравак**
میانه‌روی **миёнаравӣ**
میانه‌سال **миёнасол**
میانه‌عمر **миёнаумр**
میانه‌قد **миёнақад**
میانه‌گوشت **миёнагӯшт**
میانه‌گی **миёнагӣ**
میانه‌گیر **миёнагир**
میانه‌مدت **миёнамуддат**
میانه‌مهلت **миёнамӯҳлат**
میانه‌وزن **миёнавазн**
میانیز **майонез**
می‌بایست **мебоист**
میبیل **мебел**
میبیل‌ساز **мебелсоз**
میبیل‌فروشی **мебелфурӯшӣ**
می‌پرست **майпараст**
می‌پرستی **майпарастӣ**
می‌پیما **майпаймо**
میت **майит**
میتاد **метод**
میتادالاگی **методологӣ**
میتادالاگیه **методология**
میتادی **методӣ**
میتادیست **методист**
میتادیکه **методика**
میترا **метро**
میتراپالیتن **метрополитен**
میتل **металл**
میتلاگرفیه **металлография**
میتلورگیه **металлургия**
میتن **метан**
میته‌فزیک **метафизик**
میته‌فزیکه **метафизика**
میتیار **метеор**
میتیارالاگیه **метеорология**
میتیاریت **метеорит**
میتیاریتی **метеоритӣ**
میتیل **метил**
میتین **метин**
میتینگ **митинг**
میثاق **мисоқ**
میخ **мех**
می‌خانه **майхона**

میخ پرچ мехпарч
میخ پرچین мехпарчин
میخ چوب мехчӯб
میخچه мехча
میخچه آبک мехчаобак
میخچه کاری мехчакорӣ
میخچه گل мехчагул
میخ ساز мехсоз
میخ سازی мехсозӣ
میخ ستون мехсутун
میخک мехак
میخ کشک мехкашак
میخ کوب мехкӯб
میخ کوبی мехкӯбӣ
میخ گردان мехгардон
میخنیتسیزم механитсизм
میخنیزتار механизатор
میخنیزتاری механизаторӣ
میخنیزتسیه механизатсия
میخنیزم механизм
میخنیک механик
میخنیکانی механиконӣ
میخنیکانیدن механиконидан
میخنیکه механика
میخنیکی механикӣ
می خوار майхор
می خوارگی майхорагӣ
می خواره майхора
می خور майхӯр
می خوری майхӯрӣ
میخی мехӣ
میدان майдон
میدانتاز майдонтоз
میدانچه майдонча
میداندار майдондор
میدانداری майдондорӣ
میدان دیده майдондида
میدان غریب майдонғариб
میدانگاه майдонгоҳ
میدان گریز майдонгурез
میدانگه майдонгаҳ
میدانی майдонӣ
میده майда
میده майдаII
می ده майдеҳ
میده او باشی майдаавбошӣ
میده باران майдаборон
میده باز майдабоз
میده بافت майдабофт
میده بافی майдабофӣ
میده برگ майдабарг

میده چاروادار майдачорводор
میده چیده майда–чайда
میده چیده майда–чуйда
میده چیده فروشی майда–
чуйдафурӯшӣ
میده سالار майдасолор
میده سوداگر майдасавдогар
میده سودخوری майдасудхӯрӣ
میده شدگار майдашудгор
میده فروش майдафурӯш
میده فروشی майдафурӯшӣ
میده قطر майдақутр
میده کار майдакор
میده کاری майдакорӣ
میده کاسب майдакосиб
میده کاسبی майдакосибӣ
میده گپ майдагап
میده گپی майдагапӣ
میده گل майдагул
میده لگنده майдалаганда
میده ملت майдамиллат
میده نقش майданақш
میده نویس майданавис
میده نویسی майданависӣ
میده هنرمند майдаҳунарманд
میده هنرمندی майдаҳунармандӣ
میده یک майдаяк//майдаякак
میر мир
میراب мироб
میرابی миробӣ
میراث мерос
میراث بر меросбар
میراث بری меросбарӣ
میراث خور меросхӯр
میراث خوری меросхӯрӣ
میراث ده меросдеҳ
میراث دهنده меросдиҳанда
میراث گذار меросгузор
میراث گیر меросгир
میراثی меросӣ
میراخور мирохӯр
میراندن||میرانیدن мирон(и)дан
میرزا мирзо
میرزاباشی мирзобошӣ
میرزاخانه мирзохона
میرزادکک мирзодикак
میرزایی||میرزاگی мирзо(г)ӣ
میرسنجلی||میرسنجری
мирсанҷалӣ//мирсанҷарӣ
میرشب миршаб
میرشب خانه миршабхона

میرشکار миришкор
میرشکار миршикор
میرشکاری миршикорӣ
میرغضب мирғазаб
میرموشان миримушон
میروک мирук
میره мира
میرهزار мириҳазор
میری мирӣ
میریناس меринос
میز майиз
میز миз
میز آب мизоб
میزان мизон
میزبان мизбон
میزبانی мизбонӣ
میزچه мизча
میزدگی майзадагӣ
میزده майзада
میزر майзар
میزک мезак
میزکدان мезакдон
میزیدن мезидан
میستیکه мистика
میسر муяссар
میسره майсара
میسور майсур
می سوسن майсавсан
میسه майса
میسه زار майсазор
میسیانر миссионер
میش меш
میش چشم мешчашм
میش سار мешсор
میشی мешӣ
میشی گر мешигар
میشیگی мешигӣ
می عاد меод
میعاد миод//меод
میعادگاه миодгоҳ
میعیت маи(й)ят
میغ меғ
میغ آلود меғолуд
میفالاگیه мифология
می فروش майфурӯш
می فروشی майфурӯшӣ
میقات миқот
میکالاگیه микология
میکده майкада
میکر//قلیم микроиқлим
میکرآرگنیزم микроорганизм

میکرااوتابوس микроавтобус
میکراب микроб
میکرابئالاگی микробиологӣ
میکرابئالاگیه микробиология
میکرابی микробӣ
میکراذره микрозарра
میکراسکاپ микроскоп
میکراسکاپی микроскопӣ
میکراعناصر микроаносир
میکرافان микрофон
میکرافیلم микрофилм
میکرامتر микрометр
میکران микрон
می کش майкаш
می کشی майкашӣ
می گر майгар
می گسار майгусор
می گساری майгусорӣ
می گون майгун
می گونی майгунӣ
میل майл
میل милI
میل милII
میلاد мелод//милод
میلاد милод
میلادی мелодӣ//милодӣ
میلادی милодӣ
میلان майлон
میلانچی майлон
میلاو милов
میلاوه миловия
میل چوب милчӯб
میل دراز милдароз
میلش майлаш
میله милаI
میله милаII
میلیان миллион
میلیانر миллионер
میلیتریزتسیه милитаризатсия
میلیتریزم милитаризм
میلیتریستی милитаристӣ
میلّیرد миллиард
میلّیردیر миллиардер
میلیگرم миллиграмм
میلیمتر миллиметр
میلیمتری миллиметрӣ
میم мим
میمازه мимоза
میمنت майманат
میمنه маймана
میمون маймунI

میمون II маймунII
میمون باز маймунбоз
میمون بازی маймунбозӣ
میمونک маймунак
میمونی маймунӣ
مینا I миноI
مینا II миноII
مینابان минобон
مینار минор
مینارنگ миноранг
مینافام минофом
میناکاری минокорӣ
میناگر миногар
میناگون миногун
مینامیات миномёт
میناماتچی миномётчӣ
مینایی минойӣ
مینچه майнача
مینگی майнагӣ
مینو мену
مینو мину//мену
مینوش майнӯш
مینوشی майнӯшӣ
مینه I майнаI
مینه II майнаII
مینه мина
مینه‌افکن минаафкан
مینه‌انداز минаандоз
مینه‌بر миёнабур
مینه‌جویک миначӯяк
مینه‌سوز майнасӯз
مینه‌گداز майнагудоз
مینه‌گذار минагузор
مینه‌گذاری минагузорӣ
مینه‌وار майнавор
مینیتوره//مینیاتور
миниатюра//минётур
مینیرالاگیه минералогия
مینیرال минерал
مینیرلی минералӣ
مینیموم минимум
میومیو мияв-мияв
میوه мева
میوه‌آور меваовар
میوه‌پروری мевапарварӣ
میوه‌پز мевапаз
میوه‌جات мевачот
میوه‌چینی мевачинӣ
میوه‌خشکانی мевахушконӣ
میوه‌خشککنک мевахушккунак
میوه‌دار мевадор

میوه‌دهنده мевадиҳанда
میوه‌زار мевазор
میوه‌غنداری меваѓундорӣ
میوه‌فروش мевафурӯш
میوه‌فروشی мевафурӯшӣ
میه мийя
میهن меҳан
میهن миҳан
میهن‌پرست меҳанпараст
میهن‌پرستی меҳанпарастӣ
میهن‌دوست меҳандӯст
میهن‌دوستی меҳандӯстӣ
میهن‌فروش меҳанфурӯш
میهن‌فروشی меҳанфурӯшӣ
میهنی меҳанӣ
مییستان майистон

ن

نائبی ноибӣ
نائره ноира
نائل ноил
نائم ноим
نائیره нойира
ناآباد нообод
نااتفاق ноиттифоқ
نااتفاقانه ноиттифоқона
نااتفاقی ноиттифоқӣ
ناآدم ноодам
ناآدمگری ноодамгарӣ
ناآدمی ноодамӣ
ناآرام ноором
ناآرامی нооромӣ
ناآزمود(ه) ноозмуд(а)
ناآزمودگی ноозмудагӣ
ناآزموده کاری ноозмудакорӣ
ناآزموده کار ноозмудакор
نااستوار ноустувор
نااستوارانه ноустуворона
نااستواری ноустуворӣ
ناآسودگی ноосудагӣ
ناآسوده ноосуда
ناآشنا ноошно
ناآشنایی ноошноӣ
نااصل ноасл
نااصلی ноаслӣ
ناآگاه ноогоҳ
ناآگاهانه ноогоҳона

ناآگاهی ноогоҳӣ
ناآگه ноогаҳ
ناآگهی ноогаҳӣ
ناآمد ноомад
ناآموخته ноомӯхта
ناامید ноумед
ناامیدانه ноумедона
ناامیدی ноумедӣ
ناانصاف ноинсоф
ناانصافانه ноинсофона
ناانصافی ноинсофӣ
نااهل ноаҳл
نااهلانه ноаҳлона
نااهلی ноаҳлӣ
ناب I нобI
ناب II нобII
ناباب нобоб
نابابی нобобӣ
نابالغ ноболиғ
نابالغی ноболиғӣ
ناباور нобовар
ناباورانه нобоварона
ناباوری нобоварӣ
نابایست нобоист
نابجا нобаҷо
نابخرد нобихрад
نابخردی нобихрадӣ
نابرابر нобаробар
نابرابرحقوق нобаробарҳуқуқ
نابرابرحقوقی нобаробарҳуқуқӣ
نابرابری нобаробарӣ
نابرار нобарор
نابراری нобарорӣ
نابردبار нобурдбор
نابسامان нобасомон
نابسامانی нобасомонӣ
نابسته нобаста
نابسود//نابسوده
нобисуд//нобисуда
نابغه нобиға
نابلد нобалад
نابلدی нобаладӣ
نابنوا нобанаво
نابهره I нобаҳраI
نابهره II нобаҳраII
نابهرهمند нобаҳраманд
نابهنگام нобаҳангом
نابود нобуд
نابودگی нобудагӣ
نابودمند нобудманд
نابوده нобуда

نابودکار нобудкор
نابودکاری нобудкорӣ
نابودی нобудӣ
نابکار нобакор
نابکارانه нобакорона
نابکاری нобакорӣ
نابینا нобино
نابینایی нобиноӣ
ناپاک нопок
ناپاک‌دامن нопокдоман
ناپاکزیزه کار нопокизакор
ناپاکی нопокӣ
ناپایدار нопойдор
ناپایداری нопойдорӣ
ناپخته нопухта
ناپدرام нопидром
ناپدید нопадид
ناپذیر нопазир
ناپرسیده нопурсида
ناپره нопурра
ناپسند нописанд
ناپسندانه нописандона
ناپسندی нописандӣ
ناپیدا нопайдо
ناپیداکنار нопайдоканор
ناپیوست//ناپیوسته(а) нопайваст(а)
ناپیوستگی нопайвастагӣ
ناتاب нотоб
ناتابی нотобӣ
ناتنتی нотанте
ناتراشیده нотарошида
ناترس нотарс
ناترسانه нотарсона
ناترسی нотарсӣ
ناتری натрий
ناتریئت нотариат
ناتریایلی нотариалӣ
ناتریوس нотариус
ناتفاق нотифоқ
ناتفاقی нотифоқӣ
ناتمام нотамом
ناتنج нотинҷ
ناتنجی нотинҷӣ
ناته I нотаI
ناته II нотаII
ناتوان нотавон
ناتوانایی нотавоноӣ
ناتوان‌بین нотавонбин
ناتوان‌بینی нотавонбинӣ
ناتوانی нотавонӣ
ناتیار нотайёр

ناثر носирI
ناثواب носавобII
ناجائز ноҷоиз
ناجالب ноҷолиб
ناجمع ноҷамъ
ناجنبان ноҷунбон
ناجنس ноҷинс
ناجوانمرد ноҷавонмард
ناجوانمردانه ноҷавонмардона
ناجوانمردی ноҷавонмардӣ
ناجور ноҷӯр
ناجوری ноҷӯрӣ
ناجی ноҷӣ
ناچار ночор
ناچاری ночорӣ
ناچاق ночоқ
ناچخ ночах
ناچسب ночасп
ناچسپان ночаспон
ناچسپانی ночаспонӣ
ناچسپی ночаспӣ
ناچه ноча
ناچیز ночиз
ناحق ноҳақ
ناحق شناس ноҳақшинос
ناحقانه ноҳақона\\ноҳаққона
ناحقی ноҳақӣ//ноҳаққӣ
ناحمولی ноҳамулӣ
ناحیهI ноҳияI
ناحیه بندی ноҳиябандӣ
ناخاطرجمع нохотирҷамъ
ناخاطرجمعی нохотирҷамъӣ
ناخداI нохудоI
ناخداII нохудоII
ناخردمند нохирадманд
ناخردمندانه нохирадмандона
ناخلف нохалаф
ناخواست нохост
ناخوانا нохоно
ناخوانده нохонда
ناخواه нохоҳ
ناخواهم нохоҳам
ناخوب нохуб
ناخوردنی нохӯрданӣ
ناخوش нохуш
ناخوشنود нохушнуд
ناخوشنودانه нохушнудона
ناخوشنودی нохушнудӣ
ناخوشی нохушӣ
ناخون нохун
ناخون آرائی нохунорой
ناخون پیرای нохунперо(й)
ناخون خورک нохунхӯрак
ناخون دراز нохундароз
ناخون گیرک нохунгирак
ناخونه нохуна
ناخونک нохунак
نادار нодор
نادارم нодорам
نادارمی нодорамӣ
ناداری нодорӣ
نادان нодон
نادانی нодонӣ
نادختر нодухтар
نادر нодир
نادرست нодуруст
نادرستی нодурустӣ
نادره нодира
نادره‌دار нодиракор
نادره‌دان нодирадон
نادره گفتار нодирагуфтор
نادر کار нодаркор
نادر کاری нодаркорӣ
نادم нодим
نادیدنی нодиданӣ
نادیده нодида
نارI норI
نارII норII
ناراحت нороҳат
ناراحتی нороҳатӣ
ناراست норост
ناراضی норозӣ
ناراضیانه норозиёна
ناراضیگی норозигӣ
نارام нором
ناربان норбон
نارپستان норпистон
نارپوست норпӯст
نارجل норҷил
ناردانI нордонI
ناردانII нордонII
ناردانه нордона
ناردبان нордбон
نارس норас
نارسا норасо
نارسائی норасоӣ
نارسیده норасида
نارضا норизо
نارضاگی норизогӣ
نارضائی норизоӣ
نارضایانه норизоёна
نارگل норгул
نارگیل норгил
نارمتیو норматив
نارنج норанҷ//норинҷ
نارنج норинҷ
نارنجی норанҷӣ//норинҷӣ
نارنجی норинҷӣ
نارنگ норанг
ناره нора
ناروا нораво
ناروان норавон
ناروشن норавшан
ناروشنی норавшанӣ
ناروفته норӯфта
نارون норван
نارویگ норвег
نارویگی норвегӣ
نارین норин
ناز ноз
نازائی нозӣ
نازاده нозода
ناز آفرین нозофарин
نازا(ی) нозо(й)
نازاینده нозоянда
نازبردار нозбардор
نازبو(ی) нозбӯ(й)
نازپرور нозпарвар
نازپرورده нозпарварда
نازپرورد گی нозпарвардагӣ
نازدار ноздор
نازش нозиш
نازگل нозгул
نازل нозил
نازنده нозанда
نازنوز нозунуз
نازنین нозанин
نازنینی нозанинӣ
نازک нозук
نازک ادا нозукадо
نازک ادای нозукадоӣ
نازک اندام нозукандом
نازک اندامی нозукандомӣ
نازک اندیش нозукандеш
نازک اندیشی нозукандешӣ
نازکانه нозукона
نازک بدن нозукбадан
نازک بدنی нозукбаданӣ
نازک بیان нозукбаён
نازک بین нозукбин
نازک بینی нозукбинӣ
نازک پوست нозукпӯст
نازک پیکر нозукпайкар
نازک خیال нозукхаёл
نازک دل нозукдил
نازک دلی нозукдилӣ
نازک رخساره нозукрухсора
نازک روی нозукрӯй
نازک سنج нозуксанҷ
نازک سنجی нозуксанҷӣ
نازکش нозкаш
نازک صنم нозуксанам
نازک طبع нозуктабъ
نازک طبعی нозуктабъӣ
نازک طبیعت нозуктабиат
نازک طبیعتی нозуктабиатӣ
نازک طینت нозуктинат
نازک فهم нозукфаҳм
نازک فهمی нозукфаҳмӣ
نازک مزاج нозукмизоҷ
نازک مزاجی нозукмизоҷӣ
نازک معامله нозукмуомила
نازک معاملگی нозукмуомилагӣ
نازک میان нозукмиён
نازکنان нозкунон
نازکننده нозкунанда
نازکک нозукак
نازکی нозукӣ
نازیب нозеб
نازیبا нозебо
نازیبائی нозебоӣ
نازیدن нозидан
نازیرکی нозиракӣ
ناسI носI
ناسII носII
ناساز носоз
ناسازگار носозгор
ناسازگارانه носозгорона
ناسازگاری носозгорӣ
ناسازی носозӣ
ناسالم носолим
ناسالمی носолимӣ
ناسپاس носипос
ناسپاسی носипосӣ
ناستوده носитуда
ناستوده носутуда//носитуда
ناسخI носихI
ناسخII носихII
ناسدان носдон
ناس رنگ носранг
ناسره носара
ناسزا носазо
ناسزاگو(ی) носазогӯ(й)
ناسزاگوئی носазогӯӣ

ناسفته носуфта
ناس‌فروش носфурӯш
ناس‌فروشی носфурӯшӣ
ناسوت носут
ناسور//ناصور носур
ناسوز носӯз
ناس‌کدو носкаду
ناس‌کش носкаш
ناس‌کشی носкашӣ
ناسی I носӣI
ناسی II носӣII
ناسیر носер
ناسیرانه носерона
ناسیرم носерам
ناسیرمی носерамӣ
ناسیری носерӣ
ناشاد ношод
ناشایسته ношоиста
ناشایستگی ношоистагӣ
ناشایم ношоям
ناشپاتی ношпотӣ
ناشپوتی ношпӯтӣ
ناشتا ношито
ناشتا ноштo
ناشد ношуд
ناشدنی ношуданӣ
ناشر ношир
ناشسته ношуста
ناشف ношиф
ناشفّاف ношаффоф
ناشمار//ناشمر
ношумор\\ношумур
ناشناخت ношинохт
ناشناس ношинос
ناشناسا ношиносо
ناشناسائی ношиносоӣ
ناشناسی ношиносӣ
ناشنوا ношунаво
ناشنوائی ношунавоӣ
ناشکر ношукр
ناشکری ношукрӣ
ناشکسته ношикаста
ناشکفته ношукуфта
ناشکن ношикан
ناشکیب ношикеб
ناشکیبا ношикебо
ناشکیبی ношикебӣ
ناشی ношӣ
ناصبور носабур
ناصبوری носабурӣ
ناصحت носиҳат

ناصحیح носаҳеҳ
ناصحیحی носаҳеҳӣ
ناصر II носирII
ناصریح носареҳ
ناصریحی носареҳӣ
ناصواب I носавобI
ناصح носеҳ
ناصحانه носеҳона
ناصیحی носеҳӣ
ناضرور нозарур
ناطق нотиқ
ناطقه нотиқа
ناطقی нотиқӣ
ناظر нозир
ناظرات нозирот
ناظری нозирӣ
ناظم нозим
ناعلاج ноилоҷ
ناعلاجی ноилоҷӣ
ناعهده‌برائی ноӯҳдаборoӣ
ناعهده‌برایانه ноӯҳдабароёна
ناعیان ноаён
ناف ноф
نافارم нофорам
نافذ нофиз
نافر нофир
نافرجام нофарҷом
نافرجامی нофарҷомӣ
نافرخ нофаррух
نافرخ‌اختر нофаррухахтар
نافرمان нофармон
نافرمان‌بردار нофармонбардор
نافرمان‌برداری нофармонбардорӣ
نافرمانی нофармонӣ
نافله нофила
نافه нофа
نافهم нофаҳм
نافهما нофаҳмо
نافهمی нофаҳмӣ
نافهمیده нофаҳмида
نافع нофеъ
ناقابل ноқобил
ناقابلی ноқобилӣ
ناقد ноқид
ناقص ноқис
ناقص‌العقل ноқисулақл
ناقص‌العقلی ноқисулақлӣ
ناقصی ноқисӣ
ناقل I ноқилI
ناقل II ноқилII
ناقل‌تسمه ноқилтасма

ناقلیت ноқилият
ناقه ноқа
ناقوام ноқавом//ноқивом
ناقوس ноқус
ناگاه ногоҳ
ناگپ ногап
ناگپی ногапӣ
ناگداخته ногудохта
ناگزیر ногузир
ناگزیری ногузирӣ
ناگفت ногуфт
ناگفتنی ногуфтанӣ
ناگفته ногуфта
ناگه ногаҳ
ناگهان ногаҳон
ناگهانی ногаҳонӣ
ناگوار ногувор
ناگوارا ногуворо
ناگواری ногуворӣ
ناگیرا ногиро
نال I нолI
نال II нолII
نالائق нолоиқ
نالان нолон
نالایقی нолоиқӣ
نالش нолиш
نالش‌گر нолишгар
نالشکنان нолишкунон
نالش‌کننده нолишкунанда
نالنده ноланда
ناله нола
ناله‌آمیز нолаомез
ناله‌آمیزانه нолаомезона
ناله‌پرداز нолапардоз
ناله‌گر нолагар
نالیدن нолидан
نام ном
نامأمور номаъмур
نامأنوس номаънус
نام‌آور номовар
نامبارک номуборак
نامبارکی номуборакӣ
نامبر номбар
نام‌براری номбарорӣ
نام‌بردار номбардор
نام‌برداری номбардорӣ
نام‌برده номбурда
نامبرشده номбаршуда
نامتحد номуттаҳид
نامتحدی номуттаҳидӣ
نامتسل номуттасил

نامتشکل номуташаккил
نامتشکلانه номуташаккилона
نامتشکلی номуташаккилӣ
نامتفقانه номуттафиқона
نامتناسب номутаносиб
نامتناسبی номутаносибӣ
نامتناهی номутаноҳӣ
نامجو(ی) номҷӯ(й)
نامجوئی номҷӯӣ
نامحدود номаҳдуд
نامحدودی номаҳдудӣ
نامحرم номаҳрам
نامحرمی номаҳрамӣ
نامحصور номаҳсур
نام‌دار номдор
نام‌داری номдорӣ
نام‌دزد номдузд
نامرئی I номаръӣI
نامراد номурод
نامرادی номуродӣ
نامراسا номуросо
نامربوط номарбут
نامربوطی номарбутӣ
نامرتب номураттаб
نامرتبی номураттабӣ
نامرد номард
نامردانه номардона
نامردم номардум
نامردمی номардумӣ
نامردی номардӣ
نامرضی номарзӣ
نامرعی II номаръӣII
نامرغوب номарғуб
نامرغوبی номарғубӣ
نامزد номзад
نامزدی номзадӣ
نامسئول номасъул
نامساعد номусоид
نامساعدی номусоидӣ
نامستحکم номустаҳкам
نامستحکمی номустаҳкамӣ
نامستعد номустаид
نامستقل номустақил
نامستقلی номустақилӣ
نامستقیم номустақим
نامستقیمی номустақимӣ
نامستلب номусталаб
نامستلبی номусталабӣ
نامسدود номасдуд
نامسطح номусаттаҳ
نامسلسل номусалсал

نامسلمان номусулмон
نامسکون номаскун
نامشهور номашҳур
نامشهوری номашҳурӣ
نامضبوط номазбут
نامطبوع номатбӯъ
نامطلوب номатлуб
نامعتدل номӯътадил
نامعدود номаъдуд
نامعروف номаъруф
نامعقول номаъқул
نامعقولی номаъқулӣ
نامعلوم номаълум
نامعلومک//نامعلومکک
номаълумак\\номаълумакак
نامعلومی номаълумӣ
نامعین номуайян
نامعینی номуайянӣ
نامفصل номуфассал
نامفهوم номафҳум
نامفهومی номафҳумӣ
نامقبول номақбул
نامقبولی номақбулӣ
نامقدور номақдур
نامقرر номуқаррар
نامقرری номуқаррарӣ
نام‌گذاری номгузорӣ
نام‌گوی номгӯй
نام‌مانی номмонӣ
ناممکن номумкин
ناممکنی номумкинӣ
نامناسب номуносиб
نامناسبی номуносибӣ
نامنتظم номунтазам
نامنتظمی номунтазамӣ
نامنظور номанзур
نامنظومی номанзумӣ
نام‌نویس номнавис
نام‌نویسی номнависӣ
نامه нома
نامه‌آور номаовар
نامه‌بر номабар
نامه‌بری номабарӣ
نامهربان номеҳрубон
نامهربانانه номеҳрубонона
نامهربانی номеҳрубонӣ
نامه‌رسان номарасон
نامه‌رسانی номарасонӣ
نامه‌سیاه номасиёҳ
نامه‌نگار номанигор
نامه‌نگاری номанигорӣ

نامه‌نویسی номанависӣ
ناموافق номувофиқ
ناموافقتی номувофиқатӣ
ناموجه номуваҷҷаҳ
ناموجود номавҷуд
نامور номвар
ناموزون номавзун
ناموزونی номавзунӣ
ناموس номус
ناموفقیتی номувафаққиятӣ
نامکرر номукаррар
نامکرری номукаррарӣ
نامکمل номукаммал
نامکملی номукаммалӣ
نامی I номӣ I
نامی II номӣ II
نامیدن номидан
نامیده номида
نامیده‌شونده номидашаванда
نامیه номия
نان нон
نان‌برده нонбурда
نان‌بری нонбурӣ
نان‌بندان нонбандон
نان‌پر нонпар
نان‌پز нонпаз
نان‌پزی нонпазӣ
نان‌جو(ی) нонҷӯ(й)
نان‌چسپانی нончаспонӣ
نان‌خانه нонхона
نان‌خلته нонхалта
نان‌خواه нонхоҳ
نان‌خور нонхӯр
نان‌خورش нонхӯриш
نان‌خورک I нонхӯрак I
نان‌خورک II нонхӯрак II
نان‌خوری нонхӯрӣ
نان‌دان нондон
نان‌دهنده нондиҳанда
نان‌راست‌کنی нонросткунӣ
نان‌ریزه нонреза
نانشته ноништа
نان‌شکنان ноншиканон
نان‌طلب нонталаб
نان‌فروش нонфурӯш
نان‌فروشی нонфурӯшӣ
نان‌گدائی нонгадоӣ
نانمایان нонамоён
نان‌میده нонмайда
نانوائی нонвоӣ
نانوای нонво(й)

نانوای‌خانه нонвойхона
نانوشته нонавишта
نان‌کشانی нонкашонӣ
نانی нонӣ
ناهار ноҳор
ناهب ноҳиб
ناهد ноҳид
ناهمال ноҳамол
ناهموار ноҳамвор
ناهمواری ноҳамворӣ
ناهنجار ноҳинҷор
ناهنجاری ноҳинҷорӣ
ناهوشیار ноҳушёр
ناهی ноҳӣ
ناهیه II ноҳия II
ناو I нов I
ناو II нов II
ناوابسته новобаста
ناواجب новоҷиб
ناواقف новоқиф
ناودان новдон
ناورد новард
ناوردخواه новардхоҳ
ناوقت новақт
ناوقتی новақтӣ
ناوه нова
ناوه‌چه новача
ناوه‌دار новадор
ناوه‌دان новадон
ناوه‌شکل новашакл
ناوه‌مانند новамонанд
ناوک I новак I
ناوک II новак II
ناوک‌انداز новакандоз
ناوک‌اندازی новакандозӣ
ناویدن новидан
ناولّه новелла
ناولّه‌نویس новелланавис
ناولّه‌نویسی новелланависӣ
ناک I нок I
ناک II нок II
ناکاردیده нокордида
ناکارم нокорам
ناکاسته нокоста
ناکافی нокофӣ
ناکام ноком
ناکامی нокомӣ
ناکئوت нокаут
ناکرده‌کار нокардакор
ناکزار нокзор
ناکس нокас

ناکسی нокасӣ
ناکشاده нокушода
ناکشته нокишта
ناکفایتی нокифоятӣ
ناکفایه//ناکفایت нокифоя(т)
نای I ной I
نای II ной II
نایاب ноёб
نایافت ноёфт
نای‌انبان нойанбон
نایبر ноябр
نایبری ноябрӣ
نایچه нойча
نایزه ноиза
نایژه ноижа
نبات II набот II
نبات I набот I
نباتات наботот
نباتات‌شناس набототшинос
نباتات‌شناسی набототшиносӣ
نبات‌پز наботпаз
نبات‌پزی наботпазӣ
نبات‌چای наботчой
نباتی I наботӣ I
نباتی II наботӣ II
نباشد набошад
نباهت набоҳат
نبرد набард
نبردآزما(ی) набардозмо(й)
نبردآزموده набардозмуда
نبردافزار набардафзор
نبردگاه набардгоҳ
نبرده набарда
نبرده‌جوان набардаҷавон
نبردی набардӣ
نبسه набаса
نبشتن набиштан
نبشته набишта
نبض набз
نبض‌سنج набзсанҷ
نبض‌سنجی набзсанҷӣ
نبض‌شناسی набзшиносӣ
نبض‌گیری набзгирӣ
نبض‌نگار набзнигор
نبهره набаҳра
نبوت нубувват
نبوغ нубуғ
نبوی набавӣ
نبی набӣ
نبید//نبیذ набид//набиз
نبیره چه наберача

نبیره набера
نبیره‌دار набeрадор
نپه‌نو наппа-нав
نت нат
نتاج нитоҷ
نتایج//نتائج натоиҷ
نتجه‌بخش натиҷабахш
نتن натн
نتورلیستی натуралистӣ
نتورفلسفه натурфалсафа
نتورلی натуралӣ
نتورلیزم натурализм
نتورلیست натуралист
نتیجه натиҷа
نتیجه‌گیری натиҷагирӣ
نتیجه‌ناک натиҷанок
نتیومارت натюрморт
نثار нисор
نثر I насрI
نثرنویس насрнавис
نثرنویسی насрнависӣ
نثری насрӣ
نجابت наҷобат
نجات наҷот
نجات‌بخش наҷотбахш
نجات‌بخشی наҷотбахшӣ
نجات‌دهنده наҷотдиҳанда
نجات‌دهی наҷотдиҳӣ
نجات‌یابی наҷотёбӣ
نجات‌یافته наҷотёфта
نجار наҷҷор
نجاری наҷҷорӣ
نجاست наҷосат
نجبا нуҷабо
نجده//نجدت наҷда//наҷдат
نجس наҷас
نجم наҷм
نجند наҷанд
نجوا наҷво
نجوم нуҷум
نجومی нуҷумӣ
نجک//نچک наҷак//начак
نجیب наҷиб
نجیبانه наҷибона
نجیبی наҷибӣ
نجیس наҷис
نجیسی наҷисӣ
نچندان начандон
نحاس нуҳос
نحاست наҳосат
نحافت наҳофат

نحر I наҳрI
نحس наҳс
نحسی наҳсӣ
نحسیت наҳсият
نحل наҳл
نحو наҳв
نحول нуҳул
نحوه наҳва
نحوی наҳвӣ
نحیف наҳиф
نحیفی наҳифӣ
نخ нах
نخبندی нахбандӣ
نخاد наход
نخاس наххос
نخاع нухоъ
نخاله нухола
نخ‌بند нахбанд
نخ‌پیچ нахпеч
نخ‌تاب нахтоб
نخ‌تابی нахтобӣ
نخته нихта
نخجیر нахҷир
نخجیرگان нахҷиргон
نخجیرگاه нахҷиргоҳ
نخجیروال нахҷирвол
نخچد//نخجد нахчад//нахҷад
نخچل//نخجل
нахчал//нахҷал//нахҷул
نخچیر нахчир
نخچیرزن нахчирзан
نخ‌دار нахдор
نخرت нахарт
نخ‌ریس нахрес
نخ‌ریسی нахресӣ
نخست нахуст
نخست‌فرزند нахустфарзанд
نخست‌نمایش нахустнамоиш
نخست‌وزیر нахуствазир
نخستین нахустин
نخ‌گیرک нахгирак
نخل нахл
نخلستان нахлистон
نخل‌بند нахлбанд
نخلی нахлӣ
نخوت нахват
نخود нахӯд
نخودبریان нахӯдбирён
نخودپزی нахӯдпазӣ
نخوددانه нахӯддона
نخودرنگ нахӯдранг

نخودزار нахӯдзор
نخودشوربا нахӯдшӯрбо
نخودشورک нахӯдшӯрак
نخودک нахӯдак
نخودی нахӯдӣ
ندا нидо
نداف наддоф
ندافخانه наддофхона
ندافی наддофӣ
ندامت надомат
ندامت‌زده надоматзада
ندب надаб
ندبه нудба
ندرت нудрат
ندرتاً нудратан
ندم надам
ندما нудамо
ندوه надва
ندی надӣ
ندید надид
ندیم надим
ندیمی надимӣ
نذر назр
نذرده назрдеҳ
نذری назрӣ
نر нар
نراد наррод
نرانگشت нарангушт
نربز нарбуз
نرپرده нарпарда
نرپی нарпай
نرخ нарх
نرخر нархар
نرخ‌گذار нархгузор
نرخ‌گذارنده нархгузоранда
نرخ‌گذاری нархгузорӣ
نرخ‌مانی нархмонӣ
نرخ‌نامه нархнома
نرخوک нархук
نرد нард
نردباز нардбоз
نردبازی нардбозӣ
نردبان нардбон
نردتخته нардтахта
نردسنبل нардсунбул
نرده нарда
نرسگ нарсаг
نرشتر наршутур
نرغول нарғӯл
نرک наррак
نرکاز наркоз

نرکی нарракӣ
نرگاو наргов
نرگت наргат
نرگس наргис
نرگسه наргиса
نرگسی наргасӣ
نرگسی наргисӣ
نرم нарм
نرماده нармода
نرم‌آهن нармоҳан
نرم‌آهنی нармоҳанӣ
نرم‌بدن(ها) нармбада(хо)
نرم‌پای нармпой
نرم‌تن нармтан
نرم‌خاک нармхок
نرم‌خوی нармхӯ(й)
نرم‌دل нармдил
نرم‌دلانه нармдилона
نرم‌دلی нармдилӣ
نرم‌رو нармрав
نرم‌زبان нармзабон
نرم‌سخن нармсухан
نرم‌شانه нармшона
نرم‌شمشیر нармшамшер
نرم‌طبیعت нармтабиат
نرمک нармак
نرم‌کنک нармкунак
نرم‌گردن нармгардан
نرم‌گفتار нармгуфтор
نرم‌گفتاری нармгуфторӣ
نرم‌گوی нармгӯй
نرم‌لگام нармлагом
نرم‌معامله нарммуомила
نرم‌نگاه нарммуомила
نرمه I нармаI
نرمه II нармаII
نرمی нармӣ
نرمیدن нармидан
نرمین нармин
نره нарра//нара
نره‌شیر наррашер
نریان нарён
نریمان наримон
نرینه нарина
نز н-аз
نزا I назоI
نزا II назоII
نزار I назорI
نزار низор
نزاری низорӣ
نزاع низоъ

نزاکت **назокат**
نزاکت‌آمیز **назокатомез**
نزاهت **назоҳат**
نزد **назд**
نزدحولیگی **наздиҳавлигӣ**
نزدشهری **наздишаҳрӣ**
نزدمکتبی **наздимактабӣ**
نزده **нуздаҳ**
نزده‌ساله **нуздаҳсола**
نزده‌سالگی **нуздаҳсолагӣ**
نزدهم **нуздаҳум**
نزدهمین **нуздаҳумин**
نزدیک **наздик**
نزدیک‌بین **наздикбин**
نزدیک‌بینی **наздикбинӣ**
نزدیک‌فکر **наздикфикр**
نزدیکی **наздикӣ**
نزع **назъ**
نزل **нузл**
نزله **назла**
نزهت **нузҳат**
نزهتبخش **нузҳатбахш**
نزهتگاه **нузҳатгоҳ**
نزول **нузул**
نژاد **нажод**
نژاد **нижод**
نژادپرست **нажодпараст**
نژادپرستانه **нажодпарастона**
نژادپرستی **нажодпарастӣ**
نژادشناسی **нажодшиносӣ**
نژادی **нажодӣ**
نژند **нажанд**
نژند **нижанд**
نس **нус**
نسا **нисо**
نساج **нассоҷ**
نساجی **нассоҷӣ**
نساخ **нассох**
نساس **насос**
نسب **насаб**
نسبت **нисбат**
نسبتاً **нисбатан**
نسب‌تراشی **насабтарошӣ**
نسب‌شناس **насабшинос**
نسب‌شناسی **насабшиносӣ**
نسب‌نامه **насабнома**
نسبی **нисбӣ**
نسترن **настаран**
نستعلق **настаълиқ**
نستوه **настӯҳ**
نسج **насҷ**

نسخ **насх**
نسخه **нусха**
نسخه بدل **нусхабадал**
نسخه بردار **нусхабардор**
نسخه برداری **нусхабардорӣ**
نسخه گیر **нусхагир**
نسخه گیری **нусхагирӣ**
نسخه نویس **нусханавис**
نسخه نویسی **нусханависӣ**
نسخه کش **нусхакаш**
نسخه کشی **нусхакашӣ**
نسر **насар**
نسر **насрII**
نسرین **насрин**
نسک **наскI**
نسک **наскII**
نسک **наскIII**
نسک **нуск//наск**
نسق **насақ**
نسق **насқ**
نسل **насл**
نسلاً **наслан**
نسل‌ده **наслдеҳ**
نسل‌دهی **наслдиҳӣ**
نسل گیری **наслгирӣ**
نسلی **наслӣ**
نسناس **наснос//ниснос**
نسوان **нисвон**
نسیان **нисён**
نسیب **насибII**
نسیم **насим**
نسیه **насия\\нася**
نسیه‌چین **насиячин**
نسیه‌چینی **насиячинӣ**
نسیه‌فروشی **насияфурӯшӣ**
نش **наш**
نشجور **нӯшхӯрI**
نشاسته **нишоста**
نشاط **нишот**
نشاط‌آفری **нишотофар**
نشاط‌آور **нишотовар**
نشالا **нишолло**
نشالاپز **нишоллопаз**
نشالاپزی **нишоллопазӣ**
نشالافروش **нишолофурӯш**
نشالافروشی **нишоллофурӯшӣ**
نشان **нишон**
نشان **нишон**
نشانرس **нишонрас**
نشان‌داد **нишондод**
نشان‌دار **нишондор**

نشاندن **нишондан**
نشان‌دهنده **нишондиҳанда**
نشان‌دهی **нишондиҳӣ**
نشان‌زن **нишонзан**
نشان‌زنی **нишонзанӣ**
نشانگاه **нишонгоҳ**
نشان گذاری **нишонгузорӣ**
نشان گیر **нишонгир**
نشان گیری **нишонгирӣ**
نشانه **нишона**
نشانه‌دار **нишонадор**
نشانه گذار **нишонагузор**
نشانه گذاری **нишонагузорӣ**
نشانه گیر **нишонагир**
نشانه گیری **нишонагирӣ**
نشانه‌مانی **нишонамонӣ**
نشانه‌ناک **нишонанок**
نشانه کرده **нишонакарда**
نشانه‌یرک **нишонагирак**
نشان کرده **нишонкарда**
نشانی **нишонӣ**
نشانیدن **нишонидан**
نشان‌یرک **нишонгирак**
نشأونما **нашъунамо**
نشأ **нашъ**
نشتر **наштар**
نشتر **ништар**
نشترزن//نیشترزن
нештарзан//ништарзан
نشخوار **нушхор//нушхӯр**
نشخوار//نشخور **нишхор//нишхӯр**
نشخورد **нишхӯрд**
نشر **нашрI**
نشر **нашрII**
نشر **нашрIII**
نشرت **нушра(т)**
نشریات **нашриёт**
نشریه **нашрия**
نشست **нишаст**
نشست **нишаст**
نشستگاه **нишастгоҳ**
نشستگی **нишастагӣ**
نشستن **нашастан**
نشستن **нишастан**
نشستن باب **нишастанбоб**
نشستن گاه//نشستن گه
нишастангоҳ//нишастангаҳ
نشسته **нишастаI**
نشسته **нишастаII**
نشست‌وخیز **нишастухез**
نشعه **нашъа**

نشعه‌بخش **нашъабахш**
نشعه‌جلاب **нашъачаллоб**
نشعه‌جلابی **нашъачаллобӣ**
نشعه‌خانه **нашъахона**
نشعه‌دار **нашъадор**
نشعه‌مند **нашъаманд**
نشعه‌مندی **нашъамандӣ**
نشعه کش **нашъакаш**
نشعه کشی **нашъакашӣ**
نشف **нашф**
نشلا **нишалло**
نشلاپز **нишаллопаз**
نشلاپزی **нишаллопазӣ**
نشلافروش **нишаллофурӯш**
نشلافروشی **нишаллофурӯшӣ**
نشه **наш(ш)а**
نشه کش **наш(ш)акаш**
نشه کشی **наш(ш)акашӣ**
نشو **нашв**
نشور **нушур**
نشوز **нушуз**
نشونما **нашвунамо**
نشیب **нишеб**
نشیبانه **нишебона**
نشیبی **нишебӣ**
نشید//نشیده **нашид\\нашида**
نشیم **нишем**
نشیمن **нишеман**
نشیمنگاه **нишемангоҳ**
نشیمنگه **нишемангаҳ**
نشیننده **нишинанда**
نصاب **нисоб**
نصاری **насоро**
نصایح **насоех**
نصب **насб**
نصر **насрIII**
نصرانی **насронӣ**
نصرانیت **насроният**
نصرت **нусрат**
نصرت آئین **нусратоин**
نصرت آور **нусратовар**
نصرت بخش **нусратбахш**
نصرت قرین **нусратқарин**
نصرتمند **нусратманд**
نصف **нисф**
نصف‌النهار **нисфуннаҳор**
نصف‌روزی **нисфирӯзӣ**
نصف‌شبی **нисфишабӣ**
نصفه کار **нисфакор**
نصفه کاری **нисфакорӣ**
نصوح **насӯҳ**

نصیب I **насибI**
نصیبه **насиба**
نصیبه خور **насибахӯр**
نصیبه دار **насибадор**
نصیح **насеҳ**
نصیحت **насиҳат**
نصیحت آمیز **насиҳатомез**
نصیحت آمیزانه **насиҳатомезона**
نصیحت ده‌ی **насиҳатдиҳӣ**
نصیحت شنو **насиҳатшунав**
نصیحتگر **насиҳатгар**
نصیحتگری **насиҳатгарӣ**
نصیحت گوئی **насиҳатгӯӣ**
نصیحت گوی **насиҳатгӯӣ**
نصیحت ناپذیر **насиҳатнопазир**
نصیر **насир**
نضار II **назорII**
نضارت II **назоратII**
نطاق **наттоқ**
نطاق **нитоқ**
نطاقی **наттоқӣ**
نطع **натъ**
نطفه **нутфа**
نطق **натақ**
نطق **нутқ**
نظائر **назоир**
نظارت I **назоратI**
نظارتچی **назоратчӣ**
نظارت گر **назоратгар**
نظارت کننده **назораткунанда**
نظاره **наззора**
نظاره **назора**
نظافت **назофат**
نظام **низом**
نظام نامه **низомнома**
نظامی **низомӣ**
نظامی مانند **низомимонанд**
نظر **назар**
نظراً **назаран**
نظر باز **назарбоз**
نظر بازی **назарбозӣ**
نظر بلند **назарбаланд**
نظر بلندانه **назарбаландона**
نظر بلندی **назарбаландӣ**
نظر بند **назарбанд**
نظر پرست **назарпараст**
نظر پرسی **назарпурсӣ**
نظر پست **назарпаст**
نظر پسند **назарписанд**
نظر تنگ **назартанг**
نظر تنگی **назартангӣ**

نظر خواه **назархоҳ**
نظر خواهی **назархоҳӣ**
نظر خواهی **назархоҳӣ**
نظر دوز **назардӯз**
نظر دید **назардид**
نظر ربا **назаррабо**
نظر ربایی **назаррабоӣ**
نظر رس **назаррас**
نظر سنجی **назарсанҷӣ**
نظر فریب **назарфиреб**
نظر فریبی **назарфиребӣ**
نظر گاه **назаргоҳ**
نظر گه **назаргаҳ**
نظر گیر **назаргир**
نظر محدود **назармаҳдуд**
نظر ناگیر **назарногир**
نظر ناگیرانه **назарногирона**
نظر ناگیری **назарногирӣ**
نظر کرده **назаркарда**
نظری **назарӣ**
نظریات **назариёт**
نظریه **назария**
نظریه‌دان **назариядон**
نظریه‌وی **назариявӣ**
نظم **назм**
نظمنویس **назмнавис**
نظماً **назман**
نظم شناسی **назмшиносӣ**
نظمی **назмӣ**
نظیر **назир**
نظیره **назира**
نظیره سرائی **назирасароӣ**
نظیره گوئی **назирагӯӣ**
نظیف **назиф**
نعامه **наома**
نعت **наът**
نعره **наъра**
نعش **наъш**
نعش کش **наъшкаш**
نعل **наъл**
نعل بند **наълбанд**
نعل بندی **наълбандӣ**
نعل بها **наълбаҳо**
نعل دار **наълдор**
نعل داغ **наълдоғ**
نعل زن **наълзан**
نعل زنی **наълзанӣ**
نعل شکل **наълшакл**
نعلگر **наългар**
نعلگری **наългарӣ**
نعلناک **наълнок**

نعم **наамII**
نعم **наамI**
نعم **ниам**
نعما **наъмо**
نعمت **неъмат**
نعمت آباد **неъматобод**
نعمت‌بخش **неъматбахш**
نعمت پرورده **неъматпарварда**
نعمت‌ده **неъматдеҳ**
نعمت رسان **неъматрасон**
نعمت نثار **неъматнисор**
نعنا **наъно**
نعوذبالله **наузубиллоҳ**
نعیم **наим**
نغاره **нағора**
نغاره چوب **нағорачӯб**
نغاره زن **нағоразан**
نغاره زنی **нағоразанӣ**
نغام **нағом**
نغز **нағз**
نغزک **нағзак**
نغزک بری **нағзакбурӣ**
نغزک دار **нағзакдор**
نغزکک **нағзакак**
نغزک کنی **нағзакканӣ**
نغزک کوبی **нағзаккӯбӣ**
نغزی **нағзӣ**
نغل **нағил**
نغمه **нағма**
نغمه باز **нағмабоз**
نغمه بازی **нағмабозӣ**
نغمه پرداز **нағмапардоз**
نغمه پردازی **нағмапардозӣ**
نغمه تراز//نغمه طراز **нағматироз**
نغمه خوان **нағмахон**
نغمه سرا **нағмасаро**
نغمه سرائی **нағмасароӣ**
نغمه گر **нағмагар**
نغمه نواز **нағманавоз**
نغمه نوازی **нағманавозӣ**
نفاذ **нафоз**
نفاس **нифос.**
نفاست **нафосат**
نفاع **наффоъ**
نفاق **нифоқ**
نفایه . **нафояI**
نفایه . **нафояII//нуфоя**
نفت **нафт**
نفت انداز **нафтандоз**
نفت اندازی **нафтандозӣ**
نفت خیز **нафтхез**

نفت دار **нафтдор**
نفت رسان **нафтрасон**
نفت رسانی **нафтрасонӣ**
نفتلین **нафталин**
نفت کش **нафткаш**
نفت کشان **нафткашон**
نفت کشی **нафткашӣ**
نفتی **нафтӣ**
نفحه **нафҳа**
نفخ **нафх**
نفر **нафар**
نفرت **нафрат**
نفرت آمیز **нафратомез**
نفرت انگیز **нафратангез**
نفرت آور **нафратовар**
نفرت بار **нафратбор**
نفرت زده **нафратзада**
نفری **нафарӣ**
نفریدن **нафридан**
نفرین **нафрин**
نفرین کرده **нафринкарда**
نفس **нафас**
نفس **нафс**
نفس الامر **нафсуламр**
نفسانی **нафсонӣ**
نفسانیت **нафсоният**
نفس بند **нафасбанд**
نفس پرست **нафспараст**
نفس پرستی **нафспарастӣ**
نفس پرور **нафспарвар**
نفس تنگ **нафастанг**
نفس تنگی **нафастангӣ**
نفس گردان **нафасгардон**
نفس گیری **нафасгирӣ**
نفس کشی **нафаскашӣ**
نفس کلان **нафскалон**
نفس کوتاه **нафаскӯтоҳ**
نفسی **нафасӣ**
نفسی **нафсӣ**
نفع **нафъ**
نفع آور **нафъовар**
نفع دهنده **нафъдиҳанда**
نفقه **нафақа**
نفقه خور **нафақахӯр**
نفقه گیر **нафақагир**
نفقه گیری **нафақагирӣ**
نفل **нафл**
نفوذ **нуфузз**
نفوذناپذیر **нуфузнопазир**
نفوذناپذیری **нуфузнопазирӣ**
نفوذناک **нуфузнок**

نفور нуфур
نفوس нуфус
نفی нафй
نفیر нафирI
نفیر нафирII
نفیس нафис
نفیسه нафиса
نفیسه کاری нафисакорӣ
نفیس کار нафискор
نفیس کارانه нафискорона
نفیسی нафисӣ
نق ниқ
نقا нақо
نقاب ниқоб
نقاب‌پوش ниқобпӯш
نقاب‌پوشی ниқобпӯшӣ
نقاب‌پوشیده ниқобпӯшида
نقابدار ниқобдор
نقابی ниқобӣ
نقاط нуқот
نقار ниқор
نقارجوی ниқорҷӯ
نقارطلب ниқорталаб
نقارطلبی ниқорталабӣ
نقارگیر ниқоргир
نقارگیرنده ниқоргиранда
نقارگیری ниқоргирӣ
نقاره||نغاره нақора\\нағора
نقاره‌چوب нақорачӯб
نقاره‌چی нақорачӣ
نقاره‌خانه нақорахона
نقاره‌زن нақоразан
نقاره‌زنی нақоразанӣ
نقاره‌نواز нақоранавоз
نقاره‌نوازی нақоранавозӣ
نقاری наққорӣ
نقاش наққош
نقاش‌خانه наққошхона
نقاشی наққошӣ
نقب нақб
نقب‌افکن нақбафкан
نقب‌افکنی нақбафканӣ
نقب‌زن нақбзан
نقب‌زنی нақбзанӣ
نقب کن нақбкан
نقب کنی нақбканӣ
نقبی нақбӣ
نقط нуқат
نقد нақдII
نقد нақдI
نقداً нақдан

نقدانقد нақдонақд
نقدشناس нақдшинос
نقده нақда
نقدی нақдӣ
نقدینه нақдина
نقر нақр
نقرات нақарот
نقرسنگ нақрасанг
نقره нуқра
نقره آسا нуқраосо
نقره اندود нуқраандуд
نقره بند нуқрабанд
نقره پوش нуқрапӯш
نقره تاب нуқратоб
نقره حل нуқраҳал
نقره دار нуқрадор
نقره دوانی нуқрадавонӣ
نقره رنگ нуқраранг
نقره سان нуқрасон
نقره فام нуқрафом
نقره گون нуқрагун
نقره گی нуқрагӣ
نقره گین нуқрагин
نقره مانند нуқрамонанд
نقره مو(ی) нуқрамӯ(й)
نقره وار нуқравор
نقره واری нуқраворӣ
نقره کار нуқракор
نقره کاری нуқракорӣ
نقره کوب нуқракӯб
نقره کوبی нуқракӯбӣ
نقریس никрис
نقش нақшI
نقش‌آفرین нақшофарин
نقش‌آفرینی нақшофаринӣ
نقش‌انداز нақшандоз
نقش‌اندازی нақшандозӣ
نقش‌باز нақшбоз
نقش‌بند нақшбанд
نقش‌بندی нақшбандӣ
نقش‌بندیه нақшбандия
نقش‌خوان нақшхон
نقش‌خوانی нақшхонӣ
نقش‌دار нақшдор
نقش‌قالب нақшқолаб
نقشگوئی нақшгӯӣ
نقشگوی нақшгӯй
نقشماه нақшмоҳ
نقش‌نامه нақшнома
نقشناک нақшнок
نقش‌نگار нақшнигор

نقشه нақша
نقشه‌بردار нақшабардор
نقشه‌برداری нақшабардорӣ
نقشه گیری нақшагирӣ
نقشه کش нақшакаш
نقشه کشی нақшакашӣ
نقش کلان нақшкалон
نقشکن нақшкан
نقش کنی нақшканӣ
نقش کوب нақшкӯб
نقش کوبی нақшкӯбӣ
نقشین нақшин
نقص нақс
نقص нуқс
نقصدار нуқсдор
نقصان нуқсон
نقصان دار нуқсондор
نقض нақз
نقطه нуқта
نقطه دار нуқтадор
نقطه گذاری нуқтагузорӣ
نقطه ویرگل нуқтавергул
نقل нақл
نقل нуқл
نقلدان нуқлдон
نقلاً нақлан
نقلگوی нақлгӯй
نقل کننده нақлкунанда
نقلی нақлӣ
نقلیات нақлиёт
نقلیاتی нақлиётӣ
نقود нуқуд
نقی ниққӣ
نقیب нақиб
نقیبت нақибат
نقیر нақир
نقیصه нақиса
نقیض нақиз
نقیضه нақиза
نکات нукот
نکاتین никотин
نکاح никоҳ
نکاحنامه никоҳнома
نکاحانه никоҳона
نکاحی никоҳӣ
نکبا накбо
نکبت накбат
نکبت آور накбатовар
نکبتبار накбатбор
نکبت زده накбатзада
نکبت زدگی накбатзадагӣ

نکته нукта
نکته پرداز нуктапардоз
نکته پردازی нуктапардозӣ
نکته دان нуктадон
نکته دانی нуктадонӣ
نکته سنج нуктасанҷ
نکته سنجی нуктасанҷӣ
نکته فهم нуктафаҳм
نکته فهمی нуктафаҳмӣ
نکته‌گیر нуктагир
نکته‌گیری нуктагирӣ
نکته‌کشا нуктакушо
نکث наксI//никс
نکس наксII
نکهت накҳат
نکهت آور накҳатовар
نکو накав
نکو накӯ
نکوئی накӯӣ
نکواحوال накӯаҳвол
نکواحوالی накӯаҳволӣ
نکواندیش накӯандеш
نکوبخت накӯбахт
نکوحالی накӯҳолӣ
نکوخصال накӯхисол
نکوخصلت накӯхислат
نکوخواه накӯхоҳ
نکوخواهی накӯхоҳӣ
نکوذات накӯзот
نکورای накӯрой
نکوروی накӯрӯй
نکوسرشت накӯсиришт
نکوصفت накӯсифат
نکوصفتی некӯсифатӣ
نکوطالع накӯтолеъ
نکوفرجام накӯфарҷом
نکو گوی накӯгӯй
نکونام накӯном
نکونامی накӯномӣ
نکوهش накӯҳиш
نکوهش никӯҳиш
نکوهیدن накӯҳидан
نکو کار накӯкор
نکو کاری накӯкорӣ
نکو کردار накӯкирдор
نکیر накир
نگار нигор
نگارپرست нигорпараст
نگارپرستی нигорпарастӣ
نگارخانه нигорхона
نگارستان нигористон

نگارش нигориш
نگارگر нигоргар
نگارنده нигоранда
نگاره нигора
نگاشتن нигоштан
نگاه//نگه нигоҳ\\нигаҳ
نگاهبان нигоҳбон
نگاهبانی нигоҳбонӣ
نگاهبین нигоҳубин
نگاهدار нигоҳдор
نگاهدارنده нигоҳдоранда
نگاهداری нигоҳдорӣ
نگران нигарон
نگراندن//نگرانیدن нигарон(и)дан
نگرانی нигаронӣ
نگرستن нигаристан
نگرش нигариш
نگریدن нигаридан
نگلیزم нигилизм
نگلیستی нигилистӣ
نگن наган
نگه нигаҳ
نگهبان нигаҳбон
نگهبانی нигаҳбонӣ
نگهت нагҳат
نگهدار нигаҳдор
نگهداری нигаҳдорӣ
نگون нагун
نگون нигун
نگون нугун
نگونبخت нагунбахт
نگونبختی нагунбахтӣ
نگونسار нагунсор
نگونسار нугунсор
نگین нигин
نگین‌خانه нигинхона
نگین‌دار нигиндор
نگینه нигина
نگینه‌دار нигинадор
نگینه کاری нигинакорӣ
نگین کاری нигинкорӣ
نلم налм
نلک нилк//налк
نم намI
نم намII//намм
نما намо
نما намо
نمابندی намобандӣ
نماد намод
نمادگرا намодгаро
نمادگرائی намодгароӣ
نمادی намодӣ
نمادین намодин
نماز намоз
نمازخوانی намозхон
نمازخوانی намозхонӣ
نمازشام کشا намозишомкушо
نمازگاه намозгоҳ
نمازگزار намозгузор
نمازگزاری намозгузорӣ
نمازی намозӣ
نماساز намосоз
نماسازی намосозӣ
نمام наммом
نماک намок
نمایان намоён
نمایانی намоёнӣ
نمایش намоиш
نمایش‌دهنده намоишдиҳанда
نمایش‌دهی намоишдиҳӣ
نمایشگاه намоишгоҳ
نمایشگر намоишгар
نمایشگه намоишгаҳ
نمایش‌نامه намоишнома
نمایش کارانه намоишкорона
نمایش کاری намоишкорӣ
نمایشی намоишӣ
نمایندگی намояндагӣ
نماینده намоянда
نمچ намч
نمچه нимчаI
نم‌چین намчин
نمد намад
نم‌دار намдор
نمدپوش намадпӯш
نمدزین намадзин
نمدساز намадсоз
نمدگر намадгар
نمدمال намадмол
نمدمالی намадмолӣ
نمدی намадӣ
نمدین намадин
نم‌ریزه намреза
نم‌زمین намзамин
نمط намат
نم‌گرفته намгирифта
نمناک намнок
نم‌نگذران//نم‌ناگذران намнагузарон\\намногузарон
نمو нумӯ\\нумув
نمود намуд
نمودار намудор
نمودن намудан
نمون намун
نمونه намунаI
نمونه намунаII
نمونه‌ی намунавӣ
نمونه‌وار намунавор
نمک намак
نمکاندیش намакандеш
نمکدار намакдор
نمک‌آب намакоб
نمک‌پاشی намакпошӣ
نمک‌چش намакчаш
نمک‌چشک намакчашак
نمک‌خوار намакхор
نمک‌خواره намакхора
نمک‌خور намакхӯр
نمک‌خورده намакхӯрда
نمکدان намакдон
نمکزار намакзор
نمک‌زده намакзада
نمک‌سا намаксо
نمک‌سار намаксор
نمک‌سنگ намаксанг
نمک‌سود намаксуд
نمکش намкаш
نمک‌شناس намакшинос
نمک‌شوئی намакшӯӣ
نمک‌فروش намакфурӯш
نمک‌فروشی намакфурӯшӣ
نمک‌ناشناس намакношинос
نمکین намакин
نمی намӣ
نمی‌بردار намибардор
نمیدن намидан
نمیرنده намиранда
نمی‌سنج намисанч
نمیگری намигарӣ
نمیم намим
نمی‌ناگذر наминогузар
نمی‌نگاه‌داری наминигоҳдорӣ
ننگ нанг
ننگ‌آور нанговар
ننگین нангин
ننگین‌روی нангинрӯй
ننک شخ нинакшах
ننک شخی нинакшахӣ
نو нав
نوایجاد навэҷод
نوا навоI
نوا навоII
نوا навоIII
نوآئین навоин
نواب наввоб
نواب нуввоб
نوآباد навобод
نوابخش навобахш
نواحی навоҳӣ
نواحی‌نشین навоҳинишин
نواخت навохтI
نواخت навохтII
نواختن навохтанI
نواختن навохтанII
نواخوان навохон
نواخوانی навохонӣ
نوادر наводир
نوار навор
نواربردار наворбардор
نواربرداری наворбардорӣ
نواردار навордор
نوارشکل наворшакл
نوارگیر наворгир
نوارگیری наворгирӣ
نواز навоз
نوازش навозишI
نوازش навозишII
نوازشگر навозишгар
نوازش کار навозишкор
نوازش کارانه навозишкорона
نوازش کاری навозишкорӣ
نوازنده навозанда
نوازندگی навозандагӣ
نواساز навосоз
نواسنج навосанч
نواسه навоса
نوآفرین навофарин
نواقص навоқис
نوآگر навогар
نوال навол
نواله навола
نواله‌بر наволабур
نوآمده навомада
نوآموز навомӯз
نوان навон
نوآور навовар
نوآوری навоварӣ
نوباریده навборида
نوباغ навбоғ
نوبافته навбофта
نوبالغ навболиғ
نوباوه навбова
نوبت навбатII
نوبت навбатI

نوبت‌پائی навбатпоӣ
نوبت‌دار навбатдор
نوبت‌داری навбатдорӣ
نوبت‌زن навбатзан
نوبتگاه навбатгоҳ
نوبت‌نواز навбатнавоз
نوبتی навбатӣ
نوبتیگاه навбатигоҳ
نوبر навбар
نوبرامد навбаромад
نوبرنهل навбарниҳол
نوبروت навбурут
نوبری навбарӣ
نوبنیاد навбунёд
نوبهاری навбаҳорӣ
نوبهره навбаҳра
نوبیخ навбех
نوبتچی навбатчӣ
نوبهار навбаҳор
نوپخت(ه) навпухт(а)
نوپر навпар
نوپرداز навпардоз
نوپرست навпараст
نوپرواز навпарвоз
نوتأسیس навтаъсис
نوتحصیل навтаҳсил
نوتشکیل навташкил
نوجبه навҷаба
نوجو навҷӯ
نوجوان навҷавон
نوجوانی навҷавонӣ
نوجوش навҷӯш
نوچه навча
نوح нӯҳII
نوحه навҳа
نوحه‌خوانی навҳахонӣ
نوحه‌سرا навҳасаро
نوحه‌سرای навҳасарой
نوحه‌گر навҳагар
نوحه‌گری навҳагарӣ
نوخانه‌دار навхонадор
نوختم навхатм
نوخته нӯхта
نوختهبند нӯхтабанд
نوخط навхат
نوخواسته навхоста
نوخیز навхез
نود навад
نوداماد навдомод
نودرس навдарс
نودرس‌خوان навдарсхон

نودساله навадсола
نودعوت навдаъват
نودگساله‌گی навадсолагӣ
نودم навадум
نودم навдам
نودمیده навдамида
نودمین навадумин
نودندان навдандон
نوده навда
نوده‌دار навдадор
نوده‌دوانی навдадавонӣ
نوده‌نهال навданиҳол
نودوخته навдӯхта
نودوش навдӯш
نودوشیده навдӯшида
نودولت навдавлат
نودولتی навдавлатӣ
نور нур
نورافشان нурафшон
نورافشانی нурафшонӣ
نورافکن нурафкан
نورافکنی нурафканӣ
نورانی нуронӣ
نوربار нурбор
نورباران нурборон
نوربخش нурбахш
نورپاش нурпош
نورپاشنده нурпошанда
نورپاشی нурпошӣ
نورد навард
نورد навард
نوردچه навардча
نورددار наварддор
نوردهنده нурдиҳанда
نوردی навардӣ
نوردیدن навардидан
نورس наврас
نورسته навраста
نورسته навруста
نورسی наврасӣ
نورسیده наврасида
نورفشان нурфишон
نورفشانی нурфишонӣ
نوره нура
نوروئیده наврӯида
نوروز наврӯз
نوروزگار наврӯзгор
نوروزماه наврӯзмоҳ
نوروزی наврӯзӣ
نوری нурӣ
نوریاندازی нуриандозӣ

نوری پاشک нурипошак
نوری پاشی нурипошӣ
نوری کشانی нурикашонӣ
نوریخته наврехта
نوریش навриш
نوزا навзо
نوزای навзой
نوزاد(ه) навзод(а)
نوزمین навзамин
نوساخت навсохт
نوسازی навсозӣ
نوسبز навсабз
نوسبزیده навсабзида
نوسه наваса
نوسه нӯса
نوسواد навсавод
نوش нӯш
نوش нӯш
نوش آبه нӯшоба
نوشباد нӯшбод
نوشخور нӯшхӯрII
نوشدارو нӯшдору
نوشگیاه нӯшгиёҳ
نوشلب нӯшлаб
نوشکام нӯшком
نوشانوشی нӯшонӯшӣ
نوشادر навшодир
نوشاگرد навшогирд
نوشانوش нӯшонӯш
نوشانیدن нӯшон(и)дан
نوشاکی нӯшокӣ
نوشت навишт
نوشتار навиштор
نوشتاری навишторӣ
نوشتجات навиштаҷот
نوشتن навиштан
نوشتنی навиштанӣ
نوشته навишта
نوشدگار навшудгор
نوشده навшуда
نوشکفته навшукуфта
نوشیدن нӯшидан
نوشیدن باب нӯшиданбоб
نوشیدنی нӯшиданӣ
نوشیره навшира
نوشین нӯшин
نوشینباده нӯшинбода
نوشینلب нӯшинлаб
نوشینه нӯшина
نوع навъ
نوعروس наварӯс

نوع‌سنجی навъсанҷӣ
نوعمان нӯъмон
نوعی навъӣ
نوغان навғон
نوف нӯф
نوفه нӯфа
نوفکر навфикр
نوفیدن нӯфидан
نوقان навқон
نوقران навқирон
نوقرو навқирав
نوقلم навқалам
نوگ آستینی нӯгиостинӣ
نوگ باریک нӯгборик
نوگ بریده нӯгбурида
نوگ تاک нӯгток
نوگ تیز нӯгтез
نوگ داده нӯгдода
نوگ دار нӯгдор
نوگ رویمالی нӯгирӯмолӣ
نوگ زبانی нӯгизабонӣ
نوگ کج нӯгкач
نوگانی навгонӣ
نوگچه нӯгча
نوگرا навгаро
نوگرائی навгарой
نوگل навгул
نول нӯл
نول باریک нӯлборик
نول دار нӯлдор
نول دراز нӯлдароз
نولزنی нӯлзанӣ
نوله нула
نوله нӯла
نوله کشی нулакашӣ
نوم навм
نومشق навмашқ
نومید навмед
نومیدانه навмедона
نومیدی навмедӣ
نون нунI
نون нунII
نوند наванд
نوند(ه) наванд(а)
نونگی навангӣ
نونهال навниҳол
نوک нӯк
نوکغفس нӯкғафс
نوک//نوگ нӯг\\нӯк
نوکار навкор
نوکارم навкорам

نوکاری **навкорӣ**
نوکچه **нукча**
نوکچه **нӯкча**
نوکچه‌درگیرانی **нӯкчадаргиронӣ**
نوکر **навкар//нӯкар**
نوکر **нӯкар**
نوکرانه **навкарона//нӯкарона**
نوکرانه **нӯкарона**
نوکری **навкарӣ//нӯкарӣ**
نوکری **нӯкарӣ**
نوکنده **навканда**
نوکک **навакак**
نوکی **навакӣ**
نوکیسه **навкиса**
نوی **навӣ**
نویادگیر **навёдгир**
نوید **навид**
نویس **навис**
نویساندن **нависондан**
نویسانویس **нависонавис**
نویستن **навистан**
نویسنده **нависанда**
نویسندگی **нависандагӣ**
نویگتسیانی **навигатсионӣ**
نویگتسیه **навигатсия**
نویگری **навигарӣ**
نویگری‌دوست **навигаридӯст**
نویلیر **нивелир**
نوین **навин**
نه **на**
نه **наҳ**
نه I **нуҳI**
نه ارزنده **наарзанда**
نه بالار **нуҳболор**
نه ساله **нуҳсола**
نه سالگی **нуҳсолагӣ**
نه صد **нӯҳсад**
نه صدساله **нуҳсадсола**
نه صدسالگی **нуҳсадсолагӣ**
نه صدم **нуҳсадум**
نه صدمین **нуҳсадумин**
نه گانه **нуҳгона**
نه یک **нуҳяк**
نهاد **ниҳод**
نهادن **ниҳодан**
نهار I **наҳорI**
نهار II **наҳорII**
نهاراً **наҳоран**
نهاری **наҳорӣ**
نهازیدن **ниҳозидан//нуҳозидан**
نهال I **ниҳолI**
نهال II **ниҳолII**
نهال‌پروری **ниҳолпарварӣ**
نهال‌پورو **ниҳолпарвар**
نهالخانه **ниҳолхона**
نهالزار **ниҳолзор**
نهال‌شنانی **ниҳолшинонӣ**
نهاله I **ниҳолаI**
نهاله II **ниҳолаII**
نهاله‌گاه//نهاله‌گه **ниҳолагоҳ//ниҳолагаҳ**
نهالی I **ниҳолӣI**
نهالی II **ниҳолӣII**
نهان **ниҳон**
نهانخانه **ниҳонхона**
نهانگاه **ниҳонгоҳ**
نهانی **ниҳонӣ**
نهای **ниҳой**
نهایت **ниҳоят**
نهب **наҳб**
نهج **наҳҷ**
نهر II **наҳрII**
نهری **наҳрӣ**
نهضت **наҳзат**
نهضت **неҳзат**
نهفت **нуҳуфт**
نهفتن **нуҳуфтан**
نهفته **нуҳуфта**
نهم **нӯҳум**
نهمار **наҳмор**
نهمین **нуҳумин**
نهنبن **нуҳунбан//ниҳунбан**
نهنگ **наҳанг**
نهوس **нуҳус**
نهوست **нуҳусат**
نهی **наҳй**
نهیب **наҳиб**
نهیب **ниҳеб**
نی **най**
نی **не**
نیا **ниё**
نیابت **ниёбат**
نیابیی **ниобий**
نیاز **ниёз**
نیازمند **ниёзманд**
نیازمندی **ниёзмандӣ**
نیازی **ниёзӣ**
نیاگان//نیاکان **ниёгон//ниёкон**
نیالیت **неолит**
نیام **наём//ниём**
نیام **ниём**
نیان **неон**
نی‌انبان **найанбон**
نیانی **неонӣ**
نیاکان **ниёкон**
نیایش **ниёиш**
نی‌بدست **найбаст**
نیت **нийят**
نیت **ният\\нийят**
نیتراگین **нитроген**
نیتران **нейтрон**
نیترانی **нейтронӣ**
نیترت **нитрат**
نیچه I **найчаI**
نیچه II **найчаII**
نیچه‌انداز **найчаандоз**
نیچه‌اندازی **найчаандозӣ**
نیچه‌پیوند **найчапайванд**
نیچه‌شیشه **найчашиша**
نیچه‌مانند **найчамонанд**
نیچی **найчӣ**
نی‌درو **найдарав**
نیر **найир**
نیران//نیوران **нейрон//неврон**
نیرنج **найранҷ**
نیرنجات **найранҷот**
نیرنگ **найранг**
نیرنگباز **найрангбоз**
نیرنگ‌بازی **найрангбозӣ**
نیرنگ‌ساز **найрангсоз**
نیرو **нерӯ**
نیرو **нирӯ//нерӯ**
نیروبخش **нерӯбахш**
نیروسنج **нерӯсанҷ**
نیروسنجی **нерӯсанҷӣ**
نیروگاه **нерӯгоҳ**
نیرومند **нерӯманд**
نیرومند **нирӯманд**
نیرومندی **нерӯмандӣ**
نیرومندی **нирӯмандӣ**
نیز **низ**
نیزار **найзор**
نیزه **найза**
نیزه‌انداز **найзаандоз**
نیزه‌اندازی **найзаандозӣ**
نیزه‌باز **найзабоз**
نیزه‌بازی **найзабозӣ**
نیزه‌بالا **найзаболо**
نیزه‌پرتائی **найзапартоӣ**
نیزه‌جنگ **найзаҷанг**
نیزه‌دار **найзадор**
نیزه‌زنی **найзазанӣ**
نیزه‌ور **найзавар**
نیسان **найсон**
نیسانی **найсонӣ**
نیست **нест**
نیستان **найистон**
نیستان **найситон**
نیستان **нестон**
نیست‌اندرجهان **нестандарҷаҳон**
نیستک **нестак**
نیستی **нестӣ**
نی‌سار//نیساری **найсор//несорӣ**
نیش **неш**
نیش‌باریک **нешборик**
نیشتر **нештар**
نیشتربقا//نیشتربها **нештарбақо//ништарбаҳо**
نیشتک **нештак**
نیش‌تیز **нештез**
نیشخند **нешханд**
نیش‌خورد **нешхӯрд**
نیش‌دار **нешдор**
نیش‌دراز **нешдароз**
نیش‌دیده **нешдида**
نیش‌زبان **нешзабон**
نیش‌زن **нешзан**
نیش‌زنی **нешзанӣ**
نیش‌مانند **нешмонанд**
نیشو I **нешуI**
نیشو II **нешуII**
نیشکر **найшакар**
نیشکرزار **найшакарзор**
نیش‌کند **нешкунд**
نیش‌کوتاه **нешкӯтоҳ**
نیفت **нефт**
نیفه **нефа**
نیفه **нифа**
نی‌قلم **найқалам**
نیک **нек**
نیک‌احوال **некаҳвол**
نیک‌احوالی **некаҳволӣ**
نیک‌اختر **некахтар**
نیک‌اخلاق **некахлоқ**
نیک‌اخلاقی **некахлоқӣ**
نیک‌اراده **некирода**
نیک‌اطوار **некатвор**
نیک‌افعال **некафъол**
نیک‌افعالی **некафъолӣ**
نیک‌انجام **неканҷом**
نیک‌انجامی **неканҷомӣ**
نیک‌اندیش **некандеш**
نیک‌اندیشی **некандешӣ**
نیک‌ایام **некайём**

نیک‌ایامی	**некайёмӣ**
نیک‌بخت	**некбахт**
نیک‌بختی	**некбахтӣ**
نیک‌بین	**некбин**
نیک‌بینانه	**некбинона**
نیک‌بینی	**некбинӣ**
نیک‌پی	**некпай**
نیک‌پیوند	**некпайванд**
نیک‌پیوندی	**некпайвандӣ**
نیک‌پیی	**некпайӣ**
نیک‌تقدیر	**нектақдир**
نیک‌حال	**некҳол**
نیک‌حالی	**некҳолӣ**
نیک‌خصلت	**некхислат**
نیک‌خصلتی	**некхислатӣ**
نیک‌خو(ی)	**некхӯ(й)**
نیک‌خوئی	**некхӯӣ**
نیک‌خواه	**некхоҳ**
نیک‌خواهانه	**некхоҳона**
نیک‌خواهی	**некхоҳӣ**
نیک‌دل	**некдил**
نیک‌دلانه	**некдилона**
نیک‌دلی	**некдилӣ**
نیک‌ذات	**некзот**
نیک‌رای	**некрой**
نیک‌رفتار	**некрафтор**
نیک‌رو	**некрав**
نیک‌رو(ی)	**некрӯ(й)**
نیک‌روز	**некрӯз**
نیک‌روزی	**некрӯзӣ**
نیک‌ساخت	**нексохт**
نیک‌ساز	**нексоз**
نیک‌سرشت	**нексиришт**
نیک‌سرشتی	**нексириштӣ**
نیک‌سگال	**нексигол**
نیک‌سگالی	**нексиголӣ**
نیک‌سیرت	**нексират**
نیک‌سیرتی	**нексиратӣ**
نیک‌صفت	**нексифат**
نیک‌صفتی	**нексифатӣ**
نیک‌طالع	**нектолеъ**
نیک‌طالعی	**нектолеӣ**
نیک‌طبیعت	**нектабиат**
نیک‌طبیعتی	**нектабиатӣ**
نیک‌طینت	**нектинат**
نیک‌طینتی	**нектинатӣ**
نیک‌عزم	**неказм**
نیک‌عهد	**некаҳд**
نیک‌عهدی	**некаҳдӣ**
نیک‌فال	**некфол**
نیک‌فالی	**некфолӣ**
نیک‌فرجام	**некфарҷом**
نیک‌فرجامی	**некӯфарҷомӣ**
نیک‌فطرت	**некфитрат**
نیک‌فطرتی	**некфитратӣ**
نیک‌قدم	**некқадам**
نیکل	**никел**
نیکل‌اندوده(ا)	**никеландуд(а)**
نیکلی	**никелӣ**
نیک‌محضر	**некмаҳзар**
نیک‌محضری	**некмаҳзарӣ**
نیک‌مرد	**некмард**
نیک‌منش	**некманиш**
نیک‌منشی	**некманишӣ**
نیک‌منظر	**некманзар**
نیک‌منظری	**некманзарӣ**
نیک‌نام	**некном**
نیک‌نامی	**некномӣ**
نیک‌نژاد	**некнажод**
نیک‌نهاد	**некниҳод**
نیک‌نهادی	**некниҳодӣ**
نیکو	**некӯ**
نیکوسخنی	**некӯсуханӣ**
نیکوسیر	**некӯсияр**
نیکوسیری	**некӯсиярӣ**
نیکونام	**некӯном**
نیکونامی	**некӯномӣ**
نیکوئی	**некӯӣ**
نیکواحوال	**некӯаҳвол**
نیکواحوالی	**некӯаҳволӣ**
نیکواخلاق	**некӯахлоқ**
نیکواخلاقی	**некӯахлоқӣ**
نیکوافعال	**некӯафъол**
نیکوافعالی	**некӯафъолӣ**
نیکوایام	**некӯайём**
نیکوحال	**некӯҳол**
نیکوخصال	**некӯхисол**
نیکوخصالی	**некӯхисолӣ**
نیکوخصلت	**некӯхислат**
نیکوخصلتی	**некӯхислатӣ**
نیکوسخن	**.некӯсухан**
نیکوعمل	**некӯамал**
نیکوفرجام	**некӯфарҷом**
نیکوفرجامی	**некӯфарҷомӣ**
نیکونهاد	**некӯниҳод**
نیکونهادی	**некӯниҳодӣ**
نیکوهمت	**некӯҳиммат**
نیکوهمتی	**некӯҳимматӣ**
نیکوکار	**некӯкор**
نیکوکاری	**некӯкорӣ**
نیکوکردار	**некӯкирдор**
نیکوکرداری	**некӯкирдорӣ**
نیک‌کرداری	**неккирдорӣ**
نیکی	**некӣ**
نیگتیو	**негатив**
نیل	**найл**
نیل	**нил**
نیلابرنگ	**нилобиранг**
نیلابی	**нилобӣ**
نیلان	**нейлон**
نی‌لبک	**найлабак**
نیلگون	**нилгун**
نیله	**нила**
نیلوفام	**нилуфом**
نیلوفر	**нилуфар**
نیلوفری	**нилуфарӣ**
نیلی	**нилӣ**
نیم	**ним**
نیم‌پوستین	**нимпӯстин**
نیم پوسیده	**нимпӯсида**
نیمشبی	**нимашабӣ**
نیم‌ابریشمی	**нимабрешимӣ**
نیم‌استگاه	**нимистгоҳ**
نیم‌آستین	**нимостин**
نیم‌افراشته	**нимафрошта**
نی‌مانند	**наймонанд**
نیم‌اوتامتی	**нимавтоматӣ**
نیم‌باز	**нимбоз**
نیم‌بته	**нимбутта**
نیم‌بر	**нимбур**
نیم‌برداشته	**нимбардошта**
نیم‌برهنه	**нимбараҳна**
نیم‌بریان	**нимбирён**
نیم‌بسمل	**нимбисмил**
نیم‌بود	**нимбуд**
نیم‌بیابان	**нимбиёбон**
نیم‌بیدار	**нимбедор**
نیم‌بیداری	**нимбедорӣ**
نیم‌بیمار	**нимбемор**
نیم‌بیکار	**нимбекор**
نیم‌پر	**нимпур**
نیم‌پرده	**нимпарда**
نیم‌پز	**нимпаз**
نیم‌پشمین	**нимпашмин**
نیم‌پهلو	**нимпаҳлӯ**
نیم‌پودی	**нимпудӣ**
نیم‌پوش//نیم‌پوشیده	**нимпӯш\\нимпӯшида**
نیم‌پیکره	**нимпайкара**
نیم‌تاریک	**нимторик**
نیم‌تاریکی	**нимторикӣ**
نیم‌تبسم	**нимтабассум**
نیم‌تخت	**нимтахт**
نیم‌ترگ//نیم‌ترک	**нимтарг//нимтарк**
نیم‌تعظیم	**нимтаъзим**
نیم‌تنه	**нимтана**
نیم‌ته	**нимта**
نیم‌تگی	**нимтагӣ**
نیم‌تهی	**нимтиҳӣ**
نیم‌تیار	**ҳнимтайёр**
نیم‌جامه	**нимҷома**
نیم‌جان	**нимҷон**
نیم‌جدی	**нимҷиддӣ**
نیم‌جزیره	**нимҷазира**
نیمچه	**нимчаII**
نیمچه‌گی	**нимчагӣ**
نیمچه‌ملا	**нимчамулло**
نیم‌حلقه	**.нимҳалқа**
نیم‌خائیده	**нимхоида**
نیم‌خالی	**нимхолӣI**
نیم‌خالی	**нимхолӣII**
نیم‌خام	**нимхом**
نیم‌خراب	**нимхароб**
نیم‌خشک	**нимхушк**
نیم‌خفته	**нимхуфта**
نیم‌خم	**нимхам**
نیم‌خند	**нимханд**
نیم‌خنده	**нимханда**
نیم‌خواب	**нимхоб**
نیم‌خورده	**нимхӯрда**
نیم‌خیز	**нимхез**
نیم‌دائره	**нимдоира**
نیم‌داشت	**нимдошт**
نیم‌دانه‌گی	**нимдонагӣ**
نیم‌دریده	**нимдарида**
نیم‌دشت	**нимдашт**
نیم‌دنبل	**нимдунбул**
نیم‌راغ	**нимроғ**
نیم‌راهه	**нимроҳа**
نیم‌رخ	**нимрух**
نیم‌رس	**нимрас**
نیم‌رسمی	**нимрасмӣ**
نیم‌رنگ	**нимранг**
نیم‌رهه	**нимраҳа**
نیم‌روز	**нимрӯз**
نیم‌روزه	**нимрӯза**
نیم‌روزی	**нимирӯзӣ**
نیم‌روزی	**нимрӯзӣ**
نیم‌روزینه	**нимрӯзина**
نیم‌روشن	**нимравшан**
نیم‌روی	**нимрӯ(й)**
نیم‌رویه	**нимрӯя**
نیم‌زنده	**нимзинда**

نیمساخت **нимсохт**
نیمساعته **нимсоата**
نیمساعتینه **нимсоатина**
نیمساله **нимсола**
نیمسالی **нимсолӣ**
نیمسالینه **нимсолина**
نیمسرد **нимсард**
نیمسفته **нимсуфта**
نیمسوخته **нимсӯхта**
نیمسوز **нимсӯз**
نیمسیر **нимсер**
نیمسیری **нимсерӣ**
نیمشاهی **нимшоҳӣ**
نیمشب **нимашаб**
نیمشب **нимшаб**
نیمشبی **нимишабӣ**
نیمشسته **нимшуста**
نیمشفاف **нимшаффоф**
نیمشنوا **нимшунаво**
نیمشوخی **нимшӯхӣ**
نیمشکسته **нимшикаста**
نیمشکفت **нимшукуфт**
نیمشکن **нимшикан**
نیمصدا **нимсадо**
نیمطبق **нимтабақ**
نیمعصری **нимасрӣ**
نیمغرم **нимғурма**
نیمفربه **нимфарбеҳ**
نیمفنلی **нимфиналӣ**
نیمپخته **нимпухт(а)**
نیم گردان **нимгардон**
نیم گرسنه **нимгурусна**
نیم گرسنگی **нимгуруснагӣ**
نیم گرفته **нимгирифта**
نیم گرم **нимгарм**
نیم گشنه **нимгушна**
نیمگی **нимагӣ**
نیملتره **нимлитра**
نیملنگ **нимланг**
نیملوچ **нимлуч**
نیمماهه **ниммоҳа**
نیممحافظ **ниммуҳофиз**
نیممحافظتچی **ниммуҳофизатчӣ**
نیممرده **ниммурда**
نیممست **ниммаст**
نیممستقل **ниммустақил**
نیممستملکه **ниммустамлика**
نیممنی **нимманӣ**
نیمناقل **нимноқил**
نیمناقلی **нимноқилӣ**
نیمندا **нимнидо**
نیمنشست **нимнишаст**
نیمنقاب **нимниқоб**
نیمنگاه **нимнигоҳ**
نیمنما **нимнамо**
نیمنهائی **нимниҳоӣ**
نیمه **нима**
نیمهراه **нимароҳ**
نیمهشیار **нимҳушёр**
نیموا **нимво**
نیموحشی **нимваҳшӣ**
نیمویرانه **нимвайрона**
نیم کاره **нимкора**
نیم کاره گی **нимкорагӣ**
نیم کاسه **нимкоса**
نیم کاف **нимкоф**
نیم کاله **нимкола**
نیم کاواک **нимковок**
نیم کت **нимкат**
نیم کره **нимкура**
نیم کشا **нимкушо**
نیم کشاده **нимкушода**
نیم کشته **нимкушта**
نیم کفان **нимкафон**
نیم کفته **нимкӯфта**
نیم کور **нимкӯр**
نیمی **нимӣ**
نیمیس **немис**
نیمیسی **немисӣ**
نی‌نواز **найнавоз**
نی‌نوازی **найнавозӣ**
نینی **нинӣ**
نینیچه **нинича**
نیو **нев**
نیوبند **невбанд**
نیوراپتالاگ **невропатолог**
نیوراپتالاگیه **невропатология**
نیوراز **невроз**
نیورالاگیه **неврология**
نیوشا **ниюшо//нийӯшо**
نیوشیدن **ниюшидан**
نیوه **нева**
نیی **найӣ**
نیین **найин**

و

و **ва**
وآن **в–он**
واI **воI**
واII **воII**
واIII **воIII**
واایستادن **воистодан**
واافتادن **воафтодан**
وابریدن **вобуридан**
وابستگی **вобастагӣ**
وابستن **вобастан**
وابسته **вобаста**
وابل **вобил**
وابند **вобанд**
وابوسیدن **вобӯсидан**
واپرداختن **вопардохтан**
واپرسیدن **вопурсидан**
واپریدن **вопаридан**
واپس **вопас**
واپسرو **вопасрав**
واپس گرا **вопасгаро**
واپس گرائی **вопасгарой**
واپس گرایانه **вопасгароёна**
واپسماندگی **вопасмондагӣ**
واپسمانده **вопасмонда**
واپسی **вопасӣ**
واپسین **вопасин**
واپوشیدن **вопӯшидан**
واپیچیدن **вопечидан**
واتI **вотI**
واتII **вотII**
واتکانیدن **вотаконидан**
وات کش **воткаш**
وات کشی **воткашӣ**
واثق **восиқ**
واجI **воҷI**
واجII **воҷII**
واجب **воҷиб**
واجبات **воҷибот**
واجب‌الاذعان **воҷибулизъон**
واجب‌الدفع **воҷибуддафъ**
واجب‌القتل **воҷибулқатл**
واجب‌المنع **воҷибулманъ**
واجب‌الوجود **воҷибулвуҷуд**
واجبی **воҷибӣ**
واجد **воҷид**
واجست **воҷуст**
واجستن **воҷустан**
واچیدن **вочидан**
واحد **воҳид**
واحه **воҳа**
واخ **вох**
واخریدن **вохаридан**
واخزیدن **вохазидан**
واخواست **вохост**
واخواستن **вохостан**
واخواسته **вохоста**
واخواندن **вохондан**
واخواه **вохоҳ**
واخواهی **вохоҳӣ**
واخوردن **вохӯрдан**
واخوردی **вохӯрдӣ**
واخوری **вохӯрӣ**
واخیدن **вохидан**
واخیده **вохида**
وادادن **вододан**
وادار **водор**
وادار **водор**
واداشتن **водоштан**
وادی **водӣ**
وادیدن **водидан**
وادی‌نشین **водинишин**
وادیویل **водидан**
واذیج **возич**
وار **вор**
وارI **ворI**
وارII **ворII**
وارث **ворис**
وارثی **ворисӣ**
وارثیت **ворисият**
وارد **ворид**
واردات **воридот**
وارداتی **воридотӣ**
وارد کننده **воридкунанда**
وارد گر **воридгар**
وارده **ворида**
وارساندن **ворасондан**
وارستگی **ворастагӣ**
وارستن **ворастан**
وارسته **вораста**
وارسی **ворасӣ**
وارسیدن **ворасидан**
وارفتگی **ворафтагӣ**
وارفتن **ворафтан**
وارفته **ворафта**
وارمیده **ворамида**
وارنگ **воранг**
وارنگی **ворангӣ**
وارون **ворун**
وارون **ворун**
وارونه **воруна**
وارونه گوئی **ворунагӯӣ**
وارونی **ворунӣ**
واره **вора**
وارهاندن//وارهانیدن
вораҳон(и)дан
وارهیدن **вораҳидан**

واریختگی ворехтагӣ
واریختن ворехтан
واریخته ворехта
واریز ворез
واز воз
وازر возир
وازع II возеъ II
واژگون//واژگونه вожгун(а)
واژگون‌بخت вожгунбахт
واژگون‌بختی вожгунбахтӣ
واژگونی вожгунӣ
واژون//واژونه вожун(а)
واژه вожа
واژه‌پرداز вожапардоз
واژه‌پردازی вожапардозӣ
واژه‌تراشی вожатарошӣ
واژه‌سازی вожасозӣ
واژه‌شناس вожашинос
واژه‌شناسی вожашиносӣ
واژه‌گان вожагон
واژه‌گان‌شناس вожагоншинос
واژه‌گان‌شناسی вожагоншиносӣ
واژه‌گان گار вожагоннигор
واژه‌گان‌نگاری вожагоннигорӣ
واژه‌نامه вожанома
واژیدن вожидан
واسپاری восупорӣ
واستادن//واستاندن восито(н)дан
واسط восит
واسطه چی воситачӣ
واسطه восита
واسطه جوی воситаҷӯӣ
واسطه شونده воситашаванда
واسطه گر воситагар
واسطه گری воситагарӣ
واسع восеъ
واسله восила
واسوخت восӯхт
واسوخت восӯхт
واسوختگی восӯхтагӣ
واسوختن восӯхтан
واسوختنی восӯхтанӣ
واسوخته восӯхта
واشدن вошудан
واشستن вошустан
واشکافتن вошикофтан
واشکفتن вошукуфтан
واشگونه вошгуна
واشمردن вошумурдан
واشناختن вошинохтан
واشنیدن вошунидан
واشونده вошаванда
واشه воша
واشی вошӣ
واصف восиф
واصل восил
واضح возеҳ
واضحی возеҳӣ
واضحیت возеҳият
واضع I возеъ I
واعظ воиз
واعظی воизӣ
وافد вофид
وافر вофир
وافرستادن вофиристодан
وافروش вофурӯш
وافروشی вофурӯшӣ
وافور вофурӣ
وافورخانه вофурхона
وافورکش вофуркаш
وافورکشی вофуркашӣ
وافوری вофурӣ
وافی вофӣ
واقع воқеъ
واقعاً воқеан
واقعات воқеот
واقع بین воқеъбин
واقع بینانه воқеъбинона
واقع بینی воқеъбинӣ
واقع گرا(ی) воқеъгаро(й)
واقع گرائی воқеъгароӣ
واقع گرایانه воқеъгароёна
واقع گو воқеъгӯ
واقع نگار воқеънигор
واقعن گاری воқеънигорӣ
واقع نما воқеънамо
واقع نمائی воқеънамоӣ
واقعه воқеа
واقعه‌جو воқеаҷӯ
واقعه‌دیده воқеадида
واقعه‌طلب воқеаталаб
واقعه گر(ی) воқеагар(ӣ)
واقعه‌نگار воқеанигор
واقعه‌نگاری воқеаталаб
واقعه‌نویس воқеанавис
واقعه‌نویسی воқеанависӣ
واقعی воқеӣ
واقعیت воқеият
واقف воқиф
واکرده вокарда
واکزل вокзал
واکشادن вокушодан
واکشودن вокушудан
واکشیدن вокашидан
واکفیدن вокафидан
واکنش вокуниш
واکنشگر вокунишгар
واگذار вогузор
واگذار вогузор
واگذاشتن вогузоштан
واگذر вогузар
واگرائدن вогароидан
واگرائی вогароӣ
واگردیدن вогардидан
واگریختن вогурехтан
واگشتن вогашт
واگفتن вогуфтан
واگیر вогир
واگیردار вогирдор
واگیرفتن вогирифтан
واگیری вогирӣ
وال вол I
وال вол II
والا ваилло
والا воло I
والا воло II
والائش волоиш
والائی волоӣ
والاباف волобоф
والاتبار волотабор
والاتباری волотаборӣ
والاجاه волоҷоҳ
والاجناب волоҷаноб
والاحضرت волоҳазрат
والاخرد волохирад
والاد волод
والاقدر волоқадр
والاگوهر//والاگهر
вологавҳар//вологуҳар
والامرتبه воломартаба
والامقام воломақом
والامنش воломаниш
والان волон
والانژاد волонажод
والانظر волоназар
والاهمت волоҳиммат
والاهمتی волоҳимматӣ
والایت волоият
والت волт
والت‌سنج волтсанҷ
والت‌متر волтметр
والد волид
والده волида
والدین волидайн
والسّلام вассалом
والغونه//والگونه
волғуна//волгуна
والفرم волфрам
والله валлоҳ
والمیدن воламидан
واله I вола I
واله II вола II
واله волеҳ
والی волӣ
والی گری волигарӣ
والیبال волейбол
والیبال باز волейболбоз
والیبال بازی волейболбозӣ
وام вом
وام вом
وامالیدن вомолидан
واماندگی вомондагӣ
واماندن вомондан
وامانده вомонда
وام‌برگ вомбарг
وام‌دار вомдор
وام‌داری вомдорӣ
وامق вомиқ
وام گذار вомгузор
وام گیر вомгир
وام گیرنده вомгиранда
وام گیری вомгирӣ
وام‌واژه вомвожа
وامی вомӣ
وان вон
واندر в-андар
وانشاندن вонишондан
وانشستن вонишастан
وانگریستن вонигаристан
وانمود вонамуд
وانمودن вонамудан
وانویس вонавис
وانهادن вониҳодан
واو вов
واویلا вовайло
واه воҳ
واهب воҳиб
واهشتن воҳиштан
واهلیدن воҳилидан
واهمچی воҳимачӣ
واهمه воҳима
واهمه‌آور воҳимаовар
واهمه‌انداز воҳимаандоз
واهمه‌انگیز воҳимаангез

واهمه‌دار вохимадор
واهمه‌داری вохимадорӣ
واهمه‌زده вохимазада
واهمه‌گر вохимагар
واهمه‌ناک вохиманок
واهی вохӣ
وای вой
وایافتن воёфтан
وای‌زن войзан
وایه I воя I
وایه II воя II
وایه III воя III
وایه‌سازی воясозӣ
وایه‌کش воякаш
وبا вабо
وبائی вабоӣ
وباخانه вабохона
وبازده вабозада
وباگرفته вабогирифта
وبال вабол
وبال вубол
وبر вабар
وت ватт
وتر ватар
وت‌ساعت ватт-соат
ویتمین витамин
ویتمین‌دار витаминдор
ویتمینی витаминӣ
وتیرپالا ватерполо
وتیره ватира
وثائق васоиқ
وثاق висоқ
وثاقت васоқат
وثن I васан I
وثوق вусуқ
وثیق васиқ
وثیقه васиқа
وج вач
وجار виҷор
وجازت ваҷозат
وجاهت ваҷоҳат
وجب ваҷаб
وجد ваҷд
وجدآمیز ваҷдомез
وجدافزا ваҷдафзо
وجدان виҷдон
وجداناً виҷдонан
وجدان‌فروش виҷдонфурӯш
وجدان‌فروشی виҷдонфурӯшӣ
وجدان‌ناک виҷдоннок
وجدانی виҷдонӣ

وجرّاس виҷиррос
وجع ваҷаъ
وجع‌البطن ваҷаулбатн
وجل ваҷал
وجنات ваҷанот
وجنت ваҷна(т)
وجود вуҷуд
وجوه вуҷӯҳ
وجوه‌العین вуҷӯҳулайн
وجه ваҷҳ
وجهاً ваҷҳан
وجیز ваҷиз
وجیع ваҷеъ
وجیه ваҷеҳ
وحدانی ваҳдоният
وحدانیت ваҳдоният
وحدت ваҳдат
وحدت‌آباد ваҳдатобод
وحدت‌سرا ваҳдатсаро
وحش ваҳш
وحش ваҳиш
وحشانی ваҳшонӣ
وحشانیت ваҳшоният
وحشت ваҳшат
وحشت‌آباد ваҳшатобод
وحشت‌آور ваҳшатовар
وحشت‌افزا ваҳшатафзо
وحشت‌انگیز ваҳшатангез
وحشت‌زا ваҳшатзо
وحشت‌زدگی ваҳшатзадагӣ
وحشت‌زده ваҳшатзада
وحشت‌سرا ваҳшатсаро
وحشت‌فزا(ی) ваҳшатфизо(й)
وحشت‌کده ваҳшаткада
وحشت‌گاه ваҳшатгоҳ
وحشت‌ناک ваҳшатнок
وحشی ваҳшӣ
وحشیانه ваҳшиёна
وحشیت ваҳшият
وحشی‌سرشت ваҳшисиришт
وحشی‌صفت ваҳшисифат
وحشی‌طبع ваҳшитабъ
وحشی‌طبیعت ваҳшитабиат
وحشی‌گری ваҳшигарӣ
وحشی‌گی ваҳшигӣ
وحشی‌مزاج ваҳшимизоҷ
وحشی‌وار ваҳшивор
وحق ваҳақ
وحوش вуҳуш
وحوش‌پرور вуҳушпарвар
وحوش‌پروری вуҳушпарварӣ

وحی ваҳй
وحید ваҳид
وحیداً ваҳидан
وخامت вахомат
وخامت‌آمیز вахоматомез
وخانی вахонӣ
وخراس ваҷҷарос
وخش вахш
وخشور вахшур
وخشیج вахшиҷ
وخیم вахим
وداد//ودید вадод//видод
وداد видод
وداع вадоъ
وداع видоъ
وداع‌نامه видоънома
وداعی видоӣ
ودایع вадоеъ
ودعه вадаа
ودود вадуд
ودونگ вадаванг
ودیعه//ودیعت вадиа//вадиат
ور вар
ور в-ар
وریئنت вариант
وریئنت‌ناکی вариантнокӣ
ورا(ء) варо(ъ)
ورا варо
ورا виро
وراثت варосат
وراسدن варосудан
ورافتادن варафтодан
وراّق варроқ
ورام варом
ورامدن варомадан
ورانداختن варандохтан
ورانداز варандоз
وراوردن варовардан
وربستن варбастан
ورپریدن варпаридан
ورتاج вартоҷ
ورتاوستن вартовистан
ورتش вартиш
ورتش‌باز вартишбоз
ورتش‌بازی вартишбозӣ
ورثه вараса
ورج варҷ
ورج‌مند варҷманд
ورجه вараҷа
ورجه‌خانه вараҷахона
ورجه‌گرفته вараҷагирифта

ورنجی варанҷӣ
ورچیدن варчидан
ورخیزدن вархезидан
ورد вард
ورد вирд
ورداشت вардоштан
وردست вардаст
وردنه вардана
وررسیدن варрасида
وررفان варрафон
وررفتن варрафтан
ورز варз
ورز варз
ورزا варзо
ورزش варзиш
ورزش‌خانه варзишхона
ورزش‌درمانی варзишдармонӣ
ورزش‌گاه варзишгоҳ
ورزش‌گر варзишгар
ورزش‌نویس варзишнавис
ورزشی варзишӣ
ورزگر варзгар
ورزم варазм
ورزه варза
ورزی варзӣ
ورزیدن варзидан
ورزیده варзида
ورساقی варсоқӣ
ورساقی‌خوانی варсоқихонӣ
ورساقی‌گویی варсоқигӯӣ
ورشان варашон
ورشدن варшудан
ورشکست варшикаст
ورشکستگی варшикастагӣ
ورشکستن варшикастан
ورشکسته варшикаста
ورطه варта
ورع вараъ
ورغ варғ
ورغ‌بند варғбанд
ورق варақ
ورقا варқо
ورقانی варқонӣ
ورق‌پاره варақпора
ورق‌زنی варақзанӣ
ورق‌سنگ варақсанг
ورقه варақа
ورقه‌ساز варақасоз
ورقین варақин
ورکاک варкок
ورم варам

ورم کرده варамкарда
ورمیدن варамидан
ورمیده варамида
ورنج варанҷ
ورنه варна
ورود вуруд
ورودی вурудӣ
ورور варвар
وروریده вардарида
وروریزم варваризм
وریب вуреб
ورید варид
وز в-аз
وزارت вазорат
وزارت‌پناه вазоратпаноҳ
وزارت‌خانه вазоратхона
وزارتی вазоратӣ
وزان вазон
وزانیدن вазонидан
وزر визр
وزرا вузаро
وزش вазиш
وزغ вазағ
وزک вазак
وزن вазн
وزناً вазнан
وزن‌بردار вазнабардор
وزن‌برداری вазнабардорӣ
وزن‌دار вазндор
وزن‌داری вазндорӣ
وزن‌کشی вазнкашӣ
وزن‌ناکی вазннокӣ
وزنه вазна
وزنین вазнин
وزنین‌آواز вазниновоз
وزنین‌آهنگ вазниноҳанг
وزنینانه вазнинона
وزنین‌بار вазнинбор
وزنین‌تن вазнинтан
وزنین‌جثه вазнинҷусса
وزنین‌طبیعت вазнинтабиат
وزنین‌قدم вазнинқадам
وزنینک//وزنینکک
вазнинак//вазнинакак
وزنین‌نوا вазниннаво
وزنین‌وزنین вазнин-вазнин
وزنینی вазнинӣ
وزواد взвод
وزیدن вазидан
وزیر вазир
وزیرانه вазирона
وزیرزاده вазирзода
وزیرک вазирак
وزیری вазирӣ
وزیلین вазелин
وژّاس важжос
وژّس//وژّاس вижжас//вижжос
وژّی важжи
وسائط васоит
وسائل васоил
وساده висода
وساطت васотат
وساوس васовис
وستی вастӣ
وسخ васах
وس‌د висидӣ(вӣ.сӣ.дӣ
وسرغه васарға
وسط васат
وسطا вусто
وسط السماع васатуссамоъ
وسطی васатӣ
وسعت вусъат
وسعت‌آباد вусъатобод
وسعت‌دهی вусъатдиҳӣ
وسعت‌گیری вусъатгирӣ
وسعت‌ناک вусъатнок
وسعت‌یابی вусъатёбӣ
وسکاره васкора
وسکی виски
وسّل вассал
وسمه васма
وسمه вусма//васма
وسمه‌دان вусмадон
وسمه‌کشی вусмакашӣ
وسمه‌کشیده вусмакашида
وسن васанII
وسناد васнод
وسنی васнӣ
وسواس васвос
وسواس‌آمیز васвосомез
وسواسی васвосӣ
وسوسه васваса
وسوسه‌انگیز васвасаангез
وسوسه‌باز васвасабоз
وسوسه‌کار васвасакор
وسوسه‌گر васвасагар
وسوسه‌مند васвасаманд
وسّه васса
وسّه‌بوریا вассабӯрё
وسّه‌جفت вассаҷуфт
وسیع васеъ
وسیع‌پیشانی васеъпешонӣ
وسیع‌جویک васеъҷӯяк
وسیع‌شوی васеъшавӣ
وسیعی васеӣ
وسیله васила
وسیله‌جوی василаҷӯӣ
وسیله‌جویی василаҷӯ(ӣ)
وسیله‌ساز василасоз
وسیله‌سازی василасозӣ
وسیم васим
وشI вашI
وشII вашII
وشIII вашIII
وشا вашо
وشاق вушоқ
وشانی вашонӣ
وشاه вишоҳ
وشت вашт
وشتن ваштан
وشق вашақ
وشکرده вашкарда
وشکریدن вашкаридан
وشمI вашмI
وشمII вашмII
وشم вушм
وشم‌کرده вашмкарда
وشنگ вашанг
وشی вашӣ
وشی‌باف вашибоф
وشی‌رز ваш(ш)ираз
وشی‌فام вашифом
وشیک вашик
وشینه вашина
وشی‌وار вашивор
وصّاف вассоф
وصّافی вассофӣ
وصال висол
وصایا васоё
وصایانامه васоёнома
وصایت васоят
وصایتاً васоятан
وصف васф
وصفیه васфия
وصل васл
وصلت вуслат
وصل‌جو васлҷӯ
وصل‌خواه васлхоҳ
وصل‌شده васлшуда
وصل‌شونده васлшаванда
وصلک васлак
وصل‌کننده васлкунанда
وصل‌گر васлак
وصل‌گری васлгарӣ
وصله васлаI
وصله васлаII
وصله‌دار васладор
وصلی васлӣ
وصمت васмат
وصول вусул
وصی васӣ
وصیت васият
وصیت‌کننده васияткунанда
وصیت‌گر васиятгар
وصیت‌نامه васиятнома
وصیگی васигӣ
وضاحت вазоҳат
وضاعت вазоат
وضع вазъ
وضعاً вазъан
وضعی вазъӣ
وضعیت вазъият
وضو вузӯ
وضوح вузӯҳ
وضیع вазеъ
وضیعه вазиа
وضیمه вазима
وطا вато
وطن ватан
وطن‌بیزار ватанбезор
وطن‌پرست ватанпараст
وطن‌پرستانه ватанпарастона
وطن‌پرستی ватанпарастӣ
وطن‌پرور ватанпарвар
وطن‌پروری ватанпарварӣ
وطن‌خواه ватанхоҳ
وطن‌خواهی ватанхоҳӣ
وطن‌دار ватандор
وطن‌دوست ватандӯст
وطن‌دوستانه ватандӯстона
وطن‌دوستی ватандӯстӣ
وطن‌فروش ватанфурӯш
وطن‌فروشی ватанфурӯшӣ
وطن‌گدا ватангадо
وطن‌گریز ватангурез
وطنی ватанӣ
وطواط ватвот
وظیفه вазифа
وظیفه‌خواه вазифахоҳ
وظیفه‌خور вазифахӯр
وظیفه‌دار вазифадор
وظیفه‌شناس вазифашинос
وظیفه‌شناسی вазифашиносӣ
وظیفه‌طلب вазифаталаб

вазифагир وظیفه گیر
ваор وعار
ваъдагӣ وعدگی
ваъда وعده
ваъдабоз وعده‌باز
ваъдабозӣ وعده‌بازی
ваъдахилоф وعده‌خلاف
ваъдахилофӣ وعده‌خلافی
ваъдадор وعده‌دار
ваъдашикан وعده‌شکن
ваъдашиканӣ وعده‌شکنی
ваъдакаж وعده کژ
ваъдагоҳ وعده گاه
ваъданома وعده‌نامه
ваър وعر
ваъз وعظ
ваъзомез وعظ آمیز
ваъзгӯӣ وعظ گوئی
ваъзгӯй وعظ گوی
ваид وعید
вағо وغا
вағар-вағар وغروغر
вағар-вуғур وغروغور
ваққас وغس
вағастан وغستن
вағнич وغنیج
вағ-вағ وغ‌وغ
ваққи وغی
вағеш وغیش
вафо وفا
вафоандеш وفااندیش
вафопарварда وفاپرورده
вафопеша وفاپیشه
вафот وفات
вафочӯй وفاجوی
вафодор وفادار
вафодорӣ وفاداری
вифоқ وفاق
вифоқат وفاقت
вафокеш وفاکیش
вафогар وفاگر
вафонома وفانامه
вафд وفد
вифқ وفق
вафлӣ وفلی
вуфур وفور
вафӣ وفی
вақоҳат وقاحت
ваққод وقّاد
виқор وقار
ваққос وقّاس

виқоъ وقاع
вақоеъ وقایع
вақоеънома وقایع‌نامه
вақоеънигорӣ وقایع‌نگاری
вақоеънавис وقایع‌نویس
вақоеънависӣ وقایع‌نویسی
виқоя وقایه
вақт وقت
вақтбайъ وقت‌بیع
вақтчоқ وقت‌چاق
вақтчоқӣ وقت‌چاقی
вақтхуш وقت‌خوش
вақтхушӣ وقت‌خوشی
вақтшумор وقت‌شمار
вақтшинос وقت‌شناس
вақтшиносӣ وقت‌شناسی
вақткашӣ وقت کشی
вақтгузаронӣ وقت گذرانی
вақтгир وقت گیر
вақтӣ وقتی
вақар-вақар وقروقر
вақзада وقزده
вақъ وقع
вақф وقف
вақфхӯр وقف‌خور
вақфхӯрӣ وقف‌خوری
вақфкор وقف کار
вақфнома وقف‌نامه
вақфа وقفه
вақфия وقفیه
вақуд وقود
вуқӯъ وقوع
вуқӯъгоҳ وقوع گاه
вуқуф وقوف
вақ-вақ وق‌وق
вақеҳ وقیح
вақеҳахӯй وقیحه‌خوی
вақид وقید
вакуум وکئوم
вакуумсанҷ وکئوم‌سنج
ваколат وکالت
ваколатхона وکالت‌خانه
ваколатдор وکالت‌دار
ваколатдиҳанда وکالت‌دهنده
ваколатнома وکالت‌نامه
ваколатӣ وکالتی
вакр وکر
ваксина وکسینه
вукало وکلا
вакил وکیل
вакилкунанда وکیل‌ننده

вакилӣ وکیلی
вагон وگان
вагонча وگانچه
вагонсозӣ وگانسازی
ва-гар//в-агар وگر//واگر
вагарна//в-арна وگرنه//ورنه
вулот ولات
валодат ولادت
вилодат ولادت
валодатгоҳ ولادت گاه
валодатнома ولادت‌نامه
валокин ولاکین
вилоят I ولایت I
вилоят II ولایت II
вилоятдорӣ ولایت‌داری
вилоятситон ولایت‌ستان
вилояткушо ولایت کشا
вилоятгир ولایت گیر
вилоятгирӣ ولایت گیری
вилоятӣ ولایتی
вилт ولت
валад ولد
валадуззино ولدالزنا
валс ولس
валаъ ولع
вулқон ولقان
вулкан ولکن
вулканшинос ولکن شناس
вулканшиносӣ ولکن شناسی
вулканӣ ولکنی
вулканизатсия ولکنیزتسیه
вулгарӣ ولگری
вулгаризм ولگریزم
валламат ولمت
валангор ولنگار
валангоршуда ولنگارشده
валангорӣ ولنگاری
валангидан ولنگیدن
валав ولو
валуд ولود
валӯъ ولوع
вулӯъ ولوع
валвала ولوله
вилла وله
вале ولی
валӣ ولی
валиуллоҳ ولی‌الله
валитарошӣ ولیتراشی
валишинос ولی‌شناس
валиаҳд ولیعهد
валиаҳдӣ ولیعهدی

валек ولیک
валекин ولیکین
валигӣ ولیگی
валима ولیمه
валентнокӣ ولینتناکی
валинеъмат ولینعمت
валинеъматӣ ولینعمتی
ваноғ وناغ
ванона ونانه
ванҷ ونج
ванҷанак ونجنک
ванд وند
вандал وندل
вандализм وندلیزم
ванг ونگ
вангос ونگاس
вингос ونگاس
вангас ونگس
ванг-ванг ونگونگ
вананг وننگ
ванна ونّه
ваннахона ونّه‌خانه
ванил ونیل
ванилдор ونیل‌دار
ванилин ونیلین
ваҳ وه
ваҳҳоб وهّاب
ваҳҳобӣ وهّابی
ваҳҳобия وهّابیه
ваҳҳоҷ وهّاج
ваҳаб وهب
ваҳб//ваҳаб وهب
ваҳбӣ وهبی
ваҳқ//ваҳақ وهق
ваҳал وهل
ваҳл وهل
ваҳлатан وهلتاً
ваҳла وهله
ваҳм. وهم
ваҳмангез وهم‌انگیز
وهمک//وهمکی
ваҳмак//ваҳмакӣ
ваҳмгирифта وهم گرفته
ваҳмнок وهم‌ناک
ваҳмӣ وهمی
ваҳмидан وهمیدن
ваҳанг وهنگ
вай وی
вибрион ویبرآن
вибратор ویبرتار
вибратсия ویبرتسیه

ویتا вето
ویتیرنریه ветеринария
ویحک вайҳак
ویدیا видео
ویدیاتالار видеотолор
ویدیاسیدی видеосидӣ
ویدیافلم видеофилм
ویدیامگنتافان видеомагнитофон
ویدیانوار видеонавор
ویر вир
ویران вайрон
ویران‌ذات вайронзот
ویران‌شده вайроншуда
ویران‌شوی вайроншавӣ
ویران کار вайронкор
ویران کاری вайронкорӣ
ویران کننده вайронкунанда
ویران گر вайронгар
ویران گری вайронгарӣ
ویرانگی вайронагӣ
ویران‌ناپذیر вайроннопазир
ویران‌نشونده вайроннашаванда
ویرانه вайрона
ویرانه‌زار вайроназор
ویرانی вайронӣ
ویرتالیات вертолёт
ویرگول вергул
ویروس вирус
ویروس‌دار вирусдор
ویروس‌شناس вирусшинос
ویروس‌شناسی вирусшиносӣ
ویروس‌ناک вируснок
ویروسی вирусӣ
ویزس//وزاس виззас//виззос
ویزویز виз-виз
ویزویزک визвизак
ویزه виза
ویژگی вижагӣ
ویژه вежа
ویژه вижа
ویطنمی ветнамӣ
ویغنه виғна
ویکتار вектор
ویکتاری векторӣ
ویکسیل вексел
ویگان вигон
ویگیتتسیانی вегетатсионӣ
ویگیتتسیه вегетатсия
ویگیتتیوی вегетативӣ
ویل вайлI
ویل вайлII

ویل вел
ویلاسپید велосипед
ویلاسپیدران велосипедрон
ویلاسپیدرانی велосипедронӣ
ویلاسپیدسوار велосипедсавор
ولگرد велгард
ولگردی велгардӣ
ویله вайла
وین в-ин
وینتیل вентил
وینتیلیتار вентилятор
وینتیلیتسیه вентилятсия
وینیرالاگ венеролог
وینیرالاگی венерологӣ
وینیرالاگیه венерология
وینیرکی венерикӣ

ه

ها ҳоI
ها ҳоII
ها ҳоIII
هواتازه کنک ҳавотозакунак
هاتف ҳотиф
حاجی ҳоҷӣII
هادی ҳодӣ
هار ҳор
هاری ҳорӣ
هاژ ҳож
هاژوئیدن ҳожуидан
هاژیدن ҳожидан
حواس ҳавос
هواسنج ҳавосанҷ
هواسنجی ҳавосанҷӣ
هاله ҳола
هامون بر ҳомунбур
هامون نورد ҳомуннавард
هامه ҳомма
هامی ҳомӣIII
هان ҳон
هاون ҳован
هاویه ҳовия
هاویه بند ҳовиябанд
هاویه مثال ҳовиямисол
های ҳой
هایوهو ҳоюҳу
هایهای ҳой-ҳой
هبا//هباء ҳабо(ъ)
هباک//هپاک ҳабок//ҳапок

هبده ҳабдаҳ
هبده سالگی ҳабдаҳсолагӣ
هبده ساله ҳабдаҳсола
هبدهم ҳабдаҳум
هبدهمین ҳабдаҳумин
هبک ҳабак
هبک ҳабк//ҳабак
هبوط ҳубут
هپاک ҳапок
هپک بازی ҳаппакбозӣ
هپل ҳапал
هپلک ҳапалак
هپلک ҳаппак
هتک ҳатк
هتول ҳатӯл
هتول کار ҳатӯлкор
هتول کاری ҳатӯлкорӣ
هجا ҳиҷоI
هجائی ҳиҷоӣ
هجر ҳаҷр
هجر ҳиҷр
هجران ҳиҷрон
هجران دیده ҳиҷрондида
هجران زاده ҳиҷронзада
هجرت ҳиҷрат
هجری ҳиҷрӣ
هجو ҳаҷвII
هجوآمیز ҳаҷвомез
هجوگوی ҳаҷвгӯй
هجوگویی ҳаҷвгӯӣ
هجونامه ҳаҷвнома
هجونگار ҳаҷвнигор
هجونویس ҳаҷвнавис
هجونویسی ҳаҷвнависӣ
هجوی ҳаҷвӣ
هجویات ҳаҷвиёт
هجویه ҳаҷвия
هچه ҳачча
هدا ҳудоII
هدایا ҳадоё
هدایت ҳидоят
هدایت گر оятгар
هدر ҳадар
هدف ҳадаф
هدفدار ҳадафдор
هدفگیری ҳадафгирӣ
هدفمند ҳадафманд
هدفمندی ҳадафмандӣ
هدم ҳадм
هده ҳуда
هدهد ҳудҳуд

هدهه ҳадаҳа
هدیچی ҳудайчӣ
هدیه ҳадия\\ҳадя
هذاقت ҳазоқат
هذیان ҳазаён
هذیان ҳазён
هذیان آمیز ҳазёномез
هذیان سرا ҳазёнсаро
هذیان گوی ҳазёнгӯ(й)
هر ҳар
هرآئینه ҳароина
هرا ҳурро
هراس ҳарос
هراس آمیز ҳаросомез
هراس آور ҳаросовар
هراسان ҳаросон
هراساندن ҳаросон(и)дан
هراس انگیز ҳаросангез
هراس انگیزی ҳаросангезӣ
هراسانی ҳаросонӣ
هراسزا ҳаросзо
هراس زده ҳаросзада
هراسناک ҳароснок
هراسناکی ҳароснокӣ
هراسنده ҳаросанда
هراسه ҳароса
هراسیدن ҳаросидан
هراسیده ҳаросида
هرب ҳараб
هرتمان ҳуртумон
هرثانیگی ҳарсониягӣ
هرجائی ҳарҷоӣ
هرجاگرد ҳарҷогард
هرجانبه ҳарҷониба
هرجاهرجا ҳарҷо-ҳарҷо
هرجومرج ҳараҷумараҷ
هرج ومرج ҳарҷумарҷ
هرج‌ومرج‌طلب ҳарҷумарҷталаб
هرج‌ومرج‌طلبی ҳарҷумарҷталабӣ
هرج‌ومرجی ҳарҷумарҷӣ
هرجهته ҳарҷиҳата
هرچند ҳарчанд
هرخیلگی ҳархелагӣ
هرخیله ҳархела
هردری ҳардарӣ
هردقیقگی ҳардақиқагӣ
هردم‌افزاینده ҳардамафзоянда
هردم‌خیال ҳардамхаёл
هردم‌خیالی ҳардамхаёлӣ
هررنگه ҳарранга
هرروزه ҳаррӯза

هرزه ҳарза
هرزه‌باف ҳарзабоф
هرزه‌تاز ҳарзатоз
هرزه درای(ی) ҳарзадаро(й)
هرزه درایی ҳарзадароӣ
هرزه عمل ҳарзаамал
هرزه کار ҳарзакор
هرزه گرد ҳарзагард
هرزه گردی ҳарзагардӣ
هرزه گفتار ҳарзагуфтор
هرزه گوی ҳарзагӯ(й)
هرزه گویی ҳарзагӯӣ
هرساس ҳарсос
هرساعته ҳарсоата
هرساعتی ҳарсоатӣ
هرساله ҳарсола
هرسالینه ҳарсолина
هرشبانه روزی ҳаршабонарӯзӣ
هرشبه ҳаршаба
هرطرفه ҳартарафа
هرکاره ҳаркораI
هرکاره ҳаркораII
هرگاهی ҳаргоҳӣ
هرگپ ҳаргап
هرگز ҳаргиз
هرم ҳарамII
هرماهه ҳармоҳа
هرمز(د) ҳурмуз(д)
هروانگاه ҳарвонагоҳ
هروانگه ҳарвонагаҳ
هروانه ҳарвона
هروقته ҳарвақта
هرهفت ҳарҳафт
هرهفتگی ҳарфҳафтагӣ
هرهفته اینه ҳарҳафтаина
هریر ҳарирI
هرین ҳаррин
هرینگی ҳаринагӣ
هرینه ҳарина
هریسه//هلیسه ҳариса\\ҳалиса
هزار ҳазорI
هزار ҳазорII
هزاراسپند ҳазориспанд
هزارپا ҳазорпо
هزاردستان ҳазордастон
هزارساله ҳазорсола
هزاک ҳузок//ҳазок
هزال ҳузол
هزبر\\هژبر ҳизабр//ҳижабр
هزبرانداز ҳизабрандоз
هزبراوژن ҳизабравжан

هزج ҳазаҷ
هزده ҳаждаҳ
هژدهسالگی ҳаждаҳсолагӣ
هژدهساله ҳаждаҳсола
هژدهم ҳаждаҳум
هژدهمین ҳаждаҳумин
هزل//هزیل ҳазл\\ҳазил
هزل‌آمیز ҳазломез
هزل باز ҳазлбоз
هزل بازی ҳазлбозӣ
هزل بردار ҳазлбардор
هزل دوست ҳазлдӯст
هزل کش ҳазлкаш
هزل گوی ҳазлгӯй
هزل گویی ҳазлгӯӣ
هزلیات ҳазлиёт
هزوارش ҳузвориш
هزیل ҳазил
هزیلکی ҳазилакӣ
هژبر\\هزبر ҳужабр\\ҳузабр
هژیر ҳажир//ҳужир
هژیر ҳужир//ҳажир
هژیری ҳужирӣ
هست ҳаст
هستک ҳастак
هستو ҳастуI
هستو ҳастуII
هستو ҳастуIII
هسته ҳаста
هسته ҳастай
هستی ҳастӣ
هستیسوز ҳастисӯз
هشت ҳашт
هشت ҳушт
هشتابگری ҳаштобгарӣ
هشتاد ҳаштод
هشتادسالگی ҳаштодсолагӣ
هشتادساله ҳаштодсола
هشتادم ҳаштодум
هشتادمین ҳаштодумин
هشترویه ҳаштрӯя
هشتسالگی ҳаштсолагӣ
هشتساله ҳаштсола
هشتصاعته ҳаштсоата
هشتصاعتی ҳаштсоатӣ
هشتصد ҳаштсад
هشتصدسالگی ҳаштсадсолагӣ
هشتصدساله ҳаштсадсола
هشتصدم ҳаштсадум
هشتصدمین ҳаштсадумин
هشتک ҳаштак

هشتک ҳуштак
هشتکساز ҳуштаксоз
هشتک کشان ҳуштаккашон
هشتک کشی ҳуштаккашӣ
هشت کنجه ҳашткунҷа
هشتکوار ҳуштаквор
هشتم ҳаштум
هشت ماهه ҳаштмоҳа
هشتمین ҳаштумин
هشتن ҳиштан
هشتوت بازی ҳуштутбозӣ
هشت هشت ҳушт-ҳушт
هشتیک ҳаштяк
هش–هش ҳаш-ҳаш
هشیارانه//هوشیارانه ҳушёрона
هشیوار ҳашивор//ҳушивор
هشیوار ҳушевор//ҳашивор
هضم ҳазм
هضم شوی ҳазмшавӣ
هفت ҳафт
هفت آشیانه ҳафтошёна
هفتاد ҳафтод
هفتادسالگی ҳафтодсолагӣ
هفتادساله ҳафтодсола
هفتادم ҳафтодум
هفتادمین ҳафтодумин
هفت اورنگ ҳафтавранг
هفت بالار ҳафтболор
هفت بر ҳафтбар
هفت پشت ҳафтпушт
هفت پوست ҳафтпӯст
هفت پهلو ҳафтпаҳлу
هفت تاره ҳафттора
هفت جوش ҳафтҷӯш
هفت چند ҳафтчанд
هفت دادران ҳафтдодарон
هفترنگ ҳафтранг
هفت روزه ҳафтрӯза
هفت رویه ҳафтрӯя
هفت ساعته ҳафтсоата
هفت ساعتی ҳафтсоатӣ
هفت ساله ҳафтсола
هفت سالگی ҳафтсолагӣ
هفتسر ҳафтсар
هفت سین ҳафтсин
هفت شنبه ҳафтшанбе
هفت شین ҳафтшин
هفتصد ҳафтсад
هفتصدم ҳафтсадум
هفتصدمین ҳафтсадумин
هفت فرسخی ҳафтфарсаҳӣ

هفت فرسنگی ҳафтфарсангӣ
هفت قبطه ҳафтқабата
هفتک ҳафтак
هفتکسه ҳафткаса
هفت کسی ҳафткасӣ
هفت کنجه ҳафткунча
هفتگانه ҳафтгона
هفت گردان ҳафтгардон
هفتگی ҳафтагӣ
هفتم ҳафтум
هفت ماهه ҳафтмоҳа
هفتمین ҳафтумин
هفت میوه ҳафтмева
هفت نفری ҳафтнафарӣ
هفته ҳафта
هفته ای ҳафтай
هفته فهم ҳафтафаҳм
هفته وار ҳафтавор
هفتیک ҳафтяк
هفتینه ҳафтайна
هفده ҳафдаҳ
هقاس ҳиққос
هقق ҳиққақ
هقک ҳиққак
هقهق ҳиқ-ҳиқ
هقی ҳиққӣ
هکذا ҳоказо
هکک\\هقک\\حکک\\حقک
ҳиккак//ҳиққак
هل ҳил
هل ҳил
هلاس ҳаллос
هلاک ҳалок
هلال ҳилол
هلال‌ابرو ҳилолабрӯ
هلالی ҳилолӣ
هلاهل ҳалоҳил
هلاهل ҳалоҳин
هلبو(ی) ҳулбӯ(й)
هلبه ҳулба
هلپراس ҳилпирос
هلپند ҳалапанд
هلک ҳавлак
هلکیش ҳалакиш
هلم هلم ҳилм-ҳилм
هل هل ҳал-ҳал
هل هل ҳил-ҳил
هلهله ҳалҳала
هیلیدن ҳилидан
هلیسه\\هریسه ҳалиса\\ҳариса
هلیل ҳалил

هليل آب ҳалилоб(а)
هليله ҳалилаI
هليله ҳалилаII
هم ҳамI
هم ҳамII//ҳамм
هم آخور ҳамохӯр
هم آش ҳамош
هم آشيان ҳамошён
هم آشيانه ҳамошёна
هم آغوش ҳамоғӯш
هم آغوشى ҳамоғӯшӣ
هم آموز ҳамомӯз
هم آموزى ҳамомӯзӣ
هم آميزى ҳамомезӣ
هم آوائى ҳамовоӣ
هم آواز ҳамовоз
هم آوازى ҳамовозӣ
هم آورد ҳамовард
هم آويز ҳамовез
هم آهنگ ҳамоҳанг
هم آهنگساز ҳамоҳангсоз
هم آهنگسازى ҳамоҳангсозӣ
هم آهنگى ҳамоҳангӣ
هم آيند ҳамоянд
هما(ى) ҳумо(й)
هماآسا ҳумоосо
هم ارث ҳамирс
هم ارز ҳамарз
هم ارزش ҳамарзиш
هم ارزشى ҳамарзишӣ
هماره ҳамора
هم اطاق ҳамутоқ
هم اكنون ҳамакнун
همال ҳамол
همام ҳумом
همان ҳамон
همانا ҳамоно
هم اندازه ҳамандоза
هم اندام ҳамандом
هم انديش ҳамандеш
هم انديشى ҳамандешӣ
همانسان ҳамонсон
هم اولاد ҳамавлод
هم اولادى ҳамавлодӣ
همايش ҳамоиш
همايون ҳумоюн
همايون بخت ҳумоюнбахт
همايون فال ҳумоюнфол
همايون گان ҳумоюнгон
همايونى ҳумоюнӣ
همايى ҳамоӣ

همباز ҳамбоз
همبازى ҳамбозӣ
همبالا ҳамболо
همبالايى ҳамболоӣ
همبالى ҳамболӣ
همبالين ҳамболин
همبر ҳамбар
همبرى ҳамбарӣ
همبزم ҳамбазм
همبستر ҳамбистар
همبستگى ҳамбастагӣ
همبسته ҳамбаста
همبطن ҳамбатн
همبند ҳамбанд
همبندى ҳамбандӣ
همپا(ى) ҳампо(й)
همپايه ҳампоя
همپر ҳампар
همپرواز ҳампарвоз
همپروازى ҳампарвозӣ
همپشتى ҳампуштӣ
همپنجگى ҳампанҷагӣ
همپنجه ҳампанҷа
همپهلو ҳампаҳлӯ
همپياله ҳампиёла
همپيشگى ҳампешагӣ
همپيشه ҳампеша
همپيمان ҳампаймон
همپيمانى ҳампаймонӣ
همپيوند ҳампайванд
همپيوندى ҳампайвандӣ
همت ҳиммат
همتا ҳамто
همتاب ҳамтоб
همت بلند ҳимматбаланд
همت بلندى ҳимматбаландӣ
هم ترازو ҳамтарозу
هم تقدير ҳамтақдир
همتک//همتگ ҳамтаг//ҳамтак
همتک ҳамтак
همتن ҳамтан
همتنگ ҳамтанг
همتنه ҳамтана
همتو ҳамту
همجرم ҳамҷурм
همجنس ҳамҷинс
همجنسى ҳамҷинсӣ
همجوار ҳамҷавор
همجوارى ҳамҷаворӣ
همجهت ҳамҷиҳат
همجرا ҳамҷаро

همچشم ҳамчашм
همچشمى ҳамчашмӣ
همچو//همچون ҳамчу\\ҳамчун
همچنان ҳамчунон
همچنين ҳамчунин
هم حدود ҳамҳудуд
هم حدودى ҳамҳудудӣ
هم حقوق ҳамҳуқуқ
هم حقوقى ҳамҳуқуқӣ
همخاک ҳамхок
همخانگى ҳамхонагӣ
همخانه ҳамхона
هم خذمت ҳамхизмат
هم خرج ҳамхарҷ
هم خصلت ҳамхислат
همخو ҳамхӯ
همخوابگى ҳамхобагӣ
همخوابه ҳамхоб(а)
همخون ҳамхун
همخونى ҳамхунӣ
همخوئى ҳамхӯӣ
همداستان ҳамдостон
همداستانى ҳамдостонӣ
همدامان ҳамдомон
همدرد ҳамдард
همدردانه ҳамдардона
همدردى ҳамдардӣ
همدرس ҳамдарс
همدرسى ҳамдарсӣ
همدرود ҳамдуруд
همدست ҳамдаст
همدستان ҳамдастон
همدستى ҳамдастӣ
همدل ҳамдил
همدلان ҳамдулон
همدلى ҳамдилӣ
همدم ҳамдам
همدمى ҳамдамӣ
همدوره ҳамдавра
همدوش ҳамдӯш
همدوشى ҳамдӯшӣ
همدونه ҳамдуна
همديار ҳамдиёр
همديگر ҳамдигар
همديگرفهمى ҳамдигарфаҳмӣ
همديگرى ҳамдигарӣ
همدين ҳамдин
هم ديهه ҳамдеҳа
هم ذات ҳамзот
همراز ҳамроз
همراه ҳамроҳ

همراهک ҳамроҳак
همراهکنى ҳамроҳкунӣ
همراهى ҳамроҳӣ
همرأى ҳамраъй
همراى ҳамрой
همرديف ҳамрадиф
همرزم ҳамразм
همرشته ҳамришта
هم رتبه ҳамрутба
هم رکاب ҳамрикоб
هم رنج ҳамранҷ
هم رنگ ҳамранг
همرو ҳамрав
همروى ҳамрӯй
همره ҳамраҳ
همزاد ҳамзод
همزانو ҳамзону
همزبان ҳамзабон
همزبانى ҳамзабонӣ
هم زيستى ҳамзистӣ
همزمان ҳамзамон
همزور ҳамзӯр
همزه ҳамзаI
هم ساحه ҳамсоҳа
همساز ҳамсоз
همسازى ҳамсозӣ
همسال ҳамсол
همسان ҳамсон
همسانى ҳамсонӣ
همسايگى ҳамсоягӣ
همسايه ҳамсоя
همسايه زمين ҳамсоязамин
همسايه قشلاق ҳамсояқишлоқ
همسايه گذر ҳамсоягузар
هم سبق ҳамсабақ
هم سخن ҳамсухан
همسر ҳамсар
همسرا(ى) ҳамсаро(й)
هم سرحد ҳамсарҳад
همسرى ҳамсарӣ
هم سطح ҳамсатҳ
هم سفر ҳамсафар
هم سفره ҳамсуфра
هم سفرى ҳамсафарӣ
هم سلاح ҳамсилоҳ
هم سلک ҳамсилк
هم سن ҳамсин(н)
هم سنگ ҳамсанг
هم سنگر ҳамсангар
هم سن وسال ҳамсиннусол
همسيله ҳамсела

هم شغل ҳамшуғл
هم شغلی ҳамшуғлӣ
هم شکل ҳамшакл
هم شکلی ҳамшаклӣ
هم شکم ҳамшикам
هم شمار ҳамшумор
هم شنا ҳамшино
همشهر//همشهری
ҳамшаҳр\\ҳамшаҳрӣ
همشیر ҳамшир
همشیره ҳамшира
همشیره زاده ҳамширазода
هم شیون ҳамшеван
هم صحبت ҳамсӯҳбат
هم صحبتی ҳамсӯҳбатӣ
هم صدا ҳамсадо
هم صف ҳамсаф
هم صفیر ҳамсафир
هم صنف ҳамсинф
هم طایفه ҳамтоифа
هم طبق ҳамтабақ
هم طرح ҳамтарҳ
هم طویله ҳамтавила
هم عرضی ҳамарзӣ
هم عصر ҳамаср
هم عقیده ҳамақида
هم عنان ҳамъинон
هم عنانی ҳамъинонӣ
هم فکر ҳамфикр
هم فکری ҳамфикрӣ
هم قافیه ҳамқофия
هم قبیله ҳамқабила
هم قد ҳамқад
هم قدم ҳамқадам
هم قدمی ҳамқадамӣ
هم قدح ҳамқадаҳ
هم قران ҳамқирон
هم قرین ҳамқарин
هم قسمت ҳамқисмат
هم قشلاق(ی) ҳамқишлоқ(ӣ)
هم قطار ҳамқатор
هم قلم ҳамқалам
همقوم ҳамқавм
همکار ҳамкор
همکاری ҳамкорӣ
همکاسه ҳамкоса
همکتف ҳамкитф
هم کسب ҳамкасб
هم کسبی ҳамкасбӣ
هم کورس ҳамкурс
هم کیسه ҳамкиса

همکیش ҳамкеш
همکیشی ҳамкешӣ
همگان ҳамагон
همگانی ҳамагонӣ
همگپ ҳамгап
همگذر ҳамгузар
همگر ҳамгар
همگرا ҳамгиро
همگرایی ҳамгироӣ
همگردن ҳамгардан
همگروه ҳамгурӯҳ
همگروهه ҳамгурӯҳа
همگری ҳамгарӣ
همگینان ҳамгинон
همگوشت ҳамгӯшт
همگوشه ҳамгӯша
همگون(ه) ҳамгун(а)
همگون سازی ҳамгунсозӣ
همگونی ҳамгунӣ
همگوهر ҳамгавҳар
همگی ҳамагӣ
همگی ҳамтагӣ
همگیر ҳамгир
هم لخت ҳамлахт
هم لفظ ҳамлафз
هم مانند ҳаммонанд
هم مانندی ҳаммонандӣ
هم محله ҳаммаҳалла
هم محلی ҳаммаҳаллӣ
هم مخرج ҳаммахраҷ
هم مذهب ҳаммазҳаб
هم مذهبی ҳаммазҳабӣ
هم مرز ҳаммарз
هم مرتبگی ҳаммартабагӣ
هم مرتبه ҳаммартаба
هم مرکز ҳаммарказ
هم مرکزانی ҳаммарказонӣ
هم مسابقه ҳаммусобиқа
هم مسلک ҳаммаслак
هم مسلکی ҳаммаслакӣ
هم مشرب ҳаммашраб
هم مضمون ҳаммазмун
هم معنا ҳаммаъно
هم معنایی ҳаммаъноӣ
هم مکتب ҳаммактаб
هم ملت ҳаммиллат
هم ملتی ҳаммиллатӣ
هم منزل ҳамманзил
هم منصب ҳаммансаб
هم مؤلف ҳаммуаллиф
هم مؤلفی ҳаммуаллифӣ

هم میهن ҳаммеҳан
هم میهنی ҳаммеҳанӣ
همنام ҳамном
همنامی ҳамномӣ
همنبرد ҳамнабард
همنرخ ҳамнарх
همنژاد ҳамнажод
همنشست ҳамнишаст
همنشین ҳамнишин
همنشینی ҳамнишинӣ
همنظر ҳамназар
همنفس ҳамнафас
همنقش ҳамнақш
همنمک ҳамнамак
همنوا ҳамнаво
همنواز ҳамнавоз
همنوازی ҳамнавозӣ
همنواله ҳамнавола
همنورد ҳамнавард
همنوع ҳамнавъ
همنوعی ҳамнавъӣ
همنهاد ҳамниҳод
هموار ҳамвор
هموارکنی ҳамворсозӣ
هموارکوه ҳамворкӯҳ
هموارگرد ҳамворгард
همواره ҳамвора
همواری ҳамворӣ
هم وثاق ҳамвисоқ
هم زوگار ҳамрӯзгор
هم وزن ҳамвазн
هم وطن ҳамватан
هم وطنی ҳамватанӣ
هم ولایت ҳамвилоят
هموم ҳумум
همه ҳама
همه باب ҳамабоб
همه بین ҳамабинI
همه بین ҳамабинII
همه پرسی ҳамапурсӣ
همه تن ҳаматан
همه جاگرد ҳамаҷогард
همه جانبه ҳамаҷониба
همه جایه ҳамаҷоя
همه دان ҳамадон
همه روزه ҳамарӯза
همه ساله ҳамасола
همه طرفه ҳаматарафа
همه فهم ҳамафаҳм
همه کاره ҳамакора
همه گونه ҳамагуна

همه ماهه ҳамамоҳа
همه مه ҳамҳама
همی ҳаме
همیاری ҳамёрӣ
همیان ҳамён
همیت ҳами(й)ят
همیدون ҳамедун
همیراق ҳамяроқ
همیشگی ҳамешагӣ
همیشه ҳамеша
همیشه بهار ҳамешабаҳор
همیشه حاضر ҳамешаҳозир
همیشه سبز ҳамешасабз
همین ҳамин
همین جایی ҳаминҷо(й)ӣ
همین روزه ҳаминрӯз(а)
همین شبه ҳаминшаба
هن ҳан
هناء ҳиноII
هنباز ҳанбоз
هنبازگو ҳанбозгӯ
هنبازی ҳанбозӣ
هنجار ҳанҷор//ҳинҷор
هنجار ҳинҷор
هنجیدن ҳанҷидан
هند ҳанд
هندبا ҳиндбо
هندبایی ҳиндбоӣ
هندسه ҳандаса
هندسی ҳандасӣ
هندشناس ҳиндшинос
هندلک ҳандалак
هندو ҳинду
هندوئیه ҳиндуия
هندوانه ҳиндувонаI
هندوانه ҳиндувонаII
هندواوروپاشناسی ҳиндуаврупошиносӣ
هندواوروپایی ҳиндуаврупоӣ
هندوختایی ҳиндухитойӣ
هندوستانی ҳиндустонӣ
هندویی ҳиндуӣ
هندی ҳиндӣ
هنر ҳунар
هنرآزمایی ҳунарозмоӣ
هنرآموز ҳунаромӯз
هنرآموزی ҳунаромӯзӣ
هنرپرور ҳунарпарвар
هنرپروری ҳунарпарварӣ
هنرپیشه ҳунарпеша
هنرستان ҳунаристон

هنرگاه ҳунаргоҳ
هنرمند ҳунарманд
هنرمندانه ҳунармандона
هنرمندی ҳунармандӣ
هنرنما ҳунарнамо
هنرنمایی ҳунарнамоӣ
هنرور ҳунарвар
هنروری ҳунарварӣ
هنری ҳунарӣ
هنظل ҳанзал
هنگ ҳангI
هنگ ҳангII
هنگ ҳангIII
هنگ ҳангIV
هنگ ҳангV
هنگ ҳангVI
هنگ ҳангVII
هنگ ҳангVIII
هنگاس ҳангос
هنگام ҳангом
هنگامه ҳангома
هنگامه آرا ҳангомаоро
هنگامه جو(ی) ҳангомҷӯ(й)
هنگامه جوی ҳангомаҷӯйӣ
هنگامه جویی ҳангомаҷӯйӣ
هنگامه دار ҳангомадор
هنگامه شده ҳангомашуда
هنگامه طلب ҳангоматалаб
هنگامه طلبی ҳангоматалабӣ
هنگامه گیر ҳангомагир
هنگامه ناک ҳангоманок
هنگرهنگر ҳингир-ҳингир
هنگش//هنگاس ҳунгос//ҳунгас
هنگفت ҳангуфт
هنگ هنگ ҳунг-ҳунг
هنگی ҳангӣ
هنود ҳунуд
هنوز ҳанӯз
هنی ҳанӣ
هو ҳу\\ҳув
هو ҳув
هو ҳӯ
هوا ҳавоI
هوا ҳавоIV
هوا ҳавоII
هوا ҳавоIII
هوائی ҳавоӣ
هوانگیز ҳавоангез
هوابارانک ҳавоборонак
هواباره ҳавобора
هوابرا ҳавобаро
هوابرد ҳавобурд
هوابلند ҳавобаланд
هوابلندانه ҳавабаландона
هوابلندی ҳавобаландӣ
هواپرست ҳавопараст
هواپرستی ҳавопарастӣ
هواپرور ҳавопарвар
هواپیما ҳавопаймо
هواپیمائی ҳавопаймоӣ
هواپیمابر ҳавопаймобар
هواپیماربا ҳавопайморабо
هواپیماربای ҳавопайморабоӣ
هواپیمازدگی ҳавопаймозадагӣ
هواجس ҳавоҷис
هواجوی ҳавоҷӯйӣ
هواخواه ҳавохоҳ
هواخواهی ҳавохоҳӣ
هواخوری ҳавохӯрӣ
هوادار ҳаводор
هواداری ҳаводорӣ
هوادرایک ҳаводарояк
هوادمک ҳаводамак
هوادهی ҳаводиҳӣ
هوارنگ ҳаворанг
هوازدگی ҳавозадагӣ
هواشده ҳавошуда
هواشناس ҳавошинос
هواشناسی ҳавошиносӣ
هواصاف کنک ҳавософкунак
هوافشار ҳавофишор
هوافشاری ҳавофишорӣ
هواکش ҳавокаш
هواگذر ҳавогузар
هواگذران ҳавогузарон
هواگذرانی ҳавогузаронӣ
هواگذری ҳавогузарӣ
هواگرفته ҳавогирифта
هواگرم کنک ҳавогармкунак
هواگیر ҳавогир
هواگیری ҳавогирӣ
هوام ҳавом(м)
هوان ҳавон
هواناگذر ҳавоногузар
هواناگذری ҳавоногузарӣ
هاون دسته ҳовандаста
هوانورد ҳавонавард
هوانوردی ҳавонавардӣ
هوایکی ҳавоякӣ
هوباری//هوبارا//هوبره ҳуборӣ//ҳуборо//ҳубара
هوپ ҳӯп
هوپرانی ҳӯпронӣ
هوپک\\هوپاق ҳӯппак\\ҳӯппоқ
هوج ҳавуч
هوجوئی ҳавоҷӯӣ
هودج ҳавдаҷ
هور ҳурII
هور ҳӯр
هورت ҳӯрт
هورت هورت ҳӯрт-ҳӯрт
هوز ҳаввазI
هوز ҳаввазII
هوز ҳузI
هوز ҳузII
هوزن ҳавзан
هوس\\هواس ҳуввас\\ҳуввос
هوس ҳавас
هوس آباد ҳавасобод
هوس آرائی ҳавасоройӣ
هوسانگیز ҳавасангез
هوس انگیزانه ҳавасангезона
هوس باز ҳавасбоз
هوس بازی ҳавасбозӣ
هوس پیشه ҳаваспеша
هوس دار ҳавасдор
هوس ران ҳавасрон
هوس رانی ҳавасронӣ
هوسکار ҳаваскор
هوسکی ҳавасакӣ
هوسمند ҳавасманд
هوسمندگردانی
ҳавасмандгардонӣ
هوسمندی ҳавасмандӣ
هوسناکی ҳаваснок
هوسناکی ҳаваснокӣ
هوش//هش ҳуш
هوشدار//هشدار ҳушдор
هوشربا//هشربا ҳушрабо
هوشمند//هشمند ҳушманд
هوشمندی//هشمندی ҳушмандӣ
هوشیار//هشیار ҳушёр
هوشیارخانه//هوشیارخانه-
ҳушёрхона
هوشیاری//هشیاری ҳушёрӣ
هوضرب ҳузарб
هوقی ҳӯққӣ
هول ҳавл
هولانگسز ҳавлангез
هولناک ҳавлнок
هو هو ҳув-ҳув
هویت ҳувият
هویدا ҳувайдо
هه ҳаI
هه ҳаII
هی ҳайI
هی ҳайIV
هی ҳайII
هی ҳайIII
هی ҳей
هیئت//هیأت ҳайат
هیأت شناس ҳайатшинос
هیاهو ҳаёҳу
هیاهوکنان ҳаёҳукунон
هیبت ҳайбат
هیبت انگیز ҳайбатангез
هیبت ناک ҳайбатнок
هیج ҳеҷ
هیجا ҳиҷоII
هیجان ҳаяҷон
هیجان آمیز ҳаяҷономез
هیجان آور ҳаяҷоновар
هیجان انگیز ҳаяҷонангез
هیجان بخش ҳаяҷонбахш
هیجان ناک ҳаяҷоннок
هیجکاره ҳеҷкора
هیدخ ҳайдах
هیربد ҳербад//ҳарбуд
هیربد ҳербуд
هیربدخانه ҳербадхона
هیزپرست ҳезпараст
هیزچشم ҳезчашм
هیزلک ҳезалак
هیزم ҳезум
هیزم اره کن ҳезумарракун
هیزم اره کنی ҳезумарракунӣ
هیزم بر ҳезумбур
هیزم بری ҳезумбурӣ
هیزم چینی ҳезумчинӣ
هیزم خانه ҳезумхона
هیزم شکن ҳезумшикан
هیزم شکنی ҳезумшиканӣ
هیزم کش ҳезумкаш
هیزم کشانی ҳезумкашонӣ
هیزم کشی ҳезумкашӣ
هیزم کفان ҳезумкафон
هیزم کفانی ҳезумкафонӣ
هیزی ҳезӣ
هیطل//هیطل ҳайтал//ҳайтол
هیکل ҳайкал
هیکل دار ҳайкалдор
هیکل ساز ҳайкалсоз
هیکل سازی ҳайкалсозӣ
هیکل تراش ҳайкалтарош

هیکل تراشی ҳайкалтарошӣ
هیکلی ҳайкалӣ
هیل//هل I ҳел I
هیل II ҳел II
هیل ҳил
هیل هیل ҳел-ҳел
هیمه ҳема
هیمه خانه ҳемахона
هیمه دان ҳемадон
هیمه کش ҳемакаш
هیمه کشی ҳемакашӣ
هین I ҳин I
هین II ҳин II
هیناهین ҳиноҳин
هیولا ҳаюло
هیولایی ҳаюлоӣ
هیون ҳаюн
هیهات ҳайҳот

ی

ی й
یا ё
یا I ё I
یا II ё II
یا йо
یاب ёб
یاب ёб
یابان ёбон
یابانی ёбонӣ
یابایی ёбоӣ
یابندگی ёбандагӣ
یابنده ёбанда
یابو ёбу
یابوسوار ёбусавор
یابیدن ёбидан
یات برسر йотбарсар
یأجوج ёъҷуҷ
یاختن ёхтан
یاد йод
یاداور ёдовар
یاداورد ёдовард
یاداوری ёдоварӣ
یادبود ёдбуд
یادداشت ёддошт
یادداشت نگاری ёддоштнигорӣ
یادداشت نویس ёддоштнавис
یادداشت نویسی ёддоштнависӣ
یادداشتی ёддоштӣ
یادرس ёдрас
یادروز ёдрӯз
یادسپاری ёдсупорӣ
یادشده ёдшуда
یادکرد ёдкард
یادکی ёдакӣ
یادگار ёдгор
یادگاری ёдгорӣ
یادگیر ёдгир
یادگیری ёдгирӣ
یادمالی йодмолӣ
یادمان ёдмон
یادناک йоднок
یادنامه ёднома
یادواره ёдвора
یار ёр
یار ёр
یارا I ёро I
یارا II ёро II
یارانه ёрона
یارایی ёроӣ
یارپرسی ёрпурсӣ
یارجوی ёрҷӯӣ
یاردم ёрдам
یاردم پولی ёрдампулӣ
یاردم چی ёрдамчӣ
یاردم دهی ёрдамдиҳӣ
یارستن ёрастан
یارستن ёристан//ёрастан
یارغو ёрғу
یارغوشده ёрғушуда
یارفروشی ёрфурӯшӣ
یارک ёрак
یارکد ёркад
یارگیر ёргир
یارمند ёрманд
یارمندی ёрмандӣ
یاره I ёра I
یاره II ёра II
یاره III ёра III
یارور ёрвар
یاری ёрӣ
یاریار ёр-ёр
یاری خواه ёрихоҳ
یاری دهنده ёридиҳанда
یاری رس ёрирас
یاری رسان ёрирасон
یاری گر ёригар
یاز ёз
یازان ёзон
یازاندن//یازانیدن ёзон(и)дан
یازده ёздаҳ
یازده بالار ёздаҳболор
یازدهم ёздаҳум
یازده ماهه ёздаҳмоҳа
یازش ёзиш
یازنده ёзанда
یازنده سر ёзандасар
یازیدن ёзидан
یازیده ёзида
یاس ёс
یأس яъс
یاسا ёсо
یأس آمیز яъсомез
یاساو ёсов
یأس آور яъсовар
یأس شنان яъсшинон
یاسمن ёсуман
یاسمین ёсамин
یاسمین بو(ی) ёсаминбӯ(й)
یاسمین رو(ی) ёсаминрӯ(й)
یاسمین سیما ёсаминсимо
یاسه ёса
یاسین ёсин
یاسین خوانی ёсинхонӣ
یاش ёш
یاشی ёшӣ
یاغلاغو ёғлоғу
یاغی ёғӣ
یاغیانه ёғиёна
یاغیگری ёғигарӣ
یاغیگی ёғигӣ
یافت ёфт
یافت ёфт
یافتگی ёфтагӣ
یافتن ёфтан
یافتنی ёфтанӣ
یافته ёфта
یافه ёфа
یافه درا(ی) ёфадаро(й)
یافه کاری ёфакорӣ
یاقوت I ёқут I
یاقوت II ёқут II
یاقوت بار ёқутбор
یاقوت چشم ёқутчашм
یاقوت رنگ ёқутранг
یاقوت ساز ёқутсоз
یاقوت سنگ ёқутсанг
یاقوت فام ёқутфом
یاقوت گون ёқутгун
یاقوت لب ёқутлаб
یاقوت مانند ёқутмонанд
یاقوت مغفر ёқутмиғфар
یاقوت نگین ёқутнигин
یاقوت وار ёқутвор
یاقوتی I ёқутӣ I
یاقوتی II ёқутӣ II
یاقوتین ёқутин
یاگ йог
یاگه йога
یاگورت йогурт
یال I ёл I
یال II ёл II
یال پوش ёлпӯш
یال دار ёлдор
یال دراز ёлдароз
یال سفید ёлсафед
یال سیاه ёлсиёҳ
یاله ёла
یام I ём I
یام II ём II
یامچی ёмчӣ
یام خانه ёмхона
یان ён
یانه ёна
یاهو ёҳу
یاوان ёвон
یاوانی ёвонӣ
یاور ёвар
یاوری ёварӣ
یاوه ёва
یاوه باف ёвабоф
یاوه بافی ёвабофӣ
یاوه گرد ёвагард
یاوه گردی ёвагардӣ
یاوه گوی ёвагӯӣ
یاوه گویی ёвагӯӣ
یاویدن ёвидан
یب яб
یباب ябоб
یبروج ябруч
یبروح ябрӯҳ
یبروح الصنم//یبروج الصنم ябрӯҳуссанам//ябручуссанам
یبس юбс//ябс
یبس ябс
یبغو ябғу
یبوست юбусат
یب یله яб–яла
یپان япон
یپانچه япончa
یپانی японӣ
یتاق ятоқ
یتاقدر ятоқдар

يتاقدری ятокдарӣ
يتاقی ятокӣ
يتيم ятим
يتيمانه ятимона
يتيم بچه ятимбача
يتيم پرور ятимпарвар
يتيم چه ятимча
يتيم خانه ятимхона
يتيم دار ятимдор
يتيم دختر ятимдухтар
يتيم شده ятимшуда
يتيمک ятимак
يتيم مانده ятиммонда
يتيم نواز ятимнавоз
يتيمی ятимӣ
يخ ях
يخ آب яхоб
يابخورده яхобхӯрда
يخابدان яхобдон
يخابفروش яхобфурӯш
يخآبمانی яхобмонӣ
يخابه яхоба
يخ آبی яхобӣ
يخ آلود яхолуд
يخباز яхбоз
يخبازی яхбозӣ
يخبر яхбур
يخبرچه яхбурча
يخبستگی яхбастагӣ
يخبسته яхбаста
يخبند яхбанд
يخبندان яхбандон
يخبندی яхбандӣ
يخپاره//يخپارچه
яхпора\\яхпорча
يخپرچه яхпарча
يخ پرک яхпарак
يخ پوش яхпӯш
يخ پير яхпир
يخ تراش яхтарош
يخ تراشک яхтарошак
يخ توده яхтӯда
يخ تيشه яхтеша
يخچال яхчол
يخچه яхча
يخچه بندی яхчабандӣ
يخ خانه яххона
يخ دار яхдор
يخدانI яхдонI
يخدانII яхдонII
يخدان دار яхдондор

يخرو яхрав
يخريزه яхреза
يخزار яхзор
يخزده яхзада
يخزدگی яхзадагӣ
يخسازی яхсозӣ
يخستان яхистон
يخشاره яхшора
يخشده яхшуда
يخشکن яхшикан
يخشکنی яхшиканӣ
يخک яхак
يخ کرده яхкарда
يخ کنانی яхкунонӣ
يخ کنک яхкунак
يخ کنی яхкунӣ
يخکوب яхкӯб
يخکوچ яхкӯч
يخکومه яхкӯма
يخلخشک яхлахшак
يخماس яхмос
يخماس فروش яхмосфурӯш
يخماس فروشی яхмосфурӯшӣ
يخمال яхмол
يخمالک яхмолак
يخمالک بازی яхмолакбозӣ
يخمالک پری яхмолакпарӣ
يخماله яхмола
يخمن(ک) яхман(ак)
يخميده کنک яхмайдакунак
يخناگير яхногир
يخنی яхнӣ
يخی яхӣ
يخين яхин
يد яд
يدرا ядро
يدرائی ядроӣ
يدک ядак
يدک سنج ядаксанҷ
يدک کش ядаккаш
يدک کشتی ядаккиштӣ
يدين ядайн
يراق яроқ
يراق پارتوی яроқпартоӣ
يراق بدست яроқбадаст
يراق بردار яроқбардор
يراق جلاب яроқҷалоб
يراق جلابی яроқҷалобӣ
يراق دار яроқдор
يراق داری яроқдорӣ
يراق ساز яроқсоз

يراق سازی яроқсозӣ
يراق فروش яроқфурӯш
يراق فروشی яроқфурӯшӣ
يراق ناک яроқнок
يراقناک شوی яроқнокшавӣ
يراقناکی яроқнокӣ
يراول яровул
يرچ ярч
يرچی ярчӣ
يرد ярд
يرغاق ярғоқ
يرغو ярғу
يرغوچاق ярғучоқ
يرلغ ярлиғ
يرلق ярлиқ
يرلقدار ярлиқдор
يرمرکه ярмарка
يرمه ярма
يره яра
يره دار ярадор
يره دارشوی ярадоршавӣ
يره شوی ярашавӣ
يره قان ярақон
يره قانی яраконӣ
يزدادی яздодӣ
يزدان яздон
يزدان پرست яздонпараст
يزدان پرستی яздонпарастӣ
يزدان شناس яздоншинос
يزدان شناسی яздоншиносӣ
يزدانی яздонӣ
يزدگردی яздигурдӣ
يزدی яздӣ
يزک язак
يزکدار язакдор
يزکداری язакдорӣ
يزنه язна
يزيدی язидӣ
يسا ясо
يسار ясор
يساراً ясоран
يساق ясоқ
يساقی ясоқӣ
يساول//يسول ясавул\\ясовул
يساول ясовул
يساولباشی//يسولباشی
ясавулбошӣ\\ясовулбошӣ
يساولباشی ясовулбошӣ
يساولخانه ясовулхона
يساولی ясовулӣ
يسر юср

يسر яср
يسری юсро
يسو ясав
يسير ясир
يسيرک ясирак
يشب яшб
يشک яшк
يشم яшм
يشمه яшма
يشمی яшмӣ
يشمين яшмин
يشيق яшшиқ
يعجوب яъчуб
يعسوب яъсуб
يعقوب яъқуб
يعقوبی яъқубӣ
يعنی яъне
يغام яғом
يغلاغو//ياغلاغو яғлоғу\\ёғлоғу
يغما яғмо
يغماديده яғмодида
يغماگر яғмогар
يغماگری яғмогарӣ
يغمائی яғмоӣ
يغنابی яғнобӣ
يغير яғир
يفون юфун
يقطين яқтин
يقظان яқзон
يقه яқа
يقين яқин
يقيناً яқинан
يقينی яқинӣ
يک як
يک اسپه якаспа
يک آشيانه якошёна
يکانداز якандоз
يک آهنگ якоҳанг
يک آهنگی якоҳангӣ
يک آوازه яковоза
يکبارگی якборагӣ
يکباره якбора
يکباری якборӣ
يکبردگی якбурдагӣ
يکبرگه якбарга
يکبره якбара
يکبسی якбасӣ
يکبغله якбағала
يکبيله якбела
يکپاخسگی якпохсагӣ
يکپارچه якпорча

якпорчагӣ یکپارچگی
якпора یکپاره
якпозагӣ یکپازگی
якпоя یکپایه
якпардагӣ یکپردگی
якпаллагӣ یکپلگی
якпаҳлӯ یکپهلو
якпуда یکپوده
якпудӣ یکپودی
якпула یک پوله
якто یکتا
яктопараст یکتاپرست
яктопарастӣ یکتاپرستی
яктодил یکتادل
яктора یکتاره
яктоз یکتاز
яктогӣ یکتاگی
яктоӣ یکتائی
якто-якто یکتایکتا
яктан یکتن
яктана یکتنه
яктак\\яктаг\яктаҳ یکته//یکتگ//یکتک
якта یکته
яктаҳ یکته
яктаҳпӯш یکتهپوش
яктаҳкурта یکته کرته
яктагӣ یکتگی
якта-якта یکته یکته
яктира یکتیره
яктина یکتینه
яктинӣ یکتینی
якҷо یکجا
якҷон یکجان
якҷониба یکجانبه
якҷоӣ یکجائی
якҷоя یکجایه
якҷояшавӣ یکجایه شوی
якҷоякунанда یکجایه کننده
якҷоякунӣ یکجایه کنی
якҷоягӣ یکجایگی
якҷилда\\якҷилдӣ یکجلده//یکجلدی
якҷинс یک جنس
якҷинса یک جنسه
якҷинсӣ یک جنسی
якҷиҳат یک جهت
якҷиҳатӣ یک جهتی
якҷӯр یک جور
якчарха یک چرخه
якчашма یک چشمه

якчанд یک چند
якчандто یک چندتا
якчандтагӣ یکچندتگی
якчандта یکچندته
якчандсоата یکچندساعته
якчандсоатӣ یکچندساعتی
якчандкарата یکچند کرته
якчандвақта یکچندوقته
якхонагӣ یک خانگی
якхудоӣ یک خدائی
якхела یک خیله
якхелагӣ یک خیلگی
якхелӣ یکخیلی
якдона یکدانه
якдара یکدره
якдаст یک دست
якдаста یک دسته
якдастӣ یک دستی
якдафъагӣ یک دفعگی
якдафъагина یک دفعگینه
якдақиқа(г)ӣ یک دقیقگی
якдил یکدل
якдилона یک دلانه
якдилагӣ یک دلگی
якдила یک دله
якдилӣ یک دلی
якдама یک دمه
якдамина یک دمینه
якдаҳонӣ یک دهانی
якзайл یک ذیل
якзайла یک ذیله
якрон I یکران I
якрон II یکران II
якраъй یک رأی
якраъйӣ یک رأیی
якрақама یک رقمه
якранг یک رنگ
якранга یک رنگه
якрангӣ یک رنگی
якраҳа یک رهه
якраҳагӣ یک رهگی
якрав یکرو
якрӯ یکرو
якравона یکروانه
якрӯза یکروزه
якрӯзӣ یکروزی
якравӣ یکروی
якрӯӣ یکروی
якрӯя یکرویه
якзону یک زانو
якзабон یک زبان

якзабона یک زبانه
якзабонӣ یک زبانی
якзана یک زنه
якзанагӣ یک زنگی
яксохт یکساخت
яксорӣ یکساری
яксоата یک ساعته
яксоатӣ یک ساعتی
яксола یک ساله
яксолагӣ یک سالگی
яксон یکسان
яксонӣ یکسانی
яксутуна یک ستونه
яксухан یک سخن
яксуханӣ یک سخنی
яксар یکسر
яксара یکسره
яксарӣ یکسری
яксавор یکسوار
яксавора یکسواره
яксӯма یک سومه
яксӯ(й) یک سوی
яксӯя یک سویه
якшоха یک شاخه
якшабӣ یک شبی
якшакла یک شکله
якшаклӣ یک شکلی
якшанбе یکشنبه
якшанбегӣ یکشنبگی
якшавӣ یکشوی
яксаф یک صف
яксавтӣ یک صوتی
яктабақа یک طبقه
яктабақӣ یک طبقی
яктарафа یک طرفه
яктарафагӣ یک طرفگی
яктарафӣ یکطرفی
якумра یک عمره
якумрӣ یک عمری
якфаза یک فزه
якфикрӣ یک فکری
якқолиба یک قالبه
якқабата یک قبطه
якқатора یک قطاره
якқутба یک قطبه
якқулочӣ یک قلاچی
якқултӣ یک قلتی
якқалам یک قلم
якқавл یک قول
якқавлӣ یک قولی
яккарата یک کرته

яккаратӣ یک کرتی
яккаса یک کسه
яккасӣ یک کسی
яккилограммӣ یک کلاگرمی
яккилометра یک کلامیتره
яккилометрӣ یک کلامیتری
яккӯҳона یک کوهانه
якгаза یک گزه
якгӯша یک گوشه
яклаба یک لبه
яклитрӣ یک لتری
яклаҳзагӣ یک لحظگی
яклахт یک لخت
яклухт یکلخت
яклухтхаранда یکلختخرنده
яклухтфурӯш یکلخت فروش
яклухтфурӯшӣ یکلخت فروشی
яклухтгир یکلخت گیر
яклухтӣ یکلختی
яклунҷа یکلنجه
яклинга یکلینگه
якум یکم
якмол یکمال
якмоҳа یک ماهه
якмоҳагӣ یک ماهگی
якмазҳаб یک مذهب
якмаром یک مرام
якмақомӣ یک مقامی
якманӣ یکمنی
якметра یک متره
якметрӣ یک متری
якмизон یک میزان
якмила یک میله
якумин یکمین
якуминдараҷа یکمین درجه
якнасақ یک نسق
якнишеба یک نشیبه
якнафара یک نفره
якнафарӣ یک نفری
якникоҳӣ یک نکاحی
якнавохт یک نواخت
якнавохтӣ یک نواختی
якнавъӣ یک نوعی
якваҷабӣ یک وجبی
яквақта یک وقته
яквақтӣ یک وقتی
якуним یکونیم
якунимрӯза یک ونیم روزه
якунимсола یک ونیم ساله
якунимфоиза یک ونیم فائضه
якуниммоҳа یک ونیم ماهه

یک ونیم متره **якунимметра**
یکه **якка**
یکه انداز **яккаандоз**
یکه باغ **яккабоғ**
یکه بند **яккабанд**
یکه بیت **яккабайт**
یکه بیخ **яккабех**
یکه پسر **яккаписар**
یکه تاز **яккатоз**
یکه تیر **яккатир**
یکه جائی **якҳичоӣ**
یکه جرگی **якҳучрагӣ**
یکه جلو **яккаҷилав**
یکه جیغ **яккаҷеғ**
یکه چوب **яккачӯб**
یکه چین **яккачин**
یکه چینکنی **яккачинкунӣ**
یکه حاکمیتی **яккаҳокимиятӣ**
یکه حزبی **яккаҳизбӣ**
یکه خدای **яккахудоӣ**
یکه خواجگی **яккахоҷагӣ**
یکه خوان **яккахон**
یکه خوانی **яккахонӣ**
یکه درمیان **яккадармиён**
یکه دست **яккадаст**
یکه دستی **яккадастӣ**
یکه رواق **яккаравоқ**
یکه ریز **яккарез**
یکه زراعت **якказироат**
یکه سر **яккасар**
یکه سردار **яккасардорӣ**
یکه سرداری **яккасардорӣ**
یکه سم **яккасум**
یکه سوار **яккасавор**
یکه فروشی **яккафурӯшӣ**
یکه قدم **яккақадам**
یکه رقص **яккарақс**
یکه کارد **яккакорд**
یکه گرد **яккагард**
یکگی **яккагӣ**
یکه لجام **яккалаҷом**
یکه مخو **яккамахав**
یکه مردکاری **яккамардикорӣ**
یکه میخ **яккамех**
یکه نفس **якканафас**
یکه نکاحی **яканикоҳӣ**
یکه نواز **якканавоз**
یکه نوازی **якканавозӣ**
یکه یکه **якка-якка**
یکی **яке**
یک یک **як-як**

یکا یک **якояк**
یک دیگر **якдигар**
یک دیگرفهمی **якдигарфаҳмӣ**
یک دیگری **якдигарӣ**
یگان **ягон**
یگانگی **ягонагӣ**
یگانه **ягона**
یگانه‌دل **ягонадил**
یگانه کنی **ягонакунӣ**
یگانه گوی **ягонагӯй**
یگانه گویی **ягонагӯӣ**
یگان یگان **ягон-ягон**
یگونه **ягуна**
یل **ял**
یلاق **ялоқ**
یلتاس **ялтос**
یلتاسی **ялтосӣ**
یلتر یلتر **ялтар-ялтар**
یلتر یولتر **ялтур-юлтур**
یلتی **ялтӣ**
یلتیراس **ялтирос**
یلدا **ялдо**
یلدراس **ялдаррос**
یلدر یلدر **ялдар-ялдар**
یلقاس **ялаққос**
یلقاسی **ялаққосӣ**
یلق یلق **ялақ-ялақ**
یال کوتاه **ёлкӯтоҳ**
یللی **ялалӣ**
یلماغز **ялмоғуз**
یلمه **ялама**
یلنگ **яланг**
یلنگی **ялангӣ**
یلنگ یلنگ **яланг-яланг**
یله **яла**
یله گرد **ялагард**
یله یلا **ялла-ялло**
یلو **ялав**
یم **ям**
یماق **ямоқ**
یماقچی **ямоқчӣ**
یماقدار **ямоқдор**
یماقدوز **ямоқдӯз**
یماقدوزی **ямоқдӯзӣ**
یماقناک **ямоқнок**
یماقی **ямоқӣ**
یماقین **ямоқин**
یمان **ямон**
یمانی **ямонӣ**
یمن **юмн**
یمنی **яманӣ**

یم یم **юм-юм**
یمین **ямин**
یميناً **яминан**
ینتاق **янтоқ**
ینتاقزار **янтоқзор**
ینتاق فروش **янтоқфурӯш**
ینتاق فروشی **янтоқфурӯшӣ**
یندی کاسه **юндикоса**
ینگ **юнг**
ینگه **янга**
ینور **январ**
یهود **яҳуд**
یهودی **яҳудӣ**
یهودییت **яҳудият**
یو **ю**
یواش **явош**
یواقیت **явоқит**
یوبه **юба**
یورت **юрт**
یورش **юриш**
یورش **юруш**
یورشگر **юришгар**
یورغه **йӯрға**
یورغه **юрға**
یورگک **юргак**
یورمان **юрмон**
یورمه **йӯрма**
یورمه **юрма**
یورمه دوز **йӯрмадӯз**
یورمه دوز **юрмадӯз**
یورمه دوزی **йӯрмадӯзӣ**
یورمه دوزی **юрмадӯзӣ**
یوز **юз**
یوزباشی **юзбошӣ**
یوزه **юзаI**
یوزه **юзаII**
یوسفجمال **юсуфҷамол**
یوسف رخ **юсуфрух**
یوسف روی **юсуфрӯ(й)**
یوسف طلعت **юсуфталъат**
یوسف نگار **юсуфнигор**
یوسفی **юсуфӣ**
یوسفیستان **юсуфистон**
یوسه **юса**
یوشان **явшон**
یوغ **юғ**
یوغان **явғон**
یوغچه **юғча**
یوغک **юғак**
یوغن **юған**
یوغی **юғӣ**

یوفی **юфӣ**
یوگکپیچ **юргакпеч**
یولغون **юлғун**
یولمه **юлма**
یوم **явм**
یوم الجزا **явмулҷазо**
یوم الحساب **явмулҳисоб**
یوم الدین **явмуддин**
یوم القیام **явмулқиём**
یومی **явмӣ**
یومین **явмин**
یومیه **явмия**
یون **юн**
یونان **юнон**
یونان زمین **юнонзамин**
یونانی **юнонӣ**
یونچقه **юнучқа**
یونچقه کاری **юнучқакорӣ**
یونچقه پایه **юнучқапоя**
یونچقه دروی **юнучқадарав(ӣ)**
یونچقه زار **юнучқазор**
یوندق **юндуқ**
یوندی **юндӣ**
یونس **юнус**
یونیسکا **юнеско**
یوها **юҳо**
ییلاق **яйлоқ**
ییلاقی **яйлоқӣ**
ییلاو **яйлов**
ییلاوی **яйловӣ**
ئیرتیرئیلتیر **йилтир-йилтир**
ئیرتیش **йиртиш**
ئیرتیشوار **йиртишворӣ**
ئیگیت **йигит**
ئیگیتچه **йигитча**
ئیگیتی **йигитӣ**
ئیلت ئیلت **йилт-йилт**
ئیلتراس **йилтирос**

ТАҲИЯИ СОМОНАИ «ФИРДАВСӢ»
www.firdavsi.com
****

ФАРҲАНГИ ТАФСИРИИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ

Иборат аз 2 ҷилд
ҷилди II
О– Я

Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ, Душанбе, с. 2008, 945 саҳ.

Муҳаррирон Назарзода С., Сангинов А., Каримов С., М.-Ҳ Султон
Мусаҳҳеҳон Мискинов И., Зарафшонӣ С., Назаршоева Ч., Некбахтшоева С., Усмонова Г., Мирзоева О.

Муҳаррири техникӣ Ибодуллоев Ф.
Саҳифабанд ва ороишгар Назарзода Ф., Наимӣ М.
Ҳуруфчинони компютерӣ Назаршоева Ч., Ашӯрова Н., Усмонова Г., Некбахтшоева С., Мирзоева О., Раҷабова М., Шералиева А.

Ба чопаш 30.07.2008 имзо шуд.
Андозаи коғаз 80x100 1/16. Коғази офсетии №1.
Ҳуруфи «Times New Roman Tj». Чопи офсетӣ.
Ҳаҷмаш 60 ҷузъи чопӣ.
Адади нашр 5000 нусха.